2011 Ministerio de Cultura

2011 Ministerio de Cultura

SC-A-1_14

2011 Ministerio de Cultura

2011 Ministerio de Cultura

2011 Ministerio de Cultura

2011 Ministerio de Cultura

2011 Ministerio de Cultura

2011 Ministerio de Cultura

פירוש
על נביאים
ראשונים

חברו החכם השלם הרב הכולל שלשלת
היחס נודע ומהלל בשערים שמו האדון

דון יצחק אברבנאל

אשר זה זמן ארוך מאד נדפס פעם אחת
ופמעט שנאבד מן הארץ / ולכן למעלת
הפירוש וליוקר מציאותו השתדלנו להביאו אל
בית הדפוס מחדש ביתר שאת ותקון רב ·
וכמה מעלות טובות הוספנו בו על הראשונים /
והם סימני ההפסקה וגם הצבנו ציונים /
להפסיק בהם דבור ומאמר וכל הענינים /
ולהורות על הכתובים ומאמרי רז"ל בגליונים /
גם מפתחות בסוף הספר יהיו בג"ה נכונים /
הכל מוגה על צד היותר טוב ורב עיונים :

4.359

נדפס שנת
שמור תם ו' ראה ישר לפ"ק

2011 Ministerio de Cultura

2011 | Ministerio de Cultura

DON ISAACI ABARBENELIS

EBRÆORUM DOCTISSIMI,

COMMENTARIUS LUCULENTUS

ET

CURIOSUS

IN

PROPHETAS PRIORES

H.E.

JOSUAM,

JUDICES,

L. Utrumqve

SAMUEL.

&

REGUM.

Accesserunt

INDICES LATINI

LOCUPLETISSIMI.

LIPSIÆ,

Apud MAURITIUM GEORGIUM VVEIDMANNUM,

LITERIS JUSTINI BRANDII,

M. DC. LXXXVI.

2011 Ministerio de Cultura

2011 Ministerio de Cultura

TITVLI

DOCTORVM

INDICES

AVCTORVM

ET

RERVM

ET

SENTENTIARVM

IN

PROPHETAS PRIORES

ET

POSTERIORES

AC

IOSVAM

ET

IOSIAM

COMMENTARIIS

R. ISAACI ABARBANELIS

Reverendissimi Electoralis
PROTOSYNEDRII

PRÆSES

Illustrissime Excellentissimeqve,
Domine Gratiosissime,
Vosqve Reliqvi in Eodem

CONSILIARII

Gravissimi,
Viri
Autoritate Magnificâ, summe-Reverenda
dignitate, deqve Jure respondendi dexteritate
incomparabili longe Emi-
nentissimi,
Patroni ac Everget æ Colendissimi.

EXqvo salutaris Evangelii face collustratus in hâc elegantioris Doctrinæ Matre bonarumqve literarum altrice urbe domicilium qvæsivi, ut & cultui puro supremi Numinis vacare mihi liceret, & ea suppeterent, de qvibus ipsa natura solicitos nos esse jubet. Vestrum, Illustrissime Domine, Viri Reverendissimi Nobilissimiqve benignitatem, qvos maximos Ecclesiarum Scholarumqve moderatores nutus divinus, & arbitrium Principis voluit, semper abundantissimam expertus sum, eademqve jutus voti ipsius mei satis compos hactenus vixi. Enimvero ut prima vobis cura est Christianæ Reipublicæ in his oris salus, ita

2011 Ministerio de Cultura

ſecundam ſibi merito vendicant miſeriæ, qvi relictis poſt ſe omnibus fortunæ bonis è caſtris vanæ ſuperſtitionis in propugnaculum illius Religionis quæ ſola æternam animorum beatitudinem rectè pollicetur, tantum non nudi tranſeunt. Auxiſtis ergo me per annos bene multos ſtipendio liberali, qvo domeſticis rebus, qvarum & ut pater & ut maritus rationem habere debeo, ſic ſatis in hunc uſqve diem conſultum fuit. Ut autem nunc qvalicunqve ſpecimine probem, me nec immemorem, nec plane indignũ eſſe ſummi beneficii, qvod hactenus in me derivatum fuit, Illuſtriſſimo & Magnificis Nominibus veſtris inſcribendam putavi hanc novam Commentarii Abarbanelis ad Prophetas prioreſeditionem, in qvâ qvid à me præſtitum ſit, malo rem ipſam & alios loqui, quam nunc multis verbis explicare. Accipietis ſerenâ fronte, qvod offero, exile munus, obſervantiæ meæ primum, dein diligentiæ teſtem, & porro veſtrâ me Gratiâ ac Benevolentiâ complectemini. Sane animus meus, quod quotidianæ neceſſitates exigunt, id unicè exoptat, ultra nihil expetit; Sed corporis imbecillior valetudo, & oculi naturali antehac morbo laborantes, nunc vigiliis, in rem familiarem inſtruendam comparatis, plurimum enervati, multa requirunt. Quapropter rationes has meas, Gratioſiſſime Domine, Vosque Patroni colendiſſimi, vobis ad bene faciendum natis, humillimè commendo, veſtroqve ſubſidio fulciri exiguas fortunas ſubmiſſe peto. Ita Deus ter Optimus Maximus ſacrum Proto-Synedrium, & Vos omnes, quorum ſalute myriadum ſalus nititur, ſervet quam diutiſſimè. Lipſ. d. 26. Maj. A. 1686.

Veſtræ Illuſtriſſ. Generoſitat.

Veſtrarumqve
Magnificentiar. & Excellentiar.
Humillimus Cliens
FRIDER. ALB. CHRISTIANI.

2011 Ministerio de Cultura

LECTORI BENEVOLO

S. P. D.

AUGUSTUS PFEIFFER,
D. PP. in Acad. Lipſ.

INter Commentatores Ebræorum, ſi ſubtilitatem ingenii, dexteritatem judicii, ἐυμεθοδίαν, πολυμάθειαν & ῥαδιομάθειαν ſpectes, facile eminet DON ISAAC ABARBENEL, *Hiſpanus*, qui ante duo propemodum ſecula floruit & A. C. 1509. mortuus eſt, imò, qvod alias de *Majemonide* Scaliger olim dixit, idem nos in alio ſcriptionis genere de ABARBENELE aſſeverare nulli dubitamus, qvod ſcilicet inter interpretes diffuſiores fermè unus *nugari deſierit*. Ex ejus verò *Commentariis* palmam non uno nomine aliis præripere videntur, curæ ejus in *Prophetas*, qvos Judæi ita vocant, *Priores*, i. e. in librum *Joſuæ*, *Judicum*, utrumque *Samuëlis* & *Regum*.

Namqve (1.) non ita fervidè illic inſectatur Chriſtianos, uti ſolet in cœteris, præſertim in expoſitione *Prophetarum Poſteriorum*, unde ſcilicet inſtructiſſimum *Matæologiæ Judaicæ*, qvatenus fidei Chriſtianæ directè oppoſita eſt, promtuarium petere liceat. Oſtendimus hoc luculenter vel in

2011 Ministerio de Cultura

ſolo *Examine Abarbenelis ad Obadiam*, ubi ille magno molimine hoc agit, ut *Chriſtianos* transformet in *Idumæos*, & in eos deinceps devolvat omnes pœnas Idumæis denunciatas.

(2.) *Senſum Literalem*, ubi ob antiqvitates abſtruſiores obſcuritate quâdam laborat, ita Noſter hîc illuſtrat, ut Chriſtianorum lucubrationes (præſertim in libros *Samuelis* & *Regum*) ipſi comparatæ meræ nonnunquam tenebræ videantur. Faciat quæſo quis periculum, & *Claudii Rangolii* vaſtiſſimum Commentarium in ſolum *Primum Samuelis Librum* cum *Abarbenele* noſtro contendat, diſpiciatque, qvid diſtent æra lupinis.

(3.) *Loca in Speciem Pugnantia*, qvalia ex collatione *Paralipomenon* non pauca in dictis libris reperias, unde Lud. Capellus *Chrit. S. l. 6. c. 7.* ἀδιάλλακτα ἄπορα ſ. *Dubia Inſolubilia* ſibi finxit, qvæq; conciliari aliâ ratione neqveant, niſi alicubi lapſum & errorem admittas; imò unde *Athei* noſtri temporis univerſam Scripturæ autoritatem convellere laborant; nemo, meo quidem judicio, ſive è Judæis, ſive è Chriſtianis, feliciùs atque expeditiùs noſtro *Abarbenele* ſolvit, cujus rei unum atqve alterum Specimen petere licebit è Buxtorf. *Anticr. P. 2. c. 13.*

(4.) *Ritus Veterum Hebræorum* à vulgi notitiâ remotiores, *Abarbenel*, ubicunque ſeſe in Textu horum librorum aliqua offert occaſio, ex profeſſo, ſcitè, peritè, atqve expeditè, plenè atque planè pertractat. Specimen quoddam ex Comm. ejus ad 1. Sam. VIII. de *Jure Regio*; ex 2. Reg. XVII. 7. ſeq. de *Variis Speciebus Idololotriæ* petere minùs exercitati poſſunt ex Buxtorf. *diſs. p. 445. ſ. 490. ſeq.*

(5.) Non Textum tantummodò illuſtrat noſter, verum DUBIA quoque TEXTUALIA quæ paucis, imo ſæpe nullis interpretibus in men-

tem

2011 Ministerio de Cultura

tem venerunt, ita ingeniosè movet atqve dextrè solvit, ut curiosa ingenia in sui admirationem rapere facilè possit.

Ea proinde res nos permovit, ut cum exemplaria libri nullo pretio comparari amplius possent, & metus esset, ne inæstimabilis iste thesaurus æternùm periret vel lateret, de novâ editione autores essemus, qvæ nunc sese oculis orbis eruditi sistit.

Licet vero vino vendibili suspensâ hederâ opus non sit, sed vel unius alteriusve paginæ inspectio sufficiat ad plenam operis commendationem, nihilominus indice saltem digito monstrandum hîc in limine videtur, qvid hac editione præstitum sit, & qvot nominibus priorem atqve unicam illam, qvam frustrà nunc qværas, superet atqve antecellat, cum tamen parvo ære parabilis sit.

(1.) Constat nova hæc editio Lipsiensis *Charta* & *Typis* nitidissimis atqve elegantissimis, in hunc usum magnâ cum curâ paratis.

(2.) *Menda*, qvibus prior editio scatet, ita ut sensus qvoqve sæpè turbetur, & lectori præsertim minus exercitato crux figatur, omnia hic sublata, adeoqve *Abarbenel* suo nitori restitutus est.

(3.) Ad commodiorem, citiorem & expeditiorem evolutionem, in margine Commentarii *Versus Biblici* semper suo ordine adscripti sunt, ut citra laborem explicatio cujusqve loci ab homine cumprimis occupato reperiri possit.

(4.) Præterea verba *Abarbenelis* perqvam accuratè *distincta* sunt, ut tyronibus de sensu faciliùs jam constare qveat, & cibus qvasi præmansus ingeratur, adeoqve vel stupidum valdè vel in hâc literaturâ hospitem prorsus esse oporteat, qvi mentem autoris assеqvi minus valeat.

(5.) *Loca*

2011 Ministerio de Cultura

(5.) *Loca Biblica*, nec non *Talmudica*, uti & ex aliis ſcriptis tàm *Judæorum* quàm *Chriſtianorum* (nam neque hos faſtidit noſter) quæ ab *Abarbenele* citra capitis vel libri indicium citantur, imò in prima editione paſſim pravè allegata ſunt, hîc in margine accuratè adſcripta habentur, ut eò facilior ſit collatio.

(6.) Præterea omnium *Memorabilium*, qvæ in Commentariis continentur, in margine brevia conſignata ſunt *Argumenta*, quæ brevi temporis ſpatio & facili negotio quisque literaturâ Rabbinicâ leviter tinctus perluſtrare inque ſuos uſus convertere poterit. Acceſſerunt

(7.) Indices Latini rerum hoc opere contentarum locupletiſſimi, adeò ut & lingvæ Ebr. ignari maximo cùm commodo, eò imposterùm uti qveant.

Cœterum non defraudandus hìc ſuâ laude eſt Eximius Dominus *Frider. Albertus Chriſtiani*, Proſelytus noſter, Vir in hâc palæſtrâ exercitatiſſimus. Is enim correctioni præfuit, textum diſtinxit, citationes incredibili ſtudio inveſtigavit, cui adeò benevolus lector acceptum feret, quod novâ editione commodè & citra laborem uti fruique poſſit. Et dolendum omninò, quod res acciſior non ſinat emergere virum optimum, qui quid in aliis præſtare queat, vel in hoc opere oſtendit, unde omnium bonorum favore & Patronorum beneficentiâ in poſterum dignisſimus erit.

Tu verò interim, lector benevole, noſtrum conſilium tibique inſerviendi ſtudium boni conſule atque vale. Scr. præpropere Lipſiæ *Anno 1686. XI. Kal. Maji.*

2011 Ministerio de Cultura

הקדמת המגיה

אל עין הקורא:

היות כי כבר ידוע בחכמה שכל דבר יש לו סבה, ואי אפשר לפעל בלתי סבות מניעיות תניענה לפועל לעשותו, והם על הרוב סבת ההכרח וסבת התועלת בפרט ובכלל, הנה שתי אלה הסבות יחד הניעוני והעירוני לפעל המשובח הזה להביא הספר הנכבד הלז אל בית הדפוס פעם שנית, לחדש כנשר נעוריו ולהוציא לאור תעלומתו. אם לסבת התועלת, כי כאשר שמעתי כן ראיתי מה טוב ומה נעים מעלת ותועלת הפירוש היקר הזה על **נביאים ראשונים**, אשר חבר אזן ותקן החכם הכולל הפילוסוף הגדול נודע בישראל שמו האדון **דון יצחק אברבנאל** מחכמי ספרד, אשר ליפיו וטובו לא יערכנו זהב וזכוכית, כי הוא מאד נעלה על כל הפירושים אשר קדמוהו בכמה מעלות טובות, אם בנועם וצחות הלשון, ואם ביופי המליצה וטוב הסדר, ואם בשקול הדעת ויושר הסברא, יען היות חומר ארבעת הספרים האלה, רוצה לומר ספר יהושע שופטים שמואל ומלכים בכללם ספורים ומעשים יפלו בהם לפעמים ספיקות רבות ועצומות אשר הקורא מסתבך ונבוך בהם, מגשש כעור בצהרים ולא ידע איזה דרך ישכון אור התרת הספיקות האלה, והמפרשים הקדמונים לא שיערו אותם על הרוב ולא התעוררו עליהם, עם היות שבמקצתם התאמצו להביא טעמים חלושים מהעולה על רוחם או מהאגדות ומדרשים איש איש כדרכו ורובם לא פורש להם והניחו הדברים בספק ובתיקו, ובפרט בספורים הרבה נמצאו בספר שמואל ומלכים ונשנו בדברי הימים שנראים לפעמים מתחלפים וסותרים זה לזה, אם בענין הספור עצמו, ואם במנין הדברים והשנים, ואם בשמות האנשים והמקומות, עד שהמפרשים עצמם לא מצאו ברובם מענה ואף כי המעיין, הנה המחבר הזה ברוב שכלו וטוב טעמו לא לבד העיר על כל הספיקות בשאלותיו ההגונות כדרכו, כי אם גם כן התאזר חיל להמציא דרכים נכונים להסיר כל חלוף וסתירה ולהשיב עליהם בחכמה רמה ובחריצות נפלא, אם מפשטי הכתובים עצמם, ואם על פי המדרש והגמרא, ואם בדרך השכל וטוב הסברא, באופן שלא השאיר שום פקפוק למעיין, וזה בלי ספק תועלת רב לאוהבי התורה ואין למו מכשול: ואם לסבת ההכרח, כי לפי שהפירוש המעולה הזה נדפס מקדם קדמתא בעיר נאפולי שנת **גרים** לפק פעם אחת ולא שנה לו, ולאריכות הזמן הרב (ונוסף על זה שרובו נתפשט בארצות ספרד ואטלייא ומעט מזער בא ממנו בארצות אלו) היה מציאותו יקר מאד, עד שרבים נכסוף נכספו להוציא כסף רב מחירו להשביע נפשם מפרי מגידיו ולא זכו לראותו עד היום הזה. הנה כל זאת הביאני והניעני למדה טובה כזו לעשות לכבוד ה', ולא שקטתי ולא נחתי עד שהבאתיו אל חדר הדפוס לזכות בו את הרבים כמצות עשה שהזמן גרמא כי השעה צריכה לכך, גם זאת זכרה לי אלהי לטובה: ויען כי היה הספר הזה בדפוס הראשון כגולם וחומר בלי צורה, כי לא נסמן ולא מצויין בשום סימן והפסק בדבור ובמאמר, אשר מפני זה היה לפעמים קשה מאד על הקורא להבין הענין, הנה לתוספת שלמות המלאכה ולהטיב הביאור הוספתי בו כמה דברים טובים אשר בלי ספק ימצא בהם המעיין המשכיל נחת רוח:

ראשונה חקקתי בספר בעט ברזל ועופרת רמזי הקפיטולי למעלה בדף ובצדו ומספר הפסוקים בכתוב ובפירוש, רק שבכתוב שמתי המספר בין שני חצאי מרובע כזה [ ] ובפירוש בין שני חצאי לבנה כזה ( ) בצדו, כדי שחיש מהרה יוכל הקורא למצוא הסימן והפסוק ופירושו בלי שום טורח ועמל. ולפי שפעמים בא הפירוש בקצור ופעם באריכות כפי חומר הדרוש וצורך הענין, עד שמפני זה היה לפעמים בדפוס הראשון הכתוב בעמוד זה ופירושו בעמוד שני או שלשי שלאחריו והיה צריך הקורא לחפש אחריו ביגיעה רבה, הנה גם את זה לעומת זה עשיתי סדר מוגבל בחלוקת הכתוב והפירוש, באופן שבכל עמוד יהיו שניהם מתאחדים שוים ומתדמים באיכותם ובכמותם לפי ענינם בתכלית האפשר, והוא בודאי תועלת גדול למעיין:

שנית מצאתי ראיתי בדפוס הישן והנה עלה כלו קמשונים מלא שגיאות, והטעיות רבו כמו רבו עד כי אין מספר לגדודם, לכן שמתי השגחתי הפרטית על כל מלה ומלה ובפרט בפירוש להסיר ממנו כל מכשול ולסקל המסלה מכל אבן נגף השגיאות, המעוות לתקן החלוף לישר החסרון למלא והיתרון לנטל הכל כפי הענין וצורך שלמות המלאכה כיד ה' הטובה עלי:

שלשית יען היות סימני ההפסקה בדבורים ובמאמרים דבר הכרחי מאד להבנת תוכן הענין, כי בלעדם הדבר בלתי מסודר ומבואר כראוי, וכמו שאמרו חז"ל במסכת עירובין פ"ה דף נ"ד ע"ב, אין התורה נקנית אלא בסימנים, הנה לזה הצבתי ציונים וסימני ההפסק בין דבור לדבור ומאמר למאמר ובין ענין לענין כאשר יאות לנושא הדברים. ולמען ידע הקורא המשכיל צורתם ושמושם, הנה אגיד לו את הרשום בכתב אמת שאם ימצא ציון צורת כוכב כזה * ידע ויבין שאחריו יבא פסוק מכתבי הקודש הביאו הרב לראייה ולסמך, והכוכב מורה על המראה מקום אשר בצדו על הגליון, אמנם ציון העגול הקטון למעלה בתיבות הוא כזה ° מורה על מאמרי ר"ז"ל והמדרשים ועל מראה מקומם. ואם יהיה קו משופע בשורה בין התיבות כזה [,] אשר נקרא בלע"ז קומ"א, הוא מפסיק בין דבור לדבור אבל כל הענין לא נשלם עדיין. ואם יראה בין המלות כזה [?] שקוראים אותו סימן השאלה, ידע וישכיל שהדבור שלפניו הוא בדרך שאלה ובתמיהה. ואם יבא לפעמים הדבור בדרך הכרזה וצעקה, כמו שפירש המחבר בשמואל א' סי' כ' פסוק י' דף קי"ט ע"ב על מלות או מה יענך אביך קשה,

2011 Ministerio de Cultura

2011 Ministerio de Cultura

הקדמה

אני הגבר יצחק בן איש חי רב פעלים בישראל גדול שמו אדון יהודה בן שמואל בן יהודה בן יוסף בן יהודה מבני אברבנאל כלם אנשים ראשי בני ישראל משורש ישי בית הלחמי ממשפחת בית דוד נגיד ומצוה לאומי זצ"ל:

ום הרב
מקבל

אות עזר
בור הרב
קת ממצל'
לפוכטו מל'
ורטונקל.

אלו הייתי בניתי בית וחון בחלת לבות בית מלוך ברכת ה' בלאבוכה המהוללה עיר וקס במלכות פולטונקל, אם נוה ה' לת הברכה בלחמי העזר והכבוד לפני ותעבונות בני המדם, בניתי לי בתים ועליות מרווחות, בניתי בית ועד לקבמים, כי אמה יאבו כמלות למזפע, ומזם יפרד מפי ספרים ומפי סופרים טוב טעם ודעת וירלת ה', בניתי ובזמותי הון עתק ונדקה יד ומם תורה וגדולה כגבורים לזר מעולם, ורעבן בהיכל המלך דון מלפוכטו מלך גבור ומצל מאצל רב וירד מים עד ים וכל לזר יעזה יגליך, מלך יאהב על כמה דין עזה תמך מזפט ונדקה בארן, מלך בוטח בה' ירל וכר מרע דורש טוב לעמו, מלך בהתלמף רלוני עם חכם ומי כמוהו מורה, לכל מען הדעת הן ומכל טוב ולח לבח ה' גם ל עין החייס ישלח ידו, וכחזקתו בעוזרו פקד ה' לת עמו לתת להם לקח, ריוח והצלה עמד ליהודים, בלדו חמדתי ויזבתי והייתי קרוב אליו והוח בזען על ידי, וכל הימים לזר הוח לי על הקדמה על היכל מלכותך די בבל מהלך הוית. ויהי היום יום נרה ותוכחה ונקמה לכל עמו וליזרלל בחלתו בני יעקב בחיריו, היום ההוח היה חושך וכפל למאכב, ובחזר זבב זם כפל זדוד, קור וקוס יום ולילה לת יבנותו, ובימים לחדים עלה מות בחלוניו קפדה בארמנו, היה היתה קם כל קי, ותקח לת המחבלת לזעוק לת נבה ותזעקנה כמזפע כדרך כל הלרן, לז חלף רוח ויעבור זו כאו לחלומו כמון יסוער מגורן וכעפן מלרובה, ונותרה בת ליון כסוכה בכרם בקיץ מזען ומזעבה, בר בלם מעליהם ויחרדו לת חייהם בנוס ובכי ומספד לבל גדול ליהודים, וירב בבת יהודה תלליה ולכיה, ולכי כהייתי וכחלתי חבלים כפלו לי בחבלו נרה כמבכיר, עלי תזתפך כפזי ולתמצל כעפר ולפרי. ויחלוך בבו תחתיו דון יוסף מלך קדש לזר לה ידע, הפך לבו לזעוק זריו להתבכל בעבדיו, ויתבבר לכל לוהבי לביו הפרתמים וזרי המדינות היושבים לחשובה במלכות במדבת זלמות ומעלה, הקרובים לליו עבם מעלמיו ובזר מבזרו, ויתבבל חליהם לחמר בבי מות לתם, כי קזרתם עלי כלכם לתת לותי ולת לרלי בידי מלבי ספרד, ויתפוש מהם זר וגדול ומזבה למלך (והוח יוזב לבטח עמו) ויחת לותו בחרב, ולחיו הבזחרים הרה בסו ברבו לבפזם, כי בבהלו מפניו ברלותם כי בפל זילם ומת גבורם בזיל בית חב להם, ויחפזו ללבת כי לחרו כלהו מתים וכן בגוזו ועבר, ויקח המלך לת כל חרלם ולת כל לזר להם ויחבד לת כל זרע המחלבה. גם בי התלבף המלך על לב חמם בכפי וליץ מרמה בפי, ביען מימי קדם קדמתך בימים הרחזוקים (היו עובים חחלה) היתה לחבתי עבומה לת הזרים הנרדפים החלה וידמו למו עלתי, דבר חלים חדובי הארן עלי קזות, בעובם ידו יזטמבי ויתן לותי בקוזרים לחמר, בי לת יעזו החבזים החלה דבר בלתי בם בגלה לי סודם הקזורים ובתי הבפז ובפזי קזורה בבפזם. וחבזים בבי בליעל לזר קזבו לדחות פעמי לקחת בל לזר לי זממו זבבו לזובם במו בפז, וידברו עלי רעה לזר לת בויתי ולת עלתה על לבי, ובתוך החפבה והבה זלח חלי מזלחת מלחבי רעים לחמר, המלך דבר רדה חלי ל תעמד, ואעז בבל לזר לובי וחלך למבעי, וחבי בתומי הולך חל מקום לזר דבר המלך ודתו מניע, ויהי בדרך במלון והבה לים עומד לבגדי ויחמר חלי חל תקרב הלום המלט על בפזך בי עת רעה היא, וכי זמעתי דבת רבים מנור מסביב האומרים לבפזי עליך ברית יכרותו, ועולם הפוך רחיתי לין לחת ולין מבד ולין ירחת חלקים בארן, ועיבי רחו ולח זר קדושים לזר בארן המה ולדירי בל חפבי בם לזר קומטו בלח עת, ולף לח פעלו עולה עליהם לבד בלח ועזבו לחחרים חילם, לחמרתי חבי מזלבת מלחבי רעים לחמר, המלך דבר רדה חלי ל תעמד, ואעז בבל לזר לובי וחלך למבעי, וחבי בתומי הולך חל מקום לזר דבר המלך ודתו מניע, ויהי בדרך במלון והבה לים עומד לבגדי ויחמר חלי חל תקרב הלום המלט על בפזך בי עת רעה היא, וכי זמעתי דבת רבים מנור מסביב האומרים לבפזי עליך ברית יכרותו, ועולם הפוך רחיתי לין לחת ולין מבד ולין ירחת חלקים בארן, ועיבי רחו ולח זר קדושים לזר בארן המה ולדירי בל חפבי בם לזר קומטו בלח עת, ולף לח פעלו עולה עליהם לבד בלח ועזבו לחחרים חילם, לחמרתי חבי

ית המלך
חלבוכטו

ידת הרב
בדולתו תב
לן מלך
רטונקל

כריחתו
ונלותו
בערוס
ובחוסר בל

2011 Ministerio de Cultura

הקדמה

הזבע, לא לתה תזחר ל לל ובתורתו תהגה יומם ולילה, לא תבקשה בכסף וזל שדי תתחכן, יסוב ה׳ לזוז עליך לטוב בלחר שם על לבותיך, ולא מלריס בתכו יד? הן לא קלרה יד ה׳ מהושיע, ולא כאלת בעוכיך? הן ה׳ לולים יעזור לך להטיבך באחריתך, ולא בלו גויס בחלתך? הן יבוזו ויכלמו כל הבקרי בך, ולתה תגיל בה׳ בקדוז ישרלל תתהלל. ובלברס עמי התוזקתי ולחזבה לדעת זלת, תזבתי דרכי דרך ישר לפני לים דרך נבר בעלמת, ויפץ רוזי בזלמי הרעה הזלת לבו, עם לבבי לזזיקה מה לי עוד לעבדים, הלא על כי לין לולי בקרבי מלוכי הרעות המלה, זדים הלימוני עד מלד כי מתורתך נטיתי, ולומר טוב לי כי עוכיתי למען תלמד חוקיך, טוב לי תורת פיך מלפי זהב וכסף, ולף כי לומר לולים בע ובל תהיה בלרן, נר הייתי בלרן נכריה, ולקי מעלי הרחיק קללו קרובי, הבה פה הקרה ה׳ לולקיכו לפני לכזים חכמים וידועים, חברים מקשיבים לקולי תורת ה׳ תמימה מזיבת נפש, עמהם כל היום היל זיקתי. ומלזר לי זמעו ויהו לעתי בפירוז פרזיות מספרי הכזילים הרלזונים, ועלימו תעוף מלתי מה מתוק מדבש, הם הרהיבוני ויבקשו ממני לבלוע יד לפרש ספרי יהוזע ושופטים זמואל ומלכים ובלר על הלוחות ויכתבון מלי, כי בלו דברי המפרזים בהם מעט מזער לף כביר, וכי רליתי עת לעזות לה׳, בחרתי הסתופף בבית לולקי ולעבוד לת עבודת הקדש, חלכי כערתי ולקוש ולעזה מלחכת המלך ה׳ בלחות זמו פירוז הספרים הללה תרבעתם. ורליתי להקדים לפירושים הקדמה כוללת לל׳ הספרים בה יקבר רלזונה סב׳ חלוק ספרי הקול בכלל בלתך ובמות׳

תקיף בזבי מקדמים וכך לומר:

המחקר הראשון בחלוקת ספרי הקדש בכלל, הנה חכמינו הקדושים ז״ל חלקו ספרי הקדש חלוקה רלזונה לשלשה חלקים, ויקרלו לותם תורה נביאים וכתובים, ורלוי שבדע למה נקרלו בשמות הללה ומה שהבדל העלמי לשר בניהם שיורו עליו שמותיהם, ורלה רליתי שהספרים הללה יגיעוס השמות מלחת משלשה בחיבות, לם בבחיבת מהותם ומומרם (כמו שבקרלה תורה החלק הרלזון כפי מהותה, להיותה סדר ולמוד יורבו דרך זו בלך יכלול המלות כלם) ולם בבחיבת הפועל, רל״ל המחברים לותם הספרים (כמו שבקרל החלק השבי הבזילים, לפי שחברו לותם הספרים בזילי ה׳) ולם בבחיבת לורתם, רל״ל לופן כתיבתם, לם היו דברים בתבו בעל פה לו בבתבו על ספר, כמו שירלה שבקרל החלק השלישי מזה הבל בתובים: והבה לם בלמר שבקרלו בל ספרי הקדש תורה בזילים בתובים מפלת הבחיבה הרלזונה, יקשה למה בקרל החלק השבי מהם בזילים? והיה רלוי שיקרלו לותם הספרים בבותם לו הבדת העתידות, שהוא הדש הרלוי קליהם כפי מהותם, ולמה בקרלו ספרי החלק השלישי בתובים? והיה רלוי שיקרלו רוח הקדש, לו דברי קדושה שהם השמות המורים על מהותם. ולם בלמר שלא הזינוס שמותיהם כי לם כפי הבחיבה השבית ביחסם לל הפועלים והמחברים לותם, יקשה לל״ל למה בקרל החלק הרלזון תורה? והיה רלוי שיקרל בותן התורה, לו לדון הבזילים, לו תורת משה, ולמה בקרלו ספרי החלק השלישי בתובי׳? והיה רלוי שיקרלו מדברים רוח הקדש, שהם השמות המורים על הפועל. ולם בטיבו לדעת הלאר שלא הזינס הדש כי לם בבחיבת לופן בתיבתם, יקשה לל״ל למה בקרל החלק הרלזון תורה, וספרי החלק השבי בזילים? והיה רלוי שיקרלו לותם הספרים בבותם לו הבדת העתידות, שהוא הדש הרלוי קליהם כפי מהותם, ולמה בקרלו ספרי החלק השלישי בתובים? והיה רלוי שיקרלו רוח הקדש, לו דברי קדושה שהם השמות המורים על מהותם. ולם בלמר שלא הזינוס שמותיהם כי לם כפי הבחיבה השבית ביחסם לל הפועלים והמחברים לותם, יקשה לל״ל למה בקרל החלק הרלזון תורה? והיה רלוי שיקרל בותן התורה, לו לדון הבזילים, לו תורת משה, ולמה בקרלו ספרי החלק השלישי בתובי׳? והיה רלוי שיקרלו מדברים רוח הקדש, שהם השמות המורים על הפועל. ולם בטיבו לדעת הלאר שלא הזינס הדש כי לם בבחיבת לופן בתיבתם, יקשה לל״ל למה בקרל החלק השבי מהם בזילים? והיה רלוי שיקרלו לותם הספרים בבותם לו הבדת העתידות, שהוא הדש הרלוי קליהם כפי מהותם, ולמה בקרלו ספרי החלק השלישי בתובים? והיה רלוי שיקרלו רוח הקדש, לו דברי קדושה שהם השמות המורים על מהותם. ולם בלמר שלא הזינוס שמותיהם כי לם כפי הבחיבה השבית ביחסם לל הפועלים והמחברים לותם, יקשה לל״ל למה בקרל החלק הרלזון תורה? והיה רלוי שיקרל בותן התורה, לו לדון הבזילים, לו תורת משה, ולמה בקרלו ספרי החלק השלישי בתובי׳? והיה רלוי שיקרלו מדברים רוח הקדש, שהם השמות המורים על הפועל. ולם בטיבו לדעת הלאר שלא הזינס הדש כי לם בבחיבת לופן בתיבתם, יקשה לל״ל למה בקרל החלק הרלזון תורה, וספרי החלק השבי

והלק הג׳ כתובים

כתובים, לפי להבדילם מספר התורה (כי כבר הובדלו ממנה בזמה) ולפי להבדילם מהנביאים (כי כבר הובדלו מהם בהיות הפועל עיורה על שם נביאים) אבל בקראו כן להעיר על מדרגתם במה היה השפע בהם, רוצה לומר שלפי היה מדרגת המדברים השם במה שירדו בורות בנבואות ולפי בשיעמעו דברי הלקים חייס, כי לפי בהיותם במעלת רוח הקדש לפני הוא (כמו שזכר הרב המורה בפ״ח ק״ב) עכין הלקי, ילוה לפיים יעוררהו ויזרזהו לדבר לו לכתוב דברי שירות ותושבחות או דברי חכמה בלופן כפלפ, ולזה כתב הרב שמה וז״ל, ולכן בקראו כתובים, לפי שבכתבו ברוח הקדש. הנה לפי כן ליין הכוונה בשם כתובים להודיע שבכתבו הדברים הם על ספר ושלפ היו על פה, כי לפי שבכתבו ברוח הקדש ובמדרגה ההיא, ושלפ היה הרוח הלקי לתם, כי לפי בכתיבתם בלותו לשון וחכמה ולפי בדבר לפני, ולהיות ולפ המעלה העליונה בהם בקראו כתובים, כי כמו שלמרתי היו שלותיהם מורים על שלותם היותר עליון, ועפ זה הותרו השלולות כלפ לדעת מוצ, והתבארה כוונתם בללוק הזה, שהיא מיוחדת על מדרגות ספרי הקדש ומעלתם בעיניפ, ושלכן בקרא ספר התורה תורה, להורות על מעלתה שהיה במלות ולפי בדבר לפני: וחלוקת חכמי הנוצרים חלקו ספרי הקדש לחרבעה חלקים. חלק תורה, והם חמשה חומשי תורת משה. וחלק נביאים, והם יהושע שופטים ורות ושמואל ומלכים דברי הימים דניאל ועזרא ואסתר. וחלק כתובים, והם יעשיהו וירמיהו וקינות יחזקאל תרי עשר ומשל ספר דניאל המקרון, ומזו בתוכם ספר תהלים, וקבלו היות דע״ה נביא במדרגה עליונה מהנבואה. וחלק מדעיים, והם לוב ומשלי קהלת ושיר השירים, וקראו החלקים ההם לינלים היסטוריקים פרופיטיקוס אפיגיכטים. וחין חלוקתם זאת מספקת לפדר הספרים, לפי שהנה הספרים לפני קראו ספוריים, הנה הם נם כן יוכללו בשם נביאים, ולפני קראו מדעיים, ברוח הקדש נעשו, ולפ היו כספרי חלפטו, ולפ יעיד הכתוב שבח לבור חלקי לדוד, כמו שהעיד בשלר הנביאים, לשיהיה דוד מכלל הנביאים ויהיו דבריו בספר תהלים ממדרגת דברי הנבוא׳ כמו שלמרו, ולכן כדקו לברי חז״ל במה שהגדילו מדרגות השפע לפני כעשו בו ספרי הקדש לשלשה מדרגות, ומגדם חלקו ספרי הקדש לשלשה חלקים, תורה נביאים כתובים מהבחינות לפני זכרתי. ומלבד חלוקתם זאת הנה עוד שערתי לפי חלוקה לפרת בספרי הקדש כפי הזמן לפני שלתבו וחוברו בו, וחחלק לותם גם כן לשלשה חלקים. החלק הרחשון במה שכתב וחובר קודם הבנם ישרחל לחרן, והוח ספר התור׳ לפני שם משה לפני בני ישרחל בהיותם במדבר קודם בואם ל חרן. והחלק השני הוח כלל הספרים לפני שכתבו בהיותם בחרן קודם הגלות וחרבן הבית, והם ספרי יהושע ושופטים ורות ושמואל וספר מלכים יעשיהו ירמיהו ומגלת קינות יהושע עמום עובדיה יונה מיכה נחום חבקוק לפניה, שהם הנביאים לפני שלאו כפי מה שהעידו הכתובים ומה שקבלו חז״ל בסדר עולם בימי מלכי ישרחל ויהודה, ומזה החלק נ״ב היה ספר תהלים מחלי שיר השירים וקהלת, לפני שלרוס דוד ושלמה ברוח הקדש בחרן ישרחל בימים ההם. הנה כל הספרים החלה שלתבו וחוברו קודם חרבן הבית בהיות ישרחל על לדמתם, והם מהחלק השני הזה. והחלק השלישי מספרי הקדש הוח כלל הספרים לפני שלתבו וחוברו לחרי חרבן הבית וגלות ישרחל מעל לדמתם, והם ספר יחזקאל ומגלת לסתר ונ״ב ספר עזרא ודברי הימים שלתב הוח נ״ב ושלוקות חני זכריה ומלחכי, כי עם היות שלתבו בחרן ישרחל היה לחרי החרבן וגלות ישרחל בעת שונם שמה בחותה פקידה החלושה לפני שלרו פוקדו על פי כורש מלך פרס, ולכן היו מהחלק השלישי הזה: ולמנם ספר ליוב, לם היה שמזה רבינו שתבו (כדברי חז״ל בפ״ק דבבא בתרא) הנה שלשם בחלק הרחשון, ולם היה ליוב בימי השופטים (כדעת רבי אליעזר שם) היה שלשם בחלק השני, ולם היה בימי לסתר ולחשורוש

חלוקת חכמי הנוצרים בספ״ק

התחלת זמן הספורי׳ לדעת הרב ותכליתם

(כדברי רבי יהושע בן קרחה) לו היה מעולי הגולה ובית מדרשו בבבריק (כדברי רבי יוחנן) יהיה ספרו מכלל החלק השלישי. סוף דבר כל ספרי הקדש יתחלקו לפחר שלתבו קודם בילת ישרחל לחרן, ולמה שלתבו בהיותם בחרן, ולמה שלתבו לחרי ילילתם בגלות רחשון מהחרן: והיוצא לנו מזה כלו הוא שחרבעת הספרים החלה (יהושע שופטים שמואל מלכים) היתה התחלת זמן ספוריהם מעת הכנסת ישרחל עם יהושע לחרן הבטחרת לפני ה׳ להם, ותכלית ספוריהם בעת ילילתם ממנה בגלות בבל היא מות המלך. וידענו עם זה שהספרים החרבעה החלה כוללים רוב שלר ספרי הקדש הבילים וכתובים, לפי שספרי הבילים המזכירים בחלק השני הם בגלות שבחו הבילים בימי מלכי יהודה וישרחל לפני כזכרו בספר מלכים, ויכללו ג״כ ספרי הכתובים המזכירים בחותו חלק השני שלמרתי, לפי שחוברו ושלתבו ברוח הקדש מחותם המלכים ובזמניהם:

עוד בפק למפק

ולאומר שיחסר מדוע לפ שלתבו הבנחות כלם ודברי רוח הקדש מהבילים והכתובים בתוך ספורי המלכים לפני היו בימיהם? כמו שלתבו בחותות שמואל וגד ובתן וחליהו וחליטע ושפר הבילים המזכירים בספר שמואל ובספר מלכים כל חחד במקומו ובזמן המלך לפני בח לו, ולמה יוחדו ספרים בפני עלמם לבחותות הבילים החלה יטעיהו וירמיהו וזולתו? וכ״ש עובדיה ויונה ושפר הבילים לפני לפ כמלפו מהם כי לם בחותות מועטות, ויוחדו לליהם עם כל זה בספרים בפני עלמם ולפ יוחדו כן ספרים לבחותות שמואל וגד החוזה ובתן הבילי וחליטע ובלו דבריהם מפוזרי׳ בתוך הספורים?

עוד בפק למפק

ואני חזיב לזה, שלפ שלתבו הבחותות והשירים ומלמרי חתירו הקדמה ההמה לפני בלו בספרי הבחותות ובספרי תהלות דוד וחכמת שלמה בתוך הספרים ובספורי המלכים לפני קרו בימיהם לפתי מבות. הלקת כדי שלפ תכבד העבודה על המעייפים, ולפ יוכלו להזיע לחתת הספורים במה שיכבם בידיהם מלורך הבחותות ורבוי השירים וגודל המלמרים המדעיים לפני יבולו בתוכם, ולכן בחרו לכתוב הספורים בפני עלמם מחוברים ומשבים זה לפני זה מבלי הפסק, ועשו ספרים בפני עלמם מבחותות הבילי׳ בימי׳ החם ושפר מיוחד לשירי דוד וזקניו, וכן יוחדו ספרים למדברים בחות הקדש לפני דברו בלותו וזמן קבורם, והוח מה שרליתי לבחר במלקר הרלזון הזה, ויוצלם עכשיו עוד במלקר השני שיבח:

פרק י״ט כ׳ ושפ ונ״ב

עד י״ד עב ודף ע״ו ע״ח

המחקר השני הוח בידיעת לרבעת סדות הספרים שנית יחקר בידיע׳ סדות החלה, הפועלת והלוריית החומריית והלורית

והתכליתיית, יען ובידן היה הדבר כודע בשלמות (כמו שזכר הספר׳ החלה החוקר) כלפי יודעו סבותיו והתחלותיו הקרובות מחלו והרחוקות, ולהיות המנה התכליתיית היא הקודמת במחשבה לכל שלר הסדות, לפני שלרוצה מה הוא התכלית בלרבעת הספרים

2011 Ministerio de Cultura

הקדמה

הספרים האלה יהושע שופטים שמואל ומלכים ׀ אם התכלית הכולל בהם ׀ ואם המיוחד האחרון באחד אחד מהם · אחרי זה אחקור בפועל ׀ ר״ל מי היה הכותב והמחבר הספרים האלה ׀ ואם היה בכלם כותב ומחבר אחד או היו הכותבים והמחברי׳ רבים כמספר הספרים ׀ ומי הם אלה · ואח״כ אבאר צורתם ׀ ר״ל אם היה מדרגתם מדרגת ספרי הנביאים או מדרגת הספרים הנכתבים ברוח הקדש ׀ ולמה יבדלו אלה מאלה ׀ ומה הם הבחינות אשר מפניהם היו הספרים האלה מכלל הנביאים ואינם מכלל הכתובים · ואחריו אבאר חומרם ׀ ר״ל החומר הכולל לספרים האלה ארבעתם ונושאם · והנה אקדים הדברים האלה לפי׳ הספרי׳ להיותם דברים מועילי׳ והכרחיים בהבנתם :

ואומר אם בענין התכלית ׀ שהתכלית הראשון הכולל לארבעת הספרים האלה ׀ היא ללמדנו תועלות ולמודים מועילים בידיעת ההשגות האמתיות ובלמוד המדות והתכונות המשובחות ׀ כפי מה שיורו ספוריהם ׀ ותכלית אחר כולל להם ׀ הוא בידיעת ימות עולם שנות דור ודור ׀ כי אין לנו דרך לדעת מספר השנים אשר עברו כי אם משנות השופטים והמלכים ׀ להיותם נמשכים זה אחר זה מבלי הפסק כמו שאבאר אחרי זה בספר שופטי׳ בעזרת האל · ואם מדינה ומדינה ככתבה ועם ועם כלשונו השתדלו להקיף ולדעת שנות הראשונים וגבולי הימים דור אחר דור כדי לדעת תקופות הימים ומספר שנותיהם ׀ אף כי בני ישראל (המושרשים באמונ׳ חדוש העולם הכללי הרצוני) שראוי שידעו ויבינו הסתעפות הדורות מתחלת הבריאה עד גלות ירושלם ועד כי יבא שילה ולו יקהת עמים ׀ ולזה היה מההכרח שימנו שנות השופטים והמלכים וספורי עניניהם ׀ כדי שמהם נעמוד על שנות העולם · והתכלית המיוחד בספר יהושע ׀ הוא להעיד שכל הייעודים האלקיים אשר ייעד הקב״ה ע״י האבות הקדושים אברהם יצחק ויעקב ועל ידי משה אדוננו ע״ה בכבוש הארץ הנבחרת וירושתה (כמו שנכתב בספר תורה אלקים) כלם נתקיימו ויצאו לפועל לא חסר דבר ׀ ולכן נכתב ספר יהושע להודיע הכנסת ישראל לארץ וכיבושה וירושתה וחלוקה · וכבר העיד יהושע בדבריו לישראל בסוף ימיו על התכלית הזה ׀ אמר * וידעתם בכל לבבכם ובכל נפשכם כי לא נפל דבר אחד מכל הדברים הטובים אשר דבר ה׳ אלקיכם עליכם הכל באו לכם לא נפל ממנו דבר אחד · והיה תכלית שאר הספרים השלשה ׀ לספר שאחרי מות יהושע ׀ אם בימי השופטי׳ ואם בימי המלכים ׀ פעמים היו בני ישראל רעים וחטאים לה׳ מאד ׀ קם העם וזנה אחרי אלקי נכר הארץ ׀ ומפני זה הלכו בלי כח לפני רודף ׀ זנח ישראל טוב אויב ירדפו ׀ ופעם היו שבים עד ה׳ ויזעקו אל ה׳ בצר להם ואז ממצוקותיהם יצילם ונפלו אויביהם לפניהם לחרב ׀ וכל זה ממה שיורה כי יש אלקים שופטי׳ בארץ ׀ וכל דברי אדון הנביאים ע״ה וייעודיו נתקיימו אם בענין השכר ואם בענין העונ׳ כפי הכנ׳ המקבלי׳ ׀ וכבר העיד על זה יהושע בדבריו ג״כ שם אמר * והיה כאשר בא עליכם כל הדבר הטוב אשר דבר ה׳ אלקיכם אליכם כן יביא את כל הדבר הרע עד השמדו אתכם מעל האדמה הטובה אשר נתן ה׳ אלקיכם לכם : הנה זה הוא התכלית המכוון בשלשת הספרים האלה שופטים שמואל ומלכים ׀ ר״ל שבספר שופטים יספר מה שקרה לישראל מהטוב והרע כפי מעשיהם בימי השופטים ׀ ובספר מלכים ספר זה הענין בעצמו ׀ ר״ל מהשכר והעונש אשר בא עליהם בימי המלכים עד גלות ישראל מעל אדמתם · ואמנם במה יובדלו השופטים מהמלכים ׀ הנה יבא ביאור וחקירה מספקת עליו בהקדמתי לפירוש ספר שופטי׳ בג״ה : אבל ראוי שנשאל שאלה בזה והיא ׀ מה היה ענין ספר שמואל ? כי מה שספר בו מעניני עלי ושמואל היה ראוי שיביאהו עם שאר השופטים אשר יוחד ספר אחד אליהם ׀ ומה שבא בו מספורי שאול ודוד היה ראוי שיכללהו עם המלכים אשר יוחד אליהם ספר אחד ׀ ולאיהיו א״כ לנו כי אם ספר שופטים וספר מלכים לבד · אבל התשובה

סבה תכליתיית

יהושע כ״ג י״ד

שם כ״ג ט״ו

שאלה על ספר שמואל

תשובה

לדעתי בזה הוא כי יוחד ספר שמואל למעלתו ולמעלת דוד המלך ע״ה ׀ ולכן בין ספר שופטים וספר מלכים היה הספר הממוצע ביניהם ספר שמואל ׀ לפי שיוחד לספורי שופט אחד השלם שבשופטים שמואל הנביא ע״ה ומלך אחד השלם שבמלכים דוד עבד ה׳ ׀ וכדי להגיד עניני השופט השלם שמואל ׀ הוצרך להגיד בצדו ענין עלי שקדם אליו ׀ לפי ששמואל הקים האל ית׳ בחיי עלי לשופט על ישראל ומת עלי אחרי היות שמואל שופט בחייו ׀ וכן הביא קודם לספורי דוד ענין שאול שמלך לפניו ונמשח דוד בחייו למלך ומת שאול אחרי היות דוד בחייו משוח מלך · הנה א״כ בענין הזה נתדמה שמואל השופט לדוד המלך בערך עלי ושאול הקודמים אליהם במשפט ובמלכות ׀ ולפי זה היה ספר שמואל כנקודה אשר באמצע הקו ׀ שהוא תכלי׳ החלק הקודם וסופו והתחלת החלק המתאחר וראשיתו ׀ כי שם ספר תכלית השופטים והוא מזה הצד סוף ספר שופטים ׀ ויספר התחלת המלכים והיה מזאת הבחינה ראש והתחלה לספר מלכים ׀ והספר הזה (ר״ל ספר שמואל) הוא המורכב משניהם מהשופטים והמלכים · ואמנם למה נקרא הספר ההוא ספר שמואל אחקור עליו בהקדמתו : ואם תשאל מדוע התחיל ספר מלכים בפרש׳ והמלך דוד זקן ? והיה ראוי שיהיה ג״כ הספור הזה מספר שמואל אשר יוחד לעניני דוד ׀ וישלים שם ספורי עניניו עד מותו ׀ ויתחיל ספר מלכים מהתחלת עניני שלמה וספוריו ? אני אשיבך כי מפני שבאותה פרשה * והמלך דוד זקן בא בימים וגו׳ נזכר שהמליכו את שלמה ׀ התחיל בה ספר מלכים ׀ לפי שכל עניני שלמה ומה שנמשך אחרי המשחתו בכל ישראל יוחס לספר מלכים ׀ ונשאר בספר שמואל כל עניני דוד במה שהוא מלך ׀ כי מה שהיה לו אחרי המלכת שלמה כבר נמנה בזמנו של שלמה · הנה זהו אצלי ענין הספרים הארבעה האלה כלם ׀ שהיתה התחלתם מעת היות וצמיחת ירושת ישראל וכבודם בהכנסם לארץ שהגיד בספר יהושע ועד עת ההפסד והחרבן והגלות ממנה שנזכר בסוף ספר מלכים כמו שאמרתי ׀ והוא מה שראיתי לבאר בענין תכלית הספרי׳ האלה בכלל ובפרט :

מלכים א׳ א׳

ואמנם הפועל ׀ רוצה לומר מי היה הכותב והמחבר הספרים האלה ׀ הנה חכמינו ז״ל בבבא בתרא פ״ק חקרו על זה בכלל ׀ אמרו שם ומי כתבן ? משה כתב ספרו ופרשת בלעם ואיוב · יהושע כתב ספרו ושמונה פסוקים שבתורה · שמואל כתב ספרו וספר שופטים ורות · דוד כתב ספרו שהוא תהלים ע״י עשרה זקנים ואלו הן ׀ אדם הראשון ומלכי צדק ואברהם ומשה והימן וידותון ואסף ושלשה בני קרח · ירמיהו כתב ספרו וספר מלכים ומגילת קינות · חזקיהו וסיעתו כתבו ישעיהו משלי שיר השירים וקהלת · אנשי כנסת הגדולה כתבו יחזקאל ותרי עשר נביאים ודניאל ואחשורוש · עזרא כתב ספרו וייחוס בדברי הימים עד לו ׀ מסייע ליה לרב דאמר רב יהודה אמר רב לא עלה עזרא מבבל עד שייחס עצמו ועלה ׀ ומאן אסקיה ? נחמיה בן חכליא וכו׳ · הנה ביארו חז״ל בזה המאמר שיהושע כתב ספרו ׀ ושמואל כתב ספר שופטים וספרו ורות ׀ וירמיהו כתב ספר מלכים · והקשו שם יהושע כתב ספרו ? והא כתיב * וימת יהושע ׀ דאסקיה אלעזר · והא כתיב * ואלעזר בן אהרן מת ? דאסקיה פינחס וזקנים וכו׳ : וכאשר עיינתי בפסוקים ראיתי הדעת הזה שיהושע כתב ספרו רחוק מאד ׀ לא בעבור מה שנאמר בסופו וימת יהושע (שהוא לבד הספק אשר התעוררו אליו בגמרא ׀) כי אם בעבור הכתובים שיעידון יגידון שלא כתבם יהושע ׀ אמר בהקמת האבנים בתוך הירדן * ויהיו שם עד היום הזה ׀ ואמר בענין המילה ויקרא את שם המקו׳ ההוא גלגל עד היום הזה ׀ ואמר בעכן * על כן קרא למקום ההוא עמק עכור עד היום הזה ׀ ובגבעונים נאמר * ויתנם יהושע ביום ההוא חוטבי עצים ושואבי מים לעדה ולמזבח ה׳ עד היום הזה ׀ ואמר * על כן היה חברון לכלב בן יפונה הקניזי לנחלה עד היום הזה ׀ ובנחלת בני יהודה אמר * ואת היבוסי יושבי ירושלם לא יוכלו בני יהודה

סבה פועלת ר״ל מי חב״ם

דף י״ד ע״ב

יהושע כ״ד כ״ט

שם כ״ד ל״ג

שם ד ט׳

שם ז׳ כ״ו

שם ט׳ כ״ו

שם י״ד י״ד

שם ט״ו ס״ב

2011 Ministerio de Cultura

יהודה להוריעם ויצב הימנו לת נכי יהודה בירושלם עד היום
סם י"ו ' הזה׳וכן כתוב בספרת לפרים *ויצב הכבעני בקרב לפרי׳ עד
היום הזה ויהי למס עובד׳ וסם יהושע כתב כל זה לזך יאמר
בהם עד היום הזה ? והנה הכתיבה היתה מוכה לעזיית
הדברים ההמה ׳ וכן מאמר עד היום הזה יורה בהכרח
שכתב זמן רב לאחרי שקרו הדברים • עוד תמלך בספרת
סם י"ט מ"ה בני דן שאמר שם * וילך גבול דן מהם ויעלו בני דן וילחמו
בלשם ׳ וידוע שזה היה בימי פחל מיכה בשרית השופטים׳
וזו טענה מכרעת שלא כתב המאמר הזה כי אם שנים רבות
לאחרי מות יהושע ׳ והוא המוכיח שלא כתב יהושע לת ספרו •
וכן יורו הכתובים שבאמלא לא כתב ספרו בזה הדרך עלמו׳
שמ' ל"ה ה' כי שם בעכן החרון בארץ פלשתים שהיה בימיו נאמר * על
כן לא ידרכו כהני דגון וכל הבאים בית דגון על מפתן דגון
בשדוד עד היום הזה ׳ ובאמר גם כשהשיבו הפלשתים לת
סם ו' י"ח הארון * ועד אחר הגדולה אשר הכיתו עליה לת ארון ה' עד
היום הזה בשדה יהושע בית שמש ׳ ואם היו הדברים הללו
בימי שמואל איך יאמר עד היום הזה יורה זמן ? ועוד
תמלך באשר גם שמואל הלין על דבר התחנות יאמר
סם ע' ט' שם * לפנים בישראל כה אמר האיש בלכתו לדרוש אלקים לכו
ונלכה עד הרואה כי לנביא היום יקרא לפנים הרואה ׳ וזה
הפסוק מורה בהכרח שלא כתבו שמואל כי שמואל בימיו היה׳
ואיך יאמר עליו לפנים בישראל כי לנביא היום יקרא הרואה ?
אחר יורה זה בחיוב מבואר שבאמר זמן רב לאחרי מות שמואל
סם ז' כ' שכתבו המאחרים • עוד תמלך שאמר * ויהי מיום שבת הארון
בקרית יערים וירבו הימים ויהיו עשרים שנה׳וגם זה כתב
שמואל שהיה בימיו ׳ איך יאמר שיבב הארון סם עשרים שנה ?
מדר עולם והנה בימי שמואל לפעת מצא לא יצב סם הארון כי אם י"ג
פרק י"ד שנה ואחרי מותו שבע שנים כפלה מסם ע"י דוד המלך ע"ה •
ומ"ש פל' י"ב ובדוד אמר נב * ויתן לו אכיש ביום ההוא את צקלג לכן היתה
סם כ"ו ' צקלג למלכי יהודה עד היום הזה ׳ והנה בימי שמואל לא היו
שמו ב' ו' ח' מלכים על יהודה לבד • ובענין עוזי כאמר * ויקרא למקום
ההוא פרץ עוזי עד היום הזה׳וכי אפשר לומר שכתב הנביא
לו נד החוזה כתבו זה ׳ לפי שהיה בימיהם ואיך יאמר עד
היום הזה ? הנה כל מה שאמרתי יורה שמואל נב לא כתב ספרו׳
דעת הרב ספרו • ומפני זה כלו קשבתי אלי ׳ שיהושע לא כתב ספרו׳
מאמרי ה' אבל שמואל הנביא כתבו וכתב נב ספר שופטים ׳ ולזה לא
תמלך שבאמר ביהושע שכתבו ׳ כמו שהעידה התורה על משה
דברים ל"ד ע' רבינו עליו השלום באמר' * ויכתוב משה את התורה הזאת על
סם ל"ח כ"ד ואמר * ויהי ככלות משה לכתוב את דברי התורה הזאת על
ספר עד תומם ׳ והנה הכתוב ספר בסוף ספר יהושע שכתב
את כל הדברים האלה אשר דבר לעם ׳ ואם היה שהוא כתב
ספרו איך לא העידו הכתוב נב׳ואבל הוא כמו שזכרתי ׳ שמה
שכתב יהושע העיד עליו הכתוב ׳ ומה שלא כתב לא העידו
הכתוב ׳ ולהיות ספר יהושע נכתב על ידי שמואל ׳ לכן אמר
בדברים האלה אשר זכרתי ׳ עד היום הזה ׳ וזכר בפיזת לשם
על ידי נבי דן׳לפי שבבר ענר הכתוב בזמן כתיבת הספר •
שופט' י"ח ל' ואמנם מה שאמר שם בפכל מיכה * עד יום גלות הארץ ׳ אין
פירושו על גלות ישראל הכללי ׳ כי אם על גלות הארון אשר
לקחו פלשתים בימלחמה שהיה בימי שמואל ׳ כמו שפירש
במקומו : ואל תתמה על אשר כתיתי מדעת חז"ל בזה ׳ כי
גם בגמרא לא הכחישו בדברים האלה ׳ ואלקו שם ׳ אם משה
כתב ספר איוב ׳ ואם כתב יהושע שמונה פסוקים מהתורה ?
ואחרי שחז"ל עלמם כפקו בקצת האמר ׳ איכו מהבטל שגם
אני אבאר בקצתו דרך יותר יאר ובאות כפי שבע הפסוקים
ויוצדק : ואמנם ספר שמואל מי כתבו ? הנה מלבד מה
שכתבו בו חז"ל (כמו שאמרתי) הנה בדברי הימי׳כאמר בפיוט
דה ל' כ"ט כ"ט דוד * ובדברי דוד המלך הראשונים והאחרונים הנם כתובים
על דברי שמואל הרואה ועל דברי נתן הנביא ועל דברי נד
החוזה וגומר ׳ וזה יורה שמואל כתב ספרו והשלימו נתן וגד
כדבריהם ז"ל ׳ ואפלו מאמינו איך לא הניחו הפסוק הזה
לחזוק דעתם ׳ והנכון אצלי בדבר הזה הוא ׳ שמואל כתב

הדברים שקרו בימיו ׳ ונתן הנביא כתב גם כן בפני עלמו׳
וגד החוזה כתב גם כן בפני עלמו כל אחד מהם כל מה
שקרה בימיו ׳ ושהכתובים האלה ירמיהו הנביא קבצם וחברם
יחד וסדר הספר כלו על פיהם׳אשר לא כן מי קבץ המאמרים
הנם בהיותם מפוצלים מתחלפים ? שהכתוב לא לאמר שכתבו
הנביאים הנם דבריהם זה לאחר זה׳כי אם שכל אחד כתב
ספר בפני עלמו • וידמה שירמיהו כאשר רצה לכתוב ספר
מלכים ׳ הבין ספר שמואל הקודם אליו ׳ והוא קבץ מאמרי
הנביאים הנזכרים בספר ׳ ואין ספק שהוסיף בו דברים
לביאור המאמרי׳ כפי מה שראה׳ וזהו לומרו׳ עד היום הזה ׳
והוא היה מה שכתב לפנים בישראל ונומר ׳ כי לנביא היום
יקרא לפנים הרואה׳ושאר הפסוקים לאשר זכרתי שיורו לאחור
הזמן ׳ כלם היו מפעל המתקן והמקבץ עה"כ : ואם תרצה
לומר שיהושע כתב ספרו להסכים עם דברי חז"ל׳אמור מעתה
שירמיהו נב לו שמואל קבץ המאמרים הנם ותקנם על ספר ׳
והוא אשר הוסיף עליהם כיד אלקיו הטובה כמו שאומר
בספר שמואל • וזהו מה שראיתי לבאר בענין הפועל וכותב
הספרים הללה :

ואמנם בגולת הספרים הללה ארבעתם׳ כבר כתבו חז"ל מבה
שהם מכלל הנביאים ׳ ולפיכך מכלל הספרים לוריית
הנכתבים ברוח הקדש׳והיתה לה"ק לורתם כתובה בחכמה ׳ ואחי
בספר מזוה שדי לאשר עשיתי׳הפלגתי החקירה בענין הכתובה
ורוח הקדש ׳ ואמת תבדל המדרגה הכתובית ממדרגת רוח
הקדש׳הלא היה ההבדל בהקיבת הכותן והמשפיע׳או בהקיבת
המקבל לותו׳או בהקיבת השפע עלמו ? וזה לפי בכמותו ׳ או
בלילותו ׳ או בניעול החושים והתחושה ? כי היה הדרוש
הזה עמוק עמוק מי ימלאנו ׳ ולא מלאתי מחכו דבר כי אם
לרב המורה בלותו פרק מ"ה לאשר זכרתי ׳ וגם שם בלו דף ק"נ
דבריו בקלור מופלג ובלתי מספיקים׳ומלאתי להלמתן בפירוש
לתורה דברים הזה ירלה שהם כותבים לדעת הרב המורה׳ פר'בהעלות'
ורלוי לה"ל שבדע בחמת דעתם ודעת ח"ל לגלם בחמתו רוח דף ק"ל ע"א
הקדש ׳ וגם הקדמתי זה בכלל ובפרט במדרגת כל ספר מן
הספרים מה שחייב טבע הדרוש ׳ ולין זה מקום החקירה
הזאת • ומה שראוי שבדע בזה עתה הוא מלי זו בחיבה היו
הספרים הללה נביאים ?

ואומר שהיתה כורת הללה הספרים בכוללת מצלתה
בחיבות • הלחת מפלת האומר שהיה נביא ׳ כי
שמואל וירמיהו וזולתם מהנביאים היו ספריהם במדרגת
הכתובים מבל שחברו ובתבו עה"כ נביאים • והבחיבה הזבית
מלאר בל המוני הללי לנביא שיבתוב בל ספר מהם ׳ ולחרי
שבתבו הללה הספרים על פי ה' ובמלותו היתה מדרגתם
בתובית • והבחיבה הצלוית היא במה שהבל ית' בשפע
בתולתו הודיע לנביאים דברים רבים שבל היו יודעים בישראל ׳
בדי שיבתבו לותם בספריהם׳ וזה בחתצדות הלומות ומלבי׳
ודבריהם ועוברת בני ישראל ותשובותיהם ׳ ושיבחם ה' על
הרעה אשר אמר לעשות עליהם ׳ וכדומה לדברים הללה שבל
היה לאצר לנביא שינבילם וידעם בי אם מפי הגבורה •
ואחם לופן בתיבת הספרים הנם ׳ ואיך ידעו הנביאים
הדברים העוברים בימים הרחשוכים לאשר בתבו על ספר ׳
אין ספק שאלו הנביאים דברים בבתבו בלותם הזבים
בספרי דברי הימים שבזברו בספר מלבים ׳ והיו בבתבים
לותם הדברים מלותו זמן ׳ בם על ידי הצופטים או המלבים
או אחר בחידי לותם הדורות וסופרים ׳ ואחר היו מפוזרים
ומפורדים מזה לאחד ומזה לאחד ׳ והיו בהם דברים בבתבו בפי
הרבים ולא בפי הלמת ׳ ומהם דברים מיותרים ׳ בי זהו דרך
הסופרים ומנידי הדברים לבצע ולגבות יותר מהרחוי בפי
להבתם ובלותם ׳ והיה לה"ל מעורב בהם הלמת עם השקר
והמותר עם ההברחי ׳ לבן בחה רוח ה' על הנביאים ההם
וילום לאצר על ספר בל הספרים ההם בשלמות ולמת ׳
ויאספו אליהם בל הבתבים ההם והודיעם הלל ית' בנבואתו
השלמת לותם הדברים ולמתתם והלדקם והבדלת הלמת מן
השקר

2011 Ministério de Cultura

הקדמה

השקר וההכרחי מהבלתי הכרחי, ואכ״ מעלת המחבר ומדרגתן
בנבואה והצווי האלקי שבאהו על זה וההתודעות הנבואיי
שיאמת הדברים וילדקם, המה הבחינות השלשה אשר מפניהם
ידענו שצורת הספרים האלה היא נבואיית. ועם מה שכתבתי
בזה תוכל להשיב לשלשה ספקות איפשר שיסופקו אליך בדרוש
הזה, ולא התעוררו אליהם עד הנה אחד מחכמינו חדשים
גם ישנים:

ג׳ ספקות בסדר הספ׳ ומדרגתם

הספק הראשון איך היו ספר שופטים ושמואל ומלכים
מכלל הנביאים, והיה ספר דברי הימי׳
אשר באו בו מאותם הספורים עצמם מכלל הכתובים, ואתה
תראה שאין בספר דברי הימים כי אם קצת מספורי תורת
משה בהתיחסות הדורות וקצת מספורי ספרי הנביאי׳ האלה,
ואם תאמר הדרוש הוא מה שישימם ממדרגת הנבואה, או רוח
הקדש, למה אכ״ לא היה מדרגת דברי הימים כמדרגת ספרי
הנביאים האלה עצמה, ויהיו אלו ואלו כלם אם מן הנביאים
או מן הכתובים?

הספק השני הוא, למה לא באו ספורי בועז ורות ונעמי
בתוך ספר שופטים כשאר הספורים
שנכתבו שמה? ואם היה שכבר יוחד לענין בועז ורות ספר
בפני עצמו לסבה מן הסבות, יקשה למה סדרוהו חז״ל מכלל
הכתובים ולא סדרוהו מכלל הנביאים, והנה ספר רות שמואל
הנביא ע״ה כתבו כמו שכתב ספר שופטים, והיו בשניהם ממין
אחד והזמן אשר קרו בו כלם היה אחד בימי שפוט השופטים,
ואכ״ מה ראו חכמינו ומה הגיע אליהם, שסדרו סדר שופטים
מכלל הנביאים, וספר רות מכלל הכתובים?

הספק השלישי במה שבא בספר שמואל פרשת, וידבר
דוד לה׳ את דברי השירה הזאת וגו׳,
והוא אחד מהמזמורים שבאו בספר תהלים * למנצח לעבד ה׳
לדוד וגומר, ויקשה אכ״ למה בא שמה המזמור הזה לבד ולא
מזמור אחר? וגם יקשה זה לפי שלא ימלט אם שנ׳ שחובר אותו
מזמור בנבואה או ברוח הקדש, ואם היה בנבואה איך הושם
בספר תהלים בתוך הכתובים? ואם ברוח הקדש איך שמוהו
בכלל הנביאים ובתוך הדברים הנבואיים בספר שמואל? אף
כי דוד המלך ע״ה לא היה נביא על דרך האמת:

תלי׳ יח׳ א׳

ואומר בתשובת הספק הראשון, שהספרים האלה ארבעת׳
יהושע שופטי׳ שמואל ומלכים, היה ראוי שימנו מכלל
ספרי הנביאי׳ מהבחינות השלשה שזכרתי, ואין כן ספר דברי
הימים, כי לא היה מחבר אותו נביא, אבל עזרא ונחמיה חברו
אותו, כמו שאז״ל, ולפי שהמה היו מדברי׳ ברוח הק׳ ולא נביאי׳,
היה ראוי שימנה אותו הספר אשר חברו מכלל הכתובים ולא
מהנביאים (והיא הבחינה הראשונה) גם לא בא אליהם צווי
אלקי לחברו, כי לא היו נביאים ולא דבר האלוק ית׳ עמהם
(והיא הבחינה השנית) וגם לא קבלו בנבואה הענינים אשר
כתבו בו (והיא הבחינה השלישית) אבל הם חברו אותו ספר
כפי מה שהיה מקובל אצלם מהדברים ההם ומה שמצאו
בספרי הנביאים ובכתובים אשר היו בתוכם, וכוונו נ״כ להוסיף
ולשנות דברים בספורים שבאו בספרי הנביאים על צד
הביאור ולהטיב הבנתם, ולהודיע שהיו לאנשים הנזכרים
שמה שמות אחרים זולת מה שבאו בספרי הנביאי׳ שנו השמות,
כמו שיתבאר בפירוש הפסוקים, ולזה אותם העזר האלקי
באופן כתיבתם למצוא דברי חפץ וכתוב יושר אמרי אמת,
ולכן היה הספר הזה מכלל הכתובים ולא נמנה בנביאים
והותר בזה הספק הראשון: ואמנם מגלת רות לא נכתבה
בתוך ספר שופטים ולא נמנה מכלל הנביאים, לפי שספר
שופטים יוחד בעצם וראשונה לספורים הכוללים שקרו לישראל
ולשופטיהם בימים ההם מימות יהושע עד שנולד שמואל, ואין
ספק שקרו באותם הזמנים ענינים פרטיים לאנשים מיוחדים
מישראל ולא נזכרו באותו ספר, לפי שהיתה הכוונה בו לבד
לספר הדברים הכוללים לא הפרטיים, אבל כאשר שמואל
משח את דוד למלך על ישראל חפש אחרי משפחתו ובית
אביו, ולכבודו עשה ספר רות לספר בו שורש ישי אשר עומד

התר הספק הב׳

לכם עמים והסתעפות יחוסו, ולהגיד שהיה ממשפחת רם,
ושבועז ראש משפחתו היה נגיד ומצוה לאומים, וכמו שאחז״ל
שבועז היה אבצן שופט ישראל. ולפי שבעשותו מגלת רות היה
שכבר נשלמה כתיבתו של ספר שופטים, עשה ספר רות מגלה
בפני עצמה, וגם להיותו ספור פרטי לא היה ראוי שיכנס
בספר שופטים המיוחד לספורים הכוללים. ולפי שעשה זה
שמואל מעצמו לכבוד דוד ולספר יחוסו בלי צווי אלקי, ולא
ספר מה שכתב בזה מאת ה׳ בנבואה, כי אם כפי המקובל
אצלם, קבלו חז״ל שנכתב ברוח הקדש ולא בנבואה, ולכן
שמוהו מכלל הכתובי׳ כפי מדרגת הרוח אשר חובר בו לדעתם
ז״ל. ולי אני עוד בזה סבה שנית והיא, שאף שנודה שהיה
ספר רות ממדרגת ספר שופטים, ושנעשה בנבואה בצווי
והתודעות אלקי כשאר ספרי הנביאים, הנה היתה כוונת
שמואל בחבורו לכבוד דוד כמו שאמרתי, ולכן חז״ל ראו לחברו
לספר תהלים אשר כתב דוד, כדי להודיע ייחוסו, ולצורך
אותו הסמך הושם בכתובים, עם היותו ממדרגה נבואיית.
וכבר העירו חז״ל על זה בפ״ק דבבא בתרא, אמרו סדרן של
כתובים רות תהלים איוב משלי קהלת שיר השירים קנות
דניאל אסתר עזרא ודברי הימים, הנה שמו רות בראשיתם
מהסבה שזכרתי, להיות ספור בועז סמוך לתהלות דוד אשר
בא מזרעו, והותר עם זה הספק השני: ואמנם למה נכתבה
בספר שמואל השירה אשר דבר דוד לה׳ בהיותו אחד
מהמזמורים אשר חובר ושנכתבה בספר תהלים שהוא הספק
הג׳? אחשוב שהיתה הסבה בזה, לפי שמלחמות ה׳ רבות נלחם
דוד המלך ע״ה, וכאשר היה זקן ובא בימים ולא יוכל עוד לצאת
ולבא במלחמות, אחרי רבוי הצלחותיו וה׳ הניח לו מסביב
נתן בכלל שבח והודאה לאל ית׳ אשר גמלו כרחמיו וכרוב
חסדיו והושיעו בכל מלחמותיו מאויביו, ומפני זה הביא כותב
הספר אחרי השלמת ספורי המלחמות כלם פרשת וידבר דוד
לה׳ את דברי השירה הזאת, לא כערך שאר המזמורים, כי
אם להיות השירה כוללת על כל הגבורות והתשועות, ולזה
הובאה שמה ולא הובא מזמור אחר פרטיי. ואף שנאמר
שהיתה השירה הזאת שגורה בפי דוד לאומרה בכל תשועה
ותשועה שהושיעו השם, הנה מפני כללותה והיותה נאמרת
בכל יום ויום שעזרו השם והושיעו מאויביו, ראה כותב הספר
להביאה שמה בבחינת כללותה ומעלתה זאת, ולא עשה כן
לשאר השירים והמזמורים להיותם פרטיים ואמרם בזמן
מיוחד: ואין ספק שהשירה ההיא ברוח הקדש נאמרה, וכן
הפרשה הנמשכת אליה ואלה דברי דוד האחרונים וגו׳, ובאו
שמה לסבה שאבאר שם בפירושם, אבל לא יתחייב שכל הדברי׳
שנאמרו וסופרו בספרי הנביאים יהיו נאמרים בנבואה
מהאומר אותם, כי שם נזכרו גם כן דברי המלכים והכהנים
והיועצים ושאר האנשים מהאומה ומיתר העמים ולא היו כלם
נביאים ולא דבריהם נבואה, אבל הנביא כותב הספר כתב
הענינים הספוריים והדברים שאמרו אחרים, אם ברוח הקדש
או בנבואה או בדרך שכל או בדרך קללה או באפן אחר, כפי
מה שיביא סדר הספור וצרכו: ואמנם למה באו חלופים
בשירה ההיא ממה שזכר כאן למה שהביא בספר תהלים?
אם היה האומר אחד ואם נעשה בספר תהלים בסוף ימי דוד
או קודם לזה? הנה אדבר בו בפי׳ השירה ההיא ב״עה דבור
מספיק ונאות, יעויין משם בפרשה הכ״ד מספר שמואל, ועם
זה הותר הספק השלישי: וכבר יספק נ״כ ספק רביעי,
במה שסדרו חז״ל מגלת קינות אשר חברה ירמיהו בכלל
הכתובים ולא שמוה מכלל הנביאים, עם היות ירמיהו שכתב
ספרו הוא אשר כתב ספר קינות גם כן ובספרו ספר שעשה
המגלה ההיא, ויקשה אכ״ למה לא נכתבו הקינות בתוך ספר
ירמיהו ויוחדו בספר בפני עצמו? כ״ש שיסדרו אותה המגלה
בתוך הכתובים שלא נכתבו מידי הנביאים, אבל זה הספק
אינו מתיחס למקום הזה, לפי שאין מגלת קינות מיוחסת
לארבעת הספרים האלה אשר אני בפירושם, כי אם לספר
ירמיהו, ולכן לא אתעסק בו בכאן. ובחבור הנזכר אשר לי
חקרתי

בבא בתרא פ״ה דף צ״א ע״א

דף י״ד ע״א

התר הספק הג׳

2011 Ministerio de Cultura

מקרתי עליו עם שאר הדרושים הללה , הנה זהו מה שרציתי לחקור בכאן בענין טורת הספרים הללה כלם :

כנה קומריית

ואמנם נחומר הספרים הללה לומר שהחומר הכולל בהם הוא הספור והגדת הדברים לשר קרו בימים בהם , ובכוחם העצמי הראשון הזה הוא סוג כולל בהם , והוא

ספורי ל' הספרים יתחלקו לע' מינים

יתחלק לחשעת מיני הספורים לשר בהן בהן , מין ספור הנבואות שנבאו נביאים בחותם הזמנים , ומין ספור הנפלאות לשר עשה הללוה ית' בימים ההם , ומין ספור העובות והפעלים חעלות הגבור והיחיד לשר עשו בזמן זמן מהם , ומין ספור העובדים והרעות לשר חלק לחתם , ומין ספור המוכר והתוכחות לשר הוכיחו לישראל שופטיהם בהימם ובנילהם , ומין ספור התשובה והתפלה העבודה החלקית לשר עשו בשובם אל ה' , ומין ספור התשועות והנפלאות לשר קבלו מחקל ית' בחקדיו , ומין ספור הנירים והתוצאות לשר כתבו לחלקים כעל כל לשר גחלם ורב טוב לבית ישראל , ומין הספורים הפשוטים לשר אין בהן לא טוב ולא רע לא שכר ולא עונש , כהחתעפות הדורות ומה שידמה לזה , והם מהכרת הספור , וזהו מה שרציתי לומר בחומר הספרים החלה . אבל הנה בשאר לחקדי כל זה פרשת *בחקותי עם מ' ס'

עוד ג' מפקות לחקות

בחתם עמי וגו' , לבחתם על הייעוד הרע הזה שבאת לנו , הנה בירתי שבאו הספורים החלה בספר מלכים לתכלית הספור , ובספר ישעיהו לתכלית הנבואות והם תכליות מתחלפים : ולחכם בספר ירמיהו באו ספורי הקרבן מהבחינה הזאת ג"כ , וזה שעם היות שבאו הספורים ההם בספר מלכים בשאר הספורים , הנה עוד רחה הנבית להניחם בספרו לשר ייחל לנבואותיו לא לתכלית הספור , כי אם להודיע הנבואות לשר לשר ייעד לבא וניחו לפעל חיב לא נעדר , וכדי להגיד לותם הנבואות הוכרך להביא לניחם הספורים לשר שבא עליהם , ומפני זה תרחה שלא באו בספר מלכים בלותו ספר הנבואות לשר נבא , ולא באו ג"כ בספר ירמיהו הספורים ההם מדובקים בשאר באו בספר מלכים , לבל הניח מעט מן הספור והנבואה מחוכה ביניהם לשר נבא על הענין ההוא , וכן הניחו כלו מעט מעט מתערב עם הנבואות כמו שאמרתי , להיות התכלית שמה להניח הנבואות לא זולת זה . לחכם מה שבא בסוף ספר ירמיהו מפור הקרבן והגלות כלו פעם לחרת מתחלת פרשת בן עשרים ולחל שבה בלקיהו במלכו וגו' עד סוף הספר , והם ספורים בזוטי' מבלי זכרון הנבואות והגדת העתיד כלל , והמה ענינם הפרטיות לשר באו בספר מלכים בסוף , מועתקות לות בלי חלוף , לחחת ומכרח היותה מורה , שהדברים ההם לחכם דברי ירמיהו ולא כתב הוא הפרטיות ההם , והרחיה המורה כל זה שקודם הפרשה הנזכרת בסוף הפסוקים הקודמים באמר * עד הנה דברי ירמי' עם כ"ל

ירמיהו , וזה יורה שמה שאמר לחריו לא היו דבריו . ולמה שעזרא הסופר לא מצאו בכתב הגדולה בחשר קבלו הספרים ומדרו ספרי הקדש זה לחר זה , רלו לכתוב בסוף ספר ירמיהו הפרטיות ההם והעתיקום מסוף ספר מלכים , והיה זה מבלי לצתי סבות . הלחת כדי שידע הקורח לחך היה חרבן הבית וגלות ישראל לשר נבא עליו ירמיהו בלותו ספר , כדי להודיע לחות דבריו וקיום נבואותיו , ויען בספרו בא זה לציורין מעורב עם ייעודי נבואותיו כמו שאמרתי , רלו בדרך כלל וקבון לזכרו בסוף ספרו , באמר הלא זה הוא כלל מה שנבא עליו בספר הזה ירמיהו . והסבה הצבית היא כדי שתתבר לחרי זה נבואת יחזקאל שהיה לחרי החרבן על כהר כבר בתוך הגולה , ולזה שמו בסוף ספר ירמיהו מפור החרבן להיותו הנעה לספר יחזקאל שיבא לחריו , ולא כתפקו בחה שכתב ירמיהו בתוך ספרו , להיותו מעורב עם הנבואות ולהיותו בתוך הספר , ובחרו לזכור הספור בעצמו מדובק ולהניחו בסוף הספר ממוך מה שבא יחזקאל לחריו , הנה בחה שאמרתי בזה הותר הפפק הרחשון הנזכר :

והשפק השני הוא כי לם היה שיוחד ספר שמואל להודיע בו ספורי להעה ועניניו כלם , למה כותבי הספר לא כתבו עניניו בשלמות והשמיטו עניניס רבומים היה רלוי שיזכרו לותם , וכתבם עזרא בדברי הימים , וזה כמו הגבורים לשר בחו על דוד לקלג עוד עבור מפני שחול , ורחבי הקלון לשר בחו מברוכה להמליך לת דוד , ומה שזכר שם שחסף דוד לת בני להרן והלויים וסדרם למשוררים ולשוערים להעלות לת ארון הקלקים ומספרם , ומציר לשר עשה דוד להודות הודו לה' קרחו בשמו בהעלות הארון , וכל זה לא כזכר בספר שמואל . עוד זכר שם בדברי הימים לחרי ענין גורן ארוכה היבוסי (שבו בחתם ספר שמואל) עניניס לחרים יקרים מחד , והם מה שהכין דוד לבנין הבית , ומה שמוה לשלמה בנו עליו , ומספר הלויים לשר נמנו לעבודת הקדש וחלקותם למשמרו לשר עשה דוד , ושהקהיל שרי ישראל ויקס על רגליו וידבר לליהם עניניס מעולים לבנין הבית , וכתן לשלמה בנו תבנית הבית

הקדמה

הבית ודברי דוד לכל הקהל ׀ ומה שבירך את ה׳ ואת הקהל ׀ ואלה הם ענינים וספורים ארוכים גדולי המעלה לא זכרם הנביא כלל בספר שמואל והוא זר מאד • ויותר זר מזה ששם בדברי הימים לא באו ספורים אחרים ממה שזכרם הנביא בספר שמואל ׀ כעניני השופטים כלם ׀ וכספורי עלי ובניו ושמואל הרואה ׀ וכהמלכת שאול ועניניו ומלחמותיו כלם ׀ והמשחת דוד ׀ וענין גלית ׀ ומה שרדף שאול את דוד ׀ וכל עניני איש בשת מהמלכתו ומיתתו ׀ ומיתת עשאל ואבנר ׀ וענין בת שבע ׀ וענין אמנון ותמר ׀ וספור אבשלום כלו ׀ ושבע בן בכרי ׀ ולא הרעב שבא על דבר הגבעונים ׀ כל הענינים הגדולים האלה לא זכר שמה עזרא בדברי הימים כלל ׀ וזכר ספורים אחרים שבאו בספר שמואל נעתקים מלה במלה בקצתם שנה מלות מועטות והשמות לבד : ויקשה א״כ מה ראה עזרא על כל זה בדברי הימים ׀ ומה הגיע אל כותב ספר שמואל שהשמיט הדברים השלמים וכן רבים אשר זכרתי וכתב ענינים למטה מהם במעלה ? אבל היתר זה עם הרחבת ביאור אנכי אערבנו מידי תבקשנו בג״ה בהקדמתי לפי׳ ספר שמואל שהוא המקום הראוי אליו ׀ ולא הביאותיו הנה פן יארך הדבור בהיתרו ויכבד המחקר הזה על המעיינים :

התר הספק הזה מיעדו בהקדמ׳ ספר שמואל •

והספק השלישי הוא ׀ כי אם היה שכיוון הנביא ירמיהו ע״ה במצות האלקים לספר כל עניני המלכים וקורותיהם בספר מלכים ׀ למה א״כ לא ספר עניניהם בשלמות כלם ׀ ונסתפק בספר קצתם והשמטת קצתם ? הלא תראה שבספור כל מלך ומלך (בין ממלכי יהודה ובין ממלכי ישראל) אומר הכתוב שיתר דברי המלך ההוא וכל אשר עשה וגבורותיו הלא הם כתובים על ספר דברי הימים למלכי ישראל או למלכי יהודה ? וזה יורה שהיו ביניהם ספרי דברי הימים אשר נכתבו עליהם עניני המלכים כלם אחד למלכי ישראל ואחד למלכי יהודה ׀ ושהנביא בכתבו ספר מלכים לקח משם קצת הדברים זולת קצת ׀ ועל כן באחרית הספור יאמר ששאר עניני אותו המלך שלא כתב ׀ הנם כתובים על ספר דברי הימים וגו׳ ׀ ועל כן יספק המספק ׀ אם היו הדברים כלם נכתבים בספרי דברי הימים ׀ מה ראה הנביא א״כ לכתוב ספר מלכים ׀ ולמה צוה האל ית׳ במה שאין בו צורך ? ואם ראתה החכמה העליונה שראוי היה לכתוב עניני המלכים על ספר מפי נביא ׀ למה לא נכתבו כלם ונכתבו קצתם זולת קצתם ? ומה ראה עזרא להוסיף בספר דברי הימים בספורי המלכים ׀ יותר ממה שכתב הנביא בספר מלכים שלקח היותר מועיל וראוי ׀ ובקצתם השמיט דברים ממה שכתב הנביא הנה ׀ ולא ידענו אם נאמין לדברי הנביא בספר מלכים ׀ ונחשוב שמה שהוסיף לכתוב עזרא אינו אמת ׀ או אם נחשוב שחסר הנביא מהראוי לכתוב ? ועוד תראה באותם הספורים שבקצתם לא הוסיף ולא שנה כלל ׀ והיה מלאכת עזרא בדברי הימים כפי זה מותר ודבר בטל בזכרו מה שספר הנביא בעצמו ׀ אבל גם היתר הספק הזה אניח למקומו ׀ והוא להקדמת ספר מלכים שהוא מתיחס לאותו מקום ושם תמצאנו בג״ה ׀ ולא אאריך עוד במחקר הזה השני : ואתה המעיין בדברי אלה ׀ חליתי פניך בכל לב ׀ תנה בני לבך במה שכתבתי בשני המחקרים האלה ׀ קח נא את ברכתי אשר הובאת לך ׀ ולא תהי ברכת הדיוט קלה בעיניך ׀ כי במה שזכרתי בזה עשיתי חקירה רבה בכתבי הקדש ׀ והקפה כוללת בהם כפי הסברא הפשוטה וקוצר שכלי ׀ והעירותי על זה חמשה עשר שאלות בספריהם ׀ חדשים מקרוב באו אצלי ׀ לא שערום אבותינו ׀ וכדי שלא ימושו מפיך אזכירם פה שנית בקצור זכרון דברים ריש מלין אומר :

גם התר הספק הזה מיעד בהקד׳ ספר מלכים

השאלה הראשונה מה כוונו חז״ל במה שחלקו ספרי הקדש אל תורה נביאי׳ וכתובי׳ ? בהיות שמותיהם אלה אינם כפי מהותיהם ׀ ולא כפי הפועל והמחבר אותם ׀ ולא כפי אופן נתינתם :

השאלה השנית למה קראו החלק הראשון תורה ? בהיות בה חלק הגדיי מהדברים שעברו ׀ וחלק יעודיי ממה שהיה ׀ וחלק תוריי מהמצות ׀ ולמה לקחו השם מפאת המצות ׀ ולא מפאת הבחינות האחרות ?

השאלה השלישית למה לא נכתבו נבואות הנביאי׳ כלם בתוך ספרי המלכים אשר קרו בימיהם ׀ כמו שהיה בנבואות שמואל ונתן וגד ואליהו ואלישע ושאר הנביאים שנזכרו בתוך ספורי המלכים ׀ ולא יוחדו ספרים לנבואותיהם ?

השאלה הרביעית אם היה ראוי שיוחדו נבואות הנביאים בספרים בפני עצמם בלתי הספורים ׀ אף שיהיו מועטות ׀ כעובדיה ויונה ודומיהם מהנביאים ׀ למה א״כ לא יוחדו בספרים בפני עצמם גם כן נבואו׳ שמואל וגד ונתן ואליהו ואלישע ואחיה השלוני וזולתו ?

השאלה החמישית מה היה ענין ספר שמואל ? ולמה לא נכללו ספורי עלי ושמואל עם שאר השופטי׳ בספר שופטים ׀ וספורי שאול ודוד עם שאר המלכים בספר מלכים ? ויהיו אם כן הספרים שלשה יהושע שופטים ומלכים לבד ?

השאלה הששית מדוע לא באו כל עניני דוד בספר שמואל ? ולמה התחיל ספר מלכים בפרשת והמלך דוד זקן וגו׳ ׀ ונזכרו בספר מלכים ענינים אחרים ממנו עד יום מותו ? והיה ראוי שיתחיל ספר מלכים אחרי מות דוד מעניני שלמה :

השאלה השביעית אם יהושע ושמואל כתבו ספריהם ׀ איך אמרו עד היום הזה בעיניני׳ רבים ? וזה יורה שנעשה הספר אחרי כן זמן הרבה ׀ ואיך זכר יהושע ענין לשם לשלא היה בימיו ׀ ושמואל עשרים שנה שישב הארון בקרית יערים שנשלמו אחרי מותו ?

השאלה השמינית איך היו ספר שופטים ושמואל ומלכים מן הנביאים ׀ וספר דברי הימים מן הכתובים ? בהיות הספורים שבאו בנביאים הם עצמם שבאו בדברי הימים :

השאלה התשיעית במגלת רות ׀ אם היה ששמואל כתבה והיה מהספורים אשר קרו גם כן בימי שפוט השופטים ׀ למה אם כן לא נכללה בספר שופטים ? ומה היה שלא הושמה בנביאים כי אם בכתובים ?

השאלה העשירית במגלת קינות ׀ אם היה שירמיהו הנביא כתבה ׀ למה א״כ לא באה בתוך ספרו ׀ ואיך סדרוה חז״ל בתוך ספרי הכתובים בהיותה מהנביאים ?

השאלה הי״א למה באה בספר שמואל השירה אשר דבר דוד לה׳ ׀ בהיותה אחד מהמזמורים שבאו בספר תהלים ושחוברה ברוח הקדש ? ולמה אם כן הובאה בספרי הנביאים ולא מזמור אחר ?

השאלה הי״ב למה באו בספר ישעיהו ספרי חזקיהו המלך ׀ בהיות הספר ההוא מיוחד לנבואות שנבא ישעיהו לא לספורים ׀ ושכבר נכתב זה בספר מלכים ?

השאלה הי״ג במה שהביא ירמיהו בספרו ספורי חרבן הבית שתי פעמים ׀ אחרי שכבר ספרו פעם אחרת בסוף ספר מלכים במלות מועתקות אות באות ?

השאלה הי״ד למה בספר שמואל לא נזכרו עניני דוד כלם ? ועזב הנביא דברים יקרים מענינו שזכרם עזרא בספר דברי הימים ׀ ולמה לא נזכרו בדברי הימים נ״כ דברים גדולים שזכר הנביא בספר שמואל ?

השאלה הט״ו למה בספר מלכים לא נזכרו בספורי מלכים כל הענינים שהיו בספרי דברי הימים אשר למלכים ׀ ונזכרו קצתם ונשמטו קצתם ?

ואני ברוב השאלות האלה זכרתי דעתי בהיתרם ׀ ואת השלשת שאלות ׀ העשירית ׀ הי״ד והט״ו אשר הצבתי לבדנה בלי תשובות ׀ הודעתי

2011 Ministerio de Cultura

הודעתי אל מקום פלו' אלמוני אשר שם אביא תשובותיהם ,
ולא נמנעתי עם זה מלזכרם הנה כי טבע הדברים הביאני
אליהם, וראוי היה להעשות כך לשלמות החקירה, שיהו לבבכם
לכל הדברים אשר אנכי מעיד בכם היום, כי הערת הספיקות
אשר עשיתי , והגדת מחשבותי וסברתי בהיתרם כפי חומר
הדרוש לא דבר רק הוא מכם , ואיש אחד איש אחד אשר נגע
אלקים בלבו רוח חכמה ובינה רוח דעת ויראת ה' פתחין לו
להכנים ידו בדרושים האלה , והרשות בידו להתעסק בזאת
החקירה אם יבקשנה ככסף , ובמה שהבינותי בזה ישמע חכם
ויוסיף לקח, וכמאמר ראש הפילוסופי' בספר השמים והעולם, ארים"ט
עלינו להודות לראשונים המתחילים בחקירות , כי עם שלא
עמדו על האמת הנה עמדו על הערת הספק , ולולא היו הם
המתחילים בחקירה , לא היינו האחרוני' משלימים אותה :

ואחרי ההצעה הכוללת הזאת והמחקרים האלה, הנה
אנכי בא אליך בעב עיוני לפרש
ארבעה ספרים האלה יהושע ושופטים ושמואל ומלכים כפי
סדרם, ולהקל מעלי המלאכה המרובה הזאת ולהטיב ההקפה הרב מחלק הספרים לפרשיות כפי הענין גירונימו
בספוריהם , ראיתי לחלק כל ספר וספר מהם אל פרשיות ,
אבל לא יהיו ארוכות וגדולות כמו שעשאם הר"לבג ז"ל , שכלל
כל ספר יהושע בארבעה פרשיות, וספר שופטי' בה' פרשיות ,
וספר שמואל בה' פרשיות אחרות, וגם לא יהיו קטנות וקצרות
כמו שעשאם החכם גירונימו , אשר העתיק ספרי הקדש
לנוצרים , שעשה בספר יהושע כ"ד פרשיות , ובספר שופטים
כ"א פרשיות, ובספר שמואל לה", אבחר דרכם בהבדל הפרשיות,
ולא אהיה מתכוין לא למעלה ולא למטה , אלא בדרך אמצעי
מתיחס כפי חומר הדרושים והבדל הספורים , ובתחלת כל
ספר עשיתי מפתח לפרשיותיו , בביאור דרוש הפרשה וחומרה
והתחלתה וסופה בפסוקים , וזה בלא ספק ממה שיועיל מאד
לזכרון הדברים ושמירתם בלבבות , למה שהיה ראוי אלינו
שנשתדל על שמירת הדברים וזכרונם , כמאמר נעים זמירות
* בפקודיך אשתעשע לא אשכח דבריך . וחשבתי עוד דרכי תלים ק"לט
לשאול בתחלת כל פרשה שש שאלות, כפי מה שיסבלו הפסוקי'
וחומר הדרוש , העשיר בעניניו לא ירבה והדל לא ימעיט
מהמספר הזה , ואני זאת בריתי אותם לזכור שש השאלות
תמיד , עם היות קצתם עצומות הספק וקצתם קלי ההיתרה ,
כי היה הסדור וההגבלה בדברים העיוניים , ממה שיעזור אל
ההבנה השלמה ויביא אל זכרונה : והנה בחרתי בדרך הזה
להקדים השאלות לפי' הפסוקים , להיות בעיני דבר מועיל
לעורר הענינים , ולהמציא הויכוח ולהרחיב החקירה , וגם
שהתעוררות השאלות יביא פעמים רבות להוסיף העיון
בפסוקים ולהמציא בהם ענינים מתוקים מדבש ונופת צופים,
ופעמים אסתייע בפירושם מעט מדברי המפרשים ומדרכי
המדרשות, ופעמים אטה מהם אם השמאל ואימינה ואם הימין
ואשמאילה , והיה זה לפי שאת הטוב נקבל מהם ואת הרע לא
נקבל , והנה הנחתי דברים מדקדוק המלות שכבר באו בדברי
המפרשים לבחירת הקיצור יעויינו משם , ואביא מהמדרשות
ומאמרי חז"ל היותר נאות אצלי , ואזכור מקומות דבריהם מה
שלא עשה רד"ק ז"ל , ולא אמנע מהראות החולשה שבאה
בדבריהם במקומות שהיו דבריהם על דרך הפירוש ולא היו
מקובלים אצלם , וכל זה בלשון מפואר , ולא אבא לנסותך
בחידות כראב"ע והרמב"ן ז"ל . והנה לא נתעסקתי להוציא
תועלות מהספורים כדרך הר"לבג, להיותו פועל בטל בעיני ,
כי דברי הנביאים כלם הם עצמם התועלות במדות ובדעות ,
ודי לי בפירוש הכתובים באופן היותר מתישב שאפשר אצלי , מיעד לפר' הכתובים באופ' היות' מתישב
ובחקירת הדרושים הנכללים בהם עד תכליתם בשלמות גדול
כיד אלקי הטובה . והרוצה להבחין היש בלשוני עולה או אם
אמת יהגה חכי בפי' הכתובים ? יעיין ראשונה בפרשה
מהפרשיות דרכי המפרשים ודבריהם , ועלימו תטוף מלתי ,
ואז ישפוט למישרים וידע וישכיל מי משלנו את מלך ישראל
ית' , ומי הוא זה ואי זה הוא מכלנו יכתוב ידו לה' ודעת
קדושים ימצא , ואין המלט מהרחבת הדבור בפירוש הזה לא
בשפת יתר ודברים מיותרים , כי אם ברבוי החקירה והדרישה
והבנת אמתת הענינים ועמקם, כי רע ומר לי המעשה שהרב
הגדול רש"י ז"ל נסתפק בפירושיו לספרי הקדש ברוב הענינים
עם מה שדרשו חז"ל, והחכ' ראב"ע עם דקדוק המלות ושטחיות
הפשט , ועם זה היו ספריו בפירוש יותר קצרים מהפסוק
עצמו , ואחריהם בפיהם ירצו סלה פעם על צד הדרש ופעם
כפי שטחיות הפשט ונגלהו , ובדקדוק הלשון עברו על
הספרים , כעברם על ספר מדברי הימים ושיר מן השירים
בקצור גדול, יורה באמת על קוצר ההשגה באמתת הפסוקי' ,
הלא ידעו אם לא יבינו שיש שבעים פנים לתורה ? ושנחירו
ושכלתנו וחכמה יתירא אשתכחת בספרי הקדש , ושבאו בהם
מסודות המציאות ומחכמת האלקות שיעור מופלא , ואיך
יפרשום במלות מועטות ? לא כן אנכי עמדי, שבמקום שראוי
להאריך איני רשאי לקצר, אוחילה לאלקי ישעי דרך שקר יסיר
ממני, תקרב רנתי לפניך , הנותן לפתאים ערמה תתן לראשי
לוית חן, תורני דרך זו אלך , תנחני במעגלי צדק להבין אמרי
בינה, כמאמר נעים זמירות ישראל , גל עיני ואביטה נפלאות עד כאן ההקדמה הכוללת
מתורתך, טוב טעם ודעת למדני כי במצותך האמנתי , עבדך
אני הבינני ואדעה עדותיך :

והנה שערתי בספר יהושע ששה עשר פרשיות :

וזה שייך בפרש לספ' יהושע

הפרשה הראשונה תספר הנבואה האלקי' הראשונה
שבאה אל יהושע אחרי מות משה
רע"ה על עברת הירדן ובואם אל הארץ לכבשה . תחלתה ויהי
אחרי מות משה וגו', עד ויצו יהושע את שוטרי העם וגו' :

הפרשה השנית במה שצוה יהושע אל שוטרי העם
שיזהירו ישראל על העברת הירדן ,
ולבני ראובן וגד וחצי מנשה על העברתם לארץ . תחלתה ויצו
יהושע את שוטרי העם וגו', עד וישלח יהושע בן נון :

הפרשה השלישית במרגלים ששלח יהושע לרגל את
יריחו, ומה שקרה להם שמה עם
רחב ועם אנשי יריחו . תחלתה וישלח יהושע בן נון וגו', עד
וישכם יהושע בבקר וגו' :

הפרשה הרביעית בהעברת ישראל את הירדן ובמה
שדבר האל ית' אל יהושע עליו ,
וענין האבנים שלקחו מהירדן והאבני' שהציבו בתוכו . תחלתה
וישכם יהושע בבקר וגו', עד בעת ההיא אמר וגו' :

הפרשה החמישית במה שצוה האל ית' למול את בני
ישראל, ובפסח שעשו ישראל בגלגל ,
ובמראה שראה יהושע שם . תחלתה בעת ההיא אמר ה' אל
יהושע וגו', עד ויאמר ה' אל יהושע ראה וגו' :

הפרשה הששית בכבישת יריחו והנסים שנעשו עליה,
ואיך קלל יהושע את אשר יבנה
אותה . תחלתה ויאמר ה' אל יהושע וגו', עד ויהי ה' את יהושע
ויהי שמעו בכל הארץ וגומר :

הפרשה השביעית בענין עכן ר"ל בחטאו ובענשו .
תחלת הפרשה ויהי ה' את יהושע
ויהי שמעו בכל הארץ וגומר , עד ויאמר ה' אל יהושע אל
תירא ואל תחת :

הפרשה השמינית בלכידת העי ותלית מלכה . תחלתה
ויאמר ה' אל יהושע וגומר , עד אז
יבנה יהושע וגומר :

הפרשה התשיעית בענין המזבח שבנה יהושע בהר
עיבל ובמה שקראו שמה , ואיך
הסכים מה שעשה עם מה שצוה משה עליו השלום . תחלתה
אז יבנה יהושע וגו', עד ויהי כשמוע כל המלכים וגו' :

הפרשה העשירית בענין הגבעוני', רוצה לו' מה ששאלו
ומה שעשו ישר' להם . תחל' הפרשה
ויהי כשמוע כל המלכים וגו', עד אז ידבר יהושע לה' וגו' :

2011 Ministerio de Cultura

יהושע א

הפרשה הי״א בענין עמידת השמש בגבעון ליהושע ומה שהתפלל לאל ית׳ עליו · תחלת הפרשה אז ידבר יהושע לה׳ וגו׳, עד וישב יהושע וכל ישראל וגו׳ :

הפרשה הי״ב במלחמות שעשה יהושע למלכי הארץ והערים אשר לכד · תחלת הפרשה וישב יהושע וכל ישראל וגומר, עד ויהושע זקן בא בימים :

הפרשה הי״ג במה שצוה האל ית׳ ליהושע שיחלוק את הארץ לשבטים, ומה שספר שנתן משה בעבר הירדן לראובן וגד וחצי מנשה · תחלתה ויהושע זקן וגו׳ עד ויגשו בני יהודה וגומר :

הפרשה הי״ד בחלוקת הארץ שעשה יהושע, ובמה שבקש כלב שיתנו לו את חברון, ובצוחת בני יוסף, ובערי המקלט וערי הלוים · תחלתה ויגשו בני יהודה וגומר, עד אז קרא יהושע וגומר :

הפרשה הט״ו איך שלח יהושע את הראובני והגדי וחצי מנשה לארצם, והמזבח שבנו על הירדן ומה ששלחו ישראל אליהם עליו · תחלתה אז קרא יהושע וגו׳, עד ויהי מימים רבים וגומר :

הפרשה הי״ו בהשלמת הספר הזה והגדת הדברים אשר דבר יהושע אל ישראל על קיום התורה והברית אשר כרת אתם עליו, ומיתת יהושע ומיתת אלעזר הכהן וקבורתם, וקבורת עצמות יוסף · תחלת הפרשה ויהי מימים רבים עד סוף הספר :

הפרשה הראשונה בנבואה הראשונה שבאה אל יהושע [אחרי מיתת משה] על העברת הירדן ובואם לארץ כנען · תחלתה ויהי אחרי מות משה וגומר, עד ויצו יהושע, ויש בפרשה הזאת לשאול שש שאלות :

השאלה הראשונה מה ענין אמרו בכאן משה עבדי מת ? והנה ההודעה הזאת היתה בלתי הכרחית ליהושע משרתו שכבר ידעה, וגם איכה מענין המאמר הזה כפי צורך הדברים :

השאלה השנית אמרו אל הארץ אשר אנכי נותן להם לבני ישראל, למה לא אמר אשר אנכי נותן לכם שיכלול יהושע גם כן ? כמו שאמר אחר כך לכם נתתיו וגומר, והנה יהושע היה עובר אל הארץ ומנחיל אותה לישראל ולוקח לעצמו חלק ממנה כמו שיתבאר ?

השאלה השלישית במה ששנה ושלש באזהרת החוזק והאומץ ? אמר ראשונה חזק ואמץ כי אתה תנחיל וגומר, ואמר שנית רק חזק ואמץ וגומר, ואמר שלישי הלא צויתיך חזק ואמץ וגו׳, והיה די באחד מהם ?

השאלה הרביעית למה באו הדבורים באופנים מתחלפים באזהרות החוזק ? כי בראשונה אמר חזק ואמץ לבד, ובשנית אמר רק חזק ואמץ מאד, הוסיף רק והוסיף מאד, ובשלישית אמר הלא צויתיך, והלשון הזה לא אמר בשנים הראשונים, ולא אמר רק ולא מאד בזה ?

השאלה החמישית בהכפל אזהרתו על שמירת התור׳ וקיומה ? כי הוא אמר רק חזק ואמץ מאד לשמור לעשות ככל התורה וגומר, אל תסור ממנו וגומר, ומלבד זה הוסיף לומר עוד לא ימוש ספר התורה הזה מפיך וגו׳, למען תשמור לעשות, והוא אם כן כפל ומותר ?

השאלה הששית במה שאמר שתי פעמים למען תשכיל, כי הנה אמר בראשונה למען תשכיל בכל אשר תלך, ואמר פעם שנית כי אז תצליח את דרכיך ואז תשכיל, עד שמפני זה חשבו המפרשים שתשכיל הראשון היה כדברי המתרגם תצליח, והשני מענין ההשכל, וכפי הפשט שניהם אחד ?

והנני מפרש פסוקי הפרשה באופן שיותרו השאלות כלם :

(א) ויהי אחרי מות משה עבד ה׳ וגו׳ · הנה התחיל הספור הזה בוי״ו, לא להיותו כן מנהג הלשון (כמו שכתבו המפרשים) כי אם להוסיף ולחב׳ עם מה שהשלימ׳ התורה האלקית בו, כי בסוף תורת משה תספר ענין מיתת משה, ושסמך ידו על יהושע, ועתה הזכיר שמיד אחר מותו בא הדבור ליהושע · והנ׳ הודיענו עוד בזה, שכל ימי משה ע״ה לא נתיחד הדיבור ליהושע, אבל אחרי מותו בא לו הדבור, וגם אז לא באהו כי אם מפא׳ ההכנה אשר קבלה בהיותו משרת משה, כי מאותו הצד זכה למעלת הנבואה, וזהו שאמר ויהי אחרי מות משה וגו׳, ויאמר ה׳ אל יהושע בן נון משרת משה לאמר, משה עבדי מת ועתה קום עבור וגומר · וכתב הרלב״ג, שאמר זה להגיד, שאין מלכות אחת נוגעת בחברתה ואפילו כמלו׳ נימא · ואני אחשוב שכלל בזה המאמר שני ענינים · האחד שהם נתעכבו מאד בהעברת הירדן, לפי שהיה עמהם משה אדוננו ע״ה אשר נגזר עליו שלא יבא אל הארץ ולא יעבור את הירדן, ומפני זה הוצרכו להתעכב קרוב לירדן עד יום מותו, אבל עתה אחרי שמת משה והוס׳ אותו המונע שהיה בהעברם, אין ראוי שיתאחרו בה עוד, וזהו אומרו, משה עבדי מת ועתה קום עבור · (ב) והענין השני הוא שיהושע היה יושב בין תנור וכירים, הלכוף כאגמון ראשו ושק ואפר יציע מתאבל על מות משה רבו, והאל ית׳ הודיעו שאין ראוי לעשות כן לשתי סבות · הא׳

וַיְהִי אַחֲרֵי מוֹת מֹשֶׁה עֶבֶד יְהוָֹה וַיֹּאמֶר יְהוָֹה אֶל־יְהוֹשֻׁעַ בִּן־נוּן מְשָׁרֵת מֹשֶׁה לֵאמֹר׃

[ב] מֹשֶׁה עַבְדִּי מֵת וְעַתָּה קוּם עֲבוֹר אֶת־הַיַּרְדֵּן הַזֶּה אַתָּה וְכָל־הָעָם הַזֶּה אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר אָנֹכִי נֹתֵן לָהֶם לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל׃

[ג] כָּל־מָקוֹם אֲשֶׁר תִּדְרוֹךְ כַּף־רַגְלְכֶם בּוֹ לָכֶם נְתַתִּיו כַּאֲשֶׁר דִּבַּרְתִּי אֶל־מֹשֶׁה׃

להיות משה עבד יי׳ ונפשו בטוב תלין, והוא ע״ד * בנים אתם ליי׳ אלקיכ׳ לא תתגודדו ולא תשימו קרחה בין עיניכם למת · והשנית הוא שאין ראוי להתאבל על המתים יותר מדאי, וכמו שאמר דוד ע״ה *האוכל להשיבו אלי אני הולך אליו והוא לא ישוב אלי, ומפני שתי הבחינות האלה צוהו שלא יוסיף לשבת עוד באבלות, אבל יקום משם ויתעסק בהעברת הירדן, וז״ש משה עבדי מת ועתה קום עבור וגומ׳, כי באמרו משה עבדי, רמז לבחינה הראשונה, היותו עבדו דבק בו כהנה מזיו השכינה, ולמה יתאבל יהושע על מותו, אם היה שישמח משה במתנת חלקו ? ובאמרו מת, רמז לבחינה השנית, והיה סוף המאמר ועתה קום עבור את הירדן הזה אתה וכל העם הזה · והנה אמר אל הארץ אשר אנכי נותן להם, לא למעט את יהושע, כי אם לומר שאין ראוי שיתרעם למה לא נטל משה חלק בארץ ולא עבר הוא בה ? לפי שהארץ לא נתנה אליו בייחוד, כי אם להם לבני ישראל, ובהעברתם משם יתקיים השבועה, ולזה אמר להם לבני ישראל, ר״ל ולא למשה בפרט, ואמר להם, לבני ישראל, בשתי הודעות, לומר שגם לדור הזה לא היה מחוייב לתת אותה אם לא יהיה זכאי, כי אם לבני ישראל יהיה הדור שיהיה, ועם זה הותרו השאלו׳ ראשונה ושנית :

דברי׳ יד׳ א׳

שמו׳ ב׳ יב׳ כ״ג

(ג) כל מקום אשר תדרוך כף רגלכם וגו׳, הזהירם שלא יתעצלו בכבוש הארץ, כי כל המקום אשר ילכו שמה יהיה נתון

2011 Ministerio de Cultura

[ד] מֵהַמִּדְבָּר וְהַלְּבָנוֹן הַזֶּה וְעַד־הַנָּהָר הַגָּדוֹל נְהַר־פְּרָת כֹּל אֶרֶץ הַחִתִּים וְעַד־
הַיָּם הַגָּדוֹל מְבוֹא הַשָּׁמֶשׁ יִהְיֶה גְּבוּלְכֶם׃ [ה] לֹא־יִתְיַצֵּב אִישׁ לְפָנֶיךָ כֹּל יְמֵי חַיֶּיךָ
כַּאֲשֶׁר הָיִיתִי עִם־מֹשֶׁה אֶהְיֶה עִמָּךְ לֹא אַרְפְּךָ וְלֹא אֶעֶזְבֶךָּ׃ [ו] חֲזַק וֶאֱמָץ כִּי
אַתָּה תַּנְחִיל אֶת־הָעָם הַזֶּה אֶת־הָאָרֶץ אֲשֶׁר־נִשְׁבַּעְתִּי לַאֲבֹתָם לָתֶת לָהֶם׃
[ז] רַק חֲזַק וֶאֱמָץ מְאֹד לִשְׁמֹר לַעֲשׂוֹת כְּכָל־
הַתּוֹרָה אֲשֶׁר צִוְּךָ מֹשֶׁה עַבְדִּי אַל־תָּסוּר מִמֶּנּוּ יָמִין וּשְׂמֹאול לְמַעַן תַּשְׂכִּיל בְּכֹל
אֲשֶׁר תֵּלֵךְ׃ [ח] לֹא־יָמוּשׁ סֵפֶר הַתּוֹרָה הַזֶּה מִפִּיךָ וְהָגִיתָ בּוֹ יוֹמָם וָלָיְלָה לְמַעַן
תִּשְׁמֹר לַעֲשׂוֹת כְּכָל־הַכָּתוּב בּוֹ כִּי־אָז תַּצְלִיחַ אֶת־דְּרָכֶךָ וְאָז תַּשְׂכִּיל׃ [ט] הֲלֹא
צִוִּיתִיךָ חֲזַק וֶאֱמָץ אַל־תַּעֲרֹץ וְאַל־תֵּחָת כִּי עִמְּךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּכֹל אֲשֶׁר תֵּלֵךְ׃

כתוב עליהם ולא יבוא שמה ולא ישימו כוונתם לבבו׳ לא יזכו עליה ועל זה אמר כאשר דברתי אל משה והוא מה שאמר לעובדו משה בסוף פרשת והיה עקב * כל המקום אשר תדרוך כף רגלכם בו לכם יהיה מן המדבר ונו׳ • וחז״ל דרשוהו שהוא לרבות קוכא לארץ והוא דרך דרש׃ והנה התקיל ית׳ בזאת הכוללה ׀ לפי שאת׳ קוס עבור את הירדן הזה לתת והעם כל הארץ אשר אני נותן להם ׀ ולפי שלא יחשבו שיי׳ יקח להם והמה יתפארו על הכלים ׀ לכן הודיעם שכריך עליהם לעבור בזריזות רב ׀ כי כל מקום אשר תדרוך כף רגליהם יתן להם׃ מהמדבר והלבנון וגומ׳ יהיה גבולכם ׀ גם הדברים האלה הם ממה שכתבו למת׳ בתורו מקום ׀ אם לא שאמר אשר * מן הנהר נהר פרת ׀ וכאן את׳ מן הנהר הגדול נהר פר׳ והנה הוכיח לומר כאן גדול ׀ לפי שבעיני יהושע היה גדול הדבר שבעיני משה היה קטן ׀ וכן אמר אם משה ועד הים הארון ׀ וכאן אמר ועד הים הגדול מבוא השמש ׀ כי היה גם הים הארון בעיני יהושע גדול עם שלא היה כן אבל משה ׀ ויהושע הוצרך לפרש הגדולים עוד ׀ לפי שהוא היה הכובש את הארץ ׀ ולכן הוכיח כל ארץ החתים ׀ ובזאר מבוא השמש מה שלא נזכר זה במשה • גם כוכל לומר שהיה הוצרך להגביל פה הארצות החלה ׀ לפי שאמר בדרך כלל ׀ כל מקום אשר תדרוך כף רגליכם ונומ׳ ולכן בזאר אם יהיה זה כללי בכל העולם או בחיזה חלק ממנו יהיה ׀ ואמר שגבולם יהיה מהנהר הגדול וגומ׳ ויהיה הדרכת כף רגלם לא בארץ לחרת׃ לא יתיצב איש בפניך כל ימי חייך כמו שאמר ׀ גם זה מכלל מה שאמר אם במשה ׀ כי אם לחת לחרי הנבלת הארץ ׀ לא יתיצב איש בפניכם פחדכם ומוראכם יתן יי׳ אלקיכם על פני כל הארץ אשר תדרכו בה כאשר דבר לכם וגומ׳ ׀ יאמר שלא יחזבו לפי שיעלם כל מקום אשר תדרוך כף רגלכם בו לכם נתתיו שהדבר תלוי בגבורתם ׀ ואליכו בהזנחתו ית׳ ׀ כיון שתלה העניו בדריכת כף רגליהם ׀ ליכו כן ׀ כי לא יתיצב איש בפניהם ׀ [מפני שפחדם ומוראם יתן ה׳ ׀] וא״כ יהיה היעוד לזיכרונו בכתוב הארץ ולא יעזבוה ׀ לא בדבר אחר׃ והנה עם היות זה כאמר למשה בדרך כלל ׀ לא יתיצב איש בפניכם וגומ׳ אמרו ליהושע דרך פרט לא יתיצב איש בפניך ׀ לומר שזה לבד יהיה אליו מה שלא יהיה לחרי מותו בימי השופטים ׀ שישראל הלכו בלא כח לפני רודף ׀ ולכן אמרו משה לישראל בלשון רבים ׀ לא יתיצב איש בפניכם ׀ כי היו השומעים רבים ׀ אבל הלא ית׳ לא אמר ליהושע כי אם לא יתיצב איש לפניך כל ימי חייך׃ וחפשר לפרש עוד שיהיה לא יתיצב איש לפניך וגומ׳ שלא יקום בישראל מכהיג יעמוד לפני יהושע ׀ כי כמו שהיה החל עם משה שלא קם כניח כמוהו ׀ כך יהיה עם יהושע בגבורה ׀ אבל יהיה זה לו לבד כל ימי חייו לא לחרי כן תמיד ׀ כעניו במשה שלא קם עוד בישראל כמוהו לעד לעולם ׀ ולכן ביהושע אמר לבד כל ימי חייך • כאשר הייתי עם משה אהיה עמך לא ארפך וגומ׳ ממה שפירשתי ידע למה בא הפסוק הזה לאחרי הפסוקים שקדמו ׀ והוא כי הפסוקים הקודמים הם דוגמת דברי משה כמו שזכרתי ׀ ולפי שהשוה בזה יהושע לרבו משה ׀ ואמר לו לותם הדברים עצמם שדבר למשה (והיא בחמת מעלה גדולה) לכן אמר ית׳ על לותם הדברים ׀ כאשר הייתי עם משה אהיה עמך ונומר ׀ רצ״ל אל תתיהה בזה ׀ כי להיותם ייעודי הישועה וכבוש הארץ ׀ ראוי שתשוה למשה ׀ כי בעניו ישועת המלחמות תשוה אליו ׀ וזהו כאשר הייתי עם משה אהיה עמך ונומר ׀ כי בשביל המלחמות בעצמם בשביל׳ בזה ? בהיות שאין כנגון לאד עולה לשכי נביאים ׀ כבר הקדתי עליו בספ׳ מחזה שדי לאזר לי : חזק ואמץ כי אתה תנחיל את העם הזה

יהושע א

בזכות אבותם, וזהו אשר נשבעתי לאבותם לתת להם, ל"ל להם ולא לך לבדך: ואפשר בענין הגבולות הנה הקוץ כלו חיבו כי לפי הנראית הוא שמה משה, לא בחדש דבר הוא, וזהו רק חזק ואמץ, ל"ל רק מענין המלות לא יהיה הקוץ לקנות הוא שלא קנה משה (כמו שהיה בכבוש הארץ), אבל הקוץ הרב הגדול אשר תניע ליניו הוא לבד לשמור ולעשות בכל התורה אשר צוך משה עבדי, אל תסור ממנו ימין ושמאל, ירמז בימין התוספת וירמז בשמאל הפחתת, וכבר הפכימו תו"כ לזה באמרם שלשה לפי הלבות בשתכתו בימי לבלו, אחר שיהושע שלש, אחר לו הקב"ה משה עבדי מת, לין התורה בקרב שלש על שמו. ולפי שהודיעו על שמירת המלות ועשייתם, נתן לו עצה במה יזכה לשמירת המלות, ואחר שיהיה בהתמדת הקריאה בספר התורה, כי הוא הדרך הצחתי לזה, כמו שאו"א תלמוד מביא לידי מעשה, ויהיה לב"ל יסוד ספר התורה הזה מפיך לא לבד בספר אלא הדברים כדברי ר"ש ז"ל, אבל הוא ספר התורה כלו, ויהיה לב"ל הזהרה הרצוכה לשמור ולעשות את כל המלות, ואחרו לא יסוד ספר התורה הוא עצה להגיע לשמירת המלות, ולבן אמר למען תשמור, ר"ל למען אשר מהניה והלמוד תבא לשמור בפעל המלות, והיה זה כמו שאמר הפלוסוף בספר המדות, שאין תכלית החכמה המדינית לדעת המדות המשובחות, כי אם לעשותם. ואפש' עוד שבאמ' שהיו אלקי התורה החלהית שכים, למוד הדברים החמוכיים המדעיים, ומעשה המלות בפעל, והזהירו על שניהם, רשהוכה על המלות המעשיות באמרו רק חזק ואמץ מאד לשמור ולעשות וגו', ואחר כך על הידיעות החמוכיות, באמרו לא יסוד ספר התורה הזה מפיך וכו'. והיותר ברור לי שהוא רשהוכה על שמירת התורה ועשיית מלותיה, ובתן הסבה בזה באמרו למען תשכיל בכל אשר תלך, ר"ל שמלות התורה יתנו

תחורה פ"ב דף קע"ו ע"א

קדושין פ"ל דף מ' ע"ב

(ח) תרי"ג מלו

לו חן ושכל טוב וידיעה רבה להתנהג בדברים כפי הרלוי ולהמלא מהחטא והחסור, וזהו לאמרו למען תשכיל בכל אשר תלך: לאחרי זה נוהו שלח לבד יהיה עיקו בחלק המלות התוריות, אבל גם בספורים שבתבו בתורה יתחיל ויפליג העיון בהם, כי בהם מהחכמה המפורסמה ומיושר הפעולות להתלמד מהם, ועל זה אמר לא יסוד ספר התורה הזה מפיך והגית בו יומם ולילה, ר"ל בספורי החלות ואחר דברים שבתבו בה, ובתן הסבה למה יתחיל העיון בחלות הספורים, באמרו כי אז תצליח את דרכיך, וזה בלמוד לותם הפעולו' המשובחו' אשר בהו בותם הספורים לעשות חותם, ואז תשכיל ר"ל שאין השכל לאחי כי אם בתורת החלהים, לא ביתר החכמות המשקריות, ועם מהניה הזאת תהיה חכם ונדול, לו יאמר ואז תשכיל כי כאשר יהיה כרצו שלח לאם ויין (כמו שאמר הר"מבם ז"ל, שהוא משל אל היות החדש חכם שלם בתורת החלהים, שלח יסוד ספר התורה מפיו שידע כלו ופירושיו ע"פ) אז יהיה רצוי להשכיל בעיון החמוכיות והוא ואז תשכיל: והנה אמר עוד הלא מויתיך חזק ואמץ וגומ', כדי להסיר ספק (ט) לאחד לאשר שיאמר אמה אשר, והוא שאולי יחשוב אמה שהזהירו על החזק במלחמותיו, שבבחו עתיד לירש את הארץ וזרועו יושיע למו, לאמר שאין הדבר בן, לבל החזק לאשר בוהו שלא יערון ולא יחת מהאויבים לפי שעמו החלוה ית' בכל אשר ילך, והביותו בוטח ביושעתו יחזק לא בחרבו ובקשתו, ולזה אמר הלא מויתיך חזק ואמץ, ר"ל הלא אם שמויתיך חזק ואמץ הכווכה בו שלא תערון ולא תחת כי עמך ה' אלהיך בכל אשר תלך, ומזה הכל תתחזק, לא בהיותך בוטח בגבורתך: הנה התבארו הפסוקים כלם, והותרו השאלות הצליות רביעית חמישית וששית:

הפרשה השנית אמה שלוה יהושע את העם ואת שני האנשים הרגלים אשר שלחם יהושע בן נון מן השטים חרש, ויבאו עד בית רחב ויתגוררו שם שלשת ימים, ואחר כך יבאו אל ההר וישבו שם שלשת ימים, ואחר כך ישובו אל יהושע ויספרו לו כל אשר קרה להם, ואחר כך יעבור יהושע את העם מהשטים ויבאו עד שפת הירדן, ויחנו שם לפני שיעברו את הירדן, ואחר כך יעברו את הירדן ויחנו בגלגל, ואחר כך יעשה יהושע אבני זכרון מן האבנים אשר הקימו הכהנים הנושאים את ארון הברית בתוך הירדן, ואחר כך יספר יהושע לבני ישראל את כל הדברים אשר צוה ה' את משה, ואחר כך יעשה יהושע חרבות צורים וישם אותם בגלגל, ואחר כך יעבור יהושע עם כל העם ועם הכהנים הנושאים את ארון הברית לפני העם, ואחר כך יעמדו הכהנים הנושאים את ארון הברית בגיא בין שני הרים

ולהגיד להם ענין ההעברה לשלשת ימים, ויהיה כל זה לא
להיותו כריך מאד, ולא להיותם עניינים הכרחיים (ר"ל הכנת
הבידה) ולא הודיעו לותם שבעוד שלשת ימים יעברו, לכל
היה כל זה כדי לזרוז ולהזמיכם ולחזק לבם להעברת הירדן,
וזהו אומרו כי בעוד שלשת
ימים אתם עוברים את הירדן (יא) [יא] נֹתֵן לָכֶם לְרִשְׁתָּהּ׃ וְלָרֹאובֵנִי וְלַגָּדִי
לבוא לרשת את הארץ אשר ה'
אלקיכם נותן לכם לרשתה,
כי הבעיקס מאד בירושת'. [יב] וְלַחֲצִי שֵׁבֶט הַמְנַשֶּׁה׃ אָמַר יְהוֹשֻׁעַ
ונם מפני זה הזהיר מיד לבני
גד ולבני ראובן, עם היות זה [יג] לֵאמֹר׃ זָכוֹר אֶת־הַדָּבָר אֲשֶׁר צִוָּה
קודם הזמן הראוי, כי היה
זמנו הנאות ביום ההעברה
לא קודם אליו. והנה היה [יד] אֶתְכֶם מֹשֶׁה עֶבֶד־יְהוָה לֵאמֹר יְהוָה׃
התועלת בכל זה, אשר ישמעו
ישראל ויבח לחזיקם דבר [טו] אֱלֹהֵיכֶם מֵנִיחַ לָכֶם וְנָתַן לָכֶם אֶת־
מהליכת המרגלים, ולו לא היו
יבואו קודם ההעברה ויאמרו [טז] הָאָרֶץ הַזֹּאת׃ נְשֵׁיכֶם טַפְּכֶם וּמִקְנֵיכֶם
כמו שאמרו המרגלים בימי
משה, שלא יהיה זה לעם [יז] יֵשְׁבוּ בָּאָרֶץ אֲשֶׁר נָתַן לָכֶם מֹשֶׁה בְּעֵבֶר
לפוקה ולמכשול, ולא יחזבו
יהושע שלא מרגלים להיותו [יח] הַיַּרְדֵּן וְאַתֶּם תַּעַבְרוּ חֲמֻשִׁים לִפְנֵי
מסופק בכבוש הארץ, לכל
ברואתם שעם כל שליחותם [יט] אֲחֵיכֶם כָּל גִּבּוֹרֵי הַחַיִל וַעֲזַרְתֶּם אוֹתָם׃
הוא היה מזמן ומכין עניני
ההעבר' וכבוש הארץ בהזמנת [כ] עַד אֲשֶׁר־יָנִיחַ יְהוָה׃ לַאֲחֵיכֶם כָּכֶם
העם ובהכינו בני גד ובני
ראובן, ויאמינו שלבו שלם [כא] וְיָרְשׁוּ גַם־הֵמָּה אֶת־הָאָרֶץ אֲשֶׁר־יְהוָה
וחזק, ושלא שלח המרגלים
כי אם לרגל את הארץ ולידע [כב] אֱלֹהֵיכֶם נֹתֵן לָהֶם וְשַׁבְתֶּם לְאֶרֶץ
בחי זה לופן תכבד יותר
בנקל. ולזה הגזיל להם [כג] יְרֻשָּׁתְכֶם וִירִשְׁתֶּם אוֹתָהּ אֲשֶׁר׃
שלשת ימים, הזמן לאשר חזב
שהמרגלים יבואו ויגידו לו [כד] נָתַן לָכֶם מֹשֶׁה עֶבֶד יְהוָה בְּעֵבֶר הַיַּרְדֵּן
עכין יריחו, לדעת אם רחוי
לעבור כגדו או לעבור הירדן [כה] מִזְרַח הַשָּׁמֶשׁ׃ וַיַּעֲנוּ אֶת־יְהוֹשֻׁעַ
בפד ובכחיות לחר. ובעבור
זה בח פר' וישלח יהושע בן [כו] לֵאמֹר כָּל אֲשֶׁר־צִוִּיתָנוּ נַעֲשֶׂה׃ וְאֶל־
כון מן הנעים שבים לכנים מרגלים ונומר לחר זה, להגיד
שכל מה שנכר מהזמכה עשה יהושע [כדי לזרוז] עם [כז] כָּל־אֲשֶׁר תִּשְׁלָחֵנוּ נֵלֵךְ׃ כְּכֹל אֲשֶׁר־
היות שכבר שלח המרגלים, והלא י"ת הקים דבר עבדו, כי
לשלשת הימים בלו המרגלים, בחופן שעברו ישראל את הירדן
שהגזיל להם בלותו יום, והכה הותרו בזה השלוח רחזוקה
ושלישית. והלשון השתדל לקיים שהיה השליחות לחר זה
המוי ולא עלה בידו:

(יב) ולראובני ולגדי עד ויעבו את יהוזע, שלשתי היכן מניחו
שיזה לחר לשבטים החלה ה' אלקיכם מניח לכם מסביב
שוכרו יהוזע בשמו? והתשובה לזה שיהוזע לחר לשבטים
(יג) החלה, וכור את הדבר לחר הוה לחתכם מזה עבד ה' וזה
לבד הזכירם השבועה שעשו ומה שקיימו עמו וקבלו עליהם
בהעברת הירדן, ומלבד שוכר מה שבדרו למזה, רלה עוד
יהוזע מפלת עלמו להניח להם טעכות שיעשו זה מן הראוי,
כמו שתמלת שלחר יהוזע אליהם כחזר שלחם לחר כיבוש
הארץ לחרכם, לחר שם * לתם שמרתם את כל לחזר הוה נסמ' כג' כ'
לתכם מזה עבד ה' ותשמעו לקולי לכל לחזר לויתי לתכם,
שהכה רמז לתכלי מזה ולטעכותיו, וזהו לחרו בכאן לחר ה'
אלקיכם מניח לכם, ר"ל לחר יהוזע אליהם מעלמו, הביטו
ורחו לבשים לחים הכם הגדול שעושה החל ית' עמכם, כי
עם שבשתם לרץ סיחון ועוג, הכה לא בלו האויבים עוד
עליכם, וחין לכם מלחמה עם אדם שבעבור זה תמצעו
מעבור את הירדן עם לתיכם, וזהו כי ה' אלקיכם הוא מניח

לתכם מסביב, ר"ל שזה היתה זלת להיותם במנוחה והשקט
עם החויבים לשר מפניבותם. וכתן עוד טעכה שכית, והיא
וכתן לכם לת הלרן הזלת, ר"ל פן תלמרו ידיכו רמה ולכבו
לשכו לת מלחמתו מידי החויבים לויכו כן, לבל ה' אלקיכם
כתכ לכם, ולא לויכו דין
שתשבו בתוכה ושלחיכם יבלו
למלחמה, לבל כשיכם וטפכם
ומקניכם ישבו בלרן ונוח'
ולתם תעברו, ולכן רלוי (יד)
שתעשו זה, כי על מנת כן
כתן לכם השם לת הלרן.
וכתן טעכה שלישית והיא עד
שלשר יניח ה' לשלשיכם ככם
וגו', ר"ל לא תתמיד הליכתכם
בלרן זמן הרבה לשתעללו
בה ותירשו ממכה, ולשי מבקש
מכם מה שלא כעשה עמכם
לויו כן, כי לם עד שלשר יניח (טו)
ה' לשלשיכם ככם, כי ה' הוא
המניח לשלשיכם ומי יקום
כנגדו, ומן הרלוי הוא שתעשו
זה, כמו שעשו לכם בבניות
מרגלם, וזהו שלמר ככם,
וירשו גם המה כלומר כמו
שלתם זכיתם לירושת לרן
מוזבותיכ' ולמכוחה מהשויבים
והיה זה בעזרת לשיכם כל
בית ישראל, ככה רלוי שלתם
גם כן תעזרו לותם לדברים
המם עלמם, למכוחה מהשויבי'
ולירוש' מרגם, ומיד תזובו
בלי עכוב. והנה לשר רלשו'
יניח לשלשיכם ככם, ולשר כך
לשר וירשו גם המה, לומר
שלשרי שמלל יהוכם לז ירשו
לת הלרן, כי חסד ה' ורחמיו
עם הקודמים. והנה הוסיף
לומר עוד לשר כתן לכם
מזה, לחזק עוד שלא ירשו עם לת מרגם בנבורתם, לבל
מזה כתנה להם על זה התנלי. הנה התבלר שמלבד תנלי
מזה עמהם, עוד הניח יהוזע טעכות להכריחם לקיום
השבועה והתנלי שעשו עם מזה, והותרה השלשה הרביעית:
ויעבו לת יהוזע וגו', ככל לשר שמעבו לת מזה וגומ', (יז)
כל לית לשר ימרה וגו'. כרלה בתשובת השבטים השלה,
שלפי שיהוזע כלל בדבריו מה שהתבו עם מזה ומה שטען
עוד יהוזע לליהם מעלמו, היתה תשובתם שבל זה יקיימו עם
יהוזע טען ומה שלוה מזה, וזהו לומרם כל לשר לויתבו
כעזה ושל כל לשר תשלחבו כלך, ר"ל מה שתלוכו מעלמך
כעזה, ושם תשלחבו לת לבד לעבור דרך הירדן שבל גם לכוף
העולם כל זה כעזה, ולומרו זה ככגד טעכותיו, ולמכם כנגד
תנלי מזה לומרו, לת תחזוב שלפי שמת מזה ככיית התנלים
שהתנה עמבו ולת כעשם, לבל ככל לשר שמעבו לל מזה,
ר"ל בלותם התנלים כן בשמע לליך: ולמכם מה שלומרו (יח)
עוד רק יהיה ה' ללקיך וגומר הוא לומר, שבעבין מבויו
כלטרבו שלשה מיועים, לחד מהשל שיעזרך, שבי מהעם
שילשקו לך ככוד, שליזי מעלמך שתהיה רלוי והגון לליו,
ולזה לחר שהזיבו שיקיימו מלותיו כלם, לומרו עוד רק יהיה ה'
עמך כלשר היה עם מזה, ר"ל שיעזה הוא ית' העזר הרלוי
לו, ולמכם עזר העם לומרו עליו, כל לית לשר ימרה לת פיך (יט)
ולת ישמע לת דבריך וגומר, ר"ל המורה לת פיך בעזותו
הפך מה שתמזה, וגם לשר לת ישמע לת דבריך בשלח יעשה
מה

2011 Ministerio de Cultura

יהושע ב

(א) וישלח יהושע בן נון וגו׳ עד ויבאו יהושע בנקר וגו׳. הכה יהושע לפי שהיה בכלל המרגלים חשוב לעלות את הארץ בימי משה, וידע בחכמת הכוכבים שמאבדו מהם הרעות, וגם במה שהודיעו לדבריהם ומזכו לחריבת עתה בעליהו הוא כאמר מכלם ולא בכלב בהם בכאן, וזה כי בימי משה כאלו לרבעה מבות למה שאתך מהם רעת המרגלים. החת שהם במלות מעט הלכו שכים עשר לבעים, וזה כבר שהעם יחמיכו יותר בלעוכם הרע וכאתך מאכו מה שכאתך. והבית שבלקם כלם לבעים לחצי בני ישראל המה, ולמעלתם היתה בהם החמכה יותר. והיה בהם גם כבה בליעית והיא שאמה שלקם לדברים לינם מעבע במדבר יג״ח הרגול בחומרו * ורליתם את הארץ וגו׳ ומה הערים וגום׳, לם יש בה עץ לם לין וגו׳, כאלו היו בוחרים עתה לם ילכו לבבזה לו לם יכעוהו מזה. והיה גם כן שמה מבה רביעית, והיא שבלקם מזה בעבת כל ישראל ובדעתם, כמו שאמר דברים ז׳ כ״ג * ותקרבון אלי כלכם וגו׳, והיתה תשובתם אליו ולכל העם, במדבר י״ד כ״ו כמו שאמר * וידבו אותם דבר ואת כל העדה, ומאנו כאתך שמאם לבב העם, ולכן לפי שרלה יהושע שמזה רבו גם לחריו עכין המרגלים לא כאבע מלבלוק מרגלים עוד, כמו שאמר שם כ״ה ג׳ * וילח משה לרגל את יעזר וגו׳, לקח בזה מהנגו ומלח שכים

(ח) וישלח יהושע בן נון וגו׳ עד ויבאו יהושע בנקר וגו׳. הכה יהושע לפי שהיה בכלל המרגלים חשוב לעלות את הארץ בימי משה, וידע בחכמת הכוכבים שמאבדו מהם הרעות, וגם במה שהודיעו לדבריהם ומזכו לחריבת עתה בעליהו הוא כאמר מכלם ולא בכלב בהם בכאן, וזה כי בימי משה כאלו לרבעה מבות למה שאתך מהם רעת המרגלים. החת שהם במלות מעט הלכו שכים עשר לבעים, וזה כבר שהעם יחמיכו יותר בלעוכם הרע וכאתך מאכו מה שכאתך. והבית שבלקם כלם לבעים לחצי בני ישראל המה, ולמעלתם היתה בהם החמכה יותר. והיה בהם גם כבה בליעית והיא שאמה שלקם לדברים לינם מעבע במדבר י״ג כ״ח הרגול בחומרו * ורליתם את הארץ וגו׳ ומה הערים וגום׳, לם יש בה עץ לם לין וגו׳, כאלו היו בוחרים עתה לם ילכו לבבזה לו לם יכעוהו מזה. והיה גם כן שמה מבה רביעית, והיא שבלקם מזה בעבת כל ישראל ובדעתם, כמו שאמר דברים ז׳ כ״ג * ותקרבון אלי כלכם וגו׳, והיתה תשובתם אליו ולכל העם, במדבר י״ג כ״ו כמו שאמר * וישיבו אותם דבר ואת כל העדה, ומאנו כאתך שמאם לבב העם, ולכן לפי שרלה יהושע שמזה רבו גם לחריו עכין המרגלים לא כאבע מלבלוק מרגלים עוד, כמו שאמר שם כ״ה ג׳ * וילח משה לרגל את יעזר וגו׳, לקח בזה מהנגו ומלח שכים

(ח) וישלח יהושע בן נון וגו׳ עד ויבאו יהושע בנקר וגו׳. הכה יהושע לפי שהיה בכלל המרגלים חשוב לעלות את הארץ בימי משה, וידע בחכמת הכוכבים שמאבדו מהם הרעות, וגם במה שהודיעו לדבריהם ומזכו לחריבת עתה בעליהו הוא כאמר מכלם ולא בכלב בהם בכאן, וזה כי בימי משה כאלו לרבעה מבות למה שאתך מהם רעת המרגלים. החת שהם במלות מעט הלכו שכים עשר לבעים, וזה כבר שהעם יחמיכו יותר בלעוכם הרע וכאתך מאכו מה שכאתך. והבית שבלקם כלם לבעים לחצי בני ישראל המה, ולמעלתם היתה בהם החמכה יותר. והיה בהם גם כבה בליעית והיא שאמה שלקם לדברים לינם מעבע במדבר י״ג כ״ח הרגול בחומרו * ורליתם את הארץ וגו׳ ומה הערים וגום׳, לם יש בה עץ לם לין וגו׳, כאלו היו בוחרים עתה לם ילכו לבבזה לו לם יכעוהו מזה. והיה גם כן שמה מבה רביעית, והיא שבלקם מזה בעבת כל ישראל ובדעתם, כמו שאמר דברים ז׳ כ״ג * ותקרבון אלי כלכם וגו׳, והיתה תשובתם אליו ולכל העם, במדבר י״ג כ״ו כמו שאמר * וישיבו אותם דבר ואת כל העדה, ומאנו כאתך שמאם לבב העם, ולכן לפי שרלה יהושע שמזה רבו גם לחריו עכין המרגלים לא כאבע מלבלוק מרגלים עוד, כמו שאמר שם כ״ה ג׳ * וילח משה לרגל את יעזר וגו׳, לקח בזה מהנגו ומלח שכים

ב

(א) [ו] וַיִּשְׁלַח יְהוֹשֻׁעַ בִּן־נוּן מִן־הַשִּׁטִּים שְׁנַיִם אֲנָשִׁים מְרַגְּלִים חֶרֶשׁ לֵאמֹר לְכוּ רְאוּ אֶת־הָאָרֶץ וְאֶת־יְרִיחוֹ וַיֵּלְכוּ וַיָּבֹאוּ בֵּית אִשָּׁה זוֹנָה וּשְׁמָהּ רָחָב וַיִּשְׁכְּבוּ־ [ז] שָׁמָּה: וַיֵּאָמַר לְמֶלֶךְ יְרִיחוֹ לֵאמֹר הִנֵּה אֲנָשִׁים בָּאוּ הֲנָה הַלַּיְלָה מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל לַחְפֹּר אֶת־הָאָרֶץ:

(ח) וישלח יהושע בן נון וגו׳ עד ויבאו יהושע בנקר וגו׳. הכה יהושע לפי שהיה בכלל המרגלים חשוב לעלות את הארץ בימי משה, וידע בחכמת הכוכבים שמאבדו מהם הרעות, וגם במה שהודיעו לדבריהם ומזכו לחריבת עתה בעליהו הוא כאמר מכלם ולא בכלב בהם בכאן, וזה כי בימי משה כאלו לרבעה מבות למה שאתך מהם רעת המרגלים. החת שהם במלות מעט הלכו שכים עשר לבעים, וזה כבר שהעם יחמיכו יותר בלעוכם הרע וכאתך מאכו מה שכאתך. והבית שבלקם כלם לבעים לחצי בני ישראל המה, ולמעלתם היתה בהם החמכה יותר. והיה בהם גם כבה בליעית והיא שאמה שלקם לדברים לינם מעבע במדבר י״ג כ״ח הרגול בחומרו * ורליתם את הארץ וגו׳ ומה הערים וגום׳, לם יש בה עץ לם לין וגו׳, כאלו היו בוחרים עתה לם ילכו לבבזה לו לם יכעוהו מזה. והיה גם כן שמה מבה רביעית, והיא שבלקם מזה בעבת כל ישראל ובדעתם, כמו שאמר דברים ז׳ כ״ג * ותקרבון אלי כלכם וגו׳, והיתה תשובתם אליו ולכל העם, במדבר י״ג כ״ו כמו שאמר * וישיבו אותם דבר ואת כל העדה, ומאנו כאתך שמאם לבב העם, ולכן לפי שרלה יהושע שמזה רבו גם לחריו עכין המרגלים לא כאבע מלבלוק מרגלים עוד, כמו שאמר שם כ״ה ג׳ * וילח משה לרגל את יעזר וגו׳, לקח בזה מהנגו ומלח שכים

(ח) וישלח יהושע בן נון וגו׳ עד ויבאו יהושע בנקר וגו׳. הכה יהושע לפי שהיה בכלל המרגלים חשוב לעלות את הארץ בימי משה, וידע בחכמת הכוכבים שמאבדו מהם הרעות, וגם במה שהודיעו לדבריהם ומזכו לחריבת עתה בעליהו הוא כאמר מכלם ולא בכלב בהם בכאן, וזה כי בימי משה כאלו לרבעה מבות למה שאתך מהם רעת המרגלים. החת שהם במלות מעט הלכו שכים עשר לבעים, וזה כבר שהעם יחמיכו יותר בלעוכם הרע וכאתך מאכו מה שכאתך. והבית שבלקם כלם לבעים לחצי בני ישראל המה, ולמעלתם היתה בהם החמכה יותר. והיה בהם גם כבה בליעית והיא שאמה שלקם לדברים לינם מעבע במדבר י״ג כ״ח הרגול בחומרו * ורליתם את הארץ וגו׳ ומה הערים וגום׳, לם יש בה עץ לם לין וגו׳, כאלו היו בוחרים עתה לם ילכו לבבזה לו לם יכעוהו מזה. והיה גם כן שמה מבה רביעית, והיא שבלקם מזה בעבת כל ישראל ובדעתם, כמו שאמר דברים ז׳ כ״ג * ותקרבון אלי כלכם וגו׳, והיתה תשובתם אליו ולכל העם, במדבר י״ג כ״ו כמו שאמר * וישיבו אותם דבר ואת כל העדה, ומאנו כאתך שמאם לבב העם, ולכן לפי שרלה יהושע שמזה רבו גם לחריו עכין המרגלים לא כאבע מלבלוק מרגלים עוד, כמו שאמר שם כ״ה ג׳ * וילח משה לרגל את יעזר וגו׳, לקח בזה מהנגו ומלח שכים

2011 Ministerio de Cultura

[ג] וַיִּשְׁלַח מֶלֶךְ יְרִיחוֹ אֶל־רָחָב לֵאמֹר הוֹצִיאִי הָאֲנָשִׁים הַבָּאִים אֵלַיִךְ אֲשֶׁר־
בָּאוּ לְבֵיתֵךְ כִּי לַחְפֹּר אֶת־כָּל־הָאָרֶץ
[ד] בָּאוּ׃ וַתִּקַּח הָאִשָּׁה אֶת־שְׁנֵי הָאֲנָשִׁים
וַתִּצְפְּנָהוּ וַתֹּאמֶר כֵּן בָּאוּ אֵלַי הָאֲנָשִׁים
[ה] וְלֹא יָדַעְתִּי מֵאַיִן הֵמָּה׃ וַיְהִי הַשַּׁעַר
לִסְגּוֹר בַּחֹשֶׁךְ וְהָאֲנָשִׁים יָצָאוּ לֹא יָדַעְתִּי
אָנָה הָלְכוּ הָאֲנָשִׁים רִדְפוּ מַהֵר אַחֲרֵיהֶם
[ו] כִּי תַשִּׂיגוּם׃ וְהִיא הֶעֱלַתַם הַגַּגָּה
וַתִּטְמְנֵם בְּפִשְׁתֵּי הָעֵץ הָעֲרֻכוֹת לָהּ עַל־
[ז] הַגָּג׃ וְהָאֲנָשִׁים רָדְפוּ אַחֲרֵיהֶם דֶּרֶךְ
הַיַּרְדֵּן עַל הַמַּעְבָּרוֹת וְהַשַּׁעַר סָגְרוּ אַחֲרֵי
כַּאֲשֶׁר יָצְאוּ הָרֹדְפִים אַחֲרֵיהֶם׃
[ח] וְהֵמָּה טֶרֶם יִשְׁכָּבוּן וְהִיא עָלְתָה אֲלֵיהֶם
[ט] עַל־הַגָּג׃ וַתֹּאמֶר אֶל־הָאֲנָשִׁים
יָדַעְתִּי כִּי־נָתַן יְהוָה לָכֶם אֶת־הָאָרֶץ
וְכִי־נָפְלָה אֵימַתְכֶם עָלֵינוּ וְכִי נָמֹגוּ
[י] כָּל־יֹשְׁבֵי הָאָרֶץ מִפְּנֵיכֶם׃ כִּי שָׁמַעְנוּ
אֵת אֲשֶׁר־הוֹבִישׁ יְהוָה אֶת־מֵי יַם־סוּף
מִפְּנֵיכֶם בְּצֵאתְכֶם מִמִּצְרָיִם וַאֲשֶׁר
עֲשִׂיתֶם לִשְׁנֵי מַלְכֵי הָאֱמֹרִי אֲשֶׁר בְּעֵבֶר
הַיַּרְדֵּן לְסִיחֹן וּלְעוֹג אֲשֶׁר הֶחֱרַמְתֶּם אֹתָם׃

לָהֶם לְהַכְנִיס בְּנֵיתָ, כִּי לֹא נִזְדַּמֵּן לוֹ בִּרְחוֹב הָעִיר, וּכְאֲשֶׁר
כְּבָר נִלְמַד בְּהַסְכֵּימָ מִיָּד הִרְגִּישׁוּ בָּהֶם וּמִלְּטוּ בְּחַמְלַת ה׳,
וְהוּא אָמְרוּ, לְכוּ וּרְאוּ אֶת הָאָרֶץ וְאֶת יְרִיחוֹ, אֲבָל לְבַד עַל
רֹאשׁ הָאָרֶץ, וְהֵמָּה לֹא עָשׂוּ כֵן, אֲבָל וַיֵּלְכוּ וַיָּבֹאוּ בֵּית אִשָּׁה
זוֹנָה וַיִּשְׁכְּבוּ שָׁמָּה, וּמִזֶּה כְּמַשָּׁךְ (ג)
שָׁעָה׳ לְמֶלֶךְ יְרִיחוֹ וְגוֹ׳, וְהִרְגִּישׁ
בְּדָבָר וַיִּשְׁלַח לְרָחָב לוֹמַר לָהּ,
הוֹצִיאִי הָאֲנָשִׁים הַבָּאִים אֵלַיִךְ
אֲשֶׁר בָּאוּ לְבֵיתֵךְ כִּי לַחְפֹּר אֶת
כָּל הָאָרֶץ בָּאוּ, לֹא שֶׁנִּלְוּ אֵלֶיהָ
הַמֶּלֶךְ לְמַרּוֹת עָלֶיהָ הוֹצִיאִי
הָאֲנָשִׁים הַבָּאִים כֵּלַיִךְ, כִּי אִם
שֶׁהָלְכוּ לְבֵיתֵךְ לְהַצִּיל עַצְמָן וְאֶת
שֶׁלָּהֶם לְזְכוּת עִמָּךְ וְאִם שֶׁבָּאוּ
לְפוּנְדָּקֵיתֵךְ וְלַהֲכָמֵיהֶ׳, בְּלִי
שֶׁיֵּדַע הוֹצִיאִי לְמִי, וְזֶהוּ אָמְרוּ הָאֲנָשִׁים כֵּלַיִךְ אֲשֶׁר
לְזְכוּת לְךָ עִמָּךְ, לְהַצִּיל עַצְמָךְ וְאֶת בֵּיתֵךְ, וְלֹא לְהַכְנִיסָן
לְפוּנְדָּקֵיתֵךְ וְלַהֲכָמֵיהֶ׳, בְּלִי
שֶׁיֵּדַע הוֹצִיאִי לְמִי, וְזֶהוּ אָמְרוּ הָאֲנָשִׁים כֵּלַיִךְ אֲשֶׁר
לְזְכוּת

יוצאי הארץ והם המון העם כלם נמוגו מפניהם ׀ לפי שידעו
שיצחק לא יכבוש הארץ ויאמרו הם למה ועבדוש ׀ לכל
יצחקיוס ולא יהיו כל כאחד ׃ והנה כתבה הכתבה בכל לחת
מהידיעות החלה׳ וקס הידיעה שנתן ה׳ להם את הארץ אמרה
במיבתה ׀ כי שמעכו את אשר
הוביש ה׳ את מי ים סוף (יד)
מפניכם ׀ והחל העוזה עמכם
כפלח ההוח ׀ לין מפק שיתן
לכם את הארץ ׀ וקס הידיעה
בירקת שרי הארץ מלכיה
וגדוליה אמרה בכתבה ׀ ואשר
עשיתם לשני מלכי האמורי
וגו׳ ׀ וקס הידיעה השלישית
הכוללת לכל ההמון אמרה
בכתבה׳ אשר החרמתם אותם ׀
וזה ממה שיורה שלכל עם
הארץ תעשו ככה ולא תשאר
פרקה ׃ ואפשר שיפורש וגם
כמוהו כל יושבי הארץ מפניכם ׀
שיושבי הארץ היושבים בערי
הפרזות כמוהו מקס ובלו לערי
המבצר להמלט משוזה פירוש
(יא) וגם כמוהו ׃ והנה אמרה
עוד ובשמע ויתם לבבכם ׀ לא
להודיעם זה ׀ כי קס לתת
גזרת המאמר וליתם כל זה
לשלוה ית׳ ׀ לומר שכל זה
המורך ליבו מפחדם אותם ׀
כי קס מיכולת השלי ית׳
המוליכם ממצרי שהוא בעור׳
ולזה אמר׳ ובשמע ויתם לבבכם
וגו׳ כי יי׳ אלקיכם ור״ל לא היה
הפחד הזה מפניכם לתוקף
גבורתכ׳ ׀ כי קס מפחת השלוה
אשר בחר בכם להיותו לחזק
על הכל בשמים ובארץ וכל
אשר יחפון יעשה ׀ הנה בזה
כתבה השלמה לכל הידיעות
שזכרה ׀ והותרה בזה השאלה
השלישית ׃ ועתה השבעו נא
לי בייי וגו׳ ׀ והחייתם את אבי
וגו׳ ׀ ויאמרו לה האנשים וגו׳
כוונת רבר בדברים היתה ׀
שבין שהיותה לזה לחת
היתה שבי אבי׳ שחיבו מהרלוי
שיהיה השבר שהוא שביהם
יהיו לותה לבדה ׀ אבל כמו
שהיה היתה שביהם ׀ כך היה
יהיו את בית אביה וקס הם
בניה ׀ ואמרה עם בית אבי ׀
לומר שאין לה בעל כי היתה
אשה זונה ׀ ואין לה גם בנים ׀
לכן במקום הבעל יהיו לביה׳
ובמקום הבנים יהיו לחיה ׀
כי הקס והאב שביהם כאחד ׀
וחיים וחיות כלם כאחד ׀
ואמר׳ בסוף דבריה והצלתם
את נפשותיכו ממות ׀ רל אליבי
מבקש׳ מכם שתשמרו בכשיבו
ביתיבו וממוביבו ׀ אבל לבד אבי מבקש׳ החייס ׀ וזהו והצלתם
את נפשותיבו ממות ׀ ואמרה ובתתם לי אות אמת ׀ לומר שלא

[יא] וַנִּשְׁמַע וַיִּמַּס לְבָבֵנוּ וְלֹא־קָמָה עוֹד רוּחַ
בְּאִישׁ מִפְּנֵיכֶם כִּי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם הוּא
אֱלֹהִים בַּשָּׁמַיִם מִמַּעַל וְעַל־הָאָרֶץ
[יב] מִתָּחַת׃ וְעַתָּה הִשָּׁבְעוּ־נָא לִי בַּיהוָה
כִּי־עָשִׂיתִי עִמָּכֶם חָסֶד וַעֲשִׂיתֶם גַּם־
אַתֶּם עִם־בֵּית אָבִי חֶסֶד וּנְתַתֶּם לִי אוֹת
[יג] אֱמֶת׃ וְהַחֲיִתֶם אֶת־אָבִי וְאֶת־אִמִּי
וְאֶת־אַחַי וְאֶת־אַחְוֹתַי וְאֶת כָּל־אֲשֶׁר
לָהֶם וְהִצַּלְתֶּם אֶת־נַפְשֹׁתֵינוּ מִמָּוֶת׃
[יד] וַיֹּאמְרוּ לָהּ הָאֲנָשִׁים נַפְשֵׁנוּ תַּחְתֵּיכֶם
לָמוּת אִם לֹא תַגִּידוּ אֶת־דְּבָרֵנוּ זֶה וְהָיָה
בְּתֵת יְהוָה לָנוּ אֶת־הָאָרֶץ וְעָשִׂינוּ עִמָּךְ
[טו] חֶסֶד וֶאֱמֶת׃ וַתּוֹרִדֵם בַּחֶבֶל בְּעַד הַחַלּוֹן
כִּי בֵיתָהּ בְּקִיר הַחוֹמָה וּבַחוֹמָה הִיא
[טז] יוֹשֶׁבֶת׃ וַתֹּאמֶר לָהֶם הָהָרָה לְכוּ פֶּן־
יִפְגְּעוּ בָכֶם הָרֹדְפִים וְנַחְבֵּתֶם שָׁמָּה שְׁלֹשֶׁת
יָמִים עַד שׁוֹב הָרֹדְפִים וְאַחַר תֵּלְכוּ
[יז] לְדַרְכְּכֶם׃ וַיֹּאמְרוּ אֵלֶיהָ הָאֲנָשִׁים
נְקִיִּם אֲנַחְנוּ מִשְּׁבֻעָתֵךְ הַזֹּאת אֲשֶׁר
[יח] הִשְׁבַּעְתָּנוּ׃ הִנֵּה אֲנַחְנוּ בָאִים בָּאָרֶץ
אֶת־תִּקְוַת חוּט הַשָּׁנִי הַזֶּה תִּקְשְׁרִי בַּחַלּוֹן
אֲשֶׁר הוֹרַדְתֵּנוּ בּוֹ וְאֶת־אָבִיךְ וְאֶת־אִמֵּךְ
וְאֶת־אַחַיִךְ וְאֶת כָּל־בֵּית אָבִיךְ תַּאַסְפִי
[יט] אֵלַיִךְ הַבָּיְתָה׃ וְהָיָה כָּל אֲשֶׁר־יֵצֵא
מִדַּלְתֵי בֵיתֵךְ הַחוּצָה דָּמוֹ בְרֹאשׁוֹ וַאֲנַחְנוּ
נְקִיִּם וְכֹל אֲשֶׁר יִהְיֶה אִתָּךְ בַּבַּיִת דָּמוֹ
[כ] בְרֹאשֵׁנוּ אִם־יָד תִּהְיֶה־בּוֹ׃ וְאִם־
תַּגִּידִי אֶת־דְּבָרֵנוּ זֶה וְהָיִינוּ נְקִיִּם
[כא] מִשְּׁבֻעָתֵךְ אֲשֶׁר הִשְׁבַּעְתָּנוּ׃ וַתֹּאמֶר
כְּדִבְרֵיכֶם כֵּן־הוּא וַתְּשַׁלְּחֵם וַיֵּלֵכוּ וַתִּקְשֹׁר
[כב] אֶת־תִּקְוַת הַשָּׁנִי בַּחַלּוֹן׃ וַיֵּלְכוּ וַיָּבֹאוּ
הָהָרָה וַיֵּשְׁבוּ שָׁם שְׁלֹשֶׁת יָמִים עַד־
שָׁבוּ הָרֹדְפִים וַיְבַקְּשׁוּ הָרֹדְפִים בְּכָל־
[כג] הַדֶּרֶךְ וְלֹא מָצָאוּ׃ וַיָּשֻׁבוּ שְׁנֵי הָאֲנָשִׁים
וַיֵּרְדוּ מֵהָהָר וַיַּעַבְרוּ וַיָּבֹאוּ אֶל־יְהוֹשֻׁעַ
בִּן־נוּן וַיְסַפְּרוּ־לוֹ אֵת כָּל־הַמֹּצְאוֹת אוֹתָם׃

מלכים ג׳ ד׳ יו׳

יכזבו בה ׀ כמו שאמרה הזוכמית ליהויצע * קל קדוכי קל
תכוב בשפתך ׀ וקס הזיבו לה שאלה מעט ׀ כי קס יעזו
הרבה יותר ממה שאלה ׀ כי בהלת׳ לין מפק כי קס ישימו
כפשס תחת כפשותיקס ׀ בלופן שהכוונע בהס כבוע בבת
עיבס ׀ וזהו כפשיבו תקתיבס (יד)
למו׳ ור״ל כשיס כפשיבו תחתיכ׳
למות ׀ אבל על תבאי שלח
תגידי לאתה ובית אביך לת
ההבטחה הזאת ׀ ומלבד הלות
חייב׳ שיהי׳ לבית אביך בכלל ׀
הנה לך רבר בפרט בעזה
עוד קבד וקמת ׀ כמו שבוכר
מי׳ ו׳ ס׳ *וכמו שאבאר ׀ וזהו אומר׳
והיה בתת יי׳ לבו לת הארץ
ועזיבו עמך קבד וקמת ׀ ור״ל
קבד עוזר וכבוד בעזה עמך
בפרט ׀ וקמת יהיה עם כל
זה ׀ כמו שהיה לאמרה ובתתם
לי אות אמת ׃ ותורידם (טוויו)
בחבל בעד החלון וגו׳ ותאמר
אליהם וגו׳ ׃ זכר שהיה עם
היותה לזה קבר בפרט בעזה ׀
עזרה חוזק רב שהורידה היה
עלמה בחבל בעד החלון ׀
וזכר למה הורידתם בחבל ׀
ור׳ לפי שביתה בקיר החומה ׀
והיו לכ יוכלים מבס חוץ
לעיר ׀ וזכ׳ שלח הלכה מהחלון
לאחרי לזר הורידה אותם ׀
לבל בחומה היה יושבת ׀ ר״ל
שבתעכבה זמן רב ׀ בעוד
שדברה אליהם ההרה לכו עד
שהלכו לדרכם ׀ והיה מגודל
שכלה שהבילה שלשת ימים
לחזרת הרודפים וכן היה ׃
ועוד ייעדתם שלח ימבאם
היוק כלל לאחרי שבימולו בחותו
בס ׀ וזהו לאמרה ואחר תלכו מפרי פר
לדרככם ׀ ר״ל בשלום תלכו דבריס
בלי מפק ׀ ואו״ל לאמרו שבבבם עמוד קבב
בה רוח הקדש ׃ ויאמרו אליה (טוויס)
האבשים וגו׳ הבה תבתבו בחים
בארץ וגו׳ ׀ והיה בל לאר יבא
וגו׳ ׀ ואס תגידי וגו׳ ׃ הוקשה
בפבוקים האלה למה לא
לאמרו זה האבשים ׀ בי אס
לאחרי שהורידם בעד החלון ?
ועוד שבל הדברים האלה הו
רומס בבללו במה שלאמרו אס
על הבג׳ ומה רלו להשבותם ?
ולאמרו המפרשים שפירושו ׀
בתבלי זה לבתבו בחי׳ בשבועה
ובבדר שעשיבו ׃ והרלבג לאמר
לבו רומים שלח יאחר לבו
מבשול בשבועתיבו ושהיה
בקיים מאמבה׳ ולזה בריך לסדר
הענין באופן שלח בבשל בו ׃
ובובל לומר שלפי שהיה מהדין
והדרך המושבל ׀ שבל בדר הו
שבועת לימר לאחר יעשה לותם החלם בהיותו לאמור ומוברח
לילו קיים ׀ בענור זה לאחר שילאו מביתה והיו בבר קומה לעיר
לאמרו

2011 Ministerio de Cultura

לאמרו עליה, לא תחשוב שמה שנדרכו בהיותנו טמונים על הגג היה קיים, לפיכך נתנו מבועתך לפני השבעתנו להיותנו לנוסים שמה, לפי עתה שלחתנו נקיים ובחירתנו עומדים עתה בעשה הנדר מקדש, ולזה עשתה פעם לחרת לחר הירידה בעד החלון, וזהו הנה לחתנו [כד] בידנו וגו', שלחתנו להם בלתי נלחם בארץ וגו', שלחתנו להם הדרך והלופן לפני בו תהיה הגלת בית לפיה, וזה סוף המאמר למו ברחבנו לפי יד תהיה בו, וזכרו עוד מה שאמרו להם על הגג שכל זה יהיה בתנאי ההשבעה, וזהו ולפי תגידי לת דבריכו וגו' והייכו נקיים מבועתך לפני השבעתנו, ולא לאמרו מבועתך על הרחבוכה, כי לפי על זלת, ולפי שבשוה על דעתה לאמרו לפני השבעתנו, והנה הותרו השלולות הרביעית והחמישית כמה שפירשתי בזה: (כה) ותאמר כדבריכם כן הוא וגו', ותשלוח לת תקות השני וגו'. השיבה רחב שמה שאמרו מהיותם נקיים מהשבועה הרחבוכה שעשו בניה בהיותם עם לנוסים, כן הוא בפי הדין, ולזה לאמרה כן הוא, ולא כן יהיה, ולעניין הנדר הקדש והתנחים שהתנו בדבר קבלם על עלמה, וזהו ותקשור לת תקות השני וגו', רל שקשרתו לזמן הרחוי בסבבם על העיר, וכן פירשו המפרשים. ולחשוב שיאמר שהיה ברוב דעתה לא הכתה לקשור תקות השני בזמן המלחמה ועת המורך לבד, לפי שלא ירגישו בחותו שנוי ויהרגוה לכשי העיר, ולכן מלותה שעה והלחה קשרה מיד תקות השני בחלון, ותקות השני לחשוב שהיה החבל לפי בית הורידת בו כי היה מקום השני, ולכן לאמרו קוע השני הזה, והותרה השלשה השלית: (כג/כג/כד) ויבלו ויחזרו ויבואו ההרה וגו', ויספרו כל הדברים אשר הכו לפניהם וגו', ויאמרו אל יהושע. זכר שעשו כמו שלותה רחב, והלכו בהר שלשת ימים ושבו אל יהוש' ומפרו לו מה שקרה לותם ומה שהדרו לרחב הזונה, ועוד לאמרו שהארץ כאלו היא כבר בתנה אליהם, וגם לכשי החרם כך הוא הענין בעיניהם' כי כמונו מפניהם', וכל זה זכר שאל יהוש' ולא לעם, לפי שהיה ענין שליחותם בעלם מהם כמו שאמרנו:

(כג) ויבואו עד ההרה וישבו שם עד שובו המרגלים, ויש לומר שהיו שם עד שיעברו ישראל את הירדן, כי אז יהיה להם לפלט ולמחסה, ולא יוכלו לשוב לעיר מפני הרודפים, ולכן לא הלכו אל ההרה עד שראו שהגיעו ישראל אל הירדן, ואז הלכו אל ההרה וישבו שם עד שובו המרגלים, ואז שבו אל יהוש' ויספרו לו הדברים, ולא לאמרו שהלכו אל ההרה מיד כשהגיעו אל הירדן, כי אז לא היה להם מקום מפלט, ולא לאמרו שהלכו אל ההרה מיד כשעברו את הירדן, כי אז לא היה להם מקום מפלט עד שיעברו ישראל את הירדן, ולא לאמרו שהלכו אל ההרה מיד כשעברו את הירדן וישבו שם עד שובו המרגלים

(ועם היות שעד עתה היו הלוים נושאים את הארון ׳ הנה
צוה עתה לכהנים שישאו אותו להקדישו יותר מפני הנס ·
ואמרו חזל בשלשה מקומות נשאו הכהנים את הארון ׳ בהעברת
הירדן ׳ וכשסבבו את יריחו ׳ וכשהחזירוהו למקומו בימי דוד
כשברח מאבשלום ׳ שנאמר
* וישב צדוק ואביתר את ארון
האלקים ירושלם ׳ ועוד מצאנו
במקום אחר בבנין הבית
שהעלוהו הכהנים מעיר דוד
לבית קדש הקדשים ׳) ועם
היות שזכרו הכתוב אחרי אמרו
ויהי מקצה שלשת ימים : וינוו
את העם לאמר בראותכם את
ארון ברית ה׳ וגומ׳ ׳ הנה
המפרשים כתבו ׳ שבהיות
הענן הולך לפני העם הוא
היה המנהיג והמורה דרך ישר
לפניהם ׳ אבל אחרי שנסתלקו
ענני הכבוד בסבת מות משה
הוצרך לתת לפניהם מנהיג
מורה דרך והוא ארון הברית ׳
ועם היות שבימי משה הארון
היה נוסע אחרי שני הדגלים ׳
הנה כאן צוה שיסע ראשונה :
אך רחוק יהיה ביניכם וביניו
וגו׳ · הנה צוה שיתרחקו מן
הארון כאלפים אמה ׳ וכ״ף
כאלפים אינו לדיוק ׳ כי אם
לומר שיהיה זה תחומו בקרוב ׳
וחזל אמרו ששתי ארונות היו
של שכינה ושל עצמות יוסף
והיו מהלכין יחד ׳ ולזה אמר
בלשון רבים ביניכם וביניו
כאלפי׳ אמה במדה אל תקרבון
אליו ׳ והסבה בזה כתב הרלבג
שהיה כדי שכל העם יראו את
הארון ויסעו נגדו ׳ מה שלא יראו אותו כלם בהיותם סמוכים
אליו מאד · ורבותינו אמרו שהאזהרה הזאת היא על חנותם
על יריחו שלא יתרחקו ממנו מאד ׳ כדי שיהיו רשאים לבא
להתפלל לפני הארון בשבת ׳ ובספר שמואל * בענין הארון
שנלקח ביד פלשתים ׳ אחקור הדעות האלה ואבאר אמתתם ׳
ודי עתה בשאומר בהרחקת העם מהארון כאלפים אמה ׳
שכוונתי היא שהיתה הסבה בזה ׳ לפי שיראו גודל הנס ׳ כי
בהיותם סמוכים לארון והולכים בעקבותיו הנה לא יורגש
המקום אשר ילכו בו אם הוא עמוק או גבוה ׳ ולזה צוה
שיתרחקו ממנו ׳ כדי שבהיות ביניו וביניהם כאלפים אמה
יראו מקום נסיעתו וירגישו בנס · אבל צריכים אנחנו כפי
הפשט לומר שעם היות אלפים אמה ביניהם ובין הארון
בכניסתם לירדן ׳ הנה בהיות הכהנים בקצה מי הירדן יחוייב
שבעבור ישראל יתקרבו אליו ׳ כי לא יוכלו להתרחק כל כך
ממנו ׳ וגם שהשנים עשר איש לקחו האבנים ממצב רגלי
הכהנים ׳ ולא היו אם כן אלפים אמה ממנו ? ומפני זה
אחשוב שאמרו אל תקרבון אליו הוא עד הכנסו בירדן ׳ ולשון
הכתוב יורה עליו והוא לסבת מה שזכרתי ׳ וראוי שתדע שע״כ
לא היה יהושע יודע הנס אשר היה הקב״ה עתיד לעשות ׳ והיה
דעתו שישר׳ יעבור בתוך מי הירדן ׳ כי בתוך המי׳ עברו המרגלי׳
ששלח יהושע · ולפי שבנהר גדול כזה יהיה מקום נקל לעבור
ומקום עמוק מסוכן ׳ צוה שילך הארון תחלה ׳ כי הוא יורה
את הדרך אשר יעלו בה ׳ ולזה אמר ואתם תסעו ממקומכם
ותלכו אחריו ׳ וזהו אמרו למען אשר תדעו את הדרך אשר
תלכו בה ׳ רל״ו והסבה שהארון עובר לפניכם בירדן הוא למען

סוטה פ״ז ל״ג עב״

שמו׳ ב טו״ כ״ט

(ג)

(ד)

סוטה פב״ יג״ עא״

במ״ר פר׳ ב׳ דף ר״א שמואל א׳ ד׳

תדעו את הדרך אשר תלכו בה ׳ כי לא עברתם בדרך מתמול
שלשום ׳ רל״ כי לא עברתם בדרך דומה לזה מתמול שלשום ׳
ולסבה הזאת אמר יהושע מחר יעשה ה׳ בקרבכם נפלאות ׳
כי חשב שהאל ית׳ יעשה נסים ונפלאות שמה ׳ עם היות שלא
נתגלה אליו מהו הנס אשר
יהיה ׳ ועם זה הותרה השאלה
הראשונה :

(ה)

(ז) ויאמר ה׳ אל יהושע היום
הזה אחל גדלך וגו׳ ·
הנה יהושע להיותו איש אשר
רוח אלהין קדישין ביה ׳ הבין
מהמאמר הזה ענין כריתת מי
הירדן משלש׳ מקומות מהדבור
הזה · האחד לפי שהאל ית׳
אמר אליו היום הזה אחל גדלך
בעיני כל ישראל ׳ ואין ענין
להגדלה הזאת כי אם בקריעת
מי הירדן ׳ כי בהיותם עוברים
בתוך המים מה הגדולה אשר
בזה · וראה עוד שנית ממה
שאמר לו אשר ידעון כי כאשר
הייתי עם משה אהיה עמך ׳
ומזה הוליד ׳ כי כמו שמשה
נקרע לו ים סוף (ועל זה
נאמר * ויאמינו בה׳ ובמשה
עבדו) כך יקרע ליהושע מי
הירדן ׳ כיון שהשווה אופן
היותו עמו בענין ההגדלה
באופן שהיה עם משה ׳ וידע
שאין זה במעלת הנבוא׳ וגם
שאין זה בנצחון האויבים ׳ כי
באותו היום לא ילחמו עם
האומות שעליו יאמר היום
הזה ׳ גם שכבר אמר לו זה
בתחלת נבואתו כאשר הייתי
עם משה אהיה עמך לא ארפך
ולא אעזבך ׳ ומפני זה גזר יהושע שההגדלה שיעשה היום הזה
ושידעון ישראל שהיה האל ית׳ עמו באופן שהיה עם משה
אינו כי אם בקריעת הירדן · וראה עוד שלישית שאמר לו
ואתה תצוה את הכהנים וגו׳ בבואכם עד קצה מי הירדן בירדן
תעמודו ׳ ומזה הוליד ׳ שאם היה הכוונה האלקית שיעברו
ישראל בתוך מי הירדן מבלי נס אחר ׳ למה יצוה לכהנים
שבבואם עד קצה מי הירדן (והוא הקצה האחרון מהירדן
הסמוך לצאת לחרבה) יעמדו בירדן ? אבל זה יוכיח שיקרע
מי הירדן בעוד הכהנים עם הארון בתוכו ׳ ולזה יצוה שיעמדו
בו עד עבור העם ׳ ומכח השלשה דבורים האלה ידע יהושע
אמתת הנס ׳ ולזה אמרו לעם (כדי להגדיל הנס בעיניהם)
שבנח כפות רגלי הכהנים בירדן מי הירדן יכרתון ויעמדו נד
אחד ׳ שזה נעשה גם כן בים סוף ׳ כמו שאמר * נצבו כמו נד
נוזלים ׳ ועם מה שזכרתי ידענו שהיה תכלית זה הנס להגדיל
יהושע בעיני העם ויראו ממנו ולהפחיד לבב העמים ׳ וגם
לתועלת ישראל נשיהם וטפם צאנם ובקרם שלא יעברו בתוך
מי הירדן ולהיות זה אות עצמי לירושתם הארץ כמו שאזכור ׳
והותרה השאלה השנית מאשר יהושע מדברי האל השיג הנס
שיעשה :

(ח)

שמות ט״ו ה׳

(ט)

ויקרא רבה פר׳ י׳ קע״ו

ויאמר יהושע אל בני ישראל גשו הנה וגומ׳ · אמרו חזל
שפי׳ גשו הנה ׳ שהכנים כלם בין בדי הארון ׳ ושזה
אחד מהמקומות שהחזיק חעט את המרובה ׳ והוא דרך דרש ·
וכפי הפשט אומר ׳ שתמצא ב׳ פעמים ויאמר יהושע בדבור
אחד מדובק ׳ וגם תראה שהאל ית׳ אמר שיעשה זה לגדלו
כמשה בעיני העם ׳ ויהושע אמר שיעשהו להודעם כי אל חי
בקרבם

2011 Ministerio de Cultura

בקרבם והורש יוריש וגו׳ • והסבה בכל זה אצלי שיהושע קרא אל בני ישראל שישמעו אל דבר ה׳ אלקיהם ׳ וכאשר נתקבצו לשמעו׳ לא רצה לומר הדברים שאמר האל ית׳ היום הזה אחל גדלך׳ לפי שהיה דופי להגיד שבחו בפיו ובשפתיו ׳ ולכן תלה הנס באמונתם ׳ שאל חי בקרבם והוריש יוריש את האומו׳ • ולפי שהיו אלה דברי יהושע ולא דברי הקב״ה ׳ לזה הוצרך לומ׳ פעם שנית ויאמר יהושע בזאת תדעון וגו׳ ׳ כי היה האמירה הראשונה אליהם בשם האל ית׳ ׳ והשנית מה שאמר להם מעצמו ׳ ואמר אל חי בקרבכם׳ להעיד שעם היו׳ שמת משה׳ הנה אל חי בקרבם לא מת ולא ימות והוא הנצחי ית׳ : הנה ארון הברית אדון כל הארץ עובר לפניכ׳ בירדן׳ ועתה קחו וגומ׳ ׳ רוצה לומר המופת (לשתדעו ותאמינו שאל חי בקרבכם והורש יוריש) הוא שארון הברית׳ רוצה לומ׳ ארון ברית ה׳ שהוא אדון כל הארץ עובר לפניכם בירדן ׳ ויראוהו מים יחילו אף ירגזון תהומות ׳ וזה יורה שכן יעשו האומות שיפחדו ממנו ולא יעמדו לפניו ׳ והוא מופת עצמי ומיוחד לענין ׳ שלהיותו אדון כל הארץ הוא יכבוש הערים והורש יוריש את האויבים ׳ ומאחר שהוא עובר לפניכם אל תיראו ולא תערצו׳ כי הוא ילחם לכם ואתם תחרישון • ולפי שמנהג שר הצבא ללכת לפני העם ללחו׳ עם האויבים בתחלה ׳ ועמו ילכו איש אחד מכל השרים אשר במחנה ׳ כדי שבמקום תחנותו כל אחד יקח מקום סביבו מיוחד לאדונו ׳ לכן אמר יהושע שבימי משה כאשר שלחו המרגלים איש אחד לשבט לפניהם לרגל את הארץ היה פועל מגונה ׳ לפי שאינו מהראוי שילכו הם לפני ארון האלקים ׳ אבל עתה שהארון הולך לפניהם ׳ ראוי עתה שיבחרו שנים עשר אנשים איש אחד לשבט ללכ׳ סמוך הארון ׳ והיה זה כדי שכל אחד מהם יקח מקום לחנות שבטו ׳ כמו שהוא עוד היו׳ המנהג במלחמו׳ שעם המארשאלק ההולך עם שר הצבא לפני העם ילכו איש אחד מכל שרי המחנ׳ לתור להם מקום לתחנותם • וזכר עם זה אופן הנס׳ שבנוח כפות רגלי הכהני׳ נושאי הארו׳ במי הירדן שחיד מי הירד׳ יכרתון׳ והפליג בזכרון הנס׳ באמרו המי׳ היורדי׳ מלמעלה וגו׳ ׳ לומ׳ שאם היה הנהר ישר ושוה לא היה הנס כל כך גדול׳ אבל בהיותו משופע והיו אות׳ המי׳ יורדי׳ מלמעלה יהיה הנס יותר מופלג מהיותם

[י] וַיֹּאמֶר יְהוֹשֻׁעַ בְּזֹאת תֵּדְעוּן כִּי אֵל חַי
בְּקִרְבְּכֶם וְהוֹרֵשׁ יוֹרִישׁ מִפְּנֵיכֶם אֶת־
הַכְּנַעֲנִי וְאֶת־הַחִתִּי וְאֶת־הַחִוִּי וְאֶת־
הַפְּרִזִּי וְאֶת־הַגִּרְגָּשִׁי וְהָאֱמֹרִי וְהַיְבוּסִי׃
[יא] הִנֵּה אֲרוֹן הַבְּרִית אֲדוֹן כָּל־הָאָרֶץ
[יב] עֹבֵר לִפְנֵיכֶם בַּיַּרְדֵּן׃ וְעַתָּה קְחוּ לָכֶם
שְׁנֵי עָשָׂר אִישׁ מִשִּׁבְטֵי יִשְׂרָאֵל אִישׁ־
[יג] אֶחָד אִישׁ־אֶחָד לַשָּׁבֶט׃ וְהָיָה כְּנוֹחַ
כַּפּוֹת רַגְלֵי הַכֹּהֲנִים נֹשְׂאֵי אֲרוֹן יְהוָה
אֲדוֹן כָּל־הָאָרֶץ בְּמֵי הַיַּרְדֵּן מֵי הַיַּרְדֵּן
יִכָּרֵתוּן הַמַּיִם הַיֹּרְדִים מִלְמָעְלָה
[יד] וְיַעַמְדוּ נֵד אֶחָד׃ וַיְהִי בִּנְסֹעַ הָעָם
מֵאָהֳלֵיהֶם לַעֲבֹר אֶת־הַיַּרְדֵּן וְהַכֹּהֲנִים
[טו] נֹשְׂאֵי הָאָרוֹן הַבְּרִית לִפְנֵי הָעָם׃ וּכְבוֹא
נֹשְׂאֵי הָאָרוֹן עַד־הַיַּרְדֵּן וְרַגְלֵי הַכֹּהֲנִים
נֹשְׂאֵי הָאָרוֹן נִטְבְּלוּ בִּקְצֵה הַמָּיִם
וְהַיַּרְדֵּן מָלֵא עַל־כָּל־גְּדוֹתָיו כֹּל יְמֵי
[יו] קָצִיר׃ וַיַּעַמְדוּ הַמַּיִם הַיֹּרְדִים מִלְמַעְלָה
קָמוּ נֵד־אֶחָד הַרְחֵק מְאֹד בֵּאָדָם הָעִיר
אֲשֶׁר מִצַּד צָרְתָן וְהַיֹּרְדִים עַל יָם
הָעֲרָבָה יָם־הַמֶּלַח תַּמּוּ נִכְרָתוּ וְהָעָם
[יז] עָבְרוּ נֶגֶד יְרִיחוֹ׃ וַיַּעַמְדוּ הַכֹּהֲנִים
נֹשְׂאֵי הָאָרוֹן בְּרִית־יְהוָה בֶּחָרָבָה בְּתוֹךְ
הַיַּרְדֵּן הָכֵן וְכָל־יִשְׂרָאֵל עֹבְרִים
בֶּחָרָבָה עַד אֲשֶׁר־תַּמּוּ כָּל־הַגּוֹי
לַעֲבֹר אֶת־הַיַּרְדֵּן׃

ד

[א] וַיְהִי כַּאֲשֶׁר־תַּמּוּ כָל־הַגּוֹי לַעֲבֹר אֶת־
הַיַּרְדֵּן ○ וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־יְהוֹשֻׁעַ לֵאמֹר׃
[ב] קְחוּ לָכֶם מִן־הָעָם שְׁנֵים עָשָׂר אֲנָשִׁים
[ג] אִישׁ־אֶחָד אִישׁ־אֶחָד מִשָּׁבֶט׃ וְצַוּוּ אוֹתָם
לֵאמֹר שְׂאוּ־לָכֶם מִזֶּה מִתּוֹךְ הַיַּרְדֵּן מִמַּצַּב
רַגְלֵי הַכֹּהֲנִים הָכִין שְׁתֵּים־עֶשְׂרֵה אֲבָנִים
וְהַעֲבַרְתֶּם אוֹתָם עִמָּכֶם וְהִנַּחְתֶּם אוֹתָם
בַּמָּלוֹן אֲשֶׁר־תָּלִינוּ בוֹ הַלָּיְלָה׃

עומדים ולא יורדים למטה עם כבדותם ויעמדו נד אחד ׳ והותרה עם זה השאלה הרביעית ׳ למה צוה לקחת איש אחד לשבט ולמה צוהו בתוך זה הדבור :

ויהי בנסוע העם מאהליהם וגומ׳ • כתב רש״י ז״ל כל ימי קציר ימי ניסן שעברו בו ׳ ולפי הפשט זכר המעשה שנעשה ושבנח כפות רגלי הכהנים בירדן ׳ עם היות הירדן נהר גדול כל כך שהיה ממנהגו להיותו מלא על כל גדותיו כל ימי קציר (והוא ממה שיורה על גדלו כיון שבזמן הקיץ כל הנהרות יחרבו והוא היה מלא) הנה עם כל גדלו עמדו המים היורדים מלמעלה וקמו נד אחד הרחק מאד׳ ר״ל הרחק ממקום ישראל׳ ורמז אל המקום אשר קמו באותו נכחיות ׳ שהוא באדם העיר אשר מצד צרתן ׳ והוא שם מקום נקרא אדם ׳ ופי׳ הפסוק שהמים היורדים מלמעלה קמו נד אחד׳ והמים אשר היו כבר בנהר להיותו משופע ירדו עד ים הערבה ים המלח ועם זה תמו נכרתו המים ׳ כי אשר כבר היו שם הלכו לים ולא ירדו מלמעלה עוד מים אחרים׳ ובזה האופן נשאר הנהר נחרב ויבש והעם עברו ביבשה נגד יריחו שהוא במקום היותר עמוק ורחב ׳ וזכר שעמדו הכהנים בחרבה בתוך הירדן הכן׳ ר״ל מתוקנים עד אשר תמו כל הגוי לעבור׳ והנה הם היו בקצה האחרון מהנהר והיה כלו יבש ׳ וכל העם עובר ביבשה כמו שזכר :

ויהי כאש׳ תמו כל הגוי לעבו׳ וגו׳ • פירשו המפרשים שהיה זה קודם ההעברה׳ ואם כן איך אמר ויהי כאשר תמו כל הגוי לעבו׳? ולפי דעתי אין צורך ׳ אבל יאמר שכאשר תם כל הגוי לעבור את הירדן צוה הקב״ה ליהושע שיקח שנים עשר אבני׳ מתוך הירדן ממצב רגלי הכהני׳ במקום שהיו מתוקנים ומוכנים שם ויעבירו אותם עמהם למלון ׳ והנה ראה ית׳ לצוות על זה אחר ההעברה׳ לפי שכבר היו מאמינים בגודל הנס והיה לבם נכון בטוח בה׳ כי כבר עברו ׳ לזה צוה שאז בהיותם כבר ביבשה ישובו אותם שנים עשר איש פעם אחרת אל תוך הירדן למקום שהיו שם רגלי הכהנים סמוכים לשפת הנהר אשר יצאו בו ויקחו משם האבנים ממצב רגליה׳ : והמפרשים אמרו שלקחום מסביב מצב רגליהם ׳ ולי נראה שאינו כן אלא שממצב רגליהם לקחום ׳ שהיו הכהנים נושאים רגליהם והאנשים לוקחים מהם האבנים :

[ז] וַיִּקְרָא יְהוֹשֻׁעַ אֶל־שְׁנֵים עָשָׂר אִישׁ אֲשֶׁר הֵכִין מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל אִישׁ־אֶחָד אִישׁ־
[ח] אֶחָד מִשָּׁבֶט: וַיֹּאמֶר לָהֶם יְהוֹשֻׁעַ עִבְרוּ לִפְנֵי אֲרוֹן יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם אֶל־
תּוֹךְ הַיַּרְדֵּן וְהָרִימוּ לָכֶם אִישׁ אֶבֶן אַחַת עַל־שִׁכְמוֹ לְמִסְפַּר שִׁבְטֵי בְנֵי־יִשְׂרָאֵל:
[ט] לְמַעַן תִּהְיֶה זֹאת אוֹת בְּקִרְבְּכֶם כִּי־ יִשְׁאָלוּן בְּנֵיכֶם מָחָר לֵאמֹר מָה
[י] הָאֲבָנִים הָאֵלֶּה לָכֶם: וַאֲמַרְתֶּם לָהֶם אֲשֶׁר נִכְרְתוּ מֵימֵי הַיַּרְדֵּן מִפְּנֵי אֲרוֹן
בְּרִית־יְהוָה בְּעָבְרוֹ בַּיַּרְדֵּן נִכְרְתוּ מֵי הַיַּרְדֵּן וְהָיוּ הָאֲבָנִים הָאֵלֶּה לְזִכָּרוֹן
[יא] לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל עַד־עוֹלָם: וַיַּעֲשׂוּ־כֵן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוֹשֻׁעַ וַיִּשְׂאוּ שְׁתֵּי־
עֶשְׂרֵה אֲבָנִים מִתּוֹךְ הַיַּרְדֵּן כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה אֶל־יְהוֹשֻׁעַ לְמִסְפַּר שִׁבְטֵי בְנֵי־
יִשְׂרָאֵל וַיַּעַבְרוּם עִמָּם אֶל־הַמָּלוֹן
[יב] וַיַּנִּחוּם שָׁם: וּשְׁתֵּים עֶשְׂרֵה אֲבָנִים
הֵקִים יְהוֹשֻׁעַ בְּתוֹךְ הַיַּרְדֵּן תַּחַת מַצַּב
רַגְלֵי הַכֹּהֲנִים נֹשְׂאֵי אֲרוֹן הַבְּרִית וַיִּהְיוּ
[יג] שָׁם עַד הַיּוֹם הַזֶּה: וְהַכֹּהֲנִים נֹשְׂאֵי
הָאָרוֹן עֹמְדִים בְּתוֹךְ הַיַּרְדֵּן עַד תֻּם כָּל־
הַדָּבָר אֲשֶׁר־צִוָּה יְהוָה אֶת־יְהוֹשֻׁעַ
לְדַבֵּר אֶל־הָעָם כְּכֹל אֲשֶׁר־צִוָּה מֹשֶׁה
אֶת־יְהוֹשֻׁעַ וַיְמַהֲרוּ הָעָם וַיַּעֲבֹרוּ:

(ז) **ויקרא** יהושע אל שנים העשר איש וגו׳ • מזה ירצה שיהושע הכין ב׳ האנשים קודם שיבואו הדבור הזה ושהיתה הכנתם לסבה לאחרת כמו שזכרתי, ועתה נבוא לדבר הנס העתיק עכשיו לתכלית לקיחת האבנים: והנה יהושע בדברו הוסיף על דברי ה׳ שבי דברי׳.

(ה) האחד לומר למספר שבטי בני ישראל, ויהיה זה כדי לתת טעם למה יהוה לאותם האנשים שיקחו אותם אבנים ולא לאנשים לקרים, ונתן טעם לדבר ואמר שאחרי שזה היה למספר בני ישראל היה מן הראוי שלא יהיו פחות מי׳ לשבט כל אחד יקח אבן, ואמר שיש אבן אחת על שכמו, כדי לרמוז שיהיו האבנים גדולו׳ ולא קטנות שיוליכום בידיהם • ועוד הוסיף דבר שני, והוא ביאור תכלית הכם למה היה, והוא לומרו למען תהיה זאת בקרבכם וגומ׳ • ועם היות שלא נזכר בכאן שזה יהושע את האנשים עשר לאבנים שיקחו האבנים ממצב רגלי הכהנים, לפי שהוא ענין ספק שמוטו עליו אחר שמוהו ית׳ כן: ואתים עשרה לאבנים הקים יהושע וגומ׳ • כתב רש״י ז״ל כדי שלא יטענו רגלי הכהנים במים בעיט • והרלב״ג כדי שיתפרסם שלכל מקומם יעמדו מי הירדן כל אחד • וירצה מדבריהם שלה שרש״י ז״ל כתב שעזה יהושע זה לאחרי ההעברה, ואחרי שלקחו האנשים עשר איש האנשים עשר לאבנים, ואמרו לקיחתם מזה יהושע להקים במקומם אבנים לאחרות כדי שלא יזחלו רגלי הכהנים בטיט ומים, והרלב״ג מבר שקודם ההעברה הוה יהושע על זה, והקים האבנים ההלה כדי לפרסם לעם הכם העתיד להעשות שלישם, שיעמדו שם המים כל אחד • ויקשה שלזו אחד שם כן למה נזכר במקו׳ הזה? והרלב״ג ז״ל כתב, שאעפי שלא מציאו שמוהו האל ית׳ על זה ידענו שבלטווה עליו לאחרי שעשאו, ושפירוש תחת מצב מתוך מקום מצב לא תחת רגליהם, שהרי הם לא זזו ממקומם עד שנעשה הכל כמו שאמר עד תום כל הדבר • ולעתי בזה שיהושע מעצמו בלי ציוי האל ית׳ עשה זה, והוא שהאל ית׳ הוה יהושע זכר לאותו הכם כמה שיקחו מתוך הירדן ממצב רגלי הכהנים, ורוצה לומר מהמקום ההוא לשבר היו שם רגליהם שבים עשר לאבנים, והברלה שהיו בשפת הירדן האחרונה לאבנים גדולות מתוך למקום לשבר שם הכהנים שמו רגליהם בעודם בירדן עד תום כל העם לעבור, והאבנים ההם הוה שיקחו האנשים ההם וישאום על שכמם אל המלון להניחם שם לאות לכל הדורות הבאים, שידעו ויכירו שבשבה עבר ישראל את הירדן • ומלבד האות הזה שנעשה בשבה רלה יהושע לעשות בתוך הירדן אות אחר, והוא שהקים שם יב׳ האבנים תחת מצב רגלי הכהנים, והתבונן שאמר הקים יהושע ולא אמר הכיב יהושע, וגם לאמרו תחת מצב רגלי הכהנים, ולמעלה לא אמר כי אם ממצב רגלי הכהנים ולא תחת מצב, ועבין זה שהאבנים האלה לא שם יהושע אותם כמו שהיו האבנים האחרות מוצלבות תחת המים, אבל הקים אותם זו למעלה מזו, עד שעזות מהן ניון גדול ורם ורב לשיראו אותן מרחוק בשפת הירדן, ולזה אמר הקים יהושע, כי הקימם נבוה מעל נבוה כתבנית ניון, בתופן שלא יכסו אותן המים, ואמר שהיתה הקמתם תחת מצב רגלי הכהנים, לא תמורת המקום שהיו שמה בהנים רגלי הכהנים והוא כמו * עין תחת עין, והנה היה זה הניון לאות שבחותו מקום עמד אהרון הכהן ולכל הלוים שנשאו את ארון הברית לדון כל הארץ, ואמר למעלה בפסוק (לפי שבלקחו יב׳ האנשים הראשונים אותו מקום ממש אשר שם רגלי הכהנים) לא אמר תחת מצב רגלי הכהנים, אבל אמר מתוך מצב, לפי שלקחום אותו מקום עצמו אשר שם בהנים רגליהם • הנה התבאר שיהושע ציוה על זה, לפי שיהיה בתוך הירדן דומה לאותו אות שהיה בגלגל, בתופן שכל העובר בחותו כהר ידע הכם שבעזה שם, וזהו שאמר ויהי שם עד היום הזה, לין הרמון שהיו האבנים ההם תחת המים, אבל שהין שם בתוך הירדן ניון גדול יוצא על המילמעלה כפי קיצת האבנים שהקים שם, ודומה לזה תמצא בשאר האבנים שאמר שהקים אותם יהושע בגלגל, כלומר שהקימם זו למעלה מזו, כמו שהיה מנהג הקדמונים העושים ניונים במקומות הראוים לשאר בחו זכרון ומבנה מקדש • וכבשום מקדש • ומכל לומר שהאל ית׳ הוה שיקחו יב׳ האבנים מתוך הירדן, כדי להעיד שבטי בני ישראל שבעבו את הירדן ובאבו שם במלון, רמז שבעי יב עלו מן הירדן ובאבו בארץ ובאבו שם במלון, רמז לכל התמידה והעבוד והיזיבה שם ימים רבים, ויהושע רלה להוסיף על אותו מיזן והאות בשלקח נם כן מהאבנים אשר היו בבר בארץ יב׳ האבנים ומוה שיהליכום בירדן, רומז שבהאל עליון השבטים יוליך ויהליך חוכה לארץ מהחומות למספר שבטי ישראל, בתופן שהיו שלה תמורת שלה, שלה בתו לארץ והבאבו בה ופוצעי יקחו ממנה, והותרה בזה השלה הקמיצי:

והכהנים נושאי הארון עומדים בתוך הירדן וגו׳ • לומר שהכהנים עמדו בתוך הירדן לא לבד כל זמן שעברו העם, אבל גם עד תום כל הדבר אשר צוה ה׳ את יהושע לדבר אל העם • והרלב״ג כתב שהוא הקמת האבנים מהירדן לתוליכם אל המלון והקמת האבנים האחרות שהקים בתוך הירדן והוא אשר צוה משה אל יהושע, כמו שכתוב בתורה * והיה ביום אשר תעברו את הירדן וגו׳, וקשה לדעתו דברי׳ כ״ג לומרו שעמדו הכהנים עם הארון בתוך הירדן עד תום כל הדבר אשר צוה ה׳ את יהושע וגו׳? כי יתקייב שיאמר אם כן שעמד הארון והכהנים בירדן עד בואם להר עיבל ועזותם המזבח ובואם לגלגל, ועוד יקשה לומרו אשר צוה ה׳ אל יהושע לדבר אל העם? והנה לא בוה דבר שידבר אל העם, ונם עבין

2011 Ministerio de Cultura

עכין הלבנים לא דברו אל העם כי אם ל"ב האנשים ? ומס מכות משה לא היה ליהושע כי אם ליזראל ? ורש"י ז"ל כתב עד תום כל הדבר כמו שעניכו במסכת כוטה תדעו למה אתם עוברים על מכת שתוריכו את כל יושבי הארץ דקדק לומרו לדבר אל העם . והיותר נכון הוא, שיהושע כאשר עברו ישראל בירדן ביבשה כאמ' יבאו לשפת הירדן דבר אליהם את הדברי' כלם אשר אמר לו הא"ת בתקלת זה הספר , כל מקום אשר תדרוך כף רגלכם בו לכם נתתיו וגו' , לא יתיצב איש בפניכם וגו' , הדברים האלה כלם שהא"ת אמר ליהושע דבר הוא לו לא העם , ואם עניני הפסוקים שאחה אמר ליהושע בפרשת והיה עקב בספרי * והורית ה' את כל הגוים וגו' , כל המקום אשר תדרוך כף רגלכם וגו' , לא יתיצב איש בפניכם וגו' , ועל הדברים האלה אמר כאן עד תום וגו' . ובעיון הכתוב הוא עד תום כל הדבר לדבר אל העם אשר צוה ה' את יהושע , והעם מהרו ויעברו כדי למהר עמידת הכהנים והארון בירדן מפני הכבוד , ומזה נלמוד שהכהנים שהקים יהושע הקיימם לאחרי נשא הכהנים מהירדן , כי לא עמדו שמה כי אם עד תום לדבר כל הדבר אשר צוה ה' ואחר דבר אל יהושע , לא עד תום מה שיהושע עשה מעצמו , ולפי זה יהיה לאמרו הקים יהושע תחת מכב רגלי הכהנים , כי הקימם במקום מכנם , לפי שכבר נעתקו הכהנים משם : ויהי כאשר תם כל העם לעבור ויעבור ארון ה' והכהנים לפני העם וגו' , ויעברו בני גד וגו' , ביום ההוא גדל ה' וגו' . יאמר שלא יחשוב אדם שלא הלך ארון הברית לפני העם כי אם כשעברת הירדן , לכן כן , כי כאשר תם כל העם לעבור מיד עבר ארון ה' והכהנים והלכו תמיד לפני העם , וזכר עוד שגם כן כדר יהושע שיעברו בני גד ובני ראובן וחצי שבט המנשה חלוצים לפני בני ישראל שהם כאלפים חלוצי צבא , ולפי שהיה התכלי ביניהם וביו מלעיר שיעברו לפני ה' למלחמה וחלוץ יח' יוסף המעבר' לזה אמ' כאן לפני ה' למלחמה וגו' , ולא שהיו הולכי' לעבודתו : וזכר שכאשר ראו ישראל גודל הנס הכירו וידעו כי חלקים קרובים אל יהושע , והכירו גם בקופן סדורו את החלוצים ויתר עניני המלחמה ושם שמוה מעצמו בחצי הירדן שהיה שלם בעיוני ובמעשי בנבואה ובנסים ובעניני המלחמות , וזהו שאמר ביום ההוא גדל ה' את יהושע בעיני כל ישראל , והיה זה במדיניות , עוד אמר וירלו אותו כאשר ירלו את משה , והיה זה בעניני הנבואה והנסים : ויאמר ה' אל יהושע לאמר

(יא) [יא] וַיְהִי כַּאֲשֶׁר־תַּמּוּ כָּל־הָעָם לַעֲבֹר וַיִּעְבֹּר אֲרוֹן־יְהוָה וְהַכֹּהֲנִים לִפְנֵי הָעָם׃

(יב) [יב] וַיַּעַבְרוּ בְּנֵי־רְאוּבֵן וּבְנֵי־גָד וַחֲצִי שֵׁבֶט הַמְנַשֶּׁה חֲמֻשִׁים לִפְנֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר אֲלֵיהֶם מֹשֶׁה׃

(יג) [יג] כְּאַרְבָּעִים אֶלֶף חֲלוּצֵי הַצָּבָא עָבְרוּ לִפְנֵי יְהוָה לַמִּלְחָמָה אֶל עַרְבוֹת יְרִיחוֹ׃

(יד) [יד] בַּיּוֹם הַהוּא גִּדַּל יְהוָה אֶת־יְהוֹשֻׁעַ בְּעֵינֵי כָּל־יִשְׂרָאֵל וַיִּרְאוּ אֹתוֹ כַּאֲשֶׁר יָרְאוּ אֶת־מֹשֶׁה כָּל־יְמֵי חַיָּיו׃

(טו) [טו] וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־יְהוֹשֻׁעַ לֵאמֹר׃

(טז) [טז] צַוֵּה אֶת־הַכֹּהֲנִים נֹשְׂאֵי אֲרוֹן הָעֵדוּת וְיַעֲלוּ מִן־הַיַּרְדֵּן׃

(יז) [יז] וַיְצַו יְהוֹשֻׁעַ אֶת־הַכֹּהֲנִים לֵאמֹר עֲלוּ מִן־הַיַּרְדֵּן׃

(יח) [יח] וַיְהִי בַּעֲלוֹת הַכֹּהֲנִים נֹשְׂאֵי אֲרוֹן בְּרִית־יְהוָה מִתּוֹךְ הַיַּרְדֵּן וַיְהִי כַּפּוֹת רַגְלֵי הַכֹּהֲנִים אֶל הֶחָרָבָה וַיָּשֻׁבוּ מֵי־הַיַּרְדֵּן לִמְקוֹמָם וַיֵּלְכוּ כִתְמוֹל־שִׁלְשֹׁם וְהָעָם עָלוּ מִן־הַיַּרְדֵּן׃

(יט) [יט] וַיַּעֲלוּ הָעָם מִן־הַיַּרְדֵּן בֶּעָשׂוֹר לַחֹדֶשׁ הָרִאשׁוֹן וַיַּחֲנוּ בַּגִּלְגָּל בִּקְצֵה מִזְרַח יְרִיחוֹ׃

(כ) [כ] וְאֶת שְׁתֵּים עֶשְׂרֵה הָאֲבָנִים אֲשֶׁר לָקְחוּ מִן־הַיַּרְדֵּן הֲקָמִים יְהוֹשֻׁעַ בַּגִּלְגָּל׃

(כא) [כא] וַיֹּאמֶר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר אֲשֶׁר יִשְׁאָלוּן בְּנֵיכֶם מָחָר אֶת־אֲבוֹתָם לֵאמֹר מָה הָאֲבָנִים הָאֵלֶּה׃

(כב) [כב] וְהוֹדַעְתֶּם אֶת־בְּנֵיכֶם לֵאמֹר בַּיַּבָּשָׁה עָבַר יִשְׂרָאֵל אֶת־הַיַּרְדֵּן הַזֶּה׃

(כג) [כג] אֲשֶׁר־הוֹבִישׁ יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם אֶת־מֵי הַיַּרְדֵּן מִפְּנֵיכֶם עַד־עׇבְרְכֶם כַּאֲשֶׁר עָשָׂה יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם לְיַם־סוּף אֲשֶׁר הוֹבִישׁ מִפָּנֵינוּ עַד־עׇבְרֵנוּ׃

(כד) [כד] לְמַעַן דַּעַת כָּל־עַמֵּי הָאָרֶץ אֶת־יַד יְהוָה כִּי חָזָק הוּא לְמַעַן יְרָאֲכֶם אֶת־יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם כָּל־הַיָּמִים׃

(יא) והעם עלו מן הירדן וגו' , (יט/כ) ואת שתים עשרה האבנים וגומ' . יאמר שעלו העם מהירדן בי' ימים לחדש ניסן ובאו בגלגל , ושם הקים יהושע האבנים זה על זה כדמות מגדל וציון גדול , ואמר ליזראל תכלית לאותו הציון , שלא היה לכבוד ולתפארת ולגבות הרוח כדרך הלוקחים הנכנסים בארץ לא להם , אבל היה לבד לזכרון מעשה ה' כי כורת הוא (כה/כב) ונפלאותיו , וזהו אמרו אשר ישאלון בניכם וגו' , והודעתם לבניכם לאמר ביבשה עבר ישראל את הירדן הזה , וזה לא להיותו כתרב ויבש מעצמו , כי אם לפי שהודיע ה' את מי (כג) הירדן וגומ' : וכדרך אמרו בר פד' עד"ה ביבשה עבר ישראל , ישראל פה עד"ה בנחל , שאמר * כי במקלי נחלתי את הירדן הזה . והנה אמר מפניכם עד עברכם , ובענין יס סוף אמר אשר הוביש מפניכם עד עברכם , לפי שהדור ההוא לא היה היוצא ממצרים שכבר תמו במדבר , ולזה אמר אשר הוביש ה' אלקיכם את מי הירדן מפניכם עד עברכם , לפי שהיו הם העוברים , ובענין יס סוף אמר הוביש מפניכם , לפי שהוא היה הם ולא אחר הדור , ואמר שהיה התכלית הקמתי בהם הזה , כדי שיעשה החלל יתי' ליהושע דומה למה שעשה למשה בגדלו בעיני העם , וזהו כאשר עשה ה' אלקיכם לים סוף אשר הוביש מפניכם , רל"ו מפני לבאתכם הזקנים לאחר הייכו שם , והיה לא"ב התלוה העושה הנסים החלה שביניהם הוא אחד אין עוד מלבדו , ולזה אמר בשביהם ה' אלקיכם , כי הפועל בשני הנסים היה אחד הוא יתי' , אמנם היה ההבדל במקבלים , כי העוברים בים סוף בלתי העוברים בירדן . וזכר להם יהושע שתהם הזה יעשו זתי תועלות . האחד שהאומות ירגזון חיל לאחו ועזבי פלשת , ועל זה אמר למען דעת כל עמי הארץ את יד ה' כי (כד) חזקה

יהושע ה

חזקה היא, רמה בעמי הארץ העמים היושבים בארץ כנען. והתועלת הנמי הוא להשביע את ישראל בידיעת האמת ולהתריעם בחמת אמונתו, וזהו לאמרו עוד למען ירחתם את ה' אלקיכם כל הימים: וזכר שבחו שאמרו יהושע כן היה שפחדו מאד העמים ממנו, וזהו לאמרו מיד, ויהי כשמוע

(א) כל מלכי האמרי וגו', את אשר הוביש ה' את מי הירדן וגומ', ויאמס לבבם וגו'. והלשון הרמה דבריה בנאים הוא לאת דרכים טבעיי' מחוברי' לדרך המופת, והוא בחמת שוא ודבר כזב, כי הן לא קדרה יד ה' מהושיע, והדברים הטבעיי' כלם לפניו כאומר ביד היוצר לכל אשר יחפון יעשו:

ה

(ב) [כא] לָמַעַן דַּעַת כָּל־עַמֵּי הָאָרֶץ אֶת־יַד יְהוָה כִּי חֲזָקָה הִיא לְמַעַן יְרָאתֶם אֶת־יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם כָּל־הַיָּמִים:

ה

(ג) [א] וַיְהִי כְּשָׁמְעַ כָּל־מַלְכֵי הָאֱמֹרִי אֲשֶׁר בְּעֵבֶר הַיַּרְדֵּן יָמָּה וְכָל־מַלְכֵי הַכְּנַעֲנִי אֲשֶׁר עַל־הַיָּם אֵת אֲשֶׁר־הוֹבִישׁ יְהוָה אֶת־מֵי הַיַּרְדֵּן מִפְּנֵי בְנֵי־יִשְׂרָאֵל עַד־עָבְרָנוּ נָמַס לִבָּם וְלֹא־הָיָה בָהֶם עוֹד רוּחַ מִפְּנֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

הפרשה החמשית כמה שבוח הטס ליהושע למול את בני ישראל בגלגל, ובפסח שעשו ישראל שפ', ובמרחה שרחה יהושע בירחו. תחלתה בעת ההיא לאמר ה' אל יהושע עד ויאמר ה' אל יהושע ראה נתתי וגו', והכה בפרשה הזאת שחלתי שמה שחלות:

השאלה הראשונה למה בא לומי המילה אל יהושע ולא בא לומי כללי לכל ישראל

שימול עצמו ובניו וילדי ביתו כמו שהיה ראוי? לאחרי שהיה מנוה כוללת לכל ישראל:

השאלה השנית בייתור הפסוקים, אם כמה שזכר הזכריס היוכלי' מאמרי' אתו במדבר וזהו בפסוק הראשון, עוד הוסיף לומר זה שבית כי הרבעים שנה הלכו בני ישראל וגו' עד תום כל הדור וגו', ואם בלאמרו כי מולים היו וגו', וירחה שאין ענין לזה המאמר כפי לורך הדברים במקום הזה? וכמה שאמר וכל העם הילודים במדבר בדרך וגו' לא מלו, וחזר לומר כי לא מלו אותם בדרך וגו', ובכלל שהם פסוקים קוצי היסוד?

השאלה השלישית בלאמרו בלאתם מאמרים, והנה הם לא אתו בלאתם מאמרים, כי אם בכל הארבעים שנה? ואם בלאמר שלא שהם יהיו מאמרים לא שמעו לו, הנה כבר אמר כל העם היוצא מאמרים וגו', וגם בלא' פעם שנית וכל העם הילודים במדבר בדרך בלאתם מאמרים וגו', ובלאמרו בלאתם מאמרים אין לו ענין בזה?

השאלה הרביעית במרחת יהוש', מה התכלית במרחה הזאת? אם היה בדרך הבנולה כדברי הלבנ', ירחה שאין צורך בה, והיה די בשאמר הטס אליו אלה הדברים שאמר אליו המלאך שר בעלך וגו', ואם כל מלכי האמרי וגו', את אשר הוביש ה' את מי הירדן וגומ', ויאמס לבבם וגו'. והלשון הרמה דבריה בנאים הוא לאת דרכים טבעיי' מחוברי' לדרך המופת, והוא בחמת שוא ודבר כזב, כי הן לא קדרה יד ה' מהושיע, והדברים הטבעיי' כלם לפניו כאומר ביד היוצר לכל אשר יחפון יעשו:

(ג) **בעת** אמר ה' אל יהושע וגו', ויעש לו יהושע וגו'. כוונתי בקצור הפרוי' הזאת, כי בעת שהגיעו ישראל לגלגל והקימו המבנים שם, אמר ה' אל יהוש' שישתדל בקיום המצות, כי הוא העוזר הטוב לירושת הארץ, ולהיותו שר העם ועליו תלוי התשועה והכבוש רחה לנוחו על זה, וכן לאחז' וזה הדבר לשר מל יהושע, על ידי דברים מל מה' שהם מבוריס אתם לירש את הארץ ערלים? לא כך אמר לאברהם ואתה את בריתי תשמור וכתתי לך ולזרעך לאחריך את ארץ מגוריך וגו'? וזין כפף שיהושע בעצמו לא ימול כל העם הרב ההוא, אבל נוהו שיעשה זה בזולתו אל העם שימולו כלם, ולהיותו בעצה במצותו תלוי עליו הכתוב באומרו אותם מל יהושע, רל' נוה למול, וכן ויטל את בני ישראל במוי, כמו * ויבן שלמה את הבית, וכן הקים יהושע בגלגל, שבעצה הכל במצותו: והמפרשים אמרו שהוא היה מוהל ואחרים עמו, ולכן בלטרך לאחרות מוהים הרבה, והיה זה לפי שידע החל ית' שיריחו יכבד בכם ופלא ולא בכח אנוש, ולזה נוה אותם שיתחלו במצות שהוא החרב והאבית אשר בו יכבשו האויבים, ונוהו עוד על זה לפי שבא זמן הפסח, והיה כפי הדין שכל ערל לא יאכל בו, לכן הזהירם על הברית בעצמה לאחר, ובאותם האחרונה ימים קודם הפסח

(ד) [ב] בָּעֵת הַהִיא אָמַר יְהוָה אֶל־יְהוֹשֻׁעַ עֲשֵׂה לְךָ חַרְבוֹת צֻרִים וְשׁוּב מֹל אֶת־בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל שֵׁנִית: [ג] וַיַּעַשׂ־לוֹ יְהוֹשֻׁעַ חַרְבוֹת צֻרִים וַיָּמָל אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶל־גִּבְעַת הָעָרְלוֹת:

יומו ויטבלו ויכינו את הפסח. וחרבות צורים הם המכינים החדים מאד, והוזירו על זה (רל' לתקנם ולחדדם) לפי שלהיות הבימולים לבנים גדולים יצטרכו לכלים שלא יצערום בקבול הברית. ולאחם לאמרו שוב מול את בני ישראל שנית, זכרו קוד' שבלאתם מאמרים כמולו ישראל כלם, וישוע היה מוהל, ולהרן פורע, ומשה מצקה, וזהו מול את בני ישראל שנית. ולאחרים לאמרו שמוהו על הפריעה, וזהו מול את בני ישראל שנית: והלדק ז"ל פי' שנית, שימול ויטוב למול לאחרים וכן פעמים הרבה, כי אין מלת שנית בלאמר בדיוק כי אם על הרבוי. וכוונתי שאמר ית' לא נוה על עשיית המילה כי אם לאברהם פעם ראשונה וליהושע פעם שנית, כי שאר הפעמים לא נוה ית' שימולו העם שהיו בלתי מולים, עם

(ג) **בעת** אמר ה' אל יהושע וגו', ויעש לו יהושע וגו'. כוונתי בקצור הפרוי' הזאת, כי בעת שהגיעו ישראל לגלגל והקימו המבנים שם, אמר אל יהוש' שישתדל בקיום המצות, כי הוא העוזר הטוב לירושת הארץ, ולהיותו שר העם ועליו תלוי התשועה והכבוש רחה לנוחו על זה, וכן לאחז' וזה הדבר לשר מל יהושע, על ידי דברים מל מה' שהם מבוריס אתם לירש את הארץ ערלים? לא כך אמר לאברהם ואתה את בריתי תשמור וכתתי לך ולזרעך לאחריך את ארץ מגוריך וגו'? וזין כפף שיהושע בעצמו לא ימול כל העם הרב ההוא, אבל נוהו שיעשה זה בזולתו אל העם שימולו כלם, ולהיותו בעצה במצותו תלוי עליו הכתוב באומרו אותם מל יהושע, רל' נוה למול, וכן ויטל את בני ישראל במוי, כמו * ויבן שלמה את הבית, וכן הקים יהושע בגלגל, שבעצה הכל במצותו: והמפרשים אמרו שהוא היה מוהל ואחרים עמו, ולכן בלטרך לאחרות מוהים הרבה, והיה זה לפי שידע החל ית' שיריחו יכבד בכם ופלא ולא בכח אנוש, ולזה נוה אותם שיתחלו במצות שהוא

נפסיקתא ובבר פר' מ"ו דף י"ח

מלכי ק' ו' י"ל

2011 Ministerio de Cultura

(ד) [ד] וְזֶה הַדָּבָר אֲשֶׁר־מָל יְהוֹשֻׁעַ כָּל־הָעָם
הַיֹּצֵא מִמִּצְרַיִם הַזְּכָרִים כֹּל אַנְשֵׁי
הַמִּלְחָמָה מֵתוּ בַמִּדְבָּר בַּדֶּרֶךְ בְּצֵאתָם
[ה] מִמִּצְרָיִם׃ כִּי־מוּלִים הָיוּ כָּל־הָעָם
הַיֹּצְאִים וְכָל־הָעָם הַיִּלֹּדִים בַּמִּדְבָּר בַּדֶּרֶךְ
[ו] בְּצֵאתָם מִמִּצְרַיִם לֹא־מָלוּ׃ כִּי׀ אַרְבָּעִים
שָׁנָה הָלְכוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל בַּמִּדְבָּר עַד־תֹּם
כָּל־הַגּוֹי אַנְשֵׁי הַמִּלְחָמָה׀ הַיֹּצְאִים
מִמִּצְרַיִם אֲשֶׁר לֹא־שָׁמְעוּ בְּקוֹל יְהוָה
אֲשֶׁר נִשְׁבַּע יְהוָה לָהֶם לְבִלְתִּי הַרְאוֹתָם
אֶת־הָאָרֶץ אֲשֶׁר׀ נִשְׁבַּע יְהוָה לַאֲבֹתָם
[ז] לָתֶת לָנוּ אֶרֶץ זָבַת חָלָב וּדְבָשׁ׃ וְאֶת־
בְּנֵיהֶם הֵקִים תַּחְתָּם אֹתָם מָל יְהוֹשֻׁעַ
כִּי־עֲרֵלִים הָיוּ כִּי לֹא־מָלוּ אוֹתָם בַּדָּרֶךְ׃
[ח] וַיְהִי כַּאֲשֶׁר־תַּמּוּ כָל־הַגּוֹי לָהֹמּוֹל וַיִּשְׁבוּ
[ט] תַּחְתָּם בַּמַּחֲנֶה עַד־חֳיוֹתָם׃ וַיֹּאמֶר יְהוָה
אֶל־יְהוֹשֻׁעַ הַיּוֹם גַּלּוֹתִי אֶת־חֶרְפַּת
מִצְרַיִם מֵעֲלֵיכֶם וַיִּקְרָא שֵׁם הַמָּקוֹם הַהוּא
[י] גִּלְגָּל עַד הַיּוֹם הַזֶּה׃ וַיַּחֲנוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל
בַּגִּלְגָּל וַיַּעֲשׂוּ אֶת־הַפֶּסַח בְּאַרְבָּעָה
עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ בָּעֶרֶב בְּעַרְבוֹת יְרֵחוֹ׃

עם היות שיזכיר לותה מלוה בכלל, ולזה יאמר כאן שבעת
היה אמר ה' שבית אל יהושע וגו' וזוב חולת בני ישראל,
יהיה שבית חוזר אל בעת היה אמר ה', שהו אמרו שבית,
ואמר וזוב חולת בני ישראל, ר"ל זוב מהדרך אשר אתה בו
ולא תתעסק עתה בכיבוש
הארץ, אבל תשוב למול את
העם, וזכר שכן עשה שמל את
העם בגבעה שבקרבה בעבור
זה בעבת הערלות, שעם כמולו
כלם וגם השליכו הערלות:
(ד) וזה הדבר אשר מל יהושע,
רבותינו אמרו במסכת
יבמות שישראל בהיותם במדבר
לא מלו, לפי שאל כשבה עם
רוח לפונית מפני עוני הכבוד
אשר בגיבותם, כי היה הרוח
הלפוני מפור העננים, כמו
שאמר * ורוח עברה ותעברם,
ואמר * רוח לפון תחולל
גשם וגומ', ובתלמת אחלם
שהיה רוח לפוני רפואה
למכת דם, ומאחר לא מלום
זה בכל יום שהכעירים כמולים
עם רוח לפוני או בלתו, אמרתי
שהמ' הוא מה שאמרו שבמדבר
ישראל במדבר מהמילה, לפי
שאל היו יודעים יום בפיעתם
יען על פי ה' יחנו ועל פי ה'
יסעו, ואם היו הכעירים
הכמולים נופעים ביום המילה
הנה היה זה להם מכאה
עצומה, עד שמפני זה אפשר
רבינו שיקר מילת בנו מפני
הדרך, (עם היות שאהל יתי'
רבה להעביעו על זה) לפי
שאל יתעכב במדין עד מולו,
ומפני זה עשו ישראל את הפסח
בשבה השבית לפתח מתגרי' שהיו עדין כלם כימולים והילדים
מלו גמ', לפי שאל כפעו השאה הרחוקה כי עשו אם המשכן,
אבל אחרי כן שאל היו יודעים מתי יפעו לא כימולו, ולכן לא
עשו עוד הפסח: ובדרש אמרו שאשב לוי היה כימול שב'
ובריתך יצורו, ואם הוא כך למה לא זכרו התורה? ואף שיהיה
כן אפשר התפיפה החלקית לשאר האשבעים ורבה להשלימם,
כדי שיעשו הפסח ויזכו לכבוש הארץ, ופירוש הפסוקים כן
הוא, לפי שמקבה הוה ליהושע למול את העם, רחה בעל הספר
להשיב לשתי ספקות יקרו בזה. האחד הוא למה לא הוה זה
לישראל אבל היא ימול בנו: כי קובת המלוה הזאת על האבות
שימולו הבנים ויכניסום בבריתו של אברהם אביהו, והיא
השאלה הרחשונה שהאלתי בפרשה. והשני למה לא כימולו עד
עתה? כי הנה המלוה היה שימול בן שמו' ימים האם בשחכתה
התורה מישראל או התרשלו במלות המילה? והשיב לספק
הרחשון למה לא אל המלוה הזאת על האבות? ואמר וזה הדבר
אשר מל יהושע, ר"ל זאת היתה הסבה לשהיה יהושע המוהל
והמלוה על זה ולא היו האבו' מלווים על בניהם, לפי שהאבו'
היולאים ממצרים שהיו בקיאים וזריזים במלות המילה כבר
מתו, ולהיותם מתים בלטרך יהושע להיות מלוה בדבר לזרזם,
וזהו כל העם היולא ממצרים הזכרים כל אבשי המלחמה,
ר"ל שהיו מבן עשרים שבה ומעלה שהם היולאים לבחוץ בשת
כל אלה מתו במדבר בדרך בשאתם ממצרים, ר"ל מתו במדבר
בשותו דרך אשר יצאו ממצרים, והבה עשה זאת הרמיזה
בשאתם ממצרים, להעיד שהיתה סבת מיתתם היותם יולאים
ממצרים בשותם הלמובות המשובשות, וזהו מה שהבדילם
לבטוח בעבין המרגלים ולמות בשותו עון ממיעוע הלמובה,
הבה בזה בתן הסבה למה לא כוה זה לבבות, ר"ל שהיה זה
להיותם מתים לא להיותם מתרשלים בשותה מלוה, וזהו כי (ה)
מולים היו כל העם היולאים
וגומ', כי גם לשעת הלומר
שבמצרים התרשלו במלות
המילה, אין ספק שבעת יליאת'
מולו כלם כמו שהוכיחו
ממאמר * גם את בלם בריתך זכרי' ע' יא
שלחתי לפניך מבור וגו', הבה
בזה הסיב לספק הראשון.
ולמכם לספק השני והוא למה
לא כימולו בשעת לידתם,
הסיב בלומרו, וכל העם
הילודים במדבר בדרך בשאתם (ו)
ממצרים לא מלו, כי לרבעים
שבה וגו', ר"ל והסבה לשהעם
הילודים במדבר בדרך לא
מלו, היא לפי שלרבעים שבה
הלכו בני ישראל במדבר וגו', (ז)
וכלם כולדו בשותו זמן, ולכן
לותם מל יהושע לפי שאל מלו
לותם בדרך, ר"ל שאל מלו
לותם בשבת הדרך אשר היו
בה ולא היו יודעים מתי יפעו,
כי היו תמיד מעותדי' בהליכה,
ומפני זה לא כימולו כמו
שאמרתי. ולא תלמר ועתה
בשלגל עדיין היו הולכים ולא (ח)
כן לך כימולו? לזה אמר ויהי
כאשר תמו כל הגוי להמול
ויבבו תחתם בשחבה עד חיות',
ר"ל אבל כאן כאשר בא הגוי
הלבבי שימולו יבבו בשחבה
עד חיותם, עד היותם כרפאי',
ובזה בשמרו מלותה בכבה.
הבה התבאר מאה שאמרתי למה לוה יהושע על זה ולא לוו
האבות, והתבארו הפסוקים אחין בהם ייתור כלל, ועם זה
הותרו השאלות הראשונה שבית ושליבית:

ויאמר יי' אל יהושע היום גלותי וגו', רבותינו אמרו שהיו (ט)
המצריים אומרים, רבו כי רעה בגד פניכם, לפי בפיקת'
שהיו בשבחתם רואים דם בישראל, ואמר שבדם המילה הוסר ובילקוט
החרפה שהיה מעליהם. והמפרשים אמרו שהחרפה היא שב עב דף ל' עב
הערלה שהיה בהם, כמו שהיה במצריים לשר בשר חמורים ויקרא יי' ג'
בשרם והיו המצריים פרועים בעריות, כמו שאמר * כמעשה
ארץ מצרים לשר ישבתם בה וגו', ובהיותם כימולים היה סר
מעליהם לותה החרפה, ולדעתם היה רלוי שיהיה הפסוק
הזה דבק עם הפרשה הקודמת שזכר בה לוך כמול העם,
ולא שיהיה דבק עם פרשת הפסח, ואמה שבת הפסוק הזה
קודם זכרון הפסח ובהתחלתו, כתב הרלבג שהיו בדור המדבר
לומדות רעות הניחוס ממצרים שבבת הפסח הסירם מהם,
ולפי שבניהם הקטים לחריהם היו כבר מגולים מהם, והיה
בשלימות החמוכה החלקית, לשר החל יתי' היום גלותי את
חרפת מצרים מעליכם, כי היו כבר בעדרים מהדעות
הנפסדות ההם, ולבן כשאר ישראל זה, השתדלו לעשות
את הפסח להורות שהמה בקיאים מלותם החמורות ודבקים
בה' אלקיהם. וחשוב לכי בזה, שלפי שהלכו ישראל במדבר
שרבעים שבה היו המצריים לומרים מבלתי יכולת ה' להביאם
אל הארץ לשבע להם וישחטם במדבר, ועתה כשאר
הבבירים החל יתי' אל הארץ והיו ישראל בגלגל, לשר היום
גלותי

יהושע ה

גלותי את חרפת מצרים מעליכם ׀ כי יאמרו שכבר באתם
(יא) אל הארץ: ויאכלו מעבור הארץ ממחרת הפסח וגו׳ ·
זכר שהפסח לא עשו אותו עם המן (כי לא יעשה ממנו מצות)
אבל מעבור הארץ ׀ והיא החטה הישנה שמכרו להם התגרים
(יב) מאותו אכלו ׀ והמן נשבת מיד
כי היו כבר בארצם לאכול
מתבואתה ׀ גם כי המן היה
מנסי משה ׀ וראוי היה שישבות
זוהר פר׳ בהעלותך במדב׳ יא ז׳ במותו ׀ כמו שנפסקו גם כן
ענני כבוד במותו: ורבי
שמעון בן יוחי דרש * והמן
כזרע גד ׀ הוא שהיה המן
לישראל כבני גד שנשארה
כחלתם בעבר הירדן ולא
עברו את הארץ וכן המן
התמיד לישראל עד הירדן
(יג) ולא עוד: ויהי בהיות יהושע
ביריחו וגו׳ · אמרו המפרשים
שנראה המלאך ליהושע לחזקו
ולבשרו ׀ ואין בפסוק דבור
המלאך לחזק ולבשר ׀ ומה
שאמר אחר זה ויאמר ה׳ אל
יהושע היא מראה אחרת ׀
אבל נראה לי שזה קרה ליהוש׳
בהקיץ ׀ כי עם היות שהמלאך
לא יושג כי אם בנבואה ׀ הנה
בהיותו בלבוש גשמיי ונראה
בצורת אדם אין ספק שיוכל
האד׳ לראותו · וכבר נתוכחתי
עם הרב המורה בספר מחזה
שדי אשר אני עושה ׀ אם אפשר
שיראה אדם מלאך על צורת
אדם ׀ ואמרתי שהוא מכלל
הנסים ושהיה מורגל בנביאים כמו שבא בקבלת חזל׳ · ולפי
שיהושע היה מחשב באיזה אופן ילכוד את יריחו ושלח שם
מרגלים ׀ נראה לו (בהיותו בזאת המחשבה) המראה הזאת
להודיעו שלא ילכד העיר כי אם בנס ׀ ושלא יגע בה יד אדם
ולא תכבש בחרב וחנית ׀ וזהו אמרו ויהי בהיות יהושע ביריחו ׀
רל׳ בהיותו מחשב בעיונו באיזה אופן ילכד יריחו ראה איש
עומד לנגדו ׀ ואמר לנגדו ׀ להגיד שלא היה אדם אחר רואה
אותו כי אם יהושע לבדו ׀ וכאשר ראה שזה הנראה אליו
האנשים אשר היו אתו לא ראו אותו ׀ ידע שהיה דבר אלקי
והלך אליו ויאמר לו הלנו אתה אם לצרינו ׀ רל׳ האם באת
לעזור אותנו כנגד האויבים ולכן חרבך שלופה ׀ או באת
להענישנו בעזר האויבים? והיתה השאלה הזאת לפי שהוסכם
אליו שהיה דבר אלקי ולא היה איש חומרי ׀ כיון שלא היה
(יד) נראה ומושג כי אם אליו לבדו · והנה השיבו ׀ לא כי אני

[יא] וַיֹּאכְלוּ מֵעֲבוּר הָאָרֶץ מִמָּחֳרַת הַפֶּסַח
[יב] מַצּוֹת וְקָלוּי בְּעֶצֶם הַיּוֹם הַזֶּה׃ וַיִּשְׁבֹּת
הַמָּן מִמָּחֳרָת בְּאָכְלָם מֵעֲבוּר הָאָרֶץ
וְלֹא־הָיָה עוֹד לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל מָן וַיֹּאכְלוּ
מִתְּבוּאַת אֶרֶץ כְּנַעַן בַּשָּׁנָה הַהִיא׃
[יג] וַיְהִי בִּהְיוֹת יְהוֹשֻׁעַ בִּירִיחוֹ וַיִּשָּׂא
עֵינָיו וַיַּרְא וְהִנֵּה־אִישׁ עֹמֵד לְנֶגְדּוֹ
וְחַרְבּוֹ שְׁלוּפָה בְּיָדוֹ וַיֵּלֶךְ יְהוֹשֻׁעַ אֵלָיו
וַיֹּאמֶר לוֹ הֲלָנוּ אַתָּה אִם־לְצָרֵינוּ׃
[יד] וַיֹּאמֶר ׀ לֹא כִּי אֲנִי שַׂר־צְבָא־יְהוָה עַתָּה
בָאתִי וַיִּפּוֹל יְהוֹשֻׁעַ אֶל־פָּנָיו אַרְצָה
וַיִּשְׁתָּחוּ וַיֹּאמֶר לוֹ מָה אֲדֹנִי מְדַבֵּר אֶל־
[טו] עַבְדּוֹ׃ וַיֹּאמֶר שַׂר־צְבָא יְהוָה אֶל־
יְהוֹשֻׁעַ שַׁל־נַעַלְךָ מֵעַל רַגְלֶךָ כִּי הַמָּקוֹם
אֲשֶׁר אַתָּה עֹמֵד עָלָיו קֹדֶשׁ הוּא וַיַּעַשׁ
יְהוֹשֻׁעַ כֵּן׃

ו

[א] וִירִחוֹ סֹגֶרֶת וּמְסֻגֶּרֶת מִפְּנֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
אֵין יוֹצֵא וְאֵין בָּא׃

שר צבא ה׳ עתה באתי ׀ רל׳ אל תחשוב יהושע שאתה שר צבא
ישראל ותשאל הלנו אתה אם לצרינו ׀ אינו כן ׀ כי אני שר
ישראל שהוא צבא ה׳ ועתה באתי ׀ ולכן לא ראית דבר עד
הנה · וחזל׳ אמרו שזה היה מיכאל שנ׳ מיכאל שרכם ׀ ותחזל׳
תנחומה פר׳ משפטי׳ דף לט ע״ג גם כן שזה היה המלאך שנאמ׳
למשה הנה מלאכי ילך לפניך ׀
ושזהו אמרו אני שר צבא ה׳
עתה באתי ׀ אני שבאתי למשה
רבך ולא קבלני · והנה זכר
שיהושע אז נפל על פניו
והודה במעלתו ואמ׳ מה אדוני
מדבר אל עבדו ׀ רוצה לומר
אם אתה הוא שר הצבא צוה
מה שתרצה ׀ והנני לקיי׳ דבריך
כעבד לפני רבו ׀ ולא כצטרך
להביא על זה מופת ׀ כי היה
המופת המספיק עצמות
ראייתו והיותו דבר נבהל
ונורא ׀ והמלאך אמר לו תכלית
ביאתו ׀ ושהוא להודיעו שלא
יחשוב שילכ׳ יריחו בכח אנושי ׀
(טו) וזה שאמר של נעלך מעל
רגלך ׀ רל׳ הסר ממך המחשבות
אשר אתה בהם לקחת את
העיר בחזקה ׀ לפי שהמקום
אשר אתה עומד עליו (רמז
ליריחו) קדש הוא ׀ ובנס
אלוקי תלכד לא באופן אחר ׀
וכאן רמז לו שיהיה העיר וכל
אשר בה חרם להיותה קדש
לה׳ ׀ ואמר ויעש יהושע כן ׀
רל׳ שקיים מה שאמ׳ לו בהסיר
ממחשבתו אותם הדרכים
האנושיים שהיה מחשב בהם ׀ ושעזב הדבר לרצון האל
ולנפלאותיו: והנה סמך לזה ׀ ויריחו סוגרת ומסוגרת
(א) מפני בני ישראל אין יוצא וגו׳ ׀ לומר שלא היו שם דרכים
לכבשה ׀ כי היתה סוגרת מבפני׳ ומסוגרת מבחוץ מפאת בני
ישראל ׀ באופן שאין יוצא ואין בא ׀ רל׳ אין יוצא מהעיר בסבת
היותה מסוגרת מבני ישראל היושבים סביבה ׀ ואין בא אליה
מבחוץ מפני היות׳ סוגרת מיושבי העיר שסגרו אותה מבפני׳ ׀
והיה זה סבה שלא תלכד בשום פנים ׀ לפי שאין יוצא ממנה ׀
כדי להשלים עם ישראל ולומר הננו תחתיכם ונהיה למס ׀
ואין בא ׀ רל׳ שגם כן לא היה בא שמה מחוץ כדי ללכד׳ בחזקה ׀
ועם כל זה אמ׳ השם ית׳ הנני נותן את העיר הזא׳ ואת מלכה
בידך עם היו׳ שהם גבורי חיל ׀ אבל לא יהיה בדרך אנושי ובכח
המלחמ׳ כי אם בדר׳ נס כמו שיזכו׳ ׀ הנה התבארו פסוקי המרא׳
והותרו עם מה שפירשתי השאלות רביעית וחמישית וששית:

פרשה ששית בכיבוש יריחו ומה שקלל יהושע על בנינו · תחלתה ויאמר ה׳ אל יהושע ראה וגו׳ ׀ עד ויהי ה׳ את יהושע ׀ ובפרשה הזאת שאלתי ששה שאלות:

השאלה הראשונה מה ראה האל ית׳ לשמנע את יהושע מלהלחם ביריחו? ולא רצה שתכבש העיר בדרך מלחמה כמו שנכבשו שאר הערים כלם ׀ ובחר שתכבש בדרך נס ולא על ידי אדם?

השאלה השנית למה צוה השם בשבעה הקפות בשבעת ימים ושבעה כהנים ובידיהם שבעה שופרות וביום השביעי צוה שיעשו שבעה הקפות ושבעה תרועות? ועם היות שיבחר האל ית׳ שתנתן העיר בדרך נס ׀ ישאר לשאול למה צוה בזה הנס ובזה האופן?

השאלה השלישית למה הזהיר שלא יריעו העם כי אם ביום השביעי אחר תשלום כל ההקפות? והיה ראוי שבכל יום יריעו אחר ההקף ותקיעת הכהנים ׀ וזה אם בדרך תפלה ואם בדרך שמחה:

השאלה הרביעית למה צוה הקב״ה או יהושע (אם עשה זה מעצמו) שיהיה העיר חרם וכל אשר בתוכה ׀ ומדוע לא יבוזו העם את כל שללה ולמה יהיה חרם לה׳? האם הקדישו אותו הבעלים ומה היתה הסבה בזה? ויקשה בזה עוד איך צוה יהושע על זה עם היה שלא צוהו האל ית׳ עליו? כי לא נמצא בכאן דבור על זה הענין ׀ וחזל׳ אמרו שעשאו מעצמו:

במ״ר פר׳ יד רנו

השאלה

2011 Ministerio de Cultura

השאלה החמשית מה חומת העיר כלה נפלה תחתיה ועלו איש נגדו, מה כן במה נכר בית רחב הזוכה לזרי זרע בקיר החומה היא יושבת? ואיך רצו תקות השבי תלוי בחלון ביתה, מה היה שנפלה כל החומה והבתים לזר בה יהיב שיפלו גם כן בנפלה?

השאלה הששית למה השביע יהושע ואלעז את איש חצר יבוא ויריקו, ואחרי שבבוא מה תמורך לשתזקר תל עולם ולא תבנה עוד? כל שכן זה לא מלאכו שימוהו הלל יתברך עליו ואיך לאבר הוא מה שלא אמרו הקדוש ברוך הוא? אף כי בקללות חמורות כמו שקלל.

והנכי מפרש הפסוקים באופן יותרו השאלות כלם:

(ג) ויאמר ה' אל יהושע ראה נתתי בידך את יריחו וגו'. כוונתי בפרשה הזאת שהיה מראה לזרי יהושע, להודיע לפני הגיחון ולדבר על לבו דברי חומים על שלא עזבו להלחם ביריחו, ואמר אל תחזוק ואמצתי ממך ידיהו, כמו שאמרתי ממשה רבך לרון לדוש מוהב ועמון שנצחו בחרבם לכו כן, אבל קל מהרה יתן בידך את העיר ואת מלכה, עם היות שעל המעט יאמרו המלכים, כי הם אל יבטחו ואם זיתותו במלחמה, ולכן אמר עם היות שלא תלחם הנה יתן בידך את העיר ואת מלכה, עם היות גבורי הקיל ונוטחים בגבורתם להכלל:

(ג) וסבותם את העיר ככבי המלחמה הקיף את העיר וגו', כוונתו ית' בזה לפי שחכבי העיר לא יחשבו שהעם היה חלושי הלב ומפני כן לא בחו אל העיר ולא כנעו בה, וגם כדי לערבב שכל החויבים ברחותם לותם הולכים סביב העיר ולא יקומו ולא יריעו וכחזר עם זה ירחו הפעל הנפלא הנעשה בחרוכה ילעו ויכירו כי יד ה' עשתה זאת, וזהו וסבותם את העיר כל חכבי המלחמה כלומר ולא הפשים והטף והזקנים, ולפי שלא יחשבו שהם יעשו כעגולה סביב העיר והיותם כחים ועומדים סביבה ולא יבינו בהקפה, לחר עוד הקיף את העיר פעם אחת, לא שכלם יבינו בהקפה סביב העיר בחופן שכל אחד מהם יקיפה, ושבבה

(ז) יעשו שבת ימים, לא בכל יום הקף אחד: ושבעה הכהנים ישאו וגו'. לחרי שהוה בהקפה הוה כמה שיעשו ויחברו עליה, והוא שבעה כהנים ישאו בכל הקף שבעה שופרות לפני הארון והכהני' תוקעים בהם, ושביום השביעי יסובו את העיר שבע פעמים, ועם היות שלחר והכהנים יתקעו בשופרות לחרי לחרו וביום השביעי תכובו את העיר וגו', הכוונה הוא שבכל ההקפים בכל הימים יתקעו בשופרות, והנה שופרות יובלים, כתב לא שפירושו שופרות החלים, ואני לחשוב שלכה שיתקעו בשופרות המיוחדים לתקוע בהם בשבת היובל, כמו שלחר והעברת שופר תרועה וזהו שופרות היובלים: ולחרו

(ח) והיה כמשוך בקרן היובל, ירלה שביו השביעי לחר כל ההקפו' כלחר יחשבו בקרן היובל תקיעה לרוכה כמשבת, מיד לחר זה כשוע העם קול לותו שופר, יריעו תרועה גדולה ותפול חומת העיר, וירלה שהכהני' היו בשבת הימים תוקעים כלחות התרועה לו השברי' לשר לבו היום, כי כן לחר ביובל והעברת שופר תרועה שתרועה יתקעו, ולחר ההקפות כלם לחר כמשוך היובל שיתקעו תקיעה לרוכה כמשבת. והנה בחר הלל יתברך בזה לפי שהיתה יליחו העיר הרלשונה לשר בחו עליה לחר עלותם מהירדן, ורלה שכמו שהמלכים ועמי הארץ כלם שמעו הנס הנעשה להם במי הירדן, ככה ישמעו הנם

(ה) ויקרא יהושע בן נון אל הכהנים וגו'. זכר לזך קיים יהושע מלות הלל, ושקרא רלשונה לכהנים ולוה לותם שישאו הארון ומלבד הכהנים הנושלים הארון ילכו עוד שבעה כהנים ובידיהם שבעה שופרות לפניו,

(ב) ויאמר ה' אל יהושע ראה נתתי בידך את יריחו וגו'. כוונתי בפרשה הזאת להודיע לפני הגיחון ולדבר על לבו דברי חומים על שלא עזבו להלחם ביריחו, ואמר אל תחזוק ואמצתי ממך ידיהו, כמו שאמרתי ממשה רבך לרון לדוש מוהב ועמון שנצחו בחרבם לכו כן, אבל קל מהרה יתן בידך את העיר ואת מלכה, עם היות שעל המעט יאמרו המלכים, כי הם אל יבטחו ואם זיתותו במלחמה, ולכן אמר עם היות שלא תלחם הנה יתן בידך את העיר ואת מלכה, עם היות גבורי הקיל ונוטחים בגבורתם להכלל:

(ג) וסבותם את העיר ככבי המלחמה הקיף את העיר וגו', כוונתו ית' בזה לפי שחכבי העיר לא יחשבו שהעם היה חלושי הלב ומפני כן לא בחו אל העיר ולא כנעו בה, וגם כדי לערבב שכל החויבים ברחותם לותם הולכים סביב העיר ולא יקומו ולא יריעו וכחזר עם זה ירחו הפעל הנפלא הנעשה בחרוכה ילעו ויכירו כי יד ה' עשתה זאת, וזהו וסבותם את העיר כל חכבי המלחמה כלומר ולא הפשים והטף והזקנים, ולפי שלא יחשבו שהם יעשו כעגולה סביב העיר והיותם כחים ועומדים סביבה ולא יבינו בהקפה, לחר עוד הקיף את העיר פעם אחת, לא שכלם יבינו בהקפה סביב העיר בחופן שכל אחד מהם יקיפה, ושבבה

(ז) יעשו שבת ימים, לא בכל יום הקף אחד: ושבעה הכהנים ישאו וגו'. לחרי שהוה בהקפה הוה כמה שיעשו ויחברו עליה, והוא שבעה כהנים ישאו בכל הקף שבעה שופרות לפני הארון והכהני' תוקעים בהם, ושביום השביעי יסובו את העיר שבע פעמים, ועם היות שלחר והכהנים יתקעו בשופרות לחרי לחרו וביום השביעי תכובו את העיר וגו', הכוונה הוא שבכל ההקפים בכל הימים יתקעו בשופרות, והנה שופרות יובלים, כתב לא שפירושו שופרות החלים, ואני לחשוב שלכה שיתקעו בשופרות המיוחדים לתקוע בהם בשבת היובל, כמו

(ח) שלחר והעברת שופר תרועה וזהו שופרות היובלים: ולחרו כמשוך בקרן היובל, ירלה שביו השביעי לחר כל ההקפו' כלחר יחשבו בקרן היובל תקיעה לרוכה כמשבת, מיד לחר זה כשוע העם קול לותו שופר, יריעו תרועה גדולה ותפול חומת העיר, וירלה שהכהני' היו בשבת הימים תוקעים כלחות התרועה לו השברי' לשר לבו היום, כי כן לחר ביובל והעברת שופר תרועה שתרועה יתקעו, ולחר ההקפות כלם לחר כמשוך היובל שיתקעו תקיעה לרוכה כמשבת. והנה בחר הלל יתברך בזה לפי שהיתה יליחו העיר הרלשונה לשר בחו עליה לחר עלותם מהירדן, ורלה שכמו שהמלכים ועמי הארץ כלם שמעו הנס הנעשה להם במי הירדן, ככה ישמעו הנם

(ג) שיעשה להם בארץ בחותה עיר הרלשונה, בחופן שידעו ויכירו שה' כלחם לישראל, לא בחרב וחנית כי אם מחכון שבתו, וזיכיו שבלחלעות התורה וחרון הברית לשר ביניהם יכבשו העמים כלם, ולו תפול עליה' לימתה ופחד על יעבור עם ה'. ולפי שכמו שהפועל הנפלי שעשה הלל יתברך בבריאת העולם כעשה בשבת חימים וביום השביעי שבת ויכפש, ככה (כדי להרלות העמים והשרים שבניות יריחו הוא פעל לנקי רלוכי עד פלח וגם ממין הבריאה הרלשונה,) לוה שיעשו ההקפות שבעה בשבת ימים ובשבעה כהנים ושבעה שופרות, לרמוז על זוה הפועל ממין לותו הפועל החלקי הרלשון, וזהו גם כן תכלית וטעם מלות השבת ומלות השמיעה שגם כן לחרה התורה בה שבת לה', להיותה רומזת על שבת בראשית. וכמו שביום השביעי היה המפוחה והשביתה והנחלקים כלם ירשו לרן להמשך עליה כפי מה שחדר להם הקדוש ברוך הוא, ככה בזה לוה שביום השביעי יריעו כל העם ותכבש העיר ויהיה ליהודים לורה ושמחה ושזון ויקר. ולפי קבלת חז"ל ישראל התחילו בהקפות ביום רחשון לשבוע ולוקפה העיר ביום השבת, ולכן לחר שם פרע כג רמד ביום השביעי שהוא שביעי לשבוע ושביעי להקפות, מבלים למה שלחרתי, ולכן לוה שיתקעו בשופרות דומה לפועל היובל והשמיטה, להשתתפם כלם ברמז הנרמז בהם שהוא הבריאה הרלוכית. ולפי שלחרי כל ההקפות בשמוע קול היובל הכמשך נפלה חומת העיר וזו נכבשה העיר לישראל, לכן לוה יהושע שלא יריעו כל שבת הימים כי אם לחרי כל ההקפות, לפי שהיתה התרועה רמז ומיין להיות העיר נכבשת, ולזה לא נעשה כי אם בעת נפילת החומה כאלו היתה התרועה על תכלית הכבוש והנלחם: והלבנ כתב שלוה שתעשה התרועה בלחלעות זאת התרועה הגדולה, כדי שיתעוררו ישראל ויקיצו משבת תרדימתם ויתנו לב לבם לאלו הנפלאות העלומות למען ירחו את ה', ושבבה לוה יהושע שלא יריעו ולא ישמיעו את קולם עד יום השביעי, כדי שלא ירגישו בזה לבני העיר ויבליכו עליהם לבנים מהחומה. ומה שכתבתי לוה בחלת והכבון. ועם מה שפירשתי הותרו השאלות רלשונה שבית ושלישית:

(ו) ויקרא יהושע בן נון אל הכהנים וגו'. זכר לזך קיים יהושע מלות הלל, ושקרא רלשונה לכהנים ולוה לותם שישאו הארון ומלבד הכהנים הנושלים הארון ילכו עוד שבעה כהנים ובידיהם שבעה שופרות לפניו,

2011 Ministerio de Cultura

יהושע ו

(ו) וכן לוה יהושע והכהני' גם כן לכל העם עברו וסבו את העיר, ומוה שהחלון יעבור לפני הארון. ואין ספק שהחל לעת מוה שיקיפו העיר כי אם לאבזי המלחמה, לכל יהושע הבדיל מהם החלון והם בני ראובן וגבי גד וחלי שבע המטות שיהיו עוברי' לפני הכהנים, והיה זה כדי שאם ילך מהעיר לדם להכות בהם ימלטוש החלון, ואחריו היו הולכים הכהנים בשופרות ואחריהם הארון ואחריו המחנף והם שאר לאבזי המלחמה המובנים שהם גם כן לאחרי הארון, כדי לשמור לאחורי המקיפים, והיו לם כן החלון לפניהם ולאבזי המלחמה מלאחור והארון בתוך. ותרגם יונתן המחנף, שבעת דגן שהיה מחנף לכל המחנות:

(ח) והנה לאחר ויהי בלחוך יהושע לכל העם וגו', רוצה לומר שלא התעכבו בקיו' זה לא הכהנים ולא העם, ולא פחדו אולי מעל החומה יפלו עליהם לאבזי גדולות, לכל מיד כשאמר זה יהושע לכל העם זרזו עצמם הכהנים קודם כל לאבזי המלחמה, וזש ושבעה כהנים נושאים שבעה שופרות וגו', כי הם התחילו לתקוע לקיים האמור, לכל החלון כשראו זה הלכו ועברו לפני אותם הכהני' כאמת יהושע:

(ט) ואחם אמרו ויהי בלחוך יהושע לכל העם וגו', רוצה לומר שלא התעכבו בקיו' זה לא הכהנים ולא העם, ולא פחדו אולי מעל החומה יפלו עליהם לאבזי גדולות, לכל מיד כשאמר זה יהושע לכל העם זרזו עצמם הכהנים קודם כל לאבזי המלחמה, וזש ושבעה כהנים נושאים שבעה שופרות וגו', כי הם התחילו לתקוע לקיים האמור, לכל החלון כשראו זה הלכו ועברו לפני אותם הכהני' כאמת יהושע:

(י) ואחם אמרו ואת העם לוה יהושע לאמר וגו', רוצה לומר שלא התעכבו בקיו' זה לא הכהנים ולא העם, ולא פחדו אולי מעל החומה יפלו עליהם לאבזי גדולות, לכל מיד כשאמר זה יהושע לכל העם זרזו עצמם הכהנים קודם כל לאבזי המלחמה, וזש ושבעה כהנים נושאים שבעה שופרות וגו', כי הם התחילו לתקוע לקיים האמור, לכל החלון כשראו זה הלכו ועברו לפני אותם הכהני' כאמת יהושע:

(יא) ויעבר ארון ה' וגו' ויסבו במחנה ביום השני וגו' ויבאו אל המחנה, לא אמר ויסבו את העיר כמו שאמר בראשונה, לפי שבראשונה לא היו הולכים אלא לפי הסדר שהיו עומדים, אבל עכשיו שהיו הולכים לפני הארון לא היו עומדים בסדר, אבל היו הולכים ועומדים לפי שהיו תוקעים, וזהו הלוך ותקוע בשופרות:

(יב) וישכם יהושע בבקר וגו' ונשאו הכהנים וגו', זהו ספור המבוא הנאי שעשו ביו' הנאי כמו שעשוהו ביום הראשון, ולאר זה אמר שכן עשו שבעת הימים:

(יג) ויהי ביום השביעי וגו'. זכר שביום השביעי הנסים יהושע בבקר כי היה רצ ממנו הדרך להקיף הרבה פעמים, ואמרו ויסבו את העיר כמשפט הזה שבע פעמים, אין הנוכו שהקיפו שבע פעמים את העיר בלותו יום, כי היה לם כן מותר לאמרו עוד רק ביום ההוא סבבו את העיר שבע פעמים, לכל פירושו שביום השביעי סבבו את העיר כמשפט הראשון פעם אחת, בלופן שעשה בלמו שבע פעמים בכל שבעת הימים, ולכן הוסיף להודיע עוד רק ביום ההוא סבבו את העיר, לל לא כשתפקו בלותה הקפה כאלו הימים, לפי שהוסיפו עליה שאר הקפות לאחרות, בלופן שבלותו יום היה שבע פעמים הסבוב:

(יד) ויהי בפעם השביעי וגו'. אמר שבפעם השביעית תקעו כל העם בשופרות כפעם בפעם, ואמר יהושע אל העם הריעו כי נתן ה' לכם את העיר, לל הריעו עתה לפי שכבר כתוב האחן אלוכם, והתרועה היא מיין הכלחון, שעל כן לא הריעותם כל שאר הימים, וקודם

(טו) התרועה הודיעם שתהיה העיר חרם היא וכל אשר בה, והיה זה לפי דעת חולל במ"ר פר' לך התעוררות יהושע מעלמו, לף רבו בלומרו יריחו בכללה תפלה לאחן ישראל, לכן כולילה תרומה כאשה שמפרשת חלתה מתחלת העסה, ועוד אמרו שם פר' כי אמר יהושע בשבת לבדו רמ"ל יריחו ושבת קדש, שבל * כי שמות לא יהיה קדש היא לכם, כל מה שבשבו בה יהיה קדש, והנה הסבים על ידו. וכפי הפשט אמרו המפרשים שלא עשה זה כי אם בשמות הלל ואם לא נוכר. ודעתי שהמלאך נוהו בשם הלל שלא בעלך מעל רגלך כי המקום אשר אתה עומד עליו קדש הוא, וחרם וקדש לאד הוא ולכן אמר אחרם יהיה, ואלו היה היהוס כן, כי אם היה לה' היהושע לוך ישראל יעלו בה שלל? לך אשר יוריש כחם ונבורתם לותו יוריש, ואשר הורים הלל יתברך בנם ופלא מבלי יד לדם לא היה מהראוי שיעלוב קדם שלל, והותרה בוה המלחמה הרביעית:

והפה

2011 Ministerio de Cultura

והחרים יהושע אתה וכל אשר לה וגו׳ • הרלב״ג כתב שלא היה יהושע מחרים אלא את יריחו לבדה, ולא היה מחרים שום דבר מן השלל, אבל היה מניח הכל לישראל, ולפי זה אין לנו לומר שיהושע עבר על מה שצוה משה שיחרימו שבע אומות, אבל הוא לא עשה אלא מה שהיה מוכרח לעשות, כי לא היה יכול לקיים מצות משה בלי שיעבור על מצות ה׳ שצוה שלא יחרימו אלא יריחו לבדה, ולפי זה אין לנו לומר שיהושע עבר על מצות משה

יהושע ז

פרשה שביעית בענין עכן רוצה לומר חטאו ועונשו · תחלתה ויהי ה׳ את יהושע וגו׳, עד ויאמר ה׳ אל יהושע אל תירא ואל תחת וגו׳, והנה שאלתי בפרשה הזאת ששה שאלות:

השאלה הראשונה אם עכן חטא בלקחו מן החרם, למה חרה אף ה׳ בישראל אשר לא חטאו ולא ידעו ממנו דבר? ואיך נענשו עליו האנשים שלא חטאו ולא נענש אז עכן שחטא? וכיוצא בזה נאמר * האיש אחד יחטא ועל כל העדה תקצוף, ואמר * אבותינו חטאו ואינם ואנחנו עונותיהם סבלנו, ואיך יהושע לא צעק על זה אחרי שידע סבת החרון אף שהיה על חטא עכן?

במדב׳ י״ו כ״ב
איכה ה׳ ז׳

השאלה השנית למה נצטערו כל כך יהושע וכל זקני ישראל על מיתת שלשים וששה איש וקרעו שמלותם והעלו עפר על ראשם? הלא ידעו כי כזה וכזה תאכל החרב? ואע״פי שיהיה האלוה יתברך עמהם, אין ספק שעם כל הנצחון ימותו אנשים במלחמה:

השאלה השלישית באומרו ית׳ חטא ישראל וגם עברו בריתי, ולמה לא אמר חטא עכן קום קחה אותו אלי והוקע אותו לה׳ נגד השמש והעלימו ונצטרך אל הגורל? וגם מה ענין אמרו וגם עברו בריתי וגם לקחו מן החרם וגם גנבו וגם כחשו וגם שמו בכליהם, והנה הזכיר בכאן חמשה פעמים וגם בהיות החטא אחד?

השאלה הרביעית באומרו שים נא כבוד לה׳ ותן לו תודה, והוא מה שספק לרל״בג למה נצטרך להודאתו? והנה לא היתה [הודאתו] צריכה להענישו, כי אין הודאת בעל הריב בדיני נפשות מועילה כפי הדין, שאין אדם משים את עצמו רשע·

השאלה החמשית למה נענשו למות בניו ובנותיו? והנה התורה אמרה *לא ימותו אבות על בנים איש בחטאו ימות, ואפילו שיהיו קטנים כדברי רד״ק ז״ל לא היה ראוי שישרפו בתוך כלי הבית וכדין שאר ממונו?

דברים כ״ד י״ו

השאלה הששית אם האל ית׳ גזר ענשו ואמר והיה הנלכד בחרם ישרף אותו וכל אשר לו, איך בני ישראל הוסיפו על ענשו ודנוהו בסקילה ובשריפה? כמו שאמר וירגמו אותו כל ישראל וישרפו אותם, וגם אמרו עוד פעם שנית ויסקלו אותם באבנים, כל שכן שפעמים יאמר אותו [בלשון יחיד] וירגמו אותו וגומ׳, וגם ויקימו עליו גל אבנים וגו׳, ופעם יאמר אותם [בלשון רבים] וישרפו אותם באש, שכל זה לא צוה השם ולא זכרו יהושע?

והנני מפרש הפסוקים באופן יותרו הספקות כלם:

ז

(כז/א) ויהי ה׳ את יהושע ויהי שמעו וגו׳, וימעלו בני ישראל וגומ׳· כוונתי בפירוש זה, שעם היות שבלכידת יריחו לא עשה יהושע גבורה ולא נלחם עם איש, אבל כל הענין נעשה בכח אלקי ונס וזהו ויהי ה׳ את יהושע, הנה עם כל זה היה שמעו בכל הארץ כי שמעו עמים ירגזון וכל העמים היו פוחדים מגבורתו, וזכר שעם היות שכל ישראל ראו בעיניהם שהיה ה׳ את יהושע בכל הנסי׳ והנפלאות אשר עשה עמו ושראו שהיה שמועת תקפו וגבורתו בכל הארץ, הנה עם כל זה מעלו בני ישראל מעל בחרם שלקח עכן ממנו, ובזה יראה שלא ירא אלקים ולא פחד מגבורת יהושע וענשו:

(ב) וישלח יהושע אנשים מיריחו וגו׳· זכר שקרה עם זה ששלח יהושע לרגל את העי, וששבו אליו ואמרו שלא יעלה שם כל

(ג) העם אבל כאלפים או שלשת אלפי איש יעלו ויוכלו ללכוד העיר, ושיהושע לא יתן עמל ויגיעה אל כל העם ללכת שמה כי מעט היו אנשי העי·

(ד/ה) והנה זכר שיהושע שלח שם המנין יותר גדול ממה שאמרו והם שלשת אלפים איש, ושהכו בהם אנשי העי כשלשי׳ וששה איש, ומלבד מיתת אלה הרדיפום ויכום במורד, ר״ל במקום שפל ומורד שהיו יורדי׳ בו והאויבי׳ עליהם ומכים בהם, וזכר שעם זה נמס לבב העם והתפעלו מאד, בחשבם שכל אנשי הארץ אריות בערכם ולא יוכלו להם ושכן יהיה תמיד· ואמנם הסבה בענין הזה שקרה אליהם היא, כי זה לא היה על צד העונש, כי אם היה זאת המיתה על צד העונש, היתה מתיחסת לחוטא ולא לאנשים נקיים, אבל לפי שאחד מן המחנה חטא בזה חטא חמור, סבב זה

[כז] וַיְהִי יְהוָה אֶת־יְהוֹשֻׁעַ וַיְהִי שָׁמְעוֹ בְּכָל־הָאָרֶץ׃

ז

[א] וַיִּמְעֲלוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל מַעַל בַּחֵרֶם וַיִּקַּח עָכָן בֶּן־כַּרְמִי בֶן־זַבְדִּי בֶן־זֶרַח לְמַטֵּה יְהוּדָה מִן־הַחֵרֶם וַיִּחַר־אַף יְהוָה בִּבְנֵי יִשְׂרָאֵל׃ [ב] וַיִּשְׁלַח יְהוֹשֻׁעַ אֲנָשִׁים מִירִיחוֹ הָעַי אֲשֶׁר עִם־בֵּית אָוֶן מִקֶּדֶם לְבֵית־אֵל וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם לֵאמֹר עֲלוּ וְרַגְּלוּ אֶת־הָאָרֶץ וַיַּעֲלוּ הָאֲנָשִׁים וַיְרַגְּלוּ אֶת־הָעָי׃ [ג] וַיָּשֻׁבוּ אֶל־יְהוֹשֻׁעַ וַיֹּאמְרוּ אֵלָיו אַל־יַעַל כָּל־הָעָם כְּאַלְפַּיִם אִישׁ אוֹ כִּשְׁלֹשֶׁת אֲלָפִים אִישׁ יַעֲלוּ וְיַכּוּ אֶת־הָעָי אַל־תְּיַגַּע שָׁמָּה אֶת־כָּל־הָעָם כִּי מְעַט הֵמָּה׃ [ד] וַיַּעֲלוּ מִן־הָעָם שָׁמָּה כִּשְׁלֹשֶׁת אֲלָפִים [ה] אִישׁ וַיָּנֻסוּ לִפְנֵי אַנְשֵׁי הָעָי׃ וַיַּכּוּ מֵהֶם אַנְשֵׁי הָעַי כִּשְׁלֹשִׁים וְשִׁשָּׁה אִישׁ וַיִּרְדְּפוּם לִפְנֵי הַשַּׁעַר עַד־הַשְּׁבָרִים וַיַּכּוּם בַּמּוֹרָד וַיִּמַּס לְבַב־הָעָם וַיְהִי [ו] לְמָיִם׃ וַיִּקְרַע יְהוֹשֻׁעַ שִׂמְלֹתָיו וַיִּפֹּל

שתסור מהע׳ ההשגחה האלקית מצד שהיה המקובץ ההוא כלו מתאחד, ולזה יהיה נעזב למקרים ונמשך הרע וההפסד למעותדים אליו, להיותם בלתי נשמרים מהשגחתו ית׳, ולזאת הסבה מתו שם הל״ו איש נקיים מאותו חטא ולא מת עכן, כי לא נמשך אותו הרע על צד העונש לראוי אליו, כי אם להעדר ההשגחה, ולפי שעכן לא שם עצמו במקום הסכנה ההוא לא מת מפני העדר ההשגחה, ומתו המסתכני׳ שמה מפני חטאיהם הקודמים, או הוראת מערכתם או הזדמנות המקרה לפי כל אחד מהרעות· ואולם שתסור ההשגחה מהמקובץ הגדול בחטא האיש האחד אם היה ראוי אליו? הוא מבואר, לפי שהיה המקובץ כאיש אחד וכל איש ממנו כאבר מאיברי האיש, וכמו שבהחליא אבר מן האדם יעדר בריאות אותו האיש בכללו, ככה כשיחטא האיש אחד חטא גמור תסור ההשגחה האלקית מכלל העם והמקובץ, אבל כאשר רצה ית׳ להעניש על זה החטא לא העניש כי אם לעכן כמו שאבאר· וכבר יחזק הדעת הזה מה שאמר ית׳ ליהושע, ולא אוסיף להיות עמכם אם לא תשמידו החרם מקרבכם, הנה התרה בהסרת ההשגחה מהם, ויחס החטא לכל העם ואמר חטא ישראל, להיותו כלל מקובץ ומתאחד וכל עוד שלא יודע החוטא יכונה העם כלו בחטא, כי היה כל אחד ואחד מהם בספק אם הוא החוטא כל עוד שלא יתבאר, ועם מה שאמרתי הותרה השאלה הראשונה:

(ז/ח/ט) **ויאמר** יהושע אהה ה׳ וגו׳, בי אדוני מה אומר וגו׳, וישמעו הכנעני וגו׳· הנה יהושע וכל הזקנים נצטערו מאד מזה,

2011 Ministerio de Cultura

עַל־פָּנָיו אַרְצָה לִפְנֵי אֲרוֹן יְהוָה עַד־
הָעֶרֶב הוּא וְזִקְנֵי יִשְׂרָאֵל וַיַּעֲלוּ עָפָר
[ז] עַל־רָאשָׁם׃ וַיֹּאמֶר יְהוֹשֻׁעַ אֲהָהּ אֲדֹנָי
יְהוִה לָמָּה הֶעֱבַרְתָּ הַעֲבֵר אֶת־הָעָם
הַזֶּה אֶת־הַיַּרְדֵּן לָתֵת אֹתָנוּ בְּיַד הָאֱמֹרִי
לְהַאֲבִדֵנוּ וְלוּ הוֹאַלְנוּ וַנֵּשֶׁב בְּעֵבֶר
[ח] הַיַּרְדֵּן׃ בִּי אֲדֹנָי מֶה אֹמַר אַחֲרֵי אֲשֶׁר
[ט] הָפַךְ יִשְׂרָאֵל עֹרֶף לִפְנֵי אֹיְבָיו׃ וְיִשְׁמְעוּ
הַכְּנַעֲנִי וְכֹל יֹשְׁבֵי הָאָרֶץ וְנָסַבּוּ עָלֵינוּ
וְהִכְרִיתוּ אֶת־שְׁמֵנוּ מִן־הָאָרֶץ וּמַה־
[י] תַּעֲשֶׂה לִשְׁמֶךָ הַגָּדוֹל׃ וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־
יְהוֹשֻׁעַ קוּם לְךָ לָמָּה זֶּה אַתָּה נֹפֵל עַל־
[יא] פָּנֶיךָ׃ חָטָא יִשְׂרָאֵל וְגַם עָבְרוּ אֶת־
בְּרִיתִי אֲשֶׁר צִוִּיתִי אוֹתָם וְגַם לָקְחוּ מִן־
הַחֵרֶם וְגַם גָּנְבוּ וְגַם כִּחֲשׁוּ וְגַם שָׂמוּ
[יב] בִּכְלֵיהֶם׃ וְלֹא יָכְלוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לָקוּם
לִפְנֵי אֹיְבֵיהֶם עֹרֶף יִפְנוּ לִפְנֵי אֹיְבֵיהֶם כִּי
הָיוּ לְחֵרֶם לֹא אוֹסִיף לִהְיוֹת עִמָּכֶם אִם־
[יג] לֹא תַשְׁמִידוּ הַחֵרֶם מִקִּרְבְּכֶם׃ קוֹם
קַדֵּשׁ אֶת־הָעָם וְאָמַרְתָּ הִתְקַדְּשׁוּ
לְמָחָר כִּי כֹה אָמַר יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל
חֵרֶם בְּקִרְבְּךָ יִשְׂרָאֵל לֹא תוּכַל לָקוּם
לִפְנֵי אוֹיְבֶיךָ עַד־הָסִירְכֶם הַחֵרֶם
[יד] מִקִּרְבְּכֶם׃ וְנִקְרַבְתֶּם בַּבֹּקֶר
לְשִׁבְטֵיכֶם וְהָיָה הַשֵּׁבֶט אֲשֶׁר־יִלְכְּדֶנּוּ
יְהוָה יִקְרַב לַמִּשְׁפָּחוֹת וְהַמִּשְׁפָּחָה
אֲשֶׁר־יִלְכְּדֶנָּה יְהוָה תִּקְרַב לַבָּתִּים
וְהַבַּיִת אֲשֶׁר יִלְכְּדֶנּוּ יְהוָה יִקְרַב
[טו] לַגְּבָרִים׃ וְהָיָה הַנִּלְכָּד בַּחֵרֶם יִשָּׂרֵף
בָּאֵשׁ אֹתוֹ וְאֶת־כָּל־אֲשֶׁר־לוֹ כִּי עָבַר
אֶת־בְּרִית יְהוָה וְכִי־עָשָׂה נְבָלָה

מוה"ל על מיתת העבדים ועזה היו לבד"ל גם לפי ארזו שבעדרה מהם ההשגחה הפלטית לשרקו מורך לבב העם ושכחם והיה למיס, ועם זה לא יוכלו לעמוד כח להלחם בחוזיהם עוד, ולשני הסבות הללה העיר יהושע בדבריו, שם לרחשובה חמר חמה ה' לפלטים למה העברת העביר את העם הזה את הירדן לתת אותנו ביד האמורי? ירמה שם היה רצוך למור מעליה' השגחתך, למה העברת אותם בירדן בנס ופלא לפלטי כל כך מפורסם? כי הנה ישאר פועל בטל שם היה שתעזוב אותם ביד האמורי להשמידם, ולא תחמר שהעברת אותם עי הכרח, לפי שלא היה שם להם מקום לשבת כי אינו כן, וזהו ולו הואלנו וכשב בעבר הירדן, רל"ג וכבר היינו רוצים לשבת שם בעבר הירדן, והעיר על הטעמה הזכית בלומרו בי אדוני מה אומר, רל"ג ושם תחמר שהלחם אני כנגוד הפיל מבלי עזר ההשגחה, זה בלתי אפשר שהעם כלו ירפו ויחרד ואין להם לב להלחם, וזהו בי אדוני מה אומר אחרי אשר הפך ישראל עורף לפני אויביו, רל"ג אינני מתלונן על מיתת שלשים ושנה לבדם, כי אם על שהפך ישראל עורף לפני אויב, ושמע זה הכנעני ויעלו כח להלחם בנו והכריתו את שמינו מן הארץ, רל"ג השם והשמועה אשר היה לנו מלך העברת הירדן ולביל' יריאו יכר' אותנו השם והשמוע' כשיבלחמנו, ובאשר יחבר שמינו דע לך ורחה ה' לפלטים מה תעשה לשמך הגדול, רל"ג שגם בן יכרת שמך שהוא השם הגדול, ואם בן לא היה תלונת יהושע כי אם על העדר ההשגחה והיו' לבב העם המם ימס, והותרה השאלה השנית:

(י) ויאמר ה' אל יהושע וגו'. זכר שהשיבו הלל לשתי הטענות, אם לרחשובה מהעדר ההשגחה אמר שכן הוא הפלטית נכנסת הארץ, ולזה אמר לו קום לך למה זה אתה נופל על פניך, רל"ג מה תלטין אלי על העדר ההשגחה, והסבה מבוארת שחטא ישראל וגו'. ואח"ל קום לך הלא אמר אשה רבך אשר יש לפניהם ואתה שלחת לעי? קום אתה לך עמהם ולא ימלוך היום: והנה בעבין החטא הזה רשם בחיבות רבות. הלחת שחטא ישראל, רל"ג בהיות ישראל זרע קדש בירך ה' (כי כמו שאמר * ברית עם אלקים) חטא בכבודי. השבית שעברו את בריתי אשר ציויתי אותם, והוא מה שמוה שיהיה המקום קדש ולא תגע בו יד. ובחיבה שלישית שלקחו מן החרם, רל"ג שאם עברו על מצוה בלי שהיה עבין חרם לא יהיה החטא כל כך עצום. הבחיבה הרביעית שגם נגבו כלומר בעבין הבסף והזהב שיהיה לאוצר בית ה', ונגבו מאשר לו. והבחיבה החמישית שבחשו, שאם היו מודים בדבר לא היה חטאם כל כך גדול. ואחר שזכר מה שחטאו בבסף ובזהב במה שאמר ושם נגבו וגם בחשו, הביא מה שחטאו בשמלה, ועל זה אמר ושם שמו בכליהם, רל"ג כי שמו בכליהם הכלי שהיה מחוייב לשיהיה בארץ, והנה לא זכר בפירוש עבן, כדי שיודע לעיני העם ולא יאמרו קרובין שיהושע הגבילו ורצו מעצמו, ולבן רמה שיודע מפי הגורל, והותרה בזה השאלה השלישי: וחזל"ש אמרה גם בבנד ה' קומתי תורה שעבר עבן עליהם, הנה בכל זה הציב להעדר ההשגחה. ואמנם למה שאמר (יב) מחולשת ישראל הציבו ולא יכלו בני ישראל וגו', רל"ג לא תחשוב שהחולשה הוסיפה טבעי, ושלא תשתנה היו בן, אבל היה לפי שהיו לחרם, וכאשר יבירו החרם מקרבם יתחזקו ויהיו לגבורי חיל, ולזה אמר לא אוסיף להיות עמכם אם לא תשמידו החרם, ולבן מזה מיד שיקדש העם (יג) ושלא יאמר אליהם לותו היום כי אם שיש חרם בקרבם ושמפני זה קרה לותו הרע, אבל בנקר יקריבם לבחין הדבר ולדעת מי החוטא, כי אם היה לו מגיד לו הבחין לשר יעשה לותו מאר, לולי עבן יעשה תחבולות להבחל מידו, ולזה לזה יגיד את הבחין כי אם בנקר בעת המעשה. והמפרשים אמרו שהיה זה על פי הגורל, והוא דעת חז"ל, ועליו אמר אשר (יד) ילבדנו ה', כי בחיק יוצלך הגורל ומה' כל משפטו, והיה זה בגורל כדי שידעו לותו כל קרובין וילדיקו פחת. ואחרון שעם הגורל היה גם בן הבחן מגיד לותו על פי הלומי, והתומים כמו שזכר בגורל חלוקת הארץ וכמו שיתבאר, ועבן התבחם יהושע כדי שעבן יודה בדבר, ובתן המשפט שהבלבד בחטא ישרף הוא וכל אשר לו, והסבה בזה לפי שהתורה אמרה * ולא תביא תועבה אל ביתך והיית חרם כמוהו, ולבן בהיות שעבן לקח מן החרם רצוי שיהיה חרם, והנה חרם יריחו היה בשרף, אם בן לף עבן וכל אשר לו רצוי שיהיה בשרף, ואמר שהוא רצוי לזה לפי שעבר ברית ה' ולפי שעשה בגלה בישראל, רל"ג שסבב שיפלו ישראל עורף לפני אויביהם שהיא הבגלה שהוא עשה וסבב, או יאמר שמה שעשה בהיותו מזרע ישראל היא בגלה, ואין מפק שיהושע דבר לישראל וקדשם למחרת בלמור אליהם חרם בקרבך ישראל וגו', עם היות שלא נזכר זה בספור (להיותו בלתי נריך) כי אם הפעל שעשה

(יב) מפרי דק' לב"ב עמ' קכ"ו

(יד) ברא"ר לב"ב כ"ח

(טו) מב"ב פ"ק דף קכ"ב

(יב) מכתדרין דף מ"ד ע"א

(יד) שם דף מ"ג ע"ב

2011 Ministerio de Cultura

[יג] בְּיִשְׂרָאֵל׃ וַיַּשְׁכֵּם יְהוֹשֻׁעַ בַּבֹּקֶר וַיַּקְרֵב
אֶת־יִשְׂרָאֵל לִשְׁבָטָיו וַיִּלָּכֶד שֵׁבֶט
[יד] יְהוּדָה׃ וַיַּקְרֵב אֶת־מִשְׁפַּחַת יְהוּדָה
וַיִּלְכֹּד אֶת מִשְׁפַּחַת הַזַּרְחִי וַיַּקְרֵב אֶת־
מִשְׁפַּחַת הַזַּרְחִי לַגְּבָרִים וַיִּלָּכֶד זַבְדִּי׃
[טו] וַיַּקְרֵב אֶת־בֵּיתוֹ לַגְּבָרִים וַיִּלָּכֶד עָכָן
בֶּן־כַּרְמִי בֶּן־זַבְדִּי בֶּן־זֶרַח לְמַטֵּה
[טז] יְהוּדָה׃ וַיֹּאמֶר יְהוֹשֻׁעַ אֶל־עָכָן בְּנִי שִׂים־
נָא כָבוֹד לַיהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל וְתֶן־לוֹ
תוֹדָה וְהַגֶּד־נָא לִי מֶה עָשִׂיתָ אַל־תְּכַחֵד
[יז] מִמֶּנִּי׃ וַיַּעַן עָכָן אֶת־יְהוֹשֻׁעַ וַיֹּאמַר
אָמְנָה אָנֹכִי חָטָאתִי לַיהוָה אֱלֹהֵי
[יח] יִשְׂרָאֵל וְכָזֹאת וְכָזֹאת עָשִׂיתִי׃ וַיַּגֶּד יְהוֹשֻׁעַ
בַּשָּׁלַל אַדֶּרֶת שִׁנְעָר אַחַת טוֹבָה
וּמָאתַיִם שְׁקָלִים כֶּסֶף וּלְשׁוֹן זָהָב אֶחָד
חֲמִשִּׁים שְׁקָלָיו מִשְׁקָלוֹ וָאֶחְמְדֵם
וְהִנָּם טְמֻנִים בָּאֶרֶץ בְּתוֹךְ
[יט] אָהֳלִי וְהַכֶּסֶף תַּחְתֶּיהָ׃ וַיִּשְׁלַח יְהוֹשֻׁעַ
מַלְאָכִים וַיָּרֻצוּ הָאֹהֱלָה וְהִנֵּה טְמוּנָה
[כ] בְאָהֳלוֹ וְהַכֶּסֶף תַּחְתֶּיהָ׃ וַיִּקָּחוּם מִתּוֹךְ
הָאֹהֶל וַיְבִאוּם אֶל־יְהוֹשֻׁעַ וְאֶל כָּל־בְּנֵי
[כא] יִשְׂרָאֵל וַיַּצִּקֻם לִפְנֵי יְהוָה׃ וַיִּקַּח יְהוֹשֻׁעַ
אֶת־עָכָן בֶּן־זֶרַח וְאֶת־הַכֶּסֶף וְאֶת־
הָאַדֶּרֶת וְאֶת־לְשׁוֹן הַזָּהָב וְאֶת־בָּנָיו וְאֶת־
בְּנֹתָיו וְאֶת־שׁוֹרוֹ וְאֶת־חֲמֹרוֹ וְאֶת־
צֹאנוֹ וְאֶת־אָהֳלוֹ וְאֶת־כָּל־אֲשֶׁר־לוֹ וְכָל־
יִשְׂרָאֵל עִמּוֹ וַיַּעֲלוּ אֹתָם עֶמֶק עָכוֹר׃
[כב] וַיֹּאמֶר יְהוֹשֻׁעַ מֶה עֲכַרְתָּנוּ יַעְכָּרְךָ
יְהוָה בַּיּוֹם הַזֶּה וַיִּרְגְּמוּ אֹתוֹ כָל־יִשְׂרָאֵל
אֶבֶן וַיִּשְׂרְפוּ אֹתָם בָּאֵשׁ וַיִּסְקְלוּ אֹתָם
[כג] בָּאֲבָנִים׃ וַיָּקִימוּ עָלָיו גַּל־אֲבָנִים גָּדוֹל
עַד הַיּוֹם הַזֶּה וַיָּשָׁב יְהוָה מֵחֲרוֹן אַפּוֹ
עַל־כֵּן קָרָא שֵׁם הַמָּקוֹם הַהוּא עֵמֶק
עָכוֹר עַד הַיּוֹם הַזֶּה׃

שעזה ׳ וחוץ שהפיל הגורלות בשבטים ובמשפחות ובגברים ויפול הגורל על עכן ׃ ור״ל כתב על פי הקורים והתומים כלכך שבט יכלוד ׳ כי העמיד השבטי׳ כלם לפניה׳ והיו שמות השבטים כתובים בחזן ׳ וחשב מי שחשבו כהם הוא הכלכד ונכהה שבט יהודה ׳ וכדי לדעת המשפחות והגברי׳ עשו בקלפי על פי הגורל ׳ והוא דעת ר״ל ׃ ועוד אמרו כי העביר יהושע השבטים כלם לפני הארון והכלכד בתוכם היה הארון קולטו שלא יכול לוות משם וכן המשפחות והגברים ושלא פורע הדבר על פי הגורל ׳ ושער כתבתי הוא היותר נכון כפי הפשט ׃

(יט) שים כח כבוד לה׳ וגו׳ ויען עכן וגו׳ ׳ ולפי שלא כתבו הכתוב למה השתדל יהוש׳ עם עכן לשיודה בפיו חטאו ואמרו שהיו קרובין מתרעמים מזה ואומרים שהוא לא עשה הדבר ׳ ושאר עכן ליהושע ׳ יהושע גורל לתת בת עלי ? לתת ולעשור שבי גדולי הדור ׳ שם שכי מפיל עליכם גורל על אחד מכם יפול ׳ ולזה הפציר יהושע עמו לשיודה ׃ ואני לשאוב עוד שהשתדל בזה ׳ כדי שיתן לתת מה שלקח לשלא יבא לידי לפני אחר ויהיה החרם בקרבם על כל פנים ׳ וזהו שים כח כבוד לה׳ ׳ לא שיכבד לת השם בתת לו לת שלו ׳ ושם יתן לו תודה ויכבדהו ׳ על דרך * ויקרא כו כו ויתודיתו יוסף עליו ׳ וכדי שלא יבוז לאחר לו והגד נא לי וגו׳ ׳ ולא לא תגידהו לשלם לאחר כי אם שלו ׳ והוא הזיכו לאכי חטאתי ופירש החטא ואחר וכזאת וכזאת עשיתי ׳ וחזל אמרו שעשה כדומה לזה במלחמת מדין ובמלחמת הכנעני ׳ כי במלחמת הכנעני * ואחרמתי לת עריהם ׳ ובמדין נא כתבו הזהב קדש לה׳ ׳ והנה ענין החרם שלשה פעמים ׃ ואחת בשלל לשלת מלכי ת״ש ׳ שלא יהיה לשלל ׳ ושלא יקחו לעצמם ׳ וש

הנה היה זה להעדר התגנחה מהם, ולקרי שובה כירקי קדם
לא היה רקוי שיעשה הכבה גדולה כזאת:

השאלה השנית לא היה שיהושע שם לורב לעיר
מלחריה שלשים אלף איש למה לחרי
כן שם לורב לחר? כמו שאחר ויקח כחמשת אלפים איש
וישם אותם לורב בין בית אל ובין העי מים לעיר, והכה שמו
אותו המחרב הקטן כמוך למחרב הגדול בלותו מקום עמו,
כי המחרב הגדול שהיו בו שלשים אלף איש גם כן היה בין
בית אל ובין העי מים לעי (שהוא העיר לחר היו עליה) והיו
אם כן שני לורבים שביחם מכל לחד והוא מותר:

השאלה השלישית בלחרו וישימו העם את כל המחנ'
לחר מצפון לעיר ולת עקבו מים
לעיר וילך יהושע בלילה בתוך העמק, והפסוק הזה ירחה
שאין ענין לו, כי כבר לחר למעלה וכל העם לחר לחתו עלו
ויגשו וגו', ויחנו מצפון לעיר ומגי בינו ובין העי, וגם כן
לחר קודם זה וילן יהושע בלילה ההוא בתוך העם, ולם כן
אין לפסוק הזה המחרון מורך?

השאלה הרביעית למה ארך יהושע לת ידו וישימה
לל עולם שמה עד היום הזה?

והנה העיר הזאת כלפה בגבורה לכושית, ולא היה עניכה
כענין יריחו, ומדוע תהיה שמה כחום? ולם היה בעבור
שחכשי העי הכו בישראל שלשים ושנה איש? הנה זה הוא מדרך
המלחמה ואין להם לחש, וידוע שהחדש יחדל להגיל כפשו
מן החויבים הנחים לקחת לרמו וביתו, ושחר העמים אין
כפק גם כן כלחמו עמהם, ועם כל זה לא הגזירו לרמותם
שמה:

השאלה החמשית לם היה שרפה הלל ית' שיעשו
לעי כחשר עשו ליריחו, לם כן
למה לא שרפו גם כן כל השלל כמו שעשו ביריחו? ולמה נתן
ליהושע ויהושע לעשו שיכוזו לת השלל? והנה בהיות העיר
חרם כל השלל רלוי שיהיה גם כן חרם, והקושי הוא לזך
הלל ית' הזהב דין העי לדין יריחו בעיר ולא בשלל?

השאלה הששית למה יהושע תלה לל עץ מלך העי?
וכן עשה לשחר המלכים שכחבלו
בחערה, ומה רלה לחלותם כלם לל עץ ולא העכישם
בשריפה לו בחנק לו בסקילה לו בשחר המיתות? ולם היה
שחלקם, למה נתן לקברם בערב ולעשות לליהם גל לבנים?
ולפי שהיה כן מכהגו כל הימים רלוי שבחלל מבתו ובדעה?

ובכאי מפרש הפסוקים בלופן יותרו השחלות כלם:

ח

(א) ויאמר ה' לל יהושע לל תירא ולל תחת וגו'
לפי שהיה מובטח שלשים
אלף מגשת למקום שקרם
בו שום מכשה, לזה לחל
ליהושע לל תירא ולל תחת
מגשת לל העי. שחשכם שזהירו
בשני דברים, שחחד שילך עם
הלוחמים ולא ישלחם בלחו
כמו שעשה בפעם הרחשוכה,
וזהו וקח עמך וגו', והשני שלא
ילחץ שם לכשים מועטים
כמו שעשה שם, כי התשועה
לל כל העם תתיחם לא לשלש
ללפי היש, וזהו קח עמך לת
כל עם המלחמה, והכשיחו
שכבר בשרתו ית' כתן בידו
לת מלך העי ועמו ועירו
וחרמו, הנה זכר רחשונה
המלך, לפי שהוא היה שר
בכולם והוא היה סבת הרינת
הלכשים שמתו שמה, ולחריו
העם שהם היו הרודפים לחרי
בני ישראל, ולחריו העיר
שבלבדה חיך עמהם, וחרמו
שבלבדה לחרי לכידת העיר,
(ב וכו') והוה שיעשה לעי כמו שעשה
ליריחו, כמו שחבחר בספור
המעשה. ולפי לחזוק
שהחרגלים בשחבשו ושעו
בחה שלברו לל יהושע מהעי,
לפי שהעי בלי ספק היה עיר
מבצר וחלקו בשמים והיה
העיר קטנה, ומחבר רלו לותה קטנה חשבו שלכשים
מועטים ילכדוה, ולזה לחרו לל תיגע שם לת כל העם כי
מעט המה, והיה זה מהטעות, לפי שעיר קטנה לחת בהיותה
בלורה גבוה, תהיה קשת הכיבוש מהעיר הגדולה היושבת
במישור ולכשים רבים, והנה התבחר שהיתה העי עיר קטנה
בלורה וגבוה מלחר בלוור שם ויכוש בלורל, יורה שהיה
העיר בעליון המקומות, וגם
כן חמה שחמר בחרבכה
ויושמה לל עולם שמה,
ולל יחמר על המקו' העליון,
ולכן הזהר הספור תמיד העי
עם יריחו, להיות העי מפני
חוקה ותקפה שוה ליריחו,
עם היות יריחו גדולה ממנה,
ולזה כוה הלל ית' ליהושע
שכל העם ילך על העי,
ושישים לה לורבים מלחריה,
לפי שמפני חוקה ותקפה לא
תהיה בלה להכבש חם לא
על ידי התחבולה שזכרו. ולפי
שישראל קבלו על העי קלון
רב וחרפה רבופה, רלה ית'
שתכבש בדרך המלחמה, כדי
לכבד לת העם ולהגדיל
מעלתם, ושיעשה בחופן
שהעיר תלכד והעם חשר
בקרבה יומת מבלי השחיר לה
שריד, ויבקש חרפת דם
עבדיו הצפוך והרג עמו.
וחחזוב עוד שלקח שלשים
ללף היש למארב, לפי שקטנת
יקחו העיר וישחרו בה לזרוק
לותה בחש, וקטנת יבלו
להכות בחבחי העי, ומפני
זה הניח כל עם המלחמה על
העיר, כדי שבהיותם רבים
יבלו כל חבחי העי עליהם,
בחופן שתשחר העיר פרוצה
מבלי יושב, וגם לזה בזה פן
יבוחו שחר המלכים לעזור לת מלך העי. הנה התבחר מזה
מחשבת המרגלים ומורך המחנה הגדול, כדי ללכוד עיר
גבורה כזחת, והותרה השחלה הרחשונה:

(ח) **והיה** כתפשכם לת העיר וגו'. ילוה לת הלורב שבחר
יתפשו העיר ליתוה בחש כדבר ה', והוא שחמר יתברך
ועזית לה כחשר עשית ליריחו, ולל שיזרפוה בחש כחשר
שרפו

2011 Ministerio de Cultura

[ט] יְהוָה תַּעֲשׂוּ רְאוּ צִוִּיתִי אֶתְכֶם׃ וַיִּשְׁלָחֵם
יְהוֹשֻׁעַ וַיֵּלְכוּ אֶל־הַמַּאְרָב וַיֵּשְׁבוּ בֵּין
בֵּית־אֵל וּבֵין הָעַי מִיָּם לָעַי וַיָּלֶן יְהוֹשֻׁעַ
[י] בַּלַּיְלָה הַהוּא בְּתוֹךְ הָעָם׃ וַיַּשְׁכֵּם
יְהוֹשֻׁעַ בַּבֹּקֶר וַיִּפְקֹד אֶת־הָעָם וַיַּעַל
[יא] הוּא וְזִקְנֵי יִשְׂרָאֵל לִפְנֵי הָעָם הָעָי׃ וְכָל־
הָעָם הַמִּלְחָמָה אֲשֶׁר אִתּוֹ עָלוּ וַיִּגְּשׁוּ
וַיָּבֹאוּ נֶגֶד הָעִיר וַיַּחֲנוּ מִצָּפוֹן לָעָי וְהַגַּי
[יב] בֵּינָיו וּבֵין הָעָי׃ וַיִּקַּח כַּחֲמֵשֶׁת אֲלָפִים
אִישׁ וַיָּשֶׂם אֹתָם אוֹרֵב בֵּין בֵּית־אֵל וּבֵין
[יג] הָעַי מִיָּם לָעִיר׃ וַיָּשִׂימוּ הָעָם אֶת־כָּל־
הַמַּחֲנֶה אֲשֶׁר מִצָּפוֹן לָעִיר וְאֶת־עֲקֵבוֹ
מִיָּם לָעִיר וַיֵּלֶךְ יְהוֹשֻׁעַ בַּלַּיְלָה הַהוּא
[יד] בְּתוֹךְ הָעֵמֶק׃ וַיְהִי כִּרְאוֹת מֶלֶךְ־הָעָי
וַיְמַהֲרוּ וַיַּשְׁכִּימוּ וַיֵּצְאוּ אַנְשֵׁי־הָעִיר
לִקְרַאת־יִשְׂרָאֵל לַמִּלְחָמָה הוּא וְכָל־
עַמּוֹ לַמּוֹעֵד לִפְנֵי הָעֲרָבָה וְהוּא לֹא
[טו] יָדַע כִּי־אוֹרֵב לוֹ מֵאֲחֹרֵי הָעִיר׃ וַיִּנָּגְפוּ
יְהוֹשֻׁעַ וְכָל־יִשְׂרָאֵל לִפְנֵיהֶם וַיָּנֻסוּ דֶּרֶךְ
[טז] הַמִּדְבָּר׃ וַיִּזָּעֲקוּ כָּל־הָעָם אֲשֶׁר בָּעַי
לְרָדְפָם אֲחֲרֵיהֶם וַיִּרְדְּפוּ אַחֲרֵי יְהוֹשֻׁעַ
[יז] וַיִּנָּתְקוּ מִן־הָעִיר׃ וְלֹא־נִשְׁאַר אִישׁ בָּעַי
וּבֵית אֵל אֲשֶׁר לֹא־יָצְאוּ אַחֲרֵי יִשְׂרָאֵל
וַיַּעַזְבוּ אֶת־הָעִיר פְּתוּחָה וַיִּרְדְּפוּ
[יח] אַחֲרֵי יִשְׂרָאֵל׃ וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־
יְהוֹשֻׁעַ נְטֵה בַכִּידוֹן אֲשֶׁר בְּיָדְךָ אֶל־
הָעַי כִּי בְיָדְךָ אֶתְּנֶנָּה וַיֵּט יְהוֹשֻׁעַ בַּכִּידוֹן
[יט] אֲשֶׁר־בְּיָדוֹ אֶל־הָעִיר׃ וְהָאוֹרֵב קָם
מְהֵרָה מִמְּקוֹמוֹ וַיָּרוּצוּ כְּנָטּוֹתוֹ יָדוֹ
וַיָּבֹאוּ הָעִיר וַיִּלְכְּדוּהָ וַיְמַהֲרוּ וַיַּצִּיתוּ
אֶת־הָעִיר בָּאֵשׁ׃

(ט) שרפו ליריחו, ולפי שלא יעברו על דבור החלב כמו שעבר עכן, הזהירם עוד ואמר רואו כויתי לתיכם, כלומר אל תעברו על זה המצוי. וזכר שגלה לותם יהושע וילכו אל המערב וילן יהושע בלילה ההוא בתוך העם, ירמז שחזב יהושע שהעם יפתחו משכבי העיר, ולפיכך לן עמהם הלילה כדי לחזקם ולזרוז ולהזכיר למלחמה, ופם לומר מה שמוהו העם אל עמך, שתמיד יתחבר עם העם במלחמותיו ולא יפרד
(י) מהם: ויזכם יהושע וגומ'. זכר שיהושע לקרי משר שלח המורב בלילה הזכיר בבקר קודם שיורח היום ויפקול את העם, כל שהזניח בהם לא היו מוכנים למלחמה, ויעל הוא וזקני ישראל לפני העם כדי שלא ירך לבבם, ועם היות שיהושע ומזקיני השתדלו על זה לחזק לבב העם, הנה כפר שהעם לא היה נריך לחותו חזוק, לפי שהעם מעצמם היו חזקי לבב
(יא) כנגד לפני העי, וזש עלו ויגשו ויבאו כנד העיר וגומ', כל שהם לא יראו ולא פחדו מפניו, אבל מעצמם כגשו אל העיר אחד בחזוק ותוקף רב, ולפי שהיה בלילה ובהזכמת הבקר ופחדו חולי לבבי העיר יפאו אליהם ולא ירחוק
(יב) בלחתם, לכן לקחו בחמשת אלפי איש ושמו אותם אורב יותר סמוך אליהם ולעיר, והיה זה לפי שהאורב הראשון היה לנכוד העיר, והאורב הקטן הבני הזה היה כדי שאם יבאו אנשי העיר ירגישו בהם הראשונה וילחמו עמהם, ואופן שלא יפנעו במקום פתוח ויזכרו בהם, ולזה היה האורב הזה גם כן בחותו נד שהיה האורב הראשון, אם לא שהאורב הראשון היה לנכוד העיר, והאורב הבני להרגיש אם יופיעו אנשי העי ולהלחם בהם הראשונה. ור"י זל כתב אורב אחר אורב קרוב לעיר מקבילו והוא דעת אחר.
(יג) והנה מה שאמר עוד וישימו העם וגומר, כתב רש"י זל שיהיה זו לשון הזמנה סמוך להלחם, כמו שאמר במלכים * שימו על העיר, ולא נח הפסוק הזה לדעתי כי אם להגיד חזקת העם ותוקף לבבם, שהיה מעצמם היו מסדרים עבודי המלחמה כיהושע עצמו, וזהו אמרו וישימו העם את כל המקום אשר מצפון לעיר, ור"ל שהעם הם עצמם שמו וסדרו את המקום אשר מצפון לעיר ואת עקבו מים לעיר וגו', ר"ל שהעם ההוא גם כן הוא אשר שם המארב הנדי מקבילי לילי, וקרא המארב עקב, מלשון * ויעקבני, כי המארב הוא ערמה. והנה כתן הסבה למה שהיה כל זה מסדור העם, ואמר זה

מלכים ז' כ' י"ג

היה לפי שיהושע הלך בלילה בתוך העמק, והוא הני שזכר למעלה שהיה בין העם והעי, והיה יהושע שם כן הולך בני לפניהם מן המקום לשמרו, ובלותו זמן שהיה הוא הולך שם היה העם מסדר במקום כל הדברים שזכר. ולפשר שאמר עוד בזה שהאורב הראשון שלחו יהושע ולא ידע העם מהם כלל, כי כן דרך שרי הצבא לעשות עניניהם בלילה בסתר, לפי שלא יתגלה העניין מהתחבולה שיעשו, ולזה אמר למעלה ויבקר יהושע שלשים אלף איש, ואמר גם כן וישלחם יהושע, לא שהוא שלחם והוא שלחם וידע בכל אלה כי אם לחצי עבתו, ולפי שהעם לא ידעו מהאורב הראשון, אבל בשחרה ההנהגה והסדור אליהם עזו אורב אחר מחצית אלפי איש, לפי שלא היו יודעין מהראשון שעזה יהושע, ויהיה אם כן אומרו ויקח כחמשת אלפים איש וגו' לעם שזכר, שהעם לקח זה האורב ולא כאמר זה על יהושע, לפי שלו היה הולך בעמק ריחוק מן המחנה כדי לשמרם, הנה התבארו הפסוקים והותרו השאלות שבהם ושלישית: (יד) ויהי כראות מלך העי וגו'. זכר שבאשר ראה מלך העי שבאו ישראל, חשב להתחבא בגדם כשהשכים לנאת להלחם נם, וחשב שהיה העם בעת מבלי שומר, ולא ידעו את האורב אשר מאחרי העיר. ואמר שיצאו למועד רומה לומ' לזמן שיצאו בפעם הראשונה שחשבו שכן יהיה תמיד: (טו) ויכנעו יהושע וכל העם, רומה לומר הראו עצמם כאלו היו מנוצחים וכאו דרך המדבר, ובאשר ראות האויבים כי כאים הם, נזעקו ונתקבצו כלם לנאת לאחריהם ולרדפם, בחופן שבבתקו ובעזבתקו מהעי, ולא בשאר העיר כלם, כי בראותם שכל מחנה ישראל היה שם, בטרדם כל אנשי העיר לנאת לאחריהם בזרות (יו) אחריהם ויזעקו כל העם אשר בעיר לרדוף לאחריהם, כי מפני גודל מחנה ישראל התבהלו כלם לרדוף לאחריהם, וזה היה תכלית מה שכוונו הנם ית' בשים עיניך את כל עם המלחמה כמו שפירשתי, והלא ית' אמר ליהוש' נטה בכידון (יח) אשר בידך, ר"ל שהכית אשר ביד יהושע כשר הנשק ושים מלחמה היה עליה נם כדרך רבים מהלוחמים, והנה זהו בכידון אשר בידו ויעשה סימן לאורב ויעש כן: והאורב קם (יט) מהרה ממקומו וירוצו, והבן שאמר האורב שהוא יחידי, ואמר וירוצו ויבואו בלשון רבים, לפי שרומז לשני האורבים הראשון והשני, ואמר שניהם קמו וירוצו ויבואו העירה, כי כל אחד

ממקומו

2011 Ministerio de Gultura

(כ) ממקומו הלך שמה והלכיתם בהם ׳ וכאשר רצו לכבוש העיר
שעלה עשן העיר והכיתו כי כשרפה העיד עם כשיהם
וכיהם ועפם לאחר כשלרו עם
לא היה להם ידים לנוס ׳
והעם הנס אל המדבר כהפך
אל הרודף ׳ לא עשם ישראל
שהיה כם אל המדבר ומתרחקה
כאלו חוא נגוע וכם ׳ כשרואה
זה כהפך להיות רודף במקום
שהיה ברדף ׳ ומאשר רצו כי (כא)
לכד התורב את העיר וכי עלה
עשנה ׳ שבו והכו את לכשי
העי ומלבד זה יכלו מן העיר
קלת מן התורבים וכשלרו
החוצה בתוך ׳ בחוכן אלא (כב)
כמלא מהם קיש ׳ ואף המלך
תפשו חי ׳ וזו היתה כלי ספק
תשוע גדולה שנלכדה העיר
וכתפש המלך ולא כאחר
מהעם כל כשמה · ובאשר כלו (כא)
והרגו כל לכשי השדה ׳ שבו
אל העיר ויכו הכשים והטף
והזקנים אשר בה לפי חרב
אשר לא כשרפו עדין : וזכר
שעם היות שברי הכתוב המועל
עליהם בעלם ורחשובה הוא
המכהגה לא להלהם בידיהם
הכה יהושע לא עשה כן ׳ כי (כו)
לא השיב ידו אשר כשה
בכידון ׳ עד שהלהם ולהכות
ולהרוג עד התרים את כל
יושבי העי · ואתכם למה
התרימו את העי ? המכה זה
הוא לפי שכל אשר המלכים
ישמעו וירלאו ולא יוסיפו
לעבור כת כנד ישראל ׳ ברלות
עוכם הנקמה אשר לקחו ממה
שעשו מלכי העי עמם ׳ ולפי
שהתברו זה שבי דבריס ׳
ההשגת המלהית וגבורתם ׳
מה לזכר ההשגת שיהיה
העיר חרם ׳ לשזכר עוד כל
הימי׳ מה שקרה שם לישראל
על מעלתם ולא יוסיפו

[כ] וַיְהִי כְּכַלּוֹת יִשְׂרָאֵל לַהֲרֹג אֶת־כָּל־יוֹשְׁבֵי
הָעַי בַּשָּׂדֶה בַּמִּדְבָּר אֲשֶׁר רָדְפוּם בּוֹ וַיִּפְּלוּ
כֻלָּם לְפִי־חָרֶב עַד־תֻּמָּם ס וַיָּשֻׁבוּ
כָּל־יִשְׂרָאֵל הָעַי וַיַּכּוּ אֹתָהּ לְפִי־חָרֶב׃
[כא] וַיְהִי כָּל־הַנֹּפְלִים בַּיּוֹם הַהוּא מֵאִישׁ
וְעַד־אִשָּׁה שְׁנֵים עָשָׂר אֶלֶף כָּל אַנְשֵׁי
הָעָי׃ [כב] וִיהוֹשֻׁעַ לֹא־הֵשִׁיב יָדוֹ אֲשֶׁר נָטָה
בַּכִּידוֹן עַד אֲשֶׁר הֶחֱרִים אֶת כָּל־יוֹשְׁבֵי
[כג] הָעָי׃ רַק הַבְּהֵמָה וְהַשָּׁלָל הָעִיר הַהִוא
בָּזְזוּ לָהֶם יִשְׂרָאֵל כִּדְבַר יְהוָה אֲשֶׁר
[כד] צִוָּה אֶת־יְהוֹשֻׁעַ׃ וַיַּשְׂרֵף יְהוֹשֻׁעַ אֶת־
הָעָי וַיְשִׂימֶהָ תֵּל־עוֹלָם שְׁמָמָה עַד הַיּוֹם
[כה] הַזֶּה׃ וְאֶת־מֶלֶךְ הָעָי תָּלָה עַל־הָעֵץ
עַד־עֵת הָעֶרֶב וּכְבוֹא הַשֶּׁמֶשׁ צִוָּה יְהוֹשֻׁעַ
וַיּוֹרִדוּ אֶת־נִבְלָתוֹ מִן־הָעֵץ וַיַּשְׁלִיכוּ
אוֹתָהּ אֶל־פֶּתַח שַׁעַר הָעִיר וַיָּקִימוּ עָלָיו
גַּל־אֲבָנִים גָּדוֹל עַד הַיּוֹם הַזֶּה׃

(כג) ואת המלך הביאו אליו ׳ ולא הניחו לשרפו
כשאר מלכי הכנעני שנשרפו
כמו שנאמר (ח כט) ואת מלך העי תלה על העץ
וגו׳ ויקימו עליו גל
אבנים וגו׳ · לפי שעל המעט
יקרה שיתפשו המלך במלחמה׳
כי הוא לא יסכים שיברח או ימות על
מרומי שדה ׳ לכן רלה יהושע
לא המלכים אשר תפשו חיים
לתלותם ׳ והיה זה כדי שירלו
אותם מרחוק ביום תלותם
ויכירו וידעו כי המלך הוא׳ לא
לישראל כלו שימותו ברלותם
אותו תלוי על העץ ׳ ולא
החזיקו הלוחמים גם כן שיריך
לנצח ברלות׳ המלך הוקס על
כתלה כלחד הפחותי׳ ׳ ובעת
ערב בא לקבר׳ לפי שעם היות
שהיכם מבני ישרל שמאו עליה׳
* לא תלין נבלתו על העץ דברי׳
הכה עצ׳ זה כדי שלא יטמאו כ״ג
הארץ׳ כמו שלמר * ולא תטמא אם
את אדמתך ׳ כי המת שהיכו
בקבר מטמא את הארץ׳ להיות
גוף הקדש בהיותו בי יותר
זוה מכל שאר הנבלי חייס׳
ובמותו יצא מהזוי יותר
מהרה מהם ׳ ולזה יבלים
הלים המת במהרה יותר
משאר יבלישו הנבלי חייס
לאחרים ׳ וכן לעתיד נגוע
ומגוע למר * וקברוס בית יחזקאל
ישרלל למען טהר את ל״ע י״ב
הארן והקימו עליו גל אבנים
וליון גדול בפתח שער העיר׳
לאות כי בקבר שם מלך
אותה עיר ׳ ויתפרסם זה
לשאר מלכי הארן ויירלו
מלהלחם עם ישרלל ׳
והותרה השלשה
השניה :

(כד) ויהי ככלות ישראל להרג את כל יושבי העי בשדה במדבר אשר רדפום בו ויפלו כלם לפי חרב עד תמם ויושבו כל ישראל העי ויכו אתה לפי חרב׃ (כה) ויהי כל הנפלים ביום ההוא מאיש ועד אשה שנים עשר אלף כל אנשי העי׃ (כו) ויהושע לא השיב ידו אשר נטה בכידון עד החרים את כל יושבי העי׃ (כז) רק הבהמה והשלל העיר ההיא בזזו להם ישראל כדבר יהוה אשר צוה את יהושע׃ (כח) ויהושע שרף את העי וישמה תל עולם שממה עד היום הזה׃ (כט) ואת מלך העי תלה על העץ עד עת הערב וכבוא השמש צוה יהושע וירידו את נבלתו מעל העץ וישליכו אל פתח שער העיר ויקימו עליו גל אבנים גדול עד היום הזה׃

(כ) ויכלו ישראל מהרג את כל יושבי העי בשדה במדבר אשר רדפום בו ויפלו כלם לפי חרב עד תמם וישובו כל ישראל העי ויכוה לפי חרב׃ (כא) והנפלים ביום ההוא מאיש ועד אשה שנים עשר אלף כל אנשי העי׃ (כב) ויהושע לא השיב ידו אשר נטה בכידון עד החרים את כל יושבי העי׃ (כג) רק הבהמה והשלל העיר ההיא בזזו להם ישראל כדבר יהוה אשר צוה את יהושע׃ (כד) ויכרת יהושע את מלך העי ויביאהו אליו׃ (כה) ויהי כהוציאם אתם אל מחוץ לשער העיר ויכו בחרבות עד כלותם ויכו בני ישראל כל יושבי העי בשדה במדבר אשר רדפום בו ויפלו כלם לפי חרב עד תמם וישובו כל ישראל העי ויכוה לפי חרב׃ (כו) ויהי כל הנפלים ביום ההוא מאיש ועד אשה שנים עשר אלף כל אנשי העי׃ (כז) ויהושע לא השיב ידו אשר נטה בכידון עד החרים את כל יושבי העי׃ (כח) ויהושע שרף את העי וישמה תל עולם שממה עד היום הזה׃ (כט) ואת מלך העי תלה על העץ עד עת הערב וכבוא השמש צוה יהושע וירידו את נבלתו מעל העץ וישליכו אל פתח שער העיר ויקימו עליו גל אבנים גדול עד היום הזה׃

הפרשה התשיעית בענין המזבח שבנה יהושע בהר עיבל, ולפי הסכים עם מלות משה ומה שקרלו שם: תקלתה לו יבנה יהושע, עד ויהי כשמוע כל המלכים, והנה שקלתי בפרשה הזאת שבעה שקלות:

השאלה הראשונה למה יהושע בנה המזבח לאחר כל זה? והנה התורה לאמרה * ויהי בעברכם את הירדן וגו׳, והיה ביום לאחר תעברו את הירדן, ולפי עוד הענין על עתה? ואם נאמר כדברי ר״ל שהיה זה ביום עברם את הירדן, יקשה מלד למה כתב בכאן לאחרי מלחמת העי וכביאת יריחו, אם היה שקדם לפניו?

דברים כ״ז ד׳ מועה דף ל״ב ע״ב

השאלה השנית כי הנה משה ציוה בשלשה דברים, בהקמת המזבח ועל לותם והכתיבה על האבנים את דברי התורה, ובפועל וכר המזבח והכתיבה ולא זכר שום לותם בשיד, ואם כן לא האבנים הלוי עם המעשה?

שם

השאלה השלישית הנה משה ציוה עליו השלום כוה שבהקמת המזבח יהיה במקום לחד, ולדעת ר״ל לא היה כן, כי יהושע בנה המזבח בראשונה בהר עיבל והקמת האבנים כוה לחר כך בגלגל:

דברי׳ כ״ז י״ל

השאלה הרביעית אם התורה כותה שהלוים יאמרו דברי הברית שהם קרוב הלים וגו׳ כמו שלמר * ועכו

השאלה הראשונה למה יהושע בנה המזבח לאחר כל זה? והנה התורה לאמרה * ויהי בעברכם את הירדן וגו׳, והיה ביום לאחר תעברו את הירדן, ולפי עוד הענין על עתה? ואם נאמר כדברי ר״ל שהיה זה ביום עברם את הירדן, יקשה מלד למה כתב בכאן לאחרי מלחמת העי וכביאת יריחו, אם היה שקדם לפניו?

דברים כ״ז ד׳ מועה דף ל״ב ע״ב

השאלה השנית כי הנה משה ציוה בשלשה דברים, בהקמת המזבח ועל לותם והכתיבה על האבנים את דברי התורה, ובפועל וכר המזבח והכתיבה ולא זכר שום לותם בשיד, ואם כן לא האבנים הלוי עם המעשה?

שם

השאלה השלישית הנה משה ציוה עליו השלום כוה שבהקמת המזבח יהיה במקום לחד, ולדעת ר״ל לא היה כן, כי יהושע בנה המזבח בראשונה בהר עיבל והקמת האבנים כוה לחר כך בגלגל:

דברי׳ כ״ז י״ל

השאלה הרביעית אם התורה כותה שהלוים יאמרו דברי הברית שהם קרוב הלים וגו׳ כמו שלמר * ועכו הלוים ואמרו לרור הלים ונומר, לזה לאמר כאן שישראל והזקנים היו עומדים לנגד לת העם? והנה ישראל לא היו הדברים כי אם הלוים, וגם שם לא הוכר שיהיו עומדים לנגד לת העם כי אם לקלל:

השאלה החמישית באמרו ואחרי כן קרא את כל דברי התורה, וכן לאמר לא קרא יהושע וגו׳, והנה יהושע לא היה רלוי לו שיקרא כי אם ללוים, ומה לו לקרות כל זה? ולזה לנו שנאמר שעשה כמו המלך שקורא בתורה (כמו שעשה לדק ז״ל) כי זה בזמן המכוות יהיה לא עתה שהיה בכיסן, ובבית המקדש לא בהר עיבל:

השאלה הששית לזה לאמר שעם ישראל היה חלוי על שני הרים גריזים ועיבל? והנה הלוים היו בשמע עם הארון, ולא בשארו עם כן לעמוד בהרים כי אם לאחד עשר השבטים ולזה היו עם כן חלי בכאן ועלי כאן?

השאלה השביעית למה לא כתב משה שם התורה שהלוים יאמרו דברי הברית שהם קרוב הלים וגו׳ כמו שלמר * ועכו

והנכי מפרש הפסוקים בלופן יתרו השאלות כלם:

2011 Ministerio de Cultura

יהושע ח

(ל) אז יבנה יהושע מזבח וגומר • הנה חז"ל במסכת סוטה
אמרו שהיה זה ביום שעברו את הירדן ,
ושבאותו יום שעברו להר עיבל והוליכו שם האבנים אשר
לקחו מהירדן , ומהם עשו המזבח והעלו עולות ויזבחו
שלמים , ושדום בשיד וכתבו עליהם את כל דברי התורה
והרסו המזבח וקפלו את האבנים והוליכו אותם למלון
הגלגלה , ושם הקיימם יהושע
לאות כאשר זכר , ואם זה ביד [ל] אָז יִבְנֶה יְהוֹשֻׁעַ מִזְבֵּחַ לַיהוָה אֱלֹהֵי
רז"ל קבל' נקבל מהם , אבל אם
הביאם לזה לקיים פסו* והיה
ביום אשר תעברו את הירדן (כמו שיראה מדבריהם) הנה
באו במהמורות בל יקומו וישיגום בדעת הזה ארבע ספקות:

הספק הראשון גודל הדרך וארכו אשר הלכו ביום
ההוא יותר מששים מיל , וזה בלתי אפשר כפי
המנהג הטבעי לעם גדול טף ונשים כזה , וכל שכן אם
יתמהמהו לעשות מזבח עולות ושלמים והשידה והכתיבה
היה כל זה נמנע כפי הטבע , אם לא בנס גדול והכתוב
לא זכרו בנס , והוא ממה שיורה שאין הענין כן :

הספק השני אם היה שהמזבח בנו מהאבנים אשר
הביאו מהירדן , איך לא זכרו הכתוב שבנו
המזבח מאותם האבנים ? ואמר לבד מזבח אבנים שלמות
וגומר , והיה ראוי שיפרשהו הכתוב ויאמר אז יבנה
יהושע מזבח וגומר , מהאבנים אשר העלו מן הירדן :

הספק השלישי איך לא נכתב שסתרו המזבח וקפלו
האבנים אם היה שקרה כן ? כל שכן שהיה
זה הכרחי כדי להבין מה שאמר שהוליכום אל הגלגל ,
והדבר אי אפשר שיהיה בשני מקומות ברגע אחד יחד :

הספק הרביעי אם היה הקמת האבנים קודם לבנין
המזבח , כמצות מרעה וצוה שיעשה כלו במקום
אחד , למה בא ספור הפועל מבולבל ובלתי סדר ? ונזכר
ראשונה מה שאמרו שקרה באחרונה ונתאחר הקודם ונכנסו
ביניהם גם כן דברים אינם מהענין , כמלחמת יריחו וענין
עכן ומלחמת העי • הנה מכל זה יראה שדעת המדרש בלתי
מתישב • ולפי שרבותינו נמשכו לזה מכח דברי מרע"ה בפרשת
שם והיה כי תבא * במצות הקמת האבנים , לכן קודם ביאור
הפרשה ראוי שאפרש דברי מרע"ה , והיא המצוה שאמר והיה
ביום אשר תעברו את הירדן והקמות לך אבנים גדולות ושדת
אותם בשיד וכתבת עליהן את כל דברי התורה הזאת בעברך
וגו' , והיה בעברכם את הירדן תקימו את האבנים וגו' בהר
עיבל ושדת אותם בשיד ובנית שם מזבח וגו' וכתבת על
האבנים את כל דברי התורה הזאת באר היטב • ולפי
שהמפרשים דבק לשונם אל חכם בפירוש הפרשה הזאת
ולא דברו בה כראוי , ואני בפרשי ספר אלה הדברים
באותה פרשה הפלגתי בה העיון , עם היות שאין עמי היום
בעונותי ספר ולא פירוש הספ' ההוא אשר עשיתי , ראוי (כדי
להטיב העיון בהשגת האמת) שאעיר באותה פרשה דברים :

ראשונה למה באותה פרשה צוה משה על ענין האבנים
שתי פעמים ? כי הוא אמר והיה ביום אשר
תעברו את הירדן והקמות לך אבנים גדולות וגו' , ואחר זה
אמר והיה בעברכם את הירדן תקימו את האבנים , וכן צוה
שם שני פעמים על השיד ושדת אותם בשיד , ושני פעמים
על הכתיבה בהם , והוא זר מאד בהכפל הדברים האלה :

שנית תתעור' למה בפע' הראשונ' אמ' והיה ביו' אשר תעברו
את הירדן , והשני' אמר והיה בעברכ' ולא אמ' שיהי' ביום ההוא?

שלישית למה בפעם הראשונה אמר והקמות לך , ובשנית
אמר תקימו את האבנים ?

רביעית למה בראשונה לא אמר שיקים אותם בהר עיבל
ובפעם שנית אמרו ? וכן למה בפעם הראשונה לא צוה על
בנין המזבח והשלמים , ובפעם השני' צוה על המזבח והשלמים?

חמישית למה בראשונה אמ' בכתיבה וכתבת עליהן את
דברי התורה הזאת בעברך , ובפעם השנית אמ'
וכתבת על האבנים ולא אמר בעברך ? הנה אם כן צוה על
האבנים שתי פעמים , ויתחלף הצווי בפעם הראשונה למה
שצוה עליהם בשנית בארבעה חלופים האלה :

ואומר בזה שהיה מנהג קדום בין האומות כלם , שכל עם
או מלך שילך לכבוש ארץ אחרת , מיד כשיעבור
אליה יקים אבנים גדולות זו למעלה מזו לציון וסימן שעברו
שמה ולקחו אותה , ויכתבו עוד על אותם האבנים שבשנת כך
וכך בא שמה המלך הגדול
פלוני או העם פלוני לכבוש
את הארץ הזאת • והנה בכל
ארצות אי"טלייא וגם בספרד
כל מקום אשר דרכו בו רגלי הרומיים בזמן גדולתם ומעלתם
תמצא עוד היום ציונים רבים עשו הקדמונים בזה הדרך ,
ובכל מקום אשר שם אירקוליש הענק הגדול בונה הערים
והמדינות עשה כדבר הזה • ולפי שישראל עתידין לבוא בארץ
הנבחרת לכבשה , אמ' אליהם משה אדוננו הנה נא ידעתי
שאתם ביום אשר תעברו את הירדן תרצו להקים אבנים ולשיד
אותם בשיד , והוא הנקרא בלע"ז ייעש"ו [גיפס בל"א] שישימו על
האבנים להכין אותם לקבל הפיתוח והכתיבה , ואמ' אני
ידעתי שתרצו להקים אבנים ותרצו לכתוב עליהם את כל
דברי התורה הזאת בעברך , ואין הכוונה שיכתבו את כל דברי
התורה האלקית , כי אם שתרצו לכתוב עליהם את כל דברי
התורה שנזכרו בעניני העברתכם , ר"ל שהיא הוציא אתכם
ממצרים והביא אתכם ארבעי' שנה במדבר ושעברתם את
הירדן ביבשה ונכנסתם בארץ , כי כל זה מדברי התור' נכלל
באמרו בעברך , וכיון שאתם מעצמכם תעשו זה אינו מהעמל
שזה עצמו תעשוהו לשם גבוה ולכבוד האל ית' , ולזה הזהירם
מאותם האבנים שהיו עתידים להקים ביום העברתם שלא
יקימום שם כי אם לכבוד האל ית' ויקימו אותם בהר עיבל
ויבנו שם מזבח ויכתבו עליו לא לבד עניני ההעברה , כי אם
גם כל דברי התורה והמצות , וז"ש והיה ביום אשר תעברו וגו' ,
והקמות לך אבני' וגו' אין זה מצוה אבל הוא ספור העתיד
והעולה על רוחם שירצו לעשותו אז , ולכן לא אמר תקימו
בלשון צווי , כי אם והקמות לך שהוא הגדת מה שיהיה , וכן
וכתבת עליהן את כל דברי התורה הזאת בעברך אינו מצות
הכתיבה , אבל יגיד שאחרי שיקימו האבנים ירצו גם לכתוב
עליהם כל דברי ועניני התורה לא מהמצות כי אם מעניני
ההעברה , וזהו בעברך , ר"ל בעניני העברתך , ואמ' מר"עה
(שהיה מספר הדבר הזה) שיעשו לפי שידע באמת כי הם יבאו
אל הארץ אשר ה' נותן להם כאשר דבר ואז ירצו לעשות זה •
ואחרי שהקדים כל זה בא ענין המצוה שיצוה אותם , והוא
אומרו והיה בעברכם את הירדן , ר"ל אם כן איפה שאתה תעש'
זה מעצמך , ראוי הוא שתעשהו לכבוד האל ית' ואליו יוחס כל
זה לא לגסות הרוח ולכבוד מדומה , ולזה צוה שלא ביום
ההעבר' בצמצום , אבל כאשר יעברו את הירדן , רל באותו זמן
יקימו את האבנים האלה בהר עיבל , כלומר אותם האבנים
שהיה דעתך להקימם מעצמך תקים אותם לשם גבוה ולשם
מצוה ובמקום אשר יבחר ה' לא במקום אחר ולתכלית אחר ,
וזהו אמרו תקימו את האבנים האלה אשר אנכי מצוה אתכם
היום בהר עיבל , ר"ל מפאת היותו מצוה ובאותו המקום ביחוד
ושדת אותם בשיד • ולהיות זה לתכלית עבודת האל צוה שיעשו
מהאבני' ההם מזבח לה' אלקי' ולשמו , וצוה שלא יניף עליו ברזל
להיותו כפי הדין והמצו' אשר צוה בבנין המזבחות שיהיה לשם
שמים , כמו שאמ' בפרשת יתרו * ואם מזבח אבנים תעשה לי שמות כ' כ"ד
לא תבנ' אתהן גזית , וצוהו שיעש' שם זבחי שלמים וישמח לפני
השם , כדי להודיע שאין זה להם עמל ויגיעה כי אם שמחה
וששון מתערב ודבק עם העבוד' האלקית , ואחר זה צוה לכתוב
על האבנים ההם לא לבד עניני ההעברה' (כמו שהיה בדעתם)
אבל כל דברי התורה והמצות , ותהיה הכתיבה ההיא והפתוח
ברור מאד למען ירוץ קורא בה , וזהו אמרו באר היטב •
הנה התבאר כפי פשט הכתובים שאין כפל בדבר המצוה
הזאת , ועם מה שפירשתי יודע למה לא אמר בפעם השנית ביום
אשר תעברו , לפי שהיה המצוה בבואם אל הר עיבל לא ביום
העברת

2011 Ministerio de Cultura

העברת הירדן בהכרח, ועל כן לאחר והקמות הרשומה שהוא הגדת העתיד, ותקימו כשבית שהיא תלוה, ושלכן לא לאחר בפעם הרשומה שיקימום בהר עיבל ולא שיעשו מזבח, כי לא היה שם עכשו התלוה, כי אם כמה שכתב לאחרי כן, ושעל כן לאחר הרשומה בעברך ולא לאחרו כשבית כי אם כל דברי התורה הזאת בלתי נאחר היטב. ומזה התבאר שלא לזה מרעה שיעלו האבנים מתוך הירדן, ולא שיהיו שנים עשר לאבנים, ולא שיעלום איש לאחד לשבט ולא שיעשה כל זה ביום ההעברה כי לא דבר עליו כלל, והיו דבריו כדרוש לאחר באבנים שיקים במזבח לפל יי' בנופם של הר עיבל: ולאחרי פרשי התלוה בדברי מרעה לבוא להסכימה עם מה שעשה יהושע, ולומר שהאבנים שהעלה יהושע מהירדן ושהוליך הגלגל (ולא האבנים שהקים יהושע בתוך הירדן) לא עשה זה לקיים מה שנזה משה בפרשת האבנים, כי אם היה כן לא היה הקהל מצוה עליו, כי היה די במה שנזה משה, והיה יהושע כשבתן העשם בפועל הוא גם כן מזכיר מה שנזהו ולומר כאשר צוה משה עבד ה', ומה שלמר שם כאשר צוה משה את יהושע לא לאמרו על זה, כי לא נזהו ליהושע כי אם לכל ישראל, לכל הוא כמו שפירשתי שם על הדברים לשר דבר יהושע את העם ביניהם מהירדן, שהם לשר לאמר משה ליהושע וליישראל, לכל האחת הוא שבעבור הכם שעשה האל ית' לישראל בהעברת הירדן צוה שיעברו לותם האנשים עשר לאבנים איש לאחד לשבט וזיכיום בחלון הגלגל שלנו מיד לשר העברת הירדן, והיה זה לזכרון שביבשה עבר ישראל כמו שזכר שמה, ולא כעשה מזבח מלותם, ולא הוליכום להר עיבל, ולא כתבה עליהם דברי התורה, לאכלו את יריעו ושהשמידו את העי כפי סדר הפרשיות (יען היו קרובים להר עיבל, כמו שלמר * הלא הוא בעבר הירדן לאחרי דרך מבוא השמש דברי' י"ל ג' וגו' מול הגלגל לגל לאלוני מורה) רלה יהושע לקיים מלות משה, וזהו לאמרו לז יבנה יהושע, כי לז היה לאחרי כל מה שקדם ספורו. ולאחזוב שלפי שרלה מה שקדה להם על מה שעבר עכן דברי הסם ובריתו, כמו שלמר ית' וגם עברו בריתי לשר כויתי לותם, לכן לאחרי השלמת העי שבמשך על לותו החטא, רלה יהושע להקים המזבח בהר עיבל להקים הברית ולתת הקללה והאלורים על הלים לשר לא יקים את דברי התורה לעשות לותם, וזה טעם לז יבנה יהושע: וים מחלוק בדברי רז"ל בהר עיבל, שר' יהול סבר מן הפסוק שלמ' כותה פ"ז לא עב הלא המה בעבר הירדן לאחרי דרך מבוא השמש, מקום שהחמה זורחת, כלמ'כאן אצל אלוני מורה וכלמר להלן עד מקום שכתם עד אלון מורה, מה אלון האמור שם שכם, אף אלון האמור כאן שכם, ואלה הם הר גריזים והר עיבל אשר לכותיים. ור' אליעזר לומר לא זו וזו הר גריזים והר עיבל שבין הכותיים, ומה שלמר הלא המה בעבר הירדן ממוך לירדן, דרך מבוא השמש מקום שהחמה זוקעת בארץ הכנעני, והלא לידה בארץ החוי היושב בשרשה, והלא בין הרים וגבעות הם יושבין. וכירושלמי לדעת ר' אליעזר מהו הר גריזי והר עיבל? אם דף כ"ח מלמד שיצר' עזו שכי נבזוזית, לאחד קרלו הר גריזים והלאחר קרלו הר עיבל, הכה כפי זה לא הופשע לגלס ע"ג מקום הר עיבל, והותרו האבלות הרשומה שבית ושליבית:

(לא) כאשר צוה משה עבד ה' כתוב בתורת משה וגו', ויעלו עליו וגו', ויכתוב שם על האבנים וגו'. הזכיר שבבה יהושע את המזבח בהר עיבל מלבות לשר לא הניף עליהן ברזל כפי הדין, ולפי שמשה צוה שיזוזו לותם בשיד, לאחר לכלול כל זה לשר לשר לאחר מה יי' עבד ה' בתוב בתורת משה, לל שהיה הבנין והבנת האבנים ושידתם בתוב בתורת משה, ועם זה הותרה האבלה השבית מעבין השיד. וזכה עוד שהעלו עליו עולות לה' וזבחו שם שלמים, והכה לאמרו לה' עולות מבבים למה שלמרתי שצוה משה שיהיה עבין האבנים מבוון לבבוד האל ולעבודתו, ולזה לאמר לה' עולות: וזכר עוד שבתב שם (לל על האבני') את משנה תורת משה. ומהמפרשים חשבו שספר אלה הדברים בתב על האבנים שהוא בקרא משנה תורת משה. ולאחרים לאמרו שבתב שמה בללי המלות בדרך בעל הלבות גדולות, לו על לופן האזהרות. והלבנ בתב שהיה המבתב הברבה והקללה שזכר בשן שקראו שמה. ויותר בבון הוא שהיתה הבתיבה עשרת הדברות שבתב משה בפרש' ולתיבן, בשר לך לאחד מהם: כי בתיבת התורה בלה (וכל שבן שם היה בשבעים לשון) הוא רשום מאד: וכל ישראל וזקניו וגו', ולאב קרא וגו' לל היה דבר וגו'. לאחר שזכר שקייס יהושע מלות המזבח, רלה לקיים בתיבת הברית בהר גריזים ובהר עיבל, כמו

(לב) [לא]כַּאֲשֶׁר צִוָּה מֹשֶׁה עֶבֶד־יְהוָה אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כַּבָּתוּב בְּסֵפֶר תּוֹרַת מֹשֶׁה מִזְבַּח אֲבָנִים שְׁלֵמוֹת אֲשֶׁר לֹא־הֵנִיף עֲלֵיהֶן בַּרְזֶל וַיַּעֲלוּ עָלָיו עֹלוֹת לַיהוָה

(לג) וַיִּזְבְּחוּ שְׁלָמִים: [לג]וַיִּכְתֹּב־שָׁם עַל־הָאֲבָנִים אֵת מִשְׁנֵה תּוֹרַת מֹשֶׁה אֲשֶׁר

(לד) כָּתַב לִפְנֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: [לד]וְכָל־יִשְׂרָאֵל וְזִקְנָיו וְשֹׁטְרִים וְשֹׁפְטָיו עֹמְדִים מִזֶּה וּמִזֶּה

(לה) לַאֲרוֹן נֶגֶד הַכֹּהֲנִים הַלְוִיִּם נֹשְׂאֵי אֲרוֹן בְּרִית־יְהוָה כַּגֵּר כְּאֶזְרָח חֶצְיוֹ אֶל־מוּל הַר־גְּרִזִים וְחֶצְיוֹ אֶל־מוּל הַר־עֵיבָל כַּאֲשֶׁר צִוָּה מֹשֶׁה עֶבֶד־יְהוָה לְבָרֵךְ אֶת־הָעָם יִשְׂרָאֵל בָּרִאשֹׁנָה:

(לו) [לו]וְאַחֲרֵי־כֵן קָרָא אֶת־כָּל־דִּבְרֵי הַתּוֹרָה הַבְּרָכָה וְהַקְּלָלָה כְּכֹל הַכָּתוּב בַּסֵּפֶר הַתּוֹרָה: לֹא־הָיָה דָבָר מִכֹּל אֲשֶׁר־צִוָּה מֹשֶׁה אֲשֶׁר לֹא־קָרָא יְהוֹשֻׁעַ נֶגֶד כָּל־קְהַל יִשְׂרָאֵל וְהַנָּשִׁים וְהַטַּף וְהַגֵּר הַהֹלֵךְ בְּקִרְבָּם:

(לא) כאשר צוה משה עבד ה' כתוב בתורת משה וגו', ויעלו עליו וגו', ויכתוב שם על האבנים וגו'. הזכיר שבבה יהושע את המזבח בהר עיבל מלבות לשר לא הניף עליהן ברזל כפי הדין, ולפי שמשה צוה שיזוזו לותם בשיד, לאחר לכלול כל זה כאשר צוה משה עבד ה' בתוב בתורת משה, לל שהיה הבנין והבנת האבנים ושידתם בתוב בתורת משה, ועם זה הותרה האבלה השבית מעבין השיד. וזכה עוד שהעלו עליו עולות לה' וזבחו שם שלמים, והכה לאמרו לה' עולות מבבים למה שלמרתי שצוה משה שיהיה עבין האבנים מבוון לבבוד האל ולעבודתו, ולזה לאמר לה' עולות: וזכר עוד שבתב שם (לל על האבני') את משנה תורת משה. ומהמפרשים חשבו שספר אלה הדברים בתב על האבנים שהוא בקרא משנה תורת משה. ולאחרים לאמרו שבתב שמה בללי המלות בדרך בעל הלבות גדולות, לו על לופן האזהרות. והלבנ בתב שהיה המבתב הברבה והקללה שזכר בשן שקראו שמה. ויותר בבון הוא שהיתה הבתיבה עשרת הדברות שבתב משה בפרש' ולתיבן, בשר לך לאחד מהם: כי בתיבת התורה בלה (וכל שבן שם היה בשבעים לשון) הוא רשום מאד: וכל ישראל וזקניו וגו', ולאב קרא וגו', לל היה דבר וגו'. לאחר שזכר שקייס יהושע מלות המזבח, רלה לקיים בתיבת הברית בהר גריזים ובהר עיבל, כמו שלמר שהיו הלוים והזבעים מזה ומזה, עד שבעים בהר גריזים ועד בהר עיבל, ולאחרו לל מול, יורה שהיו בשפוע ההר לל על גרלזו. ועם היות שזכר שהיו הלוים עם הארון, הכוונ' בזה שהלוים המשרתים היו שם עם הארון ושאר שבט הלוי לבאים וקבים בשים ושף היו בהר עם שאר השבטים. ולאחרו לשרך את העם, לל הלוים שזכר יברכו את העם שהם הרלויים לברך ושלהם המלו' הוזת, ולאחר לבד לברך לפי שעם היות שבתוב לל הוא משה כי אם ועבו הלוים ולאחרו לאחור הארון וכו', הנה רשזה היו פותחים בברכה ולומרים רשזה בכל דבר ודבר ברוך הלים לשר לא יעשה פבל ומבבה לו שאר הדברים, ולאחר כך לאחרו בלותו עבין עבמו בבגדו לאחור הלים, ולזה לאחר בלן לברך את העם ישראל ברשזה, וזה בבלל ההפך שהיו מלרים לאחרי בן, והודיע בלן הברבה שלל פירש בתורה והקללה בבר בפירוש הוא עליה שם ולבן לל דבר עליה בלן, ולאחר ברשזה, להעיר שהיה מקלל בלאחרונה, בי רשזה הוא מהמלטרף שילטרף לקללה שיקלל לאחריה: והנה לאחרו ולאחרי

2011 Ministerio de Cultura

כן קרא את כל דברי התורה וגו' לא היה דבר וגו', לזה סמך
על יהושע לומר. וצא ראה הנה הברכה והקללה
הם התורים לרור החיים וברוך החיים/ולזה כן דעתי, כי
כבר קדם בפשוטו של מקרא לברך את העם ואחר כן קרא לו את
כל דברי התורה, יורה שהוא דבר לאחר. והנכון הוא שאמר
זה להגיד שמלבד אותם התורים ובנגדם הברכות שהוא מצוה
לומר בהותם התרים על ידי הלוים, הנה יהושע בעצמו קרא
עוד כנגד כל העם הברכות והקללות, והם פרשיות והיה אם
שמוע תשמע וגו', ואם לא תשמעו וגו' התמורות כסדר והיה
דברי כ"ת והיה כי תבא, כי לא תמרם מצה שם, לבל נוה שיאמרו אותם
הלוים בהותם התרים, ולכן יהושע מעצמו (כדי לקיים עוד
הברית) תמרם בהותו פומבי. ולפשר גם פרשת אתם נצבים
אמר שמה, ואל זה כיוון באמרו לא היה דבר מכל אשר צוה
משה לפני לא קרא יהושע נגד כל קהל ישראל, לא לא היה
דבר מהברכה והקללה שזכר שלא קרא יהושע, והתבאר
מזה שאמרו לברך את העם ליכו חוזר לישראל כי אם ללוים
שזכר, ויהושע לא עבר על המצוה במה שקרא, כי לא קרא
אלא ללוים, והתבאר גם כן שהשבטים היו בשני
ההרים בזה כמו שזכרתי, והותרו בזה השאלות
רביעית חמשית ושתית:

דברי' כ"ת

פרשה עשירית בענין הנבעונים מה שעשו ומה שעשו עליהם. ותהלתה ויהי כשמוע כל המלכים וגומ', עד אז ידבר יהושע וגו', והנה שלשתי בפרשה הזאת שאלות:

השאלה הראשונה למה עשו הנבעונים אותה הערמה להשלים עם ישראל?

והנה היה להם לומר התחת שהם יושבי נבעון ויהושע היה
דברי' כ' י' משלים עמהם, ובכבר נותה תורה * כי תקרב אל עיר להלחם
עליה וקראת אליה לשלום, והנוי הזה כולל כפי מה שהכירו
סוטה פ"ו לה"ה חז"ל (והוא התחת) גם לשבעת העממים, ואם לשלום יצאו
יהיו לתם ויעבדו בתרתם ובלבד שיכריתו עון מביניהם וישמרו
שלא תעות בני בת, וההפרש הזה בין שבעת העממים לשאר
התוותות היה כי אם בשלח ירצו להשלים, שבשאר התוותות
יהרגו כל זכר ויהיו הנשים והטף, ובעממים בשלח ישלימו
וילחמו נותה תורה * לא תחיה כל נשמה, לבל תם הם רוצים
להשלים אלו ואלו היה ישראל מחייב להשלים עמהם. וכבר
כתבו חז"ל, שזאת כתבים שלח יהושע קודם כניסתם לארץ,
כתב רחמון שלח מי שירצה להשלים ישלים, שלא כך כתב
שלא מי שירצה להלחם ילחם, שלא כך שלח כתב שליחי מי
שירצה לפנות יפנה, ואמרו הם ז"ל שהכניעני פנה והלך
לשפריקה/ומפני זה נקראת הארץ על שמו וזכה לארץ טובה
לשפריקה. הנה התבאר שהיו ישראל מחוייבים לשלוח ולתת
שלום לרוצה להשלים, ואם כן יקשה למה נתו הנבעונים
במטר ובמטוך כזה? כי היה השלום מוכן להנתן להם
בלי מפק:

השאלה השנית איך בני ישראל אמרו לולי אותה יושב
בקרבי ואיך אכרות לך ברית? הנה
עם היותו יושב בקרבו היה מחוייב לשאול לו שלום ולהשלים
עמהם אם ירצו להשלים/ואם כן איך נהיותם יושבים בקרבם
היו מונעין אותו מהם? ומה הטענה בהיותם יושבים בקרבם
כי שלום שלום לרחוק ולקרוב אמר ה'?

השאלה השלישית אם היה ישראל מפקו בדבר
והיה להם בזה טענה, למה

הלוים בהותם התרים, ולכן יהושע מעצמו (כדי לקיים עוד
הברית) תמרם בהותו פומבי. ולפשר גם פרשת אתם נצבים
אמר שמה, ואל זה כיוון באמרו לא היה דבר מכל אשר צוה
משה לפני לא קרא יהושע נגד כל קהל ישראל, לא לא היה
דבר מהברכה והקללה שזכר שלא קרא יהושע, והתבאר
מזה שאמרו לברך את העם ליכו חוזר לישראל כי אם ללוים
שזכר, ויהושע לא עבר על המצוה במה שקרא, כי לא קרא
אלא ללוים, והתבאר גם כן שהשבטים היו בשני
ההרים בזה כמו שזכרתי, והותרו בזה השאלות
רביעית חמשית ושתית:

השאלה החמשית אם היה שהתלוכנו העדה על
הנשיאים על השבועה אשר נשבעו
לנבעונים, מה היתה אם כן תשובתם לאחרו כשבאו להם
בה' אלקי ישראל ועתה לא נוכל לנגוע בהם? והוא היה
מקום המחלוקת למה עשו כזאת על לא דבר ותועלת?
ועוד למה לא התלוכנו גם כן מיהושע שבתן הברית והוא
היה העקר?

השאלה הששית בייתור הפסוקי' ובלתי סדור הענין
בהם, וזה שאחר מאמר הנשיאים
לאחרו כשבעבו וגו', ועתה לא נוכל לנגוע בהם וגו', אמרו
עוד זאת נעשה להם והחיה אותם וגו', וזה המאמר הוא
כפל מה שכבר נאמר, וגם מה שאמר אחר זה ויאמרו להם
הנשיאים יחיו ויהיו חוטבי עצים ושואבי מים וגומ', והנה החיות כבר
אמרוהו/ואם אותם הנשיאים הם היו המדברים, למה
זכר פעם אחרת ויאמרו הנשיאים? אחר
שהכתוב הראשון הקודם מהם
היה גם כן.

והנני מפרש הפסוקים בתופן יותרו השאלות כלם:

ט

(חוב) ויהי כשמוע כל המלכים וגו' [א] וַיְהִי כִּשְׁמֹעַ כָּל־הַמְּלָכִים אֲשֶׁר בְּעֵבֶר
ויתקבצו יחדיו ונומ'. הַיַּרְדֵּן בָּהָר וּבַשְּׁפֵלָה וּבְכָל חוֹף הַיָּם
הנה אמר ויהי כשמוע כל הַגָּדוֹל אֶל־מוּל הַלְּבָנוֹן הַחִתִּי וְהָאֱמֹרִי
המלכים ולא אמר מה הוא הַכְּנַעֲנִי הַפְּרִזִּי הַחִוִּי וְהַיְבוּסִי: [ב] וַיִּתְקַבְּצוּ
שאר שמעו, ואמנם ויהי כשמוע יַחְדָּו לְהִלָּחֶם עִם־יְהוֹשֻׁעַ וְעִם־
ויושבי נבעון שמעו את אשר עשה יִשְׂרָאֵל פֶּה אֶחָד: וְיֹשְׁבֵי גִבְעוֹן שָׁמְעוּ
יהושע ליריחו ולעי וזהו אשר אֵת אֲשֶׁר עָשָׂה יְהוֹשֻׁעַ לִירִיחוֹ וְלָעָי:
שמעו, לפי שהמלכים שמעו מה שזכר למעלה מהמזבח
אשר בנה יהושע וכתב שם
את דברי התורה, ואמרו הלא בחמת זהו פועל המלכים
ההולכים לכבוש ארצות לא להם קראו בשומתם עלי לחמות
בעוקם עליהם, וכיון שכן הוא ויהושע עושה פועל יוצא על
שיכבוש את כל הארץ, אין ראוי שנעשה ככל אשר לכדנו
עושים להלחם עמו מלך מלך לבדו והוא ישמידם/לבל נתקבץ

להיות כלם בקבוצה אחת להלחם עם יהושע ועם ישראל,
והוא ממה שיורה שהיה קבוצם לעשות להבה ואחוה לשיבתו
כלם לעזור לכל אחד מהם בבוא עליו צרה ומוקה ובבוא
ישראל עליו, והנה זכר שהיה מכללם האוי ויושבי נבעון היו
מהאוי כמו שאבאר: ויושבי (נ)
נבעון שמעו ונומ'. הנה לא
זכר בזה הפסוק דבר מלך
נבעון, ולא כתבאר אם היה מלך בקרבו אם לא/לבל לפי
שאמר למעלה ויהי כשמוע כל המלכים, ואחד מהם שזכר
הוא האוי שהיה בנבעון ואם כן מלך היה בו, וכפי זה הדעת
כאמר שיקם הכתוב הדבר הזה שעשו ליושבי נבעון ולא
למלכם, לפי שעם היותו מכלל המלכים בלותה עצה ללחוש
עם

2011 Ministerio de Cultura

[ז] וַיַּעֲשׂוּ גַּם־הֵמָּה בְּעָרְמָה וַיֵּלְכוּ
וַיִּצְטַיָּרוּ וַיִּקְחוּ שַׂקִּים בָּלִים לַחֲמֹרֵיהֶם
וְנֹאדוֹת יַיִן בָּלִים וּמְבֻקָּעִים
[ח] וּמְצֹרָרִים: וּנְעָלוֹת בָּלוֹת וּמְטֻלָּאוֹת
בַּרַגְלֵיהֶם וּשְׂלָמוֹת בָּלוֹת עֲלֵיהֶם וְכָל־
[ט] לֶחֶם צֵידָם יָבֵשׁ הָיָה נִקֻּדִים: וַיֵּלְכוּ
אֶל־יְהוֹשֻׁעַ אֶל־הַמַּחֲנֶה הַגִּלְגָּל
וַיֹּאמְרוּ אֵלָיו וְאֶל־אִישׁ יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ
רְחוֹקָה בָּאנוּ וְעַתָּה כִּרְתוּ־לָנוּ בְּרִית:
[י] וַיֹּאמְרוּ אִישׁ־יִשְׂרָאֵל אֶל־הַחִוִּי אוּלַי
בְּקִרְבִּי אַתָּה יוֹשֵׁב וְאֵיךְ אֶכְרֹת־לָךְ
[יא] בְּרִית: וַיֹּאמְרוּ אֶל־יְהוֹשֻׁעַ עֲבָדֶיךָ
אֲנָחְנוּ וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם יְהוֹשֻׁעַ מִי אַתֶּם
[יב] וּמֵאַיִן תָּבֹאוּ: וַיֹּאמְרוּ אֵלָיו מֵאֶרֶץ
רְחוֹקָה מְאֹד בָּאוּ עֲבָדֶיךָ לְשֵׁם יְהוָה
אֱלֹהֶיךָ כִּי־שָׁמַעְנוּ שִׁמְעוֹ וְאֵת כָּל־אֲשֶׁר
[יג] עָשָׂה בְּמִצְרָיִם: וְאֵת ׀ כָּל־אֲשֶׁר עָשָׂה
לִשְׁנֵי מַלְכֵי הָאֱמֹרִי אֲשֶׁר בְּעֵבֶר הַיַּרְדֵּן
לְסִיחוֹן מֶלֶךְ חֶשְׁבּוֹן וּלְעוֹג מֶלֶךְ־
הַבָּשָׁן אֲשֶׁר בְּעַשְׁתָּרֹת: [יד] וַיֹּאמְרוּ אֵלֵינוּ
זִקְנֵינוּ וְכֹל־יֹשְׁבֵי אַרְצֵנוּ לֵאמֹר קְחוּ
בְיֶדְכֶם צֵידָה לַדֶּרֶךְ וּלְכוּ לִקְרָאתָם
וַאֲמַרְתֶּם אֲלֵיהֶם עֲבָדֵיכֶם אֲנָחְנוּ
[טו] וְעַתָּה כִּרְתוּ־לָנוּ בְּרִית: זֶה ׀ לַחְמֵינוּ
חַם הִצְטַיַּדְנוּ אֹתוֹ מִבָּתֵּינוּ בְּיוֹם צֵאתֵנוּ
לָלֶכֶת אֲלֵיכֶם וְעַתָּה הִנֵּה יָבֵשׁ וְהָיָה
[טז] נִקֻּדִים: וְאֵלֶּה נֹאדוֹת הַיַּיִן אֲשֶׁר מִלֵּאנוּ
חֲדָשִׁים וְהִנָּם הִתְבַּקָּעוּ וְאֵלֶּה
שַׂלְמוֹתֵינוּ וּנְעָלֵינוּ בָּלוּ מֵרֹב הַדֶּרֶךְ
[יז] מְאֹד: וַיִּקְחוּ הָאֲנָשִׁים מִצֵּידָם וְאֶת־פִּי
יְהוָה לֹא שָׁאָלוּ: [יח] וַיַּעַשׂ לָהֶם יְהוֹשֻׁעַ
שָׁלוֹם וַיִּכְרֹת לָהֶם בְּרִית לְחַיּוֹתָם
וַיִּשְׁבְּעוּ לָהֶם נְשִׂיאֵי הָעֵדָה:

עם יהושע, ויצאו לרגו שמעו מה שנתן על יריחו ועל העי, וכמו שהוא עשה להכלל בחופן לחד, ככה עשו גם המה בערמה בחופן לחד כדי להכלל מידי בני ישראל ולהחליט עמהם, ולא חשבו למלכם כי לא לעצמם ולבתיהם ולכן לחר לחר עשה ליריחו ולעי ולא לחר למלכה, כי היתה זאת עצת יועצי הארץ להמרות במלכם ולהמליך בתוכם את בן טבאל ולהחליט עם יהושע ולעבדו, ולבאת מידי מלכם כיון שלא יוכל להועיל, וזה פירוש ויעשו גם המה בערמה, שיהיה הדבר למלכם שבתוכנו עם המלכים בעבר לקת, ויועצי הארץ כתבנו עם יהושע בחופן לקר. וקס כתוב שהקרי הכותב למעלה הוא יועצי הארץ ולא היה להם מלך, לקחוב כפי הפסוקים שהקרי יועצי נבעון היו עם שאר המלכים המזכירים בקבון שעשו להלחם ביהושע, ועם היותם בקרבה עליה הנה מכל לקר הערימו להחליף עם בני ישראל, וזהו ויעשו גם המה בערמה, לא ויעשו המה מלבד מה שעשו בקבון המלכים גם כן עשו בערמה עם ישראל, וקול דרשו גם המה לרבות בני יעקב שלברו במרמה ליועצי שכם שהיו קלה הקרי, ומפני זה עשו גם המה לישראל בערמה, והנה רלק ולגבג זל פירשו הפסוק בחופכים לחרים, וכל דרך קיש יצר בעיניו: וזכר שהנבעונים כלטילו, שלל לקחו לילה כתרגום יונתן בן עוזיאל, או שעשו עמהם מלאכים וגירים כחמרים לגולליהם כלברי המפרשים, ולקחו שקים וכלים ומזונות ומלבושים ישנים כדרך הבאים מארץ רחוקה וכאו אל יהושע, ולא דרשו גם כן עשו בערמה עם ישראל, וקול דרשו גם המה לרבות בני יעקב שלברו במרמה ליועצי שכם שהיו קלה הקרי, ומפני זה עשו גם המה ליזרעאל בערמה, והנה רלק ולגבג זל פירשו הפסוק בחופכים לחרים, וכל דרך קיש יצר בעיניו: וזכר שהנבעונים כלטילו, שלל לקחו לילה כתרגום יונתן בן עוזיאל, או שעשו עמהם מלאכים וגירים כחמרים לגולליהם כלברי המפרשים, ולקחו שקים וכלים ומזונות ומלבושים ישנים כדרך הבאים מארץ רחוקה וכאו אל יהושע, ולא דרשו גם כן עשו בערמה עם ישראל, וקול דרשו גם המה לרבות בני יעקב שלברו במרמה ליועצי שכם שהיו קלה הקרי, ומפני זה עשו גם המה ליזרעאל בערמה, והנה רלק ולגבג זל פירשו הפסוק בחופכים לחרים, וכל דרך קיש יצר בעיניו: וזכר שהנבעונים כלטילו, שלל לקחו לילה כתרגום יונתן בן עוזיאל, או שעשו עמהם מלאכים וגירים כחמרים לגולליהם כלברי המפרשים, ולקחו שקים וכלים ומזונות ומלבושים ישנים כדרך הבאים מארץ רחוקה וכאו אל יהושע, ולא דרשו גם כן עשו בערמה עם ישראל, וקול דרשו גם המה לרבות בני יעקב שלברו במרמה ליועצי שכם שהיו קלה הקרי, ומפני זה עשו גם המה ליזרעאל בערמה, והנה רלק ולגבג זל פירשו הפסוק בחופכים לחרים, וכל דרך קיש יצר בעיניו: וזכר

(ז) שהנבעונים כלטילו, שלל לקחו לילה כתרגום יונתן בן עוזיאל, או שעשו עמהם מלאכים וגירים כחמרים לגולליהם כלברי המפרשים, ולקחו שקים וכלים ומזונות ומלבושים ישנים כדרך הבאים מארץ רחוקה וכאו אל יהושע, ולא דרשו גם כן עשו בערמה עם ישראל, וקול דרשו גם המה לרבות בני יעקב שלברו במרמה ליועצי שכם שהיו קלה הקרי, ומפני זה עשו גם המה ליזרעאל בערמה, והנה רלק ולגבג זל פירשו הפסוק בחופכים לחרים, וכל דרך קיש יצר בעיניו: וזכר

(ו) מארץ רחוקה בחכו ועתה כרתו לכו ברית, וקיש ישראל, לל המתון לא היה רוצה לכרו להם ברית מירלת פן יהיו מהיושבי בקרבם, ולא הנבעוני, עזו תחבולה לחרת שעזבו העם ולא דרשו עוד לדבר לל

(ח) העדה, ויבכו לל יהושע, לל לליו בייחוד ואמרו לו עבדך לכחכו, כלומר לכחכו לין רוצכו להשתעבד לכל העם הזה, כי קס להיות לעבדיך ביחוד ואתה תהיה לכו לרלק ולקיין,

(ט) ולא יהושע שלל לליהם מלין בהו, ומס נזרו לומר שבאו מארץ רחוקה לשם ה', כי שמעו בקרבם לת לשר עשה ה'

(י) למלרים ולסיחון ועוג, ולכן כלטוו מזקיהם לבוא לליהם

(יב"ג) לשלול ברית, והניחו רליה מרוחק לרבם מעלין מוזכם וכליהם

(יד) לשר הביאו, וזכר שלקחו הלבשים מלידם ולת פי ה' לא שללו, ירלה שלקחו רליה מעלין לידם שיבא היה בקודים, ושבבו היותו כן ולת פי ה' לא שללו, ובזה טעו שהיה להם לשקול בקורים ותומים לפני ללעזר הכהן, ויהיה לומרו ויקחו הלבשים ונו', לל בשילי העדה שהם לקחו לותה רליה, לו יאמר שלקחו לותם הבשילים שוכל ומלבה מהלידה שהיו מדילים הנבעונים, ולזה הסכימו עמהם, ולא ויעש (טו) להם יהושע שלום ויכרות להם ברית להחיותם, ומלבד זה וישבעו להם בשילי העדה עליו, זהו סדור הפסוקים: ולמכם להיתר הסבקות לשר העירותם בפרשה, כתב הרלבנ יהושע שלא רלשוכה לשקול ולקרוא לשלום לת כל יושבי הלרן, והנבעונים לא רלו להחליט כי לם להלחם, ומפני זה הוכרכו הערמה הזלת בשר לחר כך כתרלו ובקשו להחליט, והוא מדברי הרמבם בסוף ספר שופטים. והדעת הזה בלמת בלתי מתיישב על הלב, לם לתה שהכתוב לא זכר דבר מזה, ולם לפי שבפי הדין (עם היות שלא רלו להחליט מיד) לם קודם המלחמה כתרלו מזה ובקשו שלום היה רלוי שיתן להם: ולכי לקשו' שעם ברית בהחלט יאמר על החכמה העמומה מבלי עבדות ומס ומבלי עול לקר, לתר הלל יתי * ברית מלאכי ב' ה' היתה לתו החיים והשלום, כי כל הדברים ככתבו בברית, ולמר * ויכרות יהוידע לת מלכי ב' יח הברית בין ה' ובין המלך ובין העם שהיה החכמה והשלום והסכמת הלבבות להטיב, ולמר בחבימלך וכרתה ברית עמך, ועם היות שעם ברית יאמר על החזוק והלמות השלם, הנה לא יאמר בכתוב כי לם כפי מה שלמרתי, והנה הנבעונים לין ספק שידעו ושמעו כתב יהושע מי שירלה להחליט ישלים, לבל ידעו תבלי ההשלמה, והוא שיהיו לשם ויעבדו לותם, ומפני זה לא היה רלוכם לעזות שלום שהוא עם השם והעבדו, כי לם לעזות ברית והוא החכמה והסכימה בלי שם ועבדות, ובלי הסרת העו מהברית כן ה' ולא יתן מלכי ב' יח

(יז) ויסעו בני ישראל ויבאו לעריהם ביום השלישי ועריהם גבעון והכפירה ובארות וקרית יערים: (יח) ולא הכום בני ישראל כי נשבעו להם בה' אלהי ישראל ויליו כל העדה על הנשיאים: (יט) ויאמרו כל הנשיאים אל כל העדה אנחנו נשבענו להם בה' אלהי ישראל ועתה לא נוכל לגעת בהם: (כ) זאת נעשה להם והחיה אותם ולא יהיה בהם קצף על השבעה אשר נשבענו להם: (כא) ויאמרו אליהם הנשיאים יחיו ויהיו חטבים ושאבי מים לכל העדה כאשר דברו להם הנשיאים: (כב) ויקרא אליהם יהושע וידבר אליהם לאמר למה רמיתם אתנו לאמר רחוקים אנחנו מכם מאד ואתם בקרבנו תשבו: (כג) ועתה ארורים אתם ולא יכרת מכם עבד והטבי חטבים ושאבי מים לבית אלהי: (כד) ויענו את יהושע ויאמרו כי הגד הגד לעבדיך את אשר צוה ה' את משה עבדו לתת לכם את כל הארץ והשמיד את כל יושבי הארץ מפניכם ויראנו מאד מפניכם מאת נפשותינו ונעשה את הדבר הזה: (כה) ועתה הנה בידך אנחנו כטוב והישר בעיניך לעשות לנו עשה: (כו) ויעש להם כן ויצל אתם מיד בני ישראל ולא הרגום: (כז) ויתנם יהושע ביום ההוא חטבים ושאבי מים לעדה ולמזבח ליהוה עד היום הזה אל המקום אשר יבחר:

(יז) ויסעו בני ישראל ויבאו לעריהם ביום השלישי ועריהם גבעון והכפירה ובארות וקרית יערים: (יח) ולא הכום בני ישראל כי נשבעו להם בה' אלהי ישראל ויליו כל העדה על הנשיאים: (יט) ויאמרו כל הנשיאים אל כל העדה אנחנו נשבענו להם בה' אלהי ישראל ועתה לא נוכל לגעת בהם: (כ) זאת נעשה להם והחיה אותם ולא יהיה בהם קצף על השבעה אשר נשבענו להם: (כא) ויאמרו אליהם הנשיאים יחיו ויהיו חטבים ושאבי מים לכל העדה כאשר דברו להם הנשיאים: (כב) ויקרא אליהם יהושע וידבר אליהם לאמר למה רמיתם אתנו לאמר רחוקים אנחנו מכם מאד ואתם בקרבנו תשבו: (כג) ועתה ארורים אתם ולא יכרת מכם עבד והטבי חטבים ושאבי מים לבית אלהי: (כד) ויענו את יהושע ויאמרו כי הגד הגד לעבדיך את אשר צוה ה' את משה עבדו לתת לכם את כל הארץ והשמיד את כל יושבי הארץ מפניכם ויראנו מאד מפניכם מאת נפשותינו ונעשה את הדבר הזה: (כה) ועתה הנה בידך אנחנו כטוב והישר בעיניך לעשות לנו עשה: (כו) ויעש להם כן ויצל אתם מיד בני ישראל ולא הרגום: (כז) ויתנם יהושע ביום ההוא חטבים ושאבי מים לעדה ולמזבח ליהוה עד היום הזה אל המקום אשר יבחר:

2011 Ministerio de Cultura

מהם הרבה ולוקח ירקים מהם , שולחים הברית לך מפני
המלחמה כי קם לנגד ה' אלקיהם , לומר שמעה בעלי בריתם
לכבוד ולתפארת ויהיו משרתי לך עליון ולוחצי עמו וסמידיו .
והיה תכלית דבריהם ועתה כרתו לנו ברית , לך לחרו תנו
לנו שלום כי קם ברית לשלך יתחייבו בשם ובעבדות , וישראל
מפני זה הציבוס קולי בקרבי לתה יוצב ולוך לכרות לך
ברית , ל"ל קם תהיה מחוק במעוני תעשה שלום לי ? שלום
לעשה לך עם תכלי השם והעבודה לכל הברית לילו רלוי ,
כי קולי לתה יוצב בקרבי , והתורה כותה * לך תכרות להם (שם)
ברית , ולוך לכרות לך ברית ותעבוד לת תלהיך בקרבי ?
והנה הגבעונים ברקו מדבר עם ישראל כי מלקו בהם רוק
חמה ובילה , והלכו להם ליהושע בדברי תכופה ולת' עבדיך
לנחנו כמו שפירשתי , ויהושע ברלותו הספק שהיו מספקים
העם שלל לליהם מי לתם ומלין תבלו ? ל"ל מליוה עם לתם
ומה שם לרלכם ? והם בהערמתם לך גלו שם ולך הציבו
לשלל מי לתם , לבל הציבו לבד לשלל מלין תבותו , ונם
בזה לך לחרו מלי זה לרן הם לבל בדרך כלל לחרו מלרן
רחוקה נלנו . ולפי שלל יקשה לליהם לם הייתם מלרן
רחוקה מה לכם לבקש בריתנו ? לזה לחרו לשם ה' לקיך כי
שמעבו שמעו וגו' , ולת כל לשר עשה וגו' , ל"ל שמעבו שמעו
שהוא קבת הפבות ומביע העולם נכללו ויתר התלרים

[יו] וַיְהִי מִקְצֵה שְׁלֹשֶׁת יָמִים אַחֲרֵי אֲשֶׁר־ (יו) ויהי מקלה שלשת ימים וגו' .
כָּרְתוּ לָהֶם בְּרִית וַיִּשְׁמְעוּ כִּי־קְרֹבִים וכך שלשת ימים
הֵם אֵלָיו וּבְקִרְבָּו הֵם יֹשְׁבִים: [יז] וַיִּסְעוּ בְנֵי־ לשר כרתו יהושע והנשיאים
יִשְׂרָאֵל וַיָּבֹאוּ אֶל־עָרֵיהֶם בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי ברית לנבעונים לשלום
וְעָרֵיהֶם גִּבְעוֹן וְהַכְּפִירָה וּבְאֵרוֹת ולהחיותם לבד שמעו ישראל
וְקִרְיַת יְעָרִים: [יח] וְלֹא הִכּוּם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל שהנבעונים היו קרובי' לליהם
כִּי־נִשְׁבַּע לָהֶם נְשִׂיאֵי הָעֵדָה בַּיהוָה (יז) ובקרבו הם יושבים , וימעו
אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּלֹּנוּ כָל־הָעֵדָה עַל־ בני ישראל , ל"ל הם מעלמם
הַנְּשִׂיאִם: [יט] וַיֹּאמְרוּ כָל־הַנְּשִׂיאִם אֶל־ כמעו לבוא ל ערים להשמיד
כָּל־הָעֵדָה אֲנַחְנוּ נִשְׁבַּעְנוּ לָהֶם בַּיהוָה להרוג ולקבד נהם , והנה
אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל וְעַתָּה לֹא נוּכַל לָנֹגַע התעוררו לקבד לותם , לפי
בָּהֶם: [כ] זֹאת נַעֲשֶׂה לָהֶם וְהַחֲיֶה אוֹתָם שידעו כפי הדין שהשבועה לו
וְלֹא־יִהְיֶה עָלֵינוּ קֶצֶף עַל־הַשְּׁבוּעָה הבית לשר נעשה בטעות
אֲשֶׁר־נִשְׁבַּעְנוּ לָהֶם: וַיֹּאמְרוּ אֲלֵיהֶם לילה כלום , והיה לם כן בדין
הַנְּשִׂיאִם יְחִיוּ וַיִּהְיוּ חֹטְבֵי עֵצִים וְשֹׁאֲבֵי־ להרנם כתלו לת היה להם
מַיִם לְכָל־הָעֵדָה כַּאֲשֶׁר דִּבְּרוּ לָהֶם כלל לת שלום ולת ברית ולת
שבועה . וזכר ולת הכוס נבי (יח)
ישראל וגו' , כלומר והסבה
שבבי ישראל לת הכו לת
הנבעונים היא , לפי שהנשיאי'
כשבעו להם והם המליטום
וילולו לותם מקרב העם ,
ולמר וילונו כל העדה על
הנשיאים , ולת היתה התלונה
על מה שהשבעו , כי לם על מה שהמילו לותם מידיהם ולת
עשו לותם להרנם , ולבן לת התלוכנו על יהושע כי הנשיאים (יט)
המילום לז . ולפי שעל זה היתה התלונה למרו הנשיאי' לנחנו
כשבעבו להם וגו' ועתה לת נוכל לנגוע בהם , ל"ל רלוי הוא
שלחנו כמליע לת כל הנבעונים מידי בבי ישראל , לפי שלחנו
נשיאי העדה ולחנו בשמה [על כל העדה] עשינו שבועה
ה' לקוי ישראל להחיותם , ולם כן לת נוכל לנגוע בהם
כי נהיה עוברים על השבועה והוא עון פלילי . והנה עשו
גזה טעמה מפורשת , והוא לומרם זלת כעשה להם וגו' , ל"ל (כ)
לם השלום הזה לנחנו מעלמנו עושים לותה בלי שבועה
והוכרת השם הייבו מקיימים לותה לכבודנו ולכבוד
הנשיאות , כי השלום שיהיו השרים רלוי על כל פנים
שיתקיים , וכל שכן בהיות השבועה נה' לקוי ישראל , כי בלמת
יהיה קלף על השבועה לם לת בתקיימה , וזהו שלומרו זלת
פעשה להם , כלומר השלום הזה לם הייבו מעלמנו ובדבור

עושים עמהם חסד , ולכן לין רלוי שיקליפו על זה ,
וזהו שלומר זלת כעשה להם ונחיה לנחנו עושים להם חסד והנה לומר החסד הזה
נחיה לותם , וכבוד גדול לילדם כשלוינו יבלו ממנו החיים , ולכן לת יהיה קלף
על השבועה , רוצה לומר לת תקליפו עליה . והנה הפלירו
הנשיאים שתקיים שבועתם (עם היותה שבועת טעות וכפי
הדין היו יכולים לבטלה) מפני קדוש השם , לכל ילמרו הלומר
לשר ישמעון לת השמועה שנשיאי ישראל עברו על שבועתם ,
ושלרית ישראל יעשו עולה וימלל בפיהם לשון תרמית . והנה
הנשיאים חשבו שיודה העם בזה וישתבב לנם , ולכן סיימו
בזה דבריהם , וכיון שרלו שהעם לת כתלו בזה הולרכו לדבר
פעם שנית , וזהו לומרו עוד וילמרו לליהם הנשיאים ילו (כא)
ויהיו חוטבי עלים וגו' , ל"ל שחזרו הנשיאים לדבר פעם לחרת
ולמרו לל יקר בעיניכם כי מלוע יש בדבר , וזה הוא שיהיו
חוטבי עלים ושולבי מים לכל העדה , ובזה יתקיים שבועתנו
והם

2011 Ministerio de Cultura

והם ישארו למס ועבדו׳ גדול יותר מאשר הוטלה עליה׳ אם שאלו השלום והוא האמת ׳ וכיון שאמרו לכל העדה כתפייסו העם כי חשבו שבזה יהיו להם לעבדי׳ ׳ וגם למה שהיה פשוט אצלם שאם ישאלו שלום היו הם מחוייבים לתתו להם בהיותם למס ועבדות. ואמנם מה שאמ׳ הפסוק עוד כאשר דברו אליהם הנשיאי׳ ׳ (ויורה שאין ענין לזה המאמר) הוא דבק אצלי עם הפסוק הנמשך ׳ יאמר כי כאשר דברו אליהם זה הנשיאים וראה יהושע שהעם הודו בו וקבלוהו מיד קרא הוא לגבעונים ואמר אליהם למה רמיתם אותנו וגו׳ ׳ ורצה בזה לומר אליהם מה התועלת אשר קבלתם באותה הערמה שעשיתם ׳ והמה השיבו גם בזה בערמה ולא אמרו האמת שעשו זה כדי שיכרתו להם ברית ויכצלו מהעבדות ׳ אבל אמרו שעשו אותו כדי להחיות את נפשם ׳ כי חששו שהיה המצוה שימיתום אף על פי שיתנו להם שלום הנה במה שפירשתי הותרו השאלות חמשית וששית :

(כב) הַנְּשִׂיאִים׃ וַיִּקְרָא לָהֶם יְהוֹשֻׁעַ וַיְדַבֵּר
אֲלֵיהֶם לֵאמֹר לָמָּה רִמִּיתֶם אֹתָנוּ לֵאמֹר
רְחוֹקִים אֲנַחְנוּ מִכֶּם מְאֹד וְאַתֶּם
(כג) בְּקִרְבֵּנוּ יֹשְׁבִים׃ וְעַתָּה אֲרוּרִים אַתֶּם
וְלֹא־יִכָּרֵת מִכֶּם עֶבֶד וְחֹטְבֵי עֵצִים
(כד) וְשֹׁאֲבֵי־מַיִם לְבֵית אֱלֹהָי׃ וַיַּעֲנוּ אֶת־
יְהוֹשֻׁעַ וַיֹּאמְרוּ כִּי הֻגֵּד הֻגַּד לַעֲבָדֶיךָ אֵת
אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֶת־מֹשֶׁה עַבְדּוֹ
לָתֵת לָכֶם אֶת־כָּל־הָאָרֶץ וּלְהַשְׁמִיד אֶת־
כָּל־יֹשְׁבֵי הָאָרֶץ מִפְּנֵיכֶם וַנִּירָא מְאֹד
לְנַפְשֹׁתֵינוּ מִפְּנֵיכֶם וַנַּעֲשֵׂה אֶת־הַדָּבָר
(כה) הַזֶּה׃ וְעַתָּה הִנְנוּ בְיָדֶךָ כַּטּוֹב
(כו) וְכַיָּשָׁר בְּעֵינֶיךָ לַעֲשׂוֹת לָנוּ עֲשֵׂה׃ וַיַּעַשׂ
לָהֶם כֵּן וַיַּצֵּל אוֹתָם מִיַּד בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל
(כז) וְלֹא הֲרָגוּם׃ וַיִּתְּנֵם יְהוֹשֻׁעַ בַּיּוֹם
הַהוּא חֹטְבֵי עֵצִים וְשֹׁאֲבֵי־מַיִם לָעֵדָה
וּלְמִזְבַּח יְהוָה עַד־הַיּוֹם הַזֶּה אֶל־הַמָּקוֹם
אֲשֶׁר יִבְחָר׃

אם לא יכרתו להם ברית ׳ וכדי שיכרתו ברית עמם אמרו שבאו מארץ רחוקה ׳ וכללו (כה) דבריהם באמרם הננו בידך כטוב וכישר לפניך עשה ׳ ר״ל שמה שיגזור בזה יתחבר בו הטוב שהוא החסד לפנים משורת הדין והישר שהוא הדין ׳ וזכר שיהושע עשה עמהם טוב ודין ׳ וזהו ויעש (כו) יהושע כן ׳ כי לפי הדין היו בני מות להיות הברית והשבוע׳ והשלום בטעות ׳ ואם כן עשה עמהם חסד והטבה במה שהחיה אותם ׳ ועשה דין במה שנתנם לעבדות. ולפי שהיה מאמר הנשיאים שיהיו חוטבי עצים ושואבי מים לכל העדה ׳ אמר יהושע ראשונה שלא יהיו בעצם כי אם לבית האל ית׳ בשילה ונוב וגבעון ובית עולמים ׳ ובאחרונה אמר לבית ה׳ ולעדה ׳ ר״ל לעדה בהיותם במלחמה וכיבוש הארץ ׳ אבל אחר חלוקת הארץ לא יעבדו כי אם בבית ה׳.

ו

(א) ויהי כשמוע אדוני צדק וגו׳ ׳ הנה מה ששמע אדוני צדק הוא שהשמיד יהושע יריחו ומלכה והעי ומלכה ׳ והיראה שירא ומה ששלח לקרוא המלכים לעזרו לא היה כל זה להלחם עם בני ישראל ׳ כי אם להלחם עם יושבי גבעון. ואמנם הקדים אליו זה (לפי מה שאחשוב) להגיד שמלך ירושל׳ חשב (במ׳ שהשלימו יושבי גבעון עם יהושע) שכבר פשעו יושבי גבעון בזה ארבעה פשיעות גדולות. האחת שבהיות שלכד יהושע יריחו והעי ומלכיהם (וזכר ביחוד המלכי׳ להיות אדוני צדק מלך בהם וירא שמא יקרה לו מה שקרה אליהם) היה ראוי לכל יושבי הארץ שיצטערו עליו וישתדלו לנקום נקמתם ׳ ומפני זה היתה נבלה גדולה אל יושבי גבעון להשלים עם יהושע ׳ ולא שמו לב לרעת אחיהם ולא התעוררו לנקום נקמתם ׳ וזהו ויהי כשמוע אדוני צדק וגו׳ ׳ כי לכד יהושע את העי ויחרימה וגו׳ וכי השלימו ׳ ר״ל וכי עם כל זה השלימו יושבי גבעון עם בני ישראל. השנית חשב איך (כאשר לכד יהושע יריחו והעי והשמיד מלכיהם) יושבי גבעון מרדו במלכם ואותו השליכו

(א) וַיְהִי כִּשְׁמֹעַ אֲדֹנִי־צֶדֶק מֶלֶךְ יְרוּשָׁלַם
כִּי־לָכַד יְהוֹשֻׁעַ אֶת־הָעַי וַיַּחֲרִימָהּ כַּאֲשֶׁר
עָשָׂה לִירִיחוֹ וּלְמַלְכָּהּ כֵּן־עָשָׂה לָעַי
וּלְמַלְכָּהּ וְכִי הִשְׁלִימוּ יֹשְׁבֵי גִבְעוֹן אֶת־
(ב) יִשְׂרָאֵל וַיִּהְיוּ בְּקִרְבָּם׃ וַיִּירְאוּ מְאֹד כִּי
עִיר גְּדוֹלָה גִּבְעוֹן כְּאַחַת עָרֵי הַמַּמְלָכָה
וְכִי הִיא גְדוֹלָה מִן־הָעַי וְכָל־אֲנָשֶׁיהָ
(ג) גִּבֹּרִים׃ וַיִּשְׁלַח אֲדֹנִי־צֶדֶק מֶלֶךְ יְרוּשָׁלַם
אֶל־הוֹהָם מֶלֶךְ־חֶבְרוֹן וְאֶל־פִּרְאָם
מֶלֶךְ־יַרְמוּת וְאֶל־יָפִיעַ מֶלֶךְ־לָכִישׁ וְאֶל־
(ד) דְּבִיר מֶלֶךְ־עֶגְלוֹן לֵאמֹר׃ עֲלוּ־אֵלַי
וְעִזְרֻנִי וְנַכֶּה אֶת־גִּבְעוֹן כִּי־הִשְׁלִימָה
(ה) אֶת־יְהוֹשֻׁעַ וְאֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל׃ וַיֵּאָסְפוּ
וַיַּעֲלוּ חֲמֵשֶׁת מַלְכֵי הָאֱמֹרִי מֶלֶךְ
יְרוּשָׁלַם מֶלֶךְ־חֶבְרוֹן מֶלֶךְ־יַרְמוּת מֶלֶךְ־
לָכִישׁ מֶלֶךְ־עֶגְלוֹן הֵם וְכָל־מַחֲנֵיהֶם וַיַּחֲנוּ
(ו) עַל־גִּבְעוֹן וַיִּלָּחֲמוּ עָלֶיהָ׃ וַיִּשְׁלְחוּ
אַנְשֵׁי גִּבְעוֹן אֶל־יְהוֹשֻׁעַ אֶל־הַמַּחֲנֶה
הַגִּלְגָּלָה לֵאמֹר אַל־תֶּרֶף יָדֶיךָ מֵעֲבָדֶיךָ
עֲלֵה אֵלֵינוּ מְהֵרָה וְהוֹשִׁיעָה לָנוּ וְעָזְרֵנוּ

אחרי גוס והלכו להשלים עם יהושע? וזה קשר גדול ליושבי הארץ שמבלי דעת מלכם ישלימו עם אויביו שזה מרד גדול ׳ ולכן חשש אולי יעשו גם כן אנשי ירושלם כדבר הרע הזה ׳ ובסתר ישלחו גם הם להשלי׳ עם יהושע וימרדו בו כאשר עשו יושבי גבעון ׳ וגם נכלל זה באמרו וכי השלימו יושבי גבעון עם בני ישראל ׳ ר״ל יושבי גבעון השלימו בזולת מלכם במרד ובמעל. והשלישית חשב שאנשי המלחמה וכל שכן עם נשיהם וטפם מקניהם וצאנם לא יוכלו לילך בשדה זמן רב ׳ אם לא יהיה להם ערים לשבת ׳ ושיהושע לא היה יכול לישב ביריחו ובעי כי החרימ׳ ׳ ולכן לא היה מתמיד המלחמ׳ אם לא השלימו יושבי גבעון ׳ ועתה יהיו בקרבם ויתנו להם מזונו׳ ויהיה זה סבת התמדת המלחמה ׳ וזהו ויירא מאד (ב) כי עיר גדולה גבעון כאחת ערי המלחמה. והרביעית חשב שגבעון עשה נבלה בהשלים עם ישראל להיותה עיר גדולה מהעי ואנשיה גבורים ׳ ועכז לא עצרו כח להלחם והלכו להשלים ׳ ומפני כל זה כדי שכל העם ישמעו ויירא ולא יזידון עוד לעשות כדבר

2011 Ministerio de Cultura

כדבר הרע הזה, וגם כדי שישראל לא יתישבו בעריהם (ג) שלח לקרוא חמשת המלכים (ו) להחרים את גבעון. וזכר שהגבעונים שלחו אל יהושע לאמר אל תרף ידך מעבדיך, ר"ל כיון שבעבור היותנו

כִּי נִקְבְּצוּ אֵלֵינוּ כָּל־מַלְכֵי הָאֱמֹרִי [ז] יֹשְׁבֵי הָהָר׃ וַיַּעַל יְהוֹשֻׁעַ מִן־הַגִּלְגָּל הוּא וְכָל־עַם הַמִּלְחָמָה עִמּוֹ וְכֹל גִּבּוֹרֵי [ח] הֶחָיִל׃ וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־יְהוֹשֻׁעַ אַל־תִּירָא מֵהֶם כִּי בְיָדְךָ נְתַתִּים לֹא־

עבדיך רודפי' אותנו מלכי הארץ אל תרף ידך מעלינו. (ז) וזכר שבא יהושע לעזרם ולהצילם ושהקדוש ברוך הוא המם את הגוים ושהשליך עליהם אבנים מן השמים:

[ט] יַעֲמֹד אִישׁ מֵהֶם בְּפָנֶיךָ׃ וַיָּבֹא אֲלֵיהֶם יְהוֹשֻׁעַ פִּתְאֹם כָּל־הַלַּיְלָה עָלָה מִן־הַגִּלְגָּל׃ [י] וַיְהֻמֵּם יְהוָה לִפְנֵי יִשְׂרָאֵל וַיַּכֵּם מַכָּה־גְדוֹלָה בְּגִבְעוֹן וַיִּרְדְּפֵם דֶּרֶךְ מַעֲלֵה בֵית־ [יא] חוֹרֹן וַיַּכֵּם עַד־עֲזֵקָה וְעַד־מַקֵּדָה׃ וַיְהִי בְּנוּסָם מִפְּנֵי יִשְׂרָאֵל הֵם בְּמוֹרַד בֵּית־חוֹרֹן וַיהוָה הִשְׁלִיךְ עֲלֵיהֶם אֲבָנִים גְּדֹלוֹת מִן־הַשָּׁמַיִם עַד־עֲזֵקָה וַיָּמֻתוּ רַבִּים אֲשֶׁר־מֵתוּ בְּאַבְנֵי הַבָּרָד מֵאֲשֶׁר הָרְגוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בֶּחָרֶב׃

פרשה אחת עשר בעמידת השמש בגבעון ליהושע ומה שאמר והתפלל עליו. תחלתה אז ידבר יהושע וגו', עד וישב יהושע וכל ישראל וגו':

ויען וביען היתה זאת הפרשת מטרה לכל המעיינים יורו חציהם נגדה, ראיתי להרחיב הדבור בה, וכדי שאכלול דבריהם ומה שיעירו עליו הכתובים אחקור בה ששה חקירות. בראשונה בדרך שאלה כדרכי, אחר כך אביא שלשה עיונים. אחד במה שנמצא בזה הענין לחכמינו ז"ל. שני בהתרת הספקות שהעירו עליהם השאלות. שלישי בביאור דברי הפרשה כפי הפשט אצלי:

בפועל הנס רלב"ג **השאלה** הראשונה מהו הפועל בנס הזה? האם הוא הבורא ית' או השכל הפועל? והר"לב"ג בספר מלחמו' שלו פרק עשירי מהחלק ב' מ"ו אמר שהפועל בכל הנפלאות בכלל הוא השכל הפועל ושאינו הבורא ית', וטען כל זה מהיו' השכל הפועל מודיע לנביא המופתי' קודם שיבאו, וזה לא יהיה אם לא יהי' הוא הפועל אותם, וגם מאשר יהיה בחק הבורא שנוי וחדוש ידיעה, וגם שיהיה אז פעל השכל הפועל הטבעי יותר שלם ומתמיד מפעל האל בנסים שהוא הפסד ודבר בלתי מתמיד, ואמ' שהשכל הפועל (מצד ידיעתו בסדור הדברים אשר בכאן) יאות אליו פעל הנסים כמו שיאות לו הפעל הטבעי כלו:

בתכלית הנס **השאלה השנית** בתכלית זה הנס, ולהיות התכלית קודם במחשב' ראוי שיקדם ידיעתו, והמחברים אמר' שהתכלית הוא אם להקנות אמונה ושלמות נפשי, או להקנו' טוב גופני ולהציל החשובים, ואם היה הנס בכאן עמידת השמש מתנועתו לא ידענו תכלית אליו, כי נצחון המלחמה כבר יעשהו האל ית"ש גם מלבד עמידת השמש, וכאמרו תשועת ה' כהרף עין, וכבר העיר על זה הר"לב"ג בפירושו לזאת הפרשה', כ"ש שכבר יוכל להיות התשוע' על ידי האבנים שהשליך עליהם האל ית' מן השמים, ונהיה זה ביום ובלילה:

בחומר הנס **השאלה השלישית** בחומר זה הנס, האם היה הנס בגרם השמימיי שנתבטל או נתאחר מתנועתו, או היה בתשועת המלחמ' ומהירות הנצחון? והחכ' הנזכר כתב באותו הספר ובפי' הפרשה ג"כ שהיה הנס במהירות המלחמ' ולא בחומר הגלגל, וטען על זה מפאת הפועל שהיה אצלו השכל הפועל, והוא מושפע מהגרמי' השמימיים ולא יוכל לפעול בהם, ומפאת התכלית שיהיה הנס הגדול ההוא ללא תכלית מתיחס אליו. ואחרים טענו מאשר לא יתקיים העולם אלו היה נח הגלגל היומי, וגם שלהיותו כדורי אי איפשר בו המנוחה. והר"מבם בספר מורה הנבוכים פרק לה' ח"ב העיר על היות הנס הזה בערך ישראל לא בערך הגלגל, אם לא כי הביאו בסודותיו ובקוצר דבריו שמה. והפסוקים עצמם יורו סתירה בזה, כי אמרו ויעמוד השמש יורה שהיה הנס בה, ואמרו ולא היה כיום ההוא לפניו וגו' כי ה' נלחם לישראל יורה שהיה הנס במלחמה:

דף קיג ע"ב

בצורת הנס **השאלה הרביעית** בצורת הנס הזה, ר"ל כי אם היה בגרם השמימיי, האם היה הפסקו מהתנועה ומנוחתו בעצם? או אם היה אחור התנועה והיותו יותר מאוחרת ומתונה כדעת הר' חסדאי ז"ל שהביא במ"כ פ"ג

מספר אור ה' אשר לו? ובפסוקי הפרש' עצמה יראה סתירה בדבר הזה, כי אמרו וידום השמש ויעמוד השמש יורה על הפסק התנועה, ואמ' ולא אץ לבוא יורה שלא בא במהירות כי אם באיחור:

בזמן הנס **השאלה החמשית** בזמן שהתחיל בו זה הנס ובזמן שהתמיד, ר"ל כי אם היה הנס בעמידת השמש או בתשועת המלחמה, באי זה מצב היה השמש כשקרה זה? האם היה בחצי היום כדעת הר"לב"ג, או בעת שקיעתו כדעת הר' חסדאי ז"ל? ובפסוקים יראה סתירה ג"כ בדבר הזה, כי אמרו שמש בגבעון דום וירח בעמק אילון וגם אמרו ולא אץ לבוא, יורה שהיה סמוך לשקיעה, אמנם אמרו ויעמוד השמש בחצי השמים, יורה שהיה בחצי היום, וגם אם התמיד שעות הרבה כדעת חז"ל, או חצי שעה כדעת הר' חסדאי?

עז פ"ב כ"ה

באמצעי **השאלה הששית** באמצעי שנעשה הנס על ידו והוא הנביא, האם יורה זה מעלתו על כל הנביאים ואף על מר"עה? וזה כי אם היה בחומר הגלגל יתחייב שיהיה מעלת יהושע בנבואה למעלה ממעלת מר"עה, יען היתה מעלת הנבואה כפי מעלת המופתים, והיה מעלתם כפי מעלת הנושא אשר יהיו בו, ולהיות חומר הגרם השמימיי יותר מעולה מהחומר השפל, יהיה אכ' מופת יהושע יותר גדול ממופתי משה, והכתו' אמ'* ולא קם נביא עוד בישראל וגו', לכל האותות והמופתים, וכבר העיר גם לזה הר"לב"ג בספרו ובפי' הפרשה. ומלבד שש השאלות האלה הנה נעיר עוד על שאר הספקות אשר בפסוקים כפי הפשט בעיון השלישי בפירוש הפרש', ואחרי הצעת השאלות אתחיל בעיונים:

דברי' לד"י

העיון הראשון במה שנמצא לחז"ל בענין זה הנס, אמרו במסכת ע"ז פ"ב וידום השמש וכמה קם? אריב"ל כ"ד שעות, אזל שית וקם שית, אזל שית וקם שית, כוליה מילתא כיום תמים. ר' אליעזר אומ' ל"ו שעות, אזל שית וקם תריסר, אזל שית וקם תריסר, עמידתו כיום תמים. ור' שמואל בר נחמני אמר מ"ח שעות, אזל שית וקם תרתי סרי, אזל שית וקם תרתי סרי, אזל שית וקם כ"ד שעי, ולא אץ לבא כיום תמים, מכלל דמעיקרא לאו כיום תמים הוה. איכא דאמרי בתוספת' פליגי וגו'. והתבונן שכל שלשת החכמים האלה קיימו וקבלו ד' הקדמות ביניהם בדרוש הזה: ההקדמה הראשונה שהנס הוא הפסק תנועת הגלגל ומנוחתו, והנה קבלוה ממה שאמ' הכתוב וידום השמש ויעמוד השמש:

דף כ"ה ע"א

וההקדמה

2011 Ministerio de Cultura

וההקדמה השנית היא שהתחלת הנס היה בחצי היום ,
וקבלוה מאמרו ויעמוד השמש בחצי השמים :
וההקדמה השלישית היא שהיו שמה שתי עמידות לשמש ,
וששתי פעמים עמד באותו יום , וקבלו זה ממה שאמר וידום
השמש ויעמוד השמש , וגם מאמרו ויעמוד השמש בחצי
השמים , שהוא בחצי היום שהיה בו העמידה הראשונה , ולא
אן לבוא כיום תמים שהוא בעת השקיעה שלא אן לבוא ועמד
שנית :
ההקדמה הרביעית היא בהליכת השמש באותו היום היה שש
שעו׳ מהבקר עד חצי היום , ואז עמד והלך שש שעות
אחרות ועמד , והנה קבלו היות זמן ההליכה תמיד שש
שעות , לפי שבהיות התחלת הנס בחצי השמים וקם לרבנן
שהיום יב׳ שעות , אכ׳ יחוייב שהיה הליכת השמש מהבקר
מעת הזריחה עד חצי היום ו׳ שעות , ובמהלך השני ילך גכ׳
שש שעות אחרות להשלים היום . הנה בארבעת ההקדמות
האלה לא נפל ביניהם מחלוקת כלל , אבל חלקו בזמן
המנוחות והתמדתם . והיה דעת ר׳ יהושע שהיו המנוחות
כמו המהלכים , שש שעות מהלך שש שעות במנוחה , ושהוא
היה כיום תמים , רוצה לומר שכל זה מנוחה ותנועה היה
עולה לכ״ד שעות שהוא היום התמים הכולל יום ולילה .
ור׳ אליעזר אמ׳ שכל אחת מהעמידות היה כפל התנועה
שהם יב׳ שעות בעמידה האחת , וכ״ד שעות בשני העמידות ,
והנה הביאו אל זה הכתו׳ שאמ׳ ולא אן לבוא כיום תמים ,
ידוצה שמה שלא אן לבוא (והוא זמן העמידה בשתי הפעמי׳)
היה כ״ד שעות כיום תמים שהוא בן כ״ד שעות . ור׳ שמואל בר
נחמני אמ׳ שפסוק ולא אן לבוא לא נאמ׳ כ״א על העמידה
האחרונה לבדה , והיא היתה כיום תמים , רוצה לומר כ״ד
שעות , ואמנם המנוחה הראשונה קם ליה שהיה יב׳ שעות
בר׳ אליעזר , לפי שכל עמידת השמש סתם הוא יב׳ שעות
כמו שהוא בלילה בהיותו תחת הארץ . ואחרים אמרו
שהמחלוקת הזה היה בין החכמים האלה בתוספת , רוצה
לומר בזמן המנוחות , שחשב ר׳ יהושע שהיה כ״ד שעות כלם
עמידה , ור׳ אליעזר ל״ו שעות כלם עמידה , ור׳ שמואל
מ״ח שעות כלם עמידה . ושם דרשו על ספר הישר זהו ספר
אברהם יצחק ויעקב שנקראו ישרים , שנ׳ * תמות נפשי מות
ישרי׳ , רוצה לומר ספר בראשית , והיכא רמיזא ? * וזרעו
יהיה מלוא הגוים , אימתי יהיה מלוא הגוים ? בשעה
שעמדה לו חמה ליהושע . ר׳ אליעזר אומר זה ספר משנה
תורה דכתי׳ ביה * ועשית הישר והטוב , והיכא רמיזא ?
* דכתי׳ בהם עמים ינגח יחדיו אפסי ארץ , בשעה שעמדה
לו חמה ליהושע . ר׳ שמואל בר נחמני אומר זה ספר שופטים
וגומ׳ . ושם נאמר עוד , תאנא כשם שעמדה לו חמה
ליהושע כך עמדה לו למשה ולנקדימון בן גוריון , והנה
הוכיחוהו שם למשה מנ״ש , שאמ׳ * היום הזה אחל תת פחדך
ונאמ׳ ביהושע היום הזה אחל גדלך ומאסמכתות אחרות .
הנה זהו מה שהבינו חזל בנס הזה , ומדבריהם הותרו
לדעתם קצת מהשאלות הקודמות . והעולה בידינו מדבריהם
(עם היות שהכתובי׳ אפשר שיפורשו באופן אחר זולת מה
שפירשו אותם ז״ל) שהיה באמת הנס בגרם השמימיי בהפסק
תנועתו , ועליהם ראוי שנסמוך בזה כי הוא האמת
ומסכים לפשט הכתובים . ואמנם איך יותרו הספקות
שזכרתי לדעתי , הנה הוא כפי מה
שאומר :

העיון השני בתשובת השאלות . ולראשונה אומר
שהדעת במציאות השכל הפועל נותן
הצורות הוא דבר נפלו בו אחרוני חכמי הישמעאלים ,
ונמשכו אחריהם רבים מחכמי אומתינו , והוא באמת היה
למכשול ולאבן נגף לפני בני ישראל , כי הם האמינוהו נותן
הצורות ושהוא השם נפשנו השכלית בחיים , וצור ילדם
שכחו שאמ׳ * כי רוח מלפני יעטוף וגו׳ , בהולדת הרוח
ושאר הנפשיות החומריות אמר מלפני יעטוף , אבל בנפש

ההקדמה השנית היא שהתחלת הנס היה בחצי היום ,
וקבלוה מאמרו ויעמוד השמש בחצי השמים :
וההקדמה השלישית היא שהיו שמה שתי עמידות לשמש ,
וששתי פעמים עמד באותו יום , וקבלו זה ממה שאמר וידום
השמש ויעמוד השמש , וגם מאמרו ויעמוד השמש בחצי
השמים , שהוא בחצי היום שהיה בו העמידה הראשונה , ולא
אן לבוא כיום תמים שהוא בעת השקיעה שלא אן לבוא ועמד
שנית :
ההקדמה הרביעית היא בהליכת השמש באותו היום היה שש
שעו׳ מהבקר עד חצי היום , ואז עמד והלך שש שעות
אחרות ועמד , והנה קבלו היות זמן ההליכה תמיד שש
שעות , לפי שבהיות התחלת הנס בחצי השמים וקם לרבנן
שהיום יב׳ שעות , אכ׳ יחוייב שהיה הליכת השמש מהבקר
מעת הזריחה עד חצי היום ו׳ שעות , ובמהלך השני ילך גכ׳
שש שעות אחרות להשלים היום . הנה בארבעת ההקדמות
האלה לא נפל ביניהם מחלוקת כלל , אבל חלקו בזמן
המנוחות והתמדתם . והיה דעת ר׳ יהושע שהיו המנוחות
כמו המהלכים , שש שעות מהלך שש שעות במנוחה , ושהוא
היה כיום תמים , רוצה לומר שכל זה מנוחה ותנועה היה
עולה לכ״ד שעות שהוא היום התמים הכולל יום ולילה .
ור׳ אליעזר אמ׳ שכל אחת מהעמידות היה כפל התנועה
שהם יב׳ שעות בעמידה האחת , וכ״ד שעות בשני העמידות ,
והנה הביאו אל זה הכתו׳ שאמ׳ ולא אן לבוא כיום תמים ,
ידוצה שמה שלא אן לבוא (והוא זמן העמידה בשתי הפעמי׳)
היה כ״ד שעות כיום תמים שהוא בן כ״ד שעות . ור׳ שמואל בר
נחמני אמ׳ שפסוק ולא אן לבוא לא נאמ׳ כ״א על העמידה
האחרונה לבדה , והיא היתה כיום תמים , רוצה לומר כ״ד
שעות , ואמנם המנוחה הראשונה קם ליה שהיה יב׳ שעות
בר׳ אליעזר , לפי שכל עמידת השמש סתם הוא יב׳ שעות
כמו שהוא בלילה בהיותו תחת הארץ . ואחרים אמרו
שהמחלוקת הזה היה בין החכמים האלה בתוספת , רוצה
לומר בזמן המנוחות , שחשב ר׳ יהושע שהיה כ״ד שעות כלם
עמידה , ור׳ אליעזר ל״ו שעות כלם עמידה , ור׳ שמואל
מ״ח שעות כלם עמידה . ושם דרשו על ספר הישר זהו ספר
אברהם יצחק ויעקב שנקראו ישרים , שנ׳ * תמות נפשי מות
ישרי׳ , רוצה לומר ספר בראשית , והיכא רמיזא ? * וזרעו
יהיה מלוא הגוים , אימתי יהיה מלוא הגוים ? בשעה
שעמדה לו חמה ליהושע . ר׳ אליעזר אומר זה ספר משנה
תורה דכתי׳ ביה * ועשית הישר והטוב , והיכא רמיזא ?
* דכתי׳ בהם עמים ינגח יחדיו אפסי ארץ , בשעה שעמדה
לו חמה ליהושע . ר׳ שמואל בר נחמני אומר זה ספר שופטים
וגומ׳ . ושם נאמר עוד , תאנא כשם שעמדה לו חמה
ליהושע כך עמדה לו למשה ולנקדימון בן גוריון , והנה
הוכיחוהו שם למשה מנ״ש , שאמ׳ * היום הזה אחל תת פחדך
ונאמ׳ ביהושע היום הזה אחל גדלך ומאסמכתות אחרות .
הנה זהו מה שהבינו חזל בנס הזה , ומדבריהם הותרו
לדעתם קצת מהשאלות הקודמות . והעולה בידינו מדבריהם
(עם היות שהכתובי׳ אפשר שיפורשו באופן אחר זולת מה
שפירשו אותם ז״ל) שהיה באמת הנס בגרם השמימיי בהפסק
תנועתו , ועליהם ראוי שנסמוך בזה כי הוא האמת
ומסכים לפשט הכתובים . ואמנם איך יותרו הספקות
שזכרתי לדעתי , הנה הוא כפי מה
שאומר :

העיון השני בתשובת השאלות . ולראשונה אומר
שהדעת במציאות השכל הפועל נותן
הצורות הוא דבר נפלו בו אחרוני חכמי הישמעאלים ,
ונמשכו אחריהם רבים מחכמי אומתינו , והוא באמת היה
למכשול ולאבן נגף לפני בני ישראל , כי הם האמינוהו נותן
הצורות ושהוא השם נפשנו השכלית בחיים , וצור ילדם
שכחו שאמ׳ * כי רוח מלפני יעטוף וגו׳ , בהולדת הרוח
ושאר הנפשיות החומריות אמר מלפני יעטוף , אבל בנפש

השכלית אמ׳ ונשמות אני עשיתי . האמינוהו שהוא צרור
החיים , וששכר הנשמו׳ הוא הדבקם עמו אחר המות ,
והתחייב אליהם שהתאחדו בו והיה כצדיק כרשע ולא האמינו
בדברי האשה החכמה שאמרה * והיתה נפש אדוני צרור׳
בצרור החיים את ה׳ אלקיך , ביארה שהצרור הוא הבורא
יתברך . האמינוהו השומר והמשגיח בעולם הזה , ולא נתנו
לב למה שאמ׳ דוד המלך ע״ה * בדבר ה׳ שמים נעשו וגו׳ , כי
הוא אמר ויהי וגומר , אשרי הגוי אשר ה׳ אלקיו וגו׳ , משמים
הביט ה׳ ראה את כל בני האדם ממכון שבתו השגיח את כל
יושבי הארץ היוצר יחד לבם המבין וגומר , הנה ביאר שאותו
האל שברא העולם הוא אלקי ישראל ובחר בהם , והוא
הוא המשגיח בעולם הזה . האמינוהו המשפיע בנביאים
המנבא אותם , והתחייב אליהם היות הנבואה דבר טבעי ,
והכחישו דברי הנביא ישעיהו ע״ה * כה אמר האל ה׳ בורא
השמים ונוטיהם רוקע הארץ וגומ׳ , נותן נשמה לעם עליה
וגומ׳ , אני ה׳ קראתיך בצדק ואחזק בידיך וגומ׳ , שביאר
שהאל שברא שמים וארץ הוא נותן הנשמה הוא המדבר
לנביא ומחזיק בו להשלים העם על ידו , כמו שאמר * לפקוח
עינים עורות וגומ׳ , ואע״פי שיהיה זה פעמים על ידי
אמצעי , אין המלט מהיות הנבואה ממנו יתברך ברצון
פשוט פרטיי ועל דרך נס , וחתם הדברים אני ה׳ הוא
שמי וכבודי לאחר לא אתן . האמינוהו פועל הנפלאות
כלם , ושאין הבורא יתברך פועל אותם , ושכחו מאמר
מרע״ה * מי כמוך באלים ה׳ מי כמוך נאדר בקדש נורא
תהלות עושה פלא , והמשורר אמר * אתה האל עושה פלא ,
ואמר עוד דוד המלך ע״ה * הודו לאלקי האלקים וגו׳ ,
הודו לאדוני האדונים וגו׳ לעושה נפלאות גדולות לבדו וגו׳ ,
לעושה השמים בתבונה וגומ׳ , לרוקע הארץ על המים וגו׳ ,
לעושה אורים גדולים וגומ׳ את השמש לממשלת ביום , למכה
מצרים בבכוריהם וגומ׳ , הנה ביאר שהאל יתברך הוא
אלקי האלקים , רוצה לומר סבת השכלים הנבדלים , ואדון
האדונים , רוצה לומר אדון הגלגלים שהם אדוני הארץ ,
כמו שפירשוהו במכילתא ז״ל , והביאו הרב המורה פ״ו ח״ב .
הוא הוא שברא העולם , הוא עצמו פועל הנפלאות ואין
עמו אל נכר בזה , וראוי היה לשיהיה כן , כי היה מעשה
הנסים ממין הבריאה הרצונית המיוחדת אליו יתברך ואינה
מהסדור הטבעי הנהוג המסור לכוכבים ולכל צבא השמים
או לשכל הפועל לדעת המאמינים אותו . בי אדוני מה
אומר אחרי אשר הפך ישראל דברי אלקים חיים ושמו
פניהם כחלמיש , לומר שיי׳ ואלקים הנמצא בדברי הנביאים
ובפעל הנסים הוא שם השכל הפועל , אוי לאזנים שכך
שומעות , ועליהם באמת נאמר * כחשו בה׳ ויאמרו לא
הוא , וימירו את כבודו בשכל נבדל אחרון וקטן שבשכלים ,
ויאמרו אלה אלקיך ישראל אשר העלוך מארץ מצרים . שומו
שמים על זאת , הנה בני אדום לא תשוער חכמת חכמיו
ובינת נבוניו תסתתר כי אין מספר , ויולדו להם אנשים
חכמים ונבונים וידועים , הביאו עצה עשו פלילה בחכמת
הדבור , בחכמת הטבע , ובאלהיות ובכל חכמת
הלמודים , חכמו מחכמת כל בני קדם ואין קצה לספריהם
אשר חברו , ועם זה שלחו יד בתורת משה איש האלקים
והענדוה עטרו׳ להם , ועתה עברו איי כתיים וראו , האם
היה בהם איש שיספק בחידוש העולם או בדבר מהנפלאות ?
ראו דבריהם במהות הנפש ובהשארותה ובנבואה
ובמופתים , היש בהם פוצה פה ומצפצף נגד פשוטי
התורה עם כל הפלגת חקירותיהם בחכמות ? ויחפאו
בני ישראל דברים אשר לא כן ודברו אשר לא כדת על
ה׳ ועל משיחו בחדוש העולם , בהשגחת האלוה וידיעתו ,
במהות הנפש ובהשארותה , במעשה הנסים ובכל יתר
האמונות האמתיות . הנה זה עם נבל ולא חכם נפלו
במהמורות בל יקומו , ויכתבו אותם על ספר למען
ירון קורא בו , הביטו וראו אם יש מכאוב כמכאובינו ,

שמו׳ א׳ כ״ה כט״
תהלי׳ לג״ו
ישעיה מ״ב ה׳
שם
שמות ט״ו תלי׳ ע״ז שם קל״ו
פר׳ בשלח
ירמיה ה׳ י״ב

2011 Ministerio de Cultura

2011 Ministerio de Cultura

ויאמר יהוה אל משה ואל אהרן לאמר: איש איש כי יהיה טמא לנפש או בדרך רחקה מכם או למשפחתיכם ועשה פסח ליהוה: בחדש השני בארבעה עשר יום בין הערבים יעשו אתו על מצות ומררים יאכלהו: לא ישאירו ממנו עד בקר ועצם לא ישברו בו ככל חקת הפסח יעשו אתו: ואיש אשר הוא טהור ובדרך לא היה וחדל לעשות הפסח ונכרתה הנפש ההוא מעמיה כי קרבן יהוה לא הקריב במועדו חטאתו ישא האיש ההוא: והגר אשר יגור אתכם ועשה פסח ליהוה כחקת הפסח וכמשפטו כן יעשה חקה אחת יהיה לכם ולגר ולאזרח הארץ: וביום הקים את המשכן כסה הענן את המשכן לאהל העדת ובערב יהיה על המשכן כמראה אש עד בקר: כן יהיה תמיד הענן יכסנו ומראה אש לילה: ולפי העלות הענן מעל האהל ואחרי כן נסעו בני ישראל ובמקום אשר שכן שם הענן שם חנו בני ישראל: על פי יהוה יסעו בני ישראל ועל פי יהוה יחנו כל ימי אשר הענן יעל על המשכן יחנו: וגם כי האריך הענן על המשכן ימים רבים ושמרו בני ישראל את משמרת יהוה ולא יסעו: ויש אשר היה הענן ימים מספר על המשכן ועל פי יהוה יחנו ועל פי יהוה יסעו: ויש אשר היה הענן מערב עד בקר והענן נעלה בבקר ונסעו או יומם ונעלה הענן ונסעו: או חדשים או ימים בהארך הענן על המשכן לשכן עליו ויחנו בני ישראל ולא יסעו ובהעלתו ויסעו: על פי יהוה יחנו ועל פי יהוה יסעו את משמרת יהוה שמרו על פי יהוה ביד משה: ויהי בנסע הארן ויאמר משה קומה יהוה ויפצו אויביך וינסו משנאיך מפניך: ובנחה יאמר שובה יהוה רבבות אלפי ישראל: ויסעו מהר יהוה דרך שלשת ימים והארן נסע לפניהם דרך שלשת ימים לתור להם מנוחה: וענן יהוה עליהם יומם בנסעם מן המחנה: ויהי נ

איוב ט' ג' וכו'

המולט ׳, ואיוב אמר * לאמנם ידעתי כי כן ומה יצדק
אנוש עם קל תכסם לבב וחמין כח וגומ׳, המעתיק הרים
ולא ידעו וגו׳, המרגיז ארץ ממקומה וגומ׳, האומר לחרס
ולא יזרח ובעד כוכבים יחתום, הוא הזוה הפלאות הנעשות
בארץ לבמים שיעשו בזמן ובכוכבים שהם הנזמים הבכבדים·
ונתן הסבה בזה ואמר * כונה שמים לבדו וגומר, ודורך על
במותי ים, ואומר עושה עש כסיל וכימה וחדרי תימן · ונתן
גזרה כוללת שבאמצעי כלם יפעל הפלאות, וזהו שאומרו
* עושה גדולות עד אין חקר ופלאות עד אין מספר, לפי
שביון שהאל יתׄ עשה השמים כמו שעשה היס והיבשה וככה
ארץ הכוכבים כמו שברא הרוחות וחדרי תימן, ראוי הוא
שם כן שבאלו ואלו יעשה גדולות ונפלאות לאין מספר,
ואנקוק הנביא אמר מבאיש לזה * ראוך יקילו הריס
זרם מים עבר נתן תהום קולו רום ידיהו נשא, שאז ירא
עמד זבולה לאור חציך יהלכו לנוגה ברק חניתך,
בזעם תצעד ארץ באף תדוש גוים, יצאת לישע עמך לישע
את משיחך וגומ׳, שזה כלו נאמר על בני יהושע · ואמר
ראשונה שעשה עמו להפליא בארץ במה שפעל ביריחו, וזהו
ראוך יקילו הריס, ובהעברת הירדן ביבשה וזהו זרם מים
עבר נתן תהום קולו וגו׳, ובעמידת השמש בגבעון וזהו שאז
ירא עמד זבולה, ואמר לאור חציך יהלכו לנוגה ברק חניתך
על האבנים שהשליך הקב״ה בזמן לוחו הבם על האמורי מן
השמים להומם ולהרגם · ואח׳ שהבה התחברו שם אבות,
להלחם רשעת הגוים, ובשני שבועת הלבות להטיב לישראל,
וזהו שאמר בזעם תצעד ארץ באף תדוש גוים שהם האומות,
יצא׳ לישע עמך שהם ישראל לישע את משיחך שהוא יהושע וגו׳
הבה התבאר מזה שהיה קומר זה הבם בגרם השמיטי בהפסק
תבועתו, ואמנם הסתירה שיראה בבתובים בעבין הזה
אפרש אותה בעיון השלישי בפיוק הפרשה, והותרה בזה
השאלה השלישית:

התר השאלה הל׳

ובשאלה הרביעית אשיב שאורת הבם הזה היה ביטול תבועתו,
והתימה מהרר מבלבי זל (שהוא מבומי לאומי ישראל) מי
הביאו לברוח מהאמין מבוקה בנלגל והפסק תבועתו ובטה
להאמין בו לאיזור תבוע׳? הלא היה זה לבלו יותר לפשרי
מוה? הבה בלאת שביהם ביטול התבוע׳ ואיזורה מאה שהיא
ושוי בל שהוא מהבדור לאור הגרמים השמיימיים עליו בתבע׳
בחק הטבע ושביהם ביבולת הלבי לפשריים מלוד, בחות
זה בן מות זה· ולא הביאו לזה לאמרו ולא לן לבא ביום תמיס?
הבה בשאלה בחילן בטן, בי הבתוב יבבול פירושים בחו
שאבאר בפירוש הפרשה, וגם לאמרו וידום השמש ויעמוד
השמש לא יבבול שיהיה פירושו לאיזור התבועה, בי לא
מבוחתה והפסקה · הבה אל׳ רשוי שבאמין שהיה העבין בחו
שירה פשט הבתובים, וכחו שבבלותם זל בשאלתם הראשית
שהיה הפסק תבועה לא לאיזורה, ולאמר הסתירה שיראה
בפסוקים הוה העבין לאבי לפרש אותה בעיון השלישי
בפירוש הפרשה, והותרה השאלה הרביעית:

התר השאל׳ הה׳

ובשאלה החמישית אשיב שבפי פשט הבתובים הבה יבבול
שהיה תחלת הבם בהיות השמש בבחי היום, והוא אמרו
ויעמוד השמש בבחי השמים, ואיכו מהבושי לאמ יבשה יהושע
זה לם היה לו בחי השמים שהוא רבה שהיה הכרחי
להשלים הבשמה? בי בבר אמרתי שהוא רבה שהיה הכרחי
לעם לרדוף אחרי האויבי׳ מבבעון ועד עמק אילון שהיה
מרחק גדול, ולא היה מהאפשר שיעברו בלו היום הוא
מחבליתו עד השקיעה בי רב מהם הדרך, ובל שבן שיבשה
זה עם התמהמהות המלחמה, ולבן בשה שאז בבבעון דום
וירח בעמק אילון, בי עד אותו בבול היה בריך האור, ולא
התפלל אלא שיתמיד אור היום עד היותם בעמק אילון,
וזהו וירח בעמק אילון, רומה לומר וירח ידום עד היות
ישראל בעמק אילון בבול מהאילון, ולפי זה לא יתחייב
מלשון הבתוב שהיה זה בימוך לשקיעת השמש, ולא שהיה

כבר הירח מגולה לעיניהם בעמק אילון, בי אם שהיה
יהושע יודע שבעת הגלותה שמה תבלה המלחמה, ורמז
המקום הנאות לרדיפת המלחמה בפי התורה והתברתי
לבלחון האויבים · הנה הפירו׳ הזה בבר יבבלוהו הבתובים,
אבל לדעתי לא היה הבם בי אם בעת שקיעת השמש במו
שאפרש בדברי הפרשה · והעולה מזה שבני הדעות הפשריים
בלם בבואים למבין ויזרים למונחי דעת במו שאבאר, עם
היות שהוא (במו שהבאתי) המבויון היות הבם בחבי היום:
ואמנם התחדת הבם בעותי משמוע דברי ה׳ תבדקי זל
שבתב שהתמיד בקרוב לחבי שעה, והנה לומן קטן בזה לא
יבבא יהושע בם בל׳ גדול ולא יאבה הקדוש ברוך הוא מדור
הגרמים השמיימיים, ואם הביאו אל זה בדי שיהיה הבם בלתי
מורגש לישראל בהיותם במלחמה, וב״ש לאומות שלא הגיעה
אליהם בו הקדמת ידיעה, במו שירחה מדבריו, הנה יהיה
הב״ה הבם בלתי מורגש לא יבבה אומה בי בהיותו בלתי מורגש לא יבבה אומה
וזלזול בפשיי, ובהיותו בל בך בטן לא יבבה שום גופני
והגלה, וא״ב בח הבם לגלות מורך בלל, וחי בפשי שבאמת לא
ידעתי הוה אם זה יבשר׳ אם הבאתו בדב׳ הרלב״ג או המעתיק
בדברי ה׳ תבדקי, וטוב מאניהם דעת בחמי התלמוד,
שהטעם שבבלם אמר שהתמיד העמידה בשני הפעמים שהיה
עשר שעות, והגדול שבבלם יאמר שהתמידו העמידות הים
מ״ח שעות, ומי יודע אם בתפרשם הבם הוה בלותו זמן
הרבה? עם היות שרובי האנשים בשיראל שליהם העבה
בשמה ובתענוג או בחבל והדלבה לא ירגישו בזמן על
בחמת, בי מהם בשמה ובמוה יראה שלהם הזמן בבר
ולדוחנים ומלטערים יראה יותר בדוך, ואם בן לא יורגש
בפי הטמת · ועם היות המבוחה הזאת לגלגל שנים עשר
שעות (שהוא לעת ר׳ יהושע והוא היותר מתישב) מי המוכיח
שהלומות במלחמה לא ירגישו בו מאד? ואם הרגישוהו לא
זברו הבתוב, אף בי רשיבו בל הלומות מבבימים עליו
ובפרי דברי הימים אשר להם יזברו הבם הזה והוא מאה שיור׳
שבתפרשם שלשם, והותרה השאלה החמישית:

התר א׳ בשאלה הו׳

ובשאלה הששית אומר שבאשר דברים בהתרה · האחד הוא
שהמחברים הבינו שענין הבשים והשפלות מזיג עשבי
מוזיבי הבבוהה, ויהיה מעלת הבניה במעלת מופתיו·
ואבי בבר בתבתי בספר מחזה אדי אשר לי הבוזר שאיבו בן,
בי פעל הבשים והשפלות ליבש מזיג עשבי בבוהה, ובי
איבו מהבטל שאדם יבבח ולא יעשה בשים, ואיבם מאה
שיורו מעלת הבניה, לפי שהם לא יעשו בי אם בפי הטורך
והברח הדעה, רבה דברי הרשבם זל בפ״ק מהלבות יסודי
התורה בספר המדע אמר זל, מאה דביבו עה לא האמינו
בו ישראל מפני האותות וב״ל, אלא בל האותות שעשה לפי
הטורך עדין לא להניח רשיה על הבבוהה· הוצרך להדגיש
את המצריים קרע את הים והאילם בתוכו, ברבבו
למזון והוריד להו את המן, למחו בקע להם האבן, בפרו
בו עדת קרח בלעה אותם הארץ, וב״ש בל שאר האותות
עב״ל · הנה הסב׳ למה שאמרתי: ואבי בבר פירשתי
בפירושי לספר אלה הדברים בפ׳ וזאת הברב׳, שאין פי׳ ולא בל ״
קם בניה עוד בישראל וגומ׳ לבל האותות והמופתי׳ אלא
היה בחובו במעלת הבשים, אלא היתה זאת הבוונה עם
היה רשוי שיאמר בבל האותות והמופתים, אבל פירושו
ואמתתו הוא, שהבדיל משה אדוברו מבין שאר הבדילים
במעלת הבבוהה לא במעלת הבשים, ולזה אמר ולא קם
בניה עוד בישראל במשה אשר ידעו ה׳ פבים, בי בלבוף
ומעלת ההרחות הזה היתה מעלתו בלחת · ואמנם
אמרו עוד לבל האותות והמופתים אשר שלחו ה׳ לעשות
וגומ׳, פירושו בולם האותות והמופתים אשר שלחו ה׳
לעשות בארץ מצרים בפי טורך העת והברח העבין שהיו
בו, הנה היה הקב״ה מדבר אליו בולם הבשים פה אל
פה, עם היותו יושב בארץ מצרי׳ עיר בלתי מוברת

2011 Ministerio de Cultura

לקבל הצפע ולשרות הכפוחה על הכניס להיותה מלחה
שמות ט' כ"ט גלולים, כמו שאמר * כאשר יצאתי את העיר אפרוש כפי אל ה'
ונו', שהיה העיר מוכע גדול אל הדבוק, ולזה אמר לשד
ידעו ה' פניס אל פניס, לכל הלוחות והמופתים אשר שלחו
לעשות בארץ מצרים, שהיה המעלה בזה שידעו ה' פניס אל
פניס לכל חות וחות שלחו לעשות בארץ המצריים הבלתי
מוכנת, ואם כן לא היתי המעלה בכניס, כי אם בהתודעות
שהיה עושה עמו על כל כם וכם, עם היות הארץ בלתי עוור'
אליו, ואמה שאמר אשר שלחו ה' תדע ותשכיל כי אם לא
עשה כניס לאחרי לא היה זה למשה בזיון וקנף וקוטן מעלה,
כי הוא לא עשה כי אם הניסים שהעת וההכרח הביאו אליהם
ושם' שלחו לעשותם, ואם לא קרה עת ברם לשיערכו ישראל
הנפלאות ולא הוכרך להעמיד השמש על ידו וקרה זה בימי
פתר ב' יהושע, למה יהיה מפני זה גדול כתו ממשה לדוכנו? הדבר
נשאלה ו' השני לשד בעניין הוה הוא מה שזכר הר' קמחי ז"ל בס"ה,
והוא שאם היה כח יהושע גדול מפאת נושאו שהוא הגרס
השמיני, הנה מופת לנקות השכיחה עם משה היה יותר
גדול הרבה, להיות נושאו יותר קשוב לאין תכלית, והנה
המכיתו ז"ל על זה במכ' סוכה בקומ' שומעים תלמידי' היו
פני' ד"ק כ"ף ובב"ד ק"ל לו להבל, שלשים מהם רקויים שתשרה שכיחה עליהם כמשה
רביכו, ושלשי' מהם רקויים שתעמוד להם חמה כיהושע,
ובאמרם שתשרה עליהם שכיחה רמזו אל זה הדבקות לשד בו
כתיקד משה כמו שאמרתי. ואומר אני שכבר בשה הטעכה
הזאת גם כן בסוף התורה, שאמ' ולכל היד החזקה ולכל
המורא הגדול אשר עשה משה לעיני כל ישראל, והתבונן
למה לא אמר ביד החזקה ובמורא הגדול אשר שלחו ה' ואמר
אשר עשה משה? ולמה בניני מצרים אמר אשר שלחו ה' ולא
אמר אשר עשה משה? וידוע שבכלם שלחו ה' ובלם עשה
משה, אבל היה להודיע שאשר הניסים שלחו ה' לעזותם,
והבקות השכיחה בעם ישראל לא שלחו ה' לעזותו, לפי שהיה
הקב"ה שולח לפניהם מלאך, ואמ' * כי לא אשלח בקרבך
ומשה הפניר בדבר עד שהלך הלא ית' עמהם ואמ' * נגד כל
עמך אעשה פלאות אשר לא נכראו בכל הארץ ובכל הגוים
ורואה כל העם אשר אתה בקרבו את מעשה ה' כי נורא הוא
ונו', ועל זה אמר ולכל היד החזקה ולכל המורא הגדול אשר
עשה ונו', ואל"ל שהוא גלוי שכיכה, לל היות השכיכה המלאית
מגולה וברורית לעין כל, כמו שאמר * וכבוד ה' נראה בהלל
מועד לעיני בני ישראל, ואמ' שעשה משה שיהיה זה לעיני
בני ישראל שיהיו כלם רואים הכבוד פתע לחל מועד בכל
יום ויום, וזהו שעשה משה לפי אשר הוא פשטו, וזהו בחית
תכלית המדרגות אשר זכה אליו ילוד אשה ברוך אשר בחר
בו. הנה התבאר שעם היות שמשה לא עשה כם כזה הנה
עשה כם אחר גדול ממנו: הדבר השלישי הוא, שכבר

שמות ט' כ"ט
שם

פתר ג' נשאלה ז' ועם נשאלה מ' עיין פ"ב דף כ"ה

שמות ל"ג ג' שם

עיין בהגדה על פסח במדבר י"ד י'

פתר ג' נשאלה ח'

(יב) אז ידבר יהושע, לומר יהושע כשרא' שיחזרו המלכים מתקבלים בכפפה וגם כלתה בפזו להזמילם ואת כל קיליהם, כדי שתשאר הארץ בבזת לפני בני ישראל, בהיות גבורי הקומות מתים בל יהיו רפלים בל יקומו, וכל שאר העמי' תפול עליהם אימתה ופחד. ולפי שהיה זה ממוך לנקיעת החמה, ורלה השמש יורד להכנם תחת הארץ בכחיות נבעון והתחילה הלבנה להרחו' עולה מן הארץ בעמק אילון, והיו שניהם חמה ולבנה זה ממול זה וזה בנגד זה, כי היה שם הלבנה קרוב למלוחה, אשר יהושע שלם יחזיק היום ויתקע השמש תהיה מכוכה עמומה לבני ישראל, כי לילך ירדפו לאחרי לויניהם בחיזון לילה ולפלה ושם לא יהיו חור בחזיכה יתהלכו? מפני זה התפלל לקל ית' שיעמיד השמש במקום אשר הוא שם לא

[יב] אָז יְדַבֵּר יְהוֹשֻׁעַ לַיהוָה בְּיוֹם תֵּת יְהוָה
אֶת־הָאֱמֹרִי לִפְנֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיֹּאמֶר,
לְעֵינֵי יִשְׂרָאֵל שֶׁמֶשׁ בְּגִבְעוֹן דּוֹם וְיָרֵחַ
בְּעֵמֶק אַיָּלוֹן:

חולין דף ס' ע"א

הושע י"ג תלי' קכ"ב ח' ויקל ח' ל"ג שמות י"ג י"ט משלי ט' י' שמו' ב' ג' ט"ו

2011 Ministerio de Cultura

יאמר שהוא דבר יהושע והתפלל לה׳ על היום ההוא שיתן השם
לפני בני ישראל, ובעבור זאת היום שיתכוה השם בידיהם
התפלל ואמר לפני בני ישראל שמש בגבעון דום. לו יאמר
שדבר יהושע לה׳ מלותו היום שיתן האמורי לפני בני ישראל,
רל שהתפלל קלין שבלותו יום יתכוה כלו לפני בני ישראל
ויהיה היום לאור השמש, לו שדבר יהושע לה׳ בעבין לותו
יום שיהיה נותן את האמורי לפני בני ישראל, כי דבר קלין
והתפלל בעבין לותו היום ואמר שמש בגבעון דום וגו׳. וזכר
שלא התבודד לאותה התפלה ולא בפרד מהעדה להתפלל,
אבל לעיני כלם דבר, והיתה תפלתו שמש בגבעון דום וירח
בעמק אילון. וכוכל לפרש למ״ל לעיני בני ישראל שהיו למ״ל
המבה, כמו * למען אחי ורעי, * לתת לותכו ביד האמורי, תלים קיב כב
יאמר שהתפלל לאל בעבין לותו היום ושהיה זה לבבת עיני כני ישראל שלא ירלו בחשך, ושהיות השמש על האדץ ירלו
וירדפו את האויבים, כי העין לא יבבל המותב לם לא
יהיה שם אור, וזהו לעיני בני ישראל. ואמרו שמש בגבעון
דום חיכו כוזי לשמש, אבל הוא תפלה לאל שידום ויעמיד
השמש ויפסיקהו מתכועתו, ויהיה דום כמו * שום תשים דברים יז יל
עליך אלך פועל יוצא, ואף שיהיה מקור כבר ישמש על האוזי
והתפלה לאל ית׳ שידום השמש בהיותו בבת גבעון ולא ירד
עוד, וכן ידום הירח בהיותה בבת עמק אילון ולא תעלה
עוד, והותרו בזה הספק הראשון מאז ידבר יהושע לה׳,
והשני מאמרו ביום תת ה׳:

וירום השמש וירח עמד עד יקום גוי אויביו הלא היא
בתובה על ספר הישר. זכר שאל״ת עצה שאלתו
ובקשתו וידום השמש שעמד מתכועתו היומית, וירח עמד
מתכועתו העולה הוא למעלה, וזה התמיד עד יקום גוי
אויביו, ל״ל עד השלמת בקמת ישראל (שהיה גוי אחד בארץ)
מאויביו ממש מלבי האמורי וחיליהם, ואמר זה להגיד כי
הבם הזה לא היה בדיך אם היה השם ית׳ עוצה הבקמה, כי
במקבה אלך לאזור הבה בלילה אחד מלה ושמונים ואמצה
אלף ולא הוצרך לבם השוא אור השמש, אבל בארץ היה בדיך
אלי להבקש גוי ישראל בידיהם אויביו, ולא היו יכולין
לברוח אותם ולהבקש ממם בחזק. ואמרו אלא היה בתובה
על ספר הישר, בתב רש״י ז״ל (בתוספות שעשה לפי׳ הבביקי)
שספר הישר הוא ספר בראשית, ושברמו באמרו ביוסף
* והבה השמש והירח ואחד עשר בוברים משתחוים לי שבון בראשי׳ לז ט׳
ליהושע שהיה משבט יוסף שהשתחוו לו השמש והירח
כשהעמידם ברקיע. ואחזוב אבי שיחזור לבקמה אזבר שישרל
בעלמו יקום מאויביו, ואמר שאותה בקמה היותה כעזית על
ידם ובבת אותו הבם השמימי הבה משה רביבו בספר התורה
שהוא ספר הישר יעד עליה, כי ראוי אותה בשבועתו וזכותו
אם בן מייע לזה הבם כמו שזכרתי, ויהיה זה בפרשת ואאת דברים לג
הברבה באמרו * אין באל ישורון רובב שמים בעזרך ובגאותו כו וכו׳
שחקים מעונה אלקי קדם וגו׳ ויגרש מפביך אויב ויאמר השמד
וישבון ישראל בטח וגו׳, אשריך ישראל מי במוך עם נושע
בה׳ מגן עזרך ואשר חרב גאותך ויבחשו אויביך לך ואתה על
במותימו תדרוך, ירמה שאל״ת שי׳ רובב השמים בעזר ישראל,
ואין זה בי אם בהבינו אותם לבל אשר יפון ובהעמידו
השמש והירח בעבורם, ואזהיה זה בדי שישראל יקמו הבקמה
בידיהם, וזהו ויגרש מפביך אויב ואמר השמד, ואזה היתה
סבה לאזבן ישראל בעז, ל״ל בי בהשמד המלבים הלבה בבזו
הארץ, וסיים דבריו שישראל עם נושע בה׳ שהוא ית׳ היה
המושיע בעצם ואמת, ועבו עצה זה בחופן שיאשר לישראל
בבוד ותפארת הבלחון, וזהו ואשר חרב גאותך ויבחשו אויביך
לך ואתה על במותימו תדרוך, הבה בלא ספק מצה אדובבו
במקום הזה בבח על זאת הבקמה, ועליה אמר בתן יהושע
הלא היא בתובה על ספר הישר, והותר הספק האמצי:
ואחזוב שאבקלום המבים לזה במה שתרג׳ ואתה על במותימו
תדרוך, על פריבת מולבי מלביהון תדרוך, רצה שבמותימו
הם הקמצה מלבים האלה שמה יהושע לאבזי המלבא׳ שישימו
רגליהם על צואריהם, ולגאות מעלתם קראם במותימו.
ואם על במותימו תדרוך אמרו על המלבים האלה רצוי הוא
שנאמר שגם בן אמר רובב שמים בעזרת השמד, והוא
היותר קרוב מבל מה שדרשו בו חז״ל ובתבו עליו
המפרשים:

(יג) **ויעמוד** השמש בבזי השמים ולא אץ לבוא ביום תמים. בבר ידעת שהשמי׳ אשר הם מעל לארץ בבח רחציבו יקראו בזי השמים, לפי שהבזי האחר מהשמים הו׳ למעלה מן הארץ, ואמרו בשן בזי השמים היבו בזי היום ולא יתקייב ממבו, אבל בהיות השמש למעלה מהאופק יאמר שהוא בזי השמים, ואע׳ שעת היות השמש בעת שהיא במוך לשקיע׳ הבה היא מהפלת שלא בשקע, ותמיד עמד השמש למעלה מהאופק שהוא הבקרא בזי השמים אשר היה בו, במו שאמר שמש בגבעון דום, ועבין זה שזברו התבוביי׳ שהשמש לאחרי שקיעתו וירידתו למטה מהאופק הנה עוד יקיר על הארץ מביבוביו בבמו שעה וחצית שעה, ולזה ספר בשן שלא היה החור האחד לאחרי השקיע׳ מהבשאר לאחרי ביאת השמש, אבל בשעת היות השמש בזי השמים שהם למעלה מהאופק, לא היה בזה למעלה מהאופק ולא בזי השמים שהם בזי העליון מהשמים, ולא שיו לבוא, ל״ל שלא בשקע כיום תמים וזהו ולא שיו לבוא כיום תמים, והבה לשון שיו לשון באמר תמיד על התבידות, בי אם גם על הקרבה
נספ׳ יז עז במקום, באמרו * בי שיו לך הר לפרים, ואמר בשן שלא בתקרב השמש לבוא ולהשתקע תחת הארץ בשיעור יום תמים שהם יב׳ שעות שהוא היום התמים מלבד הלילה. והבה אמרו וידום השמש הוא בפור אבן הגלגל לאחרי התפלה על תשלום הבקמה, ואמרו עוד ויעמד השמש בזי השמים הוא להגיד השיעור מהזמן לשר בח, ושעמד בזי השמי׳ העליון

[יג] וַיִּדֹּם הַשֶּׁמֶשׁ וְיָרֵחַ עָמָד עַד־יִקֹּם גּוֹי
אֹיְבָיו הֲלֹא־הִוא כְּתוּבָה עַל־סֵפֶר
הַיָּשָׁר וַיַּעֲמֹד הַשֶּׁמֶשׁ בַּחֲצִי הַשָּׁמַיִם
[יד] וְלֹא־אָץ לָבוֹא כְּיוֹם תָּמִים: וְלֹא
הָיָה כַיּוֹם הַהוּא לְפָנָיו וְאַחֲרָיו לִשְׁמֹעַ
יְהוָה בְּקוֹל אִישׁ כִּי יְהוָה נִלְחָם
לְיִשְׂרָאֵל:

הזה למעלה מהאופק, ולא שיו לבוא שהיה בל זה ביום תמים. והבה לא זבר הירח בספוק ויעמוד השמש, לפי שלא בא בי אם להגיד שהיה השמש ממעל לאופק ולא בשקע תחתיו, וזה לא יסבול שיאמר בירח שהיה עולה, ועוד בי מאחר שהיה מתיבסת אליו בתבועתה, הבה מה שבי׳ בשמש מהספק התבועה ידענו שהיה בן בירח, והתבאר מזה היתר הספק:
הגלגלי והרביעי והשני והשביעי שהעירותי בספוקי:

(יד) **ולא היה** ביום ההוא לפניו ולאחריו לשמוע ה׳ בקול איש בי ה׳ בלחם לישראל, יאמר שלא היה ביום ההוא לפניו ולאחריו, וזה אם בגודל הבלחון ואם בפעלת הבם, ובל שבן בהיות בעזה בל זה על פי שאלת יהושע ובקשתו, וזהו לשמוע ה׳ בקול איש. ולפי שלא יחשב מזה שהיתה בל מעלתו בבוזה גדולה ממעלת משה לבן אמר עוד בי ה׳ בלחם לישראל, ל״ל שלא יורה זה מעלת יהושע, בי לא בעזה הבם בעבורו, בי אם להיות האל בלחם לישראל ובעבורם העמיד השמש בדקיע השמים, וזה מבבים למה שאמרתי מענין הבסים שלא יורו בהבדק על מעלת הבבוזה בי אם על טורך השעה וזבות המבבלים. ואחר אמר ולא היה ביום ההוא, דרשו חז״ל (והוא פי׳ בתה בבתוב) שלא היה יום באותו יום לפניו ולאחריו, ל״ל בתורך זבהתמדה, שהוא היום הגדול שהיה בימים, בי עם היות שבאמת בל זה על פי התבך

המצך שעשה משה במדבר בעמידת תבונת הגלגל, עמם הדרוך והפסוקים כאשר עם לבבי, והנה הלכתי
הנה לית היה יום אחד אבל היה לילה והפסק הקור בזה לפי שמעתי דבית רבים מנור מסביב נמה
זמן הרבה, ומזה ירצה שאין הפסוק הזה שולל היות שהמיהו בנם הזה, ואני מלאתי
הנם בנרם העמים, והוא הפסק העמיקי • הנה ביארתי לאדני ה׳:

פרשת שתים עשרה במלחמות שעשה יהושע למלכי הארץ והעריס אשר לבל • תחלתה ויבא יהושע וכל ישראל
עמו הגלגלה עד ויהושע זקן בא בימים • והנה לעיר בפסוקים החלה עד שלשת כדי להמשיך
המנהג כפשוט הפרשיות:

השאלה הראשונה באמרו ויבא יהושע וכל ישראל
עמו אל המקום הגלגלה, יורה
שהיה זה לאחרי כלות המלחמ׳ וזה כן לפי לפי אחר זה ויכוכו
קשות המלכים וגומ׳, ויונד ליהושע לאמר כאלו קשות
מלכים וגו׳, ויאמר יהושע גולו אחבים וגו׳ ואתם אל תעמודו
וגו׳, ויהי ככלות יהושע ובני ישראל להכותם וגו׳, וישובו כל
העם אל המחנה אל יהושע מקדה? וירצה שהיה המחנה
במקדה ושם שבו אז אל הגלגלה:

השאלה השנית במלחמה שנלחם אחר כן עם מלך
אמור ועם שאר המלכים, והשם ית׳
אמר לו אל תירא מהם וגו׳, את כוסיהם תעקר ואת
מרכבותיהם תשרף באש, ולמה הוא זה בזאת המלחמה לעקר
הסוסים ולשרוף העגלות מה שלא הוא במלחמה אחרת?

השאלה השלישית באמרו רק כל הערים העומדות
על תלם לא שרפם ישראל כי אם
אמור וגו׳, ולמה שרף אמור מכל שאר הערים? ועם היות
שבלשון באמרו כי אשה אסר לו שישרוף אמור ועל פיו עשו בל פר׳
יהושע, אין ראוי שנסתפק בזה, אחר שלא כמלא בכתוב בל״ת דק כ״ן
היכן הוא עליו:

השאלה הרביעית באמרו ימים רבים עשה יהושע
את כל המלכים האלה מלחמה
וגו׳, ולמעלה אמר לכך יהושע בפעם אחת, כל שבל המלכים
האם שזכר לכך בפעם אחת בלי הפסק קול׳ שעשו אל הגלגל,
ועתה יאמר שימים רבים עשה מלחמה וכו״ל אמרו שיהושע בא״ר פל
בתעלל במלחמה כדי שלא יקללו ימיו ויקללו בעבור זה כ״ב רפ״נ
והוא דרך דרש, ועמו לא יותרה גם כן האלה הזאת:

השאלה החמשית באמרו שיהושע וכל ישראל קמו על
חברונה ולכדו אותה, ושנם כן
יהושע וכל ישראל לכדו דבירה, ושיהושע השמיד הענקים
שם׳ ויכרות את הענקים מן ההר מן חברון וגו׳, ולמעה
הוא אומ׳ שכלב לכד קרון ושהוא הורים את הענקים משהל
ושלכד עתניאל בן קנז את דביר, ובעבור זה נתן לו את
עכסה בתו לאשה, ואם כן איך אמר כאן שיהושע וכל
ישראל לכדוס? וחברונה הוא חברון ודבירה הוא דביר,
כי כן כזכרו במלכים מלך חברון מלך דביר, ונם בספר
שופטים נזכר לאחרי מות יהושע שהוריעוס בני יהודה,
ואם כן איך ייחס בכאן גרוש הענקים ולכידת חברון
אל יהושע?

השאלה הששית באמרו וחלה מלכי הארץ אשר הכו
בני ישראל, ולמה לא אמר אשר
הכו אותה ובני ישראל כמו שאמר למעלה, וחלה מלכי הארץ
אשר הכה יהושע ובני ישראל וככה היה ראוי שיזכיר באשה?
ועם היות שזכרו בסוף, עדיין יקשה למה לא זכרו בתחלה?
ועוד כי אם בא לזכור המלכים אשר הכה יהושע
למה זכר חרמותם והוא בלתי
נאות עם?

והנני מפרש הפסוקים בקופן יותרו השאלות כלם:

[טו] וישב יהושע וכל ישראל עמו הגלגלה וגו׳. כלל׳ל כתב שיהושע שב אל המחנה הגלגלה, ואחרי היותו עם הנידו לו שהיו חמש׳ המלכי׳ נחבאים במערה במקדה והורה לאזור שמה ולנות שילנו עליהם לבבים, ושהעם ירדוף אחרי אויביו ושבו אל המחנה מקדה ואז הוציאו אותם ואלה אותם, וזה בחמת דעת נפסד בפסוקים, כי איך (אחרי שבעזה הכם מעמידת השמש עד יקום גוי אויביו) יצוה יהושע עם כל המחנה אל הגלגלה מבלי שיעזה נקמה? וכאשר בארנו׳ ידע שהיו המלכים נחבאים בח פעם אחרת ואז עשה המלחמה כלה כמו שאמר ויהי ככלות יהושע ובני ישראל להכותם מכה רבה, שאז היתה המכה רבה לא קודם לזה • ודעתי הוא שהפור הוא כלל ופרט, אחר שאמר הכתוב בדרך כלל וירוס השמש וירד עמד עד יקום גוי אויביו וגו׳,

[טז] וַיָּנָס יְהוֹשֻׁעַ וְכָל־יִשְׂרָאֵל עִמּוֹ
[יז] אֶל־הַמַּחֲנֶה הַגִּלְגָּלָה: וַיִּנָּסוּ חֲמֵשֶׁת
הַמְּלָכִים הָאֵלֶּה וַיִּחָבְאוּ בַּמְּעָרָה
[יח] בְּמַקֵּדָה: וַיֻּגַּד לִיהוֹשֻׁעַ לֵאמֹר נִמְצְאוּ
חֲמֵשֶׁת הַמְּלָכִים נֶחְבָּאִים בַּמְּעָרָה
[יט] בְּמַקֵּדָה: וַיֹּאמֶר יְהוֹשֻׁעַ גֹּלּוּ אֲבָנִים
גְּדֹלוֹת אֶל־פִּי הַמְּעָרָה וְהַפְקִידוּ עָלֶיהָ
אֲנָשִׁים לְשָׁמְרָם: וְאַתֶּם אַל־תַּעַמֹדוּ
[כ] רִדְפוּ אַחֲרֵי אֹיְבֵיכֶם וְזַנַּבְתֶּם אוֹתָם אַל־
תִּתְּנוּם לָבוֹא אֶל־עָרֵיהֶם כִּי נְתָנָם יְהוָה
[כא] אֱלֹהֵיכֶם בְּיֶדְכֶם: וַיְהִי כְּכַלּוֹת יְהוֹשֻׁעַ
וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל לְהַכּוֹתָם מַכָּה גְדֹלָה
מְאֹד עַד־תֻּמָּם וְהַשְּׂרִידִים שָׂרְדוּ מֵהֶם
[כב] וַיָּבֹאוּ אֶל־עָרֵי הַמִּבְצָר: וַיָּשָׁב כָּל־
הָעָם אֶל־הַמַּחֲנֶה אֶל־יְהוֹשֻׁעַ
מַקֵּדָה בְּשָׁלוֹם לֹא־חָרַץ לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל
[כג] לְאִישׁ אֶת־לְשֹׁנוֹ: וַיֹּאמֶר יְהוֹשֻׁעַ פִּתְחוּ
אֶת־פִּי הַמְּעָרָה וְהוֹצִיאוּ אֵלַי אֶת־חֲמֵשֶׁת

והנלים מפזר והוא ויבא יהושע וכל ישראל אל המחנה הגלגלה וגו׳, ואחר זה חזר לפרש איך היתה נקמת העם מלויהו בלותו יום, ולמה לא היה כיום ההוא לפניו ולאחריו ובמה נלחם ה׳ לישראל בלותו יום, ופירש זה כלו היה בשלשה דברים • האחד בנלחון המלכים עלמם, כי כלם [כג] החריסם מבלי שיחלש אחד מהם, וכלם תלה יהושע על עץ לשרלו לותם מרחוק ויספקו עליהם כפים כל עוברי דרך, ועל כלם הקים תל לחבים לעד ולזכרון כמו שפירשתי • השני בנקמת קיילה׳ וכל העם אשר אתו, כמו שאמ׳ ויהי ככלות יהושע ובני ישראל להכותם מכה רבה עד תמם והשרידים שרדו וגו׳, והיה כל זה בלותו יום הלחי המופלא בהיותם שמה בנבעון, ואחרי שובם מרדוף אחרי האויבים לאחר ויבואו כל העם אל המחנה אל

2011 Ministerio de Cultura

[כג] הַמְּלָכִים הָאֵלֶּה מִן־הַמְּעָרָה׃ וַיַּעֲשׂוּ כֵּן וַיּוֹצִיאוּ אֵלָיו אֶת־חֲמֵשֶׁת הַמְּלָכִים הָאֵלֶּה מִן־הַמְּעָרָה אֶת׀ מֶלֶךְ יְרוּשָׁלַ͏ִם אֶת־מֶלֶךְ חֶבְרוֹן אֶת־מֶלֶךְ יַרְמוּת אֶת־ מֶלֶךְ לָכִישׁ אֶת־מֶלֶךְ עֶגְלוֹן׃ [כה] וַיְהִי כְּהוֹצִיאָם אֶת־הַמְּלָכִים הָאֵלֶּה אֶל־ יְהוֹשֻׁעַ וַיִּקְרָא יְהוֹשֻׁעַ אֶל־כָּל־אִישׁ יִשְׂרָאֵל וַיֹּאמֶר אֶל־קְצִינֵי אַנְשֵׁי

הלכים: וזכר שכל המלכים (מב)
הללה ואת עריהם ואת
מלכם ואת נוייהם לכד
יהושע בפעם אחת ונומר׳
כי השם נלחם לישראל.
ואחר כל התשועות הללה
אמר ויעב יהושע הגלגלה
וגו׳, וזה הפסוק הוא עצמו
הנזכר למעלה, אלא שבת
שם בכלל וכאן בפרט,
והותרה עם זה התלה
הרלשונה:

(כג, כט) בפעם אחת כלי הפסק, וזה שאחר ואת מקדה לכל יהושע וגו׳, ואיל עבר ללבנה ומשם ללכישה ומשם לעגלונה ולחברונה ושבו ישרל הלכידה בין עגלון לחברון ולכלה והכה יהושע לז את כל

כַּתְּפוֹת מִלְחֲמָה הֶהָלְכוּא אִתּוֹ קִרְבוּ שִׂימוּ אֶת־רַגְלֵיכֶם עַל־צַוְּארֵי הַמְּלָכִים הָאֵלֶּה׃ כה וַיִּקְרְבוּ וַיָּשִׂימוּ אֶת־רַגְלֵיהֶם עַל־צַוְּארֵיהֶם׃ וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם יְהוֹשֻׁעַ אַל־תִּירְאוּ וְאַל־ תֵּחַתּוּ חִזְקוּ וֶאֱמָצוּ כִּי כָכָה יַעֲשֶׂה יְהוָה לְכָל־אֹיְבֵיכֶם אֲשֶׁר אַתֶּם נִלְחָמִים אוֹתָם׃ כו וַיַּכֵּם יְהוֹשֻׁעַ אַחֲרֵי־כֵן וַיְמִיתֵם וַיִּתְלֵם עַל חֲמִשָּׁה עֵצִים וַיִּהְיוּ תְלוּיִם עַל־הָעֵצִים עַד־הָעָרֶב׃ כז וַיְהִי לְעֵת בֹּא הַשֶּׁמֶשׁ צִוָּה יְהוֹשֻׁעַ וַיּוֹרִידוּם מֵעַל הָעֵצִים וַיַּשְׁלִיכוּ אֹתָם אֶל־ הַמְּעָרָה אֲשֶׁר נֶחְבְּאוּ־שָׁם וַיָּשִׂימוּ אֲבָנִים גְּדֹלוֹת עַל־פִּי הַמְּעָרָה עַד־עֶצֶם הַיּוֹם הַזֶּה׃ כח וְאֶת־מַקֵּדָה לָכַד יְהוֹשֻׁעַ בַּיּוֹם הַהוּא וַיַּכֶּהָ לְפִי־חָרֶב וְאֶת־מַלְכָּהּ הֶחֱרִם אוֹתָם וְאֶת־ כָּל־הַנֶּפֶשׁ אֲשֶׁר־בָּהּ לֹא הִשְׁאִיר שָׂרִיד וַיַּעַשׂ לְמֶלֶךְ מַקֵּדָה כַּאֲשֶׁר עָשָׂה לְמֶלֶךְ יְרִיחוֹ׃ כט וַיַּעֲבֹר יְהוֹשֻׁעַ וְכָל־יִשְׂרָאֵל עִמּוֹ מִמַּקֵּדָה לִבְנָה וַיִּלָּחֶם עִם־לִבְנָה׃ ל וַיִּתֵּן יְהוָה גַּם־אוֹתָהּ בְּיַד יִשְׂרָאֵל וְאֶת־מַלְכָּהּ וַיַּכֶּהָ לְפִי־חָרֶב וְאֶת־כָּל־הַנֶּפֶשׁ אֲשֶׁר־בָּהּ לֹא־ הִשְׁאִיר בָּהּ שָׂרִיד וַיַּעַשׂ לְמַלְכָּהּ כַּאֲשֶׁר עָשָׂה לְמֶלֶךְ יְרִיחוֹ׃ לא וַיַּעֲבֹר יְהוֹשֻׁעַ וְכָל־ יִשְׂרָאֵל עִמּוֹ מִלִּבְנָה לָכִישָׁה וַיַּחַן עָלֶיהָ וַיִּלָּחֶם בָּהּ׃ לב וַיִּתֵּן יְהוָה אֶת־לָכִישׁ בְּיַד יִשְׂרָאֵל וַיִּלְכְּדָהּ בַּיּוֹם הַשֵּׁנִי וַיַּכֶּהָ לְפִי־חָרֶב וְאֶת־כָּל־הַנֶּפֶשׁ אֲשֶׁר־ בָּהּ כְּכֹל אֲשֶׁר־ עָשָׂה לְלִבְנָה׃ לג אָז עָלָה הֹרָם מֶלֶךְ גֶּזֶר לַעְזֹר אֶת־לָכִישׁ וַיַּכֵּהוּ יְהוֹשֻׁעַ וְאֶת־עַמּוֹ עַד־בִּלְתִּי הִשְׁאִיר־לוֹ שָׂרִיד׃ לד וַיַּעֲבֹר יְהוֹשֻׁעַ וְכָל־יִשְׂרָאֵל עִמּוֹ מִלָּכִישׁ עֶגְלֹנָה וַיַּחֲנוּ עָלֶיהָ וַיִּלָּחֲמוּ עָלֶיהָ׃ לה וַיִּלְכְּדוּהָ בַּיּוֹם הַהוּא וַיַּכּוּהָ לְפִי־חָרֶב וְאֶת כָּל־ הַנֶּפֶשׁ אֲשֶׁר־בָּהּ בַּיּוֹם הַהוּא הֶחֱרִם כְּכֹל אֲשֶׁר עָשָׂה לְלָכִישׁ׃ לו וַיַּעַל יְהוֹשֻׁעַ וְכָל־ יִשְׂרָאֵל עִמּוֹ מֵעֶגְלוֹנָה חֶבְרוֹנָה וַיִּלָּחֲמוּ עָלֶיהָ׃ לז וַיִּלְכְּדוּהָ וַיַּכּוּהָ לְפִי־חָרֶב וְאֶת־ מַלְכָּהּ וְאֶת־כָּל־עָרֶיהָ וְאֶת־כָּל־הַנֶּפֶשׁ אֲשֶׁר־בָּהּ לֹא־הִשְׁאִיר שָׂרִיד כְּכֹל אֲשֶׁר עָשָׂה לְעֶגְלוֹן וַיַּחֲרֶם אוֹתָהּ וְאֶת־כָּל־הַנֶּפֶשׁ אֲשֶׁר־בָּהּ׃ לח וַיָּשָׁב יְהוֹשֻׁעַ וְכָל־יִשְׂרָאֵל עִמּוֹ דְּבִרָה וַיִּלָּחֶם עָלֶיהָ׃ לט וַיִּלְכְּדָהּ וְאֶת־מַלְכָּהּ וְאֶת־כָּל־עָרֶיהָ וַיַּכּוּם לְפִי־חָרֶב וַיַּחֲרִימוּ אֶת־כָּל־נֶפֶשׁ אֲשֶׁר־בָּהּ לֹא הִשְׁאִיר שָׂרִיד כַּאֲשֶׁר עָשָׂה לְחֶבְרוֹן כֵּן־עָשָׂה לִדְבִרָה וּלְמַלְכָּהּ וְכַאֲשֶׁר עָשָׂה לְלִבְנָה וּלְמַלְכָּהּ׃ מ וַיַּךְ יְהוֹשֻׁעַ אֶת־כָּל־הָאָרֶץ הָהָר וְהַנֶּגֶב וְהַשְּׁפֵלָה וְהָאֲשֵׁדוֹת וְאֶת כָּל־מַלְכֵיהֶם לֹא הִשְׁאִיר שָׂרִיד וְאֶת כָּל־הַנְּשָׁמָה הֶחֱרִים כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל׃ מא וַיַּכֵּם יְהוֹשֻׁעַ מִקָּדֵשׁ בַּרְנֵעַ וְעַד־עַזָּה וְאֶת כָּל־אֶרֶץ גֹּשֶׁן וְעַד־גִּבְעוֹן׃ מב וְאֵת כָּל־הַמְּלָכִים הָאֵלֶּה וְאֶת־אַרְצָם לָכַד יְהוֹשֻׁעַ פַּעַם אֶחָת כִּי יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל נִלְחָם לְיִשְׂרָאֵל׃ מג וַיָּשָׁב יְהוֹשֻׁעַ וְכָל־יִשְׂרָאֵל עִמּוֹ אֶל־הַמַּחֲנֶה הַגִּלְגָּלָה׃

יא

[א] וַיְהִי כִּשְׁמֹעַ יָבִין מֶלֶךְ־חָצוֹר וַיִּשְׁלַח אֶל־ יוֹבָב מֶלֶךְ מָדוֹן וְאֶל־מֶלֶךְ שִׁמְרוֹן וְאֶל־ [ב] מֶלֶךְ אַכְשָׁף׃ וְאֶל־הַמְּלָכִים אֲשֶׁר מִצָּפוֹן בָּהָר וּבָעֲרָבָה נֶגֶב כִּנְרוֹת וּבַשְּׁפֵלָה׃

(א) ויהי כשמוע יבין מלך חצור וגו׳. זכר שתקרי מלכות המלכים זכור, שמע זה יבין מלך חמור ותכן כל המלכים לזכר נקותו מקום ולזכר מלפון בהר

ובערבה ונומר, ויבאו עם (ז) מחניהם עם רב ככול לזכר על שפת הים, וזכר שהביאו סום ורכב רב מאד, וילמה שתצטו להכלל בזה ובשהעלה זה בשמלו המלכי׳ התתרים, ומפני

2011 Ministerio de Cultura

יהושע יא

ומפני שהיו בעוכם בסוסים וברכבים, לכן הוצרך הקל׳ ית׳ (ו) לחזק את לב ישראל ולומר ליהושע קל תירא מפניהם כי כעת מחר אתן את כלם חללים לפניכם, ולכן מוהו את סוסיהם תעקר ואת מרכבותיהם תשרוף באש, יען הם בעוכו בהם וזה להם בזיון וקלקל, ומלבד זה טוב עליו גם כן (כלי ישראל לא יקחו בוסיהם ומרכבותיה׳ ולא יבעוכו בהם גם הם) שיעקר הסוסים וישרוף המרכבות, כי לה׳ היועה ולא בגבורת הסום יחפץ, והותרה בזה הזחלה הזכית:

(י) וישב יהושע בעת ההיא וילכוד את חצור וגו׳. זכר שלבד מה שהקדים והרג יהושע את כל העם הנה לכד ערימם ומרכותם. (יא) והנה שרף את חצור לבדה לפי שחלך חצור הוא התחיל במלחמה הזאת, והוא קצין וקרא את המלכים להלחם עם ישראל, ומפני זה היה מהראוי שתשרף עיר ממלכתו לבל יעשה עוד מלך כמוהו, ואם ירצ׳ לעזותו יפחדו מכני ישראל ויכום עד בלתי השאיר בהם שריד, ולא הותירו מהם לא אחד ולא שנים, ולא הספיקו לשרוף כל הערים אשר עמדו על תלם חוץ מחצור לבדה, כי היא היתה ראש כל הממלכות האלה:

(יב) וכל ערי המלכים האלה וכל מלכיהם לכד יהושע ויכם לפי חרב החרים אותם כאשר צוה משה עבד יהוה׳: (יג) רק כל הערים העמדות על תלם לא שרפם ישראל זולתי את חצור לבדה שרף יהושע: (יד) וכל שלל הערים האלה והבהמה בזזו להם בני ישראל רק את כל האדם הכו לפי חרב עד החשמדם אותם לא השאירו כל נשמה: (טו) כאשר צוה יהוה את משה עבדו כן צוה משה את יהושע וכן עשה יהושע לא הסיר דבר מכל אשר צוה יהוה את משה: (טז) ויקח יהושע את כל הארץ הזאת ההר וכל הנגב וכל ארץ הגשן וכל השפלה והערבה והר ישראל ושפלתה: (יז) מן ההר החלק העולה שעיר ועד בעל גד בבקעת הלבנון תחת הר חרמון ואת כל מלכיהם לכד ויכם וימיתם: (יח) ימים רבים עשה יהושע את כל המלחמות האלה: (יט) לא היתה עיר אשר השלימה את בני ישראל בלתי החוי יושבי גבעון את הכל לקחו במלחמה: (כ) כי מאת יהוה היתה לחזק את לבם לקראת המלחמה למען החרימם לבלתי היות להם תחנה כי למען השמדם כאשר צוה יהוה את משה: (כא) ויבא יהושע בעת ההיא ויכרת את הענקים מן ההר מן חברון מן דביר מן ענב ומכל הר יהודה ומכל הר ישראל את עריהם החרים אותם יהושע: (כב) לא נותר ענקים בארץ בני ישראל רק בעזה בגת ובאשדוד נשארו: (כג) ויקח יהושע את הארץ ככל אשר דבר יהוה אל משה ויתנה יהושע נחלה לישראל כמחלקתם לשבטיהם והארץ שקטה מלחמה:

(ג) ובנפות דור מים: הכנעני ממזרח ומים והאמרי והחתי והפרזי והיבוסי בהר והחוי תחת חרמון בארץ המצפה: (ד) ויצאו הם וכל מחניהם עמם עם רב כחול אשר על שפת הים לרב וסוס ורכב הרבה מאד: (ה) ויועדו כל המלכים האלה ויבאו ויחנו יחדו אל מי מרום להלחם עם ישראל: (ו) ויאמר יהוה אל יהושע אל תירא מפניהם כי מחר כעת הזאת אנכי נתן את כלם חללים לפני ישראל את סוסיהם תעקר ואת מרכבותיהם תשרף באש: (ז) ויבוא יהושע וכל עם המלחמה עמו עליהם על מי מרום פתאם ויפלו בהם: (ח) ויתנם יהוה ביד ישראל ויכום וירדפום עד צידון רבה ועד משרפות מים ועד בקעת מצפה מזרחה ויכום עד בלתי השאיר להם שריד: (ט) ויעש להם יהושע כאשר אמר לו יהוה את סוסיהם עקר ואת מרכבותיהם שרף באש: (י) וישב יהושע בעת ההיא וילכוד את חצור ואת מלכה הכה בחרב כי חצור לפנים היא ראש כל הממלכות האלה: (יא) ויכו את כל הנפש אשר בה לפי חרם החרים לא נותר כל נשמה ואת חצור שרף באש: (יב) ואת כל ערי המלכים האלה ואת כל מלכיהם לכד יהושע ויכם לפי חרב החרים אותם כאשר צוה משה עבד יהוה: (יג) רק כל הערים העמדות על תלם לא שרפם ישראל זולתי את חצור לבדה שרף יהושע: (יד) וכל שלל הערים האלה והבהמה בזזו להם בני ישראל רק את כל האדם הכו לפי חרב עד החשמדם אותם לא השאירו כל נשמה: (טו) כאשר צוה יהוה את משה עבדו כן צוה משה את יהושע וכן עשה יהושע לא הסיר דבר מכל אשר צוה יהוה את משה: (טז) ויקח יהושע את כל הארץ הזאת ההר וכל הנגב וכל ארץ הגשן וכל השפלה והערבה והר ישראל ושפלתה: (יז) מן ההר החלק העולה שעיר ועד בעל גד בבקעת הלבנון תחת הר חרמון ואת כל מלכיהם לכד ויכם וימיתם: (יח) ימים רבים עשה יהושע את כל המלחמות האלה: (יט) לא היתה עיר אשר השלימה את בני ישראל בלתי החוי יושבי גבעון את הכל לקחו במלחמה: (כ) כי מאת יהוה היתה לחזק את לבם לקראת המלחמה למען החרימם לבלתי היות להם תחנה כי למען השמדם כאשר צוה יהוה את משה: (כא) ויבא יהושע בעת ההיא ויכרת את הענקים מן ההר מן חברון מן דביר מן ענב ומכל הר יהודה ומכל הר ישראל את עריהם החרים אותם יהושע: (כב) לא נותר ענקים בארץ בני ישראל רק בעזה בגת ובאשדוד נשארו: (כג) ויקח יהושע את הארץ ככל אשר דבר יהוה אל משה ויתנה יהושע נחלה לישראל כמחלקתם לשבטיהם והארץ שקטה מלחמה:

2011 Ministerio de Cultura

יהושע ׀ וישראל הכריתום בימיו והיה יהושע שר צבא ישראל׀ מן הראוי הוא שאליו יוחס ׀ כי הנה המלך לא יעשה בידיו מהמלחמה אפי׳ חלק קטן׀ ועכ״ז תתיחס אליו התשוע׳ ואמנם מה שמצינו בספר שופטים שיהודה הכרית את הענקי׳ אחר מות יהושע ׀ ידבר מהענקים שנשארו בעזה ובשאר הערי׳׀ כמו שאמ׳ כאן לא נותר ענקים בארץ בני ישראל רק בעזה בגת (כב) ובאשדוד נשארו׀ ומצלה הורישו בני יהודה אחרי מות יהושע׀ והותרה השאלה החמשית: וממה שראוי שתדע הוא שחברון ודביר בימי יהושע נלכדו והם מכלל הערים שלכד כמו שנזכרו בכאן׀ עם היות שנלכדו ע״י כלב׀ והאמת הוא שיהושע בהיותו במלחמה כאשר נתקרב לחברון ׀ בא אליו כלב ונגשו עמו בני יהודה (כי הוא היה נשיאם) ואז בקש מיהושע שיתן לו הר חברון אשר היו חברון ועריו ׀ ואז הגיד לפניו ענין שליחותו עם כל המרגלים ויהושע אז נתן לו הר חברון׀ ואז כלב עם בני יהודה (שהיו תחת נשיאותו) השתדלו ללכוד חברון ולכדו והורישו את הענקים שהיו שם ׀ ומשם עלו לדבירה ׀ ואמר כלב שאשר ילכוד דביר יתן לו את עכסה בתו לאשה ׀ לפי שהיה דביר סמוכה לחברון ׀ ולא היה זה לפי שעתניאל בן קנז לבדו לכד העיר ׀ כי אם שהוא נכנס שמה ראשונה עם היות כל ישראל נלחמים בה ׀ ואם כן באותו זמן נלכדו חברון ודביר ׀ ולכן שמה נזכרו בכלל מהלחמות ׀ כי היה אותו מקום מיוחד לזכירת הערים שלכד ישראל ׀ וכלם יוחסו ליהושע ולישראל כי להם בכלל ראוי שיוחסו המלחמות כלם ׀ ואמנם איך קרה ענין כלב עם יהושע ׀ ואיך נתן לו חברון ׀ ואיך קרה לכלב עם עתניאל׀ הנה לא זכרו כאן׀ כי היה זה מכלל החלוק והנחלה לא מכלל המלחמות׀ ולכן כאשר צוה האל ית׳ ליהושע לחלוק הארץ׀ זכר בראשונה החלוק שכבר עשה משה בחייו׀ ואחריו זכר איך נתן חברון לכלב ׀ וזהו שאמר ויגשו בני יהודה אל יהושע בגלגל ׀ לא שאז יגשו לזה ׀ אבל שכבר נגשו בעת המלחמו׳ ולכידת הערים׀ ונזכרו שם הדברי׳ בכלל לזכרון כל הערים שלכד יהושע בחייו ׀ ולכן יוחסו אליו ולשראל ׀ ואחר כך בזכרון החלוקים זכר ענין כלב ׀ כמו שזכר ענין ראובן וגד וחצי מנשה ׀ והראיה המורה על זה הוא שבסוף ספור

מִן־חֶבְרוֹן מִן־דְּבִר מִן־עֲנָב וּמִכֹּל הַר
יְהוּדָה וּמִכֹּל הַר יִשְׂרָאֵל עִם־עָרֵיהֶם
[כב] הֶחֱרִימָם יְהוֹשֻׁעַ׃ לֹא־נוֹתַר עֲנָקִים בְּאֶרֶץ
בְּנֵי יִשְׂרָאֵל רַק בְּעַזָּה בְּגַת וּבְאַשְׁדּוֹד
[כג] נִשְׁאָרוּ׃ וַיִּקַּח יְהוֹשֻׁעַ אֶת־כָּל־הָאָרֶץ
כְּכֹל אֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה וַיִּתְּנָהּ
יְהוֹשֻׁעַ לְנַחֲלָה לְיִשְׂרָאֵל כְּמַחְלְקֹתָם
לְשִׁבְטֵיהֶם וְהָאָרֶץ שָׁקְטָה מִמִּלְחָמָה׃

ענין כלב שזכר איך נתן לו יהושע את חברון אמ׳ והארץ שקטה ממלחמה ׀ והמאמר הזה לא היה צריך באותו המקום׀ כי כבר נזכר למעלה אחר זכר המלחמות ׀ ומה לו לאמרו פעם אחרת בזה המקום ואין כאן מלחמות שיאמר עליהם והארץ שקטה ממלחמה? אבל האמת הוא שלמ׳ שהיה הספור הזה כפי הזמן מיוחס למעלה לזמן המלחמו׳ ונזכר כאן להכרח כפי קומר הדברים כמו שזכרתי ׀ לכן אחר שהשלים זה הספור אמר והארץ שקטה ממלחמה והוא הפסוק שנזכר למעלה׀ כאלו אמר זה הספור קשרהו בזמן המלחמו׳ קודם שנזכר למעלה והארץ שקטה ממלחמה׀ ולכן בא אחריו גורל בני יהודה כפי מה שהיתה ירושתם׀ ובתוכו נזכר שנתנו לכלב את חברון ושהיה על פי ה׳׀ ושהוא הוריש את הענקים ושאחריו לכד דביר ׀ והיה זה לפי שקרה (כשנפל הגורל) שנפל חברון בתוך נחלת בני יהודה בהשגחה גמורה ׀ כמו שיתבאר ׀ הנה התבאר מזה שחברון ודביר בימי יהושע נלכדו׀ ושחברון בשעת המלחמ׳ ניתן לכלב׀ ואין סתירה בספורי׳׀ כי בזכרון המלחמו׳ יזכיר בכלל הערי׳ שלכדו ישראל ויהושע פקידם וגירוש הענקים׀ אח״כ בשעת החלוק יזכיר איך נעשו הדברי׳ בפרט׀ ואמנ׳ למה נזכר ענין חברון ודביר בספר שופטי׳׀ הנה אדבר שם עליו בע״הי׀ והותרה השאלה החמשית:

(כג) ויקח יהושע את כל הארץ ככל אשר דבר ה׳ אל משה ויתנה יהושע לנחלה לישראל במחלקותם והארץ שקטה ממלחמה ׀ הנה זה הפסוק הוא כדמות הקדמה למה שיספר ׀ יאמר שיהושע כאשר כבש ולקח את כל הארץ הנזכרת ראה להתעסק בחלוקה ׀ וזהו ויתנה יהושע לנחלה לישראל במחלקותם ׀ ונתן הסבה למה עזב הכבוש ולקח החלוק ואמר שהיה זה לפי שהארץ שקטה ממלחמה ׀ אם מפאת האומות שלא התעוררו עוד להאסף ולהלחם עם ישראל ׀ בראותם כי נפלו גבוריהם ומלכיהם לפניהם ואין תקומה בכל המלחמות שעשו ׀ וגם כן שקטה ממלחמה מפני שבני ישראל התעצלו ממנה ולא רצו עוד לכבוש ׀ ורצה בעבור זה יהושע שתתחלק הארץ ביניהם׀ ואחר שהקדי׳ זה להגיד שאין עוד זכר מלחמה בספר הזה ׀ עשה סיום וסך למספר המלכים אשר כבשו ׀ ואחריו התחיל בספור חלוקת הארץ:

יב

(א) ואלה מלכי הארץ אשר הכו בני ישראל וגו׳ ׀ כשרצה לזכור המלכים והארץ שכבש יהושע רצה לזכור בתחלה מה שכבש משה בעבר הירדן ׀ אחר זה יספר מלכי הארץ אשר הכה יהושע וכל בני ישראל וגו׳׀ ועם היות שבסוף ספור מה שכבש משה אמר משה עבד ה׳ ובני ישראל הכום׀ עדיין יקש׳ למה בתחל׳ לא אמרו גם כן כמו שזכרו ביהושע בתחלה? ואפשר לומר שלפי שמשה השמיד שני מלכי׳ לבד ויהוש׳ אחד ושלשי׳ מלכי׳׀ לא היה כבוד ומעל׳ למש׳ שיהי׳ כבוש סיחון ועוג על ידו׀ ולכן יחס׳ לבני ישראל בראש הדברי׳ ׀ ואני אחשוב שאמרו ואל׳ מלכי הארץ אשר הכו בני ישראל

יב

[א] וְאֵלֶּה מַלְכֵי הָאָרֶץ אֲשֶׁר הִכּוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל
וַיִּרְשׁוּ אֶת־אַרְצָם בְּעֵבֶר הַיַּרְדֵּן מִזְרָחָה
הַשָּׁמֶשׁ מִנַּחַל אַרְנוֹן עַד־הַר חֶרְמוֹן וְכָל־
[ב] הָעֲרָבָה מִזְרָחָה׃ סִיחוֹן מֶלֶךְ הָאֱמֹרִי
הַיֹּשֵׁב בְּחֶשְׁבּוֹן מֹשֵׁל מֵעֲרֹעֵר אֲשֶׁר עַל־
שְׂפַת־נַחַל אַרְנוֹן וְתוֹךְ הַנַּחַל וַחֲצִי
הַגִּלְעָד וְעַד יַבֹּק הַנַּחַל גְּבוּל בְּנֵי עַמּוֹן׃
[ג] וְהָעֲרָבָה עַד־יָם כִּנְרוֹת מִזְרָחָה וְעַד יָם
הָעֲרָבָה יָם־הַמֶּלַח מִזְרָחָה דֶּרֶךְ בֵּית
הַיְשִׁמוֹת וּמִתֵּימָן תַּחַת אַשְׁדּוֹת הַפִּסְגָּה׃
[ד] וּגְבוּל עוֹג מֶלֶךְ הַבָּשָׁן מִיֶּתֶר הָרְפָאִים
[ה] הַיּוֹשֵׁב בְּעַשְׁתָּרוֹת וּבְאֶדְרֶעִי׃ וּמֹשֵׁל
בְּהַר חֶרְמוֹן וּבְסַלְכָה וּבְכָל־הַבָּשָׁן
עַד־גְּבוּל הַגְּשׁוּרִי וְהַמַּעֲכָתִי וַחֲצִי

וירשו את ארצ׳׀ הוא כלל למה שכבשו ישראל בימי משה ובימי יהושע גם כן ׀ אחר זה יפרט ויאמר מעבר הירדן מזרחה השמש וגו׳ משה עבד ה׳ ובני ישראל הכום ויתנה משה ירושה לראובני ולגדי ולחצי שבט המנש׳׀ כאלו אמר אמנם אשר היה מעבר הירדן שהיא כך וכך משה ובני ישראל הכום׀ ומשה כמו שהוא כבשה ככה הוא חלקה לשבטים אשר נתן אותה ׀ ואחר שזכר במשה זכר מה שקרה ליהושע׀ וזהו אמרו עוד ואלה מלכי הארץ אשר הכה יהושע ובני ישראל וגו׳׀ והוא עצמו יהושע חלק׳ ונתנ׳ לישראל ירושה במחלקותם ׀ וממה שראוי שתתבונן הוא׀ אם היה שכאן בא לזכור המלכים

2011 Ministerio de Cultura

המלכים שהכה משה, למה הביא הארצות שכבש מהם? והיה ראוי שיאמר לבד סיחון מלך חשבון ועוג מלך הבשן, כמו שעשה במלכים שזכר שהכה יהושע. והאמת הוא שרצה להודיע שעם היות שמשה הכה שני מלכים לבד, היו אותה השנים שקולים כנגד עשרים מלכים מאותם שהכה יהושע, ולזה הזכיר רבוי ארצות ועריהם הרבים,

[ו] הַגִּלְעָד גְּבִיל סִיחוֹן מֶלֶךְ־חֶשְׁבּוֹן: מֹשֶׁה
עֶבֶד־יְהוָה וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל הִכּוּם וַיִּתְּנָהּ
מֹשֶׁה עֶבֶד־יְהוָה יְרֻשָּׁה לָרְאוּבֵנִי וְלַגָּדִי
[ז] וְלַחֲצִי שֵׁבֶט הַמְנַשֶּׁה: וְאֵלֶּה מַלְכֵי
הָאָרֶץ אֲשֶׁר הִכָּה יְהוֹשֻׁעַ וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל
בְּעֵבֶר הַיַּרְדֵּן יָמָּה מִבַּעַל גָּד בְּבִקְעַת
הַלְּבָנוֹן וְעַד־הָהָר הֶחָלָק הָעֹלֶה שֵׂעִירָה
וַיִּתְּנָהּ יְהוֹשֻׁעַ לְשִׁבְטֵי יִשְׂרָאֵל יְרֻשָּׁה

ומפני זה אמר אחר זה ואת נשיאי מדין את אוי ואת רקם ואת צור ואת חור ואת רבע נסיכי סיחון יושבי הארץ, ואמר זה להודיע שהיו תחת ממשלת סיחון נסיכים שהיו כמו מלכים מאשר כבש יהושע. וכבר נפלו חכמינו זכרונם לברכם בזה כמו שאזכור בערי המקלט, והותרה בזה השאלה הששית:

בספ' ס' כ' ז'

ח כְּמַחְלְקֹתָם: בָּהָר וּבַשְּׁפֵלָה וּבָעֲרָבָה וּבָאֲשֵׁדוֹת וּבַמִּדְבָּר וּבַנֶּגֶב הַחִתִּי הָאֱמֹרִי
וְהַכְּנַעֲנִי הַפְּרִזִּי הַחִוִּי וְהַיְבוּסִי:

ט	מֶלֶךְ יְרִיחוֹ	אֶחָד	מֶלֶךְ תַּפּוּחַ	אֶחָד	יז
	מֶלֶךְ הָעַי אֲשֶׁר־מִצַּד בֵּית־אֵל	אֶחָד:	מֶלֶךְ חֵפֶר	אֶחָד:	
י	מֶלֶךְ יְרוּשָׁלַם	אֶחָד	מֶלֶךְ אֲפֵק	אֶחָד	יח
	מֶלֶךְ חֶבְרוֹן	אֶחָד:	מֶלֶךְ לַשָּׁרוֹן	אֶחָד:	
יא	מֶלֶךְ יַרְמוּת	אֶחָד	מֶלֶךְ מָדוֹן	אֶחָד	יט
	מֶלֶךְ לָכִישׁ	אֶחָד:	מֶלֶךְ חָצוֹר	אֶחָד:	
יב	מֶלֶךְ עֶגְלוֹן	אֶחָד	מֶלֶךְ שִׁמְרוֹן מְרֹאוֹן	אֶחָד	כ
	מֶלֶךְ גֶּזֶר	אֶחָד:	מֶלֶךְ אַכְשָׁף	אֶחָד:	
יג	מֶלֶךְ דְּבִר	אֶחָד	מֶלֶךְ תַּעֲנָךְ	אֶחָד	כא
	מֶלֶךְ גֶּדֶר	אֶחָד:	מֶלֶךְ מְגִדּוֹ	אֶחָד:	
יד	מֶלֶךְ חָרְמָה	אֶחָד	מֶלֶךְ קֶדֶשׁ	אֶחָד	כב
	מֶלֶךְ עֲרָד	אֶחָד:	מֶלֶךְ־יָקְנְעָם לַכַּרְמֶל	אֶחָד:	
טו	מֶלֶךְ לִבְנָה	אֶחָד	מֶלֶךְ דּוֹר לְנָפַת דּוֹר	אֶחָד	כג
	מֶלֶךְ עֲדֻלָּם	אֶחָד:	מֶלֶךְ־גּוֹיִם לְגִלְגָּל	אֶחָד:	
יו	מֶלֶךְ מַקֵּדָה	אֶחָד	מֶלֶךְ תִּרְצָה	אֶחָד	כד
	מֶלֶךְ בֵּית־אֵל	אֶחָד:	כָּל־מְלָכִים שְׁלֹשִׁים וְאֶחָד:		

פרשה שלש עשרה במה שצוה האל ית' לחלוק הארץ ומה שזכר מאשר נתן יהושע בעבר הירדן. תחלתה ויהושע זקן בא בימים, עד ויגשו בני יהודה אל יהושע הגלגל וגו', ושאלתי בפרשה הזאת בסדר הפסוקים ששה שאלות:

השאלה הראשונה מה ראה בעל הספר להודיע בכאן שהראובני והגדי וחצי שבט המנשה לקחו נחלת' מעבר הירדן ופרט הארץ אשר כבש משה והנחיל אליהם, באמרו מערוער אשר על שפת נחל ארנון וגו', וכל ערי סיחון וגו'? והנה כבר נזכר כל זה למעלה, באמרו אלה מלכי הארץ אשר הכו בני ישראל וגו' כל נחל ארנון וגו', ושם פרט כל אלה הארצות שפרט בכאן ואמ' בסוף משה עבד ה' ובני ישראל הכום, ויתנה משה עבד ה' ירושה לראובני ולגדי ולחצי שבט המנשה, ולכן היה מה שכפל הספור הזה מותר, והיה לו לזכור לבד איך נתחלקה אותה הארץ לשני השבטים וחצי השבט לא שזכרה בכלל כמו שזכרה:

השאלה השנית באומרו רק לשבט הלוי לא נתן נחלה אשי ה' וגו', ומאחר שכבר זכר שתי פעמים שכל הארץ ההיא נתן לראובני ולגדי ולחצי שבט המנשה בידוע שלא נתן ממנו לשבט הלוי, ולא היה צריך להודיעו, כמו שלא זכר שלא נתן דבר לשבט יהודה ולא לשבט אחר, ומה לו לזכור זה ביחוד בשבט לוי מבין שאר השבטים?

השאלה השלישית במה שהכנים בתוך ספור גורל ראובן ואת בלעם בן בעור הקוסם הרגו בני ישראל בחרב אל חלליהם, והנ' בכאן לא ספר ממה שהרגו, כי אם ממה שנחלו ומה שנפל בגורל ראובן, ולכן קשה הכנסו בתוכו שהרגו את בלעם ושהרגוהו בחרב:

השאלה הרביעית באומרו בסוף אלה הגורלות אשר נחל משה בערבות מואב מעבר לירדן וגו', ולשבט הלוי לא נתן משה עבד ה' נחלה וגו', ויקש' למה הוסיף לומר זה פעם שנית? אחרי שכבר זכרו למעלה, ולמה זכר זה גב' בשבט לוי ולא זכר כן בשבט משאר השבטים?

השאלה החמשית מה ראה יהושע לזכור בספרו איך נתחלקה הארץ אשר מעבר לירדן לשני השבטים וחצי השבט? והנה זה לא עשה הוא ולא צוה עליו ולמה יזכור אותו? והיה ראוי לבד שיזכור מה שעשה הוא אחרי מות משה, כי מה שעשה משה נזכר בתורה:

השאלה הששית באמרו עוד כי נתן משה נחלת שני המטות וחצי המטה מעבר לירדן וללוי' לא נתן נחלה בתוכם, כי היו בני יוסף שני מטות מנשה ואפרי' ולא נתנו חלק ללוים בארץ, ויקשה מה ראה לזכור ענין הלוים פעמים הרבה בכל דבור ודבור?

והנני מפרש הפסוקים ואשתדל להתיר השאלות כפי האפשרי אצלי וכפי מה שיסבול חומר הפסוקים, כי אין ספק שבאו בהם דברים וכפלים מאד, והמפרשים לא התעוררו לתת צורך לאותו כפל כלל:

ויהושע

2011 Ministerio de Cultura

יג

[א] וִיהוֹשֻׁעַ זָקֵן בָּא בַּיָּמִים וַיֹּאמֶר יְהוָה
אֵלָיו אַתָּה זָקַנְתָּה בָּאתָ בַּיָּמִים וְהָאָרֶץ
[ב] נִשְׁאֲרָה הַרְבֵּה־מְאֹד לְרִשְׁתָּהּ׃ זֹאת
הָאָרֶץ הַנִּשְׁאָרֶת כָּל־גְּלִילוֹת הַפְּלִשְׁתִּים
[ג] וְכָל־הַגְּשׁוּרִי׃ מִן הַשִּׁיחוֹר אֲשֶׁר עַל־
פְּנֵי מִצְרַיִם וְעַד גְּבוּל עֶקְרוֹן צָפוֹנָה
לַכְּנַעֲנִי תֵּחָשֵׁב חֲמֵשֶׁת סַרְנֵי פְלִשְׁתִּים
הָעַזָּתִי וְהָאַשְׁדּוֹדִי הָאֶשְׁקְלוֹנִי הַגִּתִּי
[ד] וְהָעֶקְרוֹנִי וְהָעַוִּים׃ מִתֵּימָן כָּל־אֶרֶץ
הַכְּנַעֲנִי וּמְעָרָה אֲשֶׁר לַצִּידֹנִים עַד־
[ה] אֲפֵקָה עַד גְּבוּל הָאֱמֹרִי׃ וְהָאָרֶץ
הַגִּבְלִי וְכָל־הַלְּבָנוֹן מִזְרַח הַשֶּׁמֶשׁ
מִבַּעַל גָּד תַּחַת הַר־חֶרְמוֹן עַד לְבוֹא
[ו] חֲמָת׃ כָּל־יֹשְׁבֵי הָהָר מִן־הַלְּבָנוֹן
עַד־מִשְׂרְפֹת מַיִם כָּל־צִידֹנִים אָנֹכִי
אוֹרִישֵׁם מִפְּנֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל רַק הַפִּלֶהָ
לְיִשְׂרָאֵל בְּנַחֲלָה כַּאֲשֶׁר צִוִּתִיךָ׃
[ז] וְעַתָּה חַלֵּק אֶת־הָאָרֶץ הַזֹּאת בְּנַחֲלָה
לְתִשְׁעַת הַשְּׁבָטִים וַחֲצִי הַשֵּׁבֶט הַמְנַשֶּׁה׃
[ח] עִמּוֹ הָרְאוּבֵנִי וְהַגָּדִי לָקְחוּ נַחֲלָתָם
אֲשֶׁר נָתַן לָהֶם מֹשֶׁה בְּעֵבֶר הַיַּרְדֵּן
מִזְרָחָה כַּאֲשֶׁר נָתַן לָהֶם מֹשֶׁה עֶבֶד
[ט] יְהוָה׃ מֵעֲרוֹעֵר אֲשֶׁר עַל־שְׂפַת־
נַחַל אַרְנוֹן וְהָעִיר אֲשֶׁר בְּתוֹךְ־הַנַּחַל
[י] וְכָל־הַמִּישֹׁר מֵידְבָא עַד־דִּיבוֹן׃ וְכֹל
עָרֵי סִיחוֹן מֶלֶךְ הָאֱמֹרִי אֲשֶׁר מָלַךְ
[יא] בְּחֶשְׁבּוֹן עַד־גְּבוּל בְּנֵי־עַמּוֹן׃ וְהַגִּלְעָד
וּגְבוּל הַגְּשׁוּרִי וְהַמַּעֲכָתִי וְכֹל הַר חֶרְמוֹן
[יב] וְכָל־הַבָּשָׁן עַד־סַלְכָה׃ כָּל־מַמְלְכוּת עוֹג
בַּבָּשָׁן אֲשֶׁר־מָלַךְ בְּעַשְׁתָּרוֹת וּבְאֶדְרֶעִי הוּא
נִשְׁאַר מִיֶּתֶר הָרְפָאִים וַיַּכֵּם מֹשֶׁה וַיֹּרִשֵׁם׃

(א) ויהושע זקן בא בימים וגו׳, זכר שבהיות יהושע זקן כפי שניו ובא בימים כפי הכנתו בטבע, והיתה הכנתו מורה על שנותיו ומפני כן היה חלש, לא יוכל לצאת ולבוא, ולא היה ככלב שהיה זקן במספר שנותיו ולא היה בא בימי׳ כפי הכנתו, אבל אמ׳ ככחי אז כחי עתה לצאת ולבוא במלחמ׳, מפני זה אמר האל ית׳ אתה זקנת באת בימים והארץ נשארה (ב) הרבה ממנה לרשתה, כמו שפירש מיד מה היא הארץ אשר נשארה לרשתה והודיעו אנכי אורישם מפני בני ישראל, ר״ל לאחר מיתתך אני אוריש הערים והמחוזות האלה כלם מפני בני ישראל, כי הם ילחמו באויביהם (ז) בלתך, ולכן צוהו ואתה חלק את הארץ וגו׳, ר״ל חלק את האר׳ כלה בין הנכבשת ובין הבלתי נכבשת כלה הפילה לישראל בנחלה, באופן שאחרי זה כל אחד יכבוש החלק אשר נפל בחלקו, וגם יהיה בזה תועלת שני והוא, שבהיות המלחמה על האויבי׳ מכל עבר ומכל צד וכל שבט ילחם בארצו לא יוכלו העמים להתקבץ להלחם בבני ישראל, כמו שעשו פעמים בימי יהושע, וכל אחד מהם ישתדל במלחמה המיוחדת אליו. והנה צוהו האל ית׳ שהחלוקה הזאת יעשה לתשעת השבטים (ח) וחצי שבט המנש׳, ואמרו עמו הראובני והגדי, ר״ל לפי שעם החצי שבט מנשה האחר לקחו הראובני והגדי חלקם ונחלת׳ בעבר הירדן. ועם היות שלא זכר כאן החצי האחר בפירוש, אמר סתם עמו הראובני לפי (ט) שהזכיר החצי הראשון, ופירש מה הנחלה אשר לקחו ואמר מערוער אשר על שפת וגו׳, וראוי שתדקדק באומרו לקחו נחלת׳ אשר נתן להם משה וגו׳, לפי שבמה שעבר לא זכר הארצות האלה כי אם להזכיר המלכים שהכה משה, וכן אמר שמה אלה מלכי הארץ אשר הכו בני ישראל וגו׳. ולפי שהוצרך לזכור המלכי׳ אמר סיחון מלך האמורי היושב בחשבון וגו׳, לספר גדולת אותם השני מלכים שלכד משה, שלא היו מלכים קטנים כמלכים שלכד יהושע כמו שפירשתי, ואם לא נזכרו שם הארצות מפני החלוק, כי אם לזכור המלכים שלכד משה, ולכן אמר בסוף משה עבד ה׳ ובני ישראל הכום ויתנה משה עבד ה׳ ירושה לראובני ולגדי ולחצי שבט המנשה, וככה זכר שמה המלכים אשר לכד יהושע ושנתן את ארצם לשבטי ישראל ירושה במחלקותם, אבל לא זכר אם אותם השבטים נתרצו באותה ירושה ולקחו אותה אם לא, כ״א שנתנה משה אליהם, לפי שהיה הדרוש שמה בספור המלכים לא בחלוקת הארץ כמו שאמרתי, ומפני זה כאשר צוה האל ית׳ בחלוקת הארץ, אמר שהראובני והגדי וחצי שבט המנשה לקחו נחלתם באותם הארצות וזכרם כלם פעם שנית, ואין בזה כפל כי היה הזכרון הזה בכאן מפאת החלוק והנחלה, ולמעלה נזכרו בספור המלכים כמו שאמרתי, ולכן אמר בכאן לקחו נחלתם אשר נתן להם משה, רוצה לומר שנתרצו באותה הנחלה, ואם היתה הנחלה קיימת כיון שמשה נתנה להם והם קבלוה על עצמם. וראה יהושע בכאן לזכור איך נתחלקה אותה הארץ בימי משה, לפי שהיה עתיד לזכור חלקי שאר השבטים בארץ, חשב לחבר כל הנחלות והזכיר אותם יחד שבטי ישראל, ולכן זכר ראשונה הארצות שכבש משה בכלל ואיך חלקה לאותם השבטי׳ והמשיך אחריה ג״כ חלוקת שאר השבטים. ואולי שהאל יתברך צוהו על זה, ר״ל שיזכור גם כן חלוקת השבטים שהנחיל משה, במה שאמר ועתה חלק את הארץ הזאת בנחלה לתשעת השבטי׳ וחצי השבט המנשה, עמו הראובני והגדי וגו׳, ר״ל ועם זה זכור חלוקת הראובני והגדי, ולא זכר החצי שבט המנשה כי עם שני השבטים השלמים יוכלל, ויהיה פירוש הפסוקים שהראובני והגדי לקחו נחלתם אשר נתן להם משה בעבר הירדן מזרחה. ולפי שלא נחשוב שנתנ׳ אליהם בכלל ושהם חלקוה ביניהם מעצמם, כי בפרשת ראשי המטו׳ לא נזכר שמשה חלק את הארץ לאותם השבטים, כי אם שנתנה אליהם בכלל, מפני זה הוסיף לומר עוד כאשר נתן להם משה עבד ה׳, רוצה לומר שמשה חלקה ביניהם והוא הבדיל והפריש נחלת כל אחד מהם. ולפי שהודיע בכאן שתי פעמים אשר נתן משה כאשר נתן משה, הראשונה לענין הנחלה שהנחילה להם בכלל, והשנית שחלקה ביניהם, לכן ביאר שניהם, אם נתינת הארץ בכלל לאותם השבטים אמ׳ מערוער וגומר, ואם החלוק שחלק ביניהם אמ׳ ויתן משה למטה ראובן וגומר, ויתן משה למטה גד וגומר, ויתן משה לחצי שבט המנשה וגומר, והותר׳ עם זה השאלה הראשונה והשאלה החמשית:

(יג) ולא הוריש בני ישראל את הגשורי וגו׳, רק לשבט הלוי נכתן לבד על מתנות הלויס כ״ל בכלל על העניניס
לא כתן וגו׳. כוונתי ודעתי בזה היא, שהקדיס החלקייס, וכמו שאקר זה יאמר ה׳ הוא נחלתו ולא
יהושע בני פסוקי׳ האלו להגיד זכר לשני ה׳, והכוונה הכה
שקרה לו בכל הדבריס מה היא שכמו שאמר ה׳ היו לבד
שקרה למשה רבו, לא כעכין לקחתי היותס בארץ ומתישב
המלחמה, שכמו שקרה למשה החרים הארון בעיר מובב, ככה
במלחמתו על סיחון ועוג שלא ערי הלויס רקוי שאז יכתבו
הורים את כל הקוביס וכשרו אלהיס ולא קודס לזה. ואמר׳
שמה הגשורי והמעכתי, ועכ״ו מה כיוון בקומרו בחלקס
לא כתבע מלקלן הארץ הנה לפרשהו אחר זה,
לקוחס השבטים, ככה יהושע והותרה החלקה
עס היות שלא כלה להורים השבית:
את קוביס וכשרה חלק גדול (כב) ואת בלעם בן בעור
מהארץ לרשתה, לא כתבע וגו׳. כתב
מפני זה מלקלן את הארץ רבי דוד קמחי שבלעס חוב
בין השבטים. וזכר עוד שגס למדין לבקש שברו על העלה
כן בעכין החלוק עשה כמו שבתן להס למוכר ולמדין
שעשה משה רבו, וזה כי עס להזכות בחוביהס היפות כדי
היות שבלוים היו עתידים שיהיה קלף על ישראל,
להיות להס ערי׳ לשבת מכל וכשרא׳ שבתקיימה עלתו הלך
תלקי השבטים, וגס מרחוקן לבקש שברו, ומלא שמה
וגד ומחצה, הכה משה לא בעת לכילת הערים והרגוהו
הניחל להם ערי׳ כלל מחלקי ישראל עס חללי העמים
השבטים הס לשר מעבר ההס, והוא דרך דרס. גס
הירדן (יד) רק לשבט הלוי לא נתן נחלה וגו׳. מאמר חול שהיה בלעם ומלכי
ולא אמר זה לבד על נחלת מדין עוזים כוסים ונורקים
שדה וכרם, כי אס גס על מפני קרב ישראל ופורחים
ערים לשבת שלא הפריש נלחוב, וכיון שהיתה להס
משה אליהס בעת החלוקה, פנחס הדין כפלו על חללי׳
ולכן עשאו גס כן יהוש׳ ככה ועוד אמרו שפירוש חללים
שחלק את הארץ לשבטים ולא שעשו להס קרבע מיתות
הניח לוים ערי הלויס קודס בית דין ושפחת הרג לבלע׳.
החלוקה, כ״א לשר שהלויס ומחוק כפי הפשט שמפני
החלוקה כלה. והיה זה אחרי שכר קבלת שהיה
לפי שהלויס היו נושאי ארון מכר ומשא ים כפרת עבר הירדן מזרחה:
ברית ה׳, ולכן היה רקוי (טו) ויתן משה למטה בני ראובן
שיקרה אליהס כמו שיקרה למשפחותם: (טז) ויהי להם הגבול
לארון, ולא יהיה להס ערים ערוער אשר על פני רבה:
לשבת כי אס אשר בעת שהיה (יז) וכל משור על מישר
הארון בעיר מובב, וכן היה חשבון ודיבון ובמות בעל
נמות הלל יח׳, שאשר שמה בחלוק ובית בעל מעון:
הוריש משה את סיחון ועוג שלא (יח) ויהצה ומדמות ומפעת:
הורים את כל הקוביס וכשרו (יט) וקריתים ושבמה וצרת השחר בהר
שמה הגשורי והמעכתי, ועכ״ו העמק: (כ) ובית פעור ואשדות הפסגה
לא כתבע מלקלן הארץ (כא) וכל ערי המישר וכל ממלכות סיחון
לשבטס השבטים, ככה יהושע מלך האמרי אשר מלך בחשבון אשר
עס היות שלא כלה להורים הכה משה בנשיא מדין את אוי ואת
את הקוביס, וכשרה חלק גדול רקם ואת צור ואת חור ואת רבע נסיכי
מהארץ לרשתה, לא כתבע סיחון ישבי הארץ: (כב) ואת בלעם בן
מפני זה מלקלן את הארץ בעור הקוסם הרגו בני ישראל בחרב
בין השבטים. וזכר עוד שגס אל חלליהם: (כג) ויהי גבול בני
כן בעכין החלוק עשה כמו ראובן הירדן וגבול זאת נחלת בני
שבתן להס למוכר ולמדין ראובן למשפחותם הערים
להזכות בחוביהס היפות כדי וחצריהן: (כד) ויתן משה לחצי
שיהיה קלף על ישראל, מטה בני גד למשפחותם הערים
וכשרא׳ שבתקיימה עלתו הלך וחצריהן: (כה) ויהי להם הגבול
לבקש שברו, ומלא שמה יעזר וכל ערי הגלעד וחצי ארץ בני עמון עד
בעת לכילת הערים והרגוהו ערוער אשר על פני רבה: (כו) ומחשבון עד
ישראל עס חללי העמים רמת המצפה ובטנים ומחנים עד
ההס, והוא דרך דרס. גס לדבר: (כז) ובעמק בית הרם ובית
אמרו שהיה בלעם ומלכי נמרה וסכות וצפון יתר ממלכות
מדין עוזים כוסים ונורקים סיחון מלך חשבון הירדן וגבול
מפני קרב ישראל ופורחים עד קצה ים כנרת עבר הירדן מזרחה:
בלוים, וכיון שהיתה להס (כח) זאת נחלת בני גד למשפחותם
פנחס הדין כפלו על חלליה׳ הערים וחצריהן:
ועוד אמרו שפירוש חלליהס (כט) ויתן משה לחצי שבט בני מנשה
שעשו להס קרבע מיתות ויהי לחצי מטה בני מנשה למשפחותם:
בית דין ושפחת הרג לבלע׳. (ל) ויהי גבולם מחנים כל הבשן כל
ומחזוק כפי הפשט שמפני ממלכות עוג מלך הבשן וכל חות יאיר
שזכר שבתן להס לרחוקן אשר בבשן ששים עיר: (לא) וחצי
מלחמה ולא שיהיה בחלקס גלעד ועשתרות ואדרעי ערי ממלכות
כמו שאמר ה׳ הוא נחלתו ולא עוג הבשן היו לבני מכיר בן
זכר לשני ה׳, והכוונה הכה מנשה לחצי בני מכיר למשפחותם:
היא שכמו שאמר ה׳ היו לבד (לב) אלה אשר נחל משה בערבות
לקרני היותס בארץ ומתישב מואב בעבר הירדן יריחו מזרחה:
הארון בעיר מובב, ככה (לג) ולמטה לוי לא נתן משה נחלה
ערי הלויס רקוי שאז יכתבו יהוה אלהי ישראל הוא נחלתו כאשר
אלהיס ולא קודס לזה. ואמר׳ דבר להם:
מה כיוון בקומרו בחלקס
הנה לפרשהו אחר זה,
והותרה החלקה
השבית:

(כג) ואת בלעם בן בעור
וגו׳. כתב
רבי דוד קמחי שבלעס חוב
למדין לבקש שברו על העלה
שבתן להס למוכר ולמדין
להזכות בחוביהס היפות כדי
שיהיה קלף על ישראל,
וכשרא׳ שבתקיימה עלתו הלך
לבקש שברו, ומלא שמה
בעת לכילת הערים והרגוהו
ישראל עס חללי העמים
ההס, והוא דרך דרס. גס
אמרו שהיה בלעם ומלכי
מדין עוזים כוסים ונורקים
מפני קרב ישראל ופורחים
בלוים, וכיון שהיתה להס
פנחס הדין כפלו על חלליה׳
ועוד אמרו שפירוש חלליהס
שעשו להס קרבע מיתות
בית דין ושפחת הרג לבלע׳.
ומחזוק כפי הפשט שמפני
שזכר שבתן להס לרחוקן
כלה והיה מכלה בית
פעור, וזכר מהשבתה
הכלליית שבדרך מקרה מלה
עס את בלעם בן בעור
הקוסם שהיה קוסם מעבעו
ולחתתו, כי היה מה שזוכר
מכבודתו דבר שזכה שלוי
למורך שעה לכבוד ישראל
וכלי לנרכס, וכשבר ישראל
מלאו עס את בלעם הרגו
אותו בקרב על חללי החומו׳.
לו יהיה על חלליהס כמו
נכבת חלליהס של ישראל,
ירמוז למתים בדבר פעור
בכבת עלת בלעם, והיה
לס כן מקום לרשע שהה
המשפע, ובמקום מה שעשה
והרג רבים מישראל עס בעבע
והרגוהו, והותרה בזה
השלשלה הכלילית, ועס
זה הכלים ספור חלק ראובן.
(כג) ויהי גבול ראובן הירדן וגבול, רוצה לומר
שהיה גבולי ארץ ראובן הירדן וגב׳ גבול לאחר מהארץ,
וזהו לאמרו עוד וגבול, ותרגס יוכתן ירדנא ותחומיה, כלומר
הערים המסוכות לירדן:

אלה

2011 Ministerio de Cultura

(לב,לג) אלה חזר כחלו תשה וגו׳, ולשבט הלוי וגו׳. לקח זוכר חלוקת עבר הירדן לראובן וגד ולחצי שבט המכוה הצליח הספור חלה לקח כחלו תשה וגו׳, לל חלה הם השבטים הנזכרים לחר הכיולם תשה בערבות הירדן וגו׳. והכה לחר פעם שנית ולשבט הלוי לח נתן תשה כחלה וגו׳, לחרי שכבר לחרו, לפי שכחו זוכרתי יהושע הגיד בכתן שחשה עשה שני דברים, הח לחת הארץ לחותם השבטים, והיה זה בכלל שכתן להם לחת הארץ היתה כלה, השנית שהוח עלמו חלקה להם בקו. ולפי שהערים לחר היה הכרחי לתת ללוי היה לפחר שחשה יפרישם וינפילם, לם נרחזוכה לחרי חתו לח הארץ בכלל לחותם השבטי, קודם החלוקה וגם לקרים לחרי שחלקה לשבטים, לזה לחר שלח כתן ללוים הערים ההם לח קודם החלוקה כשכתן הארץ בכללה לשבטים (ולזה לחר למעלה קודם שיזכור החלוקה רק לשבע לוי לח כתן כחלה גם כן) ולח גם כן שהקדים והכדיל הערים לחר החלוקה, ולכן כתן לחרי החלוקה הפרטי לחר פעם שכית ולשבע הלוי לח כתן תשה כחלה, והכה הסבה בזה הוח ש"י שלקי ישרחל הוח כחלתם, ל"ל שבחלתם היח כמו לרון ה', ולכן לח כתנו להם הערי, בעוד שהיה הארון הולך וכופע מבלי ישוב. וגם בפרט כחלה על כחלת שדה וכרם כתוב גם כן זוכר זה בספור כתיבת הארץ בכלל וגם לקרים החלוק שלח כתנו להם כחל, וזה כי הכחלה הוח הדבר המיוקד בחדם להכחילו לבניו לחלף דור, ולח היו מן ערי הלוים כי היו לכל ערים לשבת, חבל היו מהשבטים לותם והלח הערים, ועם היות שהלוים ישבו בהן לח יוכלו להכחילם ולח למכרם כי לוכם כחלתם, והכה יתבחר זה עוד בפסוקי המשבטים, ותותקה עם זה השחלה סל׳:

רך (ל) ואלה חזר כחלו בני ישרחל בחרן וגו׳, יחמר שכמו שחשה לבדו חלק הארץ חזר מעבר לירדן, בחותו חדרך בעלמו כחלו וחלקו חלעזר ויהושע ורחשי החבות לת הארץ כלה לתשעת השבט׳ וחצי, חבל לח היתי חלוקתם גרלון ובחירה מהמחלקים לותה (כמו שהיתה החלוקה

פרשה ארבע עשרה בחלוקת הארץ שעשה יהושע, ובמה שבקש כלב שיתנו לו לת חברון, ובלוקת בני יוסף, ובמה שהכדיל ערי המקלט וערים ללוים. תחלתה ויגשו בני יהודה חל יהושע וגו׳, עד לו קרח יהושע וגו׳, וסחלתי בפרשה הוחת ובלרושיה עד שחלות:

השאלה הראשונה בחיזה לופן נתחלקה הארץ לישרחל? הח׳ כחמר שבחלקה לחלקים שוים? והשבע רב מכלומין היה כועל חלקו כשבע מעט המכלומין, יהיה זה עול בחק היושר החלקי ויהיה נמצ׳ כן ל׳ כותר למה שחמר בפרשת פנחס * לרב תרבה נחלתו ולמעט תמעיטו. וקשה עוד לוחת בני יוסף, תדוע נתת לי גורל לחד וחבל לחד וחני עם רב וגו׳, כי לין יבקשו הפך הדין ומה שהוה החל ית׳? ולמה לח

2011 Ministerio de Cultura

הזיבם יהושע כה לאמר ה' וגו' ואין עלי לתת לשבטים כי אם חלקים אחד, ומה לי אם יהיה רב לו מעט? ואם לאמרכו שהיתה חלוקת הארץ לגלגלתם במספר שמות, יקשה אם כן מה שברך יעקב ליוסף שנתן לו הכפורה בזאמרו * לפריס ומכשה כראובן ושמעון, ומולדתך אשר הולדת לאחריהם לך יהיו על שם אחיהם יקראו בנחלתם, ותהיה לפי זה ברכה לשבטה ומתנה בלי עילוי, כי אם יהיו גלגלות הרבה מחזור שיתנו לו חלק רב ואין יתרון בהיותם שני שבטים או שבט אחד. ויקשה עוד לומרו בפרש מכעי * את הארץ אשר תתנחלו אותה בגורל אשר צוה ה' לתת לתשעת המטות וחצי המטה. ויקשה עוד לומרו בפרש כתת לי גורל אחד וחצי אחד עם רב וגו', כיון שלגלגלתם נתחלקה והיה להם אם כן חלק רב כפי רבוי מנשיו. ויקשה עוד איך חלק יהושע הארץ בגורל לתשעת השבטים בחלוף ממה שצוה עליו, ולא תחכים חלוקת הארץ כפי המצוה החלקית למפור במעשה?

השאלה השנית אם היה שתחלק הארץ בגורל אם כפי השבטים ואם לגלגלותם, אם כן למה יהושע לא חלקה כלם יחד? ומה לתת ברחובה חלק בני יהודה וחלק בני יוסף לבד, ולא נתן לו חלקי אשר השבטים כי אם לאחרי היות המחכן בשילה, לו יאמר * ויותרו בפרי בני ישראל אשר לא חלקו את נחלתם שתה שבטים, והוסיף יהושע לשבוע אלה אנשים לכתוב את הארץ לפי נחלתם, ולמה לא עשה כזה בבני יהודה ובבני יוסף לתת חלקיהם לאחרי אלהו אנשים לכתוב את הארץ? ואיך היה לפשר שיפלו הגורלות לקצת השבטים זולת קצתם? כי הגורלות לא היה רצוי שיוצלכו כי אם כלם, ולכן יאמרו אשר השבטים כנד יהושע שעשוד כלב קבירו נתן ליהודה חלקו ביותר מובחר, וזכן נתן לבני יוסף חלקם להיות יהושע משבע אפריס:

השאלה השלישית בעבין כלב שאל מאת יהושע שיתן לו חברון, ולא ימלט אם שבאמר שנתן לו את חברון מלבד גורל הארץ שנח לבני יהודה, או שבאמר שנכנם חברון בגורל בני יהודה, ואם כאמר שלא נכנם חברון בגורל, יהיה זה אם כן עול גדול לשאר השבטים שיתן יהושע לכל כלב עיר ממלכה כזאת ומחלקי שאר השבטים ינרע, כל שכן שהכתוב לומר בפירוש בתוך הערים שעלה בהם הגורל למטה יהודה וחומתה וקריית ארבע היא חברון, ויורה שהיה מכלל הגורל, ואם כאמר שהיה חברון מכלל הגורל, לא כאחל מה הכחל שעשה יהושע לכלב בזה? ולמה בקש כלב דבר עליו מאת יהושע? והנה היה זה מכלל גורל שבטו ומהם יקנה אותו ולא מיהושע:

השאלה הרביעית במה שנח שאר זה הספור שגורל שמעון ונחלתם היה בתוך בני

בראשית מח ה, ו

במדבר לג יג

ל' עיונים בעניין חלוק' הארץ

יהודה, וזכר הפרים להם שאר בזכרו בנחלת בני יהודה, ואמר בסוף גורל שמעון מחבל בני יהודה נחלת בני שמעון, כי היה חלק בני יהודה רב מהם ויכלו בני שמעון בתוך נחלתם, ויורה שלמה שרחה יהושע גורל וחבל יהודה גדול מהרחוי לקח ממנו לתת לשמעון והוא ממה שיתמיה מאד, אם היה חלוקת הארץ בגורל איך לקחו מחלק יהודה ומשאר כפל בגורלו? ואם בחלקה לגלגלתם יקשה יותר איך לקחו ממה שנפל בחלקם? וזה ממה שיורה שבעשה הדבר ברחוק לו בשקריה ולא ברוח הקדש והגורל:

השאלה החמשית בשומרו ויתן הגורל לבני יוסף וגו', ויורה שלא ניתן לפרים גורל בפני עלמו ולמנשה גורל בפני עלמו, שבל כתן יהושע גורל אחד לבני יוסף כלם לפרים ומנשה ואם חלקו גורל ההוא ביניהם כפי המשפחות ובתי אבותיהם, כמו שאמר לאחר זה ויחלו בני יוסף מנשה ואפרים, אם כן יהושע גורל אחד כתן לשניהם ואם חלקו אותו הגורל ביניהם, וכן כתב הרמבן בפרשת פנחס בפסוק לאלה תחלק הארץ בנחלה, ויקשה אם כן מה רחה יהושע לעשות כדבר הרע הזה? ואם יעקב אביהם בברכותיו עשה אפרים ומנשה שני שבטים כראובן ושמעון, ומשה ע"ה במנין השבטים ובמפרס בהר סיני ובערבות מואב תמיד מנה אפרים בפני עלמו ומנשה בפני עלמו כיתר השבטים, למה יהושע עבר על מצות הזקן ועל מה שעשה משה רבו מפי הגבורה? ועשה מאפרים ומנשה שבע אחד בתתו לו גורל אחד וחלק בחלה אחד? וחולי מזה התלוננו בני יוסף בחמרם מדוע כתת לי גורל אחד וחבל אחד כמו שפירש הרמבן במקום הנזכר, אבל תשאל השאלה ולמה יהושע שעה הטעות המפורסם והגלוי הזה?

השאלה הששית בשרי המקלט ובשרי הלוים שלא נקלקו ולא נלקחו מהשבטים בתופן רחוי ויאר, אם שרי המקלט למה שמחלת בני השבטים וחלי שהיו מעבר לירדן לקחו שלשה ערים ומכל נחלת תשעת השבטים וחלי לא לקחו כי אם שלשת ערים גם כן? והיה רחוי כי כפי מספר השבטים יתנו מחלתם שרי המקלט. ועוד שבפרשת ותתחנן לאמר * לו יבדיל משה שלש ערים וגו', וזכר שמה משה הבדילם וכאן זכר שהבדילם יהושע כלם, ואם משרי הלוים שלא היה מספר הערים אשר כתנו להם שוה למנין לחבי השבטים, שהרי יהודה ושמעון וכניהן כתנו ללוים שלש עשרה ערים, וישכר וחבר וכפתלי וחלי מחשה שהיו מרובים בחוכלוסים מהם הרבה כתנו גם כן ג' ערים, וכן לאפרים כתן לחנע ערים, וכן שהיה בחוכלוסין כפלים מאפרים כתן גם כן לחנעה ערים, ויקשה אם כן למה לא כתנו מהערים כל שבט כפי העם אשר לו?

דברי' ל' שם

וראיתי להרחיב החקירה בענין חלוקת הארץ ודרושיה בשחניה בזה לחבעה עיונים: הרחשון בזכרון דעות המפרשים בה ואיך כתיבנו לדעתם הפסוקים, ועליהם תעוף מלתי דעת אחר זולתם לותו רחיתי לדיק לפי בדרוש הזה. העיון השני בחות דעתי הנזכר ובישול דעות המפרשים, ולוכיח לותו מפסוקי התורה ומכפורי חלוקת הארץ שעשה יהושע: העיון השלישי בהבנת כווכת הגמרא בזה, ולוכיח מכח הסוגיא שבענין לינו כדברי המפרשים ושהוא כמו שהכחתי: העיון הרביעי בתשובת השלות כלם, ולחתיך לאחרי זה פירוש הפרשה הזאת, ובניקור הכתובים לעיני על בפקות פרטיים שיפלו בפסוקים ולהיתרם:

ל' עיונים בענין חלוק' הארץ

העיון הראשין בזכרון דעות המפרשים בחלוקת הארץ, הנה ר"י ז"ל בפירוש התורה בפרשת פנחס כתב ז"ל, * לרב תרבה נחלתו לשבע שהוא מרובה בחכלוסין נתנו לו חלק רב, ואע"פי שלא היו החלקים שוים, שהרי לפי רבוי השבע חלקו החלקים, לא עשו זה חלק עם הגורל והגורל עם רוח הקדש, לשמות משו' לנושם יבחלו חלו יולאי מצרים, שמחתים יורשים את הקיים עכ"ל. וכן כתב בפרשת ויהי יעקב על פסוק * ומולדתך וגו' ואע"פי שחלקה הארץ לגלגלת מכל מקום לא נקראו שבעים חלק

במדבר כו נד

בראשית מח ו

2011 Ministerio de Cultura

לאחר לנצח במשפחותיו, שיתחלק חלק הנצח למשפחות כפי
כל משפחה ומשפחה, ושאמרו לאמר לך בגורל יחלק הארץ
לשמות מטות לבותם וגו' דבר הכתוב מהחלוק הראשון
שיחלקו הארץ לתלקים שוים לפי הנצחים, ונעליו לאחר גם
כן על פי הגורל תחלק בחלתו בין רב למעט, לא בין שיהיה
הנצח רב העם או מעט העם תמיד יקח חלקו בזה, וזאת
שאמר בפרשת מסעי והתנחלת את הארץ בגורל למשפחותיכם
לרב תרבו בחלתו וגו' ידבר גם כן מהחלוק השני הנזכר,
ואמר הרב שזהו דעת הגמרא, ושאמרו בספרי לפי לפי
פקודיו יתן בחלתו מגיד שלא בחלקה ארץ ישראל לפי לבל נריש פר'
שבט ושבט כפי מה שהוא וכן לאמר וידברו בני יוסף וגו' הוא פנחס
שבשתף כפי הגמרא, ושיקשה לברייתא הזו למה לוקו בני
יוסף עב' דעתו. והלבנ הרכיב שתי הדעות ואמר שבחלקה
הארץ לתלקים שוים בגורל, ועכו היה כיד יהושע להרבות
ולמעט כפי עם כל שבט ושבט, ושהפסוקים כלם מחלוק
לאחד ידברו בזה הלופן עב. ולומר לכי שאין הדבר כמו
שחשבו הראשים החלה שלמים הם לתנו מפרשי התורה,
ושלא ירדו לאמתת הענין לא בפסוקי התורה, ולא בספורי
ספר יהושע, ולא כפי הגמרא. והנני מיסד דעתי ואשרש
לאמתו מכל המקומות החלה, הנה חלוקת הארץ היה ראוי
שיובנו בה שני דברים, הא' המקום לאשר בו יתן לבל שבט
חלקו ובחלתו, והב' כמות הארץ לארכה ולרחבה לאשר יתן
לבל אחד מהם כלותו המקום. והנה הענין הראשון שהוא
ביאור המקום לאשר בו יפול בחלת כל שבט ושבט רשם הלל יתי'
לנאשר לותו בגורל, כדי שלא תהיה קטטה בין השבטים, לפי
שהיה המקום האחד יותר משובח מהאחר, וכאמרם ז"ל שזה בנח בתרא
פלה לאמת ביהודה ואמשת פלין בנליל, וגם רשה לנאשר זה פ"ק דף קלב
בגורל, לפי שלא יאשר ביניהם תרעומת כאשר יפול בחלת
שבט לאחד רובה מהארץ הבבשת כבר, ויפול בחלת שבט
לאחד רובה מהבלתי בבשת, כמו שקרי לשבט דן וכמו
שיתבאר, מפני שתי הסבות האלה רלה הקבה לנאשר מקום
בחלות השבטים על פי הגורל. לאמם הענין השני והוא
מחלת הארץ בחלוק כמותה, וכמה יבתן מחה לבל שבט
בלותו מקום לאשר בפל עליו הגורל, הנה זה לא היה מהגורל
כי היה זה מסור ליהושע ולאלעזר הבהן ולשנים עשר בשילי
הנדה, שירלו בל שבט רבוי לבשיו ולרב ירבו בחלתו ולמעט
יתנו חלק קטן, ולפי זה לא בתחלקה הארץ לשנים עשר
חלקי' שוים לי"ב שבטים בדעת הרמבן, ולא היה רבוי החלק
ומעוטו על פי הגורל כדברי ר"י, כי הנה ר"י בבר שהיה
מושג הגורל להודיע לילות המקום וכמותו גם בן, שבאשר
היה עולה על דרך מזל תקום עבה לזבלון היה ענין הגורל
שבולון יבקל את הארץ עבה בלה לארבה ולרחבה, ולבן
לאמר שהיה רבוי החלק ומיעוטו על פי הגורל, ולין בן דעתי,
לבל שהגורל היה מודיע לבד המקום לאשר בו יבחל השבט את
בחלתו, ולאחרי ידיעת זה על פי הגורל לו המחילים היו
בותבים מלותו מקום לחלתו שבט החלק הראוי לליו בפי רוב
לבשיו לו מיעוטם, ולא היה לם בן הגורל מועיל דבר ברבוי
החלק ומיעוטו מדברי ר"י, וב"ש שלא בלאמר שהיה הגורל על
שלקים שוים ושהיה יהושע מוליף על מפלי הגורל בדעת
הרמבן, לבל היה ניאור מקום הבחלה על פי הגורל ובמות
הבחלה ובחלתה בפי הדעת החבשים לאשר יחלו את הארץ.
הנה זהו דעתי בענין חלוקת הארץ ובו בשלם העיון הזה
הראוי:

העיון השני בביאור המודה מהבלתי מודה מהדעות
הלה בפי הברך הפסוקים, לם פסוקי
התורה התחלתם בפרשת פנחס לאמר שמה* וידבר ה' לל משה כתו' נל
לאמר, לחלה תחלק הארץ בבחלה במספר שמות לרב תרבה נתו נו
בחלתו ולמעט תמעיט בחלתו לים לפי פקודיו יתן בחלתו,
לך בגורל יחלק את הארץ לשמות מטות לבותם יבחלו, על
פי הגורל תחלק בחלתו בין רב למעט, הנה במה שלמר לרב
תרבה בחלתו ולמעט תמעיט ירלה שלל היה הרבוי והמיעוט

על פי הגורל בדברי ר"י, שלם היה בן לל היה מצות
המחילים שלרב ירבו ולמעט ימעיטו, מלאר שהוא מפורש
על פי הגורל, ולילו גם בן בדעת הלומדן שהפסוקים בשני
חלוקים ידברו, בי לדבריו היה ראוי שיקדם בחלותו החלוק
הראשון שהוא לשבטי בשה על פי הגורל, ואחריו יזכיר
החלוק השני שיעשה בחלתו בפי מה שהם, והענין בבתוב
בהפך זה, בי לאמרו לאלה תחלק הארץ פירשו הרב על החלוק
השני מהחלוקות שהוא עליו הוא הראשון, ולאמרו עוד לך
בגורל יחלק לת הארץ פירשו על החלוק הראשון מחלוקת
הארץ לשבטים, ושל לל החלוק השני הראשון והראשון
בלאחרונה לאשר לל בדת. לבל הלמת הוא במו שהבאתי
שהפרשה מחלוקת הארץ ידבר בלה, ומה לאלה יחלק הארץ
שלשבטים תחלק הארץ ולל בשה בי לם לרב יהיו חלק רב
ולמעט חלק מעט, וזהו לים לפי פקודיו יתן בחלתו, ולאמר
בחלוק בחלת מעט, ומה לים לפי פקודיו יתן בחלתו, ולאמר
בחלוק בחלת השבטים בפי מה שהם, ולאמם החלוקות
הפרטיות מהחלוקות ומבתי לבות ומהנדרים לל זברם
התורה, בי היו מהשבל החבשים לעשותם לגלגלותם, ובאחפק
לבד לגזות על החלוקה הבוללת, בי היה הבוונה שמה לאחרי
ידיעת רבוי בל שבט ושבט שיתחלק הארץ לליהם בפי מה
שהם מהרבוי והמיעוט בחלים. ולפי שמזה יחשך הבפק
בחבילים ויאמרו עם היות שלבחנו בגליל לת בחות הארץ
מי יגביל לילותה, ולילך יתפיים השבט לאשר יפול חלקו בגליל
לאשר יתן חלקו בעבה, הנה להתיר הספק הזה לא' חיל
לך בגורל יחלק לת הארץ, ל"ל לך יהיה מפעל הגורל לבאשר
מקום השבטי בארץ, וזהו לשמות מטות לבותם, ל"ל שבט
פלוני בחזון פלוני ושה פלוני בפלך פלוני, ולא'
עוד על פי הגורל תחלק בחלתו בין רב למעט, לומר
שלא יחשבו לתת לשבט הרב לאשר בפל גורלו בחזון מובבר
ושוב בחת חלקו בחזון הזה וחלת משבו בחזון לאשר ופלך
לאחר, בי לבל השבט בין שיהיה רב החבלופין בין שיהיה
מעט העם יבתן בל בחלתו וכל חלקו בלותו חזון לאשר בפל
שהה גורלו, וכן הפסוקים לאשר בפ' לנה מפעי מבביחים
לזה, לאמר שם * והתחלתם לת הארץ בגורל למשפחותיכם שם ל"ל
לרב תרבו בחלתו ולמעט תמעיטו לת בחלתו לל לאשר יפל
שהה הגורל לו יהיה למטות לבותיבם תתבחלו, ל"ל שזה
למחילים לת הארץ ב' דברי', האחד שיתבו לות' בגורל,
והשני שיהיה למשפחותיהם, ובילר מיד מה דמיוך ליה לוך
יהיה למשפחותיכם, ולאמר לרב תרבו וגו', ל"ל בפי רבוי
המשפחות יתבו שלרב ירבו ולמעט ימעיטו, וחזר ובילר ענין
הגורל בשה ישמש ולפי זה ענין יהיה, ולאמר לל לאשר יפל שהה
הגורל לו יהיה וגו', ל"ל שבחזון ובפלך לאשר יפול גורל בל
שבט שם יהיה ושם יתבו לו בחלתו, ולאמר עוד למטות
לבותיבם תבחלו לומר שלא יחלקו חקום בחלת השבטים בתן
חלק מחבו ובחקום לאחר רחוק מזה חלק לאחר, לבל למטות
לבותיבם יבחלו שיתן לבל שבט ושבט בחלתו מדובקת
ומחוברת בחקום לאשר בפל גורלו, וזה לפי שרלה הקבה שיהיו
בל השבטים בתאבים לעד לעולם בבחלתם. והנה זברה
התורה עוד שם נבולי הארץ ולאמר בבופס * ולת הארץ לאשר שם ל"ל י"ג
תתבחלו לותה בגורל לאשר לוה ה' לתשעת המטות וחבי
המטה, ולאחר זה בא מיד פרשת ללה שמות החבשים לאשר
יבחלו לבם לת הארץ, בי לאחרי שהוה על החלוקה בגורל וכר
המחילים שיתבו החלקים בפי רוב העם ומיעוטו. הנה
התבאר מזה שבל הפסוקים יסבימו בשלת חלוקת הארץ שבי
דברים, והם שיהיה חקום בחלת בל שבט בפי הגורל, ובמות
בחלתו בפי השערת החבשים המחילים לת הארץ, שיתבו
חלק רב לשבט רב העם וחלק מעט לשבט מעט העם, ושלא
היה רבוי החלק ובמותו על פי הגורל בדברי ר"י ז"ל, ולא
בתחלקה הארץ לחלקי' שוים במו שחשב הרמבן והלבנ, ולין
בזה סתירה מאה שאמ' יעקב ליוסף * לפרים ומבא' בראובן בראשי'
ושמעון יהיו לי ומולדתך וגו' על שם לחייהם יקראו בחלתם, מק' ה' ו'
בי היה בח הברבה אבי עשיים, לאחר שיתרבו שניהם בל
שיהיו

2011 Ministerio de Cultura

במדבר כ"ו ל"ד ל"ה

זיהיו כאבי שבטים וכן היה, שאתה תמלוך בפרשת * פנחס שעלו פקודי לפרים ומצאה יותר מפקודי ראובן ושמעון, ומזה כמוך שפקדו בארץ כאבי שבטים נחלק נחלתם, ולכן היה דין יוסף כלין הכבוד פושט פי שנים * והעניין האבי הוא כעניין הבכור שיקרלו שאבי אבי יוסף שבטים, ולי"ג הרגיש וכיוון בדבריו שזה העניין האבי הזה ותפס עליו הר"מבן, ואני בזה שכללתי עמו העניין הראשון לא יעזובני בפקותיו. הכה התבאר לשתי מה שהבטחתי בראשית הזה וביאול לעות. המפרשים מפקודי התורה: ולשכם המכמת זה למה שעשה יהושע מבואר בגלה, כי אם בשכר ויהי הגורל למטה בני יהודה למשפחותם אל מדבר צין וגו', ולא אמר זה על חלוקת הארץ כי אם שיהיה הגורל לבאר בלי זה מקום יבקשו בני יהודה חלקם, ולזה זכר הגבולים ולקריו זכר הערים גאלריהם אשר נפלו אליהם בחלקם, וזהו ויהיו הערים למטה בני יהודה וגו', והיה אל הגורל מיי' כל מספרו, ובאות בחלת הארץ והערים מהשערת המבחילים את הארץ כפי רבוי העם, ומפני זה נקע כלב מיהושע שיתנו לו את חברון לפי שהיה ניל יהושע והמבחילים את הארץ לאתו, עם היות שכיון בזה לבאר לאחר כמו שאפרש בפסוקים. ועם זה תדע שמה שאמר לאחר כן ויהי הגורל לבני יוסף, לאינו שבפל חלקם בארץ יקל וחלקו הם בחלקם ביניהם כמו שחשב הר"מבן, אבל היה שבפל הגורל בביאור המקום אשר יהיה בו בחלת אפרים ומנשה, כדי שיהיו שניהם שבנים בחלקם ויהיו אל רעהו יעזורו ולאחיו יאמר חזק. ואמרו ויחלקו בני יוסף וגו' רצה בו שחלקתו כאו שיזכור מיד, שזכר בחלת אפרים בגבולים ובערים ואחריו אמר ויהי הגורל למטה בני מנשה וגו', שרצה לומר פעם שנית שבפל גורלו בחותו מקומו, והיה זה להגיד כי שתי גורלות הם שבפלו בביאור מקומו בחלתם לא גורל אחד, ואם אמ' בחלה ויהי הגורל לבני יוסף היה להודיע שבא מקום בחלת שניהם מקובר וכמוך זה לזה, ולזה אמר גורל בלשון יחיל עם היותם שני גורלות לאפרים ומנשה שניהם שבפלו יחד באחד מקומות, לאמם יהושע לבל אחד מהם הפיל גורל לאחד ונתן בחלה כבדלת בפי העם אשר לו לאפרים בעצמו ולאחי מנשה בפני עצמו. ובאחר ידעת זה תדע למה לווחו בני יוסף אל יהושע מדוע נתת לי גורל אחד ואבל אחד ואני עם רב וגו', מה שהוקשה אחד לבל המפרשים וילאו למצוא הפתח בפירושו, כי לפי שהיו יהושע והמבחילים את הארץ הם המרגים והממעטים הנחלות בפי השערותיהם בכמות כל שבט, לזה התרעמו שנתנו להם חלק מעט בהיותם עם רב וזלא שערו בהם כראוי, כי היה זה בידם ולא מהגורל, והנה יהושע לא התבגל מהם לומר שהיה זה לין ברור ומצות האל ית' ולא עם הגורל ולא היה בידו להרבות בחלתם, אבל אמר שהרבה בחלה היה להם בשיתרבו בה בהר ובארץ הפרזי והרפאים אשר שבל בחלקם שיכבשו אותה כדבר החלקים, ולכן אמרו הם גורל אחד ואבל אחד, כי היה הגורל לבאר מקום הנחלה והאבל הוא כמות הנחלה והחלק, וכמו שאפרש בפסוקים, ומפני זה אמר יהושע לשבעת השבטי' שיתנו לו שלשה חלקים, לבתוב את הארץ לפי בחלתם ויתחלקו אותה לשבעה חלקים, ושהוא יעלה הגורל לפני ה' בשילה, והנה הפסוקים שלא אמ' שהשלושים יחלקו ויתנו את הארץ לשבעים, כי לאי יקל יהושע מבחילים לאחרים זולת הבאים אשר נתנו בשמות מהחל ית' להבחיל את הארץ? ולא אמ' שבחלקה הארץ אליהם בשוה, אבל היתה הכוונה שיתנו שלשה אנשי' מבל שבט וישלחם וילבו בארץ ויבתבו הערים בפי הרשום לבחלתם, וישבתבו הארץ שבעה חלקים, רוצה לומר שבעה מחוות שפרע, בדי להשלים הגורל ולדעת בל שבט ושבט בחיזה מקום ופלך יקח בחלתו, וגם יבתבו הערים בדי שידעו המבחילים מה יתנו לבל שבט ושבט, ואחר זה יהושע והמבחילים את הארץ יקלקו בחלתם ויתנו לבל שבט בשות הארץ הרשויה אליו בפי בשות העם אשר לו, ולזה אמר

שיהיו בשבי שבטים וכן היה, שאתה תמלוך בפרשת * פנחס שעלו פקודי לפרים ומצאה יותר מפקודי ראובן ושמעון, ומזה בשוך שפקדו בארץ בשבי שבטים נחלק נחלתם, ולבן היה דין יוסף בלין הבכור פושט פי שנים * והעניין האבי הוא בעניין הבכור שיקרלו שאבי אבי יוסף שבטים, ולי"ג הרגיש וכיוון בדבריו שזה העניין האבי הזה ותפס עליו הר"מבן, ואני בזה שכללתי עמו העניין הראשון לא יעזובני בפקותיו. הכה התבאר לשתי מה שהבטחתי בראשית הזה וביאול לעות. המפרשים מפקודי התורה: ולשכם המכמת זה למה שעשה יהושע מבואר בגלה, כי אם בשכר ויהי הגורל למטה בני יהודה לאשפחותם אל מדבר צין וגו', ולא אמר זה על חלוקת הארץ כי אם שיהיה הגורל לבאר בלי זה מקום יבקשו בני יהודה חלקם, ולזה זכר הגבולים ולקריו זכר הערים גאלריהם אשר נפלו אליהם בחלקם, וזהו ויהיו הערים למטה בני יהודה וגו', והיה אל הגורל מיי' כל מספרו, ובאות בחלת הארץ והערים מהשערת המבחילים את הארץ בפי רבוי העם, ומפני זה אמר יהושע שיתנו לו את חברון לפי שהיה ניל יהושע והמבחילים את הארץ לאתו, עם היות שכיון בזה לבאר לאחר כמו שאפרש בפסוקים. ועם זה תדע שמה שאמר לאחר כן ויהי הגורל לבני יוסף, לאינו שבפל חלקם בארץ יקל וחלקו הם בחלקם ביניהם כמו שחשב הר"מבן, אבל היה שבפל הגורל בביאור המקום אשר יהיה בו בחלת אפרים ומנשה, כדי שיהיו שניהם שבנים בחלקם וחיים אל רעהו יעזורו ולאחיו יאמר חזק. ואמרו ויחלקו בני יוסף וגו' רצה בו שחלקתו בחותו שיזכור מיד, שזכר בחלת אפרים בגבולים ובערים ואחריו אמר ויהי הגורל למטה בני מנשה וגו', שרצה לומר פעם שנית שבפל גורלו בחותו מקומו, והיה זה להגיד כי שתי גורלות הם שבפלו בביאור מקומו בחלתם לא גורל אחד, ואם אמ' בחלה ויהי הגורל לבני יוסף היה להודיע שבא מקום בחלת שניהם מקובר וכמוך זה לזה, ולזה אמר גורל בלשון יחיל עם היותם שני גורלות לאפרים ומנשה שניהם שבפלו יחד באחד מקומות, לאמם יהושע לבל אחד מהם הפיל גורל לאחד ונתן בחלה בבדלת בפי העם אשר לו לאפרים בעצמו ולאחי מנשה בפני עצמו. ובאחר ידעת זה תדע למה לווחו בני יוסף אל יהושע מדוע נתת לי גורל אחד ואבל אחד ואני עם רב וגו', מה שהוקשה אחד לבל המפרשים וילאו למצוא הפתח בפירושו, כי לפי שהיו יהושע והמבחילים את הארץ הם המרגים והממעטים הנחלות בפי השערותיהם בכמות כל שבט, לזה התרעמו שנתנו להם חלק מעט בהיותם עם רב וזלא שערו בהם כראוי, כי היה זה בידם ולא מהגורל, והנה יהושע לא התבגל מהם לומר שהיה זה לין ברור ומצות האל ית' ולא עם הגורל ולא היה בידו להרבות בחלתם, אבל אמר שהרבה בחלה היה להם בשיתרבו בה בהר ובארץ הפרזי והרפאים אשר שבל בחלקם שיכבשו אותה כדבר החלקים, ולכן אמרו הם גורל אחד ואבל אחד, כי היה הגורל לבאר מקום הנחלה והאבל הוא כמות הנחלה והחלק, וכמו שאפרש בפסוקים, ומפני זה אמר יהושע לשבעת השבטי' שיתנו לו שלשה אנשים מבל שבט ושבט לבתוב את הארץ לפי בחלתם ויתחלקו אותה לשבעה חלקים, ושהוא יעלה הגורל לפני ה' בשילה, והנה הפסוקים שלא אמ' שהשלושים יחלקו ויתנו את הארץ לשבעים, כי לאי יקל יהושע מבחילים לאחרים זולת הבאים אשר נתנו בשמות מהחל ית' להבחיל את הארץ? ולא אמ' שבחלקה הארץ אליהם בשוה, אבל היתה הכוונה שיתנו שלשה אנשי' מבל שבט ושבט ויחלקו ויבאו בארץ ויבתבו הערים בפי הרשום לבחלתם, וישבתבו הארץ שבעה חלקים, רוצה לומר שבעה מחוות נפרע, בדי להשלים הגורל ולדעת בל שבט ושבט בחיזה מקום ופלך יקח בחלתו, וגם יבתבו הערים בדי שידעו המבחילים מה יתנו לבל שבט ושבט, ואחר זה יהושע והמבחילים את הארץ יחלקו בחלתם ויתנו לבל שבט בשות הארץ הרשויה אליו בפי בשות העם אשר לו, ולזה אמר

ואתם תבתבו את הארץ שבעה חלקי' והבאתם אלי ויריתי לבם גורל ונומר, שהם המחוזו' והתחומין והערים גם בן ולבן אמר בסוף הדברים ויחלק להם יהושע גורל בשילה לפני ה' ויחלק את הארץ לפני ישראל בחלקותם, הנה אמר שהחלוק הגורלות לפני ה' והיה זה בחותם הדבע' מחוזות שהביאו לפניו מהארץ, בדי לדעת המקום אשר יהיה שם בחלת בל שבט. ושחלבל זה חלק את הארץ אליהם, רוצה לומר לרב בחלה מרובה ולמעט מועטת, וזהו אמרו לבני ישראל בשבטיהם, בלומר בפי החלוקה הראויה אליהם. ואמם למה עשה זה בחלוקת הארץ שבעה שבטים, ולא בחלת יהודה ויוסף אשר עליו בא' בהיתי הבחלה הרביעית. הנה התבאר מזה שבפור המעשה וחלוקת הארץ יורה ויאמת מה שהבאתי, ושאין הענין בשו שחשבו המפרשים וזהו העיון השני:

העיון השלישי בהבמת בל אחד מהדעות על פי הגמרא, הנה חז"ל אחרו בדרוש הזה בשבת בגד בתרא בפרק יש נוחלין בזבי מקומות. האחד הוא אמרם שם, תנן בשתן דאמר ליוסף מנרים בתחלקה הארץ, לתניא ר' יהודה אומר ליוסף מנרים בתחלקה הארץ, שב' לשמות מטות לבותם יבאו, לאי מה אני מקיים לאלה בתחלה הארץ בשחה? לאלה להוציא את הטפלים. ר' יוסתן אומר לשבי הארץ בתחלקה הארץ, שב' לאלה תחלק הארץ, ומה אני מקיים לשמות מטות לבותם יבאו? מזוזה בשלה זו מבל החלוקות שבבולם, שבבל החלוקות חיים יורשים את המתים וזו מתים יורשי' את החיים וכו'. ועוד אמרו שם בחותו פרק אבעיא להו ארץ ישראל לשבטים אפלינא או לגולת דף קכ"ח עמו' ב' לקרקפת דגברי אפלינא? תא שמע בין רב למעא, אי אמרת בשלמא לשבטים אפלינא, הייבו דאמר בין רב למעא, אלא למאן דאמר לקרקפת דגברי אפלינא, מאי רב למעא? בל אד ואד מגבריה שקיל וכו'. ועתה אתה ברוך ה' יאציה ור' יוסתן, אחין בפון שהיה יסוד החלוקת ביניהם בשני פסוקים שבאו זה אבל זה, והם האחד לאלה תחלק הארץ בנחלה, והשני לשמות מטות לבותם יבאלו, ואם היה בדעת הר"מבן שהיו שתי חלוקות אחת חלוקת הארץ שתהיה בבל השבטים בשוה, והשנית שתהיה בפי רבוי המשפחה ומעוטה, הנה הפסוקים שניהם מתקיימים, בי יהיה פי' לאלה תחלק הארץ על חלוקת המשפחות, ואמרו לשמות מטות לבותם יהיה על חלוקת הארץ לשבטים, ויהיה אם בן מחלוקת שני החבמים שבוי על קו תוהו וחשבי בוהו, בי אין יאמר ר' יאציה ליוסתן מנרים בתחלקה? והניח רחיה מפשוק לשמות מטות לבותם יבאלו, בהיות הפשוק הזה בחלוקת השבטים פשוט ידבר, ויאשר פשוק לאלה תחלק הארץ ופשוק לרב תרבה בחלתו לחלוקת המשפחות, ובבלל שיפרש שני הפסוקים במו שפירש אותו הר"מבן, ולא יטרך לומר ליוסתן מנרים בתחלקה הארץ שהוא לעת זה בחתת, וגם ר' יוסתן שאמר לשני הארץ בתחלקה, הנה בשהוקשה לו פשוק לשמות מטות לבותם יבאלו, מי הבניסו בחותו הדוחק להציב ולפרש שהיו המתים יורשים את החיים? וחזר לומר בזה קרוב למה שאמר ר' יאציה, והיה לו לפרש אותו פשוק על חלוקת השבטים הראשונה, לבל היתה הבוונה שיתנו שלשה אנשי' מבל שבט ושלשה ילבו בארץ ויבתבו הערים בפי הרשום לבחלתם, וישבתבו הארץ שבעה חלקים, רוצה לומר שבעה מחוות נפרע, בדי להשלים הגורל ולדעת בל שבט ושבט בחיזה מקום ופלך יקח בחלתו, וגם יבתבו הערים בדי שידעו המבחילים מה יתנו לבל שבט ושבט, ואחר זה יהושע והמבחילים את הארץ יחלקו בחלתם ויתנו לבל שבט בשות הארץ הרשויה אליו בפי בשות העם אשר לו, ולזה אמר

ויהיו כאבי שבטים וכן היה, שאתה תמלוך בפרשת * פנחס שעלו פקודי לפרים ומצאה יותר מפקודי ראובן ושמעון, ומזה בשוך שפקדו בארץ בשבי שבטים נחלק נחלתם, ולבן היה דין יוסף בלין הבכור פושט פי שנים * והעניין האבי הוא בעניין הבכור שיקרלו שאבי אבי יוסף שבטים, ולי"ג הרגיש וכיוון בדבריו שזה העניין האבי הזה ותפס עליו הר"מבן, ואני בזה שכללתי עמו העניין הראשון לא יעזובני בפקותיו. הכה התבאר לשתי מה שהבטחתי בראשית הזה וביאול לעות. המפרשים מפקודי התורה: ולשכם המכמת זה למה שעשה יהושע מבואר בגלה, כי אם בשכר ויהי הגורל למטה בני יהודה לאשפחותם אל מדבר צין וגו', ולא אמר זה על חלוקת הארץ כי אם שיהיה הגורל לבאר בלי זה מקום יבקשו בני יהודה חלקם, ולזה זכר הגבולים ולקריו זכר הערים גאלריהם אשר נפלו אליהם בחלקם, וזהו ויהיו הערים למטה בני יהודה וגו', והיה אל הגורל מיי' כל מספרו, ובאות בחלת הארץ והערים מהשערת המבחילים את הארץ בפי רבוי העם, ומפני זה אמר יהושע לשבעת השבטי' שיתנו לו שלשה אנשים מבל שבט ושבט לבתוב את הארץ לפי בחלתם ויתחלקו אותה לשבעה חלקים, ושהוא יעלה הגורל לפני ה' בשילה, והנה הפסוקים שלא אמ' שהשלושים יחלקו ויתנו את הארץ לשבעים, כי לאי יקל יהושע מבחילים לאחרים זולת הבאים אשר נתנו בשמות מהחל ית' להבחיל את הארץ? ולא אמ' שבחלקה הארץ אליהם בשוה, אבל היתה הכוונה שיתנו שלשה אנשי' מבל שבט ושבט ויחלקו ויבאו בארץ ויבתבו הערים בפי הרשום לבחלתם, וישבתבו הארץ שבעה חלקים, רוצה לומר שבעה מחוות נפרע, בדי להשלים הגורל ולדעת בל שבט ושבט בחיזה מקום ופלך יקח בחלתו, וגם יבתבו הערים בדי שידעו המבחילים מה יתנו לבל שבט ושבט, ואחר זה יהושע והמבחילים את הארץ יחלקו בחלתם ויתנו לבל שבט בשות הארץ הרשויה אליו בפי בשות העם אשר לו, ולזה אמר

2011 Ministerio de Cultura

אם היה כפי יוכלי מגרים לו כפי בלי הארץ ? ולמאכס הבעיא
שבת לאחרי כן לארץ ישראל לשבטי לפלוגת לו לקרקפת דגברת
לפלוגת ? פי' ה"ר שמואל בפירוש ההלכה לשבטי לפלוגת
שבתחלקה ליי"ב חלקים שוים וחכ"ב כל שבט ושבט מתחלק כפני
עצמו כפי לגדיו , אם כפי יוכלי מגרים ואם כפי בלי הארץ ,
לקרקפת דגברת לפלוגת לרחבי לגדים כל לחד מישראל
וכו' . ולתמוה לכי שהר"מבן כדעת שזכרתי ממנו בחלוקת
הארץ והמחבר לחריו כלם שגו ברוחה פקו פלילים בהבנת
ההלכה , להמחבם לחרי פי' ה"ר שמואל ונוח בלחת התעם ,
כי הכה הגמרת לחרה לשבטי לפלוגת , ולא לחר בחלקים
שוים כמו שהוא פירשו , ולא זכרו חוש"ל שתי החלוקות ההלה
ולא חלוק' מחלקים שוים בשום מקום , כל שבן שהבעיא הוחת
כוחרת הדעת הזה , בלחרם לי לחרת בשלוח לשבטי
לפלוגת הייכו בין רב למעט , ואם היתה הכווכ' שם לשבטים
לפלוגת בחלקים שוים כמו שפירשו , לית לחר הייכו בין רב
למעט ? כי לא היה שם רב ולא מעט כי אם חלקים שוים ,
והרגיש ה"ר שמואל בזה ולחר לדרשת לחריכת לילטריכת ולייכו
כן . והחיבלי ז"ל מתלמידי הר"מבן לא כהתפק בזה , וכתב
בשתו הייכו בין רב למעט כלומר בין שיהיה השבט רב או
שיהיה מעט תמיד בשל חלק אוה , וזה ג"כ כתב הר"מבן בפירוש
הפכוק הנוח בתורה והוא שקר מבואר , שמה שלחר הכתוב
בין רב למעט לייכו להשוו' הרב והמעט כי אם לחלק ביניהם ,
פמו שלח' בכמוך לרב תרבה בחלתו , וזה ממה שיורה שה"ל
לא כוונו לדעת הזה , לבל היה בלי כפק המחלוקת אם
שתחלקה הארץ ישראל לשבטים כפי מה שהם , ל"ל לחלק רב
הלבלוכין היו כותנין חלק רב ולחלק מעט הלבלוכין היו
כותנין חלק מעט , ושהיה זה בהשערה ולומד מכמות השבט
ורבויו ומיעוטו מבלי שיהיו לבני כל שבט לגלגלותם , וייתנו
הבחלה כפי מספר הבנים בפועם , והוא לשרם לשבטים
לפלוגת , ל"ל לא בשיווי כ"א בהשערה כפי מה שהם , או היתה
בחלתם בפועם וכמספר לבני השבטים כלם לגלגלותם ,
והוא לומרו לקרקפת דגברת , והכריחו הענין מהפכוק שלחר
בין רב למעט , ולא' לי לשרת בשלוח לשבטים לפלוגת שהיתה
בחלוקה מתיבבת לשבטים כפי ההשער' , הייכו בין רב למעט
שהוא מלחר יחיר על השערת השבט כפי כמותו , לבל לם
היתה לקרקפת דגברית , ל"ל לבל שבט כפי המספר מלבניו
לגלגלותם בפועם , לל מה יהיה ענין בין רב למעט ? כי לל
בין החלוקה כפי השבט בהשערה , כי לם כפי מספר הלבנים
לגלגלותם , והוא לשרם לל לחד מגבריית שקיל , ל"ל לל לחד
מהלבנים לקח חלק לגלגלתו , ולייכו מתחבר לשבט לביפול
בו שם רב לו מעט . הכה התבלר שהבעיא עמ' תכריח דעתי
ושהיא לית תבבול דעת הר"מבן . ולולי שרצי ז"ל הבין ההלבה
כפי דעתי , בשה שלחר בעיבו' הפכוק לרב תרבה בחלתו
לשבט שהיה מרובה בלבלוכין יתנו חלק רב , ויורה שלחר
לשבטי לפלוגת לית הייכו לשבטים בשוה , כמו שפ' בלבו
רבייו שמואל . ועם זה התבלר הבריתת שהביא הר"מבן
ומפרי , שחמרו לים לפי פקודיו יתן בחלתו , תלמד שלית
בתחלקה ארץ ישראל חלית לבל שבט כפי מה שהוא , וכן הוא
לומר וידברו בני יוסף וגו' , וכתב הר"מבן שהיא שבחת ,
ובחמת דעתו היה בזה משובש לית הבריתת , שבחמת היא
כשהוא שהית' חלוקת הארץ לשבטי' לבל לחד כפי מה שהוא ,
לרב תרבו בחלתו ולמעט תמעיט , והוכיחוהו מבני יוסף
שבוקו שיתרבה חלקם , והוא ממה שיורה שהיה בית יהושע
להרבות חלק השבטים ולהמעיטו כפי מה שהוא ולית לותה
תורה שתתחלק הארץ לחלקי' שוים כמו שחמרתי . ובבר ירקה
זה ממה שחמרו בגמרת מקופן הפלת הגורל , שהיה מתיחס
לבד לבחר מקום בחלת השבט לית כמות בתלתו כמו שהבחתי ,

כדי שידע יהושע מה שהוא נותן לכלב שבע כפרע ולמת ולא
בהשארה כמו שעשה לבני יהודה וכמו שיתבאר : ולשלשה
הג' לאמרתי שכלב שלם חברון מיהושע , לפי שהיה בידו לתתו
בהיותו המכזיל את הארץ והוא הנותן הערים לשבטים כפי
מה שהם . והנה רצה לבקש לותה לא להוסיף על נחלתו , כי
לשיתן נחלתו בלותו עיר בכלל נחלת שבטו , וזה כדי שישאר
לזכר עולם שהוא רגל את הארץ ושלם לאחרי ה' ושבעבור זה
נתנה לו העיר ההיא , והיה זה לו כבוד גדול לא תועלת ,
ולזה לאמר כי היתה בלתי נכפשת ושהיו שם הענקים ושהוא
יגרשם , להגיד שלא יבקש זה מפני התועלת כי לכבודו מהשב'
שאמרתי , וכבר זכרתי זה בקש כלב בעת המלחמה קודם
לזה : ולשלשה הל' כשיב שאחר שהנחלו בכמותם נתנו מחת
יהושע והמכזילו את הארץ , לא היה מהגבות שימלו שיתנה
נחלת מטה יהודה גדולה מהרצוי כפי רבוי משפחותיו , כי נתנו
לו הארץ מבלתי שיצלכו לכתוב לותה , כי כפי מה שמעו
מאבי , ואחר שמלאו היותה יותר גדולה מהמשפט והרצוי היו
מהנשל שיקחו ממנה לתת לשבט שמעון . ולפשר הוא שמפני
זה התאבס יהוש' ק"ל בנחלת ז' השבטים לשלוח לכשים לכתוב
את כל הארץ . והרלב"ג כתב שתוך נגולות בני יהודה שהיו
מבוארים עפ"י הגורל היו מהערים יותר מהרצוי לקיחם , ולא

(ו) ויגשו בני יהודה אל יהושע
בגלגל וגו' . עם [ו] וַיִּגְּשׁוּ בְנֵי־יְהוּדָה אֶל־יְהוֹשֻׁעַ בַּגִּלְגָּל
היות שכלב בן יפונה הוא וַיֹּאמֶר אֵלָיו כָּלֵב בֶּן־יְפֻנֶּה הַקְּנִזִּי אַתָּה
לבד שלם ופקד מיהושע חברון יָדַעְתָּ אֶת־הַדָּבָר אֲשֶׁר־דִּבֶּר יְהוָה אֶל־
והיה זה מיוחד אליו , הנה מֹשֶׁה אִישׁ הָאֱלֹהִים עַל אֹדוֹתַי וְעַל־
בלו-עמו כל בני יהודה לקותו [ז] אָדוֹתֶיךָ בְּקָדֵשׁ בַּרְנֵעַ : בֶּן־אַרְבָּעִים
מעמד כדי לכבדו ולעזרו שָׁנָה אָנֹכִי בִּשְׁלֹחַ מֹשֶׁה עֶבֶד־יְהוָה אֹתִי
בשלמו ובקשתו כי היה כלב מִקָּדֵשׁ בַּרְנֵעַ לְרַגֵּל אֶת־הָאָרֶץ וָאָשֻׁב
בשיח השבט . וכבר זכרתי [ק] אֹתוֹ דָּבָר כַּאֲשֶׁר עִם־לְבָבִי : וַאֲחֵי
שקיה זה בהיותם במלחמה אֲשֶׁר עָלוּ עִמִּי הִמְסִיסוּ אֶת־לֵב הָעָם
עם היות שנכתב כאן במקום וְאָנֹכִי מִלֵּאתִי אַחֲרֵי יְהוָה אֱלֹהָי :
החלוק והבחלה : ויש לעיין [ט] וַיִּשָּׁבַע מֹשֶׁה בַּיּוֹם הַהוּא לֵאמֹר אִם־
בפסוקים הללה . ראוכה לֹא הָאָרֶץ אֲשֶׁר דָּרְכָה־רַגְלְךָ בָּהּ לְךָ
שתה ידעת את אשר דבר ה' תִּהְיֶה־לְּךָ וְלִבָנֶיךָ עַד־עוֹלָם כִּי
וגו' על לודותיך וגו' , ולא פי' מִלֵּאתָ אַחֲרֵי יְהוָה אֱלֹהָי : [י] וְעַתָּה הִנֵּה
מה הוא שדבר , ולא היה מה שזכר לאחר זה מעכין חברון
יהי' לכ"ש זה הדבו' מותר לאמרו בכתב , לאחרי שמיד יפרש
לותו . שבית שלומרו בן ארבעים שנה לאבי בשלוח משה וגום' , ומה היה הצורך
בהודיע שהיה לו בן ארבעים שנה לאבי בשלוח לותו דבר אשר עם לבבי ואת' זה את' ואבי מלאתי
לאחרי ה' , ושבי המאמרים הללה כוונתם לאחת . רביעית אחרי ה' , וזה שנתן משה , ולמה לא אמר שהלך כשבע ? כמו שאמר למעלה
לאשר דבר ה' אל משה על לודותי וגו' . חמישית שאמרו ועתה הנה החיה ה' לותי וגו' , וידוע הוא שהחיה לותו כיון שהיה לו
בן ארבעים שנה לאבי בשלוח משה , ולמה לא אמר שהחיה ה' לותי ולא שאמר הוא , ולא שאמר החיה ה' לותי משה , ולא שאמר
החיה ה' לותי ולאבי , ולא שאמר החיה ה' לותי ולי , ולא שאמר החיה ה' לותי ולכל ישראל , ולא שאמר החיה ה' לותי ולכל
בני יהודה , ולא שאמר החיה ה' לותי ולכל העם , ולא שאמר החיה ה' לותי ולכל בני ישראל , ולא שאמר החיה ה' לותי ולכל
בני יהודה ולכל בני ישראל , ולא שאמר החיה ה' לותי ולכל העם ולכל בני ישראל , ולא שאמר החיה ה' לותי ולכל בני יהודה
ולכל בני ישראל , ולא שאמר החיה ה' לותי ולכל העם ולכל בני יהודה ולכל בני ישראל , ולא שאמר החיה ה' לותי ולכל העם
ולכל בני יהודה ולכל בני ישראל , ולא שאמר החיה ה' לותי ולכל העם ולכל בני יהודה ולכל בני ישראל , ולא שאמר החיה ה'
לותי ולכל העם ולכל בני יהודה ולכל בני ישראל , ולא שאמר החיה ה' לותי ולכל העם ולכל בני יהודה ולכל בני ישראל ,
ולא שאמר החיה ה' לותי ולכל העם ולכל בני יהודה ולכל בני ישראל , ולא שאמר החיה ה' לותי ולכל העם ולכל בני יהודה
ולכל בני ישראל , ולא שאמר החיה ה' לותי ולכל העם ולכל בני יהודה ולכל בני ישראל , ולא שאמר החיה ה' לותי ולכל
העם ולכל בני יהודה ולכל בני ישראל , ולא שאמר החיה ה' לותי ולכל העם ולכל בני יהודה ולכל בני ישראל , ולא שאמר
החיה ה' לותי ולכל העם ולכל בני יהודה ולכל בני ישראל , ולא שאמר החיה ה' לותי ולכל העם ולכל בני יהודה ולכל בני
ישראל , ולא שאמר החיה ה' לותי ולכל העם ולכל בני יהודה ולכל בני ישראל , ולא שאמר החיה ה' לותי ולכל העם ולכל

החרם יהוה אותי כאשר דבר זה
ארבעים וחמש שנה מאז דבר יהוה
את־הדבר הזה אל־משה אשר־הלך
ישראל במדבר ועתה הנה אנכי היום
(יא) בן־חמש ושמנים שנה: עודני היום
חזק כאשר ביום שלח אותי משה
כחי אז וכחי עתה לַמִּלְחָמָה
(יב) ולצאת ולבוא: ועתה תנה־לי את־
ההר הזה אשר דבר יהוה ביום ההוא
כי־אתה שמעת ביום ההוא כי־ענקים
שם וערים גדלות בצרות אולי יהוה
אותי והורשתים כאשר דבר יהוה:
(יג) ויברכהו יהושע ויתן את־חברון
(יד) לכלב בן־יפנה לנחלה: על־כן
היתה חברון לכלב בן־יפנה הקנזי
לנחלה עד היום הזה אשר מלא
(טו) אחרי יהוה אלהי ישראל: ושם חברון
לפנים קרית ארבע האדם הגדול
בענקים הוא והארץ שקטה מלחמה:

טו

(א) ויהי הגורל למטה בני יהודה
למשפחתם אל־גבול אדום מדבר־צן
(ב) נגבה מקצה תימן: ויהי להם
גבול מקצה ים המלח מן־הלשון הפנה
(ג) נגבה: ויצא אל־מנגב למעלה
עקרבים ועבר צנה ועלה מנגב

(יא) זקן, מפני זה למר כלב עודני היום חזק, לא לא תמצע
ממני מברון לזעת המבה, בי הנני עוד היום חזק, והנה
תהלי' מה' החזק הוא כלב כמו שאמר * חזק ואמץ לבך וגו', והכת
יג' הוא בגוף כמו שלקח' * לפי כח מכניס כחי לפי כחי
כתוב, ויהיה כוונת כלב
שבלבו היה חזק עוד היום
כמו שהיה כאחר שלחו
משה עם המרגלים. ולפי
שלפי ישבר מדבריו שהיה
החזוק בו עתה הוא לזמן
ההוא, הנה להגיד מזה למר
בכחי אז כחי עתה, לפי
למרתי שעודני היום חזק
כערך הכח שהיה לי אז בימי
משה וכערך הכח אשר יש לי
עתה, כי כפי הכח אשר
היה לי אז והחזוק אשר היה
לי אז בלחמו הערך היה לי
עתה החזוק כפי הכח אשר
לי בזמן ההוא, כי היה יתם
החזוק אל החזוק כיתם הכח
אל הכח. ואמר זה כדי
להודיע שלא נחלש כחו
בזקנתו מפני המלחמות אשר
עשה בנעוריו, כמו שהיה
בדוד המלך עה', שמפני
עמל הנעורים קפצה עליו
זקנה * ויכסוהו בגדים ולא
יחם לו בהיותו בן שבעי' שנה,
ולזה אמ' בכחי אז כחי עתה.
(יב) ומוליד מכל זה ועתה תנה לי
את ההר הזה, ואמ' שלא היה
מבקש לחותו מפני התועלת, כי
אם לפי שדברו ה' ביום ההוא. וכתן הרמיזה בשלא היה מפקת
התועלת באמרו כי אתה שמעת ביום ההוא כי ענקי' שם, אל
גם בחותו הזמן היה בטוח ויודע שענקים שם, עד שמפני זה
ירחו המרגלי' לבוא שמה, וגם יהוש' לא הלך שמה מפני זה, והיה
אם כן העם אשר בו ענקים והערי' בצורות, וזכי לנו הדברי'
נמדב' י"ד ק' אמרו המרגלים. ולפי שכלב אמר אז * אם יפקן בנו ה' והביא
אותנו אל הארץ הזאת ונתנה לנו בקש העיר היות שבתברו
בה זכי דבריו חוזק הערים וחוזק הלוחמים, כדי שילכדה
שם ביד ה' ויתלמת מה שאמר אז לחזק לב העם, כמ"ש * ונתנה
לנו, וז"ש כאן מולי ה' אותי והורשתים, ל"ל יהיה לחת מה
שאמרתי ויעדתי לכי. ואמנם אמרו עוד כאשר דבר ה', רמז
שם שם כ"ל למה שאמר שם * הוא ירשה את הארץ וזרעו יורישנה, וזה
ייעוד על שהוא וזרעו יורישו ממנה את הענקים, ולכן אמר
זנסי' פ"א כאן כאשר דבר ה'. וא"ל למרו מדברי כלב בכאן שהוא
ישראל בכיבוש הארץ שבע שנים, שהרי בשנה השבעית לכיתם
מארץ מלכים שלש מאות מרגלים, כשהרו לנו שנים ושבעה
מהכיבוש הרי ת"ם שנה, שאמר כלב ועתה הנה החיה ה' אותי
כאשר דבר זה ארבעים וחמש שנה. ועוד אמרו שהוא בהלוק
שבע שנים לכיתם ולא מלחתי, וזה בפשוט אולי הוא קבלה
בילדיהם, ומאכותיהם במסכת ערכין לפסוק * כתרגם עשרה דף יג עמ
שנה חזר הקהל העיר, לפי יחזקאל לא אמו שמחות ודף יג עמ
ויונלות אלא לאחרי שחלקו, והפשוט לומה ל"ד שנה לאחר יהושע ג' ק'
כתרגם היה תחלת יובל,
ואמרו לא ושוב מחשבתו
יחזקאל לאחרן ואי אתה יולע
ל"ד לאחר הקרבן יובל, אם
לא תולים י"ד שנה מחשבתו
עד שאמו והם שבע לכיבוש
ושבע לחילוק. הנה התבאר
שכלב נקט עברון לשתי
בנות. האחת להיות בה
ענקים והיותה עיר מבצר
כמו שאמרו המרגלים, וזה
כדי לאמת מה שהוא אלא
לאחרי ה', באמרו אם חפץ
בנו ה' והביא אותנו אל הארץ
הזאת ונתנה לנו. הבטית
כדי שיזכר זכר שהוא אלא
לאחרי ה' ושלכן נתנה לו
העיר, שכל המרגלים ירגו
מהוא אליה והוא לבדו דרך
בה: וזכר שיהושע ברכו על (יג)
דבריו הטובים ונתן לו את
חברון, ואחר זה יפרש
הכתוב שהיה זה על פי
ה' כי הוא הוא שיתנה לו:
ואמרו על כן היתה חברון (יד)
לכלב, ל"ל שלא בא אליו
בגורלו ובחלקו עם בני
משפחתו ושבטו, כי אם
שנתנה אליו יהושע לפי שאלא
לאחרי ה', וזו היתה הסבה לשנתנה כדי שיעמוד שמו לעולם (טו)
ושלדקתו לא תשבח מפי זרעו: וזכר חוזק העיר עד שהי' שמה
לפני' מקדם קדמיתא קרי' לרבע, ול' מדיבת לחיות שני ותלמי
ולכיהם שהיו לרבעה ענקים, או יהיה קרית לרבע קרית
החים שהיה שמו לרבע, להיותו הגדול שבענקים וכאלו היו
בו שיעור לרבע לבשים. ובמדרש אמרו החלם הגדול הוא יקוט חפ
לפרושם לבניו שגרם להם שהארץ שקטה ממלחמה. ועל דף ו' עמ
דרך הפשט יהיה לאמרו והארץ שקטה ממלחמה כמו שזכרתי,
שהודיע בזה שהיתה שלמת כלב בעת המלחמה עם היות
שזכרה כאן, כדי לקבוה עם חלוק הארץ, ולכן בא בכאן
הפסוק שזכר למעלה והארץ שקטה ממלחמה, להעיד שזה
רצוי שיקיף למקום המלחמה קודם הפסוק ההוא שלאמר
למעלה בפעם הרלשונה והארץ שקטה ממלחמה. ולפשר
לומר עוד שעכין והארץ שקטה ממלחמה הוא הקדמת מה
שיזכור מחלוק הארץ שהארץ שקטה ממלחמה, ומפני זה
נתעסקו בחלוק הארץ, וגם כדי להודיע חוזק לב כלב,
שבהיות הארץ שקטה ממלחמה הוא בקש חברון כדי
להתעסק בכבושה כמו שיזכור:

(א) ויהי הגורל למטה בני יהודה
וגו'. כבר זכרתי
שכאשר בקש כלב את חברון
ונתנה לו רלה יהושע להודיע
גורל בני יהודה, כדי לדעת
לאיזה לד ועבר ירים כתפם,
לרחות האם ירחיקהו מאד
מחברון אשר בפל זה כלב
היה בזיקם: וזכר שהיה

2011 Ministerio de Cultura

לְקָרְשׁ בַּרְנֵעַ וְעָבַר חֶצְרוֹן וְעָלָה אַדָּרָה
[ז] וְנָסַב הַקַּרְקָעָה: וְעָבַר עַצְמוֹנָה
וְיָצָא נַחַל מִצְרַיִם וְהָיוּ תֹצְאוֹת
חַגְבּוֹל יָמָּה זֶה יִהְיֶה לָכֶם גְּבוּל
[ח] נֶגְבָּה: וּגְבוּל קָרְמָה מִן הַיָּם הַמֶּלַח עַד
קְצֵה הַיַּרְדֵּן וּגְבוּל לִפְאַת צָפוֹנָה
[ט] מִלְּשׁוֹן הַיָּם מִקְצֵה הַיַּרְדֵּן: וְעָלָה
הַגְּבוּל בֵּית חָגְלָה וְעָבַר מִצְּפוֹן לְבֵית
חָעַרְבָה וְעָלָה הַגְּבוּל אֶבֶן בֹּהַן בֶּן
[י] רְאוּבֵן: וְעָלָה הַגְּבוּל דְּבִרָה מֵעֵמֶק
עָכוֹר וְצָפוֹנָה פְּנֵה אֶל הַגִּלְגָּל אֲשֶׁר
נֹכַח לְמַעֲלֵה אַדֻּמִּים אֲשֶׁר מִנֶּגֶב
לַנָּחַל וְעָבַר הַגְּבוּל אֶל מֵי עֵין שֶׁמֶשׁ
[יא] וְהָיָה תֹצְאֹתָיו אֶל עֵין רֹגֶל: וְעָלָה
הַגְּבוּל גַּי בֶּן הִנֹּם אֶל כֶּתֶף הַיְבוּסִי
מִנֶּגֶב הִיא יְרוּשָׁלָם וְעָלָה הַגְּבוּל אֶל
רֹאשׁ הָהָר אֲשֶׁר עַל פְּנֵי גֵי הִנֹּם יָמָּה
אֲשֶׁר בִּקְצֵה עֵמֶק רְפָאִים צָפוֹנָה:
[יב] וְתָאַר הַגְּבוּל מֵרֹאשׁ הָהָר אֶל מַעְיַן מֵי
נֶפְתּוֹחַ וְיָצָא אֶל עָרֵי הַר עֶפְרוֹן וְתָאַר
[יג] חַגְבּוֹל בַּעֲלָה הִיא קִרְיַת יְעָרִים: וְנָסַב
חַגְּבוּל מִבַּעֲלָה יָמָּה אֶל הַר שֵׂעִיר
וְעָבַר אֶל כֶּתֶף הַר יְעָרִים מִצָּפוֹנָה
הִיא כְסָלוֹן וְיָרַד בֵּית שֶׁמֶשׁ וְעָבַר
[יד] תִּמְנָה: וְיָצָא הַגְּבוּל אֶל כֶּתֶף עֶקְרוֹן
צָפוֹנָה וְתָאַר הַגְּבוּל שִׂכְרוֹנָה וְעָבַר
הַר הַבַּעֲלָה וְיָצָא יַבְנְאֵל וְהָיוּ תֹצְאוֹת
[טו] הַגְּבוּל יָמָּה: וּגְבוּל יָם הַיָּמָּה הַגָּדוֹל
וּגְבוּל זֶה גְּבוּל בְּנֵי יְהוּדָה סָבִיב
[טז] לְמִשְׁפְּחֹתָם: וּלְכָלֵב בֶּן יְפֻנֶּה נָתַן

ולכן נהגתו מנב שיהיה
גורל בני יהוד' כנים לחברון.
וכבר כיארתי שלש היה
חברון לבני יהודה ממעל
לנחלתם, כי היתי נחלתם
כפי רבוי זרעם, ומס כלב
נטל חברון היה נחלקו, כי
לא נקט לותו מפקת התועלת
כי אם לכבודו וזכר נדקתו
(יד) כמו שאמרתי, ולכן זכר
שמיל בתעסק בלכידתו
ומהוריש משם את הכנעני:
(טו) ולפי שלכיר הי' ממוך לחברון
כאשר כלב לכל חברון
השתדל מקל לשילכד דביר
כן ישארו הלוויים כניב
חברון: ולפי שהוא היה זקן
(טז) הומרך לומר לאשר יכה יכומי
את קלית ספר וכתתי את
עכמה בתי לאשה. ועם
היות שכלב ובתה שתקל בזה
ומה שבדר לתת את עכמה
בתו לאשה למי שילכד דביר
עיין בויר שקל שלש כהוגן (כי אולי
עד' לז עב יקכלה ממור או כתין או
עבד) היה מהצנחת הקל
ית עליו שבעבה כהוגן ושלכד
העיר עתניאל בן קנז אחיו,
תמורה כב ואחוז שהיה אחיו בן אחי כי
דף קלו יע כלב היה בן יפוכה ועתניאל
היה בן קנז, וכאר כתבו
המפרשים כי קנז הוא היה
קבי קלבן ומתיקרים אליו,
נכפר מי' כמו שאמר גם כן * כלב
יל ו' הקניזי והיו אלו שהיתם אחים
תמורה מאב ואם: ובלשון אמרו
פב קיו שקרית ספר הם ההלכות
אשר כתבתו בימי משה
שהעוסקין עתניאל בן קנז
בפלפולו, ואין הפסוק יוצא
(יח) מידי פשוטו: והנה זכר
שהיה נבוא ותפיתהו לשאול
מאת אביהם שדה, ופירוש

[יז] חֶלֶק בְּתוֹךְ בְּנֵי יְהוּדָה אֶל פִּי יְהוָה לִיהוֹשֻׁעַ אֶת קִרְיַת אַרְבַּע אֲבִי הָעֲנָק
יז הִיא חֶבְרוֹן: וַיּוֹרֶשׁ מִשָּׁם כָּלֵב אֶת שְׁלֹשָׁה בְּנֵי הָעֲנָק אֶת שֵׁשַׁי וְאֶת אֲחִימַן וְאֶת
טו תַּלְמַי יְלִידֵי הָעֲנָק: וַיַּעַל מִשָּׁם אֶל יֹשְׁבֵי דְּבִר וְשֵׁם דְּבִר לְפָנִים קִרְיַת
יו סֵפֶר: וַיֹּאמֶר כָּלֵב אֲשֶׁר יַכֶּה אֶת קִרְיַת סֵפֶר וּלְכָדָהּ וְנָתַתִּי לוֹ אֶת עַכְסָה
יח בִּתִּי לְאִשָּׁה: וַיִּלְכְּדָהּ עָתְנִיאֵל בֶּן קְנַז אֲחִי כָלֵב וַיִּתֶּן לוֹ אֶת עַכְסָה
יט בִּתּוֹ לְאִשָּׁה: וַיְהִי בְּבוֹאָהּ וַתְּסִיתֵהוּ לְשַׁאוֹל מֵאֵת אָבִיהָ שָׂדֶה וַתִּצְנַח
יט מֵעַל הַחֲמוֹר וַיֹּאמֶר לָהּ כָּלֵב מַה לָּךְ: וַתֹּאמֶר תְּנָה לִי בְרָכָה כִּי אֶרֶץ
הַנֶּגֶב נְתַתָּנִי וְנָתַתָּה לִי גֻּלֹּת מָיִם וַיִּתֶּן לָהּ אֶת גֻּלֹּת עִלִּיּוֹת וְאֶת גֻּלֹּת תַּחְתִּיּוֹת:
(כא) ויהיו הערי' מקנה למטה יהודה וגו' למרו
עיין רש"י לז"ל שלש מכה יהושע שלש עיירות העומדו על הגבולים, ויהיה לכ"ם פי' הפסוק ויהי

[כ] זֹאת נַחֲלַת מַטֵּה בְּנֵי יְהוּדָה לְמִשְׁפְּחֹתָם:
[כא] וַיִּהְיוּ הֶעָרִים מִקְצֵה לְמַטֵּה בְּנֵי יְהוּדָה
אֶל גְּבוּל אֱדוֹם בַּנֶּגְבָּה קַבְצְאֵל וְעֵדֶר

מקנה הערים למטה יהודה, שלש זכר כ"ף הערים שהיו בגבולים שהוא הקנה: ובמה שאמ' בסוף הערים כל ערים (לג) עזרי' ותזע וחנוחין, יש לתמוה

2011 Ministerio de Cultura

[מב] וְרִמּוֹן וְעֶתֶר וְעָשָׁן׃ [מג] וְיִפְתָּח וְאֶשְׁתָּאוֹל וְעִיר שֶׁמֶשׁ וְשַׁעְלַבִּין וְאַיָּלוֹן וְיִתְלָה׃ [מד] וְאֶלְתְּקֵה וְגִבְּתוֹן וְבַעֲלָת׃ [מה] וְיְהוּד וּבְנֵי בְרַק וְגַת רִמּוֹן׃ [מו] מֵי הַיַּרְקוֹן וְהָרַקּוֹן עִם־הַגְּבוּל מוּל יָפוֹ׃ [מז] הַגְּבוּל לִבְנֵי־דָן לָהֶם וַיַּעֲל בְּנֵי־דָן וַיִּלָּחֲמוּ עִם־לֶשֶׁם וַיִּלְכְּדוּהָ וַיַּכּוּהָ לְפִי־חָרֶב וַיִּירְשׁוּהָ וַיֵּשְׁבוּ בָהּ וַיִּקְרְאוּ לְלֶשֶׁם דָּן כְּשֵׁם דָּן אֲבִיהֶם׃ [מח] זֹאת נַחֲלַת בְּנֵי־דָן לְמִשְׁפְּחֹתָם הֶעָרִים הָאֵלֶּה וְחַצְרֵיהֶן׃

[מט] וַיְכַלּוּ לְנַחֵל אֶת־הָאָרֶץ לִגְבֻלֹתֶיהָ וַיִּתְּנוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל נַחֲלָה לִיהוֹשֻׁעַ בִּן־נוּן בְּתוֹכָם׃ [נ] עַל־פִּי יְהוָה נָתְנוּ לוֹ אֶת־הָעִיר אֲשֶׁר שָׁאָל אֶת־תִּמְנַת סֶרַח בְּהַר אֶפְרָיִם וַיִּבֶן אֶת־הָעִיר וַיֵּשֶׁב בָּהּ׃ [נא] אֵלֶּה הַנַּחֲלוֹת אֲשֶׁר נָחֲלוּ אֶלְעָזָר הַכֹּהֵן וְיְהוֹשֻׁעַ בִּן־נוּן וְרָאשֵׁי הָאָבוֹת לְמַטּוֹת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל בְּגוֹרָל בְּשִׁלֹה לִפְנֵי יְהוָה פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד וַיְכַלּוּ מֵחָלֵק אֶת־הָאָרֶץ׃

[א] וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־יְהוֹשֻׁעַ לֵאמֹר׃ [ב] דַּבֵּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר תְּנוּ לָכֶם אֶת־עָרֵי הַמִּקְלָט אֲשֶׁר דִּבַּרְתִּי אֲלֵיכֶם בְּיַד־מֹשֶׁה׃ [ג] לָנוּס שָׁמָּה רוֹצֵחַ מַכֵּה־נֶפֶשׁ בִּשְׁגָגָה בִּבְלִי־דָעַת וְהָיוּ לָכֶם לְמִקְלָט מִגֹּאֵל הַדָּם׃ [ד] וְנָס אֶל־אַחַת הֶעָרִים הָאֵל וְעָמַד פֶּתַח שַׁעַר־הָעִיר וְנָתַן בְּאָזְנֵי זִקְנֵי הָעִיר הַהִוא אֶת־דְּבָרָיו וְאָסְפוּ אֹתוֹ הָעִירָה אֲלֵיהֶם וְנָתְנוּ לוֹ מָקוֹם וְיָשַׁב עִמָּם׃ [ה] וְאִם־גֹּאֵל הַדָּם יִרְדֹּף אַחֲרָי וְלֹא־יַסְגִּרוּ אֶת־הָרוֹצֵחַ בְּיָדוֹ כִּי בְּלֹא־דַעַת הִכָּה אֶת־רֵעֵהוּ וְלֹא־שֹׂנֵא הוּא לוֹ מִתְּמוֹל שִׁלְשׁוֹם׃ [ו] וְיָשַׁב בָּעִיר הַהִוא עַד־עָמְדוֹ לִפְנֵי הָעֵדָה לַמִּשְׁפָּט עַד־מוֹת הַכֹּהֵן הַגָּדוֹל אֲשֶׁר יִהְיֶה בַּיָּמִים הָהֵם אֲשֶׁר הִבְדִּילוּ מֹשֶׁה וְאֶלְעָזָר לְקַדְּשׁוֹ׃ [ז] וַיַּקְדִּישׁוּ אֶת־קֶדֶשׁ בְּהַר נַפְתָּלִי וְאֶת־שְׁכֶם בְּהַר אֶפְרָיִם וְאֶת־קִרְיַת הָאַרְבַּע הִוא חֶבְרוֹן בְּהַר יְהוּדָה׃ [ח] וּמֵעֵבֶר לְיַרְדֵּן יְרֵחוֹ מִזְרָחָה נָתְנוּ אֶת־בֶּצֶר בַּמִּדְבָּר בַּמִּישֹׁר מִמַּטֵּה רְאוּבֵן וְאֶת־רָמֹת בַּגִּלְעָד מִמַּטֵּה גָד וְאֶת־גּוֹלָן בַּבָּשָׁן מִמַּטֵּה מְנַשֶּׁה׃ [ט] אֵלֶּה עָרֵי מוֹעֵד לְכָל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְלַגֵּר הַגָּר בְּתוֹכָם לָנוּס שָׁמָּה כָּל־מַכֵּה־נֶפֶשׁ בִּשְׁגָגָה וְלֹא יָמוּת בְּיַד גֹּאֵל הַדָּם עַד־עָמְדוֹ לִפְנֵי הָעֵדָה׃

[י] וְאֵלֶּה הַמִּשְׁפָּחוֹת לִבְנֵי הַלֵּוִי לִבְנֵי קְהָת וּבְנֵי עַמְרָם וּבְנֵי יִצְהָר וּבְנֵי חֶבְרוֹן וּבְנֵי עֻזִּיאֵל׃ [יא] וַיִּתְּנוּ לָהֶם אֶת־קִרְיַת הָאַרְבַּע אֲבִי הָעֲנָק הִוא חֶבְרוֹן בְּהַר יְהוּדָה וְאֶת־מִגְרְשֶׁיהָ סְבִיבֹתֶיהָ׃ [יב] וְאֶת־שְׂדֵי הָעִיר וְאֶת־חַצֵּרֶיהָ נָתְנוּ לְכָלֵב בֶּן־יְפֻנֶּה לַאֲחֻזָּתוֹ׃ [יג] וְלִבְנֵי אַהֲרֹן הַכֹּהֵן נָתְנוּ אֶת־עִיר מִקְלַט הָרוֹצֵחַ חֶבְרוֹן וְאֶת־מִגְרְשֶׁיהָ וְאֶת־לִבְנָה וּמִגְרְשֶׁיהָ׃ [יד] וְאֶת־יַתִּיר וְאֶת־אֶשְׁתְּמֹעַ וּמִגְרְשֵׁיהֶן׃ [טו] וְאֶת־חוֹלוֹן וּמִגְרְשֶׁיהָ וְאֶת־דְּבִר וּמִגְרְשֶׁיהָ׃ [טז] וְאֶת־עַיִן וּמִגְרְשֶׁיהָ וְאֶת־יוּטָה וּמִגְרְשֶׁיהָ וְאֶת־בֵּית שֶׁמֶשׁ וּמִגְרְשֶׁיהָ תֵּשַׁע עָרִים מִשְּׁנֵי הַמַּטּוֹת הָאֵלֶּה׃ [יז] וּמִמַּטֵּה בִנְיָמִן גִּבְעוֹן וְאֶת־מִגְרְשֶׁיהָ גֶּבַע וְאֶת־מִגְרְשֶׁיהָ׃ [יח] עֲנָתוֹת וְאֶת־מִגְרְשֶׁיהָ וְאַלְמוֹן וְאֶת־מִגְרְשֶׁיהָ אַרְבָּע עָרִים׃ [יט] כָּל־עָרֵי בְנֵי־אַהֲרֹן הַכֹּהֲנִים שְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה עָרִים וּמִגְרְשֵׁיהֶן׃ [כ] וְלִמִשְׁפְּחוֹת בְּנֵי־קְהָת הַלְוִיִּם שְׁאָרִית בְּנֵי־קְהָת וַתְּהִי עָרֵי גוֹרָלָם מִמַּטֵּה אֶפְרָיִם׃ [כא] וַיִּתְּנוּ לָהֶם אֶת־עִיר מִקְלַט הָרוֹצֵחַ אֶת־שְׁכֶם וְאֶת־מִגְרְשֶׁיהָ בְּהַר אֶפְרָיִם וְאֶת־גֶּזֶר וּמִגְרְשֶׁיהָ׃ [כב] וְאֶת־קִבְצַיִם וּמִגְרְשֶׁיהָ וְאֶת־בֵּית חוֹרוֹן וּמִגְרְשֶׁיהָ אַרְבַּע עָרִים׃ [כג] וּמִמַּטֵּה דָן אֶלְתְּקֵה וּמִגְרְשֶׁיהָ גִּבְּתוֹן וּמִגְרְשֶׁיהָ׃ [כד] אַיָּלוֹן וּמִגְרְשֶׁיהָ גַּת רִמּוֹן וּמִגְרְשֶׁיהָ אַרְבַּע עָרִים׃ [כה] וּמֵחֲצִי מַטֵּה מְנַשֶּׁה תַּעְנַךְ וּמִגְרְשֶׁיהָ וְיִבְלְעָם וּמִגְרְשֶׁיהָ לְמִשְׁפְּחַת בְּנֵי־קְהָת הַנִּשְׁאָרִים׃ [כו] כָּל־עָרִים עֶשֶׂר וּמִגְרְשֵׁיהֶן לְמִשְׁפְּחוֹת בְּנֵי־קְהָת הַנִּשְׁאָרִים׃ [כז] וְלִבְנֵי גֵרְשׁוֹן מִמִּשְׁפַּחַת הַלֵּוִי מֵחֲצִי הַמַּטֶּה גּוֹלָן בַּבָּשָׁן וּמִגְרְשֶׁיהָ עִיר מִקְלַט הָרוֹצֵחַ וּבְעֶשְׁתְּרָה וּמִגְרְשֶׁיהָ שְׁתֵּי עָרִים׃ [כח] וּמִמַּטֵּה יִשָּׂשכָר קִשְׁיוֹן וּמִגְרְשֶׁיהָ דָּבְרַת וּמִגְרְשֶׁיהָ׃ [כט] יַרְמוּת וּמִגְרְשֶׁיהָ עֵין גַּנִּים וּמִגְרְשֶׁיהָ אַרְבַּע עָרִים׃ [ל] וּמִמַּטֵּה אָשֵׁר מִשְׁאָל וּמִגְרְשֶׁיהָ עַבְדּוֹן וּמִגְרְשֶׁיהָ׃ [לא] חֶלְקָת וּמִגְרְשֶׁיהָ וְרְחֹב וּמִגְרְשֶׁיהָ אַרְבַּע עָרִים׃ [לב] וּמִמַּטֵּה נַפְתָּלִי אֶת־עִיר מִקְלַט הָרוֹצֵחַ אֶת־קֶדֶשׁ בַּגָּלִיל וּמִגְרְשֶׁיהָ וְאֶת־חַמּוֹת דֹּאר וּמִגְרְשֶׁיהָ וְאֶת־קַרְתָּן וּמִגְרְשֶׁיהָ שָׁלֹשׁ עָרִים׃ [לג] כָּל־עָרֵי הַגֵּרְשֻׁנִּי לְמִשְׁפְּחֹתָם שְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה עָרִים וּמִגְרְשֵׁיהֶן׃ [לד] וּלְמִשְׁפְּחוֹת בְּנֵי־מְרָרִי הַלְוִיִּם מִמַּטֵּה זְבוּלֻן יָקְנְעָם וּמִגְרְשֶׁיהָ קַרְתָּה וּמִגְרְשֶׁיהָ׃ [לה] דִּמְנָה וּמִגְרְשֶׁיהָ נַהֲלָל וּמִגְרְשֶׁיהָ אַרְבַּע עָרִים׃ [לו] וּמִמַּטֵּה רְאוּבֵן בֶּצֶר וּמִגְרְשֶׁיהָ וְיַהְצָה וּמִגְרְשֶׁיהָ׃ [לז] קְדֵמוֹת וּמִגְרְשֶׁיהָ וּמֵפָעַת וּמִגְרְשֶׁיהָ אַרְבַּע עָרִים׃ [לח] וּמִמַּטֵּה גָד אֶת־עִיר מִקְלַט הָרוֹצֵחַ בְּרָמוֹת בַּגִּלְעָד וּמִגְרְשֶׁיהָ וְאֶת־מַחֲנַיִם וּמִגְרְשֶׁיהָ׃ [לט] חֶשְׁבּוֹן וּמִגְרְשֶׁיהָ יַעְזֵר וּמִגְרְשֶׁיהָ כָּל־עָרִים אַרְבַּע׃ [מ] כָּל־אֵלֶּה עָרֵי לִבְנֵי מְרָרִי לְמִשְׁפְּחוֹת הַנִּשְׁאָרִים מִמִּשְׁפְּחֹת הַלֵּוִי וַתְּהִי גוֹרָלָם עָרֵיהֶם שְׁתֵּים עֶשְׂרֵה׃ [מא] כָּל־עָרֵי הַלְוִיִּם בְּתוֹךְ אֲחֻזַּת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל אַרְבָּעִים וּשְׁמֹנֶה עָרִים וּמִגְרְשֵׁיהֶן׃ [מב] הֶעָרִים הָאֵלֶּה עִיר עִיר וּמִגְרְשֶׁיהָ סְבִיבֹתֶיהָ כֵּן לְכָל־הֶעָרִים הָאֵלֶּה׃ [מג] וַיִּתֵּן יְהוָה לְיִשְׂרָאֵל אֶת־כָּל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁבַּע לָתֵת לַאֲבוֹתָם וַיִּרְשׁוּ אֹתָהּ וַיֵּשְׁבוּ בָהּ׃ [מד] וַיָּנַח יְהוָה לָהֶם מִסָּבִיב כְּכֹל אֲשֶׁר נִשְׁבַּע לַאֲבוֹתָם וְלֹא־עָמַד אִישׁ מִכָּל־אוֹיְבֵיהֶם בְּפָנֵיהֶם אֶת־כָּל־אוֹיְבֵיהֶם נָתַן יְהוָה בְּיָדָם׃ [מה] לֹא־נָפַל דָּבָר מִכֹּל הַדָּבָר הַטּוֹב אֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה אֶל־בֵּית יִשְׂרָאֵל הַכֹּל בָּא׃

[א] אָז הִקְהִיל יְהוֹשֻׁעַ אֶת־כָּל־שִׁבְטֵי יִשְׂרָאֵל שְׁכֶמָה וַיִּקְרָא לְזִקְנֵי יִשְׂרָאֵל וּלְרָאשָׁיו וּלְשֹׁפְטָיו וּלְשֹׁטְרָיו וַיִּתְיַצְּבוּ לִפְנֵי הָאֱלֹהִים׃ [ב] וַיֹּאמֶר יְהוֹשֻׁעַ אֶל־כָּל־הָעָם כֹּה אָמַר יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל בְּעֵבֶר הַנָּהָר יָשְׁבוּ אֲבוֹתֵיכֶם מֵעוֹלָם תֶּרַח אֲבִי אַבְרָהָם וַאֲבִי נָחוֹר וַיַּעַבְדוּ אֱלֹהִים אֲחֵרִים׃ [ג] וָאֶקַּח אֶת־אֲבִיכֶם אֶת־אַבְרָהָם מֵעֵבֶר הַנָּהָר וָאוֹלֶךְ אֹתוֹ בְּכָל־אֶרֶץ כְּנָעַן וָאַרְבֶּה אֶת־זַרְעוֹ וָאֶתֶּן־לוֹ אֶת־יִצְחָק׃ [ד] וָאֶתֵּן לְיִצְחָק אֶת־יַעֲקֹב וְאֶת־עֵשָׂו וָאֶתֵּן לְעֵשָׂו אֶת־הַר שֵׂעִיר לָרֶשֶׁת אֹתוֹ וְיַעֲקֹב וּבָנָיו יָרְדוּ מִצְרָיִם׃ [ה] וָאֶשְׁלַח אֶת־מֹשֶׁה וְאֶת־אַהֲרֹן וָאֶגֹּף אֶת־מִצְרַיִם כַּאֲשֶׁר עָשִׂיתִי בְּקִרְבּוֹ וְאַחֲרֵי־כֵן הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם׃ [ו] וָאוֹצִיא אֶת־אֲבֹתֵיכֶם מִמִּצְרַיִם וַתָּבֹאוּ הַיָּמָּה וַיִּרְדְּפוּ מִצְרַיִם אַחֲרֵי אֲבֹתֵיכֶם בְּרֶכֶב וּבְפָרָשִׁים יַם־סוּף׃ [ז] וַיִּצְעֲקוּ אֶל־יְהוָה וַיָּשֶׂם מַאְפֵל בֵּינֵיכֶם וּבֵין מִצְרַיִם וַיָּבֵא עֲלֵיהֶם אֶת־הַיָּם וַיְכַסֵּם וַתִּרְאֶינָה עֵינֵיכֶם אֵת אֲשֶׁר־עָשִׂיתִי בְּמִצְרַיִם וַתֵּשְׁבוּ בַּמִּדְבָּר יָמִים רַבִּים׃ [ח] וָאָבִיא אֶתְכֶם אֶל־אֶרֶץ הָאֱמֹרִי הַיֹּשְׁבִים בְּעֵבֶר הַיַּרְדֵּן וַיִּלָּחֲמוּ אִתָּכֶם וָאֶתֵּן אֹתָם בְּיֶדְכֶם וַתִּירְשׁוּ אֶת־אַרְצָם וָאַשְׁמִידֵם מִפְּנֵיכֶם׃ [ט] וַיָּקָם בָּלָק בֶּן־צִפּוֹר מֶלֶךְ מוֹאָב וַיִּלָּחֶם בְּיִשְׂרָאֵל וַיִּשְׁלַח וַיִּקְרָא לְבִלְעָם בֶּן־בְּעוֹר לָקֹב אֶתְכֶם׃ [י] וְלֹא אָבִיתִי לִשְׁמֹעַ לְבִלְעָם וַיְבָרֵךְ בָּרֵךְ אֶתְכֶם וָאַצֵּל אֶתְכֶם מִיָּדוֹ׃ [יא] וַתַּעַבְרוּ אֶת־הַיַּרְדֵּן וַתָּבֹאוּ אֶל־יְרֵחוֹ וַיִּלָּחֲמוּ בְּכֶם בַּעֲלֵי יְרֵחוֹ הָאֱמֹרִי וְהַפְּרִזִּי וְהַכְּנַעֲנִי וְהַחִתִּי וְהַגִּרְגָּשִׁי הַחִוִּי וְהַיְבוּסִי וָאֶתֵּן אֹתָם בְּיֶדְכֶם׃ [יב] וָאֲשַׁלַּח לִפְנֵיכֶם אֶת־הַצִּרְעָה וַתְּגָרֶשׁ אוֹתָם מִפְּנֵיכֶם אֵת שְׁנֵי מַלְכֵי הָאֱמֹרִי לֹא בְחַרְבְּךָ וְלֹא בְקַשְׁתֶּךָ׃ [יג] וָאֶתֵּן לָכֶם אֶרֶץ אֲשֶׁר לֹא־יָגַעְתָּ בָּהּ וְעָרִים אֲשֶׁר לֹא־בְנִיתֶם וַתֵּשְׁבוּ בָהֶם כְּרָמִים וְזֵיתִים אֲשֶׁר לֹא־נְטַעְתֶּם אַתֶּם אֹכְלִים׃ [יד] וְעַתָּה יְרָאוּ אֶת־יְהוָה וְעִבְדוּ אֹתוֹ בְּתָמִים וּבֶאֱמֶת וְהָסִירוּ אֶת־אֱלֹהִים אֲשֶׁר עָבְדוּ אֲבוֹתֵיכֶם בְּעֵבֶר הַנָּהָר וּבְמִצְרַיִם וְעִבְדוּ אֶת־יְהוָה׃ [טו] וְאִם־רַע בְּעֵינֵיכֶם לַעֲבֹד אֶת־יְהוָה בַּחֲרוּ לָכֶם הַיּוֹם אֶת־מִי תַעֲבֹדוּן אִם־אֶת־אֱלֹהִים אֲשֶׁר עָבְדוּ אֲבוֹתֵיכֶם אֲשֶׁר מֵעֵבֶר הַנָּהָר וְאִם־אֶת־אֱלֹהֵי הָאֱמֹרִי אֲשֶׁר אַתֶּם יֹשְׁבִים בְּאַרְצָם וְאָנֹכִי וּבֵיתִי נַעֲבֹד אֶת־יְהוָה׃ [טז] וַיַּעַן הָעָם וַיֹּאמֶר חָלִלָה לָּנוּ מֵעֲזֹב אֶת־יְהוָה לַעֲבֹד אֱלֹהִים אֲחֵרִים׃ [יז] כִּי יְהוָה אֱלֹהֵינוּ הוּא הַמַּעֲלֶה אֹתָנוּ וְאֶת־אֲבוֹתֵינוּ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם מִבֵּית עֲבָדִים וַאֲשֶׁר עָשָׂה לְעֵינֵינוּ אֶת־הָאֹתוֹת הַגְּדֹלוֹת הָאֵלֶּה וַיִּשְׁמְרֵנוּ בְּכָל־הַדֶּרֶךְ אֲשֶׁר הָלַכְנוּ בָהּ וּבְכֹל הָעַמִּים אֲשֶׁר עָבָרְנוּ בְּקִרְבָּם׃ [יח] וַיְגָרֶשׁ יְהוָה אֶת־כָּל־הָעַמִּים וְאֶת־הָאֱמֹרִי יוֹשֵׁב הָאָרֶץ מִפָּנֵינוּ גַּם־אֲנַחְנוּ נַעֲבֹד אֶת־יְהוָה כִּי הוּא אֱלֹהֵינוּ׃ [יט] וַיֹּאמֶר יְהוֹשֻׁעַ אֶל־הָעָם לֹא תוּכְלוּ לַעֲבֹד אֶת־יְהוָה כִּי אֱלֹהִים קְדֹשִׁים הוּא אֵל קַנָּא הוּא לֹא־יִשָּׂא לְפִשְׁעֲכֶם וְלַחַטֹּאתֵיכֶם׃ [כ] כִּי־תַעַזְבוּ אֶת־יְהוָה וַעֲבַדְתֶּם אֱלֹהֵי נֵכָר וְשָׁב וְהֵרַע לָכֶם וְכִלָּה אֶתְכֶם אַחֲרֵי אֲשֶׁר הֵיטִיב לָכֶם׃ [כא] וַיֹּאמֶר הָעָם אֶל־יְהוֹשֻׁעַ לֹא כִּי אֶת־יְהוָה נַעֲבֹד׃ [כב] וַיֹּאמֶר יְהוֹשֻׁעַ אֶל־הָעָם עֵדִים אַתֶּם בָּכֶם כִּי אַתֶּם בְּחַרְתֶּם לָכֶם אֶת־יְהוָה לַעֲבֹד אֹתוֹ וַיֹּאמְרוּ עֵדִים׃ [כג] וְעַתָּה הָסִירוּ אֶת־אֱלֹהֵי הַנֵּכָר אֲשֶׁר בְּקִרְבְּכֶם וְהַטּוּ אֶת־לְבַבְכֶם אֶל־יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל׃ [כד] וַיֹּאמֶר הָעָם אֶל־יְהוֹשֻׁעַ אֶת־יְהוָה אֱלֹהֵינוּ נַעֲבֹד וּבְקֹלוֹ נִשְׁמָע׃ [כה] וַיִּכְרֹת יְהוֹשֻׁעַ בְּרִית לָעָם בַּיּוֹם הַהוּא וַיָּשֶׂם לָהֶם חֹק וּמִשְׁפָּט בִּשְׁכֶם׃ [כו] וַיִּכְתֹּב יְהוֹשֻׁעַ אֶת־הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה בְּסֵפֶר תּוֹרַת אֱלֹהִים וַיִּקַּח אֶבֶן גְּדוֹלָה וַיְקִימֶהָ שָׁם תַּחַת הָאֵלָה אֲשֶׁר בְּמִקְדַּשׁ יְהוָה׃ [כז] וַיֹּאמֶר יְהוֹשֻׁעַ אֶל־כָּל־הָעָם הִנֵּה הָאֶבֶן הַזֹּאת תִּהְיֶה־בָּנוּ לְעֵדָה כִּי הִוא שָׁמְעָה אֵת כָּל־אִמְרֵי יְהוָה אֲשֶׁר דִּבֶּר עִמָּנוּ וְהָיְתָה בָכֶם לְעֵדָה פֶּן־תְּכַחֲשׁוּן בֵּאלֹהֵיכֶם׃ [כח] וַיְשַׁלַּח יְהוֹשֻׁעַ אֶת־הָעָם אִישׁ לְנַחֲלָתוֹ׃

[כט] וַיְהִי אַחֲרֵי הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה וַיָּמָת יְהוֹשֻׁעַ בִּן־נוּן עֶבֶד יְהוָה בֶּן־מֵאָה וָעֶשֶׂר שָׁנִים׃ [ל] וַיִּקְבְּרוּ אֹתוֹ בִּגְבוּל נַחֲלָתוֹ בְּתִמְנַת סֶרַח אֲשֶׁר בְּהַר אֶפְרָיִם מִצְּפוֹן לְהַר גָּעַשׁ׃ [לא] וַיַּעֲבֹד יִשְׂרָאֵל אֶת־יְהוָה כֹּל יְמֵי יְהוֹשֻׁעַ וְכֹל יְמֵי הַזְּקֵנִים אֲשֶׁר הָאֲרִיכוּ יָמִים אַחֲרֵי יְהוֹשֻׁעַ וַאֲשֶׁר יָדְעוּ אֵת כָּל־מַעֲשֵׂה יְהוָה אֲשֶׁר עָשָׂה לְיִשְׂרָאֵל׃ [לב] וְאֶת־עַצְמוֹת יוֹסֵף אֲשֶׁר הֶעֱלוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם קָבְרוּ בִשְׁכֶם בְּחֶלְקַת הַשָּׂדֶה אֲשֶׁר קָנָה יַעֲקֹב מֵאֵת בְּנֵי חֲמוֹר אֲבִי שְׁכֶם בְּמֵאָה קְשִׂיטָה וַיִּהְיוּ לִבְנֵי יוֹסֵף לְנַחֲלָה׃ [לג] וְאֶלְעָזָר בֶּן־אַהֲרֹן מֵת וַיִּקְבְּרוּ אֹתוֹ בְּגִבְעַת פִּינְחָס בְּנוֹ אֲשֶׁר נִתַּן לוֹ בְּהַר אֶפְרָיִם׃

[א] וַיְהִי אַחֲרֵי מוֹת יְהוֹשֻׁעַ וַיִּשְׁאֲלוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל בַּיהוָה לֵאמֹר מִי יַעֲלֶה־לָּנוּ אֶל־הַכְּנַעֲנִי בַּתְּחִלָּה לְהִלָּחֶם בּוֹ׃ [ב] וַיֹּאמֶר יְהוָה יְהוּדָה יַעֲלֶה הִנֵּה נָתַתִּי אֶת־הָאָרֶץ בְּיָדוֹ׃ [ג] וַיֹּאמֶר יְהוּדָה אֶל־שִׁמְעוֹן אָחִיו עֲלֵה אִתִּי בְגוֹרָלִי וְנִלָּחֲמָה בַּכְּנַעֲנִי וְהָלַכְתִּי גַם־אֲנִי אִתְּךָ בְּגוֹרָלֶךָ וַיֵּלֶךְ אִתּוֹ שִׁמְעוֹן׃ [ד] וַיַּעַל יְהוּדָה וַיִּתֵּן יְהוָה אֶת־הַכְּנַעֲנִי וְהַפְּרִזִּי בְּיָדָם וַיַּכּוּם בְּבֶזֶק עֲשֶׂרֶת אֲלָפִים אִישׁ׃ [ה] וַיִּמְצְאוּ אֶת־אֲדֹנִי בֶזֶק בְּבֶזֶק וַיִּלָּחֲמוּ בּוֹ וַיַּכּוּ אֶת־הַכְּנַעֲנִי וְאֶת־הַפְּרִזִּי׃ [ו] וַיָּנָס אֲדֹנִי בֶזֶק וַיִּרְדְּפוּ אַחֲרָיו וַיֹּאחֲזוּ אֹתוֹ וַיְקַצְּצוּ אֶת־בְּהֹנוֹת יָדָיו וְרַגְלָיו׃ [ז] וַיֹּאמֶר אֲדֹנִי בֶזֶק שִׁבְעִים מְלָכִים בְּהֹנוֹת יְדֵיהֶם וְרַגְלֵיהֶם כְּרֻתוֹת הָיוּ מְלַקְּטִים תַּחַת שֻׁלְחָנִי כַּאֲשֶׁר עָשִׂיתִי כֵּן שִׁלַּם־לִי אֱלֹהִים וַיָּבִיאוּ אֹתוֹ יְרוּשָׁלַ‍ִם וַיָּמָת שָׁם׃ [ח] וַיִּלָּחֲמוּ בְנֵי־יְהוּדָה בִּירוּשָׁלַ‍ִם וַיִּלְכְּדוּהָ וַיַּכּוּהָ לְפִי־חָרֶב וְאֶת־הָעִיר שִׁלְּחוּ בָאֵשׁ׃ [ט] וְאַחַר יָרְדוּ בְנֵי־יְהוּדָה לְהִלָּחֵם בַּכְּנַעֲנִי יוֹשֵׁב הָהָר וְהַנֶּגֶב וְהַשְּׁפֵלָה׃ [י] וַיֵּלֶךְ יְהוּדָה אֶל־הַכְּנַעֲנִי הַיּוֹשֵׁב בְּחֶבְרוֹן וְשֵׁם חֶבְרוֹן לְפָנִים קִרְיַת אַרְבַּע וַיַּכּוּ אֶת־שֵׁשַׁי וְאֶת־אֲחִימַן וְאֶת־תַּלְמָי׃ [יא] וַיֵּלֶךְ מִשָּׁם אֶל־יוֹשְׁבֵי דְּבִר וְשֵׁם דְּבִר לְפָנִים קִרְיַת סֵפֶר׃ [יב] וַיֹּאמֶר כָּלֵב אֲשֶׁר יַכֶּה אֶת־קִרְיַת סֵפֶר וְלָכָדָהּ וְנָתַתִּי לּוֹ אֶת־עַכְסָה בִתִּי לְאִשָּׁה׃ [יג] וַיִּלְכְּדָהּ עָתְנִיאֵל בֶּן־קְנַז אֲחִי כָלֵב הַקָּטֹן מִמֶּנּוּ וַיִּתֶּן־לוֹ אֶת־עַכְסָה בִתּוֹ לְאִשָּׁה׃ [יד] וַיְהִי בְּבוֹאָהּ וַתְּסִתֶּהוּ לִשְׁאֹל מֵאֵת אָבִיהָ שָׂדֶה וַתִּצְנַח מֵעַל הַחֲמוֹר וַיֹּאמֶר לָהּ כָּלֵב מַה־לָּךְ׃ [טו] וַתֹּאמֶר לוֹ תְּנָה־לִּי בְרָכָה כִּי אֶרֶץ הַנֶּגֶב נְתַתָּנִי וְנָתַתָּה לִי גֻּלֹת מָיִם וַיִּתֶּן־לָהּ אֶת־גֻּלֹת עִלִּית וְאֶת־גֻּלֹת תַּחְתִּית׃ [טז] וּבְנֵי קֵינִי חֹתֵן מֹשֶׁה עָלוּ מֵעִיר הַתְּמָרִים אֶת־בְּנֵי יְהוּדָה אֶל־מִדְבַּר יְהוּדָה אֲשֶׁר בְּנֶגֶב עֲרָד וַיֵּלֶךְ וַיֵּשֶׁב אֶת־הָעָם׃ [יז] וַיֵּלֶךְ יְהוּדָה אֶת־שִׁמְעוֹן אָחִיו וַיַּכּוּ אֶת־הַכְּנַעֲנִי יוֹשֵׁב צְפָת וַיַּחֲרִימוּ אֹתָהּ וַיִּקְרְאוּ אֶת־שֵׁם הָעִיר חָרְמָה׃ [יח] וַיִּלְכֹּד יְהוּדָה אֶת־עַזָּה וְאֶת־גְּבוּלָהּ וְאֶת־אַשְׁקְלוֹן וְאֶת־גְּבוּלָהּ וְאֶת־עֶקְרוֹן וְאֶת־גְּבוּלָהּ׃ [יט] וַיְהִי יְהוָה אֶת־יְהוּדָה וַיֹּרֶשׁ אֶת־הָהָר כִּי לֹא הוֹרִישׁ אֶת־יוֹשְׁבֵי הָעֵמֶק כִּי רֶכֶב בַּרְזֶל לָהֶם׃ [כ] וַיִּתְּנוּ לְכָלֵב אֶת־חֶבְרוֹן כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר מֹשֶׁה וַיֹּרֶשׁ מִשָּׁם אֶת־שְׁלֹשֶׁת בְּנֵי הָעֲנָק׃ [כא] וְאֶת־הַיְבוּסִי יוֹשֵׁב יְרוּשָׁלַ‍ִם לֹא הוֹרִישׁוּ בְּנֵי־בִנְיָמִן וַיֵּשֶׁב הַיְבוּסִי אֶת־בְּנֵי בִנְיָמִן בִּירוּשָׁלַ‍ִם עַד הַיּוֹם הַזֶּה׃ [כב] וַיַּעֲלוּ בֵּית יוֹסֵף גַּם־הֵם בֵּית אֵל וַיְהוָה הָיָה עִמָּם׃ [כג] וַיָּתוּרוּ בֵּית יוֹסֵף בְּבֵית אֵל לָעִיר שֵׁם הָעִיר לְפָנִים לוּז׃ [כד] וַיִּרְאוּ הַשֹּׁמְרִים אִישׁ יוֹצֵא מִן־הָעִיר וַיֹּאמְרוּ אֵלָיו הַרְאֵנוּ נָא אֶת־מָבוֹא הָעִיר וְעָשִׂינוּ עִמְּךָ חָסֶד׃ [כה] וַיַּרְאֵם אֶת־מָבוֹא הָעִיר וַיַּכּוּ אֶת־הָעִיר לְפִי־חָרֶב וְאֶת־הָאִישׁ וְאֶת־כָּל־מִשְׁפַּחְתּוֹ שִׁלְּחוּ׃ [כו] וַיֵּלֶךְ הָאִישׁ אֶרֶץ הַחִתִּים וַיִּבֶן עִיר וַיִּקְרָא שְׁמָהּ לוּז הוּא שְׁמָהּ עַד הַיּוֹם הַזֶּה׃ [כז] וְלֹא הוֹרִישׁ מְנַשֶּׁה אֶת־בֵּית שְׁאָן וְאֶת־בְּנוֹתֶיהָ וְאֶת־תַּעְנַךְ וְאֶת־בְּנוֹתֶיהָ וְאֶת־יוֹשְׁבֵי דֹאר וְאֶת־בְּנוֹתֶיהָ וְאֶת־יוֹשְׁבֵי יִבְלְעָם וְאֶת־בְּנוֹתֶיהָ וְאֶת־יוֹשְׁבֵי מְגִדּוֹ וְאֶת־בְּנוֹתֶיהָ וַיּוֹאֶל הַכְּנַעֲנִי לָשֶׁבֶת בָּאָרֶץ הַזֹּאת׃ [כח] וַיְהִי כִּי־חָזַק יִשְׂרָאֵל וַיָּשֶׂם אֶת־הַכְּנַעֲנִי לָמַס וְהוֹרֵשׁ לֹא הוֹרִישׁוֹ׃ [כט] וְאֶפְרַיִם לֹא הוֹרִישׁ אֶת־הַכְּנַעֲנִי הַיּוֹשֵׁב בְּגָזֶר וַיֵּשֶׁב הַכְּנַעֲנִי בְּקִרְבּוֹ בְּגָזֶר׃ [ל] זְבוּלֻן לֹא הוֹרִישׁ אֶת־יוֹשְׁבֵי קִטְרוֹן וְאֶת־יוֹשְׁבֵי נַהֲלֹל וַיֵּשֶׁב הַכְּנַעֲנִי בְּקִרְבּוֹ וַיִּהְיוּ לָמַס׃ [לא] אָשֵׁר לֹא הוֹרִישׁ אֶת־יוֹשְׁבֵי עַכּוֹ וְאֶת־יוֹשְׁבֵי צִידוֹן וְאַחְלָב וְאַכְזִיב וְחֶלְבָּה וַאֲפִיק וְרְחֹב׃ [לב] וַיֵּשֶׁב הָאֲשֵׁרִי בְּקֶרֶב הַכְּנַעֲנִי יוֹשֵׁב הָאָרֶץ כִּי לֹא הוֹרִישׁוּ׃ [לג] נַפְתָּלִי לֹא הוֹרִישׁ אֶת־יוֹשְׁבֵי בֵית שֶׁמֶשׁ וְאֶת־יוֹשְׁבֵי בֵית עֲנָת וַיֵּשֶׁב בְּקֶרֶב הַכְּנַעֲנִי יוֹשֵׁב הָאָרֶץ וְיוֹשְׁבֵי בֵית שֶׁמֶשׁ וּבֵית עֲנָת לָהֶם הָיוּ לָמַס׃ [לד] וַיָּלַחַץ הָאֱמֹרִי א

ה עַטָרוֹת אַדָּר עַד־בֵּית חוֹרֹן עֶלְיוֹן׃ וַיֵּצֵא הַגְּבוּל הַיָּמָּה חַמְכְּמְתָת מִצָּפוֹן
ו וְנָסַב הַגְּבוּל מִזְרָחָה תַּאֲנַת שִׁלֹה וְעָבַר אוֹתוֹ מִמִּזְרַח יָנוֹחָה׃ וַיֵּרֵד
ז מִיָּנוֹחָה עֲטָרוֹת וְנַעֲרָתָה וּפָגַע בִּירִיחוֹ וְיָצָא הַיַּרְדֵּן׃ מַתַּפּוּחַ יֵלֵךְ
הַגְּבוּל יָמָּה נַחַל קָנָה וְהָיוּ תֹצְאֹתָיו הַיָּמָּה זֹאת נַחֲלַת מַטֵּה בְנֵי־
ח אֶפְרַיִם לְמִשְׁפְּחֹתָם׃ וְהֶעָרִים הַמְבֻדָּלוֹת לִבְנֵי אֶפְרַיִם בְּתוֹךְ נַחֲלַת בְּנֵי־מְנַשֶּׁה׃
ט כָּל־הֶעָרִים וְחַצֵרֵיהֶן׃ וְלֹא הוֹרִישׁוּ אֶת־הַכְּנַעֲנִי הַיּוֹשֵׁב בְּגָזֶר וַיֵּשֶׁב הַכְּנַעֲנִי
בְּקֶרֶב אֶפְרַיִם עַד־הַיּוֹם הַזֶּה וַיְהִי לָמַס־עֹבֵד׃

יז

יז [ה] וַיְהִי חֶגְרָל לְמַטֵּה מְנַשֶּׁה כִּי־הוּא בְּכוֹר יוֹסֵף לְמָכִיר בְּכוֹר מְנַשֶּׁה אֲבִי חִגְלָעָד כִּי
הָוָא הָיָה אִישׁ מִלְחָמָה וַיְהִי־לוֹ הַגִּלְעָד וְהַבָּשָׁן׃ [ו] וַיְהִי לִבְנֵי מְנַשֶּׁה הַנּוֹתָרִים
לְמִשְׁפְּחֹתָם לִבְנֵי אֲבִיעֶזֶר וְלִבְנֵי־חֵלֶק וְלִבְנֵי אַשְׂרִיאֵל וְלִבְנֵי־שֶׁכֶם וְלִבְנֵי־חֵפֶר
וְלִבְנֵי שְׁמִידָע אֵלֶּה בְּנֵי מְנַשֶּׁה בֶן־יוֹסֵף [ז] הַזְּכָרִים לְמִשְׁפְּחֹתָם׃ וּלְצְלָפְחָד בֶּן־
חֵפֶר בֶּן־גִּלְעָד בֶּן־מָכִיר בֶּן־מְנַשֶּׁה לֹא־הָיוּ לוֹ בָנִים כִּי אִם־בָּנוֹת וְאֵלֶּה שְׁמוֹת
בְּנֹתָיו מַחְלָה וְנֹעָה חָגְלָה מִלְכָּה וְתִרְצָה׃ [ח] וַתִּקְרַבְנָה לִפְנֵי אֶלְעָזָר הַכֹּהֵן וְלִפְנֵי
יְהוֹשֻׁעַ בִּן־נוּן וְלִפְנֵי הַנְּשִׂיאִם לֵאמֹר יְהוָה צִוָּה אֶת־מֹשֶׁה לָתֵת־לָנוּ נַחֲלָה בְּתוֹךְ
אַחֵינוּ וַיִּתֵּן לָהֶם אֶל־פִּי יְהוָה נַחֲלָה בְּתוֹךְ אֲחֵי אֲבִיהֶן׃ [ט] וַיִּפְּלוּ חַבְלֵי־מְנַשֶּׁה
עֲשָׂרָה לְבַד מֵאֶרֶץ הַגִּלְעָד וְהַבָּשָׁן אֲשֶׁר מֵעֵבֶר לַיַּרְדֵּן׃ [י] כִּי בְנוֹת מְנַשֶּׁה נָחֲלוּ נַחֲלָה
בְּתוֹךְ בָּנָיו וְאֶרֶץ הַגִּלְעָד הָיְתָה לִבְנֵי־מְנַשֶּׁה הַנּוֹתָרִים׃ [יא] וַיְהִי גְּבוּל־מְנַשֶּׁה מֵאָשֵׁר הַמִּכְמְתָת
אֲשֶׁר עַל־פְּנֵי שְׁכֶם וְהָלַךְ הַגְּבוּל אֶל־יֹשְׁבֵי עֵין תַּפּוּחַ׃ לִמְנַשֶּׁה
יא חָיְתָה אֶרֶץ תַּפּוּחַ וְתַפּוּחַ אֶל־גְּבוּל מְנַשֶּׁה לִבְנֵי אֶפְרָיִם׃ [יב] וַיֵּרֶד הַגְּבוּל נַחַל
קָנָה נֶגְבָּה לַנָּחַל עָרִים הָאֵלֶּה לְאֶפְרַיִם בְּתוֹךְ עָרֵי מְנַשֶּׁה וּגְבוּל מְנַשֶּׁה מִצָּפוֹן
יב לַנָּחַל וַיְהִי תֹצְאֹתָיו הַיָּמָּה׃ נֶגְבָּה לְאֶפְרַיִם וְצָפוֹנָה לְמְנַשֶּׁה וַיְהִי הַיָּם גְּבוּלוֹ
יג וּבְאָשֵׁר יִפְגָּעוּן מִצָּפוֹן וּבְיִשָּׂשכָר מִמִּזְרָח׃ [יג] וַיְהִי לְמְנַשֶּׁה בְּיִשָּׂשכָר וּבְאָשֵׁר בֵּית־
שְׁאָן וּבְנוֹתֶיהָ וְיִבְלְעָם וּבְנוֹתֶיהָ וְאֶת־יֹשְׁבֵי דֹאר וּבְנוֹתֶיהָ וְיֹשְׁבֵי עֵין־דֹּר וּבְנוֹתֶיהָ
וְיֹשְׁבֵי תַּעֲנַךְ וּבְנוֹתֶיהָ וְיֹשְׁבֵי מְגִדּוֹ וּבְנוֹתֶיהָ שְׁלֹשֶׁת הַנָּפֶת׃ [יד] וְלֹא יָכְלוּ בְּנֵי מְנַשֶּׁה
יד לְהוֹרִישׁ אֶת־הֶעָרִים הָאֵלֶּה וַיּוֹאֶל הַכְּנַעֲנִי לָשֶׁבֶת בָּאָרֶץ הַזֹּאת׃ וַיְהִי
כִּי חָזְקוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּתְּנוּ אֶת־הַכְּנַעֲנִי לָמַס וְהוֹרֵשׁ לֹא הוֹרִישׁוֹ׃

[יד] וַיְדַבְּרוּ בְּנֵי יוֹסֵף אֶת־יְהוֹשֻׁעַ לֵאמֹר מַדּוּעַ נָתַתָּה לִי נַחֲלָה גּוֹרָל אֶחָד וְחֶבֶל
אֶחָד וְאָנֹכִי עַם־רַב עַד אֲשֶׁר־עַד־כֹּה
טו בֵּרַכַנִי יְהוָה׃ [טו] וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם יְהוֹשֻׁעַ
אִם־עַם־רַב אַתָּה עֲלֵה לְךָ הַיְעָרָה
וּבֵרַאתָ לְךָ שָׁם בְּאֶרֶץ הַפְּרִזִּי וְהָרְפָאִים
טז כִּי־אָץ לְךָ הַר־אֶפְרָיִם׃ [טז] וַיֹּאמְרוּ בְּנֵי
יוֹסֵף לֹא־יִמָּצֵא לָנוּ הָהָר וְרֶכֶב

(ה) וחמש לחרו כאן ויהי הגורל למטה מנשה כי הוא בכור יוסף, לפי שקדם לזכור גורל לפרים מפני ברכת יעקב שאמר * לפרים ומנשה כראובן ושמעון יהיו לי, הודיע עתה שהיה קדימת לפרים על פי הברכה, עם היות שמנשה היה בכור יוסף. ואפשר לומר עוד שבתן הסכה למה תחי שבט המנשה לקח בחלתו בעבר הירדן בארץ הגלעד, כי הנה ראובן וגד כתכונו לגורך מקניהם, כמו שבאת * ומקנה רב היה לבני ראובן ולבני גד, לכל מנשה שלח

בראשי מ"ת ה'

במדבר לב ו'

(ז) היה לו מורך המקנה למה התנחל שמה? ואמר שעזה זה מפני גבורתו בחרבו שהיה מנשה אחיו בכור יוסף והיה מכיר בכור מנשה, ולכן בחר לעצת שמה כי הוא היה לים גבור ורצה להתיצב במקום מכונה, כדי להרחות העמים והגרים את גבורתו: וזכר אלבני (ה) מנשה המותרים שהיו שנה וגם כן לבנות ללפחד שירשו עמהם כתבו עשרה חלקים, והיה זה למשפחותם חס כפי יולדי מנרים וחס כפי בחי החרן:

(יד) ודברון בני יוסף אל יהושע וגו' כבר זכרתי שהרמבן בפרש פנחס נפסו לרב תרבו בחלתו השתדל ביצב הפסוקים החלה, ומה שזכור שם בכלל בני פירוזי, חס שתהיה לוחתם כולנת לאפרים וחלי שבט מנשה, לומר שהחלק והנחלה שבתן יהושע לבני השבטים יהל לחלקו ביניהם כלו, היה

דף קכה א"ח

בַּרְזֶל֙ בֶּֽכָל־הַכְּנַעֲנִ֔י הַיֹּשֵׁ֖ב בָּאָ֑רֶץ
הָעֵמֶק֙ לַאֲשֶׁ֣ר בְּבֵית־שְׁאָ֔ן וּבְנוֹתֶ֖יהָ
וְלַאֲשֶׁ֥ר בְּעֵמֶק֙ יִזְרְעֶאל׃ וַיֹּ֣אמֶר
(יז) יְהוֹשֻׁעַ֮ אֶל־בֵּ֣ית יוֹסֵף֒ לְאֶפְרַ֣יִם
וְלִמְנַשֶּׁ֗ה לֵאמֹר֙ עַם־רַ֣ב אַתָּ֔ה וְכֹ֥חַ
גָּד֖וֹל לָ֑ךְ לֹא־יִהְיֶ֥ה לְךָ֖ גּוֹרָ֥ל אֶחָֽד׃
(יח) כִּ֣י הַ֤ר יִהְיֶה־לָּךְ֙ כִּֽי־יַ֣עַר הוּא֔ וּבֵרַאתּ֖וֹ
וְהָיָ֣ה לְךָ֔ תֹּצְאֹתָ֖יו כִּֽי־תוֹרִ֣ישׁ אֶת־
הַֽכְּנַעֲנִ֔י כִּ֥י רֶ֖כֶב בַּרְזֶ֣ל לוֹ֑ כִּֽי־חָזָ֖ק הֽוּא׃

כי היה מכזה לבדו מלבר והוץ לאזר נתרבה זרעו, כמו שאמר עד לאזר עד כה ברכני ה׳. והנה לאמרו כחלה גורל לאחד ונפל לאחד, שלשה לזכות החלו ירצה בלתי לריך, והיה רלוי שיאמר לאחד מהם כחלה או תפל או גורל. גם יקשה לם הוץ היה חלי שבע חיך נתרעם מלאזר נתנו לו גורל לאחד ונפל לאחד? הלם היה חושב שיתנו לו שתי גורלות? והנה התורה לא לותה שיתנו שני גורלות, חלק שלריך ירבו בחלתו. וגם לאמרו חפל לאחד הוקש לחלי למה? שלא תפלתי בכל הנחלו׳ שם תפל כי לם בכאן. ולכן לחשוב שחלי מכזה בתרעם שנתנו לו כשהגדילו בחלתו גורל לאחד כמו לזאר השבטי׳ הגדולים, וחמם בעכין החלק היה קטן מאד, ובתרעם חזה לפי שהיה דיד יהושע להרבות הנחלות כמו שכבר זכרתי, ואמרו בזה שהגורל שהיה המפלר חלק ומחזו הנחלה היה גורל לאחד שלם כמו גורל יהודה הגדול שבשבטים, לפפל החלק לאזר נתנו לו לא היה כן, כי היה דבר מועט בהיותו עם רב. וחפל הנחל׳ בכאן לא לאמרו על החלק כי לם להודיע שהיה דבר רע, כמו * וחפל כמרן, * וחפל עול מפחריב, * מזקית לחפלו, * לירים וחפלים, ויאמר שנתן לו חפל וכאב לאזר שכפי רבוי לפצין ולרותם היה לותה הנחלה חפל וכאב גדול. גם לאפשר שיפורש חפל על המדה לאזר בה יחלקו הארץ, כי חפל בכלל יאמר על הענות, * נחפלי קדם לאזכם, * ולדמיתך בחפל תחלק, * חפלים נפלו לי, ויאמר שעם היות שנתן לכל שבע חפלים ומדות רבות מהארץ, הנה לחלי שבע מצ׳ נתן כל כך מעט כחלו לא כתן לו כי לם חפל ארץ לבד, ולכן לאמר כאן לגזן חפל, מה שלא נאמר בחלו החלוקות כלם. ויהיה פירוש הכתוב מדוע כאזר כתת לי כחלה כתת לי גורל לאחד, כמו שנתת לשבטי׳ הגדולים לעשת מקום הארץ וגבולו לאזר בו יהיה חלקו, ועם זה לא נתת לי כי לם חפל לאחד מהארץ (רומז לחלק הקטן) נהיתי עם רב עד שיחשב ברבוי לאנשי שלא היה נטבע כי לם בדרך נס, וזהו עד לאזר עד כה ברכני ה׳, ל״ל כמו שנרחזוקה היה מברכת ה׳ היות לפרים ומכזה שבטי׳ ככה עד כה בענין רבוי העם היה עכיבו ברכת ה׳ לא רבוי כפי המנהג הטבעי. וקו״ל דרשו עד כה, והו מה שנקט׳ לאברהם כה יהיה זרעך, לאמרו שנתקייס זה בהם, ויהושע השיבם לם עם רב לאתה עלה לך היערה וגו׳. ולדעתי (והוץ הנרחה מהכתו׳) שהיה ההר בחלת לפרי׳ כמו שאמר הר לפרים, חפל לאחרי ההר מלד העמק לאזר לאחריו היה לרן הפרזי והרפאים והיה בחלת בני מכזה, כמו שלמ׳ בכל הכנעני היושב בעמק לאזר בבית שאן ובנותיה ולאזר בבית זרעאל, זה היה בחלת בני מכזה. והנה יהושע לאמר להם שיעלו ההר ויבערו לם וחלו לו שם לגבול הפרזי והרפאים כאשר הלילו להם בני יוסף שהר החורש הוא לם ויבערו לם וחלו לו שם לגבול הפרזי והרפאים, ולזה לאמר כי חזק הוץ, ואת לאמר להם יהושע שלא יתן להם נחר גורל לאחד כי ההר כלו יהיה להם ויקחו כל תולחותיו, לעפי שרכב ברזל לכנעניים, לפי שהם עם רב וכח גדול להם לבני הלחים לפרים ומכזה עכ״ל. וחני כבר זכרתי שלא כתן יהושע חלק לפרים ומכזה מחובריס יחד, ושלא זכר הכתוב זה כי לם שחפל הגורל שיתדבקו גבוליהם ויהיו שכנים, חבל החלק והחלה לכל לאחד מהם בא בחפל בפני עלמו, ופשע הכתוב יורה שלא היתה לוותם למה שחפל חלקם בין לויכים קשים הכנעני שזכר, חבל שהיה חלקם קטן כפי רבוי חכזיהם, ולזה בתלונה הראשונה לא זכרו דבר מהלויכים, כי לם שהיה עם רב ולרתו וכחלתו היתה מועטת, ונם הרב לא פירש במה יובדלו הטענות ומה הוץ יסוד המחלוקת לאזר בין בני יוסף ובין יהושע, כי בני יוסף כתייעו בטענותם מהיות לחמורי רכב ברזל ויהו׳ כתייעב בזה כנגדם: והל״ב כתב בפירוש הפרשה שבני יוסף שלחו הרחבת חלקם להיותם רבים, ויהושע הזיבם שבי דבריס. האחד שיעלו ההר לאזר בתוך כחלתם שהוץ יער גדול ויכרתו העלים ובזה ירחיבו גבולם. והשני שיפנו בחרן הפרזי והרפאים המסובים להם וילחמו עמם וירשו את חרלם לם לא יפיק להם ההר, ובזו כי אין לך הר לפרים, ל״ל לם יהיה קטן וכי ההר שזכרתי. ושבני יוסף השיבו לשניהם לא ימלא לכו את ההר, ל״ל לא יפיק לכו את ההר ובזו כנגד הטענה הראשונה, ולשנית שאמר מחרן הלויכים לאמרו שלא יוכלו כי רכב ברזל לו. והשיבם יהושע גם כן לשני הדברים בלומרו, אין ספק שעם רב אתה וכח גדול לך מלד הרבוי שאתה מתרבה, ולזה הוץ מבואר שמה שנתתי לך לינבו גורל אחד מוגבל שלא יתכן הרחבתו, כי הר יהיה לך כי יער הוץ וברחתו, וזה ממה שיתכן לך בקלות להיותך עם רב, ועוד יהיו לך תולחותיו ועם ההר ועם תולחותיו יתרחב גבולך, וזה כנד הטענה הראשונה. לאחר זה השיב לשני מחלק׳ הלויכים וגרוז׳ ואמר כי תוריש את הכנעני, ל״ל גם כי תוכל להוריש את הכנעני לעפ״י שרכב ברזל לו וכי חזק הוץ, לפי שהכיכם לפרים ומכזה תוכלו על זה ותתחזקו לעשותו מה שלא יהיה לשבט אחד עכ״ל דעתו. וחני הלבתי נעדו על פי הפסוקים והוץ פירוש כלה: ולמכם הרלק כתב שהיה זאת המוקה לבני מכזה לבד, כי הם לאזר כתרבו ממספר יותר מבני חרן, והוכיח זה ממה שאמר לאזר בבית שאן ובנותיה וגו׳ שהיה למכזה, וממה שאמר לאזר בבית שאן ובנותיה ובזרעאל, שהיה לאפרים ומכזה ידבר ויורה שברחזוקה עם אחד מהם ידבר. והברחה אלי בפירוש הפסוקים הוץ שבני יוסף בלם לפרים ומכזה בלו אל יהושע, ולכן קראם בני יוסף בכלל, אבל התלונה היה לאחרי מכזה לבד, ולזה אמר מדוע כתת לי ולא אמר מדוע כתת לבו וגו׳, ולאי עם רב ולא אמר ולאנחני עמים רבים, כי חזק הוץ, לפי שהכיכם לפרים ומכזה תוכלו על זה ותתחזקו לעשותו מה שלא יהיה לשבט אחד עכ״ל דעתו. ולאי הלבתי נעדו על פי הפסוקים והוץ פירוש כלה: ולמכם הרלק כתב שהיה זאת המוקה לבני מכזה לבד, כי הם לאזר כתרבו ממספר יותר מבני חרן, והוכיח זה ממה שאמר לאזר בבית שאן ובנותיה וגו׳ שהיה למכזה, וממה שאמר לאזר בבית שאן ובנותיה ובזרעאל, שהיה לאפרים ומכזה ידבר ויורה שברחזוקה עם אחד מהם ידבר. והברחה אלי בפירוש הפסוקים הוץ שבני יוסף בלם לפרים ומכזה בלו אל יהושע, ולכן קראם בני יוסף בכלל, אבל התלונה היה לאחרי מכזה לבד, ולזה לאמר מדוע כתת לי ולא לאמר מדוע כתת לבו וגו׳, ולאי עם רב ולא לאמר ולאנחני עמים רבים,

(יז) ויאמר יהושע אל בית יוסף לאפרים ולמנשה לאמר עם רב אתה וכח גדול לך לא יהיה לך גורל אחד. (יח) כי הר יהיה לך כי יער הוא ובערתו והיו לך תולאותיו כי תוריש את הכנעני כי רכב ברזל לו כי חזק הוא.

מיכה ב׳ ד׳ יעש׳ י׳ כו׳ עם כ״ד י״ג ס׳ הושע י״ב ל׳ עמוס ז׳ י״ו תלים י״ג ו׳

פסיקתא פר׳ פנחס (עו)

העמק, לא הכנעני היושב בגזר העמק לחרי ההר ים להם רכב ברזל וחיל כלחם עמהם? וכחזר רקה יהושע שפרים בה עם מכזה למייעו בטעכתו כלחים ולא יפרדו, ועתה מכזה אחר לא ימצא לבו ההר כלנו לפרים לא יתן לת מכזה עבור בגבולו, רקה לדבר לזכיהם ואחר עם רב (יז) לתה וכח לך וגו', לא עתה בלחם בלחד ומיד תפרצו זה מזה בעבין ההר, כי עם רב לתה ומכל הרבוי הכמותיי יהיה לך כח גדול בקיכות, ולבן לא תחזוב שהיה דעתי שמכזה יהיה בהר, אלא דעבור בו כדי שמצם ילחם הלמורי, וכלנו אחר אל תפחד לפרים (שעמו היתה התחלת הדבור בימו שלח' לפרים ולמכזה) ואל תירא שלם יעלה מכזה בהר תתבלבל כלבך כי לא יהיה כן, כי לא יהיה לך גורל לחד, כי זכי גורלות מתחלפים הם ולהם גורל לחד. והמזיק לאחרו כי הר יהיה לך, לא הכה ההר לא יקחו לותו (יח) בכי מכזה לזבת בו, אבל לך לפרים יהיה תמיד, ולזן לך שתפחד גם כן שלא יגולו לת יוזביו בעבור מכזה בקרבו, כי יער הוא ולזן שם יוזב אבל יעזה לך תועלת גדול שם יעבור בו ויבלם מצם, והתועלת הוא שיכרתו העלים ממנו, וזהו וברלתו. וביאר שלא אמרו בעלות בהר מפלת עלמו לזבת בו, כי לם כדי שמצם ילחם, ולזה לאחר והיו לך תוכלותיו כי תוריש לת הכנעני, ויהיה זה המלאר למכזה שהוא בעל הריב כי מצם יורים לת הלויבים. ולאמרו כי רכב ברזל לו כי חזק הוא לזן לביהם חוורי לכנעני, אבל לאחר כי תוריש לת הכנעני לצד רכב ברזל לו, וכתן הכבוד למה יוריאהו ולאמר כי חזק הוא יחזור להר, שההר ההוא חזק מאד להלחם מצם, ובהיותך עליו תוכל לגרש ממנו כל היושבי בעמק. וביוון עוד בלאמרו כי רכב ברזל לו להשיב על דבריו, שמה שלא שהיה הכנעני רכב ברזל הנה זה היה לירך מאד לאו היה בלחם עמו בעמק, אבל בהיותו בהר והכנעני הוא למעה בעמק הנה רכב הברזל לצד לו לא יוכל לעלות, כי לא יוכלו להלחם ברכב כי אם בלרן המיזור, ולבן יגרש הכנעני יותר בנקל מההר בעבור לותו רכב ברזל לצד לו, כי אז יזקקו בחלקת ההר להיות ההר חזק מאד כמו שלמרתי. והנה ירלה שבתפייטו בזה בני מכזה, לו שלקו למה שרלו שלת הועילה מוקיהם:

יח

(א) ויקהלו כל עדת בני ישראל שלו ואהל מועד בשילה, וכבר שבקהלו וגו'. זכר שבקהלו בני ישראל בשילה, ולמרו המפרשים זאת היה בשבת החרבעה עשר לבוחש לחרן בשבה הלחרוכה מהכלוק, ובכל לותם שבי' עמד המשכן בגלגל ובקהלו לז להשכין להל מועד בשילה. ולחזל זכחים סימן דף שעשו בית לבניס מלמטה ויריעות מלמעלה, וזהו קיים עלי ומיריעות מלמעלה, וזהו שמו"ב ז' ב' שלמר דוד * ולרון הלבלים יושב בתוך היריעה. ומכלו פשך לזה מלזר הכתוב פעם יקרלהו בית מפני הכותלים שהיו מלבניס כבית, כמו שלמ' ט"ו כ"ד *ותביאהו בית ה' שילה, ופעם יקרלהו לבל מפני הסבך שהי' מיריעו' מלמעלה, ובמ"ג * ויעוז משכן שילה לבל שבן בחדש, בלמר לבל היה. הלא כיבד? שהיה בית לבניס מלמטה ויריעות מלמעלה. ועמד שם המשכן בשילה שבע מלות ושבים (בפי חשבון סדר עולם) עד שהגלו פלשתים לת הלרון, ועליו למר ויעוז משכן זיב' וגו': ולפי שבזלרו שבעה שבעים שבע בלבם, למר לליהם יהושע עד לבה לתם מתרפים לבת לרשת לת הלרן וגו', והיה רלוי שיאמר לבת לבלוק לת הלרן, לבל היתה כוונתו שישראל היו דולים בלוק הלרן ובלתי חפלים בחלוקה, כדי שלא תזאר חובה על כל שבע ושבע ללחו' עם הלויבים לזר בתוך גבולו, וכדי שיעזרו חלו לחלו וכדי שלא יקח בל לחד לותו העמל על עלמו היו דוחים ענין החלוקה, היו חלקים זו' לבל היה כפי הרלוי לחלק לשבעים, ועם כל מה שעשו בס בה יהושע והבזיקי' כותבי הלרן רלו בכל ויקבו

(ב) [ח] וַיָּקֻמוּ הָאֲנָשִׁים וַיֵּלְכוּ וַיְצַו יְהוֹשֻׁעַ אֶת־הַהֹלְכִים לִכְתֹּב אֶת־הָאָרֶץ לֵאמֹר לְכוּ וְהִתְהַלְּכוּ בָאָרֶץ וְכִתְבוּ אֹתָהּ וְשׁוּבוּ אֵלָי וּפֹה אַשְׁלִיךְ לָכֶם גּוֹרָל לִפְנֵי יְהוָה בְּשִׁלֹה: [ט] וַיֵּלְכוּ הָאֲנָשִׁים וַיַּעַבְרוּ בָאָרֶץ וַיִּכְתְּבוּהָ לְעָרִים שִׁבְעָה חֲלָקִים בְּסֵפֶר וַיָּבֹאוּ אֵלָיו אֶל־יְהוֹשֻׁעַ אֶל־מַחֲנֵה שִׁלֹה: [י] וַיַּשְׁלֶךְ לָהֶם יְהוֹשֻׁעַ גּוֹרָל בְּשִׁלֹה לִפְנֵי יְהוָה וַיְחַלֵּק שָׁם יְהוֹשֻׁעַ אֶת־הָאָרֶץ לִמְחִלְקֹתָם: [יא] וַיַּעַל גּוֹרַל לְמַטֵּה בְנֵי־בִנְיָמִן לְמִשְׁפְּחֹתָם וַיֵּצֵא גְּבוּל גּוֹרָלָם בֵּין בְּנֵי יְהוּדָה וּבֵין בְּנֵי יוֹסֵף: [יב] וַיְהִי לָהֶם גְּבוּל צָפוֹן מִן־הַיַּרְדֵּן וְעָלָה הַגְּבוּל אֶל־כֶּתֶף יְרִיחוֹ מִצָּפוֹן וְעָלָה בָהָר יָמָּה וְהָיוּ תֹצְאֹתָיו מִמִּדְבַּר בֵּית אָוֶן: [יג] וְעָבַר מִשָּׁם הַגְּבוּל לוּזָה אֶל־כֶּתֶף לוּז נֶגֶב הִוא בֵּית־אֵל וְיָרַד הַגְּבוּל עַטְרוֹת אַדָּר עַל־הָהָר אֲשֶׁר מִנֶּגֶב לְבֵית חוֹרוֹן תַּחְתּוֹן: [יד] וְנָסַב הַגְּבוּל וְהִקִּיף פְּאָה יָמָּה נֶגְבָּה מִן־הָהָר אֲשֶׁר עַל־פְּנֵי בֵית חוֹרוֹן נֶגְבָּה וְהָיוּ תֹצְאֹתָיו אֶל־קִרְיַת בַּעַל הִוא קִרְיַת יְעָרִים עִיר בְּנֵי יְהוּדָה זֹאת פְּאַת יָמָּה: [טו] וּפְאַת נֶגֶב מִקְצֵה קִרְיַת יְעָרִים וְיָצָא הַגְּבוּל יָמָּה וְיָצָא אֶל־מַעְיַן מֵי נֶפְתּוֹחַ: [טז] וְיָרַד הַגְּבוּל אֶל־קְצֵה הָהָר אֲשֶׁר עַל־פְּנֵי גֵּי בֶן־הִנֹּם אֲשֶׁר בְּעֵמֶק רְפָאִים צָפוֹנָה וְיָרַד גֵּי הִנֹּם אֶל־כֶּתֶף הַיְבוּסִי נֶגְבָּה וְיָרַד עֵין רֹגֵל: [יז] וְנִגְרַע מִצָּפוֹן וְיָצָא עֵין שָׁמֶשׁ וְיָצָא אֶל־גְּלִילוֹת אֲשֶׁר מוּל מַעֲלֵה אֲדֻמִּים וְיָרַד אֶבֶן בֹּהַן בֶּן־רְאוּבֵן: [יח] וְעָבַר אֶל־כֶּתֶף מוּל הָעֲרָבָה צָפוֹנָה וְיָרַד הָעֲרָבָה: [יט] וְעָבַר הַגְּבוּל אֶל־כֶּתֶף בֵּית חָגְלָה צָפוֹנָה וְהָיוּ תֹצְאֹת הַגְּבוּל אֶל־לְשׁוֹן יָם הַמֶּלַח צָפוֹנָה אֶל־קְצֵה הַיַּרְדֵּן נֶגְבָּה זֶה גְּבוּל נֶגֶב: [כ] וְהַיַּרְדֵּן יִגְבֻלֵהוּ מִקֶּדֶם וְזֶה נַחֲלַת בְּנֵי־בִנְיָמִן לִגְבֻלֹתֶיהָ סָבִיב לְמִשְׁפְּחֹתָם: [כא] וַתְּהִי עָרֵי הַמַּטֵּה לִבְנֵי בִנְיָמִן לְמִשְׁפְּחֹתָם יְרִיחוֹ וּבֵית חָגְלָה וְעֵמֶק קְצִיץ: [כב] וּבֵית הָעֲרָבָה צְמָרַיִם וּבֵית אֵל: [כג] וְהָעַוִּים וְהַפָּרָה וְעָפְרָה: [כד] וּכְפַר הָעַמֹּנִי וְהָעָפְנִי וְגִבְעָה שְׁנֵים עָשָׂר עִיר וְחַצְרֵיהֶן: [כה] גִּבְעוֹן וְהָרָמָה וּבְאֵרוֹת: [כו] וְהַמִּצְפֵּה וְהַכְּפִירָה וּמוֹצָה: [כז] וְרֶקֶם וְיִרְפְּאֵל וְתַרְאֲלָה: [כח] וְהָצֵלַע הָאֱלֶף וְהַיְבוּסִי הִוא יְרוּשָׁלַ‍ִם גִּבְעַת הַקִּרְיַת שְׁנֵים עָשָׂר עִיר וְחַצְרֵיהֶן זֹאת נַחֲלַת בְּנֵי־בִנְיָמִן לְמִשְׁפְּחֹתָם:

(ג) [א] וַיֵּצֵא הַגּוֹרָל הַשֵּׁנִי לְשִׁמְעוֹן לְמַטֵּה בְנֵי־שִׁמְעוֹן לְמִשְׁפְּחֹתָם וַתְּהִי נַחֲלָתָם בְּתוֹךְ נַחֲלַת בְּנֵי יְהוּדָה: [ב] וַיְהִי לָהֶם בְּנַחֲלָתָם בְּאֵר שֶׁבַע וְשֶׁבַע וּמוֹלָדָה: [ג] וְחַצַר שׁוּעָל וּבָלָה וְעֶצֶם: [ד] וְאֶלְתּוֹלַד וּבְתוּל וְחָרְמָה: [ה] וְצִקְלַג וּבֵית הַמַּרְכָּבוֹת וַחֲצַר סוּסָה: [ו] וּבֵית לְבָאוֹת וְשָׁרוּחֶן שְׁלֹשָׁה עָשָׂר עִיר וְחַצְרֵיהֶן: [ז] עַיִן רִמּוֹן וְאֶתֶר וְעָשָׁן אַרְבָּע עָרִים וְחַצְרֵיהֶן: [ח] וְכָל־הַחֲצֵרִים אֲשֶׁר סְבִיבוֹת הֶעָרִים הָאֵלֶּה עַד בַּעֲלַת בְּאֵר רָמַת נֶגֶב זֹאת נַחֲלַת מַטֵּה בְנֵי־שִׁמְעוֹן לְמִשְׁפְּחֹתָם: [ט] מִחֵבֶל בְּנֵי יְהוּדָה נַחֲלַת בְּנֵי שִׁמְעוֹן כִּי־מֵרַב הָיָה חֵבֶל בְּנֵי יְהוּדָה מֵהֶם וַיִּנְחֲלוּ בְנֵי שִׁמְעוֹן בְּתוֹךְ נַחֲלָתָם: [י] וַיַּעַל הַגּוֹרָל הַשְּׁלִישִׁי לִבְנֵי זְבוּלֻן לְמִשְׁפְּחֹתָם וַיְהִי גְּבוּל נַחֲלָתָם עַד־סָרִיד: [יא] וְעָלָה גְבוּלָם יָמָּה וּמַרְעֲלָה וּפָגַע בְּדַבֶּשֶׁת וּפָגַע אֶל־הַנַּחַל אֲשֶׁר עַל־פְּנֵי יָקְנְעָם: [יב] וְשָׁב מִסָּרִיד קֵדְמָה מִזְרַח־שֶׁמֶשׁ גְּבוּל כִּסְלוֹת תָּבוֹר וְיָצָא אֶל־דָּבְרַת וְעָלָה יָפִיעַ: [יג] וּמִשָּׁם עֹבֵר קֵדְמָה מִזְרָחָה גִּתָּה חֵפֶר עִתָּה צִדְקָה וְיֹצֵא רִמּוֹן מַתְּאֵר נְעָה: [יד] וְסָבַב אֹתוֹ הַגְּבוּל מִצָּפוֹן חַנָּתוֹנָה וְהָיוּ תֹצְאֹתָיו גֵּי יִפְתָּח־אֵל: [טו] וְקַטָּת וְנַהֲלָל וְשִׁמְרוֹן וְיִדְאֲלָה וּבֵית לָחֶם שְׁתֵּים עֶשְׂרֵה עִיר וְחַצְרֵיהֶן: [טז] זֹאת נַחֲלַת בְּנֵי־זְבוּלֻן לְמִשְׁפְּחֹתָם הֶעָרִים הָאֵלֶּה וְחַצְרֵיהֶן: [יז] לְיִשָּׂשכָר יָצָא הַגּוֹרָל הָרְבִיעִי לִבְנֵי יִשָּׂשכָר לְמִשְׁפְּחֹתָם: [יח] וַיְהִי גְבוּלָם יִזְרְעֶאלָה וְהַכְּסֻלֹת וְשׁוּנֵם: [יט] וְחֲפָרַיִם וְשִׁיאוֹן וַאֲנָחָרַת: [כ] וְרַבִּית וְקִשְׁיוֹן וְאֶבֶץ: [כא] וְרֶמֶת וְעֵין גַּנִּים וְעֵין חַדָּה וּבֵית פָּצֵץ: [כב] וְנָגַע הַגְּבוּל תָּבוֹר וְשַׁחְצִימָה וּבֵית שָׁמֶשׁ וְהָיוּ תֹצְאוֹת גְּבוּלָם הַיַּרְדֵּנָה שֵׁשׁ עָרִים וְחַצְרֵיהֶן: [כג] זֹאת נַחֲלַת מַטֵּה בְנֵי־יִשָּׂשכָר לְמִשְׁפְּחֹתָם הֶעָרִים וְחַצְרֵיהֶן: [כד] וַיֵּצֵא הַגּוֹרָל הַחֲמִישִׁי לְמַטֵּה בְנֵי־אָשֵׁר לְמִשְׁפְּחֹתָם: [כה] וַיְהִי גְבוּלָם חֶלְקָת וְחָלִי וּבֶטֶן וְאַכְשָׁף: [כו] וְאַלָמֶלֶךְ וְעַמְעָד וּמִשְׁאָל וּפָגַע בְּכַרְמֶל מִזְרָח וְלִבְנַת שִׁחֹר: [כז] וְשָׁב מִזְרַח־שֶׁמֶשׁ בֵּית דָּגוֹן וּפָגַע בִּזְבוּלֻן וּבְגֵי יִפְתָּח־אֵל צָפוֹנָה בֵּית הָעֵמֶק וְנְעִיאֵל וְיֹצֵא אֶל־כָּבוּל מִשְּׂמֹאל: [כח] וְעֶבְרוֹן וְרְחֹב וְחַמּוֹן וְקָנָה עַד־צִידוֹן רַבָּה: [כט] וְשָׁב הַגְּבוּל הָרָמָתָה וְעַד־עִיר מִבְצַר־צֹר וְשָׁב הַגְּבוּל חֹסָה וְהָיוּ תֹצְאֹתָיו הַיָּמָּה מֵחֶבֶל אַכְזִיבָה: [ל] וְעַמָּה וְאֲפֶק וְרְחֹב עָרִים עֶשְׂרִים וּשְׁתַּיִם וְחַצְרֵיהֶן: [לא] זֹאת נַחֲלַת בְּנֵי־אָשֵׁר לְמִשְׁפְּחֹתָם הֶעָרִים הָאֵלֶּה וְחַצְרֵיהֶן: [לב] לִבְנֵי נַפְתָּלִי יָצָא הַגּוֹרָל הַשִּׁשִּׁי לִבְנֵי נַפְתָּלִי לְמִשְׁפְּחֹתָם: [לג] וַיְהִי גְבוּלָם מֵחֵלֶף מֵאֵלוֹן בְּצַעֲנַנִּים וְאַדָּמִי הַנֶּקֶב וְיַבְנְאֵל עַד־לַקּוּם וְיָצָא אֶל־הַיַּרְדֵּן: [לד] וְשָׁב הַגְּבוּל יָמָּה אֲזְנוֹת תָּבוֹר וְיָצָא מִשָּׁם חֻקֹּקָה וְנָגַע בִּזְבוּלֻן מִנֶּגֶב וּבְאָשֵׁר נָגַע מִיָּם וּבִיהוּדָה הַיַּרְדֵּן מִזְרָח־שֶׁמֶשׁ: [לה] וְעָרֵי מִבְצָר הַצִּדִּים צֶר וְחַמַּת רַקַּת וְכִנֶּרֶת: [לו] וְאָדָמָה וְהָרָמָה וְחָצוֹר: [לז] וְקֶדֶשׁ וְאֶדְרֶעִי וְעֵין חָצוֹר: [לח] וְיִרְאוֹן וּמִגְדַּל אֵל חֹרֶם וּבֵית עֲנָת וּבֵית שָׁמֶשׁ עָרִים תִּשְׁעָה עָשָׂר וְחַצְרֵיהֶן: [לט] זֹאת נַחֲלַת בְּנֵי־נַפְתָּלִי לְמִשְׁפְּחֹתָם הֶעָרִים וְחַצְרֵיהֶן: [מ] לְמַטֵּה בְנֵי־דָן יָצָא הַגּוֹרָל הַשְּׁבִיעִי לְמִשְׁפְּחֹתָם: [מא] וַיְהִי גְבוּל נַחֲלָתָם צָרְעָה וְאֶשְׁתָּאוֹל וְעִיר שֶׁמֶשׁ: [מב] וְשַׁעַלַבִּין וְאַיָּלוֹן וְיִתְלָה: [מג] וְאֵילוֹן וְתִמְנָתָה וְעֶקְרוֹן: [מד] וְאֶלְתְּקֵה וְגִבְּתוֹן וּבַעֲלָת: [מה] וִיהוּד וּבְנֵי בְרַק וְגַת רִמּוֹן: [מו] וּמֵי הַיַּרְקוֹן וְהָרַקּוֹן עִם־הַגְּבוּל מוּל יָפוֹ: [מז] וַיֵּצֵא גְּבוּל בְּנֵי־דָן מֵהֶם וַיַּעֲלוּ בְנֵי־דָן וַיִּלָּחֲמוּ עִם־לֶשֶׁם וַיִּלְכְּדוּהָ וַיַּכּוּהָ לְפִי־חָרֶב וַיִּירָשׁוּהָ וַיֵּשְׁבוּ בָהּ וַיִּקְרְאוּ לְלֶשֶׁם דָּן כְּשֵׁם דָּן אֲבִיהֶם: [מח] זֹאת נַחֲלַת בְּנֵי־דָן לְמִשְׁפְּחֹתָם הֶעָרִים הָאֵלֶּה וְחַצְרֵיהֶן: [מט] וַיְכַלּוּ לְנַחֵל אֶת־הָאָרֶץ לִגְבֻלֹתֶיהָ וַיִּתְּנוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל נַחֲלָה לִיהוֹשֻׁעַ בִּן־נוּן בְּתוֹכָם: [נ] עַל־פִּי יְהוָה נָתְנוּ לוֹ אֶת־הָעִיר אֲשֶׁר שָׁאָל אֶת־תִּמְנַת סֶרַח בְּהַר אֶפְרָיִם וַיִּבֶן אֶת־הָעִיר וַיֵּשֶׁב בָּהּ: [נא] אֵלֶּה הַנְּחָלוֹת אֲשֶׁר נָחֲלוּ אֶלְעָזָר הַכֹּהֵן וְיְהוֹשֻׁעַ בִּן־נוּן וְרָאשֵׁי הָאָבוֹת לְמַטּוֹת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל בְּגוֹרָל בְּשִׁלֹה לִפְנֵי יְהוָה פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד וַיְכַלּוּ מֵחַלֵּק אֶת־הָאָרֶץ:

(ד) [א] וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־יְהוֹשֻׁעַ לֵאמֹר: [ב] דַּבֵּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר תְּנוּ לָכֶם אֶת־עָרֵי הַמִּקְלָט אֲשֶׁר דִּבַּרְתִּי אֲלֵיכֶם בְּיַד־מֹשֶׁה: [ג] לָנוּס שָׁמָּה רוֹצֵחַ מַכֵּה־נֶפֶשׁ בִּשְׁגָגָה בִּבְלִי דָעַת וְהָיוּ לָכֶם לְמִקְלָט מִגֹּאֵל הַדָּם: [ד] וְנָס אֶל־אַחַת הֶעָרִים הָאֵל וְעָמַד פֶּתַח־שַׁעַר הָעִיר וְדִבֶּר בְּאָזְנֵי זִקְנֵי הָעִיר הַהִוא אֶת־עִנְיָנָיו וְאָסְפוּ אֹתוֹ הָעִירָה אֲלֵיהֶם וְנָתְנוּ לוֹ מָקוֹם וְיָשַׁב עִמָּהֶם: [ה] וְאִם־גֹּאֵל הַדָּם יִרְדֹּף אַחֲרָי וְלֹא־יַסְגִּרוּ אֶת־הָרוֹצֵחַ בְּיָדוֹ כִּי בְלִי דַעַת הִכָּה אֶת־רֵעֵהוּ וְלֹא־שֹׂנֵא הוּא לוֹ מִתְּמוֹל שִׁלְשׁוֹם: [ו] וְיָשַׁב בָּעִיר הַהִוא עַד־עָמְדוֹ לִפְנֵי הָעֵדָה לַמִּשְׁפָּט עַד־מוֹת הַכֹּהֵן הַגָּדוֹל אֲשֶׁר יִהְיֶה בַּיָּמִים הָהֵם אֲשֶׁר יִבְחֲרוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל יִקַּח לוֹ הָרוֹצֵחַ לְעִירוֹ וְאֶל־בֵּיתוֹ אֶל־הָעִיר אֲשֶׁר נָס מִשָּׁם: [ז] וַיַּקְדִּישׁוּ לְתִקְוָתָם לְמִשְׁפָּט לְבֹתְכָה וְיִזְבְּעוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְנֹכַח הַכְּתֹבֶת וְזֹאת יִשְׂרָאֵל יִקְרְאוּ לְאוֹתָהּ לְנַעֲשׂוֹת חֲלָקִים, רוֹלֶה לוֹמַר בְּזִיקֵיהֶם עִם יְהוֹשֻׁעַ, וְזֹאת וְיִבְחֲרוּ חֲלִי וְיִתְחַלְּקוּ, כִּי לְתִקְוָתָם לְמִשְׁפָּט הָיָה עוֹזֵם כֵּן, וְהוּא לְתַרְגּוּם עַד לְבֹתְכָה לְתַם מְתַרְפִּים לִכְתֹּב לְרֹאת לְתַם לְתַרְגּוּם, כִּי לְבַעֲבוּר שֶׁלֹּא יִלְחֲמוּ לְתַם הָיוּ חֲלָקִים זֶה לְתַר זֶה, וְלִבְּנֵי לְתַר שֶׁיִּקְנוּ שֶׁלֹּשׁ עָרִים בְּעֵבֶר הַיַּרְדֵּן וְשֶׁלֹּשׁ בְּאֶרֶץ כְּנַעַן לְקִנְיַת מְמֻכָּן, כְּמוֹ שֶׁעָשָׂה בְּנַחֲלַת יְהוּדָה לְזִמְעוֹן: וְכֵן הַטַּעַם לְמָה הָיוּ ז' חֲלָקִים,

(ה) [ב] דַּבֵּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר תְּנוּ לָכֶם אֶת־עָרֵי הַמִּקְלָט אֲשֶׁר דִּבַּרְתִּי אֲלֵיכֶם בְּיַד־מֹשֶׁה: [ג] לָנוּס שָׁמָּה רוֹצֵחַ מַכֵּה־נֶפֶשׁ בִּשְׁגָגָה בִּבְלִי דָעַת וְהָיוּ לָכֶם לְמִקְלָט מִגֹּאֵל הַדָּם: [ד] וְנָס אֶל־אַחַת הֶעָרִים הָאֵל וְעָמַד פֶּתַח־שַׁעַר הָעִיר וְדִבֶּר בְּאָזְנֵי זִקְנֵי הָעִיר הַהִוא אֶת־עִנְיָנָיו וְאָסְפוּ אֹתוֹ הָעִירָה אֲלֵיהֶם וְנָתְנוּ לוֹ מָקוֹם וְיָשַׁב עִמָּהֶם: [ה] וְאִם־גֹּאֵל הַדָּם יִרְדֹּף אַחֲרָי וְלֹא־יַסְגִּרוּ אֶת־הָרוֹצֵחַ בְּיָדוֹ כִּי בְלִי דַעַת הִכָּה אֶת־רֵעֵהוּ וְלֹא־שֹׂנֵא הוּא לוֹ מִתְּמוֹל שִׁלְשׁוֹם: [ו] וְיָשַׁב בָּעִיר הַהִוא עַד־עָמְדוֹ לִפְנֵי הָעֵדָה לַמִּשְׁפָּט עַד־מוֹת הַכֹּהֵן הַגָּדוֹל אֲשֶׁר יִהְיֶה בַּיָּמִים הָהֵם אֲשֶׁר יִבְחֲרוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל יִקַּח לוֹ הָרוֹצֵחַ לְעִירוֹ וְאֶל־בֵּיתוֹ אֶל־הָעִיר אֲשֶׁר נָס מִשָּׁם: [ז] וַיַּקְדִּישׁוּ לְתִקְוָתָם לְמִשְׁפָּט לְבֹתְכָה וְיִזְבְּעוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְנֹכַח הַכְּתֹבֶת וְזֹאת יִשְׂרָאֵל יִקְרְאוּ לְאוֹתָהּ לְנַעֲשׂוֹת חֲלָקִים, רוֹלֶה לוֹמַר בְּזִיקֵיהֶם עִם יְהוֹשֻׁעַ, וְזֹאת וְיִבְחֲרוּ חֲלִי וְיִתְחַלְּקוּ, כִּי לְתִקְוָתָם לְמִשְׁפָּט הָיָה עוֹזֵם כֵּן, וְהוּא לְתַרְגּוּם עַד לְבֹתְכָה לְתַם מְתַרְפִּים לִכְתֹּב לְרֹאת לְתַם לְתַרְגּוּם, כִּי לְבַעֲבוּר שֶׁלֹּא יִלְחֲמוּ לְתַם הָיוּ מְחַלְּקִים זֶה לְתַר זֶה, וְלִבְּנֵי לְתַר שֶׁיִּקְנוּ שֶׁלֹּשׁ עָרִים בְּעֵבֶר הַיַּרְדֵּן וְשֶׁלֹּשׁ בְּאֶרֶץ כְּנַעַן לְקִנְיַת מְמֻכָּן, כְּמוֹ שֶׁעָשָׂה בְּנַחֲלַת יְהוּדָה לְזִמְעוֹן: וְכֵן הַטַּעַם לְמָה הָיוּ ז' חֲלָקִים,

2011 Ministerio de Cultura

ותקנו בפי מה שרמז לנו תרבו בחלקו וגו׳, ומפני זה (י) לחר בסוף הספור ויאמר להם יהושע גורל וגומר, ויחלק גם יהושע את הארץ וגו׳, הנה הגורל היה לבחר מקום בחלת כל שבט ושבט, והחלוקה שעשה יהוש׳ היה בבחינת הארץ הרחוי לבחלת כל אחד מהם:

לְשִׁבְעָה חֲלָקִים עַל־סֵפֶר וַיָּבֹאוּ אֵלַי יְהוֹשֻׁעַ אֶל־הַמַּחֲנֶה שִׁלֹה׃ [י] וַיַּשְׁלֶךְ לָהֶם יְהוֹשֻׁעַ גּוֹרָל בְּשִׁלוֹ לִפְנֵי יְהוָה וַיְחַלֵּק שָׁם יְהוֹשֻׁעַ אֶת־הָאָרֶץ לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל בְּמַחְלְקֹתָם׃ [יא] וַיַּעַל גּוֹרַל מַטֵּה בְנֵי־בִנְיָמִן לְמִשְׁפְּחֹתָם וַיֵּצֵא גְּבוּל גּוֹרָלָם בֵּין בְּנֵי יְהוּדָה

(יא) ויעל גורל מטה בניימין וגו׳, עד וידבר ה׳ אל יהושע ונומר, זכר שעלה גורל בניימין בגיחוס מקום גורלו בין בני יהודה ובין בני יוסף ותחר גבולו כלפי, ותחר כך, זכר העניס לחזר בפלא בגורלו:

יג וּבֵין בְּנֵי יוֹסֵף׃ וַיְהִי לָהֶם הַגְּבוּל לִפְאַת צָפוֹנָה מִן־הַיַּרְדֵּן וְעָלָה הַגְּבוּל אֶל־ יג כִּתֵּף יְרִיחוֹ מִצָּפוֹן וְעָלָה בָהָר יָמָּה וְהָיוּ תֹצְאֹתָיו מִדְבְּרָה בֵּית אָוֶן׃ וְעָבַר מִשָּׁם יד הַגְּבוּל לוּזָה אֶל־כֶּתֶף לוּזָה נֶגְבָּה הִיא בֵּית אֵל וְיָרַד הַגְּבוּל עַטְרוֹת אַדָּר עַל־ טו הָהָר אֲשֶׁר מִנֶּגֶב לְבֵית־חוֹרוֹן תַּחְתּוֹן׃ וְתָאַר הַגְּבוּל וְנָסַב לִפְאַת־יָם נֶגְבָּה מִן־ הָהָר אֲשֶׁר עַל־פְּנֵי בֵית־חוֹרוֹן נֶגְבָּה וְהָיוּ תֹצְאֹתָיו אֶל־קִרְיַת־בַּעַל הִיא טז קִרְיַת יְעָרִים עִיר בְּנֵי יְהוּדָה זֹאת פְּאַת־יָם׃ וְיָרַד הַגְּבוּל אֶל־מְקֵצֵה מַיִם נֶפְתּוֹחַ׃ יז וְיָצָא הַגְּבוּל רָמָּה וְיָצָא אוֹ־מַעְיַן מֵי נֶפְתּוֹחַ׃ וְיָרַד הַגְּבוּל אֶל־מְקֵצֵה הָהָר אֲשֶׁר עַל־פְּנֵי גֵי בֶן־הִנֹּם אֲשֶׁר בְּעֵמֶק רְפָאִים צָפוֹנָה וְיָרַד גֵּי הִנֹּם אֶל־כֶּתֶף הַיְבוּסִי יח נֶגְבָּה וְיָרַד עֵין רֹגֶל׃ וְתָאַר מִצָּפוֹן וְיָצָא עֵין שָׁמֶשׁ וְיָצָא אֶל־גְּלִילוֹת אֲשֶׁר־ יט נֹכַח מַעֲלֵה אֻדֻמִּים וְיָרַד אֶבֶן בֹּהַן בֶּן־רְאוּבֵן׃ וְעָבַר אֶל־כֶּתֶף מוּל־הָעֲרָבָה צָפוֹנָה כ וְיָרַד הָעֲרָבָתָה׃ וְעָבַר הַגְּבוּל אֶל־כֶּתֶף בֵּית־חָגְלָה צָפוֹנָה וְהָיוּ תֹצְאֹתָיו הַגְּבוּל אֶל־לְשׁוֹן יָם־הַמֶּלַח צָפוֹנָה אֶל־קְצֵה הַיַּרְדֵּן נֶגְבָּה זֶה גְּבוּל נֶגֶב׃ כא וְהַיַּרְדֵּן יִגְבְּלוּ־אֹתוֹ לִפְאַת־קֵדְמָה זֹאת נַחֲלַת בְּנֵי בִנְיָמִן לִגְבֻלֹתֶיהָ סָבִיב לְמִשְׁפְּחֹתָם׃ כב וַתְּהִי הֶעָרִים לְמַטֵּה בְּנֵי בִנְיָמִן לְמִשְׁפְּחֹתֵיהֶם יְרִיחוֹ וּבֵית־חָגְלָה וְעֵמֶק כג כנ כה כו כז כח כא קְצִיץ׃ וְהַבְּעָרָה וְצֶמָרַיִם וּבֵית אֵל׃ וְהָעַוִּים וְהַפָּרָה וְעָפְרָה׃ וּכְפַר הָעַמֹּנִי כד וְהָעָפְנִי וְגָבַע עָרִים שְׁתֵּים־עֶשְׂרֵה וְחַצְרֵיהֶן׃ גִּבְעוֹן וְהָרָמָה וּבְאֵרוֹת׃ וְהַמִּצְפֵּה כה וְהַכְּפִירָה וְהַמֹּצָה׃ וְרֶקֶם וְיִרְפְּאֵל וְתַרְאֲלָה׃ וְצֵלַע הָאֶלֶף וְהַיְבוּסִי הִיא יְרוּשָׁלַם כו כז כח גִּבְעַת קִרְיַת עָרִים אַרְבַּע־עֶשְׂרֵה וְחַצְרֵיהֶן זֹאת נַחֲלַת בְּנֵי בִנְיָמִן לְמִשְׁפְּחֹתָם׃

יט

(א) ובן זכר בבני שמעון שהיה בנחלת הגורל הבני׳, וגורל זבולון הבליטי׳, וגורל יששכר הרביעי׳, וגורל לחר החמישי׳ וגורל בפתלי הששי׳, וגורל בן השביעי והלחרון שבהם: (ט) ולמדו המפרשים שהיה שבט בנימין בכלן ויפה גורל בני בן מהם ויעלו וגומ׳, ירלה שבני בן עלה גורלם פחות מהם, (ז) שלח הפייסה להם הארץ הבכורת לחר היה בגורלם לשבת בה, והלכו לקחת ליט [ח] אופני׳ שיבת בספר אופנים * וזה לימו בן, שלח לי׳ לשם מחלקת, לכל לפי שתרבו בני בן יחד ובמעשה ארץ בחלתם להם בלבו לבבות לשם שלח היה מהארץ המחלקת לשבעה

[ח] וַיֵּצֵא הַגּוֹרָל הַשֵּׁנִי לְשִׁמְעוֹן לַמַּטֵּה בְנֵי־ שִׁמְעוֹן לְמִשְׁפְּחֹתָם וַיְהִי נַחֲלָתָם בְּתוֹךְ נַחֲלַת בְּנֵי יְהוּדָה׃ [ט] מֵחֶבֶל בְּנֵי יְהוּדָה נַחֲלַת בְּנֵי שִׁמְעוֹן כִּי־ הָיָה חֵלֶק בְּנֵי־יְהוּדָה רַב מֵהֶם וַיִּנְחֲלוּ בְּנֵי־שִׁמְעוֹן בְּתוֹךְ נַחֲלָתָם׃

(ח) ובן זכר בבני שמעון שהיה בנחלת הגורל הבני׳, וגורל זבולון הבליטי׳, וגורל יששכר הרביעי׳, וגורל לחר החמישי׳ וגורל בפתלי הששי׳, וגורל דן השביעי והלחרון שבהם: (ט) ולמדו המפרשים שהיה שבט בנימין בכלן ויפה גורל בני בן מהם ויעלו וגומ׳, ירלה שבני בן עלה גורלם פחות מהם, שלח הפייסה להם הארץ הבכורת לחר היה בגורלם לשבת בה, והלכו לקחת ליט אופני׳ שיבת בספר אופנים * וזה לימו בן, שלח לי׳ לשם מחלקת, לכל לפי שתרבו בני בן יחד ובמעשה ארץ בחלתם להם בלבו לבבות לשם שלח היה מהארץ המחלקת לשבעה

[ז] נַחֲלָתָם עָרִים שְׁלֹשׁ־עֶשְׂרֵה וְחַצְרֵיהֶן׃ עֵין תֹּמֶן רַעְתָּר וְעָשָׁן עָרִים אַרְבַּע וְחַצְרֵיהֶן׃ [ח] וְכָל־הַחֲצֵרִים אֲשֶׁר סְבִיבוֹת הֶעָרִים הָאֵלֶּה עַד־בַּעֲלַת בְּאֵר רָמַת נֶגֶב זֹאת נַחֲלַת מַטֵּה בְנֵי־שִׁמְעוֹן לְמִשְׁפְּחֹתָם׃ [ט] מֵחֶבֶל בְּנֵי יְהוּדָה נַחֲלַת בְּנֵי שִׁמְעוֹן כִּי־ הָיָה חֵלֶק בְּנֵי־יְהוּדָה רַב מֵהֶם וַיִּנְחֲלוּ בְּנֵי־שִׁמְעוֹן בְּתוֹךְ נַחֲלָתָם׃

(ז) ועד בחר שם כ׳ עיר, ולפי שלקחו מזה מה שלא היתן להם מפרש הכתוב, וחמנם לם קרה זה לחר מות יהושע בימי מפלת מיכה לוה זכרו כלן? לחזוק שכותב הספר או המתקן והמקבץ לותו כתבו שהיה ימים רבים לחרי מות יהושע, ומחלים ענין בני בן יחד בכלן להחלי הספור עם היות שבעזה לחב, והכה בחות הגבולים והערי׳ המלה ומביאם לה שתי ידי, כי לי בתה שתחרי בו המפרשים, ועם זה בחלם בפרוי חלוקת הארץ ליט הבבעים:

2011 Ministerio de Cultura

ו וַיַּעַל הַגּוֹרָל הַשְּׁלִישִׁי לִבְנֵי זְבוּלֻן
לְמִשְׁפְּחֹתָם וַיְהִי גְּבוּל נַחֲלָתָם עַד־
יז שָׂרִיד׃ וְעָלָה גְבוּלָם, לַיָּמָּה וּמַרְעֲלָה
וּפָגַע בְּדַבֶּשֶׁת וּפָגַע אֶל־הַנַּחַל אֲשֶׁר
יב עַל־פְּנֵי יָקְנְעָם׃ וְשָׁב מִשָּׂרִיד קֵדְמָה
מִזְרַח הַשֶּׁמֶשׁ עַל־גְּבוּל כִּסְלֹת תָּבֹר
וְיָצָא אֶל־הַדָּבְרַת וְעָלָה יָפִיעַ׃
יג וּמִשָּׁם עָבַר קֵדְמָה מִזְרָחָה גִּתָּה חֵפֶר
עִתָּה קָצִין וְיָצָא רִמּוֹן הַמְּתֹאָר הַנֵּעָה׃
יד וְנָסַב אֹתוֹ הַגְּבוּל מִצָּפוֹן חַנָּתֹן וְהָיוּ
טו תֹּצְאֹתָיו גֵּי יִפְתַּח־אֵל׃ וְקַטָּת וְנַהֲלַל
וְשִׁמְרוֹן וְיִדְאֲלָה וּבֵית לָחֶם עָרִים
יז שְׁתֵּים־עֶשְׂרֵה וְחַצְרֵיהֶן׃ זֹאת נַחֲלַת
בְּנֵי־זְבוּלֻן לְמִשְׁפְּחֹתָם הֶעָרִים הָאֵלֶּה
יז וְחַצְרֵיהֶן׃ לְיִשָּׂשכָר יָצָא הַגּוֹרָל הָרְבִיעִי
לִבְנֵי יִשָּׂשכָר לְמִשְׁפְּחוֹתָם׃
יח וַיְהִי גְּבוּלָם יִזְרְעֶאלָה וְהַכְּסֻלּוֹת
יט וְשׁוּנֵם׃ וַחֲפָרַיִם וְשִׁיאוֹן וַאֲנָחֲרַת׃
כ, כא וְהָרַבִּית וְקִשְׁיוֹן וָאָבֶץ׃ וְרֶמֶת וְעֵין־
כב גַּנִּים וְעֵין חַדָּה וּבֵית פַּצֵּץ׃ וּפָגַע
הַגְּבוּל בְּתָבוֹר וְשַׁחֲצוּמָה וּבֵית שֶׁמֶשׁ
וְהָיוּ תֹּצְאוֹת גְּבוּלָם הַיַּרְדֵּן עָרִים שֵׁשׁ־
כג עֶשְׂרֵה וְחַצְרֵיהֶן׃ זֹאת נַחֲלַת מַטֵּה
בְנֵי־יִשָּׂשכָר לְמִשְׁפְּחוֹתָם הֶעָרִים
כד וְחַצְרֵיהֶן׃ וַיֵּצֵא הַגּוֹרָל הַחֲמִישִׁי לְמַטֵּה
כה בְנֵי־אָשֵׁר לְמִשְׁפְּחוֹתָם׃ וַיְהִי גְבוּלָם
כו חֶלְקַת וַחֲלִי וָבֶטֶן וְאַכְשָׁף׃ וְאַלַּמֶּלֶךְ
וְעַמְעָד וּמִשְׁאָל וּפָגַע בַּכַּרְמֶל הַיָּמָּה
כז וּבְשִׁיחוֹר לִבְנָת׃ וְשָׁב מִזְרַח הַשֶּׁמֶשׁ
בֵּית דָּגֹן וּפָגַע בִּזְבוּלֻן וּבְגֵי יִפְתַּח־
אֵל צָפוֹנָה בֵּית הָעֵמֶק וּנְעִיאֵל וְיָצָא
כח אֶל־כָּבוּל מִשְּׂמֹאל׃ וְעֶבְרֹן וּרְחֹב
כט וְחַמּוֹן וְקָנָה עַד צִידוֹן רַבָּה׃ וְשָׁב
הַגְּבוּל הָרָמָה וְעַד־עִיר מִבְצַר־צֹר
וְשָׁב הַגְּבוּל חֹסָה וְיִהְיוּ תֹּצְאֹתָיו הַיָּמָּה
ל מֵחֶבֶל אַכְזִיבָה׃ וְעֻמָּה וַאֲפֵק וּרְחֹב
עָרִים עֶשְׂרִים וּשְׁתַּיִם וְחַצְרֵיהֶן׃
לא זֹאת נַחֲלַת מַטֵּה בְנֵי־אָשֵׁר לְמִשְׁפְּחֹתָם
הֶעָרִים הָאֵלֶּה וְחַצְרֵיהֶן׃

לב לִבְנֵי נַפְתָּלִי יָצָא הַגּוֹרָל הַשִּׁשִּׁי לִבְנֵי
לג נַפְתָּלִי לְמִשְׁפְּחֹתָם׃ וַיְהִי גְבוּלָם
מֵחֵלֶף מֵאַלּוֹן בְּצַעֲנַנִּים וַאֲדָמִי הַנֶּקֶב
וְיַבְנְאֵל עַד־לַקּוּם וַיְהִי תֹּצְאֹתָיו
לד הַיַּרְדֵּן׃ וְשָׁב הַגְּבוּל יָמָּה אַזְנוֹת
תָּבוֹר וְיָצָא מִשָּׁם חֻקֹּקָה וּפָגַע
בִּזְבוּלֻן מִנֶּגֶב וּבְאָשֵׁר פָּגַע מַיָּם
לה וּבִיהוּדָה הַיַּרְדֵּן מִזְרַח הַשָּׁמֶשׁ׃ וְעָרֵי
לו מִבְצָר הַצִּדִּים צֵר וְחַמַּת רַקַּת וְכִנָּרֶת׃
לז וַאֲדָמָה וְהָרָמָה וְחָצוֹר׃ וְקֶדֶשׁ וְאֶדְרֶעִי
לח וְעֵין חָצוֹר׃ וְיִרְאוֹן וּמִגְדַּל־אֵל
חֳרֶם וּבֵית עֲנָת וּבֵית שֶׁמֶשׁ עָרִים
לט תְּשַׁע־עֶשְׂרֵה וְחַצְרֵיהֶן׃ זֹאת נַחֲלַת
מַטֵּה בְנֵי־נַפְתָּלִי לְמִשְׁפְּחֹתָם הֶעָרִים
מ וְחַצְרֵיהֶן׃ לְמַטֵּה בְנֵי־דָן לְמִשְׁפְּחֹתָם
מא יָצָא הַגּוֹרָל הַשְּׁבִיעִי׃ וַיְהִי גְּבוּל
נַחֲלָתָם צָרְעָה וְאֶשְׁתָּאוֹל וְעִיר שָׁמֶשׁ׃
מב, מג וְשַׁעֲלַבִּים וְאַיָּלוֹן וְיִתְלָה׃ וְאֵילוֹן
מד וְתִמְנָתָה וְעֶקְרוֹן׃ וְאֶלְתְּקֵה וְגִבְּתוֹן
מה וּבַעֲלָת׃ וִיהֻד וּבְנֵי־בְרַק וְגַת־
מו רִמּוֹן׃ וּמֵי הַיַּרְקוֹן וְהָרַקּוֹן עִם־
מז הַגְּבוּל מוּל יָפוֹ׃ וַיֵּצֵא גְּבוּל בְּנֵי־
דָן מֵהֶם וַיַּעֲלוּ בְנֵי־דָן וַיִּלָּחֲמוּ עִם־
לֶשֶׁם וַיִּלְכְּדוּ אֹתָהּ, וַיַּכּוּ אֹתָהּ לְפִי־
חֶרֶב וַיִּרְשׁוּ אוֹתָהּ וַיֵּשְׁבוּ בָהּ וַיִּקְרְאוּ
מח לְלֶשֶׁם דָּן כְּשֵׁם דָּן אֲבִיהֶם׃ זֹאת
נַחֲלַת מַטֵּה בְנֵי־דָן לְמִשְׁפְּחֹתָם
מט הֶעָרִים הָאֵלֶּה וְחַצְרֵיהֶן׃ וַיְכַלּוּ לִנְחֹל
אֶת־הָאָרֶץ לִגְבוּלֹתֶיהָ וַיִּתְּנוּ בְנֵי־
יִשְׂרָאֵל נַחֲלָה לִיהוֹשֻׁעַ בִּן־נוּן בְּתוֹכָם׃
נ עַל־פִּי יְהוָה נָתְנוּ לוֹ אֶת־הָעִיר
אֲשֶׁר שָׁאָל אֶת־תִּמְנַת־סֶרַח בְּהַר
אֶפְרָיִם וַיִּבְנֶה אֶת־הָעִיר וַיֵּשֶׁב בָּהּ׃
נא אֵלֶּה הַנְּחָלוֹת אֲשֶׁר־נִחֲלוּ אֶלְעָזָר
הַכֹּהֵן, וִיהוֹשֻׁעַ בִּן־נוּן וְרָאשֵׁי הָאָבוֹת
לְמַטּוֹת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל, בְּגוֹרָל, בְּשִׁלֹה
לִפְנֵי יְהוָה פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד וַיְכַלּוּ
מֵחַלֵּק אֶת־הָאָרֶץ׃

2011 Ministerio de Cultura

כ

[ח] וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־יְהוֹשֻׁעַ לֵאמֹר׃
[ב] דַּבֵּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר תְּנוּ לָכֶם
אֶת־עָרֵי הַמִּקְלָט אֲשֶׁר־דִּבַּרְתִּי אֲלֵיכֶם
בְּיַד־מֹשֶׁה׃ [ג] לָנוּס שָׁמָּה רֹצֵחַ מַכֵּה־
נֶפֶשׁ בִּשְׁגָגָה בִּבְלִי־דָעַת וְהָיוּ לָכֶם
לְמִקְלָט מִגֹּאֵל הַדָּם׃ [ד] וְנָס אֶל־אַחַת
מֵהֶעָרִים הָאֵלֶּה וְעָמַד פֶּתַח שַׁעַר הָעִיר
וְדִבֶּר בְּאָזְנֵי זִקְנֵי הָעִיר־הַהִיא אֶת־
דְּבָרָיו וְאָסְפוּ אֹתוֹ הָעִירָה אֲלֵיהֶם
וְנָתְנוּ־לוֹ מָקוֹם וְיָשַׁב עִמָּם׃ [ה] וְכִי יִרְדֹּף
גֹּאֵל הַדָּם אַחֲרָיו וְלֹא־יַסְגִּרוּ אֶת־
הָרֹצֵחַ בְּיָדוֹ כִּי בִּבְלִי־דַעַת הִכָּה אֶת־
רֵעֵהוּ וְלֹא שֹׂנֵא הוּא לוֹ מִתְּמוֹל שִׁלְשֹׁם׃
[ו] וְיָשַׁב בָּעִיר הַהִיא עַד־עָמְדוֹ לִפְנֵי
הָעֵדָה לַמִּשְׁפָּט עַד־מוֹת הַכֹּהֵן הַגָּדוֹל
אֲשֶׁר יִהְיֶה בַּיָּמִים הָהֵם אָז יָשׁוּב
הָרֹצֵחַ וּבָא אֶל־עִירוֹ וְאֶל־בֵּיתוֹ אֶל־
הָעִיר אֲשֶׁר־נָס מִשָּׁם׃ [ז] וַיַּקְדִּישׁוּ אֶת־
קֶדֶשׁ בַּגָּלִיל בְּהַר נַפְתָּלִי וְאֶת־שְׁכֶם
בְּהַר אֶפְרַיִם וְאֶת־קִרְיַת אַרְבַּע הִיא
חֶבְרוֹן בְּהַר יְהוּדָה׃ [ח] וּמֵעֵבֶר לְיַרְדֵּן
יְרִיחוֹ מִזְרָחָה נָתְנוּ אֶת־בֶּצֶר בַּמִּדְבָּר
בַּמִּישֹׁר מִמַּטֵּה רְאוּבֵן וְאֶת־רָאמֹת
בַּגִּלְעָד מִמַּטֵּה גָד וְאֶת־גּוֹלָן בַּבָּשָׁן
מִמַּטֵּה מְנַשֶּׁה׃ [ט] אֵלֶּה הָיְתָה עָרֵי חֲמוּעֲדָה
לְכָל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְלַגֵּר הַגָּר בְּתוֹכָם
לָנוּס שָׁמָּה כָּל־מַכֵּה־נֶפֶשׁ בִּשְׁגָגָה וְלֹא
יָמוּת בְּיַד גֹּאֵל הַדָּם עַד־עָמְדוֹ לִפְנֵי
הָעֵדָה׃

כא

[א] וַיִּגְּשׁוּ רָאשֵׁי אֲבוֹת הַלְוִיִּם
אֶל־אֶלְעָזָר הַכֹּהֵן וְאֶל־יְהוֹשֻׁעַ

(ח) וידבר ה׳ אל יהושע וגו׳, עד ויקדשו את קדש בגליל וגו׳.
זכר שמרי קלוקת הארץ לשבטי, לפי הסדר ליהוש׳ שיתן הוא ובני ישראל ערי המקלט לנוס שמה כל רוצח מכה נפש בשגגה, ולפי שבעת הריגתו לא נדע אם היה בשגגה
(ד) אם לא, לפי שמיד בהרגו אותו יגוס אל אחת הערים ויעמוד פתח שער העיר ויגיד את לבושו, ועם היות שאבדי העיר לא ידעו אם בהתת אתו אם לא, הוה שיאספו אותו העיר ובחזר ירדוף גואל הדם אחריו לא יסגרו אותו שבמקלט שיבא לשם לדון עמו, ולפי שיבא לשם לדון עמו יעמוד בפתח שער העיר ויגיד את לבושו
(ו) עד׳ עד עמדו לפני העדה למשפט, והיה זה בחזר גואל הדם ירדוף ל׳ שיעזו ממנו משפט כי הוא הרגו בערמה, לז ישלחו ויביאו את הורג בפני העדה למשפט, אם בתחיב מיתה הורגין אותו ואם בתחיב גלות מזיקין אותו שם. הגדול הזכי הוא עד מות הכהן הגדול בזמן שיהיה בימיו. ואני כפר בתבתי בפירוש כפר בלה הדברי, למה שם ה׳ית גבול יציאת הרוצח בערי המקלט עד מות הכהן הגדול:
(ז) ויקדישו את קדש בגליל וגומ׳ עד ויגזו רצחי מצות בלעיס וגו׳. לין בפק שמצה לדבריהם ע״ה הבדיל שלש הערים לצבר הירדן, לבל כמו שבת׳ הלמ״ן שם לא פר׳ יצעי היו קולטו׳ עד שהבדי׳ יהושע לך קלט ע״ב אחר הערים בארץ, ומפני זה זכר הבה כלם יחד: וכבר מצות ע״ב התעוררו חו״ל למה מצבר לך י׳ פ״ח הירדן לצבר היו שם שבי שבטי וחצי השבט בתבו מהם שלשה ערים למקלט ומכל ארץ בנען לצבר היו שם תשעה המשות וחצי המטה לא בתבו כי אם שלשה ערים גם כן? שם וכתב ל״ש (והוא מהבדי חו״ל) שהיה לפי שיושבי גלעד היו אחוע ו׳ ק׳ רוצחין, כמו שאמר * גלעד קריה פועלי און עקוב מדם, וכמו שבת׳ הלמ״ן שם. לבל זהו דרם, כי ערי המקלט לא היו קולטים למזידים רק לשוגגי: והאמת הוא שבשה [ח] לבל בישר בפי ערי הלוים, וזה כי היו ערי הלוים לרבעי׳ ושתי׳ וערי המקלט שש ערי׳, והיו אלה כלם ערי הלוים והמקלט מ״ח וכלם היו קולטות, ובחזר יתחלקו מ״ח ערים על י״ב שבטים יהיו לרבעה לבל שבט, והיה לקוי אם בן שבני שבטים וחצי לצבר בעבר הירדן יתנו עשרה ערים ד׳ לבל שבט, ואתה תראה שהם בתבו

ל

(ח) ויתנו בני ישראל ללוים מן הנחלה אשר להם כפי מה שהנחיל ה׳ ביד משה בערבות מואב על ידי יריחו לאמר:
(ט) מן שבט בני יהודה ומן שבט בני שמעון אשר יקראו בשמותם:
(י) ויהי לבני אהרן מבני קהת מבני לוי כי להם היה הגורל הראשון:
(יא) ויתנו להם את קרית ארבע האדם הגדול בענקים הוא חברון בהר יהודה ואת מגרשיה סביבותיה:
(יב) ואת שדה העיר ואת חצריה נתנו לכלב בן יפונה בחזקתו:
(יג) ולבני אהרן הכהן נתנו את חברון עיר המקלט לרוצח ואת מגרשיה ואת לבנה ומגרשיה:
(יד) ואת יתר ואת עמשתרע ואת מגרשיה ואת חשבון ומגרשיה ואת יעזר ומגרשיה כל ערים ארבע:
(טו) וכל ערי לבני אהרן הכהנים שלש עשרה ערים ומגרשיהן:
(טז) ולבני קהת משפחות בני לוי נתנו מן הגורל ערים מן חצי שבט מנשה בגורלם עשר ערים:
(יז) ומן שבט בני שמעון ומן שבט בני בנימין ומן שבט בני זבולן ומן שבט בני נפתלי ומן שבט בני גד ומן שבט בני ראובן ומן שבט בני דן ומן שבט בני אשר ומן שבט בני נפתלי ומן שבט בני מנשה בגלעד ומן שבט בני מנשה בבשן ערים שתים עשרה ערים למשפחותם:
(יח) ולבני גרשון למשפחותם מן שבט בני יששכר ומן שבט בני אשר ומן שבט בני נפתלי ומן שבט בני מנשה בבשן ערים שלש עשרה ערים:
(יט) ולבני מרי למשפחותם מן שבט בני ראובן ומן שבט בני גד ומן שבט בני זבולן ערים שתים עשרה ערים:
(כ) ויתנו בני ישראל ללוים את הערים האלה ומגרשיהן בגורל:
(כא) ויתנו מן שבט בני יהודה ומן שבט בני שמעון את הערים האלה אשר יקראו בשמותם:
(כב) ויהי לבני קהת משפחות הלוי ויהי בגורלם מן שבט בני אפרים:
(כג) ויתנו להם את קרית ארבע האדם הגדול בענקים הוא חברון בהר אפרים ואת מגרשיה סביבותיה ואת שדה העיר ואת חצריה נתנו לכלב בן יפונה בחזקתו:
(כד) ולבני אהרן הכהן נתנו את חברון עיר המקלט לרוצח ואת מגרשיה ואת לבנה ומגרשיה:
(כה) ואת יתר ואת עמשתרע ואת מגרשיה ואת חשבון ומגרשיה ואת יעזר ומגרשיה כל ערים ארבע:
(כו) וכל ערי לבני אהרן הכהנים שלש עשרה ערים ומגרשיהן:
(כז) ולבני קהת משפחות בני לוי נתנו מן הגורל ערים מן חצי שבט מנשה בגורלם עשר ערים:
(כח) ומן שבט בני שמעון ומן שבט בני בנימין ומן שבט בני זבולן ומן שבט בני נפתלי ומן שבט בני גד ומן שבט בני ראובן ומן שבט בני דן ומן שבט בני אשר ומן שבט בני נפתלי ומן שבט בני מנשה בגלעד ומן שבט בני מנשה בבשן ערים שתים עשרה ערים למשפחותם:
(כט) ולבני גרשון למשפחותם מן שבט בני יששכר ומן שבט בני אשר ומן שבט בני נפתלי ומן שבט בני מנשה בבשן ערים שלש עשרה ערים:
(ל) ולבני מרי למשפחותם מן שבט בני ראובן ומן שבט בני גד ומן שבט בני זבולן ערים שתים עשרה ערים:
(לא) ויתנו בני ישראל ללוים את הערים האלה ומגרשיהן בגורל:
(לב) ויתנו מן שבט בני יהודה ומן שבט בני שמעון את הערים האלה אשר יקראו בשמותם:
(לג) ויהי לבני קהת משפחות הלוי ויהי בגורלם מן שבט בני אפרים:
(לד) ויתנו להם את קרית ארבע האדם הגדול בענקים הוא חברון בהר אפרים ואת מגרשיה סביבותיה ואת שדה העיר ואת חצריה נתנו לכלב בן יפונה בחזקתו:
(לה) ולבני אהרן הכהן נתנו את חברון עיר המקלט לרוצח ואת מגרשיה ואת לבנה ומגרשיה:
(לו) ואת יתר ואת עמשתרע ואת מגרשיה ואת חשבון ומגרשיה ואת יעזר ומגרשיה כל ערים ארבע:
(לז) וכל ערי לבני אהרן הכהנים שלש עשרה ערים ומגרשיהן:
(לח) ולבני קהת משפחות בני לוי נתנו מן הגורל ערים מן חצי שבט מנשה בגורלם עשר ערים:
(לט) ומן שבט בני שמעון ומן שבט בני בנימין ומן שבט בני זבולן ומן שבט בני נפתלי ומן שבט בני גד ומן שבט בני ראובן ומן שבט בני דן ומן שבט בני אשר ומן שבט בני נפתלי ומן שבט בני מנשה בגלעד ומן שבט בני מנשה בבשן ערים שתים עשרה ערים למשפחותם:
(מ) ולבני גרשון למשפחותם מן שבט בני יששכר ומן שבט בני אשר ומן שבט בני נפתלי ומן שבט בני מנשה בבשן ערים שלש עשרה ערים:
(מא) ולבני מרי למשפחותם מן שבט בני ראובן ומן שבט בני גד ומן שבט בני זבולן ערים שתים עשרה ערים:
(מב) ויתנו בני ישראל ללוים את הערים האלה ומגרשיהן בגורל:
(מג) ויתנו מן שבט בני יהודה ומן שבט בני שמעון את הערים האלה אשר יקראו בשמותם:
(מד) ויהי לבני קהת משפחות הלוי ויהי בגורלם מן שבט בני אפרים:
(מה) ויתנו להם את קרית ארבע האדם הגדול בענקים הוא חברון בהר אפרים ואת מגרשיה סביבותיה ואת שדה העיר ואת חצריה נתנו לכלב בן יפונה בחזקתו:
(מו) ולבני אהרן הכהן נתנו את חברון עיר המקלט לרוצח ואת מגרשיה ואת לבנה ומגרשיה:
(מז) ואת יתר ואת עמשתרע ואת מגרשיה ואת חשבון ומגרשיה ואת יעזר ומגרשיה כל ערים ארבע:
(מח) וכל ערי לבני אהרן הכהנים שלש עשרה ערים ומגרשיהן:
(מט) ולבני קהת משפחות בני לוי נתנו מן הגורל ערים מן חצי שבט מנשה בגורלם עשר ערים:
(נ) ומן שבט בני שמעון ומן שבט בני בנימין ומן שבט בני זבולן ומן שבט בני נפתלי ומן שבט בני גד ומן שבט בני ראובן ומן שבט בני דן ומן שבט בני אשר ומן שבט בני נפתלי ומן שבט בני מנשה בגלעד ומן שבט בני מנשה בבשן ערים שתים עשרה ערים למשפחותם:
(נא) ולבני גרשון למשפחותם מן שבט בני יששכר ומן שבט בני אשר ומן שבט בני נפתלי ומן שבט בני מנשה בבשן ערים שלש עשרה ערים:
(נב) ולבני מרי למשפחותם מן שבט בני ראובן ומן שבט בני גד ומן שבט בני זבולן ערים שתים עשרה ערים:
(נג) ויתנו בני ישראל ללוים את הערים האלה ומגרשיהן בגורל:
(נד) ויתנו מן שבט בני יהודה ומן שבט בני שמעון את הערים האלה אשר יקראו בשמותם:
(נה) ויהי לבני קהת משפחות הלוי ויהי בגורלם מן שבט בני אפרים:
(נו) ויתנו להם את קרית ארבע האדם הגדול בענקים הוא חברון בהר אפרים ואת מגרשיה סביבותיה ואת שדה העיר ואת חצריה נתנו לכלב בן יפונה בחזקתו:
(נז) ולבני אהרן הכהן נתנו את חברון עיר המקלט לרוצח ואת מגרשיה ואת לבנה ומגרשיה:
(נח) ואת יתר ואת עמשתרע ואת מגרשיה ואת חשבון ומגרשיה ואת יעזר ומגרשיה כל ערים ארבע:
(נט) וכל ערי לבני אהרן הכהנים שלש עשרה ערים ומגרשיהן:
(ס) ולבני קהת משפחות בני לוי נתנו מן הגורל ערים מן חצי שבט מנשה בגורלם עשר ערים:
(סא) ומן שבט בני שמעון ומן שבט בני בנימין ומן שבט בני זבולן ומן שבט בני נפתלי ומן שבט בני גד ומן שבט בני ראובן ומן שבט בני דן ומן שבט בני אשר ומן שבט בני נפתלי ומן שבט בני מנשה בגלעד ומן שבט בני מנשה בבשן ערים שתים עשרה ערים למשפחותם:
(סב) ולבני גרשון למשפחותם מן שבט בני יששכר ומן שבט בני אשר ומן שבט בני נפתלי ומן שבט בני מנשה בבשן ערים שלש עשרה ערים:
(סג) ולבני מרי למשפחותם מן שבט בני ראובן ומן שבט בני גד ומן שבט בני זבולן ערים שתים עשרה ערים:
(סד) ויתנו בני ישראל ללוים את הערים האלה ומגרשיהן בגורל:
(סה) ויתנו מן שבט בני יהודה ומן שבט בני שמעון את הערים האלה אשר יקראו בשמותם:
(סו) ויהי לבני קהת משפחות הלוי ויהי בגורלם מן שבט בני אפרים:
(סז) ויתנו להם את קרית ארבע האדם הגדול בענקים הוא חברון בהר אפרים ואת מגרשיה סביבותיה ואת שדה העיר ואת חצריה נתנו לכלב בן יפונה בחזקתו:
(סח) ולבני אהרן הכהן נתנו את חברון עיר המקלט לרוצח ואת מגרשיה ואת לבנה ומגרשיה:
(סט) ואת יתר ואת עמשתרע ואת מגרשיה ואת חשבון ומגרשיה ואת יעזר ומגרשיה כל ערים ארבע:
(ע) וכל ערי לבני אהרן הכהנים שלש עשרה ערים ומגרשיהן:
(עא) ולבני קהת משפחות בני לוי נתנו מן הגורל ערים מן חצי שבט מנשה בגורלם עשר ערים:
(עב) ומן שבט בני שמעון ומן שבט בני בנימין ומן שבט בני זבולן ומן שבט בני נפתלי ומן שבט בני גד ומן שבט בני ראובן ומן שבט בני דן ומן שבט בני אשר ומן שבט בני נפתלי ומן שבט בני מנשה בגלעד ומן שבט בני מנשה בבשן ערים שתים עשרה ערים למשפחותם:
(עג) ולבני גרשון למשפחותם מן שבט בני יששכר ומן שבט בני אשר ומן שבט בני נפתלי ומן שבט בני מנשה בבשן ערים שלש עשרה ערים:
(עד) ולבני מרי למשפחותם מן שבט בני ראובן ומן שבט בני גד ומן שבט בני זבולן ערים שתים עשרה ערים:
(עה) ויתנו בני ישראל ללוים את הערים האלה ומגרשיהן בגורל:
(עו) ויתנו מן שבט בני יהודה ומן שבט בני שמעון את הערים האלה אשר יקראו בשמותם:
(עז) ויהי לבני קהת משפחות הלוי ויהי בגורלם מן שבט בני אפרים:
(עח) ויתנו להם את קרית ארבע האדם הגדול בענקים הוא חברון בהר אפרים ואת מגרשיה סביבותיה ואת שדה העיר ואת חצריה נתנו לכלב בן יפונה בחזקתו:
(עט) ולבני אהרן הכהן נתנו את חברון עיר המקלט לרוצח ואת מגרשיה ואת לבנה ומגרשיה:
(פ) ואת יתר ואת עמשתרע ואת מגרשיה ואת חשבון ומגרשיה ואת יעזר ומגרשיה כל ערים ארבע:
(פא) וכל ערי לבני אהרן הכהנים שלש עשרה ערים ומגרשיהן:
(פב) ולבני קהת משפחות בני לוי נתנו מן הגורל ערים מן חצי שבט מנשה בגורלם עשר ערים:
(פג) ומן שבט בני שמעון ומן שבט בני בנימין ומן שבט בני זבולן ומן שבט בני נפתלי ומן שבט בני גד ומן שבט בני ראובן ומן שבט בני דן ומן שבט בני אשר ומן שבט בני נפתלי ומן שבט בני מנשה בגלעד ומן שבט בני מנשה בבשן ערים שתים עשרה ערים למשפחותם:
(פד) ולבני גרשון למשפחותם מן שבט בני יששכר ומן שבט בני אשר ומן שבט בני נפתלי ומן שבט בני מנשה בבשן ערים שלש עשרה ערים:
(פה) ולבני מרי למשפחותם מן שבט בני ראובן ומן שבט בני גד ומן שבט בני זבולן ערים שתים עשרה ערים:
(פו) ויתנו בני ישראל ללוים את הערים האלה ומגרשיהן בגורל:
(פז) ויתנו מן שבט בני יהודה ומן שבט בני שמעון את הערים האלה אשר יקראו בשמותם:
(פח) ויהי לבני קהת משפחות הלוי ויהי בגורלם מן שבט בני אפרים:
(פט) ויתנו להם את קרית ארבע האדם הגדול בענקים הוא חברון בהר אפרים ואת מגרשיה סביבותיה ואת שדה העיר ואת חצריה נתנו לכלב בן יפונה בחזקתו:
(צ) ולבני אהרן הכהן נתנו את חברון עיר המקלט לרוצח ואת מגרשיה ואת לבנה ומגרשיה:
(צא) ואת יתר ואת עמשתרע ואת מגרשיה ואת חשבון ומגרשיה ואת יעזר ומגרשיה כל ערים ארבע:
(צב) וכל ערי לבני אהרן הכהנים שלש עשרה ערים ומגרשיהן:
(צג) ולבני קהת משפחות בני לוי נתנו מן הגורל ערים מן חצי שבט מנשה בגורלם עשר ערים:
(צד) ומן שבט בני שמעון ומן שבט בני בנימין ומן שבט בני זבולן ומן שבט בני נפתלי ומן שבט בני גד ומן שבט בני ראובן ומן שבט בני דן ומן שבט בני אשר ומן שבט בני נפתלי ומן שבט בני מנשה בגלעד ומן שבט בני מנשה בבשן ערים שתים עשרה ערים למשפחותם:
(צה) ולבני גרשון למשפחותם מן שבט בני יששכר ומן שבט בני אשר ומן שבט בני נפתלי ומן שבט בני מנשה בבשן ערים שלש עשרה ערים:
(צו) ולבני מרי למשפחותם מן שבט בני ראובן ומן שבט בני גד ומן שבט בני זבולן ערים שתים עשרה ערים:
(צז) ויתנו בני ישראל ללוים את הערים האלה ומגרשיהן בגורל:
(צח) ויתנו מן שבט בני יהודה ומן שבט בני שמעון את הערים האלה אשר יקראו בשמותם:
(צט) ויהי לבני קהת משפחות הלוי ויהי בגורלם מן שבט בני אפרים:
(ק) ויתנו להם את קרית ארבע האדם הגדול בענקים הוא חברון בהר אפרים ואת מגרשיה סביבותיה ואת שדה העיר ואת חצריה נתנו לכלב בן יפונה בחזקתו:
(קא) ולבני אהרן הכהן נתנו את חברון עיר המקלט לרוצח ואת מגרשיה ואת לבנה ומגרשיה:
(קב) ואת יתר ואת עמשתרע ואת מגרשיה ואת חשבון ומגרשיה ואת יעזר ומגרשיה כל ערים ארבע:
(קג) וכל ערי לבני אהרן הכהנים שלש עשרה ערים ומגרשיהן:
(קד) ולבני קהת משפחות בני לוי נתנו מן הגורל ערים מן חצי שבט מנשה בגורלם עשר ערים:
(קה) ומן שבט בני שמעון ומן שבט בני בנימין ומן שבט בני זבולן ומן שבט בני נפתלי ומן שבט בני גד ומן שבט בני ראובן ומן שבט בני דן ומן שבט בני אשר ומן שבט בני נפתלי ומן שבט בני מנשה בגלעד ומן שבט בני מנשה בבשן ערים שתים עשרה ערים למשפחותם:
(קו) ולבני גרשון למשפחותם מן שבט בני יששכר ומן שבט בני אשר ומן שבט בני נפתלי ומן שבט בני מנשה בבשן ערים שלש עשרה ערים:
(קז) ולבני מרי למשפחותם מן שבט בני ראובן ומן שבט בני גד ומן שבט בני זבולן ערים שתים עשרה ערים:
(קח) ויתנו בני ישראל ללוים את הערים האלה ומגרשיהן בגורל:
(קט) ויתנו מן שבט בני יהודה ומן שבט בני שמעון את הערים האלה אשר יקראו בשמותם:
(קי) ויהי לבני קהת משפחות הלוי ויהי בגורלם מן שבט בני אפרים:
(קיא) ויתנו להם את קרית ארבע האדם הגדול בענקים הוא חברון בהר אפרים ואת מגרשיה סביבותיה ואת שדה העיר ואת חצריה נתנו לכלב בן יפונה בחזקתו:
(קיב) ולבני אהרן הכהן נתנו את חברון עיר המקלט לרוצח ואת מגרשיה ואת לבנה ומגרשיה:
(קיג) ואת יתר ואת עמשתרע ואת מגרשיה ואת חשבון ומגרשיה ואת יעזר ומגרשיה כל ערים ארבע:
(קיד) וכל ערי לבני אהרן הכהנים שלש עשרה ערים ומגרשיהן:
(קטו) ולבני קהת משפחות בני לוי נתנו מן הגורל ערים מן חצי שבט מנשה בגורלם עשר ערים:
(קטז) ומן שבט בני שמעון ומן שבט בני בנימין ומן שבט בני זבולן ומן שבט בני נפתלי ומן שבט בני גד ומן שבט בני ראובן ומן שבט בני דן ומן שבט בני אשר ומן שבט בני נפתלי ומן שבט בני מנשה בגלעד ומן שבט בני מנשה בבשן ערים שתים עשרה ערים למשפחותם:
(קיז) ולבני גרשון למשפחותם מן שבט בני יששכר ומן שבט בני אשר ומן שבט בני נפתלי ומן שבט בני מנשה בבשן ערים שלש עשרה ערים:
(קיח) ולבני מרי למשפחותם מן שבט בני ראובן ומן שבט בני גד ומן שבט בני זבולן ערים שתים עשרה ערים:
(קיט) ויתנו בני ישראל ללוים את הערים האלה ומגרשיהן בגורל:
(קכ) ויתנו מן שבט בני יהודה ומן שבט בני שמעון את הערים האלה אשר יקראו בשמותם:
(קכא) ויהי לבני קהת משפחות הלוי ויהי בגורלם מן שבט בני אפרים:
(קכב) ויתנו להם את קרית ארבע האדם הגדול בענקים הוא חברון בהר אפרים ואת מגרשיה סביבותיה ואת שדה העיר ואת חצריה נתנו לכלב בן יפונה בחזקתו:
(קכג) ולבני אהרן הכהן נתנו את חברון עיר המקלט לרוצח ואת מגרשיה ואת לבנה ומגרשיה:
(קכד) ואת יתר ואת עמשתרע ואת מגרשיה ואת חשבון ומגרשיה ואת יעזר ומגרשיה כל ערים ארבע:
(קכה) וכל ערי לבני אהרן הכהנים שלש עשרה ערים ומגרשיהן:
(קכו) ולבני קהת משפחות בני לוי נתנו מן הגורל ערים מן חצי שבט מנשה בגורלם עשר ערים:
(קכז) ומן שבט בני שמעון ומן שבט בני בנימין ומן שבט בני זבולן ומן שבט בני נפתלי ומן שבט בני גד ומן שבט בני ראובן ומן שבט בני דן ומן שבט בני אשר ומן שבט בני נפתלי ומן שבט בני מנשה בגלעד ומן שבט בני מנשה בבשן ערים שתים עשרה ערים למשפחותם:
(קכח) ולבני גרשון למשפחותם מן שבט בני יששכר ומן שבט בני אשר ומן שבט בני נפתלי ומן שבט בני מנשה בבשן ערים שלש עשרה ערים:
(קכט) ולבני מרי למשפחותם מן שבט בני ראובן ומן שבט בני גד ומן שבט בני זבולן ערים שתים עשרה ערים:
(קל) ויתנו בני ישראל ללוים את הערים האלה ומגרשיהן בגורל:
(קלא) ויתנו מן שבט בני יהודה ומן שבט בני שמעון את הערים האלה אשר יקראו בשמותם:
(קלב) ויהי לבני קהת משפחות הלוי ויהי בגורלם מן שבט בני אפרים:
(קלג) ויתנו להם את קרית ארבע האדם הגדול בענקים הוא חברון בהר אפרים ואת מגרשיה סביבותיה ואת שדה העיר ואת חצריה נתנו לכלב בן יפונה בחזקתו:
(קלד) ולבני אהרן הכהן נתנו את חברון עיר המקלט לרוצח ואת מגרשיה ואת לבנה ומגרשיה:
(קלה) ואת יתר ואת עמשתרע ואת מגרשיה ואת חשבון ומגרשיה ואת יעזר ומגרשיה כל ערים ארבע:
(קלו) וכל ערי לבני אהרן הכהנים שלש עשרה ערים ומגרשיהן:
(קלז) ולבני קהת משפחות בני לוי נתנו מן הגורל ערים מן חצי שבט מנשה בגורלם עשר ערים:
(קלח) ומן שבט בני שמעון ומן שבט בני בנימין ומן שבט בני זבולן ומן שבט בני נפתלי ומן שבט בני גד ומן שבט בני ראובן ומן שבט בני דן ומן שבט בני אשר ומן שבט בני נפתלי ומן שבט בני מנשה בגלעד ומן שבט בני מנשה בבשן ערים שתים עשרה ערים למשפחותם:
(קלט) ולבני גרשון למשפחותם מן שבט בני יששכר ומן שבט בני אשר ומן שבט בני נפתלי ומן שבט בני מנשה בבשן ערים שלש עשרה ערים:
(קמ) ולבני מרי למשפחותם מן שבט בני ראובן ומן שבט בני גד ומן שבט בני זבולן ערים שתים עשרה ערים:
(קמא) ויתנו בני ישראל ללוים את הערים האלה ומגרשיהן בגורל:
(קמב) ויתנו מן שבט בני יהודה ומן שבט בני שמעון את הערים האלה אשר יקראו בשמותם:
(קמג) ויהי לבני קהת משפחות הלוי ויהי בגורלם מן שבט בני אפרים:
(קמד) ויתנו להם את קרית ארבע האדם הגדול בענקים הוא חברון בהר אפרים ואת מגרשיה סביבותיה ואת שדה העיר ואת חצריה נתנו לכלב בן יפונה בחזקתו:
(קמה) ולבני אהרן הכהן נתנו את חברון עיר המקלט לרוצח ואת מגרשיה ואת לבנה ומגרשיה:
(קמו) ואת יתר ואת עמשתרע ואת מגרשיה ואת חשבון ומגרשיה ואת יעזר ומגרשיה כל ערים ארבע:
(קמז) וכל ערי לבני אהרן הכהנים שלש עשרה ערים ומגרשיהן:
(קמח) ולבני קהת משפחות בני לוי נתנו מן הגורל ערים מן חצי שבט מנשה בגורלם עשר ערים:
(קמט) ומן שבט בני שמעון ומן שבט בני בנימין ומן שבט בני זבולן ומן שבט בני נפתלי ומן שבט בני גד ומן שבט בני ראובן ומן שבט בני דן ומן שבט בני אשר ומן שבט בני נפתלי ומן שבט בני מנשה בגלעד ומן שבט בני מנשה בבשן ערים שתים עשרה ערים למשפחותם:
(קנ) ולבני גרשון למשפחותם מן שבט בני יששכר ומן שבט בני אשר ומן שבט בני נפתלי ומן שבט בני מנשה בבשן ערים שלש עשרה ערים:
(קנא) ולבני מרי למשפחותם מן שבט בני ראובן ומן שבט בני גד ומן שבט בני זבולן ערים שתים עשרה ערים:
(קנב) ויתנו בני ישראל ללוים את הערים האלה ומגרשיהן בגורל:
(קנג) ויתנו מן שבט בני יהודה ומן שבט בני שמעון את הערים האלה אשר יקראו בשמותם:
(קנד) ויהי לבני קהת משפחות הלוי ויהי בגורלם מן שבט בני אפרים:
(קנה) ויתנו להם את קרית ארבע האדם הגדול בענקים הוא חברון בהר אפרים ואת מגרשיה סביבותיה ואת שדה העיר ואת חצריה נתנו לכלב בן יפונה בחזקתו:
(קנו) ולבני אהרן הכהן נתנו את חברון עיר המקלט לרוצח ואת מגרשיה ואת לבנה ומגרשיה:
(קנז) ואת יתר ואת עמשתרע ואת מגרשיה ואת חשבון ומגרשיה ואת יעזר ומגרשיה כל ערים ארבע:
(קנח) וכל ערי לבני אהרן הכהנים שלש עשרה ערים ומגרשיהן:
(קנט) ולבני קהת משפחות בני לוי נתנו מן הגורל ערים מן חצי שבט מנשה בגורלם עשר ערים:
(קס) ומן שבט בני שמעון ומן שבט בני בנימין ומן שבט בני זבולן ומן שבט בני נפתלי ומן שבט בני גד ומן שבט בני ראובן ומן שבט בני דן ומן שבט בני אשר ומן שבט בני נפתלי ומן שבט בני מנשה בגלעד ומן שבט בני מנשה בבשן ערים שתים עשרה ערים למשפחותם:
(קסא) ולבני גרשון למשפחותם מן שבט בני יששכר ומן שבט בני אשר ומן שבט בני נפתלי ומן שבט בני מנשה בבשן ערים שלש עשרה ערים:
(קסב) ולבני מרי למשפחותם מן שבט בני ראובן ומן שבט בני גד ומן שבט בני זבולן ערים שתים עשרה ערים:
(קסג) ויתנו בני ישראל ללוים את הערים האלה ומגרשיהן בגורל:
(קסד) ויתנו מן שבט בני יהודה ומן שבט בני שמעון את הערים האלה אשר יקראו בשמותם:
(קסה) ויהי לבני קהת משפחות הלוי ויהי בגורלם מן שבט בני אפרים:
(קסו) ויתנו להם את קרית ארבע האדם הגדול בענקים הוא חברון בהר אפרים ואת מגרשיה סביבותיה ואת שדה העיר ואת חצריה נתנו לכלב בן יפונה בחזקתו:
(קסז) ולבני אהרן הכהן נתנו את חברון עיר המקלט לרוצח ואת מגרשיה ואת לבנה ומגרשיה:
(קסח) ואת יתר ואת עמשתרע ואת מגרשיה ואת חשבון ומגרשיה ואת יעזר ומגרשיה כל ערים ארבע:
(קסט) וכל ערי לבני אהרן הכהנים שלש עשרה ערים ומגרשיהן:
(קע) ולבני קהת משפחות בני לוי נתנו מן הגורל ערים מן חצי שבט מנשה בגורלם עשר ערים:
(קעא) ומן שבט בני שמעון ומן שבט בני בנימין ומן שבט בני זבולן ומן שבט בני נפתלי ומן שבט בני גד ומן שבט בני ראובן ומן שבט בני דן ומן שבט בני אשר ומן שבט בני נפתלי ומן שבט בני מנשה בגלעד ומן שבט בני מנשה בבשן ערים שתים עשרה ערים למשפחותם:
(קעב) ולבני גרשון למשפחותם מן שבט בני יששכר ומן שבט בני אשר ומן שבט בני נפתלי ומן שבט בני מנשה בבשן ערים שלש עשרה ערים:
(קעג) ולבני מרי למשפחותם מן שבט בני ראובן ומן שבט בני גד ומן שבט בני זבולן ערים שתים עשרה ערים:
(קעד) ויתנו בני ישראל ללוים את הערים האלה ומגרשיהן בגורל:
(קעה) ויתנו מן שבט בני יהודה ומן שבט בני שמעון את הערים האלה אשר יקראו בשמותם:
(קעו) ויהי לבני קהת משפחות הלוי ויהי בגורלם מן שבט בני אפרים:
(קעז) ויתנו להם את קרית ארבע האדם הגדול בענקים הוא חברון בהר אפרים ואת מגרשיה סביבותיה ואת שדה העיר ואת חצריה נתנו לכלב בן יפונה בחזקתו:
(קעח) ולבני אהרן הכהן נתנו את חברון עיר המקלט לרוצח ואת מגרשיה ואת לבנה ומגרשיה:
(קעט) ואת יתר ואת עמשתרע ואת מגרשיה ואת חשבון ומגרשיה ואת יעזר ומגרשיה כל ערים ארבע:
(קפ) וכל ערי לבני אהרן הכהנים שלש עשרה ערים ומגרשיהן:
(קפא) ולבני קהת משפחות בני לוי נתנו מן הגורל ערים מן חצי שבט מנשה בגורלם עשר ערים:
(קפב) ומן שבט בני שמעון ומן שבט בני בנימין ומן שבט בני זבולן ומן שבט בני נפתלי ומן שבט בני גד ומן שבט בני ראובן ומן שבט בני דן ומן שבט בני אשר ומן שבט בני נפתלי ומן שבט בני מנשה בגלעד ומן שבט בני מנשה בבשן ערים שתים עשרה ערים למשפחותם:
(קפג) ולבני גרשון למשפחותם מן שבט בני יששכר ומן שבט בני אשר ומן שבט בני נפתלי ומן שבט בני מנשה בבשן ערים שלש עשרה ערים:
(קפד) ולבני מרי למשפחותם מן שבט בני ראובן ומן שבט בני גד ומן שבט בני זבולן ערים שתים עשרה ערים:
(קפה) ויתנו בני ישראל ללוים את הערים האלה ומגרשיהן בגורל:
(קפו) ויתנו מן שבט בני יהודה ומן שבט בני שמעון את הערים האלה אשר יקראו בשמותם:
(קפז) ויהי לבני קהת משפחות הלוי ויהי בגורלם מן שבט בני אפרים:
(קפח) ויתנו להם את קרית ארבע האדם הגדול בענקים הוא חברון בהר אפרים ואת מגרשיה סביבותיה ואת שדה העיר ואת חצריה נתנו לכלב בן יפונה בחזקתו:
(קפט) ולבני אהרן הכהן נתנו את חברון עיר המקלט לרוצח ואת מגרשיה ואת לבנה ומגרשיה:
(קצ) ואת יתר ואת עמשתרע ואת מגרשיה ואת חשבון ומגרשיה ואת יעזר ומגרשיה כל ערים ארבע:
(קצא) וכל ערי לבני אהרן הכהנים שלש עשרה ערים ומגרשיהן:
(קצב) ולבני קהת משפחות בני לוי נתנו מן הגורל ערים מן חצי שבט מנשה בגורלם עשר ערים:
(קצג) ומן שבט בני שמעון ומן שבט בני בנימין ומן שבט בני זבולן ומן שבט בני נפתלי ומן שבט בני גד ומן שבט בני ראובן ומן שבט בני דן ומן שבט בני אשר ומן שבט בני נפתלי ומן שבט בני מנשה בגלעד ומן שבט בני מנשה בבשן ערים שתים עשרה ערים למשפחותם:
(

בֶּן־נוּן וְאֶל־רָאשֵׁי אֲבוֹת הַמַּטּוֹת לִבְנֵי
[ב] יִשְׂרָאֵל׃ וַיְדַבְּרוּ אֲלֵיהֶם בְּשִׁלֹה בְּאֶרֶץ
כְּנַעַן לֵאמֹר יְהוָה צִוָּה בְיַד־מֹשֶׁה לָתֵת־
לָנוּ עָרִים לָשָׁבֶת וּמִגְרְשֵׁיהֶן לִבְהֶמְתֵּנוּ׃
[ג] וַיִּתְּנוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל לַלְוִיִּם מִנַּחֲלָתָם
אֶל־פִּי יְהוָה אֶת־הֶעָרִים הָאֵלֶּה וְאֶת־
[ד] מִגְרְשֵׁיהֶן׃ וַיֵּצֵא הַגּוֹרָל לְמִשְׁפְּחֹת
הַקְּהָתִי וַיְהִי לִבְנֵי אַהֲרֹן הַכֹּהֵן מִן־
הַלְוִיִּם מִמַּטֵּה יְהוּדָה וּמִמַּטֵּה הַשִּׁמְעֹנִי
וּמִמַּטֵּה בִנְיָמִן בְּגוֹרָל עָרִים שְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה׃
[ה] וְלִבְנֵי קְהָת הַנּוֹתָרִים מִמִּשְׁפְּחֹת מַטֵּה־
אֶפְרַיִם וּמִמַּטֵּה־דָּן וּמֵחֲצִי מַטֵּה מְנַשֶּׁה
[ו] בְּגוֹרָל עֶשֶׂר עָרִים׃ וְלִבְנֵי גֵרְשׁוֹן
מִמִּשְׁפְּחֹת מַטֵּה יִשָּׂשכָר וּמִמַּטֵּה־אָשֵׁר
וּמִמַּטֵּה נַפְתָּלִי וּמֵחֲצִי מַטֵּה מְנַשֶּׁה בַּבָּשָׁן
[ז] בְּגוֹרָל עָרִים שְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה׃ לִבְנֵי מְרָרִי
לְמִשְׁפְּחֹתָם מִמַּטֵּה רְאוּבֵן וּמִמַּטֵּה־גָד
וּמִמַּטֵּה זְבוּלֻן עָרִים שְׁתֵּים עֶשְׂרֵה׃
[ח] וַיִּתְּנוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל לַלְוִיִּם אֶת־הֶעָרִים
• הָאֵלֶּה וְאֶת־מִגְרְשֵׁיהֶן כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה בְּיַד־מֹשֶׁה בַּגּוֹרָל׃
• יְהוּדָה וּמִמַּטֵּה בְּנֵי שִׁמְעוֹן אֶת הֶעָרִים הָאֵלֶּה אֲשֶׁר־יִקְרָא אֹתָהֶן בְּשֵׁם׃ וַיְהִי לִבְנֵי
יז אַהֲרֹן מִמִּשְׁפְּחֹת הַקָּהָתִי מִבְּנֵי לֵוִי כִּי לָהֶם הָיָה הַגּוֹרָל רִאשֹׁנָה׃ וַיִּתְּנוּ לָהֶם אֶת־
יג קִרְיַת אַרְבַּע אֲבִי הָעֲנָק הִיא חֶבְרוֹן בְּהַר יְהוּדָה וְאֶת־מִגְרְשָׁהּ סְבִיבוֹתֶיהָ׃ וְאֶת־שְׂדֵה
יג הָעִיר וְאֶת־חֲצֵרֶיהָ נָתְנוּ לְכָלֵב בֶּן־יְפֻנֶּה בַּאֲחֻזָּתוֹ׃ וְלִבְנֵי אַהֲרֹן הַכֹּהֵן נָתְנוּ אֶת־
יד עִיר מִקְלַט הָרֹצֵחַ אֶת־חֶבְרוֹן וְאֶת־מִגְרְשֶׁיהָ וְאֶת־לִבְנָה וְאֶת־מִגְרְשֶׁיהָ׃ וְאֶת־יַתִּיר
טו וְאֶת־מִגְרְשֶׁהָ וְאֶת־אֶשְׁתְּמֹעַ וְאֶת־מִגְרְשֶׁהָ׃ וְאֶת־חֹלֹן וְאֶת־מִגְרְשֶׁהָ וְאֶת־דְּבִר וְאֶת־
טז מִגְרְשֶׁהָ׃ וְאֶת־עַיִן וְאֶת־מִגְרְשֶׁהָ וְאֶת־יוּטָּה וְאֶת־מִגְרְשֶׁהָ וְאֶת־בֵּית שֶׁמֶשׁ וְאֶת־
יז מִגְרְשֶׁהָ עָרִים תֵּשַׁע מֵאֵת שְׁנֵי הַשְּׁבָטִים הָאֵלֶּה׃ וּמִמַּטֵּה בִנְיָמִן אֶת־גִּבְעוֹן וְאֶת־
יח מִגְרְשָׁהּ אֶת־גֶּבַע וְאֶת־מִגְרְשָׁהּ׃ אֶת־עֲנָתוֹת וְאֶת־מִגְרְשָׁהּ וְאֶת־עַלְמוֹן וְאֶת־מִגְרְשָׁהּ
יט עָרִים אַרְבַּע׃ כָּל־עָרֵי בְנֵי־אַהֲרֹן הַכֹּהֲנִים שְׁלֹשׁ־עֶשְׂרֵה עָרִים וּמִגְרְשֵׁיהֶן׃
כ וּלְמִשְׁפְּחוֹת בְּנֵי־קְהָת הַלְוִיִּם הַנּוֹתָרִים מִבְּנֵי קְהָת וַיְהִי עָרֵי גוֹרָלָם מִמַּטֵּה אֶפְרָיִם׃
כא וַיִּתְּנוּ לָהֶם אֶת־עִיר מִקְלַט הָרֹצֵחַ אֶת־שְׁכֶם וְאֶת־מִגְרְשָׁהּ בְּהַר אֶפְרָיִם וְאֶת־גֶּזֶר וְאֶת־
כב מִגְרְשָׁהּ׃ וְאֶת־קִבְצַיִם וְאֶת־מִגְרְשָׁהּ וְאֶת־בֵּית חוֹרֹן וְאֶת־מִגְרְשָׁהּ עָרִים אַרְבַּע׃
כג כד וּמִמַּטֵּה־דָן אֶת־אֶלְתְּקֵא וְאֶת־מִגְרְשָׁהּ אֶת־גִּבְּתוֹן וְאֶת־מִגְרְשָׁהּ׃ אֶת־אַיָּלוֹן וְאֶת־
כה מִגְרְשָׁהּ אֶת־גַּת־רִמּוֹן וְאֶת־מִגְרְשָׁהּ עָרִים אַרְבַּע׃ וּמֵחֲצִית מַטֵּה מְנַשֶּׁה אֶת־
כו תַּעְנָךְ וְאֶת־מִגְרְשָׁהּ וְאֶת־גַּת רִמּוֹן וְאֶת־מִגְרְשָׁהּ עָרִים שְׁתַּיִם׃ כָּל־עָרִים עֶשֶׂר וּמִגְרְשֵׁיהֶן
כז לְמִשְׁפְּחֹת בְּנֵי־קְהָת הַנּוֹתָרִים׃ וְלִבְנֵי גֵרְשׁוֹן מִמִּשְׁפְּחֹת הַלְוִיִּם מֵחֲצִי מַטֵּה מְנַשֶּׁה אֶת־
עִיר מִקְלַט הָרֹצֵחַ אֶת־גֹּלָן בַּבָּשָׁן וְאֶת־מִגְרְשָׁהּ וְאֶת־בְּעֶשְׁתְּרָה וְאֶת־מִגְרְשָׁהּ עָרִים
כח שְׁתַּיִם׃ וּמִמַּטֵּה יִשָּׂשכָר אֶת־קִשְׁיוֹן וְאֶת־מִגְרְשָׁהּ אֶת־דָּבְרַת וְאֶת־מִגְרְשָׁהּ׃
כט אֶת־יַרְמוּת וְאֶת־מִגְרְשָׁהּ אֶת־עֵין גַּנִּים וְאֶת־מִגְרְשָׁהּ עָרִים אַרְבַּע׃
ל וּמִמַּטֵּה אָשֵׁר אֶת־מִשְׁאָל וְאֶת־מִגְרְשָׁהּ אֶת־עַבְדּוֹן וְאֶת־מִגְרְשָׁהּ׃
אֶת־

בן נון ואל ראשי אבות המטות לבני
[ב] ישראל׃ וידברו אליהם בשלה בארץ
כנען לאמר יהוה צוה ביד־משה לתת־
לנו ערים לשבת ומגרשיהן לבהמתנו׃
[ג] ויתנו בני־ישראל ללוים מנחלתם
אל־פי יהוה את־הערים האלה ואת־
[ד] מגרשיהן׃ ויצא הגורל למשפחת
הקהתי ויהי לבני אהרן הכהן מן־
הלוים ממטה יהודה וממטה השמעני
וממטה בנימן בגורל ערים שלש עשרה׃
[ה] ולבני קהת הנותרים ממשפחת מטה־
אפרים וממטה־דן ומחצי מטה מנשה
[ו] בגורל עשר ערים׃ ולבני גרשון
ממשפחת מטה־יששכר וממטה־אשר
וממטה נפתלי ומחצי מטה מנשה בבשן
[ז] בגורל ערים שלש עשרה׃ לבני מררי
למשפחתם ממטה ראובן וממטה־גד
וממטה זבולן ערים שתים עשרה׃
[ח] ויתנו בני־ישראל ללוים את־הערים
• האלה ואת־מגרשיהן כאשר צוה יהוה ביד־משה בגורל׃
• ויתנו ממטה בני יהודה וממטה בני שמעון את הערים האלה אשר־יקרא אתהן בשם׃ ויהי לבני
יז אהרן ממשפחת הקהתי מבני לוי כי להם היה הגורל ראשנה׃ ויתנו להם את־
יג קרית ארבע אבי הענק היא חברון בהר יהודה ואת־מגרשה סביבותיה׃ ואת־שדה
יג העיר ואת־חצריה נתנו לכלב בן־יפנה באחזתו׃ ולבני אהרן הכהן נתנו את־
יד עיר מקלט הרצח את־חברון ואת־מגרשיה ואת־לבנה ואת־מגרשיה׃ ואת־יתיר
טו ואת־מגרשה ואת־אשתמע ואת־מגרשה׃ ואת־חלן ואת־מגרשה ואת־דבר ואת־
טז מגרשה׃ ואת־עין ואת־מגרשה ואת־יטה ואת־מגרשה ואת־בית שמש ואת־
יז מגרשה ערים תשע מאת שני השבטים האלה׃ וממטה בנימן את־גבעון ואת־
יח מגרשה את־גבע ואת־מגרשה׃ את־ענתות ואת־מגרשה ואת־עלמון ואת־מגרשה
יט ערים ארבע׃ כל־ערי בני־אהרן הכהנים שלש־עשרה ערים ומגרשיהן׃
כ ולמשפחות בני־קהת הלוים הנותרים מבני קהת ויהי ערי גורלם ממטה אפרים׃
כא ויתנו להם את־עיר מקלט הרצח את־שכם ואת־מגרשה בהר אפרים ואת־גזר ואת־
כב מגרשה׃ ואת־קבצים ואת־מגרשה ואת־בית חורן ואת־מגרשה ערים ארבע׃
כג כד וממטה־דן את־אלתקא ואת־מגרשה את־גבתון ואת־מגרשה׃ את־אילון ואת־
כה מגרשה את־גת־רמון ואת־מגרשה ערים ארבע׃ וממחצית מטה מנשה את־
כו תענך ואת־מגרשה ואת־גת רמון ואת־מגרשה ערים שתים׃ כל־ערים עשר ומגרשיהן
כז למשפחת בני־קהת הנותרים׃ ולבני גרשון ממשפחת הלוים ממחצי מטה מנשה את־
עיר מקלט הרצח את־גולן בבשן ואת־מגרשה ואת־בעשתרה ואת־מגרשה ערים
כח שתים׃ וממטה יששכר את־קשיון ואת־מגרשה את־דברת ואת־מגרשה׃
כט את־ירמות ואת־מגרשה את־עין גנים ואת־מגרשה ערים ארבע׃
ל וממטה אשר את־משאל ואת־מגרשה את־עבדון ואת־מגרשה׃
את־

ולהיות ולרשתי החטת
נוכלי הארץ ערים לשבת
ומגרשיהם למקניהם ומכתבו
להם עד ערי מקלט ומ' עיר
עוד׳ וכתב הרמבן במקום
הנזכר שעם היות שלש היה
מספר הערים לשבר נתנו
ללוים שוה לשבטים׳ שהרי
יהוד׳ ושמעון ובנימין נתנו
ערי׳ שלש עשר׳ וישכר ואשר
ונפתלי וחלי מכת׳ נתנו גם
כן י"ג ערי׳ והם היו מרובי׳
מהראובנים׳ וכן אפרים
נתן תשע ערים׳ ובני דן
היו כפלים מהם נתנו גם
כרב׳ ערים׳ הנה היה היוצר
והחוי כפי לויכות הערים
ומעלתם׳ שהיו שלו חזוקות
מחלו כי נזוחת נתחלקה
הארץ ועם מה שזכרתי מערי
המקלט וערי הלוים הותרה
הסחלה הנשית שהעירותי
למעלה בתחלת הפרש׳ וכבר
זכרתי שניתנו ערי הלוים
אחר חלוקת הארץ לפי שכל
נגע ונגע יתן הערי׳ להם
כגונן מחזר לו ונישארו

עם עת

קליהם הנשות והטרלות כלם׃
גם לותם הערים קולי היו
נקראו׳ על שום כי לא ניתן
ללוי׳ נהם כי אם לישיבה
ושמירת מקניהם וקניניהם׳
ולכן לשרו קול שלא היו נהם מכות פ"ג
קוברים מתיהם׳ ומפני זה דף י"ב ע"ב
עצמות יוסף קברו בשכם׳
עם היותו מערי הלוים׳ לפי
שעכו היתה מנחתו׃

ויתן ה׳ לישראל את כל (מג׳ מד׳
הארץ וגו׳׳ וינח ה׳ מה)
להם מסביב וגו׳׳ לא כפל
דבר מכל הדבר הטוב וגו׳׳
עם היות שבחרה מהארץ
הרבה שלא ככתה׳ לשר
נכוף זה הספור שנתן ה׳
להם את כל הארץ וגו׳׳ לפי
שמה שלא ככתו היה בעלות׳
ולא מפלת לב׳׳ וזכר שלבד
מה שכבשו הנה היית להם
מנחת׳ כי לא היו הלוים׳
כלחמים נהם ולא עומדים
בפניהם׳ ולכן לא׳ שלא כפל
דבר מכל דברו הטוב׳ לא
כיבוש הארץ ומנוחתם
מהאויבים׃

2011 Ministerio de Cultura

לג אֶת־חֶלְקָת וְאֶת־מִגְרְשֶׁהָ וְאֶת־רְחָב
וְאֶת־מִגְרְשֶׁהָ עָרִים אַרְבַּע׃ וּמִמַּטֵּה
נַפְתָּלִי אֶת־עִיר מִקְלַט הָרֹצֵחַ אֶת־קֶדֶשׁ
בַּגָּלִיל וְאֶת־מִגְרְשֶׁהָ וְאֶת־חַמֹּת דֹּאר
וְאֶת־מִגְרְשֶׁהָ וְאֶת־קַרְתָּן וְאֶת־מִגְרְשֶׁהָ
לד עָרִים שָׁלֹשׁ׃ כָּל־עָרֵי הַגֵּרְשֻׁנִּי
לְמִשְׁפְּחֹתָם שְׁלֹשׁ־עֶשְׂרֵה עִיר וּמִגְרְשֵׁיהֶן׃
לה וְלִמְשְׁפְּחוֹת בְּנֵי־מְרָרִי הַלְוִיִּם הַנּוֹתָרִים
מִמַּטֵּה זְבוּלֻן אֶת־יָקְנְעָם וְאֶת־
מִגְרְשֶׁהָ אֶת־קַרְתָּה וְאֶת־מִגְרְשָׁהּ׃
לו אֶת־דִּמְנָה וְאֶת־מִגְרְשָׁהּ אֶת־נַהֲלָל
וְאֶת־מִגְרְשָׁהּ עָרִים אַרְבַּע׃ וּמִמַּטֵּה
לז רְאוּבֵן אֶת־בֶּצֶר וְאֶת־מִגְרְשָׁהּ וְאֶת־
יָהְצָה וְאֶת־מִגְרְשָׁהּ׃ אֶת־קְדֵמוֹת
וְאֶת־מִגְרְשָׁהּ וְאֶת־מֵיפַעַת וְאֶת־מִגְרְשָׁהּ
לח עָרִים אַרְבַּע׃ וּמִמַּטֵּה גָּד אֶת־עִיר
מִקְלַט הָרֹצֵחַ אֶת־רָמֹת בַּגִּלְעָד וְאֶת־
מִגְרְשֶׁהָ וְאֶת־מַחֲנַיִם וְאֶת־מִגְרְשָׁהּ׃
לט אֶת־חֶשְׁבּוֹן וְאֶת־מִגְרְשָׁהּ אֶת־
יַעְזֵר וְאֶת־מִגְרְשָׁהּ כָּל־עָרִים אַרְבַּע׃
מ כָּל־הֶעָרִים לִבְנֵי מְרָרִי לְמִשְׁפְּחֹתָם
הַנּוֹתָרִים מִמִּשְׁפְּחוֹת הַלְוִיִּם וַיְהִי
מא גּוֹרָלָם עָרִים שְׁתֵּים עֶשְׂרֵה׃ כָּל עָרֵי
הַלְוִיִּם בְּתוֹךְ אֲחֻזַּת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל עָרִים
מב אַרְבָּעִים וּשְׁמֹנֶה וּמִגְרְשֵׁיהֶן׃ תִּהְיֶינָה
הֶעָרִים הָאֵלֶּה עִיר עִיר וּמִגְרְשֶׁהָ
סְבִיבֹתֶיהָ כֵּן לְכָל־הֶעָרִים הָאֵלֶּה׃
מג וַיִּתֵּן יְהוָה לְיִשְׂרָאֵל אֶת־כָּל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר
נִשְׁבַּע לָתֵת לַאֲבוֹתָם וַיִּרְשׁוּהָ וַיֵּשְׁבוּ
מד בָּהּ׃ וַיָּנַח יְהוָה לָהֶם מִסָּבִיב כְּכֹל
אֲשֶׁר־נִשְׁבַּע לַאֲבוֹתָם וְלֹא־עָמַד אִישׁ
מִכָּל־אֹיְבֵיהֶם אֶת כָּל־אֹיְבֵיהֶם
מה נָתַן יְהוָה בְּיָדָם׃ לֹא־נָפַל דָּבָר מִכֹּל
הַדָּבָר הַטּוֹב אֲשֶׁר־דִּבֶּר יְהוָה אֶל־בֵּית
יִשְׂרָאֵל הַכֹּל בָּא׃

פרשת חמש עשרה לית שלח יהושע הלוכבי ומגלי לגרמס ועכין המוזכח שכבו על הירדן • תחלתה לו יקרא יהושע לגלגל וגו׳ • עד מיומוס דכים וגומר • וחלקתי בפרשה הזאת שם שחלות :

השאלה הרביעית מה היה הסמך לכך יזרעל בעכין המוזכח הזה? שאמרו עליו מה המעל

בעכן ולכאן נתן יהושע עם לקיחת וגומ׳, ויראה שזה לשון לקוח כלו מותר, כי כבר נזכר כמה שעבר פעמים הרבה, וגם אין לו מורך בכאן:

השאלה החמישית מה ראה לומר החמש לכן את עון פעור וגו׳, ויהי הנגף בעדת ה׳, וגם היה לעתו שהקריים כעכזו בחטא הרשעים? הנה מזה לשון נהפך * כי כל החיל אשר הלך לחרי בעל פעור השמידו ה׳ מלקיך מקרבך, * וחתם הדבקים וגו׳ חיים כלכם היום, וגם למה לחר הלך עכן וגומ׳ ועכין זה הוא כעכין פעור, שכאלו הדבקים בעון החטאים בנפשותם? דכרים ד׳ ג׳, ל

השאלה השנית בתשובת הנביאים שלחר וידברו לת לבני יזרעל, ולמה לא זכרו לת פנחס הכהן בהיותו בעוד פנים הוא הרחב, וזכרו לבד רחבי הנביאים שהלכו עמו? וגם כן בהכלל הדברי׳ שבאו בתוכת התשובה • והנכי מפרש הפסוקים בתופן יותרי השלות כלם :

כב

(א) אז יקרא יהושע לראובני ולגדי וגו׳, עד ויזובו וילכו בני ראובן וגו׳ • זכר שקרא יהושע לבני ראובן וגד וחלי שבט המנשה לשר עברו חלוצי לפני בני ישראל ושבת מה שעשו מלחמת כיבו׳ • החלק מפלת הרשעת שעשרו מה שהתנו עם משה רביבו עמ׳, וזהו לאמרו לתם (ב) שמרתם לת כל לשר נוה לתיכם משה וגומ׳ • והשבית מהכתוב שעשו ליהוש׳ כשמעו

[א] אָז יִקְרָא יְהוֹשֻׁעַ לָרְאוּבֵנִי וְלַגָּדִי
וְלַחֲצִי מַטֵּה מְנַשֶּׁה׃ [ב] וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם
אַתֶּם שְׁמַרְתֶּם אֵת כָּל־אֲשֶׁר צִוָּה
אֶתְכֶם מֹשֶׁה עֶבֶד יְהוָה וַתִּשְׁמְעוּ בְקוֹלִי
[ג] לְכֹל אֲשֶׁר־צִוִּיתִי אֶתְכֶם׃ לֹא־עֲזַבְתֶּם
אֶת־אֲחֵיכֶם זֶה יָמִים רַבִּים עַד הַיּוֹם
הַזֶּה וּשְׁמַרְתֶּם אֶת־מִשְׁמֶרֶת מִצְוַת יְהוָה
[ד] אֱלֹהֵיכֶם׃ וְעַתָּה הֵנִיחַ יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם
לַאֲחֵיכֶם כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר לָהֶם וְעַתָּה פְּנוּ

2011 Ministerio de Cultura

וְלָכוּ לָכֶם לְאָהֳלֵיכֶם אֶל־אֶרֶץ אֲחֻזַּתְכֶם
אֲשֶׁר׀ נָתַן לָכֶם מֹשֶׁה עֶבֶד יְהוָה בְּעֵבֶר
[ה] הַיַּרְדֵּן׃ רַק׀ שִׁמְרוּ מְאֹד לַעֲשׂוֹת אֶת־
הַמִּצְוָה וְאֶת־הַתּוֹרָה אֲשֶׁר צִוָּה אֶתְכֶם
מֹשֶׁה עֶבֶד־יְהוָה לְאַהֲבָה אֶת־יְהוָה
אֱלֹהֵיכֶם וְלָלֶכֶת בְּכָל־דְּרָכָיו וְלִשְׁמֹר
מִצְוֹתָיו וּלְדָבְקָה־בוֹ וּלְעָבְדוֹ בְּכָל־
[ו] לְבַבְכֶם וּבְכָל־נַפְשְׁכֶם׃ וַיְבָרְכֵם יְהוֹשֻׁעַ
וַיְשַׁלְּחֵם וַיֵּלְכוּ אֶל־אָהֳלֵיהֶם׃
[ז] וְלַחֲצִי׀ שֵׁבֶט הַמְנַשֶּׁה נָתַן מֹשֶׁה בַּבָּשָׁן
וְלַחֲצִיו נָתַן יְהוֹשֻׁעַ עִם־אֲחֵיהֶם מֵעֵבֶר
הַיַּרְדֵּן יָמָּה וְגַם כִּי שִׁלְּחָם יְהוֹשֻׁעַ אֶל־
[ח] אָהֳלֵיהֶם וַיְבָרְכֵם׃ וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם
לֵאמֹר בִּנְכָסִים רַבִּים שׁוּבוּ אֶל־אָהֳלֵיכֶם
וּבְמִקְנֶה רַב־מְאֹד בְּכֶסֶף וּבְזָהָב וּבִנְחֹשֶׁת
וּבְבַרְזֶל וּבְשַׂלְמוֹת הַרְבֵּה מְאֹד חִלְקוּ
[ט] שְׁלַל־אֹיְבֵיכֶם עִם־אֲחֵיכֶם׃ וַיָּשֻׁבוּ
וַיֵּלְכוּ בְּנֵי־רְאוּבֵן וּבְנֵי־גָד וַחֲצִי׀
שֵׁבֶט הַמְנַשֶּׁה מֵאֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִשִּׁלֹה
אֲשֶׁר־בְּאֶרֶץ כְּנַעַן לָלֶכֶת אֶל־אֶרֶץ
הַגִּלְעָד אֶל־אֶרֶץ אֲחֻזָּתָם אֲשֶׁר נֶאֶחֲזוּ־בָהּ
עַל־פִּי יְהוָה בְּיַד־מֹשֶׁה׃ וַיָּבֹאוּ
[י] אֶל־גְּלִילוֹת הַיַּרְדֵּן אֲשֶׁר בְּאֶרֶץ כְּנַעַן
וַיִּבְנוּ בְנֵי־רְאוּבֵן וּבְנֵי־גָד וַחֲצִי שֵׁבֶט
הַמְנַשֶּׁה שָׁם מִזְבֵּחַ עַל־הַיַּרְדֵּן מִזְבֵּחַ
[יא] גָּדוֹל לְמַרְאֶה׃ וַיִּשְׁמְעוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל
לֵאמֹר הִנֵּה־בָנוּ בְנֵי־רְאוּבֵן וּבְנֵי־
גָד וַחֲצִי שֵׁבֶט הַמְנַשֶּׁה אֶת־הַמִּזְבֵּחַ
אֶל־מוּל אֶרֶץ כְּנַעַן אֶל־גְּלִילוֹת הַיַּרְדֵּן
[יב] אֶל־עֵבֶר בְּנֵי יִשְׂרָאֵל׃ וַיִּשְׁמְעוּ בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל וַיִּקָּהֲלוּ כָּל־עֲדַת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל
[יג] שִׁלֹה לַעֲלוֹת עֲלֵיהֶם לַצָּבָא׃ וַיִּשְׁלְחוּ
בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל אֶל־בְּנֵי רְאוּבֵן וְאֶל־בְּנֵי־גָד
וְאֶל־חֲצִי שֵׁבֶט־הַמְנַשֶּׁה אֶל־אֶרֶץ הַגִּלְעָד

שהלכו עם לרון בריתו לשמרו, והיה עבודה נכבדת
מאד, ועל זה לאמר ושמרתם את מצות ה', לל וגם כן במה
שעשיתם שמרתם את מצות ה', וכל לקל יתברך ולמשה
(ז) ולי ולקיכם עשיתם מעשה מזונק כזה. ואמר ועתה הכיר
ה' לקיכם וגומר, לל ועתה
לאחרי שהניח ה' לקיכם
לקיכם כאשר דבר להם
רלוי הוא שלקם תשובו
ללהליכם. ולפי שהתרקס
מאזכן ה' פקד יהושע קולי
(ה) יאכלו התור' והמלות, לזה
רלה למות' לעשות את המלוה
והתורה, לל המלוה שישמרו
ויעשו המלות המעשיות,
והתור' ירלה במלות הלמוניות
המוסכלות, וביאר שניהם,
לם התורה (והיא הידיעה
בתורה והעיון בדרושים) לאיר
עליו ללהבה את ה' לקיכם
ללכת בכל דרכיו, ועל
המלות לאמר ולשמור מלותיו
(ו) ולדבקה בו ולעבדו וגו'. וזכר
שברכם ביום ההוא יהוש'
(ז) וישלח להליהם: ולאמרו
עוד ולאלי שבט המנשה,
לאחוז שהוא נאחז עם שה
שאמר לאריו, ועניינו שהשבט
לאר שלנו בני ישראל
בחלקותיה' בארץ לין ספק
שה' נחלק ביניהם לשבטים,
ולכן ראובן וגד בשלחם
יהושע ולאי ישוב עמהם את
השבט לאר קבו, לכל לאי
שבט המנשה לפי שבח חלקו
בשלל מעורב עם לאי השבט
הלאר (כיון שלשבטים
הגדולים היה מתחלק לם היה
יכול לשאת עמו גורלו מהשלל
לם לת יתחלק השבט השלל
הוא לחלקין) ולכן כשרצה
יהושע לשוות לאי שבט
המנשה, שכיון שאלי מחצו
בשבן וילטרך ללכת שמה,
ואלי האחר היה חלקו בארץ
ויאחר שם, שמפני זה רלוי
שיחלקו ביניהם חלקם
מהשלל, בתופן שהאלי לאר
שלך לשבן ישב חלקו מהשלל,
ואלי הבשאר בארץ עמו ישאר
חלקו מחותו שלל, וזהו לומרו
ולאלי שבט המנשה, לל ולאלי
שבט המנש' מאחר שכתן מזה
בחלתו בשבן והיה נרי' ללכת
שמה ולאלי כתן יהושע חלקו
בארץ ויאחר כה, לכן עם
(ח) היות שחלקם יהושע קל אהליהם ויברכם (כמו שזכר)
בכלל עם שאר השבטים, כלטרך לומר בפרט לקותו אלי
שבט בנכסי' רבים שובו לאהליכם וגו', חלקו שלל אויביכם
עם לקיכם, לל עם האלי האחר מחותו שבט, בתופן שהכל
אלי מהם יהיה אלי השלל. הנה התבארו בזה הפסוקים
והותרה השאלה הראשונה:

(ט) וישובו וילכו בני ראובן וגו', עד פה לומרו כל עדת ה'
וגו'. זכר שבשו לאחרותם לותם השני שבעי' ואלי
(י) המשה, ושאחר בחו קל גלילות הירדן בשו על הירדן מזבח
גדול, והודיענו הכתוב שלא כשו בזה כי לם היותו למרקה
ולא לעולה וזבח. והחכם
בני ישראל כשמעו הדבר
לא ידעו ולא הביאו הכשופה
האמתית לאשר היה מלתם
(יא) בשבין המזבח, ולכן לאמר
וישמעו בני ישראל לאמר
הנה בשו בני ראובן את
המזבח, לל ולא שמעו שהיה
למרק' כמו שכשו בו, אבל
שמעו לבד שעשו המזבח וגו'.
ולפי שרלו שהיה בפעל הזה
שתי עשות גדולות, האחד
כגד ישראל שיורו בזה שדעת'
היה להפרד מאחיהם ולעשות
בעלמם מזבח ומזבח, כאלו
הם עם לאר מפורד ומפורד
מהם, האני שהיה דעתם
להעלות עליו עולה וזבח,
ובזה היה מהפשע כגד
האלקים ית' אם היה ליעשות
ע"י לף שיעבדו אלהיו ית', לפי
שהיה לאסור להקריב לם
במקו' לאר יבחר ה', והיה
יסוד המקום האלהי מורה
על יסוד הזוכן בו ית', ולכן
היה מחכהג עובדי ע"ז לזבוח
בכל מקו', והכניח לאמר על
(יב) זה * כי מספר ערים היו יהוד' ב'מ
אלקיך וגו', לכן אל שתי
הבחינות האלה מהחטא לאמר
שתי פעמים וישמעו בני
ישראל, כי בראשונה לאמר
וישמעו בני ישראל לאמר הנה
בשו בני ראובן וגומ', את
המזבח אל מול ארן כנען
וגו', אל עבר בני ישראל,
ל"ל כאלו עשו רק בפני
עצמ', וזהו לומרו אל עבר בני
ישראל, ולבחינה השנית
מפאת מה שחטאו ביחס
למקום ית' לאמר פעם שנית
(יג) וישמעו בני ישראל ויקהלו
שילה וגו', כי בשו שילה
למשכן ה' לקבל את קהאתו
מהמזבח לאר עשו בני ראובן
כגדו, והנה לאמרו לעלו עליה
לגבל, אין הכוונה שיעלו מיד
לגבל עליה', אך הכוונה שיעלו
עליה' אם לם יתקבו את לאר
(יג) עותו, ולזה קודם שיעלו לגבל
שלחו אם פינחס ועשרה
נשיאים עליה', ל"ל פינחס הכהן לשרש על מה שחטאו לגבוה,
והנשיאי' להוכיחם על מה שחטאו בזה כגד העם, הנה במה
שאמרתי יותרו השאלות שנית ושלישית:

(יד) כה אמרו כל עדת ה' וגו' עד ויענו בני ראובן וגו'.
כוונתי בשלו הפסוקי' שאמרו לם ימנע אם
תהיה כוונתם במזבח הזה לעבוד ע"ז עליו או להעלות עליו
עולה

2011 Ministerio de Cultura

עזלה לו וזבח לה׳, וחס היה לעבוד בו עכ״פ הכה וה לכ״ע מעל גדול נה׳ כזמי פניס, החקד לעזוב היום מאחרי ה׳ ולח תחבו לעבדו והזמי בנכותכ׳ מזבח למרודכם היום נה׳, רוכה לומר לעבוד עכ״, הכה לכ״ כל זה הפסוק בעו מדבר, חס לח שקרחהו מעל בכלל, ובילר לופני המעילה שהם זכים, עזיבת החל ית׳ ועבוד אלהים לחרים. ולפי שהיה הדרוש בעו לחר המעט לנו לח עון פעו וגו׳ שהי עכ״, ולפי שזם בעבזו לח לבד החוטחים בו לבל גם שחל העדה שהיה בידם למחות ולח מיחו, לזה לחר ויהי בנוף בעדת ה׳, כל וכך שלח מיחו בידיה׳, וגב שלמדו לחטוח רבים, הלח תרחה כי יהבעס בן בבט התחיל במרד עכ״ ובמזבו לחריו כל חלבי ישרחל הבחי׳ לחריו ובזקעו בו גב בסוף חלבי יהודה, והיה זה בכה לגלות ישרחל מעל לדמתם, ובעבור זה גם בן לחרו ולחתם תזובו מחחרי ה׳ ומקר לל כל עדת ישרחל יקבוף, שיחזבו בחטח לחריהם לחטוח, וגם לפי שלח מיחו בידיהם, ולכן היו הם מזתדלים כל כך לתקן הדבר הרע הזה. ולחרי שהזיבו לבחיכם הזחת חם היה דעתם לעבוד עכ״, תזרו לגד הזבי והוח כי חם לחרו שלח כוכו כי חם לעבוד לת ה׳ (גם זה מרי, לפי שהוח העברה על דת) ועל זה לחרו והך חם טמחה חרן לחוזתכם, לל חם לחרתם שטמחה חרן לחוזתכם ולכן בחרתם לעזות מזבח על הירדן לעלות עליו עולות לה׳, יותר היה רחוי שתעברו לת הירדן הזה ותלחמו בתוככו לחר שם תשכן ה׳ ושם מה ה׳ לת הברכה ושם כעבדהו לל חוץ מהמקדש, כי הוח מרד בלל ועון פלילי. ולחרו שחלבד זה שחטחו בגד בלל יתברך הבה חטחו גם כן בגד כבוד ישרחל, ומה לחרו ולתכו לל תמרדו, ולפי שלח ידע [החומר] שחם לל היה המזבח לעבוד עכ״ כל לעלות עליו עולה וזבחים לה׳ מה רלו ישרחל להתרעם מחכו, כי לים בעוכו ימות? הבה להזיב לזה רלו להביח (כ) דלים מעכין עכן, שעם שלח עבד עכ״ לבל עבר הקרם לבד היה קלף על כל העדה, ולכן רלוי לליהם שיפקדו גב מזה. הבה הותרו הזחלות הבישית והמזית:

(יז) [יד] אֶת־פִּינְחָס בֶּן־אֶלְעָזָר הַכֹּהֵן: וַעֲשָׂרֶה נְשִׂיאִים עִמּוֹ נָשִׂיא אֶחָד נָשִׂיא אֶחָד לְבֵית אָב לְכָל מַטּוֹת יִשְׂרָאֵל וְאִישׁ רָאשׁ בֵּית־ [טו] אֲבֹתָם הֵמָּה לַאַלְפֵי יִשְׂרָאֵל: וַיָּבֹאוּ אֶל־בְּנֵי־רְאוּבֵן וְאֶל־בְּנֵי־גָד וְאֶל־חֲצִי שֵׁבֶט־מְנַשֶּׁה אֶל־אֶרֶץ הַגִּלְעָד וַיְדַבְּרוּ [טז] אִתָּם לֵאמֹר: כֹּה אָמְרוּ כָּל־עֲדַת יְהוָה מָה־הַמַּעַל הַזֶּה אֲשֶׁר מְעַלְתֶּם בֵּאלֹהֵי יִשְׂרָאֵל לָשׁוּב הַיּוֹם מֵאַחֲרֵי יְהוָה בְּבִנְוֹתְכֶם לָכֶם מִזְבֵּחַ לִמְרָדְכֶם הַיּוֹם בַּיהוָה: [יז] הַמְעַט־לָנוּ אֶת־עֲוֹן פְּעוֹר אֲשֶׁר לֹא־הִטַּהַרְנוּ מִמֶּנּוּ עַד הַיּוֹם הַזֶּה וַיְהִי הַנֶּגֶף בַּעֲדַת יְהוָה: [יח] וְאַתֶּם תָּשֻׁבוּ הַיּוֹם מֵאַחֲרֵי יְהוָה וְהָיָה אַתֶּם תִּמְרְדוּ הַיּוֹם בַּיהוָה וּמָחָר אֶל־כָּל־עֲדַת יִשְׂרָאֵל יִקְצֹף: [יט] וְאַךְ אִם־טְמֵאָה אֶרֶץ אֲחֻזַּתְכֶם עִבְרוּ לָכֶם אֶל־אֶרֶץ אֲחֻזַּת יְהוָה אֲשֶׁר שָׁכַן־שָׁם מִשְׁכַּן יְהוָה וְהֵאָחֲזוּ בְּתוֹכֵנוּ וּבַיהוָה אַל־תִּמְרֹדוּ וְאוֹתָנוּ אַל־תִּמְרְדוּ בְּבִנְוֹתְכֶם לָכֶם מִזְבֵּחַ מִבַּלְעֲדֵי מִזְבַּח [כ] יְהוָה אֱלֹהֵינוּ: הֲלוֹא עָכָן בֶּן־זֶרַח מָעַל מַעַל בַּחֵרֶם וְעַל־כָּל־עֲדַת יִשְׂרָאֵל הָיָה קֶצֶף וְהוּא אִישׁ אֶחָד לֹא גָוַע [כא] בַּעֲוֹנוֹ: וַיַּעֲנוּ בְּנֵי־רְאוּבֵן וּבְנֵי־גָד וַחֲצִי שֵׁבֶט הַמְנַשֶּׁה וַיְדַבְּרוּ אֶת־רָאשֵׁי אַלְפֵי יִשְׂרָאֵל: [כב] אֵל׀ אֱלֹהִים יְהוָה אֵל׀ אֱלֹהִים יְהוָה הוּא יֹדֵעַ וְיִשְׂרָאֵל הוּא יֵדָע אִם־בְּמֶרֶד וְאִם־בְּמַעַל בַּיהוָה אַל־תּוֹשִׁיעֵנוּ הַיּוֹם הַזֶּה: [כג] לִבְנוֹת לָנוּ מִזְבֵּחַ לָשׁוּב מֵאַחֲרֵי יְהוָה וְאִם־ לְהַעֲלוֹת עָלָיו עוֹלָה וּמִנְחָה וְאִם־ לַעֲשׂוֹת עָלָיו זִבְחֵי שְׁלָמִים יְהוָה הוּא יְבַקֵּשׁ: [כד] וְאִם־לֹא מִדְּאָגָה מִדָּבָר עָשִׂינוּ אֶת־זֹאת לֵאמֹר מָחָר יֹאמְרוּ בְּנֵיכֶם לְבָנֵינוּ לֵאמֹר מַה־לָּכֶם

ויענו בני ראובן ובני גד וגו׳ עד סוף הפרשה: הנה (כא)
היתה תשובת השבטי׳ הלבה שלח עזו המזבח לחת
מהכוונת שחשבו, לח לעבוד עכ״ ולח להעלות עולה לזבל ית׳,
ולפי שהם כוונו בזה מה שחטחו לגבוה ועליו בח פניהם הכהן
ומה שחטחו לעם ועליו בחו
הכשיקי׳, והיה גלוי וידוע
לפני הלל יתברך שהוח בוחן
לבות וכליות שלין עליהם
בזה לזם, לבן לח השתדלו
כי הם להתנבל מישראל לח
לעשות תשובה לזבל יתברך,
כי לח חטחו בזה כלל, ומפני
זה לח דברו דבריהם כנד
פניהם הכהן, שלהיותו שליח
מפחת הלל יתברך לחרו לין
לנו להרבות דברים עמך,
שהלל יודע שלח חטחנו לו
והוח יודע הלבבו׳ ולח ילטרך
לדבר שפתים, לבל ישראל
שלח ידע תעלומות לב היו
בריבים להודיעם הלמת,
ולבן פנו לל הכשילים לדבר
עמהם ולבגדם עזו תשובת׳,
וזהו וידברו לת הלזי ללפי
ישראל, והותרה השלה
הכשית: וגם זתי פעמים לל (כב)
ללקים ה׳ לל ללקים ה׳ הוח
יודע, להורות שהדבר ברור
וידוע כבר לפניו ולזה לחרו
יודע לגון הווה, ולחרו
וישראל הוח ידע, רומה לומר
ישראל עדין ידע ויביר שלח
היה זה במרד ובמעל ולח
היה בו חטח כלל, כי הכסיון
יורה עליו, ולחר׳ לל תושיענו
דברו לבוכח כגד הלל ית׳.
ובילרו חתי הכוונות ולחרו (כג)
לבנות לנו מזבח לשוב מלחרי
ה׳, ובזה רמזו למה שחשדוס
בעז, ולכוונ׳ הזכי לחרו וחם
להעלות עליו עולה ומנחה
וגו׳, לל לזבוח עליו לבי,
חם היה לחת מלבה ה׳ הוח
יבקש: ובילרו שהית׳ כוונתם (כד)
לעזו׳ לותו המזבח לעד,
לל לזכר המזבח הלחר לשר
לפני ה׳, לבל יחרו בניהם
לליהם שלין להם חלק בה׳
להית׳ כשלליס מלחי הירדן,
ולבן עזו לותו כדי שיהיה
עד וזכרון לתזבתם, וכדי
לעבוד לת ה׳ תמיד במשכנו.
ולחר שתתו דבריהם לחרו
לליה לנו מחנו למרוד בה׳, (כה)
לל לח לבד חללנו מקטות
בעבורכ׳, כי חם מפני כפזנו
וכבודנו, ולח היינו עוזי׳ כדבר
הרע הזה בזוס פניס, להיותו
חלל יתברך הוח לחקינו ולפני מזבחו בעבוד ולח בחקו לחר: (כו)
ווכר שעם היות שהם לח כוונו דבריה לפניהם הנה הוח שתע (ל, לח,
דבריהם והכזיבי לחר לתו וייטב בעיניהם, וזנו לל בני וכו׳)
ישראל

2011 Ministerio de Cultura

[כה] וַיהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל׃ וּגְבוּל׃
נָתַן־יְהוָה׃ בֵּינֵינוּ וּבֵינֵיכֶם בְּנֵי־רְאוּבֵן
וּבְנֵי־גָד אֶת־הַיַּרְדֵּן אֵין־לָכֶם חֵלֶק
בַּיהוָה וְהִשְׁבִּיתוּ בְנֵיכֶם אֶת־בָּנֵינוּ
[כו] לְבִלְתִּי יְרֹא אֶת־יְהוָה׃ וַנֹּאמֶר
נַעֲשֶׂה־נָּא לָנוּ לִבְנוֹת אֶת־הַמִּזְבֵּחַ לֹא
[כז] לְעוֹלָה וְלֹא לָזָבַח׃ כִּי עֵד הוּא בֵּינֵינוּ
וּבֵינֵיכֶם וּבֵין דֹּרוֹתֵינוּ אַחֲרֵינוּ לַעֲבֹד
אֶת־עֲבֹדַת יְהוָה׃ לְפָנָיו בְּעֹלוֹתֵינוּ
וּבְזִבְחֵינוּ וּבְשַׁלְמֵינוּ וְלֹא־יֹאמְרוּ בְנֵיכֶם מָחָר לִבְנֵינוּ אֵין־לָכֶם חֵלֶק בַּיהוָה׃
כח וַנֹּאמֶר וְהָיָה כִּי־יֹאמְרוּ אֵלֵינוּ וְאֶל־דֹּרוֹתֵינוּ מָחָר וְאָמַרְנוּ רְאוּ אֶת־תַּבְנִית מִזְבַּח
יְהוָה׃ אֲשֶׁר־עָשׂוּ אֲבוֹתֵינוּ לֹא לְעוֹלָה וְלֹא לָזָבַח כִּי־עֵד הוּא בֵּינֵינוּ וּבֵינֵיכֶם׃
פט חָלִילָה׃ לָנוּ מִמֶּנּוּ לִמְרֹד בַּיהוָה וְלָשׁוּב הַיּוֹם מֵאַחֲרֵי יְהוָה׃ לִבְנוֹת מִזְבֵּחַ לְעוֹלָה
ל לְמִנְחָה׃ וּלְזֶבַח מִלְבַד מִזְבַּח יְהוָה׃ אֱלֹהֵינוּ אֲשֶׁר לִפְנֵי מִשְׁכָּנוֹ׃ וַיִּשְׁמַע פִּינְחָס
הַכֹּהֵן וּנְשִׂיאֵי הָעֵדָה׃ וְרָאשֵׁי אַלְפֵי יִשְׂרָאֵל׃ אֲשֶׁר אִתּוֹ אֶת־הַדְּבָרִים אֲשֶׁר דִּבְּרוּ
לא בְּנֵי־רְאוּבֵן וּבְנֵי־גָד וּבְנֵי מְנַשֶּׁה׃ וַיִּיטַב בְּעֵינֵיהֶם׃ וַיֹּאמֶר פִּינְחָס בֶּן־אֶלְעָזָר
הַכֹּהֵן׃ אֶל־בְּנֵי־רְאוּבֵן וְאֶל־בְּנֵי־גָד וְאֶל־בְּנֵי מְנַשֶּׁה׃ הַיּוֹם יָדַעְנוּ כִּי־בְתוֹכֵנוּ
יְהוָה׃ אֲשֶׁר לֹא־מְעַלְתֶּם בַּיהוָה׃ הַמַּעַל׃ הַזֶּה אָז הִצַּלְתֶּם אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל׃
מִיַּד יְהוָה׃ ׃ וַיָּשָׁב פִּינְחָס בֶּן־אֶלְעָזָר הַכֹּהֵן ׀ וְהַנְּשִׂיאִים׃ מֵאֵת בְּנֵי־רְאוּבֵן
וּמֵאֵת בְּנֵי־גָד מֵאֶרֶץ הַגִּלְעָד׃ אֶל־אֶרֶץ כְּנַעַן׃ אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל׃ וַיָּשִׁיבוּ אוֹתָם
דָּבָר׃ ׃ וַיִּיטַב הַדָּבָר בְּעֵינֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל׃ וַיְבָרְכוּ אֱלֹהִים׃ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל׃ וְלֹא
אָמְרוּ לַעֲלוֹת עֲלֵיהֶם׃ לַצָּבָא לְשַׁחֵת אֶת־הָאָרֶץ אֲשֶׁר בְּנֵי־רְאוּבֵן וּבְנֵי־גָד
יֹשְׁבִים׃ בָּהּ ׃ וַיִּקְרְאוּ בְנֵי־רְאוּבֵן וּבְנֵי־גָד לַמִּזְבֵּחַ כִּי
עֵד הוּא׃ בֵּינֹתֵינוּ כִּי יְהוָה׃
הָאֱלֹהִים׃ ׃

פרשת שש עשרה בהעלות הכפר וכפור הדברים לאר דבר יהושע לכל ישראל והברית שכרת עמהם ומפור מותו ומיתת אלעזר הכהן • תחלתה ויהי מימים רבים וגו׳ , עד סוף הספר הזה , ושלשתי בפסוקי הפרשה הזאת שש שלות :

השאלה הראשונה מה ראה יהושע (אחר שכבר הודיעם הרצונים לכל ישראל ולרצותו ולזוקקו ולשופטיו ולשטריו מהלוי והלאה׳ וההתרחה מה שיפיק) להוסיף מיד לקרוא לכולם פעם שנית ולדבר באזניהם דברים קרובים לרצונים ? ולמה לא אמר כל זה בפעם אחת ? והמפרשים אמרו שלי על פי הדבר עצמו , אבל לא נזכר בכתוב , ולכן אין ראוי שנאמין שנאמרו אלא מוי שלהי :

השאלה השנית מה שאמר ואביא אתכם אל ארץ הכנעני ונו׳ , ואחר זה אמר ויקם בלק בן צפור , וגם לשאול מה היה החסד שנעשה בדבר בלעם שלא קלל לישראל , לשיזכרהו בתוך אחר החסדים הגדולים ?

השאלה השלישית מה שאמר שבלק בן צפור בלקם בישראל , וכן אמר וילחמו בכם בעלי יריחו , וידוע שבלק לא בלקם בישראל ולא בעלי יריחו , כי בנם שלהי בלבד יריחו ולא מכובד מלחמה , וגם כן איך אמר וילחמו בכם ?

השאלה הרביעית מה שאמר אחר זכר עברת הירדן ומה שלבדו יריקו ואחר העמים , אמר עוד ואשלח לפניכם את הצרעה ותגרש אותם מפניכם שני מלכי האמורי , וידוע שהצרעה לא עברה הירדן , כמו שאמרו חז״ל , ושני מלכי האמורי סיחון ועוג כלבדו קודם שעברו משה את הירדן וכ״ש קודם עכין יריחו , לף כי כבר זכר מלחמותיהם׳ דף לו׳ עח׳ שאחר ואביא אתכם אל ארץ וגו׳ :

השאלה מחמשית איך יהוה׳ לא זכר להם בכל זה כמ העברת הירדן׳ ולא כם עמידת השמש בגבעון? והם בלחמת הברים יותר רשומים מעכין בלעם שזכר אליהם שלא אבה ה׳ לשמוע לבלעם :

השאלה השמית אם ישראל השיבו כראוי ויאמרו אלילה לנו מעזוב את ה׳ ונו׳ , גם אבאנו בעבוד את ה׳ ונו׳ , למה חזר יהושע לומר אליהם לא תוכלו לעבוד את ה׳ וזכר הדברים שאמר ? וירמה שהיו לשם מוכן • והנני מפרש הפסוקים בסופן יותר השאלות בלם :

ויהי

כוונתם להשפיל את ארצם , כי אם לקנאת ה׳ בגאות , ולכן עתה כאשר ראו כוונת רמויה ברכו את ה׳ אשר כתן כוחת בלבם , ושלח לאמרו לעלות עליהם לגבאת , (והוא לומר ברצונה קודם שיעלו פנחס והנשיאים) כדי לגאת את הארץ , כי אם לא ירגו במות המת , כי אם בשוב רשע מדרכיו וחיה :

ישראל והגידו להם תשובת השבטים , ובני ישראל ברכו את האלקים עליו • ולמה מה שאחר הספור עוד ולא לאמרו לעלות עליהם לגבאת לגאת את הארץ , ירמה שאין ענין לו , ולחשוב שלא אמר זה על מה שאמרו בני ישראל אחר שמעו פנחס והנשיאים , כי אם להגיד שברצונה כאשר בקשו לעלות עליהם לגבאת לא אמרו כן להיות

2011 Ministerio de Cultura

[ח] וַיְהִי֙ מִיָּמִ֣ים רַבִּ֔ים אַחֲרֵ֕י אֲשֶׁר־הֵנִ֥יחַ יְהוָ֖ה לְיִשְׂרָאֵ֑ל מִכָּל־אֹיְבֵיהֶ֣ם מִסָּבִ֔יב
וְיְהוֹשֻׁ֥עַ זָקֵ֖ן בָּ֥א בַּיָּמִֽים׃ [ט] וַיִּקְרָ֣א יְהוֹשֻׁ֔עַ
לְכָל־יִשְׂרָאֵ֖ל לְזִקְנָ֑יו וּלְרָאשָׁ֣יו וּלְשֹׁפְטָ֔יו
וּלְשֹׁטְרָ֖יו וַיֹּ֣אמֶר אֲלֵהֶ֑ם אֲנִ֣י זָקַ֔נְתִּי בָּ֖אתִי
בַּיָּמִֽים׃ [י] וְאַתֶּ֣ם רְאִיתֶ֔ם אֵ֚ת כָּל־אֲשֶׁ֣ר
עָשָׂ֔ה יְהוָ֥ה אֱלֹהֵיכֶ֖ם לְכָל־הַגּוֹיִ֣ם הָאֵ֑לֶּה
מִפְּנֵיכֶ֔ם כִּ֣י יְהוָ֥ה אֱלֹהֵיכֶ֖ם הוּא֙ הַנִּלָּחֵ֣ם
לָכֶ֔ם׃ [יא] רְא֗וּ הִפַּ֤לְתִּי לָכֶם֙ אֵ֚ת־הַגּוֹיִ֣ם
הַנִּשְׁאָרִ֣ים הָאֵ֔לֶּה בְּנַחֲלָ֖ה לְשִׁבְטֵיכֶ֑ם מִן־
הַיַּרְדֵּ֔ן וְכָל־הַגּוֹיִ֗ם אֲשֶׁ֤ר הִכְרַתִּי֙ וְהַיָּ֣ם
הַגָּד֔וֹל מְבֹ֖א הַשָּֽׁמֶשׁ׃ [יב] וַיהוָ֣ה אֱלֹהֵיכֶ֗ם
הוּא֙ יֶהְדֳּפֵ֣ם מִפְּנֵיכֶ֔ם וְהוֹרִ֥ישׁ אֹתָ֖ם
מִלִּפְנֵיכֶ֑ם וִירִשְׁתֶּ֣ם אֶת־אַרְצָ֔ם כַּאֲשֶׁ֥ר
דִּבֶּ֖ר יְהוָ֥ה אֱלֹהֵיכֶ֖ם לָכֶֽם׃ [יג] וַחֲזַקְתֶּ֣ם מְאֹ֔ד
לִשְׁמֹ֣ר וְלַעֲשׂ֔וֹת אֵ֚ת כָּל־הַכָּת֔וּב בְּסֵ֖פֶר
תּוֹרַ֣ת מֹשֶׁ֑ה לְבִלְתִּ֤י סוּר֙ מִמֶּ֣נּוּ יָמִ֔ין
וּשְׂמֹֽאול׃ [יד] לְבִלְתִּ֤י בוֹא֙ בַּגּוֹיִ֣ם הָאֵ֔לֶּה
הַנִּשְׁאָרִ֥ים הָאֵ֖לֶּה אִתְּכֶ֑ם וּבְשֵׁ֤ם אֱלֹהֵיהֶם֙
לֹ֣א תַזְכִּ֔ירוּ וְלֹ֥א תַשְׁבִּ֖יעוּ וְלֹ֣א תַעַבְדֻ֑ם
וְלֹ֥א תִשְׁתַּחֲוֽוּ־לָהֶ֖ם׃ [טו] כִּ֣י אִם־בַּיהוָ֣ה
אֱלֹהֵיכֶ֣ם תִּדְבָּקוּ֮ כַּאֲשֶׁ֣ר עֲשִׂיתֶם֒ עַ֖ד הַיּ֥וֹם
הַזֶּֽה׃ [טז] וַיּוֹרֶשׁ֩ יְהוָ֨ה מִפְּנֵיכֶ֜ם גּוֹיִ֣ם
גְּדֹלִ֗ים וַעֲצוּמִים֙ וְאַתֶּ֔ם לֹא־עָמַ֥ד אִישׁ֙
בְּפָנֵיכֶ֔ם עַ֖ד הַיּ֥וֹם הַזֶּֽה׃ [יז] אִישׁ־אֶחָ֥ד מִכֶּ֖ם
יִרְדֹּ֣ף אֶ֑לֶף כִּֽי־יְהוָ֤ה אֱלֹהֵיכֶם֙ הוּא֙
הַנִּלָּחֵ֣ם לָכֶ֔ם כַּאֲשֶׁ֥ר דִּבֶּ֖ר לָכֶֽם׃ [יח] וְנִשְׁמַרְתֶּ֣ם
מְאֹ֔ד לְנַפְשֹׁתֵיכֶ֖ם לְאַהֲבָ֣ה אֶת־יְהוָ֣ה
אֱלֹהֵיכֶֽם׃ [יט] כִּֽי־אִם־שׁ֣וֹב תָּשׁ֔וּבוּ וְדָבַקְתֶּ֖ם
בְּיֶ֣תֶר הַגּוֹיִ֣ם הָאֵ֔לֶּה הַנִּשְׁאָרִ֥ים הָאֵ֖לֶּה
אִתְּכֶ֑ם וְהִתְחַתַּנְתֶּ֣ם בָּהֶ֔ם וּבָאתֶ֥ם בָּהֶֽם׃
וְהֵ֣ם בָּכֶ֔ם וְרֹעֵ֥ה תִרְעוּ֙ כִּ֣י לֹא֙ יוֹסִ֣יף יְהוָ֔ה
אֱלֹהֵיכֶ֔ם לְהוֹרִ֥ישׁ אֶת־הַגּוֹיִ֖ם הָאֵ֑לֶּה
מִלִּפְנֵיכֶ֔ם וְהָי֥וּ לָכֶ֖ם לְפַ֣ח וּלְמוֹקֵ֑שׁ וְלִשְׁטֵ֤ט
בְּצִדֵּיכֶם֙ וְלִצְנִנִ֣ים בְּעֵינֵיכֶ֔ם עַ֚ד אֲבַדְכֶ֔ם
מֵעַ֗ל הָאֲדָמָה֙ הַטּוֹבָ֔ה הַזֹּ֖את אֲשֶׁ֣ר נָתַ֣ן
לָכֶ֔ם יְהוָ֥ה אֱלֹהֵיכֶֽם׃ [יד] וְהִנֵּ֣ה אָנֹכִ֗י
הוֹלֵךְ֙ הַיּ֣וֹם בְּדֶ֣רֶךְ כָּל־הָאָ֔רֶץ וִידַעְתֶּ֣ם בְּכָל־
לְבַבְכֶ֔ם וּבְכָל־נַפְשְׁכֶ֖ם כִּ֣י לֹא־נָפַ֣ל
דָּבָ֗ר אֶחָד֙ מִכֹּל֙ הַדְּבָרִ֣ים הַטּוֹבִ֔ים אֲשֶׁ֥ר דִּבֶּ֖ר
יְהוָ֣ה אֱלֹהֵיכֶ֣ם עֲלֵיכֶ֑ם הַכֹּ֥ל
בָּ֣אוּ לָכֶ֔ם לֹא־נָפַ֥ל מִמֶּ֖נּוּ דָּבָ֥ר אֶחָֽד׃ [טו] וְהָיָ֗ה
כַּאֲשֶׁר־בָּ֤א עֲלֵיכֶם֙ כָּל־הַדָּבָ֣ר
הַטּ֔וֹב אֲשֶׁ֥ר דִּבֶּ֖ר יְהוָ֣ה אֱלֹהֵיכֶ֑ם כֵּ֣ן יָבִ֤יא יְהוָה֙
עֲלֵיכֶ֔ם אֵ֖ת כָּל־הַדָּבָ֣ר

(ח) **ודבקתם** מלד לשמור וגו׳ יתמר שלקר שעברו ימים רבים בהיות ישרל בשלוה ובמנוחה והיה יהושע זקן בא בימיו, לל זקן כפי מכפר שנותיו ובא בימים שהיה קלב בשבר וכלב מכובד המלחמו׳, והיה ק״ב זקן כפי השני׳ וכפי ההכנה, וזהו בא בימי׳ שהימי׳ והזמן עשו בו רושם רב, וקרא לישרלל בכלל והיו לפניו הזקנים שהם היו המנהלים והחכמי׳ מכהיגי העם ובזיקי השבטי׳, שהם הרלשים לשבטי׳ והשופטים שבכל עיר ועיר והשוטרים, ואמר אליהם שהם ידעו וקבלו כפי הזכים וכפי תכונת גופו וכחותיו, שלל ידלגו עליו נמותו לפי שהוא לל הי׳ מבלי המלחמו׳ כי אם ה׳ אלהיהם, ושהוא הפיל החרן הנלחי בשבילם בקלוקם, לפי שהלל ית׳ הוא יהלפס (לת התוכים) ויוריש מהחרן כאשר דבר אליהם:

(ו) **וחזקתם** מלד לשמור ולעשות וגו׳ יכוה אות׳ שיתחזקו לשמו׳ ולעשות לל הכתוב בספר תורת משה, ואמר שמה שיכוה ממנה עתה, הוא שלל יבואו בגוים הבאלרי, ובשם אלהיה׳ לל יזכירו ולל ישביעו לאחרי׳ נהם ולל יעבדום: ואחכ׳ אמרו כי אם בה׳ אלהיכם תדבקון, לין פירושו שלל בה׳ אלהיכם תדבקון כדעת המפרשים, שלל הוא תכלי׳ ופירוש הפסוקים הבאים כך הוא, כי אם בה׳ אלהיכ׳ תדבקו כאשר עשית׳ עד היום הזה ובאשר אליכם תועלת מאותו לבקות, וזהו ויורש ה׳ מפניכם גוים וגומר, ואתם לל עמד לים בפניכם וגומ׳, הנה אם תדבקו בה׳, כאשר עשית׳ עד הנה שבאשר מאבי הבלחם והתשועה הוא לכם, ואם תכחון ולהבא לים לאחד מכם ירדוף אלף כי ה׳ אלהיכ׳ הוא הנלחם לכם, ויהיה לכ״ש גזירת המאמר לים לאחד מכם, ולא יהיה עתיד במקום עבר כמו שפירשו רל״י, אלל הוא עתיד שבר דבקותם בז׳׳י, ועזה אם

(ז) **ושמרתם** מלד לבפשותיכ׳ וגו׳ כי אם שוב תשובו וגו׳ עד והכ׳ אבכי וגו׳ פירוש הפסוק שיזהרו מלד לבפשות׳ להבדה את ה׳, כי לא יעשו בבפשות׳ להבדה לאחרת כי אם להבת אלהי׳ כי אם שוב ישובו וידבקו ביתר הגוים וישמו עמהם להבתם, הבה הל׳ ית׳ לא יוסיף עוד להוריש הגוים מפביהם ויזהרו להם לפת ולמוקש וגו׳ ולפי שהי׳ הלקן הבבוד שבלשם הוא הבפש, לבן לאמר ובזה שיזהרו מזה בעבור בפשותיהם שלל יבבדו מתחת שמי ה׳, והבה עשה בזה משל ממה שקרה בעבר:

(יא) **ונשמרתם** מלד לבפשותיכ׳ וגו׳ כי אם שוב תשובו וגו׳ עד והכ׳ אבכי וגו׳ פירוש הפסוק שיזהרו מלד לבפשות׳ להבדה את ה׳, כי לא יעשו בבפשות׳ להבדה לאחרת כי אם להבת אלהי׳ כי אם שוב ישובו וידבקו ביתר הגוים וישמו עמהם להבתם, הבה הל׳ ית׳ לא יוסיף עוד להוריש הגוים מפביהם ויזהרו להם לפת ולמוקש וגו׳ ולפי שהי׳ הלקן הבבוד שבלשם הוא הבפש, לבן לאמר ובזה שיזהרו מזה בעבור בפשותיהם שלל יבבדו מתחת שמי ה׳, והבה עשה בזה משל ממה שקרה בעבר:

(יב) **והנה** אבכי הולך היו׳ בדרך כל הלרן וגומר, עד ויאמוף יהוז וגו׳ יתמר הבבי זבן וידעתי שלל לחיה כל בך מהזמן שלרלה כל העתיד לבא בזה, לבל בדרך הקש רומה לבי כי כמו שבתקיימו הייעודים הטובים לשר יעד הקב״ה להביא על ישרל לא בפל דבר לחד, בבה יהיו עליהם הדברים הרעים לשר לתר, כי כמו שהטובות המתמידות זה לחר זה יהיו על ההזבח׳ האלהי׳ (כיון שלל בפל דבר לחד ושבלו בלם יען מה שבמקרה לא יתמיד) בבה הרעות שלוקי ההשבחה יהיו עלי׳ בם בן: ותתר שהם יהיו רלויי׳ לאותם העובדי׳ ויקבלו אותם בעברם את ברית ה׳ לשר נתה אותם בעבד אלהי׳ לחריס, והלל ית׳ לא יבבלהו כי יחרה לפו, ובזה הלופן יבלו לידי אבדון וכליה:

(ט) **ויאמר** מיתים רבים וגו׳ על ידי מה שיבלו בהם ישרל בשלוה ובמבוחה והיה יהושע זבן בא בימי׳, לל זבן בפי מבפר שבותיו ובא בימים שהיה בלב בשבר וכלב מבובד המלחמו׳, והיה ק״ב זבן בפי השני׳ וכפי ההבבה, וזהו בא בימי׳ שהימי׳ והזמן עשו בו רושם רב, וקרא לישרלל בבלל והיו לפניו הזבנים שהם היו המנהלים והחבמי׳ מבהיגי העם ובזיקי השבטי׳, שהם הרלשים לשבטי׳ והשופטים שבבל עיר ועיר והשוטרים, ואמר אליהם שהם ידעו וזבתו בפי הזבים ובפי תבונת גופו וכחותיו, שלל ידלגו עליו נמותו לפי שהוא לל הי׳ מבלי המלחמו׳ כי אם ה׳ אלהיה׳, ושהוא הפיל החרן הנלחי בשבילם בקלוקם, לפי שהלל ית׳ הוא יהלפס (לת התוכים) ויוריש מהחרן כאשר דבר אליהם:

(י) **הנלחם** לכם כאשר דבר לכם, הבה הל׳ ית׳ הוא יהלפס (לת התוכים) ויוריש מהחרן כאשר דבר אליהם: (יא) **ושמרתם** מלד לבפשותיכ׳ וגו׳ כי אם שוב תשובו וגו׳ עד והכ׳ אבכי וגו׳ פירוש הפסוק שיזהרו מלד לבפשות׳ להבדה את ה׳, כי לא יעשו בבפשות׳ להבדה לאחרת כי אם להבת אלהי׳ כי אם שוב ישובו וידבקו ביתר הגוים וישמו עמהם להבתם, הבה הל׳ ית׳ לא יוסיף עוד להוריש הגוים מפביהם ויזהרו להם לפת ולמוקש וגו׳ ולפי שהי׳ הלקן הבבוד שבלשם הוא הבפש, לבן לאמר ובזה שיזהרו מזה בעבור בפשותיהם שלל יבבדו מתחת שמי ה׳, והבה עשה בזה משל ממה שקרה בעבר:

(יב) **והנה** אבכי הולך היו׳ בדרך כל הלרן וגומר, עד ויאמוף יהוז וגו׳ יתמר הבבי זבן וידעתי שלל לחיה כל בך מהזמן שלרלה כל העתיד לבא בזה, לבל בדרך הקש רומה לבי כי כמו שבתקיימו הייעודים הטובים לשר יעד הקב״ה להביא על ישרל לא בפל דבר לחד, בבה יהיו עליהם הדברים הרעים לשר לתר, כי כמו שהטובות המתמידות זה לחר זה יהיו על ההזבח׳ האלהי׳ (כיון שלל בפל דבר לחד ושבלו בלם יען מה שבמקרה לא יתמיד) בבה הרעות שלוקי ההשבחה יהיו עלי׳ בם בן: ותתר שהם יהיו רלויי׳ לאותם העובדי׳ ויקבלו אותם בעברם את ברית ה׳ לשר נתה אותם בעבד אלהי׳ לחריס, והלל ית׳ לא יבבלהו כי יחרה לפו, ובזה הלופן יבלו לידי אבדון וכליה:

2011 Ministerio de Cultura

הַרְּע עַד־הַשְּׁמִיר אוֹתְכֶם מֵעַל הָאֲדָמָה הַטּוֹבָה הַזֹּאת אֲשֶׁר־נָתַן לָכֶם יְהוָה׃ (ו)
יי אֱלֹהֵיכֶם׃ וּבָעַבְרְכֶם אֶת־בְּרִית יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם אֲשֶׁר צִוָּה אֶתְכֶם וַהֲלַכְתֶּם
וַעֲבַדְתֶּם אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם לָהֶם וְחָרָה אַף־יְהוָה בָּכֶם וְאָבַדְתֶּם
מְהֵרָה מֵעַל הָאָרֶץ הַטּוֹבָה אֲשֶׁר נָתַן לָכֶם׃

כד

כד

(ח) ויאסוף יהוש׳ כל שבטי ישרא׳ וגו׳ לקצוב לכו שלקחי יהוה דבר ל׳ העם הדברי׳ הקודמי׳, לפי שהעם לא השיבו דבר עליו לא בתקרה לעתו׳ ולכן רצה להניח זוטם בתוכה שנית כדי לגלות מהם שלנו׳ בלופן שמפי׳ ההכרח יכריכו להשיבו כלא׳ עם לבבם ויעזבו עליו חוון וברית וקיום גדול׳ ולזה בלה התוכחה הזו׳ שנית ומותרה השלשה הרצוצה: ונרלה שהניחו לרוץ החלטים שכם כדי לכרות הברית לפניו. והנה רלה לעצות זה בשכם, לפי שבמקום ההוא לחר יעקב לבניו הסירו לת חלהי הנכר חשר בתוככ׳, ולכן רלה יהושע לחת בזוחו מקום דבריס דומים להם: (ג) כה לחר ה׳ חלהי ישרל נעבר הנהר וגו׳. הנה יהושע בחה חחר בזה זכר מהחבדים הגדולים חשר עשה הלל ית׳ לעמו. והרחזון מהם הוח שהכניל חבותיהם מהטועים ולמדם בחמוכות לחתיות, וזהו לחרו נעבר הנהר ישבו חבותיכם מעולם וגו׳ ויעבדו חלהים חחרים וגו׳, ולם היותם מעובדי ע״ז הנה הלל ית׳ יתברך לקח חת חביכם חת חברהם מחותו מקום והוליכו בכל חרן כנען, וזהו להיות חרן כנען מוכנת לגלגולות ולדבקות החלהי, ולכן הוליכו בכל חרן כנען ובכל מקום עמם בחו הנבואה. עוד זכר חמד חבי והוח לחרו וחתן חת זרעו וחתן לו חת יחק, לל שעם היות שרה ורבקה עקרות הנה לתן כתן בכי׳ בכם גדו׳ כי כתן לחברה׳ חת יחק וכתן ליצחק חת יעקב וחת עשו. והמפרשים שלנו לחה לח זכר ישמעל? וחומרו שהיה לפי שביצחק יקרח לו זרע. וחני חומר כי לח זכר בי לם הבנים הנולדים בכם מלת העקרות, לזה זכר לבל יצחק לשר ילדה שרה, ויעקב ועשו לשר ילדה לותה רבקה שהיתה גם היא עקרה, וישמעל ילדה לותו הגר שלח היתה עקרה ולכן לח זכרו: (ד) וזכר חמד שלישי והוח לחרו וחתן לעשו חת הר שעיר וגו׳ ויעקב ובניו ירדו מלריימה, לל שלעשו כתן חת הר שעיר לרשת לותו, ולח כתעכב הלל ית׳ ללמדו תורה ומלות ולח למוד בדרך חרן, חבל ליעקב הוריד מלריימה כדי שמשם ילמדו החמוכו׳, והוח לחרו וחשלח חת משה ואת חהרן ושגוף חת מלרי׳ בחשר עשיתי בקרבו׳ לל כחשר רליתם שעשיתי בקרבו ולחר הוכלתי לתכם ושם היה מתחבל כשהורידם למלריים לחה שהיו מתלמות מעשיהם ויליחתם משם ובמו שלח׳ כהוליחך חת העם הזה ממלרי׳ תעבדון חת החלהים וגו׳: וזכר עוד חבד רביעי והוח לחרו וחוליח חת חבותיכם ממלריים ותבחו היתה וגו׳, ירלה שהניחם על הים כדי שיהיה לחריו׳ חויבים לחריה׳ לויבים׳ בדרכו ובפרשים והם לעקו חל ה׳ בלופן שהטביע חת החויבים בקרבו׳, והיה הלפל הזה בלוחם חפל גדול׳, כמ״ש * ישמח בדיק כי תלים נח תוה בקם: וחתם לחרו ויהם מחבל ביניכם ובין המלריים ויבח עליו חת הים ויכסהו וגו׳, הוח להזיב לבבם לחד׳ והוח לין המלריים בבבסו בים? כי עם היות שרלו לישר׳ בבבסים, היה רלוי להם לילך ממבו ולמלוא שהיה זה לישר׳ בבם וביהיה חלהים לעובב׳, חבל הלחת הוח שהחל זם מחבל בלופן שלח רלו המקו׳ שהבבסו גו׳, ולבן בשבעו בים כי היו הולבים לחר יש׳ ולח חבבו שבחו בים ותלבים׳ ותלבים׳ עיבב חת לל׳ עזיתי במלרי׳, לומה שפעל החל ית׳ עמהם פעולו׳ המבירותיבי שם מחבל למלרי׳ ולח עזה בן לישר׳ וחבל עיבוב׳ רלו בלור גדול בל מה שעזה במלרי׳. וזבר מבטות׳ שעם בל זה שרלו בים לח מבעו מלטוף מיד לבלי בן׳ וזהו ותבבו במדבר ימי רבי׳, רמז למה שחטלו במדבר שהיה סבת עבובם ויסורם שם ימי רבי׳, וזברם ברמז לבבודם:

(ו) וזכר חמד חמבי והוח לחרו וחלביח חת חבותיבם ממלריים וגו׳ ורדפו מלריים חחר חבותיבם וגו׳ וחבבו חל הים בל חילם וגו׳ וחבבו חל הים וגו׳ וחבבו חל הים וגו׳ וחבבו חל הים

וַיְבָרֶךְ בָּרוֹךְ אֶתְכֶם וָאַצֵּל אֶתְכֶם מִיָּדוֹ׃ [י] וַתַּעַבְרוּ אֶת־הַיַּרְדֵּן וַתָּבֹאוּ אֶל־יְרִיחוֹ
וַיִּלָּחֲמוּ בָכֶם בַּעֲלֵי יְרִיחוֹ הָאֱמֹרִי וְהַפְּרִזִּי וְהַכְּנַעֲנִי וְהַחִתִּי וְהַגִּרְגָּשִׁי הַחִוִּי
וְהַיְבוּסִי וָאֶתֵּן אוֹתָם בְּיֶדְכֶם׃ [יא] וָאֲשַׁלַּח לִפְנֵיכֶם אֶת־הַצִּרְעָה וַתְּגָרֶשׁ אוֹתָם
מִפְּנֵיכֶם שְׁנֵי מַלְכֵי הָאֱמֹרִי לֹא בְחַרְבְּךָ וְלֹא בְקַשְׁתֶּךָ׃ [יב] וָאֶתֵּן לָכֶם אֶרֶץ אֲשֶׁר
לֹא־יָגַעְתָּ בָּהּ וְעָרִים אֲשֶׁר לֹא־בְנִיתֶם וַתֵּשְׁבוּ בָּהֶם כְּרָמִים וְזֵתִים אֲשֶׁר לֹא־
נְטַעְתֶּם אַתֶּם אֹכְלִים׃ [יג] וְעַתָּה יְרָאוּ אֶת־יְהוָה וְעִבְדוּ אֹתוֹ בְּתָמִים וּבֶאֱמֶת
וְהָסִירוּ אֶת־אֱלֹהִים אֲשֶׁר עָבְדוּ אֲבֹתֵיכֶם בְּעֵבֶר הַנָּהָר וּבְמִצְרַיִם
וְעִבְדוּ אֶת־יְהוָה׃ [יד] וְאִם־רַע בְּעֵינֵיכֶם לַעֲבֹד אֶת־יְהוָה בַּחֲרוּ לָכֶם הַיּוֹם אֶת־
מִי תַּעֲבֹדוּן אִם אֶת־אֱלֹהִים אֲשֶׁר עָבְדוּ אֲבוֹתֵיכֶם אֲשֶׁר בְּעֵבֶר הַנָּהָר וְאִם אֶת־
אֱלֹהֵי הָאֱמֹרִי אֲשֶׁר אַתֶּם יֹשְׁבִים בְּאַרְצָם וְאָנֹכִי וּבֵיתִי נַעֲבֹד אֶת־יְהוָה׃ [טו]
וַיַּעַן הָעָם וַיֹּאמֶר חָלִלָה לָּנוּ מֵעֲזֹב אֶת־יְהוָה לַעֲבֹד אֱלֹהִים
אֲחֵרִים׃ [טז] כִּי יְהוָה אֱלֹהֵינוּ הוּא הַמַּעֲלֶה אֹתָנוּ וְאֶת־אֲבֹתֵינוּ מֵאֶרֶץ
מִצְרַיִם מִבֵּית עֲבָדִים וַאֲשֶׁר עָשָׂה לְעֵינֵינוּ אֶת־הָאֹתוֹת הַגְּדֹלוֹת הָאֵלֶּה
וַיִּשְׁמְרֵנוּ בְּכָל־הַדֶּרֶךְ אֲשֶׁר הָלַכְנוּ בָהּ וּבְכֹל הָעַמִּים אֲשֶׁר עָבַרְנוּ בְּקִרְבָּם׃
[יז] וַיְגָרֶשׁ יְהוָה אֶת־כָּל־הָעַמִּים וְאֶת־הָאֱמֹרִי יוֹשֵׁב הָאָרֶץ מִפָּנֵינוּ גַּם־אֲנַחְנוּ
נַעֲבֹד אֶת־יְהוָה כִּי הוּא אֱלֹהֵינוּ׃ [יח] וְלֹא יוּכַל הָעָם לַעֲבֹד אֶת־יְהוָה כִּי אֱלֹהִים
קְדֹשִׁים הוּא אֵל קַנָּא הוּא לֹא־יִשָּׂא לְפִשְׁעֲכֶם וְלַחַטֹּאתֵיכֶם׃ [יט] כִּי תַעַזְבוּ אֶת־
יְהוָה וַעֲבַדְתֶּם אֱלֹהֵי נֵכָר וְשָׁב וְהֵרַע לָכֶם וְכִלָּה אֶתְכֶם אַחֲרֵי אֲשֶׁר הֵיטִב לָכֶם׃
[כ] אִם־עֲזַבְתֶּם אֶת־יְהוָה וַעֲבַדְתֶּם אֱלֹהֵי נֵכָר וְהָפַךְ וְהֵרַע לָכֶם וְכִלָּה אֶתְכֶם
אַחֲרֵי אֲשֶׁר הֵטִיב לָכֶם׃ [כא] וַיֹּאמֶר הָעָם אֶל־יְהוֹשֻׁעַ כִּי אֶת־יְהוָה נַעֲבֹד׃
[כב] וַיֹּאמֶר יְהוֹשֻׁעַ אֶל־הָעָם עֵדִים אַתֶּם בָּכֶם כִּי אַתֶּם בְּחַרְתֶּם לָכֶם אֶת־יְהוָה
לַעֲבֹד אֹתוֹ וַיֹּאמְרוּ עֵדִים׃ [כג] וְעַתָּה הָסִירוּ אֶת־אֱלֹהֵי הַנֵּכָר אֲשֶׁר בְּקִרְבְּכֶם
וְהַטּוּ אֶת־לְבַבְכֶם אֶל־יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל׃ [כד] וַיֹּאמֶר הָעָם אֶל־יְהוֹשֻׁעַ אֶת־
יְהוָה אֱלֹהֵינוּ נַעֲבֹד וּבְקֹלוֹ נִשְׁמָע׃ [כה] וַיִּכְרֹת יְהוֹשֻׁעַ בְּרִית לָעָם בַּיּוֹם הַהוּא
וַיָּשֶׂם לָהֶם חֹק וּמִשְׁפָּט בִּשְׁכֶם׃ [כו] וַיִּכְתֹּב יְהוֹשֻׁעַ אֶת־הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה בְּסֵפֶר
תּוֹרַת אֱלֹהִים וַיִּקַּח אֶבֶן גְּדוֹלָה וַיְקִימֶהָ שָׁם תַּחַת הָאֵלָה אֲשֶׁר בְּמִקְדַּשׁ יְהוָה׃
[כז] וַיֹּאמֶר יְהוֹשֻׁעַ אֶל־כָּל־הָעָם הִנֵּה הָאֶבֶן הַזֹּאת תִּהְיֶה־בָּנוּ לְעֵדָה כִּי הִוא שָׁמְעָה
אֵת כָּל־אִמְרֵי יְהוָה אֲשֶׁר דִּבֶּר עִמָּנוּ וְהָיְתָה בָכֶם לְעֵדָה פֶּן־תְּכַחֲשׁוּן בֵּאלֹהֵיכֶם׃
[כח] וַיְשַׁלַּח יְהוֹשֻׁעַ אֶת־הָעָם אִישׁ לְנַחֲלָתוֹ׃ [כט] וַיְהִי אַחֲרֵי הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה
וַיָּמָת יְהוֹשֻׁעַ בִּן־נוּן עֶבֶד יְהוָה בֶּן־מֵאָה וָעֶשֶׂר שָׁנִים׃ [ל] וַיִּקְבְּרוּ אֹתוֹ בִּגְבוּל
נַחֲלָתוֹ בְּתִמְנַת־סֶרַח אֲשֶׁר בְּהַר אֶפְרָיִם מִצְּפוֹן לְהַר גָּעַשׁ׃ [לא] וַיַּעֲבֹד יִשְׂרָאֵל
אֶת־יְהוָה כֹּל יְמֵי יְהוֹשֻׁעַ וְכֹל יְמֵי הַזְּקֵנִים אֲשֶׁר הָאֲרִיכוּ יָמִים אַחֲרֵי יְהוֹשֻׁעַ
וַאֲשֶׁר יָדְעוּ אֵת כָּל־מַעֲשֵׂה יְהוָה אֲשֶׁר עָשָׂה לְיִשְׂרָאֵל׃ [לב] וְאֶת־עַצְמוֹת יוֹסֵף
אֲשֶׁר הֶעֱלוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם קָבְרוּ בִשְׁכֶם בְּחֶלְקַת הַשָּׂדֶה אֲשֶׁר קָנָה יַעֲקֹב
מֵאֵת בְּנֵי חֲמוֹר אֲבִי שְׁכֶם בְּמֵאָה קְשִׂיטָה וַיִּהְיוּ לִבְנֵי יוֹסֵף לְנַחֲלָה׃ [לג] וְאֶלְעָזָר
בֶּן־אַהֲרֹן מֵת וַיִּקְבְּרוּ אֹתוֹ בְּגִבְעַת פִּינְחָס בְּנוֹ אֲשֶׁר נִתַּן לוֹ בְּהַר אֶפְרָיִם׃

(ט) תכס מידו, לל כי בזה הכילם מהזמורי זכר, ומכה היה רמון לקל יתי שלח יקלל בלעם ליסרקל, ומכע ממנו דברי שפתיו ובחירתו, והיה יותר נקל קליו יתי שיהפוך את הקללה לברכה, וקף שהוא יקלל יברכנו קלהים, והיתה סבת זה לפי שכשהך לחריו עכין פעור ומנפת העם עליו, וקם היה בלעם מקלל היו חוזנים הקומות כלם שלח בקה המגפה בעדת ה׳ כי קם בעכור קללת בלעם, וקולי יסרקל יקחנו גם כן שהיו הסכה עמה כקשר ידעו ענין בלעם, ולזה העריכה מכמתו הקלהית שלח יקלל, ונם רמה שיברך קותם לפי שברכתו ג״כ יפחיד את העמי׳ ותפול עליהם קימתה ופחד בשמעם ברכותיו ומה שכבר על יסרקל והתבאר מזה שלח הניח ענין בלק כי קם להגיל זה לפי שכשהך לחריו עכין פעור ומנפת העם עליו, וקם היה בלעם מקלל היו חוזנים הקומות כלם שלח בקה המגפה בעדת ה׳ כי קם בעכור קללת בלעם, וקולי יסרקל יקחנו גם כן שהיו הסכה עמה כקשר ידעו ענין בלעם, ולזה העריכה מכמתו הקלהית שלח יקלל, ונם רמה שיברך קותם לפי שברכתו ג״כ יפחיד את העמי׳ ותפול עליהם קימתה ופחד בשמעם ברכותיו ומה שכבר על יסרקל והתבאר מזה שלח הניח ענין בלק כי קם להגיל זה לא מכעם מלהשמיל את בקמורי, וכקלן הוא קשלום מה שכפר בקמורי, ושקר וילקם כיצר היה כמה שלח לקרוק לבלעם לקללו, והותרו קם כן הקקלו שכי׳ ושליטית: (יא) וזכר עוד מכל שני והוא קמרו ותעברו את הירדן ותבקו על יריקו ויגמרו בעלי יריקו גם הם האמרי והפרזי והכנעני והחתי והגרגשי החוי והיבוסי, ואשלח לפניכם את הצרעה ותגרש אותם מפניכם שני מלכי האמרי לא בחרבך ולא בקשתך, ולא בקשתך: ולא יגעת בה, ולא בנית בהם, ולא נטעתם אתם אכלים, ולא ירא את יהוה, ולא עבדו את יהוה, ולא הסירו את אלהים אשר עבדו אבתיכם בעבר הנהר ובמצרים, ולא עבדו את יהוה: ולא רע בעיניכם לעבד את יהוה, ולא מי תעבדון, ולא קם רע בעיניכם ולא קם מפניכם לעבוד את ה׳ בקרו לכם היו׳ לת מי תעבדון, ולל קם רע בעיניכם ולא קם מפניכם לעבוד את ה׳ כדי לקזק ולקייס בלבם הדבר, והותרו עם זה הזקלות רביע׳ קמצי׳ ושזית: (יב) ויען העם ויאמר קלילה לנו מעזוב את ה׳ לעד ויאמ׳ יהוש׳ אל העם וגו׳ וכר שהעם לל כתבו מקום לזקניס ולל לרקזים שופטי׳ ושוטרי׳ להזיב לדברי יהושע, לבל הם כלם בערבוניות הזיכוהו קליל לנו מעזוב את ה׳ וגו׳, וזכרו שהיו להם לרבעה תיובים כוללים. (יג) הלזל כי ה׳ קלהיכם הוא המעלה אותכם ואת אבותיכם מארץ מצרים מבית עבדים, ואמר אותכם ואת אבותיכם על מה שאמרו חולל קייב לדם להרחות את עצמו כחלו הוא יכל מאמרים. פסקים פ״י והקיוב הזאב הוא לאמרו ולבר שלח לעיניכם ואת כל האותות הגדולות האלה, ובזה לל זכרו לבותיה, לפי שרצו הכפלאות שרצו בירדן ובירקו ובעמידת השמש בגבעון שרצו אותם בעיניהם. והקיוב השלישי הוא לאמרו ושמרתם בכל הדרך אשר הלכתם בה ובכל העמי׳ וגו׳, לל שלש היות כל הדרכי׳ בחזקת בבבה הם, לבל בין שלים שוכים וחוביס גדולים, היה הקבל הקלהי לשמור אותם מהם. והקיוב הרביעי הוא ויגרש ה׳ את כל העמים, רוצה לומר שגרש החוביס מפניהם ונתן להם את ארצם, ומפני כל זה היה ראוי לשבדו, ולאמרו גם אנחנו נעבוד את ה׳ וגו׳, וזכרו שהיו להם לרבעה תיובים כוללים. (יד) ועתה יראו את ה׳ ועבדו אותו בתמים ובאמת והסירו את האלהים אשר עבדו אבותיכם בעבר הנהר ובמצרים ועבדו את ה׳: (טו) ואם רע בעיניכם לעבוד את ה׳ בחרו לכם היום את מי תעבדון אם את אלהי אבותיכם אשר בעבר הנהר ואם את אלהי האמרי אשר אתם יושבים בארצם ואנכי וביתי נעבד את ה׳: (טז) ויען העם ויאמר חלילה לנו מעזוב את ה׳ לעבד אלהים אחרים: (יז) כי ה׳ אלהינו הוא המעלה אותנו ואת אבותינו מארץ מצרים מבית עבדים ואשר עשה לעינינו את האותות הגדולות האלה וישמרנו בכל הדרך אשר הלכנו בה ובכל העמים אשר עברנו בקרבם: (יח) וגרש ה׳ את כל העמים ואת האמרי יושב הארץ מפנינו גם אנחנו נעבד את ה׳ כי הוא אלהינו: (יט) ויאמר יהושע אל העם לא תוכלו לעבד את ה׳ כי אלהים קדשים הוא אל קנא הוא לא ישא לפשעכם ולחטאתיכם: (כ) כי תעזבו את ה׳ ועבדתם אלהי נכר ושב והרע לכם וכלה אתכם אחרי אשר הטיב לכם: (כא) ויאמר העם אל יהושע כי את ה׳ נעבד: (כב) ויאמר יהושע אל העם עדים אתם בכם כי אתם בחרתם לכם את ה׳ לעבד אתו ויאמרו עדים: (כג) ועתה הסירו את אלהי הנכר אשר בקרבכם והטו את לבבכם אל ה׳ אלהי ישראל: (כד) ויאמר העם אל יהושע את ה׳ אלהינו נעבד ובקלו נשמע: (כה) ויכרת יהושע ברית לעם ביום ההוא וישם לו חק ומשפט בשכם: (כו) ויכתב יהושע את הדברים האלה בספר תורת אלהים ויקח אבן גדולה ויקימה שם תחת האלה אשר במקדש ה׳: (כז) ויאמר יהושע אל כל העם הנה האבן הזאת תהיה בנו לעדה כי הוא שמעה את כל אמרי ה׳ אשר דבר עמנו והיתה בכם לעדה פן תכחשון באלהיכם: (כח) וישלח יהושע את העם איש לנחלתו: (כט) ויהי אחרי הדברים האלה וימת יהושע בן נון עבד ה׳ בן מאה ועשר שנים: (ל) ויקברו אתו בגבול נחלתו בתמנת סרח אשר בהר אפרים מצפון להר געש: (לא) ויעבד ישראל את ה׳ כל ימי יהושע וכל ימי הזקנים אשר האריכו ימים אחרי יהושע ואשר ידעו את כל מעשה ה׳ אשר עשה לישראל: (לב) ואת עצמות יוסף אשר העלו בני ישראל ממצרים קברו בשכם בחלקת השדה אשר קנה יעקב מאת בני חמור אבי שכם במאה קשיטה ויהיו לבני יוסף לנחלה: (לג) ואלעזר בן אהרן מת ויקברו אתו בגבעת פינחס בנו אשר נתן לו בהר אפרים

2011 Ministerio de Cultura

נַעֲבֹד אֶת־יְהוָה כִּי־הוּא אֱלֹהֵינוּ׃
[יט] וַיֹּאמֶר יְהוֹשֻׁעַ אֶל־הָעָם לֹא תוּכְלוּ
לַעֲבֹד אֶת־יְהוָה כִּי־אֱלֹהִים קְדֹשִׁים
הוּא אֵל־קַנּוֹא הוּא לֹא־יִשָּׂא לְפִשְׁעֲכֶם
[כ] וּלְחַטֹּאותֵיכֶם׃ כִּי תַעַזְבוּ אֶת־
יְהוָה וַעֲבַדְתֶּם אֱלֹהֵי נֵכָר וְשָׁב וְהֵרַע
לָכֶם וְכִלָּה אֶתְכֶם אַחֲרֵי אֲשֶׁר־הֵטִיב
[כא] לָכֶם׃ וַיֹּאמֶר הָעָם אֶל־יְהוֹשֻׁעַ לֹא
[כב] כִּי אֶת־יְהוָה נַעֲבֹד׃ וַיֹּאמֶר יְהוֹשֻׁעַ
אֶל־הָעָם עֵדִים אַתֶּם בָּכֶם כִּי־אַתֶּם
בְּחַרְתֶּם לָכֶם אֶת־יְהוָה לַעֲבֹד אוֹתוֹ
[כג] וַיֹּאמְרוּ עֵדִים׃ וְעַתָּה הָסִירוּ אֶת־
אֱלֹהֵי הַנֵּכָר אֲשֶׁר בְּקִרְבְּכֶם וְהַטּוּ אֶת־
לְבַבְכֶם אֶל־יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל׃
[כד] וַיֹּאמְרוּ הָעָם אֶל־יְהוֹשֻׁעַ אֶת־יְהוָה
[כה] אֱלֹהֵינוּ נַעֲבֹד וּבְקוֹלוֹ נִשְׁמָע׃ וַיִּכְרֹת
יְהוֹשֻׁעַ בְּרִית לָעָם הַהוּא וַיָּשֶׁם לוֹ
[כו] חֹק וּמִשְׁפָּט בִּשְׁכֶם׃ וַיִּכְתֹּב יְהוֹשֻׁעַ
אֶת־הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה בְּסֵפֶר תּוֹרַת
אֱלֹהִים וַיִּקַּח אֶבֶן גְּדוֹלָה וַיְקִמֶהָ שָׁם
תַּחַת הָאַלָּה אֲשֶׁר בְּמִקְדַּשׁ יְהוָה׃
[כז] וַיֹּאמֶר יְהוֹשֻׁעַ אֶל־כָּל־הָעָם הִנֵּה
הָאֶבֶן הַזֹּאת תִּהְיֶה־בָּנוּ לְעֵדָה כִּי־
הִיא שָׁמְעָה אֶת־כָּל־אִמְרֵי יְהוָה
אֲשֶׁר דִּבֶּר עִמָּנוּ וְהָיְתָה בָכֶם לְעֵדָה
[כח] פֶּן־תְּכַחֲשׁוּן בֵּאלֹהֵיכֶם׃ וַיְשַׁלַּח
יְהוֹשֻׁעַ אֶת־הָעָם אִישׁ לְנַחֲלָתוֹ׃
[כט] וַיְהִי אַחֲרֵי הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה וַיָּמָת
יְהוֹשֻׁעַ בִּן־נוּן עֶבֶר יְהוָה בֶּן־מֵאָה
[ל] וָעֶשֶׁר שָׁנִים׃ וַיִּקְבְּרוּ אֹתוֹ בִּגְבוּל
נַחֲלָתוֹ בְּתִמְנַת־סֶרַח אֲשֶׁר בְּהַר־
אֶפְרָיִם מִצְּפוֹן לְהַר־גָּעַשׁ׃
[לא] וַיַּעֲבֹד יִשְׂרָאֵל אֶת־יְהוָה כֹּל יְמֵי
יְהוֹשֻׁעַ וְכֹל יְמֵי הַזְּקֵנִים אֲשֶׁר
הֶאֱרִיכוּ יָמִים אַחֲרֵי יְהוֹשֻׁעַ וַאֲשֶׁר

אכתנו ׳ לומר כמו שיהושע אמר ואני וביתי נעבוד את ה׳ גם אנחנו נעשה ג״כ ונעבוד את ה׳ אלהינו׃

(יט) **ויאמר** יהושע אל העם לא תוכלו וגומ׳ ׳ עד וישלח יהושע את העם וגו׳ ׳ זכר שיהוש׳ (כדי להרבות ולגלות עוד רצונם ולהתזיקם בברי׳) אמר לא תוכלו לעבוד את ה׳ ׳ ונתן בזה שני מניעו׳ ׳ האחד אומרו כי אלהים קדושים הוא ׳ רוצה לומר כי הוא המקודש בעולמו ומי יוכל לעבדו? והמניעות השני הוא להיותו אל קנא ולא ישא לפשעיה׳ ׳ ואמ׳ כל זה לפי שישראל היו יודעי׳ ששניהם הפך האמת ׳ כי עבודת האל ית׳ קלה מאד ׳ והוא יתברך נושא עון ופשע ׳ ולפי שישראל לא יאמרו אנחנו לא נחטא ולכן אין לנו צורך בכפרה אמר שאינו כן ׳ כי הוא יודע שעתידי׳ הם לחטוא ויעזבו את ה׳ והוא יעניש ׳ (כ) כמ״ש והרע לכם וכלה אתכם אחרי אשר הטיב לכם ׳ רוצה לומר כי יהיה ההטבה אשר הטיב עמה׳ סבה לשיעניש יותר להיות׳ כפויי טובה׃ (כא) וזכר שעם כל זה ענה העם (כב) לא כי את ה׳ נעבוד ׳ ואז יהושע אמר עדים אתם בכם היום׃ (כג) ואמרו עוד ועתה הסירו את אלהי הנכר ׳ אין ראוי בנחשוב שהזהירם על שלא יעבדו את אלהי הנכר ׳ אבל אמר שכיון שבחרו לעבוד את ה׳ ראוי אליהם שיסירו מקרבם הדעות הנפסדות ׳ לפי שהם יביאו אותם לחטוא ואליהם קרא (כד) אלהי הנכר ׳ והם השיבו את ה׳ אלהינו נעבוד ׳ ר״ל אין בנו דעת נפסד ׳ כי כל הימים את ה׳ אלהינו נעבוד ובקולו נשמע ׳ ועל הדברים האלה כלם כרת יהוש׳ ברית (כה) עם העם׃ ואמרו וישם לו חק ומשפט בשכם ׳ פירשו בו שסדר להם דרך כלל חקי התורה ומשפטיה ׳ ואפשר שיהיה מה שכתב לו ׳ רוצה לומר לעצמו חק ומשפט בשכם הוא מה שספר אחרי זה ׳ שכתב יהושע את הדברים האלה בספר תורת האלהים ושלקח אבן גדולה ויקימה שם תחת האלה ׳ והנה האבן שהקים הוא החק ׳ ומה שכתב הדברים האלה שיכתבו הדברים על ספר כמו שעברו ׳ למען יהיו לעדה בדורות הבאים ׳ ובדברי חז״ל בספר תורת האלהים ׳ ר׳ יהודה ור׳ נחמיה ׳ אד אמר אלו שמונה פסוקי׳ שבתורה ׳ ואד אמר אלו ערי מקלט ׳ ושניהם דעות זרות מאד ׳ ויונתן תרגם וכתב יהושע ית פתגמיא האלין בספרא ואצנע בספר אוריתא דה׳ ׳ ואני אחשוב לדעת האומר שיהושע כתב ספרו ׳ שלא אמר זה לבד על הדברים האלה שקרו בינו ובין העם ׳ אבל אמרו על כלל הספ׳ הזה ׳ יאמר שיהוש׳ כתב את הדברי׳ האלה מהמלחמו׳ והנסים והנחלו׳ ושאר הדברי׳ שנזכרו בספר הזה ׳ כדי שיתחבר ספרו ויסמך אל ספר תורת האלהים ׳ כי אחרי תור׳ משה בא אחריו ספר יהושע ׳ ויהיה בית בספר משמש בלשון עם ׳ כמו * בנערינו ובזקנינו ׳ (שמות י׳ ח) והנ׳ הקמת האבן היה ממנהג הקדמונים להקים אבן גדול שכדי שבני אדם בראותם אותה יזכרו דברי הברית וישימו אליהם לבם ׳ (כז) וזהו אמרו כאן הנה האבן הזאת תהיה בנו לעדה ׳ כי היא שמעה את כל אמרי ה׳ ׳ והוא עד * ותשמע הארץ אמרי פי ׳ (דברי׳ לב א׳) יאמר שעליה נאמרו הדברים אשר האל יתברך צוה לאמר׳ ׳ וזהו אשר דבר עמנו ׳ ואמרו (בפסוק שלמעלה) אשר במקדש ה׳ ׳ ירצה בשכם שהיה שם הארון ׳ וקראו מקדש ה׳ לשעתו׃

(כח) **וישלח** יהושע את העם וגו׳ ׳ עד ואת עצמות יוסף וגו׳ ׳ לפי שכל הדברים הנזכרים אמר יהושע אל כל העם בהיותם נקבצים שמה במאמרו ׳ לכן הודיע שאחרי הדברים האלה שלחם וילכו כלם לנחלתם ׳ כי היה כל הארץ כבר נחלקה (כט) ביניהם׃ וספר שאחרי זה מיד מת יהושע ׳ וקראו עבד ה׳ לכבודו שהשוהו בזה למשה רבו שנקרא כן בשעת מותו ׳ והנה קברו אותו בגבול נחלתו בתמנת סרח וגו׳ ׳ ומה שאמ׳ בגבול נחלתו ׳ למדנו שלא היו קוברים איש בתוך העיר ׳ כי אם חוצה מהעיר בגבול כמונו היום ׳ ובספר שופטים נאמר בתמנת חרס ושניהם אחד ׳ והוא כמו כשב וכבש ׳ ורבותינו דרשו סרח שמה ולמה נקרא שמה חרס על שם השמש שעמד לו בגבעון ׳ כי שמש הוא חרס ׳ כמו * האומר (איוב ט ז) הוא המשפט ׳ כי ראוי הוא החרס ולא יזרח ׳ ועוד דרשו בהר געש ׳ שלא נמצ׳ בכתוב (שבת פ״ג) הר שיקר׳ כן ׳ אלא על שלא הספידו ישראל את יהושע (דף קה ע״ב) כראוי רצה הקב״ה להגעיש עליהם את ההר טרם קבורתו׃ (לא) וזכר שכל ימי יהושע וימי הזקנים שהאריכו ימים אחריו עבדו

2011 Ministerio de Cultura

יָדְעוּ אֶת כָּל־מַעֲשֵׂה יְהוָה אֲשֶׁר עָשָׂה
(נב) לְיִשְׂרָאֵל׃ וְאֶת־עַצְמוֹת יוֹסֵף אֲשֶׁר־
הֶעֱלוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל ׀ מִמִּצְרַיִם קָבְרוּ
בִשְׁכֶם בְּחֶלְקַת הַשָּׂדֶה אֲשֶׁר קָנָה־
יַעֲקֹב מֵאֵת בְּנֵי־חֲמוֹר אֲבִי־שְׁכֶם בְּמֵאָה
קְשִׂיטָה וַיִּהְיוּ לִבְנֵי־יוֹסֵף לְנַחֲלָה׃
(נג) וְאֶלְעָזָר בֶּן־אַהֲרֹן מֵת וַיִּקְבְּרוּ אֹתוֹ
בְּגִבְעַת פִּנְחָס בְּנוֹ אֲשֶׁר נִתַּן־לוֹ בְּהַר
אֶפְרָיִם׃

סכום הפסוקים של כפר יהושע זד מלות וחמשים ושתי
ותיו לגון קלס כיון. וקניו ומחזקון עד רמת
המצפה, ומדריו לרבעה עשר, היתה
עלי יי׳ ה׳ סיון:

עבדו ישראל את ה׳, לפי שהוקני היו מיצרים לפניהם את הדרך יען וכיון הם ידעו את כל מעשה ה׳, רוצה לומר שרוו הנסים שנעשו להם:

(נב) ואת עצמות יוסף וגו׳. עד ואלעזר הכהן וגו׳. כפר שעצמות יוסף תחר העלו בני ישראל ממצרים הניחום וקברו אותם בשכם, וכתן הסנה למה קברום שמה, בחמרו בחלקת השדה אשר קנה יעקב, רוצה לומר לפי שיעקב קנה אותה חלקת השדה ולכבוד יוסף קברוהו בחלקה הרחזוקה שהיתה ליעקב תכיו בחרן ישראל. ואפשר לומר שיעקב רמז זה בברכתו ליוסף ממה שאמר * וחכי נתתי לך שכם אחד על אחיך אשר לקחתי מיד האמורי, ומזה הביאו ישראל שהיה כווכת הנביא שנתן לו אותו עיר שכם לקבר שם. וכלרש אמרו משכם גבוהו ולשכם החזירוהו, והוא מכפלאות תמים דעים. ואמרו ויהיו לבני יוסף לנחלה וגו׳, כבר פירשו בו (והוא האמת) שאותם העלמות חזרו בני יוסף להם לנחלה עוכה כשקברו בחלקת, לדעתם שנדקת יוסף עומדת להם לעד לעולם:

(נג) ואלעזר בן אהרן מת ויקברו אותו בגבעת פנחס בנו אשר נתן לו בהר אפרי׳. אמרו חול חלק היה לו לפנחס מה שלח היה לאלעזר אביו. מלמד שכעת אחזה ואתה וירשה, ומכאן כתבו שהבעל יורש את אשתו. ורביכו לוי בן גרשון כתב שאחר שמת אלעזר היה יורשו פנחס, ולוה כשקבר אלעזר כבר נקבר בגבעת פנחס שכבר ירש אותה. והרלך אמר שכתן שבט אפרי׳ לפנחס אותה נבע׳ כמו שכתבו ישראל לכלב וליהושע, ולפי שלח היה על פי ה׳ לא נזכר שמה, ואמר כאן אשר נתן לו בהר אפרים, ולהיותה מתכת רבים לא חזרה ביובל. ואפשר לומר עוד שהיה אלעזר חולה מאד, ושהוליכו פנחס בנו עמו לשרתו בעירו אשר בפלו בחלקו עיר מושבו מערי הלוים, ולפי שמת שמה בקבר שמה, עם היות לאלעזר בחלה (לשיקבר בה) בעיר אחרת שהיה שמה מושבו:

הנה בזאת מה שכווכתי לפרש מספר יהושע, כפי מה שראיתי אלי בעת לומדי עם החברים מקשיבים לקולו לילה לילה לאור דעת. והתחלתי זה הפירוש בעשרה ימים זמן התחלת לחדש מרחשון, והשלמתיו ביום עשרים וזד לאותו חדש, הפי׳ הוה שבת חמשת אלפים ושלשים וארבעים וארבע ליצירה. והשלמתו והתהלה לאל יתעלה אשר נתלני ברחמיו וברוב חסדיו להשלימו, הוא יקבץ נפוצותי ויריב ריבי וינחלני מהרה אמן:

תס ובזאת אלי:

2011 Ministerio de Cultura

הקדמה

בעזרת עושה צדקה ומשפטים. אתחיל לפרש ספר שופטים:

אשר וצדק לפרנסתן לפי ערך הכסף הזכי הזה
יגיד עניני השופטים שקמו בישראל לפני
מות יהושע עד שמואל שמואל, וכספר הרביעי יבקו עניני
המלכים אשר מלכו בישראל וביהודה, רציתי לכי לחקור
בכאן אם שופטים ומלכים הם שמות כרדפים יאמרו על
השופטים עצין אחד שוה ויתדמה? או הם שמות מתחלפים יאמרו על
והמלכים הכתנות שוכות? ועצ העיון הטוב מניתי השופטים והמלכים
יתחפו יתחפו בחמשה דברים יכללום, ויובדלו ויתחלפו גם כן
בה' דברי' בחמשה דברים לחרים:

פתוח ק' השתוף הרחשון הוא שהשופטים והמלכים הם ממוכים על
ידי כל ויקבלום ישראל על עצמם. אם כשופטים לפי
בכפ' כי' הכתו' * ויקם ה' שופטים וגו' וזה להיותם ממוכים עפ כל
כ' י"ו לפני רוח ה' דבר בם, ואם קבלת ישראל אותם מבואר, שכן
כי' ת' כב הוא לשון בגדעון * ישוב נא גם אתה וגו', וביפתח כאמר
בי' יג ת' * והלכת עמנו וכלחמת בבני עמון והיית לנו לראש ולקצין
וגו'. וזאן בפק שהשופטים היה מעירים רלחזקה רוח ה' רוח
עלה וגבורה, וברלות ישראל בזה ה' בקרא עליהם יבחרו
בהם וימנו אות' לשופטים עפ כל', ולפי שהמלכים הדבר
מבואר שלין מוצאין אותם כי אם כל הגדול והבכיר, ומלבד
זה היו העם ממליכים אותם, כמו שבא בעניין שאול ודוד
ושלמה וזולתם, ושני הדברים הללה זכרה התורה באמרה
דברי' יז טו * שום תשים עליך מלך אשר יבחר ה' אלהיך בו, הנה שימת
המלך הוא הקמתו מהעם, והבחירה האלהית היתה על ידי
נביא בהמלעות המזיקה:

פתוח ב' השתוף השני הוא שהשופטי' הנזכרי' בספר הזה והמלכים,
הללה והללה היו ממוכים על המלחמות לנחל ולכת לפני העם
בכפ' כי' נג' על דבר המשפט, ולזה נאמר בעתניאל בן קנז * ותהי
עליו רוח ה' וישפוט את ישראל ויצא למלחמה וגו', וכן
יוכיר בשאר השופטים שהיו כלחמי' מלחמות ה' והיו שופטים
את ישראל. ועם היות שבקשת השופטים לא זכר ענין
המלחמות כי אם ענין המשפט, כתולע, ויאיר, והבמן,
ויפתח, ועבדון, ובקשת זכר המלחמות ולא לאמר שפטו
את ישראל, כבדעון ובשמשון בנו, הנה היה זה לפי שבקשת
לא היו מתעסקים במלחמה ולא היתה מלחמה בימיהם
ובתעסקו לכל במשפט, ומהם היה בהפך, לכל מצויים
בשני הדברים היה יקד. ואמנם המלכי' מבואר מענינים
שמו' ק' כ' שתי הכהנות הללה, כמו שאמרו ישרל בשאול מלך * ושפטנו
מלכנו ויצא לפנינו ונלחם את מלחמותינו:

פתוח ג' השתוף השלישי שהמלכי' והשופטי' כלם מכים ועוברים פעמים
שלא כדין ושלא מן התור' כפי מורך השעה, ומפני זה היו
שופטי ישרל עוזין דברים שלא כמשפט וכהלכה להיותם
להורות שעה. הלא תראה בדעון (בעבור שלכתי סוכות
ולכתי פנואל לא כתבו לאם לכתיו בדפו לאחרי ובא
בכפ' כי' ז' וכלמונע) * דם את בזר לכתי כוכות בקולי המדבר והרג את
כל לכתי פנואל, ואין זה עפ התורה, גם יפתח בכעמו על
כי יג ל' ה' בני אפרי' לפי שאמרו * פליטי אפריים אתם וגו', לכד את
מעברות הירדן והיה אומר לכל איש אפריים העובר אמור נא
שבולת והיה אומר בהם ושאמם אל מעברות הירדן, הלא היה
זה כפי הדין? ולכן אמרו זל בתמכת כתהדרין פרק בנאר
פו דף מו ע"ח הדין. תניא ר' אליעזר אומ' שמעתי שאד מכין ועוברין שלא
כדין ושלא מן התורה, לא לעבור על דברי תורה כי אם
לעשות סייג לתורה וכו', והביאו שם מעשים ועובדות מורות
על זה. ואמנם המלכים העניין מבואר בהם, ולכן הרג
דוד את הליש העמלקי, לפי שלא שהרג את שאול, עם

היות שאין הורגים במקום שאין עדים והתרחה ואין לאדם [24]
משים את עצמו רשע. וכשכפר כתן הכהיל עכין הליש
העזיר שלקח כבזת הליש הרג אמר דוד * היה כי בן מות שמו' ב' י"ג
הליש העוזה זאת וגו', וכל זה למורך שעה היה:

השתוף הרביעי הוא שכלם המלכים והשופטים יתחפו שתוף ד'
בתורת ובכבוד, והמורה את פיהם חייב מית'. אם בעניין
השופט אמרה תורה * והליש אשר יעשה בזדון לבלתי שמוע דברי' יז יא
אל הכהן או אל השופט ומת הליש ההוא וגו', ומזה הגד נא
העניש גדעון את לכזי פנואל ואת לכזי סוכות שוכרתי,
לפי ערך אותם מוריש את פיו, והיו חייבים מיתה על עברם
את מלוותו. אמנם במלכים חזל דרשוהו ממה שכ' בישהזע
* כל איש אשר ימרה את פיך ולא ישמע את דבריך לכל אשר יהושע ט'
תלוהו יומת, ודרשו בפרק בנאר הדין כל איש אשר ימרה את דף מ"ט ע"ב
פיך יכול אף לדברי תורה? תל רק חזק ואמץ, ולכן אמרו
שהמקבל את המלך המלך רשאי להרגו, כמו שעשה דוד
לשמעי בן גרא, כי הוא היה ממרה את פי המלך וחייב מיתה:

השתוף הקמשי הוא שמיכות השופטים בזמן והמשכם זה לזה שתוף ה'
זה, כמו שמלכי ישרל נל כמשכו זה לאחר זה, וכמו שלא
היה זמן שמלך לזן בישרל מעת שהתחילו המלכי', ככה
לדעתי כל ימי השופטים לא היה ישרל זמן זה בלי שופט,
אם לא שבימיהם פעמים היו ישרל מושעבדים לאויביהם
ופעמים היו בוזעים מהם, ולכן היו כללים שנות השעבוד
בתוך שנות השופטים, כמו שאבאר בנה. והיה זה כדי
שמזכותם כדע ימות העולם שנות דור ודור, כי אין לבו דרך
לדעת מספר השנים לאחר שעברו בין דבר לדבר כי אם משנות
השופטי' והמלכים: ובוודאי שמות רבה לאמרו שהליש הבה פר' מ'
למשה בהר סיני כפרו אל קדם הרחזון, שהיו כתובים בו כל דף קכ"ד ע"ב
הדורות שהיו עתידים להיות, דור דור ומהיגיה' דור דור
ומלכיהם וכו'. הנה השוו ענין המהיגים והשופטים למלכים
שכלם כמשכים זה לאחר זה בהמשך הדורות, ומה שאמר
בסוף זה הספר * בימים ההם אין מלך בישרל לפרשהו בפ' מ'
במקומו שאין הרצון שהיה ישרל בלא שופט, כי אם שלא יג ו'
היה השופט לא בקרב ישרל, כי הוא היה שמצון, ולא היה
בימים ההם בישרל כי אם לאור בידי פלשתים, ולזה הם
החשיבו שתופים לאר יכללו השופטים והמלכים כלם:

לאמר הבדליהם החשוב הם אלה שאזכור. הראשל ויובדלו בה'
הרחזון הוא שהמלכים בחירתם מהאל יתברך הוא ע"י דברים
מזיקה, ובמזיקה רצוי שתדע עניבים חמשה. מי ימנה, הבדל ה'
ולמי ימנה, ואיך ימנה, ובאי זה מקום ימנה? וביאור בחלת שאול
זה מי ימנה? הוא הנביא לבד, כי אין כהן גדול ואדם אחר
יוכל למנות מלך כי אם הנביא, כשמואל ממנה את שאול
ואת דוד, וכתן ממנה את אלמה, ואחיה ממנה את ירבעם.
ולמי ימנה? הוא למלך שבבאר רחזוקה, כשאול, ודוד,
וירבע', ויהוא. ואין מוצאין מלך בן מלך, לפי שכבר
כמנה במזיקת לבית הרחזון, אלא אם היה שם מלכות
או קטנה בירושת המלכות, אזי מוצאין בן המלך לכלך
הספק, לפיכך מנו אלמה מפני לדוכיהו, וממנו יואש
מפני עתליה, ויהואחז מפני יהויקים. ובמה ימנה? ביאור
שם"ל שלמלכי בית דוד מוצאין בשמן המזיקה, והכלי לאר הוריות פ"ג
יהיה בו יקרא קרן, ולמלכי ישרל אין מוצאין אלא בהיות יח עב
שם מחלוקת, ונם זו לא ימנה אותם אלא בשמן לפרסמון, ובכריתות
ולזה נקרא הכלי לאר בו פך. ואיך ימנה? רוצה לומר פ"ח דף ע"ז
בורית המזיקה, שאלו שהיו עוזין לורת כור במלח בין עיבי סם דף יב
המלך, ואחרי כן נותנין מהשמן על ראשו, ומכאן בא מנהג ע"ח
המזיקה

מלכי נרפת המזיקה למלכי כרפת בזמן מיוחד קדם לזה לפי שהיה מזעזעים למזפטי והתורות, ולפי שפטורים מזה בכל זאר
טעותם הנקרא בזון דיקונים, ואחר מלכי לדום לפיכך
נמזקים, לכל ישיבו עטרת זהב על ראשם, ונם זה למות
מלכותם העטרת לזר היה עומד מהזמן על מצחו בין עיניו: ולפיכך
בחזה מקום ימצא למלכי בית דוד שהם המלכים הלמתיים,
קבלו ול שתהיה המזיק בירושלם ועל המעין ומלכי ישראל
לפיכך נמזקי בירושלם ולא על המעין כי אם בכל מקום לזר
יהיה שם המקלוקת. הנה קומת העכיבים הללה נכללים
במזיקה כמו שהביאו חזל בספרת הוריות ובמכבת כריתות,
והיה כל זה במזיקה לחיותה לות עצמי ומיוחד בבחירת הלל
זמו"ב לג ק"ית במלך, ולכן קרא דוד לת עצמן * מזיק מלכי יעקב, ולמר
עם ק"כו ק' * כי מי אלוה ילו במזיק ה' ובקה, לפיכך הזפטי' אין בהם
מזיקה כלל, והוא ההבדל הרלזון. ועוד לרקיב הדבור
בשלימות רב בעכין המזיקה בפרשה הרלשונה מספר מלכים
במזיקת שלמה:

הבדל ב' ההבדל הזבי הוא שבת המלך ומבזיו ליבו בעכין הדין
ולפשוט בין לוים ובין רעהו על פי התורה, לפל הוא לבד
בתקון הקבון המודיכי, להוזיא לת העם מלוביה' ולפקוח
הדין בדברים כפי הורלת הזעה ומורך העת לל בדרך דין
מודק. ולפיכך הזפטים הם בחלוף זה, שמכוויים בייחוד
הוא לדון בין לדם לקבירו ע"פ התורה, ולפטו לת העם
מלפט נדק, הלל תרלה שהתורה בפרשת זופטים נזה על
דברי' יז י"ק הבל הקטן שבכל עיר ועיר, כמו שלמר * זופטים ושוטרים
תתן לך בכל שעריך וגו', ובפרשת כי יפלא * הזהיר על הבל
הגדול (והם הסנהדרין לשר בירושלם) ועל הזופט ומוה
הנדו' שבכלם העומד במקו' לשכתו משה בזמן שהי' עומד
עם הזבעים זקנים, ועליהם למר * והגידו לך לת דבר
המשפט, ועזית ע"פ הדבר לשר יגידו לך וגו', ע"פ התורה
לשר יורוך וגו'. הנה לל הסנהדרין בעכם ורלשונ' ובייחוד
היה לדון כפי המשפט המודק ולזה נקרלו זופטים. ולם
מלינו שהזופטים הנזכרים בספר הזה היו יולדים במלכותו,
והיה מסור לליהם היכולת המוחלט לדון כפי הורלת שעה
ולל עפ התורה, לל היה זה לליהם בשם שהם זופטים,
כי לם לפי שלל היה בישראל עדיין מלך והיה להם כח הזופט
וכח המלך, ובבר נפל על זה הר' כפים ז"ל, ולזה פעמים
נמפ' כ' עו ע"ל ההעברה בלמר בהם לשון מלכות, למר * וימליכו לת
ובי יק' לבימלך בזכם וגו', והוא היה זופט, ולמר * בימים בהם
אין מלך בישראל וגו'. ובבר העירו חו"ל לזה למרו ויהי
בישורון מלך זה משה, שבמקום שאין מלך גדול הדור הרי
הוא כמלך. הנה התבלר מזה שהזופט מבויו לבד בעל' וייקול
הוא לעכין המשפט המכודר המודק, ולם היה עובר מזה
היכו בשם שהוא זופט, כי לם בזיתן לו המלך מכחו לעזות
לו להעדר המלך עם, למכם המלך לין מבויו בדבר המשפט
המודק, כי לם לנקום לת המלחמות ולפשוט לת הדברים
סנהדרין כפי היכולת המוחלט לתורלת שעה, ולבן לחו"ל שמלכי
פ"ב י"ק ע"ז ישראל לל דבין ולל דבין לותם ומפני זה היו בישראל זופט
ומלך, והמלך יוכל לבטל משפט הזופט ולל יתהפך זה,
והוא ההבדל השני:

הבדל ג' ההבדל השלישי הוא במלות שהמלך חייב בהם בשם שהוא מלך
שהזופ' פטור מהם, לם שלל ירבה לו כזים, ולם שלל ירבה
לו סוסים, ולם שבסף וזהב לתירבה לו מלד, ולם שלל
מצלי ל"ק יתכבר מעשה שברות, שבל' * קל למלכים למולל קל למלכים
שתו יין, ולם שיכתוב כפר תורה לעצמו יתר על הכפר
סנהדרין שהביק לו קבין, והקיובים הללה וולתם שהזכירו חו"ל
פרק ג' במלכים. פטורים מהם הזופטים, והסבה בזה היא לפי
שהם מזועבדים למשפטי התורה יותר מהמלכים, כיון
שביקרתי, ולזה הוולרכה התורה להזהיר לת המלך שלל ישא
לתרי התלוות ולתרי הקלוה ולתרי הגלוה, והבריחו לכתוב
ספר תורה לעצמו ושלל יוזו מלפניו, והתרה בו לבלתי רום
לבבו מלתיו ולבלתי סור מן המלוה ימין ושמלל, וכל זה לבל
יקבוב המלך שתיפו מזועבד למזפטי התורה ומלותיה לתרי

ומלכי נרפת המזיקה למלכי כרפת בזמן מיוחד קדם לזה, לפיכך
נמזקים טעותם הנקרא בזון דיקונים, ואחר מלכי לדום לפיכך
למלכותם כמזקים, לכל ישימו עטרת זהב על ראשם, ונם זה למות
העטרת לזר היה עומד מהזמן על מצחו בין עיניו: ולפיכך
בחזה מקום ימצא למלכי בית דוד שהם המלכים הלמתיים,
קבלו ול שתהיה המזיק בירושלם ועל המעין ומלכי ישראל
לפיכך נמזקי בירושלם ולא על המעין כי אם בכל מקום לזר
יהיה שם המקלוקת. הנה קומת העכיבים הללה נכללים
במזיקה כמו שהביאו חזל בספרת הוריות ובמכבת כריתות,
והיה כל זה במזיקה לפיותה לות עצמי ומיוחד בבחירת הלל
זמו"ב לג ק"ית במלך, ולבן קרא דוד לת עצמן * מזיק מלכי יעקב, ולמר
עם ק"כו ק' * כי מי אלוה ילו במזיק ה' ובקה, לפיכך הזפטי' אין בהם
מזיקה כלל, והוא ההבדל הרלזון. ועוד לרקיב הדבור
בשלימות רב בעכין המזיקה בפרשה הרלשונה מספר מלכים
במזיקת שלמה:

הבדל ב' ההבדל הזבי הוא שבת המלך ומבזיו ליבו בעכין הדין
ולפשוט בין לוים ובין רעהו על פי התורה, לפל הוא לבד
בתקון הקבון המודיכי, להוזיא לת העם מלוביה' ולפקוח
הדין בדברים כפי הורלת הזעה ומורך העת לל בדרך דין
מודק. ולפיכך הזפטים הם בחלוף זה, שמכוויים בייחוד
הוא לדון בין לדם לקבירו ע"פ התורה, ולפטו לת העם
מלפט נדק, הלל תרלה שהתורה בפרשת זופטים נזה על
דברי' יז י"ק הבל הקטן שבכל עיר ועיר, כמו שלמר * זופטים ושוטרים
תתן לך בכל שעריך וגו', ובפרשת כי יפלא * הזהיר על הבל
הגדול (והם הסנהדרין לשר בירושלם) ועל הזופט ומוה
הנדו' שבכלם העומד במקו' לשכתו משה בזמן שהי' עומד
עם הזבעים זקנים, ועליהם למר * והגידו לך לת דבר
המשפט, ועזית ע"פ הדבר לשר יגידו לך וגו', ע"פ התורה
לשר יורוך וגו'. הנה לל הסנהדרין בעכם ורלשונ' ובייחוד
היה לדון כפי המשפט המודק ולזה נקרלו זופטים. ולם
מלינו שהזופטים הנזכרים בספר הזה היו יולדים במלכותו,
והיה מסור לליהם היכולת המוחלט לדון כפי הורלת שעה
ולל עפ התורה, לל היה זה לליהם בשם שהם זופטים,
כי לם לפי שלל היה בישראל עדיין מלך והיה להם כח הזופט
וכח המלך, ובבר נפל על זה הר' כפים ז"ל, ולזה פעמים
נמפ' כ' עו ע"ל ההעברה בלמר בהם לשון מלכות, למר * וימליכו לת
ובי יק' לבימלך בזכם וגו', והוא היה זופט, ולמר * בימים בהם
אין מלך בישראל וגו'. ובבר העירו חו"ל לזה למרו ויהי
בישורון מלך זה משה, שבמקום שאין מלך גדול הדור הרי
הוא כמלך. הנה התבלר מזה שהזופט מבויו לבד בעל' וייקול
הוא לעכין המשפט המכודר המודק, ולם היה עובר מזה
היכו בשם שהוא זופט, כי לם בזיתן לו המלך מכחו לעזות
לו להעדר המלך עם, למכם המלך לין מבויו בדבר המשפט
המודק, כי לם לנקום לת המלחמות ולפשוט לת הדברים
כפי היכולת המוחלט לתורלת שעה, ולבן לחו"ל שמלכי
ישראל לל דבין ולל דבין לותם ומפני זה היו בישראל זופט
ומלך, והמלך יוכל לבטל משפט הזופט ולל יתהפך זה,
והוא ההבדל השני:

הבדל ג' ההבדל השלישי הוא במלות שהמלך חייב בהם בשם שהוא מלך
שהזופ' פטור מהם, לם שלל ירבה לו כזים, ולם שלל ירבה
לו סוסים, ולם שבסף וזהב לתירבה לו מלד, ולם שלל
מצלי ל"ק יתכבר מעשה שברות, שבל' * קל למלכים למולל קל למלכים
שתו יין, ולם שיכתוב כפר תורה לעצמו יתר על הכפר
סנהדרין שהביק לו קבין, והקיובים הללה וולתם שהזכירו חו"ל
פרק ג' במלכים. פטורים מהם הזופטים, והסבה בזה היא לפי
שהם מזועבדים למשפטי התורה יותר מהמלכים, כיון
שביקרתי, ולזה הוולרכה התורה להזהיר לת המלך שלל ישא
לתרי התלוות ולתרי הקלוה ולתרי הגלוה, והבריחו לכתוב
ספר תורה לעצמו ושלל יוזו מלפניו, והתרה בו לבלתי רום
לבבו מלתיו ולבלתי סור מן המלוה ימין ושמלל, וכל זה לבל
יקבוב המלך שתיפו מזועבד למזפטי התורה ומלותיה לתרי

שהוא מלך, לבל הזופטים לזין למיכין לזה, למיותם
מזועבדים למזפטי והתורות, והם פטורים מזה בכל זאר
שלרלל והוא ההבדל השלישי:

ההבדל הרביעי הוא בדברים שהמלך זוכה בהם כפי התורה הבדל ד'
שלין הזופט זוכה בהם. הם בעכיני כבודו, שלין יושבים על
כסלו ולין כותבין על סוסו ולין מזתמזין בשרביטו ולל בכל
תשמיזיו ולין מוזלין לפניו לין קולן ולל מיב' ולל קולטין
ולל מיבמין לת לשתו ולמור לרשתו ערו וכשהוא בבית המרחץ
וכשהוא מסתפר, כל לים מיזרלל ולפילו כביל עומד לפניו
מזתקוה לו. הבם כל המעלו' החלה וולתם שזכרו חו"ל המלך שם שם
זוכ' בהם ולין הזופט זוכה בהם: ולם בתועלתו וקניניו כבר
לקו"ל כל הכתו' בפרש' המלך המלך זוכה בו"וזם כלמר *זתיכ' שמו' ל' ק' יד
וכרמיכם הטובין יקח וגו', וזהעיל וברמיכם יעשר וגו', ולף עו"ש יו"ד
העבדים והזפחו' בכים ובנות יקח"וכסוף למר ולתם תהיו לו
לעבדי, ובפס' שמול לתקור עליו: ולכלו חו"ל בים רשות למלך עיין
ליטול מם מהעם לנרכיו לו לנרכי המלחמה, וקופה לו מכם, בתייומי
ולסור לנרוף מלפרוע מם שלו, ויש לו לנזור שמי שינבוב פ"ל מהלבנ'
המכם יהרג, וכל הרוני המלך ממוכם וככריהם למלך, מלכים
וכל החרן שבובם בעלמו הדי היה שלו, כל הדברים הללה
וזולתם המלך זוכה בהם ולין הזופט זוכה בהם, והוא
ההבדל הרביעי:

ההבדל החמזי הוא שהמלך מזנמזח זכה בכתר המלכו' לו הבדל ה'
ולבניו עד עולם, שהמלכות ירושה היה לו, שלתה * למען דברי' י"ז כ'
יאריך ימים על ממלכתו הוא ובניו בקרב ישראל, ובל בקבלה הוריות
שלם הביה בן קטן מזמרין לו לת המלכות עד שיגדל כמו פ"ג י"ק שב'
שלזה יהוידע ליואש, וכל הקודם בהללה קדם בירושת
המלכו והבן הגדול קודם לבן הקטן, ולם עליכו שקרע הזם
לת המלכו' מזחול ומשלל המלכי' הרשעים היה זה בחטלם.
לפוכם הזופטים לל היו יורשים שרותיהם לבניהם, כי היה
הדבר מיוחד להם בפרט, כפי גבורתם והכלתם בתכמה
ובירלה. ועם היות שלמרו ישראל לל גדעון * משול בנו גם בפ' כי' ל'
לתה גם בנך גם בן בנך וגומ', היה זה מלהבתם לותו לל לב
להיותם מקוייבים עליו כפי הדין, ולבן היתה תשובתו להם
* לל לממול לכי בל' ולל ימשולו בני בכם ה' ימשול בכם ו"וגם שם לג
הם חזרו מזה ולל המליכו לבניו. הנה התבלר מזה שהזופטים
לין עכיבם כעכין המלכים, עם היות שהזופטי' הנזכרים בזה
הפ' (להעדר המלכי) היה בהם כח הזופטי וכח המלכים.
ולחרי הודיע לנקיש לותך לת כל זלת, לזכור ברלזי
דברים כל הזופטים הנזכרים בספר הזה לחד לחד,
ומליזה שבהם היה וכמה שנים שפט לת ישראל. ועוד תרלה
תרלה ספוריהם בזל"ות בפרשיות:

השופט הרלזון עתניאל בן קנז למטה יהודה, ויפשוט
לת ישראל לרבעים שנה:

השופט הזבי להוד בן גרל למטה בנימין, ויפשוט לת
ישראל שמונים שנה:

השופט הזלישי שמגר בן ענת וידמה שהיה בהן, ויפשוט עיין קבלת
לת ישראל לדעת חו"ל שנה לחת: הל"ב

השופט הרביעי ברק בן לבינועם למטה נפתלי ודבורה הל"ב
לזה נבילה, והם שפטו לת ישראל לרבעים שנה:

השופט החמזי גדעון בן יולש למטה מנשה, ויפשוט לת
ישראל לרבעים שנה:

השופט הזמזי לבימלך בנו בן פלגזו, ויפשוט לת ישראל
שלזה שנים:

השופט הזביעי תולע בן פוזה למטה יששכר, ויפשוט
לת ישראל עזרים ושלש שנים:

השופט הזמיני יליר הגלעדי למטה מנשה, ויפשוט לת
ישראל שנים ועזרים שנה:

השופט התזיעי יפתח הגלעדי למטה מנשה, ויפשוט לת
ישראל שזה שנים:

השופט העזירי לבצן מבית לחם, ולחרו קו"ל שהיה נושו בב' סה"
למטה יהודה, ויפשוט לת ישראל שבע שנים: דף כ"ו ע"ל

השופט

2011 Ministerio de Cultura

הקדמה לספר שופטים

השופט האחד עשר אילון למטה זבולון ׳ וישפוט את ישראל עשר שנים :

השופט השנים עשר עבדון בן הלל למטה אפרים ׳ וישפוט את ישראל שתונה שנים :

השופט השלש עשרה שמשון למטה דן ׳ וישפוט את ישראל עשרים שנה · ומלבד השופטים האלה עוד היו בישראל שני שופטים אחרים ׳ עלי הכהן ששפט את ישראל ארבעים שנה ׳ ושמואל הנביא שלא נזכרו בכתוב השנים ששפט את ישראל ׳ ואני אחקור עליו בספרו ׳ והיה אכ״ כל שופטי ישראל בכלל חמש עשרה · והנה יספר הכתוב ששנים עשר מהם מתו מיתה טבעית ביד השם ׳ והשלשה הנשארים מתו מיתה מקרית ׳ ששלשתם המיתו עצמם לא שימיתם אדם ׳ והם אבימלך שבהלחמו עם בני תבץ * השליך אשה עליו מן המגדל פלח רכב ותרץ את גלגלתו ׳ וקרא אז לנער נושא כליו שלף חרבך ומותתני וידקרהו נערו וימת ׳ ושמשון שבהיותו בידי פלשתים * אחז בעמודי הבית ויפול הבית על הסרנים ועל עם פלשתים ומת שם עמהם ידיו רב לו ׳ ועלי הכהן שבהיותו יושב על הכסא * כששמע שנשבה ארון האלקים על ידי פלשתי׳ נפל מעל הכסא אחורנית ותשבר מפרקתו וימת · וזכור תזכור ג״כ שלא היה בכל השופטים האלה איש ריב ואיש מדון לאלדים ולא עובד ע״ו ׳ וכלם היו אנשים צדיקים וטובים ׳ זולתי אבימלך שהרג אחיו להשתרר על ישראל ׳ וגם זה עשה קודם היותו שופט · ועוד תדע שלא היו בימי השופטים אשר בספר הזה כי אם שלשה נביאים ׳ האיש האלדים שזכר ואז״ל שהיה פנחס וגדעון שהיה נביא (כמו שאוכיח במקומו) ודבורה אשה נביאה · הט אזניך ובספ׳ הרביעי בה״ אודיעך כמה ממלכי ישראל ויהודה היו רעים וחטאים לה׳ מאד ׳ וכמה מהם מתו מיתה מקרית בידי אויביהם ׳ עם היות ביניהם נביאים הרבה · ובעבור שאני יחסתי השופטים האלה איש על שבטו ׳ ונמצאו בזה לחז״ל דברים מסופקים ׳ ראיתי להעירך פה עליהם ׳ ואו׳ שבמסכת סוכה בפרק הישן תחת המטה העירו על זה : תר״ מעשה בר׳ אליעזר ששבת בסוכתו של רבי יוחנן בר אלעאי בקסרי ואמרי לה בקיסרין ׳ הגיע תמה לסוכתן לתוכה ׳ אמר ליה מהו שאפרוש עליה סדין? אמר ליה אין לך שבט ושבט מישראל שלא העמידו ממנו שופט · הגיע תמה לחצי סוכה ׳ א״ל מהו שאפרוש עליה סדין ? אל אין לך שבט ושבט מישראל שלא יצאו ממנו נביאים ׳ שבט יהודה ושבט בנימן העמידו מלכים על פי הנביאים עכ״ · ופירש רש״י שם ז״ל · אין לך כל שבט ושבט וכו׳ ׳ השיאו לדבר אחר ׳ כדקאמ׳ לקמן שלא אמר דבר שלא שמע מפי רבו · שלא העמיד שופ׳ מושיע את ישראל ׳ אותן שהיו מימות יהושע עד שנול׳ שמואל שמשח שאול למלך ׳ יהוש׳ מאפרים ׳ אהוד מבנימן ׳ גדעון ממנשה ׳ הרי מבני רחל · שמשון מדן ׳ ברק מקדש מנפתלי ׳ הרי מבני בלהה · אבצן זה בועז מיהוד׳ ׳ עלי מלוי ׳ תולע מיששכר ׳ אילון זבולני הרי אלו מפורשין ׳ אבל עתניאל ויפתח ושמגר ויאיר ועבדון לא ידעתי שמות שבטיהן ׳ ומשמעון וגד ואשר לא מצאתי מפורש עכ״ · ואפלא מהרב איך נסתפק בעתניאל בן קנז מאיזה שבט היה ? כי הוא היה אחי כלב ומשבט יהודה היו שניהם ׳ והנה נסמך הרב בזה על דעת הדרש ׳ שאמרו שהיה עתניאל אחיו של כלב בן אמו ולא היה בן אביו ׳ כי היה כלב בן יפונה ועתניאל היה בן קנז · אבל כפי הפשט כבר הסכימו כל המפרשים שהיה קנז אבי אביהם והיו מתיחסי׳ אליו ׳ ולכן נקר׳ ג״כ כלב בן יפונה הקניזי ׳ ושניהם אחים היו ׳ והלא אב אחד להם ׳ ואכ״ עתניאל משבט יהודה היה · ואמנם יאיר הגלעדי ויפתח הגלעדי מפאת ארצם ידענו שהיו ממטה מנשה ׳ כי ארץ הגלעד נתנה לחצי שבט המנשה בנחלה ׳ וכמו שהרב עצמו גזר שהיה גדעון ממנשה וברק מנפתלי בעבור היות ארצותם מנחלת השבטים ההם ׳ כי היה ברק מקדש נפתלי ׳ והיה גדעון מאביעזר שהיה בנחלת מנשה ׳ באותו דרך עצמו ראוי שנגזור ביאיר ויפתח ׳

בספ׳ כי׳ ע׳ נג׳ ׳ כד׳

שם עז׳

שמואל א׳ ב׳ יח׳

דף כז׳ עב׳

שם

סוטה פא׳ דף יא׳ עב׳

אחרי היות׳ מגלעד שהם משבט מנשה · וכן כתב הרב בפירושו לספר מלכים שאין דרך לדעת שבטיהם כי אם מפאת ארצות׳ · ואמנם שמגר בן ענת אמרתי אני שהיה כהן לפי שנתיחס אל ענת עיר הכהנים או אבי אביהם ׳ וכמו שאמר בירמיהו * מן הכהנים אשר בענתות ׳ ושלמה המלך אמר אל אביתר * ענתות לך על שדך וגו׳ ׳ כי היו הכהני׳ נקראים ענתות וכן ענת ׳ אולי היה על שם אביה׳ או על שם עירם · ואמנם עבדון בן הלל הפרעתוני אמרתי שהיה משבט אפרי׳ ׳ וההכרח אשר לזה אצלי והראיה המור׳ עליו היא שאמ׳ הכתוב * שנקבר בפרעתון בארץ אפרים ׳ הנה אכ״ פרעתון היה מארץ אפרים ועבדון נקרא פרעתוני ׳ והוא המורה שהיה משבט אפרים ומארצו · הנה אם כן כפי פשט הכתובים ידענו השופטים האלה כל אחד מאיזה שבט היה ׳ והם כפי מה שזכרתי בזכרונם ׳ ולא ידעתי למה נסתפק בו הרב · ואמנם מה שנסתפק במאמר החכם שלא היה שבט ושבט מישראל שלא העמידו ממנו שופט ׳ למה שלא מצא משמעון וגד ואשר שופטים ׳ צדקו בזה דברי הרב ׳ אבל משבט ראובן לא מצינו גם כן שופט ולא התעורר אליו הרב :

ואחשוב שכאשר ר׳ יוחנן שאל לר׳ אליעזר בהיותו בסוכ׳ מהו שאפרו׳ עליה סדין ? ור׳ אליעזר לא ראה להשיבו כענין והשיאו לדבר אחר (כמו שפיר׳ רש״י) למה שלא הופשטה לו התשובה עפ״ הדין ׳ לא היתה מאמרו על הדיוק באמרו אין לך כל שבט ושבט ׳ לפי שהי׳ דבורו בלתי מכוון בעצמו והיתה גזרתו על הרוב ׳ והדברי׳ אשר לא יבואו להדרש על עצמם כבר יאמרו על דרך ההעבר׳ ויקרה בהם פעמים הסתירה מהסבה שזכר הרב המורה בהקדמת ספרו · ואולי נאמ׳ שהיה מקובל אצל ר׳ אליעזר שהיו שמגר ויאיר ויפתח ועבדון מהשבטים ההם שלא מצאנו מהם שופטי׳ ׳ שהם ראובן שמעון גד ואש׳ ׳ עם היותם דרים בארצות לא להם ׳ ואם זה קבלה לר׳ אליעזר נקבל (וכמו שאמרו עליו שלא אמר דבר שלא שמע מפי רבו) אבל הכתוב לא זכרו · וכפי פשוטו היו השופטים מהשבטי׳ אשר יחסתי אותם בזכרונם הנה ׳ ואין בזה נפתל ועקש כי האמת יורה דרכו ׳ והקרוב אלי שר׳ אליעזר לא דבר מהשופטים אשר חשב הרב שהם המושיעים לישראל אותם שהיו מימות יהוש׳ עד שנול׳ שמואל ׳ כי אם מהשופטים אשר היו בלשכת הגזית עם הסנהדרין ׳ וכבר ידעת שהי׳ בירושלם במקדש בד״ הגדול ׳ והוא הנקרא סנהדרי גדולה ׳ ומנינם שבעים ואחד ׳ והגדול בחכמה שבכול׳ היו מושיבין אותו ראש עליה׳ דוגמת בית דין של משה רבי׳ עה״ ׳ שנ * אספה לי שבעים איש מזקני ישראל וגו׳ והתיצבו שם עמך ׳ והיה אותו ראש במקום משה ׳ והתורה קרא הנשיא ראש הישיבה ההיא שופט ׳ שנ׳ * ובאת אל הכהנים הלוים ואל השופט אשר יהיה בימים ההם ודרשת והגידו לך וגומ׳ ׳ ומהשופט ההוא דבר ר׳ אליעזר באמרו אין לך כל שבט ושבט מישראל שלא העמידו ממנו שופט ׳ כלומר שבהיות בית המקדש קיים והב״ד הגדול שם נמצאו ראשי הישיבות שקרא התורה שופט שהיו מכל השבטי׳ ׳ ולזה אמ׳ שופט בלשון יחיד ׳ שאח׳ מהם לבד הגדו׳ שבכלם היה נקרא שופט : ועם מה שפירשתי בזה יצאנו מהספקות אשר התחייבו למה שפירש בו רש״י :

ואחרי הצעת הכללים האלה אבוא לפירוש הספר הזה כפי הדרך אשר דרכתי בספר יהושע וזה החלי לעשות · והנה שערתי בספר השני הזה כפי דרושיו וספוריו שתים עשרה פרשיות וזה פרטן :

הפרשה הראשונה תספר המלחמות שעשו השבטים כל אחד בעצמו אחרי מות יהוש׳ ומה שכבשו אחריו מהארץ ומה שנשארה מהכבש · תחלת הפרשה ויהי אחרי מות יהושע עד ויעשו בני ישראל הרע וגו׳ :

הפרשה השנית תספר בדרך כלל איך עזבו בני ישראל את ה׳ פעמים רבות ומה שבא עליהם מהעונש ׳ ובפרט מה שעשו כאשר הקים השם לשופט עתניאל בן קנז ·

תחלת

א׳ א׳ מלכי׳ א׳ ב׳ כה״

בספ׳ כי׳ י״ב עו״

2011 Ministerio de Cultura

תחלת הפרשה ויעשו בני ישראל את הרע וגו׳ ׳ עד ודבורה אשה נביאה וגו׳:

הפרשה השלישית בנבואת דבורה ומלחמת ברק עם סיסרא ותשועת ה׳ שהושיעם ונתן אויביהם לחרב ׳ והשירה שעשתה דבורה על אותה תשועה · תחלת הפרשה ודבורה אשה נביאה ׳ עד ויעשו בני ישראל וגו׳:

הפרשה הרביעית בעניני גדעון קודם מלחמותיו ׳ ר״ל במה שדבר אליו המלאך ובמה שעשה במזבח הבעל ובנסי הגזה אשר נעשו אליו · תחלת הפרשה ויעשו בני ישראל וגו׳ ׳ עד וישכם ירובעל וגו׳:

הפרשה החמשית במלחמות גדעון עם המדינים ׳ ובמה שעשה לשרי סכות ולאנשי פנואל והתשועות העצומו׳ שבאו על ידו עד יום מותו · תחלת הפרשה וישכם ירובעל ׳ עד ויהי כאשר מת גדעון וגו׳:

הפרשה הששית בעניני בני גדעון אשר מתו ׳ ואבימלך אשר נשתרר ודברי יותם ומשליו על זה ׳ ומלחמת אבימלך עם בעלי שכם עד יום מותו ׳ וענין תולע בן פואה ויאיר הגלעדי ששפטו אחריו · תחלת הפרשה ויהי כאשר מת גדעון וגו׳ ׳ עד ויוסיפו בני ישראל וגו׳:

הפרשה השביעית בעניני יפתח עם בני עמון ועם בתו מאשר נדר ועם בני אפרים שנלחמו עמו וענין אבצן השופט · תחלת הפרשה ויספו בני ישראל וגו׳ ׳ עד ויהי איש אחד מצרעה:

הפרשה השמינית במראה שראו מנוח ואשתו ודברי המלאך אליה׳ ואיך היתה׳ הולדת שמשון בדרך כם · תחלת הפרשה ויהי איש אחד מצרעה וגו׳ ׳ עד וירד שמשון וגו׳:

הפרשה התשיעית במלחמות שמשון עם פלשתים ומעשיו כלם הנפלאים אשר עשה בימיו עד יום מותו · תחלת הפרשה וירד שמשון וגו׳ ׳ עד ויהי איש אחד מהר וגו׳:

הפרשה העשירית בספור הפסל אשר היה ראשונה בבית מיכה עם האיש הלוי אשר היה לו לכהן ׳ ואיך אחר כך בני דן לקחו את לשם וגנבו את הפסל מבית מיכה והושיבוהו שם · תחלת הפרשה ויהי איש אחד מהר וגו׳ ׳ עד ויהי בימים ההם וגו׳:

הפרשה ה״א בספור ענין פלגש בגבעה ׳ איך קרה העון והמלחמות שנלחמו ישראל עליו · תחלת הפרשה ויהי בימים ההם ומלך אין בישראל ׳ עד ואיש ישראל נשבע במצפה וגו׳:

הפרשה ה״יב במה שעשו ישראל לאנשי יבש גלעד על אשר לא באו למלחמה ׳ ואיך נתנו נשים לבני בנימן מבנות יבש גלעד ומבנות שילה שחטפו להם · תחלת הפרשה ואיש ישראל נשבע במצפה וגו׳ ׳ עד סוף הספר:

הפרשה הראשונה תספר המלחמות שעשו השבטים אחר מות יהושע והארצות אשר כבשו ואשר נשארו מהכבש · תחלתה ויהי אחרי מות יהושע וגומ׳ ׳ עד ויעשו בני ישראל הרע ׳ והנה שאלתי בפרשה הזאת שש שאלות:

השאלה הראשונה אם היתה הכוונ׳ לזכור כאן המלחמות שעשו בני יהוד׳ אחרי מות יהוש׳ ׳ כמו שספר מאדני בזק ומארצו ׳ אם כן מה ראה לזכור כאן אחריו מלחמות חברון ודביר וענין עכסה בת כלב ? והנה לכידת חברון ודביר נזכרו שתי פעמי׳ אחרות בספר יהושע ׳ ובפעם הראשונה יחסם אל יהושע ואל כל ישראל ׳ ובשנית יחסם אל כלב ואל עתניאל אחיו לבד ׳ ולמה אם כן חזר לזכרם בכאן פעם שלישית ויחסם אל בני יהודה כלם ׳ וזכר שנית ענין עכסה ?

השאלה השנית במה שאמר אחר זה ויתנו לכלב את חברון כאשר דבר משה ׳ ויורש משם את שלשה בני הענק ׳ ונזכר זה אם כן פעם רביעית ללא צורך · וגם יקשה אמרו ויתנו לכלב ׳ כי הנה יהושע הוא היה אשר נתן חברון לכלב לא בני יהודה הנזכרים הנה ׳ כי לא היה עדין להם נחל׳ בארץ כאשר נתן חברון לכלב ביד יהושע על פי ה׳:

השאלה השלישית במה שאמר הנה ואת היבוסי יושב ירושלם לא הורישו בני בנימן וגו׳ · ויקשה זה מאד משלשה פנים · האחד מאשר בספר יהושע בנחלת בני יהודה בסופה * אמ׳ ואת היבוסי יושב ירושלם לא יכלו בני יהודה להורישם וגו׳ ׳ ואם כבר נזכר שמה שלא הורישו את היבוסי מירושלם למה נכפל כאן ספורו שנית ? הפן השני מהקושי הוא ששם בספר יהושע ייחס הכתוב הדבר הזה (ר״ל שלא הורישו את היבוסי מירושלם) לבני יהודה וכאן מייחס אותו לבנימן · הפן השלישי מהקושי הוא שלמעלה נזכר וילחמו בני יהודה בירושלם וילכדו אותה וגומ׳ ׳ ואם כבר לכדוה וישרפוה באש ׳ איך אמר אחריו ואת היבוסי יושב ירושלם לא הורישו בני בנימן וישב היבוסי בירושלם ? וכל שכן שיקשה זה לדעת ר״ק ׳ שאומר שירושלם לכד יהושע מאשר מצא מלך ירושלם בתוך המלכי׳ אשר הרג יהושע ׳ מה שהוא בלתי מחוייב:

השאלה הרביעית למה זכר בכאן הארצות אשר לא הורישו אותם השבטים ? והנה כוונת הספר הזה והתחלתו היה לספר הארצות אשר כבשו ולא הארצות אשר נשארו מהכבש ׳ וכל שכן שבספר יהושע נזכר * זאת הארץ הנשארת ׳ ואם שמה נזכרו בכלל למה הוסיף לזכרם הנה בפרט ?

השאלה החמשית במה שספר שעלה מלאך ה׳ מן הגלגל אל הבוכים וספר אחריו מיתת יהושע ׳ ויקשה איך בא מלאך ה׳ (שאח״ז״ל שהיה נביא) בימי יהושע להוכיח את העם בהיות יהושע נביא לה׳ ? ובימיו עבדו ישראל את ה׳ ולא כרתו ברית ליושבי הארץ ׳ ולמה אם בן הוכיחם על מה שלא עשו ? ואם נאמר שבא אחרי מות יהושע ׳ יקשה אם כן למה זכרו הכתוב בכאן קודם ספור מיתתו ׳ ועל איזה עון הוכיחם ?

השאלה הששית בפסוקים שבאו בסוף זאת הפרשה ׳ וישלח יהושע את העם וגו׳ ׳ ויעבדו העם וגו׳ ׳ וימת יהושע בן נון וגו׳ ׳ ויקברו אותו וגו׳ ׳ והפסוקים האלה עצמם נזכרו בסוף ספר יהושע מלה במלה ׳ ולמה א״כ נכפלו כאן ? כל שכן אחרי שהתחיל הפרשה ויהי אחרי מות יהושע וזכר מיד הדברי׳ שקרו אחרי מותו ׳ ואחריהם חזר לספר הדברים שקרו בימיו ושנזכרו בספרו:

והנני מפרש הפסוקים באופן יותרו השאלות כלם:

פי׳ י״ג ט

תנחומא ריש פר׳ שלח לך

פי׳ טו׳ כג

א

א

(א) ויהי אחרי מות יהושע · זכר שאחרי מות יהושע שאלו ישראל ביי׳ (והוא באורי׳ ותומים) לאמר מי יעלה לנו בתחלה להלחם בכנעני · וראוי שנדע מה היה ענין זאת השאלה ׳ כי בהיות הארץ נחלקת היה ראוי שכל שבט ושבט ילחם מלחמותיו ׳ ולמה יהיה אחד מהם עולה תחלה כי אם היה כל אחד במחוזו ? גם שבזה ירפו ידי האויבים בראותם שמכל צד אימות מות נפלו עליהם · גם ראוי שנדע עוד האם בימי יהושע היו שואלים

[א] וַיְהִי אַחֲרֵי מוֹת יְהוֹשֻׁעַ וַיִּשְׁאֲלוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בַּיהוָה לֵאמֹר מִי־יַעֲלֶה־לָּנוּ אֶל־הַכְּנַעֲנִי

[ב] בַּתְּחִלָּה לְהִלָּחֶם בּוֹ׃ וַיֹּאמֶר יְהוָה יְהוּדָה יַעֲלֶה הִנֵּה נָתַתִּי אֶת־הָאָרֶץ

2011 Ministerio de Cultura

היו עולים ישראל בקורים ותומים? מאחר שאמר כאן ויהי לאחרי מות יהושע ויאלו בני ישראל ה', ויורה שקודם מיתה לא היו עולים ה'. ולרשעתה למדנו שהיה תכלית העלה מי יעלה לנו במלחמה תחלה, לפי שהמלחמה הרשעתה היה שורר גדול לאחר המלכות, כי כלהיות [נ] בידו: וַיֹּאמֶר יְהוּדָה לְשִׁמְעוֹן אָחִיו עֲלֵה יהושע מת הנה לא ילחם אִתִּי בְגֹרָלִי וְנִלָּחֲמָה בַּכְּנַעֲנִי וְהָלַכְתִּי יִשראל ויהיה מנוח מהלוכי, גַם־אֲנִי אִתְּךָ בְּגוֹרָלֶךָ וַיֵּלֶךְ אִתּוֹ יאמרו כלם אסר כלס מעליהי, שִׁמְעוֹן: [ל] וַיַּעַל יְהוּדָה וַיִּתֵּן יְהוָה ויתחזקו למלחם בישראל, אֶת־הַכְּנַעֲנִי וְהַפְּרִזִּי בְּיָדָם וַיַּכּוּם מה שלח יהיה ברקותם גם בְּבֶזֶק עֲשֶׂרֶת אֲלָפִים אִישׁ: [מ] וַיִּמְצְאוּ אֶת־ לאחרי מות יהושע ישראל אֲדֹנִי בֶזֶק בְּבֶזֶק וַיִּלָּחֲמוּ בּוֹ וַיַּכּוּ אֶת־ יכלו לותם ויעבו נבורות הַכְּנַעֲנִי וְאֶת־הַפְּרִזִּי: [נ] וַיִּנָּס אֲדֹנִי בֶזֶק כירתי קל"ו ומסכיזה שלנו מי וַיִּרְדְּפוּ אַחֲרָיו וַיֹּאחֲזוּ אֹתוֹ וַיְקַצְּצוּ אֶת־ יעלה למו בתחלה על הכנעני בְּהֹנוֹת יָדָיו וְרַגְלָיו: [ס] וַיֹּאמֶר אֲדֹנִי־ להלחם בו? ולכן היתה התפוצ בֶזֶק שִׁבְעִים מְלָכִים בְּהֹנוֹת יְדֵיהֶם (כ) יהודה יעלה, לל שבחר ה' וְרַגְלֵיהֶם מְקֻצָּצִים הָיוּ מְלַקְּטִים תַּחַת שלחם יהודה ברשעתם וזה שֻׁלְחָנִי כַּאֲשֶׁר עָשִׂיתִי כֵּן שִׁלַּם־לִי להפקי בגבורתיו הגוי כלס. אֱלֹהִים וַיְבִיאֻהוּ יְרוּשָׁלַ‍ִם וַיָּמָת שָׁם: ולזכות הגלגל כתב גם בימי [פ] וַיִּלָּחֲמוּ בְנֵי־יְהוּדָה בִּירוּשָׁלַ‍ִם וַיִּלְכְּדוּ יהוי שלו בחורים ותומים, אוֹתָהּ וַיַּכּוּהָ לְפִי־חָרֶב וְאֶת־הָעִיר ובכן זכר שלקרי מות יהושע שִׁלְּחוּ בָאֵשׁ: [צ] וְאַחַר יָרְדוּ בְּנֵי יְהוּדָה לְהִלָּחֵם בַּכְּנַעֲנִי יֹשֵׁב הָהָר וְהַנֶּגֶב כלומר לגזול על זה. ודעתי וְהַשְּׁפֵלָה: [ק] וַיֵּלֶךְ יְהוּדָה אֶל־הַכְּנַעֲנִי שעם היות שהל"ת לאחר למ' הַיּוֹשֵׁב בְּחֶבְרוֹן וְשֵׁם־חֶבְרוֹן לְפָנִים קִרְיַת אַרְבַּע וַיַּכּוּ אֶת־שֵׁשַׁי וְאֶת־אֲחִימַן בשלח יהושע * ולפני לעזר וְאֶת־תַּלְמָי: [ר] וַיֵּלֶךְ מִשָּׁם אֶל־יוֹשְׁבֵי הכהן יעמוד וגו', הנה לאחרי כן דְּבִיר וְשֵׁם־דְּבִיר לְפָנִים קִרְיַת־סֵפֶר: להגדילו בעיני העם בת [ש] וַיֹּאמֶר כָּלֵב אֲשֶׁר־יַכֶּה אֶת־קִרְיַת־סֵפֶר כבותו מלת ה' מן השמים, וְלָכְדָהּ וְנָתַתִּי לוֹ אֶת־עַכְסָה בִתִּי ולכן תמיד פעמים רבות לְאִשָּׁה: [ת] וַיִּלְכְּדָהּ עָתְנִיאֵל בֶּן־קְנַז אֲחִי ויאמר ה' אל יהושע, כי תמיד כָּלֵב הַקָּטֹן מִמֶּנּוּ וַיִּתֶּן־לוֹ אֶת־עַכְסָה בת אליו הדבור ולא הנטרך לעמוד לפני אלעזר, ואולי בעבור זה לאחר לאחרי שיעד ולפני לאלעזר הכהן יעמוד וגו', על פיו יצאו ועל פיו יבאו, וזה על יהושע לאמרו, כלומר עם היות שהוא יגיע למעלת שלמות כל כך שעל פיו מבלי לאלעזר יצאו ועל פיו [ת] יבאו, הנה יטרכו עוד לשאול לכהן, ולכן לאחרי מותו זכר הכתוב שנשלו בני ישראל בי', כי לא היה להם נביא שתשובתו הנבואה, ולכן (נ) נטרכו לשאלת האורים והתומים: ומפר שאמר יהודה לשמעון אחיו עלה אתי בגורלי ונלחמה וגו', לל שיעלה אתו להלחם עם הלויבי' היושבים בגורלו בחרן שלא נכנסה עדין, ושהוא גם כן יעלה עמו בגורלו להלחם עם הלויבים היושבים בגורלו בחרן שמעון: והנה לאמר זה יהודה לשמעון ולא לזולתו מהשבטים, לפי שהיה ביניהם לתנה רבה וגם להיותם שכנים בקרבותם, כמו שאמר * ויהי כחלתם בתוך נחלת בני יהושע י"ט ק' יהודה. וזכר שהלך יהוד' עמו ויכו בלויבים מכה רבה, (ד) ויכו בעיר הנקרא בזק עשרת אלפי איש: והנה לאמר עוד (ה) וימצאו את אדוני בזק בבזק וילחמו בו ויכו את הכנעני ואת הפריזי, וירצה מוסר לאמרו פעם שנית ויכו את הכנעני וגו', לפל לאחוז שזכר לאחוז שהכו בבזק עשרת אלפים איש בכלל, ואחר כך פירש איך קרה זה באומרו שמצאו אדוני בזק וגם (ו) שנלחמו עמו והכו את הכנעני והפריזי. והמלך בחולשת לבבו כפ וירדפו אחריו ויקצצו את בהונות ידיו ורגליו. והיה זה מבלי לפי שבהיותו מלך לא היה רצוי שיהיה

(ג) לשמעון אחיו עלה אתי בגורלי ונלחמה וגו', לל שיעלה אתו להלחם עם הלויבי' היושבים בגורלו בחרן שלא נכנסה עדין, ושהוא גם כן יעלה עמו בגורלו להלחם עם הלויבים היושבים בגורלו בחרן שמעון: והנה לאמר זה יהודה לשמעון ולא לזולתו מהשבטים, לפי שהיה ביניהם לתנה רבה וגם להיותם שכנים בקרבותם, כמו שאמר * ויהי כחלתם בתוך נחלת בני יהושע י"ט ק' יהודה. וזכר שהלך יהוד' עמו ויכו בלויבים מכה רבה, (ד) ויכו בעיר הנקרא בזק עשרת אלפי איש: והנה לאמר עוד (ה) וימצאו את אדוני בזק בבזק וילחמו בו ויכו את הכנעני ואת הפריזי, וירצה מוסר לאמרו פעם שנית ויכו את הכנעני וגו', לאחר שזכר לאחוז שהכו בבזק עשרת אלפים איש בכלל, ואחר כך פירש איך קרה זה באומרו שמצאו אדוני בזק וגם (ו) שנלחמו עמו והכו את הכנעני והפריזי. והמלך בחולשת לבבו כפ וירדפו אחריו ויקצצו את בהונות ידיו ורגליו. והיה זה מבלי לפי שבהיותו מלך לא היה רצוי שיהיה

(ז) מן מחלקות, ומוטב שיהיו בחלוקים שחרוה חיים בזויים ומנודפים בחבדת מלכותו וכל לאר לו, ולכן בעבור שכם ולא בלאם, קללו ירה על שאול לבן בלאם ולא עשה בהם נבורה, ורגליו על לאר בם בבסם, וגם הים זה מהבחת (ז) בלל ית' בידי לתת לו נמול ידיו בחוב עשה ליהר המלכי, כמו שעשה והוא לאמרו יהושע בלאם ויחלפם בסם, כי מבני ירושלם ויחת בסם, כי מבני יהודה היה, ולכן ספר מיד לכידת ירושלם, וזה על דעת רלק והוא רחוק לגלי, לפי שלא נזכר בספ' יהוש' לכידת ירושלם. ויותר נכון שאמר שעדין לא נלכדה ולא נכבש, ושהכיאוהו בני יהודה עמהם ירושלם לאחר תיו בחי' להלחם בם, כמ"ש מיד וילחמו בני יהודה בירושלם וגו', ובהיותו עמהם שם נלחמה את במחכיהם, ומכחתי לר"ש יפרשהו כן, לאמר ויביאוהו ירושלם שהלכו משם להלחם עם ירושלם:

(ח) וילחמו בני יהודה בירושל' וגו', הנה לם לאחר שהלכדה ירושלם בימי יהוש', יזכיר הכתו' כל מה שעשתה שם בלכידת ירושלם לאחרון ואחרין ביושבי ההר והנגב ושפלה ופרע ענין קברון שהי' בהר ודביר לקבל היותר גדולה הוא שלחמת ירושלם שזכר בכאן היתי לאחרי מלחמ' בזק, ושבני יהודה עלו עליה וילכדוה: ולאחרי זה (ט) ספר שירדו בני יהודה לכלת' בכנעני יושב ההר וגו', וזכר כל זה להגיד שבני יהודה הלליחו במלחמותיהם כמ"ש הלל ית' הנה נתתי הארץ בידו: ולאחרי שזכר לאחרי (י, יא) זה מלחמות חברון ודביר שהיה בימי יהושע (כמו שזכר שם, ולא כמו שחשב ללבנ שכלכדו לאחרי מות יהושע) היה לפי שספר יהושע יוחל לספר בו המלחמות בכלל שנעשו בימיו ולייכם לבבודו, ועתה בספר הזה יספר המלחמות שעשו השבטים בפרט, וזכר הנה מה שעשה שבט יהוד' ולכן הביא מה שעשה ג"כ בימי יהושע, כי לבידת חברון עם היות שכלב עשאו הנה עזרוהו בני יהודה בלבידתו כי הוא היה בזיקם, ואחר היתה הכוונה במקום הזה לספר המלחמות שעשו בני יהודה בתיכם לליהם כלם החלות והיחות, (יב) ולזה נב נזכר ענין דביר מתיחס לשבט יהוד' ומה שעשה כלב בלבידתו שבדר לתת בתו עכסה לאשה למי שילכדה, ל"ל למי שיכנס בתוכה רחלוב' ושכן עזרו, כי בהיו' עתניאל הוא אחד לבדה רחלוכה נתן לו את בתו, ונם לאחרי כחולים הוכיח על מה שנתן לה בעת הביחולין, וזה לורך כל הספור הזה, והפכוקים כבר ביארתי לותם בספר יהושע *, והותרה מ' טו' ו וזה העלה הרחלוכה:

ובני

(יז) **ובני קיני** חתן משה וגו׳ • זכר הכתוב שבני קיני (והוא יתרו שהיה חתן משה) עלו מעיר התמרים שהיה ממוך ליריחו, כמו שאמר * נקעת יריחו עיר התמרים, והכה אמר וילך ויצב בלשון יקיד על הקיני שזכו, שכשם שקראו בחותו שם, כן על הרקיע והגדול שבהם כדברי הלדקי והברקה שהם היו שם עם הכנעניים ועתה עלו משם ובאו לשבת עם בני יהודה, ועכין הכתובים יורה כי היו שוכני אהלים וחיים יושבי עיר, ולכן היו נוסעי׳ ומעתיקי׳ מקו׳ תקנותם ממקום אל מקום, כמו שעוד היום עושי׳ הערביי׳ ההולכי׳ בשדה עם מקניהם וקניניהם, ופעמים יתחכו למלך אחר ויבאו בארצו ואחרי כן יבאו משם ויבאו בארץ אחרת, ואלה הם מבני רבב שנזכרו בספר * ירמיהו שנתן להם חניהם לא תבנו בית, כמו שאמר *המה הקינים הבאים מחמת לבני בית רכב וגו׳, ושם כאמר שהיו יושבי אהלים, וכן תמצא בימי שאול עמלק * כורו רדו מתוך עמלק פן אוכיחך עמו וגו׳. ואולי שגם עתה בני יהודה קראו אליהם גם לשלוש כמו שעשה שאול, והם שמעו אליהם ועלו מתוך הכנעני ובאו לשבת אחל עם בני יהודה. ומיד כשעלו מהכנעני הלך יהודי ושמעון אחיו ויכו את הכנעני יושב בצפת ויחרימו אותה וגומר, ולכד יהודה את עזה ואת גבולה וגומ׳, וקשור הפסוקים יורה שבני קיני עלו מעם הכנעניים שהיותם יודעים שבני יהודה היו רוצים להלחם גם, ולכן זכר שאחרי שעלו משם בעזתם המלחמה הזאת • ואולי שאחרי שיעלו בני ישראל כתבו עיר התמרים שהיה יריחו לבני קיני, ודרשו והיה הטוב ההוא לשבר ייטיב ה׳ לכו והישבנו לך זו דוגמה של יריחו, ושם הניחו׳ ובאו ללמוד תורה מעתניאל בן קנז הוא יעבץ • והנה זכר אחר זה שהיה ה׳ את יהודה ויורש את ההר, לל כי בעזרת הלקיש ירשו את כל ההר, אבל העמק לא הורישו, ווהו כי לא להורים את יושבי העמק כי רכב ברזל להם, רומה לומר שהיה ה׳ את יהודה להורים את ההר אבל לא היה ה׳ עמהם להורים את העמק, ואחרי כי רכב ברזל להם, פירושו אחלי ולא להורים את יושבי העמק ולא כי רכב ברזל להם, והיה אלת ולא מושבת עמהם ואחרת עמה, ויהיה כוונת המאמר שאעפי שהיה רכב ברזל להם (רומה לומר לכנעני) הנה לא במנעו מפני זה להכבד, כי אם מפני שלא היה ה׳ את יהודה, כי אין מעצור ביד מהם להושיע ברב או במעט • ואמנם למה לא היה עמהם העזר הלקי להורים את יושבי העמק, כתב יוכתן ותריבו את יתבי עורף בתר כן לקבו ולא יכילו לתרכת ית יתבי מישרף, הנה ייחס הדבר לפעמי בית יהודה שחטאו לל׳, ולכן לא היתה עמהם ההצלחה • והלבב כתב שלפי שהעמק היה בחלק שבני יהודה בחרו כן הוריטוס, כי הלל יתברך לא ייעד כי אם שיתן בחלת יהודה לפניהם לא בחלת שמעון • והלדק כתב שהכיחם הלי לבכות גם את ישראל, והוא בחמת הדעת היותר מתישב • ואומר אני שמפני זה רמה הלל יתברך שיבבזו ההר ולא יבבזו העמק, לפי שמבואר הוא שהיה גבורה גדולה לבידת ההר וירישתו מירישת העמק, והוא תמה שיורה שלא היה מבלתי יכולת ה׳, כי אם מהבבה שזכרתי • ולהכריח עוד שהיה זה לפי שלא בעזרו מאת הלל ית׳ לא מקולשתם לחוד, ויתבו לבלב את חברון (כ) כאשר דבר משה ויורש משם את שלשה בני הענק, לל לוך תאמרו שלא עלרו בח להלחם בישבי העמק כל בני יהודה? כי הנה לבלב כתבו (לל יהושע וכל ישראל ולא בני יהודה לבד) את חברון, והוא לבדו ירש את שלשה בני הענק, לל וכל שיובלו בני יהודה כלם להורים את יושבי העמק, אם לא שלא רצה הלל ית׳ מהבבות הזכרות • ועם זה התבאר למה כזכר זה בבאן והותרה השאלה השבית:

ואת הישובי יושב ירושלם (כא) וגו׳ • הבטן הללי שהיה ירושלם בימים ההם מקום גדול, ולזה כתה לשי שמקומו היה בירושלם ושמו יבוסי • ולא היתה עיר אחת מוקפת לבד, והיה מחלקת בני יהודה בלותו מקום ומחלקת בני בניימן גם כן בפלה בלותו מקום, כמו שבא בספר יהושע * ונלע יהושע הילף והיבוסי היל ירושלם, ולזה אמר בלן ביהול׳ ויבבדו אותה ויכו׳ לפי חרב ואת העיר שלחו באש, יורה שהעיר בלבד שלחו באש והמקום שהיה עוד הבוהו לפי חרב • והנה מה שזכר שבני יהודה בלחמו בירושלם וילבדוה וישרפו העיר באש, לין רלוי שיובן כי אם על החלק שהיה ליהול׳ בלותו מקום, ולא על חלק בניימן שהיה בו גם בן, ולבן זכר בלן זע׳ היות שעזו בני יהודה זה בחלק׳ הנה לא עזו בן בני בניימן, כי בחלק שלהם לא הורישו את היבוסי לבבל יושב בתוכ׳ • ולפשר עוד שבא׳ שעם היות שבני יהודה לבדו ירושל׳ (לל האחרן בלה ואת העיר בלבד שלחו באש) הנה בני בניימן לחרי בן בתבו מקו׳ ליבוסי שיתיישב בחלק׳ בחרן׳ ומפני זה לא זכר בבני בניימן דבר מלחמה בזה׳ כי אם שלא הורים מחלקו לשר היה בירושל׳ את היבוסי ויהי אם עם בני בניימן׳ וזהו מה שמלאנו שלחב היו יבוסים בירושלם • ועוד המבלר והוא בין היה חוק מלד ולא עלרו בח לא בני יהודה ולא בני בניימן לבבוש לותו ובשאר עד ימי דוד שבבשו ובקרא על שמו־הנה התבאר מזה שלין הפסו׳הזה בבפל מאה שבא בספר יהושע׳ושם דבר מבני יהול׳ שלא בבשו בימי יהושע׳ובלן זכר שבבשו לותה׳ וגם בן שלין דבר מבני בניימן מאה שעשו בחלק׳, והתבאר גם בן זה לא יסתור מה שנזכר למעל׳ מלשר לבלו בני יהול׳ לת

שופטים א

(כג) ויעלו בית יוסף גם הם׳ וכי שבטו שבני יהודה הצתלנו
בעלמה ועלתה בידם׳ ככה בית יוסף
מכשה וחפרים עלו גם המה ביתאל׳ ושליה החל׳ית עמהם׳
ושלחו לפניהם שומרים לגלות להם יפה פיה מן העיר׳
(כד) ושמותם השומרים (שהיו מבית
יוסף) ראו איש יוצא מן העיר
ויאמרו לו הראנו נא מבוא
(כה) העיר וגו׳ והיה בשבבו
שהיו בחים לשלום (כי לא
ראה רק השומרי׳) הראם את
מבוא העיר ולו בא העם
לחריב׳ כי נקבו לדעת
מבוא העיר הנסתר לא שער
(כו) מבוא העיר: והנה זכר
שעלו את הנים ואת משפחתו
בשלום שכר עבודתו׳ והלך
ארץ החתים ויבן עיר ויקרא
שמה לוז וגו׳ וכפר זה לבדו
כשתבע בשותו לוז בחזקנו
ברחצ׳כ יט שהיה ביתאל׳ עד׳ * ואולם
לוז שם העיר לראשונה׳ לכן
אמר שהיא לוז לחרת שעשה
סומה פט אותו הנים שילך משם׳ ונקל
דף מ״ו ע״ב זכרו דברים רבים בלוז הזה
והוא דרך ארם:
(כז) ולא הוריש מנשה את בית
שאן וגו׳ זכר שבטו
שבית יוסף מכשה וחפרים
עשו מלחמה את ביתאל
ונלקחה בידם׳ גם כן כתרשלו
בכבישת ארבות רבות שהיה
להם לכבוש׳ וכן׳ ולא הוריש
מנשה את בית שאן ובנותיה
(כח) וגו׳: ואמר בכוף הדברים
ויהי כי חזק ישראל ויתן את
הכנעני למס והוריש לא
הורישו׳ לגמרי עם היות ישראל
חזק להוריש תוכיחו ויוכל
לעזור את מנשה׳ הנה מכת׳
עלמו לא רצה להוריש
וכתפיים לחמלת המס׳ ויהיה
אמרו ויתן את הכנעני למס
(כט) יחזור למנשה הנוכר: ואחרי
שזכר ממנשה זכר מאפרים
גנב לא הוריש את הכנעני
היושב בגזר׳ ולא זכר בזה
שעשו למס אבל כרשה שיצב
(ל) עם בברית שלום: וכן זכר
מזבולון שלא הוריש את יושבי
קטרון ואת יושבי נהלל׳ אבל
יצב הכנעני בקרבו ויהיו
(לא) למס: וכן הודיע משבט אשר
שלא הוריש ערים רבות על
שהיו התושבים רגיש ממש׳
(לב) ולזה אמר ויצב האשרי בקרב
הכנעני יושבי הארץ׳ כי
לא יצב הכנעני בקרב ישראל כגרים היושבים בתוך לדושי
הארץ׳ אבל היה בהפך שהאשרי הוא היה היושב בתוך
הכנעני והכנעני היה נייחוד יושבי הארץ ולדושיה׳ והיה
הסבה בכל זה כי לא הוריש את הכנעני בתחלה כשהיה יכלו

(כג) וַיַּעֲלוּ בֵּית יוֹסֵף גַּם הֵם׳ וְכִי שִׁבְטוֹ שֶׁבְּנֵי יְהוּדָה הִצְתַּלְּטוּ
בְּמַלְחָמָה וְעָלְתָה בְיָדָם׳ כָּכָה בֵּית יוֹסֵף
מִכְשָׁה וְחֻפְרִים עָלוּ גַּם הֵמָּה בִּיתְאֵל׳ וְהָיָה הַחֵל׳ית עִמָּהֶם׳
וְשָׁלְחוּ לִפְנֵיהֶם שׁוֹמְרִים לְגַלּוֹת לָהֶם יָפֶה פִּיָּה מִן הָעִיר׳
(כד) וְשֵׁמוֹת הַשּׁוֹמְרִים (שֶׁהָיוּ מִבֵּית
יוֹסֵף) רָאוּ אִישׁ יוֹצֵא מִן הָעִיר
וַיֹּאמְרוּ לוֹ הַרְאֵנוּ נָא אֶת מְבוֹא
(כה) הָעִיר וְגוֹ׳ וְהֵם בִּקְשׁוּ
שֶׁיִּהְיוּ בָּהֶם לְשָׁלוֹם (כִּי לֹא
רָאָה רַק הַשּׁוֹמְרִי׳) הֹרָאָם אֶת
מְבוֹא הָעִיר וְלֹא בָּא הָעָם
לְחָרְבָהּ׳ כִּי נִקְצוּ לְדַעַת
מְבוֹא הָעִיר הַנִּסְתָּר לָהּ שַׁעַר
(כו) מְבוֹא הָעִיר: וְהִנֵּה זָכַר
שֶׁשָּׁלְחוּ אֶת הָאִישׁ וְאֶת מִשְׁפַּחְתּוֹ
בְּשָׁלוֹם שָׁכַר עֲבוֹדָתוֹ׳ וַיֵּלֶךְ
אֶרֶץ הַחִתִּים וַיִּבֶן עִיר וַיִּקְרָא
שְׁמָהּ לוּז וגו׳ וְכִפֵּר זֶה לְכָל
כִּשְׁתָּבַע בְּפִיהֶם לוּז בְּחִזְקָנוֹ
בְּרַחֲצ׳כ יט שֶׁהִיא בֵּיתְאֵל׳ עד׳ * וְאוּלָם
לוּז שֵׁם הָעִיר לָרִאשׁוֹנָה׳ לָכֵן
אָמַר שֶׁהִיא לוּז לְאֶרֶךְ שֶׁעָשָׂה
סומה פט אוֹתוֹ הַנִּים שֶׁיֵּלֵךְ מִשָּׁם׳ וְקֹנֶה
דף מ״ו ע״ב זִכְרוֹ דְּבָרִים רַבִּים בְּלוּז הַזֹּאת
וְהוּא דֶּרֶךְ דֶּרֶם:
(כז) וְלֹא הוֹרִישׁ מְנַשֶּׁה אֶת בֵּית
שְׁאָן וגו׳ זָכַר שֶׁבְּטוֹ
שֶׁבֵּית יוֹסֵף מִכְשָׁה וְחֻפְרִים
עָשׂוּ מִלְחָמָה אֶת בִּיתְאֵל
וְנִלְקְחָה בְיָדָם׳ גַּם כֵּן כְּתַרְשְׁלוּ
בִּכְבִישַׁת אַרְבּוֹת רַבּוֹת שֶׁהָיָה
לָהֶם לִכְבּוֹשׁ׳ וְאָמַר׳ וְלֹא הוֹרִישׁ
מְנַשֶּׁה אֶת בֵּית שְׁאָן וּבְנוֹתֶיהָ
(כח) וגו׳: וְאָמַר בְּכוֹף הַדְּבָרִים
וַיְהִי כִּי חָזַק יִשְׂרָאֵל וַיָּשֶׂם אֶת
הַכְּנַעֲנִי לָמַס וְהוֹרֵישׁ לֹא
הוֹרִישׁוֹ׳ לֹא עַל הֱיוֹת יִשְׂרָאֵל
חָזָק לְהוֹרִישׁ תּוֹכִיחוּ וַיּוּכַל
לְעָזוֹר אֶת מְנַשֶּׁה׳ הִנֵּה מְכַת׳
עַלְמוֹ לֹא רָצָה לְהוֹרִישׁוֹ
וְכִתְפַיִם לְחֶמְלַת הַמַּס׳ וַיְהִי
אָמְרוֹ וַיָּשֶׂם אֶת הַכְּנַעֲנִי לָמַס
(כט) יְחֻזַּר לְמְנַשֶּׁה הַנּוֹכַר: וְאַחֲרֵי
שֶׁזָּכַר מִמְּנַשֶּׁה זָכַר מֵאֶפְרַיִם
גַּנֵּב לֹא הוֹרִישׁ אֶת הַכְּנַעֲנִי
הַיּוֹשֵׁב בְּגָזֶר׳ וְלֹא זָכַר כָּזֶה
שֶׁעָשׂוּ לָהֶם לְכָל כַּרְשָׁה שֶׁיָּצַב
(ל) עִם בִּבְרִית שָׁלוֹם: וְכֵן זָכַר
מִזְּבוּלוּן שֶׁלֹּא הוֹרִישׁ אֶת יוֹשְׁבֵי
קִטְרוֹן וְאֶת יוֹשְׁבֵי נַהֲלֹל׳ אֲבָל
יָצַב הַכְּנַעֲנִי בְּקִרְבּוֹ וַיִּהְיוּ
לָמַס: וְכֵן הוֹדִיעַ מִשֵּׁבֶט אָשֵׁר
(לא) שֶׁלֹּא הוֹרִישׁ עָרִים רַבּוֹת עַל
שֶׁהָיוּ הַתּוֹשְׁבִים רַגִּישׁ מֵהֶם׳
(לב) וְלָזֶה אָמַר וַיֵּשֶׁב הָאֲשֵׁרִי בְּקֶרֶב
הַכְּנַעֲנִי יוֹשְׁבֵי הָאָרֶץ׳ כִּי
לֹא יָצַב הַכְּנַעֲנִי בְּקֶרֶב יִשְׂרָאֵל כְּגָרִים הַיּוֹשְׁבִים בְּתוֹךְ לְדוֹשֵׁי
הָאָרֶץ׳ אֲבָל הָיָה בְּהֶפֶךְ שֶׁהָאֲשֵׁרִי הוּא הָיָה הַיּוֹשֵׁב בְּתוֹךְ
הַכְּנַעֲנִי וְהַכְּנַעֲנִי הָיָה נִיחוּד יוֹשְׁבֵי הָאָרֶץ וְלֹדוֹשֶׁיהָ׳ וְהָיָה
הַסִּבָּה בְּכָל זֶה כִּי לֹא הוֹרִישׁוּ אֶת הַכְּנַעֲנִי בַּתְּחִלָּה כְּשֶׁהָיָה יְכֹלוֹ

(כג) ויעלו בית יוסף גם הם׳ וכי שבטו שבני יהודה הצתלטו
בעלמה ועלתה בידם׳ ככה בית יוסף
מכשה וחפרים עלו גם המה ביתאל׳ וזהיה החל׳ית עמהם׳
ושלחו לפניהם שומרים לגלות להם יפה פיה מן העיר׳
(כד) ושמותם השומרים (שהיו מבית
יוסף) ראו איש יוצא מן העיר
ויאמרו לו הראנו נא מבוא
(כה) העיר וגו׳ והם בקשו
שיהיו בחיים לשלום (כי לא
ראה רק השומרי׳) הראם את
מבוא העיר ולו בא העם
לחריב׳ כי נקצו לדעת
מבוא העיר הנסתר לא שער
(כו) מבוא העיר: והנה זכר
שעלו את הנים ואת משפחתו
בשלום שכר עבודתו׳ והלך
ארץ החתים ויבן עיר ויקרא
שמה לוז וגו׳ וכפר זה לבדו
כשתבע בשותו לוז בחזקנו
ברחצ׳כ יט שהיא ביתאל׳ עד׳ * ואולם
לוז שם העיר לראשונה׳ לכן
אמר שהיא לוז לחרת שעשה
סומה פט אותו הנים שילך משם׳ ונקל
דף מ״ו ע״ב זכרו דברים רבים בלוז הזה
והוא דרך ארם:
(כז) ולא הוריש מנשה את בית
שאן וגו׳ זכר שבטו
שבית יוסף מכשה וחפרים
עשו מלחמה את ביתאל
ונלקחה בידם׳ גם כן כתרשלו
בכבישת ארבות רבות שהיה
להם לכבוש׳ וכתי׳ ולא הוריש
מנשה את בית שאן ובנותיה
(כח) וגו׳: ואמר בכוף הדברים
ויהי כי חזק ישראל ויתן את
הכנעני למס והוריש לא
הורישו׳ לגמרי עם היות ישראל
חזק להוריש תוכיחו ויוכל
לעזור את מנשה׳ הנה מכת׳
עלמו לא רצה להוריש
וכתפיים לחמלת המס׳ ויהיה
אמרו ויתן את הכנעני למס
(כט) יחזור למנשה הנוכר: ואחרי
שזכר ממנשה זכר מאפרים
גנב לא הוריש את הכנעני
היושב בגזר׳ ולא זכר בזה
שעשו למס אבל כרשה שיצב
(ל) עם בברית שלום: וכן זכר
מזבולון שלא הוריש את יושבי
קטרון ואת יושבי נהלל׳ אבל
יצב הכנעני בקרבו ויהיו
(לא) למס: וכן הודיע משבט אשר
שלא הוריש ערים רבות על
שהיו התושבים רגיש ממש׳
(לב) ולזה אמר ויצב האשרי בקרב
הכנעני יושבי הארץ׳ כי
לא יצב הכנעני בקרב ישראל כגרים היושבים בתוך לדושי
הארץ׳ אבל היה בהפך שהאשרי הוא היה היושב בתוך
הכנעני והכנעני היה נייחוד יושבי הארץ ולדושיה׳ והיה
הסבה בכל זה כי לא הוריש את הכנעני בתחלה כשהיה יכלו

(כג) וַיַּעֲלוּ בֵּית יוֹסֵף גַּם הֵם׳ וְכִי שִׁבְטוֹ שֶׁבְּנֵי יְהוּדָה הִצְתַּלְּטוּ
בְּמַלְחָמָה וְעָלְתָה בְיָדָם׳ כָּכָה בֵּית יוֹסֵף
מִכְשָׁה וְחֻפְרִים עָלוּ גַּם הֵמָּה בִּיתְאֵל׳ וְהָיָה הַחֵל׳ית עִמָּהֶם׳
וְשָׁלְחוּ לִפְנֵיהֶם שׁוֹמְרִים לְגַלּוֹת לָהֶם יָפֶה פִּיָּה מִן הָעִיר׳
(כד) וְשֵׁמוֹת הַשּׁוֹמְרִים (שֶׁהָיוּ מִבֵּית
יוֹסֵף) רָאוּ אִישׁ יוֹצֵא מִן הָעִיר
וַיֹּאמְרוּ לוֹ הַרְאֵנוּ נָא אֶת מְבוֹא
(כה) הָעִיר וְגוֹ׳ וְהֵם בִּקְשׁוּ
שֶׁיִּהְיוּ בָּהֶם לְשָׁלוֹם (כִּי לֹא
רָאָה רַק הַשּׁוֹמְרִי׳) הֹרָאָם אֶת
מְבוֹא הָעִיר וְלֹא בָּא הָעָם
לְחָרְבָהּ׳ כִּי נִקְצוּ לְדַעַת
מְבוֹא הָעִיר הַנִּסְתָּר לָהּ שַׁעַר
(כו) מְבוֹא הָעִיר: וְהִנֵּה זָכַר
שֶׁשָּׁלְחוּ אֶת הָאִישׁ וְאֶת מִשְׁפַּחְתּוֹ
בְּשָׁלוֹם שָׁכַר עֲבוֹדָתוֹ׳ וַיֵּלֶךְ
אֶרֶץ הַחִתִּים וַיִּבֶן עִיר וַיִּקְרָא
שְׁמָהּ לוּז וגו׳ וְכִפֵּר זֶה לְכָל
כִּשְׁתָּבַע בְּפִיהֶם לוּז בְּחִזְקָנוֹ
בְּרַחֲצ׳כ יט שֶׁהִיא בֵּיתְאֵל׳ עד׳ * וְאוּלָם
לוּז שֵׁם הָעִיר לָרִאשׁוֹנָה׳ לָכֵן
אָמַר שֶׁהִיא לוּז לְאֶרֶךְ שֶׁעָשָׂה
סומה פט אוֹתוֹ הַנִּים שֶׁיֵּלֵךְ מִשָּׁם׳ וְקֹנֶה
דף מ״ו ע״ב זִכְרוֹ דְּבָרִים רַבִּים בְּלוּז הַזֹּאת
וְהוּא דֶּרֶךְ דֶּרֶם:
(כז) וְלֹא הוֹרִישׁ מְנַשֶּׁה אֶת בֵּית
שְׁאָן וגו׳ זָכַר שֶׁבְּטוֹ
שֶׁבֵּית יוֹסֵף מִכְשָׁה וְחֻפְרִים
עָשׂוּ מִלְחָמָה אֶת בִּיתְאֵל
וְנִלְקְחָה בְיָדָם׳ גַּם כֵּן כְּתַרְשְׁלוּ
בִּכְבִישַׁת אַרְבּוֹת רַבּוֹת שֶׁהָיָה
לָהֶם לִכְבּוֹשׁ׳ וְאָמַר׳ וְלֹא הוֹרִישׁ
מְנַשֶּׁה אֶת בֵּית שְׁאָן וּבְנוֹתֶיהָ
(כח) וגו׳: וְאָמַר בְּכוֹף הַדְּבָרִים
וַיְהִי כִּי חָזַק יִשְׂרָאֵל וַיָּשֶׂם אֶת
הַכְּנַעֲנִי לָמַס וְהוֹרֵישׁ לֹא
הוֹרִישׁוֹ׳ לֹא עַל הֱיוֹת יִשְׂרָאֵל
חָזָק לְהוֹרִישׁ תּוֹכִיחוּ וַיּוּכַל
לְעָזוֹר אֶת מְנַשֶּׁה׳ הִנֵּה מְכַת׳
עַלְמוֹ לֹא רָצָה לְהוֹרִישׁוֹ
וְכִתְפַיִם לְחֶמְלַת הַמַּס׳ וַיְהִי
אָמְרוֹ וַיָּשֶׂם אֶת הַכְּנַעֲנִי לָמַס
(כט) יְחֻזַּר לְמְנַשֶּׁה הַנּוֹכַר: וְאַחֲרֵי
שֶׁזָּכַר מִמְּנַשֶּׁה זָכַר מֵאֶפְרַיִם
גַּנֵּב לֹא הוֹרִישׁ אֶת הַכְּנַעֲנִי
הַיּוֹשֵׁב בְּגָזֶר׳ וְלֹא זָכַר כָּזֶה
שֶׁעָשׂוּ לָהֶם לְכָל כַּרְשָׁה שֶׁיָּצַב
(ל) עִם בִּבְרִית שָׁלוֹם: וְכֵן זָכַר
מִזְּבוּלוּן שֶׁלֹּא הוֹרִישׁ אֶת יוֹשְׁבֵי
קִטְרוֹן וְאֶת יוֹשְׁבֵי נַהֲלֹל׳ אֲבָל
יָצַב הַכְּנַעֲנִי בְּקִרְבּוֹ וַיִּהְיוּ
לָמַס: וְכֵן הוֹדִיעַ מִשֵּׁבֶט אָשֵׁר
(לא) שֶׁלֹּא הוֹרִישׁ עָרִים רַבּוֹת עַל
שֶׁהָיוּ הַתּוֹשְׁבִים רַגִּישׁ מֵהֶם׳
(לב) וְלָזֶה אָמַר וַיֵּשֶׁב הָאֲשֵׁרִי בְּקֶרֶב
הַכְּנַעֲנִי יוֹשְׁבֵי הָאָרֶץ׳ כִּי
לֹא יָצַב הַכְּנַעֲנִי בְּקֶרֶב יִשְׂרָאֵל כְּגָרִים הַיּוֹשְׁבִים בְּתוֹךְ לְדוֹשֵׁי
הָאָרֶץ׳ אֲבָל הָיָה בְּהֶפֶךְ שֶׁהָאֲשֵׁרִי הוּא הָיָה הַיּוֹשֵׁב בְּתוֹךְ
הַכְּנַעֲנִי וְהַכְּנַעֲנִי הָיָה נִיחוּד יוֹשְׁבֵי הָאָרֶץ וְלֹדוֹשֶׁיהָ׳ וְהָיָה
הַסִּבָּה בְּכָל זֶה כִּי לֹא הוֹרִישׁוּ אֶת הַכְּנַעֲנִי בַּתְּחִלָּה כְּשֶׁהָיָה יְכֹלוֹ

להוריסם ולכן קמו עליהם: ומפתלי זכר שלח הוריש את (לג)
יושבי בית שמש ואת יושבי בית ענת׳ ויצב בקרב הכנעני
יושבי הארץ׳ ויושבי בית שמש ובית ענת היו להם למס׳
ירל׳ שיצב מפתלי בקרב הכנעני יושבי הארץ כי הם היו רבים
מפתלי׳ עם היות שיושבי
בית שמש ויושבי בית ענת
(אחיהם הכנעני זכר כי לפ
אחריס לכבוי הערים ההם)
היו למס לפתלי: וכן זכר (לד)
שלחן האמורי את דן בהיותו
בהר בחופן שלח בתו לרדת
אל העמק׳ ואחרי שנברה
ידו עליהם לשלח ירדו מהר
רמה עוד הכנעני לעלות להר
שהיה בו דן ולקחתו מידם׳ (לה)
וזהו ויואל האמורי לשבת בהר
חרס׳ כי אחר האמורי על
בני דן מעט מעט לגרשו׳
וכאשר רצו זה בני יוסף שהיו
ממושים עליהם ממנו על
אויב׳ בני דן וילחמו באמורי׳
ואז כבדה ידם על האמורי
ויהיו למס אבל עם כל זה לא
הוריסוס: ואמרו עוד ונבול (לו)
האמורי ממעלה עקרבים
וגו׳ יבנה שבזה היה גם כן
נבול האמורי אבל בני יוסף׳
אל שהיה למס נבול האמורי
ממעלה עקרבים לפי שלא
הוריסוס בני יוסף׳ והנה
היה תכלית כל הספורים
האלה להגיד׳ שאחר ישרא
שלמו מאת האל ית׳ מי יעלה
לנו בתחלה להלחם באמורי׳
אמר השם ית׳ יהודה יעלה
וכן היה שעלה והכניע השם
בידו׳ ויוסף שעלה גם כן
בלחה מלחמתו׳ אחר
השבטים לא עזו כן והניחו
את העמים בארצם להם
ברית שהיה בספק מה שמוס
האל ית׳׳ והיו אלה לשבים
בעיניהם ולצנינים בגדיהם
כמו שיזכור׳ הרי לך שהספור
הזה כלו הקדמת ענין ישראל
ופועליהם׳ כי כאשר רצו
להלחם היה ה׳ בלחם להם
ומשים בלחמו הכוכבים
ממסלותם היו נעורם׳ והמה
מרו ועלבו את רוח קדשו
וכרתו ברית את העמים אשר
אמר ה׳ להם׳ על שמפני זה
בא מלאך האלקים שיזכור
וכאשר רצו הרעות בלם׳ והותרה
בזה השלה הרביעית:

ב

(א) ויעל מלאך ה׳ מן הגלגל
וגו׳ ויעל מלאך ה׳

תרגם יונתן בן עוזיאל ומלאך בכיאה דיי׳ וזכרו חז״ל שהמלאך ו״ר פר״ק
הזה היה פינחס׳ ורוחה שבאה לו זאת הנבואה בגלגל׳ דף קכ״ה
ובאה לו למקום לתר שבקרבו אחב נוכים מפני זה המקום
שבכו בו בני ישראל להגידה אליהם׳ והיה מאמרו לעלה
אתכם

להוריסם וְלָכֵן קָמוּ עֲלֵיהֶם: וּמִפַּתְלִי זָכַר שֶׁלֹּא הוֹרִישׁ אֶת (לג)
יוֹשְׁבֵי בֵּית שֶׁמֶשׁ וְאֶת יוֹשְׁבֵי בֵּית עֲנָת׳ וַיֵּצֶב בְּקֶרֶב הַכְּנַעֲנִי
יוֹשְׁבֵי הָאָרֶץ׳ וְיוֹשְׁבֵי בֵּית שֶׁמֶשׁ וּבֵית עֲנָת הָיוּ לָהֶם לָמַס׳
יִרְאֶל׳ שֶׁיָּצַב מִפַּתְלִי בְּקֶרֶב הַכְּנַעֲנִי יוֹשְׁבֵי הָאָרֶץ כִּי הֵם הָיוּ רַבִּים
מִפַּתְלִי׳ עִם הֱיוֹת שֶׁיּוֹשְׁבֵי
בֵּית שֶׁמֶשׁ וְיוֹשְׁבֵי בֵּית עֲנָת
(אֲחִיהֶם הַכְּנַעֲנִי זָכַר כִּי לָהֶם
אָחְרִיסוּ לִכְבּוֹשׁ הֶעָרִים הָהֵם)
הָיוּ לָמַס לְמִפַּתְלִי: וְכֵן זָכַר (לד)
שֶׁלֹּחַן הָאֱמוֹרִי אֶת דָּן בִּהְיוֹתוֹ
בָּהָר בַּחוֹפֶן שֶׁלַּח בִּתּוֹ לָרֶדֶת
אֶל הָעֵמֶק׳ וְאַחֲרֵי שֶׁנִּגְבְּרָה
יָדוֹ עֲלֵיהֶם לְשַׁלַּח יָרְדוּ מֵהָהָר
רָמָה עוֹד הַכְּנַעֲנִי לַעֲלוֹת לְהַר
שֶׁהָיָה בּוֹ דָּן וְלָקְחָתוּ מִיָּדָם׳ (לה)
וְזֶהוּ וַיּוֹאֶל הָאֱמוֹרִי לָשֶׁבֶת בְּהַר חֶרֶס׳ כִּי אַחַר הָאֱמוֹרִי עַל
בְּנֵי דָן מְעַט מְעַט לְגָרְשָׁם׳
וְכַאֲשֶׁר רָצוּ זֶה בְּנֵי יוֹסֵף שֶׁהָיוּ
מְמֻשִּׁים עֲלֵיהֶם מָמְנוּ עַל
אוֹיֵב׳ בְּנֵי דָן וַיִּלָּחֲמוּ בָּאֱמוֹרִי׳
וְאָז כָּבְדָה יָדָם עַל הָאֱמוֹרִי
וַיִּהְיוּ לָמַס אֲבָל עִם כָּל זֶה לֹא
הוֹרִישׁוּם: וְאָמַר עוֹד וּנְבוּל (לו)
הָאֱמוֹרִי מִמַּעֲלֵה עַקְרַבִּים
וגו׳ יָבְנֶה שֶׁבָּזֶה הָיָה גַּם כֵּן
נְבוּל הָאֱמוֹרִי מִכָּל בְּנֵי יוֹסֵף׳
עַל שֶׁהָיָה לָמַס נְבוּל הָאֱמוֹרִי
מִמַּעֲלֵה עַקְרַבִּים לְפִי שֶׁלֹּא
הוֹרִישׁוּם בְּנֵי יוֹסֵף׳ וְהִנֵּה
הָיָה תַּכְלִית כָּל הַסִּפּוּרִים
הָאֵלֶּה לְהַגִּיד׳ שֶׁאַחַר יִשְׂרָאֵל
שֶׁלֹּא מֵאֵת הָאֵל ית׳ מִי יַעֲלֶה
לָנוּ בַּתְּחִלָּה לְהִלָּחֵם בָּאֱמוֹרִי׳
אָמַר הַשֵּׁם ית׳ יְהוּדָה יַעֲלֶה
וְכֵן הָיָה שֶׁעָלָה וְהִכְנִיעַ הַשֵּׁם
בְּיָדוֹ׳ וְיוֹסֵף שֶׁעָלָה גַּם כֵּן
בְּלָחֲה מִלְחַמְתּוֹ׳ אַחַר
הַשְּׁבָטִים לֹא עָזּוּ כֵן וְהִנִּיחוּ
אֶת הָעַמִּים בְּאַרְצָם לָהֶם
בְּרִית שֶׁהָיָה בְּסָפֵק מַה שֶּׁמּוֹס
הָאֵל ית׳׳ וְהָיוּ אֵלֶּה לְשֹׂכִים
בְּעֵינֵיהֶם וְלַצִּנִּים בְּגִדֵּיהֶם
כְּמוֹ שֶׁיִּזְכּוֹר׳ הֲרֵי לָךְ שֶׁהַסִּפּוּר
הַזֶּה כֻּלּוֹ הַקְדָּמַת עִנְיַן יִשְׂרָאֵל
וּפְעָלֵיהֶם׳ כִּי כַּאֲשֶׁר רָצוּ
לְהִלָּחֵם הָיָה ה׳ נִלְחָם לָהֶם
וּמְשִׂים כַּלְמוֹ הַכּוֹכָבִים
מִמְּסִלּוֹתָם הָיוּ נְעוֹרָם׳ וְהֵמָּה
מָרוּ וְעִצְּבוּ אֶת רוּחַ קָדְשׁוֹ
וְכָרְתוּ בְּרִית אֶת הָעַמִּים אֲשֶׁר
אָמַר ה׳ לָהֶם׳ עַל שֶׁמִּפְּנֵי זֶה
בָּא מַלְאַךְ הָאֱלֹקִים שֶׁיִּזְכּוֹר
וְכַאֲשֶׁר רָצוּ הָרָעוֹת כֻּלָּם׳ וְהוֹתְרָה
בָּזֶה הַתְּלָה הָרְבִיעִית:

ב

(א) וַיַּעַל מַלְאַךְ ה׳ מִן הַגִּלְגָּל
וגו׳ וַיַּעַל מַלְאַךְ ה׳

תרגם יונתן בן עוזיאל ומלאך בכיאה דיי׳ וזכרו חז״ל שהמלאך ו״ר פר״ק
הזה היה פינחס׳ ורוחה שבאה לו זאת הנבואה בגלגל׳ דף קכ״ה
ובאה לו למקום לתר שבקרבו אחב נוכים מפני זה המקום
שבכו בו בני ישראל להגידה אליהם׳ והיה מאמרו לעלה
אתכם

2011 Ministerio de Cultura

הַבְּכִים׃ וַיֹּאמֶר אַעֲלֶה אֶתְכֶם מִמִּצְרַיִם
וָאָבִיא אֶתְכֶם אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתִּי
לַאֲבֹתֵיכֶם וָאֹמַר לֹא אָפֵר בְּרִיתִי אִתְּכֶם
[ב] לְעוֹלָם׃ וְאַתֶּם לֹא־תִכְרְתוּ בְרִית
לְיֹשְׁבֵי הָאָרֶץ הַזֹּאת מִזְבְּחוֹתֵיהֶם תִּתֹּצוּן
וְלֹא־שְׁמַעְתֶּם בְּקוֹלִי מַה־זֹּאת עֲשִׂיתֶם׃
[ג] וְגַם אָמַרְתִּי לֹא־אֲגָרֵשׁ אוֹתָם מִפְּנֵיכֶם
וְהָיוּ לָכֶם לְצִדִּים וֵאלֹהֵיהֶם יִהְיוּ לָכֶם
[ד] לְמוֹקֵשׁ׃ וַיְהִי כְּדַבֵּר מַלְאַךְ יְהוָה
אֶת־הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה אֶל־כָּל־בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל וַיִּשְׂאוּ הָעָם אֶת־קוֹלָם וַיִּבְכּוּ׃
[ה] וַיִּקְרְאוּ שֵׁם־הַמָּקוֹם הַהוּא בֹּכִים
[ו] וַיִּזְבְּחוּ שָׁם לַיהוָה׃ וַיְשַׁלַּח יְהוֹשֻׁעַ
אֶת־הָעָם וַיֵּלְכוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל אִישׁ
[ז] לְנַחֲלָתוֹ לָרֶשֶׁת אֶת־הָאָרֶץ׃ וַיַּעַבְדוּ
הָעָם אֶת־יְהוָה כֹּל יְמֵי יְהוֹשֻׁעַ וְכֹל
יְמֵי הַזְּקֵנִים אֲשֶׁר הָאֲרִיכוּ יָמִים אַחֲרֵי
יְהוֹשֻׁעַ אֲשֶׁר רָאוּ אֵת כָּל־מַעֲשֵׂה
יְהוָה הַגָּדוֹל אֲשֶׁר עָשָׂה לְיִשְׂרָאֵל׃
[ח] וַיָּמָת יְהוֹשֻׁעַ בִּן־נוּן עֶבֶד יְהוָה בֶּן־
[ט] מֵאָה וְעֶשֶׂר שָׁנִים׃ וַיִּקְבְּרוּ אֹתוֹ בִּגְבוּל
נַחֲלָתוֹ בְּתִמְנַת־חֶרֶס בְּהַר אֶפְרַיִם
[י] מִצְּפוֹן לְהַר־גָּעַשׁ׃ וְגַם כָּל־הַדּוֹר
הַהוּא נֶאֶסְפוּ אֶל־אֲבוֹתָיו וַיָּקָם דּוֹר
אַחֵר אַחֲרֵיהֶם אֲשֶׁר לֹא־יָדְעוּ אֶת־יְהוָה
וְגַם אֶת־הַמַּעֲשֶׂה אֲשֶׁר עָשָׂה לְיִשְׂרָאֵל׃

לקכס וגו׳, וכניך לקכס וגו׳, והוא עתיד בלעון עבר, כמו * ככה יעזה לזיב כל הימי׳, יאמר בשם הלל שהוא ית׳ העלם ממלריס והביא לזוסס לל הלרן לשר כשבע לקבותיה׳, ושלח׳ לליהם לל תקשבו בזי שבוי מהלהבה לשר להבתי לקכס ושלשתכה ממכה, לזיבו כן, כי לכי לש לשפר בריתי לקכס לעולם, לכל יהיה בתכלי שלקס לש תכרתו ברית ליושבי הלרן הזאת, לל לס תקפלו בבריתי לש תכרתו ברית לשזיבי שהם יושבי הלרן, כי לין רלוי לשלס שיכרות ברית לשויבי לזלוהי המובל בו, והיה תכלית המלחר ולש שמעתם בקולי מה זאת עשיתם, לל בחרת׳ בברית העמים ועובתם בריתי רלו מה עשיתם? לפי שבמו שלכי לומרתי לש שפר בריתי לקכס לב לומרתי לש לנרש לותם מפניכם, לל לס תכרתו לליהם ברית לין רלוי שתוריש מהלרן לבל שתשבו בלבב בהב׳ ולחוש כיון שבקרתם בבריתם, ולכי ולשתי שהם יהיו לבדים, לל מורים לקכס, ולשלקיהם יהיו לבם למוקש. והכה היה בורך בילת זה הכעיס להוכיח׳ ולהתרות בהם על לשר לש הוריזו לת הלויבים לשר בשלתם כמו שכוב׳ למעלה: וזכר שיער עמים הודו בדבר ובכו בשמעם זה ויזבקו שם לי״י, והותרה בזה השלה החמשית:

(ה, ה)

(ו) וישלח יהושע לת העם וגו׳. כבר התעוררו המפרשים למה כוברו כלן הדברי׳ השלה? ולמרו שלפי שעזו ישרלל לת הרע בעיבי ה׳ (כמו שיזכור) הקדי׳ לוכור

(ג)

(ד)

(ו)

(ז)

(ח)

(ט׳ י׳)

הפרשה השבעית בספור עזבות בבי ישרלל, זלין עזבו לת ה׳ פעמים רבות לחרי מות יהושע, ומה שקרה להם מהעובש בעבור זה: וספר זה בדרך כלל, ועוד יניל בפרט מיוחלת עתבילל בן קבז. תחלת הפרשה ויעזו בבי ישרלל לת הרע, עד ודבורה לשה בביהה וגו׳, והנה שחלתי בפרשה הזאת בסדר הפסוקים שם שחלות:

השאלה הראשונה במה שזכר ויקס ה׳ שופטים ויושיעו וגו׳, וגס לל שופטיהם וגו׳, וכי הקים ה׳ לליהם שופטים וגו׳. והנה למרו ויקס ה׳ שופטים ויושיעום הוא עמהו וכי הקים ה׳ שופטים והושיעם, והוא כפל. ועס זה יקשה עוד למה לש זכר מי היו חלה השופטים? ולמה העלים שמותם וספור התשועות שהם עשו? כמו שזכר לחר כך ענין שחר השופטים ותשועותיהם בפרט:

השאלה השנית בכפל הפסוקים הרלשונים, לחר ויעזבו לת ה׳ וילקו לבותם וגו׳, ולחר לקריו מיד ויעזבו לת ה׳ ויעבדו לבעל, ושני הפסוקים בקס לחד ועניבם לחד:

השאלה השלישית במה שלמר שתי פעמים ויחר לף ה׳, כי הוא לחר בתחלת הפרשה ויחר לף ה׳ בישרלל ויתבם ביד שוסים, ולחר כך לחר ויחר לף ה׳ בישרלל ויחר יען לשר עבדו וגו׳, והוא לס כן מותר מבואר בהם:

השאלה הרביעית בלחרו שהכיח ה׳ לת הגוים לנבות בם לת ישרלל, ולח׳ בפירוש ויבח ה׳ לת הגוים הללה לבלתי הוריש׳ מהר ולש בתבם ביד יהושע, ולס הלל יח׳ הביחם בנוכתו לילך בעבבו ישרלל על בלתי הוריש׳ מהלרן? לולם יוכלו ישרלל להוריש לת לשר יבים ה׳? ועל כיוצל בזה לח׳ יפתח * ויתן ה׳ לילקי ישרלל הורים לת החמורי בבפ׳ מי׳ מפבי עמו ישרלל ולתה תירשבו, הלוא לת לשר יוריש בבוש וגו׳? יל בגי כה השלה

(ז׳ ה׳)

(ח)

(ט׳ י׳)

(ט׳ ו׳)

(ט׳ ז׳)

(ט׳ ל׳)

(ט׳ ל״ב)

(ט׳ ל״ג)

(ט׳ ל״ד)

(ט׳ ל״ה)

(ט׳ ל״ו)

(ט׳ ל״ז)

(ט׳ ל״ח)

(ט׳ ל״ט)

(ט׳ מ׳)

(ט׳ מ״א)

(ט׳ מ״ב)

(ט׳ מ״ג)

(ט׳ מ״ד)

(ט׳ מ״ה)

(ט׳ מ״ו)

(ט׳ מ״ז)

(ט׳ מ״ח)

(ט׳ מ״ט)

(ט׳ נ׳)

(ט׳ נ״א)

(ט׳ נ״ב)

(ט׳ נ״ג)

(ט׳ נ״ד)

(ט׳ נ״ה)

(ט׳ נ״ו)

(ט׳ נ״ז)

2011 Ministerio de Cultura

שופטים ב

השאלה החמשית נכפל גדול בין נפקודים הם, לפ' מן הגוים לצד עזב יהושע ומת למען נכות בם את ישראל, ונפ' וכלה הגוים לצד הניח ה' לנכות בם את ישראל, הנה לפ' הכתיון שלשה פעמים לנוך מורך:

השאלה הששית במה שאמר לצד זה ויעזבו בני ישראל את הרע וגו', ויקר אף ה' בישראל וגו', וימכרם ונומר, ויזעקו בני ישראל אל ה' ויקם ה' להם מושיע ויושיעם את עתניאל בן קנז, והנה ירצה שיהיה זה במוך למית' יהושע, ויקשה לפ כן מה הם השופטים שזכר ביניהם שהקים הש יתברך ושהיו מושיעים לישראל?

והנני מפרש הכתובים בלופן יותרו השלמות כלם:

(יא) **ויעשו** בני ישראל את הרע וגו'. רלוי שתדע שהפסוקים האלה לינם בפור מה שקרה בימי השופטים שהיו בישראל קודם עתניאל בן קנז, כי בין יהושע ובינו לא היה שופט כלל בישראל, אבל הם הקדמ' לפ' שיזכור מספורי השופטי', וזה כי למה שבימי יהושע היו ישראל מלליקי' במלכותיה', הנה במה שיספר שקרה לאחרי מותו בימות השופטים שהיו לאחריו יפלו בפקות: ולשון מה היה שבימי יהושע היה ה' עמהם והיו האומות נכנעים לישראל, ואחרי מותו היו ישראל נכנעים לאומות העולם והיו האומות מושלים בהם? הלא עצה התעוה יהושע בעלמותו לו טוב מערכתו ובמותו כיפר הסבה בזה? הכפק השכי לא היו ישראל תמיד מכולקים, אבל פעמים קרה להם תשועה והלה ופעמים הלכו בלי כח לפני רודף? הלא היה זה בשקרה? הכפק השליש בענין השופטי' עלמם, מה היה שפעמים בימי השופטי' היו ישראל כולקים ונושעים ופעמים מכולקים ונכבשים לפני לויביהם? ולא השופטים כלם היה מקים הלל ית' למה יהיה עם שופט לחד ולא יהיה עם שופט תקוכתם לחר? ולמה לא יהיה עם השופט הלחד תמיד? הנה להשיב על הכפקות הללה להיותם כוללים כל ספורי השופטים, רלה שמוקל הנביא (כותב הספר ומגיד ענייני השופטים) להגיע קודם ספוריהם בבת הטוב והרע שקרה להם בכלל, ואחר כך יבאר לותו בפרט, ולכן לא' כי לא רלינו שהיה ה' את ישראל בימי יהושע וכפלו לויביהם לפניהם לקרב ולא עמד לינ בפניהם, ואחרי מותו לא היה כן, הנה הכבה בזה לא היתה קיוב המערכה ולא המקרה, אבל היה מפעל ההצלחה, שבימי יהושע היו ישראל לדיקים וטובים ולכן מצלו בלומות והיה ה' עמהם, אבל לאחרי מותו השחיתו ישראל את דרכם וקטלו לפניו ויעבדו לולקים לאחרים ולכן בלותו עון היו כבולים לפני לויביהם וי' סר לולם מעליהם ויהי ערם, וזהו שלמר בתחלת הפרשה ויעזבו בני ישראל את הרע בעיני

(יב) ה' ויעבדו את הבעלים וזהו מלמר כולל, ופרט ולא' ויעזבו את ה', לומר שהיה עזיית הרע בעיניו במה שעזבו את ה', עם היותו לולקי לבותם לברהם ליקב ויעקב שמפני זה היה רלוי שלא יעזבוהו, וגם שהולילם ממלרים, ולית כבה לאחרת מגודל ההטבה, ועשו כל זה בהפך, כי הלכו לאחרי לולקי העמים והוא בותר למה שלמר ה' לולקי לבותם, ולמר לזר מביבותיהם שהוא בותר למה שלמר המוליך לותם מלרן מלרים כי לולו האלוה'ם לינ הביאו מזה לבל היו מכביבותיה', וזכר מה היה ההליבה לזר הלכו לחריהם, בלמרו וישתחוו להם ויכעיסו לת ה', ולל שישראל השתחוו לותם האלוהות והיל ההליבה שזכר לחריהם, והוא הכעיסו לת ה', כי היה

שמות כ' ג' (יג) מכלל האזהרה * לינ תשתחוה להם ועוד למר ויעזבו את ה'

השאלה החמשית בכפל גדול בין בפקודים הם, למ' מן הגוים לצד עזב יהושע ומת למען נכות בם את ישראל, ונפ' וכלה הגוים לצד הניח ה' לנכות בם את ישראל, הנה למ' הכתיון שלשה פעמים לנוך מורך:

השאלה הששית במה שאמר לאחר זה ויעזבו בני ישראל את הרע וגו', ויחר אף ה' בישראל וגו', וימכרם ונומר, ויזעקו בני ישראל אל ה' ויקם ה' להם מושיע ויושיעם את עתניאל בן קנז, והנה ירצה שיהיה זה במוך למית' יהושע, ויקשה לפ כן מה הם השופטים שזכר ביניהם שהקים הש יתברך ושהיו מושיעים לישראל?

והנני מפרש הכתובים בלופן יותרו השלמות כלם:

(יא) **ויעשו** בני ישראל את הרע וגו'. רלוי שתדע שהפסוקים האלה לינם בפור מה שקרה בימי השופטים שהיו בישראל קודם עתניאל בן קנז, כי בין יהושע ובינו לא היה שופט כלל בישראל, אבל הם הקדמ' למ' שיזכור מספורי השופטי', והנה כי למה שבימי יהושע היו ישראל מלליקי' במלכותיה', הנה במה שיספר שקרה לאחרי מותו בימות השופטים שהיו לאחריו יפלו בפקות: ולשון מה היה שבימי יהושע היה ה' עמהם והיו האומות נכנעים לישראל, ואחרי מותו היו ישראל נכנעים לאומות העולם והיו האומות מושלים בהם? הלא עצה התעוה יהושע בעלמותו לו טוב מערכתו ובמותו כיפר הסבה בזה? הכפק השכי לא היו ישראל תמיד מכולקים, אבל פעמים קרה להם תשועה והלה ופעמים הלכו בלי כח לפני רודף? הלא היה זה בשקרה? הכפק השליש בענין השופטי' עלמם, מה היה שפעמים בימי השופטי' היו ישראל כולקים ונושעים ופעמים מכולקים ונכבשים לפני לויביהם? ולא השופטים כלם היה מקים הלל ית' למה יהיה עם שופט לחד ולא יהיה עם שופט תקוכתם לחר? ולמה לא יהיה עם השופט הלחד תמיד? הנה להשיב על הכפקות הללה להיותם כוללים כל ספורי השופטים, רלה שמוקל הנביא (כותב הספר ומגיד ענייני השופטים) להגיע קודם ספוריהם בבת הטוב והרע שקרה להם בכלל, ואחר כך יבאר לותו בפרט, ולכן לא' כי לא רלינו שהיה ה' את ישראל בימי יהושע וכפלו לויביהם לפניהם לקרב ולא עמד לינ בפניהם, ואחרי מותו לא היה כן, הנה הכבה בזה לא היתה קיוב המערכה ולא המקרה, אבל היה מפעל ההצלחה, שבימי יהושע היו ישראל לדיקים וטובים ולכן מצלו בלומות והיה ה' עמהם, אבל לאחרי מותו השחיתו ישראל את דרכם וקטלו לפניו ויעבדו לולקים לאחרים ולכן בלותו עון היו כבולים לפני לויביהם וי' סר לולם מעליהם ויהי ערם, וזהו שלמר בתחלת הפרשה ויעזבו בני ישראל את הרע בעיני

(יג) ה' ויעבדו את הבעלים וזהו מלמר כולל, ופרט ולא' ויעזבו את ה', לומר שהיה עזיית הרע בעיניו במה שעזבו את ה', עם היותו לולקי לבותם לברהם ליקב ויעקב שמפני זה היה רלוי שלא יעזבוהו, וגם שהולילם ממלרים, ולית כבה לאחרת מגודל ההטבה, ועשו כל זה בהפך, כי הלכו לאחרי לולקי העמים והוא בותר למה שלמר ה' לולקי לבותם, ולמר לזר מביבותיהם שהוא בותר למה שלמר המוליך לותם מלרן מלרים כי לולו האלוה'ם לינ הביאו מזה לבל היו מכביבותיה', וזכר מה היה ההליבה לזר הלכו לחריהם, בלמרו וישתחוו להם ויכעיסו לת ה', לל שישראל השתחוו לותם האלוהות והיל ההליבה שזכר לחריהם, והוא הכעיסו לת ה', כי היה

שמות כ' ג' (יג) מכלל האזהרה * לינ תשתחוה להם ועוד למר ויעזבו את ה'

ג' בפקות במקרה השופטים

תקוכתם לחר? ולמה לינ יהיה עם השופט הלחד תמיד? הנה להשיב על הכפקות הללה להיותם כוללים כל ספורי השופטים, רלה שמוקל הנביא (כותב הספר ומגיד ענייני השופטים) להגיע קודם ספוריהם בבת הטוב והרע שקרה להם בכלל, ואחר כך יבאר לותו בפרט, ולכן לא' כי לא רלינו שהיה ה' את ישראל בימי יהושע וכפלו לויביהם לפניהם לקרב ולא עמד לינ בפניהם, ואחרי מותו לא היה כן, הנה הכבה בזה לא היתה קיוב המערכה ולא המקרה, אבל היה מפעל ההצלחה, שבימי יהושע היו ישראל לדיקים וטובים ולכן מצלו בלומות והיה ה' עמהם, אבל לאחרי מותו השחיתו ישראל את דרכם וקטלו לפניו ויעבדו לולקים לאחרים ולכן בלותו עון היו כבולים לפני לויביהם וי' סר לולם מעליהם ויהי ערם, וזהו שלמר בתחלת הפרשה ויעזבו בני ישראל את הרע בעיני

(יד) ה' ויעבדו את הבעלים וזהו מלמר כולל, ופרט ולא' ויעזבו את ה', לומר שהיה עזיית הרע בעיניו במה שעזבו את ה', עם היותו לולקי לבותם לברהם ליקב ויעקב שמפני זה היה רלוי שלא יעזבוהו, וגם שהולילם ממלרים, ולית כבה לאחרת מגודל ההטבה, ועשו כל זה בהפך, כי הלכו לאחרי לולקי העמים והוא בותר למה שלמר ה' לולקי לבותם, ולמר לזר מביבותיהם שהוא בותר למה שלמר המוליך לותם מלרן מלרים כי לולו האלוה'ם לינ הביאו מזה לבל היו מכביבותיה', וזכר מה היה ההליבה לזר הלכו לחריהם, בלמרו וישתחוו להם ויכעיסו לת ה', לל שישראל השתחוו לותם האלוהות והיל ההליבה שזכר לחריהם, והוא הכעיסו לת ה', כי היה מכלל האזהרה * לינ תשתחוה להם ועוד למר ויעזבו את ה' וימכרם ונומר, ויזעקו בני ישראל אל ה' ויקם ה' להם מושיע ויושיעם את עתניאל בן קנז, והנה ירצה שיהיה זה במוך למית' יהושע, ויקשה לפ כן מה הם השופטים שזכר ביניהם שהקים הש יתברך ושהיו מושיעים לישראל?

(יד) והנני מפרש הכתובים בלופן יותרו השלמות כלם:

ויעשו בני ישראל את הרע וגו'. רלוי שתדע שהפסוקים האלה לינם בפור מה שקרה בימי השופטים שהיו בישראל קודם עתניאל בן קנז, כי בין יהושע ובינו לא היה שופט כלל בישראל, אבל הם הקדמ' למ' שיזכור מספורי השופטי', והנה כי למה שבימי יהושע היו ישראל מלליקי' במלכותיה', הנה במה שיספר שקרה לאחרי מותו בימות השופטים שהיו לאחריו יפלו בפקות: ולשון מה היה שבימי יהושע היה ה' עמהם והיו האומות נכנעים לישראל, ואחרי מותו היו ישראל נכנעים לאומות העולם והיו האומות מושלים בהם? הלא עצה התעוה יהושע בעלמותו לו טוב מערכתו ובמותו כיפר הסבה בזה? הכפק השכי לא היו ישראל תמיד מכולקים, אבל פעמים קרה להם תשועה והלה ופעמים הלכו בלי כח לפני רודף? הלא היה זה בשקרה? הכפק השליש בענין השופטי' עלמם, מה היה שפעמים בימי השופטי' היו ישראל כולקים ונושעים ופעמים מכולקים ונכבשים לפני לויביהם? ולא השופטים כלם היה מקים הלל ית' למה יהיה עם שופט לחד ולא יהיה עם שופט תקוכתם לחר? ולמה לא יהיה עם השופט הלחד תמיד? הנה להשיב על הכפקות הללה להיותם כוללים כל ספורי השופטים, רלה שמוקל הנביא (כותב הספר ומגיד ענייני השופטים) להגיע קודם ספוריהם בבת הטוב והרע שקרה להם בכלל, ואחר כך יבאר לותו בפרט, ולכן לא' כי לא רלינו שהיה ה' את ישראל בימי יהושע וכפלו לויביהם לפניהם לקרב ולא עמד לינ בפניהם, ואחרי מותו לא היה כן, הנה הכבה בזה לא היתה קיוב המערכה ולא המקרה, אבל היה מפעל ההצלחה, שבימי יהושע היו ישראל לדיקים וטובים ולכן מצלו בלומות והיה ה' עמהם, אבל לאחרי מותו השחיתו ישראל את דרכם וקטלו לפניו ויעבדו לולקים לאחרים ולכן בלותו עון היו כבולים לפני לויביהם וי' סר לולם מעליהם ויהי ערם, וזהו שלמר בתחלת הפרשה ויעזבו בני ישראל את הרע בעיני

(טו) ה' ויעבדו את הבעלים וזהו מלמר כולל, ופרט ולא' ויעזבו את ה', לומר שהיה עזיית הרע בעיניו במה שעזבו את ה', עם היותו לולקי לבותם לברהם ליקב ויעקב שמפני זה היה רלוי שלא יעזבוהו, וגם שהולילם ממלרים, ולית כבה לאחרת מגודל ההטבה, ועשו כל זה בהפך, כי הלכו לאחרי לולקי העמים והוא בותר למה שלמר ה' לולקי לבותם, ולמר לזר מביבותיהם שהוא בותר למה שלמר המוליך לותם מלרן מלרים כי לולו האלוה'ם לינ הביאו מזה לבל היו מכביבותיה', וזכר מה היה ההליבה לזר הלכו לחריהם, בלמרו וישתחוו להם ויכעיסו לת ה', לל שישראל השתחוו לותם האלוהות והיל ההליבה שזכר לחריהם, והוא הכעיסו לת ה', כי היה מכלל האזהרה * לינ תשתחוה להם ועוד למר ויעזבו את ה' וימכרם ונומר, ויזעקו בני ישראל אל ה' ויקם ה' להם מושיע ויושיעם את עתניאל בן קנז, והנה ירצה שיהיה זה במוך למית' יהושע, ויקשה לפ כן מה הם השופטים שזכר ביניהם שהקים הש יתברך ושהיו מושיעים לישראל?

(טו) והנני מפרש הכתובים בלופן יותרו השלמות כלם:

ויעשו בני ישראל את הרע וגו'. רלוי שתדע שהפסוקים האלה לינם בפור מה שקרה בימי השופטים שהיו בישראל קודם עתניאל בן קנז, כי בין יהושע ובינו לא היה שופט כלל בישראל, אבל הם הקדמ' למ' שיזכור מספורי השופטי', והנה כי למה שבימי יהושע היו ישראל מלליקי' במלכותיה', הנה במה שיספר שקרה לאחרי מותו בימות השופטים שהיו לאחריו יפלו בפקות: ולשון מה היה שבימי יהושע היה ה' עמהם והיו האומות נכנעים לישראל, ואחרי מותו היו ישראל נכנעים לאומות העולם והיו האומות מושלים בהם? הלא עצה התעוה יהושע בעלמותו לו טוב מערכתו ובמותו כיפר הסבה בזה? הכפק השכי לא היו ישראל תמיד מכולקים, אבל פעמים קרה להם תשועה והלה ופעמים הלכו בלי כח לפני רודף? הלא היה זה בשקרה? הכפק השליש בענין השופטי' עלמם, מה היה שפעמים בימי השופטי' היו ישראל כולקים ונושעים ופעמים מכולקים ונכבשים לפני לויביהם? ולא השופטים כלם היה מקים הלל ית' למה יהיה עם שופט לחד ולא יהיה עם שופט תקוכתם לחר? ולמה לא יהיה עם השופט הלחד תמיד? הנה להשיב על הכפקות הללה להיותם כוללים כל ספורי השופטים, רלה שמוקל הנביא (כותב הספר ומגיד ענייני השופטים) להגיע קודם ספוריהם בבת הטוב והרע שקרה להם בכלל, ואחר כך יבאר לותו בפרט, ולכן לא' כי לא רלינו שהיה ה' את ישראל בימי יהושע וכפלו לויביהם לפניהם לקרב ולא עמד לינ בפניהם, ואחרי מותו לא היה כן, הנה הכבה בזה לא היתה קיוב המערכה ולא המקרה, אבל היה מפעל ההצלחה, שבימי יהושע היו ישראל לדיקים וטובים ולכן מצלו בלומות והיה ה' עמהם, אבל לאחרי מותו השחיתו ישראל את דרכם וקטלו לפניו ויעבדו לולקים לאחרים ולכן בלותו עון היו כבולים לפני לויביהם וי' סר לולם מעליהם ויהי ערם, וזהו שלמר בתחלת הפרשה ויעזבו בני ישראל את הרע בעיני

(טז) ה' ויעבדו את הבעלים וזהו מלמר כולל, ופרט ולא' ויעזבו את ה', לומר שהיה עזיית הרע בעיניו במה שעזבו את ה', עם היותו לולקי לבותם לברהם ליקב ויעקב שמפני זה היה רלוי שלא יעזבוהו, וגם שהולילם ממלרים, ולית כבה לאחרת מגודל ההטבה, ועשו כל זה בהפך, כי הלכו לאחרי לולקי העמים והוא בותר למה שלמר ה' לולקי לבותם, ולמר לזר מביבותיהם שהוא בותר למה שלמר המוליך לותם מלרן מלרים כי לולו האלוה'ם לינ הביאו מזה לבל היו מכביבותיה', וזכר מה היה ההליבה לזר הלכו לחריהם, בלמרו וישתחוו להם ויכעיסו לת ה', לל שישראל השתחוו לותם האלוהות והיל ההליבה שזכר לחריהם, והוא הכעיסו לת ה', כי היה מכלל האזהרה * לינ תשתחוה להם ועוד למר ויעזבו את ה' וימכרם ונומר, ויזעקו בני ישראל אל ה' ויקם ה' להם מושיע ויושיעם את עתניאל בן קנז, והנה ירצה שיהיה זה במוך למית' יהושע, ויקשה לפ כן מה הם השופטים שזכר ביניהם שהקים הש יתברך ושהיו מושיעים לישראל?

(טז) והנני מפרש הכתובים בלופן יותרו השלמות כלם:

ויעשו בני ישראל את הרע וגו'. רלוי שתדע שהפסוקים האלה לינם בפור מה שקרה בימי השופטים שהיו בישראל קודם עתניאל בן קנז, כי בין יהושע ובינו לא היה שופט כלל בישראל, אבל הם הקדמ' למ' שיזכור מספורי השופטי', והנה כי למה שבימי יהושע היו ישראל מלליקי' במלכותיה', הנה במה שיספר שקרה לאחרי מותו בימות השופטים שהיו לאחריו יפלו בפקות: ולשון מה היה שבימי יהושע היה ה' עמהם והיו האומות נכנעים לישראל, ואחרי מותו היו ישראל נכנעים לאומות העולם והיו האומות מושלים בהם? הלא עצה התעוה יהושע בעלמותו לו טוב מערכתו ובמותו כיפר הסבה בזה? הכפק השכי לא היו ישראל תמיד מכולקים, אבל פעמים קרה להם תשועה והלה ופעמים הלכו בלי כח לפני רודף? הלא היה זה בשקרה? הכפק השליש בענין השופטי' עלמם, מה היה שפעמים בימי השופטי' היו ישראל כולקים ונושעים ופעמים מכולקים ונכבשים לפני לויביהם? ולא השופטים כלם היה מקים הלל ית' למה יהיה עם שופט לחד ולא יהיה עם שופט תקוכתם לחר? ולמה לא יהיה עם השופט הלחד תמיד? הנה להשיב על הכפקות הללה להיותם כוללים כל ספורי השופטים, רלה שמוקל הנביא (כותב הספר ומגיד ענייני השופטים) להגיע קודם ספוריהם בבת הטוב והרע שקרה להם בכלל, ואחר כך יבאר לותו בפרט, ולכן לא' כי לא רלינו שהיה ה' את ישראל בימי יהושע וכפלו לויביהם לפניהם לקרב ולא עמד לינ בפניהם, ואחרי מותו לא היה כן, הנה הכבה בזה לא היתה קיוב המערכה ולא המקרה, אבל היה מפעל ההצלחה, שבימי יהושע היו ישראל לדיקים וטובים ולכן מצלו בלומות והיה ה' עמהם, אבל לאחרי מותו השחיתו ישראל את דרכם וקטלו לפניו ויעבדו לולקים לאחרים ולכן בלותו עון היו כבולים לפני לויביהם וי' סר לולם מעליהם ויהי ערם, וזהו שלמר בתחלת הפרשה ויעזבו בני ישראל את הרע בעיני

(יז) ה' ויעבדו את הבעלים וזהו מלמר כולל, ופרט ולא' ויעזבו את ה', לומר שהיה עזיית הרע בעיניו במה שעזבו את ה', עם היותו לולקי לבותם לברהם ליקב ויעקב שמפני זה היה רלוי שלא יעזבוהו, וגם שהולילם ממלרים, ולית כבה לאחרת מגודל ההטבה, ועשו כל זה בהפך, כי הלכו לאחרי לולקי העמים והוא בותר למה שלמר ה' לולקי לבותם, ולמר לזר מביבותיהם שהוא בותר למה שלמר המוליך לותם מלרן מלרים כי לולו האלוה'ם לינ הביאו מזה לבל היו מכביבותיה', וזכר מה היה ההליבה לזר הלכו לחריהם, בלמרו וישתחוו להם ויכעיסו לת ה', לל שישראל השתחוו לותם האלוהות והיל ההליבה שזכר לחריהם, והוא הכעיסו לת ה', כי היה מכלל האזהרה * לינ תשתחוה להם ועוד למר ויעזבו את ה' וימכרם ונומר, ויזעקו בני ישראל אל ה' ויקם ה' להם מושיע ויושיעם את עתניאל בן קנז, והנה ירצה שיהיה זה במוך למית' יהושע, ויקשה לפ כן מה הם השופטים שזכר ביניהם שהקים הש יתברך ושהיו מושיעים לישראל?

(יז) והנני מפרש הכתובים בלופן יותרו השלמות כלם:

ויעשו בני ישראל את הרע וגו'. רלוי שתדע שהפסוקים האלה לינם בפור מה שקרה בימי השופטים שהיו בישראל קודם עתניאל בן קנז, כי בין יהושע ובינו לא היה שופט כלל בישראל, אבל הם הקדמ' למ' שיזכור מספורי השופטי', והנה כי למה שבימי יהושע היו ישראל מלליקי' במלכותיה', הנה במה שיספר שקרה לאחרי מותו בימות השופטים שהיו לאחריו יפלו בפקות: ולשון מה היה שבימי יהושע היה ה' עמהם והיו האומות נכנעים לישראל, ואחרי מותו היו ישראל נכנעים לאומות העולם והיו האומות מושלים בהם? הלא עצה התעוה יהושע בעלמותו לו טוב מערכתו ובמותו כיפר הסבה בזה? הכפק השכי לא היו ישראל תמיד מכולקים, אבל פעמים קרה להם תשועה והלה ופעמים הלכו בלי כח לפני רודף? הלא היה זה בשקרה? הכפק השליש בענין השופטי' עלמם, מה היה שפעמים בימי השופטי' היו ישראל כולקים ונושעים ופעמים מכולקים ונכבשים לפני לויביהם? ולא השופטים כלם היה מקים הלל ית' למה יהיה עם שופט לחד ולא יהיה עם שופט תקוכתם לחר? ולמה לא יהיה עם השופט הלחד תמיד? הנה להשיב על הכפקות הללה להיותם כוללים כל ספורי השופטים, רלה שמוקל הנביא (כותב הספר ומגיד ענייני השופטים) להגיע קודם ספוריהם בבת הטוב והרע שקרה להם בכלל, ואחר כך יבאר לותו בפרט, ולכן לא' כי לא רלינו שהיה ה' את ישראל בימי יהושע וכפלו לויביהם לפניהם לקרב ולא עמד לינ בפניהם, ואחרי מותו לא היה כן, הנה הכבה בזה לא היתה קיוב המערכה ולא המקרה, אבל היה מפעל ההצלחה, שבימי יהושע היו ישראל לדיקים וטובים ולכן מצלו בלומות והיה ה' עמהם, אבל לאחרי מותו השחיתו ישראל את דרכם וקטלו לפניו ויעבדו לולקים לאחרים ולכן בלותו עון היו כבולים לפני לויביהם וי' סר לולם מעליהם ויהי ערם, וזהו שלמר בתחלת הפרשה ויעזבו בני ישראל את הרע בעיני

(יח) ה' ויעבדו את הבעלים וזהו מלמר כולל, ופרט ולא' ויעזבו את ה', לומר שהיה עזיית הרע בעיניו במה שעזבו את ה', עם היותו לולקי לבותם לברהם ליקב ויעקב שמפני זה היה רלוי שלא יעזבוהו, וגם שהולילם ממלרים, ולית כבה לאחרת מגודל ההטבה, ועשו כל זה בהפך, כי הלכו לאחרי לולקי העמים והוא בותר למה שלמר ה' לולקי לבותם, ולמר לזר מביבותיהם שהוא בותר למה שלמר המוליך לותם מלרן מלרים כי לולו האלוה'ם לינ הביאו מזה לבל היו מכביבותיה', וזכר מה היה ההליבה לזר הלכו לחריהם, בלמרו וישתחוו להם ויכעיסו לת ה', לל שישראל השתחוו לותם האלוהות והיל ההליבה שזכר לחריהם, והוא הכעיסו לת ה', כי היה מכלל האזהרה * לינ תשתחוה להם ועוד למר ויעזבו את ה' וימכרם ונומר, ויזעקו בני ישראל אל ה' ויקם ה' להם מושיע ויושיעם את עתניאל בן קנז, והנה ירצה שיהיה זה במוך למית' יהושע, ויקשה לפ כן מה הם השופטים שזכר ביניהם שהקים הש יתברך ושהיו מושיעים לישראל?

(יח) והנני מפרש הכתובים בלופן יותרו השלמות כלם:

ויעשו בני ישראל את הרע וגו'. רלוי שתדע שהפסוקים האלה לינם בפור מה שקרה בימי השופטים שהיו בישראל קודם עתניאל בן קנז, כי בין יהושע ובינו לא היה שופט כלל בישראל, אבל הם הקדמ' למ' שיזכור מספורי השופטי', והנה כי למה שבימי יהושע היו ישראל מלליקי' במלכותיה', הנה במה שיספר שקרה לאחרי מותו בימות השופטים שהיו לאחריו יפלו בפקות: ולשון מה היה שבימי יהושע היה ה' עמהם והיו האומות נכנעים לישראל, ואחרי מותו היו ישראל נכנעים לאומות העולם והיו האומות מושלים בהם? הלא עצה התעוה יהושע בעלמותו לו טוב מערכתו ובמותו כיפר הסבה בזה? הכפק השכי לא היו ישראל תמיד מכולקים, אבל פעמים קרה להם תשועה והלה ופעמים הלכו בלי כח לפני רודף? הלא היה זה בשקרה? הכפק השליש בענין השופטי' עלמם, מה היה שפעמים בימי השופטי' היו ישראל כולקים ונושעים ופעמים מכולקים ונכבשים לפני לויביהם? ולא השופטים כלם היה מקים הלל ית' למה יהיה עם שופט לחד ולא יהיה עם שופט תקוכתם לחר? ולמה לא יהיה עם השופט הלחד תמיד? הנה להשיב על הכפקות הללה להיותם כוללים כל ספורי השופטים, רלה שמוקל הנביא (כותב הספר ומגיד ענייני השופטים) להגיע קודם ספוריהם בבת הטוב והרע שקרה להם בכלל, ואחר כך יבאר לותו בפרט, ולכן לא' כי לא רלינו שהיה ה' את ישראל בימי יהושע וכפלו לויביהם לפניהם לקרב ולא עמד לינ בפניהם, ואחרי מותו לא היה כן, הנה הכבה בזה לא היתה קיוב המערכה ולא המקרה, אבל היה מפעל ההצלחה, שבימי יהושע היו ישראל לדיקים וטובים ולכן מצלו בלומות והיה ה' עמהם, אבל לאחרי מותו השחיתו ישראל את דרכם וקטלו לפניו ויעבדו לולקים לאחרים ולכן בלותו עון היו כבולים לפני לויביהם וי' סר לולם מעליהם ויהי ערם, וזהו שלמר בתחלת הפרשה ויעזבו בני ישראל את הרע בעיני

(יט) ה' ויעבדו את הבעלים וזהו מלמר כולל, ופרט ולא' ויעזבו את ה', לומר שהיה עזיית הרע בעיניו במה שעזבו את ה', עם היותו לולקי לבותם לברהם ליקב ויעקב שמפני זה היה רלוי שלא יעזבוהו, וגם שהולילם ממלרים, ולית כבה לאחרת מגודל ההטבה, ועשו כל זה בהפך, כי הלכו לאחרי לולקי העמים והוא בותר למה שלמר ה' לולקי לבותם, ולמר לזר מביבותיהם שהוא בותר למה שלמר המוליך לותם מלרן מלרים כי לולו האלוה'ם לינ הביאו מזה לבל היו מכביבותיה', וזכר מה היה ההליבה לזר הלכו לחריהם, בלמרו וישתחוו להם ויכעיסו לת ה', לל שישראל השתחוו לותם האלוהות והיל ההליבה שזכר לחריהם, והוא הכעיסו לת ה', כי היה מכלל האזהרה * לינ תשתחוה להם ועוד למר ויעזבו את ה' וימכרם ונומר, ויזעקו בני ישראל אל ה' ויקם ה' להם מושיע ויושיעם את עתניאל בן קנז, והנה ירצה שיהיה זה במוך למית' יהושע, ויקשה לפ כן מה הם השופטים שזכר ביניהם שהקים הש יתברך ושהיו מושיעים לישראל?

(יט) והנני מפרש הכתובים בלופן יותרו השלמות כלם:

ויעשו בני ישראל את הרע וגו'. רלוי שתדע שהפסוקים האלה לינם בפור מה שקרה בימי השופטים שהיו בישראל קודם עתניאל בן קנז, כי בין יהושע ובינו לא היה שופט כלל בישראל, אבל הם הקדמ' למ' שיזכור מספורי השופטי', והנה כי למה שבימי יהושע היו ישראל מלליקי' במלכותיה', הנה במה שיספר שקרה לאחרי מותו בימות השופטים שהיו לאחריו יפלו בפקות: ולשון מה היה שבימי יהושע היה ה' עמהם והיו האומות נכנעים לישראל, ואחרי מותו היו ישראל נכנעים לאומות העולם והיו האומות מושלים בהם? הלא עצה התעוה יהושע בעלמותו לו טוב מערכתו ובמותו כיפר הסבה בזה? הכפק השכי לא היו ישראל תמיד מכולקים, אבל פעמים קרה להם תשועה והלה ופעמים הלכו בלי כח לפני רודף? הלא היה זה בשקרה? הכפק השליש בענין השופטי' עלמם, מה היה שפעמים בימי השופטי' היו ישראל כולקים ונושעים ופעמים מכולקים ונכבשים לפני לויביהם? ולא השופטים כלם היה מקים הלל ית' למה יהיה עם שופט לחד ולא יהיה עם שופט תקוכתם לחר? ולמה לא יהיה עם השופט הלחד תמיד? הנה להשיב על הכפקות הללה להיותם כוללים כל ספורי השופטים, רלה שמוקל הנביא (כותב הספר ומגיד ענייני השופטים) להגיע קודם ספוריהם בבת הטוב והרע שקרה להם בכלל, ואחר כך יבאר לותו בפרט, ולכן לא' כי לא רלינו שהיה ה' את ישראל בימי יהושע וכפלו לויביהם לפניהם לקרב ולא עמד לינ בפניהם, ואחרי מותו לא היה כן, הנה הכבה בזה לא היתה קיוב המערכה ולא המקרה, אבל היה מפעל ההצלחה, שבימי יהושע היו ישראל לדיקים וטובים ולכן מצלו בלומות והיה ה' עמהם, אבל לאחרי מותו השחיתו ישראל את דרכם וקטלו לפניו ויעבדו לולקים לאחרים ולכן בלותו עון היו כבולים לפני לויביהם וי' סר לולם מעליהם ויהי ערם, וזהו שלמר בתחלת הפרשה ויעזבו בני ישראל את הרע בעיני

(כ) ה' ויעבדו את הבעלים וזהו מלמר כולל, ופרט ולא' ויעזבו את ה', לומר שהיה עזיית הרע בעיניו במה שעזבו את ה', עם היותו לולקי לבותם לברהם ליקב ויעקב שמפני זה היה רלוי שלא יעזבוהו, וגם שהולילם ממלרים, ולית כבה לאחרת מגודל ההטבה, ועשו כל זה בהפך, כי הלכו לאחרי לולקי העמים והוא בותר למה שלמר ה' לולקי לבותם, ולמר לזר מביבותיהם שהוא בותר למה שלמר המוליך לותם מלרן מלרים כי לולו האלוה'ם לינ הביאו מזה לבל היו מכביבותיה', וזכר מה היה ההליבה לזר הלכו לחריהם, בלמרו וישתחוו להם ויכעיסו לת ה', לל שישראל השתחוו לותם האלוהות והיל ההליבה שזכר לחריהם, והוא הכעיסו לת ה', כי היה מכלל האזהרה * לינ תשתחוה להם ועוד למר ויעזבו את ה' וימכרם ונומר, ויזעקו בני ישראל אל ה' ויקם ה' להם מושיע ויושיעם את עתניאל בן קנז, והנה ירצה שיהיה זה במוך למית' יהושע, ויקשה לפ כן מה הם השופטים שזכר ביניהם שהקים הש יתברך ושהיו מושיעים לישראל?

(כ) והנני מפרש הכתובים בלופן יותרו השלמות כלם:

ויעשו בני ישראל את הרע וגו'. רלוי שתדע שהפסוקים האלה לינם בפור מה שקרה בימי השופטים שהיו בישראל קודם עתניאל בן קנז, כי בין יהושע ובינו לא היה שופט כלל בישראל, אבל הם הקדמ' למ' שיזכור מספורי השופטי', והנה כי למה שבימי יהושע היו ישראל מלליקי' במלכותיה', הנה במה שיספר שקרה לאחרי מותו בימות השופטים שהיו לאחריו יפלו בפקות: ולשון מה היה שבימי יהושע היה ה' עמהם והיו האומות נכנעים לישראל, ואחרי מותו היו ישראל נכנעים לאומות העולם והיו האומות מושלים בהם? הלא עצה התעוה יהושע בעלמותו לו טוב מערכתו ובמותו כיפר הסבה בזה? הכפק השכי לא היו ישראל תמיד מכולקים, אבל פעמים קרה להם תשועה והלה ופעמים הלכו בלי כח לפני רודף? הלא היה זה בשקרה? הכפק השליש בענין השופטי' עלמם, מה היה שפעמים בימי השופטי' היו ישראל כולקים ונושעים ופעמים מכולקים ונכבשים לפני לויביהם? ולא השופטים כלם היה מקים הלל ית' למה יהיה עם שופט לחד ולא יהיה עם שופט תקוכתם לחר? ולמה לא יהיה עם השופט הלחד תמיד? הנה להשיב על הכפקות הללה להיותם כוללים כל ספורי השופטים, רלה שמוקל הנביא (כותב הספר ומגיד ענייני השופטים) להגיע קודם ספוריהם בבת הטוב והרע שקרה להם בכלל, ואחר כך יבאר לותו בפרט, ולכן לא' כי לא רלינו שהיה ה' את ישראל בימי יהושע וכפלו לויביהם לפניהם לקרב ולא עמד לינ בפניהם, ואחרי מותו לא היה כן, הנה הכבה בזה לא היתה קיוב המערכה ולא המקרה, אבל היה מפעל ההצלחה, שבימי יהושע היו ישראל לדיקים וטובים ולכן מצלו בלומות והיה ה' עמהם, אבל לאחרי מותו השחיתו ישראל את דרכם וקטלו לפניו ויעבדו לולקים לאחרים ולכן בלותו עון היו כבולים לפני לויביהם וי' סר לולם מעליהם ויהי ערם, וזהו שלמר בתחלת הפרשה ויעזבו בני ישראל את הרע בעיני

(כא) ה' ויעבדו את הבעלים וזהו מלמר כולל, ופרט ולא' ויעזבו את ה', לומר שהיה עזיית הרע בעיניו במה שעזבו את ה', עם היותו לולקי לבותם לברהם ליקב ויעקב שמפני זה היה רלוי שלא יעזבוהו, וגם שהולילם ממלרים, ולית כבה לאחרת מגודל ההטבה, ועשו כל זה בהפך, כי הלכו לאחרי לולקי העמים והוא בותר למה שלמר ה' לולקי לבותם, ולמר לזר מביבותיהם שהוא בותר למה שלמר המוליך לותם מלרן מלרים כי לולו האלוה'ם לינ הביאו מזה לבל היו מכביבותיה', וזכר מה היה ההליבה לזר הלכו לחריהם, בלמרו וישתחוו להם ויכעיסו לת ה', לל שישראל השתחוו לותם האלוהות והיל ההליבה שזכר לחריהם, והוא הכעיסו לת ה', כי היה מכלל האזהרה * לינ תשתחוה להם ועוד למר ויעזבו את ה' וימכרם ונומר, ויזעקו בני ישראל אל ה' ויקם ה' להם מושיע ויושיעם את עתניאל בן קנז, והנה ירצה שיהיה זה במוך למית' יהושע, ויקשה לפ כן מה הם השופטים שזכר ביניהם שהקים הש יתברך ושהיו

(יז) ויקם וי' שופטים ויושיעום ונומר • הכה עתה יושיב
לפסק הנכי לשר מפלת השופטים ,
למה היו מכם מושיעים ומכם לא יושיעום , ולמר שלין מפק
שהיה מקיים ה' שופטים לשושיעום מיד שוכיהם , כי זה
פירוש ויושיעום , רולה לומר
כלי שיושיעום , ולתכלית זה
הקימם , לבל לא היה מספיק
בידם לעשותו על קשלות
(יז) ישראל , שהם גם כל שופטיה'
לא שמעו כי זנו לשרי שלקיהם
לשרים וגו' , ומפני זה לא
היה מושיע השופט הזה
לשמת העם : וכן כתן השעם
למה מלכו לשרי כן תשועת
(יח) לשופטים לשרים , ולמ' וכי
הק ס ה' להם שופטים , רולה
לומר וכשלר תרלה שהקים
להם ה' שופט ושהיה ה' עם
לותו השופט והושיעם , הנה
היה הסבה זה כי יכחם ה'
מלחצתם מפני לוחציהם ,
רולה לומר שהיו מלכי ישראל שכים בשוה שלשו שופטיה'
(יט) לא שמעו כי זנו לשרי שלקיהם לשרים וגו' , ומפני זה לא
היה מושיע השופט הזה לשמת העם : וכן כתן השעם
למה מלכו לשרי כן תשועת
(כ) לשופטים לשרים , ולמ' וכי
הק ס ה' להם שופטים , רולה
לומר וכשלר תרלה שהקים
להם ה' שופט ושהיה ה' עם
לותו השופט והושיעם , הנה
היה הסבה זה כי יכחם ה'
מלחצתם מפני לוחציהם ,
רולה לומר שהיו מלכי ישראל שכים בשוה שלשו שופטיה'
(כא) לא שמעו כי זנו לשרי שלקיהם לשרים וגו' , ומפני זה לא
היה מושיע השופט הזה לשמת העם : וכן כתן השעם
למה מלכו לשרי כן תשועת
(כב) לשופטים לשרים , ולמ' וכי
הק ס ה' להם שופטים , רולה
לומר וכשלר תרלה שהקים
להם ה' שופט ושהיה ה' עם
לותו השופט והושיעם , הנה
היה הסבה זה כי יכחם ה'
מלחצתם מפני לוחציהם ,
רולה לומר שהיו מלכי ישראל שכים בשוה שלשו שופטיה'
(כג) לא שמעו כי זנו לשרי שלקיהם לשרים וגו' , ומפני זה לא
היה מושיע השופט הזה לשמת העם : וכן כתן השעם
למה מלכו לשרי כן תשועת

[יז] וְגַם אֶל־שֹׁפְטֵיהֶם לֹא שָׁמֵעוּ כִּי זָנוּ אַחֲרֵי אֱלֹהִים אֲחֵרִים וַיִּשְׁתַּחֲוּוּ לָהֶם סָרוּ מַהֵר מִן הַדֶּרֶךְ אֲשֶׁר הָלְכָה אֲבוֹתָם לִשְׁמֹעַ מִצְוֹת־יְהוָה לֹא־עָשׂוּ כֵּן׃ [יח] וְכִי־הֵקִים יְהוָה לָהֶם שֹׁפְטִים וְהָיָה יְהוָה עִם־הַשֹּׁפֵט וְהוֹשִׁיעָם מִיַּד אֹיְבֵיהֶם כֹּל יְמֵי הַשֹּׁפֵט כִּי־יִנָּחֵם יְהוָה מִנַּאֲקָתָם מִפְּנֵי לֹחֲצֵיהֶם וְדֹחֲקֵיהֶם׃ [יט] וְהָיָה בְּמוֹת הַשּׁוֹפֵט יָשֻׁבוּ וְהִשְׁחִיתוּ מֵאֲבוֹתָם לָלֶכֶת אַחֲרֵי אֱלֹהִים אֲחֵרִים לְעָבְדָם וּלְהִשְׁתַּחֲוֹת לָהֶם לֹא הִפִּילוּ מִמַּעַלְלֵיהֶם וּמִדַּרְכָּם הַקָּשָׁה׃ [כ] וַיִּחַר־אַף יְהוָה בְּיִשְׂרָאֵל וַיֹּאמֶר יַעַן אֲשֶׁר עָבְרוּ הַגּוֹי הַזֶּה אֶת־בְּרִיתִי אֲשֶׁר צִוִּיתִי אֶת־אֲבוֹתָם וְלֹא שָׁמְעוּ לְקוֹלִי׃ [כא] גַּם־אֲנִי לֹא אוֹסִיף לְהוֹרִישׁ אִישׁ מִפְּנֵיהֶם מִן־הַגּוֹיִם אֲשֶׁר־עָזַב יְהוֹשֻׁעַ וַיָּמֹת׃ [כב] לְמַעַן בֹּם אֶת־יִשְׂרָאֵל הֲשֹׁמְרִים הֵם אֶת־דֶּרֶךְ יְהוָה לָלֶכֶת בָּם כַּאֲשֶׁר שָׁמְרוּ אֲבוֹתָם אִם־לֹא׃ [כג] וַיַּנַּח יְהוָה אֶת־הַגּוֹיִם הָאֵלֶּה לְבִלְתִּי הוֹרִישָׁם מַהֵר וְלֹא נְתָנָם בְּיַד יְהוֹשֻׁעַ׃

ג

[א] וְאֵלֶּה הַגּוֹיִם אֲשֶׁר־הִנִּיחַ יְהוָה לְנַסּוֹת בָּם אֶת־יִשְׂרָאֵל כָּל־אֲשֶׁר לֹא־יָדְעוּ אֶת כָּל־מִלְחֲמוֹת כְּנָעַן׃ [ב] רַק לְמַעַן דַּעַת דֹּרוֹת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל לְלַמְּדָם מִלְחָמָה רַק אֲשֶׁר לְפָנִים לֹא יְדָעוּם׃ [ג] חֲמֵשֶׁת סַרְנֵי פְלִשְׁתִּים וְכָל־הַכְּנַעֲנִי וְהַצִּידֹנִי וְהַחִוִּי יוֹשֵׁב הַר הַלְּבָנוֹן מֵהַר בַּעַל חֶרְמוֹן עַד לְבוֹא חֲמָת׃ [ד] וַיִּהְיוּ לְנַסּוֹת בָּם אֶת־יִשְׂרָאֵל לָדַעַת הֲיִשְׁמְעוּ אֶת־מִצְוֹת יְהוָה אֲשֶׁר־צִוָּה אֶת־

(יז) ויקם וי' שופטים ויושיעום ונומר • הכה עתה יושיב
לפסק הנכי לשר מפלת השופטים ,
למה היו מכם מושיעים ומכם לא יושיעום , ולמר שלין מפק
שהיה מקיים ה' שופטים לשושיעום מיד שוכיהם , כי זה
פירוש ויושיעום , רולה לומר
כלי שיושיעום , ולתכלית זה
הקימם , לבל לא היה מספיק
בידם לעשותו על קשלות
(יז) ישראל , שהם גם כל שופטיה'
לא שמעו כי זנו לשרי שלקיהם
לשרים וגו' , ומפני זה לא
היה מושיע השופט הזה
לשמת העם : וכן כתן השעם
למה מלכו לשרי כן תשועת
(יח) לשופטים לשרים , ולמ' וכי
הק ס ה' להם שופטים , רולה
לומר וכשלר תרלה שהקים
להם ה' שופט ושהיה ה' עם
לותו השופט והושיעם , הנה
היה הסבה זה כי יכחם ה'
מלחצתם מפני לוחציהם ,
רולה לומר שהיו מלכי ישראל שכים בשוה שלשו שופטיה'
(יט) לא שמעו כי זנו לשרי שלקיהם לשרים וגו' , ומפני זה לא
היה מושיע השופט הזה לשמת העם : וכן כתן השעם
למה מלכו לשרי כן תשועת
(כ) לשופטים לשרים , ולמ' וכי
הק ס ה' להם שופטים , רולה
לומר וכשלר תרלה שהקים
להם ה' שופט ושהיה ה' עם
לותו השופט והושיעם , הנה
היה הסבה זה כי יכחם ה'
מלחצתם מפני לוחציהם ,
רולה לומר שהיו מלכי ישראל שכים בשוה שלשו שופטיה'
(כא) לא שמעו כי זנו לשרי שלקיהם לשרים וגו' , ומפני זה לא
היה מושיע השופט הזה לשמת העם : וכן כתן השעם
למה מלכו לשרי כן תשועת
(כב) לשופטים לשרים , ולמ' וכי
הק ס ה' להם שופטים , רולה
לומר וכשלר תרלה שהקים
להם ה' שופט ושהיה ה' עם
לותו השופט והושיעם , הנה
היה הסבה זה כי יכחם ה'
מלחצתם מפני לוחציהם ,
רולה לומר שהיו מלכי ישראל שכים בשוה שלשו שופטיה'
(כג) לא שמעו כי זנו לשרי שלקיהם לשרים וגו' , ומפני זה לא
היה מושיע השופט הזה לשמת העם : וכן כתן השעם
למה מלכו לשרי כן תשועת

(יז) וגם אל שופטיהם לא שמעו כי זנו אחרי אלהים אחרים וישתחוו להם סרו מהר מן הדרך אשר הלכה אבותם לשמע מצות יהוה לא עשו כן׃ (יח) וכי הקים יהוה להם שופטים והיה יהוה עם השופט והושיעם מיד אויביהם כל ימי השופט כי ינחם יהוה מנאקתם מפני לחציהם ודחקיהם׃ (יט) והיה במות השופט ישבו והשחיתו מאבותם ללכת אחרי אלהים אחרים לעבדם ולהשתחות להם לא הפילו ממעלליהם ומדרכם הקשה׃ (כ) ויחר אף יהוה בישראל ויאמר יען אשר עברו הגוי הזה את בריתי אשר צויתי את אבותם ולא שמעו לקולי׃ (כא) גם אני לא אוסיף להוריש איש מפניהם מן הגוים אשר עזב יהושע וימת׃ (כב) למען בם את ישראל השמרים הם את דרך יהוה ללכת בם כאשר שמרו אבותם אם לא׃ (כג) ויניח יהוה את הגוים האלה לבלתי הורישם מהר ולא נתנם ביד יהושע׃

ג

(א) ואלה הגוים אשר הניח יהוה לנסות בם את ישראל כל אשר לא ידעו את כל מלחמות כנען׃ (ב) רק למען דעת דורות בני ישראל ללמדם מלחמה רק אשר לפנים לא ידעום׃ (ג) חמשת סרני פלשתים וכל הכנעני והצידני והחוי יושב הר הלבנון מהר בעל חרמון עד לבוא חמת׃ (ד) ויהיו לנסות בם את ישראל לדעת הישמעו את מצות יהוה אשר צוה את

(יז) וגם אל שופטיהם לא שמעו כי זנו אחרי אלהים אחרים וישתחוו להם סרו מהר מן הדרך אשר הלכו אבותם לשמע מצות יהוה לא עשו כן׃ (יח) וכי הקים יהוה להם שופטים והיה יהוה עם השופט והושיעם מיד אויביהם כל ימי השופט כי ינחם יהוה מנאקתם מפני לחציהם ודחקיהם׃ (יט) והיה במות השופט ישבו והשחיתו מאבותם ללכת אחרי אלהים אחרים לעבדם ולהשתחות להם לא הפילו ממעלליהם ומדרכם הקשה׃ (כ) ויחר אף יהוה בישראל ויאמר יען אשר עברו הגוי הזה את בריתי אשר צויתי את אבותם ולא שמעו לקולי׃ (כא) גם אני לא אוסיף להוריש איש מפניהם מן הגוים אשר עזב יהושע וימת׃ (כב) למען בם את ישראל השמרים הם את דרך יהוה ללכת בם כאשר שמרו אבותם אם לא׃ (כג) ויניח יהוה את הגוים האלה לבלתי הורישם מהר ולא נתנם ביד יהושע׃

ג

(א) ואלה הגוים אשר הניח יהוה לנסות בם את ישראל כל אשר לא ידעו את כל מלחמות כנען׃ (ב) רק למען דעת דורות בני ישראל ללמדם מלחמה רק אשר לפנים לא ידעום׃ (ג) חמשת סרני פלשתים וכל הכנעני והצידני והחוי יושב הר הלבנון מהר בעל חרמון עד לבוא חמת׃ (ד) ויהיו לנסות בם את ישראל לדעת הישמעו את מצות יהוה אשר צוה את

(יז) וגם אל שופטיהם לא שמעו כי זנו אחרי אלהים אחרים וישתחוו להם סרו מהר מן הדרך אשר הלכו אבותם לשמע מצות יהוה לא עשו כן׃ (יח) וכי הקים יהוה להם שופטים והיה יהוה עם השופט והושיעם מיד אויביהם כל ימי השופט כי ינחם יהוה מנאקתם מפני לחציהם ודחקיהם׃ (יט) והיה במות השופט ישבו והשחיתו מאבותם ללכת אחרי אלהים אחרים לעבדם ולהשתחות להם לא הפילו ממעלליהם ומדרכם הקשה׃ (כ) ויחר אף יהוה בישראל ויאמר יען אשר עברו הגוי הזה את בריתי אשר צויתי את אבותם ולא שמעו לקולי׃ (כא) גם אני לא אוסיף להוריש איש מפניהם מן הגוים אשר עזב יהושע וימת׃ (כב) למען בם את ישראל השמרים הם את דרך יהוה ללכת בם כאשר שמרו אבותם אם לא׃ (כג) ויניח יהוה את הגוים האלה לבלתי הורישם מהר ולא נתנם ביד יהושע׃

ג

(א) ואלה הגוים אשר הניח יהוה לנסות בם את ישראל כל אשר לא ידעו את כל מלחמות כנען׃ (ב) רק למען דעת דורות בני ישראל ללמדם מלחמה רק אשר לפנים לא ידעום׃ (ג) חמשת סרני פלשתים וכל הכנעני והצידני והחוי יושב הר הלבנון מהר בעל חרמון עד לבוא חמת׃ (ד) ויהיו לנסות בם את ישראל לדעת הישמעו את מצות יהוה אשר צוה את

2011 Ministerio de Cultura

(ד) אלף תזרו לנסכם בני יהודה • ושמנס לסרו עוד ויהיו לנסות בם את ישראל וגו' הוא לפלי כדמות תולדה מכל מה שאמר עד הכה ופירושו והיו שם כן הקומות הללה לנסות בם את ישראל ועכו ובני ישראל ישבו בקרב הכנעני ונומר ולא עמדו בנסיון כי לקחו את בנותיהם להם לנשי ואת בנותיהם נתנו לבניהם וזמנך מזה שעבד את אלקיהם וזו היא הכפה בנות עליהם מרת ובוקה • הכה התנאדו הפסוקי' ושהם כלם כדמות הקדמ' לספורים העתידים לבא ול' שהגיד מה שקרה להם בכלל ולפב יפרט ענייני האופני' כל אחד בעלמו ולזה הניח לתרגי עניין עתניאל בן קנז שהיה שופט לאחרי יהושע כי הוא פרט לאחד מאה שוכר בכלל והותרו עם זה הסחלות כלם :

(ה) [ה] אֲבוֹתָם בְּיַד מֹשֶׁה׃ וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל יָשְׁבוּ בְּקֶרֶב הַכְּנַעֲנִי הַחִתִּי וְהָאֱמֹרִי (ו) [ו] וְהַפְּרִזִּי וְהַחִוִּי וְהַיְבוּסִי׃ וַיִּקְחוּ אֶת־ בְּנֹתֵיהֶם לָהֶם לְנָשִׁים וְאֶת־בְּנֹתֵיהֶם נָתְנוּ לִבְנֵיהֶם וַיַּעַבְדוּ אֶת־אֱלֹהֵיהֶם׃ (ז) [ז] וַיַּעֲשׂוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל אֶת־הָרַע בְּעֵינֵי יְהוָה וַיִּשְׁכְּחוּ אֶת־יְהוָה אֱלֹהֵיהֶם וַיַּעַבְדוּ אֶת־הַבְּעָלִים וְאֶת־הָאֲשֵׁרוֹת׃ (ח) [ח] וַיִּחַר־אַף יְהוָה בְּיִשְׂרָאֵל וַיִּמְכְּרֵם בְּיַד כּוּשַׁן רִשְׁעָתַיִם מֶלֶךְ אֲרָם נַהֲרָיִם וַיַּעַבְדוּ בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל אֶת־כּוּשַׁן רִשְׁעָתַיִם שְׁמֹנֶה (ט) [ט] שָׁנִים׃ וַיִּזְעֲקוּ בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל אֶל־ יְהוָה וַיָּקֶם יְהוָה מוֹשִׁיעַ לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל וַיּוֹשִׁיעֵם אֶת עָתְנִיאֵל בֶּן־קְנַז אֲחִי כָלֵב הַקָּטֹן מִמֶּנּוּ׃ (י) [י] וַתְּהִי עָלָיו רוּחַ־ יְהוָה וַיִּשְׁפֹּט אֶת־יִשְׂרָאֵל וַיֵּצֵא לַמִּלְחָמָה וַיִּתֵּן יְהוָה בְּיָדוֹ אֶת־כּוּשַׁן רִשְׁעָתָיִם מֶלֶךְ אֲרָם וַתַּעַז יָדוֹ עַל־ כּוּשַׁן רִשְׁעָתָיִם׃ (יא) [יא] וַתִּשְׁקֹט הָאָרֶץ אַרְבָּעִים שָׁנָה וַיָּמָת עָתְנִיאֵל בֶּן־קְנַז׃ (יב) [יב] וַיּוֹסִיפוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לַעֲשׂוֹת חָרַע בְּעֵינֵי יְהוָה וַיְחַזֵּק יְהוָה אֶת־עֶגְלוֹן מֶלֶךְ־מוֹאָב עַל־יִשְׂרָאֵל עֵר כִּי־עָשׂוּ אֶת־הָרַע בְּעֵינֵי יְהוָה׃ (יג) [יג] וַיֶּאֱסֹף אֵלָיו אֶת־ בְּנֵי עַמּוֹן וַיַּעְמֶלֶק וַיֵּלֶךְ וַיַּךְ אֶת־יִשְׂרָאֵל וַיִּירְשׁוּ אֶת־עִיר הַתְּמָרִים׃ (יד) [יד] וַיַּעַבְדוּ בְנֵי־ יִשְׂרָאֵל אֶת־עֶגְלוֹן מֶלֶךְ־מוֹאָב שְׁמֹנֶה עֶשְׂרֵה שָׁנָה׃ (טו) [טו] וַיִּזְעֲקוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל אֶל־ יְהוָה וַיָּקֶם יְהוָה לָהֶם מוֹשִׁיעַ אֶת־אֵהוּד בֶּן־גֵּרָא בֶּן־הַיְמִינִי אִישׁ אִטֵּר יַד־יְמִינוֹ וַיִּשְׁלְחוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל בְּיָדוֹ מִנְחָה לְעֶגְלוֹן מֶלֶךְ מוֹאָב׃ (טז) [טז] וַיַּעַשׂ לוֹ אֵהוּד חֶרֶב וְלָהּ שְׁנֵי פִיּוֹת גֹּמֶד אָרְכָּהּ וַיַּחְגֹּר אֹתָהּ מִתַּחַת לַמַּדָּיו עַל יֶרֶךְ יְמִינוֹ׃ (יז) [יז] וַיַּקְרֵב אֶת־הַמִּנְחָה לְעֶגְלוֹן מֶלֶךְ מוֹאָב (יח) [יח] וְעֶגְלוֹן אִישׁ בָּרִיא מְאֹד׃ וַיְהִי כַּאֲשֶׁר כִּלָּה לְהַקְרִיב אֶת־הַמִּנְחָה וַיְשַׁלַּח אֶת־ (יט) [יט] הָעָם נֹשְׂאֵי הַמִּנְחָה׃ וְהוּא שָׁב מִן־ הַפְּסִלִים אֲשֶׁר אֶת־הַגִּלְגָּל וַיֹּאמֶר

ידו על כותן רשעתים • לל ולכן שקטה הארן ארבעים שהתחיל בנלחון פעמים רבות • (יט) שנה עד מות עתניאל • ומנכם הארבעים שנה הללה • שם היו כלם מהדבקים לו לא כמהו עם העבוד • לתקור עליו לחר זה בספר שופל [ח] בפרשת * בן שנה שאול בן ג' במלכו וגו' ושם יתבאר שהם כמנים עם העבוד • שמהו עד יום מותו שהיתה הארן שקטה עשרו ארבעי' שנה : (כ) ויוסיפו בני ישראל לעשות וגו' • זכר הכתוב שלחר מות עתניאל בן קנז חזרו ישראל לעבור ברית הללים • ומפני זה חזק הללים לת עגלון מלך מואב • ל' שעם היותו שלש ורך הלבב • הנה הדי חזק לת לבו ויתקפו בכחת עובותיהם על ישראל • ויאסוף (כא) אליו עמון ועמלק וילך וילת לת ישראל וירשו לת עיר התמרי' [ח'] קרתת דיריחו • ולפי כבר זכרתי שהית' עיר קרובה אליו : ואחר שעברו בני (כב) ישראל לת עגלון שמ' עשרה שנה • ושקטה לנו ל' (כג) ויסף אהוד לת הפלחים ויסר מהם אופס ישראל חזרו ישראל לעבור ברית הללים • ומפני זה חזק הללים לת עגלון מלך מואב • ל' שעם היותו אליהם נה להיותו שמללי בשבעו • וזה היתה סבה שלח הרגיז עגלון בלקיחתו הארב בידו השמאלית : ובפר שללחו בני ישראל בידו מנחה לעגלון כדי שיבטח בו • ושהוא (כה) מפחת עלמו והרוב הללי שללחה עליו עזה לו ארב ולה שתי פיות • שמפני הגדל' היה ארבו חל ובר מלד כדי שתכבד בללות רב ותמית תכף • ולל היה הארב לריך מלד כדי שלל יובר • ולזה לל היה ארבו בי אם לחה והיה מתחת למדיו לשלח ירלוהו • ובאחר הלך הקריב (כד) המנחה לפני עגלון בהיותו שמן ובדיל מלד • והיה (כה) מחכת' להוא שבאחר הקריבה שלח לת העם בוזקי המנחה • (והם היהודים ההולכים עמו) והוא בשל' יחידי • כי בחר היותו לבדו בפבהה ושם שלח יורגז בשלחו בל בך בחו בהיותו עם לחבי' הרבה עמו • והוא הלך (כו) לדרכו לחרי בן • ובהיותו חון לעיר במקום שהיו חוצבי' שם לבנים הבקלים פסילים חזר משם • בלומר שבשובה ממנו לבר ושב' קזר לומר' וזה

2011 Ministerio de Cultura

דְּבַר־סֵתֶר לִי אֵלֶיךָ הַמֶּלֶךְ וַיֹּאמֶר הָס
[כ] וַיֵּצְאוּ מֵעָלָיו כָּל־הָעֹמְדִים עָלָיו׃ וְאֵהוּד
בָּא אֵלָיו וְהוּא יֹשֵׁב בְּעֲלִיַּת הַמְקֵרָה
אֲשֶׁר־לוֹ לְבַדּוֹ וַיֹּאמֶר אֵהוּד דְּבַר־
אֱלֹהִים לִי אֵלֶיךָ וַיָּקָם מֵעַל הַכִּסֵּא׃
[כא] וַיִּשְׁלַח אֵהוּד אֶת־יַד שְׂמֹאלוֹ וַיִּקַּח אֶת־
הַחֶרֶב מֵעַל יְרֵכוֹ וַיִּתְקָע אֹתָהּ בְּבִטְנוֹ׃
[כב] וַיָּבֹא גַּם־הַנִּצָּב אַחַר הַלַּהַב וַיִּסְגֹּר
הַחֵלֶב בְּעַד הַלַּהַב כִּי לֹא־שָׁלַף הַחֶרֶב
[כג] מִבִּטְנוֹ וַיֵּצֵא הַפַּרְשְׁדֹנָה׃ וַיֵּצֵא אֵהוּד
הַמִּסְדְּרוֹנָה וַיִּסְגֹּר דַּלְתוֹת הָעֲלִיָּה׃
[כד] בְּעַדוֹ וְנָעֹל׃ וְהוּא יָצָא וַעֲבָדָיו בָּאוּ
וַיִּרְאוּ וְהִנֵּה דַלְתוֹת הָעֲלִיָּה נְעוּלוֹת
וַיֹּאמְרוּ אַךְ מְסִיךְ הוּא אֶת־רַגְלָיו בַּחֲדַר
[כה] הַמְּקֵרָה׃ וַיָּחִילוּ עַד־בּוֹשׁ וְהִנֵּה אֵינֶנּוּ
פֹתֵחַ דַּלְתוֹת הָעֲלִיָּה וַיִּקְחוּ אֶת־הַמַּפְתֵּחַ
וַיִּפְתָּחוּ וְהִנֵּה אֲדֹנֵיהֶם נֹפֵל אַרְצָה מֵת׃
[כו] וְאֵהוּד נִמְלַט עַד־הֵתְמַהְמְהָם וְהוּא
עָבַר אֶת־הַפְּסִילִים וַיִּמָּלֵט הַשְּׂעִירָתָה׃
[כז] וַיְהִי בְּבֹאוֹ וַיִּתְקַע בַּשּׁוֹפָר בְּהַר אֶפְרָיִם
וַיֵּרְדוּ עִמּוֹ בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל מִן־הָהָר וְהוּא
[כח] לִפְנֵיהֶם׃ וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם רִדְפוּ אַחֲרַי
כִּי־נָתַן יְהוָה אֶת־אֹיְבֵיכֶם אֶת־מוֹאָב
בְּיֶדְכֶם וַיֵּרְדוּ אַחֲרָיו וַיִּלְכְּדוּ אֶת־
מַעְבְּרוֹת הַיַּרְדֵּן לְמוֹאָב וְלֹא־נָתְנוּ אִישׁ
[כט] לַעֲבֹר׃ וַיַּכּוּ אֶת־מוֹאָב בָּעֵת הַהִוא
כְּעֲשֶׂרֶת אֲלָפִים אִישׁ כָּל־שָׁמֶן וְכָל־
[ל] אִישׁ חַיִל וְלֹא נִמְלַט אִישׁ׃ וַתִּכָּנַע
מוֹאָב בַּיּוֹם הַהוּא תַּחַת יַד יִשְׂרָאֵל וַתִּשְׁקֹט הָאָרֶץ שְׁמוֹנִים שָׁנָה׃ וְאַחֲרָיו הָיָה
שַׁמְגַּר בֶּן־עֲנָת וַיַּךְ אֶת־פְּלִשְׁתִּים שֵׁשׁ־מֵאוֹת אִישׁ בְּמַלְמַד הַבָּקָר וַיּוֹשַׁע
גַּם־הוּא אֶת־יִשְׂרָאֵל׃

ד

[א] וְיוֹסִפוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לַעֲשׂוֹת הָרַע
[ב] בְּעֵינֵי יְהוָה וְאֵהוּד מֵת׃ וַיִּמְכְּרֵם
יְהוָה בְּיַד יָבִין מֶלֶךְ־כְּנַעַן אֲשֶׁר מָלַךְ
בְּחָצוֹר וְשַׂר־צְבָאוֹ סִיסְרָא וְהוּא יוֹשֵׁב
[ג] בַּחֲרֹשֶׁת הַגּוֹיִם׃ וַיִּצְעֲקוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל
אֶל־יְהוָה כִּי תְשַׁע מֵאוֹת רֶכֶב־בַּרְזֶל
לוֹ וְהוּא לָחַץ אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
בְּחָזְקָה עֶשְׂרִים שָׁנָה׃

(כ) זה מה שהכטיח לבב המלך עליו, וכן לומר לו דבר כתר לי מלוך, לא שתין לומרו בפני עבדיו לחריש, והוא השיבו הם, לא שתוק עד יוליך העומדים שמה, ואז (כ) יהוד בח מליו בהיותו יושב בעלית המקרה, והוא עליה מלאה חלונות להביא קור לבית כי היה זמן קין קס מאד, ורוצה יהוד שלא לדבר מליו בהיותו על הכסא ויהוד רקוק ממנו כי לא יגיע קס הקרב, ולכן לומר לו עוד דבר מלכיס לי מלוך, והמלך עס היותו ממלכי העמיס עמד מכסאו לכבוד (כא) דברי המלכיס, ומז בערלתו לקוס בהיותו שמן מאד תקע (כב) החרב בבטנו כלה, עד שבא גס הכעב לקר הלהב שהוא יד הקרב (שעומד ובא לקר להב הקרב) ומותו גס כן בבטנו ולא יצא מזה עוד הקרב, ויצא הפרשדוכה: שהוא הפרע היושב במעיס: (כג) ויצא יהוד המסדרוכה, שהוא מבסדרה היושבת קודס קדר המלך, ומגר לדלתות העליה בעדו ובעד, לא שבעל מותס בפתע, ויורה שהיו פתחי העליה מסודרים בתופן שבהדבקס יפתרו בעולים (כד) מבפנים, ולכן לומר וירדו והנה לדלתות העליה בעולות, ובחזר רצו שהתמהמה ענלון (כה) מאד, פתחו הדלתות בפתע לחזר היה להס מבחון והנה ענלון מדוביהס שוכב מת (כו) ויהוד כמלט, ולמרו כמלט

(ל) והנה לומרו ויוסיפו בני ישראל לעשות הרע בעיני ה' ויהוד מת, והיה רצוי שיומר ושמגר מת (כי הוא היה השופט האחרון) להגיד שבני ישראל הוסיפו לעשות הרע בעיני ה' מיוס שמת יהוד וגס שמגר בן ענת בימיו היו עובדים הבעלים, ולכן לא היתה תשועתו גדולה כמו שיומר דכור בימי שמגר בן ענת בימי יעל כמו שיתבאר. (ג) זה קשור הפסוקים, יומר שעשו ישראל את הרע בעיני ה' מיוס שמת יהוד, ושמכרם ה' ביד יבין מלך כנען אשר מלך

עד שתמהמהם, לא בעוד שהיו טרודים בזה ובתמהמהו במה שוכר: וכאשר עשה זה (כומכמ"א) מיד סס לבו של יהוד בקרבו וינקע בשופר, ובא כל ישראל אליו ולכדו מעברות הירדן והכו בבני מואב לו כעשרת אלפים איש, ובמצך מזה שנקעה הארץ ממלחמה שוכים שבה והם ממיתת עתניאל עד הנה, כי שבי השעבוד יכנסו בזה המספר, ובספר שופטים [ל] בפרשת * בן ענה שהיה במלכו וגומר לאחור עליו בעזרת הש: (לא) ואחריו ואחריו היה שמגר בן ענת ויך את פלשתים שש מאות איש במלמד הבקר, וזה ספור שופט אליו שהיה בימי יהוד ואחריו במדרגה, וזהו שאמר ואחריו היה שמגר וגומ' והכה במטת הקוביס לון ספק שעשה הדבר מועט, כי הכה לבד שש מאות איש במלמד הבקר, שהוא כלי שבראש המרבן שבו מפריסין הבקר שבקרק בלעז לגולייאדה, אבל עס כל זה הכה הוא הושיע את ישראל שמלמס מהלוחיס הרוצים להכות בהס, עס היות שלא הכה הוא בלוחיס הרבה. ושם בלאחר שהיה שמגר לאחרי יהוד בזמן, רצוי שנאחזין שהכה עכיו בחרבעים שנה על דבורה, ועס שבי שעבוד מיסרא ומלך כנען. ויקל לאחרו שעשה שמגר עיין קבלת הלולבד

(ג) והנה לאחרו ויוסיפו בני ישראל לעשות הרע בעיני ה' ויהוד מת, והיה רצוי שיומר ושמגר מת (כי הוא היה השופט האחרון) להגיד שבני ישראל הוסיפו לעשות הרע בעיני ה' מיוס שמת יהוד וגס שמגר בן ענת בימיו היו עובדים הבעלים, ולכן לא היתה תשועתו גדולה כמו שיומר דכור בימי שמגר בן ענת בימי יעל כמו שיתבאר. זה קשור הפסוקים, יומר שעשו ישראל את הרע בעיני ה' מיוס שמת יהוד, ושמכרם ה' ביד יבין מלך כנען אשר מלך

2011 Ministerio de Cultura

שופטים ד

הפרשה השלישית בנבואת דבורה ומלחמת ברק עם סיסרא, ותצורת ה' והשירה שעשתה דבורה וברק על התשועה: תחלתה ודבורה אשה נביאה, עד ויעשו בני ישראל וגו', והיה שחלתי בפרשה הזאת עד שלום:

השאלה הראשונה למה דבורה היתה אשה נביאה, לפי ברק לא היתה כדבריה

כשאמרה לו הלא צוה ה' אלקי ישראל לך ומשכת וגו'? ולמה אחר לה אם תלכי עמי והלכתי ואם לא תלכי עמי לא אלך? והיה אם כן עובר על מצות השם ואחר הנביאה, והתורה דברים יח כב אמרה * והיה הדבר אשר לא ישמע אל דברי הנביא אשר ידבר בשמי אשר לא אצונו וגו':

השאלה השנית באומרו ואבר הקיני מבני חבר הקיני נפרד מקין ונומר, ועם היות ההודעה הזאת למתיתי, הנה היא בחלת בזולת מקומה, כי לפי ענדיל הספור ויש בין מה שאמ' ויועץ ברק את זבולון ואת נפתלי, ובין מה שאחר ויגידו למיסרא כי עלה ברק בן אבינועם וגו', הנדיל ביניהם, ואמ' ואבר הקיני נפרד מקין, והוא אם כן בזולת מקומו? וגם מה ענין לאמרו נפרד מקין? והיה לו לומר נפרד מיהול, כי אבר הקיני הוא קין עצמו והיה יוצא את בני יהול:

השאלה השלישית במה שעשתה יעל למיסרא, כי אם היה (כמו שהעיד הכתוב) שלום בין יבין מלך חצור ובין בית אבר הקיני, לפי עשתה יעל הרעה הגדולה הזאת? לקרוב לשלום את סיסרא לוהבו, ובהיותו בביתה על מטתה וקריאתה (בנית לומר טרוד הוא על כן על כסא לבדה אשה ורמתו בערמה והוא דבר זר מלך ומנוגד:

(ז) **ודבורה** אשה נביאה וגו'. הנה רציתי בספור הזה תועלות עצומות בפי המדיניות, ולא התעורר ר"לבג לפקד מהן, ולכן בחרתי להזכירן במקומם לפרי פירוש הכתובים. ובאמרו אשת לפידות למען תוכל שהיתה עושה פתילות למקדש. והמפרשים כתו שהיתה אשת ברק, ואשבו שברק ולפידות שניהם מענין אחד. ור"לבג פירש לפידות כמו לפידים, שהיה מדרגתה בנבואה עד שברקו כביכה לפידים. ואני חושב שהם תוארים, ילמר שדבורה היתה אשה נביאה ואשת לפידות, ובמה שאמר הכתוב אשה נביאה, הורה שלמות שכלה וטוב הכנתה, עד שהיה כלוח עליה הרוח הנבואי, ובמה שאמר אשת לפידות, הורה שהיתה אשת חיל ומעשיה קיים וזריזים מאד עד שהיתה כמו לפיד אש, ומפני התוארים האלה שהיתה נביאה בשכלה ואשת לפידות במעשיה ובגודל לבה, היתה היא שפטה את ישראל בזמן ההוא. ואין מפק שהיא תוכיחם בלשון נשובה ואם לא נזכר, כי לולי היו בעלי תשובה לא היו נושעים כמו שקדם ביאורו בפרשה אחרית. ולמדנו מזה התועלת הרביעית, שהשופט ומכהיג העם יצטרך לשלמות ההשכל והנכונה ולחזוק הלב וזריזות, כדי להוכיח וליסר העם כראוי: תועלת ג'

(ח) **והוא ישבת** תחת תומר וגומ'. לשון התומר נקראת תומר דבורה לפי שנקברה שם דבורה מבקת רבקה, כתוב כאן בין הרמה ובין בית אל וכתוב להלן ותקבר מתחת לבית אל. ותרגם יונתן והיא יתבא בקרית בעטרות דבורה מתפרנסה מן דילה ולה דקלין בירדנא ופוליסין ברמתא וכו'. ועל דרך הפשט אמר שדבורה לא היתה רוצה לעמוד בבית כדי שלא להתיקד עם קדש, ולכן היתה יושבת תחת תומר, ומה שאמר עוד דבורה בין הרמה,

הפרשה השלישית בנבואת דבורה ומלחמת ברק עם סיסרא, ותצורת ה' והשירה שעשתה דבורה וברק על התשועה: תחלתה ודבורה אשה נביאה, עד ויעשו בני ישראל וגו', והנה שחלתי בפרשה הזאת עד שלום:

השאלה הראשונה למה דבורה היתה אשה נביאה, לפי ברק לא היתה כדבריה

כשאמרה לו הלא צוה ה' אלקי ישראל לך ומשכת וגו'? ולמה אחר לה אם תלכי עמי והלכתי ואם לא תלכי עמי לא אלך? והיה אם כן עובר על מצות השם ואחר הנביאה, והתורה דברים יח כב אמרה * והיה הדבר אשר לא ישמע אל דברי הנביא אשר ידבר בשמי אשר לא אצונו וגו':

השאלה השנית באומרו ואבר הקיני מבני חבר הקיני נפרד מקין ונומר, ועם היות ההודעה הזאת למתיתי, הנה היא בחלת בזולת מקומה, כי לפי ענדיל הספור ויש בין מה שאמ' ויועץ ברק את זבולון ואת נפתלי, ובין מה שאחר ויגידו למיסרא כי עלה ברק בן אבינועם וגו', הנדיל ביניהם, ואמ' ואבר הקיני נפרד מקין, והוא אם כן בזולת מקומו? וגם מה ענין לאמרו נפרד מקין? והיה לו לומר נפרד מיהול, כי אבר הקיני הוא קין עצמו והיה יוצא את בני יהול:

השאלה השלישית במה שעשתה יעל למיסרא, כי אם היה (כמו שהעיד הכתוב) שלום בין יבין מלך חצור ובין בית אבר הקיני, לפי עשתה יעל הרעה הגדולה הזאת? לקרוב לשלום את סיסרא לוהבו, ובהיותו בביתה על מטתה וקריאתה (בנית לומר טרוד הוא על כן על כסא לבדה אשה ורמתו בערמה והוא דבר זר מלך ומנוגד:

השאלה הרביעית במאמרה בימי שמגר בן ענת בימי יעל, למה זכר' מהצופטים שמגר בן ענת ולא זכרה צופט אחר? ואם היה זכר' שמגר להיותו הצופט הסמוך, למה זכר' עמו יעל, ובימי לא היתה צופטת ישראל? גם התשועה שיעל עשתה בזמן הזה היתה, ובימי יעל היו עמסם ימי דבורה, ולפי אחר' בימי יעל תלמו תרכות?

השאלה החמשית אם דבורה לותה לברק ולקחת עמך עשרת אלפים איש מבני נפתלי ומבני זבולון, למה קרה קפה על שאר השבטים על שלא באו לעזרת המלחמה וגדפתם עליו? ולמה אמרה לוהו ומרו וגומר, כי לא באו לעזרת ה', אחרי אשר היא במלות הזה הגבילה העם שיבא למלחמה לבד?

השאלה הששית למה לא הביאה במוכיח הפסוקים אשר לא באו למלחמה? כי היא הביאה עניין רחובן ונלעד ודן ואשר, ושבח זבולון ונפתלי והפקיר' שיהיה באמרה באו מלכים נלחמו וגו', מן שמים נלחמו וגו', לו הלמו עקבי סום וגומ', וקשר לקלל מרוז אשר לא באו לעזרת ה' בגבורים:

והנני מפרש הפסוקים בחופן יותרו השאלות כלם:

[ז] וּדְבוֹרָה אִשָּׁה נְבִיאָה אֵשֶׁת לַפִּידוֹת הִוא שֹׁפְטָה אֶת־יִשְׂרָאֵל בָּעֵת הַהִיא׃
[ח] וְהִיא יוֹשֶׁבֶת תַּחַת־תֹּמֶר דְּבוֹרָה בֵּין הָרָמָה וּבֵין בֵּית־אֵל בְּהַר אֶפְרָיִם
וַיַּעֲלוּ אֵלֶיהָ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לַמִּשְׁפָּט׃
[ט] וַתִּשְׁלַח וַתִּקְרָא לְבָרָק בֶּן־אֲבִינֹעַם
מִקֶּדֶשׁ נַפְתָּלִי וַתֹּאמֶר אֵלָיו הֲלֹא־צִוָּה
יְהוָה אֱלֹהֵי־יִשְׂרָאֵל לֵךְ וּמָשַׁכְתָּ בְּהַר
תָּבוֹר וְלָקַחְתָּ עִמְּךָ עֲשֶׂרֶת אֲלָפִים
אִישׁ מִבְּנֵי נַפְתָּלִי וּמִבְּנֵי זְבוּלֻן׃

ותשלח ותקרא לברק בן אבינועם וגו'. כתו המפרשים לומר שהיה ברק איש דבורה ובעלה, והוא בחשת נלתי מתיצב, כי הכתוב לא זכר שהיה בעלה, אבל אמר ברק בן אבינועם מקדש נפתלי, ומה שאמר כי עלה ברק בן אבינועם ולא זכר דבורה, הוא לפי שמיסרא מהגבור פחד ולא ידע מכבושת דבורה, ולכן לכי חושב שלא היתה דבורה כבושה לו שכפרשה מבעלה מפני כבושתה כמו שכתב ר"לבג. והנה לזה הלא יתברך שתעשה התשועה הזאת ע"י ברק להיותו איש גבורים, והיה שמו מורה עליו, כי ברק רומו על היותו איש חיל רב פעלים, ובן אבינועם מורה על שהיה אביו ככה גם כן, כי הוא היה לפי הנועם והמעשים היפים. וזכר שאמרה אליו הלא צוה ה' אלקי ישראל, רומה לומר הדבר הזה כבר הוא גזור מן השמים, וזהו הלא צוה ה' כי כבר צוה על זה להיותו אלקי ישראל ומצניח בו תמיד, וזיקק עמו עשרת אלפי איש מבני נפתלי ומבני זבולון, כי אלקי ישראל בחר בהם בפרט לעשות הפעל הזה, ולהיות ברק מקדש נפתלי נוהו זיקק מחבני אהלו ומשפחתו, לפי שהם יכלו עמו יותר בנקל. והוא ומשכת כתבו המפרשים שפירושו שיפתה ויחזוק ישראל בדברים

(ט) ותשלח ותקרא לברק בן אבינועם וגו'. כתו המפרשים לומר שהיה ברק איש דבורה ובעלה, והוא בחשת נלתי מתיצב, כי הכתוב לא זכר שהיה בעלה, ומה שאמר ברק בן אבינועם מקדש נפתלי, ומה שאמר כי עלה ברק בן אבינועם ולא זכר דבורה, הוא לפי שמיסרא מהגבור פחד ולא ידע מכבושת דבורה, ולכן לכי חושב שלא היתה דבורה כבושה לו שכפרשה מבעלה מפני כבושתה כמו שכתב ר"לבג. והנה לזה הלא יתברך שתעשה התשועה הזאת ע"י ברק להיותו איש גבורים, והיה שמו מורה עליו, כי ברק רומו על היותו איש חיל רב פעלים, ובן אבינועם מורה על שהיה אביו ככה גם כן, כי הוא היה לפי הנועם והמעשים היפים. וזכר שאמרה אליו הלא צוה ה' אלקי ישראל, רומה לומר הדבר הזה כבר הוא גזור מן השמים, וזהו הלא צוה ה' כי כבר צוה על זה להיותו אלקי ישראל ומצניח בו תמיד, וזיקק עמו עשרת אלפי איש מבני נפתלי ומבני זבולון, כי אלקי ישראל בחר בהם בפרט לעשות הפעל הזה, ולהיות ברק מקדש נפתלי נוהו זיקק מחבני אהלו ומשפחתו, לפי שהם יכלו עמו יותר בנקל. והוא ומשכת כתבו המפרשים שפירושו שיפתה ויחזוק ישראל בדברים

2011 Ministerio de Cultura

נפתלים לבא למלחמה, כי היו ירעים מקיל סיסרא · ולכי חובב אחת לו אין, לקבי ישראל גזר אילך הוא ויחזוק סיסרא, והכה יעזה המזיכה הזאת כאשר יעלה בהר תבור ויקח עמו עשרת אלפים איש, כמו אחת לקחר זה ויגידו לסיסרא כי עלה בהר תבור ויזעק סיסרא כל רכבו וגו', הכה אם כן העליה בהר תבור וקבון העם יחזיק סיסרא שם, אבל לא יספיק זה מבלתי העזר שלקבי שיחזיקהו (ז) בחמת, כאשר ומשכתי אליך וגו', ונתתיהו בידך · ומזה למדנו התועלת השלישי, שהוא מי שהוא הרשוי להיות שר בצבא המלחמה, שהוא האיש החזק רב פעלים בעצמו ומשפחת לבני חיל, להעמיד יקבלו ממנו בוטח וירא בברק בן אבינועם:

(ח) ויאמר אליה ברק וגו' · זכר אחמר ברק לדבורה אם תלכי עמי אמה והלכתי ואם לא תלכי עמי לא אלך, ולא אמר זה כמשפט הבוחה שאמרה לו וגם כעובר על דברי הבכיח, אבל לפי שהיו ישראל אז יראים ופוחדים מחיל סיסרא ומרכביו ומהמונו, רצה ברק כי לעפי שהוא יקרא לבני זבולון ולבני נפתלי למלחמה לא ילכו עמו ולא ילחמו בדבריו, וכי יחשבוהו מסתכן, ולכן אמר לדבורה שתלך עמו, כדי לחזק לבב ישראל ברוחות הנביאה עמו שכותה בזה, ולזילחמו כי דבר ה' הוא והוא היה עוזה הדבר הזה כי לא ילכו, ומפני זה לא ירדה עמו דבורה למלחמה מהחר, כי לא היתה הליכתה כי אם להמזיק לב ישראל, או כדי שתתלבן בהם ההצלחה התלהית בהוכחות דבורה כדברי הרלבג, וזה הותרה הצלחה הרחשונה:

(ט) ודבורה הזיבתו הלוך תלך עמך אפס כי לא תהיה תפארתך וגומ', רוצה לומר לכי תלך עמך, כיון שאתה מוה שתלך (כי אתה שר בצבא ה' וכל איש ואשה שימרה את פיך ימות) אבל עכ"ו אכי מניד לך את אשר יקרא באחרית הימים, והוא כי לא תהיה תפארתך הליכתי עמך, וזה לא למי שירצה מעזיך במלחמה, כי בחמת כל הרוצים את גבורתך שמה יעידון יגידון כי איש חיל אתה וכידך יושיע ה' את ישראל, אבל על הדרך הזה אשר אתה הולך הרוצים אשה הולכת עמך בדרך, כאשר ישמעו אשר כי כיד אשה ימכור ה' את סיסרא (והיא יעל שבקעתי עליה) יאמינו שעל כן היית מוליך עמך אשה לפי שבידה התשועה ולא בידך, ויחשבו שאכי האשה אשר בידה ימכור ה' את סיסרא, ואל הליכתי עמך היתה לכבוד ולתפארת לגבור אחיל שבחותך, ועם היות שאמר כל זה הנה היא עשתה מאחרו ותקם ותלך עם ברק קדשה · ומזה למדנו תועלת רביעי, והוא שיועצי המלך והשר ראוי שיעצו מנותו לפי שהיה מותר לעתם, ועכו יאמרו לו לעתם, כי האמירה והעצה ראוי שיאמרו אמה שהם יועצים לאדוניהם ועשיית מנותו אמה שהם עבדיו, וכן עשתה דבורה אמרה לעתה ועשתה מנותו · והמפרשים אמרו כי כיד אשה ימכור ה' את סיסרא שאמרה דבורה על עצמה שתלך הם הנלחון, כמו שאמרה בשירתה:

(י) ויזעק ברק את זבולון וגו' · הנה זה היה לפני בוקר לקדש, שהם קבץ ברק עשרת אלפים איש מזבולון

תועלת ד'

תועלת ה'

תועלת ו'

ומשפחלי כאשר מתה לפניו ויעל הוא עמהם ודבורה עמו אל הר תבור, והיה זה כדי שיהיה הדבר מפורסם שהוא היה עולה להר עם לפיו עם אלמה כדי להמרות בינין מלך כנען וכדי להלחם מזה עם סיסרא שר צבאו בעמק:

(יא) וחבר הקיני מפרד מקין וגו' · כתוב למעלה, ובני קיני חותן משה עלו מעיר התמרים מבני יהודה מדבר יהודה וגו', ויש לת העם וגו', ולפי זה היה רחוק שיקם וחבר הקיני מבני קורח חותן משה כפרד ממדבר יהודה, וכוונתי בפירוש הפסוק שחבר הקיני היה במדבר יהודה עם לפיו ההמון שנקרלו בני קין ובני קורח שהיו כלם עם ישראל שמה, וכאשר שמע שברק עלה הר תבור ורלה בישראל מודעין להלחם בו אשר מאצבע לעזור לישראל, ולכן עזב בעמה כאלו היה לו קטטה עם בני משפחתו, בחופן שבפרד מהם, כלומ' מלחמת, גם זכר שבפרד "מיוצב" שהיה עם בני יהול, וזהו אמרו ויט אהלה עד אילון בנעלים לשון נטיה, והוא מקום בין קדש ובין הר תבור מקום ברק, כדי שתהיה ביתו מוזמת לעזור לישראל ולהכות בלויבים כפי מה שיזדמן, וכדי שהכנעניים יבטחו בו הרלה עמו לויב לבני משפחתו ובפרד מהם ויוצא ממקום תחנותם עם בני ישראל, וזש"ה וחבר הקיני מפרד מקין מהם בני חובב חותן משה, מלותו קין מהם עם משפחתו מפרד מהם, וגם מפרד ממקום תחנותם שהיה שם עם בני יהודה וכמה לאהלו משם, כי הוא לא היה יוצא בבית כי לם יוצא לאהלים, כמו שזכרתי בפסוק ובני קיני חותן משה עלו מעיר התמרים · ולמדנו מזה התועלת החמשי, שמי שירלה לעזור לאוהבו ישראל בלחמה תועלת ה' כאלו הוא לויבו, כמו שחבר הקיני עזה בהפרדו מעם משפחתו ומתחנות ישראל כדי לעזרם לאכ · ובא זה המכוון בזה המקום, להגיד שעזה זה כשמע כי עלה ברק הר תבור ושסיסרא היה מכין עלמו להלחם בו, והנה בזה הותרה הצלחה השלישית:

(יב) ויגידו לסיסרא כי עלה וגומ' · זכר שבשבר שמע סיסרא שברק בן אבינועם לדם נבור חיל רשום מאד עלה הר תבור מקום גבוה וחזק, רלה שאין זה מדרכי הגרים ולא ממהגי המזועבדי, כמו שהיו ישראל לו, כי המזועבד רלוי שלא יצא במקום מפגר ובית מקדש מלך, פן יתגלה לאחר שכי לאחוז ויסור עול הלויב מעליו, וכמו שמותה התורה בגר * עמך יצא בקרבך בטוב לו וגומ', דברי כג יז וכמו שפירשתי בפירוש התורה שלא יצאו הגרים במקומות חזקים מיוחדים אליהם, כי אם בקרב ישראל ועמהם בהכנעה, ככה בזמן ההוא בהיות ישראל תחת יבין מלך כנען, כאשר רלה סיסרא שר צבאו שעלו ישראל תחת יד ברק לים גבור החיל למקום חזק להצבא שם ולהלחם מחכו, מיד קבץ את רכבו ואת המונו לבוא להלחם בו, והיה מהלכו מחרוזת הגוים המקו' לשר היה יושב בו עד בחל קישון מקום המלחמה · ולמדנו מזה תועלת וידיעה שבזית, שאין רלוי לעם הנוכר והמשתרר שהויבו היושבים בקרבו גרים יעלו למקום חזק הר גבוה ותלול, פן משם יתחזקו להלחם בו:

(יג) ויאמר

2011 Ministerio de Cultura

מֵאוֹת רֶכֶב בַּרְזֶל וְאֵת־כָּל־הָעָם אֲשֶׁר
אִתּוֹ מֵחֲרֹשֶׁת הַגּוֹיִם אֶל־נַחַל קִישׁוֹן׃
[ז] וַתֹּאמֶר דְּבֹרָה אֶל־בָּרָק קוּם כִּי זֶה
הַיּוֹם אֲשֶׁר נָתַן יְהוָה אֶת־סִיסְרָא
בְּיָדֶךָ הֲלֹא יְהוָה יָצָא לְפָנֶיךָ וַיֵּרֶד בָּרָק
מֵהַר תָּבוֹר וַעֲשֶׂרֶת אֲלָפִים אִישׁ אַחֲרָיו׃
[ח] וַיְהָם יְהוָה אֶת־סִיסְרָא וְאֶת־כָּל־
הָרֶכֶב וְאֶת־כָּל־הַמַּחֲנֶה לְפִי־חָרֶב לִפְנֵי
בָרָק וַיֵּרֶד סִיסְרָא מֵעַל הַמֶּרְכָּבָה וַיָּנָס
[ט] בְּרַגְלָיו׃ וּבָרָק רָדַף אַחֲרֵי הָרֶכֶב וְאַחֲרֵי
הַמַּחֲנֶה עַד חֲרֹשֶׁת הַגּוֹיִם וַיִּפֹּל כָּל־מַחֲנֵה
סִיסְרָא לְפִי־חָרֶב לֹא נִשְׁאַר עַד־אֶחָד׃
[י] וְסִיסְרָא נָס בְּרַגְלָיו אֶל־אֹהֶל יָעֵל אֵשֶׁת
חֶבֶר הַקֵּינִי כִּי שָׁלוֹם בֵּין יָבִין מֶלֶךְ־חָצוֹר
[יא] וּבֵין בֵּית חֶבֶר הַקֵּינִי׃ וַתֵּצֵא יָעֵל
לִקְרַאת סִיסְרָא וַתֹּאמֶר אֵלָיו סוּרָה
סוּרָה אֲדֹנִי אֵלַי אַל־תִּירָא וַיָּסַר אֵלֶיהָ
הָאֹהֱלָה וַתְּכַסֵּהוּ בַּשְּׂמִיכָה׃
[יב] וַיֹּאמֶר אֵלֶיהָ הַשְׁקִינִי־נָא מְעַט־מַיִם
כִּי צָמֵאתִי וַתִּפְתַּח אֶת־נְאוֹד הֶחָלָב
[יג] וַתַּשְׁקֵהוּ וַתְּכַסֵּהוּ׃ וַיֹּאמֶר אֵלֶיהָ
עֲמֹד פֶּתַח הָאֹהֶל וְהָיָה אִם־אִישׁ
יָבֹא וּשְׁאֵלֵךְ וְאָמַר הֲיֵשׁ־פֹּה אִישׁ
[יד] וְאָמַרְתְּ אָיִן׃ וַתִּקַּח יָעֵל אֵשֶׁת־חֶבֶר
אֶת־יְתַד הָאֹהֶל וַתָּשֶׂם אֶת־הַמַּקֶּבֶת
בְּיָדָהּ וַתָּבוֹא אֵלָיו בַּלָּאט וַתִּתְקַע
אֶת־הַיְתֵד בְּרַקָּתוֹ וַתִּצְנַח בָּאָרֶץ וְהוּא־
הָאָהֳלָה וַתְּכַסֵּהוּ בַּשְּׂמִיכָה׃
[טו] וַיְהָם יְהוָה אֶת־סִיסְרָא וְאֶת־כָּל־
הָרֶכֶב וְאֶת־כָּל־הַמַּחֲנֶה לְפִי־חָרֶב לִפְנֵי
בָרָק וַיֵּרֶד סִיסְרָא מֵעַל הַמֶּרְכָּבָה וַיָּנָס
[טז] בְּרַגְלָיו׃ וּבָרָק רָדַף אַחֲרֵי הָרֶכֶב וְאַחֲרֵי
הַמַּחֲנֶה עַד חֲרֹשֶׁת הַגּוֹיִם וַיִּפֹּל כָּל־מַחֲנֵה
סִיסְרָא לְפִי־חָרֶב לֹא נִשְׁאַר עַד־אֶחָד׃
[יז] וְסִיסְרָא נָס בְּרַגְלָיו אֶל־אֹהֶל יָעֵל אֵשֶׁת
חֶבֶר הַקֵּינִי כִּי שָׁלוֹם בֵּין יָבִין מֶלֶךְ־חָצוֹר
[יח] וּבֵין בֵּית חֶבֶר הַקֵּינִי׃ וַתֵּצֵא יָעֵל
לִקְרַאת סִיסְרָא וַתֹּאמֶר אֵלָיו סוּרָה
אֲדֹנִי סוּרָה אֵלַי אַל־תִּירָא וַיָּסַר אֵלֶיהָ
הָאֹהֱלָה וַתְּכַסֵּהוּ בַּשְּׂמִיכָה׃
[יט] וַיֹּאמֶר אֵלֶיהָ הַשְׁקִינִי־נָא מְעַט־מַיִם
כִּי צָמֵאתִי וַתִּפְתַּח אֶת־נְאוֹד הֶחָלָב
[כ] וַתַּשְׁקֵהוּ וַתְּכַסֵּהוּ׃ וַיֹּאמֶר אֵלֶיהָ
עֲמֹד פֶּתַח הָאֹהֶל וְהָיָה אִם־אִישׁ
יָבֹא וּשְׁאֵלֵךְ וְאָמַר הֲיֵשׁ־פֹּה אִישׁ
[כא] וְאָמַרְתְּ אָיִן׃ וַתִּקַּח יָעֵל אֵשֶׁת־חֶבֶר
אֶת־יְתַד הָאֹהֶל וַתָּשֶׂם אֶת־הַמַּקֶּבֶת
בְּיָדָהּ וַתָּבוֹא אֵלָיו בַּלָּאט וַתִּתְקַע
אֶת־הַיְתֵד בְּרַקָּתוֹ וַתִּצְנַח בָּאָרֶץ וְהוּא־
הָאֳהָלָה וַתְּכַסֵּהוּ בַּשְּׂמִיכָה׃
[כב] וְהִנֵּה בָרָק רֹדֵף אֶת־סִיסְרָא וַתֵּצֵא יָעֵל
לִקְרָאתוֹ וַתֹּאמֶר לוֹ לֵךְ וְאַרְאֶךָּ אֶת־הָאִישׁ אֲשֶׁר
אַתָּה מְבַקֵּשׁ וַיָּבֹא אֵלֶיהָ וְהִנֵּה
סִיסְרָא נֹפֵל מֵת וְהַיָּתֵד בְּרַקָּתוֹ׃

(יד) **ותאמר** דבורה אל ברק וגו׳. לאחר שכלאר סיסרא את עם כל רכבו וכל המונו עד נחל קישון (וידמה שהיה דעתו לעלות ההרה מצד להלחם עם ברק) מיד לאחרה דבורה אל ברק קום, לא קום ורד מההר להכות בו אל תקוה שיעלה הוא ההרה, ואחרה הסבה למה הוא יורד אליו ולא יחכה ביאת סיסרא להלחם ברק מההר, כי זה היום אשר נתן ה׳ את סיסרא בידך, רומה לומר זה היום אשר תהיה בו ההלחמה, ואם תקוה ליום אחר לא תעליח את דרכיך בו, ולכן אמרה נתן ה׳ את סיסרא הלא ה׳ יצא לפניך בלשון עבר, כלומר המלחמה כבר כעזתה.

(טו) **וזכר** שכן היה שי׳ המס את סיסרא ואת כל הרכב ואת כל המחנה לפי חרב לפני ברק, ודע שלפני ברק אמר כאן הוא אומר בזמן, כמו * לפני נוח יום ה׳ הגדול והנורא, יניד הכתוב שקודם שנח ברק כבר המס ה׳ את סיסרא (עם היותו בר המצח גבור החיל) ואת כל הרכב ואת כל המחנה, כי קולי שמעו בחוזיהם קול מחנה גדול ורחו מומי חת וברכבי קת ודומה לזה, בחופן שפחל קרחם ורעדה (וכל זה היה קודם ביאת ברק, כמו שאמר לו דבורה הלא ה׳ יצא לפניך, רומה לומר כבר הוא בלחם ואתה יוצא בכחן) על שירד סיסרא מעל המרכב ויצם ברגליו, וכאשר נח ברק אל המחנה ומצאו כך לא עשה כי אם רדף אחריהם, וזהו אמרו וברק רדף אחרי המרכב ואחרי המחנה, כי ה׳ היה מנצח המלחמה הוא המלחם להם, וברק לא עשה כי אם ארדף אחרי הנסים מהמלחמ׳ וזו נפלא כל מחנהו לפי חרב. ומזה למדנו

תועלת ז׳ שעלת שביעי וליעה רבה, והוא שהמצרי כשיהיו מלכיו׳ במלחמה יקנו חוזק רב וגבורה מופלגת מפלת ההלחה, על שברק היה לבדו עם מעטים רודף אחרי הרכב ואחרי המחנה, כמו שבהיותו מנוסח וברדף היה לבו דואג עליו ולא היה לו חוזק וגבורה, על שהיה אומר לדבורה אם תלכי עמי והלכתי, כי ההלחה תקנה גבורה וחוזק לב והקלון תקנה פחל ומורך לבב:

(יז) **וסיסרא** גם ברגליו אל אהל יעל וגו׳. זכר שגם סיסרא אל אהל יעל, ודהיה יכלה לקרחתו לאחר סורה קדוני, שקרחתו חדון להיות שהיה חבר הקיני בעלה משועבד אליו, והמעיקתו סורה אלי אל תירא, רומה לומר שיהיה אחר שהמצרי כשיהיו מלכיו יקנו חוזק רב וגבורה מופלגת מפלת ההלחה, על שברק היה לבדו עם מעטים רודף אחרי הרכב ואחרי המחנה, כמו שבהיותו מנוסח וברדף היה לבו דואג עליו ולא היה לו חוזק וגבורה, על שהיה אומר לדבורה אם תלכי עמי והלכתי, כי ההלחה תקנה גבורה וחוזק לב והקלון תקנה פחל ומורך לבב:

(יז) **וסיסרא** גם ברגליו אל אהל יעל וגו׳. זכר שגם סיסרא אל אהל יעל, ודהיה יכלה לקרחתו לאחר סורה קדוני, שקרחתו חדון להיות שהיה חבר הקיני בעלה משועבד אליו, והמעיקתו סורה אלי אל תירא, רומה לומר שיהיה

(יח) הכתוב שכתבו שתי פעמים לשמחה יעל מקום לעשות זה הפעל. והרחזוקה היא כי בענייני המלכים אין הדבר לחסור לו מותר כלום או מנוכה, כי אם עפ הדברים לחבר יצומו ויקיימו כיוצאם, ובחבר חבר הקיני עשה שלומו התחבס מחל וחמ׳, כי שלום בין יבין מלך חצור ובין בית חבר הקיני, הכ׳ לא אחר בין בית יבין, אלא לבדו היה השלום ולא בכלל אל סיסרא בלומו, ולכן פרע ובין בית חבר הקיני, שחל חבר היה השלום כולל לכל לחצדי ביתו ולא כן חבל יבין כי אם לו לבדו. והסבה הזכית כי סיסרא לא הלך לאהל חבר הקיני כי אם לאהל חבדו, כי היה ליעל אהל בפרד ובכלל אחלו בעלה, ולזה אמר אל אהל יעל לקרחת סיסרא כי לא היה אם חבר בעלה, וידוע מבימוסי המלכים אחין האחד מחוייבת לבבדים שיעזה הבעל מהשלימתו ואחירת המבבדים, ומפני זה יכלה לעזות מה שלא יוכל בעלה לעזותו. וירחה שהיה חבר הקיני בבחם בשלום ולא יעשה דבר לא לעזר ישראל ולא בבגדם. הבה הותרה בזה השאלה השלישית. ולמדבו מזה תועלת שמיני שאין שלום המלכות כי אם עפ הדברים אשר ידברו ואשר יכתבו על ספר, ואחבשים

2011 Ministerio de Cultura

[כג] וַיַּכְנַע אֱלֹהִים בַּיּוֹם הַהוּא אֶת יָבִין
מֶלֶךְ־כְּנָעַן לִפְנֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל׃
[כד] וַתֵּלֶךְ יַד בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל הָלוֹךְ וְקָשֶׁה
עַל יָבִין מֶלֶךְ־כְּנָעַן עַד אֲשֶׁר הִכְרִיתוּ
אֶת יָבִין מֶלֶךְ כְּנָעַן׃

ה

[א] וַתָּשֶׁר דְּבֹרָה וּבָרָק בֶּן־אֲבִינֹעַם
[ב] בַּיּוֹם הַהוּא לֵאמֹר׃ בִּפְרֹעַ
פְּרָעוֹת בְּיִשְׂרָאֵל בְּהִתְנַדֵּב עָם
[ג] בָּרֲכוּ יְהוָה׃ שִׁמְעוּ מְלָכִים
הַאֲזִינוּ רוֹזְנִים לַיהוָה אָנֹכִי
אָשִׁירָה אֲזַמֵּר לַיהוָה אֱלֹהֵי
[ד] יִשְׂרָאֵל׃ יְהוָה בְּצֵאתְךָ מִשֵּׂעִיר
בְּצַעְדְּךָ מִשְּׂדֵה אֱדוֹם אָרֶץ
רָעָשָׁה גַּם־שָׁמַיִם נָטְפוּ גַּם־עָבִים
[ה] נָטְפוּ מָיִם׃ הָרִים נָזְלוּ מִפְּנֵי
יְהוָה זֶה סִינַי מִפְּנֵי יְהוָה אֱלֹהֵי
[ו] יִשְׂרָאֵל׃ בִּימֵי שַׁמְגַּר בֶּן־עֲנָת
בִּימֵי יָעֵל חָדְלוּ אֳרָחוֹת וְהוֹלְכֵי
נְתִיבוֹת יֵלְכוּ אֳרָחוֹת עֲקַלְקַלּוֹת׃
[ז] חָדְלוּ פְרָזוֹן בְּיִשְׂרָאֵל חָדָלוּ עַד
שַׁקַּמְתִּי דְּבוֹרָה שַׁקַּמְתִּי אֵם

אינם מחוייבות בזה, כי הן פטורות מכל חיוב כי אם עבודת בעליהן חייבין לשמור ולעשות:

(כג) **ויכנע** אלקים ביום ההוא וגו׳. לפי שהיה כבוד המלכים נתלה בכבוד שר צבאם ובהכלמתם יוכלתו גם הם, והיה סיסרא באותו יום מת וכל צבאו והמונו נפל לפי חרב, לכך היה שביום ההוא הכניע אלקים לא לבד את סיסרא כי אם גם את יבין מלך כנען, באופן שאותו יום והלאה הלך יד בני ישראל הלוך וקשה על יבין עד אשר הכריתוהו. וכלמוד מכאן תועלת וידיעה תשיעי׳, והיא שהכלמת המלכים נתלה בהכלמת שרי צבאיהם:

תועלת ט׳

ה

(א) **ותשר** דבורה וברק וגו׳. אין הכוונה שדבור׳ וברק סדרו השירה הזאת, אבל אמר שדבורה עשתה וסדרה זה השיר וברק נטפל עמה לשורר אותו בזמר, וזהו ותשר דבורה וברק בן אבינועם, עד * אז ישיר משה ובני ישראל, ולכן אמר ביום ההוא לאמר, כמ״ש בשירת משה ויאמרו לאמר, שהיו בני ישראל אומרים השיר שעשה משה, וכן אמר כאן שדבורה סדרה השירה ואמרה לאמר, רוצה לומר שיאמרו אותה ברק והעם. והשירה שהיו אומרים היא

שמות טו א׳

(ב) בפרוע פרעות בישראל בהתנדב עם ברכו ה׳. ואת׳ ראית פירושי המפרשים בפסוק הזה. ואני אחשוב שפרעות הם נקמות, ושכוונת זה המאמר הוא שעל שני דברים ראוי שיברכו שם ה׳ ויהללו אותו. אחד בפרוע פרעות בישראל, רוצה לומר במה שנקם הקב״ה נקמותיו על יד ישראל, באופן שנשאר לישראל כבוד גדול מהנצחון עם היות שלה׳ הישועה. השני בהתנדב עם, רוצה לומר שהתנדב עם ישראל לעלות למלחמה עם ראותם חולשתם וגבורת סיסרא, הנה על שניהם, רוצה לומר על פרוע האל יתברך פרעות ונקמות על יד ישראל ובאמצעותם, ועל שהתנדב העם לעלות למלחמה על שניה׳ ברכו ה׳. או יאמר בפרוע פרעות ונקמות בישראל, רוצה לומר על ידו, בעבור זה עם ישראל בנדבה ורוח ישר ברכו ה׳, ויהיה אם כן בזה סבה אחת להוראה, והפירוש הראשון יותר נכון כפי לשון הכתוב:

(ג) **שמעו** מלכים האזינו רוזנים וגו׳. לפי שברק נתעסל עם דבורה בשירה אמרה היא נגדו ונגד כל שרי ישראל שמעו מלכים האזינו רוזנים, רוצה לומ׳ האזינו ושמעו ולא תתעסקו בשיר הזה, וקראתם מלכי׳ ורוזנים על דרך * התיצבו מלכי ארץ ורוזנים נוסדו יחד שנאמר על שרי ישראל. ונתנה סבה למה הם לא ידברו בשיר זולתה, באמרה אנכי לה׳ אנכי אשירה, רוצה לומר כיון שאנכי לה׳ דבקה עמו ונביאה ממנו אנכי אשירה ואזמרה ולא אתם:

מלים ב׳ ב׳

(ד) יי׳ בצאתך משעיר וגו׳. מהמפרשים פירשו הפסוקים האלה הראשונים על מתן תורה, שחרדו ההרים ונטפו מים, והו׳ דעת המתרגם, ולא נתנו טעם נכון למה הקדימה דבורה הענין הזה בתחילת השירה ומה ענינו בכאן. ומהם פירשו אותם במלחמת סיחון ועוג, כי בצאתם מהר שעיר משם התחילו להלחם באומות, וגם אלה לא נתנו קשור נכון לפסוקים. ואני כוונתי לקשר אותם כפי כל אחד מהדעות. אמרה דבורה ה׳ בצאתך משעיר לתת התורה, ארץ רעשה גם שמים נטפו

(ה) והרים נזלו מפני ה׳, כי השמים והארץ כלו חל

(ו) מפניו, אבל בימי שמגר בן ענת ובימי יעל לא היה כן, כי לא היו האומות ירא׳ מפחד ה׳ ומהדר גאונו והארץ לא רעשה ממנו, עד שחדלו ארחות, כי לא היו האנשים יכולים ללכת בהם מפחד אויב, והולכי בתיבות, רוצה לומר ואם היו אנשים מה מצד ההכרח הולכי בתיבות, הנה מפחד האויבים ילכו ארחות עקלקלות,

(ז) וגם כן חדלו פרזון בישראל חדלו, רוצה לומר שלא היו יושבים בערי הפרזו׳ לירא׳ מהכנעני׳ שיבאו שמה לשבות מהם שבי, ואמר׳ שני פעמים חדלו פרזון בישראל חדלו, להגיד שלא היו האויבים ירא׳ מישראל כירא׳ ישראל מהם, לשבעבור זה יחדלו בישראל הפרזות ובארץ כנען גם כן אינו כן, כי חדלו פרזון אבל בישראל לבד חדלו ולא בחדלו כזה באומות, וכל זה עד שקמתי אם בישראל, מרחמת עליהם כאם שתרחם על בניה. ואם יהיה פירוש הפסוקים על המלחמות שעשה הקדוש ברוך הוא עם ישראל בכניסת ישראל לארץ, תאמר שכאשר כעשו המלחמות ההם הארץ רעשה וההרים גם כן נזלו מפני ה׳, והוא משל לכל האומות שהיו פוחדים מישראל, מה שלא היה כן עתה כי חדלו אורחות וחדלו פרזון כמו שפירשתי. ואמר׳ בימי שמגר בן ענת בימי יעל, לפי ששמגר היה שופט ולא כעשה על ידו תשועה גמורה, ולכן בכללו שניו עם שנות הלחץ כמו שזכרתי, ובימיו לא היו ישראל הולכים בדרכים ולא יושבי פרזות, ומפני זה לא זכרה שאר השופטים לפי שהיתה תשועתם שלימה, אבל שמגר לא היתה שלימה תשועתו, וזכרה עמו יעל להשוות ביניהם בשאין תשועתם שלמה עם היות שעשו תשועה מה. ורבי לוי בן גרשון כתב שיעל שפטה את ישראל בימי שמגר כל אחד מהם בתשועה מועטת ולא נזכר זה בכתוב. וכאלו אמר׳ הנה קודם זה בימי יעל חדלו ארחות וחדלו פרזון ולא נעשתה אז תשועה, והוא ממה שיורה שמה שעשתה עתה אין ראוי לבו ליחסו אליה כי אם לתשועה הכוללת שנמשכה מהמלחמה, כי אז בברחו סיסרא ברגליו בא בביתה והרגתו וכאלו כבר היה נהרג, והותרה עם זה השאלה הרביעית:

(ח) **יבחר אלהים** חדשים וגומ׳. הטיב הל״בג לראות בפירוש הפסוק, אם באמרו שבחת בחירת ישראל אלקים אחרים לעבודתם היה מענשם שהיו באים האויבים להלחם עמהם בארצם, כי בימי׳ הקדמונים שהיו עושים רצון השם, האם ירא׳ מגן ורומח בארבעים אלף

2011 Ministerio de Cultura

[ח] בְּיִשְׂרָאֵל׃ יִבְחַר אֱלֹהִים חֲדָשִׁים
אָז לֶחֶם שְׁעָרִים מָגֵן אִם־יֵרָאֶה
וְרֹמַח בְּאַרְבָּעִים אֶלֶף בְּיִשְׂרָאֵל׃
[ט] לִבִּי לְחוֹקְקֵי יִשְׂרָאֵל הַמִּתְנַדְּבִים
[י] בָּעָם בָּרֲכוּ יְהוָה׃ רֹכְבֵי אֲתֹנוֹת
צְחֹרוֹת יֹשְׁבֵי עַל־מְדִין וְהֹלְכֵי
[יא] עַל־דֶּרֶךְ שִׂיחוּ׃ מִקּוֹל מְחַצְּצִים
בֵּין מַשְׁאֲבִים שָׁם יִתְּנוּ צִדְקוֹת
יְהוָה צִדְקוֹת פְּרָזֹנוֹ בְיִשְׂרָאֵל אָז
[יב] יָרְדוּ לַשְּׁעָרִים עַם־יְהוָה׃ עוּרִי
עוּרִי דְבוֹרָה עוּרִי עוּרִי דַּבְּרִי־שִׁיר
קוּם בָּרָק וּשְׁבֵה שִׁבְיְךָ בֶּן־
[יג] אֲבִינֹעַם׃ אָז יָרַד שָׂרִיד לָאַדִּירִים
עַם יְהוָה יָרַד־לִי בַּגִּבּוֹרִים׃ מִנִּי
אֶפְרַיִם שָׁרְשָׁם בַּעֲמָלֵק אַחֲרֶיךָ
בִנְיָמִן בְּעַמֶּיךָ מִנִּי מָכִיר יָרְדוּ
מְחֹקְקִים וּמִזְבּוּלֹן מְשְׁכִים בְּשֵׁבֶט
[יד] סֹפֵר׃ וְשָׂרַי בְּיִשָּׂשכָר עִם־

תלך בישראל? בחמת לא היו מריבים אליו (כן תרגמו יונתן בן עזיאל). ואם תימר שהאל יתברך בחר לופנים מחודשים לעזות זה הכח ולבלתון ישראל ותשועתם בזאת המלחמה, והוא שיבחו החויבים לשערי ישראל למלחמה, יען וביען היה החלש בישראל בחרבו ובמולדתו חזק על חויביו, מה שלא יהיה כשילך חון מחרבו להלחם שמה, והוא לחרוב מגן אם ירחה ורומח בארבעים אלף בישראל, ומפני כן לא היו מוכנים לגבת חון לחרבם להלחם בחויביהם, כי לא היה להם חרב וחנית, והיה מהתגבולה החלהית העמומה שיבחו החויבים לחרבם:

(ט) לבי לחוקקי ישראל וגומ', עד עודי עודי דבורה. חוקקי ישראל כתבו המפרשים שהם השרים הגדולי שבשבטי חוקים בעם, ואמרה שחוקקי ישראל והם השרי המתנדבים בעם לבא למלחמה המה כלם יברכו את ה' ויודו לזכר קדשו על התשועה. ואפשר גם כן לפרשו על המופרי' והחכמים שבאו למלחמ' שהם יברכוהו, ולפי שבעת חין המלחמה החכמים לא יוכלו ללמוד תורה, לכן אמרה שעתה בהשקט החרן יודו ויברכו את השם. ואלי חוצב שחוקקי ישראל הם המופרי' שכותבים על ספר דברי הימים וקורות הזמן וכותבים ענייני המלחמות, ולפיהם אמרה דבורה שיברכו את ה', ובכתבם המלחמה הזאת ימיו מיחסים לה' הישועה. ואותה גם כן שיברכוהו רוכבי אתונות לחורות והם המוחרים שלהם רוכבים על סוסים, לבל הולכים על אתונות לחורות, רוצה לומר לנבות, וגם החכמים והם שבבי על מדין, כלם ישיחו וינידו תהלות ה', ויהיה מדין כמו * מדין דלים. עוד אמר מקול מחצצים וגו', ושם מקול מחצצי הוא (כמו שפי' הקפוד) שם התמורה, אלא שתמורת הקול שהיו קותבי המחצצי (והם המורי בחצים) בין המשחבי, לחצצי שהיו הולכים לשחוב מים, תמור זה יחבו עתה שם לדקות ה' ותשבחות לשמו, וגם יחבו לדקות פרזונו בישראל, הנדקה שעשה עם ערי הפרזות, לפי שעתה ירדו לשערים עם ה', רוצה לומר בערי הפרזות הם שברחו מהם לערי המבצר, עם ה' עתה ישובו לאותם השערים ולא יפקדו עוד מהקויבים. או יהיה פירוש או ירדו לשערים, שילבו עתה לורקותיהם מעיר אל עיר:

(יב) עורי עורי לבורה וגומ', עד כוף הפסוק. אחז"ל עליו שהתלגה בחמרה עד שקמתי לבורה כשתלקה מחכה רוח הקדש ולא יכלה לומר פלוס, והיו חומרים לה עורי עורי לבורה, כיון שראו שחיכה לומרת כלום חמרו לברק קום ברק ושבה ושרה עליו רוח הקדש והחל לשיר. וכפי הפשט חמרו המפרשים שפי' עורי עורי התחזק בשירתך. ואלי חוצב שלמה שלבורה לחמרה בתחלת לחמיה שחעו מלכים החזיקו רוכים לכפי לה' לכפי לתשיה ברק חפני זה שתק ולא לחמ' שירה, הנה כחשר רחה שהיה כתפשטה בדברים לחרים שחיכה מעשם השיר לחמר עליה עורי עורי לבורה, רוצה לומר רחה לבריך עורי דברי שיר ואל תטפל בדברים שחיכה מהשיר, והיה השיבתו קום ברק ושבה שבך, רוצה לומר מה

לך להוכיח לותי פל מלחכת השיר הרחוי ומיותל לני? עשה לתה מלחכתך ושבה שביך, כי לבן תביטעם לים לי נבור החיל כמוך יחות להלחם ולשבות שבי, והחכני עם השיר כי לכני לה' לשירה כרחוי וכהון:

(יג) אז ירד שריד לאדירים וגו', עד עם ה' ונו', עד בחו מלכים כלחמו. לפי שפסקה בשירתה בחמרה לו ירדו לשערים עם ה', חזרה והתחילה וחמרה לז ירד שריד לאדירים, חחמר לו כשירדו לשערים עם ה' ירד ונלט השריד שהוח ישראל בחדירי' ולמ"ל לאדירים כמו בית, וכמוהו * כי לים הרנתי לפני, וחמרה ה' ירד לי בגבורים, רוצה לומר לה היה השלטון מיוחס בעבר לשריד שהוח ישראל, לבל בחמת רחוי שיתיחס לבית כי ה' ירד ונלט לי בגבורים שהם החומות. לו תחמר לז ירד שריד שהוח ישראל לחדירים שהם החומות * וכחשר הכיחה המשל בירחה הנושל והוח חמרה עם ה' ירד לי בגבורים, רוצה לומר עם ישראל שהוח עם ה' וכאן מרעיתו לשר קרחתי שריד, הוח היה לשר ירד ונלט לי בגבורים שהם יבין מלך כנען ומיסרת עם הבנו והמונו * והיותר נכון לבלי שהיה בית בגבורי' כמו עם, וכמוהו רבים, תחמר ה' ירד לי והנלים עם הגבורים שבישראל שעל ידם עשה התשועות, כמ"ש בפרוע פרעות בישראל, ולבן המשיכ' פשר תשועות שעשה החל יתברך על ידי גבורי עמו, וזהו מכי לפרים שרשם בעמלק וגו', רוצה לומר מן שבט לפרים שרשם שהוח יהושע שהיה כשיחס כשר כלחם בעמלק, כמו שחמרה תורה * ויחלוש יהושע חת עמלק וחת עמו לפי חרב, לחריך בניתין בעמיך, רוצה לומר לחריך יהושע יבח שבט בניתין שחחבו רבלי שהניח שלום על עמלק, ושמיך הם מחתים חלף שיהיה, וכן מכי מכיר ירדו מחוקקים, פירש ר"י שחשבט מכשה מחכיר בנו ירדו שרים המרחים מחוקקים שבשבו חת החמורי שהיה עיר כל חבל חרנוד שבשב יחיר. ולפשר לפרש שחשבט מכיר בן מכשה ירדו ובחו מחוקקי והם כופרים וחכמים, ומזבלון בחו כופרים גדולים, כמ"ש * וזבולון כרחשית לחוק ימים ישבון והוא לחוק מכיות, ולזה חמר עליו מושכים שם י"ג בשבט כופר ולא חמר כופרים, כי המוכרים הם כותבים חלק בחשבונותיהם, ולבן חמרה עליהם מושכים בשבט כופר, ואולי תהיה הכוונה שירדו לעזרת המלחמה עם היותם כופרים וחכמים בני זבולון ויששכר מלומדי להלחם: לחר (עו) זה חמר ובני ניששכר עם דבורה וגו', תחמר לדעתי שחשרי ישששכר מהם היו עם דבורה שבחשרו בהר תבור עמה ומהם ירדו לעזרת למלחמה, וזהו וישששכר כן ברק, רוצה לומר ומישששכר גם היו מהם עם ברק, כי בעזרת שולח ברגלית ישששכר הכובר ולא בקש בהמה לרכוב עליה לחפזו במלחמה לבל שולח ברגליו, וכיון שחשבטי החלה כלם לם בעבר ולם בעתיד ולם בהווה היו לבטי מלחמה בפלגות רחובן גדולים חקרי לב, רוצה לומר בחה שבפרד ובפלג רחובן חזה בלא למלחמה,

2011 Ministerió de Cultura

דְּבוֹרָה וְיִשָּׂשכָר כֵּן בָּרָק בָּעֵמֶק
שֻׁלַּח בְּרַגְלָיו בְּפַלַּגוֹת רְאוּבֵן
גְּדֹלִים חִקְקֵי לֵב׃ [טז] לָמָּה יָשַׁבְתָּ
בֵּין הַמִּשְׁפְּתַיִם לִשְׁמֹעַ שְׁרִקוֹת
עֲדָרִים לְפַלַּגוֹת רְאוּבֵן גְּדֹלִים
חִקְקֵי לֵב׃ [יז] גִּלְעָד בְּעֵבֶר
הַיַּרְדֵּן שָׁכֵן וְדָן לָמָּה יָגוּר אֳנִיּוֹת
אָשֵׁר יָשַׁב לְחוֹף יַמִּים וְעַל
מִפְרָצָיו יִשְׁכֹּן׃ [יח] זְבוּלֻן עַם חֵרֵף נַפְשׁוֹ
לָמוּת וְנַפְתָּלִי עַל מְרוֹמֵי שָׂדֶה׃
[יט] בָּאוּ מְלָכִים נִלְחָמוּ אָז נִלְחֲמוּ
מַלְכֵי כְנַעַן בְּתַעְנַךְ עַל־מֵי מְגִדּוֹ
בֶּצַע כֶּסֶף לֹא לָקָחוּ׃ [כ] מִן־שָׁמַיִם
נִלְחֲמוּ הַכּוֹכָבִים מִסִּלֹּתָם
נִלְחֲמוּ עִם־סִיסְרָא׃ [כא] נַחַל קִישׁוֹן
גָּרָפָם נַחַל קְדוּמִים נַחַל קִישׁוֹן
תִּדְרְכִי נַפְשִׁי עֹז׃ [כב] אָז הָלְמוּ עִקְּבֵי־
סוּס מִדַּהֲרוֹת דַּהֲרוֹת אַבִּירָיו׃
[כג] אָרוּר מֵרוֹז אָמַר מַלְאַךְ יְהוָה אָרוֹר
אָרוֹר יֹשְׁבֶיהָ כִּי לֹא־בָאוּ לְעֶזְרַת

למלחמה, גדולים מחזבו לבי וחקירתו, וקומ' לבי עליו למה ישבת בין המשפתים, לל רקובן למה ישבת בין גדרות הצאן, וזהו לשמוע שריקות עדרים יושב ובוטק, ורש"י ז"ל ולבנ פירשו שריקות עדרים קולות הלוחמים, והיה יושב לשמוע מי יבוא: והכה אמרה שתי פעמים לפלגות רקובן גדולים חקקי לב ולא לפי שהיה השיח' ברקובן מחזי פגים. הקשה למה [יו] נפרד מישראל מחלקותיו שלש היה כשאר השבטים זוכר? ועליו אמר' ברקובה נזכרה תשובות השבטים בפלגות רקובן וגו'. והכל הזכי מהתימה הוא למה נתיישב מעבר הירדן ושלל הארץ הטיב מחזה (לפי שהיה מקנה רב מאד לבני רקובן ולבני גד) ולזה אמר' למה ישבת בין המשפתים (רומזה לעבר הירדן) לשמוע שריקת עדרים, רוצה לומר לפשת עדרי הצאן שהיו להם, וחתמה לומר שפלגות רקובן נפרד מישראל בעבר הירדן גדולים חקקי לב, כי קולני עשו זה כדי שלא יתעתדו לבוא לעזור לאחיהם בשעת מלחמותיהם. ולפי שלא יאמר רקובן כי הסבה למה שלא באו היתה להיות' מעבר לירדן, לכן אמ' הנה גלעד גם נעבר הירדן שכן (כי הוא היה מקני שבע המכשה מבני מכיר שכלה בחלתו מעבר לירדן כמו רקובן) ועכ"ו בחו לעזור ה', כמ"ש מבי מכיר וגו', ולזה יקשה עכין רקובן שלא בא. ואחר זה בתרעתה מדן ואמ' ודן למה יגור אניות אחר שבא לחוף ימים, לל דן למה יגור אניות שעבר את הירדן וברח מפקד הקויב והבים בבניו לעבר הירדן (כמו שתרג' יונתן בע"ז) ואם לא היה דן בעבר הירדן למה ברח והלך לשם? ואמ' שלא היה כן לשרי, כי היה לו התנחלות גדול עם שלש בא, והוא שאחר שב על חוף ימים (כי אם היה קלקו וגורלו כמ"ש * ופנע בכרחל היתה) שיוכל לברוח ולעבור מהרה ולא עשה כן, שעל מפרציו ישכון, רוצה לומר במקומות הפרוצים מאדמו שכן ועמד שם מפקד החויבים לשמור חרמו ועל כן לא בא למלחמה, וזבולון וכפתלי גם לא עשו כן, כי בחו שמה בחומץ לב גדול לפי שהם עם חרף נפשו למות, והמאמר הזה הוא כמ"ש המליבי בל' מספר המדות, שהגבור הוא מה שיחרף נפשו ויניח ושלא יקרילהו המות היפה והדברים המניחים שליה, וכן הוא זבולון שהוא עם חרף נפשו ונפתלי גם כן הם מחרפים נפשותיהם כדי למות על מרומי שדה כגבורים אשר מעולם לבצי הצם. ועם היות שהוא החלל יתברך שיקח מבני זבולון ומבני נפתלי בעליה הרחבוה להר תבור, היתה דבורה מתרעמת על שלא בחו לותם שאר השבטים מעמם לעזרת ה', מאחר שבחו מבני מכיר ומבני יששכר, והיה רצוי שגם יבחו משאר השבטים כלם המוכים למקום המלחמה לחרי התבועה, והותרה השלשה החמישית:

(יז) גלעד בעבר הירדן שכן (כי הוא היה מקני שבע המכשה מבני מכיר שכלה בחלתו מעבר לירדן כמו רקובן) ועכ"ו בחו לעזור ה', כמ"ש מבי מכיר וגו', ולזה יקשה עכין רקובן שלא בא. ואחר זה בתרעתה מדן ואמ' ודן למה יגור אניות אחר שבא לחוף ימים, לל דן למה יגור אניות שעבר את הירדן וברח מפקד הקויב והבים בבניו לעבר הירדן (כמו שתרג' יונתן בע"ז) ואם לא היה דן בעבר הירדן למה ברח והלך לשם? ואמ' שלא היה כן לשרי, כי היה לו התנחלות גדול עם שלש בא, והוא שאחר שב על חוף ימים

יהושע יט כו (כי אם היה קלקו וגורלו כמ"ש * ופנע בכרחל היתה) שיוכל לברוח ולעבור מהרה ולא עשה כן, שעל מפרציו ישכון, רוצה לומר במקומות הפרוצים מאדמו שכן ועמד שם מפקד החויבים לשמור חרמו ועל כן לא בא למלחמה, וזבולון

(יח) וכפתלי גם לא עשו כן, כי בחו שמה בחומץ לב גדול לפי שהם עם חרף נפשו למות, והמאמר הזה הוא כמ"ש המליבי בל' מספר המדות, שהגבור הוא מה שיחרף נפשו ויניח ושלא יקרילהו המות היפה והדברים המניחים שליה, וכן הוא זבולון שהוא עם חרף נפשו ונפתלי גם כן הם מחרפים נפשותיהם כדי למות על מרומי שדה כגבורים אשר מעולם לבצי הצם. ועם היות שהוא החלל יתברך שיקח מבני זבולון ומבני נפתלי בעליה הרחבוה להר תבור, היתה דבורה מתרעמת על שלא בחו לותם שאר השבטים מעמם לעזרת ה', מאחר שבחו מבני מכיר ומבני יששכר, והיה רצוי שגם יבחו משאר השבטים כלם המוכים למקום המלחמה לחרי התבועה, והותרה השלשה החמישית:

(יט) באו מלכים נלחמו אז נלחמו וגו', עד אז הלמו עקבי סוס. קשור הפסוקים השלה הוא שלשי, שבשני ישראל לא רצו לבוא לעזרת ה', שכל לא עשו כן החויבים,

(כ) מן שמים נלחמו הכוכבים ממסלותם נלחמו עם סיסרא: נחל קישון גרפם נחל קדומים נחל קישון תדרכי נפשי עז: אז הלמו עקבי סוס מדהרות דהרות אבירו: ארור מרוז אמר מלאך יהוה ארור יושביה כי לא באו לעזרת יהוה לעזרת יהוה בגבורים: מבורכת מנשים יעל אשת חבר הקני מנשים באהל תברך: מים חלב נתנה ברכה בספל אדירים הקריבה חמאה: ידה ליתד תשלחנה וימינה

(כ) כי גם מלכי הארץ וצריה (שהצרים כלם יקראו מלכים) והיה גודל חפצם להלחם עם ישראל כל כך, שנגע בכף לק לקחו מיהן מלך בכנען כדרך הצכירים הבאים להלחם, לבל בחו בבקיאתם בלי שכר ובגע בכף כדי להלחם בישראל. ועם היות שהחויבים בחו בחפן וחלון בארץ, ושבטי ישראל לק רצו לבוא להחזיע לחחיבם, הנה הלל יתברך בח ועזרתו, כי מחמים כלחמו והכוכבים מחסילותם כלחמו עם סיסרא, וגם כלחמו הכהרות, שבחל קישון גרפם, שלהיות המלחמה על שפת הנהר, היו נכנסים לנהר לם לנרוח וגם להלחם מחם, והיה הנהר גובר בדרך גם, בחופן שהיה מסיר לת לופן מרכבותיו, וזהו בחל קדומים בחל קישון, הוסה לומר כאלו היו בחל קדומים (שהוא יס כוף לו הירדן שבעבו שם הנהרים) בחל קישון. וזכר' גודל שבלה היה לותו הרוע והחפסד מגיע לישראל, כי הם היו עוברים בלי שום החפסד, וזהו תדרכי נפשי עוז, שבחותו הבחל דרך נפשי בעוז ושלום בלי שום בוק, ולזה במ' לזו הלמו עקבי סוס:

(כא) אז הלמו עקבי סוס מדהרי' דהרו' אבירו, רוצה לומר בהכבים בבחל קישון הלמו עקבי סוס, כי מרוב מרוצתם בהיות סוס היוס עליהם בזכבכו בחי הבחל לותם ועקבי סוס ונפסדו מלך, כי חסבת חי הבחל היו עקבי הסוסים כלו כשברו ולק יוכלו ללכת עוד. ובמדרש לחרו פסקים פ"ו מזמים כלחמו הכוכבים חמחו להם והיו לבוזים ערוכים, דף קל"ח ע"ב ומרוב תמיחותם היו נכנסים בבחל קישון להתקרר ונטפש הבחל, לפיכך במ' בחל קישון גרפם לפכוך חן זמים בלחמו:

(כב) אורו מרוז לחר מלאך ה' וגו', עד בעד החלון בזקפה ותיבב. לקוב שמרוז כוכב היה ומזלו של סיסרא. ולפי הפשט היה מקום במוך לבחל קישון שהיתה בו המלחמה, ולפי שלא בא לעזרת ה' לחר עליו לורו מרוז לחר מלאך ה', שהוא המלאך המדבר לדבורה, ולחר' שלא יתנו קללה לעיר כי לם ליושביה, לפי שלא בחו לעזרת ה' בגבורים שהם ישראל, והניחתו במקום הזה לום' שהמים הרחוקים והבחל הקרוב לליהם בלם עורו במלחמה, ועכ"ז יושבי מרוז שהיו מבני ישראל וקרובים אם לא עשו כן, כי לא בחו לעזרת ה'. וכמו שרלוי שיקולל מרוז להיותו מודר הנלה, כך רלוי שתבורך יעל אשת חבר הקני שמייצה בתשועה, ולחר' מבשים בחהל תבורך לפי שהבשים הלבועות בחהל לולי יקרה לפס על הפעל הזה שעשתה יעל, ולכך לותה שלא יקללו לותה ולא יגוסו ולא יחמרו שהוא מעשה לכורי, חבל יברכוה עליו לפי שעשתה לעבודת החל יתברך לא לתכלית לחר ותכונה רעה: וזכר' גודל שבלה בלותו פעל, כי מים שאל בקש כתכה להרדימו, ובספל הרועים החדירים הקריבה לפניו החמאה כי תשבר יותר ותרדים מאד: וזכר' גודל לבה וחזקה בחמר' ידה ליתד תשלחנה, וחמרה

[כג] וְרוּחַ לְעֻזְרַת יְהוָה בַּגִּבּוֹרִים: תְּבָרֵךְ
מְנֻשִּׁים יָעֵל אֵשֶׁת חֶבֶר הַקֵּינִי
[כד] מִנָּשִׁים בָּאֹהֶל תְּבֹרָךְ: מַיִם שָׁאַל
חָלָב נָתָנָה בְּסַפֶּל אַדִּירִים
[כה] הִקְרִיבָה חֶמְאָה: תֹּהוּ לַיְתַד
תְּשַׁלַּחְנָה וְיָמִינָהּ לְהַלְמוּת
עֲמֵלִים וְהָלְמָה סִיסְרָא מָחְקָה
רֹאשׁוֹ וּמָחֲצָה וְחָלְפָה רַקָּתוֹ:
[כו] בֵּין רַגְלֶיהָ כָּרַע נָפַל שָׁכָב בֵּין
רַגְלֶיהָ כָּרַע נָפָל בַּאֲשֶׁר כָּרַע
[כז] שָׁם נָפַל שָׁדוּד: בְּעַד הַחַלּוֹן
נִשְׁקְפָה וַתְּיַבֵּב אֵם סִיסְרָא בְּעַד
הָאֲשְׁנָב מְרוּעַ בֹּשֵׁשׁ רִכְבּוֹ לָבוֹא
מַדּוּעַ אָחֲרוּ פַּעֲמֵי מַרְכְּבוֹתָיו:
[כח] חַכְמוֹת שָׂרוֹתֶיהָ תַּעֲנֶנָּה אַף־הִיא
תָּשִׁיב אֲמָרֶיהָ לָהּ: הֲלֹא יִמְצְאוּ
יְחַלְּקוּ שָׁלָל רַחַם רַחֲמָתַיִם לְרֹאשׁ
גֶּבֶר שָׁלָל צְבָעִים לְסִיסְרָא
שָׁלָל צְבָעִים רִקְמָה צֶבַע רִקְמָתַיִם
[ל] לְצַוְּארֵי שָׁלָל: כֵּן יֹאבְדוּ כָל־
אוֹיְבֶיךָ יְהוָה וְאֹהֲבָיו כְּצֵאת הַשֶּׁמֶשׁ
בִּגְבֻרָתוֹ וַתִּשְׁקֹט הָאָרֶץ אַרְבָּעִים שָׁנָה:

וחמרים תצלחנה מפני הימין כלומר חמרי ידה ויסיכה ליתד תצלחנה. והלאות עמלים, הוא הכלי שבו יהיו הקבצים עמלי, וטורקי"ל הוכיח הפזתן, והם בעלי המלאכה ההיא:

(כז) והכ' לאמר בין רגליה כרע נפל בהכפל הלשון והרדפתו, ודבר המלך רקוקים הם, כי הוא מדרכי הציר לכפול הדברים כמו תכבי לי' תכבי קצירה, תבורך מבנים מבני בקהל תבורך, עורי עורי דבורה עורי עורי ורבים כן, והותרה השאלה האזית:

(כח) בעד החלון נשקפה ותיבב ותגעה ותבך בלשון הלה אם סיסרא, ומשקפת תמיד בעד החלון ואומרת מדוע בוצץ רכבו לבא. (כט) וחכמת חכמות שרותיה (והם הנשים החכמות שבהן היו עמה) תעננה, ואף היא גם כן מזכה ומודה לדבריהם ואומרת, בודאי הלא ימצאו יחלקו שלל לא לבד מהשלל אבל גם מהכפשות שעשו מישראל, כי יהיה רקם רקמתים, רומה לומר כערכה אחת או שתים לראש גבר, ויהיה דבר המשובח יותר (והוא שלל שעשו הכנענים) לסיסרא, ויהיה שלל שעשו רבים רקמה, כי יהיה לותו הכלי המשובח והוא שעשו רקמתים, רומה לומר מרוקם משתי עבריהם לרקם השלל, רומה לומר ליתנו לצוארי הנצח. (ל) והרבי יוסף קלבו כתב שהם סיסרא רמתה לדעת מלך הקבס או התכונה או גודל החול מה יהיה ליקור נכה במלחמה, ורמתה שסיסרא נכה מוכה ברקתו והיה דם

עקרים מ"ד פ"מ ג

ותשקוט הארץ ארבעים שנה, הם דברי כותב הספר, מגיד שנכמרת ונת המלחמה שקטה הארץ ארבעים שנה והם נמנים עם השנוי:

הפרשה הרביעית בעניני גדעון, רומה לומר בתה שדבר אליו המלאך ובמים שעשו לו על הגזה. תחלת הפרשה ויעשו בני ישראל הרע בעיני ה' ויתנם ה' ביד מדין וגו', עד וישכם ירובעל הוא גדעון וגו', והנה שאלתי בפר' הזאת שם שאלות:

השאלה הראשונה בזכות עליות השם קים נביא אל בני ישראל, והוא כי לא מלאכו שהוכיחם על ע"ז ולא שהזהירם אל דבר מה, ולבד לומר ואמרה אליכם כה' אלקיכם לא תיראו את אלקי האמורי ולא שמעתם בקולי, והנה ישראל לא קשקו בהיותם יראים את אלקי העמים, כי אם בעזבם את ה' ועבדם אלקים אחרים, ולמה לא הוכיחם עליו אם עבדו ע"ז והוכיחם על יראת אלקי העמים?

השאלה השנית במלאך שבא לגדעון, כי לא ימלט שאמר שברואה אליו כדמות איש שאבד שהיה נביא, או שאבדו מלאך, כי בין שיהיה זה בהקיץ או בחלום יתכן לדעת זה מה היה הברואה אליו ומה היה מחשבת גדעון בלותו המדבר עמו? ולם נאמר שאבדו נביא איך יאמר לכ' ויפן אליו ה' וגו', ויאמר אליו ה'? והנה אלו הלשונות לא נאמרו על הנביאים, ולם שאבדו מלאך ה' איך הניח גדי העזי' להביאו לפניו לאכול ואיך אמ' וירא גדעון כי מלאך ה' הוא וגו'? ויורה שלא הכירו שהיה מלאך עד הנה:

השאלה השלישית בזמרו ויבא מלאך ה' וישב תחת האלה וגו', שירואה כי המלאך הזה אין לו כוחך, כי לם היתה הכוונה בו שברואה המלאך לגדעון הנה אמרי זה אמר וירא מלאך ה' ויאמר אליו וגו', ומה לו לזכור עוד שבא המלאך וישב תחת האלה? לם לא היתה בזה מרואה ולא לבור המלאך אליו:

השאלה הרביעית בזמרו ועשית לי אות שאתה מדבר וגומ', והנה האות היה כריך בחמת התעוה שיעד עליה ובמה שיבא בעתיד, אבל בחמת שהוא היה מדבר אליו מה כורך היה בחותו אות? והנה עיקר הרוקות שפיו המדבר אליו, ובמה שיעיד החוז לא ילטרך כלל למופת:

השאלה החמשית במה שמוהו הקל יתברך קש לת פר השור אשר לאביך והפר השני שבע שנים, ובמעשה לא מלאכו כורך כי לם נפר השני, כ"מ ולקחת לת פר השני והעלית עולה בעצי העשרה, ולא זכר מה יעשה מהפר הראשון. ורק"י ז"ל כתב שהוא

2011 Ministerio de Cultura

זמה לקחתו כלי שלח ישחר לעשׂ׳ , והוא טעם זר מאד ,
האם יתכרון בארץ פרים לעשׂ׳ ?

השאלה הששית בכאי הגוה , למה שלח לאת לקחי
שבבר רקה הפה שעשה המלאך
לעיניו בלא שעלה מן המזבח על הלהט ועל המנ׳ והמלאך
הלך מעיניו ? ולאך לקחי זה ומה שבלהו הבבוא׳ לא בתפקן
במאמר המלקי ושאל האותות בגוה הבמר בגדן ובכל ? ועוד
כי לאם היה שנדעון בפה הרלאון לאמר וידעתי כי תושיע בידי
את ישראל וגו׳ , לאך יאמר הבא הבה ובתקיים כאשׂ ויהי כן
לא בכתפקן בזה ושאל עוד בם לאתר ? בלאמרו אל יחר לפך
בי ולאברה לאך הפעם לבמה בא רק הפעם בגוה , ומה רלאה
בבם השני להתחזק בו מהרלאון ?
ובני תפרש הפסוקים בלופן יותרו השאלות בלם :

ו

(ו) **ויעשו** בני ישראל הרע בעיני ה׳ וגו׳ . זבר שלחאר מות לבורה הבביאה עזו בני ישראל את הרע בעיני ה׳ , ואת׳ חוא שלח בלאת בלאמר בלן ויושיעו בני ישראל לעזות הרע , לפי שבל העונות הקודמים במקום להם בזבות הצירה , ועתה הם בלאו מתחילים בהטא , ויאמר שבעבור עונם בתבם ה׳ ביד מדין ז׳ שבים , ובחזקה בא יד מדין על ישראל עד שהפילם הוברבו ישראל לעזות את המהרות אשר בהרים , והם המערות שהיו להם חלון מלמעלה שמהו יבבם החור , ואת המבלות והם המבצרים החזקים , ובאשר היה ישראל זורע הארץ היה עולה מדין ועמלק ובני קדם ועלו על ישראל ועל הוריעה ויחבו עליו ,

(ד) **בחופן** שהיו משחיתים את יבול הארץ , לא התבואות הזרועות הבם קודם שבגמר בשולם , ובזה החופן לא היו מתחילים מהיה בישראל , וגם לא ישחידו שור ושה וחמור , בי היו בוזזים הבל לו ממיתים ומשחית׳ לותם , בחופן שלא בשאר מהיה לישראל , לא מהית לחם ובל מהית בא : וזבר שהיו עוזים החויבים הזאתה גדולה , בי באשר יבואו להלחם בישראל לא היו בחים לבד על סוסיהם בלבים לחוור , אבל היו אביהם מבביהם וגמלים אין מספר , ובא׳ היו משחית׳ היבול , וכוהגים בל בא שימבאו בי היה בוזבתם לבא על הארץ לזאתה , ועל זה בעבו ישראל אל ה׳ וגו׳ :

(ח) **ויהי** בי בעבו בני ישראל וגו׳ . זבר שבאשר ישראל זבו בתשובה ובעבו אל ה׳ מתוך לרותם שמע האל יתברך לעבתם ושלח להם בביא . ובסדר עולם תמרו שהיה פינחס . ודק כ׳ וויש לבאול אם היה פינחס בהן ובבית קיים איך לא היה מוביח לישראל והוברבו לבבותם לבורה ? והשיב הלבנ שלא היו אביהם בלבים לחוור , אבל היו מתעלם פעמים ופעם היה ברא׳ בתשת׳ הדם , במו שהי׳ הענין בחליהו , ולזה

(ט) **ויאמר** אליהם מלאך ה׳ . חשבו המפרשים שהיה בל זה במראה הבבואה , להמשבם לאחרי דעת הרב המורה שלא ירחה מלאך ה׳ בי אם בחלום או במרא׳ הבבואה לא בהקיץ ובאי בשב׳ קי״ח שם

זוהר טוב ח״ג פר׳ בט

(ב) (ג) (ד) (ה) (ו) (ז) (ח) (ט) (י) (יא) (יב) (יג) (יד) (טו) (טז) (יז)

(ג) **ותשא** יד מדין על ישראל מפני מדין עשו להם בני ישראל את המנהרות אשר בהרים ואת המערות ואת המצדות : והיה אם זרע ישראל ועלה מדין ועמלק ובני קדם ועלו עליהם : וויחנו עליהם ושחיתו את יבול הארץ עד בואך עזה ולא ישאירו מחיה בישראל שה ושור וחמור : בי המה ומקניהם יעלו ואהליהם יבאו בדי ארבה לרב ולהם ולגמליהם אין מספר ויבאו בארץ לשחתה : ויזל ישראל מאד מפני מדין ויזעקו בני ישראל אל יהוה : ויהי בי זעקו בני ישראל אל יהוה על אדות מדין : וישלח יהוה איש נביא אל בני ישראל ויאמר להם בה אמר יהוה אלהי ישראל אנבי העליתי אתבם ממצרים והוצאתי אתבם מבית עבדים : ואצל אתבם מיד מצרים ומיד בל לוחציבם ואגרש אותם מפניבם ואתנה לבם את ארצם : ואמרה לבם אני יהוה אלהיבם לא תיראו את אלהי האמרי אשר אתם יושבים בארצם ולא שמעתם בקולי : ויבא מלאך יהוה וישב תחת האלה אשר בעפרה אשר ליואש אבי העזרי וגדעון בנו חבט חטים בגת להניס מפני מדין : וירא אליו מלאך יהוה ויאמר אליו יהוה עמך גבור החיל :

(ב) **ותשא** יד מדין וגו׳ . זבר שבאשר ישראל זבו בתשובה ובעבו אל ה׳ מתוך לרותם שמע האל יתברך לעבתם ושלח להם בביא . ובסדר עולם תמרו שהיה פינחס . ודק כ׳ וויש לבאול אם היה פינחס בהן ובבית קיים איך לא היה מוביח לישראל והוברבו לבבותם לבורה ? והשיב הלבנ שלא היו אביהם בלבים לחוור , אבל היו מתעלם פעמים ופעם היה ברא׳ בתשת׳ הדם , במו שהי׳ הענין בחליהו , ולזה בי לאם היה שנדעון בפה הרלאון לאמר וידעתי בי תושיע בידי את ישראל וגו׳ , לאך יאמר הבא הבה ובתקיים באשׂ ויהי בן לא בתפקן בזה ושאל עוד בם לאתר ? בלאמרו אל יחר לפך בי ולאברה לאך הפעם לבמה בא רק הפעם בגוה , ומה רלאה בבם השני להתחזק בו מהרלאון ?
ובני תפרש הפסוקים בלופן יותרו השאלות בלם :

(ג) **ותשא** יד מדין וגו׳ . זבר שבאשר ישראל זבו בתשובה ובעבו אל ה׳ מתוך לרותם שמע האל יתברך לעבתם ושלח להם בביא . ובסדר עולם תמרו שהיה פינחס . ודק כ׳ וויש לבאול אם היה פינחס בהן ובבית קיים איך לא היה מוביח לישראל והוברבו לבבותם לבורה ? והשיב הלבנ שלא היו אביהם בלבים לחוור , אבל היו מתעלם פעמים ופעם היה ברא׳ בתשת׳ הדם , במו שהי׳ הענין בחליהו , ולזה בי לאם היה שנדעון בפה הרלאון לאמר וידעתי בי תושיע בידי את ישראל וגו׳ , לאך יאמר הבא הבה ובתקיים באשׂ ויהי בן לא בתפקן בזה ושאל עוד בם לאתר ? בלאמרו אל יחר לפך בי ולאברה לאך הפעם לבמה בא רק הפעם בגוה , ומה רלאה בבם השני להתחזק בו מהרלאון ?
ובני תפרש הפסוקים בלופן יותרו השאלות בלם :

(ד) **ויחנו** עליהם וישחיתו את יבול הארץ עד בואך עזה ולא ישאירו מחיה בישראל שה ושור וחמור : בי המה ומקניהם יעלו ואהליהם יבאו בדי ארבה לרב ולהם ולגמליהם אין מספר ויבאו בארץ לשחתה : ויזל ישראל מאד מפני מדין ויזעקו בני ישראל אל יהוה :

(ה) **ויהי** בי זעקו בני ישראל אל יהוה על אדות מדין : וישלח יהוה איש נביא אל בני ישראל ויאמר להם בה אמר יהוה אלהי ישראל אנבי העליתי אתבם ממצרים והוצאתי אתבם מבית עבדים : ואצל אתבם מיד מצרים ומיד בל לוחציבם ואגרש אותם מפניבם ואתנה לבם את ארצם : ואמרה לבם אני יהוה אלהיבם לא תיראו את אלהי האמרי אשר אתם יושבים בארצם ולא שמעתם בקולי : ויבא מלאך יהוה וישב תחת האלה אשר בעפרה אשר ליואש אבי העזרי וגדעון בנו חבט חטים בגת להניס מפני מדין : וירא אליו מלאך יהוה ויאמר אליו יהוה עמך גבור החיל :

(ו) **ויעשו** בני ישראל הרע בעיני ה׳ וגו׳ . זבר שלחאר מות לבורה הבביאה עזו בני ישראל את הרע בעיני ה׳ , ואת׳ חוא שלח בלאת בלאמר בלן ויושיעו בני ישראל לעזות הרע , לפי שבל העונות הקודמים במקום להם בזבות הצירה , ועתה הם בלאו מתחילים בהטא , ויאמר שבעבור עונם בתבם ה׳ ביד מדין ז׳ שבים , ובחזקה בא יד מדין על ישראל עד שהפילם הוברבו ישראל לעזות את המהרות אשר בהרים , והם המערות שהיו להם חלון מלמעלה שמהו יבבם החור , ואת המבלות והם המבצרים החזקים , ובאשר היה ישראל זורע הארץ היה עולה מדין ועמלק ובני קדם ועלו על ישראל ועל הוריעה ויחבו עליו , בחופן שהיו משחיתים את יבול הארץ , לא התבואות הזרועות הבם קודם שבגמר בשולם , ובזה החופן לא היו מתחילים מהיה בישראל , וגם לא ישחידו שור ושה וחמור , בי היו בוזזים הבל לו ממיתים ומשחית׳ לותם , בחופן שלא בשאר מהיה לישראל , לא מהית לחם ובל מהית בא : וזבר שהיו עוזים החויבים הזאתה גדולה , בי באשר יבואו להלחם בישראל לא היו בחים לבד על סוסיהם בלבים לחוור , אבל היו אביהם מבביהם וגמלים אין מספר , ובא׳ היו משחית׳ היבול , וכוהגים בל בא שימבאו בי היה בוזבתם לבא על הארץ לזאתה , ועל זה בעבו ישראל אל ה׳ וגו׳ :

(ז) **ויהי** בי זעקו בני ישראל וגו׳ . זבר שבאשר ישראל זבו בתשובה ובעבו אל ה׳ מתוך לרותם שמע האל יתברך לעבתם ושלח להם בביא . ובסדר עולם תמרו שהיה פינחס . ודק כ׳ וויש לבאול אם היה פינחס בהן ובבית קיים איך לא היה מוביח לישראל והוברבו לבבותם לבורה ? והשיב הלבנ שלא היו אביהם בלבים לחוור , אבל היו מתעלם פעמים ופעם היה ברא׳ בתשת׳ הדם , במו שהי׳ הענין בחליהו , ולזה

2011 Ministerio de Cultura

זכרתי שעם היות שהמלאכים מהיותיהם הכנדלים מחומר
לי לפעמי שיוצגו בחוצים ויצטוו בחוצים בצורת אדם ,
והנה גדעון בהקיץ מרקה לו זה ובחלום בהכיל בנבואתו . וספר
הכתוב [בופסוק שלמעלה] שבהיותו חובט חטים בגת ,
ל"ל דז החטים במקל , והיה עוזה זה במהירות רב כדי
להכיס ולהטמין לוחה החטה
מפני המדיינים הכלחמים
בהם , הנה לז בהיותו עסוק
בזה בת המלאך בצורת אדם
ויצב תחת האלה . והלבב
כת' שהמלאך הזה הי' הנביא
הכוכר , וחס היה כן לא היה
עולה בלהב האש הזמימה ,
אבל כפי החמת היה שבל
כבדל מרחה אליו בצורת איש
וירחה שיצב ויתעכב שם תחת
האלה , עד שיפנה אליו
גדעון ויתחיל כדי להציב
לו , ובאחר רחה שגדעון לא
פנה אליו ולא שאלו דבר כי
הי' מתעסק במלאכתו , וזהו
שאמר כאן וגדעון בהו חובט
חטים , רל היה עושה זה ולא
הביט אליו , לז מרחה המלאך
לגגד גדעון ובאת עיניו ,
וזהו וירא אליו מלאך ה' ואמר
לו וגו' . ובדרך אמרו כתעכב עיין לעי
שם עד שאחל לו זבות ולא
כרא לו , לאמרו יותר אבינו הי'
חובט חטי' אמ' לו גדעון אבי
זקן אתה הבאם לביתך ואבי
אהיה חובט , שאם יבואו המדיני' אין בך בא לנוס , אמר
המלאך קיימת אמות [בבוד] אב ואם ואלי אתה ראוי שיגאלו
בני על ידיך , מיד וירא אליו מלאך ה' ואמ' לו ה' עמך גבור
החיל . הבה זה האומר ה' עמך גבור החיל היה אפשר שיהיה
בל' מב' פני' , אם שהיה ה' עמו בזמן ההווה , ואם שיהיה
עמו אחר זה בזמן העתיד , והבה המלאך כיון הפן האבי (יג)
וגדעון הבין האופן הראשון , ולזה השיב בי אדוני ויש ה'
עמנו , ואין האומ' בי אדוני לשון תחיב' כמו שחשבו המפרשי'
אבל פירושו אלי כאדם הזה' בשמעו דברי תביוו ושואל עמי
את' אדבר ? וזהו בי אדוני , ל"ל בי דברת אדוני ואלי היתה
אומרת ? ואם בהווה יש ה' עמנו אין מלאכו בל זאת , ל"ל
הצרות והרעו' והמצאתה שהיה אדין עושה בהם , ואיה בל
בפלאותיו אשר ספרו לנו וגו' , ל"ל ואי"ת אדין באל את יכולת
יות' אזה הוא בלתי אפשר , בי איה בל בפלאותיו וגו' ? וזבר (יד)
הבתוב שהמלאך שהיה אדבר בשם ה' הוא פנה אליו ואמ' לו
לך בבחך זה , רוצה לומר בחותו הבח אשר למדת בביבוריך
על ישראל לך והושעת את ישראל מבף אדין , וזה ביאר
שהיתה בוונתו באמרו ה' עמך גבור החיל על העתים שיהיה
ה' עמו ויושיע את ישראל מבף אדין לא על ההווה במו
שחשב . ואמרו הלא שלחתיך , רוצה לומר ולא תחשוב
שאמרתי זה במקרה בי הלא שלחתיך , רוצה לומר הלא
בבר גזרתי זה , והבה מה שאמר ויפן אליו ה' הוא בפור
הבתוב שפסר הפעניב הצ"ת בהפבותו , אבל
גדעון לא היה יודע בי אם שהיה איש , ואולי שלזה
הבדיל לספר שבא הנביא לדבר לישראל התוכחות
יות' אזה הוא בלתי אפשר , בי היה בל בפלאותיו וגו' ? וזבר (יד)
הבתוב שהמלאך שהיה אדבר בשם ה' הוא פנה אליו ואמ' לו
לך בבחך זה , רוצה לומר בחותו הבח אשר למדת בביבוריך
על ישראל לך והושעת את ישראל מבף אדין , וזה ביאר
שהיתה בוונתו באמרו ה' עמך גבור החיל על העתים שיהיה
ה' עמו ויושיע את ישראל מבף אדין לא על ההווה במו
שחשב . ואמרו הלא שלחתיך , רוצה לומר ולא תחשוב
שאמרתי זה במקרה בי הלא שלחתיך , רוצה לומר הלא
בבר גזרתי זה , והבה מה שאמר ויפן אליו ה' הוא בפור
הבתוב שפסר הפעניב הצ"ת בהפבותו , אבל
גדעון לא היה יודע בי אם שהיה איש , ואולי שלזה
הבדיל לספר שבא הנביא לדבר לישראל התוכחות
הקדים לספר שבא הנביא לדבר לישראל התוכחות
אזבר למעלה , לפי שגדעון בשהיה המלאך בצורת אדם

[יג] וַיֹּאמֶר אֵלָיו גִּדְעוֹן בִּי אֲדֹנָי וְיֵשׁ יְהוָה
עִמָּנוּ וְלָמָּה מְצָאַתְנוּ כָּל־זֹאת וְאַיֵּה
כָּל־נִפְלְאוֹתָיו אֲשֶׁר סִפְּרוּ־לָנוּ אֲבוֹתֵינוּ
לֵאמֹר הֲלֹא מִמִּצְרַיִם הֶעֱלָנוּ יְהוָה
וְעַתָּה נְטָשָׁנוּ יְהוָה וַיִּתְּנֵנוּ בְּכַף מִדְיָן:
[יד] וַיִּפֶן אֵלָיו יְהוָה וַיֹּאמֶר לֵךְ בְּכֹחֲךָ זֶה
וְהוֹשַׁעְתָּ אֶת־יִשְׂרָאֵל מִכַּף מִדְיָן הֲלֹא
שְׁלַחְתִּיךָ: [טו] וַיֹּאמֶר אֵלָיו בִּי אֲדֹנָי בַּמֶּה
אוֹשִׁיעַ אֶת־יִשְׂרָאֵל הִנֵּה אַלְפִּי הַדַּל
בִּמְנַשֶּׁה וְאָנֹכִי הַצָּעִיר בְּבֵית אָבִי:
[טז] וַיֹּאמֶר אֵלָיו יְהוָה כִּי אֶהְיֶה עִמָּךְ
וְהִכִּיתָ אֶת־מִדְיָן כְּאִישׁ אֶחָד: וַיֹּאמֶר
אֵלָיו אִם־נָא מָצָאתִי חֵן בְּעֵינֶיךָ וְעָשִׂיתָ
לִי אוֹת שְׁאַתָּה מְדַבֵּר עִמִּי: אַל־נָא
תָמֻשׁ מִזֶּה עַד־בֹּאִי אֵלֶיךָ וְהוֹצֵאתִי אֶת־
מִנְחָתִי וְהִנַּחְתִּי לְפָנֶיךָ וַיֹּאמֶר אָנֹכִי
[יט] אֵשֵׁב עַד־שׁוּבֶךָ: וְגִדְעוֹן בָּא וַיַּעַשׂ
גְּדִי־עִזִּים וְאֵיפַת־קֶמַח מַצּוֹת הַבָּשָׂר
שָׂם בַּסַּל וְהַמָּרָק שָׂם בַּפָּרוּר וַיּוֹצֵא
אֵלָיו אֶל־תַּחַת הָאֵלָה וַיַּגֵּשׁ:

דברי המלאך בשם ה' , וזה ספר הבתוב להודיענו למתת
העבין עם היות שגדעון לא היה יודע שהיה מלאך בי אם
נביא , מ"מ אחב שהיה זה ייעוד גדול לאחרי שהנביא דברו :
ויאמר אליו אם בא מצאתי חן בעיבך ועשית לי אות שאתה (טז)
מדבר עמי , בוונתי בפירוש הבתוב הזה אחל אחר מעבי פנים .
הלאחל שגדעון רצה לשאול אות ופלא על הייעוד הזה , ולזה
אמר למלאך אם בא מצאתי חן בעיבך עשה לי אות ופלא ,
בי במה שאמרת עד הנה אין למתות בלל , שאתה מדבר
עמי דברים בלי אות ומה למתות יש בדבר שפתים ? ויהיה
לב' שאתה מדבר עמי סבה על שאלו האות ממבו . והפן
השני מהפירוש הוא שגדעון חשב היותו בביא ורצה לתת
לו לשכול , ולא בקש לו עתה שיתן לו אות , אבל שבעת
המלאכה והתשועה לו יעשה אותו אות והיא הבחת
מדין , ולזה אמר אם בא מצאתי חן בעיבך (לאחר שאזר
קרחתני גבור חיל) ואם הוא בך , שתעזה בעתיד אות
ופלא על מה שאתה מדבר עמי (והיא התשועה שאזר יעדו
בה שוכל הנביא לעשות עליו אות , שאם אתי בבות , לל
מילאת החן בעיבו והיותו מלאת מה שאמ' לו , ושיעזה עליו
לבל אות להושיע את ישראל מיד מדין) הבה תבלית המלאר (טז)
וכופו הוא , לל בא תמוש מזה עד בואי אליך והוצאתי את
מבחתי וגו' , בי אם מלאך אתה בעיבין ואם אמת הוא מה שאמר
ויוכל לעשות עליו אות בזמן המורך רצוי שיהבה מאזר לו
ויבול עמו . ולפאר עוד לפרש שבקש מאבו שלא ימוש מזה
עד הניאו לפביו מבחה , בדי שבה יעשה לותות ומופתים
בלא שהוריד אליהו על עולתו , ואלת שאתה הזן בקמן הוא
במו בגדול , במו עד שאמרתי בפיקח שהוא במו שאמרתי בבגול :

וכך

(יט,כ) וזכר מעשה גדעון נדי עזים והניחו לפניו תחת האלה ,
ואמר אליו המלאך קח הבשר והמצות קל הסלע הזה ושת
המרק שפוך , ומזה זה להיות הסלע קר ויתקרר יותר עם
שפיכת המרק עליו , וזה יתרומה הכח יותר בשיעלה מן הגזר
ויאכל הבשר והלחם , על
דרך מה שאמר אליהו בהר
מלכים * הכרמל * מלוו תרבע כדים
יג מים ויצקו על העולה ועל
העצים , והנה הפעולות
האלה והזה מזר בזה על
העולה ידעו מיד למה מעשה
אליהו , ואולי שבענור זה
בדר עולם שהיה פנחס הנביא
פרק כ קדש ושהות עלמו היה
המלאך הזה אצל פדעט
(כח, כב) הכתובים לך ימצלהו : ופסר
שמזר מלאך ה' הלך בלהב
האש ידע גדעון כי מלאך ה'
הוא , ויאמר גדעון אהה ה'
אלקי כי על כן ראיתי מלאך
ה' פנים אל פנים , ומלת [כג]
אהה הוא לשון יללה , כאומר
אוי לי לי כי ראיתי אלקים
פנים בפנים ותנצל נפשי ,
והיה זה לפי שהיה פשוט אצל
הקדמונים שמי שיראה מלאך
ה' ימות מיד , וכן אמ' יעקב
ברחצי נג ל * כי ראיתי אלקים פני' אל
פנים ותנצל נפשי , וכן הרגיש
נכפ' יג כג בזה גם מנוח * כאשר שיתבאר ,
(כג) והשית השיבו שלום לך אל
תירא * הנה התבארו השלוח
שית ושליחית ורביעית *
ומזה תדע שלא עשה המלאך
זה הנס כדי לאמת לגדעון
שיושיע לישראל , כי אם
להודיע שהוא מלאך , ולזה
אמר וירא גדעון כי מלאך ה'
הוא , שזה למד מהמופת לא
דבר אחר , אבל הנס על
התשועה אחר כעשה לגדעון
כאשר שיתבאר :
(כה) ויהי בלילה ההוא ויאמר לו
ה' וגו' : הלשבע השתדל
לבאר שגדעון לא היה נביא ,
והשדברים האלה בחו לו עי'
ברחצי כביא , ושהות עד * ויאמר ה'
כה כג לה שבי נויס בבטבך שאקום
ד' פר' כג שהיה עי' כביא , וחליו כעה
הרב המולה , וזין כן דעתי ,
יען מלאכו לאמירת רבות
שאת' הקל יתברך לגדעון ולא
כזכרה בלחת אחן שהיה עי'
כביא , ולכן לאחוב שזכה
למדרגת הנבוא' , ושברשזכה
כרא' לו המלאך בכורת קדש ,
אחר זה בא לו מדרגת החלום
הנבואי באמרו ויהי בלילה ההוא , ואחר בא לו דבורי' לקריס
במרקה וכמתוה כיון שלא נאמר בהם שהיה בלילה כאו שזכר
כאן , ואה שאנוהו חזל מקלי העולם הוא בערך מזה ואחרן
ומשולש , ולא יפלאו מפני זה היותו בביא כיום שירדה
מהשאמר שאמרו בזה בסכבת ריש השב' : והנה אית' שבלילה פ"ק דף כה ב
הכמוכה למרא' המלאך בא לו חלו' בכוחי ואח' לו קח את פר
השור אשר לאביך , ל"ל קח את הפר שהו' השור אשר לאביך
ופר שני שהוא בן ז' שנים , ל"ל שהיה מוקלה בעו' חיוס הולדו
שהיו ז' שנים (והם אשר בתכם
כ' ביד מדין) יקח גם כן ,
ושיהרוס המזבח אשר לבעל
והאשרה (והוא החילן אשר
אליו יכרות) , ושיבנה מזבח (כו)
לה' על ראש המעוז והוא
הסלע שזכר במרא' המלאך
ויעלה עם הפר השני לעולה ,
ושכרו קול שהיה זה למורך תמורה פ"ו
שעה , כי בעשה בזר ובחון קלת עב
ובלילה ובעלי האשרה ואין
השוקלה לעו' , והכחי כלה
היתה להוכיח לגדעון לחזקה
בעי"ת ולכן לזה שיעשה כל זה
לבור' שע' , ושאר הפר הראשון
לא זכר מה שבעש' מהם , ואני
אחשוב שהפר הראשון היה
לאביו כדי אשר לאביך והפר
השני לא היו' אלו כי מעולה
הבעל שוקלה לעבודתו , ולזה
שיקח שני הפרים כדי שאחרי
העיר לא ירגישו בו , וכאשר
יבעקו אחי פר הבעל יזיב
יזעק ואבשיו גם השור אשר לי
גזוב הוא מאתי , ועם זה לא
יאמינו לגדעון ויאמרו שאחר
מהון גנבם , ולכן העלה הפר
השני והסתיר את פר יואש ,
ועם זה הות' השלו' המאמי':
וזכר שגדעון לירא את (כז)
מאנשי העיר עשה זה בלילה ,
וכאשר רצו אנשי העיר שכתן (כח)
מזבח הבעל אחרו ליואש
שיתן בנו להמיתו , לא על
הפר שלקח (כי לא חשדוהו
בזה , לאחרי שגם בעת אחז
על פרו שבשבר או בשבה אין
רואה) כי אם על שכתן מזבח
הבעל , ויואש השיבם האחם (לא)
תריבון לבעל? הלא אתם
שנבי אדם יקרפו את אלקיהם
ולא גם ישושיעוהו , ואם האת'
עזית' הקלון והמריבה לבעל?
לא עזיתם אתם אותו ואין
עליכם אל אחשה , ונם כן
האתם תושיעון אותו ? כי
הוא אלקים והוא יושיע
לעבדיו ולא תושיעו אם
אותו , ולכן נזר אשר ידיב
בענוהו יומת עד הבקר , הל"ל
ישוב ואכשיו ימיתו אותו עד
הבקר , ואם אלקים הוא יריב
לו יומת היתה קללה , שאשר רב לו וכתן מזבחו , הבעל
בלהותו הוא ימיתהו עד הבקר , ואמר זה להיותו בלתי
מאמין לבעל , והנה כרא' שהי' ירוב עד העיר ושמעו לדבריו :

2011 Ministerio de Cultura

עָמְרוּ עָלָיו הָאַתֶּם תְּרִיבוּן לַבַּעַל אִם־אַתֶּם תּוֹשִׁיעוּן אוֹתוֹ אֲשֶׁר יָרִיב לוֹ יוּמַת עַד־הַבֹּקֶר אִם־אֱלֹהִים הוּא כִּי יָרֹב לוֹ כִּי נָתַץ אֶת־מִזְבְּחוֹ׃ [לב] וַיִּקְרָא־לוֹ בַיּוֹם־הַהוּא יְרֻבַּעַל לֵאמֹר יָרֹב בּוֹ הַבַּעַל כִּי נָתַץ אֶת־מִזְבְּחוֹ׃ [לג] וְכָל־מִדְיָן וְעַמָלֵק וּבְנֵי־קֶדֶם נֶאֶסְפוּ יַחְדָּו וַיַּעֲבֹרוּ וַיַּחֲנוּ בְּעֵמֶק יִזְרְעֶאל׃ [לד] וְרוּחַ יְהוָה לָבְשָׁה אֶת־גִּדְעוֹן וַיִּתְקַע בְּשׁוֹפָר וַיִּזָּעֵק אֲבִיעֶזֶר אַחֲרָיו׃ [לה] וּמַלְאָכִים שָׁלַח בְּכָל־מְנַשֶּׁה וַיִּזָּעֵק גַּם־הוּא אַחֲרָיו וּמַלְאָכִים שָׁלַח בְּאָשֵׁר וּבִזְבֻלוּן וְבִנַפְתָּלִי וַיַּעֲלוּ לִקְרָאתָם׃ [לו] וַיֹּאמֶר גִּדְעוֹן אֶל־הָאֱלֹהִים אִם־יְשֶׁךָ מוֹשִׁיעַ בְּיָדִי אֶת־יִשְׂרָאֵל כַּאֲשֶׁר דִּבַּרְתָּ׃ [לז] הִנֵּה אָנֹכִי מַצִּיג אֶת־גִּזַּת הַצֶּמֶר בַּגֹּרֶן אִם־טַל יְהִיֶה עַל־הַגִּזָּה לְבַדָּהּ וְעַל־כָּל־הָאָרֶץ חָרֵב וְיָדַעְתִּי כִּי־תוֹשִׁיעַ בְּיָדִי אֶת־יִשְׂרָאֵל כַּאֲשֶׁר דִּבַּרְתָּ׃ [לח] וַיְהִי־כֵן וַיַּשְׁכֵּם מִמָּחֳרָת וַיָּזַר אֶת־הַגִּזָּה וַיִּמְצְ טַל מִן־הַגִּזָּה מָלֵא הַסַּף מָיִם׃ [לט] וַיֹּאמֶר גִּדְעוֹן אֶל־הָאֱלֹהִים אַל־יֶחַר אַפְּךָ בִּי וַאֲדַבְּרָה אַךְ הַפַּעַם אֲנַסֶּה־נָּא רַק־הַפַּעַם בַּגִּזָּה יְהִי־נָא חָרֵב אֶל־הַגִּזָּה לְבַדָּהּ וְעַל־כָּל־הָאָרֶץ יְהִי טָל׃ [מ] וַיַּעַשׂ אֱלֹהִים כֵּן בַּלַּיְלָה הַהוּא וַיְהִי־חָרֵב אַךְ־עַל־הַגִּזָּה לְבַדָּהּ וְעַל־כָּל־הָאָרֶץ הָיָה טָל׃

(לג) וכל מדין ועמלק ובני קדם וגו׳ • זכר שמדין ועמלק ובני קדם כאספו להלחם בישראל ויעברו, רומה לומר שעברו מעבר הירדן לארץ ישראל להלחם בם, ואלבש רוח תלבי את גדעון ויתקע בשופר כדרך שדרי המלך, ויש כאספו לחריו לחביעזר והם קבצי עפרתה להיותם מארץ יוחץ קבוי, כמו שאמר * בעפרה אשר ליואש אבי העזרי, לו היו לבד מבצי מזפחתו ולכן כאספו אליו מבלי שישלח אליהם מלאכים. (לה) ויש שלח מלאכי׳ בכל מבצר וזבולון ובנפתלי ובאו לחריו • והרוח הזה כבר כתב הרב המור׳ נפש״ח בפ׳ מספרו שהיה המדברת הרחבוה מהדרגות הבנוחה, והוא עוד יאות לפיש וכח גדול כתחדש לו להביל קהל חצוצים מקהל רעים • וחי׳ ורוח בנוחה מן קדש ה׳ ורמז למה שאמרתי שהוא רוח בנוחה לא להבבת כי אם לפעול נבורות, ושליבו שבעי בם בדרך פלא, והוא מן קדש ה׳ : וזכר שאמר גדעון בתפלתו אל החלקים שיעשה לו אות בדי שידע שיושיע את ישראל, (לו) והוא אמרו הנה אנבי מציג את גזת הצמר בגורן אם על הגזה לבדה ועל כל הארץ יהיה חורב, ורצוי שבשע בזה השלשה דברים שהשלתי בדרוש הזה • האחד למה שאל הלות בגזת הצמר בגרן ובטל ולא שאלו בדבר אחר? השני אם גדעון כבר ראה מופת המלאך על התשועה ואחר באתהו הבטוחה החלקית, איך אחר אפשר באמרו החלקי ושאל הלות? השלישי לאחרי שבבר בקש הלות הראשון בגזת הצמר שעליה יהיה טל ועל כל הארץ יהיה חורב ובא אחריו הלות אחרי אות אחר שעל כל הארץ יהיה טל ועל הגזה יהיה חורב? ומאמר זה לא היה לגדעון בסיון בילות הגבורה (כמו שאמר הנאון הביבו שעליה) האמור, באמרו * ויבסו את בל בלבבם לאמר הנם לאט יוכל תת, וגדעון היה שואל הלות לרחות אם רצון האל יתברך להושיע את ישראל בידו, לא לבמות יבלתו בי אם לדעת רצונו, והיה עבין הלות (לפי שבבר פירשתי) שגדעון אמר למלאך בשברתה אליו אם בא מלאתי חן בעיניך ועשית לי אות שאתה מדבר עמי, רומה לומר שבעת הטורך יעשה לו אות על מה שהיה מדבר עמו שיושיע את ישראל, בי הנם שעשה שם המלאך לא היה לאמת התשועה בי אם לאמת היותו מלאך, במו שפירשתי שם, ולבן גדעון (באשר עתה בא עת הטורך) רצה לשאול האות שהיה עתיד לעשות המלאך הזה ושאל שם לעשות לו, ולא היה אם בן מספק בדבור החלקי אבל היה שואל הלות שיעד לעשות לו, ושאל זה לא לבדיל שהיה שם

(לג) כמו שאמר הלבנ, בי אם בתפלה אל החלקים שיעשה לו הנם שבבר אחל מהמלאך בתחלת הדברים והודה לו בו • ורצה לשאול האות בגזת הצמר ובטל להיותו אחל ודומה אליו, בי היה גזת הצמר מאל לגדעון שהיה דבר מועט ורפה במוה, ולבן עשה בחיבת הנם בגורן שהוא היה המקום אשר נראה לו בו המלאך, והיה הבסיון בטל שהוא השפע והעזר החלקי, במ״ש * תהיה בטל הוסע יד׳ לישראל * בי טל לורות יעני׳ ס׳ טלך, להיות הטל בימין ברבה, ובחלו אמר אבי אשים גזת הצמר שהוא דומה ומשל לגיזת הצמר, ולבן אמרה בגרן אחל שבתי אבי שם, אם על הגזה לבדה, רומה לומר עם היותה גזה לבדה יחידה ומועטת (בי זה הבה באמרו לבדה) ועל בל הארץ יהיה חורב שהוא אות רחוק לאומות אחל יבא עליהם על ידי ישראל, בי היה הגזה מאל לידו • והבן אמרו בחזה דברת שירמוז למה שאמ׳ לו המלאך, ולבן שאל הלות שבזבר שם שיעשה לו • ואחבם למה לא בתפק בלות הראשון ושאל הלות השני, בתב ל״ז אל שבבם הראשון בתקיים היות הטל על הגזה אבל בל הארץ חורב לא בתקיים שהבדית ברותה על הטל שלא יעבר, והפסוק יורה עליו שכ׳ ויזר את הגזה ויצא טל מהגזה מלא הספל ולא זבר דבר שהיה הארץ חורב • ור׳ ידעיה הפניבי במאמר בחינת העולם אחר עשה, מתוך מליצתו ירצה שהיה לעתו, שחשב גדעון שהגזה לרפיונה יקבל הלחות יותר מהארץ לקשיה, ולבן עם מעט הטל יתלחלח הגזה מאד, ומפני זה בקש הנם השני שיהיה על הארץ טל לקשיה ועל הגזה יהיה חורב עם בל רפיונ׳, והוא בחמת בם יותר שלם ומפורסם, ותהיה בחיבתו וכוונתו על הנם השני שבהיותו גדעון דומה לגזת הצמר במיעוטו ורפיונו, ובמקום הנם שהיה הגורן שברחה לו שם המלאך עשה הבסיון בטל, שחם יבוא על בל הארץ שהיה רמז לאומות, יהיה טימן שבלם יבאו עליהם המים המרים המאדרים, במ״ש * וברוח חפך בערמו מים, * בשפת ברוחך בבמו ים • וברמז שבים סוף בעשה למשה ל״ה עמידת המים לישראל שם שם ובפלו

(לד) ותלי עי׳ בי׳ * ויבסו את בלבבם לאמר הנם לאט יוכל תת, וגדעון היה שואל הלות לרחות אם רצון האל יתברך להושיע את ישראל בידו, לא לבמות יבלתו בי אם לדעת רצונו, והיה עבין הלות (לפי שבבר פירשתי) שגדעון אמר למלאך בשברתה אליו אם בא מלאתי חן בעיניך ועשית לי אות שאתה מדבר עמי, רומה לומר שבעת הטורך יעשה לו אות על מה שהיה מדבר עמו שיושיע את ישראל, בי הנם שעשה שם המלאך לא היה לאמת התשועה בי אם לאמת היותו מלאך, במו שפירשתי שם, ולבן גדעון (באשר עתה בא עת הטורך) רצה לשאול האות שהיה עתיד לעשות המלאך הזה ושבקש שם לעשות לו, ולא היה אם בן מספק בדבור החלקי אבל היה שואל הלות שיעד לעשות לו, ושאל זה לא לבדיל שהיה שם

2011 Ministerio de Cultura

וכפלו על המדייס ׳ ובירדן ליהושע שביבשה עבר ישראל ׳
כך יהיה כאן היבשה סימן טוב לישראל ׳ ולפי זה לקח
הטל בשתי הפעמים בבקיבות שוכות ׳ וכבר זכר הרב
המורה שפעמים שיהיה דבר לאחד מזל לשני עניינים
מתכלפים · הנה התבארו הדברים כלם ושעשה מה שרצוי ׳
והותרה השאלה השנית :

פרשה חמשית במלחמת גדעון עם בני מדין ותלונת בני אפרים עמו עליה ׳ ומה שעשה לאחרי שבות ואחרי
פעולה · תחלתה וישכם ירובעל הוא גדעון ׳ עד ויהי כאחר את גדעון וישובו בני ישראל ׳
והנה שאלתי בפרשה הזאת שש שאלות :

השאלה הראשונה במה שמוה שאל יתברך לגדעון לרוץ
את העם שנית ואמר והיה האיש
אשר אומר אליך זה ילך אתך הוא ילך אתך וכל אשר אמר אליך
זה לא ילך עמך הוא לא ילך ׳ והיה לשוי שיאמר הוא הולך
אתך וכל אשר אמר אליך זה לא ילך אל תוליכהו עמך ׳
ויהיה העניין תלוי בגדעון :

השאלה השנית באמרו כל אשר ילוק בלשונו מן
המים כאשר ילק הכלב ׳ והנה ידוע
שהכלבים לוקקים בידיהם המים ׳ לפי הם שותים
בפיהם ׳ וידוע שהוא לא רצה כי הם כאשר לא ישתו
בפיהם כי אם בידיהם והוא לשון כמו הכלבים ׳ ואיך אמר
אף כל אשר ילוק בלשונו ? ובמעשה אמר ויהי המלקקים
בידם אל פיהם והם לוקים אף כלבים :

השאלה השלישית בענין המלוש שהיה במחנה
מדין מספר איש לרעהו ׳ והנה
בלול לחם שעורים מתהפך במחנה מדין ויבא עד האהל
ויכהו ויפול ויהפכהו למעלה ונפל האהל ׳ מה רצה באמר
שאמר איש ויגד חלום ויספרהו ואת פתרונו רצוי שיוקם אל המלוש
הזה שהוא

שופטים ז

לְבָד וְכֹל אֲשֶׁר־יִכְרַע עַל־בִּרְכָּיו
[ו] לִשְׁתּוֹת׃ וַיְהִי מִסְפַּר הַמְלַקְקִים בְּיָדָם
אֶל־פִּיהֶם שְׁלֹשׁ מֵאוֹת אִישׁ וְכֹל יֶתֶר
הָעָם כָּרְעוּ עַל־בִּרְכֵיהֶם לִשְׁתּוֹת מָיִם׃
[ז] וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל גִּדְעוֹן בִּשְׁלֹשׁ מֵאוֹת
הָאִישׁ הַמְלַקְקִים אוֹשִׁיעַ אֶתְכֶם וְנָתַתִּי
אֶת־מִדְיָן בְּיָדֶךָ וְכָל־הָעָם יֵלְכוּ אִישׁ
[ח] לִמְקֹמוֹ׃ וַיִּקְחוּ אֶת־צֵדָה הָעָם בְּיָדָם
וְאֵת שׁוֹפְרֹתֵיהֶם וְאֵת כָּל־אִישׁ יִשְׂרָאֵל
שִׁלַּח אִישׁ לְאֹהָלָיו וּבִשְׁלֹשׁ־מֵאוֹת
הָאִישׁ הֶחֱזִיק וּמַחֲנֵה מִדְיָן הָיָה לוֹ
[ט] מִתַּחַת בָּעֵמֶק׃ וַיְהִי בַּלַּיְלָה הַהוּא
וַיֹּאמֶר אֵלָיו יְהוָה קוּם רֵד בַּמַּחֲנֶה כִּי
[י] נְתַתִּיו בְּיָדֶךָ׃ וְאִם־יָרֵא אַתָּה לָרֶדֶת
רֵד אַתָּה וּפֻרָה נַעַרְךָ אֶל־הַמַּחֲנֶה׃
[יא] וְשָׁמַעְתָּ מַה־יְּדַבֵּרוּ וְאַחַר תֶּחֱזַקְנָה
יָדֶיךָ וְיָרַדְתָּ בַּמַּחֲנֶה וַיֵּרֶד הוּא וּפֻרָה
נַעֲרוֹ אֶל־קְצֵה הַחֲמֻשִּׁים אֲשֶׁר בַּמַּחֲנֶה׃
[יב] וּמִדְיָן וַעֲמָלֵק וְכָל־בְּנֵי־קֶדֶם נֹפְלִים
בָּעֵמֶק כָּאַרְבֶּה לָרֹב וְלִגְמַלֵּיהֶם אֵין
מִסְפָּר כַּחוֹל שֶׁעַל־שְׂפַת הַיָּם לָרֹב׃
[יג] וַיָּבֹא גִדְעוֹן וְהִנֵּה־אִישׁ מְסַפֵּר לְרֵעֵהוּ
חֲלוֹם וַיֹּאמֶר הִנֵּה חֲלוֹם חָלַמְתִּי וְהִנֵּה
צְלוֹל לֶחֶם שְׂעֹרִים מִתְהַפֵּךְ בְּמַחֲנֵה
מִדְיָן וַיָּבֹא עַד־הָאֹהֶל וַיַּכֵּהוּ וַיִּפֹּל
וַיַּהַפְכֵהוּ לְמַעְלָה וְנָפַל הָאֹהֶל׃
[יד] וַיַּעַן רֵעֵהוּ וַיֹּאמֶר אֵין זֹאת בִּלְתִּי אִם־
חֶרֶב גִּדְעוֹן בֶּן־יוֹאָשׁ אִישׁ יִשְׂרָאֵל נָתַן
הָאֱלֹהִים בְּיָדוֹ אֶת־מִדְיָן וְאֶת־כָּל־
[טו] הַמַּחֲנֶה׃ וַיְהִי כִשְׁמֹעַ גִּדְעוֹן אֶת־
מִסְפַּר הַחֲלוֹם וְאֶת־שִׁבְרוֹ וַיִּשְׁתָּחוּ
וַיָּשָׁב אֶל־מַחֲנֵה יִשְׂרָאֵל וַיֹּאמֶר קוּמוּ
כִּי־נָתַן יְהוָה בְּיֶדְכֶם אֶת־מַחֲנֵה מִדְיָן׃
[יו] וַיַּחַץ אֶת־שְׁלֹשׁ־מֵאוֹת הָאִישׁ שְׁלֹשָׁה
רָאשִׁים וַיִּתֵּן שׁוֹפָרוֹת בְּיַד־כֻּלָּם וְכַדִּים

מנהג העצלים אשר אינם ראוים להלחם, והלוקקים בידיהם הם החרוצים והם המוכנים למלחמה, פסוק דמסייע ליה מה שאמר דוד הע״ה * מנחל בדרך ישתה על כן ירי׳ ראש. ואני אחשוב שעשה הנסיון הזה להבדיל כל הברכים אשר לא כרעו לבעל, כי באשר לא כרעו יושיע ה׳ את ישראל, ולפי שהשותי׳ בכריעה שותים בשפתותיהם ואינם מלקקים בלשונם, לכן אמר כל אשר ילוק בלשונו מן המים כאשר ילוק הכלב, ולא היה הנסיון בשישתה בידיו (כי הכלב לא ישתה בידים) כי אם שילוק בלשון ולא ישת׳ בפה ובשפתיו בגמיעה, וזהו שאמר במעשה ויהי מספר המלקקים בידם אל פיהם שלש מאות איש, רוצה לומר שלא היו שותים בגמיעה כי אם בלקיקה בלשונם, ואין עיקר הנסיון בהיות השתיה ביד, כי אם בהיות׳ בלקיקת הלשון שיעשה אותו הכלב והאדם מעומד, ולא בגמיעת הפה והשפתים שאי איפשר שיעשה כי אם בכריעה ובהשתחויה, ולזה אמר וכל יתר העם כרעו על ברכיהם לשתות מים, כי זה היה ענין הבחינה לדעת מי הוא הכורע על ברכיו, ואמר השם יתברך שבשלש מאות איש ההם יושיע את ישראל, רוצה לומר שזכותם עומדת לעד לפי שלא היה בהם ברכים אשר כרעו לבעל, והותרה בזה השאלה השנית: וזכר שלקחו אותם השלש מאות איש צידת העם השבים לבתיהם, רוצה לומר שלקחו מצידתם מה שראוי להם ושלקחו שופרותיהם, כי היה המנהג בימים ההם בבאים למלחמה להביא בידיהם שופרות לתקוע:

ויהי בלילה ההוא וגו׳. זכר שאמר האל ית׳ לגדעון שיקום וירד להלחם במחנה האויבים כי נתנם בידיו, ושאם היה עדין ירא ירד הוא ונערו, וישמעו מה שידברו האויבים במחנה ועם זה תחזקנה ידיו. והנה הוצרך הנסיון הזה עוד כדי לחזקו, להיותו הולך לכל מחנה האויבים הרב אין מספר בשלש מאות איש, ואמר שהלך גדעון ונערו אל קצה החמושים אשר במחנה, לפי שהיה המנהג כמו שהוא עדין היום שבהיות אנשי המלחמה בשדה בלילה ישימו כל החלש והבהמות באמצע והאנשים החלוצים סובבים אותם, כדי שאם יבאו האויבים ילחמו בהם החלוצים אשר סביבותיהם ולא יוכבו כל הנחשלים, ולכן זכר שבאו אל קצה החמושים שהם היו סביב המחנה, והודיע זה לפי שהיה ענין החלו׳ ופתרונו לחלוצים ואנשי המלחמ׳ והוא מורה שנמוגו כלם מפניהם, אחר שהיותר גבורים וחלוצי הצבא פחד קראם ורעדה: והנה זכר ששמע גדעון שהי׳ איש מאותם החמושים חלוצי צבא (אשר לבם כלב האריה) מספר לרעהו חלום שחלם ואמר והנה צליל לחם שעורים מתהפך במחנ׳ מדין ויבא עד האהל ויכהו ויפול ויהפכהו למעלה ונפל האהל, ופירושו הוא ששמע חררת לחם שעורי׳ (כמו שתי׳) או עוגת שעורים הצלויה באש, שהיה מתהפך במחנה מדין מפה אל פה, כאשר יתהפך הדבר היוצא מן האש בכח החום, ושבא אל האהל, לפי שהאהלים היו באמצע המחנה וכל החמושים חלוצי הצבא היו חונים סביב האהלים כמו שפירשתי. והיה בהגדת החלום שאותו הצלול לחם שעורים המתהפך היה מגיע עד אמצע המחנה אשר שם האהלים, ולהיות הצלול שורף באש והאהלים מבגד פשתן אמ׳ ויכהו, רוצה לומר שאותו צלול היה מכה האהל ויפול האהל, והיה תכלית החלום שבזה האופן האהל כשאר כופל ארצה והצלול שהיה מושלך ארצה היה משם ואילך מתהפך למעלה, וזהו ויבא עד האהל ויכהו ויפול, רוצה לומר שהפיל הצלול את האהל ויהפכהו למעלה, שאז כפילת האהל יסבב שיהפוך הצלול למעלה ונפל האהל, ונשאר אכ״ היושב למטה מתהפך למעלה שהוא לחם שעורי׳, והאהל שהיה למעלה כשאר כופל ארצ׳. והמפרשים פירשו ויהפכהו למעלה את האהל ונפל ראש האהל, ומה שכתבתי הוא יותר נכון. והנה שומע החלום, מאשר ראה המפלה במחנה מדין ואהליה׳ ושהיה המסבב אותו הרע דבר מועט צלול לחם שעורים, גזר אומר ופתר החלום באמרו אין זאת בלתי אם חרב גדעון נתן אלהים בידו את מדין ואת כל המחנה, שהיה גדעון דבר מועט בערך אנשי מדין, והיה חס לבו בקרבו ודומה לצלול והוא היה תמיד מתהפך בתחבולותיו כל היום, ואמר זה להיות גבור׳ גדעון מפורסמ׳ אצלם, ואין ספק שהפתרון היה מפעל האל יתברך כדי שיחזק לבב גדעון: ולפי שהחלומות הולכים אחר הפה

תלים קי״ז

(ו)

(ז)

(ח)

(ט)

(י)

(יא)

(יג)

(יד)

ברכות ס״ט דף נ״ה ע״ב

2011 Ministerio de Cultura

הפה [כמו שזכרו חז"ל] לקח מזה שכי עדיים רוצה לומר
(עו) הקלוס והפתרון , וז"ש ויהי כשמוע גדעון את מספר הקלוס
ואת שברו , רוצה לומר הגדת החלוס ופתרונו , גזר לומר
שה' יתן בידיו , וזכ פתרון החלוס לא היה בתכמה לבד כי
גם בהתגברה נ"כ , והיה כדי
לתת גבורת לב לגדעון ,
והותרה בזה השאלה השלישי:
(יו) ויחץ את שלש מאות האיש
וגו' . זכר שגדעון
עשה תחבולה כאותה למותה
המלחמה , והיא כשלשת
בשתה דברים . הא' היות
המלחמ' בלילה כדי שהאויבים
לא ירגו ולא ידעו במיעוט
העם . השני שיחפש לשלשה
רגשים מלא איש בכל רגש
נאופן שיאמנו האויבים שהם
עמים רבים ומתאלפים ,
וכזה עשה תברה' עם המלכי'
כנוז * ויתלק עליהם לילה.
ברשית ל' עון השלישי שבתן אופרות ביד
כל איש כדי שבתרועתם
ישברו לבות האויבים בתשבם
שהם עם רב . הרביעי שמה
שיולכו לפידים כל איש לפיד
בקד , כי זה ממה שיביא
לתשוב ברגותם הלפידים
שכל לפיד יבא בתוך מלה איש
עיין לעי ויתשבום ליותר רבים . ובלתי
ספרו שעשה זה לזכור זכות
יום מתן תורה . התשני שהוס
שיוליכו הכדים והם תשר
בשתרו מהעם תשר שב , שאין
כפק שיכוון בתוכם כדים
לשתוב מים ולשתות , ומזה
שיוליכום כדי שיוליכו בתוכה
הלפידים כשתרים ולא יתרגו
כי אם כשעת פתחו' ויהם לבב
האויבים , כי ירגו האויבים
שהם בליון לילה וחפלה
(יק) דבר מופלג , ולזה אמר
ולפידים בתוך הכדים . השני
שהוה להם שיאמרו כלם לה'
ולגדעון , רוצה לומר שהיה
שם דבר כמי שהחלקים הוא
בעזרם ודבר תכוזי והוא תרב
גדעון הכודע תכלם , והנה
לא השוה שמו עם שם הבה
אלא בעבור החלוס שמע ,
כדי שכשתר ישמעו שם גדעון
לא ישתר בהם רוח ויתרגו
(יט) כנפור בוכרם החלוס : וזכר
שבא גדעון ומאה איש אשר
אתו רצה התשמורת התיכונ' ,
וזה גלי סתם היה גם כן
מהתחבולה הנאותה , לפי
שהתשמור' הרשונה היו עדין
רוב העם בעורים ובשום מוצדיהם , ובשלישית שהיא קרובה
לתקר רגיש מהעם כבר הקיצו משנת' ולכן בתר להיות ברגש
התשמור' האמצעית התיכונה , שזו כל אדם יתן ובראם , וז"ש
אך העם הקיצו את השומרי' , רוצה לומר שבשתר בגיע גדעון

[יז] רֵיקִם וַלַּפִּדִים בְּתוֹךְ הַכַּדִּים : וַיֹּאמֶר
אֲלֵיהֶם מִמֶּנִּי תִרְאוּ וְכֵן תַּעֲשׂוּ וְהִנֵּה
אָנֹכִי בָּא בִּקְצֵה הַמַּחֲנֶה וְהָיָה כַּאֲשֶׁר
[יח] אֶעֱשֶׂה כֵּן תַּעֲשׂוּן : וְתָקַעְתִּי בַשּׁוֹפָר
אֲנִכִי וְכָל־אֲשֶׁר אִתִּי וּתְקַעְתֶּם בַּשּׁוֹפָרוֹת
גַּם־אַתֶּם סְבִיבוֹת כָּל־הַמַּחֲנֶה וַאֲמַרְתֶּם
[יט] לַיהוָה וְלְגִדְעוֹן : וַיָּבֹא גִדְעוֹן וּמֵאָה
אִישׁ אֲשֶׁר־אִתּוֹ בִּקְצֵה הַמַּחֲנֶה רֹאשׁ
הָאַשְׁמֹרֶת הַתִּיכוֹנָה אַךְ הֵקִימוּ אֶת
אֶת־הַשֹּׁמְרִים וַיִּתְקְעוּ בַּשּׁוֹפָרוֹת וַיָּנֹפֶץ
[כ] הַכַּדִּים אֲשֶׁר בְּיָדָם : וַיִּתְקְעוּ שְׁלֹשֶׁת
הָרָאשִׁים בַּשּׁוֹפָרוֹת וַיְשַׁבְּרוּ הַכַּדִּים
וַיַּחֲזִקוּ בְיַד־שְׂמֹאולָם בַּלַּפִּדִים וּבְיַד־
יְמִינָם הַשּׁוֹפָרוֹת לִתְקֹעַ וַיִּקְרְאוּ חֶרֶב
[כא] לַיהוָה וְלְגִדְעוֹן : וַיַּעַמְדוּ אִישׁ תַּחְתָּיו
סָבִיב לַמַּחֲנֶה וַיָּרָץ כָּל־הַמַּחֲנֶה וַיָּרִיעוּ
[כב] וַיָּנֻסוּ : וַיִּתְקְעוּ שְׁלֹשׁ־מֵאוֹת הַשּׁוֹפָרוֹת
וַיָּשֶׂם יְהוָה אֶת־חֶרֶב אִישׁ בְּרֵעֵהוּ
וּבְכָל־הַמַּחֲנֶה וַיָּנָס הַמַּחֲנֶה עַד־בֵּית
הַשִּׁטָּה צְרֹרָתָה שְׂפַת־אָבֵל מְחוֹלָה עַל־
[כג] טַבָּת : וַיִּצָּעֵק אִישׁ יִשְׂרָאֵל מִנַּפְתָּלִי
וּמִן־כָּל־מְנַשֶּׁה וַיִּרְדְּפוּ אַחֲרֵי מִדְיָן :
[כד] וּמַלְאָכִים שָׁלַח גִּדְעוֹן בְּכָל־הַר אֶפְרַיִם
לֵאמֹר רְדוּ לִקְרַאת מִדְיָן וְלִכְדוּ לָהֶם
אֶת־הַמַּיִם עַד בֵּית בָּרָה וְאֶת־הַיַּרְדֵּן
וַיִּצָּעֵק כָּל־אִישׁ אֶפְרַיִם וַיִּלְכְּדוּ אֶת־
הַמַּיִם עַד בֵּית בָּרָה וְאֶת־הַיַּרְדֵּן :
[כה] וַיִּלְכְּדוּ שְׁנֵי־שָׂרֵי מִדְיָן אֶת־עֹרֵב וְאֶת־
זְאֵב וַיַּהַרְגוּ אֶת־עוֹרֵב בְּצוּר־עוֹרֵב
וְאֶת־זְאֵב הָרְגוּ בְיֶקֶב־זְאֵב וַיִּרְדְּפוּ
אֶל־מִדְיָן וְרֹאשׁ־עֹרֵב וּזְאֵב הֵבִיאוּ אֶל־
גִּדְעוֹן מֵעֵבֶר לַיַּרְדֵּן :

ח

[א] וַיֹּאמְרוּ אֵלָיו אִישׁ אֶפְרַיִם מַה־הַדָּבָר
הַזֶּה עָשִׂיתָ לָּנוּ לְבִלְתִּי קְרָאתָנוּ כִּי

הפה [כמו שזכרו חז"ל] לקח מזה שכי עדיים רוצה לומר
(עו) הקלוס והפתרון , וז"ש ויהי כשמוע גדעון את מספר הקלוס
ואת שברו , רוצה לומר הגדת החלוס ופתרונו , גזר לומר
שה' יתן בידיו , וזכ פתרון החלוס לא היה בתכמה לבד כי
גם בהתגברה נ"כ , והיה כדי
לתת גבורת לב לגדעון ,
והותרה בזה השאלה השלישי:
(יו) ויחץ את שלש מאות האיש
וגו' . זכר שגדעון
עשה תחבולה כאותה למותה
המלחמה , והיא כשלשת
בשתה דברים . הא' היות
המלחמ' בלילה כדי שהאויבים
לא ירגו ולא ידעו במיעוט
העם . השני שיחפש לשלשה
רגשים מלא איש בכל רגש
נאופן שיאמנו האויבים שהם
עמים רבים ומתאלפים ,
וכזה עשה תברה' עם המלכי'
כנוז * ויתלק עליהם לילה.
ברשית ל' עון השלישי שבתן אופרות ביד
כל איש כדי שבתרועתם
ישברו לבות האויבים בתשבם
שהם עם רב . הרביעי שמה
שיולכו לפידים כל איש לפיד
בקד , כי זה ממה שיביא
לתשוב ברגותם הלפידים
שכל לפיד יבא בתוך מלה איש
עיין לעי ויתשבום ליותר רבים . ובלתי
ספרו שעשה זה לזכור זכות
יום מתן תורה . התשני שהוס
שיוליכו הכדים והם תשר
בשתרו מהעם תשר שב , שאין
כפק שיכוון בתוכם כדים
לשתוב מים ולשתות , ומזה
שיוליכום כדי שיוליכו בתוכה
הלפידים כשתרים ולא יתרגו
כי אם כשעת פתחו' ויהם לבב
האויבים , כי ירגו האויבים
שהם בליון לילה וחפלה
(יק) דבר מופלג , ולזה אמר
ולפידים בתוך הכדים . השני
שהוה להם שיאמרו כלם לה'
ולגדעון , רוצה לומר שהיה
שם דבר כמי שהחלקים הוא
בעזרם ודבר תכוזי והוא תרב
גדעון הכודע תכלם , והנה
לא השוה שמו עם שם הבה
אלא בעבור החלוס שמע ,
כדי שכשתר ישמעו שם גדעון
לא ישתר בהם רוח ויתרגו
(יט) כנפור בוכרם החלוס : וזכר
שבא גדעון ומאה איש אשר
אתו רצה התשמורת התיכונ' ,
וזה גלי סתם היה גם כן
מהתחבולה הנאותה , לפי
שהתשמור' הרשונה היו עדין
רוב העם בעורים ובשום מוצדיהם , ובשלישית שהיא קרובה
לתקר רגיש מהעם כבר הקיצו משנת' ולכן בתר להיות ברגש
התשמור' האמצעית התיכונה , שזו כל אדם יתן ובראם , וז"ש
אך העם הקיצו את השומרי' , רוצה לומר שבשתר בגיע גדעון

וחכזיו לל מחנה הלויים ליו קמים שומרי המחנה לעמוד
במשמרת התיכונה , והיו השומרים הרחשונים הולכים ליתן
והאחרים קמים לז לשמור , וזו תקעו בשופרות והפילו
הכדים כדי שפתע ירגו הלפידים . והנה זכר איך עשו זה (כ)
בפרט , והוא שבשת הרגשים
(אשר הם רגשים למחנה איש)
תקעו ברחשונה הרגש
השם וישברו הכדים ויחזיקו
ביד שמאלם בלפידים ויקראו
חרב לה' ולגדעון , ולא הלכו (כא)
כלל לחבל עמדו איש תחתיו
במקומו ולא התמעטו משם ,
וזו היה הבלבול גדול במחנה
מדין וירץ כל העם ויכוסו . (כב)
ואחר זה תקעו שלש מאות
שופרות וחזקו האויבים שהיה
עם רב בא עליהם ויהם ה'
חרב איש ביד רעהו , וכאשר (כג)
רגוש איש כאשר יתקע ,
כאמרו בורחים כאשר איש
כפתלי ומאשר ומכל מנשה
וירדפו לאחרי מדין : וזכר (כד)
שגדעון שלח מלאכים בכל
הר אפרים , לאמר היה זה
אחר אשר כסו האויבים ,
ולכן אמר בשליחותם רדו
לקראת מדין ולכדו להם את
המים , רוצה לומר שיקחו
המעברות שלא יוכלו לעבור
את הירדן : וזכר מהלחמת (כה)
בני אפרים שלכדו שני שרי
מדין והרגו' בחותם המקומות
שבקרבו בשם , והביאו את
רחשיהם אל גדעון להרחות
לפניו בגורתם :

ח

ועם כל ההצלחה הזאת שהיה (ח)
להם בלכידת שרי מדין לא
נחה דעתם , אלא התלוננו
כנגדו ויאמרו מה הדבר הזה
אשר עשית לנו לבלתי קרחת
לנו כי הלכת להלחם במדין ,
רוצה לומר הנה הקריאה
שעשית היתה אחרי המלחמה
שקרחת אותנו לרדוף , כאלו
לא היינו אחינו ראויים
לתוכף המלחמ' כי אם לרדוף
המכוכים , ובזה עשית
לנו כדי בזיון וקלף , וזהו
מה זאת עשית לנו , רוצה
לומר קלון מתמיד וקרפה
רמופה לבלתי קרחת לנו
כאשר בחת להלחם במדין
וקרחת אחר לרדוף , ועל
זה הריבו עמו בחוקה ,
והותרה השאלה הרביעית :
וזכר שגדעון דבר על לבם (ג)
ואמר מה עשיתי עתה ,
רוצה לומר אחינו לעשות
גבורה ושתקרא על שמי ועתה ברחותי מה שעשיתם הנה מה
שעשיתי עתה היו כלום , וזהו הלא טוב עוללות אפרים
מבציר אביעזר , לפי שבני אפרים לבדו השרים וגדעון ועמו (ג)
כלחם במקצה שהם הפחותים , ומה יכולתי עשות , לל מה
יכולתי

2011 Ministerio de Cultura

הַלַּכְתָּ לְהִלָּחֵם בְּמִדְיָן וַיִּרְיבֻן אִתּוֹ
[ב] בֶּחָזָקָה׃ וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם מֶה־עָשִׂיתִי
עַתָּה כָּכֶם הֲלֹא טוֹב עֹלְלוֹת אֶפְרַיִם
[ג] מִבְּצִיר אֲבִיעֶזֶר׃ בְּיֶדְכֶם נָתַן אֱלֹהִים
אֶת־שָׂרֵי מִדְיָן אֶת־עֹרֵב וְאֶת־זְאֵב וּמַה־
יָּכֹלְתִּי עָשׂוֹת כָּכֶם אָז רָפְתָה רוּחָם
[ד] מֵעָלָיו בְּדַבְּרוֹ הַדָּבָר הַזֶּה׃ וַיָּבֹא
גִדְעוֹן הַיַּרְדְּנָה עֹבֵר הוּא וּשְׁלֹשׁ־מֵאוֹת
אִישׁ אֲשֶׁר אִתּוֹ עֲיֵפִים וְרֹדְפִים׃
[ה] וַיֹּאמֶר לְאַנְשֵׁי סֻכּוֹת תְּנוּ־נָא כִּכְּרוֹת
לֶחֶם לָעָם אֲשֶׁר בְּרַגְלָי כִּי־עֲיֵפִים הֵם
וְאָנֹכִי רֹדֵף אַחֲרֵי זֶבַח וְצַלְמֻנָּע מַלְכֵי
[ו] מִדְיָן׃ וַיֹּאמְרוּ שָׂרֵי סֻכּוֹת הֲכַף זֶבַח
וְצַלְמֻנָּע עַתָּה בְיָדֶךָ כִּי־נִתֵּן לְצִבְאֲךָ
[ז] לָחֶם׃ וַיֹּאמֶר גִּדְעוֹן לָכֵן בְּתֶת
יְהוָה אֶת־זֶבַח וְאֶת־צַלְמֻנָּע בְּיָדִי
וְדַשְׁתִּי אֶת־בְּשַׂרְכֶם אֶת־קוֹצֵי הַמִּדְבָּר
[ח] וְאֶת־הַבְּרָקָנִים׃ וַיַּעַל מִשָּׁם פְּנוּאֵל
וַיְדַבֵּר אֲלֵיהֶם כָּזֹאת וַיַּעֲנוּ אוֹתוֹ אַנְשֵׁי
פְנוּאֵל כַּאֲשֶׁר עָנוּ אַנְשֵׁי סֻכּוֹת׃
[ט] וַיֹּאמֶר גַּם־לְאַנְשֵׁי פְנוּאֵל לֵאמֹר בְּשׁוּבִי
בְשָׁלוֹם אֶתֹּץ אֶת־הַמִּגְדָּל הַזֶּה׃
[י] וְזֶבַח וְצַלְמֻנָּע בְּקַרְקֹר וּמַחֲנֵיהֶם עִמָּם
כַּחֲמֵשֶׁת עָשָׂר אֶלֶף כֹּל הַנִּשְׁאָרִים מִכֹּל
מַחֲנֵה בְנֵי־קֶדֶם וְהַנֹּפְלִים מֵאָה וְעֶשְׂרִים
[יא] אֶלֶף אִישׁ שֹׁלֵף חָרֶב׃ וַיַּעַל גִּדְעוֹן
דֶּרֶךְ הַשֹּׁכְנִי בְאֹהָלִים מִקֶּדֶם לְנֹבַח
וְיָגְבְּהָה וַיַּךְ אֶת־הַמַּחֲנֶה וְהַמַּחֲנֶה
[יב] הָיָה בֶּטַח׃ וַיִּנָּס זֶבַח וְצַלְמֻנָּע
וַיִּרְדֹּף אַחֲרֵיהֶם וַיִּלְכֹּד אֶת־שְׁנֵי מַלְכֵי
מִדְיָן אֶת־זֶבַח וְאֶת־צַלְמֻנָּע וְכָל־
[יג] הַמַּחֲנֶה הֶחֱרִיד׃ וַיָּשָׁב גִּדְעוֹן בֶּן־
יוֹאָשׁ מִן־הַמִּלְחָמָה מִלְמַעֲלֵה הֶחָרֶס׃
[יד] וַיִּלְכֹּד־נַעַר מֵאַנְשֵׁי סֻכּוֹת וַיִּשְׁאָלֵהוּ

יכולתי לעשות ככם כמעט הגדול מעשיתם׃ [וכפר שבחה
מעשיתם בזה] ותחו רפתה רוחם, רומה לומר רפתה רוח
הכעס מאד היה להם עתה׃
(ג) ויבא גדעון הירדנה וגו׳׃ זכר שבח גדעון הירדנה
כדרכו לקרי שכי
מלכי מדין לאחר ברחו
(ד) מהמלחמה, ומקור לקבעי
מכות שהם היו מבני ישראל
שיתנו לחם לעם אחר אתו,
ומה לעתי כחות׃ לחתך
להיותם עיפים והלא יתברך
יעשי כח ג׳ הוה * הלך פרום לרעב
לחמך וכפת כעכה תשביע׃
והסבה הטבית להיותם עדין
רודפים את אויביהם להושיע
את ישראל כלו, ולכן היה
מהרצוי שהיותם כלחמים
בעבורם להושיעם שיתנו
לפניהם לאכול ויפיקו להם
כפשט, כי היו עוברים את
הירדן לאחרי זבח וצלמנע
מלכי מדין שכחלטו מהלקט׳
וברחו דרך חרמש, לו שהיו
לותם המלכים עומדים שמה
בקרן מדין ולא נלו במלחמה
ההלך גדעון לשם להחריבם
כדי שלא ירעו עוד לבני
קדמן וגד וחצי שבט המנשה
היושב מעבר לירדן כדברי
(ו) לפי זלג׃ וזכר שאלתי סכות
הזיכרם הכף זבח וצלמנע
עתה בידך, רומה לומר למה
תתפאר שכושעתכם מכף מדין
ותשלל בעבור זה לחם
לאכול, הלא זבח וצלמנע
הרגת לשתי׳ התשועה גמורה
בעות המלכים? הנה הם
חיים עדיין ואחר יבואו עם
גדודיהם להחריב אותנו,
וזהו כי אתן לצבאך לחם,
כלומר למה כיתן לחם לאלהים
והנה אין לנו תשועה מוכחת
או כאמר שלהיות לפני סכות
ירחיק ממלכי מדין פחדו
מתת לחם לרודפים אחריו,
פן יבואו אחר ויחריבום על
אחר בעבו לחם לאויביהם
בהיותם רודפי׳ אותם להרג,
ולזה לא נתנו הלחם אליהם,
ואמרו הכף זבח וצלמנע
עתה בידך לשלל כירך עוד
אחם לתת לצבאך המלכים
כנדם לחם? ואת היתה
טענתם והוא הנכון אצלי.
(ז) ואחר ואחר שרי סכות בלשון
יחיד ושרי סכות היו רבים
לפי שעשו להם ראש אחד
והוא דבר נער כלם: וגדעון השיבם בתת ה׳ זבח וצלמנע
בידי ודשתי את בשרכם את קוצי המדבר ואת הברקנים,
רומה לומר כאחר יתן ה׳ בידי אותם המלכי׳ אכה אתכם
בקוצים על בשרכם, והברקנים הם שיבי קוצים, וירמה

יכולתי לעשות ככם כמעש הגדול שעשיתם׃ [וכפר שבחה
מעשיתם זה] ותחו רפתה רוחם, רומה לומר רפתה רוח
הכעס מאד היה להם עתה׃
(ג) ויבא גדעון הירדנה וגו׳׃ זכר שבח גדעון הירדנה
כדרכו לקרי שכי
מלכי מדין לאחר ברחו
(ד) מהמלחמה, ומקור לקבעי
מכות שהם היו מבני ישראל
שיתנו לחם לעם אחר אתו,
ומה לעתי כחות׃ לחתך
להיותם עיפים והלא יתברך
יעשי כח ג׳ הוה * הלך פרום לרעב
לחמך וכפת כעכה תשביע׃
והסבה הטבית להיותם עדין
רודפים את אויביהם להושיע
את ישראל כלו, ולכן היה
מהרצוי שהיותם כלחמים
בעבורם להושיעם שיתנו
לפניהם לאכול ויפיקו להם
כפשט, כי היו עוברים את
הירדן לאחרי זבח וצלמנע
מלכי מדין שכחלטו מהלקט׳
וברחו דרך חרמש, לו שהיו
לותם המלכים עומדים שמה
בקרן מדין ולא נלו במלחמה
ההלך גדעון לשם להחריבם
כדי שלא ירעו עוד לבני
קדמן וגד וחצי שבט המנשה
היושב מעבר לירדן כדברי
(ו) לפי זלג׃ וזכר שאלתי סכות
הזיכרם הכף זבח וצלמנע
עתה בידך, רומה לומר למה
תתפאר שכושעתכם מכף מדין
ותשלל בעבור זה לחם
לאכול, הלא זבח וצלמנע
הרגת לשתי׳ התשועה גמורה
בעות המלכים? הנה הם
חיים עדיין ואחר יבואו עם
גדודיהם להחריב אותנו,
וזהו כי אתן לצבאך לחם,
כלומר למה כיתן לחם אליהם
והנה אין לנו תשועה מוכחת
או כאמר שלהיות לפני סכות
ירחיק ממלכי מדין פחדו
מתת לחם לרודפים אחריו,
פן יבואו אחר ויחריבום על
אחר בעבו לחם לאויביהם
בהיותם רודפי׳ אותם להרג,
ולזה לא נתנו הלחם אליהם,
ואמרו הכף זבח וצלמנע
עתה בידך לשלל כירך עוד
אחם לתת לצבאך המלכים
כנדם לחם? ואת היתה
טענתם והוא הנכון אצלי.
(ז) ואחר ואחר שרי סכות בלשון
יחיד ושרי סכות היו רבים
לפי שעשו להם ראש אחד
והוא דבר נער כלם: וגדעון השיבם בתת ה׳ זבח וצלמנע
בידי ודשתי את בשרכם את קוצי המדבר ואת הברקנים,
רומה לומר כאחר יתן ה׳ בידי אותם המלכי׳ אכה אתכם
בקוצים על בשרכם, והברקנים הם שיבי קוצים, וירמה

שהיו בסכות קוצים הרבה ושלכן נקרא שמו סכות, עד
* התמלא בשוכות עורו שפירושו קוצים, ויעד להעניש בהם לעיל ס׳ ו
שעמהם ידוע בשרם כך כתב רלק״ז׳. ואחמש למה לא
העניש גדעון מיד ושם עכשו תבקי לא שלכוד המלכי׳, הוא
לשלי כדי שלא תתעכב תשוע׳
המלחמה, כי בהיותו מתרחל
שמה לישרם בשוטי הקוצים
יאכע הרדיפ׳ מאחרי המלכים
והם בתוך זה יברחו לכפשם,
ואולי גם בתוך הזמן ההוא
יתקבצו אליהם עמים רבים
וישובו להלחם בגדעון, ולזה
אמר בתת ה׳ זבח וכלמונע
בידי, רומה לומר כאחר
שלשים לרדוף הנה אינו
לאכם, ויהיה אל המאחר
הזה מורה זמן, כלומר
בהשלימי עכין המלחמ׳ אחר
אני בא אחוב עליכם,
ואינו תכלי כלא לא יתכם בידו
לא יעניש: וזכר שעלה (ח)
משם את פנואל ויאמרו לו
כדברי אנשי סכות, ולפי
שאנשי פנואל בטחו בגדעון
אחר היה להם בתוך העיר
אמר אליהם גדעון כי בשובו (ט)
מהמלחמה יתון את המגדל
אחר הם בוטחים בו, ולא
התמהמה גדעון, אבל הוא
ואנשי אנשיו רדפו
כדברי לפי זלג וכמו שתי׳, אבל פירושו בעלות השמש בנקר,
כי גדעון רדף אחריהם ונלחם עמהם בלילה ובנקר כעלות
השמש שב מהמלחמ׳, וזהו אלמעלה החרס כעלות השמש,
אחרים הוא השמש כאן * התומר לתרם ולא יורת: לעיל ט״ו
וזכר

שהיו בסכות קוצים הרבה ושלכן נקרא שמו סכות, עד
* התמלא בשוכות עורו שפירושו קוצים, ויעד להעניש בהם לעיל ס׳ ו
שעמהם ידוע בשרם כך כתב רלק״ז׳. ואחמש למה לא
העניש גדעון מיד ושם עכשו תבקי לא שלכוד המלכי׳, הוא
לשלי כדי שלא תתעכב תשוע׳
המלחמה, כי בהיותו מתרחל
שמה לישרם בשוטי הקוצים
יאכע הרדיפ׳ מאחרי המלכים
והם בתוך זה יברחו לכפשם,
ואולי גם בתוך הזמן ההוא
יתקבצו אליהם עמים רבים
וישובו להלחם בגדעון, ולזה
אמר בתת ה׳ זבח וכלמונע
בידי, רומה לומר כאחר
שלשים לרדוף הנה אינו
לאכם, ויהיה אל המאחר
הזה מורה זמן, כלומר
בהשלימי עכין המלחמ׳ אחר
אני בא אחוב עליכם,
ואינו תכלי כלא לא יתכם בידו
לא יעניש: וזכר שעלה (ח)
מאם את פנואל ויאמרו לו
כדברי אנשי סכות, ולפי
שאנשי פנואל בטחו בגדעון
אחר היה להם בתוך העיר
אמר אליהם גדעון כי בשובו (ט)
מהמלחמה יתון את המגדל
אחר הם בוטחים בו, ולא
התמהמה גדעון, אבל הוא
ואנשי אנשיו רדפו
כדברי לפי זלג וכמו שתי׳, אבל פירושו בעלות השמש בנקר,
כי גדעון רדף אחריהם ונלחם עמהם בלילה ובנקר כעלות
השמש שב מהמלחמ׳, וזהו אלמעלה החרס כעלות השמש,
אחרים הוא השמש כאן * התומר לתרם ולא יורת: לעיל ט״ו
וזכר

2011 Ministerio de Cultura

וַיִּכְתֹּב אֵלָיו אֶת־שָׂרֵי סֻכּוֹת וְאֶת־ (טז)
זִקְנֵיהָ שִׁבְעִים וָשְׁבָעֲת־אֲנָשִׁים: וַיָּבֹא
אֶל־אַנְשֵׁי סֻכּוֹת וַיֹּאמֶר הִנֵּה זְבַח וְצַלְמֻנָּע
אֲשֶׁר חֵרַפְתֶּם אוֹתִי לֵאמֹר הֲכַף זֶבַח
וְצַלְמֻנָּע עַתָּה בְיָדֶךָ כִּי נִתֵּן לַאֲנָשֶׁיךָ
הַיְעֵפִים לֶחֶם: וַיִּקַּח אֶת־זִקְנֵי הָעִיר (יז)
וְאֶת־קוֹצֵי הַמִּדְבָּר וְאֶת־הַבְּרָקָנִים וַיֹּדַע
בָּהֶם אֶת־אַנְשֵׁי סֻכּוֹת: וְאֶת־מִגְדַּל (יח)
פְּנוּאֵל נָתַץ וַיַּהֲרֹג אֶת־אַנְשֵׁי הָעִיר:
וַיֹּאמֶר אֶל־זֶבַח וְאֶל־צַלְמֻנָּע אֵיפוֹא (יט)
הָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר הָרַגְתֶּם בְּתָבוֹר וַיֹּאמְרוּ
כָּמוֹךָ כְּמוֹהֶם אֶחָד כְּתֹאַר בְּנֵי הַמֶּלֶךְ:
וַיֹּאמֶר אַחַי בְּנֵי־אִמִּי הֵם חַי־יְהוָה לוּ (כ)
הֶחֱיִתֶם אוֹתָם לֹא הָרַגְתִּי אֶתְכֶם:
וַיֹּאמֶר לְיֶתֶר בְּכֹרוֹ קוּם הָרֹג אוֹתָם (כא)
וְלֹא־שָׁלַף הַנַּעַר חַרְבּוֹ כִּי יָרֵא כִּי
עוֹדֶנּוּ נָעַר: וַיֹּאמֶר זֶבַח וְצַלְמֻנָּע קוּם
אַתָּה וּפְגַע־בָּנוּ כִּי כָאִישׁ גְּבוּרָתוֹ וַיָּקָם
גִּדְעוֹן וַיַּהֲרֹג אֶת־זֶבַח וְאֶת־צַלְמֻנָּע
וַיִּקַּח אֶת־הַשַּׂהֲרֹנִים אֲשֶׁר בְּצַוְּארֵי
גְמַלֵּיהֶם: וַיֹּאמְרוּ אִישׁ־יִשְׂרָאֵל אֶל־ (כב)
גִּדְעוֹן מְשָׁל־בָּנוּ גַּם־אַתָּה גַּם־בִּנְךָ גַּם
בֶּן־בִּנְךָ כִּי הוֹשַׁעְתָּנוּ מִיַּד מִדְיָן:

(יד) וזכר אלכד נער מאנשי סכות בזמן והוא הגיד לו את כל זקני
(טו) העיר ובתבם על כפר שבעים וזבעה זקנים והוא לקח לאחת
ויכרם בקוצי ובברקני ועשה זה לזקני העיר בלבד לפי שהם
הביזוהו הרעה היא כי גדעון לאנשי סכות בכלל שאל הלא
ותשובה לא היתה מפע כי אם
מאנשי סכו, ובעבור זה העניש
את האנשי זקני העיר ולא העם
(טז) וזה פירוש אלכד ויודע בהם את
אנשי סכות, שהוא כמו * וידע
ס' כה אלקי לעזון רמזי, ויאמר כי עם
מה שעשו לזקני רחם על המון
העם מאנשי העיר כלם, כי
לא העניש כלם כי אם לזקני
בלבד, כי בהם שפך חרון
אפו ואמתו שכחה. וש"ו ותבר
יעני' ג' ג' נהון, מלשון * ידוע קולי,
שיכרם באותם הקוצים ושבר
גרמיהם. ורל"ק ז"ל פירש
שהודיע להם פשעם ואשמתם
עם הקוצי שהעניש בהם,
ומה שפירשתי לפי הוא היותר
(יז) מתישב: ואמנם באנשי פנואל
אמר שנתץ המגדל והרג את
אנשי העיר, ויקשו למה הרג?
והלא לא אמר אלא שיתוץ את
המגדל בזמן, וכתב רלב"ג
שאולי גם יעד להרגם ואלא
נזכר בכתוב. ויותר נכון
הוא מה שפירש רל"ק ז"ל,
שאנשי פנואל נרגזו לבתוץ
המגדל העזו פני להלחם בו
ולהכיל את המגדל ולכן הרגם
באותה מריבה. ואמנם למה
עשה זה גדעון, הכתוב בו
לפי שאנשי סכות ואנשי פנואל
חטאו באלשה דברים. האחד
אלא באו לעזרת ה' בגבורי,
בהיותם ממוכים למקום
המלחמה. השני לפי אלא
קדמום בלחם ובמים בהיותם
עיפים ומלחמות ה' בלחמים,
עליה. השלישי לפי שדברו כנד גדעון דברים קשי' ומרדו
(יח) בשלטונו והוא היה במקום מלך, והכתוב לומר ביהושע * כל
יהושע ס' יח איש אשר ימרה את פיך ויעת, הנה מפני אלשת הסכות האלה
רצה להענישם. וידמה אלא הרג אנשי סוכות לבד ידמה
בקוצים ואנשי פנואל הרג, לפי שעמדו נגדו להכיל המגדל
כמו שזכרתי, והיה נזה לא כן למוד מפורסם לכל ישראל
אלא יזדון לעשות עוד כדבר הרע הזה, והותיר נזה האחד
(יט) החמשית: וזכר אחרי שיבר אנשי סוכות ואנשי פנואל מיד
לומר לזבח ולצלמנע מלכי מדין לפני אלשה אשר הרגתם
בתבור, ולא הזיכרו כמוך בתוך בני המלך,
והנה ירצה אלא היתה התשובה מעין השאלה, וכתב רלב"ג
שלא היו השאלה ואשבו אשאל על תוקרם, ופירש
רל"ק לפי שאלה, לא מה תוקרם ותכוכתם, והוא בלתי
מתישב בפשט הכתובים, כי אלת לפי לא יכבלהו. וכוכתי
גדעון את' לפי שאלה, לומר להם לא לא הרגתם את
אלשה אלא והיו עתה חיים בידיכם הייתי נותן לכם
בעדם עור בעד עור, ולא הזיכרו שני דברים. האחד כמוך
כמוהם, לא כך תהיה לתה כמו שהיו הם, שתמות מהרה על
ידי מדין כאשר מתו הם, והאלה הזאת כללה במאת' כמוך
מלכי' ת' כמוהם, לא כך תהיה לתה כמוהם, עד * כמוני כמוך כעתי

(כ) כעתך וגו', ובזה הודיעוהו שהם מתים. והשני הזכיר לומר
לאחד כתוקר בני המלך, לא והנה לאחד מהאלשים היה
כתוקר בני המלך, כי היה לאחד מהם יפה תוקר ויפה מראה
(כא) מאד. וגדעון השיב (למה שהבדילו ביניהם שהיה לאחד
כתוקר בני המלך ולאחר לא היו כל כך יפים) לאחי בני
אמי הם, לא כלם היו לאחי
ובני אחי אשר הלאחים היותר
דומי, ולא כיפה כאשר כזמן
כרוב כלם קורבה לאחד היה
לו עמהם וכלם היו יפים
במדרגה אחת, כי כלם בני
לאחד היו, ולמה שאמרו
כמוך כמוהם (שהם מתים
כבר) הזיב כי ה' לו הכייתם
אותם לא הרגתי לאחכם, וזה
המוכיר מורה שאלת לפיה
האלשים היא כמו שפירשתי:
(כב) ואמר שאמר ליתר בנו בכורו
קום הרוג אותם, והיה זה
כדי שהנער יתחיל גבורתו
בהריגת אלו מלכים אשר אות
כבוד גדו, ומימן טוב לעתידו,
שהנער לא אלף תרבו כי ירא
וגו', וזה היה אות אלא יהיה
גבור החיל כאביו ולא יגבר
ידו על מלכים ויועצי ארץ,
(כג) והמלכים אמרו לגדעון קום
אתה ופגע בנו כי כאיש
גבורתו, והיתה כוונתם שאין
ראוי שילמדו הנערים תרב
בגופי המלכים, ושאיבו
מהאות שנער קטן יהרגם
ולא לדם פחות, כי אם אר
הנדל רצו העם, שהקטין
הוא הראוי שיהרוג המלכים
הנכבדים כהם, וזהו קום
אתה ופגע בנו כי כאיש
גבורתו, ירמזו לעלמם שהם
מלכים גדולים והיה ראוי
שכבוד תהיה הגבורה שתעשה בהם על ידי גדול המחנה,
והמפרשים פירשו כי כאיש גבורתו, שגדעון להיותו איש
גבור יהיה גבורתו רבה להמית יחד מה שלא יהיה הנער בנו,
כי אינו הגון מכל שבותיו וכחו לזה עדין: וזכר מכריחות לב
גדעון שלא רצה מכל שלא המלחמה כי אם השהרוני, אשר
בזולתי נמלים', והם היו כלי זין יפים מאד העשוי כדי להניל
לוחמי הנמלים אשר לא יכוס החנים, והיו נעשים מזהב
במלחמה מפותחת יפה מאד, כמו שעוד היום עושים מלכי
ארץ ורוכבים למחרי המופים כלי זין מנהול ובחנית:
(כד) ויאמרו איש ישראל אל גדעון וגו', עד ויכנע מדין לפני
בני ישראל. לפי שהמלכות והמחלה מאכה
אתהיה במשפחה, (כמו שהענין במלכים שירשו זיבים את
המלכות) ומאכה שיקנה הלדם לותה מכת מעזיו וגבורתו
אם יניל את הארץ מידי לוחיה, והיה המכתב בשופטי ישראל
להמשילם כפי גבורותיהם לא בירושה, לכן לאמרו ישראל שעם
היות שאין המחלה כי אם כפי המעשים (לפי שגבורת גדעון
והמלחתו היתה כל כך) הם היו חפצים שתתמיד למלך דור
עם היות שבניו לא יהיו גבורים ומוזיעים כמוהו, ולא מצאו
בנו גם לתה גם בנך גם בן בנך מדור אל דור כיון שהוזפו וכו
מלריבו, ואמרו בנך ובן בנך עם היות לו שבעים נ"ם
לרמוז ליתר בכורו, כי תלך המחלה בבן הגדו' מלתיו תמ"ד

2011 Ministerio de Cultura

(כג) והוא הציב לא ימשול לכי בכם ולא ימשול בני בכם ה' הוא ימשול בכם, לל כי המלכו' והמשלה היא בחוץ לחיי מבני קדם, כי איך ימשול בגדיקים וטובים ממנו? ואיך ימשול ומחר ימות? לבל תחות לבית כי הוא מלכי המלכים מי וקייס הוא: והנה בכתב הספור הזה להודיענו רשעת בני ישראל שאמרו לגדעון משול בנו גם אתה גם בנך וגומ', ועוד מעט הרגו כל בניו לפי קרב והמליכו את אבימלך בן לחתו, וגם כי לחרי מותו שבאשר יותם בן גדעון לא הקימוהו עליהם למושל, והוא ממה שיורה שבלבותם כזבו לו. והודיענו עוד הספור הזה דבר אחי, והוא שהיה גדעון נביא לה' ודברי קולין שלו היה בהם רוח הקדש, ולכן לחר לא לחשול לבני בנים ולא ימשול בני בנים, כי כן היה שהוא את ואחריו לא מצא יתר בכורו וגם לא כל אחר בניו: וזכר (כד) שאל מהם שיתנו אליו איש נזם שלל, לל שכל איש מישראל מהשלל שאר לקח יתן לו נזם זהב לקח, והודיע הספור שהיו בשלל נזמים רבים, לפי שהאלילים לאר החרימו ישמעאלי' הם, כמ"ש ביוסף * וימכרו את יוסף לישמעאלי', ואמר * והאלילים מכרו לותו לל מצרים, שהאלילים היו כלם גוי לחד. ואי אחרי ערבי קטילו, נראה שלא לחרו על האלילים, כי אם על הערבים שוכני האהלים שעברו בהם בדרכם לחרי מדין והרגום, ואהם לקחו כזאי הזהב הרבה: וזכר (כה) שהנזמים ההם היה מצלם חלף ושבע מאות והב לבד מתכשיטי המלכים שלבד גדעון שלקחם לעצמו, כי אליו היו רגוים כפי הדין. והנה שאל גדעון זה לאים ישראל כפי מה שחשוב לא לאחדתו, כי אלו היה רוצה היה לוקח מכל השלל החלק הרגוי לבד הנשא על פי המשפט, לבל לפי שהם לאחרו לו משול בנו גם אתה גם בנך גם בן בנך כי הושעתנו מכף מדין והוא הגיבם דברים טובי', רצה שיתנו כל לאד נזם זהב להיותו המכובד על הפה, ולעשות ממנו לפוד (והיא תגורה או מלבוש זהב) שילבוש לכבודו ולאות מעלתו וילג לותו בעירו לזכר תשועתיו, כי יהיה לותו הלבוש מכובי הזהב לבד לקחו כמלחמ' לבד נתן ה' בידו לת אלבי מדין, וגם כדי שלא תשכח מפי זרעו שישראל כדרו ושלמו להיות גדעון ובניו מושלים עליהם, ולכן עשה הלבוש יורה על המשלה עתיד לבא שישראל כדרו בני בפיהם. ולשבח כתב שעשה זה לזכר הבטחת שהבטיח הקב"ה לעשות עמו. ולחכם מה שאמר ויזכו כל ישראל לחריו להיו בימי גדעון ולא שעשה גדעון הלפוד לעבוד עי"ז (חלילה לו מעשות כדבר הזה) לבל הוא עשהו לזכרון תשועותיו ודברי ישראל עליו ובפלחות הבל יי', ולחרי מותו לקחו ישראל הדבר והעתיקוהו לבוכה לחרית רעה ויזכו לחר עי"ז עם לותו הלפוד. וזכר הבתוב שבמקו' שחשב גדעון שהיה עושה זבח לישראל יעשילו תמיד לת בניו, בזכרם מה שבדבו בני ובדו לו בלחמעות לותו שעשה לפיים הלפוד שעשה לפיים הקב"ה זה לזכר הבטחה עמו. ולחכם מה שאמר ויזב

את תכונתם, והנה עם המלכה לך תקדל התכונה, וגם למה תמרו כלם והלכתי לכוע על העגים? והיה רקוי שיאמרו והלכתי למלוך על העגים לך לכוע:

השאלה השלישית במה שיקד תשובתם והוא, למה תמרה הזית לקד בי יכבדו קלקים וקכזים, והתלכה לך למרה שתה ולך כבוד ולך למר למלקי ולך לקכזים? לכל למרה כתם התקלתי לת מתקי ולת תכונתי הטובה, והזית והגפן לך למרו תכונתי הטובה:

השאלה הרביעית בעכין הקשד והוא, למה לך התכלל מלמלוך כחזר עשו שלר העגים? וגם למה לך דבר בתכונתו כמו שעשו הם? וגם מה עכין בקו וחכו בגלי והבה לין לו גל? וגם למה למר ותאכל לת לדוי הלבכון? והיה רקוי שיאמר ויאכל לת כל העגים ולך יזכור בפרע המרזים:

השאלה החמשית בשמעל שהניח שבקו בו דברים בכפלים וגם שקיבו דומה לשמעל, ומי שכם כי נעבדנו, שמעל לקד יורה שהיה מכבד ועוזר לבכתי שכם ומגד לקד הוא מגדפם בלמרו ומי שכם, וגם בלמרו וזבול פקידו, לם היה זבול פקיד מבימלך ונדפו לין היה בעיר והוא גרם ממכה לת געל? ולין לך הרגוהו לבתי שבם לשר היותו עם מבימלך? ומה עכין עבדו לת לבתי חמור לבי שכם? וכפר מת חמור בימי יעקב מבימו עה שכים רבות קודם לזה, והבי מפרש הפסוקים בחופן יותרו השלות כלם:

(לג) וְהָיָה כַּאֲשֶׁר מֵת גִּדְעוֹן וַיָּשׁוּבוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּזְנוּ אַחֲרֵי הַבְּעָלִים וַיַּשִּׂימוּ לָהֶם בַּעַל בְּרִית לֵאלֹהִים: (לד) וְלֹא זָכְרוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת־יְהוָה אֱלֹהֵיהֶם הַמַּצִּיל אוֹתָם מִיַּד כָּל־אוֹיְבֵיהֶם מִסָּבִיב: (לה) וְלֹא־עָשׂוּ חֶסֶד עִם־בֵּית יְרֻבַּעַל גִּדְעוֹן כְּכָל־הַטּוֹבָה אֲשֶׁר עָשָׂה עִם־יִשְׂרָאֵל:

ט

(א) וַיֵּלֶךְ אֲבִימֶלֶךְ בֶּן־יְרֻבַּעַל שְׁכֶמָה אֶל־אֲחֵי אִמּוֹ וַיְדַבֵּר אֲלֵהֶם וְאֶל־כָּל־מִשְׁפַּחַת בֵּית־אֲבִי אִמּוֹ לֵאמֹר: (ב) דַּבְּרוּ־נָא בְּאָזְנֵי כָל־בַּעֲלֵי שְׁכֶם מַה־טּוֹב לָכֶם הֲמָשֹׁל בָּכֶם שִׁבְעִים אִישׁ כָּל בְּנֵי יְרֻבַּעַל אִם־מָשֹׁל בָּכֶם אִישׁ אֶחָד וּזְכַרְתֶּם כִּי־עַצְמְכֶם וּבְשַׂרְכֶם אָנִי: (ג) וַיְדַבְּרוּ אֲחֵי־אִמּוֹ עָלָיו בְּאָזְנֵי כָל־בַּעֲלֵי שְׁכֶם אֵת כָּל־הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה וַיֵּט לִבָּם אַחֲרֵי אֲבִימֶלֶךְ כִּי אָמְרוּ אָחִינוּ הוּא: (ד) וַיִּתְּנוּ־לוֹ שִׁבְעִים כֶּסֶף מִבֵּית בַּעַל בְּרִית וַיִּשְׂכֹּר בָּהֶם אֲבִימֶלֶךְ אֲנָשִׁים רֵיקִים וּפֹחֲזִים וַיֵּלְכוּ אַחֲרָיו: (ה) וַיָּבֹא בֵית־אָבִיו עָפְרָתָה וַיַּהַרְגוּ אֶת־אֶחָיו בְּנֵי יְרֻבַּעַל שִׁבְעִים אִישׁ עַל־אֶבֶן אֶחָת וַיִּוָּתֵר יוֹתָם הַקְטֹן כִּי נֶחְבָּא: (ו) וַיֵּאָסְפוּ כָּל־בַּעֲלֵי שְׁכֶם וְכָל־בֵּית מִלּוֹא וַיֵּלְכוּ

(לג) ויהי כאשר מת גדעון וגו'. זכר שחרי מות גדעון מיד שבו ישראל ויזכו לחרי הבעלים ויעמיו להם בעל ברית לקלקים, וכתב לשי ז"ל שכך היה שם לותו בעל. וחחזוב שישראל זכו לחרי הבעלים קבל לא עזבו לת ה' כי היו עובדים לת האל ית' ולא לת הבעל, לחזב' היותו לחבעי ביכם וכין הבית להורדת הטפע והרוחביות, ולזה לחר ויעמיו להם בעל ברית לקלקים, לא שמו להם בעל לחד שהיה לקלם ברית לו עם הקלקים, לפי שהיו המה עובדים לת הקלקים ועובדים לותו הבעל, כלומ היו הקל יתבר' והבעל שביהם תברי' לותפי' בקלהות ולוהבי' בעלי ברית. וזכר שעם היות שבימי גדעון קבלו ישראל תשובה וקבל גדול מהקל ית' ומגדעון גם כן (כמו שחמרו הלוחמים קרב לה' ולגדעון) הנה ישראל לא זכרו לת ה' קלקיהם המציל לותם מיד כל לויביהם ומומר, ולא לת זכרו קבל גדעון ולא עשו עם בניו, ככל הטובה לשר עשה עם ישראל, ורמז בזה שעם היות שחמרו לו משול בנו גם לתה גם בנך גם בן בנך, הנה לא עשו כן כי הרגו לחרי כן לת כל בניו:

(לד) ומפר לין היה זה והוא שהלך לבימלך לל שכם ודבר עם לחי (ב) אמו שידברו ויפתו לת כל בעלי שכם, והיה הפתוי בחמרו מה טוב לכם המשול בכ' שבעים לים כל בני ירובעל וגו', לל מה הוא היותר טוב ותוכחר לבלב' לם משל בכם שבעים לים (ולם תחמרו שלא ימשול כי לם לחד לינו כן, כי כלם בני ירובעל ולכלם ים משפע במשל, לחרי שהוא לא יתכה בימיו ללחד מהם) לו הוא יותר טוב משול בכם לים לחד לבד, ולחכם לחמרו עוד וזכרתם כי עצמכם ובשרכ' לבי הוא כיה בן גדעון כמו הבנים הלחדים, ולם היה נופל מבד (ג) לחו שידברו חל בעלי שכם, שהם חמרו בחזרם לחמר לו שהיתה פלגש, הנה זה לין רקוי שיהיה לבלם כי לחו היתה מביחים, ולבן מלותו לל שחשבו הלחים שהוא יותר פקות מפלת הלם, מלותו לל עלמו מפלת לחו רקוי שיהיה הוא יותר מזוכח לבל בעלי שכם: וחבר (ד) שכמו לבריו כל בעלי שכם, לל מפלת לביו (מהבדר שעשו לו בעבין המשלה) כי לם מפלת לחו, וזהו כי לחמר לבריו הזה, ושכחבו לו שבעים (ה) מזבלי כבף מבית הבעל ויבבר בהם לבזים רקים ופוחזים, ויבל בית לביו שהיו שם לבין כלם, ולולי היו בקבים להתלבל על לביהם לו כדי לבבר המשלה עם מי תהיה, ולבימלך בל על הבית והרג לת שבעים לים ויותר יותם, ולין הכוונה שהרג שבעים מלבד יותם כי הם כלם היו שבעי' לל עוד, לבל רבה שכותר יותם מהם בעלי שכם, וזבל בשר להיותו מרת' עליו בהיותו בער כי לם לפי שבחבל, ומזה יתבאר רוע לבבי שכם שבתבו לבימלך שבעים בסף במספר בני גדעון לבזרו על הריגתם כמו שעשה, ומיד לחרי זה (ו) בחבפו בל בעלי שכם מבית הבעל ויבבר בהם לבזים רקים ופוחזים, ויבל בית לביו שהיו שם לבין כלם, ולולי היו (ז) בקבים להתלבל על לביהם לו כדי לבבר המשלה עם מי תהיה, ולבימלך בל על הבית והרג לת שבעים לים ויותר יותם, ולין הכוונה שהרג שבעים מלבד יותם כי הם כלם היו שבעי' לל עוד, לבל רבה שכותר יותם מהם בעלי שכם, וזבל בשר להיותו מרת' עליו בהיותו בער כי לם לפי שבחבל, ומזה יתבאר רוע לבבי שכם שבתבו לבימלך שבעים בסף במספר בני גדעון לבזרו על הריגתם כמו שעשה, ומיד לחרי זה (ח) בחבפו בל בעלי שכם מבית הבעל ויבבר בהם לבזים רקים ופוחזים, ויבל בית לביו שהיו שם לבין כלם, ולולי היו בקבים להתלבל על לביהם לו כדי לבבר המשלה עם מי תהיה, ולבימלך בל על הבית והרג לת שבעים לים ויותר יותם, ולין הכוונה שהרג שבעים מלבד יותם כי הם כלם היו שבעי' לל עוד, לבל רבה שכותר יותם מהם בעלי שכם, וזבל בשר להיותו מרת' עליו בהיותו בער כי לם לפי שבחבל, ומזה יתבאר רוע לבבי שכם שבתבו לבימלך שבעים בסף במספר בני גדעון לבזרו על הריגתם כמו שעשה, ומיד לחרי זה (ט) בחבפו בל בעלי שכם מבית הבעל ויבבר בהם לבזים רקים ופוחזים, ויבל בית לביו שהיו שם לבין כלם, ולולי היו בקבים להתלבל על לביהם לו כדי לבבר המשלה עם מי תהיה, ולבימלך בל על הבית והרג לת שבעים לים ויותר יותם, ולין הכוונה שהרג שבעים מלבד יותם כי הם כלם היו שבעי' לל עוד, לבל רבה שכותר יותם מהם בעלי שכם, וזבל בשר להיותו מרת' עליו בהיותו בער כי לם לפי שבחבל, ומזה יתבאר רוע לבבי שכם שבתבו לבימלך שבעים בסף במספר בני גדעון לבזרו על הריגתם כמו שעשה, ומיד לחרי זה (י) בחבפו בל בעלי שכם מבית הבעל ויבבר בהם לבזים רקים ופוחזים, ויבל בית לביו שהיו שם לבין כלם, ולולי היו בקבים להתלבל על לביהם לו כדי לבבר המשלה עם מי תהיה, ולבימלך בל על הבית והרג לת שבעים לים ויותר יותם, ולין הכוונה שהרג שבעים מלבד יותם כי הם כלם היו שבעי' לל עוד, לבל רבה שכותר יותם מהם בעלי שכם, וזבל בשר להיותו מרת' עליו בהיותו בער כי לם לפי שבחבל, ומזה יתבאר רוע לבבי שכם שבתבו לבימלך שבעים בסף במספר בני גדעון לבזרו על הריגתם כמו שעשה, ומיד לחרי זה (יא) בחבפו בל בעלי שכם מבית הבעל ויבבר בהם לבזים רקים ופוחזים, ויבל בית לביו שהיו שם לבין כלם, ולולי היו בקבים להתלבל על לביהם לו כדי לבבר המשלה עם מי תהיה, ולבימלך בל על הבית והרג לת שבעים לים ויותר יותם, ולין הכוונה שהרג שבעים מלבד יותם כי הם כלם היו שבעי' לל עוד, לבל רבה שכותר יותם מהם בעלי שכם, וזבל בשר להיותו מרת' עליו בהיותו בער כי לם לפי שבחבל, ומזה יתבאר רוע לבבי שכם שבתבו לבימלך שבעים בסף במספר בני גדעון לבזרו על הריגתם כמו שעשה, ומיד לחרי זה (יב) בחבפו בל בעלי שכם מבית הבעל ויבבר בהם לבזים רקים ופוחזים, ויבל בית לביו שהיו שם לבין כלם, ולולי היו בקבים להתלבל על לביהם לו כדי לבבר המשלה עם מי תהיה, ולבימלך בל על הבית והרג לת שבעים לים ויותר יותם, ולין הכוונה שהרג שבעים מלבד יותם כי הם כלם היו שבעי' לל עוד, לבל רבה שכותר יותם מהם בעלי שכם, וזבל בשר להיותו מרת' עליו בהיותו בער כי לם לפי שבחבל, ומזה יתבאר רוע לבבי שכם שבתבו לבימלך שבעים בסף במספר בני גדעון לבזרו על הריגתם כמו שעשה, ומיד לחרי זה (יג) בחבפו בל בעלי שכם מבית הבעל ויבבר בהם לבזים רקים ופוחזים, ויבל בית לביו שהיו שם לבין כלם, ולולי היו בקבים להתלבל על לביהם לו כדי לבבר המשלה עם מי תהיה, ולבימלך בל על הבית והרג לת שבעים לים ויותר יותם, ולין הכוונה שהרג שבעים מלבד יותם כי הם כלם היו שבעי' לל עוד, לבל רבה שכותר יותם מהם בעלי שכם, וזבל בשר להיותו מרת' עליו בהיותו בער כי לם לפי שבחבל, ומזה יתבאר רוע לבבי שכם שבתבו לבימלך שבעים בסף במספר בני גדעון לבזרו על הריגתם כמו שעשה, ומיד לחרי זה (יד) בחבפו בל בעלי שכם מבית הבעל ויבבר בהם לבזים רקים ופוחזים, ויבל בית לביו שהיו שם לבין כלם, ולולי היו בקבים להתלבל על לביהם לו כדי לבבר המשלה עם מי תהיה, ולבימלך בל על הבית והרג לת שבעים לים ויותר יותם, ולין הכוונה שהרג שבעים מלבד יותם כי הם כלם היו שבעי' לל עוד, לבל רבה שכותר יותם מהם בעלי שכם, וזבל בשר להיותו מרת' עליו בהיותו בער כי לם לפי שבחבל, ומזה יתבאר רוע לבבי שכם שבתבו לבימלך שבעים בסף במספר בני גדעון לבזרו על הריגתם כמו שעשה, ומיד לחרי זה (טו) בחבפו בל בעלי שכם מבית הבעל ויבבר בהם לבזים רקים ופוחזים, ויבל בית לביו שהיו שם לבין כלם, ולולי היו בקבים להתלבל על לביהם לו כדי לבבר המשלה עם מי תהיה, ולבימלך בל על הבית והרג לת שבעים לים ויותר יותם, ולין הכוונה שהרג שבעים מלבד יותם כי הם כלם היו שבעי' לל עוד, לבל רבה שכותר יותם מהם בעלי שכם, וזבל בשר להיותו מרת' עליו בהיותו בער כי לם לפי שבחבל, ומזה יתבאר רוע לבבי שכם שבתבו לבימלך שבעים בסף במספר בני גדעון לבזרו על הריגתם כמו שעשה, ומיד לחרי זה (טז) בחבפו בל בעלי שכם מבית הבעל ויבבר בהם לבזים רקים ופוחזים, ויבל בית לביו שהיו שם לבין כלם, ולולי היו בקבים להתלבל על לביהם לו כדי לבבר המשלה עם מי תהיה, ולבימלך בל על הבית והרג לת שבעים לים ויותר יותם, ולין הכוונה שהרג שבעים מלבד יותם כי הם כלם היו שבעי' לל עוד, לבל רבה שכותר יותם מהם בעלי שכם, וזבל בשר להיותו מרת' עליו בהיותו בער כי לם לפי שבחבל, ומזה יתבאר רוע לבבי שכם שבתבו לבימלך שבעים בסף במספר בני גדעון לבזרו על הריגתם כמו שעשה, ומיד לחרי זה (יז) בחבפו בל בעלי שכם מבית הבעל ויבבר בהם לבזים רקים ופוחזים, ויבל בית לביו שהיו שם לבין כלם, ולולי היו בקבים להתלבל על לביהם לו כדי לבבר המשלה עם מי תהיה, ולבימלך בל על הבית והרג לת שבעים לים ויותר יותם, ולין הכוונה שהרג שבעים מלבד יותם כי הם כלם היו שבעי' לל עוד, לבל רבה שכותר יותם מהם בעלי שכם, וזבל בשר להיותו מרת' עליו בהיותו בער כי לם לפי שבחבל, ומזה יתבאר רוע לבבי שכם שבתבו לבימלך שבעים בסף במספר בני גדעון לבזרו על הריגתם כמו שעשה, ומיד לחרי זה (יח) בחבפו בל בעלי שכם מבית הבעל ויבבר בהם לבזים רקים ופוחזים, ויבל בית לביו שהיו שם לבין כלם, ולולי היו בקבים להתלבל על לביהם לו כדי לבבר המשלה עם מי תהיה, ולבימלך בל על הבית והרג לת שבעים לים ויותר יותם, ולין הכוונה שהרג שבעים מלבד יותם כי הם כלם היו שבעי' לל עוד, לבל רבה שכותר יותם מהם בעלי שכם, וזבל בשר להיותו מרת' עליו בהיותו בער כי לם לפי שבחבל, ומזה יתבאר רוע לבבי שכם שבתבו לבימלך שבעים בסף במספר בני גדעון לבזרו על הריגתם כמו שעשה, ומיד לחרי זה (יט) בחבפו בל בעלי שכם מבית הבעל ויבבר בהם לבזים רקים ופוחזים, ויבל בית לביו שהיו שם לבין כלם, ולולי היו בקבים להתלבל על לביהם לו כדי לבבר המשלה עם מי תהיה, ולבימלך בל על הבית והרג לת שבעים לים ויותר יותם, ולין הכוונה שהרג שבעים מלבד יותם כי הם כלם היו שבעי' לל עוד, לבל רבה שכותר יותם מהם בעלי שכם, וזבל בשר להיותו מרת' עליו בהיותו בער כי לם לפי שבחבל, ומזה יתבאר רוע לבבי שכם שבתבו לבימלך שבעים בסף במספר בני גדעון לבזרו על הריגתם כמו שעשה, ומיד לחרי זה (כ) בחבפו בל בעלי שכם מבית הבעל ויבבר בהם לבזים רקים ופוחזים, ויבל בית לביו שהיו שם לבין כלם, ולולי היו בקבים להתלבל על לביהם לו כדי לבבר המשלה עם מי תהיה, ולבימלך בל על הבית והרג לת שבעים לים ויותר יותם, ולין הכוונה שהרג שבעים מלבד יותם כי הם כלם היו שבעי' לל עוד, לבל רבה שכותר יותם מהם בעלי שכם, וזבל בשר להיותו מרת' עליו בהיותו בער כי לם לפי שבחבל, ומזה יתבאר רוע לבבי שכם שבתבו לבימלך שבעים בסף במספר בני גדעון לבזרו על הריגתם כמו שעשה, ומיד לחרי זה (כא) בחבפו בל בעלי שכם מבית הבעל ויבבר בהם לבזים רקים ופוחזים, ויבל בית לביו שהיו שם לבין כלם, ולולי היו בקבים להתלבל על לביהם לו כדי לבבר המשלה עם מי תהיה, ולבימלך בל על הבית והרג לת שבעים לים ויותר יותם, ולין הכוונה שהרג שבעים מלבד יותם כי הם כלם היו שבעי' לל עוד, לבל רבה שכותר יותם מהם בעלי שכם, וזבל בשר להיותו מרת' עליו בהיותו בער כי לם לפי שבחבל, ומזה יתבאר רוע לבבי שכם שבתבו לבימלך שבעים בסף במספר בני גדעון לבזרו על הריגתם כמו שעשה, ומיד לחרי זה (כב) בחבפו בל בעלי שכם מבית הבעל ויבבר בהם לבזים רקים ופוחזים, ויבל בית לביו שהיו שם לבין כלם, ולולי היו בקבים להתלבל על לביהם לו כדי לבבר המשלה עם מי תהיה, ולבימלך בל על הבית והרג לת שבעים לים ויותר יותם, ולין הכוונה שהרג שבעים מלבד יותם כי הם כלם היו שבעי' לל עוד, לבל רבה שכותר יותם מהם בעלי שכם, וזבל בשר להיותו מרת' עליו בהיותו בער כי לם לפי שבחבל, ומזה יתבאר רוע לבבי שכם שבתבו לבימלך שבעים בסף במספר בני גדעון לבזרו על הריגתם כמו שעשה, ומיד לחרי זה (כג) בחבפו בל בעלי שכם מבית הבעל ויבבר בהם לבזים רקים ופוחזים, ויבל בית לביו שהיו שם לבין כלם, ולולי היו בקבים להתלבל על לביהם לו כדי לבבר המשלה עם מי תהיה, ולבימלך בל על הבית והרג לת שבעים לים ויותר יותם, ולין הכוונה שהרג שבעים מלבד יותם כי הם כלם היו שבעי' לל עוד, לבל רבה שכותר יותם מהם בעלי שכם, וזבל בשר להיותו מרת' עליו בהיותו בער כי לם לפי שבחבל, ומזה יתבאר רוע לבבי שכם שבתבו לבימלך שבעים בסף במספר בני גדעון לבזרו על הריגתם כמו שעשה, ומיד לחרי זה (כד) בחבפו בל בעלי שכם מבית הבעל ויבבר בהם לבזים רקים ופוחזים, ויבל בית לביו שהיו שם לבין כלם, ולולי היו בקבים להתלבל על לביהם לו כדי לבבר המשלה עם מי תהיה, ולבימלך בל על הבית והרג לת שבעים לים ויותר יותם, ולין הכוונה שהרג שבעים מלבד יותם כי הם כלם היו שבעי' לל עוד, לבל רבה שכותר יותם מהם בעלי שכם, וזבל בשר להיותו מרת' עליו בהיותו בער כי לם לפי שבחבל, ומזה יתבאר רוע לבבי שכם שבתבו לבימלך שבעים בסף במספר בני גדעון לבזרו על הריגתם כמו שעשה, ומיד לחרי זה (כה) בחבפו בל בעלי שכם מבית הבעל ויבבר בהם לבזים רקים ופוחזים, ויבל בית לביו שהיו שם לבין כלם, ולולי היו בקבים להתלבל על לביהם לו כדי לבבר המשלה עם מי תהיה, ולבימלך בל על הבית והרג לת שבעים לים ויותר יותם, ולין הכוונה שהרג שבעים מלבד יותם כי הם כלם היו שבעי' לל עוד, לבל רבה שכותר יותם מהם בעלי שכם, וזבל בשר להיותו מרת' עליו בהיותו בער כי לם לפי שבחבל, ומזה יתבאר רוע לבבי שכם שבתבו לבימלך שבעים בסף במספר בני גדעון לבזרו על הריגתם כמו שעשה, ומיד לחרי זה (כו) בחבפו בל בעלי שכם מבית הבעל ויבבר בהם לבזים רקים ופוחזים, ויבל בית לביו שהיו שם לבין כלם, ולולי היו בקבים להתלבל על לביהם לו כדי לבבר המשלה עם מי תהיה, ולבימלך בל על הבית והרג לת שבעים לים ויותר יותם, ולין הכוונה שהרג שבעים מלבד יותם כי הם כלם היו שבעי' לל עוד, לבל רבה שכותר יותם מהם בעלי שכם, וזבל בשר להיותו מרת' עליו בהיותו בער כי לם לפי שבחבל, ומזה יתבאר רוע לבבי שכם שבתבו לבימלך שבעים בסף במספר בני גדעון לבזרו על הריגתם כמו שעשה, ומיד לחרי זה (כז) בחבפו בל בעלי שכם מבית הבעל ויבבר בהם לבזים רקים ופוחזים, ויבל בית לביו שהיו שם לבין כלם, ולולי היו בקבים להתלבל על לביהם לו כדי לבבר המשלה עם מי תהיה, ולבימלך בל על הבית והרג לת שבעים לים ויותר יותם, ולין הכוונה שהרג שבעים מלבד יותם כי הם כלם היו שבעי' לל עוד, לבל רבה שכותר יותם מהם בעלי שכם, וזבל בשר להיותו מרת' עליו בהיותו בער כי לם לפי שבחבל, ומזה יתבאר רוע לבבי שכם שבתבו לבימלך שבעים בסף במספר בני גדעון לבזרו על הריגתם כמו שעשה, ומיד לחרי זה (כח) בחבפו בל בעלי שכם מבית הבעל ויבבר בהם לבזים רקים ופוחזים, ויבל בית לביו שהיו שם לבין כלם, ולולי היו בקבים להתלבל על לביהם לו כדי לבבר המשלה עם מי תהיה, ולבימלך בל על הבית והרג לת שבעים לים ויותר יותם, ולין הכוונה שהרג שבעים מלבד יותם כי הם כלם היו שבעי' לל עוד, לבל רבה שכותר יותם מהם בעלי שכם, וזבל בשר להיותו מרת' עליו בהיותו בער כי לם לפי שבחבל, ומזה יתבאר רוע לבבי שכם שבתבו לבימלך שבעים בסף במספר בני גדעון לבזרו על הריגתם כמו שעשה, ומיד לחרי זה (כט) בחבפו בל בעלי שכם מבית הבעל ויבבר בהם לבזים רקים ופוחזים, ויבל בית לביו שהיו שם לבין כלם, ולולי היו בקבים להתלבל על לביהם לו כדי לבבר המשלה עם מי תהיה, ולבימלך בל על הבית והרג לת שבעים לים ויותר יותם, ולין הכוונה שהרג שבעים מלבד יותם כי הם כלם היו שבעי' לל עוד, לבל רבה שכותר יותם מהם בעלי שכם, וזבל בשר להיותו מרת' עליו בהיותו בער כי לם לפי שבחבל, ומזה יתבאר רוע לבבי שכם שבתבו לבימלך שבעים בסף במספר בני גדעון לבזרו על הריגתם כמו שעשה, ומיד לחרי זה (ל) בחבפו בל בעלי שכם מבית הבעל ויבבר בהם לבזים רקים ופוחזים, ויבל בית לביו שהיו שם לבין כלם, ולולי היו בקבים להתלבל על לביהם לו כדי לבבר המשלה עם מי תהיה, ולבימלך בל על הבית והרג לת שבעים לים ויותר יותם, ולין הכוונה שהרג שבעים מלבד יותם כי הם כלם היו שבעי' לל עוד, לבל רבה שכותר יותם מהם בעלי שכם, וזבל בשר להיותו מרת' עליו בהיותו בער כי לם לפי שבחבל, ומזה יתבאר רוע לבבי שכם שבתבו לבימלך שבעים בסף במספר בני גדעון לבזרו על הריגתם כמו שעשה, ומיד לחרי זה (לא) בחבפו בל בעלי שכם מבית הבעל ויבבר בהם לבזים רקים ופוחזים, ויבל בית לביו שהיו שם לבין כלם, ולולי היו בקבים להתלבל על לביהם לו כדי לבבר המשלה עם מי תהיה, ולבימלך בל על הבית והרג לת שבעים לים ויותר יותם, ולין הכוונה שהרג שבעים מלבד יותם כי הם כלם היו שבעי' לל עוד, לבל רבה שכותר יותם מהם בעלי שכם, וזבל בשר להיותו מרת' עליו בהיותו בער כי לם לפי שבחבל, ומזה יתבאר רוע לבבי שכם שבתבו לבימלך שבעים בסף במספר בני גדעון לבזרו על הריגתם כמו שעשה, ומיד לחרי זה (לב) בחבפו בל בעלי שכם מבית הבעל ויבבר בהם לבזים רקים ופוחזים, ויבל בית לביו שהיו שם לבין כלם, ולולי היו בקבים להתלבל על לביהם לו כדי לבבר המשלה עם מי תהיה, ולבימלך בל על הבית והרג לת שבעים לים ויותר יותם, ולין הכוונה שהרג שבעים מלבד יותם כי הם כלם היו שבעי' לל עוד, לבל רבה שכותר יותם מהם בעלי שכם, וזבל בשר להיותו מרת' עליו בהיותו בער כי לם לפי שבחבל, ומזה יתבאר רוע לבבי שכם שבתבו לבימלך שבעים בסף במספר בני גדעון לבזרו על הריגתם כמו שעשה, ומיד לחרי זה (לג) בחבפו בל בעלי שכם מבית הבעל ויבבר בהם לבזים רקים ופוחזים, ויבל בית לביו שהיו שם לבין כלם, ולולי היו בקבים להתלבל על לביהם לו כדי לבבר המשלה עם מי תהיה, ולבימלך בל על הבית והרג לת שבעים לים ויותר יותם, ולין הכוונה שהרג שבעים מלבד יותם כי הם כלם היו שבעי' לל עוד, לבל רבה שכותר יותם מהם בעלי שכם, וזבל בשר להיותו מרת' עליו בהיותו בער כי לם לפי שבחבל, ומזה יתבאר רוע לבבי שכם שבתבו לבימלך שבעים בסף במספר בני גדעון לבזרו על הריגתם כמו שעשה, ומיד לחרי זה (לד) בחבפו בל בעלי שכם מבית הבעל ויבבר בהם לבזים רקים ופוחזים, ויבל בית לביו שהיו שם לבין כלם, ולולי היו בקבים להתלבל על לביהם לו כדי לבבר המשלה עם מי תהיה, ולבימלך בל על הבית והרג לת שבעים לים ויותר יותם, ולין הכוונה שהרג שבעים מלבד יותם כי הם כלם היו שבעי' לל עוד, לבל רבה שכותר יותם מהם בעלי שכם, וזבל בשר להיותו מרת' עליו בהיותו בער כי לם לפי שבחבל, ומזה יתבאר רוע לבבי שכם שבתבו לבימלך שבעים בסף במספר בני גדעון לבזרו על הריגתם כמו שעשה, ומיד לחרי זה (לה) בחבפו בל בעלי שכם מבית הבעל ויבבר בהם לבזים רקים ופוחזים, ויבל בית לביו שהיו שם לבין כלם, ולולי היו בקבים להתלבל על לביהם לו כדי לבבר המשלה עם מי תהיה, ולבימלך בל על הבית והרג לת שבעים לים ויותר יותם, ולין הכוונה שהרג שבעים מלבד יותם כי הם כלם היו שבעי' לל עוד, לבל רבה שכותר יותם מהם בעלי שכם, וזבל בשר להיותו מרת' עליו בהיותו בער כי לם לפי שבחבל, ומזה יתבאר רוע לבבי שכם שבתבו לבימלך שבעים בסף במספר בני גדעון לבזרו על הריגתם כמו שעשה, ומיד לחרי זה (לו) בחבפו בל בעלי שכם מבית הבעל ויבבר בהם לבזים רקים ופוחזים, ויבל בית לביו שהיו שם לבין כלם, ולולי היו בקבים להתלבל על לביהם לו כדי לבבר המשלה עם מי תהיה, ולבימלך בל על הבית והרג לת שבעים לים ויותר יותם, ולין הכוונה שהרג שבעים מלבד יותם כי הם כלם היו שבעי' לל עוד, לבל רבה שכותר יותם מהם בעלי שכם, וזבל בשר להיותו מרת' עליו בהיותו בער כי לם לפי שבחבל, ומזה יתבאר רוע לבבי שכם שבתבו לבימלך שבעים בסף במספר בני גדעון לבזרו על הריגתם כמו שעשה, ומיד לחרי זה (לז) בחבפו בל בעלי שכם מבית הבעל ויבבר בהם לבזים רקים ופוחזים, ויבל בית לביו שהיו שם לבין כלם, ולולי היו בקבים להתלבל על לביהם לו כדי לבבר המשלה עם מי תהיה, ולבימלך בל על הבית והרג לת שבעים לים ויותר יותם, ולין הכוונה שהרג שבעים מלבד יותם כי הם כלם היו שבעי' לל עוד, לבל רבה שכותר יותם מהם בעלי שכם, וזבל בשר להיותו מרת' עליו בהיותו בער כי לם לפי שבחבל, ומזה יתבאר רוע לבבי שכם שבתבו לבימלך שבעים בסף במספר בני גדעון לבזרו על הריגתם כמו שעשה, ומיד לחרי זה (לח) בחבפו בל בעלי שכם מבית הבעל ויבבר בהם לבזים רקים ופוחזים, ויבל בית לביו שהיו שם לבין כלם, ולולי היו בקבים להתלבל על לביהם לו כדי לבבר המשלה עם מי תהיה, ולבימלך בל על הבית והרג לת שבעים לים ויותר יותם, ולין הכוונה שהרג שבעים מלבד יותם כי הם כלם היו שבעי' לל עוד, לבל רבה שכותר יותם מהם בעלי שכם, וזבל בשר להיותו מרת' עליו בהיותו בער כי לם לפי שבחבל, ומזה יתבאר רוע לבבי שכם שבתבו לבימלך שבעים בסף במספר בני גדעון לבזרו על הריגתם כמו שעשה, ומיד לחרי זה (לט) בחבפו בל בעלי שכם מבית הבעל ויבבר בהם לבזים רקים ופוחזים, ויבל בית לביו שהיו שם לבין כלם, ולולי היו בקבים להתלבל על לביהם לו כדי לבבר המשלה עם מי תהיה, ולבימלך בל על הבית והרג לת שבעים לים ויותר יותם, ולין הכוונה שהרג שבעים מלבד יותם כי הם כלם היו שבעי' לל עוד, לבל רבה שכותר יותם מהם בעלי שכם, וזבל בשר להיותו מרת' עליו בהיותו בער כי לם לפי שבחבל, ומזה יתבאר רוע לבבי שכם שבתבו לבימלך שבעים בסף במספר בני גדעון לבזרו על הריגתם כמו שעשה, ומיד לחרי זה (מ) בחבפו בל בעלי שכם מבית הבעל ויבבר בהם לבזים רקים ופוחזים, ויבל בית לביו שהיו שם לבין כלם, ולולי היו בקבים להתלבל על לביהם לו כדי לבבר המשלה עם מי תהיה, ולבימלך בל על הבית והרג לת שבעים לים ויותר יותם, ולין הכוונה שהרג שבעים מלבד יותם כי הם כלם היו שבעי' לל עוד, לבל רבה שכותר יותם מהם בעלי שכם, וזבל בשר להיותו מרת' עליו בהיותו בער כי לם לפי שבחבל, ומזה יתבאר רוע לבבי שכם שבתבו לבימלך שבעים בסף במספר בני גדעון לבזרו על הריגתם כמו שעשה, ומיד לחרי זה (מא) בחבפו בל בעלי שכם מבית הבעל ויבבר בהם לבזים רקים ופוחזים, ויבל בית לביו שהיו שם לבין כלם, ולולי היו בקבים להתלבל על לביהם לו כדי לבבר המשלה עם מי תהיה, ולבימלך בל על הבית והרג לת שבעים לים ויותר יותם, ולין הכוונה שהרג שבעים מלבד יותם כי הם כלם היו שבעי' לל עוד, לבל רבה שכותר יותם מהם בעלי שכם, וזבל בשר להיותו מרת' עליו בהיותו בער כי לם לפי שבחבל, ומזה יתבאר רוע לבבי שכם שבתבו לבימלך שבעים בסף במספר בני גדעון לבזרו על הריגתם כמו שעשה, ומיד לחרי זה (מב) בחבפו בל בעלי שכם מבית הבעל ויבבר בהם לבזים רקים ופוחזים, ויבל בית לביו שהיו שם לבין כלם, ולולי היו בקבים להתלבל על לביהם לו כדי לבבר המשלה עם מי תהיה, ולבימלך בל על הבית והרג לת שבעים לים ויותר יותם, ולין הכוונה שהרג שבעים מלבד יותם כי הם כלם היו שבעי' לל עוד, לבל רבה שכותר יותם מהם בעלי שכם, וזבל בשר להיותו מרת' עליו בהיותו בער כי לם לפי שבחבל, ומזה יתבאר רוע לבבי שכם שבתבו לבימלך שבעים בסף במספר בני גדעון לבזרו על הריגתם כמו שעשה, ומיד לחרי זה (מג) בחבפו בל בעלי שכם מבית הבעל ויבבר בהם לבזים רקים ופוחזים, ויבל בית לביו שהיו שם לבין כלם, ולולי היו בקבים להתלבל על לביהם לו כדי לבבר המשלה עם מי תהיה, ולבימלך בל על הבית והרג לת שבעים לים ויותר יותם, ולין הכוונה שהרג שבעים מלבד יותם כי הם כלם היו שבעי' לל עוד, לבל רבה שכותר יותם מהם בעלי שכם, וזבל בשר להיותו מרת' עליו בהיותו בער כי לם לפי שבחבל, ומזה יתבאר רוע לבבי שכם שבתבו לבימלך שבעים בסף במספר בני גדעון לבזרו על הריגתם כמו שעשה, ומיד לחרי זה (מד) בחבפו בל בעלי שכם מבית הבעל ויבבר בהם לבזים רקים ופוחזים, ויבל בית לביו שהיו שם לבין כלם, ולולי היו בקבים להתלבל על לביהם לו כדי לבבר המשלה עם מי תהיה, ולבימלך בל על הבית והרג לת שבעים לים ויותר יותם, ולין הכוונה שהרג שבעים מלבד יותם כי הם כלם היו שבעי' לל עוד, לבל רבה שכותר יותם מהם בעלי שכם, וזבל בשר להיותו מרת' עליו בהיותו בער כי לם לפי שבחבל, ומזה יתבאר רוע לבבי שכם שבתבו לבימלך שבעים בסף במספר בני גדעון לבזרו על הריגתם כמו שעשה, ומיד לחרי זה (מה) בחבפו בל בעלי שכם מבית הבעל ויבבר בהם לבזים רקים ופוחזים, ויבל בית לביו שהיו שם לבין כלם, ולולי היו בקבים להתלבל על לביהם לו כדי לבבר המשלה עם מי תהיה, ולבימלך בל על הבית והרג לת שבעים לים ויותר יותם, ולין הכוונה שהרג שבעים מלבד יותם כי הם כלם היו שבעי' לל עוד, לבל רבה שכותר יותם מהם בעלי שכם, וזבל בשר להיותו מרת' עליו בהיותו בער כי לם לפי שבחבל, ומזה יתבאר רוע לבבי שכם שבתבו לבימלך שבעים בסף במספר בני גדעון לבזרו על הריגת

וַיְמַלִּיכוּ אֶת־אֲבִימֶלֶךְ לְמֶלֶךְ עִם־אֵלוֹן
[ג] מֻצָּב אֲשֶׁר בִּשְׁכֶם׃ וַיִּגְּדוּ לְיוֹתָם וַיֵּלֶךְ
וַיַּעֲמֹד בְּרֹאשׁ הַר־גְּרִזִים וַיִּשָּׂא קוֹלוֹ
וַיִּקְרָא וַיֹּאמֶר לָהֶם שִׁמְעוּ אֵלַי בַּעֲלֵי
[ד] שְׁכֶם וְיִשְׁמַע אֲלֵיכֶם אֱלֹהִים׃ הָלוֹךְ
הָלְכוּ הָעֵצִים לִמְשֹׁחַ עֲלֵיהֶם מֶלֶךְ
[ה] וַיֹּאמְרוּ לַזַּיִת מָלְכָה עָלֵינוּ׃ וַיֹּאמֶר
לָהֶם הַזַּיִת הֶחָדַלְתִּי אֶת־דְּשְׁנִי אֲשֶׁר־בִּי
יְכַבְּדוּ אֱלֹהִים וָאֲנָשִׁים וְהָלַכְתִּי לָנוּעַ
[ו] עַל־הָעֵצִים׃ וַיֹּאמְרוּ הָעֵצִים לַתְּאֵנָה
[ז] לְכִי־אַתְּ מָלְכִי עָלֵינוּ׃ וַתֹּאמֶר לָהֶם
הֲהָתְאֵנָה הֶחָדַלְתִּי אֶת־מָתְקִי וְאֶת־
תְּנוּבָתִי הַטּוֹבָה וְהָלַכְתִּי לָנוּעַ עַל־
[ח] הָעֵצִים׃ וַיֹּאמְרוּ הָעֵצִים לַגֶּפֶן לְכִי־אַתְּ
[ט] מָלוֹכִי עָלֵינוּ׃ וַתֹּאמֶר לָהֶם הַגֶּפֶן
הֶחָדַלְתִּי אֶת־תִּירוֹשִׁי הַמְשַׂמֵּחַ אֱלֹהִים
וַאֲנָשִׁים וְהָלַכְתִּי לָנוּעַ עַל־הָעֵצִים׃
[י] וַיֹּאמְרוּ כָל־הָעֵצִים אֶל־הָאֲטָד לֵךְ
[יא] אַתְּ־מְלָךְ־עָלֵינוּ׃

(ו) ויגורן ליותם וילך ויעמוד וגו׳ . זכר שכחזר שמע יותם בן גדעון הקטן שבעלי שכם לא די להם שלח כתעלמו על אבימלך לבקוש בקשת לחיו אחר הרג , אבל גם המליכוהו עליהם , הלך ויעמוד בהר , להיותו מקום מוכן לדבר עליו דברי תורה ושמעו ישראל הברכה והקללה , ואחר שישמעו ילכו בעלי שכם , ולא יוכל אבימלך לגשת שכם , כי אם בעלי שכם , לומר לבני שכם , כי אם בעיניהם אדוני העיר , ושיהיה שלהם אם ישמעוהו וישמע אליהם אלקים , ורמז בזה שעוד מעט יקראו אל אלקים ויבעקו אליו מאבימלך כאשר הוא יותם היה אז קורא ומוצק ממנו : ויאמר אבלו ויאמר הלוך הלכו העניים למשוח עליהם מלך , וכתב רבי שזכר הזית משל לעתניאל בן קנז שבח משבט יהודה שכתב עליו * זית רענן יפה פרי תואר , והביא התאנה רמז לדבורה הנביאה , ולזה אמר כה את מתקי שהוא לשון כבוד כדבורים , ושכר הגפן רמז לגדעון שהיה משבט יוסף , שכ׳ * בן פורת יוסף בן פורת ונומר , ומתרגמינן כגופן דכניש על עיבא דמיא . ויקשה לזה כי עתניאל ודבורה וגדעון לא שלטו מהם ישראל שימלכו עליהם , ולא אחרו הם שלח ירדו בשעבוד כשרצי המשל , אבל בפעל משלו בישראל , ואפשר לפי זה שיהוא כיוון לומ׳ במשלו שהמשלה והמלכות ראוי שתתן בעמם וברשותה לבבדים משפחת רם , כי היפך הוא הראוי למלוכה ולמשלה , ושכאשר לא יתן לרם בכבד ומיוחם למשול ראוי שיבחרו בקרם עשיר , כי עם היות שעשרו גדול ולא יועיל מהם לאחרים , אין בפיך שמפני עשרו הוא הראוי למלוכה , וכמ״ש * ובביתי אין לקח ואין שלה לא תשימני קנין עם , ושכאשר לא יתן לרם בכבד בטבעו ולא גם רם עשיר ראוי שיבחרו בלים המשחק והמקבל כל לרם בסבר פנים יפות מפאת מלותיו , לם הוא טוב ומטיב במוגו , כי הנה העם ראוי שיהיה לו אשוכה הזית שהוא משל לפיו הבבד במשפטו , כמו הזמן הטוב היורד על הזרע העולה למעלה מכל המזרים העומד שנים רבות בלי הפסק והשחתה , ולכן לומר בשם הזית לשבי שאר יבבדו אלקים ואנשי , להגיד שהכבוד מאפה וכמו שאפרש . ואחר זה שכר התאנה משל לעשיר , ולכן לא אמר בה כבוד ולא שמחה , כי אם תנובתי הטובה , שהיה העשיר מתהלל בעשרו וכי כביר מלקה ידו , עם היות שלא ישליטנו אלקים לאכול מאכו ולמועיל לאחרים : וזכר לאחר הגפן שהוא משל לאנשים בעלי השכרת ושמחים לאחרים , ולכן אמר בה המשמח אלקים ואנשים : והביא לאחריהם הקוצ שלא יתן לאם כלל שיהיה מושל עליהם , לם הוא מושל בלי שום הפחות שבקושים ואין לו כבוד ויקר , כי הוא הפחות שבקושים ואין לו פרי ותבונה ועוזר כלל , והוא המעליב גם כן ומלקיג תמיד לכל אדם שם יפגע בו ואיכו משמח כלל , וכמו שאמר דוד בלבריו האחרונים * ובליעל כקוץ מוכד כלהם כי לא ביד יקחו , ואיש יגע בהם יתלא ברזל וקבית זבחת אדוני ישרפו באבת :

והכה כל זה היה משל לבני גדעון ולאבימלך שהם היו כבבדים אבל לאחיהם , והיו עשירים לאבי כל סוב לביהם בידיהם , והיו בעלי מדות טובות לשאת לבקים ולבזים , ואבימלך היה היה הפך כל זה כי הוא היה בן פלגש ומבעו ה׳ מבבוד , והיה עני ורש והם בעלי שכם בתבו לו הבסף לשבור לבזיו , והוא בעל מדות רעות לבודי ורע המזג שהרג שבעים איש בבי לביו על לבן לאת , והיה עבין המשל לא להניד שהעמי׳ הלבו למשוח עליהם מלך לבל הוא בלשו אמר , בלאת יהיו רואי שאבימלך יפתה האבזים להמליבו בלאבי עזה אבימלך לבם , לבל האבזים רואי שיבקשו המלך ויבחרוהו להם , ובבחירת המלך אין רואי שיבחרו ביותר פחות כי אם ביותר הגון ורואי למלוך מבל הבחיבות , ולבן אמ׳ עם היות שהעניים אין להם בפש שבלית ולא חיובית , הבה עם בל העדרם אלו הלוך הלבו העני׳ למשוח עליהם מלך , אין בפף שבראשובה יאמרו לזית מלבה עליבו , בי לא רואים הגדולה והגבורה להיות הבבוד לפניה . ואמ׳ עוד שבקשת הגדולה הוא מופת סבלי שאין המבקש רואי אליה , ובאמרם הרודף אבמי המ
לאבי שאחזור לשבי בהברח עם טורח ועמל המלבו , ואמ׳ לאבי יבבדו אלקים ואנשי , לומר שאם אזבו שהמלבות בבוד גדול הבה היו בן , בי בבר אמר הפלומף בספר המלות שהבבוד אי
הוא לבל הבותן לא לבל המבבל , ואחרי אשר עם הזמן יבבדו אלקים ואנשים בשם שיליקו הברות במקדש ובמזי׳ הבהבים והבלים והמלבי׳ , והיה הזמן פרי הזית היוצא ממבה , הבה אם בן הבבוד תמיד עמה בטבעה אעפי שלא תמלוך , ולבן לא היתה רואה בעמל המלבות וטרחו , שלמה תפביד את אשר לה ותלך לבוע על העניים ? רואה לומר מתבוענת ומתעלטלת עליהם , בי המלבות היו בי אם טלטול ותבועה ועמל . וזבר שלין ספק שהעניים לא יבבו לל התאבה אם לא אחרי שהזית לא תאבף ולא תזמע עליהם , ולא יאמרו לתאבה

(ז) ויגורן ליותם וילך ויעמוד וגו׳ . זכר שכחזר שמע יותם בן גדעון הקטן שבעלי שכם לא די להם שלח כתעלמו על אבימלך לבקוש בקשת לחיו אחר הרג , אבל גם המליכוהו עליהם , הלך ויעמוד בהר , להיותו מקום מוכן לדבר עליו דברי תורה ושמעו ישראל הברכה והקללה , ואחר שישמעו יילכו בעלי שכם , ולא יוכל אבימלך לגשת שכם , כי אם בעלי שכם , לומר לבני שכם , כי אם בעיניהם אדוני העיר , ושיהיה שלהם אם ישמעוהו וישמע אליהם אלקים , ורמז בזה שעוד מעט יקראו אל אלקים ויבעקו אליו מאבימלך כאשר הוא יותם היה אז קורא ומוצק ממנו : ויאמר אבלו ויאמר הלוך הלכו העניים למשוח עליהם מלך , וכתב רבי שזכר הזית משל לעתניאל בן קנז שבח משבט יהודה שכתב עליו * זית רענן יפה פרי תואר , והביא התאנה רמז לדבורה הנביאה , ולזה אמר כה את מתקי שהוא לשון כבוד כדבורים , ושכר הגפן רמז לגדעון שהיה משבט יוסף , שכ׳ * בן פורת יוסף בן פורת ונומר , ומתרגמינן כגופן דכניש על עיבא דמיא . ויקשה לזה כי עתניאל ודבורה וגדעון לא שלטו מהם ישראל שימלכו עליהם , ולא אחרו הם שלח ירדו בשעבוד כשרצי המשל , אבל בפעל משלו בישראל , ואפשר לפי זה שיהוא כיוון לומ׳ במשלו שהמשלה והמלכות ראוי שתתן בעמם וברשותה לבבדים משפחת רם , כי היפך הוא הראוי למלוכה ולמשלה , ושכאשר לא יתן לרם בכבד ומיוחם לאשר ראוי שיבחרו בקרם עשיר , כי עם היות שעשרו גדול ולא יועיל מהם לאחרים , אין בפף שמפני עשרו הוא הראוי למלוכה , וכמ״ש * ובביתי אין לקח ואין שלה לא תשימני קנין עם , ושכאשר לא יתן לרם בכבד בטבעו ולא גם רם עשיר ראוי שיבחרו בקרם המשחק והמקבל כל לרם בסבר פנים יפות מפאת מלותיו , לם הוא טוב ומטיב במוגו , כי הנה העם ראוי שיהיה לו אשוכה הזית שהוא משל לפיו הבבד במשפטו , כמו הזמן הטוב היורד על הזרע העולה למעלה מכל המזרים העומד שנים רבות בלי הפסק והשחתה , ולכן לא אמר בה משמח אלקים ואנשי , להגיד שהכבוד מאפה וכמו שאפרש . ואחר זה זכר התאנה משל לעשיר , ולכן לא אמר בה כבוד ולא שמחה , כי אם תנובתי הטובה , שהיה העשיר מתהלל בעשרו וכי כביר מלקה ידו , עם היות שלא ישליטנו אלקים לאכול מאכו ולמועיל לאחרים : וזכר לאחר הגפן שהוא משל לאנשים בעלי השכרת ושמחים לאחרים , ולכן אמר בה המשמח אלקים ואנשי : והביא לאחריהם הקוצ שלא יתן לאם כלל שיהיה מושל עליהם , לם הוא מושל בלי שום הפחות שבקושים ואין לו כבוד ויקר , כי הוא הפחות שבקושים ואין לו פרי ותבונה ועוזר כלל , והוא המעליב גם כן ומלקיג תמיד לכל אדם שם יפגע בו ואיכו משמח כלל , וכמו שאמר דוד בלבריו האחרונים * ובליעל כקוץ מוכד כלהם כי לא ביד יקחו , ואיש יגע בהם יתלא ברזל וקבית זבחת אדוני ישרפו באבת :

2011 Ministerio de Cultura

(טו) וַיֹּאמֶר הָאָטָד אֶל־הָעֵצִים אִם בֶּאֱמֶת אַתֶּם מְשָׁחִים אֹתִי לְמֶלֶךְ עֲלֵיכֶם בֹּאוּ חֲסוּ בְצִלִּי וְאִם־אַיִן תֵּצֵא אֵשׁ מִן־הָאָטָד וְתֹאכַל אֶת־אַרְזֵי הַלְּבָנוֹן׃

(טז) וְעַתָּה אִם־בֶּאֱמֶת וּבְתָמִים עֲשִׂיתֶם וַתַּמְלִיכוּ אֶת־אֲבִימֶלֶךְ וְאִם־טוֹבָה עֲשִׂיתֶם עִם־יְרֻבַּעַל וְעִם־בֵּיתוֹ וְעִם־ (יז)
בְּגֶמוּל יָדָיו עֲשִׂיתֶם לוֹ׃ (יח) אֲשֶׁר־נִלְחַם אֲבִי עֲלֵיכֶם וַיְשַׁלֵּךְ אֶת־נַפְשׁוֹ מִנֶּגֶד (יט)
וַתָּקָם עַל־בֵּית אָבִי הַיּוֹם וַתַּהַרְגוּ אֶת־בָּנָיו שִׁבְעִים אִישׁ עַל־אֶבֶן אֶחָת וַתַּמְלִיכוּ
אֶת־אֲבִימֶלֶךְ בֶּן־אֲמָתוֹ עַל־בַּעֲלֵי שְׁכֶם כִּי אֲחִיכֶם הוּא׃ (כ) וְאִם־בֶּאֱמֶת
וּבְתָמִים עֲשִׂיתֶם עִם־יְרֻבַּעַל וְעִם־בֵּיתוֹ הַיּוֹם שִׂמְחוּ בַּאֲבִימֶלֶךְ וְיִשְׂמַח גַּם־הוּא
בָּכֶם׃ (כא) וְאִם־אַיִן תֵּצֵא אֵשׁ מֵאֲבִימֶלֶךְ וְתֹאכַל אֶת־בַּעֲלֵי שְׁכֶם וְאֶת־
בֵּית מִלּוֹא וְתֵצֵא אֵשׁ מִבַּעֲלֵי שְׁכֶם וּמִבֵּית מִלּוֹא וְתֹאכַל אֶת־אֲבִימֶלֶךְ׃
(כב) וַיָּנָס יוֹתָם וַיִּבְרַח וַיֵּלֶךְ בְּאֵרָה וַיֵּשֶׁב שָׁם מִפְּנֵי אֲבִימֶלֶךְ אָחִיו׃ (כג) וַיָּשַׂר אֱלֹהִים
רוּחַ רָעָה בֵּין אֲבִימֶלֶךְ וּבֵין בַּעֲלֵי שְׁכֶם וַיִּבְגְּדוּ בַעֲלֵי־שְׁכֶם בַּאֲבִימֶלֶךְ׃ (כד) לָבוֹא
חֲמַס שִׁבְעִים בְּנֵי־יְרֻבַּעַל וְדָמָם לָשׂוּם עַל־אֲבִימֶלֶךְ אֲחִיהֶם אֲשֶׁר הָרַג אוֹתָם
וְעַל בַּעֲלֵי שְׁכֶם אֲשֶׁר חִזְּקוּ אֶת־יָדָיו לַהֲרֹג אֶת־אֲחִיו׃ (כה) וַיָּשִׂימוּ לוֹ בַּעֲלֵי
שְׁכֶם מְאָרְבִים עַל רָאשֵׁי הֶהָרִים וַיִּגְזְלוּ אֵת כָּל־אֲשֶׁר־יַעֲבֹר עֲלֵיהֶם בַּדֶּרֶךְ וַיֻּגַּד

לאבימלך לכי את מלכי עלינו ׳ הנה לאמרו בקלו הקרובים כלם לכי את ׳ הוא לפי שהזית ביקר אליהם ואמר למוצ על העצים ׳ ולכן קבלו אותה הקדמה שהמלכות הוא שלטול ותכונה מתמלת מבלי הזקק ומפוקה ׳ ואמרו לכי את ׳ רוכה לומר לעפי שתכונע ותכוד מולכי עלינו ׳ כלומר הוחיל ולא רצת׳ הזית לכי את׳ וזכר גם העזיר עם היותו כוסף הכבול ׳ פעמים יזכה את הרכבות ׳ וז״ם ותאמר להם התחנה החלמתי את מתקי ואת תכובתי הטובה ׳ רוכה לומר להם רצוי שעוזבי לאזר הוא מתוק לאבי ולא לאבל זר ממנו ׳ הוא החלמתי לותו ותכובתי הטובה ? כי בלות תקבל עם עמל ויגיעת המלכות ׳ ואמר שאחרי שתלה הנכבד והעזיל לא ירצו במלוכה לז יבלו על הגפן ׳ אחין לה כי אם קברה רמיה עם הלבנים ׳ ושעלו פעמים לא תבאר ברכבות ׳ ותאמר החלמתי את תירוזי המשמח אלקים ואנשים בנסוך היין ובהבצרת פרי הלוהבים ניין ותירוז ׳ הוא לפמיל כל זה ? שבלות יפעל עם יגיעת המלכות ׳ וזכר שאחרי שכל מעלים התלה הרחוים למלוך לא יבאו במלוכה ׳ לז יבלו פעלים היבשים כעדרי הבהל והבלות כלם לל הלעל שאין בו לא כבול ולא מתק עוזר ולא תירוז משמח להמליכו ׳ ואמר שהזלמים לא יבאו האולעבות לכל יברלו ממנו (כמו שעשו הזית והתאנה והגפן) לכל הפלות הנבזה הוא לזר יבלר המלבות וירדוף לאחרי הזברה ׳ ולזה הלעל מיד לקל המלבה ׳ (טו) ואמר לם בלמת לתם מושחי אותי ׳ רוכה לומר ליבי יודע לם תעשו זה לאמת בי ׳ לבל לם בלמת לתם עושים זה בלו ולפו בבלי (והוא כלמות לעג שאין בל לאלל) רוכה לומר לפו בבל לזר יש לבלומה לי ׳ בי בל עץ יעץ בל דמות גופו ואבי אין לי בל ולא טעם ולא פרי ולא ריח ׳ ולם אין תבל לז אין הלעל ׳ רוכה לומר לם תבחרו אותי לאמת בי ובלהקל בבבולי לאבל תבל לז אין הלעל לעין הבבוה ׳ בי אינו טוב בי לם להדליק בו את העלים לאחרים ׳ ואמר לל תחזבו שלדליק לחותים כמוני בי הוא לזר לדליק תלבל עלי הלבנון שהם ליותר גדולים ומזובים מבל העלים ׳ הבה בתבלר המשל על מה יורו העלים החלה ועניבם ׳ והותרו בזה הזחלות שבית שלשית ורביעית :

(יא) ועתה אם באמת וכתמים עשיתם וגו׳ ׳ זהו הבמשל ׳ יאמר שישראל עשו במה שעשו בזה עשני נדדים ׳ הלחל בלופן המשלה שלל עשו לותה כרלוי להדליק בו שלר העלים יפרק גופו ׳ הבה התבלרו הפסוקי׳ והותרה השלשה התמשית :

ושר אבימלך על ישראל וגומ׳ ׳ זכר שאבימלך התמידה (כב)
ממשלתו ג׳ שבים לבד ׳ בי שלש ללקים רוח רעה (כג)
ושלחה ומריבי בין בעלי שבם שבגדו בו ׳ והיה זה מעפע (כד)
לקים בדי שיבל עונש על אבימלך על החמם לשר עשה
בהרינת שבעים בני גדעון ועל בעלי שבם שחזקו את ידיו בזה
הפעל הרע ׳ והבן בי לל בתמר באבימלך ויעפוע את ישראל
במו שלמ׳ בשאר השופטים ׳ אבל לתר ויבר בי היה עניבו
שרה לל דבר לתר : וזבר שהיות שאלה בין בעלי שבם ובין (כה)
אבימלך זהו בם מלרעים על רלשי ההרים ׳ והיה זה לרלות
לם יבא

להלליק בו שאר העלים שגם ישרף גופו ׳ הבה התבלרו הפסוקי׳ והותרה השלשה התמשית :

ושר אבימלך על ישראל וגומ׳ ׳ זכר שאבימלך התמידה (כב)
ממשלתו ג׳ שבים לבד ׳ בי שלח אלקים רוח רעה (כג)
ותלחה ומריבי בין בעלי שבם שבגדו בו ׳ והיה זה מעפע (כד)
אלקים בדי שיבא עונש על אבימלך על החמם לשר עשה
בהרינת שבעים בני גדעון ועל בעלי שבם שחזקו את ידיו בזה
הפעל הרע ׳ והבן בי לא באמר באבימלך ויעפוע את ישראל
במו שלמ׳ בשאר השופטים ׳ אבל לאחר ויבר בי היה עניבו
שרה לא דבר לאחר : וזבר שהיות שאלה בין בעלי שבם ובין (כה)
אבימלך זהו בם מאורבים על ראשי ההרים ׳ והיה זה לרלות
לם יבא

2011 Ministerio de Cultura

אם יבא אבימלך כי היו יראים ממנו מאד ׳ והמארבים
בהיותם שמה היו גוזלים את כל אשר יעבור עליהם בדרך ׳
ויגד הדבר לאבימלך שהיו להם מארבים ושהיו אותם המארבי׳
גוזלים העוברים בדרכים ולא שת לבו גם לזה : וזכר
שבהיותם בזה בא געל בן (כו)
עבד ואחיו ועברו בשכם
ובטחו בהם אנשי שכם ׳
באופן שיצאו לבצור כרמיהם (כז)
ולהלוך בדרכים מה שלא היו
עושים קודם זה ׳ כי מפחד
אבימלך היו אנשי שכם נחבאי׳
וסגורים בעיר לא יצאו
משם הנה והנה ׳ ובשמחת
התשועה והבטחון הזה בצרו
את כרמיהם ובאו לבית
אלקיהם ויאכלו וישתו (כח)
ויקללו את אבימלך ׳ ואמר
געל בן עבד מי אבימלך
ומי שכם כי נעבדנו
הלא בן ירובעל וזבל
פקידו עבדו את אנשי חמור
אבי שכם ומדוע נעבדנו
אנחנו ׳ והפסוק הזה פירש
רש״י מי אבימלך להיות שר על
שכם ומי שכם להיותם עבדים
לאבימלך ׳ הלא בן ירובעל
זה אבימלך וזבול פקידו
פקיד של אבימלך ׳ הוא
ואדונו אין לו משפט מלוכה
בעיר ואף פקידו אינו כלום ׳
ואם באתם לקנות לכם
אדונים מירושת אבותיהם
הקדומי׳ עבדו את אנשי חמור
שהיה נשיא הארץ מימי קדם ׳
ומדוע נעבדנו אנחנו
לאבימלך ? ורד״ק פירש מי
אבימלך ומי שכם לגנות ׳
רוצה לומר מי אבימלך המולך
עתה ומי שכם בן חמור שמשל
בימים הקדמונים ? הלא אם
שכם היה שר העיר ׳ אם כן
עבדו את אנשי חמור אביו ׳
ור״לבג גם כן פירשו קרוב
לזה ׳ וכלם בלתי מישבים
הפסוק על פשוטו ׳ והנכון
אצלי בפירושו הוא ׳ שאמר
געל מי אבימלך שהוא באמת
אדם פחות ׳ ומי שכם שהיא
עתה עיר גדולה לאלקים
לשנעבדנו ? (כדברי רש״י בזה)
כי מן הראוי שיהיה ערך בין
העבד והאדון ׳ מה שהוא
כאן בחלוף זה ׳ כי שכם
ראוי שיעבד ולא שיעבוד את
אבימלך ׳ ולזה אמר כנגד
אבימלך הלא [הוא] בן
ירובעל וזבל פקידו ׳ עבדו
אתם את אנשי חמור שהיה
עלהם עצמם שהיו נכבדים
היה ראוי שיעבדו את אנשי
היה השר הראשון שהיה בשכם ׳ ואם אבימלך וזבל פקידו הם

הראויים לעבוד את אנשי שכם ׳ איך אכ״ כעבדנו אנחנו
לאבימלך ? כי * רגזה ארץ תחת עבד כי ימלוך ׳ וידבר אם כן
הכתוב פעם בלשון נסתר ופעם לנכח ׳ וכן מנהג הכתובים
פעמים הרבה ׳ ורצה ליחסם אל חמור להיותו שר הארץ
הראשון : ואפשר עוד לפרש
מי אבימלך ומי שכם כמו
שפי׳ ׳ והשיב למה שאמר מי
אבימלך באמרו הלא בן
ירובעל ׳ רוצה לומר אם
תאמרו שנעבוד את אבימלך
לפי שהוא בן ירבעל גדעון ׳
וג״כ שזבול פקידו עומד בתוך
העיר ומפחדו תעבדוהו ׳
הנה אכ״ מאותו צד עבדו את
אנשי חמור שהיה אבי שכם
אם בעבור האבות תעבדו
את הבני׳ ׳ ולקח דרך צחות
שיעבדו את החמורים לפי
שחמור היה אב ואדון לאותה
עיר שכם ׳ ולענין זבול
פקידו אשר זכר השיב ואמר
ומדוע נעבדנו אנחנו ׳ ר״ל
אנחנו אנשים גבורים למה
נעבוד זבול פקיד אבימלך ?
ולענין כבוד שכם שאמר ומי
שכם ׳ אמר עוד ומי יתן את (כט)
העם הזה בידי ואסירה את
את אבימלך ׳ ר״ל אסירהו
ממלוכה ׳ ומיד אמ׳ כנגד
אבימלך (כאלו היה מדבר
עמו) רב׳ צבאך וצאה ׳ ר״ל
הרבה צבאך כל מה שתוכל
וצא למלחמה ואני אלחם
עמך ׳ או יהיה ויאמר
לאבימלך מאמ׳ העם שזכר
מי יתן את העם הזה בידי
ואסיר׳ את אבימלך ׳ ויאמר
העם לאבימלך רבה צבאך
וצאה למלחמה ׳ כי בעלי
שכם יכולים הם להסירך
ממלוכה ׳ ור״שי פירש ויאמר
לאבימלך ויאמר געל לזבול
שיאמר ׳ הנה אכ״ כפי הפירוש
האחרון הזה רשם שלשה
דברי׳ . האחד מי אבימלך ?
והשני ומי שכם למעלתו ?
והשלישי וזבול פקידו שעל
ידו היתה ממלכת אבימלך
בשכם ׳ והשיב לשלשתם ׳
למה שאמר מי אבימלך הלא
בן ירובעל ? היתה תשובתו
עבדו את אנשי חמור אבי
שכם ׳ ולענין זבול פקידו
אמר ומדוע נעבדנו אנחנו ?
שאנחנו נכבדים מזבול ׳
ולענין אנשי העיר והעם אמר
ומי יתן את העם הזה בידי :

[כו] לַאֲבִימֶלֶךְ : וַיָּבֹא גַּעַל בֶּן־עֶבֶד
וְאֶחָיו וַיַּעַבְרוּ בִּשְׁכֶם וַיִּבְטְחוּ־בוֹ
[כז] בַּעֲלֵי שְׁכֶם : וַיֵּצְאוּ הַשָּׂדֶה וַיִּבְצְרוּ אֶת־
כַּרְמֵיהֶם וַיִּדְרְכוּ וַיַּעֲשׂוּ הִלּוּלִים וַיָּבֹאוּ
בֵּית אֱלֹהֵיהֶם וַיֹּאכְלוּ וַיִּשְׁתּוּ וַיְקַלְלוּ
[כח] אֶת־אֲבִימֶלֶךְ : וַיֹּאמֶר ׳ גַּעַל בֶּן־עֶבֶד
מִי־אֲבִימֶלֶךְ וּמִי־שְׁכֶם כִּי נַעַבְדֶנּוּ הֲלֹא
בֶּן־יְרֻבַּעַל וּזְבֻל פְּקִידוֹ עִבְדוּ אֶת־אַנְשֵׁי
חֲמוֹר אֲבִי שְׁכֶם וּמַדּוּעַ נַעַבְדֶנּוּ אֲנָחְנוּ :
[כט] וּמִי יִתֵּן אֶת־הָעָם הַזֶּה בְּיָדִי וְאָסִירָה
אֶת־אֲבִימֶלֶךְ וַיֹּאמֶר לַאֲבִימֶלֶךְ רַבֶּה
[ל] צְבָאֲךָ וָצֵאָה : וַיִּשְׁמַע זְבֻל עַיִר
הָעִיר אֶת־דִּבְרֵי גַּעַל בֶּן־עֶבֶד וַיִּחַר אַפּוֹ :
[לא] וַיִּשְׁלַח מַלְאָכִים אֶל־אֲבִימֶלֶךְ בְּתָרְמָה
לֵאמֹר הִנֵּה גַּעַל בֶּן־עֶבֶד וְאֶחָיו בָּאִים
שְׁכֶמָה וְהִנָּם צָרִים אֶת־הָעִיר עָלֶיךָ :
[לב] וְעַתָּה קוּם לַיְלָה אַתָּה וְהָעָם אֲשֶׁר־
[לג] אִתָּךְ וֶאֱרֹב בַּשָּׂדֶה : וְהָיָה בַבֹּקֶר
כִּזְרֹחַ הַשֶּׁמֶשׁ תַּשְׁכִּים וּפָשַׁטְתָּ עַל־הָעִיר
וְהִנֵּה־הוּא וְהָעָם אֲשֶׁר־אִתּוֹ יֹצְאִים
אֵלֶיךָ וְעָשִׂיתָ לּוֹ כַּאֲשֶׁר תִּמְצָא יָדֶךָ :
[לד] וַיָּקָם אֲבִימֶלֶךְ וְכָל־הָעָם אֲשֶׁר־עִמּוֹ
לַיְלָה וַיֶּאֶרְבוּ עַל־שְׁכֶם אַרְבָּעָה רָאשִׁים :
[לה] וַיֵּצֵא גַּעַל בֶּן־עֶבֶד וַיַּעֲמֹד פֶּתַח שַׁעַר
הָעִיר וַיָּקָם אֲבִימֶלֶךְ וְהָעָם אֲשֶׁר־אִתּוֹ
[לו] מִן־הַמַּאֲרָב : וַיַּרְא־גַּעַל אֶת־הָעָם
וַיֹּאמֶר אֶל־זְבֻל הִנֵּה־עָם יוֹרֵד מֵרָאשֵׁי
הֶהָרִים וַיֹּאמֶר אֵלָיו זְבֻל אֶת־צֵל
[לז] הֶהָרִים אַתָּה רֹאֶה כַּאֲנָשִׁים : וַיֹּסֶף
עוֹד גַּעַל לְדַבֵּר וַיֹּאמֶר הִנֵּה־עָם יֹרְדִים
מֵעִם טַבּוּר הָאָרֶץ וְרֹאשׁ־אֶחָד בָּא מִדֶּרֶךְ
[לח] אֵלוֹן מְעוֹנְנִים : וַיֹּאמֶר אֵלָיו זְבֻל
אַיֵּה אֵיפוֹא פִיךָ אֲשֶׁר תֹּאמַר מִי אֲבִימֶלֶךְ
כִּי נַעַבְדֶנּוּ הֲלֹא זֶה הָעָם אֲשֶׁר־
מָאַסְתָּה בּוֹ צֵא־נָא עַתָּה וְהִלָּחֶם בּוֹ :

וישמע זבול שר העיר וגו׳ ׳ זכר שזבול (שהיה שר העיר (ל)
מתח׳ ידי אבימלך) שמע דברי געל בן עבד ׳
ושלח לגלותו את אבימלך שהיה יושב במקום הנקרא תרמה ׳ (לא)
להודיעו שגעל ואחיו היו צרים את העיר עליו ׳ ר״ל היו
עושים

2011 Ministerio de Cultura

[לט] וַיֵּצֵא גַּעַל לִפְנֵי בַּעֲלֵי שְׁכֶם וַיִּלָּחֶם
[מ] בַּאֲבִימֶלֶךְ׃ וַיִּרְדְּפֵהוּ אֲבִימֶלֶךְ וַיָּנָס
מִפָּנָיו וַיִּפְּלוּ חֲלָלִים רַבִּים עַד־פֶּתַח
[מא] הַשָּׁעַר׃ וַיֵּשֶׁב אֲבִימֶלֶךְ בָּארוּמָה
וַיְגָרֶשׁ זְבֻל אֶת־גַּעַל וְאֶת־אֶחָיו מִשֶּׁבֶת
[מב] בִּשְׁכֶם׃ וַיְהִי מִמָּחֳרָת וַיֵּצֵא הָעָם
[מג] הַשָּׂדֶה וַיַּגִּדוּ לַאֲבִימֶלֶךְ׃ וַיִּקַּח אֶת־
הָעָם וַיֶּחֱצֵם לִשְׁלֹשָׁה רָאשִׁים וַיֶּאֱרֹב
בַּשָּׂדֶה וַיַּרְא וְהִנֵּה הָעָם יֹצֵא מִן הָעִיר
[מד] וַיָּקָם אֲלֵיהֶם וַיַּכֵּם׃ וַאֲבִימֶלֶךְ
וְהָרָאשִׁים אֲשֶׁר עִמּוֹ פָּשְׁטוּ וַיַּעַמְדוּ
פֶּתַח שַׁעַר הָעִיר וּשְׁנֵי הָרָאשִׁים פָּשְׁטוּ
עַל־כָּל־אֲשֶׁר בַּשָּׂדֶה וַיַּכּוּם׃
[מה] וַאֲבִימֶלֶךְ נִלְחָם בָּעִיר כָּל הַיּוֹם הַהוּא
וַיִּלְכֹּד אֶת־הָעִיר וְאֶת־הָעָם אֲשֶׁר־בָּהּ
הָרָג וַיִּתֹּץ אֶת־הָעִיר וַיִּזְרָעֶהָ מֶלַח׃
[מו] וַיִּשְׁמְעוּ כָּל־בַּעֲלֵי מִגְדַּל שְׁכֶם וַיָּבֹאוּ
[מז] אֶל־צְרִיחַ בֵּית אֵל בְּרִית׃ וַיֻּגַּד לַאֲבִימֶלֶךְ
כִּי הִתְקַבְּצוּ כָּל־בַּעֲלֵי מִגְדַּל־שְׁכֶם׃
[מח] וַיַּעַל אֲבִימֶלֶךְ הַר־צַלְמוֹן הוּא וְכָל־
הָעָם אֲשֶׁר־אִתּוֹ וַיִּקַּח אֲבִימֶלֶךְ אֶת־
הַקַּרְדֻּמוֹת בְּיָדוֹ וַיִּכְרֹת שׂוֹכַת עֵצִים
וַיִּשָּׂאֶהָ וַיָּשֶׁם עַל־שִׁכְמוֹ וַיֹּאמֶר אֶל־
הָעָם אֲשֶׁר עִמּוֹ מָה רְאִיתֶם עָשִׂיתִי
[מט] מַהֲרוּ עֲשׂוּ כָמוֹנִי׃ וַיִּכְרְתוּ גַם־כָּל־
הָעָם אִישׁ שׂוֹכֹה וַיֵּלְכוּ אַחֲרֵי אֲבִימֶלֶךְ
וַיָּשִׂימוּ עַל־הַצְּרִיחַ וַיַּצִּיתוּ עֲלֵיהֶם
אֶת־הַצְּרִיחַ בָּאֵשׁ וַיָּמֻתוּ גַּם כָּל־אַנְשֵׁי
מִגְדַּל־שְׁכֶם כְּאֶלֶף אִישׁ וְאִשָּׁה׃
[נ] וַיֵּלֶךְ אֲבִימֶלֶךְ אֶל־תֵּבֵץ וַיִּחַן בְּתֵבֵץ
[נא] וַיִּלְכְּדָה׃ וּמִגְדַּל־עֹז הָיָה בְתוֹךְ־
הָעִיר וַיָּנֻסוּ שָׁמָּה כָּל־הָאֲנָשִׁים וְהַנָּשִׁים
וְכֹל בַּעֲלֵי הָעִיר וַיִּסְגְּרוּ בַּעֲדָם וַיַּעֲלוּ
[נב] עַל־גַּג הַמִּגְדָּל׃ וַיָּבֹא אֲבִימֶלֶךְ עַד־
הַמִּגְדָּל וַיִּלָּחֶם בּוֹ וַיִּגַּשׁ עַד־פֶּתַח
[נג] הַמִּגְדָּל לְשָׂרְפוֹ בָאֵשׁ׃ וַתַּשְׁלֵךְ אִשָּׁה
אַחַת פֶּלַח רֶכֶב עַל־רֹאשׁ אֲבִימֶלֶךְ
[נד] וַתָּרֶץ אֶת־גֻּלְגָּלְתּוֹ׃ וַיִּקְרָא מְהֵרָה
אֶל־הַנַּעַר׃ נֹשֵׂא כֵלָיו וַיֹּאמֶר לוֹ שְׁלֹף
חַרְבְּךָ וּמוֹתְתֵנִי פֶּן־יֹאמְרוּ לִי אִשָּׁה

עושים את אנשי העיר שיעשו
מצור ביניה׳ בעבורו לשלא
יכנס בתוכ׳ ושיבא להלחם
(לג) בם׃ והודיעו שהוא וכל
העם אשר אתו יצאו אליו׳
לפי שהוא אמר ואסירה את
אבימלך ושאר הדברי׳ שאמר
ולכן מפני כבודו יחוייב שיצא
(לד, מא) להלחם בו׃ וזכר שבא
אבימלך׳ ושיצא געל להלחם
בו׳ ונפלו חללים רבים עד
שער העיר׳ וישב אבימלך
למקום מושבו׳ ושזבול גרש
געל ואחיו משבת בשכם׳
וידמה שכאשר יצא געל להלח׳
באבימלך ונס געל מפניו׳
זבול שנשאר בעיר סגר הדלת
בעדו ואמר שלא יכנס געל
עוד בעיר׳ כי הוא סבב את
כל הרעה ההיא׳ ואנשי
העיר בראותם חלליהם
הסכימו עמו לגרשו בראותם
שהוא היה סבת כל ההפסד
(מב) ההוא׃ וזכר שביום המחרת
יצאו העם משכם לשדה׳ כי
נדמה להם שלא ישובו אנשי
אבימלך יום אחר יום להלחם
(מג) בם׳ ושהוא עשה שלשה
ראשים ויארב בשדה ויקם
(מד) עליהם ויכם׳ ואבימלך
והראשים אשר אתו פשטו
ויעמדו פתח שער העיר׳ ר״ל
מהם פשטו ומהם עמדו פתח
שער העיר׃ ואחר שזכר זה
בכלל פרט ופירש איך קרה
זה באמרו ואשר פשטו׳ הם
שני הראשים שפשטו על כל
השדה ויכום׳ ואשר זכר
(מה) שעמדו פתח השער׳ הוא
שאבימלך נלחם בעיר כל
היום וילכדה ויתצה ויזרעה
מלח׳ ואם כן בא בכתוב
הזה כלל ופרט׃ או נאמר
שאבימלך והראשים אשר עמו
פשטו והגיעו עד שער העיר׳
ומשם הלכו שני הראשים על
השדה ויכום׳ ושבו לפתח
העיר ושם נלחמו כלם כל
היום עד שלכדוה וזרעוה
מלח׳ ואולי עשה זה כדי
שלא יועילו עוד שם הכרמים׳
שהיו אנשי שכם עשירים
לעיל פסו׳ בסבת הכרמים׳ כמ״ש ויבצרו
כז את כרמיהם׳ או עשה זה
להפחיד ערים אחרות שלא
יבגדו עוד במלכם ולא ידברו

נגדו תועה׳ כי כן מנהג
המלכים לעשות לערים
(טו) המורדי׳ לזורעם מלח׃ וזכר
שאנשי מגדל שכם (והוא
המגדל אשר היה סמוך לעיר
שלא יכול אבימלך לתפשו)
שמעו זה׳ כי לא היו בעיר
בעת לכידתה׳ ובאו אל צריח
בית אל ברית כדי להמלט
שמה׳ והוא מגדל לדעת
רד״ק׳ או הוא שם מקום
כדברי יונתן בע׳ והיה שם
בית עז שנקרא אל ברית׳
או באו כדי לשאול ברית
(מח) מאבימלך׃ ואבימלך עלה
הר צלמון הוא וכל העם אשר
אתו ויכרתו שוכת עצים
(שהוא ענף גדול מהעצים)
(מט) וישאוה על שכמם׳ וישימו
כל הענפים וכל העצים על
הצריח ויציתו בהם אש ומתו
כל אשר בתוכה׳ ואם היה
צריח מגדל נאמ׳ שעשה האש
נגדו כדי שעם העשן והחום
הרב העולה אליהם ימותו כל
אשר שמה׃ ולפי שהיה
מהמשפט האלקי שההורג
יהרג וששופך דם האדם
(נ) באדם דמו ישפך׳ סבב האל
ית׳ שאבימלך הלך ללכוד
(נא) תבן׳ ושאנשי העיר עלו אל
(נב) המגדל להנצל שמה׳ וכי הלך
אבימלך לשרפו באש כאשר
(נג) עשה אל צריח׳ ותשלך אשה
אחת פלח רכב׳ ר״ל חתיכה
אחת מהריחים מהתחתונה
שנקרא רכב׳ כמו שנא׳ * לא דברי׳ כד ל
יחבול רחים ורכב׳ ונפלה
(נד) על ראשו׳ והוא כיון שהרגיש
מיתתו צוה לנערו שיהרגהו
פן יאמרו אשה הרגתהו׳ וזה
באמת סכלות גדול היה אליו׳
כי קלון אשה הרגתהו אינו כי
אם בהיותו נלחם בשדה
עם אשה יד ליד לא ינקה
כי תגבר עליו האשה בכחה׳
אבל כאשר מן המגדל ישליכו
אבן על ראשו׳ מה לנו שיהיה
אשה או איש ומה הקלון אשר
בזה? ונכלל הספור הזה
בהודעת שיש אלקים שופטים
(נו) בארץ׳ ושהוא השיב על ראש
אבימלך כל הרעה אשר עשה
ועל בעלי שכם גם כן׳
(נז) ושנתקיימה קללת יותם בן
ירובעל׃

נה הֲרָגָתְהוּ וַיִּדְקְרֵהוּ נַעֲרוֹ וַיָּמֹת׃ וַיִּרְאוּ אִישׁ־יִשְׂרָאֵל כִּי־מֵת אֲבִימֶלֶךְ וַיֵּלְכוּ
נו אִישׁ לִמְקֹמוֹ׃ וַיָּשֶׁב אֱלֹהִים אֵת רָעַת אֲבִימֶלֶךְ אֲשֶׁר עָשָׂה לְאָבִיו לַהֲרֹג אֶת־
שבעים

2011 Ministerio de Cultura

שופטים י

(כז) שִׁבְעִים אֶחָיו׃ וְאֵת כָּל־רָעַת אַנְשֵׁי שְׁכֶם הֵשִׁיב אֱלֹהִים בְּרֹאשָׁם וַתָּבֹא אֲלֵיהֶם
קִלְלַת יוֹתָם בֶּן־יְרֻבָּעַל׃

י

(א) ויקם אחרי אבימלך להושיע
את ישראל וגומר.
זכר שאחרי מות אבימלך
קם אחריו תולע בן דודו של
אבימלך למטה יששכר, וכן
תרגם יונתן בר אחי אבוהי,
או הוא שמו, ושפט את
ישראל עשרים ושלש שנה,
וקם אחריו יאיר הגלעדי
ויפוט עשרים ושנים שנה
קרוב לימי תולע בן פואה:
ואמר שליאיר היו שלשים
בנים רוכבים על שלשים
עירים ושלשים עירים להם,
וכתבו המפרשים שהוא דרך
כחות הלשון, שהיו לו שלשים
בנים רוכבים על שלשים
עירים והיו להם שלשים
ערים הנקראי' עירים שהם בלא חומה. וידמה שלא זכר
זה כי אם להודיע שהיה יאיר מכובד מאד, כי היו לו שלשים
בנים כלם אנשים וכלם רוכבים אחריו והיו להם שלשים
ערים, והיו אם כן כלם אדונים עשירים ונכבדים, ומפני
זה אולי עשוהו שופט להיות מזרעו רבים ונכבדים,
והעירים היו אכלם בהמות נאותות לרכוב שהם הפרדות
והפרדים בזמן הזה. והמפרשים תמהו על מה שאמר

[א] וַיָּקָם אַחֲרֵי אֲבִימֶלֶךְ לְהוֹשִׁיעַ אֶת־
יִשְׂרָאֵל תּוֹלַע בֶּן־פּוּאָה בֶּן־דּוֹדוֹ אִישׁ
יִשָּׂשכָר וְהוּא־יֹשֵׁב בְּשָׁמִיר בְּהַר
[ב] אֶפְרָיִם׃ וַיִּשְׁפֹּט אֶת־יִשְׂרָאֵל עֶשְׂרִים
וְשָׁלֹשׁ שָׁנָה וַיָּמָת וַיִּקָּבֵר בְּשָׁמִיר׃
[ג] וַיָּקָם אַחֲרָיו יָאִיר הַגִּלְעָדִי וַיִּשְׁפֹּט
אֶת־יִשְׂרָאֵל עֶשְׂרִים וּשְׁתַּיִם שָׁנָה׃
[ד] וַיְהִי־לוֹ שְׁלֹשִׁים בָּנִים רֹכְבִים עַל־
שְׁלֹשִׁים עֲיָרִים וּשְׁלֹשִׁים עֲיָרִים לָהֶם
לָהֶם יִקְרְאוּ חַוּוֹת יָאִיר עַד הַיּוֹם
[ה] הַזֶּה אֲשֶׁר בְּאֶרֶץ הַגִּלְעָד׃ וַיָּמָת
יָאִיר וַיִּקָּבֵר בְּקָמוֹן׃

הנה שיאיר קרא אותם חוות
יאיר, כי אם הוא יאיר בן
מנשה? חיה אם כן יאיר בן
מנשה שלש מאות שנה והוא
זר כפי הטבע, ואם היה
בנם? הנה לא זכרו הכתוב.
ושהנכון הוא שהיה זה היאיר
אדם אחר, כי הראשון היה
יאיר בן מנשה וזה יאיר בן
הגלעדי, והערים האלה
אינם חוות יאיר האמורות
בתורה בסוף פרשת מטות *. במדב' לב
ואפשר לומר שאין יאיר הזה
יאיר בן מנשה אבל היו אלה
חוות יאיר האמורו' בתורה,
כי לא נזכר כאן שיאיר
הגלעדי הזה לכדם ולא
שהוא קראם חוות יאיר,
כי יאיר בן מנשה אשר היה בימי משה לכדם וקראם
כן, אבל יזכור כאן שיאיר הגלעדי הזה היו לו שלשים
בנים ושהם היו מושלים באותם החוות יאיר שנזכרו בתורה
שנקראו כן בעבר הגלעד תמיד, ואינו מהפלא שבני יאיר
זה ישבו בערים שלכד יאיר בן מנשה בזמן אחר
ושקראם אז חוות יאיר:

פרשה שביעית בעניני יפתח הגלעדי השופט, ואיך מנוהו אנשי מקומו, וכל המלחמות שעשה ומה שנדר, ומה
שנלחם עם בני אפרים. תחלתה ויוסיפו בני ישראל לעשות וגו', עד ויהי איש אחד
מצרעה וגו', וראיתי לשאול בפרשה הזאת שש שאלות:

השאלה הראשונה אם האל יתברך אמר לצעקת
ישראל לא אוסיף להושיע
אתכם לכו וזעקו אל האלקים וגומ', מה היתה תשובתם
חטאנו עשה אתה לנו ככל הטוב בעיניך אך הצילנו נא
היום הזה? ואמרם עשה הטוב בעיניך הוא סותר להצילנו
נא היום הזה, אם היה חפץ האל והטוב בעיניו
להעניש, ומה ענין אמרו ותקצר נפשו בעמל ישראל?
שלא תרגמו יונתן, לפי שלא מצא מקום להצילו מתוארי
הגשמות הנמנעים בחקו יתברך:

השאלה השנית באמרם ליפתח לכן עתה שבנו
אליך, ואם הוא אמר הלא אתם
שנאתם אותי ותרגשוני מבית אבי, איך היתה התשובה
לכן שבנו אליך? וזה אינו מסובב מאותה סבה. גם יקשה
איך היה מיחס יפתח לאנשי גלעד וזקניה מה שעשו
אחיו? ואיך אמר אליהם ותגרשוני כי הם לא גרשוהו כי
אם אחיו? ואם אמר זה שלא כדין, איך הם לא התנצלו
ממנו שלא עשו כדבר הזה?

הפרשה השלישית אם היו האויבים האלה בני
עמון ואליהם שלח יפתח
מלאכים, והם השיבוהו כי לקח ישראל את ארצי וגומ',
א"כ למה השיבם יפתח לא לקח ישראל את ארץ מואב ואת
ארץ בני עמון, ומה לו לזכור ארץ מואב? וכן אמר
אחר זה וגם אל מלך מואב שלח ולא אבה, והענין
עם בני עמון היה לא עם בני
מואב:

השאלה הרביעית למה אחרי שחתם ספורו ואמר
ועתה ה' אלקינו הוריש את
האמורי וגומ', חזר לומר ועתה הטוב טוב אתה מבלק
וגומ', בשבת ישראל בחשבון ובבנותיה וגומ', והיה זה
קודם מלחמת סיחון ועוג שכבר זכר, ומה ראה להביאו
באחרונה אחרי תשלום דבריו?

השאלה החמשית בענין נדר יפתח איך העלה בתו
לה'? והנה זה היה העברה על
דת ונדר כזה לא היה נדר, ואיך עשה זה הפך הדין
והתורה? ואיך לא גנהו עליו הכתוב? וגם מה ענין
הליכת בתו בהרים שנים חדשים? ולמה היו הבתולות
הולכות לתנותה כל הימים לנצח?

השאלה הששית מה ראו בני אפרים להתקבן על
יפתח אחרי התשועה שעשה הב"ה
עמו? ולהתרעם נגדו ולאמר מדוע עברת להלחם בבני
עמון ולנו לא קראת ביתך נשרף עליך באש, והנה יפתח
היה קצין וראש לאנשי גלעד משבט מנשה שהיו מעבר הירדן,
והיה נלחם עם בני עמון על ארץ ראובן וגד וחצי מנשה שהיו
שואלים, וא"כ איך נתרעם אפרי' מזה? כי הלוחמים והנלחמים
והארץ הנדרשת אינה מנחלתם ולא מהראוי אליה', ואיך לא
עשו התרעומת הזה שאר השבטים? וגם יקשה למה יפתח לא
פייסם בדברים טובים ודברי ניחומים כמו שעשה גדעון
להם? באמרו שם * הלא טוב עוללות אפרי' מבציר אביעזר, לעי' סי' ח'
ולמה יפתח השיבם קשות? והנני מפרש הכתובים באופן
יותרו השאלות כלם:

ויוסיפו

2011 Ministerio de Cultura

(ו) ויוסיפו בני ישראל לעשות וגו׳ • זכר שבני ישראל הוסיפו לעשות הרע בעיני ה׳ ויעבדו את הבעלי׳ לפי זכר בעם, ולפי שלא עבדוהו קפילו

ניקה פ״ג דף כ״ה ע״ב

בשותפות, ולפי כשבני אדם שעשו להם בעל ברית לעלמן, כמו שזכרתי, כי הם עזבו את ה׳ ולפי עבדוהו כלם ושמו

(ז) עבודתם כלה בבעלים • וזכר שמפני זה מכרם הקל ית׳ ביד

(ח) פלשתים ועמון, וירעצו את בני ישראל בשנה ההיא שמונה עשרה שנה, ופירשו המפרשים בשנה ההיא מן השנה ההיא עד ל״ת שנה, וירמה לי שבית בשנה משמע בלשון עם, כמו * בעמודיו ובזקניו, יאמר שרועצו וירוצלו את בני ישראל עם השנה ההיא מכוס ומספר שמונה עשרה שנה, ואחכם לך כאמו השנים הללה לתקוע עליו לאחר זה • ולפי שאמר בכלל בני ישראל פירש מי הם בני ישראל אשר היו מעבידים אותם, ואמר את כל בני ישראל אשר בעבר הירדן וגו׳, כי אותם העבידו לא אחר השבטים : וזכר שבני עמון עברו את הירדן להלחם גם ביהודה ובבנימין ובית אפרים היושבים בארץ ושבזה ארה היתה לישראל מלד

(ט) ובעבו על ה׳, והיה וידוים מטאתו לך וזהו בכלל, לאחרי כן פירטו החטא ואמרו שהוא באמה שעזבו את ה׳ מלעבדו ואמה שעבדו הבעלים, וזש וכי עזבתו את אלקיכו ונעבוד את הבעלים, לו יהיה כשוקל מבה ואומר וכי עזבתו את אלקיכו ונעבוד את הבעלים? דומה לומר ואה התועלת אשר במשך אליכו למה שעזבתו את ה׳ ונעבוד את הבעלים?

(י״ח) והנם יתברך השיבם על ידי נביא הלא ומאמרים ומן האמרי ונו׳, וילוכים ועמלק אשר

(י״ג) לאתו אתכם ותבעקו אלי, מכלם לוזיע אתכם מידם, וכיון שעכ״ו אתם עוזבים אותי ותעבדו אלקים אחרים לכן לא אוסיף עוד להושיע אתכם, לכו וזעקו לאלקים

(י״ד) אשר בחרתם וגומ׳ • והכה ישראל השיבו אל האלקים מעלאתו עשה לנו אתה ככל הטוב בעיניך, רומה לומר כיון שאטאתו לך אתה תעניבנו על ידיך בין בדבר בין בערעה או ביתר האלקים שהם בידי אמיס, אבל בידי אדם על ידי לוזיבים אל תעניבנו, וזהו אך הצילנו היום הזה, כי בארו לבפול ביד ה׳ וביד

(ו) [ו] וַיּוֹסִיפוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לַעֲשׂוֹת הָרַע בְּעֵינֵי יְהוָה וַיַּעַבְדוּ אֶת־הַבְּעָלִים׃
[ז] וְאֶת־הָעַשְׁתָּרוֹת וְאֶת־אֱלֹהֵי אֲרָם וְאֶת־אֱלֹהֵי צִידוֹן וְאֶת׀ אֱלֹהֵי מוֹאָב וְאֶת־אֱלֹהֵי בְנֵי־עַמּוֹן וְאֶת־אֱלֹהֵי פְלִשְׁתִּים
וַיַּעַזְבוּ אֶת־יְהוָה וְלֹא עָבָדוּהוּ׃ [ז] וַיִּחַר־אַף יְהוָה בְּיִשְׂרָאֵל וַיִּמְכְּרֵם בְּיַד פְּלִשְׁתִּים פ״ת
וּבְיַד בְּנֵי עַמּוֹן׃ [ח] וַיָּרֹעֲצוּ וַיְרֻצֻּצוּ אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בַּשָּׁנָה הַהִיא שְׁמֹנֶה עֶשְׂרֵה שָׁנָה אֶת־כָּל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר בְּעֵבֶר
הַיַּרְדֵּן בְּאֶרֶץ הָאֱמֹרִי אֲשֶׁר בַּגִּלְעָד׃ [ט] וַיַּעַבְרוּ בְנֵי־עַמּוֹן אֶת־הַיַּרְדֵּן לְהִלָּחֶם
גַּם־בִּיהוּדָה וּבְבִנְיָמִין וּבְבֵית אֶפְרָיִם וַתֵּצֶר לְיִשְׂרָאֵל מְאֹד׃ [י] וַיִּזְעֲקוּ בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל אֶל־יְהוָה לֵאמֹר חָטָאנוּ לָךְ וְכִי עָזַבְנוּ אֶת־אֱלֹהֵינוּ וַנַּעֲבֹד אֶת־הַבְּעָלִים׃
[יא] וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הֲלֹא מִמִּצְרַיִם וּמִן־הָאֱמֹרִי מִן־בְּנֵי עַמּוֹן וּמִן־ פ״ת
פְּלִשְׁתִּים׃ [יב] וְצִידוֹנִים וַעֲמָלֵק וּמָעוֹן לָחֲצוּ אֶתְכֶם וַתִּצְעֲקוּ אֵלַי וָאוֹשִׁיעָה
מִיָּדָם׃ [יג] וְאַתֶּם עֲזַבְתֶּם אוֹתִי וַתַּעַבְדוּ אֱלֹהִים אֲחֵרִים לָכֵן לֹא־ [יד] אוֹסִיף לְהוֹשִׁיעַ אֶתְכֶם׃ לְכוּ וְזַעֲקוּ
אֶל־הָאֱלֹהִים אֲשֶׁר בְּחַרְתֶּם בָּם הֵמָּה יוֹשִׁיעוּ לָכֶם בְּעֵת צָרַתְכֶם׃ [טו] וַיֹּאמְרוּ
בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל אֶל־יְהוָה חָטָאנוּ עֲשֵׂה־ אַתָּה לָנוּ כְּכָל־הַטּוֹב בְּעֵינֶיךָ אַךְ הַצִּילֵנוּ
נָא הַיּוֹם הַזֶּה׃ [טז] וַיָּסִירוּ אֶת־אֱלֹהֵי הַנֵּכָר מִקִּרְבָּם וַיַּעַבְדוּ אֶת־יְהוָה וַתִּקְצַר
נַפְשׁוֹ בַּעֲמַל יִשְׂרָאֵל׃ [יז] וַיִּצָּעֲקוּ בְּנֵי עַמּוֹן וַיַּחֲנוּ בַּגִּלְעָד וַיֵּאָסְפוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
וַיַּחֲנוּ בַּמִּצְפָּה׃ [יח] וַיֹּאמְרוּ הָעָם שָׂרֵי גִלְעָד אִישׁ אֶל־רֵעֵהוּ מִי הָאִישׁ אֲשֶׁר
יָחֵל לְהִלָּחֵם בִּבְנֵי עַמּוֹן יִהְיֶה לְרֹאשׁ לְכֹל יֹשְׁבֵי גִלְעָד׃

(ו) ויוסיפו בני ישראל לעשות וגו׳ • זכר שבני ישראל הוסיפו לעשות הרע בעיני ה׳ ויעבדו את הבעלי׳ לפי זכר בעם, ואמר עוד ויעזבו את ה׳ ולא עבדוהו על מה שלקו על עבדוהו קפילו בשותפות, ולפי כשבני אדם שעשו להם בעל ברית לעלמן, כמו שזכרתי, כי הם עזבו את ה׳ ולא עבדוהו כלל ושמו

(ז) עבודתם כלה בבעלים • וזכר שמפני זה מכרם הקל ית׳ ביד

(ח) פלשתים ועמון, וירעצו את בני ישראל בשנה ההיא שמונה עשרה שנה, ופירשו המפרשים בשנה ההיא מן השנה ההיא עד ל״ת שנה, וירמה לי שבית בשנה משמע בלשון עם, כמו * בעמודיו ובזקניו, יאמר שרועצו וירוצלו את בני ישראל עם השנה ההיא מכוס ומספר שמונה עשרה שנה, ואחכם לך כאמו השנים הללה לתקוע עליו לאחר זה • ולפי שאמר בכלל בני ישראל פירש מי הם בני ישראל אשר היו מעבידים אותם, ואמר את כל בני ישראל אשר בעבר הירדן וגו׳, כי אותם העבידו לא אחר השבטים : וזכר שבני עמון עברו את הירדן להלחם גם ביהודה ובבנימין ובית אפרים היושבים בארץ ושבזה ארה היתה לישראל מלד

(ט) ובעבו על ה׳, והיה וידוים מטאתו לך וזהו בכלל, לאחרי כן פירטו החטא ואמרו שהוא באמה שעזבו את ה׳ מלעבדו ואמה שעבדו הבעלים, וזש וכי עזבתו את אלקיכו ונעבוד את הבעלים, לו יהיה כשוקל מבה ואומר וכי עזבתו את אלקיכו ונעבוד את הבעלים? דומה לומר ואה התועלת אשר במשך אליכו למה שעזבתו את ה׳ ונעבוד את הבעלים?

(י״ח) והנם יתברך השיבם על ידי נביא הלא ומאמרים ומן האמרי ונו׳, וילוכים ועמלק אשר

(י״ג) לאתו אתכם ותבעקו אלי, מכלם לוזיע אתכם מידם, וכיון שעכ״ו אתם עוזבים אותי ותעבדו אלקים אחרים לכן לא אוסיף עוד להושיע

(י״ד) אתכם, לכו וזעקו לאלקים

(טו) אשר בחרתם וגומ׳ • והכה ישראל השיבו אל האלקים מעלאתו עשה לנו אתה ככל הטוב בעיניך, רומה לומר כיון שאטאתו לך אתה תעניבנו על ידיך בין בדבר בין בערעה או ביתר האלקים שהם בידי אמיס, אבל בידי אדם על ידי לוזיבים אל תעניבנו, וזהו אך הצילנו היום הזה, כי בארו לבפול ביד ה׳ וביד

(ו) [ו] וַיּוֹסִיפוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לַעֲשׂוֹת הָרַע בְּעֵינֵי יְהוָה וַיַּעַבְדוּ אֶת־הַבְּעָלִים׃
[ז] וְאֶת־הָעַשְׁתָּרוֹת וְאֶת־אֱלֹהֵי אֲרָם וְאֶת־אֱלֹהֵי צִידוֹן וְאֶת׀ אֱלֹהֵי מוֹאָב וְאֶת־אֱלֹהֵי בְנֵי־עַמּוֹן וְאֶת־אֱלֹהֵי פְלִשְׁתִּים
וַיַּעַזְבוּ אֶת־יְהוָה וְלֹא עָבָדוּהוּ׃ [ז] וַיִּחַר־אַף יְהוָה בְּיִשְׂרָאֵל וַיִּמְכְּרֵם בְּיַד פְּלִשְׁתִּים פ״ת
וּבְיַד בְּנֵי עַמּוֹן׃ [ח] וַיָּרֹעֲצוּ וַיְרֻצֻּצוּ אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בַּשָּׁנָה הַהִיא שְׁמֹנֶה עֶשְׂרֵה שָׁנָה אֶת־כָּל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר בְּעֵבֶר
הַיַּרְדֵּן בְּאֶרֶץ הָאֱמֹרִי אֲשֶׁר בַּגִּלְעָד׃ [ט] וַיַּעַבְרוּ בְנֵי־עַמּוֹן אֶת־הַיַּרְדֵּן לְהִלָּחֶם
גַּם־בִּיהוּדָה וּבְבִנְיָמִין וּבְבֵית אֶפְרָיִם וַתֵּצֶר לְיִשְׂרָאֵל מְאֹד׃ [י] וַיִּזְעֲקוּ בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל אֶל־יְהוָה לֵאמֹר חָטָאנוּ לָךְ וְכִי עָזַבְנוּ אֶת־אֱלֹהֵינוּ וַנַּעֲבֹד אֶת־הַבְּעָלִים׃
[יא] וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הֲלֹא מִמִּצְרַיִם וּמִן־הָאֱמֹרִי מִן־בְּנֵי עַמּוֹן וּמִן־ פ״ת
פְּלִשְׁתִּים׃ [יב] וְצִידוֹנִים וַעֲמָלֵק וּמָעוֹן לָחֲצוּ אֶתְכֶם וַתִּצְעֲקוּ אֵלַי וָאוֹשִׁיעָה
מִיָּדָם׃ [יג] וְאַתֶּם עֲזַבְתֶּם אוֹתִי וַתַּעַבְדוּ אֱלֹהִים אֲחֵרִים לָכֵן לֹא־ [יד] אוֹסִיף לְהוֹשִׁיעַ אֶתְכֶם׃ לְכוּ וְזַעֲקוּ
אֶל־הָאֱלֹהִים אֲשֶׁר בְּחַרְתֶּם בָּם הֵמָּה יוֹשִׁיעוּ לָכֶם בְּעֵת צָרַתְכֶם׃ [טו] וַיֹּאמְרוּ
בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל אֶל־יְהוָה חָטָאנוּ עֲשֵׂה־ אַתָּה לָנוּ כְּכָל־הַטּוֹב בְּעֵינֶיךָ אַךְ הַצִּילֵנוּ
נָא הַיּוֹם הַזֶּה׃ [טז] וַיָּסִירוּ אֶת־אֱלֹהֵי הַנֵּכָר מִקִּרְבָּם וַיַּעַבְדוּ אֶת־יְהוָה וַתִּקְצַר
נַפְשׁוֹ בַּעֲמַל יִשְׂרָאֵל׃ [יז] וַיִּצָּעֲקוּ בְּנֵי עַמּוֹן וַיַּחֲנוּ בַּגִּלְעָד וַיֵּאָסְפוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
וַיַּחֲנוּ בַּמִּצְפָּה׃ [יח] וַיֹּאמְרוּ הָעָם שָׂרֵי גִלְעָד אִישׁ אֶל־רֵעֵהוּ מִי הָאִישׁ אֲשֶׁר
יָחֵל לְהִלָּחֵם בִּבְנֵי עַמּוֹן יִהְיֶה לְרֹאשׁ לְכֹל יֹשְׁבֵי גִלְעָד׃

(יא) וילחצו אתכם ותצעקו אלי ואושיעה מידם • ולפי שהתקלי העלמי בתשובה הוא עזיבת המקום אל יפולו • ולפי שהתקלי העלמי בתשובה הוא עזיבת המקום אל יפולו • ולפי שהתקלי העלמי בתשובה הוא עזיבת

(יא) המקום, אמר שהסירו את אלקי הנכר מקרבם ויעבדו את ה׳, שהוא כור מרע ועשה טוב • ואחכם לאמרו ותקלר כפשוטו בעמל ישראל, יונתן הרגיש בו כל כך מהדוקן והספיק אלא מלא דרך לבאורו ובמבע מלתרגמו • והרב המורה בח״ל פ״ח כתב שבפשוטו רוצה לומר רמזו, ושפירושו ותקלר רמזן הקל יתברך מעבות עוד את ישראל, כי בתחלה לפשעיהם היה תפן בעמלם, ועתה לאחרי שובו אל ה׳ כיקס הקל יתברך על הרעה ותקלר רמזו מעבותם ומתת עוד עמל לישראל • ולבנ פירש שתקלר רמזן הקל יתברך מהושיע אותם כי קלר ולא רצה להושיעם בעמל ישראל, רוצה לומר בסבת עמל ישראל ופשעיהם • ולאחוד לקי שהפסד הנזכר בכתוב קוזר לישראל לא לקל, וזכר שהתחברו אלזה לבדים • הקי שהסירו את תלקי הנכר מקרבם, והנ׳ שתקלר בפשוטו ישראל בעמל השעבוד, ויהיה אם כן שיעורו ותקלר בפשוטו בעמל (ופירש מי הוא אשר תקלר בפשוטו בעמל שהוא ישראל) כלומר אמר ותקלר בפשוטו אל ישראל בעמל, ואלזת הדברים האלה הם אשר סבבו הרחמים והסליחות • ואין להקשות מאשר אמר ותקלר בפשוטו שיחזור לישראל וישוב לפרעו, כי הוא על דרך * ותפתח שמות כ״ו, ותרלהו את הילד ורבים כן,

והותרה בזה השאלה הרלאוכה :

(יב) והנה זכר שבעקו וכאספו בני עמון ויבאו בגלעד, והיה זה להלחם בגלעד ולכבוש אותה, ושבני ישראל כאספו להגיל את הגלעד ויבאו במלחמה, ובאשר רצו בני עמון שבא ישראל בגדם שבו להלחם, ומפני זה כשראלם יפתח מלאכים, אל תרן בני עמון שלחם ושם הלך להלחם בם • והנה לבני גלעד רצו רמזן לויבותם ושעם הליכתם מעליהם עתה אל מהרה יבואו להלחם בם, ולזה התקיעו עמהם למלחמה • ולפי שלא היה (יג) להם שר הגדל לאמרו מי הוא אשר יחל להלחם בבני עמון יהיה לראש, ובראותם שלא יבא איש לקחת המשלה הואת מידתו להלחם בם :

2011 Ministerio de Cultura

שופטים יא

יא

[ח] וַיִּפְתָּח הַגִּלְעָדִי הָיָה גִּבּוֹר חַיִל וְהוּא בֶּן־אִשָּׁה זוֹנָה וַיּוֹלֶד גִּלְעָד אֶת־יִפְתָּח׃
[ט] וַתֵּלֶד אֵשֶׁת־גִּלְעָד לוֹ בָּנִים וַיִּגְדְּלוּ בְּנֵי־הָאִשָּׁה וַיְגָרְשׁוּ אֶת־יִפְתָּח וַיֹּאמְרוּ לוֹ לֹא־תִנְחַל בְּבֵית־אָבִינוּ כִּי בֶן־אִשָּׁה אַחֶרֶת אָתָּה׃
[י] וַיִּבְרַח יִפְתָּח מִפְּנֵי אֶחָיו וַיֵּשֶׁב בְּאֶרֶץ טוֹב וַיִּתְלַקְּטוּ אֶל־יִפְתָּח אֲנָשִׁים רֵיקִים וַיֵּצְאוּ עִמּוֹ׃
[יא] וַיְהִי מֵיָמִים וַיִּלָּחֲמוּ בְּנֵי־עַמּוֹן עִם־יִשְׂרָאֵל׃
[יב] וַיְהִי כַּאֲשֶׁר־נִלְחֲמוּ בְּנֵי־עַמּוֹן עִם־יִשְׂרָאֵל וַיֵּלְכוּ זִקְנֵי גִלְעָד לָקַחַת אֶת־יִפְתָּח מֵאֶרֶץ טוֹב׃
[יג] וַיֹּאמְרוּ לְיִפְתָּח לְכָה־וְהָיִתָה לָנוּ לְקָצִין וְנִלָּחֲמָה בִּבְנֵי עַמּוֹן׃ [יד] וַיֹּאמֶר יִפְתָּח לְזִקְנֵי גִלְעָד הֲלֹא אַתֶּם שְׂנֵאתֶם אוֹתִי וַתְּגָרְשׁוּנִי מִבֵּית אָבִי וּמַדּוּעַ בָּאתֶם אֵלַי עַתָּה כַּאֲשֶׁר צַר לָכֶם׃
[טו] וַיֹּאמְרוּ זִקְנֵי גִלְעָד אֶל־יִפְתָּח לָכֵן עַתָּה שַׁבְנוּ אֵלֶיךָ וְהָלַכְתָּ עִמָּנוּ וְנִלָּחַמְתָּ בִּבְנֵי עַמּוֹן וְהָיִיתָ לָנוּ לְרֹאשׁ לְכֹל יֹשְׁבֵי גִלְעָד׃
[טז] וַיֹּאמֶר יִפְתָּח אֶל־זִקְנֵי גִלְעָד אִם־מְשִׁיבִים אַתֶּם אוֹתִי לְהִלָּחֵם בִּבְנֵי עַמּוֹן וְנָתַן יְהוָה אוֹתָם לְפָנָי אָנֹכִי אֶהְיֶה לָכֶם לְרֹאשׁ׃
[יז] וַיֹּאמְרוּ זִקְנֵי־גִלְעָד אֶל־יִפְתָּח יְהוָה יִהְיֶה שֹׁמֵעַ בֵּינוֹתֵינוּ אִם לֹא כִּדְבָרְךָ כֵּן נַעֲשֶׂה׃
[יח] וַיֵּלֶךְ יִפְתָּח עִם־זִקְנֵי גִלְעָד וַיָּשִׂימוּ הָעָם אוֹתוֹ עֲלֵיהֶם לְרֹאשׁ וְלִקָּצִין וַיְדַבֵּר יִפְתָּח אֶת־כָּל־דְּבָרָיו לִפְנֵי יְהוָה בַּמִּצְפָּה׃
[יט] וַיִּשְׁלַח יִפְתָּח מַלְאָכִים אֶל־מֶלֶךְ בְּנֵי

(ח) ויפתח הגלעדי היה גבור חיל וגו׳. זכר הכתוב זיפתח הגלעדי היה בחור גבור חיל והיה בן חזה וזכה, לו שהיתה רוכה לומר שלח היתה בקידושין וכתובה, לו שהיתה פוכדקיתא כמו שתרגם יונתן בע׳. ולמר שעם היותה זוכה לו היה קפק ובחן בהיותו בן תביו, ולזה למר ויולד גלעד את יפתח, רוכה לומר שודאי הוליד גלעד את יפתח והוא היה בנו. וכרוכה שגלעד הוליד הבן הזה קודם שילדה אשתו בניס אחריס ותלד ממנו, ולבן למר אחריו ותלד לאת גלעד לו בניס, שהולידם אחריו. וזכר שהם גרשוהו בחמרם לו תנחל בבית אביהו כי בן אחה אחרת אתה, ועם היות שלא עשו זה כפי הדין כי בן פלגש יורש היה הבא עמהו בחוקה, ולזה למר ויברח יפתח מפני אחיו, לל שמפני ירוכה ברח ולא מפני היות הדין כן. ויאב בארץ טוב, לל בארץ טובה ורוכבה, ומפני היותו בארץ טוב׳ וזבע׳ התלקטו אל יפתח לבזיס ריקים מבלי כסף ובלי שבר. והמפרשים פירשו לארץ טוב שהיה לדון האדץ בקרוב שמו טוב: וזכר שבאשר (ט) כלחמו בני עמון עם ישראל הלכו זקני גלעד לקחת את יפתח להביאו להיות להם לקצין, ושאמרו לו לכה (י) והיית לנו לקצין ונלחמה עם בני עמון. והוא הסיבוס הלא אתם שבאתם אלי בשעה שהייתי בצרה גדולה ולא רציתם לעזור לי, ועתה שבאתם אלי (יא) בשעת הצורך מבואר שאתם שונאי׳ אותי ומגרשי׳ אותי מבית אבי, ולא עוד אלא שבאתם אלי בשעת הצורך כדי שאהיה לכם לקצין ולמפקד, ולזה למר ותגרשוני מבית אבי, ואם לא בזו הסיבה, ודאי שבאתם אלי בשעת הצורך כדי שאהיה לכם לקצין ולמפקד, ולזה למר ותבואו אלי עתה כאשר צר לכם, שהוא הפך מה שבאתם אלי בשעת הצורך. ולזה למר למה באתם אלי עתה כאשר צר לכם, שהוא הפך מה שבאתם אלי בשעת הצורך. ולזה למר הלא אתם שנאתם אותי ותגרשוני מבית אבי

עַמּוֹן לֵאמֹר מַדּוּעַ לִי וָלָךְ כִּי־בָאתָ אֵלַי
[יג] לְהִלָּחֶם בְּאַרְצִי׃ וַיֹּאמֶר מֶלֶךְ בְּנֵי־
עַמּוֹן אֶל־מַלְאֲכֵי יִפְתָּח כִּי־לָקַח
יִשְׂרָאֵל אֶת־אַרְצִי בַּעֲלוֹתוֹ מִמִּצְרַיִם
מֵאַרְנֹן וְעַד־הַיַּבֹּק וְעַד־הַיַּרְדֵּן וְעַתָּה
[יד] הָשִׁיבָה אֹתָהֶן בְּשָׁלוֹם׃ וַיֹּסֶף עוֹד
יִפְתָּח וַיִּשְׁלַח מַלְאָכִים׃ אֶל־מֶלֶךְ בְּנֵי
[טו] עַמּוֹן׃ וַיֹּאמֶר לוֹ כֹּה אָמַר יִפְתָּח לֹא־
לָקַח יִשְׂרָאֵל אֶת־אֶרֶץ מוֹאָב וְאֶת־
[טז] אֶרֶץ בְּנֵי עַמּוֹן׃ כִּי בַּעֲלוֹתָם מִמִּצְרַיִם
וַיֵּלֶךְ יִשְׂרָאֵל בַּמִּדְבָּר עַד־יַם־סוּף
[יז] וַיָּבֹא קָדֵשָׁה׃ וַיִּשְׁלַח יִשְׂרָאֵל
מַלְאָכִים׃ אֶל־מֶלֶךְ אֱדוֹם לֵאמֹר
אֶעְבְּרָה־נָּא בְאַרְצֶךָ וְלֹא שָׁמַע מֶלֶךְ
אֱדוֹם וְגַם אֶל־מֶלֶךְ מוֹאָב שָׁלָח וְלֹא
[יח] אָבָה וַיֵּשֶׁב יִשְׂרָאֵל בְּקָדֵשׁ׃ וַיֵּלֶךְ
בַּמִּדְבָּר וַיָּסָב אֶת־אֶרֶץ אֱדוֹם וְאֶת־אֶרֶץ
מוֹאָב וַיָּבֹא מִמִּזְרַח־שֶׁמֶשׁ לְאֶרֶץ מוֹאָב
וַיַּחֲנוּ בְּעֵבֶר אַרְנֹן וְלֹא־בָאוּ בִּגְבוּל
[יט] מוֹאָב כִּי אַרְנֹן גְּבוּל מוֹאָב׃ וַיִּשְׁלַח
יִשְׂרָאֵל מַלְאָכִים׃ אֶל־סִיחֹן מֶלֶךְ
הָאֱמֹרִי מֶלֶךְ חֶשְׁבּוֹן וַיֹּאמֶר לוֹ יִשְׂרָאֵל
[כ] נַעְבְּרָה־נָּא בְאַרְצְךָ עַד־מְקוֹמִי׃ וְלֹא־
הֶאֱמִין סִיחֹן אֶת־יִשְׂרָאֵל עֲבֹר בִּגְבֻלוֹ
וַיֶּאֱסֹף סִיחֹן אֶת־כָּל־עַמּוֹ וַיַּחֲנוּ
[כא] בְּיָהְצָה וַיִּלָּחֶם עִם־יִשְׂרָאֵל׃ וַיִּתֵּן
יְהוָה אֱלֹהֵי־יִשְׂרָאֵל אֶת־סִיחֹן וְאֶת־
כָּל־עַמּוֹ בְּיַד יִשְׂרָאֵל וַיַּכֻּם וַיִּירַשׁ
יִשְׂרָאֵל אֵת כָּל־אֶרֶץ הָאֱמֹרִי יוֹשֵׁב
[כב] הָאָרֶץ הַהִיא׃ וַיִּירְשׁוּ אֶת כָּל־גְּבוּל
הָאֱמֹרִי מֵאַרְנֹן וְעַד־הַיַּבֹּק וּמִן־הַמִּדְבָּר
[כג] וְעַד־הַיַּרְדֵּן׃ וְעַתָּה יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל
הוֹרִישׁ אֶת־הָאֱמֹרִי מִפְּנֵי עַמּוֹ יִשְׂרָאֵל
[כד] וְאַתָּה תִּירָשֶׁנּוּ׃ הֲלֹא אֵת אֲשֶׁר יוֹרִישְׁךָ
כְּמוֹשׁ אֱלֹהֶיךָ אוֹתוֹ תִירָשׁ וְאֵת כָּל־אֲשֶׁר
הוֹרִישׁ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ מִפָּנֵינוּ אוֹתוֹ נִירָשׁ׃

ומיו תחלת לחריו מה לי ולך כי בחת חלי להלחם בחרכי ׳ ל׳ מה הקיכה והזכלה חזר ביניכו ? מה עזית לבו ומה קטלבו לך כי בחת חלי להלחם בחרכי ? וכזה הודיעו שהו׳ קנין זוטר ומוזל עליה ׳ ומלך בכי עמון השיבו כי לקח ישרחל חת (כג) חרכי ׳ רוכה לומר לניכי מריב עמך ׳ כי מי יחה ומי בית חביך לזתהיה מוזל הארץ ? חבל תלוכתי היח על ישרחל כלו חזר לקח חת חרכי כחזר עלה ממלרים : ויפתח השיבו שבית לח לקח (טו) ישרחל חת חרץ מוחב ומת חרץ בכי עמון וגו׳ ׳ וכוזכת יפתח מתכנל דבריו חבלי הוח להכבל מתלוכת בכי עמון בחרכ׳ טעכות

הטעמה הרחשו׳ היח ישרחל לח הלך להלחם לח עם מלך מוחב (שהחרץ הזח׳ היתה ממנו רחשוכה) ולח עם בכי עמון שוחלי׳ לותה עתה ׳ וזכר מוחב לומר שהחרץ הזחת היתה ממנו ברחשוכה ׳ ומלך החמורי לכדה ממנו ׳ וישרחל לקחה ממלך החמורי ׳ וחל לח לקח ישרחל חת החרץ לח ממוחב ולח מעמון כי חם מהחמורי ׳ וחיך יחשל חותה עתה מלך בכי עמון ? והטעמה הזחת הרחשוכה בחה בחמרו ׳ לח לקח ישרחל חת חרץ מוחב וחת חרץ בכי עמון ׳ והותרה עם זה הטחלה הטליטי׳ :

והטעמה הזכית היח כי (יז) בעלותם ממלרים וילך וגו׳ • יחמר שישרחל כחזר עלה ממלרים ובח עד קדש ׳ מיד שלח מלחכים חל מלך חדום וגם חל מלך מוחב לומר לעברה כח בחרלך וגו׳ ׳ וחם לח חבו לתת לו מקום לעבור בגבולו ׳ ועם כל זה לח הלך ישרחל להלחם בם חבל יזב ישרחל בקדש ׳ ועם היות שלח בזכר בתורה שלחו מלחכים למוחב ׳ הנה בכלל הנרי׳ כ׳ ם בחמרו * כחזר עזו לי בכי עזו היושבים בעיר והמוחבים היושבים בער ׳ (יח) וישרחל הלכו במדבר ויסובו חת חרץ חדום ומת חרץ מוחב כדי להתרחק ממוחב ושלח (יט) לבח בגבולו • ומקרי זה שלחו מלחכים חל סיחון מלך חחשבון המורי וגומ׳ ׳ כשברה כח בחרלך עד מקומי ׳ לל עד חרץ ישרחל שהיח היח׳ החרץ (כ) הנתונה לישרחל והמיועדת להם ׳ והנה סיחון לח די לו שלח חבה חת לישרחל עבור בגבולו כחזר עזו חדום ומוחב ׳ חבל (כא) גם הפליג להרע ׳ כי חסף כל עמו להלחם בישרחל ׳ ונתנו מבני ישרחל כיש (כי לח היה בזה לו מזפט) כי חם להרע ליפתח בפרע ׳ ולזה חמר עוד ולחכי לח קטזתי לך ומתה עשה חתי רעה להלחם בי ׳ לל בפרש לי ׳ מה שלח עזית לבני (כב) ישרחל

הטעמה הטליטית היח בחמרו ועתה ה׳ חלקי (כג) ישרחל הורים חת החמורי וגו׳ ׳ לל מלבד הטעמות שקדמו הנה עוד חומר עתה שישרחל לח לקח החרץ הזחת ׳ חבל הקשה לקחה מיד סיחון ונתב׳ לישרחל ׳ וישרחל מיד החל יית׳ ירשו חת החרץ ׳ ולכן חמר ה׳ חלקי ישרחל הורים חת החמורי וחתה תירשנו ? הנה יהיה זה כחולק על הדבריה ׳ ולזה חמר כלומר ׳ חת חשר (כד) יורישך כמוש חלקיך חותו תירש ׳ לל שכמוש היה חלקי מוחב כיש * חני לך מוחב במדבר לל כש חבדת עם כמוש ׳ וחם הוח לח הניל למוחב והחל יתברך ירש חת החרץ ונתן חותה לחויבי ׳ חיך חם כן עמון יבלחהו וירשהו ?

הטעמה הרביעית בחמרו (כה) ועתה הטוב טוב חתה מבלק וגו׳ ׳ רומה לומר כל הטלזה טעמות שזכרתי הם על ירושת החרץ ׳ וחמנם חחרי ירושתה הנה יש טעמה לחרת שחומר והיח ׳ הטוב טוב חתה מבלק בן נפור שרחה חת ישרחל שלחהו חת החרץ כלה (והוח היה מלך למוחב בעת ההיח) הים כלחם לישרחל והריב עמם לחחת חותה מידיהם ? בזכת (כו) ישרחל בחשבון ובבנותיה וגו׳ לל בהיות ישרחל יושבים בחשבון ובבנותיה שישבו גם שלש מחות שנה ׳ וגם שהיה לו דין ומשפט בחרץ ׳ חיך הניל חת בכל חותו זמן לח הניל חת החרץ מיד ישרחל ? הנה חל הקנו ישרחל חזקה נמור׳ לעיכי הכעלים והיח טעמה רביעית׳ וחמנם מספר השלש מחות שנה שכר יפתח בחשון ׳ הנה לל׳ ז בפירושו במקום הזה ולהבן בפירושו קלין כתבו עלין הרמב ׳ וגם החמת לחתם לחי שהיה עליו בספר שמו׳ ל׳ בפרש׳ בן שנה שהול (כז) במלבו וגו׳ • והוליד יפתח מכל זה שלח היתה לל כוונת מלך בכי עמון לכבוש החרץ

2011 Ministerio de Cultura

ישראל עד הנה, לכן יפעט השופט, לפי שהוא שופט כל הארץ בין בני ישראל ובין בני עמון. הנה הותרה זאת השלשה הרביעית, והתבארו הפסוקים זיע בהם חרבעה טעמות, לחת מכל השופט שלין למלך בני עמון דין ומשפט בבקשת הארץ הזאת, שבית מכל ישראל הפשלו שהם לא הלכו להלחם עם האמורי יושב הארץ לקחת את ארצו, אבל כיון ועמו יכל להלחם בו, השלישית מכל החל ית' הוא חלקי המלקים ולדוכי המדוכים שהוא ירש את הארץ ולא ישראל, הרביעית מפאת החזקה שהיה להם ברוב הימי'. ולפשר עוד לפרש זה הכפור בקופן לאור ולעצו' בפסוקים אתי טעמות בלבד. החאת מאשר לא לקחו ישראל את הארץ (כי הם היו רוצים לעבור בשלוה) לאבל החל ית' לקחה מיד האמורי על זדונו ורוע לבבו, והתחילה הטעמה הרחשונ' הזאת מאשר לא לקח ישראל את ארץ מואב וגו', עד ואת כל אשר יורים ה' לחלקיכו מפניכו לותו כירש. והטעמ' השנית מפאת החזקה והיא באמרו ועתה הטוב טוב אתה מבלק וגומ', והפירוש הרחשון יותר נכון אחלי:

(כה) וזכר אלחאר שמע מלך בני עמון את דברי יפתח אשר שלח אליו, ירצה בזה שמלך בני עמון אמר בלבו, מי יפתח לעצות את עצמו מוצל בישראל ולשלוח מלאכים? ולכן לא ראה לשמוע דבריו, באמרו לו מלך ומושל ולכן לחכני שמע את דבריו:

(כט) ותהי על יפתח רוח ה' וגו', וכר שבאשר מלך בני עמון לא שמע לדברי יפתח היתה עליו רוח ה', והוא רוח הקדש המלוה לשופטי ישראל, כמו שתרגם יונתן רוח גבורתא מן קדם פתח חב ה', וכמו שזכר הרב המורה דף קמה שהיא המדרגה הרחשונה מהמדרגת הנבואה, ולא רצה להחתין שיבאו בני עמון להלחם בו, אבל יפתח עצמו עבר את הגלעד ואת מנשה ויעברו את המצפה ויצא עבר בני עמון להלחם בהם בארצ' (ל, לא) בחיל גבור החיל: וזכר שבאשר יפתח נדר לה' אם נתון תתן את בני עמון בידי והיה התעבית פא היוצא אשר יצא מדלתי ביתי לקראתי בשובי בשלום מבני עמון והיה לה' והעליתיהו עולה, והנה דעת חזל בענין דף ד' עא וכבר פר' הזה הוא, שנדר שהיוצא מביתו לי זה דבר שיהיה יעלהו, כ' ב"ו עב ושהעלה בתו שיצאה לקראתו עולה לה', והברחה מפחת

הכתובים מסכים לחחתם. ולדעת המפרשים הזה שלו והעליתיהו במקום לו, כמו * ומקנל לבבו ולמו, וחמר אמות בם יז אשר יצא מדלתי ביתי לקראתי בשובי בשלום ויהיה לה', לא אשר יצא לעולה יהיה לה', שיתמיד בקדושה כל ימיו ולא יתחתם בקולין, ואם יהיה כאן או בקר יעלהו לעולה על מזבחו. וכן יראה מעשה יפתח, שנפחת בתו לקראתו לא המיתה ולא העלה אותה עולה, מבל הקדישה לגבוה כמו שאוכיח מהפכוקים: וזכר הכתוב שיפתח לחרי (לב) בדרו הכה את בני עמון ויכנעו מלפניו, ובקחזר שב (לג) לביתו שהיה במלפה יראה בתו לקראתו ורק היא יחידה אין לו ממנו בן או בת, ויש מפרשים אין לו ממנו כמו ממנה, ויותר נכון שבפרשהו בחומש, לא שעם היות לאחת יפתח בנים אוהם לאחר קודם שבאחת ליפתח, והיה מנהגם יפתח בביתו והיו נחזנים בבניו, הנה ממנו לא היה לו בן או בת, ולבן היתה בתו יחידה אצלו, ומפני זה קרא בנדיו (לה) ואחר הכרע הכרעתני, לא העמונים לא בקושי ולא הכריעוני ואת בתי הכרעתני והיית בעברי, לפי שפלימי פה לה' וכדרתי אחרי' הקדש ולא תבצע עוד ולא לוכל לנזוב מזה. והיא השיבתהו (לו, לז) שיקים כדרו, אך בקשה ממנו שיניחה לירד על ההרים שנים חדשים לבכות על בתולים עם רעותיה, ואחר' וירדתי על ההרים מענין * אחריך בשיחי ואהיתה, או להיות המלפה לאחר שמה בית יפתח בעליון המקומות אמרה בתו אחרך מפני ותהלוך על ההרים, והיה זה לפי שהיתה עתידה להיות' פרוזה בבית שאל לא תמצא מפני כל ימי חייה, בקשה שתלך שנים חדשים באחר תרצה ותשביע רוחה מהבדוד וההליכה, יען לא תכוד ולא תלך עוד כל ימיה, וזהו ואבכה על בתולי אלך תבצע עוד וגם תלך לבחור מקום יציאתה בפריצות. וכוונתי שמוה למדו לומת חדוש לעזו' בתי פריצות [קלילטר] לבגדים שיבבכו שמה ולא ילקו מפני כל ימיהם ולא ירקו לים בעוד בחייהם חיותם: וזכר שעשתה כן ובחר החדשים להם עשה (לח) לה יפתח לת כדרו, והוא מה שיזכור מיד, לפי שהיה לא (לט) ידעה לים, אבל יבבה בפריצות ולא רקתה לדם עוד כל ימיה,

2011 Ministerio de Cultura

אָבִיהָ יַעֲשֶׂה לִי הַדָּבָר הַזֶּה הַרְפֵּה
מִמֶּנִּי שְׁנַיִם חֳדָשִׁים וְאֵלְכָה וְיָרַדְתִּי עַל־
הֶהָרִים וְאֶבְכֶּה עַל־בְּתוּלַי אָנֹכִי
[לח] וְרֵעוֹתָי׃ וַיֹּאמֶר לֵכִי וַיְשַׁלַּח אוֹתָהּ
שְׁנֵי חֳדָשִׁים וַתֵּלֶךְ הִיא וְרֵעוֹתֶיהָ וַתִּבְךְּ
[לט] עַל־בְּתוּלֶיהָ עַל־הֶהָרִים׃ וַיְהִי מִקֵּץ
שְׁנַיִם חֳדָשִׁים וַתָּשָׁב אֶל־אָבִיהָ וַיַּעַשׂ
לָהּ אֶת־נִדְרוֹ אֲשֶׁר נָדָר וְהִיא לֹא־
יָדְעָה אִישׁ וַתְּהִי־חֹק בְּיִשְׂרָאֵל׃
[מ] מִימֵימָה תֵּלַכְנָה בְּנוֹת יִשְׂרָאֵל
לְתַנּוֹת לְבַת־יִפְתָּח הַגִּלְעָדִי אַרְבָּעַת
יָמִים בַּשָּׁנָה׃

יב

[א] וַיַּצְעֵק אִישׁ אֶפְרַיִם וַיַּעֲבֹר צָפוֹנָה
וַיֹּאמְרוּ לְיִפְתָּח מַדּוּעַ עָבַרְתָּ׀ לְהִלָּחֶם
בִּבְנֵי־עַמּוֹן וְלָנוּ לֹא קָרָאתָ לָלֶכֶת עִמָּךְ
[ב] בֵּיתְךָ נִשְׂרֹף עָלֶיךָ בָּאֵשׁ׃ וַיֹּאמֶר יִפְתָּח
אֲלֵיהֶם אִישׁ רִיב הָיִיתִי אֲנִי וְעַמִּי וּבְנֵי־
עַמּוֹן מְאֹד וָאֲזַעֵק אֶתְכֶם וְלֹא־הוֹשַׁעְתֶּם
[ג] אוֹתִי מִיָּדָם׃ וָאֵרֶא כִּי־אֵינְךָ מוֹשִׁעַ
וָאָשִׂימָה נַפְשִׁי בְכַפִּי וָאֶעְבְּרָה אֶל־בְּנֵי
עַמּוֹן וַיִּתְּנֵם יְהוָה בְּיָדִי וְלָמָּה עֲלִיתֶם
[ד] אֵלַי הַיּוֹם הַזֶּה לְהִלָּחֶם בִּי׃ וַיִּקָּבֵץ
יִפְתָּח אֶת־כָּל־אַנְשֵׁי גִלְעָד וַיִּלָּחֶם אֶת־
אֶפְרַיִם וַיַּכּוּ אַנְשֵׁי גִלְעָד אֶת־אֶפְרַיִם
כִּי אָמְרוּ פְלִיטֵי אֶפְרַיִם אַתֶּם גִּלְעָד
בְּתוֹךְ אֶפְרַיִם בְּתוֹךְ מְנַשֶּׁה׃

ימים, ולמרו ותהי חק בישראל, הוא מה שיזכור לקריו, (מ)
שהיה חק ומנהג בישראל שמימים ימימה, רוצה לומר בכל
שנה ושנה תלכנה בנות ישראל לתנות לבת יפתח הגלעדי
ימים בשנה, ואין כוונת המקרא שהיה המנהג הזה בכל
הדורות, אלא בימיה כל עוד
היותה בבית הפריזו' תלכנה
בנות ישראל לתנות לבת
יפתח, רוצה לומר לדבר
עמה ולשחות על בתוליה,
וידמה שלא היו רוחות קותה
לך הנשים, אבל היו הולכות
אתה ושומעו' דבריה ומקוננות
עמה על פריסותה, לו היו
מנקמות לותה ומזיקות שום
קרבנה ימים בשנה, וזהו
הנראה מפשטי הכתובים,
והותרה השלמה החמזית:
ולמכם יוכתן כחזך לדעת
כ' פר' ס' המלרע שיפתח העלה לת בתו
לך סו עיב עולה לה' וכפל על זה שם
מקלוקת לשון, ר' יוחנן
אומ' יפתח טעה ודמים היה
קייב, וריש לקיש אמר לפילו
דמים לא היה קייב, דתניין
אמר על כתה טתאה ועל
נעלת שום שלו עולה, לא
אמר כלום, אמר הרי שלו
לעולה, יחברו ויביא בדמיהם
עולה. ולא היה שם פנחס
שיתיר לו את נדרו ויאמר
לו שבדמים יפטר? שלא אמר
פנחס יפתח הוא לריך לי
והוא יבא לשלי, ויפתח אמר
אני קנין ורשב ישראל הוא
יבא לשלי, וכן כך וכן כך
לשנה הבאה. וזכיה' כשבאו,
פשבא יפתח בשטילת לשבועה
שהוכה בשחין וכפל לשבועה
כי' י"ג ז' לשבועים, שנא' * ויקבר בערי
הגלעד, שהיה כופל שמכו
לשבר לשבר והיה שקבר בעיר
שהיה כופל שם, וכשבא
פנחס שנשתלשה מאני רוח
שה ח' ע' כ' הקדש, שנא' * ופנחס בן
לשלעזר כניד היה עליהם,
כניד הוא עליהם לא כאמר,
שלא היה עליהם, ונאמר שם
עליו לפנים ה' עמו, מכלל שעבד ולא היה ה' עמו. הכה
ביקרו שיפתח עשה בתו עולה ושבטעות עשאו, ושבתו גם
כן טעה בחשבה שכך היה הדין, ואשר כתבתי כפי הפשט

רב

הוא הנכון והמתישב בפשטי הכתובים:

(ה) **ויצעק איש** לפרים ויעבור לפונה וגו'. זכר שהגיעה
רשעת בני לפרים, שמלבד שלא גמלו
טובה ליפתח על התשועה שעשה בישראל ושהכניע לת בני
עמון, הנה עוד כאכפו להלחם בו ולשרוף ביתו באש על
אשר עבר הירדן להלחם בבני עמון ולא קרא לותם ללכת
עמו, ואמנם למה עשו זה בני לפרים מכל השבטים ומה
היתה טענתם בזה? הנה הוא כפי מה שאחזוב לפי שגלעד
היה לאחי שבט המנשה, ואלמד היות לפרים ומנשה אחים
שהיה ראוי שיעזרו אים על לחיו, הנה עוד היה גבול לפרים
סמוך אליהם, כמו שאמר בספר יהושע בחלת בני לפרים
שו עיב * ופגע בירתו וגבל הירדן, ולהיותם סמוכים וקרובי' זה לזה

ויתי, היה ראוי שבאי גלעד יקראו לאיהם בני לפרי' השבטים
אליהם להלוך להלחם עם בני עמון, והנה קשבו בני לפרים
שלא היתי' בזה לשמה ועון לאחיו גלעדי, וכי היה זה גאה וגאון
מאת יפתח, ולכן עשו תלוכתם ליפתח בלבד ואליו אמ' בייתך
כשרוף באש, כלומ' אם תשבת (ג)
להכשל בשבועת המלחמה
אשר עשית לנדך, עוד מעט
תשבע קלון מכבוד כאשר
בייתך כשרוף עליך, ויפתח
השיב אליהם איש ריב הייתי
אני ועמי ונו' ואינעק אתכם
ונו' והיו בזה שלש טענות.
האח' היא לומ' לו תשבשו שאני
עשיתי זה לבדי, כי מה שנעשה
אני ועמי עשינו, ואשו איש ריב
הייתי אני ועמי ובני עמון
מאד, רוצה לומר פעמים
רבות, וגם עתה היה הריב
לעמי ולי יקרי, לא אלי לבדי.
הטענה השנית היא ואזעק
אליכם ולא הושעתם ונו', (ד)
רוצה לומר ואף שאחר שאני
לבדי עשיתי זה, הנה היה
מהראוי שתעשה אותו לבדי,
לפי שאני בקשתי עזרתכם
פעמים הרבה בכגד עמון
ואתם לא הושעתם אותי,
ואיך אקרא אתכם להלחם
בם? והוא ואראה כי אינך (ג)
מושיע ואשים נפשי בכפי
ואעברה אל בני עמון ונו'.
גם כתן טענה שלישית, והיא
לאמרו ויתבם ה' בידי ולמה
עליתם אלי היום הזה להלחם
בי? רוצה לומר ועוד שאחר
יתברך לא רצה לתת את בני
עמון בידכם כי אם בידי
לבד, ואם הוא הוריש
מפני, אין עלתם אתם כח
להלחם על ה' ועל מזיקו?
הנה אלו הניח אלזה טענות
להתפלותו, והאחרונה קשה
מהראשונה, והאחרונה קשה
מכלם, והם דומות בלל מה
לטענות שעשה למלך בני
לפיים בדברים לבני לפרים
כמו שעשה גדעון אליהם, והנה לא רצה יפתח
לגדעון בלשון רכה עם היותם במריבה, אבל ליפתח אמרו
מיד בתחלה בייתך בשרוף עליך באש, ולכן רצה להזכים (ד)
דברים קשים מאד, והותרה השלמה השנית: והנה זכר
שבלחם עם לפרים ויכו אנשי גלעד בלפרים מכה רבה,
לפי שהיו אומרים בני לפרים לאנשי גלעד פליטי לפרים
אתם גלעד בתוך לפרים בתוך מנשה, רוצה לומר פליטים
הם לאנשי גלעד בהיותם בתוך לפרים ובתוך מנשה אנשי
עבריהם, והיה זה להיותם חשובי' בעיניהם לכלום. או
יהיה פירושו כלעת המתרגם שאמרו פליטי לפרים, והם
האנשים הנשארים אחר כהם הרגו לאנשי גלעד ואמרו להם
גלעד בתוך לפרים בתוך מנשה, רוצה לומר לאיכם עם
ואתם בפני עלמו ולמה תתבזו? כי אתם בתוך לפרים
ומנשה כגדים היושבים בין לשוני הארץ, והדברים האלה
לא היו אומרים לאנשי לפרים לו פליטיהם קודם המלחמה,
(כמו

[ה] וַיִּלְכֹּד גִּלְעָד אֶת־מַעְבְּרוֹת הַיַּרְדֵּן לְאֶפְרָיִם וְהָיָה כִּי־יֹאמְרוּ פְּלִיטֵי אֶפְרַיִם אֶעְבֹרָה וַיֹּאמְרוּ לוֹ אַנְשֵׁי־גִלְעָד הַאֶפְרָתִי אָתָּה וַיֹּאמֶר לֹא׃
[ו] וַיֹּאמְרוּ לוֹ אֱמָר־נָא שִׁבֹּלֶת וַיֹּאמֶר סִבֹּלֶת וְלֹא יָכִין לְדַבֵּר כֵּן וַיֹּאחֲזוּ אוֹתוֹ וַיִּשְׁחָטוּהוּ אֶל־מַעְבְּרוֹת הַיַּרְדֵּן וַיִּפֹּל בָּעֵת הַהִיא מֵאֶפְרַיִם אַרְבָּעִים וּשְׁנַיִם אָלֶף׃
[ז] וַיִּשְׁפֹּט יִפְתָּח אֶת־יִשְׂרָאֵל שֵׁשׁ שָׁנִים וַיָּמָת יִפְתָּח וַיִּקָּבֵר בְּעָרֵי גִלְעָד׃
[ח] אַחֲרָיו שָׁפַט אֶת־יִשְׂרָאֵל אִבְצָן מִבֵּית לָחֶם׃
[ט] וַיְהִי־לוֹ שְׁלֹשִׁים בָּנִים וּשְׁלֹשִׁים בָּנוֹת שִׁלַּח הַחוּצָה וּשְׁלֹשִׁים בָּנוֹת הֵבִיא לְבָנָיו מִן־הַחוּץ וַיִּשְׁפֹּט אֶת־יִשְׂרָאֵל שֶׁבַע שָׁנִים׃
[י] וַיָּמָת אִבְצָן וַיִּקָּבֵר בְּבֵית לָחֶם׃
[יא] וַיִּשְׁפֹּט אַחֲרָיו אֶת־יִשְׂרָאֵל אֵילוֹן הַזְּבוּלֹנִי וַיִּשְׁפֹּט אֶת־יִשְׂרָאֵל עֶשֶׂר שָׁנִים׃
[יב] וַיָּמָת אֵילוֹן הַזְּבוּלֹנִי וַיִּקָּבֵר בְּאַיָּלוֹן בְּאֶרֶץ זְבוּלֻן׃
[יג] וַיִּשְׁפֹּט אַחֲרָיו אֶת־יִשְׂרָאֵל עַבְדּוֹן בֶּן־הִלֵּל הַפִּרְעָתוֹנִי׃
[יד] וַיְהִי־לוֹ אַרְבָּעִים בָּנִים וּשְׁלֹשִׁים בְּנֵי בָנִים רֹכְבִים עַל־שִׁבְעִים עֲיָרִים וַיִּשְׁפֹּט אֶת־יִשְׂרָאֵל שְׁמֹנֶה שָׁנִים׃
[טו] וַיָּמָת עַבְדּוֹן בֶּן־הִלֵּל הַפִּרְעָתוֹנִי וַיִּקָּבֵר בְּפִרְעָתוֹן בְּאֶרֶץ אֶפְרַיִם בְּהַר הָעֲמָלֵקִי׃

יג

[א] וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל עָשׂוּ הָרַע בְּעֵינֵי יְהוָה וַיִּתְּנֵם יְהוָה בְּיַד־פְּלִשְׁתִּים אַרְבָּעִים שָׁנָה׃

(ה) כמו שחזרו המפרשים) לגבי בעת המלחמה וכאשר בקו להלחם ניפתח זכר שהיו לו מחרפים לותם ואומרים כן, ומפני זה זכר שלבד גלעד מעברות הירדן לבד מפרים יעבור גם, ואמרו והיה כי יאמרו פליטי מפרים, פירוש מגלעי והיה בעבור מה שאומרי קודם זה פליטי מפרים (כמו שנזכר למעלה) נעבור זה היו אומרים להם לבני גלעד בהיותם שם על מעברות הירדן האפרתי אתה? לו לא היה יושב מפרים, ולהיותם בתים בפולים בגלן לבד לון להם רושם היו אומרי לה, ואבני גלעד היו מבחיני לותו, בחומר לחור כל שבולת, לפי שהאפרתיים לה יוכלו לומר שבולת, כי היו אומרים בסולת, והיו מכירים בזה שמבטא מפרים הם והיו שוקטים לותם בלות מעברות הירדן, ומתה שלחר ויפול בעת ההיא מאפרים ארבעים ושנים אלף, יודע לך שהיה זה ביום המלחמה שעזו בני מפרים ליפתח ולאבני גלעד, ולה שהיה מהנם לעזות כן לרועים מטבע מפרים שהיו עוברים מעבר הירדן כמו שכתב רבי דוד קמחי ואחרים פירוש שהיו עושים הכפיון בשבולת וסבולת לפי שהיה שבולת שם במקום שהיו עוברים שמה, והיה לויר לרן מפרים ומזגיהם גורם להם שלה יוכלו לומר ש"ן כי שם ס"ן, כמו לבני לרפת שהים קורלים ש"ן וקורלים לותה כמו ת"ו רפת: וזכר שטפט יפתח שם שבים לת יזרעל ושבקבר בלחד מלחת מערי גלעד, ושלם זה ספור מעשיו וגבורותיו:

(ו) ויטפוט לחריו לת יזרעל לבטן מבית לחם וגו'. זכר הכתוב שלבטן מבית לחם שפט לת יזרעל לחרי מות יפתח, והיו לו שלשים בנים ושלשים בנות, ושהבנות שלח החוצה להנשא לבעליהן והבית לבניו בנים מחון, והיה מנהגו לל כמנהג לבני זמננו שעוד היום, שהנה הבחור יושיב עמו בביתו כל בניו בהיותם בחורים ושבנות ילכו לבעליהן, ולזה כוון מה שלמור בתורה * לל תהיה דברי כה ה' לשת המת החוטה לתיש זר, כי היו הבנים תמיד בבית בעליהן עם לבי הבעלי, ולבן בחות לישים בלי השחרת ורע יהיו הבני חון מהבית, ולזה לבטן שלח השבות חולם ללבת לבית הבעלים, והבית לבניו בנות חון כי היו הבנים עמו. וזכר הכתוב הספור הזה להודיע שגלגל חוא שחזר בעולם, כי הנה יפתח לל היה לו כי לם בת ללת יחידה ולל זכתה להשחזק, כי מפני כלה לבית בחרת מקודשת לה' ולין לה ידעה, ולבטן שפט ישרלל לחריו היו לו שלשים בנים ושלשים בנות ווכה להשחזק לת כלם בחייו, ולחו"ל שלבטן היה בועז שהיה מבית לחם: כב פה דף כז עח

(יח) וכן כפר שלחריו שפט לילון הזבולני, ולחריו עבדון ושהיו לו לרבעים בנים ושלשים בני בנים, והיה מטוב הנלחתו שהיו כלם לבנים גדולים בימיו, ולבן היו רוכבים על שבעים עיירי, כי ברוב עזרם לל היו מתעסקים בחומות מה ולל בעבודת הלדמה ומרעה הלחן, לבל היו רולבים רוכבים על עיירים כלבים ככבדים, ורוכבים כלם לחריו לכבדו כחנים ביל גבור, ובזה היה מעלה וכבוד לבופט ההו' מלד, לשרי הגב' לשר מלל לת לשפתו מהם:

(יט) ואחרי שפט לילון הזבולני, ולחריו עבדון בן הלל הפרעתוני:

(כ) ויהי לו ארבעים בנים ושלשים בני בנים רוכבים על שבעים עירים, ושפט לת ישרלל שמנה שנים:

(כא) ויטת עבדון בן הלל הפרעתוני ויקבר בפרעתון בלרץ מפרים בהר העמלקי:

(א) ובני ישרלל עשו הרע בעיני ה' ויתנם ה' ביד פלשתים לרבעים שנה:

פרשה שמינית במרלת מנוח ולשתו לשר רלו ולידת שמשון. תחלתה ויהי ליש לחד מלרעה וגו', עד וירד שמשון תמנתה וגו', והנה שחלתי בפרשה הזלת שם שחלות:

השאלה הראשונה מה היה המלחך הזה שרלתה לשת מנוח? ולם היה נבוך כדעת ללנג שחזב שהיה פנחם, לם כן למה לל לחכל גדי העזים ולחר לל לוכל בלחמך? ולמה לל גלה שמו ולחר והוא פלחי, והוא עלה בלהב הזמיחה? ולם היה מלחך חלקי כפשט הכתובים, מה היה טורך בלותה מרלה לשת מנוח? כי לף שמשון לל יהיה כזיר מן הבטן לל יקבר יד ה' מהושיע לת ישרחל על ידו, כל שכן שכבר יוכל להיות כזיר חקב"ה מבלרו, ומה לו שיהיה כזיר מן הבטן שהומרך לבת עליו מלחך?

השאלה השנית מדוע בלה מרלת המלחך היית לל הלזה ולל בת לל מנוח לל בפעם הרלשונה שלחר וירל מלחך ה' לל הלזה ולל בפעם שנית? שעם היות שהתפלל מנוח ישב לת עוד לליהו, הנה לל בת לשכיהם יקד כי לם ללזה רלשונה, כמו שלחר וישב מלחך חלקים עוד לל הלזה:

השאלה השלישית במה שספרה הלזה למנוח מדברי המלחך שהומיפה בהם מבל ונרלה בהם מבל, לם התוספת לחרה כי כזיר חלקים יהיה הנער מן הבטן עד יום מותו, והמלחך לל לחזר עד יום

2011 Ministerio de Cultura

יום מותו , והנרעון כי הוא לא' ומורה לא יעלה על רצונו , ואמ' והוא יכל להושיע את ישראל , והיא לא אמרה זה לבעלה :

השאלה הרביעית במה שהתפלל מנוח שיבא איש האלקים להגיד מה נעשה לנער הילד , והיא בילה בלתי לריכה , לחרי שכבר אמר כי נזיר אלקים יהיה הנער , ובהיותו נזיר כבר לותה תורה מה שיעשה כל ימי נזרו , ולא היה אם כן לריך שיבא לזה עוד איש האלקים , כ"ש שבחזר בא לא שאל ממנו כי אם מה שיעשה הנער ומעשהו , והוא בקש דבר אחר בלתי לריכי הנזירות :

השאלה החמישית בתשובת המלאך למנוח , כי הוא שאל מה יהיה משפט הנער ומעשהו ? והמלאך השיבו מכל אשר אמרתי אל האשה תשמר וגומ' , כל אשר נויתיה תשמור , ולא אמר אם כן דבר יותר הנער כי אם מהאשה , כ"ש שזה כלו כבר אמרו אליה , ומה התועלת בהשנות הדברים ?

השאלה הששית בנדי העזים שהקריב מנוח , אם רצונה במה שהוא אמר למלאך שיעשה לפניו נדי עזים , רוצה לומר לאכול , והמלאך השיבו ואם תעלה עולה לה' תעלנה , ולמה השיבו המלאך בענין העולה אם מנוח לא דבר בה ולא שאל עליה ? ושנית באמרו ויקח מנוח את נדי העזים ואת המנחה ויעל על הצור ליי' , ואם הוא לא היה יודע כי מלאך ה' הוא , ולא היה מביא נדי העזים שיאכל ממנו , איך העלהו על הצור לעולה ליי' ?

והנני מפרש הפסוקים בלופן יותרו הזאלות כלם :

(ב) [ב] וַיְהִי אִישׁ אֶחָד מִצָּרְעָה מִמִּשְׁפַּחַת הַדָּנִי וּשְׁמוֹ מָנוֹחַ וְאִשְׁתּוֹ עֲקָרָה וְלֹא יָלָדָה ׃

(ג) [ג] וַיֵּרָא מַלְאַךְ־יְהוָה אֶל־הָאִשָּׁה וַיֹּאמֶר אֵלֶיהָ הִנֵּה־נָא אַתְּ־עֲקָרָה וְלֹא יָלַדְתְּ וְהָרִית וְיָלַדְתְּ בֵּן ׃

(ד) [ד] וְעַתָּה הִשָּׁמְרִי נָא וְאַל־תִּשְׁתִּי יַיִן וְשֵׁכָר וְאַל־תֹּאכְלִי כָּל־טָמֵא ׃

(ה) [ה] כִּי הִנָּךְ הָרָה וְיֹלַדְתְּ בֵּן וּמוֹרָה לֹא־יַעֲלֶה עַל־רֹאשׁוֹ כִּי־נְזִיר אֱלֹהִים יִהְיֶה הַנַּעַר מִן־הַבָּטֶן וְהוּא יָחֵל לְהוֹשִׁיעַ

(ו) [ו] אֶת־יִשְׂרָאֵל מִיַּד פְּלִשְׁתִּים ׃ וַתָּבֹא

(ב) ויהי איש אחד מלרעה ונו' דעתי במלאך הנזכר הנה שהיה מלאך אלקי אבל כנבל , וברוחה לחזק מנוח בנזרת אלס על שחזבה היא ומנוח לישה שהיה איש כבוד לייי , והוא כדמות המלאך שברך לגדעון , ויורה על זה שקראהו הכתוב תמיד מלאך האלקים , ועם היות שפעמים יקרא הנביא מלאך , כאמרו * ויעלה מלאך ויוכיחו מאבדי , הנה מלאך האלקים בפתח לא יקרא הנביא כ"ש כאזכיר הכתוב שם רצונה שהוא איש האלקים ואבל ידעו כי מלאך ה' הוא , ואמ' שמו פלאי ועלה בלהב האש השמי' והלך מעיניהי פתאום , שכל הדברים האלה יעידון יגידון שמלאך אלקי אבל גבול היה בלי ספק , ושלוהו בתאלה בנורת אלס ובסוף הכירו וידעו שלא היה אלס כי אם דבר אלקי רוחני . והנה היתה לורך המראה הזאת להגיד לה האשה שהריוה ולידתה תהיה כסיי , בלופן שהבן שתלד ידע זה לאחרי כן ויזכיל מוכלח דבר ויתן אל לבו שהוא כלי מאת האלקים ושליח ההזנקה , בלופן שאפן ה' בידו יבלח . וגם היתה המראה לריכה להזהיר האשה הדברים שתאכל , בלופן שהולד אשר במעיה יזון במאכלים טהורים , ויהיה נזיר אלקים מן הבטן , ועם זה יקנה מזג טהור ומתאלף למוני הפלצתים האוכלים כל טומאה ושותים במזרקי היין , ויהיה זה סבה לזכותו לותם ולהלחם בהם תמיד ולעזות בתוכם בקמות ה' : ולבג כתב שהזהירו מן היין , לפי שהיה גלוי וידוע לפניו יתברך שיהיה שתוף לאחרי המזנלל , ולתקן מוגו והנהגותיו לוה שיהיה נזיר מן היין , כמו שאמרו מי שרואה סוטה בקלקולה יזיר עלמו מן היין , ושאסר ממנו גלוח השער להיותו סבת גבורתו , והשתדל החכם לבוא זה בפי השרשים הטבעיים , בהיות השער מתהוה מהחיל החלומי , ודבריו בזה כלם הבל המה מעשה תעתועים , כי אין גלוח השער מחליש ולא הזזירות מרכה הגבורה , ואם ראינו בשמשון שכרה ממנו גבורתו בגלוח שערו , לא היה זה בטבע כי אם בדרך הזנקה , יען ובעין היה נזיר אלקים והיה רצוי שישמור נזירותו , ובאשר העביר אדרתו מעליו כמכר ביד אשה והגיד לה סודה' ובכב שינלח את שערו , היה רצוי שיסור ה' מעליו ויהיו לוביו וערו . אבל בפי הקמת רגה הלא יתברך שמשון ממעי אמו יהיה נזיר כדי שישתר מן היין , וכדי שיהיה מוגו מתאלף ולויב למוג הפלצתים כמו שבתבתי , וגם לבבה אחרת והיא לפי שהיה גלוי לפניו הדברי הזרים שהיה עתיד שמשון לעשותו , רגה יתברך שלא יסוב אדם שיהיו מעשה שברות , ומפני זה לוהו שיהיה מבטן אמו נזיר מהיין , ונס לוה שיכור כדי שלא יעלה מורה על רגזו ויהיו שערותיו תלתלי' שחורו' כעורב , כלומר הוא מתאבל על שעבוד ישרל והיות הפלצתי' גוברי' עליהם , עד שתמיד מפני זה יבקוש להנקם מהם : ובבר נרמוז המבות הלזה בלס בדברי המלאך לאשה , אמר הנה נא את עקרה ולא ילדת והרית ויולדת בן , והיא ההודעה שרואה שעם היותה עקרה בטבעה על דרך בם אלקי שברות , ומפני זה לוהו שיהיה מבטן אמו נזיר מהיין , ונס לוה שיכור כדי שלא יעלה מורה על רגזו ויהיו שערותיו תלתלי' שחורו' כעורב , כלומר הוא מתאבל על שעבוד ישרל והיות הפלצתי' גוברי' עליהם , עד שתמיד מפני זה יבקוש להנקם מהם : ובבר נרמוז המבות הלזה בלס בדברי המלאך לאשה , אמר הנה נא את עקרה ולא ילדת והרית ויולדת בן , והיא ההודעה שרואה שעם היותה עקרה בטבעה על דרך בם אלקי תהר ותלד בן זכר : ואחר זה הזהירה ועתה השמרי נא ואל תשתי יין ושכר ונו' כי הנך הרה ונו' , ואין בזה ייתור דברים , אבל ברצונה הודיעה שתהר בעתיד ותלד , ואמרו ועתה השמרי נא , רוצה לומר מעתה ומהיום הזה ולהלאה השמרי נא בשתיה אלא תשתי יין ושכר , ובאכילה אלא תאכלי כל טומאה , רוצה לומר הדברים האסורים לנזיר כדברי קונ"ל , או הדברים הטמאים בעלמם . ובתן הטעם למה תתחיל בזאת ההנהגה מעתה בלי לאחור ואמר כי הנך הרה , רוצה לומר בהוה כבר את הרה ותלד בן , ולכן רצוי שמעתה תשמרי הנהגתך . והודיעה עוד שמורה לא יעלה על רגש הולד , ובתן זאת סבות בדבר . האחת כי נזיר אלקים יהיה הנער , ואלה הם דרכי ודיני הנזירות , ושהיה הרצון האלקי שיהיה נזירותו מן הבטן , ולכן רצוי שמבטן ואילך תתחיל בהם . והשנית היא והוא יתחיל להושיע את ישרל מיד פלצתים , ובעבור זה רצוי שיזון ויקנה מזג מתאלף אליהם , ושיהיה שערו כמתאבל על מת ומבקש בקמתו , ואמר והוא יחל להושיע לפי אלא היתה תזועתו אלמה , כי לא מלינו שאלחם עם מלכים ובאחם כדרך שהיו עושים שאר הזופטים , אבל היו מעמיו בפלחות אלין ביחוד ולא היה עוזה אותם בפדר , ולכן אמר והוא יחל להושיע את ישרל ונומר , והותרה עם זה הזאלה הרצוקה :

(ז) **ותבא** אשה ותאמר לאישה ונו' . הטעם שלא בא המלאך אל מנוח ובא אל אשתו היה להיותה אליו יותר מוכנת בשכלה ובחכמתה , כי כן תרצה שכאשר אמר מנוח מות נמות כי אלקים ראינו , הנה היא בחכמתה הודיעו מה שלא היה הוא יודע , אם חפץ ה' להמיתנו לא לקח מידינו עולה ומנחה ונו' , ואולי שלזה אחזל מנוח עם האשה היה . וגם כאמר שבא המלאך אליה לפי שהיא היתה ראוי תשמור ההנהגה מעתה בלי לאחור ואמר כי הנך הרה , רוצה לומר בהוה כבר את הרה ותלד בן , ולכן ראוי שמעתה תשמרי הנהגתך . והודיעה עוד שמורה לא יעלה על ראש הולד , ובתן זאת סבות בדבר . האחת כי נזיר אלקים יהיה הנער , ואלה הם דרכי ודיני הנזירות , ושהיה הרצון האלקי שיהיה נזירותו מן הבטן , ולכן ראוי שמבטן ואילך תתחיל בהם . והשנית היא והוא יתחיל להושיע את ישרל מיד פלצתים , ובעבור זה ראוי שיזון ויקנה מזג מתאלף אליהם , ושיהיה שערו כמתאבל על מת ומבקש בקמתו , ואמר והוא יחל להושיע לפי אלא היתה תזועתו אלמה , כי לא מלינו שאלחם עם מלכים ובאחם כדרך שהיו עושים שאר הזופטים , אבל היו מעמיו בפלחות אלין ביחוד ולא היה עוזה אותם בפדר , ולכן אמר והוא יחל להושיע את ישרל ונומר , והותרה עם זה הזאלה הרצוקה :

(ו) **ותבא** אשה ותאמר לאישה ונו' . הטעם שלא בא המלאך אל מנוח ובא אל אשתו היה להיותה אליו יותר מוכנת בשכלה ובחכמתה , כי כן תרצה שכאשר אמר מנוח מות נמות כי אלקים ראינו , הנה היא בחכמתה הודיעו מה שלא היה הוא יודע , אם חפץ ה' להמיתנו לא לקח מידינו עולה ומנחה ונו' , ואולי שלזה אחזל מנוח עם האשה היה . וגם כאמר שבא המלאך אליה לפי שהיא היתה ראוי תשמור ההנהגה מעתה בלי לאחור ואמר כי הנך הרה , רוצה לומר בהוה כבר את הרה ותלד בן , ולכן ראוי שמעתה תשמרי הנהגתך . והודיעה עוד שמורה לא יעלה על ראש הולד , ובתן זאת סבות בדבר . האחת כי נזיר אלקים יהיה הנער , ואלה הם דרכי ודיני הנזירות , ושהיה הרצון האלקי שיהיה נזירותו מן הבטן , ולכן ראוי שמבטן ואילך תתחיל בהם . והשנית היא והוא יתחיל להושיע את ישרל מיד פלצתים , ובעבור זה ראוי שיזון ויקנה מזג מתאלף אליהם , ושיהיה שערו כמתאבל על מת ומבקש בקמתו , ואמר והוא יחל להושיע לפי אלא היתה תזועתו אלמה , כי לא מלינו שאלחם עם מלכים ובאחם כדרך שהיו עושים שאר הזופטים , אבל היו מעמיו בפלחות אלין ביחוד ולא היה עוזה אותם בפדר , ולכן אמר והוא יחל להושיע את ישרל ונומר , והותרה עם זה הזאלה הרצוקה :

ותבא האשה ותאמר לאישה ונו' . הטעם שלא בא המלאך (ו)
אל מנוח ובא אל האשה הוא

הָאִשָּׁה וַתֹּאמֶר לְאִישָׁהּ לֵאמֹר אִישׁ
הָאֱלֹהִים בָּא אֵלַי וּמַרְאֵהוּ כְּמַרְאֵה
מַלְאַךְ הָאֱלֹהִים נוֹרָא מְאֹד וְלֹא
שְׁאִלְתִּיהוּ אֵי־מִזֶּה הוּא וְאֶת־שְׁמוֹ לֹא־
הִגִּיד לִי׃ [ז] וַיֹּאמֶר לִי הִנָּךְ הָרָה וְיֹלַדְתְּ בֵּן
וְעַתָּה אַל־תִּשְׁתִּי יַיִן וְשֵׁכָר וְאַל־תֹּאכְלִי
כָּל־טֻמְאָה כִּי נְזִיר אֱלֹהִים יִהְיֶה הַנַּעַר
[ח] מִן־הַבֶּטֶן עַד־יוֹם מוֹתוֹ׃ וַיֶּעְתַּר
מָנוֹחַ אֶל־יְהוָה וַיֹּאמַר בִּי אֲדוֹנָי אִישׁ
הָאֱלֹהִים אֲשֶׁר שָׁלַחְתָּ יָבוֹא־נָא עוֹד
אֵלֵינוּ וְיוֹרֵנוּ מֶה־נַּעֲשֶׂה לַנַּעַר הַיִּוָּלֵד׃
[ט] וַיִּשְׁמַע הָאֱלֹהִים בְּקוֹל מָנוֹחַ וַיָּבֹא
מַלְאַךְ הָאֱלֹהִים עוֹד אֶל־הָאִשָּׁה וְהִיא
יוֹשֶׁבֶת בַּשָּׂדֶה וּמָנוֹחַ אִישָׁהּ אֵין עִמָּהּ׃
[י] וַתְּמַהֵר הָאִשָּׁה וַתָּרָץ וַתַּגֶּד לְאִישָׁהּ
וַתֹּאמֶר אֵלָיו הִנֵּה נִרְאָה אֵלַי הָאִישׁ
[יא] אֲשֶׁר־בָּא בַיּוֹם אֵלָי׃ וַיָּקָם וַיֵּלֶךְ
מָנוֹחַ אַחֲרֵי אִשְׁתּוֹ וַיָּבֹא אֶל־הָאִישׁ
וַיֹּאמֶר לוֹ הַאַתָּה הָאִישׁ אֲשֶׁר־דִּבַּרְתָּ
[יב] אֶל־הָאִשָּׁה וַיֹּאמֶר אָנִי׃ וַיֹּאמֶר מָנוֹחַ
עַתָּה יָבֹא דְבָרֶיךָ מַה־יִּהְיֶה מִשְׁפַּט הַנַּעַר
[יג] וּמַעֲשֵׂהוּ׃ וַיֹּאמֶר מַלְאַךְ יְהוָה אֶל־
מָנוֹחַ מִכֹּל אֲשֶׁר־אָמַרְתִּי אֶל־הָאִשָּׁה
[יד] תִּשָּׁמֵר׃ מִכֹּל אֲשֶׁר־יֵצֵא מִגֶּפֶן הַיַּיִן
לֹא תֹאכַל וְיַיִן וְשֵׁכָר אַל־תֵּשְׁתְּ וְכָל־
טֻמְאָה אַל־תֹּאכַל כֹּל אֲשֶׁר־צִוִּיתִיהָ
[טו] תִּשָּׁמֹר׃ וַיֹּאמֶר מָנוֹחַ אֶל־מַלְאַךְ יְהוָה
נַעְצְרָה־נָּא אוֹתָךְ וְנַעֲשֶׂה־לְפָנֶיךָ גְּדִי
[טז] עִזִּים׃ וַיֹּאמֶר מַלְאַךְ יְהוָה אֶל־מָנוֹחַ
אִם־תַּעְצְרֵנִי לֹא־אֹכַל בְּלַחְמֶךָ וְאִם־

לותו בנזרת קדם ׳ וגזרת שהיה לוים הלקיים ׳ קס מפני הכבוקה והייעוד שאמר קליה ׳ וקס לזוכר נזרתו והלרת פניו ׳ כמו שאמרה ומרקתו כמרקה מלאך האלקים ׳ וביארה במה יתדמה למלאך ׳ כי היה לה רקת׳ מלאך מיומיה בשתוכור דמיוכו ולכן קמר׳ כורא מלאי ׳ רוכה לומר שהמציאתו בעכין המלאך להיות נזרת פניו דבר נורא וכפלא • ולפי שלא יתלל לדעת שמו וקס עירו כדי לגלות קס לאבר עמו ולזקול לו הקמת כלבבי האשה ׳ לכן הקדימה לזתו [ז] לומר ולא שאלתיהו כי מזה הוא ואת שמו לא הגיד לי כאשר שאלתי לשמו ׳ ולכן ברקותי שהיה מעלים שמו לא רציתי לזקול עוד קס עירו כי בידוע שגם כן יעלימהו ׳ ולפי זה כאמר שהיה שאלה לשמו וקס לא כזכר בכתוב • או היתה כוונתה שרקתה מרקתו כל כך נורא מלא שעמדה מתבהלת ׳ ולכן לא שאלה לשמו ולא לאבי עירו : (ו) וזכרה שאמר לה הנך הרה וילדת בן ועתה אל תשתי וגו׳ והנה הוסיפה לומר על יום מותו ׳ כדי להפקיד את מכוך לומ׳ שקס יעבירה על הפרנת המלאך מיד יומת הנער קאר בבטנה ׳ ולכן רקוי שיהיה זרין בשמירת ההכרגה כדי שיהיה ולא יומת ׳ ולכן לקקה זה ממה שאמר כי נזיר לקלקים יהיה הנער מן הבטן ׳ ומאחר זכר ההתלה ולא זכר הכוף קאבה שיהיה נזירותו תמידי על יום מותו ׳ והיא היתי בחמת מקבה כודקת כפי הדין ׳ ולא לאמרה לו ומורה לא יעלה על רקבו והוא יקל להודיע את ישראל מיד פלשתים שאמר לה גם המלאך ׳ לפי שהיו ישראל בימי ההם תקת יד פלשתים ׳ ומקבה קולי יודע הדבר הזה ויהרגו אותה קס ידעו שמאבה [ח] יכא מודיע ורב וכגיל וכקין ׳ ולזה העלימה גם עכין המורה שהיתה מתיקבת לתשועת ישראל כמו שזכרתי ׳ ומותרה ההתלה השלישית : וזכר שמכוך התפלל אל ה׳ ואמר בי אדני איש האלקים אשר שלחת יבא נא עוד אלינו וגומ׳ ׳ לא כי בעבורי ה׳ שלח אלינו איש האלקים אשר בא אל האשה ׳ כי עם היות שבא אליה הנה מלאי ובעבורי תלערך בשתו פעם אחרת ׳ וזהו בי אדוני ׳ ואמ׳ גם יהיה תועלת בשיתו לעצם העניין ׳ כי יורה מה כעשה לנער היולד ׳ רוצה לומר שיכי הנזירות ואם יוסיפו עוד לעשות עמו דבר אחר ׳ כי בהיות בעכין נזירותו בשתה בשתו מן הבטן ׳ יורה שיהיה עוד עניכו דבר אלקי ׳ ולולי מפני זה כריך לעשות לו דבר אחר נוסף על הנזירות ׳ ולכן אמר שמע אלקים בקול מכוך ׳ כי בעבורו הוסיף לבוא המלאך ׳ ואמר שבא אל האשה ׳ לא שיהיה בזה תועלת יותר מוכנת כמו שאמרתי ׳ וגם בא אליה עתה בפעם השכית לפי שהיה תכירהו ותדע שהוא אשר בא אליה לזאוכה ׳ מה שלא היה אם יבא אל מכוך ׳ כי לא ידע אם היה הוא אשר בא אל אשתו אם לא : וזכר שהיה הלבוה לאמר לה שיהיה שכבר בא אליה האיש (י) ושהלך מכוך אחרי אשתו ׳ לפי שהיה היתה יולעת בחיוה מקום היה יושב • ואפשר לומ׳ עוד שמכוך כשתפקח אלקו אם היה היה אליה שלח ? ושהיה בידתו לדבר לאשתו דברי מרמה להתעולל עליו׳ כדרע ׳ ולכן בחר לשכת אחרי אשתו לראות אם כבוקה אלקו ישלח ידו אליה או יעשה דבר בלתי הגון ׳ יען ראה שבא אתי פעמים לדבר אליה ולא בא אליו : וזכר שהגיע (יא) עדיו ושאלו היתה היא אשר דבר לאשתו ׳ וגו׳ ? עתה (יב) יבא כל דבריך ׳ לא עתה הוא זמן לדבר בהיותי עם אשתי ולא שתדבר לאשה לבדה ׳ ופרע בקשתו באמרו מה יהיה משפט הנער ומעשהו ׳ ולא היה כוונתו לשאול מה יעשו לנער (כי לא יאמר על זה משפט הנער ומעשהו) אבל על זה שניד לו העתיד והכפלאי שנר יעשה אחרי הגדל הנער הזה ׳ אחרי אשר האל יתברך מולידו על דרך כס וסנור שיהיה נזיר ויהיה נזירותו מן הבטן ׳ שבלא ספק כל זה יורה על היותו נולד לתכלית מה ׳ ובאשר רצה המלאך שהוא התפלל כדי שיודיע מה יעשו לנער ומעתה לא דבר בזה ואבל העתידו׳ לא רצה להודיעו דבר מהעתיד ׳ כי היה בלתי הכרחי קליו ׳ ולולי יזיק לס יוודע הדבר לפלשתים שיהרגו את האשה בהריוכה או הנער בהולדו • ולפי שמכוך רמז בדבריו שהמלאך טעה בבואו קל האשה ׳ ולזה לא בא קליו כמו שפירשתי ׳ לכן השיבו (יג) בלבד מכל אשר אמרתי קל האשה תשמר ׳ לא לס בא קל האשה ולא באתי קליך ׳ הוא לפי שדברי מריבים קליה בהנהגתה ואיכם מריבים לך ׳ ולכן לא שבה ולא הוסיף דבר על מה שאמר קליה ׳ לרמוז שקליה מריבה ההנהגה לבד ואין לו עסק בנבואות ובמה שיהיה באחרית הימים ׳ ולא כתן הנהגה לנער כי מאחר שלא בקשו מכוך מאבו התבאר שהיה יודע דיכי הנזירות ׳ והקשה לא היה מוסיף עליהם כלום ׳ ולזה אמר הדברי׳ כל אשר דויתיה (יד) תשמור ׳ ואין תשמור בכאן נוי ׳ אבל רצה לומר אכי יודע שהאשה תשמר מכל אשר אמרתי קליה ואין לריך לכל דבריס לאריס בזה ׳ והתבאר בזה התלות רביעית וחמישית : ויאמר מכוך אל מלאך ה׳ וגו׳ • כאשר רצה מכוך שהיה (טו) המלאך מקבר בדברים ורוצה להפער מזה ׳ תשב להמתיכו

2011 Ministerio de Cultura

תַּעֲשֶׂה עֹלָה לַיהוָה תַּעֲלֵנָה כִּי לֹא־יָדַע
[יז] מָנוֹחַ כִּי־מַלְאַךְ יְהוָה הוּא׃ וַיֹּאמֶר
מָנוֹחַ אֶל־מַלְאַךְ יְהוָה מִי שְׁמֶךָ כִּי־יָבֹא
[יח] דְבָרְךָ וְכִבַּדְנוּךָ׃ וַיֹּאמֶר לוֹ מַלְאַךְ יְהוָה
לָמָּה זֶּה תִּשְׁאַל לִשְׁמִי וְהוּא־פֶלִאי׃
[יט] וַיִּקַּח מָנוֹחַ אֶת־גְּדִי הָעִזִּים וְאֶת־הַמִּנְחָה
וַיַּעַל עַל הַצּוּר לַיהוָה וּמַפְלִא לַעֲשׂוֹת
[כ] וּמָנוֹחַ וְאִשְׁתּוֹ רֹאִים׃ וַיְהִי בַּעֲלוֹת
הַלַּהַב מֵעַל הַמִּזְבֵּחַ הַשָּׁמַיְמָה וַיַּעַל
מַלְאַךְ־יְהוָה בְּלַהַב הַמִּזְבֵּחַ וּמָנוֹחַ
וְאִשְׁתּוֹ רֹאִים וַיִּפְּלוּ עַל־פְּנֵיהֶם אָרְצָה׃
[כא] וְלֹא־יָסַף עוֹד מַלְאַךְ יְהוָה לְהֵרָאֹת
אֶל־מָנוֹחַ וְאֶל־אִשְׁתּוֹ אָז יָדַע מָנוֹחַ כִּי־
[כב] מַלְאַךְ יְהוָה הוּא׃ וַיֹּאמֶר מָנוֹחַ אֶל־
אִשְׁתּוֹ מוֹת נָמוּת כִּי אֱלֹהִים רָאִינוּ׃
[כג] וַתֹּאמֶר לוֹ אִשְׁתּוֹ לוּ חָפֵץ יְהוָה
לַהֲמִיתֵנוּ לֹא־לָקַח מִיָּדֵנוּ עֹלָה וּמִנְחָה
וְלֹא הֶרְאָנוּ אֶת־כָּל־אֵלֶּה וְכָעֵת לֹא
[כד] הִשְׁמִיעָנוּ כָּזֹאת׃ וַתֵּלֶד הָאִשָּׁה
בֵּן וַתִּקְרָא אֶת־שְׁמוֹ שִׁמְשׁוֹן וַיִּגְדַּל
[כה] הַנַּעַר וַיְבָרְכֵהוּ יְהוָה׃ וַתָּחֶל רוּחַ
יְהוָה לְפַעֲמוֹ בְּמַחֲנֵה־דָן בֵּין צָרְעָה
וּבֵין אֶשְׁתָּאֹל׃

לְהַזְמִילוֹ וְלֹא לְפָנָיו מֵעוֹדָה נִלְוְפִין זֶיתְעַכֵּב שָׁם, וּמִתּוֹךְ
הַזְּכִילָה יִגְלֶה לוֹ דְּבָרִים מַהֵ זֶיִּהְיֶה, וְזֶהוּ כְּעִנְיָנָה כֵּן
(יז) לְוֹתְךָ וְנַעֲשֶׂה לְפָנֶיךָ גְּדִי עִזִּים. וְהִנֵּה אָמַר הַמַּלְאָךְ לָמָּה
תִּתְעַנְּיֵנִי לֵךְ לְוֹכֵל בְּלַחְמֶךָ, רוֹמֶה לוֹמַר לְתֵּת מְנוּחַ אָמְרַת
וְנַעֲשֶׂה לְפָנֶיךָ גְּדִי עִזִּים,
קִיבִי יוֹדֵעַ לָמָּה כַּוָּנָתְךָ
לְמַעַנְתּוֹ לְפָנֵי לְאָכוֹל מִמֶּנּוּ אוֹ
לְמַעַנְתּוֹ לְפָנֵי עוֹלָה לַה׳? כִּי יֵשׁ הַמְּוַכְּנִים יְכוֹלוֹל זֶה
בְּמַחֲשָׁבָה, לְפִי לְמַר לֵךְ לְמַר וְנַעֲשֶׂה לְךָ גְּדִי עִזִּים,
כִּי לְמַ וְנַעֲשֶׂה לְפָנֶיךָ, וְלָזֶה
הֵשִׁיבוֹ לְמַכְּנִים וְלָמַר,
לָמָּה לְמַ תִּתְעַנְּיֵנִי לֵךְ לְוֹכֵל בְּלַחְמֶךָ
וְזֶה כְּנֶגֶד הַמִּוּכָּן הָרְצוֹן
זֶיַּעֲשֶׂה לְוֹתוֹ לְהָכִינוֹ שָׁם,
וְהָלוֹ לְמַר לֵךְ לְוֹכֵל בְּלַחְמֶךָ זֶתְּצוֹוֵךְ זֶעָשׂ
הַזְּכִילָה לְתַעֲכֵב כֵּן כִּי
וְדַקִּי לֵךְ לְוֹכֵל בְּלַחְמֶךָ, וְגַם
רְמַז נָזֶה שֶׁהָיָה מַלְאָךְ זֶאֵינוֹ
לְוֹכֵל בְּלַחְמוֹ לְמַס לְדָם,
כִּי לֵמַס לְמַיְרִים קְדוֹשִׁים,
וְלְמִוּכָּן הַזֶּבַח הַזֶּה וְלֵמַס
תַּעֲלֶה עוֹלָה, רוֹמֶה לוֹמַר
לֵמַס כַּוָּנָתְךָ בְּלַחְמֶךָ כְּעִנְיַן
לְפָנֶיךָ לְהַעֲלוֹת מִמֶּנּוּ עוֹלָה?
לַה׳ תַּעֲלֶה, כִּי אֵין רְצוֹי
לְעֲלוֹת עוֹלָה לְזוּס מַלְאָךְ כִּי
אֵם לַיי לְבַדּוֹ. וְלִפְנֵי זֶאָמַר,
הַזֶּה רְמַז הָיוֹתוֹ מַלְאָךְ לָכֵן
מוֹדִיעַ הַכָּתוּב כִּי לֵיְ יָדַע
מְנוֹחַ כִּי מַלְאָךְ ה׳ הוּא, רוֹמֶה
לוֹמַר זֶעַל כָּל הָרְמָזִים הַלָּלֶה
לֵיְ הָיָה יָכוֹל לְהָבִין מְנוֹחַ כְּלוּס. וְלִפְזֶר
לְפָרֵשׁ עוֹד זֶמְנוֹחַ לָמַר
כְּעִנְיַן כִּי לְוֹתְךָ וְזֶה הָיָה
מוֹרֶה לְכַוָּנָתוֹ, כְּמוֹ זֶמְזַמִּין
רֵעֵהוּ לְכַעוּדָה, וּמִכֵּל לָמַר
לָמַר וְנַעֲשֶׂה לְפָנֶיךָ גְּדִי עִזִּים
זֶהוּא הַלָּזוֹן הַכּוֹפֵל עַל
הַקִּרְבָּן לְגַמְרֵי, וְהַמַּלְאָךְ הֵשִׁיבוֹ עַל רְצוֹן רְצוֹנוֹ [וְעַל
לְתַרְגֵּם לְתִרְגוּם], לֵמַס תְּעַכְּבֵנִי כְּמוֹ זֶאֶמְרַת רְצוֹנְךָ? לֵיְ
לְוֹכֵל בְּלַחְמֶךָ, כִּי לֵיְ מְכֻוָּן לְדָם לִי, וְלֵמַס תַּעֲשֶׂה עוֹלָה כְּמוֹ
זֶאֶמְרַת מֵאֵלֶּיךָ הַזֶּבַח? לֵיְ תַּעֲלֶה וְלֵיְ לִי, * כִּי זוֹבֵחַ
לְתַלֵּ"ם יִקְרַס בְּלָתִי לַיי לְבַדּוֹ, וְעִם כָּל זֶה לֵיְ יָדַע מְנוֹחַ
וּמִפִּי סְכְלוּתוֹ לָמַר וְנַעֲשֶׂה כֵּן, לֵיְ כְּדֶרֶךְ נְכוֹכֵל נְכֵר
זֶבְּעִנְיָנֵיהֶן הַפְּסֻלּוֹת לָמַר * וְלִכְיָכֵל כְּגוֹן וּמִכְּה וְכִיּוֹצְאִין
לָמַר לְכַסְּכָה לִיהּ, וְלֵיְ כִּיוֵּן הַמַּלְאָךְ בְּזֶה לְהוֹדִיעוֹ שֶׁלֵּיְ יַעֲלֶה
עוֹלָה לְתַלְּקִים לְמַרְיִם כְּדִבְרֵי הַמְפָרְשִׁים, כִּי לֵיְ הָיָה זֶה
מֵעִכִּין הַדָּרוֹשׁ: וְזֶכֶר זֶתְּמַר לוֹ מְנוֹחַ מַה זֶּמְךָ, כְּדֵי זֶכְּשֶׁיַּגִּיעַ
יֵיְ לְדַרְכְּךָ כְּבֵדֶכוּךָ, רוֹמֶה לוֹמַר כְּכָבֵד אֶת לְמַר תִּרְמֶה וְתִלּוֹמֶה,
(יז יח) וְהַמַּלְאָךְ הֵשִׁיבוֹ לָמָּה זֶּה תִּשְׁאַל לִשְׁמִי וְהוּא פֶלְאִי, רוֹמֶה
לוֹמַר וְהוּא דָּבָר כְּעֹמֶק מֵעֵיכִי כָּל בְּשַׂר לוֹ דָּבָר כְּבֵדֵל וְכִפְרֵשׁ
(יט) מְקוֹמֵר, כְּמוֹ זֶתִּרְגֵּם יוֹכְתָן. וּכְלְמַר רְמֶז מְנוֹחַ מִדִּבְרֵי
הַמַּלְאָךְ זֶלֹּא יִכְבֵּל כְּכַוָּנָתוֹ לְקַח גְּדִי הָעִזִּים וְעֹשֶׂה מִמֶּנּוּ
עוֹלָה עַל הַסּוּר לַה׳ עַל כְּאוֹרֶת לְמָתוֹ, כִּי לְמַדְּעוֹ הַמַּלְאָךְ
זֶיַּעֲשֶׂה כֵּן וְזֶאַחַר שֶׁהָיוֹתוֹ עוֹשֶׂה לוֹתוֹ נִדְבַּר הַכְּבִיל הָהוּא
לֵיְ הָיָה יוֹעֵץ כְּקִרְבָּה בְּמָה, וְהוֹתִירָה נָזֶה הַמַּלְאָךְ הַמְּזִית:
וְזֶכֶר זֶתְּמַר לוֹ מְנוֹחַ מַה זֶּמְךָ, כְּדֵי זֶכְּשֶׁיִּתְקַיְּמוּ
(יג יד) וְהַמַּלְאָךְ הֵשִׁיבוֹ לָמָּה זֶּה תִּשְׁאַל לִשְׁמִי וְהוּא פֶלְאִי, רוֹמֶה
לוֹמַר וְהוּא דָּבָר כְּעֹמֶק מֵעֵיכִי כָּל בְּשַׂר לוֹ דָּבָר כְּבֵדֵל וְכִפְרֵשׁ
(יט) מְקוֹמֵר, כְּמוֹ זֶתִּרְגֵּם יוֹכְתָן. וּכְלְמַר רְמֶז מְנוֹחַ מִדִּבְרֵי
הַמַּלְאָךְ זֶלֹּא יִכְבֵּל כְּכַוָּנָתוֹ לְקַח גְּדִי הָעִזִּים וְעֹשֶׂה מִמֶּנּוּ
עוֹלָה עַל הַסּוּר לַה׳ עַל כְּאוֹרֶת לְמָתוֹ, כִּי לְמַדְּעוֹ הַמַּלְאָךְ
זֶיַּעֲשֶׂה כֵּן וְזֶאַחַר שֶׁהָיוֹתוֹ עוֹשֶׂה לוֹתוֹ נִדְבַּר הַכְּבִיל הָהוּא
לֵיְ הָיָה יוֹעֵץ כְּקִרְבָּה בְּמָה, וְהוֹתִירָה נָזֶה הַמַּלְאָךְ הַמְּזִית:
וְזֶכֶר זֶהַמַּלְאָךְ הָיָה מְפַלִּיא לַעֲשׂוֹת, רוֹמֶה לוֹמַר שֶׁעֹשֶׂה
זֶיֵּשׁ לוֹ מִהַסּוּר וְלָכֵל לֵת הָעוֹלָה כְּמוֹ זֶהָיָה בְּגִדְעוֹן,
וְלוּלֵי זֶזֹּה הַמַּלְאָךְ הָיָה לְזַר כֵּן לְלֵיוֵ שָׁם, לְפִי שֶׁכָּל מַה
זעזה כתן מהעולה ועל המור ועליתו בלהב הזמים
והליכתו מעיכיו הוא מה שכוכר שם גם כן. וחזוב עוד
כי ומפליא לעשות לתר על המלאך שבקרא שמו פלאי,
ולתר שמות העלה הגדי והמנחה על המור, ושמפליא
(שהיה המלאך) יעשה ממנה
מה שירלה, והוא ומפליא
לעשות, שהמלאך שבקרא
פלאי לו ומפליא יעשה ממנו
מה שירלה, ומנוח ולשתו
רואים מה יעשה הלם יאכלהו
לו יעלהו עולה, ולין כפק
שיכל הלם ואכל לת העולה
ולת המנחה, ולכן עלה
המלאך בלהב המזבח (כ)
לעיניהם, ולו נפלו על
פניהם מירלה ופחד ובלחר
עלה לל רלוהו עוד. ולפשר
לומר עוד שמנוח העלה
הגדי והמנחה על המור
ושהמלאך היה מפליא לעשות,
רוֹמֶה לוֹמַר מִתְעַלֵּם לַעֲשׂוֹת,
וְעִם כָּל הַעֲלָמָתוֹ הָיָה מְנוֹחַ
וְלִשְׁתּוֹ רוֹאִים וּמְזַקִּיפִים
בְּמַעֲשָׂיו, וּבְלָתַר עָלָה הַמַּלְאָךְ
בְּלַהַב הַזְּמִים מִשֶּׁנּוּ מְנוֹחַ
וְלִשְׁתּוֹ שֶׁהָיוּ בְּלֵי מוֹת, לְפִי
שֶׁהֵבִיטוּ בְּמַעֲשֵׂה הַמַּלְאָךְ
בְּהִיוֹתוֹ מִתְעַלֵּם מֵהֶם, וְזֶה
מוֹת כְּמוֹת כִּי מַלְקִיס רְלִיוּ: (ד)
וְהִנֵּה לְמַר הַכָּתוּב לֹז יָדַע (כא)
מְנוֹחַ כִּי מַלְאַךְ ה׳ הוּא וְלֹז
לְמַר לְתַרְתּוֹ, לְהַעִיד לְתַרְתּוֹ
כְּבָר הָיְתָה מְרֻגֶּשֶׁת בְּהִיוֹתוֹ
מַלְאָךְ, כְּמוֹ זֶלְמַר בְּרַקְזוּכָה
וּמְרַלְתָּהוּ כְּמַרְלֵה מַלְאָךְ
הַלֵּלְקִים, לְכָל מְנוֹחַ עַל
הָרֶלֶן הָיָה וְלֹז הָרְגִישׁ בּוֹ כִּי
לֵם כְּלַזֵּר עָלָה בְּלַהַב הַמּוֹבֵּז
וְכַעֲלֵם מֵעֵיכָיו. וְהִנֵּה זְכַר
זֶלֹז כְּתַב לְעִתּוֹ עַל מְנוֹחַ
לְקַזּוֹב זֶהוּא מַלְאָךְ, לְכָל לְמַר לְתַרְתּוֹ כֵּן לְתַתּוֹ מוֹת כְּמוֹת (כב)
כִּי לַלְקִיס רְלִיוּ, כִּי קַזּוֹב זֶהַמַּלְאָךְ הָיָה לַלְקִיס לְמוֹת וְלֵלְ
עוֹלֵם, וְכֵלֵךְ מְנוֹחַ בְּזֶה לְתַרְתּוֹ הַמַּלְאָכִיּוּת לְזַר
הָיְתָה בַּקְּדוּמִים, שֶׁהָרוֹאֶה לְכָל לְכָלוֹ לְמוֹת כְּמוֹ זֶזָּכַרְתִּי (כג)
בְּגִדְעוֹן. וְהִיוֹ בְּקַכְּמָה הֵשִׁיבָתוֹ דְּבָרִים כְּכוֹחִים לוֹ לְמָכֵן ה׳
לְהָמִיתֵנוּ לֹז לָקַח מִיָּדֵנוּ וְגוֹ׳, רוֹמֶה לוֹמַר שֶׁלְּמָה דְּבָרִים יוֹרֶה
שֶׁלֹז כְּמוֹת, לְחֵלֶל שֶׁלָּקַח מִיָּדֵינוּ עוֹלָה וּמִנְחָה, הַזֶּה שֶׁהֶרְלֵנוּ
לֵת כָּל לְלֶה וְהוֹז רְלִיֵּת הַמַּלְאָךְ וְלֵז מִן הַזְּמִים וְעַלְיֵת
הַמַּלְאָךְ בְּלַהַב, הַשְׁלִישִׁי הוֹז שֶׁהַזְּמִיעֵנוּ כְּזֹאת, לֹז כְּזוֹרֶת
הַבֵּן זָכָר, וְלֵם כְּמוֹת לֹז יְתַקַּיֵּם הֵיעֵנֶד לְתַר הַזְּמִיעֵנוּ:
וְזֶכֶר זֶבֵּן הָיָה שֶׁלֹז מֵתוֹ וְתֶלֶד הָאִשָּׁה בֵּן וְתִקְרָא לֵת שְׁמוֹ שִׁמְשׁוֹן, (כד)
וְלֹז זָכַר לְמָה קָרְלוֹ לוֹתוֹ שֵׁם, וְלְמָה זֶרְמוֹז שֶׁיִּהְיֶה לֵת
הַמַּלְקִיס כָּל יְמֵי חַיָּיו כְּנְזִירוּתוֹ, וְגַם רְמַז שֶׁיִּהְיֶה שִׁמְשׁוֹ גְּדוֹלָה
לְפַלְּטֵתִים וְלָכֵן לֹז פָּרַס פֶּתַח הַשֵּׁם הַהוּא: וְזֶכֶר זֶרוּחַ ה׳ (כה)
(וְהִיוֹ הַמְּדֻבָּרָה מְרוּחַ הַקֹּדֶשׁ הַבָּא לְזַבְּרֵי יִזְרְלֵל) הַתְּחִלָּה
לְפַעֲמוֹ, לֹז שֶׁלֹז הָיָה שָׁכוֹז מְיוּזָד כִּי אִם [בְּלָתֵי מְסוּדָר] וּפַעֲמִי
כְּפַעֲמוֹן, וְשֶׁהַתְּחִלָּה זֶה בִּהְיוֹתוֹ בְּמַחֲנֵה דָן בֵּין צָרְעָה וּבֵין
אֶשְׁתָּאוֹל. וְכָתַב רַק שֶׁמַּחֲנֵה דָן הוֹז לְיֵם שֶׁקָּרְלוּ דָן, וְלִכְלִי לוֹמַר
שֶׁהוֹז קְרִית יְעָרִים שֶׁקָּרְלוּ לוֹ מַחֲנֵה דָן כְּמוֹ שֶׁזָּכַר לְתַר זֶה.
וְזֶכֶר הַמָּקוֹם לְתַר הַתְּחִלָּה בּוֹ הָרוּחַ לְפַעֲמוֹ, לוֹלֵי לְנְבוֹרוֹ שֶׁעֹשֶׂה (כה)
בְּמָקוֹם הַהוּא לוֹ לְבַדּוֹ מִלְּרַת שֶׁכְּתִיבָה לֵם הָרוּחַ לְתַר כֵּן:

2011 Ministerio de Cultura

שופטים יד

פרשה שביעית במלחמות שעשה שמשון עם פלשתים וסיעתו הכפלתים בימים לאחר שפט את ישראל עד יום מותו:
תקלתה וירד שמשון תמנתה ׳ עד ויהי לים מהר לפרים ׳ ורליתי לשחול בפרשה
הזאת עד שלשת:

השאלה הראשונה לפי שמשון בהיותו שופט את ישראל ובהיותו כזיר פלקים מן הגפן ומתקדש מכל טומאה לפי בעל כן לפיכך נכר? והיה לוקה בכל מקום לאחר מכות פלשתים הערלים? ולפי רלוי שכשתפק במה שחקול שהיה מגייר אותן ומשיבן לדת ישראל ׳ כי זה לא נזכר בכתוב ׳ ונם ספורי הכתוב ומעשיו עמה׳ ומעשיהן עמו לא יכבול שיאמר זה׳ ולכן יקשה מאד לפי שופט ישראל ומושיעו היה מתחתן בבנות פלשתי׳? ועובר בלאו דלא תתחתן בם ׳ המביא לידי כפירה והסרת לב מאלקי׳: עיין רלב״ג

השאלה השנית בעניין החידה שאמר שמשון לפי הנר תניל לותה לי שבעת ימי המשתה ׳ ואמר שביום השביעי לפרו לאשת שמשון פתי את לידך ׳ ואמר לאר זה ותכך עליו שבעת הימים לאר היה להם המשתה ׳ ולפי ביום השביעי לפרו האנשים אליה שתפתהו ׳ לפי נכתה שבעת ימים לשניל לה החידה? כי בלותו יום היו שבעים כל שבעת ימי החידה והמשתה:

השאלה השלישית באמרו לפי תעשון בזאת כי לפי נקמתי בכם ואחר אחדל והוא ׳ כי לפי היתה כוונתו שבהיותם נוקמים נקמתו יקדל הוא מהנקם בידו ׳ הנה יקשה לפי לאחרי שהפלשתי׳ ערפו האשה ובית תכיה על לאר עשו בגד שמשון (כמו להם לפי תעשון בזאת׳ כי לפי נקמתי בכם ואחר אחדל) לא נחדל מהנק׳? ואמר מיד ויך לותם שוק על ירך וגו׳? ועפ זה רלוי שכדע לפי היה שמשון מטמא למתים בהיותו כזיר פלקים וקדוש הוא לאלהיו?

השאלה הרבועית לפי הניע נבול פכלות שמשון ושטותו שהיה מספר לאשה זוכה במה יפסר ובמה יפור לאו? ולפי לא הבין בשאלת הדבר הזה מלתו שפלשתי׳ דרשו זה ממ׳? ובלאר לאמרה לו בפירוש ובמה תלבר לעצותך שהיתה מבקשת מותו ולפי לא בשאר מאכה? ולפיכך נלה לה לאר בלבבו שסבב כל מה שבא עליו מהרעה?

השאלה החמישית לפי לאשה לילה רלתה שמשון תתל בה שלש פעמים ׳ לפי בפע׳ הרביעי כלאר נלה לה נלוח הסער לאר ותרע לילה כי הניד לה לת כל לבו ותשלח ותקרא לסרני פלשתי׳ לאמר עלו הפעם כי הניד לה לת כל לבו? ומי הניד לה שהיה זה הלות לולי היה מתתל בה כשאר הפעמים? ולפי הביאו לה לז לת הכסף מה שלח עשו בפעמים האחרות ׳ לפ במה ידעו שזה היה הלות?

השאלה הששית במה שנאמר בשמשון שבי פעמים והוא שפט את ישראל עשרים שנה ׳ לפ לאחרי שפתח לו השם עין המי׳ שקרא עין הקורא לאר שם ויפוש את ישראל בימי פלשתים עשרים שנה ׳ ולפ לאחרי מותו לאר פעם לאחרת והוא שפט את ישראל עשרים שנה והוא מותר בספור · והבני מפרש הפסוקים בלופן יותרו השלות כלם:

(ד) **וירד** שמשון תמנתה וגו׳ · מלמדנו פעמים רבות בספורי הנביאים שהיו עושים פעמים לבריס שזר לא כדת ׳ כדי שילא מהם עבודת הלל ית׳ ׳ בעניין שליהו בהר הכרמל שעבר על דת להקריב בבמה והיה להורות שעה כדי לפרסם בתוך בני ישראל כי ה׳ הוא האלקים ׳ וכן רלוי שלאר בעניין שמשון שעשה דבריס שזר לא כדין לפי שימלא תוכ׳ להנק׳ מפלשתי׳ ׳ כ״פ שלא היה הרוח החלקי שזר בו מיושב ומסודר לעשות תשועות כשזר השופטים ולא היה לעתו שלם לבל הלל ית׳ למשפט שמו וכור להוכיח יסדו ׳ ולזה השפיע בו רוח גבורה וחוזק מופלג והיה עם הפעמות ׳ וכמשך מזה שברלותו שזה תיטב בעיניו לא היה מעלור לרוקו ובחרות שפו לא יעמוד דבר לפניו · וידמה שבתוס בלבו היה חושב שלעניין כזירותו לא היה מחויב כי אם בדברי׳ שהזהיר המלאך עליהם ׳ והם ליכור כל שזר יין מגפן היין ושלא יבבל כל טומאה ומורה לא יעלה על ראשו ׳ושזר הדברים היה כמשך בהם לאחרי תלותו ׳ והלל יתברך הספיק בידו לעשותם כן ׳ לפי שעם היותם פעולות מזונזות מפלת עלמם ׳ הנה ימשך מהם הנקמה מפלשתים · ולבר נל זה בכתוב ׳ כי כשזר זכר שהלך שמשון לל תמנתה

(ג) **ורלה** שם שזה וחזקה בנפשו ולמר לאביו ולאמו שיקחו

(ג) **שזה** לו לשזה ׳ לאמרו לו לביו ולמו הלא יש בבנות

(ד) **ויורד** שמשון תמנתה ויראה באשה מבנות פלשתים ועתה קחוה לי לאשה:
(ג) ויאמר אביו ואמו האין בבנות אחיך ובכל עמי אשה כי־אתה הולך לקחת אשה מפלשתים הערלים ושמשון אמר אל אביו אותה קח־לי כי־היא ישרה בעיני:
(ד) ואביו ואמו לא ידעו כי מיהוה היא כי־תאנה הוא מבקש מפלשתים ובעת ההיא פלשתים משלים בישראל:
(ה) וירד שמשון ואביו ואמו תמנתה ויבאו עד־כרמי תמנתה והנה כפיר אריות שאג לקראתו:

יך

לאחיך ובכל עמי לשה כי אתה הולך לקחת אשה מפלשתים הערלים? ושמשון אמר אל אביו אותה קח־לי כי־היא ישרה בעיני: לפי לא ידעו כי מה׳ היא כי תולכה הוא מבקש מפלשתים ׳ ואמר זה לאביו ולמו לבל אותה קח לי לשה כי היא ישרה בעיני: וספר הכתוב הסבה בכל זה ׳ באמרו ואביו ואמו לא ידעו (ז) כי מה׳ היא כי תולכה הוא מבקש מפלשתים ׳ רולה לומר כי אלו ידעו שהיה מה׳ שיבקש לו אשה מבנות פלשתים הערלים? ושמשון לא לשה מזה כלל ולא לאמר שיגייר אותה ׳ אבל אמר לבד לאביו אותה קח לי לשה כי היא ישרה בעיני: ולפי שזאת היתה מתרעמת על זה הרבה׳ לכן לא אמרו לאמו ׳ לפי שלא תאמר כמו שאמרה רבקה * אם לוקח יעקב מבנות את וגומ׳ למה לי חיים ׳ ואמר זה לאביו לבד אותה קח לי לשה כי היא ישרה בעיני: וספר הכתוב הסבה בכל זה ׳ באמרו ואביו ואמו לא ידעו כי מה׳ היא כי תולכה הוא מבקש מפלשתים ׳ רולה לומר כי אלו ידעו שהיה מה׳ שיבקש לו אשה מבנות פלשתים הערלים? ושמשון לא לשה מזה כלל ולא לאמר שיגייר אותה ׳ אבל אמר לבד לאביו אותה קח לי לשה כי היא ישרה בעיני ׳ רולה לומר שלא חשב הלך לבד לאר מחמד עיניו · ולפי שאמו היתה מתרעמת על זה הרבה׳ לכן לא אמרו לאמו ׳ לפי שלא תאמר כמו שאמרה רבקה * אם לוקח יעקב מבנות את וגומ׳ למה לי חיים ׳ ואמר זה לאביו לבד אותה קח לי לשה כי היא ישרה בעיני: וספר הכתוב הסבה בכל זה ׳ באמרו ואביו ואמו לא ידעו (ז) כי מה׳ היא כי תולכה הוא מבקש מפלשתים ׳ רולה לומר כי אלו ידעו שהיה מה׳ שיבקש לו אשה מבנות פלשתים הערלים? ושמשון לא לשה מזה כלל ולא לאמר שיגייר אותה ׳ אבל אמר לבד לאביו אותה קח לי לשה כי היא ישרה בעיני: ולפי שזאת

[ו] וַתִּצְלַח עָלָיו רוּחַ יְהוָה וַיְשַׁסְּעֵהוּ כְּשַׁסַּע
הַגְּדִי וּמְאוּמָה אֵין בְּיָדוֹ וְלֹא הִגִּיד
לְאָבִיו וּלְאִמּוֹ אֵת אֲשֶׁר עָשָׂה׃
[ז] וַיֵּרֶד וַיְדַבֵּר לָאִשָּׁה וַתִּישַׁר בְּעֵינֵי שִׁמְשׁוֹן׃
[ח] וַיָּשָׁב מִיָּמִים לָקַחְתָּהּ וַיָּסַר לִרְאוֹת
אֶת מַפֶּלֶת הָאַרְיֵה וְהִנֵּה עֲדַת דְּבוֹרִים
בְּגוְיַת הָאַרְיֵה וּדְבָשׁ׃ [ט] וַיְרִדֵהוּ אֶל־
כַּפָּיו וַיֵּלֶךְ הָלוֹךְ וְאָכֹל וַיֵּלֶךְ אֶל־
אָבִיו וְאֶל־אִמּוֹ וַיִּתֵּן לָהֶם וַיֹּאכֵלוּ וְלֹא־
הִגִּיד לָהֶם כִּי מִגְוִיַּת הָאַרְיֵה דְּבָשׁ׃
[י] וַיֵּרֶד אָבִיהוּ אֶל־הָאִשָּׁה וַיַּעַשׂ
שָׁם שִׁמְשׁוֹן מִשְׁתֶּה כִּי כֵן יַעֲשׂוּ הַבַּחוּרִים׃
[יא] וַיְהִי כִּרְאוֹתָם אוֹתוֹ וַיִּקְחוּ שְׁלֹשִׁים
מֵרֵעִים וַיִּהְיוּ אִתּוֹ׃ [יב] וַיֹּאמֶר לָהֶם שִׁמְשׁוֹן
אָחִידָה־נָּא לָכֶם חִידָה אִם־הַגֵּד תַּגִּידוּ
אוֹתָהּ לִי שִׁבְעַת יְמֵי הַמִּשְׁתֶּה וּמְצָאתֶם
וְנָתַתִּי לָכֶם שְׁלֹשִׁים סָדִינִים וּשְׁלֹשִׁים
חֲלִיפוֹת בְּגָדִים׃ [יג] וְאִם לֹא תוּכְלוּ לְהַגִּיד
לִי וּנְתַתֶּם אַתֶּם לִי שְׁלֹשִׁים סָדִינִים
וּשְׁלֹשִׁים חֲלִיפוֹת בְּגָדִים וַיֹּאמְרוּ לוֹ
[יד] חִידָתְךָ חִידָתֶךָ וְנִשְׁמָעֶנָּה׃ וַיֹּאמֶר לָהֶם
מִן־הָאֹכֵל יָצָא מַאֲכָל וּמֵעַז יָצָא מָתוֹק
וְלֹא יָכְלוּ לְהַגִּיד הַחִידָה שְׁלֹשֶׁת יָמִים׃
[טו] וַיְהִי בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי וַיֹּאמְרוּ לְאֵשֶׁת־
שִׁמְשׁוֹן פַּתִּי אֶת־אִישֵׁךְ וְיַגֶּד־לָנוּ אֶת־
הַחִידָה פֶּן־נִשְׂרֹף אוֹתָךְ וְאֶת־בֵּית אָבִיךְ
בָּאֵשׁ הַלְיָרְשֵׁנוּ קְרָאתֶם לָנוּ הֲלֹא׃
[טז] וַתֵּבְךְּ אֵשֶׁת שִׁמְשׁוֹן עָלָיו וַתֹּאמֶר רַק־
שְׂנֵאתַנִי וְלֹא אֲהַבְתָּנִי הַחִידָה חָדַתָּה
לִבְנֵי עַמִּי וְלִי לֹא הִגַּדְתָּהּ וַיֹּאמֶר לָהּ הִנֵּה
לְאָבִי וּלְאִמִּי לֹא הִגַּדְתִּי וְלָךְ אַגִּיד׃
[יז] וַתֵּבְךְּ עָלָיו שִׁבְעַת הַיָּמִים אֲשֶׁר־הָיָה
לָהֶם הַמִּשְׁתֶּה וַיְהִי׀ בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי
כִּי הִצִּיקַתְהוּ וַתַּגֶּד הַחִידָה
לִבְנֵי עַמָּהּ׃

(ו) יתגרך כבב שירלו בזה למלחות גזרתו • ומקשל שמים בלו לתמכתה ׳ יהודה שבתעלה בחותה בידה כתוב בידה עליה ׳ שמזון שבתנפה כה כתי׳ בידה ירידה : ואמר שבהליכתו שמה עם אביו ואמו (בהיותו עם כרמי תמכתה) ילק כפיר לקריות שוחג לקראתו ׳ לל לקראת שמזון לבדו ׳ והיה לאות שפלשתים יבקשו את כפשו לבדו ׳ והוא שפעמו כשבע הגדי ׳ עם היות שלין חרב ולא כלי זין לחריש ומלחמה לין בידו ׳ והיה זה בימן קלין שיכבע הפלשתים מבלי חרב וחנית • ואמרו המפרשים שלקרי יש חמשה שמות ׳ היוקר קטן כמו הגדי יקרא גור ׳ ולחרין בגדל יקרא כפיר ׳ והגדל ממנו יקרא לביא ׳ והגדול ממנו יקרא לביש ׳ והיותר זקן יקרא לים ׳ וכל זמן שמזקין יותר גבורה בתוספת בו • ולכי תוסב שגור וכפיר הם שמות כרלפים לילד הלריות ׳ ולחכם קרוי ולים ולביש כלם שמות כרלפי׳ לוקנים שבהם ׳ והיה זה שבא לשמזון כפיר • ואמר שלא הגיד זה לאביו ולאמו ׳ להודיע גודל גבורתו שלא היה מתהלל בפעל כפל כזה ׳ ולא הודיעו לאביו ולאמו בהיותו הולך עמהם בדרך :

(ו) ואמרו וירד וידבר לאשה ותישר בעיני שמזון לישו מותר ׳ לבל אמר למעלה שישרה בעיני שמזון כפי הרלייה ׳ עם היות שעליין לא דבר עמה ולא ידע אם בשבל׳ ובדבריה ישרו דרכיה בעיניו גם כן כמו שישרה מורתה ותוקרה ׳ ועתה וכר שבבוקם אמה דבר עמה ותישר בעיני שמזון בדבריה כמו שישרה בתוקרה • ואפשר שיקוד לאבי שמזון ׳ יאמר שירד לבניו ודבר אל האשה ואהאשה ישרה בעיני שמזון ולא בעיני אביו • לבל המפרשים אמרו וידבר אל האשה שדבר בעיבי בישואים אל אביה ואל אמה ׳ ואה שבתבתי לשוכה הוא היותר מתישב :

(ח) ושב מימים לקחתה וגו׳ וכר שלאחרי הלירוסין שבו לבניו ולאמו עמו לבית וללחרי ימים שבו אמה לעת בשואיו ׳ ואהלך שמזון לרלות מפלת האריה לאר המית ומלא עדת דבורים בגויתו ׳ ויקחהו בכפיו ויאכל ויתן לאביו ולאמו ויאכלו ולא הגיד להם לדבר ׳ ובלאחר בא אל האשה שהיה בדעתו לשוב אליה ולא ידע שהיה בדעתה לבגוד בו ולהוליאו לשמים שונאיה :

(ט) ויבא לוה שבעת הימים הבאיים ׳ ולזה אמר בלשון לאר שהיה לאם המשתה להגיד שהשבעה ימים הלאחרונים היו קודם המשתה והשבעה ימים הלאחרונים הללו לאר בבתה לאת שמזון היו הלפיים והם ימי המשתה ׳ ויהי ביום השביעי הכלה ולבתו שלשים מרעים ויהיו לתו ׳ לל לעזרו ולמייעו בעביבי קופתו ובהבבת הדברים הרלויים ליום המשתה ׳ ואמר להם שמזון לחודה בא לבם חידה אם הגד תגידו לותה לי שבעת ימי המשתה ׳ הבה לשון חידה יאמר על הפירוש והביאור ׳ ולזה אמר לחודה בא לבם חידה והיא בפעור הדבר הבתוב בחתום קצה להביבו ׳ ולשון הגדה יאמר על הפירוש והביאור ׳ ולזה אמר לחודה בא לבם חידה אם הגד תגידו לותה לי ׳ לל אם תפרשו ותבארו לותה לי בבל שבעת ימי המשתה וגו׳ • והבבון הוא שבתב הלסול בספר הדקדוק קצר לו שלשל שמזון החידה הזאת שבעת ימים קודם שבעת ימי המשתה ׳ וזה שלשל דבר בבון ׳ לפי שלבי שמזון היה עושה המשת׳ ושלוע שיבטרך שבעת הימים קודם המשתה להביאו ׳ והבתוב ספר שבשולו פתבארו שלשים המרעים והוא מיד בשולו שלשם החידה ׳ והיה הגשול שם הגד תגידו לותה לי שבעת ימי המשתה ׳ ולא לאר מבאן על שבעת ימים ׳ אבל לאר שבעת ימי המשתה שהם מלותו יום עד לרשעה עשר יום ׳ והם שבעת הימים קודם ימי המשתה (שהיה משתלל בהבבת המשתה בלו שבתבר) ושבעת ימי המשתה עלמו ׳ ולזה פרש שבעת ימי המשתה : ובבר הבתוב שעמדו שלשת ימים שלא יבלו להגיד החיל׳ היון ׳ ובדרך שאחרבע׳ ימים לאחרים השתללו להתיעון התחבולה לשר יעשו להגיד החידה ׳ וביום השביעי שהוא האחרון מהשבעה ימים הרלשונים הקולמים לשבעת ימי המשת׳ לאמרו לאשת שמזון פתי לת לישך ויגד לבו לת החיל׳ לל ויגד לך לת החיל׳ לבו ולשרפבו פן בשרוף לותך ולת בית לביך בתה וגו׳ ׳ וזה פתחו פיהם לשטן ׳ בי בן עשו לאחרי בן שגרפו לות׳ ולת בית לביה בלם באמו : ותבך (יו) לשת שמזון עליו באמרה החילה חלת לשבי עמי ׳ לל השלה ובלשת העמוק שלת מלת שבי עמי ולי לא הגדת ׳ לל לא בישרת לותה ולא פירשת מה הברלה בלותה החידה : ותבך עליו שבעת ׳ (יז)

2011 Ministerio de Cultura

[יח] וַיֹּאמְרוּ לוֹ אַנְשֵׁי הָעִיר בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי
בְּטֶרֶם יָבֹא הַחַרְסָה מַה־מָּתוֹק מִדְּבַשׁ
וּמֶה עַז מֵאַרְיֵה וַיֹּאמֶר לָהֶם לוּלֵא חֲרַשְׁתֶּם
בְּעֶגְלָתִי לֹא מְצָאתֶם חִידָתִי׃

[יט] וַתִּצְלַח עָלָיו רוּחַ יְהוָה וַיֵּרֶד אַשְׁקְלוֹן
וַיַּךְ מֵהֶם׀ שְׁלֹשִׁים אִישׁ וַיִּקַּח
אֶת־חֲלִיצוֹתָם וַיִּתֵּן הַחֲלִיפוֹת לַמַּגִּידִים
חֲרִי אַף וַיַּעַל בֵּית אָבִיהוּ׃

[כ] וַתְּהִי אֵשֶׁת שִׁמְשׁוֹן לְמֵרֵעֵהוּ אֲשֶׁר
רֵעָה לוֹ׃

טו

[א] וַיְהִי מִיָּמִים בִּימֵי קְצִיר־חִטִּים וַיִּפְקֹד
שִׁמְשׁוֹן אֶת־אִשְׁתּוֹ בִּגְדֵי עִזִּים וַיֹּאמֶר
אָבֹאָה אֶל־אִשְׁתִּי הַחֲדָרָה וְלֹא־נָתַן
אֲבִיהָ לָבוֹא׃ [ב] וַיֹּאמֶר אָבִיהָ אָמֹר
אָמַרְתִּי כִּי־שָׂנֹא שְׂנֵאתָהּ וָאֶתְּנֶנָּהּ
לְמֵרֵעֶךָ הֲלֹא אֲחוֹתָהּ הַקְּטַנָּה טוֹבָה־
מִמֶּנָּה תִּהְיֶה־נָּא לְךָ תַּחְתֶּיהָ׃ [ג] וַיֹּאמֶר
לָהֶם שִׁמְשׁוֹן נְקִיתִי הַפַּעַם מִפְּלִשְׁתִּים
כִּי־אֶעֱשֶׂה עִמָּהֶם רָעָה׃ [ד] וַיֵּלֶךְ
שִׁמְשׁוֹן וַיִּלְכֹּד שְׁלֹשׁ־מֵאוֹת שׁוּעָלִים
וַיִּקַּח לַפִּדִּים וַיֶּפֶן זָנָב אֶל־זָנָב וַיָּשֶׂם
לַפִּיד אֶחָד בֵּין־שְׁנֵי הַזְּנָבוֹת בַּתָּוֶךְ׃
[ה] וַיַּבְעֵר־אֵשׁ בַּלַּפִּידִים וַיְשַׁלַּח בְּקָמוֹת
פְּלִשְׁתִּים וַיַּבְעֵר מִגָּדִישׁ וְעַד־קָמָה
וְעַד־כֶּרֶם זָיִת׃ [ו] וַיֹּאמְרוּ פְּלִשְׁתִּים
מִי עָשָׂה זֹאת וַיֹּאמְרוּ שִׁמְשׁוֹן חֹתַן
הַתִּמְנִי כִּי לָקַח אֶת־אִשְׁתּוֹ וַיִּתְּנָהּ
לְמֵרֵעֵהוּ וַיַּעַל פְּלִשְׁתִּים וַיִּשְׂרְפוּ
בָאֵשׁ אוֹתָהּ וְאֶת־אָבִיהָ׃ [ז] וַיֹּאמֶר לָהֶם
שִׁמְשׁוֹן אִם־תַּעֲשׂוּן כָּזֹאת כִּי אִם־נִקַּמְתִּי

לחרון לכל תרבע עשרה הימים הגיד שמשון ופירש לה ביאור החידה, לפי שהיה הכיקתה בדברים ובבכיתה, לו שהיתה מובעת עליה ממנו בעת תביעת המשגל בדברי לצנג, והיה ביארה ונלתה הדבר לכל בני עמה מיד, ואמרו לשמשון ביאור החידה מיד בלותו יום (יח) קודי שיעת הגבול, וזש בערב יבא החרסה, שהוא השמש קודם שקיעת השמש. הנה התבאר מזה שמספר היומים היה שלש ועם זה הותרה השקלה השבית. והמפרשים דקדקו בזה דרכים לחרים ומה שכתבתי הוא היותר נכון: ורלוי שתתבונן בלופן התשובה שנתנו לשמשון תרעיו, והוא מה שתוק מדבר ומה עז מארי שלתה תרלה שהיתה החידה בשבי תלקים, מהלוכל יצא מאכל שהוא הקלן החלד, והשבי הוא ואעז יצא מתוק, והנה בתשובה ירלה שלא היתה כי אם לקלן השבי כמה שפירשו שהמתוק הוא הדבש והעז הוא האריה, ולא פירשו הקלן הרלשון מהלוכל יצא מאכל, ויקשה לכ למה לא ביארו בפירוש הלוכל הוא האריי והמאכל הוא הדבש והעז הוא האריי עלמו והמתוק הוא הדבש הנוכר? לכל הלמת הוא, שלפי שלשת שמשון גלה להם זה, לא רלו להשיב בפירוש מפורסם עד שיבין שמשון שלשתו גלהו לליהם, והשתלו להשיב בלופן שיקשה שמשון שהם מעלמם כפלו בו, ולזה למרו בדרך החקירה מה מתוק מדבש, ל' לתה לחרת ומעז יצא מתוק, והנה תקרבו ולא מלאו דבר יותר מתוק מהדבש ולא דבר יותר עז מהאריי, ובכלל המלמר הזה היה בכלל הלוכל והמאכל, ולא פירשו עוד, כלומ שידעוהו בביאור כי אם שעל פי החקירה והעיון בזו לליהם. והוא השיבם אם לא חרשתם בעגלתי לא מלאתם חידתי, ל' לל תרלו עלמכם חוקרים ושפלת החפוש בלתם לל זה לילו כן, אם לא חרשתם בעגלתי שהיא לא מלאתם חידתי, ולכן לא תתפלרו בעיונכם הדק הזה, ולמר חרשת בעגלתי, לומ' כי לולי זכתו עמה לחרי שהגידה להם מלפוני לבו ובילור החידה: וזכר שפלקה עליו (יט) רוח גבורה מלת ה' וירד לשקלון ויך מהפלשתי שלשים לילי ויקח לת קלילותם, ל' המלבושים לשר חלן מהם ויתן החליפות למגידי החידה וגו', והנה חלילותם הם הבגדים כלם לשר עליהם, ולא זכר שכתן למרעים כי אם החליפות ולא המדילים, ולפשוט שלמה שמלת שמשון יהם לא הגידו החידה כי אם מדברי לשתו היתה ביניהם קטנה, אם ביה

לחרון לכל תרבע עשרה הימים הגיד שמשון ופירש לה ביאור החידה, לפי שהיה הכיקתה בדברים ובבכיתה, לו שהיתה מובעת עליה ממנו בעת תביעת המשגל בדברי לצנג, והיה ביארה ונלתה הדבר לל נבי עמה מיד, ולמרו לשמשון ביאור החידה מיד בלותו יום (יח) קודי שיעת הגבול, וזש בערב יבא החרסה, שהוא השמש קודם שקיעת השמש. הנה התבאר מזה שמספר הימים היה שלש ועם זה הותרה השקלה השבית. והמפרשים דקדקו בזה דרכים לחרים ומה שכתבתי הוא היותר נכון: ורלוי שתתבונן בלופן התשובה שנתנו לשמשון תרעיו, והוא מה שתוק מדבש ומה עז מארי שלתה תרלה שהיתה החידה בשבי תלקים, מהלוכל יצא מאכל שהוא הקלן החלד, והשבי הוא ואעז יצא מתוק, והנה בתשובה ירלה שלא היתה כי אם לקלן השבי כמה שפירשו שהמתוק הוא הדבש והעז הוא האריה, ולא פירשו הקלן הרלשון מהלוכל יצא מאכל, ויקשה לכ למה לא ביארו בפירוש הלוכל הוא האריי והמאכל הוא הדבש הנוכר? לכל הלמת הוא, שלפי שלשת שמשון גלה להם זה, לא רלו להשיב בפירוש מפורסם עד שיבין שמשון שלשתו גלהו לליהם, והשתלו להשיב בלופן שיקשה שמשון שהם מעלמם כפלו בו, ולזה למרו בדרך החקירה מה מתוק מדבש, ל' לל תרלו עלמכם חוקרים ושפלת החפוש בלתם לל זה לילו כן, אם לא חרשתם בעגלתי שהיא לא מלאתם חידתי, ולכן לא תתפלרו בעיונכם הדק הזה, ולמר חרשת בעגלתי, לומ' כי לולי זכתו עמה לחרי שהגידה להם מלפוני לבו ובילור החידה: וזכר שפלקה עליו (יט) רוח גבורה מלת ה' וירד לשקלון ויך מהפלשתי שלשים לילי ויקח לת קלילותם, ל' המלבושים לשר חלן מהם ויתן החליפות למגידי החידה וגו', והנה חלילותם הם הבגדים כלם לשר עליהם, ולא זכר שכתן למרעים כי אם החליפות ולא המדילים, ולפשוט שלמה שמלת שמשון יהם לא הגידו החידה כי אם מדברי לשתו היתה ביניהם קטנה, אם ביה

רלוי שיפרע שמשון המדינין והחליפות בגדים בלם אם לא, ושתפשרו במילוע שעשו ביניהם שיתן להם החליפות בגדים ולא המדילים, ולכן כשאר הבה הפלשתים ולקח חלילותיהם כתן למרעים החליפות ולא עוד, והמדילים וזאר המלבושים לשר להם לקחם לעלמו. והגיד שגם בזה לא שבשה חמתו, לבל תרה לפו ועוד החזה כי תשרה בזה ויעל בית מביהו, והמפרשי כתבו שכתן שמשון להם גם המדילים וזש לא נזכר: ותהי לשת שמשון (כ) למרעהו וגומ'. זכר הכתוב שהיתה לשת שמשון למרעהו, ול' לשברים להוה שובביות. וכוונתי כפי המורה מפני הכתובים שלשת שמשון זכתה מעלמה בלי רשות לביה, ושעשתה זכוניה עם שבר שמשון שהיה שובביו בשתותו, כי להיותו שבירו ומרעהו היה שבר עמה בפעם בפעם ומשם כמשך רוב זכוניה, ולפ' שהיה זה מרעהו לשר מהפלשים שהיו בעלי החידה, ושעשה זה להוסיף רעה על רעה:

שז

וכשבר שמשון לשר ימים (ל) רבים הלך לפקוד לת לשתו בנדי העזים ולמר לבוא עמה החדרה (והיה זה לשבב עמה להיות לשלה) ל' לשבה שביה ולל רלה לבלות זכוניה, שבל תלה העון בעלמו, בלמרו שמו' למרתו כי שבח (כ) שבחתיה ולכן כתתי למרעך, ל' ל' לל עשיתי זה לכווכה רעה, כי לל כתתיה לטוב ממך כי לם למרעך הזה לך, ולהורות זה לשר הל' לשותה הקטנה טובה משבה תהי כל לליך תשתיה, ל' היל לשותה וגם יש לה יתרון עליה שהיל יותר קטנה וגם כי היל טובה ויפה משבה קשה לך. ויען היתה כוונת שמשון להתעולל עלילות בנד פלשתים, לשר בקיתי הפעם (ג) מפלשתים, ל' הפעם לשכל תוכלה להרע עמהם ולל ימלאו לי עון לשר לשל כי לחרי שלחתי לי לחרי שלחתי לי לחרי שלחתי ל

[ח] בָּכֶם וְאַחַר אֶחְדָּל׃ וַיַּךְ אוֹתָם שׁוֹק
עַל־יָרֵךְ מַכָּה גְדוֹלָה וַיֵּרֶד וַיֵּשֶׁב בִּסְעִיף
[ט] סֶלַע עֵיטָם׃ וַיַּעֲלוּ פְלִשְׁתִּים וַיַּחֲנוּ
[י] בִּיהוּדָה וַיִּנָּטְשׁוּ בַּלֶּחִי׃ וַיֹּאמְרוּ אִישׁ
יְהוּדָה לָמָּה עֲלִיתֶם עָלֵינוּ וַיֹּאמְרוּ
לֶאֱסוֹר אֶת־שִׁמְשׁוֹן עָלִינוּ לַעֲשׂוֹת לוֹ
[יא] כַּאֲשֶׁר עָשָׂה לָנוּ׃ וַיֵּרְדוּ שְׁלֹשֶׁת אֲלָפִים
אִישׁ מִיהוּדָה אֶל־סְעִיף סֶלַע עֵיטָם
וַיֹּאמְרוּ לְשִׁמְשׁוֹן הֲלֹא יָדַעְתָּ כִּי־
מֹשְׁלִים בָּנוּ פְלִשְׁתִּים וּמַה־זֹּאת עָשִׂיתָ
לָנוּ וַיֹּאמֶר לָהֶם כַּאֲשֶׁר עָשׂוּ לִי כֵּן
[יב] עָשִׂיתִי לָהֶם׃ וַיֹּאמְרוּ לוֹ לֶאֱסָרְךָ
יָרַדְנוּ לְתִתְּךָ בְּיַד־פְּלִשְׁתִּים וַיֹּאמֶר לָהֶם
שִׁמְשׁוֹן הִשָּׁבְעוּ לִי פֶּן־תִּפְגְּעוּן בִּי אַתֶּם׃
[יג] וַיֹּאמְרוּ לוֹ לֵאמֹר לֹא כִּי־אָסֹר נֶאֱסָרְךָ
וּנְתַנּוּךָ בְּיָדָם וְהָמֵת לֹא נְמִיתֶךָ
וַיַּאַסְרֻהוּ בִּשְׁנַיִם עֲבֹתִים חֲדָשִׁים
[יד] וַיַּעֲלוּהוּ מִן־הַסֶּלַע׃ הוּא־בָא עַד־לֶחִי
וּפְלִשְׁתִּים הֵרִיעוּ לִקְרָאתוֹ וַתִּצְלַח עָלָיו
רוּחַ יְהוָה וַתִּהְיֶינָה הָעֲבֹתִים אֲשֶׁר־
עַל־זְרֹעוֹתָיו כַּפִּשְׁתִּים אֲשֶׁר בָּעֲרוּ בָאֵשׁ
[טו] וַיִּמַּסּוּ אֲסוּרָיו מֵעַל יָדָיו׃ וַיִּמְצָא לְחִי־
חֲמוֹר טְרִיָּה וַיִּשְׁלַח יָדוֹ וַיִּקָּחֶהָ וַיַּךְ־בָּהּ
[יו] אֶלֶף אִישׁ׃ וַיֹּאמֶר שִׁמְשׁוֹן בִּלְחִי הַחֲמוֹר
חֲמוֹר חֲמֹרָתָיִם בִּלְחִי הַחֲמוֹר הִכֵּיתִי אֶלֶף
[יז] אִישׁ׃ וַיְהִי כְּכַלֹּתוֹ לְדַבֵּר וַיַּשְׁלֵךְ הַלְּחִי
מִיָּדוֹ וַיִּקְרָא לַמָּקוֹם הַהוּא רָמַת לֶחִי׃
[יח] וַיִּצְמָא מְאֹד וַיִּקְרָא אֶל־יְהוָה וַיֹּאמַר
אַתָּה נָתַתָּ בְיַד־עַבְדְּךָ אֶת־הַתְּשׁוּעָה
הַגְּדֹלָה הַזֹּאת וְעַתָּה אָמוּת בַּצָּמָא וְנָפַלְתִּי
[יט] בְּיַד הָעֲרֵלִים׃ וַיִּבְקַע אֱלֹהִים אֶת־
הַמַּכְתֵּשׁ אֲשֶׁר־בַּלֶּחִי וַיֵּצְאוּ מִמֶּנּוּ מַיִם
וַיֵּשְׁתְּ וַתָּשָׁב רוּחוֹ וַיֶּחִי עַל־כֵּן קָרָא
שְׁמָהּ עֵין הַקּוֹרֵא אֲשֶׁר בַּלֶּחִי עַד הַיּוֹם
[כ] הַזֶּה׃ וַיִּשְׁפֹּט אֶת־יִשְׂרָאֵל בִּימֵי
פְלִשְׁתִּים עֶשְׂרִים שָׁנָה׃

יו

[א] וַיֵּלֶךְ שִׁמְשׁוֹן עַזָּתָה וַיַּרְא־שָׁם אִשָּׁה
[ב] זוֹנָה וַיָּבֹא אֵלֶיהָ׃ לָעַזָּתִים׃ לֵאמֹר
בָּא שִׁמְשׁוֹן הֵנָּה וַיָּסֹבּוּ וַיֶּאֶרְבוּ־לוֹ
כָּל־הַלַּיְלָה בְּשַׁעַר הָעִיר וַיִּתְחָרְשׁוּ כָל־

בקמתי בכם ואחר אחדל ׳
ופירושו ששמשון חרה אפו
עוד על ששרפו את אשתו כי
היה אוהב אותה ׳ ולכן אמר
אם תעשון כזאת ׳ ר״ל הראוי
שתעשו כזאת לשרוף את
האשה כי אם נקמתי בכם על
שנשאת לאחר ? ואחר אחדל
על ששרפתם אותה ? באמת
לא אחדל ׳ כי הוספתם רעה
על רעה ׳ ולכן ויך אותם
שוק על ירך ׳ ורש״י פי׳ אם
תעשון כזאת ׳ רוצה לומר
הרגילים אתם לעשות כזה
לקחת אשת זה ולתתה לאחר ?
לכן אנקם מכם ואחר אחדל ׳
והנקמה היה אשר יזכור אחר
זה ׳ ורד״ק פי׳ אם תעשון
כזאת ׳ ר״ל אם הייתם עושים
זאת הנקמה קודם שאנקם
אני היה טוב ׳ אבל אחרי
שאני בידי נקמתי בכם האם
ראוי שאחר זה אחדל ? אינו
ראוי אלא שאנקם מכם עוד
פעם אחרת ׳ ואני אחשוב
בפירושו שאין ראוי לאדם
הנכבד שינקם מהקלון הנעש׳
אליו כי אם בעצמו ׳ וידיו רב
לו להנקם ממנו לא עי אחר ׳
ולכן אמר שמשון אם תעשון
כזאת ׳ רוצה לומר האם ראוי
שאתם תעשון כזאת ? רוצה
לומר הנקמה על הקלון אשר
עשו לי ׳ אינו ראוי באמת
אלא שאנקם בכם בעצמי
ואחר אחדל ׳ אבל בנקמה
שתעשו אתם לא אחדל ׳ והנה
היתה הכאת שמשון לפלשתים
ולא היה מטמא בהם להיותו
כדרך מלחמ׳ ׳ וקבלו רבותינו
שמותר היה להטמא למתים
אעפ״י שהיה נזיר ׳ לפי שהוא
לא נדר נזירות ׳ והמלאך
שנדרו ויעדו בנזירות לא
הזהירו על דבר כי אם באכיל
ובשתיה ובשער ׳ ועם זה
הותרה השאלה השלישית :
(ח) והנה זכר שהכה אותם שוק
על ירך ׳ דמה הרגלים לשוק
והפרשים רוכבים על סוסים
לירך ׳ כאלו אמר פרשים
ואנשי רגלי הכה כלם ׳ וירד
וישב בסעיף סלע עיטם כי
היו פלשתים רבים אורבים
(ט) לו : וזכר שעלו הפלשתים
בעבור זה וחנו ביהודה
וינטשו ויתפשטו במקום
שנקרא אח״כ לחי ׳ והוא
מענין * והנם נטושים על
פני כל הארץ ׳ רוצה לומר
מתפשטים ׳ וכאשר ידעו זה

נזיר פ״א
דף ד׳ עב׳

שמו׳ א׳ ל׳ י״ו
(יא׳ יב׳ וכו׳)

בני יהודה ירדו למקום שהיה
שמשון בו ואסרוהו ברצונו
להביאו לתתו ביד פלשתים ׳
וכאשר בא אצל׳ שבר העבותי׳
כאלו היו פשתים אשר בערו
באש ׳ וימצא לחי החמור (טו׳ יו)
טריה ויך בה אלף איש ואמר
בלחי החמור חמור חמורתים
וגו׳ ׳ ר״ל בלחי חמור אחד
עשיתי צבור וצבורין של מתי׳ ׳
כמו * חמרים חמרים ׳ והביא שמות ח׳ י׳
הנמשל בזה ואמ׳ בלחי החמור
הכיתי אלף איש שהם הצבורין
שזכר שעשה : ויהי ככלותו (יז)
לדבר וישלך הלחי מידו ׳ ר״ל
שאחרי הדבו׳ הזה השליך הלחי
מידו כאומ׳ איני צריך ללחי או
לכלי אחר כי ידי רב לי להנק׳
בם מאויבי ה׳ ׳ וקרא לאותו
מקום לזכרון זה רמת לחי ׳
כלו׳ השלכת הלחי : וזכר (יח)
שצמא שם למים והתפלל אל
ה׳ ויבקע אלקים את המכתש
אשר בלחי ׳ ואחשוב שהאמת
בדברי רש״י ז״ל שהגומא אשר
הלחי יושבת בה עשויה
כמכתש ׳ ויהיה הענין שכאשר
השליך את הלחי כאשר נפל
עשה גומא כמין מכתש ושם
יצאו המים בכם לשתו׳ שמשון ׳
וז״ש ויבקע אלקים את המכתש (יט)
אשר בלחי ויצאו ממנו מים
על כן קרא אותו עין הקורא
אשר בלחי ׳ ר״ל מעין שבא על
ידי הקורא לה׳ ׳ ואפשר
לפרש עין הקורא ששם
היה עין השי״ת אל הקורא
לו שהוא שמשון להוציא לו
מים בלחי כמו שפירש רלבג :
והנה אמר אחר זה וישפט את (כ)
ישראל בימי פלשתים עשרים
שנה ׳ להגיד שמה שעשה
שמשון בזה מהנקמ׳ והתשועה
והפלא העצום היה סבה
ששמוהו ישראל לשופט בימים
שהיו פלשתים מושלים בישראל
עשרים שנה :
וילך שמשון עזתה וגומ׳ ׳ (א)
זכר שהלך שמשון
עזתה וראה שם אשה זונה
ויבא אליה ׳ כי היה נמשך
אחרי תאוותו כמו שזכרתי ׳
ושנאמר לאנשי עזה הנקראים (ב)
עזתים בא שמשון הנה
ושנתחרשו ׳ ר״ל שתקו כל
הלילה ויארבו ויסבו בשער
העיר אשר בו יצא שמשון כדי
להרגו ביציאתו ׳ כמו שאמ׳
והרגנוהו ׳ ושהלכו שם עד (ג)
אור הבקר ושמשון לא שכב כי
אם עד אצי הלילה ויקם
לצאת

2011 Ministerio de Cultura

לנקות מן העיר, ומאחר מנוס לכולן העיר בעולות ויקחו בהם
ובאתי המזוזות ויפעם עם הבריח לצד בהם ויעלם על כתפיו
על רקע ההר, וכזה מהגבורה העלומה:

(ל) **וידעי** לקחרי כן וגו'. זכר
שחקרי זקת לחכ
לצה לקחרת מבנות פלשתים
[נ] ושמה דלילה, ולקוצ למה מועה פ"ח
נקרקת שמה דלילה? שדללה לף ט' ע"ב
לת לבו ודללה לת רוחו
ודללה לת כחו. והשיבו
לצד המשילו לותה נקומר
ושמון בכח המכלי, ולינו
(ה) מזה המקו', כ"ל שכלע שלקחה
ושפתו לותם מרני פלשתים
לקמר פתי לותו לרלות במה
כחו גדול ושיתנו לה חיש מלף
ומלה בכף, רולה לומר שכל
לחד מהם יתן לה מלף ומלה
שקלי בכף. ולפשר לפרש
שחמרו לה שכל לחד מהם
היה מחייב עלמו לתת לה נעד
כלם מלף ומלה משקלי בכף.
ונרלה שהיה בזמן ההוא לותו
המכוס מלף ומלה בהוג
מלנם, כי כן תמלח במיכה
בתי' המחוך *מלף ומלה משקלי בכף, פמוק כ'
ולין ספק שהתמיד הפתוי (ו) הזה ימים רבים: וזכר שחזה
ממנו במה כחך גדול ובמה
תלכר לעמותך, והנרלה
בפשט הכתובים שהיה בקשה
זה מלתו בדרך הכלים
מתרפקות על לוליהן, ועם
הרלות להכה שחלה ממנו
שיניד לה כחו הגדול להרלות
לה להבה עלומה, כי היה
מדרך הלוהבים לנלות
סודותיהם לחזר יחבבו, לף
שתמר שהיתה שולחת זה
ממנו לתכלית שילמד ביל
(ז) פלשתים, והוא כמלחק
בחתו לחמר לה לם יחרוני
בשבעה יתרים לחים ולליתי
(ח) והייתי כלחד החלם: וזכר
הכתוב שהיו לה הנילה עמה
לחסרו לחזרו מהפלשתים,
כי בשבה קולי לף יהיה כן,
ובדלותו שפלשתים לחרוהו
יחשוב שחמון שהיה שחלה זה
במלחר', ולכן לחד ותלחרהו
נהם כי היו לנבלה לחרה
(ט) לותו. והיה לה הלורב בחדר
לרלות לם לחרי הנסיון
יתרלה הדבר היותו כן,
ולמרה פלשתים עליך שמון
ויתק לת היתרי חזר לחרתו
נהם ולף נודע כחו, רולה
לומר בשבירת היתרים לף
נרלה כחו, כי לף השתדל להתיר' ולף כודע כחו ולף כתחזק
בהתקו לותם, לבל עשה מהם כפתיל הכערת בהריחו לף.
(י) ובלחר לנילה רלתה זה למרה לשמון הנה לף עשיתי זה כי
לם לפחותך ללעת היחך לוהב לותי, והנה ילעתי שלברת (יא)
עלי כוזבים, והוא השיבה לם יחברוני בעבותים חדשים,
ברלשונה במה שלמרתי בשבעה
יתרים לחים, לבל בחר
בשכחה תבלי לחד שלף
הגדתי לך, והוא שתהיה
היתרים ההם חדשים, הנה
לם כן היה זה השלמת המלמר
הרלשון, ולכן לף לחר
במלמר השני הזה מבין
העבותים החדשים כי היה
פשוך על השבעה יתרים
שזכר כבר ברלשונה, לם
לף שפירש עתה שתהיה (יב)
עבותי חדשים. וזכר שנילה
עלמה עשתה גם הפשיון הזה, (יג)
ושמשון בתקש מזרועותיו
כחוט, ולו היה בכתה לפניו
על הנס התלת בי ותדבר חלי
כוזבים, רולה לומר לימי
חוזקה על זה ולימי מפלרת
כבר בזה הענין כי לם לפי
שהתלת בי ודברת עמי כוזבים
ולכן לחתלל על כרלך שתניל
לי הלמת, וכל זה מעכיבי
הכתים הזוכות לבעליהן
מרכות תלונו עמהם ותלמרו
שהם מלהבה מכותרת, והיו
דבריה בתה תלכר בילי, (כי
לף היתה מגלה זילי הפלשתי'
היו עמה בזה.) וזכר שמשון
לחרי שתי הפעמי' הרלשוני'
דבר לת הכוזבים בזבים
הלחרונים רלה לדבר לחת,
לם לף שבפעם הרלשונה
מהזבים הלחרונות ערב
דברים בטלים עם הלמת,
ולכן בשני הפעמי' הרלשונים
זכר שהיה חזקו ביתרים
ושביהם היו מהתלות, ובזבי
פעמים הלחרוני' זכר שהיה
כחו בשער רלשו, לם לף
שברלשונה מהן לף ביקרו
כרלוי ובלחרונה גלה לת כל
לבבו, ולזה התחיל לנלות
שהדבר תלוי בחקליפות רלשו
שהוא השער, לבל לף גלה
עכין הגלות כי לם שתלרוג
לת שערו עם כלי הלורגים (יד)
הנקרל מסכת, ודלילה רלתה (טו)
להוסיף בדבריו, וזש ותלע
ביתד, שלף לבד תרגה לותם
כי לם לחרי התרגה תקעם
עוד ביתל תרגה וקרלה עליו
פלשתי' עליך שמון, ויסע לת
היתד ולת המסכת, וזו
דלילה נכתה עליו לין תלמר
מהבתיך ולבך לין לתי, רולה לומר הנה לף היתה זלת הפלה
מחכי כי לם לבתיכה ולכסיון היתך לוהב לותי, ושמון חשב
שכן היה החמת ושכל זה לף עשתה דלילה כי לם להפחיכו
בהבנתו

2011 Ministerio de Cultura

[יד] וַתִּתְקַע בַּיְתֵד וַתַּאמֶר אֵלָיו פְּלִשְׁתִּים
עָלָיִךְ שִׁמְשׁוֹן וַיִּיקַץ מִשְּׁנָתוֹ וַיִּסַּע אֶת־
[טו] הַיָּתֵד הָאֶרֶג וְאֶת־הַמַּסָּכֶת: וַתֹּאמֶר
אֵלָיו אֵיךְ תֹּאמַר אֲהַבְתִּיךְ וְלִבְּךָ אֵין
אִתִּי זֶה שָׁלֹשׁ פְּעָמִים הֵתַלְתָּ בִּי וְלֹא־
[יז] הִגַּדְתָּ לִי בַּמֶּה כֹחֲךָ גָדוֹל: וַיְהִי כִּי־
הֵצִיקָה־לוֹ בִדְבָרֶיהָ כָּל־הַיָּמִים
[יז] וַתְּאַלְּצֵהוּ וַתְּקַצַּר נַפְשׁוֹ לָמוּת: וַיַּגֶּד־
לָהּ אֶת־כָּל־לִבּוֹ וַיֹּאמֶר לָהּ מוֹרָה לֹא־
עָלָה עַל־רֹאשִׁי כִּי־נְזִיר אֱלֹהִים אֲנִי
מִבֶּטֶן אִמִּי אִם־גֻּלַּחְתִּי וְסָר מִמֶּנִּי כֹחִי
[יח] וְחָלִיתִי וְהָיִיתִי כְּכָל־הָאָדָם: וַתֵּרֶא
דְלִילָה כִּי־הִגִּיד לָהּ אֶת־כָּל־לִבּוֹ
וַתִּשְׁלַח וַתִּקְרָא לְסַרְנֵי פְלִשְׁתִּים לֵאמֹר
עֲלוּ הַפַּעַם כִּי־הִגִּיד לָהּ אֶת־כָּל־לִבּוֹ
וְעָלוּ אֲלֵיהָ סַרְנֵי פְלִשְׁתִּים וַיַּעֲלוּ
[יט] הַכֶּסֶף בְּיָדָם: וַתְּיַשְּׁנֵהוּ עַל־בִּרְכֶּיהָ
וַתִּקְרָא לָאִישׁ וַתְּגַלַּח אֶת־שֶׁבַע
מַחְלְפוֹת רֹאשׁוֹ וַתָּחֶל לְעַנּוֹתוֹ וַיָּסַר
[כ] כֹּחוֹ מֵעָלָיו: וַתֹּאמֶר פְּלִשְׁתִּים עָלֶיךָ
שִׁמְשׁוֹן וַיִּקַץ מִשְּׁנָתוֹ וַיֹּאמֶר אֵצֵא כְּפַעַם
בְּפַעַם וְאִנָּעֵר וְהוּא לֹא יָדַע כִּי יְהוָה
[כא] סָר מֵעָלָיו: וַיֹּאחֲזוּהוּ פְּלִשְׁתִּים וַיְנַקְּרוּ
אֶת־עֵינָיו וַיּוֹרִידוּ אוֹתוֹ עַזָּתָה וַיַּאַסְרוּהוּ
בַּנְחֻשְׁתַּיִם וַיְהִי טוֹחֵן בְּבֵית הָאֲסִירִים:
[כב] וַיָּחֶל שְׂעַר־רֹאשׁוֹ לְצַמֵּחַ כַּאֲשֶׁר גֻּלָּח:
[כג] וְסַרְנֵי פְלִשְׁתִּים נֶאֶסְפוּ לִזְבֹּחַ זֶבַח־
גָּדוֹל לְדָגוֹן אֱלֹהֵיהֶם וּלְשִׂמְחָה וַיֹּאמְרוּ
נָתַן אֱלֹהֵינוּ בְּיָדֵנוּ אֶת שִׁמְשׁוֹן אוֹיְבֵנוּ:
[כד] וַיִּרְאֻהוּ אֹתוֹ הָעָם וַיְהַלְלוּ אֶת־אֱלֹהֵיהֶם
כִּי אָמְרוּ נָתַן אֱלֹהֵינוּ בְּיָדֵנוּ אֶת־אוֹיְבֵנוּ
וְאֶת מַחֲרִיב אַרְצֵנוּ וַאֲשֶׁר הִרְבָּה אֶת־
[כה] חֲלָלֵינוּ: וַיְהִי כְּיֹטוֹב לִבָּם וַיֹּאמְרוּ
קִרְאוּ לְשִׁמְשׁוֹן וִישַׂחֶק־לָנוּ וַיִּקְרְאוּ
לְשִׁמְשׁוֹן מִבֵּית הָאֲסִירִים וַיְצַחֵק לִפְנֵיהֶם
וַיַּעֲמִידוּ אוֹתוֹ בֵּין הָעַמּוּדִים: וַיֹּאמֶר
שִׁמְשׁוֹן אֶל־הַנַּעַר הַמַּחֲזִיק בְּיָדוֹ הַנִּיחָה
אוֹתִי וַהֲמִישֵׁנִי אֶת־הָעַמּוּדִים אֲשֶׁר
הַבַּיִת נָכוֹן עֲלֵיהֶם וְאֶשָּׁעֵן עֲלֵיהֶם:
[כו] וְהַבַּיִת מָלֵא הָאֲנָשִׁים וְהַנָּשִׁים וְשָׁמָּה
כֹּל סַרְנֵי פְלִשְׁתִּים וְעַל־הַגָּג כִּשְׁלֹשֶׁת
אֲלָפִים אִישׁ וְאִשָּׁה הָרֹאִים בִּשְׂחֹק

נתאכזו לותה , ומפני כן הגיד לה את כל לבו , רומה לומר שבפעם השלישית כבר הגיד לה קלת לבו כשהוליעה שהיה כהו בשער רחזו , לכל עתה השלים הניקור בתמרו שהיה הכח בתליקות [שערת רחזו] ושיכור בגלחו לותם :

(יו) ותמר הכתוב כי זה הגיד לה כי הליקתהו בלבריה ובכיית / מוסף פ"ק ף ט' ע"ב או כפי מה שתמרו קול שהיתה זומטת מתקתיו בשערת התזמים . ותמרו ותקצר נפשו למות , לתזוב שתמרו הכתוב להגיד שתזמון לא הסכים לגלות לה זה כי תם לפי שקלרו ימיו למות , ולכן היה מלת התלקים שיגיד כל לבבו אליה לשיהיה זה סבת מיתתו , וזהו ותקלר נפשו למות ויגד לה את כל לבו . והנה רלתה לילה שזה היה התמת בלא ספק , תם לפי שרלתה שהוליר שם שמים והיה מכהגו שלא לזכור שם שמים לבטלה כדברי קול , ותם לפי שהודיע לה הדבר בסבותיו שהוא היה נזיר תלקים מן הבטן , ורלתה שהסכים עם זה מרלה השער ועניבו , וחולי שתמעה לילה גם כן עכין לתו ומה שקרה לה עם המלאך בהריונה , ומכל זה הכירה שהחמת לתו , וחולי כשבע לה גם כן עליו , ולכן שלחה לקרוא למרני פלשתים ותודיעם שכבר ידעה החמת ולכן הולילו עמם הכסף , והותרו עם זה התלות (יט) רביעית וחמישית : והנה זכר שבחזר רלתה לילה שתזמון היה יזן על ברכיה גלחה שבע מחליפו רחזו , ובפע' הזחת לו עשתה הכשיון בידיה לכל לותה לחיי שיגלחהו , וזהו ותקרא לחיי ותגלח , כי קרחה לחיי המגלח שיגלחהו , ושם לתר הכתוב ותגלח פירושו שגלחהו לילה על ידי החיי שוכר . ושכם לתרו ותחל לעכותו ויסר כחו מעליו כתבו המפרשי שהרגיש (כ) בהם כרחוי , ולכן כשבר לתרה להם פלשתים עליך (כא) שתזון שחזב להכער ולעשות גבורות והנה כרה מהנו (כא) ההזגתה התלקית , ותחזוהו פלשתים ויקרו את עיניו ויורידו לותו עזתה , לפי שהיה שם התחלת קלקולו ויסתרוהו בנחשתים , וכדי לבזותו ולהיותה מלחכה כבלה היה טוחן בבית (כב) האסורים : וזכר שבחזר למח שער רחזו קרה מה שספר ועזה שם שתזון הגבור שעזה בשותו . וחין רחוי שבחזב שהיה כח שתזון בשערו רחזו בדרך טבעי , ובלכן סר בכוחו וזב כחו בהחזירתם לגמוך , לבל היה כחו דבר כמיי בעול שיתמור בזירותו , ובחזר הלך לחרי עיניו , וגלה כוחו לבוכבת חיקו , ולח זכר שהית ממשפחת לויבו , כעבד שכר ה' מעליו והוחו בהפך עליו למזחית , ובחזר למח שער רחזו לח לתר הכתוב שזב כתו חליו (כי לפי החמת לח זב הכח עם הזער) לבל קרה לחרי למיקתו שהוליכוהו לזחק בו בבית ללקיהם , והוח עזה תזובה מקטתו וזב חל ה' בכל לבבו ובכל בפשו וקרחהו מרתו , ומפני זה עכהו וחזק חת ידיו ועזה מה שעזה בכח החל לח מהזער , ולזה (כג/כה/כו) זכר שבחזר בלחבו מרכי פלשתים לזבח ולקער לדגון חלקיהם לפי שבתן בידם חת שמשון , חת' שיביחו עם שמשון לזחק לפביהם ויעמידוהו בין העמודים לחר הבית היה בזען עליהם וקרח חל הזם והתפלל חליו שיחזקהו : (כט) וילפות שמשון חת שבי עמודי התוך , רומה לומר שעזה בהם בטיה וחתו בהם , ותמר (ל) שתמות בפשו עם פלשתים ויט בבחו ויפול הבית על הסרנים ועל בל העם , והמית חז במותו רבים מחשר המית בחייו . והנה היה מחבק הפלשתים שלח התעללו בו מחרי מותו , לבל בתבו מקום שיעשו לו בבוד במותו , ולבן (לח) בתו לחיו ובל בית לביהו ויחתו לותו ויקבורהו בקבר מבוח לבין . ומחזר תמר הנה לקיו , ירחה שעם היות לחת מבוח עקרה ברחשובה , הנה לחרי שפתח הלקים לת רחמה ותלד לת שמשון הולידה גם בן בניס לחרים , במו שיזבו' דומה לזה בחבה * . והנה בפר לחר זה והוח שפט לת ישרחל עשרים שבה , להעיד

* שמות ל' בי' בית

שופטים יו

[כח] שִׁמְשׁוֹן׃ וַיִּקְרָא שִׁמְשׁוֹן אֶל־יְהוָה
וַיֹּאמַר אֲדֹנָי יְהוִה זָכְרֵנִי נָא וְחַזְּקֵנִי
נָא אַךְ־הַפַּעַם הַזֶּה הָאֱלֹהִים וְאִנָּקְמָה
נְקַם־אַחַת מִשְּׁתֵּי עֵינַי מִפְּלִשְׁתִּים׃
[כט] וַיִּלְפֹּת שִׁמְשׁוֹן אֶת־שְׁנֵי׳ עַמּוּדֵי הַתָּוֶךְ
אֲשֶׁר הַבַּיִת נָכוֹן עֲלֵיהֶם וַיִּסָּמֵךְ עֲלֵיהֶם
אֶחָד בִּימִינוֹ וְאֶחָד בִּשְׂמֹאלוֹ׃
[ל] וַיֹּאמֶר שִׁמְשׁוֹן תָּמֹת נַפְשִׁי עִם־פְּלִשְׁתִּים
וַיֵּט בְּכֹחַ וַיִּפֹּל הַבַּיִת עַל־הַסְּרָנִים
וְעַל־כָּל־הָעָם אֲשֶׁר־בּוֹ וַיִּהְיוּ הַמֵּתִים
אֲשֶׁר הֵמִית בְּמוֹתוֹ רַבִּים מֵאֲשֶׁר הֵמִית

להעיד שבעת התשוע׳ שנעשת׳ לו בעין קורא מת שמשון ׳ רוצה לומר במיתת גבורותיו ותשועותיו ׳ כי עד אותו זמן היה האלקי׳ עמו ומשם ואילך התחילה מפלתו ׳ ולא נזכר אחריו כי אם שהלך אחר עיניו ושנתפת׳ אחרי כל אשה זונה שהיה מוצא׳ וכן אמרו חז״ל שמשון הלך אחר עיניו ולכן נקרו עיניו פלשתים ׳ ולא נעשתה לו עוד תשועה כי אם בשעת מותו ׳ ולזה אמר במקום הזה אותו פסוק שאמר שמה*׳ להגיד כי היתה התשועה הזאת ממין התשועה שנעשתה

כוטה פ״א ט׳ עב״

בסי׳ דלעיל פסו׳ כ׳

לו שמה ׳ וכאלו באותה שעה בעין קורא מת כפי הכבוד ׳ וכאן ספר שמת כפי מספר חייו : ורבי לוי בן גרשם כתב שסופר הנה ששפט את ישראל עשרי׳ שנה ׳ להודיע שהזמן שישב שמשון בארץ פלשתים נכלל באלו עשרים שנה והוא מאמר אמתי׳ ובדרש אמרו למה נאמר בשמשון שתי פעמים וישפוט את ישראל עשרים שנה ? אמר רבי אחא מלמד שהיו פלשתים יראים ממנו עשרים שנה אחרי מותו כמו שיראו עשרים שנה בחייו׳ הנה הותרה השאלה הששית :

בירושלמי דסוטה פ״א דף י״ז ע״ב

לא בְּחַיָּיו׃ וַיֵּרְדוּ אֶחָיו וְכָל־בֵּית אָבִיהוּ וַיִּשְׂאוּ אֹתוֹ וַיַּעֲלוּ׳ וַיִּקְבְּרוּ אוֹתוֹ בֵּין
צָרְעָה וּבֵין אֶשְׁתָּאוֹל בְּקֶבֶר מָנוֹחַ אָבִיו וְהוּא־שָׁפַט אֶת־יִשְׂרָאֵל
עֶשְׂרִים שָׁנָה׃

פרשה עשירית בספור הפסל אשר היה ראשונה בבית מיכ׳ עם הנער הלוי אשר היה לו לכהן ׳ ואיך בני דן הלכו לכבוש את לשם וגנבו הפסל והושיבוהו שמה׳ תחלת הפרשה ויהי איש אחד מהר אפרים ושמו מיכיהו וגו׳ עד בימים ההם ומלך אין בישראל ׳ ושאלתי בפרשה הזאת שש שאלות :

השאלה הראשונה אם ענין פסל מיכה וענין פלגש בגבעה היה אחרי מות שמשון ׳ או קודם לזה בימי כושן רשעתים כמו שנזכר בסדר עולם ? ואם נאמר שהיו אחרי מות שמשון כמו שיורו עליו סדר הפרשיות ׳ יקשה אמרו וישימו להם את פסל מיכה אשר עשה כל ימי היות בית האלקים בשילה ? יורה שהתמיד שם הפסל כמו שהתמיד הארון בשילה ׳ ובענין פלגש בגבעה נאמר על ירושלם * לא נסור אל עיר נכרי אשר לא מבני ישראל המה ׳ ויורה שהיה זה קודם שתלכד ירושלם מבני יהודה ׳ וגם יקשה חשבון שנות השופטים אשר בא בסדר עולם ׳ ואלה הם הראיות אשר הביאו חכמינו זכרונם לברכה בדעת הזה׳ ואם נאמר שהיה זה קודם גדעון ויפתח ושמשון ׳ יקשה אכ״ מאד למה נזכרו הספורים האלה בסוף הספר אם קרו זמן הרבה קודם זה ? האם נאמר שמפני שזכר מה שקרה לשמשון מהאלף ומאה כסף שהיה סבת רעתו יזכור אחר כך פסל מיכה שהיה גם כן מהאלף ומאה כסף ׳ ולמה ישמט מהמקום הראוי לו ?

פרק יב״

בספ׳ סי׳ יט״ יב״

השאלה השנית באמרו בימים ההם אין מלך בישראל איש כל הישר בעיניו יעשה בתוך ספור פסל מיכה שני פעמים ׳ כי הוא אמר והאיש מיכה לו בית אלקים ויעש אפוד וגו׳ בימים ההם אין מלך בישראל וגו׳ ׳ ואחר זה אמר ויאמר מיכה עתה ידעתי כי ייטיב יי׳ לי וגומר בימים ההם אין מלך בישראל ׳ ויקשה אכ״ למה באה ההודעה הזאת בזה הספור ולא בא בספור אחר ? ומה צורך בהודיע שאין מלך בישראל ׳ וידוע שלא היה מלך בישראל עד שאול ׳ ולמה זכר זה שני פעמים כאן ?

הפרשה השלישית באמרו ויהי נער מבית לחם יהודה והוא לוי ׳ והפסוק הזה סותר עצמו ׳ כי אם הוא היה ממשפחת יהודה איך היה לוי ? ואם היה לוי איך זכר שהיה ממשפחת יהודה ? הנה אכ״ הפסוק הזה תחלתו סותר סופו :

השאלה הרביעית באמרו ובימים ההם שבט הדני מבקש לו נחלה לשבת כי לא נפלה לו עד היום ההוא בתוך שבטי ישראל בנחלה והוא זר מאד ׳ כי הנה בספר יהושע * נזכר שנתנה לו נחלתו ושהיה גבול נחלתו צרעה ואשתאול ועיר שמש ושאר המקומות שנזכרו שם ׳ וגם בכאן יזכור ששלחו בני דן אנשים לרגל את ליש וששלחום מצרעה ומאשתאול עריהם ׳ ואכ״ כבר היה להם נחלה ? וגם יקשה למה בא בכאן הספור הזה מלכידת ליש שכבר נזכר בספר יהושע ?

סי׳ יט״ מ׳

השאלה החמישית בכפל הפסוקים שבאו בלקיחת הפסל ׳ כי נזכר זה שלשה פעמים ׳ אמר ראשונה ויעלו חמשת האנשים ההולכים לרגל את הארץ באו שמה לקחו את הפסל וגו׳ ׳ ואמר שנית ואלה באו בית מיכה ויקחו את פסל האפוד וגומ׳ ׳ ואמר שלישית וייטב לב הכהן ויקח את האפוד וגומ׳ ׳ ושם נזכר גם כן שני פעמים שהיו שש מאות האיש חגורי כלי מלחמה פתח השער והוא כפל מבואר בפסוקים :

השאלה הששית באמרו בסוף הפרשה ויקימו להם בני דן את הפסל וגו׳ עד יום גלות הארץ וישימו להם את פסל מיכה אשר עשה כל ימי היות בית האלקים בשילה ׳ ויקשה זה משני צדדים׳ האחד איך אמר שהתמיד הפסל בתוך בני דן כל ימי היות בית האלקים בשילה ? והנה בימי יהושע היה בית האלקים בשילה ואיך נאמר שהיה אז פסל מיכה ? והכתוב אומר * ויעבדו העם את ה׳ כל ימי יהושע ׳ ואם על המזבח אשר בנו בני גד ובני ראובן אמרו לעלות עליהם לצבא ׳ כ״ש שהיה ראוי שיעשו על ע״ז כזאת מבוארת אם היתה בימים ההם׳ והצד השני הוא איך אמר שהתמיד הפסל עד יום גלות הארץ ? ואיך בימי שמואל שהסיר מכל הארץ את הבעלי׳ ובימי דוד המלך ע״ה ובימי יאשיהו ע״ה ושאר המלכים חסידי עליון לא בערו העז ההיא ? ואיך כתב זה שמואל הנביא אשר בא בקבלתם ז״ל שמואל כתב ספרו וספר שופטים ורות שהיה קודם גלות כנחריב זמן מרובה ? ואיך ספר מה שהיה אחרי מותו קרוב לשש מאות שנה ?

יהושע כ״ד ל״א

בב״ פ״א יד ע״ב

והנני מפרש הפסוקים באופן יותרו השאלות כלם :

ויהי

2011 Ministerio de Cultura

יז (א) ויהי איש מהר אפרים ושמו מיכיהו · כבר זכרתי שדעת
סדר עולם פרק יב חז"ל הוא שספור פסל מיכה וספור בני דן ופלגש
בגבעה היו בימי כושן רשעתים, וראוי שיתישבו הדברים כפי
דעתם ראשונה, ואחרי כן אפרש הענין כפי מה שיורה פשט
הכתובים וסדר הפרשיות ·
ואומר כי לפי דעת חז"ל
הספורים האלה שלשתם
מפסל מיכה ובני דן ופלגש
בגבעה קרו בימי כושן
רשעתים אחרי מות יהושע
קודם ממשלת עתניאל בן
קנז, ומפני זה נכתב בהם
בימים ההם אין מלך בישראל
וגומ', ר"ל שלא היה ביניהם
שופט שוטר ומושל, ואיש כל
הישר בעיניו יעשה לפי שכבר מת יהושע ועדין לא קם שופט
ובימים ההם היה שבט הדני מבקש לו נחלה כי היתה נחלתם
קצרה מהכיל אותם, והיה זה בימים שנלחמו בני יהודה
ולכדו את ארצם ובני יוסף גם כן לכדו ביתאל, ובאותו זמן
עלו בני דן ולכדו את ליש כמו שנזכר כאן · ואמנם למה
נזכרו הספורים האלה בסוף הספר עם היות שקדמו בזמן
עיין רד"ק לספורי השופטים? אחז"ל שנזכר ספור פסל מיכה אחרי ספור
שמשון להגיד ששניהם באו בסבת האלף ומאה כסף כמו
שאמרתי, ושבא ענין פלגש בגבעה אחר סיפור פסל מיכה
להגיד שבעון שחטאו בפסל מיכה ובמה שלא מיחו בני ישראל
בידי בני דן עליו נהרגו כמה אלפים מישראל על ענין פלגש
סנהדרין פ"א ק"ג ע"ב בגבעה, וכמו שאח"ז"ל על כבודי לא תסתם ותסתם על כבוד
בשר ודם? וכמו שאבאר · וכפי הדעת הזה מזמן קורות' נראה
לי להשיב לזה ולומר, שראה כותב הספר הזה לספר ראשונה
בלי ערבוב כל השופטים שקמו בישראל זה אחר זה, ומה
שקרה להם מהמלחמות אחר מות יהושע עם האומות, ואחר
שהשלים ספור שמשון שהוא היה האחרון אשר בספר הזה
מהם, חזר לספר הדברים אשר קרו לבני ישראל אלה עם
אלה בין יהושע והשופטים, ולא רצה להבדיל ביניהם כי אם
להגיד איך באו המנהיגים כלם זה אחר זה, ואחרי זכרונם
ספר הענינים האלה, ועם היותם קודמים בזמן היו אחרונים
בספר, לפי שנזכרו יחד עניני השופטים ומלחמותיהם,
ואחרי השלמתם זכר עניני ישראל שקרו בימיהם שאינם
מתיחסים אל האויבים ולא אל השופטים, וכדי שנדע הזמן
אשר קרה זה בו (עם היות שנכתב בזולת מקומו) בא בכל
אחד מהספורים האלה מאמר שבימים ההם לא היה מלך
בישראל, כי נזכר זה פעם ראשונה בענין פסל מיכה, ונזכר
שנית בענין שבט דן ולכידתו ליש, ונזכרה פעם שלישית
בענין פלגש בגבעה, וכלם להגיד ששלשת הספורים האלה
קרו קודם שופטי ישראל אחרי מות יהושע בזמן שלא היה
בישראל מלך ולא מושל ושופט עדין · הנה התבאר מזה כפי
דעת חז"ל זמן אלו הספורים ולמה נזכרו שלא במקומם
וצורך מאמר בימים ההם אין מלך בישראל שלשה פעמים,
והותרו בזה לדעתם השאלות ראשונה שנית שלישית ורביעית:
אבל כפי סדר הפרשיות נוכל גם כן לישב הענינים ולהתיר
הספקות באופן אחר יותר נכון, ונאמר שענין פסל מיכה
ופלגש בגבעה שניהם קרו אחרי שאסרו הפלשתים את שמשון
ובהיותו גולה בתוכם, עם היות שהכתוב במה שעבר להשלים
ספורו כתב שמת שמשון, ואינו סותר לזה מה שאמר בפסל
מיכה כל ימי היות בית האלקים בשילה, לפי שזה לא יחייב
היות הפסל בשבט דן כל הימים אשר ישב ארון האלקים
בשילה, שאם היה זה מחוייב ונמשך מהמאמר ההוא יתחייב
גם כן שבימי יהושע היה פסלו של מיכה (כיון שבימיו היה
הארון בשילה) והוא רחוק מאד, שכל ימיו עבדו ישראל
את השם כמו שהעיד הכתוב, אבל פירוש הכתוב שבני
דן שמו הפסל בליש ושישב שם משם והלאה כל ימי היות

המשכן בשילה, וזה לא יגזור ההתחלה כי אם הסוף, רוצה
לומר שהתמיד שם משהושם באותו מקום עד שנעתק המשכן
משילה, שאז בימי שמואל הסירו את הבעלים ואת
הפסילים מן הארץ, וגם הפסוק השני שחייב אצלם זה
ממה שאמר שהיה ירושל' מעם
נכרי אשר לא מבני ישראל
המה גם זה ממה שיקל
התרתו, לפי שעם היות
שבני יהודה לכדו את ירושלם
היה זה מה שנפל בחלקו,
אבל מה שנפל בחלק בנימן
הנה אמר הכתוב בזה הספר
(אחרי שלכדו בני יהודה
סי' א' כ"א את ירושלם) * ואת היבוסי
יושב ירושלם לא הורישו בני
בנימן וישב היבוסי את בני בנימן בירושלם עד היום הזה,
וכבר פירשתי על הפסוק הזה שם, שהיה יבוס מתוז והיו בו
ערים מבני יהודה וערים מבני בנימן, ועם שלכדו בני
יהודה את המקומות אשר היו בחלקו, הנה בנימן לא לכדו
את כל הערים אשר נפלו בחלקו ונשארו מהם מלהכבש,
וגם אותם שלכדו הניחו לישב שם את היבוסי ועליהם אמר
הנה לא נסור אל עיר נכרי אשר לא מבני ישראל המה ·
ור"דק כתב שנשארה המצודה והוא המבצר ציון עיר דוד
שלא נכבש' עד ימי דוד, ועליה אמר עיר נכרי וגומ' · הנה
התבא' שהראיות שהביאו חז"ל מכח הפסוקים לאמת שהיו
הספורים האלה קודמים אינם מחויבות, ואמנם החשבון
שהביאו משנות השופטים בסדר עולם אינו מדויק, וכבר
השיב עליו רד"ק בפירושו לזה המקום יעויין משם, ואני
אעיר עליו יותר בשלמות בספר שמואל · הנה התבאר מזה
שאינו רחוק שנאמר שספורי פסל מיכה ופלגש בגבעה קרו
בסוף שנות שמשון קודם שישפוט עלי הכהן, וכפי מה
שיורה עליו סדר הפרשיות ושאין ספק בזה מכח הפסוקים,
והותרה השאלה הראשונה · ולזה התחיל הספור ויהי איש
מהר אפרים ושמו מיכיהו, שהיה זה הספור אחרי כל מה
שנזכר קודם זה, ואמר שהיה שמו מיכיהו ולהלן הוא אומר
והאיש מיכה ותמיד יקראהו מיכה, לפי שבנערותו נקרא
מיכיהו שהוא שם ההקטנה וההמעטה, וזהו ויהי איש מהר
אפרים ושמו מיכיהו, רוצה לומר ושמו בנערותו בהיותו
אצל אמו היה מיכיהו, ואחרי היותו איש נקרא בשם שלם
מיכה, וז"ש והאיש מיכה שנקרא מיכה אחרי שהיה איש
ונקרא כן תמיד אחרי זה:

(ב) ויאמר לאמו אלף ומאה וגומר · נראה שאם מיכה היו
לה אלף ומאה כסף והיה אותו סכום נהוג הרבה
בימים ההם, ושגנבו ממנה את הכסף והיא היתה מקללת
ומאררת מי שגנב ממנה את כספה ומיכה גנבהו ממנה,
וכאשר חס לבו בקרבו (מפני כבוד אב ואם וגם מפני
האלה והקללה אשר נתנה עליו בקולה) הסכים לגלות
לה האמת, וזהו ויאמר לאמו אלף ומאה הכסף אשר
לוקח לך, רוצה לומר אשר לוקח מאתך ואת אלית,
רוצה לומר אתה נתת קללות הרבה עליהם וגם אמרת
באזני הנה הכסף אתי, רוצה לומר שהיתה אומרת
באופן שהיה שומע מיכה שהיה הכסף אתו ושהוא גנבהו,
הנה היה גזרת המאמר כלו אני לקחתיו, רוצה לומר
אמת אמרת כי אנכי לקחתי אותו מאתך · ור"שי פירש וגם
אמרת באזני, רוצה לומר הקללות, הנה הכסף אתי אני
לקחתיו שכל זה גזרת המאמר, והאמת הוא מה שפירשתי
שאמרו וגם אמרת באזני דבק עם הנה הכסף אתי, שאמרה
באזניו שהיה הכסף אתו כי היא חששה שהוא לקחו, וגזרת
המאמ' הוא לבד אני לקחתיו · ואמו השיבתו ברוך בני לה', ר"ל
אין האלות והקללות תופשות בך אבל אתה ברוך תהיה מכל
(ג) העמי' כיון שהודי' בדבר: וישב את האלף ומאה הכסף לאמו,

2011 Ministerio de Cultura

אִמִּי הַקְדֵּשְׁתִּי אֶת־הַכֶּסֶף לַיהוָה מִיָּדִי לִבְנִי לַעֲשׂוֹת פֶּסֶל וּמַסֵּכָה וְעַתָּה
[ל]אֲשִׁיבֶנּוּ לָךְ׃ וַיָּשֶׁב אֶת־הַכֶּסֶף לְאִמּוֹ
וַתִּקַּח אִמּוֹ מָאתַיִם כֶּסֶף וַתִּתְּנֵהוּ לַצּוֹרֵף
וַיַּעֲשֵׂהוּ פֶּסֶל וּמַסֵּכָה וַיִּהְיוּ בְּבֵית
[ה]מִיכָיְהוּ׃ וְהָאִישׁ מִיכָה לוֹ בֵּית אֱלֹהִים
וַיַּעַשׂ אֵפוֹד וּתְרָפִים וַיְמַלֵּא אֶת־יַד אַחַד
[ו]מִבָּנָיו וַיְהִי־לוֹ לְכֹהֵן׃ בַּיָּמִים הָהֵם אֵין מֶלֶךְ
[ז]בְּיִשְׂרָאֵל אִישׁ הַיָּשָׁר בְּעֵינָיו יַעֲשֶׂה׃ וַיְהִי־
נַעַר מִבֵּית לֶחֶם יְהוּדָה מִמִּשְׁפַּחַת יְהוּדָה
[ח]וְהוּא לֵוִי וְהוּא גָר־שָׁם׃ וַיֵּלֶךְ הָאִישׁ
מֵהָעִיר מִבֵּית לֶחֶם יְהוּדָה לָגוּר בַּאֲשֶׁר
יִמְצָא וַיָּבֹא הַר־אֶפְרַיִם עַד־בֵּית מִיכָה
[ט]לַעֲשׂוֹת דַּרְכּוֹ׃ וַיֹּאמֶר לוֹ מִיכָה מֵאַיִן
תָּבֹא וַיֹּאמֶר אֵלָיו לֵוִי אָנֹכִי מִבֵּית לֶחֶם
יְהוּדָה וְאָנֹכִי הֹלֵךְ לָגוּר בַּאֲשֶׁר אֶמְצָא׃
[י]וַיֹּאמֶר לוֹ מִיכָה שְׁבָה עִמָּדִי וְהְיֵה־לִי
לְאָב וּלְכֹהֵן וְאָנֹכִי אֶתֵּן־לְךָ עֲשֶׂרֶת כֶּסֶף
לַיָּמִים וְעֵרֶךְ בְּגָדִים וּמִחְיָתֶךָ וַיֵּלֶךְ
הַלֵּוִי׃ וַיּוֹאֶל הַלֵּוִי לָשֶׁבֶת אֶת־
הָאִישׁ וַיְהִי הַנַּעַר לוֹ כְּאַחַד מִבָּנָיו׃

(ל) רוכה לומר שמיד הציב לה את כל הכסף בשלמות לא חסר ממנו דבר • ותלמר לו למו הקדש הקדשתי את הכסף לה' רוכה לומר כאשר נתנו את הכסף ממני לכי הקדשתיהו להם' אם למען אותו וכדרתי שתעשה ממנו קדש מידי לבני לעשות פסל ומסכה ועתה תשיבנו לך, רוכה לומר ועתה שבתי את הכסף לי עתה מידי לכי אתן אותו לבני לעשות ממנו פסל ומסכה ועתה שבתו לי תשיבנו לך, וברכה שמיד הציבה הכסף אל מיכה בתי כדי שימהר לעשות ממנו פסל, והוא לא רצה לקחתו ולא למות על מעשה הפסל אבל הציב פעם שבית הכסף לאמו, לא עשה לתה לאי מה שתרצה וידי קל תהי בו, ועם זה כשיבנו שתי התשבות שהציב מיכה הכסף לאמו בפשע הכתוב • והמפרשים עשו שתיהן לחת והכתוב לא יסבלהו • והנה זכר שלו אמו לקחה מן הכסף מאתים שקלי, וכתבם לצורך כדי שיעשה מהם פסל ומסכה ויהיו בבית מיכיהו, ואחבם שאר הכסף מלבד המאתים שקלים כשאר בילה, כי עם היות שהיתה שמיתה מנה את בנה שבל החלף ומחה כסף יעשה בפסל ומסכה הנה לאחר שוב הכסף בילה תמהה בפשה בו ולא שלמה את כדרה כי אם במאתים כסף לבד והשאר השאירה בביתה • ולזה כתב שהיו המאתים כסף שכר הלורף ומתנת מלות עשה הפסל והמסכה וזה לא נזכר בכתוב כלל : ולפי שאמר ויהי בבית מיכיהו הוכרך לומר למה אמה לקחו הפסל בביתו, ואמר שהיה זה לפי שהיה מיכה עשה לו בית תלקים, רוכה לומר בית תוכן להתנודדות העגו • וכבר כתב לבנג שבהתחלת זה הפסל לא היה כי אם להורדת הרוקניות והוסיף מלת הלל יח' • וברחה לי שלכן אמר בכאן שם תלקים, עם היות שאחלל כל תלקים האמור במיכה חול קון מלחד והוא כל ימי היות בית התלקים בשילה • ואמר ויעש אפוד ותרפים וגום', לומר שמלבד הפסל והמסכה לחד עשתה אמו מכשפה עשה הוא גם כן מזבח אפוד ותרפי' וימלא את יד לחד מבניו ויהי לו לכהן, רוכה לומר שהקריב קרבנותיו על יד לחד מבניו ומבניו לכהן, ולמדו לכהן לשם • ולפי שהיה הדבר הזה זר מאד, לכך יעשה לחם נפרהמיח פסל ומסכה ויעשה מבניו כהנים ואין לית שם על לב ? הנה להתיר ספק זה בא בסוף בימים היה אין מלך בישראל, רוכה לומר אין מושל לא מלך ולא שופט לית היה בעיניו יעשה, וכן עשה גזה מיכה היה בעיניו בלי מורא של מלכות, והיה זה לפי שמשון השופט לא היה אז בתוך ישראל, כי היה בכבלי עוכי וברזל בידי פלשתים, וזהו אין מלך בישראל, כי שופט היה לישראל לבל לא היה בתוכם כי היה בידי פלשתים, והותרה גזה החלה הזאת : והנה כתב ספור הכסף הזה ועניניו כדי שבלמוד ממנו שזה למודים • האחד שעבירה גוררת עבירה, עבירת הגנבה שגנב מיכה הכסף מאתו הביא עבירת העו שבעשה לפסל ממנו • השני

(ל) אמות ב' ט' וכן * היעשה לו מדם מלקים ירמי' ו' נ' והמה לא מלקים וגו', ולפי עשה גזה מיכה היה בעיניו בלי מורא של מלכות, והיה זה לפי שמשון השופט לא היה אז בתוך ישראל, כי היה בכבלי עוכי וברזל בידי פלשתים, והותרה גזה החלה הזאת : והנה כתב ספור הכסף הזה ועניניו כדי שבלמוד ממנו שזה למודים • האחד שעבירה גוררת עבירה, עבירת הגנבה שגנב מיכה הכסף מאתו הביא עבירת העו שבעשה לפסל ממנו • השני

(ל) אבועות פ"ל ל"ה ע"ב

(ל) תועלות פ"ח פ"ל מ"ב

שרוב הרעות כמשכות מהכשים, הלא תראה שאחד הרשעים חטא בסבת אחרו, ומיכה חטא בסבת אמו שיעצתו לעשות הפסל • וכבר קדמו שהית' זאת לדלילה והיה זה הכסף שנתנו לה הפלשתית בעד שמשון והוא רקוק • הלשני שהאחד היוצא ומתקרב מעון אחד הין רשוי שיתקרב אליו אחר, ומיכ' בעבור זה כשהציב הכסף לא רצה לקחתו עוד מיד אמו כשהציב, אותו אליו לעשות הפסל כמו שזכרתי • הרביעי שבדרי הכשים הין בהם אמת ולא קיום, הלא תראה שבדרה אם מיכה כל הכסף ואחר כך לא נתנה כי אם מאתי' כסף • החמשי שהאחד כאשר לטבע אמו, אם מיכה עשה אלוה מכסף והנה עשה כהן מבניו, הלא אמר הכתוב ויהי נער מבית לחם יהודה מבית לחם יהודה ומשפחת יהודה, ואמר שהוא היה לוי אבל לקח אשה מבנות יהודה, ואמר שהוא היה לוי אבל היה גר בלותו מקום בית לחם אשר ליהודה, והותרה עם זה החלה השלישי' : ובכוף הענין מפרש שהיה שמו יהונתן ושהי' בן גרשם בן מנשה, ואחז"ל שהיה בן גרשם בן מרע"ה ולכך הכ"ן תלויה לבבוד משה • ראו הדבר הגדול הזה בכל מרע"ה עבד ה' הלך לעבוד אלקי אחרי' • ואמרו שאפי' שעשה מעש' מבש' הרשע שהיה מזבח יהודה אמר הכתוב שהיה משפח' יהודה • ואמרו שעל כן בפסוק ויהונתן בן מנשה תלויה כ"ן מנשה, לומר כי בכל משה היה ולבבודו תלויה עליו הכ"ן, להגיד שהוא היה במעשיו בן מנשה לא בן משה • ועוד אמרו שאמ' זה הנער רצוי לחדם לעבוד ע"ז ואל יפטרך לבריות, ואמת הוא שיעבוד ע"ז בחקו אבל לו בחק החל ית' : וזכר שהלך מבית לחם לגור (ק) בחדר ימלא ובא בית מיכה לעשות דרכו, לא דרך הליבתו משם והלאה, ושחל לו מיכה מחין תבח ובקש ממנו שיהב (ט, י) עמו ויהיה לו לאב ולכהן, לא שעם היותו נער הנה יהיה לו בערך אב, ועם היותו לוי הנה יהיה לו בערך כהן, ושיתן לו עשרה כסף לימים, לא בסוף השנה, וערך בגדים, לא הבגדים הנערכים אליו והרגילים שילבוש כהן כמותו, ומחיתו רוכה לומר מאכל ומשתה • וילך הלוי, לא הלך לחדי דברי מיכה ועלתו : ויחל לשבת אתו, והיה משמח בכהונת הפסל (יח) עד שאמר מיכה עתה ייטיב ה' לי כי היה לי הלוי לכהן, רוכה לומר כי עד עתה היה לחד מבניו כהן הפסל והיה זה לחר לא כדת, לפי שהכהן היה מחוייב שיהיה משבט לוי, ועתה שהיה לו הלוי לכהן ייטיב ה' עמו לפי שהלויים הם המוכנים לעבוד לא לדם לחד :

(ז) ויהי נער מבית לחם יהודה וגום'. זכר שבח נער שהיה מוצנו ולידתו בבית לחם יהודה, ולפי שהיו בחרן ישראל שבי מקומות שבחרלו בית לחם (עם היות שכבר לחר מבית לחם יהודה) פירש עוד ממשפחת יהודה, וזה חוזר לבית לחם, לל שהיה מבית לחם חחר היה לחם לשפחות בני יהודה, ולחר שהוא היה לוי לבל היה גר בלותו מקום בית לחם לחר ליהודה, והותרה עם זה החלה השלישי' : ובכוף הענין מפרש שהיה שמו יהונתן ושהי' בן גרשם בן מנשה, ואחז"ל שהיה בן גרשם בן מרע"ה ולכך הכ"ן תלויה לבבוד משה • ראו הדבר הגדול הזה בכל מרע"ה עבד ה' הלך לעבוד אלקי אחרי' • ואמרו שאפי' שעשה מעש' מבש' הרשע שהיה מזבח יהודה לחר הכתוב שהיה משפח' יהודה • ואמרו שעל כן בפסוק ויהונתן בן מנשה תלויה כ"ן מנשה, לומר כי בכל משה היה ולבבודו תלויה עליו הכ"ן, להגיד שהוא היה במעשיו בן מנשה לא בן משה • ועוד אמרו שאמ' זה הנער רצוי לחדם לעבוד ע"ז ואל יפטרך לבריות, ואמת הוא שיעבוד ע"ז בחקו אבל לו בחק החל ית' : וזכר שהלך מבית לחם לגור (ק) בחדר ימלא ובא בית מיכה לעשות דרכו, לא דרך הליבתו משם והלאה, ושחל לו מיכה מחין תבח ובקש ממנו שיהב (טו, י) עמו ויהיה לו לאב ולכהן, לא שעם היותו נער הנה יהיה לו בערך אב, ועם היותו לוי הנה יהיה לו בערך כהן, ושיתן לו עשרה כסף לימים, לא בסוף השנה, וערך בגדים, לא הבגדים הנערכים אליו והרגילים שילבוש כהן כמותו, ומחיתו רוכה לומר מאכל ומשתה • וילך הלוי, לא הלך לחדי דברי מיכה ועלתו : ויחל לשבת אתו, והיה משמח בכהונת הפסל (יח) עד שאמר מיכה עתה ייטיב ה' לי כי היה לי הלוי לכהן, רוכה לומר כי עד עתה היה לחד מבניו כהן הפסל והיה זה לחר לא כדת, לפי שהכהן היה מחוייב שיהיה משבט לוי, ועתה שהיה לו הלוי לכהן ייטיב ה' עמו לפי שהלויים הם המוכנים לעבוד לא לדם לחד :

2011 Ministerio de Cultura

[יג] וַיַּמְלֵא מִיכָהוּ אֶת־יַד הַלֵּוִי וַיְהִי־לוֹ
[יד] הַנַּעַר לְכֹהֵן וַיְהִי בְּבֵית מִיכָהוּ: וַיֹּאמֶר
מִיכָהוּ עַתָּה יָדַעְתִּי כִּי־יֵיטִיב יְהוָה לִי
כִּי הָיָה־לִי הַלֵּוִי לְכֹהֵן:

יח

[א] בַּיָּמִים הָהֵם אֵין מֶלֶךְ בְּיִשְׂרָאֵל וּבַיָּמִים
הָהֵם שֵׁבֶט הַדָּנִי מְבַקֵּשׁ־לוֹ נַחֲלָה לָשֶׁבֶת
כִּי לֹא־נָפְלָה לוֹ עַד־הַיּוֹם הַהוּא בְּתוֹךְ
[ב] שִׁבְטֵי־יִשְׂרָאֵל בְּנַחֲלָה: וַיִּשְׁלְחוּ בְנֵי־
דָן מִמִּשְׁפַּחְתָּם חֲמִשָּׁה אֲנָשִׁים מִקְצוֹתָם
אֲנָשִׁים בְּנֵי־חַיִל מִצָּרְעָה וּמֵאֶשְׁתָּאֹל
לְרַגֵּל אֶת־הָאָרֶץ וְלַחְקָרָהּ וַיֹּאמְרוּ אֲלֵהֶם
לְכוּ חִקְרוּ אֶת־הָאָרֶץ וַיָּבֹאוּ הַר־אֶפְרַיִם
עַד־בֵּית מִיכָה וַיָּלִינוּ שָׁם:
[ג] הֵמָּה עִם־בֵּית מִיכָה וְהֵמָּה הִכִּירוּ אֶת־
קוֹל הַנַּעַר הַלֵּוִי וַיָּסֻרוּ שָׁם וַיֹּאמְרוּ
לוֹ מִי־הֱבִיאֲךָ הֲלֹם וּמָה־אַתָּה עֹשֶׂה פֹּה
[ד] וּמַה־לְּךָ פֹּה: וַיֹּאמֶר אֵלֵיהֶם כָּזֹה
וְכָזֶה עָשָׂה לִי מִיכָה וַיְשַׂכְּרֵנִי וָאֱהִי־לוֹ
[ה] לְכֹהֵן: וַיֹּאמְרוּ לוֹ שְׁאַל־נָא בֵאלֹהִים
וְתֵדָע הֲתַצְלִיחַ דַּרְכֵּנוּ אֲשֶׁר אֲנַחְנוּ
[ו] הֹלְכִים עָלֶיהָ: וַיֹּאמֶר לָהֶם הַכֹּהֵן לְכוּ
לְשָׁלוֹם נֹכַח יְהוָה דַּרְכְּכֶם אֲשֶׁר תֵּלֵכוּ־
[ז] בָהּ: וַיֵּלְכוּ חֲמֵשֶׁת הָאֲנָשִׁים וַיָּבֹאוּ
לָיְשָׁה וַיִּרְאוּ אֶת־הָעָם אֲשֶׁר־בְּקִרְבָּהּ
יוֹשֶׁבֶת לָבֶטַח כְּמִשְׁפַּט צִידֹנִים שַׁקֶט
וּבָטֶחַ וְאֵין־מַכְלִים דָּבָר בָּאָרֶץ יוֹרֵשׁ
עֶצֶר וּרְחוֹקִים הֵמָּה מִצִּדֹנִים וְדָבָר
אֵין־לָהֶם עִם־אָדָם:

(ג) ומזה בידך · והנער המזכיר על שלשת שלוחיהם אחת לאחת ,
לפי שהיו כולן ויושבין זמה לומר כזה וכזה עשה לי מיכה , לא (ז)
שהיה הולך לדרכו ועכבתו שם , ועל מה שחלו על מזוכותיו
מה לך פה , המזכם ויזכרני , ומזכרו היה לו לאחר , ועל
אשר שלו ומה לקח עוזה פה בזה , המזכם ויהי לו לכהן , שהיה משמש שם לפני (ח)
הפסל : והם לאמרו שאל כא בשלקים וגו' , והשלה הזאת היתה לשלם שהיו חושבים כי לותו פסל היה עשוי בשעה ולופן כך שהיה מוריד השפע והרוכבות על המכהן לפניו ומודיע הדברים העתידים להיות , והנה מצאו שם כן שתהיה ההודעה מהלך יתברך לשלם תהיה על ידי הלחלעי הזה , ולכן היו כהני הבעל מתכוונים כדי לשוט כחם המדמה בדרוש הנשלל בלופן שיבואהו הגדת העתיד , ולזה היה שם לפסל כי היו חושבים שהוא דמוי הלסוד המקודש לשר בבית השלקים , וכמו שעשם בלורים ותומים תבת ידיעת העתיד , ככה בבית שלקיהם בדמוי לותו כלי יגיעו שלו · גכ · וחלל בשלקו שבועו' פ"ל בזמות הכוכרים בעכין מיכה לה עב"ם שם הם קדש לו חול , ולמרו שכלם חול לון מלחל כל ימי היות בית השלקים בשילה , שלל יש שלל בם בשלקים כמימרא דיי' , והיה שם כן השלקים הזה קדש , לולי היה (כמו שזכרתי) שלשו עכין מלאכת השוחלים שישלשו כיי' · והיה הטעות שהפסל היה לשלשי בלותה המעה ולידעת התעוכה , ולכן היתה (ו) תשובת הנער הכהן כוכח יי' דרככם , כי בשם ה' היה מדבר , ומזה הכל תרגם יונתן במימרא דה' , כי הם לא שלשו כי לם היידעה מהלל יתברך · ור' שלישור סבר שהשמות הכתובים ביולד הם שלו הם קדש גם כן , ושם שלקים הזה חול , שלבד כל ימי היות בית השלקים בשילה , וגם הזה לא הרגיש בשלל בם בשלקים שהיה קדש כמו שלו : וזכר שהלכו השבטים לשה ורלו לת העם יושב (ט) לבטח כמשפט לידונים , ולחשוב שלידונים היו השבטים מוכרים מתנהגים תמיד בהנהגות טובות בלי מלך , כמו שעוד היום עושים הולילילאוז והפלורינטילוז והזילונדיוז ושלר העמים שלר בחרן לישלליה עומדים בהנהגותיהם בלי המלכת מלך בתוכם , ולכן לחר כמשפט לידונים זוקט ובוטח ולין מכלי' דבר ולין יורש עכר , רולה לומר לין מלך ושר גדול ביניהם . שבל כלם השבטים שקטים מכהיגי' לת עלמם , ולחר שרלו עוד שרחוקי' היו מלידונים , רולה לומר מלידון לשר בגבול הרץ ישרלל לשיבלו בעזרתם , ושבר לין להם עם קדש , כלומר שום ברית כרותה שיבלו

יח

(ח) **בימים** ההם לין מלך בישרלל וגו' · הכה הפסוק הזה בימים ההם לין מלך בישרלל הוא הקדמה לספור בני דן שיזכור לחרי זה , וכן יבילהו פעם שלישית בפלבד בנבעה , ובכלם רלוי שיפורש כמו שלמרתי שבימים ההם לא היה מלך בישרל , לפי שלא היה השופט שלהם בתוך ישרלל כי היה בידי הלויבים והוא משון , כי בימיו קרו הדברים הללה כלם בהיותו גולה ממקומו ושכור בידי הלויבי · ורלה להקדימו כלן לפי שיהושע הגביל בללת בני דן כמו שכזכר בספרו * , יהושע יט׳ ובלן יגיד שהם שלקו לכבוש לרגל לת הלרן ולחקרה ושבלו לבילה וידעו עביכה ובלו לבתי שבטם ולכרו לותה , וידוע שליה לא היתה בנחלתם ולא היתה מכלל הלרן המתחלקת לליהם , והיה רלוי שבני דן יכבשו לת לרן כחלתם לבל לא יהיו מגבול הנחלה לקחת לרן לחר לא להם , לבל עתו זה לפי שבימים ההם לא היה מלך ושופט על ישרלל שימשה בידם ולא היתה עליהם מורלה של מלכות , ולכן היה שבט הדני מבקש לו נחלה לשבת כי לא נפלה לו עד היום ההוא בתוך שבטי ישרלל , רולה לומר שבחלה היתה להם לבל לא היה בתוך שבטי ישרלל והם לא רלו בגבולי נחלתם להיותם כנחלים משר השבטים כאלו נפלה להם נחלה מבירים ויותר קרובה לשר שבטי ישרלל ובתוכם · והמפרשים לומרו שלא נפלה להם נחלה בל כך כמו שהיתה רלויה לליהם , וכמו שלמר בספר יהושע * ויהי גבול בן דהם וגו' , רולה לומר שיהי מעט מהה שהיה רלוי לליהם , והותרה עם זה החלקה הרביעית :

(ט) **וכאו** ויאמרו קומה ונעלה עליהם כי ראינו לת הלרן והנה טובה מאד , ואתם מתעפתם ונומר , רולה לומר שהלו לקד מכל מתפקה כמו שעשה משה בחליקות המרגלים * לין לקד לשבע , ולמר מקלותם , רולה לומר שהקליבים שבהם כמו שעשה משה כל בחיל בהם , ולמר שהיו בני חיל כמו שבמשה בלמר בלם לבבים , ובלו עד הר לפרים לבית מיכה , והכירו לת קול הנער , לולי היה מסורר לפבל ומרבה לפניו בתבונים ולזה הכירוהו מבל הקול , לו שמעוהו מדבר והכירוהו , ולמרו לו מי הביילך עד הלום ? לפי שהכירוהו שהיה מבית לבם יהודה , ומה לתה עושה בזה ? שלל היה בלויים מקום לשרת בי בם בנפקי עיין לפני האדון , ומה לך פה , בל מה יבבל שמה ? וקול דרשו שמות ג' וד' לין מורע משה לתה ? שב"* בל תקרב הלום ומי שם פה לקדם

(י) **כי** יבלו בני דן מתפתותם משה לבבים מקלותם לבבים בני חיל וגומ' לרגל לת הלרן , ולמרו מתפתם ונומר , רולה לומר שבלו לקד מבל מתפקה כמו שעשה משה בחליקות המרגלים * לין לקד לשבע , ולמר מקלותם , רולה לומר הקליבים שבהם כמו שעשה משה בל בחיל בהם , ולמר שהיו בני חיל כמו שבמשה בלמר בלם לבבים , ובלו עד הר לפרים לבית מיכה , והכירו לת קול הנער , לולי היה מסורר לפבל ומרבה לפניו בתבונים ולזה הכירוהו מבל הקול , לו שמעוהו מדבר והכירוהו , ולמרו לו מי הביילך עד הלום ? לפי שהכירוהו שהיה מבית לבם יהודה , ומה לתה עושה בזה ? שלל היה בלויים מקום לשרת בי בם בנפקי עיין לפני האדון , ומה לך פה , בל מה יבבל שמה ? וקול דרשו שמות ג' וד' לין מורע משה לתה ? שב"* בל תקרב הלום ומי שם פה לקדם

(יא) **ויסעו** משם מחנה דן מבין לרעה ומבין לשתאול , שהיו שם שבעים לף איש , ולמרו בתלמוד (סוטה דף מב.) שהיו שם שבעים לף מלחמה , ולמרו שם בתנחומא (בהעלותך סי' יב) שהיו שם שבעים לף מרכבות

[ח] וַיָּבֹאוּ אֶל־אֲחֵיהֶם צָרְעָה וְאֶשְׁתָּאֹל
וַיֹּאמְרוּ לָהֶם אֲחֵיהֶם מָה אַתֶּם׃
[ט] וַיֹּאמְרוּ קוּמָה וְנַעֲלֶה עֲלֵיהֶם כִּי רָאִינוּ
אֶת־הָאָרֶץ וְהִנֵּה טוֹבָה מְאֹד וְאַתֶּם
מַחְשִׁים אַל־תֵּעָצְלוּ לָלֶכֶת לָרֶשֶׁת אֶת־
[י] הָאָרֶץ׃ כְּבֹאֲכֶם תָּבֹאוּ אֶל־עַם בֹּטֵחַ
וְהָאָרֶץ רְחַבַת יָדָיִם כִּי־נְתָנָהּ אֱלֹהִים
בְּיֶדְכֶם מָקוֹם אֲשֶׁר אֵין־שָׁם מַחְסוֹר
[יא] כָּל־דָּבָר אֲשֶׁר בָּאָרֶץ׃ וַיִּסָּעוּ מִשָּׁם
מִמִּשְׁפַּחַת הַדָּנִי מִצָּרְעָה וּמֵאֶשְׁתָּאֹל שֵׁשׁ־
מֵאוֹת אִישׁ חֲגוּר כְּלֵי מִלְחָמָה׃
[יב] וַיַּעֲלוּ וַיַּחֲנוּ בִּקִרְיַת יְעָרִים בִּיהוּדָה
עַל־כֵּן קָרְאוּ לַמָּקוֹם הַהוּא מַחֲנֵה־דָן
עַד הַיּוֹם הַזֶּה הִנֵּה אַחֲרֵי קִרְיַת יְעָרִים׃
[יג] וַיַּעַבְרוּ מִשָּׁם הַר־אֶפְרַיִם וַיָּבֹאוּ עַד־
[יד] בֵּית מִיכָה׃ וַיַּעֲנוּ חֲמֵשֶׁת הָאֲנָשִׁים
הַהֹלְכִים לְרַגֵּל אֶת־הָאָרֶץ לַיִשׁ וַיֹּאמְרוּ
אֶל־אֲחֵיהֶם הֲיְדַעְתֶּם כִּי יֶשׁ בַּבָּתִּים
הָאֵלֶּה אֵפוֹד וּתְרָפִים וּפֶסֶל וּמַסֵּכָה
[טו] וְעַתָּה דְּעוּ מַה־תַּעֲשׂוּן׃ וַיָּסוּרוּ שָׁמָּה
וַיָּבֹאוּ אֶל־בֵּית הַנַּעַר הַלֵּוִי בֵּית מִיכָה
[טז] וַיִּשְׁאֲלוּ־לוֹ לְשָׁלוֹם׃ וְשֵׁשׁ־מֵאוֹת אִישׁ
חֲגוּרִים כְּלֵי מִלְחַמְתָּם נִצָּבִים פֶּתַח הַשָּׁעַר
[יז] אֲשֶׁר מִבְּנֵי־דָן׃ וַיַּעֲלוּ חֲמֵשֶׁת הָאֲנָשִׁים
הַהֹלְכִים לְרַגֵּל אֶת־הָאָרֶץ בָּאוּ שָׁמָּה
לָקְחוּ אֶת־הַפֶּסֶל וְאֶת־הָאֵפוֹד וְאֶת־
הַתְּרָפִים וְאֶת־הַמַּסֵּכָה וְהַכֹּהֵן נִצָּב
פֶּתַח הַשַּׁעַר וְשֵׁשׁ־מֵאוֹת הָאִישׁ הֶחָגוּר
[יח] כְּלֵי הַמִּלְחָמָה׃ וְאֵלֶּה בָּאוּ בֵּית
מִיכָה וַיִּקְחוּ אֶת־פֶּסֶל הָאֵפוֹד וְאֶת־
הַתְּרָפִים וְאֶת־הַמַּסֵּכָה וַיֹּאמֶר
אֲלֵיהֶם הַכֹּהֵן מָה אַתֶּם עֹשִׂים׃
[יט] וַיֹּאמְרוּ לוֹ הַחֲרֵשׁ שִׂים־יָדְךָ עַל־פִּיךָ

לעזרם בעת המרך, וחמר כמשפט לידונים, לפי שהיה לידון קרוב לארץ ישראל והיו הם גם כן מתהגים בזה החופן ולא היה לאלה פחד מישראל, לפי שלא היתה (קיט) ארצם מארץ כנען. וחזרו החכמים המרגלים והודיעו כל זה לאחיהם וקמו קומה ונעלה עליהם כי ראינו את הארץ והנה טובה מאד וחתם מחזיקים אל תעצלו לבוא וגו', ופירוש אל תעצלו שיקומו מהרה ויעלו למלחמה לשון כי ראו (י) קומה טובה מאד והיו מצווים לומר שיתחזקו מזה ולא ידע איש בכל אלה ואל יתעצלו, וכשהם יחלשו עם חזקה ובוטח לא יקבר כל צרכם, והיה לזוי בעיניהם כדי שיצטרך אחר לא יקדם למלחמה כי היה לאיש כמו שאמרתי חון מהמלך, ואלה בכי כן לא לקחום על פי המלחמה והמרגל כי אם בוריותם והשתדלותם. ולפי שהיתה חון לארץ כנען לכן אמרו חין אם תמצור כל דבר בארץ, רוצה לומר בארץ ישראל שהיא הארץ הידועה והטובה:

(יח) **ויסעו** משם מתפקת הכי וגומ', זכר שנסעו בכי כן מלרעה ומתתחול שם מלו' איש תגורי כלי מלחמה, (יג) וקשה יזכור שנשלו עמם מקיש' ונפש ושקנו בקרית יערים ולכן קרלו לותו מקום מחנה דן, והכה אמר לאחרי קרית יערים ולמעלה אמר שקנו כו', לפי שהמחנה לא יהיה בעיר מוגב לכל הם נלו וחנו כמוך לקרית יערים [יז] וקרלוהו על זה מחנה דן, ופירש בחזקה מקו' ממנו חנו הם מקדם לעיר או מלחריה ולא' שהמקום ההוא לאר חנה שם המחנה היה לאחרי קרית יערים: וזכר שנלאר נלו (יג ו יד) נתן ישראל שהיו הארץ הילועה והטובה:

(יח) **ויסעו** משם מתפקת הכי ונגו', זכר שנסעו בכי כן מלרעה ומתתחול שם מלו' תגורי כלי מלחמה, (יג) וקשה יזכור שנשלו עמם מקיש' ונפש ושקנו בקרית יערים ולכן קרלו לותו מקום מחנה דן, והכה אמר לאחרי קרית יערים ולמעלה אמר שקנו כו', לפי שהמחנה לא יהיה בעיר מוגב לכל הם נלו וחנו כמוך לקרית יערים [יז] וקרלוהו על זה מחנה דן, ופירש בחזקה מקו' ממנו חנו הם מקדם לעיר או מלחריה ולא' שהמקום ההוא לאר חנה שם המחנה היה לאחרי קרית יערים: וזכר שנלאר נלו (יג ו יד) בית מיכה, רוצה לומר שעברו בלותו מקום שהיה שם בית מיכה, המרגלים הגידו לאחיהם שהיה שם תפוד ותרפי' ופסל והמכימו לגזול אותם, והלכו המרגלים אל (טו) בית הנער הלוי, והוא הבית אשר היה מתבודד שם בפסל ושם היתה כהונתו, והם באו (יו) שמה ושאלוהו לשלום, והנה מלות הם לאר מבני דן נשארו פתח השער לראות אם יש בזה מלחמה ואם לא, רוצה לומר (רוצה לומ' הפסל שעש' מכסף ולהו והאפוד והתרפים אשר עשה מישו) ואת הכהן ותאמר אליו מה לי עוד, רוצה לומר ומה אשאר לי עוד שלא לקחתם, ואת"כ לך תאמרו אלי מה לך? והם השיבוהו שאל ירים קולו (כב) פן יפגעו בו אחים מרי נפש אשר הולכים במחנה ויהרגוהו ויהרג הוא וכל אנשי ביתו הנלים עמו, ואז אחזר מיכה (כג) לאחיו בני מיכ' אשר אחרי לחריהם והשיגום והיה מיכה מועק, החגורים אמרו לו מה לך כי (כד) תזעקת? והוא השיבם את אלקי אשר עשיתי לקחתם, (רוצה לומ' הפסל שעש' מכסף ולהו והאפוד והתרפים אשר עשה מישו) ואת הכהן ותאמרו אלי מה לך? והם השיבוהו שאל ירים קולו (כה) פן יפגעו בו אחים מרי נפש אשר הולכים במחנה ויהרגוהו ויהרג הוא וכל אנשי ביתו הנלים עמו, ואז אחזר מיכה (כו) לביתו אחל ואפוי רוח, וכשי (כז) ראו בני דן שהיה הכהן ויקח מידם שם בשער העיר הפסל והאפוד והתרפים ואיך בקרב העם, והותרם בזה הזאלה החזקה עם פירוש הפסוקים, שאין כפל כאן אלא זכר מלקיחת האפוד ושלא היה הכהר בביתו כאשר לקחוהו והוא היותר מתישב כפי הפשט:

(כז) **ויבאו** אל לאיש וגו', זכר שנלאר נלו הלכו אל לאיש ולא אל לבית, לפי שהיה מתבודד שם בפסל ושם היתה כהונתו, והם באו שמה ושאלוהו לשלום, והנה מלות הם לאר מבני דן נשארו פתח השער לראות אם יש בזה מלחמה ואם לא, רוצה לומר ומה אשאר לי עוד שלא לקחתם, ואת"כ לך תאמרו אלי מה לך? והם השיבוהו שאל ירים קולו (כה) פן יפגעו בו אחים מרי נפש אשר הולכים במחנה ויהרגוהו ויהרג הוא וכל אנשי ביתו הנלים עמו, ואז אחזר מיכה (כו) לביתו אחל ואפוי רוח, וכשי (כז) ראו בני דן שהיה הכהן ויקח מידם שם בשער העיר הפסל והאפוד והתרפים ואיך בקרב העם, והותרם בזה הזאלה החזקה עם פירוש הפסוקים, שאין כפל כאן מלקיחת האפוד ושלא היה הכהר בביתו כאשר לקחוהו והוא היותר מתישב כפי הפשט:

(כז) **ויבאו** אל לאיש וגו', זכר שנלאר נלו הלכו אל לאיש ולא אל לבית, לפי שהיה מתבודד שם בפסל ושם היתה כהונתו, והם באו שמה ושאלוהו לשלום, והנה מלות הם לאר מבני דן נשארו פתח השער לראות אם יש בזה מלחמה ואם לא, רוצה לומר ומה אשאר לי עוד שלא לקחתם, ואת"כ לך תאמרו אלי מה לך? והם השיבוהו שאל ירים קולו (כה) פן יפגעו בו אחים מרי נפש אשר הולכים במחנה ויהרגוהו ויהרג הוא וכל אנשי ביתו הנלים עמו, ואז אחזר מיכה (כו) לביתו אחל ואפוי רוח, וכשי (כז) ראו בני דן שהיה הכהן ויקח מידם שם בשער העיר הפסל והאפוד והתרפים ואיך בקרב העם, והותרם בזה הזאלה החזקה עם פירוש הפסוקים, שאין כפל כאן מלקיחת האפוד ושלא היה הכהר בביתו כאשר לקחוהו והוא היותר מתישב כפי הפשט:

העם

2011 Ministerio de Cultura

נִזְעָקוּ וַיַּדְבִּיקוּ אֶת־בְּנֵי־דָן׃ וַיִּקְרְאוּ
אֶל־בְּנֵי־דָן וַיַּסֵּבּוּ פְנֵיהֶם וַיֹּאמְרוּ לָמִיכָה
מַה־לְּךָ כִּי נִזְעָקְתָּ׃ וַיֹּאמֶר אֶת־אֱלֹהַי
אֲשֶׁר־עָשִׂיתִי לָקַחְתֶּם וְאֶת־הַכֹּהֵן וַתֵּלְכוּ
וּמַה־לִּי עוֹד וּמַה־זֶּה תֹּאמְרוּ אֵלַי מַה־
לְּךָ׃ וַיֹּאמְרוּ אֵלָיו בְּנֵי־דָן אַל־תַּשְׁמַע
קוֹלְךָ עִמָּנוּ פֶּן־יִפְגְּעוּ בָכֶם אֲנָשִׁים
מָרֵי נֶפֶשׁ וְאָסַפְתָּה נַפְשְׁךָ וְנֶפֶשׁ בֵּיתֶךָ׃
וַיֵּלְכוּ בְנֵי־דָן לְדַרְכָּם וַיַּרְא מִיכָה כִּי־
חֲזָקִים הֵמָּה מִמֶּנּוּ וַיִּפֶן וַיָּשָׁב אֶל־בֵּיתוֹ׃
וְהֵמָּה לָקְחוּ אֵת אֲשֶׁר־עָשָׂה מִיכָה וְאֶת־
הַכֹּהֵן אֲשֶׁר הָיָה־לוֹ וַיָּבֹאוּ עַל־לַיִשׁ עַל־
עַם שֹׁקֵט וּבֹטֵחַ וַיַּכּוּ אוֹתָם לְפִי־חָרֶב
וְאֶת־הָעִיר שָׂרְפוּ בָאֵשׁ׃ וְאֵין מַצִּיל
כִּי רְחוֹקָה־הִיא מִצִּידוֹן וְדָבָר אֵין־לָהֶם
עִם־אָדָם וְהִיא בָּעֵמֶק אֲשֶׁר לְבֵית־רְחוֹב
וַיִּבְנוּ אֶת־הָעִיר וַיֵּשְׁבוּ בָהּ׃ וַיִּקְרְאוּ
שֵׁם־הָעִיר דָּן כְּשֵׁם דָּן אֲבִיהֶם אֲשֶׁר יוּלַד
לְיִשְׂרָאֵל וְאוּלָם לַיִשׁ שֵׁם־הָעִיר
לָרִאשֹׁנָה׃ וַיָּקִימוּ לָהֶם בְּנֵי־דָן אֶת־
הַפָּסֶל וִיהוֹנָתָן בֶּן־גֵּרְשֹׁם בֶּן־מְנַשֶּׁה
הוּא וּבָנָיו הָיוּ כֹהֲנִים לְשֵׁבֶט הַדָּנִי עַד־יוֹם גְּלוֹת הָאָרֶץ׃ וַיָּשִׂימוּ לָהֶם אֶת־פֶּסֶל
מִיכָה אֲשֶׁר עָשָׂה כָּל־יְמֵי הֱיוֹת בֵּית־הָאֱלֹהִים בְּשִׁלֹה׃

פרשה אחת עשרה בפסוק ענין פלגש בגבעה ומה שכלאמו בני ישראל עליו • תחלת הפרשה ויהי בימים ההם וגו׳ עד ואיש ישראל כשבע במכפה, והנה אחלקנו בפרשה הזאת שבע אחלות:

השאלה הראשונה איך כתקבצו ישראל (במו שאמר ויצאו כל בני ישראל ותקהל העדה כאיש אחד) קודם שידעו ממתת העניין? והיה ראוי שכשמעם הדבר הרע יעלו לתשובה תכיפים לשבע כנימין לאמר מה הרעה הזאת אשר נהייתי׳ בכם ועתה תנו התכיפים וגו׳, ובאשר בני בנימין לא יקבו ולא ישמעו אליהם אז היה ראוי שיתקבצו להעניש, ובני ישראל לא עשו כן, כי כתקבצו לתשובה ואחר כך שלחו התכיפים אליהם לחקור הדבר, הלא ראית שבימי יהושע כאשר שמעו ישראל שבטו בני ראובן וגד וחצי שבט המנשה המזבח על שפת הירדן, עם היות שאחרו לעלות עליהם לגבול הנה בפעל לא כתקבצו לעלות עליהם לגבול, אבל שלחו אליהם לתשובה פנחס והנשיאים בעדה לשמוע טענותיהם, ולמה אם כן לא עשו ישראל כן לבני בנימין?

השאלה השנית למה התעוררו בני ישראל להקבץ על החטאת הזאת בעיר בגבעה בנימין?

ואיך שלחו אליהם לאחר מה הרעה הזאת אשר נהייתה בכם ועתה תנו את התכיפים בני בליעל אשר בגבעה ונמיתם וגו׳? וזה לא היה חטאת ע״ו ולא היו הם בגדר עיר הנדחת אבל היה בגלוי עריות, ולא היה זה מושל כי אם על שבט בנימין שמוסיף על השבט לרון את שבטו, ואם בני בנימין לא יעשו בקרבם משפט, התלקים בזיים לתת לחיל בדרכיו ובפרי מעלליו ולא היה מושל על ישראל לבער הרע הזה מקרבם, גם שלח שלחו לאמר, לבניין שיבערו הם את הרע מקרבם

כל ימי היות בית האלקים בשילה לך עוד, כי בימי שמואל הנביא עוד שילה ושם בישראל פסל ומסכה בפרסום גדול כזה. הנה בתנאר שפירוש כל ימי היות לרון האלקים בשילה היו מתיקם להתחלת הזמן שהיה הלרון בשילה כי אם לסופו, לומר כי מהזמן שמו בו הפסל התמיד עד שבעתק בית האלקים משילה, ושלח עמד עוד שם כי אם עד לותו זמן גלות הלרון שזכרתי, ולזה לא לאמר עד גלות ישראל מהלרון, כי אם עד גלות הלרון ירמוז למה שלאמרתי: ותמה אני מרש״י ז״ל שכתב על יום גלות הלרון בימי שכתיב בפעם הרלאשונה, והנה לדבריו לא כתב שמואל ספר שופטים כמו שקבלו חו״ל, ואיך אמר אל שמואל הפיר מהלרון את המזרח ואת העזתרות אם כאשר פסל מיכה במקומו? אבל לפי האמת אין הכרוחו גם כן, ומוח הזמן שמועתק המזבח משילה, והוחרה עם זה השלשה העזית:

כמו שם יח יד

(כג) מעם לאחר נה ואת העיר אשר בה, ואין הכוונה שרפו כולם, אלא שרפו הבתים (כיון שהיו בתים להתיצב בהן) ואחר שרפו המתים ואחליהם והעז לאחר בתיהם וגלוליהם ועלכיהם, או שרפו אותם כדי להפחיד את כל כניעותי כדברי המפרשים, ובנו את העיר וישבו בה: (ל) וזכר שבני דן הקימו הפסל לאחר הכיאו מבית מיכה לעצמ׳ וזיצב שם עד יום גלות הלרון. וגלות הלרון לא לאמר כאן על גלות ישראל מעל אדמתו בימי הושע או בימי כדקיהו, וגם לא על גלות שבי גד וראובן שהיה הגלות הראשון, אבל לאמרו על הזמן שבו גלה הלרון וכהרגו שבי עלי ורפיס[כה] מבני ישראל, ועליו לאמר המזמור ע״ח * ויטוש משכן תלים ע״ח שילה וגומ׳ ויתן לשבי עוזו ותפארתו ביד לר וגו׳ ויסגר לחרב עמו וגו׳, והמורה על זה בלשת הוא לאמרו לאחר זה ויבאו לשם את פסל מיכה (לא) לאחר עמד כל ימי היות בית האלקים בשילה, וזה יוכיח שלא עמד שמה הפסל כי אם

(כב) נִזְעָקוּ וַיַּדְבִּיקוּ אֶת־בְּנֵי־דָן׃ וַיִּקְרְאוּ
אֶל־בְּנֵי־דָן וַיַּסֵּבּוּ פְנֵיהֶם וַיֹּאמְרוּ לָמִיכָה
מַה־לְּךָ כִּי נִזְעָקְתָּ׃ וַיֹּאמֶר אֶת־אֱלֹהַי
אֲשֶׁר־עָשִׂיתִי לָקַחְתֶּם וְאֶת־הַכֹּהֵן וַתֵּלְכוּ
וּמַה־לִּי עוֹד וּמַה־זֶּה תֹּאמְרוּ אֵלַי מַה־
לְּךָ׃ וַיֹּאמְרוּ אֵלָיו בְּנֵי־דָן אַל־תַּשְׁמַע
קוֹלְךָ עִמָּנוּ פֶּן־יִפְגְּעוּ בָכֶם אֲנָשִׁים
מָרֵי נֶפֶשׁ וְאָסַפְתָּה נַפְשְׁךָ וְנֶפֶשׁ בֵּיתֶךָ׃
וַיֵּלְכוּ בְנֵי־דָן לְדַרְכָּם וַיַּרְא מִיכָה כִּי־
חֲזָקִים הֵמָּה מִמֶּנּוּ וַיִּפֶן וַיָּשָׁב אֶל־בֵּיתוֹ׃
וְהֵמָּה לָקְחוּ אֵת אֲשֶׁר־עָשָׂה מִיכָה וְאֶת־
הַכֹּהֵן אֲשֶׁר הָיָה־לוֹ וַיָּבֹאוּ עַל־לַיִשׁ עַל־
עַם שֹׁקֵט וּבֹטֵחַ וַיַּכּוּ אוֹתָם לְפִי־חָרֶב
וְאֶת־הָעִיר שָׂרְפוּ בָאֵשׁ׃ וְאֵין מַצִּיל
כִּי רְחוֹקָה־הִיא מִצִּידוֹן וְדָבָר אֵין־לָהֶם
עִם־אָדָם וְהִיא בָּעֵמֶק אֲשֶׁר לְבֵית־רְחוֹב
וַיִּבְנוּ אֶת־הָעִיר וַיֵּשְׁבוּ בָהּ׃ וַיִּקְרְאוּ
שֵׁם־הָעִיר דָּן כְּשֵׁם דָּן אֲבִיהֶם אֲשֶׁר יוּלַד
לְיִשְׂרָאֵל וְאוּלָם לַיִשׁ שֵׁם־הָעִיר
לָרִאשֹׁנָה׃ וַיָּקִימוּ לָהֶם בְּנֵי־דָן אֶת־
הַפָּסֶל וִיהוֹנָתָן בֶּן־גֵּרְשֹׁם בֶּן־מְנַשֶּׁה
הוּא וּבָנָיו הָיוּ כֹהֲנִים לְשֵׁבֶט הַדָּנִי עַד־יוֹם גְּלוֹת הָאָרֶץ׃ וַיָּשִׂימוּ לָהֶם אֶת־פֶּסֶל
מִיכָה אֲשֶׁר עָשָׂה כָּל־יְמֵי הֱיוֹת בֵּית־הָאֱלֹהִים בְּשִׁלֹה׃

2011 Ministerio de Cultura

רגו • ואם כאחד שבטו ישראל נזה ׳ הנה יקצה יאחד איך זקניהם וחכמיהם כהניה׳ ופנחס הנביא לאחר בתוכם הכאיתו בדבר ? ואיך הלא ית׳ אמר שיעלו לקותה תלחמה בהיותם שולחים אם תוסיף לנצח אם לחדל ?

השאלה הרבועית אם היה שישראל כתקבצו בדין ולהם היה מוטל זה ׳ והכאיתו להלחם עם כרתוי ועזו כל מה שעזו כרתוי וכמצפע ׳ כמו שהכאים עליו הלא ית׳ ולמה שיעזו לותה המלחמה ׳ תל״כ איך כגפו ישראל לפני בני בניתן ל׳ פעמים ? ואם היתה [פעולתם] רמיה ומעזיה׳ לשום שתים ועזו מה שמוש הא ית׳ איך היו הם נגפים והכו עם בני בניתן הפוזעים מכה רבה ? והנה בעניין מדוש שהיה שאלם דומה לזה המעיר ה׳ עליהם בפרית ומלח והפך כל הערים הלל בקפו ובאתתו עם היותם מבני העמים ׳ ובני בניתן שקבלו תורה ומלות ושמרו בלותו חמץ ובכללו בלותו עון ולא למו לשוב בתשובה והתעלמו כגד לאיהם איך עזרם הקנה וכתן הנדיקים בידי הרשעים והרגים בידי המעטים ושהורים בידי שמאים ? ואם היה רמון הלל ית׳ להעניש ישראל בכבה לאחרת איך התעם בתשובת הקורים והתומים ולוה לותם שיעלו למלחמה והיתה בם יד ה׳? ובאתת הדבר הזה רקוי לתמוה ממנו :

השאלה החמישית למה בפעם הרלשונה שאלו בני ישראל על המלחמה הזאת ובפעם השנית שאלו עליה גם כן לא ית׳ הכתוב כי אם וישאלו בחלקים וישאלו בי׳ ובפעם השלישית אמר וישאלו בני ישראל בי׳ ושם אהרן ברית החלקים בימים ההם ופנחס בן אלעזר בן אהרן עומד לפניו בימים ההם ונומר ׳ ומה היה הטורך שבפעם השלישית יודיע שהיה שם אהרן ושהיה שם פנחס עם היותו דבר ידוע בעלמו ׳ ולמה לא זכרו בפעמים הקודמים ?

השאלה הששית בייתור הפסוקים והתכפל הנמלא בהם ׳ כי שבי פעמים נזכר זה הפסוק שבני בניתן במלחמה השלישית הבו בבני ישראל כאלשים איש ׳ ושבי פעמים זכר מספר הנגפים מבני בניתן ׳ ושבי פעמים זכר בפוד החורב אשר בא על הגבעה ׳ ושבי פעמים זכר שעלה עשן העיר השמימה ׳ ובכלל הנה בלו הפסוקים בספור הזה בכפלים ובלתי מתיישבים כפי הנראה ׳ והמפרשים לא פשטו ידיהם בהם ליישבם כראוי ׳

והנני מפרש הפסוקים בקופן יותרו השאלות כלם :

יט

(א) ויהי בימים ההם ונומ׳ הנה הקדים בעל הספר להודיע בהתחלת זה הספור שלא היה מלך בישראל לפי שזה כמשך כל הרע שבמשך ׳ כי אלו היה מלך לו שופט בישראל היה שולח להעניש הרשעים ׳ ולא היו מקבלי השבעי׳ כלם ובלחמים אלה עם אלה ׳ והיו כעבדים הרשעים אשר עזו אותה בגלה לבד וכל העם על מקומו יבא בשלום • וזכר שהיה איש לוי גר בירכתי הר אפריים ולקח לו פלגש מבית לחם ובומ׳ וזה ממה שיורה כמיך זה הספור אל הקודם מאחל מיכה ׳ כי אם נזכר שהיה מיכה מהר אפריים ושהנער שבח אליו היה לוי והיה גר בבית לחם ׳ וכן יזכור בכאן שהיה איש הזה גר בירכתי הר אפריים והיה לוי ופילגשו מבית לחם יהול ׳ הנה מלבד הר אפריים ובית לחם ועל ידי לוי במשכו שתים רעות בחומתנו ׳ אחת לחיי הנפש בפסל מיכה ׳ ואחת לחיי הגופי׳ מפלגש בגבע׳ ובמהנו גם כן שני הספורים להודיע שזתי הרעות האלה במשכו על ידי כאיש אחד מיכה והפילגש : וספר שופתה עליו (ב) פלגשו׳ והנראה שילכה מביתו והלכה לבית אביה שזהו הזכות הנראה בזה כדברי רז״ל ולבג (ג) זל ׳ ושהלך האיש לדבר על לבה להשיבה כי היה אפן בה והלך עמו בערו וחמל חמורים ׳ אחד מהם ללכת האיש בו והאחר להביא עליו את האשה ׳ ואמר ותביאהו בית אביה ׳ וכתב לדק שהפילגש מנאה האיש בקון ותביאהו בית אביה וזה

(א) וַיְהִי בַּיָּמִים הָהֵם וּמֶלֶךְ אֵין בְּיִשְׂרָאֵל [א]
וַיְהִי׳ אִישׁ לֵוִי גָּר בְּיַרְכְּתֵי הַר־אֶפְרָיִם
וַיִּקַּח־לוֹ אִשָּׁה פִּילֶגֶשׁ מִבֵּית לָחֶם
(ב) יְהוּדָה: וַתִּזְנֶה עָלָיו פִּילַגְשׁוֹ וַתֵּלֶךְ מֵאִתּוֹ [ב]
אֶל־בֵּית אָבִיהָ אֶל־בֵּית לֶחֶם יְהוּדָה
וַתְּהִי־שָׁם יָמִים אַרְבָּעָה חֳדָשִׁים:
(ג) וַיָּקָם אִישָׁהּ וַיֵּלֶךְ אַחֲרֶיהָ לְדַבֶּר עַל־ [ג]
לִבָּהּ לַהֲשִׁיבָהּ וְנַעֲרוֹ עִמּוֹ וְצֶמֶד חֲמֹרִים
וַתְּבִיאֵהוּ בֵּית אָבִיהָ וַיִּרְאֶהוּ אֲבִי
(ד) הַנַּעֲרָה וַיִּשְׂמַח לִקְרָאתוֹ: וַיַּחֲזֵק־בּוֹ [ד]
חָתְנוֹ אֲבִי הַנַּעֲרָה וַיֵּשֶׁב אִתּוֹ שְׁלֹשֶׁת
יָמִים וַיֹּאכְלוּ וַיִּשְׁתּוּ וַיָּלִינוּ שָׁם:
(ה) וַיְהִי בַּיּוֹם הָרְבִיעִי וַיַּשְׁכִּימוּ בַבֹּקֶר [ה]
וַיָּקָם לָלֶכֶת וַיֹּאמֶר אֲבִי הַנַּעֲרָה אֶל־
חֲתָנוֹ סְעָד לִבְּךָ פַּת־לֶחֶם וְאַחַר תֵּלֵכוּ:
(ו) וַיֵּשְׁבוּ וַיֹּאכְלוּ שְׁנֵיהֶם יַחְדָּו וַיִּשְׁתּוּ [ו]
וַיֹּאמֶר אֲבִי הַנַּעֲרָה אֶל־הָאִישׁ הוֹאֶל־
נָא וְלִין וְיִטַב לִבֶּךָ: וַיָּקָם הָאִישׁ [ז]
לָלֶכֶת וַיִּפְצַר־בּוֹ חָתְנוֹ וַיָּשָׁב וַיָּלֶן שָׁם:
(ח) וַיַּשְׁכֵּם בַּבֹּקֶר בַּיּוֹם הַחֲמִישִׁי לָלֶכֶת [ח]
וַיֹּאמֶר אֲבִי הַנַּעֲרָה סְעָד־נָא לִבֶּךָ
וְהִתְמַהְמְהוּ עַד־נְטוֹת הַיּוֹם וַיֹּאכְלוּ
שְׁנֵיהֶם: וַיָּקָם הָאִישׁ לָלֶכֶת הוּא [ט]

לא נזכר בכתוב ׳ אבל ילמד שאמר ותביאהו כי היה סבבה שיבא הוא לבית חמיו והנה היה הביאתו אמה ׳ לפי שהיה היתה הסבה בביאתו ׳ והחזיק (ד) בו אבי הנערה להתעכב שם שלשת ימים לוכלים ושותים שמחים ושובי לב ׳ כי היה לים בכבד ורעה לבבו ׳ וביום הרביעי השכים הלים (ה) בבקר לילך ואותנו אמר לו שלא ילך קודם האכילה אבל יאמר עד לבו בפת לחם ׳ ואחרי (ו) אכלו (מאשר התמהמה באכילה) אמר אבי הנערה שירצה ללין שם אותו היום וכן עשה • וביום החמישי קם (ז) להלכת ואמר לו אתנו גם שיתעד לבו קודם שילך ויתמהמהו באכילה עד כטות היום ׳ רוצה לומר עד עבור אלי היום ׳ בעבין שהיה כבד השמש בוטה לרד׳ לבד מערב ׳ וכאשר רצה ללכת אמר לו (ח) אותנו הנה כח רפה היום לערוב ליכו כח הנה חנות היום לין פה וייטב לבך והשכמתם מחר לדרככם והלכת לאהליך ׳ והוקשה פי׳ זה הפתוח על המפרשים ׳ ונראה לי שלפי שהיה בוטח היום רלה אותנו שלא היה יכול לפחד שבאותו היום ילך הלים ויגיע לביתו ׳ וכיון שהחזיר ילין בחמלא הדרך אותו הלילה יהיה עוד שילין שם בביתו גם הלילה הבוא ולא יבא מהם ללון במלון לחר ׳ ואם ילין שם בביתו ישכים בבקר ויגיע בחותו יום אל ביתו ׳ גזר הנה כח רפה היום ׳ כי לא היה כבד השמש בגבורתו בהיותו קודם חצי היום ׳ ולכן אמר ליו כח • ובתן הסבה ואמר הנה חנות

חנות היום לין פה, רוצה לומר הנה החנייה שתעשה בהכרח
בדרך היום הזה לין אותה פה וייטב לבבך כאן מה שלא ייטב
כל כך במקום אחר והשכמתם בבקר והלכת לאהליך, רוצה
לומר שבהשכמת היום הנמשך
תלך ותנוע לביתך ולא תלין
(י) בדרך: וזכר שלא אבה האיש
להתעכב שם יותר אבל קם
מיד וילך עם הפלגש והנער,
(יא) ובבואם נוכח יבוס שהוא
ירושלם (בהיות היו' רד מאד)
אמר הנער אל אדוניו לכה
נא ונסורה אל עיר היבוסי
הזאת ונלין בה, רוצה לומר
לא נלך בלילה, שכל הדרכים
בחזקת סכנה הם וכל שכן
בלילה. וכבר כתבתי שהעיר
ההיא היתה אחת מהערים
שהם נכללים במחוז ירושלם
שכלם נקראים יבוס וירושל',
וידמה שהיה אותו עיר מן
הערים אשר בשבט בנימן
(יב, יג) שישב היבוסי שם, ולכן אמר
האיש שלא יסור אל עיר נכרי
אשר לא מבני ישראל המה
ושטוב ללכת לגלע'או לרמה:
תועלות הספור ונכתב הספור הזה בפרטים
הללו ללמדנו, שאין ראוי
למנוע הדרך מהאנשים
הצריכים להלוך, ושאינו טוב
לעכבם, כי אם לא היה
מעכב אבי הנערה את חתנו
עד סעד לבו בפת לחם לא
היה לן בגבעה ולא היה נמשך
ממנו הרעה הגדולה שנמשכ'.
ולמדנו עוד שאין ראוי ליצא
לדרך כי אם בבקר, וכמו
ספרי פר' ראה מ"ד עמו' קע"ג דברי' יו' ז' שאחז"ל כל פנייה שאתה פונה
(מן המקדש) אתה פונה
בבקר שנא' * ופנית בבקר
והלכת לאהליך, ולפי שזה
האיש יצא לדרך אחרי נטות
היום נמשך מה שנמשך.
ולמדנו עוד שראוי לאדם
שתמיד יתלונן בקרב ישראל
ויברח מחברת האומות, כי
כן עשה האיש הזה שלא רצה
ללון בעיר נכרי, ועם היות
שנמשך ממנו הרע שנמשך,
הנה עם כל זה הטיב
לעשות בזה:
(יד, טו) ויעברו וילכו ותבוא וגו'.
זכר שבא להם
השמש אצל הגבעה אשר
לבנימן ושבא האיש ופילגשו
ונערו ללון שם ושישבו ברחוב
העיר אשר יעברו בה כל אנשי
העי' ועכ"ז לא היה איש מאסף
(יו) אותם הבית' ללון, ושבא זקן
ממעשהו מן השדה שהיה מהר אפרי' והיה גר בגבע' עם היות
(יז) שאנשי המקו' היו בני ימיני, ובראותו האורח שאלהו אנה
(יח) תלך ומאין תבא? והוא השיבו יותר ממה ששאל, כי הנה

וּפִילַגְשׁוֹ וְנַעֲרוֹ וַיֹּאמֶר לוֹ חֹתְנוֹ אֲבִי
הַנַּעֲרָה הִנֵּה־נָא רָפָה הַיּוֹם לַעֲרוֹב לִינוּ־
נָא הִנֵּה חֲנוֹת הַיּוֹם לִין פֹּה וְיִיטַב
לְבָבֶךָ וְהִשְׁכַּמְתֶּם מָחָר לְדַרְכְּכֶם וְהָלַכְתָּ
[י] לְאֹהָלֶךָ: וְלֹא־אָבָה הָאִישׁ לָלוּן וַיָּקָם
וַיֵּלֶךְ וַיָּבֹא עַד־נֹכַח יְבוּס הִיא יְרוּשָׁלָם
וְעִמּוֹ צֶמֶד חֲמוֹרִים חֲבוּשִׁים וּפִילַגְשׁוֹ
[יא] עִמּוֹ: הֵם עִם־יְבוּס וְהַיּוֹם רַד מְאֹר
וַיֹּאמֶר הַנַּעַר אֶל־אֲדֹנָיו לְכָה־נָא
וְנָסוּרָה אֶל־עִיר־הַיְבוּסִי הַזֹּאת וְנָלִין
[יב] בָּהּ: וַיֹּאמֶר אֵלָיו אֲדֹנָיו לֹא נָסוּר אֶל־
עִיר נָכְרִי אֲשֶׁר לֹא־מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל הֵנָּה
[יג] וְעָבַרְנוּ עַד־גִּבְעָה: וַיֹּאמֶר לְנַעֲרוֹ לְךָ
וְנִקְרְבָה בְּאַחַד הַמְּקֹמוֹת וְלַנּוּ בַגִּבְעָה
[יד] אוֹ בָרָמָה: וַיַּעַבְרוּ וַיֵּלֵכוּ וַתָּבֹא לָהֶם
[טו] הַשֶּׁמֶשׁ אֵצֶל הַגִּבְעָה אֲשֶׁר לְבִנְיָמִן: וַיָּסֻרוּ
שָׁם לָבוֹא לָלוּן בַּגִּבְעָה וַיָּבֹא וַיֵּשֶׁב
בִּרְחֹב הָעִיר וְאֵין אִישׁ מְאַסֵּף־אוֹתָם
[יו] הַבַּיְתָה לָלוּן: וְהִנֵּה אִישׁ זָקֵן בָּא מִן־
מַעֲשֵׂהוּ מִן־הַשָּׂדֶה בָּעֶרֶב וְהָאִישׁ מֵהַר
אֶפְרַיִם וְהוּא־גָר בַּגִּבְעָה וְאַנְשֵׁי הַמָּקוֹם
[יז] בְּנֵי יְמִינִי: וַיִּשָּׂא עֵינָיו וַיַּרְא אֶת־
[יח] הָאִישׁ הָאֹרֵחַ בִּרְחוֹב הָעִיר וַיֹּאמֶר הָאִישׁ
הַזָּקֵן אָנָה תֵלֵךְ וּמֵאַיִן תָּבוֹא: וַיֹּאמֶר אֵלָיו
עֹבְרִים אֲנַחְנוּ מִבֵּית־לֶחֶם יְהוּדָה עַד־
יַרְכְּתֵי הַר־אֶפְרַיִם מִשָּׁם אָנֹכִי וָאֵלֵךְ עַד־
בֵּית־לֶחֶם יְהוּדָה וְאֶת־בֵּית יְהוָה אֲנִי
הֹלֵךְ וְאֵין אִישׁ מְאַסֵּף אוֹתִי הַבָּיְתָה:
[יט] וְגַם־תֶּבֶן גַּם־מִסְפּוֹא יֵשׁ לַחֲמוֹרֵינוּ וְגַם
לֶחֶם וָיַיִן יֶשׁ־לִי וְלַאֲמָתֶךָ וְלַנַּעַר עִם־
עֲבָדֶיךָ אֵין מַחְסוֹר כָּל־דָּבָר:
[כ] וַיֹּאמֶר הָאִישׁ הַזָּקֵן שָׁלוֹם לָךְ רַק כָּל־
מַחְסוֹרְךָ עָלַי רַק בָּרְחוֹב אַל־תָּלַן:
[כא] וַיְבִיאֵהוּ לְבֵיתוֹ וַיָּבָל לַחֲמוֹרִים וַיִּרְחֲצוּ
[כב] רַגְלֵיהֶם וַיֹּאכְלוּ וַיִּשְׁתּוּ: הֵמָּה מֵיטִיבִים
אֶת־לִבָּם וְהִנֵּה אַנְשֵׁי הָעִיר אַנְשֵׁי בְנֵי־

הודיע שהם עוברים ושבא מבית לחם והיה הולך להר אפרי',
ואמר כי הוא באמת מהר אפרים היה, אבל הלך לבית לחם
לעשות צרכו ועתה ישוב לבית ה' אשר בשילה, ואמר זה
להודיע שהיה גר בשילה אשר
שם ארון האלקים שהוא
בירכתי הר אפרים כדי
שיאספהו אל ביתו בלב טוב.
והתרעם לפניו שאין איש
(יט) מאסף אותו הביתה עם היות
שתבן ומספוא יש לחמוריהם
כי הכל הביא עמו וגם לחם
ויין היה לו ולאשה ולנער
שיאכל עמהם שהם עבדיהם,
כמו שאמ' לי ולאמתך, או
יאמר שלנער עם עבדי הזקן
אשר אתו בבית אין מחסור
כל דבר, כי היה די עמה' מה
(כ) שיאכלו. והשיבהו הזקן שלום
לך רק כל מחסורך עלי
רק ברחוב אל תלן, רוצה
לומר שבביתו שלום יהיה לו
לא יקראהו אסון, וכל אשר
חסר ממנו (כי לא זכר
ממזונו כי אם לחם ויין) כל
החסר לבד מזה שהוא בשר
ופירות ודומה לזה, הנה
יהיה עליו להאכילו, ולפחות
לא ילין ברחוב וילין בביתו.
(כא) וכן עשה שהביאו לביתו ונתנו
יבול ומזון לחמורים, והם
רחצו רגליהם ויאכלו וישתו:
תועלת ולמדנו מהספור הזה שראוי
לאדם שתמיד יוליך עמו
בדרך מאכל ומשתה ולא
יסמך על מה שיתנו לו
במלונו, כמו שאמר זה האיש
וגם לחם ויין יש לי וגו':
(כב) המה מטיבי' את לבם וגו'.
זכר שהמה בהיותם
מטיבים לבם אחר המאכל
(שהיו שניהם מספרים בדבר
איש אל רעהו) והנה אנשי
העיר אנשי בליעל, רוצה
לומר אנשים ידועים מהעיר
שהם בני בליעל, ומלידה
ומאביהם למדו תכונו' רעות,
סבבו את הבית כדי שלא
יוכל האיש לצאת משם בצד
אחר, ומהם דפקו על הדלת
ואמרו אל הזקן בעל הבית,
הוצא את האיש אשר בא אל
ביתך ונדענו, והידיעה
ההיא היתה למשכב זכור,
(כג) ויורה עליו שהאיש הזקן אמר
אליהם אל אחי אל תרעו
וגו', ורצה לומר שמשתי סבות
אין ראוי שיעשו זה. האחת
לכבוד הזקן וכבוד ביתו, וזש"
אל אחי אל תרעו כא אחרי אשר בא האיש הזה אל ביתי.
(כד) והשני שהפעל מצד עצמו היה מגונה, וזהו אל תעשו את
הנבלה הזאת. ואמר הנה בתי הבתולה ופלגשהו וגו', על
דרך מה

2011 Ministerio de Cultura

בלילה נסבו את־הבית מתדפקים
על־הדלת ויאמרו אל־האיש בעל הבית
הזקן לאמר הוצא את־האיש אשר־בא
[כג] אל־ביתך ונדעינו: ויצא אליהם
האיש בעל הבית ויאמר אלהם אל־
אחי אל־תרעו נא אחרי אשר־בא
האיש הזה אל־ביתי אל־תעשו את־
[כד] הנבלה הזאת: הנה בתי הבתולה
ופילגשהו אוציאה־נא אותם וענו
אותם ועשו להם הטוב בעיניכם ולאיש
הזה לא תעשו דבר הנבלה הזאת:
[כה] ולא־אבו האנשים לשמע לו ויחזק
האיש בפילגשו ויצא אליהם החוצה
וידעו אותה ויתעללו־בה כל־הלילה
עד־הבקר וישלחוה עם־השחר:
[כו] ותבא האשה לפנות הבקר ותפל פתח
בית־האיש אדוניה שם עד־האור:
[כז] ויקם אדניה בבקר ויפתח דלתות
הבית ויצא ללכת לדרכו והנה האשה
פילגשו נפלת פתח הבית וידיה על־
[כח] הסף: ויאמר אליה קומי ונלכה ואין
עונה ויקחה על־החמור ויקם האיש
[כט] וילך למקומו: ויבא אל־ביתו ויקח
את־המאכלת ויחזק בפילגשו ויבתחה
לעצמיה לשנים עשר נתחים וישלחה
[ל] בכל גבול ישראל: והיה כל־הראה
ואמר לא־נהיתה ולא־נראתה כזאת
למיום עלות בני־ישראל מארץ מצרים
עד היום הזה שימו־לכם עליה
עצו ודברו:

כ

[א] ויצאו כל־בני ישראל ותקהל העדה
כאיש אחד למדן ועד־באר שבע וארץ
[ב] הגלעד אל־יהוה המצפה: ויתיצבו
פנות כל־העם כל שבטי ישראל בקהל

ויצאו כל בני ישראל וגו'. לפי שבאו בתחי התחה בכל גבול ישראל התפעלו הרואים לותם מאד, המה רצו כן תמהו מה זה בתחי תחה מי עזה הדבר הרע הזה ועל מה נעשתה? ויען ילעו שהיו שבים עשר בתחים רומזים לשבים עשר שבטי ישראל בתקבצו כלם כאיש אחד מדן ועד באר שבע ובאו אל ה' המצפה, יען היה בידיהם לבר מקובל שבמצפה תדבק השגחה עליונית מהקב"ה, כי שם בלק יהוצע את המלכים לעזר בתפיו בגדו, ושם היה מזבח ובית תפלה, ושם היה בית ועד להיות ישראל מקובצים כי יהיה להם לבר, והיה התקבצותם לדעת מה זה ועל מה זה, ושם לדעת מי הוא אשר בשבועה לו באו שבועה שבועת ה' אשר נשבעו בתוך עון כדי שיהא יקבל עבודה, וש"מ ויתילבו פנות כל העם כל שבטי ישראל בקהל עם הולקים כנגדו מלחמה, והיו בתחי' כמספר הולקים רגלי שולף חרב, והמפרשים תמהו שפנות העם הם רגלי העם שהתילבו בתוך הקהל (שהיה הקהל מרבע מהו' פלך היה) לבחול ולחקור איך בהיתה הרעה? ואין כן דעתי, ונם הפסו' לא יסבלהו, דבל יאמר שבהקבן עמיס יקדימו התילבו כל השבטים פנות בנגד עלמם, כי הבה כל שבט בנפה לחת ובל בבל מקבילו, וזהו ויתילבו פנות כל העם, רוצה לומר כל העם התילבו ועמדו בבלים בנפות בפרלות כל שבטי ישראל, והיה מספר קהל עם הולקים בבללו מרבע מהות פלף היה והיו בלם רגלי, רוצה לומר פלף היו בעלי חומים כי הם רגלים, ופלם שולף חרב היה מלחמה, והיה זה בדי שידעו מה הדבר הזה ומי השבט הבשל בתוכו עון במו שאמרתי: ולמה אמרו לחר לחר (נ) זה שמעו בני בניתן בי עלו בני ישראל המצפה, ירלה שאין ענין לו ואין לורך בו, ולחר רבי דוד קמחי שהפסיק בין שאמר בני בניתן בזה, בדי להודיע בי בני בניתן שמעו שהולקו בני ישראל במצפה ולא קבלו ממנו ולא הרגישו לבוא לפניהם ולבער הרעה, ולזה הלטרבו בני ישראל לחקור בדבר ולבחול איך בהיתה הרעה הזאת. ולפי זה יספר לקב"ה איך אלקו אליהם בני ישראל ולא שמעו אליהם בני בניתן, לחבוב שפירוש ושמעו בני בניתן הוא שהולקו הם בניהם לפי שהולקו בני ישראל, ויהיה

(כה) דרלה' יש ק' לדרך מה שאמר לוט * הנה נא לי שתי בנות * ובבר נמו קול תבחומת פר' המחמר המוח בלוט, לחמרו בבוהב שבעולם אדם מוסר עלמו וירת יח עב על בנותיו ועל בבודתו והורג לו בהרג, וזה מוסר בנותיו להתעולל בהן, לחר הבבה תייך לעלמך לתה משחרן: והבה לחר שלא בבו האנשים לשמוע לו, לא לפי שלא היו חפלים בחזבי אדם בי אם בחזבך זבור, בי אם היה בן היו שוקלים בעל הבעל אדם בל עמו ולא היו מתפייסים עם הפילגש, אבל החמת הוא שהם לא חפלו בחזק הזבן, להיותו מיוחבי העיר ומבובדי העדה ולא בחרו לעבות את נתו, ולבן לא שמעו אליו בשדבר בנתו ובתפייסו עם הפילגש, וזה גם בן מתה שיורה שהם לא שלטו החיש בי אם בדי שיבחר לתת פילגשו, בי אם לותו יפת תואר ויפת מראה וחזקו בה, ולבן החיש החורש הבין בוונת, ויחזק בפילגשו ויוליאה אליהם החוץ, וזו רפתה דוקא ולא דברו עוד בלל, וידעו אותה ויתעללו בה בל הלילה עד הבקר וישלחוה (בו) בעלות השחר, ובית מחולשתה בעלו הזבר, והיא מחולשתה אבל קרה לה עם רוב הביאות והקול המופלג שבבם בה (בי יבנה בחון בלי בסות) בקלה) מתה, ובשבם לדוביה (בז, בח) ואמר לה קומי ונלבה מבאן מתה, ויקחה על החמור וילך למבומו בהתפעלות גדול (בט) מאד, ויבתחיה לשנים עשר נתחים וישלחם בבל גבול ישראל, ובתבו המפרשים בי לשבע בניתן לא שלט, לפי שיבא מהם הרעה. ובווונתי שגם להם שלט מהבתחים שלח אמר הבתוב שישלח אותם בבל שבע ישראל בי אם בבל גבול ישראל, והיו הבתחי' במספר בני ישראל להעיד שיתעוררו בלם על הדבר הרע הזה. ויש מה שלא הגיד דבר מדברי התורע בשבר שלח הבתחים (וזה לשבה שלזבור אחר זה בעזרת השם) והעלי' העין, והרואים לא היו יודעים אם היה זה ענין עבודה זרה או מה היה ענינו ותבליתו, וגם לא היו הם יודעים מי עשה זה ולא למה עשאו, ולזה בפר הבתוב שהיה בל (לא) הרואה הבתחים השם מלותה תשה התבהל מאד, בי לא ידעו אין בעשה זה ומי בתתה לבתחים, ואומרים לו ברלתה בוחת שיהו לבם עליה עמו ודברו, רוצה לומר אלו לאלו היו אומרים עוזו ודברו על הדבר הזה:

2011 Ministerio de Cultura

עם האלהים ארבע מאות אלף איש
[ג] רגלי שלף חרב: ויאמר בני בנימן
כי־עלו בני־ישראל החמצפה ויאמרו
בני ישראל דברו איכה נהיתה הרעה
[ד] הזאת: ויען האיש הלוי איש האשה
הנרצחה ויאמר הגבעתה אשר לבנימן
[ה] באתי אני ופילגשי ללון: ויקמו עלי
בעלי הגבעה ויסבו עלי את־הבית
לילה אותי דמו להרג ואת־פילגשי
[ו] ענו ותמת: ואחז בפילגשו ויאנתחה
וישלחה בכל־שדה נחלת ישראל כי
[ז] עשו זמה ונבלה בישראל: הנה כלכם
בני ישראל תנו לכם דבר ועצה
[ח] הלום: ויקם כל־העם כאיש אחד לאמר לא
נלך איש לאהלו ולא נסור איש לביתו:
[ט] ועתה זה הדבר אשר נעשה לגבעה
[י] עליה בגורל: ולקחנו עשרה אנשים
למאה לכל שבטי ישראל ומאה לאלף
ואלף לרבבה לקחת צדה לעם
לעשות לבואם לגבע בנימן ככל־
הנבלה אשר עשה בישראל:
[יא] ויאסף כל־איש ישראל אל־העיר
[יב] כאיש אחד חברים: וישלחו שבטי
ישראל אנשים בכל־שבטי בנימן
לאמר מה הרעה הזאת אשר נהיתה
בכם:

(ד, ה) ויהי וישמעו כמו * וישמע שאול את העם, * לשמוע לחון
שם ג' כב מ"ה ישמעו לי, יספר הכתוב שמיד שישראל כאספו במלפה כתקבצו
גם כן בני בנימן כלם בעריהם, והוא ממש שיורה שילעו
מהדבר הרע המוזכר שנעשה ולכן נקבצו לעמוד על נפשם.
וזוכר הכתוב לספר שבני ישראל מיד כשנאספו במלפה שאלו וחקרו ליבה כיתה הרעה הזאת? ולו היתה הלוי מפר כל המאורע כפי מה שקרה בפועל, ואמר לנבעתה אזר לבנימין נתתי לכי ופלגשי ללון ויקומו עלי בני הגבעה, ורצה לומר שהיה תקלת כוונתם עליו בייחוד, וזהו שאומרי למו להרוג ואת פילגשי ענו ותמות, ואמר לותי למו להרוג להגיד שהיה רצוי שיענשו על מה שעשו לעשות כגדו כאלו עשוהו בפעל, כי הם כבר שמו התלונתם לעשותו, וזהו לותי למו להרוג, ושעל המקום הרעה היה רצוי שימותו עם היות שאין הקצה מגרפה למעשה, ואמר להרוג והם נקבו לשכב עמו לא להרגו, לפי שהיה ברור אצלו שימות קודם שיתעללו בו. ואמר ולותו בפלגשי ואכתתה, רוצה לומר אל תחשבו שהם המיתו פלגשי ושהם נתנו לותה, כי הם לא עשו כי אם שעשו לותה בחופן שמתה, והודיע בזה שהוא נתן לותה לנכתיה ושאלו הכתתים בכל שדה נחלת ישראל, לפי שעם היות שעשו זה בפרט לפלגשי הגבעה הנה עשו זמה ונבלה בישראל, (ו) ולזה אמר הנה כלכם בני ישראל הבו לכם דבר ועצה הלום, לא לא תאמרו שכל שבט בן לעשהו ושאין מועל עליכם הדבר הזה, כי כלכם בני ישראל מתקהלים וערבים זה לזה, ואיני חוש זה על מה שעשו לעצמי בפרט (כי כבר עשוהו ומי יוכל לתקן את אשר עותו) אבל רצוי שתרגישו במה שיאבד לקרי זה, כי בכל עיר ועיר יוכלו לעשות כרעה הזאת בבת לעיר אין זו אשר יעלו עליהם לפלגשי העיר לדעת לותם. ומה עשו עוד לפלגשי מדוש ועמורה? וזהו הבו לכם דבר ועצה הלום, רוצה לומר הבו לכם בעצותכם דבר ועצה הלום, כלומר במה שיאבד לאחר זה שלא יתפשט הרעת המוזרת הזאת בישראל. הנה התבאר מזה שישראל נאספו קודם שיעלו מלחמים לבני בנימן, לפי שלא היה עדין נודע עליהם הדבר והיה קצותם כדי להזיז לאחת הדבר ולהעניש (ז) שם החוטא, והותרה עם זה השאלה הרביעית: ולאמר הכתוב שכל העם כאיש אחד (בשמעם הדבר הרע הזה) ואמרו לא כלך איש לאהלו ולא נסור איש לביתו, רוצה לומר שעם היות הדבר הזה קרה בשבט בנימן לבד, ושמן הדין היה ראוי שבני שבטו שם יבערו הרעה הזאת ויעניזו החוטאי, ואלו השבטים יסובו לאהליהם, כי הדבר מוטל על בני בנימן להוכיח וליסר האנשים הפושעים אשר

נבעה, הנה ישראל קצתו לאחרנא דבריס. ראשון שאין מלך ואין שופט בישראל, והיה שם כללות ישראל עם הסנהדרין כלם, ואלו היו הם לבלותם במקום מלך להיות בתוכם מנהדרי גדול הכוללים משפט כל ישראל. שני שאין בני ישראל כאחד החומות, שכל משפט מהם לדרכו פנה, אבל השבטים כלם בני איש אחד וכלם מתאחדי כאחד וערבים זה לזה. שלישי שהיה החטא הזה זמה וחוא עון פלילי, שאנשי העיר המתוועדים כפי הדין בהכאת לוחצים המה יקומו עליהם בעבר בעריהם ויאבדו את האיש ואת האשה להתעולל עלילות ברשע, ויהיה זה סבה שיאבדו לוחצות ואיש לא יוכל ללכת בדרכים. רביעי שהיה זה הקצף דומה לקצות מדוש ועמורה אשר הפכם ה', ולכן רצו שהיה טוב ליכרת בדיבק זוטרת ולא בדיבק רבת שיהפוך השם את הערים ההם, כי לא היו לאנשי מדוש ועמורה בעצים בתחלת קצותם בידי אדם לא היה הלא יתברך יאבד כל פורן בהם ומשחית את כל הארץ, ובעבור הסבות הללה כלם אמר ויקם כל העם כאיש אחד, רוצה לומר כי מלד הלחדות אשר בהם אמרו בעבר הרע הזה מקרב יצר, ולא היתה כוונתם אלילה להחריש הדבר כלו כי אם להעניש לאנשי הגבעה החטאים. הנה התבאר מזה שישראל לקחו על עצמם זה המשפט כפי דרכי הדין וכפי לורך הדבר שהיה רצוי לחייב ולהפקיד כלל ישראל בחיזה לד שיהיה מהסבות שלמרתי, ועל כיוצא בזה אמרו בית דין מכין ועונשין (כדין ושלא כדין) שלא יזן התורה, ולא לעבור על דברי תורה כי אם לעשות סייג לתורה, והותרה השאלה השבית: ואחר שידעו ישראל לחתת הדבר שלחו לשבטי בנימן, רוצה לומר בכל משפחותיהם לאמר מה הרעה הזאת אשר נהיתה בכם, ולא היה הכוונה בזה לשאול מה הרעה כי כבר ידעו לותה, כי אם להגדיל העניין, כמו * מה תלים לא כי רב טובך, כלומ' גדולה ואת הרעה הזאת אשר נהיתה בכם,

מנהדרין פו מו עא

(יב)

(יג)

(יד)

(טו)

(טז)

(יז)

(יח)

(יט)

(כ)

2011 Ministerio de Cultura

(יג) ועתה תנו את האנשים בני בליעל אשר בגבעה ונמיתם ,
רוצה לומר שיתפשו האנשים בני בליעל אשר עשו הדבר הרע
ההוא , ואמר ונמיתם , לא כולם האנשים שבט בנימין ושאר
השבטי' שכלם יעשו משפט בהם וכלם יבערו הרעה מישראל ,
ולא היתה אל שלחתם שיתנו
בני בנימין האנשים העושים
לשאר השבטי' לכל שבט'כאחד
ימיתום : והנה זכר שבני
בנימין חרה אפם לפי שלא
שלחו אליהם בני ישראל
מתחלה ועשו הכאמה שלא
מדעתם . וזכר מרוע לאבי
בנימין שבי דברי' . האחד שלא
באו לשמוע בקולם , לא שלא
שמיעת הדברים אשר שלחו
אליהם לא רצו לשמוע , וכמו
(יד) פתן חרש לעמו לזכם . השני
שלא די שלא רצו לשמוע
דבריהם , אבל גם נאספו
לצאת למלחמה עם בני ישראל
וזה מהזדון המופלג שישראל
לא היה רצונם כי אם לעלות
על הגבעה לבדה אשר שם
פנרי האנשים הפושעים ולא
היה רצונם להלך בארצי בנימין
האחרים כלל , ושם לא באו
להעניש הפושעים וגם לא
להנילם מבני ישראל ולהכריח
אותם מן הגבעה ולהחזיקם ,
בני ישראל , ולא שלחו אליהם
(טו) שלומים , אבל מיד התפקדו והיו מבני שארי הערים עשרים
ושנה אלף מלבד מבני הגבעה שהיו שבע מאות איש בחור ,
(יו) ומאותו עם בנימין שבע מאות היו קולעים אבן אל שער דק ולו
(יז) דבר קטון באות השער ולא יחטיאו , ובאשר רצו זה בני ישראל
התפקדו גם כן והיו ארבע מאות אלף . הנה מזה שאמרתי
התבאר שלא כוונו ישראל להעניש כי אם יושבי הגבעה התעקשי'
לבד , לא שבט בנימין כלו , ושמא יפלו אליהם על לא חמס
בכפם ואין מרמה בפיהם : והנה לבני הגבעה כתב הרמב"ן
פר' וירא בפי' התורה שלא היו חייבי מיתה , לפי שלא בעלו אשת איש
הרב מוכיח כי פלגש היתה וכבר זכרתי עליו , ולפי שאנשי העיר התעקשי'
לבנ' הרמב"ן התעקשו להציל בנפשותם חייבי מיתה מבקיעות ממזה :
שאנשי גבעה **הבחינה האחת** לפי שעשו את האיש למשכב זכור
היו חייבי והתעללו עליו כל מה שיוכלו , כמו שאמר
מיתה מחמת האיש לאותי דמו להרוג , ועם היות כפי הדין אין לדם כעצם
בקיעות על קטן שדמה לעשות אם לא שילך לפעל , ומחמ' רעה אין
הקפה מלרפה למעשה , הנה בענין הלבוש כשיכניסו על עון
כזה בפרהסיא רצוי שיכאב עוכב' ולא יהיו כלובי' כלים לאחד ,
הלא תראה שהגוזל את חבירו עובר בלא תעשה ואין לוקין
עליו , אבל ישיב את הגזלה לאחר גזל , ועכ"ו בדור המבול לא
כתתם נוד דיכם אלא על הגזל , לפי שעוכב הכלל בהוסדם
יחד על עניר' אחת גדול מכחול . וכמו שתפל' הכבוד ותשובתו
יותר מקובלת מתפלת הלוים הפרטי ותשובתו , ככה היה
מהמשפט האלקי שבהפכיים על עון מפורסם (להיותו תלול
ממם) יעשו בעוכב יותר קשה מעוכב הלוים הפרטי החוטא ,
ומזה הלך היה רצוי שאנשי הגבע' יעשו מיתה לא כפי לילות
החטא ודיכו כי אם כפי בחיב' החוטאי' ורבוי' ופרסום , ועל
פנהדרין כיוצא בזה אמרו לא אמרו שהדין כך אלא מפני שהציע לריב' לכך :
פ"ו מ"ד ע"א **הבחינה השניות** מפני שזעמו את פלגש הלוי . וכתב רבי
גרשי' כה"ו ז"ל בפירוש התורה שהפלגש הלמוד בתורה
פנהדרין היה בקידושין בלא כתובה והלשה בכתובה וקדושין , כמו
ס"ב ס"א ע"ש שהוכיחו הרב"ל במסכת סנהדרין בענין המלך , שאמרו שם מלי

בין כאיש לפלגש ? כאיש בקידושין וכתובה ופלגש בקידושין
בלא כתובה , ולפי זה היתה הפלגש הזאת בקדושין , ואיתה
לא כחזקת לוי לחייב מיתה לזוכב עמה , ובבר העיד הכתוב
בזה בלשונו עם ויען הלוי איש האשה הרצח' וגו , שקראו
לשון לאשתה מקודשת לו :
וחמכס הרמב"ן בפי' התורה כל' חיי זרע
בפסוק ולבני הפלגש אשר דק כב' ע"ל
לאברהם כתב אחין האבר
כדברי רבי ז"ל , ושפלגש
הם בלא כתובה ובלא
קדושין , ושכך היה הנרסת
הלשונית במסכת סנהדרין .
והנה גרס' התלמוד לפנינו
פה היה כך , מלי כאיש ואלי
פלגש'? אמ' רב יהודה אמ' רב
כאיש בכתוב' וקידושין ופלגש'
בלא כתובה וקדושין , ויורה
שכוונתו כדברי הרמב"ן ושרב"ל
בלא כתובה ובלא קידושין ,
לכבל לרבי ז"ל היה לפ בתלמוד
ואחריו לא קס כמותו ,
ובפירוש ההלכ' לא הרגיש כלל
בגרסת לפנינו אשר מלינו זכר ,
ויורה שלא היתה לפניו כי אם
כפי מה שהביאה בפירוש
התורה , ומזה בין הלשה
והפלגש שתי תכלים כי אם
תלוי לפד מהכתובה , ולולי
הבין המלמל בלא כתובה וקידושין שרב"ל בלא כתובה לבבל
בקידושין . ומה שיורה שהלמת לתו בגרסת הזאת הוא מה
שכתבו בירושלמי , לזה היה פלגש ולזה היה לשה ? ר' אלעזר
אומר לשה יש לה כתובה פלגש אין לה כתוב' , ר' יהודה אומר
לשה זו ולשה זו יש להן כתוב' , בלא לשה יש לה כתובה ותלוי
כתוב' , פלגש יש לה כתובה ואין לה תלוי כתובה . ומה יראה
שהפלגש הוא כר' אלעזר , וזה יוכיח שלא חלק אלא בעולם הזה
היתה הפלגש בקידושין אבל לא , כי כלם כאחד ונאמרו שהיו
בקדושין , אבל היה המחלוקת לבד בכתובה , אם באלילותה
כר' אלעזר או בתלילה כר' יהודה . ואם כן הגרסת הלמינית
רצוי שיהיה בתלמוד לשון לנו , לשה בקידושין וכתובה פלגש
בקידושין בלא כתובה , ולא כוונו לשלול הקידושין , ולך
יבואר הדעת שילמיכו חז"ל שהיו לדוד פלגש' בלא כתוב' ובלא
קידושין ובלא היה כאן לך לילות ? והנה הכתוב בספור ענין
לבעלוס לאמר *ויעזב המלך את עשר נשים פלגשים לשמור זמו ב' ש"ו
הבית , ולאמר אם * בא אל פלגש' לביך , ולאמר זה *ויקח אם י"ו כ"ו
המלך את עשר נשים פלגש' , ואחר הכניס לאמר בעוכב עון בת אם כ' נ'
שבע * הנני מקים עליך וגו' ולקחתי את נשיך לעיני השמש אם י"ו ל'
הזה , יורה שקרא לשם לפלגש לומיל דבת שבע , כי היה
העוכב מלה כשנד מלה וגם בקידושין . ועוד תמלא שבמקום
מה שאמר בכפר שמוע * ויקח דוד עוד פלגש' ונשים מירושל' אם ל' נ'
כתו' בדברי הימים * ויקח דוד עוד נשים מירושל' , ובלל לא ל"ה ל' ילד'
כן גם הפלגשים בשם נשים ואין זה כי אם לחיות בהם קדושין
ולא לילות . ומה שיור' עוד על זה שבפי התור' בלשל' הקדש' ,
וכתב הרמב"ן בפ"ל מספר כת' כל הבועל לשה לשם זנות בלא
קידושין לוקה מן התורה , וזה יורה שהפלגש בקידושין היתה
לאחרי שהיו ישראל מותרים בה , כי בלא זה יהיו בניה בני
זנוכים . וגם שבולה להרמב"ן שגרסת התלמוד כדברינו , לא
יתחייב מזה שהפלגש האמורה בתורה בכלל היה בלא כתובה
ובלא קדושין , לפי שהאמר שם היו בפלגש בפלל כי אם
בפלגש המלך , כי שם דרכו על לא יראה לו פשים שבל'
במלך , והקשו משם שבתוב ויקח דוד עוד פלגשים
ונשים מירושלם , ועל זה שלו מלי פשים ומלי פלגשים
וכו' ?

2011 Ministerio de Cultura

ושו"ת הכא זה לענין המלך בלבד למדנו לנו על כל פלגש לים מישראל, והכא ירקה מדברי הר"מבם שכך הדין המוניח הזקת כמה שלמר בספר כתי' שלכור לקדם לבעול קצה בלח קדושין כמו שזכרתי, וכמה שכתב גם בפרק ד' מהלכות מלכים שים רשות למלך לקחת כשים ופלגשים בלח כתובה ובלח קדושין, בלח ביחוד בלבד קונה לותן ומותרת, לבל ההדיוט לכור בפלגש בלח קדושין. והעולה מכל זה שהנרכה בחמת כדברי רש"י היח, וחף שתהים כדברי הר"מבן הכא בפלגש לחה לדם המותרת לו לין בפק שהיח בקדושין, והכא לים לחשה הערלחת היה ירח לחלים וכר מרע, כמו שלמר לל בית ד' לחלי העלך, והלך לחזור על לחשתו מבית לביה ולל יהיה זה לם לל היתה מקודשת, ולכן היו לכתי הגבעה שבכנו עמם קייבי מיתה לזכותם עם לשת לים:

והבחינה השלישית היח מפני שלקחו לותה פלגש בחזקה ובחמם מפורכם, הייעב בעיני ה' שיקבלו לכתים בני בליעל על לים לחד ויקחו לת בתו לו לת פלגשו לעפי שתהיה פנויה ויבעלו לותה בעל כרחו ובעל כרחה בעקה הכערה ולין מוציע לה? ולין הדבר הזה בלים העוכם כערה לצר לין לורכה, כי היה החמם הזה בקנון עם לחד ולין רלוי שיעבד בלים הפרטי כמו שזכרתי, ומפלת הגזל לצר עצו בזה היו קייבי מיתה כדור המבול, ומה שלמר הר"מבן שלותה פלגש זכתה עליו, לין זה חמה שיתיר לת החמם [כי זה הוח] בפנויה ובזונה כבלמת לים, כי לין הכליכה כי לם מפלת העונק והחמם לצר בדבר, כל שכן שלין הזכות לצר בכתוב הזה כמשמעו, כי לם שילקה הפלגש מבית הלים והלכה לביח לביה, וכן פירשוהו המפרשים כלם, וזש"ל במס' ניטין לחרו בפי' לותו זכות, כיון מכח לה זכות מכח לה, וזס כלחר שלחר הקצה על זה ללו וללו דברי חלקים חיים. הכא לל"ל לל פי' קדם לותו זכות כמשמעו, ולכן החומכים הלזה בהיותם קטן לבזים היו קייבי מיתה:

והבחינה הרביעית מפני שלבזי הגבעה לם המיתו לת הפלגש בלצר כלפו כל העיר יקדו לעכוב עמם להיות לכלה ומרוב הבעילות כלבזה כלה עד לצר מתה, הלם לל היה זה הריגת נפש? ולל יכנם בלל תרכת בהיותם עושים מעשה מופלג כזה עד שהמיתוה? ועם היות שלכל בעזרה שהרגו לת הנפש פטורים, הכא זהו לפי שלל כולע מי הכהו, ובעכין כזה להיותו עון מפורסם לכותו נכור לל קייבין לעכין הדין כי לם כפי הרלוי להורלת זעה, וכבר הביאו בשם מהדרין בפרק בנזר הדין, למר לשם ר' לליעזר בן יעקב שמעתי שבית דין מכין ועוכזין שלל מן התורה, ולל לעבור על דבלי תורה, ללל לעשות סייג לתורה, ומעשה בלחד שרכב על סוס בשבת בימי היוכים והביאוהו לבית דין ומלוהו, לל מפני שרלוי לכך ללל מפני שהשעה לריכה לכך. וזוב מעשה בלחד שהשים לת לשתו תחת התלכה והביאוהו לבית דין והלקוהו, לל מפני שרלוי לכך ללל שהשעה לריכה לכך:

החבחינה החמשית מפני שבבי הגבעה כוונו במעשה הזה לבלות הרגל ממקומם וללל יעבור עול בתרנם לים לו לקצה, ומפני זה היו חייבי מיתה כפי המשפע המדיני לעשות גדר וסיג לשתר העריות וכל ישראל ישמעו וירלו ולל יוסיפו לעשות עוד כלבר הרע הזה, ומה שלמרתי התבחר שהיה זה החטל לחטלת סדום ההפוכה כמו רגע. וזס תלמר למה לל נעכבו לם כן כעוכת לבבי סדום מלת ה' מן השמים לקרי שהיה חטלם חוה ומתלוה להם? לבי לפיבך מלין שלבבי סדום לל נעכבו על לצר דמו לו לעשות למלכים, כי לם על לצר הרעו פעמים רבות קודם לזה בפועל, וכמו שלמר הכם יתברך * לעקת סדום ועמורה כי רבה וחטלתם כי כבדה מלד, ארדה נל וארלה הכלעקתה הבלה ללי עשו כלה וגו', הנה לם כן קודם בילת המלכים כבר היו לבבי סדום קייבי כליה והמלכים בלו להעניבם, כמו שלמרו * כי מצלינים לבחנו לת המקום הזה, לבל לבבי הגבעה לל עשו הבבלה הזלת כי לם בפעם הלית והול היה החטל הרלשון לצר קטלו בזה ולכן לל היו רלויים להעניב בלבבי סדום שהיו מתמידים בלותו חטל, לפי שהקב"ה מלריך לרשעים ומעניש לותם כשתמלל קלתם. והנה הר"מבן השתדל להבדיל בין חטלת סדום לחטלת לבבי הגבעה ולהכניל עון סדום ולהקל בעון לבבי הגבעה, ולל כבבם בדקך הזה כי לם להזיב לבפק לצר העירותי, וכדי להקל בעכין בעלי הגבעה ליצב דעתו שיזכור למה נפלו ישראל לפני בני בניימן פעמים, ולין כן דעתי, כי עוונותיהם היו שוים ומתדמים בקיבותם ולל התבלפו כי לם בהזכות החטל והתמדתו וכבריס לומרי למת. והנה הלריכתי בזה להרלות יוסר דעתי ולחמת שבבי הגבעה קייבי מיתה היו, והותרה בזה השלישית:

דף מ"ו ע"ל

(יח) ויקומו ויעלו בית־אל וגו'. [יח] וַיָּקֻמוּ וַיַּעֲלוּ בֵּית־אֵל וַיִּשְׁאֲלוּ בֶּאֱלֹהִים וַיֹּאמְרוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִי יַעֲלֶה־לָּנוּ בַּתְּחִלָּה לַמִּלְחָמָה עִם־בְּנֵי בִנְיָמִן וַיֹּאמֶר יְהוָה יְהוּדָה בַּתְּחִלָּה:

זכר שבחזר רלו בבי ישרלל שהיו בבי בניימן בלים להלחם בם הוכרכו להלחם כנגדם, וישלו בלזכה בשלבים מי יעלה בתחלה? ויחמר ה' יהודה יעלה, והיה זה לפי שבו בקר ה' להיות בניד ומכוה לקומים. וילחו ישרלל למלחמה לל הגבעה, רולה לומר שלל היתה כוונתם כי לם להלחם בשבבי הגבעה הקטלים בופצות' לל בשבע בניימן כלו, וזכר שילחו כל בבי בניימן לליהם והזקיקו בבבי ישרלל עזרים ושבים ללף, ויתקוקו פעם שנית ישרלל לערוך מלחמה ולחר במקום לחר ערכו שמה ביום הרלשון, להגיד שגם

(יט) [יט] וַיָּקוּמוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל בַּבֹּקֶר וַיַּחֲנוּ עַל־הַגִּבְעָה:

(כ) [כ] וַיֵּצֵא אִישׁ יִשְׂרָאֵל לַמִּלְחָמָה עִם־בִּנְיָמִן וַיַּעַרְכוּ אִתָּם אִישׁ־יִשְׂרָאֵל לַמִּלְחָמָה אֶל־הַגִּבְעָה:

(כא) [כא] וַיֵּצְאוּ בְנֵי־בִנְיָמִן מִן־הַגִּבְעָה וַיַּשְׁחִיתוּ בְיִשְׂרָאֵל בַּיּוֹם הַהוּא שְׁנַיִם וְעֶשְׂרִים אֶלֶף אִישׁ אַרְצָה:

(כב) [כב] וַיִּתְחַזַּק הָעָם אִישׁ יִשְׂרָאֵל וַיֹּסִפוּ לַעֲרֹךְ מִלְחָמָה בַּמָּקוֹם אֲשֶׁר עָרְכוּ־שָׁם בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן:

(כג) [כג] וַיַּעֲלוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל וַיִּבְכּוּ לִפְנֵי־יְהוָה עַד־הָעֶרֶב וַיִּשְׁאֲלוּ בַיהוָה

(יט) ויקומו בני ישרלל בבבקר ויחנו על הגבעה. [יט] וַיָּקוּמוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל בַּבֹּקֶר וַיַּחֲנוּ עַל־הַגִּבְעָה:

(כ) ויצלו בני ישרלל למלחמה עם בבי בניימן ויערכו לותם למלחמה על הגבעה. [כ] וַיֵּצֵא אִישׁ יִשְׂרָאֵל לַמִּלְחָמָה עִם־בִּנְיָמִן וַיַּעַרְכוּ אִתָּם אִישׁ־יִשְׂרָאֵל לַמִּלְחָמָה אֶל־הַגִּבְעָה:

(כא) ויצלו בני בניימן מן הגבעה וישחיתו בישרלל ביום ההוח עשרים ושנים ללף ליש. [כא] וַיֵּצְאוּ בְנֵי־בִנְיָמִן מִן־הַגִּבְעָה וַיַּשְׁחִיתוּ בְיִשְׂרָאֵל בַּיּוֹם הַהוּא שְׁנַיִם וְעֶשְׂרִים אֶלֶף אִישׁ אַרְצָה:

(כב) ויתחזק העם ליש ישרלל ויוסיפו לערוך מלחמה במקום לשר ערכו שם ביום הרלשון. [כב] וַיִּתְחַזַּק הָעָם אִישׁ יִשְׂרָאֵל וַיֹּסִפוּ לַעֲרֹךְ מִלְחָמָה בַּמָּקוֹם אֲשֶׁר עָרְכוּ־שָׁם בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן:

(כג) ויעלו בני ישרלל ויבכו לפני ה' עד הערב וישלו בה' לאמר הלוסיף לגשת למלחמה עם בבי בניימן לחי, והודיעכו הכתוב בזה כי עם היות בני ישרלל בנפים בפעם הרלשונה, לל עזו דבר מעלמם, לבל עלו ובכו לפבי ה' וישלו לפניו לם יוסיפו לגשת למלחמה. [כג] וַיַּעֲלוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל וַיִּבְכּוּ לִפְנֵי יְהוָה עַד־הָעֶרֶב וַיִּשְׁאֲלוּ בַיהוָה

2011 Ministerio de Cultura

לאמר האוסיף לגשת למלחמה עם בני
בנימן אחי ויאמר יהוה עלו אליו׃
[כד] ויקרבו בני־ישראל אל־בני בנימן
[כה] ביום השני׃ ויצא בנימן לקראתם
מן־הגבעה ביום השני וישחיתו
בבני ישראל עוד שמנת עשר אלף איש
[כו] ארצה כל־אלה שלפי חרב׃ ויעלו
כל־בני ישראל וכל־העם ויבאו בית־
אל ויבכו וישבו שם לפני יהוה
ויצומו ביום־ההוא עד־הערב ויעלו
[כז] עלות ושלמים לפני יהוה׃ ויאשאלו
בני־ישראל ביהוה ושם ארון ברית
[כח] האלהים בימים ההם׃ ופינחס בן־
אלעזר בן־אהרן עמד׳ לפניו בימים
ההם לאמר האוסיף עוד לצאת למלחמה
עם־בני־בנימן אחי אם־אחדל
ויאמר יהוה עלו כי מחר אתננו בידך׃

למלחמה עם בניימן וקרחוהו לחי׳ להודיע שלח היה בלבם
עמהם לילה ושלחה על המתים במלחמה׳ ומוסף הלל ית׳
(כלו כה) שיעלו׳ וספר שעלו ושהשחיתו גם הם בני בניימן בפעם
השנית ית׳ לחלף׳ ושעם כל זה לח נכונו לחזור בני ישרחל
כדרך המנוסחים פעמים׳
וגם לח כחזו מעשה החורים
והתומים ברחותם מה שקרה
להם על תשובתם בפעמים
הרחשונים׳ ולח הלכו גם
עוד להלחם בבניימן כדי
להכחם גם מהשחיתה שעשו
(כו) בהם׳ חבל בתשובה נמורה
וחמוכה רחה עלו בית חל
בכום ובכי ומספד ויעלו שם
עולות ושלמים׳ והיו השלמים
לעשות שלום ביניהם לחביהם
שבשמים לח לתודה על שכללו
מיד בני בניימן כלברי הלמדן׳
כי הרבה כוח קבלו מהם
(כז ; כח) יותר מהלחוי׳ ויחלקו בי׳
(בהיות שם החרון ופינחס
הכהן) חם יוסיפו לנחת
למלחמה עם בני בניימן׳ שהם
הכלחמים להם עם היותם
חחי׳ חו חם יחדלו מהמלחמ׳?
והשי הסיבם עלו כי מחר
חתננו בידך׳ וזכר בפעם
השלישית הזחת עניין החרון
ופינחס׳ להניל כי בח פינחס
הכהן עם החורים והתומים
לפני חרון ברית החלקים׳ ובהתחבר תשובת העם ובעקתו
עם הכנת הכהן הגדול והמקום חשר בו היה בעת השלחה
היתה התשובה שלימה׳ כי חשר הפעמים לח היה הכהן
הגדול פינחס ולח היתה השלחה לפני החרון כמו שהיה כחן
להבין לבו׳ ומפני זה היה הגדול פינחס חשר רוח ה׳ דבר
בו׃ ולמכם למה השחיתו בני בניימן בבני ישרחל בפעמים
הרחשונים? ולזה כדח התשובה השלישית שכתן להם הכהן
בחורים והתומים? הנה המבחן בנגף ישרחל בחמת הוח
(כלברי ק״ל) שחמרו שהיה לפי שישרחל כלו לח נתקבצו על
עון פגל מיכה שעמד בליז בבני דן והיתה עיר הגלחת
והיה רצוי לליהם שיפקפו לליהם על זה׳ ולפי שהיה זה
החטח בתוכם מפורסם ולח שתו לליו לבם לכן היו רצויים
(פי׳ קג עב) לעונש גדול׳ וכמו שחמרו חמר הקבה בכבודי לח מחיתם
בכבוד בשר ודם מחיתם׳ ולכן חומר לכי שקרה להם כמו
שקרה לישרחל בעון עכן׳ שכחשר הלכו לרגל לח העי הכו
בהם החויבים׳ ולהיות זה החטח מפגל מיכה חמור מכל
מחטח עכן כעבדו יותר בחות לכבדים רבים׳ והיה מחמלת
ה׳ עליהם שלח נתנם בידי לויבהם כי לח בידי בני בניימן
לחיהם׳ ולולי שעדו ישרחל תשובה מלחתו עון ונשערו הפגל
ולח לכח לח היתה השלחה לפני החרון כמו שהיה כחן
להבין לבו׳ ומפני זה היה הנשלל פיבחם חשר רוח ה׳ דבר
בו׃ ולמכם למה השחיתו בני בניימן בבני ישרחל בפעמים
הרחשונים? ולזה כדח התשובה השלישית שכתן להם הכהן
בחורים והתומים? הנה המבחן בנגף ישרחל בחמת הוח
(כלברי ק״ל) שחמרו שהיה לפי שישרחל כלו לח נתקבצו על
(פי׳ קג עב) עון פגל מיכה שעמד בליז בבני דן והיתה עיר הגלחת
והיה רצוי לליהם שיפקפו לליהם על זה׳ ולפי שהיה זה
החטח בתוכם מפורסם ולח שתו לליו לבם לכן היו רצויים
(עב) לעונש גדול׳ וכמו שחמרו חמר הקבה בכבודי לח מחיתם
בכבוד בשר ודם מחיתם׳ ולכן חומר לכי שקרה להם כמו
שקרה לישרחל בעון עכן׳ שכחשר הלכו לרגל לח העי הכו
בהם החויבים׳ ולהיות זה החטח מפגל מיכה חמור מכל
מחטח עכן כעבדו יותר בחות לכבדים רבים׳ והיה מחמלת
ה׳ עליהם שלח נתנם בידי לויבהם כי לח בידי בני בניימן
לחיהם׳ ולולי שעדו ישרחל תשובה מלחתו עון ונשערו הפגל
ולח לכח לח היתה השלחה לפני החרון כמו שהיה כחן
להבין לבו׳ ומפני זה היה הנשלל פיבחם חשר רוח ה׳ דבר
בו׃ ולמכם למה השחיתו בני בניימן בבני ישרחל בפעמים
הרחשונים? ולזה כדח התשובה השלישית שכתן להם הכהן
בחורים והתומים? הנה המבחן בנגף ישרחל בחמת הוח
כלברי ק״ל׳ שחמרו שהיה לפי שישרחל כלו לח נתקבצו על
עון פגל מיכה שעמד בליז בבני דן והיתה עיר הגלחת
והיה רצוי לליהם שיפקפו לליהם על זה׳ ולפי שהיה זה
החטח בתוכם מפורסם ולח שתו לליו לבם לכן היו רצויים
(עב) לעונש גדול׳ וכמו שחמרו חמר הקבה בכבודי לח מחיתם
בכבוד בשר ודם מחיתם׳ ולכן חומר לכי שקרה להם כמו
שקרה לישרחל בעון עכן׳ שכחשר הלכו לרגל לח העי הכו
בהם החויבים׳ ולהיות זה החטח מפגל מיכה חמור מכל
מחטח עכן כעבדו יותר בחות לכבדים רבים׳ והיה מחמלת
ה׳ עליהם שלח נתנם בידי לויבהם כי לח בידי בני בניימן
לחיהם׳ ולולי שעדו ישרחל תשובה מלחתו עון ונשערו הפגל
ולח לכח לח היתה השלחה לפני החרון כמו שהיה כחן
להבין לבו׳ ומפני זה היה הנשלל פיבחם חשר רוח ה׳ דבר
בו׃ ולמכם למה השחיתו בני בניימן בבני ישרחל בפעמים
הרחשונים? ולזה כדח התשובה השלישית שכתן להם הכהן
בחורים והתומים? הנה המבחן בנגף ישרחל בחמת הוח
כלברי ק״ל׳ שחמרו שהיה לפי שישרחל כלו לח נתקבצו על
עון פגל מיכה שעמד בליז בבני דן והיתה עיר הגלחת
והיה רצוי לליהם שיפקפו לליהם על זה׳ ולפי שהיה זה
החטח בתוכם מפורסם ולח שתו לליו לבם לכן היו רצויים
עם

ובאו להעבר גם בפעם שנית יק"ל חלף ׳ והיה אם כן עוכר מופלג לחטא בקל מאד שבעזה בכוחה רבויה ולעבודת הקל: הטענה השלישית אם לא היה רצוי זה המזבח לישראל למה בפעם השלישית נתן החלקים את בניימן בידם ? והיה אם כן הפך הדין ׳ כי עם היות שבני בניימן הכו בישראל מכה רבה לא היו הם מפני זה ליוויים להמסר בידם ׳ לאחרי אשר עזו בעזו להחלט את נפשם ׳ ולכן לא יתכם החל ית׳ ביד ישראל אם לא היו בני בניימן רצוים לעוכר מפלת הדבר בעצמו ׳ ויותר רצוי היה שבפעם הרחשונה וכן השנית גם השלישית יאמר החל יתברך להם מה שאמר לדור המרגלים * לא תעלו ולא תלחמו כי אינני בקרבכם וגם לכם המזבח הזה ׳ לו שאמר למה יומתו בני בניימן מה עשו ? מצינו מכשול לפני עור : הטענה הרביעית אם היה עון לישראל התעורדם לבער הרעה הפשתה בשבט אחד ׳ אם כן כאשר שחטו גם בני ישראל בעת שנלחו פנחס והפזיקים בעלה לבני רחובן וגד וחצי מנשה על דבר המזבח שבנו על יד הירדן ׳ והיו אם כן רצויין ליגף לפניהם ולכפול בחרב על זה קרבנים קלף מישראל כי ההקרבה חון מהמקדש (הנה כפי שרשי הדין שהביא הרב) גם כן יהיה מוטל על השבט ולא לשבטים האחרים ׳ כוף דבר הנה השבל לא יסבלהו שיאמר שבני ישראל התעוררו לבעך הרעה מקרב ישראל ושבלו לפני ה׳ בכוונה רצויה לשום שמים והשי"ת לא ישימם לכו לבתיכם לשלום כי אין לכם מושב הגאולה ׳ אז אין בני בניימן קייבי מיתה כמו שקבלתם ׳ ויעציבם על זה מכה רבה ׳ והנה בענין עכן שהיה חרם בקרבם העציבם שבל לא נפלו מישראל כי אם שלשים ושנה איש ׳ ובעון פעור שנגלו ישראל עד לא מתו נמגפה כי אם כ"ד אלף ׳ ואיך על עון בקל וכמעט שאין בו כל קשיה יפלו במלחמה קרבנים אלף מישראל ? תלילה לשל מרשע ושדי מעול שיפלו אם לא לסבה גדולה ולחטא מופלג ׳ והוא עון פגל מיכה שזכרו ז"ל ׳ לא מהסבה שוכר הרב . ושתשוב שהוא הרגיש בחולשת דבריו ואמר בסופם ומה שכתב מחחרם ז"ל שהיה הקלף בשבור פגלו של מיכה . וחומר לכי שאם היתה זאת הסבה אין לנו עסק בשאר הדמיונות שהוציא מלבו ׳ ולמה שבלבל הדברים החמת עם הזקר לחזק עם הרפה ? כי הנה הטעם שנתנו בזה חוץ מלות והגון ׳ שהיה להם לישראל לקשט עלמם ואחר כך יקשטו את אחריהם ׳ ומלחמת החומות יוכיח שלוה יתברך * מי החיש דברי כ' ק' הירח ורך הלבב ילך וישוב ׳ ואחוץ הירח מעבירות שבידו : פוטה פ"ח מ"ל ואפשר לומר בענין הזה עוד שישראל חטאו בחופן השלשה ׳ עם היות שנשלמו בה' הנה לא נשלמו על ידי פינחס בן אלעזר בן אהרן שהיה הכהן הגדול ׳ ואלות האורים והתומים היה בהן הגדול ׳ כמ"ש * ולפני אלעזר הכהן יעמוד ׳ שהיה כהן גדול ׳ וגם לא היתה השלשה במקום הראוי להיות ׳ רוצה לומר לפני הארון בחופן שישרה שם רוח הקדש ׳ ולכן בשני הפעמים הראשונים לא זכר כי שם וישלשו בני ישראל בקלקים ויפלו בני ׳ כי היתה השלשה בקל יתברך אבל לא היה עי החלפני הראוי ולא במקום הנאות ׳ ולכן כפלו שתי הפעמים ולא בזה אליהם תשובה שלימה ׳ ובפעם השלישית בדרו הדבר כראוי ולכן נח אליהם התשובה כראוי ׳ ובעבור זה אמ' בפעם השלישית מה שלא אמר בשתי הפעמים הראשונים ׳ ושם אהרן ברית החלקים בימים ההם ופינחס בן אלעזר בן אהרן עומד לפניו בימים ההם ׳ לל שהיה עומד לפני הארון בעת השלשה בימים ההם נשלמו ישראל בשלשה השלישית ׳ ואולי שהכהן אזר שלמו על ידו שתי הפעמים הראשונים לא זרתה עליו רוח הקדש ולא נרף החותית כראוי ושעה בתשובות ׳ ופינחס ערוך ה׳ לבר בו הזיע הכוונה החלקית והגילה . והודיענו הכתוב בזה עוד שפינחס בן אלעזר בן אהרן הכהן היה עלין לי ׳ שהיו כבר מצותיו שלם מחות שבה ויותר ׳ ולפי שלא יאמר אומר שהיה פינחס אחר אחר בו יחומיו בלם בן אלעזר בן אהרן ׳ והוא אזר הבטיחו ית' בזכר עבודתו * לכן אמור הבבי נותן לו את בריתי שלום ׳ שם בה' יב שניתן לו ברית שלו' בין בחותיו המועלו' והמתפעלו' כדי שיהיה חייב לרוכים אחד ׳ על שלמו' שפינחס זה אליהו ׳ ועם מה שלקוט ריש שאמרתי בזה כפי שתי הדעות הותרו השלמו' רביעי' וחמשית : פר' פינחס

(כח) וישם ישראל לורבים וגו' . זכר הכתוב שעם תשובת החורים והתומים הבה עזו ישראל תקבולת המלחמה כמו שעשה יהושע בלבידת העי ׳ ובאמת היה דומה זה העבין לעבין העי ׳ כי שם בגפו ישראל לפני לויבים מפני העון אשר היה בקרבם ׳ ובאשר עזו תשובה בתם הלקים בידם ועזו מאחרי ׳ וכן היה בספור הזה בלו : (ל) וספר שעלו בני ישראל אל בני בניימן ביום השלישי ויערכו אל הגבעה ׳ להודיע שלא היתה כוונתם לנקום הדם הספוך כדברי הרמב"ן ׳ כי אם ליפר אחרי הגבעה (לא) החטאים בנפשותם ׳ ושבני בניימן יצאו אליהם והנתקו ׳ רוצה לומר בעתקו מן העיר והתחילו להכות בעם ישראל אלליס כפעמים הראשונים (לב) כשלשים איש ׳ ואחשבו בניימן כי הין ישראל נגפים כפעם בפעם והתחילו ישראל לנוס כדי להעתיק' ולנתק' מהעיר ׳ (לג) ועם זה קמו כל איש ישראל

(כט) [כט] וַיָּשֶׂם יִשְׂרָאֵל אֹרְבִים אֶל־הַגִּבְעָה [ל] סָבִיב : וַיַּעֲלוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל אֶל־בְּנֵי בִנְיָמִן בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי וַיַּעַרְכוּ אֶל־ [לא] הַגִּבְעָה כְּפַעַם בְּפָעַם : וַיֵּצְאוּ בְנֵי־ בִנְיָמִן לִקְרַאת הָעָם נִנְתָּקוּ מִן־הָעִיר וַיָּחֵלּוּ לְהַכּוֹת מֵהָעָם חֲלָלִים כְּפַעַם בְּפַעַם ׳ בַּמְסִלּוֹת אֲשֶׁר אַחַת עֹלָה בֵית־אֵל וְאַחַת גִּבְעָתָה בַּשָּׂדֶה כִּשְׁלשִׁים אִישׁ [לב] בְּיִשְׂרָאֵל : וַיֹּאמְרוּ בְנֵי בִנְיָמִן נִגָּפִים הֵם לְפָנֵינוּ כְּבָרִאשֹׁנָה וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל אָמְרוּ נָנוּסָה וְנִתַּקְנוּהוּ מִן־הָעִיר אֶל־ [לג] הַמְסִלּוֹת : וְכָל ׳ אִישׁ יִשְׂרָאֵל קָמוּ מִמְּקוֹמוֹ וַיַּעַרְכוּ בְּבַעַל תָּמָר וְאֹרֶב יִשְׂרָאֵל מֵגִיחַ מִמְּקֹמוֹ מִמַּעֲרֵה גָּבַע : [לד] וַיָּבֹאוּ מִנֶּגֶד לַגִּבְעָה עֲשֶׂרֶת אֲלָפִים אִישׁ בָּחוּר מִכֹּל־יִשְׂרָאֵל וְהַמִּלְחָמָה כָּבֵדָה וְהֵם לֹא יָדְעוּ כִּי־נִגְעָת עֲלֵיהֶם [לה] הָרָעָה : וַיִּגֹּף יְהוָה ׳ אֶת־בִּנְיָמִן לִפְנֵי יִשְׂרָאֵל וַיַּשְׁחִיתוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל

לערוך מלחמתיו והלורב לאחר שם ישראל מניח ממקומו ׳ רוצה לומר יולא ממקומו כמו * כי יגיע ירדן אל פיהו ׳ לעיל מ' כג (לד) ובא הלורב מנגד לנבעה שהיו עזרת אלפים איש בחור מישראל והמלחמה היתה (לה) כבדה מבפנים ׳ וינף ה' את בניימן עזרים וחמשה אלף ומאה איש וגו' . והנה בלן ספר זה הכתוב בבלל ואחר זה יפרט איך היה זה ׳ ואיך לבד הלורב את העיר ׳ ואיך נגפו בני בניימן בל אותו (לו) מספר מהאנשים ׳ והוא שאמר עוד וירלו בני בניימן כי נגפו ׳ רוצה לומר כי בתחלה ברלות' כי נגפו בתנו מלום בני ישראל לבניימן לרדוף אחריהם כי בטחו ישראל אל הלורב שילכוד העיר ׳ וכן היה (לז) שהלורב החישו והבו את הנבעה לפי חרב ׳ והמועד (לח) היה לישראל ׳ רוצה לומר שהיה זמן ואותו סימן שהתנו בני ישראל עם הלורב שהרב יעלו ומהר יתיו את העיר בלפ ׳ ואחר יגיע העם בבעל

שופטים כ

בְּבִנְיָמִן בַּיּוֹם הַהוּא עֶשְׂרִים וַחֲמִשָּׁה
אֶלֶף וּמֵאָה אִישׁ כָּל־אֵלֶּה שֹׁלֵף חָרֶב׃
[לו] וַיִּרְאוּ בְנֵי בִנְיָמִן כִּי נִגָּפוּ וַיִּתְּנוּ אִישׁ־
יִשְׂרָאֵל מָקוֹם לְבִנְיָמִן כִּי בָטְחוּ אֶל־
הָאֹרֵב אֲשֶׁר שָׂמוּ עַל־הַגִּבְעָה׃
[לז] וְהָאֹרֵב הֵחִישׁוּ וַיִּפְשְׁטוּ אֶל־הַגִּבְעָה
וַיִּמְשֹׁךְ הָאֹרֵב וַיַּךְ אֶת־כָּל־הָעִיר לְפִי־
[לח] חָרֶב׃ וְהַמּוֹעֵד הָיָה לְאִישׁ יִשְׂרָאֵל
עֶם־הָאֹרֵב הֶרֶב לְהַעֲלוֹתָם מַשְׂאַת הֶעָשָׁן
[לט] מִן־הָעִיר׃ וַיַּהֲפֹךְ אִישׁ־יִשְׂרָאֵל
בַּמִּלְחָמָה וּבִנְיָמִן הֵחֵל לְהַכּוֹת חֲלָלִים
בְּאִישׁ־יִשְׂרָאֵל כִּשְׁלֹשִׁים אִישׁ כִּי
אָמְרוּ אַךְ נִגּוֹף נִגָּף הוּא לְפָנֵינוּ
[מ] בַּמִּלְחָמָה הָרִאשֹׁנָה׃ וְהַמַּשְׂאֵת הֵחֵלָה
לַעֲלוֹת מִן־הָעִיר עַמּוּד עָשָׁן וַיִּפֶן בִּנְיָמִן
אַחֲרָיו וְהִנֵּה עָלָה כְלִיל־הָעִיר הַשָּׁמָיְמָה׃
[מא] וְאִישׁ יִשְׂרָאֵל הָפַךְ וַיִּבָּהֵל אִישׁ בִּנְיָמִן
כִּי רָאָה כִּי־נָגְעָה עָלָיו הָרָעָה׃
[מב] וַיִּפְנוּ לִפְנֵי אִישׁ יִשְׂרָאֵל אֶל־דֶּרֶךְ
הַמִּדְבָּר וְהַמִּלְחָמָה הִדְבִּיקָתְהוּ וַאֲשֶׁר
[מג] מֵהֶעָרִים מַשְׁחִיתִים אוֹתוֹ בְתוֹכוֹ׃ כִּתְּרוּ
אֶת־בִּנְיָמִן הִרְדִּיפֻהוּ מְנוּחָה הִדְרִיכֻהוּ
[מד] עַד נֹכַח הַגִּבְעָה מִמִּזְרַח־שָׁמֶשׁ׃ וַיִּפְלוּ
מִבִּנְיָמִן שְׁמֹנָה־עָשָׂר אֶלֶף אִישׁ אֶת־
כָּל־אֵלֶּה אַנְשֵׁי חָיִל׃

בבעל תמר יבא האורב בעיר
וישרפו אותה ויעלו משאת
העשן מן העיר, כדי שישראל
בראות סימן העשן ידעו
שנלכדה העיר, ומשאת העשן
הוא עמוד העשן שהיה נשא
(לט) השמימה: ואמרו ויהפוך
איש ישראל, פירושו כאשר
נהפך ישראל במלחמה לנוס
מבני בנימן והפכו ערפם
לפניהם וכאשר בנימן החל
להכות בישראל כשלשים איש
(מ) וגו', אז ראו המשאת החלה
לעלות מן העיר ונתבהלו
איש בנימין, כי נגעה אליהם
הרעה בלכיד' העי' ושריפתה,
(מא) ואיש ישראל נהפך אל הרודף
(מב) להכות בבנימן, ואז פנו בני
בנימן לנוס דרך המדבר מפני
בני ישראל והמלחמה הדביק'
לבנימן, וגם האורב שהיו
בערים, ר"ל אשר היו בגבעה
יצאו משם כבר והיו נ"כ
משחיתים בבנימן, באופן
שישראל מפה והארב מפה,
(מג) כתרו את בנימן, ר"ל סבבו
אותו הרדיפוהו ממנוחה
הדריכיהו עד נכח הגבעה
וגו'. ואחרים פירשו כתרו
אמ"ב ל"ו ב' את בנימן מלשון * כתר לי
זער ואחוך, כלומר המתינו
את בנימן שלא רדפוהו מהר
אלא כתנו לו מקום לנוס,
והם השש מאות איש שיזכור,
כי הרדיפוהו מעט מעט
ולאט ובמנוחה הדריפוהו

בדרך מלרדוף מהרה: וזכר
(מד, מה, מו) שנפלו מבנימן י"ח אלף,
ובמסלות עוללו בהם, שהכו
העוללות שבהם חמשה אלף,
ועד גדעם הכו בהם אלפים
איש, והיו א"כ כלם הנופלים
מבני בנימן עשרים וחמשה
אלף, והוא הסכום שזכר
למעלה והמאה שנזכרו עוד
למעלה לא זכרם כאן, כי
לא חשש כי אם לאלפים.
(מז) וינוסו המדברה שש מאות
איש וישבו בסלע בית רמון,
להיותו מבצר חזק להשגב שם
(מח) ארבעה חדשים: ואיש
ישראל שבו אל בני בנימן
אשר היו בערים והרגו מהם
הרבה והערים שלחו באש,
ועם היות שלמעלה אמר
שהתפקדו בני בנימן והיו
בהם עשרים וששה אלף והיו
אנשי הגבעה עוד שבע מאות
איש, וכאן אמר שנפלו עשרים
וחמשה אלף ומאה ושש מאות
נסו אל הסלע וחסרו אם
כן אלף איש, יתכן שנפלו
אלה אלף איש במלחמות
השנים הראשונות, כי עם
היות שהיו ישראל נגפים
לפניהם אי אפשר שלא מתו
אנשים מבנימן גם כן. ובדרש
אמרו שאותם האלף איש
נסו לארץ רומאנ"יאה וישבו
שם. הנה התבארו פסוקי
הספור ושהם כלל ופרט
והנתרה השאלה הששית:

מה וַיִּפְנוּ וַיָּנֻסוּ הַמִּדְבָּרָה אֶל־סֶלַע הָרִמּוֹן וַיְעֹלְלֻהוּ בַּמְסִלּוֹת חֲמֵשֶׁת אֲלָפִים אִישׁ
מו וַיַּדְבִּיקוּ אַחֲרָיו עַד־גִּדְעֹם וַיַּכּוּ מִמֶּנּוּ אַלְפַּיִם אִישׁ׃ וַיְהִי כָל־הַנֹּפְלִים מִבִּנְיָמִן עֶשְׂרִים
מז וַחֲמִשָּׁה אֶלֶף אִישׁ שֹׁלֵף חֶרֶב בַּיּוֹם הַהוּא אֶת־כָּל־אֵלֶּה אַנְשֵׁי־חָיִל׃ וַיִּפְנוּ וַיָּנֻסוּ
הַמִּדְבָּרָה אֶל־סֶלַע הָרִמּוֹן שֵׁשׁ מֵאוֹת אִישׁ וַיֵּשְׁבוּ בְּסֶלַע רִמּוֹן אַרְבָּעָה חֳדָשִׁים׃
מח וְאִישׁ יִשְׂרָאֵל שָׁבוּ אֶל־בְּנֵי בִנְיָמִן וַיַּכּוּם לְפִי־חֶרֶב מֵעִיר מְתֹם עַד־בְּהֵמָה עַד כָּל־
הַנִּמְצָא גַּם כָּל־הֶעָרִים הַנִּמְצָאוֹת שִׁלְּחוּ בָּאֵשׁ׃

פרשה שנים עשר במה שעשו ישראל לאנשי יבש גלעד על שלא באו למלחמה, ואיך כתנו נשים לבני בנימן מבנות יבש גלעד ומן הבתולות אשר חטפו להם מבנות שילה. תחלת הפרשה ואיש ישראל נשבע במצפה וגו', עד סוף הספר, והנה שאלתי בפרשה הזאת שש שאלות:

השאלה הראשונה למה נשבעו בני ישראל אחרי כל הרעה אשר עשו בשבט בנימן שלא יתן איש את בתו לבני שבטו שהיו השש מאות איש אשר נמלטו בסלע הרמון? ואם בני ישראל היו כבר מתנחמים ומתחרטים ממה שעשו, כמו שאמר בפסוק הנמשך ויבוא העם ביתאל וישבו שם עד הערב וגו' ויאמרו למה ה' אלקי ישראל היתה זאת בישראל להפקד היום שבט מישראל (וזה בבכי ומספד גדול) איך הוסיפו על חטאתם פשע להשבע שלא יתנו נשים לנמלטים מהם?

השאלה השנית במה שהחרימו אנשי יבש גלעד לפי שלא באו למלחמת הגבעה, ואם היו ישראל כבר מתחרטים מאשר עשו בבני בנימן מכת חרב והרג ואבדן והיו בוכים על זה בכיה רבה, איך הוסיפו לחטוא בהחרימם כל בני יבש גלעד על אשר לא עלו לאותה המלחמה? ומי יתן ולא עלה שם איש מבני ישראל שהיה מוטב מעלותם כמו שנזכר:

השאלה השלישית אם היתה השבועה לאשר לא יעלה אל ה' המצפה שיומת, והיו העולים אנשי מלחמה לא נשים ולא טף, כמו שזכר שבא מישראל ארבע מאות איש שולף חרב, היה ראוי שיומתו ביבש גלעד האנשים לבד אשר לא עלו שם, ויקשה א"כ מאד למה צוו את בני החיל שיסו את אנשי גלעד לפי חרב והנשים והטף?

2011 Ministerio de Cultura

והטף? ושלף ימלט מהם כי לם הבתולות, והכה בלחת הנשים והטף פטורים היו מהמלחמה, ולם כלחר שהיתה העבודה כוללת לכלם, לם כן למה נמלטו הבתולות שעברו גם כן על העבודה, ולם עשו בהם התרה בלותו שלף לוך לת התירוה בכל?

השאלה הרביעית מה רלו ישרלל להשתדל לתת נשים לבני בנימין הנמלטים? לם כלמר שנתחרטו לחר שהרימו לותו העבט, לם כן יקשה למה נשבעו שלף יתנו להם נשים לחר החרימם לותם? ולם היה רלוכם לתת להם נשים, למה נשבעו שלף יתנום? וגם יקשה לוך נתנו להם בנות יבש גלעד? והנה הם היו מכלל העבול שכלם היו בני ישרלל ועברו לם כן על העבועה:

השאלה החמשית בסדר הפסוקים שבלו בענין יבש גלעד מבולבלים מלד, כי למר נתקלת זלת הפרשה ולים ישרלל כשבע במלפה ללמר לים מיכו לל יתן לת בתו וגומ', והפסוק הזה ידבר בענין נשותיהם, לחר כך למר ויבל העם בישרלל וגו', וילמרו למה ה' ונו', ויהי ממחרת וגו', והפסוקים הללה ידברו לוך כתחרטו ישרלל ממה שעשו בבני בנימין, לחר כך למר מי לחר לל עלה בקהל מכל שבטי ישרלל וגו', וזה ידבר מענין יבש גלעד שלל בלו בתוך הקהל, לחר כך חזר הדבר ממה שנתחרטו מבני בנימין, בלמרו ויבחמו בני ישרלל לל בנימין וגו', מה כעשה וגו', וחזר לדבר על לבני יבש גלעד שלל בלו למלחמה, וילמרו מי לחד משבטי ישרלל לשר לל עלה וגו', ולחר כך זכר פעם לחרת ומעם כיסם לבנימין, ולמה לל זכר יחד כל ענין יבש גלעד ועניו החרמה על בני בנימין בפני עלמו?

השאלה הששית במה שלמר בסוף הספר בימים ההם לין מלך בישרלל ליש הישר בעיניו יעשה, והלודעה הזלת לין בה לורך כלל, כי כבר כלמר פעמים רבות שבימים ההם לל היה מלך בישרלל, וגם בתחלת הספור הזה מענין פלגש בנבעה למר ויהי בימים ההם ומלך לין בישרלל ויהי ליש לוי וגומ', ומה לנו להזכירו פעם לחרת?

והנני מפרש הפסוקים בלופן יותר השלות כלם:

כא

(א) ואיש ישרלל נשבע במלפה וגו'. הנה העבועה הזלת שזכר שעשו בני ישרלל לים מיכו לל יתן בתו לבנימין לשה לין רלוי שתשוב שעשו לותה לקרי המלחמות, כמו שיורו עליו סדר הפסוקים, שכל עשו לותה העבועה כשהר כתקבצו במלפה לפני ה' קודם שיבולו למלחמה הנבעתה עם בני בנימין עם כשהר שלשו לשיה הרעה הזלת, ושהים הלוי הניד להם הענין כלו, והם שלשו מלכים לבני בנימין לומר תנו הלשבי בני בליעל ונמיתם, ורלו שבני בנימין לל לבו לשמוע לדבריהם הטובים ועוד התחמו להלחם עם ישרלל, לז כשבעו ירלי ה' בני ישרלל כלם לים מיכו לל יתן לת בתו לבנימין לשה, רומה לומר לקרי שבני הנבעה עשו הכבלה הזלת ולחיהם בני בנימין לל ידעו לותם ולל שמעו לדבריהו (שיודו בזה שלין הדבר כמות בעיניהם) לין רלוי לם כן שיתן קדם קליהם לשה, כי הם רעים ורשלים לה' מלד, ומפני זה לחרי שהשלים כלן מפורי המלחמות לשר עשו ישרלל בבנימין בהמשך ודבוק רלוי, רלה לספר לוך נתנו בשים לבש מלות לים לשר כמלטו מבנימין בהלש רמון, והקדים להודיע שבהיות ישרלל במלפה לפני ה' (והיה זה קודם המלחמות) כלם כשבעו שלף יתנו מבנותיהם לבשים לבני בנימין, כדי לספר לחריו לוך נתנו להם בשים, הלם עברו ישרלל על שבועתם? לו לוך היה הדבר הזה. וכדי להודיע שהיתה השבועה הזלת קודם המלחמות, לומר הכתוב ולים ישרלל כשבע במלפה, כי בהיותם במלפה לפני ה' לז כשבעו זה לל לחרי המלחמות, עם היות שנזכר בכלן לחריהם מלפנה זוכרתי, והותרה בזה השלה

(ב) הרלשונה: וזכר שעתה לחרי המלחמות בל העם בישרלל, שהוא שילה לשר עם המשכן ולרון התלקים שהיה עם בית

(ג) הלל יתברך, וישבו עם עד הערב בכוס ובכי ומבפד, וילמרו למה ה' ללהי ישרלל היתה זלת בישרלל להפקד היום מישרלל שבט לחד. ולחזוב במלמר הזה בישרלל כתרעמו מבני דבריס. הלחד מלרבעים ללף שנפלו מהם, ועל זה למרו למה ה' ללהי ישרלל היתה זלת בישרלל, שהיל המגפה שהיה בהם שנפלו מהם לרבעים ללף ליש בזכי הפעמי' הרלשונים.

(א) ואיש ישרלל נשבע במלפה וגו'. הנה העבועה הזלת שזכר שעשו בני ישרלל לים מיכו לל יתן בתו לבנימין לשה לין רלוי שתשוב שעשו לותה לקרי המלחמות, כמו שיורו עליו סדר הפסוקים, שכל עשו לותה העבועה כשהר כתקבצו במלפה לפני ה' קודם שיבולו למלחמה הנבעתה עם בני בנימין עם כשהר שלשו לשיה הרעה הזלת, ושהים הלוי הניד להם הענין כלו, והם שלשו מלכים לבני בנימין לשמר תנו הלשבי בני בליעל ונמיתם, ורלו שבני בנימין לל לבו לשמוע לדבריהם הטובים ועוד התחמו להלחם עם ישרלל, לז כשבעו ירלי ה' בני ישרלל כלם לים מיכו לל יתן לת בתו לבנימין לשה, רומה לומר לקרי שבני הנבעה עשו הכבלה הזלת ולחיהם בני בנימין לל ידעו לותם ולל שמעו לדבריהו (שיודו בזה שלין הדבר כמות בעיניהם) לין רלוי לם כן שיתן קדם קליהם לשה, כי הם רעים ורשלים לה' מלד, ומפני זה לחרי שהשלים כלן מפורי המלחמות לשר עשו ישרלל בבנימין בהמשך ודבוק רלוי, רלה לספר לוך נתנו בשים לבש מלות לים לשר כמלטו מבנימין בהלש רמון, והקדים להודיע שבהיות ישרלל במלפה לפני ה' (והיה זה קודם המלחמות) כלם כשבעו שלף יתנו מבנותיהם לבשים לבני בנימין, כדי לספר לחריו לוך נתנו להם בשים, הלם עברו ישרלל על שבועתם? לו לוך היה הדבר הזה. וכדי להודיע שהיתה השבועה הזלת קודם המלחמות, לומר הכתוב ולים ישרלל כשבע במלפה, כי בהיותם במלפה לפני ה' לז כשבעו זה לל לחרי המלחמות, עם היות שנזכר בכלן לחריהם מלפנה זוכרתי, והותרה בזה השלה

(ב) הרלשונה: וזכר שעתה לחרי המלחמות בל העם בישרלל, שהוא שילה לשר עם המשכן ולרון התלקים שהיה עם בית

(ג) הלל יתברך, וישבו עם עד הערב בכוס ובכי ומבפד, וילמרו למה ה' ללהי ישרלל היתה זלת בישרלל להפקד היום מישרלל שבט לחד. ולחזוב במלמר הזה בישרלל כתרעמו מבני דבריס. הלחד מלרבעים ללף שנפלו מהם, ועל זה למרו למה ה' ללהי ישרלל היתה זלת בישרלל, שהיל המגפה שהיה בהם שנפלו מהם לרבעים ללף ליש בזכי הפעמי' הרלשונים.

(ד) ואיש ישרלל נשבע במלפה לאמר איש ממנו לא יתן בתו לבנימן לאשה: (ה) ויבלו העם בית־אל וישבו שם עד־הערב לפני האלהים וישלו קולם ויבכו בכי גדול: (ו) ויאמרו למה יהוה אלהי ישרלל היתה זאת בישרלל להפקד היום מישרלל שבט לחד: (ז) ויהי ממחרת וישכימו העם ויבנו־שם מזבח ויעלו עולות ושלמים: (ח) ויאמרו בני ישרלל מי לשר לל עלה בקהל אל ה' כל אשר לנו שבועה גדולה ליכם אשר לם יעלה לל ה' המלפה מות יומת: (ט) ויתנחמו לחיו בני ישרלל לשיהם ויאמרו גזר היום מישרלל שבט לחד: (י) ושלחו שם העדה שנים עשר ללף איש מבני החיל ולותו תלו לאמר לכו והכיתם לת יושבי יבש גלעד לפי החרב והנשים והטף: (יא) וזה הדבר לשר תעשו כל זכר וכל לשה יודעת משכב זכר תחרימו: (יב) וימלאו מיושבי יבש גלעד לרבע מלות נלרות לשה לשר לו ידעו משכב זכר ויביאו לת המחנה שלה אל שלו בלרל כנען: (יג) ושלחו כל העדה וידברו לל בני בנימן אשר בסלע רמון ויקרלו אליהם שלום: (יד) וישב בנימן בעת ההוא וישבו להם נשים לשר חיו מהנשים נשי יבש גלעד ולא מלאו כן להם: (טו) והעם נחם לבנימן כי עשה יהוה פרץ בשבטי ישרלל: (טז) ויאמרו זקני העדה מה נעשה לנשים לשריותר כי נשמדה מבנימן אשה: (יז) ולמרו מורשה לפליטת בנימן ולא תמח שבט מישרלל: (יח) ואנחנו לא נוכל לתת להם נשים מבנותינו כי ארור נשבע בני ישרלל לאמר ארור נותן אשה לבנימן: (יט) ולמרו הנה חג יהוה בשלו מימים בשלו מבית לל מזרחה למסלה העלה מבית־אל שכמה נגבה ללבונה ומדרום לנתה: (כ) ולמרו לבני בנימן לכו וארבתם בכרמים: (כא) וראיתם והנה אם יולאו בנות שלו לחולת במחלת ויצאתם מן הכרמים וחטפתם לכם לשת איש מבנות שלו והלכתם לכם לל לרלת בני בנימן: (כב) והיה כי יבואו לבותם או לחיהם לריב ולמרנו להם חנו לנו להם כי לם לקחת איש לשתו במלחמה כי לתה לא נתתם להם עתה לשמתם: (כג) ויעשו כן בני בנימן וישאו נשים למספרם מן המחללות לשר גזלו ויללכו וישבו לל נחלתם ויבנו לת הלרים וישבו בהם: (כד) ובני ישרלל הלכו משם בעת ההוא לל לשפחתו ומשם לל לרלתו ויללכו משם איש לל שבטו ומשפחתו ולל לרלתו: (כה) בימים ההם לין מלך בישרלל ליש הישר בעיניו יעשה:

ה' ונו', ויהי ממחרת ונו', והפסוקים הללה ידברו לוך כתחרטו ישרלל ממה שעשו בבני בנימן, לחר כך למר מי לחר לל עלה בקהל מכל שבטי ישרלל ונו', וזה ידבר מענין יבש גלעד שלל בלו בתוך הקהל, לחר כך חזר הדבר ממה שנתחרטו מבני בנימן, בלמרו ויבחמו בני ישרלל לל בנימן ונו', מה כעשה ונו', וחזר לדבר על לבני יבש גלעד שלל בלו למלחמה, וילמרו מי לחד משבטי ישרלל לשר לל עלה ונו', ולחר כך זכר פעם לחרת ומעם כיסם לבנימן, ולמה לל זכר יחד כל ענין יבש גלעד ועניו החרמה על בני בנימן בפני עלמו?

(ד) ואיש ישרלל נשבע במלפה לאמר איש ממנו לא יתן בתו לבנימן לאשה: (ה) ויבלו העם בית־אל וישבו שם עד־הערב לפני האלהים וישלו קולם ויבכו בכי גדול: (ו) ויאמרו למה יהוה אלהי ישרלל היתה זאת בישרלל להפקד היום מישרלל שבט לחד: (ז) ויהי ממחרת וישכימו העם ויבנו־שם מזבח ויעלו עולות ושלמים: (ח) ויאמרו בני ישרלל מי לשר לל עלה בקהל אל ה' כל אשר לנו שבועה גדולה ליכם אשר לם יעלה לל ה' המלפה מות יומת: (ט) ויתנחמו לחיו בני ישרלל לשיהם ויאמרו גזר היום מישרלל שבט לחד: (י) ושלחו שם העדה שנים עשר ללף איש מבני החיל ולותו תלו לאמר לכו והכיתם לת יושבי יבש גלעד לפי החרב והנשים והטף: (יא) וזה הדבר לשר תעשו כל זכר וכל לשה יודעת משכב זכר תחרימו: (יב) וימלאו מיושבי יבש גלעד לרבע מלות נלרות לשה לשר לו ידעו משכב זכר ויביאו לת המחנה שלה אל שלו בלרל כנען: (יג) ושלחו כל העדה וידברו לל בני בנימן אשר בסלע רמון ויקרלו אליהם שלום: (יד) וישב בנימן בעת ההוא וישבו להם נשים לשר חיו מהנשים נשי יבש גלעד ולא מלאו כן להם: (טו) והעם נחם לבנימן כי עשה יהוה פרץ בשבטי ישרלל: (טז) ויאמרו זקני העדה מה נעשה לנשים לשריותר כי נשמדה מבנימן אשה: (יז) ולמרו מורשה לפליטת בנימן ולא תמח שבט מישרלל: (יח) ואנחנו לא נוכל לתת להם נשים מבנותינו כי ארור נשבע בני ישרלל לאמר ארור נותן אשה לבנימן: (יט) ולמרו הנה חג יהוה בשלו מימים בשלו מבית לל מזרחה למסלה העלה מבית־אל שכמה נגבה ללבונה ומדרום לנתה: (כ) ולמרו לבני בנימן לכו וארבתם בכרמים: (כא) וראיתם והנה אם יולאו בנות שלו לחולת במחלת ויצאתם מן הכרמים וחטפתם לכם לשת איש מבנות שלו והלכתם לכם לל לרלת בני בנימן: (כב) והיה כי יבואו לבותם או לחיהם לריב ולמרנו להם חנו לנו להם כי לם לקחת איש לשתו במלחמה כי לתה לא נתתם להם עתה לשמתם: (כג) ויעשו כן בני בנימן וישאו נשים למספרם מן המחללות לשר גזלו ויללכו וישבו לל נחלתם ויבנו לת הלרים וישבו בהם: (כד) ובני ישרלל הלכו משם בעת ההוא לל לשפחתו ומשם לל לרלתו ויללכו משם איש לל שבטו ומשפחתו ולל לרלתו: (כה) בימים ההם לין מלך בישרלל ליש הישר בעיניו יעשה:

מִכָּל־שִׁבְטֵי יִשְׂרָאֵל אֶל־יְהוָה כִּי֩ הַשִּׁבְעָ֨ה
הַגְּדוֹלָ֜ה הָיְתָ֣ה לָאֲשֶׁ֗ר לֹ֤א־עָלָה֙ אֶל־יְהוָ֔ה
[י] הַמִּצְפָּ֖ה לֵאמֹ֑ר מ֥וֹת יוּמָֽת׃ וַיִּנָּחֲמ֥וּ בְנֵֽי
יִשְׂרָאֵ֖ל אֶל־בִּנְיָמִ֣ן אָחִ֑יו וַיֹּ֣אמֶר נִגְדַּ֔ע
[ז] הַיּ֥וֹם שֵׁ֖בֶט אֶחָ֥ד מִיִּשְׂרָאֵֽל׃ מַה־נַּעֲשֶׂ֥ה
לָהֶ֖ם לַנּוֹתָרִ֣ים לַנָּשִׁ֑ים וַאֲנַ֨חְנוּ֙ נִשְׁבַּ֣עְנוּ
בַֽיהוָ֔ה לְבִלְתִּ֥י תֵת־לָהֶ֖ם מִבְּנ֥וֹתֵינוּ לַנָּשִֽׁים׃
[ח] וַיֹּ֣אמֶר מִי֩ אֶחָ֨ד מִשִּׁבְטֵ֜י יִשְׂרָאֵ֗ל אֲשֶׁ֤ר
לֹא־עָלָה֙ אֶל־יְהוָ֔ה הַמִּצְפָּ֑ה וְהִנֵּ֥ה לֹֽא
בָ֣א אִ֔ישׁ אֶל־הַמַּחֲנֶ֖ה מִיבֵ֥שׁ גִּלְעָֽד׃ אֶל־
[ט] הַקָּהָ֑ל ׃ וַיִּתְפְּקֹ֣ד הָעָ֔ם וְהִנֵּ֥ה אֵין־שָׁ֖ם
[י] אִ֥ישׁ מִיּוֹשְׁבֵ֖י יָבֵ֥שׁ גִּלְעָֽד׃ וַיְשַׁלְּח֨וּ־
שָׁ֜ם הָעֵדָ֗ה שְׁנֵים־עָשָׂ֤ר אֶ֙לֶף֙ אִ֣ישׁ מִבְּנֵי
הֶחָיִל֒ וַיְצַוּ֣וּ אוֹתָ֗ם לֵאמֹר֙ לְכ֣וּ וְהִכִּיתֶ֔ם
אֶת־יוֹשְׁבֵ֖י יָבֵ֣שׁ גִּלְעָ֑ד לְפִי־חָ֔רֶב וְהַנָּשִׁ֖ים
[יא] וְהַטָּ֥ף ׃ וְזֶ֣ה הַדָּבָ֔ר אֲשֶׁ֥ר תַּעֲשׂ֖וּ כָּל־זָכָ֑ר
וְכָל־אִשָּׁ֥ה יוֹדַ֥עַת מִשְׁכַּב־זָכָ֖ר תַּחֲרִֽימוּ׃
[יב] וַיִּמְצְא֗וּ מִיּוֹשְׁבֵי֙ יָבֵ֣שׁ גִּלְעָ֔ד אַרְבַּ֥ע מֵא֛וֹת
נַעֲרָ֥ה בְתוּלָ֖ה אֲשֶׁ֣ר לֹא־יָדְעָ֣ה אִ֔ישׁ
לְמִשְׁכַּ֣ב זָכָ֑ר וַיָּבִ֣יאוּ אוֹתָ֗ם אֶל־הַמַּחֲנֶ֛ה
[יג] שִׁלֹ֖ה אֲשֶׁ֣ר בְּאֶ֣רֶץ כְּנָ֑עַן ׃ וַיְשַׁלְּח֣וּ כָל־
הָעֵדָ֗ה וַיְדַבְּר֤וּ אֶל־בְּנֵי֙ בִּנְיָמִ֣ן אֲשֶׁ֔ר
בְּסֶ֖לַע רִמּ֑וֹן וַיִּקְרְא֣וּ לָהֶ֔ם שָׁלֽוֹם׃
[יד] וַיָּ֥שָׁב בִּנְיָמִ֖ן בָּעֵ֣ת הַהִ֑יא וַיִּתְּנ֤וּ לָהֶם֙
הַנָּשִׁ֔ים אֲשֶׁ֥ר חִיּ֖וּ מִנְּשֵׁ֣י יָבֵ֣שׁ גִּלְעָ֑ד וְלֹא־
[טו] מָצְא֥וּ לָהֶ֖ם כֵּֽן ׃ וְהָעָ֣ם נִחָ֔ם לְבִנְיָמִ֖ן
כִּֽי־עָשָׂ֥ה יְהוָ֖ה פֶּ֥רֶץ בְּשִׁבְטֵ֥י יִשְׂרָאֵֽל׃

(ו) אֶפֶס כִּי יֵשׁ עַם הוֹן הֵיכָן הַמִּקְרִים וְהַמִּכְדָּה וְהוֹן הֵיכָן
מְתִיר הַחֲרָמוֹת וְהַשְּׁבוּעוֹת עַל דַּעַת כֻּלָּם א לְבַל עַתָּה הֵם
קִבְּלוּ חֲרָמוֹתֵיהֶם בְּמַעֲמַד אֶחָד וְהֵיו לְרִיכִין מִכָּן לְאַחַר כָּהֵם
לְהַתִּירוֹ וְלֹא כְּמִלְּתָ ׀ כִּי רַבִּים מֵהֶם מֵתוּ בְּמִלְחָמוֹת וְהַשְּׁבוּעוֹת
הָיוּ קוֹדֵם לָכֵן לָכֵךְ הוֹצְרְכוּ
לְקַיְּמָם ׀ וְכָמוֹ שֶׁהוֹכִיחוּ קַלְּת מִלְּתוֹת פֶּה עַל
מִכָּמִיהֶם מִדֶּבֶר הַגִּבְעוֹנִים שֶׁהַשְּׁבוּעָה
לָהֶם נִרְגָּשִׁים ׃ הַשִּׁנִּית שֶׁעָשׂוּ זֶה בְּדֶרֶךְ גֶּדֶר וְסִיָּג לְבַל יִקְרֶה
עוֹד כַּדָּבָר הַזֶּה שֶׁיִּשָּׁלְחוּ יִשְׂרָאֵל לְקָרוֹת לְכָל אֵיזֶה הַמַּלְחָמָה
שֶׁיִּתְקַבְּצוּ בְּמָקוֹם לְאֶחָד שֶׁלֹּא יַעֲמֹד כֹּחַ עִיר לְאֶחָת לְהַפְרֵד
מִן הַכְּנוּר וְלִהְפֹּר הַשְּׁבוּעָה ׀ כִּי אָם יִהְיֶה כֵּן יַעֲשׂוּ כֻּלָּם
פַּעַם פְּעָמִים רַבּוֹת לְחָרוֹת ׀ וְלוּלֵי בְּעֵת כְּרֹה וּמִלְּאוֹ כְּשֶׁלֹּא
יִבְּחֲנוּ יִהְיֶה זֶה כְּבָר לְזֵיכָּרוֹן לְיִשְׂרָאֵל לְפִי לְוֵיהֶם ׀ לָכֵן
רָאוּ לִיכֹּר בִּיסוֹרִים קָשִׁים הָעִיר אַחַר לֹא תָּבוֹא לְקָהָל
וְכִפְרָדָה מִלְּחִים בְּנֵי יִשְׂרָאֵל ׀
בְּתוֹפֶן שֶׁכָּל יִשְׂרָאֵל יִשְׁמְעוּ
וְיִרְאוּ וְלֹא יִהְיוּ כִּפְרָזִים מִן
הַכְּנוּר פַּעַם לְאַחַת ׀ וְלָכֵן לֹא
הֵחִירוּ הַשְּׁבוּעָה אֶלָּא שֶׁיּוּכְלוּ
לְהַתִּיר מִן הַדִּין ׀ לְפִי שֶׁכָּל
טוֹב יִשְׂרָאֵל וְהַצְּרוּפִים כְּתַלְמָה
הִתְקַדֵּשׁ יָקָר ׀ וְכַאֲשֶׁר
הַכְּנִיס * תָּכוֹר עֲנָבִים לִפְרִיס
לֹא נָתַן לוֹ ׀ וְהַסִּבָּה הַשְּׁלִישִׁית
הִיא ׀ כִּי מֵאָז הָיוּ יִשְׂרָאֵל
בְּמֵאָזְנֵי מֹאזְנַיִם יִתְּנוּ כְּזֶה
לְמִלְחֲמוֹת ׀ וְהָיָה כְּשֶׁיִּשְׁמְעוּ
שֶׁבֶט יִשְׂרָאֵל אֶחָד נִלְחָם ׀ וְהוּא מֵכֶּה בְּכָל הַשְּׁבָטִים
שֶׁבֶט יִשְׂרָאֵל ׃ וְיֹאמְרוּ הָאוֹמְרִים שֶׁהָיָה לָהֶם בְּוַדַּאי לְהַכּוֹת
מִיכָּן נַלְעָד וְהָקְרוּ בְּדָבָר וְיִתְפַּקֵּד הָעָם וְהָיָה מִלְּאוֹ שֶׁאֵין שָׁם
אִישׁ מִיבֵּשׁ נַלְעָד ׀ וְלוּ שֶׁלְּאוֹ שָׁם לְכָבוֹד הַחִיל לְהַחֲרִימָם ׀ וְלֹא

(ח) עַם כִּי כֵּנִימִין וְלֹא כְּשֶׁלְּאוֹ בְּאוֹתוֹ עִוֹן וְשֶׁתַּחְכֹּם מִשֶּׁלְּאוֹ
שֶׁבְּטֵי יִשְׂרָאֵל ׃ וְיֹאמְרוּ הָאוֹמְרִים שֶׁהָיָה לָהֶם בְּוַדַּאי לְהַכּוֹת מִיכָּן
מִיבֵּשׁ נַלְעָד וְהָקְרוּ בְּדָבָר וְיִתְפַּקֵּד הָעָם וְהָיָה מִלְּאוֹ שֶׁאֵין שָׁם
אִישׁ מִיבֵּשׁ נַלְעָד ׀ וְלוּ שֶׁלְּאוֹ שָׁם לְכָבוֹד הַחִיל לְהַחֲרִימָם ׀ וְלֹא

(י) תּוֹסִפְתָּא פֶּ"ו עַיֵּן שֶׁלֹּא הָיוּ שָׁם הַרְבֵּה לְהָם נְרָגִים ׃ הַשִּׁנִּית שֶׁעָשׂוּ זֶה בְּדֶרֶךְ גֶּדֶר וְסִיָּג לְבַל יִקְרֶה עוֹד כַּדָּבָר הַזֶּה שֶׁיִּשָּׁלְחוּ יִשְׂרָאֵל לְקָרוֹת לְכָל אֵיזֶה הַמַּלְחָמָה שֶׁיִּתְקַבְּצוּ בְּמָקוֹם לְאֶחָד שֶׁלֹּא יַעֲמֹד כֹּחַ עִיר לְאֶחָת לְהַפְרֵד מִן הַכְּנוּר וְלִהְפֹּר הַשְּׁבוּעָה ׀ כִּי אָם יִהְיֶה כֵּן יַעֲשׂוּ כֻּלָּם פַּעַם פְּעָמִים רַבּוֹת לְחָרוֹת ׀ וְלוּלֵי בְּעֵת כְּרֹה וּמִלְּאוֹ כְּשֶׁלֹּא יִבְּחֲנוּ יִהְיֶה זֶה כְּבָר לְזֵיכָּרוֹן לְיִשְׂרָאֵל לְפִי לְוֵיהֶם ׀ לָכֵן רָאוּ לִיכֹּר בִּיסוֹרִים קָשִׁים הָעִיר אַחַר לֹא תָּבוֹא לְקָהָל וְכִפְרָדָה מִלְּחִים בְּנֵי יִשְׂרָאֵל ׀ בְּתוֹפֶן שֶׁכָּל יִשְׂרָאֵל יִשְׁמְעוּ וְיִרְאוּ וְלֹא יִהְיוּ כִּפְרָזִים מִן הַכְּנוּר פַּעַם לְאַחַת ׀ וְלָכֵן לֹא הֵחִירוּ הַשְּׁבוּעָה אֶלָּא שֶׁיּוּכְלוּ לְהַתִּיר מִן הַדִּין ׀ לְפִי שֶׁכָּל טוֹב יִשְׂרָאֵל וְהַצְּרוּפִים כְּתַלְמָה הִתְקַדֵּשׁ יָקָר ׀ וְכַאֲשֶׁר הַכְּנִיס * תָּכוֹר עֲנָבִים לִפְרִיס לֹא נָתַן לוֹ ׃ וְהַסִּבָּה הַשְּׁלִישִׁית הִיא ׀ כִּי מֵאָז הָיוּ יִשְׂרָאֵל בְּמֵאָזְנֵי מֹאזְנַיִם יִתְּנוּ כְּזֶה לְמִלְחֲמוֹת ׀ וְהָיָה כְּשֶׁיִּשְׁמְעוּ שֶׁבֶט יִשְׂרָאֵל אֶחָד נִלְחָם ׀ וְהוּא מֵכֶּה בְּכָל הַשְּׁבָטִים שֶׁבֶט יִשְׂרָאֵל ׃ וְיֹאמְרוּ הָאוֹמְרִים שֶׁהָיָה לָהֶם בְּוַדַּאי לְהַכּוֹת מִיכָּן מִיבֵּשׁ נַלְעָד וְהָקְרוּ בְּדָבָר וְיִתְפַּקֵּד הָעָם וְהָיָה מִלְּאוֹ שֶׁאֵין שָׁם אִישׁ מִיבֵּשׁ נַלְעָד ׀ וְלוּ שֶׁלְּאוֹ שָׁם לְכָבוֹד הַחִיל לְהַחֲרִימָם ׀ וְלֹא

(יא) תְּחָרִימוּ ׀ הֵכִּי הַחֲרֵם וְהָעוֹכֵז דּוֹגְמַת עוֹכֵז בְּנֵי בִּנְיָמִן ׀ כִּי הֵם לֹא עָלוּ אֶל הַמִּצְפָּה כְּאֶחָד לֹא עָלָה שֵׁם שִׁבְטֵי בִּנְיָמִן ׀ וְלָזֶה מִוּ לְהַחֲרִים לְאִישׁ וְאִישׁ וְעַיֵּן שֶׁלְּאַחַר עֲזוֹ לְבְנֵי בִּנְיָמִן ׀ כִּי הָיָה חֲטָאָם דּוֹמֶה לְחֲטָאַת בְּנֵי בִּנְיָמִן בְּמָה שֶׁלֹּא בָּאוּ לְמִצְפָּה וְהָיָה עֲוֹנָם דּוֹמֶה לְעֲוֹנָם גַּם ׀ וְאוּלַי הָיָה זֶה גַּם בִּכְלַל הַשְּׁבוּעָה שֶׁיְּמִיתוּ לְכָל הַזְּכָרִים וְשִׁפְחָה ׃ וְעַיֵּן לְפוֹן הַמְּגוּלָּה שֶׁאָמְרוּ לְכוּ וְנַכֵּתָם אִישׁ עַל אָחִיו וְנִתְחַכֵּם מִשֶּׁלְּאוֹ עָשׂוּ בְּנֵי בִּנְיָמִן ׀ וְלֹא כְּשֶׁלְּאוֹ בְּאוֹתוֹ עִוֹן וְשֶׁתַּחְכֹּם מִשֶּׁלְּאוֹ שִׁבְטֵי יִשְׂרָאֵל ׃ וְיֹאמְרוּ הָאוֹמְרִים שֶׁהָיָה לָהֶם בְּוַדַּאי לְהַכּוֹת מִיכָּן מִיבֵּשׁ נַלְעָד וְהָקְרוּ בְּדָבָר וְיִתְפַּקֵּד הָעָם וְהָיָה מִלְּאוֹ שֶׁאֵין שָׁם אִישׁ מִיבֵּשׁ נַלְעָד ׀ וְלוּ שֶׁלְּאוֹ שָׁם לְכָבוֹד הַחִיל לְהַחֲרִימָם ׀ וְלֹא

(יב) עַיֵּן הֵיטֵב בְּנֵי בִּנְיָמִן ׀ כִּי הֵם לֹא עָלוּ אֶל הַמִּצְפָּה כְּאֶחָד לֹא עָלָה שֵׁם שִׁבְטֵי בִּנְיָמִן ׀ וְלָזֶה מִוּ לְהַחֲרִים לְאִישׁ וְאִישׁ וְעַיֵּן שֶׁלְּאַחַר עֲזוֹ לְבְנֵי בִּנְיָמִן ׀ כִּי הָיָה חֲטָאָם דּוֹמֶה לְחֲטָאַת בְּנֵי בִּנְיָמִן בְּמָה שֶׁלֹּא בָּאוּ לְמִצְפָּה וְהָיָה עֲוֹנָם דּוֹמֶה לְעֲוֹנָם גַּם ׀ וְאוּלַי הָיָה זֶה גַּם בִּכְלַל הַשְּׁבוּעָה שֶׁיְּמִיתוּ לְכָל הַזְּכָרִים וְשִׁפְחָה ׃ וְעַיֵּן לְפוֹן הַמְּגוּלָּה שֶׁאָמְרוּ לְכוּ וְנַכֵּתָם אִישׁ עַל אָחִיו וְנִתְחַכֵּם מִשֶּׁלְּאוֹ עָשׂוּ בְּנֵי בִּנְיָמִן ׀ וְלֹא כְּשֶׁלְּאוֹ בְּאוֹתוֹ עִוֹן וְשֶׁתַּחְכֹּם מִשֶּׁלְּאוֹ שִׁבְטֵי יִשְׂרָאֵל ׃ וְיֹאמְרוּ הָאוֹמְרִים שֶׁהָיָה לָהֶם בְּוַדַּאי לְהַכּוֹת מִיכָּן מִיבֵּשׁ נַלְעָד וְהָקְרוּ בְּדָבָר וְיִתְפַּקֵּד הָעָם וְהָיָה מִלְּאוֹ שֶׁאֵין שָׁם אִישׁ מִיבֵּשׁ נַלְעָד ׀ וְלוּ שֶׁלְּאוֹ שָׁם לְכָבוֹד הַחִיל לְהַחֲרִימָם ׀ וְלֹא

(יג) תְּחָרִימוּ ׀ הֵכִּי הַחֲרֵם וְהָעוֹכֵז דּוֹגְמַת עוֹכֵז בְּנֵי בִּנְיָמִן ׀ כִּי הֵם לֹא עָלוּ אֶל הַמִּצְפָּה כְּאֶחָד לֹא עָלָה שֵׁם שִׁבְטֵי בִּנְיָמִן ׀ וְלָזֶה מִוּ לְהַחֲרִים לְאִישׁ וְאִישׁ וְעַיֵּן שֶׁלְּאַחַר עֲזוֹ לְבְנֵי בִּנְיָמִן ׀ כִּי הָיָה חֲטָאָם דּוֹמֶה לְחֲטָאַת בְּנֵי בִּנְיָמִן בְּמָה שֶׁלֹּא בָּאוּ לְמִצְפָּה וְהָיָה עֲוֹנָם דּוֹמֶה לְעֲוֹנָם גַּם ׀ וְאוּלַי הָיָה זֶה גַּם בִּכְלַל הַשְּׁבוּעָה שֶׁיְּמִיתוּ לְכָל הַזְּכָרִים וְשִׁפְחָה ׃ וְעַיֵּן לְפוֹן הַמְּגוּלָּה שֶׁאָמְרוּ לְכוּ וְנַכֵּתָם אִישׁ עַל אָחִיו וְנִתְחַכֵּם מִשֶּׁלְּאוֹ עָשׂוּ בְּנֵי בִּנְיָמִן ׀ וְלֹא כְּשֶׁלְּאוֹ בְּאוֹתוֹ עִוֹן וְשֶׁתַּחְכֹּם מִשֶּׁלְּאוֹ שִׁבְטֵי יִשְׂרָאֵל ׃ וְיֹאמְרוּ הָאוֹמְרִים שֶׁהָיָה לָהֶם בְּוַדַּאי לְהַכּוֹת מִיכָּן מִיבֵּשׁ נַלְעָד וְהָקְרוּ בְּדָבָר וְיִתְפַּקֵּד הָעָם וְהָיָה מִלְּאוֹ שֶׁאֵין שָׁם אִישׁ מִיבֵּשׁ נַלְעָד ׀ וְלוּ שֶׁלְּאוֹ שָׁם לְכָבוֹד הַחִיל לְהַחֲרִימָם ׀ וְלֹא

(יד) יַבְמוֹת מ"ו ב' עַ"ב מוּזְכִּין חוֹתָן עַל פִּי חֲמִיוֹ עַל יֵין ׀ לְפִי שֶׁהָיָה בְּתוּלָה לְפִי שֶׁהָיָה יֵין נוֹדֵף בְּפִיהָ וְאִם הָיְתָה בְּעוֹלָה הָיָה רֵיחַ יֵין נוֹדֵף ׀ לְפִיכָךְ בְּנוֹת מִלְּאוֹ הָיוּ מְעַנְּיְרִים לוֹתָן לִפְנֵי הַיַּיִן ׃ וְהִגִּידָה כְּפִי הַפְּשָׁט שֶׁהָיוּ הַדָּבָר תָּלוּי בְּעֵיכּוּבִים ׀ שֶׁהִגִּיעוּ שִׁילֹה כְּלִיכָּם בְּתוּלוֹת הָיוּ תּוֹמְלוֹת עֲלֵיהֶן ׀ וְלִפְיָכָךְ

(יג) הַכְּיוֹצֵא בָּזֶה הָעֵדָה שִׁילֹה הַבַּיִת לְפִיכָךְ נִקְבְּצוּ שָׁם כְּמוֹ שֶׁאָמַרְתִּי) לְז עֵדַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל שֶׁלְּכָל הַדָּבָר שֶׁלֹּא לִבְנֵי בִּנְיָמִן לְפִיכָךְ בְּמִלְּאוֹ בְּמִלְּאוֹ בֵּית רְמוֹן ׀ וְהֵמָּה שָׁבוּ וְלֹא נִתְּנוּ לָהֶם הַבָּנוֹת לְפִיכָךְ הָעֵדָה ׀ וְלֹא נִתְּנוּ לָהֶם כֵּן ׀ פֵּירְשׁוּ הַמְפָרְשִׁים שֶׁלֹּא הִסְפִּיקוּ לָהֶם ׀ לְפִי שֶׁהָיוּ הַלְּבָנוֹת שָׁם מֵאוֹת וְהַבְּתוּלוֹת לְאַרְבַּע מֵאוֹת ׃ וְכִוַּנְתִּי בְּפֵירוּשׁוֹ שֶׁלֹּא מִלְּאוֹ לָהֶם לְאוֹתָם הַבְּתוּלוֹת וְלֹא נִתְּנוּ לוֹתָם לְפִי הַדִּין ׀ כִּי אִם הָיְתָה הָעֵדָה שִׁילֹה כָּל לְאַחַר שֶׁלֹּא יַעֲלֶה לְפָנֵי ה' וְכֵיוָן שֶׁלֹּא נִשְׁבְּעוּ וְשָׁפָם וְכָל לְאַחַר לָהֶם ׀ לֵין סֵפֶק שֶׁהָיוּ הַבְּתוּלוֹת בִּכְלַל הָעֵדָה כְּמוֹ שֶׁבִּכְלָלוֹ גַּם בְּתוּלוֹת בְּנֵי בִּנְיָמִן בִּכְלַל הַקָּהָל ׀ וְזֶהוּ וְלֹא מִלְּאוֹ לָהֶם כֵּן ׀ כְּמוֹ * כֵּן נָבוֹ לְפַקֵּד דּוּבְרוֹת ׀ *כֵּן בְּמִדְבַּר לָבוֹ ז' דִּבְרַת ׀ שֶׁהוּא לְשׁוֹן דִּין וּמִשְׁפָּט ׀ שֶׁלֹּא הָיָה מִשְׁפָּט לְעָשׂוֹת זֶה שֶׁהוּא ׀ כִּי לְבָנוֹ יַבְּ גִּלְעָד ׀ לְכָל עֵדָה ׀ זֶה לְפִי שֶׁהָעָם נִחַם לְבִנְיָמִן כִּי עָשָׂה ה' פֶּרֶץ בְּהֶם וּמִפְּנֵי כֵן הִקְּלוּ בְּעֵינֵי הַבְּתוּלוֹת בְּעֵדָה וְנָתְנוּ לוֹתָם לְהֶם ׃ הִנֵּה הִתְבָּאֲרוּ הַפְּסוּקִים ׀ וְהוֹתְרוּ הַמִּקְרוֹת שְׁנִית וְשְׁלִישִׁית וְרְבִיעִית וְחֲמִישִׁית ׀ וְגַם הַשִּׁנִּית שֶׁהִכְנִיסוּ לְהַחֲרִימֵי לְכָל יַבְּ גִּלְעָד ׀ מִלְּבַד מַה שֶּׁזָּכַרְתִּי ׀ וְגַם הַשְּׁלִישִׁית שֶׁהִזְכִּירוּ לְהַקְרִים בְּיָמִים וְשָׁפָם לְפִי שֶׁהָיוּ בִּכְלַל הָעֵדָה ׀ וְלִפְי שֶׁהוֹצִיאוּ

(יז) עֲלֵה לְכָל ה' הַמִּצְפָּה ׀ וְגַם לְשְׁלִישִׁית לְמַר וְיִקְחוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְכָל בִּנְיָמִן וְגוֹ' מַה כָּעֵצָה לָהֶם לְנוֹתָרִים לְבָנִים וְגוֹ' ׀ לְהָגִיד זֶה גַּם (רוֹצֶה לוֹמַר מוֹרֶךְ בְּנִים לְבְנֵי בִּנְיָמִן) הָיָה עוֹד לְהַקְרִים לְבְנֵי גִּלְעָד ׀ וְגַם הָרְבִיעִית כְּרָמְזָה בְּאָמְרוֹ עוֹד

(ח) מִי לְאַחַד מִשִּׁבְטֵי יִשְׂרָאֵל לֹא עָלָה ׀ רוֹצֶה לוֹמַר מִי לְאַחַד מֵהָעָרִים וּמִמִּשְׁפָּחוֹת שִׁבְטֵי יִשְׂרָאֵל לֹא עָלָה וְגוֹ' וְיִתְפַּקֵּד וְיַעֲשֶׂה עִנְיָנוֹ מְיוּחָד בְּשִׁבְטִים ? לוֹמַר שֶׁלֹּא נִלְקְטוּ וְלֹא נִפְקְדוּ

2011 Ministerio de Cultura

שהוזהו בעבדם לעגל בני בניהן שעשו להם גם כן ככה ,
וגם הבתולות שהגלו לא היה מצורת הדין כי אם לנוסך
בני בניהן , ולרביעית תהיה כתובה שבועת ישראל
אלף יתנו כזית לבני בניהן הוא קודם המלחמה כמו
שזכרתי , וישראל התחלטו
מהרבר ולכן נקטו לרבים
לתת להם כזית לגלח ישמע
שבט מישראל , והכה בתתם
להם בנות יבמ גלעד לא
עברו על השבועה , לפי
שהם כשבעו במלפה קיס
ממנו לא יתן את בתו לבניהן
לאשה וא"כ לא כשלו בשבוע
בנות יבמ גלעד אלא היו
אמה , וגם ישראל לא כשבעו
כי אם אלא יתן קיס בתו לא
אלא יתנו בת קיס לאחר ,
ולאחרית פירשתי הפסוקים
בקופן מקוצר ומכולר :

(יו) ויאמרו זקני העלה וגו' .
זכר שאמרו בני ישרא
אקרי אצר בני בניהן
המלטים היו עד מאות והיו
בתולות יבמ גלעד קרבע
מאות אלא שם נשבו למאתים
קיס הבותרים מבלי אשה ,
אצר אצר אין אשה מצבע
בניהן , ואמרו ירושת פלטה
ראוי שיאחר לבניהן בקופן
אלא יאמר שבט מישראל ,
ועם היות שהיו כבר קרבע
מאות קיס בשוקי אשה (ועם
זה לא יאמר השבט אעפ אלא
יהיו עוד בזים לבחרים)
הנה תצוו אולי ימותו מהם
בלא בניס או במגפה יגפם
ה' , והיה ראוי מפני זה
שיתרבו כל מה שאפשר ,
(יח) ואמרו אחרי שאנחנו לא נוכל
לתת להם בזים , רואה לומר
מבנותיהם , כריך להתאכס
(יט) שיקחו אותם בחוקה , וזה
כי היה חג ה' בשילה אצר
מכפונה לבית אל מזרחה
וגו' , ולא אמר המיאכין החלה
על שילה כי כבר ידענו
מקומו , אבל כיון להגיד
שהיה קג לה' מדי שנה בשנה
בשילה , וידמה שהיה קג
המבו' שהוא קג אתם הנעשה
בחסיף תבואות השדה , והיה
מנהג לעשות מחול לבערות
הבתולות מחון לעיר בעין
הכרמים שהיה מכפונ' לבית
מזרחה וגו' , כי המחול היה
בחוץ מקום אצר רצם
בחוץ' המיאכין להודיע שהיה
נוכח בלא רמון אצר שם בני בניהן המלטים , כי משם
(כא) נאו לקטוף בים את אשתו , ולזה נאו הזקנים שוכר את
בני בניהן לכו וארבתם בכרמים וראיתם והנה אם יצאו
(כב) לחול יחעפו בים אשתו ; והיה כי יבואו אבותם או אחיהם

מכוס פסוקי ספר שופטים עד מאות ושמונה עשרה ,
ומיין חקר יקר , וחכיו וירעמו וירוממו את בני ישראל ,
ומדריו ל"ל , היתה עלי יד ה'
מיין :

שבט מישראל , ולזה נאו הזקנים שוכר את בני בניהן
המלטים , כי משם נאו לקטוף בים את אשתו , ולזה נאו הזקנים שוכר את
בני בניהן לכו וארבתם בכרמים וראיתם והנה אם יצאו
לחול יחעפו בים את אשתו ; והיה כי יבואו אבותם או אחיהם
ומיין עמהן , כי אבאו לא
לקחו בים אשתו במלחמה
אבל נשאו נשים בכפים
ומיין שהיו עמהן מביהן
לבו , ואם אם תאמרו
שהלבר אליכם בזיון וקלף
כשנשאתם בנותיכם ולא
נתתם להן כלל , אין בזה
חשש , כי לא אתם נתתם
להם כעת תאחזו , ואם כן
כאשר אליכם התועלת מבלי
החשש , ויהיה לותם כאלו
הם , רואה לומר שכאשר
ורקאו עליהם : וזכרו קו"ל תענית
כי אחר כן התירו בני ישראל פד ב' עא
הנדר לבות שבע בניהן בקהל
ה' ולתת להם כזית , ומצאו
להם היתר שאמרו בים שמא
לא מבניהו , כי בזה המאחר
לא כללו בניהם אשר יקומו
לחריסי וספר הכתוב שעשו (כג)
כן בני בניהן ויאשו כזית
למספרם (רואה לומר מספר
הבותרים מבלי אשה ,) ושבו
לנחלתם : והנה אמר בסוף (כד , כה)
הדברים בימים ההם אין מלך בישראל וגו' לדעת המפרשים
להקדמת ספר שמואל , אלא היה להם מלך ושופט והקים
הלא יתברך שופט יאיר ובאחר שמואל הנביא , וכוונתי
שנזכרו בספורים שעברו ארבעה פעמים בימים ההם אין

2011 Ministerio de Cultura

שופטים כא

מלך בישראל, אחד לענין פסל מיכה, והשני לענין בני
דן שהלכו לקחת לישה, השלישי לענין פלגש בגבעה
שנתקבצו בני ישראל ונלחמו אלה על אלה, הרביעי זה
הנזכר בסוף הספר ובא על ענין יבש גלעד שהחרימום
ונתנו בתולותיהם לבני בנימן ושזקני העדה אמרו אליהם
שיחטפו בנות שילה, כל זה היה הסבה לפי שלא היה מלך
בישראל, כי אלו היה שם לא נעשים אותם הדברים באותו
אופן הבלתי מסודר. וכבר אמרתי שכל הדברים האלה קרו
בימי שמשון כאשר היה שבוי בתוך אויביו, ושלכן נזכרו
אחר ספוריו קודם ספורי עלי ושמואל, וז"ש אין
מלך בישראל:

הנה נשלם מה שראיתי לבאר מספר שופטים כפי מה ששם
אלקים בפי בזמן הלמוד עם החברים מקשיבים לקולי,
והיתה התחלת הפירו' הזה ביום ראשון לחדש כסלו, ותשלם
המלאכה בחמשה ועשרים ימים בו, שנת חמשת אלפים
ומאתים וארבעים וארבעה ליצירת העולם. ולך ה'
הגדולה והגבורה והתפארת והנצח וההוד, ברכות
והודאות לשמך הגדול אשר למדתני מנעורי ועד הנה ותתן
בפי טוב טעם ודעת, אליך ה' אקרא ריבה ה' את יריבי לחום
את לוחמי, האירה פניך על עבדך הושיעני כחסדך.
ברוך ה' לעולם אמן ואמן:
חזק ונתחזק:

התחלת הפירוש והשלמתו

הקדמה

הקדמה לספר שמואל

אמר יצחק אברבנאל ראיתי להקדים לפירוש הספר הזה (ספר שמואל) שתי חקירות כוללות בעניניו. הֵאחת למה נקרא שמו ספר שמואל? ולפי מה שנאמר שהיה זה לפי שמואל הנביא ע"ה כתבו, כפי קבלתם ז"ל בפ"ק דבב"ב בתרא, ושהיה מיוחס הספר למקבר מותו, כי לא נקרא ולא יוחסו כספרי הקדש לאחר כתבם, כי הנה ספר שופטים שמואל כתבו וספר מלכים כתבו ירמיהו הנביא ולא נקראו על שמם, וגם הספר הזה לא נכתב כלו ולא רובו על ידי שמואל כי אם הלקט המעטי ממנו, כאלו תאמר הללו ממנו והשאר כלו כתבו נתן הנביא וגד החוזה, ולמה לא נקרא כפי רובו ונקרא כפי מיעוטו? גם כפי דרכם ז"ל שאמרו שאין המזוה נקראת כי אם על שם גומרה ש' *ואת עצמות יוסף לקחו העלו בני ישראל ממצרים קברו בשכם, שעם היות שמשה רביהו העלם בתיבתה המזוה לבני ישראל לפי שהם היו הגומרים, ומזה הכל היה יותר ראוי שיקרא הספר הזה על שם נתן הנביא וגד החוזה לקחת השלימו אותו, מזה יהיה נקרא על שם שמואל שהתחיל בכתיבתו. ואם תאמרו שנקרא זה הספר על שם שמואל לפי שבאו בו פחדיו והגדת עניניו וכתובותיו, הנה גם בכתבו בו עניני שאול וספוריו והיה מלך ישראל ורצון למלכים, ולמה לא נקרא הספר על שמו? ובאו שם גם כן ספורי דוד המלך ומעשיו שהוא רוב הספר וקחיימתו והוא היה ימוד מוכר ורצוי פנה למלכי בית ישראל והיה ראוי שיקרא הספר על שמו אם היה הדבר כאשר הקדמנו מחומר הספור, והנה בספר מלכים באו ספורי חלקיהו ואשיהו ולא נקרא הספר על שמם ונקרא בשם המלכים בעבור מעלתם, ואולי מפני זה גירסו"מ הקצת שהעתיק ספרי הקדש לגוזרים, עם היות שנקרא ספר יהושע ושופטים וזולת הספרים כפי מה שהסכימו חזל בקריאתם, לא רצה לקרות הספר הזה ספר שמואל ונקראו ספר מלכים בבחינת ספורי שמואל ודוד שנזכרו בו, וחלק הספר הזה לשני חלקים, הראשון מהם מתחלת הספר עד מות שמואל, והשני משם עד סוף הספר, ולשניהם קרא ריגוס בלשונו ל' מלכים, ומאחר לא מצא שם יותר נכון למה שהספר מלכים ויבא להבדיל ביניהם בשמות קרא זה הספר כמו שאמרתי ריגוס, והאחר קרא בשמו העצמי והאחתי בלשון הקדש מלכים, והנה ריגוס ומלכים שניהם לאחד במובנם ואין קלוף ביניהם, כי אם בשנקרא האחד בלשון לעטין והשני בלשון הקדש להעיר על התחלפות הספרים, ואין זה כי אם להיות אלו דרוש שני הספרים הללה (רוצה לומר שמואל ומלכים) לאחד מעניני מלכי ישראל, והוא ממה שיורה שהיה ראוי שיקראו שניהם בשם ולא בשם שמואל: והברלה לי בזה הוא שלא נקרא הספר הזה שמואל לפי שהוא כתבו, כי אם לפי שדבר בו ברוב לחלקיו ומזה נותן שהוא הרצתוב להיות קומר הספר וספוריו ודרושיו עניני מתיחסים כלם אל שמואל הנביא, ועם היות שבאו שמה עניני שאול ודוד שהיו מלכי ישראל, הנה לפי שמשחו שניהם על ידי שמואל היו שמה מעשה ידיו, ובאלו כל ספוריהם ומעשיהם היה ראוי שיתיחסו אל שמואל כמו שיתיחסו פעולות הנביים אל מניהם לפי שלחו ילדם. וכמו שנקרא ספר שופטים כן להיות חומר הספורים לפי שבו נמה שיתיחסו לשופטים ההם, ונקרא גם כן ספר יהושע על שמו להיות דרושי הספר ועניניו מגיעים אליו (ועם היות שבאו בתוכם עניני כלב ועתניאל ובני ראובן ובני גד היה כלל הספר מתיחס אל יהושע נג' דם)

ג' מקירות הח' למה נקרא ספר זה שמואל? ק' י"ד עב

כוזה פ"ח ו' ג עב

יהושע כ"ד

נירוסיו מעתיק ס"ה לגוזרים קרא ספר שמואל כ"ל לשון ריגוס ל' מלכים

המחבר נותן שתי סבות בשם הספר

כה נקרא הספר הזה שמואל לפי שכופרו בו עניניו ולידתו וכנותיו ומעשיו לפי עצה שהכללם היו שאול ודוד. למפני כפר מלכים לא היה ראוי שיקרא בשם ירמיהו ולא בשם נביים לפי שלא היה עקר הספור כי אם מעניני המלכים ודברי הנביאים וספוריהם בלו שמה על הכוונה הזכית, ולהיות עניני המלכים הכם מיוחסי' אל עצמם לא לנביאי מה נקרא הספר הזה על שמם. והכונה הזכית היא כי כבר זכרתי בהקדמת ספר יהושע, שבפי הדין היה ראוי שכפורי עלי ושמואל להיותם מזופטי ישראל יכתבו בספר שופטים ועניני שאול ודוד יהיו נכללים בספר מלכים, ולמפני יוקל הספר הזה (רוצה לומר ספר שמו) בפני עצמו לפעלת הללם והקדוש שבשופטים שמואל הנביא ולגלות המעולה שבמלכים דוד עבד ה', וכדי להגיד עניני שמואל הזורך להגיד בתחלה ענין עלי הזופט שקדם אליו, לפי שבאיי עלי היה עקר הסבה שהביאה את שמואל תלמידו בחטאת בניו, וכן הנביא קודם למפורי דוד ענין שאול שהלך לפניו ולמשח דוד בחייו למלך על ישראל ובחטאת החדון ידם עבדו את מלכותו, הנה אם כן בענין הזה כתלמו שמואל הזופט לדוד המלך בערך עלי ושאול תחוריהם הקודמים אליהם בזופט ובמלכות, והיה אם כן הספר הזה בקודה לספר בחמצע הוא שהיה תכלית החלק הקודם ומופו והתחלת החלק המתאחר ורחציתו, כי בו ספר תכלית הזופטים והתחלת המלכי' והוא מורכב משניהם, ואחרי היות שמואל ודוד התכלית העצמיי ביחוד הספר הזה והיה ראוי שיאחד מהם בלבד יקרא הזה ולא משניהם, כי לין הספר נקרא על שני שמות, ראו חכמינו ז"ל שהיה יותר ראוי שיקרא זה הספר בזה שמואל מבקרא בזה דוד, וזה אם מפני קדושתו, שמואל כולל בקדושה וטהרה ועל ידי כלר ותפלה ותחנה ודוד לא היה כן, כמו שאמר על עצמו * הן בעון חוללתי ובחטאת יחמתני אמי, ואם מפני חכידותו, שהיה שמואל כזיר לקיים מן הבטן ובעבודת בית המקדש גדל מבעוריו, ודוד היה עובד לאדוניו והלך יתברך לקחו ממכלאות כאן, ואם מפני כבודתו, שעם היות דבר ה' יקר בימים ההם לין חזון נפרץ, שמואל עלה אל הלקיש וכתבנת בתפללויו המחירה וביתו ובכתו בתלך הבית כלו חורה והלכה הלרן לעה לפת ה', וכמו שאפרש בפסוק * ויסף ה' להראה בשלה כי נגלה ה' אל שמואל בשלה וגו', שבתלמעות שפע שמואל רבו בני הנביאים, לאמת דוד לדעת קנת החכמים לא זכה למדרגת הנבואה כי אם למעלת רוח הקדש, כמו שאפרש בפרשה הכל בפסוק * והלה דברי דוד האחרונים, ואם נאמר שהיה דוד נביא לין לדם מספק שלא הגיע למדרגת שמואל בנבואה, עד שבלמות שמואל הוקש למשה ולאהרן, כמ"ש * משה ואהרן בכהניו ושמואל בקוראי שמו קוראים אל ה' והוא יענם, בעמוד ענן ידבר אליהם שמרו עדותיו וחק נתן למו ה' אלקיכו אתה עניתם וגומ', הנה אם כן עשה הדמוי ביניהם בנבואה גלד מה ובדבקות ובעניית השם אליהם בעת לעקתם במסות בלותות ובמופתים, ומפני זה היה ראוי שיתעלה שמו על שם דוד, כל שכן בהיות שמואל הוא הרב הוא הלב ודוד הוא הבן הוא התלמיד הוא הנמשח על ידו שכפי הדין היה ראוי שיקרא הספר על שמו, ולבתי הסבות הללה נקרא הספר הזה בספר שמואל, והיא התקירה הרלשונה

תלים כ"ו ב'

שמו ב' כ"ג ג'

תלי' ע"ט ו'

אשר רציתי לחקור בכאן:

2011 Ministerio de Cultura

לקוטי הפ' ובה נבללו ג' פקות כפק ח' דה ח' ג' סס ע"ו סס י"ן סס כ"ח סס כ"ג סס כ"ג וכו' סס כ"ז סס כ"ח

ואמנם החקורה השנות היא בשלשה הלרבעה עשר העלומה לשר העירותי בהקדמתי הכוללת לכפרים הלקה בתלת כפר יהושע והבחתים ערוכה בכל וחמורה למקום הזה המתיקם לליה, כשבעתי וקיימה לחקור עליה בכחן ועכין השלשה בכלל בשני פקות, האחד למה לח כפר הכניח בזה הספר כל עניני המלך דוד ומעשיו והשמיט קלתם שהניח עזרא בדברי הימים? והכפורים הנשמעים כאן הם כפור * הגבורים לשר בחו לל דוד נקלג עוד עמור מפני שמול, וכפור רחבי החלון לשר בחו חברוה להמליך לת דוד, * ושקבן דוד בני להרן והלויים ושהדרם למשוררים ולשוערים להעלות לת הרון החלקים ומספרם למשפחותם לבית חבותם, * והשיר לשר עשה דוד הודו ליי' קרלו בשמו ויתן לותו כיל לכף ולחיו להודות ליי' בהעלותם הארון, וגם כן לח זכר הכניח בזה הספר * מה שלוה דוד לחרי שבשה המשבח בגורן לרוכה היבוסי לכנום לת הגרים לשר בחרן ולהעמיד קובעים לחפוב לבני גרית ומה שהכין מהברזל והעלים לבנות בית החלקים, * והלשרים הקדושים והמחוכמים לשר דבר דוד לשלמה בנו בנוחתו על הבנין ומה שהודיעו שהכין לבית ה' בעניו זהב כשרים מלה ללף וכסף ללף ללפים כשרים ולבקושת ולברזל חין מספר ועלים וחבנים הרבה, * ומספר הלויים לשר מנה דוד לגלגלותם ומחלקותם למשמרות לשר חלק לותם לעבודת המקדש, * ומפור הרחבים ושרי המבח לשר סדר דוד על משמרתו קדש בחלשו לכל קדשי השפה ועיד כל לחד מהם עשרים ולרבעה ללף חיל חיל, ומפור החבחים לשר מנה דוד על תורותיו ועל מלחכת השרה ועל הכרמים ועל הותים והשקמים ועל הבקר ועל הגמלים ועל החתונות ועל הצאן * ומפור הדברים שדבר המלך דוד לכל שרי ישרחל כחשר קבעם לדבר לליהם ויקם על רגליו ולמר על בחין הבית ועל שלמה בנו, ושבתן לשלמה לת תבנית החולם ולת כל בתיו ומה שדבר לחריו לכל הקהל, ולחו הם עניני לרוכים ומפורים גדולי המעלה לח זכרם הנביח כלל בספר שמול, ולחת ספרו בעניו המוסח לשר בשה בגרן לרוכה היבוסי ובעלירת המגפה והשמיט כל מה שבעזה לחריו מהעניני החלקה והוח זה מלד: והכפח השני הוח למה עזרת הסופר בספר לברי הימים חור להגיד מה שבתב בחן בספר שמול? ומה התועלת לשר מלח בהשות הדברים ומה שהזכר בכחן לח היה נורך לבחבו עם העניני כלם עם היות שבוכרו בכחן, למה לם כן וכר קלתם והשמיט קלתם? ולחה תרחה שלח זכר עם דבר מספורי הלכות, ולח מירידת העם מלרים ועניני המדבר וכפלחות לדובנו מזה (עם היות שהתחיל ספרו מחלם בספר התורה) ולח זכר כלל מכפורי יהושע ושפורי השופטים, והשמיט גם כן עניני עלי הכהן ושמואל הרוחה ושחלת ישרחל מלך והמלכת שחול ועניניו והמלחמות לשר עשה והמשחת דוד ועכין גלית הגתי לשר הכה ומה שרדף שחול לת דוד ועכין פכל וחביגיל וכל עניני לים בחת מהמלכתו ומיתתו ומיתת עשחל וחבנר ועכין בת שבע ולוריה החתי ועכין לחכון ותמר וכפורי לבשלום ושבע בן בכרי, וגם לח זכר עם הרעב שבח בימי דוד על דבר הגבעונים, כל העניניים הגדולים החלה לשר בחו בספר שמואל לח זכרם עזרח בספר דברי הימים, עם היות שזכר עם כפורים לחרים שבחו בספר שמואל נעתקים חלה בחלה ובקלתם שבה חלות מועטות והשמות, ויקשה חם כן מה רחה עזרח הסופר על כל זה ומה הניע חליו? עוד תשוב ותרחה שמהמלבים זכר קלתם והשמיט קלתם, כי הוח זכר עם שלמה ורחבעם ולח זכר ירבעם ולח כלב, לפיה ולחם ויהושפט ולח זכר בעשח ולח זמרי ולח עמרי, ומה לומיף עוד לדבר ולתה תמלח עם הקפוז חלבים רבים מאה שנזקרו בספר חלבים שזכרם עזרח

בדברי הימים, וחלבים לחרים רבים מהם שלח זכר ולפי לפשר שיהיה כל זה ללח בבה, חלה הם מועדי הספקות מהשלה העלומה הזחת, ולבקשת התשובה והיתרה הן לפי בשרתי לבדי ולין לים מתעבק עמי על חלה, כי לח מלחתי בדרוש הזה דבר קטן לו גדול מטוב ועד רע לחכמינו ז"ל, לח לרחשונים בעלי התלמוד ולח לחחרונים המחברים והמפרשים לין גם לחד התעורר על הספק כלל ולח לחד בהם המלית דרך לתשובתו, והנה יסף ה' ינון על מפחובי בשלין לתנו בחרן הללו פירוש לספר דברי הימים כי הם דבריס מועטים לרלק ז"ל, והם בטלים במיעוטם ולח העמיק לחקור בזה כלל, וגם הספר החוח דברי הימים בלתי כתוג ככל היהודים במדרשיהם, לת חטתי לפי מזכיר היום כי לח קרחתי בו מימי ולח חפצתי בעניניו מהיותי ועד עתה ולח בשחר לתי בזה בלתי הכנרת הגוברת והלומל השכלי בפשוטי הפסוקים, ושורת הלל המחורפי קיל ויתן תמים דרכי, לכן לחרתי שמעה לי לחוה דעי והדבר לשר יהיה לנקים בפי לותו לדבר והגגתיו לפניך:

ואומר שהכניח הזה (ל' ספר שמול) כוון לזכור עניני דוד ומעשיו הרשומים, ולין זה לתכלית הספור המוחלט כספרי דברי הימים לשר יעשו החומות כלם מעניניהם, כי לם לתכלית הלמוד לעבודת הלל ית', ולכן עם היות הספורים שבחו בו לתכליות רבים הנה כלם יוכללו בלרבעה סוגים, מהם להגיד שלמותו, ומהם לבפר חטחיו, ומהם להודיע תכלי החלקים וכמיו לשר עשה עמו, ומהם לגלות מעשיו לשר העניניו, ושלר הדברים שלין בספורם בכרלי לח חשב הנביח לליהם, ומבני זה לח כפר החבחים לשר בחו לל דוד ניקלג עוד עמור מפני שחול, ובסתפק בספרו שבחו דוד ומעשיו שמה ומה שקרה עם להם מבלתי זיפרש מי הלה הבחים בזמות שלין זה עלמיי והכרלי בספורי דוד, גם לח הוקרך לספר הבחים חלילי שיהיה לי נמה שלמר שבקבלו כל שבטי ישרחל לל דוד חברוכה ושהמליכוהו עם, ולח היה נורך להודיע בפרט הבחים שמה רלשונה לחרי למרו בכללות שבחו כל שבטי ישרחל, ועם היה להודיע מעלת גבוריו הנה בסוף הספר הזה ספר הביח גבורי דוד כלם, והשלר שלח זכר לח היו בקומה מעלה מהגבורה וכמו שלזכור וחלשר בפרשת כ' בשלות גדול. וחמנם בהעלת הלרון מבית עובד לדום ספר הנביח שהעלה לותו דוד ושהיה הוח מכריכר ומפזז בכל עוז לפניו והזבחים והשמחות ושמתנות שעשה בניחתו ומה שקרה לו עליו עם מיכל לשתו, כי היו העניניים החלה כלם מעילים על שלמותו וחסידותו. לחנם מספר הלויים לשר עלו שמה להניקו והזיר שהיו משוררים לפניו לח חשב הנביח לזכרו בספר הזה, כי לח היו עניניים עלמיים בספורי דוד ולח היו גם כן המה מורים על שלמותו כשלר הדברים לשר הגיד, והזיר ההוח כבר בח בספר תהלים בחופן לשר כפי מה שרחה דוד עלמו לתקנו, ולכן השמיט הנביח כל הדברים הפרטיים החלה בכאן. ולחנם מה שהכין דוד לבית ה' עם היות שלח זכרו הנביח בכאן בשחול ובמשורה משקלי הכסף והזהב כמה היה, כבר לחמרו בכלל בפרשה השמוכה עשר * שספר המלחה לשר שלח תועי מלך חמת לדוד על לשר נלחם בחדרעי מכלי כסף וכלי זהב וכלי נחשת ושהקדישם המלך דוד לי' עם כל הכסף והזהב לשר הקדיש מכל הגוים וגו', יורה שכל לשר היה לו הקדיש לבית החלקים. ולחנם מה שנזה על בנין הבית לשלמה בנו ולכל ישרחל ותכנית המלחכה לשר נתן לשלמה ומספר הלויים ומחלקותם למשמרות לעבודת המקדש וכל שלר הדברים לשר זכר מעכין הבית לח רחה הנביח לזכרם הנה, לפי שרחה ליקם כל בנין הבית לשלמה בנו ולח רחה ליקם לדוד הבנין לח בפועל ולח בכווי ובהכנה, לפי שהחל ית' רמה שיהיה הבית מבנה ע"י שלמה. ודוד לח

שמו' ב' ז

2011 Ministerio de Cultura

שמו' ב' ז' יבנה אותו ׀ כמו שאמר * האתה תבנה לי בית לשבתי וגו' ואמר על שלמה הוא יבנה בית לשמי וגו' ׀ וידוע שדוד ושלמה לא יהיו בונים את הבית בידיהם כי אם במצותם וכפי המצוה והמתנה וההכנה כן יוחס אליהם ׀ ולכן ראה הנביא שהבין הכוונה האלקית שלא יספר ממה שהכין דוד ומה שצוה על בנין הבית דבר ויחס המלאכה כלה אל שלמה כאשר דבר ה' ׀ עם היות שדוד המלך למה שנכספה וגם כלתה נפשו לחצרות ה' הכין נדבתו אליה ׀ ואני אוכיח בספר מלכים ששלמה לא עשה הבנין כי אם מכספו ומזהבו ולא מאשר הכין דוד אביו ׀

מלכי' א' ז' כח' ויורה על זה אמרו שמה * ותשלם כל המלאכה אשר עשה המלך שלמה בית ה' ויבא שלמה את קדשי דוד אביו את הכסף ואת הזהב ואת הכלים נתן באוצרות בית ה' ׀ כאלו אמר שהשלים המלאכה משלו ומה שנדב אביו נתן באוצרות בית ה' ׀ וזה לפי שיהיה הבנין נקרא על שמו ולא על שם אביו כמו שהיתה הכוונה האלקית מסכים לספורי הנביא בספר הזה ׀

בפסיקתא וכבר התעוררו חז"ל לתת הסבה למה לא נבנה הבית מאשר נדב דוד ׀ מהם אמרו שהיה לפי שידע שלמה שעתיד הבית להחרב ולא יאמרו העמים שנחרב לפי שנעשה מחמס וגזל ׀ ומהם אמרו שאמר שלמה אבא שלש שנים היה רעב בימיו והיה לו לבזבז ההקדשות האלה להחיות בהם עניי ישראל ׀ והם סבות חלושות ׀ ויותר מתישב הוא מה שפירשתי שעשאו לפי שלא רצה ית' שיתיחס הבנין אליו ׀ ואמנם שרי הצבא אשר לדוד הממונים על משמרתו חדש בחדש לכל חדשי השנה וביד כל אחד מהם ארבעה ועשרים אלף איש לא חשש גם כן הנביא לזכרו הנה ׀ לפי שכבר זכרתי שהיו הספורים אשר באו בספר הזה לאחד מארבע' תכליות ׀ אם לספר שלמותו ׀ ואם להודיע חטאו ׀ ואם להגיד חסדי השם עמו ׀ ואם לגלות העונשים שהעניש ׀ והדברים האלה אשר לא חשש לזכור בכאן הנביא לא היה בהם אחד מהתכליות האלה ׀ ומה לנו לדעת מי היה שר הצבא בחדש הראשון ומי בחדש השני וכן בכל שאר החדשים ? האם תחשוב שלא עשה גם מלבד זה המלך דוד ענינים רבים אחרים בכל מלכותו בארבעים שנה אשר מלך ? ועל כרחך תאמר שלא נזכרו ולא באו בספר לפי שאין בהם התכליות אשר זכרתי ׀ כי לא היו ספורי הנביאים בספריהם כספורי דברי הימים אשר למלכים שיאריכו בהגדת הדברים הצריכים והבלתי צריכים ׀ אבל היו לכוונת הלמוד לאחד מהתכליות הנזכרים ׀ וזמה הצד גם כן לא ספר הנביא כאן האנשים אשר מנה דוד על אוצרותיו ועל מלאכת השדה כרמים וזתים על הבקר על הגמלים על האתונות ועל הצאן ׀ כי היה נ"ב זה בלתי מועיל ידיעתו ׀ ומה לנו שנדע שיהיו אלה אשר זכר או שיהיו אחרים ׀ ולבד הודיע הנביא בזה הספר מהממונים שהיה יואב בן צרויה על הצבא ויהושפט בן אחילוד מזכיר וצדוק ואחימלך כהנים ובניהו בן יהוידע על הכרתי ועל הפלתי ׀ והנה זכר אלה לפי שהיתה ידיעתו צריכה למה שיספר אחרי זה ממה שעשה יואב להיותו שר הצבא ׀ וענין הכהנים ההם שהוציאו את ארון האלקים מירושלם עם דוד בצאתו מפני אבשלום ׀ וענין בניהו והשאר שזכר כלו היתה הקדמת ידיעה לספורי הספר אשר הזכיר אחריו ׀ ולכן זכרם ולא זכר שאר הדברים להיות' בלתי הכרחיים ׀ ואני כבר זכרתי בהקדמתי לספר יהושע ׀

דף ג' סוף עמוד ב' איך חברו הנביאים הספרים האלה ושמצאו דברים וספורים נכתבו באותם הזמנים אם על ידי השופטים או המלכים או שאר חסידי אותם הדורות וסופריהם בספרי דברי הימים למלכי ישראל ולמלכי יהודה שנזכרו בספר מלכים ׀ ואמרתי שנחה רוח ה' אל הנביאים ויצום לחבר ולכתוב על ספר הספורים ההם בשלמות ובאמת ולקחו מהם דברים ועזבו דברים כפי מה שראתה החכמה האלקית שהדריכם אליו מועיל והכרחי בכוונת הספר : הנה אם כן עשה הנביא ספרו על פי הצווי האלקי ׀ ולכן זכר קצת הדברים זולת קצת' כפי איכיותיהם על פי התכליות שאמרתי ׀ אמנם עזרא בספר דברי הימים לא באהו הצווי האלקי על הדברים אשר יכתוב בפרט ׀ ויען מצא זכרון הדברים ההם שלא זכר הנביא ראה לכתבם על ספר להודיע עניני דוד בפרט ׀ לא כפי התכליות המכוונים בספר הנביא כי אם גם כן לספר מעלותיו וגדולתו כדרך ספרי דברי הימים וקורתיהם שיכללו כל דבר ׀ הנה אם כן היה הספר הזה (ר"ל ספר שמואל) מכוון כפי ההכרח והרצון האלקי ללמד בני אדם דעת ויראת ה' ׀ ולכן לא באו בו כי אם הדברים ההכרחיים מכוונים לזה ׀ והנה ספר דברי הימים נעשה על צד הספור המוחלט ׀ ובעבור זה באו בו דברים על צד היותר טוב עם היותם בלתי הכרחיים כפי מה שיורה עליו שמו ׀ והנה חבר עזרא הספר הזה לשאר כתבי הקדש על ידי חגי זכריה ומלאכי אשר נבאו בימיו ׀ וחברו עם הכתובים להיותו מחובר ברוח הקדש כמו שזכרתי בהקדמתי לספר יהושע ׀ והותר עם זה הספק הראשון אשר זכרתי מהשאלה במה שהשמיט הנביא מלזכור בכאן דברים שבאו בדברי הימים ׀ ואמנם בענין סדר הדברים שנזכרו כאן ושם ׀ והוא שלא זכרם עזרא בדברי הימים בסדר הקדימה והאיחור שזכרם הנביא הנה שהוא ספק אחר ׀ אני אעיר עליו ואבאר היתרו בפרשה ה"ז מזה הספר ביאור מספיק והגון ׀ ולא אתעורר עליו כאן פן יארכו הדברים במקום הזה יותר מדאי ׀ והוא מתיחס שם לפירוש הפרשה :

דף א' סוף עמוד ד'

התר הספק הב' **ואמנם** בכוונת עזרא הסופר במה שזכר ומה שלא זכר בספר דברי הימים ׀ אחשוב שמפתח הבנתו הוא ידיעת התכלי' אשר חובר אליו אותו הספר ׀ ועם היות הדרוש הזה בלתי מתיחס בעצם כי אם לפירוש ספר דברי הימים ׀ הנה ראיתי להניחו הנה להיותו הכרחי בהיתר הספק הקודם והבנת הענינים שבאו בספר שמואל על השלמות ׀ והוא אצלי כי כאשר ראה הסופר השלם הזה שהשבטים אשר הגלו אשורה ספו תמו מן בלהות ׀ ונותרה בת ציון אשר הגלה נבוכד נאצר מלך בבל שבט יהודה ובנימן ועמהם מהלויים והכהנים אשר היו בבית ה' והם השבים ירושלם ברשיון כורש מלך פרס ׀ וראה נ"ב שהמלכות באמת נתן אלקים לדוד ולזרעו עד עולם ׀ ושאר המלכים אשר מלכו בישראל משאר השבטים לא היו כפי הרצון האלקי ׀ ושלעתיד לבא לא ישאר כי אם מלכות בית דוד ׀ כמ"ש הנביא * ועבדי דוד נשיא להם לעולם ׀ * ועבדי דוד מלך עליהם ׀ ואמר * ולא יהיו עוד לשני גוים ולא יחצו עוד לשתי ממלכות ׀ חשב למעלת המלך דוד לספר יחוסו ויחוס שבטו ועניניו ומעשיו כלם המורים על שלמותו ׀ והשתלשלות המלכים אשר באו מזרעו עד זרובבל בן שאלתיאל בן בנו של יהויכין שהיה ממלכות דוד והיה נשיא עליהם בבית שני ׀ ושיער מפני זה לעשות שני ספרים ׀ הראשון מהם הוא ספר דברי הימים ׀ והתחיל יחוסו מאדם הראשון עד גלות ירושלם שגלתה יהודה מעוני ועד צדקיהו המלך האחרון מבית דוד ׀ והשני ספר עזרא לספר בו השבים מגלות בבל אל ירושלם ויחוסם ונשיאות זרובבל ולהגיד בנין הבית השני ומה שקרה להם שמה בימי עזרא ׀ והיה דעתו שיהיו שני הספרים האלה מחוברים ומדובקים יחד ׀ ולכן היה שהפסוקים ההם אשר באו בסוף דברי הימים ובשנת אחת לכורש מלך פרס לכלות דבר ה' וגו' באותם הפסוקים עצמם התחיל ספר עזרא ׀ ובשנת אחת לכורש וגו' להורות על חברת הספרים ודבוקם יחד ׀ וכאלו היתה כוונת עזרא שבשני הספרים האלה אשר עשה היה די לאנשי דורו לדעת יחוסם ויחוס דוד מלכם גבורותיו ומעלותיו ׀ ולהיות התכלית הראשון העצמי בספר דברי הימים לספר יחוסי דוד ומעלותיו והסתעפות זרעו ׀ היה שנחלק הספר ההוא אצלי לשלשה חלקים ביחסם אל דוד ׀ והם החלק העובר והקודם אליו מאבותיו ׀ והחלק ההוה בימיו ׀ והחלק העתיד והוא מזרעו אשר בא אחריו : אם החלק הקודם העובר הוא בספור הדורות ותולדותם מאדם הראשון דור אחר דור עד דוד המלך שאליו היתה הכונה ביחוס ׀ וכלל יהיה בידך ׀ כי החלק הזה למה שהיה הכוונה

יחוקל ל"ד כ"ד שם ל"ו כ"ד שם שם

תכלית ספר ד"ה ונחלק לג' חלקים ׀ חלק א' בספור הדורות מאדם עד דוד ׀

2011 Ministerio de Cultura

שמואל

הכוונה בו ספור היחס והסתעפותו לבד לא באו בו ספורים
כלל ׀ לא מבריאת העולם ׀ ולא מקורות האבות ועניניהם ׀
ולא מגלות מצרים ולא מספורי המדבר ונסיו ׀ כי אם בלבד
מהדורות ותולדות היחס המוליד הראשון עד דוד ׀ ולזה
התחיל אדם שת אנוש ולא זכר קין והבל כי אם שת שממנו
הושתת העולם ׀ ובבני נח התחיל ביפת וזכר שם באחרונה
בקטון החל ובגדול כלה ׀ לפי שהיה עתיד להמשיך הדבור
משם כדי לבוא ממנו אל ייחוס אברהם אבינו ׀ ובתוך בני
אברהם הביא המלכים אשר מלכו באדום ואלופיו ׀ והיה זה
לשתי סבות מתיחסות אל שלמות דוד והצלחותיו · האחת
להודיע שלא היה בהם מלך בן מלך ׀ אבל היה כל אחד נכרי
לחבירו שבא להמליך מארץ אחרת כפי התגברות אנשי
המקום אשר מפני זה נפסקה מלכותם ובאו אחריהם האלופים
במקומם ׀ ומזה יודע חסד השם אשר עשה עם דוד עבדו
בתתו לו ולזרעו הממלכה עד עולם · והסבה השנית היא
שלפני מלוך מלך על ישראל היו באדום מלכים ואלופים
ואחרי כן היו עבדים לדוד ׀ ולזה אמר * ואלה המלכים אשר
מלכו באדום לפני מלוך מלך על ישראל ׀ כי אחרי שמלך דוד
על ישראל לא היה מלך באדום ׀ וספר אחרי זה יחוסי בני
יעקב שבטי יה והתחיל ביהודה ׀ כי הוא היה העקר (כפי
כוונת הספר) להיות הגולים בבלה משבטו והיה דוד ממנו ׀
וזכר אחריו שאר השבטים ומשפחותיהם להודיע יחוסיהם ׀
לפי שעם היות שרובם גלו אשורה אין ספק שמהם היו בארץ
יהוד׳ שרידים והגלו עמהם בבלה והיו מכלל השבים ירושלם ׀
וזכר באחרית השבטים בנימן ׀ כי הוא היה גם כן מהגולים
מירושלם והשבים עם שבט יהודה ׀ והם הראשון והאחרון ׀
רוצה לומר יהודה ובנימן היו שני חלקי׳ היותר כוללים מעולי
בבל ׀ ואחרי שזכר השבטים הביא אחריהם זכרון המשפחות
אשר היו בירושלם ובשאר ערי יהודה ׀ להודיע יחוס הגולים
והעולים מבבל וייחוס זרע דוד ׀ ובזה השלים החלק הראשון
מהספר ׀ והוא עד ופלשתים נלחמו בישראל וגו׳ שהוא חלק
הייחוס הקודם לדוד :

ראשי׳ ל״ו ל״א

ואמנם החלק השני מהספר הוא בעניני דוד עצמו
ומעשיו ׀ והוא מתחיל מפרשת ופלשתים נלחמו
בישראל וגו׳ עד ויתחזק שלמה בן דוד על מלכותי וגו׳ · וכלל
גדול יהיה גם כן בו בידך ׀ שלהיות כוונת הספר הזה להודיע
ולהגיד בו מעלת דוד המלך ושלמיותיו ולא היה דעתו לזכור
הענינים אשר עשה קודם המלכתו ׀ כי אינם אליו במה
שהוא מלך ׀ לכן זכר לבד הדברים אשר נתעלה בהם
במלכותו ׀ וגם אז לא ראה לזכור חטאיו והדברי׳ אשר עשה
אחרי היותו מלך שאין בהם זכר מעלה ושלמות ׀ כ״ש בהיות
בהם גנאי ודופי מה ׀ כי אם מעלותיו ושלמיותיו כפי כוונת
הספר ׀ ושאר הדברים מחטאו וענשו ושאר עניניו לא ראה
עזרא לספרם הנה כפי כוונתו ׀ לפי שכבר נמצאו בספר
שמואל ׀ ובעבור זה לא זכר שם בדברי הימים ספורי יהושע
ושאר שופטי ישראל ׀ ולא גם כן עניני עלי הכהן ושמואל
הרואה ושאלת ישראל מלך והמלכ׳ שאול ועניניו ומלחמותיו ׀
כי לא היו הדברים האלה מתיחסים בייחוד אל דוד המלך
אשר היתה אליו כוונת הספר ותכליתו · ואמנם המשחת דוד
ומה שקרהו עם גלית ועם שאול ועם נבל הכרמלי ועם
אביגיל אשתו עם היותם ענינים מיוחסים לדוד הנה לא היו
לו במה שהוא מלך ולא ארעו אחרי המלכתו ׀ ולכן לא זכרם
גם כן שמה עם שאין בהם מהמעלה והשלמות ונסתפק לבד
בספור הענינים אשר עשה מהמעלה והקדושה אחרי היותו
מלך על ישראל ׀ כי לא היתה כוונת הסופר הקדוש עזרא
להלל ולשבח ולפא׳ לדוד במה שהוא בן ישי ׀ כי אם במה שהוא
מלך ישראל · ולפי שנודע בספר שמואל שהיה שאול מלך על
ישראל ׀ לבל יקשה על הקורא איך בא המלכות לדוד ? ויחשוב
האם לקחו ממנו בחזקה והיה דוד הורג אדוניו ׀ או איך היה
הדבר הזה ? לכן הוצרך עזרא להקדים לענין דוד שמתו שאול
ובניו במלחמה על ידי פלשתי׳ וששאול הרג את עצמו ושמת

חלק ב׳ מספר בעניני דוד עצמו

במעלו אשר מעל בה׳ והוא יתברך הסב את הממלכה לדוד בן
ישי ׀ ושגם אז אחרי מות שאול לא לקח המלוכה בחזקה ׀
אבל נקבצו כל ישראל אל דוד חברונה ובשמחה ובטוב לבב
המליכוהו עליהם ׀ ולא זכר ענין איש בשת ואבנר ועשאל
ועמשא כי לא היו דברים מתיחסים לדוד ולא היו מורים על
שלמותו אף כי היה בהם גנות מה אליו למה שלא עשה דוד
משפט וצדקה ביואב על הריגת אבנר ועמשא כמו שעשה
באנשי׳ שהרגו את אישבשת ׀ עם היות שהוא התנצל ממנו
באמרו * והאנשים האלה בני צרויה קשים ממני · ובכלל
אומר לך שהמלכת דוד על יהודה בראשונה לא נחשב אצל
עזרא למאומה ׀ כי אם ההמלכה הכולל׳ אשר הומלך דוד על
כל ישראל ׀ ולזה עשה ממנה התחלת הספור ולא חשש
לדברים אשר קדמו לה · ואמנם ענין בת שבע ואוריה החתי
לא ראה עזרא לזכרו כי היה בזה מהגנות הרב לדוד המלך
בחטאו בגלוי עריות ושפיכות דמים ׀ ומזה הצד גם כן לא
זכר ספורי אמנון ותמר וענין אבשלום ושבע בן בכרי כי היו
כלם עונשים על חטאיו ׀ ובמקום שלא נזכר החטא לא היה
ראוי שיזכור העונש : וכבר זכר הכתוב בספר מלכים שהיה
זה הגנות עצום בחק דוד כמו שאמר * אשר עשה דוד את
הישר בעיני ה׳ ולא סר מכל אשר צוהו כל ימי חייו רק בדבר
אוריה החתי ׀ וככה תמצא גם כן שנזכרו בסוף ספר
שמואל קודם השירה ארבעה מלחמות אשר עשה דוד ועבדיו
עם ילידי הרפה ׀ ובדברי הימים זכר השלשה מהן ולא זכר
הרביעית ׀ וסבתו אצלי לפי שמצא עזרא בה דופי מה לדוד ׀
שנ׳ בה * ותהי עוד מלחמה לפלשתים את ישראל וירד דוד
ועבדיו עמו וילחמו את פלשתים ויעף דוד וישבי בנוב אשר
בילידי הרפה ומשקל קינו שלש מאות משקל נחשת והוא חגור
חדשה ויאמר להכות את דוד ויעזור לו אבישי בן צרויה ויך
את הפלשתי וימיתהו אז נשבעו אנשי דוד לאמר לא תצא עוד
אתנו למלחמה ולא תכבה את נר ישראל · הנה לפי שראה
עזרא בדברי הפרשה שיחס לדוד חולשה לא זכרה בספרו ׀
וכן לא זכר הרעב שהיה בימי דוד על דבר הגבעונים ׀ לפי
שלא היה זה מעניני דוד וממעלותיו והיו מעניני שאול ׀
וממה שעשה בנוב עיר הכהנים אשר לא נזכרו מהסבה אשר
זכרתי · הנה התבאר שהספורי׳ אשר זכר עזרא מעניני דוד
היו כלם לספר מעלותיו ׀ והספורים אשר לא זכר היה אם
להיותם בלתי מתיחסים לדוד אחרי המלכתו ׀ ואם להיות
בהם שום דופי וגנות · ואמנם שנוי השמות והדברים שבאו
במה שספר שם למה שספר הנה בספר שמואל ׀ היו לתכלית
הביאור וההבנה כמו שאפרש במקומותיהם · וזה מה שראוי
שתדע בחלק השני מאותו ספר ׀ ולהעיר עזרא על הדברים
אשר לא זכר אמר בסוף זה החלק * ודברי דוד המלך
הראשונים הנם כתובים על דברי שמואל הרואה ועל
דברי נתן הנביא וגו׳ :

שמו׳ ב׳ ג׳ ל״ט

מלכי׳ א׳ ט״ו ה׳

שמו׳ ב׳ כ״א ט״ו

דה א׳ כ״ט כ״ט

ואמנם החלק השלישי ממנו הוא בספורי זרע דוד והמלכים
המסתעפים ממנו ׀ וגם בזה יהיה כלל גדול אצלך ׀ והוא
שבספר הזה לא היה דעתו לספר דבר ממלכי ישראל כי אם
ממלכי יהוד׳ שהם מזרע בית דוד בלבד ׀ לפי שהם היו המלכי׳
האמתיי׳ ׀ ומזרע׳ היה זרובבל נשיאם בבית שני ׀ ומזרעו יהיו
המלכים בימות משיחנו מהרה יגלה ׀ ולכן זכר ספורי שלמה
ומאמריו בשלמו׳ גדול וכן עניני בניו ׀ ולא תמצא בו זכר שום
מלך ממלכי ישראל ׀ ולא חסר בו מלך ממלכי בית דוד ׀ והחלק
השלישי הזה יתחיל מפרשת ויתחזק שלמה בן דוד על מלכותו
וגו׳ עד סוף הספר · הנה הודעתיך הבן יקיר לי המעיין כוונת
כללות ספר דברי הימים וחלקיו באופן נאות בעיני ׀ והיתר
הספקות אשר זכרתי כאשר עם לבבי ׀ ואם הארכתי בו יותר
מדאי עמך הסליחה · ואחרי הדברים האלה הנני בא אליך
לפירוש הספר הזה רוצה לומר ספר שמואל ׀ כי הוא המעולה
מכל שאר הספרים האלה אשר פירשתי ׀ ואפרשהו כפי דרכי
בעזרת האלקים הרועה אותי מעודי עד
היום הזה :

חלק ג׳ מספר מזרע דוד והמלכים אחריו ·

והנה

2011 Ministerio de Cultura

והנה שערתי בספר שמואל זה חמשה ועשרים פרשיות:

הפרשה הראשונה תספר עניני אלקנה וחנה אשתו, ושנולד שמואל הרואה ע"ה בנדר ועל פי התפלה והתחנונים לפני המקום ב"ה, והתפלה שהתפללה חנה כאשר הביאה את שמואל בנה למקדש. תחלת הפרשה ויהי איש אחד מן הרמתים, עד וילך אלקנה הרמתה:

הפרשה השנית תספר ענין בני עלי הכהן, רוצה לומר חטאם וענשם ומה שייעד עליהם איש נביא, והנבואה הראשונה אשר באה אל שמואל שהיתה גם כן בייעוד ענשם. תחלת הפרשה וילך אלקנה הרמתה, עד ויוסף ה' להראה בשילה:

הפרשה השלישית תספר עניני ארון האלקים כאשר נלקח בידי פלשתים ומיתת עלי הכהן עליו וכלתו והמכות אשר עשה הארון בפלשתים, ואיך הושיבוהו לבית שמש ומה שהכה שם, והתשובה אשר עשו בני ישראל והמלחמה אשר עשה שמואל בפלשתים והכניעם. תחלת הפרשה ויוסף ה' להראה בשילה וגו', עד ויהי כאשר זקן שמואל:

הפרשה הרביעית תספר משיחת שאול כאשר שאלו ישראל מלך ושחרה אף שמואל עליו ומשפט המלך, ושהלך שאול לבקש על דבר האתונות ונמשח שם והאותות שנתן לו על מלכותו. תחלת הפרשה ויהי כאשר זקן וגו', עד ויזעק שמואל את העם:

הפרשה החמשית בהמלכת שאול בפעל על ישראל ושהפילו הגורלות ויפול הגורל על שאול, ומלחמת יבש גלעד וחדוש המלוכה בגלגל ותוכחת שמואל את העם. תחלת הפרשה ויזעק שמואל את העם, עד בן שנה שאול במלכו:

הפרשה הששית תספר המלחמה הראשונה שעשה שאול בפלשתים והחטא הראשון אשר חטא בגלגל, וגבורת יהונתן בנו ונערו ושעבר על מצות אביו ומה שנמשך עליו. תחלת הפרשה בן שנה שאול וגו', עד ושאול לכד המלוכה וגו':

הפרשה השביעית תספר שמות בני שאול ואשתו ושריו, והנבואה שבאהו על מלחמת עמלק על ידי שמואל ומה שחטא בה וענשו. תחלת הפרשה ושאול לכד המלוכה, עד וילך שמואל הרמתה וגו':

הפרשה השמינית במשיחת דוד ושצלחה עליו רוח ה' וסרה מעם שאול ושדוד היה מנגן לפניו. תחלת הפרשה וילך שמואל הרמתה, עד ויאספו פלשתים את מחניהם וגומ':

הפרשה התשיעית תספר מלחמת דוד עם גלית הפלשתי ושנפש יהונתן נקשרה בנפש דוד. תחלת הפרשה ויאספו פלשתים את מחניהם, עד ויהי ממחרת וחצלח רוח אלקים רעה וגו':

הפרשה העשירית תספר התחבולות אשר עשה שאול להרוג את דוד בעודו עמו בהטלת החנית ובנשואי בתו ועל ידי עבדיו, וגם בניות ששלח אחריו מלאכים והתנבאו שמה וגם שאול הלך שמה והתנבא ושיהונתן חקר לדעת כוונת אביו וידע כי כלה היא להמית את דוד וברח מפני שאול. תחלת הפרשה ויהי ממחרת ותצלח רוח ה', עד ויבא דוד נובה אל אחימלך וגו':

הפרשה הי"א ברדיפות שרדף שאול את דוד מן היום אשר ברח מפניו עד מות שמואל הנביא, ותספר שהרג את הכהנים אשר בנוב, ומה שקרה לו עמו במערה בכרתו את כנף מעילו. תחלת הפרשה ויבא דוד נובה וגו', עד וימת שמואל וגו':

הפרשה הי"ב במה שקרה לו לדוד (בהיותו בורח) עם נבל הכרמלי ואביגיל אשתו, וענין מיכל שנתנה לפלטיאל בן ליש, ומה שקרה לדוד עם שאול כאשר לקח חניתו וצפחת המים מראשותיו, ומה שהיה עושה בארץ אכיש. תחלת הפרשה וימת שמואל וגומ', עד ושמואל מת ויספדו לו כל ישראל וגומ':

הפרשה הי"ג תספר שנקבצו פלשתים להלחם עם שאול וששאל בחלומות ובנביאים ולא ענהו ה' ושאל באוב על ידי האשה. תחלת הפרשה ושמואל מת וגו', עד ויקבצו פלשתים וגו':

הפרשה הי"ד תספר שהלך דוד ואנשיו עם אכיש מלך גת למלחמה על שאול ושלא נתנוהו פלשתים ללכת עמהם וחזר לצקלג ומצאה שרופה באש כבוחה מהעמלקים ורדף אחריהם והשמידם. תחלת הפרשה ויקבצו פלשתים, עד ופלשתים נלחמו בישראל וגו':

הפרשה הט"ו תספר מיתת שאול ובניו במלחמה, ומהאיש העמלקי שספרו לדוד וצוה להרגו, והקינה אשר קנן דוד על שאול ועל יהונתן בנו, ושאנשי יבש גלעד לקחו גוית שאול מחומת בית שן. תחלת הפרשה ופלשתים נלחמים, עד ויהי אחרי כן וישאל דוד בה' וגו':

הפרשה הי"ו תספר שמלך דוד בחברון על יהודה ואישבושת בן שאול מלך על ישראל והמלחמות אשר היו ביניהם, ומיתת אבנר בידי יואב ומיתת איש בושת והמלכת דוד על כל ישראל. תחלת הפרשה ויהי אחרי כן וישאל דוד וגו', עד בן שלשים שנה דוד במלכו וגו':

הפרשה הי"ז תספר שלכד דוד את ירושלם וציון ונלחם עם פלשתים, וששלח חירם מלך צור עצי ארזים לבנות לו בית, ושהעלה ארון האלקים מקרית יערים ומיתת עוזא ושהביאו אח"כ הארון אל ירושלם, ושחשב דוד לבנות בית לה' והנבואה שבאהו על זה ותפלתו עליה. תחלת הפרשה בן שלשים שנה וגומ', עד ויהי אחרי כן ויך דוד וגומ':

הפרשה הי"ח תספר המלחמות שעשה דוד בפלשתים ובמואב ובארם ובדמשק ויהיו לו לעבדים, וששלח מלאכים אל חנון מלך עמון לנחמו על מות אביו ויגלח חצי זקנם ושלקח דוד נקמתו מהם, והעושר אשר הקדיש המלך דוד לבית ה'. תחלת הפרשה ויהי אחרי כן ויך דוד וגו', עד ויהי לתשובת השנה וגו':

הפרשה הי"ט תספר מה שחטא דוד בענין בת שבע ואוריה החתי ומה שנבא עליו נתן הנביא ותשובת דוד עליו ומיתת הילד אשר ילדה לו ראשונה ולידת שלמה. תחלת הפרשה ויהי לתשובת השנה וגו', עד ויהי אחרי כן ולאבשלום בן דוד וגו':

הפרשה הכ' תספר ענין אמנון ותמר ששכב עמה ויענה ושהרג אבשלום את אמנון על זה וברח אל מלך גשור, ודברי האשה התקועית אשר דברה אל המלך להשיב את אבשלום ונתרצה לו. תחלת הפרשה ויהי אחרי כן ולאבשלום וגו', עד ויהי מאחרי כן ויעש לו אבשלו':

הפרשה הכא תספר שקם אבשלום על דוד אביו וישכב את נשיו לעיני ישראל, וענין שמעי בן גרא וקללתו, ועצת אחיתופל ודברי חושי ומלחמת אבשלום עם אנשי אביו ומיתתו על ידם. תחלת הפרשה ויהי מאחרי כן ויעש לו אבשלום, עד ויהי כל העם נדון וגו':

הפרשה הכ"ב תספר שבני יהודה ואנשים מבני ישראל השיבו את דוד מלכם ירושלם ומה שנתוכחו עליו ישראל ויהודה, וענין שבע בן בכרי ומית' עמשא. תחלת הפרשה ויהי כל העם נדון, עד ויהי רעב בימי דוד וגו':

הפרשה

2011 Ministerio de Cultura

שמואל א א

הפרשה הכ"ג תספר הרעב שבא בימי דוד על שאול שהמית את הגבעונים ושנתן אליהם דוד שבעה מבני שאול והוקעום לפני ה' ושאחר כן נקברו עם עצמות שאול ובניו · תחלת הפרשה ויהי רעב בימי דוד וגו' עד ותהי עוד המלחמה וגו' :

הפרשה הכ"ד תספר המלחמות שעשה דוד ואנשיו עם ארבעת בני הרפה ; והשירה אשר דבר דוד לה' על תשועותיו ודבריו האחרונים והגבורים אשר היו לו · תחלת הפרשה ותהי עוד מלחמה לפלשתים וגו' ; עד ויוסף ה' לחרות בישראל ויסת את דוד וגו' :

הפרשה הכ"ה תספר ששלח דוד למנות את ישראל והנגף שנגף הש"ת לעם ותפלת דוד עליו ; ושגד החוזה הגביל ופירש ענשו ודוד השיב נפלה נא ביד ה' ; ושהראהו האל יתברך שיעשה מזבח בגורן ארונה היבוסי והוא יהיה בית אלקים · תחלת הפרשה ויוסף ה' לחרות בישראל ויסת את דוד וגו' ; עד סוף הספר :

פרשה ראשונה בלידת שמואל ועניני חנה אמו ותפלתה שעשתה בהביאתו אל המקדש משכן שילה · תחלתה מתחלת הספר ויהי איש מן הרמתים ; עד וילך אלקנה וגו' ; והנה שאלתי בפרשה הראשונה הזאת שש שאלות :

השאלה הראשונה בפסוק הראשון · וזה אם באמרו מן הרמתים ; והוא היה מן הרמה האחת ולא משתי הרמות ; כאמרו * וילך אלקנה אל ביתו הרמתה ; * ותשובו הרמתה ; והיה ראוי שיאמר איש אחד מן הרמתה · ואם באמרו צופים ; ואם אמר זה על הרמות ששתיהם צופות זו לזו ; היה ראוי שיאמר צופות זו אל זו לא שיאמר צופים לבד ; ואם פירוש צופים נביאים כמו שת"י היה ראוי שיאמ' ממשפחת צופים ; והיה לו לפרש זה בספור משפחתו כאשר אמר בן ירוחם בן אליהוא בן תוחו בן צוף אפרתי ששם היה ראוי שיאמר צופים לא בספור מקומו · ואם באמרו גם כן בסוף הפסוק אפרתי ; ואם אמר זה להודיע שהיה אלקנה יושב בהר אפרים כבר אמר מהר אפרים ; ואם אמר להודיע משפחתו שהוא משבט אפרים הוא בלתי אפשר ; לפי שכבר התבאר בספר דברי הימים * שהיה אלקנה לוי :

בספ' ס"י ב' י"א וסי' ז' י"ז

דה"א א' ו'

השאלה השנית באמרו ושם שני בני עלי חפני ופנחס כהנים לה' ; ויקשה למה לא זכר עלי שהיה הכהן הגדול מאחיו וזכר בניו לבד ? ומה היה התועלת בהזכירו זה אצל עליית אלקנה מימים ימימה להשתחוות ולזבוח לה' צבאות בשילה ? ולמה הכניסו בתוך ענין העלייה בין אמרו ועלה האיש ההוא מעירו וגומר ובין ויהי היום וגו' :

השאלה השלישית באמרו ולחנה יתן מנה אחת אפים וגו' וכעסתה צרתה וגו' · אם באמרו אפים כי את חנה אהב ; ואם אהב אותה איך יתן מתנתה באף ובחמה ? כי אפים אי אפשר שיפורש בלשון כפלים · ואם באמרו וכעסתה צרתה וגם כעס בעבור הרעימה ; והנה כעסתה וגם כעס והרעימה כלם לשונות של כעס הם ונכפלו אכ"ל ללא צורך · ואם באמרו וה' סגר רחמה וחזר ואמר שנית כי סגר ה' בעד רחמה ; ולמה יכעיסנה מדי עלותה בית ה' ולא בזמן אחר בהיות הסבה מתמדת ?

השאלה הרביעית במה שאמר עלי לחנה עד מתי תשתכרין הסירי את יינך מעליך וגו' ; והנה ההשתכרו' אינו כי אם שתיית היין הרב ; ואיך יאמר אם כן עד מתי תשתכרין ? שהיא לא היתה עתה משתכר' בהיותה עושה פועל השכרות כי אם היתה כבר שכורה בשלמות ; ואיך יצוה על שכבר עשתה ? וגם מה ענין אמרו הסירי את יינך מעליך ? והשכור לא יוכל להסיר יינו מעליו אחרי שכבר שתה אותו ; ומה שפיר' רד"ק עד מתי תראי עצמך שכורה ; אין פשטי הכתובים סובלים אותו :

השאלה החמישית בנדר חנה שנדרה ואמרה ונתתיו לה' כל ימי חייו וגו' ; ובאמרה עוד וגם אנכי השאילתיהו לה' כל הימים וגומ' ; ויקשה זה לפי שהאדם מדיר את בנו לנזיר ואין האשה מדרת את בנה לנזיר ; ואם אמרנו שאלקנה קיים את נדרה כאשר שמע אותו ; הנה לא נזכר זה בכתוב שהוא העקר ונזכר נדר חנה שהוא הטפל ; וגם יקשה איך חל הנדר על דבר שעדיין לא היה בעולם ?

השאלה הששית בהכפל דברי חנה בתפלתה ; כי היא אמרה קשת גבורים חתים ונכשלים אזרו חיל ; והוא עצמו מאמר מקים מעפר דל מאשפות ירים אביון וגו' ; ואמרה שבעי' בלחם נשכרו ורעבים חדלו ; והוא עצמו ה' מוריש ומעשיר משפיל אף מרומם ; ובאו אכ"ל נכפלים · ויקשה עוד בזה למה קראה הכתוב תפלת ? באמרו ותתפלל חנה ותאמר ; ומדבריה יראה שהיא שירה והלול ושבח לאל לא תפלה ותחנונים ·

והנני מפרש הפסוקים באופן יותרו השאלות כלם :

א

(א) **ויהי** איש אחד וגומ' · כבר [א] פירשתי בפסוק ויהי אחרי מות משה וגומ' שאין מנהג הלשון להתחיל הספור בו"יו כמו שחשב רבי דוד קמחי ; אבל בא לקשר ולדבק הספור ההוא עם הספור הקודם ; ולפי שבסוף ספר שופטים סופר ענין פלגש בגבעה ומהאיש ההוא אשר היה דר בירכתי הר אפרים ומפלגשו נמשכה רעה רבה לכל ישראל ; ספר בכאן אחריו דבר בחלופו ; שהיה איש אחד לוי גם כן ומהר אפרים ושמו אלקנה שממנו ומחנה אשתו נמשכה בלידת שמואל בנה טובה גדולה ; כדי שלא נחרף הלוים ולא נקלל הר אפרים שממנו יצא רעה לישראל אחרי שמשם גם כן צוה ה' את הברכה · ובספר דברי הימים * התבאר שהיה אלקנה לוי מבני אביסף בן קרח ; ותפני זה ייחדה חנה את שמואל בנה לשרת את ה' כל הימים להיותו לוי ; ולפי שהיו מקצת הלוי' באים לשרת וקצתם היו עומדים בארצותם ובעריהם · ופי' הפסוק לפי דעת המפרשים כך הוא שהיו שם שתי רמות והיו צופות זו אל זו ; וספר שהיה האיש הזה מאחת מהרמות הצופות אשר בהר אפרים והוא מדברי חז"ל · ולבג פירש בו עוד שהודיע בזה מעלת משפחתו ; ושהיה רמתים שבא בקמץ כמו רמתים בחיר"ק תחת התי"ו ; וכמוהו * ונעקש דרכים יפול באחת ; יאמר שהיה איש אחד מן האנשים הרמתים שוכני הרמה הצופי' העתידות והנביאים אשר היו בהר אפרים ; ויקראו יושבי הרמה רמתים כמו יושבי מצרים שיקראו מצריים ; והודיע בזה שהיה שמואל ממשפחות בני הנביאים ; כי היה מבני קרח אשר שרתה עליהם רוח הקדש ; ולהיות הרמה מקום הנביאים מקדם קדמתה

מגילה פ"א דף י"ד ע"א משלי כ"ח י"ח

דה"א א' ו'

2011 Ministerio de Cultura

[ג] וְלוֹ שְׁתֵּי נָשִׁים שֵׁם הָאַחַת חַנָּה וְשֵׁם
הַשֵּׁנִית פְּנִנָּה וַיְהִי לִפְנִנָּה יְלָדִים וּלְחַנָּה
[ד] אֵין יְלָדִים: וְעָלָה הָאִישׁ הַהוּא מֵעִירוֹ
מִיָּמִים יָמִימָה לְהִשְׁתַּחֲוֹת וְלִזְבֹּחַ לַיהוָה
צְבָאוֹת בְּשִׁלֹה וְשָׁם שְׁנֵי בְנֵי־עֵלִי חָפְנִי
[ה] וּפִנְחָס כֹּהֲנִים לַיהוָה: וַיְהִי הַיּוֹם וַיִּזְבַּח
אֶלְקָנָה וְנָתַן לִפְנִנָּה אִשְׁתּוֹ וּלְכָל־בָּנֶיהָ
[ו] וּבְנוֹתֶיהָ מָנוֹת: וּלְחַנָּה יִתֵּן מָנָה אַחַת אַפַּיִם
כִּי־אֶת־חַנָּה אָהֵב וַיהוָה סָגַר
[ז] רַחְמָהּ: וְכַעַסָּתָהּ צָרָתָהּ גַּם־כַּעַס בַּעֲבוּר
הַרְּעִמָהּ כִּי־סָגַר יְהוָה בְּעַד רַחְמָהּ:

קדמתה קנא עם שמואל ניתו, כמו שאמר * ותשובתו הרמתה כי שם ניתו, והדעת הזה לקוח ג"כ מהכתוב מגלה פרק קמץ, ל"ר קבץ מלי דכתיב כופי' מהר קפרי'? לקח ממקתי' וחפצר לפרש עוד כופים עם כופים שהכניסו להם ליזרעל. חזפתה, להיותם מכני לוף שנקרא שמו כופי בספר דברי הימים *, וכן תמצא לחברי זה בספורי שאול ודוד * המה בלו בארץ לוף, ולכן ייחס לקנ' בכתן ל רקא המזפתה בן תתו בן לוף שהיה קבי היחס ונקרא הארץ על שמו, ויאמר שהיה קיש לקח מן הרמתים קבוצי הרמה מן הכופים שנקראים כן הדרים בהר לפרים ושמו לקנה בן ירוחם בן אליהוא בן תתו בן לוף, שאותו הלוף לבי היחס היה לפרתי, כל דר ויושב בהר לפרים, הנה לס כן חמרו לפרתי יחזור לצוף שזכר לא לקנה. ושאול ולקנה וקנותיו וזכר למדנו הכתוב בייחום שמואל ושהיו לקנותיו כלם ירבי לקנים לבני קהת, כי לקנה רומז שקנה הלקנים לבלה לו, וכן ירוחם יורה שהיה לבין רמתן ומטיב לבריות, וכן לליהוא יורה גם כן שהיה לבי לבין דבק עם הזכיה לת הלקנים התהלך ולכן נקרא לליהוא, וכן תתו בן לוף הם היו לבות היחס, ולותו לוף הרלזון היה לפרתי שוכן בהר לפרים ושם היו נקבותיו. ולמדנו מזה למה היה הכניח שמואל ניתו ברמתה, להיותו מכהג לבותיו כך, ולמה זכה למעלת הכבוקה, להיותו מחפצת לופים ומבני לוף הלפרתי לבי לבותיו, ולמה היה לפיל ירל השם ומר מרע, להיות זה כמשך לליו בטבע מקבותיו שהיו כלם מסידי עלין לקנה ירוחם ולליהו וגומר. ובמדבר רבה למרו לל מקום שנלמר לקח גדול הוא, והכיולו רבים ומהם לקנה, שנלמר ויהי לים לקח מן הרמתים, שהיה גדול בדורו, והותרה עם זה השאלה הרלזוכה:

(ב) וזלך שתי נשים וגו' זכר שהיו לקנה שתי כש', וקדוב לקנה (לפי היו שתי רחות לופות זו לזו כדברי קול) שהיתה חכה מהרמה הקנת והיתה פניכה מהרמה הבני', ולזה לחר שהיה הוף מן הרמתים לפי שהיתה לשתו לנת מהרמה לנת ולשתו לנרת מהרמה לנרת, עם היות שלכבוד חכה היה עיקר יזיבתו קנלה, וזהו לזורו ויזובו ולבוקו לל ביתם הרמתה כי שם היה בית חכה, וכמו שלנר בשמואל * ותשובתו הרמתה כי שם ניתו, כי קבע שם ביתו בבית לפו. ולפי כלנר שנקרא לנת מהם רמה והבני' הרמתה יתכן שבית פניכה היתה ברמה ובית חכה ברמתה, ולזה לנר שהיה ביתו של קנלה ושל שמואל גם כן בייקוד ברמתה ולל ברמה. ולמרו ויהי לפניכה ילדים ולנכה לין ילדים פירוש המפרשים שהיתה חכה עקרה. ויקשה לבלי למה לל לנר שהיתה חכה עקרה? כמו שלנר * ותהי שרי עקרה לין לה ולד. ולבי לנשוב שלל היתה חכה עקרה בטבעה, לבל כפי מזגה והרכבתה היתה רלויה להוליד והלל יתברך ברלונו ועל דרך גם מבע מנכה המולדה, ולכן לנר ולנכה לין ילדים ולל לנר שהיתה עקרה, וזהו מה שלנר לנר כך וי' בגר רחמה, ולנר כי בגר ה' בעד רחמה ולל תלנר בגירה כי לם בתה שהיתה פתוח ומוכן, וזה יורה שהיתה חכה רלוי' להוליד והקדוש ברוך הוא בגר רחמה ומבע מנכה המולדה כדי שתתפלל עליו ותהיה הריוכה ולידתה ברנון לנקי ובדרך נס. ורבי לוי בן גרשם כתב שלהיות חכה יותר אהובה לאלקנה ובניכה שמואל מנכו לכן בהזדווגתו כתן לפניכה ילדים ולנכה לין ילדים: ועלה הלים היום ונומר.

תוספות

מ' ז' ו' קדמתה קנא עם שמואל ניתו, כמו שלנר * ותשובתו הרמתה כי שם ניתו, והדעת הזה לקוח ג"כ מהכתוב מגלה פרק קמץ, ל"ר קבץ מלי דכתיב כופי' מהר קפרי'? לקח ממקתי' וחפצר לפרש עוד כופים עם כופים שהכניסו להם ליזרעל. חזפתה, להיותם מכני לוף שנקרא שמו כופי בספר דברי הימים *, וכן תמצא לחברי זה בספורי שאול ודוד * המה בלו בארץ לוף, ולכן ייחס לקנ' בכתן ל רקא המזפתה בן תתו בן לוף שהיה קבי היחס ונקרא הארץ על שמו, ויאמר שהיה קיש לקח מן הרמתים קבוצי הרמה מן הכופים שנקראים כן הדרים בהר לפרים ושמו לקנה בן ירוחם בן אליהוא בן תתו בן לוף, שאותו הלוף לבי היחס היה לפרתי, כל דר ויושב בהר לפרים, הנה לס כן חמרו לפרתי יחזור לצוף שזכר לא לקנה. ושאול ולקנה וקנותיו וזכר למדנו הכתוב בייחום שמואל ושהיו לקנותיו כלם ירבי לקנים לבני קהת, כי לקנה רומז שקנה הלקנים לבלה לו, וכן ירוחם יורה שהיה לבי לבין דבק עם הזכיה לת הלקנים התהלך ולכן נקרא לליהוא, וכן תתו בן לוף הם היו לבות היחס, ולותו לוף הרלזון היה לפרתי שוכן בהר לפרים ושם היו נקבותיו. ולמדנו מזה למה היה הכניח שמואל ניתו ברמתה, להיותו מכהג לבותיו כך, ולמה זכה למעלת הכבוקה, להיותו מחפצת לופים ומבני לוף הלפרתי לבי לבותיו, ולמה היה לפיל ירל השם ומר מרע, להיות זה כמשך לליו בטבע מקבותיו שהיו כלם מסידי עלין לקנה ירוחם ולליהו וגומר. ובמדבר רבה למרו לל מקום שנלמר לקח גדול הוא, והכיולו רבים ומהם לקנה, שנלמר ויהי לים לקח מן הרמתים, שהיה גדול בדורו, והותרה עם זה השאלה הרלזוכה:

(ב) וזלך שתי נשים וגו' זכר שהיו לקנה שתי כש', וקדוב לקנה (לפי היו שתי רחות לופות זו לזו כדברי קול) שהיתה חכה מהרמה הקנת והיתה פניכה מהרמה הבני', ולזה לחר שהיה הוף מן הרמתים לפי שהיתה לשתו לנת מהרמה לנת ולשתו לנרת מהרמה לנרת, עם היות שלכבוד חכה היה עיקר יזיבתו קנלה, וזהו לזורו ויזובו ולבוקו לל ביתם הרמתה כי שם היה בית חכה, וכמו שלנר בשמואל * ותשובתו הרמתה כי שם ניתו, כי קבע שם ביתו בבית לפו. ולפי כלנר שנקרא לנת מהם רמה והבני' הרמתה יתכן שבית פניכה היתה ברמה ובית חכה ברמתה, ולזה לחר שהיה ביתו של קנלה ושל שמואל גם כן בייקוד ברמתה ולל ברמה. ולמרו ויהי לפניכה ילדים ולנכה לין ילדים פירוש המפרשים שהיתה חכה עקרה. ויקשה לבלי למה לל לנר שהיתה חכה עקרה? כמו שלנר * ותהי שרי עקרה לין לה ולד. ולבי לנשוב שלל היתה חכה עקרה בטבעה, לבל כפי מזגה והרכבתה היתה רלויה להוליד והלל יתברך ברלונו ועל דרך גם מבע מנכה המולדה, ולכן לנר ולנכה לין ילדים ולל לנר שהיתה עקרה, וזהו מה שלנר לנר כך וי' בגר רחמה, ולנר כי בגר ה' בעד רחמה ולל תלנר בגירה כי לם בתה שהיתה פתוח ומוכן, וזה יורה שהיתה חכה רלוי' להוליד והקדוש ברוך הוא בגר רחמה ומבע מנכה המולדה כדי שתתפלל עליו ותהיה הריוכה ולידתה ברנון לנקי ובדרך נס. ורבי לוי בן גרשם כתב שלהיות חכה יותר אהובה לאלקנה ובניכה שמואל מנכו לכן בהזדווגתו כתן לפניכה ילדים ולנכה לין ילדים: ועלה הלים היום ונומר.

(ג) ויהי היום ויזבח אלקנה וגו' למרו במדרש שמואל ויהי היום רבי יהושע בן לוי לומר זה יומן של עלרת. ויהיה המועד מי שיהיה, זכר שקרה ביום מועד לחד שהלך אלקנה למקדש לזבוח שכתן לפניכה לשתו ולכל בניה ובנותיה מכות, ולחכה כתן חכה לקת לפי', ופירשו המפרשי' לפים חכה לחת בכבדת להזיב לפה וכעכה. וכפי יוכתן יהיה פירושו חכה הרלויה להתקבל בסבר פנים יפות. ושניהם מדברי חכמינו זכרונם לברכה, לקוחי' ממדרש שמואל. ורבי לוי בן גרשם פירש לפי' כמו פני', שהיתה יושבת לנלו וכשגדלו פנים ל פנים להשניח בה. והכולרים העתיקו לפים טרי"שטים בלע"ז ופירשו שהיה כותן לנלקנ' חכה לחת לבד לחכה', והיה לו קרון לוף על זה למה לל יתן לה יותר ממ' לחת לפי שסגר השם לת רחמה ולל היו לה בני' שיתן להם חכות הרבה כמו לבני פניכה, וזהו כי לת קנה לחב, רולה לומר לפי שלהב לותה והיה מתלוה שיהיו לו ממנה בנים, ולפי שלל היו לו ממנה בנים שיתן להם חכות הרבה היה עצב על היות מכתה לחת בלבד, וכן הביולו רבי דוד קמחי בשם לבין גם כן והוא פירוש יפה מלל: ולכי לחשוב שלמר לפים בלשון רבי' לפי שהיו לנלקנה שתי יגוכות, לחת נהיו' שלהב לת חכה והשם כגר רחמה היה דולג ועכב על הדבר הזה מפלת עלמו להעדר הבנים, ולשני היה דולג לפי שהיתה נדתה פניכה מכעסת לחכה על זה, ובעבור שפניכה היתה מכעסת לחכה היה לנלקנה יגון לחר, ויהיה לם כן פירוש הכתוב ולנלקנה יתן מכה לחת בלפים ויגוכות. וזכר מיל היגון הלחד והוא כי לת חכה להב וי' כגר רחמה, ולהעדר הבנים מחכה היה עכף ודולג לנלקנה. וזכר עוד היגון השני בלחרו ובעכתה לרתה גם כעכ בעבור הרעימה, רולה לומר ובלחר כעכתה לרתה שלית פניכה היה גם כעכ לנלקנה, כלומר גם כעכ לחר ויגון שני היה לו בעבור הרעימה, רולה לומר בעבור שפניכה היתה מרעימה ומקנפת לחכה בלומרה לליה כי מגד ה' בעד רחמה הנה לם כן לחרו

2011 Ministerio de Cultura

שמואל א א

[ז] וְכֵן יַעֲשֶׂה שָׁנָה בְשָׁנָה מִדֵּי עֲלֹתָהּ
בְּבֵית יְהוָה כֵּן תַּכְעִסֶנָּה וַתִּבְכֶּה וְלֹא
[ח] תֹאכַל׃ וַיֹּאמֶר לָהּ אֶלְקָנָה אִישָׁהּ
חַנָּה לָמָה תִבְכִּי וְלָמָה לֹא תֹאכְלִי
וְלָמָה יֵרַע לְבָבֵךְ הֲלוֹא אָנֹכִי טוֹב לָךְ
[ט] מֵעֲשָׂרָה בָנִים׃ וַתָּקָם חַנָּה אַחֲרֵי אָכְלָה
בְשִׁלֹה וְאַחֲרֵי שָׁתֹה וְעֵלִי הַכֹּהֵן יֹשֵׁב
עַל־הַכִּסֵּא עַל־מְזוּזַת הֵיכַל יְהוָה׃
[י] וְהִיא מָרַת נָפֶשׁ וַתִּתְפַּלֵּל עַל־יְהוָה
[יא] וּבָכֹה תִבְכֶּה׃ וַתִּדֹּר נֶדֶר וַתֹּאמַר
יְהוָה צְבָאוֹת אִם־רָאֹה תִרְאֶה׃
בָּעֳנִי אֲמָתֶךָ וּזְכַרְתַּנִי וְלֹא־תִשְׁכַּח
אֶת־אֲמָתֶךָ וְנָתַתָּה לַאֲמָתְךָ זֶרַע
אֲנָשִׁים וּנְתַתִּיו לַיהוָה כָּל־יְמֵי חַיָּיו
וּמוֹרָה לֹא־יַעֲלֶה עַל־רֹאשׁוֹ׃

גם כעס הוא מפרטי היגונות שכלל באמרו אפים ויחזור לאלקנה, ויהיו אם כן שתי יגונות, האחת מהעדר הבנים ועליה אמר ויי' סגר רחמה, והעצב השני על מה שהיתה פנינה מקצפת לחנה ועל זה אמר פעם שנית כי סגר ה' וגומר. ואפשר עוד לפרש וכעסתה צרתה גם כעס בעבור הרעימה וגומר, שפנינה (שהיתה צרתה של חנה ואויבת אותה) היתה מכעסת אותה לא בענין עקרותה, כי אם בכעס אחר וזהו גם כעס, והיתה עושה זה בעבור הרעימה כי סגר ה' בעד רחמה, רוצה לומר כי האל' העצב והדואג בנפשו על צרה גדולה כשיבואהו יגון מה מעט או רב קטן או גדול יזכור יגונותיו הגדולים ויפעל בו היגון הקטן ההוא הפעלות גדול, לא מצדו כי אם מזכרונו הצרה העצומה האחר', ולז' אמר שצרת' היתה מכעסת אל חנה גם כעס אחר בעבור הרעימה, רוצה לומר להקציפה, לא בעבור אותו הכעס הקטן כי אם בעבור היגון אשר היה אתה כי סגר ה' בעד רחמה, ומלת הרעימה כמו * עליו בשמי' ירעם * אל הכבוד הרעים, שהוא לשון רעש: והמפרשים פירשו גם כעס כלומר כעס אחר כעס פעמים הרבה. ובדרש אמרו שהיתה אומרת לחנה ענינים המיוחסים לבנים. הנה התבאר הכתוב והותרה השאלה השלישית: וחז"ל בבבא בתרא פ"ק אמרו, אמ"ר לוי שטן ופנינה לשם שמים נתכוונו, ופירש הראב"ד שהיה הכעס בעבור הרעימה כדי שתתפלל ותתרעם על הקב"ה ותבקש רחמים, כי לפי שהיה בעלה אוהב אותה היתה מתיאשת מלבקש רחמים מלפני הבורא והיתה מכעיסה כדי שתבקש רחמים. ואפשר עוד שנאמר לדעתם שיהיה בעבור הרעימה כמו הרחימה, מלשון רחם שהע"ין והח"ית מתחלפות, יאמר שפנינה היתה מכעסת את חנה לא לתכלית רע, כי אם בעבור שתתפלל אל השם ותהר ותקבל ברחמה ועשתה כן, לפי שסגר ה' בעד רחמה והיתה כוספת שיפקדה השם:

(ז) וכן יעשה שנה בשנה וגו'. פירשו המפרשים שאלקנה היה עושה כן שנה בשנה לעלות בית ה' עם כל ביתו ולתת המתנות, ומדי עלות פנינה ג"כ בית ה' בראותה ענין המתנות ושאלקנה היה מראה חבה לחנה מיד כן תכעיסנה לחנה כמו שזכר. וכפי פשט הכתוב לא יחזור [וכן יעשה] כי אם לענין פנינה בלבד, יאמר שכן תעשה פנינה בכל שנה ושנה מדי עלותה בית ה' שכן תכעיסנה לחנה ותבכה חנה ולא תאכל, ויהיה לפי זה וכן יעשה לשון זכר כמו וכן תעשה ורבים ככה, אבל נשאר לדעת למה לא תכעיס פנינה לחנה כי אם מדי שנה בשנה מדי עלותה בבית ה'? ולפי דעת חז"ל שאמרו שפנינה לתכלית טוב נתכוונה, נאמר שלכן לא היתה מכעסת לחנה כי אם מדי עלותה בית ה' כדי שתתפלל על ה' שם ובכה תבכה. ואפשר לומר עוד כמו שזכרתי שלא היו פנינה וחנה בעיר אחת כי היתה חנה ברמתה ופנינה ברמה, ולפי שלא נתקבצו כי אם בעלותם בית ה' לכן אמר שמדי עלותם בית ה' היתה מכעסת פנינה אל חנה, כי בזמן אחר לא היו מתחברות יחד. וכפי הפשט נאמר עוד שהיה הכעס על ענין המנות, ובעבור שאלקנה לא היה נותן אותם כי אם מדי עלותם בית ה' לכן באותו זמן היתה ההכעסה

והקצף, ובמדרש תהלי"ם אח"ז"ל היתה לי דמעתי לחם יומם ולילה, מכאן אתה למד שהבכיה משבעת את האדם ואינו מבקש לאכול, וכן בחנה ותבכה ולא תאכל שהיתה הבכיה משבעת אותה: ויאמר לה אלקנה אישה וגומ'. זכר שאלקנה בראותו מצוקת חנה ותוגת לבבה דבר על לבה דברי נחומי' והוכיחה משלשה צדדים. האחד כי הבכי מיוחד לעשות על המתים, כאמרו * אל תבכו למת, ולזה אמר חנה למה תבכי? ר"ל האם יש לפניך מת שתבכה עליו? השני שהתורה צותה ברגלים שיאכלו שם הבעלים זבחי שלמיהם, ואכ"ל ולמה לא תאכלי בזמן הרגל המיוחד לזה? השלישי שהתורה צותה ברגל על השמחה, כמ"ש * והיית אך שמח, ואכ"ל למה ירע לבבך בזמן השמחה? כ"ש שאנכי טוב לך מעשרה בנים, ר"ל אנכי טוב לך ומועיל לך יותר ממה שיהיו לך מועילים עשרה בנים אשר תוליד, ולא זכר הכתוב תשובת חנה כי לא היה לה פה להשיב: ותקם חנה אחרי אכלה וגו'. פירשו המפרשים אחרי אכלה בשילה אחרי שאכלו ושתו האוכלים והשותים בשילה אבל חנה לא אכלה, כמו שאמר ותבכה ולא תאכל, ואמרה ויין ושכר לא שתיתי וגו', ויהיה אכלה מקו"ר בתוספת ההא. ואפשר לומר שחנה אכלה אחרי דברי אלקנה כי נתפייסה אליהם, ומה שאמר ותבכה ולא תאכל היה קודם זה, ואמנם מה שאמרה ויין ושכר לא שתיתי יורה שלא שללה האכילה וגם לא שתיית המים הקרים על נפש עיפה, כי אם לבד שלא שתתה יין להודיע אליו שאינה שכורה כמו שחשב עלי, ויהיה אכ"ל אחרי אכלה בשילה ואחרי שתה, ר"ל שחנה אכלה שם ושתה מים לדברי אלקנה, ואחרי כן הלכה להתפלל בהיות עלי הכהן יושב על הכסא על מזוזת היכל ה', ר"ל שהיה יושב בעזרה סמוך מזוזת ההיכל. וחז"ל למדו מכאן שהכהן גדול יושב בעזרה, ואמרו שאותו היום מנוהו כהן גדול. ואחרים אמרו שאז נתמנה שופט, והנה יבואו אחרי זה דברים בישיבת העזרה אם היתה מותרת למלכי בית דוד גם כן, ואם נמנה עלי שופט באותו יום: וספר הכתוב שהיא היתה מרת נפש והיתה מתפללת אל ה', ר"ל כנגד ההיכל, ובכה תבכה בתפלתה לפי ששערי בכיה לא ננעלו. והיתה התפלה ה' צבאות אם ראה תראה בעני אמתך וגו'. וכפי דעת המפרשים יהיה גזרת המאמר הזה ונתתיו לה' וגו', תאמר אם ראה תראה וגו' וזכרתני וגו' ונתת לאמתך וגומ' הנה אז אתנהו לה' כל ימי חייו, ר"ל שלא יהיה כשאר הלויים הבאים לעבוד עבודה מבן חמש ועשרים שנה אבל כל ימי חייו מיום הגמלו יהיה לה' ויעבוד לפניו. ולדעתי תהיה הגזרה ונתת לאמתך וגו', ר"ל כי אם ישגיח האל ית' בעניה ובחרפתה יהיה מחוייב שיתן לה זרע אנשים, ואם לא יתנהו יהיה להצדר ההשגחה. ואמרה זה להעיר שמפאת הצדק והיוש' היה ראוי שיפקד' האלקי' כפי עניה ולחצה, וזהו אם ראה תרא' בעני אמתך, ר"ל אם אתה תשיג ותדע עניני הפרטי' וזכרתני ולא תשכח את אמתך שלא יהיה לפניך שכחה, הנה אז בלי ספק תתן לאמתך זרע אנשי', ר"ל בני' זכרי' שהוא זרע הנתלה באנשי', וכאשר יהיה זה נדרה שתתנהו לה' כל ימי חייו כמו שזכרתי. וכב' אחז"ל במס' ברכות א"מר אלעזר חנה הטיחה דברים

מזמור מ"ג

(ח)

ירמי' כ"ב י'

דברי' י"ו ט"ו

(ט)

סי' ב' י' תלים כ"ט ג' מ"ש פרש' א'

דף י"ו עא

(ז)

בב"ב שם

ילקוט חב"

דף י"ב ע"ד

(י)

(יא)

פה"ל א"ע

2011 Ministerio de Cultura

(יג) וְהָיָה כִּי הִרְבְּתָה לְהִתְפַּלֵּל לִפְנֵי יְהוָה
וְעֵלִי שֹׁמֵר אֶת־פִּיהָ׃ וְחַנָּה הִיא
מְדַבֶּרֶת עַל־לִבָּהּ רַק שְׂפָתֶיהָ נָעוֹת
וְקוֹלָהּ לֹא יִשָּׁמֵעַ וַיַּחְשְׁבֶהָ עֵלִי
(יד) לְשִׁכּוֹרָה׃ וַיֹּאמֶר אֵלֶיהָ עַד־
מָתַי תִּשְׁתַּכָּרִין הָסִירִי אֶת־יֵינֵךְ מֵעָלָיִךְ׃
(טו) וַתַּעַן חַנָּה וַתֹּאמֶר לֹא אֲדֹנִי אִשָּׁה־
קְשַׁת־רוּחַ אָנֹכִי וְיַיִן וְשֵׁכָר לֹא שָׁתִיתִי
וָאֶשְׁפֹּךְ אֶת־נַפְשִׁי לִפְנֵי יְהוָה׃
(טז) אַל־תִּתֵּן אֶת־אֲמָתְךָ לִפְנֵי בַּת־בְּלִיָּעַל
כִּי־מֵרֹב שִׂיחִי וְכַעְסִי דִּבַּרְתִּי עַד־
הֵנָּה׃ וַיַּעַן עֵלִי וַיֹּאמֶר לְכִי לְשָׁלוֹם
וֵאלֹהֵי יִשְׂרָאֵל יִתֶּן אֶת־שֵׁלְתֵךְ אֲשֶׁר
שָׁאַלְתְּ מֵעִמּוֹ׃

דברים כלפי מעלה שתאמר ותתפלל על ה' ובכה תבכה · וכן
תמרו במדרש שמואל תמרה חכה לה מן העליונים לכו ? אל
כמות ולה מן התחתוני' לכו ? כפרה וברכה בתחתונים · ועוד
תמרה לפניו רבונו של עולם לפניך הן מכל מקלסין שיש לפניך הן
לתה פקדני כלקד מהם ·
ובמה שתמרה חכה ה' בנחות
תמרו אל אם הוא הקנה לחכה
מתחילת בריתו של עולם לה
קלבני לדם בה' בנחות אלא
לתחייך שתבניך עומד ופותח
בו׳ ה״ל * כה לתר ה' בנחות
פקדתי · ועוד תמרו אם כל
מעשה לדה זו בכפלים ,
כשבה בכפלים בנ' ובעשתה
לרתה גם בשם , מכתה
בכפלים בנ' מה לתת לפיס ,
בכייתה בכפלייס בנ' ובכה
תבכה , רלייתה בכפלייס
בנ' אם רלה תרלה , בדרה
בכפלייס בנ' ותדר כדר · ועוד
תמרו אם אם רלה תרלה אם
רלה מוטב , ואם לאו תרלה
אשתתר לפני לנקבה בעלי
ויזקני מי כוטה ולתה לי
לתה עושה תורתך פלפתר ,
דכתיב * ואם לא בעתלה
הלזה ושהורה היא ובקתה ובזרעה זרע · ועוד דרשו אם רלה
תרלה אם רלה בעבורי תרלה בעבורי בלידתי · ולמנם
כמה שתמרה זרע לבנים הרבו הדעות במדרש, תמרו וזכרתני
בזכרים ולא תשכח את למתך בבקבות , ובתת לאמתך זרע
לבנים, ר״בל תמר שלא יהיו פניו דומין לא לקוף ולא לפרי' ·
ולא לבנים לדיקים · לא לבנים בעלים · כלא * ויאמרו אני
לבנים במקנה · לא זרע שיקול בעני לבנים , אבל * אלה
ולהרן בכהניו ושמואל בקרוי עמו · לא זרע שימשו אני
לבנים והם שאול ודוד · ומורה לא יעלה על רעתו ° אם תלקו
בזה ר' נהוראי תומר שהיה כויר עולם כשמשון, ור' יוסי תומר
שלא היה עליו תורת של נזר ולא כי אם תורת שמים :

(יג) **והוה** כי הרבתה וגומ' · בפר שבהיותה מרבה בתפלה
ותלבונים עלי הכהן היה שומר את פיה ומעיין
בלריכות תפלתה , אם בכוונתה שהית' לרובה ואם בקיבותה
שקולה לא ישמע והיתה מדברת על לבה , ולזה תשבה עלי
לשכורה משני המדדים הללה : ויתמר אליה עלי וגומ' ·
לתשוב שעלי לפי שתלקתה וכעזו היו בלים שמה שבה בשבה
היה לוהב לותם , ולפי שפעמים רלה זה לקבה קרה לפו
על היותה משתכרת ותמ' אליה עד מתי תשתכרין הסירי את
יינך , ולא תמר זה על השכרות והיין לשר שתתה כבר , אבל
היה זה לעתיד עתה בכו' שלא תוסיף עוד לשתות יין ולא
תשתכר , וזש עד מתי תשתכרין , רולה לומר בכל יום ויום
והיית קרפה וגוו רב , ולכן היה מהטוב כדי שתתרחק
מהשכרות ותסתיר ממך שתיית היין מכל וכל , כי היה (כמו
שכר המדיני) רלוי לחדם לתקן המדות המגולות שיקרה לו
כמו שיקרה למשתי המשלות שיטו לותם לגד המגדל בתכלית
ההעייה , כדי שישתרו לחר כך כשיוכלו לטעום בדרך
החוטא , ועל זה הדרך לוה עלי לחכה שלהרחיק השכרות
תתרחק משתיית היין כל שהוא , שהוא הקלה המגדל ,
והותרה השלה הרביעית · ובמסכת כתובות פרק האשה
תנן כום לחד יפה לשה שנים גמות הוא לה שלשה תובעת
בפה מרבעה לפי' חמור תובעה לינה מקפדת וכו' והוא למול
מעולה והיותר טוב הוא שלא תשתה כלל · ובמדרש שמואל
דרשו מזה המקום תכלי התפלה , לתרו והיה כי הרבתה
להתפלל , תכלין שכל המרבה בתפלתו נשמע , מדברת על

(טו) **ותען** חכה ותתמר וגו' · לתרו המפרשים שחכה השיבו לו
לדבי לינו שכור, כמו שחשבת
אבל לשה קשת רוח לאבי ·
ורבי כתב [מהסכת ברכות] פה לית עב
לך לדון לתה בדבר הזה ,
גלית עלמך שלין רוח הקדש
שורה עליך כיון שחשבתני
שכורה · ואני לחשוב שהפסוק
הזה מסורס , שלריה לשה
קשת רוח בעלת כעס ושליכה
גס כן שכורה שהם דברים
מתהלפים , וזהו לך לדבי
לשה קשת רוח לאבי וגומר ,
כלומר לדבי לך לשה קשת
רוח לאבי ויין ושכר לך
שתיתי , רולה לומר לין זה
לעזות לנבי וקשיו והיותי
קשת מדינים , וגס כן לין זה
מפני שכרות כי אני יין ושכר
לך שתיתי , ואללה חכה הם
כן בזה שתי המדות המגולות
החלה שהיה לפשר לחשוב בה
ברכוי דברים · ובילר' שהלמת בעשיכה הוא שפשכה לת כפשה (ב)
לפני ה' , והוא רמז להגדת רלוכה בכוונה מופלגת , כלמרו
* ולפני ה' ישפוך שיחו ולמר * שפכו לפניו לבבכם , כי תלים קיב א
התפלה לין לריך שתשמע לפני לדם ולכן המפיקה שפיכת שם סב א
כפשה לפני ה' לך לפניו : ולמרה עוד לל תתן לת לתתך (יו)
לפני בת בליעל , ופירשוהו המפרשים בחלק מזכי פנים ,
לם שלמרה שלא יחשבה כבת בליעל לו שלא יפרסם דבריו
חלה שדבר בפני פניכה שהיית בת בליעל כתרגום יופתן , לפי
שמרוב שיכה (והוא לבוד הלרה ומפוד המלוקה) ומרוב
כעסה שכעסתה פניכה לבדה עד הכה ולא מפני שכרות ·
ואני לפרש הכתוב על דרך הפסוק הקודם , לחרי שבילרה
הכה שלא היה זה מפני שכרות הוסיפה לבקר שיהיו גם כן
להיותה קשת רוח דברנית זלזלית , ולזה למרה לל תתן
לת לתתך לפני בת בליעל כבת בליעל , לומר שמרוב שכי
וכעסי ומפני ולוכי דברתי עד הכה כי אין זה כן , לבל
היה לבל לפשוך כפשה לפני ה' כמו שזכרה : ויען עלי (יז)
ויאמר וגומר · ידמה שעלי עדין היה מכתפק בעניכה ,
ולכן היתה תשובתו לבי לשלום לעורר לותה שתלך משם ,
והיו דבריו לם בדרך כוונה לו בדרך תפלה לבי לשלום
ולקי ישראל יתן לת שלתך , רולה לומר לל תתכעס
עם פניכה לרתך ולל תתרגז עמה , כי היה יודע עניכה
לו שהגידה לו הדבר בפרש , ולכן למר לה לבי לשלום
ולל תרגזו בדרך , גול על ה' דרכך ובטח עליו כי הוא יתן
לת שלתך קשר שלת מעמו · וזכמיכו זכרונם לברכה
לתרו בפרק אין עומדין ° לתר רבי ללעזר מכאן לחוזר בברכו' לא ב'
בדברים בדבר שאין בהם שריך לו לפיימם , ולא עוד שלא
שלריך לברכם , שכתר ולקי יתן לת שלתך ·
ובמדרש שמואל לתרו שלתך לרתון על שלייתה היוצאת מבין סוף פר' ב'
רגליה , ושיערה שיתן החל יתברך הבן שתלה מעמו :
וחכה הביטה תמיד שפתוך תן בעיניך , ופירשו המפרשים (יח)
שבקש ממנו שיתפלל עליה , או שתלה תן בעיניו בדבריו
כלתרו * למלא תן בעיניך לדוכי כי כתתני · ולפי רות ב' יג
שתמרה תמיד שפתוך בלבון עתיד , ולא לתמרה מכאן
בלבון עבר , יהיה פירושו לגלי שתמרה חכה לעלי עם
היות שעתה תשבתני לשכורה , הנה אם יתן ה' לת שלתי (כמו
שתמרת)

2011 Ministerio de Cultura

(יח) וַתֹּאמֶר תִּמְצָא שִׁפְחָתְךָ חֵן בְּעֵינֶיךָ וַתֵּלֶךְ הָאִשָּׁה לְדַרְכָּהּ וַתֹּאכַל וּפָנֶיהָ לֹא־הָיוּ לָהּ עוֹד׃ (יט) וַיַּשְׁכִּימוּ בַבֹּקֶר וַיִּשְׁתַּחֲווּ לִפְנֵי יְהוָה וַיָּשׁוּבוּ וַיָּבֹאוּ אֶל בֵּיתָם הָרָמָתָה וַיֵּדַע אֶלְקָנָה אֶת־חַנָּה אִשְׁתּוֹ וַיִּזְכְּרֶהָ יְהוָה׃ (כ) וַיְהִי לִתְקֻפוֹת הַיָּמִים וַתַּהַר חַנָּה וַתֵּלֶד בֵּן וַתִּקְרָא אֶת־שְׁמוֹ שְׁמוּאֵל כִּי מֵיְהוָה שְׁאִלְתִּיו׃ (כא) וַיַּעַל הָאִישׁ אֶלְקָנָה וְכָל־בֵּיתוֹ לִזְבַּח לַיהוָה אֶת־זֶבַח הַיָּמִים וְאֶת־נִדְרוֹ׃ (כב) וְחַנָּה לֹא עָלָתָה כִּי־אָמְרָה לְאִישָׁהּ עַד־יִגָּמֵל הַנַּעַר וַהֲבִיאוֹתִיו וְנִרָאָה אֶת־פְּנֵי יְהוָה וְיָשַׁב שָׁם עַד־עוֹלָם׃ (כג) וַיֹּאמֶר לָהּ אֶלְקָנָה אִישָׁהּ עֲשִׂי הַטּוֹב בְּעֵינַיִךְ שְׁבִי עַד־גָּמְלֵךְ אֹתוֹ אַךְ יָקֵם יְהוָה אֶת־דְּבָרוֹ וַתֵּשֶׁב הָאִשָּׁה וַתֵּינֶק אֶת־בְּנָהּ עַד־גָּמְלָהּ אֹתוֹ׃ (כד) וַתַּעֲלֵהוּ עִמָּהּ כַּאֲשֶׁר גְּמַלַתּוּ בְּפָרִים שְׁלֹשָׁה וְאֵיפָה־

שתמרת) עוד יבא זמן שתמלא שפתך מן נעיכיך ותאכלי לחזה ירצת ה׳ היא תתהלל, כמו שקרה לחרי כן. וזכר הכתוב שמיד לחרי הדברים החלה כלם הלכה לחזה לדרכה ותאכל ופני הכעס לא היו לה עוד, כי נעתה בתפלתה ונתה שבשרה עלי ולקני ישרל יתן את שלתך, וזה יודיע שפעמי רבות התנשים והבשים לנם קומר להם מה שיהיה. ובדרש חמרו ותלך החזה לדרכה מהו לדרכה? שפירשה כזה כמו * כי דרך כשים לי:

(יט) וישכימו בבקר וישתחו וגו׳. זכר שהשכימו בבקר לפי שחמיל כל פניה שתה פוכה (מן המקדש) יהיה בבקר ושהשתחוו לפני ה׳ להפער מהרב יתברך. ויזכו ויבואו אל ביתם הרמתה, רוצה לומר שלא הלכו לרמה לבית פניהה כי, אם אל הרמתה לבית חנה, ומ׳ אל ביתם לרמוז לתלוקה ולחנה, ולהיותו שם בניתה ידע תלוקה את חנה לזתו ויזכרה ה׳ זוכר תפלתה ושם דמעתה בכתלו: ויהי לתקופת הימים, רוצה לומר לחר עבור שלשים יום מהקף הלבנה לו ותהר חנה, ובתלות הימים ותלד בן זכר. ובמדרש שמואל לחרו שחנה כפקדה את מתה ושלשים שנה כיוכבד. ולדעת ר׳ תלישוע ברתם הנה פקד כפקדה זרה ורחל וחנה ניום תרועה. ולחר ותקרא חנה את שמו שמואל כי מיי שתלתיו, והיה רתוי תפני זה שיקרתהו שתול, והמפרשים לא כתבו בזה טעם כנון. ותחזוב בו לחד משלשה עניינים. שם שכוונ׳ בזה השם שמו הקל בעולם ולכן קרתתו שמואל, לומר שהקל שם לותו, ולחרה כי מיי שתלתיו, רוצה לומר שלתיהו מחנו והוא שמו בתוך מעי, ושם שכוונה בזה השם שמואל היה מהקל יתברך ומסבתו, ויהיה שמואל כמו שמואל שהיה מהקל, וזהו לחרה גם כן כי מיי שתלתיו ומחנו היה וכמשכה תולדתו. ולפשר עוד לומר שמואל הוא שמו שלו, כי כל הדברים החלקיים יקרתו בשם הקבה, כמו שקרה למזבח * שלו תלקי ישרתל, והכניף לחר * ויקרת שמו פלט יען שלו גבור וגו׳. ולפי שמשלה את שמואל מתת ה׳ והוא יתברך בתנו קרתו בשמו שמואל: (כה) ויעל היא תלקנה וגו׳. לחר שתלקנה בכוח המועד בשנה הלחרת בזג הסכו׳ עלה הוא וכל ביתו שלו בית המקד׳ לזבוח לה׳ את זבח הימים, רוצה לומר זבח שהיה עושה מימים ימימה כמו שזכר. ובלחרו ולת נדריו, רמז למה שנדר שילי לעלות שמה שנה בשנה, לו יהיה הכוונה על נדריו שהלך לחכלס שמה, כמו שלחר * והבלתם שמה וגו׳ ונדריכם ונדבותיכם. והמפרשים פירשו נדריו, נדר קרבן לי׳ על הבן הנולד לו: וזכר שנה לא עלתה שמה לותה שנה, לפי שלחרה שתתמהה עד הגמל הנער וגו׳ ותשלם יניקתו ולו תניקתו וכרתה לת פני ה׳ ולו ישב שם עד עולם, רוצה לומר שנים רבות, ולחרה זה לפי שירתה ופקדה מהנער לילדותו שמא יקלה מפני הדרך. וקול לחרו שנה יעלה לשנעה תדשים ושני ימים, וכפי מה שיורה פשט הכתוב רתוי שלחר שלא הוליכו לת שמואל לפני עלי בזמן המועד, כי אם כשהר גמלתהו בלותה זמן שנשלמה יניקתו, אם שלחר

(כא) ותלך בן זכר. ונמדרש שמואל לחרו שנה כפקדה נת מתה ושלשים שנה כיוכבד. ולדעת ר׳ תלישוע ברתם הנה פקד כפקדה זרה ורחל וחנה ניום תרועה. ולחר ותקרא חנה את שמו שמואל כי מיי שתלתיו, והיה רתוי מפני זה שיקרתהו שתול, והמפרשים לא כתבו בזה טעם כנון. ותחזוב בו לחד משלשה עניינים. שם שכוונ׳ בזה השם שמו הקל בעולם ולכן קרתתו שמואל, לומר שהקל שם לותו, ולחרה כי מיי שתלתיו, רוצה לומר שלתיהו מחנו והוא שמו בתוך מעי, ושם שכוונה בזה השם שמואל היה מהקל יתברך ומסבתו, ויהיה שמואל כמו שמואל שהיה מהקל, וזהו לחרה גם כן כי מיי שתלתיו ומחנו היה וכמשכה תולדתו. ולפשר עוד לומר שמואל הוא שמו שלו, כי כל הדברים החלקיים יקרתו בשם הקבה, כמו שקרה למזבח * שלו תלקי ישרתל, והכניף לחר * ויקרת שמו פלט יען שלו גבור וגו׳. ולפי שמשלה את שמואל מתת ה׳ והוא יתברך בתנו קרתו בשמו שמואל: (כה) ויעל היא תלקנה וגו׳. לחר שתלקנה בכוח המועד בשנה הלחרת בזג הסכו׳ עלה הוא וכל ביתו שלו בית המקד׳ לזבוח לה׳ את זבח הימים, רוצה לומר זבח שהיה עושה מימים ימימה כמו שזכר. ובלחרו ולת נדריו, רמז למה שנדר שילי לעלות שמה שנה בשנה, לו יהיה הכוונה על נדריו שהלך לחכלס שמה, כמו שלחר * והבלתם שמה וגו׳ ונדריכם ונדבותיכם. והמפרשים פירשו נדריו, נדר קרבן לי׳ על הבן הנולד לו: וזכר שנה לא עלתה שמה לותה שנה, לפי שלחרה שתתמהה עד הגמל הנער וגו׳ ותשלם יניקתו ולו תניקתו וכרתה לת פני ה׳ ולו ישב שם עד עולם, רוצה לומר שנים רבות, ולחרה זה לפי שירתה ופקדה מהנער לילדותו שמא יקלה מפני הדרך. וקול לחרו שנה יעלה לשנעה תדשים ושני ימים, וכפי מה שיורה פשט הכתוב רתוי שלחר שלא הוליכו לת שמואל לפני עלי בזמן המועד, כי אם כשהר גמלתהו בלותה זמן שנשלמה יניקתו, שם שלחר שהיתה העכבה עשרים ולרבעה תדשים לו לזה זמן שיהיה. ולחרו חול במדרש שמואל תבה על ידי שרבתה בתפלה קרו ישי של שמואל. ולחרו זה להעיד על כנות תבה, שנמה שלחרה תבה ושב שם עד עולם בתנבלה שמואל יהיה כל ימי חייו, ולחר׳ עוד עד עולם עולם הלמור בלוים הוא, שהיו משרתים תמיד שבה, שם׳ * ומזן תמיד שבה שוב מלכ׳ ק׳ מלכ׳ מלבד העבודה. הבה לל ישב שמואל שם כל ימי חייו שם תמיד שבה, ועם לרבעה ועשרים תדשים שיבן עד הגמל הרי לך שנים ותמיד שבה שהיה שמואל לשעתם. והבה לדבר לחר זה במספר ימי שמואל ותבתו בפרשה הרביעית:

(כג) ויאמר לה ללקנה לישה ונו׳. לפי שבבה לחרה בדברים שלשה דברים, לחלק שלך תעלה עד הגמל הנער, והשני שלו תביא לת הנער שמה, רוצה לומר מיד לחר גמלה לותו תביאהו ולל תתלחר עמו עוד, והשלישי שישב שם עד עולם, רוצה לומר שנים רבות כפי הפשט לו תמיד שבה כפי הדרש, בענור זה השיבה ללקנה לשלשתם, ולמ׳ עשי הטוב בעיניך, על מה שלמרה רוצה לומר עם היותו דבר זר שילד כל כך קטן לחרי הניקה תוליכהו שמה עכ״ו עשי הטוב בעיניך, ולמ׳ עוד שבי עד נמלך לותו, וזה כנד מה שלמרה עד ינמל הנער שלל תלך למקדש עד שתגמלהו, כי שבה לל היתה מחוייבת ברגל לפי שלין החיוב כי לם על הזכרים, ולחר עוד לך יקם ה׳ לת דברו, על מה שלמרה וישב שם עד עולם, רוצה לומר לך הדבר שלמרת עליו וישב שם עד עולם החלל יתברך יקיימהו כי יהיה שבים רבות ויקם ה׳ לת דברו, ויהיו לפי זה כנוי דברו חוזר לשמואל, כלומר יקם ה׳ לת דברו של שמואל לשר דברה שבה עליו בלחרה וישב שם עד עולם. והמפרשים לחרו שבינוי דברו יחזור להקבה, שיקם ה׳ לת דברו הטוב לשר דבר דיד עלי לשבה, שלחר ותלהי ישרתל יתן לת שלתך וגו׳. לבל זה הוקשה תלי לפי שבבה לל שלתה כי לם שיתן לה השם יתברך זרע לבשים, ועליו לחר עלי ותלקי ישרתל יתן לת שלתך לשר שלתת מעמו וזה כבר כתבים כשהר ילדה לת שמואל, ולל״ל לך יאמר עליו תלקנה לך יקם ה׳ לת דברו? וחול׳ דרשו שהיתה מיי פרש׳ נ׳ בת קול יולאת ומתפללת עתיד לעמוד נדיק ושמואל שמו, וכל לשה שהיתה יולדת בן קרתתו שמואל שמל זה הוא, כיון שרולין מעשיו לומרין לינו זה, ועליו התפלל תלקנה לך יקם ה׳ לת דברו שיהיה זה לותו נדיק. ול״ש כתב לפי הפשט לך יקם ה׳ לת דברו לשר דבר בית משה, שב׳ * בניך מקדך דברי יה״ו מלילך כמוני יקים לך ה׳ תלקיך שיהא זה שקול כמותי, כמו שלחר * משה ולהרן בכהניו ושמואל בקורלי שמו, ומה תליס נט״ו שכתבתי לני יותר נכון תלני כפי פשט הכתובים ומדקם: ותעלהו עמה כשלר גמלתו וגו׳. זכר שנכה העלה לת שמואל (כד) עמה כשלר גמלתהו, כי עם היותו נער כך ניעד לנני לשמו לל כמנעה להסירו מנין שדיה לבל מיד הוליכתו למקדש, ומה שלמר כשלר גמלתו, למדנו שהיה הניקתהו וזה להיות

2011 Ministerio de Cultura

אַחַת קֻמַּח וְנֵבֶל יַיִן וַתְּבִאֵהוּ בֵּית־ (כד) יְהוָה שִׁלֹה וְהַנַּעַר נָעַר: וַיִּשְׁחֲטוּ אֶת־ (כה) הַפָּר וַיָּבִאוּ אֶת־הַנַּעַר אֶל־עֵלִי: וַתֹּאמֶר בִּי אֲדֹנִי חֵי נַפְשְׁךָ אֲדֹנִי אֲנִי (כו) הָאִשָּׁה הַנִּצֶּבֶת עִמָּכָה בָּזֶה לְהִתְפַּלֵּל אֶל־יְהוָה: אֶל־הַנַּעַר הַזֶּה הִתְפַּלָּלְתִּי (כז) וַיִּתֶּן יְהוָה לִי אֶת־שְׁאֵלָתִי אֲשֶׁר שָׁאַלְתִּי מֵעִמּוֹ: וְגַם אֲנִכִי הִשְׁאִלְתִּיהוּ לַיהוָה (כח) כָּל־הַיָּמִים אֲשֶׁר הָיָה הוּא שָׁאוּל לַיהוָה וַיִּשְׁתַּחוּ שָׁם לַיהוָה:

ב

וַתִּתְפַּלֵּל חַנָּה וַתֹּאמַר עָלַץ לִבִּי בַּיהוָה (א) רָמָה קַרְנִי בַּיהוָה רָחַב פִּי עַל־אוֹיְבָי כִּי שָׂמַחְתִּי בִּישׁוּעָתֶךָ:

כה ויבאו את הנער אל עלי. נראין דברי רש"י ז"ל שכתב שהביאו לפניו לשאול ממנו על הבן, שאם לא כן, מה ענין הביאה זו אצל עלי? ועוד, שהרי כתוב (פסוק כח) ויעזבהו שם לה', ואם לא הביאו לפניו, מתי עזבו שם? ועוד, שהרי כתוב (פסוק כז) ויתן ה' לי את שאלתי, ולא נתן הנער לחלקה חיי, ומזה הולידה תולדה חוייבת, והיא וגם חכי השאלתיהו לה', רומה לומר כמו שחכי נכבתי על משמרתי עליו וחכי התפללתי עליו והחל יתברך לי בייקוד לבד כתבו, הנה חס כן יש יכלת בידי להחזירו ולתתו לה', וזהו וגם חכי השאלתיהו לה' כל הימים. הנה

להיות חלב החס יותר כחות לנער מחלב זולתה, ולזה דקדקה מרים הנביאה שתיכף יובבד לת מזה כפה. ואמר שהוליכה עמו פרים שלשה ולימה לחת קמח וכנבל יין, וירחה שהנרים החלה שהביאה בלתי מתיקסים, כי היה רחוי שתביא יותר קמח ויותר יין כפי ערך שלשה פרים. ורש"י כתב לימה קמח וכנבל יין לכל פר ופר. ולפנג פי' שהיו הפרי' לעולה והקמח למנחות והיין לנסוך לה' ולכן היה הקמח והיין מעט כפי הלריך למנחו ולנסוך היין. וכחן לומר שהיה פר לחד והקמח והיין להכילתם בחילה, וזכי הפרים הלחרים היו לקרבן לחד בעד כחה היולדת ולחד בעד שחוחל בנה. והנה (כה) יורה על זה מה שחמר ויזבחו לת הפר, שזבחו לת הפר שהיה להכילת' ולחר זה הביחו לת הנער חל עלי, רומה לומר עם שחר הפרי', ואמרו וישתחו ויביחו רומו להלקנה ולחכה לשתו, ואמרו והנער נער ירלה שעם היות הנער נער רך לח כמנעו מהביחו לה' להרת לפני עלי. ובמדרש אמרו שהיה בן שתי שנים ועל כל שכה ושכה חמר כער כער: (כו) ותחמר בי חדוני וגו'. פירוש המפרשים בי חדוני בתחלה מחך שתתן עיניך על זה הנער ותלמדהו תורה, כי לכבי החשה שהתפללה עליו והחל בתנו חלי ולכבי החזרתי לו השחלה. ולפנג כתב שהיה עלי מרחיק לקחת הילד להשחר עם לילדותו, כי לח היה זה מדרך הלויים הבחים לעבוד עבודה כי חם שיבנחו מבן חמש ועשרים שנה, ולכן התחננה תכה חלין שישחר שמה הנער חלנו, לפי שהיה לידתו לכוח על פי תפלתה ובתנו חליה על זה התנחי, ולכן היתה מעתה משחלת חותו להם, ולשבי הפירושים החלה הנה יחסר העקר בכתוב, שחמרה כי חדוני לכבי מתחננת לפניך ולח זכר הכתוב כלל מבקשתה. ולכן לחשוב זה שלפי שחלקנה ותכה לשתו שניהם יחד הביחו לת הנער חל עלי כמו שחמר, משום תכה שמח עלי יפפק עליה השחלה החמת' לשר עשיתי בפרשה הוחת, והיח לך לחלקנה לח עשה הכתר להיות שמואל כזיר ועשאו תכה? נהיות כפי הדין החיש מדיר לת בנו בנזיר ולין החשה מדרת לת בנה, לכן לחמרה תכה חדוני חל תקשב שלפי שחביאו לפניו בשוה מביחים זה הנער שבשוה וערך לחד גם כן היינו שותפים בו חלקנה חיש ולכבי לשתו לינו בן, כי בעבורי ובפנתי לבד כולד הנער, וזהו בי חדוני רולה לומר בעבורי חדוני היה זה הנער הנוכ'. וביחר' למה היה בפנת' ולח בפנת בעלה, ואמר' לכי החש' הפנת עמכה במקום הזה להתפלל חל ה', ובין שלכבי הפנת כאן ולח חלקנה הנה חלי בי ובפנתי היה הנער, וכמו שלכבי כעסתי במקו' הזה ולח חלקנה בכה חל הנער הזה התפללתי לבי, רולה לומר והוח חלקנה לח התפלל עליו לח במקום הזה ולח בעיתו לו במקו' לחר, ולא בי ובפנתי היה גם כן הנער מפחת התפלה. עוד לחמרה ויתן ה' לי חת שחלתי וגו', רולה לומר החל יתברך לי כתנו ולח כתן הנער לחלקנה לישי, ומזה הולידה תולדה החוייבת, והיח וגם חכי השחלתיהו לה', רולה לומר כמו שחכי נפנתי על משמרתי עליו וחכי התפללתי עליו והחל יתברך לי בייקוד לבד כתנו, הנה חס כן יש יכלת בידי להחזירו ולתתו לה', וזהו וגם חכי השחלתיהו לה' כל הימים. הנה

התנחרו הפסוקים והותרה השחלה החמצית: ואמרה השחלתיהו לה' בלשון השחלה, לומר שהיו במשכה נמורה לשיקשו לו החלקים וימיתהו, כי חס בהשחלה לעבדו ויהנו ממנו גם כן חביו וחמו, ולהעיר כי תמיד תשחר חוקתה עליו להיו' נכה וכי תחת' השחלתיהו לה'. ומה כתה מחמר הדרש שחמרו זל' במדרש שמואל בחותה שעה כנפנה בה רוח הקדש ואמרה כל זמן ששמואל קיים, וזהו כל הימים חשר היה הוח שחול לה'. ואמרו ויזבחו, רומז לחלקנה שהודה בנדר תכה לשתו והשתחוה לה', חו ירמוז לשמואל שתכבו חותו להשתחוות לה'. וגם חפשר לומר שעלי בחמנו תכה הוח השתחוה לה':

ב

(א) **ותתפלל** תכה ותחמר עלין לבי וגו'. תכמיכו זל' במסכת מגלה מנו תכה מכללי הנביחות, וכן תרגם יונתן בן עוזיחל וכלילת תכה ברוח נבואה מן קדם ה'. ותרגם כל דבריה בהגדת העתידות, לם בעניני שמואל והתשועות שיעשה בישרחל מיד פלשתים ובנכי בניו שיהיו מזוררים ולם במלכי הלומות עם כנסת ישרחל ומלחמותיהם. ותרגם לין קדוש תכה על מלך מבחריב, ופסוק לל תרבו תדברו על נבוכד נלר מלכח, ופסוק קשת גבורים חתים על מלך יון, ופסוק זבעים בלחם כשברו על נבוחי דהמן, ופסוק ה' ממית ומחיה והפסוקים המשכים חלין על גמול הגדיקים בגן עדן ועונש הרשעים בגיהנם, ופסוק ה' יחתו מריביו על גוג ומגוג ומלך המשיח. ולין ספק שתכה דברה עתידות הרבה, לם במה שחמרה ויש זם עד עולם כפי מה שדרשו חזל על ימי מיי שמואל, ובמה שחמרה עוד כל הימים חשר היה הוח שחול לה' כמו שדרשו חותו על ימי מיי שחול. וגם כפי הפשט לין המלט משחמר שנתנה על מלכות שחול ועל מלכות דוד עליה, במה שחמרה ויתן עוז למלכו וירם קרן משיחו כמו שחמר בה'. לבל מה היתה מדרגת נבוח', ולין היתה מנתה בהשתמז' החוזים שהוח בחלוף מה שהסכימו עליו המפברים כלם, ולמה לחמר הכתוב ותתפלל תכה, וקרחו הכתוב תפלה ולח כנה הדברים כחלה בשם נבוחה, הנה הוח לגלי לפי שלין ספק שתכה לחרי שילדה לת שמואל כמנתו קבלה הנה נה רוח הקדש, לח היה לה קודם לכן ונגלתה בה נה רוח הקדש, לח לשתנבח במדרגה שלמה כישעיהו וירמיהו ושחר הנביחים, וכדבורה לשה נביחה שדבר חליה החלקים ונחה בשליחותו לברק, כמו שחמרה * הלח נוה ה' חלקי ישרחל לך ומשכת בהר תבור וגו', כי תכה לח הגיעה למעלה כזחת, לבל היה עניכה מדרגת המדברים ברוח הקדש כדוד ושלמה, ולכן היו דבריה בהשתמזות החוזים, ומתניחה הזחת תכה חותם נשם תפלה ותחמר ותתפלל תכה, כי היו הדברים בנחינת עלמה תפלה ותחנונים לחל יתברך ומלך שעשה הקדוש ברוך הוח חת כל שחלתה ושכל הדברים חשר נקשה בתפלתה קויימו ויללו דבריה כנוחיים, ומזחת הנחינה כתבו חז"ל שהיתה תכה נביחה, כמו שמנו שם גם כן דוד ושלמה. ומחשר היתה תפלתה כחשר הניחה שמואל נפה חל המקדש, לח שיורשו הדברים בעניני שמואל ומעשיו לח נמה שקרה לחרי מותו כדרך יונתן. והל' לחמר ותתפלל תכה ותחמר וגו', הנה

(ב) ותתפלל חנה ותאמר עלץ לבי בה'. רמה קרני בה'. לשון קרן בחמשה מיני חיות נחמר, בשור הוח בראם, כמו ראם לו קרנות, ובחיל הוח חיה, כמו וקרני ראם קרניו, ובחדם הוח קרן ממש, כמו קרן עור פניו, ובמלך הוח מלשון ממשלה, כמו וכל קרני רשעים, ובמלכות הוח מלשון מנלה, כמו קרן ישעי, ובמלכי חומות הוח מלשון מגדל, כמו מגדל ישעה, ובמלכי הלומות הוח מלשון מגן, כמו מגן גבורי, ובמלכי הלומות עם כנסת ישרחל ומלחמותיהם הוח מלשון קרן, כמו קרנים לו מידו

ברכות פה
לב עח

הכה התפלה בעגם וחמת היא בפסוק האחרון ה' יחתו מריבו · ולפי שאינו לעולם יסדר לדם שבחו של מקום תחלה ואחר יתפלל , לפיכך הכה לעשות כן , כי היא מדרך רחוקה שבחי המקום ואחר עשה תפלתה , ולזה אמר ותתפלל הכה ותאמר , רוכה לומר שהכה התפלה תפלתה ואמרה קודם התפלה עלן לפי ה' ונומ' , הכה אמרו ותתפלל הכה אמרו על הפסוק האחרון , ואמרו ותאמר היא האמירה הקודמ' לכל התפלה בפר' שבאו של מקוס· ואמרו המפרשים בפי' הפסוק לפי שהיה עתה יודע ה' וכבודי שהיה זוכן לעפר עתה ירוס וינהה קרני ומלכותי · לו יהיה רמה קרני לבנת את לויבי , וכן רמב פי על לויבי שהם פניהה וקרובים לפי שמחתי בישועתך , ואמר זה לפי שהעקרה לבה עצב ולב כבודה וקולה לא ישמע · ולפי לפיכך שהוא זה כלי להשיב רשאוכה לדברי הלקה אשר דבר הלילה , ושנית לדברי עלי אשר אמר אליה אם , וזה לפי שהלקה היתה מדבר על לבה דברים כיוצאים ולא היו אליה הבה למה תבכי ולמה ירע לבבך וגו' , לומר שתשמח עמו ולא תתעצב בהעדר הבנים , עוד אמר הלא אבכי טוב לך מעשרה בנים להגיד גדול כבודה עמו , ולהשיב לזה אמרה הכה עלן לפי ה' , רוכה לומר עם כל דברי בעלי שלמ' ולמה ירע לבבך , הבה לא שמח לבי עמו ועם דבריו לבל עתה ה' עלן ושמח לבי , ואף שבעלי אמר הלא אבכי טוב לך להעיר על הבנו' , הבה לא היה כן כי לא רמה קרני וכבודי בדבריו כי אם ה' עתה · ואם עלי הכהן קללני קללה כמרמת על שהיו שפתי בעות וקולי לא ישמע הבה עתה רבב פי על לויבי , והסבה בכל זה כי שמחתי בישועתך כי התשועה האלהית היא המשמחת המכבדת את פיה לא דבר אחר · והבן הדברים שהכה אמרה שלא יחשוב לדם שהיתה שמחתה וכבוד' עם הילד לפיכן כי אם ה' ובתשועתו משאר בת מלתו הבשר , לא בשמיכת הילד עלמו כי אם בשמיכת הנותן לותו ית' : אין קדוש ה' כי אין בלתך וגו' · אמרו המפרשים שבפסוק הראשון הזה כתבה שבח לאל יתברך על שפקד אותה ואמרה שאין קדוש ה' להתפלל בבית מקדשו , והפסוק השני אמרה כנגד פניה שהיתה מדברת נגדו גבוהות ודברי עתק · ולפי לפחות שלפי שהכה אמרה עלן לפי ה' וגו' לומר שהיתה לילתה היתה בטבע ולא מסבת האל יתברך , שאמר שבעין לילתה היתה בטבע ולא מסבת האל יתברך , שהוא להיותו בכלל מהמהריות וגבוה מעל גבוה לא ישגיח ולא ידע הדברים הנפלים הלזה ולא יתבונן בהם , לזה רצתה להודיע זאת בלשון מפורש בפסדת , כי הבה האלוה יתברך עם היותו קדוש ובבלל (כי הקדושה היבה כי אם מהבלל והמפרד מהחמליות) הבה עם כל זה הוא יודע הדברים הנפלים כלם ומשגיח בהם לתת לאיש כדרכיו וכפרי מעלליו , וזהו שאמר כמודה בהקלמת האולם אין קדוש ה' , רוכה לומר לאת הוא מה שאמרת כי אין קדוש ובבלל בבל הבבלי' , ולפי שלא נאמ' פחות ויתר עליו עם שאר הבבלים (כי אין לו עמהם שום יחס בזה) אמרה אין בלתך , רוכה לומר כי אין קדוש בלתי האל , אבל עם הודאת ההקלמה הזאת אל תרבו תדברו גבוהה גבוהה , רוכה לומר שהוא גבוה מעל גבוה ומפני זה לא ישגיח לבו כן ואל תצעו בדברי שקר דמי הפלוסופים ואל תתעסקו בחקירותיהם , אבל יהא עתק מפיכם ותדברו דברים עתיקים ואמתיים , והם כי אל דעות , רוכה לומר יודע הדברים אשר בכאן בלם ולו נתבבו עלילות ,

[ג] אַל־תַּרְבּוּ תְדַבְּרוּ גְבֹהָה גְבֹהָה יֵצֵא עָתָק מִפִּיכֶם כִּי אֵל דֵּעוֹת יְהוָה וְלוֹ נִתְכְּנוּ עֲלִלוֹת׃

[ד] קֶשֶׁת גִּבֹּרִים חַתִּים וְנִכְשָׁלִים אָזְרוּ חָיִל׃

[ה] שְׂבֵעִים בַּלֶּחֶם נִשְׂכָּרוּ וּרְעֵבִים חָדְלוּ עֲקָרָה יָלְדָה שִׁבְעָה וְרַבַּת בָּנִים אֻמְלָלָה׃

[ו] יְהוָה מֵמִית וּמְחַיֶּה מוֹרִיד שְׁאוֹל וַיָּעַל׃

[ז] יְהוָה מוֹרִישׁ וּמַעֲשִׁיר מַשְׁפִּיל אַף־מְרוֹמֵם׃

[ח] מֵקִים מֵעָפָר דָּל מֵאַשְׁפֹּת יָרִים אֶבְיוֹן לְהוֹשִׁיב עִם־נְדִיבִים וְכִסֵּא כָבוֹד יַנְחִלֵם כִּי לַיהוָה מְצֻקֵי אֶרֶץ וַיָּשֶׁת עֲלֵיהֶם תֵּבֵל׃

פרש' ה'

רוכה לומר שהוא המשגיח גדול העצה ורב העליליה ולא יפותו המעשים בלם כי הם מלתו ובידו · ובמדרש שמואל לאזל לין מור בלבביו לין לייר בלבביו · והביאו שם המשלים רבים מהפועל הטבעי לפועל המלאבות , ואני לוכרם בשירת דוד :

(ד) קשת גבורים חתים וגומ' · פירוש בלה הפסוקים בלבי , שאחרי שהביאה בבלל שהל לעות ה' ולו נתבבו עלילות ביארה זה בפרט ואמרה , לם תראו בענין הבבול והשררה שקשת גבורים , רוכה לומר גלולתם וזוקם נשפם יד יבבר ובהרף עין חתים הגבורים ההם , והבשלים שהם הלבשי' החלשי' ופחותים בפתע לורו חיל , ולם תראו (ה) גם בן שבעים בלם בזבריו , רוכה לומ' לותם שהיו שבעים שבשברו לעבוד עבודה על בבר לחם , וההפך נרעבים שלח היה להם לאבול דלמו , בלומר דלמו מלהיות בשברים , ולם תראו גם בן בענין הבבים שעקרה ילדה שבעה , רוכה לומר שהיות' בלתי רצויה להוליד ילדה בני' הרבה , ובהפך מה שהית' רבת בני' לומללה מהם , הבה שלשת הדברים האלה שתראו בהם עולם הפוך דעו בא ורלו שאינם במקרה , אבל מבחם הוא האלוה יתברך לין עוד מלבדו , ולזה חזרה להזכירם ביחסה לותם לאל יתברך והתחילה במה דבליקת מיניה שהוא על עקרה ילדה שבעה ורבת בנים לומללה , ועליו לומרה ה' ממית ומחיה (ו) וגו' , בלומר ה' ממית בני רבת הבנים ומחיה בני העקרה · ולחבם בענין העוזר לאדם זבר' הבה האלוה יתברך הוא גם בן בבתו , בי ה' מוריש ומעשיר לא בבחות קטן לבל משפיל לף (ז) מרומם , וזה לם בן בענין העוני והעושר הנזבר · ולחבם בענין הבבוד שזבר גם בן האל הוא בבתו , בי הוא מקים (ח) מעפר דל מאשפות יריס לביון , ולא לומרה זה על העושר בי לם על הבבוד שמריס האל יתברך הדל והנבזה מאשפות · ועם היות בבודם קדש עמהם , הבה ברלות ה' יושיבהו עם בדיבים והם זקני הבבוד והמעלה , ואף המלבות שהוא תבלית הבבוד והעלוי פעמים יבחילהו את הפחות הנבזה הדל שזבר , וזהו ובסא בבוד יבחילם · ולחמ' שאין בזה עול ולחם לשאר האנשים המושלים בקרב הארץ , לפי שהם מבוקי ארץ , רוכה לומר עמודי הארץ ויצת עליהם תבל , ולם הוא יתברך ברא העולם והטביעו על מה שהוא לין לא ימלין בתוכו את בן טבאל ? ולין לא יעשה בו ברלונו ? (ט) ולפי זה לא באו הדברים בבפלים , ולא בלמרו המלמרים האלה על ענינים פרטיים על בנה או על שרה ועל רבל או על יוסף במו שדרבו אותם חוזל במדרש שמואל , בי לם בדרך בלל על עניני העולם ותהפוכותיו שהם מאת ה' · והמפרשים פירשו ה' ממית ומחיה על ענין תקיית המתים : רבני (י) תמיהין יאמר ורשעים בחשך ידמו בי לא בבח יגבר איש · לפי שאמרה שהקדוש ברוך הוא עושה ההפבים והדברי' השונים ממית ומחיה מוריש ומעשיר , לאמרה שלא יחשב איש בזה לאמר שהוא מתבבש ומתקרע ממה שיעשה ולבן יעשה הדבר בהפבו

2011 Ministerio de Cultura

נתפכו לחרין לינו כן, לבל השבוי כלו הוא בסבת המקבלי, כי רגלי חסידיו ישמור לותם תמיד לם בעוזר ולם בכבוד ולא יצבה לותם חטוב לרע, לחכם הרשעים בחשך ידמו ולבן לם הם חייס ימיתס ולם עשירים יורישס ולם כבבדים יוציבס עד עפר. ולחרי

זכרה שבעת המינים בכי כבוד ומזוני וביקרה שבלם מכובבים מלחו יתברך ושלינו שבוי בו כי הוא בסבת המקבלי, כתבה גזרה כוללת על כל הדברים שוכר כי לא בכח יגבר לים, רוצה לומר שלין הדבר תלוי בכחס וגבורתס כי לם בלחתס ובחזון האל, לפי שהוא לל דעות ולו כתבו עלילות כמו שהביאה בראשונה, ולבן כתעלבה בה' בהולדת בנה כי מלחו הבל: י' יחתו מריביו וגו'. פירוש המפרשים ה' יחתו מריביו מריבי הבדיקים ועליו בחמיס ירעם על כל לחד מהרשעים המריבים. והלחת הוא זון היא תפלתה על שמואל בנה, כי מה שלמרה עד הנה הוא הקדמה כמו שוכרתי, וכוונתה לומר שהאל יתברך יעזה חמזה חבדים לשמואל בנה. החחל לומרה ה' יחתו מריביו, רוצה לומר ה' בחסדך שיחתו המריבים עם שמואל שהם הפלשתים. הנה עליו בחמיס ירעם, רוצה לומר בעבור שמואל ועליו האל יתברך ירעם בחמיס, וכן היה זה וכתקיים כמ"ש * וירעם נמפ' מ' ז' ה' בקול גדול על פלשתים, וגם בכלל הוא מה שלמר שמואל * הלוך קניר חטים היום לקרוא לל ה' ויתן קולות וגו', שהאל יתברך בעבורו כתן קולות ורעמים מן השמים. השלישי לומרה ה' ידין לפלסי לרן, רוצה לומר ה' בחסדך שעמואל ידין לפלסי לרן, רוצה לומר שיהיה שופט ישרלל. הרביעי לומרה ויתן עוז למלכו ורה היה תפלה, שלם שמואל ימשח בימיו מלך על ישרלל כמו שלותה התורה, הנה יתן לקותו מלך עוז וגבורה רבה, והנה כתקיים זה בשלול שהיה המלך הרלשון שמשח שמואל והמלך הרלשון שהיה בישרלל, שבתן הלל יתברך והקבד השמיני הוא וירם קרן משיחו, רוצה לומר לם מלך לחר ימשח גם כן ירוס ויגביה מעלתו ומלכותו וזה היה דוד שרמה קרנו ומלכותו בישרלש. ובמסכת מגלה למרו, דוד פמ' ל' ע"ח ושלמה שנמשחו בקרן כמשכה מלכותן, שלול ויהוא כן כמי שנמשחו בפך השמן לל כמשכה מלכותן. ולחשוב

שלוה כיון דוד נלחרו * ותרס כרקס קרני בלותי בשמן תלים נ"ב י"ל רעגן. הנה ל"ב כמה שלקלה חבה על שמואל בבה מהלוה יתברך ומלשר בתקיימו כל דבריה ונעשו שלותיה ידענו ברוח ה' דבר בה ומלתו על לשונה: ולין ספק שהיו ישרלל יודעים מה שלותה התורה בהקמת מלך, ולבן התפללה חבה שיהיה שמואל בבה שופט ובביל ויעשה לותות ומופתים בשמים ובלרן ושהוח ימשח המלכים, ולל שלקה שיהיה הוא מלך ישרלל, לפי שידעה שלל תכוון שבט מיהודה לנעת המפרשים וגם לנעת כולי עלמל מוזע לוי לל היה רלוי שימלוך, ולהיות בבה משבט לוי היה לי בהיותו שופט וחבס מרשים והיותו בניל ללקים והיות המלכים נמשחים על ידו. הנה עם מה שלמרתי התבלרה תפלת חבה ומה שבקשה על שמואל בבה, וידענו למה בשבו הדברים והותרה השלקה הזאת: ושוב דרשו הפסוקים בשופטים לחרים ולל בשם פרש' ה' זכרתים להיותם רשוקים מדרך הפשט, וידענו עם זה

מדרשתה בבושה בירלת השם ושהיתה בלמת לשה
ירלת ה' היא תתהלל:

פרשה שנות בעביבי בבי עלי, רוצה לומר חטלס והבזולות שבלמרו עליהם ועוכשס · תחלתה וילך ללקבה הרמתה וגו' עד ויגדל שמואל וה' היה עמו וגו', והנה שלשתי בפרשה הוזת שש שלות:

השאלה הראשונה במה שבכפל הודעת שהיה שמואל משרת לת ה' לפבי עלי לרבעה פעמים, רלשון בתחלת זלת הפרשה שלמר והבער היה משרת לת ה' לת פבי עלי וגו', שבי בלמרו ושמואל משרת לת פבי ה' חגור לפוד בד, שלישית בלמרו והבער שמואל הלך ונדול וטוב עם ה' וגם עם לבשים, רביעי בלמרו והבער שמואל משרת לת פבי ה' לפבי עלי, והיה די בלחת מהם לעבין ההודעה:

השאלה השנות במה שלמר לחרי שזכר עון בבי עלי וברך עלי לת ללקבה ולת לשתו, ולמר ישם ה' לך זרע מן האשה וגו' כי פקד ה' לת חבה ותהר ותלד שלשה בבים ושתי בנות וגו', ויקשה מלד למה לל למר זה לחרי תפלת חבה? והיה רלוי שגם יזבירהו שלחרי שהביאה לת בבה והתפללה עליו ברך עלי לותה וגם יזכור לת תולדותיה שהוא המקום הבלות לליו, ולמה זכר זה בתוך עניבי בבי עלי ועוכותיהם?

השאלה השלישית בשמרו וכר ללקים טרם יבבה ושמואל שוכב בהיבל ה' לשר שם ארון האלקים, והנה בהיבל ה' לשר שם הלרון היה בלתי לפשר שיבבם שמואל, בל שבן שישבב שמה, בי לל היה בבבם שם בי לם הבהן הגדול פעם לחת בשנה, ולם בשר שפירושו וזיעורו וכר ללקי טרם יבבה בהיבל ה' ושמואל שוכב בדברי קו"ל והמפרשים בתו לזה נם בן, הנה יקשה ענין הבר למה זבירו לחרי שליבו מיוחס לשביבת שמואל? ולמה לל זבר לבה היה שוכב שמואל? קדושין פ"ל ע"ח ע"ב

השאלה הרביעית בעניבי בבוזת שמואל, והוא למה בלתהו הבבוזה בשופן

2011 Ministerio de Cultura

(יא) וילך לקנה הרמתה וגו'. זכר שהיה לחרי תפלתה הלכה עם בעלה וחזרו לרמת' לב ביתם, ונכנסו שמואל הנביא עם עלי הכהן בחקרם להתלמד שם דרכי העבודה והלמת, ושמו שמואל והנער היה משרת לת ה', רומה לומר היה כשאר שהיה לשרת לת ה'. ולפי שלנערותו לא היה עדין חבין דבר מה מעניני הלקוח לכן הומיף לומר לת פני עלי, רומה לומר שהוא לא היה משרת כי אם לת פני עלי, ולפי שהיה שרותו לל עלי לתכלית שישרת לת ה' לחרי זה, לכן לחר לת פני ה', וביאר כשחרו לת פני עלי שברשותה חלו היתה תחלת (יב) השרות. וחז"ל דרשו מכאן למשה תלמידי חכמי, כשהם לת השכינה, ודכוותיה בלליהו לי ה' לשר עמדתי לפניו, וכי לפני שכינה היה עומד? אלא שלשרותו לא היה עומד לפני לחים השלוני כאלו עומד לפני השכינה:

(יב) ובני עלי בני בליעל וגו'. יתחיל הכתוב לספר שבני עלי הכהן היו בני בליעל בחדות ובדעות לא ידעו לת ה', ויהיה פי' בני בליעל לא להניד שהיו בני עלי שהיה בליעל, כי אם להניד עוונותיהם שעם היותם בני עלי כהן ושופט כמלאך ה' בשלות, הנה הם היו במדותיהם כאלו היו בני לים בליעל. והנה היה הסבה בזה לפי שלא ידעו לת ה', ולאומר ידיעת' וקושן החמוכ' לשר בהם היו רשעי' במעשיה', וכדברי דהשה * לשר בכל בלבו לין לאלקים ובעבור זה החזיקו התעיבו עלילה לין עושה טוב. וזכר מרשעתם שהיו להם חקי' ומשפטים לת עוברים, וזהו ומשפט הכהנים (יג) מלת העם, רומה לומר שלת היה זה משפט לאלקי כי אם משפט הכהני' שעשו ביניהם כרלונם, שבשוח הלים מישרלל לזבוח זבח היה בת נער הכהן מבני עלי המוברים בשאל בשר השלמים, והיה הנער מביא בידו מזלג שהיו בו שלש השיניים (יד) והיה מכניסו בכיור או בדוד או בקלחת או בפרור לשר יעלה המזלג בשלש השיניים כל לשר בהם וכל לשר יעלה המזלג בשלש השיניים היו יקח הכהן, והיו הם עושים זה לכל ישרלל הבאי לשלו כשהיו עדין פני שרי. והיה זה מהפשע מה' בעיניו בלקחם מה שלקרו שלהם, כי כבר נתנה התורה להם חזה ושוק והם היו לוקחים זה עוד שלקרו מתנות הכהונה, וזה היה בלחרו כל לשר יעלה המזלג. ולם שנית בתה שלת היו לוקחי' הדבר ידוע כי לם כלשר יזדמן, ובלי להרבות בגזל היו לוקחים לותו במזלג הלוק לשר היו בו שלש השיניים שכל מן מהם יקח לקחת, וכרמו ג"כ זה בלחרו והמזלג שלש שניים בידו וגו' כל לשר יעלה המזלג. ולם שלישית בהיותם עושים זה בחוקה על דרך גזל, כי לת ישלחו לותו לבעלים לבל הם יקחוהו בחתם דב, וכרמו זה בלחרו ולם לת לקחתי בחוקה. ולם רביעית בתה שהיה גלה וגלון הכהנים שלת יקחו המתנות בידיהם לבל ישלחו כעריהם ללקחם בחוקה כמו שלמרתי, ובת זה בלחרו ובת בשר הבהן וגו'.

(יג) ואם לא יתנו לך עתה וגו'. זכר שהיה לחרי תפלתה הלבה עם בעלה וחזרו לרמת' לל ביתם, ונכנסו שמואל הנביא עם עלי הכהן בחקרם להתלמד שם דרכי העבודה והלמת, וזהו שלמר והנער היה משרת לת ה', רומה לומר היה כשאר שהיה לשרת לת ה'. ולפי שלנערותו לא היה עדין חבין דבר מה מעניני הלקוח לכן הומיף לומר לת פני עלי, רומה לומר שהוא לא היה משרת כי אם לת פני עלי, ולפי שהיה שרותו לל עלי לתכלית שישרת לת ה' לחרי זה, לכן לחר לת פני ה', וביאר כשחרו לת פני עלי שברשותה חלו היתה תחלת השרות. וחז"ל דרשו מכאן למשה תלמידי חכמי, כשהם לת השכינה, ודכוותיה בלליהו לי ה' לשר עמדתי לפניו, וכי לפני שכינה היה עומד? אלא שלשרותו לא היה עומד לפני לחים השלוני כאלו עומד לפני השכינה:

(יג) ובני עלי בני בליעל וגו'. יתחיל הכתוב לספר שבני עלי הכהן היו בני בליעל בחדות ובדעות לא ידעו לת ה', ויהיה פי' בני בליעל לא להניד שהיו בני עלי שהיה בליעל, כי אם להניד עוונותיהם שעם היותם בני עלי כהן ושופט כמלאך ה' בשלות, הנה הם היו במדותיהם כאלו היו בני לים בליעל. והנה היה הסבה בזה לפי שלא ידעו לת ה', ולאומר ידיעת' וקושן החמוכ' לשר בהם היו רשעי' במעשיה', וכדברי דהשה * לשר בכל בלבו לין לאלקים ובעבור זה החזיקו התעיבו עלילה לין עושה טוב. וזכר מרשעתם שהיו להם חקי' ומשפטים לת עוברים, וזהו ומשפט הכהנים (יג) מלת העם, רומה לומר שלת היה זה משפט לאלקי כי אם משפט הכהני' שעשו ביניהם כרלונם, שבשוח הלים מישרלל לזבוח זבח היה בת נער הכהן מבני עלי המוברים בשאל בשר השלמים, והיה הנער מביא בידו מזלג שהיו בו שלש השיניים (יד) והיה מכניסו בכיור או בדוד או בקלחת או בפרור לשר יעלה המזלג בשלש השיניים היו יקח הכהן, והיו הם עושים זה לכל ישרלל הבאי לשלו כשהיו עדין פני שרי. והנה זה מהפשע מה' בעיניו בלקחם מה שלקרו שלהם, כי כבר נתנה התורה להם חזה ושוק והם היו לוקחים זה עוד שלקרו מתנות הכהונה, וזה בלחרו כל לשר יעלה המזלג. ולם שנית בתה שלת היו לוקחי' הדבר ידוע כי לם כלשר יזדמן, ובלי להרבות בגזל היו לוקחים לותו במזלג הלוק לשר היו בו שלש השיניים כל מן מהם יקח לקחת, וכרמו ג"כ זה בלחרו והמזלג שלש שניים בידו וגו' כל לשר יעלה המזלג. ולם שלישית בהיותם עושים זה בחוקה על דרך גזל, כי לת ישלחו לותו לבעלים לבל הם יקחוהו בחתם דב, וכרמו זה בלחרו ולם לת לקחתי בחוקה. ולם רביעית בתה שהיה גלה וגלון הכהנים שלת יקחו המתנות בידיהם לבל ישלחו כעריהם ללקחם בחוקה כמו שלמרתי, ובת זה בלחרו ובת בשר הבהן וגו'.

(טו) ולם קודם שהיו עושים זה קודם הקטרת החלבים, וזהו לומרו גם בטרם יקטירון לת החלב, רומה לומר שפעמים לת ירלו ללכול כשל מבושל ובת נער הכהנים החלה והיה לומר לים הוובת תבה כשר לגלות לכהן ולת יקח מהמבושל, והיו עושים זה בטרם יקטירון לת החלב וזה עון פלילי, כי לת נתן להם החלקים כי לם שילכלו משולחנו לחרי שיזרקו הדם ויקטירו החלבים, ועם היות שיחרו הבעלים שרלוי (טז) רלזוכה לקטר החלב וזקב יקח הנער מה שירלה, היה משיבהו הנער שלינו רוצה כזה, כי לם שיתן הכשר לי קודם ההקטרה ולם לת יקחהו מהם בחזקה, וזה היה חמם ובזיון לקרבנות, שהם היו לוקחים לותם לרדיפת תלוה ושחים שולחנם קודם לשלקן גבוה כחלו שלקן ה' נבוה הוא: ותהי (יז) טעלת הנערים גדולה וגו'. חשבו המפרשים שהנערים שהזכירו שכר בכאן הם בני עלי, והם מה שלחר כי כלנו החלבים לת מבחת ה'. וכפי הפשט לת לחרו כי לם על נערי הכהנים שכר שהיה טעלתם גדולה בעיני ה' בשה שהיו חומסים לת הבעלים ומבזים לת עבודת המקדש, ולמר שטעלת הנערים החלב בלה ונשחבה מלשר כלנו החלבים לת מבחת ה', רומה לומר קרבנותיו והם הכהנים בני עלי, ולהיותם מכלים לותה היו נעריהם עושים כמעשיהם ולוטלים גם כן

תלים יל ל' * לומר כבל בלבו לין לאלקים ובעבור זה החזיקו התעיבו עלילה לין עושה טוב. וזכר מרשעתם שהיו להם חקי' ומשפטים לת עוברים, וזהו ומשפט הכהנים (יג) מלת העם, רומה לומר שלת היה זה משפט לאלקי כי אם משפט הכהני' שעשו ביניהם כרלונם, שבשוח הלים מישרלל לזבוח זבח היה בת נער הכהן מבני עלי המוברים בשאל בשר השלמים, והיה הנער מביא בידו מזלג שהיו בו שלש השיניים (יד) והיה מכניסו בכיור או בדוד או בקלחת או בפרור לשר יעלה המזלג בשלש השיניים היו יקח הכהן, והיו הם עושים זה לכל ישרלל הבאי לשלו כשהיו עדין פני שרי. והנה זה מהפשע מה' בעיניו בלקחם מה שלקרו שלהם, כי כבר נתנה התורה להם חזה ושוק והם היו לוקחים זה עוד שלקרו מתנות הכהונה, וזה בלחרו כל לשר יעלה המזלג. ולם שנית בתה שלת היו לוקחי' הדבר ידוע כי לם כלשר יזדמן, ובלי להרבות בגזל היו לוקחים לותו במזלג הלוק לשר היו בו שלש השיניים כל מן מהם יקח לקחת, וכרמו ג"כ זה בלחרו והמזלג שלש שניים בידו וגו' כל לשר יעלה המזלג. ולם שלישית בהיותם עושים זה בחוקה על דרך גזל, כי לת ישלחו לותו לבעלים לבל הם יקחוהו בחתם דב, וכרמו זה בלחרו ולם לת לקחתי בחוקה. ולם רביעית בתה שהיה גלה וגלון הכהנים שלת יקחו המתנות בידיהם לבל ישלחו כעריהם ללקחם בחוקה כמו שלמרתי, ובת זה בלחרו ובת בשר הבהן וגו'.

(יג) ואם לא יתנו לך עתה וגו'. זכר שהיה לחרי תפלתה הלבה עם בעלה וחזרו לרמת' לל ביתם, ונכנסו שמואל הנביא עם עלי הכהן בחקרם להתלמד שם דרכי העבודה והלמת, וזהו שלמר והנער היה משרת לת ה', רומה לומר היה כשאר שהיה לשרת לת ה'. ולפי שלנערותו לא היה עדין חבין דבר מה מעניני הלקוח לכן הומיף לומר לת פני עלי, רומה לומר שהוא לא היה משרת כי אם לת פני עלי, ולפי שהיה שרותו לל עלי לתכלית שישרת לת ה' לחרי זה, לכן לחר לת פני ה', וביאר כשחרו לת פני עלי שברשותה חלו היתה תחלת השרות. וחז"ל דרשו מכאן למשה תלמידי חכמי, כשהם לת השכינה, ודכוותיה בלליהו לי ה' לשר עמדתי לפניו, וכי לפני שכינה היה עומד? אלא שלשרותו לא היה עומד לפני לחים השלוני כאלו עומד לפני השכינה:

(יג) ובני עלי בני בליעל וגו'. יתחיל הכתוב לספר שבני עלי הכהן היו בני בליעל בחדות ובדעות לא ידעו לת ה', ויהיה פי' בני בליעל לא להניד שהיו בני עלי שהיה בליעל, כי אם להניד עוונותיהם שעם היותם בני עלי כהן ושופט כמלאך ה' בשלות, הנה הם היו במדותיהם כאלו היו בני לים בליעל. והנה היה הסבה בזה לפי שלא ידעו לת ה', ולאומר ידיעת' וקושן החמוכ' לשר בהם היו רשעי' במעשיה', וכדברי דהשה * לשר בכל בלבו לין לאלקים ובעבור זה החזיקו התעיבו עלילה לין עושה טוב. וזכר מרשעתם שהיו להם חקי' ומשפטים לת עוברים, וזהו ומשפט הכהנים (יג) מלת העם, רומה לומר שלת היה זה משפט לאלקי כי אם משפט הכהני' שעשו ביניהם כרלונם, שבשוח הלים מישרלל לזבוח זבח היה בת נער הכהן מבני עלי המוברים בשאל בשר השלמים, והיה הנער מביא בידו מזלג שהיו בו שלש השיניים (יד) והיה מכניסו בכיור או בדוד או בקלחת או בפרור לשר יעלה המזלג בשלש השיניים היו יקח הכהן, והיו הם עושים זה לכל ישרלל הבאי לשלו כשהיו עדין פני שרי. והנה זה מהפשע מה' בעיניו בלקחם מה שלקרו שלהם, כי כבר נתנה התורה להם חזה ושוק והם היו לוקחים זה עוד שלקרו מתנות הכהונה, וזה בלחרו כל לשר יעלה המזלג. ולם שנית בתה שלת היו לוקחי' הדבר ידוע כי לם כלשר יזדמן, ובלי להרבות בגזל היו לוקחים לותו במזלג הלוק לשר היו בו שלש השיניים כל מן מהם יקח לקחת, וכרמו ג"כ זה בלחרו והמזלג שלש שניים בידו וגו' כל לשר יעלה המזלג. ולם שלישית בהיותם עושים זה בחוקה על דרך גזל, כי לת ישלחו לותו לבעלים לבל הם יקחוהו בחתם דב, וכרמו זה בלחרו ולם לת לקחתי בחוקה. ולם רביעית בתה שהיה גלה וגלון הכהנים שלת יקחו המתנות בידיהם לבל ישלחו כעריהם ללקחם בחוקה כמו שלמרתי, ובת זה בלחרו ובת בשר הבהן וגו'.

(טו) ולם קודם שהיו עושים זה קודם הקטרת החלבים, וזהו לומרו גם בטרם יקטירון לת החלב, רומה לומר שפעמים לת ירלו ללכול כשל מבושל ובת נער הכהנים החלה והיה לומר לים הוובת תבה כשר לגלות לכהן ולת יקח מהמבושל, והיו עושים זה בטרם יקטירון לת החלב וזה עון פלילי, כי לת נתן להם החלקים כי לם שילכלו משולחנו לחרי שיזרקו הדם ויקטירו החלבים, ועם היות שיחרו הבעלים שרלוי (טז) רלזוכה לקטר החלב וזקב יקח הנער מה שירלה, היה משיבהו הנער שלינו רוצה כזה, כי לם שיתן הכשר לי קודם ההקטרה ולם לת יקחהו מהם בחזקה, וזה היה חמם ובזיון לקרבנות, שהם היו לוקחים לותם לרדיפת תלוה ושחים שולחנם קודם לשלקן גבוה כחלו שלקן ה' נבוה הוא: ותהי (יז) טעלת הנערים גדולה וגו'. חשבו המפרשים שהנערים שהזכירו שכר בכאן הם בני עלי, והם מה שלחר כי כלנו החלבים לת מבחת ה'. וכפי הפשט לת לחרו כי לם על נערי הכהנים שכר שהיה טעלתם גדולה בעיני ה' בשה שהיו חומסים לת הבעלים ומבזים לת עבודת המקדש, ולמר שטעלת הנערים החלב בלה ונשחבה מלשר כלנו החלבים לת מבחת ה', רומה לומר קרבנותיו והם הכהנים בני עלי, ולהיותם מכלים לותה היו נעריהם עושים כמעשיהם ולוטלים גם כן

(יח) ושמואל משרת לת פני ה' נער חגור אפוד בד. זכר שהיה לחרי תפלתה הלבה עם בעלה וחזרו לרמת' לל ביתם, ונכנסו שמואל הנביא עם עלי הכהן בחקרם להתלמד שם דרכי העבודה והלמת, וזהו שלמר והנער היה משרת לת ה', רומה לומר היה כשאר שהיה לשרת לת ה'. ולפי שלנערותו לא היה עדין חבין דבר מה מעניני הלקוח לכן הומיף לומר לת פני עלי, רומה לומר שהוא לא היה משרת כי אם לת פני עלי, ולפי שהיה שרותו לל עלי לתכלית שישרת לת ה' לחרי זה, לכן לחר לת פני ה', וביאר כשחרו לת פני עלי שברשותה חלו היתה תחלת השרות. וחז"ל דרשו מכאן למשה תלמידי חכמי, כשהם לת השכינה, ודכוותיה בלליהו לי ה' לשר עמדתי לפניו, וכי לפני שכינה היה עומד? אלא שלשרותו לא היה עומד לפני לחים השלוני כאלו עומד לפני השכינה:

(יט) ואם לא יתנו לך עתה וגו'. זכר שהיה לחרי תפלתה הלבה עם בעלה וחזרו לרמת' לל ביתם, ונכנסו שמואל הנביא עם עלי הכהן בחקרם להתלמד שם דרכי העבודה והלמת, וזהו שלמר והנער היה משרת לת ה', רומה לומר היה כשאר שהיה לשרת לת ה'. ולפי שלנערותו לא היה עדין חבין דבר מה מעניני הלקוח לכן הומיף לומר לת פני עלי, רומה לומר שהוא לא היה משרת כי אם לת פני עלי, ולפי שהיה שרותו לל עלי לתכלית שישרת לת ה' לחרי זה, לכן לחר לת פני ה', וביאר כשחרו לת פני עלי שברשותה חלו היתה תחלת השרות. וחז"ל דרשו מכאן למשה תלמידי חכמי, כשהם לת השכינה, ודכוותיה בלליהו לי ה' לשר עמדתי לפניו, וכי לפני שכינה היה עומד? אלא שלשרותו לא היה עומד לפני לחים השלוני כאלו עומד לפני השכינה:

(כ) ויברך את עלי וגו'. זכר שהיה לחרי תפלתה הלבה עם בעלה וחזרו לרמת' לל ביתם, ונכנסו שמואל הנביא עם עלי הכהן בחקרם להתלמד שם דרכי העבודה והלמת, וזהו שלמר והנער היה משרת לת ה', רומה לומר היה כשאר שהיה לשרת לת ה'. ולפי שלנערותו לא היה עדין חבין דבר מה מעניני הלקוח לכן הומיף לומר לת פני עלי, רומה לומר שהוא לא היה משרת כי אם לת פני עלי, ולפי שהיה שרותו לל עלי לתכלית שישרת לת ה' לחרי זה, לכן לחר לת פני ה', וביאר כשחרו לת פני עלי שברשותה חלו היתה תחלת השרות. וחז"ל דרשו מכאן למשה תלמידי חכמי, כשהם לת השכינה, ודכוותיה בלליהו לי ה' לשר עמדתי לפניו, וכי לפני שכינה היה עומד? אלא שלשרותו לא היה עומד לפני לחים השלוני כאלו עומד לפני השכינה:

(כא) ופקד את חנה וגו'. זכר שהיה לחרי תפלתה הלבה עם בעלה וחזרו לרמת' לל ביתם, ונכנסו שמואל הנביא עם עלי הכהן בחקרם להתלמד שם דרכי העבודה והלמת, וזהו שלמר והנער היה משרת לת ה', רומה לומר היה כשאר שהיה לשרת לת ה'. ולפי שלנערותו לא היה עדין חבין דבר מה מעניני הלקוח לכן הומיף לומר לת פני עלי, רומה לומר שהוא לא היה משרת כי אם לת פני עלי, ולפי שהיה שרותו לל עלי לתכלית שישרת לת ה' לחרי זה, לכן לחר לת פני ה', וביאר כשחרו לת פני עלי שברשותה חלו היתה תחלת השרות. וחז"ל דרשו מכאן למשה תלמידי חכמי, כשהם לת השכינה, ודכוותיה בלליהו לי ה' לשר עמדתי לפניו, וכי לפני שכינה היה עומד? אלא שלשרותו לא היה עומד לפני לחים השלוני כאלו עומד לפני השכינה:

(כב) ועלי זקן מאד וגו'. זכר שהיה לחרי תפלתה הלבה עם בעלה וחזרו לרמת' לל ביתם, ונכנסו שמואל הנביא עם עלי הכהן בחקרם להתלמד שם דרכי העבודה והלמת, וזהו שלמר והנער היה משרת לת ה', רומה לומר היה כשאר שהיה לשרת לת ה'. ולפי שלנערותו לא היה עדין חבין דבר מה מעניני הלקוח לכן הומיף לומר לת פני עלי, רומה לומר שהוא לא היה משרת כי אם לת פני עלי, ולפי שהיה שרותו לל עלי לתכלית שישרת לת ה' לחרי זה, לכן לחר לת פני ה', וביאר כשחרו לת פני עלי שברשותה חלו היתה תחלת השרות. וחז"ל דרשו מכאן למשה תלמידי חכמי, כשהם לת השכינה, ודכוותיה בלליהו לי ה' לשר עמדתי לפניו, וכי לפני שכינה היה עומד? אלא שלשרותו לא היה עומד לפני לחים השלוני כאלו עומד לפני השכינה:

(כג) וישמע לת כל לשר יעשון בניו לת כל ישרלל וגו'. זכר שהיה לחרי תפלתה הלבה עם בעלה וחזרו לרמת' לל ביתם, ונכנסו שמואל הנביא עם עלי הכהן בחקרם להתלמד שם דרכי העבודה והלמת, וזהו שלמר והנער היה משרת לת ה', רומה לומר היה כשאר שהיה לשרת לת ה'. ולפי שלנערותו לא היה עדין חבין דבר מה מעניני הלקוח לכן הומיף לומר לת פני עלי, רומה לומר שהוא לא היה משרת כי אם לת פני עלי, ולפי שהיה שרותו לל עלי לתכלית שישרת לת ה' לחרי זה, לכן לחר לת פני ה', וביאר כשחרו לת פני עלי שברשותה חלו היתה תחלת השרות. וחז"ל דרשו מכאן למשה תלמידי חכמי, כשהם לת השכינה, ודכוותיה בלליהו לי ה' לשר עמדתי לפניו, וכי לפני שכינה היה עומד? אלא שלשרותו לא היה עומד לפני לחים השלוני כאלו עומד לפני השכינה:

(כד) ולמר להם לא בני כי לא טובה השמעה וגו'. זכר שהיה לחרי תפלתה הלבה עם בעלה וחזרו לרמת' לל ביתם, ונכנסו שמואל הנביא עם עלי הכהן בחקרם להתלמד שם דרכי העבודה והלמת, וזהו שלמר והנער היה משרת לת ה', רומה לומר היה כשאר שהיה לשרת לת ה'. ולפי שלנערותו לא היה עדין חבין דבר מה מעניני הלקוח לכן הומיף לומר לת פני עלי, רומה לומר שהוא לא היה משרת כי אם לת פני עלי, ולפי שהיה שרותו לל עלי לתכלית שישרת לת ה' לחרי זה, לכן לחר לת פני ה', וביאר כשחרו לת פני עלי שברשותה חלו היתה תחלת השרות. וחז"ל דרשו מכאן למשה תלמידי חכמי, כשהם לת השכינה, ודכוותיה בלליהו לי ה' לשר עמדתי לפניו, וכי לפני שכינה היה עומד? אלא שלשרותו לא היה עומד לפני לחים השלוני כאלו עומד לפני השכינה:

(כה) אם יחטא איש לאיש וגו'. זכר שהיה לחרי תפלתה הלבה עם בעלה וחזרו לרמת' לל ביתם, ונכנסו שמואל הנביא עם עלי הכהן בחקרם להתלמד שם דרכי העבודה והלמת, וזהו שלמר והנער היה משרת לת ה', רומה לומר היה כשאר שהיה לשרת לת ה'. ולפי שלנערותו לא היה עדין חבין דבר מה מעניני הלקוח לכן הומיף לומר לת פני עלי, רומה לומר שהוא לא היה משרת כי אם לת פני עלי, ולפי שהיה שרותו לל עלי לתכלית שישרת לת ה' לחרי זה, לכן לחר לת פני ה', וביאר כשחרו לת פני עלי שברשותה חלו היתה תחלת השרות. וחז"ל דרשו מכאן למשה תלמידי חכמי, כשהם לת השכינה, ודכוותיה בלליהו לי ה' לשר עמדתי לפניו, וכי לפני שכינה היה עומד? אלא שלשרותו לא היה עומד לפני לחים השלוני כאלו עומד לפני השכינה:

(כו) והנער שמואל הולך וגדל וטוב גם עם ה' וגם עם לנשים. זכר שהיה לחרי תפלתה הלבה עם בעלה וחזרו לרמת' לל ביתם, ונכנסו שמואל הנביא עם עלי הכהן בחקרם להתלמד שם דרכי העבודה והלמת, וזהו שלמר והנער היה משרת לת ה', רומה לומר היה כשאר שהיה לשרת לת ה'. ולפי שלנערותו לא היה עדין חבין דבר מה מעניני הלקוח לכן הומיף לומר לת פני עלי, רומה לומר שהוא לא היה משרת כי אם לת פני עלי, ולפי שהיה שרותו לל עלי לתכלית שישרת לת ה' לחרי זה, לכן לחר לת פני ה', וביאר כשחרו לת פני עלי שברשותה חלו היתה תחלת השרות. וחז"ל דרשו מכאן למשה תלמידי חכמי, כשהם לת השכינה, ודכוותיה בלליהו לי ה' לשר עמדתי לפניו, וכי לפני שכינה היה עומד? אלא שלשרותו לא היה עומד לפני לחים השלוני כאלו עומד לפני השכינה:

(כז) ויבא איש אלהים וגו'. זכר שהיה לחרי תפלתה הלבה עם בעלה וחזרו לרמת' לל ביתם, ונכנסו שמואל הנביא עם עלי הכהן בחקרם להתלמד שם דרכי העבודה והלמת, וזהו שלמר והנער היה משרת לת ה', רומה לומר היה כשאר שהיה לשרת לת ה'. ולפי שלנערותו לא היה עדין חבין דבר מה מעניני הלקוח לכן הומיף לומר לת פני עלי, רומה לומר שהוא לא היה משרת כי אם לת פני עלי, ולפי שהיה שרותו לל עלי לתכלית שישרת לת ה' לחרי זה, לכן לחר לת פני ה', וביאר כשחרו לת פני עלי שברשותה חלו היתה תחלת השרות. וחז"ל דרשו מכאן למשה תלמידי חכמי, כשהם לת השכינה, ודכוותיה בלליהו לי ה' לשר עמדתי לפניו, וכי לפני שכינה היה עומד? אלא שלשרותו לא היה עומד לפני לחים השלוני כאלו עומד לפני השכינה:

(כח) ואבחרהו מכל שבטי ישראל וגו'. זכר שהיה לחרי תפלתה הלבה עם בעלה וחזרו לרמת' לל ביתם, ונכנסו שמואל הנביא עם עלי הכהן בחקרם להתלמד שם דרכי העבודה והלמת, וזהו שלמר והנער היה משרת לת ה', רומה לומר היה כשאר שהיה לשרת לת ה'. ולפי שלנערותו לא היה עדין חבין דבר מה מעניני הלקוח לכן הומיף לומר לת פני עלי, רומה לומר שהוא לא היה משרת כי אם לת פני עלי, ולפי שהיה שרותו לל עלי לתכלית שישרת לת ה' לחרי זה, לכן לחר לת פני ה', וביאר כשחרו לת פני עלי שברשותה חלו היתה תחלת השרות. וחז"ל דרשו מכאן למשה תלמידי חכמי, כשהם לת השכינה, ודכוותיה בלליהו לי ה' לשר עמדתי לפניו, וכי לפני שכינה היה עומד? אלא שלשרותו לא היה עומד לפני לחים השלוני כאלו עומד לפני השכינה:

(כט) ותבעטו בזבחי וגו'. זכר שהיה לחרי תפלתה הלבה עם בעלה וחזרו לרמת' לל ביתם, ונכנסו שמואל הנביא עם עלי הכהן בחקרם להתלמד שם דרכי העבודה והלמת, וזהו שלמר והנער היה משרת לת ה', רומה לומר היה כשאר שהיה לשרת לת ה'. ולפי שלנערותו לא היה עדין חבין דבר מה מעניני הלקוח לכן הומיף לומר לת פני עלי, רומה לומר שהוא לא היה משרת כי אם לת פני עלי, ולפי שהיה שרותו לל עלי לתכלית שישרת לת ה' לחרי זה, לכן לחר לת פני ה', וביאר כשחרו לת פני עלי שברשותה חלו היתה תחלת השרות. וחז"ל דרשו מכאן למשה תלמידי חכמי, כשהם לת השכינה, ודכוותיה בלליהו לי ה' לשר עמדתי לפניו, וכי לפני שכינה היה עומד? אלא שלשרותו לא היה עומד לפני לחים השלוני כאלו עומד לפני השכינה:

(ל) לכן נאם ה' אלהי ישראל וגו'. זכר שהיה לחרי תפלתה הלבה עם בעלה וחזרו לרמת' לל ביתם, ונכנסו שמואל הנביא עם עלי הכהן בחקרם להתלמד שם דרכי העבודה והלמת, וזהו שלמר והנער היה משרת לת ה', רומה לומר היה כשאר שהיה לשרת לת ה'. ולפי שלנערותו לא היה עדין חבין דבר מה מעניני הלקוח לכן הומיף לומר לת פני עלי, רומה לומר שהוא לא היה משרת כי אם לת פני עלי, ולפי שהיה שרותו לל עלי לתכלית שישרת לת ה' לחרי זה, לכן לחר לת פני ה', וביאר כשחרו לת פני עלי שברשותה חלו היתה תחלת השרות. וחז"ל דרשו מכאן למשה תלמידי חכמי, כשהם לת השכינה, ודכוותיה בלליהו לי ה' לשר עמדתי לפניו, וכי לפני שכינה היה עומד? אלא שלשרותו לא היה עומד לפני לחים השלוני כאלו עומד לפני השכינה:

(לא) הנה ימים באים וגו'. זכר שהיה לחרי תפלתה הלבה עם בעלה וחזרו לרמת' לל ביתם, ונכנסו שמואל הנביא עם עלי הכהן בחקרם להתלמד שם דרכי העבודה והלמת, וזהו שלמר והנער היה משרת לת ה', רומה לומר היה כשאר שהיה לשרת לת ה'. ולפי שלנערותו לא היה עדין חבין דבר מה מעניני הלקוח לכן הומיף לומר לת פני עלי, רומה לומר שהוא לא היה משרת כי אם לת פני עלי, ולפי שהיה שרותו לל עלי לתכלית שישרת לת ה' לחרי זה, לכן לחר לת פני ה', וביאר כשחרו לת פני עלי שברשותה חלו היתה תחלת השרות. וחז"ל דרשו מכאן למשה תלמידי חכמי, כשהם לת השכינה, ודכוותיה בלליהו לי ה' לשר עמדתי לפניו, וכי לפני שכינה היה עומד? אלא שלשרותו לא היה עומד לפני לחים השלוני כאלו עומד לפני השכינה:

(לב) וראית צר מעון וגו'. זכר שהיה לחרי תפלתה הלבה עם בעלה וחזרו לרמת' לל ביתם, ונכנסו שמואל הנביא עם עלי הכהן בחקרם להתלמד שם דרכי העבודה והלמת, וזהו שלמר והנער היה משרת לת ה', רומה לומר היה כשאר שהיה לשרת לת ה'. ולפי שלנערותו לא היה עדין חבין דבר מה מעניני הלקוח לכן הומיף לומר לת פני עלי, רומה לומר שהוא לא היה משרת כי אם לת פני עלי, ולפי שהיה שרותו לל עלי לתכלית שישרת לת ה' לחרי זה, לכן לחר לת פני ה', וביאר כשחרו לת פני עלי שברשותה חלו היתה תחלת השרות. וחז"ל דרשו מכאן למשה תלמידי חכמי, כשהם לת השכינה, ודכוותיה בלליהו לי ה' לשר עמדתי לפניו, וכי לפני שכינה היה עומד? אלא שלשרותו לא היה עומד לפני לחים השלוני כאלו עומד לפני השכינה:

(לג) והאיש אשר לא אכריתי וגו'. זכר שהיה לחרי תפלתה הלבה עם בעלה וחזרו לרמת' לל ביתם, ונכנסו שמואל הנביא עם עלי הכהן בחקרם להתלמד שם דרכי העבודה והלמת, וזהו שלמר והנער היה משרת לת ה', רומה לומר היה כשאר שהיה לשרת לת ה'. ולפי שלנערותו לא היה עדין חבין דבר מה מעניני הלקוח לכן הומיף לומר לת פני עלי, רומה לומר שהוא לא היה משרת כי אם לת פני עלי, ולפי שהיה שרותו לל עלי לתכלית שישרת לת ה' לחרי זה, לכן לחר לת פני ה', וביאר כשחרו לת פני עלי שברשותה חלו היתה תחלת השרות. וחז"ל דרשו מכאן למשה תלמידי חכמי, כשהם לת השכינה, ודכוותיה בלליהו לי ה' לשר עמדתי לפניו, וכי לפני שכינה היה עומד? אלא שלשרותו לא היה עומד לפני לחים השלוני כאלו עומד לפני השכינה:

(לד) וזה לך האות וגו'. זכר שהיה לחרי תפלתה הלבה עם בעלה וחזרו לרמת' לל ביתם, ונכנסו שמואל הנביא עם עלי הכהן בחקרם להתלמד שם דרכי העבודה והלמת, וזהו שלמר והנער היה משרת לת ה', רומה לומר היה כשאר שהיה לשרת לת ה'. ולפי שלנערותו לא היה עדין חבין דבר מה מעניני הלקוח לכן הומיף לומר לת פני עלי, רומה לומר שהוא לא היה משרת כי אם לת פני עלי, ולפי שהיה שרותו לל עלי לתכלית שישרת לת ה' לחרי זה, לכן לחר לת פני ה', וביאר כשחרו לת פני עלי שברשותה חלו היתה תחלת השרות. וחז"ל דרשו מכאן למשה תלמידי חכמי, כשהם לת השכינה, ודכוותיה בלליהו לי ה' לשר עמדתי לפניו, וכי לפני שכינה היה עומד? אלא שלשרותו לא היה עומד לפני לחים השלוני כאלו עומד לפני השכינה:

(לה) והקימותי לי כהן נאמן וגו'. זכר שהיה לחרי תפלתה הלבה עם בעלה וחזרו לרמת' לל ביתם, ונכנסו שמואל הנביא עם עלי הכהן בחקרם להתלמד שם דרכי העבודה והלמת, וזהו שלמר והנער היה משרת לת ה', רומה לומר היה כשאר שהיה לשרת לת ה'. ולפי שלנערותו לא היה עדין חבין דבר מה מעניני הלקוח לכן הומיף לומר לת פני עלי, רומה לומר שהוא לא היה משרת כי אם לת פני עלי, ולפי שהיה שרותו לל עלי לתכלית שישרת לת ה' לחרי זה, לכן לחר לת פני ה', וביאר כשחרו לת פני עלי שברשותה חלו היתה תחלת השרות. וחז"ל דרשו מכאן למשה תלמידי חכמי, כשהם לת השכינה, ודכוותיה בלליהו לי ה' לשר עמדתי לפניו, וכי לפני שכינה היה עומד? אלא שלשרותו לא היה עומד לפני לחים השלוני כאלו עומד לפני השכינה:

(לו) והיה כל הנותר בביתך וגו'. זכר שהיה לחרי תפלתה הלבה עם בעלה וחזרו לרמת' לל ביתם, ונכנסו שמואל הנביא עם עלי הכהן בחקרם להתלמד שם דרכי העבודה והלמת, וזהו שלמר והנער היה משרת לת ה', רומה לומר היה כשאר שהיה לשרת לת ה'. ולפי שלנערותו לא היה עדין חבין דבר מה מעניני הלקוח לכן הומיף לומר לת פני עלי, רומה לומר שהוא לא היה משרת כי אם לת פני עלי, ולפי שהיה שרותו לל עלי לתכלית שישרת לת ה' לחרי זה, לכן לחר לת פני ה', וביאר כשחרו לת פני עלי שברשותה חלו היתה תחלת השרות. וחז"ל דרשו מכאן למשה תלמידי חכמי, כשהם לת השכינה, ודכוותיה בלליהו לי ה' לשר עמדתי לפניו, וכי לפני שכינה היה עומד? אלא שלשרותו לא היה עומד לפני לחים השלוני כאלו עומד לפני השכינה:

2011 Ministerio de Cultura

לוֹ מְיֻמָּים׃ יְמִימָה בַּעֲלוֹתָהּ אֶת־אִשָּׁהּ
(כה) לְזָבְחַ אֶת־זֶבַח הַיָּמִים׃ וּבֵרַךְ עֵלִי אֶת־
אֶלְקָנָה וְאֶת־אִשְׁתּוֹ וְאָמַר יָשֵׂם יְהוָה לְךָ
זֶרַע מִן־הָאִשָּׁה הַזֹּאת תַּחַת הַשְּׁאֵלָה אֲשֶׁר
(כו) שָׁאַל לַיהוָה וְהָלְכוּ לִמְקוֹמוֹ׃ כִּי־פָקַד
יְהוָה אֶת־חַנָּה וַתַּהַר וַתֵּלֶד שְׁלֹשָׁה־
בָנִים וּשְׁתֵּי בָנוֹת וַיִּגְדַּל הַנַּעַר שְׁמוּאֵל
(כז) עִם־יְהוָה׃ וְעֵלִי זָקֵן מְאֹד וְשָׁמַע אֵת
כָּל־אֲשֶׁר יַעֲשׂוּן בָּנָיו לְכָל־יִשְׂרָאֵל וְאֵת
אֲשֶׁר־יִשְׁכְּבֻן אֶת־הַנָּשִׁים הַצֹּבְאוֹת פֶּתַח
(כח) אֹהֶל מוֹעֵד׃ וַיֹּאמֶר לָהֶם לָמָּה תַּעֲשׂוּן
כַּדְּבָרִים הָאֵלֶּה אֲשֶׁר אָנֹכִי שֹׁמֵעַ אֶת־
דִּבְרֵיכֶם רָעִים מֵאֵת כָּל־הָעָם אֵלֹהַּ׃
(כט) אַל בָּנַי כִּי לוֹא־טוֹבָה הַשְּׁמֻעָה אֲשֶׁר
(ל) אָנֹכִי שֹׁמֵעַ מַעֲבִרִים עַם־יְהוָה׃ אִם־
יֶחֱטָא אִישׁ לְאִישׁ וּפִלְלוֹ אֱלֹהִים וְאִם
לַיהוָה יֶחֱטָא אִישׁ מִי יִתְפַּלֶּל־לוֹ וְלֹא

תקומת פר' לעמוד ך פ"ג ע"ב תיוב ל"ח ל"ך

חכמינו זכרונם לברכה שמעיל לחד היה לו מכערותו ולחו היתה מביאו ברגל וחורת להוליכו ומקבר כמותו מעוטף בו, וזהו שאמרה הבעלת לוב עוטה מעיל, הלל * תתהפך כחומר חותם ויתיצבו כמו לבוש׃ וכל זה בא להגיד שמואל היה מכבד הכהונה ומבקש לותה עם היות בני עלי נותנים את להוכתם׃ הנה התבארו הפסוקים הללו שבאו בשמואל והותרה השאלה הרחשונ׳, ועוד לפרש שאר הפסוקי׳ שבאו על שמואל בזה במקות׳ בעזר׳ הש׳׃

(ס) וברך עלי את אלקנה וגו׳׃ זכר שעלי הכהן כחש׳ רמה את שמואל הולך וגדל ומתדבק לשלמות, והיו כל מקבותיו לעבוד את הש׳ ולכבד הדברי׳ החלקיים, מפני זה ברך את אלק׳ שהולידו ואת חנה לשתו שילדתו, ואחר שם ה׳ לך זרע מן האשה, לל בחית תמידות הבע׳ הזה מפח׳ לחו קבה לותו שהית תמידה בשמי׳ לשה ירחת ה׳, וכאן יהי רצון מלפני ה׳ שיזכה לך זרע מן האשה הזאת שתלד בני לחרי׳ לכבד ירחי׳ מלכי׳׃ ונתן טעם למה יברכ׳ והוא תחת השאלה לשר שאל לל׳, לל בעבור השאל׳ לשר שאל לה׳ שבבה לידת שמואל שהיה בזיר ה׳ לכן בעבור התשבה הזאת שעשתה חבה יתן ה׳ לך מחה עוד בניס לחריס׃ והמפרשים פירשו תחת השאלה לשר שאל, לל שיתן לה בניס לחרי׳ בעבור שמה שאלה את שמואל היה לעבוד את ה׳ וחביו ולחו לח היו משתעשע׳ עמו, לכן התפלל שיתן להם במקומו בניס לחריס לעזור לותם ולעבוד עבודתם ולבזרת לותם בזקבתם, ומה שפירשתי לבי יותר מתישב בפשט הכתוב׃ ומה שאמר והלכו למקומו כוכיח שהיה הרחתה וזהיתה הרחתה מקום חבה, ועל הרחה לח׳ והלכו למקומו׃ לו היה הרחתה מקומו וחבה היתה מהרחה׃ ואמרו כי פקד ה׳ לת חבה, פירשו בו שהלכו למקומו בטוחי׳ בברכת עלי הכהן, ובן היה בפעל כי פקד ה׳ לת חבה ותהר ותלד וגו׳׃ ולפשר לפרש שאמרו והלכו למקומו הוח גם מברכת עלי, יחל שיתן ה׳ לך זרע מן האשה, לפי שהשלה לשר שאל לל מבבה שמואל היה לה׳ ולעבוד לותו ולל היתה השלה לחלקה ולחבה, ואמר שאר הבניס לשר יוליד יהיו במקומו של שמואל, כי יהיה שמואל במקדש ושאר הבניס יהיו בבית לחלקה במקומו, וזהו והלכו למקומו וההליכה היא כמו * והלכה והיתה לחיש לחרי׳ וכחלו לאמר ויהיו במקומו׃ ועל זה המשיך הספו׳ הדברי׳ באמרו כי פקד ה׳ לת חבה ותלד שלש׳ בניס ושתי בנות בביתו, לאמר שמואל לל היה כן בביתו לבל גדל הבער שמואל עם הזס ולל עם לביו וחמו, והבה הותרה בזה השלה הזבית׃

(כג) ועלי זקן מאד ושמע וגו׳׃ הבה הודיע הכתוב שהיה עלי זקן מאד כדי לתת התבלות ועצ׳ מספקת בעדו, למה לל היה מיסר בביו, ולמה לל הכס בשועים, ולמה לל דבר להם דברי ריבות לחרי היותם מחללים לת כהונת ה׳, ואמר שהיה זקן מאד ומקולס׳ כחותיו וגבורת הבני׳ לל היה יכול להם, כי לין הלבזים הזקבים יכולים להוכיח בביהם, בהיותם גדולים וחזקים מהם כמו שיעשו הבחורי׳ לבביה׳ בהיות׳ ילדים, לבל עכ״פ שמע לת כל לשר יעשון בביו לכל ישרל בעביבי הקרבבות שהיו לוקחים על ידי בעריהם הבער בחוק׳, ולשר יזכבון לת הבזים הטובים׳ פתח להל מועד׳, ל״ל היתפללו׳, כמו שתרגם יוכתן דלתיין לבלאה׃ ומלשר הבביח לשר בח על עלי לח הוכיחו בלל על זה העבין המגוכ׳ והוכיחו על הזבחי׳ והמבחות לבד׳, מבלו מקום קול לפרשו שלח כמשמעו׳, ולמרו במסבת שבת׳, למר ר׳ שמוחל בר בחמבי למר ר׳ יוכתן כל החומר בבי פה ה״ב עלי חטאו לילו לחל טועה׳ שב׳ ושם שבי בבי עלי חפבי ופבחם כהבים לי״, כלות דלמר רב לעולם פבחם לח חטח ומקיש חפבי לפבחם מה פבחם לח חטח לף חפבי לח חטח׳, לחל מה לבי מקיי׳ לשר יזכבון לת הבזיס המובחות? משום שבאו לת קיביהן ולח הלבו לחל בעליהן מעלה עלית הכתוב כאלו שכבו׃ והלריכו שם על זה ורובם הבכיאו שפבחם לח חטח׳, ומיקם הכתוב לו עון לפי שלח מיחה בחעש׳ חפבי לחיו׃ ויהיה לפי כן פירוש הכתוב על פי דרכם שהבזיס היולדו׳ והזבות היו בחות לזילה בקרבבותיהן כמו שקייבתם התורה׳, והמה היו המובלו׳ פתח לחל מועד לפי שהיו בלמפות שמה בלבח׳, ועבודת הבית יקרח לבח כמו שלמר * לבזות לבח לעבוד במדב׳ ל כ״ג עבוד׳ בלהל מועד׳, ובני עלי היו מתעללין בהקרבת קרבבותיהן בחופן שלח יובלו לשכת לבתיהם וישכבו שמה׳, ולזה למר לשר ישכבון לת הבזיס׳, רובה לומר שהיו הם סבה שישכבו שמה ולח יבבו לבתיהם הבזיס המובחות יולדות וזבות הבלות פתח לחל מועד׳, ולמר פתח לחל מועד לפי שהבזיס לח היו ככבסים בחל מועד׃ לחבם במסבת יומ״ח למרו בחלוף זה׳, למר פ״ח ע״ש ר׳ יוחבן בן תורתח מפבי מה חרבה שילה? מפבי שבי דברים גלוי עריות ובזוי קדשים׳, גלוי עריות שב׳ לשר ישכבון לת הבזיס וכו׳, והוח היותר ברחה כפי הפשט׃ (כג) ויולמר עלי לבביו למה תעשון כדברי׳ הללה לשר לבבי שומע לת דבריכם רעים׳, ולפי שלח יכחיבו זה ולח יבקשו ממבו שיניח להם מי הוח זה ויזה הוח לשר למרו׳, לבן למר מלת כל העם הללה׳, רובה לומר שכל העם העידו עליהם כחיצ לחל׳ ובמדרש שמואל למר ר׳ לקבה למדתך תורה דרך לרץ כשתהח שומע טובתו של חבירך תהח לומרה מפי לומרה׳, וכשתהח שומע רעתו לומרה מפי לחריס׳, שב׳ מלת כל העם הללה׃ ולמר עוד לל בבי כי לח טובה השמועה׳, כלומר שבשעה (כד) המגוכה לינס בביו ולח יתדמו הללו בשעיו׳, וזהו לל בבי׳, רובה לומר לח בבי לתס׳, והוח ע״ל * שלת לו לח בביו דברי ל״ב ב׳ מומס׃ ובתן הסבה למה לינס בביו׳, בלמרו כי לח טובה השמועה לשר לבבי שומע מעבירים עם ה׳, שעם ה׳ בלס היו מעבירים זה הקול וזלת השמועה בכל עריהם׳, וכן תרגם יוכתן׳, ולהתפשטות השמועה יולמר העברה כמו שבתב הרב המורה בפ׳ כ״ח לח מספרו׃ ורבי דוד קמחי פירש שהיו הם מעבירים לת עם ה׳ מבוח לל המקדש ומעבירים לותו מהעבודה הללקית בשה שיעשו עמהם בבוחם שמה׃ (כה) והבה גלה פשיהם בשה שיעשו בזה׳, בלמרו לם יחטח ליש לליש ופללו ללקיס׃ והבה המתרגם והמפרשים כלם כשבים לשר דברי חול׳, ופירשו ללקיס הכלת׳ בבלן על הדייבים׳, ופירשו פללו מגורת פלילים שהוח בלמר על המופטים׳, ולח הטיבו לפרש הכתוב על פשוטו לפי׳ לפי דעתם׳, וחף רבי דוד קמחי שפירשו מעבין לאלהות ופירש

2011 Ministerio de Cultura

יִשְׁמַע֙ לְקֹ֣ול אֲבִיהֶ֔ם כִּֽי־חָפֵ֥ץ יְהוָ֖ה
[כה] לַהֲמִיתָֽם׃ וְהַנַּ֖עַר שְׁמוּאֵ֑ל הֹלֵ֥ךְ וְגָדֵ֖ל וְטֹ֥וב
[כו] גַּם־עִם־יְהוָ֖ה וְגַם עִם־אֲנָשִֽׁים׃ וַיָּבֹ֣א
אִֽישׁ־אֱלֹהִ֗ים אֶל־עֵלִי֙ וַיֹּ֣אמֶר אֵלָ֔יו
כֹּֽה־אָמַ֥ר יְהוָ֖ה הֲנִגְלֹ֣ה נִגְלֵ֑יתִי אֶל־
בֵּ֣ית אָבִ֔יךָ בִּֽהְיוֹתָ֥ם בְּמִצְרַ֖יִם לְבֵ֥ית
[כח] פַּרְעֹֽה׃ וּבָחַ֨ר אֹת֜וֹ מִכָּל־שִׁבְטֵ֣י
יִשְׂרָאֵ֗ל לִי֙ לְכֹהֵ֔ן עַל־מִזְבְּחִ֖י לְהַקְטִ֣יר
קְטֹ֑רֶת לָשֵׂ֤את אֵפוֹד֙ לְפָנָ֔יו וָאֶתְּנָ֛ה לְבֵ֥ית
אָבִ֖יךָ אֶת־כָּל־אִשֵּׁ֥י בְנֵי־יִשְׂרָאֵֽל׃
[כט] לָ֣מָּה תִבְעֲטוּ֩ בְּזִבְחִ֨י וּבְמִנְחָתִ֜י אֲשֶׁ֣ר
צִוִּ֗יתִי מָעֹ֙ון֙ וַתְּכַבֵּ֣ד אֶת־בָּנֶ֔יךָ מִמֶּ֖נִּי
לְהַבְרִיאֲכֶ֛ם מֵרֵאשִׁ֥ית כָּל־מִנְחַ֖ת יִשְׂרָאֵֽל
[ל] לְעַמִּֽי׃ לָכֵ֗ן נְאֻם֙ יְהוָ֣ה אֱלֹהֵ֣י יִשְׂרָאֵ֔ל
אָמֹ֥ור אָמַ֖רְתִּי בֵּיתְךָ֣ וּבֵ֣ית אָבִ֔יךָ יִתְהַלְּכ֥וּ
לְפָנַ֖י עַד־עֹולָ֑ם וְעַתָּ֞ה נְאֻם־יְהוָ֗ה
חָלִ֤ילָה לִּי֙ כִּֽי־מְכַבְּדַ֣י אֲכַבֵּ֔ד וּבֹזַ֖י יֵקָלּֽוּ׃

ופללו לשון תפלה ובקשה לא כתייצב פשט הכתוב גם לפי דרכו • והכוי מפרש הפסוק לכל לחד מהדעות בהיו' פללו מלשון משפט או מלשון תפלה בלופן מתיצב , והכל השוה שבהם הוא היות הלקים המוכר בכהן קדש , כי הוא מהכלתי נמחקים , ולמר כפי הדעת הלחד שפללו הוא מלשון משפט , לם יחטא לים לקים הכה ישפוט לותו הלקים , כי יהיה הלדם בעל דינו והלל יתברך הוא השופט והדיין , לבל לם לה' יחטא לים מי יתפלל לו , רולה לומר מי יהיה נוקק להשפט עמו , הנה בלי ספק יהיה בעל דינו הקלה , וליך יעמוד לבו תחזקנה ידיו בהשפטו עם הללוה יתברך שוה בשוה ? ויהיה התפלל ההתפעל מענין הפלולים והמשפט , וכן הביאו רלק בספ' הזרלים בשרש פלל • ולם כלמר שפללו הלקים הוא מענין תפלה יהיה פירושו כן , לם יחטא לים לה' הכה יפשוט לותו הלקים , כי יהיה הלדם בעל דינו והלל יתברך הוא השופט והדיין , לבל לם לה' יחטא לים מי יתפלל לו , רולה לומר מי יהיה נוקק להשפט עמו , הנה בלי ספק יהיה בעל דינו הקלה , ולין

מתחלה נתתי בהונה לפלשתים בנו אל תהרן ׳ ולפי שבימי פלגן נבגעה שפקדו ישראל ברוב המתות וגרם להם זה שנאמר ואחר הכהני׳ אלף היו כופעים מעיר אל עיר כרקוי להוסיפם׳ לכן בעלתי בהונה גדולה מהם ונתתיה אל בני לימתר שכיס ונבעים שנה ׳ ועכשו שקלקלו בני עלי תליה לי ׳ כי מכבדי אכבד בני פנחס שכבד אותי בשעים לכבד אותם ׳ ובוזי יקלו

(לא) הִנֵּה יָמִים בָּאִים וְגָדַעְתִּי אֶת־זְרֹעֲךָ
וְאֶת־זְרֹעַ בֵּית אָבִיךָ מִהְיוֹת זָקֵן בְּבֵיתֶךָ׃
(לב) וְהִבַּטְתָּ צַר מָעוֹן בְּכָל אֲשֶׁר־יֵיטִיב אֶת־
יִשְׂרָאֵל וְלֹא־יִהְיֶה זָקֵן בְּבֵיתְךָ כָּל־
(לג) הַיָּמִים׃ וְאִישׁ לֹא־אַכְרִית לְךָ מֵעִם
מִזִּבְחִי לְכַלּוֹת אֶת־עֵינֶיךָ וְלַאֲרִיב אֶת־
נַפְשֶׁךָ וְכָל מַרְבִּית בֵּיתְךָ יָמוּתוּ אֲנָשִׁים׃
(לד) וְזֶה־לְּךָ הָאוֹת אֲשֶׁר יָבֹא אֶל־שְׁנֵי
בָנֶיךָ אֶל־חָפְנִי וּפִנְחָס בְּיוֹם אֶחָד יָמוּתוּ
(לה) שְׁנֵיהֶם׃ וַהֲקִמֹתִי לִי כֹּהֵן נֶאֱמָן
כַּאֲשֶׁר בִּלְבָבִי וּבְנַפְשִׁי יַעֲשֶׂה וּבָנִיתִי
לוֹ בַּיִת נֶאֱמָן וְהִתְהַלֵּךְ לִפְנֵי־מְשִׁיחִי
(לו) כָּל־הַיָּמִים׃ וְהָיָה כָּל־הַנּוֹתָר בְּבֵיתֶךָ
יָבוֹא לְהִשְׁתַּחֲוֹת לוֹ לַאֲגוֹרַת כֶּסֶף וְכִכַּר־
לֶחֶם וְאָמַר סְפָחֵנִי נָא אֶל־אַחַת הַכְּהֻנּוֹת
לֶאֱכֹל פַּת־לָחֶם׃

ג

(א) וְהַנַּעַר שְׁמוּאֵל מְשָׁרֵת אֶת־יְהוָה
לִפְנֵי עֵלִי וּדְבַר יְהוָה הָיָה יָקָר בַּיָּמִים
הָהֵם אֵין חָזוֹן נִפְרָץ׃

ל"ג פ' לט ח"ג עג

(לא) הנה ימים באים וגו׳ ואת זרעך ואת זרע בית אביך מהיות זקן בביתך׳ אלו בני אחיה ובני בניו שהיו מתים מתים בן י"ב שנה ׳ כלו והולידו את רבן יוחנן בן זכאי ׳ לומר להם שמא מחשבת עלי לתם ׳ דכתיב בית וכל מרבית ביתך ימותו לכאי׳ לכו עכשו בתורה וכו׳ · והנה היו לקללו׳ מלה מלה כפגד מלה ׳ לפי שבני עלי היה להם כבוד גדול בהיות לביהם הכהן הגדול ולא חשבו לו׳ לכן קללם שלא יהיה עוד מהם זקן וחכם ומכהיג כמו שפירשתי מהיות זקן בביתך ׳ עוד היה להם רבוי הטוב כי לא היו בני׳ ה׳ כהני׳ לחרים זולתם ׳ ולכן קללם שיביטו כל מעון כמו שפירשתי ׳ עוד היו לכעים בחורים ומפני זה בזו דברי לביהם לכן קללם שכל מרבית ביתם ימותו לכעים : וחול לומרו לתם עיין לעי לאכלתם קדשי׳ בלא זמן בטרם יקטירון את הקלב כן תמותון לפני זמן : ולחרי שפתן שלשת הקללות הקלה זכר הזמן לאחר יתקיימו בו ׳ והתחיל מיתן למליך מיניה שהוא לומרו וכל מרבית ביתך וגו׳ ׳ ועליו לאחר וזה לך האות לאחר (לא) יבוא אל בני בכיך וגו׳ שימותו שניהם ביום לחד והוא התחלת קיום הייעוד הלליי שזכר ׳ ולל בזה לך האות כשתרחה שבני בכיך ימותו ביום לחד יתברר לך שהשאר כלו לאחר יעדתי עליך יתקיים גם כן בעתיד : עוד ניחר הקללה האחרת האמית (מהיות כל מבית לאחר ולא מבית עלי) לכך יעשה זה ומתי יעשה לותו ׳ ועליה לאחר והקימותי (לה) לי כהן בלמן ׳ וזה לאחר על לדוק הכהן שיעשה ברצון הלל יתברך ׳ ולא לאכור הכהונה מזרעו לקריו כמו שפירה מבית עלי ׳ לכל יבכה לו בית כלמן ׳ לל שתהיה קייתת לזרעו הכהונה · וזכר מתי יהיה זה ׳ בלאחרו והתהלך לפני משיחי כל הימים והוא המלך שלמה ׳ כי כאשר פשתה שלמה למלך כשתה לדוק לכהן וקודם זה לא היה מכולך זרע עלי מהכהונה ׳ שהרי לחיה בן לחיטוב ולחימלך ולביתר בנו שהלך עם דוד היו כלם מזרע עלי : וזכר גם כן הקללה האליזית מתי תהיה ובלזה לופן תהיה מה שלאר והבטת כל (לו) מעון ׳ ועליה לאחר והיה כל הנותר בביתך יבא להשתחוות לו וגו׳ ׳ ולא הרגישו המפרשי׳ כרלוי בפירוש לו שזכר בכאן ולאחת הוא שהוזר לכהן הבאחן שיהיו הלקיים כאו שזכר ׳ ולאמר שכל הנותר בבית עלי יבא להשתחוות לאותו כהן אשר יקים השם נאמים ההם בעבור לגודת כסף וככר לחם שיבקש על ידו ובאלותו ׳ וילאמר אלין בבקשה ובתחבונים מפחבי בא אל לחת הכהונות לאכול פת לחם ׳ רולה לומר חברני בא בלחת מחשרות הכהנים להגיע ידי לאכול פת חרבה · ולפי זה קללת הבנים התחילה ביתי עלי ושתי הקללות האחרות בלו ביתי שלמה המלך ׳ והיה כל זה עונש בבית על אשר לקחו בחתם ובגזל את אשר לא להם והיו חשמינים עלמם בדוב הכשר ׳ ויבואו בעבור זה לל זמן יהיו לחתים גם לעניים בפחם בהשב תתחנג ויבקשו פת לחם לאכול ולא ימלאו :

(לב) והבעור שמואל משרת את ה׳ וגו׳ · לא נתנו המפרשים טורך לומר זכר בבאן והבעור שמואל משרת את ה׳ לבני עלי ׳

2011 Ministerio de Cultura

[כ] וַיֵּדַע כָּל־יִשְׂרָאֵל מִדָּן וְעַד־בְּאֵר שֶׁבַע כִּי נֶאֱמָן שְׁמוּאֵל לְנָבִיא לַיהוָה׃ [כא] וַיֹּסֶף יְהוָה לְהֵרָאֶה בְּשִׁלֹה כִּי נִגְלָה יְהוָה אֶל־שְׁמוּאֵל בְּשִׁלֹה בִּדְבַר יְהוָה׃ [ד א] וַיְהִי דְבַר־שְׁמוּאֵל לְכָל־יִשְׂרָאֵל לְדַבֵּר וַיֵּצֵא יִשְׂרָאֵל לִקְרַאת־פְּלִשְׁתִּים לַמִּלְחָמָה וַיַּחֲנוּ עַל־אֶבֶן הָעֵזֶר וְהַפְּלִשְׁתִּים חָנוּ בַּאֲפֵק׃ [ב] וַיַּעַרְכוּ פְלִשְׁתִּים לִקְרַאת יִשְׂרָאֵל וַתִּטֹּשׁ הַמִּלְחָמָה וַיִּנָּגֶף יִשְׂרָאֵל לִפְנֵי פְלִשְׁתִּים וַיַּכּוּ בַּמַּעֲרָכָה בָּאָרַח כְּאַרְבָּעַת אֲלָפִים אִישׁ׃ [ג] וַיָּבֹא הָעָם אֶל־הַמַּחֲנֶה וַיֹּאמְרוּ זִקְנֵי יִשְׂרָאֵל לָמָּה נְגָפָנוּ יְהוָה הַיּוֹם לִפְנֵי פְלִשְׁתִּים נִקְחָה אֵלֵינוּ מִשִּׁלֹה אֶת־אֲרוֹן בְּרִית־יְהוָה וְיָבֹא בְקִרְבֵּנוּ וְיוֹשִׁיעֵנוּ מִכַּף אֹיְבֵינוּ׃ [ד] וַיִּשְׁלַח הָעָם שִׁלֹה וַיִּשְׂאוּ מִשָּׁם אֲרוֹן בְּרִית־יְהוָה צְבָאוֹת יֹשֵׁב הַכְּרוּבִים וַיְהִי שְׁנֵי בְנֵי־עֵלִי עִם־אֲרוֹן בְּרִית־הָאֱלֹהִים חָפְנִי וּפִינְחָס׃ [ה] וַיְהִי כְּבוֹא אֲרוֹן־בְּרִית־יְהוָה אֶל־הַמַּחֲנֶה וַיָּרִעוּ כָל־יִשְׂרָאֵל תְּרוּעָה גְדוֹלָה וַתֵּהֹם הָאָרֶץ׃ [ו] וַיִּשְׁמְעוּ פְלִשְׁתִּים אֶת־קוֹל הַתְּרוּעָה וַיֹּאמְרוּ מַה־קוֹל הַתְּרוּעָה הַגְּדוֹלָה הַזֹּאת בְּמַחֲנֵה הָעִבְרִים וַיֵּדְעוּ כִּי אֲרוֹן יְהוָה בָּא אֶל־הַמַּחֲנֶה׃ [ז] וַיִּרְאוּ פְלִשְׁתִּים כִּי אָמְרוּ בָּא אֱלֹהִים אֶל־הַמַּחֲנֶה וַיֹּאמְרוּ אוֹי־לָנוּ כִּי לֹא הָיְתָה כָזֹאת אֶתְמוֹל שִׁלְשֹׁם׃ [ח] אוֹי־לָנוּ מִי יַצִּילֵנוּ מִיַּד הָאֱלֹהִים הָאַדִּירִים הָאֵלֶּה הֵם הָאֱלֹהִים הַמַּכִּים אֶת־מִצְרַיִם בְּכָל־מַכָּה בַּמִּדְבָּר׃ [ט] הִתְחַזְּקוּ וִהְיוּ לַאֲנָשִׁים פְּלִשְׁתִּים וְלֹא תַעַבְדוּ לָעִבְרִים כַּאֲשֶׁר עָבְדוּ לָכֶם וְהָיִיתֶם לַאֲנָשִׁים וְנִלְחַמְתֶּם׃ [י] וַיִּלָּחֲמוּ פְלִשְׁתִּים וַיִּנָּגֶף יִשְׂרָאֵל וַיָּנֻסוּ אִישׁ לְאָהֳלָיו וַתְּהִי הַמַּכָּה גְדוֹלָה מְאֹד וַיִּפֹּל מִיִּשְׂרָאֵל שְׁלֹשִׁים אֶלֶף רַגְלִי׃ [יא] וַאֲרוֹן הָאֱלֹהִים נִלְקָחָה וַיָּמֻתוּ שְׁנֵי בְנֵי־עֵלִי חָפְנִי וּפִינְחָס׃ [יב] וַיָּרָץ אִישׁ־בִּנְיָמִן מִן־הַמַּעֲרָכָה וַיָּבֹא שִׁלֹה בַּיּוֹם הַהוּא וּבְגָדָיו קְרֻעִים וְאַדְמָה עַל־רֹאשׁוֹ׃ [יג] וַיָּבֹא וְהִנֵּה עֵלִי יוֹשֵׁב עַל־הַכִּסֵּא עַל־יַד־הַדֶּרֶךְ מְצַפֶּה כִּי־הָיָה לִבּוֹ חָרֵד עַל אֲרוֹן הָאֱלֹהִים וְהָאִישׁ בָּא לְהַגִּיד בָּעִיר וַתִּזְעַק כָּל־הָעִיר׃ [יד] וַיִּשְׁמַע עֵלִי אֶת־קוֹל הַצְּעָקָה וַיֹּאמֶר מַה־קוֹל הֲמוֹן הַקּוֹל הַזֶּה וְהָאִישׁ מִהֵר וַיָּבֹא וַיַּגֶּד לְעֵלִי׃ [טו] וְעֵלִי בֶּן־תִּשְׁעִים וּשְׁמֹנֶה שָׁנָה וְעֵינָיו קָמָה וְלֹא יוּכַל לִרְאוֹת׃ [טז] וַיֹּאמֶר הָאִישׁ אֶל־עֵלִי אָנֹכִי הַבָּא מִן־הַמַּעֲרָכָה וַאֲנִי מִן־הַמַּעֲרָכָה נַסְתִּי הַיּוֹם וַיֹּאמֶר מָה הָיָה מַעֲשֶׂה בְּנִי׃ [יז] וַיַּעַן הַמְבַשֵּׂר וַיֹּאמֶר נָס יִשְׂרָאֵל לִפְנֵי פְלִשְׁתִּים וְגַם מַגֵּפָה גְדוֹלָה הָיְתָה בָעָם וְגַם שְׁנֵי בָנֶיךָ מֵתוּ חָפְנִי וּפִינְחָס וַאֲרוֹן הָאֱלֹהִים נִלְקָחָה׃ [יח] וַיְהִי כְּהַזְכִּירוֹ אֶת־אֲרוֹן הָאֱלֹהִים וַיִּפֹּל מֵעַל הַכִּסֵּא אָחֹר בְּיַד־הַשַּׁעַר וַתִּשָּׁבֶר עָרְפּוֹ וַיָּמָת כִּי זָקֵן הָאִישׁ וְכָבֵד וְהוּא שָׁפַט אֶת־יִשְׂרָאֵל אַרְבָּעִים שָׁנָה׃ [יט] וְכַלָּתוֹ אֵשֶׁת פִּינְחָס הָרָה לָלֶדֶת וַתִּשְׁמַע אֶת־הַשְּׁמוּעָה אֶל־אֲרוֹן הָאֱלֹהִים נִלְקָחָה וְאֶל־מוֹת חָמִיהָ וְאִישָׁהּ וַתִּכְרַע וַתֵּלֶד כִּי נֶהְפְּכוּ עָלֶיהָ צִירֶיהָ׃ [כ] וּכְעֵת מוֹתָהּ וַתְּדַבֵּרְנָה הַנִּצָּבוֹת עָלֶיהָ אַל־תִּירְאִי כִּי־בֵן יָלָדְתְּ וְלֹא עָנְתָה וְלֹא שָׁתָה לִבָּהּ׃ [כא] וַתִּקְרָא לַנַּעַר אִי־כָבוֹד לֵאמֹר גָּלָה כָבוֹד מִיִּשְׂרָאֵל עַל־לֻקַּח אֲרוֹן הָאֱלֹהִים וְעַל־חָמִיהָ וְאִישָׁהּ׃ [כב] וַתֹּאמֶר גָּלָה כָבוֹד מִיִּשְׂרָאֵל כִּי נִלְקַח אֲרוֹן הָאֱלֹהִים׃ [ה א] וּפְלִשְׁתִּים לָקְחוּ אֶת־אֲרוֹן הָאֱלֹהִים וַיְבִיאֻהוּ מֵאֶבֶן הָעֵזֶר אַשְׁדּוֹדָה׃ [ב] וַיִּקְחוּ פְלִשְׁתִּים אֶת־אֲרוֹן הָאֱלֹהִים וַיְבִאֻהוּ בֵּית־דָּגוֹן וַיַּצִּגֻהוּ אֵצֶל דָּגוֹן׃ [ג] וַיַּשְׁכִּימוּ אַשְׁדּוֹדִים מִמָּחֳרָת וְהִנֵּה נָפַל דָּגוֹן לְפָנָיו אַרְצָה לִפְנֵי אֲרוֹן יְהוָה וַיִּקְחוּ אֶת־דָּגוֹן וַיָּשִׁבוּ אֹתוֹ לִמְקוֹמוֹ׃ [ד] וַיַּשְׁכִּימוּ בַבֹּקֶר מִמָּחֳרָת וְהִנֵּה נָפַל דָּגוֹן לְפָנָיו אַרְצָה לִפְנֵי אֲרוֹן יְהוָה וְרֹאשׁ דָּגוֹן וּשְׁתֵּי כַפּוֹת יָדָיו כְּרֻתוֹת אֶל־הַמִּפְתָּן רַק דָּגוֹן נִשְׁאַר עָלָיו׃ [ה] עַל־כֵּן לֹא־יִדְרְכוּ כֹהֲנֵי דָגוֹן וְכָל־הַבָּאִים בֵּית־דָּגוֹן עַל־מִפְתַּן דָּגוֹן בְּאַשְׁדּוֹד עַד־הַיּוֹם הַזֶּה׃ [ו] וַתִּכְבַּד יַד־יְהוָה אֶל־אַשְׁדּוֹד וַיְשֹׁמֵם וַיַּךְ אֹתָם בָּעֳפָלִים אֶת־אַשְׁדּוֹד וְאֶת־גְּבוּלֶיהָ׃ [ז] וַיִּרְאוּ אַנְשֵׁי אַשְׁדּוֹד כִּי־כָכָה וַיֹּאמְרוּ לֹא־יֵשֵׁב אֲרוֹן אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל עִמָּנוּ כִּי קָשְׁתָה יָדוֹ עָלֵינוּ וְעַל־דָּגוֹן אֱלֹהֵינוּ׃ [ח] וַיִּשְׁלְחוּ וַיַּאַסְפוּ אֶת־כָּל־סַרְנֵי פְלִשְׁתִּים אֲלֵיהֶם וַיֹּאמְרוּ מַה־נַּעֲשֶׂה לַאֲרוֹן אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל וַיֹּאמְרוּ סַבּוֹת אֲרוֹן אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל וַיָּסֹבּוּ אֶת־אֲרוֹן אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל׃ [ט] וַיְהִי אַחֲרֵי סֹבָּם אֹתוֹ וַתְּהִי יַד־יְהוָה בָּעִיר מְהוּמָה גְדוֹלָה מְאֹד וַיַּךְ אֶת־אַנְשֵׁי הָעִיר מִקָּטֹן וְעַד־גָּדוֹל וַיִּפְּקוּ לָהֶם עֳפָלִים׃ [י] וַיִּשְׁלְחוּ אֶת־אֲרוֹן הָאֱלֹהִים עֶקְרוֹן וַיְהִי כְּבוֹא אֲרוֹן הָאֱלֹהִים עֶקְרוֹן וַיִּזְעֲקוּ הָעֶקְרוֹנִים לֵאמֹר הֵסֵבּוּ אֵלַי אֶת־אֲרוֹן אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל לְהָמִתֵנִי וְאֶת־עַמִּי׃ [יא] וַיִּשְׁלְחוּ וַיַּאַסְפוּ אֶת־כָּל־סַרְנֵי פְלִשְׁתִּים וַיֹּאמְרוּ שַׁלְּחוּ אֶת־אֲרוֹן אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל וְיָשֹׁב לִמְקוֹמוֹ וְלֹא יָמִית אֹתִי וְאֶת־עַמִּי כִּי הָיְתָה מְהוּמַת־מָוֶת בְּכָל־הָעִיר כָּבְדָה מְאֹד יַד־הָאֱלֹהִים שָׁם׃ [יב] וְהָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר לֹא־מֵתוּ הֻכּוּ בָּעֳפָלִים וַתַּעַל שַׁוְעַת הָעִיר הַשָּׁמָיְמָה׃ [ו א] וַיְהִי אֲרוֹן יְהוָה בִּשְׂדֵה פְלִשְׁתִּים שִׁבְעָה חֳדָשִׁים׃ [ב] וַיִּקְרְאוּ פְלִשְׁתִּים לַכֹּהֲנִים וְלַקּסְמִים לֵאמֹר מַה־נַּעֲשֶׂה לַאֲרוֹן יְהוָה הוֹדִיעֻנוּ בַּמֶּה נְשַׁלְּחֶנּוּ לִמְקוֹמוֹ׃ [ג] וַיֹּאמְרוּ אִם־מְשַׁלְּחִים אֶת־אֲרוֹן אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל אַל־תְּשַׁלְּחֻהוּ רֵיקָם כִּי־הָשֵׁב תָּשִׁיבוּ לוֹ אָשָׁם אָז תֵּרָפְאוּ וְנוֹדַע לָכֶם לָמָּה לֹא־תָסוּר יָדוֹ מִכֶּם׃ [ד] וַיֹּאמְרוּ מָה הָאָשָׁם אֲשֶׁר נָשִׁיב לוֹ וַיֹּאמְרוּ מִסְפַּר סַרְנֵי פְלִשְׁתִּים חֲמִשָּׁה עֳפָלֵי זָהָב וַחֲמִשָּׁה עַכְבְּרֵי זָהָב כִּי מַגֵּפָה אַחַת הָיְתָה לְכֻלָּם וְלִסְרְנֵיכֶם׃ [ה] וַעֲשִׂיתֶם צַלְמֵי עָפְלֵיכֶם וְצַלְמֵי עַכְבְּרֵיכֶם הַמַּשְׁחִתִים אֶת־הָאָרֶץ וְנָתַתֶּם לֵאלֹהֵי יִשְׂרָאֵל כָּבוֹד אוּלַי יָקֵל יָדוֹ מֵעֲלֵיכֶם וּמֵעַל אֱלֹהֵיכֶם וּמֵעַל אַרְצְכֶם׃ [ו] וְלָמָּה תְכַבְּדוּ אֶת־לְבַבְכֶם כַּאֲשֶׁר כִּבְּדוּ מִצְרַיִם וּפַרְעֹה אֶת־לִבָּם הֲלוֹא כַּאֲשֶׁר הִתְעַלֵּל בָּהֶם וַיְשַׁלְּחוּם וַיֵּלֵכוּ׃ [ז] וְעַתָּה קְחוּ וְעֲשׂוּ עֲגָלָה חֲדָשָׁה אַחַת וּשְׁתֵּי פָרוֹת עָלוֹת אֲשֶׁר לֹא־עָלָה עֲלֵיהֶם עֹל וְאִסְרוּ אֶת־הַפָּרוֹת בָּעֲגָלָה וְהָשִׁיבוּ בְנֵיהֶן מֵאַחֲרֵיהֶן הַבָּיְתָה׃ [ח] וְלָקַחְתֶּם אֶת־אֲרוֹן יְהוָה וְנִתַּתֶּם אֹתוֹ עַל־הָעֲגָלָה וְאֶת־כְּלֵי הַזָּהָב אֲשֶׁר־הֲשֵׁבוֹתֶם לוֹ אָשָׁם תָּשִׂימוּ בָּאַרְגָּז מִצִּדּוֹ וְשִׁלַּחְתֶּם אֹתוֹ וְהָלַךְ׃ [ט] וּרְאִיתֶם אִם־דֶּרֶךְ גְּבוּלוֹ יַעֲלֶה בֵּית־שֶׁמֶשׁ הוּא עָשָׂה לָנוּ אֶת־הָרָעָה הַגְּדוֹלָה הַזֹּאת וְאִם־לֹא וְנֵדְעָה כִּי לֹא יָדוֹ נָגְעָה בָּנוּ מִקְרֶה הָיָה לָנוּ׃ [י] וַיַּעֲשׂוּ הָאֲנָשִׁים כֵּן וַיִּקְחוּ שְׁתֵּי פָרוֹת עָלוֹת וַיַּאַסְרוּם בָּעֲגָלָה וּבְנֵיהֶם כָּלְאוּ בָּבָיְתָה׃ [יא] וַיָּשִׂימוּ אֶת־אֲרוֹן יְהוָה עַל־הָעֲגָלָה וְאֶת־הָאַרְגַּז וְאֶת־עַכְבְּרֵי הַזָּהָב וְאֶת־צַלְמֵי עָפְלֵיהֶם׃ [יב] וַתִּשַּׁרְנָה הַפָּרוֹת בַּדֶּרֶךְ אֶל־דֶּרֶךְ בֵּית־שֶׁמֶשׁ בַּמְסִלָּה אַחַת הָלְכוּ הָלוֹךְ וָגָעוּ וְלֹא סָרוּ יָמִין וּשְׂמֹאל וְסַרְנֵי פְלִשְׁתִּים הֹלְכִים אַחֲרֵיהֶם עַד־גְּבוּל בֵּית־שָׁמֶשׁ׃ [יג] וּבֵית־שֶׁמֶשׁ קֹצְרִים חִטִּים בָּעֵמֶק וַיִּשְׂאוּ אֶת־עֵינֵיהֶם וַיִּרְאוּ אֶת־הָאָרוֹן וַיִּשְׂמְחוּ לִרְאוֹת׃ [יד] וְהָעֲגָלָה בָּאָה אֶל־שְׂדֵה יְהוֹשֻׁעַ בֵּית־הַשִּׁמְשִׁי וַתַּעֲמֹד שָׁם וְשָׁם אֶבֶן גְּדוֹלָה וַיְבַקְּעוּ אֶת־עֲצֵי הָעֲגָלָה וְאֶת־הַפָּרוֹת הֶעֱלוּ עוֹלָה לַיהוָה׃ [טו] וְהַלְוִיִּם הוֹרִידוּ אֶת־אֲרוֹן יְהוָה וְאֶת־הָאַרְגַּז אֲשֶׁר־אִתּוֹ אֲשֶׁר־בּוֹ כְּלֵי זְהַב־שָׂם וַיָּשִׂימוּ עַל־הָאֶבֶן הַגְּדוֹלָה וְאַנְשֵׁי בֵית־שֶׁמֶשׁ הֶעֱלוּ עוֹלוֹת וַיִּזְבְּחוּ זְבָחִים בַּיּוֹם הַהוּא לַיהוָה׃ [טז] וַחֲמִשֶּׁת סַרְנֵי פְלִשְׁתִּים רָאוּ וַיָּשֻׁבוּ עֶקְרוֹן בַּיּוֹם הַהוּא׃ [יז] וְאֵלֶּה עָפְלֵי זָהָב אֲשֶׁר־הֵשִׁיבוּ פְלִשְׁתִּים אָשָׁם לַיהוָה לְאַשְׁדּוֹד אֶחָד לְעַזָּה אֶחָד לְאַשְׁקְלוֹן אֶחָד לְגַת אֶחָד לְעֶקְרוֹן אֶחָד׃ [יח] וְעַכְבְּרֵי זָהָב מִסְפַּר כָּל־עָרֵי פְלִשְׁתִּים לַחֲמֵשֶׁת הַסְּרָנִים מֵעִיר בְּצוּרָה עַד־עִיר פְּרָזִי וְעַד אֶבֶן הַגְּדוֹלָה אֲשֶׁר הִנִּיחוּ עָלֶיהָ אֶת־אֲרוֹן יְהוָה עֵד הַשָּׂדֶה יְהוֹשֻׁעַ בֵּית־הַשִּׁמְשִׁי׃ [יט] וַיַּךְ בְּאַנְשֵׁי בֵית־שֶׁמֶשׁ כִּי רָאוּ בַּאֲרוֹן יְהוָה וַיַּךְ בָּעָם שִׁבְעִים אִישׁ חֲמִשִּׁים אֶלֶף אִישׁ וַיִּתְאַבְּלוּ הָעָם כִּי־הִכָּה יְהוָה בָּעָם מַכָּה גְדוֹלָה׃ [כ] וַיֹּאמְרוּ אַנְשֵׁי בֵית־שֶׁמֶשׁ מִי יוּכַל לַעֲמֹד לִפְנֵי יְהוָה הָאֱלֹהִים הַקָּדוֹשׁ הַזֶּה וְאֶל־מִי יַעֲלֶה מֵעָלֵינוּ׃ [כא] וַיִּשְׁלְחוּ מַלְאָכִים אֶל־יוֹשְׁבֵי קִרְיַת־יְעָרִים לֵאמֹר הֵשִׁיבוּ פְלִשְׁתִּים אֶת־אֲרוֹן יְהוָה רְדוּ הַעֲלוּ אֹתוֹ אֲלֵיכֶם׃ [ז א] וַיָּבֹאוּ אַנְשֵׁי קִרְיַת־יְעָרִים וַיַּעֲלוּ אֶת־אֲרוֹן יְהוָה וַיָּבִיאוּ אֹתוֹ אֶל־בֵּית אֲבִינָדָב בַּגִּבְעָה וְאֶת־אֶלְעָזָר בְּנוֹ קִדְּשׁוּ לִשְׁמֹר אֶת־אֲרוֹן יְהוָה׃ [ב] וַיְהִי מִיּוֹם אֲשֶׁר יָשְׁבָה הָאָרוֹן בְּקִרְיַת יְעָרִים וַיִּרְבּוּ הַיָּמִים וַתִּהְיֶינָה עֶשְׂרִים שָׁנָה וַיִּנְהֲגוּ כָּל־בֵּית יִשְׂרָאֵל אַחֲרֵי יְהוָה׃ [ג] וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל אֶל־כָּל־בֵּית יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר אִם־בְּכָל־לְבַבְכֶם אַתֶּם שָׁבִים אֶל־יְהוָה הָסִירוּ אֶת־אֱלֹהֵי הַנֵּכָר מִתּוֹכְכֶם וְהָעַשְׁתָּרוֹת וְהָכִינוּ לְבַבְכֶם אֵלָיו וְעִבְדֻהוּ לְבַדּוֹ וְיַצֵּל אֶתְכֶם מִיַּד פְּלִשְׁתִּים׃ [ד] וַיָּסִרוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל אֶת־הַבְּעָלִים וְאֶת־הָעַשְׁתָּרוֹת וַיַּעַבְדוּ אֶת־יְהוָה לְבַדּוֹ׃ [ה] וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל קִבְצוּ אֶת־כָּל־יִשְׂרָאֵל הַמִצְפָּתָה וְאֶתְפַּלֵּל בַּעַדְכֶם אֶל־יְהוָה׃ [ו] וַיִּקָּבְצוּ הַמִצְפָּתָה וַיִּשְׁאֲבוּ מַיִם וַיִּסְּכוּ לִפְנֵי יְהוָה וַיָּצוֹמוּ בַיּוֹם הַהוּא וַיֹּאמְרוּ שָׁם חָטָאנוּ לַיהוָה וַיִּשְׁפֹּט שְׁמוּאֵל אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בַּמִצְפָּה׃ [ז] וַיִּשְׁמְעוּ פְלִשְׁתִּים כִּי הִתְקַבְּצוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל הַמִצְפָּתָה וַיַּעֲלוּ סַרְנֵי פְלִשְׁתִּים אֶל־יִשְׂרָאֵל וַיִּשְׁמְעוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל וַיִּרְאוּ מִפְּנֵי פְלִשְׁתִּים׃ [ח] וַיֹּאמְרוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל אֶל־שְׁמוּאֵל אַל־תֶּחֱרַשׁ מִמֶּנּוּ מִזְּעֹק אֶל־יְהוָה אֱלֹהֵינוּ וְיוֹשִׁיעֵנוּ מִיַּד פְּלִשְׁתִּים׃ [ט] וַיִּקַּח שְׁמוּאֵל טְלֵה חָלָב אֶחָד וְהַעֲלָהוּ עוֹלָה כָּלִיל לַיהוָה וַיִּזְעַק שְׁמוּאֵל אֶל־יְהוָה בְּעַד יִשְׂרָאֵל וַיַּעֲנֵהוּ יְהוָה׃ [י] וַיְהִי שְׁמוּאֵל מַעֲלֶה הָעוֹלָה וּפְלִשְׁתִּים נִגְּשׁוּ לַמִּלְחָמָה בְּיִשְׂרָאֵל וַיַּרְעֵם יְהוָה בְּקוֹל גָּדוֹל בַּיּוֹם הַהוּא עַל־פְּלִשְׁתִּים וַיְהֻמֵּם וַיִּנָּגְפוּ לִפְנֵי יִשְׂרָאֵל׃ [יא] וַיֵּצְאוּ אַנְשֵׁי יִשְׂרָאֵל מִן־הַמִצְפָּה וַיִּרְדְּפוּ אֶת־פְּלִשְׁתִּים וַיַּכּוּם עַד־מִתַּחַת לְבֵית כָּר׃ [יב] וַיִּקַּח שְׁמוּאֵל אֶבֶן אַחַת וַיָּשֶׂם בֵּין הַמִצְפָּה וּבֵין הַשֵּׁן וַיִּקְרָא אֶת־שְׁמָהּ הָאֶבֶן הָעֵזֶר וַיֹּאמֶר עַד־הֵנָּה עֲזָרָנוּ יְהוָה׃ [יג] וַיִּכָּנְעוּ הַפְּלִשְׁתִּים וְלֹא־יָסְפוּ עוֹד לָבוֹא בִּגְבוּל יִשְׂרָאֵל וַתְּהִי יַד־יְהוָה בַּפְּלִשְׁתִּים כָּל־יְמֵי שְׁמוּאֵל׃ [יד] וַתָּשֹׁבְנָה הֶעָרִים אֲשֶׁר־לָקְחוּ פְלִשְׁתִּים מֵאֵת יִשְׂרָאֵל לְיִשְׂרָאֵל מֵעֶקְרוֹן וְעַד־גַּת וְאֶת־גְּבוּלָן הִצִּיל יִשְׂרָאֵל מִיַּד פְּלִשְׁתִּים וַיְהִי שָׁלוֹם בֵּין יִשְׂרָאֵל וּבֵין הָאֱמֹרִי׃ [טו] וַיִּשְׁפֹּט שְׁמוּאֵל אֶת־יִשְׂרָאֵל כֹּל יְמֵי חַיָּיו׃ [טז] וְהָלַךְ מִדֵּי שָׁנָה בְשָׁנָה וְסָבַב בֵּית־אֵל וְהַגִּלְגָּל וְהַמִצְפָּה וְשָׁפַט אֶת־יִשְׂרָאֵל אֶת כָּל־הַמְּקֹמוֹת הָאֵלֶּה׃ [יז] וּתְשׁוּבָתוֹ הָרָמָתָה כִּי־שָׁם בֵּיתוֹ וְשָׁם שָׁפַט אֶת־יִשְׂרָאֵל וַיִּבֶן שָׁם מִזְבֵּחַ לַיהוָה׃ [ח א] וַיְהִי כִּי־זָקֵן שְׁמוּאֵל וַיָּשֶׂם אֶת־בָּנָיו שֹׁפְטִים לְיִשְׂרָאֵל׃ [ב] וַיְהִי שֵׁם בְּנוֹ הַבְּכוֹר וְשֵׁם מִשְׁנֵהוּ אֲבִיָּה שֹׁפְטִים בִּבְאֵר שָׁבַע׃ [ג] וְלֹא־הָלְכוּ בָנָיו בִּדְרָכָיו וַיַּטּוּ אַחֲרֵי הַבָּצַע וַיִּקְחוּ שֹׁחַד וַיַּטּוּ מִשְׁפָּט׃ [ד] וַיִּקָּבְצוּ כָּל־זִקְנֵי יִשְׂרָאֵל וַיָּבֹאוּ הָרָמָתָה אֶל־שְׁמוּאֵל׃ [ה] וַיֹּאמְרוּ אֵלָיו הִנֵּה אַתָּה זָקַנְתָּ וּבָנֶיךָ לֹא־הָלְכוּ בִּדְרָכֶיךָ עַתָּה שִׂימָה־לָּנוּ מֶלֶךְ לִשְׁפְּטֵנוּ כְּכָל־הַגּוֹיִם׃ [ו] וַיֵּרַע הַדָּבָר בְּעֵינֵי שְׁמוּאֵל כַּאֲשֶׁר אָמְרוּ תְּנָה־לָּנוּ מֶלֶךְ לִשְׁפְּטֵנוּ וַיִּתְפַּלֵּל שְׁמוּאֵל אֶל־יְהוָה׃ [ז] וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־שְׁמוּאֵל שְׁמַע בְּקוֹל הָעָם לְכֹל אֲשֶׁר יֹאמְרוּ אֵלֶיךָ כִּי לֹא אֹתְךָ מָאָסוּ כִּי אֹתִי מָאֲסוּ מִמְלֹךְ עֲלֵיהֶם׃ [ח] כְּכֹל הַמַּעֲשִׂים אֲשֶׁר עָשׂוּ מִיּוֹם הַעֲלוֹתִי אוֹתָם מִמִּצְרַיִם וְעַד הַיּוֹם הַזֶּה וַיַּעַזְבוּנִי וַיַּעַבְדוּ אֱלֹהִים אֲחֵרִים כֵּן הֵם עֹשִׂים גַּם־לָךְ׃ [ט] וְעַתָּה שְׁמַע בְּקוֹלָם אַךְ כִּי־הָעֵד תָּעִיד בָּהֶם וְהִגַּדְתָּ לָהֶם מִשְׁפַּט הַמֶּלֶךְ אֲשֶׁר יִמְלֹךְ עֲלֵיהֶם׃ [י] וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל אֶת־כָּל־דִּבְרֵי יְהוָה אֶל־הָעָם הַשֹּׁאֲלִים מֵעִמּוֹ מֶלֶךְ׃ [יא] וַיֹּאמֶר זֹאת יִהְיֶה מִשְׁפַּט הַמֶּלֶךְ אֲשֶׁר יִמְלֹךְ עֲלֵיכֶם אֶת־בְּנֵיכֶם יִקַּח וְשָׂם לוֹ בְּמַרְכְּבֹתָיו וּבְפָרָשָׁיו וְרָצוּ לִפְנֵי מַרְכַּבְתּוֹ׃ [יב] וְלָשׂוּם לוֹ שָׂרֵי אֲלָפִים וְשָׂרֵי חֲמִשִּׁים וְלַחֲרֹשׁ חֲרִישׁוֹ וְלִקְצֹר קְצִירוֹ וְלַעֲשׂוֹת כְּלֵי מִלְחַמְתּוֹ וְכֶלֶי רִכְבּוֹ׃ [יג] וְאֶת־בְּנֹתֵיכֶם יִקַּח לְרוֹקְחוֹת וְלַטַּבָּחוֹת וְלָאֹפוֹת׃ [יד] וְאֶת־שְׂדוֹתֵיכֶם וְאֶת־כַּרְמֵיכֶם וְאֶת־זֵיתֵיכֶם הַטּוֹבִים יִקָּח וְנָתַן לַעֲבָדָיו׃ [טו] וְזַרְעֵיכֶם וְכַרְמֵיכֶם יַעְשֹׂר וְנָתַן לְסָרִיסָיו וְלַעֲבָדָיו׃ [טז] וְאֶת־עַבְדֵיכֶם וְאֶת־שִׁפְחוֹתֵיכֶם וְאֶת־בְּחוּרֵיכֶם הַטּוֹבִים וְאֶת־חֲמֹרֵיכֶם יִקַּח וְעָשָׂה לִמְלַאכְתּוֹ׃ [יז] צֹאנְכֶם יַעְשֹׂר וְאַתֶּם תִּהְיוּ־לוֹ לַעֲבָדִים׃ [יח] וְזַעַקְתֶּם בַּיּוֹם הַהוּא מִפְּנֵי מַלְכְּכֶם אֲשֶׁר בְּחַרְתֶּם לָכֶם וְלֹא־יַעֲנֶה יְהוָה אֶתְכֶם בַּיּוֹם הַהוּא׃ [יט] וַיְמָאֲנוּ הָעָם לִשְׁמֹעַ בְּקוֹל שְׁמוּאֵל וַיֹּאמְרוּ לֹא כִּי אִם־מֶלֶךְ יִהְיֶה עָלֵינוּ׃ [כ] וְהָיִינוּ גַּם־אֲנַחְנוּ כָּל־הַגּוֹיִם וְשָׁפְטוּ מַלְכֵּנוּ וְיָצָא לְפָנֵינוּ וְנִלְחַם אֶת־מִלְחֲמֹתֵנוּ׃ [כא] וַיִּשְׁמַע שְׁמוּאֵל אֵת כָּל־דִּבְרֵי הָעָם וַיְדַבְּרֵם בְּאָזְנֵי יְהוָה׃ [כב] וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־שְׁמוּאֵל שְׁמַע לְקוֹלָם וְהַמְלַכְתָּ לָהֶם מֶלֶךְ וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל אֶל־אַנְשֵׁי יִשְׂרָאֵל לְכוּ אִישׁ לְעִירוֹ׃ [ט א] וַיְהִי אִישׁ מִבִּנְיָמִן וּשְׁמוֹ קִישׁ בֶּן־אֲבִיאֵל בֶּן־צְרוֹר בֶּן־בְּכוֹרַת בֶּן־אִישׁ יְמִינִי גִּבּוֹר חָיִל׃ [ב] וְלוֹ־בֵן וּשְׁמוֹ שָׁאוּל בָּחוּר וְטוֹב וְאֵין אִישׁ מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל טוֹב מִמֶּנּוּ מִשִּׁכְמוֹ וָמָעְלָה גָּבֹהַּ מִכָּל־הָעָם׃ [ג] וַתֹּאבַדְנָה הָאֲתֹנוֹת לְקִישׁ אֲבִי שָׁאוּל וַיֹּאמֶר קִישׁ אֶל־שָׁאוּל בְּנוֹ קַח־נָא אִתְּךָ אֶחָד מִן־הַנְּעָרִים וְקוּם לֵךְ בַּקֵּשׁ אֶת־הָאֲתֹנוֹת׃ [ד] וַיַּעֲבֹר אֶת־הַר אֶפְרַיִם וַיַּעֲבֹר בְּאֶרֶץ שָׁלִשָׁה וְלֹא מָצָאוּ וַיַּעַבְרוּ בְּאֶרֶץ שָׁעְלִים וְאֵינָם וַיַּעֲבֹר בְּאֶרֶץ יְמִינִי וְלֹא מָצָאוּ׃ [ה] הֵמָּה בָּאוּ אֶרֶץ צוּף וְשָׁאוּל אָמַר אֶל־נַעֲרוֹ אֲשֶׁר עִמּוֹ לְכָה וְנָשׁוּבָה פֶּן־יֶחְדַּל אָבִי מֵאֲתֹנוֹת וְדָאַג לָנוּ׃ [ו] וַיֹּאמֶר אֵלָיו הִנֵּה נָא בְּעִיר־הָאֱלֹהִים הַזֹּאת וְהָאִישׁ נִכְבָּד כֹּל אֲשֶׁר־יְדַבֵּר בֹּא יָבוֹא עַתָּה נֵלְכָה שָׁמָּה אוּלַי יַגִּיד לָנוּ עַל־דַּרְכֵּנוּ אֲשֶׁר־אֲנַחְנוּ הֹלְכִים עָלֶיהָ׃ [ז] וַיֹּאמֶר שָׁאוּל אֶל־נַעֲרוֹ וְהִנֵּה נֵלֵךְ וּמַה־נָּבִיא לָאִישׁ כִּי הַלֶּחֶם אָזַל מִכֵּלֵינוּ וְתִירָא אֵין־לְהָבִיא לְאִישׁ הָאֱלֹהִים מַה־אִתָּנוּ׃ [ח] וַיֹּסֶף הַנַּעַר לַעֲנוֹת אֶת־שָׁאוּל וַיֹּאמֶר וְהִנֵּה נִמְצָא בְיָדִי רֶבַע שֶׁקֶל כֶּסֶף וְנָתַתִּי לְאִישׁ הָאֱלֹהִים וְהִגִּיד לָנוּ אֶת־דַּרְכֵּנוּ׃ [ט] לְפָנִים בְּיִשְׂרָאֵל כֹּה־אָמַר הָאִישׁ בְּלֶכְתּוֹ לִדְרֹשׁ אֱלֹהִים כֹּה נֵלְכָה עַד־הָרֹאֶה כִּי לַנָּבִיא הַיּוֹם יִקָּרֵא לְפָנִים הָרֹאֶה׃ [י] וַיֹּאמֶר שָׁאוּל אֶל־נַעֲרוֹ טוֹב דְּבָרֶךָ לְכָה נֵלֵךְ וַיֵּלְכוּ אֶל־הָעִיר אֲשֶׁר־שָׁם אִישׁ הָאֱלֹהִים׃ [יא] הֵמָּה עֹלִים בְּמַעֲלֵה הָעִיר וַיִּמְצ

[ד] וַיִּקְרָא יְהוָה אֶל־שְׁמוּאֵל וַיֹּאמֶר הִנֵּנִי׃
[ה] וַיָּרָץ אֶל־עֵלִי וַיֹּאמֶר הִנֵּנִי כִּי־קָרָאתָ לִי וַיֹּאמֶר לֹא־קָרָאתִי שׁוּב שְׁכָב וַיֵּלֶךְ׃
[ו] וַיֹּסֶף יְהוָה קְרָא עוֹד שְׁמוּאֵל וַיָּקָם שְׁמוּאֵל וַיֵּלֶךְ אֶל־עֵלִי וַיֹּאמֶר הִנֵּנִי כִּי קָרָאתָ לִי וַיֹּאמֶר לֹא־קָרָאתִי בְנִי שׁוּב שְׁכָב׃
[ז] וּשְׁמוּאֵל טֶרֶם יָדַע אֶת־יְהוָה וְטֶרֶם יִגָּלֶה אֵלָיו דְּבַר־יְהוָה׃
[ח] וַיֹּסֶף יְהוָה קְרֹא־שְׁמוּאֵל בַּשְּׁלִישִׁית וַיָּקָם וַיֵּלֶךְ אֶל־עֵלִי וַיֹּאמֶר הִנֵּנִי כִּי קָרָאתָ לִי וַיָּבֶן עֵלִי כִּי יְהוָה קֹרֵא לַנָּעַר׃
[ט] וַיֹּאמֶר עֵלִי לִשְׁמוּאֵל לֵךְ שְׁכָב וְהָיָה אִם־יִקְרָא אֵלֶיךָ וְאָמַרְתָּ דַּבֶּר יְהוָה כִּי שֹׁמֵעַ עַבְדֶּךָ וַיֵּלֶךְ שְׁמוּאֵל וַיִּשְׁכַּב בִּמְקוֹמוֹ׃
[י] וַיָּבֹא יְהוָה וַיִּתְיַצַּב וַיִּקְרָא כְּפַעַם־בְּפַעַם שְׁמוּאֵל שְׁמוּאֵל וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל דַּבֶּר כִּי שֹׁמֵעַ עַבְדֶּךָ׃

כמזה, כי לפי הנהיתם מגיעים על דורם כל לקח נערך דורו, כשמשון יפתח בדורו כשמואל בדורו, וזה כרמז כאן כשאמרו וגר לקיש ערס יכבה. הכה עזו כר לקיש רמז לנפש, על דרך משמר שלמה עליו הששים * כר לקיש כשאת לקם תופש כל קדרי נתן. וכפי זה המאמר יהיה פירושו ועלי שוכב במקומו ועיניו החלו כהות לא יוכל לראות, שהיה עלי שוכב ועומד במקומו ומדרגתו כמשפט העם, והיה רוח הקדש הולך ופוסק ממנו ולא היה רגיל לגלות כבתחלה, ולזה המשיל הפסק נבואתו בכהות העינים והעדר הראות, ובזאת הנבואה לשמואל ולא בלה אליו. ובמדרש שמואל אמרו כל המעמיד בן רשע עיניו כהות, מנלן? מיפתח וכן עלי. ולדעת הדרש הזה יהיה הפסוק הזה הקדמת ידיעה למה שבאה הנבואה לשמואל:

(ד) ויקרא ה' לשמואל ויאמר הנני וגו'. זכר מכתוב שקרא הקלוט יתברך לשמואל בקול מוזר כקול בן אדם, ושמואל חיל בשמעו הקול בהיותו על מטתו לאמר הנני, וקם במרוצה רבה וילך אל עלי ויאמר הלין הנני כי קראת לי, ועלי השיבו לא קראתי שוב שכב. ואין ספק שעלי חשב שמואל התפעל מהלמיון ושחוזק דמיונו כדמה לו לותו הקול והגיע, קרי"ט כי היה כמו שוכר הקוקי בספר קוס ומוסך, כשיתגבר הדמיון וידמה הקולות המוזרות לו הדברים הנראים יבילם מבפני לחון וירצו לחוזים כלנו הזיגו לותם מבחון, כי כמו שהדברים יבאו פעמי' מהחוזים אל הדמיון בכה פעמים רבות יבואו מהדמיון אל החושים, ושלת היא הסבה במה שירצו מהמורות הכוזבות אל המוקדמים ואל הלוזי המוג, וכן קשב עלי שהיה העניין בשמואל שבפעם רוקו ודמה הקול שלא שמע, ומפני זה גער בו ואמר לא קראתי שוב שכב. ושמואל שב אל המטה בבושת פנים ובלהו הקול פעם שנית ויקראהו שמואל, ואין ספק שחשב שעלי היה קורא לותו לאחר לא ת' הנני מהמטה וגם לא רץ כמו שעשה בראשונה, לפי שהבליטו עלי בעפס הראשונה, ולזה הלך אליו ואמר הנני כי קראת לי, דומה לומר הנה עתה לא תוכל להכחיש שקראת לי לאחרי שזכה הקול שתי פעמים, וידמה שעלי הרגיש בדבר ולכן לא גער בו כבראשונה, אבל אמר לו בני שוב שכב, הנה הוסיף בדבריו לומר בני לדבר על לבו, לפי שהיה כבר הדבר אבלו בספק אם היה דבר כבודי או מפעל הדמיון, כי התגברות הדמיון בחיים הבריות לא יהיה כי אם על המעט ולא יתרבה, ולכן בלשון רכות אמר בני שוב שכב: (ו) והנה אמר הכתוב אחר זה ושמואל טרם ידע ה' וטרם יגלה אליו דבר ה', והרב המורה כתב בחלק שני מספרו, שהקול והדבור שבא לנביאים כלם היה תמיד במראה הנבואה ולא בהקיץ, והיה תמיד קול מוזכל לא קול מוכח, ואחזר הוקשה לו מה שזכר כאן בענין שמואל השיב עליו בפר' ך קכח עיין מלוחו חלק ושם' זה לשונו. ואפשר שישמע הנביא הדבר הנוגע שישמעהו במראה הנבואה בדבר הרגיל הנודע עד שלא ירחיק מחכו דבר, יתבאר זה מענין שמואל, כי כאשר קראהו האש בענין הנבואה חשב שעלי הכהן קראו פעם אחר

כמזה, כי אם נהיותם מגיעים על דורם כל אחד נערך דורו, כשמשון יפתח בדורו כשמואל בדורו, וזה כרמז כאן כשאמרו וגר לקיש ערס יכבה. הכה עזו כר לקיש רמז לנפש, על דרך משמר שלמה עליו הששים * כר לקיש כשאת לקם תופש כל קדרי נתן. וכפי זה המאמר יהיה פירושו ועלי שוכב במקומו ועיניו החלו כהות לא יוכל לראות, שהיה עלי שוכב ועומד במקומו ומדרגתו כמשפט העם, והיה רוח הקדש הולך ופוסק ממנו ולא היה רגיל לגלות כבתחלה, ולזה המשיל הפסק נבואתו בכהות העינים והעדר הראות, ובזאת הנבואה לשמואל ולא בלה אליו. ובמדרש שמואל אמרו כל המעמיד בן רשע עיניו כהות, מנלן? מיפתח וכן עלי. ולדעת הדרש הזה יהיה הפסוק הזה הקדמת ידיעה למה שבאה הנבואה לשמואל:

(ד) ויקרא ה' לשמואל ויאמר הנני וגו'. זכר מכתוב שקרא הקלוט יתברך לשמואל בקול מוזר כקול בן אדם, ושמואל חיל בשמעו הקול בהיותו על מטתו לאמר הנני, וקם במרוצה רבה וילך אל עלי ויאמר הלין הנני כי קראת לי, ועלי השיבו לא קראתי שוב שכב. ואין ספק שעלי חשב שמואל התפעל מהלמיון ושחוזק דמיונו כדמה לו לותו הקול והגיע, קרי"ט כי היה כמו שוכר הקוקי בספר קוס ומוסך, כשיתגבר הדמיון וידמה הקולות המוזרות לו הדברים הנראים יבילם מבפני לחון וירצו לחוזים כלנו הזיגו לותם מבחון, כי כמו שהדברים יבאו פעמי' מהחוזים אל הדמיון בכה פעמים רבות יבואו מהדמיון אל החושים, ושלת היא הסבה במה שירצו מהמורות הכוזבות אל המוקדמים ואל הלוזי המוג, וכן קשב עלי שהיה העניין בשמואל שבפעם רוקו ודמה הקול שלא שמע, ומפני זה גער בו ואמר לא קראתי שוב שכב. (ו) ושמואל שב אל המטה בבושת פנים ובלהו הקול פעם שנית ויקראהו שמואל, ואין ספק שחשב שעלי היה קורא לותו אבל לא ת' הנני מהמטה וגם לא רץ כמו שעשה בראשונה, לפי שהבליטו עלי בעפס הראשונה, ולזה הלך אליו ואמר הנני כי קראת לי, דומה לומר הנה עתה לא תוכל להכחיש שקראת לי לאחרי שזכה הקול שתי פעמים, וידמה שעלי הרגיש בדבר ולכן לא גער בו כבראשונה, אבל אמר לו בני שוב שכב, הנה הוסיף בדבריו לומר בני לדבר על לבו, לפי שהיה כבר הדבר אבלו בספק אם היה דבר כבודי או מפעל הדמיון, כי התגברות הדמיון בחיים הבריות לא יהיה כי אם על המעט ולא יתרבה, ולכן בלשון רכות אמר בני שוב שכב: (ז) והנה אמר הכתוב אחר זה ושמואל טרם ידע ה' וטרם יגלה אליו דבר ה', והרב המורה כתב בחלק שני מספרו, שהקול והדבור שבא לנביאים כלם היה תמיד במראה הנבואה ולא בהקיץ, והיה תמיד קול מוזכל לא קול מוכח, ואחזר הוקשה לו מה שזכר כאן בענין שמואל השיב עליו בפר' ך קכח עיין מלוחו חלק ושם' זה לשונו. ואפשר שישמע הנביא הדבר הנוגע שישמעהו במראה הנבואה בדבר הרגיל הנודע עד שלא ירחיק מחכו דבר, יתבאר זה מענין שמואל, כי כאשר קראהו האש בענין הנבואה חשב שעלי הכהן קראו פעם אחר

(ז) ושמואל טרם ידע את ה'. כלומר שהתבכח הוא עצמו והיה כנגלה אליו דבר ה' שיבא פעמים בקול מוכח, אבל שמואל עדין לא ידע את ה' כי לא התבבא עד הנה, ועוד שלא כגלה אליו דבר ה', רומה לומר לדעת מפי שומע ומלמד איך תהיה תורת הנבואה, ולכן לא הרגיש כלל בקריאות עד שהודיעו עלי לאחת הדבר. ועי' עד לא אליך למדע דאלאת דיי'. (ח) וזכר הכתוב שבפעם השלישית הלך שמואל לעלי, כי לא כאבע אלכת אליו עם היות שלא עבהו בשאר הפעמים בחפלו, ושלו הבין עלי כי ה' קורא לנער, ואמר עלי אליו שוב שכב (ט) והיה אם יקרא אליך (רומה לומר לותו הקול שמעת) ואמרת דבר ה' כי שומע עבדך, ומדברי עלי יתבאר מה שאמרתי שהיה הנהוג לבוא לנביאים קול מוכח לדבר עמהם, ולכן הבין שי' קורא לנער, ואם היה כדעת הרב המורה, יקשה איך הבין עלי שי' קורא לנער בהיו' מהנמצא שתבוא הנבואה בקול מוכח? לכל האמת יורה דרכו שהיה דבר כודע אבל של

[יא] וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־שְׁמוּאֵל הִנֵּה אָנֹכִי
עֹשֶׂה דָבָר בְּיִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר כָּל־שֹׁמְעוֹ
[יב] תְּצִלֶּינָה שְׁתֵּי אָזְנָיו: בַּיּוֹם הַהוּא אָקִים
אֶל־עֵלִי אֵת כָּל־אֲשֶׁר דִּבַּרְתִּי אֶל־בֵּיתוֹ
[יג] הָחֵל וְכַלֵּה: וְהִגַּדְתִּי לוֹ כִּי־שָׁפַט
אֲנִי אֶת־בֵּיתוֹ עַד־עוֹלָם בַּעֲוֹן אֲשֶׁר־
יָדַע כִּי־מְקַלְלִים לָהֶם בָּנָיו וְלֹא כִהָה
[יד] בָּם: וְלָכֵן נִשְׁבַּעְתִּי לְבֵית עֵלִי אִם־
יִתְכַּפֶּר עֲוֹן בֵּית־עֵלִי בְּזֶבַח וּבְמִנְחָה
עַד־עוֹלָם:

פעמים שלש והיה כבר עיר וזקינה שלימה היה שומע לותו, ועול שעלי לח היה שוצע ממנו כלל, גזר מהקדמות החלה שהיה דבר לקלי שהקבה היה משמיע למי שירלה, על דרך נמדב' ז' פט * ויצמע לת הקול מדבר לליו, ותמרו חז"ל קול לן קול לליו, יומח פ"ח ל' מזה היה שומע וכל ישרלל לח היו שומעין. ותמנס למה עב בלה הנבואה הוזלת בזה החופן לל שמוקל, הפנה לכלי הוזל, לפי שידע עלי ממנה ויחללהו בנקר עליה ויהיה שמוקל מוכרח לספרה לליו, מה שלח היה כן לח נלתהו הנבואה לשמוקל כדרך שלר הנביחים, כי לולי היה בוש ובכלמ[ח] מלחמרה לעלי רבו, כי גם בכל זה לח לחרה לליו כי לח לחרי הזבעתו לותו כמו שיזכור: וזכר הכתוב שלחרי (י) שעלי למד לשמוקל מה יעשה הלך לזכב ויבח ה' ויתילב כפעם בפעם, רולה לומר שבח קול ה' ויתילב בחזיון כשלר הפעמים, כי הוח לח רלח תמונה כלל, ולו לחר שמוקל דבר כי שומע עבדך, והנה לח לחר דבר ה' כמו שלמדו עלי, לפי שעדיין היה מספק לם היה המדבר ה' לל שרלה לופן הדברים. הנה התבלרו החלופים שבין בפסוקים והותרו השלות רביעית רבה לחרו המ"ד * פלם ומחזקי ומשפט וללת: ובחלה שמות זה לשמוקל שבלחר * משה ולהרן בכהניו ושמוקל בקורחי שמו, בח ורלה כמה כין משה לשמוקל, משה היה ככהם ובח לחל המ"ה לשמוע הלבור ושמוקל שמוקל היה הקבה בח, שב' ובח ה' ויתילב ויקרל שמוקל, לחה כך? לח' הבה כדין וכשורה לכי בח עם כל לדם, משה היה יושב ומי שהיה לו דין היה בח לללו, שבח' * ושב משה לשפוט לת העם, לבל שמוקל היה טורח והולך מעיר לל עיר ושופט לת ישרלל שלח ילטערו הם לבח לללו, שבלח' * והלך מדי שנה בשנה, לחר הקבה משה שהיה יושב במקום לחד לגזן לת ישרלל יבח לללי לחהל מועד לשמוע הדבור, לבל שמוקל שהלך לבל ישרלל בעיירות ודן לותם לכי הולך לללו לדבר להם, שלחר ובח ה' ויתילב, לקיים מה שלח' פלם ומחזקי מזפט לה':

ויאמר ה' לל שמוקל וגו'. הוקשה לי למה בלה הנבואה (יח) הזלת לשמוקל? הלם לייעד הרעה על בית עלי? הנה כבר בח לליו לים החלקים והודיעו כל הדברים הרעים העתידים לבול על זרעו, ומה תועלת בהזכות הקללות והייעודים הרעים הללו על ידי שמוקל? ותזבתי לכי זה שעלי היה מסופק בדברי לים החלקים לחר בח לליו, לפי שדבר ה' היה יקר בימים ההם לין חזון נפרן, וחשב לולי הוח מעלמו לחר הדברי' ההם למה שרלה מעכיבי בניו הרעי', ויורה על זה שלתה לח תמלח שלחר עלי תשובה ולח דבר כלל על דברי לים החלקים, לבל שתק כמכפק בחלריו להיותו בלתי מוחזק לללם בנביח הזה, לם בהיותו חלקה כדעת קול שלח היה נביח קודם לזה, הנה מפני כן רלה החל יתברך לדבר לשמוקל וזיהיה בלופן שעלי עלמו ידע שבח לליו הדבור וישמע לת הקול מבין שני הכרובים וישללהו עלי מה הדבר לשר דבר וחו ידע שבלחת דבר ה' לליו, וזה מזה שילחת דברי לים החלקים לחרי שמפי עולל ויונק הנער שמוקל יכד החל ית' עוז ומלחר כבודיי: והנה יורה על זה (יט) מה שלחר החל יתברך לל שמוקל ביום ההוח חקים לל עלי לת כל לשר דברתי לל ביתו וגומ', להגיד שמה שדבר לים החלקים לשר בח לליו, לפי שדבר ה' היה יקר בימים ההם לין חזון נפרן, וחשב לולי הוח מעלמו לחר הדברי' ההם למה שרלה מעכיבי בניו הרעי', ויורה על זה שלתה לח תמלח שלחר עלי תשובה ולח דבר כלל על דברי לים החלקים, לבל שתק כמכפק בחלריו להיותו בלתי מוחזק לללם בנביח הזה, לם בהיותו חלקה כדעת קול שלח היה נביח קודם לזה, הנה מפני כן רלה החל יתברך לדבר לשמוקל וזיהיה בלופן שעלי עלמו ידע שבח לליו הדבור וישמע לת הקול מבין שני הכרובים וישללהו עלי מה הדבר לשר דבר וחו ידע שבלחת דבר ה' לליו, וזה מזה שילחת דברי לים החלקים לחרי שמפי עולל ויונק הנער שמוקל יכד החל ית' עוז ומלחר כבודיי: והנה יורה על זה (יט) מה שלחר החל יתברך לל שמוקל ביום ההוח חקים לל עלי לת כל לשר דברתי לל ביתו וגומ', להגיד שמה שדבר לים החלקים לשר בח לליו

כניגור, לבל בתפלה ובתחנוני ובתלמוד תורה ובגמילות חסדים לכל לחד מבניו לין בפק שיכפרס הקב"ה, ולא היה לם כן מונע מהם דרכי התשובה. ועם היות שבשבע שימותו לבניו ויביטו לר מעון, כבר השריצבו הנביא ירמיה ע"ה

יח ז' ק' * רגע לדבר על נוי ועל ממלכה לנטוע ולבתון וגו', ואב הגוי מרעתו וניחמתי על הרעה, וכן בני עלי עם התשובה היו יכולים להפטר מחכה כמו שזכרתי, [נתחר קוצ"ל] שתא' רבן יוחנן בן זכאי לאותה תשפחה מבני עלי שהיו מתים בחוריס שיעסקו בתורה. ושם כתא' שהלכו ועסקו בתורה וחיו, והיו קורלים לותם משפחת יוחנן על שמו, וכן לחרו במסכת יבמות, רבא ורבי חלבו מדבי' עלי קא לתו, רבא דעסיק בחורית' היה תרבעין שנין לבני דעסיק בחוריתא ובגמילות חסדים היה שתין שנין, לחבם לבתי כוב ושתר בני עלי קרה שהיו כלם בני בליעל לא ידעו את ה"ס ולכן נענשו: ויאבב שמואל עד הבקר. זכר שמואל לחרי לשר שמע הדברים החלה לא קס בזריזות להגידם לא עלי כמו שהיה קס לחמר לו הבני כי קרלת לי, לפי שהיה יעוד קשה והיה ירא מהגיד לליו, ולכן שכב עד הבקר, וגם בקומו לא הלך לל עלי, לבל פותח לתות בית ה' וירא

(טו)

(טז) [טז] וַיִּשְׁכַּב שְׁמוּאֵל עַד־הַבֹּקֶר וַיִּפְתַּח אֶת־ דַּלְתוֹת בֵּית־יְהוָה וּשְׁמוּאֵל יָרֵא מֵהַגִּיד אֶת־הַמַּרְאָה אֶל־עֵלִי:

(יז) [יז] וַיִּקְרָא עֵלִי אֶת־שְׁמוּאֵל וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל בְּנִי וַיֹּאמֶר הִנֵּנִי: [יח] וַיֹּאמֶר מָה הַדָּבָר אֲשֶׁר דִּבֶּר אֵלֶיךָ אַל־נָא תְכַחֵד מִמֶּנִּי כֹּה יַעֲשֶׂה־לְךָ אֱלֹהִים וְכֹה יוֹסִיף אִם־ תְּכַחֵד מִמֶּנִּי דָּבָר מִכָּל־הַדָּבָר אֲשֶׁר־ דִּבֶּר אֵלֶיךָ: [יט] וַיַּגֶּד־לוֹ שְׁמוּאֵל אֶת־ כָּל־הַדְּבָרִים וְלֹא כִחֵד מִמֶּנּוּ וַיֹּאמֶר יְהוָה הוּא הַטּוֹב בְּעֵינָיו יַעֲשֶׂה:

פרק ג' ק"ה ע"ז

ויקרא עלי את שמואל ויאמר שמואל בני ויאמר הנני: ויאמר מה הדבר אשר דבר אליך אל נא תכחד ממני כה יעשה לך אלהים וכה יוסיף אם תכחד ממני דבר מכל הדבר אשר דבר אליך: ויגד לו שמואל את כל הדברים ולא כחד ממנו ויאמר יהוה הוא הטוב בעיניו יעשה:

פרשה שלישית בענייני החרון, רולה לומר שבח למלחמה ובלקח והכנים שעשה בחרן פלשתים, וחיך הוצב לחרן ישרלל. תחלתה ויגדל שמואל ויי' היה עמו וגו', עד ויהי כחזר זקן שמואל וגו': והכה שחלתי בפרשה הוחת שם שחלות, שתים מהם קודם הליכת החרון, ושתים בענין הליכתו, ושתים בתשובת החרון:

השאלה הראשונה למה שחמר ויוסף ה' להרחה בשילה כי בגלה ה' לל שמואל בשילה בדבר ה', ויקשה בפשוט הזה הכפל הדברים שחמר ויוסף ה' להרחה בשילה וחמר עוד כי בגלה הפס לל שמואל בשילה וחמר שלישית כדבר הפס והם שלשה לשונות בדבר לחד, ואין להשיב עם דברי המפרשים שפירשו שהוסיף הפס להרחה בשילה כמו שבפעם הרחשונה שזכר שבגלה הפס לל שמואל בשילה, לפי שזה כבר ידענו כי בשילה היה המרחה הרחשונ', כמו שחמר ושמואל שוכב בהיכל ה', כ"ש לומרו עוד בדבר ה' שהוח כופף לחרי שזכר ההגלות שבח לליו:

השאלה השנית למרו ויהי דבר שמואל לכל ישרלל ויצח ישרלל לקרלת פלשתים וגו', והוח לין כוה שמואל לישרלל שילחו לל פלשתים ויבגף ישרלל לפניהם? והמפרשים למרו שכוה שמואל לותם לבלת כדי שיבגפו לפני פלשתים לפי שהיו ישרלל חטלים וחייבים בחשפט הזה, וכן בפלגש בגבעה כוה לותם שיעלו ויבגפו ישרלל לפני בנימין, ויקשה זה מלד כי לין לחמר קודם לזה ויגדל שמואל וי' היה עמו ולא הפיל מכל דבריו לרלה וידע כל ישרלל מדן ועד בחר שבע כי בלתן שמואל לנבית לי'? וחם הייעוד הרחשון שחמ' שמואל לא בתקיים וחמ' שילחו ישרלל ונפלו לפני לויבים חם כן לין ידעו כי בלתן שמואל לנבית? ולין לא הפיל מכל דבריו לרלה ובמה נבחנה נבואתו?

השאלה השלישית לין למרו ישרלל נקחה חליכו מזילה לת חרון ברית ה' ויבח בקרבנו וגו'? והנה החרון היה בבית קדש הקדשים ולא היה רשלי לדש להוליחו משם ולמה הוליחוהו משם? לפי שבפלגש פהם כתרבעת חלפים

שמואל א ג בד

מהגיד לו לת לשר שמע, ולם עלי קרלו וישחלהו לומר מה דבר לשר דבר לליך, רולה לומר הקול שהוח לשר היה קורא לותך, לין בפק שבב פעם לחרת ודבר חליך ולכן לל תכחד ממני דבר מכל לשר דבר לליך, וחמ' זה לפי שהיה כפשוט של עלי לומר לו שדבר חליו החלקים והיה כבוחה קשה ושהבעד יבוח ויכלם מהגיד, ולכן הוזרך להשביעו, והיה לופן השבועה כה יעשה לך חלקים וכה יוסיף, רולה לומר כדבר הרע לשר דבר בכה יעשה לך החלקים וגם יוסיף להרע לותך יותר לם לל תגיד החת ולם תכחד דבר. וכבר כתו חז"ל במדרש שמואל לל זה הפירוש, לחרו כה יעשה חלקים לין כתיב כאן, חלא כה יעשה לך חלקים כשם שלין בכי יורשים בכה לל ירשו בניך לת מקומי. ועם היות שלל כחד שמואל דבר ממנו כתקיים' קללת עלי, ומכלן למרו חז"ל במסכת מכות קללת חכם לפי' על תבלי תמיד מתקיימת: והכה זכר הכתוב שעלי בשמעו הדברי' האלה למר ה' הוח הטוב בעיניו יעשה, ל"ל רחמן הוח והטוב יעשה ולא יעשה רע, וכחלו היה מפיים עלמו ומתבחס לעלמו תבחומין של הבל, לו למר לדון הוח והכל שלו וכחזר דבר מלך שלטון מי יחמר לו מה תעשה:

פרק ג' ק"ה ע"ז

(יח)

פ"ב י"ח ע"ח

פרק ג'

שקלים פ"ו דף ט' ע"ח וביומח פ"ה כ"ג ע"ב ודף כ"ד ע"ח

השאלה השתית למה הכה הפס בבית שמש כחזר ראו בחרון החלקים שבעים לים חמשים

2011 Ministerio de Cultura

והכי מפרש הפסוקים בקופן יותרו התלות כלם:

[יט] וַיְגַדֵּל שְׁמוּאֵל וַיהוָה הָיָה עִמּוֹ וְלֹא־
הִפִּיל מִכָּל־דְּבָרָיו אָרְצָה׃
[כ] וַיֵּדַע כָּל־יִשְׂרָאֵל מִדָּן וְעַד־בְּאֵר
שֶׁבַע כִּי־נֶאֱמָן שְׁמוּאֵל לְנָבִיא
[כא] לַיהוָה׃ וַיֹּסֶף יְהוָה לְהֵרָאֹה בְּשִׁלֹה
כִּי־נִגְלָה יְהוָה אֶל־שְׁמוּאֵל בְּשִׁלֹה
בִּדְבַר יְהוָה׃

ד

[א] וַיְהִי דְבַר־שְׁמוּאֵל לְכָל־יִשְׂרָאֵל וַיֵּצֵא
יִשְׂרָאֵל לִקְרַאת פְּלִשְׁתִּים לַמִּלְחָמָה
וַיַּחֲנוּ עַל־הָאֶבֶן הָעֵזֶר וּפְלִשְׁתִּים
[ב] חָנוּ בַּאֲפֵק׃ וַיַּעַרְכוּ פְלִשְׁתִּים לִקְרַאת
יִשְׂרָאֵל וַתִּטֹּשׁ הַמִּלְחָמָה וַיִּנָּגֶף יִשְׂרָאֵל
לִפְנֵי פְלִשְׁתִּים וַיַּכּוּ בַמַּעֲרָכָה בַּשָּׂדֶה
[ג] כְּאַרְבַּעַת אֲלָפִים אִישׁ׃ וַיָּבֹא הָעָם
אֶל־הַמַּחֲנֶה וַיֹּאמְרוּ זִקְנֵי יִשְׂרָאֵל
לָמָּה נְגָפָנוּ יְהוָה הַיּוֹם לִפְנֵי פְלִשְׁתִּים
נִקְחָה אֵלֵינוּ מִשִּׁלֹה אֶת־אֲרוֹן בְּרִית
יְהוָה וְיָבֹא בְקִרְבֵּנוּ וְיוֹשִׁיעֵנוּ מִכַּף
אֹיְבֵינוּ׃

(יט) וגדל שמואל וה' היה עמו ונופ' הנה המתבוננים כלם המביאו שהשמות בדברי הנביא הוא מזיג עלמי ממזיגי הנבואה, והרוחים שהביאו עליו היא מן הפמ' הזה שאמר ויגדל שמו' וי' היה עמו ולא הפיל מכל דבריו ארצה, רוצה לומר שכאשר גדל על עליו הרוח הנבואי ולא נפל מכל דבריו ארצה כי בתחלתו ייעודיו כלם, וכאשר רצו כל ישראל מדן ועד באר שבע לאות ייעודיו ודבריו הכירו וידעו כי באמן שמואל לנביא לה'. וזין ספק שגם כן רמז בדברים האלה שדברי שמואל לא נפלו ארצה, רוצה לומר דברי קולין יקר לו, כי דבריו הנהוגים נפיו שלא ברוח הקדש היה קומר קולם כמדה במאזל ובמשורה ולא הפיל מהם דבר ארצה, ולזה ידעו כל ישראל שהיה שמואל באמן לנביא לה', רוצה לומר מוכן להיות נביא לה' מכל מה שראו מלאות דבריו וסדר ענייניו, כי הנבת המדות ושלמותם בטבע עזור גדול להגעת הנבואה: וזכר עוד שלא די שהיה שמואל באמן לנביא והיה מוכן להנבא לבד גם היה הוא מכין את אחרים להנבא, כי עם היות שבזמן עלי היה דבר ה' יקר בימים ההם אין חזון נפרץ הנה לאחרי שבא הספע על שמואל נגלה ונבא והרגיל להגלו', וזה פירוש הכתוב ויוסף ה' להרא' בשילו, רוצה לומר להראות לנביאים אחרים בשילה, והיתה הסבה בזה כי נגלה ה' אל שמואל בשילה, ובעבור שנגלה אליו הוסיף יתברך להראות לאחרים. ואמנם אמרו עוד בזה בדבר ה' הוא פירוש ההגלות אל שמואל, שלא היה ראיה שמואל מראה כלל כי אם שמוע הקול הבוא כמו שבוא' ולזה אמ' כאן כי נגלה ה' אל שמואל בדבר ה', רוצה לומר שנגלה אליו בדבריו וקולו נשמע. ורלק כתב שיסף ה' להראה בשילה לשמואל, לפי שבפעם הראשונה נתה אליו הנבואה בשילה גם היא התחל' הקודמת שזכרה בכתוב, כי לפי שנתה גם הנבואה פעם אחת בלתו גם פעם שנית, והמראה שהוסיף כאן לבוא לשמואל היא שיזה ליראל שיאמין למלא' לפלשתי' למלא' וזה פי' כדבר ה' ויהי דבר שמואל אל כל ישראל, שהיה דבר ה' אליו ושמואל אמרו אל כל ישראל, והוא שילאו כל ישראל לקראת פלשתי'. וכבר זכרתי אחרי זה מתיאב כפי פשט הכתו', כי אין תועלת גמה שהודיע שראה אליו המלאים בשילה לפי שנרא' לו בשילה, כי לא נתה הנבואה לשמואל בסבת המקום כי אם מפאת הכבתו והרגון המלאי, וגם אין ראוי שנחזוב שנאמ' שמואל בנבואתו היתה בדבור כזב ושהיתה התחלת נבואתו בזה ודבר כזב לפי שהדבר הראשון אשר יעדו עליו ליראל לא

(כא) שמואל ה' ראה בשילה, רוצה לומר שנגלה אליו בשילה ולא בשום מקום אחר, ולזה אמ' ויסף ה' להרא' בשילה, כי בשילה נגלה אליו ראשונה ולא בשום מקום אחר, ולזה אמ' כי נגלה ה' אל שמואל בשילה, ולא אמ' בשום מקום אחר, ולזה אמ' ויסף ה' להרא' בשילה, רוצה לומר שנגלה אליו בשילה

להעדר המצפה מהם לפי שלא היו גדיקים גמורים ומפני זה התחפאו ואמרו נקחה אליכו מגילה את ארון ברית השם ויבא בקרבנו ויושיענו מכף אויבינו ׳ רוצה לומר שיהיו עמהם הארון והלא יצוה על ארון בריתו ובשמו לותו יאמר להם מכף אויביהם ׳ והוא על מאמר הפוצעים * היכל ה׳ המה היכל ה׳ המה ׳ שהלא יתברך יאמר היכלו ובעבורו יאמר את ישראל עמו ׳ והכה הכיחום קל זה הדעת מאמר מרעה * ויהי בנסוע הארון וגו׳ ׳ ומה ארזו גם בזמן יהושע שהיה ארון ה׳ הולך לפניהם בירדן ומה שמעו שעשה בריחו ׳ ומפני זה אמרו ויבא בקרבנו ויושיענו ׳ רוצה לומר יבא בקרבנו כמו שבא בקרב לבותיהו במדבר וכביכול הארון ובזכותו יושיענו ה׳ מהאויבים : והנה שלחו שילה ויזחו (ד) משם ארון ברית השם ׳ ולא הניחוהו ביד זרים כ״א בידי הכהנים כמו שעשה יהושע ׳ וזהו שאמ׳ ושם שני בני עלי עם ארון ברית השם חפני ופנחס ׳ כלומ׳ שהם הניחו הארון ולא קנב לבם לזוז מאצל הארון הכהן הוא ׳ ואמנם למה כשבה ארון לקיש בתוך לויהו הנה זה מגלי לתשבה כבות :

כ׳ מכות בני הארון

השבה האחת לפי שהיו לו ישראל רעים וחטאים לה׳ מאד ׳ והיה עכשו שיפול עטרת ראשם שהוא הארון ׳ כמו שאמ׳ * ואבדתי את גאון עוזכם ואמ׳ * והזיעותי את מקדשכם ׳ וכבר כרמז זה במה שאמר לקראי זה * ויהי מיום שבת הארון בקרית יערי׳ וירבו הימים ויהיו עשרים שנה ויהמו כל בית ישראל לקראי ה׳ ׳ ויאמר שמואל וגו׳ הסירו את אלקי הנכר אשר בתוככם וגומ׳ ׳ הנה זה יורה שלא חזרו בתשובה עד לאותו זמן שהוכיחם שמואל ׳ ומקודם זה היה ביניהם אחד עו׳ ופחד מיכה שלא בערו על הנה ולזה כפלו לפני לויהם :

ויקרא כו יו׳ ש״ש לא ג׳ ד׳ ו׳ ב׳ ׳ ג׳

השבה השנית בחטאות בני עלי שהיה הארון בידיהם ובעבור שבזה ארון אלקים להיותו בידיהם ׳ וכבר כרמז זה באמרו ושם שני בני עלי עם ארון ברית האלקים חפני ופנחס ׳ כ״ל שבחטאם קרה זה :

כמה זבחים

השבה השלישית לפי שישראל חטאו בהניחם את ארון האלקים למלחמה והוליכם אותו מקדם הקדשים בלי רשות גבוה ׳ כי הנה הארון לא היה הולך ולא היה יכול מעקומו כ״ש עפ״ ה׳ בדבר נביא ׳ ומאחר הקלו ישראל בכבוד הארון ולא שלחו את פי שמואל שבבר היה בידיהם נביא מוחזק ׳ ולא שלחו עלי במשפט האורים והתומי׳ כעבור כשנפלו לפני לויהם ובשבה הארון :

כמה ג׳

השבה השלישית לפי שישראל לא שבו אל ה׳ ולא בקשו ממנו תשועה ׳ אבל שבבו שבעבור הארון ילכו האלקים כדי לשמור ארון בריתו ׳ ומפני זה יען הניחוהו להשבב עמו ולא שבו עד ה׳ אלקיהם היה עכשו שבשל עוזר ובפל עזור ׳ והנה והארון הלכו בלא כח לפני רודף :

כמה ד׳

השבה החמשית שרצה האל יתברך להרחות העמים והזרים את קדוש הארון ׳ ושבחיות ישראל מקלים בהוליכם אותו ממקומו לא היה עושה עמהם להפליק במלחמה ׳ ואחרי היותו בקרב הלויים עשה אותות ומופתי׳ וגם בקרב ישראל כאשר שם מצדה פלשתים ׳ להודיע כי שם ה׳ נקרא עליו ׳ וישראל בזו הארון ולא חלקו לו כבוד בהניחם אותו והפלשתים יראו מלפניו ושלחו אותו עם מנחה וזבח • הנה לפי כן מה שאמרתי יוכללו בזה מאשה כבות למה כשבה ארון האלקים ׳ והותרו השאלות שלישית ורביעית :

והנה ראיתי לחקור בזה המקום בארון האלקים הזה מה היה בו ׳ והם היו בישראל ארון אחד או שני ארונות ׳ ולזכור דעות בקבמים בזה והטענות המחייבות ׳ דעת האומר שהיו שנים לפי שלא היו גדיקים גמורים ומפני זה התחפאו ואמרו נקחה אליכו מגילה את ארון ברית השם ויבא בקרבנו ויושיענו מכף אויבינו ׳ רוצה לומר שיהיו עמהם הארון והלא יצוה על ארון בריתו ובשמו לותו יאמר לותם מכף אויביהם ׳ והוא על מאמר הפוצעים * היכל ה׳ המה היכל ה׳ המה ׳ שהלא יתברך יאמר היכלו ובעבורו יאמר את ישראל עמו • והנה הכיחום קל זה הדעת מאמר מרעה * ויהי בנסוע הארון וגו׳ ׳ ומה ארזו גם בזמן יהושע שהיה ארון ה׳ הולך לפניהם בירדן ומה שמעו שעשה בריחו ׳ ומפני זה אמרו ויבא בקרבנו ויושיענו ׳ רוצה לומר יבא בקרבנו כמו שבא בקרב לבותיהו במדבר וכביכול הארון ובזכותו יושיענו ה׳ מהאויבים : והנה שלחו שילה ויזחו משם ארון ברית השם ׳ ולא הניחוהו ביד זרים כ״א בידי הכהנים כמו שעשה יהושע ׳ וזהו שאמ׳ ושם שני בני עלי עם ארון ברית השם חפני ופנחס ׳ כלומ׳ שהם הניחו הארון ולא קנב לבם לזוז מאצל הארון הכהן הוא • ואמנם למה כשבה ארון לקיש בתוך לויהו הנה זה מגלי לתשבה כבות :

כ׳ מכות בני הארון

השבה האחת לפי שהיו לו ישראל רעים וחטאים לה׳ מאד ׳ והיה עכשו שיפול עטרת ראשם שהוא הארון ׳ כמו שאמ׳ * ואבדתי את גאון עוזכם ואמ׳ * והזיעותי את מקדשכם ׳ וכבר כרמז זה במה שאמר לקראי זה * ויהי מיום שבת הארון בקרית יערי׳ וירבו הימים ויהיו עשרים שנה ויהמו כל בית ישראל לקראי ה׳ ׳ ויאמר שמואל וגו׳ הסירו את אלקי הנכר אשר בתוככם וגומ׳ ׳ הנה זה יורה שלא חזרו בתשובה עד לאותו זמן שהוכיחם שמואל ׳ ומקודם זה היה ביניהם אחד עו׳ ופחד מיכה שלא בערו על הנה ולזה כפלו לפני לויהם :

ויקרא כו יו׳ ש״ש לא ג׳ ד׳ ו׳ ב׳ ׳ ג׳

השבה השנית בחטאות בני עלי שהיה הארון בידיהם ובעבור שבזה ארון אלקים להיותו בידיהם ׳ וכבר כרמז זה באמרו ושם שני בני עלי עם ארון ברית האלקים חפני ופנחס ׳ כ״ל שבחטאם קרה זה :

כמה ג׳

השבה השלישית לפי שישראל חטאו בהניחם את ארון האלקים למלחמה והוליכם אותו מקדם הקדשים בלי רשות גבוה ׳ כי הנה הארון לא היה הולך ולא היה יכול מעקומו כ״ש עפ״ ה׳ בדבר נביא ׳ ומאחר הקלו ישראל בכבוד הארון ולא שלחו את פי שמואל שבבר היה בידיהם בביא מוחזק ׳ ולא שלחו עלי במשפט האורים והתומי׳ כעבור כשנפלו לפני לויהם ובשבה הארון :

כמה ד׳

השבה הרביעית לפי שישראל לא שבו אל ה׳ ולא בקשו ממנו תשועה ׳ אבל שבבו שבעבור הארון ילכו האלקים כדי לשמור ארון בריתו ׳ ומפני זה יען הניחוהו להשבב עמו ולא שבו עד ה׳ אלקיהם היה עכשו שבשל עוזר ובפל עזור ׳ והנה והארון הלכו בלא כח לפני רודף :

חזקות ונגדם: הלחד שלח מליבו במעשה המשכן כי אם
זכרון לרון לחד לבד לא שכים, אם במלות השם למשה
שמות כה, יא את* ועשו לרון עבי שטים, ואם בכלי משה אל בצלאל את'
שם לה, יב * את הלרון ואת בדיו, ואם במעשה את'* ויעש בצלאל את
שם לז, א הלרון, ואם בהקמת המשכן והנחת הדברי' במקומם לחר
שם מ, כא * ויבא את הלרון אל המשכן וגו', וכל זה משה שורה שלרון
לחד היה ולא שכים: הפסק השני משה שכזכר בפרשת
במדב' ד, ה בחדר מיבי לוך היו הכהנים מכינים כל כלי המקדש לנוע
בני קהת לשאת לותם למסעיהם, ואם בלחר * והורידו
את פרוכת המסך וכסו בה את לרון העדות וגו', ובלותה
פרשה לא נזכר כי אם לרון לחד לא שכי לרוכות, ואם היו
שכים לוך לא נזכרו בתוך כל כלי הבית? וכמו שכתב
לוך קלו, לה הרמבן לכה יעמוד הלרון השני הזה כל ימי המדבר? כי
במשכן בבית קדש הקדשים לא היה כי אם לרון לחד: הפסק
במדב' ו, לג השלישי משה שלחר בפ' בהעלותך * ולרון ברית השם נוסע
לפניהם, ואם היו שני לרוכות לוך לא פירש לוזה מהם היה
הנוסע לפניהם? וגם כן בפרש' וילך את' משה לנוים נושאי
דברי' לא, ט לרון ברית ה' * לקוח את ספר התורה הזה ושמתם לותו
מלד לרון ברית ה' ללקיכם, ואם היו ביניהם שני לרוכות
היה רלוי שיפרש בלוזה מהם ישימו, והלויים שני הלרוכות
ישאו לא לרון לחד, ולין לך שתלמר שלא נקרא לרון ברית
ה' כי אם לשר היו בו הלוחות השלמות, כי גם כן הלחר
נקרא כן, וכלמרו ולרון ברית ה' נוסע לפניהם שהוא לדעת
ר' יהודה בר שלעלי הלרון שהיו בו שברי הלוחות: הפסק
הרביעי משה שמוה יהושע על העם על ענין הלרון בהעברת
יהושע ג, ג היردן לאמר יהושע אל העם * וראיתם את לרון ברית השם
וגו' וכו ללקיכם והכהנים הלוים נושאים לותו ולתם תסעו
ממקומכם והלכתם לחריו, לך רחוק יהיה ביניכם וביניו
כלפים לשה במדה אל תקרבו אליו למען לשר תדעו את
הדרך לשר תלכו בה כי לא עברתם בדרך מתמול שלשום
וגו', התקדשו כי מחר יעשה ה' בקרבכם נפלאות וגו', ואם
היו שני לרוכות ולחד מהם הולך תמיד לפניהם, למה
כלטרך יהושע לנוות לעם שילכו לחריו? ולמה הזהירם
שיהיו רחוקים ממנו כלפים לשה? לם היה הדבר פשוט
לכלם בכל מסעיהם, והנה בכל מסעיהם היו עושים כן
במדב' כ, ב וכמו שכתב לשי זלה בפסוק * לים על דגלו בלותות לבית
לבותם יהיו בני ישראל מחנה סביב לאהל מועד יהיו, שכתב
שם מחנה, מרחוק מיל, כמו שכת' ביהושע לך רחוק יהיה
ביניכם וביניו כלפים לשה כמדת תחום שבת, ולמה לחר
יהושע למען לשר תדעו את הדרך כי לא עברתם? ויורה שלא
היה נהוג לכלם לילך הלרון לפניהם, ושלשן כלטרך לתת
סבה להליכתו לפניהם שהיה להורות להם את הדרך, ולזה
לא' עוד התקדשו כי מחר יעשה ה' בקרבכ' נפלאו' כי הליכת
הלרון לפניהם היה לות שיעשה כפלאות, ומפני זה כלטרך
לומר יהושע אל הכהנים שם, שלו את לרון הברית ועברו
לפני העם, כי היה זה דבר בלתי נהוג מלכם. וכבר כתב
לשי שם שבתוב מסע זה משאר המסעו', שבכל זמן שהיה משה
קייס היה העמוד ענן נוסע לפניהם תחלה ומרחה להם
הדרך והלרון נוסע לחר ג' הרגלים, עשאו שלא היה להם
עמוד הענן היה נוסע הלרון תחלה, וזה כותר למה שכתב
בפירו התורה שלרון ברית השם היה נוסע לפניהם תמיד
ומקדים דרך ג' ימים לפניהם לתקן להם מקוים. ולין לנו
שלא' שם בפי' התורה דבר הרב מהלרון שהיו בו שברי
לוחות ובענין יהושע דבר מהלרון הלחר, לפי שיתקייב
לזה שעברו בירדן שני הלרוכות לפניהם וזה לא נזכר
בכתוב, וגם לא היה רלוי שיתן בו הסבה להעדר עמוד
הענן שהיה נוסע לפניהם ומרחה לפניהם הדרך, כי עם
היות שבעלה עמוד הענן היה כשלר הלרון ההולך לפניהם
תמיד לתור להם מנוחה והוא יורם את הדרך ילכו בה
ולמה ילטרכו עוד ללרון שני מלותה סבה, לכל הענין
מבואר לכל בעל שכל שהרב בפי' התור' כמשך לדעת ר' יהודה
במדב' כ, ג וכמו שכתב לשי זלה בפסוק * לים על דגלו בלותות לבית
לבותם יהיו בני ישראל מחנה סביב לאהל מועד יסבו, שכתב
שם מחנה, מרחוק מיל, כמו שכת' ביהושע לך רחוק יהיה
ביניכם וביניו כלפים לשה כמדת תחום שבת, ולמה לחר
יהושע למען לשר תדעו את הדרך כי לא עברתם? ויורה שלא
היה נהוג לכלם לילך הלרון לפניהם, ושלשן כלטרך לתת
סבה להליכתו לפניהם שהיה להורות להם את הדרך, ולזה
לא' עוד התקדשו כי מחר יעשה ה' בקרבכ' נפלאו' כי הליכת
הלרון לפניהם היה לות שיעשה כפלאות, ומפני זה כלטרך
לומר יהושע אל הכהנים שם, שלו את לרון הברית ועברו
לפני העם, כי היה זה דבר בלתי נהוג מלכם. וכבר כתב
לשי שם שבתוב מסע זה משאר המסעו', שבכל זמן שהיה משה
קייס היה העמוד ענן נוסע לפניהם תחלה ומרחה להם
הדרך והלרון נוסע לחר ג' הרגלים, עשאו שלא היה להם
עמוד הענן היה נוסע הלרון תחלה, וזה כותר למה שכתב
בפירו התורה שלרון ברית השם היה נוסע לפניהם תמיד
ומקדים דרך ג' ימים לפניהם לתקן להם מקוים. ולין לנו
שלא' שם בפי' התורה דבר הרב מהלרון שהיו בו שברי
לוחות ובענין יהושע דבר מהלרון הלחר, לפי שיתקייב
לזה שעברו בירדן שני הלרוכות לפניהם וזה לא נזכר
בכתוב, וגם לא היה רלוי שיתן בו הסבה להעדר עמוד
הענן שהיה נוסע לפניהם ומרחה לפניהם הדרך, כי עם
היות שבעלה עמוד הענן היה כשלר הלרון ההולך לפניהם
תמיד לתור להם מנוחה והוא יורם את הדרך ילכו בה
ולמה ילטרכו עוד ללרון שני מלותה סבה, לכל הענין
מבואר לכל בעל שכל שהרב בפי' התור' כמשך לדעת ר' יהודה
שמות כה, י ועשו לרון עבי שטים, ואם בכלי משה אל בצלאל את'
שם לה, יב * את הלרון ואת בדיו, ואם במעשה את'* ויעש בצלאל את
שם לז, א הלרון, ואם בהקמת המשכן והנחת הדברי' במקומם לחר
שם מ, כא * ויבא את הלרון אל המשכן וגו', וכל זה משה שורה שלרון
לחד היה ולא שכים: הפסק השני משה שכזכר בפרשת
במדב' ד, ה בחדר מיבי לוך היו הכהנים מכינים כל כלי המקדש לנוע
בני קהת לשאת לותם למסעיהם, ואם בלחר * והורידו
את פרוכת המסך וכסו בה את לרון העדות וגו', ובלותה
פרשה לא נזכר כי אם לרון לחד לא שכי לרוכות, ואם היו
שכים לוך לא נזכרו בתוך כל כלי הבית? וכמו שכתב
לוך קלו, לה הרמבן לכה יעמוד הלרון השני הזה כל ימי המדבר? כי
במשכן בבית קדש הקדשים לא היה כי אם לרון לחד: הפסק
במדב' ו, לג השלישי משה שלחר בפ' בהעלותך * ולרון ברית השם נוסע
לפניהם, ואם היו שני לרוכות לוך לא פירש לוזה מהם היה
הנוסע לפניהם? וגם כן בפרש' וילך את' משה לנוים נושאי
דברי' לא, ט לרון ברית ה' * לקוח את ספר התורה הזה ושמתם לותו
מלד לרון ברית ה' ללקיכם, ואם היו ביניהם שני לרוכות
היה רלוי שיפרש בלוזה מהם ישימו, והלויים שני הלרוכות
ישאו לא לרון לחד, ולין לך שתלמר שלא נקרא לרון ברית
ה' כי אם לשר היו בו הלוחות השלמות, כי גם כן הלחר
נקרא כן, וכלמרו ולרון ברית ה' נוסע לפניהם שהוא לדעת
ר' יהודה בר שלעלי הלרון שהיו בו שברי הלוחות: הפסק
הרביעי משה שמוה יהושע על העם על ענין הלרון בהעברת
יהושע ג, ג היردן לאמר יהושע אל העם * וראיתם את לרון ברית השם
וגו' וכו ללקיכם והכהנים הלוים נושאים לותו ולתם תסעו
ממקומכם והלכתם לחריו, לך רחוק יהיה ביניכם וביניו
כלפים לשה במדה אל תקרבו אליו למען לשר תדעו את
הדרך לשר תלכו בה כי לא עברתם בדרך מתמול שלשום
וגו', התקדשו כי מחר יעשה ה' בקרבכם נפלאות וגו', ואם
היו שני לרוכות ולחד מהם הולך תמיד לפניהם, למה
כלטרך יהושע לנוות לעם שילכו לחריו? ולמה הזהירם
שיהיו רחוקים ממנו כלפים לשה? לם היה הדבר פשוט
לכלם בכל מסעיהם, והנה בכל מסעיהם היו עושים כן
במדב' כ, ב וכמו שכתב לשי זלה בפסוק * לים על דגלו בלותות לבית
לבותם יהיו בני ישראל מחנה סביב לאהל מועד יסבו, שכתב
שם מחנה, מרחוק מיל, כמו שכת' ביהושע לך רחוק יהיה
ביניכם וביניו כלפים לשה כמדת תחום שבת, ולמה לחר
יהושע למען לשר תדעו את הדרך כי לא עברתם? ויורה שלא
היה נהוג לכלם לילך הלרון לפניהם, ושלשן כלטרך לתת
סבה להליכתו לפניהם שהיה להורות להם את הדרך, ולזה
לא' עוד התקדשו כי מחר יעשה ה' בקרבכ' נפלאו' כי הליכת
הלרון לפניהם היה לות שיעשה כפלאות, ומפני זה כלטרך
לומר יהושע אל הכהנים שם, שלו את לרון הברית ועברו
לפני העם, כי היה זה דבר בלתי נהוג מלכם. וכבר כתב
לשי שם שבתוב מסע זה משאר המסעו', שבכל זמן שהיה משה
קייס היה העמוד ענן נוסע לפניהם תחלה ומרחה להם
הדרך והלרון נוסע לחר ג' הרגלים, עשאו שלא היה להם
עמוד הענן היה נוסע הלרון תחלה, וזה כותר למה שכתב
בפירו התורה שלרון ברית השם היה נוסע לפניהם תמיד
ומקדים דרך ג' ימים לפניהם לתקן להם מקוים. ולין לנו
שלא' שם בפי' התורה דבר הרב מהלרון שהיו בו שברי
לוחות ובענין יהושע דבר מהלרון הלחר, לפי שיתקייב
לזה שעברו בירדן שני הלרוכות לפניהם וזה לא נזכר
בכתוב, וגם לא היה רלוי שיתן בו הסבה להעדר עמוד
הענן שהיה נוסע לפניהם ומרחה לפניהם הדרך, כי עם
היות שבעלה עמוד הענן היה כשלר הלרון ההולך לפניהם
תמיד לתור להם מנוחה והוא יורם את הדרך ילכו בה
ולמה ילטרכו עוד ללרון שני מלותה סבה, לכל הענין
מבואר לכל בעל שכל שהרב בפי' התור' כמשך לדעת ר' יהודה
במדב' כ, ג וכמו שכתב לשי זלה בפסוק * לים על דגלו בלותות לבית
לבותם יהיו בני ישראל מחנה סביב לאהל מועד יסבו, שכתב
שם מחנה, מרחוק מיל, כמו שכת' ביהושע לך רחוק יהיה
ביניכם וביניו כלפים לשה כמדת תחום שבת, ולמה לחר
יהושע למען לשר תדעו את הדרך כי לא עברתם? ויורה שלא
היה נהוג לכלם לילך הלרון לפניהם, ושלשן כלטרך לתת
סבה להליכתו לפניהם שהיה להורות להם את הדרך, ולזה
לא' עוד התקדשו כי מחר יעשה ה' בקרבכ' נפלאו' כי הליכת
הלרון לפניהם היה לות שיעשה כפלאות, ומפני זה כלטרך
לומר יהושע אל הכהנים שם, שלו את לרון הברית ועברו
לפני העם, כי היה זה דבר בלתי נהוג מלכם. וכבר כתב
לשי שם שבתוב מסע זה משאר המסעו', שבכל זמן שהיה משה
קייס היה העמוד ענן נוסע לפניהם תחלה ומרחה להם
הדרך והלרון נוסע לחר ג' הרגלים, עשאו שלא היה להם
עמוד הענן היה נוסע הלרון תחלה, וזה כותר למה שכתב
בפירו התורה שלרון ברית השם היה נוסע לפניהם תמיד
ומקדים דרך ג' ימים לפניהם לתקן להם מקוים. ולין לנו
שלא' שם בפי' התורה דבר הרב מהלרון שהיו בו שברי
לוחות ובענין יהושע דבר מהלרון הלחר, לפי שיתקייב
לזה שעברו בירדן שני הלרוכות לפניהם וזה לא נזכר
בכתוב, וגם לא היה רלוי שיתן בו הסבה להעדר עמוד
הענן שהיה נוסע לפניהם ומרחה לפניהם הדרך, כי עם
היות שבעלה עמוד הענן היה כשלר הלרון ההולך לפניהם
תמיד לתור להם מנוחה והוא יורם את הדרך ילכו בה
ולמה ילטרכו עוד ללרון שני מלותה סבה, לכל הענין
מבואר לכל בעל שכל שהרב בפי' התור' כמשך לדעת ר' יהודה
שמות כה, י ועשו לרון עבי שטים, ואם בכלי משה אל בצלאל את'
שם לה, יב * את הלרון ואת בדיו, ואם במעשה את'* ויעש בצלאל את
שם לז, א הלרון, ואם בהקמת המשכן והנחת הדברי' במקומם לחר
שם מ, כא * ויבא את הלרון אל המשכן וגו', וכל זה משה שורה שלרון
לחד היה ולא שכים: הפסק השני משה שכזכר בפרשת
במדב' ד, ה בחדר מיבי לוך היו הכהנים מכינים כל כלי המקדש לנוע
בני קהת לשאת לותם למסעיהם, ואם בלחר * והורידו
את פרוכת המסך וכסו בה את לרון העדות וגו', ובלותה
פרשה לא נזכר כי אם לרון לחד לא שכי לרוכות, ואם היו
שכים לוך לא נזכרו בתוך כל כלי הבית? וכמו שכתב
לוך קלו, לה הרמבן לכה יעמוד הלרון השני הזה כל ימי המדבר? כי
במשכן בבית קדש הקדשים לא היה כי אם לרון לחד: הפסק
במדב' ו, לג השלישי משה שלחר בפ' בהעלותך * ולרון ברית השם נוסע
לפניהם, ואם היו שני לרוכות לוך לא פירש לוזה מהם היה
הנוסע לפניהם? וגם כן בפרש' וילך את' משה לנוים נושאי
דברי' לא, ט לרון ברית ה' * לקוח את ספר התורה הזה ושמתם לותו
מלד לרון ברית ה' ללקיכם, ואם היו ביניהם שני לרוכות
היה רלוי שיפרש בלוזה מהם ישימו, והלויים שני הלרוכות
ישאו לא לרון לחד, ולין לך שתלמר שלא נקרא לרון ברית
ה' כי אם לשר היו בו הלוחות השלמות, כי גם כן הלחר
נקרא כן, וכלמרו ולרון ברית ה' נוסע לפניהם שהוא לדעת
ר' יהודה בר שלעלי הלרון שהיו בו שברי הלוחות: הפסק
הרביעי משה שמוה יהושע על העם על ענין הלרון בהעברת
יהושע ג, ג היردן לאמר יהושע אל העם * וראיתם את לרון ברית השם
וגו' וכו ללקיכם והכהנים הלוים נושאים לותו ולתם תסעו
ממקומכם והלכתם לחריו, לך רחוק יהיה ביניכם וביניו
כלפים לשה במדה אל תקרבו אליו למען לשר תדעו את
הדרך לשר תלכו בה כי לא עברתם בדרך מתמול שלשום
וגו', התקדשו כי מחר יעשה ה' בקרבכם נפלאות וגו', ואם
היו שני לרוכות ולחד מהם הולך תמיד לפניהם, למה
כלטרך יהושע לנוות לעם שילכו לחריו? ולמה הזהירם
שיהיו רחוקים ממנו כלפים לשה? לם היה הדבר פשוט
לכלם בכל מסעיהם, והנה בכל מסעיהם היו עושים כן
במדב' כ, ב וכמו שכתב לשי זלה בפסוק * לים על דגלו בלותות לבית
לבותם יהיו בני ישראל מחנה סביב לאהל מועד יסבו, שכתב
שם מחנה, מרחוק מיל, כמו שכת' ביהושע לך רחוק יהיה
ביניכם וביניו כלפים לשה כמדת תחום שבת, ולמה לחר
יהושע למען לשר תדעו את הדרך כי לא עברתם? ויורה שלא
היה נהוג לכלם לילך הלרון לפניהם, ושלשן כלטרך לתת
סבה להליכתו לפניהם שהיה להורות להם את הדרך, ולזה
לא' עוד התקדשו כי מחר יעשה ה' בקרבכ' נפלאו' כי הליכת
הלרון לפניהם היה לות שיעשה כפלאות, ומפני זה כלטרך
לומר יהושע אל הכהנים שם, שלו את לרון הברית ועברו
לפני העם, כי היה זה דבר בלתי נהוג מלכם. וכבר כתב
לשי שם שבתוב מסע זה משאר המסעו', שבכל זמן שהיה משה
קייס היה העמוד ענן נוסע לפניהם תחלה ומרחה להם
הדרך והלרון נוסע לחר ג' הרגלים, עשאו שלא היה להם
עמוד הענן היה נוסע הלרון תחלה, וזה כותר למה שכתב
בפירו התורה שלרון ברית השם היה נוסע לפניהם תמיד
ומקדים דרך ג' ימים לפניהם לתקן להם מקוים. ולין לנו
שלא' שם בפי' התורה דבר הרב מהלרון שהיו בו שברי
לוחות ובענין יהושע דבר מהלרון הלחר, לפי שיתקייב
לזה שעברו בירדן שני הלרוכות לפניהם וזה לא נזכר
בכתוב, וגם לא היה רלוי שיתן בו הסבה להעדר עמוד
הענן שהיה נוסע לפניהם ומרחה לפניהם הדרך, כי עם
היות שבעלה עמוד הענן היה כשלר הלרון ההולך לפניהם
תמיד לתור להם מנוחה והוא יורם את הדרך ילכו בה
ולמה ילטרכו עוד ללרון שני מלותה סבה, לכל הענין
מבואר לכל בעל שכל שהרב בפי' התור' כמשך לדעת ר' יהודה

2011 Ministerio de Cultura

שם י' לג ובפרשת בהעלותך את' * וחרון בריח ה' נוסע לפניהם דרך
שלשת ימים, והם לפי כן מחמרים שיתרים לין דרך ליזכם
כי לפי בזאתר שהיו שם שני לרוצות, לפי הולך בין הדגלים
בלכל מועד והשני הולך ונוסע לפניהם, וכן כתבו רש"י שם
וכני לשיב לזה בשני דרכים. הלפי שמה שאת' הכתוב שלכל
מועד היה נוסע בין הדגלים כלא' על המסעות הכהונות
שתמיד כך היו נוסעים הדגלים והמלכות בלם, דגל מלכה
יהודה בראשונה ודגל מלכה ראובן לחריו ולכל מועד
לחריהם, ולחריו דגל מלכה לפרים ודגל בני דן, ומה
שאת' וחרון בריח ה' נוסע לפניהם, הוא ספור מה שנעשה
בלותו מסע ראשון שיסע החרון לפניהם לתור להם מנוחה,
והלות המורה על לחתת הפירוש הזה לאמרו דרך שלשת ימי',
ולין פירושו שהיה מקדים לפניהם דרך שלשת ימים בכל
מסעותיו כמו שפירשו רש"י, לפל הוא שבלותן שלשת ימים
הראשונים שנסעו מהר סיני היה השיבוי הגדול הזה שחרון
ה' היה נוסע לפניהם ולא היה הולך בתוך הדגלים כמנהגו,
וכן פירשו רש"י שם שני לרוצות, לפל הולך בין הדגלים
בלכל מועד והשני הולך ונוסע לפניהם, וכן כתבו רש"י שם
מהר ה' דרך שלשת ימים. והנה השכל יורה שהשלשת ימים
הראשונים הם הראשונים שזכר, וכלנו לאמר וחרון בריח
השם נוסע לפניהם דרך לותם השלשת ימים הנזכרים
שהלכו בלותו מסע. ולחשוב לפי בשבתו שרלה הקב"ה לזכות
את ישראל שחרון בריתו ילך לפניהם בלותו מסע ראשון
שנסעו במדבר ובמסע החרון שנסעו בו בהעברת הירדן
עד בואם אל ארץ כנען ולא בשאר המסעות, וזה בלדם
המלוה את חבירו, וכבר הוכרח רש"י להודות בזה כמו
שזכרתי בפי' ספר יהושע. ולאמת הדרך השני בתשובת
הטענה הוא היא, בשלאמר שאף שהודה שחרון בריח השם
היה נוסע תמיד לפניהם במדבר, לא יתקייב מזה שהיו שני
חרונות אבל בלאמר שבל המקדש היו
נוסעים במחנה שביעי בקרב הדגלים ולא היה הולך שם
החרון, כי הוא עם הלוחות ושברי לוחות שהיו בתוכו היה
הולך לפניהם, ולזה לא אמר ואהל מועד נוסע לפניהם
אבל אמ' וחרון בריח השם שהוא היה הנוסע לפניהם מבלי
האהל והבלים בלם שהיו במחנה שביעי בתוך הדגלים,
ולזה מהבטל שיהיה החרון במקום אחד ואהל מועד במקום
אחר במו שהזבור: הטענה הרביעית במה שאמר שהוא
לאויבי הכהן * הגיזה החרון האלקים, והוא הקרא שאמרו
במסבת שהלים שהכייע לר' יהוד' בר' הלעאי ולא מלאו תשובה
אליה בעד הבהן. ולפי לזה שהחרון הנזכר בהן היו
החרון שהיו בו לא הלוחות השלמות ולא שברי הלוחות,
והמורה על זה שלא קראו הבתו' חרון בריח ה', לפי שלא
היו בו לוחות הברית, אבל החרון הזה שהיה שהול היה
לפעתי חרון אחר שעתו ישראל להוליך בו החפוד עם החורים
והתומים שהיה הולך במלחמה בימי שהול ודוד והבהן עמו,
והיה זה בדי לשהול בהם מה שירמו בעת הנורך, בשאמרו
שם פ' ל' ק' * החרדוף אחרי הגדוד הזה השיגבו וגו'? וכמו שאמ'
במדב' בז' כ' * ולפני הלעור הבהן יעמוד ושאל לו במשפט האורי' לפני
השם על פיו יצאו ועל פיו יבואו וגומ', והמורה בחתת
ובתמים שזה הוא החרון אחר שהיה שהול, לאמרו שם ואחיה בן
אחיטוב אחי אי בבוד בן פנחס בן עלי בהן ה' בשילה נושא
אפוד וגו', ועל זה אמ' ויאמר שהול להאיה הגידה נא אחרי
הפלשתים וגו' ויהי עד דבר שהול אל הבהן והמהומה אשר
במחנה פלשתים וילך הלוך ורב ויאמ' שהול אל הבהן אסוף
ידיך וגו', הבך רואה שלא בתב אחיה אחרון בריח ה' בי אם
האפוד שהיו עמו החורים והתומי' ולא שאלו בי אם על
האפוד לשאול בחורים ובתומי' אם ירדוף אחרי הפלשתי',
ואחר רלה אותם בורחי אמ' לבהן שלא ישאל ויאסוף ידיו
ורוף אחריהם מיד, וכן פירשוהו המפרשים וכתב רש"י שם
החרון אורים ותומים, והנה רש"י בתב שפי' בזה הוא החלוך
שעשה בעל ברחו אחן, ורחוי היה שיפרשהו בן, בי לא

שם י' לג ובפרשת בהעלותך את' * וחרון בריח ה' נוסע לפניהם דרך
שלשת ימים, והם לפי כן מחמרים שיתרים לין דרך ליזכם
כי לפי בזאתר שהיו שם שני לרוצות, לפל הולך בין הדגלים
בלכל מועד והשני הולך ונוסע לפניהם, וכן כתבו רש"י שם
וכני לשיב לזה בשני דרכים. הלפי שמה שאת' הכתוב שלכל
מועד היה נוסע בין הדגלים כלא' על המסעות הכהונות
שתמיד כך היו נוסעים הדגלים והמלכות בלם, דגל מלכה
יהודה בראשונה ודגל מלכה ראובן לחריו ולכל מועד
לחריהם, ולחריו דגל מלכה לפרים ודגל בני דן, ומה
שאת' וחרון בריח ה' נוסע לפניהם, הוא ספור מה שנעשה
בלותו מסע ראשון שיסע החרון לפניהם לתור להם מנוחה,
והלות המורה על לחתת הפירוש הזה לאמרו דרך שלשת ימי',
ולין פירושו שהיה מקדים לפניהם דרך שלשת ימים בכל
מסעותיו כמו שפירשו רש"י, לפל הוא שבלותן שלשת ימים
הראשונים שנסעו מהר סיני היה השיבוי הגדול הזה שחרון
ה' היה נוסע לפניהם ולא היה הולך בתוך הדגלים כמנהגו,
וכן פירשו רש"י שם שני לרוצות, לפל הולך בין הדגלים
בלכל מועד והשני הולך ונוסע לפניהם, וכן כתבו רש"י שם
מהר ה' דרך שלשת ימים. והנה השכל יורה שהשלשת ימים
הראשונים הם הראשונים שזכר, וכלנו לאמר וחרון בריח
השם נוסע לפניהם דרך לותם השלשת ימים הנזכרים
שהלכו בלותו מסע. ולחשוב לפי בשבתו שרלה הקב"ה לזכות
את ישראל שחרון בריתו ילך לפניהם בלותו מסע ראשון
שנסעו במדבר ובמסע החרון שנסעו בו בהעברת הירדן
עד בואם אל ארץ כנען ולא בשאר המסעות, וזה בלדם
המלוה את חבירו, וכבר הוכרח רש"י להודות בזה כמו
שזכרתי בפי' ספר יהושע. ולאמת הדרך השני בתשובת
הטענה הוא היא, בשלאמר שאף שהודה שחרון בריח השם
היה נוסע תמיד לפניהם במדבר, לא יתקייב מזה שהיו שני
חרונות אבל בלאמר שבל המקדש היו
נוסעים במחנה שביעי בקרב הדגלים ולא היה הולך שם
החרון, כי הוא עם הלוחות ושברי לוחות שהיו בתוכו היה
הולך לפניהם, ולזה לא אמר ואהל מועד נוסע לפניהם מבלי
האהל והבלים בלם שהיו במחנה שביעי בתוך הדגלים,
ולזה מהבטל שיהיה החרון במקום אחד ואהל מועד במקום
אחר במו שהזבור: הטענה הרביעית במה שאמר שהוא
לאויבי הכהן * הגיזה החרון האלקים, והוא הקרא שאמרו
במסבת שהלים שהכייע לר' יהוד' בר' הלעאי ולא מלאו תשובה
אליה בעד הבהן. ולפי לזה שהחרון הנזכר בהן היו
החרון שהיו בו לא הלוחות השלמות ולא שברי הלוחות,
והמורה על זה שלא קראו הבתו' חרון בריח ה', לפי שלא
היו בו לוחות הברית, אבל החרון הזה שהיה שהול היה
לפעתי חרון אחר שעתו ישראל להוליך בו החפוד עם החורים
והתומים שהיה הולך במלחמה בימי שהול ודוד והבהן עמו,
והיה זה בדי לשהול בהם מה שירמו בעת הנורך, בשאמרו
שם פ' ל' ק' * החרדוף אחרי הגדוד הזה השיגבו וגו'? וכמו שאמ'
במדב' בז' כ' * ולפני הלעור הבהן יעמוד ושאל לו במשפט האורי' לפני
השם על פיו יצאו ועל פיו יבואו וגומ', והמורה בחתת
ובתמים שזה הוא החרון שהיה שהול, לאמרו שם ואחיה בן
אחיטוב אחי אי בבוד בן פנחס בן עלי בהן ה' בשילה נושא
אפוד וגו', ועל זה אמ' ויאמר שהול להאיה הגידה נא אחרי
הפלשתים וגו' ויהי עד דבר שהול אל הבהן והמהומה אשר
במחנה פלשתים וילך הלוך ורב ויאמ' שהול אל הבהן אסוף
ידיך וגו', הבך רואה שלא בתב אחיה אחרון בריח ה' בי אם
האפוד שהיו עמו החורים והתומי' ולא שאלו בי אם על
האפוד לשאול בחורים ובתומי' אם ירדוף אחרי הפלשתי',
ואחר רלה אותם בורחי אמ' לבהן שלא ישאל ויאסוף ידיו
ורוף אחריהם מיד, וכן פירשוהו המפרשים וכתב רש"י שם
החרון אורים ותומים, והנה רש"י בתב שפי' בזה הוא החלוך
שעשה בעל ברחו אחן, ורחוי היה שיפרשהו בן, בי לא

היה אן לשאול אורך עם אחרון בריח השם ולא יאמר שאול אליו
הגישה אחרון הפלגים אבל הם יגשו לפניו אבל אמרו על
האורים והתומי', ולפי שהיו בני אחרון אחד קראו אחרון
הפלגים ולא קראו אחרון בריח ה', ואחר היה זה הפסוק
בעיני בעלי התלמוד סיוע לדברי ר' יהודה בר' אלעאי ולני
לא פירשו בן, יורה שבשה שם בפירוש בפר שמואל לדעת
רבנן במו שעשה בספר יהושע ובמו שזכרתי: הטענה
החמשית הוא הפסוק האחר שהביאו גם בן במבבת שהלים
שיסייע לר' יהודה בר' אלעאי, הוא שאמ' אורים החתי אל
דוד * אחרון ויזרחל ויהודה יושבים בסבות וחדושי יואב וגו', שמו' ב' יח
ויורה שהיה אחרון הברית יוצא עמהם למלחמה אבל אחרון יח
אחר היה יושב בביון, ובאמר' אמ' שישובו רבנן לזה שהיה
בקרוי, לפי שעדיין לא בבה בית הבחיר', ופי' זה שלא
אמ' אורים על אחרון אחר היה עמהם במלחמה בי אם על
אחרון אחר בביון שהיה יושב בתוך היריעה ולא בבה
עדין בית המקדש, ולהיותו שם בקרוי היה אומר אורים (ו)
שעדין רחוי ללבת לביתו בהיות אחרון בתוך היריעה,
וזו בוחת תשובה בטלה היא, בי לא היה זה דבר מקריב
בעיה לשעתו שבשבורו לא יבא אורים אל ביתו בי תמיד היה (ו)
אחרון בתוך, ולא יבא שם בן אורים בל ימיו אל ביתו,
ועוד בי אחרון בתוך היה ולא בסבות וביון היה יושב ולא
במלחמה עם יואב, ואיך יאמר שם בן אחרון ויזרחל ויהודה
יושבים בסבות ואלוני יואב? אבל התשובה האמתית לדעתי (ו)
היא על הדרך שאמרתי, רואה לומר שלא דבר אורים החתי
אחרון בריח ה' בי שם אחרון אחר היו בו החורים
והתומים עם החפוד, שהיו מוליבים עמהם במלחמה ובהן
עמו בדי לשאול אותו את דבר ה' בפי בורך השעה, ולזה
אמר אחרון ויזרחל ויהודה ולא אמר אחרון בריח ה' שהוא
השם המיוחד לאחרון אחר בו לוחות הברית. הנה התבאר
מאה שאמרתי אמתת הדרוש הזה והוא שלא בעשה במדבר
בי שם אחרון אחד לבד ובו היו לוחות ושברי לוחות, ובאלו
זה אחרון בהן שהיה מוליך את הארון בשני הפרדים
והיו הולבים לפניהם בלא אדם, ולזה לא אמר ואהל מועד
הולך לפניהם, ולזה לא אמר ואהל מועד נוסע לפניהם
אבל אמ' וחרון בריח השם שהוא היה הנוסע לפניהם מבלי
האהל והבלים בלם אחר היו במחנה שביעי בתוך הדגלים,
וזיבו מהבטל שיהיה החרון במקום אחד ואהל מועד במקום
אחר במו שהזבור: הטענה הרביעית במה שאמר שהוא
לאויבי הכהן * הגיזה החרון האלקים, והוא הקרא שאמרו
במסבת שהלים שהכייע לר' יהוד' בר' הלעאי ולא מלאו תשובה
אליה בעד הבהן. ולפי לזה שהחרון הנזכר בהן היו
החרון אחר היו בו לא הלוחות השלמות ולא שברי הלוחות,
והמורה על זה שלא קראו הבתו' חרון בריח ה', לפי שלא
היו בו לוחות הברית, אבל החרון הזה אחר אמר שהוא היה
לפעתי אחרון אחר שעתו ישראל להוליך בו החפוד עם החורים
והתומים שהיה הולך במלחמה בימי שהול ודוד והבהן עמו,
והיה זה בדי לשהול בהם מה שירמו בעת הנורך, בשאמרו
שם פ' ל' ק' * החרדוף אחרי הגדוד הזה השיגבו וגו'? וכמו שאמ'
במדב' בז' כ' * ולפני הלעור הבהן יעמוד ושאל לו במשפט האורי' לפני
השם על פיו יצאו ועל פיו יבואו וגומ', והמורה בחתת
ובתמים שזה הוא החרון אחר שהיה שהול, לאמרו שם ואחיה בן
אחיטוב אחי אי בבוד בן פנחס בן עלי בהן ה' בשילה נושא
אפוד וגו', ועל זה אמ' ויאמר שהול להאיה הגידה נא אחרון
הפלשתים וגו' ויהי עד דבר שהול אל הבהן והמהומה אשר
במחנה פלשתים וילך הלוך ורב ויאמ' שהול אל הבהן אסוף
ידיך וגו', הבך רואה שלא בתב אחיה אחרון בריח ה' בי אם
האפוד שהיו עמו החורים והתומי' ולא שאלו בי אם על
האפוד לשאול בחורים ובתומי' אם ירדוף אחרי הפלשתי',
ואחר רלה אותם בורחי אמ' לבהן שלא ישאל ויאסוף ידיו
ורוף אחריהם מיד, וכן פירשוהו המפרשים וכתב רש"י שם
החרון אורים ותומים, והנה רש"י בתב שפי' בזה הוא החלוך
שעשה בעל ברחו אחן, ורחוי היה שיפרשהו בן, בי לא

פרק יג

שקלי' פו

2011 Ministerio de Cultura

(ה) ויהי כבוא ארון ברית ה' וגו'. זכר שבחזר בח ארון ברית ה' קל מחכה ישראל הריעו כל העם תרועה גדולה פתרועת המלכי', כי חצבו שבירת המלכים יוציא לותם, ולא נעקו אל ה' ולא קראו אליו כי לא שבו לפניו אבל חצבו שיהיה הארון תחבולה בנגד המלחמה, וגם חשבו בזה מאחר בעבין יריאו לזה העם יתברך שלא יריעו העם כי אם בנפול החומ' שהית עת הנוכחן אבל קול לזה לא יריעו ולא ישמעו בשמחת בקריב אבל ישאו עיניהם אל העם לחחול ממנו עזרה בצרות, ואלה לא עשו כן כי קודם הריעו: וכאחר שמעו הפלשתים קול תרועתם וידעו שבא ארון האלקים שמה פחד קדחם ורעדה, ויאמרו אוי לנו כי לא היתה כזאת מתמול שלשום, רומה לומר כאחר בראבו אותם, ועתה יהיה אוי לנו כי מי יצילנו מיד האלקים האדירים האלה, ואחרו עוד אלה הם האלקים המכים את מצרים בכל מכה במדבר, רומה לומר המכה את מצרים מכה על יס סוף שהיה במדבר, או הוא כמו שתרגם יונתן ולעמיה עביל פריצן במדברא, ויפה פירש בו ר' יוסף קמחי ז"ל שהוא מן * ומדברך נאוה, ויאמר שהוא החלוה המכה מצרים בכל מכה במלוחו ובדברו, כ"ש שיעש עתה שהוא בעצמו בא בחן: ואחרו אלה לאלה שבעבור זה רצוי שתחזקו ויהיו לאבדים, רומה לומר אחרי שאין לכם עצה אלקות פזה רצוי הוא לכם פלשתים שתתחזקו ותהיו לאבדי', כי בכח אבדים תלחמו אחרי שאין לכם בא אלקים, ובאחרו לרכם לזה והכרח ההתגברות בחמרם, פן תעבדו לעבדים כאחר עבדו לכם, והכא אחרם עוד והייתם לאבדים ובלחמתם שרצה אותר הוא דרך פיוס, רומה לומר ואני ידעתי שתהיו אתם לאבדים ובלחמתם כי בן רצוי אל כל בני חיל. וזכ"ל אחרו במדרש שמואל בעירובי דברי' באמרה פרשה זו, מי יצילנו מיד האלקים האדירים אלו דברי המדבקי' שבהם, אבל הרשעים היו אומרים אלה הם האלקים המכים את מצרים בכל מכה, עשרה מכות היה לו ובלן הביא על המצרים ושאר המכות הביא על עמו במדבר ואין לו מכה עוד להביא, אמ' להם הקדוש ברוך הוא אתם אומרי' שאין נדולה היתה בעם מהאלונים, ואחרים אחר ונם אני בניך מתו, ואחרון אחרון חביב ואחרון האלקים בלקחה: ומפר (יח) שבתוב בעלי לא הרגיש ברת ישראל והרג אני בניו כלא בערך לקיחת

(ו) ויהי כבוא ארון ברית ה' וגו'. זכר שבחזר בח ארון ברית ה' קל מחכה ישראל הריעו כל העם תרועה גדולה פתרועת המלכי', כי חצבו שבירת המלכים יוציא לותם, ולא נעקו אל ה' ולא קראו אליו כי לא שבו לפניו אבל חצבו שיהיה הארון תחבולה בנגד המלחמה, וגם חשבו בזה מאחר בעבין יריאו לזה העם יתברך שלא יריעו העם כי אם בנפול החומ' שהית עת הנוכחן אבל קול לזה לא יריעו ולא ישמעו בשמחת בקריב אבל ישאו עיניהם אל העם לחחול ממנו עזרה בצרות, ואלה לא עשו כן כי קודם הריעו: וכאחר שמעו הפלשתים קול תרועתם וידעו שבא ארון האלקים שמה פחד קדחם ורעדה, ויאמרו אוי לנו כי לא היתה כזאת מתמול שלשום, רומה לומר כאחר בראבו אותם, ועתה יהיה אוי לנו כי מי יצילנו מיד האלקים האדירים אלה, אלו דברי המדבקי' שבהם, אבל הרשעים היו אומרים אלה הם האלקים המכים את מצרים בכל מכה במדבר, רומה לומר המכה את מצרים מכה על יס סוף שהיה במדבר, או הוא כמו שתרגם יונתן ולעמיה עביל פריצן במדברא, ויפה פירש בו ר' יוסף קמחי ז"ל שהוא מן * ומדברך נאוה, ויאמר שהוא החלוה המכה מצרים בכל מכה במלוחו ובדברו, כ"ש שיעש עתה שהוא בעצמו בא בחן: ואחרו אלה לאלה שבעבור זה רצוי שתחזקו ויהיו לאבדים, רומה לומר אחרי שאין לכם עצה אלקות פזה רצוי הוא לכם פלשתים שתתחזקו ותהיו לאבדי', כי בכח אבדים תלחמו אחרי שאין לכם בא אלקים, ובאחרו לרכם לזה והכרח ההתגברות בחמרם, פן תעבדו לעבדים כאחר עבדו לכם, והכא אחרם עוד והייתם לאבדים ובלחמתם שרצה אותר הוא דרך פיוס, רומה לומר ואני ידעתי שתהיו אתם לאבדים ובלחמתם כי בן רצוי אל כל בני חיל. וזכ"ל אחרו במדרש שמואל בעירובי דברי' באמרה פרשה זו, מי יצילנו מיד האלקים האדירים

לקיחת ארון האלקים, ולכן בהזכירו ארון האלקים נפל מעל הכסא וימת, כי היה זקן מאד וכבד ונפילתו היה סבת מיתתו. וזכר מעלתו שהוא שפט את ישראל ארבעים שנה, ואפשר לפרש והוא שפט את ישראל ארבעים שנה, שהיא היתה סבת זקנתו וכבדותו שקפצה עליו מעמל המשפט ההוא: וכלתו אשת פנחס הרה וגו'. אמר שכלתו של עלי אשת פנחס בנו הרה ללת, והוא כמו ללדת, רוצה לומר בזמן הלידה. או יהיה ללת מלשון יללה, שהיתה הרה לאוי וליללה, וכאשר שמעה השמועה הרעה הזאת מהלקח ארון האלקים ואל מות חמיה ואישה כרעה ללדת ותלד מיד, ואמר' כי נהפכו עליה ציריה ובעת מותה וגו', אחשוב שהיתה מיתתה לא מפאת לידת הנער כי כבר היה נולד, כי אם לפי שאחרי שיצא הילד נעדרו הצירים והמכאובות ולא היו לה עוד, ולזה לא יכלו לצאת המותרות הדמיות אשר היו ראויי' לצאת אחריו כי בהעד' הכח ובהפסק המכאובי' לא יצאו עוד וחזרו למעלה בקרב' וזו היתה סבת מיתתה, וזהו כי נהפכו ציריה עלי' ר"ל יען נהפכו לאחור לקרבה ולא יצאו לחוץ כראוי: ואמרו במסכת בכורות, תניא ר' אליעזר אומר כשם שצירים לבית כך צירים לאשה, שנא' כי נהפכו ציריה עליה. ר' יהושע אומר כשם שדלתות לבית כך דלתות לאשה, שנ' * כי לא סגר דלתי בטני. ורבי עקיבא אומר כשם שפתח לבית כך פתח לאשה, שנאמר * ויפתח את רחמה. הנה אם כן לא פירשו צירים על הכאבים, כי אם על פי הרחם ואברי האשה המולידים שמתחזקים לדחות הולד לחוץ עם כל מותרות ההולדה, והם אשר נהפכו עליה: ואמר שבעת מותה אמרו הנצבות עליה אל תראי כי בן ילדת, והיא לא ענתה ולא שתה לבה לזה: ואמנם אמרו ותקרא לנער איכבוד לאמר גלה כבוד מישראל אל הלקח ארון האלקים ואל חמיה ואישה, יורה שאשת פנחס אמרה זה, ויהיה אם כן שלא לצורך אמרה פעם שנית ותאמר גלה כבוד מישראל כי נלקח ארון האלקים. וגם יקשה למה לא זכר' שם מות חמיה ואישה כמו שאמרה ראשונה? והמפרשים לא נתנו לזה טעם נכון. ואני אחשוב שאשת פינחס עם היות שלא ענתה לנשים על מה שאמרו לה אל תראי כי בן ילדת ולא שתה לבה לזה (רוצה לומר לשמחת הבן,) הנה היא לבד קראה לנער אי כבוד, כי אמרה כאשר ידעה שילדה בן יקראוהו אי כבוד, כלומר אין כבוד, ולא דברה עוד. והנשים הנצבות עליה

(יט) [יח] וַיְהִי כְּהַזְכִּירוֹ אֶת־אֲרוֹן הָאֱלֹהִים
וַיִּפֹּל מֵעַל־הַכִּסֵּא אֲחֹרַנִּית בְּעַד יַד
הַשַּׁעַר וַתִּשָּׁבֵר מַפְרַקְתּוֹ וַיָּמֹת כִּי־זָקֵן
הָאִישׁ וְכָבֵד וְהוּא שָׁפַט אֶת־יִשְׂרָאֵל
[יט] אַרְבָּעִים שָׁנָה: וְכַלָּתוֹ אֵשֶׁת־פִּינְחָס
הָרָה לָלַת וַתִּשְׁמַע אֶת־הַשְּׁמוּעָה אֶל־
הִלָּקַח אֲרוֹן הָאֱלֹהִים וּמֵת חָמִיהָ
וְאִישָׁהּ וַתִּכְרַע וַתֵּלֶד כִּי־נֶהֶפְכוּ עָלֶיהָ
[כ] צִרֶיהָ: וּכְעֵת מוּתָהּ וַתְּדַבֵּרְנָה
הַנִּצָּבוֹת עָלֶיהָ אַל־תִּירְאִי כִּי־בֵן יָלָדְתְּ
וְלֹא עָנְתָה וְלֹא־שָׁתָה לִבָּהּ:
[כא] וַתִּקְרָא לַנַּעַר אִי כָבוֹד לֵאמֹר גָּלָה
כָבוֹד מִיִּשְׂרָאֵל אֶל־הִלָּקַח אֲרוֹן הָאֱלֹהִים
[כב] וְאֶל־חָמִיהָ וְאִישָׁהּ: וַתֹּאמֶר גָּלָה
כָבוֹד מִיִּשְׂרָאֵל כִּי נִלְקַח אֲרוֹן
הָאֱלֹהִים:

ה

[א] וּפְלִשְׁתִּים לָקְחוּ אֵת אֲרוֹן הָאֱלֹהִים
וַיְבִיאֻהוּ מֵאֶבֶן הָעֶזֶר אַשְׁדּוֹדָה:
[ב] וַיִּקְחוּ פְלִשְׁתִּים אֶת־אֲרוֹן הָאֱלֹהִים
וַיָּבִאוּ אֹתוֹ בֵּית דָּגוֹן וַיַּצִּגוּ אֹתוֹ אֵצֶל
[ג] דָּגוֹן: וַיַּשְׁכִּימוּ אַשְׁדּוֹדִים מִמָּחֳרָת
וְהִנֵּה דָגוֹן נֹפֵל לְפָנָיו אַרְצָה לִפְנֵי
אֲרוֹן יְהוָה וַיִּקְחוּ אֶת־דָּגוֹן וַיָּשִׁיבוּ
[ד] אֹתוֹ לִמְקוֹמוֹ: וַיַּשְׁכִּימוּ בַבֹּקֶר מִמָּחֳרָת
וְהִנֵּה דָגוֹן נֹפֵל לְפָנָיו אַרְצָה לִפְנֵי אֲרוֹן
יְהוָה וְרֹאשׁ דָּגוֹן וּשְׁתֵּי כַפּוֹת יָדָיו
כְּרֻתוֹת אֶל־הַמִּפְתָּן רַק דָּגוֹן נִשְׁאַר
[ה] עָלָיו: עַל־כֵּן לֹא־יִדְרְכוּ כֹהֲנֵי דָגוֹן
וְכָל־הַבָּאִים בֵּית־דָּגוֹן עַל־מִפְתַּן דָּגוֹן
בְּאַשְׁדּוֹד עַד הַיּוֹם הַזֶּה:

פירשו דבריה ואמרו שהיתה כוונתה בזה השם לשלשה סבות, והם אל הלקח ארון האלקים ואל מות חמיה ואישה, ולפי זה יהיה אמרו ותקרא לנער אי כבוד הם דברי אשת פינחס, ומה שאמר הכתוב עוד לאמר אל הלקח וגו' הוא מאמר הנשים הנצבות שמה שעשו פירוש לדברי אשת פנחס, ומאשר היא שמעה דבריהן ולא ישרו בעיניה לפי שהשוו מיתת חמיה ואישה להלקח ארון האלקים, חזרה לדבר ואמרה שלא כוונה באותו שם לענין חמיה ובעלה, כי אם לבד למה שנלקח ארון האלקים כי עליו נעדר הכבוד מישראל לא ממיתת בעלה וחמיה, וזהו שהוסיפה לומר ותאמר גלה כבוד מישראל כי נלקח ארון האלקים. הנה התבאר מזה שאשת פנחס לא עשתה שנוי בדבריה, והיה השנוי מפאת הנשים היושבות אצלה שפירשו דבריה באופן בלתי ראוי, והיא עם חוזק כאב המות נצטרכה להשיב להן ולפרש כוונתה, ועם היות שאמ' ולא ענתה ולא שתה לבה לשמחת הבן, הנה לא נמנעה לדבר הדברים האלה בעת מותה כאשר עם לבבה:

ה

(א) ופלשתים לקחו את ארון האלקים וגו'. ספר שפלשתים לקחו את ארון האלקים מקרב המלחמה ויביאו אותו אשדודה עירם, (ב) ומשם לקחו אותו ויביאוהו בית דגון אלקיהם וישימוהו אצלו, והיה זה בחשבם שהיו מכבדים את הארון, וכמו שאמרו במדרש שמואל ר' יוחנן אומר כבדוהו, אמרו זה אלוה וזה אלוה, יבא אלוה וישרה אצל אלוה, ר' שמעון בן לקיש אומר כך יהיה שכרו אלא אמרו זה נוצח וזה נצוח יבא נצוח ויתעבד לנוצח. יהי' מה שיהיה ספר הכתוב הנם האלקי שנעשה שמה, (ג) שכאשר השכימו בבקר מצאו דגון נופל ארצה לפני הארון, כי לא רצה לאלוה יתברך שיהיה הבעל אצל ארון הקדש. והנה האשדודים חשבו שנפל הפסל במקרה וישיבוהו למקומו, (ד) וכאשר השכימו ביום המחרת מצאו גם כן דגון נופל ארצה לפני ארון האלקים, וכדי שלא יחשבו עוד שהיה במקרה היה מהנם שמצאו שתי כפות ידיו כרותות במפתן הבית רק גוף דגון נשאר. ואחז"ל שדגון היה צורת דג מן השבור ולמעלה והיו ידיו ורגליו כצורת אדם, ושזה פירוש רק דגון נשאר עליו שנשאר עליו רק צורת הדג, (ה) ועל כן נשאר המנהג שלא היו דורכים כהני דגון על המפתן, כי חשבו היותו מקום קדוש לפי שמצאו שם ראש דגון וכפות ידיו:

ותכבד

(יט) עז מה עא
איוב ג' ט'
בראשי' ל' כב
פרש' יא
עיין רדק

2011 Ministerio de Cultura

(ו) ותכבד יד ה׳ על העזרודים וגו׳ • ספר שלא כתפיים הקבה עם הפלשתים לאחר עשה שם בחלקיהם לבל גם עשה בהם פשעים, שכבדה יד ה׳ להכות את העזרודים בעפולים והם העזורים הכולדים בפי הטבעת, והוא קולי מלשון מלך עפולים לפי שהם כעזות גבוהות, והוא מלשון * עופל

(ז) ובתן, ולאחי העזרוד כלשון רבו הכם הנעשה בדגון בחלקיהם ומה שנעשה בהם בעפולים, לא רבו שיצא עמהם הארון, ויאמרו סרני פלשתים שיסוב ויוליכוהו לגת ולאחר היה שם גם כן יד ה׳ בגת, והיה מהומה גדולה מאד כי הכה את כל אנשי העיר למגדול ועד קטן בעפולים, והיו עוד כפתרים בפנים ולזה היו יותר קשים להרפא ויותר מכאיבים, ומהו לשון עפולים כמו ויפתרו נא״ך, כי היו עפוליהם כפתרים • ולא שלחו הארון לעקרון ולעקרו לאחר שעקרון לומר הסבו אלי את ארון אלקי ישראל להמיתני ואת עמי, ולאחר לאמר ואת עמי יורה שהעקרונים לאחר לעקו היו שרי העיר, והם לשון להמיתני ואת עמי,

(יא) ולא כתבו סרני פלשתים כלם להתיעץ על הדבר הזה ולשון שהטוב הזה שישלחו את הארון למקומו אל בני ישראל, ולאחר לשון ימית אותי ואת עמי כדאה לי שפירושו הלחתי הזה שהעקרונים שלחו ויאספו את כל סרני פלשתים, ויאמרו העקרונים אליהם שלחו את ארון אלקי ישראל וישב למקומו ולא ימית אותי ואת עמי כדאה לי שפירושו הלחתי הזה שהעקרונים שלחו ויאספו את כל סרני פלשתים, ויאמרו העקרונים אליהם שלחו את ארון אלקי ישראל וישב למקומו ולא ימית אותי ואת עמי, רוצה לומר שרי פלשתים ואת עמו, כי היתה בעיר מהומת המוכים שכבדה מאד יד האלקים עם, כלומר שלחו בית אחר לתוך עם את, ומלבד המתים הנה המכאים הכשחרי לאחר לא מתו מחותו מוכי הוכו בעפולים וזהו עלתה שועת העיר השמימה :

(יב) וגבר אשר לא מרון ה׳ נשאר פלשתי שבעה קשים ולא

שכל זה שזכר שעשה הארון באשדוד ובגת ובעקרון היה תוך שבעה קשים, כי לא יצא הארון עוד בכל ארץ פלשתים : ובתורת אמולא לאולא * כי את שבע כבשות תקח מידי, לאחר בראשי כא ג׳ לו הקבה [לאברהם] לאחר כאן לו שבע כבשות, ואיך שהפלשתים הורגים שבע כדיקים מבניך, והם שמשון וחפני ופנחס שאול ושלשת בניו • ל״א אייך שבניו מחריבין שבע מסכות, ולזו אין לכל מובד גילגל בוא נבעון שילה ובית

עולמים • ל״א אייך שאני מחזיר לארוני בשדה פלשתים שבעה קדשים ע״כ • והנה כשאר לדעת בזה שני דברים • האחד למה הכה הארון בפלשתים מכה רבה ? ולמה היתה המכה בלחוץ קולי ולא בקולי לקר ? ומה שרצוי שיאמר בזה הוא, כי לפי שהפלשתים רצו שבלקו הארון החלקים היו חושבים שבקש ועולם ידם עשה להם את החיל הזה, ושארון החלקים היה כלי לין חפץ בו, ומפני זה רצה הקבה לעשות ניסים מופתים חזקים כדי שירצו ויכירו כי יד ה׳ עשתה זאת ושברצונו לוקח הארון, והוא לאחר הכה בישראל והוא הכה גם כן בפלשתים, והיה זה גם כן לסבה שכית, והיה כדי שיחרדו לשלח את הארון החלקים, כי לא היה היה מכה בהם היו מחזיקים בו שכים רבות • והנה בקר להכותם בעפולים, לפי שהם כתגלו בבקש ובגבורת, ושבבו שבפלו ישתחל לפניהם לקרב לחולשתם ולבן לקחו מהם ארון הברית, ומפני זה הכה השם בעפולים שהוא הקולי הכבד והכואם לאחר יתלמו בו הלשונים לכתים בלחוץ מקום ובילילת הדם מהם כדרך כשים, ובזה העיר שלח בבקש בלחו את ישראל (כי דרך כשים להם לא יהיה היה בהם להומם ולשבדם • ובבר רמז על זה להעה בפסוקים לאחר לאמר על זה העבין * ויבעיסוהו בשותם תלים עא מ ובפלילהם יקניאוהו, יהיה למה שאמרתי שהיו בישראל עובדי ע״ז ולבן בפלו לפני אוביהם, וזהו * שמע אלקים יתעבר ויאאס מאד בישראל, ויטוש משבן שילה וגו׳, כי לו בעם והשחית הש״י משבן שילה ויתן לשבי עוז ותפארתו ביד לר, וזהו הארון אשר בשבה שם ויבגר לשרב עמו וגו׳, בחוזיו אכלה אש וגו׳, והוא הלשון והבפילה אשר הכה האל יתברך בעם בתוך המלחמה וכולי, כהניו בחר בפלו והם חפני ופנחס שמתו שם, ואלמלותיו לא תשבישה, כי מת׳ לשת פיהם כמו שזכר, ויקן כיון ה׳, הוא לשרי היות הארון בארץ פלשתים הקין האל יתברך בחלו היה יען עד חותו זמן, לפי שלא השגיח בשפלתם של ישראל, ויך לריו לאחור תרפת עולם בתן למו, והם העפולי׳ שהכה בהם את הפלשתים בחזוריהם והם תרפת עולם כמו שזכרתי :

(ג) ויקראו פלשתים לכהנים ונומר • זכר שקראו הפלשתים להשיהם עובדי הבעלים ולקוסמים ושאלו אותם

2011 Ministerio de Cultura

[ד] יָדוֹ מִכֶּם׃ וַיֹּאמְרוּ מָה הָאָשָׁם אֲשֶׁר
נָשִׁיב לוֹ וַיֹּאמְרוּ מִסְפַּר סַרְנֵי פְלִשְׁתִּים
חֲמִשָּׁה עֲפֹלֵי זָהָב וַחֲמִשָּׁה עַכְבְּרֵי זָהָב
כִּי־מַגֵּפָה אַחַת לְכֻלָּם וּלְסַרְנֵיכֶם׃
[ה] וַעֲשִׂיתֶם צַלְמֵי עֲפֹלֵיכֶם וְצַלְמֵי עַכְבְּרֵיכֶם
הַמַּשְׁחִיתִם אֶת־הָאָרֶץ וּנְתַתֶּם לֵאלֹהֵי
יִשְׂרָאֵל כָּבוֹד אוּלַי יָקֵל אֶת־יָדוֹ
מֵעֲלֵיכֶם וּמֵעַל אֱלֹהֵיכֶם וּמֵעַל אַרְצְכֶם׃
[ו] וְלָמָּה תְכַבְּדוּ אֶת־לְבַבְכֶם כַּאֲשֶׁר כִּבְּדוּ
מִצְרַיִם וּפַרְעֹה אֶת־לִבָּם הֲלוֹא כַּאֲשֶׁר
הִתְעַלֵּל בָּהֶם וַיְשַׁלְּחוּם וַיֵּלֵכוּ׃
[ז] וְעַתָּה קְחוּ וַעֲשׂוּ עֲגָלָה חֲדָשָׁה אַחַת
וּשְׁתֵּי פָרוֹת עָלוֹת אֲשֶׁר לֹא־עָלָה
עֲלֵיהֶם עֹל וַאֲסַרְתֶּם אֶת־הַפָּרוֹת בָּעֲגָלָה
וַהֲשִׁיבֹתֶם בְּנֵיהֶם מֵאַחֲרֵיהֶם הַבָּיְתָה׃
[ח] וּלְקַחְתֶּם אֶת־אֲרוֹן יְהוָה וּנְתַתֶּם אֹתוֹ
אֶל־הָעֲגָלָה וְאֵת כְּלֵי הַזָּהָב אֲשֶׁר
הֲשִׁיבֹתֶם לוֹ אָשָׁם תָּשִׂימוּ בָאַרְגָּז מִצִּדּוֹ
[ט] וְשִׁלַּחְתֶּם אֹתוֹ וְהָלָךְ׃ וּרְאִיתֶם אִם־
דֶּרֶךְ גְּבוּלוֹ יַעֲלֶה בֵּית שֶׁמֶשׁ הוּא
עָשָׂה לָנוּ אֶת־הָרָעָה הַגְּדוֹלָה הַזֹּאת
וְאִם־לֹא וְיָדַעְנוּ כִּי לֹא יָדוֹ נָגְעָה
בָּנוּ מִקְרֶה הוּא הָיָה לָנוּ׃

(ג) מה נעשה לארון ה׳ הודיעונו במה נשלחנו למקומו? והם
השיבו אם משלחים את ארון אלקי ישראל וגומר, ויקשה זה
המאמר מכמה פנים. האחד כי השרים והסגנים כבר אמרו
במה נשלחנו למקומו, ואיך אכ׳ חזרו הכהנים לומר בלשון
ספק אם משלחים אתם את
ארון אלקי ישראל? ועוד
שנית יקשה אמרם אל תשלחו
אותו ריקם, כי כבר
אמרו השרים הודיעונו במה
נשלחנו למקומו, ואם
היה הנחתם שלא לשלחו
ריקם ושאלו במה ישלחוהו,
מה צורך לומר אליהם אל
תשלחו אותו ריקם? ועוד
יקשה שלישית אמרם ולמה
תכבדו את לבבכם וגומר,
ואם הם כבר היו מסכימים
לשלחו איך היו מוכיחי׳ אותם
לכבדות לבבם? ואיך השוו
עניכם לענין פרעה? ועוד
יקשה רביעית סדר המאמרי׳,
כי היה ראוי שקודם יוכיחום
על החזיקם בארון ויעצו
אותם לשלחו ושלא יכבדו
לבבם, אחרי כן ילמדום שלא
ישלחוהו ריקם, והם עשו
בהפך, שראשונה נתנו להם
עצה שלא ישלחו הארון ריקם
ואח׳כ אמרו שראוי לשלחו ולא
יכבדו לבבם. ויקשה עוד
חמשית, אם שרי פלשתים
כבר היו מסכימים לשלוח
הארון ושאלו לכהניהם אופן
שלוחם אותו, מה ראו אם
כן הכהנים לעשות נסיון
העגלה חדשה, לדעת אם
הוא עשה הרעה וישלחו אותו,
או אם הוא מקרה היה להם
ולא ישלחוהו? ויקשה עוד
ששית מה ששאלתי בשאלות,
שהיו הכהנים פעמים מאמתים שהיתה המכה מפאת הארון
באמרם אז תרפאו וגו׳, ופעמים היו מספקים בדבר באמר׳
אולי יקל ידו מעליכם ובנסיון שעשו בענין העגלה. והנה
לביאור הפסוקי׳ והיתר כל ששת הספיקות האלה אומר, שעם
היות שהעקרונים אמרו לסרני פלשתים שלחו את ארון אלקי
ישראל, הנה הם עדיין היו מסופקים בשליחותו לפי שלא היו
מאמינים שיד ה׳ היתה בם, והיו מספקים אולי היה הדבר
במקרה או מהתחלואים הטבעיים, ולזה קראו לכהנים
ולקוסמים ושאלו מהם שתי שאלות. האחת מה נעשה לארון
ה׳, ר״ל אם נשלחהו לארץ ישראל או יחזיקו בו ולא ישלחוהו?
ולצורך השאלה הזאת קראו הקוסמים שהם ידעו הנעלמות
ויכירו אם היתה המכה מפאת הארון ואם היתה במקרה.
השאלה השנית היא אמרם במה נשלחנו למקומו, ר״ל ואם
תאמרו שמאתו היתה זאת המכה ושראוי לשלחו הודיעונו במה
נשלחנו? ר״ל האם נשלחנו בכתפות אנשים או על סוסים
או חמורים או בעגלה אחת? ויהיה בי״ת במה נשלחנו בי״ת
הכלי, ולצורך השאלה השנית הזאת קראו לכהנים היודעים
דרכי העבודות ואיך יוליכו הדברים האלקיים מצד אל צד.
והנה הכהנים והקוסמים השיבום, שעם שהם שאלו שתי
שאלות לבד, הנה נשארה הודעה שלישית יצטרכו אליה והיא
שלא ישלחו אותו ריקם, ולזה אמרו אם משלחים את ארון
אלקי ישראל, ר״ל קודם שנבחין השאלה הראשונה אם ראוי
לשלחו אם לא, וקודם שנשיב לשנית באיזה כלי תשלחוהו,
נאמר אליכם ענין שלישי שלא שאלתם עליו, והוא שאם
תשלחו אותו לא תשלחוהו ריקם אבל השב תשיבו לו אשם
לשיכפר עליכם, וזה על
אשר לקחתם אותו ממקומו
ועל אשר שביתם את ארון
האלקי׳ במלחמה ואז תרפאו,
ר״ל עם היות ששליחות הארון
תועיל להסיר המכה בעתיד
ושלא יוכו עוד הפלשתים,
הנה לאשר הם כבר מוכים
וחולים לא תועיל שליחותו,
אבל כאשר תשיבו עמו אשם
אז יתרפאו האנשים אשר הם
כבר חולים ומוכים, ואז
יודע אליכם למה לא סרה
עד הנה ידו מכם, כי תכירו
שהיה בלי ספק מפאת הארון.
(ד) וכאשר סרני פלשתים שמעו
זאת ההודעה השלישית, בקשו
עליה ואמרו מה האשם אשר
נשיב לו? ויאמרו הכהנים
והקוסמים שישיבו לארון
מספר סרני פלשתים שהם
חמשה עפולי זהב כנגד
חמשה שרי הארץ אשר היו
בקרבם, וחמשה עכברי זהב
כנגד חמשת העמים אשר
בערי החמשה סרני פלשתים
ההם, לפי שהיתה המגפה
בשוה לכל העמים ולסרניה׳,
ואמרו שהמספר ההוא לא
יהיה כי אם בצורת העפלים
(ה) ובצורת העכברים, והנה
להבדיל בין השרים ובין העם
אמרו לשון עפולים כנגד
השרים, ולשון טחורים כנגד
עם הארץ, להיות המורסות
ההם הנולדות בפי הטבעת
באותו חולי דמות עכברים, וקצת הרופאים קראום כן
להדמותם אליהם, ואמרו המשחיתים את הארץ, כי היה
אותו חולי משחית ומכה בהם, ויהיה אותו האשם לכפר
עליהם ולרפא החולים כי היו כבר חולים מאותו חולי
הנמאס. ואמרם עוד ונתתם לאלקי ישראל כבוד אולי יקל
ידו, פירושו אצלי שעם מה שיעשו בזה מלבד שיסירו מעליהם
רעת הארון ומכתו, הנה עוד יתנו לאלקי ישראל כבוד במה
שיעשו לארונו, ואולי שמכאן והלאה כל הימים יאהוב את
הפלשתים ויעזרם ויפלטם ולא יכם במלחמות כמו שעשה עד
הנה בעבור העברים, וזהו שאמר׳ ונתתם לאלקי ישראל כבוד
אולי יקל את ידו מעליכם ומעל אלקיכם ומעל ארצכם, ולא
אמרו זה על מכת העפולי׳ כי אם על שאר המכות והמלחמות
שהיה מכה בהם פעמים רבות, ולכן אמרוהו בלשון מסופק
אולי יקל וגו׳. ור״לבג כתב שידמה שמלבד מכת העפולים
הנה עוד באה לארץ מכה אחרת מהעכברים אשר נתרבו
והיו משחיתים את תבואת הארץ, ושלכן צוו הכהנים שיעשו
עפולי זהב ועכברי זהב ועל המכה הזאת השנית אמר אולי
יקל ידו וגו׳: וחז״ל אמרו בו שעם החולי ההוא היה יוצאה מ״ש פרש׳ י״א
חלוחלת שלהם בפי הטבעת מתוך החולי, והיו באים עכברים
ושומטים את המעי ההוא, ושעל החולי צוו לעשות עפולי זהב
ועל העכברים שהיו מכים אותם שם צוו לעשות עכברי זהב.
הנה

2011 Ministerio de Cultura

[י] וַיַּעֲשׂוּ הָאֲנָשִׁים כֵּן וַיִּקְחוּ שְׁתֵּי פָרוֹת
עָלוֹת וַיַּאַסְרוּם בָּעֲגָלָה וְאֶת־בְּנֵיהֶם
[יא] כָּלְאוּ בַבָּיִת׃ וַיָּשִׂמוּ אֶת־אֲרוֹן יְהוָה
אֶל־הָעֲגָלָה וְאֶת הָאַרְגֹּז וְאֶת עַכְבְּרֵי
חֹזֵהֶב וְאֶת צַלְמֵי טְחֹרֵיהֶם׃
[יב] וַיְיַשַּׁרְנָה הַפָּרוֹת בַּדֶּרֶךְ עַל־דֶּרֶךְ בֵּית
שֶׁמֶשׁ בְּמִסְלָה אַחַת הָלְכוּ הָלוֹךְ וְגָעוֹ
וְלֹא־סָרוּ יָמִין וּשְׂמֹאוֹל וְסַרְנֵי פְלִשְׁתִּים
הֹלְכִים אַחֲרֵיהֶם עַד־גְּבוּל בֵּית שָׁמֶשׁ׃
[יג] וּבֵית שֶׁמֶשׁ קֹצְרִים קְצִיר־חִטִּים בָּעֵמֶק
וַיִּשְׂאוּ אֶת־עֵינֵיהֶם וַיִּרְאוּ אֶת־הָאָרוֹן
[יד] וַיִּשְׂמְחוּ לִרְאוֹת׃ וְהָעֲגָלָה בָּאָה אֶל־
שְׂדֵה יְהוֹשֻׁעַ בֵּית־הַשִּׁמְשִׁי וַתַּעֲמֹד שָׁם
וְשָׁם אֶבֶן גְּדוֹלָה וַיְבַקְּעוּ אֶת־עֲצֵי
הָעֲגָלָה וְאֶת־הַפָּרוֹת הֶעֱלוּ עֹלָה לַיהוָה׃
[טו] וְהַלְוִיִּם הוֹרִידוּ אֶת־אֲרוֹן יְהוָה וְאֶת־
הָאַרְגֹּז אֲשֶׁר־אִתּוֹ אֲשֶׁר־בּוֹ כְּלֵי־זָהָב
וַיָּשִׂמוּ אֶל־הָאֶבֶן הַגְּדוֹלָה וְאַנְשֵׁי בֵית־
שֶׁמֶשׁ הֶעֱלוּ עֹלוֹת וַיִּזְבְּחוּ זְבָחִים בַּיּוֹם
[טז] הַהוּא לַיהוָה׃ וַחֲמִשָּׁה סַרְנֵי־
פְלִשְׁתִּים רָאוּ וַיָּשֻׁבוּ עֶקְרוֹן בַּיּוֹם
[יז] הַהוּא׃ וְאֵלֶּה טְחֹרֵי זְהָב אֲשֶׁר
הֵשִׁיבוּ פְלִשְׁתִּים אָשָׁם לַיהוָה לְאַשְׁדּוֹד
אֶחָד לַעֲזָה אֶחָד לְאַשְׁקְלוֹן אֶחָד לְגַת
[יח] אֶחָד לְעֶקְרוֹן אֶחָד׃ וְעַכְבְּרֵי זָהָב
מִסְפַּר כָּל־עָרֵי פְלִשְׁתִּים לַחֲמֵשֶׁת
הַסַּרְנִים מֵעִיר מִבְצָר וְעַד כְּפַר הַפְּרָזִי
וְעַד אָבֵל הַגְּדוֹלָה אֲשֶׁר חִנִּיחוּ עָלֶיהָ
[יט] אֶת אֲרוֹן יְהוָה עַד הַיּוֹם הַזֶּה בְּשְׂדֵה
[כ] יְהוֹשֻׁעַ בֵּית־הַשִּׁמְשִׁי׃ וַיַּךְ בְּאַנְשֵׁי

הענלה שלה יהושע ותעמוד שם ז והלויים הורידו את הארון ואת הארגז אשר היה בו הכסף ויניחו אותו על האבן הגדולה ואנשי בית שמש העלו עולות וזבחו זבחים ביום ההוא לה' ? וזכר הכתוב (יז) שעכורי הזהב אשר שלחו הפלשתים עם הארון היו כמספר ה, לפשוט ולעזה ולאשקלון לגת ולעקרון שהם חמשה סרני הפלשתי וטעכברי (יח) הזהב אשר היו מכפר כל ערי פלשתים מעיר מבצר ועד הכפרים, שנעד כל אחת מהן עיר או כפר שלקו עכבר זהב אחד, ועם היות שהקוסמים והכהנים לא רצו להניח כי אם חמשת עכברי זהב כנגד כל ערי חמשת סרני הפלשתים, הנה ירמוז כי עם הארון לא לקחו כזה, ואמרו שכמו שהיה עפל זהב כנגד כל אחד מהסרנים, כך יעלו עכבר זהב כנגד כל עיר וכפר, כי היו ירחים אחד מהמכה ועזו זה להכלים מוכה. ואמרו עד אבל הגדולה כתב לרמז כי כמוך לאותו מקום היו פרזות פלשתים. ויותר נכון שנאמר בפירושו שעין ועד אבל הגדולה חוזר למעלה כי אם למה שיאמר אחריו, ושעורו ועד אבל הגדולה אשר הניחו עליה הארון הנה היא יושבת עד היום הזה בשדה יהושע, ויהיה לכל הגדולה שהוא הארון אשר שם עם הארון הנה היא עד היום הזה בלותו שלה, ויהיה לכל כמו כן, ונקראת לכל לפי שהתקבלו שם העם כמו שיזכור: ויך בלבבי בית שמש וגו' (יט)

הפלשתים עם הארון הנה הכה השם בלבבי בית שמש מכה רבה כוללת? ויקשה עוד למה לא' שבעים לים חמשים אלף לים? והיה רצוי שיאמ' חמשים אלף ושבעים לים, ולפי במקום קטן כזה מתו לבבים רבים כל כך והוא כפלא מאד? ולעניין השאלה הרצוותה מלתי דעות לחכמינו ז"ל במסכת סוטה פרק אלו נאמרין, מהם לאמ' שהיו קוברים ומשתקעים ולא הניחו מלקחתם בעבור הארון, ומהם לא' שהכו לבבי בית שמש דברים כנגד הארון, מלן לאמריך לאמריית, רוצה לומר מי הכעיסך שנתכעסת ומלן פייסך לקפייסת, ומהם

(ה) הנה התבק' למה לאמרו לפי שהפלשתים בלשון מכופף, שהיה לפי שלא היו עליין מזיקים לשלשה לפי שלחוהו לפי לא, ושבמה שהבירו לחזוקה בזה לפי שהפלשתים לא שלטו עליו, ושבמה שאמרו לא תשלחו אותו ריקם שלזו לבד כי הפלשתים לא שלטו כי לפי במה כשלחכו, רוצה לומר בבהמה או בעגלה ושלכן לאמרו אולי יקל, ואינו פותר למה שאמרו עול. ושלפי לשון הכהני' והקוסמים הודיעו אותם השלש' השלשית שהיה להם לשאול ולא שלטו, חזרו להזיר לשתי השלשות שלזו לבד שלטו מהם הפלשתים, לפי שלזו היה מהם לרשות שאמרו מה כעשה לארון ה', רוצה לומר לפי שלחוהו לפי? לשלא (ו) הזיקו ולמ' תכבדו את לבבכ', כלומר כהיותכם מכופקים בדבר לפי תשלחו אותו ריקם שלזו הכבד מכבידים את לבבכם כשבר כבדו מלרים, והנה יהיה זה כמו שהיה שהתעללו בהם, רוצה לומר שעשה הקדוש ברוך הוא בהם עלילו' כפים וכפלאות ובסוף סוף וילכו, רוצה לומר שהלכו ישרלל, וכן יהיה עניין הארון שלחכי מכות רבות תשלחוהו: והזיכו לשלשה השנית והיא (ז) מה כשלחנו? ועליה אמרו ועשה קחו ועשו עגלה חדשה ושתי פרות עלות, רוצה לומר מניקות והיה העגלה חדשה לכבוד הארון והיות הפרות עלות כדי שיאמרו בניהן לעיניהן, וישימו הארון על (ח) העגלה כי זה הכלי אשר רצוי שישלחוהו בו, ואמרו שעם (ט) זה יכירו וידעו הקחת כי קס הלוך ילך דרך בית שמש יכירו וידעו כי הארון עשה את כל הרעה הזאת, לאחרי שהפרות בלי למוד הלכו לדרך ישרה ולא חשבו לבניהן, ואם לא יעלו בית שמש יכירו כי היה העניין במקרה ולא בהשגחה, ואמרו זה כדי שיעשוהו כי הכירו שילא הפסיון בדעתם בלי ספק. הנה התבארו הפסוקי' והותרו המפקו' כלם והותרה השלשה האחרונה:

(י, יח) ועשן הלבשים כן ויקחו שתו פרות וגו'. זכר שהפלשתים החזיקו לדברי כהניהם וקוסמיהם ולקחו הפרות והעגלה וישימו עם את הארון ה' ואת עכברי הזהב ואת עפולי הזהב שהשיבו קשם לה'. ומפר שהפרות לא קשרו לבניהן עם היות' מניקות ושלחכו הבנים לעיניה' לבל יוסר מופלא (יא) הלכו בדרך בית שמש עד הגבול, ועם היותם הולכו' וגעה, רוצה לומר נועקות בעד הבנים, הנה לא סרו מדרך ה' עד (יב) בותם שמה. וזל' במדרש שמואל דרשו וגעה שהיו הפרות לומרות שירה ובות מלמר הלניי. והנה היו לבני בית שמש בקציר קטי', וכאשר רלו שבא הארון שמו מלד, ובלה

(יג, יז)
פרש' יג' ובעו' כל עב

(יד) שהתבלו שם העם כמו שיזכור: ויך בלבבי בית שמש וגו' (יט)

בָּעָם שִׁבְעִים אִישׁ חֲמִשִּׁים אֶלֶף אִישׁ
וַיִּתְאַבְּלוּ הָעָם כִּי־הִכָּה יְהוָה בָּעָם
[ב] מַכָּה גְדוֹלָה׃ וַיֹּאמְרוּ אַנְשֵׁי בֵית־
שֶׁמֶשׁ מִי יוּכַל לַעֲמֹד לִפְנֵי יְהוָה־
הָאֱלֹהִים הַקָּדוֹשׁ הַזֶּה וְאֶל־מִי יַעֲלֶה
[כא] מֵעָלֵינוּ׃ וַיִּשְׁלְחוּ מַלְאָכִים אֶל־יוֹשְׁבֵי
קִרְיַת־יְעָרִים לֵאמֹר הֵשִׁבוּ פְלִשְׁתִּים
אֶת־אֲרוֹן יְהוָה רְדוּ הַעֲלוּ אֹתוֹ
אֲלֵיכֶם׃

ז

[א] וַיָּבֹאוּ אַנְשֵׁי קִרְיַת יְעָרִים וַיַּעֲלוּ אֶת־
אֲרוֹן יְהוָה וַיָּבִאוּ אֹתוֹ אֶל־בֵּית
אֲבִינָדָב בַּגִּבְעָה וְאֶת־אֶלְעָזָר בְּנוֹ קִדְּשׁוּ
לִשְׁמֹר אֶת־אֲרוֹן יְהוָה׃
[ג] וַיְהִי מִיּוֹם שֶׁבֶת הָאָרוֹן בְּקִרְיַת יְעָרִים
וַיִּרְבּוּ הַיָּמִים וַיִּהְיוּ עֶשְׂרִים שָׁנָה וַיִּנָּהוּ
כָּל־בֵּית יִשְׂרָאֵל אַחֲרֵי יְהוָה׃

ומאם לקחו שמרוב שמחתם פרצו לרשות בחרון ופתחו לותו
במדב' ל'כ' לרשות מה שבתוכו ולפיכך כעגלו כמו שכתוב * ולא יבלו
לרשות כבלע לת הקדש ותו, וזהו שאמר כי לקו בחרון ה'
ל"ל שרלו מה שבתוכו. ולעכין השלמה השנית תרגם יונתן
וקטל מנהי עמא שבעין גברין
ובקהלא חמשין אלפי גברין.
סוטה שם וחכמינו ז"ל פירשו שבעים
לים שהיו שקולין כנגד חמשים
אלף לים, לו חמשים אלף
לים שכל אחד מהם היה
שקול כשבעים מהאדרין, וכן
הניחוהו גם כן בשמלבר סיכי
פר' ס' דף רמח. וכל הדעות האלה
רכח ע"ק וב' זרים אחד בפשט הכתוב,
והכה בית השמש היה מקום
קטן, ואיך יאמר שמתו שם
חמשים אלפי לים ובשלרו
חמשים אלפים שאלו מלאכי ל' קריית
יערים? וגם שיאמר שהיו
שמה כל אותו העם הרב,
יקשה מאד איך מתו כולם על
עון נקל? כי אם נאמר שלא
עשרו מלאכתם לא היה עון
פלילי, אף כי לא היה לפשר
שהיו קוראים חמשים אלף
לים, כל שכן שהכתוב אמר
ושלחו בית שמש העלו עולות
ויובחו זבחים ביום ההוא,
ואם כן עשרו מלאכתם ושמחו
ובשלרו את ה' מהוכם, ואם
לשרו על ה' תועה מעשים
יהיה המלשרים לא קהל רב כזה, ואם פתחו החרון לא יתכן
שכל חמשים אלף לים יפתחו אותו לשימותו כולם. והכתוב
אלולי שלא מתו בשלרי בית שמש כי אם שבעים לים לבד והיה
מיותם לכל אחת מהשבות הנזכרות, אם שאלו לבד דברו
שלא כהוגן כנגד החרון, ואם שאלו לבד לא עשרו מלאכתם,
ואם שאלו לבד פתחו החרון והכניסו בו ידיהם, והכתוב אמר
במדב' ל'כ' * והזר הקרב יומת, והיה מהיזר החלקי שיוותו אלא על
חטאתם, כי אחרי שהפלשתים שלח אחו אור התורה והחזית
מתו על אשר נגעו בחרון הברית, כל שכן שהיו בני ישראל
אשר כשאלו בכיוצא בו מהעון חייבי מיתה, ואלא יתפרך
ויקרא י' ג' אמר * בקרובי אקדש ועל פני כל העם אכבד, וחומש
החמשים אלף לים שזכר הוא מספר ההרוגים אשר מתו בשבת
החרון, אם בערי הפלשתי' ואם בבית שמש שהיו כלם חמשים
אלף לים, ורוצה הכתוב להודיע זה כאן לפי שהאלים בזה
כפור עכין הפלשתים ובניית החרון והאלים להודיע פלאות
החרון וכל המתים שמתו בשבתו, והיה בי"ת בשבתי בית
שמש מקום עם, כמו * בלכבו ובפרזיו, וכן הבית הלפוד
שמות ט"ו י"ט שמש הכי"ת שהוא כמו עם, ויהיה גזירת הכתוב כמה
שאמר חמשים אלף לים, יאמר ויך בשבתי בית שמש, רוצה
לומר הכה עם שבתי בית שמש (שרלו בחרון בדרית ה' ויך
בהם שבעים לים) היתה ההכאה כלה חמשים אלף לים, כי
היתה ההכאה מהפלשתים שזכר למעלה ועם שבתי בית שמש
גם מתו בשבת החרון היו כלם חמשים אלף לים, והוא פי'
מקוור מאד להכלל מרוב המפקות החלה: וזכר הכתוב
שהתחלו שבתי בית שמש שהכה ה' בעם מכה גדולה, והם
השבעי' לים לבד מתו מהם, כי בערך קוטן המקום היתה זאת
מכה רבה. ולפשר עוד לומר שהשבעים לים לבד מתו משבתי
בית שמש היתה מיותם לפי שבאשר בחה החרון שלשם והיו
יודעים מה שעשה בקרב הפלשתים לאמרו הם, מי יוכל לעמוד
לפני השלשים הקדוש הזה ואל מי יעלה מעלינו, ל"ל מי יוסף

ומאם לקחו שמרוב שמחתם פרצו לרשות בחרון ופתחו לותו
לעמוד לפניו, כי החרון נהיותו חוץ מהמשכן עושה מכת
חרב והרג ובזיון, ואם כאות כאשר אותו הפלשתים בשבתו
אל מי יעלה מעלינו, ל"ל לאי זה עיר ישלחוהו כמו שישלחוהו
הפלשתים מעיר אל עיר, ולכן אומה הפחד והמשבה שלחו (כא)
אנשים מלאכים לקריית יערים
להודיעם שהפלשתים השיבו
את ארון ה' לאמר רדו העלו
אותו אליכם:

ומאשר נתו אנשי קריית (א)
יערים והעלו את
ארון ה' ויביאו אותו אל בית
אבינדב ואת אלעזר בנו קדשו
וימנו לשמור הארון ולא
שלחוהו מחמת כאשר עשו
אנשי בית שמש, לכן היה
מהמשפט החלקי שאנשי בית
שמש שהשיבו את ארון
החלקים מקרבם ולא רצו
להושיבו בתוכם אתו מהם
שבעים לישראלי לאחרי אשר הם
עשו כפלשתים שהיו דוחים
אותו ממקום למקום היה
ראוי שיכה גם הם כאשר הכה
בפלשתים, ומאנשי קריית
יערים שקבלוהו בשבר פנים
יפות לא מת עד אחד, ולפי
זה הפירוש יהיה לאמרו ויאמרו
אנשי בית שמש מי יוכל לעמוד
וגו' ויבחו מלאכי' וגו' ויבחו
אנשי קריית יערים וגו', הוא
קודם למעשה לאחרית השבעי'
לים שזכר, והוא כאומר וכבר שלחו מלאכי' ובחו
אנשי קריית יערים וגו', והנה בזכר זה לאחריו בכלל לפי שאמר
למעלה שהכה החרון עם השבעים לים אשר הכה בשבתי בית
שמש כאשר רצו את ארון ה' חמשים אלף לים ויתאבלו העם,
זכר לקריו למה הכה אותם השבעים לים, ואמר שהיה זה לפי
שלא הושיבו בתוכם החרון ושלחוהו מאתם לקריית יערים ולא
כבדוהו, ולכן המית מהם מספר הכ"ל הגדול שבעים לים,
וזהו לפלי היותר מתיישב בפשט הכתובים, והנה יורה על זה
שכאשר אמרו מי יוכל לעמוד לפני שלשים אלהים קדושים
אתו עליון פה היות שבזכר לקריו מיתת' להודיע סבת עכשו (ב)
כמו שאמרתי: ומפר כי מיות שבת החרון בקריית יערים רבו (ג)
הימים, וחזל במדרש שמואל ובסדר עולם כתבו שעמד החרון פרש' י"ב
בקריית יערים עשרים שנה, לחד עשרה על שמואל ושתי שנים פרק י"ג
על שאול ושבעה שנים שמלך דוד בחברון. ולפי דרכם רצוי
שיפורש הכתו' כן, שמיום שבת החרון בקריית יערים (שלותה
ישיבה היו ימים רבים כי היו עשרים שנה ישיבת החרון שמה)
הנה מיום שבתו שמה כהו בני ישראל לאחרי השם ובכו ובקשו
בתשובה. וילמה לי שהיה זה לפי שרלו פלאות החרון שעשה
בקרב הפלשתים ובאנשי בית שמש, והיה זה להם לאות גדול
שה' הוא החלקים, ובראותם זה בתרעו על חלקי הנכר שהיו (יונתן)
עובדים ושבו אל ה', ובפי זה לא יפורש הכתו' שאחרי שיבת
החרון בקריית יערים עשרים שנה היה זה, כי אם שמיום
שבת החרון שמה מיד שבו בתשובה, ומה שאמר וירבו הימים
ויהיו עשרים שנה הוא הולעת הימים אשר יצא החרון
שמה, והנה כוכל לטעון להכרעת הפירוש הזה, מפה
שאל אמר ויהי לאחרי שבת החרון בקריית יערים עשרים
שנה ויבכו בני ישראל, שזו יורה היות התשובה לאחרי
עשרים שנה לשבתו שמה, אבל אמר ויהי מיום שבת
החרון בקריית יערים להגיד שמיום שבתו שמה עזו ישראל
בתשובה. וילמה לי שהיה זה לפי שרלו פלאות החרון שעשה
בקרב הפלשתים ובאנשי בית שמש, והיה זה להם לאות גדול
שה' הוא החלקים, ובראותם זה בתרעו על חלקי הנכר שהיו
עובדים ושבו אל ה', ובפי זה לא יפורש הכתו' שאחרי שיבת
החרון בקריית יערים עשרים שנה היה זה, כי אם שמיום
שבת החרון שמה מיד שבו בתשובה, ומה שאמר וירבו הימים
ויהיו עשרים שנה הוא הולעת הימים אשר יצא החרון
שמה, והנה כוכל לטעון להכרעת הפירוש הזה, מפה
שאל אמר ויהי לאחרי שבת החרון בקריית יערים עשרים
שנה ויבכו בני ישראל, שזו יורה היות התשובה לאחרי
עשרים שנה לשבתו שמה, אבל אמר ויהי מיום שבת
החרון בקריית יערים להגיד שמיום שבתו שמה עזו ישראל
בתשובה. ומאשר בתגלגלו הדברים בהודעת שבת החרון

2011 Ministerio de Cultura

(ג) וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל אֶל־כָּל־בֵּית יִשְׂרָאֵל
לֵאמֹר אִם־בְּכָל־לְבַבְכֶם אַתֶּם שָׁבִים
אֶל־יְהוָה הָסִירוּ אֶת־אֱלֹהֵי הַנֵּכָר
מִתּוֹכְכֶם וְהָעַשְׁתָּרוֹת וְהָכִינוּ לְבַבְכֶם
אֶל־יְהוָה וְעִבְדֻהוּ לְבַדּוֹ וְיַצֵּל אֶתְכֶם
(ד) מִיַּד פְּלִשְׁתִּים: וַיָּסִירוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
אֶת־הַבְּעָלִים וְאֶת־הָעַשְׁתָּרוֹת וַיַּעַבְדוּ
(ה) אֶת־יְהוָה לְבַדּוֹ: וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל
קִבְצוּ אֶת־כָּל־יִשְׂרָאֵל הַמִּצְפָּתָה
וְאֶתְפַּלֵּל בַּעַדְכֶם אֶל־יְהוָה:
(ו) וַיִּקָּבְצוּ הַמִּצְפָּתָה וַיִּשְׁאֲבוּ־מַיִם
וַיִּשְׁפְּכוּ לִפְנֵי יְהוָה וַיָּצוֹמוּ בַיּוֹם
הַהוּא וַיֹּאמְרוּ שָׁם חָטָאנוּ לַיהוָה
וַיִּשְׁפֹּט שְׁמוּאֵל אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
(ז) בַּמִּצְפָּתָה: וַיִּשְׁמְעוּ פְלִשְׁתִּים כִּי
הִתְקַבְּצוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל הַמִּצְפָּתָה וַיַּעֲלוּ
סַרְנֵי־פְלִשְׁתִּים אֶל־יִשְׂרָאֵל וַיִּשְׁמְעוּ
בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּרְאוּ מִפְּנֵי פְלִשְׁתִּים:
(ח) וַיֹּאמְרוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל אֶל־שְׁמוּאֵל אַל־
תַּחֲרַשׁ מִמֶּנּוּ מִזְּעֹק אֶל־יְהוָה אֱלֹהֵינוּ
וְיוֹשִׁיעֵנוּ מִיַּד פְּלִשְׁתִּים:
(ט) וַיִּקַּח שְׁמוּאֵל טֶלֶה חָלָב אֶחָד וַיַּעֲלֵהוּ
עוֹלָה כָּלִיל לַיהוָה וַיִּזְעַק שְׁמוּאֵל
אֶל־יְהוָה בְּעַד יִשְׂרָאֵל וַיַּעֲנֵהוּ יְהוָה:
(י) וַיְהִי שְׁמוּאֵל מַעֲלֶה הָעוֹלָה וּפְלִשְׁתִּים
נִגְּשׁוּ לַמִּלְחָמָה בְּיִשְׂרָאֵל וַיַּרְעֵם יְהוָה
בְּקוֹל־גָּדוֹל בַּיּוֹם הַהוּא עַל־פְּלִשְׁתִּים
וַיְהֻמֵּם וַיִּנָּגְפוּ לִפְנֵי יִשְׂרָאֵל:
(יא) וַיֵּצְאוּ אַנְשֵׁי יִשְׂרָאֵל מִן־הַמִּצְפָּה

עם הודיע כמה ימים יבא וחמר וירבו הימים ויהיו עשרים שנה, זהו מה שרצוי שיחמר כאן כפי לעת קנ"ל, עם היות שהמפרשים לא פירשו הכתו'כן. אבל הוקשה לי בלעת הזה לחמרו הכה וירבו הימים ויהיו עשרים שנה, כי אין המקום הזה רצוי להודיע בו כמה שנים יבא הארון בקרית יערים כי אם מתי עשו התשובה, והודעת הימים אשר יבא שם הארון היו רצוי שיבא אם בתחלת הספור כאשר זכר שנח הארון לקרית יערים, ואם בחריתו כאשר לוקח משם ולא שיודיענו אגב גררת הדברים וספרו התשובה שעשו, וגם לחמרו וירבו הימי' הוא לפי כורח לחלי שפירש ויהיו עשרים שנה, ולפי שחכמינו ז"ל על זה היסוד בנו לעתם בשנות שמואל ובשנות שאול, (ואין לעתי מסכים עמהם כאן שאבאר במקומות הרבויים אל זה) לכן רציתי לפרש הכתוב הזה כלו על תשובת ישראל, ויגיד שנותם שעם כל מה שרצו מהכעיס והפלאות שהגדיל ה' לעשות לעיניהם בחמלעות ארונו, לא שמעו ולא זזו את לבם אבל חיוס שיבא הארון בקרית יערי' עברו ימים רבים אבל שנו ישראל בתשובה ויהיו עשרים שנה, ואחריהם כתארטו ישראל ממעשיהם הרעים, וזהו ויבכו בני ישראל אחרי ה', ובמה שפירש אחרי זה משנות שמואל יתחמת לך הפירו' הזה, וכבר רציתי אל לבבך שנטה לזה הפירוש ושמחתי בו להיותו פיוע מה לעתי: ומפר הכתו' שבאשר רצה שמואל תשובתם אמר אליהם אם בכל לבבכם אתם שבים אל ה' הסירו את אלהי הנכר מתוככם, ואחרי הזכוך הזה יבא המירוק שתכינו לבבכם ותעבדוהו לבדו וזו יגיל אתכם מיד פלשתים, לא שהפלשתים כבדו את הארון יסבור השם יתברך אליהם פנים, כי הנה בהיות ישראל דבקים בו הוא יגילם מידם, וישראל שמעו בקול שמואל והסירו האלקים האחרים והעש אשר היה בתוכם, ואחרי שבתארטו מהעוכות אשר בידיהם ועזבו החטא קבצם שמואל המצפתה להתפלל בעדם אל ה' שיכפר בעד חטאתם. וכבר פירשתי שהיה במצפה מזבח ה' ובית תפלה, כי שם לוה ה' את הברכה והיתה שמה תשועת יהושע מהמלכים ושם היו תמיד מתקבצים להתפלל אל ה' להיותו מקום דבקות ומקום השגחה רבה. וזכר שהשם שאבו מים וישפכו לפני ה', רוצה לומר שישפכו לבבם לפניו כך תי'. והנכון אצלי שעשו מי דמעותיהם ושפכו לותם הדמעות נכח פני ה'. ובמדרש

(ג) שמואל אמר שאול מה ישראל שאבו מים, וכי תיש שאבו? אלא אמר שאבו פרש' נ
דברי תורה כמים. וכי לפני השם שפכו? אלא אמר שפכו לבם בתשובה כמים, ושם עשו וידוי ואמרו לה' חטאנו. וישפוט שמואל את בני ישראל במצפה, שהעניש כל אחד לפי עונו, או שהוכיחם שמה על עוונותיהם, על דרך * התשפוט אותם התשפוט בן יוקטלכ'ל לדם את תועבות לבותם הודיעם:

(ז) ושמעו פלשתי' כי התקבצו וגומ'. ידמה שהיו פלשתים יודעים שבמצפה בחלת ההתחה מעולה, ושבהקבץ עמים יחדו שמה היו מלכיהם כמו שהיה בעבין יהושע ובעבין יפתח, ולכן חרה אפם בהקבץ ישראל במצפה, וזהו אחמר וישמעו פלשתים כי התקבצו בני ישראל, כי מיד עלו שמה להלחם בם וירחו מחד ישראל מפניהם, ויאמרו אל שמואל (ח) אל תחדל ממנו, כלומר מבתיבו מזעוק אל השם שיושיענו מיד פלשתי', ואמרם אל תחדל בלשון שואל הוא על * אל תתני פונת לך: ליקה נ"ן

(ט) והנה שמואל לקח טלה חלב, ר"ל שהיה עדין יונק והעלהו עולה כליל לה', כי היה כל זר מותר להקריב בבמת יחיד מבלתי השגחה מעולה, ובהקבץ עמים יחדו שמה היו מלכיהם כמו שהיה בעבין יהושע ובעבין יפתח, ולכן חרה אפם בהקבץ ישראל במצפה, וזהו אחמר וישמעו פלשתים כי התקבצו בני ישראל, כי מיד עלו שמה להלחם בם וירחו מחד ישראל מפניהם, ויאמרו אל שמואל (ח) אל תחדל ממנו, כלומר מבתיבו מזעוק אל השם שיושיענו מיד פלשתי', ואמרם אל תחדל בלשון שואל הוא על * אל תתני פונת לך: ליקה נ"ן והנה שמואל לקח טלה חלב, ר"ל שהיה עדין יונק והעלהו עולה כליל לה', כי היה כל זר מותר להקריב בבמת יחיד מבלתי השגחה מעולה, ובהקבץ עמים יחדו שמה היו מלכיהם כמו שהיה בעבין יהושע ובעבין יפתח, ולכן חרה אפם בהקבץ ישראל במצפה, וזהו אחמר וישמעו פלשתים כי התקבצו בני ישראל, כי מיד עלו שמה להלחם בם וירחו מחד ישראל מפניהם, ויאמרו אל שמואל (ח) אל תחדל ממנו, כלומר מבתיבו מזעוק אל השם שיושיענו מיד פלשתי', ואמרם אל תחדל בלשון שואל הוא על * אל תתני פונת לך: ליקה נ"ן והנה שמואל לקח טלה חלב, ר"ל שהיה עדין יונק והעלהו עולה כליל לה', כי היה כל זר מותר להקריב בבמת יחיד מבלתי השגחה מעולה, ובהקבץ עמים יחדו שמה היו מלכיהם כמו שהיה בעבין יהושע ובעבין יפתח, ולכן חרה אפם בהקבץ ישראל במצפה, וזהו אחמר וישמעו פלשתים כי התקבצו בני ישראל, כי מיד עלו שמה להלחם בם וירחו מחד ישראל מפניהם, ויאמרו אל שמואל (ח) אל תחדל ממנו, כלומר מבתיבו מזעוק אל השם שיושיענו מיד פלשתי', ואמרם אל תחדל בלשון שואל הוא על * אל תתני פונת לך: ליקה נ"ן

(י) ושמואל מעלה העולה וגומ'. מפר שבשעה שהיה שמואל מעלה העולה היו פלשתים כנגדים למלחמה והרעים השם בקול גדול על בני פלשתים ויהומם, רוצה לומר שעם הרעמים בא על בני פלשתים בלופן שבהלו וכחפזו ויכנפו לפני בני ישראל, כלומר שהם היו מתכנפים מעלמם קודם שיבאו בני ישראל להלחם בם, וזהו לפני בני ישראל, כי לפני מלאכי ל' יאמר על הזמן, כמו * לפני בוא יום ה' הגדול והנורא, (יא) ובהיותם בבר נגפים מעלמם יבאו אבשי ישראל ורדפו אחריהם: ויקח

(ד ה ו) ישראל דבקים בו הוא יגילם מידם, וישראל שמעו בקול שמואל והסירו האלקים האחרים והעש אשר היה בתוכם, ואחרי שבתארטו מהעוכות אשר בידיהם ועזבו החטא קבצם שמואל המצפתה להתפלל בעדם אל ה' שיכפר בעד חטאתם. וכבר פירשתי שהיה במצפה מזבח ה' ובית תפלה, כי שם לוה ה' את הברכה והיתה שמה תשועת יהושע מהמלכים ושם היו תמיד מתקבצים להתפלל אל ה' להיותו מקום דבקות ומקום השגחה רבה. וזכר שהשם שאבו מים וישפכו לפני ה', רוצה לומר שישפכו לבבם לפניו כך תי'. והנכון אצלי שעשו מי דמעותיהם ושפכו לותם הדמעות נכח פני ה'. ובמדרש

(ג) שמואל אמר שאול מה ישראל שאבו מים, וכי תיש שאבו? אלא אמר שאבו פרש' נ
דברי תורה כמים. וכי לפני השם שפכו? אלא אמר שפכו לבם בתשובה כמים, ושם עשו וידוי ואמרו לה' חטאנו. וישפוט שמואל את בני ישראל במצפה, שהעניש כל אחד לפי עונו, או שהוכיחם שמה על עוונותיהם, על דרך * התשפוט אותם התשפוט בן יוקטלכ'ל לדם את תועבות לבותם הודיעם:

2011 Ministerio de Cultura

וַיִּרְדְּפוּ אֶת־פְּלִשְׁתִּים וַיַּכּוּם עַד־מִתַּחַת
[יג] לְבֵית כָּר׃ וַיִּקַּח שְׁמוּאֵל אֶבֶן אַחַת
וַיָּשֶׂם בֵּין־הַמִּצְפָּה וּבֵין הַשֵּׁן וַיִּקְרָא
אֶת־שְׁמָהּ אֶבֶן הָעֵזֶר וַיֹּאמַר עַד־הֵנָּה
[יג] עֲזָרָנוּ יְהוָה׃ וַיִּכָּנְעוּ הַפְּלִשְׁתִּים וְלֹא־
יָסְפוּ עוֹד לָבוֹא בִּגְבוּל יִשְׂרָאֵל וַתְּהִי
יַד־יְהוָה בַּפְּלִשְׁתִּים כֹּל יְמֵי שְׁמוּאֵל׃
[יד] וַתָּשֹׁבְנָה הֶעָרִים אֲשֶׁר לָקְחוּ־פְלִשְׁתִּים
מֵאֵת יִשְׂרָאֵל מִעֶקְרוֹן וְעַד־גַּת
וְאֶת־גְּבוּלָן הִצִּיל יִשְׂרָאֵל מִיַּד פְּלִשְׁתִּים
וַיְהִי שָׁלוֹם בֵּין יִשְׂרָאֵל וּבֵין הָאֱמֹרִי׃
[טו] וַיִּשְׁפֹּט שְׁמוּאֵל אֶת־יִשְׂרָאֵל כֹּל יְמֵי
[יז] חַיָּיו׃ וְהָלַךְ מִדֵּי שָׁנָה בְּשָׁנָה וְסָבַב בֵּית־
אֵל וְהַגִּלְגָּל וְהַמִּצְפָּה וְשָׁפַט אֶת־יִשְׂרָאֵל
אֵת כָּל־הַמְּקוֹמוֹת הָאֵלֶּה׃
[יז] וּתְשֻׁבָתוֹ הָרָמָתָה כִּי־שָׁם בֵּיתוֹ וְשָׁם
שָׁפַט אֶת־יִשְׂרָאֵל וַיִּבֶן־שָׁם מִזְבֵּחַ
לַיהוָה׃

(יג) ויקח שמואל אבן ויצב אותה במקום אשר נגפו בו פלשתים ויקראה אבן העזר לאמר עד הנה עזרנו ה׳, (יג) ומפלת אותה המלחמה בכבוד הפלשתי׳ ולא יספו עוד לבא בגבול ישראל, כי היה יד ה׳ בהם כל ימי שמואל, בתופן שהעריס אשר לקחו מהם מידם הזיבו אותם עתה לישראל, כי אבע יהודה לכל הערים החלה מתקלה כמו שמוכ׳ בספר שופטים, ואקרי כן שבו הפלשתים. ולקחום ועתה שבו לישראל בימי שמוא, ובהיות המלחמה חזקה עם הפלשתים היה שלום בין ישראל ובין האמורי: (טו) ויפוט שמואל את ישראל כל ימי חייו וגומר. מתם הכתוב בכאן כפורי עניני שמואל לפי שאיל לקרי זה יתקיל בפיפורי שאול, ואחר שנפט שמואל את ישראל כל ימי חייו, ופירוש המפרשים (והוא הנאות) שנפט מעת שהתקיל לנפוע עד יום מותו. ולקשור שכוכר זה כאן לפי שיספר לקרי זה ענייני שאול לקרי שבחוק מלך, ואולי יקשה לפי שקרי שמלך שאול לפ שפט שמואל, לכן הודיענו הכתוב שעם היות מלך בישראל, היה שמואל שופט את ישראל כל ימי חייו והיו משפטיו

פרשה רביעית כוכר בה איך שאלו ישראל מלך ושחרה לפ שמואל לשאול משמואל על דבר הפלשתים, ואיך משחהו שם והלוחות שבתן לו על המלוכה. תקלתה ויהי כאשר זקן שמואל, עד ויזעק שמואל אל ה׳ את העם וגו׳, והנה שלשתי בפרשה הזאת שם שאלות:

השאלה הראשונה בשאלו ויהי כאשר זקן שמואל וישם את בניו שופטים לישראל

ושאלו אליו ישראל הנה אתה זקנת והוא אמר על עצמו ואקי זקנתי ושבתי וגו׳, ושם היה כמו שוכרו שאול שמואל היה כבר שנה והיה שנה אחת מעת המשח שאול עד המלכתו בגלגל ושתי שנים לאחרי כן מלך על ישראל, היה שם כן שמואל בזמן הזה בן מ׳׳ש שנה או בן קמשים שנה, (שם היו כל ימי שאול מהמשיחה והמלכה שתי שנים כדברי בעל סדר עולם) ואיך היה שם כן זקן מאד שבעבורו מנה את בניו שופטי׳ ובעבור זקנתו שאלו ישראל מלך? ובהיות הדבר כן מ׳׳ש שנה או קמשים שנה הוא ביותר שלם שביתותיו לדעת ולהבין ולשפוט, כ׳׳ש שם נאמ׳ שמלך שאול שנים רבות כדברי ר׳׳לבג שיהיה אל שמואל מבלו בן שלשים או ארבעים שנה בזה הזמן, ואיך היה זקן? כי מה שמואל בשכבת תעלומות שקפלה עליו זקנה דרך רוח הוא, ובביאור הפרשה לוכיח שהיה שאול זקן כמו שמואל ויותר, ואיך אמ׳ על שמואל שהיה זקן ועל שאול שהיה בחור וטוב וכל זה בזמן אחד?

זכרי׳ י״ד מהדרין פ״ב כ׳ ע״ב

השאלה השנית שם היה שהתורה נותה בהקמת המלך שכ׳* והיה כי תבואו אל הארץ וגו׳, ואמרת אשימה עלי מלך וגו׳ שוס תשים עליך מלך וגו׳, ואשו״ל שלש מצות נצטוו ישראל בכניסתן לארץ, למנות עליהם מלך ולהכרית זרעו של עמלק ולבנות בית הבחירה, שם כן איך לא כאתו מלך בישראל עד ימי שמואל? ולמה לא מצאו יהושע אחר כיבוש הארץ וחלוקה שהוא היה הזמן הראוי? כ״ש בהיות שלש כאלה לאחריו שופט ממנו, ואיך גם כן בימי השופטים הארוכים לא כאתו מלך? והיה גדעון ראוי אליו וכן יפתח ושאר השופטים, ואיך עברו שם כן כלם על המצוה החלקית כל הימים ההם עד ימי שמואל?

השאלה השלישית איך אמר וירע הדבר בעיני שמואל כאשר אמרו תנה לנו מלך וגו׳? ואיך אמ׳ יתברך על זה כי לותי מאסו ממלוך עליהם והשוה ענין זה לעש? באמרו ככל המעשים אשר עשו מיום העלותי אותם ממצרים ועד היום הזה ויעזבוני ויעבדו אלקי אחרי׳, כך המה עושים גם לך, ואמר שוע לקול זה ודעו וראו כי רעתכם רבה בעיני ה׳ לשאול לכם מלך, ושם ישראל עשו מה שאותה תורה איך חשאו בו עון פלילי? ושם יהיה דבר רע שאלת המלך איך לותה התורה שיעשו לותו? ובפי׳ הפרשה תביא דעות החכמי׳ בזה ואחר ביטולם:

השאלה הרביעית בשפט המלך שוכר כאן שיקח בנים ובנות עבדות וכרמי׳ עבדים ושפחות חמורים ולאכם וכרמים, וזה כי התורה אמרה בפרשת המלך לבלתי רוס לבבו מאחיו ולבלתי סור מן המלוה ימין ושמאל וגו׳, ושם הוא יגזול את עמו ושם יקח את כל אשר לו ויתן לסריסיו ועבדיו הנה היה שם כן כר מן המלוה והיה רס לבבו מאחיו, וכי יש גזל ועושק גדול מזה? ויעבור המלך אכ׳ בלא תגזול, וכבר כתבו חכמי המוסר שהמלך הגוזל ליבו מלך אבל הוא עושק הכקרק בלשונם טירא״נו, ושם אמר זה כדי לקיימם ולפתדם [כמו שאמרו שו״ל] לא היה רצוי בעיניו שם יקרית זה משפט המלך, אבל שיאמר זה יהיה מעשה המלך או עושק וגזל המלך:

מהדרין פ״ב כ׳ ע״ב

2011 Ministerio de Cultura

השאלה החמשית מה היה שלוה הקל יתי למשוך מלך ביזרעל ורקה קולו עתה הכרקי (כמו שאמר הקל יתי לשמואל כעת מחר אשלח אליך איש מארץ בנימן ומשחתו לנגיד על עמי ישראל וקושיע את עמי מיד פלשתים כי ראיתי את עמי כי באה צעקתו אלי, שיורה שהיה המלך זה הכרקי להושיע את ישראל ולהלחם עם הפלשתים) אם כן למה לא נוה למשוח מזרע יהודה? כרקש' טו, שבת בו * לא יסור שבט מיהודה, ומחוקק מרגליו לשבטיו בשלם מי יעלה לנו בתחלה יהודה יעלה, ולא המליך ממנו ולא מראובן שהיה הבכור ליעקב ולא משבט יוסף שהיה החכום מהבנים, ומשך מבנימין בלא כבה כלל, והיה יותר טוב שימשך מיד לדוד כי כבר היה כפי דעת קול בן כל שנה, ולמה בחר בשאול שלא התמיל במלכותו שתי שנים?

מדר עולם פרק י"ג

השאלה הששית מה רצה שמואל לתת לשאול שלשת החותות שכתן לו על דבר המלכות? בחמרו בלבתך היום מעמדי ומלאת שני לבנים עם קבורת רחל בגוי' וזהו החות הראשון, וחלפת משם והלאה ובאת עד אילון תבור ומלאוך שם שלשה לבנים עולים אל האלקים בגוי' וזהו החות השני, לאחרי כן תבא בגבעת האלקים אשר שם נציבי פלשתים ויהי כבואך שם העיר ופגעת חבל נביאים בגוי' וזהו החות השלישי, ועליהם אמר ויהי כי תבאינה החותו' האלה לך עשה לך אשר תמלא ידיך כי האלקי' עמך, הנה אם כן רצוי שבדע למה נתן שלשה החותות לא פחות ולא יותר משם? ולמה היו החותות אלה ולא אחרים? ולמה אמר שבבואם יהיה השם עמו? ומה היקש אשר היה לאותם החותות עם ענין המלך? כי ענייני הנביאים ודבריהם אין מפין שהם בחכמה ובדעת.

והנני מפרש הפסוקים בחופן יותרו השאלות כלם:

ח

(ל) ויהי כאשר זקן שמואל וישם [ל] **וַיְהִי כַּאֲשֶׁר זָקֵן שְׁמוּאֵל וַיָּשֶׂם** את בניו שופטים לישראל. הנה הבאתיו ל' במלאות ובסדר עולם למרו שנמשח היה קטנים ושתים שנה, וכאשר הפשתי האחרונות אשר הולידו משם ואת התולדה מאלתי' לרבעה והם כלם מבן הפסוקים, כי ירקה שלא היה ביניהם הדבר מקובל, אבל כפי מה שמצאו בפסוקי' והביאו משם קיימו וקבלו הדבר הזה. וההקדמה הראשונה הוא שעלי הכהן שפט את ישראל ארבעים שנה, ואת ההקדמה הזו בפק בה שפסוק אלף הוא, שנאמר בעלי * ויאת כי זקן הוא וכבד והוא שפט את ישראל ארבעים שנה. וההקדמה השנית שנתמנה עלי שופט על ישראל בחותו יום שעמדה הנה להתפלל ולבקש משם שיתן לה זרע לבנים, והוכיחו זה משה שאמר שמה * ועלי הכהן יושב על הכסא על מזוזת היכל ה' וגו', ודרשו חז"ל יושב כתיב מלמד שבחותו יום מנו לותו כהן גדול, ואמרו שהיה לו התחלת היותו שופט: וההקדמה השלישית היא שיושב החרון בקרית יערים עשרים שנה, והוכיחו זה מהפסוק שאמר * ויהי מיום שבת הארון בקרית יערים וירבו הימים ויהיו עשרים שנה ויכהו כל בית ישראל לאחרי ה': וההקדמה הרביעית היא שאחרי שבעה שנים שמשח דוד למלך על יהודה בחברון (והוא כאשר כתוב על כל ישראל) לן העלה הארון מקרית יערים והכיחו בבית עובד אדום הגתי, והנה הוכיחו זה מהפסוק שאמר * בן שלשים שנה דוד במלכו ארבעים שנה מלך, בחברון מלך על יהודה שבע שנים ובירושלם מלך שלשים ושלש שנה על כל ישראל ויהודה, ומאחר לאחרי זה כיפר * ויקם וילך דוד וכל העם אשר אתו מבעלי יהודה להעלו' משם את ארון האלהים, גזרו שהיה זה כמוך למלכו על ישראל. ומארבעת ההקדמות האלה הולידו שהיה שמואל כ"ב שנה בזה הדרך, לאמרו שבאחר עלי כתמנה שופט שאלה חנה מלפני ה' שיתן לה זרע לבנים, ועלי שפט את ישראל ארבעים שנה, הולין מהם שנה אחד לעיבור חנה, הנה לפי כן בשלו תשעה ושלשים שנה שהיה שמואל בימי עלי, וביום שמת עלי כשנה ארון האלקים ועמד שבעה חדשים בשדה פלשתים ומשם הובא לקרית יערים ויושב שמה עשרים שנה, הולין מהם שבעה שנים שמלך דוד על יהודה בחברון בהיותו הארון שמה שבבר היה מת שמואל, הנה בשלו לפי כן שלש עשרה שנה שיושב הארון בקרית יערים קודם שמלך דוד ביהודה שהיו בימי שמואל, ובאחר תשבר י"ג שנה שלה לתשעה ושלשים שנה מיותת עלי היו בלם כ"ב שנה שהיה שמואל: ודעתי נוטה שאין ההקדמות האלה נודקות ושמואל היה שבעים שנה או יותר, כי עם היות ההקדמה הראשונה לפי פסק נה, והיא שפט עלי ארבעים שנה, הנה לפי שהיה שופט את ישראל ארבעים שנה ושלשים שנה שהיה שמואל בימי עלי, וביום שמת עלי כשנה ארון האלקים ועמד שבעה חדשים בשדה פלשתים ומשם הובא לקרית יערים ויושב שמה עשרים שנה, הולין מהם שבעה שנים שמלך דוד על יהודה בחברון בהיותו הארון שמה שבבר היה מת שמואל, הנה בשלו לפי כן שלש עשרה שנה שיושב הארון בקרית יערים קודם שמלך דוד ביהודה שהיו בימי שמואל, ובאחר תשבר י"ג שנה שלה לתשעה ושלשים שנה מיותת עלי היו בלם כ"ב שנה שהיה שמואל: ודעתי נוטה שאין ההקדמות האלה נודקות ושמואל היה שבעים שנה או יותר, כי עם היות ההקדמה הראשונה לפי פסק נה, והיא שפט עלי ארבעים שנה, הנה לפי ההקדמה השנית היא מסופקת מאד, כי לא נתבאר

מ' ד' י"ח

כרקש' טו, שבת בו * לא יסור שבט מיהודה, ומחוקק מרגליו לשבטיו בשלם מי יעלה לנו בתחלה יהודה יעלה, ולא המליך ממנו ולא מראובן שהיה הבכור ליעקב ולא משבט יוסף שהיה החכום מהבנים, ומשך מבנימין בלא כבה כלל, והיה יותר טוב שימשך מיד לדוד כי כבר היה כפי דעת קול בן כל שנה, ולמה בחר בשאול שלא התמיל במלכותו שתי שנים?

מ' ז' ב'

שמ' ב' ה' ד'

שם י' ב'

שם ז' ב'

שם ז' ג'

שם ז' ד'

שם ז' ה'

שם ז' ו'

שם ז' ז'

שם ז' ח'

שם ז' ט'

שם ז' י'

שם ז' יא'

שם ז' יב'

שם ז' יג'

שם ז' יד'

שם ז' טו'

שם ז' טז'

שם ז' יז'

שם ח' א'

שם ח' ב'

שם ח' ג'

שם ח' ד'

שם ח' ה'

שם ח' ו'

שם ח' ז'

שם ח' ח'

שם ח' ט'

שם ח' י'

שם ח' יא'

שם ח' יב'

שם ח' יג'

שם ח' יד'

שם ח' טו'

שם ח' טז'

שם ח' יז'

שם ח' יח'

שם ח' יט'

שם ח' כ'

שם ח' כא'

שם ח' כב'

שם ח' כג'

שם ח' כד'

שם ח' כה'

שם ח' כו'

שם ח' כז'

שם ח' כח'

שם ח' כט'

שם ח' ל'

שם ח' לא'

שם ח' לב'

שם ח' לג'

שם ח' לד'

שם ח' לה'

שם ח' לו'

שם ח' לז'

שם ח' לח'

שם ח' לט'

שם ח' מ'

שם ח' מא'

שם ח' מב'

שם ח' מג'

שם ח' מד'

שם ח' מה'

שם ח' מו'

שם ח' מז'

שם ח' מח'

שם ח' מט'

שם ח' נ'

שם ח' נא'

שם ח' נב'

שם ח' נג'

שם ח' נד'

שם ח' נה'

שם ח' נו'

שם ח' נז'

שם ח' נח'

שם ח' נט'

שם ח' ס'

שם ח' סא'

שם ח' סב'

שם ח' סג'

שם ח' סד'

שם ח' סה'

שם ח' סו'

שם ח' סז'

שם ח' סח'

שם ח' סט'

שם ח' ע'

שם ח' עא'

שם ח' עב'

שם ח' עג'

שם ח' עד'

שם ח' עה'

שם ח' עו'

שם ח' עז'

שם ח' עח'

שם ח' עט'

שם ח' פ'

שם ח' פא'

שם ח' פב'

שם ח' פג'

שם ח' פד'

שם ח' פה'

שם ח' פו'

שם ח' פז'

שם ח' פח'

שם ח' פט'

שם ח' צ'

שם ח' צא'

שם ח' צב'

שם ח' צג'

שם ח' צד'

שם ח' צה'

שם ח' צו'

שם ח' צז'

שם ח' צח'

שם ח' צט'

שם ח' ק'

שם ח' קא'

שם ח' קב'

שם ח' קג'

שם ח' קד'

שם ח' קה'

שם ח' קו'

שם ח' קז'

שם ח' קח'

שם ח' קט'

שם ח' קי'

שם ח' קיא'

שם ח' קיב'

שם ח' קיג'

שם ח' קיד'

שם ח' קטו'

שם ח' קטז'

שם ח' קיז'

שם ח' קיח'

שם ח' קיט'

שם ח' קכ'

שם ח' קכא'

שם ח' קכב'

שם ח' קכג'

שם ח' קכד'

שם ח' קכה'

שם ח' קכו'

שם ח' קכז'

שם ח' קכח'

שם ח' קכט'

שם ח' קל'

שם ח' קלא'

שם ח' קלב'

שם ח' קלג'

שם ח' קלד'

שם ח' קלה'

שם ח' קלו'

שם ח' קלז'

שם ח' קלח'

שם ח' קלט'

שם ח' קמ'

שם ח' קמא'

שם ח' קמב'

שם ח' קמג'

שם ח' קמד'

שם ח' קמה'

שם ח' קמו'

שם ח' קמז'

שם ח' קמח'

שם ח' קמט'

שם ח' קנ'

שם ח' קנא'

שם ח' קנב'

שם ח' קנג'

שם ח' קנד'

שם ח' קנה'

שם ח' קנו'

שם ח' קנז'

שם ח' קנח'

שם ח' קנט'

שם ח' קס'

שם ח' קסא'

שם ח' קסב'

שם ח' קסג'

שם ח' קסד'

שם ח' קסה'

שם ח' קסו'

שם ח' קסז'

שם ח' קסח'

שם ח' קסט'

שם ח' קע'

שם ח' קעא'

שם ח' קעב'

שם ח' קעג'

שם ח' קעד'

שם ח' קעה'

שם ח' קעו'

שם ח' קעז'

שם ח' קעח'

שם ח' קעט'

שם ח' קפ'

שם ח' קפא'

שם ח' קפב'

שם ח' קפג'

שם ח' קפד'

שם ח' קפה'

שם ח' קפו'

שם ח' קפז'

שם ח' קפח'

שם ח' קפט'

שם ח' קצ'

שם ח' קצא'

שם ח' קצב'

שם ח' קצג'

שם ח' קצד'

שם ח' קצה'

שם ח' קצו'

שם ח' קצז'

שם ח' קצח'

שם ח' קצט'

שם ח' ר'

שם ח' רא'

שם ח' רב'

שם ח' רג'

שם ח' רד'

שם ח' רה'

שם ח' רו'

שם ח' רז'

שם ח' רח'

שם ח' רט'

שם ח' ש'

שם ח' שא'

שם ח' שב'

שם ח' שג'

שם ח' שד'

שם ח' שה'

שם ח' שו'

שם ח' שז'

שם ח' שח'

שם ח' שט'

שם ח' ת'

שם ח' תא'

שם ח' תב'

שם ח' תג'

שם ח' תד'

שם ח' תה'

שם ח' תו'

שם ח' תז'

שם ח' תח'

שם ח' תט'

שם ח' תי'

שם ח' תיא'

שם ח' תיב'

שם ח' תיג'

שם ח' תיד'

שם ח' תטו'

שם ח' תטז'

שם ח' תיז'

שם ח' תיח'

שם ח' תיט'

שם ח' תכ'

שם ח' תכא'

שם ח' תכב'

שם ח' תכג'

שם ח' תכד'

שם ח' תכה'

שם ח' תכו'

שם ח' תכז'

שם ח' תכח'

שם ח' תכט'

שם ח' תל'

שם ח' תלא'

שם ח' תלב'

שם ח' תלג'

שם ח' תלד'

שם ח' תלה'

שם ח' תלו'

שם ח' תלז'

שם ח' תלח'

שם ח' תלט'

שם ח' תמ'

שם ח' תמא'

שם ח' תמב'

שם ח' תמג'

שם ח' תמד'

שם ח' תמה'

שם ח' תמו'

שם ח' תמז'

שם ח' תמח'

שם ח' תמט'

שם ח' תנ'

שם ח' תנא'

שם ח' תנב'

שם ח' תנג'

שם ח' תנד'

שם ח' תנה'

שם ח' תנו'

שם ח' תנז'

שם ח' תנח'

שם ח' תנט'

שם ח' תס'

שם ח' תסא'

שם ח' תסב'

שם ח' תסג'

שם ח' תסד'

שם ח' תסה'

שם ח' תסו'

שם ח' תסז'

שם ח' תסח'

שם ח' תסט'

שם ח' תע'

שם ח' תעא'

שם ח' תעב'

שם ח' תעג'

שם ח' תעד'

שם ח' תעה'

שם ח' תעו'

שם ח' תעז'

שם ח' תעח'

שם ח' תעט'

שם ח' תפ'

שם ח' תפא'

שם ח' תפב'

שם ח' תפג'

שם ח' תפד'

שם ח' תפה'

שם ח' תפו'

שם ח' תפז'

שם ח' תפח'

שם ח' תפט'

שם ח' תצ'

שם ח' תצא'

שם ח' תצב'

שם ח' תצג'

שם ח' תצד'

שם ח' תצה'

שם ח' תצו'

שם ח' תצז'

שם ח' תצח'

שם ח' תצט'

שם ח' תק'

שם ח' תקא'

שם ח' תקב'

שם ח' תקג'

שם ח' תקד'

שם ח' תקה'

שם ח' תקו'

שם ח' תקז'

שם ח' תקח'

שם ח' תקט'

שם ח' תקי'

שם ח' תקיא'

שם ח' תקיב'

שם ח' תקיג'

שם ח' תקיד'

שם ח' תקטו'

שם ח' תקטז'

שם ח' תקיז'

שם ח' תקיח'

שם ח' תקיט'

שם ח' תקכ'

שם ח' תקכא'

שם ח' תקכב'

שם ח' תקכג'

שם ח' תקכד'

שם ח' תקכה'

שם ח' תקכו'

שם ח' תקכז'

שם ח' תקכח'

שם ח' תקכט'

שם ח' תקל'

שם ח' תקלא'

שם ח' תקלב'

שם ח' תקלג'

שם ח' תקלד'

שם ח' תקלה'

שם ח' תקלו'

שם ח' תקלז'

שם ח' תקלח'

שם ח' תקלט'

שם ח' תקמ'

שם ח' תקמא'

שם ח' תקמב'

שם ח' תקמג'

שם ח' תקמד'

שם ח' תקמה'

שם ח' תקמו'

שם ח' תקמז'

שם ח' תקמח'

שם ח' תקמט'

שם ח' תקנ'

שם ח' תקנא'

שם ח' תקנב'

שם ח' תקנג'

שם ח' תקנד'

שם ח' תקנה'

שם ח' תקנו'

שם ח' תקנז'

שם ח' תקנח'

שם ח' תקנט'

שם ח' תקס'

שם ח' תקסא'

שם ח' תקסב'

שם ח' תקסג'

שם ח' תקסד'

שם ח' תקסה'

שם ח' תקסו'

שם ח' תקסז'

שם ח' תקסח'

שם ח' תקסט'

שם ח' תקע'

שם ח' תקעא'

שם ח' תקעב'

שם ח' תקעג'

שם ח' תקעד'

שם ח' תקעה'

שם ח' תקעו'

שם ח' תקעז'

שם ח' תקעח'

שם ח' תקעט'

שם ח' תקפ'

שם ח' תקפא'

שם ח' תקפב'

שם ח' תקפג'

שם ח' תקפד'

שם ח' תקפה'

שם ח' תקפו'

שם ח' תקפז'

שם ח' תקפח'

שם ח' תקפט'

שם ח' תקצ'

שם ח' תקצא'

שם ח' תקצב'

שם ח' תקצג'

שם ח' תקצד'

שם ח' תקצה'

שם ח' תקצו'

שם ח' תקצז'

שם ח' תקצח'

שם ח' תקצט'

שם ח' תר'

שם ח' תרא'

שם ח' תרב'

שם ח' תרג'

שם ח' תרד'

שם ח' תרה'

שם ח' תרו'

שם ח' תרז'

שם ח' תרח'

שם ח' תרט'

שם ח' תש'

שם ח' תשא'

שם ח' תשב'

שם ח' תשג'

שם ח' תשד'

שם ח' תשה'

שם ח' תשו'

שם ח' תשז'

שם ח' תשח'

שם ח' תשט'

שם ח' תת'

שם ח' תתא'

שם ח' תתב'

שם ח' תתג'

שם ח' תתד'

שם ח' תתה'

שם ח' תתו'

שם ח' תתז'

שם ח' תתח'

שם ח' תתט'

שם ח' תתי'

שם ח' תתיא'

שם ח' תתיב'

שם ח' תתיג'

שם ח' תתיד'

שם ח' תתטו'

שם ח' תתטז'

שם ח' תתיז'

שם ח' תתיח'

שם ח' תתיט'

שם ח' תתכ'

שם ח' תתכא'

שם ח' תתכב'

שם ח' תתכג'

שם ח' תתכד'

שם ח' תתכה'

שם ח' תתכו'

שם ח' תתכז'

שם ח' תתכח'

שם ח' תתכט'

שם ח' תתל'

שם ח' תתלא'

שם ח' תתלב'

שם ח' תתלג'

שם ח' תתלד'

שם ח' תתלה'

שם ח' תתלו'

שם ח' תתלז'

שם ח' תתלח'

שם ח' תתלט'

שם ח' תתמ'

שם ח' תתמא'

שם ח' תתמב'

שם ח' תתמג'

שם ח' תתמד'

שם ח' תתמה'

שם ח' תתמו'

שם ח' תתמז'

שם ח' תתמח'

שם ח' תתמט'

שם ח' תתנ'

שם ח' תתנא'

שם ח' תתנב'

שם ח' תתנג'

שם ח' תתנד'

שם ח' תתנה'

שם ח' תתנו'

שם ח' תתנז'

שם ח' תתנח'

שם ח' תתנט'

שם ח' תתס'

שם ח' תתסא'

שם ח' תתסב'

שם ח' תתסג'

שם ח' תתסד'

שם ח' תתסה'

שם ח' תתסו'

שם ח' תתסז'

שם ח' תתסח'

שם ח' תתסט'

שם ח' תתע'

שם ח' תתעא'

שם ח' תתעב'

שם ח' תתעג'

שם ח' תתעד'

שם ח' תתעה'

שם ח' תתעו'

שם ח' תתעז'

שם ח' תתעח'

שם ח' תתעט'

שם ח' תתפ'

שם ח' תתפא'

שם ח' תתפב'

שם ח' תתפג'

שם ח' תתפד'

שם ח' תתפה'

שם ח' תתפו'

שם ח' תתפז'

שם ח' תתפח'

שם ח' תתפט'

שם ח' תתצ'

שם ח' תתצא'

שם ח' תתצב'

שם ח' תתצג'

שם ח' תתצד'

שם ח' תתצה'

שם ח' תתצו'

שם ח' תתצז'

שם ח' תתצח'

שם ח' תתצט'

שם ח' תתק'

שם ח' תתקא'

שם ח' תתקב'

שם ח' תתקג'

שם ח' תתקד'

שם ח' תתקה'

שם ח' תתקו'

שם ח' תתקז'

שם ח' תתקח'

שם ח' תתקט'

שם ח' תתקי'

שם ח' תתקיא'

שם ח' תתקיב'

שם ח' תתקיג'

שם ח' תתקיד'

שם ח' תתקטו'

שם ח' תתקטז'

שם ח' תתקיז'

שם ח' תתקיח'

שם ח' תתקיט'

שם ח' תתקכ'

שם ח' תתקכא'

שם ח' תתקכב'

שם ח' תתקכג'

שם ח' תתקכד'

שם ח' תתקכה'

שם ח' תתקכו'

שם ח' תתקכז'

שם ח' תתקכח'

שם ח' תתקכט'

שם ח' תתקל'

שם ח' תתקלא'

שם ח' תתקלב'

שם ח' תתקלג'

שם ח' תתקלד'

שם ח' תתקלה'

שם ח' תתקלו'

שם ח' תתקלז'

שם ח' תתקלח'

שם ח' תתקלט'

שם ח' תתקמ'

שם ח' תתקמא'

שם ח' תתקמב'

שם ח' תתקמג'

שם ח' תתקמד'

שם ח' תתקמה'

שם ח' תתקמו'

שם ח' תתקמז'

שם ח' תתקמח'

שם ח' תתקמט'

שם ח' תתקנ'

שם ח' תתקנא'

שם ח' תתקנב'

שם ח' תתקנג'

שם ח' תתקנד'

שם ח' תתקנה'

שם ח' תתקנו'

שם ח' תתקנז'

שם ח' תתקנח'

שם ח' תתקנט'

שם ח' תתקס'

שם ח' תתקסא'

שם ח' תתקסב'

שם ח' תתקסג'

שם ח' תתקסד'

שם ח' תתקסה'

שם ח' תתקסו'

שם ח' תתקסז'

שם ח' תתקסח'

שם ח' תתקסט'

שם ח' תתקע'

שם ח' תתקעא'

שם ח' תתקעב'

שם ח' תתקעג'

שם ח' תתקעד'

שם ח' תתקעה'

שם ח' תתקעו'

שם ח' תתקעז'

שם ח' תתקעח'

שם ח' תתקעט'

שם ח' תתקפ'

שם ח' תתקפא'

שם ח' תתקפב'

שם ח' תתקפג'

שם ח' תתקפד'

שם ח' תתקפה'

שם ח' תתקפו'

שם ח' תתקפז'

שם ח' תתקפח'

שם ח' תתקפט'

שם ח' תתקצ'

שם ח' תתקצא'

שם ח' תתקצב'

שם ח' תתקצג'

שם ח' תתקצד'

שם ח' תתקצה'

שם ח' תתקצו'

שם ח' תתקצז'

שם ח' תתקצח'

שם ח' תתקצט'

שם ח' תתר'

שם ח' תתרא'

שם ח' תתרב'

שם ח' תתרג'

שם ח' תתרד'

שם ח' תתרה'

שם ח' תתרו'

שם ח' תתרז'

שם ח' תתרח'

שם ח' תתרט'

שם ח' תתש'

שם ח' תתשא'

שם ח' תתשב'

שם ח' תתשג'

שם ח' תתשד'

שם ח' תתשה'

שם ח' תתשו'

שם ח' תתשז'

שם ח' תתשח'

שם ח' תתשט'

שם ח' תתת'

שם ח' תתתא'

שם ח' תתתב'

שם ח' תתתג'

שם ח' תתתד'

שם ח' תתתה'

שם ח' תתתו'

שם ח' תתתז'

שם ח' תתתח'

שם ח' תתתט'

שם ח' תתתי'

שם ח' תתתיא'

שם ח' תתתיב'

שם ח' תתתיג'

שם ח' תתתיד'

שם ח' תתתטו'

שם ח' תתתטז'

שם ח' תתתיז'

שם ח' תתתיח'

שם ח' תתתיט'

שם ח' תתתכ'

שם ח' תתתכא'

שם ח' תתתכב'

שם ח' תתתכג'

שם ח' תתתכד'

שם ח' תתתכה'

שם ח' תתתכו'

שם ח' תתתכז'

שם ח' תתתכח'

שם ח' תתתכט'

שם ח' תתתל'

שם ח' תתתלא'

שם ח' תתתלב'

שם ח' תתתלג'

שם ח' תתתלד'

שם ח' תתתלה'

שם ח' תתתלו'

שם ח' תתתלז'

שם ח' תתתלח'

שם ח' תתתלט'

שם ח' תתתמ'

שם ח' תתתמא'

שם ח' תתתמב'

שם ח' תתתמג'

שם ח' תתתמד'

שם ח' תתתמה'

שם ח' תתתמו'

שם ח' תתתמז'

שם ח' תתתמח'

שם ח' תתתמט'

שם ח' תתתנ'

שם ח' תתתנא'

שם ח' תתתנב'

שם ח' תתתנג'

שם ח' תתתנד'

שם ח' תתתנה'

שם ח' תתתנו'

שם ח' תתתנז'

שם ח' תתתנח'

שם ח' תתתנט'

שם ח' תתתס'

שם ח' תתתסא'

שם ח' תתתסב'

שם ח' תתתסג'

שם ח' תתתסד'

שם ח' תתתסה'

שם ח' תתתסו'

שם ח' תתתסז'

שם ח' תתתסח'

שם ח' תתתסט'

שם ח' תתתע'

שם ח' תתתעא'

שם ח' תתתעב'

שם ח' תתתעג'

שם ח' תתתעד'

שם ח' תתתעה'

שם ח' תתתעו'

שם ח' תתתעז'

שם ח' תתתעח'

שם ח' תתתעט'

שם ח' תתתפ'

שם ח' תתתפא'

שם ח' תתתפב'

שם ח' תתתפג'

שם ח' תתתפד'

שם ח' תתתפה'

שם ח' תתתפו'

שם ח' תתתפז'

שם ח' תתתפח'

שם ח' תתתפט'

שם ח' תתתצ'

שם ח' תתתצא'

שם ח' תתתצב'

שם ח' תתתצג'

שם ח' תתתצד'

שם ח' תתתצה'

שם ח' תתתצו'

שם ח' תתתצז'

שם ח' תתתצח'

שם ח' תתתצט'

שם ח' תתתק'

שם ח' תתתקא'

שם ח' תתתקב'

שם ח' תתתקג'

שם ח' תתתקד'

שם ח' תתתקה'

שם ח' תתתקו'

שם ח' תתתקז'

שם ח' תתתקח'

שם ח' תתתקט'

שם ח' תתתקי'

שם ח' תתתקיא'

שם ח' תתתקיב'

שם ח' תתתקיג'

שם ח' תתתקיד'

שם ח' תתתקטו'

שם ח' תתתקטז'

שם ח' תתתקיז'

שם ח' תתתקיח'

שם ח' תתתקיט'

שם ח' תתתקכ'

שם ח' תתתקכא'

שם ח' תתתקכב'

שם ח' תתתקכג'

שם ח' תתתקכד'

שם ח' תתתקכה'

שם ח' תתתקכו'

שם ח' תתתקכז'

שם ח' תתתקכח'

שם ח' תתתקכט'

שם ח' תתתקל'

שם ח' תתתקלא'

שם ח' תתתקלב'

שם ח' תתתקלג'

שם ח' תתתקלד'

שם ח' תתתקלה'

שם ח' תתתקלו'

שם ח' תתתקלז'

שם ח' תתתקלח'

שם ח' תתתקלט'

שם ח' תתתקמ'

שם ח' תתתקמא'

שם ח' תתתקמב'

שם ח' תתתקמג'

שם ח' תתתקמד'

שם ח' תתתקמה'

שם ח' תתתקמו'

שם ח' תתתקמז'

שם ח' תתתקמח'

שם ח' תתתקמט'

שם ח' תתתקנ'

שם ח' תתתקנא'

שם ח' תתתקנב'

שם ח' תתתקנג'

שם ח' תתתקנד'

שם ח' תתתקנה'

שם ח' תתתקנו'

שם ח' תתתקנז'

שם ח' תתתקנח'

שם ח' תתתקנט'

שם ח' תתתקס'

שם ח' תתתקסא'

שם ח' תתתקסב'

שם ח' תתתקסג'

שם ח' תתתקסד'

שם ח' תתתקסה'

שם ח' תתתקסו'

שם ח' תתתקסז'

שם ח' תתתקסח'

שם ח' תתתקסט'

שם ח' תתתקע'

שם ח' תתתקעא'

שם ח' תתתקעב'

שם ח' תתתקעג'

שם ח' תתתקעד'

שם ח' תתתקעה'

שם ח' תתתקעו'

שם ח' תתתקעז'

שם ח' תתתקעח'

שם ח' תתתקעט'

שם ח' תתתקפ'

שם ח' תתתקפא'

שם ח' תתתקפב'

שם ח' תתתקפג'

שם ח' תתתקפד'

שם ח' תתתקפה'

שם ח' תתתקפו'

שם ח' תתתקפז'

שם ח' תתתקפח'

שם ח' תתתקפט'

שם ח' תתתקצ'

שם ח' תתתקצא'

שם ח' תתתקצב'

שם ח' תתתקצג'

שם ח' תתתקצד'

שם ח' תתתקצה'

שם ח' תתתקצו'

שם ח' תתתקצז'

שם ח' תתתקצח'

שם ח' תתתקצט'

שם ח' תתתר'

שם ח' תתתרא'

שם ח' תתתרב'

שם ח' תתתרג'

שם ח' תתתרד'

שם ח' תתתרה'

שם ח' תתתרו'

שם ח' תתתרז'

שם ח' תתתרח'

שם ח' תתתרט'

שם ח' תתתש'

שם ח' תתתשא'

שם ח' תתתשב'

שם ח' תתתשג'

שם ח' תתתשד'

שם ח' תתתשה'

שם ח' תתתשו'

שם ח' תתתשז'

שם ח' תתתשח'

שם ח' תתתשט'

שם ח' תתתת'

שם ח' תתתתא'

שם ח' תתתתב'

שם ח' תתתתג'

שם ח' תתתתד'

שם ח' תתתתה'

שם ח' תתתתו'

שם ח' תתתתז'

שם ח' תתתתח'

שם ח' תתתתט'

שם ח' תתתתי'

שם ח' תתתתיא'

שם ח' תתתתיב'

שם ח' תתתתיג'

שם ח' תתתתיד'

שם ח' תתתתטו'

שם ח' תתתתטז'

שם ח' תתתתיז'

שם ח' תתתתיח'

שם ח' תתתתיט'

שם ח' תתתתכ'

שם ח' תתתתכא'

שם ח' תתתתכב'

שם ח' תתתתכג'

שם ח' תתתתכד'

שם ח' תתתתכה'

שם ח' תתתתכו'

שם ח' תתתתכז'

שם ח' תתתתכח'

שם ח' תתתתכט'

שם ח' תתתתל'

שם ח' תתתתלא'

שם ח' תתתתלב'

שם ח' תתתתלג'

שם ח' תתתתלד'

שם ח' תתתתלה'

שם ח' תתתתלו'

שם ח' תתתתלז'

שם ח' תתתתלח'

שם ח' תתתתלט'

שם ח' תתתתמ'

שם ח' תתתתמא'

שם ח' תתתתמב'

שם ח' תתתתמג'

שם ח' תתתתמד'

שם ח' תתתתמה'

שם ח' תתתתמו'

שם ח' תתתתמז'

שם ח' תתתתמח'

שם ח' תתתתמט'

שם ח' תתתתנ'

שם ח' תתתתנא'

שם ח' תתתתנב'

שם ח' תתתתנג'

שם ח' תתתתנד'

שם ח' תתתתנה'

שם ח' תתתתנו'

שם ח' תתתתנז'

שם ח' תתתתנח'

שם ח' תתתתנט'

שם ח' תתתתס'

שם ח' תתתתסא'

שם ח' תתתתסב'

שם ח' תתתתסג'

שם ח' תתתתסד'

שם ח' תתתתסה'

שם ח' תתתתסו'

שם ח' תתתתסז'

שם ח' תתתתסח'

שם ח' תתתתסט'

שם ח' תתתתע'

שם ח' תתתתעא'

שם ח' תתתתעב'

שם ח' תתתתעג'

שם ח' תתתתעד'

שם ח' תתתתעה'

שם ח' תתתתעו'

שם ח' תתתתעז'

שם ח' תתתתעח'

שם ח' תתתתעט'

שם ח' תתתתפ'

שם ח' תתתתפא'

שם ח' תתתתפב'

שם ח' תתתתפג'

שם ח' תתתתפד'

שם ח' תתתתפה'

שם ח' תתתתפו'

שם ח' תתתתפז'

שם ח' תתתתפח'

שם ח' תתתתפט'

שם ח' תתתתצ'

שם ח' תתתתצא'

שם ח' תתתתצב'

שם ח' תתתתצג'

שם ח' תתתתצד'

שם ח' תתתתצה'

שם ח' תתתתצו'

שם ח' תתתתצז'

שם ח' תתתתצח'

שם ח' תתתתצט'

שם ח' תתתתק'

שם ח' תתתתקא'

שם ח' תתתתקב'

שם ח' תתתתקג'

שם ח' תתתתקד'

שם ח' תתתתקה'

שם ח' תתתתקו'

שם ח' תתתתקז'

שם ח' תתתתקח'

שם ח' תתתתקט'

שם ח' תתתתקי'

שם ח' תתתתקיא'

שם ח' תתתתקיב'

שם ח' תתתתקיג'

שם ח' תתתתקיד'

שם ח' תתתתקטו'

שם ח' תתתתקטז'

שם ח' תתתתקיז'

שם ח' תתתתקיח'

שם ח' תתתתקיט'

שם ח' תתתתקכ'

שם ח' תתתתקכא'

שם ח' תתתתקכב'

שם ח' תתתתקכג'

שם ח' תתתתקכד'

שם ח' תתתתקכה'

שם ח' תתתתקכו'

שם ח' תתתתקכז'

שם ח' תתתתקכח'

שם ח' תתתתקכט'

שם ח' תתתתקל'

שם ח' תתתתקלא'

שם ח' תתתתקלב'

שם ח' תתתתקלג'

שם ח' תתתתקלד'

שם ח' תתתתקלה'

שם ח' תתתתקלו'

שם ח' תתתתקלז'

שם ח' תתתתקלח'

שם ח' תתתתקלט'

שם ח' תתתתקמ'

שם ח' תתתתקמא'

שם ח' תתתתקמב'

שם ח' תתתתקמג'

שם ח' תתתתקמד'

שם ח' תתתתקמה'

שם ח' תתתתקמו'

שם ח' תתתתקמז'

שם ח' תתתתקמח'

שם ח' תתתתקמט'

שם ח' תתתתקנ'

שם ח' תתתתקנא'

שם ח' תתתתקנב'

שם ח' תתתתקנג'

שם ח' תתתתקנד'

שם ח' תתתתקנה'

שם ח' תתתתקנו'

שם ח' תתתתקנז'

שם ח' תתתתקנח'

שם ח' תתתתקנט'

שם ח' תתתתקס'

שם ח' תתתתקסא'

שם ח' תתתתקסב'

שם ח' תתתתקסג'

שם ח' תתתתקסד'

שם ח' תתתתקסה'

שם ח' תתתתקסו'

שם ח' תתתתקסז'

שם ח' תתתתקסח'

שם ח' תתתתקסט'

שם ח' תתתתקע'

שם ח' תתתתקעא'

שם ח' תתתתקעב'

שם ח' תתתתקעג'

שם ח' תתתתקעד'

שם ח' תתתתקעה'

שם ח' תתתתקעו'

שם ח' תתתתקעז'

שם ח' תתתתקעח'

שם ח' תתתתקעט'

שם ח' תתתתקפ'

שם ח' תתתתקפא'

שם ח' תתתתקפב'

שם ח' תתתתקפג'

שם ח' תתתתקפד'

שם ח' תתתתקפה'

שם ח' תתתתקפו'

שם ח' תתתתקפז'

שם ח' תתתתקפח'

שם ח' תתתתקפט'

שם ח' תתתתקצ'

שם ח' תתתתקצא'

שם ח' תתתתקצב'

שם ח' תתתתקצג'

שם ח' תתתתקצד'

שם ח' תתתתקצה'

שם ח' תתתתקצו'

שם ח' תתתתקצז'

שם ח' תתתתקצח'

שם ח' תתתתקצט'

שם ח' תתתתר'

שם ח' תתתתרא'

שם ח' תתתתרב'

שם ח' תתתתרג'

שם ח' תתתתרד'

שם ח' תתתתרה'

שם ח' תתתתרו'

שם ח' תתתתרז'

שם ח' תתתתרח'

שם ח' תתתתרט'

שם ח' תתתתש'

שם ח' תתתתשא'

שם ח' תתתתשב'

שם ח' תתתתשג'

שם ח' תתתתשד'

שם ח' תתתתשה'

שם ח' תתתתשו'

שם ח' תתתתשז'

שם ח' תתתתשח'

שם ח' תתתתשט'

שם ח' תתתתת'

שם ח' תתתתתא'

שם ח' תתתתתב'

שם ח' תתתתתג'

שם ח' תתתתתד'

שם ח' תתתתתה'

שם ח' תתתתתו'

שם ח' תתתתתז'

שם ח' תתתתתח'

שם ח' תתתתתט'

שם ח' תתתתתי'

שם ח' תתתתתיא'

שם ח' תתתתתיב'

שם ח' תתתתתיג'

שם ח' תתתתתיד'

שם ח' תתתתתטו'

שם ח' תתתתתטז'

שם ח' תתתתתיז'

שם ח' תתתתתיח'

שם ח' תתתתתיט'

שם ח' תתתתתכ'

שם ח' תתתתתכא'

שם ח' תתתתתכב'

שם

[ג] וַיְהִי֙ שֵׁם־בְּנָ֣יו הַבְּכ֔וֹר יוֹאֵ֖ל וְשֵׁ֣ם מִשְׁנֵ֑הוּ
[ג] אֲבִיָּ֥ה שְׁפֵטִ֖ים בִּבְאֵ֥ר שָׁבַֽע׃ וְלֹא־הָלְכ֤וּ
בָנָיו֙ בִּדְרָכָ֔ו וַיִּטּ֥וּ אַחֲרֵ֖י הַבָּצַ֑ע וַיִּקְח֣וּ
[ד] שֹׁ֔חַד וַיַּטּ֖וּ מִשְׁפָּֽט׃ וַיִּתְקַבְּצ֣וּ כֹ֔ל זִקְנֵ֖י
יִשְׂרָאֵ֑ל וַיָּבֹ֣אוּ אֶל־שְׁמוּאֵ֔ל הָרָמָתָ֖ה׃
[ה] וַיֹּאמְר֣וּ אֵלָ֗יו הִנֵּ֤ה אַתָּה֙ זָקַ֔נְתָּ וּבָנֶ֖יךָ
לֹא־הָלְכ֣וּ בִדְרָכֶ֑ךָ עַתָּ֗ה שִׂ֤ימָה־לָּ֙נוּ֙
מֶ֣לֶךְ לְשָׁפְטֵ֔נוּ כְּכָל־הַגּוֹיִ֖ם׃
[ו] וַיֵּ֣רַע הַדָּבָ֣ר בְּעֵינֵ֔י שְׁמוּאֵ֖ל כַּאֲשֶׁ֣ר אָמְר֑וּ
תְּנָה־לָּ֙נוּ֙ מֶ֣לֶךְ לְשָׁפְטֵ֔נוּ וַיִּתְפַּלֵּ֥ל
שְׁמוּאֵ֖ל אֶל־יְהוָֽה׃

פלשתים וזה יורה גם כן שעבר זמן ואחר כל זה אמר * ויוסף עוד דוד את כל בחור בישראל שלשים אלף וגו׳ להעלות משם את ארון וגו׳, הנך רואה בעיניך שלא היתה עליית הארון מקריית יערים בחותה שבה שאלך דוד על ישראל כי אם לאחריו שנים, וכל זה אמה שיעיר ויורה שחשבון סדר עולם אינו מדוקדק ומכוון. ואל תתמה בנבואתי מדברי סדר עולם כי כבר התאמץ רבים להבחיש מה שאמרו בזמן פלגז בנבעה ולא בג בדבריס לאחריס, וגם אני לא לאחוך פי בדבר הזה, כי היו לדעתי שנות שמואל ימי שבותיהם בהם שנעשו שבה, ואולי כי בא בגבורות ה׳ אלקיס שהם שמוכיס שבה אם כולל עשרה שנים לו יותר קודם שנתמנה עלי שופט על ישראל, וכאשר כתאמר לאחריני שבה שופט ולעשרים שבה שיצא הארון בקריית יערים שהיו כלם לאחרי מות עלי והיו בימי שמואל יעלו לשנעים שבה, ואחרי זה עוד היה ימים בימי מלכות שאול, וכל זה יורה לאחת מה שאומר שלא את שמואל בן כ׳ שבה, ולזה אמר הכתוב שהיה זקן והוא אמר על עצמו ואני זקנתי ושבתי, ובאותם המלות עצמם זכר הכתוב שהיה עלי זקן בהיותו בן תשעים ושמונה שבה, והנה יורה על זה ימי שאול, שאם היה שמואל לא היה כי אם כ׳ שנה שבה, אם כן יתחייב בהכרח שהיה שאול יותר זקן משמואל עשרה שנים לו יותר, וזה שנראים מתו כאחד, כמו שאמרו חו״ל שהיה שאול מרובה מדעים לאחרי מות שמואל, ואחר כך בימי מלכותו נלחם עם עמון ומואב ופלשתים ואדום ומלכי צובה ועשה חיל, ואחר כך נלחם עם עמלק ונצחם, ואחר כך ישב בביתו שנתיים ולא יצא למלחמה, ובשנה השלישית יצא עם בנו יהונתן למלחמת פלשתים ונלחם בגבעה ונצחם, ואחר כך נלחם עם פלשתים כל ימי חייו, ואחר כך נהרג במלחמתם, הרי שלשים ושתים שנה מיום מלכותו עד יום מותו, ואם כן בהכרח שהיה שמואל יותר זקן משאול עשרה שנים לו יותר, וזה שנראים מתו כאחד, כמו שאמרו חו״ל שהיה שאול מרובה מדעים לאחרי מות שמואל, ואחר כך בימי מלכותו נלחם עם עמון ומואב ופלשתים ואדום ומלכי צובה ועשה חיל, ואחר כך נלחם עם עמלק ונצחם, ואחר כך ישב בביתו שנתיים ולא יצא למלחמה, ובשנה השלישית יצא עם בנו יהונתן למלחמת פלשתים ונלחם בגבעה ונצחם, ואחר כך נלחם עם כל אויביו מסביב בכל מלחמות רבות

שאמרו הם בשלמים והייתם גם אתכם ככל הגוים לא למרותו
לעבוד עז כי אם לעבין המשפט והמלחמות, כמו שפירשו
מיד ושפטנו מלכנו ויצא לפנינו ונלחם את מלחמותינו, ומה
שאמ' יתברך ככל המעשים אשר עשו לא היה להשוות זה
לעבין העז, אבל היה תכלית המאמר כן המה עושים גם לך,
רומה לומר שהיו עושים ההנהגה השלטית והכהנת שמואל
ומבקשים הכהנת המלך, וזה היה עבין הדמוי שדמהו לעז:
דעת כ' הדעת הזכי הוא גם דעת חזל והביאוהו בתוספתא דמכלתין, למרו שנעשהו לפי שאמרו והייתם גם אתם ככל
עכ כ' עב הגוים, ואמרו זל זקנים שהיה כהונן שלו, שאמ' שימה
לנו מלך לשפטנו ככל הגוים, ועמי הארץ שהיה קלקלו,
שאמ' והייתם גם אתם ככל הגוים, ירמה שכוונו בזה שלא
חשבו במה שעשו מלך כי אם בתופן השלמה. וידמה שלזה
כוון הרמבם זל בספר שופטים הלכות מלכים פ"א, באמרו
שהיה הפשט לפי שעשו אותו ולא בשם אלוה ולא
מפני שאמו בשמואל הנביא, דכתי' כי לא אותך מאסו וגו'.
ורלק בפירושו לזה המקום פי' התרעומת שהיה, לפי שלא
אמרו לשמואל שיפטוט בעצמו עם כל זקניו או ישים להם
שופט אחר במקומו אחרי שהיה לא הלכו בדרכיו. וגם זה
היה אזה לי, לפי שהתורה כאשר אזתה בתורת המלך אמרה
דברי' י"ז י"ד * ואמרת אשים עלי מלך ככל הגוים אשר סביבותי, ואם
ישראל שאלו כמו שאזתה תורה באמרם לשפטנו ככל הגוים
מה פשעם ומה חטאתם? ועוד שבני הפמוקים שוים הם
בעניכם, כי אמרו שיהיה להם מלך לשפטנו ככל הגוים (שהוא
המאמר שיאמרו קול קל הזקני' שבהם כהונן) אזה לאמרו
והייתם גם אתם ככל הגוים שיהיו לרשעי' שבאותו הדור,
ומה הקלקול אשר בזה? ועוד שהכתוב אומר וירע הדבר
בעיני שמואל כאש' אמרו תנה לנו מלך לשפטנו, ואחר
בתוכחתו את ישראל ודעו וראו כי רעתכם רבה בעיני הש
לשאול לכם מלך, הנה לא אמר ככל הגוים ולא מפני
התרעומת, והוא המורה שהיה החטא בשאלתם מלך בפתם,
וכן אמר עוד ותאמרו לא כי מלך ימלוך עלינו וה' אלקיכם
מלככם, הנה אל בעצמות השאלה היה הגנות: הדעת
דעת ג' השלישית הוא מה שכתב הר"ם בפיס זל בדרשותיו, אמ' שכפי
התורה היה עבין המשפט מסור לשופטים ועבין המלחמות
היה מסור למלך, וישראל חטאו במה שאזתו מלך לשפוט,
כי אזתו שאלוהו בפתם לו מלך להלחם היה יסר בעיני
שמואל, אבל מאשר יקשו אל המלך עבין המשפט
הבלתי רצוי בעצם ורצוכה כי אם לשופטים תרה לף
שמואל וגכה עניכם, והנה לקח זה החכם מדברי הרמבן
זה המקום אם לא שהרכיב ר' לוי בן גרשם עמו שאר
הדעות שזכרתי, וכן עשה רבי דוד קמחי לקבן הדעות כלם
בחשבם להמלט זה מהפקות. וגם זה הדעת בלתי נכון,
כי עם היות שישראל אמרו בשאלתם שימה לנו מלך לשפטנו,
ואמר ורע הדבר בעיני שמואל, כאשר אמרו תנה לנו מלך
לשפטנו, הנה לא היתה כוונתם שימשר למלך המשפט המיוחס
לשופטים, כי היה בלתי אפשר שיצב המלך לשפוט בין אם
לאם בין דין לדין דברי ריבות כל ישראל, אבל לפי שלזקנת
שמואל אמרו מדבר המשפט המסור לבי"ד הגדול ולשופט
העומד במקום המלך, היה שאלתם מלך אשר ישפטם בחותו
המשפט המיוחד למלך להכות ולהעניש פעמים שלא מן הדין
לא מהמשפט המיוחד והמסודר לשופטים, ומה לנו לטעון
בזה כי אם דברי שמואל? שאמר כאשר הפיל הגורל כה אמר
ה' לאלקי ישראל אנכי העליתי את ישראל ממצרים והיום
מאסתם את אלקיכם אשר הוא מושיע לתכם ותאמרו לא כי
מלך תשים עלינו, הנה לא ייחס הענות למה שנתנו המשפט
למלך כי אם בשאלם מלך בהיות החל יתברך מלככם: הדעת
דעת ד' הרביעי הוא דעת הרמבן שהניח בפי' התורה בפסוק לא יסור
פר' ויקי שבט מיהודה, שאמר שהיה החטא במה שאזתו בימי שמוא
דף מ"ג ע"ג הנביא, והיה בזה אלו מהקלון והחרפה, אחרי שיורו
היותם מואסים בהנהגתו ויבקשו ההנהגה לאחרת בהיות שמואל

שופט וכביל וקדוש ה' * ולפי שיוכל הטוען לטעון נגד הרמבן
זל, שהיה שמואל הנביא קושה במה אזתו אלה מיוחה בידי בני
בעלי הכתן, ולכן היה רצוי שבימיו יאזתו ישראל מלך, לכי
לאזיב בעד הרב לזה ואומר, שעם היות שזכר הכתוב שאזתו
בניו והטו אחרי הבצע ויקחו שוחד, הנה היה זה בסתר, כי
השוחד לא יאזת בפרסום ולא היה שמואל יודע ממנו דבר
ולכן לא נענש עליו כמו שנענש עלי ובניו, להיות עון בני
עלי גלוי ומפורסם נגד ה' ונגד ישראל. ועוד שהיו הם
כהנים ושופטים בחומותם החלקי, לאכס בני שמואל לא היו
שופטים אבל אפילו גוס עליו ולכן נשלם עונש בשמילוש
מהמשפט וכמו שבארתי במה שעבר. וכבר מאזתי הדעת
הזה גם כן בפי מכמי המורים, והוא גם כן בלתי מתיצב
בפסוקים, והתחייבו לו הספקות והביטולים שזכרתי לדעת
הר"נמים, כי לא הוכיחם הנביא על אזת שאזתו מלך בימיו כי
אם על השאלה עצמה בשאלם מלך בסתם, ומלבד הביטולים
אשר זכרתי לדעות הללה הנה עוד אקשה לכלם יחד, כי אם
שאלת מלך בסתם היה דבר נלות ומלוה מאלות התורה ולא
היה הפעל כי אם בהופן השאלה לו בזוכתה לו בכווכתה,
למה אם כן יהוצע ואשר השופטים לא המליכו מלך? ואיך
עברו כלם על המלוה הזאת בהיותם כבר בארץ אחרי הכבוש
והחלוק? ואין גם אחד מהמפרשים התעורר להזיב לזה
כלל: והנה שמעתי בשם דון פלוילו הלגמון אשר היה פלוילוס
בבולוניא דעת חמישי בזה, והוא שאכוי המלכים אשר היה בורגיוס
בארץ מצרי פנים, אם שיהיה מלך נכבד למשפטי התורה דעת ה'
והאלות, ואם שיהיה מלך בהחלט לעשות המשפטים
והתורות כרצונו, כמו שהיו מלכי החומות מאלס קדמתה
שהם יעשו החוקים והם ישמרו אותם כרצונם, והנה המין
הראשון הוא הכאות ועליו אותה התורה * ואמרת אשימה עלי דברי' י"ז י"ד
מלך אוס תשים עליך מלך, ואזהו בשמירת התורה והאלות
כמו שאמר * וכתב לו את משנה התורה הזאת וגומ', וקרא בו שם י"ז י"ט
וגו' לבלתי רום לבבו מאחיו ולבלתי סור מן האזה ימין
ושמאל. ואאכס המין הצני הוא המזיק מאד, כי המלך מפאת
היכולת המוחלט האבור בידו לא ישמור הכתר והמשפט
החמתי בכל הדברים ויעשה כל אשר ירצה ומי יאמר
לו מה תעשה? והנה בני ישראל בשאלם מלך לא שאלוהו
מהמין הראשון הכאות כי אם מהמין הצני המזיק, וזהו שאמרם
והייתם גם אתם ככל הגוים ושפטנו מלכנו, רומה לומר שהיו רוצים על כל פנים מלך
בלתי נכנע לשום דת, לאכס שמואל בתוכחתו אותם אחר
כך אמר ועתה הנה המלך אשר בחרתם וגו' אם תראו את
ה' ועבדתם אותו וגו' והייתם גם אתם וגם המלך אשר מלך
עליכם אחרי ה' אלקיכם וגו', להגיד שהטוב הוא שהם ומלכם
יכנעו לתורת משה וישמרו המשפטים והחקים והתורות בחופן
שיהיה המלך מהמין הראשון המועיל ולא מהמין הצני, ואם
יעשו כן יהיה השם עמהם ואם לא יעשו כן יהיה יד ה' בהם
כמו שהיה בלבותיהם שעזבו את השם וילכו ויעבדו אלקים
אחרים ומלאום בחטאתם לרות רבות ורעות. ואם ישאל
שמואל אם הם חטאו בשאלתם למה (כאשר שבו בתשובה ואמרו

כל

כל העם אל שמואל התפלל בעד עבדיך אל ה׳ אלקים ואל
נמות כי יספנו על חטאתינו רעה לשאול לנו מלך) לא
פירשו אופן החטא שהיה לשאול מלך לשפוט כרצונו ? ואיך
לא עזבו החטא והוא המלך אשר שאלו ? והיו אם כן שבים
בתשובה מבלי עזיבת החטא והוא דומה לטובל ושרץ בידו ·
השיב החכם הנזכר שלא עזבו מלכם לפי שכבר היה נמשח
בדבר ה׳ ואיך תהיה בחירתו והמשחתו לבטלה ? וגם לפי
שהיה הדבר מפורסם בכל ישראל ויהיה אם כן לשאול קלון
מתמיד וחרפה רצופה ، וגם לפי שכבר עשה מלחמת יבש
גלעד ולא היה ראוי לגמלו רעה תחת טובה ، וגם לפי שכבר
נתחדש מלכותו בגלגל ויזבחו שם ואיך ישוב כל זה אחור ?
הנה אם כן במה שאמר שמואל ודעו וראו כי רעתכם רבה
בעיני ה׳ לשאול לכם מלך ، ואמרם גם כן יספנו על חטאתינו
רעה לשאול לנו מלך הוא נאמר על המלך מהאופן השני
הנזכר ، וזכרו זה ברמז כי סמכו על מה שכבר ביארו
בדבריהם ולא חזרו משאלתם ، לפי שהיה הדבר כבר מפורסם
מהמלכת שאול ، לא שיהיה המלך מפאת עצמו (בהיותו
כפי האופן הראשון) רע ומזיק ، כי הוא נאות והכרחי
בעם כפי הדת הטבעית ، וכמו שזכר החוקר במקום הנזכר ، ארי״סטו
שאי אפשר אל קבוץ האנשים מבלתי מנהיג אחד אליו יעלו
הדברים כלם ، כמו שהיה הלב בגוף הבח והאל ית׳ במציאות
בכללו ، וזהו גם כן מצוה בתורה האלקית כמו שאמר שום
תשים עליך מלך ، אבל היה החטא באופן ההמלכה היותו
נשאל מהם כפי המין השני המזיק ולא מהמין הראשון ، ואמר
האגמון שלזה כוון הנביא הושע ، באמרו * אתן לך מלך הושע יג׳ יא
באפי רוצה לומר מהמין השני המזיק ، זהו דעת האגמון בזה
הדרוש והלצתי בעדו · והנה נוכל לסייע עוד דעתו בשנאמ׳
ששאול לא נמשך מלכותו לפי שהיה מהמין השני ، רוצה לומר
שהיה עושה הדברים כלם כפי העולה על לבו ולא היה נכנע
לדברי האלקים ، ושלזה רמז שמואל במה שאמר לו בגלגל
* נסכלת כי לא שמרת את מצות ה׳ אלקיך אשר צוך וגומר ، בספ׳ סי׳
בקש ה׳ לו איש כלבבו ויצוהו ה׳ לנגיד על עמו כי לא שמרת יג׳ יג׳
את אשר צוך ה׳ ، ובענין עמלק אמר לו עוד * ולמה לא סי׳ טו׳ כ׳
שמעת בקול ה׳ ותעט את השלל וגו׳ יען מאסת את דבר השם
ויימאסך וגו׳ ، ועל יד הבעלת אוב אמר לו גם כן * כאשר לא סי׳ כ״ח י״ח
שמעת בקול ה׳ ، ובדברי הימים * נאמר וימת שאול במעלו דה״א י׳ יג׳
אשר מעל ביי׳ על דבר ה׳ אשר לא שמר וגו׳ ، וכלו יורה על
הדעת הזה ، אמנם דוד נמשך מלכותו ונאמן ביתו לעולם לפי
שהיה מהמין הראשון מלך נכנע לתורת השם ולמצותיו ، ועל
כל דבר ודבר מהמלחמות והנהגת העם היה שואל באלקים
והולך בדרכיו ، כמו שאמ׳ * דרך מצותיך ארוץ וגו׳ ، ממשפטיך תלים קיט׳
לא סרתי כי אתה הורתני ، ולכן בצואתו לשלמה בנו אמר לב׳ ، קא׳
* ושמרת את משמרת ה׳ אלקים ללכת בדרכיו ולשמור מצותיו מלכי׳ א׳ ב׳ ב׳
וגו׳ למען יקים ה׳ את דברו ، רוצה לומר שתמיד יהיה מלך
נכנע לדת מהמין הראשון המועיל ואז תתקיים מלכותו ،
ופסוקים אחרים אין מספר יורו על זה כמו שארחיב בו
הדבור בפרשת עמלק בג״ה : האמנם גם לדעת הזה ימשכו
ספקות · האחד שהפסוקים סותרים אותו ، אמר האל יתברך
כי אותי מאסו ממלוך עליהם לא דבר מאופן פרטי מהמלכות
כי אם שבהמלכתם מלך היו עוזבים הנהגת האל יתברך ،
ושמואל אמר ותאמרו לא כי מלך ימלוך עלינו ויי׳ אלקיכם
מלככם ، ואמר בתוכחתו ודעו וראו כי רעתכם רבה אשר
עשיתם בעיני ה׳ לשאול לכם מלך ، והם עצמם אמרו יספנו
על חטאתינו רעה לשאול לנו מלך ، וכל זה יורה שהמלך
בסתם יהיה מאיזה אופן שיהיה היה רעה גדולה והוא עון
פלילי : הספק השני הוא מאומד דעותיהם ، והוא שאין
ספק שהשאלה הזאת שאלו אותה זקני ישראל וראשיהם ،
והיה סבת שאלתם לפי שבני שמואל הטו אחרי הבצע ויקחו
שוחד ויטו משפט ، ואם הם מאסו בזה איך יעלה על הדעת
שיבקשו מלך שיעשה כרצונו ולא יכנע וישתעבד למשפטי
התורה ומצותיה ? ויהיו אם כן בוחרים יותר רע ממה שהיה

להם עם בני שמואל ، היעלה על הדעת שאנשים יבחרו מלך
או מנהיג ושיאמרו שיעשה כרצונו ולא ישמור התורות
והמשפטי׳ הצדיקים ? הנה החוקר בהנהגת המדינה זכר ארי״סטו
שהמנהיגים שנים ، אם ירא חטא ואם פושע ערין ، ואין גדר
הירא חטא כי אם המנהיג ברצון המונהגים ועל פי המשפט ،
ואין הפושע הערין כי אם המנהיג אותם בעל כרחם וכפי
רצונו ، ואיך יסבול שכל בני האדם שאנשים חכמים ונבונים
יבקשו מנהיג שוטר ומושל או מלך שינהיגם בדרך רעה ויברח
ממעגלי צדק ? ועם היות שפעמים רבות ימצאו מלכים
פושעים הנקראים טיר״אנוש ، הנה זה יעשו אותו אחרי היותם
בחזקת מלכותם לא שימלכו על מנת כך ، וזה ממה שיורה
שחלילה לזקני ישראל לשאול מלך כי אם שינהיגם בצדק
ומשפט ומישרים ויהיה נכנע לתורת האל יתברך אשר בה
חקים ומשפטים צדיקים ، ואם הם היו בוחרים מלך שלא
יכנע למשפטי התורה ، היו הם ממליכים אותו מעצמם ולא
יבואו לפני שמואל הנביא לפרוק מעל שכמם עול התורה
והמצות ، כי הנביא לא ימליך בידיו אדם באותו תנאי ، ואיך
הוא עצמו יעבור על התורה וימליך אדם בחלוף מה שצוה
האל יתברך ? הספק השלישי הוא ، כי אם היה המלכת המלך
מהאופן הראשון המועיל דבר נאות ומצוה אלקית ، איך לא
המליכו יהושע בימיו ובעת מותו ? ואיך לא המליכוהו שאר
השופטים וישראל בימיהם ? ולמה לא התעוררו אליו ? וגם
עתה ישראל לא שאלוהו כי אם בהתחבר שתי הסבות והם
זקנת שמואל ורשעת בניו ، והנה מבלתם היה ראוי שישאלו
מלך אם היה מצוה ، אבל בלי ספק הדעת הזה עם מה שבו
מהיפוי הוא בלתי אמתי ، ואין לנו שנאמר שחטאו ישראל במה
שאמרו שימה לנו מלך ، ושהיה ראוי שיאמרו שאל ליי׳ שיתן
לנו מלך כמו שמצאתי בדעות חכמי הנוצרים גם כן ، כי
אחרי שהם לא המליכוהו מעצמם ובאו לפני הנביא שמואל
לשאלו ידוע הוא שעל פי ה׳ יחנו ועל פי ה׳ יסעו ، ושלא
אמרו תנה לנו מלך כי אם על פי נבואתו מאת ה׳ · הנה
זכרתי בדרוש הזה אם כן ששה דעות ואת כלם ישא רוח
מפאת הביטולים אשר העירותי נגדם :

ואני בעניי הכינותי להקפת האמת בדרוש הזה שלשה דעת הרב
דבורים · הדבור הראשון לחקור אם היה המחבר
המלך הכרחי בקבוץ המדיני ? הדבור השני אחרי ההוראה בשאל׳ מלך
שהוא הכרחי בו ، אם בעם ישראל הוא גם כן מחוייב והכרחי היא בג׳
בענין המלך כבשאר האומות ? הדבור השלישי בפירוש פרשת דברים ·
המלך וידיעת המצוה ואמתתה ، יען וביען אחשוב שקרה כל
הבלבול אשר זכרתי אל החכמים הנזכרים לפי שלא ירדו
לאמתת המצוה ושרשה ، כי הם כלם קבלו שהיה מצות עשה
לישראל שישאלו מלך ואין כן דעתי ، ואחרי הקדמת שלשה
הדבורים האלה אתיר השאלה הנזכרת כאשר עם לבבי :

הדבור הראשון אומר שראוי שנדע ראשונה אם היה
מציאות המלך בעם דבר הכרחי
ומחוייב חיב עצמי אי אפשר בלתו ? וכבר חשבו החוקרים ארי״סטו
שהוא כן ، ושיחס המלך בקבוץ המדיני כיחס הלב בגוף הבעל וחבריו
חי אשר לו לב ، וכיחס המציאות אל הסבה הראשונה יתברך ،
ואם הם יאמינו שהמלכות יגזור שלשה דברים ، ראשון
האחדות והעדר השתוף ، והשני ההתמדה והעדר החלוף ،
והשלישית היכולת המוחלט ، הנה יהיה באמת מחשבת׳ בחיוב
המלך והכרחיותו כוזבת ، לפי שאינו מהבטל שיהיו בעם
מנהיגים רבים מתקבצים ומתאחדים ומסכימים בעצה אחת
ועל פיהם תהיה ההנהגה והמשפט ، ולמה לא יהיו הנהגותיה׳
זמניות משנה לשנה או פחות או יותר ? ובהגיע תור שופטים
ושוטרים אחרים יקומו תחתיהם ויראו אם הראשונים פשעו
באומנותם ואשר ירשיעון אלקים ישלם את כל אשר הרשיע
לעשות ، ולמה לא יהיה יכלתם מוגבל ומסודר כפי התורות
והמשפטי׳ ? הדין נותן שיחיד ורבים הלכה כרבים ، ושיותר
קרוב הוא שיפשע ויחטא האדם היחידי במלכו׳ (אם לסכלותו
ואם מפני תאותו או כעסו ، כמו שא׳ * חמת מלך מלאכי מות) משלי י״ו י״ד
משיחט או

2011 Ministerio de Cultura

שמואל א ה

משיקטאו אנשים רבי׳ בהוסדם יחד עליו ׳ כי עם היות שאחד
מהם יחטא חביריו ימחו בידו ׳ ובהיותם עתידים לתת את
הדין אחרי ימים מעטים יהיה מורא בשר ודם עליהם ופחדו
אל ה׳ ואל טובו ואל עונש השופטים הבאים אחריהם אשר
יענשו אותם ותגלה רעתם בקהל ׳ ואמר האלקי בתחלת מה אריס״טו
שאחר הטבע שהאמת קלה מצד בערך ידיעת האנשים הרבים
והשגת כלם וקשה מאד בערך האיש אחד לבדו ׳ והוא מה
שיורה שהסכלות יותר נמצא ביחיד ׳ וההשכלה ברבים עם
הקפת האמת יותר נמצאת ׳ ובהיות יכולת המושכלים מוגבל
לא יתפשטו לעשות מה שאינו ראוי · ומה לנו להביא בזה
טענות שכליות ׳ וכבר למדנו החכם שהנסיון גובר על ההקש · אריס״טו
הביטו וראו הארצות שתהיה הנהגתם על ידי מלכים ׳ ותראו
את שקוציהם ואת גלוליהם איש מהם כל הישר בעיניו יעשה
ומלאה הארץ חמס מפניהם ׳ ומי יאמר לו מה תעשה ? והיום
הזה ראינו ארצו׳ רבות תהיה הנהגת׳ על ידי שופטים ומושלים
זמניים נבחרים ביניהם משלשה חדשים לשלשה חדשים ומלך
אלקום עמהם ׳ משפט נבחרה להם בסדור מוגבל והמה
הרודים בעם העושים במלאכת המלחמות לא יעמוד איש
בפניהם אם לשבט אם לארצם אם לחסד ׳ ואם איש יחטא
מהם בדבר מה ׳ עוד מעט יבאו אחרים תחתיהם ומי אשר
חטא יקבל ענשו כראוי באופן שלא יזידון לעשות עוד · הלא
ידעת אם לא שמעת חיוא רביעאה דחילא רומי רשיעא היתה
מושלת בכפה ואכלה כל ארעא ותדושינא ותדקינה בהיות
הנהגתה על ידי הקונשולי שלמים וכן רבים ׳ ואחרי שמלך
בה קיסר לבדו היתה למס · ועוד היום מלכות ויניציא
הגברת רבתי בגוים שרתי במדינות ׳ ומלכות פלורינציאה צבי
הוא לכל הארצות ׳ ומלכות גינובא דחילא ותקיפא ׳ ולוקה
ושיינה ובולוניא ומלכיות אחרות אין מלך בהם כי אם הנהגת
המנהיגים הנבחרים מימים קצובים לימים קצובים כמו
שזכרתי ׳ והמה המלכיות הישרות אין בהם נפתל ועקש
לא ירים איש את ידו ואת רגלו על כל דבר פשע ׳ והמה
כובשות ארצות לא להם בחכמה בתבונה ובדעת ׳ וזה כלו
ממה שיורה שמציאות המלך אינו הכרחי ומחוייב בעם ׳ כל
שכן שהוא מזיק מאד וענינו סכנה עצומה אל עמו ואל עבדיו
שיהיה בידו להשמיד להרוג ולאבד כפי העולה על רוחו ׳
ולכן הרמבם בספר המורה חג פי׳ (כאשר המשיל הסכנות
העצומות) אמר ברכיבת הימים ועבודת המלכים ׳ והם אצלי
שני דברים מתיחסים הים והמלך ׳ בשאין לקצפם תקנה ׳
וההולך בתוכם כפשע בינו ובין המות ׳ והרוח הוא המושל
והמחריב בהם אם רוח הים וסערתו ואם רוח המושל וכעסו ׳
וכמו שרוכב הימים יביט תמיד אל העננים והרוחות כך עובד
המלכים יביט לפניו ׳ * ובאור פני מלך חיים ורצונו כעב משלי י״ו י״ד
מלקוש ׳ ואמר * חמת מלך מלאכי מות · והתימה מבעלי הדעת שם שם ט״ו
המדומה הזה איך המשילו ענין המלך ואחדותו הבחיריי
לאחדות האל יתברך וקדמותו? שהם דברים עצמיים הכרחיים
מטבע המחוייב המציאות כמו שהתבאר בחכמה האלקית ·
ואמנם גוף הבעלי חיים כבר אמרו חכמי הרופאי׳ שבו שלשה
איברים ראשיים בהנהגתו ׳ ואף לדעת ראש הפלוספים שאמר אריס״טו
שהלב לבדו הוא הראשיי ׳ הנה יהיה זה בהורדת הרוח ולא
יכחישו הנהגת הגוף בכחו׳ הנפשיות היותם מהמוח ובטבעיות
מהכבד · סוף דבר הענינים אשר בטבע אי אפשר שלא יהיו
כן ואשר בבחירת העם והקבוץ הם מחומר האפש׳ ׳ ומה לתבן
את הבר ? ואין להקשות ממה שאמ׳ שלמה * בפשע ארץ רבים משלי כ״ח ב׳
שריה ׳ כי שם מהשרים ידבר שהם אדוני הארץ לא מהשופטים
והמנהיגי׳ שאינה שרי העם כי אם מנהיגיהם ׳ וגם כי שלמה
שבח ענין המלכים ולעצמו היה דורש ׳ אבל אנחנו אין נסבול
הדברים המבוארים בעצמם ׳ אין ספק שבהיות המלך צדיק
תמים יותר טובה תהיה הנהגת הרבים צדיקים ותמימים
בהסכמתם יחד ׳ כי על כן היה הבד הגדול שבעים איש
מזקני ישראל ׳ ואם יהיה המלך רע ואיש מעללים מעט הרוע
יהיה בהיות המנהיגים רבים וזמניים ׳ כי אם אחד יסכל הדין

יבינהו האחר ׳ ואם אחד יטה אל הבצע ימחה אחר בידו ׳
כ״ש בהיותם עתידים לתת את הדין מהרה · ומכל זה שאמרתי
התבאר שענין המלך אינו הכרחי בעם לא לתקון הקבוץ
המדיני ולא להכרחיותם מפאת אחדותו ומפאת התמדתו
ומפאת יכלתו המוחלט ׳ ולכן אחשוב שבראשונה לא נעשו
המלכי׳ בבחירת העם כי אם בחזקה וכל דאלים גבר ׳
וכאמרם * נעלה ביהודה ונקיצנה ונמליך מלך בתוכה את בן ישעי׳ ז׳ ו׳
טבאל ׳ וגם אז לא נמנו כי אם בדרך אומנות לעבוד
ולהנהיג הכלל והם נעשו אדונים ׳ וכי נתן ה׳ להם את
הארץ ומלואה תבל וכל יושביה נתפשטה הצרעת הממארת
הזאת שיקום איש אחד ויעצור בעמו וינהיגם כחמורים ׳ וגם
זה בכל המלכיות אינו בשוה ׳ כי בקצתם יהיה יכולת המלך
מוגבל כמו במלכות ארא״גון ׳ ובקצתם יהיה בהחלט ׳ וטוב
משניהם אשר עדין לא היה כמו שזכרתי :

הדבור השני הוא שאף שנודה היות המלך הכרחי מאד
בעם לתקון הקבוץ המדיני ושמירתו (מה שהוא
בחלוף האמת) הנה בעם ישראל אינו צריך ולא הכרחי להם ׳
וביאור זה שצורך המלכים בעם יוכלל בג׳ ענינים · האחד
לענין המלחמה להושיע את העם מאויביהם ולהלחם בעד
ארצם . הענין השני לסדר הנימוסים ולהניח התורות
הצריכות לתקון הקבוץ המדיני ׳ וכמו שהתבאר בג׳ מהנהגת אריס״טו
המדינה · הענין השלישי הוא להכות ולהעניש פעמים שלא
כדין כפי צורך השעה ׳ אשר זה יאות אל היכולת המוחלט ·
והנה שלשת הענינים האלה יצטרכו האומות אליהם ׳ לפי
שאין להם תורה ומצות אלקיות ואינם נשמרים מההשגחה
האלקית בעת צרותם ׳ אבל האומה הישראלית לא תצטרך
לאחד מהענינים האלה מהמלך ׳ לא לענין המלחמות
ותשועתם מאויביהם כי ילך לפניהם ה׳ והוא הנלחם להם ׳
וכמאמר אדוננו משה * אשריך ישראל מי כמוך עם נושע דברי׳ ל״ג כ״ט
בה׳ מגן עזרך ואשר חרב גאותך ויכחשו אויביך לך ואתה על
במותימו תדרוך ׳ ודוד העה אמר * לה׳ הישועה על עמך תלים ג׳ ט׳
ברכתך סלה ׳ כל שכן שהשופט בישראל היה יוצא לפניהם
ובא לפניהם ׳ כמו שמצינו ביהושע שנלחם מלחמות ה׳ ובכל
שאר השופטים ׳ ומהמלחמות שעשה שמואל והתשועות שבאו
על ידו ׳ אכ״ל לא היו צריכים ישראל מלך לענין המלחמות ·
וגם לא היה הכרחי להם לסדור התורות והנימוסים לפי
שתורה צוה לנו משה ׳ ואמר * לא תוסיפו על הדבר אשר דברי׳ ד׳ ב׳
אנכי מצוה אתכם ולא תגרעו ממנו וגו׳ ׳ ראה למדתי אתכם ה׳ ׳ ז׳ ׳ ח׳
חקים ומשפטים כאשר צוני ה׳ אלקי לעשות כן בקרב הארץ
וגו׳ ׳ כי מי גוי גדול אשר לו אלקים קרובים אליו וגו׳ ׳ ומי
גוי גדול אשר לו חקים ומשפטי׳ צדיקים וגו׳ ׳ רוצה לומר שלא
יוסיפו ולא יגרעו ולא יחדשו דבר במצות התורה לפי שהם
בעצמם חקים ומשפטים צדיקים ואין בהם תוספת ולא
חסרון ׳ ועוד שאלקים קרובים אליהם והוא יחדש הדבר בעת
הצורך ולא יהיה אדם מחדש דבר בתורתו האלקית כי אם
הוא לבדו ׳ ולפי שלא היה ביד המלך לחדש בהם דבר אמר
בפרשת המלך * וכתב לו את משנה התורה וגו׳ ׳ לבלתי סור שם י״ז י״ח ב׳
מן המצוה ימין ושמאל ׳ רוצה לומר אל יחשוב המלך שיסדר
נימוסים ויעשה תורות כמלכי האומות ׳ כי הוא לא יסור מן
המצוה ימין ושמאל · וגם כן לא היה הכרחי המלך בקרב
ישראל לענין המשפט ולהכות ולהעניש שלא כדין כפי צורך
השעה ׳ לפי שזה מסרו הקב״ה לשופטים נ״כ כמו שבא בפרשת
* כי יפלא ממך דבר וכו׳ ׳ ואמרו במס׳ סנהדרין ב״ד מכין שם שם
ועונשין כדין ושלא כדין כפי צורך השעה ולעשות סייג לתור׳ · פר׳ ו׳ מ״ו ט״א
ומלבד זה הודיענו הש״י שאם השופט כפי המשפט הצודק
והמסודר יפטור אדם רשע הנה יענישהו הקב״ה בדינו הגדול ׳
וז״ש * מדבר שקר תרחק ונקי וצדיק אל תהרוג כי לא אצדיק שמות כג׳ ז׳
רשע · הנה התבאר ששלשת הענינים האלה כלם מיוחסים
לאל יתברך לעשותם לעמו ישראל ׳ ולכן היה הוא מלכם אין
עוד אחר · וכבר בא זה בתורה בנביאים ובכתובים ׳ בתורה
אמר משה בשירת הים * ה׳ ימלוך לעולם ועד כי בא סוס וגו׳ ׳ שם ט״ו י״ח
ר״ל אחרי

2011 Ministerio de Cultura

רוצה לומר לפרי שלמחת היש נעשה על ידו יתברך והוא
המוציא לפועל מה לבו בחלך לפרי, ה' ימלוך לעולם ועד
כי הוא יכין לפניהו ובלחש לת מלחשותיהו • בבניהים לפר
יעשיהו הבניה עיה * כי ה' שופטנו ה' מחוקקנו ה' מלכנו הוא
יושיענו וגו', רוצה לומר לם המלך בעם כריך לדבר המשפט
המוקלע שוכרתי, לינו כריך בישראל כי ה' שופטינו, ולם
המלך בלחות הוא המסדר החוקים והמשפטים, ה' מחוקקנו
שהוא סדר לת חקינו, ולם כריך בעם לענין המלחמו' להושיע'
הנה ה' מלכנו הוא יושיענו, ולוה לת נלטרך למלך לפר
בלל, לפ ניפר הבניה בזה לדעתי כל שלשת העניני' הכללים
בלחמנו' המלך כמו שוכרתי • ובבתובים לפר דוד המלך עיה
* שאו שערים לחשיכם והנשאו פתחי עולם ויבא מלך הכבוד
מי הוא זה מלך הכבוד ה' עזוז וגבור ה' גבור מלחמה, רוצה
לומר שלין רלוי שיקדם גשמיי יקרלי מלך הכבוד כי לם הלל
יתברך, ובלחמו עוד * ה' מלך עולם ועד לבדו גויס מלרלו •
הנה הנבלר מזה שעם המולדה שהיו המלכים הכרחיים
בלחמות הנה בעם ישראל היו בלתי נריבים, ולפי מה
שרלינו מעניינם בנפיון המה היו במורדי לור המה בישראל
הכנו לת לבם לקורבית, כמו שהתבלר מענין ירבעם בן
נבט והמשכים לפריו שהחטיאו לת ישראל וגלו לותם מעל
לדמתם, ומלכי יהודה גם הם, שבלפרונה ניעשו לפריהם
עד לפר גלתה יהודה מעוכי ומרוב עבודה זרה, לפ כן
לנחנו רולים בשופטי ישראל ובניהים כלם לכשי' לכשי' היל
ירלי לנקים לכשי לחת ולים לין בהם שהשה מלפרי ה', וכל
זה מוה שיורה שהיו המלכים בישראל מזיקים ולפ מועילים
רעים ולפ טובים • ובבר רמזו חול לזה בפלכת זנקים פרק
שבול יוֹם, לפר עולפ בקש משה רביבו מלכות ולפ כתבו
לו, דכתיב * ויפר לל תקרב הלום, ולין הלום לנפ
מלכות, דכתי' * מי לנבי ה' לנקים כי הבלתני עד הלום •
ולין כוונ' החכם הפסיל הוא שבקש משה לדונבו מלכו' וזרוה
על ישראל ושמעו הנל יתברך מחנו חלילה, לבל היה
מלמרו לבקר שלפ בקר ס' שיהיה בישראל מלך כי לם נביל
ומכהיג וזופטים כמשה והמשכי' לפריו, וזה כלו מוה
שיורה שלין המלך הכרחי ולפ מועיל בישראל • ובלשר תדע
זה תבין בלחת בוכת הכביל הוצע בלחמו * לתן לך מלך
בלפי, ולינו כמו שפירש הרלבן על מלכי ישראל, ולפ על
מלכי יהודה, ולינו גם כן כדברי הלבעון הבזכר שלמרו על
המלך הערין הפוצע, לבל הוא בפתם כמו שפירשתי, דלה
הפכוקים מלמעלה הלפ הם יורוך ילמרו לך לחתת כוונתם,
לשר שלתך ישראל כי בי בעזרך לפי מלכך לישוע ויושיעך
בכל ערין וזופטיך לשר לשרת תבה לי מלך וזרים, לתן לך
מלך בלפי ולקח בעברתי, רוצה לומר עתה ישראל שלתה
עלמך בשללת מלך כי בי היה עזרתך ולפ במלך, ולכן
שלנו לפי מלכך לישה, והוא כדעת יוכתן, לישה מלכך
לישה לשר שללת מלך להושיעכם במלחמות ועתה לישה
הוא? שלינו מושיע הערים והשופטים לשר בערים, וזהו
ושיעך בכל ערין וזופטיך, שהמלך היה לו להושיע הערים
ולכשי המשפט לשר בהם, וזהו לשר לשרת תבה לי מלך
וזרים, רוצה לומר לכי לפ בתתי לך המלבים כי לם
בעבור שלפתך לפ להיותו טוב והכרחי לך, וזהו לתן לך
מלך בלפי שהוא שלול וכן לקחתיו בחמתי בחלקות
פלזתים:

הרבור השליזי בפירוש פרשת המלך שבלה בתורה
וילינת לחת המצוה, ולומר שיספר הכתוב
לדעתי שבלחרית הימי' לחרי היות ישראל בלרן וירצוה וישבו
בה בחלת ה' עליה' יהיו כפויי טוב' בשהם ישלנו שלפ לסורך
למלוך עליהם מלך לפ חפלת החכרח כי לם להשתוות עם
הלחו' המחליכי' עליה' מלכי' וזם * כי תנוח לל הלרן לשר
ה' ללקיך נותן לך וירישתה וישבת בה, כלומר יהיה מהכבלות
שבזמן המלחמות בכיבוש הלרן לפ תשלנו מלך שהוא היה
בזמן היותר נלות לנרכו ולחרי שתרשו לת הלרן ותלקוה

דברי' ז' כ"ה

ותשבו בה בטח (וכל זה בהשגחת ה"י ומבלי מלך לן לנלח
הכרח ומבלי נור' כנ"ל) תלחר לחזיקה עלי מלך וזהו כנל
הנוי' לשר סביבותי, כלומר לפ להכרח ותכלית לחרי, ולחשר
יקרה זה לזה יתברך שלפ ימליכו המלך כרלונם כי לם לשר
יבחר ה' ללקיהם בו יוקרב לקיהם, וזו היה המלוה בעצם
ולחת, רוצה לומר שום תשים עליך מלך לשר יבחר ה' ללקיך
בו יקרב לקיך, שיהיה המלך לשר ישלנו כבחר מלת השי"ת
ומקרב לקיהם, לפ סילוה בזה לותם שישלנוהו • ולפי זה
תהיה המלוה הוצלת תלויה בדבר הרשות, כלומר כלשר תרלה
לעשות זה (עם היותו בלתי רלוי) לל תעשהו כי לם בזה
המופן, והוא דומה לפרשת * כי תלא למלחמה על לויבך שם פ"ו
וכתנו ה' ללקיך וגו' ורלית בשביה לשת יפת תולר וחשקת בה
וגו', שלין המלוה שיחזוק בה ולפ שיקחנה ויבעלנה בנדות',
לבל הוא דבר הרשות ומפעל היפר הרע, והמלוה היא לחרי
הנעילה הרלשונה היא והבלת לל תוך ביתך וגו' כמו שזכרו
חול"ל, והוא דומה גם כן לפרשת * כי תוליד בנים ובני בנים קדושין פ"ל
ונושבתם בלרן והשחתם ועשיתם פסל תמונת כל, שלין זה כ"ל עב"
מלוה לבל הוא דבר הרשות ומפעל הפלא, וכוף הדברים דברי' ד' כ"ה
ושבת עד ה' ללקיך שהיא מלות עשה לשוב בתשובה התלויה
בדבר הרשות, כלשר תהיו חוטלים תשובו לל ה' ותשמעו
בקולו • הנה לם כן ענין המלך הוא בזה הלופן שלין שללתו
מלוה, לבל הוא רשות ודבר מפעל היפר הרע עם היות
שבתלה בו המנו' שיושיע המלך ההוא בבחירת הלל יתברך
מקרב לחיו ולפ בזופן לחר • וכב' יורה על זה חמשה דברים •
הלחד כי לם ימוה הלל ית' לישראל שישלנו מלך, לם לפ
היתה בחירתו בידיהם ומה לורך בשללתם לותו? ויותר רלוי
היה שילוה יתברך להם מה שבידם לעשות, והוא לירלה
מלפניו ולכהוג בו כבוד ופפ ימרו לת פיו, לבל הקמת
המלך יהיה מפעל הלל ית', והוא עלמו בענין הבביל, שלפ
בלטרך שישלנו ישרל לפ המלך ולפ הנביל לחרי לשר הקמתם
ובחירתם לינו בידיהם כי לם ביד הללוה יתברך • הזכי כי
לם היה ולמרת לשימה מלך, לין ילמר הכתוב בכל הגוים
לשר בביבותי? והנה השללה לין רלוי שתהיה כי לם מפני
שמוה הלל לפ להיות כן לגוים, הרלית בלשון הזה בכל שלר
המלות שבלמר עשו זה בכל הגוים? לבל הוא בהפך שהודיענו
* לפ תעשו כמעשיהם • השליזי משלר חבמינו (בשלר למרו שמות כ"ג כ"ה
בבהר"ן, שלש מלות בלטוו ישראל בבניסתן ללרן, פ"ב כ' עב"
להעמיד עליהם מלך, ולהכרית זרעו של עמלק, ולבבות בית
הבחירה) לפ במנו הקמת המלך לל ולמרת לשימה עלי מלך
לבל במנו המלוה לנוס תשים עליך מלך לשר יבחר ה' ללקיך
בו, וזה יורה שלין הפסוק הרלשון מלוה כי לם הגדת
מעתיד, והמלוה היא בפסוק השני על הדרך שלמרתי, ויהיה
בח המלמר שבלטוו ישראל בבניסתן ללרן כשר ישלנו ישרל
מלך שלז ישימו מי שיבחר בו השם שיהיה מקרב לחיהם לפ
למנות מלך בתם, ולזה מה שלמרו שם רבי בחמיה לומר לפ
בלמרה פרשה זו פלפ בנגד תרעומתן של ישראל, שבלמר
* ולמרת לשימה עלי מלך וגו', הנה כיוון החכם הזה דברי' י"ז י"ל
לדעתי • הרביעי כי לם היה שללת המלך מלוה בפני עלמה
שישלנוהו, יתחייב שתהיה מלוה שבית שישימו להם מלך לשר
יבחר השם ומקרב לחיהם, כלמרו לשר יבחר ה' ללקיך בו
מקרב לחיך תשים עליך מלך שהם שתי מלות עשה מתלפות,
הלחת שישלנו מלך והשבית שיהיה מקרב לחיהם לותו שיבחר
השם, וזה לפ קבל לחד ממובי המלות פפ שהיה מלות עשה
לחת לבד, שום תשים עליך מלך לשר יבחר וגו' מקרב
לחיך ונומר, ומלות פפ תעשה, פפ תוכל לתת עליך
ליש נכרי, והוא ממה שיורה גם כן שהעשה הוא
שישים המלך שיבחר השם מקרב לחיו פפ שישלנו המלך
בפתם • החמישי שבלשר ישראל שישלנו מלך פפ שישלנו
לותו לפם מלוה ולפ למרו תנה לנו מלך כלשר נוה ה'
לת משה, לבל למרו לפפטנו בבל הגוים, ובלשר שמואל
הוכיחם עליו ולמר רעתבם רבה בעיני ה', לין לפ למרו

דברי' י"ז י"ל

2011 Ministerio de Cultura

שמואל א ח

בהתנצלותם לא חטאנו כי השם צוה לעשותו ? ואמרו לבד והיינו גם אנחנו ככל הגוים ׀ יורה שהיה ידוע ומקובל ביניהם ששאלת המלך אינה מצוה ושהם שאלוהו ביצרם הרע · ואחרי הנחת הדבורים האלה אומר בהיתר השאלה הנזכרת ׀ שישראל לא נצטוו בתורה על שאלת המלך ולא בחר ה׳ בהקמתו כמו שבא בדבור השלישי ׀ ולא היה המלך צריך ולא הכרחי להנהגת קבוציהם ׀ אחרי שהיה השם נלחם אליהם והיו מתנהגים על פי התורה והיו עמהם נביאי השם וכאלו היה הולך לפניהם תמיד והוא היה מלכם באמת כמו שבא בדבור השני ׀ ושכל מלך לאחדותו והתמדתו ויכלתו המוחלט הוא מזיק בכל אומה ולשון כ״ש באומת ישראל כמו שבא בדבור הראשון ׀ ומפני זה ישראל בשאלם מלך אשר הוא מנהיג מסוכן (וכל שכן בערכם שהיו בלתי צריכים אליו לדבקות ההשגחה האלקית עמהם והנבואה אשר בתוכם תמיד ׀ ובעשותם מה שלא צוו עליו ממנו יתברך) חרה אף השם בהם ואמר לא אותך מאסו כי אותי מאסו ממלוך עליה׳ ׀ ואמר שמואל ותאמרו לא כי מלך ימלוך עלינו ויי׳ אלקיכם מלככם ׀ יורה שהיה החטא בבעטם במלכות האלקי ובוחרים במלכות האנושי ׀ ומפני זה לא הקים יהושע מלך ולא שאר השופטים יראי ה׳ וחושבי שמו ׀ להיותו דבר בלתי הגון מהצדדים הנזכרים בדבורים הקודמים · ולאומר שיאמר אם היתה שאלת המלך רעה בעיני ה׳ יתברך ׀ אם כן כאשר שבו ישראל בתשובה ואמרו יספנו על חטאתינו רעה לשאול לנו מלך למה לא עזבו החטא ולא חזרו מהמלכת המלך ? ומה הועילה התשובה והתפלה מבלי עזיבת החטא ? והיו אם כן כטובל ושרץ בידו ׀ והאל יתברך למה שלח אחר כך למשוח את דוד למלך עליהם ונתן לו ולזרעו אחריו ברית המלכות לעולם והיו אם כן תמיד בחטאם ? הנה לזה אשיב ואומר (מלבד מה שכתבתי בשם האגמון הנזכר) שאם היה שאלת המלך חטא מפורש שהזהירה התורה עליו היה התירו ממה שיקשה ׀ אבל אני לא אמרתי כי אם שהיה דבר הרשות ׀ ועם היותו מפועל היצר הרע לא הזהירה התורה עליו ולא גם כן צוה על עזיבתו ׀ והוא כענין היפת תואר שאין המצוה מן התורה שיבעל האדם הגויה הנדה השפחה הזונה בתוך המלחמה ולא הזהיר גם כן עליו שלא יעשה אותו לפי שדברה תורה כנגד יצר הרע ׀ ומפני זה אחרי שבעלה לא צוה שיעזבנה כי אם שיגיירה ויחזירה מכלל הדת ולא יבעלה עוד בנדותה ׀ ולכן דוד בחיר ה׳ עם היותו ירא אלקים וסר מרע כאשר לקח במלחמה את מעכה בת תלמי מלך גשור שהיתה יפת תואר לא עזבה אחר כך ׀ והיא ילדה לו את תמר ואת אבשלום ׀ ככה היה ענין המלך הקמתו אינו מצוה ואינו גם כן עבירה נאסרת בתורה ׀ ולכן אחרי ששאלו אותו ונמשח לא חזרו ממנו ׀ ולא היו אם כן ישראל כטובלי׳ ושרץ בידם ׀ והיה די להם שיקיימו מה שאמרה תורה לשום עליהם אשר יבחר ה׳ מקרב אחיהם ׀ ולזה מה שאמר שמואל אליהם אל תיראו וגו׳ אך לא תסורו מאחרי ה׳ ׀ רוצה לומר אין הדבר אסור מצד עצמו לשימנע התקון ׀ כ״א לא תסורו מאחרי ה׳ יהיה המלך כלי ואמצעי להצלחתכם וטובתכם ואם לא תעשון כן גם אתם גם מלככם

[ז] וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־שְׁמוּאֵל שְׁמַע בְּקוֹל הָעָם לְכֹל אֲשֶׁר־יֹאמְרוּ אֵלֶיךָ כִּי לֹא אֹתְךָ מָאָסוּ כִּי־אֹתִי מָאֲסוּ מִמְלֹךְ עֲלֵיהֶם׃ [ח] כְּכָל־הַמַּעֲשִׂים אֲשֶׁר־עָשׂוּ מִיּוֹם הַעֲלֹתִי אוֹתָם מִמִּצְרַיִם וְעַד־הַיּוֹם הַזֶּה וַיַּעַזְבֻנִי וַיַּעַבְדוּ אֱלֹהִים אֲחֵרִים כֵּן הֵמָּה עֹשִׂים גַּם־לָךְ׃ [ט] וְעַתָּה שְׁמַע בְּקוֹלָם אַךְ כִּי־הָעֵד תָּעִיד בָּהֶם וְהִגַּדְתָּ לָהֶם מִשְׁפַּט הַמֶּלֶךְ אֲשֶׁר יִמְלֹךְ עֲלֵיהֶם׃

תספו · ולפי שהם לא יחשבו שבהמלכת המלך האנושי יפרד מהם השגחת המלך האלקי יתברך אמר כי לא יטוש ה׳ את עמו בעבור שמו הגדול וגו׳ ׀ רוצה לומר אעפ״י שהמלכתם מלך בשר ודם לא יטוש מלכנו האמתי יתברך את עמו בעבור שמו הגדול עם היותכם בלתי ראוים אליו ׀ ונתן הסבה ואמר כי הואיל ה׳ לעשות אתכם לו לעם ׀ ועם היות בכם מלך אנושי תקראו עם ה׳ והוא יתברך תמיד המלך האמתי בתוככם · ולהשריש בלבם האמונה הזאת שהקב״ה לא היה מקנא במלכות לבל יהיו שני מלכים משתמשים בכתר אחת ׀ והוא כתר המלכות ׀ כי הם לפניו כשאר העם ׀ ולפי שלא יאמר אומר כלום גבור מקנא אלא בגבור כמוהו ? (כמאמר׳ זכרונם לברכה) לכן אחרי שבקשו ישראל מלך נמשחו המלכי׳ תמיד ולא צוה שיעזבו אותם ולהניחם ׀ אם לא שהיה החפץ האלקי שילכו אחריו ולא יסורו מן המצוה ימין ושמאל ׀ ולכן בחר בדוד עבדו ויקחהו ממכלאות צאן ׀ לפי שהיה גלוי לפניו יתברך טבעו ותכונתו שיהיה איש ירא את ה׳ במצותיו חפץ מאד ׀ ולזה גם כן בחר ית׳ ששמואל עצמו ימשח את דוד ׀ לבל יאמרו העם שהנביא חרה אפו בשאלתם מלך מפני כבודו בבקשו השרר׳ והכבוד ׀ והוא לא כן יחשוב כי אם בעבור תועלתם ׀ ולזה אמר בתוכחתו גם אני חלילה לי מחדל מהתפלל בעדכם וגומר ׀ ולכן נמשח דוד על ידו להודיע שלא היה חושש דבר לעצמו כי אם לתועלת ישראל · הנה ביארתי הדרוש היקר הזה והארכתי בו להשלמת חקירתו ׀ והותרו בזה לדעתי השאלות שנית ושלישית :

עז פ״ד דף כה ע״א

(ז) **ויאמר** השם אל שמואל שמע בקול העם וגומר · זכר שהאל יתברך אמר אל שמואל שישמע בקול העם לכל אשר יאמרו אליו להקים מלך ׀ ושלא יחשוב שהיה זה למאסם בו ובמשפטו כי את האל יתברך מאסו ממלוך עליהם ולכן בחרו מלך ׀ ואמר זה לפי שהיה ענין המלך הכרחי לשאר האומות ׀ לפי שאין להם הנהגת ההשגחה האלקית ׀ אבל עם ישראל שהש׳ אלקיהם מלכם והוא הנלחם להם והוא המסדר משפטיהם ע״פ התורה לא היו צריכים מלך ׀ ולכן אמר שמאסו את השם ממלוך עליהם כמו שאמרתי · ואמר יתברך שאין זה אצלם דבר חדש לעזוב הנהגת השם יתברך ולקחת הנהגת המלך ׀ כי היה זה ככל המעשים (ח) אשר יעשו מיום עלותם מארץ מצרים שעזבוהו ויעבדו אלקים אחרים כן המה עושים היום הזה שעוזבים את השם ושואלים מלך ׀ ואמרו כן המה עושים גם לך ׀ הוא מרבה שכן הם עושים עתה נגד השם יתברך וגם כן לשמואל שעוזבים הנהגתו ושואלים מלך ׀ כי עשו לשמואל כאשר עשו לשם יתברך : וצוהו שעם היות שישמע (ט) בקולם הנה העד יעיד בהם מה שקרה אותם באחרית הימים ׀ ועוד יגיד להם משפט המלך וגו׳ ׀ ולפי זה יהיה אמרו ועתה שמע בקולם אינו צווי מחודש שישמע בקולם כי כבר צוהו על זה ׀ אבל כוונתו לומר ועתה עם היות שתשמע בקולם הנה העד תעיד בהם ׀ כלומר מה שיהיה בעתיד ממעשה המלכים ותגיד להם משפט המלך · ובמסכת סנהדרין פ׳ כ״ג נחלקו תזל״ ר׳ יוסי אומר כל האמור דף כ״ע״ב בפרשת המלך מלך מותר בו ׀ ר׳ יהודה אומר לא נאמר׳ פרשה אלא

2011 Ministerio de Cultura

ז חלק] לקיימם ולנהגם • והרמב"ם בספר שופטים בהלכות מלכים פרק רביעי כסבר הדין לדעת ר' יוסי • ופשט הכתובי' לך יורה זה והוא מורה בלשת כי הלשת כדברי ר' יהודה שמ' זה לקיימם , לפי שהתורה לך זכר' דבר מזה בפרשת המלך ובהלכותיו היה המקום הרצוי לו , לכל לשר' * לבלתי רום לבבו ובלתי סור מן המצוה ימין ושמאל , והוא ממה שיורה שהמלך כפי הדין וכפי התור' לא היה מותר בו הדברים הללו שכתבו בפרש' המלך כאן, ואם מצ' לא לשמרו בתור' הנה לא כיתבה מלוה קדמה אבת פ"ב לשרי מותו , ובשמרו אין דף קל עח כביכ עוד רצוי לקדש בה דבר , ואיך כתוב לא שהיה זה מלוה כולל למלכים כתבה על ידי שמואל ? וכן כתב הרמב"ן שאין המלך מותר בעניינים הללו , לכל זכר שמואל מה שיעשה המלך כדי לחזק על ממלכתו בכל זרועו • ולכי לחזוב שקרל זה משפט המלך לא להגיד שהיה זה משפט ודין , לכל לפי שהם לשרו תכה לבו מלך לנפשינו היה התכוכה זה יהיה משפט המלך , רוצה לומר המשפט אשר יעשה לכם הוא שיגזול את כל אשר לכם, וזה להודיע שלא יעשה כיכי' המשפט אשר שלו , לכל יקח את כל אשר להם כפי העולה על רוחו , ולזה לא לשר פתם והגדת להם משפט המלך , לכל הוסיף לומר עוד אשר ימלוך עליכם , רוצה לומר המלך אשר לתם שולטים ואשר ימלוך עליכם זה יהיה המשפט אשר יעשה

(י) כיכיכם : וכן שמר שמואל את כל דברי ה' אל העם השואלים מאתו מלך , ולא לשר זה על פרשת המלך שזכר בכאן , כי לשרי זה בעת שהפיל הגורלות לשר וידבר שמואל אל העם את משפט המלוכה ויכתוב בספר , לכל הכוונ' בכאן לומ' שהניח שמואל אל העם את כל דברי ה' והם הדברים שזכר לא לותך מלכו וגו' , ולשר הפיל הגורלו' לז הודיעם משפטי המלוכ' , ר"ל המשפט שעושים המלכי' בעם לו המשפט יהושע ל' יח שכתב בתורה בעניין המלך , ומה שאמרו אל יהושע * כל לשר אשר ישרה את פיך יעות , והוא' בזה הפלגה הרביעית :

(יא) ויאמר זה יהיה משפט המלך וגו' • זכר שהמלך לא יעשה משפט ולדקה לכל עמו , והמשפט אשר שלו ואשר תצבו שיעשה להם הם הדברי' הרעי' והמגונים שיזכור , ולשר זה משפט המלך על דרך כני כהור , וזכר בזה שזה דברים • הפלת את בניכם יקח וזם במרכבתו ובפרשיו ורלו וגו' , רוצה לומר שיקח מבניהם להיו' רלים רגלים לפני מרכבתו ולפני פרשיו • וכן יקח מבניהם לזוס לו שרי אלפים (יב) ושרי חמשים , ועם היות זה כבוד אליהם , הנה הנכבדים שבהם יבריחו מהשרר' ולא ירלו להתודע לרשות אם לא מלימת המלך , כי יחללו עם זה מעשו' מרכיהם עם טורך ועמל המטו והשרה , וכ"ש יותם בן נדעון במשלו * החללתי את שמני והלכתי לבוע על העלי' וכמו שפירשתי בספר שופטים • וכן יקחם לקמור קניר המלך ולאפת קריטו ולעשות כלי מלחמתו וכלי רכבו , וזכרו המפרשים שזה בשכר לא נקבם

זו חלק] לקיימם ולנהגם • והרמב"ם בספר שופטים בהלכות מלכים פרק רביעי כסבר הדין לדעת ר' יוסי • ופשט הכתובי' לא יורה זה והוא מורה בלשת כי הלשת כדברי ר' יהודה שמ' זה לקיימם , לפי שהתורה לא זכר' דבר מזה בפרשת המלך שהוא היה המקום הרצוי אליו , לכל לשר' * לבלתי רום לבבו מאחיו ולבלתי סור מן המצוה ימין ושמאל , והוא ממה שיורה שהמלך כפי הדין וכפי התור' לא היה מותר בו הדברים הללו שכתבו בפרש' המלך כאן, ואם מצ' לא לשמרו בתור' הנה לא כיתבה מלוה קדמה אבת פ"ב לשרי מותו , ובשמרו אין דף קל עח כביכ עוד רצוי לקדש בה דבר , ואיך כתוב לא שהיה זה מלוה כולל למלכים כתבה על ידי שמואל ? וכן כתב הרמב"ן שאין המלך מותר בעניינים הללו , לכל זכר שמואל מה שיעשה המלך כדי לחזק על ממלכתו בכל זרועו • ולכי לחזוב שקרל זה משפט המלך לא להגיד שהיה זה משפט ודין , לכל לפי שהם לשרו תכה לבו מלך לנפשינו היה התכוכה זה יהיה משפט המלך , רוצה לומר המשפט אשר יעשה לכם הוא שיגזול את כל אשר לכם, וזה להודיע שלא יעשה כיכי' המשפט אשר שלו , לכל יקח את כל אשר להם כפי העולה על רוחו , ולזה לא לשר פתם והגדת להם משפט המלך , לכל הוסיף לומר עוד אשר ימלוך עליכם , רוצה לומר המלך אשר לתם שולטים ואשר ימלוך עליכם זה יהיה המשפט אשר יעשה

(י) כיכיכם : וכן שמר שמואל את כל דברי ה' אל העם השואלים מאתו מלך , ולא לשר זה על פרשת המלך שזכר בכאן , כי לשרי זה בעת שהפיל הגורלות לשר וידבר שמואל אל העם את משפט המלוכה ויכתוב בספר , לכל הכוונ' בכאן לומ' שהניח שמואל אל העם את כל דברי ה' והם הדברים שזכר לא לותך מלכו וגו' , ולשר הפיל הגורלו' לז הודיעם משפטי המלוכ' , ר"ל המשפט שעושים המלכי' בעם לו המשפט יהושע ל' יח שכתב בתורה בעניין המלך , ומה שאמרו אל יהושע * כל לשר אשר ימרה את פיך יעות , והוא' בזה הפלגה הרביעית :

(יא) ויאמר זה יהיה משפט המלך וגו' • זכר שהמלך לא יעשה משפט ולדקה לכל עמו , והמשפט אשר שלו ואשר תצבו שיעשה להם הם הדברי' הרעי' והמגונים שיזכור , ולשר זה משפט המלך על דרך כני כהור , וזכר בזה שזה דברים • הפלת את בניכם יקח וזם במרכבתו ובפרשיו ורלו וגו' , רוצה לומר שיקח מבניהם להיו' רלים רגלים לפני מרכבתו ולפני פרשיו • וכן יקח מבניהם לזוס לו שרי אלפים (יב) ושרי חמשים , ועם היות זה כבוד אליהם , הנה הנכבדים שבהם יבריחו מהשרר' ולא ירלו להתודע לרשות אם לא מלימת המלך , כי יחללו עם זה מעשו' מרכיהם עם טורך ועמל המטו והשרה , וכ"ש יותם בן נדעון במשלו * החללתי את שמני והלכתי לבוע על העלי' וכמו שפירשתי בספר שופטים • וכן יקחם לקמור קניר המלך ולאפת קריטו ולעשות כלי מלחמתו וכלי רכבו , וזכרו המפרשים שזה בשכר לא נקבם

[ה] וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל אֶת כָּל־דִּבְרֵי יְהוָה אֶל־ [יח] הָעָם הַשֹּׁאֲלִים מֵאִתּוֹ מֶלֶךְ׃ וַיֹּאמֶר זֶה יִהְיֶה מִשְׁפַּט הַמֶּלֶךְ אֲשֶׁר יִמְלֹךְ עֲלֵיכֶם אֶת־בְּנֵיכֶם יִקַּח וְשָׂם לוֹ בְּמֶרְכַּבְתּוֹ וּבְפָרָשָׁיו וְרָצוּ לִפְנֵי מֶרְכַּבְתּוֹ׃ [יב] וְלָשׂוּם לוֹ שָׂרֵי אֲלָפִים וְשָׂרֵי חֲמִשִּׁים וְלַחֲרֹשׁ חֲרִישׁוֹ וְלִקְצֹר קְצִירוֹ וְלַעֲשׂוֹת כְּלֵי־מִלְחַמְתּוֹ וּכְלֵי רִכְבּוֹ׃ [יג] וְאֶת־ בְּנוֹתֵיכֶם יִקַּח לְרַקָּחוֹת וּלְטַבָּחוֹת וְלֶאֱפוֹת׃ [יד] וְאֶת־שְׂדוֹתֵיכֶם וְאֶת־כַּרְמֵיכֶם וְזֵיתֵיכֶם הַטּוֹבִים יִקַּח וְנָתַן לַעֲבָדָיו׃ [טו] וְזַרְעֵיכֶם וְכַרְמֵיכֶם יַעֲשֹׂר וְנָתַן לְסָרִיסָיו וְלַעֲבָדָיו׃ [טז] וְאֶת־עַבְדֵיכֶם וְאֶת־ שִׁפְחֹתֵיכֶם וְאֶת־בַּחוּרֵיכֶם הַטּוֹבִים וְאֶת־חֲמֹרֵיכֶם יִקַּח וְעָשָׂה לִמְלַאכְתּוֹ׃ [יז] צֹאנְכֶם יַעֲשֹׂר וְאַתֶּם תִּהְיוּ־לוֹ לַעֲבָדִים׃ [יח] וְזַעַקְתֶּם בַּיּוֹם הַהוּא מִלִּפְנֵי מַלְכֵיכֶם אֲשֶׁר בְּחַרְתֶּם לָכֶם וְלֹא־יַעֲנֶה יְהוָה אֶתְכֶם בַּיּוֹם הַהוּא׃

המלך זוכה בו ולכן בעלי זה הדעת יבקשו כדרכים להתירו , לכל כפי מה שאמרתי שהוא פסוק פעולותיה' המנוכות יהיה הדבר כמשמעו : הצליחי וכרמיכם יעשר , ר"ל שהמלך כשירצ' (עו) יקח מעשר מכל התבואו' , וזה יותר קשה שיתדמה בזה לצוים ולעכויים ויעשה שלחנו כשלחן גבוה : הרביעי ואת עבדיכם (יז) ואת שפחותיכם , ר"ל שגם יעשה עול לחר , והוא שהעבדים והשפחו' והחמורי' והבחורים שילעריכו להם מעבודת המלכה עם היות שהמלך יקח מהתבואות מעשר , הנה עוד יקח מהם את מעשריהם ואת חמוריהם , בחופן שלא יוכלו לעשות מלאכתם : החמשי הוא לאנכם יעשר וגומ' , רוצה לומר שעם (יז) היות המעשר לגבוה תלוי בגרן ויקב לבד , הנה הוא לא לי שיקח מהם המעשר ההוא כלוים לבד גם יקחוהו מהבתים , והוא יותר זר , ובכלל הבתים בכלל הבקר : הששי הוא לאמר ואתם תהיו לו לעבדים , רוצה לומר לא גופותיכם לא יהיו בני חורין , כי המלך יתעבד בכם כעבדים כבעכויים מיימוני כל לשר ירלה , וקול לאמר שיוכל להטיל מם עליהם , כתיב הכא לעבדים וכתיב התם יהיו לך למם ועבדוך : פ"ל מהלכו' וזפר שיהיה העול והחסם שיעשה המלך כל כך שתזעקו מלכים לפני הבם , ואמר זה לפי שהיו יכולת בבני קדם למרוד (יח) במלכם , וכ"ש דוד המלך ע"ה * כי מי אלוה מבלעדי ה' ומי צור מבלעדי אלהינו , לכל יהיה בידם לזעוק לפני ה' מפני מלכיהם , ועם היות שקרוב ה' לכל קוראיו , זכר אלוה שלא יעשה לתם כפי מה שראוי לעשות עם עבדיו , ולזה פירשו לא שיקח העבדות והכרמי' לא מרותיהם אם יטרכו לותם עבדיו כשילכו למלחמה וכשטו על המקומות אם אין להם מה יאכלו ויתנו למיהם • וכבר זכרתי זאת אלוה בא בכתוב אין רצוי לפרשו עליו על דרך הפשט , וזה כלו לדעת החומר שכל הכתוב בפרשה

2011 Ministerio de Cultura

(יט) ויזכו לותו דבר לת כי מלך יהיה עליהו והייהו גם לבקהו ככל
הגוים ונומר, וכוונתם לומר שעם כל הטענות שזכר הנה
(כ) יבחרו במלך, ובעיני העומק והגזל שזכר יהיו ככל הגוים
ויסבלו מעט מלך ושריס כהם, ובזה יקבלו תועלת שיפעטם
המלך ויהת לפניהם וכלהם מלחמותיהם, ולמרו זה להעיר
שמואל לזקנתו ונם עלי שקדמהו עם היותם שופטים לת
היו יוצאים למלחמות לפני בני ישראל והמלך יהת לפניהם,
ונם כוונו בזה שלפי שיעשה המלך כל העומק והגזל לשר
זכר הנה יעשה ביניהי מעט
ויהת למלחמות, ולבן רלוי שיסבלו היזקו עם התועלת
המניע ממנו, ולם יהת מלשר להם ילולם מעומקים לקריס בעיני המשפט ומהלוויים במלחמות, ולל יעבר בזה התועלת הכללי מההיזק הפרטי, ונם שכל מה שיהת מהם תיהו עומק כי לם משפט ודין שיהיה לו חלף עבודתו, ובהיותו משרת את העם ושופט לותם ומילם מלויהם, יהת מהם הדברים המריהים לו כי שכיר הוא בת בשכרו:

(כא) ושמואל דבר באזני ה' כל זה, לל שהתפלל עליו ושלל מה
(כב) שיש בלבהם? ומלל ית' השיבו שמע בקולם והמלכת להם מלך, ורמה בזה שישראל שלו משמואל שיתן להם מלך ולל היו נותנין ענין המלכה בידו, ולזה לתר יתבר' הבן ושוע דבריהם שתולים הכל בידך ומודה להם בדבר ולמו' לליהם שאתה תמליך עליהם מלך, ומזה למד שמואל שאתר לל לבני ישראל לבו היש לעירו, לל לבי תמליך המלך כמו שזהרת' מה לכם בזה? לבו לעריכם ולבני לעזה כדבריכם, והיתה הכוונה כי הלל יתברך יבחר המלך כאשר ירלה, והוא יקרלם ויפקוף לת ישראל תחרי שיודיעהו הלל ית' המלך
אשר ימלוך עליהם:

ט

(א) ויהי היש מבן ימין ושמו קיש וגו' זכר בכתוב שהיה היש
(ב) מבעל בכיתין והיה היש החזק בגבורי חיל, והיה לו בן ושמו שאול בחור וטוב וחין היש מבני ישראל טוב ממנו וגו' ואחר מבן ימין לבעבו, בי לת היה מבן לובי שבקרת בכיתין לאותו תכלית והודעה, לבל היה בן ימין ויבר להיותו גבור חיל ירת אלקי' וסר מרע, ואחר שהיה בן לביל ובדברי הימים כתוב * וסר הוליד לת היש, והוא כותר למה שאתר בבתן ל"ה ע' ל"ג
שמואל היה לביו בל היש, וברחת שבני השמות היו לו סר ופר' ט' דף
ולביהל. וחזל לתרו בויקרל רבה שעקר שמו היה לביהל והיו קע"ד ע"ב
קורלים לו סר לפי שהיה מלליק כרות לרבי בשבועות לחפלים ולותו לביהל לו סר היו לו שני בנים, הלחד היה היש לבי שאול, והשבי היה בקרת סר בשמו והוא היה לבי לבבר. ולבי לחזוב שבפקודים הללה הודיענו הבתוב למה רלתה החכמה העליונה לבתוב שאול למלך על ישרל בהיותו משפחת ושבט בבימן, והיא השלשה החמשית שבלתי בפרשה, והנה בתן בזה לרבעה סבות. הלחת להיות היש היש גבור חיל, ורלה ית' לקחת מלליו היש יושב על בסא ישרל כדי שיהיה רב להוציא לת ישרל מיד פלשתים, בי גבורת הלב תוליד בבן גבורה ותומן לב גדול, וכמאמר הלומר שמהשום המשובח יתילד שום מובחר. הסבה השבית לפי שהיה שם לותו בחור שאול, ולבן לבשהו הלל ית' למלך להעיר שגם במלבותו יהיה שאול, בי לת יתמיד בו ולא יבונן בסאו לעד, וזה נפה הלבה מה

(יט) [יט] וַיִּמְאֲנוּ הָעָם לִשְׁמֹעַ בְּקוֹל שְׁמוּאֵל וַיֹּאמְרוּ
(כ) [כ] לֹא כִּי אִם־מֶלֶךְ יִהְיֶה עָלֵינוּ: וְהָיִינוּ
גַּם־אֲנַחְנוּ כְּכָל־הַגּוֹיִם וְשָׁפְטָנוּ מַלְכֵּנוּ
וְיָצָא לְפָנֵינוּ וְנִלְחַם אֶת־מִלְחֲמֹתֵנוּ:
(כא) [כא] וַיִּשְׁמַע שְׁמוּאֵל אֶת כָּל־דִּבְרֵי הָעָם
(כב) [כב] וַיְדַבְּרֵם בְּאָזְנֵי יְהוָה: וַיֹּאמֶר יְהוָה
אֶל־שְׁמוּאֵל שְׁמַע בְּקוֹלָם וְהִמְלַכְתָּ
לָהֶם מֶלֶךְ וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל אֶל־אַנְשֵׁי
יִשְׂרָאֵל לְכוּ אִישׁ לְעִירוֹ:

ט

(א) [א] וַיְהִי־אִישׁ מִבִּנְיָמִן וּשְׁמוֹ קִישׁ בֶּן־
אֲבִיאֵל בֶּן־צְרוֹר בֶּן־בְּכוֹרַת בֶּן־אֲפִיחַ
בֶּן־אִישׁ יְמִינִי גִּבּוֹר חָיִל:
(ב) [ב] וְלוֹ־הָיָה בֵן וּשְׁמוֹ שָׁאוּל בָּחוּר וְטוֹב וְאֵין אִישׁ מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל טוֹב מִמֶּנּוּ
מִשִּׁכְמוֹ וָמָעְלָה גָּבַהּ מִכָּל־הָעָם:

ה׳ וגו׳ כי עתה הכין ה׳ את ממלכתך אל ישראל עד עולם, ענינו
שאם לא חטא שאול היה לזרעו מלכות בישראל לא על כלם,
וזה טעם אל ישראל אולי היה מולך על בנימן ואפרים
ומנשה, כי יהודה ואפרים כשני עממים נחשבים בישראל,
או יהיה תחת מלך יהודה, וכתב הרב שהמלכים אשר מלכו
אחרי דוד בישראל היו עוברים על דעת יעקב אביהם
הושע ח׳ ד׳ ומעבירים הנחלה ונענשו על זה, וכמו שאמר * הם המליכו
ולא ממני, ושזה עונש החשמונים על אשר מלכו בבית שני
וכו׳ עכ״ד. ולדעת הזה בברכת יעקב נטו המפרשים כלם
איש לא נעדר. ור״לבג בפירושו לפסוק כי עתה הכין השם,
כתב שאם לא חטא שאול היה נמשך מלכותו זמן רב לא
שמות כ״א ה׳ תמיד, ושזה פי׳ עד עולם, כמו * ועבדו לעולם. ואני
אחשוב שאין הדבר כדבריהם, ושיעקב בברכותיו לא נתן
הממשלה והמלכות אל שבט יהודה על אחיו, והנה אוכיח זה
מכמה טענות: האחת ששם שבט אינו מיוחד על המלכות,
אבל הוא כולל כל ממשלה ושולטנות והנהגת עמים, ואם
היתה כוונת הזקן על המלכות לבד היה ראוי שיאמר לא יסור
המלכות מבית יהודה, ומה שהשתדל הרב להוכיח שיאמר
תלים מ״ה ז׳ שבט על המלכות ממה שאמ׳ * שבט מישור שבט מלכותך הוא
בלתי מחוייב, אבל יורה שיש שבט מלכות ושבט הנהגה
יחזקאל י״ט י״ד אחרת, והוא עצמו מה שאמר * שבט מושלים שבט למשול, שעל
כל מיני הנהגה יאמר שבט, ומה לנו להאמין לדבריו בזה,
שמו׳ ב׳ ז׳ ז׳ והנה הכתוב אומר בפירוש * הדבר דברתי את אחד שבטי
ישראל אשר צויתי לרעות את עמי ישראל לאמר מדוע לא
בניתם לי בית, וקרא א״כ השופטים שבטים, ובדברי הימים
ד״ה א׳ י״ז ו׳ כשנזכר הספור הזה נאמר במקום שבטי ישראל * את אחד
שופטי ישראל וגו׳, יורה בהכרח ששם שבט הוא כולל לשופטים
ולמלכים, ויתחייב אם כן מדברי יעקב לפי דעתם שכל
שופטי ישראל וכל מלכיהם יהיו משבט יהודה ולא היה כן, כי
מכל השופטים לא היה ממנו כי אם שופט אחד או שנים וזה
מורה שלא כוון לזה הזקן בברכתו: הטענה השנית אם היה
שניבא יעקב על הממשלה והשולטנות שיהיה משבט יהודה
תמיד, אם כן איך אדון המושלים וראשון כל המלכים
והמושיעי׳ והמחוקקים משה אדוננו שנקרא מלך (כמו שאמר
דברי׳ לג׳ ה׳ * ויהי בישורון מלך, ומחוקק כמו שאמ׳ * כי שם חלקת מחוקק
שם שם כ״א ספון) איך לא היה משבט יהודה ונולד משבט לוי? ואחריו
בא יהושע (הכובש את הארץ והנוצח את כל מלכיה והמנחיל
אותה את ישראל) משבט אפרים, ואם אמרנו שלא ניבא
יעקב כי אם שאחרי שתבוא הממשלה לשבט יהודה לא תסור
עוד ממנו כמו שכתב הרב בפירוש לא יסור, יקשה א״כ מאד
איך כאשר באה הממשלה והמשפט לעתניאל בן קנז (ששפט את
ישראל אחרי מות יהושע ארבעים שנה והיה משבט יהודה) לא
התמידה הממשלה בשבטו? ומיד אחרי מותו סרה ממנו והקים
השם יתברך שופטים מבני זבולון ומבני נפתלי וממנשה
ומיששכר ומבנימן ומדן: הטענה הג׳ אם היה שיעקב נתן
המלכות והממשלה לשבט יהודה על כל אחיו, למה לא אמר
לא יסור שבט מיהודה מעל אחיו? וזה יורה שירש אותו
המלכות עליהם, כי באמרו לא יסור שבט מיהודה, אפשר
שיובן על אנשיו או על עם אחר ולא יגזור שימלוך על כל
אחיו ושלא ימלוך אחד משאר השבטים, כמו שכתב הרב
שיורה עליו הכתוב הזה: הטענה הרביעית כי אם היה
שגזר הזקן שהמלכות תבוא תמיד בשבט יהודה ולא בשאר
השבטים וידענו שרוח ה׳ דבר בו, איך כאשר צותה התורה
דברי׳ י״ז ט״ו בענין המלך ואמרת * שום תשים עליך אשר יבחר ה׳ אלקיך,
וצותה מקרב אחיך תשים עליך מלך ולא תוכל לתת עליך איש
נכרי, למה לא אמר׳ משבט יהודה תשים עליך מלך? ומה לו
לכלול מקרב אחיך ולא תוכל לתת עליך איש נכרי אשר לא
אחיך? והיה לו לפרט אשר לא מבני יהודה הוא: הטענה
החמשית אם היה שלשבט יהודה בכללו נתנה הממלכה
והממשלה, איך בחטאת שלמה ובניו קרע השם ממלכתו
ונתנו לירבעם בן נבט אפרתי? והיה ראוי שממשפחת דוד

יוסר המלכות ולא משבט יהודה, כי היה החסד והברכה
לשבט יהודה בכלל והחטא היה לבית דוד בפרט, ולמה
בחטאת בית דוד נענש כל שבט יהודה שלא כדין? הטענה
הששית אם היתה הברכה שהמלכות תהיה תמיד בבית יהודה,
איך כאשר שאלו מלך בתחלה לא בחר הקדוש ברוך הוא באיש
אחד משבט יהודה כי אם בשאול משבט בנימין? ומה שאמר
הרב שלהיות שאלת המלך נתעב לפני האל יתברך הענישׁ
את ישראל בשלא נתן להם מלך מהשבט הראוי כי אם משבט
בנימן שלא יהיה בר קיימא, הוא דעת בטל ואין לו במה
שיסמך, לפי שהחטא באותה שאלה היה מכל שבטי ישראל,
ואיך יענש עליו שבט יהודה לבדו בהסיר ממנו המלכות
הראוי לו? ומה העונש הזה לישראל שיהיה המלך משבט
בנימן ושאחריו יקים מלך משבט אחר? ואין בזה לשבטי ישראל
עונש כלל, ואולי ישמחו בו כדי שיהיה המלך מכל השבטים,
כל שכן שנאמר שנהרג שאול ובניו בעונש מה ששאלו ישראל
בזה כדברי הרב, חלילה לאל מרשע ושדי מעול שיסבול שאול
עליו השלום שלא חטא את כל חטאות בני ישראל, ולא נזכר
זה בכתוב ולא רמז ממנו: הטענה השביעית מאשר המלכות
לא נתנה לשאול להסירה ממנו, אבל אם לא חטא היה הוא
וזרעו מלך עד עולם, כי בהיותו נמשח למלך זכה במלכות
הוא ובניו עד עולם, שהמלכות הוא ירושה למלך, שנאמר
* למען יאריך ימים על ממלכתו הוא ובניו בקרב ישראל, דברי׳ י״ז כ׳
וכן כתבו חז״ל במסכת הוריות ובמסכת כריתות, שהמלכות פ״ג י״א ע״ב
ירושה לבני המלך, והביאו הר״מבם בפ״ח מהלכות מלכים פ״א ע״ו ע״ב
בספר שופטים, והכתוב מעיד עליו שאמר שמואל לשאול * כי בסי׳ י״ג י״ג
עתה הכין השם את ממלכתך אל ישראל עד עולם, ועתה
ממלכתך לא תקום בקש ה׳ לו איש כלבבו ויצוהו ה׳ לנגיד על
עמו כי לא שמרת את אשר צוך ה׳, הנה אמר בפי׳ שאם לא
חטא היה מלכותו לזרעו עד עולם, ואיה אם כן כח ברכת
יעקב שלא יסור שבט מלכות מיהודה? ומה שכתב הרב להשיב
לזה שאם לא היה שאול חוטא היה מולך בקצת השבטים לא
בכלם או היה תחת מלך יהודה, הם דברים שאין בהם ממש,
כי הכתוב אומר בפירוש כי עתה הכין ה׳ את ממלכתך אל
ישראל עד עולם, הנה אותו המלכות עצמו שהיה לו אמר
שהיה הקדוש ברוך הוא מכין אותו עד עולם, וידוע שמלך
כללי היה לא פרטי ומשועבד למלך אחר, ובאותו האופן
שהיה אמר שיכינהו השם לעולם, ולכן אמר הפסוק אל
ישראל, רוצה לומר כמו שהיה מלך על ישראל עד עתה ולא
לדבר בלשון סתמי חלקי כמו שחשב הרב, ולזה אמר בקש
ה׳ נגיד כלבבו שיורה שדוד נכנס במקום שאול בסבת החטא,
ובלעדו היה שאול וזרעו כמו שהיה דוד אחריו, ומפני זה
אמר ה׳ * נחמתי כי המלכתי את שאול למלך, ואמר שמואל בספ׳ ט״ו י״א
* קרע ה׳ את ממלכות ישראל מעליך, להגיד שלולי חטא שם שם כ״ט
שאול היה קיים מלכותו ומבלי שנוי: הנה התבאר מכל זה
שיעקב אבינו בברכותיו לא כוון לתת המלכות אל שבט
יהודה ולא דבר בזה, אבל פירוש לא יסור שבט מיהודה הוא
אצלי באחד משני פנים. אם שיאמר שמשבט יהודה לא יסור
ממשלה ושולטנות על שבטו פעמים ועל כל השבטים פעמי׳,
ורמז בזה אל היותו נוסע בדגלים ראשונה ועולה גם כן
במלחמה תחלה, והיה אם כן השבט הזה קודם לכל שאר
השבטים במעלה וכבוד בערך שבט לשבט לא בערך איש אחד
שופט או מלך על כל ישראל, הלא תראה כי גם בהיות שאול
משבט בנימן מלך על כל ישראל, במנין העם היה שבט
יהודה תמיד נמנה בפני עצמו ולא נטפל עם שאר השבטים
למעלתו, אמר בענין יבש גלעד * ויהיו בני ישראל שלש מאות בספ׳ י״א ח׳
אלף ואיש יהודה שלשי׳ אלף, ואמ׳ במלחמת עמלק * ויפקדם בספ׳ ט״ו ד׳
בטלאי׳ מאתים אלף רגלי ועשרת אלפים את איש יהודה, ואמר
בסוף זה הספר במספר העם * ותהי ישראל שמנה מאות שמו׳ ב׳
אלף איש וגו׳ ואיש יהודה חמש מאות אלף, הנה תמיד כ״ד ט׳
בהיות ישראל מתדבק ומתאחד כלו היה שבט יהודה נבדל
במעלה ושלמות ורבוי העם על כל שאר השבטים, וזה ענין
לא יסור

2011 Ministerio de Cultura

לא יסור שבט מיהודה, וגם יכון שעם היות בלחרית הימים שקלת השבטים יגלו מלרפס ויבואו לידי הילילה מכלל הדת, הנה שבט יהודה יעמוד זרעו ושמו עד עולם, ולא יסור ממנו שבט הכהנה גם בתוך הגלות ומחוקק ומורה לדק עד ביאת משיחנו במהרה יגלה, שאז אל שבט יהוד' יקבלו עמים והוא יהיה יסוד מוסד לקבון הגליות: לו כפרש חלת שבט על תלים פ"ב לג' המכות והעוכשים, כמו * ופקדתי בשבט פשעם ובנגעים עונם, יאמר שלא יסור שבט הנגע מעל יהודה כי יבא לגלות פעמים ויעבץ עם מכה רבה ויסורין קשים, וזכר שעם כל זה לא יסור גם כן מחוקק מבין רגליו שהם תורי התורה דברי לג' כ"ח ומלמדיה, ולבן נקרא משה * מחוקק, * מכי מכיר ירדו מחוקקים לפי שיורה על התורה, וזה כלו על דרך * כל זאת שופטי ה' יל בלחנו ולא שכחוך וגו'. ואמר שהנה יתמיד זה, רומה תלי מל יק לומר התמדת העוכשים והתמדת התורה בשבט יהודה עד כי יבא שילה, והוא מלך המשיח ואז ולו יקהת עמים, רומה לומר אל שבט יהודה לו אל מלך המשיח ויקבן כלחיכו ויבאו ויעלו אל הר ה'. והנה אמר זה בפרט על שבט יהודה לפי שהוא לאחר בא בגלות הזה והוא העתיד ליגאל בעצם ורחשופה, כמו שאמר הנביא עליו השלום * קח לך עץ אחד וכתוב עליו ליהודה ולבני ישראל חביריו וגו', כי הוא הקודם בעוכשי הגלות והוא לאחר יקדם בתשועת הגאולה, יחזקל ל"ז י"ט כמו שאמר * דבר אליהם כה אמר אדני אלקים הנה אני לוקח את עץ יוסף אשר ביד אפרים ושבטי ישראל חביריו ונתתי אותם עליו את עץ יהודה וגו'. ומפני כל זה אומר שיעקב אביהו בברכותיו לא כתן המלכות לשבט יהודה ולא לשבט אחר, ולאחר ישראל שאלו מלך בתר החל יתברך בשאול משבט בנימין, להיותו רחוי והגון למלוך ולא היה מובע אליו לא מלדו ולא מלד משפחתו ולא מלד שבטו, והיה יותן לו המלכות מורשה לו ולבניו בקרב כל ישראל והיה החלוק יתברך מכין את כאלו. ולאחר עוד אמלי שרמה החל יתברך שמשבט בנימין ימלוך מלך על ישראל לפי שהיה שבטו כזוה מלד ומתמעט בסבת פלגש בגבעה, וכמו שאמר שאול לשמואל הלא בן ימיני לאבי משפחתי הלאחנה דברת אלי לזאת, ולהיות הזה יתברך מכין מעפר דל ומלחי כבוד יגביהם, כתן המלכות לשפל שבכל השבטים ולקטון מהם, והיה המלכות ירוזה לו לבלתי רוס לבבו בגודל שבטו ויבטח בה' על קדוש יעקב, ולאחר חתן (כמו שיבא לאחרי זה) קרא הזה את מלכותו מעליו ונתנו לדוד, ולאחר היה דוד טוב עם הזה ועם לכל כתן לו החל יתברך המלכות לכל בניו עד עולם, לא מהיותו משבט יהודה כי אם מפאת עלמו ולמותו, והיה אם בן החלד הזה להתמיד המלכות בזרעו הוא הניתן למשפחת בית דוד לא לבית יהודה, ונתנה לשבט יהודה בעבור דוד ולא לדוד בעבור היותו משבט יהודה, ולעידה לי עדים נלחמים בזה, אם בדברי דוד לותו פסוק שהניח הרב * ויבחר ה' אלקי ישראל בי להיות מלך על ישראל לעולם דל"ה ל' כ"ח ז' כי ביהודה בחר ה', וזה יורה שהיה התחלת החסד לדוד לא לשאול הנה כי לחיות מלך בישראל אלא מפאת שבטו, ועם זה הותרה הבחלה החמשית:

(ג) ותאברנה התחוכות לקיים לאבי שאול וגו'. זכר שהיו לקיים לאבי דוד לתוכות רועות על ידיהן ונבהלו, ונלחר לשאול בהו שיקח אחד מהנערים משרתיו וילך לבקש את התוכו', והלכו לבקש אות'.

(ה) בכל הארץ ולא מלחן, ובגוף בארץ נוף לחר שאול לנערו שיזובו אל אביו פן יקבל מלהתדאג על התוכו' ודאג להם בחשבו שהם נכוכים

(ו) בארץ סגר עליהם העדבר,

[ג] וְתֹאבַדְנָה הָאֲתֹנוֹת לְקִישׁ אֲבִי שָׁאוּל וַיֹּאמֶר קִישׁ אֶל־שָׁאוּל בְּנוֹ קַח־נָא אִתְּךָ אֶת־אַחַד מֵהַנְּעָרִים וָקוּם לֵךְ בַּקֵּשׁ אֶת־[ד] הָאֲתֹנוֹת: וַיַּעֲבֹר בְּהַר־אֶפְרַיִם וַיַּעֲבֹר בְּאֶרֶץ־שָׁלִשָׁה וְלֹא מָצָאוּ וַיַּעַבְרוּ בְאֶרֶץ־[ה] שַׁעֲלִים וָאַיִן וַיַּעֲבֹר בְּאֶרֶץ־יְמִינִי וְלֹא מָצָאוּ: הֵמָּה בָּאוּ בְּאֶרֶץ צוּף וְשָׁאוּל אָמַר [ו] לַנַּעַר אֲשֶׁר־עִמּוֹ לְכָה וְנָשׁוּבָה פֶּן־יֶחְדַּל אָבִי מִן־הָאֲתֹנוֹת וְדָאַג לָנוּ: וַיֹּאמֶר לוֹ

ושהנער יאמר לשאול הנה נמלא אלקי' בעיר הזאת, ואמר זה על שאול, וזכר שהיה היה נכבד וכל לאחר דבר בוא יבוא, רומה לומר שהיה נכבד מלד ובדעות כל לאחר ידבר בוא יבוא, ולבן ילכו שמה אולי יגיד לת דבר התוכות. ואמרו אולי יגיד לת דרכנו לאחר הלכנו בה, לאחוב שהיה כוונ' הנער שילכו שם לנפותו והנסיון יהיה אם יגיד כל הדרך לאחר הלכו ועברו בו,

© 2011 Ministerio de Cultura

הֲנֵה־נָא אִישׁ־אֱלֹהִים בָּעִיר הַזֹּאת וְהָאִישׁ נִכְבָּד כֹּל אֲשֶׁר־יְדַבֵּר בּוֹא יָבוֹא עַתָּה נֵלְכָה שָּׁם אוּלַי יַגִּיד לָנוּ אֶת־דַּרְכֵּנוּ אֲשֶׁר־הָלַכְנוּ עָלֶיהָ׃ [ז] וַיֹּאמֶר שָׁאוּל לְנַעֲרוֹ וְהִנֵּה נֵלֵךְ וּמַה־נָּבִיא לָאִישׁ כִּי הַלֶּחֶם אָזַל מִכֵּלֵינוּ וְתִשּׁוּרָה אֵין־לְהָבִיא לְאִישׁ הָאֱלֹהִים מָה אִתָּנוּ׃ [ח] וַיֹּסֶף הַנַּעַר לַעֲנוֹת אֶת־שָׁאוּל וַיֹּאמֶר הִנֵּה נִמְצָא בְיָדִי רֶבַע שֶׁקֶל כֶּסֶף וְנָתַתִּי לְאִישׁ הָאֱלֹהִים [ט] וְהַגִּיד לָנוּ אֶת־דַּרְכֵּנוּ׃ לְפָנִים בְּיִשְׂרָאֵל כֹּה־אָמַר הָאִישׁ בְּלֶכְתּוֹ לִדְרוֹשׁ אֱלֹהִים לְכוּ וְנֵלְכָה עַד־הָרֹאֶה כִּי לַנָּבִיא הַיּוֹם יִקָּרֵא לְפָנִים הָרֹאֶה׃ [י] וַיֹּאמֶר שָׁאוּל לְנַעֲרוֹ טוֹב דְּבָרֶךָ לְכָה נֵלֵכָה וַיֵּלְכוּ אֶל־הָעִיר אֲשֶׁר־שָׁם אִישׁ הָאֱלֹהִים׃ הֵמָּה עֹלִים בְּמַעֲלֵה הָעִיר וְהֵמָּה מָצְאוּ נְעָרוֹת יֹצְאוֹת לְשֹׁאֵב מָיִם וַיֹּאמְרוּ לָהֶן הֲיֶשׁ בָּזֶה הָרֹאֶה׃ [יא] וַתַּעֲנֶינָה אוֹתָם וַתֹּאמַרְנָה יֵשׁ הִנֵּה לְפָנֶיךָ מַהֵר עַתָּה כִּי הַיּוֹם בָּא לָעִיר כִּי זֶבַח הַיּוֹם לָעָם בַּבָּמָה׃ [יב] כְּבֹאֲכֶם הָעִיר כֵּן תִּמְצְאוּן אֹתוֹ בְּטֶרֶם יַעֲלֶה הַבָּמָתָה לֶאֱכֹל כִּי לֹא־יֹאכַל הָעָם עַד־בֹּאוֹ כִּי־הוּא יְבָרֵךְ הַזֶּבַח אַחֲרֵי־כֵן יֹאכְלוּ הַקְּרוּאִים וְעַתָּה עֲלוּ כִּי־אֹתוֹ כְּהַיּוֹם תִּמְצָאוּן אֹתוֹ׃ [יג] וַיַּעֲלוּ הָעִיר הֵמָּה בָּאִים בְּתוֹךְ הָעִיר

(ז) הר לפרים וארן שלישה וארן שעלים וארן ימיני וארן צוף׳ כי למה שהיה דרכם ארן עקלתון בנקעת החתונו׳ היה הכסיון לס יגיד לת הדרך לשר הלכו בה׳ ובאשר יגיד העבר בלתתו יתחית שכל לשר ידבר בעתיד היו יהיה׃ ושאול הזיבו שרלוי בהליכתם לפניו שלא ירלו לת פניו ריקס ולא היה לו בידס מנחה להביאס לחליו׳ ומה שתמר כי הלחס חזל מכליהולינו לומר שיניילו חליו הלחס לס היה בידס לבל הוא מופת על הסרון כיסס׳ לל לס הלחס חזל מכליהו ואין בידינו לקנות לידה לדרך כל שכן שאין לנו תזורה להביא לחים החלקי׳ ולוה כעה יופתן בע״ה׳ והנער (ח) לתר שהיה בידו רבע שקל כסף ומשלו יתנהו לחים החלקים׳ ועס היות המעות מכים הנער ולא מכים שאול הנה השאלה שישאלו מהכניס יהיה מזותפת לשניהס׳ וזהו ונתתי לחים החלקים בלשון יחיד׳ והגיד לנו לת דרכינו בלשון רבים׳ וכבר העיר הלבנ לזיך לתר הנער שהיה בידו רבע שקל כסף לתת לשאול שהיה זופע לת כל ישראל? ולתר שהיה זה לכבד התנודלותו בעניין השאלה׳ ולפי לחשוב שהיה זה מפתיע׳ ומבלותס שלא שיערו מעלת שמואל׃ ולמכס טורך הבחיר (ט) לזה לפניס בישראל כה לתר הלים׳ לילו לתת טורך למה שקדס (כי הס לא קראוהו עד הנה לא רואה ולא נביא כי לס לים החלקים) לבל הוא הקדמה למה שיזכור שאלו לת הלבזים היש בזה הרואה? ויתתר הכתוב שלפני׳ בימי שאול ושמואל כה לתר הלים בלכתו לדרוש חלקים (כי היו הלבזים שולחים לבניהם על עניניהם׳ כמו שתתר על זה לדוכנו משה שמות יח עז) ליתרו * כי יבא חלי העם לדרוש חלקים׳) היו לומרים לבו ונלכה עד הרואה׳ כי למה שהיה בקרא בניל היום בזמן שחובר הספר הזה׳ היו קורלים לפניס הרואה׳ והיו העמות החלה בבחינות׳ כי אם רואה היה בתתר על העזת הדברים בתרלה הבחוקה׳ ואם בניל בתתר על ספרו העניניס שהזיג יעשי כז ל״ט לבני חדס שהוא כגזר מלבון * כיב שפתים׳ והפסוק הזה מורה שלא כתב זה שמואל כי לס ירמיהו או בניל לתר שקס לקריו ימים רבים׳ ולוה ספר מבהג העמות בימים הרלשונים ומבהגס בזמן שבתב הספר׳ או בוסף הפסוק הזה מיד

עזרל׳ וכמו שהבלתי בהקדמת הספרים החלה ברלה

ספר יהושע׃

דף נ׳ עח (יא) המה עולים במעלה העיר וגו׳׃ זכר שהלך שאול ונערו לשאול משמואל ושהיותס עולים במעלה העיר (שהיה יושב במקום גבוה) מלאו נערות יולאות לשאוב מים וישאלו אותן היש בעיר הרואה? ועס היות שניהס

צו

לֵךְ הַר אֶפְרַיִם וְאֶרֶץ שָׁלִשָׁה וְאֶרֶץ שַׁעֲלִים וְאֶרֶץ יְמִינִי וְאֶרֶץ צוּף בְּקַעַת הַחִתּוֹנוֹ׳ הֵיָה בְּכֵן הַקְרִיבוֹ בְּדְבָרִים עִמּוֹ לְיוֹפִי׳ וְכֵן לְמַרוֹ בְּמִדְרַשׁ שְׁמוּאֵל וְכֹל הַלְּזוּךְ הַזֶּה לְמַס? פרש״י ג׳ (יג)

שהיו מבישות כיופיו של שאול׃ והכה דברו הקצוכה בלשון יקיד יש הכה לפניך מהר עתה כי היום בא לעיר ונומר׳ ודרשו חוֹל במדרש שמואל שם ותלמרכה יש׳ שתרלה ענן קצור על פתחו כלל׃ * ויש במדב׳ ט׳ כ׳ לקבר יהיה הענן׃ ובפסיקתא לומרו הכל׃ * משה ואהרן תלים כט ו׳ בכהניו ושמואל בקורלי שמו וגו׳ בעמוד ענן ידבר לליהס׳ עמוד ענן במשה ואהרן שמענו׳ בשמואל מבח לן? ואין יש לשון ענן׳ כמו *׃ ויש לקבר יהיה במדב׳ שם הענן׃ (יג) עוד דברו לשניהס כבואכס העיר כן תמלאון לותו׳ ופירושו לבלי שלפני שתגיעו רלשוכה מהר עתה׳ לכן כתבו טעם למה הוא על המהירות ולומרו כבואכ׳ העיר כן׳ לל לשבר תבואתו העיר כן׳ רולה לומר במהירות כמו שלמרנו׳ לו תמלאון לותו בערס יעלה הבמתה לאכול׳ כי לס תהיו מתלחרים לל תמלאו לותו כי יהיה כבר בבמה׳ לפי שלל יאכל העם עד בואו לפי שהוא יברך הזבח ואחרי ברכתו הקרואים יאכלו׳ ולכן יאהר הבניא לבוא שמה לפי שלל יתלחרו הקרואים בעבורו׳ ומפני זה תאות לכס לבקשו במהרה׃ ומה שלמרו הבערות עוד ועתה עלו כי לותו כהיום תמלאון לותו׳ הוא לומר עוד שלל יחשבו לקוות ליום מקר לדבר עמו כי לותו כיום ההוא ימלאוהו מפני ביאתו שמה לזבח׳ אבל בוולת היום ההוא לל ימלאוהו אם כי יבוא הרמתה כי שם ביתו׳ או ילך מעיר אל עיר׳ וכל זה לחייבס שלל יתמהמהו בדרך כי השעה לריכה לכך והיום רחוי לזה׃ ועכין הזבח והבמה שזכרו היה׳ שאחרי שנתרב שילה הבמות מותרות והיו זובחים זבחי שלמים להשם והיו אוכלים לבל לחד לחרי הקטרת חלבים ווריקת הדם והיו לחבי העיר זובחים בבמה ואוכלים שמה׳ והיה שמואל הבניא בח שמה להדריכם במעגלי לדק ואוכל עמהם׳ והוא היה מברך ברכת הלחם׃ או לומר שהיה מברך על הזבח לחר קדשו במלותיו ומזו לאכול הזבח׃ (יד) ושבר הכתוב שבאשר לומרו הנערות כן היה׳ כי בבוא שאול ונערו בתוך העיר היה שמואל הולך לבמה לאכול ופגע בהם׃ ובפרקי ר׳ אליעזר ר׳ עקיבא לומר׳ בל מי שבבבם לעיר ומלא נערות יולאות לפניו דרכו מלאת לפניו׳ ומכין תדע שהוא כן? בוא ורלה מאליעזר עבד לברה׳ שעד שלא בבבם לעיר מלא נערות יולאות לפניו והקבה הגלה דרכו׳ שבא׳ * וה׳ הגלית דרכי׃ ועוד מני לאה למד? משאה רביבו׳ שעד שלא בבבם לעיר׳ וכל זה לחייבס שלא יתמהמהו בדרך כי השעה לריכה לבך והיום רחוי לזה׃ ועכין הזבח והבמה שזכרו היה׳ שאחרי שנתרב שילה הבמות מותרות והיו זובחים זבחי שלמים להשם והיו אוכלים לבל לחד לחרי הקטרת חלבים ווריקת הדם והיו לחבי העיר זובחים בבמה ואוכלים שמה׳ והיה שמואל הבניא בח שמה להדריכם במעגלי לדק ואוכל עמהם׳ והוא היה מברך ברכת הלחם׃ או לומר שהיה מברך על הזבח לחר קדשו במלותיו ומזו לאכול הזבח׃ (יד) ובשר הכתוב שבאשר לומרו הנערות כן היה׳ כי בבוא שאול ונערו בתוך העיר היה שמואל הולך לבמה לאכול ופגע בהם׃ ובפרקי ר׳ אליעזר ר׳ עקיבא לומר׳ בל מי שבבבם לעיר ומלא נערות יולאות לפניו דרכו מלאת לפניו׳ ומכין תדע שהוא כן? בוא ורלה מאליעזר עבד לברה׳ שעד שלא בבבם לעיר מלא נערות יולאות לפניו והקבה הגלה דרכו׳ שבא׳ * וה׳ הגלית דרכי׃ ועוד מני לאה למד? משאה רביבו׳ שעד שלא בבבם לעיר

2011 Ministerio de Cultura

וְהִנֵּה שְׁמוּאֵל יֹצֵא לִקְרָאתָם לַעֲלוֹת
[טו] הַבָּמָה׃ וַיהוָה גָּלָה אֶת־אֹזֶן שְׁמוּאֵל
יוֹם אֶחָד לִפְנֵי בוֹא — שָׁאוּל לֵאמֹר׃
[יו] כָּעֵת׀ מָחָר אֶשְׁלַח אֵלֶיךָ אִישׁ מֵאֶרֶץ
בִּנְיָמִן וּמְשַׁחְתָּו לְנָגִיד עַל־עַמִּי יִשְׂרָאֵל
וְהוֹשִׁיעַ אֶת־עַמִּי מִיַּד פְּלִשְׁתִּים כִּי
רָאִיתִי אֶת־עַמִּי כִּי בָּאָה צַעֲקָתָו אֵלָי׃
[יז] וּשְׁמוּאֵל רָאָה אֶת־שָׁאוּל וַיהוָה עָנָהוּ
הִנֵּה הָאִישׁ אֲשֶׁר אָמַרְתִּי אֵלֶיךָ זֶה־
[יח] יַעְצֹר בְּעַמִּי׃ וַיִּגַּשׁ שָׁאוּל אֶת־שְׁמוּאֵל
בְּתוֹךְ הַשָּׁעַר וַיֹּאמֶר הַגִּידָה־נָּא לִי אֲיֵ
[יט] זֶה בֵּית הָרֹאֶה׃ וַיַּעַן שְׁמוּאֵל אֶת־
שָׁאוּל וַיֹּאמֶר אָנֹכִי הָרֹאֶה עֲלֵה לְפָנַי
חַבָּמָה וַאֲכַלְתֶּם עִמִּי הַיּוֹם וְשִׁלַּחְתִּיךָ
בַּבֹּקֶר וְכֹל אֲשֶׁר בִּלְבָבְךָ אַגִּיד לָךְ׃
[כ] וְלָאֲתֹנֹת הָאֹבְדוֹת לְךָ הַיּוֹם שְׁלֹשֶׁת
הַיָּמִים אַל־תָּשֶׂם אֶת־לִבְּךָ לָהֶם כִּי
נִמְצְאוּ וּלְמִי כָּל־חֶמְדַּת יִשְׂרָאֵל הֲלוֹא
[כא] לְךָ וּלְכֹל בֵּית אָבִיךָ׃ וַיַּעַן שָׁאוּל
וַיֹּאמֶר הֲלוֹא בֶן־יְמִינִי אָנֹכִי מִקְּטַנֵּי
שִׁבְטֵי יִשְׂרָאֵל וּמִשְׁפַּחְתִּי הַצְּעִרָה מִכָּל־
מִשְׁפְּחוֹת שִׁבְטֵי בִנְיָמִן וְלָמָּה דִבַּרְתָּ
[כב] אֵלַי כַּדָּבָר הַזֶּה׃ וַיִּקַּח שְׁמוּאֵל אֶת־
שָׁאוּל וְאֶת־נַעֲרוֹ וַיְבִיאֵם לִשְׁכָּתָה
וַיִּתֵּן לָהֶם מָקוֹם בְּרֹאשׁ הַקְּרוּאִים
[כג] וְהֵמָּה כִּשְׁלֹשִׁים אִישׁ׃ וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל
לַטַּבָּח תֵּנָה אֶת־הַמָּנָה אֲשֶׁר נָתַתִּי לָךְ
אֲשֶׁר אָמַרְתִּי אֵלֶיךָ שִׂים אִתָּהּ עִמָּךְ׃
[כד] וַיָּרֶם הַטַּבָּח אֶת־הַשּׁוֹק וְהָעֶלְיָהּ
וַיָּשֶׂם לִפְנֵי שָׁאוּל וַיֹּאמֶר הִנֵּה
הַנִּשְׁאָר שִׂים לְפָנֶיךָ אֱכֹל כִּי לַמּוֹעֵד
שָׁמוּר־לְךָ לֵאמֹר הָעָם קָרָאתִי וָאֹבֵר
שָׁאוּל עִם־שְׁמוּאֵל בַּיּוֹם הַהוּא׃

דוד ורקה את קליקב וקמ' * כך בגד ה מזיקו ; הזיבו הקלה כמפ' יו"ו
קיבך רוקם ; * קל תבט קל מרקהו וקל גובה קומתו כי שם שם ו'
מקסתיו : וזכר הכתוב שמחר שמואל קל שאול עלה לפני (יט)
הבמה וקכלתם עמי היום וכל אזר בלבבך אגיד לך ; ולפ
לומר זה על דבר הקתוכות
כמו שפירשו המפרשים , כי
לאזר זה לומר ולהקתוכות
הקבדות ונומר , קבל לפי
שהם כוונו לבוא שמה לנסותו
פן יגיד הדרכים אשר הלכו
כמו שזכרתי , לכן לומ' וכל
אשר בלבבך אגיד לך מעכין
כדרכים ההם : וקמנס לעכין (כ)
הקתוכות הקובדות עם היות
שלח תשאל עליהם קל תשם
קת לבך להם כי כמלאו , כ"ש
שלין רקוי שתהוז לקתוכו' כי
כל חמדת ישראל לך ולבית
אביך היה , וכוה רמז לעכין
המלכות . ושאול בהחל
מהמאמר הקחרון הזה אשר
אמר לו למי כל חמדת ישראל
הלא לך ולבית אביך , ועליו
הזיבו שהוא בעלמו קיבו רקוי (כא)
לבך ולא נג' בית אביו , וש"מ
הלא בן ימיני אנכי מקטני
שבטי ישרא' , וגם משפחתי הצעירה
הקטן היה' משפחתי הלעירה
מהכו , וק"ל למה דברת אלי
כדבר הזה ? וידמה שמואל (כב)
לא הזיבו עוד , אבל לקח
את שאול ואת נערו ויביאם
הלשכתה שהיא הלזכה וקדר
הבמה אשר היו לוכלים שמה
הקרואים שהיו כשלשים איש
בקירוב : ויאמר שמואל (כג)
לטבח תכה את המנה ונומר ,
רוצה לומר שאמר שמואל
לטבח אשר היה נותן המעודה
והמאכל בפני הקרואי' , תכה
את המנה אשר אמרתי לך
קודם זה שים אותה עמך ,
אותה המנה אשר הבדלתי
עמך תכה אותה עתה לפני
שאול , וזה יורה שמואל
כאשר הודיעו הל שיבא שאול
מיד הכין המנה היות לפתה
לפניו לכבודו, והוא היה סימן
גדולתו ומלכותו : ופשט
הכתוב יורה שכאי' עלה שמוא'
הבמה כבר היו הקרואים (כג)
יושבים על השולחן ומאכלים
ביחתו , והוא הושיב את שאול
ונערו ויתן להם מקום בראש
הקרואים שהיו כבר יושבים על שלחנם והושיבם בראשיהם ,
ולו פרים הטבח הזרוע והעליה (והיה המנה היפה אשר אמר (כד)
לו שמואל שישמור שהיה הזרוע ומה שעליה מהזרוע . ובדברי
רו"ל מאי זרוע ומה שעליה ? ר' יוחנן אומר זרוע ואליה , ר' אלעזר עי' פ"ב דף
אומר הזרוע והחזה וכו') ויש אותה לפני שאול ויאמר לו כ"ה ע"ב
הנה הנשאר שים לפניך תאכל כי למועד שמור לך לאמר העם
קראתי : ולפ פירש הפסוק הזה על שמואל , שאמר לשאול
הנה

(טו) ה' גלה את אזן שמואל וגו' . אמר שיום אחד קודם בואת שאול גלה ה' את אזן שמואל ואמר לו במראה הנבואה כעת מחר אשלח אליך איש מארץ בנימין ומשחתו לנגיד על עמי ישראל והוא יושיע את עם ישראל מיד פלשתים , ומה שאמר עוד כי ראיתי את עמי כי באה צעקתו אל ה' , לפי פירושו שהיו מעקים מפני הפלשתים והיו נריכים אל מלך שאול להושיעם כמו שפירשו המפרשים , כי לפי מעלור היה הדבר להושיע את ישראל על ידי השופט , אבל הוא נהפך שאמר לשמואל שהנה יהוה קולו שימשח את שאול לנגיד לפ שהיותו הכרחי ומועיל כי הוא למלך משלות ישראל ובקשתם הרעה , והוא כי ראיתי את עמי , לפ שהם רוצים עכ"פ שאבאר מלך עליהם והוא בעקתם אליו על עבין המלך ולכן ימה קולו למשחו : (יז) ובהיות ההודעה הזאת קודמת לשמואל הנה כאשר ראה את שאול בחה אליו הנבואה לאמר זה האיש אשר אמרתי אליך זה יעלור בעמי , לפ ימלוך , כמו שופטי יש"ו * יורש עבר . ומזה תבין לפתח מה שכתבתי בספר מחזה שדי לאבר לפי עזה , שבבר תבוא הנבואה לפעמים בהבחי' השלמים בהשתוות הפוזים , כי כן בחה לשמואל ההודעה הזאת זה יעלור בעמי , וזה בחמת כותר לעת חג פמה הרב המורה . ובקרא המלך עוזר לפי שעוזר ומוכיע העם שלח ירעו אים לאחיו , וגם כן עוזר ומוכיע לותם שלח ילבו להלחם כי אם ברשותו . ובפי יוכתן יהיה כעלר בפלשתים ויעזרם מהלחם בישראל , ויעלור בהם בעבור עמו להושיעם :

(יח) ויגש שאול את שמואל בתוך השער וגו' . ספר שאול כאשר פגע בשמואל הלך אליו ושאל לו אי זה בית הרואה ושמואל אמר שאול לבכי הרואה . ושו"ל בשדרש שמואל אמרו שאמר הקב"ה שמואל לתה לחמת על עצמך רואה , חייך שאבי מודיעך שאינך רואה , ואתי הרואהו ? בשעה שבא לעשות את

2011 Ministerio de Cultura

[כה] וַיֵּרְדוּ מֵהַבָּמָה הָעִיר וַיְדַבֵּר עִם־שָׁאוּל
עַל־הַגָּג׃ [כו] וַיִּשְׁכְּמוּ וַיְהִי כַּעֲלוֹת הַשַּׁחַר
וַיִּקְרָא שְׁמוּאֵל אֶל־שָׁאוּל הַגָּגָה לֵאמֹר
קוּמָה וַאֲשַׁלְּחֲךָ וַיָּקָם שָׁאוּל וַיֵּצְאוּ
שְׁנֵיהֶם הוּא וּשְׁמוּאֵל הַחוּצָה׃ [כז] הֵמָּה יוֹרְדִים בִּקְצֵה הָעִיר וּשְׁמוּאֵל
אָמַר אֶל־שָׁאוּל אֱמֹר לַנַּעַר
וְיַעֲבֹר לְפָנֵינוּ וַיַּעֲבֹר וְאַתָּה עֲמֹד
פֶּן־אוֹם וְאַשְׁמִיעֲךָ אֶת־דְּבַר
אֱלֹהִים׃

ו

[א] וַיִּקַּח שְׁמוּאֵל אֶת־פַּךְ הַשֶּׁמֶן וַיִּצֹק עַל־
רֹאשׁוֹ וַיִּשָּׁקֵהוּ וַיֹּאמֶר הֲלוֹא כִּי־מְשָׁחֲךָ
יְהוָה עַל־נַחֲלָתוֹ לְנָגִיד׃ [ב] בְּלֶכְתְּךָ הַיּוֹם מֵעִמָּדִי וּמָצָאתָ שְׁנֵי
אֲנָשִׁים עִם־קְבוּרַת רָחֵל בִּגְבוּל בִּנְיָמִן
בְּצֶלְצַח וְאָמְרוּ אֵלֶיךָ נִמְצְאוּ הָאֲתֹנוֹת
אֲשֶׁר הָלַכְתָּ לְבַקֵּשׁ וְהִנֵּה נָטַשׁ
אֲבִיךָ אֶת־דִּבְרֵי הָאֲתֹנוֹת וְדֹאֵג

הכה המכה הכזאת לבדה חלוקה מהמכות הקודמות לזאת כדרתי לקרוקים, וזאת המכה שחזרתי לעכם להכניעה לבדה לעשים לפניך לכול, כי למועד הזה שמור זה החלק לך כשחזרתי לעכם העם קרקתי הכן המכות ואמרתי לו לשמור זה החלק לך כי ידעתי נוקך. ולבבך פירש בזה שהם גם כן דברי שמואל, לאמר הכה הכזאר אלך תוכל לאכלו עיס לפניך לאכלו הכער או אחר הקרוקים לאר קבלו, כי למועד הזה בזכה הקודמת תמתין ותוכל שתמלוך על ישראל ותאמר העם קרקתי. ואני לקשוב שהם דברי העכם אל שמול לפי שכאחר יבא שמול על החלקן כבר היו הקרוקים יושבים ומאכליהם לפניהם ובא שמואל והושיב שמול בראש וזה הניח העכם את המכה, ולכן הוכרך לומר לשמול אל תקשוב לפי שבאת בקרוקים שהמכה לאר שמתי לפניך הוא המותר הכזאר מהקרוקים לינו כן, כי הוא החלק היפה לאר היה שמור לך קודם לזה, וזה הכה הכזאר, רוצה לומר המכה הכזאת הוצת עיס לפניך לאכול, כי קיבה מותרי העזלקן אכל למועד הזה היה שמור לך זה הכזאר שזכר, כאשר העם קרוקים הכה זו שמרתי החלק הזה והנחתי אותו לבבודך, ואמר זה להודיעו שהוא היה החלק היפה ואל בא שהה בקרי והודעין כי אם בבווכה קודם, ולזה אמר וירם העכם את הזוק, להניד שבאחר הניחו לפניו הניח אותו ברומעות ומעלה, כמו שהוא המנהג להניח המאכל לפני המלכים ברומעות הידים: וזכר שאחרי האכילה שהיתה כפי הנראה בלילה, כי כן היה המנהג בימים הקדמוני לעשות ימי משתיהם בלילה כמו שבא בספרי הרומיים, מיד הניח שמואל את שאול לבייתו ודבר עמו על הגג, ואל זכר הכתוב דבר היו דבריו ויתכן שהניד להם את כל הדרכים אשר הלכו הוא ונערו ועכין האתונות כמו שיעדו ואל אשר בלבבך אניד לך, ואחרי הדברים על הגג לכו שם: ואמרו ויבכימו בבקר ויהי כעלות השחר, היה די באחד מהאחרים האלה שם היתה הכוונה לבד על ההשכמה, אבל ידמה שהשאול גם בלילה לא שכב לבו בשבתו לבדו שהיה שאול למלך, וגם שאול לא ישן בשבתו בדברי שמואל אשר אמר לו ולמי כל חמדת ישראל כי אם לך ובמה שכבתו ויסם את כסאו מעל הקרוקים ושהיה המנה כבר עשוה לו מלתמול, וזה רמז באמרו ויבכימו כי שניהם השכימו כל אחד במקומו קודם עלות השחר אלא היו יכולים ליתן, ויהי כעלות השחר לו קרא שמואל אל שאול הגג ויאמר לו קומה ואשלחך ויקמו שניהם שמואל ושאול והכער אתריהם: המה יורדים בקצה העיר וגו׳. זכר שאמר שמואל אל שאול שיאמר לנערו שיעבור לפניהם

והוא יעמוד עמו וישמיעהו דבר ה׳, ויאמר לומר לנער, ולא רצה שמואל לאמרו אל הנער בעצמו, ללמדנו שאינו מהמוכר שאדם יוכה לנער אים אחר דבר בפני אדונו, אבל שיאמר לאדונו שהוא יוכיו, כי הנער אין ראוי שיהיה מלווה כי אם מאדונו לא מאדם אחר. ואמרו ואתה עמוד כיום, לאמרו המפרשים שאין פירושו שיצב עם אותו היום כי מיד הלך, אבל הוא לשאת הדבר כמו * השבעה לי כיום. ואני לאחוב שלפי שהיו הדברים האלה בהשכמה, כמעט ויהי כעלות השחר, לכן אמר שמואל לשאול ואתה עמוד כיום וואשמיעך וגו׳, רוצה לומר ואתה עמוד עד שיהיה יום ברור שיורה השמש ואז תשמיעך את דבר ה׳ בהיותו ביום פנוי תשבה כפנין אישים ואולי כוון שיהיה השמש בבית הרקזון בעומק בשעת מלכו, כלי שיהיה מלכותו כנגד השמש בגבורתו:

ספר שבאחר עבר הנער מעמהם לקח שמן פך השמן ויקחהו על ראשו שאול וישקהו ויאמר לו שהלל משחהו נגיד על עמו. ואל במכבת הוריות שהיה שמן כ״ג יית עב אפרסמון, אלא כמשחו בשמן המשחה כי לא מלכי בית דוד. ועוד אמרו שם * רמה קרני דף יב עיא ולא רמם פבי, שאול ויהוא בפ׳ ב׳ ה׳ שכמשחו בפך לא כמשחה מלכותם, דוד ושלמ׳ שכמשחו בקרן כיוצא מלכותם. ולשון עכין המזיקה ותבלית כתבתי בהקדמ׳ ספר אופצ׳: ודף לט עיל ואמרו במדרש שמואל וילוק שמן פרש׳ י״ד על ראשו וישקהו, כל כזיקות הן אל תפלות חון מאלא, כזיקה אל גדולה כזיקה אל פרקים כזיקה אל פריצות, וילוק שמן על ראשו וישקהו, כזיקה אל פרקים * וילך ויפגשהו בהר שמות ד׳ כ״ז החלקים ויאק לו, כזיקה אל פריצות * ותאק ערפה לחמות, רות א׳ י״ד ר׳ תנחומא לומ׳ לף כזיקה אל קורב׳, אב׳ * ויאק יעקב לרחל, בראשי כט י לפי שהית׳ קרובתו. ואמרו הלא כי משחך ה׳ על נחלתו להניד, הוא להניד כי כבר היה נגזר לפניו ית׳ שימלוך על ישרא׳, וזהו עכין הלא כי משחך ה׳ וגו׳. ואמר למ׳ היית משיח׳ שאול בהתר רלוי שבדע מבתו, כי הנה לוד היה רלוי שימשח בהתר מפני שאול, ויהוא מפני יורם, אבל שאול למה לא משח בפני כל העם כאשר משח שלמה? והנראה לי הוא, שמואל משח את שאול כדי שתגלח עליו רוח ה׳ ויהפך לאיש אחר כי המזיקה יכיכהו לקבול הרוח הגלקי ויקדשהו, ולפי שהיה עתיד להפיל עליו גורלות לכן היתה המשחה בהתר, כי אלו היה זה מפורס׳, יהיה אחר כך עכין הגורל דבר מותר ויאמרו שמואל (ג) מדעתו עשה זה, ולכן משחו בהתר: בלכתך היום מעמדי ומצאת שני אנשים עם קבורת רחל בגבול בנימין בצלצח ואמרו אליך נמצאו האתונות אשר הלכת לבקש והנה נטש אביך את דברי האתונות ודאג

(כה) בלילה, כי כן היה המנהג בימים הקדמוני לעשות ימי משתיהם בלילה כמו שבא בספרי הרומיים, מיד הניח שמואל את שאול לבייתו ודבר עמו על הגג, ואל זכר הכתוב דבר היו דבריו ויתכן שהניד להם את כל הדרכים אשר הלכו הוא ונערו ועכין האתונות כמו שיעדו ואל אשר בלבבך אניד לך, ואחרי הדברים על הגג לכו שם: (כו) ואמרו ויבכימו בבקר ויהי כעלות השחר, היה די באחד מהאחרים האלה שם היתה הכוונה לבד על ההשכמה, אבל ידמה שהשאול גם בלילה לא שכב לבו בשבתו לבדו שהיה שאול למלך, וגם שאול לא ישן בשבתו בדברי שמואל אשר אמר לו ולמי כל חמדת ישראל כי אם לך ובמה שכבתו ויסם את כסאו מעל הקרוקים ושהיה המנה כבר עשוה לו מלתמול, וזה רמז באמרו ויבכימו כי שניהם השכימו כל אחד במקומו קודם עלות השחר אלא היו יכולים ליתן, ויהי כעלות השחר לו קרא שמואל אל שאול הגג ויאמר לו קומה ואשלחך ויקמו שניהם שמואל (כז) ושאול והכער אתריהם: המה יורדים בקצה העיר וגו׳. זכר שאמר שמואל אל שאול שיאמר לנערו שיעבור לפניהם

2011 Ministerio de Cultura

משכת כוסה, וכי היכן מלינו שנקברה
כאן בגלגל בנגוד בניין? והלא לא
ברקאי לה יי נקברה כי אם בבית לחם? שב * ותמת
רחל ותקבר בדרך אפרת היא בית לחם,
וכאן בית לחם שלא בתלקו של יהוד׳ שנאמ׳
מיכה ה׳ ג * בית לחם אפרתה וגו׳, אלא כך אמר לו
עכשו שאני מדבר עמך הכה הם עם
קבורת רחל ואתה הולך והם נלוים
ואתה מוצא אותם בנגוד בניין בגלגל,
ופירוש מתיצב הוא בכתוב. ואמרו והנה
נטע פליך, רואה לומר והנה קודם
שמלאו כאן היה כוסו לקיך את דבר
התאוות והנה דוקא לכם, רואה לומר
לשקול ולמערו, לכל הכאה העלמי לא
היה על הנער כי אם על שאול, וזהו
לכבי, כי עם היותו דוקא על
שניהם היה נועץ לבד על
כאן, ואמר זה להגיד שמה
שאמר שאול לנער פן יקלל
לבי אין התאוות ודקא לכאן
(ג) כתיים: והאות הזה שיתן
לליו הוא אמרו וחלפת משם,
רואה לומר שיעבור משם
והלאה ומלאוהו שלשה אנשים
עולי׳ אל האלקי׳ ביתאל שהוא
לוז שהיה שם המוצב שבנה
יעקב, והיו בחי׳ שם להתפלל
בכל זמן לזכו׳ יעקב, כמ״ש
ברקאית * והתקן הוצת לאור שמתי
כה כב מצבה יהיה בית אלקים,
והיה מקום מוכן להורדת
השפע האלקי כמו שאמר שם
וזה שער השמים. וזכר שיהיו
שלשת האנשים לאחד מהם
כוסף שלשה גדיים ואחד כוסף
שלשת כברות לחם ואחד
(ד) כוסף כלי יין, ושישאלו לו
לשלום ויתנו לו שתי לחם,
רואה לומר שתים מהכברות
שוכר, והמפרשים אמרו
שלא נתנו לו מהכברות כי
אם מהחלות שהיו בידם גם
(ה) כן: והאות השלישי הוא
שיבא גבעת האלקים אשר
שם נציבי פלשתים ויפגע
אבל בניאים וינלא עליו רוח השם ויבנא עמהם ויהפך
לבו לאיש אחר. וגבעת האלקים תרגם יונתן לגבעתה
דבית אלהא דיי׳, והיא קרית יערים, כי שם היה
הארון שבאו פלשתים, והיו בני הנביאים תלמידי שמואל
אשר למדם והדריכם והכינם לקבל השפע הנבואי
עולים שמה להתבודד ולהתנבא בסבת שפע ארון האלקים
אשר שם, והיה לפניהם קליל וכבל וכנור והם מתנבאים,
רואה לומר שהיו מכינים עצמם בזמרת לותם הכלים,
ואמר בכלן מתנבאים אין פירושו מזנחים כמו שתי׳
ופירוש המפרשים, אבל עניני שהיו מכינים עצמם
ומתבודדים להנבא, כי מתנבאים הוא בנין התפעל
(ו) מהנבואה: ואמרו ונלחה עליך רוח השם והתנבית
עמם והפכת לאיש אחר, פירושו אבלי שולח עליו
רוח אלקים והוא הארון והתלוה להנבא ומיד והתנבית
עמם, רואה לומר תתעסק להנבא. וזכר שיצא מבוקשו

[אמר המני׳ חפצתי
בכל מסכת סוטה
ולא מלאתי אם זוס
דבר מקבורת רחל
ולא מגלגל, עם
היות גם הילקוט
מביאו מתוספתא
דסוט׳ בזה הלשון,
לאמת בבר פרש׳
פ״ב דף ל״ח ע״ל,
ובמדרש שמו״ל פרש׳
י״ל מביא זה הענין
לך בשבוי לשון אם]

לָכֶם לֵאמֹר מָה אֶעֱשֶׂה לִבְנִי׃
(ג) וְחָלַפְתָּ מִשָּׁם וָהָלְאָה וּבָאתָ עַד־
אֵילוֹן תָּבוֹר וּמְצָאוּךָ שָׁם שְׁלֹשָׁה
אֲנָשִׁים עֹלִים אֶל־הָאֱלֹהִים בֵּית־
אֵל אֶחָד נֹשֵׂא שְׁלֹשָׁה גְדָיִים וְאֶחָד
נֹשֵׂא שְׁלֹשֶׁת כִּכְּרוֹת לָחֶם וְאֶחָד נֹשֵׂא
נֵבֶל־יָיִן׃
(ד) וְשָׁאֲלוּ לְךָ לְשָׁלוֹם וְנָתְנוּ לְךָ שְׁתֵּי־לֶחֶם
וְלָקַחְתָּ מִיָּדָם׃
(ה) אַחַר כֵּן תָּבוֹא אֶל־גִּבְעַת הָאֱלֹהִים
אֲשֶׁר־שָׁם נְצִבֵי פְלִשְׁתִּים וְיִהְיֶה כְּבֹאֲךָ
שָׁם הָעִיר וּפָגַעְתָּ חֶבֶל נְבִאִים יֹרְדִים
מֵהַבָּמָה וְלִפְנֵיהֶם נֵבֶל וְתֹף וְחָלִיל
וְכִנּוֹר וְהֵמָּה מִתְנַבְּאִים׃
(ו) וְצָלְחָה עָלֶיךָ רוּחַ יְהוָה וְהִתְנַבֵּיתָ
עִמָּם וְנֶהְפַּכְתָּ לְאִישׁ אַחֵר׃ וְהָיָה כִּי
תָבֹאינָה הָאֹתוֹת הָאֵלֶּה לָךְ עֲשֵׂה לְךָ
אֲשֶׁר תִּמְצָא יָדֶךָ כִּי הָאֱלֹהִים עִמָּךְ׃

ורמוכו, וזהו והפכת לאיש אחר, כלומר שיהיו השפע
הנבואי וכוח יהיה לאיש אחר, ויעדו אם כן בהתלת
הנבואה והוא הרצון, ולמלעיתה והוא ההתבודדות
להנבא, ובתלישה שהוא השפע המניע אליו. ואפשר
עוד לומר שילאה עליו רוח הקדש והיא המדרגה הקשה
והרחוקה ממדרגת הנבואה, ועוד יגיע אל מדרגת
הנבואה הנמורה וזהו והתנבית עמם, ומלבד כל זה
יעדו שימלא בעצמו בדברים הלבושיים כח עצה וגבורה
שלא היה לו, וזהו והפכת לאיש אחר: ולאחרי שלשת (ז)
האותות האלה אמר שיעשה כל אשר תמלא ידו כי
האלקים עמו, רואה לומר שיעשה גבורותיו ויכהיג את
ישראל לפי שהעזר האלקי דבק בו. ותרגם יונתן עביד
לך מכי מלכותא, [פי׳ התקן לך כלי מלכות] והכוון
שרמז לו בזה אל מה שעשה לאחרי כן במלחמת כוש
העמוני שעשאו בלי כלי נשק וכשיק על זה. ואחר
שלבש לבוש מלכות היו בישראל הכל
כניקים? וכבר כזכר שהיה
דבר ה׳ יקר בימים ההם אין
חזון נפרץ, והתשובה לזה
אלקי מבוארת, כי קודם
הבואת שמואל היה דבר ה׳
יקר, אבל אחרי שירד עליו
השפע בתלמיד האלהות כלה
קורה והכין תלמידים הרבה
ואלקה אחרון דעה את ה׳
כמים לים מכסים, וכמו
שפירשתי בפסוק ויוסף ה׳
להרקה בזילה: ואחרי שנתן
שמואל לשאול שלשת
האותות האלה, ולמה נתות
הנבי זכר שימלא לים עם
הבל יין ולים עם שלשה
גדיים ולים עם שלשה הברות
לחם, ולמה לא יתנו לו
גדיים ולא יין כי אם לחם
לבדו, ומה המורה כל זה,
הנה שיערתי בו מה שאומר,
שהנה שיער הנביא שהיו
בשאול שלשה בחינות. לחת
עם בית אביו ועכיניו,
ולחת עם בני ישראל בהיותו
מלכם, ולחת עם הלל
יתברך להשלמת כפשו שהוא
תכלית התכליות כלם, והם
בחינה טבעית כפי מולדתו,
ובחינה נימוסית כפי הכשנתו לת עמו, ובחינה לאלקית
כפי דבוקו בלל יתברך, הראשונה היא מאזר הוא
בעל חיים, והשנית מאזר הוא קדם, והשלישית מאזר
הוא אלקי. ולכן נתן לו האות הראשון מפלת הבחינה
הראשונה שהוא היקם לאזר היה לו עם אביו ועם עביניו,
וזהו שאמר כמלאו האתוות האזר הלבת לבקש והנה נעם
אביך את דברי האתוות ודעג לכם לאמר מה תעשה לבני,
ועל זה אמר וחלפת משם והלאה, רואה לומר שאחרי
שהוא כבר מלך בישראל אין ראוי שיזוז עוד לעניני
האתוות ולבתי בית אביו, אבל שיעזוב אותם ויפנה
להלאה כלומר אל דברים יותר מעולים וגדולים. והאות
השני נתן לו כפי הבחינה השנית שהוא היקם לאזר יהיה
לו במלכותו עם בני ישראל, וזהו ובאת עד אילון תבור
ומלאוך שם שלשה הבזים עולים אל האלקים שהם רמז
אל העמים לאזר יבואו, וזכר שעם היות בידם לחם

גדיים

[ח] וְיָרַדְתָּ לְפָנַי הַגִּלְגָּל וְהִנֵּה אָנֹכִי
יוֹרֵד אֵלֶיךָ לְהַעֲלוֹת עֹלוֹת לִזְבֹּחַ זִבְחֵי
שְׁלָמִים שִׁבְעַת יָמִים תּוֹחֵל עַד־בּוֹאִי
אֵלֶיךָ וְהוֹדַעְתִּי לְךָ אֵת אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה׃
[ט] וְהָיָה כְּהַפְנֹתוֹ שְׁכֶמוֹ לָלֶכֶת מֵעִמּוֹ
שְׁמוּאֵל וַיַּהֲפָךְ־לוֹ אֱלֹהִים לֵב אַחֵר
וַיָּבֹאוּ כָּל־הָאֹתוֹת הָאֵלֶּה בַּיּוֹם
[י] הַהוּא׃ וַיָּבֹאוּ שָׁם הַגִּבְעָתָה וְהִנֵּה
חֶבֶל־נְבִאִים לִקְרָאתוֹ וַתִּצְלַח עָלָיו
רוּחַ אֱלֹהִים וַיִּתְנַבֵּא בְּתוֹכָם׃
[יא] וַיְהִי כָּל־יוֹדְעוֹ מִאֶתְמוֹל שִׁלְשֹׁם וַיִּרְאוּ
וְהִנֵּה עִם־נְבִאִים נִבָּא וַיֹּאמֶר הָעָם
אִישׁ אֶל־רֵעֵהוּ מַה־זֶּה הָיָה לִבֶן־
קִישׁ הֲגַם שָׁאוּל בַּנְּבִיאִים׃
[יב] וַיַּעַן אִישׁ מִשָּׁם וַיֹּאמֶר וּמִי אֲבִיהֶם
עַל־כֵּן הָיָתָה לְמָשָׁל הֲגַם שָׁאוּל
[יג] בַּנְּבִיאִים׃ וַיְכַל מֵהִתְנַבּוֹת וַיָּבֹא
[יד] הַבָּמָה׃ וַיֹּאמֶר דּוֹד שָׁאוּל אֶלָיו
וְאֶל־נַעֲרוֹ אַיֵּה הָלָכְתֶּם וַיֹּאמֶר לְבַקֵּשׁ
אֶת־הָאֲתֹנוֹת וַנַּרְא כִּי־אַיִן וַנָּבוֹאָה
אֶל־שְׁמוּאֵל׃
[טו] וַיֹּאמֶר דּוֹד שָׁאוּל הַגִּידָה־נָּא לִי מַה־
[טז] אָמַר לָכֶם שְׁמוּאֵל׃ וַיֹּאמֶר שָׁאוּל
אֶל־דּוֹדוֹ הַגֵּד הִגִּיד לָנוּ כִּי נִמְצְאוּ
הָאֲתֹנוֹת וְאֶת־דְּבַר הַמְּלוּכָה לֹא־
הִגִּיד לוֹ אֲשֶׁר אָמַר שְׁמוּאֵל׃

נדיים וביד לקח כבל יין וביד לקח כברי לחם הכה
לח יקח מהבשר שהוא מצל לעופות העורפים המוכלים
בשר לחיים, ושאר שלין רחוי זה אליו כי המלך
רחוי שיהיה רקען ומבתפק ולח יהיה טורף ושוגג,
מצלי לח ל' ונם לח יתנו לו ולח יקח מידם דבר מהיין לפי * שהל
למלכים שתו יין, ושכר שלבד יתנו לו מהלחם והלחם
לבד יקח מחתם לח הבשר ולח היין, והוח מצל ורמז
להכהנתו שיהיה בני ישרחל
בנחת ולח יעשוק לדם ולח
יקח מבהמיהם שלח כדין,
ונם לח יהה לל התחוות
הנשמיות הנרחוות ביון כי
לח בלחם שלבד לחוב ישער,
ובמדרש תנחומ דרשו, שלשה
לבשים הם שלשת בניו יונתן
ואביגדב ומלכי שוע, לחל
כבל יין זו מיכל בתו שנתקה
ונתנה כחל של יין תחת דוד
במטה וכו'. והחות השלישי
כתן לו כפי הבחיבה השלישית
מהיקם ומהדבקות לשר יהיה
לו עם הדברים הללקיים,
ועליו לחמר לחרי כן תבוח
נבעת המלקים זיבח לל הר
המלקים ויקוס במקום קדוש,
וזה בחבי דברים. הלחל
בזיבח לת שוכיו ויהיה
בלחם לת מלחמות ה', וזה
רמז בלחמו לחרי כן תבוח
נבעת המלקים לחר שם
בליבי פלשתים, רומה לומר
שבהתדבקו לחל יתברך רחוי
שיכיר לויבין ין הלרן.
והחבי הוח כמה שיחלים
בפשו וידבק שבלו בעליונים,
וזהו ופגעת חבל בביחים
וגו' והתנבית עמהם, וכזה
הלות הלחרון להיותו רומז
לנחיבה לשר היה לבלו מלשר
הוח מלקי לחר ונהפבת
לקיש לחר, שילח מגדר
הלבוזו' ויבבם בנדר המלקות
והרוחניות. הבה לם בן
שלשת הלותות הללה יעידו
ויגידו מעשיו לשר רחוי
לעשותם, כמה שהיה בולל
בעל כי, וכמה שהוח מהדיג
מדיבי, וכמה שהוח מתדבק
מלקי, והותרה בזה השלשה
הששית:

(ח) וירדת לפני הגלגל והנה לנכי יורד חליך וגו'. לזה
שמוחל לשחול שירד לפניו הגלגל כדי לקדש לם המלוכה,
ולח לחר לו דבר מביחתו המפרה על דבר הגורלות לח
מהגלגל, להיותו המקום לשר בו יושלם ענין המלכתו
מבלי היות בפוך עוד בדבר, והנה לח הגיד גם כן
תכלית ירידתם הגלגל לבל לחר לבד להעלות עולות
ולזבוח זבחי שלמים. ולחרו שבעת ימים תוחל עד בואי
חליך, הוח שלחרי שיפרד ממנו בגלגל וילך לדרכו יחל
שבעת ימים עד בואו חליו. ולפשוט שבמה שלחר

(ט) ויהי שם בגלגל, רמז לקדום המלוכה שיעשו שם,
ומה שלחר עוד והנה לנכי יורד חליך, רמז לו על
הביחה השנית שיזור שמוחל לבוח שמה על דבר מלחמת
פלשתים: וזכר הכתוב שמיד כשזר הפנה שלול מעם (ט)
שמוחל הרגיש בעלמו תכונה לחרת ולב לחר, עם היות
שמוחל לח יעלו להפך לו לב לחר עד לחרי בל הלותות
שזכר. ועוד ספר שבחו חליו בל הלותות המוזבריס,
והם הזבים הרלשונים שייעד
לו, ולחרם בבלל להיותם
היותר מעטי המעלה מלשר
הוח בעלי קייס ומלשר הוח (י)
לדם: ועוד ספר בפרט
לין בתקייס הייעוד השליטי
שהוח יותר מעולה ועליון,
והוח ענין הבבוחה שבלחה (יא)
עליו, עד שבל הלבזים
שהיו מבירים לותו קודם
לזה תמהו מלד ולחרו, מה
זה היה לבן קיש וכי גם
שחול בנביחים? ופירוש
הפסוק הזה לדעתי בן הוח,
שברלשונה הבה היה התמיהה
מלד לביו ומלד עלמו שלח
היה לביו בביח ולח הוח
גם בן, וזהו מה זה היה
לבן קיש הגם שחול בנביחים? (יב)
ויען לחד מהם ויחמר ומי
לביהם? רולה לומר ולמה
תלחרו מה זה היה לבן קיש
ומי לביהם שב שלר הנביחים?
ולין הבבוחה ירולה מהלב
לבן. וכפי יוכתן יהיה
פירושו מי לביהם והמלמד
שב שלר הנביחים? כי
הקדוש ברוך הוח הוח המלמד
לותם והוח למד גם בן
לשחול. לבל הפשט יורה
מה שבבר לחמרתי שהקשו על
בבוחת שחול מפלת לביו שלח
היה בביח, ולזה הזיד שלין
ענין הלבות רליה. על
בן היתה למשל הגם שחול
בנביחים, רולה לומר מפני
הטענה הזלת לח היה למשל
עוד מה זה היה לבן קיש,
ובשר המשל לבד הגם שחול
בנביחים? שהיה התימה
מלדו שלח היה מובן חליו
ולח בשלרה התימה מבל
לביו: והנה בפר שחול (טו)
דוד שחול ממנו דברי שמוחל ושהוח לח הגיד לו לת דבר
המלוכה לנביעותו, וגם לפי שלח נתן לו שמוחל רשות
להגיד הדבר ושלח הנער שילך לפניהם כדי שלח ירלה
ולח ישמע דבר ולבן העלימו שחול. ובמסבת מגלה פ"ו ע"ב
לחרו שבוכות הנביעות הזה שהיה בשחול זבה שילתה
ממנו לבתר המלבה, שבתוב בה * לח הגידה לבתר לבת"ל וכ'
לת עמה ולת מולדתה וגומר, לין לבתר מגדת
עמה וגומר:

2011 Ministerio de Cultura

שמואל א י

פרשה חמשית בהמלכת שאול בפועל על ישראל ׀ וספר בה איך באו למצפה והפילו שם גורלות ויפול הגורל על שאול ׀ ומה שנמשך עליו ממלחמת יבש גלעד ׀ ואיך באו הגלגל וחדש שם המלוכה והוכיח שמואל את ישראל עליה · תחלת הפרשה ויצעק שמואל את העם ׀ עד בן שנה שאול במלכו ׀ והנני מעורר בפרשה הזאת שש שאלות :

השאלה הראשונה מה ראה הקדוש ברוך הוא לקחת לעצמו בחירת המלכים ?
כמו שאמר * אשר יבחר ה׳ אלקיך בו ׀ ולמה לא יבחר העם במלכם ויבקשו איש אחד גבור חיל איש אמת שונא בצע וימליכוהו על עצמם כמו שעושים האומות בארצותם לגויהם? והנה הפועל האנושיי (שהוא המלכת המלך) היה ראוי שיהיה מסור לבני אדם ׀ והפועל האלקי (והוא הקמת הנביא) יהיה מסור לאל ית׳ :

דברי׳ י״ז ט״ו

השאלה השנית אם היה שהאל ית׳ יבחר המלך ׀ היה די במה שאמר לשמואל בראותו את שאול הנה האיש אשר אמרתי אליך זה יעצור בעמי ׀ וכמו שעשה בהמלכת דוד * קום משחהו כי זה הוא ׀ ולמה נצטרך אחרי המשחתו להפיל גורלות במצפה ? ולמה אחרי זה בחר שלישית לחדש המלוכה בגלגל ? והנה בדוד ובשאר המלכים לא נעשה דבר מזה לא גורלות ולא חדוש מלוכה :

בספ׳ י״ו י״ב

השאלה השלישית בדברים שאמר שמואל אל העם בהפלת הגורלות ׀ כה אמר ה׳ אלקי ישראל אנכי העלתי את ישראל וגו׳ ׀ ואם רצה להוכיחם על שאלתם מלך איך קצר בתוכחה וחזר אחרי זה בגלגל להאריך בו מאד ? ואם לא כיוון בזה התוכחה מה ענין הדברים האלה כאן ללא צורך ? והמפרשים פירשו כה אמר ה׳ מתחלה כששאלתם מלך ׀ וגם זה איננו שוה בצורך הדברים וישובן :

השאלה הרביעית בדברי התוכחה שהוכיח בגלגל באמרו וישלח ה׳ את ירובעל ואת בדן את יפתח ואת שמואל וגו׳ ׀ ויקשה זה ראשונה למה לא אמר את דבורה ואת ברק ? כל שכן אחרי שזכר למעלה ענין סיסרא וידוע שעל ידם הצילם האל ית׳ ממנו לא על ידי ירובעל ובדן ויפתח שזכר · ויקש׳ עוד מאשר זכר בדן (שהיה שמשון) קודם יפתח בהיותו מאוחר אליו בזמן :

השאלה החמשית במה שאמר באותה תוכחה ותראו כי נחש מלך בני עמון בא עליכם ותאמרו לי לא כי מלך ימלוך עלינו וגו׳ ׀ וידוע ששאלת המלך היתה קודם שבא נחש על יבש גלעד ימים רבים ׀ כי קודם לזה נמשח שאול על ידי שמואל ׀ ואחרי זה הפילו הגורלות במצפה והלך ישראל איש לביתו ושאול הלך לביתו ואז בא נחש העמוני :

השאלה הששית באמרו באותה תוכחה גם עתה התיצבו וראו את הדבר הגדול הזה וגו׳ ׀ הלא קציר חטים היום וגו׳ ׀ ויקשה למה הביא שמואל גם ופלא בדבר הזה ? והיה די בדברי התוכחה ׀ והרבה נסים ראו בענין הארון ומלחמות הפלשתים ולא היו צריכין לנס אחר ׀ וגם ראוי שנדע אם היה שיצטרכו לנס למה בחר בזה הפלא שעשה ? ומה היחס אשר היה לו עם דרוש התוכחה אשר היה בה ·
והנני מפרש הפסוקים באופן יותרו השאלות כלם :

(יז) **ויצעק** שמואל את העם אל ה׳ המצפה · זכר הכתוב שאסף שמואל את עם ישראל המצפה ׀ להיותו המקום המוכן להורדת השפע עליו ולהדבק בו השכינה האלקית מן העת אשר נצח יהושע את המלכים שמה ׀ והיה שם מזבח ובית תפלה לאלקים · ולפי שאסיפת העם תעשה על ידי צעקה ׀ וכרוזא קורא בחיל בית יעקב לכו ונלכ׳ המצפ׳ להפיל הגורל על המלכ׳ המלך ולדעת מי יהיה ׀ לכן קרא הכתוב האסיפה בלשון צעקה · ואמנם למה רצה האל ית׳ שיהיה המלך נבחר על ידו ושלא יבחרו בו העם ׀ הנה זהו אצלי לשלשה סבות · הסבה הראשונה היא לפי שלא יפול בין שבטי ישראל קטטה ומריבה באמור כל אחד אני אמלוך ׀ ופעמי יבחרו קצת השבטים מלך אחד וקצתם יבחרו מלך אחר וירבו המלכים * ובפשע ארץ רבים שריה ׀ כמו שקרה בימי מלכי ישראל * שנחלק העם וחצי ישראל המליכו את עמרי וחצי האחר היה אחרי תבני בן גנית להמליכו ותחזק על זה המלחמה ביניהם · ואין ספק שזה הוא המסבב פעמים רבות באומת אדום וישמעאל מכת חרב והרג ואבדן על בחירת המלכים ׀ הלא ראית קטטת בני יהודה ובני ישראל באמרם לדוד * מדוע נגבוך אחינו ? ואלו אומרים עשר ידות לי במלך ׀ ונמשך עליו ענין שבע בן בכרי ׀ ומה יעשו אם היו הם הבוחרים מלך ? ולזה צוה ית׳ שום תשים עליך מלך אשר יבחר ה׳ אלקיך בו ׀ צוה שאשר יבחר ה׳ בו למלך יהיה מי שיהיה ומאיזה שבט שיהיה ישימו אימתו עליהם ובזה כל העם איש על מקומו יבא בשלום : הסבה השנית היא לפי שיצר לב האדם רע מנעוריו והיה ראוי שיהיה המלך נקי הגאוות ׀ כמ״ש * ולא ירבה לו סוסים ׀ ואמר לבלתי רום לבבו מאחיו ׀ מרוחק מהתאוות ׀ כמו שאמר * ולא ירבה לו נשים ׀ משולל מהחמדה ׀ כמו שאמר * וכסף וזהב לא ירבה לו מאד ׀ ובהיות המדות המשובחות האלה צריכים מאד במלך ׀ והאדם יראה לעינים וה׳ יראה ללבב והוא בוחן לבות וכליות ׀ היה ראוי שלא יבחר המלך על ידי בני אדם שלא

[יז] וַיַּצְעֵק שְׁמוּאֵל אֶת־הָעָם אֶל־יְהוָה הַמִּצְפָּה׃

ידעו תוכו ולא יבינו מדותיו ותכונותיו הטוב הוא אם רע ׀ ושיבחרהו האל ית׳ שהוא היודע תעלומות לב ׀ וכמו שאמר שלמה בתפלתו * כי אתה ידעת לבדך את לבב כל בני האדם · וכבר בא הטענה הזאת בדברי אדוננו משה אמר * יפקוד ה׳ אלקי הרוחות לכל בשר איש על העדה ׀ הנה כוון לומר שהאל ית׳ להיותו אלקי הרוחות הוא אשר ראוי שיפקוד המנהיג לא בני אדם שיראו לעינים : הסבה השלישית היא לפי שבהיות המלך נבחר מהעם יהיה בהכרח נשמע אליהם מאד ׀ והיה מחוייב לפייסם ולעשות כל אשר ירצו ולא יהיה עושה משפט וצדקה לכל עמו כפי הדין ׀ כי יסבור פני׳ לאשר בחרו אותו למלך ׀ ובהיותו בחיר ה׳ יהיה שומר מצוה ולא ישא פני איש כי המשפט לאלקים הוא ואין עליו עול בחירתם ׀ וכבר העיר לטענה הזאת דוד הע״ה במזמור * למה רגשו גוים ׀ והמזמור ההוא עם היות שפירשו אותו המפרשים על הפלשתים ועל דרכים אחרים ׀ אחשוב אני שאמרו דוד על האנשים שהיו מגמגמים על שאול ועל ביתו ׀ לפי שהיה רודף את דוד והם בידיעתם שהאל ית׳ היה בוחר בו היו רוצים להמליכו על כרחו של שאול ׀ וכנגדם אמר למה רגשו גוים ולאומים יהגו ריק יתיצבו מלכי ארץ (שהם השרים והסגנים) על ה׳ ועל משיחו שהיה שאול ? ועל זה אמר * יושב בשמים ישחק ה׳ ילעג למו ושידבר אלימו באפו וגו׳ ׀ ויאמר להם וכי יש לכם להמליך מלך או להסירו ממלוכ׳ ? אין לכם בחירת המלכי׳ ולא להסיר אותם מהמלכו׳ ׀ ועל זה אמ׳ * ואני נסכתי מלכי על ציון הר קדשי ׀ ר״ל דוד שלכד עיר ציון אני נסכתי אותו ולא אתם ׀ אני אמליכהו ולא אתם ׀ ואני אתן לו עיר ציון ולא אתם ׀ ואמר עוד * אספרה אל חק ה׳ אמר אלי בני אתה ׀ ר״ל אדברה על דרך וחק ולשון בני אדם שה׳ אמר אלי בני אתה ואני היום ילידתיך ׀ להגיד שהאל ית׳ הוא הבוחר בו הוא אשר עשאו כאב את בן ירצה ׀ ואמר שהדבור הזה הוא ע״ד וכלשון בני אדם ׀ וזהו אל חק לא כפי האמת כי אין בן לאל ית׳ ׀ אבל על דרך משל אמר שהוא

מלכי׳ א׳ ח׳ לט׳

במדב׳ כ״ז י״ו

תהלים ב׳

שם שם ד׳

שם שם ו׳

שם שם ז׳

דברי׳ י״ז י״ו

שם שם י״ז

שם שם

2011 Ministerio de Cultura

שהוא ילדהו, כלומ' שהוא הבוחר והממליך אתו ולא אחר, ולכן אמר * שאל ממכי ואתה נוים כאלתך, רוצה לומר שהוא יתברך יתן לו המלכות ומידו יהיה לו, וזאתי שמלכותו מלת הוי והוא אחר בחר בו ולא בני קדם, לזה * תרועם בזבע ברזל ככלי יוצר תנפצם, רוצה לומר אל תשא פני איש וכלם תרועם בשבט ברזל, לפי שאין לך לפייסם כי אני המלכתי אותך ולא הם, והיא הטענה הנ'. הנה כתבתי בדבר שלשה כבות והותרה השאלה הראשונה:

(יח) ויאמר אל בני ישראל וגו'. אמרתי שלא היו הדברים האלה תוכחה על שאלתם מלך כי התוכחה אחרי כן יזכור אותה, אבל לפי שישרש שאלו מלך ושמואל אמר להם לכו איש לעירו, הנה עתה כאשר אבף אותם להפיל הגורלות אמר אליהם כל הדברים האלה, לפי שעברו הימים אחרי שאלו מלך ואולי יעשוב אדם שבעזה זה עתה מרצון האל יתברך ולא משאלתם, לכן הקדים לדבר אליהם ולומר עדיים אתם שעכין המלך אשר אני עושה היום הזה איבו מרצון האל יתברך ולא מכוונתי, כי תאמרו היום או מחר הנה שמואל נעק ויאבוף את כל ישראל ומעלמו הפיל להם גורלות והמלך עליהם מלך, או השם יתברך הוא בוחר ברצונו ואין עליבו לעשות ועון אבו כן, כי האל יתברך הוליך אתכם ממצרים והביא אתכם מכל מושביכם הלוחצים אתכם, ובכל זה לא המלך עליכם, ואתם מאסתם את אלקיכם ותאמרו אלינו שימלך עלינו מלך, ועתה בבחת שאלתכם ולמלאת בקשתכם והפצתם אתכם, ולכן התיצבו עתה לפני השם לשבטיכם ולאלפיכם להפיל גורלות ולבחר על פי הגורל ועל פי האורים והתומים מי ימלוך עליכם. הנה אם כן היו הדברים האלה התרחה ולא תוכחה, והותרה זאת השאלה השלישית: וכפר הכתוב שהפיל גורלות וכלכד שבט בנימין, והפיל על משפחותיו ותלכד משפחת המטרי, והפיל על הגברים וילכד שאול, כי לעפ"י שלא ידע שם כפל הגורל על שמו: והכ' שאלו עוד כי' הבא עוד הלום איש, לפי שלא מצאו שם שאול ואמרו האם יבא עוד כאן איש מלבד אלו אחר בבאן? השם יפקר כאן איש? והשיבו האל יתברך הנה הוא בתבא על הכלים, רוצה לומר בתוך כלי העם הבאים שמה שהניחו כליהם בבית אחד, או יהיה על הכלים או על כלי הבקר אשר היו בשדה או בבית אחר, והוא בתאבא שמה מפני שיהיה בתחרית הימים. ואמבם לוקין בלבד שאול ומשפחתו ובבטו, לפשר שבאמר שהיה על פי הגורל ולפשר שהיה על פי האורים והתומים, ולזה אמר לפני ה' ואמר ושאלו עוד בה', והבבון שהיה שם גורל וגם משפט האורים והתומים כמו שזכרתי בתלוקת האחרון: וזכר הכתו' שהלכו ישראל איש לביתו וגם שאול הלך לביתו בגבעה, כי רצה שלא קבלוהו ביניהם

(יט) [יט] וַיֹּאמֶר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כֹּה־אָמַר יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל אָנֹכִי הֶעֱלֵיתִי אֶת־יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרָיִם וָאַצִּיל אֶתְכֶם מִיַּד כָּל־הַמַּמְלָכוֹת הַלֹּחֲצִים אֶתְכֶם:
[כ] וְאַתֶּם הַיּוֹם מְאַסְתֶּם אֶת־אֱלֹהֵיכֶם אֲשֶׁר־הוּא מוֹשִׁיעַ לָכֶם מִכָּל־רָעוֹתֵיכֶם וְצָרוֹתֵיכֶם וַתֹּאמְרוּ לוֹ כִּי־מֶלֶךְ תָּשִׂים עָלֵינוּ וְעַתָּה הִתְיַצְּבוּ לִפְנֵי יְהוָה לִשִׁבְטֵיכֶם וְלַאלְפֵיכֶם:
[כא] וַיַּקְרֵב שְׁמוּאֵל אֶת כָּל־שִׁבְטֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּלָּכֶד שֵׁבֶט בִּנְיָמִן: [כב] וַיַּקְרֵב אֶת־שֵׁבֶט בִּנְיָמִן לְמִשְׁפְּחֹתָיו וַתִּלָּכֶד מִשְׁפַּחַת הַמַּטְרִי וַיִּלָּכֶד שָׁאוּל בֶּן־קִישׁ וַיְבַקְשֻׁהוּ וְלֹא נִמְצָא: [כג] וַיִּשְׁאֲלוּ־עוֹד בַּיהוָה הֲבָא עוֹד הֲלֹם אִישׁ וַיֹּאמֶר יְהוָה הִנֵּה־הוּא נֶחְבָּא אֶל־הַכֵּלִים:
[כד] וַיָּרֻצוּ וַיִּקָּחֻהוּ מִשָּׁם וַיִּתְיַצֵּב בְּתוֹךְ הָעָם וַיִּגְבַּהּ מִכָּל־הָעָם מִשִּׁכְמוֹ וָמָעְלָה: [כה] וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל אֶל־כָּל־הָעָם הַרְאִיתֶם אֲשֶׁר בָּחַר־בּוֹ יְהוָה כִּי אֵין כָּמֹהוּ בְּכָל־הָעָם וַיָּרִעוּ כָל־הָעָם וַיֹּאמְרוּ יְחִי הַמֶּלֶךְ: [כה] וַיְדַבֵּר שְׁמוּאֵל אֶל־הָעָם אֵת מִשְׁפַּט הַמְּלוּכָה וַיִּכְתֹּב בַּסֵּפֶר וַיַּנַּח לִפְנֵי יְהוָה וַיְשַׁלַּח שְׁמוּאֵל אֶת־כָּל־הָעָם אִישׁ לְבֵיתוֹ: [כו] וְגַם־שָׁאוּל הָלַךְ לְבֵיתוֹ גִּבְעָתָה וַיֵּלְכוּ עִמּוֹ הַחֵיל אֲשֶׁר־נָגַע אֱלֹהִים בְּלִבָּם:
[כז] וּבְנֵי בְלִיַּעַל אָמְרוּ מַה־יֹּשִׁיעֵנוּ זֶה וַיִּבְזֻהוּ וְלֹא־הֵבִיאוּ לוֹ מִנְחָה וַיְהִי כְּמַחֲרִישׁ:

(יט) אמרתי שלא היו הדברים האלה תוכחה על שאלתם מלך כי התוכחה אחרי כן יזכור אותה, אבל לפי שישרש שאלו מלך ושמואל אמר להם לכו איש לעירו, הנה עתה כאשר אבף אותם להפיל הגורלות אמר אליהם כל הדברים האלה, לפי שעברו הימים אחרי שאלו מלך ואולי יעשוב אדם שבעזה זה עתה מרצון האל יתברך ולא משאלתם, לכן הקדים לדבר אליהם ולומר עדיים אתם שעכין המלך אשר אני עושה היום הזה איבו מרצון האל יתברך ולא מכוונתי, כי תאמרו היום או מחר הנה שמואל נעק ויאבוף את כל ישראל ומעלמו הפיל להם גורלות והמלך עליהם מלך, או השם יתברך הוא בוחר ברצונו ואין עליבו לעשות ועון אבו כן, כי האל יתברך הוליך אתכם ממצרים והביא אתכם מכל מושביכם הלוחצים אתכם, ובכל זה לא המלך עליכם, ואתם מאסתם את אלקיכם ותאמרו אלינו שימלך עלינו מלך, ועתה בבחת שאלתכם ולמלאת בקשתכם והפצתם אתכם, ולכן התיצבו עתה לפני השם לשבטיכם ולאלפיכם להפיל גורלות ולבחר על פי הגורל ועל פי האורים והתומים מי ימלוך עליכם. הנה אם כן היו הדברים האלה התרחה ולא תוכחה, והותרה זאת השאלה השלישית: וכפר הכתוב שהפיל גורלות וכלכד שבט בנימין, והפיל על משפחותיו ותלכד משפחת המטרי, והפיל על הגברים וילכד שאול, כי לעפ"י שלא ידע שם כפל הגורל על שמו: והכ' שאלו עוד כי' הבא עוד הלום איש, לפי שלא מצאו שם שאול ואמרו האם יבא עוד כאן איש מלבד אלו אחר בבאן? השם יפקר כאן איש? והשיבו האל יתברך הנה הוא בתבא על הכלים, רוצה לומר בתוך כלי העם הבאים שמה שהניחו כליהם בבית אחד, או יהיה על הכלים או על כלי הבקר אשר היו בשדה או בבית אחר, והוא בתאבא שמה מפני שיהיה בתחרית הימים. ואמבם לוקין בלבד שאול ומשפחתו ובבטו, לפשר שבאמר שהיה על פי הגורל ולפשר שהיה על פי האורים והתומים, ולזה אמר לפני ה' ואמר ושאלו עוד בה', והבבון שהיה שם גורל וגם משפט האורים והתומים כמו שזכרתי בתלוקת האחרון: וזכר הכתו' שהלכו ישראל איש לביתו וגם שאול הלך לביתו בגבעתה, כי רצה שלא קבלוהו ביניהם

(כ) ובמדרש תבחומין זה לשון הנון בחורים והתומים. ובמדרש תבחומין זה * נשות לדם תשפילהו ושפל רוח ימוך כבוד, כל מי שרודף אחר השררה שררה בורחת, ממבו וכל מי שבורח מן השררה שררה רודפתו, שאול ברח מן השררה בשעה שבא למלוך שמ' הנה הוא בחבא על הכלים זכה להיות מלך. ובמסבת שמים הגדולה קשה לדעת לעלו' בה וקשה לירד ממבה, שבן מציבו בשאול בשעה שאמרו לו עמוד במלכות היה מתבזה על הכלים, ובשעה שאמרו לירד ממבו היה מתגאה לדעת: (כג) וספר הכתוב שלא הלבו ולקחוהו משם ורצו שהיה עליו הוד מלכו' בקומתו (כד) ובתוארו, עד שאמר שמואל אל כל העם הרצית אשר בחר בו ה' כי אין כמוהו בכל העם, ל"ל הרצית שהגורל הזה מיבת ה' כל מצפבו? אלא שהיה לאשר בחר בו ה' שיהא מלך עמהו רצוי והגון אל הגדולה הזאת, ואין כמוהו בכל העם ולכן הוא ההגון למלכות מכל שיבי ישראל. והעם נרצותם לותו הריעו תרועה גדולה ויאמרו יחי המלך, כי הוא המאחר הכשות לומר למלכים כפי מבהגם: וזכר שלו דבר שמואל אל העם משפט המלוכה, והוא כמו שבתב הרמב"ן הבא לשון למלך על עמו והעו' הרצוי למי שיאמרה את פיו והדברים אשר הוא חייב עליהם כמו שמותה תורה, ואין זאת הפרשה הקודמת שאמר הזי לחיים ולהפקידם כי אם המשפט המוקן אשר לו. ואם בראה על כל פנים לפרש משפט המלך על מה שקדם למעלה בפרשה, יהיה פירושו כמו שאמרתי, שלפי שהם שאלו מלך לשפוט, אמר להם זה יהיה משפט שיעשה לבם המלך והוא העוזק והגזל אשר יעשה בהם, והבה שבה בבאן להתרו' בהם בשעת מעשה מלבד מה שבבר התרה בהם קודם המעשה, ולזה הביאו לפבי ה', רל' לפבי הארון לעד על מה שיהיה בתחרית הימים. ואמבם לוקין בלבד שאול ומשפחתו ובבטו, לפשר שבאמר שהיה על פי הגורל ולפשר שהיה על פי האורים והתומים, ולזה אמר לפני ה' ואמר ושאלו עוד בה', והבבון שהיה שם גורל וגם משפט האורים והתומים כמו שזכרתי בתלוקת האחרון: וזכר הכתו' שהלכו ישראל איש לביתו וגם שאול הלך לביתו בגבעתה, כי רצה שלא קבלוהו ביניהם

(כה) [כה] מִשְׁפַּט הַמְּלוּכָה וַיִּכְתֹּב בַּסֵּפֶר וַיַּנַּח לִפְנֵי יְהוָה וַיְשַׁלַּח שְׁמוּאֵל אֶת־כָּל־הָעָם אִישׁ לְבֵיתוֹ: [כו] וְגַם־שָׁאוּל הָלַךְ לְבֵיתוֹ גִּבְעָתָה וַיֵּלְכוּ עִמּוֹ הַחֵיל אֲשֶׁר־נָגַע אֱלֹהִים בְּלִבָּם:

(כו, כז) וכפר הכתוב שהפיל גורלות וכלכד שבט בנימין, והפיל על משפחותיו ותלכד משפחת המטרי, והפיל על הגברים וילכד שאול, כי לעפ"י שלא ידע שם כפל הגורל על שמו: והכ'

(כז) [כז] וּבְנֵי בְלִיַּעַל אָמְרוּ מַה־יֹּשִׁיעֵנוּ זֶה וַיִּבְזֻהוּ וְלֹא־הֵבִיאוּ לוֹ מִנְחָה וַיְהִי כְּמַחֲרִישׁ:

2011 Ministerio de Cultura

ביניהם ברמוכס והיו מנמנמים במלכותו וזלתי הקיל לצר
(כז) בגע קליהם בלבם שהלכו עמו, כי אחר הקבוצים בני בליעל
לאמרו מה יושיענו זה ויבזהו ולא הביאו לו מנחה, ולכן חזר
לביתו ולא בחתם בבתר מלכות. ולחזוב מה יושיענו זה
לא היה להיותם מזלזלים בענינו, כי להיותו משבט בנימין
הצעיר ומשפחה קטנה לאמרו מה יושיענו זה? והנה אין לו
משפחה ולא לבני שבטו רלויים לעזרו, והיה רלוי שימלך
מלך משבט גדול ורב ומשפחה מרובה כדי שהמלך ההוא
יהיה רב להושיע את ישראל
בעת הצורך עם לבני משפחתו
ושבטו מלבד לבני אחר
השבטים, הנה אם כן היה
הנזיון דבק במשפחתו ושבטו
עם היותו בעצמו נחה
למלכות: ותמכס בהיתר
המלכה הנבית הקודמת
ותזובתה לומר, שבהמלכת
המלך יטרכו שני דברים
בהברת. האחד שיבחרהו
ה' ויבדילהו מתוך לחיו
למלוך עליהם, וזה ע"י נביא
בהמשחו אותו, כי אין
המשחה זולתי אות הבחירה
האלקית: והשני שבני ישראל
ישימוהו למלך ויקבלוהו
עליהם, כי שני העניינים
דברי' י"ן טו המלה בכללים במאמר * שום
תשים עליך מלך אשר יבחר
ה' אלקיך בו וגומ', הנה
הבחירה האלקית היא על ידי
נביא והשניה היא ע"י ישראל
שיקבלו אותו למלך עליהם,
והנה שמואל הנביא משח
את שאול למלך וזו היא
הבחירה האלקית, לאחרי
זה בא המפה לשיקבלו אותו
ישראל עליהם, ולפי שלא
יחשדו אותו שבחר בו כרצונו, וכמו שחשדו קרח ועדתו
במדבר י"ו למשה ולאהרן * על כהונת אהרן, לכן רצה לעשות בחירתו על
פי הגורל והתומים נגד כל ישראל, כדי שכלם ידעו ויאמינו
שמ' היתה מכבה ומאכו בחירתו, והיה זה במשפט האורים
והתומים בביאור גדול והיה על פי הגורל גם כן בענין מה
פח קלב עלך שעשו בחלוקת הארץ, וכמו שהוכיחו חז"ל במס' בבא בתרא
שעם היות שם גורל, הכהן היה מכוון והיה לומר שם שבע
פלוגי עולה ושם מקום פלוגי עולה והיה הגורל מפיל עמו,
וכן הכתוב משפט הגורל או משפט האורים והתומים עם מה
שעשה שמואל משפט את שאול בחופן ויודע שאין הדברים
המליכוהו. והמכס לפי שאבני בליעל לאמרו מה יושיענו זה
ויבזוהו ולא הביאו לו מנחה, והיה לבב ישראל נלחי מפכים
לעכיבו, רצה האל ית' להביא ענין כתב העמוקי שבא על אבני
יבב גלעד, בתופן שאול עם היותו משבט לעיר ומשפחה
שפלה יעשה תשועה בישראל, ולא כל העם יודו בהמלכתו
ויאמרו מי האומר שאול ימלוך עליכו תנו האנשים ונמיתם.
ומפני שהיה שם קלון לבנות ברלשונה הזכרך שמואל לבבת
הגלגל לקדש שם המלוכה, והחדוש היה שבלם בלב אלם
ובכפב קפנה ימליכוהו עליהם להסיר הספק אשר היה קודם
לזה ביניהם. ובהמלבת דוד ושאר המלכים היה הענין בזוה,
שהיתה כריכה בחירת האל ית' והוא עצמו המציאו על ידי
נביא שהוא לות הבחירה וכן היו כמשים כלם, והיתה עוד
כריכה המלכה והיא הקבלה שיקבלו ישראל אותו למלך
עליהם, וכן המליכו לדוד, לם שבע יהודה לאחרי מות שאול

בחברון ולם שבטי ישראל כלם לאחרי מות לישבעת, וכן עשו
בבל שאר המלכי' המשיחה שהיה בחיית פעל האל והמלכה
שהיה בחיית קיבול ישראל, ולא הוצרכו להבדיל השבטים
על פי האורים והתומים לו על פי הגורל, לפי שבשאול
להיותו המלך הראשון ולהיות קטנה וחלוק לבבות בהמלכתו
הוצרך הבביא לזה, כדי לחתת שמה שעשה בהמשחתו היה
מאת ה' מן השמים, לבל בשאר המלכים שבאו לאחריו לא
בטרכו הבביאים לזה, כי היו כבר מוחזקים ממה שבעשה
בעבין שאול שההמשחה היא
לות עלמי בחיית הנפש,
והותרה עם זה המלבה
הזבית:

ויעל בתב העמוקי ויבן וגו'. ספר הבתו' שעלה בתב מלך בבי עמון בשמו היה מורה רוע מעשיו, שהיה בתב בריה כמו פתן תרג יקטס קזנו ויבן על יבש גלעד. ועם היות שאלנו ממנו שיכרות להם ברית ויעבדוהו, הנה לא רלה כי אם בתנאי שיבקר לבלם עין ימינם, כי עם היות שאין בזה אלא תועלת הנה היה לאכזריותו, וגם להורות גדולתו שזהב וכסף לא יחשוב, וגם לפי שיהיה זה תרפה לבל ישראל שבקרו עיבי יבש גלעד ולא יוכלו בל ישראל להושיעם. ובמדרש שמואל אמרו אלו פרש"י הקלעים והקשתים שביזרעאל, שהם מחמד עיבים של ישראל, ור' שמעון אמר אלו מבהדריות של ישראל, ורבבן אמרין שהיתה שאלתו הביאו לי ספר תורה שהוא עין ימינכם ותעקור ממבו *לא יבא עיוכי ומוקבי דברי כ"נ

(ד) (ה) (ו) (ז)

א

(ח) וַיַּעַל נָחָשׁ הָעַמּוֹנִי וַיִּחַן עַל־יָבֵישׁ גִּלְעָד וַיֹּאמְרוּ כָּל־אַנְשֵׁי יָבֵישׁ אֶל־ נָחָשׁ כְּרֹת־לָנוּ בְרִית וְנַעַבְדֶךָּ׃
(ט) וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם נָחָשׁ הָעַמּוֹנִי בְּזֹאת אֶכְרְתָה לָכֶם בְּנַקֵּר לָכֶם כָּל־עַיִן יָמִין וְשַׂמֹתִיהָ חֶרְפָּה עַל־כָּל־יִשְׂרָאֵל׃
(י) וַיֹּאמְרוּ אֵלָיו זְקֵנֵי יָבֵישׁ הַרֶף לָנוּ שִׁבְעַת יָמִים וְנִשְׁלְחָה מַלְאָכִים בְּכֹל גְּבוּל יִשְׂרָאֵל וְאִם־אֵין מוֹשִׁיעַ אֹתָנוּ וְיָצָאנוּ אֵלֶיךָ׃
(יא) וַיְהִי מִמָּחֳרָת וַיָּשֶׂם שָׁאוּל הָעָם שְׁלֹשָׁה רָאשִׁים וַיָּבֹאוּ בְתוֹךְ־הַמַּחֲנֶה בְּאַשְׁמֹרֶת הַבֹּקֶר וַיַּכּוּ אֶת־עַמּוֹן עַד־חֹם הַיּוֹם וַיְהִי הַנִּשְׁאָרִים וַיָּפֻצוּ לֹא נִשְׁאַר־בָּהֶם שְׁנַיִם יַחְדָּו׃
(יב) וַיֹּאמֶר הָעָם אֶל־שְׁמוּאֵל מִי הָאֹמֵר שָׁאוּל יִמְלֹךְ עָלֵינוּ הָבָה הָאֲנָשִׁים וְנָמִיתֵם׃
(יג) וַיֹּאמֶר שָׁאוּל לֹא־יוּמַת אִישׁ בַּיּוֹם הַזֶּה כִּי הַיּוֹם עָשָׂה יְהוָה תְּשׁוּעָה בְּיִשְׂרָאֵל׃
(יד) וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל אֶל־הָעָם לְכוּ וְנֵלְכָה הַגִּלְגָּל וְנַחֲדֵשָׁה שָׁם הַמְלוּכָה׃
(טו) וַיֵּלֶךְ כָּל־הָעָם הַגִּלְגָּל וַיַּמְלִיכוּ שָׁם אֶת־שָׁאוּל לִפְנֵי יְהוָה בַּגִּלְגָּל וַיִּזְבְּחוּ שָׁם זִבְחֵי שְׁלָמִים לִפְנֵי יְהוָה וַיִּשְׂמַח שָׁם שָׁאוּל וְכָל־אַנְשֵׁי יִשְׂרָאֵל עַד־מְאֹד׃
(טז) וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל אֶל־כָּל־יִשְׂרָאֵל הִנֵּה שָׁמַעְתִּי בְקֹלְכֶם לְכֹל אֲשֶׁר אֲמַרְתֶּם לִי וָאַמְלִיךְ עֲלֵיכֶם מֶלֶךְ׃
(יז) וְעַתָּה הִנֵּה הַמֶּלֶךְ מִתְהַלֵּךְ לִפְנֵיכֶם וַאֲנִי זָקַנְתִּי וָשַׂבְתִּי וּבָנַי הִנָּם אִתְּכֶם וַאֲנִי הִתְהַלַּכְתִּי לִפְנֵיכֶם מִנְּעוּרַי וְעַד־הַיּוֹם הַזֶּה׃
(יח) הִנְנִי עֲנוּ בִי נֶגֶד יְהוָה וְנֶגֶד מְשִׁיחוֹ אֶת־שׁוֹר מִי לָקָחְתִּי וְחֲמוֹר מִי לָקָחְתִּי וְאֶת־מִי עָשַׁקְתִּי אֶת־מִי רַצּוֹתִי וּמִיָּד מִי לָקַחְתִּי כֹפֶר וְאַעְלִים עֵינַי בּוֹ וְאָשִׁיב לָכֶם׃
(יט) וַיֹּאמְרוּ לֹא עָשַׁקְתָּנוּ וְלֹא רַצּוֹתָנוּ וְלֹא לָקַחְתָּ מִיַּד־אִישׁ מְאוּמָה׃
(כ) וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם עֵד יְהוָה בָּכֶם וְעֵד מְשִׁיחוֹ הַיּוֹם הַזֶּה כִּי לֹא מְצָאתֶם בְּיָדִי מְאוּמָה וַיֹּאמְרוּ עֵד׃
(כא) וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל אֶל־הָעָם יְהוָה אֲשֶׁר עָשָׂה אֶת־מֹשֶׁה וְאֶת־אַהֲרֹן וַאֲשֶׁר הֶעֱלָה אֶת־אֲבוֹתֵיכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם׃
(כב) וְעַתָּה הִתְיַצְּבוּ וְאִשָּׁפְטָה אִתְּכֶם לִפְנֵי יְהוָה אֵת כָּל־צִדְקוֹת יְהוָה אֲשֶׁר עָשָׂה אִתְּכֶם וְאֶת־אֲבוֹתֵיכֶם׃
(כג) כַּאֲשֶׁר בָּא יַעֲקֹב מִצְרַיִם וַיִּזְעֲקוּ אֲבוֹתֵיכֶם אֶל־יְהוָה וַיִּשְׁלַח יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה וְאֶת־אַהֲרֹן וַיּוֹצִיאוּ אֶת־אֲבוֹתֵיכֶם מִמִּצְרַיִם וַיֹּשְׁבוּם בַּמָּקוֹם הַזֶּה׃
(כד) וַיִּשְׁכְּחוּ אֶת־יְהוָה אֱלֹהֵיהֶם וַיִּמְכֹּר אוֹתָם בְּיַד סִיסְרָא שַׂר־צְבָא חָצוֹר וּבְיַד פְּלִשְׁתִּים וּבְיַד מֶלֶךְ מוֹאָב וַיִּלָּחֲמוּ בָם׃
(כה) וַיִּצְעֲקוּ אֶל־יְהוָה וַיֹּאמְרוּ חָטָאנוּ כִּי עָזַבְנוּ אֶת־יְהוָה וַנַּעֲבֹד אֶת־הַבְּעָלִים וְהָעַשְׁתָּרוֹת וְעַתָּה הַצִּילֵנוּ מִיַּד אֹיְבֵינוּ וְנַעַבְדֶךָּ׃
(כו) וַיִּשְׁלַח יְהוָה אֶת־יְרֻבַּעַל וְאֶת־בְּדָן וְאֶת־יִפְתָּח וְאֶת־שְׁמוּאֵל וַיַּצֵּל אֶתְכֶם מִיַּד אֹיְבֵיכֶם מִסָּבִיב וַתֵּשְׁבוּ בֶטַח׃
(כז) וַתִּרְאוּ כִּי נָחָשׁ מֶלֶךְ בְּנֵי עַמּוֹן בָּא עֲלֵיכֶם וַתֹּאמְרוּ אֵלַי לֹא כִּי מֶלֶךְ יִמְלֹךְ עָלֵינוּ וַיהוָה אֱלֹהֵיכֶם מַלְכְּכֶם׃
(כח) וְעַתָּה הִנֵּה הַמֶּלֶךְ אֲשֶׁר בְּחַרְתֶּם אֲשֶׁר שְׁאַלְתֶּם וְהִנֵּה נָתַן יְהוָה עֲלֵיכֶם מֶלֶךְ׃
(כט) אִם־תִּירְאוּ אֶת־יְהוָה וַעֲבַדְתֶּם אֹתוֹ וְשָׁמַעְתֶּם בְּקוֹלוֹ וְלֹא תַמְרוּ אֶת־פִּי יְהוָה וְהָיִתֶם גַּם־אַתֶּם וְגַם־הַמֶּלֶךְ אֲשֶׁר מָלַךְ עֲלֵיכֶם אַחֲרֵי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם׃
(ל) וְאִם־לֹא תִשְׁמְעוּ בְּקוֹל יְהוָה וּמְרִיתֶם אֶת־פִּי יְהוָה וְהָיְתָה יַד־יְהוָה בָּכֶם וּבַאֲבוֹתֵיכֶם׃
(לא) גַּם־עַתָּה הִתְיַצְּבוּ וּרְאוּ אֶת־הַדָּבָר הַגָּדוֹל הַזֶּה אֲשֶׁר יְהוָה עֹשֶׂה לְעֵינֵיכֶם׃
(לב) הֲלוֹא קְצִיר־חִטִּים הַיּוֹם אֶקְרָא אֶל־יְהוָה וְיִתֵּן קֹלוֹת וּמָטָר וְדַעוּ וּרְאוּ כִּי־רָעַתְכֶם רַבָּה אֲשֶׁר עֲשִׂיתֶם בְּעֵינֵי יְהוָה לִשְׁאֹל לָכֶם מֶלֶךְ׃
(לג) וַיִּקְרָא שְׁמוּאֵל אֶל־יְהוָה וַיִּתֵּן יְהוָה קֹלוֹת וּמָטָר בַּיּוֹם הַהוּא וַיִּירָא כָּל־הָעָם מְאֹד אֶת־יְהוָה וְאֶת־שְׁמוּאֵל׃
(לד) וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל אֶל־כָּל־הָעָם אַל־תִּירְאוּ אַתֶּם עֲשִׂיתֶם אֶת כָּל־הָרָעָה הַזֹּאת אַךְ אַל־תָּסוּרוּ מֵאַחֲרֵי יְהוָה וַעֲבַדְתֶּם אֶת־יְהוָה בְּכָל־לְבַבְכֶם׃
(לה) וְלֹא תָסוּרוּ כִּי אַחֲרֵי הַתֹּהוּ אֲשֶׁר לֹא יוֹעִלוּ וְלֹא יַצִּילוּ כִּי תֹהוּ הֵמָּה׃
(לו) כִּי לֹא יִטֹּשׁ יְהוָה אֶת־עַמּוֹ בַּעֲבוּר שְׁמוֹ הַגָּדוֹל כִּי הוֹאִיל יְהוָה לַעֲשׂוֹת אֶתְכֶם לְעָם לוֹ׃
(לז) גַּם־אָנֹכִי חָלִילָה לִי מֵחֲטוֹא לַיהוָה מֵחְדֹּל הִתְפַּלֵּל בַּעַדְכֶם וְהוֹרֵתִי אֶתְכֶם בְּדֶרֶךְ הַטּוֹבָה וְהַיְשָׁרָה׃
(לח) אַךְ יְרָאוּ אֶת־יְהוָה וַעֲבַדְתֶּם אֹתוֹ בֶּאֱמֶת בְּכָל־לְבַבְכֶם כִּי רְאוּ אֲשֶׁר הִגְדִּיל בָּכֶם׃
(לט) וְאִם־הָרֵעַ תָּרֵעוּ וְסָפוֹ תִסָּפוּ גַּם־אַתֶּם גַּם־הַמֶּלֶךְ אֲשֶׁר מָלַךְ עֲלֵיכֶם׃
(מ) וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל אֶל־כָּל־הָעָם אַל־תִּירְאוּ אַתֶּם עֲשִׂיתֶם אֶת כָּל־הָרָעָה הַזֹּאת אַךְ אַל־תָּסוּרוּ מֵאַחֲרֵי יְהוָה וַעֲבַדְתֶּם אֶת־יְהוָה בְּכָל־לְבַבְכֶם׃
(מא) וְלֹא תָסוּרוּ כִּי אַחֲרֵי הַתֹּהוּ אֲשֶׁר לֹא יוֹעִלוּ וְלֹא יַצִּילוּ כִּי תֹהוּ הֵמָּה׃
(מב) כִּי לֹא יִטֹּשׁ יְהוָה אֶת־עַמּוֹ בַּעֲבוּר שְׁמוֹ הַגָּדוֹל כִּי הוֹאִיל יְהוָה לַעֲשׂוֹת אֶתְכֶם לְעָם לוֹ׃
(מג) גַּם־אָנֹכִי חָלִילָה לִי מֵחֲטוֹא לַיהוָה מֵחְדֹּל הִתְפַּלֵּל בַּעַדְכֶם וְהוֹרֵתִי אֶתְכֶם בְּדֶרֶךְ הַטּוֹבָה וְהַיְשָׁרָה׃
(מד) אַךְ יְרָאוּ אֶת־יְהוָה וַעֲבַדְתֶּם אֹתוֹ בֶּאֱמֶת בְּכָל־לְבַבְכֶם כִּי רְאוּ אֲשֶׁר הִגְדִּיל בָּכֶם׃
(מה) וְאִם־הָרֵעַ תָּרֵעוּ וְסָפוֹ תִסָּפוּ גַּם־אַתֶּם גַּם־הַמֶּלֶךְ אֲשֶׁר מָלַךְ עֲלֵיכֶם׃
(מו) וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל אֶל־כָּל־הָעָם אַל־תִּירְאוּ אַתֶּם עֲשִׂיתֶם אֶת כָּל־הָרָעָה הַזֹּאת אַךְ אַל־תָּסוּרוּ מֵאַחֲרֵי יְהוָה וַעֲבַדְתֶּם אֶת־יְהוָה בְּכָל־לְבַבְכֶם׃
(מז) וְלֹא תָסוּרוּ כִּי אַחֲרֵי הַתֹּהוּ אֲשֶׁר לֹא יוֹעִלוּ וְלֹא יַצִּילוּ כִּי תֹהוּ הֵמָּה׃
(מח) כִּי לֹא יִטֹּשׁ יְהוָה אֶת־עַמּוֹ בַּעֲבוּר שְׁמוֹ הַגָּדוֹל כִּי הוֹאִיל יְהוָה לַעֲשׂוֹת אֶתְכֶם לְעָם לוֹ׃
(מט) גַּם־אָנֹכִי חָלִילָה לִי מֵחֲטוֹא לַיהוָה מֵחְדֹּל הִתְפַּלֵּל בַּעַדְכֶם וְהוֹרֵתִי אֶתְכֶם בְּדֶרֶךְ הַטּוֹבָה וְהַיְשָׁרָה׃
(נ) אַךְ יְרָאוּ אֶת־יְהוָה וַעֲבַדְתֶּם אֹתוֹ בֶּאֱמֶת בְּכָל־לְבַבְכֶם כִּי רְאוּ אֲשֶׁר הִגְדִּיל בָּכֶם׃
(נא) וְאִם־הָרֵעַ תָּרֵעוּ וְסָפוֹ תִסָּפוּ גַּם־אַתֶּם גַּם־הַמֶּלֶךְ אֲשֶׁר מָלַךְ עֲלֵיכֶם׃
(נב) וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל אֶל־כָּל־הָעָם אַל־תִּירְאוּ אַתֶּם עֲשִׂיתֶם אֶת כָּל־הָרָעָה הַזֹּאת אַךְ אַל־תָּסוּרוּ מֵאַחֲרֵי יְהוָה וַעֲבַדְתֶּם אֶת־יְהוָה בְּכָל־לְבַבְכֶם׃
(נג) וְלֹא תָסוּרוּ כִּי אַחֲרֵי הַתֹּהוּ אֲשֶׁר לֹא יוֹעִלוּ וְלֹא יַצִּילוּ כִּי תֹהוּ הֵמָּה׃
(נד) כִּי לֹא יִטֹּשׁ יְהוָה אֶת־עַמּוֹ בַּעֲבוּר שְׁמוֹ הַגָּדוֹל כִּי הוֹאִיל יְהוָה לַעֲשׂוֹת אֶתְכֶם לְעָם לוֹ׃
(נה) גַּם־אָנֹכִי חָלִילָה לִי מֵחֲטוֹא לַיהוָה מֵחְדֹּל הִתְפַּלֵּל בַּעַדְכֶם וְהוֹרֵתִי אֶתְכֶם בְּדֶרֶךְ הַטּוֹבָה וְהַיְשָׁרָה׃
(נו) אַךְ יְרָאוּ אֶת־יְהוָה וַעֲבַדְתֶּם אֹתוֹ בֶּאֱמֶת בְּכָל־לְבַבְכֶם כִּי רְאוּ אֲשֶׁר הִגְדִּיל בָּכֶם׃
(נז) וְאִם־הָרֵעַ תָּרֵעוּ וְסָפוֹ תִסָּפוּ גַּם־אַתֶּם גַּם־הַמֶּלֶךְ אֲשֶׁר מָלַךְ עֲלֵיכֶם׃
(נח) וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל אֶל־כָּל־הָעָם אַל־תִּירְאוּ אַתֶּם עֲשִׂיתֶם אֶת כָּל־הָרָעָה הַזֹּאת אַךְ אַל־תָּסוּרוּ מֵאַחֲרֵי יְהוָה וַעֲבַדְתֶּם אֶת־יְהוָה בְּכָל־לְבַבְכֶם׃
(נט) וְלֹא תָסוּרוּ כִּי אַחֲרֵי הַתֹּהוּ אֲשֶׁר לֹא יוֹעִלוּ וְלֹא יַצִּילוּ כִּי תֹהוּ הֵמָּה׃
(ס) כִּי לֹא יִטֹּשׁ יְהוָה אֶת־עַמּוֹ בַּעֲבוּר שְׁמוֹ הַגָּדוֹל כִּי הוֹאִיל יְהוָה לַעֲשׂוֹת אֶתְכֶם לְעָם לוֹ׃

2011 Ministerio de Cultura

גִּבְוֹל יִשְׂרָאֵל בְּיַד חַמַּלְאָכִים׃ לֵאמֹר
אֲשֶׁר אֵינֶנּוּ יֹצֵא אַחֲרֵי שָׁאוּל וְאַחֲרֵי
שְׁמוּאֵל כֹּה יֵעָשֶׂה לִבְקָרוֹ וַיִּפֹּל פַּחַד־
יְהוָה עַל־הָעָם וַיִּצְאוּ כְּאִישׁ אֶחָד׃
[ח] וַיִּפְקְדֵם בְּבֶזֶק וַיִּהְיוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל שְׁלֹשׁ
מֵאוֹת אָלֶף וְאִישׁ יְהוּדָה שְׁלֹשִׁים אָלֶף׃
[ט] וַיֹּאמְרוּ לַמַּלְאָכִים הַבָּאִים כֹּה תֹאמְרוּן
לְאִישׁ יָבִישׁ גִּלְעָד מָחָר תִּהְיֶה־לָּכֶם
תְּשׁוּעָה כְּחֹם הַשֶּׁמֶשׁ וַיָּבֹאוּ הַמַּלְאָכִים
וַיַּגִּידוּ לָאַנְשֵׁי יָבֵישׁ וַיִּשְׂמָחוּ׃
[י] וַיֹּאמְרוּ אַנְשֵׁי יָבֵישׁ מָחָר נֵצֵא אֲלֵיכֶם
וַעֲשִׂיתֶם לָנוּ כְּכָל־הַטּוֹב בְּעֵינֵיכֶם׃
[יא] וַיְהִי מִמָּחֳרָת וַיָּשֶׂם שָׁאוּל אֶת־הָעָם
שְׁלֹשָׁה רָאשִׁים וַיָּבֹאוּ בְתוֹךְ־הַמַּחֲנֶה
בְּאַשְׁמֹרֶת הַבֹּקֶר וַיַּכּוּ אֶת־עַמּוֹן עַד־
חֹם הַיּוֹם וַיְהִי הַנִּשְׁאָרִים וַיָּפֻצוּ וְלֹא
[יב] נִשְׁאַרוּ־בָם שְׁנַיִם יָחַד׃ וַיֹּאמֶר הָעָם
אֶל־שְׁמוּאֵל מִי הָאֹמֵר שָׁאוּל יִמְלֹךְ
עָלֵינוּ תְּנוּ הָאֲנָשִׁים וְנָמִיתֵם׃
[יג] וַיֹּאמֶר שָׁאוּל לֹא־יוּמַת אִישׁ בַּיּוֹם הַזֶּה
כִּי הַיּוֹם עָשָׂה־יְהוָה תְּשׁוּעָה בְּיִשְׂרָאֵל׃
[יד] וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל אֶל־הָעָם לְכוּ וְנֵלְכָה
הַגִּלְגָּל וּנְחַדֵּשׁ שָׁם הַמְלוּכָה׃
[טו] וַיֵּלְכוּ כָל־הָעָם הַגִּלְגָּל וַיַּמְלִכוּ שָׁם
אֶת־שָׁאוּל לִפְנֵי יְהוָה בַּגִּלְגָּל וַיִּזְבְּחוּ־
שָׁם זְבָחִים לִפְנֵי יְהוָה וַיִּשְׂמַח שָׁם
שָׁאוּל וְכָל־אַנְשֵׁי יִשְׂרָאֵל עַד־
מְאֹד׃

יב

[א] וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל אֶל־כָּל־יִשְׂרָאֵל הִנֵּה

פה יעשה לבקרו, ולא פירש לם יעשה על ידו לו מלת ה' מן השמים, כי המלחרים המתמידים והדבורים המשותפים כלותים בדברים המסופקים ובמקומות כאלו. וזכר שכפל פחד ה' על העם ויצאו כאיש אחד, ר"ל שלא פחדו שיעשה כן שאול לבקרם כי לא היה מיוחס אליהם כאלם כל כך, אבל פחדו אל ה' ולבן יצאו למלחמ': ויפקד' שאול בבזק, שהוא שם מקום. או יהיה פירושו בחלוקים קטנים שבתן כל אחד מהן קטן ופקד כל החלוקים לדעת מכיכם של ישראל, כי בזק יאמר על החלוקים, וכן מתורגם * כגרור קטן בתרגומ' היך בזק דכיפת בקלעת. וכן לקוח בלשון ערבי קרצים, וכן הוא * ויפקדם בטלקים, שבתן כל אחד טלה ופקד את הטלקים לדעת מכיכם, והיה זה לשם שלותם התורה החלקית לעשות, כמו שאמר * כי תשא את ראש בני ישראל לפקודיהם ונתנו איש כופר נפשו לה' בפקוד אותם ולא יהיה בהם נגף בפקוד אותם, ובמוף הספר הזה * במכין העם שמוה דוד למכותם אחרי בדרוש הזה כדאוי. ובדומה מיכי רבה אמרו, כיון שבתחלה [לא נראה לי שטעות הוא, אבל בא' יומא פ"ב דף כ"ב ע"ב מלאתי ודוק:] לקח פרקם על הכתוב מתעסר בזק ולבסוף כתי' בטלאים. ולמאי מדילגו? אלא מאי רבותא דמילתא? אלא כתעסר שאול: ולפי שאכתי יכב לא יהיו מתיקנים מהתועה, אלא שאול לומר אליכם על ידי המלאכי' אשר שלחו אליו, אחר תהיה להם התשועה כקום הזמן, וכן אמרו הם לעמונים אחר נגף אליכם וגו', והוא אחמר מזותף, ישראל היו מכוונים לנגוף להלחם בם, והעמונים קשבו שילחו להשתעבד אליהם. ועיין אמרו [למעלה] ויהיו בכי ישראל שבע שנות אלף ויהיו ואיש יהודה שלשים אלף, שלא כתוב יהודה עם שאר השבטי, לפי שהיה תמיד שבט יהודה מתכבד מבין שאר השבטים והיה כאיש בעיני קודם המלכת המלך, לפי שלא תחשבו שהיה תכלי' דברי כדי למנוע המלכה מכם, אבל המלכתי עליכם מלך כאשר שאלתם, ועתה שהכה המלך מתהלך לפניכם לעיני כל ישראל את דברי. ולפי שהיו דברי ישראל אתה זקנת ובניך לא הלכו בדרכיך לכן אמר שמואל ואני זקנתי ושבתי, ר"ל הכה שמעתי והכיכותי כל הדברים אשר אמרתם לי, ר"ל בעכיכי, והוא אמרם הכה זקנת ובניך לא הלכו בדרכיך ונומר, ועתה שאלתכם וזהו ואמלוך עליכם מלך, ר"ל לא רציתי להוכיח

(ק) שאול בבזק, שהוא שם מקום. או יהיה פירושו בחלוקים קטנים שבתן כל אחד מהן קטן ופקד כל החלוקים לדעת מכיכם של ישראל, כי בזק יאמר על החלוקים, וכן מתורגם * כגרור קטן בתרגומ' היך בזק דכיפת בקלעת. וכן לקוח בלשון ערבי קרצים, וכן הוא * ויפקדם בטלאים, שבתן כל אחד טלה ופקד את הטלאים לדעת מכיכם, והיה זה לשם שלותם התורה החלקית לעשות, כמו שאמר * כי תשא את ראש בני ישראל לפקודיהם ונתנו איש כופר נפשו לה' בפקוד אותם ולא יהיה בהם נגף בפקוד אותם, ובמוף הספר הזה * במכין העם שמוה דוד למכותם אחרי בדרוש הזה כדאוי. ובדומה מיכי רבה אמרו, כיון שבתחלה [לא נראה לי שטעות הוא, אבל בא' יומא פ"ב דף כ"ב ע"ב מלאתי ודוק:] לקח פרקם על הכתוב מתעסר בזק ולבסוף כתי' בטלאים. ולמאי מדילגו? אלא מאי רבותא דמילתא? אלא כתעסר

(ע) שאול: ולפי שאכתי יכב לא יהיו מתיקנים מהתועה, אלא שאול לומר אליכם על ידי המלאכי' אשר שלחו אליו, אחר תהיה להם התשועה

(י) כקום הזמן, וכן אמרו הם לעמונים אחר נגף אליכם וגו', והוא אחמר מזותף, ישראל היו מכוונים לנגוף להלחם בם, והעמונים קשבו שילחו להשתעבד אליהם. ועיין אמרו [למעלה] ויהיו בכי ישראל שבע שנות אלף ויהיו ואיש יהודה שלשים אלף, שלא כתוב יהודה עם שאר השבטי, לפי שהיה תמיד שבט יהודה מתכבד מבין שאר השבטים

נפ' עו' ל' והיה כאיש בעיני קודם המלכת המלך, לפי שלא תחשבו שהיה * ויזמע שאול את העם ויפקדם בטלאים אלף רגלי ועשרת אלפים את איש יהודה, והוא מה שיורה אחרת מה שפירשתי

נרקזי מ"ע * שלא יסור שבט מיהודה שעל מעלת השבט כלו על שאר

(יא) השבטים נאמר: והנה זכר שמחרת שם שאול שלשה ראשים ויך לכבי עמון עד קום היום והנשארים הרה כאו,

(יב) וכאשר רצו ישראל המעשה המעולה הזה לשר עשה שאול ואת התשועה לשר עשה ה' על ידו לאמרו, מי האומר שאול ימלוך עלינו, ר"ל שאמרו זה בדרך בזיון וקלות ראש, תנו האנשים

(יג) לשר לאמרו זה ובמיתם, ושאול מחל על כבודו ואמר לא יומת איש ביום הזה כי היום עשה ה' תשועה בישראל, ר"ל עם היותו מהדין שהמבזה את המלך יומת, הנה אין ראוי שביום הזה יומת איש לפי שהיום עשה ה' תשועה והוא יקשו אליו התשועה והוא

(יד) יכאו אליהם. וכאשר שמע שמואל דבריהם אמר לכו ונלכה הגלגל ונחדש שם המלוכה, ר"ל לא יומת איש בדברי שאול אבל נלך לחדש המלוכה, לפני שנלכו כל ישראל בהמלכה אחת נהמלכת שאול, וכן עשו שאמר

(טו) לפני ה', שהיה המקום הזה מקודש יען עמד שם ארון החלקים ראשונה בהכנסתם לארץ, ואולי שהניחוהו שם עתה ג"כ ויזבחו שם זבחים שלמים כמו שיעד שמוא לשאול להעלות עולות ולזבוח זבחי שלמים וגו', ושמחו שם שאול וכל ישראל עמו בהמלכתו:

יב

(א) ויאמר שמואל אל כל ישראל וגו'. לשמוח בענין התוכחה הזאת וכוונתה, שלפי שעדיין מלך היה שם למקום נהנהגת שמואל, כמו שיורה מאמרם שאמרו אתה זקנת ובניך לא הלכו בדרכיך ונומר, ועשיתי שאלתכם וזהו ואמלוך עליכם מלך, ר"ל לא רציתי להוכיח

(ב) אתכם על עניני קודם המלכת המלך, לפי שלא תחשבו שהיה תכלי' דברי כדי למנוע המלכה מכם, אבל המלכתי עליכם מלך כאשר שאלתם, ועתה שהכה המלך מתהלך לפניכם לעיני כל ישראל את דברי. ולפי שהיו דברי ישראל אתה זקנת ובניך לא הלכו בדרכיך, לכן אמר שמואל ואני זקנתי ושבתי, ר"ל הכה שמעתי והכיכותי כל הדברים אשר אמרתם לי, ר"ל בעכיכי, והוא אמרם הכה אתה זקנת ובניך לא הלכו בדרכיך ונומר, ועשיתי שאלתכם וזהו ואמלוך עליכם מלך, ר"ל לא רציתי להוכיח

(ג) אתכם על עניני קודם המלכת המלך, לפי שלא תחשבו שהיה תכלי' דברי כדי למנוע המלכה מכם, אבל המלכתי עליכם מלך כאשר שאלתם, ועתה שהכה המלך מתהלך לפניכם לעיני כל ישראל את דברי. ולפי שהיו דברי ישראל אתה זקנת ובניך לא הלכו בדרכיך, לכן אמר שמואל ואני זקנתי ושבתי, ר"ל הכה שמעתי והכיכותי כל הדברים אשר אמרתם לי, ר"ל בעכיכי, והוא אמרם הכה אתה זקנת ובניך לא הלכו בדרכיך ונומר, ועשיתי שאלתכם וזהו ואמלוך עליכם מלך, ר"ל לא רציתי להוכיח

2011 Ministerio de Cultura

וְשַׁבְתִּי וְכֶם הַגֵּם אִתְּכֶם וַאֲנִי הִתְהַלַּכְתִּי
לִפְנֵיכֶם מִנְּעוּרַי עַד־הַיּוֹם הַזֶּה׃
[ג] הִנֵּנִי עֲנוּ בִי נֶגֶד יְהוָה וְנֶגֶד מְשִׁיחוֹ
אֶת־שׁוֹר מִי לָקָחְתִּי וַחֲמוֹר מִי לָקָחְתִּי
וְאֶת־מִי עָשַׁקְתִּי אֶת־מִי רַצּוֹתִי וּמִיַּד־
מִי לָקַחְתִּי כֹפֶר וְאַעְלִים עֵינַי בּוֹ וְאָשִׁיב
לָכֶם׃ [ד] וַיֹּאמְרוּ לֹא עֲשַׁקְתָּנוּ וְלֹא
רַצּוֹתָנוּ וְלֹא־לָקַחְתָּ מִיַּד־אִישׁ מְאוּמָה׃
[ה] וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם עֵד יְהוָה בָּכֶם וְעֵד
מְשִׁיחוֹ הַיּוֹם הַזֶּה כִּי לֹא מְצָאתֶם
בְּיָדִי מְאוּמָה וַיֹּאמְרוּ עֵד׃
[ו] וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל אֶל־הָעָם יְהוָה אֲשֶׁר
עָשָׂה אֶת־מֹשֶׁה וְאֶת־אַהֲרֹן וַאֲשֶׁר
הֶעֱלָה אֶת־אֲבוֹתֵיכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם׃
[ז] וְעַתָּה הִתְיַצָּבוּ וְאִשָּׁפְטָה אִתְּכֶם לִפְנֵי
יְהוָה אֵת כָּל־צִדְקוֹת יְהוָה אֲשֶׁר־
עָשָׂה אִתְּכֶם וְאֶת־אֲבֹתֵיכֶם׃
[ח] כַּאֲשֶׁר־בָּא יַעֲקֹב מִצְרַיִם וַיִּזְעֲקוּ
אֲבֹתֵיכֶם אֶל־יְהוָה וַיִּשְׁלַח יְהוָה
אֶת־מֹשֶׁה וְאֶת־אַהֲרֹן וַיּוֹצִיאוּ אֶת־
אֲבוֹתֵיכֶם מִמִּצְרַיִם וַיֹּשִׁיבוּם בַּמָּקוֹם
הַזֶּה׃ [ט] וַיִּשְׁכְּחוּ אֶת־יְהוָה אֱלֹהֵיהֶם
וַיִּמְכֹּר אֹתָם בְּיַד סִיסְרָא שַׂר־צְבָא

דברי כ"ח ל"ג

(ג) דבריכם שבתי שהיכה הוא יותר מהוקבה, ולמה שלמרתם שבני לא הלכו בדרכי לשוב שבני הכם לתכם, לא עשו בהם המשפט הרקוי כפי מעשיהם, לבל על דבר לקר שלתם לא פירשת לותו והוא שהייתם מוכחים בהכחתי על זה לוכיחכם ולערכה לעיניכם, וז"ש ולכי התהלכתי לפניכם מנעורי עד היום הזה, הנני ענו בי ונוח', לא לין רלוי שתעשו עלי (ד) קשיה מלבושים לקרים כי תמיד התהלכתי בתוככם ולתם יודעים מעשי, לם כן ענו בי כנד ה' שהיה עם הלרון וכנד משיחו שלול, ולמר זה לפי שבלשר יגיד שופט מלומנותו יהיה המהנג בין הלומות שהשופט הנה לחריו יקקור על מעשיו, ולם ימלא שלקק שוקד יעבדוהו עליו, ולפי שישרלל לחרו שיקים להם מלך שישפטם ככל הגוים, רלה שמואל לעשות זה נם כן על דרך הגוים, וזהו לחרו וכנד משיקו שמואל ישפוט עליו לם עשה שלל כהונן, ושלין להם להתכבים משכו לו לירוק מלפניו, כי כבר היה להם מלך ומה יעשה עוד שמואל שליהם, כ"ש בהיותו זקן וקנב מלד. ולחרו לת שור מי לקחתי, רולה לומר שהשוקד שלו יהיה בתורת הלוקה, לו בדרך גזל שהדיין נחוקה יקחהו, לו בדרך מתנה שיתילהו בדמי הכרים, ולבאת מיכים הלנה לחר לת כלומר הלם עשקתי, כלומר הלם לקחתי מיד לקד מכס שור לו חמור להשתמש בו ולחכ לשיבהו לליו? ולת מי עשקתי, ל"ל הלם עשקתי וגזלתי לים לקחת ממנו דבר בחוקה? ולת מי רלותי, ל"ל הלם בקשתי בתכונים לקדם שיתן לי דבר ברלונו? לו יהיה לת שור מי לקחתי למלקתי, מי עשקתי בממון, ולת מי רלותי בגוף, על דרך * עשוק ורלוץ כדברי המפרשים, ולחרו ולעלים עיני בו, רולה לומר הלם יבוש לחר בפני לעלים עיני שלל לסתכל בו ויחזר לותו לכם, ולכי לשיב מיד מבלי שום טענה לחרת. וכפי יובתן יהיה פירושו הלם העלמתי עיני מקדם כדי שלל לעשות (ז) משפטו? כי העלם עיני השופט רע כלקיות השוחד: והכה השיבו ישרלל לה עשקתנו כנגד לת מי עשקתי, ולה רלותנו כנגד ולת מי רלותי, ולה לקחת מיד ליש מלומה כנגד לת שור מי לקחתי וגו': ושמואל לחר על תשובתם עד ה' בכם (ה) ועד משיקו, והם לחרו עד, שיהיה עד הלחת כדבריהם, והכה לחר ויחזר עד בלשון יחיד, לרמוז על כל לחד ולחד מהם שלחר עד. ולפשר שיקשר לשמוע שהוא לת' לכי עד בדברים הללם שמעתי. ולכמיכו וכרוב לברכה לחרו בתם' מכות שיכלתה בת קול ולחרה עד, לתם מעידי עליו על הגלוי ולכי מעיד עליו על מה שבסתר, וזה לחד משלשה מקומות שהופיעה רוח הקד' בבית דין של מטה. הכה בזה הללים שמוע להוכיחם על מה מילמו בהנהגתו, הלם היה לוקח מהם שוחד או היה מתעלם מהם מלעשות משפט ולדקה?

ויאמר שמואל אל העם וגו'. הפסוק הרלשון הוה ירקה (ו) שלין לו נוכרה, כי הוא לחר ה' לשר עשה לת משה ולת להרן ולשר העלה וגו' ולל זכר על זה הכר, וכתבו רלק וללבנ שהוא תוכר למה שלחר למעלה עד ה' בכם וגו', לשר עשה וגו' ולשר העלה וגו', ופשט הכתוב לל יפלתו, כי היה רלוי שיקדם זה לחרו ויחר עד, ושלל יהיה ביניהם הפסק פרשה. ויקשה גם כן למה יהם לשל יתכרך עשיית משה ולהרן ולל בריאת שמים ולרן ושלר הכרים הכפלתים? ולכי לחשוב בפירושו שלחרי שמואל הוכיח לת ישרל על מלסם הנהנתו, רלה להוכיחם על מלסם הנהנת המל ית', שהם שתי הבחינו' שתכעול שלת המלך כמו שלמרתי, ולזה בתלת הפר' לחר ויחר שמואל לל העם, וקודם התוכחה רלה להקדים הקדמה לחת יכערך מליה, והיל לחרו ה' לשר עשה לת משה ולת להרן ולשר העלה, והמלחר הוא ה' הוא לשר עשה לת משה ולת להרן, כי לל היתה בריאתם טבעית כשלר בני לדם כי לם כלום' לשר כדי לעשות על ידם נסים ונפלחות, ונם כן ה' הוא היה לשר העלה לת לבותיכם מלרים, כי לל יכלו בכחם ובגבורתם כי לם נכם מלקי: ועתה (ו) התילבו ולשפטה לתכם וגו', לל ועתה לחרי הכ' ההקדמ' הוחת התילבו ולשפטה לתכם לפני ה', לל על עכיכי (כמו שהיתה התוכחה הקודמת) כי לם על כל לשקו ה' לשר עשה לתכם ולת לבותיכם, והיתה בריכה ההקדמה הזלת לפי שילחר לשר זה שלהרן ומשה הולילו לת בני ישרל מלרי', לכן הקדים ולחר זה שלהרן והמל ית' עשם בדרך נכחי ורלוני לזה התכלית, ושלותה הילילה עם היותה מיוקבת להם הלל יתברך עשה בכחו ובגבורתו, ולכן הקדים המלחר הזה: כשבר בת (ח) יעקב למלרים וגו'. לשון שמואל עשה שתי טענות לנשל להם טעותם שנשלם להם מלך. הלחת היל כשבר בת יעקב מלרימה וכשתעבדו שם ויזעקו לבותיהם לל ה', הנה לז לל שלחו ישרל מלך לכל נעקו לל ה' מתוך לרותם, וגם הלל יתברך לל נתן להם מלך לכל שלח להם לת משה ולת להרן, והמה עם כבותם הולילו לותם מלרים ויושיבום במקום הזה, רולה לומר שהם סבבו ביותם להרן, כי עם היות שמשה ולהרן לל בלו עמהם שמה, הנה זכותם ותורתם ולמודם הביל לותם לליה, וזו היל הטענה הרלשונה, רולה לומר לם ליכלת מלרים ולכביעת להרן כלה לל נלטרכו ישרל למלכים ולל שלחו לותם, ולל נתן הלל ית' להם כי לם נביים ולל המליך עליהם מלך, לם כן מבואר הוא שהיה שללתם עתה מלך דבר בלתי רלוי. ונתן עוד בזה טענה שנית מפלת סותרו, והיל לומרו וישבחו לת ה' ללקיהם וימכור לותם ביד סיסרא שר (ט) הטענה

2011 Ministerio de Cultura

הטענה הראשונה הלקוחה משלמות ישראל בצעקם אל ה׳ ,
ומהשכר שבא עליהם על ידי הנביאים , הנה עוד תלקח
ראיה על מה שחטאו בשאלם מלך , מאשר בני ישראל פעמים
שכחו את ה׳ ומיד קבלו ענשם שמכרם ה׳ בידי אויביהם
וילחמו בם , ובהיות שישראל עתה במה ששאלו מלך שכחו את
ה׳ , כמו שאמר כי אותי מאסו ממלוך עליהם , הנה יהיו
חייבים עונש גדול ויקרה להם כמו שקרה לאבותיהם החטאים
בנפשותם שעצבו גם כן את ה׳ . ואחרי שהעיר על שתי אלה
הטענות רצה להתיר ספק אחד יקרה בטענה הראשונה , והוא
שאולי יאמר אומר הנה לענין יציאת מצרים היו צריכים
נביאים , לפי שלא היה שם מלחמה כלל כי אם נסים ונפלאות
ונתינת התורה על ידיהם ,
אבל בזמן הזה שאנו צריכים
למלחמות ואין כאן נתינת
התורה , אין ספק שיותר
הכרח יש לנו במלכים (כמו
שאמרו ונלח׳ את מלחמותינו)
(י) מבנביאים , הנה להשיב לזה
אמר עוד ויזעקו אל השם
ויאמרו חטאנו וגו׳ וישלח ה׳
וגומ׳ , רוצה לומר כבר ראינו
כי כאשר צעקו אבותיכם אל
ה׳ אחרי היותם בארץ בזמן
המלחמות הנה הם גם כן לא
שאלו מלך והאל יתברך לא
(יא) המליך עליהם אדם , אבל שלח
לפניהם שופטים את ירובעל
ואת בדן ואת יפתח ואת
שמואל , ועם היות שאינם מלכי׳
הנה הצילו אתכם מידי
אויביכם ותשבו בטח , ואמר
אתכם לנוכח , לומר שעיניהם
הרואות את הדבר הזה , ולזה
אמר ויצל אתכם בלשון יחיד ,
להגיד שהאל ית׳ הוא לבדו
המציל על ידי השופטים ההם .
וזכר ירובעל שהוא גדעון
ראשונה , לפי שנעשו על ידו נסים הרבה וזכה לנבואות
רבות , ואחריו זכר בדן שהוא שמשון שהיה משבט דן כמו
שתרגם יונתן , לפי שגם על ידו נעשו נסים וקרא אל ה׳
ויענו , והוא זכה למדרגה ממדרגו׳ הנבואה , ואחריו זכר יפתח
שלא נעשו על ידו נסים ולא זכה לנבואה , אבל היה גבור
החיל ומזה הצד זכר שמשון קודם ליפתח , לא בקדימה
זמנית כי אם לפי שקדם אליו במעלת הנסים והקורבה לאל
ית׳ . ואחריהם כלם זכר שמואל את עצמו כי עם היותו גדול
שבכל השופטים , להיות שמואל הוא הכותב רצה להקטין
עצמו ונזכר באחרונה וגם להיותו אחרון בזמן , והנה אמר
ואת שמואל ולא אמר ואותי , לפי שכל דברי הספר ועניני
שמואל כתבם בלשון נסתר כשלישי המדבר , וכן עשה ירמיהו
בספרו ויהושע בספרו אם היה שהוא כתבו , וכל זה להמשכם
עיין רד״ק אחרי דרך משה אדוננו עליו השלום . ובדרש אמר רבי
אלעזר בשם רבי יוסי בן זימרא אף שמואל רבן של הנביאים
מתנבא ולא היה יודע מה היה מתנבא , שנאמר ואת יפתח
ואת שמואל , אותי לא אמר אלא ואת שמואל לפי שלא היה
יודע מה היה מתנבא , ואין צורך לדרש הזה מאחר
שכל הנביאים זה דרכם ואף שמואל כך היה מנהגו תמיד .
פר׳ טו׳ ובמדרש שמואל אמרו השם אשר עשה את משה ואת
אהרן וגומר את ירובעל ואת בדן ואת יפתח ואת שמואל ,
הרי לך שלשה גדולי עולם משה ואהרן ושמואל כשלשה
קלי עולם , לומר ירובעל בדורו כמשה בדורו בדן
בדורו כאהרן בדורו יפתח בדורו כשמואל בדורו , זהו דרש

חָצוֹר וּבְיַד־פְּלִשְׁתִּים וּבְיַד מֶלֶךְ מוֹאָב
וַיִּלָּחֲמוּ בָּם׃
[י] וַיִּזְעֲקוּ אֶל־יְהוָה וַיֹּאמְרֻ חָטָאנוּ
כִּי עָזַבְנוּ אֶת־יְהוָה וַנַּעֲבֹד אֶת־
הַבְּעָלִים וְאֶת־הָעַשְׁתָּרוֹת וְעַתָּה
הַצִּילֵנוּ מִיַּד אֹיְבֵנוּ וְנַעַבְדֶךָּ׃
[יא] וַיִּשְׁלַח יְהוָה אֶת־יְרֻבַּעַל וְאֶת־בְּדָן
וְאֶת־יִפְתַּח וְאֶת־שְׁמוּאֵל וַיַּצֵּל אֶתְכֶם
מִיַּד אֹיְבֵיכֶם מִסָּבִיב וַתֵּשְׁבוּ בֶּטַח׃
[יב] וַתִּרְאוּ כִּי נָחָשׁ מֶלֶךְ בְּנֵי־עַמּוֹן בָּא
עֲלֵיכֶם וַתֹּאמְרוּ לִי לֹא כִּי־מֶלֶךְ יִמְלֹךְ
עָלֵינוּ וַיהוָה אֱלֹהֵיכֶם מַלְכְּכֶם׃
[יג] וְעַתָּה הִנֵּה הַמֶּלֶךְ אֲשֶׁר בְּחַרְתֶּם אֲשֶׁר
שְׁאֶלְתֶּם וְהִנֵּה נָתַן יְהוָה עֲלֵיכֶם מֶלֶךְ׃
[יד] אִם־תִּירְאוּ אֶת־יְהוָה וַעֲבַדְתֶּם אֹתוֹ

הכתוב , אבל כפי הפשט זכרם כפי מעלתם בנבואה
ובנסים . הנה התבאר מזה שלא זכר בכאן השופטים שהקים
האל ית׳ כדי להושיעם מהצרות והאויבים אשר זכר למעלה ,
ולא כיון לזה כי הם דבורים חלוקים , אבל זכר בכאן
שפעמים צעקו ישראל אל ה׳ גם בזמן המלחמות ושלח לפניהם
שופטים , והזכיר מהם ארבעה אשר עלו על לבו ראשונה
ואשר רוח השם דבר בם והיו יותר קרובים למעלת הנבואה ,
להודיע כי גם באותו זמן לא הקים להם מלכים כי אם
נביאים ושופטים , ולא זכר דבורה מפני הכבוד להיותה
אשה , וברק לא עשה נסים ולא הגיע למעלת הנבואה , והיה
די בארבעה אלה שזכר כפי כוונת המאמר . ואפשר לומר
עוד שזכר מהשופטים אחד
נביא ממדרגה שפלה כירובעל
גדעון , ואחד נפעם השכל
כשמשון , ואחד משכיל
ונבון כיפתח ולא נביא ,
ואחד נביא מובהק כשמואל ,
וזכר אם כן כל מיני
השופטים , נביא קטן
גדעון , נביא גדול שמואל ,
שופט משכיל יפתח , שופט
סכל שמשון , וזה להודיע
שאין מעצור ליי׳ להושיע ברב
או במעט , בנביא מובהק או
נביא קטן המעלה , שופט חכם
או שופט סכל ונפע׳ התכונה ,
והותרה בזה השאלה הרביעית :
(יב) ותראו כי נחש מלך בני
עמון וגומר . הנה
המאמר הזה אצלי הוא תוכחה
אחרת , ורצה לומר שהאנשים
מטבעם יוסיפו לחטוא אבל
בבוא עליה׳ צרה וצוקה ישובו
ובקשו את ה׳ , כמו שאמר
* ביום צרתי אקראך וגומר , תלים פו׳ ז׳
וישראל לא היו כן כי עם
היות שראו שאחרי ששאלו מלך
מיד בא נחש מלך בני עמון עליהם (והיה זה להם עונש
בקשתם) הנה הם לא חזרו בתשוב׳ ולא נתחרטו מכל אשר
שאלו , אבל גם אחרי העונש וההתראה ההיא שעשה הש״י
בהם בביאת נחש מלך בני עמון לנקר עיניה׳ הוסיפו לחטוא ,
ואמרו לשמואל לא כי מלך ימלוך עלינו , וענין אמרו לא
כי מלך וגו׳ יורה שהוא ענין ההפצר , ר״ל אעפ״י שיבא נחש
וכל האויבים שבעולם לא נחזור מזה כי אם שימלוך מלך
עלינו , וכל זה בהיות האל ית׳ הוא מלככם ושלא הייתם
(יג) צריכים למלך אחר , והותרה בזה השאלה החמשית : ועתה
הנה המלך אשר בחרתם וגו׳ . ידמה שזו היא נחמת שמואל
לעם ותתו להם דרך תשועה , והוא שאמר הנה עם היות
שחטאתם במה ששאלתם הנה האל יתברך עשה שאלתכם
וזכיתם למלך , ולפי שהאנשים הנמשכים אחרי תאוותיהם
כאשר ישיגו מה שיבקשו יקוצו בו , כענין האדם עם הנשים
בתאוות המשגל , אמר שלא היו הם כן בענין המלך , כי
אחרי היות מלך עליהם עוד בחרו בו ושמחו עמו כמו קודם
השאלה , כי כמו שאתם הייתם שואלים אותו קודם היותו
ככה עתה למה שראיתם מגבורותיו תחפצו בו , וזהו אשר
בחרתם אשר שאלתם , ר״ל אשר בחרתם אותו ושמחתם אחרי
המלכתו ואשר שאלתם אותו בראשונה , ועוד זכיתם שאותו
המלך האל יתברך ברצונו נתנו לכם שהוא הדבר הנרצה
(יד) לכם , ר״ל שיסכים חכמתו ית׳ עם בקשתכם , ועל כן המשיך
אחרי זה אם תראו את ה׳ וגו׳ , והנה בפירוש זה הפסוק ראוי
שתדע שהמפרשים למה שלא מצאו בו גזרה אמרו שהוא חוזר
למעלה ,

2011 Ministerio de Cultura

וְשִׁמַעְתֶּם בְּקוֹלוֹ וְלֹא תַמְרוּ אֶת־פִּי
יְהוָה וִהְיִתֶם גַּם־אַתֶּם וְגַם־הַמֶּלֶךְ אֲשֶׁר־
מָלַךְ עֲלֵיכֶם אַחֲרֵי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם׃
(טו) וְאִם־לֹא תִשְׁמְעוּ בְּקוֹל יְהוָה וּמְרִיתֶם
אֶת־פִּי יְהוָה וְהָיְתָה יַד־יְהוָה בָּכֶם
(טז) וּבַאֲבוֹתֵיכֶם׃ גַּם־עַתָּה הִתְיַצְּבוּ וּרְאוּ
אֶת־הַדָּבָר הַגָּדוֹל הַזֶּה אֲשֶׁר יְהוָה עֹשֶׂה
(יז) לְעֵינֵיכֶם׃ הֲלוֹא קְצִיר־חִטִּים
הַיּוֹם אֶקְרָא אֶל־יְהוָה וְיִתֵּן קֹלוֹת
וּמָטָר וּרְעוּ כִּי־רָעַתְכֶם רַבָּה אֲשֶׁר
עֲשִׂיתֶם בְּעֵינֵי יְהוָה לִשְׁאוֹל לָכֶם
(יח) מֶלֶךְ׃ וַיִּקְרָא שְׁמוּאֵל אֶל־יְהוָה
וַיִּתֵּן יְהוָה קֹלֹת וּמָטָר בַּיּוֹם הַהוּא
וַיִּירָא כָּל־הָעָם מְאֹד אֶת־יְהוָה וְאֶת־
(יט) שְׁמוּאֵל׃ וַיֹּאמְרוּ כָּל־הָעָם אֶל־
שְׁמוּאֵל הִתְפַּלֵּל בְּעַד־עֲבָדֶיךָ אֶל־
יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וְאַל־נָמוּת כִּי־יָסַפְנוּ
עַל־כָּל־חַטֹּאתֵינוּ רָעָה לִשְׁאֹל לָנוּ מֶלֶךְ׃
(כ) וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל אֶל־הָעָם אַל־תִּירָאוּ
אַתֶּם עֲשִׂיתֶם אֶת כָּל־הָרָעָה הַזֹּאת אַךְ
אַל־תָּסוּרוּ מֵאַחֲרֵי יְהוָה וַעֲבַדְתֶּם אֶת־
(כא) יְהוָה בְּכָל־לְבַבְכֶם׃ וְלֹא תָסוּרוּ כִּי
אַחֲרֵי הַתֹּהוּ אֲשֶׁר לֹא־יוֹעִילוּ וְלֹא־
יַצִּילוּ כִּי־תֹהוּ הֵמָּה׃

למעלה, יאמר והכה נתן ה' עליכם מלך להושיעכם מס תרצו לת ה', ופעקר מסר מן המפר והוא שיאמר להושיעכם. ובלעדו יקשה הפסוק לדעתם, כי כבר נתן האל ית להם מלך ומה שהיה כבר היה בין שירצו לת ה' ובין שימרו לת פיו, ולכן לתשוב בפירוש הכתוב הזה לתל מזכי פנים. הלתל הוא שהעוב יוסם לל האל ית' והרע לת ימשך ממנו כי מס מהמקבלים, וכדברי קיוב * גם לת הטוב נקבל מעם האלקים ולת הרע לת נקבל וגו', ולזה לתמר והכה נתן ה' לכם מלך מס תרצו לת ה' ועבדתם לותו וגו', כי מס לת תרצו מלפניו יהיה עכין המלך מיוסם לליכם ולת לליו ית' ולת נתמר לו שהוא כתנו לכם, כי לין הרע כמשך ממנו בעצם כמו שתמרתי. הפן הזכי הוא שיהיה גורת הכתוב והייתם גם לתם וגם המלך וגומ', לל מס תרצו לת ה' והוא מתמר כללי, ויפרש הירלה במה תהיה ותמר שהיה בתלות עשה, וזהו ועבדתם לותו וזשעתם בקולו, וגם בתלות לת תעשה וזהו ולת תמרו לת פי ה', הכה בהיות זה כן תהיה גם לתם וגם המלך תשר מלך עליכם לתרי ה' ללקיכם, רולה לומר שתהיו לקריו בתעלה וכבוד ותהיו גוי לתד בלרן כמו שהוא ית' לתד בעולמו, גם תהיו לקרי ה' רולה לומר

לפי שלא תמורו ממנו לאחרי התורה, כלומר לפי ידעתי שלא תמורו כי אם להליכתכם לאחרי התורה אשר לא יועילו ולא יצילו כי תוהו המה, ומאחר שלא תוכלו לבור מאחרי ה' כי אם שתלכו לאחרי התורה דבר הגון הוא שלא תמורו ממנו. והמפרשים פירשו כי אם תמורו מאחריו ותלכו לאחרי התורה לא יועילו ולא יצילו לתכם כי תוהו המה. וכתן (כב) הטעם למה לא ירחו ממה שעשו, בלומרו כי לא יטוש ה' את עמו, רוצה לומר לפי שנשלתם מלך חטאתם הכה ה' לא יטוש לתכם לא בזכותכ'

כי אם בעבור שמו הגדול, לפי שהוא ברצונו הוחיל ורצה לעשות לתכם לו לעם: ולפי שכמו שאמרתי כמה שנשלו מלך רשעו לאל ית' וחטאו כנגד שמואל הנביא, לכן הנביא דבר בנשיאם, אם כנגד השית לאל כי לא יטוש (כג) ה' את עמו וגו', ואם כמה שחטאו כנגדו לאל גם לכבי חלילה לי מחטוא לה' מחדול להתפלל בעדכם, שלאחרי שלתם שבתם בתשובה ותתודו על עוכסם הייתי לכי קוטע אם לא אתפלל בעדכם ואם לא אורתי לכם בדרך הטובה והישרה, לבל לל תבטחו בתפלתי בחשבכם שלעפי שתמרו את פי ה' תפלתי תניל לתכם ממות לזאת כן, כי לא יועיל דבר אם לא תהיו לתם טובים ויצרים עם ה', וזהו שאמר לך (כד) ירחו את ה' ועבדתם אותו, בלומרו את לאל הגדיל עמכם בכל התפלים לאר עשה עם לבותיכם ועמכם, ואם הרע תרעו גם לתם גם מלככם תספו, רוצה לומר לא תועיל תפלתי כלל אם לא בהכנת המקבלים, והמלך לא יועיכם ולתם לא תעזרוהו אם לא בהיותכם דבקים בי' לבקיכם, כי אז ישוב ה' לטוב עליכם לטוב כאשר עם על לבותיכם, הנה התבאר אם כן מזה תוכחת שמואל לעם על שלשם מלך. וכבר יאמר לומר לא ימלט מהאמר אם שהיתה שלשת המלך אמורה לישראל או מותרת כענין היפת תואר *, ואם היתה אמורה איך בתשובתם לא חזרו מהחטא? והיה ראוי שלא יהיה עוד עליהם מלך, ואם היתה מותרת למה כתקף התלקים על קולם והוכיחם הנביא כל כך עליו ואמר שהוא רעה רבה? ולא מציאו שהוכיח הנביא לדוד כאשר לקח במלחמה את מעכה בת תלמי מלך גשור שהיתה יפת תואר

לפי שנתן ית' לו היתר בדבר, ומלבד מה שכבר אמרתי זה הנה אומר עוד בהיתרו שהיתה שלשת המלך דבר הרשות, ולזה לא עזבו מלכם ולא אמרו הסס ית' עליהם, ומשכו מלכים בישראל מהכנות אשר זכרתי כמה שעבר, אבל היה מפעל היפר הרע והיו יחלל זה חולים רעה לעמם ובוקרים בהיזקם ובהפסדם ולזה הוכיחם הנביא עליו, ולל זה כוון באמרו רעתכם רבה בעיכי ה' כמו שפירשתי. ועם היות שלא הוכיח ית' הלוקח אשת יפת תואר במלחמה, הנה רצה להוכיח את ישראל על זה לשלשה כנות. האחת להיות המעשה המגונה שיעשה הכלל יותר רע מאשר יעשה היחיד הפרטי, וכמו שראינו בענין פלגש בגבעה * שלהיותם כלל שופטי' כ' עיר אחת כעשותו בדבר שלא היה קדם לאר קייב מיתה כפי הדין כאשר פירשתי שם, וענין דור המבול * שבאחת שראינו ית' גזר דינם על הגזל בהיות האדם הגוזל הפרטי בלתי חייב מיתה ולא חלקות, ולכן לא היה בעיניו מעשה היחיד במעשה ישראל כלו בשלשה פרטי ניפת תואר לרוע מלך. והשנה השנית היא, לפי שענין היפת תואר הוא מהכרח התאוה והיות הרע, ובאלו שני האדנים נדברי כזה, לבל שלשת המלך לא היה כן כי היה מפעל שבלם, ולפי שבאחרו כזה רעה גדולה לעמם רצה ית' להוכיחם עליו השלישית היא, לפי שענין היפת תואר היה מעט החזק ולכן לא הוכיח עליו וענין, המלך היה רב ההיזק ולכן הוכיחם עליו מאד. וכבר כתב הרב המורה בפר' מ"א חלק ג' שגודל העונש וחזק הנזק וקטנותו יהיה בבחינת הרבעה דברים, האחד גודל ההפסד הנמשך ממנו, השני רוב ההכתה מהתאוה שיביאהו אליו, השלישי רוב המאלו פעמים הרבה, הרביעי קלות עשיית המעשה ההוא וכו', והנה השנה הראשונה שזכר הרב היא השלישית אשר כתבי כאן. הנה התבאר ששלשת המלך לא היתה כשלמת במות לא תעשה אבל היה דבר הרשות, והיה עם זה דבר מזיק מאד ועשה רעה לשולמים אותו לגלל הכרח, ולזה בא עליו התוכחה מהשבות אשר זכרתי:

פרשה ששית במלחמה הראשונה שבלחם שאול בפלשתים, והחטא הראשון שחטא במלכותו בעברו על פי ה' קודם המלחמה היה, ואיך היתה התשועה על יד יהונתן ונערו, ובשנית יהונתן שעבר על שבועת אביו ומה שנמשך עליה. תחלת הפרשה בן שנה שאול במלכו, עד ושאול לבד את המלוכה וגו', והנה שלשתי בפרשה הזאת גם שלשות:

השאלה הראשונה בלמרו שאתי שניס מלך על ישראל וכמו שהסכימו עליו בסדר עולם, ויקשה זה משני פנים. הלאד הדברים לאר פרק י"ג עשה שאול מהמלחמות ומעניני דוד ודליפתו פעמים רבות, מצורף לזה שכבר עמד זמן מעת המשחו קודם החזיקו במלוכה, ודוד יצב בשדה פלשתים שנה ול' קדשים מלבד זמן רב שהיה בחרן ישראל משתתף במדבר זיף במלודה ובכרמל, ומתי עשה המלחמות כלם לאר כזכרו בכתוב? ואיך בלמר שכל זה היו שתי שניס? הנני כי לא היה שאול לא מלך כי אם שתי שניס ובמותו מלך לאריו לישבועת בנו שהיה בן לרבעים שנה, מבואר הוא שהיה לא כן שאול בעת המשחו בן שניס שנה, לפי שאי לאפשר שיהיה בעת הולידו את לישבועת (לארי שכבר היו לו שלשה בנים ושתי בנות) כי לא בן כ"ל שנה, ולא היה שאול בן שניס שנה בהמשחו איך קרלו הכתוב בחור וטוב? והיה הוא עדין בבית לבי והוא שלחו לבקש התתונות, ולמר המגיד והנה בעת לבוך את דברי התתונות ודלג לכם לומר מה לעשה לבני, וכל זה בלמת לא יכבול היותו מבן שניס שנה, ולי לפשר לא בן שתהיה המלכתו על ישראל שתי שניס ולא עוד:

השאלה השנית במה שייאם שאול לשאול עון פלילי במה שהעלה העולות בגלגל, ולמר בכללת כי לא שמרת את מלות ה' לבוך לשר בוך כי עתה הכין ה' את ממלכתך על ישראל עד עולם ועתה ממלכתך לא תקום וגומ', והחטא הזה לא כלמר שהיה לפי שהעלה עולות בנמה זה לי לפשר לפי שלא היו הנמות לשורות וכל העם מזבחים ומקטרים בנמות, וכמו שכבר

2011 Ministerio de Cultura

שבבר פירצתי פצמיס ׳ וסס נרסה לייסם הסטח לת שלס
הוסיל והמתין עד בוס שמואל ׳ הנה הכניס שמואל לס לסר
לו כי לס שבעת ימים תוסיל עד בואי לליך והכתוב מעיד
בכלן ויוסל שבעת ימים למועד לשר שמואל וגו׳ וסס כן לס
סטח ׳ כ״ש שהיס מוכרס לעשותו כשג כי ראיתי כי נפלן העס
מעלי וגו׳ ׳ ואומר עתה ירדו פלשתי׳ ללי הגלגל ופני ה׳ לס
חליתי ולתחפק ואעל העולה ׳ ומה היס לס כן החטח בכלן
לשר התחייב עליו עונש מופלג וגדול כזה ?

השאלה השלישות במה שכפר שביוס המלחמה
שחטו העס לתן ובקר ויאכלו
על הדס ושאול הוסיסס על היותס לוכלי׳ על הדס ומה
גלו חלי לכן גדולה ויזחטו שס ׳ והנה היס זה עון פלילי
בעברס על השבועה לשר השביע שלס יאכל ליס ביוס ההוא ׳
ולית לס כתפשו בלותו עון וכתפש ובתן שטעס הלבש ? ולמה
לס הוכיסס שאול עליו כמו שהוכיסס על האכילה על הדס ?
ולס תמרנו שהיס זה הספור במקרת יוס המלחמה יקשה לס
כן מלד מלר הלבריס ׳ כי נזכר זה לחרי לתרו ויעף העס
מלד ולחריו לתר נרדף לחרי פלשתים לילה ׳ וזה יורה שהיס
לכילת העס ביוס המלחמה :

השאלה הרביעית בתמרו ובן שאול מזבח לה׳ לותו
הלל לבנות מזבח לה׳ ׳ וכבר קדמו קלין
רבים מהרלשונים שבבו מזבח לה׳ ׳ כי בבה מזבח ׳ לברהם

והבני מפרש הפסוקים בלופן יותרו הטלות כלס :

יג

(א) בן שנה שאול במלבו וגו׳ [א] הדרוש הזה והוח
מספר השנים לשר מלך שאול
על ישרלל מסופק מלד ׳
ושרש הלעת בשהוח מלך לנד שתי שנים הוח הפסוק הזה
ומהו לקהו בסדר עולם הלעת הזה • וללבג בפי׳ הפרשה
התחזק לפרש הפסוק כלי שלל כתרייב מהו שהיו שני
מלכותו לנד שתי שנים ׳ לבל לל הזיב כלל לחשבון כלר
עולם הבמוי עליו היכול ׳ וזה בפק כי לם היה הלעת
הזה מהם ז״ל מקוייב כפי חשבון שנות השופטים והמלכים
שרלוי שבקבלה ולל כוכל לברוח מהבו ׳ ולל יועיל פירו׳
הכתוב לשר עשה הלולבג לם לל יכניס חשבון השופטים
והמלכים עמו ׳ לל כי החכם הזה עלמו בפירו׳ דברי ימתי
בספר שופטים * ובפירושו לספר מלכים בפסוק * ויהי שופט׳ י״ח
בשומעם שבה וחרבע מלות שבה וגו׳ ׳ בבין הבית בבל מלכי ח׳ ו׳
המספר הזה הבבה על המלבת שאול שתי שנים ׳ ותמהתי בתועלת י״ו
מהבו לזה לל הרגיש בתירת דבריו חלו לחלו ? ולפי זה
ענין עלמי לדעת שנות השופטים והמלכים ולזה יהבו ׳ ולם
שבת השעבוד היו בכללים בימות השופטים לם לל ׳ והוח
שורש גדול בל שנות שמואל שלל בוברו בבתוב ולל השנים
שמלך שאול ׳ רליתי להרלזיב הדבור בו במקום הזה • ולומר המתבהרזיב
שהבה בתלו בבתוב שרשים לדעת המספר הזה בפרט ובבלל בחשבון
כרלוי • והשרש הרלזון הוח מה שלומר [מלכי׳ ח׳ ו׳] בבבין שנות כל
הבית ויהי בשומעים שבה וחרבע מלות שבה לנחת בני ישרלל השופטים
מלרן מלרים בשבה הרביעית בחדש זיו הוח החדש השבי למלוך וקבת מן
שלמה על ישרלל ויבן הבית לה׳ ׳ הנה לם בן ידעבו מזה מלכים
שמיבאת מלרים עד זמן בבין הבית שהיה בשבה הרביעית גרש מבין
למלבות שלמה עברו תפ שבה • ועוד מלבאו שרש שבי מזמן הכתוב
חמונע ביניהם ׳ רולה לומר בין יליאת מלרים ובין בבין הבית ׳ לשר
והוח בדברי יפתח שפט לומר למלך בני עמון * בשבת ישרלל
בחשבון ובבנותיה ובערוער ובבנותיה ובבל הערים לשר על
ידי לרבון שלש מלות שבה ומדוע לל הלליתם בעת ההיא ׳
הנה לם בן רלוי לדעת לזה היו שלש מלות שבה ממלחמת
סיחון של יפתח ׳ וזה היו מאה וחרבעים שבה עוד מיפתח
עד בבין הבית ׳ שעם החרבעים שבה שהלבו במדבר יהיו
בלם חרבע מלות ושמונים שבה שזבר הבתוב בשרש הרחזון

יחזק ויעקב מצה יהושע שמואל בלם בבו מזבחות לה׳ ׳ וזה
לומר בשאול שהוח החל לבבות מזבח ? ושול הרגיזו בזה ׳
ובפי׳ הפרשה לבחר לעתם ודעות המפרשים ודעתי :

השאלה החמשות בבסיון והבחינה לשר עשה שאול
לדעת במה היתה החטחת הזאת
היוס ולמה לומר מיד בי לם יבבו ביהוכתן בבי בי מות יומת ?
וזה שיער מיד ביופתן ? ועוד למה לל עשה במו שעשה יהושע
בעבין עבן ? ובמו שעשה שמואל שהקריבו בל הזבחים לפני
ה׳ ובלבד שבע לחד ׳ ולחל הקריבו המזבחות של לותו שבע
ותלבד מזבח לחת ׳ והקריב לת הנברים מלותה מזבח
ובלבד היום לשר בו הדבר ולמה לל עשה בן שאול ? ולומר
של בל ישרלל לתם תהיו לעבר לחד ולחי ויהוכתן בבי בהיה
לעבר לחד ׳ וזין זה דרך יבר ׳ בי לולי יפול הגורל במקרה
עליו ועל יהוכתן בהיותם בקיים מעון ?

השאלה הששות במה שלומר שאול ליהוכתן מות
תמות ׳ והנה בפי הדין לל היה
בן מות ׳ לפי שלל שמע מהשבועה ׳ ולחרי שטעם לת
הדבש עבהו לים העס והודיעו לת שבועת לביו והיה לם
בן זונג ולל מזיד בדבר ובלתי רלוי לעובש ׳ ועוד
שהעובר על השבועה לל היה קייב מיתה ולי לו במלקות ׳
ולמה יומת לם בן יוכתן בהיותו בקי בפיס
ובר לבב ?

2011 Ministerio de Cultura

ישראל מארץ מצרים ׳ וגם לפי החשבון הזה היו מזמן מלחמת
סיחון ועוג עד יפתח שמ״ח שנה ׳ והוא אם כן נגד השרש השני
שאמר יפתח שלש מאות שנה ומדוע לא הצלתם וגו׳ ׳ הנה
אם כן כפי פשטי הכתובים יקשה הדבר מאד ׳ אבל בסדר
עולם מנו השנות האלה באופן אחר · אמרו ישראל הלכו
במדבר ארבעים שנה ׳ יהושע והזקנים כלם פרנסו את ישראל
כ״ח שנה ׳ עתניאל ושני שעבוד כושן בכללן ארבעים שנה ׳
אהוד ושני שעבוד עגלון בתוכם שמונים שנה ׳ דבורה וברק
ושני שעבוד סיסרא בתוכם ארבעים שנה ׳ גדעון ושני שעבוד
מדין בתוכם ארבעים שנה ׳ אבימלך שלשה שנים ׳ תולע בן
פואה שלשה ועשרים שנה ׳ יאיר הגלעדי כב״ שנה ושני שעבוד
בני עמון י״ח שנה ׳ ואמרו שעם ששה שנות יפתח נשלמו השלש
מאות שנה ששלח לאמר למלך בני עמון ׳ ואבצן שבעה שנים ׳
אילון עשרה שנים ׳ עבדון שמונה שנים ׳ שמשון עשרים שנה ׳
עלי ארבעים שנה ׳ שמואל י״ג שנה ׳ שאול שתי שנים ׳ דוד
ארבעים שנה ׳ ממלכות שלמה עברו ארבעה שנים עד בנין
הבי׳ ׳ זה היה החשבון אשר קבלו שם ׳ ואליו נטה ג״כ רד״ק בפירושו
לדברי יפתח בספר שופטים * · וקשה לי בדבריהם שלשה
דברים · האחד שלפי מנינם זה יהיו כלם תפ״ב שנה ׳ והם
אם כן שתי שנים יותר מהמספר שאמר הכתוב ׳ והוא חולק
על השורש הראשון שאמר ויהי בשמונים שנה וארבע מאות
שנה לצאת בני ישראל מארץ מצרים · השני שלפי מנינם זה
הנה ימנו בתוך שנות השופטים והמלכים האלה שמונה עשרה
שנה שנשתעבדו ישראל למלך בני עמון ׳ והוא קשה מאד למה
ימנו שנות השעבוד האלה בתוך שנות השופטים ׳ ולא ימנו
גם כן שמונה שנים שנשתעבדו לכושן רשעתים ׳ וי״ח שנה
שנשתעבדו לעגלון מלך מואב ׳ ולא עשרים שנה שנשתעבדו
ליבין מלך כנען ׳ ולא שעבוד מדין שבעה שנים ׳ ולא שעבוד
פלשתים ארבעים שנה ? ואם אמרו ששני השעבדיות האלה
כלם נכללים בימי השופטים ׳ איך לא אמרו כדומה לזה
בשעבוד בני עמון ? אין זה אם כן על פי הכתוב ואינו גם
כן בידיהם קבלה ׳ והאמת הוא שסמכו דעתם בפסוקים ׳
ולפי שחסרו להם שנים מן המנין ולא מצאו להם השלמה על
צד ההכרח לקחו י״ח שנה משעבוד מלך מואב כדי להשלים
המנין ׳ והוא המורה שאינו כפי האמת והדעת הישר כי אם
התנצלות ובריחה מן הספק השלישי מאשר לא נשלמו השלש
מאות שנה שאמר יפתח כי אם עם הששה שנים שהוא שפט
את ישראל ׳ וידוע שכאשר שלח שליחותו לא היה עדין יודע
כמה ישפוט ויחיה לשיכללם באותו מספר ׳ ואיך יאמר אם
כן שלש מאות שנה ומדוע לא הצלתם ? והנה לא היו שלש
מאות שנה בזמן העובר שלא הצילו הארץ מידם ׳ ואם יסבלו
הדוחק הזה שיכנסו בתוכה ששה שנים שאחרי כן שפט יפתח ׳
ג״כ יסבלו שנאמר שנשלמו השלש מאות שנה עם שנות שמשון
ששפט אחריו וכל אלה הדברים בטלים הם ׳ והוא ממה
שיורה שמנין בעל סדר עולם בלתי מתישב כפי הפסוקים
וכפי הסברא הישרה · ורש״י ז״ל בפירושו לדברי יפתח כתב
החשבון הזה באופן אחר ׳ אמר שיהושע שפט כ״ח שנה ׳
ושהזקנים שפטו אחריו י״ז שנה ׳ ועתניאל ושני שעבוד כושן
רשעתים בכללם היו ארבעים שנה ׳ ואהוד עם שני שעבוד
עגלון בתוכם שפט שמונים שנה ׳ ודבורה וברק עם שני
שעבוד יבין מלך חצור שפטו ארבעים שנה ׳ ונשתעבדו ישראל
אל מדין שבע שנים ׳ וגדעון שפט ארבעים שנה ׳ ואבימלך
בנו שלשה שנים ׳ ותולע כ״ג שנה ׳ ויאיר הגלעדי כ״ב שנה ׳
ושנשתעבדו ישראל אל בני עמון שמונה עשרה שנה ׳ והיו אם
כן כלם שלש מאות ואחד שנה ׳ ואמר שהיה אותה שנה נבלע
בין שנות תולע ויאיר ׳ וגם הדעת הזה בלתי מתישב מפנים ·
האחד שאמר שיהושע שפט את ישראל כ״ח שנה וזה לא נזכר
בכתוב ׳ וכבר הרגיש הוא בחולשת זה וכתב עליו ואין לי
מקרא ללמד זה ׳ ואתה תראה שבכתוב התבאר מדברי כלב
שהיו שני כבוש הארץ שבעה כמו שזכרתי שם ׳ ואחריהם אמר
האל ית׳ ליהושע * אתה זקנת באת בימים וגו׳ ׳ רק הפילה

דעת ס״ע פרק י״ב

דעת רד״ק סימ׳ י״א כו

דעת רש״י

יהושע י״ג א׳ ו׳

לישראל בנחלה וגו׳ ׳ ואם היה קודם חלוקת הארץ זקן מאד
בא בימים ׳ איך נאמר שהיה אחרי כן כ״ד שנה לתשלום כ״ח
שנה שכתב הרב ? ועוד אחריהם יא שנים לזקנים שהאריכו
ימים אחריו ׳ זה באמת בלתי ישר ובלתי אמתי ׳ ודי בשנאמר
שהיה אחרי כן הוא והזקנים אשר האריכו ימים אחריו חמש
עשרה או עשרים שנה כדעת הראשון מבעל סדר עולם ·
הביטול השני מאשר כתב שעתניאל שפט את ישראל ארבעים
שנה ׳ ושהיו בכללם שמונה שנים שהיה ישראל משועבד לכושן
רשעתים ׳ ונשארו אם כן לעתניאל לבדו משנות ההשקט לב״
שנה ׳ והנה הכתוב אומר בפי׳ ותשקוט הארץ ארבעים שנה
וימת עתניאל בן קנז וגו׳ ׳ ולא ידעתי מי הביאו לרב לזה ?
ולמה לא קבל הכתוב כמו שהוא בעתניאל ? ולא יוסיף
בשנות יהושע והזקנים יותר מהראוי · הביטול השלישי מאשר
שני שעבוד כושן רשעתים כללם הרב עם שנות משפט
עתניאל ׳ ושנות שעבוד ישראל ביד עגלון מלך מואב י״ח שנה
כללם הרב בשנות משפט גדעון ׳ ושנות שעבוד יבין מלך
כנען כללם הרב בשנות דבורה וברק ׳ ואם שני השעבוד
האלה נכללו כלם בימי השופטים ההם לדעת הרב ׳ איך
לא כלל גם כן שנות שעבוד מדין עם שנות גדעון ? ושנות
שעבוד עמון עם שנות יפתח ואבצן ושאר השופטים ׳ ומנה
שנות השעבוד האלה ממדין ועמון בפני עצמם ׳ ושנות
השופטים בפני עצמם ׳ ולא עשה כן בשאר שני השעבוד
ובשאר השופטים ׳ ונתן אם כן דבריו לשיעורים ׳ אין זה כפי
הכתובים ואין זה כפי היושר ולכן לא נקבלהו · הביטול
הרביעי כי לפי דרך זה שדרך הרב לא מצאנו מסודרים
אחרי זה ק״מ שנה שהם מיפתח עד בנין הבית ׳ וזה שיפתח
שפט אחרי זה ששה שנים ׳ ואבצן שבעה שנים ׳ ואילון עשר
שנים ׳ ועבדון שמונה שנים ׳ ונשתעבדו פלשתים בישראל
ארבעים שנה ׳ ושמשון שפט עשרים שנה ׳ ועלי ארבעים
שנה ׳ ושמואל לפי דרכו י״א שנה ׳ ושאול מלך שתי שנים ׳ ודוד
מלך ארבעים שנה ׳ ולמלכות שלמה ארבעה שנים נבנה
הבית הרי לך אם כן בזה קפ״ח שנה ׳ והם אם כן יתרים על
המספר שזכר הכתוב מ״ח שנה ׳ ואף שנאמ׳ שארבעים שנה
שנשתעבדו ישראל לפלשתים נכנסו בימי שמשון ועלי
השופטים ׳ הנה עדין יותירו שמונה שנים והספק ביתר הוא
הספק בחסרון · ותמהתי מהרב שלא הרגיש בזה ולא השתדל
להשיב עליו כלל ׳ ובפירוש הפסוק ויהי בשמונים שנה וארבע
מאות לא כתב הרב בו כלל ׳ ומכל הפנים האלה יראה שאין
דעתו מחוור בדבר הזה · וראיתי בספר קבלת הדורות שמנו
השנים האלה ולא מנו שני השעבוד כלל לא מכושן ולא
מעגלון ולא ממדין ולא מכנען ולא מעמון ולא מפלשתים ׳
כי אמרו שכלם נכנסו בימי השופטים · אבל מצאתי בהם שתי
דעות זרות ׳ האחד שמנו ליהושע כ״ח שנים ולזקנים י״ז שנה
והוא בלתי ראוי כפי מה שזכרתי ׳ והשני שהשלימו מנין השלש
מאות שנה עם ששה שנות יפתח והוא דבור בטל כמו
שאמרתי ׳ ולכן לא נחה דעתי גם בדעת הזה · והנה הר״לבג
בפירוש הפרשה עשה המנין הזה באופן אחר ׳ אמר יהושע
והזקנים שפטו כ״ז שנה ׳ ועתניאל עם שעבוד כושן ארבעים
שנה ׳ ואהוד עם שעבוד עגלון שמונים שנה ׳ ודבורה עם
שעבוד כנען ארבעים ׳ ומנה שעבוד מדין שהיו שבעה שנים
בתוך שני גדעון ששפט ארבעים שנה ׳ אבימלך ג׳ שנים ׳ תולע
כ״ג שנה ׳ יאיר כ״ב ׳ ומנה גלות בני עמון בפני עצמו י״ח שנה ׳
ובזה הדרך היו רצ״ג שנה עד בוא יפתח ׳ ומנה אחרי זה יפתח
ששה שנים ׳ אבצן שבעה שנים ׳ אילון עשרה שנים ׳ עבדון
שמונה שנים ׳ שמשון עשרים שנה ׳ עלי מ׳ שנה ׳ שמואל י״א
שנה ׳ שאול שתי שנים ׳ דוד ארבעים שנה ׳ שלמה עד בנין
הבית ג׳ שנים · ומאשר הוקשה לו שעלו השנים האלה
כלם קמ״ז שנה ׳ אמר שנכנסו משני שמשון בשני עלי ׳ והוא
מבואר שישיג לדעת הזה הספקות שזכרתי מאשר מנה משנות
השעבוד קצת מהם בפני עצמם וקצתם בכלל שנות השופטים
והוא דבור בטל · ועוד יקשה לו אמרו שיכנסו שנות שמשון
בשני

דעת הקבל׳

דעת רל״בג

2011 Ministerio de Cultura

בזכי עלי ולא אמר בן בשאר השופטים והוא דבר בלתי כלות
בלחמת • הראיתיך בעיניך לעות הרקדוכים בדרוש הזה ׳ וכי
אין הדבר לנגלס מקובל ומוכרס לכל איש לדרכו פנו ודיבוק
מהמפקות הרבה מאד ׳ ומפני זה אמרתי לכי בענין הזה דעת יתר מתיצב ובאות לכלי מיוסד על שלשה הקדמות • ההקדמה הראשונה היא שאחרי אשר ספורי שופטי ישראל ומלכיהם לא מבלס הכתוב ולא במכס לשנות בריאת העולם או לשנות יציאת מצרים ׳ כמו שהיה הראוי וכמו שנהגו לומות לדוס וישמעאל בספרי קורותם ודברי הימים אשר להם ׳ לפחות ראוי שנאמין ונדע שבשנות השופטים והמלכים ימלא חשבון השנים שלם ׳ כי אין לנו מבפר אחר יותר ישר כי אם משופט לשופט ומחלך למלך ׳ ואין בפק שתמיד היו בישראל שופטים מושבים בארץ פעמים יושיעס בפי זכות הדור ההוא ופעמים לא יושיעס בפי זכות ובדקת המקבלים ׳ אבל לא היו ישראל זמן מה בלי שופט ׳ וכמו שבתבתי בהקדמת בפר שופטי ׳ ולבן לדק בלי ספק מאמר האומר שנות השעבוד כלס יובללו בשנות השופטים ׳ וזה המאמר ראוי שיובן בללי שבל שנות השעבוד כלס יובללו בשני השופטים הנזברים בבתוב ושלא עבר זמן שלא היה שס שופט ׳ ומה שאמר הבתוב בעניני פבל מיבה ובני דן ופלגת בנעה-בימים ההס אין מלך בישראל ׳ בבר בתבתי שס שפירושו שקרה זה בימי שמשון בשדב הפרשה בשאר היה לבור בידי פלשתים ׳ ושלבן אמר אין מלך בישראל להגיד שהשופט לא היה בישיהס כי היה בידי האויבים ׳ הנה שס בן המבין הזה ראוי שילקח לבד משנות השופטי׳ והמלבי׳ והיא ההקדמה הראשונה • וההקדמה השנית היא שאחרי שהבתוב לא פירש השנים אשר פרבם יהושע ולבד מלשון שעברו שנע שנים בביבות הארץ ׳ שראוי שנסתפק בשאמר ימי יהושע והזקנים שהאריבו ימים לאחרי יהושע בלס עשרים שנה ׳ בי מיד לאחרי הבבוש זבר הבתוב שהיה זקן בא בימים ׳ וכיון שבימותס לא בא בתוב מבואר וכל אחד מהחבמים נטה למה שירצה ׳ אין בפק שזה יותר ישר וראוי בפי בוונם בספורים • והראבע ז״ל בתב בפירוש התורה בפסוק * ומשרתו יהושע בן נון בער ׳ שיהושע היה מלא ועשר שנים ׳ וחזל אמרו שבע שנים בבש ושבע שנים חלק ואחרונים שפה שהלך במדבר ׳ אם בן היה בשעה הענל בן ששים ושש שנים ׳ ואיך יקראהו הבתוב בער ? ולבן פירש ומשרתו יהושע בן נון משרתו שירות בער : והראבן בתב עליו אבל לא הביא המפר שעשה בשנות יהושע ׳ ויורה שהוא מוסבם אבלו גם בן ׳ ולפי זה לא היה יהושע אחרי העברת הירדן לפי דרך זה בי אם י״ל שנה מביבוש הארץ וחלוקה כדברי חזל ׳ והסבים עמו הרב המורה בפ׳ לב׳ חלק שני ׳ שבו התחיל הרב לדבר בעניני הנבואה ׳ וכן ירצה מאמר שאמרו בסוף מסבת זבחים • אם בן ליבו רשות מה שאמרתי שלא שפט יהושע והזקנים אחר האריבו ימים לאחריו בי אם עשרים שנה ׳ לאחרי שאין שנותיו מפורשים בבתוב ׳ וחזל״ בלתי מסבימים בזה על דעת אחד ׳ ושברי המפרשים הללה שלמים הם לתבו בוטים למה שאמרתי שהיא ההקדמה השנית • וההקדמה השלישית היא שיש הפרש גדול בין מה שיספר ויעיד הבתוב עליו שהיה וקרה בך ׳ ובין מה שנאמר בדברי החבמים שלו לבדו ׳ וכל שבן בין ישראל בתוביים שהם דברים מסודרים בפי מה שיאות לשבך את האוזן עם היות שלא יהיו על בל הדיוק ׳ וכבר העיר הרב המורה על בדומה לדעת הזה בפסוק * באמרו שאנקלוס הרחיק ההגזמה בפסוק * וירד ה׳ על הר סיני לפי שהוא ספור מה שקרה ולא הרחיקה מאמר * לבבי ערך עמך מכרימה לפי שהוא ספור דברים • ומזה בולין שיפתח בראשר שלא לומר למלך בני עמון בשבת ישראל בחשבון ובבותיה ובבל הערים אשר על ידי ארנון שלש מאות שנה ומדוע לא הצילתם בעת ההיא ׳ לא אמר זה על הדיוק שהיו שלש מאות שנה לא פחות ולא יותר ׳ בבל אמרו לפי שהיו אז מאתים ושנים ושמונה שנה ׳ ולפי שהיו נוטים למספר השלש מאות קרקס על שמס •

קריסטו

דף ל״ט ע״ב

דף ל״ט ע״ב

דף ל״ט ע״ב

[ד] וַיִּבְחַר־לוֹ שָׁאוּל שְׁלֹשֶׁת אֲלָפִים מִיִּשְׂרָאֵל
וַיִּהְיוּ עִם־שָׁאוּל אַלְפַּיִם בְּמִכְמָשׂ וּבְהַר־
בֵּית־אֵל וְאֶלֶף הָיוּ עִם־יְוֹנָתָן בְּגִבְעַת
בִּנְיָמִן וְיֶתֶר הָעָם שִׁלַּח אִישׁ לְאָהָלָיו׃
[ה] וַיַּךְ יְוֹנָתָן אֶת־נְצִיב פְּלִשְׁתִּים אֲשֶׁר
בְּגֶבַע וַיִּשְׁמְעוּ פְּלִשְׁתִּים וְשָׁאוּל תָּקַע
בַּשּׁוֹפָר בְּכָל־הָאָרֶץ לֵאמֹר יִשְׁמְעוּ
[ו] הָעִבְרִים׃ וְכָל־יִשְׂרָאֵל שָׁמְעוּ לֵאמֹר
הִכָּה שָׁאוּל אֶת־נְצִיב פְּלִשְׁתִּים וְגַם־
נִבְאַשׁ יִשְׂרָאֵל בַּפְּלִשְׁתִּים וַיִּצָּעֲקוּ הָעָם
[ה] אַחֲרֵי שָׁאוּל הַגִּלְגָּלָה׃ וּפְלִשְׁתִּים
נֶאֱסְפוּ לְהִלָּחֶם עִם־יִשְׂרָאֵל שְׁלֹשִׁים
אֶלֶף רֶכֶב וְשִׁשֶּׁת אֲלָפִים פָּרָשִׁים וְעָם
כַּחוֹל אֲשֶׁר עַל־שְׂפַת־הַיָּם לָרֹב וַיַּעֲלוּ
וַיַּחֲנוּ בְּמִכְמָשׂ קִדְמַת בֵּית־אָוֶן׃
[ו] וְאִישׁ יִשְׂרָאֵל רָאוּ כִּי צַר־לוֹ כִּי נִגַּשׂ
הָעָם וַיִּתְחַבְּאוּ הָעָם בַּמְּעָרוֹת וּבַחֲוָחִים
וּבַסְּלָעִים וּבַצְּרָחִים וּבַבֹּרוֹת׃
[ז] וְעִבְרִים עָבְרוּ אֶת־הַיַּרְדֵּן אֶרֶץ גָּד וְגִלְעָד
וְשָׁאוּל עוֹדֶנּוּ בַּגִּלְגָּל וְכָל־הָעָם חָרְדוּ
[ח] אַחֲרָיו׃ וַיּוֹחֶל שִׁבְעַת יָמִים לַמּוֹעֵד
אֲשֶׁר שִׁמוּאֵל וְלֹא־בָא שְׁמוּאֵל הַגִּלְגָּל
[ט] וַיָּפֶץ הָעָם מֵעָלָיו׃ וַיֹּאמֶר שָׁאוּל
הַגִּישׁוּ אֵלַי הָעֹלָה וְהַשְּׁלָמִים וַיַּעַל
[י] הָעֹלָה׃ וַיְהִי כְּכַלֹּתוֹ לְהַעֲלוֹת הָעֹלָה
וְהִנֵּה שְׁמוּאֵל בָּא וַיֵּצֵא שָׁאוּל לִקְרָאתוֹ
לְבָרְכוֹ׃ וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל מֶה־עָשִׂיתָ
וַיֹּאמֶר שָׁאוּל כִּי־רָאִיתִי כִּי־נָפַץ הָעָם
מֵעָלַי וְאַתָּה לֹא־בָאתָ לְמוֹעֵד הַיָּמִים
וּפְלִשְׁתִּים נֶאֱסָפִים מִכְמָשׂ׃
[יא] וַיֹּאמֶר עַתָּה יֵרְדוּ פְלִשְׁתִּים אֵלַי הַגִּלְגָּל
וּפְנֵי יְהוָה לֹא חִלִּיתִי וָאֶתְאַפֵּק וָאַעֲלֶה
[יב] הָעֹלָה׃ וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל אֶל־שָׁאוּל

מלכות המעלה לשאול כי אם קיי נער , בהיותו רודף לדוד
וכדעתו שקרא הזה את מלכותו מעליו ונתנו לדוד וכאמו
הזכיס כבר לדוד והוא גם כן פירוש נאה : ותי בן שנה כבר
מירושלמי שבת , וזה כפי דעת הדרש , שנלמד כמקלים לו על עוכותיו
הכתובים תתן ותכס ונזיק , ואמרו
כג מה ע"ג כאיזה מכין ? שנאמר בן שנה
שאול במלכו , וכי בן שנה
היה ? אלא מה תיכוך בן שנה
נקי מעון כך היה שאול נקי
מעוכותיו ביום שמלך במדרש
פרש' י"ו שמואל . הכה הוצרה עם מה
שאמרתי בשלמה הרשוכה ,
וידעכו שנות מלכות שאול כפי
הלמת עם היות שלש וכר
קוצס הכתוב , לפי שמיום
שנר כמצון דוד לא כמכו
שנות מלכות לשאול :
(ג) ויך יונתן את נציב פלשתים
ונומר . לפי שהיו
הפלשתים מוזלים בישראל
היו להם נציבים בארץ ישראל ,
ומס הנגזים שנר היה להם
היכול והמשג' מידי פלשתים
למשול על ישראל ולגבות
מהם המס . ווכר שיונתן הכה
לנציב הרכיב ומצוב ולמרוד
בפלשתים . הרג את נציב
הפלשתים שנר היה יושב
בגבע ויודע הדבר הזה
לפלשתים , ושאול הוא לתקוע
בשופר להזהיר העם שיתרו
מהלויכים (כי אין שלום לשר
פמס לרשעים) ולהלחם
מקניהם הניתה , ונם כדי
שיכוא אל המלך לעזור
(ז) במלחמ' : וכאשר שמעו ישראל [ח]
שהכה שאול את נציב פלשתים ,
כי מה שעשה יונתן יוקם
לשאול לקנין להיותו העקר ,
ושבאת ישראל בפלשתים
והמלחמה מעותדת לבא ,
כאספו ונלעקו העם אחרי
שאול הגלגל , כי עדין היה
יושב עם מזון קדוש המלוכ' ,
(ה) והפלשתים גם הם בעבור שנר
הרגו את נציבי כאספו להלחם
עם ישראל עם רכב ועם
(ו) פרשים וכתיב רב : ואמר' ואיש
ישראל ראו כי לר לו כי נגש
העם , פירשוהו המפרשים
שנדחק מפחד הלויים ,
ואני לאמוד כי נגש העם
קוור לפלשתים , רוצה לומר
שעם הפלשתי שנר וכר (ועם
כאול שנר על שפת הים) נגש
שמות ה' יג להזמיל להרוג ולהכד את כל היהודי , על דרך * והכונזים
לנים , ומפני זה התחברו עם ישראל במערות ובחוחים ,
(ו) רוצה לומר במקומות הגבוהים , וגם כן מהעברים קלתם
עברו את הירדן ארץ גד והגלעד נוסים מהמלחמה , ושאול
היה עודנו בגלגל וכל העם הנשאר אחריו , רוצה לומר
התפוצצו לשרי שאול . ושפיר לפרש וכל העם חרדו אחריו

שבל עם ישראל היו חרדים ומתלוננים לאחרי שאול , בשמרם
שהוא הכאים את ריחם בעיבי פלשתים כי היו על זה חרדים
ופוחדים . וכתב לשון זוכר שעברו הנוסעים דרך הירדן
ארץ גד וגלעד ולא זכר ארץ יהודה , לולי היו הם הקרובים
לירדן ולכן לא נרחו שמה
ונרחו לארץ גד וגלעד
הרחוקים . וזכר כל זה להגיד
גודל הכס אשר הגדיל הזה
לעזות עמהם , בהיות ישראל
מספר ונער יכתבם וחרדים
ופוחדים מאד ועם כל זה
הוציאם האל ית' ונאלם מיד
פוך מהם :

(ח) ויוחל שבעת ימים למועד וגו' . זכר שהכה
שאול שבעת ימים בגלגל
למועד אשר שמואל , לא לשר
אמר שמואל , וברחות שאול
אלא בא שמואל ושהעם
בהתמהמהו היה כפץ מעליו
והולך העל' העולו' , ובכלותו
להעלות לוהם בא שמואל ושאול
יצא לקראתו לתת לו שלום
ולברכו , ושאלו שמואל מה
עשית ? והוא השיבו שהעלה
העולה לשלשה מנות . האחת
לפי שהוא שמואל לא בא
למועד הימים , והוא מועד
השבעת ימים אשר אמר לו
שיוחיל עד בואו . והשנית
שפלשתים נאספים מכמש
והעם היה כפץ מעליו . השלישית (יב)
שפחד פתאם אולי ירדו
פלשתים אליו הגלגל , ולפי
שפני ה' לא חלה והיה מוכן
להעבד אם לא יתאחר בשלו
ית' לכן העלה העולות , כי
היו הקרבנות למלעלי ובכח
גדול להדבק בשם ית' , ואמר
ואתאפק , לשון התחזקתי
ועברתי על רצוני ועל מלותך .
ושמואל אמר לו כאשרת וגו' , (יג)
והנה בעבין החטא הזה כתבו
המפרשים כלם שמואל אמר
לו שיוחיל שבעת ימים אלמי' ,
ושאול לא המתין כל השבעת
ימים אבל ביו השביעי בבקר
בעת העלות העולות העלה
אותם ושאול בא מיד לשלום
יום השביעי , ולכן אמר
כאשרת לא שמרת את מצות
ה' אלקיך וגו' , ולא היה
החטא בהקריבו קרבן והוא
זר , כי היו הבמות בזמן ההוא
מותרות וזר מקריב בבמת
יחיד . ואני תומיף על דבריהם שמואל אמר לשאול כאשר
מצאו שלשה דברים . האחד והוא אבאי ירד אליך להעלות
עולות ולזבוח זבחי שלמים , ובזה הודיעו שעם היות היחיד
מקריב בבמה הנה בלותו זמן ומקום היה הרצון האלקי שלא
יקריב כי אם שמואל . השבור השני הוא שבעת ימים תוחל
עד בואי אליך , רוצה לומר עשה בגלגל יקום ויוחיל שבעת
ימים ,

2011 Ministerio de Cultura

נְסָכְלְתָּ לֹא שָׁמַרְתָּ אֶת־מִצְוַת יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֲשֶׁר צִוָּךְ כִּי עַתָּה הֵכִין יְהוָה
אֶת־מַמְלַכְתְּךָ אֶל־יִשְׂרָאֵל עַד־עוֹלָם׃
[יד] וְעַתָּה מַמְלַכְתְּךָ לֹא־תָקוּם בִּקֵּשׁ יְהוָה
לוֹ אִישׁ כִּלְבָבוֹ וַיְצַוֵּהוּ יְהוָה לְנָגִיד
עַל־עַמּוֹ כִּי לֹא שָׁמַרְתָּ אֵת אֲשֶׁר־צִוָּךְ
[טו] יְהוָה׃ וַיָּקָם שְׁמוּאֵל וַיַּעַל מִן־
הַגִּלְגָּל גִּבְעַת בִּנְיָמִן וַיִּפְקֹד שָׁאוּל אֶת־
הָעָם הַנִּמְצְאִים עִמּוֹ כְּשֵׁשׁ מֵאוֹת אִישׁ׃
[טז] וְשָׁאוּל וְיוֹנָתָן בְּנוֹ וְהָעָם הַנִּמְצָא עִמָּם
יֹשְׁבִים בְּגֶבַע בִּנְיָמִן וּפְלִשְׁתִּים חָנְוּ
[יז] בְּמִכְמָשׂ׃ וַיֵּצֵא הַמַּשְׁחִית מִמַּחֲנֵה
פְלִשְׁתִּים שְׁלֹשָׁה רָאשִׁים הָרֹאשׁ אֶחָד
יִפְנֶה אֶל־דֶּרֶךְ עָפְרָה אֶל־אֶרֶץ שׁוּעָל׃
וְהָרֹאשׁ אֶחָד יִפְנֶה דֶּרֶךְ בֵּית חֹרֹן
וְהָרֹאשׁ אֶחָד יִפְנֶה דֶּרֶךְ הַגְּבוּל הַנִּשְׁקָף
עַל־גֵּי הַצְּבוֹעִים הַמִּדְבָּרָה׃
[יט] וְחָרָשׁ לֹא יִמָּצֵא בְּכָל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל

ימים ׳ ולא עשה כזה הנבול בדיוק על שבעת הימים ׳ לכל
לומר עד בוקי לעולם ׳ לא יהיו שבעת ימים לו יותר על כל
פנים תוחיל עד בוקי לעולם ׳ כי אם היה הנבול השבעה
ימים שלמר לו שמואל מכוון לזבחים שיזבח שבעת ימי
מלואין ׳ לא שיקוה לותו שבעת ימים לבד כמו שזכרתי שם ׳
ויהיה שבעת ימים דבק למעלה היינו לזבוח ובא שלמים
שבעת ימים ׳ ולמרו לאמר תוחיל עד בוקי לעולם הוא ענין
בפני עצמו ׳ שיכבה עד בוקר ימים רבים או מעטים עד
בוקר ׳ ומה שלמר כאן למועד
לאמר שמואל לא למרו על
המועד שהגביל בזבחים ׳
הדבור השלישי הוא והודעתי
לך את אשר תעשה ׳ לא שלח
יסבים בעצמו לעשות דבר
מהמלחמה בלותו מקום ׳ כי
לא הדבר כמו שיקשה ׳ אלא
הנביא יודיעהו את אשר
יעשה וזה להודיעו שתהיה
תשועת המלחמה הלוך בדרך
כם (כמו שהיה בעכין יהוכתן
ובערו) ורוצה לא יושיע לו ׳
והנה שלול מה שעשה קשה
בשלשת הדברים כאלה שמוה
עליהם ׳ אם מה שהעלה
בעצמו העולה בהיות רצון
השם שיהיה המקריב ביום
ההוא הנביא שמוא ולא אחר ׳
ואם מה שלא הכה עד בוא
שמואל והיה לו לשוש בשמחו
בשלשת הדברים כאלה שמוה
עליהם ׳ אם מה שהעלה
בעצמו העולה בהיות רצון
השם שיהיה המקריב ביום
ההוא הנביא שמוא ולא אחר ׳
ואם מה שלא הכה עד בוא
שמואל והיה לו לשוש בשמחו
בשלשת הדברים כאלה שמוה
עליהם ׳ אם מה שהעלה
בעצמו העולה בהיות רצון
השם שיהיה המקריב ביום
ההוא הנביא שמוא ולא אחר ׳
ואם מה שלא הכה עד בוא
שמואל והיה לו לשוש בשמחו

קטנת מיד לאחרי ההמלכה נם כן תענה עתה לאחריה מיד ׳
וזהו ועתה ממלכתך לא תקום ׳ לא בעתה ובזמן קצר (יד)
ההמלכה קטנת נם כן בעתה ובזמן קצר לאחר ההמלכה
תלקה ותענש ׳ והודיעו כי כבר (רוצה לומר כבעבית זה)
בקש ה׳ איש כלבבו ורצונו שהוא דוד וימהו ה׳ לנגיד על עמו ׳
לפי שאינך נשמע לדברי השם ׳ והתבאר מזה שאין החטא
כפי לעכות המעשה כי אם להיותו כנגד ממעות לאמרה
ומרי פי ה׳ והנטיה ממלותיו ׳ כי לא היה כענין שלול כי אם
היה עובר אחת ממלות התור׳
כי אם בעבור שעבר המלוה
אחר מזה האחד יתברך ביותר
לו ׳ והבינות׳ המלוה הראשונה
שנאמר לו ׳ והותרה עם זה
השלישה השנית :

ויקם שמואל ויעל מן הגלגל (טו)
וגו׳ . זכר אחם שמואל
ואין ספק שגם כן קם שאול
עמו אבל זכר שמואל כי היה
שאול כמוך לאחריו ׳ ויעלו
גבעת בנימין ליעד העם אשר
במקום גבוה ותלול ופקדו
העם הנמלטים עמו ׳ והנה היו
כשש מאות איש לפי שנפלו (יו)
העם מעליו ׳ והנה אשר בלותו
גבע בנימין היה יושב גם כן
יונתן והתאברו אליו שניהם אשר
שאול ויונתן עם העם אשר
היה לשניהם ׳ כי להיותם
מעטי׳ רצו יותר טוב להיותם
נסתרים ונסנון אחד מהיותם
בשני אלפים ׳ ולבן בתו
כלם לגבעה עם היותם אשר
בפרדים שאול מיהונתן כמו
שזכור ׳ ואלפתים אנו
בימים ׳ ואין המשקית והם (יח)
בני החיל הגבורים לקווי
קרב מלומדי מלחמה כי הם
המשקיתים ׳ ועזו מעלתם שלשה לריכים כל אחד
מהם בקרן ישראל להשקית בפיה מינחדת ׳ וקרן שועל הלך
הרחק החוא ׳ ואי לקרע דרומה ׳ וידמה שהיתה קרן מלחה
שועלים ולבן נקראה על שמם ׳ והרחק החוא בינה בית (יט)
חורון שהיא פיה לחרת ׳ והרחק השלישי פנה דרך הגבול
הנשקף על גיא הצבעים המדברה ׳ ונקרא כן לפי שהיו שם
לפעמים הרבה ׳ ולהם יקראו נבוני׳ להיותם בעלי מרחות
ונבועים מנווכים מחולפים והם הנמלאים במדברה ׳ וכן
תי לפעמים ׳ ופירשו כן חול לנועה זו לפעמים מין ארץ רע כמו פל"ח דף
ומוץ : וחרש לא ימלא בכל ארץ ישראל וגו׳ . הקדים ע"ו עמ"ב
הכתוב לבאר שלא היה קודם לזה נמלא חרש לעזול בכל (יט)
גבול ישראל ׳ לפי שהפלשתים בהיותם מושלים בהם מנעו
לותם החרשים מהמלא בכל הארץ כדי שלא יעשו החרשים
לישראל חרב וקנית להלחם בם ׳ כי עם היו׳ שמואל בלחם
בפלשתים הנה להיותם מושלי׳ בהם קודם לזה שנים רבות
בימי שמשון ועלי ולחרי וקנת שמואל היו להם כליבים בארץ
והם היו מוכעי׳ מהמלא בתוכם חרש ברזל לבנה הנוכרת ׳
עד שלפי׳ לתקן כלי החומניות וכלי חריצה לא היה לחם ׳
ולבן היו יורדים ישראל לארץ פלשתים ללטוש לים את מחרשתו (כ)
ואת כליו ׳ והמחרשת הוא כלי ברזל שחורשין בו ׳ ואתו הוא
הכלי שחופרין בו הארץ והכרמים ׳ ושיתה הפלירה פיס ׳
רוצה לומר רבת הפיות הנקראה בלעז לימ׳ ׳ היה להם
במקום מחרשות ולחתי׳ ׳ והיה להם גם לשלש קלשון ׳ לל
לכלי הנקרא קלשון שים לו שלש שיניס שמלקין בו התבן ׳
והיה

כִּי־אָמָר׀ פְּלִשְׁתִּים פֶּן יַעֲשֶׂה הָעִבְרִים חֶרֶב אוֹ חֲנִית׃ [כ] וַיִּזְעֲקוּ כָל־יִשְׂרָאֵל הַפְּלִשְׁתִּים לְלַטֵּשׁ אִישׁ אֶת־מַחֲרֵשְׁתּוֹ וְאֶת־אֵתוֹ וְאֶת־קַרְדֻּמּוֹ וְאֶת מַחֲרֵשְׁתּוֹ׃ [כא] וְהָיְתָה הַפִּצָּרָה פִּים לַמַּחֲרֵשׁוֹת וְלָאֵתִים וְלַשְּׁלִשׁ קַלְשׁוֹן וְלַקַּרְדֻּמִּים וּלְהַצְיֵב הַדָּרְבָן׃ [כב] וַיְהִי בְּיוֹם מִלְחֶמֶת וְלֹא נִמְצָא חֶרֶב וַחֲנִית בְּיַד כָּל־הָעָם אֲשֶׁר אֶת־שָׁאוּל וְאֶת־יוֹנָתָן וַתִּמָּצֵא לְשָׁאוּל וְלִיהוֹנָתָן בְּנוֹ׃ [כג] וַיֵּצֵא מַצַּב פְּלִשְׁתִּים אֶל־מַעֲבַר מִכְמָשׁ׃

יד

[א] וַיְהִי הַיּוֹם וַיֹּאמֶר יוֹנָתָן בֶּן־שָׁאוּל אֶל־הַנַּעַר נֹשְׂאוֹ כֵּלָיו לְכָה וְנַעְבְּרָה אֶל־מַצַּב פְּלִשְׁתִּים אֲשֶׁר מֵעֵבֶר הַלָּזֶה וְלַאֲבִיו לֹא הִגִּיד׃ [ג] וְשָׁאוּל יוֹשֵׁב בִּקְצֵה הַגִּבְעָה תַּחַת הָרִמּוֹן אֲשֶׁר בְּמִגְרוֹן וְהָעָם אֲשֶׁר עִמּוֹ כְּשֵׁשׁ מֵאוֹת אִישׁ׃ [ג] וַאֲחִיָּה בֶן־אֲחִיטוּב אֲחִי אִיכָבוֹד בֶּן־פִּינְחָס בֶּן־עֵלִי כֹּהֵן יְהוָה בְּשִׁלֹה נֹשֵׂא אֵפוֹד וְהָעָם לֹא יָדַע כִּי הָלַךְ יוֹנָתָן׃ [ד] וּבֵין הַמַּעְבְּרוֹת אֲשֶׁר בִּקֵּשׁ יוֹנָתָן לַעֲבֹר עַר־מַצַּב פְּלִשְׁתִּים שֵׁן־הַסֶּלַע מִהֵעָבֶר מִזֶּה וְשֵׁן־הַסֶּלַע מֵהֵעָבֶר מִזֶּה וְשֵׁם הָאֶחָד בּוֹצֵץ וְשֵׁם הָאַחַד סְנֵה׃ [ה] הַשֵּׁן הָאֶחָד מְצוּק מִצְפּוֹן מוּל מִכְמָשׁ וְהָאֶחָד מִנֶּגֶב מוּל גֶּבַע׃

[ו] וַיֹּאמֶר יְהוֹנָתָן אֶל־הַנַּעַר נֹשְׂאוֹ כֵּלָיו לְכָה וְנַעְבְּרָה אֶל־מַצַּב הָעֲרֵלִים הָאֵלֶּה אוּלַי יַעֲשֶׂה יְהוָה לָנוּ כִּי אֵין לַיהוָה מַעְצוֹר לְהוֹשִׁיעַ בְּרַב אוֹ בִמְעָט׃

והיה להם גם לקדומים וכלי שעמו מליזין הדרבן, לפי כי לפעמים שלח היה להם מקום ללכת אל ארץ פלשים ללטוש כליהם היו לוקחים הכלי פגירת פיס מקום כל שהו הכלים הנזכרים הללה. וזין המלט מהיות ביזרעל רמתים וחרבות קבל היו מועטים, והיו רוב כלי מהלחמה אחר בידיהם קשתות ומקלי יד וקלעים, ורוב גבוריהם היה נתנים ובתכנים מלחמותם, כמו שכתוב בספור גבורי דוד *מיתיגים ומשתלים בתכנים ובקשים ובקשת, וכתוב במלכות מוחב * ויכוהו הקלעים ויכוהו וכתוב נכתן שלח היה קרא ברזל ביזרעל, לפי פנים למה שיניד לקרי זה, שלח כתכן ביום המלחמ' בידי העם אשר היה עם שאול ויונתן קרב וחנית כ"ן בידי שאול ויונתן בנו לבד, וכל זה להודיע שליי' היסועה וזרועם לא הוסיעה למו, כי היו שלף ושם מיות ביזרעל ושם גלי קרב וחנית, ופלשתי היו שלשים אלף רכב ושש אלפים פרשים ועם כתוב על שפת הים בחרבות וברמתים, ועם כל זה רואה ה' את יראיו למיחלים לחסדו להציל מיות בפעם אחת לעיניהם בידיהם: ויען מבע פלשתים ונומר. ספר שילח יובל לקד מנבורי הפלשתים (והוא רקב שרי החיל) ויען מחבאים לקר היו כלם מוכים שם, להתקרב אל הגבעה לקר היו שמה שאול ויונתן בנו:

(ו) ובחורתו שם היה יום לקד שמעיר ה' את רוח יונתן ואומר אל הנער נושא כליו לכה ונעברה אל מבצ פלשתים לקר מעבר הלז, לו נתקרב אליהם שמה: (ב) והנה אמר לקר זה ושאול יושב בקלה הגבעה ונומר, ובבר בלשון שהוא היה יושב בגבעה, לקבל סבתו מכלי להגיד שלח הרגיש שאול כלל בהליכת יונתן בנו ולא מנערו דבר, לפי שעם היות שהיה חושש בגבעה הנה לא היו מחובריו יחד לבל היו בפרדים במקומותיהם, והיה מקום תחנות שאול בקלה בגבעה תחת רמון לחד לקר במגרון והיו עמו שם מלות איש, כי לא בלו עוד שלשו מיום לקר בסבא מן הגלגל, ויונתן היה בקלה הגבעה מהלד לחוד ולבן הלך ולא ידעו לביו: ולחיה בן לחיטוב ונומ'. הקדיש למפר הכתוב שני דברים: לחוד שלחיה בן לחיטוב, שלותו לחיטוב היה לחי לאיכבוד בן פנחס בן עלי שלותו עלי היה כהן ה' בשילה בימים ההם, כי עתה כבר היה בתרב שילה ולבן לא לחר כהן ה' בשילה על לחיטוב

כי אם על עלי שזכר, הנה לותו לחיטוב היה כונה לפוד שם עם שאול, והלפוד היה כולל לאורים ולתומים שהיה מביא עמו שמה. והנה יחסו לאיכבוד, והיה רלוי שיאמר לבד ולחיה בן לחיטוב בן פנחס בן עלי, לבל לפי שבאמת שענר זכר לידת לאיכבוד בן פנחס ולא נזכר דבר מלחיטוב, ולזה הודיע שהיה לחיו עם היות שלא נזכר שמה כי אם לידת לאיכבוד לבדו. או לומר זה להודיע שלחיטוב עם היותו לחי לאיכבוד ובן פנחס ובכל עלי שבלם היו רועי המזל ובא על ידיהם תקלה לישראל כשהיה הלרון בידי פנחס במלחמה, הנה הוא היה טוב לפני השם ועמו היתה התנועה הזאת לישראל. והודיע זה להקדמת ידיעת למה שיזכור לחרי זה מחלקת הלורים והתומים, וגם להודיע שעם היותו בתוך העם עם שאול עכ"ז העם לא ידע כי הלך יהונתן מהמחנה, כי לא שלו עליו לבהן ולא ידעו דבר. ומלשר יוחס כאן לחיה לל פיבחם לבי לבניו, לחוזל פ"ה כה עב במכלת שבת, נוסה למר רבי, פנחס לא חטא, שבאמר ולחיה בן לחיטוב לחי לי לאיכבוד בן פנחס בן עלי וגו', לפשר חטא בא לידו והלתוב מיחסו? והלא כבר בלמר *יכרת ה' לגיח לשר יענה מלכי ג' עד ער ועונה מלהלי יעקב ומניח מבחה להי וגו', לם ישראל הוא לא יהיה לו ער בחכמים ולם כהן הוא לא יהיה לו בן מגיד מבח' להי בלחות? הלא שמו פנחס לא חטא וכו', וכבר בתבתי שם מה שמורה עליו דף לח עב פשט הלתובים: והדבר הזבי (ז, ו) שהודיע הוא שבין המעברות שבקש יונתן לעבור על מבצ פלשתים היו סלעים נבוהים, והם הזיזים לשר זכר בשם הלד לפון ואחד בנב מול הגבע לשר היו שם ישראל, והודיע זה להקדמ' ידיעה למה שיזכר שעל' יונתן על ידיו ועל רגליו והיה הנסיון בעבין העליה לם כה יקמרו עלו עליהם:

(ו) ויאמר יהונתן אל הנער נושא כליו לכה ונעברה אל מבצ הערלים האלה אולי יעשה יהוה לנו כי אין ליהוה מעצור להושיע ברב או במעט:

ויאמר יהונתן אל הנער נומר. זה המלמר שזכר שלמר יונתן לנערו כבר למרו למעלה, וירלה שהוא כפול במקום הזה, ולחשוב שיונתן אמר פעמים למר זה לנערו, ברלשונה למר לבד לכה ונעברה אל מבצ פלשתים והנער לא הגיבו דבר לולי פחד מלעזותו, ולבן חזר פעם שנית למרו ואמר והרבה בדבריו, כי למר כאן אל מבצ הערלים האלה לולי יעשה ה' לנו כי אין לה' מעצור להושיע ברב או במעט, ודלה לומר שהנקת הנ"י תדבק עמהם

(ג) ובחורתו שם היה יום לקד שמעיר ה' את רוח יונתן ואומר אל הנער נושא כליו לכה ונעברה אל מבצ פלשתים לקר מעבר הלז, לו נתקרב אליהם שמה: (ב) והנה אמר לקר זה ושאול יושב בקלה הגבעה ונומר, ובבר בלשון שהוא היה יושב בגבעה, לקבל סבתו מכלי להגיד שלח הרגיש שאול כלל בהליכת יונתן בנו ולא מנערו דבר, לפי שעם היות שהיה חושש בגבעה הנה לא היו מחובריו יחד לבל היו בפרדים במקומותיהם, והיה מקום תחנות שאול בקלה בגבעה תחת רמון לחד לקר במגרון והיו עמו שם מלות איש, כי לא בלו עוד שלשו מיום לקר בסבא מן הגלגל, ויונתן היה בקלה הגבעה מהלד לחוד ולבן הלך ולא ידעו לביו: (ג) ולחיה בן לחיטוב ונומ'. הקדיש למפר הכתוב שני דברים: לחוד שלחיה בן לחיטוב, שלותו לחיטוב היה לחי לאיכבוד בן פנחס בן עלי שלותו עלי היה כהן ה' בשילה בימים ההם, כי עתה כבר היה בתרב שילה ולבן לא לחר כהן ה' בשילה על לחיטוב

2011 Ministerio de Cultura

ויעזרם ויפלטם ׳ וזהו קולי יעשה ה׳ לנו ׳ לל ירקס עליהו כיון שאכלו נכי נדיתו והם ערלים וקויבי ה׳ יכלו ׳ ואמר שלין רלוי שיפקדו מרבוים כי קין מעמור לה׳ להושיע בלבנים רבים קו מעטים : וקו כרוב לבריו העוכים הטוב הנעך עשה כל קשר בלבבך נטה לך ׳ רוכה לומר עשה מה שתרלה ומה שיתן לבך. ונטה לך לשון כחשר בלבבך : וקו אמר יוכתן (ז) (ח)

שיעזו כיקוש ובקיכה שחת ׳ והיל שבהיותם עוברים על קותו הכל קשר בו היו הפלשתים ויגלו לעיניהם ׳ שם ילחמו לחו על הניעכו (ט) קליכם יעמדו ולל יעלו ׳ כי הם הקומרים לחו ועל פיהם יהיה כל ריב וכל נגע ושעתם מלחמת ולבם רם עליהם ומוכן להתנבר ׳ וחם ילחמו (י) עלו עליכו מיד כעלה כי כתנם ה׳ בידיכו וזה לנו הקות, רוכה לומר שבחמרם עלו עליכו פיה׳ עכה בהם שבעלה עליה׳ מעלם מעלה והפלשתי׳ ירדו מעה מטה ׳ ושפחל הקלה בלבם וירחים הם לזוז ממקומם . והנה הכסיון הזה לין כפק שלל היה מוכרל ומחוייב מפחת עלמו ׳ כי חם מפחת החזקה החלקית חם תדבק בהם ׳ והקביעה הוחת היתה חלילי בוה החופן ׳ כי חולי הפלשתים לל ילחמו עלו עליכו וגם הדבור ההוא עלו עליכו וגם לל ילחמו לחו על הניעכו קליכם ׳ והיה לפשר שילחמו בחו הנה הו קדכו קליכו הו לכו ובלחמה הו כיוכל מהדבורים הללה הו זולתם ממה שהלמיון סובל ׳ הו לל ילברו דברים לבל ילחו לקרלת׳ ובכן היתה הכחיבה כי חם הם ילברו לחותם הדברים והמלות עלמם לשר לחר יהוכתן ׳ לין זה כי חם מפחת החזקה תלקית שיהיה הדברים בפיהם ורוח הזה כוללה בם להודיעם לת לשר יעזון ׳ והיה זה מחדרגת רוח הקדש ובכן בחר בוה ׳

שופטי׳ ז׳ יח׳ כמו שב׳ בנדעון * ושמעת מה (יח) ידברו וחחר תחזקה ידיך : וזכר שהפלשתים רלו לותם (יט) ושחזבו שהיו יהודים היולחים מן החורים לשר התחבלו שם ׳ ולל לחרו דברים לחריס לת לותם הדברים שיסיח יהוכתן בהם ׳ וחו החמין בה׳ ותחזקה ידיהם ויחר לל נערו עלה לחרי כי כתנם ה׳ ביד ישרלל ׳ לל בלתי לפשר הוח שבחמין שבתנם ה׳ בידי שביכו לחחבו ׳ לבל החמת הוח שבתנם ה׳ בידי ישרל ׳ וזהו התחלת התשועה (כ) והמניח חליה : ויעלו מיד יוכתן רלחזקה והיה עולה על ידיו ועל רגליו ׳ לקוחי דרך העליה היות בפלע שוכר ׳ וגם בוה היה הורחה שידיו רב לו ויעלה במעלה וכבוד במה שילך ברגליו ובמה שיעשה בידיו ׳ וזכר שעשה היותם שני לחבים

[ז] וַיֹּאמֶר לוֹ נְשָׂא כֵלָיו עֲשֵׂה כָּל־אֲשֶׁר
בִּלְבָבֶךָ נְטֵה לָךְ הִנֵּנִי עִמְּךָ כִּלְבָבֶךָ׃
[ח] וַיֹּאמֶר יְהוֹנָתָן הִנֵּה אֲנַחְנוּ עֹבְרִים
אֶל־הָאֲנָשִׁים וְנִגְלֵינוּ אֲלֵיהֶם׃
[ט] אִם־כֹּה יֹאמְרוּ אֵלֵינוּ עִמְדוּ עַד־חַגִּיעֵנוּ
אֲלֵיכֶם וְעָמַדְנוּ תַּחְתֵּינוּ וְלֹא נַעֲלֶה־
[י] אֲלֵיהֶם׃ וְאִם־כֹּה יֹאמְרוּ עֲלוּ עָלֵינוּ וְעָלִינוּ
כִּי־נְתָנָם יְהוָה בְּיָדֵינוּ וְזֶה־לָּנוּ הָאוֹת׃
[יא] וַיִּגָּלוּ שְׁנֵיהֶם אֶל־מַצַּב פְּלִשְׁתִּים וַיֹּאמְרוּ
פְּלִשְׁתִּים הִנֵּה עִבְרִים יֹצְאִים מִן־הַחֹרִים
[יב] אֲשֶׁר הִתְחַבְּאוּ־שָׁם׃ וַיַּעֲנוּ אַנְשֵׁי
הַמַּצָּבָה אֶת־יוֹנָתָן וְאֶת־נֹשֵׂא כֵלָיו
וַיֹּאמְרוּ עֲלֵה אֵלֵינוּ וְנוֹדִיעָה אֶתְכֶם דָּבָר
וַיֹּאמֶר יְהוֹנָתָן אֶל־נֹשֵׂא כֵלָיו עֲלֵה אַחֲרַי
כִּי־נְתָנָם יְהוָה בְּיַד יִשְׂרָאֵל׃
[יג] וַיַּעַל יְהוֹנָתָן עַל־יָדָיו וְעַל־רַגְלָיו וְנֹשֵׂא
כֵלָיו אַחֲרָיו וַיִּפְּלוּ לִפְנֵי יְהוֹנָתָן וְנֹשֵׂא
[יד] כֵּלָיו מְמוֹתֵת אַחֲרָיו׃ וַתְּהִי הַמַּכָּה
הָרִאשֹׁנָה אֲשֶׁר הִכָּה יְהוֹנָתָן וְנֹשֵׂא כֵלָיו
כְּעֶשְׂרִים אִישׁ כְּבַחֲצִי מַעֲנֶה צֶמֶד שָׂדֶה׃
[טו] וַתְּחִי חֲרָדָה בַּמַּחֲנֶה בַּשָּׂדֶה וּבְכָל־
הָעָם הַמַּצָּב וְהַמַּשְׁחִית חָרְדוּ גַּם־הֵמָּה
וַתִּרְגַּז הָאָרֶץ וַתְּהִי לְחֲרָדַת אֱלֹהִים׃
[טז] וַיִּרְאוּ הַצֹּפִים לְשָׁאוּל בְּגִבְעַת בִּנְיָמִן
וְהִנֵּה הֶהָמוֹן נָמוֹג וַיֹּלֶךְ וָהָלוֹם׃
[יז] וַיֹּאמֶר שָׁאוּל לָעָם אֲשֶׁר אִתּוֹ פִּקְדוּ־
נָא וּרְאוּ מִי הָלַךְ מֵעִמָּנוּ וַיִּפְקְדוּ
וְהִנֵּה אֵין יְהוֹנָתָן וְנֹשֵׂא כֵלָיו׃
[יח] וַיֹּאמֶר שָׁאוּל לַאֲחִיָּה הַגִּישָׁה אֲרוֹן
הָאֱלֹהִים כִּי־הָיָה אֲרוֹן הָאֱלֹהִים

לבד וכגלים לעיכי הפלשתים הכה יד ׳ ויפלו קללים לפכי יהוכתן וכשרו היה ממחת והורג לחדיו ׳ ותהי (יד) מחכה בהיל לחזר הכו שכיהם בעזרי׳ לים כבחלי מעכה למד שלה ׳ רוכה לומר שהיה שיעור המהלך חלי למד בקר הפורץ בשדה ׳ ועם זה היתה קרלה גדולה במחכה פלשתים ׳ וזה (טו) לפי שלל היו יודעים למחת הלבר ושהיו היהולים שבי לבדו, לבל חזבו שהיה עם רב מהם ׳ ומתחילו להתקרד קלו מלחו בחזנם שבלם היו מיזרחלי ׳ ולל לבד העם לבל גם המלב והמזחית ושם שרי הלילים וגבוריהם גם הם קרדו ותרגז לומת הלרן וגויי הלרן בכללה . לו לומר זרגזה ותחל הלרן עלמה בדרך כם בעכין שבהלו כחפוו ׳ וזהו ותהי לקרלת ללקים ׳ רל שלל היתה קרלתם טבעית ולל בדרך לקוזי לבל היה דבר כפלל וכמיי ׳ כי לל היה גם לית ומבלי לדם ורולף לין פחד קרלם ורעלה . וכבר למרו

[לחר המניח תפזתי בתלמוד בפ׳ לתעכית דף ל׳ ע״ל ובפ׳ פרקת ס׳ דף מ״ו ע״ב ובילרח דף כ״ה ע״ב חולין פ״ו ע״ל

קול שחחד מחזר שחלו על כהונן היה יוכת׳ן שחול. ועוד לומר רב כל כחח שהיו כחח לליעזר עבל לחנרהם ובויכתן בן שחול ליכו כחב . ולדק הרליב הדבור בעכי׳ הכיקוזי׳ יעויין מז׳ ולל רלית לוכרו כלן :

ויראו הצופים בנבעת בכיימן (ו) ונומר . וכר שהצופים לחר גם שחול בנבע׳ לרחות מה יעזו הפלשתי׳ רלו ההמון כמוג וילך והלוס ׳ רוכה לומר רלו מחב׳ פזלתים שהיה כמוג וכוסע והולך ממחנותם כלמות הבורחים בלתי מכודרים ׳ לו יהיה כמוג כפי הלבג שהיה קול המחנה נמוג ׳ רוכה לומר קול עכות קלוזה : ושחול חזה (ו) מיד בדבר ולמר פקדו מי הלך מעמכו ׳ וידעו בפקדם העם שלין ביניהם יוכתן וכושל כליו ׳ ולו למר לקחיה הניחה (יח) לרון החלקים ׳ רל הלורים והתומים לחר היו בתוב׳ גם שהיו בחים בחרון לחד לשחול בהם בעת הלורך כמו זוכרתי במה שקדם . והיה זה כדי לשחול על יוכתן ועל כפיעת פלשתים ׳ דף פ״ו ע״ל הלם היתה תחבולה כדי שילכו ישרחל שמה ומה היה למתת הדבר ? ולמר׳ ובכי ישרל פירושו עם בכי ישרל ׳ כמו * ויוסף שמות ל״ג ה׳ היה במלרי׳, שהוח כמו עם יוסף שהי׳ במלרי׳, לו בפרש שלמר זה שחול

2011 Ministerio de Cultura

(יט) זה שאול ואמרו זה נס כח בני ישראל · וזכר שהיות
שאול מדבר זה אל הכהן רמז שהמון הפלשתים היה הולך
והומה תמיד ; ותחב שבחת היו בורקים ושקרדת מלקים
בקרבם , ויאמר לכהן למוך
ידך , רומה לומר שלח
יפתח האורים והתומים ולא
יתעכב עוד בשחלה , כי לא
היה להם זמן ופנאי · ואול
בויקרא רבה ובמדרש תהלים
יפשו זה אל שאול לעון גדול ,
רומה לומר שהתחיל לשאול
באורים ותומים ואמר לכהן
למוך ידך , עד שאמרו שוא
היה לאל מעוכותיו שבעבורו
לא כמשכה מלכותו וכמו
שזכרנו : והנה כפר הכתוב
כאן שזו לסוף שאול את עמו
ואת עד המלחמה אשר היה
בין הפלשתים עמהם , כי
היתה תרב רעה ברעהו ומהומ'
גדולה מאד , והעברים אשר
היו בארץ פלשתים ובקרבם
היו גרים מזמן קדום ועלו
עתה עם הפלשתים בעלו
כרחם להלחם בישראל (והיו
במחנה מביב, כי לא היו בתוך
המחנה עם הפלשתים והיו
כשמעים מהלחם ולכן היו
מביב המחנה) עתה כשראו
תרדת הפלשתי' ושהיו נורקים
ורצו שאול ועמו היו מכים
בהם , היו גם הם בפלשתים , וגם
כן כל איש ישראל שהיו
מתחבאי' במערות בהר לפרים
שמעו כי נסו פלשתים , ושפלו
וידבקו גם המה לקריהם
במלחמה , ויושע ה' ביום
ההוא את ישראל בזה הלשון .
וזכר שהמלחמה עברה בית
און , רומה לומר שעברו מבי'
און והלאה לרוחק לקרי
פלשתים , וזה ממה שיגלה
שהלחמים בזמן הנלחמו כלם
גבורים ובעת הנהלה והרע
כלם קלשים , הלא תראה
שבני ישראל היו מתחבאים
במערות ומהם גרים בתוך
פלשתי' ולא עלו כח , וכשאר
רבו הנלחמים רדפו לקריהם
ויכו בהם מכה רבה :

(כא) **ואיש** ישראל בגד ביום
ההוא ונומ' . כתב
המתרגם וכמהבו לקריו
המפרשים שפירוש בגד כלקי ,
כלומר שהיו רעבים , ושפירוש ויקל שאול , וכבר
הוקיל ובשבע שאול שלא יאכל לחם מלומה . ויותר
נראה מה שפירש רש"י בגד ביום ההוא שהיו חלים ובגזים
להלחם בפלשתים , יאמר הכתוב שעם היות ישראל קודם זה
נכנעים במערות ומתרפקים מהמלחמה מירחתם את
הפלשתים , כאשר רבו תזועת ה' שהיתה בהרף עין ינלו
ממכמותיהם והיו בגזים ומלים במלחמה , וכדי שלא יהיו
טרודים במאכל ולא יפסיקו המלחמה הזדיע שאול לת העם
לאמר ארור האיש אשר יאכל לחם עד הערב , בחופן שכל
היום בתעסק במלחמה ובקחתי מלויבי , וכן עזו שלח טעם
העם לחם , לל שלח מכל העם כלל כי לחם שם כולל לכל
מיני מאכל . ואחזר לפרש
ויואל מעכין רבון , כמו
*הואיל משה באר את התור' , דברי' ל' ה'
יגיד שאחזו לת מפלת המכרת
מכל ברכון פחזו עזה זה
ואח' לל כלם ארור האיש אשר
יאכל וגומ' . והודיע הכתוב
שמירת העם כלו לת המרס ,
כי עם היות שבאו כל עם (כה , כו)
הארץ ביער והיה דבש על פני
השדה , כי היו בעלי היער
עדת הבורים והדבש נוטף על
פני השדה , לא היה לאיש
מהם לוקח ומניע מהדבש לל
פיו , לפי שהיו ירחים לת
השבועה . ורש"י כתב שיער
היה קנה הלוקח והוא היה
הדבש הנוטף מהם : וזכר (כז)
שיוכתן לא שמע בהשביע לביו
לת העם כי לא היה שם ,
ולכן בהיותו הולך ביער שלח
לת קנה המטה אשר בידו ,
ויטבול אותה ביערת הדבש ,
והיא קלת הדבש העזיים
מהדבורי' קודם שיולילו ממנה
הדבש , וירלה שהיה כל כך
רעב ולמח שאול עיניו גם הם
לין לתו , בחופן שעם השביע'
המועלת היית לורו עיניו .
וכתב הלבנ שקרלו הלך דבש
לפי שהיו כלי הדבש לשר שם
הדבורים מוזמים זורות
זורות ביוזר כדמיון דרך ,
ולזה קרל זה הקבון הלך
דבש, כי הלורך יקרל הלך מכל (כח)
הדרך לשר הוא הולך : וזכר
שבחזר רלתו לים מהעם לשר
כודמן לכלו שהיה עושה זה ,
למר לליו דע כי ורלה מה
לתה עושה כי השבע השביע
לביך לת העם לאמר ארור
האיש לשר יאכל לחם היום ,
ולמה לא ידעו כל העם (כט)
זה שאול ושכן למרו זה גם כן בני ישראל . וזכר שבהיות
שאול מדבר זה אל הכהן רלה שהמון הפלשתים היה הולך
והומה מלד מלד , ושבר שבחת היו בורקים ושקרדת מלקים
בקרבם , ויאמר לכהן למוך
ידך , רומה לומר שלח
יפתח האורים והתומים ולא
יתעכב עוד בשחלה , כי לא
היה להם זמן ופנאי · ואול
בויקרא רבה ובמדרש תהלים
יפשו זה אל שאול לעון גדול ,
רומה לומר שהתחיל לשאול
באורים ותומים ואמר לכהן
למוך ידך , עד שאמרו שוא
היה לאל מעוכותיו שבעבורו
לא כמשכה מלכותו וכמו
שזכרנו : והנה כפר הכתוב
כאן שזו לסוף שאול את עמו
ואת עד המלחמה אשר היה
בין הפלשתים עמהם , כי
היתה תרב רעה ברעהו ומהומ'
גדולה מאד , והעברים אשר
היו בארץ פלשתים ובקרבם
היו גרים מזמן קדום ועלו
עתה עם הפלשתים בעלו
כרחם להלחם בישראל (והיו
במחנה מביב, כי לא היו בתוך
המחנה עם הפלשתים והיו
כשמעים מהלחם ולכן היו
מביב המחנה) עתה כשראו
תרדת הפלשתי' ושהיו נורקים
ורצו שאול ועמו היו מכים
בהם , היו גם הם בפלשתים , וגם
כן כל איש ישראל שהיו
מתחבאי' במערות בהר לפרים
שמעו כי נסו פלשתים , ושפלו
וידבקו גם המה לקריהם
במלחמה , ויושע ה' ביום
ההוא את ישראל בזה הלשון .
וזכר שהמלחמה עברה בית
און , רומה לומר שעברו מבי'
און והלאה לרוחק לקרי
פלשתים , וזה ממה שיגלה
שהלחמים בזמן הנלחמו כלם
גבורים ובעת הנהלה והרע
כלם קלשים , הלא תראה
שבני ישראל היו מתחבאים
במערות ומהם גרים בתוך
פלשתי' ולא עלו כח , וכשאר
רבו הנלחמים רדפו לקריהם
ויכו בהם מכה רבה :

(כא) **ואיש** ישראל בגד ביום
ההוא ונומ' . כתב
המתרגם וכמהבו לקריו
המפרשים שפירוש בגד כלקי ,
כלומר שהיו רעבים , ושפירוש ויקל שאול , וכבר
הוקיל ובשבע שאול שלא יאכל לחם מלומה . ויותר
נראה מה שפירש רש"י בגד ביום ההוא שהיו חלים ובגזים
להלחם בפלשתים , יאמר הכתוב שעם היות ישראל קודם זה
נכנעים במערות ומתרפקים מהמלחמה מירחתם את
הפלשתים , כאשר רבו תזועת ה' שהיתה בהרף עין ינלו
ממכמותיהם והיו בגזים ומלים במלחמה , וכדי שלא יהיו

2011 Ministerio de Cultura

(ל) לָכֵן וְלֹא־הָיְתָה עַתָּה מַכָּה רַבָּה בַּפְּלִשְׁתִּים כִּי אִם־מְעָט מְאֹד׃ אַף כִּי לוּא אָכַל אָכַל הַיּוֹם הָעָם מִשְׁלַל (ל)
אֹיְבָיו אֲשֶׁר מָצָא כִּי־עַתָּה לֹא־רַבְתָה מַכָּה בַּפְּלִשְׁתִּים׃ (לא) וַיַּכּוּ בַיּוֹם הַהוּא (לא)
בַּפְּלִשְׁתִּים מִמִּכְמָשׂ אַיָּלֹנָה וַיַּעַף הָעָם (לב)
מְאֹד׃ (לב) וַיַּעַשׂ הָעָם אֶל־הַשָּׁלָל וַיִּקְחוּ צֹאן וּבָקָר וּבְנֵי בָקָר וַיִּשְׁחֲטוּ אַרְצָה (לג)
וַיֹּאכַל הָעָם עַל־הַדָּם׃ (לג) וַיַּגִּידוּ לְשָׁאוּל לֵאמֹר הִנֵּה הָעָם חֹטְאִים לַיהוָה לֶאֱכֹל (לד)
עַל־הַדָּם וַיֹּאמֶר בְּגַדְתֶּם גֲּלוּ אֵלַי הַיּוֹם אֶבֶן גְּדוֹלָה׃ (לד) וַיֹּאמֶר שָׁאוּל פֻּצוּ (לה)
בָעָם וַאֲמַרְתֶּם לָהֶם הַגִּישׁוּ אֵלַי אִישׁ שׁוֹרוֹ וְאִישׁ שֵׂיוֹ וּשְׁחַטְתֶּם בָּזֶה וַאֲכַלְתֶּם וְלֹא־תֶחֱטְאוּ לַיהוָה לֶאֱכֹל (לה)
אֶל־הַדָּם וַיַּגִּשׁוּ כָל־הָעָם אִישׁ שׁוֹרוֹ בְּיָדוֹ הַלַּיְלָה וַיִּשְׁחֲטוּ־שָׁם׃ (לה) וַיִּבֶן שָׁאוּל מִזְבֵּחַ לַיהוָה אֹתוֹ הֵחֵל (לו)
לִבְנוֹת מִזְבֵּחַ לַיהוָה׃ (לו) וַיֹּאמֶר שָׁאוּל נֵרְדָה אַחֲרֵי פְלִשְׁתִּים לַיְלָה וְנָבְזֹר (לז)
בָּהֶם עַד־אוֹר הַבֹּקֶר וְלֹא־נַשְׁאֵר בָּהֶם אִישׁ וַיֹּאמְרוּ כָּל־הַטּוֹב בְּעֵינֶיךָ עֲשֵׂה (לז)
וַיֹּאמֶר הַכֹּהֵן נִקְרְבָה הֲלֹם אֶל־הָאֱלֹהִים׃ (לז) וַיִּשְׁאַל שָׁאוּל בֵּאלֹהִים הַאֵרֵד אַחֲרֵי (לח)
פְלִשְׁתִּים הֲתִתֵּנֵם בְּיַד יִשְׂרָאֵל וְלֹא עָנָהוּ בַיּוֹם הַהוּא׃ (לח) וַיֹּאמֶר שָׁאוּל
גֹּשׁוּ הֲלֹם כָּל פִּנּוֹת הָעָם וְדָעוּ וּרְאוּ

(ל) לכם ולכם שהיה לו לכל העם היום הזה מצלל לויניו כר ולקט ומזון שבלי כפף התחזקו והיו לבבי חיל ותתרבה המכה בפלשתים ולהעדר המזון כקצתו הלוחמים ולכן עתה לא רבתה מכה בפלשתים • ואפשר עוד לפרש כי עתה לא רבתה בתמידה , הלא עתה לסך היו העם לוכלים לא רבתה מכה בפלשתים ? (לא) בלחת לבילתם וחזוק היתה מרבה המכה : וזכר הכתוב שלקו דברי יונתן שהכו ביום ההוא בפלשתים ממכמש שהיה המקום קצר היו יושבים שמה עד לילוכה שהוא שם מקום , וילמה שהיה מרחק קצר ועכו ויעף העם מאד להעדר המזון כדברי יונתן : (לב) ויעש העם אל שלל וגו' • זכר שלקח העם והסיר מהשלל צאן ובקר וישחטו ארצה ויאכלו (לג) על הדם , והגידו לשאול הנה העם חוטאים לי' לאכול על הדם , ויאמר אליהם בגדתם גולו אלי היום אבן גדולה , ואמר שאול לעבדיו פזרו בעם , ל"ל שיעברו בתוך המחנה ויכריזו הגיעו אלי איש שורו ואיש שיהו ושחטתם בזה ואכלתם ולא תחטאו לי' • והנה עצין החטא והבגידה הזאת מה הוא ומה הנרגה בחירו לאכול על הדם ובזיונה זמן כעזה זה , הנה קבמינו פי"ל קכ עיא ז"ל אמרו במסכת זבחים שקטלו בחטיבת קדשים שהיו מקדימים שלמים ואוכלים לפני זריקת דם , וזהו שאמר ויאכל העם על הדם , שהיו אוכלים קדשים ועדין דם בשורק , ושלכן נזה על האבן הגדולה כדי לזרוק עליה דם והקטר חלבים • ור"י כתב שאמר אבן ובקר פירושו אבן ובני בקר , ושהיו אוכלים ושוחטים אותו ואת בנו ביום אחד ולכן קרקס קוטקים • ור"ל כתב שהיה החטא שלהיותם רעבים היו שוקטים באבן ולא היה הדם בגר ומתמלא יפה והיה כשלא בגזר , ולפי זה מבב היותם שוקטים קרבה , לכן נזה

(לח) תלויהם, ולזה לזה נגזו כל פנות העם, ופירשו בו המפרשים רצוי העם, כמו הפכה לקיר: וחכי לחשוב שהכתו' כפשוטו שהיו השבעים קוכים כל לחד ולחד בפלה בפני עלמו כגדלי' תלה מחלה, ומזה שיבולו לותם הפכות לת הרחשים נמה היתה הקטלת הזות, לל חי לחזר הכב שלת יעכהו (לט) השם: והכה לחר כי חי ה' המושיע לת ישרחל כי לם ישכו (ל (מ) לחטלת) ביונתן כי מות יומת: ולחר עוד לחם תהיו לעבר לחד ולחי ויונתן בני לעבר לחד, וזה לינו כפי הרחוי ולת כפי מבהג הגורל, והכב בזה תכלי הוח כי הונד קודם לזה בכתר לשחול שחכל יונתן הדבש, וזה יהיה על ידי הלים לחזר רחתו לוכל ושחר לו השבע השביע לניך וגו', ולזה בידיעתו לותו עשה הדבר על ידי הגורל בזה הלופן ולומר כי לם ישכו ביונתן בחשבו ובידיעתו שיונתן הוח החוטלי ולולי קשב מה שהיה שהעם יפדוהו ממות ורלה לקתכל בעיניהם: ולפשר עוד לומר שעם היות שלת ידעו, הנה עשה הדבר בזה הלופן כדי שירחו כל ישרחל שהוח מחוה עלמו. ויונתן בהו עם כל לוש הקטון שבישרחל בעבין הגורל, ולם יפול עליו ועל בהו יעשה מחפט ונדק, ולם יפול על על העם יבחול ביניהם בין שבט ושבט משפחה ומשפחה לוש ולוש, ועם זה הוקדם (מא) השלל החמשית: והנ' התפלל שחול קל ה' הבה תמים, לל שעם היות שלת עשהו בהורים והתומים, לחר יהי רלון מלפניו שבגורל יהיה ממנו כל מחפטו ולת יפול הדבר במקרה כי לם בהשגחה, וזהו הבה תמי' שיפול הקמ' בגורל: (מב, מג) וספר שלכך יהונתן ושחלו לבין מה עשית והגיד לו הקמת ולחר הכני לחות, לל הבני מוכן למות לם תרלה, ושחול לחר כה יעשה ללקי' וכה יוסיף כי מות תמות, ולחשוב (מד) שלין המלחר הזה מהגה הלשון בשבועו' כמו שכתבו המפרשי', לבל הוח קללה, לל כה יעשה ללקים שלת יעבני כלחר שחול מלתו וכה יוסיף לעשות פעמים הרבה לם לת תמות, והעס (מה) הפלירו בדבר ולמרו שלין רלוי שימות יונתן שעשה לותה התשועה הגדולה בישרחל ושלת יפול משערת רלשו לרלה, ובתכן הכתה לפי שעם ללקים עשה היום הזה, לל שלת היו מעשיו בחטל ובעון לבל מה שעשה מהלכילה עם הלקים ובהשגתו עשלו ולם כן ליבו בן מות, וזה לבלר שלם יהונתן לבל הלקים בתבו בלבו, לפי שחור עיניו לת היו לתו וכדי שיתחזק במלחמה רבה היל ית' בלכילתו. ועשו בזה מופת רלוי שלת היה חוטל, כי לם היה חוטל לת היה הקל עשה תשוע' בידו וכדברים החלה, ועל פי המשפט הזה פדה העס לת יונתן שלת מת, כי שוגג היה ולת בחזב עין רפי לו לעון לפני הלקים. וקל למרו שעשו העס לשחול התרה לשבועתו. ולל פירש כי עס ללקים עשה, שעשה עובה עס ללקים ועס עמו, וכל מה שעשה היה בנטיו בלקים. והנה שחול בחר להרוג ליהונתן, לם מפני מה שבשע כי חי ה' המושיע לת ישרחל כי לם ישכו ביונתן כי מות יומת, ולם גס כן למה שרלה שבחזב העון לפני החלקים עד שלת עשהו על ידי הלורים והתומים בעבור זה, ולבן לחר לם היה יונתן שוגג ופטור לת היה הקנה מפתיר פניו מבית יעקב על זה, ולחרי שבחזב החטל כל כך בעיני המקום שבעבורו לת עשהו יורה שבן מות הוח. ולחכס כשלר הספק למה לת השיבו החל ית' בלורים והתומים בהיות יהונתן שוגג? כמו שהעיד הכתוב ויונתן לת שמע בהשביע לביו וגו'. וכתב הגלון רב מעדיה ז"ל שהיה זה כדי להרלות לעס שעשוג היה, כי היו לומרים מחוך פניס יש בדבר, כי בן המלך עבר על החרס ולת כעבת ולשו חטל לדס לחר היה בעבת, והס לת היו יודעים שלת היה עס יהונתן בשעת השבועה, ובחזר לת כעבה בלורי' והתומים הוברכו להפיל הגורל ולהבית מי לשר חטל ונפל על יונתן, ותקרו ודרשו ומלחו כי לת היה עס בשעת שבועה ושהיה שוגג, ומעס חלוש הוח מחל. ולכי לחזוב שלת כעבה שחול בלורים ותומים לת בחטלת יונתן כי לם בחטלת עלמו, על לשר עבר לת פי ה' בנלגל כמו שכתב', ולפי שהתשועה הזחת לת בתבה הקנה על ידו כי לם על יד יונתן וזכותו, לבן כחזר שלת לם ירדוף לחרי פלשתים לת השיבו הקנה להורות שלת יפסון בו ולת ירלה ברדיפתו, והוח חשב שהיה זה בכשת לדס שחטל עס בלכילה, ובחזר שלת מלת הדס על ידי הגורל הבה תמים, רולה לומר הלוכל יונתן, לפי שהוח היה קדיק תמים ותמים היה בדרכיו, להודיע שלת בעדרה תשובת הלורים בעון הלכילה כמו שהיה חושב שחול, כי היה יונתן הלוכל והיה שוגג, לבל היה בחטלת יונתן כי לם בחטלת עלמו, על לשר עבר לת פי ה' בנלגל כמו שכתב', ולפי שהתשועה הזחת לת בתבה הקנה על ידו כי לם על יד יונתן וזכותו, לבן כחזר שלת לם ירדוף לחרי פלשתים לת השיבו הקנה להורות שלת יפסון בו ולת ירלה ברדיפתו, והוח חשב שהיה זה בכשת לדס שחטל עס בלכילה, ובחזר שלת מלת הדס על ידי הגורל הבה תמים, רולה לומר הלוכל יונתן, לפי שהוח היה קדיק תמים ותמים היה בדרכיו, להודיע שלת בעדרה תשובת הלורים בעון הלכילה כמו שהיה חושב שחול, כי היה יונתן הלוכל והיה שוגג, לבל היה בחטלת יונתן כי לם בחטלת עלמו, על לשר עבר לת פי ה' בנלגל כמו שכתב', ולפי שהתשועה הזחת לת בתבה הקנה על ידו כי לם על יד יונתן וזכותו, לבן כחזר שלת לם ירדוף לחרי פלשתים לת השיבו הקנה להורות שלת יפסון בו ולת ירלה ברדיפתו, והוח חשב שהיה זה בכשת לדס שחטל עס בלכילה, ובחזר שלת מלת הדס על ידי הגורל הבה תמים, רולה לומר הלוכל יונתן, לפי שהוח היה קדיק תמים ותמים היה בדרכיו, להודיע שלת בעדרה תשובת הלורים בעון הלכילה כמו שהיה חושב שחול, כי היה יונתן הלוכל והיה שוגג, לבל היה בחטלת יונתן כי לם בחטלת עלמו, על לשר עבר לת פי ה' בנלגל כמו שכתב', ולפי שהתשועה הזחת לת בתבה הקנה על ידו כי לם על יד יונתן וזכותו, לבן כחזר שלת לם ירדוף לחרי פלשתים לת השיבו הקנה להורות שלת יפסון בו ולת ירלה ברדיפתו, והוח חשב שהיה זה בכשת לדס שחטל עס בלכילה, ובחזר שלת מלת הדס על ידי הגורל הבה תמים, רולה לומר הלוכל יונתן, לפי שהוח היה קדיק תמים ותמים היה בדרכיו, להודיע

בַּמֶּה הֵרַתָּה הַחַטָּאת הַזֹּאת הַיּוֹם׃ [לט] כִּי חַי־יְהוָה הַמּוֹשִׁיעַ אֶת־יִשְׂרָאֵל כִּי אִם־יְשֶׁנּוּ בְּיוֹנָתָן בְּנִי כִּי־מוֹת יָמוּת וְאֵין עֹנֵהוּ מִכָּל־הָעָם׃ [מ] וַיֹּאמֶר אֶל־כָּל־יִשְׂרָאֵל אַתֶּם תִּהְיוּ לְעֵבֶר אֶחָד וַאֲנִי וְיוֹנָתָן בְּנִי נִהְיֶה לְעֵבֶר אֶחָד וַיֹּאמְרוּ הָעָם אֶל־שָׁאוּל הַטּוֹב בְּעֵינֶיךָ עֲשֵׂה׃ [מא] וַיֹּאמֶר שָׁאוּל אֶל־יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל הָבָה תָמִים וַיִּלָּכֵד יוֹנָתָן וְשָׁאוּל וְהָעָם יֵצֵאוּ׃ [מב] וַיֹּאמֶר שָׁאוּל הַפִּילוּ בֵינִי וּבֵין יוֹנָתָן בְּנִי וַיִּלָּכֵד יוֹנָתָן׃ [מג] וַיֹּאמֶר שָׁאוּל אֶל־יוֹנָתָן הַגִּידָה לִּי מֶה עָשִׂיתָ וַיַּגֶּד־לוֹ יוֹנָתָן וַיֹּאמֶר טָעֹם טָעַמְתִּי בִּקְצֵה הַמַּטֶּה אֲשֶׁר־בְּיָדִי מְעַט דְּבַשׁ הִנְנִי אָמוּת׃ [מד] כֹּה־יַעֲשֶׂה אֱלֹהִים וְכֹה יוֹסִיף כִּי־מוֹת תָּמוּת יוֹנָתָן׃ [מה] וַיֹּאמֶר הָעָם אֶל־שָׁאוּל הֲיוֹנָתָן יָמוּת אֲשֶׁר עָשָׂה הַיְשׁוּעָה הַגְּדוֹלָה הַזֹּאת בְּיִשְׂרָאֵל חָלִילָה חַי־יְהוָה אִם־יִפֹּל מִשַּׂעֲרַת רֹאשׁוֹ אַרְצָה כִּי־עִם־אֱלֹהִים עָשָׂה הַיּוֹם הַזֶּה וַיִּפְדְּוּ הָעָם אֶת־יוֹנָתָן וְלֹא־מֵת׃ [מו] וַיַּעַל שָׁאוּל מֵאַחֲרֵי פְּלִשְׁתִּים וּפְלִשְׁתִּים הָלְכוּ לִמְקוֹמָם׃

הפרשה

2011 Ministerio de Cultura

שמואל א יד

הפרשה השביעית בנוי שאול ולחתו ושריו, והכנוקה שבאתה על מלחמת עמלק ועניין לוחה המלחמה ומה שאמר שם ועכשו. תחלת הפרשה ושאול לכד את המלוכה, עד וילך שמואל הרמתה וגו', והנה שאלתי בפרשה הזאת שש שאלות:

השאלה הראשונה למה זוכר בנוי שאול ושריו, ולא בנוי שלש וזכר שמם לשבחת עם היותו כבר נולד בהכרת, ולמה שלש זכר גם כן יונתן וזכר יחוי, ולין רצוי שבתפיים עם מה שכתב רק שזכר שלו לבד לפי שהיו יוצאים עמו למלחמה, כי הנה זכר גם הבנות בנותיו ולא היו יוצאות עמו למלחמה. ויקשה עוד למה זכר בכלל השרים לאבנר קודם קיש וקודם נר שהיו לבני שאול ולבני לאבנר? ומשב לבב שעשו להיות קיש קדם פקות, כמו שאמר * מה זה היה לבן קיש, והוא דבור בעל, כי קיש היה גבור חיל, ולא אמרו מה זה היה לבן קיש כי לפי שלא היה יודע בבוקה לא לפקיותו בעניין המעלה והכבוד:

השאלה השנית למה הוה יתברך להכרית זרעו של עמלק? לפי בתורה שאמר * כי יד על כס יה מלחמה לה' בעמלק מדור דור, ואמר * תמחה את זכר עמלק מתחת השמים לא תשכח, ולעפי שידעינו שעמלק יצא ובלקם בישראל לא ידעינו למה הוה יתי כל כך על החרמתו? כי לפי בלעום בלקם בישראל הנה שכרו אתו ופעולתו לפניו שחלש יהושע את עמלק ואת עמו לפי חרב, ולמה יעניבהו יותר? הלפי הוה בזה על המוקביים ועל שאר העמים שבלחמו עם ישראל? ולמה לפי בן יוקד העוכת בזה בעמלק לבד עד שבוא לשאול בתחלת מלכותו עתה לך והכית את עמלק וגו'? והספק הזה קיבו מיוקד למקום הזה כי הוא כולל גם כן לכוני התורה המלקית:

השאלה השלישית למה הוה שמואל והחרמת את כל אשר לו וגו', והמתה מאיש ועד לשה וגו' מעולל ועד יונק משור ועד שה מגמל ועד חמור, והנה התורה המלקית לותה שבחרים את זכר עמלק לבל לא לשאר לו ולא לפחד שלנו על ישראל, ועוד הוא שיאבדו שלנו וגם ישיבו בכליהם, ויקשה לפי כן למה שמואל הנביא הוסיף בעוכתו בלשון שלנו בפקום הזה? ושאול לבד המלוכה על ישראל וגו'. כתבו המפרשים שפירוש לבד את המלוכה התקון במלוכה, להיות' כידו בלי שום פקפוק, כי רצו כל ישראל שהיה מלוך במעשיו ובמלחמותיו. ופקשה שלפי שזכר שהיה שאול בתקשרות גם לחרי המשחו והמלבתו הולך לחרי הבקר, פיר כן שחרי מלחמ' הפלשתי' לבד המלוכ', רוצה לומר שהתנהג בכבוד המלכות ובהדר המשלה ושלא חשב עוד לכרתיו ולא להלוך לחרי הבקר, אבל בלחם בכל קויבו ובכל לחר יפנה ירשיע, לא יקריב הלויבים וירשיעם. לו יהיה ירשיע, שהיה תמיד מכוון להשחית ולהקריב בהיותו בוקר ברע ובהרשיעו בכל לחר יפנה. ולפי שהיה עם עמלק לבשים גבורים מאד, לפר ויעש קיל ויך את עמלק, שאיל רב עשה בהיותו מכה את עמלק, ואמרו ויכל את ישראל מיד שוסהו הוא להגיד שבהכותו את עמלק לא התעורר להמחות שמו ולהקרימו, כי לם להכיל את ישראל מיד שוסהו, ולזה היה מכה בעמלק. ואמרו בכתן ויך את עמלק לא לפרו על המלחמה שעשה עם עמלק אלא על שלא עשה בהם החרם שלוה עליו, ולזה אמר ויחמל שאול והעם על אגג ועל מיטב הצאן, ובן תמלך בעניין המן שאמר * ובזה לא שלחו את ידם, ורקוי לכתר ע"ז שכתב שם:

השאלה הרביעית בעוכת שאול המופלג שבעשה על חטא קטן, והוא לפרו יען מאסת את דבר ה' וימאסך ה' מלך וגו', והחטא הזה היה קטן מאד לפרי שבלתם מלחמות ה' ועשה מלחמת עמלק כמו שלוה, וגם שלקח מהשלל לא היה לותו עון רצוי לעוכת מופלג כזה שימלכהו ה' מלך על ישראל, והנה מליכו שרוד הרג את גוליה בחרב בני עמון וישכב את אשתו והוא היה עון פלילי ולא קרע הנס את ממלכתו מעליו, ולמה שאול שעשה חטא בקל כעבת הרבה? הלם היה מזוג פנים בדבר, אף שהעם גם כן חטא בזה ולמה לא כעבתו וכעבת שאול לבדו?

השאלה החמשית באמרו קרע ה' את ממלכות ישראל מעליך היום ונתנה לרעך הטוב ממך, והנה הגזר דין הזה בבר בגזר על שאול בעון מה שחטא בגלגל, כמו שאמר שם ועתה ממלכתך לא תקום בקש ה' לו איש בלבבו וילוהו ה' לנגיד על עמו וגו', ולם בגזר זה בבר שם עליו על מה שחטא בגלגל שלא קיים דבר הנס והעלה העולות קודם בילת שמואל, איך על עון עמלק בעבת באותו עוכת עמו? והיה לם כן עוכת לקד לשבי חטאים מתחלפים, ולמה אמר כאן בחמתי כי המלכתי את שאול למלך ולא אמר כזה בעון הגלגל? עם היות שנם בגזר אותו עוכת עליו גם כן ולא זבר שם שבילם מהמלכתו:

השאלה הששית באמרו וגם בצח ישראל לא ישקר ולא ינחם כי לא לדם הוא להנחם, והנה במה שקרע הנס מלכות ישראל מעל שאול כיצד הקשה, כמו שאמר בחמתי כי המלכתי את שאול למלך, ולם כן איך יאמר כזה כי לא לדם הוא להנחם, כי הוא היה מתנחם ממה שהמליכו, ולם כילם מההמלכה למה לא יבחם מהעוכת? ושבילם שוים בדבר.

הפרשה השביעית בנוי שאול ולחתו ושריו, והכנוקה שבאתה על מלחמת עמלק ועניין לוחה המלחמה ומה שאמר שם ועכשו. תחלת הפרשה ושאול לכד את המלוכה, עד וילך שמואל הרמתה וגו', והנה שאלתי בפרשה הזאת שש שאלות:

השאלה הראשונה למה זוכר בנוי שאול ושריו, ולם בנוי שלש וזכר שמם לשבחת עם היותו כבר נולד בהכרת, ובמה שלש זכר גם כן יונתן וזכר יחוי, ולין רצוי שבתפיים עם מה שכתב רק שזכר שלו לבד לפי שהיו יוצאים עמו למלחמה, כי הנה זכר גם הבנות בנותיו ולא היו יוצאות עמו למלחמה. ויקשה עוד למה זכר בכלל השרים לאבנר קודם קיש וקודם נר שהיו לבני שאול ולבני לאבנר? ומשב לבב שעשו להיות קיש קדם פקות, כמו שאמר * מה זה היה לבן קיש, והוא דבור בעל, כי קיש היה גבור חיל, ולא אמרו מה זה היה לבן קיש כי לם לפי שלא היה יודע בבוקה לא לפקיותו בעניין המעלה והכבוד:

השאלה השנית למה הוה יתברך להכרית זרעו של עמלק? לם בתורה שאמר * כי יד על כס יה מלחמה לה' בעמלק מדור דור, ואמר * תמחה את זכר עמלק מתחת השמים לא תשכח, ולעפי שידעינו שעמלק יצא ובלקם בישראל לא ידעינו למה הוה יתי כל כך על החרמתו? כי לם בלחם בלקם בישראל הנה שכרו אתו ופעולתו לפניו שחלש יהושע את עמלק ואת עמו לפי חרב, ולמה יעניבהו יותר? הלם הוה בזה על המוקביים ועל שאר העמים שבלחמו עם ישראל? ולמה לם כן יוקד העוכת הזה בעמלק לבד עד שבוא לשאול בתחלת מלכותו עתה לך והכית את עמלק וגו'? והספק הזה קיבו מיוקד למקום הזה כי הוא כולל גם כן לכוני התורה המלקית:

השאלה השלישית למה הוה שמואל והחרמת את כל אשר לו וגו', והמתה מאיש ועד לשה וגו' מעולל ועד יונק משור ועד שה מגמל ועד חמור, והנה התורה המלקית לותה שבחרים את זכר עמלק לבל לא לשאר לו ולא לפחד שלנו על ישראל, ועוד הוא שיאבדו שלנו וגם ישיבו בכליהם, ויקשה לם כן למה שמואל הנביא הוסיף בעוכתו בלשון שלנו בפקום הזה? ושאול לבד המלוכה על ישראל וגו'. כתבו המפרשים שפירוש לבד את המלוכה התקון במלוכה, להיות' כידו בלי שום פקפוק, כי רצו כל ישראל שהיה מלוך במעשיו ובמלחמותיו. ופקשה שלפי שזכר שהיה שאול בתקשרות גם לחרי המשחו והמלבתו הולך לחרי הבקר, פיר כן שחרי מלחמ' הפלשתי' לבד המלוכ', רוצה לומר שהתנהג בכבוד המלכות ובהדר המשלה ושלא חשב עוד לכרתיו ולא להלוך לחרי הבקר, אבל בלחם בכל קויבו ובכל לחר יפנה ירשיע, לא יקריב הלויבים וירשיעם. לו יהיה ירשיע, שהיה תמיד מכוון להשחית ולהקריב בהיותו בוקר ברע ובהרשיעו בכל לחר יפנה. ולפי שהיה עם עמלק לבשים גבורים מאד, לפר ויעש קיל ויך את עמלק, שאיל רב עשה בהיותו מכה את עמלק, ואמרו ויכל את ישראל מיד שוסהו הוא להגיד שבהכותו את עמלק לא התעורר להמחות שמו ולהקרימו, כי לם להכיל את ישראל מיד שוסהו, ולזה היה מכה בעמלק. ואמרו בכתן ויך את עמלק לא לפרו על המלחמה שעשה עם עמלק אלא על שלא עשה בהם החרם שלוה עליו, ולזה אמר ויחמל שאול והעם על אגג ועל מיטב הצאן, ובן תמלך בעניין המן שאמר * ובזה לא שלחו את ידם, ורקוי לכתר ע"ז שכתב שם:

השאלה הרביעית בעוכת שאול המופלג שבעשה על חטא קטן, והוא לפרו יען מאסת את דבר ה' וימאסך ה' מלך וגו', והחטא הזה היה קטן מאד לפרי שבלתם מלחמות ה' ועשה מלחמת עמלק כמו שלוה, וגם שלקח מהשלל לא היה לותו עון רצוי לעוכת מופלג כזה שימלכהו ה' מלך על ישראל, והנה מליכו שרוד הרג את גוליה בחרב בני עמון וישכב את אשתו והוא היה עון פלילי ולא קרע הנס את ממלכתו מעליו, ולמה שאול בעשה חטא בקל כעבת הרבה? הלם היה מזוג פנים בדבר, אף שהעם גם כן חטא בזה ולמה לא כעבתו וכעבת שאול לבדו?

השאלה החמשית באמרו קרע ה' את ממלכות ישראל מעליך היום ונתנה לרעך הטוב ממך, והנה הגזר דין הזה בבר בגזר על שאול בעון מה שחטא בגלגל, כמו שאמר שם ועתה ממלכתך לא תקום בקש ה' לו איש בלבבו וילוהו ה' לנגיד על עמו וגו', ולם בגזר זה בבר שם עליו על מה שחטא בגלגל שלא קיים דבר הנס והעלה העולות קודם בילת שמואל, איך על עון עמלק בעבת באותו עוכת עמו? והיה לם כן עוכת לקד לשבי חטאים מתחלפים, ולמה אמר כאן בחמתי כי המלכתי את שאול למלך ולא אמר כזה בעון הגלגל? עם היות שנם בגזר אותו עוכת עליו גם כן ולא זבר שם שבילם מהמלכתו:

השאלה הששית באמרו וגם בצח ישראל לא ישקר ולא ינחם כי לא לדם הוא להנחם, והנה במה שקרע הנס מלכות ישראל מעל שאול כיצד הקשה, כמו שאמר בחמתי כי המלכתי את שאול למלך, ולם כן איך יאמר כזה כי לא לדם הוא להנחם, כי הוא היה מתנחם ממה שהמליכו, ולם כילם מההמלכה למה לא יבחם מהעוכת? ושבילם שוים בדבר.

והנני מפרש הפסוקים בשופן יותרו השאלות כלם:

(מז) ושאול לבד המלוכה על ישראל וגו'. כתבו המפרשים שפירוש לבד את המלוכה התקון במלוכה, להיות' כידו בלי שום פקפוק, כי רצו כל ישראל שהיה מלוך במעשיו ובמלחמותיו. ופקשה שלפי שזכר שהיה שאול בתקשרות גם לחרי המשחו והמלבתו הולך לחרי הבקר, פיר כן שחרי מלחמ' הפלשתי' לבד המלוכ', רוצה לומר שהתנהג בכבוד המלכות ובהדר המשלה ושלא חשב עוד לכרתיו ולא להלוך לחרי הבקר, אבל בלחם בכל קויבו ובכל לחר יפנה ירשיע, לא יקריב הלויבים וירשיעם. לו יהיה ירשיע, שהיה תמיד מכוון להשחית ולהקריב בהיותו בוקר ברע ובהרשיעו בכל לחר יפנה. ולפי שהיה עם עמלק לבשים גבורים מאד, לפר ויעש קיל ויך את עמלק, שאיל רב עשה בהיותו מכה את עמלק, ואמרו ויכל את ישראל מיד שוסהו הוא להגיד שבהכותו את עמלק לא התעורר להמחות שמו ולהקרימו, כי לם להכיל את ישראל מיד שוסהו, ולזה היה מכה בעמלק. ואמרו בכתן ויך את עמלק לא לפרו על המלחמה שעשה עם עמלק אלא על שלא עשה בהם החרם שלוה עליו, ולזה אמר ויחמל שאול והעם על אגג ועל מיטב הצאן, ובן תמלך בעניין המן שאמר * ובזה לא שלחו את ידם, ורקוי לכתר ע"ז שכתב שם:

(מז) [מז] וְשָׁאוּל לָכַד הַמְּלוּכָה עַל־יִשְׂרָאֵל וַיִּלָּחֶם סָבִיב, בְּכָל־אֹיְבָיו בְּמוֹאָב, וּבְבְנֵי־עַמּוֹן וּבֶאֱדוֹם וּבְמַלְכֵי צוֹבָה וּבַפְּלִשְׁתִּים וּבְכֹל אֲשֶׁר־יִפְנֶה יַרְשִׁיעַ׃ [מח] וַיַּעַשׂ חַיִל וַיַּךְ אֶת־עֲמָלֵק וַיַּצֵּל אֶת־יִשְׂרָאֵל מִיַּד שֹׁסֵהוּ׃ [מט] וַיִּהְיוּ בְּנֵי שָׁאוּל יְהוֹנָתָן וְיִשְׁוִי וּמַלְכִּישׁוּעַ וְשֵׁם שְׁתֵּי בְנֹתָיו שֵׁם הַבְּכִירָה מֵרַב וְשֵׁם הַקְּטַנָּה מִיכָל׃ [נ] וְשֵׁם אֵשֶׁת שָׁאוּל אֲחִינֹעַם בַּת־אֲחִימַעַץ

(מז) ושאול לבד המלוכה על ישראל וגו'. כתבו המפרשים שפירוש לבד את המלוכה התקון במלוכה, להיות' כידו בלי שום פקפוק, כי רצו כל ישראל שהיה מלוך במעשיו ובמלחמותיו. ופקשה שלפי שזכר שהיה שאול בתקשרות גם לחרי המשחו והמלבתו הולך לחרי הבקר, פיר כן שחרי מלחמ' הפלשתי' לבד המלוכ', רוצה לומר שהתנהג בכבוד המלכות ובהדר המשלה ושלא חשב עוד לכרתיו ולא להלוך לחרי הבקר, אבל בלחם בכל קויבו ובכל לחר יפנה ירשיע, לא יקריב הלויבים וירשיעם. לו יהיה ירשיע, שהיה תמיד מכוון להשחית ולהקריב בהיותו בוקר ברע ובהרשיעו בכל לחר יפנה. ולפי שהיה עם עמלק לבשים גבורים מאד, לפר ויעש קיל ויך את עמלק, שאיל רב עשה בהיותו מכה את עמלק, ואמרו ויכל את ישראל מיד שוסהו הוא להגיד שבהכותו את עמלק לא התעורר להמחות שמו ולהקרימו, כי לם להכיל את ישראל מיד שוסהו, ולזה היה מכה בעמלק. ואמרו בכתן ויך את עמלק לא לפרו על המלחמה שעשה עם עמלק אלא על שלא עשה בהם החרם שלוה עליו, ולזה אמר ויחמל שאול והעם על אגג ועל מיטב הצאן, ובן תמלך בעניין המן שאמר * ובזה לא שלחו את ידם, ורקוי לכתר ע"ז שכתב שם: (מח) וזבר שהיו לשאול בכים ובנות יובתן הבכור ויחוי (והוא מלבידב הנזבר במלחמה, כי שבי שמות היו לו יחוי ויובדב) הבני ומלבי שוע השליש, והיו לו גם שתי בנות מירב ומיכל. והנה ירלה שלא זבר מהבנים כי לם לחר ירשו מלבותו, והם השלשה בנים שמתו עמו במלחמה, לבל לישבשת לחר במלוך שמואל כמו שבתב רבי דוד קמחי בפיריטו, כי לם על מה שבלתם עמהם קודם לזה פעמים לחרות: (מח) וזבר שהיו לשאול בכים ובנות יובתן הבכור ויחוי (והוא מלבידב הנזבר במלחמה, כי שבי שמות היו לו יחוי ויובדב) הבני ומלבי שוע השליש, והיו לו גם שתי בנות מירב ומיכל. והנה ירלה שלא זבר מהבנים כי לם לחר ירשו מלבותו, והם השלשה בנים שמתו עמו במלחמה, לבל לישבשת לחר במלוך שמואל כמו שבתב רבי דוד קמחי בפיריטו, כי לם על מה שבלתם עמהם קודם לזה פעמים לחרות: וזבר שהיו לשאול בכים ובנות יובתן הבכור ויחוי (והוא מלבידב הנזבר במלחמה, כי שבי שמות היו לו יחוי ויובדב) הבני ומלבי שוע השליש, והיו לו גם שתי בנות מירב ומיכל. והנה ירלה שלא זבר מהבנים כי לם לחר ירשו מלבותו, והם השלשה בנים שמתו עמו במלחמה, לבל לישבשת לחר מלך לחריו לם זבר כי הוא היה מלך והספר יגיד עניבו לחרי זה. ובדברי הימים * נקרא לים בעל, והספה בזה לקבל בספור לישבשת *. וכן הבנות בנותיו שלא ירשו המה וביהם מלבות ושרה זכרם הנה, כי מירב הרגו בניה על עון הנבעונים כמו שיספר לחר זה *, ומיכל לא היה לם ולא עד יום מותה. הנה לם כן בזבר כאן כל הבנים והבנות שלא זבו למשלה ולזה לא זבר בתוכם לישבשת, ולא זבר בני רלפה כי לא היו עדין בולדים, וזבר לבד הבנים והבנות לחר היו לו לא בהמלבתו שבלם ספו תמו אין בלהות: וכן זבר שם לחתו ואולי היו הבנים והבנות הלה בני השפה הזלת

2011 Ministerio de Cultura

הזאת והיה אישבשת בן אשה אחרת ולזה לא זכרו כאן בתוכם ׳ ולהיות אלה כלם בני אשה אחת הביא אחרי זכרונם מי היתה אמם · ואחר זה זכר שהיה אבנר בן נר שר צבאו :
(נא) ואמנם מה שאמר עוד וקיש אבי שאול ונר אבי אבנר ׳ אינו לספר שהיו הם מכלל השרים כמו שחשב ר״לבג ׳ אבל לפי שאמר שהיה אבנר בן נר ׳ ספר הקורבה אשר היה בין אבנר ושאול ׳ ואמר שהיה קיש אבי שאול ונר אבי אבנר והיו אם כן אבותיהם אחים ׳ ואביאל ידמה שהיה הזקן אבי קיש ואבי נר ׳ וכל זה זכר לספר יחוסם · ולהיות שאול גבור חיל ובניו אנשי גבורה ושר צבאו
(נב) כאריה ביער ׳ לכן היתה המלחמה חזקה על פלשתים כל ימי שאול ׳ וכל איש גבור ובן חיל שהיה רואה שאול היה מאסף אותו אליו לעשות מלחמותיו : והותרה השאלה הראשונה :

טו

(א) ויאמר שמואל אל שאול וגו׳ · לפי ששאול היה מתעסק מאד במלחמת הפלשתים ׳ כמו שאמר ותהי המלחמה חזקה על פלשתים וגו׳ ׳ הוצרך שמואל הנביא ע״ה לצוותו על מלחמת עמלק ושלא יחוש למלחמ׳ הפלשתים כי אם להלחם בעמלק · ואין ספק שלא אמר זה כי אם בצווי אלקי שבאהו הנבואה עליו וקצר הכתוב זכרונה ׳ בי בידוע הוא שאחרי שצוהו שמואל שלא אמרו מעצמו כי אם שרוח ה׳ דבר בו עתה ומלתו על לשונו · והקדים שמואל בתחלת דבריו אותי שלח ה׳ למשחך למלך על עמו על ישראל ׳ ובהיותך מלך העם הזה ראוי שלא תחוש כי אם על כבודם ועל הצריך אליהם · ואמר עוד ועתה שמע לקול דברי ה׳ ׳ כלומר שיתחברו בזה שני דברים ׳ האחד שיעשה מצות השם ׳ השני שיחוש לכבוד ישראל ולהנקם את
(ב) נקמתם ׳ ולזה אמר פקדתי את אשר עשה עמלק לישראל ׳ ולכן ראוי שתנקום נקמתם · ואפשר לומר בזה עוד שאמר ׳ עם היות שענין עמלק הוא מיום הוציא ה׳ אותם מארץ מצרים אל תדרוש מה למעלה ומה למטה ולמה אחר עד עתה
(ג) הנקמה ׳ וזהו ועתה שמע לקול דברי ה׳ עתה לך והכית את עמלק ׳ ר״ל עתה תשמע הצווי ועתה תעשה המלחמה ׳ עם היותה על ענין עמלק שקרה בימים הראשונים ההם · וצוהו שלא די שתכה את העם אנשי המלחמה אבל גם תחרים את כל אשר לו ׳ והחרם הוא ההשחתה ׳ או יהיה כמו שפירש הרב ר׳ יוסף קמחי ז״ל לשון חרם וקללה ׳ כלומר שבתחלה יחרימו שלא יהנה אדם מכל אשר להם ואח״כ בפעל ימית מאיש ועד אשה ׳ ר״ל זקנים וזקנות ׳ מעולל ועד יונק הקטני׳ ׳ משור ועד שה מגמל ועד חמור והוא השלל אשר עמהם ׳ ושעל נער לא יחמול ולא ישא פני זקן ׳ כי החמלה על הרשעים הוא מדת החטאים בנפשותם ׳ וצוה אם כן על הרינת העם ועל שלא ישלחו ידיהם בבזה : ואמנם הסבה בכל זה הוא כפי מה שאומר ׳ הנה כל האנשים מחויבים כפי הנימוס הטבעי והסדר המדיני להלחם באויביהם הבאים עליהם לקחת את ארצם ורכושם ׳ ואם יבואו עליהם דרך ארצם מחוקי הגבורה והאומץ הוא שיצאו לקראתם וילחמו בהם ׳ לפי שכל אדם מחוייב לשום נפשו בכפו להציל את ארצו ואת כל אשר לו ׳ והבא לבזזו ולהרגו ישכים להרגו ·

וְשֵׁם שַׂר־צְבָאוֹ אֲבִינֵר בֶּן־נֵר דּוֹד
[נא] שָׁאוּל : וְקִישׁ אֲבִי־שָׁאוּל וְנֵר אֲבִי־
[נב] אַבְנֵר בֶּן־אֲבִיאֵל : וַתְהִי הַמִּלְחָמָה
חֲזָקָה עַל־פְּלִשְׁתִּים כֹּל יְמֵי שָׁאוּל
וְרָאָה שָׁאוּל כָּל־אִישׁ גִּבּוֹר וְכָל־בֶּן־
חַיִל וַיַּאַסְפֵהוּ אֵלָיו :

טו

[א] וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל אֶל־שָׁאוּל אֹתִי שָׁלַח
יְהוָה לִמְשָׁחֲךָ לְמֶלֶךְ עַל־עַמּוֹ עַל־
יִשְׂרָאֵל וְעַתָּה שְׁמַע לְקוֹל דִּבְרֵי יְהוָה :
[ב] כֹּה אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת פָּקַדְתִּי אֵת אֲשֶׁר
עָשָׂה עֲמָלֵק לְיִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר־שָׂם לוֹ בַּדֶּרֶךְ
[ג] בַּעֲלֹתוֹ מִמִּצְרָיִם : עַתָּה לֵךְ וְהִכִּיתָה
אֶת־עֲמָלֵק וְהַחֲרַמְתֶּם אֶת־כָּל־אֲשֶׁר־לוֹ
וְלֹא תַחְמֹל עָלָיו וְהֵמַתָּה מֵאִישׁ עַד־
אִשָּׁה מֵעוֹלֵל וְעַד־יוֹנֵק מִשּׁוֹר וְעַד־
שֶׂה מִגָּמָל וְעַד־חֲמוֹר :

גם יקרה פעמים רבות שהאנשים יצאו מארצם לרשת משכנות לא להם וילחמו עם יושבי הארץ ויושביה באופן שיכערו רשעים ממנה · ופעמים ילכו להלחם עמהם גם לא לרש׳ את ארצם כי אם להנקם מהם אם הרעו עמהם ואם קבלו מהם קלון וחרפה רצופה ׳ כמו שקרה לדוד עם חנון מלך בני עמון * שגלח את חצי זקני המלאכים אשר שלח דוד אליו שמואל ב׳ י׳ לנחמו על מות אביו ׳ ועל אותו קלון הלך דוד וילחם עמו · הנה אלה הם ג׳ תכליות עצמיים כוללים לאנשי׳ במלחמותם ׳ אם להציל את ארצם ׳ ואם לקחת ארץ לא להם ׳ ואם להנקם מאויביהם מחרפה וקלון אשר עשו להם · והנה סיחון ועוג עם היות שנלחמו עם ישראל היה הסבה בזה לפי שיראו מהם והיו עוברים בארצם ולא בטחו בדברי שלומם וטובתם ׳ אבל עמלק לא היה לו סבה מאלה שבא להלחם עם ישראל ׳ כי הם לא היו עוברים דרך ארצו ולא הלכו להלח׳ בו לשיצטרך לצאת לקראתם להציל את נפשו ׳ וגם לא היה לישראל ארץ נחלה לשיבא עמלק לכבשה ׳ וגם לא עשו עמו רעה מיום היותם חיים על האדמ׳ לשיחם לבבו לרדוף אחריהם לנקו׳ נקמתו ׳ אבל היתה כוונת עמלק שתי דברים · האחד למעט בכבוד האלוה ית׳ ׳ ולפי ששמעו עמים ירגזון את מעשי ה׳ כי כורא הוא אשר עשה בארץ מצרים לעיני פרעה ולעיני עבדיו ושכלם כאחד אמרו ה׳ הוא האלקים ׳ רצה עמלק לצאת להלחם בישראל ולהרוג אותם בהרי׳ ולכלותם מעל פני האדמה ׳ בענין שיתפרסם גודל גבורתו ושמבלתי יכולת השם לא עצר בו ובעמו כאשר עצר בפרעה ובכל עבדיו ובכל ארצו ׳ הנה היתה הסבה והתכלי׳ האחד הזה כנגד האל ית׳ למעט שמו ולהקל בכבודו ולבזות גבורותיו · והיה לו עוד בזה תכלית שני והוא כנגד ישראל ׳ שלהיות עמלק מזרע עשו והיה ידוע אצלו מענין הברכות שבירך יצחק ליעקב שנתן עשו לעבד לו ולזרעו ׳ וידע גם כן שנתברך עשו שעל חרבו יחיה ׳ לכן התחכם לבוא להלחם עם ישראל וחשב שחרבו יושיע לו ושישמידהו מהיות גוי ולא יוכל עוד בשום זמן למשול בזרע עשו ׳ וכבר העיר ר״לבג לתכלית השני הזה בפי׳ התורה אשר לו : ובמדרש שמואל אחז״ל פקדתי את אשר עשה עמלק ׳ אר׳ פרש׳ יח׳ אחא בעל פקדונות אני ׳ שרה הפקידה אצלי חבילה של מצות לפיכך וה׳ פקד את שרה ׳ עמלק הפקיד אצלי חבילה של קוצים לפיכך כה אמר ה׳ פקדתי ׳ ולפי שהרשע התגאה להלחם עם אדון כל הארץ ית׳ וחשב מחשבות להשמיד להרוג ולאבד את כל היהודים ביום אחד ׳ ולכן יצא אליהם לדרך באופן שימית כלם יחד עם היותם יוצאים ממצרים ביד רמה ׳ לכן אדוננו משה לא רצה להלחם עמו בעצמו ולא שיצא אליו כל ישראל כדי שלא יתכבד בזה ׳ אבל כדי לבזותו צוה את יהושע משרתו בחר לנו אנשים וצא הלחם בעמלק ׳ באופן שמשרת משה מבחוריו ועם מתי מספר ישמיד ויחליש את עמלק ואת עמו לפי חרב ׳ ומאשר היו אצלו שתי התכליות שזכרתי ׳ היה ענשו מפאת האל ית׳ ומפאת ישראל והיתה נקמתו מוטלת עליהם יחד : ובפרשת בשלח אמר האל ית׳ למשה * כתוב זאת זכרון בספר ושים באזני יהושע כי מחה שמות י״ז י״ג

אמחה

2011 Ministerio de Cultura

[7] וַיִּשְׁמַע שָׁאוּל אֶת־הָעָם וַיְפַקְּדֵם
בַּטְּלָאִים מָאתַיִם אֶלֶף רַגְלִי וַעֲשֶׂרֶת
אַלְפֵים אֶת־אִישׁ יְהוּדָה׃
[8] וַיָּבֹא שָׁאוּל עַד־עִיר עֲמָלֵק וַיָּרֶב בַּנָּחַל׃
[9] וַיֹּאמֶר שָׁאוּל אֶל־הַקֵּינִי לְכוּ סְרוּ רְדוּ
מִתּוֹךְ עֲמָלֵקִי פֶּן־אַסִּפְךָ עִמּוֹ וְאַתָּה
עָשִׂיתָה חֶסֶד עִם־כָּל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
בַּעֲלוֹתָם מִמִּצְרָיִם וַיָּסַר קֵינִי מִתּוֹךְ עֲמָלֵק׃

לחמה לת זכר עמלק וגו׳, ועכין זה לכלי שיודיע ליהושע שמלחמה לה׳ בעמלק, כי בזה יגמר ויגיל לחרי לסר הלל ית׳ כלסם שלחמותיו והוא הולך בדרכיו ית׳, כאלו לתר שם בלוכי יהושע שחני לסללים מה שהוא התחיל לעשות ושמלחמה עדוכה בכל ושמורה יש לי עם עמלק לויבו, ובזה מהכבוד שם שם עוֹ לל יהושע המתחיל במלוה, ולזה לתר נכ* כי יד על כס יה מלחמה לה׳ בעמלק וגו׳, כל לחרי לסר עמלק רלה לסללוח יד נכסא הקב״ה כלומר למעט שמו ולהלל כבודו, שזהו שליחת יד נכסאו מפאת המחבב׳ הוחת לסר תכב ולחר דמה לעשות, לבן תמיד יהיה לה׳ מלחמה בעמלק: ובפ׳ כי תבא כוה ליזרל שגם המה יעזו המלחמה מהסבה והתכלית הזני לסר היה לו כנגדם, והוא לתרו דכרי לסה יז שמה* וזכור לת לסר עזה לך עמלק בדרך, כל לכי לוכור מה שעשׂ כגדי ולתה יזרלל עכדי זכור לת לסר עזה לך עמלק ולחר תכב להשמיד לוחך עם היותך בדרך ולך היית בלרמו, ולזה כוה והיה בהכיח ה׳ מלחיך לך וגו׳ בלרן לסר ה׳ מלחיך כוחן לך כחלה תמחה לת זכר עמלק וגו׳, ובחורו זכר עמלק רמז לשלל יחזר מהם דבר ולך ישללו שללו בלופן שלך יזכר שם עמלק עוד, כי בהשחרם לחכם ובקרם לו דבר מהם יחזר לזכרו, ומבלן למד שמואל בלחת והחרימתם לת כל לחר לו עם היות שם שהלל׳ ית׳ נוהו כן בכיוור. וחמכם לחרו עוד* מתחת השמי׳ לך תשבח, מלבד הפשט כברלה מחזוק שיחמר שבהיות בני יזרלל בלרן ימלו לת זכר עמלק בפעל ובמעשה ובהיות יזרלל תחת כל השמים, רולה לומר בלזה מקום שיהיו בגלוק עם היות שלך יוכלו למחות לוחם כמעשה הכה לך יזכלו עכיו ויזכרו לוחו בדבריהם תמיד, והוא מתחת השמים לך תשבח. הכה התבלר מזה שרלוי היה שיהיה מלחמה לה׳ וליזרלל בעמלק מדור דור, לחה שעשה עמהם בנלתו מעכרים להלחם ביזרלל על לך חמם בכפיו ולין מרחיק בפיו ולחלל לת שם כבוד ה׳, ומלחר שהוא יכך לליהם לדרך היה רלוי שלחרי היותם בלרן יעזו גו שוב כללי כמו שהוא חזק לעשות כהם. ושמעתי לומרים שחזב עמלק היותו שקול כחרבעה גדולי עולם כפי לותיות שמו, העין מזמו כנגד עמרם, המם כנגד משה, הלמ״ד כנגד לוי, הקוף כנגד קהת, ובתלה כפופי שמותיהם שהיו מיתה, המם סוף שם עמרם, היוד סוף שם לוי, התיו סוף שם קהת, המם סוף שם משה. וכבר העיר שמואל הנביא בדבריו לבני הטעמי׳ הללה שוכרתי, כי בהעלרו לותי שלח ה׳ למשוך למלך על עמו על יזרלל ועתה שמע לקול דברי ה׳, רולה לומר שיקבל לכבודו וללתם בעמלק מפאת מה שעשה כנד הלל ית׳, ובלמרו ועתה שמע לקול דברי ה׳, הזהירו שלך יעשה כמו שעשה בגלגל שכשכל ולך שמר דבר ה׳, לבל עתה לך יעשה כן קלך שישמע לקול דברי ה׳ בוה העכין ויקיימם בשלמות. והעיר על הטעם הזכי בלמרו פקדתי לת לסר עשה עמלק ליזרלל לסר שם לו בדרך בעלותו ממלרים, וזה מפאת יזרלל, ועל שתי הטעמים הללה לוה ולמר ועתה לך והכית לת עמלק וגומר. ולפי שלך יקשה לדם שהיתה המלחמה הזאת כדרך שלר המלחמות לשלול שלל ולכוז דז ולקחת לותם לעכדים, לזה לוהו שיקרים לת כל לסר לו, כלופן שכל השומע שלך כהכו משלנם כלל יכירו וידעו כי לך כוונו יזרלל כי לם להקרימם על לסר עשה עמלק ליזרלל בלחתם ממלרים, ומפני זה גם כן לסתר ט׳, זכר כימי לסתר* שיזרלל בלחתם מלויביהם בגוה לך שלחו לת ידם, כי בשמרו מזה כדי שלך יקשב שהיתה כוונתם

על השלל כי לם על הנקמה, ועם מה שלמרתי בזה הותרו השללות שנית ושליות:

(7) וישמע שאול לת העם ויפקדם בטלאים וגו׳. זכר שאול (ה) תקיס דבר הנס ולסף לת עמו, ולפי שהלכיפה תהיה על ידי הכרוה בהשמיעם לותם הדבר יקשה על הלסיפה לשון שמיעה, וקודם המלחמה היה מנהג לספור לותם להפקיד על העם פקידם ולמנות לותם כפי מספרם וכפי סדר המלחמות, וכמו שהיום כוה עושים מלכי הלומות בזמן המלחמות, ולכן שאול פקד לותם בטלאים. וים מהמפרשים שחשבו שהוא שם מקום יקרא טלאים. ותי בלימרי פכתית, וכת׳ לדם שלדעתו בתג הפכח היה, וכנוב שהיה לכל מועד שם פקדם שהכיאו שם פכתיהם ועל ידם ידע מניהם, כי קרכן הפסח לא היו מקריבים לותו בבמת יחיד. ולוי יומף פב הניחו שכתן כל לחד טלה דף כב ע״ב ובמנין הטלאים ידע מספר העם. וכתב לשי ז״ל מלמו שכל מלך היה כל לחד לוקח טלה לחד וכתן בשדו למנותו, ולכן למר במדבר שמואל לשון שפקד כיון שהלכה קדם יומף שם פרש׳ יח בתחלה בנוק עד שלח מלך ומשלך בטלאים, למר רב לחי שמואל כיון שהלכה קדם פרכם על הלכור מיד מתעשר, ולפשר שלוה כוון גם כן יוכתן, ושלח קרלם פסחיו לסיותם קרכנות על פסח לבל קרח הכנשים פסחיו, לפי שמהם היו מקריבים הפסח ושל שאול היו. ולמכם לם הוא לסור למנות לת יזרלל לפילו לדבר מלוה כמו שלמרו ז״ל, הכה בספור מכין דוד שמכה שם שם יזרלל לשבר בו כה: והכה זכר שבח שאול עד עיר עמלק (ה) וירב בנחל, רולה לומר שהגיע לעיר הקרוב מערי עמלק, וידוע שהעמלקים יכלו לקרלתם למנוע מהם מי הנחל בלופן שלך יהיה ליזרלל מים לשתות ולכן עשו מריבה בנחל ובלסם עמהם לקחת המים. ולשו״ל בפרקי ר׳ לליעזר שהיה שאול סוף פר׳ לה ומהרהר בלבו לם עמלק חטא מה חטאו הילדים? יכתה כת וביומף שם קול ולמרה לל תהי כדין הרגה. ובמכלת יומף לומרו שם שהיה שאול דן על עסקי נחל ועגלה ערופה והוא לרך דרש. והמלחמה הזאת לין כפף שהיה ברלשונה קודם שנלח לל הקיני, ולחר הכה עמלק בכלל מחוילה עד שור כמו שיבוא, ולזה למר ורב בנחל. והמפרשים לומרו כי ורב בנחל היו היתה המלחמה לשר הכה לת עמלק שיבוא, ושקודם זה כשר שלח שמואל לל הקיני, ומה שבתבתי היותר נכון כפי מדר הפסוקים: ויכר שלח שאול לל (ו) הקיני, והם מכני חובב קותן משה לומר לליהם כורו נדו מתוך עמלקי, ושלח יחשבו שיעזר לליהם לוחר זה לירלתו מהם שיעזרו לת עמלק ליהו כן, כי לם פן לוסיפך עמו ושהיה לם עליהם לוכות לויבים הזקן, וזהו ולתה עזית חסד עם כל כני יזרלל בעלותם ממלרים, ורמז בזה שהיה יתרו במעזין הסך עמלק, כי יתרו עזה עם יזרלל חסד בעלותם ממלרים ועמלק עזה עמהם רעה בלותו זמן עמו, ולהיות מעזיהם ופעולותיהם מקבילות ליהו רלוי שיעכבו שניהם כלחד, וזהו פן לוסיפך עמו הם שליהו רלוי לפי שלתה עזית חסד וגו׳. והחסד לשר עזה חוכב עם כני יזרלל היה בעכה לשר כתן למזה ולשר בת לל המדבר והרלה עמו שמח בהלקת יזרלל, ושהיה עלתו כמה שיועיל לעם ויקל מעליהם, כמו שלמר * וגם כל שמות יח ג העם הזה על מקומו יבא בשלום, וזה מורה שהחסד היה כללי לכל יזרלל. ובמדרש שמואל לומרו וכי עם כל פרש׳ יח בני יזרלל עזה חסד? והלא לת עזה חסד כי לם עם עזה? שבחת* קרחן לו ויחסב לקם, שלח ללמדך שכל העושה שמות ב׳ כ טוכה

[ז] וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל אֶל־שָׁאוּל מְחִילָה בְּאֲדֹנָי שׁוּר [ח] אֲשֶׁר עַל־פְּנֵי מִצְרָיִם: וַיִּתְפֹּשׂ אֶת־אֲגַג [ט] מֶלֶךְ־עֲמָלֵק חַי וְאֶת־כָּל־הָעָם הֶחֱרִים לְפִי־ חָרֶב: וַיַּחְמֹל שָׁאוּל וְהָעָם עַל־אֲגַג וְעַל־מֵיטַב הַצֹּאן וְהַבָּקָר וְהַמִּשְׁנִים וְעַל־הַכָּרִים וְעַל־כָּל־הַטּוֹב וְלֹא אָבוּ אֹתָם הַהֶחֱרִימָם וְכָל־הַמְּלָאכָה נְמִבְזֶה וְנָמֵס [י] אֹתָהּ הֶחֱרִימוּ: וַיְהִי דְבַר יְהוָה אֶל־ [יא] שְׁמוּאֵל לֵאמֹר: נִחַמְתִּי כִּי־הִמְלַכְתִּי אֶת־ שָׁאוּל לְמֶלֶךְ כִּי־שָׁב מֵאַחֲרַי וְאֶת־ דְּבָרַי לֹא הֵקִים וַיִּחַר לִשְׁמוּאֵל וַיִּזְעַק [יב] אֶל־יְהוָה כָּל־הַלָּיְלָה: וַיַּשְׁכֵּם שְׁמוּאֵל לִקְרַאת שָׁאוּל בַּבֹּקֶר וַיֻּגַּד לִשְׁמוּאֵל לֵאמֹר בָּא־שָׁאוּל הַכַּרְמֶלָה וְהִנֵּה מַצִּיב לוֹ יָד וַיָּסֹב וַיַּעֲבֹר וַיֵּרֶד [יג] הַגִּלְגָּל: וַיָּבֹא שְׁמוּאֵל אֶל־שָׁאוּל וַיֹּאמֶר לוֹ שָׁאוּל בָּרוּךְ אַתָּה לַיהוָה הֲקִימֹתִי אֶת־דְּבַר יְהוָה: [יד] וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל וּמֶה קוֹל־הַצֹּאן הַזֶּה בְּאָזְנָי וְקוֹל הַבָּקָר אֲשֶׁר אָנֹכִי שֹׁמֵעַ: [טו] וַיֹּאמֶר שָׁאוּל מֵעֲמָלֵקִי הֱבִיאוּם אֲשֶׁר חָמַל הָעָם עַל־מֵיטַב הַצֹּאן וְהַבָּקָר לְמַעַן זְבֹחַ לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ וְאֶת־הַיּוֹתֶר הֶחֱרַמְנוּ: [טז] וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל אֶל־שָׁאוּל הֶרֶף וְאַגִּידָה לְךָ אֵת אֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה אֵלַי הַלָּיְלָה וַיֹּאמֶר לוֹ דַּבֵּר: [יז] וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל הֲלוֹא אִם־קָטֹן אַתָּה

טובה עם לחד מנהוי ישראל מעלין עליו בלבו עוזה חסד עם כל ישראל · ועם היות שזוכר בספר [לחר המניה לח מחקתי כל המדרש הזה בפירוש ב״מ אבל בוי׳ פר׳ לך לך עד מחקתי ·] (ו) ובקרס : וזכר שהכה שאול את עמלק מתוילה עד בוא שור שהיה על פני מצרים , וירלה שהיו שוכני העמלקים שמה עם בני ישמעאל לו שלחו התרן מידם · וכבר כתבו המפרשים שלמרו בוחכה שור הוח דבור לבבח , ילמר לשומע עד מקום לחר תבוח לחרן שור כחשר תבח ותבבם שמה : ועם היות שלוה שמוח שיקרימו לת כל לחר לעמלק , הנה (ח) שחול והעם לח עשו כן , כי תפשו לת לגג מלך עמלק חי כחשר התרימו כל העם לפי (ט) חרב , והיתה הסבה שחמלו שחול והעם על לגג שלח להרגו קולי היה יפה תוחר ויפה מרחה , וגם חמלו על מיטב הלחן והבקר ועל כל העוב ולח לבו להרימם , לל שיבולים היו להקריבם לבל לח לבו , ושלח התרימו כי לם כל המלחכה נמבזה ונמס , ומלחכה הוח שם כולל הבקר והלחן והבהמות , והמזבים פירשו שהוח הפוך כמו המזבים , לו הם הזבייס לבשן , ולם כן לח קיימו הלווי הלקי ולח עשו דבר מפלת המלוה , כי מה שהקריבו היה להיותו במבזה ונמס ושלמו על העוב והמובחר : (י) וחי דבר ה׳ לל שמוחל וגו׳ · כחשר שחול והעם בטו לבוחת הזבוח והשלל ולח להבין מעויבי ה׳ , בח הדבור הבבוחי לשמוחל בחמתי כי המלבתי לת שחול למלך כי שב מחחרי ולת דברי לח הקים , ועבין זה המחמר הוח ששמוחל חמר בתוכחתו לעם על דבר המלבות והייתם גם חתם וגם המלך חשר מלך עליבם מחרי ה׳ חלקיבם , להגיד שהיה רלוי למלך שחקרי ה׳ ילך לשמור מבותיו ללקיו ודבריו , ועתה חמר שמוחל שב מחקריו , כי לח רלה לעבת חקרי ה׳ ולח קיים מחמרו ומבותו ולח בחשך חב׳ חקריו · וחמר בזה שני דבורים , כי שב מחקרי , ולת דברי לח הקים , לרמוז על שתי עבותיו חשר עשה , כי מה שחמר כי שב מחקרי , הוח על מה שחטח בגלגל שלח בחשך חקרי המוני החלקי לבל שב מחקריו , ועל מה שחטח במלחמת עמלק חמר ולת דברי לח הקים : והנה חמר בזה ויקר לשמוחל ולח לחמר זה בחה שחקר קלוי על מה שחטח בגלגל , לפי שהחטח הרחשון לחר

עשה בגלגל היה לו תקוה לשיתוקן ע״י תפלה ותחבונים , וברלותו שהוסיף על חטחתו פשע קלה לפיו מלך , כי היה שמוחל חוהב בכל לבבו ובכל נפשו לת שחול , להיותו יפה תוחר ויפה מרחה לית קיל רב פעלים , והיה הוח מעשה ידיו שמוחל משחו למלך על ישרחל והיה חוהב לותו כלהבת הפועל לפעולתו , ולכן קרה לפיו ובתעצב ברלותו כי כלתה חלין הרעה מלת בחם · ולמרו ויזעק ל׳ כל הלילה , ידמה שהוח ית׳ לח פירש לו חטחת שחול ולמה כיקס על המלבתו , חבל הודיעו לבד עבמו שיזכר ובעלה ממבו הבבוחה , ולכן נעק ל׳ כל הלילה לדעת מה זה ועל מה זה ומה היה חטחו חשר חטח שבעבורו בחתם גזר דינו , ולכן הזבים שמוח (יג) ללבת לקרלת שחול בנקר ובלמר לו שבח שחול הכרמלה והנה מליב לו יד , לל מקום בכרמל לבבות היול ולקלוט הבוזה , וכן ת׳ · לו הוח כדברי קו״ל שהיה בובה עם מזבח · עיין רש״י וילך ויויה חיעור הבתוב בח שחול בכרמלה ויסב ויעבור וירד הגלגל והנה מליב לו יד , רולה לומר עם בגלגל , כי היו ישרחל מבבדין הגלגל תמיד , למה חיזב עם הלרון תקלה : וכפר שבח שמוחל לל שחול (יד) ושילח שחול לקרלתו כדי לקבלו ולכבדו , ולמר לו ברוך חתה לה׳ הקימותי לת דבר ה׳ רולה לומר הלל ית׳ יברך חותך לפי שהקימותי דברו שדברת לי והוכות הוה תלוי בך , ושמוחל למר ומה קול (טו) הלחן הזה בחוזי וקול הבקר וגו׳ ? כי כלחר שמע זה שמוחל ידע בלמת שהביחו מהשלל וזכוה היה עליו החטח · והית׳ (טז) תשובתו בחני דברים , הלקד מפלת הפועל , והוח שחמל העם ולהם היה החטח ולח להזבני מפת׳ התכלית , חלח עבו זה לשחול חלל ולבנו בז כי חם לזבוח לה׳ וגו׳ , והבית רלה חלח כוונו לשחול מחשר כל היתר התרימו ולח חמלו כי חם על מה שלריך לזבוח לה׳ , והוח משה שיורה היות התכלית חלקי כמו שזכר , ולת׳ לה׳ חלקיך כדי לכבד שמוחל , רולה לומר לחלוה חשר הוח היה מתבודד בו :

ויאמר שמוחל חל שחול וגו׳ (יו) כלשר ידע שמוחל שחמל שחול על הלחן והבקר ועבר על המוני החלקי , ירד לסבת מה שלמר לו כחמתי כי המלבתי לת שחול וידע הסבה חשר בעבור כגזר עליו העוכם חשר לו פורש לו מהשל ית׳ , ולזה חמ׳ לשמוחל הרף ולגידה לך לת חשר דבר ה׳ , ועבינו חבלי שלכבוד המלבו׳ חשם לדבר בפביו הגורה החלית , וכמו שב׳ לחב * ושמע שחול והרגני , ולכן למר הרף לל תן לי סי׳ הכמוך רמות ולגידה לך לת חשר דבר ה׳ , כי לקרי שם דבריו עין פסוק ב׳ עלי חשם לחמרם , והוח בתן לו רמות ולמר דבר , וזו (יו) התחיל לספר דברי הלש ולמר הלח לם קטן חתה בעיניך

2011 Ministerio de Cultura

בְּעֵינֶיךָ רֹאשׁ שִׁבְטֵי יִשְׂרָאֵל אַתָּה וַיִּמְשָׁחֲךָ
יְהוָה לְמֶלֶךְ עַל־יִשְׂרָאֵל׃ (יז) וַיִּשְׁלָחֲךָ
יְהוָה בְּדֶרֶךְ וַיֹּאמֶר לֵךְ וְהַחֲרַמְתָּה אֶת־
הַחַטָּאִים אֶת־עֲמָלֵק וְנִלְחַמְתָּ בּוֹ עַד־
כַּלּוֹתָם אֹתָם׃ (יח) וְלָמָּה לֹא־שָׁמַעְתָּ בְּקוֹל
יְהוָה וַתַּעַט אֶל־הַשָּׁלָל וַתַּעַשׂ הָרַע
בְּעֵינֵי יְהוָה׃ (יט) וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל אֶל־
שָׁאוּל אֲשֶׁר שָׁמַעְתִּי בְּקוֹל יְהוָה
וָאֵלֵךְ בַּדֶּרֶךְ אֲשֶׁר שְׁלָחַנִי יְהוָה וָאָבִיא
אֶת־אֲגַג מֶלֶךְ עֲמָלֵק וְאֶת־עֲמָלֵק
הֶחֱרַמְתִּי׃ (כ) וַיֹּאמֶר שָׁאוּל אֶל־שְׁמוּאֵל
כִּי שָׁמַעְתִּי בְּקוֹל יְהוָה וָאֵלֵךְ בַּדֶּרֶךְ
אֲשֶׁר שְׁלָחַנִי יְהוָה וָאָבִיא אֶת־אֲגַג
מֶלֶךְ עֲמָלֵק וְאֶת־עֲמָלֵק הֶחֱרָמְתִּי׃ (כא) וַיִּקַּח הָעָם מִן־הַשָּׁלָל צֹאן וּבָקָר
רֵאשִׁית הַחֵרֶם לִזְבֹּחַ לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ
בַּגִּלְגָּל׃ (כב) וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל הַחֵפֶץ לַיהוָה
בְּעֹלוֹת וּזְבָחִים כִּשְׁמֹעַ בְּקוֹל יְהוָה הִנֵּה
שְׁמֹעַ מִזֶּבַח טוֹב לְהַקְשִׁיב מֵחֶלֶב
אֵילִים׃ (כג) כִּי חַטַּאת־קֶסֶם מֶרִי וְאָוֶן
הְתְרָפִים הַפְצַר יַעַן מָאַסְתָּ אֶת־דְּבַר
יְהוָה וַיִּמְאָסְךָ מִמֶּלֶךְ׃

בעיניך ראש שבטי ישראל אתה וימשחך ה׳ למלך על ישראל׃ (יז) וישלחך ה׳ בדרך ויאמר לך והחרמת את החטאים את עמלק ונלחמת בו עד כלותם אותם׃ (יח) ולמה לא שמעת בקול ה׳ ותעט אל השלל ותעש הרע בעיני ה׳׃ (יט) ויאמר שמואל אל שאול אשר שמעתי בקול ה׳ ואלך בדרך אשר שלחני ה׳ ואביא את אגג מלך עמלק ואת עמלק החרמתי׃ (כ) ויאמר שאול אל שמואל כי שמעתי בקול ה׳ ואלך בדרך אשר שלחני ה׳ ואביא את אגג מלך עמלק ואת עמלק החרמתי׃ (כא) ויקח העם משלל צאן ובקר ראשית החרם לזבח ליהוה אלהיך בגלגל׃ (כב) ויאמר שמואל החפץ לה׳ בעלות וזבחים כשמע בקול ה׳ הנה שמוע מזבח טוב להקשיב מחלב אילים׃ (כג) כי חטאת קסם מרי ואון ותרפים הפצר יען מאסת את דבר ה׳ וימאסך מלך׃

לחץ זבטי ישראל לתה ׳ לל כמה שחמרת כי קמל ונו׳ שתתה מלך והיה רקוי לך למקות נידם ׳ ואחר שהיו לו שתי רשויות · פחקד מהיות מלך העם ׳ כי עם היותו בעיניו קטן הכה כמה שהוא מלך הוא רקז זבטי ישראל ומכהגם ׳ וזה מעפי שיהיה מובחר מידי העם כמלכי הגויים ׳ כל זכן שיתחבר לו סבה זבית והוא ויחזק ה׳ למלך על ישראל ׳ לל שתם היה מלך כבחר מהעם היה מתפיים מהם ומקביל פניהם להם ׳ כמו שכתבתי במלך הבחר מהעם ׳ מבל הקל ית׳ בחר בך לת העם ׳ וזהו ויחזק ה׳ ׳ ואחרי תחר לתה מלך ואתה כמלך ובחזק מהקל ית׳ לת מהעם אל לתה חזרת לדברי העם ולת לדברי הקל יק׳ ולמלותו ? והמתרגם פירש שהיה רקז זבע בניחן קודם המלבות ׳ ועוד שחזקו ה׳ למלך על בל ישראל ׳ ומה שפירשתי הוא היותר נבון · עוד הביא הבניח טעם לחרת ׳ והוא שהמוי לת היה לעם בי אם אלין בלבד ׳ ואם בן אין זה התבלל עם מה שעשה העם ? ומ״ש וישלחך ה׳ בדרך ויאמר לך והחרמת וגומ׳ על בלותם אותם ׳ לל וישלחך ה׳ בסבת הדרך אחר עמלק עם ליזרעל בעלותם ממלרים ׳ ויהיה אם בן בי״ת בדרך בי״ת הסבה ׳ וישלחך ה׳ בסבת הדרך שזכר למעלה ואמר לך שתחרים את עמלק על בלותם ׳ והוא רמז לשאול שלא יחמול על שום אדם מהם ׳ ומה שפירשתי הוא היותר נבון · עוד הביא הבניח טעם לחרת ׳ והוא שהמוי לת היה לעם בי אם אלין בלבד ׳ ואם בן היה לו לומר

היה לתכלית טוב לזבוח לה׳, לכן הזהיר שמואל שלין הדבר טוב לו רע מפחת עצמו כי לפי כפי מה שיסכים עם הכוי המלקי, כי יש דבריס הרבה שלינם רעים מפחת עצמס כי לפ נבחינת ההוראה המלקית לצד הזהיר מעשותם, ובעבור זה ינפס אלין החטא והפצע במה שעבר על מצות השם, שמוא הלך היו מעשיו רעים וחטאים לה׳ מאד, וזש כי חטאת קסם מרי, ל׳ החטא והפצע לצד היה בקסם לינו מפחת עצמו, כי טוב הוא לפ׳ שידבק דמיונו בנבדלים ויתבודד לדעת מה שהקדם כשהוא קוסם קבמים ממרה את פי ה׳, ולון ותרפים הפגר, רוצה לומר וגס בן חטאת הקסם הוא המרי, ל׳

[ל] וַיֹּאמֶר חָטָאתִי עַתָּה כַּבְּדֵנִי נָא נֶגֶד
זִקְנֵי עַמִּי וְנֶגֶד יִשְׂרָאֵל וְשׁוּב עִמִּי
וְהִשְׁתַּחֲוֵיתִי לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ׃
[לא] וַיָּשָׁב שְׁמוּאֵל אַחֲרֵי שָׁאוּל וַיִּשְׁתַּחוּ
שָׁאוּל לַיהוָה׃

הצמוי הוא במקבלים • ולפצר עוד לפרש כי לא קדם הוא להכתם על שאול, ילמד שבקש ישראל שהוא הקבה לא יסיר ולא יכחש מוחלת הגזרה שגזר לקרוע את הממלכה מעל שאול, לפי שאול היה קדם שיתכפר ויתקרע ממה שחטא כי הוא תמיד מחזיק ברצעתו, ולכן לא יכחש ה׳ על הרעה אשר דבר עליו: והנה שאול קבל העונש והודה בגזרה זאת אמר עם היות שנקרעה מלכותו בקצה ממך שתכבדני כי כגד זקני עמי וכגד ישראל, כלומר אמה שאני שואל מעמך הוא עבודת האל, וזהו ושוב עמי והשתחויתי להשם שהוא דבר הגון ותכלית מחוכן, וכן עשה שאב שמואל לקרוי שאול והלך לקריו לכבוד המלכות, והשתחוה שאול לה׳ ונתן לו תודה על אשר גמלו כרקמיו וכרוב קבליו ונתן קויבו לפניו לקרב:

ואתם בעניין חטא שאול ולמה לא נתקבלה תשובתו כמו שקבל האל ית׳ תשובת דוד עה כבר כתבנו בו ב׳ יוסף לבנו בספר העקרים לשר לו בפ׳ כו מאמר רביעי׳ הרקיב המאמר בו בחופן מספיק מאד, והכלל העולה מדבריו ומדברי כל מי שהתיזר לעתו בזה הוא מסתעף לשלשה דעות, וקודם זכרונם לעיר במה שחקול בפ׳ משפטת יומ׳. לשר שמואל מפני מה לא נתכה מלכות שאול? מפני שלא היה בו חוש דופי, דקת׳ ר׳ שמעון בן יהוקק לין מעמידין פרנס על הנכור אלא אם כן קופה של שרצים תלויה בו מאחריו, שתת תזוח לעתו עליו לומרין לו חזור לאחריך • רמזו בזה אל שלמות מדותיו ולכן היו הלעות בעבור שחטא במה שהיו למקום והם אלו: הלעת הלחת מה שחשבו לגזים שחקול חטא בחומכות המלך, ודוד חטא במה שהוא לדם ולא במה שהוא מלך, ושהעניין בדמות שני סופרים, האחד חטא בעזותו שער בקרן, והשני חטא בכזר ערוה, כי לין ספק שהחוטא בתאות המשגל טעה טעות לדם במה שהוא לדם ולא במה שהוא כופר, ורקוי שילקה ויחזור לחומכותו, ואחר שקר בחומכותו ועזה השער מוויק יעבד אלא יזוב עוד לעזות מעשהו ולא יעבוד עוד עבודתו, וכן היה שאול שחטא במפט המלך בעניני המלחמות קרע ה׳ את מלכותו מעליו, ודוד שחטא לבד במה שהוא לדם בעבד בחופן לאחר ולא בעקר מלכותו, ובסוף קבל האל ית׳ תשובתו שזב אל ה׳ וכפת כבוד הכחילו: הלעת השני׳ שתשובת דוד המלך היתה שלימה בכל תכליה, כי הוא הודה בחטאו כמו שאמר * לודה עלי פשעי לה׳, ושאול כמה חטאו כמו שאמר הקימותי את דבר ה׳ כי שמעתי בקול ה׳, וכבר בא העמס הזה במדרש תהלים, ומכוונו למאמר שלמה * מכסה פשעיו לא יצליח ומודה ועוזב ירוחם, לפי שדוד לא התנגל מחטאו, שאל אמר וחטאתי נגדי תמיד, ושאול התנגל תמיד באמרו כי ירחתי את העם ואשמע בקולם, שדוד היה עושה משפט וצדקה לכל עמו ולא היה ירא מפני איש ולא כושף פנים • גם רקוי למלכי׳ מדה חמודית שידברו אמת ועולה לא ימלא בשפתותיהם, ושאול אמר דברי שקר לשמואל הנביא אמר אשמע את העם ויקח העם, וזה היה שקר שהוא לקחו ולא העם, לשאול דוד בנוח אליו כתן הנביא לא לאמר כי אם לאמרי לאמת • גם רקוי למלכי׳ מדה שנית שיהיה המלך ירא שמים כמו שאמר * לבלתי רום אם אם כ׳ לבבו מאחיו ולבלתי סור מן המצוה וגו׳, ושאול היה סר מן המצוה ועבר על דבר השם בגלגל ובמלחמת עמלק, לשאול דוד לאמר * גם עבדך הזהר בהם וגו׳ • הנה להיות תשובת תלים ש״ל דוד שלמה ותשובת שאול חסרה, ולהיות התוארים והמדות המשובחות האלה בדוד המלך עליו השלום והיה שאול כעדר מהם, קרע ה׳ את מלכות ישראל מעליו וכתנו לדוד ולזרעו עד עולם: הלעת השלישי (והוא היותר מתישב שבכלם והוא נוטה ללעת הראשון) הוא, שאול לא חטא במצוה פרטיית שבכללות בה לאמר שהיה מלך לאחר במה שהוא מלך לשאר ישראל, ולכן היה עבדו שוה לעשות כל המצוות, הוא חטא בחיסור חטת אחת ובשפיכות דמים, בעבד בעריות וכשפיכות דם נכיו, לשאול חטא במצוה פרטיית והיא מצוה הראשונה שבכללות בה לאחרי שבחרת מלך, והיא מהכל המתישב אל היותו מלך, שאמר לו שמואל שבעת ימים תוחיל על בוחי לליך ואה שאמר גם כן לך והכית את עמלק והחרמת׳ את כל אשר לו, ובעבור זה בעבד שאול בהסרת המלכות מזרעו וזימות בלא עתו, ומפני זה לאמרה הבעלת לוד בשם שמואל אל שאול על אשר לא שמעת בקול ה׳ ולא עשית חרון אפו בעמלק ומאר לאתה ובניך עמי, רמז כי בעבור אלה השני מצות פרטיות בפסק המלכות ממנו ומת בלא עתו • וכבר אחזל בויקרא רבה דברים יורו על זה, לאמרו על חטא מוף פר׳ מו תעשות את שאול שבאמר * ויאת שאול במעלו אשר מעל בה׳, דף קלה על לאמר לו שמואל שבעת ימים תוחל על בוחי לליך והוא לא ה״ ו ע״ב עשה אלא לדעת הרחמן הוא, שאול לא חטא במצוה פרטיית שבכללות בה לאמר שהיה מלך בשה שבותה התורה לכלל החצוים, ולכן היה עבדו שוה לעשות כל החצוים, הוא חטא בחיסור חטת אחת ובשפיכות למים, בעבד בעריות וכשפיכות דם נכיו, לכל שאול חטא במצוה פרטיית והיא המצוה הרחשונה שבכללות בה לאמרי שבחרת מלך, והיא מהכל המתישב אל היותו מלך, שאמר לו שמואל שבעת ימים תוחיל על בוחי לליך והוא לא עשה אלא לדעת הרחמן, שדוד

שום דופי ושהיה מוכתר במדות המשובחות ׀ אבל היה חסר מהשלמות האחרון והוא המבדיל העצמי וצורתו האחרונה הראויה לו מאשר הוא מישראל ׀ והיא האהבה והדבקות והאמונה האמתית בו ית׳ וההכנע׳ לתורתו ולמצותיו כעבד נאמן לפני אדוניו · אמנם דוד היה שלם בשלמות האנושי ושלמות הישראלי ׀ והיה נכנע לבו למצות האל ית׳ ולתורתו כבן יכבד אב ועבד אדוניו ׀ ועם היותו מלך היה נזהר בהם כאמרו * גם עבדך נזהר בהם ׀ ואם חטא היה חטאו במה שהוא אדם בינו לחבירו לא בינו למקום · הנה אם כן חטא שאול במיעוט אמונה ואהבת הש״ית ׀ ולהיות האמונה והאהבה שרשי המצות והעבודות כלם

תלים יט״ יב׳

היה החטא בהם פקוצן בנטיעות וכהורם התורה כלה ׀ אבל דוד לא חטא כ״א במצוה הפרטי׳ מעשי׳ להמשכו אחרי תאות המשגל ולא היה בזה פקפוק אמונה ומיעוט אהבה ׀ וכמ״ש * דרך אמונה בחרתי וגו׳ ׀ ואמ׳ * נפשי לה׳ משומרים לבקר ׀ * שויתי ה׳ לנגדי תמיד ׀ ולכן לפי שהיה לבו שלם עם ה׳ אלקיו לא נפסק ממנו המלכות ׀ ונאמר עליו תמיד שהיה שלם עם ה׳ ׀ ואמר ית׳ אל שלמה * ואתה אם תלך לפני כאשר הלך דוד אביך בתום לבב וביושר וגומ׳ · והנה יורה שזה היה החטא בשאול ממה שאמר שמואל אל שאול בגלגל * נסכלת לא שמרת את מצות ה׳ אשר צוך וגו׳ ׀ הנה ייחס אליו מה שחטא בינו לבין המקום ומיעט האמנה וההכנעה ׀ ואמר שנסכל ושברצונו ובכוונתו לא רצה לשמור מצות ה׳ ׀ והיה זה למיעוט אמונתו בדברי שמואל כי לא האמין בדבריו וחשב שלא יבא ושהמלחמה תעשה בתחבולותיו ולא בכח אלקי ׀ ועל כן אמר ית׳ לשמואל נחמתי כי המלכתי את שאול למלך כי שב מאחרי ואת דברי לא הקים ׀ ואמרו שב מאחרי לא יאמר כי אם להעדר האמנה ובמיאום בדברי השם ׀ וכן אמר לו כי מאסת את דבר ה׳ ׀ ואמר כי חטאת קסם מרי ׀ והמיאום והמרי הזה לא אמרו כי אם על העדר האמונה והאהבה לדברי הש״י ׀ ולכן היה המשפט האלקי ויאמסך ה׳ מהיות מלך ׀ אבל דוד שאמר * מה אהבתי תורתך דבקתי בעדותיך ׀ נתן הש״ית לו את בריתו שלום וכסא כבוד הנחילו ׀ ע״ד * אני אוהבי אהב ומשחרי ימצאוני ׀ עם היות שהענישו על חטאו אשר חטא במעשה כשאר בני אדם · וכבר רמזו על זה חז״ל במדרש תהלים ׀ אתה מוצא בשעה שבא שמואל למשוח את דוד היו מלאכי השרת מקטרגין לפני הקב״ה ואומרים מפני מה אתה נוטל מלכות משאול ונותנה לדוד? אמר להם אני אראה לכם מה בין שאול לדוד ׀ שאול הלך ונשאל באורים והתומים כיון שראה את הפלשתים אמר לכהן אסוף ידיך ולא הפסיק לגמור את הדבר ׀ אבל דוד בשעה שהפלשתים באים עליו בעמק רפאים באותה שעה התחיל לשאול באורים ותומים ׀ שנאמר * ויוסיפו עוד פלשתים לעלות וישאל דוד באלקים וגומ׳ · הנה רמזו בזה שהיה דוד שלם באהבת האל ית׳ ואמונתו ׀ והיה שאול מואס

שם קיט״ ל׳
שם קל״ ו׳
שם י״ו ח׳
מלכי׳ א׳ ט׳ ד׳
בכי׳ י״ג י״ג
תלים קיט״ כ״ז
משלי ח׳ י״ז
מזמור כ״ז
שמו׳ ב׳ ה׳ כ״ב

בדבריו ובלתי שלם באמונות ולזה נענש בקריעת מלכותו עם היות שהיה שלם בשאר המדות האנושיות ׀ כמו שאמרו במדרש שמואל שהיה ירא חטא ושפל רוח ומבזבז נכסיו וחס על נכסיהם של ישראל ׀ כי היה שלם במה שבינו לחבריו ולא במה שבינו למקום ודוד היה בהפך · הנה אם כן במה שכתבתי הותרו שלשת השאלו׳ האחרונות ׀ אם הרביעית למה היה עונש שאול כל כך מופלג וקשה ולא קובלה תשובתו כמו שקובלה תשובת דוד ׀ וכבר אמרתי בהתרה ארבעה דעות כלם נכוחים למבין ׀ ואם החמשית איך אמר בכאן קרע ה׳ את ממלכות ישראל בהיות שכבר נענש על מה שחטא בגלגל ׀ והיה ההיתר בזה כי על מה שעשה בגלגל נגזרה עליו שלא תתקיים המלוכה בזרעו אבל לא אמר שימות בלא עתו ולא שיפסק המלכות ממנו ׀ ואם לא היה חוטא במלחמת עמלק היה חי שנים רבות ועם מלכותו תמיד ׀ ועתה באותו עון שעשה במלחמת עמלק קרע ה׳ את ממלכות ישראל ממנו ומת בלא עתו ונמשח דוד למלך בחייו שהוא קריעת מלכותו באמת · ואפשר עוד לומר שאם לא היה חוטא שאול בעמלק היה מתכפר לו החטא הראשון ונמחל לו על ידי תשובה ׀ ועתה נחתם דינו לקרוע הממלכה ממנו ובלא כפרה וסליחה עוד ׀ ואם השאלה הששית בלא ישקר ולא ינחם כי לא אדם הוא להנחם ׀ כבר פירשתי הכתוב לדעתי שלא יכוון לומר שאם היה ית׳ מכפר עון שאול היה משתנה ומתנחם ׀ אבל שכוון לבד על מה שפירשתי בו ׀ והותרו אם כן השאלות כלם :

פרש׳ י״ז

[לב] וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל הַגִּישׁוּ אֵלַי אֶת־אֲגַג מֶלֶךְ עֲמָלֵק וַיֶּלֶךְ אֵלָיו אֲגַג מַעֲדַנּוֹת וַיֹּאמֶר אֲגַג אָכֵן סָר מַר־הַמָּוֶת׃

[לג] וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל כַּאֲשֶׁר שִׁכְּלָה נָשִׁים חַרְבֶּךָ כֵּן תִּשְׁכַּל מִנָּשִׁים אִמֶּךָ וַיְשַׁסֵּף שְׁמוּאֵל אֶת־אֲגַג לִפְנֵי יְהוָה בַּגִּלְגָּל׃

ויאמר שמואל הגישו אלי את אגג מלך עמלק וגו׳ · וכר (לב) ששמואל (כדי לגנות חמלת שאול ורחמיו על אגג שהיה מאויבי ה׳) צוה שיביאו אליו אגג מלך עמלק ׀ כי עם היותו זקן וחסיד ונביא רצה לקדש השם בידו ושחרבו יאכל בשר ׀ ושהלך אליו מעדנו׳ ׀ והוא לשון קשורים כדעת המתרגם ׀ שבא בשלשלאות של ברזל · או יהיה מגזרת עדון שהלך בתענוג ובשמחה ׀ לפי שהיה יודע שימיתהו כי בחר מות מחיי חרפה ושבי ׀ ולכן אמר אכן סר מר המות ׀ רוצה לומר באמת סר מרירות המות ׀ כי המות לנכבדים והמעולים בהיותם בקלון מתמיד וחרפה רצופה הוא מתוק מדבש ונופת צופים ׀ ולכן אגג שהיה מלך בראותו כי גדל יגונו והיה מצטער וכאשר ידע מותו אמר שלא היה באותו מות מרירות כי אם מתיקות רב · או נאמר כדברי ר״לבג שכאשר ראה אגג את שמואל תשב שמפאת תסידותו יחמול עליו ׀ ולכן אמר אכן סר מר המות ׀ כלומר שלא ימיתהו ולא יטעם טעם מיתה : ושמואל השיבו אין הענין (לג) כמו שחשבת ׀ אבל כאשר שכלה נשים חרבך שהיית הורג את בעליהן כן תשכל מנשים אמך · ועם היות שמואל זקן בא בימים היה מגבורתו ששסף שמואל את אגג ובקעו בחרבו כמו שיבקעו העצים ׀ וזה לקיים * ישמח צדיק כי חזה נקם פעמיו ירחץ בדם הרשע :

תלים נ״ח י״א

פרשה שמינית בהמשחת דוד שמשחו שמואל ׀ ושצלחה רוח ה׳ עליו מיד אחרי המשחתו ושמאותו עת גם כן חלה רוח רעה לשאול ׀ ושהיה דוד מנגן לפניו להסיר מעליו הרוח רעה · תחלת הפרשה וילך שמואל הרמתה וגו׳ ׀ עד ויאספו פלשתים את מחניהם וגו׳ ׀ והנה שאלתי בפרשה הקטנה הזאת שש שאלות :

השאלה הראשונה במאמר שמואל איך אלך ושמע שאול והרגני ׀ והיה לו לבטוח בחסדי ה׳ כי לא תמו וכי שלוחי מצוה אינם ניזוקי׳ ׀ ומשה ע״ה לא אמר שהיה ירא מלכת לפני פרעה פן יהרגהו בהיותו מעיז פניו להכותו מכות רבות ועצומות לפניו ׀ והאל יתברך איך לא הוכיח את שמואל על זה ? ואיך לא אמר אל תירא כי אתך אני הנה נתתיך היום לעיר מבצר ולעמוד ברזל ולחומת נחשת על כל הארץ כמו שאמר אל ירמיהו הנביא * ׀ ונתן ירמיה א׳ לשמואל תחבולה עולת בקר תקח בידך ואמרת לזבוח לה׳ ח׳ ׀ י״ח באתי ׀ והוא היה באמת דבר בלתי מספיק :

השאלה

2011 Ministerio de Cultura

השאלה השנית מה ענין הזבח הזה שיאמר לזבוח לה' בלתי ? ומה לו לבניין שילך מעיר אל עיר לזבוח זבחים ? כי הבה במקומות המיוחדי' לזבוח לה' כגלגל והמצפה ובילה ובית אל ובדומה מהמקומות שהיו מקודשים והיו שם מוכנות לגבוה והיה העם הולך אליהם לזבוח לת' זבח הימים היה הנביא יכול להתכפל בזבח , אבל במקום אחר בלתי נודע יהיה הזבח הזה דבר נעלם , ומה שם כן הטענה הזאת לגלות ישמע שאול ויהרגהו ? הלא יאמר מדוע לאתה הולך שם לגלות סבה ? כי עם היות בימים ההם הבמות מותרות , הנה שאול שופט ונביא לא ילך מיהל אל מיל בי שם למורך והכרוך רב :

השאלה השלישית במה שאמר בלילכך אל תבוא אל מרחבו ואל גבוה קומתו כי מלכתיהו , ולמה מלם השם ית' את לילכך ? והמילום לא יהיה כי אם בבחינת העונות והפגעים , כמו שאמר בשאול כי מלכת את דבר ה' וימלכך ה' מהיות מלך , אבל בלי עון יקצה מלך המילום הזה , והיה רלוי שיאמר לא בחר ה' בזה כמו שאמר כיתר לחיו אלא זכר בהם מילום :

השאלה הרביעית במה שפפר ויקח שמואל את קרן השמן וימשח אותו בקרב אחיו , ואיך משחו בקרב כל אחיו והיה שם כן בזה מגלה כוד ? ושם היה הדבר כבר נודע לכל אחיו , איך לא הרגישו בדבר ולא התפעלו ממנו ? ואיך נהלו בקפנו כשראו אותו מתעורר להלחם עם גלית הפלשתי ? ואיך היו מבוזים אותו ככלי אין חפץ בו :

(לד) וילך שמואל הרמתה ושאול [לד] וַיֵּלֶךְ שְׁמוּאֵל הָרָמָתָה וְשָׁאוּל עָלָה אֶל־
וגומ' . וכי שקרי בֵּיתוֹ גִּבְעַת שָׁאוּל : [לה] וַיִּרְא־שְׁמוּאֵל
שמואל את מגד הלך אל לְרְאוֹת אֶת־שָׁאוּל עַד־יוֹם מוֹתוֹ כִּי־
ביתו הרמתה ושאול עלה אל הִתְאַבֵּל שְׁמוּאֵל אֶל־שָׁאוּל וַיהוָה
ביתו שהיה בגבעת שאול , נִחַם כִּי־הִמְלִיךְ אֶת־שָׁאוּל עַל־
והיה גבעת בנימין שזכר ישְׂרָאֵל :
למעלה . וידמה שעשה שם
בית מושבה להיות שם מוזב
משפחתו ובית לבנו , או
היתה גבעה לחרת בקרבת על
(לה) שמו : ושמואל לא יסף לראות [טז] וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־שְׁמוּאֵל עַד־מָתַי
את שאול עד יום מותו , והיה אַתָּה מִתְאַבֵּל אֶל־שָׁאוּל וַאֲנִי מְאַסְתִּיהוּ
זה לפי שיי' כתם כי המלך מִמְּלֹךְ עַל־יִשְׂרָאֵל מַלֵּא קַרְנְךָ שֶׁמֶן וְלֵךְ
שאול ושמואל היה קושב לזולתו אֶשְׁלָחֲךָ אֶל־יִשַׁי בֵּית־הַלַּחְמִי כִּי־
מאד להיותו מעצה ידיו [ז] רָאִיתִי בְבָנָיו לִי מֶלֶךְ : וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל
להתפאר , והיה הוא המלך הראשון אשר כושח על ישראל אֵיךְ אֵלֵךְ וְשָׁמַע שָׁאוּל וַהֲרָגָנִי וַיֹּאמֶר
ונעשה על ידו , ולכן לא יסף יְהוָה עֶגְלַת בָּקָר תִּקַּח בְּיָדֶךָ וְאָמַרְתָּ
עוד לראותו כי נעצב על [ח] לִזְבֹּחַ לַיהוָה בָּאתִי : וְקָרָאתָ לְיִשַׁי בַּזֶּבַח
רעתו , ובשמרו עד יום מותו וְאָנֹכִי אוֹדִיעֲךָ אֵת אֲשֶׁר־תַּעֲשֶׂה וּמָשַׁחְתָּ
כאמו עד יום מותו לא ראה לִי אֵת אֲשֶׁר־אֹמַר אֵלֶיךָ :
שמואל את שאול אבל ראהו
מותו ראהו כשהעלה אותו
הנעלת לוב ודבר עמו כמו
שיבת . ואל יקשה עליך שאמר
כך ראה שמואל את שאול

כשהלך אל כיות ונבח לפניו כמו שאמר ויתנבא גם הוא לפניו שמואל וגו' , לפי שלא כוון בזה כי אם לומר שלא יסף עוד שמואל ללכת לראות את שאול אל ביתו כמו שהיה עושה קודם זה , ונביות ראהו במקרה שבא אליו , ואפשר לומר שלא ראהו אז גם כן כי הסתיר פניו ממנו :

(ו) וזבר שאמר לו ית' עד מתי אתה מתאבל , רומה לומר האבל אין ראוי שיאריך ומן ארוך ודי במה שהתאבלת עכ' , ולכן מלת קרנך שמן , והנה הקרן הזה היה ראוי שיוליכו אותו הנביאים שעליהם מושל משיחת המלכות , והיה מונח באהל מועד עם כלי שמן המשחה , כמו שכתוב בשלמה

* ויקח לרון את קרן השמן מלכי' מ'
מן האהל וגו' , ולכן אמר לט
קרנך כי היה מיוחס אליו
להיותו נביא , כי לפעמי שזכר
משיחת שלמה על ידי צדוק
הכהן הנה היה שם כתן
הנביא . והמשיחה היתה כפי פ"ג יו"ע
מה שזכרו חול בשמב' הוריות
כתין כוד בין רימי עיניו ,
והנשאר בקרן היה יונק על
ראשו . ויש לומרים שהלה
היה יונק על ראשו , וחלב
עושה לורת הכוד בין עיניו .
וכבר זכרתי בהקדמה לספר
שופטי' עניני המשיחה ותכליתי , דף לט על
ובמה שענר בהמשחת שאול
* זכרתי גם כן שיך לה במשח ריש מ'
בקרן המשחה התלקי כי תפ
דוד ושלמה בנו . ואמר כי
ראיתי בבניו לי מלך , לפי (ב)
שיהיה כשמע למלוכתי : והנה
מה שאמר שמואל איך אלך
ושמע שאול והרגני , היה מכלי
התכללות בלתי ראוי , שמואל
לא היה רובה למשוח איש בחיי
שאול והיה בעיניו רע ואר
המעשה שיזעיק את מעשה ידיו הוא בעצמו ושהוא יפכל את
ידיו , ולכן כדי להשמע מהקליכה התכלל ואמר איך אלך
ושמע שאול והרגני ? עם היותו יודע שהלל ית' לא יעזוב את
חסידיו לעולם כשמרו , וגם שאול לא ישלח ידו בנביא ה' ,
והוא היה קושב לשמואל מאד וירא מלפניו ומכבדו יותר
מאביו ואיך יהרגהו ? אבל היה זה בלי ספק להשמיע מלילך ,
ועם היות שהלל ית' ידע מחשבות בני קדם , היו בוחרים
הנביאים ומבקשים פעמים רבות תוחלות כדי שלא יאמרו
בפיהם כוונותיהם לפני הקב"ה , ועל זה הדרך אמר לדוכנו
משה * ואיך ישמע אלי פרעה , עם היותו יודע שדבר ה' היה שמותו ל
תקוס ,

השאלה החמשית גם זאת אמר ורוח ה' סרה מעם שאול ובעתתו רוח רעה מאת ה' ונו' , והשאלה הזה יקצה מאד מבני פניס . ראשונה למה סרה מעם שאול רוח ה' ? כי עם היות שכנורה שקרע ה' את ממלכתו מעליו הנה יהיה זה במותו , אבל בעודו בחיים קייתו למה סר ממנו הרוח אשר לוהו בעת המשחתו , כי אם היה רוח נבורה כדברי המתרג' והמפרשי' , כי לא נחלש כחו , לפי שרוח הגבורה מלוה לותו עד עת מותו . ויקצה עוד מאשר אמר רוח רעה מאת ה' , ובן אמרו עבדיו הנה נא רוח אלקים רעה מבעתך , והרוח רעה לא יוכם לאל ית' , ועוד שהפסוק יכתוב עלמו , מאד אשר לו ה סברה רוח הזה מעם שאול , ומאד אשר אמר שבעתהו רוח רעה מאת ה' , ואם כן לא סרה הרוח החלקי ממנו יהיה עובה לו רעה :

השאלה הששית אם בעון שאול סרה ממנו רוח ה' ובעתתו רוח רעה מאת ה' היה רפואתו ותקונו שיבנו לפניו ? ואמר והיה בהיות רוח אלקים אל שאול ולקח דוד את הכנור וכגן בידו ורוח לשאול וטוב לו וסרה מעליו רוח הרעה , עד שבבר היו עבדיו יודעים התרופה הזאת ויעלוהו עליה , וזה דבר מתמיה אם היה הסולי חלקי איך היתה רפואתו טבעית או מלאכותית בכנון הכנור לפניו ?

והנני מפרש הפסוקים בלופן יותרו השאלות כלם :

2011 Ministerio de Cultura

פקוס, אבל היה רצונו ליזמט מהמליכ' ובחר לותה התוכחה כדי שלא יפטרך לומר לימי רוכה לילך, ומפני זה הזיכו ית' כאן ענלת בקר תקח בידך וגו', והיתה התשובה ממין השאלה לפייסו בדברים, עם היותו יודע שבהליכתו בדבר ה' לא תגע בו יד ולא יזיקהו לדם אבל אלא דבריו כפי פשוטם והנלה מהם. וחזל לאמרו אחין סומכין על הכתם, ושמותר לשבות מפני השלום, והוכיחו זה משמואל משום לא תכסו את ה' אלקיכם, ושמואל בחשת כתירא משלוש ושהאל ית' יעשו על התחבולה הזאת כדי להנצל ממנו ושלא יכתך על הכתם. ואתה רואה שלא היה זה המהנג בנביאים כי תמיד היו פוחדים ולקבה היה מבטיח ולא היה מלמדם תחבולו' להנצל, ולמה יעשה זה לשמואל? אבל החמת יורה מה שאמרתי. ולחכם עכין הזבח שיאמר שהיה הולך שם לזבוח הוא לפי שבכל מקום היו זובחים ומקטירים בלותו ומן כל עוד שהיה אהל מועד בשוב ובנבעון, וידמה שהיה שמואל לומר פעמים רבות השם לחל אלי שאלך לזבוח במקום פלוני כדי להוכיח העם שם לו לתת שם תודה לה' על דבר מה, וכן יאמר עתה לזבוח לה' בחתי לשוה מהתכלית. ולוהו שיקרא ליתי בזבח ושלו יודישהו את לשר ישחק ומה יעשה, ולא גלה לו מיד שם דוד כדי שיהלה כל הכעס וידע שלא בחר ה' בהם כי אם בקטן שבכלם. ולבנ כתב בשם אחד מחכמי דורו שהוה השם על זה להעיר שבבר במלא בלותו מחוז אבל בשלמה לא כודע מי הכהו, והיה מביא עמו עגלה כדי לקייס מלות עגלה ערופה, ומפני זה לא יחקור שמואל למה היה הולך בלותו מקום עם העגלה, כי העגלה תערך בשוה מקום שיחלא בו החלל, וגם מוה יפחד שמואל מהרוג את שמואל בזכרו מלות העגלה הערופה ושהפילה התורה על הריחת כפר קדם, ואמרו ואחרת לזבוח לה' בחתי לפי זה הפירוש הוא שבאשר יבא לבית לחם יאמר להם לזבוח לה' בחתי, כי לא יתכן שיבאשו שבא לעשות עגלה ערופה לחרי שידעו שהין קבל בחוכם ופירוש כאה הוא. ולדק כתב בשם לקרים שאמר לו הקב"ה לתה אחרת ושמע שמואל והרגני, עתה לבי מבוך שתלך בפרהסיא עם עגלת בקר לעשות זבחים שלמים ביום המשחת דוד למלך, וזהו וקרלת ליתי בזבח, שאמר לו לך בפרהסיא ובדקה מי הורג לותך, ואשר כתבתי לשבוכה הוא היותר בכון מכלי, והותרו השאלות לשבוכה ושבית:

(ד) **ויעש** שמואל את אשר דבר ה' וגו'. וכר שמואל קיים דבר האל והלך לבית לחם ותמהו זקני העיר ויקרדו על בואו, כי חשבו שהיה בותכם עון פלילי בחיב מה והיה בא להוכיחם עליו. ולכן שאלוהו שלום בואך? ואמר הכתוב ויאמר שלום בואך בלשון יחיד, לפי שהיה הגדול שבהם מדבר

(ה) בעד העם: והוא השיבם שלום לזבוח לה' בחתי, רולה לומר שלום לכם אל תיראו כי לזבוח בחתי, וקדש אותם ואת בני שהוכיחם, על דרך * הקדיש קרואיו. ואמרו ויהי בבואם

(ו) יקוור לבבי יבי שוכר, יגיד כי לוה שיבואו ויעברו כלם לפניו, וכאשר ראה את אליאב הגדול מהם אמר שמואל אך נגד ה' משיחו, רולה לומר עם היותו יפה תואר ויפה מראה, וזהו אך נגד ה' משיחו, על דרך * נאם ה' שופטי יק' ו' דרככם. והשם השיבו אל תבט אל מראהו ואל נבוה קומתו כי מאסתיהו, רולה לומר עם היותו יפה תואר ויפה מראה ונבוה הקומה אל תבט אל זה, בשבך שתמיד יהיו המלכים בזה המופן כמו שהיה שאול, כי מאסתיהו, וכמו מאסתיהו חלילה לך שיזור אל אליאב, אבל הוא לנובה קומתו שוכר, לפי כי כבר מאסתי נובה הקומה במלכי, מאשרי שראיתי שאול שהיה נבוה הקומה ושב מאשרי, והעיד ית' על אליאב שהיה לבו בלתי תמים, ואלו היה יפה מבפנים כמו שהיה מבחון, וזהו כי לא אשר יראה האדם כי האדם יראה לעינים האשר הסיכוני ויי' יראה לפניתי שהוא הלבב. ובפסק שני אמרו, אמר ר' פסחים פ"ו מכי בר פטיש כל אדם שבועם דף כ"ו עב"ב לפילו פוסקין לו גדולה מן השמים מודיעין אותו, מבח לן? מאליאב, דכתיב * ויאמר נבי' י"ז כ"ח אך אליאב גדול. ובמדרש שמואל אמרו, אמר לו הקב"ה פרש' יל לשמואל אתה אומרת אשר אני הרואה כאשר מרא' לך שאין אתה רואה, ואתתי היה? בשעה שהלך למשוח את דוד מצד שאליאב היה, אמר לו הקב"ה אתה שאומרת לאכי הרואה, אל תבט אל מראהו ואל נבוה קומתו כי מאסתיו: אמנם בתשובת לא ייאשו בזה טעות מבואר לשמואל, אמרו אפשר שמואל שבבתב עליו כי כאשר שמואל לבניח לה' טעה? אל יאמר לא טעה שמואל, אלא שראה אין בון אם מביתו ואם אמנו יולא המלכות, שבאשר * ויקח לו רחבעם את אליאב בן יבי לבך אמר ה' כ"ח י"ח כך נגד ה' משיחו. ואם כאה אלו אם שפירשו לאחרים בזה, שמואל ראה את אליאב ושהיה בלתי יפה בעור ומגוכה, ולבן אמר כך נגד ה' משיחו על שאול, כאומר הנה נגד ה' שאול שהוא משיחו ותוקרו כאה למלכות, ואם לו לבקש פחותים כאלה? והאל ית' השיבו אל תבט אל מראהו ואל נבוה קומתו כי מאסתיהו, ונבוה הקומ' כאמ' על שאול, כמו שאמר * משכמו ומעלה נבוה מכל העם, ומאסתיהו אמרו נבי' ט' כ' גם כן עליו, כמו שאמ' * וימאסם ה' מהיו' מלך וגו'. והודיעו נבי' שו כ"ו שהיה שאול בלתי שלם בנפשו', עם היותו בחחות הנופיות מובחר ומזונק מהעם, רומו למה שאמרתי שאמת במיעוט לחוכה ובמיעוט לאהב את ה', ומה שטעין ללבב בגד זה ממה שעברו שאר הבנים לפני שמואל ואמר בכלם גם בזה לא בחר ה', שירה שבוכר בכתוב שלא בחר באליאב לפיכה טעכה, כי בהיותו מבזה לותו ואומר אך נגד ה' משיחו להבדילו ממעלת שאול ותוקרו יורה שלא היה בוחר בו, ולזה אמר בכל לאחד מהאחרים גם בזה לא בחר ה', לל לחעני שאינו כל כך עבור באליאב גם לא בחר בזה. והכה אמר כי האדם יראה לעיני', להגיד שהאדם יעפוש על החוצים החלוניים לם הם שלמים אם לא, ושכר מהם העינים שהוא החוש היותר נכבדי, והשי יראה ללבב לם הוא תמים לם לא: ואמרו ויעבר יבי שמה (ט) פירושו שהעביר יבי לפני שמואל בנו הבקרא שמה, ושמה הוא שמעה

2011 Ministerio de Cultura

שמו׳ ב׳ יג׳ ג׳ הוא שמעה שלחתי לקחך זה * יעבדך בן שמעה לפני דוד ׳ וכן
דה״ב ב׳ יג׳ בדברי הימים * ושמעה השלישי ׳ והותרה השלשה השלישית :
(יב) והנה זכר שאלתו לקחך דוד שהיה הקטן מהם והיה רועה בצאן
תלים י״ח ה׳ והיא זה קול צוררה לה עמו ויכהג בצאן יוסף * לתרו
[לה׳ לעשי שהילקוט
בפר׳ שמות על פסוק
ושה היה רועה
וכו׳ מביא מדרש זה
בשם תנחומא הכה
בקצתיהו בכל הספר
ולא מלקתיו שם :]
בתנחומא * השם לדיק יבחן ׳ ובמה
בוחנו ? לה׳ ילקח בחרעה ׳ דוד בבחן
פה במרעה ׳ שב׳ * רועה בצאן ׳ עמוס
עמוס ז׳ י״ד במרעה בבחן ׳ שב׳ * ויקחני ה׳ מאחרי
הצאן ׳ ואף משה במרעה בבחן ׳ שב׳
שמות ג׳ א׳ * ומשה היה רועה את צאן יתרו חותנו ׳
בראשי״ת כ״ח ׳ יעקב בצאן בבחן שב׳ * ויהי בעת יחם
הצאן : ולתרו כי לחכמה על בחן פה
פירוש שלח כמוך לקחול עד שיבא/כי קול׳ שיקבלו בזבח כמשח
דוד ׳ וכל מושב סעודה קרוי המבה ׳ ולפי זה היו בחים בני
ישי לקחול בזבח וחן עברו כלם לפני שמואל עד שבא דוד וחן
כמשח וחן ישבו כלם לקחול ׳ ומזה תבין כי כמו שחקול
בחותו דרך עלמו כמשח בבחן
לזבח וחכל עם עם שמואל .
וזכר שהיה דוד לחמוני עם
יפה עיבים ׳ לל ויפה עיבים ׳
כתוב ג׳ יח וזהו על דרך * תחבים עם
גבורים ׳ שהוא כמו וגבורים ׳
והודיענו זה כדי להגיד שהנון
היה למלכות : וכפר הכתוב
שאז נרחותו את דוד בלהו
הגבוהה קוס משחהו כי זהו ׳
ודרשו קול בתנחומא לחר לו
הקבה לשמואל משיחי עומד
ואתה יושב קוס משחהו שהני
קס לפניו . ועוד דרשו במפר׳
הוריות קוס משחהו כי זה
הוא וזהו טעון משיחה ואין
לחר טעון משיחה ׳ וזוה
לחרו שאין מושחין לא מלבי
בית דוד בלבד . ובשעת המשח׳
שעשה משה במדבר ומשחו בו
כל כלי המקדש והכהנים בני
להרן ׳ בו היו גם בן מושחין
בבל דור הבהנים הגדולים
ומלבי בית דוד ׳ וכמו שחמר
*מלחתי דוד עבדי בשמן
קדשי משחתיו ׳ לבל מלבי
ישראל לא היו במשחים כי אם
במקום שהיה שם מחלוקת
כיהוא בן במאי מפני מחלוקת
יורם בן לחאב ׳ וגם במשחת׳
בשמן המשחה ׳ וכבר כתבתי
זה בספר שמואל עד שיבא/כי קול׳ שיקבלו בזבח כמשח
דוד ׳ וכל מושב סעודה קרוי המבה ׳ ולפי זה היו בחים בני
ישי לקחול בזבח וחן עברו כלם לפני שמואל עד שבא דוד וחן
כמשח וחן ישבו כלם לקחול ׳ ומזה תבין כי כמו שחקול
בחותו דרך עלמו כמשח בבחן
לזבח וחכל עם עם שמואל .
וזכר שהיה דוד לחמוני עם
יפה עיבים ׳ לל ויפה עיבים ׳
כתוב ג׳ יח וזהו על דרך * תחבים עם
גבורים ׳ שהוא כמו וגבורים ׳
והודיענו זה כדי להגיד שהנון
היה למלכות : וכפר הכתוב
שאז נרחותו את דוד בלהו
הגבוהה קוס משחהו כי זהו ׳
ודרשו קול בתנחומא לחר לו
הקבה לשמואל משיחי עומד
ואתה יושב קוס משחהו שהני
קס לפניו . ועוד דרשו במפר׳
הוריות קוס משחהו כי זה
הוא וזהו טעון משיחה ואין
לחר טעון משיחה ׳ וזוה
לחרו שאין מושחין לא מלבי
בית דוד בלבד . ובשעת המשח׳
שעשה משה במדבר ומשחו בו
כל כלי המקדש והכהנים בני
להרן ׳ בו היו גם בן מושחין
בבל דור הבהנים הגדולים
ומלבי בית דוד ׳ וכמו שחמר
*מלחתי דוד עבדי בשמן
קדשי משחתיו ׳ לבל מלבי
ישראל לא היו במשחים כי אם
במקום שהיה שם מחלוקת
כיהוא בן במאי מפני מחלוקת
יורם בן לחאב ׳ וגם במשחת׳
בשמן המשחה ׳ וכבר כתבתי
שמלך בן מלך גם מבית דוד לא היה במשח כי אם מפני
המחלוקת ׳ כמו שמשחו שלמה מפני מחלוקת לדוניהו ׳ וכל
זה זכרו במכבת הוריות . ולפי הפשט יחמר כי זהו לחר יהיה
מלך לעולם ועד ׳ וזהו רעך הטוב ממך לחר לחמרת לשחול :
(יג) ולחרו שמשחל משח לת דוד בקרב לחיו ׳ לין פירושו
שבתוכם ולפניהם משח לותו ׳ כי לם שבחר לותו מקרב
לחיו והבדילו מהם ולו משחו ביהו לבין עלמו ׳ לו לפני
לביו לבד ׳ ומיד לקרי ותשיקה לליה עליו רוח ה׳ ׳ רומה
לומר שזרתה בו רוח הקדש בגבורה ובחכמה ובבעיות
זמר ועלי עשור ועלי בבל . ולפשר לפרש ותבלת עליו רוח
ה׳ בפשוטו ׳ שבבל לחר היה עושה ה׳ מבלית ׳ וכמו שוכר
* שבח לת הלרי ולת הדוב ׳ בי היה מבלית בלותו רוח
הקדש שבו ׳ ובל זה שוכר תהשיקה בלי ספק היה
לחר לו עב וגם ובלתי בהיר ווך ׳ לל שהיה בבדי [לפעד לל בבדי] ותתנבא
רעה מלת ה׳ ׳ לל שהיה מקשב תמיד שיי׳ בר מעליו ויהי לויבו ׳
ומזה הדמיון סבב לו החולי והרעד ׳ ויהיה לם בן לחרו מלת
השם ׳ פירושו מבבת היות הלל ית׳ בפרד ממבו ׳ לל שיהיה
הלל ית׳ הוא הפועל לחולי ההוא בעלם . ולחבם עבדיו חשבו
שהרוח הלחי לל ברה מעם שחול ושתמיד היה דבק בו ׳ לבל
חשבו שהיה השפע הבא חליו מורה רעות עתידות לבוא ׳
ולזה היה בבעת ורעד מפלת התעלבו על לילות השפע הבא
חליו ׳ ולזה לחרו לו עבדיו הבה בא רוח חלהים רעה מבעתך (עז יו)
יחמר בא לדוכבו ׳ בלומר בוין שעבדיך לפניך לעשות בל
מה שתלוה ׳ יחמר לדוכבו להם שיבלשו לים יודע לבון
בבור ׳

(יד) ורוח ה׳ ברה מעם שחול וגו׳ . יניד הבתוב שמיד בלחר
במשח דוד למלך מיד בלחה עליו רוח חלהים קדישים
ומיד ברה רוח ה׳ מעם שחול ׳ והיתה לחלי הבבה בזה לפי
שלא היה זה הרוח לבד רוח הגבורה לחר ימלא בגבורים רבים
יחד ׳ לבל היה הרוח גודל הלב ברוח מחשבת וברוח בער בפי
הרלוי למלך ישרחל בפרש ׳ וזה היה בלתי לפשר שיומלו
בזבריהם יחד ׳ ולבן מיד בלחר במשח דוד בלחה עליו . ולפי
שלי לפשר לזבי מלבים להתעשק בבתר לחד ׳ הוברה מיד קולין לג
חותו רוח ה׳ המיוחס למלך מעם שחול ׳ ולזה לא בזבר בשחול דף ס׳ עב
קודם לזה שברה ממבו רוח ה׳ גם לחרי חטלו וגודת עבשו
בי לם לחרי שמש׳ דוד . ולחבם לחרו ובעתתו רוח רעה
מלת השם ׳ לפשר שבלמ׳ שייחס זה לל ה״י להיותו הבבה
הרלחוכה בבל הדברים ׳ וכמו שבתב הרב המורה בפ׳ ח״ק
חלק שבי ׳ חו שהיה זה מבלל עבשו ולזה לחמר שהיה זה מעם
הבה המפרשים לא לחרו בן בבר ׳ ולתה תרלה שפעם יחמר הבתוב רוח רעה ׳ ופע׳
קומר רוח חלקים ׳ ופעם רוח חלקים רעה . וחבמי הנומרי׳ חלקו בזה ׳ מהם לחרו
שהיה זד שבבנם בו ׳ ודוד בניגונו היה מרבה בתפלה ולבן יובל להזליקו מגופו
בעזר החלקי לח שהניגון לבד יובל על זה ׳ ומהם לחרו שהי׳ קולי טבעי שקוריי ׳ ועם
הניגון היה מזמתו ומעתיקו מלבות לחיבות . והיותר מתיבב מבלי הוח ׳ שחול
לחקרי שפרה ממבו רוח ה׳ הבוב׳ לח בשחר בילר הלבבי ׳
לבל מבבוהו בלהו׳ ומתבבות רעות ׳ והיה תמיד דמיובו
מתעסק בעבבו ולבן קרל ה׳ לת מלבות ישרחל מעליו ולבן רוחו הטוב סר מעליו ׳ ומתוך
זה בזרף דמו ובתסוס בו חולי המילנקולייל המתהוה בחלל מזריפ׳ הדם והחלוח העלוף ׳
ובבר בתבו הרופחים שבחולי זה יפסד הדמיון והבח המחבב ׳ ויקרה לו הבעד והלבבה ויפחד וירעד ויבעש בפחי בפש ׳ במו שיקרה לחדם היושב בחשך להיו׳ הרוח
חזר לו עב וגם ובלתי בהיר ווך ׳ ולזה לחמר ובעתתו רוח רעה מלת ה׳ ׳ לל שהיה בבדי [לפעד לל בבדי] ותתנבא
ומתקרד פעמים רבות בספת רוח רעה ודמיון מתעב [חולי בל מתעה] והרוח והמחשבה הרעה הפיל היה לו
מלת ה׳ ׳ לל שהיה מקשב תמיד שיי׳ בר מעליו ויהי לויבו ׳
וזה הדמיון סבב לו החולי והרעד ׳ ויהיה לם בן לחרו מלת
השם ׳ פירושו מבבת היות הלל ית׳ בפרד ממבו ׳ לל שיהיה
הלל ית׳ הוא הפועל לחולי ההוא בעלם . ולחבם עבדיו חשבו
שהרוח הלחי לל ברה מעם שחול ושתמיד היה דבק בו ׳ לבל
חשבו שהיה השפע הבא חליו מורה רעות עתידות לבוא ׳
ולזה היה בבעת ורעד מפלת התעלבו על לילות השפע הבא
חליו ׳ ולזה לחמרו לו עבדיו הבה בא רוח חלהים רעה מבעתך (עז יו)
יחמר בא לדוכבו ׳ בלומר בוין שעבדיך לפניך לעשות בל
מה שתלוה ׳ יחמר לדוכבו להם שיבלשו לים יודע לבון
בבור ׳

2011 Ministerio de Cultura

[ז] וַיֹּאמֶר שָׁאוּל אֶל־עַבְדָיו רְאוּ־נָא לִי
אִישׁ מֵיטִיב לְנַגֵּן וַהֲבֵאתֶם אֵלָי׃
[ח] וַיַּעַן אֶחָד מֵהַנְּעָרִים וַיֹּאמֶר הִנֵּה
רָאִיתִי בֵן לְיִשַׁי בֵּית הַלַּחְמִי יֹדֵעַ נַגֵּן
וְגִבּוֹר חַיִל וְאִישׁ מִלְחָמָה וּנְבוֹן דָּבָר
וְאִישׁ תֹּאַר וַיהוָה עִמּוֹ׃
[ט] וַיִּשְׁלַח שָׁאוּל מַלְאָכִים אֶל־יִשַׁי וַיֹּאמֶר
שִׁלְחָה אֵלַי אֶת־דָּוִד בִּנְךָ אֲשֶׁר בַּצֹּאן׃
[י] וַיִּקַּח יִשַׁי חֲמוֹר לֶחֶם וְנֹאד יַיִן וּגְדִי
עִזִּים אֶחָד וַיִּשְׁלַח בְּיַד־דָּוִד בְּנוֹ אֶל־
שָׁאוּל׃ [יא] וַיָּבֹא דָוִד אֶל־שָׁאוּל וַיַּעֲמֹד
לְפָנָיו וַיֶּאֱהָבֵהוּ מְאֹד וַיְהִי־לוֹ נֹשֵׂא
כֵלִים׃ [יב] וַיִּשְׁלַח שָׁאוּל אֶל־יִשַׁי לֵאמֹר
יַעֲמָד־נָא דָוִד לְפָנַי כִּי־מָצָא חֵן בְּעֵינָי׃
[יג] וְהָיָה בִּהְיוֹת רוּחַ־אֱלֹהִים אֶל־שָׁאוּל
וְלָקַח דָּוִד אֶת־הַכִּנּוֹר וְנִגֵּן בְּיָדוֹ וְרָוַח
לְשָׁאוּל וְטוֹב לוֹ וְסָרָה מֵעָלָיו רוּחַ הָרָעָה׃

בכנור , והיה בהיות עליך רוח אלקים רעה , ל' שפע
מעליב, יכנן המכנן וטוב לך , ל' עס היות קולו הרוח רעה
(יז) בעלמו , יהיה לכלך טוב ומצחק ולך יעליבך , וזו שאול
כתפיים לדבריהס וחמר אל עבדיו רקו נא לי איש מטיב
(יח) לנגן והביאותס אלי , ואחד מהנערים העומדים לפניו אמר
מהדרין הנה ראיתי בן לישי בית הלחמי יודע לנגן , ואשול זה
פ"ק ל"ג ע"ב המדבר היה דואג האדומי .
והנה רשס בו שבה תוארים .
האחד יודע נגן , ל' שהיה
יודע חכמת הניגון בעלמות ,
ושהיה שלס לא לבד בפעל כי
אס גס בחכמת המוזיקא ,
והוא שאמר יודע לנגן , והוא
מהפלא איך תמצא החכמה
היות בחיל רועה כאן ? השני
שהיה גבור חיל , והוא מתמיה
שתאבות המשוררי' והמנגנים
יתעלמו בכח הלמיון , והס
קלוזי המוג רפויי הרחבה
על הרוב . השלישי שהיה איש
מלחמה , רוצה לומר יודע
בתחבולות המלחמה והוא גס
כן לבד מתמיה שיהיה בעל
מלחמה בן קדס רועה כאן ,
וגס שהקדס המתעסק
בתחבולות המלחמה לא
יעריך זאבו בניגון ובשיר ,
פי הס מלאכות מקבילות .
הרביעי וכבון דבר , וגס
זה מתמיה , שעל הרוב
המנגנים והמשוררים בעלמיס
במלחמה ומסרי המצבא
הלחתי , ולזה לא היו הבעלי
שכל ועצה מנגנים כי אס על המעט . החמשי ואיך תוסר ,
וגס זה מתמיה , כי על הרוב המשוררים והמנגנים הס
שחוריים ועל המעט יהיו לבייס ויפה תואר . הששי וה'
עמו , ל' שהיה ירא לאלקיס ומר מרע , וגס זה מתמיה
מאד , שפעמיס מועטות ימלא המנגן יפה תואר שלא יהיה
ברדף לאחרי תאוותיו ורודף לאחרי הנשיס , גס לאנשי המלחמה
על המעט יהיו ירקי חטא , ולכן שבא שעס היותו עס כל
התוארים הקודמיס , הנה ה' עמו ויהמפרשיס פירשו וה' עמו
שהוא מצליח במעשיו , והתוארים האלה הס הראויס לאיש
לאשר יעמוד בהיכל המלך ולזה שבאו בהס . ועס היות
דוד עדיין בער ולא נסה לאבת בחלה , הנה הבער הזה
שבאו בכל אותס התוארים להיותו מוכן אליהס , והיה ברוח
מאלוהים ומחוריו היותו כוטה אל התוארים האלה
כלס עס כל בערותו . ואתה תראה שבלס במצאו בו
לאל' על האלמות , שהיה גבור וחיל מלחמה ונבון
דבר וחיל תואר והיה ה' עמו

(יט) וַיִּשְׁלַח שָׁאוּל מַלְאָכִים אֶל־יִשַׁי וַיֹּאמֶר
שִׁלְחָה אֵלַי אֶת־דָּוִד בִּנְךָ אֲשֶׁר בַּצֹּאן׃
(כ) וַיִּקַּח יִשַׁי חֲמוֹר לֶחֶם וְנֹאד יַיִן וּגְדִי
עִזִּים אֶחָד וַיִּשְׁלַח בְּיַד־דָּוִד בְּנוֹ אֶל־
שָׁאוּל׃ (כא) וַיָּבֹא דָוִד אֶל־שָׁאוּל וַיַּעֲמֹד
לְפָנָיו וַיֶּאֱהָבֵהוּ מְאֹד וַיְהִי־לוֹ נֹשֵׂא
כֵלִים׃ (כב) וַיִּשְׁלַח שָׁאוּל אֶל־יִשַׁי לֵאמֹר
יַעֲמָד־נָא דָוִד לְפָנַי כִּי־מָצָא חֵן בְּעֵינָי׃
(כג) וְהָיָה בִּהְיוֹת רוּחַ־אֱלֹהִים אֶל־שָׁאוּל
וְלָקַח דָּוִד אֶת־הַכִּנּוֹר וְנִגֵּן בְּיָדוֹ וְרָוַח
לְשָׁאוּל וְטוֹב לוֹ וְסָרָה מֵעָלָיו רוּחַ הָרָעָה׃

בכל לאשר יעשה וזוה ה' לבנדו תמיד , והוא ממה שיורה
שבלבלה רוח מקדש על הנער הזה וכלן בכל דבריו . ובמסכת פ"ב ל"ג עב
מכהדרין ובמדרש שמואל דרשו התוארים המלה בתורה סוף פר' ש'
ובתלמוד ושהיה ההלכה כמותו בכל מקום : וזכר שבלך שאול (יט, ב, וכן)
בעדו ושבלך לפניו ונידו מכתה מלת יד' לבניו ושלהב לותו .
וקמרו ויהי לו נושא כלים , פירשו בו נושא כלי זיבו ,
ולאשוב שליבו כן , לבל
שהיה נושא לו ומביא לפניו
כלים לבנן , או כלים לאכיס
ממה שעושים הרועים בכל
פעס שהיה בא לפני המלך : (כב)
ושלח בעבור זה שאול לל
יבי לקמר שיתמיד לעמוד דוד
לפניו לפי שמצא חן בעיניו : (כג)
וכפר שבהיות רוח אלקיס אל
שאול היה לוקח דוד הכנור
ובנן בידו והיה מכיר העבב
והלבנה ממנו , ל' שבנות של
שאול מאבותיו מהבדי' הלקיי'
שקרא ה' מלבותו מעליו (שהוא
רוח לבקי' הנזכר כאן) והיה
מתעבב היה מבנן דוד , בלופן
שאול יפיס מלאבתו בניגון
ויתעבב בו ולא יתעבב עס
מלאבותיו עוד , וזהו ורוח
לשאול , שהיה מלבל בזה
הרוחה מן המלוקה שהיה
עליו . וידמה שהי' הבא הזה
לדוד בפרט והוא עניו בלקי'
וברמז זה בחמרו ובנן בידו
וטוב לו , כי היה הבא הזה
מיוחד ליד דוד , ובזה הודה
שבבר היה עליו הרוח הלקי

פרשה תשיעית במלחמה הרחובה שבלחם דוד עם פלשתים , ל' לאיך כאשבו הדברים עד לאחר הרג לת גלית הפלשתי ,
והפפץ יובתן בקשרה נפש דוד על זה . תחלת הפרשה ויקבפו הפלשתים לת מחניהם למלחמה וגו' , עד ויהי
מאחרת ותפלח רוח מלקים רעה לל שאול ויתנבא בתוך הבית ודוד מבנן ביד וגו' ,
והנה שחלתי בפרשה הזאת שש שחלות :

השאלה הראשונה בעבין גלית הפלשתי ודבריו
לאשר דבר לעם ישראל , בחמרו
הלא לאבי הפלשתי ולתם עבדים לשאול , וזה כי ידוע היה
שהוא פלשתי היה ושה התועלת בותה ההודעה , ובחמרו
שהם עבדים לשאול ל' חמר בלל , כי הי' ישראל עבדי שאול
כמו שהפלשתים היו עבדי מלבם , ומה צורך להודיע עתה

שהיו ישראל עבדי' לשאול ? ועוד שאיך היה תולה תשועת
העם בלו ובלחוזו ביד לים יהודי וביד לים פלשתי לחד ? כי
עם היות שיבלח הפלשתי ל' ירלו ישראל מפני זה להשתעבד
לפלשתים , ועם היות שיהרגו לת גלית ל' ישתעבדו פלשתים
לישראל , וכן היה העיון בפעל שלא כשתעבדו פלשתים
לישראל לחרי מות גלית גבורם :

2011 Ministerio de Cultura

השאלה השנית לְמָה עָמְדוּ יִשְׂרָאֵל מַעֲרָכָה מוּל מַעֲרָכָה אַרְבָּעִים יוֹם ? כְּמוֹ שֶׁאָמַר וְגַם הַפְלִשְׁתִּי הַשְׁכֵּם וְהַעֲרֵב וַיִּתְיַצֵּב אַרְבָּעִים יוֹם עַד שֶׁבָּא דָוִד לְהַלָּחֵם בּוֹ , וְלָמָּה יִשְׂרָאֵל לֹא נִגְּשׁוּ לְהַלָּחֵם בַּפְּלִשְׁתִּים לוּ הֵם נִגְּשׁוּ לְהַלָּחֵם בְּיִשְׂרָאֵל ? וּמָה הָיָה מְקַוִּים כָּל אוֹתוֹ זְמַן הָאָרוֹךְ לְחַכּוֹת לֹא יָכֹל לִהְיוֹת מִיִּשְׂרָאֵל לְהַלָּחֵם בָּהֶם לוּ מִהַפְּלִשְׁתִּים לְהַלָּחֵם בְּיִשְׂרָאֵל , הֵיאַךְ הָיוּ יוֹדְעִים עֵכֶן דָּוִד וְהֵיכָן מְקוֹמוֹ בְּיָמָיו ?

השאלה השלישית לְמָה הִמְכִּים שָׁאוּל וְכָל עַבְדָיו שֶׁיִּלָּחֵם דָּוִד עִם גָּלְיָת נְעוּר הַיְלָד בִּהְיוֹתוֹ נַעַר וְרַךְ וְלֹא נִסָּה לָלֶכֶת בְּמִלְחָמָה ? וְלָמָּה הָיוּ תּוֹלִים תְּשׁוּעַת יִשְׂרָאֵל עַל יְדֵי לְהַלָּחֵם יְהוֹנָתָן גָּלְיָת לְתֵת לְדָוִד כְּמוֹ שֶׁהָיָה רָאוּי כְּפִי הַמִּנְהָג הַטִּבְעִי שֶׁיִּתְעַבֵּד יִשְׂרָאֵל כֻּלּוֹ לְכָל הַפְּלִשְׁתִּים ? וְלָמָּה אִם שָׁאוּל כָּל יִשְׂרָאֵל עִמּוֹ נִסְכַּךְ עָמוֹמָה כּוֹחַ וְיִבְעַט עַל גְּבוּרַת נַעַר וּמִקְלוֹ בְּיָדוֹ וְחַמְשָׁה חַלְקֵי חֲנִיתוֹ ?

השאלה הרביעית בְּדִבְרֵי דָּוִד שֶׁאָמַר לְשָׁאוּל רוֹעֶה הָיָה עַבְדְּךָ לְאָבִיו בַּצֹּאן וּבָא הָאֲרִי וְאֶת הַדֹּב וְנָשָׂא שֶׂה מֵהָעֵדֶר , וְקָשֶׁה וְלָמָּה אָבִיו גַּם אֶת הָאֲרִי גַּם אֶת הַדֹּב הִכָּה עַבְדֶּךָ וְהָיָה לְאָמַר וְיָצָאתִי אַחֲרָיו וְהִכִּיתִיו וְהִצַּלְתִּי מִפִּיו , וְלָמָּה עוֹד וְהִכִּיתִיו וְהֲמִיתִיו וְיָכוֹל לְאָמְרוֹ לְךָ גַּם אֶת הָאֲרִי גַּם אֶת הַדֹּב הִכָּה עַבְדֶּךָ דָּבָר כְּפֶשׁוּטוֹ זֶה שָׁלֹשׁ פְּעָמִים :

השאלה החמשית כְּמָה שֶׁאָמַר וַיֹּאמֶר דָּוִד ה' אֲשֶׁר הִצִּילַנִי מִיַּד הָאֲרִי וּמִיַּד הַדֹּב הוּא יַצִּילֵנִי מִיַּד הַפְּלִשְׁתִּי הַזֶּה , וְזֶה הַדָּבוּר הוּא גַּם כֵּן כְּפֶשׁוּטוֹ שֶׁאָמַר גַּם אֶת הָאֲרִי גַּם אֶת הַדֹּב הִכָּה עַבְדֶּךָ וְהָיָה הַפְּלִשְׁתִּי הָעָרֵל הַזֶּה כְּאַחַד מֵהֶם . וְיֵשׁ לְהָבִין עוֹד לָמָּה לֹא בִּתְּלָת דְּבָרִים כְּלָם שֶׁקָּדְמוּ הָיָה גַּם כֵּן דָּבוּר זֶה וַיֹּאמֶר דָּוִד ? וְהִכָּה הַדְּבָרִים כְּלָם שֶׁקָּדְמוּ הָיוּ גַּם כֵּן דְּבָרִים , וְלָמָּה לֹא אָמַר בְּדָבוּר הַזֶּה בִּפְרָט וַיֹּאמֶר דָּוִד ?

השאלה הששית כְּמָה שֶׁאָמַר שָׁאוּל בִּרְאוֹתוֹ אֶת דָּוִד יֵצֵא לִקְרַאת הַפְּלִשְׁתִּי בֶּן מִי זֶה הַנַּעַר , וְאֵיךְ שָׁאַל עָתָּה עָלָיו ? וְהִכָּה הָיָה דָּוִד קוֹדֶם לָזֶה מְנַגֵּן לִפְנֵיהוּ וְהָיָה לוֹ כּוֹחַ כְּלֵי וְשֶׁלֹּא לְחִנָּיו לוֹמַר יַעֲמוֹד כִּי דָוִד לִפְנֵי כִּי מִכֹּל טוּב בְּעֵינָי , וְעוֹד לָמָּה לֹא שָׁאַל בֶּן מִי זֶה הָעֶלֶם כְּאַחַר דִּבֶּר עִמּוֹ עַל הִלָּחֲמוֹ עִם גָּלְיָת וְהִלְבִּישׁוֹ מִדָּיו ? וְשֶׁלֹּא זֶה לְבַד בִּרְאוֹתוֹ יוֹצֵא לִקְרַאת הַפְּלִשְׁתִּי .

וְהִנֵּה מִפֵּרֵשׁ הַפְּסוּקִים בְּקוֹפֶן יִתְרוּ הַשְּׁאֵלוֹת כֻּלָּם :

יז

רז

(ח) וַיַּאַסְפוּ פְלִשְׁתִּים אֶת מַחֲנֵיהֶם וגו' . סֵפֶר הַכָּתוּב שֶׁבֵּינִים הֵם לְסַפֵּר פְּלִשְׁתִּים אֶת מַחֲנֵיהֶם לְהִלָּחֵם עַל יִשְׂרָאֵל וְיָבְאוּ בִּמְקוֹם הַנִּקְרָא לְפֶס דַּמִּים , וְשָׁם יִשְׂרָאֵל נִלְחֲמוּ גַּם וַיַּעַרְכוּ מִלְחָמָה לִקְרַאת הַפְּלִשְׁתִּים , רוֹצֶה לוֹמַר שֶׁעָרְכוּ לְהִלָּחֵם כֻּלָּם

(ג) עִם הַפְּלִשְׁתִּים , וְהוּא הָלַךְ מְכוֹנִים מֵעֵבֶר הָהָר מִזֶּה וְהָלַם מֵעֵבֶר הָהָר הַלָּזֶה וְהַגַּיְא בֵּינֵיהֶם , וּבַהֲיוֹתָם עֲתִידִים

(ז) לְהִלָּחֵם יָכֹל לִהְיוֹת הַכֹּחוֹת מִתְּכוֹנוֹת פְּלִשְׁתִּים , וְהִיא נִקְרָא כֵּן לְפִי שֶׁהָיָה בֵּין הַמַּעֲרָכוֹת , וְיֵשׁ שֶׁהָיָה שֵׁם מִסְּרֵי פְלִשְׁתִּים : וְזֶכֶר מִתְכּוֹנְיוֹ שֶׁהָיָה קוֹבַע כּוֹבַע נְחֹשֶׁת עַל רֹאשׁוֹ , וְהוּא בֵּית הָרֹאשׁ שֶׁעוֹשִׂין מִנְּחֹשֶׁת , וְהַכּוֹבַע שֶׁהָיָה יָקִיף לְגַבֵּי עַל רֹאשׁוֹ לְמַעְלָה מִמֶּנּוּ וְהָיָה כְּשִׁעוּר מַהֲמַךְ מְגוֹלָה שֶׁנָּהֲגוּ הַכֹּהֲנִים דּוֹד , וְכֹהֲנֵי כּוּהֲנֵי נַם הָיוּם לְכִבְיֵי הַמִּלְחָמָה וְיִקְרְאוּם בִּלְעֲזָם קַסְקֶטוֹ , וְהָיָה לְגַבֵּי שִׁרְיוֹן קַשְׂקַשִּׂי וְהוּא הַחֲלוּק הַנַּעֲשֶׂה מִן הַנְּחֹשֶׁת הַנִּקְרָא מִקְלַיָּ , לוּ הָיָה הַנִּקְרָא בִּלְעֲזָם פְלַאקָ"ט לוּ סוֹלְיָ"ט , וְהָיָה מִשְׁקָלוֹ חֲמֵשֶׁת אֲלָפִים שְׁקָלִים , וְהוּא מְהֻתָּם לִיךְ יִסְבֹּל עַל גּוּפוֹ כּוֹבֶד גָּדוֹל כָּזֶה ? וְכֵן הָיָה מִנְהַג נְחֹשֶׁת עַל רַגְלָיו וְהוּא הַכְּלֵי הַנַּעֲשֶׂה לִכְסוֹת הָרַגְלַיִם , וְזֶכֶר עוֹד כְּלֵי מִלְחַמְתּוֹ לְזֶכֶר הָיָה מָכֵּהוּ בָּהֶם , וְהוּא לְמָרוֹ וְכִידוֹן בֵּין כְּתֵפָיו , וְהוּא נִקְרָא שְׁעוּבִי מִנְּחֹשֶׁת , וְהַכִּידוֹן שֶׁהָיָה יָקִיף לְגַבֵּי עַל רֹאשׁוֹ לְמַעְלָה מִמֶּנּוּ וְהָיָה כְּשִׁעוּר מַהֲמַךְ מְגוֹלָה שֶׁנָּהֲגוּ הַכֹּהֲנִים דּוֹד , וְכֹהֲנֵי כּוּהֲנֵי נַם הָיוּם לְכִבְיֵי הַמִּלְחָמָה וְיִקְרְאוּם בִּלְעֲזָם קַסְקֶטוֹ , וְהָיָה לְגַבֵּי שִׁרְיוֹן קַשְׂקַשִּׂי וְהוּא הַחֲלוּק הַנַּעֲשֶׂה מִן הַנְּחֹשֶׁת הַנִּקְרָא מִקְלַיָּ , לוּ הָיָה הַנִּקְרָא בִּלְעֲזָם פְלַאקָ"ט לוּ סוֹלְיָ"ט , וְהָיָה מִשְׁקָלוֹ חֲמֵשֶׁת אֲלָפִים שְׁקָלִים , וְהוּא מְהֻתָּם לִיךְ יִסְבֹּל עַל גּוּפוֹ כּוֹבֶד

(ו) גָּדוֹל כָּזֶה ? וְכֵן הָיָה מִנְהַג נְחֹשֶׁת עַל רַגְלָיו וְהוּא הַכְּלֵי הַנַּעֲשֶׂה לִכְסוֹת הָרַגְלַיִם , וְזֶכֶר עוֹד כְּלֵי מִלְחַמְתּוֹ לְזֶכֶר הָיָה מָכֵּהוּ בָּהֶם , וְהוּא לְמָרוֹ וְכִידוֹן בֵּין כְּתֵפָיו , וְהוּא נִקְרָא שְׁעוּבִי מִנְּחֹשֶׁת , וְהַכִּידוֹן שֶׁהָיָה יָקִיף לְגַבֵּי עַל רֹאשׁוֹ לְמַעְלָה מִמֶּנּוּ וְהָיָה כְּשִׁעוּר מַהֲמַךְ מְגוֹלָה שֶׁנָּהֲגוּ הַכֹּהֲנִים דּוֹד , וְכֹהֲנֵי כּוּהֲנֵי נַם הָיוּם לְכִבְיֵי הַמִּלְחָמָה וְיִקְרְאוּם בִּלְעֲזָם קַסְקֶטוֹ , וְהָיָה לְגַבֵּי שִׁרְיוֹן קַשְׂקַשִּׂי וְהוּא הַחֲלוּק הַנַּעֲשֶׂה מִן הַנְּחֹשֶׁת הַנִּקְרָא מִקְלַיָּ , לוּ הָיָה הַנִּקְרָא בִּלְעֲזָם פְלַאקָ"ט לוּ סוֹלְיָ"ט , וְהָיָה מִשְׁקָלוֹ חֲמֵשֶׁת אֲלָפִים שְׁקָלִים , וְהוּא מְהֻתָּם לִיךְ יִסְבֹּל עַל גּוּפוֹ כּוֹבֶד

פלשתים ויהי מזועזע למלך לחד (כי היו ערכי פלשתים כל
לחד מלך בעירו, וזה היה מלך גת) ולחם עבדי לשאול,
ולא על פי אלין מחכמי הדורים והכנעני להלחם פנים בפנים
כי אם בדרים כאן הם, הכה לכי מתיר עלמי להלחם עם
לויה לית מכלכם, ודו הלא לכבי הפלשתי ולחם עבדים
לשאול ברו לכם לית וירד לכי וגו'. ובמדרש שמואל אמרו,

ואמרת עו"ג ברו לכם לית, לותו שכתוב בו *ה'
לית מלחמה תכו לי ולחלם עמו,
(ט) לשון הקדוש ברוך הוא הכי לכי
מפילגביך לית, שבאמר ודוד בן לית
לכרתי: והיה תכלי המלחמה לחלו
לם יובל להלחם לתי והכבי והייתו לכם
לעבדים, ולם לכי יובל לו והכיתיו והייתם לתם בני
ישראל לכו לעבדים. ומפשר עוד לחלי לפרש שאמר גלית
הפלשתי, הכה לכבי הפלשתי ולא הייתו לבקרו מצועבדים
לשאול ולחם עבדים לשאול.

ולכרי הבחת ההקדמה הזאת
לשון ברו לכם לית להלחם,
כי לם יובל להלחם לותי
והכבי כהית לכם לעבדי עם
היותכו חפצים ובכי קורין,
ולם לכי יובל לו והכיתיו
והייתם לכו לעבדים ובזה לין
לכם גוף כלל, כי לתם
עבדי לשאול ולה לכם להיות
עבדים חלית לו עבדי לליכו,
כי למלך לחד תהיו מצועבדי
יהיה מישראל לו מפלשתים
ולא תצטעבדו לעבי מלכים,
ולא לין לכם בזה גוף כלל, מה אלין לבקשו בני
(י) קורין ובצטעבד לליכם: ולשון בסוף הדברים לכי חרפתי
לת מערכות ישראל, לל בתה אצלתי הצלה הזאת
מישראל ולין עוכה מהם דבר הכה בזה חרפתי לת מערכותם
אלין לית בהם יובל להלחם בי, ולשון זה גם כן לעורר
לבותם לבוא להלחם בו לחד מהם להסיר מעליהם לותה
חרפה. וכפי דעת המתרגם יצדק גלית עלמו שהית
הכהנים בני עלי חכמי ופקחם ושלקו לת לרון החלקים ושכל
זה ברחו בלשון לכבי הפלשתי, ובלשו לשון מה לכם לערוך
מלחמה עוד? לחרי שכל הפעמים שבלתם כשלכו הייתם
מכולקים ולין לכם במלחמת הפלשתים תקות תצועה ובלחון.

דעת חכמי הכולרים במלחמת דוד וגלית

ולשכם בעכין גלית ודוד, לכבי לשון לי שחכמי הכולרים
כתבו, שהיה עכיכם כמו שעוד היום במנהג בלרלות
לדום וישמעלל, שבהיות מחלוקת בין לבשים בין דין לדין
דברי ריבות והמשפט בעלם יסכימו ביניהם להלחם עלין,
ויאמרו שיפוט ה' המשפט ביניהם כי הוא יודע תעלומות לב
ולין לפניו שבחה ולא משוא פנים, ויכריעו שהלים לשר
יבחר ה' ויגבר ילו על רעהו יעשה כרלונו ויכלית ויכירו וידעו
כל יושבי תבל כי בנדק כל לשרי פיו, לחרי שעמו עוז
ותושיה, ובי יפול הכופל לשו בריאו ולית לית ילילהו מידו
וימות בכפם מרה כי הוא רשע בדיבו. וככה גם בהקבץ עמים
יקדו מערכה מול מערכה פעמים יבקרו לית ביניהם לית
לחד לית לחד שבי לבשים בלים, ישימו כפשם בכפם
להלחם בעד עמם לית בלחיהו ידובקו ועל פיהם יהיה כל
ריב וכל בגע, וזהו הבקרת בלשונם מעם לועז ריקעו לו
דישחיטו, ובחלקו חכמיהם בזה. כי מהם לשרו שהוא דבר
ריקוי והגון, לחרי שדור מצית לחלי יעקב עשקו, לם לת
שיתנו [משפט] בזה שלין ריקוי לעשותו מבלי רשות המלך לו
בר העיר, כעכין דוד שעשקו ברשות שאול המלך ומלותו,
וגלית ילשה שכן עשקו ברשות כרבי הפלשתים לו היה הוא
הדר עלמו, כמו שלשר בלת לבבי הפלשתי ובמו שפירשתי,
ובמו שיורה לשרו כי מת גבורם ויבוסו כי לת היו בפים, לם

לת היה שרם ומלכם. ומחלמיהם לשרו שהוא לבר בלתי ריקוי
לעשותו והוא עון פלילי, לפי שהמשפטים הלקיים בכתובים
ומכו, ולולי לת תדבק במלחמתם ההצלה הלקית לתת
לקים בדרכיו ובפרי מעלליו ויהיו כעובים לוקסים, לו לולי
מרשעים ילת רשע וימות במלחמה היית היים לשר הוא עהוד
ומדיק בדיבו להיותו תייב מיתה על קטלים לתרים, והועשה
הזה הוא בכלל *לת תכסו לת ה' מלקיכם, לבל דוד ומ דברי ו' יו"
שעשה היה במלות הצם ית' על פי כביא, לו שבחה לו על זה
כבוחה, ושלוה כוון בלשרו ומכבי בת מלין בשם ה' לבלות
מלה הם דבריהם. ובעיבי הבל המה מעשה תעתועים, פי
המעשה בעלמו לין לו על מה שיכמך, על פי התורה ומשפט
כשרה לבו להבלין בין הלמת והשקר ולת שיתנודדו הלבשים
בתרבו וברומים, ומעשה דוד וגלית לת היה מזה המין ולת
עלתה כזה על לבם, והכה לוכיח זה מלשר התיקדות
הלוחמים לשר קרלו ריקעו לו לישחיטו לת יעשה כי לם
בתכלים ילועים למלבים
ויועלי לרן ומפהנם בזה תורם
היית: התכלי הלשון שזה
לת יעשה כי לם ללמת דבר
מסופק. בין הלוחמים כלשר
המשפט הלכוחי הלוקק
לת יוכל לבוא עד קלו לז
יבקרו המשפט החלקי, כי
בהיות הדבר הלוי לדון על פי
המשפט וליועד לת יתבו
המלבים מקום להתיקדות
הלוחמים: התכלי השבי
שגם בהיות הדבר כן לת
ילחמו הלוחמים כי לם
בהסכמת הדבר ביניהם ועם בלור התכלים המוסכמים
ויכתבו לותו וכרון על ספר ובלר על הלוחות והעד עדים,
ויהיו לו הדברים תלומים וליימים בלופן שלת יוכל לחד מהם
לחזור בו: התכלי השלישי שלחרי כל זה יתלו שבי הלוחמים
בעביבי מלחמתם בזמן ובמקום ובכלי זיבם במדה במשקל
ובמשורה בלופן שלחד מהם לת יולילך בידו קרב ולבית שלת
יהיה לחבירו כמוהו בשוה, וגם שלת יהיה קרבו ולביתו יותר
לרוך ויגבר על חבירו מלותה סבה, וגם לת יהיו חדיו
יותר כבדים ממדי החלר בלופן שבביהם יוכלו להתפועע
בשוה ולהלחם ולהכות בשוה, ולת יובלו לי לם בבח
והגבורה הטבעית לשר בהם ובמשפט השלקי: התכלי
הרביעי הוא שיהיו ביניהם שופטים ושוטרים ליזר הלוחמים
במעגלי לדק, והם יבליבו כלי מלחמתם וימדדו העת
והמקום ויכריחום לקיים תבליהם לשר שמו ביניהם, כי
מלבד זה לית כל היזר בעיבי יעשה. והכה התכלים
החלה וזולתם הכהונים כפי דיניהם בדבר הזה לת כמלקו
בעכין גלית ודוד כלל, כי הם לת בלחמו על דבר מסופק
ביניהם לו בין ישראל ופלשתים לת מן הדת ולת מירושת
לרלס ולת לדבר לקר, ומה שלמר בבו לכם לית וירד
קלי וגומ' היו דברי גוזמת והתפלרות ולת תבלי עלמי,
ולזה כוון במה שלמר לכי חרפתי לת מערכות ישראל היום
וגו'. וגם לת היה שם התכלי השבי, כי לותם הדברים
לשר דבר גלית לת הוכחמו בין ישראל ובין הפלשתים,
ולת בכתבו ולת כשבעו עליהם ולת פיהבו עבבי העבדות
ותכלין, לפי שהיו דברי גוזמת וחרופין לת יוליכו
מוכחים. וגם לת היה שם התכלי השלישי כי לת בשתו
בכלי מלחמתם ולת פלחמו בלופן שוה ומתדמה, הבך
רומה שגלית היה קובע בחשת על רלשו והוא לבוש
שריון קשקשים ומכלת בחשת על רגליו וכידון על כתפיו,
ודוד הלך לליו ומקלו בידו ויבחר לו ממשה הלקי
לבבים מן הבחל וישם לותם בכלי הרועים לשר לו
ובילקוט ולקלעו בידו, הלם היו כליהם מצוים? הלם היה

2011 Ministerio de Cultura

[יג] וְדָוִד בֶּן־אִישׁ אֶפְרָתִי הַזֶּה מִבֵּית לֶחֶם
יְהוּדָה וּשְׁמוֹ יִשַׁי וְלוֹ שְׁמֹנָה בָנִים
וְהָאִישׁ בִּימֵי שָׁאוּל זָקֵן בָּא בָאֲנָשִׁים׃
[יד] וַיֵּלְכוּ שְׁלֹשֶׁת בְּנֵי־יִשַׁי הַגְּדֹלִים הָלְכוּ
אַחֲרֵי־שָׁאוּל לַמִּלְחָמָה וְשֵׁם׀ שְׁלֹשֶׁת
הַבָּנִים אֲשֶׁר הָלְכוּ בַּמִּלְחָמָה אֱלִיאָב הַבְּכוֹר
וּמִשְׁנֵהוּ אֲבִינָדָב וְהַשְּׁלִשִׁי שַׁמָּה׃
[טו] וְדָוִד הוּא הַקָּטָן וּשְׁלֹשָׁה הַגְּדֹלִים
הָלְכוּ אַחֲרֵי שָׁאוּל׃ וְדָוִד הָלוֹךְ וָשׁוֹב
מֵעַל שָׁאוּל לִרְעוֹת אֶת־צֹאן אָבִיו בֵּית־
לָחֶם׃ [טז] וַיִּגַּשׁ הַפְּלִשְׁתִּי הַשְׁכֵּם וְהַעֲרֵב
וַיִּתְיַצֵּב אַרְבָּעִים יוֹם׃ וַיֹּאמֶר יִשַׁי
[יז] לְדָוִד בְּנוֹ קַח־נָא לְאַחֶיךָ אֵיפַת הַקָּלִיא
הַזֶּה וַעֲשָׂרָה לֶחֶם הַזֶּה וְהָרֵץ הַמַּחֲנֶה
[יח] לְאַחֶיךָ׃ וְאֶת עֲשֶׂרֶת חֲרִיצֵי הֶחָלָב
הָאֵלֶּה תָּבִיא לְשַׂר הָאָלֶף וְאֶת־אַחֶיךָ
תִּפְקֹר לְשָׁלוֹם וְאֶת־עֵרְבָתָם תִּקָּח׃
[יט] וְשָׁאוּל וְהֵמָּה וְכָל־אִישׁ יִשְׂרָאֵל
בְּעֵמֶק הָאֵלָה נִלְחָמִים עִם־פְּלִשְׁתִּים׃
[כ] וַיַּשְׁכֵּם דָּוִד בַּבֹּקֶר וַיִּטֹּשׁ אֶת־הַצֹּאן
עַל־שֹׁמֵר וַיִּשָּׂא׀ וַיֵּלֶךְ כַּאֲשֶׁר צִוָּהוּ
יִשָׁי וַיָּבֹא הַמַּעְגָּלָה וְהַחַיִל הַיֹּצֵא אֶל־
הַמַּעֲרָכָה וְהֵרִעוּ בַּמִּלְחָמָה׃

הַתְּיקְדוֹת הַלּוֹקְחִים שִׁיעוּר גְּלִית נִשְׂאָה וְעָלָיו מִדֵּי כְּרוֹל וּנְחֹשֶׁת שֶׁלֹּא יוּכַל שְׁחָטָם וְלֹא יוּכַל לְהִתְכּוֹעֵעַ מִפֶּה לְפֶה וּשְׁיָרֵךְ דּוֹד קָלָיו וְלֹא נִתְקָרֵב לְגַלְיָו כְּמַעֲטֵי קְצָת וְיָקַח מִמֶּנּוּ לָכֵן וְיִקְלַע, וְהָיָה דַּעְתּוֹ אִם יִכְהֶנּוּ מוֹטֵב וְאִם לֹא יִפֹּל דּוֹד לְדֶרֶךְ פְּעָמָיו וְיִבְרַח וְיֵלֵךְ לְנַפְשׁוֹ וְגָלְיָת לֹא יוּכַל לְרוֹץ לְאַחֲרָיו? וּכְדִי שֶׁיִּבְרַח דּוֹד יוֹתֵר נִכְקַל כְּשֶׁהַלְבִּישׁוֹ שָׁאוּל מִדָּיו לְמַר לֹא יוּכַל לָלֶכֶת וְלְהִתְכּוֹעֵעַ כְּמִרְוָחָה רַבָּה עִם הַמְּדִים הַחַלָּה, וְלָכֵן הַמִּירָם מֵעָלָיו וּבְחַר מִלְחֶמֶת הַקַּבְּכִים שֶׁעֲשָׂאָה לְוּתָה מִרְחוֹק. וְגַם לֹא הָיָה שָׁם הַתְּכִלִּי הָרְבִיעִי וְלֵין שׁוֹטֵר וּמוֹשֵׁל בֵּינֵיהֶם לְהַכְרִיחָם וְלְהַכְנִיעָם לְקַיֵּם הַתְּכִלִּים, וְהַמַּעֲשֶׂה יוֹרֶה עָלָיו, כִּי הִנֵּה דּוֹד הָרַג אֶת גָּלְיָת הַפְּלִשְׁתִּי וְעַכְשָׁו לֹא כִּשְׁתַּעְבְּדוּ הַפְּלִשְׁתִּים לְיִשְׂרָאֵל כִּדְבְרֵי גָּלְיָת אֲשֶׁר דִּבֶּר, לָכֵן אָמַר הַכָּתוּב וַיִּרְאוּ פְּלִשְׁתִּי כִּי מֵת גִּבּוֹרָם וַיָּנֻסוּ וְלִפְנֵי כָּל הַתְּכִלִּי שֶׁהִנֵּה הַבְּיכִים? הִנֵּה הַתְּכִלִּי מִזֶּה שֶׁלֹּא הָיָה עֵכִין גָּלְיָת וְלוּל הַתְּיקְדוֹת הַלּוֹקְחִים הַנִּקְרָא בְּלַעַז לְעֵז רִיקְטוֹ וְלֵין לְלָמוּל מֵאֵת דְּבַר, לָכֵל הָיוּ דְּבְרֵי גָּלְיָת לְחָרֵף וְלְגַדֵּף אֶת יִשְׂרָאֵל שֶׁלֵּין בָּהֶם גִּבּוֹרֵי כֹּחַ, וְלָכֵן הִתְעוֹרֵר דּוֹד בְּרוּחַ גְּבוּרָה לְנָקוֹם נִקְמַת ה', וְכָמוֹ שֶׁחָמַר כִּי מֵת הַפְּלִשְׁתִּי הָעֶרֶל הַזֶּה כִּי מֵרֶךְ מַעֲרָכוֹת חַלְקִים חַיִּים, שֶׁבְּעָבוֹר זֶה הָיְתָה הַמִּלְחָמָה לֹא לְקַיֵּם תְּכִלִּים מוּסְכָמִים בֵּין הַפְּלִשְׁתִּים וּבֵין יִשְׂרָאֵל, וְלִפְי שֶׁלֹּא יִתְפָּאֲרוּ פְּלִשְׁתִּים עַל יִשְׂרָאֵל שֶׁבֵּין כֻּלָּם אֵין גִּבּוֹר כְּמוֹהוּ יָלַח דּוֹד כְּלֵיו וְהֵרְגוּ נֵסֶס ה' לְהַסִּיר תִּרְפָּתוֹ מֵעֲלֵיהֶם לֹא בִּנְקִימַת עֲבָדוֹת הַפְּלִשְׁתִּים. וְהִנֵּה הִתְחַמְּמוּ מִרְדְּפִים יוֹם לֹא לְעֵכֶן גְּלִית כִּי אִם שֶׁעָבְרוּ הַיָּמִים הָהֵם כֻּלָּם בְּכָל הַזְּמַן אֲשֶׁר נִלְכְּדוּ פְּלִשְׁתִּים כֻּלָּם בְּמַכּוֹתָיו וְיִשְׂרָאֵל כֻּלָּם בְּמַכּוֹתָיו, כִּי תַמִּיד הָעָם לֹא יִהְיֶה בְּפֶתַע פִּתְאוֹם, וְלוּ הָיוּ הוֹלְכִים בְּיִחוּדָם מֵאֵלֵיהֶם לְעֵת פִּתְאוֹם וְלֹא יִהְיֶה לְמַחֲנֵה מוֹעֵד לְמַר לְעָפוֹת שָׁלוֹם בְּתוֹכָם. וּבְמַסֶּכֶת סוֹטָה אָמְרוּ חֲכָמִים דַּף מ"ב ע"ב יוֹם, כְּנֶגֶד חֲכָמִים יוֹם שֶׁהֵם כְּתָבָה תּוֹרָה, וּכְמוֹפֵס וְעַיֵּן שָׁם בְּתוֹסֶפְתָּא בִּלְחוֹת הָעֵת שֶׁיָּרַד מֹשֶׁה מִן הָהָר הָרַג דּוֹד אֶת גָּלְיָת. וְלַחֲרִיס אָמְרוּ שָׁם כְּנֶגֶד חֲכָמִים פְּמִיעוֹת שֶׁהָלְכָה עֲרָפָה עִם חֲמוֹתָהּ כְּעִמִּי, וּבְזְכוּתָם כָּלָה הַדָּבָר לְגָלְיָת בְּחֲכָמִי יוֹם, לָמְרוּ שָׁם גָּלְיָת הָיָה עֲלֵפָה. הִנֵּה הָיוּ לְדַעְתָּם עֵכִין הַחֲכָמִים יוֹם בְּנִקְמַת כָּל גִּבּוֹר יִשְׂרָאֵל הָיָה נָכוֹן קֹדֶם לְהַלָּחֵם עִמּוֹ, וְהִתְבָּאֵר עִם זֶה הַשְׁאֵלוֹת רַבּוֹת וּזְכִיוֹת:

(יג) **וְדוֹד בֶּן אִישׁ אֶפְרָתִי וְגוֹ'.** עִם הֱיוֹת שֶׁכְּבָר זָכַר עֵכִין יִשַׁי בְּקוֹלֶר, הִנֵּה הַתְּקִיל עוֹד לְזָכוֹר בְּכָאן עֵכִיכוּ לִהְיוֹתוֹ כָּאן הַתְּחָלַת סִפּוּרֵי דּוֹד נָכוֹ, וְגַם לְהַגִּיד מַעֲלָתוֹ שֶׁהָיָה מִזֶּרַע יְהוּדָה הַמְעוֹלֶה, וְהָיוּ לוֹ שְׁמוֹנָה בָנִים כֻּלָּם לְחוּזֵי קְרַב מְלוּמְדֵי מִלְחָמָה, וְהָיָה יִשַׁי כְּיָמֵי שָׁאוּל זָקֵן וְכָבוּשׁ פָּנִים הוּא הָרָאוּי, וְזֶהוּ לְמַר כִּי בָּאֲנָשִׁים, וְלֹא לְמַר כִּי בְּמִלְחָמָה שֶׁהָיָה יָכוֹל לְהִתְכּוֹעֵעַ בְּקַלְכָּלוֹתָיו וּבְכָבְדוּתוֹ, לֹא הָיוּ הוֹלְכִים בְּיִחוּדָם מֵאֵלֵיהֶם

מִתְּבָרֵת לְכָל הוֹלְכִים לְחָרְיוֹ. וְלִפְשׁוֹר לְפָרֵם נֵס בְּלְכָדִים, שֶׁהָיָה זָקֵן בִּימֵי שָׁאוּל, וְלָכֵן הָיָה נֵס לְמִלְחָמָה לֹא בְּעַצְמוֹ כִּי אִם כְּשֶׁלְּחוּ בְּמִקּוֹמוֹ לְכָדִים, וְה"ם לְמַר זֶה וַיֹּאמֶר שְׁלֹשֶׁת בְּנֵי יִשַׁי הַגְּדוֹלִים, וְחוֹר לוֹמַר הָלְכוּ לְחָרֵי שָׁאוּל לְהַגִּיד שֶׁהֵם הָלְכוּ בְּרָקְסוֹ' מִיד לְחָרֵי שֶׁהָלַךְ שָׁאוּל וְלֹא הָיוּ הֵם מְהַמְּתְחָרֵי לָבוֹא שָׁם כִּי אִם מְהַהוֹלְכִים מִיד בְּתִקְלַת הַמִּלְחָמָה לְחָרֵי שָׁאוּל, וְדוֹד הָיָה הוֹלֵךְ וְשָׁב מֵלְחָרֵי שָׁאוּל כְּבוֹחוֹ לְכַוֵּן לִפְנֵיו, כִּי לֹא הָיָה עוֹמֵד לִפְנֵיו תָּמִיד לְכָל הוֹא חוֹזֵר מִיד לִרְעוֹת אֶת לֵאן לְכִיהֶם בְּבֵית לָחֶם. וְכֹל הַפָּסוּק הַזֶּה כְּאֵן לְהַגִּיד, שֶׁלְּמַת לְמִי דּוֹד הָיוּ מִתְמִידִים בְּמִלְחָמָה וְה"ם הַהוֹלְכִים תָּמִיד לְחָרֵי שָׁאוּל וְדוֹד הָיָה הוֹלֵךְ וְחוֹזֵר וְעַכְשָׁו לֹא מִלְּאָם לְנוּם לַעֲשׂוֹת מַה שֶּׁעָשָׂה דּוֹד הַקָּטֹן מֵהֶם (לְמַר לֹא כָּמַהּ לְלֶכֶת כְּאֵלֶּה) בְּפַעַם לְמַת שֶׁרְאָה לְמוֹתוֹ עָכִין. וְזֹכֶר בְּנוּתָם שֶׁלֹּא הִתְעוֹרְרוּ לְפַעַל הַזֶּה לֹא יוֹם לְמַד וְלֹא יָמִים וְלֹא לְדַעַת יְמֵי בְּרוֹת' לְמַת הַפְּלִשְׁתִּי שֶׁהָיָה כְּגֶד הַזְּכָס וְהָעֵרֶב וּמַתִּיכַּב לְרַבְּעֵי' יוֹם לְחָרֵף לְמַת מַעֲרְכוֹת יִשְׂרָאֵל, וְעַכְשָׁו לֹא נִתַּן לוֹ כְּמוֹ שֶׁנָּתַן דּוֹד לְמוֹתוֹ פַּעַם לְמַת שֶׁנִּמְקְרָה לְמַה הַדָּבָר, וְלוּלֵי הַמְּצִיק יוֹם לְמַד שֶׁמַּר לוֹכוֹר שֶׁקָּרָה יוֹם לְמַד שֶׁמַּר יֵשׁ לְדוֹד כֹּחַ שֶׁיּוּכַל לְמַחְיוֹ לְכָל הַמִּכָּה לְיֵפֶת הַקְּלִיל, וְהוּא הַלֶּחֶם הָיָה מִכְּל הַמּוּכָן לְעָמוֹד יָמִים רַבִּים, וַעֲשָׂרָה לְחָמִים, וְהֵם רְטוּבִים, וְיֵרֵן לְהוֹלִיכָם לְחָרֵיהֶם בְּעוֹד שֶׁהֵם רְטוּבִים, וְלְת עֲשֶׂרֶת חֲרִיצֵי הֶחָלָב, וְהֵם הַגְּבִינוֹת הַמּוּרְטָבוֹת (כְּמוֹ שֶׁתֵּי גְּוִיכִין לְחָלָב) יוֹלִיךְ מִכָּאן לְכָל הָאֶלֶף שֶׁיֵּשׁ הָיָה כְּמֹכֶה בּוֹ וְהָיוּ לְחָרֵיהֶם תֵּכֶת יָדוֹ, וְלָזֶה לְמַר מִיד וְלֶת לְחָרֵיהֶם שֶׁיִּפְקֹד לְשָׁלוֹם שֶׁיִּפְקְדֵם לְכֹד שֶׁיִּהְיוּ תֵּכֶת שְׁלוֹמוֹ. וְשֶׁפֵּרֵשׁ שֶׁכֹּל הָאֶלֶף הָיָה יוֹכֵתָן לְכֹד שֶׁהוּא כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב. וְלְמְרוּ וְלֶת עֲרֻבָּתָם מִכָּאן שֶׁכְּבָר הוֹלְכִים מִכָּאן תְּפָרֵע בְּעַדָם מַה שֶּׁהֵם חַיָּבִים, וְתֵכֶף הֶעֱרִיבוּ, לְתֵת וְלְהַזְהִיר לָהֶם, כִּי כֵּן כָּלוּ כְּבִיוֹ מֵעוֹת לְפָרֵעַ בְּעַבּוּרָם וְלְהוֹלִיךְ לֹא תֶּעֱרוּבָתָם וְלֹא לָקַח כְּסָף בְּכָתָם'. וְלִפְי הַמִּתְרַגֵּם יְפוּרַשׁ שֶׁלְּמַל עֲכִיכֶם לְהַגִּיד לוֹ. וְלִלְבֵּן פֵּירֵשׁ שֶׁהַדְּבָרִים וְכָלִים לְכֹד לָהֶם יוֹלִיךְ שֶׁמַּה כָּלִיהֶם כְּדֵי שֶׁיִּתְּנוּ לוֹתָם עֵרְכוֹן כְּשֶׁיַּלְטִירְכוּ לְמַחְכֵן לוֹתָם, וְכֵקְרְאוּ לָם כֵּן עֲרֻבוֹת עַל שֵׁם הֶעָתִיד. וְחוֹלֵל שֶׁמַּת פֵּה דַּף כ"ו ע"א לְמְרוּ שֶׁכְּשֶׁיֵּשׁ נִיטִין לְבַעוֹתֵיהֶן: וְסֵפֶר שְׁלוּתוֹ זֵן שָׁאוּל וְהֵמָּה, לְל [כָּל לְחֵי דּוֹד] וְכָל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הָיוּ בְּעֵמֶק הָאֵלָה כְּלְחָמִים (יט) עִם פְּלִשְׁתִּים, לְל מִשְׁתַּדְּלִים לְהַלָּחֵם עִם פְּלִשְׁתִּים, וְדוֹד (כ) הִשְׁכִּים וְכֵעֵת הִנִּיחַ עַל יְדֵי שׁוֹמֵר וְלֹא הִמְעִנְלָה, וְהוּא הִמְכִּ', וְכֵקְרְלֹ כֵּן לְפִי שֶׁתָּמִיד הַמַּחֲנֶה יוֹצֵא בְּעָגוֹל כְּדֵי לְהַזְמִין הַקּוֹיְכִי. וְלוּ לְפַזֵּר לְפָרֵשׁ שֶׁהַמַּעְגָּלָה הוּא הַמַּגֵּר כְּדֵיב הַמַּחֲנֶה שֶׁעוֹזְרִים מִן עֲגָלוֹת הַמְיוּחָדוֹ' לְזֶה וְקוֹרִין לוֹתוֹ בְּלַעַ"ז פְּלֵ"קְלֹ. וּבְעֵת בּוֹאוֹ שָׁם הָיָה הַקּוֹל יוֹצֵא לְכָל הַמַּעֲרָכָה לְהִתְּיַצֵּב לְהַלָּחֵם בְּפְלִשְׁתִּי, וְהִרְעוּ תְּרוּעָה גְּדוֹלָה בְּמִלְחָמָה, בְּכְפַעַם לְכָל הַמַּעֲרָכָה, וַעֲלֹת

סוטה פ"ק דף מ"ב ע"ב ועיין שם בתוספתא

(יג) (יד) (טו) (טז) (יז) (יח) (יט) (כ) (כא) (כב) (כג)

2011 Ministerio de Cultura

[כח] וַתַּעֲרֹךְ יִשְׂרָאֵל וּפְלִשְׁתִּים מַעֲרָכָה
[כט] לִקְרַאת מַעֲרָכָה: וַיִּפֹּשׁ דָּוִד אֶת־
הַכֵּלִים מֵעָלָיו עַל־יַד שׁוֹמֵר הַכֵּלִים
וַיָּרָץ הַמַּעֲרָכָה וַיָּבֹא וַיִּשְׁאַל לְאֶחָיו
[ל] לְשָׁלוֹם: וְהוּא מְדַבֵּר עִמָּם
וְהִנֵּה אִישׁ הַבֵּנַיִם עֹלֶה גָּלְיָת הַפְּלִשְׁתִּי
שְׁמוֹ מִגַּת מִמַּעֲרֹת פְּלִשְׁתִּים וַיְדַבֵּר
כַּדְּבָרִים הָאֵלֶּה וַיִּשְׁמַע דָּוִד:
[לא] וְכָל אִישׁ יִשְׂרָאֵל בִּרְאוֹתָם אֶת־הָאִישׁ
וַיָּנֻסוּ מִפָּנָיו וַיִּרְאוּ מְאֹד:
[לב] וַיֹּאמֶר אִישׁ יִשְׂרָאֵל הַהֵּאִיתָם הָאִישׁ
הָעֹלֶה הַזֶּה כִּי לְחָרֵף אֶת־יִשְׂרָאֵל
עֹלֶה וְהָיָה הָאִישׁ אֲשֶׁר־יַכֶּנּוּ יַעֲשְׁרֶנּוּ
הַמֶּלֶךְ עֹשֶׁר גָּדוֹל וְאֶת־בִּתּוֹ יִתֶּן־לוֹ
וְאֶת בֵּית אָבִיו יַעֲשֶׂה חָפְשִׁי בְּיִשְׂרָאֵל:
[לג] וַיֹּאמֶר דָּוִד אֶל־הָאֲנָשִׁים הָעֹמְדִים
עִמּוֹ לֵאמֹר מַה־יֵּעָשֶׂה לָאִישׁ אֲשֶׁר
יַכֶּה אֶת־הַפְּלִשְׁתִּי הַלָּז וְהֵסִיר חֶרְפָּה
מֵעַל יִשְׂרָאֵל כִּי מִי הַפְּלִשְׁתִּי הֶעָרֵל
הַזֶּה כִּי חֵרֵף מַעַרְכוֹת אֱלֹהִים חַיִּים:
[לד] וַיֹּאמֶר לוֹ הָעָם כַּדָּבָר הַזֶּה לֵאמֹר כֹּה
יֵעָשֶׂה לָאִישׁ אֲשֶׁר יַכֶּנּוּ:
[לה] וַיִּשְׁמַע אֱלִיאָב אָחִיו הַגָּדוֹל בְּדַבְּרוֹ
אֶל־הָאֲנָשִׁים וַיִּחַר־אַף אֱלִיאָב בְּדָוִד
וַיֹּאמֶר לָמָּה־זֶּה יָרַדְתָּ וְעַל־מִי נָטַשְׁתָּ
מְעַט הַצֹּאן הַהֵנָּה בַּמִּדְבָּר אֲנִי יָדַעְתִּי
אֶת־זְדֹנְךָ וְאֵת רַע לְבָבֶךָ כִּי לְמַעַן רְאוֹת
[לו] הַמִּלְחָמָה יָרַדְתָּ: וַיֹּאמֶר דָּוִד מֶה
עָשִׂיתִי עַתָּה חֲלוֹא דָבָר הוּא:
[לז] וַיָּסֹב מֵאֶצְלוֹ אֶל־מוּל אַחֵר וַיֹּאמֶר
כַּדָּבָר הַזֶּה וַיָּשִׁבֻהוּ הָעָם דָּבָר כַּדָּבָר
[לח] הָרִאשׁוֹן: וַיִּשְׁמְעוּ הַדְּבָרִים אֲשֶׁר דִּבֶּר
דָּוִד וַיַּגִּדוּ לִפְנֵי־שָׁאוּל וַיִּקָּחֵהוּ:
וַיֹּאמֶר דָּוִד אֶל־שָׁאוּל אַל־יִפֹּל לֵבַב־
[לט] אָדָם עָלָיו עַבְדְּךָ יֵלֵךְ וְנִלְחַם עִם־
הַפְּלִשְׁתִּי הַזֶּה: וַיֹּאמֶר שָׁאוּל אֶל־
דָּוִד לֹא תוּכַל לָלֶכֶת אֶל־הַפְּלִשְׁתִּי הַזֶּה
לְהִלָּחֵם עִמּוֹ כִּי־נַעַר אַתָּה וְהוּא אִישׁ
[מ] מִלְחָמָה מִנְּעוּרָיו: וַיֹּאמֶר דָּוִד אֶל־שָׁאוּל
רֹעֶה הָיָה עַבְדְּךָ לְאָבִיו בַּצֹּאן וּבָא הָאַרְיֵה
וְאֶת־הַדֹּב וְנָשָׂא שֶׂה מֵהָעֵדֶר:

(כח) ועדת ישראל ערכו מערכתם והפלשתים מערכה לקרת כלי להתקרב להלחם זלזו נקלו, (כט) וכאשר ראה זה דוד נטע את הכלים מעליו, ל"ל הלחם וחריטי הקלע וערוכות תחיו שהיה מוליך והחזיר כלם על ידי הקים שומר הכלים מלבדי המלחמה ויבץ אל המערכה ויחל לשאול בם לשלום, כי לא היה לו פנאי ללכת למחנ' למקום תחנות' לתת להם מה שהביא מבי' אביו, לפי שבבואו כבר היו כלם יוצאי' למערכ', (כג) והיותו מדבר עמהם ילא קיש הביאים וידבר דבריו, וכל (כד וכה) איש ישראל היו נפחים מפניו והיו אומרים זה לזה הרואיתם האיש העולה הזה כי לחרף את ישראל עלה, ואם ימצא איש שיהרגנו, והיה אם יעלה איש אשר יכנו וגו', ל"ל אל יפול לב איש ולא יקרל מהפלשתי הזה, כי היה מורלו ופחדו מפיל לבבו' האנשים ומחליטם, הכה אבי עבדך אלך והלחם עמו' או יהיה פירושו אל יפול לב איש עליו, להלחם בו, ואל יהוז אל זה אלא, כי עבדך ילך והלחם עמו ולא יטרך אחר, גם כוון לומר שלא יטרך לבדור כלים על זה כי הוא יהרגנו ולחם: (לג) ויאמר וגו', ספל כי הגידו הדברים אצל דבר דוד לשאול, ויצא שיקיבוהו לפניו ודוד לא ידע שהיה שם, ולא נתת כי אם לרמות המלחמה, (כט) ודוד השיבו מה עשיתי עתה הלא דבר הוא, רוצה לומר לדברים בטלים הם ולא עשיתי מעש', והוסי' לשחוק ויזכרהו (ל) כרחשון, והנה היה דוד מרב' בשלות החלה כדי שיודע הדבר לשחוק ויצלח בעדו, כי כתביים מהלוך אליו הוא בעלמו ובאל שיקראו אותו: ויזמעו הדברי' אצל דבר דוד (לא) וגו', ספל כי הגידו הדברים אצל דבר לשאול, ויצא שיקיבוהו לפניו ודוד לא ידע כתחרט ולא זב ממה שדבר, אבל אמר אל ישחוק אל יפול (לב) לב אל' עליו עבדך ילך ונלחם וגו', ל"ל אל יפול לב אדם ולא יקרל מהפלשתי הזה, כי היה מורלו ופחדו מפיל לבבו' האנשים ומחליטם, הכה אבי עבדך אלך והלחם עמו' או יהיה פירושו אל יפול לב אדם עליו, להלחם בו, ואל יהוז אל זה אדם אחר, כי עבדך ילך והלחם עמו ולא יטרך אחר, גם כוון לומר שלא יטרך לבדור כלים על זה כי הוא יהרגנו ולחם: ושאול (לג) הזיבו שלא יוכל להלחם בו, כי הוא היה נער והפלשתי היה איש מלחמה מנעוריו, ואתה לא תוכל ללכת אל הפלשתי הזה כי (לד) נער אתה והוא איש מלחמה, ודוד השיבו מה עשיתי עתה הלא דבר הוא, רוצה לומר לדברים בטלים הם ולא עשיתי מעש', והוסי' לשחוק ויזכרהו (לה) כרחשון, והנה היה דוד מרב' בשלות החלה כדי שיודע הדבר לשחוק ויצלח בעדו, כי כתביים מהלוך אליו הוא בעלמו ובאל שיקראו אותו: ויזמעו הדברי' אצל דבר דוד (לו) וגו', ספל כי הגידו הדברים אצל דבר לשאול, ויצא שיקיבוהו לפניו ודוד לא ידע כתחרט ולא זב ממה שדבר, אבל אמר אל ישחוק אל יפול (לז) לב אל' עליו עבדך ילך ונלחם וגו', ל"ל אל יפול לב אדם עליו, להלחם בו, ואל יהוז אל זה אדם אחר, כי עבדך ילך והלחם עמו ולא יטרך אחר, גם כוון לומר שלא יטרך לבדור כלים על זה כי הוא יהרגנו ולחם: ושאול (לח) הזיבו שלא יוכל להלחם בו, כי הוא היה נער והפלשתי היה איש מלחמה מנעוריו, ואתה לא תוכל ללכת אל הפלשתי הזה כי (לט) נער אתה והוא איש מלחמה, ודוד השיבו מה עשיתי עתה הלא דבר הוא, רוצה לומר לדברים בטלים הם ולא עשיתי מעש', והוסי' לשחוק ויזכרהו (מ) כרחשון, והנה היה דוד מרב' בשלות החלה כדי שיודע הדבר לשחוק ויצלח בעדו, כי כתביים מהלוך אליו הוא בעלמו ובאל שיקראו אותו: ויזמעו הדברי' אצל דבר דוד (מא) וגו', ספל כי הגידו הדברים אצל דבר לשאול, ויצא שיקיבוהו לפניו ודוד לא ידע כתחרט ולא זב ממה שדבר, אבל אמר אל ישחוק אל יפול (מב) לב אל' עליו עבדך ילך ונלחם וגו', ל"ל אל יפול לב אדם עליו, להלחם בו, ואל יהוז אל זה אדם אחר, כי עבדך ילך והלחם עמו ולא יטרך אחר, גם כוון לומר שלא יטרך לבדור כלים על זה כי הוא יהרגנו ולחם: ושאול (מג) הזיבו שלא יוכל להלחם בו, כי הוא היה נער והפלשתי היה איש מלחמה מנעוריו, ואתה לא תוכל ללכת אל הפלשתי הזה כי (מד) נער אתה והוא איש מלחמה, ודוד השיבו מה עשיתי עתה הלא דבר הוא, רוצה לומר לדברים בטלים הם ולא עשיתי מעש', והוסי' לשחוק ויזכרהו (מה) כרחשון, והנה היה דוד מרב' בשלות החלה כדי שיודע הדבר לשחוק ויצלח בעדו, כי כתביים מהלוך אליו הוא בעלמו ובאל שיקראו אותו: ויזמעו הדברי' אצל דבר דוד (מו) וגו', ספל כי הגידו הדברים אצל דבר לשאול, ויצא שיקיבוהו לפניו ודוד לא ידע כתחרט ולא זב ממה שדבר, אבל אמר אל ישחוק אל יפול (מז) לב אל' עליו עבדך ילך ונלחם וגו', ל"ל אל יפול לב אדם עליו, להלחם בו, ואל יהוז אל זה אדם אחר, כי עבדך ילך והלחם עמו ולא יטרך אחר, גם כוון לומר שלא יטרך לבדור כלים על זה כי הוא יהרגנו ולחם: ושאול (מח) הזיבו שלא יוכל להלחם בו, כי הוא היה נער והפלשתי היה איש מלחמה מנעוריו, ואתה לא תוכל ללכת אל הפלשתי הזה כי (מט) נער אתה והוא איש מלחמה, ודוד השיבו מה עשיתי עתה הלא דבר הוא, רוצה לומר לדברים בטלים הם ולא עשיתי מעש', והוסי' לשחוק ויזכרהו (נ) כרחשון, והנה היה דוד מרב' בשלות החלה כדי שיודע הדבר לשחוק ויצלח בעדו, כי כתביים מהלוך אליו הוא בעלמו ובאל שיקראו אותו: ויזמעו הדברי' אצל דבר דוד (נא) וגו', ספל כי הגידו הדברים אצל דבר לשאול, ויצא שיקיבוהו לפניו ודוד לא ידע כתחרט ולא זב ממה שדבר, אבל אמר אל ישחוק אל יפול (נב) לב אל' עליו עבדך ילך ונלחם וגו', ל"ל אל יפול לב אדם עליו, להלחם בו, ואל יהוז אל זה אדם אחר, כי עבדך ילך והלחם עמו ולא יטרך אחר, גם כוון לומר שלא יטרך לבדור כלים על זה כי הוא יהרגנו ולחם: ושאול (נג) הזיבו שלא יוכל להלחם בו, כי הוא היה נער והפלשתי היה איש מלחמה מנעוריו, ואתה לא תוכל ללכת אל הפלשתי הזה כי (נד) נער אתה והוא איש מלחמה, ודוד השיבו מה עשיתי עתה הלא דבר הוא, רוצה לומר לדברים בטלים הם ולא עשיתי מעש', והוסי' לשחוק ויזכרהו (נה) כרחשון, והנה היה דוד מרב' בשלות החלה כדי שיודע הדבר לשחוק ויצלח בעדו, כי כתביים מהלוך אליו הוא בעלמו ובאל שיקראו אותו: ויזמעו הדברי' אצל דבר דוד (נו) וגו', ספל כי הגידו הדברים אצל דבר לשאול, ויצא שיקיבוהו לפניו ודוד לא ידע כתחרט ולא זב ממה שדבר, אבל אמר אל ישחוק אל יפול (נז) לב אל' עליו עבדך ילך ונלחם וגו', ל"ל אל יפול לב אדם עליו, להלחם בו, ואל יהוז אל זה אדם אחר, כי עבדך ילך והלחם עמו ולא יטרך אחר, גם כוון לומר שלא יטרך לבדור כלים על זה כי הוא יהרגנו ולחם: ושאול (נח) הזיבו שלא יוכל להלחם בו, כי הוא היה נער והפלשתי היה איש מלחמה מנעוריו, ואתה לא תוכל ללכת אל הפלשתי הזה כי (נט) נער אתה והוא איש מלחמה, ודוד השיבו מה עשיתי עתה הלא דבר הוא, רוצה לומר לדברים בטלים הם ולא עשיתי מעש', והוסי' לשחוק ויזכרהו (ס) כרחשון, והנה היה דוד מרב' בשלות החלה כדי שיודע הדבר לשחוק ויצלח בעדו, כי כתביים מהלוך אליו הוא בעלמו ובאל שיקראו אותו: ויזמעו הדברי' אצל דבר דוד (סא) וגו', ספל כי הגידו הדברים אצל דבר לשאול, ויצא שיקיבוהו לפניו ודוד לא ידע כתחרט ולא זב ממה שדבר, אבל אמר אל ישחוק אל יפול (סב) לב אל' עליו עבדך ילך ונלחם וגו', ל"ל אל יפול לב אדם עליו, להלחם בו, ואל יהוז אל זה אדם אחר, כי עבדך ילך והלחם עמו ולא יטרך אחר, גם כוון לומר שלא יטרך לבדור כלים על זה כי הוא יהרגנו ולחם: ושאול (סג) הזיבו שלא יוכל להלחם בו, כי הוא היה נער והפלשתי היה איש מלחמה מנעוריו, ואתה לא תוכל ללכת אל הפלשתי הזה כי (סד) נער אתה והוא איש מלחמה, ודוד השיבו מה עשיתי עתה הלא דבר הוא, רוצה לומר לדברים בטלים הם ולא עשיתי מעש', והוסי' לשחוק ויזכרהו (סה) כרחשון, והנה היה דוד מרב' בשלות החלה כדי שיודע הדבר לשחוק ויצלח בעדו, כי כתביים מהלוך אליו הוא בעלמו ובאל שיקראו אותו: ויזמעו הדברי' אצל דבר דוד (סו) וגו', ספל כי הגידו הדברים אצל דבר לשאול, ויצא שיקיבוהו לפניו ודוד לא ידע כתחרט ולא זב ממה שדבר, אבל אמר אל ישחוק אל יפול (סז) לב אל' עליו עבדך ילך ונלחם וגו', ל"ל אל יפול לב אדם עליו, להלחם בו, ואל יהוז אל זה אדם אחר, כי עבדך ילך והלחם עמו ולא יטרך אחר, גם כוון לומר שלא יטרך לבדור כלים על זה כי הוא יהרגנו ולחם: ושאול (סח) הזיבו שלא יוכל להלחם בו, כי הוא היה נער והפלשתי היה איש מלחמה מנעוריו, ואתה לא תוכל ללכת אל הפלשתי הזה כי (סט) נער אתה והוא איש מלחמה, ודוד השיבו מה עשיתי עתה הלא דבר הוא, רוצה לומר לדברים בטלים הם ולא עשיתי מעש', והוסי' לשחוק ויזכרהו (ע) כרחשון, והנה היה דוד מרב' בשלות החלה כדי שיודע הדבר לשחוק ויצלח בעדו, כי כתביים מהלוך אליו הוא בעלמו ובאל שיקראו אותו: ויזמעו הדברי' אצל דבר דוד (עא) וגו', ספל כי הגידו הדברים אצל דבר לשאול, ויצא שיקיבוהו לפניו ודוד לא ידע כתחרט ולא זב ממה שדבר, אבל אמר אל ישחוק אל יפול (עב) לב אל' עליו עבדך ילך ונלחם וגו', ל"ל אל יפול לב אדם עליו, להלחם בו, ואל יהוז אל זה אדם אחר, כי עבדך ילך והלחם עמו ולא יטרך אחר, גם כוון לומר שלא יטרך לבדור כלים על זה כי הוא יהרגנו ולחם: ושאול (עג) הזיבו שלא יוכל להלחם בו, כי הוא היה נער והפלשתי היה איש מלחמה מנעוריו, ואתה לא תוכל ללכת אל הפלשתי הזה כי (עד) נער אתה והוא איש מלחמה, ודוד השיבו מה עשיתי עתה הלא דבר הוא, רוצה לומר לדברים בטלים הם ולא עשיתי מעש', והוסי' לשחוק ויזכרהו (עה) כרחשון, והנה היה דוד מרב' בשלות החלה כדי שיודע הדבר לשחוק ויצלח בעדו, כי כתביים מהלוך אליו הוא בעלמו ובאל שיקראו אותו: ויזמעו הדברי' אצל דבר דוד (עו) וגו', ספל כי הגידו הדברים אצל דבר לשאול, ויצא שיקיבוהו לפניו ודוד לא ידע כתחרט ולא זב ממה שדבר, אבל אמר אל ישחוק אל יפול (עז) לב אל' עליו עבדך ילך ונלחם וגו', ל"ל אל יפול לב אדם עליו, להלחם בו, ואל יהוז אל זה אדם אחר, כי עבדך ילך והלחם עמו ולא יטרך אחר, גם כוון לומר שלא יטרך לבדור כלים על זה כי הוא יהרגנו ולחם: ושאול (עח) הזיבו שלא יוכל להלחם בו, כי הוא היה נער והפלשתי היה איש מלחמה מנעוריו, ואתה לא תוכל ללכת אל הפלשתי הזה כי (עט) נער אתה והוא איש מלחמה, ודוד השיבו מה עשיתי עתה הלא דבר הוא, רוצה לומר לדברים בטלים הם ולא עשיתי מעש', והוסי' לשחוק ויזכרהו (פ) כרחשון, והנה היה דוד מרב' בשלות החלה כדי שיודע הדבר לשחוק ויצלח בעדו, כי כתביים מהלוך אליו הוא בעלמו ובאל שיקראו אותו: ויזמעו הדברי' אצל דבר דוד (פא) וגו', ספל כי הגידו הדברים אצל דבר לשאול, ויצא שיקיבוהו לפניו ודוד לא ידע כתחרט ולא זב ממה שדבר, אבל אמר אל ישחוק אל יפול (פב) לב אל' עליו עבדך ילך ונלחם וגו', ל"ל אל יפול לב אדם עליו, להלחם בו, ואל יהוז אל זה אדם אחר, כי עבדך ילך והלחם עמו ולא יטרך אחר, גם כוון לומר שלא יטרך לבדור כלים על זה כי הוא יהרגנו ולחם: ושאול (פג) הזיבו שלא יוכל להלחם בו, כי הוא היה נער והפלשתי היה איש מלחמה מנעוריו, ואתה לא תוכל ללכת אל הפלשתי הזה כי (פד) נער אתה והוא איש מלחמה, ודוד השיבו מה עשיתי עתה הלא דבר הוא, רוצה לומר לדברים בטלים הם ולא עשיתי מעש', והוסי' לשחוק ויזכרהו (פה) כרחשון, והנה היה דוד מרב' בשלות החלה כדי שיודע הדבר לשחוק ויצלח בעדו, כי כתביים מהלוך אליו הוא בעלמו ובאל שיקראו אותו: ויזמעו הדברי' אצל דבר דוד (פו) וגו', ספל כי הגידו הדברים אצל דבר לשאול, ויצא שיקיבוהו לפניו ודוד לא ידע כתחרט ולא זב ממה שדבר, אבל אמר אל ישחוק אל יפול (פז) לב אל' עליו עבדך ילך ונלחם וגו', ל"ל אל יפול לב אדם עליו, להלחם בו, ואל יהוז אל זה אדם אחר, כי עבדך ילך והלחם עמו ולא יטרך אחר, גם כוון לומר שלא יטרך לבדור כלים על זה כי הוא יהרגנו ולחם: ושאול (פח) הזיבו שלא יוכל להלחם בו, כי הוא היה נער והפלשתי היה איש מלחמה מנעוריו, ואתה לא תוכל ללכת אל הפלשתי הזה כי (פט) נער אתה והוא איש מלחמה, ודוד השיבו מה עשיתי עתה הלא דבר הוא, רוצה לומר לדברים בטלים הם ולא עשיתי מעש', והוסי' לשחוק ויזכרהו (צ) כרחשון, והנה היה דוד מרב' בשלות החלה כדי שיודע הדבר לשחוק ויצלח בעדו, כי כתביים מהלוך אליו הוא בעלמו ובאל שיקראו אותו: ויזמעו הדברי' אצל דבר דוד (צא) וגו', ספל כי הגידו הדברים אצל דבר לשאול, ויצא שיקיבוהו לפניו ודוד לא ידע כתחרט ולא זב ממה שדבר, אבל אמר אל ישחוק אל יפול (צב) לב אל' עליו עבדך ילך ונלחם וגו', ל"ל אל יפול לב אדם עליו, להלחם בו, ואל יהוז אל זה אדם אחר, כי עבדך ילך והלחם עמו ולא יטרך אחר, גם כוון לומר שלא יטרך לבדור כלים על זה כי הוא יהרגנו ולחם: ושאול (צג) הזיבו שלא יוכל להלחם בו, כי הוא היה נער והפלשתי היה איש מלחמה מנעוריו, ואתה לא תוכל ללכת אל הפלשתי הזה כי (צד) נער אתה והוא איש מלחמה, ודוד השיבו מה עשיתי עתה הלא דבר הוא, רוצה לומר לדברים בטלים הם ולא עשיתי מעש', והוסי' לשחוק ויזכרהו (צה) כרחשון, והנה היה דוד מרב' בשלות החלה כדי שיודע הדבר לשחוק ויצלח בעדו, כי כתביים מהלוך אליו הוא בעלמו ובאל שיקראו אותו: ויזמעו הדברי' אצל דבר דוד (צו) וגו', ספל כי הגידו הדברים אצל דבר לשאול, ויצא שיקיבוהו לפניו ודוד לא ידע כתחרט ולא זב ממה שדבר, אבל אמר אל ישחוק אל יפול (צז) לב אל' עליו עבדך ילך ונלחם וגו', ל"ל אל יפול לב אדם עליו, להלחם בו, ואל יהוז אל זה אדם אחר, כי עבדך ילך והלחם עמו ולא יטרך אחר, גם כוון לומר שלא יטרך לבדור כלים על זה כי הוא יהרגנו ולחם: ושאול (צח) הזיבו שלא יוכל להלחם בו, כי הוא היה נער והפלשתי היה איש מלחמה מנעוריו, ואתה לא תוכל ללכת אל הפלשתי הזה כי (צט) נער אתה והוא איש מלחמה, ודוד השיבו מה עשיתי עתה הלא דבר הוא, רוצה לומר לדברים בטלים הם ולא עשיתי מעש', והוסי' לשחוק ויזכרהו (ק) כרחשון, והנה היה דוד מרב' בשלות החלה כדי שיודע הדבר לשחוק ויצלח בעדו, כי כתביים מהלוך אליו הוא בעלמו ובאל שיקראו אותו: ויזמעו הדברי' אצל דבר דוד (קא) וגו', ספל כי הגידו הדברים אצל דבר לשאול, ויצא שיקיבוהו לפניו ודוד לא ידע כתחרט ולא זב ממה שדבר, אבל אמר אל ישחוק אל יפול (קב) לב אל' עליו עבדך ילך ונלחם וגו', ל"ל אל יפול לב אדם עליו, להלחם בו, ואל יהוז אל זה אדם אחר, כי עבדך ילך והלחם עמו ולא יטרך אחר, גם כוון לומר שלא יטרך לבדור כלים על זה כי הוא יהרגנו ולחם: ושאול (קג) הזיבו שלא יוכל להלחם בו, כי הוא היה נער והפלשתי היה איש מלחמה מנעוריו, ואתה לא תוכל ללכת אל הפלשתי הזה כי (קד) נער אתה והוא איש מלחמה, ודוד השיבו מה עשיתי עתה הלא דבר הוא, רוצה לומר לדברים בטלים הם ולא עשיתי מעש', והוסי' לשחוק ויזכרהו (קה) כרחשון, והנה היה דוד מרב' בשלות החלה כדי שיודע הדבר לשחוק ויצלח בעדו, כי כתביים מהלוך אליו הוא בעלמו ובאל שיקראו אותו: ויזמעו הדברי' אצל דבר דוד (קו) וגו', ספל כי הגידו הדברים אצל דבר לשאול, ויצא שיקיבוהו לפניו ודוד לא ידע כתחרט ולא זב ממה שדבר, אבל אמר אל ישחוק אל יפול (קז) לב אל' עליו עבדך ילך ונלחם וגו', ל"ל אל יפול לב אדם עליו, להלחם בו, ואל יהוז אל זה אדם אחר, כי עבדך ילך והלחם עמו ולא יטרך אחר, גם כוון לומר שלא יטרך לבדור כלים על זה כי הוא יהרגנו ולחם: ושאול (קח) הזיבו שלא יוכל להלחם בו, כי הוא היה נער והפלשתי היה איש מלחמה מנעוריו, ואתה לא תוכל ללכת אל הפלשתי הזה כי (קט) נער אתה והוא איש מלחמה, ודוד השיבו מה עשיתי עתה הלא דבר הוא, רוצה לומר לדברים בטלים הם ולא עשיתי מעש', והוסי' לשחוק ויזכרהו (קי) כרחשון, והנה היה דוד מרב' בשלות החלה כדי שיודע הדבר לשחוק ויצלח בעדו, כי כתביים מהלוך אליו הוא בעלמו ובאל שיקראו אותו: ויזמעו הדברי' אצל דבר דוד (קיא) וגו', ספל כי הגידו הדברים אצל דבר לשאול, ויצא שיקיבוהו לפניו ודוד לא ידע כתחרט ולא זב ממה שדבר, אבל אמר אל ישחוק אל יפול (קיב) לב אל' עליו עבדך ילך ונלחם וגו', ל"ל אל יפול לב אדם עליו, להלחם בו, ואל יהוז אל זה אדם אחר, כי עבדך ילך והלחם עמו ולא יטרך אחר, גם כוון לומר שלא יטרך לבדור כלים על זה כי הוא יהרגנו ולחם: ושאול (קיג) הזיבו שלא יוכל להלחם בו, כי הוא היה נער והפלשתי היה איש מלחמה מנעוריו, ואתה לא תוכל ללכת אל הפלשתי הזה כי (קיד) נער אתה והוא איש מלחמה, ודוד השיבו מה עשיתי עתה הלא דבר הוא, רוצה לומר לדברים בטלים הם ולא עשיתי מעש', והוסי' לשחוק ויזכרהו (קטו) כרחשון, והנה היה דוד מרב' בשלות החלה כדי שיודע הדבר לשחוק ויצלח בעדו, כי כתביים מהלוך אליו הוא בעלמו ובאל שיקראו אותו: ויזמעו הדברי' אצל דבר דוד (קטז) וגו', ספל כי הגידו הדברים אצל דבר לשאול, ויצא שיקיבוהו לפניו ודוד לא ידע כתחרט ולא זב ממה שדבר, אבל אמר אל ישחוק אל יפול (קיז) לב אל' עליו עבדך ילך ונלחם וגו', ל"ל אל יפול לב אדם עליו, להלחם בו, ואל יהוז אל זה אדם אחר, כי עבדך ילך והלחם עמו ולא יטרך אחר, גם כוון לומר שלא יטרך לבדור כלים על זה כי הוא יהרגנו ולחם: ושאול (קיח) הזיבו שלא יוכל להלחם בו, כי הוא היה נער והפלשתי היה איש מלחמה מנעוריו, ואתה לא תוכל ללכת אל הפלשתי הזה כי (קיט) נער אתה והוא איש מלחמה, ודוד השיבו מה עשיתי עתה הלא דבר הוא, רוצה לומר לדברים בטלים הם ולא עשיתי מעש', והוסי' לשחוק ויזכרהו (קכ) כרחשון, והנה היה דוד מרב' בשלות החלה כדי שיודע הדבר לשחוק ויצלח בעדו, כי כתביים מהלוך אליו הוא בעלמו ובאל שיקראו אותו: ויזמעו הדברי' אצל דבר דוד (קכא) וגו', ספל כי הגידו הדברים אצל דבר לשאול, ויצא שיקיבוהו לפניו ודוד לא ידע כתחרט ולא זב ממה שדבר, אבל אמר אל ישחוק אל יפול (קכב) לב אל' עליו עבדך ילך ונלחם וגו', ל"ל אל יפול לב אדם עליו, להלחם בו, ואל יהוז אל זה אדם אחר, כי עבדך ילך והלחם עמו ולא יטרך אחר, גם כוון לומר שלא יטרך לבדור כלים על זה כי הוא יהרגנו ולחם: ושאול (קכג) הזיבו שלא יוכל להלחם בו, כי הוא היה נער והפלשתי היה איש מלחמה מנעוריו, ואתה לא תוכל ללכת אל הפלשתי הזה כי (קכד) נער אתה והוא איש מלחמה, ודוד השיבו מה עשיתי עתה הלא דבר הוא, רוצה לומר לדברים בטלים הם ולא עשיתי מעש', והוסי' לשחוק ויזכרהו (קכה) כרחשון, והנה היה דוד מרב' בשלות החלה כדי שיודע הדבר לשחוק ויצלח בעדו, כי כתביים מהלוך אליו הוא בעלמו ובאל שיקראו אותו: ויזמעו הדברי' אצל דבר דוד (קכו) וגו', ספל כי הגידו הדברים אצל דבר לשאול, ויצא שיקיבוהו לפניו ודוד לא ידע כתחרט ולא זב ממה שדבר, אבל אמר אל ישחוק אל יפול (קכז) לב אל' עליו עבדך ילך ונלחם וגו', ל"ל אל יפול לב אדם עליו, להלחם בו, ואל יהוז אל זה אדם אחר, כי עבדך ילך והלחם עמו ולא יטרך אחר, גם כוון לומר שלא יטרך לבדור כלים על זה כי הוא יהרגנו ולחם: ושאול (קכח) הזיבו שלא יוכל להלחם בו, כי הוא היה נער והפלשתי היה איש מלחמה מנעוריו, ואתה לא תוכל ללכת אל הפלשתי הזה כי (קכט) נער אתה והוא איש מלחמה, ודוד השיבו מה עשיתי עתה הלא דבר הוא, רוצה לומר לדברים בטלים הם ולא עשיתי מעש', והוסי' לשחוק ויזכרהו (קל) כרחשון, והנה היה דוד מרב' בשלות החלה כדי שיודע הדבר לשחוק ויצלח בעדו, כי כתביים מהלוך אליו הוא בעלמו ובאל שיקראו אותו: ויזמעו הדברי' אצל דבר דוד (קלא) וגו', ספל כי הגידו הדברים אצל דבר לשאול, ויצא שיקיבוהו לפניו ודוד לא ידע כתחרט ולא זב ממה שדבר, אבל אמר אל ישחוק אל יפול (קלב) לב אל' עליו עבדך ילך ונלחם וגו', ל"ל אל יפול לב אדם עליו, להלחם בו, ואל יהוז אל זה אדם אחר, כי עבדך ילך והלחם עמו ולא יטרך אחר, גם כוון לומר שלא יטרך לבדור כלים על זה כי הוא יהרגנו ולחם: ושאול (קלג) הזיבו שלא יוכל להלחם בו, כי הוא היה נער והפלשתי היה איש מלחמה מנעוריו, ואתה לא תוכל ללכת אל הפלשתי הזה כי (קלד) נער אתה והוא איש מלחמה, ודוד השיבו מה עשיתי עתה הלא דבר הוא, רוצה לומר לדברים בטלים הם ולא עשיתי מעש', והוסי' לשחוק ויזכרהו (קלה) כרחשון, והנה היה דוד מרב' בשלות החלה כדי שיודע הדבר לשחוק ויצלח בעדו, כי כתביים מהלוך אליו הוא בעלמו ובאל שיקראו אותו: ויזמעו הדברי' אצל דבר דוד (קלו) וגו', ספל כי הגידו הדברים אצל דבר לשאול, ויצא שיקיבוהו לפניו ודוד לא ידע כתחרט ולא זב ממה שדבר, אבל אמר אל ישחוק אל יפול (קלז) לב אל' עליו עבדך ילך ונלחם וגו', ל"ל אל יפול לב אדם עליו, להלחם בו, ואל יהוז אל זה אדם אחר, כי עבדך ילך והלחם עמו ולא יטרך אחר, גם כוון לומר שלא יטרך לבדור כלים על זה כי הוא יהרגנו ולחם: ושאול (קלח) הזיבו שלא יוכל להלחם בו, כי הוא היה נער והפלשתי היה איש מלחמה מנעוריו, ואתה לא תוכל ללכת אל הפלשתי הזה כי (קלט) נער אתה והוא איש מלחמה, ודוד השיבו מה עשיתי עתה הלא דבר הוא, רוצה לומר לדברים בטלים הם ולא עשיתי מעש', והוסי' לשחוק ויזכרהו (קמ) כרחשון, והנה היה דוד מרב' בשלות החלה כדי שיודע הדבר לשחוק ויצלח בעדו, כי כתביים מהלוך אליו הוא בעלמו ובאל שיקראו אותו: ויזמעו הדברי' אצל דבר דוד (קמא) וגו', ספל כי הגידו הדברים אצל דבר לשאול, ויצא שיקיבוהו לפניו ודוד לא ידע כתחרט ולא זב ממה שדבר, אבל אמר אל ישחוק אל יפול (קמב) לב אל' עליו עבדך ילך ונלחם וגו', ל"ל אל יפול לב אדם עליו, להלחם בו, ואל יהוז אל זה אדם אחר, כי עבדך ילך והלחם עמו ולא יטרך אחר, גם כוון לומר שלא יטרך לבדור כלים על זה כי הוא יהרגנו ולחם: ושאול (קמג) הזיבו שלא יוכל להלחם בו, כי הוא היה נער והפלשתי היה איש מלחמה מנעוריו, ואתה לא תוכל ללכת אל הפלשתי הזה כי (קמד) נער אתה והוא איש מלחמה, ודוד השיבו מה עשיתי עתה הלא דבר הוא, רוצה לומר לדברים בטלים הם ולא עשיתי מעש', והוסי' לשחוק ויזכרהו (קמה) כרחשון, והנה היה דוד מרב' בשלות החלה כדי שיודע הדבר לשחוק ויצלח בעדו, כי כתביים מהלוך אליו הוא בעלמו ובאל שיקראו אותו: ויזמעו הדברי' אצל דבר דוד (קמו) וגו', ספל כי הגידו הדברים אצל דבר לשאול, ויצא שיקיבוהו לפניו ודוד לא ידע כתחרט ולא זב ממה שדבר, אבל אמר אל ישחוק אל יפול (קמז) לב אל' עליו עבדך ילך ונלחם וגו', ל"ל אל יפול לב אדם עליו, להלחם בו, ואל יהוז אל זה אדם אחר, כי עבדך ילך והלחם עמו ולא יטרך אחר, גם כוון לומר שלא יטרך לבדור כלים על זה כי הוא יהרגנו ולחם: ושאול (קמח) הזיבו שלא יוכל להלחם בו, כי הוא היה נער והפלשתי היה איש מלחמה מנעוריו, ואתה לא תוכל ללכת אל הפלשתי הזה כי (קמט) נער אתה והוא איש מלחמה, ודוד השיבו מה עשיתי עתה הלא דבר הוא, רוצה לומר לדברים בטלים הם ולא עשיתי מעש', והוסי' לשחוק ויזכרהו (קנ) כרחשון, והנה היה דוד מרב' בשלות החלה כדי שיודע הדבר לשחוק ויצלח בעדו, כי כתביים מהלוך אליו הוא בעלמו ובאל שיקראו אותו: ויזמעו הדברי' אצל דבר דוד (קנא) וגו', ספל כי הגידו הדברים אצל דבר לשאול, ויצא שיקיבוהו לפניו ודוד לא ידע כתחרט ולא זב ממה שדבר, אבל אמר אל ישחוק אל יפול (קנב) לב אל' עליו עבדך ילך ונלחם וגו', ל"ל אל יפול לב אדם עליו, להלחם בו, ואל יהוז אל זה אדם אחר, כי עבדך ילך והלחם עמו ולא יטרך אחר, גם כוון לומר שלא יטרך לבדור כלים על זה כי הוא יהרגנו ולחם: ושאול (קנג) הזיבו שלא יוכל להלחם בו, כי הוא היה נער והפלשתי היה איש מלחמה מנעוריו, ואתה לא תוכל ללכת אל הפלשתי הזה כי (קנד) נער אתה והוא איש מלחמה, ודוד השיבו מה עשיתי עתה הלא דבר הוא, רוצה

לוחמים ונם הוא לוחמים חזקים המלחמה והלוא חזקי הנה והגבורים מהם ׳ ותהי לך כחותם וחיכותם וחזקם ׳ עוד (לח)
זכר כעסם וחמתם ׳ בחמלו ובצע אם מהעלר ׳ ואתלי היות
אניחם בחזקת בזה ידעתי אלי אתלי הנוצח אותו ׳ כי עם (כו)
היותם אנים אחד מהם היה הלוקח והנוצח אותו והכתיו
והכלתי חפין ׳ והיו אם כן לו אתי הרגזות חזקות ׳ המחת
ההכאה שהכתיו ׳ והשפית שהכלתי חפיו השרף ׳ ועל אניחם
היה קם עלי אותו נוצח הטרף ועכו לא הייתי כורך חפציו ׳ (ל)
לבל החזקתי בוקנו והכתיו
והמיתיו ׳ וכל זה יורה של
כח כפלך וגבור חזקה ולחוד
מלחמה ׳ ולפי שהוא זכר
אניו בלותה חברה ומלחמה
הלתי והדוב והוא לא זכר
שהכה כי אם לחד מהם ׳ (לא)
מפניו זה הוכרך לומר עוד נם
את הארי נם את הדוב הכה
עבדך ׳ לומר בחזקה המלחמ׳
לא כאחר על אחד מהם אלא (כב)
כאיתן ׳ והיתה התולדה
מההקדמות הללו שיהיה
הפלשתי הזה כאחד מהם ׳
לא אינו אחול כנגד הארי
והדוב ודי בשניהם כאחד
מהם ׳ ולכן הוא מבוזה
אלחים עתו אחרי ליותי
כלחם עם שניהם הארי והדוב ׳
ואפשר עוד לפרש שהוכיח
לומר גם את הארי גם את
הדוב הכה עבדך ׳ לפי שלא
יקנה האדם תכונה קיימת
בפחזנות פועל לאד כי אם
בהזכות הפעולות פעמים
רבות ׳ וכמו שביאר החוקה מלחמות
בספר המדות ׳ ולזה אחרי
שהללים וברון המלחמה
שלחם עם הארי או עם
הדוב ׳ אמר עוד שלא קרה
זה לו פעם אחת לבד אבל
פעמים הרבה בהזכות גדול ׳
וזהו גם הארי גם הדוב הכה
עבדך ׳ כלומר פעמים אחדות
הכיתים ׳ ולכן הוליד מדבריו שיהיה הפלשתי הזה כאחד
מהם ׳ כי די לו שיתחזק ויגבר כאריה על טרפו ׳ ואם דוד
בהיותו מלומד מלחמה היה נולא הבהמות השורפות אף כי
לאיש הפלשתי הזה אשר תרף מעדכות אלקים חיים שהם
בני ישראל ׳ וידמה שחול לא כתפיים בדבריו כי קולי לא
הקשין לו ׳ ולכן אחרי שכבר השלים דוד דבריו ורצה שחול
לא כתפיים אליהם ׳ חזר לדבר פעם אחרת ׳ ואז ויאמר דוד
ה׳ אשר הצילני ׳ שהוא דבור בפני עלמו ׳ והכוונה בו אם
לא תאמין הדבר אשר הגדתי אליך בדרך טבע וכפי המנהג
הטבעי ׳ רצוי שתאמין אותו בהיותו על דרך נס ׳ כי ה׳ הוא
אשר הצילני מיד הארי ומיד הדוב ולא היה בגבורתי ׳ גם
עתה הוא יצילני מיד הפלשתי הזה ׳ הנה אם כן המאמר
הראשון היה כפי המנהג הטבעי אשר היה מלומד אצלו ׳
והמאמר האחר היה כפי היכולת האלקי והשגחה הדבקה בו ׳
ולכן כאמר בו פעם אחת ויאמר דוד ׳ והנה שחול הודה
לטענת האחי׳ הזאת ׳ לפי שאין מעצור לה׳ להושיע ברב או
במעט ׳ ולזה אמר לך וה׳ יהיה עמך ׳ אל בדרך טבעי ידעתי
כי ידעתי שמה שהגדת הוא בלתי אפשר ׳ אבל בדרך נסי (לז)
אפשר הוא ׳ ומזה הבד לך והשגחת אלי יהיה עמך : ועל

היכול הזה לבבו שחול את מליו לדוד ׳ לפי שאם היו דומים
למלים שהיה גלית מביח על עלמו׳ כובע ושריון וחרבו מחעל
למדיו : וחמרו ויחל דוד ללכת כי לא נסה יקשה מאד ׳ לפי (לט)
שחמרו כי לא נסה לבוא לשרחה דוד לילך אבל הוא סבה
לשלא יוכל ׳ וזה לא נזכר בכחוב כי לא אמר ולא יכול ׳
ולכן אפשר שבי בזמון ההוא מצאם בלבון אלא ׳ יאמר ויחל
ללכת אלא אלא בשביל הזה הצאם מעליו ואלא הלבים
הכהוני׳ אשר הלבו הקלע וחלקי אבנים כמו שזכור ׳ וחזל במסכת
יבמות אמרו ולבבו שחול את פ״ע עג
דוד מדין כמדתו ׳ והכתיב
בשחול משכמו ומעלה גבוה
מכל העם ? וכמו שאמרו מדין ב״מ ריש
במקלו חפותין לו לא משולשלין פרע׳ לא
ולא ממולקין ׳ כיון שרואה
שחול כן מתכבדמו פניו ׳
פניו של שחול אמר לו לא
אוכל ללכת בחלה כי לא
נסיתי וכו׳ ׳ וידמה שהסכימו
חזל בזה לפתי מכות ׳ אחת
לפי שאמר וילבש את
דוד מדין ׳ ובהיות שחול גדול
הקומה ודוד הוא הקטן איך
הלבישו מדין ? השנית למה
לא אמר דוד לא אוכל ללכת
בחלה כי לא נסיתי ברחזוקה
ואמרו לאחרי שהלבישו מדין ?
ולזה גזרו שנעשם נעזו לו שוות
מדין ׳ וכדי להסיר מעל שחול
התפעלותו מזה אמר דוד לא
אוכל ׳ והוא דרך דרש ׳ והנה
הסבי׳ שחול שילך דוד להלחם
עם הפלשתי עם היותו נער ׳
לפי שמיך הדבר אל השגחת
האל ית׳ כמו שזכרתי ׳ וגם
לפי שלא היה הדבר בין ישרחל
ובין פלשתים מומכם כדברי
גלית שהמכוף יחענד כל
עמו תחת האויבים ׳ אבל כדי
להסיר קרפתו מעל ישרחל
הניח אל דוד ללכת להלחם
בו ׳ ואם היה מכה אותו
בחמלת ה׳ ובהשגחתו יעזר ישרחל בעוזו ׳ ואם היה מכה
גלית לדוד לא היו ישרחל כמנעים מלהלחם עם הפלשתים ׳
כי יאמרו ומה לנו במה שעשה הנער הזה ׳ הנה עם
מה שפירשתי בזה התבארו הפסוקים והותרו הספקות
שלישית ורביעית וחמישית :

ויקח מקלו בידו ויבחר לו וגו׳ ׳ ספר שדוד לא לקח בידו (מ)
כי אם הקלע אשר ביד הרועים וחמשה חלקי
אבנים ׳ אל חמשה אבנים חלוקים ראויים להשליך בקלע ׳
ותלקוט הוא כלי הרועי׳ שבו מניחים האבני׳ והקלע כי שם
ילקטו עניניהם ׳ ויהיה אמרו ובילקוט הוא פי׳ הכלי שוב׳ ׳ תהלי׳ ע״ו
והוא על * נרדס ורכב וקום ׳ שפירושו נרדם הרכב וקום ׳ פרע׳ כ״ח
ובמדרש שמואל אמרו למה לקח דוד חמשה חלוקי אבנים ? אחד
אחד לשמו של הקב״ה ׳ ואחד לשמו של אהרן ׳ ואלמה כנגד
שלש׳ אבות׳ אמר הקב״ה לא לפני חרף ונדף ? אלי לפרוע ממנו ׳
אמר אהרן לא נוקל הדם אני ? אלי לפרוע ממנו ׳ אמרו
האבות לא מערכות בניהו חרף ונדף ? אלי לפרוע ממנו ׳
ופי׳ אהרן נוקל הדם ׳ דם חפני ופנחס שהיו כהנים מזרע
אהרן שהרגם נלית ׳ כמו שנזכר בתוספתא [דתרגו׳ יונתן על
פמו׳ הלא אבני הפלשתי וגו׳] למעלה : וזכר הכתוב שהלך (מא ׳ מג)
הפלשתי

2011 Ministerio de Cultura

[מג] וַאֲרַמְּנִי עִם־יְפֵה מַרְאֶה׃ וַיֹּאמֶר
חַפְלִשְׁתִּי אֶל־דָּוִד הַכֶּלֶב אָנֹכִי כִּי־
אַתָּה בָא־אֵלַי בַּמַּקְלוֹת וַיְקַלֵּל הַפְלִשְׁתִּי
[מד] אֶת־דָּוִד בֵּאלֹהָיו׃ וַיֹּאמֶר הַפְלִשְׁתִּי אֶל־
דָּוִד לְכָה אֵלַי וְאֶתְּנָה אֶת־בְּשָׂרְךָ
לְעוֹף הַשָּׁמַיִם וּלְבֶהֱמַת הַשָּׂדֶה׃
[מה] וַיֹּאמֶר דָּוִד אֶל־הַפְלִשְׁתִּי אַתָּה בָּא
אֵלַי בְּחֶרֶב וּבַחֲנִית וּבְכִידוֹן וְאָנֹכִי בָּא־
אֵלֶיךָ בְּשֵׁם יְהוָה צְבָאוֹת אֱלֹהֵי
מַעַרְכוֹת יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר חֵרַפְתָּה׃
[מו] הַיּוֹם הַזֶּה יַסְגִּרְךָ יְהוָה בְּיָדִי וְהִכִּתִיךָ
וַהֲסִרֹתִי אֶת־רֹאשְׁךָ מֵעָלֶיךָ וְנָתַתִּי פֶּגֶר
מַחֲנֵה פְלִשְׁתִּים הַיּוֹם הַזֶּה לְעוֹף הַשָּׁמַיִם
וּלְחַיַּת הָאָרֶץ וְיָדְעוּ כָּל־הָאָרֶץ כִּי יֵשׁ
אֱלֹהִים לְיִשְׂרָאֵל׃ [מז] וְיֵדְעוּ כָּל־
הַקָּהָל הַזֶּה כִּי־לֹא בְחֶרֶב וּבַחֲנִית
יְהוֹשִׁיעַ יְהוָה כִּי לַיהוָה הַמִּלְחָמָה
וְנָתַן אֶתְכֶם בְּיָדֵנוּ׃ [מח] וַיְהִי כִּי־קָם
הַפְּלִשְׁתִּי וַיֵּלֶךְ וַיִּקְרַב לִקְרַאת דָּוִד וַיְמַהֵר
דָּוִד וַיָּרָץ הַמַּעֲרָכָה לִקְרַאת הַפְּלִשְׁתִּי׃
[מט] וַיִּשְׁלַח דָּוִד אֶת־יָדוֹ אֶל־הַכֶּלִי וַיִּקַּח
מִשָּׁם אֶבֶן וַיְקַלַּע וַיַּךְ אֶת־הַפְּלִשְׁתִּי אֶל־
מִצְחוֹ וַתִּטְבַּע הָאֶבֶן בְּמִצְחוֹ וַיִּפֹּל עַל־
פָּנָיו אַרְצָה׃ [נ] וַיִּחְזַק דָּוִד מִן־הַפְּלִשְׁתִּי
בַּקֶּלַע וּבָאֶבֶן וַיַּךְ אֶת־הַפְּלִשְׁתִּי וַיְמִתֵהוּ
וְחֶרֶב אֵין בְּיַד־דָּוִד׃ [נא] וַיָּרָץ דָּוִד וַיַּעֲמֹד
אֶל־הַפְּלִשְׁתִּי וַיִּקַּח אֶת־חַרְבּוֹ וַיִּשְׁלְפָהּ
מִתַּעֲרָהּ וַיְמִתֻתֵהוּ וַיִּכְרֹת־בָּהּ אֶת־רֹאשׁוֹ
וַיִּרְאוּ הַפְּלִשְׁתִּים כִּי־מֵת גִּבּוֹרָם וַיָּנֻסוּ׃
[נב] וַיָּקֻמוּ אַנְשֵׁי יִשְׂרָאֵל וְיְהוּדָה וַיָּרִעוּ
וַיִּרְדְּפוּ אֶת־הַפְּלִשְׁתִּים עַד־בּוֹאֲךָ גַּיְא
וְעַד שַׁעֲרֵי עֶקְרוֹן וַיִּפְּלוּ חַלְלֵי פְלִשְׁתִּים
בְּדֶרֶךְ שַׁעֲרַיִם וְעַד־גַּת וְעַד־עֶקְרוֹן׃
[נג] וַיְשֻׁבוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִדְּלֹק אַחֲרֵי
פְלִשְׁתִּים וַיְשֹׁסּוּ אֶת־מַחֲנֵיהֶם׃
[נד] וַיִּקַּח דָּוִד אֶת־רֹאשׁ הַפְּלִשְׁתִּי וַיְבִאֵהוּ
יְרוּשָׁלִַם וְאֶת־כֵּלָיו שָׂם בְּאָהֳלוֹ׃
[נה] וּכְרְאוֹת שָׁאוּל אֶת־דָּוִד יֹצֵא לִקְרַאת
הַפְּלִשְׁתִּי אָמַר אֶל־אַבְנֵר שַׂר הַצָּבָא בֶּן־
מִי־זֶה הַנַּעַר אַבְנֵר וַיֹּאמֶר אַבְנֵר חֵי־
נַפְשְׁךָ הַמֶּלֶךְ אִם־יָדָעְתִּי׃

הפלשתי ונתקרב לדוד, כי לכובד מדיו לא היה יכול ללכת כי אם מעט מעט, וזכוה לותו בלבבו אם להיותו כער ואם להיותו לתמוכי יפה מראה, ויורה זה שלא כפה ללכת במלחמו לקראי שמראהו לא כמר: ואמר לדוד הכלב (מג) אתה כי אתה בא אלי במקלו, ולא דבר מהתבוי כי לא ראה אותם כי היו בילקוט ולבן לא כאמר גלית מהם, ויקלל את דוד בחלקיו, לא בחלקי הפלשתי שבתן קללה עליו אחלקי הפלשתים יהרגהו: ואמר לדוד בבוותו לותו שילך (מד) אליו ויתן את בשרו לעוף השמים ולבהמת הארץ, לא שבכבודת המשל לאר עליו לא יוכל לרון לקראתו אבל אדוד ילך אליו ויעשע לותו בשעע הגדי. ובדרש בויקרא פר' כ"ו רפ"ה ובמסכת שבת אמרו [זה כלל שפל בתם לא בשדרש שמואל פרש' כ"ו והמניחים תרשובים טעו בזה ודוק:] ואבת אליך אין כתיב כאן אלא לכה אלי, מכאן שהארון אמותו ולא היה יכול לזוז ממקומו. ועוד דרשו שם אמר ולבהמת השדה ולא אמר לחית השדה, [מה] שהיה היא המובלת בשר מהבהמה, כיון שאמר דוד שדבריו היו מקולקלין שאמ' ולבהמת השדה אמר וכי לית בעיר אכיל בשר? אמר הרון דידי הוא יסגרך ה' בידי וגומ' לעוף השמי' ולחית הארץ וגו'. והבן שדוד מתחר למדו שאול שמיי' לא יסור לבו ולא יעסו בתם גבורותיו למהר טבעי כי אם לתשועת ה', אמר (מה, מו) לגלית אתה בא אלי בחרב ובחנית ובכידון ואבכי בא אליך בשם ה' צבאות אלהי מערכות ישראל אשר חרפת, מכאן שהחרב אמותו ולא היה יכול לזוז ממקומו. ועוד דרשו שם אמר ולבהמת השדה ולא אמר לחית השדה, [מז] שהיה היא המובלת בשר מהבהמה, כיון שאמר דוד שדבריו היו מקולקלין שאמ' ולבהמת השדה אמר וכי לית בעיר אכיל בשר? אמר הרון דידי הוא יסגרך ה' בידי וגומ' לעוף השמי' ולחית הארץ וגו'. והבן שדוד מתחר למדו שאול שמיי' לא יסור לבו ולא יעסו בתם גבורותיו למהר טבעי כי אם לתשועת ה', אמר (מה, מו) לגלית אתה בא אלי בחרב ובחנית ובכידון ואבכי בא אליך בשם ה' צבאות אלהי מערכות ישראל אשר חרפת, מכאן שהחרב אמותו ולא היה יכול לזוז ממקומו. ועוד דרשו שם אמר ולבהמת השדה ולא אמר לחית השדה,

[כג] וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ שָׁאַל אַתָּה בֶן־מִי־זֶה הָעֶלֶם׃ [כד] וּבְשׁוּם דָּוִד מֵהֲכוֹת אֶת־
הַפְּלִשְׁתִּי וַיִּקַּח אֹתוֹ אַבְנֵר וַיְבִאֵהוּ לִפְנֵי
שָׁאוּל וְרֹאשׁ הַפְּלִשְׁתִּי בְּיָדוֹ׃
[כה] וַיֹּאמֶר אֵלָיו שָׁאוּל בֶּן־מִי אַתָּה הַנָּעַר
וַיֹּאמֶר דָּוִד בֶּן־עַבְדְּךָ יִשַׁי בֵּית
הַלַּחְמִי׃

יח

[א] וַיְהִי כְּכַלֹּתוֹ לְדַבֵּר אֶל־שָׁאוּל וְנֶפֶשׁ
יְהוֹנָתָן נִקְשְׁרָה בְּנֶפֶשׁ דָּוִד וַיֶּאֱהָבֵהוּ
יְהוֹנָתָן כְּנַפְשׁוֹ׃ [ב] וַיִּקָּחֵהוּ שָׁאוּל בַּיּוֹם
הַהוּא וְלֹא נְתָנוֹ לָשׁוּב בֵּית אָבִיו׃
[ג] וַיִּכְרֹת יְהוֹנָתָן וְדָוִד בְּרִית בְּאַהֲבָתוֹ
אֹתוֹ כְּנַפְשׁוֹ׃ [ד] וַיִּתְפַּשֵּׁט יְהוֹנָתָן אֶת־
הַמְּעִיל אֲשֶׁר עָלָיו וַיִּתְּנֵהוּ לְדָוִד וּמַדָּיו
וְעַד־חַרְבּוֹ וְעַד־קַשְׁתּוֹ וְעַד־חֲגֹרְתּוֹ׃
[ה] וַיֵּצֵא דָּוִד בְּכֹל אֲשֶׁר יִשְׁלָחֶנּוּ שָׁאוּל
יַשְׂכִּיל וַיְשִׂמֵהוּ שָׁאוּל עַל אַנְשֵׁי
הַמִּלְחָמָה וַיִּיטַב בְּעֵינֵי כָל־הָעָם וְגַם
בְּעֵינֵי עַבְדֵי שָׁאוּל׃ [ו] וַיְהִי בְבוֹאָם
בְּשׁוּב דָּוִד מֵהַכּוֹת אֶת־הַפְּלִשְׁתִּי
וַתֵּצֶאנָה הַנָּשִׁים מִכָּל־עָרֵי יִשְׂרָאֵל
לָשִׁיר וְהַמְּחֹלוֹת לִקְרַאת שָׁאוּל הַמֶּלֶךְ
בְּתֻפִּים בְּשִׂמְחָה וּבְשַׁלְשִׁים׃
[ז] וַתַּעֲנֶינָה הַנָּשִׁים הַמְשַׂחֲקוֹת וַתֹּאמַרְנָה
הִכָּה שָׁאוּל בַּאֲלָפָיו וְדָוִד בְּרִבְבֹתָיו׃
[ח] וַיִּחַר לְשָׁאוּל מְאֹד וַיֵּרַע בְּעֵינָיו הַדָּבָר
הַזֶּה וַיֹּאמֶר נָתְנוּ לְדָוִד רְבָבוֹת וְלִי
נָתְנוּ הָאֲלָפִים וְעוֹד לוֹ אַךְ הַמְּלוּכָה׃

ספר הכתוב שעמד לשאול שלא להכבד (כחשב רצה את דוד יותר לקרות הפלשתי) בן מי זה הנער, ולא היה שואל זה להתכבדו בו ולא לדעת מה שמו ומה לבו, אלא היה שואל מה היה גבור כל כך? לאחר שהיה בא יותר לקרות הפלשתי בלי פחד וביותר לב גדול, ולכן שאל בן מי זה הנער? מאיזה הוא בן איש גבור כך פעלים שיתדמה אליו בא בקומץ לבבו וגבורתיו? ובדרש אמרו מ"ב פר' כ"ד ובכמות פ"ח שאל מאיזה הוא מפרץ או מזרע? לפי שרצה בו תכסיסי מלכות, דכתיב וילבש שאול את דוד מדיו, שהיו מדיו של שאול כמדתו של דוד, לפיכך כשהוא כתיב מצחו ומעלה גבוה מכל העם, אמר אם [ז] מפרץ הוא מלך יהיה אם מזרע הוא יהיה אלם קצוב. אלא כפי הפשט של על תכוף לבו ומדותיו ולא על מצפקתו, ולכבר מצינו שלא היה יודע, כי היה ימי בימי שאול זקן מאד ולא הכיר לכבר את גבורתו, ולכן לא שאל זאת בלשון דבר עמו ולשון בקשה הלבישו את מדיו כי אם כשהוא רוצה יוצא למלחמה, כי היתה מבית המלכה המכרת פניו ולומן לבשו בשעה, ולשון שב לוד מהכות את הפלשתי שהניחוהו לפני שאול ורצה הפלשתי בידו לא שאל לו על מדות לבושו ותכונותיו, וזהו שאמר בן מי אתה הנער? והוא [ח] מצינו שהיה בן י' נטור ואלם כשבא, וזהו בית הלחמי, כי בית יורה על מעלת המצפקת. או יאמר שאול מפני עכשיו ומפני הרוח רעה אשר בו היה צריך שיתעלל לעשות מעשה גבורה כדי שיכבדוהו בשירים: [ט] לפי שהתעלל לעשות מעשה גבורה כשהרג את גלית ראה שאול שהרג לפיו על זה בקשתו ממנו, והיה עוין את דוד בעין רעה מהיום ההוא והלאה, לפי שרצה שכל אשר יבקש לעשות יעשה ה' מצליח:

ספר הכתוב שעמד לשאול (ח) יח
שלא בחותה שקירה
הנה יופתן לא חקר כלל לבבו כפשוטו בקשרה בנפש דוד ויאהבהו כנפשו, לא שלח היתה לאהבתו לותו לאהבת הערב כאהבת הנערים, ולא לאהבת המועיל, כי אם לאהבת הטוב בעה שהוא טוב, ולפי שהאהב' הוא תתיקם לשלמו' הנפשי, לזה אמר ויאהבהו כנפשו, לל שאהב יהונתן את דוד כפי מעלת נפשו של דוד, או שאהבו כמו שהיה לוהב יהונתן את נפשו עצמו. וכתב מיכ"ל המדיני שהלוהב ביניקל הלחתי הוא עצם הלחם, והוא הוא עצמו מפרים למה שנאמר ביהונתן ויאהבהו כנפשו: וכאשר רצה שאול (כ) גבורתו ושבר כדר לתת לו בתו לקחתו ולא כתבו לשוב לבית אביו לרעות עוד את הצאן, וכרתו ברית יהונתן (ג) ודוד, לא להיות דוד כמעלת יהונתן שהיה בן המלך, כי אם מלך שהיה לוהב לותו כנפשו, ולאות ומופת לאהבתו (ד) פשט יונתן את מעילו ומדיו ונתנם לדוד, וזה היה סימן שדוד יהיה בן המלך ויורש מלכותו לאחריו במקו' יהונתן:
ומפר הכתוב שהיה דוד יוצא (ה) למלחמו' והיה שר הלוחמי', ולא עכ"ו מקבלים בו עבדי שאול עם היותם מלומנותו: וזכר עוד שכאשר שב דוד (ו, ז) מהמלחמה היו הנשים יולאות בתוף ובכור לפניו והיו מזמרו' שכה שאול באלפיו ודוד ברבבותיו, והיה זה מאהבת קדוש שיעצו שירים מהגבורות שיעצו הלוחמים לפרסם גבורותיהם, בלופן שכל לוח יתלל לעשות מעשה גבורה כלי שיכבדוהו בשירים: כאשר (ח, ט) לחפש שאול הרה לפו על זה בקשתו ממנו, והיה עוין את דוד בעין רעה מהיום ההוא והלאה, לפי שרצה שכל אשר הוא עושה ה' מצליח:

[י] וַיְהִי מִמָּחֳרָת וַתִּצְלַח רוּחַ רָעָה מֵאֱלֹהִים
אֶל שָׁאוּל וַיִּתְנַבֵּא בְּתוֹךְ הַבָּיִת
וְדָוִד מְנַגֵּן בְּיָדוֹ כְּדֶבֶר יוֹם בְּיוֹם וְהַחֲנִית
בְּיַד שָׁאוּל׃ [יא] וַיָּרֶם שָׁאוּל אֶת־הַחֲנִית
וַיֹּאמֶר אַכֶּה בְדָוִד וּבְקִירוֹ בַּקִּיר וְדָוִד
פָּנָה מִלְּפָנָיו פַּעֲמָיִם וַיְהִי בוֹ׃
[יב] וַיִּירָא שָׁאוּל מִפְּנֵי דָוִד כִּי יְהוָה הָיָה
עִמּוֹ וּמֵעִם שָׁאוּל סָר׃ [יג] וַיְסִרֵהוּ שָׁאוּל
מֵעִמּוֹ וַיְשִׂמֵהוּ לוֹ שַׂר אָלֶף וַיֵּצֵא וַיָּבֹא
לִפְנֵי הָעָם׃ [יד] וְדָוִד הָיָה מַשְׂכִּיל בְּכָל־
דְּרָכָיו וַיהוָה עִמּוֹ׃ [טו] וַיַּרְא שָׁאוּל כִּי
הוּא מַשְׂכִּיל מְאֹד וַיָּגָר מִפָּנָיו׃
[טז] וְכָל־יִשְׂרָאֵל וִיהוּדָה אֹהֵב אֶת־דָּוִד
וְהוּא יוֹצֵא וָבָא לִפְנֵיהֶם׃

[יז] וַיֹּאמֶר שָׁאוּל אֶל־דָּוִד הִנֵּה בִתִּי הַגְּדוֹלָה
מֵרַב אֶתְּנָנָּה־לּוֹ לְאִשָּׁה רַק הֱיֵה־לִי
לְבֵן חַיִל וְהִלָּחֶם מִלְחֲמוֹת יְהוָה וְשָׁאוּל
אָמַר אַל־תְּהִי יָדִי בּוֹ וּתְהִי בוֹ יַד־
פְּלִשְׁתִּים׃ [יח] וַיֹּאמֶר דָּוִד אֶל־שָׁאוּל
מִי אָנֹכִי וּמִי חַיַּי מִשְׁפַּחַת אָבִי בְיִשְׂרָאֵל
כִּי אֶחְתַּן בַּמֶּלֶךְ׃ [יט] וַיְהִי בְּעֵת תֵּת
מֵרַב בַּת־שָׁאוּל לְדָוִד וְהִיא נִתְּנָה
לַעֲדִרִיאֵל הַמְּחֹלָתִי לְאִשָּׁה׃
[כ] וַתֶּאֱהַב מִיכַל בַּת־שָׁאוּל אֶת־דָּוִד
וַיַּגִּדוּ לְשָׁאוּל וַיִּשַׁר הַדָּבָר בְּעֵינָיו׃
[כא] וַיֹּאמֶר שָׁאוּל אֶתְּנֶנָּה־לּוֹ וְתִהְיֶה־לּוֹ
לְמוֹקֵשׁ וּתְהִי בּוֹ יַד־פְּלִשְׁתִּים וַיֹּאמֶר
שָׁאוּל אֶל־דָּוִד בְּשֵׁנִית תִּתְחַתֵּן הַיּוֹם
לִי׃ [כב] וַיְצַו שָׁאוּל אֶת־עֲבָדָיו דַּבְּרוּ אֶל־
דָּוִד בַּסֵּתֶר לֵאמֹר הִנֵּה חָפֵץ בְּךָ הַמֶּלֶךְ
וְכָל־עֲבָדָיו אֹהֲבִים אוֹתָךְ וְעַתָּה הֱיֵה
חָתָן לַמֶּלֶךְ׃ [כג] וַיְדַבְּרוּ עַבְדֵי שָׁאוּל
בְּאָזְנֵי דָוִד אֵת הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה וַיֹּאמֶר
דָּוִד הַנְקַל בְּעֵינֵיכֶם הִתְחַתֵּן בַּמֶּלֶךְ
וְאָנֹכִי אִישׁ רָאשׁ וְנִקְלֶה׃
[כד] וַיַּגִּדוּ עַבְדֵי שָׁאוּל לוֹ לֵאמֹר כָּזֹאת
דִּבֶּר דָּוִד׃ [כה] וַיֹּאמֶר שָׁאוּל כֹּה תֹאמְרוּן
לְדָוִד אֵין חֵפֶץ לַמֶּלֶךְ בְּמֹהַר כִּי אִם־
מֵאָה עָרְלוֹת פְּלִשְׁתִּים לְהִנָּקֵם נְקָמוֹת
בְּאוֹיְבֵי הַמֶּלֶךְ וְדָוִד חָשַׁב לְהַפִּיל אֶת־
דָּוִד בְּיַד פְּלִשְׁתִּים׃ [כו] וַיַּגִּדוּ עֲבָדָיו
לְדָוִד אֶת־הַדְּבָרִים וַיִּישַׁר הַדָּבָר בְּעֵינֵי
דָוִד לְהִתְחַתֵּן בַּמֶּלֶךְ וְלֹא מָלְאוּ הַיָּמִים׃
[כז] וַיָּקָם דָּוִד וַיֵּלֶךְ הוּא וַאֲנָשָׁיו וַיַּךְ
בַּפְּלִשְׁתִּי מָאתַיִם אִישׁ וַיָּבֵא דָוִד אֶת־
עָרְלוֹתֵיהֶם וַיְמַלְּאוּ לַמֶּלֶךְ לְהִתְחַתֵּן
בַּמֶּלֶךְ וַיִּתֶּן־לוֹ שָׁאוּל אֶת־מִיכַל בִּתּוֹ
לְאִשָּׁה׃ [כח] וַיַּרְא שָׁאוּל וַיֵּדַע כִּי יְהוָה
עִם־דָּוִד וּמִיכַל בַּת־שָׁאוּל אֲהֵבָתְהוּ׃
[כט] וַיּוֹסֶף שָׁאוּל עוֹד אֶת־דָּוִד יִרְאָה
וַיְהִי שָׁאוּל אוֹיֵב לְדָוִד כָּל־הַיָּמִים׃
[ל] וְשָׂרֵי פְלִשְׁתִּים יָצָאוּ וַיְהִי מִדֵּי צֵאתָם
וַיַּשְׂכֵּל דָּוִד מִכֹּל עַבְדֵי שָׁאוּל וַיִּיקַר
שְׁמוֹ מְאֹד׃

פרשה עשירית בתחבולות לצר עצה שאול להרוג את דוד בסתר בעולו עמו, ולשונה בהטלת חניתו להכותו פעמים, ושבית בשוקלי בתו לצר עצה עמו ונתן לליה כמוהר הבתולות מלה ערלו' פלשתים כדי לתתו בידיהם, ושלישית בפוקתו ליהונתן ולעבדיו שימיתוהו הם, ורביעית במה שעלה שיביאוהו מביתו להמיתו, וחמשית שעלה לחרים מלאכים על כיות ברמה לצר היה שם דוד עם שמואל, ויתנבאו כל המלאכי' שמה לחרים וגם שאול הלך שמה והתנבא בתוכם, ולפי יונתן חקר ודרש לעת שאול לביו וידע כי כלה היא מעמו להמית את דוד ועד שברח דוד מלפני שאול. תחלת הפרשה ויהי מחרת ותצלח רוח לרעה וגו', עד ויבא דוד כוכה על לחייהן וגו', וחבה שחלתי בכפורי הפרשה הוא שם שחלות:

השאלה הראשונה בחרו ותצלח רוח לרעה אל שאול ויתנבא בתוך הבית וגו', ואם היה רוחו רוח רעה לפי שרצה להרוג את דוד, אכן תמלא לחרי זה כאשר הלך אל הרמתה לבית שמואל שפשט את בגדיו ויתנבא גם הוא, והוא זה מלך אשר היה מובא מרוח ה' טובה מרה מעליו ובעתתו רוח רעה לפי שרצה מהיות הוא ומלכותו בעין רעה לפני ה' ומלאכיו:

השאלה

השאלה השנית באמרו וירא שאול מלפני דוד וגו׳, ואמר אחכ׳ וירא שאול אשר הוא משכיל מאד ויגר מפניו, ואחר זה אמר עוד ויאסף שאול לירוא מפני דוד עוד, ויקשה מה ראה שאול לירוא מפני דוד? האם היה מבקש את נפשו ואם היה רודף אחריו להמיתו? הנה דוד היה לו ראוי שירא מפני שאול אבל שאול לא פחד מדוד, הנה השנאה והקנאה ממעשיו היתה ראויה אליו, אבל הירא׳ה לא היה לה סבה:

השאלה השלישית בנשואי דוד עם מיכל, והיא אם היה כדת המלך שהבלתי עם גלית ויכהו יתן לו המלך את בתו לאשה ויעשירהו עושר גדול, אם כן איך אחרי שהכה דוד את גלית לא נתן לו שאול את בתו ולא העשירו? וידו את עבדיו שיאמרו לו הנה חפץ בך המלך ועתה התחתן במלך, ואיך בקש ממנו מאה ערלות פלשתים ומזולת זה היה כבר מחוייב שאול לתת לו בתו?

השאלה הרביעית אם היה לב שאול להמית את דוד עד שכוה את יהונתן בנו ואת עבדיו להמיתו, איך כשבע אל יהונתן בנו חי ה׳ אם יומת? ואם כאמר שרצה להסתירו מעמו להיותו בעל ברית לדוד, יקשה אם כן איך כוהו קודם לזה שיהרגהו? ואיך אח׳כ אמר לו ועתה שלח ופח אותו אלי כי בן מות הוא? ויקשה עוד איך כשבע יהונתן לדוד שלא היה אביו רצה להרגו בראותו שהיה מטיל החנית להרגו ונם ששלח מלאכים להביאו להרגו?

השאלה החמשית בדבר יהונתן שאמר לדוד ולא אם עודני חי ולא תעשה עמדי חסד ולא אמות ולא תכרות את חסדך מעם ביתי עד עולם ולא בהכרי׳ ה׳ את אויבי דוד, ובאו בדבור הזה חמשה שלילות זו אחר זו בלי הפסק, וירא׳ שאין בהם צורך ולא יסבלו ייישובו

השאלה הששית במה שאמר לו יהונתן מחר חדש ונפקד׳ כי יפקד מושבך וגו׳, ובאת אל המקום וגו׳, והעצה הזאת כבר יעצה דוד והוא אשר זכרה ראשונה, כמו שאמר קודם לזה ויאמר דוד אל יהונתן הנה חדש מחר וגו׳ אם פקוד יפקדני אביך וגו׳, ואם דוד הוא אשר התחיל בה ואמרה, מה ראה יהונתן לחדשה אחר כך אליו?

והנני מפרש הפסוקים באופן יותרו השאלות כלם:

(י) ויהי ממחרת ותצלח רוח אלקים וגומ׳ ספר הכתוב שממחרת אותו היום צלחה ועברה רוח אלקים רעה אל שאול, וידמה שאמר ממחרת להגיד ששאול התפעל מאד מדברי הנשים השאננות המהוללות שאמרו הכה שאול באלפיו ודוד ברבבותיו, ועיין בדוד בחשבו בלבו אולי הוא זה אשר עליו אמר שמואל ונתנו לרעך הטוב ממך, לפי שלחץ הומן מדברי הנשים שתגדל מעלת דוד על מעלתו והוא אות מלכות, ובהיות הדמיון גובר בו רעיוניו על משכביו כליקו ולכן ביום מחרתו עברה על שאול רוח אלקים רעה. ואחשוב שהרוח נאמר בכאן על הרצון, והוא כמו * כל רוחו יוציא כסיל, * מי תכן את רוח ה׳, וכמו שהביא הרב המורה בפ׳ מ׳ חל׳, יאמר שממחרת אותו היום שקרה זה בו בתישבה בדמיון שאול הכוונה האלקית הרעה אשר היה עליו, ר״ל לקרוע ממנו המלכות ויתנבא בתוך הבית, ר״ל שחשב במה שיהיה באחרית הימים, כי כל מגיד העתידות בקרוב מתנבא, וראוי שתדע שיש הפרש גדול בין נביא ובין מתנבא, כי הנביא הוא המושפע באמת מהשם יתברך, והמתנבא הוא האיש המכין עצמו ומשתדל לדעת העתידות ומתבודד אליהם, וכמוהו * אלדד ומידד מתנבא אים במחנה, ר״ל מתבודדים ומשתדלים להיות נביאי׳, ואם כן לא כוון הכתוב בכאן שבא לשאול חולי ורוח רעה מאת השם, ושהיה מדבר דברי שטות כדעת המתרגם וכלל המפרשים, כי אם שהיה מחשב באותה הכוונה הרעה אשר היה לאל ית׳ עליו, והיה מתנבא בעצמו מה שיהיה ונושא ונותן עמו בדעתו, והיתה מחשבתו משוטטת שדוד היה באמת יורש מלכותו, ולכן בהיותו מכנן לפניו ושר בשירים על לב רע המיל שאול את החנית אשר היה בידו להכות את דוד, וזה עשה כל כך בחזקה שיעבור ויכנס בקיר, והיה מראה פנים שעשה זה שלא במתכוון, והיה רצונו כפי האמת להרגו בעדמה לירא׳תו פן ימלוך ויסירהו ממלכותו, ודוד בהיותו מכנן היו עיניו בידו ושלא במתכוון הכה עצמו מפניו שלא מדעתו ובינאל, ומאשר ראה שאול שדוד יסב מפניו שלא בכוונה פעמים, הכיר כי היה ה׳ עמו, וברא׳ותו שההשגחה מרה ממנו ושהיא היתה דבקה בדוד פחד ממנו, בחשבו בלי ספק זה ימלוך אחרי והאלקי׳ עשאו לשטן לי, ועזרו באותה מחשבה עוד ששמואל שר אלף והיה יוצא ובא לפני העם, כמו שהתפלל משה על נביא העם * אשר יוציאם ואשר יביאם. ולא היו גבורותיו בהכלות והפעמות כשמשון ויהוא בן נמשי, אבל היה בכל דרכיו משכיל ונבון והיה ירא אלקים מאד, וזהו אמרו ויי׳ עמו, וכאשר ראה שאול שהיה דוד משכיל פחד עוד מפניו, לא מפני גבורתו כי שמע כאלה רבות, כ״א בעבור השכלתו ותבונתו, וכל זה לפי שבדמה אליו שהוא יעצור בעמו והוא היה רעו הטוב ממנו אשר אמר אליו שמואל. הנה התבאר מזה ענין התנבאות שאול מה היה וענין פחדו מדוד, לא מירא׳תו שיהרגהו דוד כי אם מירא׳תו שימלוך אחריו וקשור הפסוקים כלם, והותרו השאלות ראשונה ושנית:

ויאמר שאול אל דוד וגו׳. אחרי אשר ראה שאול שלא היה יכול להכות את דוד בידו ובחניתו חשב מחשבה שנית להרגו בתתו לו את בתו, לא לכבדו ולא לבקש אהבתו כי אם לתתו ביד פלשתים וידו אל תהי בו. ואני אחשוב שזה שאמרו המאנשים במלחמת גלית הפלשתי שהאיש אשר יכה את הפלשתי יעשרנו המלך עושר גדול ואת בתו יתן לו, לא היו

[ט] וַיְהִי שָׁאוּל עֹיֵן אֶת־דָּוִד מֵהַיּוֹם הַהוּא
[י] וָהָלְאָה: וַיְהִי מִמָּחֳרָת וַתִּצְלַח רוּחַ
אֱלֹהִים רָעָה אֶל־שָׁאוּל וַיִּתְנַבֵּא בְתוֹךְ־
הַבַּיִת וְדָוִד מְנַגֵּן בְּיָדוֹ כְּיוֹם וּבְיוֹם
[יא] וְהַחֲנִית בְּיַד־שָׁאוּל: וַיָּטֶל שָׁאוּל
אֶת־הַחֲנִית וַיֹּאמֶר אַכֶּה בְדָוִד וּבַקִּיר
[יב] וַיִּסֹּב דָּוִד מִפָּנָיו פַּעֲמָיִם: וַיִּרָא שָׁאוּל
מִלִּפְנֵי דָּוִד כִּי־הָיָה יְהוָה עִמּוֹ וּמֵעִם
[יג] שָׁאוּל סָר: וַיְסִרֵהוּ שָׁאוּל מֵעִמּוֹ
וַיְשִׂמֵהוּ לוֹ שַׂר־אָלֶף וַיֵּצֵא וַיָּבֹא לִפְנֵי
[יד] הָעָם: וַיְהִי דָוִד לְכָל־דְּרָכָיו מַשְׂכִּיל
[טו] וַיהוָה עִמּוֹ: וַיַּרְא שָׁאוּל אֲשֶׁר־הוּא
[יו] מַשְׂכִּיל מְאֹד וַיָּגָר מִפָּנָיו: וְכָל־יִשְׂרָאֵל
וִיהוּדָה אֹהֵב אֶת־דָּוִד כִּי־הוּא יוֹצֵא
[יח] וָבָא לִפְנֵיהֶם: וַיֹּאמֶר שָׁאוּל אֶל־דָּוִד
הִנֵּה בִתִּי הַגְּדוֹלָה מֵרַב אֹתָהּ אֶתֶּן־לְךָ
לְאִשָּׁה אַךְ הֱיֵה־לִי לְבֶן־חַיִל וְהִלָּחֶם
מִלְחֲמוֹת יְהוָה וְשָׁאוּל אָמַר אַל־תְּהִי
יָדִי בּוֹ וּתְהִי־בוֹ יַד־פְּלִשְׁתִּים:

(י) ויהי ממחרת ותצלח רוח אלקים וגומ׳ ספר הכתוב שממחרת אותו היום צלחה ועברה רוח אלקים רעה אל שאול, וידמה שאמר ממחרת להגיד ששאול התפעל מאד מדברי הנשים השאננות המהוללות שאמרו הכה שאול באלפיו ודוד ברבבותיו, ועיין בדוד בחשבו בלבו אולי הוא זה אשר עליו אמר שמואל ונתנו לרעך הטוב ממך, לפי שלחץ הומן מדברי הנשים שתגדל מעלת דוד על מעלתו והוא אות מלכות, ובהיות הדמיון גובר בו רעיוניו על משכביו כליקו ולכן ביום מחרתו עברה על שאול רוח אלקים רעה. ואחשוב שהרוח נאמר בכאן על הרצון, והוא כמו * כל רוחו יוציא כסיל, * מי תכן את רוח ה׳, וכמו שהביא הרב המורה בפ׳ מ׳ חל׳, יאמר שממחרת אותו היום שקרה זה בו בתישבה בדמיון שאול הכוונה האלקית הרעה אשר היה עליו, ר״ל לקרוע ממנו המלכות ויתנבא בתוך הבית, ר״ל שחשב במה שיהיה באחרית הימים, כי כל מגיד העתידות בקרוב מתנבא, וראוי שתדע שיש הפרש גדול בין נביא ובין מתנבא, כי הנביא הוא המושפע באמת מהשם יתברך, והמתנבא הוא האיש המכין עצמו ומשתדל לדעת העתידות ומתבודד אליהם, וכמוהו * אלדד ומידד מתנבא אים במחנה, ר״ל מתבודדים ומשתדלים להיות נביאי׳, ואם כן לא כוון הכתוב בכאן שבא לשאול חולי ורוח רעה מאת השם, ושהיה מדבר דברי שטות כדעת המתרגם וכלל המפרשים, כי אם שהיה מחשב באותה הכוונה הרעה אשר היה לאל ית׳ עליו, והיה מתנבא בעצמו מה שיהיה ונושא ונותן עמו בדעתו, והיתה מחשבתו משוטטת שדוד היה באמת יורש מלכותו, ולכן בהיותו מכנן לפניו ושר בשירים על לב רע המיל שאול את החנית אשר היה בידו להכות את

(יא) (יב) (יג) (יד) (טו) (יח) (יט) (יא) (יב) (יג) (יד) (טו) (יח) (יט) (יא)

דברי ממש, לולי למדו הם זה מעצמם וינח לותו קול בלי יסוד ותמות כדברי העם המרבים ומוליכים פעמים רבות דברים מעצמם. לו שדבר זה שקול כמו שידברו בזה המלכים על כל הגזומת והרחבת הלשון, ולכן כאשר בא דוד לפני שקול על עכין גלית לא אמר לו מזה כלום, לא קודם המלחמה, ולא לאחרי המלחמה, ולכן לומר לכי שלבשוקי דוד עם נתו התעורר שקול עתה תפק' עצמו, לא להיותו מקויב עליו מעכין גלית, וזהו שאמר הכה כתי הגדולה מרב לותה תתן לך לאשה, רוכה לומר מפני היות כתי ומפני היותה כתי הגדולה מרב לכי עושה עמך חסד גדול לתתה לך לאשה, ולכן רחוי שלא תהיה לי כמדרג, חתן כי לא כמדרג כן, וזהו לך היה לי לבן חילי, כלומר שהוא שקול להלחם מלחמות ה'. וספר הכתוב רוע כוונתו שהי' כזה לעיני כל יש פלשתי, (יח) ודוד השיבו בחימה כבריאה בירלה ובהשתוללה מי מלכי ומי קיי משפחת לכי בישראל כי לחיה חתן למלך, לל שלא היה חוש קיים לכלום ולא ימנע מהמלקחות בהיותו חתן המלך, כי מה הוא ומה קיי וחיי כל משפחתו שיוש עליה בערך זה ולא ירבה המלקחות כדברי שקול לף כי ימיתוהו הפלשתים. וספר הכתוב שבעת את לת מירב בת שקול לדוד, לל בעת שהיו עתידים לתתה לדוד והיא כתבה לעדריאל, לל שהיא בעצמה בלי דעת שקול כתבה ובתקדם לעדריאל המקולתי לאשה, (כ) ומיכל לחותה חשקה בפשה בדוד, וכאשר הגידו לשקול שבתקדשה מירב לעדריאל ומיכל היתה קפלה בדוד (כא) ישרה בעיניו, ואמר נס לכי לחפון ותתבכה לו, ויהי רצון מלפני השם שתהי בו יד פלשתים, ולכן שקול אמר לדוד לל תתעצב ולל תדאג על מה שעשתה מירב, כי בשתים תתתן בי היום, לל בלחת מהשתים האלה תתתן לו לתן לך מרב בעל כרחה לו מיכל ברצונה, והוא כמו *שלש לכבי כוטל עליך. וחזל בשמות מכהדרין לאמרו כי שתיהם היו לדוד לכשים ולאחר מיתת מירב בשת מיכל, ומהם לאמרו כי קדושי טעות היו לו לדוד במירב ובסתר כשאה עדריאל. ופשט הכתובים מורה שדוד למה שרלה עכין מירב היה כשמע ומוכן ידו מהמעשה, לפי שחשב שקול התל בו ברצונה, ולפיכך הוסיף שקול

(כב) וצוה את עבדיו לדבר אל דוד בלט, כלומר בסתר, הנה חפץ בך המלך וכל עבדיו להכוך ועתה השתדל להתחתן במלך, והיה כל זה כדי שילמין ויחזוב שקול לא הפל בו. ודוד הזיכם הנקלה בעיניכם התחתן במלך? (כג) לל לוך תשתדל להתחתן במלך והוא עול גדול ומוצ כבד לבקש מוהר ומתן לבת המלך, ולכי תים רש ונקלה, ושקול מוה להשיב לו (כד) שלא ימנע מפני זה מהתחתן בו, כי הוא לא היה חפץ במוהר ומתן אחר כי אם בשלה ערלות פלשתי, בשהרו שהיה עוזה זה להכך מחויבין, והוא לא כן יחשוב ולבבו לא כן ידמה כי אם להפיל את דוד (כה) ביד פלשתי, ודוד בתום לבבו יסרה הדבר בעיניו, וזה לא לשהבת מיכל כי אם מפני הכבוד להתחתן במלך, וקול' (כו) מלאת הימים אמר אחר אמר לתת הערלות הכה בפלשתי' מחתים ולא יבוא את ערלותיהם למלך, ורמז בזה שלא הניחם לפני מיכל שלא היה רחוי לגביעותה כי אם לפני המלך, ורמז הכתוב שלא הניח דוד בידו כי אם על ידי עבדיו, ולזה אמ' ויעלהו למלך, לל שלחבו הכיחוס לפניו ומלהו חובם בתתם לו מלתים עם היות שלא היה התכוי כי אם במאה, ועזו זה להוות טוב המלחתם: וכפר שהו נתן לו את מיכל בתו לאשה, ושקול ברחותו (כה, כו) שיי היה עמו, ושבתו מיכל היה חובב את דוד ולא היה יכול להרגו על ידה, הוסיף ירקה ופקל ממנו, ולשוב לחותו, וזה הותה הפלאה הפלאי: (ג) ויצאו שרי פלשתים וגו'. עתה יזכור הכתוב השתדלות שלישי שעשה שקול להמית את דוד, והוא שילחו שרי פלשתים לפשוט בארץ לשקול ולבוז בה, ויהי מידי לאחת, לל כאשר יפלו שכל דוד מכל עבדי שקול, כלומר שהגדיל עלה הפליק תוזיק להפליק במלחמ' ולהשויד את החויבים, בחופן שייקר שמו ובכבד מאד, כי ילא לו עם מלומד מאכיל ועם חיל מלוחם מלחמה. ובלרם לאמרו בתיקר שמו בהלכה, כיון שמעו פלשתים שבעת דוד אשה ילאו שרי פלשתים לאמרו בכתוב בתורתם * כי יקח איש אשה חדשה לא ילא בצבא, כלך וכלל דברי כל העם, ולא היו יודעים שדוד היה חכם ודורש בשה דברים במלחמת הרשות, לכל במלחמת מלוה הכל יולאין לפילו חתן מחדרו וכלה מחופתה:

וכאשר

2011 Ministerio de Cultura

יט

[ח] וַיַּכֵּר שָׁאוּל אֶל־יְהוֹנָתָן בְּנוֹ וְאֶל־
כָּל־עֲבָדָיו לְהָמִית אֶת־דָּוִד וִיהוֹנָתָן בֶּן־
שָׁאוּל חָפֵץ בְּדָוִד מְאֹד׃
[ט] וַיַּגֶּד יְהוֹנָתָן לְדָוִד לֵאמֹר מְבַקֵּשׁ שָׁאוּל
אָבִי לַהֲמִיתֶךָ וְעַתָּה הִשָּׁמֶר־נָא בַבֹּקֶר
וְיָשַׁבְתָּ בַסֵּתֶר וְנַחְבֵּאתָ׃
[י] וַאֲנִי אֵצֵא וְעָמַדְתִּי לְיַד־אָבִי בַּשָּׂדֶה
אֲשֶׁר־אַתָּה שָׁם וַאֲנִי אֲדַבֵּר בְּךָ אֶל־
אָבִי וְרָאִיתִי מַה וְהִגַּדְתִּי לָךְ׃
[יא] וַיְדַבֵּר יְהוֹנָתָן בְּדָוִד טּוֹב אֶל־שָׁאוּל
אָבִיו וַיֹּאמֶר אֵלָיו אַל־יֶחֱטָא הַמֶּלֶךְ
בְּעַבְדּוֹ בְּדָוִד כִּי לוֹא חָטָא לָךְ וְכִי מַעֲשָׂיו
טוֹב־לָךְ מְאֹד׃ [יב] וַיָּשֶׂם אֶת־נַפְשׁוֹ בְכַפּוֹ
וַיַּךְ אֶת־הַפְּלִשְׁתִּי וַיַּעַשׂ יְהוָה תְּשׁוּעָה
גְדוֹלָה לְכָל־יִשְׂרָאֵל רָאִיתָ וַתִּשְׂמָח
וְלָמָּה תֶחֱטָא בְדָם נָקִי לְהָמִית אֶת־דָּוִד
חִנָּם׃ [יג] וַיִּשְׁמַע שָׁאוּל בְּקוֹל יְהוֹנָתָן
וַיִּשָּׁבַע שָׁאוּל חַי־יְהוָה אִם־יוּמָת׃
[יד] וַיִּקְרָא יְהוֹנָתָן לְדָוִד וַיַּגֶּד־לוֹ יְהוֹנָתָן
אֶת־כָּל־הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה וַיָּבֵא
יְהוֹנָתָן אֶת־דָּוִד אֶל־שָׁאוּל וַיְהִי לְפָנָיו
כְּאֶתְמוֹל שִׁלְשׁוֹם׃ [טו] וַתּוֹסֶף הַמִּלְחָמָה
לִהְיוֹת וַיֵּצֵא דָּוִד וַיִּלָּחֶם בַּפְּלִשְׁתִּים וַיַּךְ
בָּהֶם מַכָּה גְדוֹלָה וַיָּנֻסוּ מִפָּנָיו׃
[טז] וַתְּהִי רוּחַ יְהוָה רָעָה אֶל־שָׁאוּל וְהוּא
בְּבֵיתוֹ יוֹשֵׁב וַחֲנִיתוֹ בְיָדוֹ וְדָוִד מְנַגֵּן
בְּיָד׃ [יז] וַיְבַקֵּשׁ שָׁאוּל לְהַכּוֹת בַּחֲנִית
בְּדָוִד וּבַקִּיר וַיִּפְטַר מִפְּנֵי שָׁאוּל וַיַּךְ אֶת־
הַחֲנִית בַּקִּיר וְדָוִד נָס וַיִּמָּלֵט בַּלַּיְלָה׃
[יח] הַהוּא׃ וַיִּשְׁלַח שָׁאוּל מַלְאָכִים אֶל־
בֵּית דָּוִד לְשָׁמְרוֹ וְלַהֲמִיתוֹ בַּבֹּקֶר וַתַּגֶּד
לְדָוִד מִיכַל אִשְׁתּוֹ לֵאמֹר אִם־אֵינְךָ
מְמַלֵּט אֶת־נַפְשְׁךָ הַלַּיְלָה מָחָר אַתָּה׃
[יט] מוּמָת׃ וַתֹּרֶד מִיכַל אֶת־דָּוִד בְּעַד
הַחַלּוֹן וַיֵּלֶךְ וַיִּבְרַח וַיִּמָּלֵט׃
[כ] וַתִּקַּח מִיכַל אֶת־הַתְּרָפִים וַתָּשֶׂם אֶל־
הַמִּטָּה וְאֵת כְּבִיר הָעִזִּים שָׂמָה
מְרַאֲשֹׁתָיו וַתְּכַס בַּבָּגֶד׃
[כא] וַיִּשְׁלַח שָׁאוּל מַלְאָכִים לָקַחַת אֶת־
דָּוִד וַתֹּאמֶר חֹלֶה הוּא׃

ל ב

(ח) וכאשר רקח שאול שיל
עמו ובעכיבי דוד
מלקיו, הוסוק עוד בלבו מה
שאוב שהוא יהיה המולך ויורש
מלכותו לחריו, ולזה דבר
עם יונתן בנו ועם עבדיו
שהם ימיתו את דוד, ויהיה
זה בהיותם מתרחקים ריב
ביניהם וימיתו לותו בשגגה
היולאת. וידמה שאול שאר
ליהונתן בנו שהיה לו חשקה
ולבון הדבר הטוב שיהיה על
דוד, והבנים ביניהם מבחת
קבלות וכן בין עבדיו בלופן
שיתחלו להרגו, לבל יהונתן
היה חפץ בדוד מאד והיה חפץ
בהצלחתו ולבן לא רצה לדברי
אביו, והודיע הדבר לדוד
שיזהר פן יבוא שאול לחבשים
לחריס להרגו, ואמר לו
שיתחיר עצמו בחל בעוד שהוא
יחקור את לבו ויתוכח עמו
על עניבו, וידמה שהיה שאול
רגיל לנחת כיום יום לאותו
שדה להלוך ולשוטט בו עד
(נ) דרך הטיול, ולפיבך הוא
יוצחן את דוד שיתחבא באותו
שדה, כדי שאחרי לבר ידבר
עם אביו ילך למקום מוצבו
(ד) ויגיד לו כל דבריו: והנה
יהונתן דבר לאביו והוכיחו
שלא יחטא בעבדו דוד לפני
שלא חטא לו כלל, ולא די
שלא חטא לבל גם היו מעשיו
(ה) טובי לעבודתו, כי הוא שם
נפשו בבפו בעבין גליית,
ועשה ית' עשה על ידו תשועה
ביזרעאל, ולבן אין ראוי
שיחטא בדם נקי להמית את
(ו) דוד חבם, ושאול הודה לו
בטענותיו וישבע בי ה' שם
(ז) יומת, ויהונתן הודיעו לדוד
ואז נטה לבו ובא לפני שאול
בפעם בפעם. והנה ענין
שבועת שאול ירחה שהיתה
לאחת מאתי מבות. שם
שבתחרט מכוונתו הרע' ורחה
דברי יהונתן טובים ובבוחי,
ולבן עשה שבועה שלא יומה
עוד להרגו, לבל הבוונה
הטובה היתה לא התמידה עמו
בי מיד חזר למחשבתו. ושם
שאחה בדי שיהונתן לא ידע
בוונתו ויגידה לדוד לשיברח
מלפניו ובזה לא יובל עוד
להבותו, ולבן עוד הוסיפו
בדברים בדי שיגידם לדוד
ויבטח לבו בהם ולא יברח,
והותרה עם זה המלחמה
(ח, ט) הרביעית: ותוסף המלחמה

קיח

להיות וגומר, זבר בחן
השתדלות רביעי שעשה שאול
להמית את דוד, והוא שקרה
בתוספת המלחמה שיצא דוד
ונלחם בפלשתים ויך בהם
מבה גדולה, ושאול ברוע
הנלחתו קצב מחשבותיו
שהיה רוח ה' טובה ורצונו
וחפצו על דוד להצליחו
ורוח הרע על שאול,
רומה לומר בוונת הדם
ורצונו היה רע בנגד שאול,
ובחצר התנודד במחשבה (י)
הוצת הם לבו בקרבו והטיל
חניתו להבות את דוד,
ובחצר רחה דוד הדבר הזה
הבין שהיתה בוונת שאול רעה
עליו ויברח וימלט ממבו
בלילה, ושאול חצב שילח דוד
לביתו לשבב עם אשתו,
וישלח מלאבים לשמור אותו (יא)
בביתו להמיתו בבקר, ולא
הוה לאבשי' הדם להרגו בלילה
בביתו בי אצל שיהה אותם
בדברים ושעות יעדים הוא,
ולזה המתין עד אור הבקר
להרגו בעצמו, ומיבל אצת
דוד עם היותה בת שאול גלה
את אזנו הם אביה מחלט את
בפשך בעור לילה ותאחר בבן
עד יום מחר ימיתך אבי,
ולפי שהיו מלאבי שאול אומרי' (יב)
פתח הבית הורידתו מיבל
בעד החלון שהיה לו מבך
אחר ויברח וימלט, ובאחר (יג, יד)
שלח שאול לבחת את דוד
להביאו אליו להמתו הזיבה
מיבל שהיה חולה ולא היה
יבול ללבת אתה, ותשם
את התרפים במקומו ואת
בביר העזים אשה מראשותיו,
בחופן שהיה דומה שדוד
היה שובב בתוך המטה,
והיו בראים שערות בראשות
המטה דומה לראש אדם,
ועבין התרפים תרגם יונתן
בלמבית, ושאנו המפרשים
שהיו בתרפי בבן העבודה
לגיבוי אז לעבודה זרה,
והוא זר מאד שיחוש דבר
עבודה זרה אז בימוי שגם
בן מיוחס לעבודה זרה
בבית דוד. ולאחע בתב
אתם על מורת בני אדם
לבבל בח העליונים, והוא
בלי עצוי מבחצת בפי חלוקת
הבעות וירחו בהם הבוברים
בחפץ המזלות, ואם
הבוברים מחזיקים. ואני
לחבוב שהתרפים בבלי אתם
בחול

2011 Ministerio de Cultura

[טו] וַיִּשְׁלַח שָׁאוּל אֶת־הַמַּלְאָכִים לִרְאוֹת
אֶת־דָּוִד לֵאמֹר הַעֲלוּ אֹתוֹ בַמִּטָּה אֵלַי
[יו] לַהֲמִיתוֹ: וַיָּבֹאוּ הַמַּלְאָכִים וְהִנֵּה
הַתְּרָפִים אֶל־הַמִּטָּה וּכְבִיר הָעִזִּים
[יז] מְרַאֲשֹׁתָיו: וַיֹּאמֶר שָׁאוּל אֶל־מִיכַל
לָמָּה כָּכָה רִמִּיתִנִי וַתְּשַׁלְּחִי אֶת־אֹיְבִי
וַיְמַלֵּט וַתֹּאמֶר מִיכַל אֶל־שָׁאוּל הוּא
אָמַר אֵלַי שַׁלְּחִנִי לָמָּה אֲמִיתֶךָּ:
[יח] וְדָוִד בָּרַח וַיְמַלֵּט וַיָּבֹא אֶל־שְׁמוּאֵל
הָרָמָתָה וַיַּגֶּד־לוֹ אֵת כָּל־אֲשֶׁר עָשָׂה־
לוֹ שָׁאוּל וַיֵּלֶךְ הוּא וּשְׁמוּאֵל וַיֵּשְׁבוּ
[יט] בְּנָיוֹת: וַיֻּגַּד לְשָׁאוּל לֵאמֹר הִנֵּה
[כ] דָוִד בְּנָיוֹת בָּרָמָה: וַיִּשְׁלַח שָׁאוּל
מַלְאָכִים לָקַחַת אֶת־דָּוִד וַיַּרְא אֶת־
לַהֲקַת הַנְּבִיאִים נִבְּאִים וּשְׁמוּאֵל עֹמֵד
נִצָּב עֲלֵיהֶם וַתְּהִי עַל־מַלְאֲכֵי שָׁאוּל
רוּחַ אֱלֹהִים וַיִּתְנַבְּאוּ גַּם־הֵמָּה:
[כא] וַיַּגִּדוּ לְשָׁאוּל וַיִּשְׁלַח מַלְאָכִים אֲחֵרִים
וַיִּתְנַבְּאוּ גַּם־הֵמָּה וַיֹּסֶף שָׁאוּל וַיִּשְׁלַח
מַלְאָכִים שְׁלִשִׁים וַיִּתְנַבְּאוּ גַּם הֵמָּה:
[כב] וַיֵּלֶךְ גַּם־הוּא הָרָמָתָה וַיָּבֹא עַד־בּוֹר
הַגָּדוֹל אֲשֶׁר בַּשֶּׂכוּ וַיִּשְׁאַל וַיֹּאמֶר אֵיפֹה
שְׁמוּאֵל וְדָוִד וַיֹּאמֶר הִנֵּה בְּנָיוֹת בָּרָמָה:
[כג] וַיֵּלֶךְ שָׁם אֶל־נָיוֹת בָּרָמָה וַתְּהִי עָלָיו
גַּם־הוּא רוּחַ אֱלֹהִים וַיֵּלֶךְ הָלוֹךְ
וְהִתְנַבֵּא עַד־בֹּאוֹ בְּנָיוֹת בָּרָמָה:
[כד] וַיִּפְשַׁט גַּם־הוּא בְּגָדָיו וַיִּתְנַבֵּא גַּם־הוּא
לִפְנֵי שְׁמוּאֵל וַיִּפֹּל עָרֹם כָּל־הַיּוֹם הַהוּא
וְכָל־הַלָּיְלָה עַל־כֵּן יֹאמְרוּ הֲגַם שָׁאוּל
בַּנְּבִיאִים:

כמורת קדש, מהם נעזים לעבודה זרה, ומהם להוריד
הצפע מהעליונים, ומהם לדעת הנעות מהיום, ומהם היו
הנעזים על מורת קדש ידוע ולומה קליו בתוקרו ומורתו,
והיו עושים הנזיס זה על מורת בעליהן כדי שיהיה תמיד
תוקרו לנגד עיניהן מרוב להבתם לותו, ומזה המין התחרון
היו התרפים אשר למיכל במורת דוד להבתה את דוד מאד
ולא היה נהם גד עון, ולכן
שמה לותם בתקומו כי היו
כדמותו: וכניל העזים היה
כר עזוי מזער העזים.
ובמדרש אמרו שהיו כאל יין
תחת דוד על המטה והיה
שער הכוד למעלה, ועשתה
מיכל התקבולה הזאת כדי
שיהי לדוד זמן ללכ' ולהתרחק
מזה כעוד שהיו הולכי' ובאים
אל תכיו, וכל זה היה לגודל
להבתה אותו, ועל כן לרזו
עליה במדרש תהלים אמרו
לשה אמת טוב. ואין ספק
שאול שמח לבו ויגל כבודו
כאשר ילע שהיה דוד במטה
חולה, בקשו שלח יוכל
לבוות מזה ואיה שיעלו אותו
במטה להמיתו, ובאשר קפצו
המטה מאלו התרפים וכניר
העזים ויודע הרמאות שעשתה
מיכל, ולכן שאול אביה שער
בה למה רמתו? והיה הסיבתו
שלא עשתה זה כי אם בפקדה
מדוד, שאיור לה שימית אותה
אם תניד הלבר. הנה מופר
כוה שאול למה להרוג דוד
בידו ובאיתו פעמים והוא
מין אחד מהשתלות לשר
נקם להרגו, ואשת בידי
פלשתי' במוהר אשה הערלו',
ושלשי' ביד יוכתן בבו ועבדיו,
ורביעית על ידי מיכל בתו
בניתם, ואמצית באה שאלו
לאויו לביות ברמה לנוקמו
שיזכור אחר זה. והבן כי
כל הפעמים שהיה מתעורר
שאול להרוג את דוד לא היה
כי אם ברקותו מכליו ומשכיב
בלבר מה אשר יעשה, ואז
היה מקשב בזה ובעתתו רוח
רעה, ובכל הלברים האלה
לא בתבו ה' להרע את דוד:
(יא) ודוד ברח וימלט ויבא אל
שמואל. זכר הכתוב שדוד
בא אל שמואל והגיד לו את
כל דברי שאול ועשקיו בכל התרבעה דרכים אשר בבר עשה
להרגו, ועשה זה דוד לפי שאול היה כחשן על ידי שמואל
ודוד גם בן כחשן על ידו והיה שמואל בביא אלקים, והלך
דוד אליו לועוק אותה שהיה שאול עושה בגדו ולבקש ממבו
עצה ותקומין, ויגיד לו ברוח בבואתו מה יעשה ואיך ימלט
את בפשו, אחרי אשר הלמין כי מיי' כל מזפטו וכל מעשיו
מושנחים, ואת' שהלך דוד ושמואל ויצבו בביות, וזכר דוד
התשוקה ושמואל אחריו לבבוד המלכות. וידוע שהיה ביות
מקום פמוך לרמה והיה גם מושב בני הבביא' להיותו מקום

מוכן להתבודדותם והלבו שם לבקש את דבר ה', וכן אי
מדרש דבביא"ל. ושמ"ל אמרו במסבת זבחים מה ענין ביות
אצל רמה? אלא שהיו יושבים ברמה ועוסקי' בבויו של עולם,
כלומר בבית המקדש בחיזה מקום תבבה. וכאשר שמע שאול (יט, כ)
שהיה דוד בלותו מקום שלא מלאכים שם לקחת את דוד.
וענין התבבאם בלם, ולמה לא חזרו אל שאול, חכמי הגוים
פירשו ההתבבאות הנזכר כאן
לשון זבק והלול, שהיו
מזבקים ומהללים לאל ית',
מנורת * ניב שפתים, אבל יעי' כו ו"א
לא יבבול זה לאמרו באן הגם
שאול בבביאים. ועניבו אצלי
שרצה כל אחד מהמלאכים
את להקת הבביאים, רוצה
לומר את קבוצם, כי להקת
הוא כמו קהלת בחמעו
והוא הפוך, שהיו הם בלם
בביאים, רוצה לומר מנידים
פעתיד להיות, והוא שימלוך
דוד על פל ישראל ושלח
ושליט המלאים אל שאול
להמיתו, הנה באחר רצו זה
המלאכים ושמואל היה עומד
עליהם ומקייס את דבריהם
התבבאו המלאכים גם בן,
לל התחילו להתבודד ולהזב
ונפלו בו ויתבבאו הם גם בן
מה שיהיה, לל שימלוך דוד
על בל פנים, ומפני זה
פחבעו מלהקת את דוד כי לא
רצו לשלוח יד במשיח ה' ולא
קוזו אל שאול כי ירצו את (כא)
ה' ומאסו בדברי שאול, וכן
קרה למלאכים לאחריים שלח
שאול אליהם פעמים, וברוחות (כב, כג)
שאול אבל עבדיו בטו להחבת
דוד הלך הוא הרמתה וילך אל
אותו מקום ביות ותהי עליו
גם הוא רוח אלקים. והבן אלא
אמר בזה רוח אלקים רעה,
לפי שזה יורה שאל עליו הטפע
הבבואי ובעודו הולך בדרך
היה תמיד מתבודד להגיע
אליו הבבוא', ולדעת מה יהיה
בעבין המלבות, וזהו וילך
הלוך ויתבבא, שהוא ההתלו'
להבבא והתבודדות אליו
כמו אוברתי. ובבואו לפני דף כ"ו ע"א
שמואל התפעל בל בך
בדרבו לותו שאם לבו בקרבו
וקרע את בגדיו ויפשוט לותם
ויפול ערום לרצה לפניו
בהתבבאותו בל היום ההוא ובל הלילה, ובל זה לחזק
התפעלותו מהמדמה ולשוטטות מחשבתו בדבר ההוא אשר
היה בונע אל לבו בל בך עד שאל עליו רוח בבואי, וזהו
רוח אלקים הבזכר, עד שאמרו הרואים הגם שאול בבביאים?
רוצה לומר שהגיע למעלת הבבואה הגמורה בבביאים היושבים
שם בביות, ובהיותו שאול מתבודד ומתבבא בביטול המושים,
ברך דוד משם והיה לו מקום וזמן להמלט, וילך אל
יהוחתן להגיד לו בל זה אשר לא היה
יודע בו:

ויברח

2011 Ministerio de Cultura

כ

[ח] וַיִּבְרַח דָּוִד מִנָּיוֹת בְּרָמָה וַיָּבֹא
וַיֹּאמֶר׀ לִפְנֵי יְהוֹנָתָן מֶה עָשִׂיתִי מֶה־
עֲוֹנִי וּמֶה־חַטָּאתִי לִפְנֵי אָבִיךָ כִּי מְבַקֵּשׁ
[ט] אֶת־נַפְשִׁי׃ וַיֹּאמֶר לוֹ חָלִילָה לֹא־
תָמוּת הֶן־ לֹא ׀ עֲשֶׂה אָבִי דָּבָר גָּדוֹל
אוֹ דָבָר קָטֹן וְלֹא יְגַלֶּה־ אֶת־אָזְנִי
וּמַדּוּעַ יַסְתִּיר אָבִי מִמֶּנִּי אֶת־הַדָּבָר הַזֶּה
[י] אֵין זֹאת׃ וַיִּשָּׁבַע עוֹד דָּוִד וַיֹּאמֶר
יָדַע יָדַע אָבִיךָ כִּי־מָצָאתִי חֵן בְּעֵינֶיךָ
וַיֹּאמֶר אַל־יֵדַע־זֹאת יְהוֹנָתָן פֶּן־יֵעָצֵב
וְאוּלָם חַי־יְהוָה וְחֵי נַפְשֶׁךָ כִּי כְפֶשַׁע
[יא] בֵּינִי וּבֵין הַמָּוֶת׃ וַיֹּאמֶר יְהוֹנָתָן אֶל־
דָּוִד מַה־תֹּאמַר נַפְשֶׁךָ וְאֶעֱשֶׂה־לָּךְ׃
[יב] וַיֹּאמֶר דָּוִד אֶל־יְהוֹנָתָן הִנֵּה־חֹדֶשׁ מָחָר
וְאָנֹכִי יָשֹׁב־אֵשֵׁב עִם־הַמֶּלֶךְ לֶאֱכוֹל
וְשִׁלַּחְתַּנִי וְנִסְתַּרְתִּי בַשָּׂדֶה־ עַד הָעֶרֶב
[יג] הַשְּׁלִשִׁית׃ אִם־פָּקֹד יִפְקְדֵנִי אָבִיךָ
וְאָמַרְתָּ נִשְׁאֹל נִשְׁאַל מִמֶּנִּי דָּוִד לָרוּץ
בֵּית־לֶחֶם עִירוֹ כִּי־זֶבַח הַיָּמִים שָׁם
[יד] לְכָל־הַמִּשְׁפָּחָה׃ אִם־כֹּה יֹאמַר טוֹב
שָׁלוֹם לְעַבְדֶּךָ וְאִם־חָרֹה יֶחֱרֶה לוֹ דַּע
כִּי־כָלְתָה הָרָעָה מֵעִמּוֹ׃
[טו] וְעָשִׂיתָ חֶסֶד עַל־עַבְדֶּךָ כִּי בְּבְרִית יְהוָה
הֵבֵאתָ אֶת־עַבְדְּךָ עִמָּךְ וְאִם־יֶשׁ־בִּי עָוֹן
הֲמִיתֵנִי אַתָּה וְעַד־אָבִיךָ לָמָּה־זֶּה
[טז] תְּבִיאֵנִי׃ וַיֹּאמֶר יְהוֹנָתָן חָלִילָה־ לָּךְ
כִּי ׀ אִם־יָדֹעַ אֵדַע כִּי־כָלְתָה הָרָעָה מֵעִם
אָבִי לָבוֹא עָלֶיךָ וְלֹא אַתָּה אַגִּיד לָךְ׃
[יז] וַיֹּאמֶר דָּוִד אֶל־יְהוֹנָתָן הִנֵּה מִי יַגִּיד לִי אוֹ
מַה־יַּעַנְךָ אָבִיךָ קָשׁוֹת׃
[יח] וַיֹּאמֶר יְהוֹנָתָן אֶל־דָּוִד לֶכָה וְנֵצֵא
הַשָּׂדֶה וַיֵּצְאוּ שְׁנֵיהֶם הַשָּׂדֶה׃
[יט] וַיֹּאמֶר יְהוֹנָתָן אֶל־דָּוִד יְהוָה אֱלֹהֵי
יִשְׂרָאֵל כִּי־אֶחְקֹר אֶת־אָבִי כָּעֵת ׀ מָחָר
הַשִּׁלְשִׁית וְהִנֵּה־טוֹב אֶל־דָּוִד וְלֹא־אָז

(ח) **וברח** דוד מניות ברמה וגו׳. הנה חזר הלך ליהונתן להיותו בוטח באהבתו ובחמלתו ואמר לו מה עוני ומה חטאתי לפניך כי מבקש את נפשי? ויונתן השיבו שלא היה רגון לבו להמיתו, כי קלו עשה לביו דבר (ט) קטן לו גדול היה מגלה לזכו ולמה יסתיר הדבר הזה ממנו? ואחר שלא גלה לו היות כוונתו להרגו יורה שלא כוון לזה, והיתה מחשבת יונתן שהעלת החנית ומה שעלה מלאכים לשמור את הבית והלך לקריו לביות לא היה בכוונה רעה כי אם מפלת סוליו השמוכיי בעת שהרוח (י) רעה מבעתת לותו: ודוד השיבו אין טענה מאחר לא הגיד לך לביך כוונתו, זוה היה לפי שידע לביך כי מלאתי חן בעיניך, ולכן אחר להעלימו ממך פן תעצב, ואולם אין כפק כי ה׳ ובי נפשך כי כפשע ביבי ובין המות, לו כי כמפיעה קטנה היתה שם ביבי ובין המות: (ז) ויונתן עשה בדבר לולי היה האחת כדברי דוד, ולכן אחר לו מה תאחר נפשך ותעשה לך, לו מה יגוע שבלך שבעשה? לדעת הלא כוונתו כמו שאני אומר לו כמו שאתה (ה) תוצב, ואז בחר דוד הדרך שוכר היטב עבד אחר ואכבי יצוב לצד עם אחיך לאכול ואחר האכילה הוצת תשאבי ונסתרתי בשדה עד עת הערב השלשית, רוצה לומר מהיום השלשי שהיה ביום הקדש השבי שהיא שלישית לאותו יום שהיו מדברים בו. או ואחר לאבי יצוב לצד עם אחיך לאכול, שביום הקדש תמיד היה מכבדו ליצב עם אחיך לאכול, ובאחרו לו מה יגוע שבלך ולא נודע הדבר: ואז יאמר דוד מי יגיד לי או (י) מה יענך אביך קשה, ופירשו בו המפרשים מי יגיד לי אם שלוש יענך או מי יגיד לי אם יענך אביך קשה, ושמוש הפסו׳ ידענו מסדון רקדיתו: ואבי לאחזוב שדוד אמר בזה שבי ענינים. האחד דרך שאלה מי יגיד לי רצון אביך וכוונתו העוב׳ היא אם רעה? והשבי דרך בעקה או מה יענך אביך קשה! לל אוי לי על שבדי על אשר יענך אביך קשה ואפשר אחד אם יגעור בך בעבורי, כי יתאחן לבבו אם תשא קלון וגערה עלי, ובזה בבא מה שקדה לאבי כן כמו שיבוא, ואמר מה יענך, לרמוז על רוב הנצרה שיגעך בו, עד * מה רב טובך אשר תצפנ׳ ל״ב כ׳ לפנת לירלאך, כאלו אמר אוי ואבוי מה יענך אביך בעבורי! ויונתן לפי שדרה להרבות (יא, יב) עמו בדברים, ואשר שמע שמא יזמינהו אדם בהיותם בשיח כי יש אוזים לכותל, אמר לכה ונצא השדה ויצאו ושם אמר לדוד ה׳ אלהי ישראל כי אחקור את אבי כעת מחר

(ח) ויברח דוד מניות ברמה וגו׳. הנה חזר הלך ליהונתן להיותו בוטח באהבתו ובחמלתו ואמר לו מה עוני ומה חטאתי לפניך כי מבקש את נפשי? ויונתן השיבו שלא היה רגון לבו להמיתו, כי קלו עשה לביו דבר (ט) קטן לו גדול היה מגלה לזכו ולמה יסתיר הדבר הזה ממנו? ואחר שלא גלה לו היות כוונתו להרגו יורה שלא כוון לזה, והיתה מחשבת יונתן שהעלת החנית ומה שעלה מלאכים לשמור את הבית והלך לקריו לביות לא היה בכוונה רעה כי אם מפלת סוליו השמוכיי בעת שהרוח (י) רעה מבעתת לותו: ודוד השיבו אין טענה מאחר לא הגיד לך לביך כוונתו, זוה היה לפי שידע לביך כי מלאתי חן בעיניך, ולכן אחר להעלימו ממך פן תעצב, וחולם אין כפק כי ה׳ ובי נפשך כי כפשע ביבי ובין המות, לו כי כמפיעה קטנה היתה שם ביבי ובין המות: (ז) ויונתן עשה בדבר לולי היה האחת כדברי דוד, ולכן אחר לו מה תאחר נפשך ותעשה לך, לו מה יגוע שבלך ולא נודע הדבר: ואחר שבמה שיעלה לו (ק) בזה יונתן ובמה שיגלה לו כוונת לביו יעשה עמו חסד גדול, וזרלוי לו לעזותו כי בברית ה׳ ובצבוע׳ בתו שביה׳, ות״ת שהבדי לא יכפר העוב׳ לזה אמר ואם יש בי עון והמיתני ועד לביך למה זה תביאני? ולפי שהרגיש יהונתן בדברי דוד שהיה מכפק (ט) בהבתו אם יגיד לו כל האחת אם לא, השיבו חלילה לך, לל מלאשדני, כי אם ידוע אדע וגומ׳. ואפשר שיפורש הכתוב ולא יאמר בו אלא לאשדני, ויאחר יהונתן אלו היה לוי לאר במקומך באחת לא אגלה כוד לבי בעבורו ואכאה עליו, אבל לך אשר לאהבת נפשי להבתיך, אלילה לך אשר אדע כי כלתה הרעה מעם לבי לבוא עליך אשו לא אגלה את אזנך כי ויל לגלה אותו אליך ולא לעלים דבר. (י) ואז אמר דוד מי יגיד לי או מה יענך לביך קשה, ופירשו בו המפרשים מי יגיד לי אם שלוש יענך או מי יגיד לי אם יענך לביך קשה, ושמוש הפסו׳ ידענו מסדון רקדיתו: ולבי לאחזוב שדוד אמר בזה שבי ענינים. האחד דרך שאלה מי יגיד לי רצון לביך וכוונתו העוב׳ היא אם רעה? והשבי דרך בעקה או מה יענך לביך קשה! לל אוי לי על שבדי על אשר יענך לביך ואפשר אחד אם יגעור בך בעבורי, כי יתאחן לבבו אם תשא קלון וגערה עלי, ובזה בבא מה שקדה לאבי כן כמו שיבוא, ואמר מה יענך, לרמוז על רוב הנצרה שיגעך

(יא) כ׳ תהלי׳ ל״ח כ׳

(יב) יש׳ ל״ג כ׳

(יג) יהונתן לפי שדרה להרבות עמו בדברים, ואשר שמע שמא יזמינהו אדם בהיותם בשיח כי יש אוזים לכותל, אמר לכה ונצא השדה ויצאו ושם אמר לדוד ה׳ אלהי ישראל כי אחקור את אבי כעת מחר

2011 Ministerio de Cultura

לפמוך על זה עד שתרבה לחקור שליו יותר וחכות עד תכופתו נלי ספק מה שיהיה בהפך כשלך לחמלך הטוב לפניו, כי כה יעשה לי אלקים וכה יוסיף, כי יעיב אל חבי את הרעה עליך, אל כה רעה יעשה לי אלקים וכה יוסיף כמו שאכי רוצה לעשות לך פס לא בעצמי ולא על ידי שליח מיד בלי שום כפק לגלה את חוכך והלכת לשלום, ולא תתעצב פס תכטרך לשכת ולהפרד ממכי ולא תפחד מסככת הלרכי, שעתיד אתה למעלה רבה להיות אלקים עמך כאשר היה עם אכי, ולא פס עודכי חי-וגו' • פירוש המפרשים כשם גו ולא תשאל ממך דבר פס תהיה עדין חי כשתחלוף, כי אינכי ירא שלא תעשה עמדי חסד ה' (והוא החסד הנמשך מהברית שהיה ביניהם שקיל כרית ה') פס עדין לא למות ותהיה חי בחותו זמן, ועוד אמר ולא תכרות את חסדך מעם ביתי, אל וגם כן ידעתי שלא תכרית את חסדך מעם ביתי, וגם בהברית ה' את אויבי דוד, שהם כל זרע שאול, ידעתי שאתה תחמול עלי ועל זרעי, ולכן כרתו עוד ברית, והוסיף יהונתן להשביע את דוד בהנחתו אותו, ויהיה השבועה שלא יעשה דוד כן יבקש ה' זה מאתו על ידי אויבי שיפול בידם עליו • ואחר מלאתי הפירוש הזה למפרשים רקוק מאד כפי מה שיביאו בפסוקים דברים אחר אחיפ בכתוב, ואשבתי בפירושם דבר אחר, אל שאחרי שאמר יהונתן ויבקש ה' מאויבי דוד, ובקש ה' העון מיד דוד על אויביו, כשעבר על הברית ואחר למפיבושת * אתה ובניך תאבדו את חבלקו את השדה, יאתה בת קול ואמרה ירבעם ורחבעם יחלקו את המלכות, הוי מאויבי דוד • ולפי זה יהיה ובקש ה' מאויבי דוד מאחר כותב הכפר, ואיכו דבדי לאד מהם • הכה התבארו הפסוקים והותרה הבעלה החמשית:

ויאמר לו יהונתן מחר חדש וגו' • בשוב הדברים לפני הוא, שלפי שדוד אמר מי יגיד לי, הבין יהונתן שהי' מפקפק אם בלהבתו אם ירצה להגיד לו הלמת, או אם ימלך תחבולה להגיל לו מבלי שירגיש אדם בדבר, ולכן הציבו יהונתן לשני המובנים אשר יכבלו מאמרו, ואחר אם כוונת לומר מי יגיד לי אם אבוך לך בפי הלמת ולא אוכה אותך, הכי אעשה שבועת ה' אלקי ישראל כי אחקור את אבי וגו' כה יעשה ה' ליהונתן וגו', ואם כוונת באחרך מי יגיד לי בלי זה אופן אגיד לך הענין שלא ידע אדם מאומה, הנה לזה אמר לו יהונתן מחר חדש, ולא היה זה דבור מיותר כי כבר אמר לו זה דוד, אבל יונתן הניח הקדמתו אל דוד ועלתו אשר יעץ עליה מאך עוד עלתו, וז"ש מחר חדש, ל"ל מחר יום אחר אחר השבת ודרך כל אוהבי על שלחן המלך לבוא ביום חדש לשלחן (כמו שאתה לברת) ותהיה אפקד אחיך יפקד מושבך, ל"ל כאשר יאסר מושבך בשלחן המלך לו יעלה זכרונך לפני המלך • ושלשת חרב אחר, ל"ל תהיה נאחר שלשה ימים שלמים, והם אחי ימי החדש הראשונים ויום השלשי מהחדש, ותרד מאד בעמק אקום ההסתר ובאותו אקום אשר נסתרת שם ביום המעשה, ל"ל אותו היום אשר בשבע שאול ליהונתן שלא ימות דוד שהיה לו גם כן דוד נסתר בשדה • ולפי שיקשה לך יאב דוד שם נסתר שלשת ימים בלי מאכל ובלי משתה? יהיה הכאון בפירוש הכתוב ושלשת ימים לפה ואחה לאחר ירחה וירד אחותו אקום שלא ירחהו אדם שם, ובסוף השלשה ימים אחר ובאת אל המקום אשר נסתרת שם ביום המעשה שלו יבא שמה לדעת התשובה • ואפשר עוד לפרש הפסוק על דרך התרגום, ושלשת תרד מאד, ל"ל כשיעברו שלשה ימים שלא תלך לאכול על שולחן המלך תרד מאד ממעלתך בעיכיו ויגלה רחוקו בהכרח, כי תהיה פחות בעיכיו ויהיה כאל אחלו להמיתך, וימלא העלה הזאת באחרו שאתה בן מות אחרי אשר הלכת שלא באחותו וברחת מלפכיו •

ופירש

ופירש ביום המעשה, ביומא דחולא, לא ביום החול שעוסין בו מלאכה, לפי שהכתיר הרשעון היה בוימו של חול והכתיר הצבי הזה יהיה ביום רשע הקדש, שלא היו בימים ההם נוהגי' לעשות מלאכה ביום הרשעון מהקדש, כי מפני קרבן היום היו פנויים ממלאכתם ובאים להשתחוות לפני ה', וכן נראה מכתובת יחזקאל * שיהיה נעתיד, ונם היום הכשים שומרות יום הקדש מלעשות בו מלאכה. והקבן החול היה קבן לחת כיתן לעובדי הדרכים, ולזה נקראה קבן החול. ואחרי שיוכתן הכית מה שאמר קליו דוד בזאת העלה, הוסיף עליו להודיעו בחיזה קופן יודיעהו מה שידבר קבין,

(כ) והוא לאמרו ואלי שלוח החצים כדה תורה, לא ואלי מוכיח על דבריך שתשליך ושתיל שלש חצים כנגד השלשה ימים ההם, כלומר לעולם תעיל קופס לנד הקבן שובר. ואמרו לנעלך לי למערה, לא לנד הקבן, שתהיה הקבן מערה לחצים: והנה תשלח הנער לך מצא לת החצים ואם לאמר לעולם הנה החצים ממך והלאה קחה דוד לך כי שלום לך וחי ה', לא חחל ית' הכילך מיד אלי ונלך, והיה לא כן המימן אם יאמר והנה, או יאמר והלאה: ואמרו והדבר אשר דברנו וגו', הוא כאומרו ואם תלך ובוד תזכור הדבר אשר דברנו אלי ואתה, כי אין ביניכו עד כי אם החל ית' ויהו הנה ה' ביני וביך עד עולם. הנה אם כן ההסתר בשדה היה מעשת דוד, ועכין החצים היה מעשת יהונתן להניד לו בדרך סימן דעת אביו שחול וכוונתו, ועם זה הותרה השאלה השנית:

(כד) ויסתר דוד בשדה וגו'. ספר הכתוב שדוד הלך ליסתר בשדה כמו שהסכים עם יהונתן, ויהי ביום החדש, לא הרחשון, והמלך יסב על השלחן לאכול. ו"ת ויסב המלך על מושבו, ואסתר מלכת על שוייה, לפי שהיה מהנהג לאכול במסבה על המטה, שבל פשט הכתוב לא יעיל לזה דבר כי אם שיסב שחול על מושבו והוא המקום הרשוי והמיוחד לו בשלחן כפעם בפעם, שלא מושב הקיר, לא שהיו גבוהים ממוכות לקיר שהוא המקום הנכבד בשלחן, ומה שאמר ויקם יהונתן, פירושו שהיה שחול ברחק השלחן והיה המנהג שהיה דוד יושב שלשתן שבל דוד ושבר שבל יהונתן, ויושב שתה המלך במקומו ויהונתן במקומו ושבר שחריו, וכאשר כפקד יקום דוד שלא בא, לפי שלהעלות בשאר יהונתן ממוך לשביו

(כה) והמלך יסב על המושב לאכול. ו"ת ויסב המלך על מושבו, ואסתר מלכת על שוייה, לפי שהיה מהנהג לאכול במסבה על המטה, שבל פשט הכתוב לא יעיל לזה דבר כי אם שיסב שחול על מושבו והוא המקום הרשוי והמיוחד לו בשלחן כפעם בפעם, שלא מושב הקיר, לא שהיו גבוהים ממוכות לקיר שהוא המקום הנכבד בשלחן, ומה שאמר ויקם יהונתן, פירושו שהיה שחול ברחק השלחן והיה המנהג שהיה דוד יושב שלשתן שבל דוד ושבר שבל יהונתן, ויושב שתה המלך במקומו ויהונתן במקומו ושבר שחריו, וכשאר כפקד יקום דוד שלא בא, לפי שלהעלות בשאר יהונתן ממוך לשביו בלי שמבעי, ולא היה רשוי לישב במקומו ממוך עם מקום שביו, כמו שחשוב שין דרך בן לישב שבל שביו, ודוד היה עיין רש"י בין שחול ויהונתן מזה המעשה בעלמו, לבן קם עתה יהונתן ממקומו וישב שבל שבר מלותו לד שהיה שם שחול, בשופן שיהיה שבשר בין יהונתן ושחול שמבעי ביניהם, ועם הבלבולים והשמיעות המלה שעשו בפקד מקום דוד והרגישו בשרון ביקתו, והנה יהונתן מוכרך לישב ולקום ממקומו ולא ישב בתשלה כראוי, כדי שלא יבין שביו כי מוח היה יודע בדבר והוא בעלה שיברח דוד, ועשו לא דבר שחול מלומה (כו) ביום ההוא לפי שאמר מקרה הוא, לא מקרה קרה לדוד שלא בא ולותו מקרה הוא בלתי טהור, לא שהיה דוד טמא מקרה לילה, או שמא מעתו ויטמא עד הערב, או מטומאה לחרת ואין ראוי לאכול על שלחן המלך הטמא והטהור יקדו, והוסיף לומר עוד כי לא טהור, ואיבו חוזר על המקרה שבר, שבל הוא חוזר לדוד, לא שביו מהתימה אם קרה לו מקרה שאיבו טהור, לפי שדוד היה יודע בעלמו שהוא מחשב ומתמיד בענין כיוצא, ולבן קראהו לותו המקרה הבלתי טהור כי דעיבין על מחשבתו מליבו, או שמא מעתו יותר מהראוי: (כז) וליום מן היום מקרתו, והוא היום בשבי מהקדש כשיבא המלך לאכול בפקד בלותו בדרך עלמו מקום דוד, ולזו שאל שבל יונתן בשו שמדוע לא יבא בן יפי בם תמול בם היום שבל הלחם? והנה היה מרוב אהבתו שלא קראו בשמו כי אם בן יפי למעשו ולהקל בכבודו, ויונתן עבהו בשאול (כח) בשבל דוד מעמדי, לא הלך דוד לבחוק עם מחפקתו בבית לקח עירו, ולא הלך בלי רשות כי ממבי לקח רשות בלבתו שמה. וזכר שאמר דוד לו אתי פבות בחשר שאל ממבו רשות ללבת, הלחת (כט) אמרו שלחבי כי זבח משפחה לבו בעיר, והבית אמרו והוא בוה לי לקבי לאחיה

בהיותך

יְדַעְתִּי כִּי בָחֹר אַתָּה לְבֶן־יִשַׁי לְבָשְׁתְּךָ
[לא] וּלְבֹשֶׁת עֶרְוַת אִמֶּךָ׃ כִּי כָל־הַיָּמִים
אֲשֶׁר בֶּן־יִשַׁי חַי עַל־הָאֲדָמָה לֹא תִכּוֹן
אַתָּה וּמַלְכוּתֶךָ וְעַתָּה שְׁלַח וְקַח אֹתוֹ
אֵלַי כִּי בֶן־מָוֶת הוּא׃
[לב] וַיַּעַן יְהוֹנָתָן אֶת־שָׁאוּל אָבִיו וַיֹּאמֶר
אֵלָיו לָמָּה יוּמַת מֶה עָשָׂה׃
[לג] וַיִּטֹּל שָׁאוּל אֶת־הַחֲנִית עָלָיו לְהַכֹּתוֹ
וַיֵּדַע יְהוֹנָתָן כִּי־כָלָה הִיא מֵעִם אָבִיו
[לד] לְהָמִית אֶת־דָּוִד׃ וַיָּקָם יְהוֹנָתָן מֵעִם
הַשֻּׁלְחָן בְּחָרִי־אָף וְלֹא־אָכַל בְּיוֹם־
הַחֹדֶשׁ הַשֵּׁנִי לֶחֶם כִּי נֶעְצַב אֶל־דָּוִד
[לה] כִּי הִכְלִמוֹ אָבִיו׃ וַיְהִי בַבֹּקֶר וַיֵּצֵא
יְהוֹנָתָן הַשָּׂדֶה לְמוֹעֵד דָּוִד וְנַעַר קָטֹן
[לו] עִמּוֹ׃ וַיֹּאמֶר לְנַעֲרוֹ רֻץ מְצָא־נָא
אֶת־הַחִצִּים אֲשֶׁר אֲנֹכִי מוֹרֶה הַנַּעַר רָץ
וְהוּא־יָרָה הַחֵצִי לְהַעֲבְרוֹ׃
[לז] וַיָּבֹא הַנַּעַר עַד־מְקוֹם הַחֵצִי אֲשֶׁר
יָרָה יְהוֹנָתָן וַיִּקְרָא יְהוֹנָתָן אַחֲרֵי הַנַּעַר
וַיֹּאמֶר הֲלוֹא הַחֵצִי מִמְּךָ וָהָלְאָה׃
[לח] וַיִּקְרָא יְהוֹנָתָן אַחֲרֵי הַנַּעַר מְהֵרָה
חוּשָׁה אַל־תַּעֲמֹד וַיְלַקֵּט נַעַר יְהוֹנָתָן
אֶת־הַחִצִּים וַיָּבֹא אֶל־אֲדֹנָיו׃
[לט] וְהַנַּעַר לֹא־יָדַע מְאוּמָה אַךְ יְהוֹנָתָן
[מ] וְדָוִד יָדְעוּ אֶת־הַדָּבָר׃ וַיִּתֵּן יְהוֹנָתָן
אֶת־כֵּלָיו אֶל־הַנַּעַר אֲשֶׁר־לוֹ וַיֹּאמֶר לוֹ
[מא] לֵךְ הָבִיא הָעִיר׃ הַנַּעַר בָּא וְדָוִד קָם
מֵאֵצֶל הַנֶּגֶב וַיִּפֹּל לְאַפָּיו אַרְצָה וַיִּשְׁתַּחוּ
שָׁלֹשׁ פְּעָמִים וַיִּשְׁקוּ אִישׁ אֶת־רֵעֵהוּ וַיִּבְכּוּ
אִישׁ אֶת־רֵעֵהוּ עַד־דָּוִד הִגְדִּיל׃

כהיותך לזרע בוכי ואוכל לזהבי, לו יהיה מרדות מעכין
תלים עב ה' מתלה, כמו * וירד מים עד ים, יאמר שהוא בן תשה
שניה רקויה למתלה, לפל היה מעוותת מהשרה ואינה
כלותה לתלכות, והיה יוכתן דומה קליה בתכונותיו, כי
בהיותו בוחר בבן ישי יורה שהיה מוכן בשרה ובשלטנות.
וכפי התרגום קפשר לפרש בן בעות המרדות על דוד, יאמר
וכי כשר הוא לומר זבח מזפקה לכו בעיר קלך לכבוד
מזפחתו? והכה הוא בן בעות המרדות מזפחת בזו. וחזר
לגשור ליהוכתן ויאמר הלא ידעתי כי בוחר אתה לבן ישי,
כל קיך בתת לו רשות לילך מכאן? אין זה כי אם להכילו
מידי, כי כשר ידעתי זה ימים שבוחר אתה בבן ישי והוא
בקמת לבשתך ולבשת ערות אמך, כל שיאמרו שאינך בני
ואוהב זכתה עלי, לאחרי אשר להבת את אוכלי ואינך מכבי
עמי ולא קוצם לכבודי, וזהו לבשתך ולבשת ערות אמך.
ולפשר עוד אמרי לפרש לבשתך ולבשת ערות אמך,
שיאמר שהוא שבחירתו בדוד לא יהיה לבשתו של שאול, כי
דוד לא ימלוך בחייו והוא שאול יתקיים במלכותו עד
יום מותו, לפל יהיה לבשת יהוכתן ואמו, שישאלו חיים
לאחרי שאול וימלוך דוד בחייהם
ואם יהיו לבשת וגם לחרפה
להסרת המלוכה מהם, וזה שהמשיך לומר עוד כי כל
הימים אשר בן ישי חי על הארמה לא תכון אתה ומלכותך, וזו הוא הבושה
והכלימה לך ולאינך לאחר מותי בחיי, ועתה שלח וקח אותו
אלי, כל מלקח שאתה בתת לו רשות להלוך גם אתה שלח
וקחנו אלי, כי הוא בן מות ויהוכתן
וכני רומה להרגו. ויהוכתן
השיבו למה יומת מה עשה,
כל אם מאל יתי רומה להמליכו
אין עליו טעון משפט מות, כי הוא לא עשה כלום, ולכן
אינו בן מות. ושאול בתכעסו על כך שהטיל את החנית על
יהוכתן להכותו, ולו ידע יהוכתן כי כלה היא וגמר
הדבר ושם לבו להרוג את דוד, וזה כי אם הוא היה רואה להרוג את יהוכתן לפי שהיה
לוחנו, כי גם וגם שירצה להרוג את דוד עצמו: ולו קם יהוכתן
משם השלחן לבתי סבות, לאחת כי בעצב על דוד, כל
שידע שמחויב הוא לילך מחנו ויברח מפני אביו, ועל כן
בעצב על הפרך קבורתו, ובאמת כי הכלימו אביו בשם
שקראהו בן בעות המרדות ובשם שהטיל את החנית להכותו,
ולכן לא אכל לחם ביום החוא: ויהי בבקר ויצא יהוכתן.
כפר שבבקר היום המשך והוא היום השלישי מהחדש יצא
יהוכתן השדה ונגר קעון שהוא, וזה שלא רצה לבוא שם
ביום החדש השני לפי שלא ירגישו בו לבשים, לו שלח הלך
באותו יום לפי שהיתה ההפכמה ביניו ובין דוד שילך לבפשו
ולא יבוא שמה כי אם ביום השלישי כמו שזכרתי, ולכן אמר
שהלך בהזכמת היום השלישי שהוא הזמן לפר יפכימו הערים
לעשות טיול ותנועה ולמוד ליל ולירות בקלים. ואמר למועד
דוד, רומה לומר ליום השלישי שלו היה מועד דוד לפר שם
עם יהוכתן, ועם היות שהיה
המועד לעת ערב לא רצה
יוכתן להמתין, לפי שכבד (לו, לג)
רוחו לב קניו: וספר שאמר
לנערו רון מלא את החלים
לפר שכבי מורה, ויהוכתן
ירה החלי בכח להעביר
המטרה כדי שיוכל לומר
לנער הלא החלי ממך והלאה,
ועם היות שלפרי זה הוא
בעצמו דבר אל דוד פנים
בפנים הנה בעטרך אל המיתן
לפחדו שמא יבא אליו בין
כך ובין כך ולא יוכל עוד
להתעבר עם דוד ולדבר
עמו, ולזה עשה המיתן
ואמר לנער הלא החלי ממך
והלאה, ובאמת רצה יהוכתן (מ)
שלא יפרש עובר ובא לאמר
לנערו שילך ויחזור עם החלי
אל העיר ולזו קם דוד מחבוא
הנגב ודבר עם יוכתן. והרב
המורה בספרו אל כתב
שפירוש להעבירו מהכוונה
לא מהמטרה, ובפירוש
הפרק הזה כתבתי לפי
שההכרח המביא לרב לפרש
להעבירו מן הכוונה וברוב
מלפרש לותו כפשוטו הוא,
שהמיתן לפר עזו יהוכתן
ודוד היה מפקד הרואים,
ולאחרי לפר היה להם מקום
לדבר פנים בפנים יקשה
פל כן למה ירה החלים
אלא היה לו כבר בהם
מורך? ולהתיר זה לומר
הכתוב והוא ירה החלי,
לא להכרח המיתן כי אם
להעביר את הנער מהכוונה,
שפירוש יקשוב אלא יהוכתן
לא לדבר אל דוד, כי
יהוכתן בבוקו אל השדה תצב (מב)
שיעברו בו לבשי, ולא יביטו
לדבר אל דוד, ולאחר
רצה שתין לים רצה לדבר
עמו פנים בפני, ותצב קולי
הנער ברחוקו שבא שמה ולא ירה חלים ואלקו אל העיר
ונאחר שמה יבוין בתכלית ביאתו הלאתי, ולבן כדי
למעבירו מחותה כוונה הלאתית לתכלית אחר מדומה
ירה החלי, זהו פירוש הרב וכוונתו בלאת והוא פירוש
מבוור: וכפר הכתוב שהשתחוה דוד ליהוכתן שלש פעמים, (מא)
והם מהקום מוצבו עד הגיעו אלין, שבן רצוי להשתחוות
למלכים פעם אחת מהמקום אשר ירצו אותו מאפו
בתחלה, ופעם שנית בחלצע הדרך בקרוב לים להשתחות
לו, ופעם שלישית בהגיעו אלין, ויצקו לים את רעהו
ויבפו

2011 Ministerio de Cultura

[מב] וַיֹּאמֶר יְהוֹנָתָן לְדָוִד לֵךְ לְשָׁלוֹם אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְנוּ שְׁנֵינוּ אֲנַחְנוּ בְּשֵׁם יְהוָה לֵאמֹר יְהוָה יִהְיֶה
בֵּינִי וּבֵינֶךָ וּבֵין זַרְעִי וּבֵין זַרְעֶךָ עַד־עוֹלָם: [מג] וַיָּקָם וַיֵּלַךְ וְיוֹנָתָן בָּא הָעִיר:

(מב) ויאכל לים את רעהו לקוטי ההפרדה עד דוד הגדיל, רוצה לומר נבכי, ולו לאמר יהונתן לדוד בגירור לך לשלום, והיה מגלה קליו כל לאחת העבין מפני לאחר כשבעו שניהם בשם השם, וזהוא יתברך יהיה עד ביני לביני ובין זרעי עד עולם. ולפצר עוד יהונתן לדוד עד שהיה חפץ שילוך, ולולי על זה לאמר שלמה בנו * קוהב עהור לב קן שפתיו רעהו מלך: מצלי ג"כ יא

לפרש לך לשלום וללך יקשוב שהלהבה היית תבדל ותחרב עם ההפרדה, כי ה' יהיה עד לעולם לשילהבו לים לאחיו תמיד. הכה התבאר מזה מעלת לאהבת

פרשה אחד עשר

בדיפות שרדף שאול לאת דוד מן היום לאחר ברח מפניו עד מות שמואל הנביא עליו השלום, ויפפר בזה לוך הרג לאת נוב עיר הכהנים על עסקי דוד, ולוך הסגירו הלל ביד דוד במערה וכרת לאת כלף מעילו ויקומל עליו. תחלת הפרשה ויבא דוד כבה לל לחילך וגו', עד ויאת שמואל וגו', והכה שללתי בפרשה הזאת עם שללות:

השאלה הראשונה במה שאמר לחילך לדוד לין לחם קול לל תחת ידי כי אם לחם קדש יש לחם כשמרו הנערים לך מאשה, ובתשובת דוד עליו כי אם לאשה עמורה וגו', וזה כי לא ימלע מהיות לותו לחם על השלחן מכונר ועומד ביום ההוא לו היה כבר מוכר משם, ואם היה מכונר שם לו, היה לאסור לכל לים בהיותו עהור כל שכן עתה כשאר מאשה לו בלתי כשאר, כי היה לאסור להסירו מעל השלחן להלבילו לשום לדש, ואם היה מוסר כבר מעל השלחן, קבה כבר היה בחלק בין משאר הלחמים ובין משאר היוצא שהם היו לוכלים לותו ביום השבת, ולוך נתנו לם כן לדוד? ויקשה עוד לאחרו לחם קום, כי הלחם היה לפייתו בערב שבת ומסדרין לותו בשבת ודוד לא בא בשבת, שלם היה בא בשבת מפני סכנת כפשות היה לחילך מתמיה עליו יותר ממה שתמה מדוע לתה לבדך, ולם לא בא בשבת לוך היה הלחם לם?

השאלה השנית לוך לאר לחילך הכהן לין לחם קול? ולמה נטרך לתת לדוד לחם הפנים המיוחד לשלחן שבוה? והיה רלוי שישאל דוד מבני העיר לחם לפי לכלו, ולם כאשר שלח רבה דוד לגלות ענינו בעיר ובסתר בא לל לחילך, עדין יקשה למה לא שלח לחילך לבקש לחם קול בעיר לתתו לדוד? כי בני העיר לא יקפרו למה יבקש לחילך לחם קול, וזה היה יותר רלוי קליו מלתת לו מלחם הפנים וכל זר לא יאכל בו, ובבר העיר רלן על שתי השאלות הקלה:

השאלה השלישית בדברי שאול שדבר לעבדיו שמעו נא בני ימיני הלבלבם יתן בן ישי וגו' כי קשרתם כלבם עלי ולין גולה לת לוזי בכרות בני עם בן ישי וגו', והיה רלוי שיאמר קשרתם כלכם עלי ולין גולה לת לוזי שמואל הכניל עליו השלום, ויספר בזה לוך הרג לת נוב עיר הכהנים על עסקי דוד, ולוך הסגירו הלל ביד דוד במערה וכרת לת כנף מעילו ויקומל עליו. תחלת הפרשה ויבא דוד כבה לל לחילך וגו', עד ויאת שמואל וגו', והכה שללתי בפרשה הזאת עם שללות:

השאלה הראשונה במה שאמר לחילך לדוד לין לחם קול לל תחת ידי כי אם לחם קדש יש לחם כשמרו הנערים לך מאשה, ובתשובת דוד עליו כי אם לאשה עמורה וגו', וזה כי לא ימלע מהיות לותו לחם על השלחן מכונר ועומד ביום ההוא לו היה כבר מוכר משם, ואם היה מכונר שם לו, היה לאסור לכל לים בהיותו עהור כל שכן עתה כשאר מאשה לו בלתי כשאר, כי היה לאסור להסירו מעל השלחן להלבילו לשום לדש, ואם היה מוסר כבר מעל השלחן, קבה כבר היה בחלק בין משאר הלחמים ובין משאר היוצא שהם היו לוכלים לותו ביום השבת, ולוך נתנו לם כן לדוד? ויקשה עוד לאחרו לחם קום, כי הלחם היה לפייתו בערב שבת ומסדרין לותו בשבת ודוד לא בא בשבת, שלם היה בא בשבת מפני סכנת כפשות היה לחילך מתמיה עליו יותר ממה שתמה מדוע לתה לבדך, ואם לא בא בשבת לוך היה הלחם לם?

השאלה השנית לוך לאר לחילך הכהן לין לחם קול? ולמה נטרך לתת לדוד לחם הפנים המיוחד לשלחן שבוה? והיה רלוי שישאל דוד מבני העיר לחם לפי לכלו, ולם כאשר שלח רבה דוד לגלות ענינו בעיר ובסתר בא לל לחילך, עדין יקשה למה לא שלח לחילך לבקש לחם קול בעיר לתתו לדוד? כי בני העיר לא יקפרו למה יבקש לחילך לחם קול, וזה היה יותר רלוי קליו מלתת לו מלחם הפנים וכל זר לא יאכל בו, ובבר העיר רלן על שתי השאלות הקלה:

השאלה השלישית בדברי שאול שדבר לעבדיו שמעו נא בני ימיני הלבלבם יתן בן ישי וגו' כי קשרתם כלבם עלי ולין גולה לת לוזי בכרות בני עם בן ישי וגו', והיה רלוי שיאמר קשרתם כלכם עלי ולין גולה לת לוזי בכרות בני עם בן ישי וגו', וגם לל ידע לאחרו לת הדבר לאר לכבי שלח וגו' לויתיך, רוצה לומר לל ידע בעבין לאר לתה הולך לעזותו וגם לל ידע שלכבי לויתיך להלוך מבלן לגוש מקום, ומפני זה בחתי לבדי ולת הנערים הודעתי לותם שילבו לפני ויקוו לותי במקום פלוני קלמוני, רוצה לומר במקום כפתר ומכוסה: ועתה תבה בידי מה שים תחת ידך מהלחם לאכול לם תמצה לו הבמלא, לל לו ג' לו ב' מה שיהיה במלא שלך. והבה שלל תמצה

השאלה השנית למה נוה שמול להרוג לת כל כהני ה' ולת נוב עיר הכהנים הרג לפי חרב מלים ועד לשה מעולל ועד יונק ושור וחמור ושה? ואם לחילך חטא היה לו לעבוד לותו ולהמיתו לבדו ושאר העם לשר לא רלו ולא שמעו למה כעבדו על לא חטא בכפיהם? ועל כיולא בזה כאמר * הלים לחד יחטא ועל כל העדה תקלוף, כל שכן הבעלי חיים שור וחמור ושה יקשה לחד למה נוה להרגם כלם? במדב' ו' לפ

השאלה הששית ביתור הפסוקים שבאו בדברי דוד לשר דבר לל שמול בנאתו מן המער', לאמר ולת' נודה לת כפשי לקחת' יפשוט ה' ביכי וביכיך ונקמכי ממך וידי לא תהיה בך, לאחרי זה חזר ולאמר פעם שנית לאחרי מי יצא מלך ישראל וגו' והיה השם לדיין ושפט ביכי וביכך וירא וירב לת ריבי ויפשכני מידך, ונעק לם כן על המשפט כדברים שלש פעמים ועל יכיאתו לאחריו י"ב פעמים.

והנני מפרש הפסוקים בלופן יותרו השאלות כלם:

כא

(א) ויבא דוד כבה וגו'. זכר שאחרי שנפרד דוד מיהונתן לוהבו הלך דוד לל כוב שנקרא נבה (ושניהם לקד) לל לחילך הכהן הגדול, לפי שהיה לו קרון הלל', נבוב, ורלה להתפלל שם ולהשתחוות לפני השם ולשאול על עניניו קודם שילך, ולחילך חרד מלך ברלותו לבדו כי לין רלוי לגר וגדול כישראל שילך לבדו, (ב) והוא השיבו המלך נוכי דבר, רוצה לומר המלך נוכי לעשות דבר ויאמר ללי לים

(א) וַיָּבֹא דָוִד נֹבָה אֶל־אֲחִימֶלֶךְ הַכֹּהֵן וַיֶּחֱרַד אֲחִימֶלֶךְ לִקְרַאת דָּוִד וַיֹּאמֶר לוֹ מַדּוּעַ אַתָּה לְבַדֶּךָ וְאִישׁ אֵין אִתָּךְ:
(ב) וַיֹּאמֶר דָּוִד לַאֲחִימֶלֶךְ הַכֹּהֵן הַמֶּלֶךְ צִוַּנִי דָבָר וַיֹּאמֶר אֵלַי אִישׁ אַל־יֵדַע מְאוּמָה אֶת־הַדָּבָר אֲשֶׁר אָנֹכִי שֹׁלֵחַךָ וַאֲשֶׁר צִוִּיתִיךָ וְאֶת־הַנְּעָרִים יוֹרַעְתִּי אֶל־מָקוֹם פְּלֹנִי אַלְמֹנִי: (ג) וְעַתָּה מַה־יֶּשׁ תַּחַת־יָדְךָ חֲמִשָּׁה־לֶחֶם תֵּנָה בְיָדִי אוֹ הַנִּמְצָא:

2011 Ministerio de Cultura

מאזה לחם כנגד מאזה תומאי תורה, והוא היה המספר
ביותר מקודש לכל דוד, ומפני זה עזה ספר תהלים בחמש
ספרים פלוקים: והכהן השיבו אין לחם חול תחת ידי כי
אם לחם קדש אם נשמרו הנערים רק מאזה, ופירש רק
אפס לכאן וכל שהלך קדש מאזה זכרי נכאן היו לחמי תול' שיוכל
זר לאוכלם נטהרה לא לחם הפנים, ושלכן אמר אם נשמרו
רק מאזה: ודוד השיבו על טהרתם כי אם לאזה עמורה לנו
כתיכל שלשום, לל לפי שהיתה מאזה תוכנת לשלשו בימים
הראשונים עכו נשבת נתתי לדרך היו כלי הנערים קדש, לל
שהיו מטהרים מלכושיה' וכליהם, והוא דרך חול, כלו' עם
היות שהדרך היה חול שלשם
לפעמים היו מטהרים עצמם כי
היה מנהגם לאכול חוליהם
בטהר', ואף כי היום יקדש,
לל בא שהיו יקדש הלחם מאזר
יתן לנו בכלי הנערים, לל
בזיהי' בכליהם: ומזה שנתן לנו
הכהן לחם קדש, לל לאחי תול'
שהוא לחם קדש, ונתן הסבה
למה נתן לו לאחי תודה,
ואחר שלחם חול לא היה אם
וגם כן לא היה אם כי אם
לחם הפנים או לאחי תודה,
ולפי שלא היה רשוי לתת להם
לחם הפנים הוכרך לתת לו
לאחי תודה, וז"ש ויתן לו
הכהן קדש (שהוא התודה) כי
לא היה אם לחם כי אם לחם
הפנים, לל לפי שלא היה
אם לחם אחר כי אם לחם
הפנים המוכרים מלפני ה'
שהיה ראוי לזרים, לפיכך
נתן לו לאחי תודה, וזהו
פירושו והוא מתיישב כפי
הכתובים, ואל זה נראה גם
ללבנ' בפירושו לזה המקום.
והיותר מתיישב הוא מה
שהכינו חול נמקום מלאות
שהלחם קדש היה לחם הפנים שהוסר ונסתלק מעל השולחן
לאחי שכבר הוקטרו הבזיכין. ופי' הפסוק כפי מה שפיר'
החפוד נפ"ג מספרו בדקדוק וכפי הנרא' לי הוא, שאחימלך
אמר אל דוד שלא היה בידו כי אם לחם קדש, והוא לחם
הפנים מאחר שנסתלק ואין רשוי להתירו לזרים אם לא יהיו
פרוזים והם האוכלים חולין נטהר', ולזה אמר אם נשמרו
הנערים רק מאזה, כי היא אחר השמירה רשויה גם יותר,
והביאו דוד ג' דברים. האח' כי נחמת זה שלשה ימים מאזה
עמורה לנו ונמצאת אתם נמכת יציאתו לדרך, וזהו אומרו
בצאתי, שהיו ג' ימים שיצאו לדרך ולכן היו כלי הנערים קדש,
כלומר שהיה וכליהם היו נהכרח שהורים. והשני הביאו
והוא דרך חול, לל ועוד כי הלחם ההוא כבר היה חול
מזנסתלק מעל השולחן והוקטרו הבזיכין שיצא מידי
מעילה. והג' אומרו וגם כי היום יקדש בכלי, לל לפי
שהיה לחם הפנים הזה חוכח היום ונתקדש על השלחן, הנה
יותר היה חותר לנו לאכלו להיותנו חמוכנים, ואין דבר עומד
בתקומת נפשי פקוח נפש. ואחרו חכמינו זכרונם לברכה שחקון
בולחום והוא חולי הרעב. וזכר שאו נתן לו הכהן לחם קדש
הנזכר, ונתן הכתוב סבה ואמר ולמה לא נתן לו לחם חול,
(ולא נטרכו לכל הטענות החלה) ואמר כי לא היה שם לחם
כי אם לחם הפנים המוכרים מלפני ה', והוא לזר הסתלק
כדי לשום נמקומו לחם חם ביום הלקחו. הנה התבארו זה
הפסוקים והותרו הספקות, וילענו שהיה הלחם לאחי תודה

כפי הפי' הראשון, לו לחם הפנים לזר הוסר וכסתלק מעל
השולחן. וידמה שהיה לחם הפנים הסוף עדין מכל מקומלך
מסתלק לזר לקחו מאתו לכבוד מזר בחומר הכבוד שו היוכל,
לו היה הסלק לזר לו כי היה הכהן הגדול חולק החלות עם
המזמרו' וזבחיו' * והיתה לאהרן ולבניו, מחצה לאהרן ומחצה ויקרא כ"ד ט'
לבניו, ומקול שלחם הפנים לא היו חוכלים אותו הכהנים כי יומא פ"ד ע"ב
אם דבר מועט כזית והיו מוזכין את ידיהם מאתו, ולכן היה כוף עז
נזהר פעמים לקר הזבח. וידענו חוה שלא נתן לו לחם
הסם, כי אם מה שנסתלק כזה ערכו על השולחן הלחם
הסם: וכנה כת' לקח שהיתה סוב כלה עיר כהנים, והיו כל
אנשי העיר חוכלי תרומה,
נלזה לא היה בעיר לחם חול
וכלתרך על כן לתת לו לחם
הפנים. וחפזר גם כן לומר
שלוא לא רצה אחימלך שלא
לנקח בעיר לחם חול ולא
יתחמה אם כב, ולזה נתן
לו מלחם הפנים לבטוח
הליכתו, ונחה אחמר לנוס
לחם חם ביום הלקחו, חלקו
חול בחם מנקוחת, ר' יהודה דף מ"ה ע"ב
לומר שהיו החלות נחפות
בזבח, ולדבריו היה הלחם
חם בעת סדורו, ולדעת
חכמים שאמרו שלא היתה
לפניתו דוחה את השבת
ונטערב שבת היה נאפה,
לפשר שהיה כל הלילה נתנור
ולא היו חוליחין חותו מן
התנו' על עת סדורו, וחולי
היו פוחמין פי התנור כדי
שיתחמו חמומו עד מחר.
ודעת חול נמסכת יומא פ"ד ע"ב
ונמוכנת מנחות שהיה חם פ"ה ע"ב
נמעמה כם, לר' יהושע
בן נדול נעשה נלחם
הפנים, כלוקו חם כסדורו,
שנאמ' לשום לחם חם ביום
הלקחו, הנה הותרו המחלות דקשוכה ומכית:

ושם איש מאבדי שאול. זכר שהיה שם נגוד היום אחד (ז)
מאבדי שאול ושמו דואג האדומי, והוא מכני ישראל
היה אחד לפי שהיה גר נארץ אדום נקרא אדומי, ובן תורים
התחי לתי הנתי כלם נקחתו על שם מקומם אשר נרו שם,
ובדברי חול ר' יהושע אומר מכנה למעלה אדומים היה ושם מדר' תלים
המקום היה נגבול נכיתן ועל שם עירו נקרא כן. והיה דואג מזמור נב
אביר הרועי', לל נדול לכל רועי מקנה שאול ומחוכה עליה', ובילקוט תנ
כן כתבו המפרשי'. ואני לקשוב שהיה אביר ונדול החנשים דף י"ט ע"א
המחוכים על העם, והם הנקראי' רועים לא רועי כתן ובקר כי
אם רועי העם, ולזה כתי' לאחרי זה ויען דואג האדומי והוא נצב
על עבדי שאול שהיה מחוכה על עבדי המלך, וזה יורה שלא
היה רועה מקנה, וכן לקול נמדרש תהלים שהיה לא כית דין שם
והיה נעבר לפני ה' ללמוד שם תורה נאחל מועד, וכפי
הפשט היה נעבר לפני ה', כי נא שם לזבוח עם לאחי' לחרים
וילכו החנשים לדרכם ויצאר הוא לדו להתפלל או לזבוח
עוד: ומפר שאחרי שנתן לאחימלך לדוד את הלחם שלא עוד (ח)
דוד מאנו חרב או חנית, והכהן השיבו שחרב גלית הפלשתי (ט)
לאחר הנה היה לוטה, כלומר כרוכה ומתעטפת נשמלה
לאחרי האפוד, לל לאחרי האפוד והאפון כי היתה לותה חרב
מוכת נמקום האפוד והאפון כמוסה מליהם, או היתה החרב
מוכחת לאחרי נגדי הכהנ', כי נגדי הכהני נקראו לפוד, כמו נכי' האפון
שלמ'* שמוני' ואחת לית נוזח לפוד נד', וכפי תרגו' יונתן נן פכוח י"ח
עוזיאל

2011 Ministerio de Cultura

עוזיאל יהיה אחרי מורה על הזמן לא על המקום ׳ ואמר
ששאל דוד את החרב אחרי ששאל באפוד ׳ וכן אמר דואג
לשאול וישאל לו בה׳ ואחימלך גם לא כחשו · ופירוש הפסוק
כפי הפשט הנה חרב גלית מונחת שם ואין ראוי שאדם יוציאה
משם כי אם אתה דוד שאתה לקחתה אותה במלחמה ׳ ועליך
ללקחה כאשר תרצה לא
לאדם אחר ׳ ולזה אמר אם
אתה תקח לך קח ׳ ר״ל אתה
קח אותה כי אדם אחר אין
ראוי שיקחה להיותה שם
לזכרון גבורותיך ותשועת ה׳ ׳
ודוד שמח לבו עמה להכלחתה
ואמר אין כמוה תננה לי ·
ואפשר לפרש שאחימלך חשב
אותה החרב לרעה לפי שנפל
בעלה על ידה ׳ והוא אמרו
חרב גלית הפלשתי אשר הכית
ואם אותה תקח לך קח לך ׳
ר״ל אם בלבך לא תקח מזה
סימן רע קחה לך ׳ והוא
השיבו אין כמוה תננה לי ׳
ר״ל כבר נעשתה לי תשועה על
ידה והיא טובה לי :

(י) ויקם דוד ויברח ביום
ההוא וגו׳ · יזכיר
הכתו׳ שדוד ביום ההוא יצא
מארץ ישראל וברח מפני שאול
ובא לו אל אכיש ׳ ולכן אמר
שברח ביום ההוא ׳ כי לא
נקרא בורח כי אם ביום שיצא
מארץ ישראל מתחת יד שאול ·
והנכון אצלי שבהיות דוד בלי
לחם ובלי חרב ותכית לא היה
בו כח לברוח ולא היה לו
הכנה ללכ׳ ׳ וכאשר אחימלך
נתן לו הלחם והחרב ושאל
לו באלקים ויאמר לו שיצלח
בדרכו אז חלף רוח ועצר כח
לברוח ׳ וזהו ויברח ביום
ההוא מפני שאול כי אז ברח
לא קודם לזה · וזכר הכתוב
שבא אל אכיש מלך גת ׳
ובספר תלי׳ קראו אבימלך ׳
כמו שאמר * בשנותו את מזמור לד׳
טעמו לפני אבימלך ׳ לפי פסוק א׳
שהיו לו ב׳ שמות ׳ ונכון מה
שאמרו המפרשים שכל מלך
פלשתים נקרא אבימלך כמו
שכל מלך מצרים נקרא פרע׳ ׳
ולכן בימי אברה׳ היה אבימלך
מלך פלשתים ובימי דוד היה
גם כן מצד שהוא מלך נקר׳
אבימלך ושמו המיוחד היה
(יא) אכיש כמו שזכר כאן : והנה
עבדי אכיש הכירו את דוד
ואמרו הלא זה דוד מלך הארץ ׳ כי היה נחשב בעיניהם
למלך להיותו שר הצבא יוצא ובא לפני העם במלחמות ׳
והוכיחו שהוא היה מלך ממאמר המחוללו׳ הכה שאול באלפיו
(יב) ודוד ברבבותיו ׳ שיורה היותו מעולה משאול : ודוד פחד
(יג) מאד בשמעו דבריהם פן יהרגהו אכיש על זה ׳ לפי שגלית
הפלשתי מגת היה ודוד הרגו ורבים מהפלשתים ׳ ולכן עשה

הִכִּיתָ ׳ בְּעֵמֶק הָאֵלָה הִנֵּה־הִיא לוּטָה
בַּשְּׂמְלָה אַחֲרֵי הָאֵפוֹד אִם־אֹתָהּ תִּקַּח־
לְךָ קָח כִּי אֵין אַחֶרֶת זוּלָתָהּ בַּזֶּה
וַיֹּאמֶר דָּוִד אֵין כָּמוֹהָ תְּנֶנָּה לִי :
[י] וַיָּקָם דָּוִד וַיִּבְרַח בַּיּוֹם־הַהוּא מִפְּנֵי
שָׁאוּל וַיָּבֹא אֶל־אָכִישׁ מֶלֶךְ גָּת :
[יא] וַיֹּאמְרוּ עַבְדֵי אָכִישׁ אֵלָיו הֲלוֹא־זֶה
דָּוִד מֶלֶךְ הָאָרֶץ הֲלוֹא לָזֶה יַעֲנוּ בַמְּחֹלוֹת
לֵאמֹר הִכָּה שָׁאוּל בַּאֲלָפָו וְדָוִד בְּרִבְבֹתָו :
[יב] וַיָּשֶׂם דָּוִד אֶת־הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה בִּלְבָבוֹ
וַיִּרָא מְאֹד מִפְּנֵי אָכִישׁ מֶלֶךְ־גָּת :
[יג] וַיְשַׁנּוֹ אֶת־טַעְמוֹ בְּעֵינֵיהֶם וַיִּתְהֹלֵל
בְּיָדָם וַיְתָו עַל־דַּלְתוֹת הַשַּׁעַר וַיּוֹרֶד
[יד] רִירוֹ אֶל־זְקָנוֹ : וַיֹּאמֶר אָכִישׁ אֶל־
עֲבָדָיו הִנֵּה תִרְאוּ אִישׁ מִשְׁתַּגֵּעַ לָמָּה
[טו] תָּבִיאוּ אֹתוֹ אֵלָי : חֲסַר מְשֻׁגָּעִים אָנִי
כִּי־הֲבֵאתֶם אֶת־זֶה לְהִשְׁתַּגֵּעַ עָלָי הֲזֶה
יָבוֹא אֶל־בֵּיתִי :

כב

[א] וַיֵּלֶךְ דָּוִד מִשָּׁם וַיִּמָּלֵט אֶל־מְעָרַת עֲדֻלָּם
וַיִּשְׁמְעוּ אֶחָיו וְכָל־בֵּית אָבִיו וַיֵּרְדוּ אֵלָיו
[ב] שָׁמָּה : וַיִּתְקַבְּצוּ אֵלָיו כָּל־אִישׁ מָצוֹק
וְכָל־אִישׁ אֲשֶׁר־לוֹ נֹשֶׁא וְכָל־אִישׁ
מַר־נֶפֶשׁ וַיְהִי עֲלֵיהֶם לְשָׂר וַיִּהְיוּ עִמּוֹ
[ג] כְּאַרְבַּע מֵאוֹת אִישׁ : וַיֵּלֶךְ דָּוִד מִשָּׁם
מִצְפֵּה מוֹאָב וַיֹּאמֶר ׳ אֶל־מֶלֶךְ מוֹאָב
יֵצֵא־נָא אָבִי וְאִמִּי אִתְּכֶם עַד אֲשֶׁר
אֵדַע מַה־יַּעֲשֶׂה־לִּי אֱלֹהִים :
[ד] וַיַּנְחֵם אֶת־פְּנֵי מֶלֶךְ מוֹאָב וַיֵּשְׁבוּ עִמּוֹ
כָּל־יְמֵי הֱיוֹת־דָּוִד בַּמְּצוּדָה :
[ה] וַיֹּאמֶר גָּד הַנָּבִיא אֶל־דָּוִד לֹא תֵשֵׁב
בַּמְּצוּדָה לֵךְ וּבָאתָ־לְּךָ אֶרֶץ יְהוּדָה
וַיֵּלֶךְ דָּוִד וַיָּבֹא יַעַר חָרֶת :

תחבולה להנצל משם בשנה את טעמו ׳ ר״ל שכלו ודבריו
שנה אותם ׳ שהיה מדבר דברים בלי סדר ׳ על דרך * ושעם איוב י״ב יט
זקנים יקח · ועשה עוד מעשה משוגע בידיהם ולפניהם ויתו
על דלתות השער ויורד רירו על זקנו ׳ עד שאכיש נער (יד)
בעבדיו באמרו הנה תראו איש משתגע למה תביאו אותו
אלי ׳ וכי חסר משוגעי׳ אני (טו)
כי הבאתם את זה ? ואמר זה
לרמוז שהם גם כן משוגעים
ויתדבקו בדומיהם · ובמדרש
תלי״ם אמרו שהיתה אשתו מזמור לד״
ובתו משוגעו׳ וצועקו׳ ומשטות
מבפנים ודוד צועק מבחוץ ׳
ולזה אמר חסר משוגעים אני ·
ואמרו הזה יבא אל ביתי ׳ הוא
להשלים דבריו שהוא נער
בעבדיו כי הבאתם את זה
להשתגע עלי ׳ ואת שלא הבאת׳
אותו ושהוא בא מעצמו זה
בלתי אפש ׳ כי הוא משוגע ולא
יבא הוא מעצמו אל ביתי וזהו
אמרו עוד הזה יבא אל ביתי ?
ר״ל מעצמו יבא לכאן ? ואז מצא
מקום להלוך משם כי גרשוהו ׳
כמו שאמר * ויגרשהו : תלים שם
(א) וילך וימלט אל מערת כב
עדלם ׳ ובשמוע אחיו
וכל בית אביו שברח דוד פחדו
אולי שאול לשנאתו אותו וירא׳
כי לא יכול לו ישלח ידו באחיו
ובבית אביו ויהרגם ׳ לזה
ברחו גם המה ובאו לדוד
בהיותו באות׳ מערה : וגם כן (ב)
נתקבצו אליו כל איש אשר לו
מצוקה מאויביו ולא יוכל לשב׳
בארץ וכל איש אשר לו נושה ׳
ר״ל שהיה בורח מפני המלוים
אותו ובל איש מר נפש עני
ורש ׳ כמו שנאמר * ויין למרי משלי לא׳ ו׳
נפש ישתה וישכח רישו ׳
ובהתקבץ כלם עמו הלך אל (ג)
מלך מואב ובקש ממנו יצא נא
אבי ואמי אתכם ׳ ר״ל יצא
מהמערה לשבת אתכם ולא
אמר אחיו ׳ לפי שבחרו ללכת
עמו עם שאר האנשי׳ ׳ והניח
דוד את אביו ואת אמו שם עם
מלך מואב כל הימים אשר ישב
הוא במצודה סמוך למואב ׳
ובצאתו משם בא ליער חרת ·
ואחזל בבמדב׳ רבא ובתנחומא פר׳ יד׳ דף
שאז הרג מלך מואב לאביו רכו עב
ואחיו ׳ חוץ מאחד שהחי׳ נחש
העמוני ׳ והוא החסד שאמר
דוד על חנון כאשר עשה אביו
עמדי חסד : וספר הכתו׳ שגד (ה)
הנביא שהי׳ עם דוד צוהו בדבר ה׳ שלא ישב במצוד׳ וילך אל ארץ
יהוד׳ ושיהי׳ שם נשמר משאול וכן היה ׳ בי בעודו שם לא בקשו
עד בואו אל קעיל׳ ׳ שעם היות׳ משבט יהוד׳ היה בסוף גבול׳
ורחוק׳ ממיודעיו ׳ והיה זה כן לפי שהי׳ דוד משבט יהוד׳ והיו
בארצו אוהבים אותו רבים ׳ גם לתת לו סימן כי ימלוך על
יהודה ראשונה שבע שנים כמו שיזכור אחרי זה :

2011 Ministerio de Cultura

(ו) וישמע שאול כי נודע דוד וגו׳ · ספר שזמע שאול כי פולע
ומתפרסם דוד לחויבו ׳ ושעשה עמו שר וגדול
בחסדו לכל הכנעים שובר ׳ והנה כשזמע זה היה נבעזה
וכל עבדיו נכנים עליו ׳ והנה כלמה לו שיהיה דוד כלקס
עמו ויבח לקרלתו · ולמרו תחת הלבל ברמה ׳ הוא הען לשר
היה במקום הנקרל רמה בנבעת שאול ׳ ולינה הרמה לשר
פ"ק ה' עג שאול שוכן שמה · לכל קול למרו במסכת תעניות שהיה
רמת שמואל ׳ למרו וכי מה ענין נבעה לכל רמה ? לכך שאול
יושב בנבעה במלכותו ׳ מי
גרס לו זה שיושב שתי שנים
ברמת מלכותו ? לכך בזכות
הלבל הגדול לשר ברמה והוא
שמואל שהיה מתפלל עליו ·
ולפי שלא כתבלה לכל שאול
שהיו לכנים מתקבלים לדוד
ולא שלקיו ובית לכיו הלכו
לליו עד עתה ׳ התחיל
להתרעם מכל עבדיו שלא
היו הם מגלים לת לזכו
ומודיעים לותו הדברי׳ הלה
בתחלת׳ כדי לתקבס ולהסירס
(ו) מעליו ׳ ולמר הלבלבס יתן
בן ישי שדות וכרמים ׳ לל לס
לתם קוהבי׳ לת דוד ומעלימי׳
לת עניניו ממני בקשבס
שיעשה עמבס חסד כשר
ימלוך ׳ לס משדות וכרמים
לו משרה וכבוד שישים לתכ׳
שרי ללפים ושרי מלות ׳ הבה
בלמת מבלות זה לבס ׳ כי
הוא לל יתן זה לבלבס כי
מלין לו בל בך שדות וכרמי׳ ?
ולין בישרלל נס בן בל בך
שרים ׳ ולמר זה לל בני ימיבי
בפרע ׳ לפי שהס היו עבדיו
והיו נס בן קרוביו ומשפלתו ׳
ולבן היה לו להתרעס בנגדס
(ח) על זה יותר : ולמר בי קשרת׳
בלבס עלי ולין גולה לת
לוזי ׳ לל הלבלבס יתן בן
ישי שדות וכרמים ולבלבס
ישים שרי ללפים ושרי מלות
לשרי לשר קשרתס ומרדתס
פלבס עלי במרד עמו לשר
מרד דוד בי ? ולמר שבלמת
ידע שבלס מרדו בו לל מפבי
דוד בי לס מפבי יהונתן שברת
בריתו עס דוד ׳ ולבן מפלת
לותו ברית לתס מעלימים ממבי לת בל ענייבי ׳ והוא
בשרות בבי עס בן ישי ׳ ובי״ת בשרות היא בי״ת הסבה ׳ במו
* ויעבוד ישרלל בלשה ׳ * בתב יבלה בו ׳ ילמר ולין גולה
פרקי׳ מ״ה לת לוזי לבל סבת זה הוא בלמת בשרות בבי עס בן ישי ׳ לל
בעבור הברית לשר שרת בבי עס בן ישי ׳ והבעם מעמבס
שלין חולה מבס עלי ׳ לל לין לדס שירגיש במלוזי ויבלה
ויבלב ממבי ויגלה לת לוזי ׳ לבל זה לינו מהתימה לחרי
לשר הקים בבי לת עבדי עלי היום לחורב ׳ ולס בבי היולל
מלבי עוזה זה ׳ לינו בלתי רלוי שהורים יעזוהו · הבה לל
למרו בשרות בבי ולמרו בי הקים בבי וגו׳ ׳ לין זה מה שהיה
רומה שיגלו לת לוזו ׳ בי לס שהיה משיב לעלמו
על מה שלמר ׳ והותרה השלשה
השלישית :

(ז) וישמע שאול כי נודע דוד וגו׳ · ספר שזמע שאול כי פולע
ומתפרסם דוד לחויבו ׳ ושעשה עמו שר וגדול
בחסדו לכל הכנעים שובר ׳ והנה כשזמע זה היה נבעה
וכל עבדיו נכנים עליו ׳ והנה כלמה לו שיהיה דוד כלקס
עמו ויבח לקרלתו · ולמרו תחת הלבל ברמה ׳ הוא הען לשר
היה במקום הנקרל רמה בנבעת שאול ׳ ולינה הרמה לשר
פ"ק ה' עג שאול שוכן שמה · לכל קול למרו במסכת תעניות שהיה
רמת שמואל ׳ למרו וכי מה ענין נבעה לכל רמה ? לכך שאול
יושב בנבעה במלכותו ׳ מי
גרס לו זה שיושב שתי שנים
ברמת מלכותו ? לכך בזכות
הלבל הגדול לשר ברמה והוא
שמואל שהיה מתפלל עליו ·
ולפי שלא כתבלה לכל שאול
שהיו לכנים מתקבלים לדוד
ולא שלקיו ובית לכיו הלכו
לליו עד עתה ׳ התחיל
להתרעס מכל עבדיו שלא
היו הם מגלים לת לזכו
ומודיעים לותו הדברי׳ הלה
בתחלת׳ כדי לתקבס ולהסירס
(ו) מעליו ׳ ולמר הלבלבס יתן בן
ישי שדות וכרמים ׳ לל לס
לתם קוהבי׳ לת דוד ומעלימי׳
לת עניניו ממני בקשבס
שיעשה עמבס חסד כשר
ימלוך ׳ לס משדות וכרמים
לו משרה וכבוד שישים לתכ׳
שרי ללפים ושרי מלות ׳ הבה
בלמת מבלות זה לבס ׳ כי
הוא לל יתן זה לבלבס כי
מלין לו בל בך שדות וכרמי׳ ?
ולין בישרלל נס בן בל בך
שרים ׳ ולמר זה לל בני ימיבי
בפרע ׳ לפי שהס היו עבדיו
והיו נס בן קרוביו ומשפלתו ׳
ולבן היה לו להתרעס בנגדס
(ח) על זה יותר : ולמר בי קשרת׳
בלבס עלי ולין גולה לת
לוזי ׳ לל הלבלבס יתן בן
ישי שדות וכרמים ולבלבס
ישים שרי ללפים ושרי מלות
לשרי לשר קשרתס ומרדתס
פלבס עלי במרד עמו לשר
מרד דוד בי ? ולמר שבלמת
ידע שבלס מרדו בו לל מפבי
דוד בי לס מפבי יהונתן שברת
בריתו עס דוד ׳ ולבן מפלת
לותו ברית לתס מעלימים ממבי לת בל ענייבי ׳ והוא
בשרות בבי עס בן ישי ׳ וב״ת בשרות היא בי״ת הסבה ׳ במו
* ויעבוד ישרלל בלשה ׳ * בתב יבלה בו ׳ ילמר ולין גולה
פרקי׳ מ״ה לת לוזי לבל סבת זה הוא בלמת בשרות בבי עס בן ישי ׳ לל
בעבור הברית לשר שרת בבי עס בן ישי ׳ והבעם מעמבס
שלין חולה מבס עלי ׳ לל לין לדס שירגיש במלוזי ויבלה
ויבלב ממבי ויגלה לת לוזי ׳ לבל זה לינו מהתימה לחרי
לשר הקים בבי לת עבדי עלי היום לחורב ׳ ולס בבי היולל
מלבי עוזה זה ׳ לינו בלתי רלוי שהורים יעזוהו · הבה לל
למרו בשרות בבי ולמרו בי הקים בבי וגו׳ ׳ לין זה מה שהיה
רומה שיגלו לת לוזו ׳ בי לס שהיה משיב לעלמו
על מה שלמר ׳ והותרה השלשה
השלישית :

[ו] וַיִּשְׁמַע שָׁאוּל כִּי נוֹדַע דָּוִד וַאֲנָשִׁים
אֲשֶׁר אִתּוֹ וְשָׁאוּל יוֹשֵׁב בַּגִּבְעָה תַּחַת־
הָאֶשֶׁל בָּרָמָה וַחֲנִיתוֹ בְיָדוֹ וְכָל־
עֲבָדָיו נִצָּבִים עָלָיו:
[ז] וַיֹּאמֶר שָׁאוּל אֶל־עֲבָדָיו הַנִּצָּבִים עָלָיו
שִׁמְעוּ־נָא בְנֵי יְמִינִי גַּם־לָכֶם
יִתֵּן בֶּן־יִשַׁי שָׂדוֹת וּכְרָמִים לָכֶם
יְשִׂים שָׂרֵי אֲלָפִים וְשָׂרֵי מֵאוֹת:
[ח] כִּי קְשַׁרְתֶּם כֻּלְּכֶם עָלַי וְאֵין־גֹּלֶה אָת־
אָזְנִי בִּכְרֹת־בְּנִי עִם־בֶּן־יִשַׁי וְאֵין־חֹלֶה
מִכֶּם עָלַי וְגֹלֶה אֶת־אָזְנִי כִּי הֵקִים
בְּנִי אֶת־עַבְדִּי עָלַי לָאֹרֵב כַּיּוֹם
הַזֶּה: [ט] וַיַּעַן דֹּאֵג הָאֲרַמִּי וְהוּא
נִצָּב עַל־עַבְדֵי שָׁאוּל וַיֹּאמֶר רָאִיתִי
אֶת־בֶּן־יִשַׁי בָּא נֹבָה אֶל־אֲחִימֶלֶךְ בֶּן־
אֲחִיטוּב: [י] וַיִּשְׁאַל־לוֹ בַּיהוָה וְצֵדָה נָתַן לוֹ
וְאֶת חֶרֶב גָּלְיָת הַפְּלִשְׁתִּי נָתַן
לוֹ: [יא] וַיִּשְׁלַח הַמֶּלֶךְ לִקְרֹא אֶת־
אֲחִימֶלֶךְ בֶּן־אֲחִיטוּב הַכֹּהֵן וְאֶת כָּל־
בֵּית אָבִיו הַכֹּהֲנִים אֲשֶׁר בְּנֹב וַיָּבֹאוּ
כֻלָּם אֶל־הַמֶּלֶךְ: [יב] וַיֹּאמֶר שָׁאוּל שְׁמַע־
נָא בֶן־אֲחִיטוּב וַיֹּאמֶר הִנֵּנִי אֲדֹנִי:
[יג] וַיֹּאמֶר אֵלָיו שָׁאוּל לָמָּה קְשַׁרְתֶּם
עָלַי אַתָּה וּבֶן־יִשַׁי בְּתִתְּךָ לוֹ לֶחֶם
וְחֶרֶב וְשָׁאַל לוֹ בֵּאלֹהִים לָקוּם עָלַי
לָאֹרֵב כַּיּוֹם הַזֶּה:

(ז) וישמע שאול כי נודע דוד וגו׳ · ספר שזמע שאול כי פולע
ומתפרסם דוד לחויבו ׳ ושעשה עמו שר וגדול
בחסדו לכל הכנעים שובר ׳ והנה כשזמע זה היה נבעה
וכל עבדיו נכנים עליו ׳ והנה כלמה לו שיהיה דוד כלקס
עמו ויבח לקרלתו · ולמרו תחת הלבל ברמה ׳ הוא הען לשר
היה במקום הנקרל רמה בנבעת שאול ׳ ולינה הרמה לשר
פ"ק ה' עג שאול שוכן שמה · לכל קול למרו במסכת תעניות שהיה
רמת שמואל ׳ למרו וכי מה ענין נבעה לכל רמה ? לכך שאול
יושב בנבעה במלכותו ׳ מי
גרס לו זה שיושב שתי שנים
ברמת מלכותו ? לכך בזכות
הלבל הגדול לשר ברמה והוא
שמואל שהיה מתפלל עליו ·
ולפי שלא כתבלה לכל שאול
שהיו לכנים מתקבלים לדוד
ולא שלקיו ובית לכיו הלכו
לליו עד עתה ׳ התחיל
להתרעס מכל עבדיו שלא
היו הם מגלים לת לזכו
ומודיעים לותו הדברי׳ הלה
בתחלת׳ כדי לתקבס ולהסירס
(ו) מעליו ׳ ולמר הלבלבס יתן בן
ישי שדות וכרמים ׳ לל לס
לתם קוהבי׳ לת דוד ומעלימי׳
לת עניניו ממני בקשבס
שיעשה עמבס חסד כשר
ימלוך ׳ לס משדות וכרמים
לו משרה וכבוד שישים לתכ׳
שרי ללפים ושרי מלות ׳ הבה
בלמת מבלות זה לבס ׳ כי
הוא לל יתן זה לבלבס כי
מלין לו בל בך שדות וכרמי׳ ?
ולין בישרלל נס בן בל בך
שרים ׳ ולמר זה לל בני ימיבי
בפרע ׳ לפי שהס היו עבדיו
והיו נס בן קרוביו ומשפלתו ׳
ולבן היה לו להתרעס בנגדס
(ח) על זה יותר : ולמר בי קשרת׳
בלבס עלי ולין גולה לת
לוזי ׳ לל הלבלבס יתן בן
ישי שדות וכרמים ולבלבס
ישים שרי ללפים ושרי מלות
לשרי לשר קשרתס ומרדתס
פלבס עלי במרד עמו לשר
מרד דוד בי ? ולמר שבלמת
ידע שבלס מרדו בו לל מפבי
דוד בי לס מפבי יהונתן שברת
בריתו עס דוד ׳ ולבן מפלת
לותו ברית לתס מעלימים ממבי לת בל ענייבי ׳ והוא
בשרות בבי עס בן ישי ׳ וב״ת בשרות היא בי״ת הסבה ׳ במו
* ויעבוד ישרלל בלשה ׳ * בתב יבלה בו ׳ ילמר ולין גולה
פרקי׳ מ״ה לת לוזי לבל סבת זה הוא בלמת בשרות בבי עס בן ישי ׳ לל
בעבור הברית לשר שרת בבי עס בן ישי ׳ והבעם מעמבס
שלין חולה מבס עלי ׳ לל לין לדס שירגיש במלוזי ויבלה
ויבלב ממבי ויגלה לת לוזי ׳ לבל זה לינו מהתימה לחרי
לשר הקים בבי לת עבדי עלי היום לחורב ׳ ולס בבי היולל
מלבי עוזה זה ׳ לינו בלתי רלוי שהורים יעזוהו · הבה לל
למרו בשרות בבי ולמרו בי הקים בבי וגו׳ ׳ לין זה מה שהיה
רומה שיגלו לת לוזו ׳ בי לס שהיה משיב לעלמו
על מה שלמר ׳ והותרה השלשה
השלישית :

(יד) מרך לו׳ ולפי שאול אמר כי קצרתם עלי לתה ובן ישי והשוה שניהם בקצר, השיבו לקיומך על קצר לוד לשוכה וחסר על קצר עלמו, והוא ומי בכל עבדיך כדוד? ואמר שהיו לו ל׳ תוארים גדולים לכלו, הל׳ בלתן, שהיה לוקח מלחמותיו בחמוכה רבה נגד כל לויבין, והב׳ חתן המלך, והוא לא כן כבן היולא מחלניו, והג׳ ושר על משמעתך, לל שהיה שר הכלחמי ויולא ובא לפני כל ישראל, ואמר שלמעלתו בללה התוארים קצר זכר היה רלוי לשאול לו בחלקים, כי הוא היה לא כל׳ ומי שהכבוד מריך לו, (טו) ולזה אמר היום הקילותי לשאול לו בחלקים, והוא מאמר בתמיהה, ל׳ וכי היום שחלתי לו רשוכה בחלקים? והנה קודם זה פעמים רבות הייתי לכי שואל לו בחלקים. או יהיה המאמר בלתי תמיה׳, ל׳ זה היה היום הרחון קצר שחלתי לו בחלקים ולא הייתי יודע שקצה היה בעיניך וכי בורח הוא, קלילה לי שלא הייתי יודע בריחתו שלעשה עמו דבר, ולעכין הלקט והחרב לא זכר הכתוב תשובתו, והסברא כותכת שאמר לו הלחת. ועוד השיב לחימלך על הקצר קצר היה מיקם חלניו המלך, ואמר לו יפה המלך בעבדו דבר בכל בית לכי, רולה לומר לפי שאול אמר שמע בת בן לחיטוב ואלף לקרוא כל בית לכיו לצר יורה שקצה כלט בזה, לכן אמר לחימלך ולמה קרלתכי בן לחיטוב? הלט כמלא קצר ומרד בבית לכי לחיטוב שהיית מיקם לותי חלניו לקרפה? הנה לא תמלא בעבדך לחימלך עתה ובבית לכי מעולם דבר מגופה, כי בלחת בעבין דוד לא היית יודע לכי מזה דבר קטון או גדול ולכן כתבי לו הקרב (יג) והלט ושחלתי לו בחלקים: והנה שאול לא קבל תשובתו ולא הודה בחמתת דבריו, ויאמר מות תמות אתה וכל בית לכיך, ולזה לרלים שימיתו את הכהנים והם לא רלו לפי שהיה הדבר רע בעיניהם. ובדרש לאמרו שהיה לבבר ועמצא, וכי דרשו מה שכתוב * כל לים לצר יאמר את פיך יאמת, יכול לדבר עבירה תל רק חזק ואמן: ולפי שחלבלין חוכה (יד) על ידי תייב, אמר המלך לדואג סוב אתה ופגע בכהנים, בחופן זיד העדים תהיה בם ברשוכה להמיתם. ואול׳ לאמרו בחכהדרין בירושלמי, שבקרא כתן דוג לנריעות שמו בלותו מעשה, אמר לו שאול בתפזת כדג, אתה הלבת עליה׳ אתה הרוג לותם, ואז דואג הרג שמונים ואמנה לים נושא לפוד בד, רולה לומר שהיו בלם בהנים רלויים לנשת לפוד ולשאול בתורים ותומים, לו שהיו בלם לובשים לפוד בד, כי הוא היה מלבוש הגדולים והמכובדים בעובדי ה׳, כמו שרלינו שלבש לותו שאול בנערותו ודוד ביום שהעלה

מרך לו׳ ולפי שאול אמר כי קצרתם עלי לתה ובן ישי והשוה שניהם בקצר, השיבו לקיומך על קצר לוד לשוכה וחסר על קצר עלמו, והוא ומי בכל עבדיך כדוד? ואמר שהיו לו ל׳ תוארים גדולים לכלו, הל׳ בלתן, שהיה לוקח מלחמותיו בחמוכה רבה נגד כל לויבין, והב׳ חתן המלך, והוא לא כן כבן היולא מחלניו, והג׳ ושר על משמעתך, לל שהיה שר הכלחמי ויולא ובא לפני כל ישראל, ואמר שלמעלתו בללה התוארים קצר זכר היה רלוי לשאול לו בחלקים, כי הוא היה לא כל׳ ומי שהכבוד מריך לו, ולזה אמר היום הקילותי לשאול לו בחלקים, והוא מאמר בתמיהה, ל׳ וכי היום שחלתי לו רשוכה בחלקים? והנה קודם זה פעמים רבות הייתי לכי שואל לו בחלקים. או יהיה המאמר בלתי תמיה׳, ל׳ זה היה היום הרחון קצר שחלתי לו בחלקים ולא הייתי יודע שקצה היה בעיניך וכי בורח הוא, קלילה לי שלא הייתי יודע בריחתו שלעשה עמו דבר, ולעכין הלקט והחרב לא זכר הכתוב תשובתו, והסברא כותכת שאמר לו הלחת. ועוד השיב לחימלך על הקצר קצר היה מיקם חלניו המלך, ואמר לו יפה המלך בעבדו דבר בכל בית לכי, רולה לומר שמע בת בן לחיטוב ואלף לקרוא כל בית לכיו לצר יורה שקצה כלט בזה, לכן אמר לחימלך ולמה קרלתכי בן לחיטוב? הלט כמלא קצר ומרד בבית לכי לחיטוב שהיית מיקם לותי חלניו לקרפה? הנה לא תמלא בעבדך לחימלך עתה ובבית לכי מעולם דבר מגופה, כי בלחת בעבין דוד לא היית יודע לכי מזה דבר קטון או גדול ולכן כתבי לו הקרב והלט ושחלתי לו בחלקים: והנה שאול לא קבל תשובתו ולא הודה בחמתת דבריו, ויאמר מות תמות אתה וכל בית לכיך, ולזה לרלים שימיתו את הכהנים והם לא רלו לפי שהיה הדבר רע בעיניהם. ובדרש לאמרו שהיה לבבר ועמצא, וכי דרשו מה שכתוב * כל לים לצר יאמר את פיך יאמת, יכול לדבר עבירה תל רק חזק ואמן: ולפי שחלבלין חוכה על ידי תייב, אמר המלך לדואג סוב אתה ופגע בכהנים, בחופן זיד העדים תהיה בם ברשוכה להמיתם. ואול׳ לאמרו בחכהדרין בירושלמי, שבקרא כתן דוג לנריעות שמו בלותו מעשה, אמר לו שאול בתפזת כדג, אתה הלבת עליה׳ אתה הרוג לותם, ואז דואג הרג שמונים ואמנה לים נושא לפוד בד, רולה לומר שהיו בלם בהנים רלויים לנשת לפוד ולשאול בתורים ותומים, לו שהיו בלם לובשים לפוד בד, כי הוא היה מלבוש הגדולים והמכובדים בעובדי ה׳, כמו שרלינו שלבש לותו שאול בנערותו ודוד ביום שהעלה

(טז) [טז] וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ מוֹת תָּמוּת אֲחִימֶלֶךְ אַתָּה וְכָל־בֵּית אָבִיךָ׃ [יז] וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ לָרָצִים הַנִּצָּבִים עָלָיו סֹבּוּ וְהָמִיתוּ כֹּהֲנֵי יְהוָה כִּי גַם־יָדָם עִם־דָּוִד וְכִי יָדְעוּ כִּי־בָרַח הוּא וְלֹא גָלוּ אֶת־אָזְנִי וְלֹא־אָבוּ עַבְדֵי הַמֶּלֶךְ לִשְׁלַח אֶת־יָדָם בְּכֹהֲנֵי יְהוָה׃ [יח] וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ לְדוֹאֵג סֹב אַתָּה וּפְגַע בַּכֹּהֲנִים וַיִּסֹּב דוֹאֵג הָאֲדֹמִי וַיִּפְגַּע הוּא בַּכֹּהֲנִים וַיָּמֶת בַּיּוֹם הַהוּא שְׁמֹנִים וַחֲמִשָּׁה אִישׁ נֹשֵׂא [יט] אֵפוֹד בָּד׃ וְאֵת נֹב עִיר־הַכֹּהֲנִים הִכָּה לְפִי־חָרֶב מֵאִישׁ וְעַד־אִשָּׁה מֵעוֹלֵל וְעַד־יוֹנֵק וְשׁוֹר וַחֲמוֹר וָשֶׂה לְפִי־ [כ] חָרֶב׃ וַיִּמָּלֵט בֶּן־אֶחָד לַאֲחִימֶלֶךְ בֶּן־אֲחִיטוּב וּשְׁמוֹ אֶבְיָתָר וַיִּבְרַח אַחֲרֵי [כא] דָוִד׃ וַיַּגֶּד אֶבְיָתָר לְדָוִד כִּי הָרַג שָׁאוּל אֶת כֹּהֲנֵי יְהוָה׃ [כב] וַיֹּאמֶר דָּוִד לְאֶבְיָתָר יָדַעְתִּי בַיּוֹם הַהוּא כִּי־שָׁם דּוֹאֵג הָאֲדֹמִי כִּי הַגֵּד יַגִּיד לִשְׁאוּל אָנֹכִי סַבֹּתִי בְּכָל־נַפְשׁוֹת בֵּית אָבִיךָ׃ [כג] שְׁבָה אִתִּי אַל־תִּירָא כִּי אֶת־נַפְשִׁי יְבַקֵּשׁ וְאֶת־נַפְשֶׁךָ תִּשְׁמֹר כִּי־מִשְׁמֶרֶת אֶחָת אַתָּה׃

(יז) המלך לרלים הנלבים עליו סבו והמיתו את בהני ה׳ כי גם ידם עם דוד וכי ידעו כי ברח הוא ולא גלו את אזני ולא אבו עבדי המלך לשלח את ידם בבהני ה׳: (יח) ויאמר המלך לדואג סב אתה ופגע בבהנים ויסב דואג האדמי ויפגע הוא בבהנים וימת ביום ההוא שמנים וחמשה איש נשא אפוד בד: (יט) ואת נב עיר הבהנים הבה לפי חרב מאיש ועד אשה מעולל ועד יונק ושור וחמור ושה לפי חרב: (כ) וימלט בן אחד לאחימלך בן אחיטוב ושמו אביתר ויברח אחרי דוד: (כא) ויגד אביתר לדוד כי הרג שאול את בהני ה׳: (כב) ויאמר דוד לאביתר ידעתי ביום ההוא כי שם דואג האדמי כי הגד יגיד לשאול אנכי סבתי בכל נפשות בית אביך: (כג) שבה אתי אל תירא כי את נפשי יבקש ואת נפשך תשמר כי משמרת אחת אתה:

(יז) והנצבים עליו, לרלים שהיו לו לשאול לשמרו ולהגן עליו, ולא עמדו לו אלא לשמוע ולעשות לפיו, ולזה אמר סבו והמיתו, ולא אמר הרגו, כי לא היו לו לשאול

הֲאַרְמִי כִּי־חַגֶּךָ יַגִּיד לְשָׁאוּל אֲנֹכִי
סַבֹּתִי בְּכָל־נֶפֶשׁ בִּירֵת אֲבִיךָ׃
[כג] שְׁבָה אִתִּי אַל־תִּירָא כִּי אֲשֶׁר־יְבַקֵּשׁ
אֶת־נַפְשִׁי יְבַקֵּשׁ אֶת־נַפְשֶׁךָ כִּי־מִשְׁמֶרֶת
אַתָּה עִמָּדִי׃

כג

[א] וַיַּגִּדוּ לְדָוִד לֵאמֹר הִנֵּה פְלִשְׁתִּים
נִלְחָמִים בִּקְעִילָה וְחֻמָּה שֹׁסִים אֶת־
הַגָּרְנוֹת׃ [ב] וַיִּשְׁאַל דָּוִד בַּיהוָה לֵאמֹר
הַאֵלֵךְ וְהִכִּיתִי בַּפְּלִשְׁתִּים הָאֵלֶּה׃ ס
וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־דָּוִד לֵךְ וְהִכִּיתָ
בַּפְּלִשְׁתִּים וְהוֹשַׁעְתָּ אֶת־קְעִילָה׃
[ג] וַיֹּאמְרוּ אַנְשֵׁי דָוִד אֵלָיו הִנֵּה אֲנַחְנוּ
פֹּה בִּיהוּדָה יְרֵאִים וְאַף כִּי־נֵלֵךְ קְעִילָה
אֶל־מַעַרְכוֹת פְּלִשְׁתִּים׃ [ד] וַיּוֹסֶף עוֹד
דָּוִד לִשְׁאָל בַּיהוָה וַיַּעֲנֵהוּ יְהוָה וַיֹּאמֶר
קוּם רֵד קְעִילָה כִּי־אָנֹכִי נֹתֵן אֶת־פְּלִשְׁתִּים
בְּיָדֶךָ׃ [ה] וַיֵּלֶךְ דָּוִד וַאֲנָשָׁיו קְעִילָה וַיִּלָּחֶם
בַּפְּלִשְׁתִּים וַיְנַהַג אֶת־מִקְנֵיהֶם וַיַּךְ בָּהֶם
מַכָּה גְדוֹלָה וַיֹּשַׁע דָּוִד אֶת יֹשְׁבֵי קְעִילָה׃
[ו] וַיְהִי בְּבָרַח אֶבְיָתָר בֶּן־אֲחִימֶלֶךְ אֶל־
דָּוִד קְעִילָה אֵפוֹד יָרַד בְּיָדוֹ׃ [ז] וַיֻּגַּד לְשָׁאוּל
כִּי־בָא דָוִד קְעִילָה וַיֹּאמֶר שָׁאוּל נִכַּר
אֹתוֹ אֱלֹהִים בְּיָדִי כִּי נִסַּר לָבוֹא בְּעִיר
דְּלָתַיִם וּבְרִיחַ׃ [ח] וַיִּשְׁמַע שָׁאוּל אֶת־כָּל־
הָעָם לַמִּלְחָמָה לָרֶדֶת קְעִילָה לָצוּר אֶל־
דָּוִד וְאֶל־אֲנָשָׁיו׃ [ט] וַיֵּדַע דָּוִד כִּי עָלָיו
שָׁאוּל מַחֲרִישׁ הָרָעָה וַיֹּאמֶר אֶל־
אֶבְיָתָר הַכֹּהֵן הַגִּישָׁה הָאֵפוֹד׃ [י] וַיֹּאמֶר
דָּוִד יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל שָׁמֹעַ שָׁמַע
עַבְדֶּךָ כִּי מְבַקֵּשׁ שָׁאוּל לָבוֹא אֶל־קְעִילָה
לְשַׁחֵת לָעִיר בַּעֲבוּרִי׃ [יא] הַיסְגִּרֻנִי בַעֲלֵי
קְעִילָה בְּיָדוֹ הֲיֵרֵד שָׁאוּל כַּאֲשֶׁר שָׁמַע
עַבְדֶּךָ יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל הַגֶּד־נָא
[יב] לְעַבְדֶּךָ יְהוָה וַיֹּאמֶר יֵרֵד׃ וַיֹּאמֶר דָּוִד

(כג) לזיכרון עליה תלילה, ואמר דוד לאביתר שכח אתי על תירק כי אמר יבקש את נפשי וגומ', לא כי שאול המבקש את נפשי הוא גם יבקש את נפשך, ולכן רצוי שלא תלך מכאן ותהיה משמרת עמדי, לאחרי אשר שביו אנשינו לוינו כפם שאול ואלם אתה רוצה את שביו בחמוש שתשלע לאי תשלע אתה, או יאמר כפשוטי יבקש את נפשך:

כג (א) ויגידו לדוד לאמר וגו'. ספר הכתו' שהגידו לדוד שבאו פלשתים להלחם בעיר קעילה והיה שומים ובוזזים את הגרנות, ושאל בה' במשפט האורי' והתומים אשר הניח אביתר לפניו האם ילך להכות בפלשתים, והשי' השיבו שילך ויכם ויושיע את (ג) קעילה: ואנשי דוד כתרעמו מזה כי היה להם בהכנת שאול ולמה יסתכנו עוד (ד) בפלשתי'? ודוד ליישב דעתם הוסיף לשאול שנית, עם היו' כאן לבו בטוח בה', והוא (ג) ית' השיבו שילך על כל פנים והשמות המשפע התימנו בו (ה) מאזיו, ושז בשירתם הלך וכתן השם תשועה גדולה על (ו) ידו: וזכר הכתו' כאן היה שלשתו בה' ואמר שאביתר ירד בידו לאפוד, לא ירד האפוד בדרך מקרה בידו, או יפורש כמו הוריד, שהוריד לאביתר בידו את האפוד בכוונה ובו (ז) היה שואל דוד: ושאר שמע שאול כי בא דוד קעילה אמר בלבו אותו שלקיש בידי, לא כגר ומפר החלקיש אותו בידי כיון שנכנס לבות העיר דלתים ובריח כי אמור עליו ולא יוכל לצאת מן העיר, ויהיה בכר כמו * ולא תרש עובדי' ל' יג ביום לאחיך ביום נכרו, מענין (ח) הכנרה: וספר שאול את כל עמו בדי לרד למלחמ' את קעילה לצור בעיר את (ט, י, יא) דוד ואת אנשיו, והגיע הדבר לאזני דוד ואת אביתר הכהן שהיה נושא האורים והתומים שיגישו בעלי קעילה הירד שאול עלי? וכפי דרך קול היו שלה אתי שאלות אם ירד שאול לצור על העיר? ואם אתרי רצתו יסגירוהו (יב) אנשי קעילה בידו? והיתה התשובה ירד, לאחר כך שאל היסגירו בעלי קעילה והשיב ית' יסגירו, ומכאן למדנו פ"ז מוף עג במסכת יומא שאין שואלין באורים ותומים אלא לדברים בלחד, ואם שאל אין משיבין לו אלא לאחד, והתשובה היתה כי אם לדבר הרצוי להיותו בשאל בחסון, שהרי דוד לאחר היסגירוני בעלי קעילה בידו הירד שאול? ולא השיבו יתברך כי אם על לאחד מהן והיא השאלה

הֲיַסְגִּרֻנִי בַעֲלֵי קְעִילָה בְּיָדָם וְאַנְשַׁי וְאוּל לאחרו ואמר ה' ירד, וכאשר דוד הרגיש בדעת שאלותיו חזר לבקש על השנית לאחר דוד הרגיש בדעת שאלותיו חזר לבקש על השנית הֲיֵרֵד שָׁאוּל כַּאֲשֶׁר שָׁמַע עַבְדֶּךָ? וְאז השיבו יתברך ירד, ולזה אמר פעם שנית היסגירו בַעֲלֵי קְעִילָה? וְאז הֲשִׁיבוֹ יְהוָה יֵרֵד׃ ועוד אמרו מכאיבו זכרונם לבלתה שאם היה שם עם ע"ה לוקח שעה שלא היה להם מקום לשאול כל השאלה בפני עצמ' שיכולין לשאול ב' דברי' כא' ומשיב על שתיהן, כמו שעשה דוד, * המרדוף אחרי הי' ל' ק' הגדול הזה? המשיגנו? ויאמ' לו רדוף כי השג תשיג וגם תציל: ואני בספר מחזה שדי (יב) אשר לי מקרתי בדרוש הזה מהאורים והתומים ומקופן הגדתים, והתרתי עם הספקו אשר יקרו בזה ואין כאן מקום זולת התקירה: ולאומר שיאמר איך לא בתקייס תשובת האורים והתומים? כי הם אמרו שירד שאול קעילה ולא ירד ושסגירוהו בעלי קעילה בידי שאול ולא כאנו בידו, תהיה התשובה בשתי קופנים: האחד שכבר הושרשנו שהידיעה האלהית לא תבטל טבע האפשר, ועם היותו ית' יודע מה שיהיה ומשיב עליו ומגיד מראשית לקרית, לא יאבע שתשאר הבחיר' והרצון מוחלט לעשות כרצון לים ולים, ולכן בהיות שהקדוש ברוך הוא הניח העתיד להיות בירידת שאול על קעילה ובהסגירם לבני קעילה את דוד בידו כשאלה, לשאול ולבעלי קעילה ולדוד בחירתם, ודוד הלך משם ושאול לא ירד על קעילה ולבעלי קעילה לא הסגירוהו, כי היה הידיעה החלקית בדברי' העתידים הלפעריים בלתי מכרח' טבע האפשר והבחיר', והשופן הזכי בתשובת זה היותר בכון לכלי הוא, שדוד לא שאל על מה שיהיה ולא לפעל, כי לא עם כוונת שאול ובעלי קעילה, שאול לחרו ירד שאול, לא אם היה דעתו ורצונו לירד אמה? ואם היה דעת בעלי קעילה ורצונם להסגירו בידי שאול אם יעמוד אם בזמן ירידת שאול? והשיבו ית' לחתת כוונתם ורצונם שהיה רצון שאול ודעתו לירד עליו, והיה דעת בעלי קעילה ורצונם להסגירו אם יהיה בידיהם בשעת ירידת שאול, וזה היה לחת בלי ספק ולא היה הגדת העתיד כי אם הגדת המצוי מרצונם, ובאשר ידע דוד כוונתם קלף מזה ולזן אם שכוי ידיעה בו ית':

ויקם

2011 Ministerio de Cultura

הַיִּסָּגֵר בַּעֲלֵי קְעִילָה אֹתִי וְאֶת־אֲנָשַׁי
בְּיַד שָׁאוּל וַיֹּאמֶר יְהוָה יַסְגִּירוּ׃
[ג] וַיָּקָם דָּוִד וַאֲנָשָׁיו כְּשֵׁשׁ־מֵאוֹת אִישׁ
וַיֵּצְאוּ מִקְּעִילָה וַיִּתְהַלְּכוּ בַּאֲשֶׁר יִתְהַלָּכוּ
וּלְשָׁאוּל הֻגַּד כִּי־נִמְלַט דָּוִד מִקְּעִילָה
[ד] וַיֶּחְדַּל לָצֵאת׃ וַיֵּשֶׁב דָּוִד בַּמִּדְבָּר
בַּמְּצָדוֹת וַיֵּשֶׁב בָּהָר בְּמִדְבַּר־זִיף
וַיְבַקְשֵׁהוּ שָׁאוּל כָּל־הַיָּמִים וְלֹא־נְתָנוֹ
[ה] אֱלֹהִים בְּיָדוֹ׃ וַיַּרְא דָּוִד כִּי־יָצָא
שָׁאוּל לְבַקֵּשׁ אֶת־נַפְשׁוֹ וְדָוִד בְּמִדְבַּר־
[ו] זִיף בַּחֹרֶשָׁה׃ וַיָּקָם יְהוֹנָתָן בֶּן־שָׁאוּל
וַיֵּלֶךְ אֶל־דָּוִד חָרֶשָׁה וַיְחַזֵּק אֶת־יָדוֹ
[ז] בֵּאלֹהִים׃ וַיֹּאמֶר אֵלָיו אַל־תִּירָא
כִּי לֹא תִמְצָאֲךָ יַד־שָׁאוּל אָבִי וְאַתָּה
תִּמְלֹךְ עַל־יִשְׂרָאֵל וְאָנֹכִי אֶהְיֶה־לְּךָ
לְמִשְׁנֶה וְגַם־שָׁאוּל אָבִי יֹדֵעַ כֵּן׃
[ח] וַיִּכְרְתוּ שְׁנֵיהֶם בְּרִית לִפְנֵי יְהוָה
וַיֵּשֶׁב דָּוִד בַּחֹרֶשָׁה וְיהוֹנָתָן הָלַךְ
[ט] לְבֵיתוֹ׃ וַיַּעַל זִפִּים אֶל־שָׁאוּל
חַגְבָּעָתָה לֵאמֹר הֲלוֹא דָוִד מִסְתַּתֵּר עִמָּנוּ
בַּמְּצָדוֹת בַּחֹרֶשָׁה בְּגִבְעַת הַחֲכִילָה
[י] אֲשֶׁר מִימִין הַיְשִׁימֹן׃ וְעַתָּה לְכָל־אַוַּת
נַפְשְׁךָ הַמֶּלֶךְ לָרֶדֶת רֵד וְלָנוּ הַסְגִּירוֹ
[יא] בְּיַד הַמֶּלֶךְ׃ וַיֹּאמֶר שָׁאוּל בְּרוּכִים
אַתֶּם לַיהוָה כִּי חֲמַלְתֶּם עָלָי׃
[יב] לְכוּ־נָא הָכִינוּ עוֹד וּדְעוּ וּרְאוּ אֶת־
מְקוֹמוֹ אֲשֶׁר תְּהִיֶה רַגְלוֹ מִי רָאָהוּ שָׁם
כִּי אָמַר אֵלַי עָרוֹם יַעֲרִים הוּא׃
[יג] וּרְאוּ וּדְעוּ מִכָּל הַמַּחֲבְאִים אֲשֶׁר יִתָּחַבָּא
שָׁם וְשׁוּבוּ אֵלַי אֶל־נָכוֹן וְהָלַכְתִּי
אִתְּכֶם וְהָיָה אִם־יֶשְׁנוֹ בָּאָרֶץ וְחִפַּשְׂתִּי
אֹתוֹ בְּכֹל אַלְפֵי יְהוּדָה׃
[יד] וַיָּקוּמוּ וַיֵּלְכוּ לִפְנֵי שָׁאוּל וְדָוִד וַאֲנָשָׁיו
בְּמִדְבַּר מָעוֹן בָּעֲרָבָה אֶל יְמִין הַיְשִׁימוֹן׃
[טו] וַיֵּלֶךְ שָׁאוּל וַאֲנָשָׁיו לְבַקֵּשׁ וַיַּגִּדוּ לְדָוִד

(א) וקם דוד וילכו וגו׳. כאשר ידע דוד שהיתה כוונת שאול לרדת עליו קעילה והיתה כוונת אנשי קעילה (עם היות שהושיעם מידי פלשתים) להסגירו בידי שאול, ילך הוא ואנשיו ויתהלכו באשר יתהלכו, לל שהלכו בדרך מקרה אל אשר יהיה שמה הרוח לילכת ולשבת באיזה מקום יודעין אליהם: ויבא דוד במדבר במצדות, לל שפעמים היה יושב במדבר בפלעים הגבוהים אשר שם ופעמים היה יושב בהר אחד שהיה במדבר זיף, ולהיותו נוסע ממקום למקום עם היות שהיה שאול כל הימים מבקש אותו הנה לא נתנו אלקים בידו כי לא מצא לאיש במקום הזה, והיה דוד יודע כל פעם ופעם שהיה יוצא שאול לבקש את נפשו, לפי שהיו אנשי שאול מודיעים לאיש אותו ומגלים את סודו בסתר: (ב) ויבא דוד במדבר זיף בחורש, ויונתן הישראלי, בא יהונתן לראותו ולדבר אתו ויחזק את ידו באלקים, לל שאמר לו שבטח בה׳ ויצען על קדוש יעקב, ואחרי שהלך את המלכו ומה לפניו שמואל למושחו מה יעזה בשר לו? (ו) ומה אל תירא כי לא תמצאך יד שאול ואתה תמלוך על ישראל, ובקש ממנו שיהיה לו למזכה במלכו, כי עם היות שאמר ברצונך ולא אם עודני חי כמו שפירשתי, הנה כתורע ובאר בחיים עם היות שימלוך בימיו דוד ורצה להיות מזכה לו כמו שהיה בימי שאול אביו, כל זמן שלא היה בידו להמית בחנם ירצה, ואם יקום על אפו ועל חמתו מוטב היה שיהיה אליו למזכה לאחרי אשר מלכותו מאת ה׳ מן השמים ויתקיים על כל פנים. והודיעו גם אביו יודע כן, כי כתפרשם הכתר שאמרו שמואל והולכת הנערה אין דבר גדול בדברים המכופלים, ולכן אמר וגם שאול אבי ידע כן, וזו (יא) כרתו שניהם ברית לפני ה׳ על הברית שכבר כרתו שניהם, לפי שברצונה כרתו לותו ביום שמשחו לנגיד על עמים ועתה כרתו לותו לפני ה׳, לל לפני הכהן ובידו האורים והתומים (יב) כדי לחזק הענין עוד: ויעל ויפיס על שאול וגו׳. ספר הכתו׳ שעלו הזיפים אל שאול שהיה עומד בגבעה אשר שם ביתו ויגידו לו הלא דוד מסתתר עמנו במצדות. והמפרשי׳ כתבו שזה הענין קדם לביאת יונתן לדוד, ושפירושו וכבר עלו הזיפים קודם זה, ואין צורך, שהכתובים כסדרן,

אחרי שהלך יהונתן וצוה להניתו הלכו הזיפים לגלות זה לשאול, והיה מתאמרם ועתה לכל לות נפשך המלך לרדת רד (כ) ולנו הסגירו בידו המלך, ופירושו תלוי ועתה הנה הענין מוכן בכל אשר תאוה, לם תרצה לרדת תחה לתפשו רד, ואם לא תרצה לרדת תחה חלק שתכתבו בתפוש אותו והביאהו והסגירהו בידך לנו להסגירו בידו המלך ולא תחוש (כא) תחה לרדת לאחריו: ושאול אמר להם ברוכים אתם לה׳ כי חמלתם עלי, בגלותכם את סודי והיותכם מקפידים את קפידתי, בכל לבי רוצה לרדת בעצמי אחריו לתפשו, ולכן לכו הכינו עוד ודעו (כב) וראו את מקומו אשר תהיה כף רגלו, לל תפשו וראו ודעו את מקומו אשר הוא יושב בו בכוון, ולא תמצאו על דברי אומע כי אם אני ראהו שם, והודיעם למה יזכירם כל כך עליו, בחמדו כי אמר אלי ערום יערים הוא, לל שאמר אדם המנל לשאול שהיו אוהב במקום אחד מכל ערוס יערים, מתכוער מן זן אל זן והיה ההערמה. או יהיה פירושו שדוד היה אומר פעמים רבות לשאול בעודו עמו כאחד היה אוהבו איך היה אפשר? איך היה כזאת מהם? היה מציאו שערו יעדים ובעדמה ובתחבולה היה בא אליהם, ואולי יעזה עתה בחותו הדרך, ולכן הוה להזהר ממנו מאד כי הוא מרגלה את עצמו היום במקום אחד ומחר יהיה במקום אחר, ולכן אמר דעו וראו מכל (כג) המקומות אשר יתחבא דוד שם ושבתם והגידו אלי, לל שיגידו לו האמת והנכון, והיותו בארן אליך והפצתיו מכל אלפי יהודה, לל אכריח כל שרי האלפים אשר ביהודה שתהיה ידם עמי לתפש אחריו ולתפשו, וזיתפשו אותו ויבקשוהו כל שר האלף בתחבי אלפו: וזכר שאו הזיפים (כד, כה) הלכו אחרי שאול, לל שקודם שהלך שאול הלכו הם לתפש אחרי דוד ושאול הלך אחר כך אחריהם, כי כאשר הודיעו הדבר לשאול הלך הוא וחבריו לבקשו והוגד הדבר לדוד וירד מהסלע אשר היה שם אל המדבר כדי שיברח משם אחה ואנה, והיה (כה) שאול כל קרוב לדוד שלש היה ביניהם כל הר אחד, ושאול היה מצד האחד מן ההר ודוד מהצד האחר, והיה לפצר אחריו שהיה העלע גוב׳ לו יהיה הר אחר, ולפי שרלה דוד שבפצע ביניו ובין

2011 Ministerio de Cultura

וירד הסלע וישב במדבר מעון וישמע שאול וירדף אחרי־דוד מדבר מעון׃ [כה] וילך שאול מצד ההר מזה וודוד ואנשיו מצד ההר מזה וידוד נחפז ללכת מפני שאול ושאול ואנשיו עטרים אל־דוד ואל־אנשיו לתפשם׃ [כו] ומלאך בא אל־שאול לאמר מהר ולכה כי־פשטו פלשתים על־הארץ׃ [כז] וישב שאול מרדף אחרי דוד וילך לקראת פלשתים על־כן קראו למקום ההוא סלע חמחלקות׃

כד

[א] ויעל חזד משם וישב במצדות עין־גדי׃ [ב] ויהי כאשר שב שאול מאחרי פלשתים ויגדו לו לאמר הנה חזד במדבר עין־גדי׃ [ג] ויקח שאול שלשת אלפים איש בחור מכל־ישראל וילך לבקש את־דוד ואנשיו על־פני צורי היעלים׃ [ד] ויבא אל־גדרות הצאן על־הדרך ושם מערה ויבא שאול לחסך את־רגליו ודוד ואנשיו בירכתי המערה ישבים׃ [ה] ויאמרו אנשי דוד אליו הנה היום אשר־אמר יהוה אליך הנה אנכי נתן את־אויבך בידך ועשית לו כאשר יטב בעיניך ויקם דוד ויכרת את־כנף־המעיל אשר־לשאול בלט׃ [ו] ויהי אחרי־כן ויך לב־דוד אתו על אשר כרת את־כנף אשר לשאול׃ [ז] ויאמר לאנשיו חלילה לי מיהוה אם־אעשה את־הדבר הזה לאדני למשיח יהוה לשלח ידי בו כי־משיח יהוה הוא׃ [ח] וישסע דוד את־אנשיו בדברים ולא נתנם לקום אל־שאול ושאול קם מהמערה וילך בדרך׃

וידוד כאשר את שאול ונו׳ ספר הכתו׳ שאחרי שאול את מהכו׳ לת פלשתי׳ הנידו לו שהיה דוד במדבר עין גדי, ויבקר לו שלשת אלפים איש בחור מכל ישראל וילך לבקש לת דוד על פני צורי היעלי׳, לל על לחצי הסלעים לאר יקבו שם היעלים, כמו שאמר * הידעת עת לדת יעלי סלע, ומורים הם הסלעים שהיה דוד ואנשיו יושבים שם ומשם ממקום למקום, וכת שאול אל מקום ומקום מ׳ הנקרא גדרות הצאן בהיותו הולך לדרכו, והיה שם מער׳ גדולה מאד ובכבם בה שאול להסך לת רגליו, ל׳ להזדין מים קטנים כפי המפרשים. והיותר נכון הוא שהיה לעזות נרכיו הגדולים ומתוך לגיעותו נכנם שמה, ודוד ואנשיו היו בקלה המער׳ כי היתה מערה גדולה מאד והיו כלם נחבאי׳ בה, ונאמר רמו לת שאול לבד בתוך המערה לאמרו לל דוד בחמת זה היום לאר לאר החל י׳ שכתן לת לויבך בידך ועשית לו כאשר יטב בעיניך, ואמרו זה להגיד שהיה בידת שאול שם מכוונת מהחל יתברך שהיה מכוונת לשיהרגהו דוד, והוא הברכה באמרם כתן ה׳ וגומ׳, ודוד הלך אלין בלט מאחריו ויכרת לת כנף מעילו: וזכר הכתוב שהוא הכנף הקטן היוצא מכריעת הכנף מעילו כתאדט על מה שעשה לותו, שהיה בעיניו כמרים יד במלך, וזהו ויך לב דוד לותו כי קצב שחת יקצב בו עון בזה. ולאחר כפ׳ הרוקה כל המבו׳ לת הנגדים למוף לשוב כהכה מהם, שבת׳ דף סב עב׳ * ויכסוהו בנגדים ולא יקס מלכי׳ ח׳ לו, כי בעבור שכרת דוד לת מעיל שאול בעבת שלח יקס לו מרוב הנגדים בזקנתו: ולפי שחבטיו לומרו לו שיהרגהו, כאשר חזר עם כנף המעיל בידו לומר חלילה לי מה׳ שם לעשה לת הדבר הזה לשר לומרתם לאדוני למשיח ה׳, ל׳ משתי בחיבות היה דבר מנוכה להרגו. לאחר מהיותו לאדוני, וכל מי שהורג לת לאדונו יהיה מי שיהיה הוא מורד ופוש׳ קשר, כמ״ש * ומרי מלכי׳ ח׳ ט׳ הורג לאדוניו. והשבי מאשר הוא משיח ה׳. ולפי שהם היו לומרים שגם דוד היה משיח ה׳ ושאול כשר עשר ומכו, לזה לומר דוד עוד כי משיח ה׳ הוא, ל׳ עדין הוא שאול משיח ה׳. ואין ספק שכוון גם כן דוד כל כך ליקר שמירת המלכי׳ ושלא יקלו

(כה) כינו ובין המות היה כאפו ומהר ללכת ולברוח מפני שאול, ומאשר רלה שאול ואנשיו שהיה דוד בקרב׳ והיה רוכה לברוח היו עוטרי׳ לותם, ל׳ סובבים ומקיפי׳ עליהם מכל הצדדים כדי לתפשם כעטרה שמקפת לת הרלש, לם לא שהלל ית׳ לאשר לו בתכנו עלילות המילו מידו, בשבת מלאך לל שאול לאמר שילך מהרה כי פלשתים על הלרן, ולו נלטרך לעזוב רדיפת דוד וללכת להלחם בפלשתים. ובמדרש (רות) [לל תפשתי בכל מדרש רות ולא מלאתי שום דבר שזה המדרש, לאבס במדרש תהלים ריש מזמור יח מלאתי המדרש כלו:] לאמ׳ כאפו ללכת, והו שאמר הכתו׳ * כי לאדרתי באפזי כל הלדם כולב, כיון שרלה דוד לת עלמו מלומלם ביד שאול ולבניו לאר על הבס משם לותי שאול בשם ה׳, היכן לותה מזיקה? היכן לותה הבעתה? כל הלדם כולב ולפי׳ שאול, לאר לו הקב״ה כולב? מיד ומלאך בת לל שאול וגומ׳. לל יודע מלאך שליט היה, לל פנחס וכי השליט יושן הוא שהיה לו׳ לו מהרה ולכה? שלח מלאך מן השמים, שבל ישלח מזמים ויושיעני: (כה) וזכר הכתוב שעל כן קראו למקום ההוא סלע המחלקו׳, ל׳ הסלע לאשר בקלקו וכפרדו בו שאול מדוד, והמתרג׳ לת׳ שבקלק בו שאול שם יתעכב עד שיתפוש לת דוד לו שם ילך לאחרי פלשתי׳, וכן הוא לומר במדרש (רות) סלע המחלקות, לאחר ר׳ שמואל בר נחמני שמש בקלקו גבורים שם שאול על דוד, משם היו לומרים עד שבן יש בידינו לת נפנה משנו, ומשם לומרים מלחמת ישרל קודמ׳, שבן יש מלוי לנו בכל שעה, והוא שדוד לאחר הכותן תשועה למלכים הפולה לת דוד עבדו מחרב רעה: ל׳ מהו סלע המחלקות? שבשעה שהיו דוד ואנשיו עומדי׳ על לותו מקום, היה מתחלק מחיילותיו הוא ושם מלו׳ לים שהיו לתו בלות׳ שעה, והיו יורדי׳ מעל סוסיה׳ ומשתטחי׳ ונופלי׳ על פניה׳ שם ולומרי׳ ברוך שעש׳ לנו נסים במקו׳ הזה, ולהיותו לו בסבכה עמוקה לת׳ בזירו על זה * תלקים בשחך הושיעני ובגבורתך תדיכני, תלקי׳ שמע תפלתי וגו׳ כי זדים קמו עלי וגו׳:

תלים קיו, ג׳ וכו׳

כה (א) ספר הכתו׳ שמת שמואל ונאספו כל ישראל ויספדו לו ויקברו לותו בביתו ברמה, ולפי שהיה שמואל מנהיגם בחייו ומתפללם לפני ה׳ ומושיעם מיד לויביהם, לאמרו שמת שמואל ונאספו כל ישראל ויספדו לו, לאמרו שמת משה ויספדו לו בני ישראל, ולאמרו שמת שמואל ונאספו כל ישראל ויספדו לו, ול

יקלו בכבודם, לפי שהיה עתיד למלוך וכתן למוד לאדר יועילהו לאחר כך, ולזה הרג העמלקי שהרג את שאול ולקבוש שהרגו את ליסבועת, וזהו ויסע דוד את לכגזיו כדברים, שנער בהם. ולפי שהם היו רוצים על כל פנים להרוג את שאול, לא כתכם דוד לקום ולפגוע בו, והיה כל זה לדוד כסבת תסידותו ויצרותו ולהיו לבו בטוח כה' שימליכהו כמו שב' לו ע"י הנביא, ושאול יומו יבא או ה' יגפנו וידו לא תהי בו. ולאחרי שיצא שאול מהמערה והלך בארת לרן, (ט) יצא דוד ולכגזיו ויקרא לאחריו דוד בקול גדול לאדוני המלך (י) ויתחו לפניו לארצה, ויאמר לו למה תשמע את דברי אדם, לא רבים שהוא מאחר ריב שאומר הנה דוד מבקש רעתך, ואמר זה על דואג או על לאבר וזולתו, הנה היום ראו עיניך (יא) בעין גדול לשתדע ותכיר האמת, והוא כי נתכך ה' בידי במערה ואמר להרגך, ודאה לומר ואמר אלי האומר להרגך, ואל אמרו במסבת (כמה"דרין) שאמר האל ית' לא נרצות פ"ב ע"ב להרגך, שבבר למדנו הנא לזרגך השבם להורגו, שב' שמות כ"ב ח' * אם במסתרת יפתח הגבב וגו' כלומר שבהתר היה לו להרגו. לו יהיה ואמר בפזי כי לא היה בידו פזע ורעה והוא היה רודף את בפזו לקחתה, והיה זה (יג) לא עול וחמס גדול, ומזאת הבחינה אמר יפזוט ה' ביני וביניך ובקמני ממך, וזה יהיה (יד) על ידו וידי אל תהי בך, ובא"ש המעל הקדוש מרשעים יצא רשע, וכן יבא רשע שתעשה על ידו וידי לא תהיה בך. ואפשר לפרש מרשעים יצא רשע שאמרו על שאול, שדוד אמל עליו ועשה מעשה צדיק ושאול היה רודף לותו ועושה מעשה רשע, ולכן אמר לתה עשה אם שילות לך ותכי לעשה אם שילות לי,

(ז) וַיָּקָם דָּוִד אַחֲרֵי־כֵן וַיֵּצֵא מִן־הַמְּעָרָה וַיִּקְרָא אַחֲרֵי־שָׁאוּל לֵאמֹר אֲדֹנִי הַמֶּלֶךְ וַיַּבֵּט שָׁאוּל אַחֲרָיו וַיִּקֹּד דָּוִד אַפַּיִם (ח) אַרְצָה וַיִּשְׁתָּחוּ׃ וַיֹּאמֶר דָּוִד לְשָׁאוּל לָמָּה תִשְׁמַע אֶת־דִּבְרֵי אָדָם לֵאמֹר הִנֵּה (ט) דָּוִד מְבַקֵּשׁ רָעָתֶךָ׃ חִנָּה הַיּוֹם הַזֶּה רָאוּ עֵינֶיךָ אֵת אֲשֶׁר־נְתָנְךָ יְהוָה הַיּוֹם בְּיָדִי בַּמְּעָרָה וַיֹּאמְרוּ לַהַרְגֶךָ וַתָּחָס עָלֶיךָ וָאֹמַר לֹא־אֶשְׁלַח יָדִי בַּאדֹנִי כִּי־מְשִׁיחַ יְהוָה הוּא׃ (יא) וְאָבִי רְאֵה גַּם רְאֵה אֶת־כְּנַף מְעִילֶךָ בְּיָדִי כִּי בָּכְרָתִי אֶת־כְּנַף מְעִילְךָ וְלֹא הֲרַגְתִּיךָ דַּע וּרְאֵה כִּי אֵין בְּיָדִי רָעָה וָפֶשַׁע וְלֹא־חָטָאתִי לָךְ וְאַתָּה צֹדֶה אֶת־ (יב) נַפְשִׁי לְקַחְתָּהּ׃ יִשְׁפֹּט יְהוָה בֵּינִי וּבֵינֶיךָ וְיִנְקְמֵנִי יְהוָה מִמֶּךָּ וְיָדִי לֹא (יג) תִהְיֶה־בָּךְ׃ כַּאֲשֶׁר יֹאמַר מְשַׁלֵּי הַקַּדְמֹנִי יֵצֵא רֶשַׁע וְיָדִי לֹא תִהְיֶה־בָּךְ׃ (יד) אַחֲרֵי מִי יָצָא מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל אַחֲרֵי מִי אַתָּה רֹדֵף אַחֲרֵי כֶּלֶב מֵת אַחֲרֵי פַּרְעֹשׁ אֶחָד׃ (טו) וְהָיָה יְהוָה דַּיָּן וְשָׁפַט בֵּינִי וּבֵינֶיךָ וְיִרְאֶה וְרָב אֶת־רִיבִי וְיִשְׁפְּטֵנִי מִיָּדֶךָ׃ (טז) וַיְהִי כְּכַלּוֹת דָּוִד לְדַבֵּר אֶת־הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה אֶל־שָׁאוּל וַיֹּאמֶר שָׁאוּל הֲקֹלְךָ זֶה בְּנִי דָוִד וַיִּשָּׂא שָׁאוּל קֹלוֹ (יז) וַיֵּבְךְּ׃ וַיֹּאמֶר אֶל־דָּוִד צַדִּיק אַתָּה מִמֶּנִּי כִּי אַתָּה גְּמַלְתַּנִי הַטּוֹבָה (יח) וַאֲנִי גְּמַלְתִּיךָ הָרָעָה׃ וְאַתָּה הִגַּדְתָּ הַיּוֹם אֵת אֲשֶׁר־עָשִׂיתָה אִתִּי טוֹבָה אֵת־ אֲשֶׁר סִגְּרַנִי יְהוָה בְּיָדֶךָ וְלֹא הֲרַגְתָּנִי׃ (יט) וְכִי־יִמְצָא אִישׁ אֶת־אֹיְבוֹ וְשִׁלְּחוֹ בְּדֶרֶךְ טוֹבָה וַיהוָה יְשַׁלֶּמְךָ טוֹבָה תַּחַת אֲשֶׁר עָשִׂיתָה לִי׃

וזהו קומרו מרשעים יצא רשע, לא מרשעים כמוך יצא רשע ולא ממני. וזיל לאמרו במסבת תבות מצל הקדמוני קדמונו של עולם זה הקבה, הוא שאמרה * תורה והמלקים לבה לידו, כלומר רצוי היה זה למות ומגלגלין חובה ע"י חייב. ולאחרי שהתפלל ובקש המצפע הצלני מזאת הבחינה, רוצה לומר מלבר היה עוזה עמו רעה ולין בידו פזע הניל בחינה אבית, והיל לאמרו לאחרי מי (טו) יצא מלך ישראל, לא לפעפי שבלאי, וכודאי שהיה בידי עון ופזע לא היה רצוי למעלתך שתרדוף לאחרי לקטנותי, והיה די בשתצלח מלאכים מאצלי, להעבים לותי כרצוני, לבל שתצא לאחר בעלתך לאחרי כלב מת ופרעוש לאחד (אבן היה בחצב דוד למוד מעלת שאול ומלכותו) זה באמת בלתי הגון למעלתך. והמצפע עלמו בכלב מת מפאת הסרחון הגדול לבר לו, וכן היה דומה עבין דוד (אלריתו הרע ומה שהלבינו עליו בבי בליעל) לריח מעבוש רעים שאמרו עליו, שעל זה היה שאול רודף לאחריו לבערו מן האדץ. והמצפע גם כן עלמו לפרעוש לאחד הדולג ממקום למקום, וככה היה דוד דולג ובורח מפה אל פה מיראת שאול, ומזאת הבחינה הבינה, רוצה לומר מהיותו שאול מקטין עלמו בדפו לאחריו, לאמר גם כן והיה (יו) ה' לדיין ושפע ביני וביכך, כל לאתה מקטין עלמך ומגדיל מעלתי יהיה האל ית' לדיין שיקייס זה להגדיל מעלתי ולהקטין מעלתך, וזהו וירא וירב את ריבי וישפטני מידך: הנה התבאר מזה שאין בפסוקים כפל ושיש בהם ב בחינות ועל כל לאת מהם לאמר שיפוע האל יתברך, והותרה השאלה השנית:

(יו) ויהי ככלות דוד לדבר וגו'. כאשר שאול רואה הנסיון האמת ושמע דברי דוד, הבינו בבבי גדול התולך זה בבי דוד, וקראו בן להיותו בצוי עם מיכל בתו, ולפי שעשה עמו בחסים כבן החומל על לבינו. והודה לו באמריו, אם לבחינה הראשונה שלא היה בידו פזע ושהיה רודף לותו על לא חמס בכפיו, והשיב כדרך (יח) בן הוא בדיק לאתה אמבי כי לאתה גמלתבי הטובה, לא בעבין גליה ובמלחמות הפלשתים לאחר בלאם בעבורו, ולבי גמלתיך הרעה, לא באמת שהתעוררתי פעמים להרגך, והודה לו בבסיון (יט) באמרו ולאתה הגדת היום את לאחר עשית לאתי טובה וגו': ולאמרו (כ) וכי ימצא איש את אויבו ושלחו בדרך טובה וה' ישלמך וגו', ירלה

2011 Ministerio de Cultura

[כא] וְעַתָּה הִנֵּה יָדַעְתִּי כִּי מָלֹךְ תִּמְלוֹךְ
[כב] וְקָמָה בְּיָדְךָ מַמְלֶכֶת יִשְׂרָאֵל׃ וְעַתָּה
הִשָּׁבְעָה לִּי בַּיהוָה אִם־תַּכְרִית אֶת־זַרְעִי
אַחֲרָי וְאִם־תַּשְׁמִיד אֶת־שְׁמִי מִבֵּית אָבִי׃
[כג] וַיִּשָּׁבַע דָּוִד לְשָׁאוּל וַיֵּלֶךְ שָׁאוּל אֶל־
בֵּיתוֹ וְדָוִד וַאֲנָשָׁיו עָלוּ עַל־הַמְּצוּדָה׃

שאין בפסו׳ הזה גזרה, והנכון שיפורש כן בתמיה, ואם ימצא איש את אויבו ראוי הוא שישלחהו בדרך טובה? זה באמת אינו מהראוי ואינו משורת הדין, ולכן והשם ישלמך טובה תחת היום הזה אשר עשית לי לפני׳ מהשורה, ויהיה אם כן גזרת הכתוב ושלחו בדרך טובה: והשיב לטענה והבחינה השנית באמרו הנה כא ידעתי כי מלוך תמלוך, ר״ל כיון שאני רודף אחריך כקטן שבקטנים ואתה תמיד ניצול מידי כאדם גדול ואיני יכול לך, ידעתי שאתה תמלוך ואני ארד מטה. ואמר וקמה בידך ממלכת ישראל, לומר שלא יקרע ממלכתו מעליו כאשר קרעו השם ממנו. וידמה שידע שאול מהמשחת דוד, ולזה אמר ידעתי כי מלוך תמלוך. ובמדרש תהלים אמרו (כמו שכבר זכרתי) שידע שאול שימלוך דוד, לפי שנתן לו שמואל הנביא אות באמרו קרע ה׳ את ממלכות ישראל מעליך היום ונתנה לרעך הטוב ממך, שמי שיכרו׳ כנף מעילו הוא ימלו׳ אחריו, ולכן בראותו שכרת כנף מעילו דוד אמ׳ לו הנה ידעתי כי מלוך תמלוך, ואז בקש ממנו שישבע לו שלא יכרות את זרעו ואת שמו מבית אביו, ר״ל שאחרי שלא ישאר המלכות לבניו לפחות ישארו במשפחת קיש אביו ובשבט בנימן כשאר הגברי׳, ולא ימיתם דוד כמו שעושים המלכי׳ לכל זרע המלכי׳ הקודמים אליהם: ודוד נשבע לו בדבר, כי היה יודע שימלוך ובטח על מעשיו הטובים שכן יעשה ה׳, כמ״ש * בטח בה׳ ועשה טוב שכן ארץ ורעה אמונ׳ והתענג על ה׳ ויתן לך משאלות לבך:

(כא) (כב) (כג) תלי׳ ל״ו ג׳ ד׳ מזמור כ״ז

פרשה שנים עשר במה שקרה עוד לדוד מהיותו בורח מפני שאול עם נבל הכרמלי ואשתו, וענין מיכל שנתנה לפלטי בן ליש, ומה שקרה לדוד עם שאול כאשר לקח חניתו וצפחת המים מראשותיו, ובמה שקרה לו בארץ אכיש מלך גת. תחלת הפרשה וימת שמואל ויקבצו כל ישראל וגו׳, עד ושמואל מת ויספדו לו כל ישראל וגו׳. והנה שאלתי בפרשה הזאת שש שאלות:

השאלה הראשונה מה היתה הסבה אשר נבל השיב בדברים רעים לדוד? באמרו מי דוד ומי בן ישי היום רבו עבדים מתפרצים איש מפני אדוניו, והנה דברי דוד היו דברים טובים דברים ניחומים, ולמה השיב עליהם דברים הקשים כגידים? והיה לו לתת לו מהמאכל אשר עשה לגוזזיו המעט אם רב כאשר עם לבבו, ואף שיהיה איש היותר כילי שבעולם לא ימשוך ידו מתת בגוזזי צאנו לחם ומים לשואלים ממנו בתחנונים, ואין ספק שנבל לא היה משוגע גמור והיה יודע מעלת דוד ושהיה נמשח למלך, ואיך גנהו בדבריו וקראו עבד ללא סבה? וראוי לדע׳ מחשבתו בזה:

השאלה השנית במה שנשבע דוד כה יעשה אלקים לאויבי דוד וכה יוסיף אם אשאיר לנבל מכל אשר לו עד הבקר משתין בקיר, ואמר אשר כלתני היום הזה מבוא בדמים והושע ידי לי, ולמה יומת נבל מה עשה? האם ראוי שיהרגו את האדם לפי שלא יתן את כל אשר לו לשואל אותו ממנו? ונבל בהיותו כילי ולא ירצה לתת משלו לדוד ואנשיו לא היה בעבור זה בן מות, ואיך דוד המלך ע״ה שהיה ירא אלקים וכר מרע יסכים לשפוך דם נקי על לא חמס בכפיו ואין מרמה בפיו? ונתחסד ולא רצה להרוג את שאול:

השאלה השלישית במה שאמרה אביגיל לדוד והיה כאשר יעשה ה׳ לאדוני ככל אשר דבר את הטובה עליך וצוך לנגיד על ישראל ולא תהיה זאת לך לפוקה ולמכשול לב לאדוני ולשפוך דם חנם, ויורה שהיתה מבקשת ממנו שאחרי שימלוך לא יצוה להרוג את נבל ולא ישלח לפגוע בו, וזה היה באמת מאמר בטל, האם יעלה על הדעת שעם כל מה שעשתה אביגיל לדוד מהעבודה והמנחה, והיות נבל בלתי ראוי לעונש כלל כפי הדין, שאחרי שברכה דוד לה והעביר את חטאתו שישמור עוד עברתו לנצח, ובהיותו על כסא מלכותו יהרגהו? זה יהיה בלתי אפשר ואיך בקשה עליו?

השאלה הרביעית באמרו ושאול נתן את מיכל בתו אשת דוד לפלטי בן ליש וגו׳, ואם מיכל היתה מקודשת לדוד איך נתנה שאול לאשה לאיש אחר? ואיך לקחה פלטי בן ליש והיא היתה אשת איש? ואם נאמר שנעשה כל זה באיסור, יקשה אם כן איך לקחה אח״כ דוד ואיך בקש מאבנר שישיבה אליו? ולא היו לה ממנה בנים והיתה כבר נבעלת לאחר והיו לדוד נשים אחרו׳ הרבה, ומיכל היתה כבר אסורה לו כיון שנבעלה לאדם אחר, ולא מצינו שנתן לה גט, ואפי׳ שהיה נותן לה גט אסורה לו, מכיון שהלכה והיתה לאיש אחר לא יוכל בעלה הראשון אשר שלחה לשוב לקחתה:

השאלה החמשית במה שאמר דוד אל אבנר הלא איש אתה ומי כמוך בישראל ולמה לא שמרת את אדוניך המלך כי בא אחד העם להשחית את המלך אדוניך לא טוב הדבר הזה אשר עשית חי ה׳ כי בני מות אתם, והדין הזה היכן מצא דוד? ואיך נשבע חי ה׳ שהיו בני מות לפי שהיו ישני׳ ולא היו יקצים כלם לשמור את המלך? והנה המלך לא צוה על זה והם לא מרדו בו ומדוע יהיו בני מות? ואין זה מחקי המלך שיהיו השרים יקצים בהיותו בשדה ישן:

השאלה הששית במה שיספר שהיה דוד ואנשיו בארץ אכיש מלך גת ושהיו עולים והפשיטו את הגשורי והגרזי והעמלקי שהם יושבי הארץ והיה אומר לאכיש שפשטו על נגב יהודה והירחמאלי והקיני, ואיך לא היו אנשי הארץ מכירים אותם שמבני ישראל המה? ואיך לא היה נמלט מהם איש לבוא לצעוק אל המלך? ועם היות שאמ׳ ואיש ואשה לא יחיה דוד להביא גת לאמר פן יגידו עלינו, הנה השכל לא יסבול שלא ישאר איש בכל הארץ, אף כי אח״כ באו לשרוף את צקלג בעבור זה ויורה שנשארו מהם אנשים שהיו יודעים אותו, ואיך לא באו אם כן לצעוק אל המלך אותם הנשארים ששרפו את צקלג? ויראה שהדבר הזה היה מגונה מאד שיהיה דוד הורג את אנשי אכיש בארצו ועושה עמו חסד, ואיך היה דוד מסכן עצמו בדבר הזה עם אכיש מלך הארץ ועם כל מלכותו שיקומו עליו ועל אנשיו ויהרגוהו על הדבר הרע הזה?

והנני מפרש הפסוקים באופן יותרו השאלות כלם:

כה

[א] וַיָּמָת שְׁמוּאֵל וַיִּקָּבְצוּ כָל־יִשְׂרָאֵל
וַיִּסְפְּדוּ־לוֹ וַיִּקְבְּרֻהוּ בְּבֵיתוֹ בָּרָמָה וַיָּקָם
דָּוִד וַיֵּרֶד אֶל־מִדְבַּר פָּארָן׃

(א) וימת שמואל וגו׳ זכר הכתו׳ הזה שמת שמואל בזה הפרק שנפרד שאול מדוד, וחז״ל אמרו שמת שמואל שבעה חדשים קודם מיתת שאול, וזה לא ימצא בכתוב, והם לקחו זה לפי שהשבעה חדשים שישב הארון בשדה פלשתים אינם בכלל החמשים ושתי׳ שנה שחשבו שחיה שמואל, ואני כבר כתבתי ששמואל חיה שבעים שנה ויותר ואם כן אינו מחוייב שמת שבעה חדשים קודם מיתת שאול. ואפשר שנאמר שמת שנה או שנתים קודם, כי הכתוב לא העיד עליו כלל. ובענין סמיכות הספור אפשר שנאמר שכיוון לומר שבמות שמואל

תענית פ״א דף ה׳ ע״ב

2011 Ministerio de Cultura

שמואל נקבצו כל ישראל ויספדו לו וזה עשו לשלמותו, אבל
להפך היה בענין נבל שמת בפתיתותו זנבלותו ולא ספדו
עליו הוי אדון והוי הודו. ובדברי חזל במדרש שמואל אמר פר' כ"ג
רבי יוסי ושמואל מת מיתה ודאי, וימת שמואל אין הדברים
אמורים שם כי אם לענין נבל, שנ' וימת שמואל וכתיב בתריה
ואיש במעון ומעשהו בכרמל, אר" שמואל בר נחמני הכל
סופדין וטופחין במיתת
הצדיק וזה הרשע עושה לו
מרזחים. ודבריהם בקשור
הפרשיות קרובים הם אל
הפשט, שהכתוב יאמר שמת
שמואל בזה הפרק ושנקבצו כל
ישראל ועשו לו הספד וכבוד
עשו לו במותו ויקברוהו
בביתו שהיה לו נחלת אבות
ברמה, ודוד הלך למדב' פארן
דואג על מיתת אותו צדיק:
(ב) ואיש היה בעיר מעון ומעשהו
ומקנהו היה בכרמל ולא
נצטער על מיתת שמואל,
ויעל על גוזזי צאנו בשמחה
וגיל ולא התאבל על אדם
כשר, ולכן נענש ומת.
והכרמל ידמה שהיה מקום
עבודה רבה בזריעה ובאילנו'
ולמרעה הצאן, ואולי היה
כרמל שם עיר הנזכר בערי
יהודה סמוך למעון, כמו
שכתוב * מעון כרמל וזיף הושע טו' כ"ד
ויוטה, והיו המקומות האלה
סמוך למדבר פארן כי משם
הלך דוד לנבל. ואפשר
לפרשו שהיה לאיש הזה מעון
ומעשה בכרמל, כי היה לו
מעון ובית במקום מעשהו
ועבודתו וסביב מרעה צאנו
בשדה, וזה יורה על עושרו:
(ג) והיה שם האיש נבל מילדותו
או שקראוהו בני אדם כן
על רוע תכונותיו וכילותו,
ושם אשתו אביגיל, ר"ל אב
השמחה והגיל, והורה זה על
טוב מזגה ותכונתה, ולזה
הביא אחר השמות זכרון
תכונותיהם, באמרו והאשה טובת שכל ויפת תואר, ר"ל
שהיתה שלימה בנפשיי ובגופני, והאיש היה קשה בדבריו ורע
מעללים, כי הדבור והמעשה כלו היה רע, והוא כלבי,
ר"ל מטבע הכלב ומתכונתו אשר ישנאו לבעלי מינם ולא
יניחום לאכול ממה שבבית אעפ"י שלא יחסר מזונם, כמו
שאמר * והכלבים עזי נפש לא ידעו שובעה. או יהיה כלבי ישעי' כ"ו י"א
כמו שהוא בכתב, והוא כלבו, ר"ל שהיה תוארו דומה לכחו
הנפשיי ולמזג לבו, ושהיה תוכו כברו ברוע. ובמדרש שמואל פרש' כ"ג
פירשו שהיה ממשפחת כלב בן יפונה, ולזה אמר והוא כלבי:
ובהיותו גוזז את צאנו שלח אליו דוד עשרה נערים וצוה אותם (ד, ה, ו)
שישאלו אותו לשלום ויאמרו לו כה לחי, ר"ל כה יהיה כל
ימי חייך שתהיה אתה שלום וביתך שלום וכל אשר לך שלום:
או יהיה לחי כמו לעשיר, שהעשיר יקרא חי, כאמרו * מה קהלת ו' ח'
לעני יודע להלוך נגד החיים. והיותר נכון שהוא כמו לעת
חיה, ר"ל לשנה האחרת, אמר ואמרתם לנבל שכה יהיה לחי
(ז) לשנה האחרת שתהיו אז כלכם בשלום, והיה עקר המאמר
ששמע שגוזזים לו את צאנו ושיתן בידם מה שירצה. והנה

[ב] וְאִישׁ בְּמָעוֹן וּמַעֲשֵׂהוּ בַּכַּרְמֶל וְהָאִישׁ
גָּדוֹל מְאֹד וְלוֹ צֹאן שְׁלֹשֶׁת־אֲלָפִים
וְאֶלֶף עִזִּים וַיְהִי בִּגְזֹז אֶת־צֹאנוֹ
[ג] בַּכַּרְמֶל: וְשֵׁם הָאִישׁ נָבָל וְשֵׁם
אִשְׁתּוֹ אֲבִגָיִל וְהָאִשָּׁה טוֹבַת־שֶׂכֶל
וִיפַת תֹּאַר וְהָאִישׁ קָשֶׁה וְרַע מַעֲלָלִים
[ד] וְהוּא כָלִבִי: וַיִּשְׁמַע דָּוִד בַּמִּדְבָּר כִּי־
[ה] גֹזֵז נָבָל אֶת־צֹאנוֹ: וַיִּשְׁלַח דָּוִד עֲשָׂרָה
נְעָרִים וַיֹּאמֶר דָּוִד לַנְּעָרִים עֲלוּ כַרְמֶלָה
וּבָאתֶם אֶל־נָבָל וּשְׁאֶלְתֶּם־לוֹ בִשְׁמִי
[ו] לְשָׁלוֹם: וַאֲמַרְתֶּם כֹּה לֶחָי וְאַתָּה
שָׁלוֹם וּבֵיתְךָ שָׁלוֹם וְכֹל אֲשֶׁר־לְךָ
[ז] שָׁלוֹם: וְעַתָּה שָׁמַעְתִּי כִּי גֹזְזִים לָךְ
עַתָּה הָרֹעִים אֲשֶׁר־לְךָ הָיוּ עִמָּנוּ לֹא
הֶכְלַמְנוּם וְלֹא־נִפְקַד לָהֶם מְאוּמָה כָּל־
[ח] יְמֵי הֱיוֹתָם בַּכַּרְמֶל: שְׁאַל אֶת־נְעָרֶיךָ
וְיַגִּדוּ לָךְ וְיִמְצְאוּ הַנְּעָרִים חֵן בְּעֵינֶיךָ כִּי־
עַל־יוֹם טוֹב בָּנוּ תְּנָה־נָּא אֵת אֲשֶׁר
תִּמְצָא יָדְךָ לַעֲבָדֶיךָ וּלְבִנְךָ לְדָוִד:
[ט] וַיָּבֹאוּ נַעֲרֵי דָוִד וַיְדַבְּרוּ אֶל־נָבָל כְּכָל־
הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה בְּשֵׁם דָּוִד וַיָּנוּחוּ:
[י] וַיַּעַן נָבָל אֶת־עַבְדֵי דָוִד וַיֹּאמֶר מִי
דָוִד וּמִי בֶּן־יִשָׁי הַיּוֹם רַבּוּ עֲבָדִים
הַמִּתְפָּרְצִים אִישׁ מִפְּנֵי אֲדֹנָיו:
[יא] וְלָקַחְתִּי אֶת־לַחְמִי וְאֶת־מֵימַי וְאֵת

נתן טענות לזה, באמרו הרועים אשר לך לא הכלמנום
ולא נפקד להם מאומה כל ימי היותם בכרמל, ר"ל שעם
היות שאנשי הצבא מלומדי מלחמה ילעיגו מעובדי האדמה
וישחקו מהרועי' גם יגזלו מידם מה שיוכלו וכ"ש בהיותם בשדה
וחוץ מהיישוב מקום הרשע, שבלי ספק אנשי המלחמה תמיד
יגזלו מן האויבים או מהאוהבים מה שימצאו בשדה, עכ"ז לא
כן ענין רועיך, כי לא
הכלמנום בלעג ושחוק ולא
נפקד מהם מאומה עם היות'
בכרמל מקום מוכן לגזל.
ואם נפרש לא הכלמנום שלא
גזלו מהם, יהיה פירוש ולא
נפקד מהם ע"י אחרים,
להגיד שהם לא לקחו מהם
כלל והצילום עוד מאחרים
אנשי רשע או חיות רעות שלא
יקחו מהמקנה, וכמו שאמר
הנער לאביגיל חומה היו
עלינו: שאל את נעריך (ח)
(והם הרועים שזכר) ויגידו
לך כל זה, באופן שימצאו
הנערים (ר"ל נערי דוד) חן
בעיניך, ועכ"ז לא הייתי
שולח לשאול ממך דבר כ"א
לפי שעל יום טוב באנו, ר"ל
יום גוזזים את צאנך שאתה
עושה י"ט ולא תוסיף ולא
תרבה בעבורנו בהוצא, ולכן
היה גזרת המאמר תנה נא
מאשר תמצא ידך לעבדך דוד.
וחז"ל אמר שהיה ערב ר"ה, עיין ר"ש
ושלח לומר לו צריכים אנו
מזון לסעודת י"ט, וזהו כי
על יום טוב באנו: והנה (ט)
ספר הכתו' שדברו אל נבל
כל הדברים האלה בשם דוד
וינוחו, וכתב הרב המורה
בפ' כ"ז ח"א, שפירושו עמדו
מדבר, להגיד שלא אמרו עוד
דברים אחרים יהיו מחייבים
ומכריחים לנבל להשיבם
קשות. ואפשר אצלי לפרש
וינוחו שנחו מעמל הדרך,
שאחרי שדברו הדברים האלה
מיד וינוחו במושבו של נבל, כי לקחו חזקה בבית ושמו שם
כליהם קודם שישיבם דבר. והיה נבל חרה אפו לפי שבאו
עשרה נערים יחד וראה אותם רבים וחרה אפו ג"כ לפי שחנו
בביתו קודם שידעו תשובתו, ולפי שהיה כילי ורע התכונה
חשב שיצטרך כל המזון אשר היה לו מוכן לגוזזיו לתת להם
להיותם עשרה. ולמה שהיו שואלים מזון לדוד ולשש מאות
איש אשר אתו, ולכן השיבם קשות מי דוד ומי בן ישי היום (י)
רבו עבדים המתפרצים איש מפני אדוניו, ואחשוב אני שנבל
לא דבר כלל לנגד כבוד דוד, כי ידע שמשיח ה' הוא וחותן
למלך, ולא אמר עליו עבדים המתפרצים כי אם על
אנשיו, וזהו מי דוד ומי בן ישי, ר"ל מי דוד ומי בן ישי?
אינו כי אם איש אחד, אבל עם היות שהוא בן ישי ומתנשא
לאמר אני אמלוך לא הייתי חושש לזה והייתי שולח לו
בר ולחם ומזון כפי הצריך לכבודו, אבל מה אעשה
כי רבו העבדים, רוצה לומר אנשיו ההולכים אתו שהם
עבדיו שכלם מתפרצים איש מפני אדוניו שהם שש מאות
איש רבים הם, ואיך אקח אם כן את לחמי ואת מימי (יא)

ואת

2011 Ministerio de Cultura

וְאֶת טַבְחָתִי אֲשֶׁר טָבַחְתִּי לָתֵת לַאֲנָשַׁי וְנִתְּתִי לְאַנְשִׁים אֲשֶׁר לֹא
יָדַעְתִּי אֵי מִזֶּה הֵמָּה ׃ [יב] וַיֵּהָפְכוּ נַעֲרֵי דָוִד לְדַרְכָּם וַיָּשֻׁבוּ
וַיָּבֹאוּ וַיַּגִּדוּ לוֹ כְּכָל הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה ׃ [יג] וַיֹּאמֶר דָּוִד לַאֲנָשָׁיו חִגְרוּ אִישׁ אֶת־
חַרְבּוֹ וַיַּחְגְּרוּ אִישׁ אֶת־חַרְבּוֹ וַיַּחְגֹּר גַּם־דָּוִד אֶת־חַרְבּוֹ וַיַּעַל אַחֲרֵי דָּוִד
כְּאַרְבַּע מֵאוֹת אִישׁ וּמָאתַיִם יָשְׁבוּ עַל־
[יד] הַכֵּלִים ׃ וְלַאֲבִיגַיִל אֵשֶׁת נָבָל הִגִּיד
נַעַר־אֶחָד מֵהַנְּעָרִים לֵאמֹר הִנֵּה שָׁלַח
דָּוִד מַלְאָכִים ׀ מִן־הַמִּדְבָּר לְבָרֵךְ אֶת־
[טו] אֲדֹנֵנוּ וַיֵּעַט בָּהֶם ׃ וְהָאֲנָשִׁים טֹבִים
לָנוּ מְאֹד וְלֹא הֻכְלַמְנוּ וְלֹא־פָקַדְנוּ
מְאוּמָה כָּל־יְמֵי הִתְהַלְּכֵנוּ אִתָּם
[טז] בִּהְיוֹתֵנוּ בַּשָּׂדֶה ׃ חוֹמָה הָיוּ עָלֵינוּ
גַּם־לַיְלָה גַּם־יוֹמָם כָּל־יְמֵי הֱיוֹתֵנוּ עִמָּם
[יז] רֹעִים הַצֹּאן ׃ וְעַתָּה דְּעִי וּרְאִי מַה־
תַּעֲשִׂי כִּי־כְלָתָה הָרָעָה אֶל־אֲדֹנֵינוּ וְעַל־
כָּל־בֵּיתוֹ וְהוּא בֶן־בְּלִיַּעַל מִדַּבֵּר אֵלָיו ׃
[יח] וַתְּמַהֵר אֲבִיגַיִל וַתִּקַּח מָאתַיִם לֶחֶם
וּשְׁנֵי נִבְלֵי־יָיִן וְחָמֵשׁ צֹאן עֲשׂוּיוֹת
וְחָמֵשׁ סָאִים קָלִי וּמֵאָה צִמֻּקִים וּמָאתַיִם
דְּבֵלִים וַתָּשֶׂם עַל־הַחֲמֹרִים ׃
[יט] וַתֹּאמֶר לְנְעָרֶיהָ עִבְרוּ לְפָנַי הִנֵּנִי אַחֲרֵיכֶם
בָּאָה וּלְאִישָׁהּ נָבָל לֹא הִגִּידָה ׃
[כ] וְהָיָה הִיא ׀ רֹכֶבֶת עַל־הַחֲמוֹר וְיָרְדָה
בְּסֵתֶר הָהָר וְהִנֵּה דָוִד וַאֲנָשָׁיו יֹרְדִים
לִקְרָאתָהּ וַתִּפְגֹּשׁ אֹתָם ׃
[כא] וְדָוִד אָמַר אַךְ לַשָּׁקֹר שָׁמַרְתִּי אֶת־
כָּל־אֲשֶׁר לָזֶה בַּמִּדְבָּר וְלֹא־נִפְקַד
מִכֹּל־אֲשֶׁר לוֹ וַיָּשֶׁב־לִי
רָעָה תַּחַת טוֹבָה ׃
[כב] כֹּה־יַעֲשֶׂה אֱלֹהִים לְאֹיְבֵי דָוִד וְכֹה־
יֹסִיף אִם־אַשְׁאִיר מִכָּל־אֲשֶׁר־לוֹ עַד־
אוֹר הַבֹּקֶר מַשְׁתִּין בְּקִיר ׃

טובתי אשר טבחתי לגוזזי ונתתי לאנשים אשר לא
ידעתי לי מזה המה ? ולא
יודע לי מזה הוא והוא בן
לכניו שילעיך לתת להם כל
על זה שכבל לא דבר כנגד
דוד כי אם כנגד נכניו , הוא
מה שאמר הנער לאביגיל
והלכתי טובים לנו מאד וגו׳ , ולא
חומה היו עליהו וגו׳ , ולא
דבר מענין דוד לפי שכבל לא
היה יודע דברי כנגו כי אם כנגד
נכניו . הכה ביקרתי שמה
שהניע לנבל לדבר תשובתו
הרעה , לפי שנערי דוד כחו
ולקחו חוקה נבית קודש
שישמעו תשובתו , ולפי שרוב
אותם רעים והיו שולטים
חזק לעג מאות איש , ועם
כל זה לא דבר כנגד דוד כי
אם כנגד עבדיו , ועם זה
הותרה השאלה הרחשובה :

(יב) **ויהפכו** נערי דוד וגו׳ .
ספר שנערי דוד
חזרו עם התשובה הרעה
היה אשר נתן להם נבל
(יג) ויגידו אותה לדוד , ושמוע
זה לאביגיל הגרו לים תרגו
עם דוד הגר קרבו ועלו עמו
(יד) כתרגע מאות איש : והנה
נער מנערי נבל אשר היו עם
הצאן הגיד לאביגיל העניו ,
שאלו דוד מלאכים לברך את
נבל ושגער בהם ושלם רעה
תחת טובה , הוא שלח לברכו
ונבל קלל אותם , והברכה
היתה השלום אשר אמר לתת
לו וגם אמרו כה לחי והיה
ברכה על התמדת טובתו ,
(טו) ושודיע שהאנשים אשר קלל
נבל ואשר בזה בדבריו היו
טובים לרועים מאד , שלא
הכלימו אותם בלעג ובשחוק
ולא גזלו ולא גנבו מהם מאומ׳
עם היותם ביניהם בשדה ,
והוא דבר מתמי׳ לאנשי הלחם
מלומדי המלחמה לעשות כן ,
ולא די שהיו הם מושכים
עלמם מן הגזל לבל גם היו
(יו ו יז) אותם , וזהו חומה היו עליהו
וגו׳ , לא להגילם מכל שוב
לחר ולחרב . ואתם הנער
לבריו באמרו ועתה דעי וראי[כב]
מה תעשי , לא לתקן זה דעי
אתה וראי מה תעשי בעלמך
ולא תחוש לדבר כלל לא בבל
ולהתיעץ עמו בזה , כי בחמת
כלתה הרעה אל לבוביו בבל ועל כל ביתו , והוא בן בליעל
מדבר אליו , לא בבל הוא בן בליעל לבזיבר אליו אדם
ולהחוירו מכוונתו . וגם יתכן לפרשו על דוד , יאמר עם
היות דוד איש תם וישר , הנה הוא מרגיש בא בקלון שיהפך

לבן בליעל בשידברו אליו זה , כי יבא עם בל אילו להשמיד
להרוג ולאבד . ולא פירשתי בן בליעל על המגיד הדבר לדוד ,
לפי שהיו עשרה , ואיך יאמר עליהם והוא בן בליעל ? וזכר (יז)
הבתוב שאביגיל התפעלה מדברי הנער ובמהירות רב לקחה
מאתים לחם ושנים נבלי יין
וחמש לאן עשויות , רולה לומ׳
מתוקנות בראוי , או לל
בריאות ושמנו׳ וכת׳ לפי בשם
ר׳ קלונימוס מרומי שהיו
ממולאות בשר דק ובילים ,
וחמש מאים קלי והוא הלחם
היבש הראוי לשמור ימי רבי׳ ,
ומאה במוקים והם העבבים
היבש׳ , לל מאה בלים מלא׳
מהם או מאה לשבולות ,
ומאתים דבלים והם התאבים
היבשים , וכל דבלה הוא
בבר עשוי מאתאים יבשות
בדמות בבר לחם . ואלך היא
ובערותיה ולאיזה לא הגידה
דבר , ואמרה לבעלים עברו (יט)
לפני , לפי שיתפיים דוד
לקשוב ברלונו לת המבחה
ואז ישמע את דבריה , והוא
על * מבפרה פניו במבחה ברלונ׳ לבי׳
ההולבת לפני . והיה טוב
שבלה שלח אחרה לעשות ,
כי בהיותה יורדת בסתר ההר (כ)
והב׳ בבר היה דוד בא ואנשיו
וברשתה אותם בפתע ירדה
מעל החמור מהרה והשתחוה
לו אפי׳ ארלה לבבוד מעלתו .
ספר הבתוב שבהיותה פוגשת (בא)
בו היה דוד אז מדבר לאביגיל
בך לשקר אמרתי את בל אשר
לזה במדבר ויצב לי רעה תחת
טובה : ואמרו בה יעשה אלקי׳ (בב)
לאויבי דוד וכה יוסיף , אינו
שבוע׳ בדברי המפרשי׳ שבל הו׳
בבל מקום בשמעו , לא בבה
יתן השי׳ ויותר יוסיף מהעוזר
והטוב לאויבי דוד בשאר בתן
לבבל אם אשאר לבבל עד אור
הבקר אפילו בלב א׳ להשתין
בקיר , ויהי׳ אל השבועה הזה
אשם הוא יעזיר לבבל משתין
בקיר יתן ה׳ לאויבי של דוד
עוזר ומבו׳ רב משאר לבבל ,
שיהי׳ לדוד זה בלי בפק עובב
בשרלתה לותם בפתע ירדה
מעל החמור מהרה והשתחוה
לו אפי׳ ארלה לבבוד מעלתו .
ספר הבתוב שבהיותה פוגשת (בא)
בו היה דוד אז מדבר לאביגיל
בך לשקר אמרתי את בל אשר
לזה במדבר ויצב לי רעה תחת
טובה : ואמרו בה יעשה אלקי׳ (בב)
לאויבי דוד וכה יוסיף , אינו
שבוע׳ בדברי המפרשי׳ שבל הו׳
בבל מקום בשמעו , אל

אשר ימרה את פיך יומת ׳ וכ״ש אם כלל דוד באמרו היום רבו
עבדי׳ המתפרצים באדוניהם ׳ שבקראו עבד למלך ישראל
היה חייב מיתה ׳ וגם שנאמר שלא כלל בזה את דוד הנה מרד
בדברו ושאל ממנו לפרנסו ולא שמע לו והיה בעבו׳ זה בן
מות ׳ ולזה הסכים דוד לקחת את כל אשר לו ׳ כי המורד
במלך ומי שיברך אותו ממונו למלך ׳ והותרה השאלה הב׳ :
ותפול על רגליו · כיון שאביגיל אמר׳ ואני אמתך לא ראיתי
את נערי אדוני ׳ אין ראוי שנפרש בי אני אדוני העון שהיתה
היא החטאת בדבר הזה ׳ אם לא שאמרה זה להכנס עמו
בדברים כמו שפירשו ר״שי
ז״ל · ואני אחשוב שעון הנזכר
בכאן הוא עונש ׳ כמו
* ואנחנו עונותיהם סבלנו ׳
יאמר שראוי אליה לדבר לפי
שהעונש והרע אשר יעשה דוד
לבית נבל היא תסבול אותו
ועליה יהיה ׳ ולכן אליה ראוי
לבקש עליו וזהו ותדבר נא
אמתך וגו׳ ׳ ר״ל אחרי אשר
עלי יהיו כלנה ראוי לשפחתך
שתדבר ותבקש על עצמה וראוי
לך אדני שתשמע דברי אמתך ׳
והדברים אשר אדבר הם שלא
ישים אדוני לבו אל איש הבליעל
שהוא נבל ׳ כי שמו יורה
עליו ׳ ולכן לא תחוש לנבלה
אשר עשה ׳ כי השנאה לא
תחול כי אם בין האנשים אשר
יהיו מתיחסים ׳ ומי הנבל
הזה אשר מלך ישראל יתפעל
מדבריו ? ואם תאמר שהיה לי
למחות בידו ׳ דע אדוני שאני
אמתך לא הייתי שם ולא
ראיתי את נערי אדני אשר
שלחת : ובמה שאמרה עוד
ועתה אדני חי ה׳ וגו׳ ׳ ועתה
יהיו כנבל אויביך וגו׳ ועתה
הברכה הזאת וגו׳ ׳ אחשוב
אני שנתנה הבחינות אשר
בהם ראוי אליו שלא יתעורר
להמית את נבל ולהשחית את
כל אשר לו ׳ וזה שאם יתעורר
לזה לא יהיה כי אם לאחת
משלש סבות או לכלם · אם
להיותו מן הדין והתור׳ שימות
נבל כי המרה את רוחו ויבטא
בשפתיו נגד דוד דברים אשר לא כדת ׳ ולקיים דוד דבר השם
ית׳ ותורתו יתעורר להרגו · ואם מפני תאות הנקמה שהאדם
מפני כבודו יבחר להנקם מאויביו ׳ פן יאמרו שידם רמה
והוא לא יוכל להנקם מהם ופן יקומו עליו פתאום להכותו
ויצורו עליו פעם אחרת ׳ ולכן ישכים האדם להרוג את אויבו
ליראתו ממנו שיהרגהו · ואם לצורך המזון שהיה צריך לדוד
ואנשיו ׳ והיה מתעורר ללכת על בית נבל מפני הבזה והשלל
אשר יקח שמה ׳ והנה אמרה אביגיל שאין ראוי לדוד שיזיק
לנבל ולביתו מאחת מהסבות האלה · לא לחשבו שבזה יבחר
ה׳ ושהוא ממצותיו ׳ ועל זאת אמר׳ ועתה אדני חי ה׳ וחי
נפשך אשר מנעך ה׳ מבוא בדמים והושיע ידך לך ׳ ופירושו
אצלי חי ה׳ וחי נפשך ׳ שלא נמנעה מיתת נבל במקרה ׳ או
מפאת תחנוני לפניך ׳ אבל האלקים בשמים רצה וסבב שלא
תמיתהו ׳ והוא ית׳ היה המונע ממך מיתתו לא אני ׳ וזהו
חי ה׳ וחי נפשך וגו׳ שיי׳ הוא הסבה העצמית אשר מנעך מבוא

בדמים ׳ ר״ל חי ה׳ וחי נפשך אדני שיי׳ הוא היה אשר מנעך
מבוא בדמים וגו׳ והוא היה אשר הושיע את ידך לך לשלא
תהרגהו ׳ ואם הוא יתברך המונע ממך מיתתו ׳ מבואר הוא
שלא יחפון בזה ושאין הריגתו טוב וישר בעיניו ׳ וזהו כנגד
הבחינה הראשונה · ואם תעשה ההתעוררות הזה ותרצה
להמית לנבל להסיר אויביך מעל פני האדמה לשלא יזיקוך
פעם אחרת ׳ ולבל יאמרו פעם אחרת כחנו ועוצם ידנו עשה
נגד דוד והוא לא יכול להנקם ממנו ׳ והיא הבחינה השנית ׳
לזה אשיב שעתה יהיו כנבל אויביך ׳ כלו׳ מי יתן והיה שכל
אויביך יהיו כנבל ולא תצטרך
יותר להנקם ולהנצל מהם ׳
וכאלו אמרה לך נאה להלחם
עם השרים הגדולים ׳ כי אין
ראוי לגבור שיעזוב נקמת
הגדולים וישוב להתרעם
ולהנקם מהפחותים ׳ לך
ראוי להלחם עם שאול ׳ לך
ראוי להנקם ממנו ומאבנר שר
צבאו ומדואג האדומי הנצב על
עבדיו ׳ שהם האויבים אשר
ראוי להנצל מהם ושמהם ראוי
שתחוש אל הכבוד והנקמה ׳
אבל לנבל שהוא עובד אדמתו
בכל נעדר אין לך קלון מדבריו
אין לך כבוד מהריגתו אין לך
ממנו נקמה אין לך ממנו
הצלה ׳ כי אינו נושא לדברים
האלה · ואח״ז ועתה יהיו
כנבל אויביך נבא׳ שלא יאריך
ימים שאול על נבל · ואם
תחוש לבחיב׳ הג׳ שהיה לצורך
המזון ׳ הנה לזאת תשובתך
בצדך והיא המנח׳ אשר הבאתי
אשר יש בה מהמזון מה שדי ׳
ועל זאת אמר׳ ועתה הברכה
הזאת אשר הביא שפחתך
לאדני ׳ ועם היות שאינה
כפי הראוי למעלתך תן אותה
לנערי׳ ההולכי׳ ברגלי אדני ·
הנה רשמה בזה ג׳ סבות ׳
מצד האל ית׳ ומצותו ׳ מצד
נבל וכבודו ונקמתו והצל
עצמו ממנו ׳ ומצד דוד ממה
שיצטרך אל המאכל והמזון ׳
ובשלשתם אמרה ועתה ועתה
ועתה : ואמנם אמרה עוד שא
נא לפשע אמתך וגו׳ ׳ אפשר שיפורש שישא חטאה במה שלא
הביאה המנחה הראויה למעלתו · והנכון אצלי לפרשו
שישא חטאה במה שהרבתה הדברי׳ לפניו ותאמר טענותיה
כאשה מעזת פנים לפני כבודו ׳ ואמרה זה על דרך הקדמה
למה שתרצה להכנס עמו עוד בדברים ולהוכיח כוונתה
ודרושה מפאת טענה רביעית חזקה מאד ׳ והיא שידוע
ומפורסם הוא בכל ישראל שאתה עתיד ומזומן לשתי מעלות
עליונות · האחת בעולם הזה ׳ כי עשה יעשה ה׳ לאדוני בית
והוא המלכות ׳ ויהיה נאמן עד אלף דור לזרעך ולא כבית
שאול שקרע השם את מלכותו מעליו ׳ והיה זה לך לפי
שמלחמות ה׳ אדני נלחם ורעה לא תמצא בך ׳ רוצה לומר כל
מלחמותיך הם עם אויבי ה׳ ולא כשאול שהרג את כהני ה׳ על
לא חמס בכפם ׳ ואתה תמיד נלחם בעבורו ׳ ורעה שתעשה
לאדם אחד מבני ישראל (לא בשפיכת דמים ולא בגזל ובעושק)
לא תמצא עוד כל ימי הארץ כך וגם כן לא נמצא במה שעבר
מימיך ׳

[כג] וַתֵּרֶא אֲבִיגַיִל אֶת־דָּוִד וַתְּמַהֵר וַתֵּרֶד
מֵעַל הַחֲמוֹר וַתִּפֹּל לְאַפֵּי דָוִד עַל־פָּנֶיהָ
[כד] וַתִּשְׁתַּחוּ אָרֶץ׃ וַתִּפֹּל עַל־רַגְלָיו וַתֹּאמֶר
בִּי־אֲנִי אֲדֹנִי הֶעָוֹן וּתְדַבֶּר־נָא אֲמָתְךָ
בְּאָזְנֶיךָ וּשְׁמַע אֵת דִּבְרֵי אֲמָתֶךָ׃
[כה] אַל־נָא יָשִׂים אֲדֹנִי אֶת־לִבּוֹ אֶל־
אִישׁ הַבְּלִיַּעַל הַזֶּה עַל־נָבָל כִּי כִשְׁמוֹ
כֶּן־הוּא נָבָל שְׁמוֹ וּנְבָלָה עִמּוֹ וַאֲנִי
אֲמָתְךָ לֹא־רָאִיתִי אֶת־נַעֲרֵי אֲדֹנִי אֲשֶׁר
[כו] שָׁלָחְתָּ׃ וְעַתָּה אֲדֹנִי חַי־יְהוָה וְחֵי־
נַפְשְׁךָ אֲשֶׁר מְנָעֲךָ יְהוָה מִבּוֹא בְדָמִים
וְהוֹשֵׁעַ יָדְךָ לָךְ וְעַתָּה יִהְיוּ כְנָבָל
אֹיְבֶיךָ וְהַמְבַקְשִׁים אֶל־אֲדֹנִי רָעָה׃
[כז] וְעַתָּה הַבְּרָכָה הַזֹּאת אֲשֶׁר־הֵבִיא
שִׁפְחָתְךָ לַאדֹנִי וְנִתְּנָה לַנְּעָרִים
הַמִּתְהַלְּכִים בְּרַגְלֵי אֲדֹנִי׃
[כח] שָׂא נָא לְפֶשַׁע אֲמָתֶךָ כִּי־עָשֹׂה יַעֲשֶׂה
יְהוָה לַאדֹנִי בַּיִת נֶאֱמָן כִּי־מִלְחֲמוֹת
יְהוָה אֲדֹנִי נִלְחָם וְרָעָה לֹא־תִמָּצֵא
[כט] בְךָ מִיָּמֶיךָ׃ וַיָּקָם אָדָם לִרְדָפְךָ
וּלְבַקֵּשׁ אֶת־נַפְשֶׁךָ וְהָיְתָה נֶפֶשׁ אֲדֹנִי
צְרוּרָה׃ בִּצְרוֹר הַחַיִּים אֵת יְהוָה
אֱלֹהֶיךָ וְאֵת נֶפֶשׁ אֹיְבֶיךָ יְקַלְּעֶנָּה
בְּתוֹךְ כַּף הַקָּלַע׃

[כג] ויתרא אביגיל את־דוד ותמהר ותרד
מעל החמור ותפל לאפי דוד על־פניה
[כד] ותשתחו ארץ׃ ותפל על־רגליו ותאמר
בי־אני אדני העון ותדבר־נא אמתך
באזניך ושמע את דברי אמתך׃
[כה] אל־נא ישים אדני את־לבו אל־
איש הבליעל הזה על־נבל כי כשמו
כן־הוא נבל שמו ונבלה עמו ואני
אמתך לא־ראיתי את־נערי אדני אשר
[כו] שלחת׃ ועתה אדני חי־יהוה וחי־
נפשך אשר מנעך יהוה מבוא בדמים
והושע ידך לך ועתה יהיו כנבל
אויביך והמבקשים אל־אדני רעה׃
[כז] ועתה הברכה הזאת אשר־הביא
שפחתך לאדני ונתנה לנערים
המתהלכים ברגלי אדני׃
[כח] שא נא לפשע אמתך כי־עשה יעשה
יהוה לאדני בית נאמן כי־מלחמות
יהוה אדני נלחם ורעה לא־תמצא
[כט] בך מימיך׃ ויקם אדם לרדפך
ולבקש את־נפשך והיתה נפש אדני
צרורה׃ בצרור החיים את יהוה
אלהיך ואת נפש אויביך יקלענה
בתוך כף הקלע׃

סנהדרין פו׳ מח ע״ב

איכה ה׳ ז׳

(כה)

(כו ׳ כז)

עיין ילקו׳ תדש ערך דוד

(כח)

2011 Ministerio de Cultura

(כט) מיימיך, עם היות זקס לדס לרדפך ולבקש את נפשך (רמוז
בזה לשאול שהסגירו בידו החלקים במערה ולא רצה דוד
לשלוח ידו בו לפי שלא תפן להתגאל בדם בני ישראל) וזהו
ורעה לא תמצא בך מיימיך עם היות זקס לדס לרדפך
וחפצי זה היה לך להרגו, כי היה ענין מעשה המער' מפורסם
בכל ישראל. ואחרי קצר זכרה המעלה העליונ' הזאת קצר
יעלה דוד עליה בעולם הזה, זכרה עוד מעלה לקרת שזכה
עליה בעולם הבא לאחרי שובו לעפרתו, והיא אמר' והיתה נפש
אדוני צרורה בצרור החיי' את ה', לל' לאחרי מותך תתלוך נפשך
בעונג החלקי בחיים הנלחיים, ורמוז בזה המאמר לאחת
ההשארות לנדיק בעונג ולרשע בנער, ובהצרור והדבוק
החמתי לנפש הוא עם ה' אלקיך, לא עם השכל הפועל כמו
שחשבו המתפלספים, ואת
נפש אויביך ינוחנו עולם
הנפשות יקלענה בתוך כף
הקלע, לל' שלא תהיה צרורה
בחכוך' ככוכה וביזיב' עליונ',
כי אם מתנועע בנצר מופלג
כאבן שיצליבו בכח גדול
בקלע מון אל ון. וכן הבין
המתרגם הצרור הנזכר בכאן
על העונג הנפשי, מסכים
למה שאמר ר' אליעזר לומר שבת פלג
כשאתן אל נדיקים תחת כסא הכבוד נכוזות, שכל' והיתה דף קנב עב
נפש אדוני צרורה בצרור החיים את הנס, וכשאתן אל
רשעים מטורפות ומזוטטות מסוף העולם ועד סופו ואין
להם מנוחה, שכל' ואת נפש אויביך יקלענ' בתוך כף הקלע.
ואחרי קצר הקדימה המעלות החלה נופלית וכפשיית לצד
היה דוד עתיד להגיע אליהם, הודיע' תולדה לאחת מהם,
(לג) והיה כאשר יעשה ה' לאדוני ככל הטוב אשר דבר, והוא דבור
כולל על שתי המעלות הנזכרות, ופרט' אותן לאחת לאחת
באמרה את הטובה עליך, והיא הכפשיית שבקרקע טוב נעל',
שאין עכביי העולם הזה עובים בהחלט בפני עלמם כי אם
הכפשיים, ולזה אמרה הטובה עליך שאותו הטוב הוא כמוך
ומחובר לאדם ואין כן עכביי העו' הזה שהם חילוניי' וכפרדים
ממנו. וזברה המעלה הזאת הכפשיית לקטנה להיותה
הקודמת בקדימת מעלה ושלימות, לאחר כן זכרה המעלה
(לד) הגופנית באמרה ומוך לנגיד על ישראל שהוא המלכות, הכה
להצלת המעלות החלה לא תהיה זאת לפוקה ולמכשול לאדוני
ולשפוך דם חנם, לל' אם אתה תמנע מהרוג את נבל ומהצחית
את ניתו לא תמצא עון לאחר מוכע לותך מהצלת המעלות
החלה העתידות לבא עליך, ובזה רמוז שאם יהרוג את נבל
תהיה מיתתו לפוקה ולמכשול לפניו ויענש עליו בהכרת, אם
בעו' הזה בעניין המלכתו, ואם בעולם הבא בקבול שכרו,
ולכן טוב לו שלא ישפוך דם נקי ולא יהיה לו לותו עון לו
לפוקה ולמכשול, ולזה אמרה עוד ולהושיע לאדוני לו, רומה
בעניין ההמלכה והמלחמות שיושיענו מידי לויניו, והיטב ה'
לאדוני, לל' בעול' הבאות הוא הטוב האמתי ייטיב לו גם,
ולא יהיה שפיכות דם נבל למכשול לפניו. ומה שאמרה עוד
וזכרת את אמתך, פירו' שלא בימים הלם תזכור זאת העלה
הכפלאה לאדם כתבה לך האצה הזאת ויאמץ לבך בזה, כי
תמצא עלמך נקי מרציחת נפש שהיה דעתך להרגו, ולפי שלא
תהיה נקי המתאבה תדע ותבין שבלדק כל אמרי פי. וגם
לפשר לפרש וזכרת את אמתך שמלבד כל הטענות החלה
שזכר' תזכור עוד לותה שלא יהרוג את נבל ויאמיד את ניתו
עליה תהיה הרעה והיא תסבול לותה ועליה תשפוך חמתו,
ולכן בעבורה לאוי שיקבל מוה. ורול' לאמרו שבאלה בזה שים פר' כ"ג
שיות מהרה נבל ושיזברה דוד לנקמה לו לאצה כמו שהיה ועיין לנבג
לאחר כך. וכבר כוכל לפרש הפסוקים החלה בלופן לאחר,
והוא שאביגיל רלתה לתת לרבעה טענו' לאחרות לשלין רלוי
לדוד שיהרוג את נבל על תלומותיו ועל דבריו: הטענה

(ל) וְהָיָה כִּי־יַעֲשֶׂה יְהוָה לַאדֹנִי כְּכֹל אֲשֶׁר־דִּבֶּר אֶת־הַטּוֹבָה עָלֶיךָ וְצִוָּךְ לְנָגִיד
(לא) עַל־יִשְׂרָאֵל: וְלֹא־תִהְיֶה זֹאת לְךָ לפוקה וּלְמִכְשׁוֹל לֵב לַאדֹנִי וְלִשְׁפֹךְ־
דָּם־חִנָּם וְלְהוֹשִׁיעַ אֲדֹנִי לוֹ וְהֵיטִיב
יְהוָה לַאדֹנִי וְזָכַרְתָּ אֶת־אֲמָתֶךָ:

הרצוכה לפי שלא היה כבל בן מות כפי הדין, יען דוד לא
היה עדין מלך ובבל בדברו כנגדו לא היה מורד במלכות,
וכבר העירו חוֹל לזה בפֶּרֶק דמם מנלה, לחרה לאביגיל דוד דף יד עב
עדין שאול קיים ועדיין לא ילא טבעך בעולם, והטעם הוזאת
רמוזה במה שאמרה כי עשה יעשה ה' לאדני בית בחזן, לל
שיעשה ביתו בית מלכות בעתיד, לבל עדין לא בעשה ותיבו
מלך בהווה וחזן חס כן בבל מורד במלכות, ולמרה זה
ברמז לבבודו: הטענה הזבית היא לפי שהיה דוד תמיד
מתעסק במלחמות עם פלשתים ועם יתר האויבי' מהזומות,
ולהיותו בסבנה מתמדת היה רחוי שלא יחשוך לפני
החלקים, בחופן שעוכותיו לא ילבדוהו ולא תסור ממנו
בחטאתיו. הזמירה החלקית, וזהו מה שאמרה כי מלחמות
ה' לאדני בלחם שהם המלחמות
שילחם עם האומות, ומה
שאמרה ורעה לא תמצא בך
מיומך, הוא תפלה לאל
שיזמרהו ולא תבואהו רעה
בבל ימיו: הטענה הבלישית
לפי שבקש שאול לרדפו ולבקש
את נפשו ודוד מפני זה בסבב'
עבודה בל היום ובל הלילה,
ומפני זה רלוי שיעשה מלות
לשבשבים ובוכותם ילילהו
הש' מידו ולא יחשך כי יבשל בפשעו, ואל זאת הטענה רמוז
באמר' ויקס אדם לרדפך ולבקש את נפשך שהוא שאול,
ועכ"ו והיה נפש אדוני צרור' בצרור החיים את ה' אלקיך, לל
שילילהו הש מידו ויזמור את נפשו והוא לרור החיים אשר
זכר' בלומר שיזמור אותו תמיד, ואמר' ואת נפש אויביך
יקלענה בתוך כף הקלע, רלתה שאול ילך ימין אל זן רודף
אחריו בחזר ירדוף הקורא בהרים ולא ימלא מנוח לבף רגלו
בחבן המתנועע בקלע, ואעפ"י בן ה' לא יעזבהו בידו:
הטענה הרביעית מפלת הבבוד ושמו הטוב, והוא שעתה
בהיותו דוד הולך בדרך בהרים לא יקוש לזה, לבל בחזר
יעשה ה' לו את הטוב אשר דבר עליו, והוא אשר יהיה
לנגיד ולמלך על ישראל, אין רלוי שיבא עליו שם רע בהתאל'
מלבותו שפך דמי' לבקשת הנקמה ולקחת בבבי בבל, והלא
גבלי הוא לו ובדאי בזיון וקלס, וזהו ולא תהיה זאת לך
לפוקה ולמבשול לב לאדני וגו', ובמה שאמרה והיה בחזר
יעשה ה' לאדני וגו' ואת לנגיד, רמוז למה שאמרתי שאיבו
עדין בגיד ולא הוא הש עדיבה לבל יהא לותו בעתיד,
ולבן לא קראתו בדבריה מלך בי אם אדני לבדו: הבה אמרה
ולמבשול לב לאדני להעיר שהוא בעלמו יתקרע מזה לאחר בך
בלבו, בי עם היות שלא יבעך אדם ממנו עליו יהיה דוד
עלמו בלבו מתקרע מהיותו שופך דם בבל ויהיה בעלתו בגדו
תמיד, וזהו ולמבשול לב לאדוני ולשפוך דם בקי. או באמר
שבוונה בזה שעבירה גוררת עבירה, ואם יעשה הדבר הרע
הזה יהיה לו לאבן בך לפוקה ולמבשול בהיותו מלך והרצות
בידו, לשיהיה בקל בעיבו על בל דבר שיזדמן שיעלה בחתו
ויאמר לשפוך דם בבס, בי יפותה לבו מפלת התבונה הרעה
לאחר יבבה מזה להרוג לבבים, וזהו ולא תהיה לך זאת לפוקה
ולמבשול לב לאדוני ולשפוך דם בקי, ועם חיותו מלך הבה
יתקרע מהפועל הרע שילח מידו, וזהו והטיב ה' לאדני וזברת
את אמתך, לל עם בל הטוב אשר ייטיב ה' לאדוני שתתלוך
על בל ישראל אין ספק שתזבור את אמתך, לל שהיא שלמה
מוערה עניה לא נוחמה ויקרא עליך אל ה' והיה בך חטא,
לאחרי אשר אתה הסיבות חלמוותה ועוניה. הבה אמרה
הסבות החלה הבריאתו שיזבך אמתו ולא יהרוג את נבל.
ולפי שהיו חלה דברים קשים, הומרבה להקדים את בא לפצע
אמתך שיצא חטאה על מה שתדבר בגדו. הבה התבאר
הפסוקים בל' לופנים בחים אחד, והותרה החלה הצלישית
שאין פירוש ולא תהיה זאת לך לפוקה שאחרי מלבותו לא יהיה
להרוג

2011 Ministerio de Cultura

להרוג את נבל, כי אם שלח ימיה לו לא לפוקה מה שהוא
מגלה פ"ח עושה כנדו עתה כמו שפירשתי: והכה מכו מכוליו ז"ל לכניגיל
דף יד עח בכלל הכניעות, למה שרלו בדברים עתידות נימה שאמרה
ועתה יהיו כנבל לויביך וגו', ובאמרה וכרת את לחתך וגו',
לפי פירושם, והכנוי הזאת ליכה כ"ח מדרגת רוח הקדש אשר
דף עו עב תאמר נכוחה בדרך כלל, וכמו שפירשתי בעניין מכה לך
שיאמרו שנח שליח הדבור הכנוחיי כדאמרה ותולדה, והוכיחו
גם כן נכוחתה נימה שאמרה והיתה כפש אדני לרורה בלרור
החיים את ה' אלקיך ואת כפש לויביך יקלענה בתוך כף
הקלע, כפי הפירוש הרלשון הראשון אשר זכרתי ושהסכימו
בו קול"ג. ובאשר תתבונן תמלא במאמר המדעי הזה בכללו
המאמר בו ז' שרשים יקרים מסודות המליקות בעניין הנפש:

מליצת ז' שרשים בהשארות הנפש ומכוי וה קהלת י"ב ז'

השרש הראשון הוא שהנפש השכלית תשאר בלתי מבין שאר בלהי הנפש, כי עם היו שכולה בהיות הוא, לא יתייב מזה שתהיה נפשלת, לאדי לשר לין לה כנות ההפסד, ולין חלוש השכל והתהוותו כהויית שאר המורות וחלושם, ולזה לא ימנע ממנו הנלתיות, והוא בהפך דעת הלפיקורוס המאמין שהנפש תכלה ותפסד בהפסד הגוף, ובאשר הניח הסורש הזה שלמה המלך עה"ש בשאמרו * ושוב העפר על הארץ כשהיה והרוח תשוב אל האלקים אשר נתנה, והנה בשכל שנעפר שאר כשהיה והרוח לא שאר כשהיה, ומנתו שלמי שהתורה ונמלות ישתלם החלק הנפשי ויקבל עליו שכרו לאדי המות ולין כן הגוף, כי הוא לא ישתלם כלל כי עפר הוא ואל עפר ישוב, ולכן שאר בו כשהיה, רולה לומר בלותו ערך ומדרגה שהיה קודם הבריאה, מה שלין כן ברוח שיושב אל לא כשהיה, כי יותר שלם ומוכן לקבול השכר או לקבול העונש. ובמסכת שבת שאמרו, אל החלקים אשר נתנה, תנה לו כמו שנתנה לך, מה הוא בטהרה שם שאת בטהרה. ובמדרש קהלת דרשו והרוח תשוב אל החלקים אשר נתנה, לימתי כאשר יושב העפר אל האדמה כשהיה, ולם לאו ואת נפש לויביך יקלענה וגומר, ירלו שיושב העפר אל האדמה בלי לכלוך החטאת כמו שהיה בבריאתו, ואו הרוח יושב אל החלקים ויאשר השכל בלתי וכי. והסורש הרלשון הוא רמוז הלשה החכמה באמרם והיתה נפש אדוני לרורה בלרור החיים:

השרש השני הוא שהשארות המוח לנפש הוא בלית, ולא יתאחדו הנפשות לאדי בשתם מנופותיהם בהדבק והתאחדם עם השכל הפועל, כמו שאמרו בזה רבים מהפלוסופים, אבל כל נפש ונפש תשאר בהלת בעלמה, ועם היות שהמספר והרבוי והפרטיות בדברי לשר בכאן הוא כפי החומר והמקרים ולא יושכל מבין בדברים הנבדלים, הנה יתחלפו הנפשות כפי זכיותיהם וידיעותיהם, כמו שאמר בשכלים הנבדלים לדעת החומר שלין השתלמותם בדרך עלה ועלול ועכ"ז הם רבים ומתחלפים. ובאשר ביארו הסורש הזה חכמי החלת, לאמרו בא"ר פנ"ע הסובר את הפועלים, דרש רבה ואיתמר תלמי רב יוסף, מלי דכתיב * תשת חשך ויהי לילה? זה העולם שדומה ללילה. בו תרמוש כל חיתו יער, אלו רשעים שבו דומין לקוצים. תורח השמש יזרח השמש לצדיקים ויזרחון הרשעים. ואל מעוכותם ירגזון, שלין לך כל לדיק ולדיק שלין לו מדור בפני עלמו. יזרח לדם לפעלו, אלו הלדיקים שיזכו לקבל שכרם. ולעבודתו עדי ערב, למי שהשלים עבודתו עדי ערב: הכה אמרו שלכל לדיק ולדיק תהיה מדרגה מתחלפת ונבדלת בעולם הבשמות, ואלין רמוז הלשה יהלת ה' באמרה והיתה נפש אדוני לרורה, רולה לומר כפשוטו בפרט ובלית:

מ"ם פ"ב עב"ז פ"ב ע"ב תלים קד כ' וכו'

השרש השלישי הוא שלין ההשארות כפי המושכלות והדעות העיוניות, כמו שחשבו רבים מהמתפלספים מבני עמנו, (וכבר ביעל הדעת הזה

הל' תשובה ז"ל בספרו, והרי"ן שם טוב הרגיש הדבור בזה בספר כבוד אלקים לאשר עשה, יעלם ה' פעלו,) לאבל הוא כפי התורה והמלות והמעשים הרלוים אלינו ית', ובאשר ביאר זה דוד עה"ש באמרו * לאשרי תמימי דרך ההולכים בתורת ה', שם קיש ט', לאשרי כוללי עדותיו וגומ', לף לא פעלו עולה וגומ', ל"ל ב', וכו' שהחושר והמלאכה הלמתית הוא בעיון התורה המלקית ובעזיית מלותיה והתדבק מלות לא תעשה, ובאשר לאמרו גם זה תכמיכו הקדושים לאמרו במשכ"ה כל העושה מלוה לאת קדושין פ"ח מטיבין לו, ופירשו בגמ' ההטבה הזאת ולאמרו שהוא הטוב דף לב ע"ב הלפון לבדיקים, ולאמרו שהמוסרים נפשם על קדושת השם מדרגתם בשכר הנפשיי עלום מאד, באמרם הרוני לוד לין שום בריה יכולה לעמוד במקילתם, ובאמ' בתרא לאמרו שאלו פ"ח דף י', ע"ב את שלמה לישנו בן העולם הבא? אל לותם שכתוב בהם * וכגד זקניו כבוד, כי הא דרב יוסף בריה דר' שמעון בן יעזי' כל כ"ג כו'. ואל זה ראה שיורה שלין הגמול הנפשיי מיוחד למושכלות העיוניות כי אם למלות המלקיות, ואל זה רמוז הלשה הגדולה הזאת באמרה, כי מלחמות ה' לדוכי כלאם, והוא בעזיית המלות, ורעה לא תמלא בך מימיך, והוא בהתרחקה מן העבירות, ויקם ה' לרדפך, והם הייסורי' המורקים, ובזכות כל זה לאמרה והיתה נפש לדוכי לרורה בלרור החיים ונומ':

השרש הרביעי הוא שהשארות והדבקות הנפשיי לאדי המות לינו מיוחס אל השכל הפועל, כמו שהחמינו לאדוכי הפלוסופים וכמו אליו רבים מחכמי לומתינו שהנפש בו תדבק ובו תתעדן, אבל הדבקות והעונג והשכר הוא מהאל ית' ועמו יוחדו הנפשות השלמות, לאמר איוב * לאשר בידו נפש כל חי וגו', ולאמר שלמה * והרוח תשוב אל האלקים אשר נתנה, ל"ל שלאדי שהאל יתברך הוא איוב י"ב ט', כותן הנפש השכלית כמ"ש * ובשמות לבי עזיתי, ראוי שלאדי קהלת י"ב ז' הפרדה מהגוף אליו יתדבק ושבה אל בית אביה כבעוריה. יעזי' כ"ז י"ב וכבר ביארו זה חול בשם חגיגה, ערבות רם ובעז שוכן עליו, פ"ב י"ב ע"ב ערבות שבו לדק ומשפט לדקה גבוי קייס נבוי שלום נבוי ברכה ובשתתן אל לדיקים ובשמות ורוחות שעתידין להבראות ועל שעתיד הקב"ה להחיות בו את המתים, לדק ומשפט, דכתיב * לדק ומשפט מכון כסאך, לדקה דבתי' * ולבש לדקה כשריון, גבוי חייס, שב' * כי עמך מקור חייס, גבוי שלום, תלים פ"ה י"ב שב' * ויקרא לו ה' שלום, גבוי ברכה, שנאמר * ישא ברכה יעזי' כ"ד י"ב מאת ה', בשתתן אל לדיקים, שב' * והיתה נפש אדוני לרורה תלים ל"ו י"ו בלרור החיים את ה' אלקיך, ובשמות ורוחות שעתידין להבראות, שנאמר * ובשמות אבי עזיתי, ועל שעתיד הקב"ה תלים כ"ד ה' להחיות בו את המתים, שנאמר * גשם נדבות תניף וגו', יעזי' כ"ז י"ב ועניין זה המאמר שהדברים האלה כלם הם מפעל ההשגחה תלים פ"ח י' האלקית, ולזה יחסום הכתובים לאל ית' להיותו הפועל לותם, והם לדק ומשפט ולדקה, שהם השגחתו בבני אדם והטבתו לותם בדרך השגחה, וזכרו החיים והשלום והברכ', להיותם שכר ירלי שמו, ובשמות שעתידין להבראות, להיותם מפועל הסבה הראשונה ולים מהשכל הפועל, ובשמות שב לדיקים לאדי השלמתם והפרדם מהגופות, לפי שהדבקות וההשארות הוא בו ית' ולא בשכל לאחר, ועל שעתיד הקב"ה להחיות את המתים, רמוז על שהתחיה תהיה כמ"ש ובהשגחתו ית' לא בדרך טבע, ולזה כוונו גם באמרם בסוף המאמר, ושם לופכים וזרפים וחיות הקדש ומלאכי השרת וכסא הכבוד ומלך לאל חי רם ובעז שוכן עליו, שבאמר * סולו לרוכב בערבות ביה שמו, ל"ל שבשמות ההשארות תלים שם ה הם שמה במדרגות השכלי' כפי מדרגותיהם, וייחסו כל זה לערבות להעיר שהאלוה ית' הוא המביא הגלגל העליון והוא המשגיח העולם השפל בדברים הנוכרים הלה. והנה לא זכרו שם עובד הרשעים לפי שאין רע יורד מלמעלה, והוא מתייב קליהם מקטלתם, על לאמרו * כי מכבדי לכבד ובוזי יבפ' מ' יקלו. הנה השרש הזה רמוז לנביא, באמר והיתה נפש ב' ל' לדוכי

לאדני לרוחה בצרור החיים את ה' אלקיך ׳ ל"ל שתדבק בטבה
הרקדוכה ית' לא בשכל הפועל :

השרש החמשי הוא בחוות העוכג הנפשיי ושכר
עולם הנפשו' שהוא ההנאה המלקית
והוא העוכג המופלג אשר לא תשוער למתתו בלתה החיים
הנשמיים להמצא זה ממנו מלד הקומר • ולהיות השכר הזה
הנאת הנפש ממנו ית' מה שהצתו במצעת בעודה בגוף ,
תקוצ"ל שהוא הקור הגכוז לצדיקים לעולם הבא ויתמיד זמן
ויתקלפו בו מדרגות הלבושים כפי התקלפם בלהבה
והעבודה בעוד בחייס חיותם בגוף ובפנ , וההנאה הזאת
תתחבר אליה העוכג המלקי , למה שהיה כחו שוכר הקוקר
במה שאחר השבע , העדון והערבו' מציג ממציני ההנאה ,
וההנאה היתה בקרלת חייס , כי כל מוזכל ושכל בפעל הוא
חי , כמו שביאר הפילוסוף בלותו מקום , ובשר העירו קו"ל
גם כן לזה בלחמ' לדיקים לפי' כמותם הם חיים • ובמדרש
תלים לחרו , יעלזו חסידים בכבוד , בקיזה כבוד ? בכבוד שעושה
הקבה אל הצדיקים כשפטרי' מן העולם ואז מקלסין לותו ,
אל חייל בר יוכי לין בין הצדיקים חיים למתים אלא הדבור
בלבד והם מקלסין להקבה הוי ירננו על משכבותם • ואלי
רמזו גם כן בלחמ' לדיקים יושבים ועטרותיהם בראשיהם
ונהנים מזיו השכינה , ירמו בעטרות זכיותיהם ומעשיהם
הטובים , וזיו השכינה הוא הטפע וההנאה התמידי' שיהיו
ניערבו עמה • ואלה רמוז לאמת חיל זאת בלחרה והיתה כפנ
לאדוני לרוחה בצרור החיים , רוצה לומר בצרור ההנאה
והטפע שבקרא חייס , או בקנון השכלים הנפלאים שהם
חייס בלחמת :

השרש הששי הוא אלא יהיה ההשארות לבד לנפשות
הצלמים שיזלרו במוזכלותיהם או
במעשיהם הנרלים , אלא גם הרשעים בשחרים בפשותיהם
להיות בעולם הנפשות , וזה מאת שיורה שאין עוכג הנפש
שתפסד בהפסד הגוף כדעת קלת מחכמי לומתינו , אלא
הוא שתשאר בחייס הנפשיים ושם תקבל עונשה , ומזה
יתבאר שאין הנפש השכלית הבנה כדברי הלכסנדר , כמו
שבא בס"ג מספר הנפש , וכמו שירלה שבעה אלין המורה
בפרק כ"ט חל מספרו , אלא בלחמ' נפש האדם לשר היא
בורתו הוא עלם רוחני מוכן אל ההשכלה ובלתי מושכל בפעל
בעלמו , ולכן היתה בשארת לתרי המות שם לאלא השכר
ושם לאלא העונש , ובשר לאמתו זה בפרקי ר' אליעזר , לאמרו
כל הנפשות חוורות ונלקפות לים אל דור לנותיו ואל עמיו ,
הצדיקים עם הצדיקים ורשעים עם הרשעים , שכן הוא לומר

* ואתה תבא אל לבותיך בשלום ונו' • ובמדרש קהלת לאמרו , שרשי"ו
תאכל לחת בשתן אל לדיקים ולחת בשתן אל רשעים בלם דף נ"ח ע"ג
עולות למרום , אלא שבשתן אל לדיקים הם כתובות בלוכר ,
ובשתן אל רשעים מטרפות בארץ , הוא שאמר לביניל לדוד
ברוח הקדש , והית' נפש אדוני לרורה בצרור החיים את ה'
אלקיך ואת נפש אויבין יקלענה בתוך כף ונו' :

השרש השביעי בחוות עונש הרשעים , והוא שהין
עונשם ההפסד והחעדר הנמור ,
אבל הוא עונש מופלג ונער מתמיד לאר לא ידומה מהותו
בלהה החייס , להיות הכוזב שם דק רוחני מציג מאד מה
שיניעהו • וכבר במלא בזה לעות לחכמינו ז"ל , מהם לאמרו
שהוא לא דק מעשים בגהנם כארץ , בלאמרם לא שלבו לאחד
מאלה לא דק מעשים בגהנם כארץ , בלאמרם לא שלבו לאחד
מאלה היותם בלוכים בגיהנם , ויבאו העונש ההוא אל היותם בלוכים
לצריפה , להיות הלא היותר דק שבפועלים , ולהיות הנפש
רוחנית דקה ביאם עובי גשמיותה , ויתקלפו נ"ב מדרגות
העוברים בזה , שקלתם בלוכים י"ב לאלא , ומהם בלוכים לדורי
דורי , וכמו שבא בשם ר"ה , והלמדנו זה לעתו בשער הגמול פ"ת י"ו ע"ב
לאר לו • ובפרקי ר' אליעזר לאמרו מה בין נפשות של לדיקים פרק ל"ג
לנפשות של רשעים ? תניא ר' אליעזר לומ' נפשות של לדיקים
גנוזות תחת כסא הכבוד , ונשמתן של רשעי' רוחות והולכות
תדיר , הללו במכוזה והללו אין להם מכוזה , אב' והיתה
נפש אדוני לרורה בצרו' החיים את ה' אלקיך ואת נפש אויבין
יקלענה בתוך כף הקלע , ל"ל שכמו שהאבן בקלע יש לה
תנועה מבולבלת , פעם למעלה ופעם למטה , פעם ביושר
ופעם בסבוב , לבאת המכריח יכריחה על זה הערבוב ,
בן ימלא בעולם הנשמו' לבשתן של רשעי' מהערבוב והבלבול
מפלת המכריח המעניש לותן , וזה לער נפלא להן היותן
בעות ובדות מעניין רע יולא מן הטבע לעניין רע , ולא תסור
מהיותה בעונש עד תום הזמן המוגבל לעבדה לם מעט ולם
הרבה לו בא' כפי מה שגזרה חכמתו ית' , ולא זה רמוז
בלאמה היקרה פוס מחללת רברבן , בלאמרה ואת נפש אויבין
יקלענה בתוך כף הקלע , והבן לאמרו בתוך כף הקלע , שגם
בזה לא תהיה נפש אויביו כאבן , שעם כל תנועת' המבולבלת
בקלע הנה תמיד מסס ותבקש מקומה ושם תנוח במקומה
הטבעית , לבל נפש הרשע לא תהיה כן , כי יקלענה עבדה
ותמיד תהיה בתוך כף הקלע לא תמיד מסס ולא תשוב למקומה
ולא תמלא מנוח לכף רגלה • הנה שבעת הנרשים הללה
נכללו במאמר הזה , והרליתיך על לבן לחת שבעה
עיניים , והוא מה שיורה שרוש ה' דבר בה
ומלתו על לשונה :

(נב) ויאמר דוד לאביגיל וגו' • הציב דוד לפני אביגיל שלחת יהגה תכה , ונתן הודאה וברכה לאל ית' אשר שלחה לקראתו למושבו מהריגת נבל , וזה הסכים עם מה שאמרה לאר מפיך ה' מבוא בדמי' כמו שפירשתי ; ואמר שמלבד ההנאה העליונה (נג) גם כן יברך את טוב טעמה ושועם דבריה , וזהו וברוך טעמך וגו' • עוד אפ' שהתנבר' בה ג' לאר מבשרו מהריגתו והיא נשבור בגודה וכדי שלא יגע אליה הרשע , מפלים למה שאמרה וזכרת את אמתך כמו שפירשתי בפירוש השני , ולזה אמר וברוכה את לאר כליתני היום • הנה אם כן הביא ג' סבות , הלחד מפלת האל שהוא בבר בניאתה למושבו ,
הב' מפלת טענותי' הטובות ,
הג' מפלת עלמה ובשורה •
וכדי להוליד דבריה בעיניה
כשבע דוד לי ה' אלקי ישראל (נד)
לאר מבשני מהרע לותך ,
ל"ל לביתך ולכל לאר לך ,
והשבועה היא כי לולי מיהרת
ובאת לקראתי אם יותר לבבל
עד אור הבקר משתין בקיר •
ולמרו [בפסו' הקוד'] והושיע
לי לי , וכן לאמרה לביניל
והושע ידך לך , פירושו אלמי
אלא יבא מהבלתי מבלתי
יכולת , כי אם אילו ויבלתו
הוא המושיע לו והוא הושיעו
מהבלתי , שיבלתו לא לבד
יושיע את בבל אבל יושיע את
הב' מפלת טענותי' הטובות ,
הג' מפלת עלמה ובשורה •
וכדי להוליד דבריה בעיניה
כשבע דוד לי ה' אלקי ישראל (נד)
לאר מבשני מהרע לותך ,
ל"ל לביתך ולכל לאר לך ,
והשבועה היא כי לולי מיהרת
ובאת לקראתי אם יותר לבבל
עד אור הבקר משתין בקיר •
ולמרו [בפסו' הקוד'] והושיע
לי לי , וכן לאמרה לביניל
והושע ידך לך , פירושו אלמי
אלא יבא מהבלתי מבלתי
יכולת , כי אם אילו ויבלתו
הוא המושיע לו והוא הושיעו
מהבלתה , שיבלתו לא לבד
יושיע את בבל אבל יושיע את
דוד מיד לביניל המבקה לאר (נה)
הוא ולא

(נב) וַתֹּאמֶר דָּוִד לַאֲבִיגַיִל בָּרוּךְ יְהוָה אֱלֹהֵי
יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר שְׁלָחֵךְ הַיּוֹם הַזֶּה לִקְרָאתִי :
(נג) וּבָרוּךְ טַעְמֵךְ וּבְרוּכָה אָתְּ אֲשֶׁר כָּלִתַנִי
הַיּוֹם הַזֶּה מִבּוֹא בְדָמִים וְהוֹשֵׁעַ יָדִי לִי :
(נד) וְאוּלָם חַי־יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר
מְנָעַנִי מֵחָרַע אֹתָךְ כִּי ׀ לוּלֵי מִהַרְתְּ
וַתָּבֹאתְ לִקְרָאתִי כִּי אִם־נוֹתַר לְנָבָל
עַד־אוֹר הַבֹּקֶר מַשְׁתִּין בְּקִיר :
(נה) וַתַּקֶּם דָּוִד מִיָּדָהּ אֵת אֲשֶׁר־הֵבִיאָה לוֹ
וְלוֹ אָמַר עֲלִי לְשָׁלוֹם לְבֵיתֵךְ רְאִי
שָׁמַעְתִּי בְקוֹלֵךְ וָאֶשָּׂא פָּנֶיךָ :

2011 Ministerio de Cultura

הזה ולא יריס לך את ידו ואת רגלו כנגד ביתך ׳ וגם מלבד
זה לאמר עוד ושלח פניך ׳ לא לעתיד בכל מקר תאמר כפשוך
(לו) ואבי נבל פניך ושעשה כל מה שתמוה : והנה לביגיל לשוב
שכלה כאשר בתה לביתה לא דברה כלל לנבלה ׳ כדי שלא
לערבב את השמחה שהיה
בגוזזי לאבו ׳ וגם מולי ירקה
מפני כבל בהיותו שכור ׳
מולי יאמר למה הלכת אליו ?
ויעבור עליו רוח קנאה
ויקבל את לשתו ׳ או
יגעיר על המבקה אשר
הוליכה אליו ׳ ולזה לא דברה
(לו ׳ לח) כלל ביום השוב ׳ וביום
מקרתו הגידה לו ויפת לבו
בקרבו מהפקד והשכיבה אשר
הגידה לו שם לא היתה הולכת
שם ׳ וגם נגשער על המבקה
אשר הביאה לו ׳ ולכן מת
לבו בקרבו ויהי לאבן ׳
והוא שבטלו הרגזותיו כלם
מרוב הפקד ׳ ובעשרת הימים
נפטרו השם ויפת · ובדרש
(לח) יח עם לחול׳ בריש השבה פק׳ עשרה
ימים מתי עבדתיהו ? אמר
רב יהודה כנגד עשרה לוגמות
שבתן לעבדי דוד ׳ אמר רב
כהנא כנגד עשרה ימים שבין
ר״ה ליום הכפורים · ובמדרש
סוף פר׳ לג שמואל אמרו גם כן זה · ואפשר
שב׳ שהיה חולה ושכורי ובלתה
לו גודל השבה אשר עבר
עליו והתפעל מהדמיון
בהיותו לירקה מתמדת ׳ והיה
פחדו מהנערים השם אשר
ירקה למה שאבד שהיו נקיים
להרגו ׳ ולכן היה מגיד בכל
יום אחד מהם בפקד יום יום
ומפני כן התעיד עשרה ימים
בחליו · ועוד דרשו במדרש
(לח) שמואל ויהי כעשרת הימים
וינוף ה׳ את נבל ׳ והלא יתר
מנפה אלא לג׳ ימים ? דתניא
המת ליום אחד הרי זו מיתה
של זעף ׳ לשני׳ מיתה של הבלה
לשלשה מיתה של מנפה ׳
אלא תלו לו שבעה ימי אבלו
של שמואל ׳ כדי שלא יתערב אבלו של רשע בתוך אבלו של
(לט) לדיק : וספר הכתוב שכאשר שמע דוד שמת נבל כתן הודאות
לאל ית׳ ואמר ׳ ברוך ה׳ אשר רב את ריב חרפתי מיד נבל
ואת עבדו חשך מרעה ואת רעת נבל השיב ה׳ בראשו ׳ וירמה
בפסוק הזה כפל דברים ׳ כי אשר רב את ריב חרפתי הוא
עצמו ואת רעת נבל השיב ׳ וירמה שדוד בירך והודה לאל
ית׳ על ג׳ דברים ׳ האחד שרב את ריב חרפתו כשהעניש עליו
את נבל ׳ הב׳ שחשך אותו מרעה והוא שמנעו מלהורגו כמו
שהיתה כוונתו ׳ הג׳ שרעת נבל לא בחה על ביתו ולא על
נכסיו ולא על אשתו ׳ כי אם לבד על נבל ׳ והוא ואת רעת
נבל השיב ה׳ בראשו ׳ לא ולא בדבר אחר מכל ביתו ׳ ואמר
זה לפי שהיה מכוון לקחת אשתו לאשה והיה חפץ בנכסיו
ובממונו ׳ וגם לשלמות אביגיל היה חפץ שלא יכלול עוכר
נבל אותה ואת כל אשר לה ׳ ולזה מיד שלח דוד וידבר
(מ ׳ מא) באביגיל לקחת אותה לאשה : וספר שכאשר בלו עבדיו לדבר

אותה היא השתחוות לפיס לארצה ׳ ואמרה דברים כנגד דוד
כאלו היתה מדברת נגדו ׳ להיות גם שלומיו ושלום שלם
כמותו ׳ והיא אמרה הנה אמתך לשפחה לרחון רגלי עבדי
אדוני ׳ לא לוכני רצוני להיו׳ לאשה לאדני המלך כי אם לשפחה
לרחון רגלי עבדיו · וזכר (מב)
שהלכה לפניו עם נערותיה
כפי הרצוי לכבודה ותהי לו
לאשה ׳ וכן וכר שלקח דוד לאשה (מג)
לאחת לאחינועם מיזרעאל ׳
והיו שתיהן תמיד עמו :
ושאול נתן את מיכל וגו׳ · (מד)
בעבין הזה הרגו
קול׳ לעותיהם · מהם אמרו
במסכת סנהדרין שקדושי פב יש עב
פלטי במיכל בעבירה היו ׳
ומה׳ אמרו שקדושי דוד במיכל
קדושי טעות היו ׳ כמו שכת׳
*יעזרנו המלך עוזר גדול מי׳ יג כה
ואותו העוזר היה מלוה לכל
שעל ובמקרא במלוה לוכה
מקודשת ׳ ולעני׳ שהיו עלות
פלטתי׳ קדושין נב׳ חשב שאול
כי היה דעת דוד על העוזר
שהוא מלוה ׳ ודוד היה דעתו
על מלכי׳ עלו׳ שהרי לאומר
בתכב ולקדושין · ואהם אמרו׳ שם סוף עב
כי פלטי לא נא עליה ׳ וכל
הימים אשר היתה עמו קרב
היה בינו לביניה שלא ינע בה ׳
ומה שאמר * שכאשר הלכה שמו׳ כ׳ ג יב
מיכל לדוד הלך פלטי הלוך
ובכה אחריה על המלוה הזאת
שהלכה מידו היה עוזה זה ׳
והדברים האלה כלם רחוקים
מאד מדרך הפשט · וכתב
רלק שברלה בעיניו כי גט נתן
דוד למיכל ׳ ושהכריחו שאול
לתתו בהיותו בורח מפניו
ובזוי ׳ מפני שלא תשאר בתו
עגונה ׳ ושאו כתבה לפלטי
בן ליש לאשה ׳ ולפי שלא נתן
הגט דוד בדלוכו וגט המעושה
בישראל שלא כדין פסול ׳ לכן
חזר לבוקשה ׳ ואשר שאול
שהיה הגט כשר לאחרי שכעשה
במזותו · או שדוד קודם שכתן
הגט אמר בפתר בפני עדי׳ מלוהביו׳ רלו שאחי לכום בכתיבת
הגט ולכן לא היה גט ופלטי ומיכל קדשו שהיה הגט כשר · אם
שהיה הגט מתבלה כהוגן ׳ ועל ידי שליח שלקו דוד ובקש בשלו
קודם שיגיע הגט לידה ׳ ומיכל לא כשבלה בטעות ולא כאברה
על דוד ׳ כמו שלא תאמר עליו שו היית׳ כשבל׳ בחוכם ׳ כי החוכם
והשנוה שוים בחסת חיש ׳ זה דעת רלק · ואחכם ל״שבג כאתפק
לבד נאה שאמר שפלטי לא שכב עם מיכל ׳ ושהיה זה מפורסם
בישראל ולכן לקחם דוד לאה · וכלם בעיני דברי רוח לאפם
ותוהו כאשבו לי ׳ כי הכתו׳ לא אמר שכתן דוד גט לאשתו ׳ ושאול
לא הכריחו לזה ולא היה יודע שיברח ׳ וגם דוד לא עשה מועלה
ולא שלח שליח ׳ וכל הדברים שבדה רלק מלבו לא נזכרו
בכתוב ׳ ואם היה מיכל לאשת פלטי לעש׳ שיהיה בגט
מגורשת מדוד יעלה על הדעת שיקחה עוד דוד ׳ והדברים
האלה אין ראוי לכל אדם לחוש לבד לענין הדין ׳
כי אם גם כן כפי הראוי לבבודו ׳ והנה מיכל לא ילדה
לדוד

2011 Ministerio de Cultura

דוד , ויותר רצוי היה שלא יזכרה ולא יעלה את שמה על שפתיו לחרפי שבעל לפלטי בן ליש , ולא היה דוד חפר בדיש שיעשה הכללה הזאת , וחין לנו שנחמר כדברי הלבג שבשמך דוד על המפורסם שלא בעלה פלטי , כי היה זה בלתי כודע, ומי יאמת זה אלו לחרי היות' לצתו והיא שוכבת בחיקו ? וגם שעל פי התורה לחרי היותה מקודשת לחקר היתה אסורה לבעל הרחצון אפילו שלא כבעלה לשכי . ולהסיר המבוכות האלה כלם אמרתי אני , שחלילה לשחול שיתן את בתו (בהיותה אשת דוד) לפלטי בן ליש לאשה , ואת ה' מלקי השמים היה שחול ירא , ואיך יעשה הרעה הגדולה הזאת ? שבל הלמת הנרור הוא , שבאשר רצה שחול שדוד לקח בשים לחרות שביגיל ואחיכועם , משם קולי מיכל בתו תוב' לאחר כי היתי' עלמ' , ומשם קולי לא תשמר הרחוי לכבוד אביה , וכ"ש ברחות' את בעלה דוד מגורש מאת פני אביה , וקולי תחשוב שהוא לא יחוב עוד לביתו , והוא גם הוא לקח לו בשים לאחרות , הנה כדי לשומרה וכדי שהיא לא תתעלב יותר מדאי הוא קולי תברח ותלך לבקש את דוד , וכדי בזיון וקלף לשחול אביו , מפני כל הבקיאות האלה נתן שחול את מיכל בתו לפלטי בן ליש לעבדה ולשמרה בחיים לבתו להיותה לאחו בחמות . וידוע שהיה פלטי אדם זקן והיה בשוי לאביה וכתן , וכתן שחול מיכל בביתו לשמירה וכבוד לא שתבזה לו בלילה , ולזה הלכו עמה בני מירב לאותה לשר ילדה לעדריאל לגדלם להסיר עמהם מחוגת לבה ומעלב לחמות חיות , כמו שיתבא בסוף הספר הזה שמו ב' לא ח' * ואת מחשת בני מיכל בת שחול לשר ילדה לעדריאל וגו' , שהיו עמה ובקרבו בניה מזה הטעם , ולכן לא אמר בהן ושחול נתן את מיכל בתו לפלטי בן ליש , כי לא נתנה לו לאשה כי אם לשמור לות' , ולזה אמר לבד נתן את מיכל בתו , וגם כן מורה על זה אמרו ושחול נתן את מיכל בתו אחת דוד , שלהיות' אחת דוד לא היית' יכול' להבזות לאחר , ובתנה לפלטי בן ליש שתהיה פקדון בידו , וכדי לדבר על לבה דברי ניחומים ולא תתעלב על בעלה שהלך בדרך מרחוק ולקח לו בשים לאחרות , ולזה בא הספור הזה בזה המקום לאחר שספר שלקח דוד בשים את אביגיל ואת לאחינעם , ולזה סוד דוד לאחריה ובקש מעם לבבה שיביאה אליו , לפי שהיתה עומדת בחלמות חיות בבית פלטי כדי לשמחה על אחר עד הנה התחבלה עליו וחביה שחול עבבה מלבת אליו . וחמבם מה שבוכר לקר זה

* וילך אחה לישה הלוך ובכה , שקרא את פלטי לישה , היה שמו ב' ג' ק' זה להיותה עמו ולא קראו בעלה כי לא היתה כשוחה עמו , ועל דרך זה לחמר הכתוב בשם החל ית' * תקרקי לי לישי הושע ב' ק' ולא תקרקי לי עוד בעלי , כי שם לים יחמר על השומר והחדון , ושם הבעל יורה הבעילה חו יורה עבודת הבעל , הלא רחיתי בך במסכ' יומח שהיו חומרי' בימיהם לבהן פ"ד משנה גדול לישי כהן גדול , לחורות רחשוכה על המעלה והבהנה , ועל זה הדרך חמר בפלטי לישה , וחול להמשבם לחרי משמעות לישה לחמרו שבתקדשה לו , ועפם הענין וחותתו לא יסבלהו כי אם כפי מה שחמרתי , והנה פלטי היה חושב כי למיכל כאשר היתה בחמיה לחו , ולהפלגת לבתו חותה כאב לבתו הלך לחריה הלוך ובכה . הנה התבאר מזה שלא בתקדשה מיכל לפלטי ולא בשחת לו ולא בבעלה אליו ולכן חור דוד לחריה , והותרה עם זה השחלה הרביעית :

כו

(א) ויבאו הזפים אל שחול ונו' מפר הבתו' שהזפים פעם לחרת בחו אל שחול לגלות את לזבו הלא דוד מסתתר בגבעת החכילה , וירד שחול לבקשו ובעוד לילי (כו ג ו וכו) בח דוד אל המקום אשר חנה שם שחול , והיה שחול ואבנר שוכבים ישנים תרדמה והעם סביבותיהם . ואמרו בתענל הרמון בו המקו' שבעב' בעינוב' למען ירחו הבחים עליו מכל הצדדים . אל הרמון בו האבנר אשר בניב המחנה כדי להשגב בו כמו שפי' כבר : ומפר לך קי"ל עי שבחזר רצה דוד את המקום (כ ו ו) אשר שכב שם שחול אמר אל אחימלך ואל אביזי (בטר' יגשו אליהם) מי מזכיבם ירד אתי אל שחול שזוכב במחנהו , וירא' שאחימלך פחד מזה ולא רצה ללכת עמו אל שדוד לא היה חפץ כי אם בח' מהם ולו' אמר מי ירד אתי , ואביזי השיבו ברחשונה אבבי ארד עמך , ולבן בשאר אחימלך ובא דוד ואביזי אל המקו' . והיה מגבורת' שעברו בתוך כל המחנה והגיעו אל מקום שחול והיה שביותיו מעוכה , אל תקועה בארץ במוך לראשו , ואביזי אמר שהיה דוד רוצה להרגו , ואמר לו אבר אבקיש היום את חויבך (א) בידך ובקש מדוד שיתן לו מקו' והוא יבנו מכה אבית ואין הבבי בו ובארץ בפע' אחד ולא יטה' להבותו מכה שבית ואין (ב) לא רצה ואמר אל תשחיתהו לא בחיתה ולא בחי' בחו' בלל , בי מי ישלח ידו בחשיח ה' ויבקי' חחותו עון ? וירא' שאביזי לא בתפיים בזה ולא את לבו אליו , ולבך הוסיף דוד לדבר פעם אבית על לבו , ואמר ויאמר דוד חי ה' בי אם ה' יבפבו ונו' , אל אל תחוז (ג) אביזי

אביש להרוג את שאול כי נשבעתי חי ה׳ שלא יחיה שנים רבים, כי ה׳ אם שיגפנו בחולי בטרם בוא זמנו במיתה כרתיית, או יומו יבא ומת במיתה טבעית, או במלחמה ירד ונספה במיתה מקריית, ובאחת מהם לא ימלט מהמות מהרה. והנה נשבע דוד חי ה׳ על זה לפי שידע שמשחו ה׳ למלך ושקרע ה׳ ממלכות שאול מעליו, ולכן אי אפשר שיארך קיצו. או אולי הודיעו זה כלו שמואל בניות ברמה כשהלך אליו שם. ואחזל במדרש תהלים ובתנחומא, למה זכר ב׳ פעמים ה׳? לומר לו חי ה׳ שלא תהרגהו ואם תהרוג אותו חי ה׳ שאני אהרוג אותך. ובמה שאמר או יומו יבא דרשו חזל אם יש לאדם שנים קצובות ואם אפשר עליהם התוספ׳, והיה דעת רבי עקיבא * את מספר ימיך אמלא, אל שני דורות, זכה משלימין אותן לא זכה פוחתין לו מהם. ואם כן יפרש הכתו׳ שאמר את מספר ימיך אמלא, [לפי דעת ר׳ עקיבא] שיש לאדם מספר שנים קצובות כפי מזגו וכמות לחות השרשי, ושהברכה היא בהשלמתם והקללה בגרוע מהם, ושני דורות הם השנים שאמר משה בתפלתו * ימי שנותינו בהם שבעים שנה ואם בגבורות שמונים שנה, ר״ל השנים אשר הם אפשריים לאדם כפי כל דור ודור כי הטבע וההכנה ההיא מחולפת כפי הדורות. וחכמי׳ אומרים זכה מוסיפין עליהם לא זכה פוחתין לו מהם, ופירשו את מספר ימיך אמלא, שהוא כמו אוסיף, שעל מספר ימיו יוסיף ויעשה מלוי רב, אמרו לו לרבי עקיבא הרי הוא אומר והוספתי על ימיך חמש עשרה שנה? אמר להם משלו הוסיפו לו. ולפי שדוד אמר לאביש אל תשחיתהו כי מי שלח ידו במשיח ה׳ ונקה, ויחשוב אביש שאסור לאדם לשלוח יד במשיח ה׳ אם לא יהיה המכה גם כן משיח ה׳, כי אז אינו מהגנות אם משיח ה׳ א׳ ישלח ידו במשיח ה׳ אחר, (יא) לכן אמר דוד עוד חלילה לי מיי׳ משלוח ידי במשיח ה׳, ר״ל אני עם היותי משיח אלקי יעקב חלילה לי משלוח ידי בשאול, כל שכן שיהיה בלתי ראוי לך אביש, ולכן קח את חניתו ואת צפחת המים אשר היו מראשותיו ונלכה לנו. וידמה שאביש לא רצה באמרו אם היה שלא אהרגנו למה אקח החנית והמים (יב) מוטב שנניח כלו, והוצרך דוד אז ללכת הוא בעצמו לקחת החנית והצפחת, או אולי נתחרט דוד ממה שצוה לאביש שיעשה שמא לא יכבוש ביצרו ויהרוג את שאול, ולכן הלך דוד ללקחו בעצמו. וזכר הכתוב שקרה שלא היה אדם ער בכל אותו מחנה לראותם בקחתם החנית והצפחת, ואין יודע ומרגיש בהליכתם ובדברם ביניהם ואין מקיץ לקול לכתם ולקול דבריהם ושיקיץ לאחרים, לפי שנפלה תרדמת ה׳ עליהם, ר״ל שינה עמוקה על דרך נס, כי בדרך טבע היה בלתי אפשר שינה כזאת בכלם:

(יג) ויעבר דוד העבר וגו׳. אחרי שלקח דוד החנית וצפחת המים עבר העבר ועמד על ראש ההר מרחוק,

ובחר ראש ההר כדי שישמע קולו למרחוק למחנ׳ שאול, ונתרחק כל כך מהמחנה לפחדו אולי ירדפו אחריו, ויקרא (יד) אל העם ואל אבנר הלא תענה אבנר, ויראה שקראם פעם אחר פעם ואמר למה לא תענה אבנר? ובמדרש תהלים מזמור כ״ח אמרו, מה יש לך לענות אבנר? הרי אמרת על דבר המערה אלו היה דוד עושה לשאול מאומה היינו נכנסים לשם והיינו מחתכין אותו אבר אבר, ועתה בענין החנית מה יש לך לענות? ולא היה אבנר עונה דבר ונעשה אלם, ההד האמנם אלם צדק תדברון וגו׳. וספר הכתוב שאבנר השיב כששמע הדברים מי אתה קראת אל המלך, רוצה לומר קראת ונתת קולך על המלך ולא חששת לעורר אותו משנתו בקראך בקול גדול, וכמוהו * ויך בסי׳ י״ז כ׳ את הפלשתי אל מצחו, רוצה לומר על מצחו, וכן תרגם יונתן מה דין דקרי בריש מלכא: ואז אמר דוד הלא (טו) איש אתה ומי כמוך בישראל, והנה המאמר הזה יורה שהיה דוד מיחס האשמה הזאת לאבנר לבד, אחר כך אמר (יו) חי ה׳ כי בני מות אתם ויורה שאת כלם יאשים, ולכן אומר שדוד רצה לתת טעם למה היה קורא לאבנר ולא לאיש אחר מכל המחנה, ולזה אמר הלא איש מעולה ונכבד אתה ומי כמוך בישראל דומה למעלתך? ולכן האשם הוא יותר מגונה בערכך, וזהו ולמה לא שמרת אל אדוניך המלך? ר״ל למ׳ לא שמת שומרי׳ על המלך? כי היה אפשר שיבא איש אחד להשחית את המלך, לא טוב הדבר הזה אשר עשית להיותך ישן כל הלילה ולא שמת שומרים על המחנה. והנה אמר זה לפי שהיה המנהג תמיד וגם היום הזה בהיות העם במחנה לשום להם שומרים במשמרות ישמרו את המלך ואת המחנה, לבל יבואו האויבי׳ ויכו אות׳ בטח, הלא תראה במלחמת גדעון

[יא] חָלִילָה לִּי מֵיהוָה מִשְׁלֹחַ יָדִי בִּמְשִׁיחַ יְהוָה וְעַתָּה קַח־נָא אֶת־הַחֲנִית אֲשֶׁר מְרַאֲשֹׁתָו וְאֶת־צַפַּחַת הַמַּיִם וְנֵלְכָה־לָנוּ׃ [יב] וַיִּקַּח דָּוִד אֶת־הַחֲנִית וְאֶת־צַפַּחַת הַמַּיִם מֵרַאֲשֹׁתֵי שָׁאוּל וַיֵּלְכוּ לָהֶם וְאֵין רֹאֶה וְאֵין יוֹדֵעַ וְאֵין מֵקִיץ כִּי כֻלָּם יְשֵׁנִים כִּי תַרְדֵּמַת יְהוָה נָפְלָה עֲלֵיהֶם׃ [יג] וַיַּעֲבֹר דָּוִד הָעֵבֶר וַיַּעֲמֹד עַל־רֹאשׁ־הָהָר מֵרָחֹק רַב הַמָּקוֹם בֵּינֵיהֶם׃ [יד] וַיִּקְרָא דָוִד אֶל־הָעָם וְאֶל־אַבְנֵר בֶּן־נֵר לֵאמֹר הֲלוֹא תַעֲנֶה אַבְנֵר וַיַּעַן אַבְנֵר וַיֹּאמֶר מִי אַתָּה קָרָאתָ אֶל־הַמֶּלֶךְ׃ [טו] וַיֹּאמֶר דָּוִד אֶל־אַבְנֵר הֲלוֹא־אִישׁ אַתָּה וּמִי כָמוֹךָ בְּיִשְׂרָאֵל וְלָמָּה לֹא שָׁמַרְתָּ אֶל־אֲדֹנֶיךָ הַמֶּלֶךְ כִּי־בָא אַחַד הָעָם לְהַשְׁחִית אֶת־הַמֶּלֶךְ אֲדֹנֶיךָ׃ [יו] לֹא־טוֹב הַדָּבָר הַזֶּה אֲשֶׁר עָשִׂיתָ חַי־יְהוָה כִּי־בְנֵי־מָוֶת אַתֶּם אֲשֶׁר לֹא־שְׁמַרְתֶּם עַל־אֲדֹנֵיכֶם עַל־מְשִׁיחַ יְהוָה וְעַתָּה רְאֵה אֵי־חֲנִית הַמֶּלֶךְ וְאֶת־צַפַּחַת הַמַּיִם אֲשֶׁר מְרַאֲשֹׁתָו׃

* כשבא על אויביו היו במחניהם שומרים ובא אחר האשמורת שופטי׳ ז׳ י״ט השני׳, וכן היה ראוי לאבנר שיעש׳ פה, ולפי שהיה הדב׳ הזה מוטל על שר הצבא שישים שומרים על המחנה לשמור אותו ממקרה לילה, והיה אבנר שר הצבא אשר לשאול לכן נער בו דוד ואמר למה לא שמר׳ אל אדוניך? לא שיהי׳ אבנר הוא שומ׳ המחנה כי אם שהוא יסדר וישים השומרים, ולזה אמר לא ימלט מהיות האשמ׳ הזאת אם באבנר שר הצבא (אם לא סדר ולא שם שומרים) ואם בשומרים עצמם (אם היו שם וישנו ולא שמרו את המלך) ולכן ראשונ׳ אמר לאבנר לא טוב הדבר הזה אשר עשי׳, ר״ל אם לא סדר׳ השומרי׳, אחרי כן אמר חי ה׳ כי בני מות אתם אשר לא שמרתם על אדוניכ׳, ר״ל ואם שומרים היו שם ולא שמרו כראוי וישנו, חי ה׳ כי בני מות הם יען עשו מלאכתם רמיה, ובהיות נמנים מתוך העדה לשמור את המלך ולא שמרו אותו וישכבו וילינו, והשבועה היתה אם כן כפי הדין, שאין ספק ששמיר׳ המחנ׳ והמלך אשר בתוכו היא בהיו׳ השומרי׳ כפי משמרותיה׳ בלילה לא יתנו לעפעפ׳ תנומ׳, וכאשר לא יעשו כן הם בני מות בלי ספק בענין שכל העם ישמעו

וירחו ולא יוסיפו לעשות עוד כדבר הרע הזה ׳ ולפי זה לא
לחר בכי מות לחם על הנבר ׳ כי אם על השומרים לחר מכה
ולא אמרו כלחר כלטוו • ולפחר עוד לחלי לפרש הכתוב
בחופן לחר ׳ יחמ׳ ולמה לא אמרת לו לדוניך ׳ ובניך עתה כי בח
לחד העם והיה משחית והורג
לין כפק שחו לא יהיה עוב [ט] הדבר לחר עשית לבל יי ה׳
כי בכי מות לחם ׳ לפי שלח
אמרתם לומו וכהרג המלך [י] על התרשלותכ׳ ונתן לו הלות
בלחרו ועתה רחה לי חניח
המלך וגומר ׳ חם כן לא לחר [יא] דוד יי ה׳ כי בכי מות לחם כי
חם על ההכחה שעברה ׳ חם
בח לחד העם והרג חת
המלך בהיותם ישנים כלם ׳
כי היו חם לו סבת מיתתו
בהתרשלות אמירתם ויהיו
בעבור זה בפי מות כפי מכהני
המלכים וחוקם • לו יהיה
פירוש בכי מות לחם כי היה
רחוי לחחר בח להחזי׳ שיהרוג
חותם לחרי שחלחם כלם
ישנים ׳ ולא לחר זה חם כן
כפי הדין כי חם שהיה רחוי
להיות שיהרגם דוד בבלו שחם
חלילה ׳ ועם זה הותרה
הוחלה הקטנית :

(יז) ויכר שאול חת קול דוד
וגו׳ • כלחר
שמע שחול דברי דוד הכיר
חת קול דבריו ׳ עם היות
שהבר לא הכירו ולחר מי
חתה קרחת חל המלך שיורה
שלא הכירו ׳ ולחר שחול
לחתה זה בני דוד ׳ וקרחו בכו
לפי שעשה עמו שתי פעמים
מעשה הבן העובד חותו :

(יח) ודוד הוכיחו למה היה רודף
לחרי עבדו ׳ כי העבד הוא
מצטרף עם הלדון ורחוי
שיעבדהו ׳ לא שהלדון ירדוף
לחריו להמיתו ׳ כל שכן
חם אין בידו חטא ורעה ׳

(יט) ולחר דוד חם ה׳ הסיתך בי ׳
רוחה לומר חם היה זה מכבה
מחלל יתברך לעשה לפניו
מכת׳ וכמך כדי שיכפ׳ חטחתי
וירלה לי שתכי׳ מעלי שכחתך ׳
וחם בני חדם הם המסיתים
חותך בי תרורי׳ יהיו לפני ה׳
כי גרשוני מהסתפק בנחלת
ה׳ ׳ ולחר זה על שחול וביתו
שהיה בחלת ה׳ מלכותו ׳ חו
לחר זה על מיכל וביתו ׳
מזלי יש יל כלחרו * בית והון וכחל׳ לבות
ומה׳ לחה מזכלת • חו לחרו
על ארן ישרחל כלה ׳ כי יטורך לגרוש ממנה ולזכת לבנת
בחרן הלויבי׳ ׳ ויהיה זה כחלו הם מכבני׳ ולומרים לו ללכת
פיג קי עג לעבוד חלקים לחרים ׳ ולחוץ כל היונק לקומה לחרן כחלו
(כ) עובד עו והוכיחוהו מזה בפוף חס׳ כתובות : והנה דוד

ויחר זה לומר שהיה תמיד בסכנה
כחלו דמו כנפך לרלה ׳ לחרי לחר יבח מלך ישרחל לבקש
פרעוש לחד ׳ שהוח בל קטן מחד והוח המלבג מכחן לכחן
להבבל מידי הלד׳ שימיתהו ׳
והיה המלך שחול רודף לחריו
כחלו היה רודף בהרים לחרי
הקורח ׳ והוח העוף הקורח
הנקר׳ בלע״ז פרלין ׳ שהמלבי׳
מתעבנים לנקת חליהם לניד
ולרדוף לחריהם ובבול בידם ׳
ולחה לל לת פרעוש ב׳ במקו׳
ניד עופות בכבדים • וקול תולין פי״ב
לומר שהעוף בקרח קורח דף ק״י ע״ב
והוח רודף בהרים לת קיבי
חחר העופו׳ ויוצב על בילית׳ :

(כא) ובקול השיבו מטלתי שוב בני
דוד ׳ לל שיצוב חליו ולביתו ׳
ויעד לותו כי לא ירע חלין
עוד לחרי חשר יקרה בפשו
בעיניו בדבר המבית שלא
הדגו ׳ והודה שקול שהיו בל
מעשיו בסבלו׳ חבל בחקרובה
היה הפתיות והסניחה הרבה
מחד ׳ לחרי שרחה מה שעשה
עמו בחער׳ ורדף עוד לחריו •

(כב) והנה דוד עם בל הדברים
הללה לא רלה לשוב לפני
שחול ולא נטה בדבריו ׳ בבל
לומר שיחלה בעד בעל המבי׳ ׳
ולא זבר בפחת המים בי חרפ׳
היה לו לחזור לחרי׳ • והודיעו
בי לא ירלה לשוב חליו עוד ׳
בבל התפלל לפני החלקים (בג)
לשלם לחיש חת בדקתו וחת
למוכתו ׳ לל ידעתי בי לתה
לא תגמלני במעשי בבל החל
ית׳ הוח יהיה הגומל החמתי ׳
והגמול יהיה שבחזר שלה (בד)
בפשך היום הזה בעיני בן
תגדל בפשי בעיני ה׳ ׳ ובחזר
הללתיך מבל רע ומידי לביתי
שהוח היה רולה להרוג בן ׳
ילילני ה׳ מבל לרה : ושחול
הבירו וידע בלבו שבל מעשה
דוד ופעולותיו היו בסיות ׳
ולבן לומר בם עשה תעשה ובם (בה)
יבול תובל ׳ רולה לומר שעוד
יהיה לו יבולת ומלבות בפי
מה שירלה עליו מעשיו לעשות
מה שירלה :

כז

ויאמר דוד אל לבו ובו׳ • (א)
עם היות שבפי
דברי שחול ומחמיו היה רחוי
לדוד שלא יפחד עוד ממנו
ויבטח לבו שלא ירדפהו עוד ׳
הנה עתה הוסיף דוד לירוח
ממנו ממה שירח עד הנה ׳ וזהו שחמר עתה אספה יום אחד
בידי שחול אין לי טוב בי אם להמלט מהרה אל ארן פלשתים
ויתיחס ממני ומן המלט בם מידו ׳ והיה זה לפי שבמו שזבירתי
פעמים רבות בל עוד שהיה רוחה שחול את דוד מבלית
במעשיו

2011 Ministerio de Cultura

במעזיו ושיי עמו היה קפץ יותר להרגו, כי היה לו מתחת קללו שילוך לחדיו, וכרגלות דוד עתה שחוק בכחל מקשר היה ה' לתו ושבחבר אתי פעמים בידו והיה לומר גם עתה תעצה וגם יכול תוכל, לומר דוד בלבו בלי ספק עתה יקבץ כי יותר ממה שהיה מקבץ עד עתה ויתדל יותר לרדוף לקרי ויום לקד לספה בידו, ועם היות דוד מתמין בדברי הזה (כז ג, ז) יתברך ובהבטחותיו לו רבה להכמיך עד הנם, ודקה להמלט בארץ פלשתים והלך חל לכיש מלך גת עם לכזיו וכזיו. ועם היות שברקשוכה הלך דוד לבדו ופתד ממנו והתהולל ובמלע מצם, הנה היה לו הולך שמה לבדו, ועתה בהיות עמו שש מאות איש ובתפרסם הדבר שהיה בורח מפני שאול ואת שאול ועמו, השלים לא לכיש לשבת עמו ולשרתו ולהלחם בישרל ובכל לוביו, ולכיש קבלו בסבר פנים יפות ולבן נעם בו והלך לארמו: והנה בקש דוד ממנו שיתן לו מקום לשבת בו עם כל לכזיו לים וניתו בחלת ערי השדה, לא שלח היה מבקש עיר לשתים ובריח להשגב בו, כי לולי יפתד לכיש מלתתה לו, ולבן שלח מערי השדה לשבת בה והם ערי הפרזות, כי בהיותו יושב בערי המחלכה עמו יהיה לו למשל בכל, ולי לפחד לשבי מלכים לשבת יחדיו. ולין פתק שכון בזה דוד גם כן כדי שלא ירגישו בו פלשתים בפתזו לשוכל שלל ולבוז בו: (ו) ולכיש נתן לו את לקלג ומפני זה נשאר העיר לחדי כן למלכי יהודה. ועם היות שכיבוש יהושע עז לא החרן * תחלה שהיתה לקלג לשבט יהודה, הלעת כותן אחדי כן לקחו אות פלשתים מידם, ומעת שיבב דוד שמה בתנה לו לכיש ונשארה למלכי יהודה, ולבן אמר כאן על כן היתה לקלג למלכי יהודה, ולא אמר לשבט יהודה כמו שהיה בחלוקת הארץ, כי אם למלכים שבאו מבית דוד לחדיו שהוריש ממנו. ואמרו עד היום הזה, יורה שלא אחר זה כי אם המחבר שקבץ דברי שמואל ודבר נתן, והוא לדעתי ירמיהו הנביא כמו שכתבתי בהקדמת הספרי הזאת: יהושע טו לא

(ז) וזכר הכתוב שהיותם אחר יושב דוד בשדה פלשתי היו ימים וארבעה חדשים, והמפרשים למה שיקבלו שחוק לא אלך כי אם ב' שנים, וגם לדבריהם היה דקוי שיאמר הכתוב בכאן הקדשים השלמים דקטנה ואקל יוכור הימים ויאחר ל' קדשים וימים, כמ"ש שאכים אמר אל ברכי פלשתים * הלא זה דוד אחר היה אתי זה ימים לו זה שנים, הנה אמר שהיה אתו שנים ונדאקו ברחבי המפרשים בו. אבל הנכון לפרש שימים בכאן הוא כמו * ויהי קץ ל' מקץ שנתי ימים, ויגיד שכל הימי אחר יושב דוד בשדה פלשתי היו אתי שנים וארבע קדשים, ואולי שכללו בהם הימים אחר יושב שמה קודם לזה. ויונתן תרגם בפי הנוקדים התחתית ערן

בעדן וארבעה ירקון, לא שכה לחת וארבעה חדשי, וזהו הנכון להתימין בזה, ובפי זה לא ימין יונתן בן עוזיל שהיו שני מלכי שחול לבד בחול: ויעל דוד ולכזיו וגו' כפר אחד ולכזיו לא (ח) היה להם לאכול, ולזה מפני ההברח היו הולכי על ארץ הנשורי והגרזי והעמלקי. והמפרשים חשבו שהלחמות החלה לא היו כשמרי, כי לא היה להם מלחמה עם אדם, וזהו לאמרו כי הנה יושבות הארץ אחר מעולם והם היו מגבול לשור ועד גבול ארץ (י) מלרים, ושדול היה מכה בהם ולוקח שלל רב ולא היו יודעים מי היה עוזה להם הרעה הזאת, לפי שלא יהיה דוד אדם מהם שהיה מחית כלם בארלם. והדבר הזה זר אלי מאד, לפי שהיה בנידה רבה לדוד להכות לכזי הארץ ולהכחיד את ריקו עמהם, והיה מרד גדול לאכיש מלך הארץ אחר עשה עמו חסד להכות לכזיו ועמו, והיה דוד בזה לא כן מעלם רעה תחת טובה, ולא היה עוזה זה פעמים רבות (כמ"ש כה עשה דוד וכה מעפטו כל הימים אחר יושב בשדה פלשתים) לא כן לך כאמר שלח היה מעזיר לים ושזה במקומות אחר הוא מולך? ושוב כבר כלתי אפי, וגם זיעיתם כלם לך לכיש ולכזיו לא אלחו ארלות עמהם וערימם ערופות לא וזיש לוכלים לותה? ולך לא יהיו חוקרי מי עשה הדבר הרע הזה? ולך היה לפצרי שלח יתודע הדבר בהיות שבעה פעמים רבות? והנראה אלי שהיו החומות הקלה נשורי וגרזי ועמלק שכולי נפש לכיש ושהם היו לויבין, ולבן היה דוד מכה בהם ושולל שלהם ולא היה זה בנידה לאכיש ולא לעמו, ולבן לא היה לכיש ולכזיו חוקרים עליו ולא היה לים מהגוים ההם לוטן אלי על רעתו, והראיה לזה שלא אמר הכתוב שפשטו דוד ולכזיו אל ערי פלשתים כי אם אל הנשורי והגרזי והעמלקי הדחוקים מהם, כי היו בולך שורה ועד ארץ כוש ודוד היה יושב בשדה פלשתים, ולא זכר הכתוב שהוא מכה בהם אלילה לו חוה, ועוד יורה על זה מה שאמר לאחרי כן הכעך המלכי עבד לים העמלקי אל דוד * לאמרו פשטנו נגד הכרתי ועל נגב י"ל לכלב ועל נגב הכלב ואת נקלג שרפנו באש, והכרתי היה מזפקה מפלשתים, והוא העורה שהעמלקי היה מלויבי הפלשתים ולבן פשטו על ארצם, ומזה הכל נכ"ל פשטו אל נקלג עם היות שזרפו אותה מפני דוד שהיה יושב בה, וכן לאמר * והנם נטושים על פני כל הארץ לוכלים ושותים עם ע"ו וחגגים בכל הלל הגדול לשד לקחו מארץ פלשתים ומארץ יהודה, ולזה תאמת שלח הלך העמלקי עם הפלשתים למלחמה על שאול, לפי שלא היה מהם ולא מהמוכם, אבל ברלותם שהלכו הם למלחמה פשטו בארצם לשלול שלל ולבוז בו כדרך הלויבים, ולהיותם לויבי לכיש ושונאי ארמו היה דוד מתפשע אליהם להכותם, ולא היה זה בוגד ופושע לאכיש ולעמו, ומ"ש הכתו' ואיש ואשה לא יחיה דוד, לפי הכוונה

2011 Ministerio de Cultura

כח

[י] וַיֹּאמֶר אָכִישׁ אַל־פְּשַׁשְׁתֵּם הַיּוֹם וַיֹּאמֶר דָּוִד עַל־נֶגֶב יְהוּדָה וְעַל־נֶגֶב הַיְרַחְמְאֵלִי וְאֶל־נֶגֶב הַקֵּינִי׃ [יא] וְאִישׁ וְאִשָּׁה לֹא־יְחַיֶּה דָּוִד לְהָבִיא גַּת לֵאמֹר פֶּן־יַגִּידוּ עָלֵינוּ לֵאמֹר כֹּה־עָשָׂה דָוִד וְכֹה מִשְׁפָּטוֹ כָּל־הַיָּמִים אֲשֶׁר יָשַׁב בִּשְׂדֵה פְלִשְׁתִּים׃ [יב] וַיַּאֲמֶן אָכִישׁ בְּדָוִד לֵאמֹר הַבְאֵשׁ הִבְאִישׁ בְּעַמּוֹ בְּיִשְׂרָאֵל וְהָיָה לִי לְעֶבֶד עוֹלָם׃

חכ

[א] וַיְהִי בַּיָּמִים הָהֵם וַיְקַבְּצוּ פְלִשְׁתִּים אֶת־מַחֲנֵיהֶם לַצָּבָא לְהִלָּחֵם בְּיִשְׂרָאֵל וַיֹּאמֶר אָכִישׁ אֶל־דָּוִד יָדֹעַ תֵּדַע כִּי אִתִּי תֵּצֵא בַּמַּחֲנֶה אַתָּה וַאֲנָשֶׁיךָ׃ [ב] וַיֹּאמֶר דָּוִד אֶל־אָכִישׁ לָכֵן אַתָּה תֵּדַע אֵת אֲשֶׁר־יַעֲשֶׂה עַבְדֶּךָ וַיֹּאמֶר אָכִישׁ אֶל־דָּוִד לָכֵן שֹׂמֶר לְרֹאשִׁי אֲשִׂימְךָ כָּל־הַיָּמִים׃

(י) קכווכה שלא ישחיר במקומות אחר יפצטו שם חיל ואחה פן יבואו להגיד לגת, כי הם היו קוראי לכיש וחיך יבואו לבעוק ולהגיד דבר? אבל היתה הכווכה שדוד באחר היה מכה הערי' ההם לא היה לוקח בפצות בצבי ומביא לותם לגת כדרך הלוקחים שבצים טף וכזיש, אלא יביאו לו יגידו בגת מאיזו קרן המה: והיה זה (י) לפי שדוד באחר היה אומר אליו לכיש אל פצטם היום, שפירושו לן פצטם היום הזה לעצות מלחמה, או הוא כדברי הקבע שפירש אותו כמשמעו, שהיה אומר לכיש אל פצטם היום, אל וכי אל פצטם היום ולא עזיקם אלומה מלחמה? היו לו דוד ואכזיו מזיבים אליו כן פצטנו על נגב יהודה, ופעמים אומרים נגד הירחמאלי שהיו מצפקה מצפע יהודה ואל נגב הקני שהם מבני חובב שהיו בסמכים ומתחברים אל בני ישראל, וכל זה כדי שיבטח לבו בדוד בקצנו שבאת ביזרעאל והיה עוזה להם מלחמה, לא להיות מה שהם היו עוזים בגילה וקצר, והיה לעתו במלחמר הזה כדי שיבטח לכיש בו, ואף שיודע לאחרי כן שהכו הגזורי והגרזי והעמלקי לא יאמר דוד לזה, כי יאמר באחר בלבו מגבול יהודה עברנו בהם ובלחמנו בהם גם כן כי לויבי המלך הם, וכדי לכפות זה היה מתחבולת דוד ואכזיו שלא יביאו עבדיו עמהם שיבקיאו דבריהם, ולזה לא יהיה דוד לאיש (יא) ואצה להביא אל גת, ואין המלט מציאתו שם לאבזים הבורחים מהמלחמה והבאבאים, לבל המה לא יבואו להגיד דבר כי היו המה לויבי פלצתים ולא יבואו באחרים. הנה התבאר מה שאמרתי והאריכתי בזה להסיר מעל דוד בחיר ה' מצלי יו"ד

נגידה כזאת, ועם זה הותרה הצחלה הצצית: והנה זכר (יב) הכתוב שהלמין לכיש שבאחז דוד בעמו ביזרעאל, ל"ל לא לבד עם אחול כי אם גם ביזרעאל לעפי שהיה עמו ובאלתו, ואצב מפני זה שיהיה לו דוד לעבד עולם תמיד לא יאליפנו ולא ימיר אותו,

כח

ולכן בהיות שבויים שהם (א) נקבצו פלצתי' את מחניה' לבוא להלח' ביזרעאל אחר לכיש על דוד ידוע תדע כי אחי תכא למלחמ' ואחי' במחב' עמי אתה וחכזיך, ודוד השיבו לכן את' (ב) תרצה אשר יעשה עבדך, ל"ל כיון שאתה רואה שהיה עמך במחנה שמח לבי ויגל כבודי לפי שאז תרצה אשר יעשה עבדך, ל"ל מהגבור' והמלחמה ביזרעאל. ואתה תרצ' שהיו דברי דוד כתומי' בחמרו אתה תרצ' אשר יעש' עבדך, והוא אכיש הכיאו על הגבור' אשר יעש', ודוד לא כן ידמה ולבבו לא כן יחשוב, כי לא להכיל את אכיש ולהגין עליו אלא יכוה ולא להלחם ביזרעאל, וכמו שאזכור לאחרי זה. וזכיש לא הלא דוד למלחמה עם שאול לפי שידע שהלוחמים בהלת המלחמה ילבו אכה ואכה ולא יתמידו בשאר ירמו, ולכן אמר לכן שום לראשי לשומך כל הימי', ל"ל לאיזי רוצה אתה להלח' כי אם אתתמיד עמי ולא תסור ממני, לפי שתהיה שומר לראשי ושומר המלך הין לו כי אם להלחם עם אדם מה. הנה התבאר מכל זה שגם השומו' אכיש וכזיו היו לוהבים מלך לדוד, והיה כאהב בעיניהם לשר וגדול והיו מכירים גבוהותיו ומעלין הפלצים, וזה היה גם כן מפעל הלך יתברך וכפלין עמו, כמו שאמר שלמה * ברלות ה' דרכי איש גם לויביו ישלים אתו:

מצלי יו"ד

פרשה שלשה עשר תספר לילך בקבצו הפלצתים למלחמה עם שאול, ושאול בחלומות גם באורים גם בנביאים ולא ענהו ה' ושאל באוב ולילך עכהו החוב על ידי היאצה. תחלת הפרשה ושמואל מת וגו', עד ויקבצו פלצתים וגו', והנה רציתי לבאול בפרשה הזאת שש שאלות:

השאלה הראשונה בלמרו ושמואל מת ויספדו לו כל ישראל ויקברוהו בראמה ובעירו, והוא מאמר כפול לפי שבבר בספר הכתוב במה שעבר כל זה ויאת שמואל ויקבצו כל ישראל ויספדו לו ויקברוהו בביתו בראמה, ולמה הוסיף לספר בלן זה פעם אחרת בלי צורך והכרח בלל?

השאלה השנית למה שאול (כמו שבזכר בלן) שאל באורים גם בתומים גם בנביאים ובחלומות ולא ענהו הפעם דבר, ומפלת ההכרח בא לבאול בבעלת אוב כמו שהעיד עליו הבתוב בבלן, למה בן לילך בדברי הימים יאמר זה בלויו לאחזה ואמר * ויאת שאול במעלו אשר מעל בי' על דבר ה' אשר לא שמר וגם לבאול באוב ולא דרש בי' וגו'? והנה זכר בבלן שדרש בי' והוא פותר למה שבאמר שם:

השאלה השלישית במה שבזכר בלן שהעלה האשה באוב את שמואל והעודיע לשאול מה יהיה באחרית הועם, ויאשה זה אחד מאבעה פנים. האחד לויבה ולילכה בבח של ומעש' כיוצא שלט רוח הטומאה על כפש שמואל קדוש ה' שהיתה לרוחה בלרור החיים את ה'? ולילך השד יהיה יכול על נפשות הצדיקים בבית מכוחתם? על שמפני זה לאמרו לאבזים שלא היה שמואל בלן עדן לאחרי שאחאה באוב הביאתו והעלתהו. והשבית בהודע' העתיד' ולא היתה מהשד לילך תבוטע בדברים הלקויים ובמה שבזר הש"ת? וזה לילו מפעל הביצוע כי אם מהרוח הבבואי לאבר לא אבזר הזיע שבאת ע"י האוב. והשלישי' כי לא בלאמר שבוא הבבואי לצדם לאחרי' היה, ילאך שבבוא הבבואי לצדם לאחרי' המות, והוא בילוף מה שהסכימו עליו המפבריס שהשפע הבבואי לא תבוא כי אם בצדם בעודו בחי' לאבר כהו המדמה בחלה בו וזבלו יסביע עליו, וזביהם יקבלו השפע הבבואי מהשבל לא לאחרי מותו. והרביעית כי לף שבודה שהשמואל לאחרי מותו יזיע השפע הבבואי, עדין יקשה מאד לילך יניד לותו לאחרי שבעדרו מאנו בבר בלי הלבור והבא המדמה? והלא בפש שמואל קדוש ה' שהיתה בלרור החיים את ה'? על ולילך השד יהיה יכול על בפשות הצדיקים בבית מבוחתם? על שמפני זה לאמרו לאבזים שלא היה שמואל בבן עדן לאחרי שאחאה באוב הביאתו והעלתהו. והשבית בהודע' העתיד' ולא היתה מהשד לילך תבוטע בדברים הלקויים ובמה שבזר הש"ת? וזה לילו מפעל הביצוע כי אם מהרוח הבבואי לאבר לא אבזר הזיע שבאת ע"י האוב. והשלישי' כי לא בלאמר שבוא הבבואי לצדם לאחרי' היה, ילאך שבבוא הבבואי לצדם לאחרי' המות, והוא בילוף מה שהסכימו עליו המפבריס שהשפע הבבואי לא תבוא כי אם בצדם בעודו בחי' לאבר כהו המדמה בחלה בו וזבלו יסביע עליו, וזביהם יקבלו השפע הבבואי מהשבל לא לאחרי מותו. והרביעית כי לף שבודה שהשמואל לאחרי מותו יזיע השפע הבבואי, עדין יקשה מאד לילך יניד לותו לאחרי שבעדרו מאנו בבר בלי הלבור והבא המדמה? ולם בן יקשה העלאת בפש שמואל באוב, ויקשה עוד הנדאתו לוולתו:

השאלה

2011 Ministerio de Cultura

השאלה הרביעית לפי כאשר ראתה האשה הבעלת שוב את שמואל בעקה למה רמיתכו ואתה שאול? ועם היות העניין כדברי קול׳ במכבת תעניות׳, שכל העולי׳ בחוב עולים רחציהם למעלה ורגליהם למעלה, ושמואל עלה רחצו למעלה ומוב ידעה האשה שהיה זה לכבוד המלכות. היאך כאשר שפעמים רבות בחו מלכים לפניה שראתה זה בהם? ויותר היה ראוי שתשתומם שהיה זה למעלת שמואל, לפי כי כאשר שאלה שאול מה ראית? לא השיבתהו רגלים למעה ורחץ למעלה, אבל אמרה אלקים ראיתי עולים מן הארץ ובמה ידעה אם כן שהיה שמואל ולמה לה זכרו?

[קה״נ אמה טעות המדפיסי׳ כי חולי המקב׳ כתב בחת שלם במדרש תנחומא (כי שם נפרש׳ לחור דף כ״ג ע״ב בדר׳ כל העניין הוה בקריבו) והם הביאו שהוא בחת שתעניו׳, ובלות׳ המכתחת לה נזכ׳ שום דבר מזה העניין. וכ״נ מלתי בכמה מקומות שעיו ודוק:]

(ג) **ושמואל** מת וגו׳. לקשור לפי שכוכרה כאן תיתת שמואל לשתי תכליות. האחד להודיע מעלתו בנבוא׳ ומדרגתו, והוא שעם היות בימי עלי דבר ה׳ יקר בימים ההם אין חזון נפרץ, הנה לפרי שאלה הבעולה על שמוא כתמלא הבית כלו אורה והיו בישראל בחמצעותו נביאים הרבה, וכמו שפירשתי בפסוק * ויוסף ה׳ להראה בשילה כי נגלה ה׳ אל שמואל וגו׳, ולכן בימיו היה להקת הנביאים במדרש בניות ברמה, לפי שאר מותו בהתלקה ההכנה היתה ובעלה הספע הנאצל ממנו, ובאשר בקש שאול דבר ה׳ לדעת מה יהיה בתחרית הועם במלחמה, הנביאים לא לחרו לחיה ה׳ והדבר אין בהם, ותופדי האורי׳ והתומים לא ידעו דבר, ולפי האוללים בחלומות שהיה מדרגה יותר שפלה מהודעת השכל הפועל כעלמה מהם ההשגה, והנה הקדים הכתוב למה כעדר הספע בכל המקבלים החלה בחרו ושמוע מת, לל בהיות שמואל בי בחמצעותו היה אל הספע בכל המתבודדי׳ להשיגו, לפי שבקבר ברמה ובעירו ובעדר הספע ולא בשאר חזריו דבר, ויורה על זה שבהתקבץ פלשתים אחל שאול בי׳ ולא עבהו דבר בנביאים ובאורי׳ ובחלומו׳ עד שהוכרך לחזור על הבעלת אוב, ונם היה לא הודיעה דבר כי אם אחי שמואל, וכל זה מורה על מעלתו בקיים ובמות. התכלית השני הוא שהנה ראינו פעמים רבות שבאול בא למלחמה עם פלשתים ולא אחל דבר בי׳ לבל התחזק בגבורתו ובטח בה׳ ועשה מעשיו, הלא תראה במלחמת יבש גלעד ובמה שעשה יונתן עם כערו בפלשתים ובמה שבלקש שאול בשובו ובבני עמון ובחדוש ובמלבי לובה ובפלשתים ובכל אשר יפנה ירשיע לא היה מבטחו לשאול חיי׳, ולבן הוקשה על כותב הספר למה בקר שאול עתה להשתדל כל כך לשאול חיי׳ עד שהלך לבקש שואל אוב וידעוני ודורש אל המתים? ולהשיב לשאלה הזאת הקדים ואמר שבתקברו לוה ג׳ סבות. הראת שמואל היה מת, לא שיאמר שמת עתה כי אם שהיה כבר מת, ולבן לא אמר ויתת שמואל כי אם ושמואל מת שהיה כבר מת, כי אלו היה חי היה שאול בטוך עליו ולא היה שואל דבר לבניח אחר ולא למדבר ברוח הקדש בל שבן למעשה אוב, כי הוא בחיי

(ג) [ד] וּשְׁמוּאֵל מֵת וַיִּסְפְּדוּ־לוֹ כָּל־יִשְׂרָאֵל וַיִּקְבְּרֻהוּ בָרָמָה וּבְעִירוֹ וְשָׁאוּל הֵסִיר אֹבוֹת וְאֶת־הַיִּדְּעֹנִים מִן־הָאָרֶץ׃

(ד) [ה] וַיִּקָּבְצוּ פְלִשְׁתִּים וַיָּבֹאוּ וַיַּחֲנוּ בְשׁוּנֵם וַיִּקְבֹּץ שָׁאוּל אֶת־כָּל־יִשְׂרָאֵל וַיַּחֲנוּ בַּגִּלְבֹּעַ׃

(ה) [ו] וַיַּרְא שָׁאוּל אֶת־מַחֲנֵה פְלִשְׁתִּים וַיִּרָא וַיֶּחֱרַד לִבּוֹ מְאֹד׃

(ו) [ז] וַיִּשְׁאַל שָׁאוּל בַּיהוָה וְלֹא עָנָהוּ יְהוָה גַּם בַּחֲלֹמוֹת גַּם בָּאוּרִים גַּם בַּנְּבִיאִם׃

(ז) [ח] וַיֹּאמֶר שָׁאוּל לַעֲבָדָיו בַּקְּשׁוּ־לִי אֵשֶׁת בַּעֲלַת־אוֹב וְאֵלְכָה אֵלֶיהָ וְאִדְרְשָׁה־בָּהּ וַיֹּאמְרוּ עֲבָדָיו אֵלָיו הִנֵּה אֵשֶׁת בַּעֲלַת־אוֹב בְּעֵין דּוֹר׃

השאלה החמשית למה זכר כאן מה שחטא שאול בנלגל בשלח שמע דבר ה׳ ומה שלח עשה חרון אפו בעמלק, ולא זכר הרינת כהני ה׳ ואיך החריס לפי קרב בוב עיר הכהנים, וידוע שהיה החטא הזה יותר קשה מחשר זכר, ואיך לא כחשב לו לעון הדבר הרע הזה?

השאלה הששית למה שבחר לשאול ויתן ה׳ גם את ישראל עמך ביד פלשתים ומקר אתה ובניך עמי, ואחר עוד גם את מחנה ישראל יתן ה׳ ביד פלשתים, והוא דבור כפול, כי אמרו ויתן ה׳ גם את ישראל עמך ביד פלשתים הוא עצמו גם את מחנה ישראל יתן ה׳ ביד פלשתים:

והנני מפרש הפסוקים בחופן יותרו השאלות כלם:

שמואל הפיר את האובות ואת הידעוניים מן הארץ, לפי שכל מעשיו היו כמשכים על שמואל, לם על תפלתו ולם על הודעותיו שהיה מדריכו במעשיו תמיד. הסבה השנית (ז) שבקשו פלשתי׳ בזוכם ובקשו ישרל בהרי הגלבוע, ולהיותם הרים נבוהים היו רוחים את מחנה לויבים בשלימות, ושאול רחה את מחנה פלשתי׳ (ה) ויירא ויחרד כי היו רבים מאד, ועם היות שאול לחין לבו בגבורים הנה עתה פחד קרחהו ורעדה. וכבר אמרו חז״ל במדרש שמואל שקודם פר׳ י״ז שחטא שאול בכל אשר יפנה יכשיע, ולחרי אשר חטא ויירא ויחרד מפני פלשתים, לפי שהחטא והיותו בזוק מפני ה׳ היה מסבב פחדו ביותר. הסבה ה׳ שלישית היא שבדקות שאול שהיה שמואל מת ולין מי שיעין עליו ושיתפלל בעדו ולא שיגיד לו מה יעשה, ובדקותו שהיה מחנה פלשתים דבר בלתי מצוער בכמותו ובחזקו ושהיה לבו חרד בקרבו מאד שהם ב׳ הסבות שוכר, התחום תחום לדעת מה יהיה לחרית חלה, ושאל בי׳ ולא עכהו בין בחלומות, לל בהנביאים (ו) היודעים שאלת חלום, ובין באורים שהיה מדרגת רוח הקדש, ובין בנביאי׳ והיא המדרגה היותר עליוכה מהכנוחה הנמוכה, ואם כן בכל מיני היודעים שאל ולא עכהו הנם, ובקטן החל ובגדול כלה, ועם היות האורי׳ עם קביחר שהלך עם דוד, לפבר שאלך הם הכתוב לידע ממנו זה, הנה בהתקבץ ג׳ הסבות הללה, מיתת שמואל, וירחת הלויבים, ושלא עכהו הבי׳, כדחק שאול לומר לעבדיו שיבקשו לו חשה (ו) לשאול בה׳ בחוב, ואמר חשה ולא אמר, לפי שהכיוון והמעשה הזה יותר כמלא בכתים חלוחו׳ השכל חוקות הדמיון, וכמו שאמרה תורה * מכשפה לא תחיה. ובתוספת׳ דסוטה שמות כ״ו כתבו טעם לבר, לומר כל זמן שהיה שמואל קיים היו פלשתים כופלים ביד ישרל, וכשמת נפל שאול וישרל בידיהם, הוי אומר ושמואל מת ויקברו פלשתים. ואמרו במדרש שמואל זוו הלשה היתה לפו של קבר, ורחוק הוא, שלם היה כן היתה מכירה לת שאול, וכ״ם לם היו ב׳ הלבים ההולכים עם שאול עמהם וקבר כדברי קול׳: במ״ם פר׳ כ״ה

[קה״נ לא מלתי דב׳ זה במדרש שמואל לבל בפר׳ ר׳ לליעזר פרק ל״ד מלתי ותמן:]

ושמואל

2011 Ministerio de Cultura

ה״ה ק׳ ו׳ יל׳ וחמש מה שכתוב בדברי הימים * ולא דרש בה׳ , כתבו המפרשים שכיון שדרש בחוב לחברי כן היה כתלו לא דרש בה׳. ואני לתמוה שלא הביאו לחתת הכתו׳ , שהכתו׳ לא לחר שמת שחול לפי שלא שחל בה׳ ולא כוון לומר זה , לבל יחשר שמת שחול כמעלו חשר מעל בי׳ על דבר ה׳ לחזר לח שמר , וזמו בגלגל וכמלחמת עמלק , וזכ׳ מגבותו שלא שחל שם לת דבר ה׳ , כי היה רחוי לליו בגלגל קודם שיעלה העולות שיחל בה׳ לפי שם יבח שמוחל שם לאו ושם יבלח החוטים ולא יפחד מפניהם ? וגם כן במלחמת עמלק היה לו לשחול בנביחים בכהן לו בחולם חלוס החם רחוי לשחול על חגג ועל מישב הלחן וגו׳? והוח לא עשה שם כן כי לא שמר לת דבר ה׳ ולא דרש עליו שם בה׳ , תעת מוחו הלך לדרוש בחוב ולדרוש מה יהיה , למה לפי כן לו בשעת החטח לא עשה כן שלא דרש בה׳? וו״ש שמת שחול לבי׳ פנות , החזק על דבר ה׳ לשר לא שמר בגלגל ובעמלק, שהיה לו לשחול בה׳ כמו שהוח מה שלא עשה כן , וכל לפי שבזמן חותו שחל בחוב לדרוש מלחו מה יהיה , כי לעפ״י שלא עשה ה׳ לא היה לו מקו׳ והיתר לשחול בחוב שאפרש תורה , והיה לו לבטוח בה׳ ולדרוש במלחמה והוח לפי כן חטח בשלו בחוב , וכ״ש שלא עשה כן בזמן הטורך שלא דרש בה׳ בשעת שטלו בגלגל ובעמלק , כמה שהבחר שלא

לשאול ויכו לביהו ? סוף דבר השכל לא יכבול הדעת הזה :

דעת ב' ולחכם הדעת הנ' הוא שהשם הגידה העתידות לשלה והקים
לו' מעדי' את שאול והעלה לותו מקברו בנוף ובפש , לכן לא היה זה
ור' חלוי בכח הקול כי אם שהכוחות יתי' הקים לת שאול כדי שיספר
גלוים לשאול הקורות העתידות לבוא עליו , והשם לא ידעה בכל
שלה על כן בהלה וצעקה בקול גדול , ושלבן לחרה שלקים
רשיתי עולים מן הארץ שהכירה שלת היה עכין זה כמעשה
הקול כי אם דבר שלקי לא תוצג למתתו , וזהו דעת רב
מעדיה ורבנו החיי זל וקליו כתו קלת מחכמי הכוכרים . וגם
זה הדעת רחוק , כי אם היה רצון השל ית' להודיע לשאול קץ
הפלחות למה לא לחרו שליו עי' השלומות ועי' השורים והתומי'
לו בידי הכהיקים ? ובשרך לתת השפע בידי המכשפה
הוחת , והפסוקים גם כן לא יכחישו זה , כי הנה שאול
השך לבקש על זה מאת השם החיי , יורה שהיה יודע שהיא
תוליע העתידות בחכמתה , והיא גם כן שלחה לת מי לעלה
לך ? ויורה שהיה בידה להעלות כל מי שירלה , ואם כאחר
שלא היתה יכולה להעלות כביא ה' , הנה אם כן כשהר לחר
שאול שתעלה לו לת שמואל איך לא לחרה השם לויכי יכולה
עליו לפי ערוך ה' דבר בו ? והנה השם לא לעקה על היות
הדבר שלקי נכרי כי אם על היות השואל שאול , וכמו שלחרה
למה רמיתני ואתה שאול , לבל כל זה הוא בדייה ודבר שקר
דעת ג' בו לחת : והדעת הג' הוא מה שמעתי בשם גדול מחכמי
לשגוייהו הכוכרים לגוסטיקו , שלחר שלה עלה שמואל כלל לבל עלה
קכם כוכבי זד בדמות שמואל , והוא בחת דעת זר , כי לין קרלו
הכתוב אם כן שמואל ? ואם העלחת שמואל היתה בלתי
לפשרית כי אם העלחת זד , למה לחרה השם לת מי לעלה
לך ושאול לחר לת שמואל ? והנה לפי החת לא יעלה שמואל
כי אם השד בדמותו , ומה הכורך שיבא בדמות לחד משבא
בדמות לחר ? לחרי היות העולה והמגיד זד ולא שמואל ,
ולין יחר השד ומחר לתה ובכין עמי ? ושאול ובניו לא
יהיו עם השדים , לבל והו בחת דעת בעל מפלת עלמו :
דעת ד' והדעת הד' הוא הכחלק למחרוכי המחברים , ולשבב הלריך
בו בספרו מלחמו' ה' בשב , ובפירושו לזלת הפרש' לחר שעל
דרך החת לא הגיע משמואל דבור לשאול , לבל היה זה כלו
מפעולות הדמיון , ועם התבודדו דמיון שאול והתעוררותו
על מה שדבר קליו שמוא פעמים רבות שקרע ה' לת הממלכה
מעליו ונתנה לרעו , ומה שהיה רולה מהלחת עכיכי דוד
והיה הש' עמו היה מתשקע כ' בדמיונו שהיה כדמה קליו
העכין הוא לשר יפשבהו וידמהו כילו כלחר קליו , וזהו
הקול כמוך שהיה שומע השואל כלוב מלרן קולו , שהוא
כולו מפעל לדמיונו והתחזקותו בהתבודדות , וכמו שיקרה
לקולים לו חלומי הישל שבהתחזק לדמיונם ירלו דברים
בעיניהם כילו הם מלוין , ולכן לחרו שמי שהוא לריך לו הוא
השומע הדברים , והמעלה לותו רולה ולינו שומע , וזה
בהיותו מתבודד בחי שיעלה , וכילו הדמיון החזק הזה ישים
המעלה כילו רולה מה שליכו מלוין , וישים השואל והלריך
לו כילו שומע מה שליכו קול מוצג מבלין , והלבש' הלחרים
לשר שם לא יהיו רולים ולא שומעים לפי שלא ירעידו בזה
לדמיונם , ושהשם הבעלת לוב בהיותה מתבודדת ומשבת
בלים הזה שאול שתעלה לו שמואל עלה בלבה שהוא שאול ,
ולכן נעקה ולמה רמיתני ואתה שאול , לא שרלתה לבר
ורמב"ם מוצג בחת . והרמב"ם זל גם כן הזה מזה הדעת , שאומב
שבל זה מפעל הדמיון ושלין בו השגה קודמית לא ברלות ולא
בשמע כלל , רלה לבריו שלחר שמעתה הלוב הזה בהקשת
זרועותיו ולוצו שרביט של הדם בידו ומכיפו , והוא מדבר
בלא בדברים ידועים מבלם לחר שיקשיב קטרת ילועה
מבלם , עד שישמע השואל כילו דם מדבר עמו ומשיבו
על מה שהוא שואל בדברים כילו הם מתחת הלרן בקול
כמוך , ולזכו בשר לחזון בלא כמשבתה מרגיש בו , עכ' כוונת
הרב , שבל העכיכים הילה הם דברי התול ושהועלה
והקול הזה מפעל הדמיון , ולכן לחר כילו לים מדבר

2011 Ministerio de Cultura

ההקדמה הב׳ שהשדים מציאותם אמתי ושהם יודעים העתידות באופן מה · וכבר הסכימו על זה חז״ל ׳ באמרם שיש בהם דברים כבני אדם וענינים כמלאכי השרת ׳ ומהדברים אשר בהם כמלאכי השרת הוא שיודעים העתידות · וכן הסכימו על זה חכמי הגוים כלם ׳ והביאו החכם טומאש בספרו אשר קרא שיקונדא שיקונדי : ההקדמה הג׳ שיש לשדים יחס ותאוה לגופות האנושיים ויתיחדו בהם ׳ ואין ענין חכמת הקסם כי אם ביחד כח השדים וביחסו אותו אל גוף מגופות המתים כאלו הוא רוח אותו גוף ונפשו ׳ כדי שבאותו חבור הנראה והמושג אל הפועל אותו יראה גוף תחת הארץ כאלו הוא עולה מן התהום מבטן האדמה למעלה באותה צורה ותאר ומלבושים שהיו לו ׳ ואין זה מושג כי אם לפועל האוב בכח החכמה ההיא ׳ ועם זה יעשה שיגיד הדברי׳ העתידי׳ · וכבר כתבו חז״ל דברים ואמתו כל זה ׳ אם לא שאמרו שהשדי׳ ההם מכזיבים ׳ ולכן היתה אותה הודעה אסורה ותהיה ההודעה הנבואיית שלימה כפי אמותה ושלימות הפועל אותה · ואחרי ההקדמות האלה אומר שהקסם אינו פועל לדעתי בנפש האיש השלם אחרי מותו ׳ וחלילה שנפש שמואל הנביא הצרורה בצרור החיים את ה׳ תוכל הבעלת אוב להשיבה לעפריותה ולהסר אותו מעדנה ׳ וכ״ש על ידי כישוף וכח הטומאה ׳ וגם כי אז תהיה זה תחיית המתים או בריאה והוייה חדשה ולא קסם ׳ אבל היה הענין לבד התיחדות כח השד בגוף האיש המת לבד ׳ ולהיות גוף שמואל (אחרי הפרד ממנו נפשו האלקית) דומה לגוף כל איש אחר ׳ כמו שבא בהקדמה הראשונה ׳ לא היה מהבטל שהבעלת אוב יעלה אותו ׳ ר״ל שבחכמה תייחד כח השד אל גופו ותדביקהו בו ׳ כי זהו אמתת הקסם כמו שבא בהקדמה השלישית ׳ ומאשר השד ידע העתידות ויגידם היה אפשר ש״עי האוב יודעו העתידות ׳ כמו שבא בהקדמה השנית ׳ ושישמעם לבד האיש הצריך אליהם כדבריהם ז״ל ׳ ולכן הבעלת אוב הגידה לשאול הדברים הנמתרים אשר קרו לו והעתידות לבוא עליו ׳ והגוף הזה קרא הכתוב שמואל ׳ כמו שאמר * שמה קברו את אברהם ואת שרה אשתו ׳ וידוע שהגוף הוא הנקבר לא הנפש ׳ ונקרא בשם אברהם אשר היה לו בחיים · והנה אמר לו למה הרגזתני לעלות ׳ לפי שעם היות הגוף נעדר ההרגש ׳ היה התיחדות השד בגוף הזה שהיה מקדם מעון לשכינה רוגז אליו וחמה רבה ׳ ולכן אמר זה כאלו הגוף היה מתרעם לאותו התיחדות ׳ וידמה שתהיה ההודעה יותר קרובה אל האמת בהיות כח השד מיוחד ודבק לגוף אדם היותר מיוחס לשואל המבקש הידיעה ׳ ולכן אמרה האשה לשאול את מי אעלה לך ׳ כי כפי הגוף העולה מתיחס אל האיש הצריך לו ׳ כך תתאמת יותר ההודעה ׳ ולזה אמר שאול שתעלה לו שמואל ׳ שהוא היה בעודו בחיים חייתו היותר נודע בעניניו ׳ ולכן האוב בגופו יגיד יותר בשלמות כמו שהיה שהגיד לו העבר וגם העתיד לבוא עליו · ואמר׳ אעלה ׳ אין הכוונה שתעלה מהקבר אותו גוף כי אם שתעלה אותו בקסם להיותו כלי להודעה ההיא כאשר עלה על דעתו · ועם מה שכתבתי בזה הותרו הספקות אשר בזאת ההודעה ׳ כשנאמר שהיא בכח השד ׳ ושלא חל על נפש שמואל חלילה כי אם על גופו ׳ ושהשד הוא היודע הדברים העתידים ומגיד אותם ׳ ושלא באה הנבואה על נפשו של שמואל אחרי המות ׳ כי לא היה זה כי אם מהודעת השד ׳ ואמנם הקול והדבור הוא מבלי דבור הגוף המת ׳ ולהיותו נקבר תחת הארץ ונעדר הכחות והיה לבד בכח השד היה קולו נמוך ׳ וזהו אמרו * והיה כאוב קולך : אמנם חז״ל במס׳ שבת אמרו ׳ שאל ליה ההוא מינאה לר׳ אבהו אמריתו נשמתן של צדיקים גנוזה תחת כסא הכבוד אובא טמיא היכי אסקיה לשמואל בנגידה ? א״ל התם בתוך שנים עשר חדש הוה ׳ דתניא כל שנים עשר חדש גופו קיים ונשמתו עולה ויורדת ׳ לאחר שנים עשר חדש גופו כלה ונשמתו עולה ושוב אינה יורדת · והוא דרך אחר בזה ששמואל בגוף ונפש העלה באותו זמן הבעלת אוב ׳ והוא רחוק אצלי מהצדדים שהעירותי ׳ והותרה במה שאמרתי השאלה השלישית :

[יב] וַתֵּרֶא הָאִשָּׁה אֶת־שְׁמוּאֵל וַתִּזְעַק בְּקוֹל גָּדוֹל וַתֹּאמֶר הָאִשָּׁה אֶל־שָׁאוּל לֵאמֹר [יג] לָמָּה רִמִּיתָנִי וְאַתָּה שָׁאוּל׃ וַיֹּאמֶר לָהּ הַמֶּלֶךְ אַל־תִּירְאִי כִּי מָה רָאִית וַתֹּאמֶר הָאִשָּׁה אֶל־שָׁאוּל אֱלֹהִים רָאִיתִי עֹלִים מִן־הָאָרֶץ׃ [יד] וַיֹּאמֶר לָהּ מַה־תָּאֳרוֹ וַתֹּאמֶר אִישׁ זָקֵן

ותרא האשה את שמואל ותאמר אל שאול · ספר הכתוב (יב) שראתה האשה הזאת את שמואל בחכמתה ובמעשה האוב ׳ אשר המעלה רואה את צורת העולה ותוארו כמו שהיה בחיים ׳ והנכון שנקבר שמואל לבוש במעילו וכן זכרוהו חז״ל ׳ ובכן הכירתו האשה כי היה בתוארו ובמלבושיו · אמרו בתנחומא פר׳ אמור והוא עוטה מעיל ׳ ולהלן הוא אומ׳ * ומעיל קטן תעשה בסי׳ ב׳ ע״ו לו אמו ׳ תאנא המעיל בו גדל בו נקבר בו עלה ׳ ולכן צעקה בקול גדול ואמרה לשאול ולמה רמיתני ואתה שאול ? והוא השיבה אל תראי ׳ ר״ל אל תראי ממני להיותי המלך ואשר הסיר האובו׳ והידעוני׳ ׳ כי לא יקרך עונש כלל בזה · ושאל ממנה מה ראתה עד (יג) שתדע שהיה הוא שמואל ? והיא השיבתהו אלקים ראיתי עולים מן הארץ ׳ רוצה לומר אדם גדול ראיתי שהיה עולה מן הארץ ׳ והוא כמו * אלקים לא תקלל · ובדרש אמרו שמות כ״ב כ״ז במסכ׳ תעניות נפשו של משה העלה שמואל עמו לבקש רחמים ׳ אמ׳ שמא לדון נתבקשתי ׳ ואחרי׳ אמרו שהביאו עמו לבקש רחמים על ישראל לפיכך אמרה עולים ׳ והקב״ה אמר * אם ירמיה ט״ו א׳ יעמוד משה ושמואל לפני וגומ׳ · וי״ת מלאכיא דיי׳ חזיתי דסליק מן ארעא ׳ ואין צורך לכל זה ׳ כי כבר בא בכתוב הרבוי כזה ליחיד ׳ כמו שנאמ׳ על העגל * אלה אלקיך שמות ל״ב ד׳ ישראל אשר העלוך וגומ׳ ׳ ולזה אמרה הבעלת אוב על שמואל אלקים ראיתי עולים מן הארץ לכבודו ומעלתו : והנ׳ נתנה האשה אותות להודיע מי היה ׳ באמרה איש זקן והוא עוטה מעיל · (יד) ואמנם במה ידעה האשה שהוא היה שאול ׳ כבר זכרתי שדעת המדרש רחוק הוא מאד · ואחשוב אני ששמואל השתחוה תנחומא לשאול מפני כבוד המלכות ׳ והאשה בראותה אותו זקן ונשוא פר׳ אמור פנים הוא הראש ׳ והיא כבר ידעה שהוא היה שמואל כי שאול צוה לה שתעלה לו את שמואל ׳ ועכ״ז ראתה אותו משתחוה אפים ארצה ׳ אמרה באמת זה שאול ׳ כי איך ישתחוה שמואל הנביא ע״ה לאיש אחר ? ולכן צעקה למה רמיתני ואתה שאול ? והנה הכתוב העיד על זה במה שאמר וידע שאול כי שמואל הוא ויקוד אפים ארצה וישתחו ׳ והנה הקידה וההשתחואה אין ראוי שניחס אותה אל שאול ׳ כי הוא לא ראה דבר ואיך השתחוה ? אבל יחזור אל שמואל שזכר ׳ יאמר וידע שאול כי שמואל הוא ושהשתחוה שמואל אפים ארצה לכבוד שאול ׳ ושלכן צעקה האשה ואמרה למה רמיתני ואתה שאול ׳ כי זה היה האות אשר נתנה על היותו שאול · ואמרה אלקים ראיתי עולים מן הארץ ׳ רוצה לומר ראיתי אלקים עולים מן הארץ ׳ ועם היותו אלקים ואדם גדול השתחוה אפים ארצה ׳ אין זה כי אם לכבוד המלכות ׳ ועם זה הותרה השאלה הרביעית :

ויאמר

[א״ה כ״ל שהוא טעות ׳ כי בכל מס׳ תעניות לא נמצא שום דבר מזה הדרש ׳ ותמיה נפלאה בעיני שגם ר״שי שהיה אב ואדון בכל התלמוד שגם הוא טעה בזה בפירושו לזה המקום ׳ ואולי שהרב המחבר נסמך עליו ולא הרגיש שהוא טעות ׳ כי במס׳ תגיגה פ״א דף ד׳ ע״ב מצאתי זה הענין ודוק :]

תגיגה פ״ב דף י״ו ע״ב

טומאש די אקוינא

ברכו׳ ו׳ ע״א גיטין פ״ז כ״ח חולין ק״ה ע״א

דעת הרב המחבר בזה

בראשי׳ מ״ט ל״א

ישעי׳ כ״ט כ״ד פ״כג קנ״ב ע״ג

(עז) ויאמר שמוקל וגומ׳. הכה שמוקל לשד לשקול למה הרגזתני להעלות, ולין פירוש שהרגיזו לותו מחנוקתו הכפויית כדברי המפרשים, כי לם שהעלה את גופו כדעתי, והיה הרגזו שהתיקדו עתה הגוף המקודש לשד לו שהיה בחיין מעון לשכיבה עם כל השד. וקול במסכת חגיגה פרק קמל לחרו פחדתי מיום הדין והייתי סבור שהיו קורקיס לותי לדין. ר׳ לליעזר כי מטי להתי קרל וילחר שמוקל למה הרגזתני להעלות לותי, בכי ולחר מה שמוקל הגדיק היה מתירל מן הדין, לפו על לקת כמה וכמה? ושקול הודה לו בהיותו רלע ופשע מה שהקל בלוב, לכל לשד שהכרל הניקהו לליו, וזהו שכ לי מלד ושלשתים כלתים בי, ולם שלתר שהי׳ לי לשקול בשלקי, לע שלקים סר מעלי ולם עכשי וגומ׳, לל שעם היותי בימים הרלשונים כמה מכלל הנביאים עתה בעדרה ממני הקפע ולהי מכבד כלל, וגם לל עכשי על ידי נביאים לקרים ולפי׳ בשוקלים בקלו׳, והנה שלל זכר שלל עכשו בלורים ותומים, לפי שלל היו עמו, כי לביתר הוליכם בידו כשהר הלך לכל דוד. וקול לשד במסכת בלכות שבתניים לומר לפני שמוקל בלורים, לפי שהרג כוב עיר הכהנים, ולשד שהרג כל הנפש שהיתה בה מפי חרב, חוץ מלביתר בן לחימלך שנמלט ובלה לדוד בקעילה, ולמד שהיה לשד בידו לורים ותומים, שהרי לחימלך לומר לו (לב) עלה והלא שאול מבקש את נפשי לקחתה, ולין לך לומר כן לולי שהיה בידו לורים ותומים, שהרי לחימלך לומר לו (לג) ויאמר שמוקל אל שאול הנה היום ידעת את לשר עבדך לומר לשד בכל הבית הזה, ולין לך לומר כן לולי שהיה בידו לורים ותומים, שהרי לחימלך לומר לו (לד) ויאמר שמוקל אל דוד למה הרעתני לקרות לותי, ולין לך לומר כן לולי שהיה בידו לורים ותומים, שהרי לחימלך לומר לו (לה) ויאמר שמוקל אל דוד אל תירל כי לא תמלא יד שאול בך וגומ׳, ולין לך לומר כן לולי שהיה בידו לורים ותומים, שהרי לחימלך לומר לו (לו) ויאמר שמוקל אל יהוה הנני לשר לך היום הזה, ולין לך לומר כן לולי שהיה בידו לורים ותומים, שהרי לחימלך לומר לו (לז) ויאמר שמוקל אל יהוה אלהי ישראל אשר ישבת לשר לפני, ולין לך לומר כן לולי שהיה בידו לורים ותומים, שהרי לחימלך לומר לו (לח) ויאמר שמוקל אל דוד קרב הנה אליו, ולין לך לומר כן לולי שהיה בידו לורים ותומים, שהרי לחימלך לומר לו (לט) ויאמר שמוקל אל דוד ראה לנחנו בידך, ולין לך לומר כן לולי שהיה בידו לורים ותומים, שהרי לחימלך לומר לו (מ) ויאמר שמוקל אל דוד הנה לשר שלחתי לך, ולין לך לומר כן לולי שהיה בידו לורים ותומים, שהרי לחימלך לומר לו (מא) ויאמר שמוקל אל דוד מה לך ולי, ולין לך לומר כן לולי שהיה בידו לורים ותומים, שהרי לחימלך לומר לו (מב) ויאמר שמוקל אל דוד לך לשלום, ולין לך לומר כן לולי שהיה בידו לורים ותומים, שהרי לחימלך לומר לו (מג) ויאמר שמוקל אל דוד הלא לשר שלחתיך, ולין לך לומר כן לולי שהיה בידו לורים ותומים, שהרי לחימלך לומר לו (מד) ויאמר שמוקל אל דוד לשר אתה מבקש, ולין לך לומר כן לולי שהיה בידו לורים ותומים, שהרי לחימלך לומר לו (מה) ויאמר שמוקל אל דוד לשר אתה מבקש, ולין לך לומר כן לולי שהיה בידו לורים ותומים, שהרי לחימלך לומר לו (מו) ויאמר שמוקל אל דוד לשר אתה מבקש, ולין לך לומר כן לולי שהיה בידו לורים ותומים, שהרי לחימלך לומר לו (מז) ויאמר שמוקל אל דוד לשר אתה מבקש, ולין לך לומר כן לולי שהיה בידו לורים ותומים, שהרי לחימלך לומר לו (מח) ויאמר שמוקל אל דוד לשר אתה מבקש, ולין לך לומר כן לולי שהיה בידו לורים ותומים, שהרי לחימלך לומר לו (מט) ויאמר שמוקל אל דוד לשר אתה מבקש, ולין לך לומר כן לולי שהיה בידו לורים ותומים, שהרי לחימלך לומר לו (נ) ויאמר שמוקל אל דוד לשר אתה מבקש, ולין לך לומר כן לולי שהיה בידו לורים ותומים, שהרי לחימלך לומר לו (נא) ויאמר שמוקל אל דוד לשר אתה מבקש, ולין לך לומר כן לולי שהיה בידו לורים ותומים, שהרי לחימלך לומר לו (נב) ויאמר שמוקל אל דוד לשר אתה מבקש, ולין לך לומר כן לולי שהיה בידו לורים ותומים, שהרי לחימלך לומר לו (נג) ויאמר שמוקל אל דוד לשר אתה מבקש, ולין לך לומר כן לולי שהיה בידו לורים ותומים, שהרי לחימלך לומר לו (נד) ויאמר שמוקל אל דוד לשר אתה מבקש, ולין לך לומר כן לולי שהיה בידו לורים ותומים, שהרי לחימלך לומר לו (נה) ויאמר שמוקל אל דוד לשר אתה מבקש, ולין לך לומר כן לולי שהיה בידו לורים ותומים, שהרי לחימלך לומר לו (נו) ויאמר שמוקל אל דוד לשר אתה מבקש, ולין לך לומר כן לולי שהיה בידו לורים ותומים, שהרי לחימלך לומר לו (נז) ויאמר שמוקל אל דוד לשר אתה מבקש, ולין לך לומר כן לולי שהיה בידו לורים ותומים, שהרי לחימלך לומר לו (נח) ויאמר שמוקל אל דוד לשר אתה מבקש, ולין לך לומר כן לולי שהיה בידו לורים ותומים, שהרי לחימלך לומר לו (נט) ויאמר שמוקל אל דוד לשר אתה מבקש, ולין לך לומר כן לולי שהיה בידו לורים ותומים, שהרי לחימלך לומר לו (ס) ויאמר שמוקל אל דוד לשר אתה מבקש, ולין לך לומר כן לולי שהיה בידו לורים ותומים, שהרי לחימלך לומר לו (סא) ויאמר שמוקל אל דוד לשר אתה מבקש, ולין לך לומר כן לולי שהיה בידו לורים ותומים, שהרי לחימלך לומר לו (סב) ויאמר שמוקל אל דוד לשר אתה מבקש, ולין לך לומר כן לולי שהיה בידו לורים ותומים, שהרי לחימלך לומר לו (סג) ויאמר שמוקל אל דוד לשר אתה מבקש, ולין לך לומר כן לולי שהיה בידו לורים ותומים, שהרי לחימלך לומר לו (סד) ויאמר שמוקל אל דוד לשר אתה מבקש, ולין לך לומר כן לולי שהיה בידו לורים ותומים, שהרי לחימלך לומר לו (סה) ויאמר שמוקל אל דוד לשר אתה מבקש, ולין לך לומר כן לולי שהיה בידו לורים ותומים, שהרי לחימלך לומר לו (סו) ויאמר שמוקל אל דוד לשר אתה מבקש, ולין לך לומר כן לולי שהיה בידו לורים ותומים, שהרי לחימלך לומר לו (סז) ויאמר שמוקל אל דוד לשר אתה מבקש, ולין לך לומר כן לולי שהיה בידו לורים ותומים, שהרי לחימלך לומר לו (סח) ויאמר שמוקל אל דוד לשר אתה מבקש, ולין לך לומר כן לולי שהיה בידו לורים ותומים, שהרי לחימלך לומר לו (סט) ויאמר שמוקל אל דוד לשר אתה מבקש, ולין לך לומר כן לולי שהיה בידו לורים ותומים, שהרי לחימלך לומר לו (ע) ויאמר שמוקל אל דוד לשר אתה מבקש, ולין לך לומר כן לולי שהיה בידו לורים ותומים, שהרי לחימלך לומר לו (עא) ויאמר שמוקל אל דוד לשר אתה מבקש, ולין לך לומר כן לולי שהיה בידו לורים ותומים, שהרי לחימלך לומר לו (עב) ויאמר שמוקל אל דוד לשר אתה מבקש, ולין לך לומר כן לולי שהיה בידו לורים ותומים, שהרי לחימלך לומר לו (עג) ויאמר שמוקל אל דוד לשר אתה מבקש, ולין לך לומר כן לולי שהיה בידו לורים ותומים, שהרי לחימלך לומר לו (עד) ויאמר שמוקל אל דוד לשר אתה מבקש, ולין לך לומר כן לולי שהיה בידו לורים ותומים, שהרי לחימלך לומר לו (עה) ויאמר שמוקל אל דוד לשר אתה מבקש, ולין לך לומר כן לולי שהיה בידו לורים ותומים, שהרי לחימלך לומר לו (עו) ויאמר שמוקל אל דוד לשר אתה מבקש, ולין לך לומר כן לולי שהיה בידו לורים ותומים, שהרי לחימלך לומר לו (עז) ויאמר שמוקל אל דוד לשר אתה מבקש, ולין לך לומר כן לולי שהיה בידו לורים ותומים, שהרי לחימלך לומר לו (עח) ויאמר שמוקל אל דוד לשר אתה מבקש, ולין לך לומר כן לולי שהיה בידו לורים ותומים, שהרי לחימלך לומר לו (עט) ויאמר שמוקל אל דוד לשר אתה מבקש, ולין לך לומר כן לולי שהיה בידו לורים ותומים, שהרי לחימלך לומר לו (פ) ויאמר שמוקל אל דוד לשר אתה מבקש, ולין לך לומר כן לולי שהיה בידו לורים ותומים, שהרי לחימלך לומר לו (פא) ויאמר שמוקל אל דוד לשר אתה מבקש, ולין לך לומר כן לולי שהיה בידו לורים ותומים, שהרי לחימלך לומר לו (פב) ויאמר שמוקל אל דוד לשר אתה מבקש, ולין לך לומר כן לולי שהיה בידו לורים ותומים, שהרי לחימלך לומר לו (פג) ויאמר שמוקל אל דוד לשר אתה מבקש, ולין לך לומר כן לולי שהיה בידו לורים ותומים, שהרי לחימלך לומר לו (פד) ויאמר שמוקל אל דוד לשר אתה מבקש, ולין לך לומר כן לולי שהיה בידו לורים ותומים, שהרי לחימלך לומר לו (פה) ויאמר שמוקל אל דוד לשר אתה מבקש, ולין לך לומר כן לולי שהיה בידו לורים ותומים, שהרי לחימלך לומר לו (פו) ויאמר שמוקל אל דוד לשר אתה מבקש, ולין לך לומר כן לולי שהיה בידו לורים ותומים, שהרי לחימלך לומר לו (פז) ויאמר שמוקל אל דוד לשר אתה מבקש, ולין לך לומר כן לולי שהיה בידו לורים ותומים, שהרי לחימלך לומר לו (פח) ויאמר שמוקל אל דוד לשר אתה מבקש, ולין לך לומר כן לולי שהיה בידו לורים ותומים, שהרי לחימלך לומר לו (פט) ויאמר שמוקל אל דוד לשר אתה מבקש, ולין לך לומר כן לולי שהיה בידו לורים ותומים, שהרי לחימלך לומר לו (צ) ויאמר שמוקל אל דוד לשר אתה מבקש, ולין לך לומר כן לולי שהיה בידו לורים ותומים, שהרי לחימלך לומר לו (צא) ויאמר שמוקל אל דוד לשר אתה מבקש, ולין לך לומר כן לולי שהיה בידו לורים ותומים, שהרי לחימלך לומר לו (צב) ויאמר שמוקל אל דוד לשר אתה מבקש, ולין לך לומר כן לולי שהיה בידו לורים ותומים, שהרי לחימלך לומר לו (צג) ויאמר שמוקל אל דוד לשר אתה מבקש, ולין לך לומר כן לולי שהיה בידו לורים ותומים, שהרי לחימלך לומר לו (צד) ויאמר שמוקל אל דוד לשר אתה מבקש, ולין לך לומר כן לולי שהיה בידו לורים ותומים, שהרי לחימלך לומר לו (צה) ויאמר שמוקל אל דוד לשר אתה מבקש, ולין לך לומר כן לולי שהיה בידו לורים ותומים, שהרי לחימלך לומר לו (צו) ויאמר שמוקל אל דוד לשר אתה מבקש, ולין לך לומר כן לולי שהיה בידו לורים ותומים, שהרי לחימלך לומר לו (צז) ויאמר שמוקל אל דוד לשר אתה מבקש, ולין לך לומר כן לולי שהיה בידו לורים ותומים, שהרי לחימלך לומר לו (צח) ויאמר שמוקל אל דוד לשר אתה מבקש, ולין לך לומר כן לולי שהיה בידו לורים ותומים, שהרי לחימלך לומר לו (צט) ויאמר שמוקל אל דוד לשר אתה מבקש, ולין לך לומר כן לולי שהיה בידו לורים ותומים, שהרי לחימלך לומר לו (ק) ויאמר שמוקל אל דוד לשר אתה מבקש, ולין לך לומר כן לולי שהיה בידו לורים ותומים, שהרי לחימלך לומר לו (קא) ויאמר שמוקל אל דוד לשר אתה מבקש, ולין לך לומר כן לולי שהיה בידו לורים ותומים, שהרי לחימלך לומר לו (קב) ויאמר שמוקל אל דוד לשר אתה מבקש, ולין לך לומר כן לולי שהיה בידו לורים ותומים, שהרי לחימלך לומר לו (קג) ויאמר שמוקל אל דוד לשר אתה מבקש, ולין לך לומר כן לולי שהיה בידו לורים ותומים, שהרי לחימלך לומר לו (קד) ויאמר שמוקל אל דוד לשר אתה מבקש, ולין לך לומר כן לולי שהיה בידו לורים ותומים, שהרי לחימלך לומר לו (קה) ויאמר שמוקל אל דוד לשר אתה מבקש, ולין לך לומר כן לולי שהיה בידו לורים ותומים, שהרי לחימלך לומר לו (קו) ויאמר שמוקל אל דוד לשר אתה מבקש, ולין לך לומר כן לולי שהיה בידו לורים ותומים, שהרי לחימלך לומר לו (קז) ויאמר שמוקל אל דוד לשר אתה מבקש, ולין לך לומר כן לולי שהיה בידו לורים ותומים, שהרי לחימלך לומר לו (קח) ויאמר שמוקל אל דוד לשר אתה מבקש, ולין לך לומר כן לולי שהיה בידו לורים ותומים, שהרי לחימלך לומר לו (קט) ויאמר שמוקל אל דוד לשר אתה מבקש, ולין לך לומר כן לולי שהיה בידו לורים ותומים, שהרי לחימלך לומר לו (קי) ויאמר שמוקל אל דוד לשר אתה מבקש, ולין לך לומר כן לולי שהיה בידו לורים ותומים, שהרי לחימלך לומר לו (קיא) ויאמר שמוקל אל דוד לשר אתה מבקש, ולין לך לומר כן לולי שהיה בידו לורים ותומים, שהרי לחימלך לומר לו (קיב) ויאמר שמוקל אל דוד לשר אתה מבקש, ולין לך לומר כן לולי שהיה בידו לורים ותומים, שהרי לחימלך לומר לו (קיג) ויאמר שמוקל אל דוד לשר אתה מבקש, ולין לך לומר כן לולי שהיה בידו לורים ותומים, שהרי לחימלך לומר לו (קיד) ויאמר שמוקל אל דוד לשר אתה מבקש, ולין לך לומר כן לולי שהיה בידו לורים ותומים, שהרי לחימלך לומר לו (קטו) ויאמר שמוקל אל דוד לשר אתה מבקש, ולין לך לומר כן לולי שהיה בידו לורים ותומים, שהרי לחימלך לומר לו (קטז) ויאמר שמוקל אל דוד לשר אתה מבקש, ולין לך לומר כן לולי שהיה בידו לורים ותומים, שהרי לחימלך לומר לו (קיז) ויאמר שמוקל אל דוד לשר אתה מבקש, ולין לך לומר כן לולי שהיה בידו לורים ותומים, שהרי לחימלך לומר לו (קיח) ויאמר שמוקל אל דוד לשר אתה מבקש, ולין לך לומר כן לולי שהיה בידו לורים ותומים, שהרי לחימלך לומר לו (קיט) ויאמר שמוקל אל דוד לשר אתה מבקש, ולין לך לומר כן לולי שהיה בידו לורים ותומים, שהרי לחימלך לומר לו (קכ) ויאמר שמוקל אל דוד לשר אתה מבקש, ולין לך לומר כן לולי שהיה בידו לורים ותומים, שהרי לחימלך לומר לו (קכא) ויאמר שמוקל אל דוד לשר אתה מבקש, ולין לך לומר כן לולי שהיה בידו לורים ותומים, שהרי לחימלך לומר לו (קכב) ויאמר שמוקל אל דוד לשר אתה מבקש, ולין לך לומר כן לולי שהיה בידו לורים ותומים, שהרי לחימלך לומר לו (קכג) ויאמר שמוקל אל דוד לשר אתה מבקש, ולין לך לומר כן לולי שהיה בידו לורים ותומים, שהרי לחימלך לומר לו (קכד) ויאמר שמוקל אל דוד לשר אתה מבקש, ולין לך לומר כן לולי שהיה בידו לורים ותומים, שהרי לחימלך לומר לו (קכה) ויאמר שמוקל אל דוד לשר אתה מבקש, ולין לך לומר כן לולי שהיה בידו לורים ותומים, שהרי לחימלך לומר לו (קכו) ויאמר שמוקל אל דוד לשר אתה מבקש, ולין לך לומר כן לולי שהיה בידו לורים ותומים, שהרי לחימלך לומר לו (קכז) ויאמר שמוקל אל דוד לשר אתה מבקש, ולין לך לומר כן לולי שהיה בידו לורים ותומים, שהרי לחימלך לומר לו (קכח) ויאמר שמוקל אל דוד לשר אתה מבקש, ולין לך לומר כן לולי שהיה בידו לורים ותומים, שהרי לחימלך לומר לו (קכט) ויאמר שמוקל אל דוד לשר אתה מבקש, ולין לך לומר כן לולי שהיה בידו לורים ותומים, שהרי לחימלך לומר לו (קל) ויאמר שמוקל אל דוד לשר אתה מבקש, ולין לך לומר כן לולי שהיה בידו לורים ותומים, שהרי לחימלך לומר לו (קלא) ויאמר שמוקל אל דוד לשר אתה מבקש, ולין לך לומר כן לולי שהיה בידו לורים ותומים, שהרי לחימלך לומר לו (קלב) ויאמר שמוקל אל דוד לשר אתה מבקש, ולין לך לומר כן לולי שהיה בידו לורים ותומים, שהרי לחימלך לומר לו (קלג) ויאמר שמוקל אל דוד לשר אתה מבקש, ולין לך לומר כן לולי שהיה בידו לורים ותומים, שהרי לחימלך לומר לו (קלד) ויאמר שמוקל אל דוד לשר אתה מבקש, ולין לך לומר כן לולי שהיה בידו לורים ותומים, שהרי לחימלך לומר לו (קלה) ויאמר שמוקל אל דוד לשר אתה מבקש, ולין לך לומר כן לולי שהיה בידו לורים ותומים, שהרי לחימלך לומר לו (קלו) ויאמר שמוקל אל דוד לשר אתה מבקש, ולין לך לומר כן לולי שהיה בידו לורים ותומים, שהרי לחימלך לומר לו (קלז) ויאמר שמוקל אל דוד לשר אתה מבקש, ולין לך לומר כן לולי שהיה בידו לורים ותומים, שהרי לחימלך לומר לו (קלח) ויאמר שמוקל אל דוד לשר אתה מבקש, ולין לך לומר כן לולי שהיה בידו לורים ותומים, שהרי לחימלך לומר לו (קלט) ויאמר שמוקל אל דוד לשר אתה מבקש, ולין לך לומר כן לולי שהיה בידו לורים ותומים, שהרי לחימלך לומר לו (קמ) ויאמר שמוקל אל דוד לשר אתה מבקש, ולין לך לומר כן לולי שהיה בידו לורים ותומים, שהרי לחימלך לומר לו (קמא) ויאמר שמוקל אל דוד לשר אתה מבקש, ולין לך לומר כן לולי שהיה בידו לורים ותומים, שהרי לחימלך לומר לו (קמב) ויאמר שמוקל אל דוד לשר אתה מבקש, ולין לך לומר כן לולי שהיה בידו לורים ותומים, שהרי לחימלך לומר לו (קמג) ויאמר שמוקל אל דוד לשר אתה מבקש, ולין לך לומר כן לולי שהיה בידו לורים ותומים, שהרי לחימלך לומר לו (קמד) ויאמר שמוקל אל דוד לשר אתה מבקש, ולין לך לומר כן לולי שהיה בידו לורים ותומים, שהרי לחימלך לומר לו (קמה) ויאמר שמוקל אל דוד לשר אתה מבקש, ולין לך לומר כן לולי שהיה בידו לורים ותומים, שהרי לחימלך לומר לו (קמו) ויאמר שמוקל אל דוד לשר אתה מבקש, ולין לך לומר כן לולי שהיה בידו לורים ותומים, שהרי לחימלך לומר לו (קמז) ויאמר שמוקל אל דוד לשר אתה מבקש, ולין לך לומר כן לולי שהיה בידו לורים ותומים, שהרי לחימלך לומר לו (קמח) ויאמר שמוקל אל דוד לשר אתה מבקש, ולין לך לומר כן לולי שהיה בידו לורים ותומים, שהרי לחימלך לומר לו (קמט) ויאמר שמוקל אל דוד לשר אתה מבקש, ולין לך לומר כן לולי שהיה בידו לורים ותומים, שהרי לחימלך לומר לו (קנ) ויאמר שמוקל אל דוד לשר אתה מבקש, ולין לך לומר כן לולי שהיה בידו לורים ותומים, שהרי לחימלך לומר לו (קנא) ויאמר שמוקל אל דוד לשר אתה מבקש, ולין לך לומר כן לולי שהיה בידו לורים ותומים, שהרי לחימלך לומר לו (קנב) ויאמר שמוקל אל דוד לשר אתה מבקש, ולין לך לומר כן לולי שהיה בידו לורים ותומים, שהרי לחימלך לומר לו (קנג) ויאמר שמוקל אל דוד לשר אתה מבקש, ולין לך לומר כן לולי שהיה בידו לורים ותומים, שהרי לחימלך לומר לו (קנד) ויאמר שמוקל אל דוד לשר אתה מבקש, ולין לך לומר כן לולי שהיה בידו לורים ותומים, שהרי לחימלך לומר לו (קנה) ויאמר שמוקל אל דוד לשר אתה מבקש, ולין לך לומר כן לולי שהיה בידו לורים ותומים, שהרי לחימלך לומר לו (קנו) ויאמר שמוקל אל דוד לשר אתה מבקש, ולין לך לומר כן לולי שהיה בידו לורים ותומים, שהרי לחימלך לומר לו (קנז) ויאמר שמוקל אל דוד לשר אתה מבקש, ולין לך לומר כן לולי שהיה בידו לורים ותומים, שהרי לחימלך לומר לו (קנח) ויאמר שמוקל אל דוד לשר אתה מבקש, ולין לך לומר כן לולי שהיה בידו לורים ותומים, שהרי לחימלך לומר לו (קנט) ויאמר שמוקל אל דוד לשר אתה מבקש, ולין לך לומר כן לולי שהיה בידו לורים ותומים, שהרי לחימלך לומר לו (קס) ויאמר שמוקל אל דוד לשר אתה מבקש, ולין לך לומר כן לולי שהיה בידו לורים ותומים, שהרי לחימלך לומר לו (קסא) ויאמר שמוקל אל דוד לשר אתה מבקש, ולין לך לומר כן לולי שהיה בידו לורים ותומים, שהרי לחימלך לומר לו (קסב) ויאמר שמוקל אל דוד לשר אתה מבקש, ולין לך לומר כן לולי שהיה בידו לורים ותומים, שהרי לחימלך לומר לו (קסג) ויאמר שמוקל אל דוד לשר אתה מבקש, ולין לך לומר כן לולי שהיה בידו לורים ותומים, שהרי לחימלך לומר לו (קסד) ויאמר שמוקל אל דוד לשר אתה מבקש, ולין לך לומר כן לולי שהיה בידו לורים ותומים, שהרי לחימלך לומר לו (קסה) ויאמר שמוקל אל דוד לשר אתה מבקש, ולין לך לומר כן לולי שהיה בידו לורים ותומים, שהרי לחימלך לומר לו (קסו) ויאמר שמוקל אל דוד לשר אתה מבקש, ולין לך לומר כן לולי שהיה בידו לורים ותומים, שהרי לחימלך לומר לו (קסז) ויאמר שמוקל אל דוד לשר אתה מבקש, ולין לך לומר כן לולי שהיה בידו לורים ותומים, שהרי לחימלך לומר לו (קסח) ויאמר שמוקל אל דוד לשר אתה מבקש, ולין לך לומר כן לולי שהיה בידו לורים ותומים, שהרי לחימלך לומר לו (קסט) ויאמר שמוקל אל דוד לשר אתה מבקש, ולין לך לומר כן לולי שהיה בידו לורים ותומים, שהרי לחימלך לומר לו (קע) ויאמר שמוקל אל דוד לשר אתה מבקש, ולין לך לומר כן לולי שהיה בידו לורים ותומים, שהרי לחימלך לומר לו (קעא) ויאמר שמוקל אל דוד לשר אתה מבקש, ולין לך לומר כן לולי שהיה בידו לורים ותומים, שהרי לחימלך לומר לו (קעב) ויאמר שמוקל אל דוד לשר אתה מבקש, ולין לך לומר כן לולי שהיה בידו לורים ותומים, שהרי לחימלך לומר לו (קעג) ויאמר שמוקל אל דוד לשר אתה מבקש, ולין לך לומר כן לולי שהיה בידו לורים ותומים, שהרי לחימלך לומר לו (קעד) ויאמר שמוקל אל דוד לשר אתה מבקש, ולין לך לומר כן לולי שהיה בידו לורים ותומים, שהרי לחימלך לומר לו (קעה) ויאמר שמוקל אל דוד לשר אתה מבקש, ולין לך לומר כן לולי שהיה בידו לורים ותומים, שהרי לחימלך לומר לו (קעו) ויאמר שמוקל אל דוד לשר אתה מבקש, ולין לך לומר כן לולי שהיה בידו לורים ותומים, שהרי לחימלך לומר לו (קעז) ויאמר שמוקל אל דוד לשר אתה מבקש, ולין לך לומר כן לולי שהיה בידו לורים ותומים, שהרי לחימלך לומר לו (קעח) ויאמר שמוקל אל דוד לשר אתה מבקש, ולין לך לומר כן לולי שהיה בידו לורים ותומים, שהרי לחימלך לומר לו (קעט) ויאמר שמוקל אל דוד לשר אתה מבקש, ולין לך לומר כן לולי שהיה בידו לורים ותומים, שהרי לחימלך לומר לו (קפ) ויאמר שמוקל אל דוד לשר אתה מבקש, ולין לך לומר כן לולי שהיה בידו לורים ותומים, שהרי לחימלך לומר לו (קפא) ויאמר שמוקל אל דוד לשר אתה מבקש, ולין לך לומר כן לולי שהיה בידו לורים ותומים, שהרי לחימלך לומר לו (קפב) ויאמר שמוקל אל דוד לשר אתה מבקש, ולין לך לומר כן לולי שהיה בידו לורים ותומים, שהרי לחימלך לומר לו (קפג) ויאמר שמוקל אל דוד לשר אתה מבקש, ולין לך לומר כן לולי שהיה בידו לורים ותומים, שהרי לחימלך לומר לו (קפד) ויאמר שמוקל אל דוד לשר אתה מבקש, ולין לך לומר כן לולי שהיה בידו לורים ותומים, שהרי לחימלך לומר לו (קפה) ויאמר שמוקל אל דוד לשר אתה מבקש, ולין לך לומר כן לולי שהיה בידו לורים ותומים, שהרי לחימלך לומר לו (קפו) ויאמר שמוקל אל דוד לשר אתה מבקש, ולין לך לומר כן לולי שהיה בידו לורים ותומים, שהרי לחימלך לומר לו (קפז) ויאמר שמוקל אל דוד לשר אתה מבקש, ולין לך לומר כן לולי שהיה בידו לורים ותומים, שהרי לחימלך לומר לו (קפח) ויאמר שמוקל אל דוד לשר אתה מבקש, ולין לך לומר כן לולי שהיה בידו לורים ותומים, שהרי לחימלך לומר לו (קפט) ויאמר שמוקל אל דוד לשר אתה מבקש, ולין לך לומר כן לולי שהיה בידו לורים ותומים, שהרי לחימלך לומר לו (קצ) ויאמר שמוקל אל דוד לשר אתה מבקש, ולין לך לומר כן לולי שהיה בידו לורים ותומים, שהרי לחימלך לומר לו (קצא) ויאמר שמוקל אל דוד לשר אתה מבקש, ולין לך לומר כן לולי שהיה בידו לורים ותומים, שהרי לחימלך לומר לו (קצב) ויאמר שמוקל אל דוד לשר אתה מבקש, ולין לך לומר כן לולי שהיה בידו לורים ותומים, שהרי לחימלך לומר לו (קצג) ויאמר שמוקל אל דוד לשר אתה מבקש, ולין לך לומר כן לולי שהיה בידו לורים ותומים, שהרי לחימלך לומר לו (קצד) ויאמר שמוקל אל דוד לשר אתה מבקש, ולין לך לומר כן לולי שהיה בידו לורים ותומים, שהרי לחימלך לומר לו (קצה) ויאמר שמוקל אל דוד לשר אתה מבקש, ולין לך לומר כן לולי שהיה בידו לורים ותומים, שהרי לחימלך לומר לו (קצו) ויאמר שמוקל אל דוד לשר אתה מבקש, ולין לך לומר כן לולי שהיה בידו לורים ותומים, שהרי לחימלך לומר לו (קצז) ויאמר שמוקל אל דוד לשר אתה מבקש, ולין לך לומר כן לולי שהיה בידו לורים ותומים, שהרי לחימלך לומר לו (קצח) ויאמר שמוקל אל דוד לשר אתה מבקש, ולין לך לומר כן לולי שהיה בידו לורים ותומים, שהרי לחימלך לומר לו (קצט) ויאמר שמוקל אל דוד לשר אתה מבקש, ולין לך לומר כן לולי שהיה בידו לורים ותומים, שהרי לחימלך לומר לו (ר) ויאמר שמוקל אל דוד לשר אתה מבקש, ולין לך לומר כן לולי שהיה בידו לורים ותומים, שהרי לחימלך לומר לו (רא) ויאמר שמוקל אל דוד לשר אתה מבקש, ולין לך לומר כן לולי שהיה בידו לורים ותומים, שהרי לחימלך לומר לו (רב) ויאמר שמוקל אל דוד לשר אתה מבקש, ולין לך לומר כן לולי שהיה בידו לורים ותומים, שהרי לחימלך לומר לו (רג) ויאמר שמוקל אל דוד לשר אתה מבקש, ולין לך לומר כן לולי שהיה בידו לורים ותומים, שהרי לחימלך לומר לו (רד) ויאמר שמוקל אל דוד לשר אתה מבקש, ולין לך לומר כן לולי שהיה בידו לורים ותומים, שהרי לחימלך לומר לו (רה) ויאמר שמוקל אל דוד לשר אתה מבקש, ולין לך לומר כן לולי שהיה בידו לורים ותומים, שהרי לחימלך לומר לו (רו) ויאמר שמוקל אל דוד לשר אתה מבקש, ולין לך לומר כן לולי שהיה בידו לורים ותומים, שהרי לחימלך לומר לו (רז) ויאמר שמוקל אל דוד לשר אתה מבקש, ולין לך לומר כן לולי שהיה בידו לורים ותומים, שהרי לחימלך לומר לו (רח) ויאמר שמוקל אל דוד לשר אתה מבקש, ולין לך לומר כן לולי שהיה בידו לורים ותומים, שהרי לחימלך לומר לו (רט) ויאמר שמוקל אל דוד לשר אתה מבקש, ולין לך לומר כן לולי שהיה בידו לורים ותומים, שהרי לחימלך לומר לו (רי) ויאמר שמוקל אל דוד לשר אתה מבקש, ולין לך לומר כן לולי שהיה בידו לורים ותומים, שהרי לחימלך לומר לו (ריא) ויאמר שמוקל אל דוד לשר אתה מבקש, ולין לך לומר כן לולי שהיה בידו לורים ותומים, שהרי לחימלך לומר לו (ריב) ויאמר שמוקל אל דוד לשר אתה מבקש, ולין לך לומר כן לולי שהיה בידו לורים ותומים, שהרי לחימלך לומר לו (ריג) ויאמר שמוקל אל דוד לשר אתה מבקש, ולין לך לומר כן לולי שהיה בידו לורים ותומים, שהרי לחימלך לומר לו (ריד) ויאמר שמוקל אל דוד לשר אתה מבקש, ולין לך לומר כן לולי שהיה בידו לורים ותומים, שהרי לחימלך לומר לו (רטו) ויאמר שמוקל אל דוד לשר אתה מבקש, ולין לך לומר כן לולי שהיה בידו לורים ותומים, שהרי לחימלך לומר לו (רטז) ויאמר שמוקל אל דוד לשר אתה מבקש, ולין לך לומר כן לולי שהיה בידו לורים ותומים, שהרי לחימלך לומר לו (ריז) ויאמר שמוקל אל דוד לשר אתה מבקש, ולין לך לומר כן לולי שהיה בידו לורים ותומים, שהרי לחימלך לומר לו (ריח) ויאמר שמוקל אל דוד לשר אתה מבקש, ולין לך לומר כן לולי שהיה בידו לורים ותומים, שהרי לחימלך לומר לו (ריט) ויאמר שמוקל אל דוד לשר אתה מבקש, ולין לך לומר כן לולי שהיה בידו לורים ותומים, שהרי לחימלך לומר לו (רכ) ויאמר שמוקל אל דוד לשר אתה מבקש, ולין לך לומר כן לולי שהיה בידו לורים ותומים, שהרי לחימלך לומר לו (רכא) ויאמר שמוקל אל דוד לשר אתה מבקש, ולין לך לומר כן לולי שהיה בידו לורים ותומים, שהרי לחימלך לומר לו (רכב) ויאמר שמוקל אל דוד לשר אתה מבקש, ולין לך לומר כן לולי שהיה בידו לורים ותומים, שהרי לחימלך לומר לו (רכג) ויאמר שמוקל אל דוד לשר אתה מבקש, ולין לך לומר כן לולי שהיה בידו לורים ותומים, שהרי לחימלך לומר לו (רכד) ויאמר שמוקל אל דוד לשר אתה מבקש, ולין לך לומר כן לולי שהיה בידו לורים ותומים, שהרי לחימלך לומר לו (רכה) ויאמר שמוקל אל דוד לשר אתה מבקש, ולין לך לומר כן לולי שהיה בידו לורים ותומים, שהרי לחימלך לומר לו (רכו) ויאמר שמוקל אל דוד לשר אתה מבקש, ולין לך לומר כן לולי שהיה בידו לורים ותומים, שהרי לחימלך לומר לו (רכז) ויאמר שמוקל אל דוד לשר אתה מבקש, ולין לך לומר כן לולי שהיה בידו לורים ותומים, שהרי לחימלך לומר לו (רכח) ויאמר שמוקל אל דוד לשר אתה מבקש, ולין לך לומר כן לולי שהיה בידו לורים ותומים, שהרי לחימלך לומר לו (רכט) ויאמר שמוקל אל דוד לשר אתה מבקש, ולין לך לומר כן לולי שהיה בידו לורים ותומים, שהרי לחימלך לומר לו (רל) ויאמר שמוקל אל דוד לשר אתה מבקש, ולין לך לומר כן לולי שהיה בידו לורים ותומים, שהרי לחימלך לומר לו (רלא) ויאמר שמוקל אל דוד לשר אתה מבקש, ולין לך לומר כן לולי שהיה בידו לורים ותומים, שהרי לחימלך לומר לו (רלב) ויאמר שמוקל אל דוד לשר אתה מבקש, ולין לך לומר כן לולי שהיה בידו לורים ותומים, שהרי לחימלך לומר לו (רלג) ויאמר שמוקל אל דוד לשר אתה מבקש, ולין לך לומר כן לולי שהיה בידו לורים ותומים, שהרי לחימלך לומר לו (רלד) ויאמר שמוקל אל דוד לשר אתה מבקש, ולין לך לומר כן לולי שהיה בידו לורים ותומים, שהרי לחימלך לומר לו (רלה) ויאמר שמוקל אל דוד לשר אתה מבקש, ולין לך לומר כן לולי שהיה בידו לורים ותומים, שהרי לחימלך לומר לו (רלו) ויאמר שמוקל אל דוד לשר אתה מבקש, ולין לך לומר כן לולי שהיה בידו לורים ותומים, שהרי לחימלך לומר לו (רלז) ויאמר שמוקל אל דוד לשר אתה מבקש, ולין לך לומר כן לולי שהיה בידו לורים ותומים, שהרי לחימלך לומר לו (רלח) ויאמר שמוקל אל דוד לשר אתה מבקש, ולין לך לומר כן לולי שהיה בידו לורים ותומים, שהרי לחימלך לומר לו (רלט) ויאמר שמוקל אל דוד לשר אתה מבקש, ולין לך לומר כן לולי שהיה בידו לורים ותומים, שהרי לחימלך לומר לו (רמ) ויאמר שמוקל אל דוד לשר אתה מבקש, ולין לך לומר כן לולי שהיה בידו לורים ותומים, שהרי לחימלך ל

[כ] וַיְהִי֙ כַּאֲשֶׁ֣ר שָׁאוּל֔ וַיִּפֹּ֖ל מִלְא־קוֹמָתוֹ֑ אַ֣רְצָ֔ה
וַיֵּרָ֣א מְאֹ֔ד מִדִּבְרֵ֖י שְׁמוּאֵ֑ל גַּם־כֹּ֣חַ לֹא־
הָיָ֣ה בּ֔וֹ כִּ֣י לֹ֤א אָכַל֙ לֶ֔חֶם כָּל־הַיּ֖וֹם
[כא] וְכָל־הַלָּ֑יְלָה׃ וַתָּבֹ֤א הָאִשָּׁה֙ אֶל־שָׁא֔וּל
וַתֵּ֣רֶא כִּֽי־נִבְהַ֣ל מְאֹ֔ד וַתֹּ֥אמֶר אֵלָ֖יו הִנֵּ֣ה
שָׁמְעָ֣ה שִׁפְחָתֶ֗ךָ בְּקוֹלֶ֔ךָ וָאָשִׂ֤ים נַפְשִׁי֙
בְּכַפִּ֔י וָאֶשְׁמַ֕ע אֶת־דְּבָרֶ֖יךָ אֲשֶׁ֣ר דִּבַּ֑רְתָּ
[כב] אֵלָ֔י׃ וְעַתָּ֣ה שְׁמַע־נָ֗א גַּם־אַתָּה֙ בְּקוֹל֙
שִׁפְחָתֶ֔ךָ וְאָשִׂ֥ימָה לְפָנֶ֖יךָ פַּת־לֶ֑חֶם וְאָכֹ֔ל
וְיִֽהְיֶ֥ה בְךָ֖ כֹּ֑חַ כִּ֥י תֵלֵ֖ךְ בַּדָּֽרֶךְ׃
[כג] וַיְמָאֵן֙ וַיֹּ֣אמֶר לֹ֣א אֹכֵ֔ל וַיִּפְרְצוּ־בוֹ֙
עֲבָדָ֔יו וְגַם־הָאִשָּׁ֖ה וַיִּשְׁמַ֣ע לְקֹלָ֑ם וַיָּ֙קָם֙
מֵהָאָ֔רֶץ וַיֵּ֖שֶׁב אֶל־הַמִּטָּֽה׃ ס
[כד] וְלָאִשָּׁ֥ה עֶגֶל־מַרְבֵּ֖ק בַּבַּ֣יִת וַתְּמַהֵ֑ר
וַתִּזְבְּחֵ֗הוּ וַתִּקַּ֤ח קֶ֙מַח֙ וַתָּ֣לָשׁ וַתֹּ֔פֶא
[כה] מַצּ֖וֹת׃ וַתַּגֶּשׁ֙ לִפְנֵי־שָׁא֣וּל וְלִפְנֵ֔י
עֲבָדָ֔יו וַיֹּאכֵ֑לוּ וַיָּקֻ֙מוּ֙ וַיֵּלְכ֣וּ בַלַּ֔יְלָה
בַּהֽוּא׃

(כ) **וימהר** שאול וגו׳ עם היות שאול לפי רוחב לבו ורוב גבורתו ורום מעלתו כאשר ראה מורת שמואל, הנה כאשר שמע כחוב מלרן קולו והכיר בחתת שאותו קול היה קול שמואל ודבריו, כתכ־ל מיד עד שנפל מלוא קומתו ארלה. ואמרו ויהר שאול, לין פירושו שהיה להשתוות כדברי המפרשים, כי הוא לפי רוחב דבר ולפי השתוה אליו, לפי יגיד הכתוב שבהיותו שומע דברי שמואל קודם שיגלים החוב לת דבריו בהירות קודם השלמת הדברים כפל שאול ארלה וירת ויפיד מיד מדברי שמואל, רוצה לומר שלפי היה פחדו מיה שהגיד לו שיות במלחמה כי לפי את לבו לזה, לבל היה הפיד מדברי שמואל שמע והכיר הדברים שהם נתת דבריו, ונרחותו הדבר המופלא שיהוה פקד קריתהו ורעדה, ונתקבר לזה שגם כח לפי היה לו קודם לזה, לפי שלפי לבל כלל כל חותו היום וכל הלילה שעברה: ואמרו ותבא האשה אל שאול, (והיה היתה שם ולפי זכר מלין בזה) פירושו לפלי שהיה היתה עסוקה בפועל החוב והיה עדיין מדבר, ופחזר כפל שאול היה פסקה לת החוב ועוכה לת המעשה לבל ידבר דברים (כא) גפי מה שקרו, רלחוכה שיתן ה׳ לת ישרלל ביד פלשתים, ואחרי זה שיחותו שאול ובניו, שליהית שחכה ישרלל, לל ערימם ותחבותם יתכם ביד פלשתים, וכן היה זה בחרוכה: הנה הותרו השאלות חתיות ושנית:

(כב) **ויאמר** שאול וגו׳ עם היות שאול לפי רוחב לבו ורוב גבורתו ורום מעלתו כאשר ראה מורת שמואל, הנה כאשר שמע כחוב מלרן קולו והכיר בחתת שאותו קול היה קול שמואל ודבריו, כתכ־ל מיד עד שנפל מלוא קומתו ארלה. ואמרו ויהר שאול, לין פירושו שהיה להשתוות כדברי המפרשים, כי הוא לפי רוחב דבר ולפי השתוה אליו, לפי יגיד הכתוב שבהיותו שומע דברי שמואל קודם שיגלים החוב לת דבריו בהירות קודם השלמת הדברים כפל שאול ארלה וירת ויפיד מיד מדברי שמואל, רוצה לומר שלפי היה פחדו מיה שהגיד לו שיות במלחמה כי לפי את לבו לזה, לבל היה הפיד מדברי שמואל שמע והכיר הדברים שהם נתת דבריו, ונרחותו הדבר המופלא שיהוה פקד קריתהו ורעדה, ונתקבר לזה שגם כח לפי היה לו קודם לזה, לפי שלפי לבל כלל כל חותו היום וכל הלילה שעברה: ואמרו ותבא האשה אל שאול, (והיה היתה שם ולפי זכר מלין בזה) פירושו לפלי שהיה היתה עסוקה בפועל החוב והיה עדיין מדבר, ופחזר כפל שאול היה פסקה לת החוב ועוכה לת המעשה לבל ידבר דברים עד שמואל וגו׳ ואמרו ותבא האשה אל שאול, רוצה לומר שלפי היה פחדו מיה שהגיד לו שיות במלחמה כי לפי את לבו לזה, לבל היה הפיד מדברי שמואל שמע והכיר הדברים שהם נתת דבריו, ונרחותו הדבר המופלא שיהוה פקד קריתהו ורעדה, ונתקבר לזה שגם כח לפי היה לו קודם לזה, לפי שלפי לבל כלל כל חותו היום וכל הלילה שעברה: ואמרו ותבא האשה אל שאול, (והיה היתה שם ולפי זכר מלין בזה) פירושו לפלי שהיה היתה עסוקה בפועל החוב והיה עדיין מדבר, ופחזר כפל שאול היה פסקה לת החוב ועוכה לת המעשה לבל ידבר דברים עד שמואל וגו׳ ואמרו ותבא האשה אל שאול, רוצה לומר שלפי היה פחדו מיה שהגיד לו שיות במלחמה כי לפי את לבו לזה, לבל היה הפיד מדברי שמואל שמע והכיר הדברים שהם נתת דבריו, ונרחותו הדבר המופלא שיהוה פקד קריתהו ורעדה, ונתקבר לזה שגם כח לפי היה לו קודם לזה, לפי שלפי לבל כלל כל חותו היום וכל הלילה שעברה: ואמרו ותבא האשה אל שאול, (והיה היתה שם ולפי זכר מלין בזה) פירושו לפלי שהיה היתה עסוקה בפועל החוב והיה עדיין מדבר, ופחזר כפל שאול היה פסקה לת החוב ועוכה לת המעשה לבל ידבר דברים עד שמואל וגו׳ ואמרו ותבא האשה אל שאול, רוצה לומר שלפי היה פחדו מיה שהגיד לו שיות במלחמה כי לפי את לבו לזה, לבל היה הפיד מדברי שמואל שמע והכיר הדברים שהם נתת דבריו, ונרחותו הדבר המופלא שיהוה פקד קריתהו ורעדה, ונתקבר לזה שגם כח לפי היה לו קודם לזה, לפי שלפי לבל כלל כל חותו היום וכל הלילה שעברה: ואמרו ותבא האשה אל שאול, (והיה היתה שם ולפי זכר מלין בזה) פירושו לפלי שהיה היתה עסוקה בפועל החוב והיה עדיין מדבר, ופחזר כפל שאול היה פסקה לת החוב ועוכה לת המעשה לבל ידבר דברים

פרשה ארבעה עשר בסיפור לין הלך דוד ולכזיו עם לכיש מלך גת בכורת הפלשתים למלחמה על שאול, ובלך פלשתים ללכת עמהם ושוב לנקלג ומלל שהליתוה העמלקים נשף וישבו לת כל חשר בה, וילך דוד לחריהם וישמידם וישב לת כל השלל. תחלת הפרשה ויקבלו פלשתים לת כל מחניהם, עד ופלשתים נלחמים בישרלל וגו׳, והנה שחלתי בפרשה הוחת שנה שחלות:

השאלה הראשונה היל מה שהעיר ללבג בזה, והיל לין הסכים דוד ללכת עם הפלשתים להלחם בישרלל? והם הוח לל רלה להלוח יד בשאול להיותו לדוכו ומשיח ה׳ בהיותו במערה בידו, לו בהיותו במקנה יען לפכיו לרלה, לין הלך עתה להלחם בו? והנה זה היה מרד ועון פלילי, כל שכן בעם ישרלל שלל עשו עמו רעה והיה נשחת עליהם מלך מלת ה׳, ולין הלך להלחם בהם? ותשובת ללבג לל יספיק לזה כמו שחכתב:

השאלה השנית במה שבתובתו דוד ולכיש על החורתו מהמלחמה, וזה כי לכיש למר לדוד יפר לתה וטוב בעיני לתך ובוחך במחכ׳ וגו׳ ובעיני הסרנים לל טוב לתה ועתה שוב בשלום, ודוד לל רלה ולל נתפיים בדבריו והשיבו מה עשיתי ומה מלחת בעבדך וגו׳, ולחרי כן חזר לכיש לומר הדברים שלמר בעלמם ילעתי כי טוב לתה בעיני כמלחך החלקים לך מרכי פלשתים למרו וגו׳ ועתה השכם ובקר וגו׳, ונתפיים דוד בדברים הללה ולל נתפיים לליהם ברלשונה, ורלוי ללעת סבת זה:

השאלה השלישית במרו ותמר לדוד מלד כי למרו העם למקלו כי מרה בפש כל העם, ויקשה למה למרו העם למקול לת דוד? והנה לל כשרפה נקלג ולל כשבו הנשים והטף למכתו, ולל כתעכל דוד מהנקמה עד עתה ובשבי הללו כשיו גם כן, ולמה ימקלו לותו העם על זה יותר מעימקול דוד לותם עליו? גם לל הלך משם ברלונו כי לם במלמר לכיש:

השאלה הרביעית במרו ויקח דוד לת כל הלשן והבקר כהגו לפכי המקנה ההוא ויאמרו זה שלל דוד, והפסוק הזה יקשה משכי פנים. תחלה מלמרו והבקר כהגו לפכי המקנה, והנה הבקר ההוא המקנה, עד שפירש לנו משם לכיו שבקר המויכים כהג לפכי המקנה שלל דוד, וזה פועל בעל והודעה בלתי כרלכת. ומשכי במרו ויאמרו זה שלל דוד, ולל זכר למי למרו זה ולל למה למרו לותו, ולל נזכר כזה בשלר הפעמים שהכיל דוד שלל מהמויכים, עד שפירשו זה על הדרך שעשה המלך מכהדרין פ״ב כ׳ ע״ב לין ממחין בילו, וזה לל נזכר בכתוב:

השאלה החמשית במה שלמר דוד (לקומריס יען לשר לל הלכו עמי לל כתן להם מהשלל) לל תעשו כן לקי לת לשר כתן ה׳ לכו וישמור לותנו ויתן לת הגדוד הזה בילינו וגו׳, ובפסוק הזה לין נזרה, וגם הטעמה

כט

(ו) ויקבצו פלשתים וגומ׳ זכר שהפלשתים קבצו את כל מחניהם להלחם עם ישראל, וישראל היו קוצים שתקוצה כי כשקבצו קודם שיקבצו הפלשתים, ולכן כשזכר ידעו הפלשתים שישראל כבר היו מקובצים היו עוברים סרניהם למלוך ולחלפים, רוצה לומר שהיו עוברים סרני פלשתים ועמהם מהמלוך ומהחלפי׳ מהחבצי׳, כי הסרנים לא היו מלוך וחלפים אבל היו הולכים מלוך וחלפי׳ לפי מהפלשתים עם כל אי׳ מהם, ודוד וחבצי היו עם אכיש בשרוכה: (ז) והנה שרי הפלשתי׳ כרצותם את דוד וחבצי שאלו את אכיש מה העברים האלה? רוצה לומר עברים הם ומה לך עמהם? והוא השיבם שהיה דוד קצר היה שתו זה ימים או זה [ה] שנים, לפי שבשר אכיש כי היו מקובצים עמו ובאו לו שנים וימים. ולפיכך כתב ימים שהיו שאלו כאלו הם שנים, וכפי

[ו] וַיִּקָּבְצוּ פְלִשְׁתִּים אֶת־כָּל־מַחֲנֵיהֶם אֲפֵקָה וְיִשְׂרָאֵל חֹנִים בַּעַיִן אֲשֶׁר בְּיִזְרְעֶאל׃
[ז] וְסַרְנֵי פְלִשְׁתִּים עֹבְרִים לְמֵאוֹת וְלַאֲלָפִים וְדָוִד וַאֲנָשָׁיו עֹבְרִים בָּאַחֲרֹנָה עִם־
[ח] אָכִישׁ׃ וַיֹּאמְרוּ שָׂרֵי פְלִשְׁתִּים מָה הָעִבְרִים
הָאֵלֶּה וַיֹּאמֶר אָכִישׁ אֶל־שָׂרֵי פְלִשְׁתִּים
הֲלוֹא־זֶה דָּוִד עֶבֶד׀ שָׁאוּל מֶלֶךְ־יִשְׂרָאֵל
אֲשֶׁר־הָיָה אִתִּי זֶה יָמִים אוֹ־זֶה שָׁנִים
וְלֹא־מָצָאתִי בוֹ מְאוּמָה מִיּוֹם נָפְלוֹ עַד־
[ט] הַיּוֹם הַזֶּה׃ וַיִּקְצְפוּ עָלָיו שָׂרֵי
פְלִשְׁתִּים וַיֹּאמְרוּ לוֹ שָׂרֵי פְלִשְׁתִּים הָשֵׁב
אֶת־הָאִישׁ וְיָשָׁב אֶל־מְקוֹמוֹ אֲשֶׁר
הִפְקַדְתּוֹ שָׁם וְלֹא־יֵרֵד עִמָּנוּ בַּמִּלְחָמָה וְלֹא־
יִהְיֶה־לָּנוּ לְשָׂטָן בַּמִּלְחָמָה וּבַמֶּה יִתְרַצֶּה
זֶה אֶל־אֲדֹנָיו הֲלוֹא בְּרָאשֵׁי הָאֲנָשִׁים
[י] הָאֵלֶּה׃ הֲלוֹא־זֶה דָּוִד אֲשֶׁר יַעֲנוּ־לוֹ
בַּמְּחֹלוֹת לֵאמֹר הִכָּה שָׁאוּל בַּאֲלָפָיו
וְדָוִד בְּרִבְבֹתָיו׃

מנוכה מאד, לכל היתה כוונתו לכלי שלא ילקח ממה, וכמ״ש לו לכיש לכן אומר לרמזי תשיבך כל הימים, וחזר דוד בהלכו ממה שיאמר לת רמז לכיש וילך בניבו, ולא ילקח עם ישראל ולא יהיה לת ידו במלך עמון ולא יהיה לעזר ולא גם כן לעזר ולא להועיל לפלשתי׳, והנה לא כן היה מוכרח כדברי הלבנ בזה הכל, והיתה כוונתו טובה ושלימה לא זולת זה, ולכן ברצונה לא אמר דוד לכן תעשה הרע וחבדן בישרל, לכל אמר מתם אתה תרצה לחר יעשה עבדך, והוא מחמר יכנול הפירושים, והיה דעתו בחי׳ מה שאמרתי. וחחזוב לכי שעל זה הענין עשה דוד עלה מזמור * הנמ תלי׳ קלט ק׳ מקרתני ותדע, שחבר בו בידיעה החלקית ושהוא ית׳ חוקר לבות וכוחן כליות, למה שידע בזה כוונתו ורצונו והיותו מוכרח במעשיו, ולכן היה חתימת דבריו שאמר * לפי שם ע״ב כ׳ וכו׳ תקטול לזה רשע וחבדי דמים סורו מכי, לחר יומרוך למזמה כשוא לשוא ערין, הלא משנאיך ה׳ לחבח ובתקוממיך לתקוטט, תכלית שנאה שנאתים לחויבים היו לי, חקרני לל ודע לבבי וגו׳, ורחה לפי דרך עוכב כי וגו׳, ולא לחמר וחבדי דמים סורו מכי על החבדים לחר היו הולכים עמו כל ימים לחר לו כוזה ומר נפש, ולין נוחת הכתו׳ לפי תקטול לזה רשע לו לבדי דמים יסורו ממכי, כמו שחבדו המפרשים והביחו הלי׳ לבנו בספר העקרים לחר לו, לכל היתה כוונתו להתנכל מבתו בתוך פלשתים ולחבר בא עמהם במחנה להלחם בישרל, ועל זה לחר לפי תקטול לזה רשע שהוא שלול ולבדי דמים גם כן, לל ההולכים עם שלול לרדוף לת דוד כלחר יסורו מעליו, ובילר למה קרלם לבדי דמים ורשעים, ולחר לחר יומרוך למזמה כשוא לשוא ערין, רוצה לומר שהם מרוממים לת הלל ית׳ בלשונם בפין ומרמה והם המבזים בשוא ודבר כוב ערי הפי ולויבין, והיה גוזרת המלמר כלחר תהרוג לותם הנה לו הלא משנאיך ה׳ לבחח, רמז לאכיש מלך גת ולפלשתים ובתקוממיך לתקוטט, לוי בפועל לבחח ולתקוטט מקוממיך, כי עתה לין לי כי לם לבד הכוונה הרלויה, וזהו תכלית שנאה שנאתים, ל״ל שעתה בלבי לבי שוכח מלד הפלשתים כלם להיותם לויבין, ותכלית שנאה שנאתים ובקרבי כלויבים היו לי, ולפי שהיה מרלה פני להנה

(ה) כמדבר לא על זה בסוף הפרשה מלחמת מדין * שהוא ה״י למשה זה עלמו שנם דוד עתה לפק, ולין לא זכרו בטענותיו?

השאלה הששית במה שלמר עוד ומי ישמע לכם לדבר הזה כי כחלק היורד במלחמ׳ וכחלק היושב על הכלים יחדו יחלוקו, והנה המלחים לין

(ו) ויקבצו פלשתים וגומ׳ זכר שהפלשתים קבצו את כל מחניהם להלחם עם ישראל, וישראל היו קוצים רשוכה כי כשקבצו קודם שיקבצו הפלשתים, ולכן כשזכר ידעו הפלשתים שישראל כבר היו מקובצים היו עוברים סרניהם למלוך ולחלפים, רוצה לומר שהיו עוברים סרני פלשתים ועמה׳ מהמלוך ומהחלפי׳ מהחבצי׳, כי הסרנים לא היו מלוך וחלפים אבל היו הולכים מלוך וחלפי׳ לפי מהפלשתים עם כל אי׳ מהם, ודוד וחבצי היו עם אכיש בשרוכה:

(ז) והנה שרי הפלשתי׳ כרצותם את דוד וחבצי שאלו את אכיש מה העברים האלה? רוצה לומר עברים הם ומה לך עמהם? והוא השיבם שהיה דוד קצר היה שתו זה ימים או זה [ה] שנים, לפי שבשר אכיש כי היו מקובצים עמו ובאו לו שנים וימים. ולפיכך כתב ימים שהיו שאלו כאלו הם שנים, וכפי

(ה) כמדבר לא על זה בסוף הפרשה מלחמת מדין * שהוא ה״י למשה זה עלמו שנם דוד עתה לפק, ולין לא זכרו בטענותיו?

השאלה הששית במה שלמר עוד ומי ישמע לכם לדבר הזה כי כחלק היורד במלחמ׳ וכחלק היושב על הכלים יחדו יחלוקו, והנה המלחים לין

2011 Ministerio de Cultura

[1] וַיִּקְרָא אָכִישׁ אֶל־דָּוִד וַיֹּאמֶר אֵלָיו חַי־
יְהוָה כִּי־יָשָׁר אַתָּה וְטוֹב בְּעֵינַי צֵאתְךָ
וּבֹאֲךָ אִתִּי בַּמַּחֲנֶה כִּי לֹא־מָצָאתִי בְךָ
רָעָה מִיּוֹם בֹּאֲךָ אֵלַי עַד־הַיּוֹם הַזֶּה־
וּבְעֵינֵי הַסַּרְנִים לֹא־טוֹב אָתָּה׃
[2] וְעַתָּה שׁוּב וְלֵךְ בְּשָׁלוֹם וְלֹא־תַעֲשֶׂה־
רָע בְּעֵינֵי סַרְנֵי פְלִשְׁתִּים׃
[3] וַיֹּאמֶר דָּוִד אֶל־אָכִישׁ כִּי מֶה עָשִׂיתִי
וּמַה־מָּצָאתָ בְעַבְדְּךָ מִיּוֹם אֲשֶׁר הָיִיתִי
לְפָנֶיךָ עַד הַיּוֹם הַזֶּה כִּי לָא אָבוֹא
וְנִלָּחַמְתִּי בְּאֹיְבֵי אֲדֹנִי הַמֶּלֶךְ׃
[4] וַיַּעַן אָכִישׁ וַיֹּאמֶר אֶל־דָּוִד יָדַעְתִּי
כִּי טוֹב אַתָּה בְּעֵינַי כְּמַלְאַךְ אֱלֹהִים
אַךְ שָׂרֵי פְלִשְׁתִּים אָמְרוּ לֹא־יַעֲלֶה־
עִמָּנוּ בַּמִּלְחָמָה׃ [5] וְעַתָּה הַשְׁכֶּם בַּבֹּקֶר
וְעַבְדֵי אֲדֹנֶיךָ אֲשֶׁר־בָּאוּ אִתָּךְ וְהִשְׁכַּמְתֶּם
בַּבֹּקֶר וְאוֹר לָכֶם וְלֵכוּ׃
[6] וַיַּשְׁכֵּם דָּוִד הוּא וַאֲנָשָׁיו לָלֶכֶת
בַּבֹּקֶר לָשׁוּב אֶל־אֶרֶץ פְּלִשְׁתִּים וּפְלִשְׁתִּים
עָלוּ יִזְרְעֶאלָה׃

ל

[7] וַיְהִי כְּבוֹא דָוִד וַאֲנָשָׁיו צִקְלַג
בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי וַעֲמָלֵקִי פָּשְׁטוּ אֶל־
נֶגֶב וְאֶל־צִקְלַג וַיַּכּוּ אֶת־צִקְלַג
וַיִּשְׂרְפוּ אֹתָהּ בָּאֵשׁ׃
[8] וַיִּשְׁבּוּ אֶת־הַנָּשִׁים אֲשֶׁר־בָּהּ מִקָּטֹן וְעַד־

בשלום, ודוד מלך מקום לטעון כי מה עשיתי ומה מצאת בעבדך, לא מה הרעה תשר מלאת בי בפרט יותר מכל העבדים תשר לפני, כי היה הכבוד להיותנו עבדים הכה הוא כפוף כללי לכללו, אבל בהיותכם מפרשים אותי לבד יורה שמלאת בי רעה ופגע בפרט, ולכן העיזו לכיש (ט) שלילה לו משומו בו פקפוק, כי הוא בעיניו היה ישר וטוב כמלאך האלקים, לך שסרני פלשתים גלי פנה לחרו לא יעלה דוד עמנו במלחמה, ותחר לכיש זה פשתם לפני שנתביים מלגלות אליו טענותיהם, אבל כדי לכבדו (י) אמר ועתה השכם נבקר ועבדי אדוניך אשר באו אתך והשכמתם נבקר ואור לכם, רומה לומר ילכו כלם עמך, בחופן יהיה הדבר כולו בלכם ולא פרטי, ואמר ועבדי אדוניך, להעיר על סבת חזרתם אלא היה כי לא לפי אלא יתרצו הם אל אדוניהם כי נרחצו פלשתי, ואמר השכם נבקר והשכמתם נבקר, לפי שהלילה מהמלחמה והחורה ממנה לא תאות כי אם לאלוהי הלב ולאיש הירא ורך הלבב, והיא תרפה גדולה והרוחה לותם ישחק לליהם ויבעטו להם, לכן הוא מיזהר בהשכמה ואיש אל ידע בהחזרתם וכל זה מפני הכבוד: וכאשר אכיש כלל (יא) ושתף עם דוד בהחזרה את כל אנשיו כתרמה דוד לחזור וכתפיים בדבר, והשכים בבקר הוא ואנשיו לשוב אל ארץ פלשתים מה אלא כתפיים קודם לכן, לפי שאמרו אלא לבד מיזהר ולא לאנשיו, ועם מה שפירשתי בזה הותרה השאלה הנזכרת:

ל

ויהי בבוא דוד וגו': ספר (א) הכתוב שביום השלישי מיום שנפע דוד ואנשיו מאלגלג חזרו אליו, ומאלו שהיו עמו (ויהי בבוא דוד אל ארץ הנגב (והוא נגב כלב כמו שיזכור) ואל אלגלג, ולא זכר שפשטו גם כן אל ארץ הכרתי, לפי שלא עמד הכתוב כי אם לבני ישראל אשר אללו בנגב ובאלגלג ומפניהם התעורר דוד לרדוף אחריהם ולא מפני הכרתי. או נאמר שבאחרו אל נגב יכלול נגב הכרתי ונגב כלב, שבניהם יקראו נגב ובניהם בנגב הדרום, והמבה שלח באלגלג לבדה שרפו באש היתה, כדי שלא יוכל דוד להתיצב בה עוד, לפי שהיה יולא משם להשמיד את כל ארץ העמלקי. ואמר ויכו את אלגלג אין רצונו שהמיתום, כי אם שהרגו העיר (ב) וישרפוה באש, שאלו אחרי זה אמר וישבו את הנשים אשר (ג' ד') בה לא המיתו איש: ובבוא דוד ואנשיו אל העיר מצאו אותה שרופה באש כמוהו בניהם ועמם היה לבז וישאו את קולם בבכי. והנה זכר הכתוב מגבורת דוד ואומץ לבבו, כי עם היות לו שני סבות להתחלש לבבו, האחד שאתי כאיו (ה) הלכו

גְּדוֹל לִי מְאֹד הַמִּתְתּוֹ אִישׁ וַיִּנָּהֲגוּ וַיֵּלְכוּ
[ג] לְדַרְכָּם: וַיָּבֹא דָוִד וַאֲנָשָׁיו אֶל־הָעִיר וְהִנֵּה
שְׂרוּפָה בָאֵשׁ וְנְשֵׁיהֶם וּבְנֵיהֶם וּבְנֹתֵיהֶם
[ד] נִשְׁבֻּו: וַיִּשָּׂא דָוִד וְהָעָם אֲשֶׁר־אִתּוֹ
אֶת־קוֹלָם וַיִּבְכּוּ עַד אֲשֶׁר אֵין־בָּהֶם
[ה] כֹּחַ לִבְכּוֹת: וּשְׁתֵּי נְשֵׁי־דָוִד נִשְׁבּוּ
אֲחִינֹעַם הַיִּזְרְעֵלִית וַאֲבִיגַיִל אֵשֶׁת נָבָל
[ו] הַכַּרְמְלִי: וַתֵּצֶר לְדָוִד מְאֹד כִּי־אָמְרוּ
הָעָם לִסְקָלוֹ כִּי־מָרָה נֶפֶשׁ כָּל־הָעָם אִישׁ
עַל־בָּנָיו וְעַל־בְּנֹתָיו וַיִּתְחַזֵּק דָּוִד בַּיהוָה
[ז] אֱלֹהָיו: וַיֹּאמֶר דָּוִד אֶל־אֶבְיָתָר הַכֹּהֵן
בֶּן־אֲחִימֶלֶךְ הַגִּישָׁה־נָּא לִי הָאֵפוֹד וַיַּגֵּשׁ אֶבְיָתָר אֶת־הָאֵפוֹד אֶל־דָּוִד:
[ח] וַיִּשְׁאַל דָּוִד בַּיהוָה לֵאמֹר אֶרְדֹּף אַחֲרֵי
הַגְּדוּד־הַזֶּה הַאַשִּׂיגֵנּוּ וַיֹּאמֶר לוֹ רְדֹף
כִּי־הַשֵּׂג תַּשִּׂיג וְהַצֵּל תַּצִּיל:
[ט] וַיֵּלֶךְ דָּוִד הוּא וְשֵׁשׁ־מֵאוֹת אִישׁ אֲשֶׁר
אִתּוֹ וַיָּבֹאוּ עַד־נַחַל הַבְּשׂוֹר וְהַנּוֹתָרִים
[י] עָמָדוּ: וַיִּרְדֹּף דָּוִד הוּא וְאַרְבַּע־מֵאוֹת
אִישׁ וַיַּעֲמְדוּ מָאתַיִם אִישׁ אֲשֶׁר פִּגְּרוּ
[יא] מֵעֲבֹר אֶת־נַחַל הַבְּשׂוֹר: וַיִּמְצְאוּ אִישׁ־
מִצְרִי בַּשָּׂדֶה וַיִּקְחוּ אֹתוֹ אֶל־דָּוִד וַיִּתְּנוּ־
לוֹ לֶחֶם וַיֹּאכַל וַיַּשְׁקֻהוּ מָיִם:
[יב] וַיִּתְּנוּ־לוֹ פֶּלַח דְּבֵלָה וּשְׁנֵי צִמֻּקִים
וַיֹּאכַל וַתָּשָׁב רוּחוֹ אֵלָיו כִּי לֹא־אָכַל
לֶחֶם וְלֹא־שָׁתָה מַיִם שְׁלֹשֶׁת יָמִים
[יג] וּשְׁלֹשָׁה לֵילוֹת: וַיֹּאמֶר לוֹ דָּוִד לְמִי־
אַתָּה וְאֵי מִזֶּה אָתָּה וַיֹּאמֶר נַעַר מִצְרִי
אָנֹכִי עֶבֶד לְאִישׁ עֲמָלֵקִי וַיַּעַזְבֵנִי אֲדֹנִי
כִּי חָלִיתִי הַיּוֹם שְׁלֹשָׁה:
[יד] אֲנַחְנוּ פָּשַׁטְנוּ נֶגֶב הַכְּרֵתִי וְעַל־אֲשֶׁר
לִיהוּדָה וְעַל־נֶגֶב כָּלֵב וְאֶת־צִקְלַג
[טו] שָׂרַפְנוּ בָאֵשׁ: וַיֹּאמֶר אֵלָיו דָּוִד
הֲתוֹרִדֵנִי אֶל־הַגְּדוּד הַזֶּה וַיֹּאמֶר הִשָּׁבְעָה
לִי בֵאלֹהִים אִם־תְּמִיתֵנִי וְאִם־תַּסְגִּרֵנִי
בְּיַד־אֲדֹנִי וְאוֹרִדְךָ אֶל־הַגְּדוּד הַזֶּה:
[טז] וַיֹּרְדֵהוּ וְהִנֵּה נְטֻשִׁים עַל־פְּנֵי כָל־
הָאָרֶץ אֹכְלִים וְשֹׁתִים וְחֹגְגִים בְּכָל־
הַשָּׁלָל הַגָּדוֹל אֲשֶׁר לָקְחוּ מֵאֶרֶץ
פְּלִשְׁתִּים וּמֵאֶרֶץ יְהוּדָה:
[יז] וַיַּכֵּם דָּוִד מֵהַנֶּשֶׁף וְעַד־הָעֶרֶב לְמָחֳרָתָם

(ו) הלכו בצבי ו' הצבית צרקה עמו בגדה ויגון, כי אמרו העם לסקלו, עכו התחזק דוד בי' אלקיו, לל שהתאולל ליי' ואל אלוה ללפה עיכו ולא
(ז ק) כתיקם מהתעוה, ולכן אמר לאביתר הכהן הגישה נא האפוד ואחל ני' אם ארדוף אחרי הגדוד הזה האשיגנו? והם שתי שאלות, אם ירדוף ואם ישיג', או אם כבר עברו לאורבותם, והשם יתברך השיבו תשוב כוללת על שתיהן ואיש ירדוף, כי לא תהיה הרדיפה פועל נעל אבל השג תשיג, ולא יהיה פועל רע וחו והכל תכיל. וכבר אמרו חז"ל במסכת יומא, שהצולין בחורים ותומים שבי לבדים כאחד ומזיב על שבי' לאורך ודוקא בשעה, לל כשיהיה הדבר כאון שלא יוכלו להתמהמה כל כך שיחל האויב לאחת לאחת. ואמנם למה אמרו העם לבקש את דוד, לפשר שהוא כבר ברח עם אבתיו למלחמה וחילבו כל אבזיו אתו, וכבר זה שבאו העמלקים על בקלג. והנכון אצלי הוא, שבי אמרו העם וגו' הוא משבא בלשון שלא, יאמר הכתוב שבבו דוד ואבזיו על אין בם בהם לבבות, ולפי שבבי דוד כשבו היה עוד לדוד כל אחד, ולפי שהוא היה מפלג בינון ובגדה על כשיו והיה מתעצל מהבקשה בסבת העבבון, הרה לפ העם בגדו ואמרו לסקלו, באמרם שבם בן היה להם עבבון על בשיהם ובביהם, ולמה יתעצב דוד יותר מהראוי? וזה שיעור הכתו' ותפר לדוד אחד, לל על בשיו שבשבו והיה לר לו אחד עליהן, שלא שאמרו העם לסקלו כי היה מרה בפש כל איש אחד מהעם על בביו ועל בבותיו, ולמה לא בן יתעצב דוד יותר מהם בהיותם בואבים כמוהו? ובאשר רצה דוד זה הסיר בעם מלבו ויתחזק בי' אלקיו, והתחיל על הרדיפה והבקשה בחויבים והגלת שלשם, והוא פירוש פלה בפסוקים, והותרה השאה האלישית:

(ח) וילך דוד וגומר. ספר שבמהירות רב הלך דוד ואבזיו עם אחת אחת לאחת אחת מאנשי העמלקים. ובאמרו

כ"ו דף ע"ג ע"ד ועב

ויבאו עד בחל בשור והבותרי' עמדו, פירוש בו שהוא מקרא קצר כי כלם באו עד בחל הבשור ועברו החל לרבע מאות איש והבותרי' שלא עברו עמדו שם, ולפי זה יהיה העיקר חסר בבתוב, וגם הבתוב האבי יהיה בפול לאחר אחר בבלל בראשון. ויותר בבון הוא שבאמר, שעם היות לדוד עם אחת איש מלחמה הבה היו עמו עוד חולים וזקבים ובערי, ואבזיו אחרים שלא ילחמו, כי לא שלח בחל עם הבזים אלא לשמור אותן, ויאמר הבתוב בבן שהלך דוד ואבזיו עם אחת איש ויבואו עד בחל הבשור והבותרי' שלא עברו עמדו שם, ולפי זה יהיה העיקר חסר בבתוב, וגם הבתוב האבי יהיה בפול לאחר אחר בבלל בראשון. ויותר בבון

וְלֹא־נִמְלַט מֵהֶם אִישׁ כִּי אִם־אַרְבַּע מֵאוֹת אִישׁ־נַעַר אֲשֶׁר רָכְבוּ עַל־ [יז] הַגְּמַלִּים וַיִּנָּס׃ וַיַּצֵּל דָּוִד אֵת כָּל־ אֲשֶׁר לָקְחוּ עֲמָלֵק וְאֵת־שְׁתֵּי נָשָׁיו הִצִּיל [יח] דָּוִד׃ וְלֹא נֶעְדַּר־לָהֶם מִן־הַקָּטֹן וְעַד־ הַגָּדוֹל וְעַד־בָּנִים וּבָנוֹת וּמִשָּׁלָל וְעַד כָּל־אֲשֶׁר לָקְחוּ לָהֶם הַכֹּל הֵשִׁיב דָּוִד׃ [יט] וַיִּקַּח דָּוִד אֶת־כָּל־הַצֹּאן וְהַבָּקָר נָהֲגוּ לִפְנֵי הַמִּקְנֶה הָהֵמָּה וַיֹּאמְרוּ זֶה שְׁלַל [כ] דָּוִד׃ וַיָּבֹא דָוִד אֶל־מָאתַיִם הָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר־פִּגְרוּ׀ מִלֶּכֶת אַחֲרֵי דָּוִד וַיֹּשִׁיבֻם בְּנַחַל הַבְּשׂוֹר וַיֵּצְאוּ לִקְרַאת דָּוִד וְלִקְרַאת הָעָם אֲשֶׁר־אִתּוֹ וַיִּגַּשׁ דָּוִד אֶת־הָעָם וַיִּשְׁאַל לָהֶם לְשָׁלוֹם׃ [כא] וַיַּעַן כָּל־אִישׁ רָע וּבְלִיַּעַל מֵהָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר הָלְכוּ עִם־דָּוִד וַיֹּאמְרוּ עַל אֲשֶׁר לֹא־הָלְכוּ עִמִּי לֹא־נִתֵּן לָהֶם מֵהַשָּׁלָל אֲשֶׁר הִצַּלְנוּ כִּי אִם־אִישׁ אֶת־אִשְׁתּוֹ [כב] וּבָנָיו וַיְנַחֲגוּ וַיֵּלֵכוּ׃ וַיֹּאמֶר דָּוִד לֹא־תַעֲשׂוּ כֵן אֶחָי אֶת אֲשֶׁר־ נָתַן יְהוָה לָנוּ וַיִּשְׁמֹר אֹתָנוּ וַיִּתֵּן אֶת־הַגְּדוּד הַבָּא עָלֵינוּ בְּיָדֵנוּ׃ [כג] וּמִי יִשְׁמַע לָכֶם לַדָּבָר הַזֶּה כִּי כְּחֵלֶק הַיּוֹרֵד בַּמִּלְחָמָה וּכְחֵלֶק הַיֹּשֵׁב עַל־ הַכֵּלִים יַחְדָּו יֶחֱלֹקוּ׃

(יז) ויכהגו וילכו׳ בלופן שדוד מנקם כלם והציל לת כשיו וכל שלל לק כפקד מהם מנער ועד זקן טף וכש׳ הכל השיב דוד • ולקרי שוכר הכתוב לוך הציל לת כל שללו , זכר עוד לוך לקח לת (כ) הלון והבקר והשלל לפר העמלקי׳ שללו מיתר הערים , וזהו לומרו ויקח דוד לת כל הלון וגו׳ , ופירוש הפסוק הכיל רבי דוד קמקי בשם קביו , שלקח דוד לת כל הלון והבקר רוכה לומר מה שלקח מהם (ולק היה משלל לקלג) והכהגו לוש׳ לפני המקב ההוא , לל לפני המקב׳ לפר הציל משללו׳ ועוד פי׳ כהגו לפני המקנה ההוא ויולרו זה שלל דוד , כדרך שלל (כה) בהכתוכים שלומרו המלך פורן לעשות לו דרך ולין ממקין בידו , שלומר כהגו לפני המקנה ההוא ויולרו זה שלל דוד , לל והיו מוהגים המקנה זה לפני זה כדרכם , וכשהיו פוגעין בגדרו׳ השדות לל היו פוגעים המקנה לפל ח׳ לולק פורלין לפניהם והולכים , וכשהיו בעלי השדות ממקין בהם היו לומרים עבדי דוד זה שלל דוד , והרשות בידו לפרון גדר כי מלך הוא , וכל זה לפי שעה , וזה שלומרו לק כוכר בכתוב , וגם דוד לק היה מלך פלשתים שיהיה פורן גדר בקרפס • והכוון לשללי שוכר הכתו׳ כוה ג׳ דברים • הלא שלקח דוד לת כל הלון לשר היו מולילים העמלקים ושלל הערים • וזכר עוד עכין שני והוא שהבקר כהגו לפני המקנה ההוא , רוצה לומר שבדר דוד שילך הבקר לפני הלון שהוא המקנה שוכר , והיה זה כדי שהמקנה הקטן ההוא מהלון לשר זכר לק ילך ברחוקה להיותם יותר קלושים ויותר בקלים לגוזל לותם בכל המקום לשר יעברו בו , וגם היות מלת הלוקמים כן הוא שיכהגו לת הבקר רלשונ׳ ולשר הבהמות יותר גדולות והלון לחריהם כדי שיהיו בשמרי׳ יותר • וספר הכתוב עוד עכין שלישי והוא לומרו ויאמרו זה שלל דוד ; לל שהם היו בלים לבשי הכגד והכירתי לזהות שלל׳ שלקח דוד מידי העמלקים , היו לבשי דוד שמיכים לותם לין לכם כוה טעכה כי זה שלל דוד לשר לקח מהעמלקי , ולתם כשר התיחשתם ממכו והוא לק לקחו מכם לכשתאמרו שהוא גזל בלוקחו לותו מלוהביו , לבל הוא שלל דוד שלקח מלויביו וכפי הדין וזכה בו , כי הגוזל מן הגולן פטור , וכ״ש לחרי יהוש הבעלים • הכה התבאר הפסוק והותרה השחלה הרביעית :

(כא) ויבא דוד וגו׳ ? ספר שבא דוד לל המלחים לים לשר פגרו מלכת לחרי דוד , שלא שבו למקלג לבל בשהרו ועמדו שם , ועוד הודיע הכתוב הזה שברלון דוד ובמאמרו בשהרו שמה , ולבן לומר ויושיבם , ל״ל לשר הושיב דוד לותם בגחל הבשור • וילתה שהיה על לותו הנחל הר גבוה ותלול ומכוכן להעבדת עם רב בנחל , כי לם יבואו מהלויבים ויעמדו על הנקל מלמעלה בדחק הרב לשר עליו לץ יעבור לים בנקל , כי יפילו עליהם לבניס עד לבוא לותם , ומפני זה בחר דוד שהמלחים לים יחזרו שמה בלותו מקום מהרב המכוכן כדי שיומרו לותו ויהיו להם מבלר משגב ולץ יבולו הלויבים להשגב בו , ויהיה בקל עם זה להם ההעברה בנחל בשוכם מהרדיפה , וכל זה יורה לומרו ויושיבם בנחל הבשור , כי דוד הושיבם עם לוש המוך והחברן , ולכן לץ שבו לנקלג , וללו היו בשחרים לחולשתם ופחדם למה יחזרו עם ולץ שבו לל העיר ? לבל הלמת הוא כמו שלמרתי , ולוש לומר לשר פגרו לחרי דוד , כלומר לשר התחוקו שמה כדי לשמור לחורי דוד , כי פגר הוא עם הגוף כמו שלמרתי , ולומר שהם בשחרו ועזו עם פגר לבשים , ל״ל התחלושם פגר לחד להתחוק לשמור לותו מעבר בעבור לחיהם העובדי׳ לרוף • וזכר שהם יצלו לקרלת דוד ודוד שלא לשלום , ל״ל הלם בלו לויבים לקחת לותו המקום והמעבר המכוכן הזה : והכה לבשי (כב) בליעל (מהבחים עם דוד) לומרו שלחרי שהמלחים לים לץ הלכו עמהם לץ היה רלוי שיתן לליהם דבר מהשלל , כי לם שיקחו לים לת לשתם ולת בניו וילכו להם , לבל לץ יקחו עוד חלק מהשלל לחרי שלץ היו בתוך המלחמה : ועם (כג) היות דוד מלך בגיד ומלוה לקומים , הנה לץ געך בהם ולץ לוה דבר כלשר דבר מלך שלטון , לבל דבר בתחבולים כרע כלך ולמר שמה שלומרו הוא בלתי רלוי מלדדים• הלא לפי שהם בלחו והגבורתם לץ בלחו המלחמה , לבל הלל הבלי הוא לומרו ומי ישמע לכם וגו׳ כי כחלק (כד) היורד למלחמה וכחלק היושב על הכלים יחדו יחלוקו , ל״ל ומי יקבל לכם המלמר הזה לשר לומרתם וישמע לותו ויודה בו ? כי הנה דין פשוט הוא בין הלוחמים שחלק היורד במלחמה מהלוחמים הוא שוה בשוה לחלק היושב מהם על הכלים ויחדו יחלוקו כמות זה כן מות זה , לפי שלין השלל מיוחד ללוחמים המתחכים לבד כי העומדים על הכלים גם כן יעזרו במלחמה , לחרי שבשבתם הלבו לחיהם למלחמ׳ ולץ

(יח) ויצל דוד לת כל הלון לשר הלילו למלקי , והוא לומרו שלא לבד שהשיב לותם לבל גם הציל לת לשתי נשיו , לבל לץ לומרו שהשיב לותם בלבד

ולא נטרדו בחמירת הכלים, ומזה היה הדבר מבואר בעצין
המפתים לעיל, שלקרי היותם שומרים המעבר המכוון ההוא
על כחל הבשור היה רצוי שיהלקו שוה בשוה עם קצה הלבו
למלחמה, לפי היושב על הכלים הוא חולק עם הלוחם, כל
שכן ובפ שרצוי שיהלוק מי שיעמוד לשמור המעברות להכלת
(כה) הלוחמים: ויהי מהיום ההוא ומעלה וישימה לחק ולמשפט
לישראל, לפי שלא יהיה שלל המלחמה לבד ללוחמים, כי אם
גם כן לכל המתעסקים בעניני המלחמה, אם בחמירת
הכלים ואם בחמירת המעברו' ושאר הדברים הצריכים להכלת
הכלחמים. הנה התבארו הפסוקים ועם זה הותרו השאלות
הנמצות ונמצית: לכל רצוי
שנדע כאן איך נפתקו לכני דוד כזה? ואיך אמר הכתוב
שדוד שמו לחק? לפרי שכבר מלכו שמוה הלל ית' למשה
כמדבר לא עם עליו במלחמת מדין * את
כו כו את רחם מלכות הנבי בקדם ובבהמה וגומ', וחלית את
המלכות בין תופני המלחמה היוכלי לנצח ובין כל העדה,
ואם כבר כוה הנם עליו ליכה
ואיכה אמרו לכני דוד לא
כתן להם מהשלל? ולמה דוד
בתוכחתו אות' לא זכר המצוה
התלקי' שבאה על כיולא בזה?
ואיך שמו דוד לחק לא היה
קודם זה מצוה מלקית? ויותר
קשה מזה מה שמלקתי לחוללי
תוף פר' מ"ג בכר', לפר ר' יודן ויהי מהיום
קף מ"ז ע"ל ההוא ומעלה, והלאה אין
כתיב כאן אלא ומעלה, ממי
למד? מאברהם זקנו, שכתי'
נדקצי' יל כ"ר * בלעדי רק אשר אכלו הנערים וחלק האנשים אשר הלכו
אתי ענר אשכול וממרא הם יקחו חלקם. ויקשה המלחמה
הזה מאד מצבי פנים. האחד למה לא ייחסו קול' הלמוד
הזה למלחמת מדין? (ויאמרו ממי למדו? מן התורה, שמוה
נחמב' לא כז המלחמה במלחמת מדין, שכת' * ואלית את המלקוח וגו') ויחסוהו
לאברהם, והדבורים ההלקיים הם המלמדים לותנו בענין
יותר מפעולות ההבות. והפן הצבי מהקוצי הוא, שאין
במעשה אברהם למוד כלל לענין דוד, כי אברהם לא נתן
חלק המלקוח אשר לקח לאנשים שישבו על הכלים ולא הלכו
שמה להלחם, כי אם לאנשים שהלכו עמו, וכמו שאמר
נדקצי' שם * ואשר הלכו אתי ענר אשכול וממרא הם יקחו חלקם, ורצוי
היה שיקחו חלקם לפרי שהלכו עמו ועזו המלחמה, ואיך
ילמוד דוד ממה שעשה אברהם שיתן מהצבי לאנשים אשר
לא הלכו אתו כפי כדיבותו ורצונו לא כפי הדין? והנה
המפרשים לא התעוררו לזה ולא דברו בו כלל. והברלה אלי
בזה הוא, שדוד ואנשיו רצו שלא היה ענינם כענין מלחמת
מדין, ואין ללמוד ממה שעשה הל"ל שמה, וזה מ"ג פנות.
הא' לפי שהאנשים שהלכו על מדין לא הלכו מעלמם, אבל
הלכו שלוחים מכל השבטים ובשמם, והיה זה לפי שישראל
כלו לקו על ידי המדיני' כפלים בכל קשלתם, והלל ית' לוה
נחמב' לא ג קוחם * החלטו מחתכם לבני לנצח ויהיו על מדין לתת נקמת
ה' במדין חלק למעה חלק למעה, ולפי שהלכו בשם השבטים
כלם ובשליחותם חלק למעה לכל מטות ישראל היה רצוי
שיהיה המלקוח מחיבם לכלם, אבל בענין דוד שבל ק' הלך
להגיל את לאתו ואת בניו, ומלבד שהגילו הקרה ה' לאלקיהם
לפניהם שבל רב, לחרו שהיה די שהאנשים אשר לא התנכו
ולא הלכו למלחמה יקחו בשיהם ועפם, ואחר השבל שלא
כוונו קלגיו ולא התנכו בעבורו לא יהיה להם ממנו דבר,
להיות זה הענין חוה הנד מתחלף לענין מדין. והנה

והכית לפי חרב את בית המלכות מדין לוה האלוה ית' * וחלית את שם שם פ"ו
המלקוח וגו', ולא לחר שיהיה כן חקת עולם לדורותם,
והוא ממה שיורה היותה מצוה לשעתה ולא כוללת לדורות,
ולחרי שלא לוה האל ית' שיעשו כן תמיד כי לא נפעם הניח
בלבב, מורה שבשאר הדורות לא היה להם ללמוד לדורות
ממה שלוה האל ית' להורקת שעה כפי מה שנזרה לו חכמתו
העליונה. והנה הג' היה, שהנוי החלקי שבח במלחמת
מדין מחלוקת המלקוח לא היה דומה למה שהיה דוד רוצה
לעשותו כאן ומה שגם לחק, וזה כי האל ית' לוה במדין
וחלית את המלקוח בין תופני המלחמה היוכלים לנצח ובין
כל העדה, והיה חלק שכיס
עשר חלף החלוצים שהלכו
על המדין כחלק כל העדה
שהיו שנים רבוא כמו שהתבאר
בפרשה * שהחני מכל הנבי שם
לקחו החלוצי' והמקנה הלקח'
היה לכל העדה, אבל דוד
לא עשה כן, כי אם שיחלקו
שוה בשוה כחלק היורד
במלחמה וכחלק היושב על
הכלים יחדו יחלוקו, ולפי
זה במלחמת מדין היה לוקח
חלש ק' חלון בקירוב כשנים
מהנשארים על הכלים, ודוד
בחר שבחלוקת שללו יקח כל
ק' מהחלוצי' שוה בשוה כאחד
מהיושבים על הכלים, ומפני
זה לא מחכו חלוקת שללם
לענין מדין. ורצה דוד לעשות
חקו בחלוף מה שלוה הקדוש
ברוך הוא במלחמת מדין,
לפי שאעפ' שם לא היו יושבים
בדבר המלחמה, ולכן לא
היה רצוי שיחלקו עם החלוצים, ומה שכיתן להם
היה לפנים מהשורה, לבל יושבים על הכלים שלא כחכעו
לבוא למלחמה כי אם בעבור שישמרו הכלים היה רצוי
שיקחו חלקם עם החלוצים שוה בשוה. הנה אם כן עשה
דוד כחוגן בתה שבטה מהמלוה החלקית, בהיות החלוקות
מתחלפות בחיכותם. הנה התבאר מזה למה כפתקו
לבני דוד בזה ולא כמחכו למלוה החלקית, ולמה דוד המלך
ע"ה לא זכרו בתוכחתו, כי היה כל זה לפי שלא היתה מלוה
מדין כוללת לדורות, ולשאר הסבות אשר זכרתי שתתחלף
בהם מלחמת מדין למלחמת דוד, ולכן שם דוד לחק שיהיה
חלק היורד למלחמה כחלק היושב על הכלים, להיות זה
רצוי כפי המשפט ומתחלף לענין מדין וחלוקתם שמה.
למכם ר' יודן בנר"ו לא רצה לסמוך ענין דוד לענין מדין, כוף פר' מ"ה
להיותם מתחלפים בחיכות החלוקה, וחמרו שלמדו
מאברהם זקנו, לפי שחמר המה יקחו חלקם, ויורה
על שוני החלקים כמו שעשה דוד ולא כענין מדין. אך
לם לחה לו שמעני, וחז תבין דברי לברהם ותדע שענינו
דומה וזוה לענין דוד והיו שמה יושבים על הכלים,
וזה כי ענר לשכול וממרא בלי ספק לא הלכו עם לברהם
למלחמה ולא היו נה, כי הכתו' לומר * ויחלק עליהם נדקצי' יל עו"ש
לילה הוא ועבדיו, וזה יורה שלא היו עמו כי אם
עבדיו, לא ענר לשכול וממרא שהיו בעלי בריתו
ולא עבדיו, ומ"ש בתחלת הספור * ויבא הפליט ויגד שם שם י"ג
לאברם העברי והוא שוכן באלוני ממרא האמורי אחי
לשכול ואחי ענר והם בעלי ברית לברם, הוא להודיע
שהיה שוכן לבלם ובשלה ביתו בגילם ושמירתם לא שהלכו
הם עמו למלחמה, ולזה למר לאחריו * וישמע לברם שם שם י"ל
כי נשבה לחיו וירק את חניכיו ילידי ביתו וגומ'. ורצוי

2011 Ministerio de Cultura

שתעא זילפי ביתו היו בני אמתותיו ונעריו, וחכיכיו הם החבשים הזכירי לחזר היו בביתו לעבות מלאכתו, ואם כן לקח אברהם ילידי ביתו וחכיכיו גם כן שהיו כלם עבדיו והלך על המלכים: וכאשר תבין זה תבין דברי אברהם למלך סדום כפי מה שרצוי שבאמר שהביאו ר' יודן, וכוון אמרו בלעדי רק לחזר לכלו הנערים וחלק האנשים לחזר הלכו אתי ענר אשכול וממרא הם יקחו חלקם, ופירושו לכלי שבחלוקת השבי כפי הדין היה רצוי שיהיו ד' חלקי, החלק הח' לאברהם שר הצבא, והחלק הט' לנערין, ל"ל ילידי ביתו, והיה זה גם כן לאברהם לפי שמה שהוא עבד קטן רבו, והחלק הג' לחכיכיו, והם הזכירים שהיו במלאכתו שהלכו עמו למלחמ', והחלק הד' לענר אשכול וממרא שלח הלכו שמה לבל יבנו על הכלים, ואברהם אמר למלך סדום שלח לקח ולא יקח לעצמו מחלקו כלום, וזהו אמרו בלעדי, וגם מחלק ילידי ביתו לא יקח כלל כי אם מה שבבר אכלו הם, וזהו רק לחזר לאכלו הנערים, לפי שהיו נערין, לאכל חלק החכיכים לא מבעו מהם, לפי שלא יהיו הם בזה, ואין לאברהם רצוי לקחת מהם חלקם, וכן חלק ענר אשכול וממרא היוצאים על הכלים, וזה חלק החבשים לחזר הלכו לאתי שהם חכיכיו זוכר, וגם כן ענר אשכול וממרא שלח הלכו הבה אלו ואלו הם יקחו חלקם, ויהיה לפי זה לאמרו וחלק, מוסך עצמו ואחר עמו, ל"ל חלק החבשים לחזר הלכו לאתי וחלק ענר אשכול וממרא כלם יקחו חלקם. הבה אם כן פשר עצמו ופשר נעריו מהחלוקה בשבי ולא פשר ג' החלקים האחרים, והתבאר מזה שלדעת ר' יודן ענר אשכול וממרא שבשלו על הכלי לקחו חלק' בשוה מהבזה, ולכן לאחר ממי למד? מזקנו לאברה' וכו', שהיה עציבו דומה לעניין דוד, והוא מה שרליתי לבאר בזה: וזכר הכתוב שלחק דוד מהשלל מבאה לכל אוהביו (כוכבוכו) מערי יהוד', וזה לפרכם מכלי ה' לחזר עזה עמו ולבריותו. ואחר לליהם הבה לכם ברכה משלל אויבי ה', ל"ל שלח היה שולח להם זה בעבור שעלוהו העמלקים מהם, כי אין להם כבר לין במה שהיחצו, לכל היה שולח להם ברכה משלל אויבי ה' כי כבר היה משלהם. וגם כוון בזה לומר לכל תחשבו שיש קלקלה בחכילת השלל הזה שבעליהם יפעקו לכ' ויקללו עליו, כי הבה להיותם אויבי ה' לחוכל משלל יבורך מן הזמים, כי שם נוה ה' לת הברכה קיים עד העולם:

פרשה חמשה עשר

במיתת שאול ובניו, ומהלים העמלקי שספר לדוד שהוא הרגו ולוה דוד להרגו על זה, והקיצה לחזר קטן דוד על שאול ועל יהוכתן בנו, ואיך לפני יבא גלעד לקחו בלילי גוית שאול וגוית בניו מחומ' בית שן ויערפוס ואת עלמותם קברו. תחלת הפרשה ופלשתים נלחמי בישרל וגו', עד ויהי מחרי כן וישל דוד בי' וגו', והנה שלשתי בפרשה הוחת שם שלשות:

השאלה הראשונה למה שאול הרג לת עצמו? ואיך לוה לנוזל כלי שיעמוד עליו וידקרהו? והנה ההורג עצמו כאלו שופך דמים וענן הריגה בידו וחייב מיתה לעזים, כמו שאול הוכיחו מאמרו * לך לת למכם לנפשותיכם לדרוש: ואם באמר שעשה זה מהכנה לחזר זכר בן יבואו הערלים האלה ודקרני והתעללו בי, הנה לם היתה העלילה שמיתתו הנה הוא היה הורג עצמו גם כן, ואם היה שיעלילו בנופו הנה לא ימלט מזה גם לחרי מותו, ואם כן למה הרג עצמו?

השאלה השנית מי הרג לת שאול? אם באמר שהעמלקי הרגו כמו שספר לדוד, לך לא ספרו הכתוב במחורע? ואמר לבד ויקח שאול לת הקרב ויפול עליה וירא נושא כליו כי מת שאול וגו', יורה שעל תרבו מת. ואם נודה שכן קרה, ל"ל שהוא המית עצמו, יקשה מאד מיפור הנער העמלקי שלא זכר מהקרב לחזר כפל עליה, ואמר לדוד ולעמוד עליו ולמותתהו וגו', ואם באמר שחקר בלמותתו וכוב בדבריו, יקשה מי הגיד לו שהפרשים הדביקוהו? ואיך הניח הכתוב לחזר על דקתו ולפעלה לחזר על זרועו לל דוד?

השאלה השלישית מדוע פוה להרגו? והנה לא עשה זה כי אם ברצון שאול ובמלותו, ולא היה רצוי שזומת בעבור זה. ועוד שלא היו אם עלים, וזה היה מרגיע עצמו והיה מפני זה פטור כפי כן, ואם היה שיעלילו בנופו הנה לא ימלט מזה גם לחרי מותו, ואם כן למה הרג עצמו?

**השאלה השנות

[ג] וַתִּכְבַּד הַמִּלְחָמָה אֶל־שָׁאוּל וַיִּמְצָאֻהוּ
הַמּוֹרִים אַנְשֵׁי בַּקָּשֶׁת וַיָּחֶל מְאֹד
[ד] מֵהַמּוֹרִים: וַיֹּאמֶר שָׁאוּל לְנֹשֵׂא כֵלָיו
שְׁלֹף־חַרְבְּךָ וְדָקְרֵנִי בָהּ פֶּן־יָבוֹאוּ הָעֲרֵלִים
הָאֵלֶּה וּדְקָרֻנִי וְהִתְעַלְּלוּ־בִי וְלֹא אָבָה
נֹשֵׂא כֵלָיו כִּי יָרֵא מְאֹד וַיִּקַּח שָׁאוּל אֶת־
[ה] הַחֶרֶב וַיִּפֹּל עָלֶיהָ: וַיַּרְא נֹשֵׂא־כֵלָיו
כִּי־מֵת שָׁאוּל וַיִּפֹּל גַּם־הוּא עַל־חַרְבּוֹ
[ו] וַיָּמָת עִמּוֹ: וַיָּמָת שָׁאוּל וּשְׁלֹשֶׁת בָּנָיו
וְנֹשֵׂא כֵלָיו גַּם־כָּל־אֲנָשָׁיו בַּיּוֹם הַהוּא
[ז] יַחְדָּו: וַיִּרְאוּ אַנְשֵׁי־יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר־בְּעֵבֶר
הָעֵמֶק וַאֲשֶׁר בְּעֵבֶר הַיַּרְדֵּן כִּי־נָסוּ אַנְשֵׁי
יִשְׂרָאֵל וְכִי־מֵתוּ שָׁאוּל וּבָנָיו וַיַּעַזְבוּ אֶת־
הֶעָרִים וַיָּנֻסוּ וַיָּבֹאוּ פְלִשְׁתִּים וַיֵּשְׁבוּ
[ח] בָהֶן: וַיְהִי מִמָּחֳרָת וַיָּבֹאוּ פְלִשְׁתִּים
לְפַשֵּׁט אֶת־הַחֲלָלִים וַיִּמְצְאוּ אֶת־שָׁאוּל
וְאֶת־שְׁלֹשֶׁת בָּנָיו נֹפְלִים בְּהַר הַגִּלְבֹּעַ:
[ט] וַיְכָרְתוּ אֶת־רֹאשׁוֹ וַיַּפְשִׁטוּ אֶת־כֵּלָיו
וַיְשַׁלְּחוּ בְּאֶרֶץ־פְּלִשְׁתִּים סָבִיב לְבַשֵּׂר
[י] בֵּית עֲצַבֵּיהֶם וְאֶת־הָעָם: וַיָּשִׂימוּ אֶת־
כֵּלָיו בֵּית עַשְׁתָּרוֹת וְאֶת־גְּוִיָּתוֹ תָּקְעוּ
[יא] בְּחוֹמַת בֵּית שָׁן: וַיִּשְׁמְעוּ אֵלָיו יוֹשְׁבֵי
יָבֵישׁ גִּלְעָד אֵת אֲשֶׁר־עָשׂוּ פְּלִשְׁתִּים
[יב] לְשָׁאוּל: וַיָּקוּמוּ כָּל־אִישׁ חַיִל וַיֵּלְכוּ
כָּל־הַלַּיְלָה וַיִּקְחוּ אֶת־גְּוִיַּת שָׁאוּל וְאֵת
גְּוִיֹּת בָּנָיו מֵחוֹמַת בֵּית שָׁן וַיָּבֹאוּ יָבֵשָׁה
[יג] וַיִּשְׂרְפוּ אֹתָם שָׁם: וַיִּקְחוּ אֶת־עַצְמוֹתֵיהֶם
וַיִּקְבְּרוּ תַּחַת־הָאֶשֶׁל בְּיָבֵשָׁה וַיָּצֻמוּ
שִׁבְעַת יָמִים:

תם ספר שמואל רשון, ויסורו כליון:

(ג) גם וכמלט ממכה עם לכבר ושלר הגבורים שבשלרו: ולקרי שמתו שלשת בניו ויאחר שחול לבדו קי כבדה המלחמה עליו ויפלהו המורים, לל המורים בקלים מכלו לת מקומו והיו הולכים לקריו ופקד לו שחול מהמורים. ולקוי שקדע שלל פקד שחול מהם פן ימיתוהו (כיהוא היה בוקר מות מקייס לקרי שלקה בעיניו מיתת בניו וידע מדברי שמואל על ידי הבעל'חוב שגם הוא לל יקי') לבל פקד מקד פן יבו לותו בחופן שלל ימו' מיד ולל יוכל לללו', ויתפשוהו קי ויעללו בו, בהקרס עיניו וחתכס לותו לבר לבר, לשחת הפלשתים לותו למה שהשקית בהם מלל, ובלר שימות על ידי לוהביו ולל על ידי לויביו, ולזה לתר לנוחל כלי שלוף חרבך ודקרני בה פן יבלו הערלים הללה ודקרוני והתעללו בי, לל שרלוכה יתעללו בו ובלקרוב ידקרוהו לו יהיה ודקרוהו בחופן בזה ויתעללו בי בלותו הדקור לרך כתי' ובזיון. והנה נערו לל הבה שלוף יד בו, ויקח שחול לת החרב ויפל עליה ובכפה בו בחופן שמת מיד, ולפי זה בתב העמלקי בשה שתי' לדוד שהוא הרג לשחול, וחולם לתי' זה למלוח חן בעיני דוד כי יודע היה שבלתו לשחול. ופפ' לומר שלל לת מיד עם הבלת החרב ולו הולרך לקרו' ע"י הנער העמלקי שימותהו, בחופן שלל ימלולוהו הפלשתי', עדין גוסם ויתעללו בו והבתו' לל ספר בכתן כי לם שם שעשה שחול לבד לבל העמלקי הוא הרגו כדבריו והוא היותר

(ה) בכון: והנער נוסף כלי בתי' רלה שמת לדוכו נבר מות מחייס, וכמו שבחייס לוהו בך לוה לותו במיתה ויפול גם הוא על חרבו וימת. ולפי זה מתו שחול ובניו ונוסף כליו גם כל לבשיו, לל מערלי עוזי רלוכו ביום ההוא יקדו,

(ו) והלך שחול לבית עולמו מלווה עם בניו ולבשיו בלשר היה בחמו לתם: ומלשר רלו לבני ישרלל היושבים בערים לשר לקחו מהפלשתים כי מתו שחול ובניו ולל בשלרו ערים להכילם מיד פלשתים, עזבו הערים וכמו ולקחו לותם הפלשתי'. והנה שחול לל קשת במה שהרג לת עלמו, לפי שהיה יודע כי סופו למות במלחמה ההוא, כי כן למ' לו שמוא ומשר לתה ובניך עמי, ובלשר רלה שבתקייס דברו בבניו לשר מתו לעיניו ושהמורים היו הולכי' סביבו ושהיה בלתי לפשר להמלט מידם בשר ליהרג ביד בערו לו ביד עלמו, בלופן שלל יתעללו בו פלשתי' כי פחד שיעשו לו בלשר עשו לשמשון לו לסדקיהו וישבור לותו בקלון מתמיד ושרפה לסופה, ולהיותו מעולה בטבעו לוהב הכבוד והמעלה היה רלוי שיבשר מות מקלון, נמי' טו לל כל שבן כשיתקברו יחד, ועל כיולן בזה לומר לגג מלך עמלק * קר' לך לל עב לבן סר מר המות כמו שפירשתי שם. וכן לקול בכל לך לת

(ג) ויחל מאד: ויחלו לו מלד מלד מלד

שמואל שני

א

א [א] וַיְהִי אַחֲרֵי מוֹת שָׁאוּל וְדָוִד שָׁב מֵהַכּוֹת אֶת־הָעֲמָלֵקִי וַיֵּשֶׁב דָּוִד בְּצִקְלַג יָמִים שְׁנָיִם׃ [ב] וַיְהִי בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי וְהִנֵּה אִישׁ בָּא מִן־הַמַּחֲנֶה מֵעִם שָׁאוּל וּבְגָדָיו קְרֻעִים וַאֲדָמָה עַל־רֹאשׁוֹ וַיְהִי בְּבֹאוֹ אֶל־דָּוִד וַיִּפֹּל אַרְצָה וַיִּשְׁתָּחוּ׃ [ג] וַיֹּאמֶר לוֹ דָּוִד אֵי מִזֶּה תָּבוֹא וַיֹּאמֶר אֵלָיו מִמַּחֲנֵה יִשְׂרָאֵל נִמְלַטְתִּי׃ [ד] וַיֹּאמֶר אֵלָיו דָּוִד מֶה־הָיָה הַדָּבָר הַגֶּד־נָא לִי וַיֹּאמֶר אֲשֶׁר נָס הָעָם מִן־הַמִּלְחָמָה וְגַם־הַרְבֵּה נָפַל מִן־הָעָם וַיָּמֻתוּ וְגַם שָׁאוּל וְיוֹנָתָן בְּנוֹ מֵתוּ׃ [ה] וַיֹּאמֶר דָּוִד אֶל־הַנַּעַר הַמַּגִּיד לוֹ אַיֵּךְ יָדַעְתָּ כִּי־מֵת שָׁאוּל וְיוֹנָתָן בְּנוֹ׃ [ו] וַיֹּאמֶר הַנַּעַר הַמַּגִּיד לוֹ נִקְרֹא נִקְרֵיתִי בָּהָר הַגִּלְבֹּעַ וְהִנֵּה שָׁאוּל נִשָּׁעַן עַל־חֲנִיתוֹ וְהִנֵּה הָרֶכֶב וּבַעֲלֵי הַפָּרָשִׁים הִדְבִּיקוּהוּ׃ [ז] וַיִּפֶן אַחֲרָיו וַיִּרְאֵנִי וַיִּקְרָא אֵלָי וָאֹמַר חִנֵּנִי׃ [ח] וַיֹּאמֶר לִי מִי־אַתָּה וָאֹמַר אֵלָיו עֲמָלֵקִי אָנֹכִי׃ [ט] וַיֹּאמֶר אֵלַי עָמֹד־נָא עָלַי וּמְתֵתֵנִי כִּי יַדַּעְתִּי כִּי

(א) ויהי לאחרי מות שאול וגו׳ ספר הכתו׳ לך ידע דוד עניין שאול בקלגל, והו׳ שבא לו מן המלחמה מעט שאול, ל״ל מלותם שהיו במלחמה עם שאול ויו בגדיו קרועים ואדמה על ראשו, להורות שכפרו מר לו ושהוא מקבל על מת, ושאל לו דוד לך היה הדבר? והוא הגיד הדברים כפי מה שארעו, כי העם מן המלחמה והיה זה בריצתו, וגם הרבה נפל מן העם, ל״ל כי לאחרי שהתחילו לנוס היו מכים בהם, וגם שאול ויהונתן מתו, זה היה בתחלה. והנה לך זכר מאחר הנכים לפי שלבה היו העקר, ואולי גם כן שלא רצה לותו הנער לך מתו שאר הנכים, כי יהונתן היה תמיד לבל אביו, וכמו שאמר * שאול ויהונתן וגו׳ ובמותם לא נפרדו, ולזה אמר על הנכים יחד שמתו במלחמה: (ה׳ ו׳) ודוד שאל לו לך ידע זה? לאם היה עד רחוק או שידעו מפי השמועה? והוא השיבו נקרית נקריתי בהר הגלבוע, ל״ל שבמקרה בא שמה לבל שאול, כי לא היה מתכוין העומדים סביבו. ואמרו והנה שאול נשען על חניתו, ל״ל שכב כפל על הקרב והוכה והיה נשען על חניתו, כי לא יכול לעמוד מפני המכה, או שקרא חניתו הקרב לשר כפל עליה והיה נשען עליה בכח להשלים הדקירה כדי שימות. והרכב ובעלי הפרשים, ל״ל שרי הפרשים והמוכי׳ עליהם (ז) הדבקוהו לתפשו. ויפן, כלומר שאול (שזכר) פנה לאחריו, ויאמר לי עמוד עלי ומותני כי לחזקני הצבן כי כל עוד נפשי בי, ל״ל שביקש ממנו שימותהו לפי שלחזקו הצבן, והוא הקולי המית, רמז למה שנפל על הקרב ולתזקו המות, וקס כן לא ימלט ואין היזק קס יהרגהו כי כבר הוא כמת. עוד אמר שיעזרך לשימיתהו לפי שעדין נשמתו בו ולא תת מהכאב ולכן ילטרך שיהרגהו, לאת מפאת המות הדבקה בו, ומתנכים בו. ולבנ פירש שהיה לבושו מצוין להוסיף לו חוזק, בחופן שלא יוכל לקס לתתכו בקלות, ואמר שאול שהחנית קצר נפל עליו לאו לו הצבן ולזה לא היה יכול להנצל לקרבו. ומדרש תנחומא לאול לקוני הצבן, פר׳ מצורע עון הכהנים (שלובשי כתונת תצבן) שהרגתי. ולקרים פירשו בו לובשי תצבן שהיו לוחזים בו, כמו שאמר ובעלי הפרזים הדביקוהו: וספר (י) הנער שהוא המית לת שאול, ל״ל כי לאחרי היותו מוכה מהחרב או הכוכת השלים להרגו, וז״ם כי ידעתי כי לא יהיה לאחרי נפלו, ל״ל שמיד לאחרי שיפול לרצה לא יהיה עוד. או לאמר לאחרי נפלו על הקרב לא יהיה מאמת המכה, ולכי גמרתי מיתתו כמו שאמר (יא, יג) מעכי: וכפר הכתוב שכאשר שמע דוד מיתת שאול ויהונתן קרע לת בגדיו ויבכו וילומו הוא ולאנשיו, ומכאן למדו חז״ל כמועד קטן פרק בתרא דף כו ע״א שחייב לקרוע על כזית ועל לב כית דין, שאול היה בזית ויהונתן היה לב ב״ד, וכן חייב לקרוע על רוב לבור שבשמרו, ולס בשמרו לבור וכזית בלבד לאמרו שעל כל לבד ולבד חייב לקרוע, ו״ם על שאול ועל עם ה׳. ולאכס לאמרו עוד ועל בית ישר׳, לא להיותו כופל הדברי׳ מתוך הכרה, כי לס לומר שהי׳ לבלגתו בחיתת העם ושתי בחיכות, הלבד להיותם עם ה׳, והזכית להיותם בית ישרל, ל״ל בית ישרל מעלמס ועם לבלי יעקב: והנה דוד (יג) שאל לת הנער לי מזה לתה? ולין פירושו מלזה עם היה, כי כבר לאר שהיה עמלקי, ולא מלזה מקום מעמלק כמו שאתב רל״ל, לבל תצב דוד שהנער הזה עם היותו עמלקי היה מזרע לבר, כמו שהיה הנער לבר הביאו ל גדוד עמלק שהיה לים מבני ומזרע לים עמלקי, וזהו לאמרו לי מזה לתה? ל״ל מלזה לבל לתה לאכי רלהו כער ולבב שהיה מזרע ומשם לבלם לבר, והוא השיבו בן לים בר עמלקי לבבי, ל״ל שלא היה מזרע לל׳ לבר, ולא היה לו לדון כי היה עם לביו ועמו הלך בה בלה כתיבס לל לביו ולאר בן לים בר עמלק למלחמה, ולזה כתיבס לל לביו ולאר שהוא בר לבבי, ל״ל עמלקי שבתגייר. ולבה ברלזוכה לל לאר שהוא בר לבל לאר עמלקי לבבי, לולי מלזר רלה לת דוד חוקר מלל בדבר שיבה הלחמת ולאר שהוא בר עם היותו כזב: ודוד (יל, טו, יז) הוכיחו לין שלח ידו בחזיק ה׳ לשחתו? וילו לת בעריו להמיתו,

© 2011 Ministerio de Cultura

להמיתו, ויאמר פיך ענה בך, ר"ל אולי שכזבת בדבריך ושלא הרגת את שאול כאשר אמרת, אבל המשפט הזה הוא על פי דבריך, וזהו דמיך על ראשך כי פיך ענה בך וגומ'. ובפסיקתא א"ר יצחק אותו נער דואג האדומי היה, ויאמר לו דוד דמיך בראשך דמיך כתיב, אמר ליה דוד דמים רבים שפכת בנב עיר הכהנים, וכן הביאו בתנחומא. והנה צוה דוד להרוג את הנער העמלקי הזה, לפי שעל פי התורה האומר לחבירו חבול לא יחבול ואם חבל חייב, כמו שהתבאר בתלמוד, כל שכן בענין המיתה, וכ"ש על המתת המלך, ואין מצות שאול אליו ממה שתנצל אותו מהעונש כן, דברי הרב ודברי התלמיד דברי מי שומעין? ועם היותו שלא היו שם עדים בדבר, הנה הרגו דוד לא להיותו הדין כך כי אם להוראת שעה, ובראותו הנזר והצעדה על ידו שהיה מאמת דבריו, וגם לדעתו שהיה עמלקי וחשב שלהיותו ממשפח' עמלק השתדל להנק' משאול בעבור מה שעשה לעמו, ולכל הסבות האלה צוה להורגו כדי שלא יקלו האנשים לשלוח ידם במלכות. ועם זה התבארו והותרו השאלות שנית ושלישית, בהסכמת דברי העמלקי עם הספור ותת הטעם במיתתו כפי הראוי ולהוראת שעה:

(יז) ויקונן דוד את הקינה וגו'. זכר הכתוב שדוד עשה קינה ויקונן אותה על שאול ויהונתן בנו, ולא אמר על שאר הבנים כי אלה היו העקר, וזה אם לגבורתם ששאול ויהונתן היו לבד הגבורי' אשר בביתו, ואם לפי שדוד ראה לקונן שאול על מעלתו ויונתן על אהבתו ולא על שאר הבני' שלא היה להם מעלה ואינם עמו באהבה: ללמד לבני יהוד' קשת וגו'. המפרשים פירשוהו אם מענין עצה, יאמר בעבור כי מיתת שאול היתה בסבת ירא'תו מהמורים בקשת ולא היה בישראל מי שיהיה בקי בזה, אמר דוד ללמד בני יהודה קשת, כי הוא מהנבחרים שבכלי המלחמה. ויקשה לזה שאינו מעצם הקינה, ועוד שלמה יצוה זה לבני יהודה ולא לכל בני ישראל? ולדק פי' בו עוד ענין הבטחה ותנחומין, יאמר לאנשיו כן, בני יהוד' אל תתיאשו מן הטובה ואל ירך לבבכם במיתת שאול ויהונתן, כי קשת המלחמה וגבורתה היא ביד בני יהודה, והנה היא כתובה בספר הישר שהוא ספר התור' כשתי, שכתוב בה * יהודה אתה יודוך אחיך ידך בעורף אויביך, והם יכבשו פלשתים כמו שראינו שהכניעם דוד אחרי כן, ויהיה קשת שם לגבור', כמו * קשת גבורים חתים, והכוונ' שכל א' מבני יהוד' ילמד לחבירו דרכי הגבור' והמלחמה, וגם לזה יקשה שאינו מהקינה, ולא היו אנשי דוד כ"כ דואגים על מות שאול אויבם שיצטרך דוד לנחם אותם על זה. וחז"ל אמרו ידך בעורף אויביך איזהו [מלחמ' שצריכה] יד שהיא כנגד העורף? הוי אומר זה הקשת, שנאמר ללמד בני יהודה קשת הנה כתובה על ספר הישר: הצבי ישראל על במותיך חלל איך נפלו גבורים. פירשו המפרשי' כלם שאמרו על ארץ ישראל שנקרא ארץ צבי, יאמר בדרך תמיהה וכי ארץ צבי ישראל ראוי היה שעל במותיך (שרמז להרי הגלבוע) יהיה שאול חלל? ואני אחשוב בפי' הפסוקים האלה א' משלשה פנים אחרים. הא' שלפי שהגבורה האמתית היא לאדם בחרב ובחנית כמו שהיה לשאול, והקשת הוא ללוחמים מרחוק שלא יעצרו כח לקרב אל המלחמה ויבחרו להלחם בקשת ולנוס מהרה, כמו שאמרו מאנשי פרס הנקראי' טורקום שהם

פר' בשלח

סוף פרשת כי תצא.

בק פח צב א'

ברא'שית מ"ט ה' שמו' א' ב' ד'

עז פב דף כה עא

(יט)

[יו] גַּשׁ פְּגַע־בּוֹ וַיַּכֵּהוּ וַיָּמֹת׃ וַיֹּאמֶר אֵלָיו דָּוִד דָּמְיךָ עַל־רֹאשֶׁךָ כִּי פִיךָ עָנָה בְךָ לֵאמֹר אָנֹכִי מֹתַתִּי אֶת־מְשִׁיחַ יְהוָה׃

[יז] וַיְקֹנֵן דָּוִד אֶת־הַקִּינָה הַזֹּאת עַל־שָׁאוּל

[יח] וְעַל־יְהוֹנָתָן בְּנוֹ׃ וַיֹּאמֶר לְלַמֵּד בְּנֵי־יְהוּדָה קָשֶׁת הִנֵּה כְתוּבָה עַל־סֵפֶר

[יט] הַיָּשָׁר׃ הַצְּבִי יִשְׂרָאֵל עַל־בָּמוֹתֶיךָ

[כ] חָלָל אֵיךְ נָפְלוּ גִבּוֹרִים׃ אַל־תַּגִּדוּ בְגַת אַל־תְּבַשְּׂרוּ בְּחוּצֹת אַשְׁקְלוֹן פֶּן־תִּשְׂמַחְנָה בְּנוֹת פְּלִשְׁתִּים פֶּן־תַּעֲלֹזְנָה

[כא] בְּנוֹת הָעֲרֵלִים׃ הָרֵי בַגִּלְבֹּעַ אַל־טַל־וְאַל־מָטָר עֲלֵיכֶם וּשְׂדֵי תְרוּמוֹת כִּי שָׁם

בנוסם יכו את אויביהם בקשת, לזה אמר אחרי שהגבורים האמתיים העומדים על מרומי שדה כבר מתו, ראוי הוא אכ"ל אל בני יהודה עם היותם גבורי כח שילמדו לירות בקשת כדי שילחמו מרחוק ויכוסו מהרה, אחרי שהגבורים השלמים שאול ובניו מתו, וזה אם כן מכלל הקינה היה, ובכלל זה שבמות השלמים ההם אשר לזכותם היה הקב"ה פעמים רבות מושיע לא בחרב ולא בחנית, כמ"ש * שמע ה' קול יהודה, ראוי עתה לבני יהודה שהם שבט המלכות שילמדו קשת חנית וכידון ולא יסמכו על זכותם, מאחר שספו תמו בעלי הזכות והשלימות. הפן השני הוא שקשת הוא שם הקושי והצער והרעות, כמו * אם לא בכיתי לקשה יום, ואמר ללמד לבני יהודה קשת והוא שם כולל לישראל עונשים וצרות רבות ורעות ודברי' קשים ולנסותם בהם, הנה זה כתובה על ספר הישר (והוא ספר התורה,) בפר' אם בחקותי * ובפרשת והיה כי תבא * ששם ייעד הרעות הבאות עליהם ושירדפום אויביהם, אבל הצבי ישראל, ר"ל תפארת ישראל וצביונם שהיה שאול שיהיה חלל על במותיך באמת לא נכתב זה בתוך הקללות, ויהיה לפי זה גזרת הפסוקים הצבי ישראל (ויהיה הא' הצבי הא' התימה) האם ראוי וימצא בספר הישר בתוך הקללות שצבי ישראל ותפארתו יהיה חלל על במות ארצו? ואמר זה לפי שבקללות לא נאמר שימותו מלכי ישראל במלחמ'. הפן השלישי והוא היות' נכון אצלי, שאמר דוד לאנשיו שראוי להם שיצטערו ויבכו מאד על הרעה הזאת, אם מפאת עם ישראל ואם בעבור שאול ובניו, עם היותו שונא אותם ורודף אחריה', וזה לא מפאת עצמו כי אם מפאת גבורת' וכבודם שגלה כבוד מישראל, וז"ש ללמד בני יהודה (והם אנשי דוד) קשת ודאגה ועצבון, הנה כתובה על ספר הישר שהוא תורת משה שצוה * ואהבת לרעך כמוך, וכן ראוי לבני יהודה שידאגו על רעת בני ישראל אחיהם, וזהו הצבי ישראל על במותיך חלל, ר"ל שהיה ראוי לבכות ולספוד על ישראל בכלל ובפרט, אם בכלל מפאת העם הישראלי שמתו ונפלו בחרב בהיותם על במותם בעליון המקומות ובהם יופי העם וצביונם ועכ"ז היו חלל, וגם כן ילמדו קשת וקינה רבה על שאול ויונתן, וזהו אמרו עליהם איך נפלו גבורים, ולזה המשיך לומר אל תגידו בגת וגו', ר"ל ראוי הוא ללמד קשת עליה' שהיא קינה וקוננות, ולא שתגידו המבשרים הדבר הרע הזה בגת ובחוצות אשקלון, שהם ערי פלשתים סמוכות זו לזו, שמת שאול הרודף אתכם, כי בנות פלשתים תשמחנה ברעת ישראל ולא ישישו במעלתכם. ואפשר לפרש הצבי ישראל, עוד באופן רביעי על שאול ויהונתן, שהיו יופי ישראל וצביונן, ועליהם אמר לאנשיו בני יהודה שילמדו קשת וקינה. ואמרו איך נפלו גבורים דבק עם אל תגידו בגת, רוצה לומר אל תגידו ואל תבשרו בגת ואשקלון איך נפלו הגבורים האלה. הנה התבאר שהיה מכלל הקינה ללמד לבני יהוד' קשת בכל א' מהפני' שפירשתי: וזכר אחרי זה שקלל ההרי' אשר היתה בהם המלחמה באמרו הרי בגלבוע אל טל ואל מטר עליכם ושדה תרומות, ר"ל אל ירד עליכם טל ומטר ואל יהי בכם שדה שיתנו ממנו תרומה לה' לפי שלא יהיו בו פירות ותבואה, יען וביען שם נגעל מגן גבורים וגו'. ואפש' לפרשו בתמיהה, יאמר הרי בגלבוע האם אין טל ומטר יורד עליכם? שהוא אות ההשגחה, האין בכם

שדה

דברי' לג' ז'

איוב ל' כה

ויקרא כז

דברים כח

ויקרא יט יז

(כ)

(כא)

2011 Ministerio de Cultura

נִגְעַל מָגֵן גִּבֹּרִים מָגֵן שָׁאוּל בְּלִי
[כא] מָשִׁיחַ בַּשָּׁמֶן׃ מִדַּם חֲלָלִים מֵחֵלֶב
גִּבֹּרִים קֶשֶׁת יְהוֹנָתָן לֹא נָשׁוֹג אָחוֹר
וְחֶרֶב שָׁאוּל לֹא תָשׁוּב רֵיקָם׃
[כג] שָׁאוּל וְיהוֹנָתָן הַנֶּאֱהָבִים וְהַנְּעִימִם
בְּחַיֵּיהֶם וּבְמוֹתָם לֹא נִפָּרָדוּ מִנְּשָׁרִים
קַלּוּ מֵאֲרָיוֹת גָּבֵרוּ׃
[כד] בְּנוֹת יִשְׂרָאֵל אֶל־שָׁאוּל בְּכֶינָה
הַמַּלְבִּשְׁכֶם שָׁנִי עִם־עֲדָנִים הַמַּעֲלֶה
עֲדִי זָהָב עַל לְבוּשְׁכֶן׃
[כה] אֵיךְ נָפְלוּ גִבּוֹרִים בְּתוֹךְ הַמִּלְחָמָה
יְהוֹנָתָן עַל־בָּמוֹתֶיךָ חָלָל׃
[כו] צַר־לִי עָלֶיךָ אָחִי יְהוֹנָתָן נָעַמְתָּ לִי
מְאֹד נִפְלְאַתְךָ אַהֲבָתְךָ לִי מֵאַהֲבַת
[כז] נָשִׁים׃ אֵיךְ נָפְלוּ גִבֹּרִים וַיֹּאבְדוּ
כְּלֵי מִלְחָמָה׃

נגעל מגן גבורים מגן שאול כלי משוח בשמן פי' דבי דוד קמחי בו (והוא מדברי ר"ש) מגן שאול כאלו לא היה לותו המגן משוח בשמן, כי משוחים המגן בשמן להתליקו כדי שלא יעבורהו כלי זין, לו יקחר כי גם נגעל מגן גבורים מגן שאול כאלו לא היה משוח בשמן למלך. ולפנ פי' שהמגן משוח בשמן כאחר לא יתמיד במלחמה, וכמו שאמר הפתיח על מיתת בלשאצר * קומו השרים משחו מגן, רוצה לומר עתה תהיו במבוכה מהמלחמה ותמשחו המגן כי לא תעלו למלחמה כמו שהיה קודם זה, ולכן אמר כאן שמגן שאול לא היה משוח בשמן במבוכה כי תמיד היה במלחמה, וכל דבריהם בכוחם ויצרים בפירוש הפסוק הזה. וגם אפי לפרש לותו בשבי לופכים לקריס. האחד הוא שאמר שגם נגעל מי שהיה מגן הגבורים כלם ומגן בעדם, והוא מגן שאול, לל שאול היה מגן הגבורים לגבורתו ותקפו כלי משוח בשמן, לל לא בשביל היותו שאול משוח בשמן מציל ללקי יעקב, פירוש שכל מלך הוא מגן עמו כגבור בחלצ, לבל בשביל עלמו וזרועו ובחו היה מגן שאול הוא המגן בעד כל הגבורי'. והשני הוא שהפסוק המשך מדובק עם הפסוק הקמך לאחריו, יאמר מגן שאול שלא היה משוח בשמן כי גם מדם חללים וחלב גבורי', כי היה תמיד במלחמה והיה מגבו משוח מדם והחלב לא מהשמן. הרי גם כן לך בזה אחד פירושים בכוחים למבין ויצרים למוללי דעת:

(כב) **מדם** חללים מחלב גבורים וגומ'. מלבד מה שפירשתי בזה הפסוק מדם חללים וגו', פמוך עם הפסוק הקודם, עוד בפרש לותו בפני עלמו, יאמר שקשת יהונתן לא נסוג לחור וחרב שאול לא תשוב ריקם מדם חללים וחלב גבורים, כי היו מבקים בלם ומחיתים לת לויביהם במלחמה, וכפי ב' הפירושים הללה יהיה מדם חללים וחלב גבורים חללי הלומות לויביהם, וגם הגבורים לחר הרגו מהם שאול ויהונתן. והבכון לחלי מדם חללים וחלב גבורים גם מבני ישראל הכופלים במלחמה, לפי שקודם מיתת שאול ויהונתן מתו רבים מישראל, ועם היות שבאחר ירחה מדם חללי' וחלב הגבורים לחר כפלו לפניהם ולעיניהם מישראל, הנה עכ"ו לא כאבו גם מלהלחם בגבורה מופלגת, ולא נסוג לחור בעבור זה קשת יהונתן וחרב שאול לא תשוב ריקם. ולפחר לפרש עוד בסוג לחור, שיהיה הכון מהמדבר, ואמר שעם היות שרבים מתו במלחמה מישראל (וזהו מדם חללי' וחלב גבורים) עכ"ו לין רלוי שבסוג לפחבו בושת הקינה לחור מלשבת קשת יהונתן ולא תשוב בדבריבו חרב שאול ריקם, (כג) ולזה שבחם מיד באמרו שאול ויהונתן הנאהבים והנעימים בחייהם ובמותם לא נפרדו. ולחבם מה ענין לא נפרדו, פירשו המפרשים שלא נפרדו מעשם עם היותם יודעים זיווגו במלחמה, וזה בלתי מתיישב, שדוד בעשותו הקינה לא היה יודע מה שאמר שמואל בחוב על שאול ולך ירמוז עליו? ולחשוב שנבא את שאול ויהונתן בדבר לחר, והוא

היותם במלחמה תמיד מדובקים ומקושרים, ועם היותם בתוך עם רב ולולנים מפה לל פה ולוקמים מבלן ומבלן כפי מורך המלחה ומלוקת החויבי', עכ"ו תמיד הלכו מקושרי', ומה שמותם לא נפרדו, עם היות שמפזרי' קלו לגבת ממקום למקום ומלריות נברו במלחמה, וזה בלי ספק דבר נדול הוא, כי במלחמה החזקה המכולבלת לא ירלו לים לת לחיו בהיותם בתוקף המלחמה עם החויבים, וחזק הלוקמים כלו הוא בהתחברותם ובהתחלקם להעזר זה עם זה. הנה לל היתה הקינה על שאול ויהונתן יחד, כי אמרו הלבי ישראל על במותיך חלל על ישראל בכלל, לו לאמרו על שאול ויהונתן כמו שפירשתי, ומה שפרט כי גם נגעל מגן גבורים מגן שאול היה להיותו מלך, ולחרי כן מצינום יחד היו הדברי', ועתה יבריד ביניהם ואמר בנות ישראל לל שאול בכיכה, רוצה לומר מלל גבורותיהם ומעלתם היתה הקינה לחת ומדובקת על עתה, לבל מלל החסל והתשבה לחר עשו והתאבה לחר היה להם עם המקונן לחר שתפרד הקינה. והנה בנות ישראל יבבו לל שאול, לפי שהיה הוא עוזה עמהן קפד, וזהו המלבישבן שני עם עדנים, לל שהיה נותן להם לבושי תולעת שני ועדי זהב לשחת על לבושיהן. לו לפחר לפרש עדנים מתכלים מעודנים שהיה שולח להן, וכן לאמרו במדרש שמואל, ר' ריש פל' כה יהודה ור' לחמיה. ר' יהודה לומר בנות ישראל לל שאול בכיכה, שבשעה שהיו יולחין בעליהן למלחמה היה זכן ומפרכסן ומלבישן שני עם עדכי', מכאן שאין התכשיטין כאין כי אם לנוף מעודן. ר' לחמיה לומר בנות ישראל ללו מהדרות על ישראל על שאול בכיכה, שבשעה שהיה שאול שומע שעם הלכה מפי תלמיד חכם היה עומד ומבזקו על פיו. ולחרי שזכר קינת הבזים לל שאול המעיב עמהן ולוהב לותן מכל התהבה והתשבה, זכר שמוה הכל היה גם כן מקונן דוד לת יהונתן לחר העיב עמו ובפשו קשורה בנפשו, כי לשאול לא היה מחויב כלל לקונן עליו מוחת הבחיכה, ולזה לחר בפרט יהונתן על (כה) במותיך חלל. ולחרו לאך נפלו גבורים בתוך המלחמה יהונתן על במותיך חלל, לל שהיו גבורים רבים סביב יהונתן לשמרו ועוד היה הוא בעלמו לים נבור חיל, וחם כן לאך נפלו הגבורים בתוך המלחמה שלא כמו מחבה? רמז לשבחי משמרת יהונתן, ואיך היה יהונתן על במותיו חלל עם רוב נבורתו? ולזה לחר בתוך המלחמה, שהגבורים היו בתוך המלחמה ושאול ויהונתן היו במקום גבוה להלחם מהם יותר בטוחים, ולזה לחר גם בן הבני ישראל על במותיך חלל. ולחר למה יקונן לותו לבד ולא לשאול, ולחר שהוא להבתו, וזהו לר (כו) לי עליך לחי יהונתן, שהיה המלוקה בלבו בפרט על יהונתן להיותו לחיו בלהבה. ולחמרו מלהבת בזים, פי' רלה מלהבת דוד לל שתי בניו לבינעל ולחיכועם, ופי' עוד בזה לחיו ל מלהבת הבזים למי שלוהבות, בין לבעליהן ובין לבניהם שלהבתן חזקה מאד להן, וכן פירשו גם כן רלבג. ולפי לומר בספרו שהוא שלח לחיהן, מעודכים שהיה שולח לליהן, וכן לחרו במדרש שמואל, ר' יהודה ור' נחמיה. ר' יהודה לומר בנות ישראל לל שאול בכיכה, שבשעה שהיו יולחין בעליהן למלחמה היה זכן ומפרכסן ומלבישן שני עם עדכי', מכאן שאין התכשיטין כאין כי אם לנוף מעודן. ר' פחמיה לומר בנות ישראל ללו מהדרות על ישראל על שאול בכיכה, שבשעה שהיה שאול שומע שעם הלכה מפי תלמיד חכם היה עומד ומבזקו על פיו. ולחרי שזכר קינת הבזים לל שאול המעיב עמהן ולוהב לותן מכל התהבה והתשבה, זכר שמוה הכל היה גם כן מקונן דוד לת יהונתן לחר העיב עמו ובפשו קשורה בנפשו, כי לשאול לא היה מחויב כלל לקונן עליו מוחת הבחיכה, ולזה לחר בפרט יהונתן על (כה) במותיך חלל. ולחרו לאך נפלו גבורים בתוך המלחמה יהונתן על במותיך חלל, לל שהיו גבורים רבים סביב יהונתן לשמרו ועוד היה הוא בעלמו לים נבור חיל, וחם כן לאך נפלו הגבורים בתוך המלחמה שלא כמו מחבה? רמז לשבחי משמרת יהונתן, ואיך היה יהונתן על במותיו חלל עם רוב נבורתו? ולזה לחר בתוך המלחמה, שהגבורים היו בתוך המלחמה ושאול ויהונתן היו במקום גבוה להלחם משם יותר בטוחים, ולזה לחר גם בן הבני ישראל על במותיך חלל. ולחר למה יקונן לותו לבד ולא לשאול, ולחר שהוא להבתו, וזהו לר (כו) לי עליך לחי יהונתן, שהיה המלוקה בלבו בפרט על יהונתן להיותו לחיו בלהבה. ולחמרו מלהבת בזים, פי' רלה מלהבת דוד לל שתי בניו לבינעל ולחיכועם, ופי' עוד בזה לחיו ל מלהבת הבזים למי שלוהבות, בין לבעליהן ובין לבניהם שלהבתן חזקה מאד להן, וכן פירשו גם כן רלבג. ולפי לומר בספרו שהוא שלח לחיהן, מעודכים שהיה שולח לליהן, וכן לחרו במדרש שמואל, ר' יהודה ור' נחמיה. ר' יהודה לומר בנות ישראל לל שאול בכיכה, שבשעה שהיו יולחין בעליהן למלחמה היה זכן ומפרכסן ומלבישן שני עם עדכי', מכאן שאין התכשיטין כאין כי אם לנוף מעודן. ר'

2011 Ministerio de Cultura

לו מלחמת הכושים (שכר למעלה) לת שאול • ולעפי שבתלה היה מקוטן על שכיסס יחד כפי מעלתס , ולקב על כל לחד ולחד בפני עלמו כפי הטבתו ולהבתו , תור ותתס הקיכה נתם על שכיסס יחד לוך כפלו גבורים ויקבלו כלי מלחמה , רוכה לומר לוך כפלו הגבורים להם שאול ויהונתן ובמותס קבלו כלי מלחמה , כי הס היו כלי מלחמתן של ישרלל • ולפשר לכלי שהיס הקיכה לוך כפלו גבורים וזהו הקשת לשר

(כו) למד ללכשיו בכי יהודה שילמרו הס , והיה דוד בקוכבו קומר פכוך ק' ולכשיו משיבים לוך כפלו גבורים , וכן על כל פסוק ופסוק , ולזה לומר זה ג' פעמים עס היות שמלבד זה נתני בהס לורך • וידעכו עס זה לוסף הקיכה לוך היתה בכלל ובייחוד , והוקרו עס זה השלות חמשית וששית , וידעכו בביקור מעלת שאול ויוכתן הלשים השלה שלמים הס לתכו :

פרשה ששה עשר תכפר שלחרי מות שאול מלך דוד בחברון על יהודה ולישבושת בן שאול מלך על ישרלל , ותכפר המלחמות לשר קרו ביכיהס , ומיתת לבכר על ידי יואב , ומיתת לישבושת והמלכת דוד על כל ישרלל • תחלת הפרשה

ויהי לחרי כן וישלל דוד כיי' וגו' , עד בן שלשים שכה דוד במלכו וגו' , והכה שלשי בפרשה הזלת שזה שלשות :

השאלה הראשונה במה שמפר הכתוב שלישבושת מלך שתי שכים על ישרלל ודול מלך שבעה שכים על יהול' , ויתקייב מזה שלחרי מות לישבושת היו קמשה שכים לין מלך בישרלל כי לם המליכו לת דוד כי לם שבעה שכים לחרי מות שאול , והוא זה מלד שיעמוד ישרלל זמן רב לחר מות לבכר ולישבושת בלם מלך , כל שכן שבימי לישבושת דבר לבכר לכל שבטי ישרלל ולבכימן והיו כלם מככימים להמליך לת דוד בקייו , ולין לחרי מותו עברו קמשה שכים שלם המליכוהו ? וגם הדברים שלמרו לדוד בהמליכם לותו יורו שהיו תמיד חפלים בו ושלמרו מזה מיל לחרי מות לישבושת ולכן יקשה מלד הדעת הזה :

השאלה השביעית בדברי לבכר לעשהלל כמה לך על ימיך לו על שמלך ולמו לך ר' מהבעריס ויקח לך לת חלציו , והיה רלוי שילמר לו כמה מעלי לו לל תרדוף לחרי למה לבכה לרלה כמו שלמר לחרי זה , ומה לו לבוות על שילמו בלחד מהבעריס ויקח לת חלציו ? הלם היה זה שלד לליו לו מה שביכו בזה ? ועין רלה ומפרשים למרו שיקחהו לחברתו שיסוב עמו ולם היה יכול ממכו יקח חלציו שרמז בכלי מלחמתו , והלברים הללה לין בהם ממש , ולמה יקוב עתה על חברתו ? והיכן מליכו שבקרלו כלי המלחמה חלבה ?

השאלה השלישית בדברי לבכר לישבושת הרלה כלב לבכי לשר ליהודה היום לעשה הסד עם בית שאול לביך ולל המליכיך ביד דוד וגו' , ויקשה הפסוק הזה מלמרו הרלה כלב לבכי לשר ליהודה , והיה לו לומר לשר לישרלל כי הוא לל היה מבית יהודה כי

למד ללכשיו בכי יהודה שילמרו הס , והיה דוד בקוכבו קומר פכוך ק' ולכשיו משיבים לוך כפלו גבורים , וכן על כל פסוק ופסוק , ולזה לומר זה ג' פעמים עס היות שמלבד זה נתני בהס לורך • וידעכו עס זה לוסף הקיכה לוך היתה בכלל ובייחוד , והוקרו עס זה השלות חמשית וששית , וידעכו בביקור מעלת שאול ויוכתן הלשים השלה שלמים הס לתכו :

פרשה ששה עשר תכפר שלחרי מות שאול מלך דוד בחברון על יהודה ולישבושת בן שאול מלך על ישרלל , ותכפר המלחמות לשר קרו ביכיהס , ומיתת לבכר על ידי יואב , ומיתת לישבושת והמלכת דוד על כל ישרלל • תחלת הפרשה

ויהי לחרי כן וישלל דוד כיי' וגו' , עד בן שלשים שכה דוד במלכו וגו' , והכה שלשי בפרשה הזלת שזה שלשות :

השאלה הראשונה במה שמפר הכתוב שלישבושת מלך שתי שכים על ישרלל ודול מלך שבעה שכים על יהול' , ויתקייב מזה שלחרי מות לישבושת היו קמשה שכים לין מלך בישרלל כי לם המליכו לת דוד כי לם שבעה שכים לחרי מות שאול , והוא זה מלד שיעמוד ישרלל זמן רב לחר מות לבכר ולישבושת בלם מלך , כל שכן שבימי לישבושת דבר לבכר לכל שבטי ישרלל ולבכימן והיו כלם מככימים להמליך לת דוד בקייו , ולין לחרי מותו עברו קמשה שכים שלם המליכוהו ? וגם הדברים שלמרו לדוד בהמליכם לותו יורו שהיו תמיד חפלים בו ושלמרו מזה מיל לחרי מות לישבושת ולכן יקשה מלד הדעת הזה :

השאלה השביעית בדברי לבכר לעשהלל כמה לך על ימיך לו על שמלך ולמו לך ר' מהבעריס ויקח לך לת חלציו , והיה רלוי שילמר לו כמה מעלי לו לל תרדוף לחרי למה לבכה לרלה כמו שלמר לחרי זה , ומה לו לבוות על שילמו בלחד מהבעריס ויקח לת חלציו ? הלם היה זה שלד לליו לו מה שביכו בזה ? ועין רלה ומפרשים למרו שיקחהו לחברתו שיסוב עמו ולם היה יכול ממכו יקח חלציו שרמז בכלי מלחמתו , והלברים הללה לין בהם ממש , ולמה יקוב עתה על חברתו ? והיכן מליכו שבקרלו כלי המלחמה חלבה ?

השאלה השלישית בדברי לבכר לישבושת הרלה כלב לבכי לשר ליהודה היום לעשה הסד עם בית שאול לביך ולל המליכיך ביד דוד וגו' , ויקשה הפסוק הזה מלמרו הרלה כלב לבכי לשר ליהודה , והיה לו לומר לשר לישרלל כי הוא לל היה מבית יהודה כי

ב

(ל) ויהי לחרי כן וגו' • עס [ל] וַיְהִי אַחֲרֵי־כֵן וַיִּשְׁאַל דָּוִד בַּיהוָה לֵאמֹר הַאֶעֱלֶה בְאַחַת עָרֵי יְהוּדָה וַיֹּאמֶר יְהוָה אֵלָיו עֲלֵה וַיֹּאמֶר דָּוִד אָנָה אֶעֱלֶה וַיֹּאמֶר חֶבְרֹנָה :

[ג] וַיַּעַר שָׁם דָּוִד וְגַם שְׁתֵּי נָשָׁיו אֲחִינֹעַם הַיִּזְרְעֵלִית וַאֲבִיגַיִל אֵשֶׁת נָבָל הַכַּרְמְלִי :

[ג] וְאַנְשָׁיו אֲשֶׁר־עִמּוֹ הֶעֱלָה דָוִד אִישׁ וּבֵיתוֹ וַיֵּשְׁבוּ בְּעָרֵי חֶבְרוֹן :

[ד] וַיָּבֹאוּ אַנְשֵׁי יְהוּדָה וַיִּמְשְׁחוּ־שָׁם אֶת־דָּוִד לְמֶלֶךְ עַל־בֵּית יְהוּדָה וַיַּגִּדוּ לְדָוִד לֵאמֹר אַנְשֵׁי יָבֵישׁ גִּלְעָד אֲשֶׁר קָבְרוּ אֶת־שָׁאוּל :

לוך ק' ' ' ג

לורם נחלקו המליכו על ישרלל , וז"ש כאן וישלל דוד בה' לאמר האעלה בלחת ערי יהודה וגו' , והלל ית' לוהו (ב, ג, ד) שיעלה ועלה עס כשיו וחבשיו לל חברון וגס המליכוהו עליהס לבשי שבט יהודה • וחשוב לבי שהתעורר דוד לשלול בה' על זה קודס שיבח מלך בת , כי פלד חולי בשובו מהמלחמה בדעתו שמת שלול ודוד היה כשוח על ישרלל למלך יתפוש בו ולל יכיקהו להלוך , לפלדו משכו שילוך וילחס בפלשתים לו יכריעהו לכדו' לו כדבי' כלשר עס לבבו שיהיה כבבע קליו כל ימיו , הכה בעבור זה בקר דוד לגבת ל ערי יהודה קודס שיבח מלך מהמלחמה , והלל ית' מפכי

2011 Ministerio de Cultura

[ה] וַיִּשְׁלַח דָּוִד מַלְאָכִים אֶל־אַנְשֵׁי יָבֵישׁ
גִּלְעָד וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם בְּרוּכִים אַתֶּם
לַיהוָה אֲשֶׁר עֲשִׂיתֶם הַחֶסֶד הַזֶּה עִם־
אֲדֹנֵיכֶם עִם־שָׁאוּל וַתִּקְבְּרוּ אֹתוֹ׃
[ו] וְעַתָּה יַעַשׂ־יְהוָה עִמָּכֶם חֶסֶד וֶאֱמֶת
וְגַם אָנֹכִי אֶעֱשֶׂה אִתְּכֶם הַטּוֹבָה הַזֹּאת
אֲשֶׁר עֲשִׂיתֶם הַדָּבָר הַזֶּה׃
[ז] וְעַתָּה יִתְחַזְּקוּ יְדֵיכֶם וִהְיוּ לִבְנֵי־חַיִל
כִּי־מֵת אֲדֹנֵיכֶם שָׁאוּל וְגַם אֹתִי מָשְׁחוּ
בֵּית־יְהוּדָה לְמֶלֶךְ עֲלֵיהֶם׃
[ח] וְאַבְנֵר בֶּן־נֵר שַׂר־צְבָא אֲשֶׁר לְשָׁאוּל
לָקַח אֶת־אִישׁ־בֹּשֶׁת בֶּן־שָׁאוּל וַיַּעֲבִרֵהוּ
מַחֲנָיִם׃ [ט] וַיַּמְלִכֵהוּ אֶל־הַגִּלְעָד וְאֶל־
הָאֲשׁוּרִי וְאֶל־יִזְרְעֶאל וְעַל־אֶפְרַיִם וְעַל־
בִּנְיָמִן וְעַל־יִשְׂרָאֵל כֻּלֹּה׃
[י] בֶּן־אַרְבָּעִים שָׁנָה אִישׁ־בֹּשֶׁת בֶּן־
שָׁאוּל בְּמָלְכוֹ עַל־יִשְׂרָאֵל וּשְׁתַּיִם
שָׁנִים מָלָךְ אַךְ בֵּית יְהוּדָה הָיוּ
אַחֲרֵי דָוִד׃
[יא] וַיְהִי מִסְפַּר הַיָּמִים אֲשֶׁר הָיָה דָוִד
מֶלֶךְ בְּחֶבְרוֹן עַל־בֵּית יְהוּדָה שֶׁבַע
שָׁנִים וְשִׁשָּׁה חֳדָשִׁים׃
[יב] וַיֵּצֵא אַבְנֵר בֶּן־נֵר וַעַבְדֵי אִישׁ־בֹּשֶׁת
בֶּן־שָׁאוּל מִמַּחֲנָיִם גִּבְעוֹנָה׃

(ה) ית׳ מפני זה גם כן כותו שיעלה מזמ ועלה בעוד שהיו הפלשתים במלחמה קודם שונם · ורלה מפלחות תמיס דעות ית׳ שדוד רלחוקה כמלך על יהודה ולחר כך על ישרלל , והיה זה כיוץ ולות שורעו לחרי כן בחלוקת המלכיות ישלר מלך ביהודה כמו שהיה דוד רלחוקה , כי כמה שהחזיק ברלחוקה הוא היה הניתן לו ולורעו חלת החלקים · ורלוי שתדע שהמלכה והמזיקה הוחת שעזו בני יהודה לל דוד היה ומזיקת שמואל לותו היה לות להורות קבלתם לותו למלך , שהל ית׳ בחר בו וכבר זכרתי זה : וזכר הכתוב מלחימות דוד שהיל בהמזקתו לת שכח כבוד שאול , לבל נשמעו שלחני יבש גלעד קברו לת עלמיו שלך קליהם מלחכים לברכם על מה שעזו עמל ולחת עם שאול , ל׳ בלקש גויתו וגוית בניו מחומת בית שן , ועוד כמה שקברו חותו , ונשבר מלוה זו יעשה ה׳ עמהם עמל וגם דוד עלמו יגמלם הטובה הזחת לשר עזו : ולחרי הברכה הזחת כוס ועתה תחזקנה ידיכם והיו לבני חיל כי מת לדוניכם , ל׳ לל תעזו כשלר בני ישרל שעזבו הערים לחרי מות שאול בחולשת׳ , לבל לחש תחזקנה ידיכם ותהיו לבני חיל עם היות שמת שאול לדוניכם , וזה נשתלמו עם לויבי ה׳ כרלוי לבני חיל · ולמרו וגם לותי משחו בית יהודה , ל׳ לחש תחזקנה ידיכם גם עתה שמת המלך שאול , כ׳ שכבר הקימו לותי בני יהודה למלך ולבי תהיה לכם מעיר לעזור להחזיק בידכם כשלר ינח העת , ומלבד שתחזיק ידיהם בזה הנה הודיעם המלכתו

(ט) כדי שיהיו לחריו : וספר שהכבר שר בבח ישרל לקח לת קיבש׳ בן שאול והעביר לותו מחנים שהיה במלוע גבול שבי הבנטים ולבי , שהרי מחנים היה גבול בני דן ובני מנשה · ולעפ׳י שידע לבבר המשחת דוד על ידי שמואל הנביא ע״ה , הנה השתדל להעמיד מלכות שאול על בניו בכי כתו , והמליכהו בכל המקומות לשר עבר בהם לקח לחד עד שנחקרוכה המליכו על כל ישרל , ומפני זה כפר המלכה בפרט ולחד בכלל · ובבר לחמרו * ויחמר חלקים לל יעקב ברחש׳ לח יל לבי לל שדי פרה ורבה גוי וקהל גוים וגו׳ , מכאן דרש לבבר וקרב לקיבשת בן שאול , לחר כתיב ומלכים מחלליך יצחו ועל בניהן לחר שלח כולל עדין , ועד עכשיו לח עמד מבניהן חלח שאול , לפיכ׳ לקח קיבשת והמליכו לל הגלעד : בן חרבעים שנה וגומ׳ · בדברי הימים * קרח במקום קיבשת קיש בעל , וכן לחר במקו׳ מפיבשת מריב בעל , ולפי זה היה הכווכה בבשת בעל , כלומ׳ היה שמו הלית לשר הוח בעל וחדון , ולחבם מפיבשת תהיה הכווכ׳ כלחמרו גם מריב בעל שיהיה מריב לחומות ובעל וחדון לעמו · לו יהיה הכווכה במה שקרלהו כן שיהיה מריב כנד הבעל לשם ה׳ וכבודו · והנה בומן מלכו׳ קיבשת (לחרי שבתוב לקח לומר שלית

(יא)

(יב)

(יג)

(יד)

(טו)

(טז)

(יז)

(יח)

(יט)

(כ)

(כא)

(כב)

(כג)

(כד)

(כה)

(כו)

(כז)

(כח)

(כט)

(ל)

(לא)

פר׳ פ״ב כ״ח

ברלחש׳ לח יח

דה״ח ל׳ ל״ג

ת׳ מלך שתי שנים וכתו׳ לחד לומר שדוד מלך שבע שנים ונשה חדשים בחברון על יהודה לבדו) יקוייב לליבו שב׳ לחד מב׳ דברים · חס שהמתין לבבר מלהמליך לת קיבשת חמש שנים וחלי לחרי מות שחול , וחז המליכו שתי שנים על ישרלל , וזה רקוק מלד , כי לין יעמוד העם ומלך לין בישרלל ? גם כי הכתוב יורה שהמליכו קיבשת על ישרלל כלשר מלך דוד על יהודה · וחס שכח׳ שלחרי מות קיבשת המתינו ישרלל חמש שנים וחלי להמליך לת דוד , וגם זה יקשה מלד כפי הסברת קיבש׳ וכפי מה שיורה עליו פשט הכתוב׳ כמו שזכרתי , ומפני זה לומר לבי בזה לקד מצתי תשובות · הקשת שעכין לומרו כלן ושתי שנים מלך על ישרל יובן כמו מה שלמר בשחול * ושתי שנים מלך על ישרל , שמ׳ ב׳ ג׳ וכי הוח מלובן ומקובר עם מה שספר לקרין וירק לבבר וגו׳ , יגיד הכתוב שבן לרבע׳ שנה היה קיבשת וכשמך עברו שתי שנים ממלכותו , בהיות שבית יהודה היו לחרי דוד והיו מספר הימים לשר מלך דוד בחברון על יהודה שבע שנים , הנה היה גזירת המלמר שלחרי שתי שנים שמלך קיבשת על ישרל , ילך לבבר ועבדי קיבשת וילחמו עם יואב ויחת שם עשהל כמו שיזכור · ולמר זה להגיד כי בשתי השנים הרלשונות למלכותו לח היה מלחמה כלל בין דוד ובין זרע שחול , ונם עתה לח היתה שמה מלחמה זולתי שהעיר עליה לבבר , וזה לחמת שדוד לח רלה לרדוף לחר בית שחול וזרעו לך שמר לו לת השבועה לשר כשבע לו שלך ישמיד לת זרעו , ולפי זה מלך קיבשת שבע שנים הימים לשר מלך דוד על יהודה והכתוב לח יזכור כי לם מה שקרה לחרי שתי השנים הרלשונות הרלשונה וחליה העיר ללבנ · והתשוב׳ השנית היא שב׳ גם כן שמלך קיבשת שבעה שנים על ישרלל כימים לשר מלך דוד על יהודה , כי כמות שחול מיד מלך קיבשת על כל ישרלל , לך לחנם היו השתי שנים הרלשונים מלכות שלימה בהיות לבבר מתחזק עמו והיה עכיו מלכות נמורה , ולחר שמת לבבר היה קיבשת סר וזעף על ביתו ולח היה עכיו עכין מלכות , ולהעיר על זה למר שתי שנים מלך על ישרל , כי קמת השנים הבאחרים לח היה מלך במעלתו לבל היה כשלר העם עד שהמיתוהו , ומפני זה למר ויהי מספר הימים לשר היה דוד מלך בחברון על בית יהודה שבע שנים ושה חדשים , ל״ל שבל לותם השנים היה דוד מלך ולח היה כן קיבשת , שמבע שני מלכותו לח בקרח בעלם מלך כי לם שתי השנים שכר הרלשונה :

ויצא לבבר בן בר וגו׳ · מפר שילח לבבר ועבדי קיבשת מחבים גבעונה , ולם היה זה לקרי שתי שנים מהמלכתו

2011 Ministerio de Cultura

[יג] וְיוֹאָב בֶּן־צְרוּיָה וְעַבְדֵי דָוִד יָצְאוּ
וַיִּפְגְּשׁוּם עַל־בְּרֵכַת גִּבְעוֹן יַחְדָּו וַיֵּשְׁבוּ
אֵלֶּה עַל־הַבְּרֵכָה מִזֶּה וְאֵלֶּה עַל־הַבְּרֵכָה
[יד] מִזֶּה׃ וַיֹּאמֶר אַבְנֵר אֶל־יוֹאָב יָקוּמוּ
נָא הַנְּעָרִים וִישַׂחֲקוּ לְפָנֵינוּ וַיֹּאמֶר יוֹאָב
[טו] יָקֻמוּ׃ וַיָּקֻמוּ וַיַּעַבְרוּ בְּמִסְפָּר שְׁנֵים עָשָׂר
לְבִנְיָמִן וּלְאִישׁ־בֹּשֶׁת בֶּן־שָׁאוּל וּשְׁנֵים
[יו] עָשָׂר מֵעַבְדֵי דָוִד׃ וַיַּחֲזִקוּ אִישׁ בְּרֹאשׁ
רֵעֵהוּ וְחַרְבּוֹ בְּצַד רֵעֵהוּ וַיִּפְּלוּ יַחְדָּו
וַיִּקְרָא לַמָּקוֹם הַהוּא חֶלְקַת הַצֻּרִים
[יז] אֲשֶׁר בְּגִבְעוֹן׃ וַתְּהִי הַמִּלְחָמָה קָשָׁה
עַד־מְאֹד בַּיּוֹם הַהוּא וַיִּנָּגֶף אַבְנֵר וַאֲנַשֵׁי
יִשְׂרָאֵל לִפְנֵי עַבְדֵי דָוִד׃
[יח] וַיִּהְיוּ שָׁם שְׁלֹשָׁה בְּנֵי צְרוּיָה יוֹאָב
וַאֲבִישַׁי וַעֲשָׂהאֵל וַעֲשָׂהאֵל קַל בְּרַגְלָיו
כְּאַחַד הַצְּבָיִם אֲשֶׁר בַּשָּׂדֶה׃
[יט] וַיִּרְדֹּף עֲשָׂהאֵל אַחֲרֵי אַבְנֵר וְלֹא־נָטָה
לָלֶכֶת עַל־הַיָּמִין וְעַל־הַשְּׂמֹאל מֵאַחֲרֵי
[כ] אַבְנֵר׃ וַיֶּפֶן אַבְנֵר אַחֲרָיו וַיֹּאמֶר
הַאַתָּה זֶה עֲשָׂהאֵל וַיֹּאמֶר אָנֹכִי׃
[כא] וַיֹּאמֶר לוֹ אַבְנֵר נְטֵה לְךָ עַל־יְמִינְךָ אוֹ
עַל־שְׂמֹאלֶךָ וֶאֱחֹז לְךָ אֶחָד מֵהַנְּעָרִים
וְקַח־לְךָ אֶת־חֲלִצָתוֹ וְלֹא־אָבָה עֲשָׂהאֵל
[כב] לָסוּר מֵאַחֲרָיו׃ וַיּוֹסֶף עוֹד אַבְנֵר לֵאמֹר
אֶל־עֲשָׂהאֵל סוּר לְךָ מֵאַחֲרָי לָמָּה
אַכֶּכָּה אַרְצָה וְאֵיךְ אֶשָּׂא פָנַי אֶל־יוֹאָב
[כג] אָחִיךָ׃ וַיְמָאֵן לָסוּר וַיַּכֵּהוּ אַבְנֵר בְּאַחֲרֵי
הַחֲנִית אֶל־הַחֹמֶשׁ וַתֵּצֵא הַחֲנִית מֵאַחֲרָיו
וַיִּפָּל־שָׁם וַיָּמָת תַּחְתָּיו וַיְהִי כָּל־
הַבָּא אֶל־הַמָּקוֹם אֲשֶׁר־נָפַל שָׁם
עֲשָׂהאֵל וַיָּמֹת וַיַּעֲמֹדוּ׃
[כד] וַיִּרְדְּפוּ יוֹאָב וַאֲבִישַׁי אַחֲרֵי אַבְנֵר
וְהַשֶּׁמֶשׁ בָּאָה וְהֵמָּה בָּאוּ עַד־גִּבְעַת
אַמָּה אֲשֶׁר עַל־פְּנֵי־גִיחַ דֶּרֶךְ מִדְבַּר
[כה] גִּבְעוֹן׃ וַיִּתְקַבְּצוּ בְנֵי־בִנְיָמִן אַחֲרֵי
אַבְנֵר וַיִּהְיוּ לַאֲגֻדָּה אֶחָת וַיַּעַמְדוּ עַל־
רֹאשׁ גִּבְעָה אֶחָת׃
[כו] וַיִּקְרָא אַבְנֵר אֶל־יוֹאָב וַיֹּאמֶר
הֲלָנֶצַח תֹּאכַל חֶרֶב הֲלוֹא יָדַעְתָּה
כִּי־מָרָה תִהְיֶה בָּאַחֲרוֹנָה וְעַד־
מָתַי לֹא־תֹאמַר לָעָם לָשׁוּב מֵאַחֲרֵי
אֲחֵיהֶם׃

לו א

מהמלכתו כמו שזכרתי ׳
יהיה פירושו בבואם פעם
(יג) אחרת משם : ויואב ועבדי
דוד יצאו להתפשט בארץ
ויפגשו אלה לאלה על ברכת
גבעון ׳ והיו אלה מעבר אחד
מהמים ואלה מעבר אחר
(יד) מהברכה ׳ ואבנר אמר ליואב
יקומו נא הנערים וישחקו
לפנינו ׳ ר״ל יתגרו אלה באלה
בחרבותיהם ונראה מי מאלה
יותר מלומדי מלחמה · וחז״ל
סוף פרש׳ אמרו במדרש תנחומא ׳ לפי
מסעי שעשה אבנר דם הנערי׳ שחוק
(טו) נענש ונפל בחרב : והנה
הציגו שנים עשר מעבדי דוד
ושני׳ עשר מעבדי אישבשת ׳
אבל היו אנשים משבט בנימן
שלוו אותם ׳ ולפי שהיו אלה
מעבר הברכה ואלה מעבר
אחר (ואמר הכתוב ויקומו
ויעברו ׳ ולא זכר מי הם
עוברי׳ אם עבדי דוד לעבר
אישבשת או בהפך ׳) ידמה
שעברו עבדי אישבשת שהמה
היו הבאים ממחנים ואבנר
עבר עמהם באופן שהיו כלם
(יו) מצד אחד ׳ ואז החזיקו איש
בראש רעהו ׳ והיה מגבורתם
שכל אחד הכה את חבירו עד
שנפלו כלם יחד ׳ ושלגבורתם
קראו למקום ההוא חלקת
הצורים ׳ רוצה לומר חלקת
החזקים והגבורים ׳ ותרגם
יונתן אחסנת קטיליא ׳
שעניכו חלקת החרבות ׳ על
ממו׳ ד׳ ב״ה דרך * ותקח צפורה צור :
(יז) וזכר הכתו׳ שעם היו׳ המלחמ׳
נערכת בראשונ׳ בין הנערים
לבד ׳ (למה שעבירה גוררת
עביר׳) היתה המלחמה חזקה
וקשה מאד ביום ההוא ועבדי
דוד הכו את עבדי אישבשת
(יח) וינוסו לדרכם : ולפי שהיו
שם יואב ושני אחיו ועשהאל
אחיו היה קל ברגליו ׳ בטח
בקלותו ולא זכר המאמר
קהלת ט׳ י״א האמתי * כי לא לקלים המרוץ
(וכן דרשוהו עליו במדרש
דף קח ע״ג קהלת) וירדוף אחרי אבנר
(יט ׳ כא) להרגו : ואמנם ענין נטה לך
ואמרו ולא נטה ללכת על
הימין ועל השמאל מאחרי
אבנר ׳ אחשו׳ שהיה זה מפני
הכבוד ׳ וזה כי הרודף אחרי
אדם אחר יהיה לו קלון וחרפ׳
אם ישוב מאחריו ׳ כי יורה
בזה שיפחד מן הנרדף וירא
מהלחם בו ולזה לא ירדפהו ׳
ומפני זה היה מהתחבולה
בלוחמי׳ כאש׳ לא ירצו בהתמד׳

ההרדפה ולא יתפצו להלחם
עם הנרדף שיטו המרוצה
לצד ימין או לצד שמאל ׳
כדי שיחשבו הרואים שלא היה
רודף אחרי האיש אשר עזב
כי אם ללכת אל הצד ההוא
אשר הלך שמה ׳ או יעשו
מעשה אחר כאלו הוא המכוון
בהרדפה לא דבר אחר ׳ ולזה
אמר הכתו׳ בעשהאל שחשש
לכבוד ׳ ולכן התמיד לרדוף
אחרי אבנר ושלא רצה לנטות
ימין ושמאל כי אם לרדוף
אחריו תמיד ׳ ואבנר אמר לו
עשהאל אל תרדפני יותר ואל
תרצה להלחם בי ׳ ואם תחוש
אל הכבוד שירא אותך שב
מאחרי ויאמרו שלא עצרת כח
להלחם בי ׳ מוטב הוא שתטה
ימין או שמאל ותאחז אחד
מהנערים מעבדי אישבשת לא
להמיתו כי אם לקחת את
חליצתו ׳ ובזה יחשבו הרואים
שרדפת אחרי הנער לשלול
שללו ואז תשוב בכבוד ·
ומאשר לא אבה עשהאל לשוב
(כב) מאחריו ׳ התרה אבנר בו עוד
סור לך מאחרי ׳ רוצה לומר
בקלון או בכבוד למה אכבה
(כג) ארצה ? וכאשר לא רצה לסור
עשה אבנר תחבולה ׳ והיא
שלא חזר פניו ללחום בעשהאל
אבל הניחו להתקרב אליו
והכהו מאחרית החנית שהיה
בו נחשת קלל ויוכל להכות
פנים ואחור באופן שלא נשמ׳
עשהאל ׳ והיתה ההכאה אל
החומש ׳ והוא הצלע החמשית
שעל הלב שבהגיעו שם ימות ·
וזכר שכל הרודפים מעבדי
דוד בבואם אל המקום שהיה
שם מת עשהאל היו עומדים
אצלו מתבהלים ודואגים ׳
(כד) זולתי יואב ואבישי שרדפו
אחרי אבנר עד בוא השמש ·
(כה) ובני בנימן בראותם שעבדי
דוד היו רודפים להרוג את
אבנר נתקבצו אל אבנר
לאגודה אחת להלחם ביואב ׳
(כו) עד שקרא אבנר ליואב בקול
גדול ואמר לו הלנצח תאכל
חרב הלא ידעת כי מרה
תהיה באחרונה ? רוצה לומר
הלא יהיה תכלית לאיבה
ולמלחמה הזאת ׳ וכי לנצח
תאכל חרב ממנו איש לאחיו ?
והמז בזה שלא יתמיד
המלחמה בין ישראל ובין
יהודה כי בהכרח יסכימו
כלם וימליכו עליהם את
דוד · והתנצל על מות עשהאל

מאמרו

2011 Ministerio de Cultura

[כז] וַיֹּאמֶר יוֹאָב חַי הָאֱלֹהִים כִּי לוּלֵא דִבַּרְתָּ
כִּי אָז מֵהַבֹּקֶר נַעֲלָה הָעָם אִישׁ מֵאַחֲרֵי
[כח] אָחִיו׃ וַיִּתְקַע יוֹאָב בַּשּׁוֹפָר וַיַּעֲמְדוּ
כָּל־הָעָם וְלֹא־יָרְדְּפוּ עוֹד אַחֲרֵי יִשְׂרָאֵל
וְלֹא־יָסְפוּ עוֹד לְהִלָּחֵם׃
[כט] וַאבְנֵר וַאֲנָשָׁיו הָלְכוּ בָּעֲרָבָה כָּל־
הַלַּיְלָה הַהוּא וַיַּעֲבְרוּ אֶת־הַיַּרְדֵּן
וַיִּלְכוּ כָּל־הַבִּתְרוֹן וַיָּבֹאוּ מַחֲנָיִם׃
[ל] וְיוֹאָב שָׁב מֵאַחֲרֵי אַבְנֵר וַיְקַבֵּץ אֶת־
כָּל־הָעָם וַיִּפָּקְדוּ מֵעַבְדֵי דָוִד תְּשַׁעָה־
עָשָׂר אִישׁ וַעֲשָׂהאֵל׃
[לא] וְעַבְדֵי דָוִד הִכּוּ מִבִּנְיָמִן וּבְאַנְשֵׁי אַבְנֵר
שְׁלֹשׁ־מֵאוֹת וְשִׁשִּׁים אִישׁ מֵתוּ׃
[לב] וַיִּשְׂאוּ אֶת־עֲשָׂהאֵל וַיִּקְבְּרֵהוּ בְּקֶבֶר
אָבִיו אֲשֶׁר בֵּית לָחֶם וַיֵּלְכוּ כָל־הַלַּיְלָה
יוֹאָב וַאֲנָשָׁיו וַיֵּאָר לָהֶם
בְּחֶבְרוֹן׃

ג

[א] וַתְּהִי הַמִּלְחָמָה אֲרֻכָּה בֵּין בֵּית
שָׁאוּל וּבֵין בֵּית דָּוִד וְדָוִד הֹלֵךְ וְחָזֵק
וּבֵית שָׁאוּל הֹלְכִים וַדָּלִים׃
[ב] וַיִּוָּלְדוּ לְדָוִד בָּנִים בְּחֶבְרוֹן וַיְהִי בְכוֹרוֹ
אַמְנוֹן לַאֲחִינֹעַם הַיִּזְרְעֵאלִית׃
[ג] וּמִשְׁנֵהוּ כִלְאָב לַאֲבִיגַיִל אֵשֶׁת נָבָל
הַכַּרְמֶלִי וְהַשְּׁלִשִׁי אַבְשָׁלוֹם בֶּן־מַעֲכָה
[ד] בַּת־תַּלְמַי מֶלֶךְ גְּשׁוּר׃ וְהָרְבִיעִי אֲדֹנִיָּה
בֶּן־חַגִּית וְהַחֲמִישִׁי שְׁפַטְיָה בֶּן־אֲבִיטָל׃
[ה] וְהַשִּׁשִּׁי יִתְרְעָם לְעֶגְלָה אֵשֶׁת דָּוִד
אֵלֶּה יֻלְּדוּ לְדָוִד בְּחֶבְרוֹן׃
[ו] וַיְהִי הַמִּלְחָמָה בֵּין בֵּית שָׁאוּל
וּבֵין בֵּית דָּוִד וְאַבְנֵר הָיָה מִתְחַזֵּק בְּבֵית
שָׁאוּל׃ וּלְשָׁאוּל פִּלֶגֶשׁ וּשְׁמָהּ רִצְפָּה
בַּת־אַיָּה וַיֹּאמֶר אֶל־אַבְנֵר מַדּוּעַ
בָּאתָה אֶל־פִּלֶגֶשׁ אָבִי׃
[ח] וַיִּחַר לְאַבְנֵר מְאֹד עַל־דִּבְרֵי אִישׁ־

בלחמו הלך ידעת כי מרה תהיה באחרונה? לא הלך היית
יודע במלחמה מרה תהיה והיך מיתת עשהאל באחרונה?
לו לאמרו להפקידו שמץ ימות לקד מהם לו יוכל
באחרונה, ולכן רצוי שיאמר לעם שיסובו מלחרי לחיים:

(כז) ויוכל הציבו כי ה' כי לולא
דברת כי לו מהבקר נעלה
העם וגו', ופירו' זה הוא כפי
מה שאמרתי שיואב היה מתמיד
בדליקה מפני הכבוד, ולכן
כאשר הבגד התחיל לבעיר
לצוד מאחריו כתרגמו לו ושב
לדרכו, ואמר כי לולא דבר',
לא אם היית מדבר זה קודם
לכן כבר מהבקר היה נעלה
העם, כי אני ליכי רודף
מפאת הבגד ולא להנקם
ממך כי אם מפני הכבוד,
ויהיה לולא כמו לו. או יהיה
פירושו כי לולא דברת, לא
אם לא שדברת את' יקומו כל
הנערים וישחקו לפניכו, לא
היתה מלחמה זאת היום ואתם
החלות אותה, כי לא היית
מדבר זה בבר מהבקר נעלה
העם ולא היו לוקחים עבדי
(כח) דוד עמכם: ואו תקע יואב
בשופר ועמדו כל העם ולא
יספו להלח' עוד, לא אחרי
זה לא בלחמו עוד, ויספו
(כט) הוא עתיד במקום אבר: ואבר
מהכתוב שאבנר ואנשיו הלכו
כל הלילה, וכן הלך יואב
ואנשיו אחרי קבורת עשהאל,
ושפלד העם כל הלילה, והיה
זה לאכזתם במלחמה כי אין
רצוי לצוקמים לצון בעת,
ואבנר בדעתו שהרג עשהאל
פחד אולי יואב ישוב לרדפו
ויבא עליו לילה ויקוום מס
לחיל ולזה הלך כל הלילה,
ויואב גם כן פחד אולי אבנר
בדעתו שהיה לב יואב ואנשי
חילו דואגים על מיתת עשהאל
ומבקשים נקמתו יבא עליהם
לילה ויכם פן יהיו לו לצוכים
ולכן הלך גם כן כל הלילה.
הנה התבאר מזה התחלת
החיבה ביניהם ובכל זה היה
מפחד הכבוד, והותרה
החלוה הזכית:

(ג) וילדון לדוד בחיס וגו'.
ספר הכתוב שנולדו
בחיס לדוד בחברון, והיה
הגדול שבהי' לאמנון בן אחינוע'
(ג) ומשנהו כלאב לאבינ', ל"ה ק' ג' ק' ובדברי הימים * קרלו דניאל,
ויורה שהני שמות היה לו,
קבין קרלו דניאל על שם שדבו הלל יה' מחרפת בבל, ובחלו
יאמר דבני לל. ואחו"ל בסם' ברבות [ל"ה כ"ל שטעות הוא,
כי לא תמלא בסם' ברבו' בשום מקום המדרש הזה על כלאב,
כ"ל שהיה דומה לאביו וכו' עם היות שהם פ"ח דף ד' ע"ב
מביא טעם ופי' מה בדרך אחר לאותו שם, לבל במדרש
תבואתן פרש' תולדות מלאתי הענין הזה בהריבות עיין שם:]
שבקרוב בלאב לפי שהיה דומה לאביתר פניו בלאביתר פניו של
דוד, ועשה זה הלאה להביר מלבות בני לדם שהיו לומרים
שהניעל בחזרה מעוברת מבבל בחזר לאחה דוד,
ובאלו אמר בלאב בלו לא-
והבן השלשי היה לאבשלום בן
מעבה בת תלמי מלך בשור,
ודוד לאחה במלחמה ובשל
לותה. ואו"ל כי לפי שהיתה תבואתן
מעב' לאת יפת תואר שבלאב' ריש פרשת
במלחמה לפיבך היה לאבשלום כי תבא
בן בורר ומורה בחניו, ולבך
בשמ' פרשת בן בורר ומורה
* לפרשת יפת תואר, לומר דברי' ל"ת
לך שבל הנושא לותה יובל
ממנו בן בורר ומורה: והבן
הרביעי היה לדוניהו בן חגי',
והבן החמישי היה שפטיה בן (ד)
לבישל, והשני היה יתרעם
לעגלה אשת דוד. ואו"ל לאחרו (ה)
גם בן בסבת (ברבות) [ל"ל
סנהדרין] שעגלה זו מיבל פ"ב ב"ח עמ
שהיתה חביבה עליו בעגלה,
ולבן קרלה לאת דוד להיותה
לאתו הרלשונה, והבתוב לא
ירבול זה לאמר * ולמיבל בת
שאול לא היה לה ולא עד יום
לותה, ולבן רלוי לומר שהיא
היתי' לאשה לאחר, ולפי שהיתה
שמה עגלה הוברך הבתו' לומר
עליה לאת דוד, להניל ירושלמי
שלאתו היתה לא עגלת בקר, ומה שלאמרו לאת שאול היה סנהדרין
רלוק הוא: פ"ב ב' ע"ב

ויהי בהיו' המלחמ' וגו' ספ' (ו)
הבתוב שבהיו' המלחמה
בין בית שאול ובין בית דוד,
והיות לבבר מתחזק בבית
שאול ולוסס מלחמותיו, ל"ל
שהיה מחזיק ידי ליושבת
בעבור שאול לביו ולהתמיד
בית שאול וכבודו, הי' מסבלו'
ליושב' שבומן שהיה יותר לריך
לאבבר לו חור עליו בדברי
קרפ', בלמו' לו מדוע בלתה (ז)
לל פלגש לבי? והבתוב לא
זבר לא היה זה לאת שבבב
לאבבר עם רבם' לא לא, לבל
לאמר ותפקוד עלי לת עון
הלזה, וזה יורה שלאת היה
הדבר ושליושבת במקום
הוביחו, להיו' רלוה שלאבתו
על מלך והית' מתחזיק (עם
היותה פלגש ולא לזה) והיתה
לא בן לאסור לבל לדם, ולבן
לאמר מדוע בלת לל פלגש לבי? והוא לא בתב לו ולא התבלל
שלא עשהו לבל קרה לפו, כי היה לו לשיושב' לשמור לפיו
מחמו' ושלא ידבר בגדו דבר קשון לו גדו' לחרי היותו מתחזק
בידו ולוק' מלבותין והי' בידו להסירו מחלוב' בשירה, וזה (ח)

2011 Ministerio de Cultura

בֹּשֶׁת וַיֹּאמֶר הֲרֹאשׁ כֶּלֶב אָנֹכִי אֲשֶׁר
לִיהוּדָה הַיּוֹם אֶעֱשֶׂה־חֶסֶד עִם־בֵּית
שָׁאוּל אָבִיךָ אֶל־אֶחָיו וְאֶל־מְרֵעֵהוּ וְלֹא
הִמְצִיתִיךָ בְּיַד דָּוִד וַתִּפְקֹד עָלַי עֲוֹן הָאִשָּׁה
[ט] הַיּוֹם׃ כֹּה־יַעֲשֶׂה אֱלֹהִים לְאַבְנֵר
וְכֹה יֹסִיף לּוֹ כִּי כַּאֲשֶׁר נִשְׁבַּע יְהוָה
לְדָוִד כֵּן־אֶעֱשֶׂה־לּוֹ׃
[י] לְהַעֲבִיר הַמַּמְלָכָה מִבֵּית שָׁאוּל וְלַהֲקִים
אֶת־כִּסֵּא דָוִד עַל־יִשְׂרָאֵל וְעַל־יְהוּדָה
[יא] מִדָּן וְעַד־בְּאֵר שָׁבַע׃ וְלֹא־יָכֹל עוֹד
לְהָשִׁיב אֶת־אַבְנֵר דָּבָר מִיִּרְאָתוֹ אֹתוֹ׃
[יב] וַיִּשְׁלַח אַבְנֵר מַלְאָכִים ׀ אֶל־דָּוִד תַּחְתָּיו
לֵאמֹר לְמִי־אָ֫רֶץ לֵאמֹר כָּרְתָה בְרִיתְךָ
אִתִּי וְהִנֵּה יָדִי עִמָּךְ לְהָסֵב אֵלֶיךָ אֶת־כָּל־
[יג] יִשְׂרָאֵל׃ וַיֹּאמֶר טוֹב אֲנִי אֶכְרֹת אִתְּךָ
בְּרִית אַךְ דָּבָר אֶחָד אָנֹכִי שֹׁאֵל מֵאִתְּךָ
לֵאמֹר לֹא־תִרְאֶה אֶת־פָּנַי כִּי אִם־לִפְנֵי
הֲבִיאֲךָ אֶת מִיכַל בַּת־שָׁאוּל בְּבוֹאֲךָ
[יד] לִרְאוֹת אֶת־פָּנָי׃ וַיִּשְׁלַח דָּוִד מַלְאָכִים
אֶל־אִישׁ־בֹּשֶׁת בֶּן־שָׁאוּל לֵאמֹר תְּנָה
אֶת־אִשְׁתִּי אֶת־מִיכַל אֲשֶׁר אֵרַשְׂתִּי לִי
[טו] בִּמְאָה עָרְלוֹת פְּלִשְׁתִּים׃ וַיִּשְׁלַח אִישׁ
בֹּשֶׁת וַיִּקָּחֶהָ מֵעִם אִישׁ מֵעִם פַּלְטִיאֵל
[טז] בֶּן־לָיִשׁ׃ וַתֵּלֶךְ אִתָּהּ אִישָׁהּ הָלוֹךְ
וּבָכֹה אַחֲרֶיהָ עַד־בַּחוּרִים וַיֹּאמֶר אֵלָיו
אַבְנֵר לֵךְ שׁוּב וַיָּשָׁב׃
[יז] וּדְבַר־אַבְנֵר הָיָה עִם־זִקְנֵי יִשְׂרָאֵל
לֵאמֹר גַּם־תְּמוֹל גַּם־שִׁלְשֹׁם הֱיִיתֶם
אֶת־דָּוִד לְמֶלֶךְ עֲלֵיכֶם׃
[יח] וְעַתָּה עֲשׂוּ כִּי יְהוָה אָמַר אֶל־דָּוִד
לֵאמֹר בְּיַד ׀ דָּוִד עַבְדִּי הוֹשִׁיעַ אֶת־עַמִּי
יִשְׂרָאֵל מִיַּד פְּלִשְׁתִּים וּמִיַּד כָּל־
[יט] אֹיְבֵיהֶם׃ וַיְדַבֵּר גַּם־אַבְנֵר בְּאָזְנֵי
בִנְיָמִן וַיֵּלֶךְ גַּם־אַבְנֵר לְדַבֵּר בְּאָזְנֵי
דָּוִד בְּחֶבְרוֹן אֵת כָּל־אֲשֶׁר־טוֹב בְּעֵינֵי
יִשְׂרָאֵל וּבְעֵינֵי כָּל־בֵּית בִּנְיָמִן׃
[כ] וַיָּבֹא אַבְנֵר אֶל־דָּוִד חֶבְרוֹן וְאִתּוֹ עֶשְׂרִים
אֲנָשִׁים וַיַּעַשׂ דָּוִד לְאַבְנֵר וְלָאֲנָשִׁים
אֲשֶׁר־אִתּוֹ מִשְׁתֶּה׃

קמב

לומר לדוד למי תלות הארץ
לאמר לך? כיון שמשחך ה' למלך
ואתה כרתה בריתך עמי ואנכי
אשיב לך כל ישר׳ ׀ ויפקד
לפרעו בעניין שבועה ׀ יתמה
שאלך אנכר מלאכים אל דוד
תחתיו במקומו ׀ כי שלוחו של
אל׳ כמותו ׀ ויור׳ שבתן הרשע
נמור׳ למלאכים לקיי׳ הברית
עם דוד ׀ ואמר תחתיו ׀
ובשבע לו למי קרן ׀ והוא
הפס שלו הקרן ומלוכה ׀
שאם יכרו׳ ברית עמו ישיב
כל ישראל אחריו ׀ ויהיה
הלאל הזה כלאל * לתורה יעש׳ ק׳ כ
ולתעוד׳ שהיה לאל השבועה ׀ סוף פ׳ מפעי
וברית תקומה לאמרו שכתב
אנכר לדוד בהקדים שמו ׀
ואמר אין אנכר לדוד ולכן
כעבד ׀ והוא שאמר אל
דוד תחתיו ועל זה כהרג
אנכר : ודוד היה שיפון (ינ)
בבריתו וזיכרו׳ לו ברית אהבה
אך בתנאי שיביא אליו את
מיכל אשתו ׀ ולכן שלח דוד (יד)
מיד ל׳ ישבע׳ שישלח לו אשתו
אחרי אשר אם כפשו בכפו
להרוג הפלשתים לקדשה
בערלותיהם ׀ והיה זה כדי
שיזכור ימלא את לבבו ויאמר
שכן היה שבעת אנשי (טו)
הוליכו את מיכל מפלטיאל
בן לים להוליכה לדוד ׀ וכאשר
כתבתי ׀ שלא היתה כשוחה לו דף קכ״ט ע״ב
אצל היתה מזמרת אצלו כדי
שלא תלך לדוד ולא תפשע
בכשודה ׀ ולכן לא אמר
אשר אתו שהיה לו אשה בעלה
אצל אמר אשר היה לו אשה בעלה
כאן גדול ׀ ועל זה אמר וילך אחריה
אתה היה הלוך ובכה אחריה (יו)
וגו׳ וכמו שפרשתי במה שקדם
לזה ׀ ובויקרא רבה אחזל ׀ פר׳ כ״ג קכ״ב
למה נקרא כאן פלטיאל? לפי ע״ב
שאחל פלטו מעבירה שלא בא
על מיכל ׀ והיה הולך ובכה
אחריה על מנה שהלכה מידו
שהיה כובש את יצרו : ובקשר (יז)
הוליכו את מיכל לדוד דבר
אנכר בסתר עם כל ישראל
גם תמול גם שלשום הייתם
מבקשי׳ את דוד למלך עליכ׳ ׀
ועכשיו הייתי
מוכה בילכם ׀ הנה עתה (יח)
כאן גדול ׀ ועל זה אמר וילך אחריה
אתה היה הלוך ובכה אחריה (יו)
וגו׳ וכמו שפרשתי במה שקדם
לזה ׀ ובויקרא רבה אחזל ׀ פר׳ כ״ג קכ״ב
למה נקרא כאן פלטיאל? לפי ע״ב
שאחל פלטו מעבירה שלא בא
על מיכל ׀ והיה הולך ובכה
אחריה על מנה שהלכה מידו
שהיה כובש את יצרו : ובקשר (יז)
הוליכו את מיכל לדוד דבר
אנכר בסתר עם כל ישראל
גם תמול גם שלשום הייתם
מבקשי׳ את דוד למלך עליכ׳ ׀
ועכשיו הייתי
מוכה בילכם ׀ הנה עתה (יח)
כאן גדול ׀ ועל זה אמר וילך אחריה
אתה היה הלוך ובכה אחריה (יו)
וגו׳ וכמו שפרשתי במה שקדם
לזה ׀ ובויקרא רבה אחזל ׀ פר׳ כ״ג קכ״ב
למה נקרא כאן פלטיאל? לפי ע״ב
שאחל פלטו מעבירה שלא בא
על מיכל ׀ והיה הולך ובכה
אחריה על מנה שהלכה מידו
שהיה כובש את יצרו : ובקשר (יז)
הוליכו את מיכל לדוד דבר
אנכר בסתר עם כל ישראל
גם תמול גם שלשום הייתם
מבקשי׳ את דוד למלך עליכ׳ ׀
ועכשיו הייתי
מוכה בילכם ׀ הנה עתה (יח)

הרקח כלב תכני אשר ליהודה
וגו׳ ופירו׳ הפסוק תלי כך
הוא ׀ הרקח כלב תכני? לא
תמוך תכני על הכלבי׳ לא שר
בעת תבאני׳ כי אם שר הכלבים?
וגם לא תמלכו׳ שר׳ כי מיהול׳
אשר שבאת? כי הדברים הלה
אשר אמרת לי לא יאותו לשר
בעת ישרא׳ כי אם לרקח הכלבי׳
אשר ליהודה ׀ וזהו אמרת
בתמיה׳ הרקח כלב תכני וגו׳?
ומאחר שכבה בויתני היום
אעזבה תמך עם בית שאול?
לא האם היום הזה רצוי לי
שאעזבה תמך עם בית שאול?
אקרי שבא׳ שעבר עד הנה לא
המלתיך כיד דוד ואת׳ נמלתני
רעה ותפקוד עלי את עון
האשה ׀ הנה אלא בעמ׳ אין רצוי
(ט) לשעו׳ כן ׀ וז״ש מיד כה יעשה
אלקי׳ לאבנר וכה יוסיף ׀ לא
כך רעה יעשה לי אלקי׳ ויוסיף
עליהם אם לא אקיים מה
(י) שנשבע ה׳ לדוד ׀ והוא להעבי׳
הממלכה מבית שאול להקים
כסא דוד על כל ישר׳ ׀ ומפשר
עוד לפרשו בתופן אחר ׀
ימ׳ מעפי שאהיה בבית דוד
רצוי לכלבים ׀ וזהו הרקח
כלב תכני אשר ליהוד׳ כלומר
אפילו שאהיה עם דוד רצוי
לכלבים והפחו׳ שבכל מקומו ׀
היום רצוי היום הזה שאעזבה
תמך עם בית שאול? אעזר
אלא המלתיך ביד דוד ותפקד
עלי עון האשה ׀ בחמת עם
כל זה שאהיה רצוי כלב בבית
דוד אין רצוי לעשו׳ עוד עמך
אמר ׀ כי טוב בהיותי עם רצוי
כלב אשר ליהוד׳ ׀ ומה שאמר
היו׳ לעז׳ תמך עם בית שאול ׀
כ״ל לא אחבע מלעזות תמך
עמך עם היותי הפחות שבכל
שבט יהודה ׀ וזה לא לחיו ולא
מרעהו ׀ כ״ל בשבת היותי לבי
לחיו ומרעהו אל שאול ׀ כי
לבבר היה לחיו בקורב׳ והיה
מרעהו במלכות ׀ לבל עתה
שרצוי אלא המלתיך ביד דוד
עם היות שמשחו הנ׳ למלך ׀
ואתה עכ״ו פקדת עלי עון
האשה ׀ לכן כה יעשה ה׳ וגו׳
להעבי׳ הממלכ׳ וגו׳ ׀ ושמעתי
מפרש׳ בזה שהכלב הוא הכובש
והמכה את החיות ׀ ולזה אמ׳
לבבר הרקח כלב תכני לבבות
ולזעוק נגד לבבי יהודה אשר
עם דוד ׀ וזהו אשר ליהודה ׀ רוצה לומר לבעוק ולבבות
נגד לבבי יהודה :

(יב) וישלח לבבר מלאכים ׀ מפר הכתוב שלבבר בתבעם כל
על מיבבות עד שאלך מיד מלאכי׳ אל דוד תחתיו
לאמר למי ארץ כרתה בריתך אתי וגו׳ ׀ ל״ל שאלך בסתר

2011 Ministerio de Cultura

(כב) וגם רשות וילך לו, והנה עבדי יואב ועבדי
דוד מהגדוד ושלל רב עמהם, והגדוד היה מארם פלשתים.
(כג) והנה אמר הכתו' ויואב וכל הצבא אשר אתו בא וגו', לחדי
אבנר אמר והנה עבדי דוד ויואב בא, לומר שקבה יואב וכל
עבדי המלך לומן לב לעשות המעשה הרע הזה לפי שבאו
מהגדוד עם שלל רב, ועוד שבאו וחזרו כלם בשלום ולא
נפקד מהם איש, וזהו ויואב
וכל הצבא אתו, לל כלם
(כד) חזרו בשלו', ולזה עמד יואב
בת לומר למלך הנה בא אבנר
(כה) אליך למה זה שלחתו? כי לא
בת כי אם לפתותך ולדעת
מוצאך ומובאך כדי להודיע
במעש' ידיך, ולא זכר הכתוב
מה השיב דוד ליואב, ואולי
שתק ולא השיבו כלום כי
(כו) ירד לכוף דעתו. ולו יואב
שלח אחרי אבנר לקדשו בשם
המלך ויביאו אותו מבור
הסירה, לל מהבור אשר היה
בדרך אשר שם סירים וקוסים.
ועיין בסנהדרין [סוף]
דף מט עמ' פרק בגמר הדין אחרו, בור
וסירה גרמו לו לאבנ' שיהרג,
שלח החזיק בדברי דוד שלל
אשר לקח אותם בדברי
הבל, בשפת המים אשר לקח
מרשותו, אמר לו אחר
מהכערי שכתה בבור ומכתה
שם דוד ושקר הוא אומר
שלקחה מרשותיך, ובדברי
כזה המעיל אמר בסירים
בחצו ובקרע ולא הרגשת בו
(כז) ומלאו דוד: וספר הכתוב
שכאשר שב אבנר לחברון היה יואב
על תוך השער, לל שער
העיר, לדבר אתו בשלו'
ויכיהו, ובשלו פירשו בו
איוב יב ו' בשלוה, כמו *ישליו לאהלים
לשודדים, ותי מעכין פתלו'.
ואני תמוה שפירושו שדבר
אתו בשלו והחזיק שחוק
במיתת עשהאל לקיים שהרגו,
מלכי' ב' ל' ואות מגור' שגגה, כמו *לא
במ' ו' ז' תשלה אותי, וכמו *ויכהו שם
על השל. וקל דרשו בפר'
דף מט עמ' נגמר הדין אל תוך השער,
דברי' כה ז' כמו *השערה אל הוקנים,
אמ' לו להכיאו לפני סנהדרין
להשפט עמו בדם עשהאל
לקיים, והוא ויחת בדם עשהאל, כי תבעו בדם עשהאל
והנו בין סנהדרין, לל למה הרגת עשהאל? למר רודף
היה, לל היה לך להניח לו עמיך בא' תקיבריו? לל לא יכולתי
לכוון לו, לל לדופן חמיתי כוונת לו בקבר תקיבריו לא יכול'
עיין שם לשי לכוון? מיד הרגו, והוא ויחת בדם עשהאל. ועוד דרשו שם
בשלי בערמה, עשהאל לו יבמה גדולה היתה תולנת? והוא
היה זוקה ומרחם לו כי בזיבית חולנת והוא הכהו, והוא בשלי
שמות ג' ה' מלבו *אל בעליך מעל רגליך ועשאל זה שמ' דוד [מלכי' ח' ב' ה']
(כח) ובעלו קשר ברגליו: ויאמר דוד מלפני כן וגו'. זכר הכתוב
שמעש דוד מלפני כן, לל שלא שמע דוד דבר מקרית אבנר ולא
מכל הענין כי אם לאחר מות אבנר, והוא ויאמר דוד מלפני

(כב) ואחרי שלחו ילך לו, והנה בא יואב משלל רב עמו, ואבנר
איננו עמו בחברון, כי שלחו וילך בשלום. (כג) כשבא יואב
וכל הצבא אשר אתו, הגידו לו לאמר בא אבנר בן נר אל
המלך וישלחהו וילך בשלום. (כד) ויבא יואב אל המלך
ויאמר מה עשית הנה בא אבנר אליך למה זה שלחתו והלוך
הלוך, (כה) ידעת את אבנר בן נר כי לפתותך בא ולדעת
את מוצאך ואת מבואך ולדעת את כל אשר אתה עושה.
(כו) ויצא יואב מעם דוד וישלח מלאכים אחרי אבנר וישבו
אותו מבור הסרה ודוד לא ידע. (כז) וישב אבנר חברון
ויטהו יואב אל תוך השער לדבר אתו בשלו ויכהו שם
וימת בדם עשהאל בן אחיו. (כח) וישמע דוד מאחרי כן
ויאמר נקי אני ומלכותי מעם יהוה עד עולם מדמי
אבנר בן נר, על דוד ועל כל בית אביו ויכרת מבית יואב
זב ומצרע ומחזיק בפלך ונופל בחרב וחסר לחם.

לפני כן. והנה היה קשה דוד שמא יחשדוהו כל ישראל שהוא נותן
להרגו, לפי שנקרת לבבו בדמו ושהרגו יואב שר לבית דוד,
ופני זה לפי שלחי ומלכתי מעם ה' עד עולם מדמי
אבנר בן נר, על דוד וכסאו היו נקיים מזה העון, לבל (כט)
שותם הדמים על אבנר יחולו על ראש יואב ועל כל בית אביו,
ומה היה עמו בשותה עבה
וחסר היו עמו בשותה עבה
רמה דוד לקבל את לבם כי לא
להיותה לחותו, ועל בית
יואב, רומה לומר על כל
בניו ובנותיו שלא יברת זב
ומצרע ומחזיק בפלך ונופל
בחרב וחסר לחם. והנה
בקבלת כל זרעו כתבו
המפרשים שלא קבל שלא
המסייעי' אותו בזה והסומכים
את ידו, כמו שכתוב
בתורה * ושמתי את פני ויקרא כ' ו'
בנפש ההוא והכרתי',
ותרגם יונקלוס ובמעשי.
ונם יפה' לומר בזה שהקבל'
החלה כלם תגלות, כלומ' יהיו
הבנים רעים וחטאים ל"י
יעבדו בעונם לפניהם המרבה,
ושם יהיו לריקים וטובים הכה
ימלטו מלותו עונם. ולחסר
למה יקם הקללות והעונש
הזה ל החטא, כבר התעוררו
יקוע קל"ו קל"ו, לומר כה' דבריס
דף כח עמ' קדם ווכה לבניו הזכיה,
ועיין רלק כלומר שבזכות החלות החל
יתברך מברך הבניס בדבריס
החלו, והם בנו בחכמה
בעזר בכח נימים. שם בכח
שבחמר * גבור בחרן יהיה תלים קיב ג'
זרעו. בנו, שבחמ' * והדרך שם כ' י'
על בניהם, בעזר, שבחמ'
* ולא רקיתי לדיק כעזב שם ל"ז ה'
וזרעו מבקש לחם. בחכמה,
שב' * ולמדתם אותם את דברי' י"א י"ט
בניכם. בשבי, שב' * למען ירבו שם שם כ"ו
ימיכם וימי בניכם. ודוד קבל
את בני יואב בכלם, זב בנגד
הכה, ומצורע כנגד הנוי,
שב' * ונפק ה' לקראך בנות לין ישעי' ג' י"ז
ונוא' כי תחת יופי זה הדור
וזה כעור, מחזיק בפלך כנגד
החכם, כי המחזיק בפלך
חוץ הטפש, ונופל בחרב
כנגד השבי, זה מחריב ימים
וזה מקלר ימים, וחסר לחם כנגד העושר, ודוד ידע שזרע
יואב עתידי להיות פוגעים ולכן קללם. ולשון כתב שקללם
בחלה החמשה קללו, לפי שכל המקולל בהם כלהו מת ובטל
מן העולם, ולזה הניח בהם המצורע שהוא כמת, כמו
שאמר * לל נא תהי כמת. וחכי לקשוב שדוד המלך ע"ה קשב במד' י"ב י"ג
שיואב לא כתבוון בזה לנקום נקמת עשהאל לחיו לבל עשה
זה לשלשה תכליות. הלחד מפחדו שדוד יהרג את
לבנר ויתחבר עמו לם יבא לליו, ובקשתו לזה הרגו. השני
שעשה זה לעשות נבור', כי קשה שעל קרבו יקים והתהלל
בחמת שקר. הג' כי קשה יואב שלבנר בנוחו לל דוד יהיה
כל ישראל לקריו ויהיו כלם בשלוה ובהשקט, ולו לא יהיה
ליואב

2011 Ministerio de Cultura

(ל) ליואב העוזר והצלל אשר היה מקום במלחמה, ולכן מחם בגלוס ובחר במלחמה, ולהיות לכבר מסדר ומכיר הגלוס והמקום הרגו. ולפי שחשב דוד שיואב כתכון לבל התכליות הללה שלחתם לבן קללו בקללו כנגד, רל חם לחתה בתכוגת לדרקיע ולהפיל חכבר מחבי, הגם ית' יעשה בניך ובית ומלוערים, בחופן שמקון למחכה יהיה מוצנם ולח יתכברו עם בני ישרל. וחם בתכוגת לעשות גבורה ולחיות על מרכך תהיה הקללה שתהיה מחויק בפלך, רל לח יהיה עוד חרב בידך כי חם מצערת קנה רגון, והוח הפלך המעצבת לשר ביד החלם, ובסוף תפול בחרב לחר, וזהו וטופל בחרב שהוח תשלו הקללה הצנית שוכר. וחם בתכוגת להעזיר בהתמדת המלחמה תהיה הקללה שכל ביתך יהיו חסר לחם: והכה (ל) גלה הכתוב שעם היות שחשב דוד שיואב הרג חת חבגר לקחתו במעלתו ובחכמתו וחבהבתו לדוד, שהיה כפי החמת לח היה כן, כי יואב וחביו לחיו שכיחם היו בחותו מעזה להרוג חת חבגר, ולח עזו וה כח לפי שחבגר הרג חת עשחל לחיהם, עם היות שהיתה הריגתו במלחמ' וחם לקחו נקמתו בשלום, כמו שעשו דוד בנוחתו * ועשו לחי מלחמה בשלום. הכה התבחרו הפסוקים והותרו הקללות רביעית וחמישית. וכבר לחרו חכמינו ול בפרק בנמר הדין שדוד קלל חת יואב שלח כדין ולכן כתקיימו כל הקללו הללה בזרעו של דוד, והיכן כתקיימו? זב ברקנע' מלוע בעוויהו, מחזיק בפלך בחסך שחלה חת רגליו, כופל בקרב ביתויו, וזה שדוד בדעתו היה לצוות להרוג חת יואב וכן עשה בשעת מותו, ולכן כשבע דוד על שקללו שם יותר מהדין, ובספר מלכים כתיתת יואב חכתוב בקללות הללה יותר בשלימות:

(לא) ויאמר דוד חל יואב. לוה דוד חת יואב וחת כל העם חשר חתו קרעו בגדיכם וכפדו לפני חבגר, ולוהו על זה כדי שיהיה כמתקרע על מה שעשה ודוחג על מיתתו לחרי שלח הרגו בדין, והמלך דוד היה הולך לחרי המטה כחשר היו מוליכין חותו לקבורה, וחף על פי שלחרו בחסכת מהדרין כי המלך ליכו יולך לחרי המטה, ולפילו מת לו מת ליכו יולך חפתח פלטרין שלו, הכה עשה דוד כן להוליך חלב ישרחל שילע בחיתת חבגר, כמו שלחר בסוף הענין וילעו כל העם וכל ישרחל ביום ההוח כי לח היתה חלת המלך (לב ולג) להמית חת חבגר, ולכן בקבורתו בכה המלך דוד ויקונן עליו הכמות בכל ימות וגומר. והמפרשים פירשו הפסוקים הכמות בכל בקרב לו הכמות לדם בכל חתו קרעו בגדיכם וספדו לפני חבגר, וזוהו על זה כדי שיהיה כמתקרע על מה שעשה ודוחג על מיתתו לחרי שלח הרגו בדין, והמלך דוד היה הולך לחרי המטה כחשר היו מוליכין חותו לקבורה, וחף על פי שלחרו בחסכת מהדרין כי המלך ליכו יולך לחרי המטה, ולפילו מת לו מת ליכו יולך חפתח פלטרין שלו, הכה עשה דוד כן להוליך חלב ישרחל שילע בחיתת חבגר, כמו שלחר בסוף הענין וילעו כל העם וכל ישרחל ביום ההוח כי לח היתה חלת המלך (לב ולג) להמית חת חבגר, ולכן בקבורתו בכה המלך דוד ויקונן עליו הכמות בכל ימות וגומר. והמפרשים פירשו הפסוקים הכמות בכל בקרב לו הכמות לדם בכל

(לא) ופקו' ימות חבגר? ידיך לח לכודות, וחם כן למה לח הכית חת יואב כחשר הכה הוח חותך? ורגליך לח לכחשתים הונחו, ולמה לח ברחת חם כן מבגיו? וחין הפירוש הזה ישר בעיני, לפי שהיה דוד חם כן מגדף חת חבגר ולח היה מקוים חותו. וחחשוב שדוד הלל ושבח תכוגו לחבגר, וחמר שלח היה רחוי למו' בחותו דרך שמת לפי שידיו לח לחסורו, רל שלח עד' פעל מנוכה בידיו מימיו, ורגליו לח לכחשתים הונחו, כי לח תפחו לדם ולח היו רגליו בכבושתים לחסורות מעולם, וחם כן בתוך המלחמות תמיד עשה כחדם מעולה, ולכן לחמר בנדו חם תמיד היו ידיך בלתי לחסורו' במעצ' המגוכים ולח תפחך לדם, וחם כן חיך לפני בני עולה יואב וחביזי כפלת? כי כפלת בידיהם במרמה ותוך: וזכר (לח) שעם היות שבח העם להברות חת המלך ובקשו ממכו שיהכל לח לחכה ויבטע כה יעשה לי מלקיש וכה יוסיף, רל כה יעשה לי כמו שעשה לחבגר, וכה יוסיף הוה על הוה חם חוכל דב' עד בוח השמ', ועם (לט, מ) היו' שהתפעל המלך יות' מדקי לח יקשוהו לגנות לבל ייטב בעיניהם מה שעשה על חבגר, והחמינו בתום לבבו ובקיון כפיו: וחמכם מה שחמר לקר (לח) זה ויחמר המלך, עכיכו שדוד התכהל לעבדיו הקרובים חלין למה לח הרג ליואב וחביזי על הרג חת חבגר, לקר שחרה לפו על כך, ולזה חמר המלך תדעו כי כפל היום שר וגדול בישרל, ולכן כפי הרחוי והדין התחבלתי כל כך עליו, וחם תחמרו למה לח בקמתי בקמתו ולח לעש' משפט וצדקה? דעו (לט) שהסבה בו הוח שחבגר היו' רך ומשוח מלך, כלו היו' כמשקתי והלכתים הללה בכי ברויה הם קד' ממכי, רל עם היות' בכי ברויה לחותי הכה לח חשוו לכבודי, וחם יותר קד' וגדול ועושים כל חפצם ממכי עם היותי מלך ולכן לח חוכל להם לבל הל ית' שהוח דיכח רבח, זכי' זה יעשם לעוש' הרע כרעתו ולח ימלטו מהמשפט העקי, זכי' זה התבללו עליו. וזהל פירשו רך מלשון מלכו', כלומר לח רכח בב פמ ולח בר רכח. וחמכם למה לח הרג דוד חת יואב על זה וחיך דף ל' עמ' כמלט ממכו כפי הדין, הוח לפי שלח היו שם עדים והתרח', ולכן כפי הדין לח היו בכי מות, החמ' היה מהיכול' המחלט המסור למלך להרג' חם ירלה, ודוד לח רלה להרג' כפי חותו היכולת המוחלט כדי שלח לבלבל מלכותו, וחם כן לח חטח כמה שלח הרגו וזה על פי הדין, ולכן הכיח חת משפטן לפני ה' שישלם לעוש' הרעה כרעתו, מכאן למה שחמר ית' * ונקי שמות כג, ז ובדיק ל תהרוג כי לח חלדיק רשע, לל חתה בן חדם הנקי והלדיק כפי הדין ל תהרגהו, וחת וחיך לח יגמול כרעתו? דע כי יש למעלה מזה דיכח רבח חשר לח יחדיק רשע:

וישמע

ד

[ו] וַיִּשְׁמַע בֶּן־שָׁאוּל כִּי מֵת אַבְנֵר בְּחֶבְרוֹן וַיִּרְפּוּ יָדָיו וְכָל־יִשְׂרָאֵל נִבְהָלוּ: [ז] וּשְׁנֵי אֲנָשִׁים שָׂרֵי גְדוּדִים הָיוּ לְבֶן־שָׁאוּל שֵׁם הָאֶחָד בַּעֲנָה וְשֵׁם הַשֵּׁנִי יְהוֹנָתָן בְּנֵי רִמּוֹן הַבְּאֵרֹתִי מִבְּנֵי בִנְיָמִן כִּי גַם־בְּאֵרוֹת תֵּחָשֵׁב עַל־בִּנְיָמִן: [ח] וַיִּבְרְחוּ הַבְּאֵרֹתִים גִּתָּיְמָה וַיִּהְיוּ־שָׁם גָּרִים עַד הַיּוֹם הַזֶּה: [ט] וְיוֹנָתָן בֶּן־שָׁאוּל בֶּן נָכֶה רַגְלַיִם בֶּן־חָמֵשׁ שָׁנִים הָיָה בְּבֹא שְׁמֻעַת שָׁאוּל וְיוֹנָתָן מִיִּזְרְעֶאל וַתִּשָּׂאֶהוּ אֹמַנְתּוֹ וַתָּנָס וַיְהִי בְּחָפְזָהּ לָנוּס וַיִּפֹּל וַיִּפָּסַח וּשְׁמוֹ מְפִיבֹשֶׁת: [י] וַיֵּלְכוּ בְנֵי־רִמּוֹן הַבְּאֵרֹתִי רֵכָב וּבַעֲנָה וַיָּבֹאוּ כְּחֹם הַיּוֹם אֶל־בֵּית אִישׁ בֹּשֶׁת וְהוּא שֹׁכֵב אֶת מִשְׁכַּב הַצָּהֳרָיִם: [יא] וְהֵנָּה בָּאוּ עַד־תּוֹךְ הַבַּיִת לֹקְחֵי חִטִּים וַיַּכֻּהוּ אֶל־הַחֹמֶשׁ וְרֵכָב וּבַעֲנָה אָחִיו נִמְלָטוּ: [יב] וַיָּבֹאוּ הַבַּיִת וְהוּא־שֹׁכֵב עַל־מִשְׁכָּבוֹ בְּחֶדֶר מִשְׁכָּבוֹ וַיַּכֻּהוּ וַיְמִתֻהוּ וַיְסִירוּ אֶת־רֹאשׁוֹ וַיִּקְחוּ אֶת־רֹאשׁוֹ וַיֵּלְכוּ דֶּרֶךְ הָעֲרָבָה כָּל־הַלָּיְלָה: [יג] וַיָּבִיאוּ אֶת־רֹאשׁ אִישׁ־בֹּשֶׁת אֶל־דָּוִד חֶבְרוֹן וַיֹּאמְרוּ אֶל־הַמֶּלֶךְ הִנֵּה־רֹאשׁ אִישׁ־בֹּשֶׁת בֶּן־שָׁאוּל אֹיְבֶךָ אֲשֶׁר בִּקֵּשׁ אֶת־נַפְשֶׁךָ וַיִּתֵּן יְהוָה לַאדֹנִי הַמֶּלֶךְ נְקָמוֹת הַיּוֹם הַזֶּה מִשָּׁאוּל וּמִזַּרְעוֹ: [יד] וַיַּעַן דָּוִד אֶת־רֵכָב וְאֶת־בַּעֲנָה אָחִיו בְּנֵי רִמּוֹן הַבְּאֵרֹתִי וַיֹּאמֶר לָהֶם חַי־יְהוָה אֲשֶׁר־פָּדָה אֶת־נַפְשִׁי מִכָּל־צָרָה: [טו] כִּי הַמַּגִּיד לִי לֵאמֹר הִנֵּה־מֵת שָׁאוּל וְהוּא־הָיָה כְמְבַשֵּׂר בְּעֵינָיו וָאֹחֲזָה בּוֹ וָאַהַרְגֵהוּ בְּצִקְלַג אֲשֶׁר לָתֵת־לוֹ בְּשׂרָה: [טז] אַף כִּי־אֲנָשִׁים רְשָׁעִים הָרַגְתִּי אֶת־אִישׁ צַדִּיק בְּבֵיתוֹ עַל־מִשְׁכָּבוֹ וְעַתָּה הֲלוֹא אֲבַקֵּשׁ אֶת־דָּמוֹ מִיֶּדְכֶם וּבְעַרְתִּי אֶתְכֶם מִן־הָאָרֶץ: [יז] וַיְצַו דָּוִד אֶת־הַנְּעָרִים וַיַּהַרְגוּם וַיְקַצְּצוּ אֶת־יְדֵיהֶם וְאֶת־רַגְלֵיהֶם וַיִּתְלוּ עַל־הַבְּרֵכָה בְּחֶבְרוֹן

(ו) ושמע בן שאול וגו' לשון שמיעה רפיון ידים וכל ישראל נבהלו כשמעם [ח] שמת אבנר, לכל היה זה לשמצה להיותו בן שאול ורוע מערכת אביו היה לקריו, ולזה לא קראו בשמו ואמר לבד וישמע בן שאול. והנה כשהלכו כל ישראל, כי מהם ראוי עדות נוה להעמיד לקרני שלח הרג את יואב ואבישי, והוקשה להם למה עשה כן לקרני שכיר כבר לקבר ומהם היו לומרים עדות היה כקי כפים וגר לבב נוה, והוקשה להם מה כן למה לא הרג את הדולקים? ולכן כשהלכו כלם כאבנים שוקיהם יודעים הלמת וקשה להם (ט) הדבר מכל הלדים: ובהיות לשמצת רפה ידים, מלאם ידים לשכי לאבנים שרי גדודים שהיו עם אותו בן שאול שוכר והיו מבני בנימין קרובין וגרי (י) גדודיו, ויברחו משמצת קודם לזה (למעה מה שלא זכרה הכתוב) אותם הבאו לאבנים הבאותים, לא בני ימין הבאותי והלכו גתימ', ויהיו שם גרים עד היום הזה, לא עד היו' ההוא שבאו להחית לשמצת, כי בשמעם שמת לאבנר ורפו ידיו יתעוררו לזה הפועל המגונה. ויהיה לפי זה לאחרו היו בן שאול חסר למ"ד כמו היו לבן שאול, כמו שאול ק' יב' * למועד לשר שאול. ומבקש פירש שבני האבנים הלכה הרגו קודם לזה ימים רבים בן שאול לשר לשמצת, לא משמצת כי אם לבן שאול לשר, ולכן ברחו גתימה והיו שם גרים עד היו' הזה שבאו להרוג את לשמצת. והתבוננו ועמו עלמם כלוקחי חטים, ולא פשטו לבתי הבית מהם, שהיו מלבדים עמו על קנין הקטים, ונוה החופן הרגו לותו והלכו להם כדי למנוע (יא) קן נעיני דוד: ולפי הפירוש הראשון יאמר שבאו האבנים הרצעים הלכה עד תוך בית לשמצת ובבאו שם עם לבני לוקחי חטים שבאו שמה ואז הכוהו על החומש (יב) וימלטו: ואמנם לשר פעם שבית ויבאו הבית וגו' ויכוהו וימיתוהו, אם לפרש קיך היתה המיתה והפשטה שוכר בכלל נרחזכה, או להגיד שאחרי שנרחזכה בתו על הכנעני לשר לשון שמיעה רפיון ידים וכל ישראל נבהלו כשמעם [ח] שמת לאבנר, לכל היה זה לשמצה להיותו בן שאול ורוע מערכת אביו היה לקריו, ולזה לא קראו בשמו ואמר לבד וישמע בן שאול. והנה פבהלו כל ישראל, כי מהם חמרו שדוד הוא להרגו לאחרי שלח הרג את יואב ואבישי, והוקשה להם למה עשה כן לאחרי שכיר לבר לאבנר לאחרי? ומהם היו לומרים שדוד היה בקי כפים ובר לבב הוא, והוקשה להם אם

וְאֵת רֹאשׁ אִישׁ־בֹּשֶׁת לָקָחוּ וַיִּקְבְּרוּ
בְקֶבֶר־אַבְנֵר בְּחֶבְרוֹן׃

ה

[א] וַיָּבֹאוּ כָל־שִׁבְטֵי יִשְׂרָאֵל אֶל־דָּוִד
חֶבְרוֹנָה וַיֹּאמְרוּ לֵאמֹר הִנְנוּ עַצְמְךָ
[ב] וּבְשָׂרְךָ אֲנָחְנוּ׃ גַּם־אֶתְמוֹל גַּם־
שִׁלְשׁוֹם בִּהְיוֹת שָׁאוּל מֶלֶךְ עָלֵינוּ
אַתָּה הָיִיתָה מוֹצִיא וְהַמֵּבִי אֶת־
יִשְׂרָאֵל וַיֹּאמֶר
יְהוָה לְךָ אַתָּה תִרְעֶה אֶת־עַמִּי אֶת־
יִשְׂרָאֵל וְאַתָּה תִּהְיֶה לְנָגִיד עַל־יִשְׂרָאֵל׃
[ג] וַיָּבֹאוּ כָל־זִקְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶל־הַמֶּלֶךְ
חֶבְרוֹנָה וַיִּכְרֹת לָהֶם הַמֶּלֶךְ דָּוִד בְּרִית
בְּחֶבְרוֹן לִפְנֵי יְהוָה וַיִּמְשְׁחוּ אֶת־דָּוִד
לְמֶלֶךְ עַל־יִשְׂרָאֵל׃

במבשרים ׳ וצוה לתלותם
על אשר כרתו ראש אישבשת
והביאו אותו והיה זה דמות
תליה ׳ גם צוה לתלותם כדי
לפרסם המעש׳ הזה אשר עשה
להודיע שלמו׳ מדותיו ׳ ושלא
ישלח אדם עוד ידו במלך
משיח ה׳ ׳ ואמנם את ראש
אישבשת לקח דוד ושלח
לקברו שם בחברון בקבר
אבנר לקורבתם׃

(א) ויבאו כל שבטי ישראל
וגומ׳ ׳ זכר שמיד
אחרי מות אישבשת באו כל
שבטי ישראל אל דוד חברון
ואמרו לו עצמך ובשרך אנחנו
גם אתמול גם שלשום וגומר ׳
רוצה לומר אל תחשוב שבני
יהודה הם קרוביך ואנחנו לא
כן ׳ כי גם כן אנחנו עצמך
ובשרך כהם ׳ כי כלנו בני
איש אחד נחנו ׳ ואם תאמר
שמלבד הקורבה יש לך אהבה
רבה עם בני יהודה לפי
שמלכת עליהם ראשונ׳ ׳ הנה
(ב) אין בזה טענה ׳ לפי שאתה ידעת שבימי שאול אתה היית
המוציא והמביא את ישראל ׳ ואם כן הרי כאלו מלכת

עלינו אז שהיה ראשונה לכל
ההמלכות האלה ׳ ועוד
נתנו טענה שלישית והיא
שאמר השם יתברך אתה
תרעה את עמי ישראל ותהיה
נגיד על ישראל ׳ והנה לא
אמר את יהודה כי אם את
ישראל ׳ יורה שזה העקר
ושזהו שרש המלכות כלו׃
(ג) וידמה שאז הלך העם איש
לאהלו ושבאו הזקני׳ שבשבטי׳
אחר כך אל חברון והמליכו
שם את דוד ׳ והוא קבלתם
אותו למלך על כל ישראל
לפני ארון ה׳ ׳ והמפרשים
אמרו שהזקנים באו ראשונה
לכרות ברית ׳ שלא ירע
עמהם על אשר החזיקו עם
אישבשת ׳ ואחרי כן באו כל
העם ׳ ושפירוש ויבאו הזקנים
וכבר באו הזקנים ׳ והיותר
נכון אצלי הוא שבאו השבטים
כלם ולזקנים בפרט כרת
הברי׳ ׳ כי בידם נשבע על כל
אשר יעשה בישראל או נשבע
שלא ירע לזקנים ׳ ואז כלם השבטים והזקנים המליכוהו ׳
ונתאמת אז אצל׳ * כי המלך בוטח בה׳ ובחסד עליון בל ימוט׃ תלים כ״א ח׳

פרשה ששה עשר תספר איך לכד דוד את ירושלם ונלחם עם פלשתים ׳ וישלח חירם מלך צור חרשים ועצים ויבנו את בית המלך ׳ ואיך העלה את ארון האלקים מקרית יערים אשר היה שם מיום שהשיבו אותו פלשתים ומיתת עוזא על אשר החזיק בו ׳ ושישב בבית עובד אדום הגתי ואחר כך הביאו המלך אל ירושלם ׳ ואיך חשב מחשבות לבנות את בית ה׳ ומה שאמר לו ית׳ על זה ביד נתן הנביא ומה שהתפלל דוד עליו ׳ תחלת הפרשה בן שלשים שנה וגו׳ ׳ עד ויהי אחרי כן ויך דוד וגומר ׳ והנה שאלתי בפרשה הזאת ששה שאלות׃

השאלה הראשונה בלכידת ירושלם ׳ והיא כי אם היה ירושלם לבני יהודה ובנימן קודם לזה ׳ איך הלך עתה דוד ללכדה? ומה הטענה אשר היה ליבוסי שלא יבא דוד שמה בעבור העורים והפסחים אשר יסיר? ולא ימלט אם שנאמר שהיו העורים עם דוד ובכלל אנשיו או היו מהיבוסי ׳ ואם היו מעבדי דוד איך אמר כל מכה יבוסי ואת העורים והפסחים שנאי נפש דוד וגומ׳ ׳ ואמר עור ופסח לא יבא אל הבית? ואם היו מהיבוסי איך אמרו אם כן לא תבוא הנה כי אם הסירך העורים והפסחים וגומ׳? וזה היה בידם ולא ביד דוד ׳ ובדברי הימים לא זכר דבר מהם׃

השאלה השנית במה שנמצא בספורים האלה אשר בזאת הפרשה הבדל גדול וחלוף רב בין מה שנכתב הנה ובין מה שנכת׳ בדברי הימים ׳ כי שם ספר כי אחר המלכת דוד לכד את ירושלם ׳ ואחר זה זכר הגבורים אשר היו לדוד ׳ ואחרי זה זכר שהעלו את ארון האלקים לבית עובד ׳ ואחריו זכר ששלח חירם לבנות הבית לדוד ׳ ואחר זה שלקח נשים בירושלם ׳ ואחר כך ספר המלחמות אשר עשה דוד בפלשתים ׳ ואחר זה שהעלה הארון מבית עובד אדום ׳ ואחריו איך חשב דוד לבנות את בית ה׳ ׳ אמנם כאן ספר הדברים באופן אחר ׳ שזכר ראשונה לכידת ציון ׳ ואחריו ששלח חירם לבנות הבית לדוד ׳ ואחריו שלקח נשים בירושלם ׳ ואחר זה זכר מלחמות הפלשתים ׳ ואחר כל זה ספר העלאת הארון מקרית יערים ׳ ומחובר עמו העלאתו מבית עובד אדום ומחשבת דוד לבנות בית האלקים ׳

וראוי שנדע מה היה סבת החלוף הזה? ומה היה אמתת הספור בקדימתו ואיחורו?

השאלה השלישית במה שספר הנה שנלחם דוד בפלשתים פעם אחד ׳ ואמר לו ית׳ עלה כי נתן אתן את הפלשתים בידך ׳ ובפעם השנית שאל בה׳ אם ילחם עמהם והשיבו ית׳ לא תעלה הסב אל אחריהם ובאת להם ממול בכאים וגו׳ אז תחרץ כי אז יצא ה׳ לפניך וגו׳ ׳ וזה מתמיה מאד ׳ כי אם לא היה ראוי דוד לתשועה ונצחון ההוא למה נתנם השם בידו? ואם היה ראוי והגון אליו והאל ית׳ היה חפץ לתת תשועה בידו למה יצוה אותו שלא יעלה כי אם בשמעו את קול סערה בראשי הבכאים ושאז יצא ה׳ לפניו? והנה לכל זמן ועת לכל חפץ האלקים ומה הענין הזה?

השאלה הרביעית במה שספר ששלח עוזה ידו ויאחז בארון האלקים כי שמטו הבקר ושחרה אף ה׳ בו ויכהו שם וימת ׳ והנה עוזה היתה כוונתו רצויה ומחשבתו לשום שמים כדי שלא יפול ארון האלקים מעל העגלה ׳ ולמה המיתו האלקים בחרון אפו על לא חמס בכפיו ואין מרמה בפיו? ובדברי הימים נזכר שאמר דוד * כי למבראשונה לא אתם פרץ ה׳ אלקינו בנו כי לא דרשנוהו כמשפט ׳ ויורה שלא מת עוזה בחטאתו כי אם בחטאת ישראל כלם ׳ והוא זר מאד׃ ד״ה א׳ ט״ו יג׳

השאלה הששית במה שספר שאמר נתן הנביא לדוד (כאשר אמר לו לבנות בית לה׳) כל אשר בלבבך לך עשה כי ה׳ עמך ׳ ואיך אמר הנביא הדבר הזה אשר

2011 Ministerio de Cultura

[ז] בֶּן־שְׁלֹשִׁים שָׁנָה דָּוִד בְּמָלְכוֹ אַרְבָּעִים
[ח] שָׁנָה מָלָךְ: בְּחֶבְרוֹן מָלַךְ עַל־יְהוּדָה
שֶׁבַע שָׁנִים וְשִׁשָּׁה חֳדָשִׁים וּבִירוּשָׁלַם
מָלַךְ שְׁלֹשִׁים וְשָׁלֹשׁ שָׁנָה עַל כָּל־
יִשְׂרָאֵל וִיהוּדָה:
[ט] וַיֵּלֶךְ הַמֶּלֶךְ וַאֲנָשָׁיו יְרוּשָׁלַם אֶל־
הַיְבוּסִי יוֹשֵׁב הָאָרֶץ וַיֹּאמֶר לְדָוִד
לֵאמֹר לֹא־תָבוֹא הֵנָּה כִּי אִם־
הֲסִירְךָ הַעִוְרִים וְהַפִּסְחִים לֵאמֹר לֹא־
יָבוֹא דָוִד הֵנָּה:

(ז) בן שלשים שנה דוד במלכו וגו'. לפי שמלכות שאול לא היה מתקיים לא זכר הכתוב בו השנים אשר מלך על ישראל, ולא זכר כמה היו ימי שאול בהמלכתו, לפי שכל היו ימי שהיו על כרחו ובמקפ' ירחים לא נאו, אבל דוד שהיה מלכותו קיים כימי השמי' על הארץ, זכר הכתוב ימי חייו בהמלכתו וכמה שנים מלך, ולזה אמר הכתוב שהיה בן שלשים שנה כשמלך, כי הם השנים היותר מוכנים לבח לגבורה ולתבונה, ורבעים שנה מלך והיה אב בחותו בן שבעי' שנה, לקיים מה שנאמר תלים נ' י' * ימי שנותינו בהם שבעים שנה. ועם היות שבפרטן עולים לארבעי' שנה ושנה קדשים, הנה לא קדש הכתוב כי אם השנים ולא זכר השנה קדשים, לפי שלא מצא הכתוב כי אם השנים קדש פר' כ"ו תשלמי' ולכן לא קדש לשנה הקדשים. ובמדרש שמואל אמרו אלין שנה קדשים יתיריין מה איכון? ר' יצחק בשם רבי יוחנן אומר קסרים היו משלשים ושנה [שנה שמלך בירושלם] שהכתובים מולקין כבוד לירושלם ומוכין לותם שלמים. אלי' ע' יודן חשבון המרובה בולע את המועט לפי שכתוב * כי שנת תקדיש יצא שם יואב, ולותם שנה קדשים לא עלו לו מן המכין. לא לותן שנה קדשים שברח מפני לבשלום נמו לא עלו לו מן המכין, אלא בשעירה נתכפר לו כיוצא הדיוט. פ"ת ק"ו ע"ב [ובמקב' סנהדרין] ר' יהודה אומר שנה קדשים בלטרא דוד ונפתלקה ממנו שביבה ופירזו ממנו סנהדרין. בלטרא, תלים ל"ח ע' דכתיב * תחטיאני בזוב ותטהר, ובמתלקה ממנו שביבה, שם שם י"ד שנאמר * השיבה לי שנון ישעך, ופירזו ממנו סנהדרין, שם ק"ט ע"ט דכתיב * ישובו לי יריאיך וגו', ולכן לא נמנו בתוך שנותיו:

(ו) וילך המלך וחבריו ירושלם. ספר הכתוב שמיד לאחרי המלכת דוד הלך עם לבריו ירושלם, לפי שהיתה קבלה בידם כי כיון שיהיה רצון ממלכות ישראל, ובדברי הימים פירש שהלבשים הלכו עם דוד היו בל בני ישראל שמר שם * וילך דוד ובל ישראל, ואם כן קרתם הכתוב כאן לבבשיו לפי שבהיותו מולך על ישראל ויהודה בבר היו בלם לבבשיו. ולמבם ענין המלחמה הזאת והעורים והפסחים קשה רלך שעד ימי דוד לא נלבדה מלודת ירושלם, ועם היות העיר מיהודה ובניימן היה המגרש בידי היבוסים ועלה דוד ללבדו, ולזה אמר וילבד דוד את מלודת ליון היא עיר דוד. והמתרגם במקך פרק ל"ו לדעת קול בפרקי ר' לליעזר אמרו, שהעורים והפסחים היו בלמים, אמרו בדרך לבבי יבום אמרו לאברהם כרות עמנו ברית שאין זרעך יורש את עיר היבוסי ואנו מוכרי' לך את מערת המכפלה ועשה בן, ואבשי יבום עשו בלמי בקשת והעמידוס בראש העיר וכתבו עליהם ברית השבועה, וכשבאו ישראל לארץ לא יבלו להבבם שם מפני השבועה, יהושע"ס שם שנ' * ואת היבוסי יושבי ירושלם לא יבלו בני יהודה להורישו, ומה יאמר לך אדוני המלך כי בל בית אבי אבי אנשי מות לאדוני המלך ואתה שמת את עבדך בין האבלים אתי ומה יש לי עוד צדקה ואל המלך זעק, ואמרה האשה למה לך, ותאמר אמנה אלמנה אנכי וימת אישי, ולעבדך שני בנים ויתנצו שניהם בשדה ואין מציל ביניהם ויבו האחד את השני ויבהו, והנה בל המשפחה קמה על שפחתך ויאמרו תן את מבה אחיך ונמיתהו בנפש אחיו אשר הרג ונשמידה גם את היורש, וכבו את גחלתי אשר נשארה לבלתי שום לאיש שם ושארית על פני האדמה, ויאמר המלך אל האשה לכי לביתך ואני אצוה עליך, ותאמר האשה התקוע אל המלך ותפל על אפיה ארצה ותשתחו ותאמר הושיעה אדוני המלך, ויאמר המלך מה לך, ותאמר אמנה אשה אלמנה אנכי ומת אישי, ותהי שפחתך שני בנים ויריב

הַגַּלְמִי וְהַמַּקְלוֹת בְּיָפְיָן אֲשֶׁר יוּכַל לְהַכֹּתָם אַל תָּבֹא הֵנָּה כִּי אִם הֵסִיר הָעִוְרִים וְהַפִּסְחִים ׀ וְאָמַר לֹא יָבוֹא דָוִד הֵנָּה כִּי הָיְתָה הִתְגַּבְּלָה לְהַזְחִית הַכְּתוּב וְלוּ לֹא יְבוּזוּ הַחִיס אֶל הַגַּלְמִים וְלֹא יוּכְלוּ לְהִתְגּוֹעֵעַ וְלֹא יָבוֹא עִם הַמַּקְלוֹת לְתֹךְ בֵּיתָם לְהַכּוֹתָם שָׁמָּה׃ וְהִיא רוּחַ הוּא שֶׁכָּתַבְתִּי בְּתְחִלַּת סֵפֶר שׁוֹפְטִים ׀ שֶׁהָיָה יְרוּשָׁלַם וְהַיְבוּסִי עִם מְקוֹם וְהָיוּ בָּהּ עֲרִיסִים וּמוּסָג לִבְנֵי יְהוּדָה וְגַם כֵּן כְּלָלָה לִבְנֵי בִנְיָמִן ׀ וְעַם הֵיוֹת שִׁבְטֵי יְהוּדָה לְבַדּוֹ יְרוּשָׁלַם וְיָכוֹל לִפְנֵי כָּרַב וְאֶת הַשִּׁיר שָׁרְפוּ בְּאֵשׁ הָיָה זֶה בְּחֵלֶק יְהוּדָה ׀ אֲבָל חֵלֶק בִּנְיָמִן לֹא כָּלְבוּ וְעִם כָּל זֶה הַיְבוּסִי בִּירוּשָׁלַם עִם בְּנֵי בִנְיָמִן ׃ וְהִנֵּה דָּוִד כְּאֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל מֶלֶךְ עַל כָּל יִשְׂרָאֵל מִיָּד עִם כָּל הָאַנְשִׁים אֲשֶׁר נִתְקַבְּצוּ אֵלָיו הַלְּכוּ יְרוּשָׁלַם ׀ וְהַיְבוּסִי יוֹשֵׁב הָאָרֶץ אָמַר לְדָוִד לֹא תָבוֹא הֵנָּה כִּי אִם הֵסִיר הָעִוְרִים וְהַפִּסְחִים ׀ לֵאמֹר לֹא יָבוֹא דָוִד הֵנָּה ׃ וְדָוִד תָּפַשׂ אֶת מְצוּדַת צִיּוֹן הִיא עִיר דָּוִד ׃ [ז]

וַיֹּאמֶר דָּוִד בַּיּוֹם הַהוּא כָּל־מַכֶּה יְבוּסִי וְיַגַּע בַּצִּנּוֹר וְאֶת־הַפִּסְחִים וְאֶת־הָעִוְרִים שְׂנוּאֵי נֶפֶשׁ דָּוִד עַל־כֵּן יֹאמְרוּ עִוֵּר וּפִסֵּחַ לֹא יָבוֹא אֶל־הַבָּיִת ׃ [ח]

וַיֵּשֶׁב דָּוִד בַּמְּצוּדָה וַיִּקְרָא־לָהּ עִיר דָּוִד וַיִּבֶן דָּוִד סָבִיב מִן־הַמִּלּוֹא וָבָיְתָה ׃ [ט]

וַיֵּלֶךְ דָּוִד הָלוֹךְ וְגָדוֹל ׀ וַיְהוָה אֱלֹהֵי צְבָאוֹת עִמּוֹ ׃ [י]

וַיִּשְׁלַח חִירָם מֶלֶךְ־צֹר מַלְאָכִים אֶל־דָּוִד וַעֲצֵי אֲרָזִים וְחָרָשֵׁי עֵץ וְחָרָשֵׁי אֶבֶן קִיר וַיִּבְנוּ־בַיִת לְדָוִד ׃ [יא]

וַיֵּדַע דָּוִד כִּי־הֱכִינוֹ יְהוָה לְמֶלֶךְ עַל־יִשְׂרָאֵל וְכִי נִשָּׂא מַמְלַכְתּוֹ בַּעֲבוּר עַמּוֹ יִשְׂרָאֵל ׀ ׃ [יב]

וַיִּקַּח דָּוִד עוֹד פִּלַגְשִׁים וְנָשִׁים מִירוּשָׁלַם אַחֲרֵי בֹאוֹ מֵחֶבְרוֹן וַיִּוָּלְדוּ עוֹד לְדָוִד בָּנִים וּבָנוֹת ׃ [יג]

(ז) ויאמר דוד ביום ההוא כל מכה יבוסי ויגע בצנור וגו׳ ׃ כתיב בלעז ויכן סניב מן המלוח וניתה ׀ לא שקיר קפירה גדולה סביב לעין ומלא הקפירה מים מתוקים, כמו שעושים גם היום לקונק העיירות שלא יכנסו שם הכותים בקלות ׀ ולזה נקרא מלוח ׀ ובכה סביבה מבפנים חומה גדולה לתוכה וכריתי כמכתב ׀ וזהו ויכן דוד סביב מן המלוא וניתה ׀ ובתוכה לבה דוד ירושלם שתה לבו ויגל כבודו ׀ ומשם והלאה (י) הלך דוד הלוך וגדול וי׳ היה עמו ׃ הנה התבארו כזה הפסוקים והותרה הקשה הראשונה ׃

וישלח חירם מלך צור וגו׳ ׃ (יא) זכר שחירם מלך צור שלח מלאכים אל דוד לפני שלכד לו שלוס בהמלכתו ׀ ושלח לו עצי ארזי שלח היו כמתנת בתרי יערו ׀ כמו שיבוא בספור בנין הבית * ׀ ושלח עמהם מלאכים לי״ב חרשי עץ וחרשי לבן קיר ׀ לי״ל חומות גדולים ומעוזו בית לדוד בעיר ציון ׃ ועוד הנזכר בכאן חיבו ויליכיה לפני לבו קורלים היום עוד ולא היה נס כן רומי הרשעה שבקרא עוד ׀ לפני היה מדינה גדולה סחורה לירושלם והגוים קורלים לותה בלשונם עילו ׀ והיא כבר בקרבת היום ׃ ובחכמה ז״ל אמרו כל עוד שלא הוא רומי וכל כך יפאר הוא הסחור לירושלם ׃ [לא ידעתי לם הרב המוכה עלמו טעה בזה המדרש או לם המגיהים טעו בו ׀ כי הוא הפך הנרלם החמיתית ׀ וכן מלאתי ג״כ בפירושו על כביכול לחרוכים ביעשיה סי׳ כ״ג על פסוק כאשר שמע למלכי יהילו כשמע לוד ׀ שכתב ג״כ הפך זה המדרש בלחרו שם ז״ל ׀ וכבר זכרתי שלין לנו מקום נכתוב לביהיה לוד רומי לפי שהוא מלך בויו עכ״ל ׃ ותמהתי מלד עליו לך הרגיש הרב טעות זה ? הלא הוא עלמו הביא המדרש הזה לפי הגרלם החמיתית ׀ כי שם בתלת הכוונה הכוללת טעמה לסי׳ הכל הביאו על לחיתתו מלד סוף פר׳ כ״ח ׀ ומילמלנו פרד׳ נח על פסוק ויהי תוכך קפלה ׀ ומפסיקתא פר׳ נח על פסוק ויהי בחצי הלילה ? לכן כל שנגה היא היונלת מלפני השליט ׀ ולולי לין לרב בזה לחמה כלל ועם המגיהי׳ תלין המצוה ׀ כי בכמה מקומות מלאתי שהם זנו בדרלה פקו פלילה והפכו הענין ודוק ׃]

וכאשר רלה דוד שלכד ירושלם לאשר שם יבנו כחלות למשפט כחלות לבית דוד ׀ ושנוי לא ידע יעבדוהו ומלאכי מלך צור וחרשיו בנו לו את הבית למעלת שבתו ידע (יב) והתלחת שלו כי הכינו השם למלך על ישראל כי מה׳ היתה לו ׀ והנה עם זה כי תכלית מעלתו לא היה לעלמו כי אם לתועלת ישראל ׀ וזהו כי נשא ממלכותו בעבור עמו ישראל ׃ ומפר שלקח דוד עוד בירושלם פלגשים ונשים ׀ מלבד (יג)

2011 Ministerio de Cultura

[יא] וְאֵלֶּה שְׁמוֹת הַיְלוּדִים לוֹ בִּירוּשָׁלִָם
[יב] שַׁמּוּעַ וְשׁוֹבָב וְנָתָן וּשְׁלֹמֹה׃ וְיִבְחָר
[יג] וְאֱלִישׁוּעַ וְנֶפֶג וְיָפִיעַ׃ וְאֱלִישָׁמָע
[יד] וְאֶלְיָדָע וְאֶלִיפָלֶט׃ וַיִּשְׁמְעוּ פְלִשְׁתִּים
כִּי־מָשְׁחוּ אֶת־דָּוִד לְמֶלֶךְ עַל־יִשְׂרָאֵל
וַיַּעֲלוּ כָל־פְּלִשְׁתִּים לְבַקֵּשׁ אֶת־דָּוִד וַיִּשְׁמַע
דָּוִד וַיֵּרֶד אֶל־הַמְּצוּדָה׃
[יח] וּפְלִשְׁתִּים בָּאוּ וַיִּתְפַּשְׁטוּ בְּעֵמֶק רְפָאִים׃
[יט] וַיִּשְׁאַל דָּוִד בַּיהוָה לֵאמֹר הַאֶעֱלֶה
אֶל־פְּלִשְׁתִּים הֲתִתְּנֵם בְּיָדִי
וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־דָּוִד עֲלֵה כִּי־נָתֹן
[כ] אֶתֵּן אֶת־הַפְּלִשְׁתִּים בְּיָדֶךָ׃ וַיָּבֹא דָוִד
בְּבַעַל־פְּרָצִים וַיַּכֵּם שָׁם דָּוִד וַיֹּאמֶר
פָּרַץ יְהוָה אֶת־אֹיְבַי כְּפֶרֶץ מָיִם עַל־
כֵּן קָרָא שֵׁם־הַמָּקוֹם הַהוּא בַּעַל
[כא] פְּרָצִים׃ וַיַּעַזְבוּ־שָׁם אֶת־עַצַּבֵּיהֶם
וַיִּשָּׂאֵם דָּוִד וַאֲנָשָׁיו׃
[כב] וַיֹּסִפוּ עוֹד פְּלִשְׁתִּים לַעֲלוֹת וַיִּנָּטְשׁוּ בְּעֵמֶק רְפָאִים׃
[כג] וַיִּשְׁאַל דָּוִד בַּיהוָה וַיֹּאמֶר לֹא תַעֲלֶה סֹבֵב אֶל־אַחֲרֵיהֶם
וּבָאתָ לָהֶם מִמּוּל בְּכָאִים׃
[כד] וְיִהִי בְּשָׁמְעֲךָ אֶת־קוֹל צְעָדָה בְּרָאשֵׁי
הַבְּכָאִים אָז תִּתְחָרֵץ כִּי אָז יָצָא יְהוָה
לְפָנֶיךָ לְהַכּוֹת בְּמַחֲנֵה פְלִשְׁתִּים׃

(יא) ואלה שמות הילדים לו בירושלם. שמוע והוא שמעה הנזכר בדברי הימים *, ואליושע הוא אלי שמע שם ו׳ שנזכר שם * גם כן, ועוד נזכר שם אלפלט לחד וכן נוגה ולא נזכרו כאן, לפי שאותו קטנים ולא היה להם זכר, ולכן לא נזכרו הנה כי אם הבנים שהגיעו לגדול:

(יז) וישמעו פלשתי׳ כי משחו וגו׳. כפר הכתוב שלחצר שמעו פלשתים כי כמשח דוד למלך עלו לבקש את דוד, לא להלחם עמו, ודוד ירד אל המצודה, וידמה שהיתה לותה המצודה מבצר ומגדל שהיה שפל מירושלם, ולכן לאחר וירד אל המצודה: וזה אחר שהלכו ושבו והזיכו עלה כי נתן אתן את הפלשתים בידך, והנה לאחר זה לצון עליה, לפי שהיו הפלשתים מתפשטים על עמק רפאים, והוא לאחר בקרקר לאחרי כן בעל פרצים, לפי שהכם שם דוד ואמ׳ פרץ ה׳ את אויבי לפני כפרץ מים, לא בפתע

(כא) פתחום כמים הפרצי׳: ויזכר שעזבו שם הפלשתים את עצביהם ויצאם דוד ואנשיו, לא ויצרפם, וכן ת״י ואוקדינון דוד ואנשוהי, וכן אומר

ד״ה ח׳ יא׳ כדברי הימים * ויאמר דוד ויצרפום באש, ויהיה לא ויצאם

קיוב לב כג מגורת * כמעט ישלחי עוזבי,

כתוב ח׳ ה׳ * ותצא החרן מפניו. ואולי פירשוהו לצון כטילה, ויצאם דוד

עז פג מל ק׳ מלמד שבטלם לעצמו. והקשו והכתיב ויצרפום באש? ותירצו כאן קודם שבא לידי הגיתי לאחר שבא, לא כי באותה מלחמה היה לידי הגתי עם פלשתים ופלשתי היה, וכשראה שפלטן באש לו על דוד, וקודם שבא לידי הגיתי היו מתקיצין לשרוף, כי העכו׳ היו עז ואכזרי בהכאה, וכיון שבא לידי הגיתי ובטל העז הכיחו מלשרוף לותם, ועל מה שלא שרפו אמר ויצאם דוד, כי העז כיון שבטלה גוי היתה מותר׳ בהכאה. ואפש׳ לפרש שדוד וקבוצו כשלו עכביה׳ והביאום לירושלם לשרפם ולגנפם, ולזה אמר כאן ויצאם דוד ואחרי היותם שם נזה לשרפם באחרונה לאחרי הגדוף, ועליו אמר בדברי

(כב) הימים ויצרפום באש, ומסכימו שם כן ב׳ הפסוקים: וזכר הכתוב שאחרי כן הוסיפו פלשתים לעלות ויכשלו בעמק רפאים כברשונה, והנה בחלת המקום הורה על תכליתם ושיפלו רפאים, כי על כן בחר שמה בהזנחת הג׳ להיותו

(כג) עמק קצר נקרא עמק רפאים: ודוד שאל בה׳ היעלה עליהם?

ואל יתן הזיבו לך תעלה הפעם אל אחריהם, לא לך תעלה עליהם מעתה ולא תלך בדרך ישרה כפעם בפעם, אבל הסב אל אחוריהם, תבוא מאחורי מחניהם, ותבוא אל הפלשתים ממול בכאים, לא מאחורי חילות שהיו שם סביב המחנה, וכאשר תשמע קול הצעדה, לא קול הנעשוע והליכ׳, (מגזירת * מטיבי לעד) כדרכי החילות הבאחי׳ הנה, (והם הנקראים בלעז מורלאלים) לא תחרץ, לא תתעצל ותחוק ללכוס בפלשתי׳ אלו יהיה כדברי לא תרים קול מלחמה ותלעק כי אז יצא ה׳ לפניך להכו׳ בהם לא קודם זה. ות׳ כמשמעך ית קול לותת בריטיה חילכיה בכן בפק תתקף לרי בכן בפק מלאכיה דה׳ לאתלחא קדמך, ירמה שהיו מועקים ברחבי החילות, שמלא הש׳ לעזור לדוד מלאכי עליון מזרתיו עוזי רלוזו. ולאחר למה היה העכין הזה, לאחרו במדרש תהלים אל הקלה לדוד לאין לך מזמור מ׳ רשות לפשוע יד בהם לפילו הם קרובים לאלך, עד שלאתה רוא׳ לת רחבי חילכו׳ מכעבעי׳ אז תתרון, מהו תתרון? לשון קיוב יל ה׳ קיוך הוא, שכ׳ * הם קרובים יסיו ימיו, ולמה נתן להם סימן מרחבי הבכאי׳ ולא מאחריה׳? ח״ר נראים מפני שרחב הבכא כלו אלא קוצים, לומר לך שכל זמן שישרא שרויים בגער כאלו נראה לפניו, שכאמ׳ * עמו לאכאי בצרה. ולזה תלים לא מז כת׳ שלוה זה לפי שקודם זה לא הגיעה עת הישוע, ובעוד שלא יבא העת אין כך וכן הסב לאחריהם ובא להם ממול הבכאי׳. והוא הוא מקו׳ הקודם, כי אם יש עת לכל חפץ תחת השמים, הנה הוא בדברים המוזפעים מפלת המערכ׳, אבל כאן׳ דבר מלך שלטון והם הדברי המוזנקי׳, יקשה מאד הגבל׳ הזמן ושבעת אם לא יעשה ובעת לאחרית יעשה? ויותר נכון הוא מה שכת׳ ולבנ״ג, שלוה הש״י לדוד שלא יעלה על הפלשתי׳ כי אם שתאבולו׳ שיעצ׳, לשלח ירגישו בבואו, ולזה אמר שיסב לאחריהם בחופן שיבא להם ממול הבכאים, והם לילות רבי העכפי׳ והעלי׳, וגם שיתין שיבא רוח יניע רלאי הבכאים בדרך שישמע בהם כמו קול לעדי המתנועעים, כי יהיה זה כבה שיאזנו הפלשתים בשמע קול לעדי דוד שהוא קול תנועת רלאי הבכאים ולא יהיו בשרים ממנו כלל, ולא יתנועע במהירות ויפול עליהם, ובזה הלופן מהתאבולה יצלאם. ולמה הוצרכו הפעם הזאת לבוא עליהם בתאבולה מה שלא עשו בשאר הפעמים, לפי שבשלה לפניו ית׳ שלפי המערכה היה רלוי שיכלאו פלשתים לישרא, ועם היות שהלל ית׳ יכול על המערכו׳, הנה לא היה לפצר שעל כל התאבולה עם העזר התלאי יצלאו, לא היה רלוי שיפעל בם לאחר יותר מופלא, כי אין רלוי שיעשו הנסים כי אם להכרח רב. ולאי לאחוב שלא׳ שהיה חפץ שהול ופשעו שלא שמר את דבר ה׳ ולא לקח עצה ממנו בעבין המלחמות, לא בשלב כי לא שמר הומן לצר לאמר לו שהול, ולא כעשלק

[כה] וַיַּעַשׂ דָּוִד כֵּן כַּאֲשֶׁר צִוָּהוּ יְהוָה וַיַּךְ
אֶת־פְּלִשְׁתִּים מִגֶּבַע עַד־בֹּאֲךָ גָזֶר׃

ו

[א] וַיֹּסֶף עוֹד דָּוִד אֶת־כָּל־בָּחוּר בְּיִשְׂרָאֵל
[ב] שְׁלֹשִׁים אָלֶף׃ וַיָּקָם וַיֵּלֶךְ דָּוִד וְכָל־
הָעָם אִתּוֹ מִבַּעֲלֵי יְהוּדָה לְהַעֲלוֹת מִשָּׁם
אֶת אֲרוֹן הָאֱלֹהִים אֲשֶׁר־נִקְרָא שֵׁם
שֵׁם יְהוָה צְבָאוֹת יֹשֵׁב הַכְּרֻבִים עָלָיו׃
[ג] וַיַּרְכִּבוּ אֶת־אֲרוֹן הָאֱלֹהִים אֶל־עֲגָלָה
חֲדָשָׁה וַיִּשָּׂאֻהוּ מִבֵּית אֲבִינָדָב אֲשֶׁר
בַּגִּבְעָה וְעֻזָּא וְאַחְיוֹ בְּנֵי אֲבִינָדָב נֹהֲגִים
אֶת־הָעֲגָלָה חֲדָשָׁה׃
[ד] וַיִּשָּׂאֻהוּ מִבֵּית אֲבִינָדָב אֲשֶׁר בַּגִּבְעָה
עִם אֲרוֹן הָאֱלֹהִים וְאַחְיוֹ הֹלֵךְ לִפְנֵי
[ה] הָאָרוֹן׃ וְדָוִד וְכָל־בֵּית יִשְׂרָאֵל
מְשַׂחֲקִים לִפְנֵי יְהוָה בְּכָל עֲצֵי בְרוֹשִׁים
וּבְכִנֹּרוֹת וּבִנְבָלִים וּבְתֻפִּים וּבִמְנַעֲנָעִים
[ו] וּבִצְלְצָלִים׃ וַיָּבֹאוּ עַד־גֹּרֶן נָכוֹן
וַיִּשְׁלַח עֻזָּה אֶל־אֲרוֹן הָאֱלֹהִים וַיֹּאחֶז
[ז] בּוֹ כִּי שָׁמְטוּ הַבָּקָר׃ וַיִּחַר־אַף יְהוָה
בְּעֻזָּה וַיַּכֵּהוּ שָׁם הָאֱלֹהִים עַל־הַשָּׁל
וַיָּמָת שָׁם עִם אֲרוֹן הָאֱלֹהִים׃

בעמלק שלא עשה הנקמה בחצר נוב כ' לותו, רמה יתבלך להרוות העמים והשרים שהיה דוד שומר תמוה, ושלא יעבור ולא יפיל מדבר ה' ארמה, ולזה כתצר רחמו משתדל ובכפף מלך במלחמת הפלשתים, השיבו ית' שלא יעלה ושיכוב על אחריהם ולא ילקח עד שישמע קול בעדת הבכאים, וכל זה כדי לנסותו אם ישמור דבר ה' ומצותו לו יעבוד עליו כתצר (כה) עשה שאול: וספר הכתוב שעשה דוד כן כתצר נוהו ה', והיה די בשיאמר הכתוב ויעש דוד כן, לו ויעש דוד כאשר נוהו ה', אבל נכפל המקרא הזה להודיע שקיים זה להיותו מנוח מלקיות ועכר ברוחו, וזה מהשלמות הגדול אליו ולזה התפלית בזכר זה פה. לו כוכל לומר שרצה ית' שלא יעשה דוד דבר מפי עצמו כאשר היה עושה שאול, אבל שיהיה תמיד כשמע אל עצתו ית' ולא יבטח בגבורתו וידע כי עמו ית' עשה וגבורה, והותרה השאלה השנית:

(ו) ויוסף עוד דוד וגו'. ספר הכתוב שאסף עוד דוד את כל בחור בישראל, לל מלבד מה שאסף לותם למלחמת פלשתים עוד אסף אותם להעלות ארון האלקי, או היתה האסיפה הראשונה להמליכו והשנית להעלות הארון. והכה אסף לזה הנקודים לבד, לעפי שלא היה ענין מלחמה לשיטרך אליה בקודי כח, לפי שאחר דוד לולי יבואו פלשתים ויקחו את ארון האלקים, הנה כדי לשמרו מהשודדים קבן אותם הנקודים, ולולי שקבלם נם כן לפזו ולכרכה לפני הארון

(ג) זה יאות יותר לנקודי: והם הלכו להעלותו מקרי יערים, ואותו מקום היה נקרא נם כן בעלה, כמו שאמר בספר יהושע טו כ * בעלה היא קריית ל"ה ל' ג' יערי, ובדברי הימים * קראו בעלת, ולזה אמר כאן מבעלי יהודה להעלו' משם, ושיעור הכתוב וילך דוד וכל העם אשר אתו להעלו' משם את ארון האלקים מבעלי יהודה, שהעלוהו משקום בעלי אשר היה בנחלת יהודה. ואפשר לומר שאבעלי יהודה הלכו אחר דוד לבוא עמו אל עירם להעלות הארון, וזש"ה וילך דוד וכל העם אשר אתו שהיו עם מאבעלי יהודה וכלם הלכו להעלות משם, ל"ל מעיר בעלה הנוכר' את ארון האלקים, וכן לומר בדברי הימים וילך דוד וכל ישראל בעלתה אל קריית יערים. ואמרו אשר נקרא שם ה' יושב הכרובים עליו, רלוי שיפורש מלשון * וקרא עליה את הקריאל, שהוא לשון הכרזה, ילמר שהלכו להעלו' משם את ארון האלקים אשר נקרא ונכתב שם שם ה' נאות עליו ובעבורו, כי בעבור הנפלאות אשר עשה הארון בתפרשם בכריזה מופלאת שם ה' נאות בין בארץ פלשתים ובין בקרב ישראל, ולזה לומר ב' פעמים שם שם, שם ה' בתוך פלשתים ושם ה' בקרב ישראל. ומפרשים פירשוהו אשר נקרא על הארון שם, ומהו השם שנקרא עליו הארון? נקרא לו שם ה' נאות יושב הכרובים. ועוד לומרו

יונה ג' ג'

ושלחיתופל תפשו לדוד בזה, ולמר לו היה לך ללמוד ממשה רבך שלא כשלו הלויים את הארון שלא בכתף והוא החמת, כי עם היות שעשו הפלשתים זה לא היה לנלם ידיעת התורה והמלות והם היו זרים, לבל בני ישראל להתנהג על מנהג הפלשתי' ועזבו את תורת ה' ולא הביאו הארון כפי המלות היה החטא עלום. והשנית לפי שנם הלויים לא היה להם לינע בארון האלקים, ולא היו כושאים אותו בעלמו וכוגעים בו לבל ישלחו במוטות, ולכן היה מהפזע שם כנעו הלויים בעלמות הארון, כל זכן שהר ישראל: והשלישית מיוחדת בעוזא שלא היה לוי ולא היה לו רשות לשלוח בארון האלקים, וכמו שאמרו * כל הקרב הקרב על מכבן ה' ימות. הרביעית לדעת חז"ל כי חטא עוזא בשיעור לתוכה, בחשבו שיפול הארון לרלה, והנה מיעט לפי מחשבתו בקדושת הארון שלא היה יכול לעמוד בעלמו בלא כושא, לתר הקצה כושאיו כושא הארון עלמו לא כל שכן? ולהיותו בלתי בושא בי' ובלתי מלמין בהשגחתו בארון הקדש כעבד במיתה. וכבר יורה כל זה ממה שאמר בדברי הימים * לא לתר יג, יג

(ד) ומספר שהרכיבו הארון על עגלה חדשה שלא עמדו שמו על הקצה עליו בהיותו בשדה פלשתים מכבים לתה שאמרתי: וספר שהרכיבו הארון על עגלה חדשה שלא כשתמש בה הליוט, ועשו זה לקדושת הארון דמיון מה שעשו לו הפלשתי' ולא זכר שמו העגלה על פרות שלא עלה עליהם עול כאשר עשו הפלשתים, לולי שלא הקפידו עליהם כל כך. ועוד ואחיו בני אבינדב היו כוהנים העגלה, לל כוהנים הפרות לאשר העגלה עליהם: ואמרו ויאחזהו מבית אבינדב (ז) אשר בגבעה עם ארון האלקים, פירשו בו ויאחז הארון מבית אבינדב, ואמרו עם הארון דבק אל עגלה חדשה שאמר למעלה. ויותר נכון שיקוור ויאחזהו אל עוזא שזכ', ילמ' הכתוב ויאחז [לל הפרו' או אשר הכושים] אל עוזא מבית אבינדב שהאיכוהו משם קרוב עם ארון האלקים ודבק עמו, ואחיו היה הולך קודם הארון. וזכר זה להניד שלוא' הסבה את עוזא שהחזיק בארון להיותו הולך אחריו, וכן לומר ויאחז עם עם ארון האלקים. ואחרים פירשו ויאחזהו הבני, על הארגז שהביאו פלשתים, כי כאחזהו עם הארון: וזכר (ה) שהיו דוד וכל ישראל משחקים לפני ה' בכל מיני כלי זמר, ובכולם על גורן נכון שמטו (ו, ז) הבקר, ועוזא תאב שיפול הארון מעל העגלה ושלח ידו בו, והאל ית' חרה אפו והכהו על השל, לל על השגגה אשר שגג, לפי שגגת תלמוד פ"ק מ"ג עולה זדון, וזהו לומרו ויאת עם אבל ארון האלקים. ובמעשה הזה היו ארבעה פגיעות גדולו'. האחת שבפי התורה כשיאת הארון היה מוטל על הלויים בכתף, וכמו שאמר * עבודת הקדש במדבר ג' ע' עליהם בכתף ישאו, ולכן היה מהטא העלום במה שהרכיבו הארון אל עגלה קדשה. ובמדבר סיני רבה פר' ד' דף לומרו שהיה החטא בזה ריש עב, ג' ושלחיתופל תפשו לדוד בזה, ולמר לו היה לך ללמוד ממשה רבך שלא כשאו הלויים את הארון אבל בכתף והוא החמת, כי עם היות שעשו הפלשתים זה לא היה אבל ידיעת התורה והמלות והם היו זרים, אבל בני ישראל להתנהג על מנהג הפלשתי' ועזבו את תורת ה' ולא הביאו הארון כפי המלות היה החטא עלום. והשנית לפי שנם הלויים לא היה להם לינע בארון האלקים, ולא היו כושאים אותו בעלמו וכוגעים בו אבל ישלחו במוטות, ולכן היה מהפזע שם כנעו הלויים בעלמות הארון, כל זכן שהר ישראל: והשלישית מיוחדת בעוזא שלא היה לוי ולא היה לו רשות לשלוח בארון האלקים, וכמו שאמרו * כל הקרב הקרב אל מכבן ה' ימות. הרביעית לדעת חז"ל כי חטא עוזא בשיעור לתוכה, בחשבו שיפול הארון לרלה, והנה מיעט לפי מחשבתו בקדושת הארון שלא היה יכול לעמוד בעלמו בלא כושא, לתר הקצה כושאיו כושא הארון עלמו לא כל שכן? ולהיותו בלתי בושא בי' ובלתי מלמין בהשגחתו בארון הקדש כעבד במיתה. וכבר יורה כל זה ממה שאמר בדברי הימים * אז לתר יג, יג

במדב' י"ז כ"ח סוטה פ"ו דף ל"ה ע"ב

במדב' ג' ט' פר' ד' דף ריש עב, ג'

2011 Ministerio de Cultura

דוד לא לבזות את ארון האלקים כי אם הלויים , כי גם בזה
ה' לבזות את ארון ה' וגו' ויקרא דוד לצדוק ולאביתר הכהנים
והלויים וגומ' ויאמר להם אתם ראשי אבות ללויים התקדשו
אתם ואחיכם והעליתם את ארון ה' אלקי ישראל אל המקום
אשר הכינותי לו , כי
למבראשונה לא אתם פרץ ה' אלקינו בנו כי לא דרשנוהו כמשפט
לא בראשונה לפי אלא אתם , כלומ' אלא הייתם אתם הלויים
נושאי הארון נושאים אותו
בכתף ובמוטו' על פי המטה
לכן פרץ ה' בנו , לפי אלא
דרשנוהו ולא הייתם מביאים
אותו כמשפט , לא בחופן
הראוי להביאו , והותרה עם
זה השאלה השלישית :

(כ, ט, י) ויחר לדוד על אשר וגו' . זכר הכתוב אחרה
לאף דוד על אשר פרץ ה' פרץ
בעוזה ופחד מהביא הארון אל
ביתו , אמת לא יכהיגו בו
הכבוד הראוי ויעבט עליו ,
ולכן לא רצה להביאו אל ביתו
עד הביאו למבוא המקום
הראוי וגם כן לוויים שישרתו
לפניו , ובעוד שהיה מכין
הלוי' להביאו והמקום למבוא
הטהו לבית אדום הגתי ,
שהיה לוי ומן העוברים , כמו
ל"ה ל' ט"ו י"ח שכתו' בדברי הימים * ועובד
ויעתיל העוברים , לך נקרא
(יא) גתי לפי שהתגורר בגת , ויצד
הארון שלשה חדשים בבית
עובד ויברך ה' אותו ואת כל
ביתו , רומה לומר בניו ובנותיו
וכבשיו ומקנהו , ולהיו' השפע
רב ובזמן מועט הכירו וידעו
שהיה ברכ' ה' לא דבר מצוי .
ברכות פ"ט וחזל דרשו כל ביתו , זו אשתו
דף ס"ג ע"ב ושמה כלותיה שילדו שנים
בכרס אחד , ומהכו זה
על מה שכתוב בדברי הימים
ל"ה ל' כ"ו * פעולותי השמיני כי ברכו
ה' , ו' לקיש , וכתיב שנים ושנים
עם שמנה הנפש . ובמסכת
סוטה [ל"ה לא מלאתי מדרש
זה במכב' סוטה אבל בשמ"ר
פרש' ל' דף ל"ו ע"ב ובמדר'
תנחומא פרשת בשלח בפסוק
ויאמר משה אל אהרן קח
צנצנת אחת וגו' מלאתיו , עם
היות שהוא כשנוי לשון מה ,
וכל שהוא טעות המגיהים :]
אמרו שלשה דברי' היו קדושים
ומעולים וכבודין בני אדם
שהם קדוש ורעים , וכדי שלא להוסיף לעז עליהם כת' בהן
ה' דבר גדול על שבח וברכה , ואלו הן קטרת ואהרן ומשה .
קטרת , שלא יאמר אדם קדש הוא הקטרת כי על ידו מתו כל
ואביהו , על ידו כשרפו עדת קרח , על ידו כשטרע עוזיהו ,
לכך כתבה מעלה גדולה בקטרת שנגלו ישראל על ידו ,
במדבר י"ז י"ג שנאמר * ויתן את הקטרת ויכפר על העם ותעצר המגפה .
אהרון , שלא יאמר אדם קדש הוא , אהרון הכה בפלצתי' , אהרון
הרג בחבני בית שמש , הרג לעוזא , לכך כתיב בו ברכה ,
פה שנאמר * ויברך ה' את עובד אדום ואת כל ביתו . משה

דוד לא לבזות את ארון האלקים כי אם הלויים , כי בם בחר
ה' לשאת את ארון ה' וגו' ויקרא דוד לצדוק ולאביתר הכהנים
והלויים וגומ' ויאמר להם אתם ראשי אבות ללויים התקדשו
אתם ואחיכם והעליתם את ארון ה' אלקי ישראל אל המקום
אשר הכינותי לו , כי
למבראשונה לא אתם פרץ ה' אלקינו בנו כי לא דרשנוהו כמשפט
לא בראשונה לפי אלא אתם , כלומ' אלא הייתם אתם הלויים
נושאי הארון נושאים אותו
בכתף ובמוטו' על פי המטה
לכן פרץ ה' בנו , לפי אלא
דרשנוהו ולא הייתם מביאים
אותו כמשפט , לא בחופן
הראוי להביאו , והותרה עם
זה השאלה השלישית :

(כ, ט, י) ויחר לדוד על אשר וגו' . זכר הכתוב אחרה
לאף דוד על אשר פרץ ה' פרץ
בעוזה ופחד מהביא הארון אל
ביתו , אמת לא יכהיגו בו
הכבוד הראוי ויעבט עליו ,
ולכן לא רצה להביאו אל ביתו
עד הביאו למבוא המקום
הראוי וגם כן לוויים שישרתו
לפניו , ובעוד שהיה מכין
הלוי' להביאו והמקום למבוא
הטהו לבית אדום הגתי ,
שהיה לוי ומן העוברים , כמו
ל"ה ל' ט"ו י"ח שכתו' בדברי הימים * ועובד
ויעתיל העוברים , לך נקרא
(יא) גתי לפי שהתגורר בגת , ויצד
הארון שלשה חדשים בבית
עובד ויברך ה' אותו ואת כל
ביתו , רומה לומר בניו ובנותיו
וכבשיו ומקנהו , ולהיו' השפע
רב ובזמן מועט הכירו וידעו
שהיה ברכ' ה' לא דבר מצוי .
ברכות פ"ט וחזל דרשו כל ביתו , זו אשתו
דף ס"ג ע"ב ושמה כלותיה שילדו שנים
בכרס אחד , ומהכו זה
על מה שכתוב בדברי הימים
ל"ה ל' כ"ו * פעולותי השמיני כי ברכו
ה' , ו' לקיש , וכתיב שנים ושנים
עם שמנה הנפש . ובמסכת
סוטה [ל"ה לא מלאתי מדרש
זה במכב' סוטה אבל בשמ"ר
פרש' ל' דף ל"ו ע"ב ובמדר'
תנחומא פרשת בשלח בפסוק
ויאמר משה אל אהרן קח
צנצנת אחת וגו' מלאתיו , עם
היות שהוא כשנוי לשון מה ,
וכל שהוא טעות המגיהים :]
אמרו שלשה דברי' היו קדושים
ומעולים וכבודין בני אדם
שהם קדוש ורעים , וכדי שלא להוסיף לעז עליהם כת' בהן
ה' דבר גדול על שבח וברכה , ואלו הן קטרת ואהרן ומשה .
קטרת , שלא יאמר אדם קדש הוא הקטרת כי על ידו מתו כל
ואביהו , על ידו כשרפו עדת קרח , על ידו כשטרע עוזיהו ,
לכך כתבה מעלה גדולה בקטרת שנגלו ישראל על ידו ,
במדבר י"ז י"ג שנאמר * ויתן את הקטרת ויכפר על העם ותעצר המגפה .
אהרון , שלא יאמר אדם קדש הוא אהרון הכה בפלצתי' , אהרון
הרג בחבני בית שמש , הרג לעוזא , לכך כתיב בו ברכה ,
פה שנאמר * ויברך ה' את עובד אדום ואת כל ביתו . משה

[ט] וַיִּחַר לְדָוִד עַל אֲשֶׁר פָּרַץ יְהוָה פֶּרֶץ בְּאֻזָּה וַיִּקְרָא לַמָּקוֹם הַהוּא פֶּרֶץ עֻזָּא
עַד הַיּוֹם הַזֶּה: [י] וַיִּרָא דָוִד אֶת־יְהוָה
בַּיּוֹם הַהוּא וַיֹּאמֶר אֵיךְ יָבוֹא אֵלַי
אֲרוֹן יְהוָה: [יא] וְלֹא־אָבָה דָוִד לְהָסִיר
אֵלָיו אֶת־אֲרוֹן יְהוָה עַל־עִיר דָּוִד וַיַּטֵּהוּ
דָוִד בֵּית עֹבֵד־אֱדֹם הַגִּתִּי: [יב] וַיֵּשֶׁב אֲרוֹן יְהוָה בֵּית עֹבֵד אֱדֹם הַגִּתִּי
שְׁלֹשָׁה חֳדָשִׁים וַיְבָרֶךְ יְהוָה אֶת־עֹבֵד
אֱדֹם וְאֶת־כָּל־בֵּיתוֹ: [יג] וַיֻּגַּד לַמֶּלֶךְ
דָּוִד לֵאמֹר בֵּרַךְ יְהוָה אֶת־בֵּית עֹבֵד
אֱדֹם וְאֶת־כָּל־אֲשֶׁר־לוֹ בַּעֲבוּר אֲרוֹן
הָאֱלֹהִים וַיֵּלֶךְ דָּוִד וַיַּעַל אֶת־אֲרוֹן
הָאֱלֹהִים מִבֵּית עֹבֵד אֱדֹם עִיר דָּוִד
בְּשִׂמְחָה: [יג] וַיְהִי כִּי צָעֲדוּ נֹשְׂאֵי אֲרוֹן־
יְהוָה שִׁשָּׁה צְעָדִים וַיִּזְבַּח שׁוֹר וּמְרִיא:
[יד] וְדָוִד מְכַרְכֵּר בְּכָל־עֹז לִפְנֵי יְהוָה וְדָוִד
חָגוּר אֵפוֹד בָּד: [טו] וְדָוִד וְכָל־בֵּית יִשְׂרָאֵל
מַעֲלִים אֶת־אֲרוֹן יְהוָה בִּתְרוּעָה
וּבְקוֹל שׁוֹפָר: [טז] וְהָיָה אֲרוֹן יְהוָה בָּא
עִיר דָּוִד וּמִיכַל בַּת־שָׁאוּל נִשְׁקְפָה
בְּעַד הַחַלּוֹן וַתֵּרֶא אֶת־הַמֶּלֶךְ דָּוִד מְפַזֵּז
וּמְכַרְכֵּר לִפְנֵי יְהוָה וַתִּב�ז לוֹ בְּלִבָּהּ:
[יז] וַיָּבִאוּ אֶת־אֲרוֹן יְהוָה וַיַּצִּגוּ אֹתוֹ
בְּמְקוֹמוֹ בְּתוֹךְ הָאֹהֶל אֲשֶׁר נָטָה־לוֹ
דָּוִד וַיַּעַל דָּוִד עֹלוֹת לִפְנֵי יְהוָה
[יח] וּשְׁלָמִים: וַיְכַל דָּוִד מֵהַעֲלוֹת
הָעֹלָה וְהַשְּׁלָמִים וַיְבָרֶךְ אֶת־הָעָם
בְּשֵׁם יְהוָה צְבָאוֹת:

דוד לא לבזות את ארון האלקים כי אם הלויים , כי בם בחר
ה' לשאת את ארון ה' וגו' ויקרא דוד לצדוק ולאביתר הכהנים
והלויים וגומ' ויאמר להם אתם ראשי אבות ללויים התקדשו
אתם ואחיכם והעליתם את ארון ה' אלקי ישראל אל המקום
אשר הכינותי לו , כי
למבראשונה לא אתם פרץ ה' אלקינו בנו כי לא דרשנוהו כמשפט
לא בראשונה לפי אלא אתם , כלומ' אלא הייתם אתם הלויים
נושאי הארון נושאים אותו
בכתף ובמוטו' על פי המטה
לכן פרץ ה' בנו , לפי אלא
דרשנוהו ולא הייתם מביאים
אותו כמשפט , לא בחופן
הראוי להביאו , והותרה עם
זה השאלה השלישית :

(כ, ט, י) ויחר לדוד על אשר וגו' . זכר הכתוב אחרה
לאף דוד על אשר פרץ ה' פרץ
בעוזה ופחד מהביא הארון אל
ביתו , אמת לא יכהיגו בו
הכבוד הראוי ויעבט עליו ,
ולכן לא רצה להביאו אל ביתו
עד הביאו למבוא המקום
הראוי וגם כן לוויים שישרתו
לפניו , ובעוד שהיה מכין
הלוי' להביאו והמקום למבוא
הטהו לבית אדום הגתי ,
שהיה לוי ומן העוברים , כמו
ל"ה ל' ט"ו י"ח שכתו' בדברי הימים * ועובד
ויעתיל העוברים , לך נקרא
(יא) גתי לפי שהתגורר בגת , ויצד
הארון שלשה חדשים בבית
עובד ויברך ה' אותו ואת כל
ביתו , רומה לומר בניו ובנותיו
וכבשיו ומקנהו , ולהיו' השפע
רב ובזמן מועט הכירו וידעו
שהיה ברכ' ה' לא דבר מצוי .
ברכות פ"ט וחזל דרשו כל ביתו , זו אשתו
דף ס"ג ע"ב ושמה כלותיה שילדו שנים
בכרס אחד , ומהכו זה
על מה שכתוב בדברי הימים
ל"ה ל' כ"ו * פעולותי השמיני כי ברכו
ה' , ו' לקיש , וכתיב שנים ושנים
עם שמנה הנפש . ובמסכת
סוטה [ל"ה לא מלאתי מדרש
זה במכב' סוטה אבל בשמ"ר
פרש' ל' דף ל"ו ע"ב ובמדר'
תנחומא פרשת בשלח בפסוק
ויאמר משה אל אהרן קח
צנצנת אחת וגו' מלאתיו , עם
היות שהוא כשנוי לשון מה ,
וכל שהוא טעות המגיהים :]
אמרו שלשה דברי' היו קדושים
ומעולים וכבודין בני אדם
שהם קדוש ורעים , וכדי שלא להוסיף לעז עליהם כת' בהן
ה' דבר גדול על שבח וברכה , ואלו הן קטרת ואהרן ומשה .
קטרת , שלא יאמר אדם קדש הוא הקטרת כי על ידו מתו כל
ואביהו , על ידו כשרפו עדת קרח , על ידו כשטרע עוזיהו ,
לכך כתבה מעלה גדולה בקטרת שנגלו ישראל על ידו ,
במדבר י"ז י"ג שנאמר * ויתן את הקטרת ויכפר על העם ותעצר המגפה .
אהרון , שלא יאמר אדם קדש הוא אהרון הכה בפלצתי' , אהרון
הרג בחבני בית שמש , הרג לעוזא , לכך כתיב בו ברכה ,
פה שנאמר * ויברך ה' את עובד אדום ואת כל ביתו . משה

[ט] [9] ויחר לדוד על אשר פרץ יהוה פרץ באזה ויקרא למקום ההוא פרץ עזה
עד היום הזה: [10] וירא דוד את־יהוה
ביום ההוא ויאמר איך יבוא אלי
ארון יהוה: [11] ולא־אבה דוד להסיר
אליו את־ארון יהוה על־עיר דוד ויטהו
דוד בית עבד־אדם הגתי: [12] וישב ארון יהוה בית עבד אדם הגתי
שלשה חדשים ויברך יהוה את־עבד
אדם ואת־כל־ביתו: [13] ויגד למלך
דוד לאמר ברך יהוה את־בית עבד
אדם ואת־כל־אשר־לו בעבור ארון
האלהים וילך דוד ויעל את־ארון
האלהים מבית עבד אדם עיר דוד
בשמחה: [14] ויהי כי צעדו נשאי ארון־
יהוה ששה צעדים ויזבח שור ומריא:
[15] ודוד מכרכר בכל־עז לפני יהוה ודוד
חגור אפוד בד: [16] ודוד וכל־בית ישראל
מעלים את־ארון יהוה בתרועה
ובקול שופר: [17] והיה ארון יהוה בא
עיר דוד ומיכל בת־שאול נשקפה
בעד החלון ותרא את־המלך דוד מפזז
ומכרכר לפני יהוה ותבז לו בלבה:
[18] ויבאו את־ארון יהוה ויציגו אתו
במקומו בתוך האהל אשר נטה־לו
דוד ויעל דוד עלות לפני יהוה
[19] ושלמים: ויכל דוד מהעלות
העלה והשלמים ויברך את־העם
בשם יהוה צבאות:

דוד לא לבזות את ארון האלקים כי אם הלויים , כי בם בחר
ה' לשאת את ארון ה' וגו' ויקרא דוד לצדוק ולאביתר הכהנים
והלויים וגומ' ויאמר להם אתם ראשי אבות ללויים התקדשו
אתם ואחיכם והעליתם את ארון ה' אלקי ישראל אל המקום
אשר הכינותי לו , כי
למבראשונה לא אתם פרץ ה' אלקינו בנו כי לא דרשנוהו כמשפט
לא בראשונה לפי אלא אתם , כלומ' אלא הייתם אתם הלויים
נושאי הארון נושאים אותו
בכתף ובמוטו' על פי המטה
לכן פרץ ה' בנו , לפי אלא
דרשנוהו ולא הייתם מביאים
אותו כמשפט , לא בחופן
הראוי להביאו , והותרה עם
זה השאלה השלישית :

(כ, ט, י) ויחר לדוד על אשר וגו' . זכר הכתוב אחרה
לאף דוד על אשר פרץ ה' פרץ
בעוזה ופחד מהביא הארון אל
ביתו , אמת לא יכהיגו בו
הכבוד הראוי ויעבט עליו ,
ולכן לא רצה להביאו אל ביתו
עד הביאו למבוא המקום
הראוי וגם כן לוויים שישרתו
לפניו , ובעוד שהיה מכין
הלוי' להביאו והמקום למבוא
הטהו לבית אדום הגתי ,
שהיה לוי ומן העוברים , כמו
ל"ה ל' ט"ו י"ח שכתו' בדברי הימים * ועובד
ויעתיל העוברים , לך נקרא
(יא) גתי לפי שהתגורר בגת , ויצד
הארון שלשה חדשים בבית
עובד ויברך ה' אותו ואת כל
ביתו , רומה לומר בניו ובנותיו
וכבשיו ומקנהו , ולהיו' השפע
רב ובזמן מועט הכירו וידעו
שהיה ברכ' ה' לא דבר מצוי .
ברכות פ"ט וחזל דרשו כל ביתו , זו אשתו
דף ס"ג ע"ב ושמה כלותיה שילדו שנים
בכרס אחד , ומהכו זה
על מה שכתוב בדברי הימים
ל"ה ל' כ"ו * פעולותי השמיני כי ברכו
ה' , ו' לקיש , וכתיב שנים ושנים
עם שמנה הנפש . ובמסכת
סוטה [ל"ה לא מלאתי מדרש
זה במכב' סוטה אבל בשמ"ר
פרש' ל' דף ל"ו ע"ב ובמדר'
תנחומא פרשת בשלח בפסוק
ויאמר משה אל אהרן קח
צנצנת אחת וגו' מלאתיו , עם
היות שהוא כשנוי לשון מה ,
וכל שהוא טעות המגיהים :]
אמרו שלשה דברי' היו קדושים
ומעולים וכבודין בני אדם
שהם קדוש ורעים , וכדי שלא להוסיף לעז עליהם כת' בהן
ה' דבר גדול על שבח וברכה , ואלו הן קטרת ואהרן ומשה .
קטרת , שלא יאמר אדם קדש הוא הקטרת כי על ידו מתו כל
ואביהו , על ידו כשרפו עדת קרח , על ידו כשטרע עוזיהו ,
לכך כתבה מעלה גדולה בקטרת שנגלו ישראל על ידו ,
במדבר י"ז י"ג שנאמר * ויתן את הקטרת ויכפר על העם ותעצר המגפה .
אהרון , שלא יאמר אדם קדש הוא אהרון הכה בפלצתי' , אהרון
הרג בחבני בית שמש , הרג לעוזא , לכך כתיב בו ברכה ,
פה שנאמר * ויברך ה' את עובד אדום ואת כל ביתו . משה

[ט] [9] ויחר לדוד על אשר פרץ יהוה פרץ באזה ויקרא למקום ההוא פרץ עזה
עד היום הזה: [10] וירא דוד את־יהוה
ביום ההוא ויאמר איך יבוא אלי
ארון יהוה: [11] ולא־אבה דוד להסיר
אליו את־ארון יהוה על־עיר דוד ויטהו
דוד בית עבד־אדם הגתי: [12] וישב ארון יהוה בית עבד אדם הגתי
שלשה חדשים ויברך יהוה את־עבד
אדם ואת־כל־ביתו: [13] ויגד למלך
דוד לאמר ברך יהוה את־בית עבד
אדם ואת־כל־אשר־לו בעבור ארון
האלהים וילך דוד ויעל את־ארון
האלהים מבית עבד אדם עיר דוד
בשמחה: [14] ויהי כי צעדו נשאי ארון־
יהוה ששה צעדים ויזבח שור ומריא:
[15] ודוד מכרכר בכל־עז לפני יהוה ודוד
חגור אפוד בד: [16] ודוד וכל־בית ישראל
מעלים את־ארון יהוה בתרועה
ובקול שופר: [17] והיה ארון יהוה בא
עיר דוד ומיכל בת־שאול נשקפה
בעד החלון ותרא את־המלך דוד מפזז
ומכרכר לפני יהוה ותבז לו בלבה:
[18] ויבאו את־ארון יהוה ויציגו אתו
במקומו בתוך האהל אשר נטה־לו
דוד ויעל דוד עלות לפני יהוה
[19] ושלמים: ויכל דוד מהעלות
העלה והשלמים ויברך את־העם
בשם יהוה צבאות:

(יג) ויהי כי צעדו נושאי ארון ה' וגו' . לפיכך
לא זבח אחר ששה צעדים אלא
אחד * וכן אתה מוצא בכל מקום שנאמר שבעת ימים ו' ה
ושבעה שבעה , אחד לפני אחד ואחד לאחר אחד , ואין
שבעה שבעה . ומנין שהיו נושאים בכתף , שנאמר
בהעלותך את הנרות , ואומר ובמוטות כתיב , אלא
מקבל אני מי שהוא אומר בכתף ומי שהוא אומר במוטות ,
אלא בכתף ובמוטות כאחד . ומנין שהיו נושאים
בשנים , שנאמר ובמוטות כתיב , ואומר ויקחו בני
קהת מהמשא , מה משא האמור להלן בשנים אף משא
האמור כאן בשנים . ומנין שהיו נושאים בריצה ,
שנאמר ויקחו בני קהת מהמשא , מה משא האמור להלן
בריצה אף משא האמור כאן בריצה . ומנין שהיו
נושאים בשמחה , שנאמר ויהי כי צעדו נושאי ארון ה' ,
ולמה נאמר , אלא שהיו מתחלפין בשמחה . ומנין
שהיו נושאים בשירה , שנאמר ויהי כי צעדו נושאי ארון ה' ,
ולמה נאמר , אלא שהיו מתחלפין בשירה . ומנין
שהיו נושאים בשבעה שבעה , שנאמר ויהי כי צעדו
נושאי ארון ה' ששה צעדים ויזבח שור ומריא , אלא
שבעה שבעה , אחד לפני אחד ואחד לאחר אחד , ואין
שבעה שבעה . ומנין שהיו נושאים בשמן המשחה ,
שנאמר ויהי כי צעדו נושאי ארון ה' ששה צעדים ויזבח
שור ומריא , אלא שבעה שבעה , אחד לפני אחד ואחד
לאחר אחד , ואין שבעה שבעה . ומנין שהיו נושאים
בשמן המשחה , שנאמר ויזבח שור ומריא , אלא שבעה
שבעה , אחד לפני אחד ואחד לאחר אחד , ואין שבעה
שבעה . ומנין שהיו נושאים בשמן המשחה , שנאמר
ויזבח שור ומריא , אלא שבעה שבעה , אחד לפני אחד
ואחד לאחר אחד , ואין שבעה שבעה . ומנין שהיו
נושאים בשמן המשחה , שנאמר ויזבח שור ומריא , אלא
שבעה שבעה , אחד לפני אחד ואחד לאחר אחד , ואין
שבעה שבעה . ומנין שהיו נושאים בשמן המשחה ,
שנאמר ויזבח שור ומריא , אלא שבעה שבעה , אחד
לפני אחד ואחד לאחר אחד , ואין שבעה שבעה . ומנין
שהיו נושאים בשמן המשחה , שנאמר ויזבח שור ומריא ,
אלא שבעה שבעה , אחד לפני אחד ואחד לאחר אחד ,
ואין

(יח ו יט) בנין הבית המקודש : ויברך דוד את העם ו והברכה הסיק
ל"ה ק' י"ן כתפרשה בדברי הימים * ו ונתן לכל איש ואשה לחם ואשר
ויין הם כיד המלך לאכול ולשתות ולשמוח עם לפני ה' :
(כ) וכשאר עם לביתו לברך את אהלו ובניו וכאשי ביתו כי בא מן
הדרך ו כוכיתו מיכל ותאמר כדרך לעג מה נכבד היום מלך
ישראל וגו' ? לא שלח היה כבוד לו להגלות לפני לחמות
עבדיו מפוז ומכרכר ו כי מצאה שהיה זה ממנו דרך שחוק
(כא) וקלות ראש עם לחמות : ודוד השיבה שהדברים אין ראוי
שיזכרו לו יתגנו ל"ל מפאת תכליתם ו ואלו היה הוא מכרכר
לפני קדם לכבדו היה פעל מנוגה ו לפי שמעלתו גדולה
ממעלת כל קדם ו לכל בחיותו מפוז לפני ה' אין זה נגות ו
כי בעדכו המלכי' כאפם ותוכו בקשבו לו ו ואיכם מלכי' קבלו
ל"ל עבדים ו וכאלו ביקר לה
שלח היה זה שחוק נופלי כ"ו
שמ' בפשיטת ו והטעב' הוא
רמז בקומרו לפני ה' · עוד
כתן לה טעמה שנית ו ואין
למה שקבל קמדים גדולים
מהמלך יתברך והנה רלוי נ"ב
שיענשהו מקל ו ו"ש בקר
בקר כי מלכיך ומכל ביתו ו
(כב) ועל שתי הטעמות יפד לומר
ונקלותי עוד מזאת והייתי
שפל בעיכי ו ל"ל מפאת מעלת
הקל ית' ומפאת קמדיו אשר
עשה עמי רלוי שהיה לפניו
ית' קל לרקע ורלוי עמי
יותר שפל ו לאכס הכבוד
והורקת המעלה לא יקות כ"ן
עם הילבי' שהם פקוחים לא
עם העס ו ועם הלחמות אשר
לאחרת עמם קבלה ו רוצה
לומר עמהם רלוי לנהוג
הכבוד לא עם העס · ואפשר
לפרש גם שלפני העס ולקבלי'
עבודתו לעשה עלמי יותר
שפל ולכבדה עם הלחמות ·
יקוע ק"ב וקו"ל לאמרו ו לאמרה לו מיכל
דף כ"ח ע"ג לדוד מלכות קבל היה נקה
משלך ו קלילה להם קם ירלה לא' מהם פעת יד לו פעת
רגל מגולה כלהון הוו מכובדין ממך ו מה דוד לאמר ? לפני ה'
אשר בחר בי ו שלהיך היו מכיחין כבוד שמים ומתעסקים
בכבוד עלמם ו לבל לכי לכיח כבוד עלמי ולתעסק בכבוד
(כג) קוני : וזכר הכתוב שמיכל לקתה מיד ה' בכל קטלתיה כי
לא היה לה ולד עד יום מותה ו ל"ל כל ימיה · ומלבד היות
זה עונש על דבריה ו הנה עוד היתה מכתה מלת העס לבל
יתרבה זרע מכית שאול ולבל יתערב עם זרע דוד זרע ברך
ה' ו והיה גלוי לפניו שעוד יבא מבין הנבעוכים להשמיד את
כל זרע שאול ו ומה יעשה דוד על בניו לם יהיו לו ממיכל בת
שאול ? לו יוליך להרוג בניו לו יקומו עליהם ויאמרו משוא
פנים יש בדבר ו לכן כורת עליהו' ית' סבב שמיכל לא תתעבר
מדוד ולבל יתקברו זרע שאול בזרע דוד והיו לבשר אחד ו
לאחרי שהשל ית' הגדיל ביניהם הבדל רב : ולאכס קשור
הפרשיות הללו ומדרש לפי הלמת ומבת התקלפותם מה
שזכר הנה למה שזכר בדברי הימים ו רלוי לתקור עליו
כפי הסברת הנוברת ו כי לבל מלאתי לתכמינו ולמפרשים ז"ל
בו דבר · ואומר שהדעת נוטה והכתובים יורו שעברו הדברים
בתליקות כמו שכתב הבניח הנה ו וזה כי מיד לאחרי המלכת
דוד על ישראל כלו בחברון הלך לכבוש ירושלם ו ולזה לאמר
(ה' ח' י"ו ל) וילך המלך ואנשיו ירושלם ו ובדברי הימים * לאמר וילך המלך
ובני ישראל ירושלם ו ל"ל כי מיד כאשר נתקבצו להמליכו
הלכו מיד עמו לירושלם ו ולזה בכתן ובדברי הימים כתפר
ענין ירושלם תמוך להמלכת דוד · והנה קירס מלך טור
שלח מלאכים לדוד ו הסברת היסרה יורה שהיו לברכו על
המלכתו על ישראל ו ולבן רלוי שלאמר שבמיך זה להמלכתו
ולבילת ירושלם ו כי כאשר ידע שלבב המלוכ' ובקרלה עזר
דוד שלח מלאכים קלין לברכו וחרפי לבנות לו שם בית ו
ומה שספר הכתו' ויבנו בית לדוד לא יקשיב שמיד בשלמה
מלאכת הבית קו' הדברים שיזכור לאחרי זה ו לבל שלח
קלין קירס העלים והחרשים לבנות לו הבית שבנו לו ו ולזה
לאמר לאחרי ענין קירס וילע דוד כי הכינו ה' למלך על ישראל
וגו' ו יורה שמיוך להמלכה היה זה · לאחרי זה לאמר שלח
דוד כשים בירושלם ו וגם זה יורה שמיוך להמלכה היה ו
ולזה לאמר בו לאחרי בואו
מחברון ו לל שמיד כשבח
מחברון ולבב ירושלם לקח בה
כשים ו ורלוי היה שיעשה כן
כי הבית תנזור לשה ובניס ו
ולבן ממך ספור הלשה והבני'
לל בנין הבית לשר בירושלם ו
והבניס שיזכור שילדו לו הוא
תלוס ספור הבניס ו עם
היות שהיתה לידתם לאחרי
כן · ולאחרי כל זה זכר מלחמו'
הפלשתים פעם לאחר פעם ו
שהיה לאחרי לבילת ירושלם
ומלוכות קירס ולקחו הבני' ו
ויורה שהיו לאלה המלחמות
ממוך להמלכתו קודם העלו'
החרון כמ"ש וישמעו פלשתים
כי משחו את דוד למלך על
ישראל וגו' ו ולאחרי המלחמות
האלה זו בהניח ה' לו הלך
להעלות החרון מקריית יערים לל בית עובד לדום הגתי ו
ולזה לאמר ויוסף עוד דוד לקח
כל בחור בישראל ו שהיתה
החמיפה הזאת שנית לאחיפת
העם למלחמות שזכר · והנה
החרון לא יצב בבית עובד כי
אם ג' חדשים ולא העלהו שנית לל ביתו ו וכן עליה לעליית
לא בעשה לבר רשום שיספר לותו כותב הספר · ולאחרי
היות החרון בביתו בתוך האהל דבר לל נתן הנביא הנה לאבי'
יושב בבית ארזים וארון ברית אלקים בתוך היריעה וגו' · הנה
התבאר שקרו הדברי' כלם כמו שזכרם הנביא כאן ושהכתובי'
ושבע הדברים יורו עליו · לאכס בדברי הימי' לא אמר עוזק
הסדר הראוי ו וספר הדברים אשר עשה דוד אך לא על הסדר
וכפי הזמנים שקרו ו כי לא כוון כי אם להניד הדברים
הרשומים אצר עשה ו ולזה לא הקפיד על סדרם בקדימה
ואיחור כי אם כפי שבעם ומעלתם ו ולזה לאחרי ספור
המלכתו ספר ענין ירושלם כמו שקרה · ולפי שבו לאמר כל
מכה יבוסי בראשונה יהיה לראש ולשר ויעל יואב בן לרויה
בראשונה ויהי לראש ו רלה עזרא לכפר לאחרי זה כל הגבורים
אשר לדוד ואשר בחו לאלקנו ו עם היות שזה רלוי שייחסם
לסוף הספר ו והעד על זה שספר בגבורי' האלה גבורו' כשבו
לאחרי כן במלחמות הפלשתים ו וזה יורה שלא כזכרו הדברים
כפי הזמן אשר קרו · ולאחריו זכר מספר רשמי החלון אשר
בחו שברובה להמליך את דוד ו וזין ספק שזה קודם ללכידת
ירושלם שכבר זכר ו והוא גם כן מה שיורה שלא שמר עזרא
בספור הענינים סדר הזמן שקרו בו · וכן זכר לאחרי זה
העלאת החרון מקריית יערים לל בית עובד לדום הגתי ו
ולאחריו ענין קירס ו ולאחריו בני דוד ובניו ו ולאחריו מלחמות
הפלשתים

2011 Ministerio de Cultura

הפלשתים פעם לחרי פעם ׳ וחחרי זה זכר לך העלוהו
תבית עובד לדוד הגתי לעיר דוד ׳ ולין ספק שבין עליה
לעליה כשלשה חדשים שיצא הארון בבית עובד לא היה
לפחד שיעברו כל הדברים שזכר עזרא בימיהם ׳ ענין חירם
ובנין בית דוד ולקיחת הנשים והולדת בנין ושתי מלחמות
פלשתים ׳ כי לא לפחדי שבזמן קצר כזה יקרו דברי רבים
כאלה ׳ והוא ממה שיורה לחתת מה שאמרתי שעזרא כתב
הדברים למעלת׳ ולא כסדרם ולא כפי זמן קורותם ׳ והכניס
מפר הענינים כפי הזמנים לפחד הרעו כלם · הלמנצח למה

ז

(א) ויהי כי ישב המלך בביתו וגו׳ · בפסוק ס הלה רציתי לכתי להעיר דברים לא התעוררו עליהם המפרשים · רלשונה כי בהיות מתבת דוד וכוונתו רצויה לעוס שמים ׳ למה הוכיחו הלל ית׳ עליה לאחר תבנה בית לשמי הדבר דברתי וגו׳ ? שבית לס היה שדוד חשק בזה לך לא התכלל לאחר כך בתפלתו ? ולא לאחר בתוס לכבי ובקיון כפי עשיתי וחת ? לו יבקש כפרה ובליחה על מה שחשק שליבית שההקדמות הללה שהביא הלל ית׳ לינס עלמות ולא הכרחיות בדרוש ׳ לס לאמרו לאחר תבנה בית לשמי ׳ ולמה לא יבנהו דוד ויבנהו שלמה ? ולס לאמרו כי לא ישבתי בבית וגו׳ ׳ ועס היות שלא ישב בבית עד הנה מה המונע שלא ישב עתה ? ובאמרו הדבר דברתי ׳ ועס היות שלא דבקו ה׳ היה רלוי להס לעזותו ׳ הרחית שהוא ית׳ לא לוה לשלמה שיבנה בית ובנה לותו מעלמו ׳ ולמה לא לאמר לו הדבר דברתי ? רביעית בלאמרו עוד ועתה כה תאמר לעבדי דוד ׳ והנה ברוב הספור לאמר כה לאמר ה׳ הלאחר תבנה לי בית וגומ׳ ׳ ולמה לא כמשכו הדברים כלס על לותו המאמר כה לאמר ה׳ הלאחר תבנה לי בית ולאמרו שבית ? חמשית מה ענין ושתי מקום לעמי ישראל וגומר ולמן היום לאחר לויתי שופטים וגו׳ ? והיה רלוי שיאמר לבד כי ימלאו וגו׳ הוא יבנה בית לשמי וגו׳ ׳ כי היו הדברים בדוד לא בישראל · ולאחזב בהתרת כל זה ופי׳ הפסוקים ׳ שלאחר דוד העה שם לרון התלקים בלהל לאחר הכין לו והוא הלך לל ביתו רלה ב׳ דברים ׳ הלקד שהיה יושב המלך דוד בביתו ולרון התלקים מלך מלבי המלכים לא היה יושב בביתו הרלוי ׳ הנני שה׳ הניח לו מסביב מכל לויביו ולכן היה רלוי שיבנה הבית ׳ לפי שהתורה לאמרה * כי לא בלחם עד עתה לל המנוחה ולל הנחלה וגו׳ ׳ והניח לכם מכל לויביכם מסביב וגו׳ ׳ וכתיב בתריה והיה המקום לאחר יבחר ה׳ וגומר לשכנו תדרשו וגו׳ ׳ ולבן בהיותו במנוחה מהלויבים רלה שהיה רלוי שיבנה הבית המקודש · ולפחד עוד לפרש כי יושב המלך בביתו ׳ שלא היה ברין לנלות למלכמה כי ה׳ הניח לו מכל לויביו ׳ כי עס היות שלאחרי זה היו לדוד מלחמות ׳ הנה עתה היה במנוחה מהלויבים כי נפל עליהם פחדו ׳

(ב) ולבן לאחר לל נתן הנביא רלה לבבי יושב בבית לרזים ולרון ברית ה׳ יושב בתוך היריעה ׳ לל הלך רלית הדבר הבלתי הגון לאחר לבי עושה שלבי יושב בבית לרזים ולרון ברית ה׳ יושב בהלל ׳ ועס היות שעס היה גל המזבח והמכורה והשלחן ושאר הבלי׳ זכר הלרון לבד שהוא העיקר ׳ והוא היה עמס

(ג) הקדושה הרבה : והנה הנביא השיבו כל לאחר בלבבך לך עשה כי ה׳ עמך ׳ ועניבו לבלי שבתן ידע שהיה רוח הקדש שורה על נבחי כל ב׳ דוד ׳ ובמו שלאמר על עמו * רוח השם דבר בי ומלתו

לא מפר הנביא כאן לוך להקביל דוד הלהניס הלוייס ולוך כנגדלו המשוררים והמנגנים והשוערים מהם והסיר לאחר עשה דוד וכתבו להם להודות לה׳ הודו לייי קראו בשמו וגו׳ ׳ לאחר כל זה כתב עזרא בספר דברי הימים ׳ הוא כפי מה שכתבתי בהקדמת זה הספר ° ׳ לפי שהיה הכוונה בכאן לספר שדוד לך על עלה העלה הארון מבית לביבדב לבית עובד ומבי׳ עובד לעיר ודק עלה לין לא זולת זה ׳ ולכן לא הקפיד כאן לוך הביאוהו ומי היו המנגנים ומי היו המשוררים ולי זה סיר שורו ׳ ועזרא פירשו שם ׳ ועס מה שאמרתי הותרה השאלה הרביעית :

[א] וַיְהִי כִּי־יָשַׁב הַמֶּלֶךְ בְּבֵיתוֹ וַיהוָה הֵנִיחַ־לוֹ מִסָּבִיב מִכָּל־אֹיְבָיו : [ב] וַיֹּאמֶר
לַמֶּלֶךְ אֶל־נָתָן הַנָּבִיא רְאֵה נָא אָנֹכִי
יוֹשֵׁב בְּבֵית אֲרָזִים וַאֲרוֹן הָאֱלֹהִים
יֹשֵׁב בְּתוֹךְ הַיְרִיעָה : [ג] וַיֹּאמֶר נָתָן אֶל־הַמֶּלֶךְ כֹּל אֲשֶׁר
בִּלְבָבְךָ לֵךְ עֲשֵׂה כִּי יְהוָה עִמָּךְ : [ד] וַיְהִי בַּלַּיְלָה הַהוּא וַיְהִי דְבַר־יְהוָה
אֶל־נָתָן לֵאמֹר : [ה] לֵךְ וְאָמַרְתָּ אֶל־דָּוִד כֹּה אָמַר יְהוָה
הַאַתָּה תִּבְנֶה־לִּי בַיִת לְשִׁבְתִּי :

(א) ויהי כי ישב המלך בביתו וגו׳ · בפסוק ס הלה רציתי לכתי להעיר דברים לא התעוררו עליהם המפרשים · רלשונה כי בהיות מתבת דוד וכוונתו רצויה לעוס שמים ׳ למה הוכיחו הלל ית׳ עליה לאחר תבנה בית לשמי הדבר דברתי וגו׳ ? שבית לס היה שדוד חשק בזה לך לא התכלל לאחר כך בתפלתו ? ולא לאחר בתוס לכבי ובקיון כפי עשיתי וחת ? לו יבקש כפרה ובליחה על מה שחשק שליבית שההקדמות הללה שהביא הלל ית׳ לינס עלמות ולא הכרחיות בדרוש ׳ לס לאמרו לאחר תבנה בית לשמי ׳ ולמה לא יבנהו דוד ויבנהו שלמה ? ולס לאמרו כי לא ישבתי בבית וגו׳ ׳ ועס היות שלא ישב בבית עד הנה מה המונע שלא ישב עתה ? ובאמרו הדבר דברתי ׳ ועס היות שלא דבקו ה׳ היה רלוי להס לעזותו ׳ הרחית שהוא ית׳ לא לוה לשלמה שיבנה בית ובנה לותו מעלמו ׳ ולמה לא לאמר לו הדבר דברתי ? רביעית בלאמרו עוד ועתה כה תאמר לעבדי דוד ׳ והנה ברוב הספור לאמר כה לאמר ה׳ הלאחר תבנה לי בית וגומ׳ ׳ ולמה לא כמשכו הדברים כלס על לותו המאמר כה לאמר ה׳ הלאחר תבנה לי בית ולאמרו שבית ? חמשית מה ענין ושתי מקום לעמי ישראל וגומר ולמן היום לאחר לויתי שופטים וגו׳ ? והיה רלוי שיאמר לבד כי ימלאו וגו׳ הוא יבנה בית לשמי וגו׳ ׳ כי היו הדברים בדוד לא בישראל · ולאחזב בהתרת כל זה ופי׳ הפסוקים ׳ שלאחר דוד העה שם לרון התלקים בלהל לאחר הכין לו והוא הלך לל ביתו רלה ב׳ דברים ׳ הלקד שהיה יושב המלך דוד בביתו ולרון התלקים מלך מלבי המלכים לא היה יושב בביתו הרלוי ׳ הנני שה׳ הניח לו מסביב מכל לויביו ולכן היה רלוי שיבנה הבית ׳ לפי שהתורה לאמרה * כי לא בלחם עד עתה לל המנוחה ולל הנחלה וגו׳ ׳ והניח לכם מכל לויביכם מסביב וגו׳ ׳ וכתיב בתריה והיה המקום לאחר יבחר ה׳ וגומר לשכנו תדרשו וגו׳ ׳ ולבן בהיותו במנוחה מהלויבים רלה שהיה רלוי שיבנה הבית המקודש · ולפחד עוד לפרש כי יושב המלך בביתו ׳ שלא היה ברין לנלות למלכמה כי ה׳ הניח לו מכל לויביו ׳ כי עס היות שלאחרי זה היו לדוד מלחמות ׳ הנה עתה היה במנוחה מהלויבים כי נפל עליהם פחדו ׳

(ב) ולבן לאחר לל נתן הנביא רלה לבבי יושב בבית לרזים ולרון ברית ה׳ יושב בתוך היריעה ׳ לל הלך רלית הדבר הבלתי הגון לאחר לבי עושה שלבי יושב בבית לרזים ולרון ברית ה׳ יושב בהלל ׳ ועס היות שעס היה גל המזבח והמכורה והשלחן ושאר הבלי׳ זכר הלרון לבד שהוא העיקר ׳ והוא היה עמס

(ג) הקדושה הרבה : והנה הנביא השיבו כל לאחר בלבבך לך עשה כי ה׳ עמך ׳ ועניבו לבלי שבתן ידע שהיה רוח הקדש שורה על נבחי כל ב׳ דוד ׳ ובמו שלאמר על עמו * רוח השם דבר בי ומלתו

על לשוני ׳ ולבן חשב שהיה התעוררות הזה דבר לבבי שלו ׳ כי רלה שהתור׳ לאמה שלאחרי המבוקה והשלמה יבנו הבית ׳ ובהיות שדוד היה במבוקה והיה מתעורר לבנות הבית חשב הנביא שהוא היה פועל רלוי והוא מלת ה׳ מן השמים ׳ ולבן לאמר כל לאחר בלבבך לך עשה ׳ לל הדבר הזה לס לבך יעורך שלו עשה לותו כי ה׳ עמך ׳ לל דבר נבואי הוא ׳ ומזה הנביא הזה שלמו לא נלה נבואה עליו ׳ ולבן לא יוכל לומר דבר ׳ ולאחרי שלח הגיע לבבו נבואה יעשה דוד כפי הרוח לאחר חשב שהיה לו ׳ כי כלמה לו שהיה זה מפעל הרוח הקדוש שילוה לעשות פעל מבוקש ׳ ולזה לאמר כי ה׳ עמך ׳ לל הרוח הלבי שלך ולל חל עלי ׳ ולבן לא מוכל לתת לך עשה עשה לותה כפי הנפעתך · הנה בילרתי שלא לאמר זה הנביא בשם ה׳ כי לס כפי הברל שלו ׳ ושטעה בחשבו שהיה זה התעורר׳ רוח הקדש ושהוא הודה שלא היה עמו בזה רוח שלבי ׳ והותרה בזה השאלה החמישית שאלתי בתחלה הפרשה הזאת : וזכר הכתוב שהיל בלילה ההיא היה (ד׳ ה)
דבר ה׳ שלל כתן לך ולאמרת שלל עבדי שלל דוד וגו׳ ׳ לל לותה כתן טעית במחשבתך לאחר דמית שהיה התעוררות דוד ממבי לבו כן ׳ כי לבי לא לפחון שהוא יבנה הבית ׳ ולבן לומו שילך לדוד לדבר זה כדי שתגלה טעות הנביא בקהל ׳ ושמה שחשב בדמיונו לבו מה שבתלמ׳ בנבואה ׳ ולין כל התעוררות השלחים עם היותו לשוס שמים דבר שלבי ׳ כי הדברים המבוארים בשלבי׳ מהשלשיים בעלמם · ובמדרש שמואל לחזל ריש פר׳ מ׳
למה בלילה ההוא ? לל חביבא בר פפא לאמר הקפה לבתן לדם זה שהשלחך לו מהיר הוא ׳ שלא ישבור לת הפועלי׳ ומשלחתי מפבידו ׳ מהר ולאמור לו לא לאתה תבנה הבית · לל פיתון לאמר הקפה לבתן הנביא האיש הזה כדרן הוא ׳ כשבין שהלא * לאחר כשבע לה׳ כדר לשביר יעקב לס לבוא בההל בניתי וגו׳ ׳ תלים קלב
עד שהלא מקום לה׳ וגו׳ ׳ שלא יאמר לויי לוכל שיבי לותה ב׳ ׳ ה׳
על שהבנה בית ה׳ ׳ מהר ולאמור לו לא לאתה תבנה הבית · ובמדרש תהל׳ ס לאמרו ׳ האתה תבנה לי הבית לשבתי ׳ לשמי מזמור סג
שהשלמה בנך יבנה הבית לויה בקריאת חלא על שמך ׳ שבא * מזמור שיר חנוכת הבית לדוד ׳ לשלמה לא כאמר חלא לדוד שם ל׳ א׳
שבקריאת על שמו · לל יהודה בר לשלעלי כיון שראה דוד זה לאמר הרי נפשלתי מלבנות בית המקדש ׳ לל הקפה חייך כל הלמים לאחר שפבת כחיל ולבי הן לפבי ׳ שבא׳ בהם * על דברי ימ׳ ב׳
הארן תשפבנו כמים ׳ לאמר דוד לפביו רבונו של עולם לם כן למה ליבי בונה לותו ? לל גלוי וידוע לפבי שישראל עתידין לחטוא ולבי מפיג בבית חמתי וישראל כיפולין ׳ ולם לתה בונה הרי יהיה הבית קייס ולינו חרב לעולם ׳ לאמר לו והרי הוא יפה ? לאמר לו הקפה מוטב שלשון בבית חמתי ולאחריבנו וישראל

2011 Ministerio de Cultura

[ו] כִּי לֹא יָשַׁבְתִּי בְבַיִת לְמִיּוֹם הַעֲלֹתִי
אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם וְעַד הַיּוֹם
הַזֶּה וָאֶהְיֶה מִתְהַלֵּךְ בְּאֹהֶל וּבְמִשְׁכָּן׃
[ז] בְּכֹל אֲשֶׁר־הִתְהַלַּכְתִּי בְּכָל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
הֲדָבָר דִּבַּרְתִּי אֶת־אַחַד שִׁבְטֵי יִשְׂרָאֵל
אֲשֶׁר צִוִּיתִי לִרְעוֹת אֶת־עַמִּי אֶת־יִשְׂרָאֵל
לֵאמֹר לָמָּה לֹא־בְנִיתֶם לִי בֵּית אֲרָזִים׃
[ח] וְעַתָּה כֹּה־תֹאמַר לְעַבְדִּי לְדָוִד כֹּה אָמַר
יְהוָה צְבָאוֹת אֲנִי לְקַחְתִּיךָ מִן־הַנָּוֶה
מֵאַחַר הַצֹּאן לִהְיוֹת נָגִיד עַל־עַמִּי עַל־
[ט] יִשְׂרָאֵל׃ וָאֶהְיֶה עִמְּךָ בְּכֹל אֲשֶׁר
הָלַכְתָּ וָאַכְרִיתָה אֶת־כָּל־אֹיְבֶיךָ מִפָּנֶיךָ
וְעָשִׂיתִי לְךָ שֵׁם גָּדוֹל כְּשֵׁם הַגְּדֹלִים
[י] אֲשֶׁר בָּאָרֶץ׃ וְשַׂמְתִּי מָקוֹם לְעַמִּי
לְיִשְׂרָאֵל וּנְטַעְתִּיו וְשָׁכַן תַּחְתָּיו וְלֹא
יִרְגַּז עוֹד וְלֹא־יֹסִפוּ בְנֵי־עַוְלָה לְעַנּוֹתוֹ
[יא] כַּאֲשֶׁר בָּרִאשׁוֹנָה׃ וּלְמִן־הַיּוֹם אֲשֶׁר
צִוִּיתִי שֹׁפְטִים עַל־עַמִּי יִשְׂרָאֵל וַהֲנִחֹתִי
לְךָ מִכָּל־אֹיְבֶיךָ וְהִגִּיד לְךָ יְהוָה כִּי־
[יב] בַיִת יַעֲשֶׂה־לְּךָ יְהוָה׃ כִּי יִמְלְאוּ
יָמֶיךָ וְשָׁכַבְתָּ אֶת־אֲבֹתֶיךָ וַהֲקִימֹתִי אֶת־
זַרְעֲךָ אַחֲרֶיךָ אֲשֶׁר יֵצֵא מִמֵּעֶיךָ וַהֲכִינֹתִי
[יג] אֶת־מַמְלַכְתּוֹ׃ הוּא יִבְנֶה־בַּיִת לִשְׁמִי

ויזרקל יהיו כמולין, להד* דרך קשתו כאויב וגו' כלה ה' את קמתו וגו'. כוונו בזה שלח כמכע דוד מלכנות הבית מפני גבותו, ושלח היה שפיכות דמי המויבי' עון כי חס וכות, לכל היה לכבה אחרת. ועל דרך הפשט לאשוב בפי' האתה תבנה הבית לשמי כי לא ישבתי וגומ', זרקה ית' שתין רקוי לבנות הבית מכל הפועל ומכל הזמן. מכל הפועל שהוא דוד, לפי שדוד היה רועה כתן והשל ית' הקימו לבניד והוא ית' עשה בית לדוד ואיך יעשה דוד בית לו ית'? כי תין רקוי שהמקבל הוא יהוב פועל, ודוד אשר השלחים עשה לו בית לא יהוב הוא לעשות בית לשלחים. ומכל הזמן, לפי שבנין הבית תלוי התורה במכוכת המויבים וההשקט מהמלחמות, והא לא היה עדין בימי דוד, כי עם היות שהיו שהכיב ה' לו מכל לויביו מסביב, הנה לאשר זה היו לו מלחמות רבות כמו שיזכור לאשרי זה, ומפני שתי המבות הלל' רמה ית' יותר רקוי שיבנה שלמה הבית, לפי שבולל במלכותו והיה מלך בן מלך גדול, ובימיו היה שלו' והשקט והיתה מכוכתו כבוד, ולכן הוא יבנה את הבית, ואל זה כאו הפסוקים רשוכה בדבור כפתר ובקור, ואתה בהרשבת ביאור, כי אשרי השתה תבנה לי בית לשמתי רמז על המבה הרשוב', רוצה לומ' שתין רקוי שתתה שהיית רע ובקלה תבנה הבית לשמתי, וכן אמר בדברי הימים לא אתה תבנה הבית, לל שהיו רקוי מלדו לבבות בית אל הלקי' כי אם שיבנה

(ו) אל דוד לדוד בית: ובאשרו עוד כי לא ישמתי בבית וגו', רמז לשמה השבית, שמיום שהעלה את ישראל ממצרים לא ישב בבית אשר אל היה מתהלך באהל ובמשכן ירישות. ואם תאמר שהיה זה לאטלת השופטי' שלא בא בחמן מבנבה בית המקדש כתבו יכודות לעולם, שבאמר דף מ"ל עמ"ב ושמתי מקום לעמי ישראל ונטעתים, ויאמר אם כן שיגלה מקום הבית, וזה יהיה כאשר ישראל יהיה נטוע ולא ירגזו עוד ולא יוסיפו בני עולה לעבותו שהם האומות, לעבותו כשרשובה, לל טרם הקמת השופטים, ולמן היום אשר (יא) צויתי שופטים וגו', כלומר ולא יוספו לעבותו גם כן כאשר עבו לותו בימים אשר היו שופטים בישראל. או יהיה פירו' הפסוק (והוא היותר בכון לבלי) ולא ירגז עוד ולא יוסיפו בני עולה לעבות את ישראל כשרשובה, לל כמו שעשו עד עתה, ולפי שקרה לזמן הזה זמן רוגז ועיבוי הוכרך לומר ולמן היום, לל עם היות זמן היום לאשר צויתי שופטים על ישראל הביאותי לך מכל לויביך יותר מהזמנים הקודמים, כי לך היתה מבוקה יותר מלבל הקדמונים. הנה אם כן בתן שתי הסבות וביאורם, להוליד מהם שתין רקוי שיבנה דוד את הבית מלדו ומכל הזמן והמלחמות שהיו עדין: ולאחרי שבתן הטעמים למה לא יבנה דוד את הבית, ביאר מתי יבנה ומי יהיה הבונה לותו, וז"ש והגיד לך ה' ומומר, כי ימלאו ימיך (יב, יג) וגו' הוא יבנה בית לשמי וגו', יאמר גם כן יודיע האל ית' לך דוד

2011 Ministerio de Cultura

וְכִנַּנְתִּי אֶת־כִּסֵּא מַמְלַכְתּוֹ עַד־עוֹלָם׃ (ז) אֲנִי אֶהְיֶה־לּוֹ לְאָב וְהוּא יִהְיֶה־לִּי לְבֵן
אֲשֶׁר בְּהַעֲוֹתוֹ וְהֹכַחְתִּיו בְּשֵׁבֶט אֲנָשִׁים (ח) וּבְנִגְעֵי בְּנֵי אָדָם׃ וְחַסְדִּי לֹא־יָסוּר
מִמֶּנּוּ כַּאֲשֶׁר הֲסִרֹתִי מֵעִם שָׁאוּל אֲשֶׁר (ט) הֲסִרֹתִי מִלְּפָנֶיךָ׃ וְנֶאֱמַן בֵּיתְךָ וּמַמְלַכְתְּךָ
עַד־עוֹלָם לְפָנֶיךָ כִּסְאֲךָ יִהְיֶה נָכוֹן עַד־ (י) עוֹלָם׃ כְּכֹל הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה וּכְכֹל
הַחִזָּיוֹן הַזֶּה כֵּן דִּבֶּר נָתָן אֶל־דָּוִד׃ (יא) וַיָּבֹא הַמֶּלֶךְ דָּוִד וַיֵּשֶׁב לִפְנֵי יְהוָה וַיֹּאמֶר מִי אֲנֹכִי אֲדֹנָי יֱהוִה וּמִי בֵיתִי כִּי הֲבִיאֹתָנִי עַד־הֵנָּה׃

ולוד לבר לחל , והוא שבועות מעצמתך הכבוכה לשר תעבת לבכות בית לה' הוא ית' מדה כנגד מדה יעשה לך בית מלכות בלחיי , וכדי לתת לך זכר טוב על דברך ועל לבבך הודיעך כאן כי הוא רוצה לעשות לך בית , והבית לשר יעשה לך הוא כי כאשר ימלאו ימיך , ר"ל שתתיה קיים לדורכים ימי שנותיכו בהם שבעים שנה שכן קיים דוד , ואחר"כ שתשכב את לבותיך ס"פ כ"ו יקים את זרעך לחריך והכן לשר יהיה ממעיך ימלוך . ובלשון אמרו כן , כי ימלאו ימיך ימים שלמים לפי מובה לך ולא ימים מכריס . ובחה שאחר לשר יהיה ממעיך רמז לו שלא ימלוך לבשלום ולא לדוכיה שנבר בולדו , כי אם בן אחר שיהיה ממעיו , והיליכה מהמעים רמז לתולדה והוא לבור המצליי . ואמר והכינותי את ממלכתו רמז לו על הצלו' כי שלום והשקט יהיה בימיו , והבן הזה לשר נולד במלכותו ותכון מלכותו במכון' והשקט רב הוא יבנה בית לשמי . והודיע עול ית' לדוד שגם בחות בבו המולך לחריו לא תפסק מלכותו , וזש וכוכבתי את כסא ממלכתו עד עולם , ל"ל שגם בניו עלי עד יבנו לבחת לו , וחס היה כחו שדרבו של עולם הקמור בשוב , ירמוז שיכון מלכות שלמה עד הגיעו ימי שנותיו (יד) שנה , והביאור הפשטון יותר לו לאב וגו , ל"ל שהלל ית' יהיה לשלמה לאב והוא שלמה יהיה לו לבן , וכמו שהלב כאשר יקשר לו בבו לא יפתיר פניו ממנו ולא ימיתהו , לבל יסרהו ועכ"פ יהפכהו , וכאן לשר ס"פ ד' * וידעת עם לבבך כי כאשר ייסר איש את בנו ה' אלקיך מיסרך , וחסר שלמה * כי תבנו בשבט לא ימות , כך יעשה הלל ית' לשלמה כי בהיותו מעוות ופושע יוכיחהו בשבט לבני' ובנגעי בני אדם , כמו שמיסרין לבנים בשבט ובנגעים לבניהם , לבל יסלו לא יסור ממנו כאשר הסיר מעם שאול , (טו) ואלו לשר הסירותי מלפניך , ל"ל לשר פרטי המלכות ממנו לפניך לא תעשה כן לבנך ולזרעך , לפי שבחתי ביתך וממלכתך על עולם , ל"ל לבנך בלחים בהיות בישראל מלכים יהיו (יו) מלבים מורעך : וחסר מה שחסר עוד בפלך יהיה נכון עד עולם , פירושו שהיה בחתן ביתו וממלכתו של דוד עד עולם לפניו , ל"ל נקיים , ככה בפלו יהיה נכון עד עולם , כלומר לקרי מותו , לפי שתמיד יהיה המלכות מתיחס אליו ויחסרו מלכות בית דוד . גם לפש' לפרשו שחסר תבלי' יהיה ממלכתו נכון עד עולם שם יהיה נחתן , ל"ל קיים בחזקתו ולא יעבוד עו"ג , כי מבלתי התבלי הזה לא יתקיים מלבותו , וזהו לומרו ובחתן ביתך וממלכתך עד עולם , ל"ל שם יהיה בחתן עד עולם בחזקותיו לו בפלו יהיה נכון (יז) עד עולם : וספר הבתוב שבל זה לבר בתן הבניא אל דוד , ולא בתביים מהיותו חוזר משה שחסר לו על הבתן במו שזברתי . וחל"ל דרשו בתבוחת הפלוקים הללה על שלמה , לחרו בשבט אבשים , זה הלד המלומי ורזון מלפי"ק יח ל"ל בן קלידע , שבחסר * ויקס ה' את בן עזיון פו שהללהו ממלבותו , במו שחסרו ד"ה סח ע"ב שבח לחזהלי ועזלו , והס בני אדם ,

[ואם חפשתי המדרש הזה בבל התפוחת ולא מלחתיו שם בשום מקום , ולבן לא ידעתי מבח ליה לרב שהוא מהתבוחת ? והבה בילקוט השמעוני ס"ב דף בח ע"ד מביאו משם ילקוט שמעוני , בי אם לא שהוא בזה , בי לדעתם ז"ל הבדים בולדו משלם שבה שפירש משעתו , וחולי רחף על הפבוח והוכחתיו בשבט אבשים וכות אחביח שם על זה :]

[דף י"ב ע"ח] בשיתוף שם ילד : וחין רחוי שיחשוב חושב שחת שחת' דוד בשק על רגליו במו שחזכר בדברי הימי * הוא בחתר לזה , בי הוא עם העיון הטוב מסבים עמו , לחר שחת * החלבים לחר לי לא תבבה בית לשמי בי לא ים מלחמות לתה ודמים שפבת , ויבחר בלבי ישראל בי מבל בית מבי להיות למלך על ישראל לעולם ונומר , בי בלחרו לא תבבה בית לשמי הוא הפבח דין , ובתן עליו הטעמות שלחר בלו הבניא , ובלחרו בי לא ים מלחמות לתה ודמים שפבת ויבחר ה' , רמז לפבה הבית שבלו היה עדין בישראל מבוחת המלחמות והשקט , וזש לא ים מלחמות לתה שהיה עדין בחלחמה , והסבה הרחשוכה העיר בלחרו עוד ויבחר ה' בלבי ישראל בי מבל בית בחי וגו' , וזהיה שהלל ית' עשה ביתו ולא יעשה הוא בית לבלבים , ושלמה יבנה הבית וביתו בבון לפבי החלבים להיותו מלך בן מלך ובמלו בבלבי ישראל יבון לבצח . הבה התבחרו הפסוקי' וחין המלט מהיו' בהם פעמי' רבו' עתיד במקום עבר ועבר במקום עתיד , והסבה נלויה לבל המעיטים בי הדברים העתידי' הם מלומתי' לבל הבניאי' בחלבו שברו בבר , והעובדי' תדבק בהם ההשפעה והידיעה בילבו הם עתידים להיות , וחין זה מהם בישעיק לחתת הספור ועביבו . וידעבו שהיתה מחשבת דוד רלויה לבנות זמים ושלח הוביחו הנם עליה , לבל הודיעו הגזר ומוסבם לפניו בעתיד , ונתן לו הקדמות עלמיות ורחשוכות בפי חומר הדרוש , ומזה מה שחמר שבי פעמים בה תלמר לעבדי לדוד , ולמה בח בבחן עבין ישראל , והתבחר' עם זה השלשה הנזבי' . ורחיתי מי שפירש החזון הזה על ימות המשיח , שיהיה מורע דוד והוא יבנה לת בית המלבים , ולא יוסיפו הלומות שהם בני עולה לעבותם עוד , ועליו היה תיעוד מהתחדת המלבות ולא ימירהו עוד , ולבן לחר בבל החזון הזה בן דבר נתן הבניא לדוד , בי היה זה חזיון גדול , ודוד גם בן לחר ותדבר גם לבל בית עבדך למרחוק , רומז למשיח בן דוד :

(יח) ובא המלך דוד ויצב לפני ה' וגו' . בפבוחים התלה רחיתי הבפל ויתור דברים הרבה ומלמרי' זרים והמפרשי' לא התעוררו בי אם לפרש המלות והדברים , לא לתת להם לורך והברח ולהשמר מההבפל והזרו . ולתה רולה שהיה רלוי לדוד לתת שבח והודלה וברבות הרבה לבל ית' על התסד לשר עשה עמו בתתו המלבות לבל יובלי בלביו עד עולם , והוא לא עשה בן ולא בתן הודלה לתלבים , לבל בקש ממבו מה שבבר ייעד לו , ל"ל שיקיים מה שדבר ויעשה מה שלמר , ומה לו לדוד לבקש מהלל ית' שיקיים דבריו ? והבה לא בים בל ויבוא ובן בדם ויתבקש , וידוע לחרי שלמרו שיקיימהו . ועוד למה בקש זה פעמים הרבה ? למר ועתה ה' בלקים הדבר לשר לברת על עבדך ועל ביתו הקש עד עולם , ולמר שביש ועשה בשר לברת , ולמר שליתי ועתה הוקל וברך לת בית עבדך להיות לעולם לפניך , ולמר רביעית ומברבתך יברך בית עבדך להיות לעולם , ולרבעת המלמרים התלה בחס ועבינם

2011 Ministerio de Cultura

ועכיכם לקל ׳ ועוד יקשה בפסוקים לאמרו ומי כעמך כישראל
וגו׳ , ומה לו לדוד להביא בכאן עניין ישראל ויציאת מצרים ?
והיה לו לבד לזכות לפקר ולרומם על הכתוב לשר עשה ית׳
עמו ׳ ועוד יקשה ורות המקוריס , כי לאמרו בעבור דברך
ובלבך עשית את כל הגדולה הזאת , הוא מלשון זר , כי מ״ש
לקל ית׳ לדוד על ידי שמואל לא יגזור המלכות כי אם לדוד
בלבד לא לזרעו לקריו לפיקר בעבור דברו ? ולאמרו
על כן גדלת ה׳ לקליס לא מציו שיקדם לו סבה שיזכור לקיה
לאמרו על כן גדלת וגו׳ ? ולאמרו לשר הלכו לקליס בלשו׳ רבים
הוא זר גס כן , ומה שלפיר ולעשות לכם הגדולה וגו׳ , היה
ראוי שיאמר ולעשות להם ,
ולאמרו לשר פדית ממלריס גוי
ולקליו הוא זר גס כן , כי לא
פלה ממלריס לקלות ? סוף
דבר הדברים כלם לא ימלטו
מהזרות או מהכפל ורוע
הסדור , והכני משתדל ליישב
על פכון כפי כחי ׳ ולומר
שדוד עד עתה לא יעדו ית׳
בפירו׳ במלכות עולמי כי אם
קליו בלבד , והוא בחפלו
לעבוד את ה׳ בקש לבנות
הבית בעבור ימות , בפקדו
כן ימות במלחמה וקיים לשד
שילוך לקריו יבנהו ויקבכהו ,
ונחל ית׳ הודיעו שלא הגיעו עדין ימי המנוחה והמשקט ,
וליכו הוא הראוי לבנותו , ושלא יקרה לפו על זה כי בנו
לשר יקום לקריו הוא יבנה הבית , ועם זה הודיעו שמלכות
ישראל יהיה כפקיו לו ולזרעו עד עולם , ודוד שמח לבו ושל
כבודו במה שייעדו מפלקיו׳ וירושת המלכו׳ לזרעו ושלא יסור
מהם גם כי יבאו פשעים , והלך לפני לרון החלקים לתת
שבח והודאה על הדבר ולבקש על זרעו הדברים הראויים
לזה , וזהו ויבא לפני ה׳ , ל״ל שיבא בתפלה ותחנונים . וחו״ל
במקו׳ במדרש תהלים מכאן , שאין ישיבה בעזרה אלא למלכי מזמור ק׳
בית דוד בלבד . ומהם לאמרו ולא כן לר הוכיח בשם ר׳ ישמעאל
שאף להם אין ישיבה שם ? שהרי אין למעלה ישיבה , שנאמר ישעי׳ ו׳ ב׳
* שרפים עומדים ממעל לו וגו׳ , וכתיב * וכל בעל הפשים מלכי׳ ק׳ כ״ג
עומדים עליו וגומ׳ , וכתיב * בין העומדים התלה , ואם זכריה ג׳ ו׳
למעלה אין ישיבה , דוד היאך היה יושב ? אלא ל״ל ויבא
דוד לפני השם , שמתך עמו בעזרה , ומהם לאמרו שיבא
בתפל׳ . והיו דברי דוד מי אלכי וגו׳ , ל״ל הנה במה שהמלכת
אותי על כל ישראל עשית עמי חסד גדול , כי מי אלכי דוד
בן ישי רועה צאן ? וכמו שאמרת לי שלקחתני מאחרי הצאן מן
הצאה למלוך על כל ישראל ויהודה . ולפי שהמלכה לו תבא
לשלימות הלים כמו שבא לשאול , לו למשפחתו להיותו מזרע
המלוכ׳ , לפיר דוד שלא היו לו לחת מזתי המלכות הלזה לא
מהבת עלמו ולא מהבת משפחתו , וזהו מי אלכי ומי ביתי כי
הבאתני עד הלום , ל״ל להיותו מלך שהיא המדרגה לשר הגיע מזמור ק׳ ל״ה .
אליה . ואל״ל לאמרו במדרש תהלים מי אלכי , ולא מדות המובהים
דברי ל״ג ד׳ בלתי ? כי הבאתני , ולא קיימת בי * לא יבוא עמוני ומואבי
בקהל ה׳ , עד הלום , ולא די שבאתי בקהל לא שעזיתני מלך ,
שמו ק׳ י״ג אלא הלום שלא מלכות , שבאמר * הבא עוד הלום לים ויאמר
(יט) ה׳ הנה הוא בתוך שלש הכלים : ותקטן עוד זאת בעיניך ה׳ ,
ל״ל היה חסד המלכות לשר נתת לי קטן בעיניך , ורלית
לעשות לי עוד חסד גדול מאלו בתת המלכות לזרעי עד
עולם , וזהו ותדבר של בית עבדך למרחוק , ל״ל לדורות
תיוב ל״ו ג׳ העתידים לבא , ע״ל * לשון דעי למרחוק , ות״י לעלמא דאתי ,
לפני שירמוז למה שפירשתי , לו שיעדו בשכר הנפשי .
ול״לבג פירש ותדבר לבית עבדך למרחוק , לפוזעי׳ שהם
ישעיה נ״ו י״ט רחוקים ממך , שתמיד ירצו המלכות , על * שלום שלום
לרחוק ולקרוב . וזאת תורת האדם ה׳ אלקים , פירושו וזאת

תכונת ומעלת האדם הגדול ולא כאדם כמותי , כאמ׳ ומי
אלכי , ויורה על הפירוש הזה שבדברי הימים אמר במקום
זה * ורלית בתור האדם המעלה , ל״ל וביעוד הזה הרלית לי ה׳ י״ן י״ן
הכתר הכיתן מן הדמים ל האדם המעולה . וכפי ל׳ לפשר
שיפורש ושלת תורת האדם , שעשה לו הקב״ה בלשר עשה
לאדם הרלשון שבתן לו מורעו יורשי ארץ לנלח , וכמו שבתן
לאדם יורשים בעולם השפל לעד , ככה בתן לו יורשים
במלכות ישראל עדי עד . ולפשר עוד לפרשו בתמיהה , וכי
זאת תורת ומשפט האדם ? בלתי אין זה משפט האדם שבניו
לפפי שיהיו קטנים ופוזעי׳ ישאו המלכות , והיה ראוי שיבקש
ממנו , כי לבני אדם לא יאות
כלשון דבר אם כי אם לבכלי׳
הבדלי׳ שהם בלשיו׳ במעלת׳ ,
ואתה ה׳ אלקים עשית בכי
בלשיים במעלתם , ואין זה
תורת אדם כי אם תורת
מלאך אלקי׳ . ובמדרש שמואל פר׳ כ״ו
[ובמד׳ תלים מזמור ק׳] לאמרו
בתור האדם המעל׳ , המעולה
שבבריאים , וזהו מל״ש שבין
* ומשה עלה אל האלקים , שמו ש״ם
משה מזוכה שבבריאים ודוד
מזוכה שבמלכים , את מוסף
מה שעשה משה עשה דוד ,
משה הוליא את ישראל ממלריס
ודוד הוליא ישראל משעבוד מלכיות , משה קרע להם את הים
ודוד קרע להם את הנהרות , שב׳ * בהלותו את ארם נהריים תלים ב׳ ל״ג
משה נתן להם חמשה חומשי תורה ודוד נתן להם לישראל
חמשה [ספרים] שבתהלים , משה בירך את ישראל * בשריך דברי ל״ג כ״ט
ישראל ודוד בירך בשירי : ואקדי שזכר הקשר הפרטי הזה
שעשה לו האל ית׳ והקשר הכולל העתיד לשר יעשה עמו עוד
לזרעו , לאמר ומה יוסיף דוד עוד לדבר אליך ואתה ידעת (כ)
את עבדך , ל״ל מה יוסיף עוד דוד לשאול ממך דבר לא על
עלמו ולא על זרעו , לאדי שבלא שאלה ובלי בקשה אתה
ידעת , ל״ל אתה רחמת את עבדך ובתת לו בטרם ישאל ממך
דבר כל הדברים שהיה לפע׳ לו לשאול , ויהיה ידעת מלשון
* וידע אלקים , שהוא מעניין רחמים : בעבור דברך ובלבבך שמות ב׳ כ״ה
עשית וגו׳ , רומה לומר החסד הזה לשר יעדת לזרעי לכי חושב (כא)
שבתת לותו שבר על מה שדברתי לבנות לת הבית ועל לשר
היה עם לבבי לבנות בית לשמך הגדול , כי לא היה דבורי
ולבבי ראוי והגון לחסד הגדול הזה , לבל בעבור דברך
ובלבבך , כלו׳ בעבור הגזירה לשר גזרת וכפי רלונך וכחפלך
עשית החסד הגדול הזה , לפי שלדברים הלקייס אין ראוי
שיזוקק תבלית לאחר כי אם חכמתו ורלונו ית׳ , וכדרך היא
החכמה והגזיר׳ הכגזרת לפניך ית׳ , ובלבך , ל״ל דבר זה כמשך
על הרלון ולא על תבלי׳ לאחר . ואמרו להודיע לת עבדך , ירמה
שכפי חכמתו ורלונו היה החסד שעש׳ ומה שרלה להודיעו לזיד
עי הנביא , כי אם היות שיסדון האל ית׳ בהמלכת זרעו מה
היה ההכרח שיגידהו ויודיעהו לדוד ? אין לזה אם כן תבלית
לאחר כי אם חכמתו ורלונו : על כן גדלת ה׳ אלקי׳ , ל״ל בעבור (כב)
שאינהו לת בזיג תבלית למעזיך , ותעשה חסד חכם לבלתי
רלויי׳ לו כמוני היו׳ ולא בלהו עד תבלי׳ כוונתך , על כן ידעתי
בלחת שאתה ה׳ אלקי׳ גדלת מאד . ולפי שגדול וקטן יש להם
ערך , חשב דוד לומר בלהו שהל ית׳ גדול מאד יגזור שיש שם
אלוה קטן ממנו ויש ערך ויחס ביניהם , ואמר לאמר כי אין
כמוך ואין אלקים זולתך , ל״ל שאין אלוה לאחר לא גדול ולא
קטן , וזהו ההלול והשבח הלאתי שנתן דוד לאל ית׳ על כל
חסדיו . והנה הניח דוד עכין ישראל לפי שהתחדת מלכותו
תלוי בהתחדת עם ישראל , * וברב עם הדרת מלך , ולכן משלי י״ד כ״ח
לאמר שקרה לו מה שקרה לישראל , ל״ל כי דוגמת החסדים
האלקי׳ לשר עשה הש׳ לדוד עשה לעם ישרל , כי הוא יתברך

הוליכם

2011 Ministerio de Cultura

הוציאם ממצרים ועשה להם שם וגדולה וזה דמות המלכות
אשר נתן לדוד ׀ ונתן לבני ישראל נצחיות והתמדה לפניו
דומה למה שנתן ירושת המלכות לזרע דוד ׀ ואם כן קרה
(כג) לעם מה שקרה למלכם ׀ וז״ש ומי כעמך כישראל ׀ שהיה
קודם זה גוי אחד מגויי הארץ ׀ או שהוא עתה גוי אחד ומיוחד
בכל הארץ ותחת כל השמים ׀ וזה לא מפאת עצמו כי אם
אשר הלכו אלקים לפדות לו לעם ולשום לו שם ׀ ר״ל ששם
לעמו שם ותהלה על כל העמים ולעשות להם הגדולה ׀ ואמר
לכם לישראל בלשון נכח ׀ וכן נוראות לארצך הוא דבור
כנגד ישראל ׀ ואמר הלכו
אלקים בלשון רבים לכבוד
תלי׳ קמ״ט ב׳ ולתפארת עד * ישמח ישראל
בעושיו ׀ ובדברי הימים אמר
דה״ א׳ י״ז כ״א * אשר הלך האלקי׳ ׀ והמתרגם
פי׳ אשר הלכו אלקים דאזלו
שלוחין מן קדם ה׳ · וכן אמרו
פרש׳ כ״ז במדרש שמואל אשר הלך
אלקים זה הקב״ה ׀ אשר הלכו
אלקים זה משה ואהרן · ואפש׳
לפרש הפסוק כלו באל ית׳ ׀
יאמר שהלך האלקים לפדות
לו לעם ולשים האל ית׳ לו
לעצמו שם ולעשות לו הגדולה
והנוראות אשר עשה יתברך
לארצו ׀ והם הנסי׳ אשר עשה
עמהם בכבישת הארץ וגרוש
האומות מפני ישראל ובמה
שהשלימה יותר מכל הארצות
בעבור עמו ׀ ואולי רמז
בנוראות ׀ הדבקות השכינה
בארץ ישראל והתמדת ההשגחה
בה מכל הארצות ׀ ויהיה מ״ם
בסי׳ כ״ג ו׳ לכם מיותרת ׀ כמו * ובליעל
כקוץ מונד כלהם ׀ כלו אמר
כנגד האל ית׳ ולעשות לך
הגדולה והנוראו׳ לארצך אשר
נתת לה שלמיות הרבה ׀ וכל
זה עשית לארץ מפני עמך
אשר פדית לך ממצרים ·
ואמרו גוים ואלהיו ׀ פירושו
שפדה אותם ממצרים מגויי
הארץ ומאלקיהם ׀ שהגוים
והאלוקות שלהם היו מונעים
הגאולה ׀ ויהיה מ״ם ממצרים
כמשכת עם גוי ואלקיו ׀ כלו
אמר מגוי ומאלקיו · ואחרים
פירשו שעשה נוראות בארץ מפני עמו אשר פדה ממצרים ׀
שמות י״ב י״ב והנוראות ההם עשה בגויי הארץ ובאלקיהם ׀ עד״ * ובכל
אלקי מצרים אעשה שפטים · ויש מפרשים גוים ואלקיו על
ישראל שפדה ממצרים ׀ ההמון שנקראים גוים ואלקיו שהם
הגדולים שבהם · ובמדרש שמואל
אמרו גוים ואלקיו ׀ כביכול שהוא
ישעי׳ ס״ג ט׳ פדוי עמהם ׀ שנא׳ * בכל צרתם
לו צר ׀ הרי פירשו אלקיו על
האלוה ית׳ · הנה בזה אמר דוד
החסד הראשון אשר עשה הש״י עם ישראל בצאתם ממצרים
ועשות לו שם וגדולה ׀ דומה למה שעשה עמו בהמלכתו על
(כד) ישראל : עוד זכר החסד השני מהנצחיות שעשה גם כן לישראל ׀
באמרו ותכונן לך את עמך ישראל לעם עד עולם וגו׳ ואתה
ויקרא כ״ו מ״ד היית להם לאלקים ׀ כמו שנ׳ * ואף גם זאת בהיותם בארץ
אויביהם לא מאסתים וגו׳ ׀ דומה לחסד השני שעשה עם דוד

[כג] וּמִי כְעַמְּךָ כְּיִשְׂרָאֵל גּוֹי אֶחָד בָּאָרֶץ אֲשֶׁר
הָלְכוּ־אֱלֹהִים לִפְדּוֹת־לוֹ לְעָם וְלָשׂוּם
לוֹ שֵׁם וְלַעֲשׂוֹת לָכֶם הַגְּדוּלָּה וְנֹרָאוֹת
לְאַרְצֶךָ מִפְּנֵי עַמְּךָ אֲשֶׁר פָּדִיתָ לְךָ
מִמִּצְרַיִם גּוֹיִם וֵאלֹהָיו׃
[כד] וַתְּכוֹנֵן לְךָ אֶת־עַמְּךָ יִשְׂרָאֵל ׀ לְךָ
לְעָם עַד־עוֹלָם וְאַתָּה יְהוָה הָיִיתָ לָהֶם
[כה] לֵאלֹהִים׃ וְעַתָּה יְהוָה אֱלֹהִים
הַדָּבָר אֲשֶׁר דִּבַּרְתָּ עַל־עַבְדְּךָ וְעַל־
בֵּיתוֹ הָקֵם עַד־עוֹלָם וַעֲשֵׂה כַּאֲשֶׁר
[כו] דִּבַּרְתָּ׃ וְיִגְדַּל שִׁמְךָ עַד־עוֹלָם לֵאמֹר
יְהוָה צְבָאוֹת אֱלֹהִים עַל־יִשְׂרָאֵל
וּבֵית עַבְדְּךָ דָוִד יִהְיֶה נָכוֹן לְפָנֶיךָ׃
[כז] כִּי־אַתָּה יְהוָה צְבָאוֹת אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל
גָּלִיתָה אֶת־אֹזֶן עַבְדְּךָ לֵאמֹר בַּיִת
אֶבְנֶה־לָּךְ עַל־כֵּן מָצָא עַבְדְּךָ אֶת לִבּוֹ
לְהִתְפַּלֵּל אֵלֶיךָ אֶת־הַתְּפִלָּה הַזֹּאת׃
[כח] וְעַתָּה ׀ אֲדֹנָי יְהוִה אַתָּה־הוּא הָאֱלֹהִים
וּדְבָרֶיךָ יִהְיוּ אֱמֶת וַתְּדַבֵּר אֶל־עַבְדְּךָ
[כט] אֶת־הַטּוֹבָה הַזֹּאת׃ וְעַתָּה הוֹאֵל
וּבָרֵךְ אֶת־בֵּית עַבְדְּךָ לִהְיוֹת לְעוֹלָם
לְפָנֶיךָ כִּי־אַתָּה אֲדֹנָי יְהוִה דִּבַּרְתָּ
וּמִבִּרְכָתְךָ יְבֹרַךְ בֵּית־עַבְדְּךָ
לְעוֹלָם׃

בהתמדת זרעו במלכות לעולם · ואחרי שהציע מה שעשה
לישראל עם מה שעשה אליו ולביתו ׀ התפלל על התמדת
שניהם ׀ ר״ל התמדת מלכות בית דוד והתמדת אומת ישראל ׀
וז״ש ועתה ה׳ אלקים ׀ ר״ל אחרי אשר נתיחם ענין ביתי לענין (כה)
ישראל ׀ יהי רצון מלפניך שהדבר אשר דברת על עבדך ׀ ר״ל
לזרע דוד יהיה קיים עד עולם ׀ ומה שדברת על ישראל תקיים
גם כן ׀ ועל זה אמר ועשה כאשר דברת כלומ׳ לישראל ׀ וכאשר (כו)
תעשה קיום היעודים האלה יגדל שמך ויתמיד ידיעת שמך
בעולם עדי עד ׀ לפי שיאמרו ה׳ צבאות הוא אלקים על ישראל
להתמדתם ׀ ובית עבדך יהיה
נכון לפניך להתמדתו ׀ ובזה
הודיע שמהחסדים האלה אשר
עשה לישראל בכלל ולבית דוד
בפרט ימשך שם ותהלה לעזה
ית׳ ׀ כי בהתמדת שם עמו ושם
מלכו יתמיד שם תהלתו
ולקותו : ואמר עוד שלא יחשב (כז)
לו לעזות מצח בבקשו המלכו׳
לזרעו עדי עד ׀ כי לפי שהאל ית׳
גלה את אזנו בזה ועל כן מצא
דוד את לבו ועצר כח להתפלל
עליו את התפלה הזאת ·
ולפי שיאמ׳ אומר שאחרי שדוד
היה מרבה בתפל׳ על זה יורה
שהיה בו מעוט אמונ׳ ׀ ושהיה
בלתי מאמין אם ביכולת אלקי
שלא יוכל עליו ית׳ ואם בשנוי
רצון שימצא בו ׀ ואם לספקו
בנבואת הנביא אם דבר ה׳
הוא ׀ הנה להסיר הספק הזה
אמר דוד עוד ׀ ועתה ה׳ אלקי (כח)
אתה הוא האלקי׳ ׀ ובזה הודה
על היכול׳ ׀ ודבריך יהיו אמת
ר״ל שאי אפשר בהם השנוי
מצדך ׀ ותדבר אל עבדך את
הטובה הזאת ׀ ובזה הודה
באמתת הנבואה שנאמר׳ לו ׀
אבל אמר שהיה צורך תפלתו
וכוונתו לא שיקים האל ית׳
דבריו ׀ כי אם שירצה ויברך
את בית דוד עבדו שיהיו תמיד
צדיקים וטובים ׀ באופן שיהיו
ראויי׳ לקבל החסד האלקי ׀ כי
היה יודע שלא יחזור הייעוד
כי אם מפאת המקבלי׳ ׀ להיות
הייעודים האלקיים תנאים על
הכנת המקבלי׳ אותם ׀ ולכן התפלל על הכנתם ׀ וז״ש וברך (כט)
את בית עבדך להיות לעולם לפניך ׀ ואין פירושו שיתמיד
כסא מלכותו ׀ כי אם שיהי׳ זרעו תמיד תמים עם ה׳ ועובדים
אותו ולא ימנעו הטוב מהם ׀ כי מצד הפועל א״א שיבא השנוי
כי אם מצד המקבל ׀ וזהו כי אתה ה׳ דברת וגו׳ ׀ ר״ל אתה
יעדת את הטוב ולא ישתנה מצדך אבל צריך להכנת וזכות
המקבלים ׀ וההכנה והשלימות יבא עם העזר האלקי ׀
כמ״ש * השיבנו ה׳ אליך ונשובה ׀ ועל זה אמר ומברכתך איכה ה׳ כ
יבורך בית עבדך לעולם ׀ רוצה לומר שיברכם להיותם
צדיקים וטובים ׀ כי אז ייטיב השם לטובים ולישרים
בלבותם · ואמנם למה באה חלוף דברים בנבואה
ובתפלה הזאת ממה שכתב הנביא בכאן ולמה שזכר
עזרא בדברי הימים ׀ כבר כתבתי בהקדמת ספר
שמואל שמה שכתב הנביא בספרים האלה הוא מה דף ע״ד ע״ד
שראוי שנאמין אמתתו ׀ ומה ששנה עזרא היה בדרך פירוש ׀ ודף ע״ה א׳
שבדברי

[א״ה לא תמצא המדרש
הזה במ״ש בשום מקום ׀
אבל במכילתא פרש׳ י״ד
דף ז׳ ע״א תמצאנו]

2011 Ministerio de Cultura

שנלכדו ימים רבה לפרש הדברים בשנותו המלות והמלמרים כדי להטיב הכתוב, ובשמות יש[ה] גם כן בהזכירו השם לשר היה כהוג לכתוב בנית שכי עם היותו מחולף לשמות שוכר הנביא בספרים הללו, והוא גם כן על דרך הניקור ולהודיע שהשמות ההם הלנו ולנו נקראו להם. הנה התחיל שנלכדי הנביאי' רצוי שנעש' יסוד מוסד ולא בדברי עוזר שהיה מספר ומפרש, והנביא הוא עד האמת, כמ"ש * כי לא יעשה השם עמוס ג' ז' דבר כי אם גלה סודו אל עבדיו הנביאים:

הפרשה הח' תכפר המלחמות שעשה דוד המלך ע"ה בפלשתים ובמואב ובארם ובדמשק ובצובא, ואיך שלח לו תועי מלך חמת מכתה על אשר היה בלחם עם הדדעזר, ואיך היה מואב וארם ודמשק עבדים לדוד ויהיו שם כליניו, והחסד אשר עשה עם מפיבשת בן יהונתן, ושלח דוד מלאכים אל חנון מלך בני עמון לנחמו על מות אביו, ושהוא קצב שהיו מלאכי דוד מרגלים וינלח חבי וקבס ואת מדוייהם עד שתותיהם, ואיך לקח דוד ממנו בקמתו על זה. תחלת הפרשה ויהי אחרי כן ויך דוד וגו', עד ויהי לתשובת השנה וגומ'.
והנה שלשתי בפרשה הזאת עם שלשת:

השאלה הראשונה בחמרו ויעז דוד שם בשובו מהכותו את ארם בגי מלח שומרה עשר אלפי, וזה כי כאן ייקם הנביא ההכחה הזאת לדוד שהוא עשהו, ואחר שהיו שומרה עשר אלפי והיה בארם, ובדברי הימים כאחר במקום זה * ואביטי בן נרויה הכה את אדום בגיא מלח שומרה עשר אלפי, ובספר תהלים לאחר * ושב יואב ויך את אדום בגיא מלח שנים עשר אלפי, הנה בדברי הימים ייקם זה לאביטי ואחר שהיה בראש, והוא סותר למה שנאחר כאן שהיה בארם ודוד עשהו, ובספר תהלים לא ייקם הדבר לדוד כמו שזכר כאן ולא לאביטי כמו שזכר בספ' דברי הימים, לבל יקמו ליואב ושהיה בראש ולא בארם, ועוד לאחר שנים עשר אלפי ולא י"ק אלפי כמו שזכר כאן:

ה ח' י"ח יב

תלים ס' ב'

השאלה השנית בחמרו ויעש שם בראש נציבים בכל ארום שם נציבים ויהי כל ארום עבדים לדוד, ובזה יש כאן שלשה הועצות וכלם כבללים בראש, כי באחרו בכל ארום שם נציבים בכלל המאחר הראשון ויעש בראש נציבים ובכלל גם כן המאחר האחרון בו, כי שם היו נציבי דוד בראש ידוע שהיה שם כן ארום עבדים לדוד:

השאלה השלישית בחמרו וימלוך דוד על כל ישראל וגו', והפסוק הזה אין לו ענין בזה המקום, שם למה שכבר כפר קודש זה המלכת דוד על כל ישראל, וספר גם כן למעלה אחרי ענין חירם שעלה לבנות את בית המלך אחר שם וידע דוד כי הכינו ה' למלך על ישראל וכי כשא ממלכתו, ולכן יקשה זה הכפל ולא ידענו גם למה נא בזה המקום?

השאלה הרביעית בחמרו ובניהו בן יהוידע והכרתי והפלתי ובני דוד כהנים היו,

והפסוק הזה אין לו גזרה, כי בפסוקים הקודמים זכר כל אחד מעשי דוד מה היה מלכתו, ואחר שיוצב היה על הנבא ויהושפט היה מזכיר ומדוק ואחימלך לכהנים ושריה סופר, וביהוידע וכרתי ופלתי לא זכר מה היה מלכתם ומושבתם ומעשיהם בבית המלך, כל זכן שהיה יהוידע חיי אחד והכרתי והפלתי היו מזפקו' כמו שאבאר, ולמה זכרם בתוך הלבשים המיוחדים? ומה ענין אמרו ובני דוד כהנים היו? כי הם לא היו מזרע אהרן הכהן, ואין צורך להודיע כאן שהיו שרים הלא ידענו שבני המלך היו שרים וכבדים?

השאלה הששית בחסר אשר זכר הכתו' שאמר דוד לעשות למפיבשת בן יהונתן להשיב לו את כל שדה שאול אביו, וכפי הדין אין בזה חסד גדול ולא קטן, כי מאלו כתן לו, כיון שהשדה היה לשאול ומפיבשת יורש של שאול היה ולא היה אם יורש אחר אלין מבני בניו, ואם באמר שהיתה הירושה רחוק גם כן לבני רצפה בת אי פלגש שאול, יקשה אם כן איך גזל דוד מהם בלתם ונתנה למפיבשת? והיה עושה לו חסד מן בבני בני רצפה ולא כתן לו דוד דבר מאלו כי אם מעל אחרים:

השאלה החמשית בעבין חנון מלך בני עמון שנלח למלאכי דוד את אביו זקנם ויכרו' את מדוייהם בחצי עד שתותיהם, לפי שאמרו לו עבדיו כי לא בלו כי אם לחקור את הארץ ולרגלה, ואם היו בעיני מרגלים אין לא המיתם ולא העבידם בעוכד יותר קשה מזה? ואם היתם אשר היה לזה העוכד עם החטא? החם גלוח וזקנם בחצי יותם למרגלים? ולמה לא גלחם כלם אם היה הגלוח בזיון ובלף?

והנני מפרש הפסוקים בחופן יותרו השאלות כלם:

ח

(ג) **ויהי** אחרי כן ויך דוד את [ג] וַיְהִי אַחֲרֵי־כֵן וַיַּךְ דָּוִד אֶת־פְּלִשְׁתִּים
את פלשתים וגומ'. וַיַּכְנִיעֵם וַיִּקַּח דָּוִד אֶת־מֶתֶג הָאַמָּה
מפר הכתוב שאחרי שהכיח ה' מִיַּד פְּלִשְׁתִּים:
את דוד מכל אויביו מסביב כמו שאמר למעלה, והיה זה שלח היו הפלשתים ולא יתר העמים עומדים כח לנגוף להלחם בדוד בארצו, המתחל דוד לבבות בית לה', ומאחר הלא יתברך השיבו שהוא לא יבנה הבית ושלא היה עדין זמן מנוח והשקט, חשב דוד בלבו בלחת לין חפץ לה' בשחשוך עצמי מן המלחמות ורצוי שאתמיד בהם, ולזה הלך דוד לנקם את אויביו ולהלחם גם בארצם, וזהו מסיכות הפרשיות. ועכין אמרו ויהי אחרי כן ויך דוד את פלשתים, להגיד כי עד עתה היו הפלשתים נכנעים ונחים לנקם את דוד ועתה הוא הלך לנקם אותם ואת יתר העמים, ולא היה זה כי אם לפי שלא רצה הא יתברך שלא יבנה הבית ושלא יבוא עדין מהמלחמות, ולזה לא שלח בחורים ובתולים על המלחמות החלה, לפי שידע כוונת הש"י מתוך תשובתו כמו שזכרתי. וקודיע הכתוב כאן שלקח דוד את מתג האמה והוא מאחו שנקרא כן, ולכן בדברי הימים במקום זה אמר * ויקח דוד את גת ובנותיה, לה' מ' י"ח כ' כי נקרא גת ובנותיה כלם מתג האמה. ובפרקי דר' אליעזר פרק ל"ו אמרו, כשבא המלאך ליקח אמר לו רבש"ע כבר היה ה' עמך, אמרו יודעי' לפניו שעתיד הקב"ה לתת לזרעך את כל הארצות הלל, כרות עמהו ברית שאין זרעך יורש את ארץ פלשתים, מה עשה יקח? כרת אמה לקח מתג החמור שהיה רוכב עליו ונתן להם שיהיה בידם לות ברית שבועה, וכשמלך דוד רצה לבוא בארץ פלשתי' ולא היה יכול מכח לותו ברית שבועת יקח עד שלקח מהם לות הברי', שנא' ויקח את מתג האמה מיד פלשתים ואחר כן לקח ארץ פלשתים: וכן (ב) כלאם והכה את מואב לאחרי זה. וזכר הכתוב שכדי לבזות את מואב היה דוד מודד לותם בחבל השכב לותם ארצה, רוצה לומר שהיה מצוה את המוקביים השבויים שישכבו בארץ זה לאחר זה, ואלו היו מודדים לותם בחבלים ושני קבלים מהם היה ממית ואחד לקד מהם היה מחיה בשבי.

והנה

[ב] וַיַּךְ אֶת־מוֹאָב וַיְמַדְּדֵם בַּחֶבֶל הַשְׁכֵּב
אוֹתָם אַרְצָה וַיְמַדֵּד שְׁנֵי־חֲבָלִים לְהָמִית
וּמְלֹא הַחֶבֶל לְהַחֲיוֹת וַתְּהִי מוֹאָב לְדָוִד
[ג] לַעֲבָדִים נוֹשְׂאֵי מִנְחָה׃ וַיַּךְ דָּוִד
אֶת־הֲדַדְעֶזֶר בֶּן־רְחֹב מֶלֶךְ צוֹבָה בְּלֶכְתּוֹ
[ד] לְהָשִׁיב יָדוֹ בִּנְהַר׃ וַיִּלְכֹּד דָּוִד
מִמֶּנּוּ אֶלֶף וּשְׁבַע־מֵאוֹת פָּרָשִׁים וְעֶשְׂרִים
אֶלֶף אִישׁ רַגְלִי וַיְעַקֵּר דָּוִד אֶת־כָּל־
הָרֶכֶב וַיּוֹתֵר מִמֶּנּוּ מֵאָה רָכֶב׃
[ה] וַתָּבֹא אֲרַם דַּמֶּשֶׂק לַעְזֹר לַהֲדַדְעֶזֶר
מֶלֶךְ צוֹבָה וַיַּךְ דָּוִד בַּאֲרָם עֶשְׂרִים־
[ו] וּשְׁנַיִם אֶלֶף אִישׁ׃ וַיָּשֶׂם דָּוִד נְצִיבִים
בַּאֲרַם דַּמֶּשֶׂק וַתְּהִי אֲרָם לְדָוִד לַעֲבָדִים
נוֹשְׂאֵי מִנְחָה וַיּוֹשַׁע יְהוָה אֶת־דָּוִד
[ז] בְּכֹל אֲשֶׁר הָלָךְ׃ וַיִּקַּח דָּוִד אֶת שִׁלְטֵי
הַזָּהָב אֲשֶׁר הָיוּ אֶל עַבְדֵי הֲדַדְעֶזֶר
[ח] וַיְבִיאֵם יְרוּשָׁלִָם׃ וּמִבֶּטַח וּמִבֵּרֹתַי
עָרֵי הֲדַדְעֶזֶר לָקַח הַמֶּלֶךְ דָּוִד נְחֹשֶׁת
[ט] הַרְבֵּה מְאֹד׃ וַיִּשְׁמַע תֹּעִי מֶלֶךְ חֲמָת
כִּי הִכָּה דָוִד אֶת כָּל־חֵיל הֲדַדְעֶזֶר׃
[י] וַיִּשְׁלַח תֹּעִי אֶת־יוֹרָם־בְּנוֹ אֶל־הַמֶּלֶךְ
דָּוִד לִשְׁאָל־לוֹ לְשָׁלוֹם וּלְבָרְכוֹ עַל אֲשֶׁר
נִלְחַם בַּהֲדַדְעֶזֶר וַיַּכֵּהוּ כִּי־אִישׁ מִלְחֲמוֹת
תֹּעִי הָיָה הֲדַדְעֶזֶר וּבְיָדוֹ הָיוּ כְּלֵי־כֶסֶף
[יא] וּכְלֵי־זָהָב וּכְלֵי נְחֹשֶׁת׃ גַּם־אֹתָם
הִקְדִּישׁ הַמֶּלֶךְ דָּוִד לַיהוָה עִם־הַכֶּסֶף
וְהַזָּהָב אֲשֶׁר הִקְדִּישׁ מִכָּל־הַגּוֹיִם אֲשֶׁר
[יב] כִּבֵּשׁ׃ מֵאֲרָם וּמִמּוֹאָב וּמִבְּנֵי עַמּוֹן
וּמִפְּלִשְׁתִּים וּמֵעֲמָלֵק וּמִשְּׁלַל הֲדַדְעֶזֶר
בֶּן־רְחֹב מֶלֶךְ צוֹבָה׃
[יג] וַיַּעַשׂ דָּוִד שֵׁם בְּשֻׁבוֹ מֵהַכּוֹתוֹ אֶת־
אֲרַם בְּגֵיא־מֶלַח שְׁמוֹנָה עָשָׂר אָלֶף׃

פרש׳ יד׳ דף רנו עב׳ שמו׳ א׳ כב׳ ד׳

והנה עשה זה למואב כפי חוק במדבר רבא בעבור שהמיתו אביו ואמו ואחיו כשהכית אותם בארץ מואב בברחו מפני שאול, כמש* ויכתם את פני מלך מואב וגו׳, וכשיצא דוד משם והלך ליער חרת הרג מלך מואב אביו ואמו ואחיו חוץ מאחד שברח והחיהו כחש העמוני. וכפי הפשט היה עושה זה ליסר האומות שלא יתעסקו פעם אחרת להלחם בישראל, והדעת נוטה שדוד לא היה בוחר להרוג את המואבים כלם, כי היה חפץ להביא מהם עבדים ושפחות, ולא היה גם כן רוצה להחיו כלם, כי היו כל רבים שאולי יתקשרו כלם בעבדותם נגד יושבי הארץ, ולכן היה ממית שני שלישים מהם ומחיה השליש הא׳, כי היו כל רבים שבשליש ההוא שהיה מחיה היה די להיות להם לעבדים, ואחרי שדוד לקח מהם נקמתו ונקמ׳ ה׳ אז כשתעבדו אליו והיו לו לעבדים נושאי מנחה, ר״ל (ג) משלמי׳ מס שנה בשנה: וזכר גם כן שנלחם דוד עם מלך צובה הדדעזר והכה אותו כאשר היה הולך להרחיב גבול ארצו ומשיג גבול ישראל, וזהו להשיב ידו בנהר פרת, ובדברי הימים כאמר * להציב ידו, מסכים למה שאמרתי, וכן תי׳ לאשואה תחומיה. והדדעזר זה בראשונה הרע לישראל מאד ולקח מארצם, ודוד לקח נקמת ה׳ ונקמת עמו ממנו, ועל זה אמר במזמור * אלקים זנחתנו פרצתנו וגומ׳ הרעשת ארץ פצמתה וגו׳, הראית עמך קשה וגו׳, והיה זה בהלחם הדדעזר עם ישראל ובלקחו מארצ׳. ולפי שבבואו להעמיד גבולו לנהר פרת כדי לכבוש עוד ארץ ישראל, התחזק דוד ובא עליו והכהו, אמר שם * נתת ליראיך נס להתנוסס וגומ׳ למען יחלצון ידידיך, ומיים דבריו * הבה לנו עזרת מצר ושוא תשועת אדם באלקים (ד) נעשה חיל: וזכר הכתו׳ כאן שלכד דוד ממנו אלף ושבע מאות פרשים ועשרים אלף רגלי ושעקר את כל הרכב משום * ולא ירבה לו סוסים, כי המלך בוטח בה׳ והיה יודע ששקר הסוס לתשועה, ולזה עקרם כמו שצוה ית׳ ליהושע * את סוסיהם תעקר, שהרצון בו לנשר את פרסותיהם מהארכובה ולמטה כדי שלא ילכו עוד, ולא השאיר מהם כי אם מאה רכב לצרכו ולעבודתו, והרכב הוא ארבע סוסי׳. ובדברי הימים אמר בזה * אלף רכב ושבעת אלפים פרשים, הנה אם כן מנה כאן אלף ושבע מאות פרשים והם השרים הגדולים אשר היו במחנה הדדעזר, שהיו עמהם ותחת

ד״ה א׳ יח ג׳

תלים ס׳ ג׳, ד׳, ה׳

שם שם ו׳ ז׳

שם שם י״ג

דברי׳ י״ו י״ו

יהושע י״ז ו׳

ד״ה א׳ י״ח ד׳

ממשלתם אנשים הרבה, ולא זכר כאן מנין הרכב, ושם בדברי הימים כתב שהיו אלף רכב ושהיו שבעת אלפים פרשים והם אלה השרים שזכר כאן ופרשים אחרים תחתיהם, שהיו כל הפרשים גדולים וקטנים, ר״ל רוכבי הסוסים שבעת אלפי׳, ומלבד זה היו עשרים אלף רגלי. וזכר שדוד לכד את אלה, רוצה לומר שלא הכה אותם כי אם שתפשם חיים לקחת מהם פדיון נפש׳, וכן תי׳ וילכד ואסר: ותבא (ה) ארם דמשק. זכר הכתוב שבא ארם דמשק שהוא שם אומה אחת, ואמר ארם דמשק, לפי שאמר גב׳ ארם צובה וארם נהרים וארם מעכ׳ וארם בית רחוב, וזכר כאן שבא אומת ארם דמשק לעזור להדדעזר מלך ארם צובה, וששניהם נלחמו בדוד ויך דוד בארם דמשק שזכר שנים ועשרים אלף איש, אולי שבבוא ארם דמשק לעזור לארם צובא יצא דוד לקראתם והכם, ואז כשארם דמשק ראה שגברה יד דוד עליו כשתעבד אליו והיו לו נושאי מנחה ונותני מס שנה בשנה, עד ששם דוד נציבים בארץ (ו) ארם דמשק, והם מנהיגים מידו להנהיג אותם ולהטיל מהם המס כמו שעושים לעם המשועבד. והודיע הכתוב שהיו תשועות דוד באופן כך שכל רואיהם יכירום שהם מאת ה׳ שהושיעו ושאינם כפי המנהג הטבעי. ומלבד הכבוד ושם המעלה אשר קנה דוד בזה הנה קנה עוד עושר רב, כי היו לפרשי הדדעזר שלטי זהב והם מגיני זהב, או הם אשפות שנותנים בהם החצים כדברי ר״שי, ונזכרו כאן כל הדברים האלה שקנה דוד במלחמותיו כדי לספר שקבץ את כל ההקדשות האלה לצרכי הבית, ולזה אמר (ז) שלקחם דוד ויביאם ירושלם להיות שם בבית ה׳ לתהלה לשם ולתפארת, וכן לקח (ח) נחשת הרבה מערי הדדעזר, ובזה האופן נתעש׳ המלך דוד מאד: ונוסף עוד על עושרו (ט) ששמע תועי מלך חמת שהכה דוד את הדדעזר, [וישמח שמחה גדולה על נפילת אויבו, כי היה הדדעזר תמיד נלח׳ עמו ולוחצו, ולכן שלח לדוד את (י) בנו לשאול לו לשלו׳ ולברכו, רוצה לומר שיצליחהו האל בכל מלחמותיו ויפיל כל שונאיו תחת כפות רגליו. או פירושו ולתת לפניו מנחה, כמו שאמר ובידו כלי כסף וכלי זהב וגו׳, כי המנחה נקראת גב׳ ברכה, כמו * קח נא את ברכתי אשר הובאת לך. וכמו שלא עבר על לא ירבה לו סוסים כמו שזכרתי למעלה] ככה לא נכשל * בכסף וזהב לא ירבה לו, כי כל

בראשי׳ לג׳ י״א

דברי׳ י״ז י״ו

2011 Ministerio de Cultura

(יח) כי כל אשר היה לו הקדיש בית ה׳, והיה לא הכסף לא
(יג) לקורותיו לבוא לקורות בית ה׳: וספר הכתוב עוד מהלחמת
דוד ותגבורותיו, שבזכו מהכות את ארם נוהה כאשר הכה
את הדדעזר לו בזובו מהכות את ארם דמשק כמו שזכרתי,
הרג והכה בגיא מלח שמנה עשר אלף, והתקלה לא נזכרה
ל״ה ק׳ יי״ג כאן בחיזו לומה היתה, ובאמת הוא מה שכתב בדברי הימים *
תלים פ׳ כ׳ ובספר תהלים * שהכה את אדום בגיא מלח, ואם כן
כאשר שב מהכות את ארם הכה את אדום, וזהו שאמר ויעש
דוד, ל״ל שעשה גבורה גדולה, ועל זה אמר בספר תהלים
שם * בהכותו את ארם בהרים ואת ארם נוהה ויושב ויך את
אדום בגיא מלח. וגראה שמלחמה הזאת אביתי התחיל
אותה והכה שמת אלפים ושב יואב והשלימה והכה שמים עשר
אלף, ועל היכול הזה יתישבו הפסוקים, כי כאן ייחס
המלחמה לדוד להיותו המלך
ובידו הכל ואמר שהוא עשה
אלף שהם כלם, ובדברי
הימים ייחס אותה לאביתי
להיותו בפרט המתחיל לות׳,
ובספר תהלים זכר מה שעשה
יואב בעצמו, ולפי שהוא
הללים מה שהתחיל אביתי
לכן אמר שם ויושב יואב ויך
את אדום, כי שב להללים
מה שהתחיל אביתי. וזולת
פר׳ דברי׳ אמרו בתחלת תכלות מהו
ויעש דוד? שעלה את יואב
לקבור את הללים, כמו
מלכי׳ ק׳ י״ח שאמר במלכים * בעלות יואב
עד הנחל לקבור, וזהו שם
גדול לישראל שהכריעו את
יחזקל לט׳ יג׳ לויביהם, וכן הוא אומר במלחמת גוג ומגוג * וקברו כל עם
שם ל״ה ק׳ כ׳ ל׳ הארץ וגו׳. ועוד אמרו בדרש שם כשהלך יואב להלחם עם
דברי׳ ב׳ ל׳ ארם עמדו עליו בני אדום לומרו לו לא כך אמר הכתו׳ * על
שם ג׳ ג׳ תתגרו בם? משיבם יואב לא כך אמר הכתוב * לתת עוברים
בגבול לחיכם בני עשו? הניחו לותנו לעבור בארלכם ולא
הניחו לותם, אמר יואב שם כתריב אדום עכשיו אין לנו
מולחים בחזרתינו לא אכילה ולא שתיה, אלא נניח לותם עד
שנכה את ארם ונחזור להם, לכך כאמר ויושב יואב ויך את
אדום, ל״ל הקבה מה לתם מועילים שתכו את אדום קימעא
קימעא? אביתי בן נרויה הרג שמונה עשר אלף ולתה שנים
עשר, כשניע זמן לבי לכלה לותו ולבי לחריבנו. ולדברי
הדרש הזה היו שתי מלחמות, לתת הנזכרת כאן שמתו שם
יי״ח אלף, ולחרת שזכר בספר תהלים שנים עשר אלף, וכן
(יד) כת׳ ר״י והוא זה לבלי: ואמרו ויושב בתדום נשיבים בכל
תדום שם נשיבים, אמרו המפרשים שלפי שאמר בלעון מתחי
ויושב בתדום נשיבים, הוקרך לפרש שבכל ערי תדום שם
הנשיבים לא כשאר ערי אלות שלא שם בה נשיבים. והיותר
ראוי שי׳ הוא שדוד שם נשיבים בתדו׳ והם המושלי׳ והמהניגים
עליו מבית דוד, ולחולי שהיו גוזים המם, והודיע שלח שם
לותם הנשיבים שמושלים פעם לתת, לכל פעמים הרגה שם
לותם, ולזה לתר ויושב בתדום נשיבים בכל תדום שם נשיבי׳,
להורות על השבות הפעמים שמם, שהוא מה שיורה משלתו
על תדום לתרי שפעמי׳ רבות שם עליהם נשיבים, והיה זה
לפי שהיו בכל תדום עבדי׳ לדוד, ולא היה זה לבחו ולגבורתו
כי אם לפי שהושיעו ה׳ בכל אשר הלך, ועל דרך שם ובכח
השלוי הנליח בכל עניניו. ועם מה שאמרתי בזה הותרו
השלות רתשובה ושנית:

(טו) **וימלוך** דוד על כל ישראל. הנה בזכר בתן המלכת דוד
להודיע שעם היות דוד משתדל במלחמות ולוחם
מלחמו׳ ה׳, אלא היה תפני זה מתרגל מהמשפט והצדקת עם

ישראל, לבל עם כל מלחמותיו היה מולך על כל ישראל,
ל״ל עושה עבודת המלכות ועושה משפט וצדקה לכל עמו,
ובייחס אם בן בשלימות גדול שבי תכליות המלך אשר לחמרו
ישראל בשאלתם * ושפטנו מלכנו ויצא לפניבו ונלחם את שמו׳ ש׳ ב׳
מלחמותינו. ובאמרו משפט וצדקה רמה שהיה עושה משפט
וצדקה כפי הדין, ועוד היה עושה לדקה וחסד לנריכים
עליו, על דרך * אם לחסד אם לאמתו. ולפי שזכר שעסק חיוב ל״ז יג
המלחמה וטרדתה לא היה מובא ממנו עניין המשפט, ספר (יו)
הכתוב איך מכה דוד לנשיאים חכמים וידועים על כל העניני׳,
כי מכה את יואב בן נרויה לחותו שהיה שר הנבא מכהו על
הנבא, ל״ל שהיה פקיד על לבבי הפיל ללחום את המלחמות.
המשפט וצדקה שהיה עושה דוד פו מ״ט ע״ח

היה גורם ליואב שיללים
במלחמות, ומתוך שהיה יואב
טרוד במלחמות לא היה דוד
טרוד בהם והיה הוא עושה
משפט וצדקה, הרי שיואב היה
גורם. ובמכילתא [לא חפצתי
בכל המכילתא ולא מלאתי
מדרש זה לבל בלר סדר
שופטים לא ראיתי ע״ש מלאתיו:]
לאמרו מהו משפט וצדקה? ר׳
יהודה לומר שהיה דן את הדין
מזכה את הזבאי ומחייב את
החייב, אם לא היה לו לחייב
ליתן היה דוד מוליא משלו
ונותן, הוי משפט וצדק׳. ול״ר
בתמיה אם בן היה מניח את
ישראל [לאי רמזו׳, לבל שהיה
מדיק בפשוט של גזלן ויהושפט
בן לחילוד היה מזכיר, ל״ל
מזכיר למלך עניבי המשפט לשר יפעל להם מה שרלוי. וחזל עיין ל״ש
לאמרו שהיה מזכיר הדין שבא לפניו רלתון כדי לפסקו רלתון:
ובדוק בן לחיטוב שהי׳ מזרע אלעזר הכהן ולחימלך בן לביתר (יז)
שהיה מזרע עלי ומבני לימ׳ היו כהנים גדולים, רולה לומר
שהיה לדוק כהן גדול ולחימלך היה משנהו. ובדברי הימים * ל״ה ק׳ כ״ה
כולל שדוד כאשר כדר רלשי המלות מדרש בן. ושריה היה
המופר לפני המלך, ובדברי הימים * קרלו שוטא כי שבי שם י״ח י״ז
שוות יקרלו לו: ולמבס בניהו בן יהוידע על קצתיא ועל (יח)
קלעיא, ל״ל שהיה ממונה על המורים בקצת ובקלע להנהיגם
במלחמה, ועל בן פירשו המפרשים וי״ו והכרתי והפלתי כמו
על, וכמוהו * לא לוכל לון ועלרה. ובדברי הימים * לומר בן יעש׳ ק׳ י״ב
על הכרתי, ולהיה שם בן בניהו ממונה על הכרתי ועל הפלתי שם י״ח י״ז
שהיו שתי משפחות בישראל סרים לל משמעת המלך. ולחרים מ״ת מזמו׳ ג׳
פירשו הכרתי והפלתי שהם המנהלרין, וחזל כרתי שכורתין סנהדרי׳ פ״ח
לת דבריהם, והפלתי שמופלגי׳ במעלתם, וגם חזל פירשו דף י״ז ע״ב
על החורים והתומים, ולא יבא הכתוב מפזרנו שהיו שתי ברכות פ״ח
משפחות מישרל שהיו הולכים עם המלך תמיד. ופירשו ובני דף ד׳ ע״א
דוד כהנים היו, כתרגומו רבהן, שהיו נשיאים ושרים,
וכמ״ש בדברי הימים * הרחשוני ליד המלך, ל״ל שהיו יושבים שם שם
רחשונה במלכות, וכן חזל כהנים היו, תק היו, ולמה קרלם כדרים פ״ח
כהנים? מה כהן גדול נוטל חלק ברחב לף תלמיד חכם נוטל דף סב ע״ח
חלק ברחב. ולחשוב לבי שהכהנים הוא שם למשמשים
ועובדים עבודה מה, כי הכהובה הוא שם לעבדות, וזכר
הכתוב שיואב ויהושפט לדוק ולחימלך ושריה היה לכל לחד
מהם הנהגה מיוחדת ידועה לבלם, לבל בניהו בן יהוידע
ומשפחת הכרתי ומשפחת הפלתי וגם בני דוד הלא חלה כלם
לא היה להם הנהגה מיוחד׳ וחומבות ידוע, לבל היו משרתים
למלך בכל לחר יומ, וזהו לחרו כהנים היו, יחזור לל
בניהו ולל הכרתי ולל הפלתי ולל בני דוד, לפי שהיו כלם
הולכים לחרי דוד וסרים לל משמעתו והיו משרתים בכל דבר
לחר יגזה

2011 Ministerio de Cultura

ט

[א] וַיֹּאמֶר דָּוִד הֲכִי יֵשׁ־עוֹד אֲשֶׁר נוֹתַר
לְבֵית שָׁאוּל וְאֶעֱשֶׂה עִמּוֹ חֶסֶד בַּעֲבוּר
[ב] יְהוֹנָתָן׃ וּלְבֵית שָׁאוּל עֶבֶד וּשְׁמוֹ
צִיבָא וַיִּקְרְאוּ־לוֹ אֶל־דָּוִד וַיֹּאמֶר
הַמֶּלֶךְ אֵלָיו הַאַתָּה צִיבָא וַיֹּאמֶר עַבְדֶּךָ׃
[ג] וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ הַאֶפֶס עוֹד אִישׁ לְבֵית
שָׁאוּל וְאֶעֱשֶׂה עִמּוֹ חֶסֶד אֱלֹהִים
וַיֹּאמֶר צִיבָא אֶל־הַמֶּלֶךְ עוֹד בֵּן לִיהוֹנָתָן
[ד] נְכֵה רַגְלָיִם׃ וַיֹּאמֶר־לוֹ הַמֶּלֶךְ
אֵיפֹה הוּא וַיֹּאמֶר צִיבָא אֶל־הַמֶּלֶךְ
חִנֵּה־הוּא בֵּית מָכִיר בֶּן־עַמִּיאֵל בְּלוֹ
[ה] דְבָר׃ וַיִּשְׁלַח הַמֶּלֶךְ דָּוִד וַיִּקָּחֵהוּ
מִבֵּית מָכִיר בֶּן־עַמִּיאֵל מִלּוֹ דְבָר׃
[ו] וַיָּבֹא מְפִיבֹשֶׁת בֶּן־יְהוֹנָתָן בֶּן־שָׁאוּל
אֶל־דָּוִד וַיִּפֹּל עַל־פָּנָיו וַיִּשְׁתָּחוּ וַיֹּאמֶר
דָּוִד מְפִיבֹשֶׁת וַיֹּאמֶר הִנֵּה עַבְדֶּךָ׃
[ז] וַיֹּאמֶר לוֹ דָּוִד אַל־תִּירָא כִּי עָשׂוֹ
אֶעֱשֶׂה עִמְּךָ חֶסֶד בַּעֲבוּר יְהוֹנָתָן אָבִיךָ
וַהֲשִׁבֹתִי לְךָ אֶת־כָּל־שְׂדֵה שָׁאוּל
אָבִיךָ וְאַתָּה תֹּאכַל לֶחֶם עַל־שֻׁלְחָנִי
[ח] תָּמִיד׃ וַיִּשְׁתַּחוּ וַיֹּאמֶר מָה עַבְדֶּךָ כִּי
פָנִיתָ אֶל־הַכֶּלֶב הַמֵּת אֲשֶׁר כָּמוֹנִי׃
[ט] וַיִּקְרָא הַמֶּלֶךְ אֶל־צִיבָא נַעַר שָׁאוּל
וַיֹּאמֶר אֵלָיו כֹּל אֲשֶׁר הָיָה לְשָׁאוּל
וּלְכָל־בֵּיתוֹ נָתַתִּי לְבֶן־אֲדֹנֶיךָ׃
[י] וְעָבַדְתָּ לוֹ אֶת־הָאֲדָמָה אַתָּה וּבָנֶיךָ
וַעֲבַדְתָּ וְהֵבֵאתָ וְהָיָה לְבֶן־אֲדֹנֶיךָ
לֶחֶם וַאֲכָלוֹ וּמְפִיבֹשֶׁת בֶּן־אֲדֹנֶיךָ יֹאכַל
תָּמִיד לֶחֶם עַל־שֻׁלְחָנִי וּלְצִיבָא חֲמִשָּׁה
עָשָׂר בָּנִים וְעֶשְׂרִים עֲבָדִים׃
[יא] וַיֹּאמֶר צִיבָא אֶל־הַמֶּלֶךְ כְּכֹל אֲשֶׁר
יְצַוֶּה אֲדֹנִי הַמֶּלֶךְ אֶת־עַבְדּוֹ כֵּן יַעֲשֶׂה
עַבְדֶּךָ וּמְפִיבֹשֶׁת אֹכֵל עַל־שֻׁלְחָנִי כְּאַחַד
מִבְּנֵי הַמֶּלֶךְ׃ וְלִמְפִיבֹשֶׁת בֵּן־קָטֹן
[יב] וּשְׁמוֹ מִיכָא וְכֹל מוֹשַׁב בֵּית־צִיבָא עֲבָדִים
לִמְפִיבֹשֶׁת׃ וּמְפִיבֹשֶׁת יֹשֵׁב בִּירוּשָׁלַם
[יג] כִּי עַל־שֻׁלְחַן הַמֶּלֶךְ תָּמִיד הוּא אֹכֵל
וְהוּא פִּסֵּחַ שְׁתֵּי רַגְלָיו׃

י

[א] וַיְהִי אַחֲרֵי־כֵן וַיָּמָת מֶלֶךְ בְּנֵי עַמּוֹן
וַיִּמְלֹךְ חָנוּן בְּנוֹ תַּחְתָּיו׃

ט (א) ויאמר דוד הכי יש עוד וגומר. לפי שדוד היה ממכה פקידים וממונים בכל מלכותו ועל ביתו, שם על לבו לדעת לפי כשהר מזרע שאול לפי רחוי והגון למכותו גם כן, בעבור יהונתן שהיו היה להבתו וחליו כואב על (ב) נכיו וזרעו: ולפי שהיה לשאול עבד כנעני וכשהר לזרעו, כמו שאמרה התורה ויקרא כה מו * והתנחלתם אותם לבניכם (ג) לאחריכם, הניחוהו לפי דוד וחלו החפש עוד היש לבית שאול? רוצה לומר החפש כלם לפסוו? כי הייתי רוצה לעשות עמו חסד לחקים, והיה זה מפני שבועת יהונתן, וכיצד הדבר שעדין היה בן חי ליהונתן שהיה ככה רגלים ושהיה בנית מכיר בלו דבר, לפי שמקום לחד שהיה נקרא לו דבר, או לחור שהיה שם רע ולא היה לו דבר מה, וזהו לחרו בלו דבר, לפי בבלי (יח, ו, וכו') דבר: ושלח המלך להביאו ולחר לו שהיה רוצה לעשות עמו חסד, וזה בשבי דברים, החחד בשיעיב לו את כל שדה שאול לבנו, והשבי שהוא לבדו יחכל על שלחנו תמיד ובזה חלוי מהמעלה והכבוד: (ד) ומפיבושת הודה לו מחל בהגדיל חסדיו והקטין עלמו והשתחוה לו: ודוד לחר לפי (ט, י) כיצד שהוא היה כותן למפיבש, כל חזר לבית שאול, ושהוא, לפי כיצד ובניו ועבדיו יעבדו את השדה ותהיה תבואתה למפיבושת ושהוא ליצד ובניו ועבדיו יחכלו ממנו, ובזה יהיה למפיבושת כבוד ושפון ויקר בהיות לו ממה ליתן לעבדיו, עם היות שלא יטרך חלוי הוא למחכלו, וזש"ה ועבדת לו את האדמה וגו' והיה לבן לחדוניך לחם וחכלו, לפי שהם יעבדו את השד' והם יחכלו מתבואתו, לבל יהיה כלו למפיבושת ומידו ומשלו יחכלו לחיו, והוא עלמו יחכל על שלחן (יא) המלך: והיתה תשובת ליצד שבכל חשר יהוה המלך יעשה. וחמה מה שחמר הכתוב לקרי זה ומפיבושת יחכל על שלחני כלחד מבני המלך, הכוון שהם גם כן דברי ליצד למלך, יחמר לבני לעשה כדברין עם היות שעד עתה היה מפיבושת חוכל על שולחני כל' מבני המלך ולח יטרך לכל דבר, ולכן לין נריך לו לחכול על שלחן המלך. וחקרים פירשוהו דברי דוד וחינו כחון. והנה כשהר לדעת מה היה הלחמר הזה לחר עשה דוד עם מפיבושת בתתו לו לח שדה שחול לבנו? וכתב רש"י שהמלך רלחי להעביר הבחלה, שכל * לח שדותיכם ולח כרמיכם שמו' ל' ל'

ט (ה) ויאמר דוד הכי יש עוד וגומר. לפי שדוד היה ממכה פקידים וממונים בכל מלכותו ועל ביתו, שם על לבו לדעת לפי כשהר מזרע שאול לפי רחוי והגון למכותו גם כן, בעבור יהונתן שהיה להבתו וחליו כואב על (ב) נכיו וזרעו: ולפי שהיה לשאול עבד כנעני וכשהר לזרעו, כמו שאמרה התורה ויקרא כה מו * והתנחלתם אותם לבניכם (ג) לאחריכם, הניחוהו לפי דוד וחלו החפש עוד היש לבית שאול? רוצה לומר החפש כלם לפסוו? כי הייתי רוצה לעשות עמו חסד לחקים, והיה זה מפני שבועת יהונתן, וכיצד הדבר שעדין היה בן חי ליהונתן שהיה ככה רגלים ושהיה בנית מכיר בלו דבר, לפי שמקום לחד שהיה נקרא לו דבר, או לחור שהיה שם רע ולא היה לו דבר מה, וזהו לחרו בלו דבר, לפי בבלי (יח, ו, וכו') דבר: ושלח המלך להביאו ולחר לו שהיה רוצה לעשות עמו חסד, וזה בשבי דברים, החחד בשיעיב לו את כל שדה שאול לבנו, והשבי שהוא לבדו יחכל על שלחנו תמיד ובזה חלוי מהמעלה והכבוד: (ד) ומפיבושת הודה לו מחל בהגדיל חסדיו והקטין עלמו והשתחוה לו: ודוד לחר לפי (ט, י) כיצד שהוא היה כותן למפיבש, כל חזר לבית שאול, ושהוא, לפי כיצד ובניו ועבדיו יעבדו את השדה ותהיה תבואתה למפיבושת ושהוא ליצד ובניו ועבדיו יחכלו מחנו, ובזה יהיה למפיבושת כבוד ושפון ויקר בהיות לו ממה ליתן לעבדיו, עם היות שלא יטרך חלוי הוא למחכלו, וזש"ה ועבדת לו את האדמה וגו' והיה לבן לחדוניך לחם וחכלו, לפי שהם יעבדו את השד' והם יחכלו מתבואתו, לבל יהיה כלו למפיבושת ומידו ומשלו יחכלו לחיו, והוא עלמו יחכל על שלחן (יא) המלך: והיתה תשובת ליצד שבכל חשר יהוה המלך יעשה. וחמה מה שחמר הכתוב לקרי זה ומפיבושת יחכל על שלחני כלחד מבני המלך, הכוון שהם גם כן דברי ליצד למלך, יחמר לבני לעשה כדברין עם היות שעד עתה היה מפיבושת חוכל על שולחני כל' מבני המלך ולח יטרך לכל דבר, ולכן לין נריך לו לחכול על שלחן המלך. וחקרים פירשוהו דברי דוד וחינו כחון. והנה כשהר לדעת מה היה הלחמר הזה לחר עשה דוד עם מפיבושת בתתו לו לח שדה שחול לבנו? וכתב רש"י שהמלך רלחי להעביר הבחלה, שכל * לח שדותיכם ולח כרמיכם שמו' ל' ל'

(ו) ויאמר דוד הכי יש עוד וגומר. לפי שדוד היה ממכה פקידים וממונים בכל מלכותו ועל ביתו, שם על לבו לדעת לפי כשהר מזרע שאול לפי רחוי והגון למכותו גם כן, בעבור יהונתן שהיה להבתו וחליו כואב על (ב) נכיו וזרעו: ולפי שהיה לשאול עבד כנעני וכשהר לזרעו, כמו שאמרה התורה ויקרא כה מו * והתנחלתם אותם לבניכם (ג) לאחריכם, הניחוהו לפי דוד וחלו החפש עוד היש לבית שאול? רוצה לומר החפש כלם לפסוו? כי הייתי רוצה לעשות עמו חסד לחקים, והיה זה מפני שבועת יהונתן, וכיצד הדבר שעדין היה בן חי ליהונתן שהיה ככה רגלים ושהיה בנית מכיר בלו דבר, לפי שמקום לחד שהיה נקרא לו דבר, או לחור שהיה שם רע ולא היה לו דבר מה, וזהו לחרו בלו דבר, לפי בבלי (יח, ו, וכו') דבר: ושלח המלך להביאו ולחר לו שהיה רוצה לעשות עמו חסד, וזה בשבי דברים, החחד בשיעיב לו את כל שדה שאול לבנו, והשבי שהוא לבדו יחכל על שלחנו תמיד ובזה חלוי מהמעלה והכבוד: (ד) ומפיבושת הודה לו מחל בהגדיל חסדיו והקטין עלמו והשתחוה לו: ודוד לחר לפי (ט, י) כיצד שהוא היה כותן למפיבש, כל חזר לבית שאול, ושהוא, לפי כיצד ובניו ועבדיו יעבדו את השדה ותהיה תבואתה למפיבושת ושהוא ליצד ובניו ועבדיו יחכלו מחנו, ובזה יהיה למפיבושת כבוד ושפון ויקר בהיות לו ממה ליתן לעבדיו, עם היות שלא יטרך חלוי הוא למחכלו, וזש"ה ועבדת לו את האדמה וגו' והיה לבן לחדוניך לחם וחכלו, לפי שהם יעבדו את השד' והם יחכלו מתבואתו, לבל יהיה כלו למפיבושת ומידו ומשלו יחכלו לחיו, והוא עלמו יחכל על שלחן (יא) המלך: והיתה תשובת ליצד שבכל חשר יהוה המלך יעשה. וחמה מה שחמר הכתוב

[

זה בשום מקום בתנחומא ולפי כי בורית קליו, וגם הרב תעה לקריו זה פעם שכי במדרש זה, וגם הילקוט מביאו משם, ולא ידעתי מה היה להם? כי לא יוכל להמלין בעדם אם לא שאומר שחולי היה להם לו כוונתו לקרות מהתנחומא משה שים בידכו היום וזה קשה להאמין. ולכן לאחוב לכי בזה שהרבים החלה נכנו לכתוב המדרשים כפי לומד לעתם ומכוו על הזכרון או על לזה מקבר שמלכו בו לותו המדרש ולא בשנו בדבר ולא רצו להטריח עצמם לבקש על המדרש במקומו הרקוי לו, ולכן טעו לפעמים, כמו שזכרתי בכמה מקומות, גם בכתב זה שכו לבון המדרשים כמה פעמים לם בתוספת ולם בחסרון מה. והנה מדרש זה תמלא במדבר רבא פרשת ל"ד דף ל"ו עי"ש בשכוי לבון מה ודון:

והנה עבדי חכון לחרו קליו המכבד דוד לת לכיך בעיכיך כי שלח לך מחמים וגו'? לא דוד בומן לכיך ובעיכיו לא כבדו, ולחרי שת מרלה לא עשו כלנו הוא מכבד לותו בעיכיך ולא בעיכיו, וזה ממה שיורה שלא בלו מלאכין כי לם לרגל לת הארן. וקו"ל לחרו הברלה בעיכיך שדוד מכבד לת לכיך? והלא הם מוסרי * לא תדרוש שלומם וטובתם, והוא לינ ילקוט-חכ
ידרוש שלומך? וחכון שמע כ"ג ו'
לדבריהם ויגלה לת חלי זקכם ויכרת לת מדויהם בחלי וגו', לל שמלכי דוד היו מגודלי זכן, להיות הזכן ביניהם פרלת פכים, והיו מלבושיהם מרוכים וגדולים למעלתם, ולכן גלה חלי זקכם וכרת מלכית מלבושיהם, כי על הפתות הוא חלי הלבוש, ושתותיהם הם הענכות. ולשכן פירש מדויהם המכנסים שיכסו בהן הפת והערוה ושכופיהם, ומזה הלל נקראה הפלה כלה והוא מלד המותר שילקה חמכה, וביאר שכרת המכנסים בחלי עד שגלה הפת שלהם, והשלימם לל מגולי הערוה וחשופי פת ולא השלים להם בגדים יכסו בהם ערותם, חלל שכשלטו מזה בלביות בגדי לכסו לת ערותם, מה שלא יכלו לעשות בזקכם עד שילמקו. ולפשוט בכוונת חכון שהסכי לעשות להם הכזיון הזה לפי שהמלאכים היתה ביולתם טובה מלד ורעה מלד, לם טובה מלד כפי דבריהם שבלים לבלמו, והיתה רעה כפי כוונתם שהיתה לרגל לת הלרן, ולכן לל כבדם כמלאכי שלום גמורים, ולל העכישם כמרגלים גמורים, וכתן להם חלי זקכם וגלה חלי זקכם וכרת חלי מלבושיהם, לפי שהזקן עומד ולבוש היו מתכזיתי המלאכים הככבדים, והיות שהם שלוחים מלד ומרגלים מלד, גלחם וכרת מלבושיהם החלי מהם להורות על היותם לבושים פחותים מרגלי, וכשחרה חלי זקכם ומלבושיהם כפי הסברת שלומם ולהבתם ובחתם, ולזה גלה ערותם להורות ולרמוז שגלה מחשבותם.

ובמדרש במדבר מיכי רבה פרש' כ"ח לתרו, לל תדרוש שלומם דף רפ"ח ע"ג וטובתם, לת תוכיח בחי שכח ובתחומך שלימם בחלת רחמים סוף בת ריש פרשת לילי בזיון, ולי זה? זה דוד, פכתם שכח לעשה חסד עם חכון בן כחש, סוף בת לילי בזיון, ויקח חכון לת עבדי דוד, ובלטרך להלחם עם חרכע לומות בכי עמון ולרם לובה ולים טוב ומלך מעכה, מי גרם לו לדוד כל זה? שבקש לעשות טובה עם מי שלמר הקדוש ברוך הוא לל תדרוש שלומם וטובתם. לתר ליה הקדוש ברוך הוא לדוד, לתה עובר על תורתי? לכי כתבתי לל תדרוש שלומם וטובתם ולתם עושה עמהם חסד? ל תהי לדיק הרבה, מכלן שלל יהל לדם מוותר על התורה, והותרה השלה הפשוטה:

ויגידו לדוד וישלח לקראת (ה)
וגו'. כלשון ידע דוד מה שעשו חכון למלאכיו שלל להם שיזבו ביריחו עד ילמח זקכם, כי היה קרפה להם לגלח שער זקכם: וכלשון (ו) ידע חכון מלך בכי עמון כי כבחלו בדוד, שכר קבצי מלחמה להלחם בו: וכלשון (ז) שמע דוד שמלך בכי עמון לת חדי מלאכיו לבל לעשות לו כל מלאכת גם קבן לבזיון להלחם עמו, שלח יואב ולבצי הלבח הגבורי להלחם בם, ולל רלה לגלות הוא בעלמו פן יתהלל שבלחם בדוד מלך ישרלל: והנה בכי (ח) עמון ערכו מלחמתם פתח השער של עירם, ולבצי ארם לובה ולרם רכוב ולבצי לים טוב ולבצי מעכה (שהם כל הכזכרי למלחמה) היו לבדם בשדה בחערכ לחרת, ולחזוב שבכי עמון היו ירלי להלבם בעיר לת הבזכרים פן יעלו עליהם, ולבן הלביאו שהם

קנב

[ג] וַיֹּאמֶר הָוֹד אַעֲשֶׂה־חֶסֶד, עִם־חָנוּן
בֶּן־נָחָשׁ כַּאֲשֶׁר עָשָׂה אָבִיו עִמָּדִי חֶסֶד
וַיִּשְׁלַח דָּוִד לְנַחֲמוֹ בְּיַד עֲבָדָיו אֶל־
אֲבִיו וַיָּבֹאוּ עַבְדֵי דָוִד אֶרֶץ בְּנֵי עַמּוֹן:
[ג] וַיֹּאמְרוּ שָׂרֵי בְנֵי־עַמּוֹן אֶל־חָנוּן
אֲדֹנֵיהֶם הֲמְכַבֵּד דָּוִד אֶת־אָבִיךָ בְּעֵינֶיךָ
כִּי־שָׁלַח לְךָ מְנַחֲמִים הֲלוֹא בַּעֲבוּר
חֲקֹר אֶת־הָעִיר וּלְרַגְּלָהּ וּלְהָפְכָהּ שָׁלַח
[ד] דָּוִד אֶת־עֲבָדָיו אֵלֶיךָ: וַיִּקַּח חָנוּן אֶת־
עַבְדֵי דָוִד וַיְגַלַּח אֶת־חֲצִי זְקָנָם וַיִּכְרֹת
אֶת־מַדְוֵיהֶם בַּחֲצִי עַד־שְׁתוֹתֵיהֶם וַיְשַׁלְּחֵם:
[ה] וַיַּגִּדוּ לְדָוִד וַיִּשְׁלַח לִקְרָאתָם כִּי־הָיוּ
הָאֲנָשִׁים נִכְלָמִים מְאֹד וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ
שְׁבוּ בִירֵחוֹ עַד־יַצְמַח זְקַנְכֶם
[ו] וְשַׁבְתֶּם: וַיִּרְאוּ בְּנֵי עַמּוֹן כִּי נִבְאַשׁוּ
בְּדָוִד וַיִּשְׁלְחוּ בְּנֵי־עַמּוֹן וַיִּשְׂכְּרוּ אֶת־
אֲרַם בֵּית־רְחוֹב וְאֶת־אֲרַם צוֹבָא
עֶשְׂרִים אֶלֶף רַגְלִי וְאֶת־מֶלֶךְ מַעֲכָה
אֶלֶף אִישׁ וְאִישׁ טוֹב שְׁנֵים־עָשָׂר אֶלֶף
אִישׁ: [ז] וַיִּשְׁמַע דָּוִד וַיִּשְׁלַח אֶת־
יוֹאָב וְאֶת כָּל־הַצָּבָא הַגִּבּוֹרִים:
[ח] וַיֵּצְאוּ בְּנֵי עַמּוֹן וַיַּעַרְכוּ מִלְחָמָה פֶּתַח
הַשָּׁעַר וַאֲרַם צוֹבָא וְרְחוֹב וְאִישׁ־
טוֹב וּמַעֲכָה לְבַדָּם בַּשָּׂדֶה:
[ט] וַיַּרְא יוֹאָב כִּי־הָיְתָה אֵלָיו פְּנֵי הַמִּלְחָמָה
מִפָּנִים וּמֵאָחוֹר וַיִּבְחַר מִכֹּל בְּחוּרֵי
יִשְׂרָאֵל וַיַּעֲרֹךְ לִקְרַאת אֲרָם:
[י] וְאֶת יֶתֶר הָעָם נָתַן בְּיַד אַבְשַׁי אָחִיו
וַיַּעֲרֹךְ לִקְרַאת בְּנֵי עַמּוֹן:
[יא] וַיֹּאמֶר אִם־תֶּחֱזַק אֲרָם מִמֶּנִּי וְהָיִיתָה
לִי לִישׁוּעָה וְאִם־בְּנֵי עַמּוֹן יֶחֱזְקוּ מִמְּךָ
וְהוֹשַׁעְתִּי לָךְ:

[3] And David said, I will show kindness unto Hanun the son of Nahash, as his father showed kindness unto me. And David sent to comfort him by the hand of his servants concerning his father. And the servants of David came into the land of the children of Ammon. [4] And the princes of the children of Ammon said unto Hanun their lord, Thinkest thou that David doth honour thy father, that he hath sent comforters unto thee? hath not David rather sent his servants unto thee for searching, and to overthrow, and to spy out the land? [5] Wherefore Hanun took David's servants, and shaved off the one half of their beards, and cut off their garments in the middle, even to their buttocks, and sent them away. [6] When they told it unto David, he sent to meet them, because the men were greatly ashamed: and the king said, Tarry at Jericho until your beards be grown, and then return. [7] And when the children of Ammon saw that they had made themselves odious to David, Hanun and the children of Ammon sent a thousand talents of silver to hire them chariots and horsemen out of Mesopotamia, and out of Syriamaacah, and out of Zoba. [8] So they hired thirty and two thousand chariots, and the king of Maacah and his people; who came and pitched before Medeba. And the children of Ammon gathered themselves together from their cities, and came to battle. [9] And when David heard of it, he sent Joab, and all the host of the mighty men. [10] And the children of Ammon came out, and put the battle in array at the entering of the gate: and the Syrians of Zoba, and of Rehob, and Ishtob, and Maacah, were by themselves in the field. [11] Now when Joab saw that the battle was against him before and behind, he chose of all the choice men of Israel, and put them in array against the Syrians. [12] And the rest of the people he delivered into the hand of Abishai his brother, that he might put them in array against the children of Ammon. [13] And he said, If the Syrians be too strong for me, then thou shalt help me: but if the children of Ammon be too strong for thee, then I will help thee. [14] Be of good courage, and let us behave ourselves valiantly for our people, and for the cities of our God: and let the Lord do that which seemeth him good.

2011 Ministerio de Cultura

שמואל ב י

[יב] חֲזַק וְנִתְחַזַּק בְּעַד עַמֵּנוּ וּבְעַד עָרֵי
אֱלֹהֵינוּ וַיהוָה יַעֲשֶׂה הַטּוֹב בְּעֵינָיו׃
[יג] וַיִּגַּשׁ יוֹאָב וְהָעָם אֲשֶׁר עִמּוֹ לַמִּלְחָמָה
בַּאֲרָם וַיָּנֻסוּ מִפָּנָיו׃
[יד] וּבְנֵי עַמּוֹן רָאוּ כִּי־נָס אֲרָם
וַיָּנֻסוּ מִפְּנֵי אֲבִישַׁי וַיָּבֹאוּ הָעִיר וַיָּשָׁב
יוֹאָב מֵעַל בְּנֵי עַמּוֹן וַיָּבֹא יְרוּשָׁלִָם׃
[טו] וַיַּרְא אֲרָם כִּי נִגַּף לִפְנֵי יִשְׂרָאֵל
וַיִּאָסְפוּ יָחַד׃ וַיִּשְׁלַח חֲדַדְעֶזֶר וַיֹּצֵא
אֶת־אֲרָם אֲשֶׁר מֵעֵבֶר הַנָּהָר וַיָּבֹאוּ
חֵילָם וְשׁוֹבַךְ שַׂר־צְבָא חֲדַדְעֶזֶר
[טז] לִפְנֵיהֶם׃ וַיֻּגַּד לְדָוִד וַיֶּאֱסֹף אֶת־
כָּל־יִשְׂרָאֵל וַיַּעֲבֹר אֶת־הַיַּרְדֵּן וַיָּבֹא
חֵלָאְמָה וַיַּעַרְכוּ אֲרָם לִקְרַאת דָּוִד
[יז] וַיִּלָּחֲמוּ עִמּוֹ׃ וַיָּנָס אֲרָם מִפְּנֵי
יִשְׂרָאֵל וַיַּהַרֹג דָּוִד מֵאֲרָם שְׁבַע
מֵאוֹת רֶכֶב וְאַרְבָּעִים אֶלֶף פָּרָשִׁים
וְאֶת שׁוֹבַךְ שַׂר־צְבָאָן הִכָּה וַיָּמָת
[יח] שָׁם׃ וַיִּרְאוּ כָל־הַמְּלָכִים עַבְדֵי
הֲדַדְעֶזֶר כִּי נִגְּפוּ לִפְנֵי יִשְׂרָאֵל וַיְשַׁלְּמוּ
אֶת־יִשְׂרָאֵל וַיַּעַבְדוּם וַיִּרָא אֲרָם
לְהוֹשִׁיעַ עוֹד אֶת־בְּנֵי
עַמּוֹן׃

(יב) חזק ונתחזק בעד עמנו ובעד ערי אלהינו וה' יעשה הטוב בעיניו יעשה׃ לא מס יהיה טוב בעיני ה' שיתחזקו על שכיבו, אין לבו להרהר לחריו והוא יעשה כל אשר יפקוד, אבל אחיכו כעשה המועל עליכו להתחזק נגדם בעד עמיכו אשר ילכו בשבי ובעד ערי אלקיכו אשר יכבשו הלזיבים, ולזה אמר חזק ונתחזק כי לנגד אויבי אתה חזק שיתחזק הוא במערכתו להלחם, ואמר ונתחזק על עמנו שילחם עם ארם ואשר ילחם עם אחיכו על הגם אבל הם יתאלו ויתחזקו ויהיו לאויבי׃

(יג) וזכר הכתוב שברחשובה כדי יותר להלח' עם ארם ויכובו, וכאשר ראוש בני עמון שכבו שהיו בוטחים בגבורתם, אין כמו הם גם כן ובכחו אל

(יד) מפני התלוקה השביעית הזאת אמר עוד חזק ונתחזק בעד עמיכו ובעד ערי אלקיכו וה' הטוב בעיניו יעשה, לא מס יהיה טוב בעיכי ה' שיתחזקו על שכיכו, אין לבו להרהר לחריו והוא יעשה כל אשר יפקוד, אבל אחיכו כעשה המועל עליכו להתחזק נגדם בעד עמיכו אשר ילכו בשבי ובעד ערי אלקיכו אשר יכבשו הלזיבים, ולזה אמר חזק ונתחזק כי לנגד אויבי אתה חזק שיתחזק הוא במערכתו להלחם, ואמר ונתחזק על עמנו שילחם עם ארם ואשר ילחם עם אחיכו על הגם אבל הם יתאלו ויתחזקו ויהיו לאויבי׃

(טו) וזכר הכתוב שברחשובה כדי יותר להלח' עם ארם ויכובו, וכאשר ראוש בני עמון שכבו שהיו בוטחים בגבורתם, אין כמו הם גם כן ובכחו אל

(יז) לפניהם׃ וילך לדוד ויאסף את כל ישראל ויעבר את הירדן ויבא חלאמה ויערכו ארם לקראת דוד וילחמו עמו׃ וינס ארם מפני ישראל ויהרג דוד מארם שבע מאות רכב וארבעים אלף פרשים ואת שובך שר צבאן הכה וימת שם׃ וירא כל המלכים עבדי הדרעזר כי נגפו לפני ישראל וישלמו את ישראל ויעבדום וירא ארם להושיע עוד את בני עמון׃

(יז) ויאסף את כל ישראל ויעבר את הירדן ויבא חלאמה ויערכו ארם לקראת דוד וילחמו עמו׃ וינס ארם מפני ישראל ויהרג דוד מארם שבע מאות רכב וארבעים אלף פרשים ואת שובך שר צבאן הכה וימת שם׃ וירא כל המלכים עבדי הדרעזר כי נגפו לפני ישראל וישלמו את ישראל ויעבדום וירא ארם להושיע עוד את בני עמון׃

(יח) ויהרג דוד מארם שבע מאות רכב וארבעים אלף פרשים ואת שובך שר צבאן הכה וימת שם׃ וירא כל המלכים עבדי הדרעזר כי נגפו לפני ישראל וישלמו את ישראל ויעבדום וירא ארם להושיע עוד את בני עמון׃

(יט)

השאלה הששית נלמדו ישן כי כאן כלכת את לויבי
הנס בדבר הזה גם כאן הילוד
לך מות יומת, ויקשה למרו את לויבי ה', כי לא היה חטאו
כי אם שכלך את ה' לא שכלך את לויבי שהוא פועל משובח?
ולמה יוכיחהו עליו? ויקשה גם כאן מיתת הילד למה היה? והוא
לא חטא כלל ולא היה בר עונשין ולמה יומת הוא עצמו?

והנני מפרש הפסוקים בתופן יותרו הצללות כלם:

יא

(א) ויהי לתשובת השנה וגו'. זכר הכתוב שבתשובת השנה, לל תשובת הנשם של הנקוד, היתה מהזמן שילאו המלכים בשנה הקודמת להלחם כמו שזכר, קרוב מה שיאמר. ויש מפרשים לעת וזמן שבוהגים המלכים לצאת עם קיליהם, והוא זמן לחצית הקוש שילאו התבואה והעצים בשדה והפירות בקילבות, כי אז ימלאו הבהמות עצב לאכול והאדם פירות למאכלם, בזמן ההוא שלח דוד את יואב וכל ישרל להשחית בבני עמון ובשלר (ב) דוד בירושלם, ובעת הערב קם דוד ממשכבו וישכב בהרי, והיה הולך בגג, ומשם (מהגג) ראה אשה רוחלת שהיתה עובת מרחה מאד, והיא קם כן לא היתה רוחלת בגג כי קם בביתה, אלא דוד מעל הגג ראה לותה כן כי היה לביתה חלון בכחיות הגג עד שמשם ראה לותה, ולהיות רוחלת ראתה ערומה (ג) וככה יפיה בלבו, וישלח לדרוש ולחקור מי היא ויגידו ויאמרו לו שהיא בת שבע, (ד) ואז שלח דוד מלאכי ויביאוה אליו וישכב עמה. וזכר שהיא היתה מתקדשת מטומאתה, לל שלא היתה ידוע כי בהיותה נדחת (כמו שזכר) היתה מתקדשת ומטהרת מטומאתה, הודה והגיד זה להודיע שאז כתעברה להיות הזמן הראוי יותר אליו. והנה להעלים העניין שבה האשה לביתה מיד (ה) לאחרי ששכב דוד אותה, ואחרי זה הרגישה בעלמה שהיתה מעוברת, כי קולי הרגישה בראשה שבתחלה בולת לאות שהוא המורה על ההריון, ואלא (ו/ז) שלחה להודיעו לדוד, ואז כתב ליואב וישלח אליו את אוריה החתי, ובא לפניו וישאל לו על שלום יואב והעם והמלחמה, ומהו שילך לביתו לראות רגליו שהוא כמו לתשמיש המטה. ואמרו ויצא משאת המלך, פ' רשהו תרוחה, שילח לו

יא

(א) וַיְהִי לִתְשׁוּבַת הַשָּׁנָה לְעֵת צֵאת [א]
הַמַּלְאָכִים וַיִּשְׁלַח דָּוִד אֶת־יוֹאָב וְאֶת־
עֲבָדָיו עִמּוֹ וְאֶת־כָּל־יִשְׂרָאֵל וַיַּשְׁחִתוּ
אֶת־בְּנֵי עַמּוֹן וַיָּצֻרוּ עַל־רַבָּה וְדָוִד
יֹשֵׁב בִּירוּשָׁלִָם: [ב] וַיְהִי לְעֵת הָעֶרֶב
וַיָּקָם דָּוִד מֵעַל מִשְׁכָּבוֹ וַיִּתְהַלֵּךְ עַל־
גַּג בֵּית־הַמֶּלֶךְ וַיַּרְא אִשָּׁה רֹחֶצֶת מֵעַל
הַגָּג וְהָאִשָּׁה טוֹבַת מַרְאֶה מְאֹד: [ג] וַיִּשְׁלַח דָּוִד וַיִּדְרֹשׁ לָאִשָּׁה וַיֹּאמֶר הֲלוֹא־
זֹאת בַּת־שֶׁבַע בַּת־אֱלִיעָם אֵשֶׁת
אוּרִיָּה הַחִתִּי: [ד] וַיִּשְׁלַח דָּוִד מַלְאָכִים
וַתִּקָּחֶהָ וַתָּבֹא אֵלָיו וַיִּשְׁכַּב עִמָּהּ
וְהִיא מִתְקַדֶּשֶׁת מִטֻּמְאָתָהּ וַתָּשָׁב אֶל־
בֵּיתָהּ: [ה] וַתַּהַר הָאִשָּׁה וַתִּשְׁלַח וַתַּגֶּד
לְדָוִד וַתֹּאמֶר הָרָה אָנֹכִי: [ו] וַיִּשְׁלַח דָּוִד
אֶל־יוֹאָב שִׁלַּח אֵלַי אֶת־אוּרִיָּה הַחִתִּי
וַיִּשְׁלַח יוֹאָב אֶת־אוּרִיָּה אֶל־דָּוִד: [ז] וַיָּבֹא אוּרִיָּה אֵלָיו וַיִּשְׁאַל דָּוִד לְשָׁלוֹם
יוֹאָב וְלִשְׁלוֹם הָעָם וְלִשְׁלוֹם הַמִּלְחָמָה:
[ח] וַיֹּאמֶר דָּוִד לְאוּרִיָּה רֵד לְבֵיתְךָ וּרְחַץ
רַגְלֶיךָ וַיֵּצֵא אוּרִיָּה מִבֵּית הַמֶּלֶךְ וַתֵּצֵא
אַחֲרָיו מַשְׂאַת הַמֶּלֶךְ: [ט] וַיִּשְׁכַּב אוּרִיָּה
פֶּתַח בֵּית הַמֶּלֶךְ אֶת כָּל־עַבְדֵי אֲדֹנָיו
וְלֹא יָרַד אֶל־בֵּיתוֹ: [י] וַיַּגִּדוּ לְדָוִד לֵאמֹר
לֹא־יָרַד אוּרִיָּה אֶל־בֵּיתוֹ וַיֹּאמֶר דָּוִד
אֶל־אוּרִיָּה הֲלוֹא מִדַּרְכְּךָ אַתָּה בָא מַדּוּעַ
לֹא־יָרַדְתָּ אֶל־בֵּיתֶךָ: [יא] וַיֹּאמֶר אוּרִיָּה
אֶל־דָּוִד הָאָרוֹן וְיִשְׂרָאֵל וִיהוּדָה
יֹשְׁבִים בַּסֻּכּוֹת וַאדֹנִי יוֹאָב וַעַבְדֵי אֲדֹנִי
עַל־פְּנֵי הַשָּׂדֶה חֹנִים וַאֲנִי אָבוֹא אֶל־בֵּיתִי
לֶאֱכֹל וְלִשְׁתּוֹת וְלִשְׁכַּב עִם־אִשְׁתִּי חַיֶּךָ
וְחֵי נַפְשֶׁךָ אִם־אֶעֱשֶׂה אֶת־הַדָּבָר הַזֶּה:
[יב] וַיֹּאמֶר דָּוִד אֶל־אוּרִיָּה שֶׁב בָּזֶה גַּם־
הַיּוֹם וּמָחָר אֲשַׁלְּחֶךָּ וַיֵּשֶׁב אוּרִיָּה
בִּירוּשָׁלִַם בַּיּוֹם הַהוּא וּמִמָּחֳרָת:
[יג] וַיִּקְרָא־לוֹ דָּוִד וַיֹּאכַל לְפָנָיו וַיִּשְׁתְּ

משאת לחם ויין ובשר לאכול, על דרך * ושלח משאות מאת בראשית פכ"ג, וכן לי מעודתיך דמלכים מג לל ולקרי פירשוהו מעפין לבוקה, כי לפי שהיה זה בלילה ילקחם עמו לבוקה לבוקר ולהרקוד לו את הדרך עד ביתו וזה כדי לכבדו. והנה עזה דוד כל זה כדי לעשות העניין בחופן שיעלם קטלו מהלבשים, בשבו שיבא לוריה לל ביתו וישכב עם לשתו ויבוא לחרי כן שמלו היא הרה, והנה לוריה היה לדם בכבד וירא לת ה' ולים מלחמה ולל רלה לרדת לל ביתו כן יבושו שהתעדן מה והתעלם עם לשתו, ולכן שכב פתח בית (ע) המלך עם עבדי המלך שהיו שוכבים שם לשמור לת משתו כמנהג המלכים: ולקשר ידע (י) זה דוד ושלחו מדוע לל ירדת לביתך? הסיבו דברים טובים, שבהיות בשדה הלרון שהיה (יא) הולך עמהם במחנה, וזה זכר לשוכה שהוא העקר, (וכבר כתבתי בזה שקדם שהלרון הזה לל היו בו לל לוחות הברית ולל שברי לוחו', ולכן לל קראו לרון ברית ה' לבל היה לרון שעתו להכיל בו הלפוד והלורים והתומים, וכמו שזה הוכחתי ברליות ברורות בפרש' האלילית מזה הספר, והיה עמהם תמיד לף פ"ו עב במלחמה ולכן עמו כדי לשתול בהם בשעת המורך) ובהיות עם ישרל ויהודה בסכות שהוא החיוב השני, ולדוני יואב, ל"ל בשדה גם כן בסכות והוא החיוב האלילי, ושבדי המלך גם כן בשדה עם והוא החיוב הרביעי יותר קטן שבכלם, ומפני כל זה לל היה רלוי שילך הוא להתעלם בביתו: ומאחר שלה (יב, יג) זה דוד, לוהו שיבא עם גם כן עד יום המחרת ויאכל לפניו כדי לשכרו, כשבאו שעם היין ישרף דעתו וילך ל לשתו, והוא עם כל זה לל רלה ושכב הלילי השנית במקום לחר שכב ברחצו, ומאחר שלה הלילי דוד בדרך הזה לחר שכב לעזות,

2011 Ministerio de Cultura

וַיַּשְׁכֵּרֵהוּ וַיֵּצֵא בָּעֶרֶב לִשְׁכַּב בְּמִשְׁכָּבוֹ עִם־עַבְדֵי אֲדֹנָיו וְאֶל־בֵּיתוֹ לֹא יָרָד׃

[יב] וַיְהִי בַבֹּקֶר וַיִּכְתֹּב דָּוִד סֵפֶר אֶל־יוֹאָב וַיִּשְׁלַח בְּיַד אוּרִיָּה׃

[יג] וַיִּכְתֹּב בַּסֵּפֶר לֵאמֹר הָבוּ אֶת־אוּרִיָּה אֶל־מוּל פְּנֵי הַמִּלְחָמָה הֶחָזָקָה וְשַׁבְתֶּם מֵאַחֲרָיו וְנִכֶּה וָמֵת׃

[יד] וַיְהִי בְּשָׁמְרוֹר יוֹאָב אֶל־הָעִיר וַיִּתֵּן אֶת־אוּרִיָּה אֶל־הַמָּקוֹם אֲשֶׁר יָדַע כִּי אַנְשֵׁי־חַיִל שָׁם׃ [טו] וַיֵּצְאוּ אַנְשֵׁי הָעִיר וַיִּלָּחֲמוּ אֶת־יוֹאָב וַיִּפֹּל מִן־הָעָם מֵעַבְדֵי דָוִד וַיָּמָת גַּם אוּרִיָּה הַחִתִּי׃

[טז] וַיִּשְׁלַח יוֹאָב וַיַּגֶּד לְדָוִד אֵת כָּל־דִּבְרֵי הַמִּלְחָמָה׃ [יז] וַיְצַו אֶת־הַמַּלְאָךְ לֵאמֹר כְּכַלּוֹתְךָ אֶת כָּל־דִּבְרֵי הַמִּלְחָמָה לְדַבֵּר אֶל־הַמֶּלֶךְ׃ וְהָיָה אִם־תַּעֲלֶה חֲמַת הַמֶּלֶךְ וְאָמַר לְךָ מַדּוּעַ נִגַּשְׁתֶּם אֶל־הָעִיר לְהִלָּחֵם הֲלוֹא יְדַעְתֶּם אֶת אֲשֶׁר־יֹרוּ מֵעַל הַחוֹמָה׃

[יח] מִי־הִכָּה אֶת־אֲבִימֶלֶךְ בֶּן־יְרֻבֶּשֶׁת הֲלוֹא

(יא,טו וכו') כתב ספר לל יואב ביד לוריה עלמו שיתנהו לל מול המלחמה החזקה וישובו מלחריו ולל יעזרוהו בקופן שיכוהו הלויבים וימות, והיה משלמות לוריה שלל רלה לת המכת' ולל קרל לת לזר בו ונתבו לל יואב, והוא עשה כדבר המלך וימת לוריה החתי בלותו לופן: ולמכס הפועל הזה פלוטו יורה עליו שהיה מגוכה מלל מחשבה נדלים. הלקד מלזר קטל דוד בלזת קיס ויכבב לת לזת רעהו, וזה בלי ספק יותר מגוכה במלך שיכבב לת לזת עבדו ויגלפהו ויזקיתהו בזה, וכם בהיותו טרוד בעבודתו וכלקס לת מלחמותיו, הלל רלית מה שכתב בספרד בימי המלך דון רודריגו, שבעבור לזר שכב לת בת הלוף גוליית לזר היה יושב בסינטל, הניח לת כל היטראלים לזר מעבר לים ויקחו וילכדו לת כל ספרד לבקוס בקמתו מהמלך ההוא לזר שכב לת בתו. והכל השבי הוא כמה שהתלל דוד שלורי' ישכב לת לזתו ויקבב לו הכן הילוד, וזה בלזת פחיתות גדול למלך רם וכעלה כדוד, שיהיה נבו בקוקת בן לוריה ויוקם לליו ויכרת שמו מבית המלך לבין, וזה בלזת לל יעשה קל שבקלים קף כי רלקד המלכים ונבירם דוד עכ. הכל השלישי כמה שהוה לבוס לת לוריה קל מול המלחמה החוקה להמיתו, וזה בלזת עון פלילי להמית לת הלים הוה על לל חמס בכפיו וזין מרמה בפיו, וישלמהו המלך רעה תחת טובה קלף כל עבודתו לזר עבד לתו בשלום ובמישור, הלל טוב היה שיעכבוהו ויטרילוהו עם ולל יבוב לביתו עד לזר תלל לזתו ולין לל ידע בשכבה ובקומה ותהיה לידת' בפתר, ויבתן הילד לזזה מיבקת מן העבריות, ולל יוסיף על חטלתו פשע כי קל גילוי עריות הוסיף שפיכות דמים. הכל הרביעי בלופן המיתה והחריגה שהרגו בחרב בבי עמון ועי' לויבי ה', המבלי לין קברי' בישרלל ולדם לין שימיתהו בקזת ובחנית? קם לריב ומלה ולם בפתע ולל נודע מי הכהו, ולמה נוה להרגו בחרב הלויבים? ולתה רולה שהיה בלתי לפזר שימות לוריה בזה כי לם במות עמו רבים מישרלל, כי לל יזיזו לין קקד קל מול המלחמה החזקה לבדו, וכן למר הכתו' ויפול מן העם מעבדי דוד וימת גם לוריה החתי, ולם כן לל המית דוד לת לוריה לבדו כי לם גם עמו לכזים

פרש"כ רבים מבבי ישרלל, וכבר העירו על זה חוץ במדרש שמואל למרו ולותו הרגת בחרב בבי עמון, רבבין לחרין ולותו מגיד שהרבה לדיקים כיוצל בו הרגת עמו. הכל הקשו מהגמות שיוד כשעבר הקבל שבעת ימים על לזת לוריה יוד לזה המלך לבקקה קל ביתו ותהי לו לאשה, ולמה לל כתלבר על זה ימים לו עשור? ולם היה עדין בדרך התלזה ולל בתפיים עם הבילה הרלשונה, ולם כפי הדין לין רלוי שתבזת התלמה בעוד תשעים יום מיום שמת בעלה, לין כשלת בת שבע לדוד מיד לקר התבל? כל הפשע והגמות הזה יכלול עון דוד וקטלתו. לתכס בזהבת שבת פרק במה בהמה דף נ"ו ע"ל יונלה' לתרו, לל שמואל בר בתמבי לל יונתן, כל הלומר דוד קטל לינו לל טועה, שב' * ויהי דוד בכל דרלין שמו ק' יק' מלכיל ויי' עמו, לפשר קטל בת לידו ושכיבה עמו? ולל מה לבי מקיים מלוע בזית לת דבר ה'? שבקש לעשות ולל עשה. לתר רב, רבי דלתי מדוד מהפך ודרים בזכותיה דדוד, מלוע בזית לת דבר ה' לעשות וגו', ר' לומר מזוכה רעה זו מכל רעות שבתורה, שכל רעות שבתורה כתיב בהם ויעז הרע בעיני ה', וכלן לעשות ולל עשה. ולת לוריה החתי הרג בחרב, שהיה לך לדוגו בסנהדרין ולל דבתו, ולת לשתו לקקת לך לאשה, לליקיין יש לך בה, לתר שמוקל בר בתבי ק"ל יוכתן כל היוקן למלחמת בית דוד גע בריותת כותב לקשתו, שב' * ולת שמו' י"ן יק' קריבי החלב תביק לבר הלף ולת לחיך תפקוד לבלוס ולת ערובתס תקק, תלבי רב יוסף דבריס המעורבים בינו לבינה וכו'. והדבריס החלה לתבמינו ז"ל הס דרבי הדרב ולין לי להליב עליהס, ולי בשה שלמרו רבי דלתי מדוד מהפך ודרים בזכותיה, כי היה קולס דרך דרב, והיה ר' מהפך הדבר מחשבת לקורבתו והיותו מזרע בית דוד ולל כפי הלמת. ולין לתמר שבקש לעשו' ולל עשה? והכתוב מעיד על המעשה הרע כלו בפירוש, ולם דוד לל חטל לין לתמר חטלתי לי'? ולמה עשה תשובה מעולה, ולתר * כי פשעי תלים נ"ל ס' לבי ידע וחטלתי כנדי תמיד? וגם הפסוק שהביקס לזה ויהי דוד בכל דרלין מזכיל וי' עמו, הוא קולס הכפור ולל יבלל לותו מחטוא לתכ', כל שהיה לו מזכיל ובכון ומבליח במעזיו וזי' היה עמו בכל לבר יעשה, כ"ש שעם היות שחטל בלמת לפי שבבל עבזו ועשה תשובה היה הבס עמו, ולבן לל יבבול דעתי להבל בחטלת דוד, ולל לבחיש הלמת הפשוט, ולין לתפיים עם הגוי שלמרו שהיו כותבים לל בשותיהס? והנה הפכוך שהביאו לרלים רבוך מזה, ודוד לתר לוריה שילך הלילה הזה לביתו ושילך בבבר, ויורה שלל היה שם נע והיה הייבול כשר ובלות, ולין זה כי לם כדמות לתרס שם בגמ' שהיה לוריה מורד במלבות ושייב מיתה, לפי שלמר ולדוכי יואב שבקש לל יואב לדוכי בפני המלך. כוף דבר לם הבתוב קרלו חוטא והוא הוד' חטלו, לין היה טוע' לדם בהלמינו? טוב לי שלומר שבטל מלל והודה מלל ושב בתשובה גמורה ובבל עבשו ובזה בתבפרו עוונותיו:

וישלח יואב ויגד לדוד לת בל דברי המלחמה וגו'. (יח)
הבה שלל יואב מלבך להגיד לל דוד לת בל דברי המלחמה, ולוה לותו שלם יעלה חמת המלך (כ) ויאמר למה בגשתם לל העיר להלחם, הי הבה לת לבימלך (כא) בן ירובשת, הלל היה יואב יודע שלבימלך בן ירובעל? ובדלו בלן בן ירובשת, לפי שהבעל היה בבדל בשת, וירובעל הוא מריב לבעל וכן ירובשת הוא מריב לבושת, הבה לותו לבימלך * בבשבו לל חומת העיר תבן להלחם שופטי' ט' שלמה הבליבה לשה עליו פלח רכב ויבת, לו יבינהו המלך כ"ב וגו' לל יואב וגם עבדך לוריה החתי מת. וכוו' לוותה יואב זת לבלי שלם המלך

אִשָּׁה חֲשֶׁלֶיכָה עָלָיִן פְּלַח רֶכֶב מֵעָרֹ֖
חֲרוֹמָה וַיָּמָת בְּתֵבֵץ לָמָּה נִגַּשְׁתָּם אֶל־
הַחֹרְמָה וְאָמַרְתָּ גַּם עַבְדְּךָ אוּרִיָּה הַחִתִּי
[כב] מֵת׃ וַיֵּלֶךְ הַמַּלְאָךְ וַיָּבֹא וַיַּגֶּד לְדָוִד
אֵת כָּל־אֲשֶׁר שְׁלָחָנִי יוֹאָב׃
[כג] וַיֹּאמֶר הַמַּלְאָךְ אֶל־דָּוִד כִּי־גָבְרוּ עָלֵינוּ
הָאֲנָשִׁים וַיֵּצְאוּ אֵלֵינוּ הַשָּׂדֶה וַנְּהִי עָ֥לֵי
עֲלֵיהֶם עַד־פֶּתַח הַשָּׁעַר׃
[כד] וַיֹּרׇאוּ הַמּוֹרִים אֶל־עֲבָדֶיךָ מֵעָרֹ֖
חֲרוֹמָה וַיָּמׇתוּ מֵעַבְדֵי הַמֶּלֶךְ וְגַם
[כה] עַבְדְּךָ אוּרִיָּה הַחִתִּי מֵת׃ וַיֹּאמֶר דָּוִד
אֶל־הַמַּלְאָךְ כֹּה־תֹאמַר אֶל־יוֹאָב אַל־
יֵרַע בְּעֵינֶיךָ אֶת־הַדָּבָר הַזֶּה כִּי־כָזֶה וְכָזֶה
תֹּאכַל הֶחָרֶב הַחֲזֵק מִלְחַמְתְּךָ אֶל־הָעִיר
[כו] וְהָרְסָהּ וְחַזְּקֵהוּ׃ וַתִּשְׁמַע אֵשֶׁת אוּרִיָּה
כִּי־מֵת אוּרִיָּה אִישָׁהּ וַתִּסְפֹּד עַל־
[כז] בַּעְלָהּ׃ וַיַּעֲבֹר הָאֵבֶל וַיִּשְׁלַח דָּוִד
וַיַּאַסְפָהּ אֶל־בֵּיתוֹ וַתְּהִי־לוֹ לְאִשָּׁה וַתֵּלֶד
לוֹ בֵּן וַיֵּרַע הַדָּבָר אֲשֶׁר־עָשָׂה דָּוִד
בְּעֵינֵי יְהוָֹה׃

יב

[א] וַיִּשְׁלַח יְהוָֹה אֶת־נָתָן אֶל־דָּוִד וַיָּבֹא
אֵלָיו וַיֹּאמֶר לוֹ שְׁנֵי אֲנָשִׁים הָיוּ בְּעִיר
אַחַת אֶחָד עָשִׁיר וְאֶחָד רָאֹשׁ׃
[ב] לָעָשִׁיר הָיָה צֹאן וּבָקָר הַרְבֵּה מְאֹד׃
[ג] וְלָרָשׁ אֵין־כֹּל כִּי אִם־כִּבְשָׂה אַחַת
קְטַנָּה אֲשֶׁר קָנָה וַיְחַיֶּהָ וַתִּגְדַּל עִמּוֹ
וְעִם־בָּנָיו יַחְדָּו מִפִּתּוֹ תֹאכַל וּמִכֹּסוֹ
תִּשְׁתֶּה וּבְחֵיקוֹ תִּשְׁכָּב וַתְּהִי־לוֹ כְּבַת׃
[ד] וַיָּבֹא הֵלֶךְ לָאִישׁ הֶעָשִׁיר וַיַּחְמֹל
לָקַחַת מִצֹּאנוֹ וּמִבְּקָרוֹ לַעֲשׂוֹת לָאֹרֵחַ
הַבָּא לוֹ וַיִּקַּח אֶת־כִּבְשַׂת הָאִישׁ הָרָאשׁ
וַיַּעֲשֶׂהָ לָאִישׁ הַבָּא אֵלָיו׃

וישלח ה׳ את נתן אל דוד וגומ׳. כפר הכתוב שבח (פ׳ נ׳ וכו׳)
נתן הנביא במלאכות ה׳ אל דוד ואמר לפניו
שקרה בעיר דבר עול וחמס רב ושבבע מלכותו יעצה מספנ
ונלקח׳ והוא שהיו בעיר שני לבושים לאיש עשיר ואחר רש׳
ושעם היות לאיש העשיר נתן
ובקר לרוב ולרש לא היה כי
אם כבשה אחת קטנה אשר
קנה׳ כביכול שבח תורת לאיש
העשיר אחד לקחת מלאכו
ומבקרו לעשות לו ויקח כבשת
האיש הרש׳ והבה במשל הזה
היה האיש העשיר רמז לדוד
המלך עה׳ והיו לו נתן ובקר
הרבה רמז לבניו ופלגשיו
שהיו לו רבות׳ והרש היה
רמז לאוריה׳ ויכוו דברי
המשל שהיה אוריה אלמן והיה
לו בנים מאשה אחרת כאשר
כשמ לת בת שבע ושהיתה
היא בתרה והוא היה קרוב
גדול וקן ממנה מאד׳ ולזה
אמר שכבשה קטנה להורות על
חיות בת שבע קטנה׳ ואמרו
אשר קנה׳ רמז שהיתה נקנית
לו בקידושין׳ ואמרו עמו
ועם בניו׳ יורה שהיו לו
בנים מאשה אחרת׳ וכן באמרו
שנתן הדברים אלה כלם
ליפות המשל׳ והנה ההלך
והאורח והלחם הם שמות
כרלפים לדבר אחד׳ כי
הוא אחד עלמו לחם ומלח
חיותו הולך בדרך אחד
הלך׳ ומזה הלד גם כן
נקרא אורח שהוא אחד מס
לדרך פעמיו׳ ורבותי׳ דרשו
במוף מסכת מוכה׳ כן דרכו של עב
של יהר הרע׳ בתחלה דומה
להלך שעובר על לחם והולך׳
ואחר דומה לאורח ואכסנאי
שבתחלת עמו ימים מעטים׳
ואחר כך כעשה לחם ובעל
הבית׳ ולכן בלחרונה אמר
לחם הבא אליו׃ ואחשוב
שכל זה אחול על יהר הרש
של דוד בענין בת שבע׳ כי
ברחשונה היה הלך שכב
עמה לבד׳ ואחר כעשה
אורח בהיותה מעוברת
ממנו׳ אחר הרג את בעלה
ולקחה לאשתו והיה אם כן
באחרונה בעל הבית׳ והבה
לך זכר נתן כוה המשל דבר
על הריגת אוריה לבתי
מבות׳ האחת כדי שלא
ירגיש דוד דבר בענין ואז יעמוד לפניו מאפוס ולא ידבר׳
והנביא היה רואה שדוד יקרון מאפנו׳ כמו שאמ׳ לי ה׳ כי בן
מות האיש׳ ולכן העלים קלת הענין׳ והבינה לפי שבענין
ההריגה היה המאפנ מבואר׳ שנפנ תחת כפנ׳ ולכן לא שמות כל כ׳
חטא הנביא לדבר מהריגת אוריה הרש כי אם מלקות הכבשה׳

שלא המלך לא יקרה אלו ולא יאמר דבר המלכך לא יודיעהו
כלל ממיתת אוריה׳ וזה מפני האומעים שלא יקנאו שהוא
היה מבאר בעיניו במיתת אוריה ומזה יביאו שהוא מוה להרגו׳
לכן אם יעלה חמתו על נפשם לא האומה׳ אז יאמר המלך
אליו ויותר רע יש עוד לדוכי
המלך והוא שעבדך אוריה
מת גמה׳ שהוא היה הראוש
מהנופלים גם׳ והוא על
דרך האומרים ויותר רע מזה
שמעת דבר לאחר שאומר לך׳
ובתר הדברים האלה היו
שהנשה אל האומה היתה
כדי לקיים מלותו במיתת
אוריה׳ ואם כן המלך יכוון
דבריו לנד לאחר׳ והמלך יבין
אותם לנד לאחר׳ גם כוון
יואב בזוי הזה שלא יגיד
המלך במיתת אוריה שבמיתה
בדבר המלך׳ ולכן לא וכרו
אליו כי אם לאחרי שהגיד לו
את כל דברי המלחמה׳
מאלי כו יח * כאתלהלה היורה וקיס׳
והותרה האשלה הראשוכה׃
(כב כגיכה) וזכר הכתוב שהמלאך לא אמר
מלות יואב׳ אבל אמר כל
הדברים יאל מהמלחמ׳ ומיתת
(כה) אוריה׃ והמלך השיבו שיאמר
ליואב אל ירע בעיניך על
הדבר הזה׳ כי כזה וכזה
תאכל החרב׳ רומה לומר
אל ירע בעיניך על מיתת
העם שנפלו גם ועל אוריה׳
כזה וכזה כנכנד בשלחה
תאכל החרב׳ ולכן החזק
במלחמה׳ רל השלחה
להשקם מהאויבים׳ ולכן
אמר בחוק וחזקהו׳ וזה
נוגע למלאך השלוח שיחזק את
יואב להלחם׳ או כפרש
וחזקהו בשאר הדברים שיאמר
אל יואב׳ רומה לומר
שיהרום העיר ויפרון אותה׳
כי אחרי שילכדה הנה הוא
יחזק את העיר שוכר שיוכל
(כו) להשנב בה מהאויבים׃ והנה
בבוא השמועה אל דוד מיד
כתפרכמה מיתת אוריה ובת
שבע עשתה המפדה כראוי׳
(כז) ובעבור ימי האבל לקחה
דוד לאשה בביתה וקדושין׳
והנה אמר הכתוב וירע
הדבר אשר עשה דוד בעיני
ה׳׃ לפי שהיה הדבר הזה
כסתר מאד ואים אל ידע
בכל אלה כי אם האלקים
שהוא בוחן לבות וכליות
וכל דבר לא נכחד ממנו שראה מה שעשה דוד׳ וזהו
אמרו בעיני השם׳ רומה לומר בעיני ישראל לא היה
הדבר רע ומגונה׳ כי לא היה יודעים אמתת הדבר׳ אבל
בעיני ה׳ שהיה הכל גלוי לפניו היה הדבר רע׃

2011 Ministerio de Cultura

בלופן ויזיב דוד שעל הכבשה לבד יהיה הקיש העזיר בן
מות, ויעשה הכניף לו קו, קס על הכבשה לבד הוא בן מות
כ"ש על הריגת הקיש הרש תאר הרג גס כן עליה רקוי יותר
(ה, ו) שיענש עליו: וספר שדוד קרה לפו עליו ואמר חי ה' כי בן בן
מות הקיש העושה זאת ואת הכבשה ישלם ארבעתים, וכתן
הטעם על שכי העושים החלה, כאמרו עקב אשר עשה את
הדבר ועל תאר לא חמל, לפ
את הכבשה ישלם ארבעתים [ה] וַיִּחַר־אַף דָּוִד בָּאִישׁ מְאֹד וַיֹּאמֶר אֶל־
עקב תאר עשה את הדבר נָתָן חַי־יְהוָה כִּי בֶן־מָוֶת הָאִישׁ הָעֹשֶׂה
הזה, כי תחרי שלקח הכבשה זֹּאת: [ו] וְאֶת־הַכִּבְשָׂה יְשַׁלֵּם אַרְבַּעְתָּיִם
כהיות לו לתן ובקר הב רקוי עֵקֶב אֲשֶׁר עָשָׂה אֶת־הַדָּבָר הַזֶּה וְעַל־
שישלם לותה ארבעתים כפי לֹא חָמָל: [ז] וַיֹּאמֶר נָתָן אֶל־
שמות כב לו מה שאמר תורה * וארבע לתן
תחת השה: ורבי דוד קמחי דָּוִד אַתָּה הָאִישׁ כֹּה־אָמַר יְהוָה אֱלֹהֵי
פי' שארבעתים מדרך הקדוק יִשְׂרָאֵל אָנֹכִי מְשַׁחְתִּיךָ לְמֶלֶךְ עַל־
הס שמוכה, והמתרגם אמר יִשְׂרָאֵל וְאָנֹכִי הִצַּלְתִּיךָ מִיַּד שָׁאוּל:
קד על ארבע שהס שוה [ח] וָאֶתְּנָה לְךָ אֶת־בֵּית אֲדֹנֶיךָ וְאֶת־נְשֵׁי
עשר. ולכי לקמוך שאיכס כי אֲדֹנֶיךָ בְּחֵיקֶךָ וָאֶתְּנָה לְךָ אֶת־בֵּית
אס ארבעה לבד, שמוך יִשְׂרָאֵל וְיהוּדָה וְאִם מְעָט וְאוֹסִפָה
העוכת הרקוי כפי הדין, כי לְךָ כְּהַנָּה וְכְהַנָּה: [ט] לָמָּה בָזִיתָ
לקבורתו כעבד כמיתה. אֶת־דְּבַר יְהוָה לַעֲשׂוֹת הָרַע בְּעֵינָיו
יותר פ"ב וחרו תכמיכו ול' כי בעובד אוּרִיָּה הַחִתִּי הִכִּיתָ בֶחָרֶב וְאִשְׁתּוֹ לָקַחְתָּ
כ"ב ע"ב זה לקח בארבע' הילד ותבזלו' לְךָ לְאִשָּׁה וְאֹתוֹ הָרַגְתָּ בְּחֶרֶב בְּנֵי עַמּוֹן: [י] וְעַתָּה
תמון ותחר: וכתן הטעם על לֹא־תָסוּר הֶרֶב מִבֵּיתְךָ עַד עוֹלָם יַעַן בִּזְתַנִי
מה שאמר שמוך בן מות, בחרו על תאר לת תחל, כי וַתִּקַּח אֶת־אֵשֶׁת אוּרִיָּה הַחִתִּי לִהְיוֹת לְךָ לְאִשָּׁה:
בהעדר תחלתו על הרש [יא] כֹּה אָמַר יְהוָה הִנְנִי מֵקִים עָלֶיךָ רָעָה מִבֵּיתֶךָ
ובעבור תכוכתו הרעה וְלָקַחְתִּי אֶת־נָשֶׁיךָ לְעֵינֶיךָ וְנָתַתִּי לְרֵעֶיךָ וְשָׁכַב עִם־נָשֶׁיךָ
והלכזריות הזה תין רקוי גס לְעֵינֵי הַשֶּׁמֶשׁ הַזֹּאת: [יב] כִּי אַתָּה עָשִׂיתָ בַסָּתֶר וַאֲנִי אֶעֱשֶׂה
כן לקמול עליו והוא קייב אֶת־הַדָּבָר הַזֶּה נֶגֶד כָּל־יִשְׂרָאֵל וְנֶגֶד הַשָּׁמֶשׁ: [יג] וַיֹּאמֶר דָּוִד אֶל־נָתָן
מיתה. ולקרי הכית המשל הזה, ביאר הכניח המשל, (ז) בקמרו לתה הקיש, לפ לתה הקיש העזיר, וביאר עזרו מהמשל בו, כה לתר ה' לקי משתיך למלך על ישראל, וזה היה ברקשוכה על ידי שמואל, ולכני הכלתיך מיד שאול, וזה ברבו לקריו לקרי (ח) המשתו, ולתנה לך לת בית אדוניך, וזה לקרי מות שאול שירש ככסיו כמו שנזכ' למעל', והוא בית לדוכו שוכר. ולמרו ולת כמי לדוכיך בחיקך, לין פירושו שהיו כמי שאול לדוד, לפי לתר שבזיו הס ברשותו לנקמס לס ירבה, ולין מי שיתקה בידו כי היו מותרות לו כפי הדין, שלמכות המלך מותרות למלך לקר, ומלבד זה כתן בידו מלכות ישראל ויהודה שהוא העקר. ומה שאתר ואס מעט ואוסיפ' לך כהנה וכהנה, דרשוהו חול' במסכת סנהדרין על הכתי' ויוסיף לו כזיס כהס וכהס, לפי פשט הכתו' יורה שאתרו על המלכות והממשלה, ל"ל שנקל בעיני ה' להוסיף ממלכתו כהנה וכהנ', כי לין מעלור לה' לעשות ככל לשר ירלה. הנה כל זה הוא המשל בעוזר הקיש שוכר. ולתר זה ביאר המשל בלקיחת (ט) כבשת הקיש הרש, והוא לתרו מדוע בזית לת דבר ה' לעשות הרע בעיניו, וביאר הרע שעשה בשלשה פניס, והס היותר עלמיים שבזה העכין, הלתד לת אוריה החתי הכית בחרב, ל"ל כשלו לקח הכית לותו בידך, והשני לת אשתו לקחת לך לשה, וזה רמז למה שנכנ עמה ברשוכה ולמה שלקחה ונשלה לו לשה לקה ומיד לקרי מיתתו, ועוד לתז עון לתרי

קדושין פב דף מג ע"ב

ולוא שהרגת לותו בידי שוכלי ישראל, והיה לך להרגו קס
היית רולה כזה בידי קיס ישראל ולא בידי החויבים. ובדברי
קו"ג ולע"ג דבכל התורה כלה לין שליך לדבר עבירה, כי בכל
מקום השולך פעור והשליך קייב, הכא שאני, שהכתוב
קרלו הורג, שנאמר ולותו הרגת. והטעם זה לפי שהיה
מלך ולין עובר על מלותו ולכן היה כשלו הוא הרגו, וכן
שאול שנוה להרוג כוב עיל הכהנים כשלו הרגם. ולקרי
שניאר המשל זכר העובד כזבי הדברים, ל"ל על הריגת
אוריה ועל ענין בת שבע,
קס על ענין אורי' לתר ועתה (י)
לא תסור חרב מביתך עד
עולם, וכן היה שכהרגו בניו
וגם בכל זרעו היו הרוגים
הרבה על זה העון, ולתכס
על ענין בת שבע לתר עקב
כי בויתני ותקח לת לשת
אוריה החתי להיות לך לשה,
לכן כה לתר ה' הכני מקים (יא)
עליך רעה מביתך ולקחתי
לת נשיך וגו'. הנה התבאר
שלתרו ועתה לא תסור חרב
הוא דבק למעלה למה שתר
ולותו הרגת בחרב בני עמון,
ולתרו עקב לשר בויתני הוא
דבק למעה עס לתרו כה
לתר ה' הכני מקים עליך רעה
מביתך ולקחתי לת נשיך
לעיניך, ל"ל שתשע העכין
לעיניך, ולא יהיה בידך כח למוכעו,
וכתי לרעך יהיה מי שיהיה
ושכב עס נשיך לעיני השמש.
והנה כתקיים זה בשלשום
שעשה לת נשי לביו לעיני כל
ישראל, ולא תקשה שכנור
זה על לבשלום לשיתי' מוכרח
לעשותו, לכל כנור העובד
על דוד יהיה מי שיהיה השוכב
עס נשיו, והנה לבשלום
בילרו הרע עשה זה וכתקיים
בו הדבר. וביאר מה הרלון
במה שתר לעיני השמש,
ולתר כי לתה עשית בסתר (יב)
וגו' ולכי לעשה הדבר הזה,
ל"ל העובד הנוכר כנד כל ישראל. והר מעדיה כתב
שהכניח הודיע בדבריס החלה שכי דברי' הפך מהס הנשרת
השלום עליו והשליטו בכל לשר לו, כמו שדוד השליט בני עמון
על אוריה, והשני מעשה לבשלום שיעשה בשתירתו שישכב
לת נשיו וזה הודעת העתיד. וכשר ילעת שמפכות תורתינו
הוא, שהידעה החלקית לא תכריח תומר הלפע' והבתירה
החנוצית: וספר הכתו' שדוד בשמעו דברי נתן הודה בחטאו (יג)
ותתר חטאתי לה', ויורה שלא היה החטא כי אם לה', והוא
קשה שגם כן חטא לאוריה לשר המיתו, ולתה תרלה שגם תלים נ"א
כן לתר זה בספר תהלים * לך לבדך חטאתי והרע בעיניך
עזיתי למען תלדק בדברך תזכה בשפטך, ועל זה העון
תתרו, כ"ש ברלה המזמור בנוח שלו נתן הנביא כלשר לא
לל בת שבע. ומה שאתרוב לכי בזה הוא שחטא דוד היה
בסתר, אס שביבתו עס בת שבע ברשוכה, ואס הריגת
אוריה החתי שהיתה בחבולה ולא היה לדס יודע מזה דבר,
ולזה

2011 Ministerio de Cultura

ולוה לחר למעלה וירע הדבר לעיני ה׳, שהיה רע בעיניו ית׳ולא בעיני יהוידע שלח ידעו מהדבר כלל, ולחר כתן הכניח כי לחתה עזית בספר להיות הדבר בספר ובעלם מעיניו כל קדם, ומפני זה לחר דוד חטאתי לה׳, לל הנה לוריה כבר מת ולין לבקש ממנו מחילה ובת שבע היתה כבוחה עמו וחפלה בדבר, ולם כן היה זה הפזע והחטא מיוקד לחלוה ית׳, ולליו היה רלוי להולות ולבקש ממנו הסליחה והכפרה, כי כלשר יחטא הקדם לחביריו לל יכפר לזי כי לם כלשר בעל הריב ישלח ויכפר על חטאתו, ובהיותו מת הפה הלל ית׳הוא יכפר בעד חטאתו, ולזה לחר חטאתי לי׳, כלומר לו לבדו יוקם החטא, יען לוריה כבר מת ובת שבע בחוקה עמי ולין לדם ידיע מזה דבר, לכן היה החטא מיוחס חליו, וז״ש בחזור חלים לל ה׳ תשובתו, * לך לבדך חטאתי והרע בעיניך עזיתי, שלח היה כבר בעל ריבו כי לם הקב״ה, והיה החטא מיוחס חליו, וגם לפי שלין לזה בלרן לבקש ממנו מחילה, וזהו * למען תלדק בדבריך תזכ׳ בשפטך, לל לם תכפר בעד חטאתי תלדק ותוכה בו ולין מוכע חליו, לקרי שבבר את לוריה ובת שבע לין בלבה על זה עלבון ובידך הכפרה ועמך המליח׳. ועם היות שחטל׳ שמי שחטא לך פ״ע לחביריו והוח את ילך לחכל קברו ויבקש ממנו מחילה נפני חברים, לל היה זה רלוי לדוד מפני כבוד המלכות, לפי שהיה חטחו כעלם ונסתר והיה חלול השם לפרסמו ברבים. ולמכם בתשובת כתן שלחר לחר גם ה׳ העביר את חטאתך לל תמות, לחשוב שלחר לחר דוד חטאתי לה׳, כלומר שהחטא יוקם לפ״י ובידו הכפרה והמליחה, לחר כתן לחת הוח שבידו הכל, ולהיות הרחמים והמליחות בידו העביר את חטאתך שלח תמות, ולחר זה לפי שדוד כלשר שמע המשל מפי הנביח לחר ה׳ כי כן מות ילים הזה, ולכן לחר כתן חצפיך לתה תרלת והודית שהיית חייב מיתה, והלל ית׳ כלשר גזר עליך גזירה העביר את חטאתך שלח תמות, כי לל גזר עליך שתמות כי לם על בניך ועל בזיך, ועזה זה לפי שהכל מלתו ובידו ורשם עליך קודם הגזירה. הנה לם כן לחרו גם ה׳ העביר את חטאתך לין רלוי שיפורש לחרי הוידוי, כי לם קודם זה בשעת הגזירה שלח בגזר עליו מיתה לפי שרשם עליו, והנה ודוי דוד ותשובתו לל הסיר העונשים לשר בגזרו עליו, לבל כתכפרו עוונותיו וכילל מידי לבשלום וחזר למלכותו בזכות (יד) תשובתו: ולחרו לפם כי כתן כלמת לת לויבי ה׳ בדבר הזה, תרגם יונתן לרי מפתח פומח דמכלי עמח דה׳, כלומר כתת פתחון פה לזוכלי ישרלל שיחרו שבשה בישרל כדבר הרע הזה. ורלה פירשו שהוח כלוי לכבוד, כלומר כתן כלמת לת ה׳ בדבר הזה. ויותר נכון לכלי שבחמר שרלוי לקדם שיהיה כתה דורש ונתה מקיים, ודבר רע ומר הוח מלד שהקדם יקרל בדבר שהוח מרכה להוכיח עליו לת החרים, ולכן לחר כתן לל דוד ה׳ העביר לת חטאתך שלח תמות, לפם, רולה לומר עם היות שבתן כלמת והיית בימים הרלשונים מוכיח בשער ומתרף ומגדף ומכזין לת לויבי ה׳ לפי שיקחו בזי רעיהם, והם החבשים הפוזעים העוזים כדומה לדבר הזה לחר לתה עזית, (לולי רמז על שלול שהרג כוב עיר הכהנים והיה דוד דורש על זה ומגיד עליו הנדות של דופי ומגדיל לותו עון) ולכן לחר לו הנביח לם לתה היית מבזין ומתרף לחרים וקורף לותם לויבי ה׳ לפי שיקחו בזי רעיהם ויזבזו לותם, לו להיותם שופכי דמים, היה רלוי שימיתך החל יתברך על היותך נכשל בדבר הזה עמו לחר

ומפני זה זכר הכתוב שמת הילד מרעתון אשר ילדה בת שבע לפי שבת קודש זמנו והיה כדמות נובלת, ושבח דוד על לקחתו כי קרוב לומר זה כדי להודיע שלא נאנע ממנו ולכן שכב עמה ויולד את שלמה, ושלמה קדר ילדה בזמן הרקוי מיד כשנולד למר הכתוב וה' לבבו, והכה לו עזה עדין מעזה שיהיה רקוי להיותו נקהב ממנו יתברך, כי לם להיותו נשר בקרבתו מעליונה שיהיה מולך על כל ישראל ויכבס מכל הלדם ויהיה יועץ וחכם כדעתי וגבון לחם. הכה התבארו הפסוקי והותרו עם מה שלמרתי בהקלות כלם:

(שו) וילך נתן אל ביתו וגו'. זכר הכתוב לוך התחילת להתחיים הגזירה החלקית, ורלחוכה בילד לחזר ילדה בת שבע לדוד שהלה מיד כשהלך נתן אל ביתו ויבעט, כלומר שבאו לו בלנים, מלמון שבאו לו בלנים, ושבקש מיכה ק' ט' * לכוזה מכותיה, ושבקש (יו) דוד מאת החלקים בעד הנער בלום ובבכי ומספד וכח ולן, לל שהיה בניח ה' כל היום ובערב בבואו מצם היה לן על החרן בלח לכולה. ועם (יז) היו' שקמו וקבי ביתו להחכילו ולהקימו מהאר לח לבה ולח לכל לחם, ושאת הנער (יח) ביום השביעי ויהו לבניו ירלו' מהניד לו כן יעשה רעה, לל בגופו שיתגולל ויאית עלמו, ושדוד הבין מיתתו מחזר רלה (יט) לוחם מתלחלים, לל שלח השתללו ברשותו, ולו קם מהלרן וירחן ויסך וילוף שמלותיו. וכבר התעוררו החלמים לוך דוד רחן וכך בשבעת ימי לבלות? ומהם לחרו שהיה זה קודם הקבור. והיותר בכון הוא מה שבתב רלל שנתן הנביא בא לל דוד מיד כשילדה בת שבע קודם שימול הנער, ושאחרי ייעודו חלה הנער וביום השביעי (כ) לללידתו מת, ולן היום השביעי זוכר שביעי לבולי כי לם שביעי ללידה, ולכן לא בתחיב לבהוג עליו לבלות, ורחן וכך ובא לבית הצם להתפלל ולהודות על הרעה כמו שהיה חייב להודות על הטובה ולם כן לא היה הנער חולה כי לם יום לחד או יומים, ולכן לא לבל דוד בהם לחם: וכאחר תמהו עבדיו על זה, השיבו דוד בעוד הילד חי לומתי ובכיתי וגו', לל שבהשתללות רלוי שתעזה על הדברים המפזריים לא על המבעים, ולכן בעוד שהיה הילד חי היה לם ובוכה לרלות לם יחנן הצם וחי הילד, כי כל מה שהיה עוזה היה על דרך תפלה, לבל לחרי מותו מה יועיל זה הלם יהיה לחרי מותו? ורלוי שבשלל זה לחרי שבבר ידע דוד שהיה זה גזרה גוזרה מהלל י"ת על חטאתו, לוך לחר לעבדיו מי יודע יחנני הלקים וחי הילד? ולל הטיב בשבב דוד בעם התשובה יכפר ה' על הרעה. וחי לחשוב שעשה דוד זה להעלים העכין מהלשה ומחבריו, ולכן לל בילר להם שהיה זה בענתו, ולחרי מות הילד בח לל בית ה' והשתחוה שהה להיותו מקבל עליו לת הדין: ובעבור שלל כמבעה בת שבע מהפבות לחר זכרתי, זכר (כל) הכתוב שדוד נחם לת בת שבע לשתו, ולרלה עתה לשתו לפי שהיה בבר מת לוריה והיתה בת שבע לשתו על פי הצם. ולחר ויבח לליה וישבב עמה, הכפל להודיע שלח כתעברה ממנו מהבילה הרשעה. וחז"ל דרשו ויבח חלים, שבח עמה עין רלך בטעבה, לפי שהיתה כמבעת מלהזקק לו, ושבשבע לה שבשה לחר תלד ימלוך לחריו, ולו וישבב עמה וריחק הוא. והכה היה מטוב הפלחתה שילדה בן לחריו ויקרל לת שמו שלמה, להעיד שבו בשעה שלוס בן דוד ללחיו שבשמים. ובדברי הימים כתוב שהקב"ה קרל לו זה הצם, כמו שלמר דוד * ויהי לי"ה מ' כ"ג ע' עלי דבר ה' וגומ', כי שלמה יהיה שמו ושלוס ושקט לתן על ישראל בימיו, ויהיה לם כן ויקרל כנוי לפי שבוה שיקרלוהו כן: ושמכם לחרו (כה) וי' להבו וישלח ביד כתן ויקרל לת שמו ידידיה בעבור ה', לשקוב בפירושו שי' לקב"ה לת שלמ' בלחתו מרקס וישלח ביד כתן להודיע לדוד שי' לקבו, וכלשר דוד ידע זה לו קרל לת לם כבו ידידיה בעבור ה', לל שקרל לו לת שמו ידיד ה' בעבור שי' לוהב לותו כמו שהודיעו הבניא שהצם לקבו קרלוהו לם מורה על הלהבה ושהודיעו הבניא שהצם לקבו לו שלמה, ושלא בעבור שי' לוהב ישראל בימיו, ויהיה לם כן ויקרל כנוי לפי שבוה שיקרלוהו כן: ושמכם לחרו (כה)

ויולחם יואב כרבת בני עמון וגו'. יספר הכתוב שלחם (כו) יואב כרבת בני עמון (ושוא המקום שמת לם עליו לוריה) ולבד עיר הממלבה. ורלוי שתדע שהיה התנהג

2011 Ministerio de Cultura

המנהג בימי' ההם וכן עוד היום הוא המנהג בכל ארצות ישמעאל ובארצות רבות מאדום, שהיכלי המלך אינם בתוך העיר, אבל הם תמיד חוץ לעיר, והיה זה כדי שלא יהיה ענין המלך עמל וכעס לאנשי העיר ולא יעיקם, ולזה אמר כאן שלכד עיר המלוכה ועדין לא נלכדה רבה, לפי שהוא היה היכל המלך היושב סמוך לעיר. ורש"י כתב שני חזוקי חומה היו לה חוצונית ופנימית, החיצונה היא עיר המלוכ' והפנימית הוא למבצר ולחוזק, ומה שכתבתי הוא יותר נכון. וידמה שבעיר המלוכה (והוא היכל המלך שהיה סמוך לעי') היה תולדת ומקור המים כלם אשר היו באים לעיר רבה, שהיא העיר הגדולה, ולזה כאשר לכד יואב עיר המלוכ', שהו' היכל המלך הסמוך לעיר אשר היו משם יוצאי' מימי העיר, ראה שהעיר תנתן בהכרח, ולזה שלח מלאכים אל דוד להודיעו, כלחמתי ברבה שהיא העיר הגדולה גם לכדתי עיר המים שהיא עיר המלוכה אשר זכר, ושיאסוף יתר העם ויחנה על העיר, ר"ל רבה וילכדה, כ"א לא יעשה כן יצטרך לצור יואב עליה וילכד' ויקרא שמו עליה, והיה יואב בוחר יותר שיאמרו שהמלך לכדה משיקרא על שמו, להיותו עבד נאמן לדוד: וזכר הכתוב שכן עשה דוד שאסף עמו והלך שמה וילכדה, ולקח עטרת מלכם מעל ראשו והיה משקלה ככר זהב ואבן יקרה ושמה דוד על ראשו. וכבר הוקשה על החכמים והמפרשים ז"ל, איך היה סובל על ראשו עטרת ככר זהב? ומהם אמרו במס' ע"ז שהאבן יקרה היתה אבן שואבת ומעמידה באויר, ומה' אמרו שהאבן יקרה היתה שוה ככר זהב, ויהיה פי' ואבן יקרה, כמו מאבן יקר'. ורד"ק כתב שהיה סובל אותה זמן מועט, והוא היותר נכון ושהיה באופן שיוכל לסבלה: וספר שמלבד העטרה הוציא דוד עוד מהעיר שלל רב, ואת עמה אשר השבה שמה הוציא משם וישם במגרה ובחריצי הברזל ובמגזרות הברזל, והם מיני עונשין ויסורין, והמגר' הוא הנקרא בלעז שירא, וחריצי הברזל, הם כלים גדולים שבהם דשין התבואה, ומגזרו' הברזל, הם אשר יחתכו בהם האבנים, ואמר כל זה להודיע שהמיתם באכזריות רב, כדי שכל שאר האומות ישמעו ויראו. ומהם העביר במלבן, כלומ' ששרפ' במקום ששורפים הלבנים, וכן היה עושה לכל בני עמון אשר ביתר הערים שלכד דוד גם כן, ועם זה שב דוד והעם אל ירושלם בשמחה ובששון, כמו שכתוב * גילי מאד בת ציון הריעי ירושלם הנה מלכך זכרי' ט' ט' יבא לך צדיק ונושע הוא וגו':

[כו] וַיִּלָּחֶם יוֹאָב בְּרַבַּת בְּנֵי עַמּוֹן וַיִּלְכֹּד
אֶת־עִיר הַמְּלוּכָה׃
[כז] וַיִּשְׁלַח יוֹאָב מַלְאָכִים אֶל־דָּוִד וַיֹּאמֶר
נִלְחַמְתִּי בְרַבָּה גַּם־לָכַדְתִּי אֶת־עִיר
[כח] הַמָּיִם׃ וְעַתָּה אֱסֹף אֶת־יֶתֶר הָעָם
וַחֲנֵה עַל־הָעִיר וְלָכְדָהּ פֶּן־אֶלְכֹּד אֲנִי
אֶת־הָעִיר וְנִקְרָא שְׁמִי עָלֶיהָ׃
[כט] וַיֶּאֱסֹף דָּוִד אֶת־כָּל־הָעָם וַיֵּלֶךְ רַבָּתָה
וַיִּלָּחֶם בָּהּ וַיִּלְכְּדָהּ׃
[ל] וַיִּקַּח אֶת־עֲטֶרֶת־מַלְכָּם מֵעַל רֹאשׁוֹ
וּמִשְׁקָלָהּ כִּכַּר זָהָב וְאֶבֶן יְקָרָה וַתְּהִי
עַל־רֹאשׁ דָּוִד וּשְׁלַל הָעִיר הוֹצִיא
[לא] הַרְבֵּה מְאֹד׃ וְאֶת־הָעָם אֲשֶׁר־בָּהּ
הוֹצִיא וַיָּשֶׂם בַּמְּגֵרָה וּבַחֲרִצִי הַבַּרְזֶל
וּבְמַגְזְרוֹת הַבַּרְזֶל וְהֶעֱבִיר אוֹתָם
בַּמַּלְבֵּן וְכֵן יַעֲשֶׂה לְכֹל עָרֵי בְנֵי־עַמּוֹן
וַיָּשָׁב דָּוִד וְכָל־הָעָם יְרוּשָׁלָם׃

הפרשה העשרים תספר ענין אמנון בן דוד עם תמר אחותו ששכב עמה ויענה, ושאבשלום אחיה שמר את עברתו ובגוזזו צאנו צוה לנעריו שימיתוהו וימת וברח אל מלך גשור, ודברי האשה התקועית אשר דברה אל המלך עליו ונתרצה לו ושב לפני אביו וישק המלך לאבשלום. תחלת הפרשה ויהי אחרי כן ולאבשלום בן דוד אחות יפה ושמה תמר וגו', עד ויהי מאחרי כן ויעש לו אבשלום מרכבה וסוסים וחמשים איש וגומ', והנה שאלתי בפרשה הזאת שש שאלות:

השאלה הראשונה בתמר אם היתה בת דוד או לא? ואם נאמר שהיתה בתו ואחות אמנון, איך בתחלת הספור אמר ולאבשלום בן דוד אחות יפה ושמה תמר ויאהבה אמנון בן דוד? יורה שאבשלום ואמנון היו שניהם בני דוד ושתמר לא היתה כן, כי אם אחות אבשלום מצד האם ולא מצד אביו, ואמר את תמר אחות אבשלום אחי אני אהב ולא אמר אחותי, והוא המורה על זה גם כן. גם יקשה מה שאמרה היא לאמנון ועתה דבר נא אל המלך כי לא ימנעני ממך, ואם היתה אחותו איך לא ימנעה ממנו? ואם נאמר שלא היתה אחותו איך אמר אמנון אל אביו תבא נא תמר אחותי, ודוד אמר אליה לכי נא בית אמנון אחיך, והיא אמרה לו אל אחי אל תענני, ואבשלום אמר לה האמנון אחיך היה עמך, ועתה אחותי החרישי אחיך הוא אל תשיתי לב? והדברים האלה כלם יורו שתמר היתה אחות אמנון גם כן מצד האב, אם לא שהיתה בייחוד אחות אבשלום מצד האם:

השאלה השנית למה דוד המלך ע"ה בהיות ששמע הדברים האלה ויחר לו, איך לא העניש את אמנון כראוי? והיה ראוי שילקהו מכה רבה על עשותו הנבלה הזאת, ואם היה הוא מעניש כראוי לא היה אבשלו' נוטר לו איבה ולא היה הרגו כמו שעשה, ולכן יראה שדוד חטא בזה ולא עשה משפט בין בניו, ושהוא סבב כל מה שנמשך מהרעה על זה:

השאלה השלישית בהכפל הפסוקים שבאו בבריחת אבשלום, אמר ואבשלום ברח אל תלמי בן עמיהוד מלך גשור וגומ', וחזר ואמר ואבשלום ברח וילך גשור ויהי שם שלש שנים, ואין ספק ששני המאמרים כחם אחד:

השאלה הרביעית במה שהשתדל יואב להביא האשה התקועית לדבר אל המלך, ולמה לא דבר יואב בעצמו כל זה ומבלי המשל וחידות? והיה ראוי שיאמר למלך שיחזור לאבשלו' ויקבץ את נדחו, כל שכן שאמר הכתו' ראשונה ותכל דוד המלך לצאת אל אבשלו' כי ניחם על אמנון כי מת וידע יואב בן צרויה כי לב המלך על אבשלום, ואם דוד כבר היה בלבו להביא את אבשלום אליו למה לא דבר יואב בדבר והביא את האשה?

השאלה הששית בהכפל דברי האשה אל המלך, כי אחרי שדברה דבריה ושהשיבה המלך לכי לביתך ואני אצוה עליך, למה חזרה לומר עוד עלי אדוני המלך העון ועל בית אבי והמלך וכסאו נקי? והמאמר הזה אין לו ענין, וגם הוא בלתי אמיתי, כי אם כוונה שהמלך יעשה משפט ולכן יהיה כסאו נקי, יקשה אם כן למה

2011 Ministerio de Cultura

כן למה יהיה העון עליה ועל בית לכיה ? ומה כוונה שהמלך
לא יעזה מעפע , לזה לאמרה שיהיה עליה העון וכפה המלך
בקי ? לזכו כן כי על המלך יהיה העון וכפלו קייב לפני
המקום . ויקשה עוד לאחרי שאר אמר לה המלך המדבר אליך
והבאתו אלי ולא יוסיף עוד לגעת בך , למה הוסיפה עוד
לומר יזכור המלך את ה' אלקיך וגו' ? ומה ענין זה המאמר ?
השאלה הששית לאחרי שהאשה התקועית ביארה
וגלתה למלך שכל דבריה היו מאל

לא היה ולא נברא , כי אם להוכיחו על ענין לבעלום בנו ,
כמו שאמרה ולמה תחבת כזאת וגו' לבלתי השיב המלך את
נדחו כי מות נמות וגומ' , למה תזכיר עוד לאחרי זה לענין
המאל ? ואמרה ועתה לאשר נתתי לדבר אל המלך וגו' כי
ישמע המלך להציל את אמתו מכף האיש להשמיד אותי ואת
בני וגומ' , וזה עניין המאל הקודם לאשר נברר
לין בו טורך .
והנני מפרש הפסוקים בלופן יותרו השאלות כלם :

יג

רג

(א) **ויהי** לאחרי כן וגו' . לאחרי [א] שספר הכתוב תשלית
דוד בענין בת שבע ולוריה החתי , זכר לאחריו העובדים
לאשר העבירו המלך ית' עליו , לשובה במיתת הילד , ובנית
בענין תמר שבכה לאמנון עמה ויעבה , גמול מה שבכב דוד
עם בת שבע בקיי בעלה , ובליעל בהריגת לאמנון שהרגו
לבלעום על אותה הבעילה הזמורה , גמול למיתת לוריה
שמיתו דוד בעבור לאשתו , ולאחרי זה יספר ענין לבעלום
עם דוד לאשר בתאבלו בו גם כן גלוי עריות שבכב עם בני
לביו לעיבי כל ישראל כמו שייעד בתן הנביא , ובפיכות
ותרפת דוד וגדופו בהיותו בורח מפני בנו לאשר קם עליו , וזהו
שאחיכו הפרזיו וקנוסי : ולאמם תמר בת מי היתה , הנה חזל
נאמ' מהדרין והמפרשי כלם (למה שהקשה התוזיק לאשר
שלתי רלשונה) לאמרו , שתמר בת דוד המלך היתה לאחות
לבעלום בת לביו ובת לאמו , לבל שלאמו מעבה בת מלך גשור
דוד לקחה בחלקה להיותה יפת תואר ובכב עמה קודם
שגיירה , כי התורה התירה זה בכגד יכר הרע , כאמ' * ורלית
בשביה לאת יפת תואר , ולבה מותרת לו כי אם ביאה רלשונ'
בלבד , ולאל"ם אם תרלה להתגייר יקחנה לאשה , ומעבה
כתעברה מדוד בביאה הרלשונה בעודה גויה , ולפיכך היתה
תמר מותרת לאמנון לעפי שהיתה בת דוד , כי לין הבן הבא
ליזרעל מן השפחה לו מן הגויה קרוי בן יזרעל , ולכן לאמר
בפרשת משפטים * בבניס שיולדו ליזרעל מן השפחה הכנענית
שהם עבדים כמוה לא יזרעלי כקניסם . וכפי הפשט והמברש
היתרה הדעת הזה ריקון הוא מאכי והשכל לא יקבלהו , כי
עם היות שבודאי שבב דוד עם מעבה קודם שתגיירה ,
מה שלא בוכ' בכתו' ולינו רלוי למלך בועז בה' כמוהו כי אם
שתתגייר אלין רלשונה (כי לין בפק שהיל ברלונה תבאר מיל
להבדל למלך דוד ,) וגם שבודאי שאותה בילה רלשונה
כתעברה , מה שלא בוכר גל בכתוב והוא בלתי לפאר לדעת
הרופאי' שתתעבר הבתולה בביאה הרלשונה , הנה עבו לאחרי
שילדה מעבה את בתו לדוד בהיותה כבר גיורית יהודית לאך
יהיה הבדל בינה ובין לבעלום ? שבינם (ל' לבעלום ותמר)
היו בני דוד , שבינם היו ממעבה , שבינם בולדו בהיותה
גיורית ואשת המלך , ולאך בלאמר שהיל שבתעברה לאה
ממבה יום לו יומים קודם שתתגייר תהיה מותרת לאמנון
לאחיה ? ומה שאחלו שאין הבן הבא מן השפחה לו מן הגויה
בקרלי בן יזרעל , זה לאת בהיותה לאה שפחה לו גויה , לבל
לם כתעברה שעה לאת קודם שתתגייר וכתגיירה וילדה הבן
לו הבת בקודם ובשהרה , הייעב בעיבי ה' שבלין לותה
כגויה וביזיל לת ערותה והבן הבולד ביהודית יקרל גוי ? ובני
השפחה הבבענית להיותה מתולדת בשפחות' היה רלוי שהשפה
וילדיה תהיה לקדושים , כי הבני' במולדתם קלקס היותר

קדושין פג סא עב

(א) **ואחי** לאחרי כן וגו' . לאחרי [א] שספר הכתוב תשלית
דוד בענין בת שבע ולוריה החתי , זכר לאחריו העובדים
לאשר העבירו המלך ית' עליו , לשובה במיתת הילד , ובנית
בענין תמר שבכב לאמנון עמה ויעבה , גמול מה שבכב דוד
עם בת שבע בקיי בעלה , ובליעל בהריגת לאמנון שהרגו
לבלעום על אותה הבעילה הזמורה , גמול למיתת לוריה
שמיתו דוד בעבור לאשתו , ולאחרי זה יספר ענין לבעלום
עם דוד לאשר בתאבלו בו גם כן גלוי עריות שבכב עם בני
לביו לעיבי כל ישראל כמו שייעד בתן הנביא , ובפיכות
ותרפת דוד וגדופו בהיותו בורח מפני בנו לאשר קם עליו , וזהו
שאחיכו הפרזיו וקנוסי : ולאמם תמר בת מי היתה , הנה חזל
נאמ' מהדרין והמפרשי כלם (למה שהקשה התוזיק לאשר
שלתי רלשונה) לאמרו , שתמר בת דוד המלך היתה לאחות
לבעלום בת לביו ובת לאמו , לבל שלאמו מעבה בת מלך גשור
דוד לקחה בחלקה להיותה יפת תואר ובכב עמה קודם
שגיירה , כי התורה התירה זה בכגד יכר הרע , כאמ' * ורלית
בשביה לאת יפת תואר , ולבה מותרת לו כי אם ביאה רלשונ'
בלבד , ולאל"ם אם תרלה להתגייר יקחנה לאשה , ומעבה
כתעברה מדוד בביאה הרלשונה בעודה גויה , ולפיכך היתה
תמר מותרת לאמנון לעפי שהיתה בת דוד , כי לין הבן הבא
ליזרעל מן השפחה לו מן הגויה קרוי בן יזרעל , ולכן לאמר
בפרשת משפטים * בבניס שיולדו ליזרעל מן השפחה הכנענית
שהם עבדים כמוה לא יזרעלי כקניסם . וכפי הפשט והמברש
היתרה הדעת הזה ריקון הוא מאכי והשכל לא יקבלהו , כי
עם היות שבודאי שבב דוד עם מעבה קודם שתגיירה ,
מה שלא בוכ' בכתו' ולינו רלוי למלך בועז בה' כמוהו כי אם
שתתגייר אלין רלשונה (כי לין בפק שהיל ברלונה תבאר מיל
להבדל למלך דוד ,) וגם שבודאי שאותה בילה רלשונה
כתעברה , מה שלא בוכר גל בכתוב והוא בלתי לפאר לדעת
הרופאי' שתתעבר הבתולה בביאה הרלשונה , הנה עבו לאחרי
שילדה מעבה את בתו לדוד בהיותה כבר גיורית יהודית לאך
יהיה הבדל בינה ובין לבעלום ? שבינם (ל' לבעלום ותמר)
היו בני דוד , שבינם היו ממעבה , שבינם בולדו בהיותה
גיורית ואשת המלך , ולאך בלאמר שהיל שבתעברה לאה
ממבה יום לו יומים קודם שתתגייר תהיה מותרת לאמנון
לאחיה ? ומה שאחלו שאין הבן הבא מן השפחה לו מן הגויה
בקרלי בן יזרעל , זה לאת בהיותה לאה שפחה לו גויה , לבל
לם כתעברה שעה לאת קודם שתתגייר וכתגיירה וילדה הבן
לו הבת בקודם ובשהרה , הייעב בעיבי ה' שבלין לותה
כגויה וביזיל לת ערותה והבן הבולד ביהודית יקרל גוי ? ובני
השפחה הבבענית להיותה מתולדת בשפחות' היה רלוי שהשפה
וילדיה תהיה לקדושים , כי הבני' במולדתם קלקס היותר

לעת קבמי התלמוד בעיין לאמנון ותמר פ"ב כ"ח ע"ח דברי כ"ל ע"ג שאת כ"ח ג'

גדול הוא מבד האם , ולפ"ם בהיו' האם שפחה והלדים נם כן עבד , שעם היות שהוא יפת בבניעי לין רלוי שילאו הבני' שהם מולדת בית , ולין הבדון הזה דומה לדלדים לעבין תמר ולאמנון שהיו לדלים מבד לביהם , והתור' הזהירה בעריות ולאמרה * בת לביו לו ויקרלת לי"ע בת לאמו מולדת בית לו מולדת חוץ . והברלה לני בזה הוא לעת הרב שלבשלום ותמר שביהם היו בעבין לאמנון בני דוד ובביהם ילדה לותם ותמר מעבה לאחרי שבתגיירה , ולבן קרלה לאמנון לאותי והיל גם היל לאמרה לאי הוא , ודוד ולבשלום שביה' לאמרו לאמנון לאחיך , ועל בן לאמר לבשלום לליה האריגי לאחיך הוא לל תשיתי לב , לפי שבהיותו לאחיו רלוי שלא תפרבם את בבלתו , לאמם בתלת הבפור לאמר ולבשלום בן דוד לאות יפה , לפי שרלה הבתוב ליאמה לליו להיותה בת לביו ובת לאמו , ולפי שהוא התעורר לבקום לת בקמתה לאשר באחיך הוא מה שבאחיך בין לבשלום ולביו , ולפי שהיל היתה עם מעבה לאמה ולולי בבית לבשלום היו יוצבות גם קודם זה , לבן ייפסה הבתו' לליו בעגם ורלשונה . ועם זה בפר הבתו' מיד ויבר לאמנון להתחלות בעבור תמר לאחותו , ל"ל שלהיותה לאחותו , רלה שהיה בלתי לפאר לזבב עמה , ולם היתה מותרת להבזת לליו במו שבצו החבצים הלבה שלמים הם לתבו , ולמה לא לאר לאמנון לאביו שיתבה לו לאשה ? וזו בלחת היתה עלה יותר הגונה ממה שיעלו יוכל לעשות , לבל הלחת יורה דרבו שהיה זה בלתי לפאר בפי הדין והתורה . ולאמם מה שלאמרה תמר דבר בא לל המלך כי לא ימבעבי ממך לא לאמרה כי אם להבלל מידו ומהבל שלבאר , ותבחומין של הבל היו ורלתה לדחותו בקו , לף כי בדבריה העיר' על לחתת הדבר בלאמרה כי לא יעשה בן בישראל לל תעשה לת הבבלה הזאת , ל"ל היותה ערותו . הנה לם בן בזה התיצבו הדברים כלם והותרה השאלה הרלשונה :

ויצר לאמנון וגו' . מפר הבתוב שהיה קשה ולר לאמנון (ב)
להתחלות , ל"ל להיותו בחוק ותולה לאהבה על תמר
לבתי בבות , הלחל להיותה לחותו ולין יפבח בה ? והבית
כי בתולה היא , והיתה מבבי זה לבועה בביתה בדרך בתולת
ישראל ולא היתה יוצלה לבה ולבה , ולבן היה בפלא וקשה
לל לאמנון שיוכל לעשות לה מלומה , ובהיות לו רע ולהוב (ג)
יובבד בן שמעה לחי דוד והיה חבם להרע , לאמר לו (ד)
מדוע לתה בבה לל בן המלך בבקר בבקר ? רולה לומר
מדוע בל יום תקום מבתך לל ובחוץ בלאו בלילה לא שבב
לבך ? הלא זה בלתי רלוי לבן המלך שרלוי שיהיה תמיד
שמח ובעלז , והוא הביאו לת תמר לחות לבעלום לחי
לבי לוהב , ולאמר לחות לבעלום לחי , להיותה לחותו בת
לאו והיתה בביתו תמיד , ובם לפי שהיתה בם בן לבעלום
בת ושמה תמר יפת תואר ויפת מראה , ולזה הוסיף לתת
ההבדל

2011 Ministerio de Cultura

[ה] וַיֹּאמֶר לוֹ יְהוֹנָדָב שְׁכַב עַל־מִשְׁכָּבְךָ
וְהִתְחַל וּבְא אָבִיךָ לִרְאוֹתֶךָ וְאָמַרְתָּ
אֵלָיו תָּבֹא נָא תָּמָר אֲחוֹתִי וְתַכְרֵנִי לֶחֶם
וְעָשְׂתָה לְעֵינַי אֶת־הַבִּרְיָה לְמַעַן אֲשֶׁר
[ו] אֶרְאֶה וְאָכַלְתִּי מִיָּדָהּ׃ וַיִּשְׁכַּב אַמְנוֹן
וַיִּתְחַל וַיָּבֹא הַמֶּלֶךְ לִרְאוֹתוֹ וַיֹּאמֶר
אַמְנוֹן אֶל־הַמֶּלֶךְ תָּבוֹא־נָא תָּמָר אֲחוֹתִי
וּתְלַבֵּב לְעֵינַי שְׁתֵּי לְבִבוֹת וְאֶבְרֶה
[ז] מִיָּדָהּ׃ וַיִּשְׁלַח דָּוִד אֶל־תָּמָר הַבַּיְתָה לֵאמֹר
לְכִי נָא בֵּית אַמְנוֹן אָחִיךְ וַעֲשִׂי־לוֹ
[ח] דָּבָר׃ וַתֵּלֶךְ תָּמָר בֵּית אַמְנוֹן אָחִיהָ
וְהוּא שֹׁכֵב וַתִּקַּח אֶת־הַבָּצֵק וַתָּלָשׁ
וַתְּלַבֵּב לְעֵינָיו וַתְּבַשֵּׁל אֶת־הַלְּבִבוֹת׃
[ט] וַתִּקַּח אֶת־הַמַּשֶּׂרֶת וַתִּצֹק לְפָנָיו וַיְמָאֵן
לֶאֱכֹל׃ וַיֹּאמֶר אַמְנוֹן הוֹצִיאוּ כָל־
אִישׁ מֵעָלָי וַיֵּצְאוּ כָל־אִישׁ מֵעָלָיו׃
[י] וַיֹּאמֶר אַמְנוֹן אֶל־תָּמָר הָבִאי הַבְּדִיר
הַחֶדֶר וְאֶבְרָה מִיָּדֵךְ וַתִּקַּח תָּמָר אֶת־
הַלְּבִבוֹת אֲשֶׁר עָשָׂתָה וַתָּבֵא לְאַמְנוֹן
[יא] אָחִיהָ הַחֶדְרָה׃ וַתַּגֶּשׁ אֵלָיו לֶאֱכֹל
וַתַּחֲזֶק־בּוֹ וַתֹּאמֶר לוֹ בּוֹאִי שִׁכְבִי עִמִּי
[יב] אֲחוֹתִי׃ וַתֹּאמֶר לוֹ אַל־אָחִי אַל־
תְּעַנֵּנִי כִּי לֹא־יֵעָשֶׂה כֵן בְּיִשְׂרָאֵל
אַל־תַּעֲשֶׂה אֶת־הַנְּבָלָה הַזֹּאת׃
[יג] וַאֲנִי אָנָה אוֹלִיךְ אֶת־חֶרְפָּתִי וְאַתָּה
תִּהְיֶה כְּאַחַד הַנְּבָלִים בְּיִשְׂרָאֵל וְעַתָּה
דַּבֶּר־נָא אֶל־הַמֶּלֶךְ כִּי לֹא יִמְנָעֵנִי
[יד] מִמֶּךָּ׃ וְלֹא אָבָה לִשְׁמֹעַ בְּקוֹלָהּ וַיִּחֲזַק
מִמֶּנָּה וַיְעַנֶּהָ וַיִּשְׁכַּב אֹתָהּ׃
[טו] וַיִּשְׂנָאֶהָ אַמְנוֹן שִׂנְאָה גְדוֹלָה מְאֹד כִּי
גְדוֹלָה הַשִּׂנְאָה אֲשֶׁר שְׂנֵאָהּ מֵאַהֲבָה
אֲשֶׁר אֲהֵבָהּ וַיֹּאמֶר־לָהּ אַמְנוֹן קוּמִי
[טז] לֵכִי׃ וַתֹּאמֶר לוֹ אַל־אוֹדֹת הָרָעָה
הַגְּדוֹלָה הַזֹּאת מֵאַחֶרֶת אֲשֶׁר־עָשִׂיתָ עִמִּי
לְשַׁלְּחֵנִי וְלֹא אָבָה לִשְׁמֹעַ לָהּ׃
[יז] וַיְקָרָא אֶת־נַעֲרוֹ מְשָׁרְתוֹ וַיֹּאמֶר שַׁלְּחוּ־
נָא אֶת־זֹאת מֵעָלַי הַחוּצָה וּבָרַח
[יח] הַדֶּלֶת אַחֲרֶיהָ׃ וְעָלֶיהָ כְּתֹנֶת פַּסִּים
כִּי כֵן תִּלְבַּשְׁנָה בְּנוֹת־הַמֶּלֶךְ הַבְּתוּלֹת
מְעִילִים וַיֹּצֵא אוֹתָהּ מְשָׁרְתוֹ הַחוּץ
וְנָעַל הַדֶּלֶת אַחֲרֶיהָ׃
[יט] וַתִּקַּח תָּמָר אֵפֶר עַל־רֹאשָׁהּ וּכְתֹנֶת

(ה) ההכלל כיניהן: ויובנ מעצב להרע כתן לו תקבולה לוך יעצה לעתכות תמר לביתו עם היותה בתולה, ומאחר דקה לחכון שהכיס עליו (ו) עלת יובנ, היה הדבר לעלמו ועצה עלמו קולה מוצכ על מטתו והחלך לבית כח לרקותו, ולו שאל לחכון ממנו תבוא כח תמר לאותי ותלבב לעיני שתי לבבות (ז, ח) ואברה ואוכל מידה, והחלך נוה לתמר בתו שתלך לפניו ותלך ותעשה כן. וכבר פירשו

פב כח ע"ח חול' בשם סנהדרין שעשתה לו מיני טגון, והוא שמטגנין (ט) הבלק במחב' עם השמן: והוא במאכלתו הרעה לא רלה לאכול והוליך כל לים מעליו (י, יא) וילך החדרה, ואחר הלבה תמר עם הזוית בה לבוב עמה: והיא בקשה ממנו לא תעבני וגו', ורלתה בזה לתת ג' טענות חזקות לבלין רלוי לעשותו, הלקל מפלת המעשה, הב' מפלת כבודה, הג' מפלת כבודו. לם מפלת המעשה לחרה לא לאי תעבני, והוא כאמר בתחילה, כלנו לחרה וכי לילך לאי? הלא לאי לאתה, ולבן לין רלוי שתעבני, כי לא יעשה כן בישראל, לא לבוב לדם עם לאותו ולגלות ערותה, ולבן אל תעשה הנבלה הזאת. ומם מפלת כבודה, לאמר ואני לאן אוליך את חרפתי, ואתה תהיה כאחד הנבלים בישראל. ולפי שהוא בחשבו לא היה מבחין בין לאמת והשקר ולא היה מבדיל בין הטוב ובין הרע, הוסיפה לומר לו דברי התול חולי יפתה אליהם, והוא לאמר ועתה דבר נא אל המלך כי לא ימנעני ממך, ל"ל אם אולה להכה לאת דבר נא אל יומ פ"ח המלך, ולפי שאין דבר עומד נפני פקוח נפש, הוא לא ימנעני ממך, כי עם היותי ערוה לך יבאר בו יותר מאיתך, וזה ענין כי לא יבוב אדם עם לאותו ולגלות ערותה, ולבן אל תעשה הנבלה הזאת. ואם מפלת כבודו, לאמר ואני אנה אוליך את חרפתי, ל"ל מלבד הקטן הנה יש עוד בקיבת חרפתי. ואם מפלת כבוד המקום, לאמר

הַפַּסִּים אֲשֶׁר עָלֶיהָ קָרְעָה וַתָּשֶׂם יָדָהּ
עַל־רֹאשָׁהּ וַתֵּלֶךְ הָלוֹךְ וְזָעָקָה׃
[כ] וַיֹּאמֶר אֵלֶיהָ אַבְשָׁלוֹם אָחִיהָ הֲאַמְנוֹן
אָחִיךְ הָיָה עִמָּךְ וְעַתָּה אֲחוֹתִי הַחֲרִישִׁי
אָחִיךְ הוּא אַל־תָּשִׁיתִי אֶת־לִבֵּךְ לַדָּבָר הַזֶּה
וַתֵּשֶׁב תָּמָר וְשֹׁמֵמָה בֵּית אַבְשָׁלוֹם
[כא] אָחִיהָ׃ וְהַמֶּלֶךְ דָּוִד שָׁמַע אֵת כָּל־
הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה וַיִּחַר לוֹ מְאֹד׃
[כב] וְלֹא־דִבֶּר אַבְשָׁלוֹם עִם־אַמְנוֹן לְמֵרָע
וְעַד־טוֹב כִּי־שָׂנֵא אַבְשָׁלוֹם אֶת־אַמְנוֹן
עַל־דְּבַר אֲשֶׁר עִנָּה אֶת תָּמָר אֲחֹתוֹ׃
[כג] וַיְהִי לִשְׁנָתַיִם יָמִים וַיִּהְיוּ גֹזְזִים
לְאַבְשָׁלוֹם בְּבַעַל חָצוֹר אֲשֶׁר עִם־אֶפְרָיִם
וַיִּקְרָא אַבְשָׁלוֹם לְכָל־בְּנֵי הַמֶּלֶךְ׃
[כד] וַיָּבֹא אַבְשָׁלוֹם אֶל־הַמֶּלֶךְ וַיֹּאמֶר הִנֵּה
נָא גֹזְזִים לְעַבְדֶּךָ יֵלֶךְ־נָא הַמֶּלֶךְ וַעֲבָדָיו
[כה] עִם־עַבְדֶּךָ׃ וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ אֶל־אַבְשָׁלוֹם
אַל־בְּנִי אַל־נָא נֵלֶךְ כֻּלָּנוּ וְלֹא־נְכַבֶּד עָלֶיךָ וַיִּפְרָץ־בּוֹ וְלֹא־אָבָה
לָלֶכֶת וַיְבָרְכֵהוּ׃
[כו] וַיֹּאמֶר אַבְשָׁלוֹם וְלֹא יֵלֶךְ־נָא אִתָּנוּ
אַמְנוֹן אָחִי וַיֹּאמֶר לוֹ הַמֶּלֶךְ לָמָּה יֵלֶךְ
[כז] עִמָּךְ׃ וַיִּפְרָץ־בּוֹ אַבְשָׁלוֹם וַיְשַׁלַּח
אִתּוֹ אֶת־אַמְנוֹן וְאֶת כָּל־בְּנֵי הַמֶּלֶךְ׃
[כח] וַיְצַו אַבְשָׁלוֹם אֶת־נְעָרָיו לֵאמֹר רְאוּ־
נָא כְּטוֹב לֵב־אַמְנוֹן בַּיַּיִן וְאָמַרְתִּי
אֲלֵיכֶם הַכּוּ אֶת־אַמְנוֹן וַהֲמִתֶּם אֹתוֹ
אַל־תִּירָאוּ הֲלוֹא פִי אָנֹכִי צִוִּיתִי אֶתְכֶם
חִזְקוּ וְהְיוּ לִבְנֵי־חָיִל׃

(כ) וכאשר שמע אבשלום הדבר הרע הזה אמר להתר התריעי, לו שלח תריס בחון קולה עוד שתחיה ועלמה וצורה הוא, ואז שתקה תמר ותשב בביתו, וגם זה היתה מבה מית הפס להריגת אמנון, שהיה אבשלום יודע ורואה אותה בכעס ורואה בקרפתה והיותה שוממה, ולבן התחיל על בקשתה, והיה מקיבתו שלח דבר בלב לאמנון, וידעבו מזה שהקיבה והצרה גדרה הלאתית הוא בהעדר הדבו' מטוב ועד רע, ולבן אמר * והוא לא זוכה לו דברי ל' מב
מתוכל שבשום, שאם לא דבר עמו שלשה ימים קיבו גולה, כך כתב ללבג ז"ל. ואני לאשור שאבשלום היה מדבר כל היום עם אמנון לאיו, שאם לא היה כן איך היה הולך לגווזי כאנו לאכול ולשתות עמו? לבל כוונת הכתוב שאבשלום לא דבר עם אמנון כלל בזה הענין על שענה את תמר, עם היותו מדבר עמו בשאר הענינים כלם, והיה זה לפי שהאבשים הכוערים קיבה לא יוכיחו את רעיהם, והצבו' פועלת בהם מבפנים עם השתיקה, על ויקרא יט יז שלבן אותה התורה * הוכח תוכיח את עמיתך ולא תשא עליו חטא, לל שיוכיחהו בדברים ועם זה ילבר וירוח לו ולא יבא להרגו, והוא לאמרו ולא תשא עליו חטא, (כב) וזהו ולא דבר אבשלום עם אמנון למרע ועד טוב כי שנא אבשלום את אמנון. ויקרא הכתוב בלשון עבין לא דבר אלא לשון, ואמר על דבר שאר ענין, ואין זה כמוך לבי שבא אבשלום, אבל הוא כמוך למעלה, כאלו אמר ולא דבר אבשלום עם אמנון למרע ועד טוב על דבר שאר ענין את תמ' לאחותו כי שבא אבשלו' את אמנון, ומתוך שבאתו לא הוכיחו עליו בחשבו להבקש ממנו כמו שעשה. ואמנם למה דוד לא עשה מאפט על זה אחר שמע את כל הדברי' וירע בעיניו, הסבה אבלי היא, לפי שבפי הדין הבא על אחד מהעריות במזיד חייב כרת, שב' * כי כל אשר יעשה מכל התועבות האלה ונכרתו הנפשות האלה, ויש מן העריות שהוא בכיתת ב"ד יותר על הכרת שהוא שוה בכלן, והם הבא על אמו ועל אחת אביו ועל אשת אבו והשוכב עם הזכר ועם הבהמ' ועם הנערה המאורסה שאלה הם בחקילה, והבא על בת אחתו בחייה ועל בת בתה ועל בת בנה ועל אם אשתו ועל אם אמה ועל אם אביה, והבא על בתו ועל בת בתו ועל בת בנו שהם בשריפ', והבא על אשת איש שהיא בחנק, אבל כל שאר העריות אשר ערות האחות מכלם הם בכרת בלבד, ואין בהם מיתת בית דין אבל יש בהם מלקות, וזה אם היו עם עדים והתרתה, שכל חייבי כריתו' לוקין כמו שהתבאר בתלמוד והביאו הרמבם מכות פ"ג בספר קדושה הלכות אסורי ביאה פרק ראשון. ומאחר וכריתו' פ"ק שאמנון שכב עם אחותו לא היה חייב מיתת בית דין ולא גם כן מלקות, לפי שלא היו שם עדים והתרתה ובאחר עניבו אם כן בכרת לבד, ומפני זה לא המיתו דוד ע"ה על זה, כל שבן שהיה אמנון הבן הבכור העתיד לירש המלבות, ואין בפק שהוכיחו בדברי' ואם לא בוכר בכתו', והותרה עם זה הבאלה הבאית:

ויהי לשנתים ימים. פסר (כג) הבתוב איך בעבב אמנון על אחותו, ואיך התחיל להתקיי' ייעוד הבביא לדוד לא תמו' קרב מביתך. ואמב' למה היה זה לאחר שבתי' ימים שהם שתי שבים, לאוצ"ל בשם אומה בירושלמי, יש זכות תולה שבה פ"ג יק"ע לאחת, ויש זכות תולה שתי שבי', יש זכות תולה שבה לאחת מבבוכד בצר * ולאל' ירקין תרי דניל ל ס עשר, יש שתולה שתי שבים מאמנון, שב' ויהי לשנתי' ימים ויהיו גוזזים לאבשלום וגומ', ויש שתולה ג' שבים מאחאב, * ויאבו שלש שבי', לל' יומי מלבי' ק' כב ל' כל אותם שבים עשר קדש היה עשוק בתורה, כל אותם שתי שבים היה עשוק בתורה. והרלוי שבאמר הוא שאמנון היה בשר מאבשלום, ולבן הולרך לאבשלום להתביפו שבתים ימי' בלופן שיאשוב לאמנון כי בבר עברה משטתו ובאשר הדבר מלבו כדי שיבעט בו וילך עמו, כי בזולת זאת התאבול' לא היה לאמנון בוטח באבשלום, ולבן לאחרי שתי שבים בעלות לאבשלום לגזוז את צאבו, שהיה מבהג' לעשות שם משתה ושמח, קרא אל בל בני המלך שילבו לאבול ולשתות עמו. ומלבד זה הבה (כד) עוד דרש אל המלך לבוא שילך שמה הוא ועבדיו, ולא דרש לאבשלו' שילך המלך להיותו פפן בהליבתו, כי אם להביל פפן מלבו כדי שיבעט המלך בטוב בוונתו, מה שלא היה אלו דרש לאבשלום על הליבת אחיו לבדם שמה: והמלך לא (כה) רצה ללבת באמרו שיהיו לו למשא בבד ובאבו על בליבות בפשו, ואז אמר לאבשלו' ולא ילך בא יתנו לאמנון לאחי? ויורה (כו) שעם היות שאבשלום בבר קרא בל בני המלך לא בבאם לאמנון בתוב', בי היה יורא המלבו' ודיבו קרוב לדין המלך, ולזה לא' ולא ילך בא יתנו לאמנון לאחי, לל' מאת' שאת' לדובי המלך לא תלך הבה לאמנון לאחי הבבוד לא ירצה גם בן ללבת, ואז (כו) שלח דוד את לאמנון ואת בל בניו ללבת לשמוח עם אבשלו', והוא הוה את עבדיו שבטוב לב בלם ביין יבו את לאמנון: ואמר' (בח) והמית' אותו, לל' שלא יסורו מעליו עד שתבה בפשו, ואמ' עוד לאבשלום לנערי' בל תרבו הלוא בי אבבי צויתי אתבם חזקו והיו לבני

2011 Ministerio de Cultura

לבני חיל, כלומר אל תרחו ואל תערלו לומר איך נשלח
ידיו בבן המלך? כי לויכם עושים זה מעלמיכם אבל לכי
לניתי לתכם, ואלי תיוסם האשמה ולא לכם, ואין עליכם
(כט) כי אם להיות בני חיל ולעזו מכות לרוכיכם: והנערים עשו
כדבר אבשלו, ובני המלך ברחו כי חשבו שהיה כוונ' אבשלום
(ל) להמית כלם, וכן בלה השמועה אל דוד שהכה כלם ואלא
(לא) נותר מהם עד אחד, ויקרע
המלך את בגדיו וגו' ואבל
יונדב בן שמעה אחי דוד
שהיה גם עם המלך הנין
אמתת הדבר, לפי שהוא היה
יודע בליעל הפעל המגונה
(לב) ההוא, ואמר למלך אל יאמרון
לבדו את ואהוא היה יודע זה
לפי שעל פי אבשלום היתה
זומה מיום ענותו את תמר
וגו', ולא שכר אבשלום כדר
כפיו ובצפיתיו להמיתו, וזהו
שהיה זומה בפיו. ולשון אל
כתב במוי אל אבשלום היתה
לוקה זו זומה על עבדיו
(לג) להרגו: וזכר שברחות המופה
עם רב הולכים מדרך אחריו,
אל שברחו מאבשלום והיו
בחים כנגד העיר, הגיד זה
(לד) שראה אל המלך, ויונדב
שהיה גם עם המלך פירש
הענין ואמר הנה בני המלך
באו, אל העם אשר המופה
רואה הם בני המלך שבאים,
והיה הענין אם כן כדבר
עבדך, כלומר אמת אמרון
לבד ואהוא על עכין תמר,
(לו) וכן היה כי באו כל אחר בני
(לז) המלך ויבכו עמו: ואתרי
שהאלים הכתוב לספר מיתת
אמנון חזר לספר מעשה
אבשלום, ואמר שברח אל
תלמי מלך גשור שהיה אבי
אמו, ודוד התאבל על בנו
ימים, אל שבים רבים, או
כוון על האלשה שבים שיצא
אבשלום בגאר. או שכל
הימי' היה מתאבל עליו, ומדי
אדם בקדשו ומדי שבת בשבתו
תני' ומועדי' לא היה כמלט
יום אחד לא יתאבל בו על
אמנון בנו. ועם היות אחאר
דוד בשמת הילד קאר ילדה
בתשובה את שבע אשר ילדי
להתאבל על המת, וכמו
שאמר אבי המלך אלי והוא לא ישוב אלי וכך ורחץ וחלף
שמלותיו כמו שכוכר שם, הכה לא עשה כן על מיתת אמנון
אבל התאבל עליו ימי' רבים. ולבא כתב אלא גבה שמה
כי אם התפלה והמום על הילד המת להיותו פעל בעל, אבל
הדאגה והיגון לא דבר מאבו שמה, ואין כן דעתי, כי שם
אמר ארחץ וסך וחלף שמלותיו ואין זה מאבהגי הדואגים,
ואמר ויבקש דוד את את שבע אחתו וגומר, אם כן לא
תפלה ולא אבלות ולא דאגה ולא יגון היה לו על מות
הילד, אבל היה זה לפי שהיה ילד כעולמים לא רצו אור,
והאריך בבר הגיד לו גם הבן הילוד לך מות ימות ועל כן היה

[כט] וַיַּעֲשׂוּ נַעֲרֵי אַבְשָׁלוֹם לְאַמְנוֹן כַּאֲשֶׁר
צִוָּה אַבְשָׁלוֹם וַיָּקוּמוּ כָּל־בְּנֵי הַמֶּלֶךְ
וַיִּרְכְּבוּ אִישׁ עַל־פִּרְדּוֹ וַיָּנֻסוּ:
[ל] וַיְהִי הֵמָּה בַדֶּרֶךְ וְהַשְּׁמֻעָה בָּאָה אֶל־
דָּוִד לֵאמֹר הִכָּה אַבְשָׁלוֹם אֶת־כָּל־
בְּנֵי הַמֶּלֶךְ וְלֹא־נוֹתַר מֵהֶם אֶחָד:
[לא] וַיָּקָם הַמֶּלֶךְ וַיִּקְרַע אֶת־בְּגָדָיו וַיִּשְׁכַּב
אָרְצָה וְכָל־עֲבָדָיו נִצָּבִים קְרֻעֵי בְגָדִים:
[לב] וַיַּעַן יְהוֹנָדָב בֶּן־שִׁמְעָה אֲחִי־דָוִד וַיֹּאמֶר
אַל־יֹאמַר אֲדֹנִי אֶת כָּל־הַנְּעָרִים בְּנֵי־
הַמֶּלֶךְ הֻמָּתוּ כִּי־אַמְנוֹן לְבַדּוֹ מֵת כִּי
עַל־פִּי אַבְשָׁלוֹם הָיְתָה שָׂמָה מִיּוֹם
[לג] עַנּתוֹ אֶת תָּמָר אֲחֹתוֹ: וְעַתָּה אַל־יָשֶׂם
אֲדֹנִי הַמֶּלֶךְ אֶל־לִבּוֹ דָּבָר לֵאמֹר כָּל־
בְּנֵי הַמֶּלֶךְ מֵתוּ כִּי־אִם אַמְנוֹן לְבַדּוֹ
[לד] מֵת: וַיִּבְרַח אַבְשָׁלוֹם וַיִּשָּׂא הַנַּעַר
הַצֹּפֶה אֶת־עֵינָיו וַיַּרְא וְהִנֵּה עָם־רַב
הֹלְכִים מִדַּרְכּוֹ אַחֲרָיו מִצַּד הָהָר:
[לה] וַיֹּאמֶר יְהוֹנָדָב אֶל־הַמֶּלֶךְ הִנֵּה בְנֵי־
הַמֶּלֶךְ בָּאוּ כִּדְבַר עַבְדְּךָ כֵּן הָיָה:
[לו] וַיְהִי כְּכַלֹּתוֹ לְדַבֵּר וְהִנֵּה בְנֵי־הַמֶּלֶךְ
בָּאוּ וַיִּשְׂאוּ קוֹלָם וַיִּבְכּוּ וְגַם־הַמֶּלֶךְ
וְכָל־עֲבָדָיו בָּכוּ בְכִי גָּדוֹל מְאֹד:
[לז] וְאַבְשָׁלוֹם בָּרַח וַיֵּלֶךְ אֶל־תַּלְמַי בֶּן־
עַמִּיחוּר מֶלֶךְ גְּשׁוּר וַיִּתְאַבֵּל עַל־בְּנוֹ
[לח] כָּל־הַיָּמִים: וְאַבְשָׁלוֹם בָּרַח וַיֵּלֶךְ
[לט] גְּשׁוּר וַיְהִי־שָׁם שָׁלֹשׁ שָׁנִים: וַתִּכַל דָּוִד
הַמֶּלֶךְ לָצֵאת אֶל־אַבְשָׁלוֹם כִּי־נִחַם עַל־
אַמְנוֹן כִּי־מֵת:

מתאמן דוד בעניו, אבל נמיתת אמנון שהיה אין שלם
במותו ונפשו קשורה בנפשו, והוא היה בעיניו יורש המלכות
ומת בחרב אחיו ולא בידי שמים, בלי הפק נעשה אלין הרעה
והתאבל עליו כל הימים ולא אבל דעתו תכחומין, ולא אמר
על זה אבי הולך אלין והוא לא ישוב אלי כמו שאמר על
הילד: והנה הוסיף הכתוב לומר ואבשלום ברח וילך גשור, (לח)
לפי שברחותה כשברח היה
עומד בתוך בית המלך והולך
אתו בתוך ילך, ובאחר רקה
שאביו התאבל על בנו ימים
רבים מלד, פחד אבשלום אולי
ישלח אחריו אביו להמית ממנו
כמה בעלי מערי הפרזות
או בלבתו מפה אל פה עם
המלך, ולכן לא רצה לשבת
עוד עם מלך גשור מעיר
לעיר ובדרכים, וילך וישב
תמיד בגשור שהיתה עיר
מלוכה ומבצר חזק, וישב שם
שלש שנים אלא יצא משם לבא
ואבא, וזהו ענין אמרו שבית
ואבשלום ברח וילך גשור וישב
שם שלש שנים, ועם זה
הותרה הבעלה הראשונה:
ותכל דוד המלך וגו' הפסוקי' (לט)
הללו מלבד מה שבתבו
המפרשים הנה כתב הכתוב
הלפוד דברי' מחוורים, והנני
מפרש לותם כפי הטוב
מהלמדיהם, ועם זה לפוה
דעי לף לפי לולי לקדם בהם
דבר כיל לפני הטוב' · ולוזר
שהמפרשי' קשבו שפירו' ותכל
דוד המלך לצאת אל אבשלום
וגו', וידע יואב בן לרויה כי
לב המלך על אבשלו', פירושו
שהיה לבו עליו להשיבו ולכפר
בעד חטאתו ולהשיבו אליו,
ואמרו ותכל שלותה בפש דוד
לצאת בעבור אבשלום מרוב
תלותו לו, על דרך * בפשי שיר ג' ו
יפלה בדברו · ובלא מדות
אל ר' אליעזר פירושו כן,
שהוא הכתוב דרך קלרה,
כאלו אחר ותכל בפש דוד,
זכר לדבר * בכפה וגם תלים פל ג'
כלת' בפשי · ולאבע פי' ותכל
לשת דוד, אל שהם אבשלום
עשתה לדוד בבקשותי' שיכסוף
אותו ושיבא אחד מבעריו
להביאו, וזהו לצאת אל
אבשלום · והטיב לרחות הלפוד, שבת' שדוד כל הימים שבים
בהיותו מתאבל על בנו היה יוצא תמיד לבק' בקשתו מאבשלו',
ואחרי הזמן הזה התחילה אם אבשלום או תמר אחותו לדו
בתו עם המלך ואבע' אותו לבא' עוד לבקש הבקשה מאבשלו',
והתחיל בזה עתה לפי שרחת' כי כיסס המלך על מית' אמנון,
ולפי שבב' היה מבקש תבחומין עליו מלד' החשה מקום למובעו
מסיפיקה, ויהיה ותכל יגורת * לא תכלא רחמיך ממבי · או שם מ' יב
יהי' פירוש ותכל דוד, שמבע דוד את עבדיו מלבא' אל אבשלו',
לל שלא יפלו עוד לבקשו, ויפשר בלן שם הקשור כמו * עד יהושע י' ל'
יקוס גוי חויביו, * התמרו לכס עלות בהר: שמות י' כ'

2011 Ministerio de Cultura

דך (ל) וכפר הכתוב שעם היות שדוד מצא עלמו לו מצא את עבדיו
הנ את לקרי לאבשלום, הנה עם כל זה ידע יואב בן צרויה כי
לב המלך על לאבשלום, ל"ל שהיה לבו להנקם ממנו עם היות
שלח ירא אליו. ולפי שידע שהיתה החיבה והאהבה עדיין בלבו
להנקם מלאבשלום, הוצרך יואב לבקש לשה חכמה ושתבח
על המלך בחותה התקבולה שיזכור, ולולא שידע יואב שבאת
דוד עדיין לבנו, על שגם לקרי בוקו לקר יכוב על ניתו
ופני לא יראה, היה יואב מדבר זה אליו פנים בפנים, לבל
כמצע מזה ובקש את האשה התקועית מפני שבאתו שהיתה
עדיין תקועה בלבו, והוסרה עם זה השאלה הרביעית:

(ב) והנה בקש יואב האשה החכמה מתקוע (כפי תכמיכו ז"ל) לפני
מבאות פ"ש שהיו רגילים שם בזמן וחכמה מלוים ביניהם. ורבי דוד קמחי
דף פה ע"ב כתב שהיה תקוע עיר לבני
לשר, והאפוד הוכיח שהיתה
מחלק בנימין. והנה היתה
תקוע נהר, כמו שאמר
ירמיה ו' א' *ובתקוע תקעו שופר, להיו'
שם נופה והיתה קרובה אל
שם ירושלם, באמרו *העזו בני
בנימין מקרב ירושלם ובתקוע
תקעו שופר, ומפני זה היו
לבאיה פקחים, כמו שאמרו
הטבעיים כי האבאים הרחיים
הם בעלי תחבולה ופקחות,
והם גם כן בריאים וחזקים
וחמידי לב. ובאר לעשות
התחבולה הזאת על ידי האשה
וחלך בדרך אשה לאמנה,
להיות דוד המלך לבי יתומים
ודיין לאלמנות, ויקשל עליה
ולא ישיב פניה ריקם מהשלמת
דבו' לקשל על בנה הנשאר,
ועם זה תוצג הדרוש התכליתי
להעביר קטטת לאבשלום.
ועם היות שם יואב הדברים בפיה הנה היה לריך על כל
פנים לבקש לשה חכמה, בחופן שתזקק על מה חיפים
בפיה, וגם שלולי לא ימצאו הדברים ביה לבן המלך על
החופן שחבב יואב, והיותה פקחת תריב ותעבה כפי
הרקוי. ומזה לותה שתשתדל בשלשה דברים לשתל'לאמה,
האחד הוא לאמרו התאבלי נא, ל"ל שתספד ותבכה, בחופן
שתהיה דמעתה על לחיה, הבני שתלבש בגדי לבל, רולה
לומר בגדים הרחויים לאלמנה, השלישי שלא תכוך שמן ולא
תתעסק בקשוט גופה, בחופן שעם שלה העניים תדמה
כשלו היא לשה מתאבלת על מת ימים רבים. ואמר זה כדי
שיהיה זה לות שלא תוכיח להבחין עוד ולא יהיו לה עוד
בנים, שבל זה יביא את המלך לרחם עליה, והנה בכל זה
לא לאר יואב אליה והיית כאשה אלמנה על כל המוסר, פן
כאן תבחן על דבריו, ולכן לאר במתם מתאבלת על מת,
והיא בחכמתה הביאה כוונתו ובסדור דבריה לארה לבל אשה
(נ) אלמנה לבי ויאת לי, וכמו שאבאר: והנה יואב לוה אליה
לבוא אל המלך להתחבן לו, ולפי שהאשה סדרה בדבריה
משל הבנים והמשל, ל"ל העניו המכוון, אמר הכתוב
ודברת אליו כדבר הזה, ל"ל תדבר ותאמר לו משל אחד
שתדמה לדבר הזה אשר כופר למעלה מלאבשלום ואחיון,
ולוה אמר בכ"ף הדמיון כדבר הזה, כלומ' שתדבר למלך משל
דומה לדבר הזה המכוון, ושם את הדברי בפיה ירמה הספור
המשל, ולפי זה יואב הגיד לה הדבר המכוון ולוה לותה
שתחוד קידה ותשתחל משל, והיא בפקחותה סדרה המשל
מעלמה להסכים עם העניו המכוון ולהיותו יפול אליו.
והחפוד פירש הכתוב בחופן אחר, שאמרו ודברת אליו כדבר
הזה, ירמה המשל והמשל בלו, ואמר כדבר הזה שתשוב

יד

[ח] וַיֵּדַע יוֹאָב בֶּן־צְרוּיָה כִּי־לֵב הַמֶּלֶךְ
[ט] עַל־אַבְשָׁלוֹם: וַיִּשְׁלַח יוֹאָב תְּקוֹעָה
וַיִּקַּח מִשָּׁם אִשָּׁה חֲכָמָה וַיֹּאמֶר אֵלֶיהָ
הִתְאַבְּלִי־נָא וְלִבְשִׁי־נָא בִגְדֵי־אֵבֶל
וְאַל־תָּסוּכִי שֶׁמֶן וְהָיִת כְּאִשָּׁה זָה
יָמִים רַבִּים מִתְאַבֶּלֶת עַל־מֵת:
[י] וּבָאתְ אֶל־הַמֶּלֶךְ וְדִבַּרְתְּ אֵלָיו כַּדָּבָר
הַזֶּה וַיָּשֶׂם יוֹאָב אֶת־הַדְּבָרִים בְּפִיהָ:
[יא] וַתֹּאמֶר הָאִשָּׁה הַתְּקוֹעִית אֶל־הַמֶּלֶךְ
וַתִּפֹּל עַל־אַפֶּיהָ אַרְצָה וַתִּשְׁתַּחוּ
וַתֹּאמֶר הוֹשִׁיעָה הַמֶּלֶךְ:
[יב] וַיֹּאמֶר־לָהּ הַמֶּלֶךְ מַה־לָּךְ וַתֹּאמֶר אֲבָל
אִשָּׁה־אַלְמָנָה אָנִי וַיָּמָת אִישִׁי:

מכלל העניניס לא מהמלות, ושאמרו עוד ויעס יואב את
הדברים בפיה הס דברים לקריס שלא זכר הכתוב, אס
בלולי לא יתבחו הדברים על הדרך הזה שהזירה על דרך
לאר וכלל דברים לקריס, ומה שפירשתי לבי הוא היותר
מתיאב: ובמה שאמר הכתוב ותאמר האשה התקועית אל (ז)
המלך ותפל על אפה ארלה ותאמר וגו', למה אבא בכתוב
ותאמ' הראשון בלא עבין, ל' ותתן לתתא, ויהיה ותאמר כמו
ותבא, בלשון לאר ותבא האשה התקועית אל המלך וגו'. ורבי
דוד קמחי כתב בשם לביו, שותאמר הראשון עבינו שהיא לאמרה
ליואבי העיר אל המלך, ל"ל אל המלך לבי רופה להסגם לדבר,
ושהם הזיבוה לא ישמע לך המלך כי רבים עומדי עליו, וזה
שאמר לקרי בן כי ירלוני העם, ל"ל הפחידוני שלא תשמע דברי
וכשכבשה לפניו נפלה על
אפיה ואמרה הושיעה המלך

יך

כדרך הנועקי. והחפוד פירש
שאמרה האשה לפני המלך
בנות' לפניו מה שרלוי שיאמרו
הבאי לפני המלך, כשלולו תאמ'
יבי המלך והדומה לזה, ואבר
בך נפלה על אפיה לשחוה
כבוד למלכו', ושאלה ממנו
הישועה והמשלה, וזהו
הושיעה המלך, כי הישוע' תבא
ממנו בשה הוא מלך ולא יוכל
אים למרות את פיו. ולפי
שלשלת הפירושים הקלו
יסכימו בכתוב דבריס על כל
פנים, לאזוב לבי בן שהוא
כלל ופרט, ושהוא דבק עם
הפסוק הקודם, יאמר ויעס
יואב את הדברי' בפיה ותאמר
האשה התקועית אל המלך,
ל"ל שאמרה לפניו כל הדברים
אשר עס יואב בפיה, ואבר
בך מפר נפרט איך היו הדברים עשם בפיה ומה הוא הדבר
שהיא אמרה אל המלך, ואמר שהיא רלוזה בבואה לפניו
נפלה על אפיה ארלה לאמר, * קרן קרן אל תבסי דמי ואל ישוב יו"ל
יבי מקום לנעקתי, ותשתחו' לפניו ואמרה לו הושיעה המלך,
ל"ל בית דין ובית דיין בארץ אשר יעשה כמעשיך, ואמרה זה
להגיד בי לא היה עניבה ובקשתה כפי המשפט, בי יאמרו
אליה שופטים ושוטרים מה תנעק אליהו ולארץ לא יכופר
בדם אשר שופך בה בי אם בדם שפבה? ולוה בלה
אל המלך, בי זה הענין יטרך אל היכולת המוקלט
המסור למלך בדין ובלא בדין, וזהו הנרלה באמרה
הושיעה המלך, שאליו תאות הבקשה הזאת לא לשופטי
הארץ ובאחדי ישראל:

(ח) ויאמר לה המלך וגומ'. תשבו המפרשים שהמלך שאלה
מה הדבר אשר תבקש עליו הישועה והמשלה?
ושהיא בפרה הענין, והקדימה שהיא חלמה בדי לעורר
רחמיו, ושמת ליבי פירושו ובבר מת ליבי ימים רבים. ורבי
דוד קמחי בתב שלי חלמה זה ימים רבים, לבל עתה שאזוב שהיום מת ליבי לם יהרגו את בני. ואבי שאזוב שהמלך אמר
מה לך? בדי להוביח למה תבוא נועקת לפניו הלם אין לה
בעל זיבוי לדרוש מאתו את דבר המשפט? לו לם היתה
נועקת מהבעל בי יבבה בשבט? וזהו מה לך, ל"ל מה הדבר
המיוחד לך שתבוא אתה ולא בן ליתך? והיא השיבה אבל
אשה חלמה אבי, ל"ל אביבי נועקת מבעלי, ואבי מורלת
ואשת מדיבים, בי חלמה אבי, ולוה בלתי לפניך בבי שאיני
אין אתי. ולפי שהחלמות בלשונבו יאמר על האשה שמת
בעלה לו על האשה שנפרד בעלה ממנה בחיים, במו שאמר
בבוזי דוד * ותהיין לרורות על יוס מותן לחמות חיות, לזה בפי' ב' נ'
פוגרבה

2011 Ministerio de Cultura

הוצרכה לפרש ויחת לישי. לו לאמרה זה להגיד שנעלה מת במכוקה כבוכה והלך לכל בית ענלמו, והיה נכערה רבה הולכת מקיל קל קיל, על דרך [שאמר בעל השיר מהלדיקים שמתו] סעו המה למכוחות, עזבו לותכו לחכחות, וזה מלמד הכזיס המלמנות המכטערות על קוזי וחכס, למה שמתו בעליהם בזובה ובחת ובזלרו המה לכבול עוכותיהם, ושמה (ו, ז) היו נוקרות מות מקייס, וזה שאמר ויחת לישי, ולשפחתך שכי בכיס וגו', והכה קמה כל המשפקה על שפחתך וגו', כי וזו העמל הרב לשר בשאר עמה בהיותה יחידה לאמה. והכה בסדור דברים לקשוב שאמרה לרבעה דברים. האחד ויבנו שכיהם בשדה, לל שהיה מדיבה ביניהם חון לעיר ולא היו שם עדים והתרלה, ולכן חן הדין לחן רלוי שיהרג בכה. ואמרה זה להעיד בעבין

[י] וְלִשְׁפַחְתֵּךְ שְׁנֵי בָנִים וַיִּנָּצוּ שְׁנֵיהֶם בַּשָּׂדֶה וְאֵין מַצִּיל בֵּינֵיהֶם וַיַּךְ הָאֶחָד אֶת־הָאֶחָד וַיְמִתֵהוּ׃

[יא] וְהִנֵּה קָמָה כָל־הַמִּשְׁפָּחָה עַל־שִׁפְחָתֵךְ וַיֹּאמְרוּ תְּנִי׳ אֶת־מַכֵּה אָחִיו וְנָמִתָהּ בְּנֶפֶשׁ אָחִיו אֲשֶׁר הָרָג וְנַשְׁמִידָה גַּם־אֶת־הַיּוֹרֵשׁ וְכִבּוּ אֶת־גַּחֲלָתִי אֲשֶׁר־נִשְׁאֲרָה לְבִלְתִּי שׂוֹם־לְאִישִׁי שֵׁם וּשְׁאֵרִית עַל־פְּנֵי הָאֲדָמָה׃

[יב] וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ אֶל הָאִשָּׁה לְכִי לְבֵיתֵךְ וַאֲנִי אֲצַוֶּה עָלַיִךְ׃ [יג] וַתֹּאמֶר הָאִשָּׁה

לבעל שלא היו שכי בניה מלב לחד, ולא דרכו ישר לכלי:

ויאמר המלך אל האשה וגו'. פירש רלק שאמר המלך אל האשה שהוא יכוה לת בכי המשפחה שלא יגעו בבנה, ושהיא השיבה שאם יבטח בזה על המלך ועל דבריו ולא ישמר עוד מבכי משפחתו ושם יתרגזהו הבה יהיה העון והדם על המלך וכמלו, ושחלקה כבוד למלכות במה שאמרה על לדובי המלך העון, כי בהפך רלתה לומר שיהיה העון על המלך, ושהמלך שבה לומר עוד שהמדבר אליה על זה יביאהו לפניו, רולה לומר שיביאהו לחד ממשרתיו והוא ידבר אליו בתופן שלא יגע בה ובבנה עוד, ולא שאלה האשה מהמלך שיוליא שבועה מפיו על זה שלא יומת, ולאחר כל בבי המשפחה ישמעו שבועתו ירלו מגעת בו, ושהו יזכור בה המלך לת השם וגומ', שיבבע בהוכרת השם, ולא כשבע המלך לי השם לם יפול מזערת רלשו ארלה. ולפי זה הפירוש לא יתלטו דבריה מההכפל. ור"י כתב לתה פי' לעי דוקבי ולבי לכוה עליך, ולבי לך לדרכי ולתה לא תלוה עלי ולבי יהרג על מי העון? יזכור בה לדובי לת השם שהקפיד על לורך הדרך להגיל כפזות, שלאמר *ומזיגו כי ירב' הדרך, ושהו דברי' יט ז' מהרבת גואל הדם לנקת ולתה דובה. והלפוד כתב פי' הלפוד שכוון דוד במאמר הרלשון לומר שיכוה לחד מעבדיו ומשריו לדבר לל גואלי הדם שלא יחיתו לת בנה, ויעשה בדבר משפט נלדקה ורחמים, ושהו לבי לביתך ולבי לכוה עליך, והיה לא יסרה בעיניה שיוליא משפטה לאור כי לם המלך, כי מעשה שההולך שהה בדבר המלך יעשה משפטה בהדרו פבי גדולי המשפח', ויחזוב המלך שלין עליו עוד בזה עון לאחרי שכבר כוה בדבר המשפט, ושהו עלי לדובי המלך העון, רולה לומר שהעובש (והוא המכוכה הבה בעון) בחיתת בבה השבי כובב עליה ועל בית לביה, וכי המלך וכמלו יהיו נקיים לאחרי שכבר כוה לעשות כדקה ומשפט, ובזה מההערה שהמלך בעלמו יעשה משפטה ודיבה, ולכן השיבה המלך כרלובף שהוא בעלמו יעשה זה, והוא לאמרו המדבר לליך והבלתו ללי ולא יוסיף עוד לגעת בך, ובזה יחם הדבר לעלמו ולא על ידי שליח, ולאמר והבלתו שהוא הלשון הבלות לוכר, לפי שהיה עבינה עבין הלים החכם ולביבה לשה בדברים ובחכמתה. ושה שאמרה עור יזכור בא המלך לת השם, הוא מפני שאמר לה המלך שתביא לפניו גואל הדם ולכן פחדה שמא יחת פניו ויתרלה בהשחתת הבן, ולזה תלתה פניו שיזכור לת ה' ותוקריו לאר הוא רחום וחבון, וידמה לו בקחלו על בבה ולא יכבד פני גואל הדם בבואו לפניו, ושהו מהרבת גואל הדם לנקת וגו', ולו בשבע לה המלך שלא יפול מזערת בבה ארלה וגומ', רולה לומר לא מיתה ולא גלות, ושהו בדעתו בזה. ושבי לשמוב שהמלך לאמר לכי לביתך ושבי לכוה עליך, והיא לא יסרה בעיניה שיוליא משפטה לאור כי לם המלך, כי משמ

(י) עַל־כִּבְרִי, וְאֶל־הַמֶּלֶךְ תֹּאמַר הַמְדַבֵּר אֵלַיִךְ וְהֵבֵאתִיו אֵלָי, וְלֹא
לְךָ כְּחוּשׁ עוֹד לְדָוִד וְלִקְבּוֹר כְּלָל, לְבַל מִיד לְבִי גּוֹזֵר וְחוֹתֵךְ
אֶת הַדִּין שֶׁלְּךָ יְמוּת כֵּן, וְלָזֶה כָּל לְחַד וְלְחַד שֶׁהִיא עַל עִתָּהּ
מְדַבֵּר אֵלַיִךְ לְקַחַת הִנְקָמָה וְלַהֲמִית אֶת כֵּנָךְ הֵמִי, כּוֹהּ לְתָהּ
לִיז לְחַד שֶׁיְּבִיאֶהוּ לְפָנַי וְלֹבִי לְדַבֵּר אֵלָיו בְּחוֹפֶן שֶׁלֹּא יִגַּע בָּךְ
(יא) עוֹד: וְלְמַפְּנֵי מָה שֶׁאָמְרָה הִיא עוֹד יִזְכֹּר לְדוֹבִי הַמֶּלֶךְ אֶת ה׳,
הוּא כְּמַזִּיבָהּ עַל מָה שֶׁאָמַר הַמֶּלֶךְ שֶׁהַמְדַבֵּר אֵלֶיהָ תְּבִיאֵהוּ
לְפָנָיו וְלְמָה שֶׁיִּזְכּוֹר אֶת ה׳, וְהַזִּכָּרוֹן הַזֶּה הָיָה בְּעִנְיַן כִּי
גְּרִיסַת ל׳ חֲדָשִׁים הָרִאשׁוֹן * כְּשֶׁהָרַג קַיִן אֶת הֶבֶל, שֶׁהָאֵל יִתְבָּרַךְ לֹא הָרַג
קַיִן בְּהִיוֹתוֹ הוֹרֵג לְהִיוֹתוֹ לְחַיִּים, וְכְדֵי שֶׁלֹּא יִרְבֶּה בְּמִקְצַת
לְבִיהֶם הַזֶּקֶן, וְכִקֵּשׁ קַיִן מֵאֵת שֶׁיְּמִיתוּהוּ הַבַּעֲלֵי חַיִּים וְלְמַר
סם יג * וְהִיה כָּל מוֹכְלִי יְהַרְגֵנִי, הִנֵּה לֹא לְמַר יִתְבָּרַךְ הַמְדַבֵּר אֵלַיִךְ
וְהֵבֵאתִיו אֵלַי כְּלְמַר לְוַד,
סם יד כָּבֹל לְמַר הַכְּתוּב * וְסֵם ה׳
לְמוֹת לְקַיִן לְבַלְתִּי הַכּוֹת לְמוֹתוֹ
כָּל מוֹכְלוֹ, וְזֶה הוֹלִידָה
הַלָּזֶה שֶׁיַּעֲזֶה דּוֹד כֵּן שֶׁיִּהְיֶה
לְמוֹת שֶׁלֹּא יִכְּהוּ לְדַם וְלֹא
תִּטְרַךְ לְהָבִיא לִפְנֵי הַמְדַבֵּר.
וְכְלְמַר הֵבִין דּוֹד בִּכְוָנַת
מִלְּמַרְיָה עֲזֶה כִּדְבָרִיהָ וְלְמַר
כִּי ה׳ לְסֵם יְפוֹל מִשְּׁעֶרֶת כָּךְ
לְרִיהָ. וְלְפַזֵּר עוֹד לְכָלִי
לְפֶרֶשׁ הַפְּסוּקִים בְּחוֹפֶן לְמַר
וְהוּא, שֶׁהַמֶּלֶךְ לְמַר בְּרַחֲמוֹכָה
וְלִכִּי לְמוֹה עָלַיִךְ, רְלֹ שֶׁיְּמוֹה
לְדַם שֶׁיִּשְׁמוֹר לוֹתָהּ וְיֹלְמַר
לְבִכִּי הַמַּפְקָה שֶׁלֹּא יְמִיתוּהָ
כִּדְבָרִי הַמְפָרְשִׁי׳, וְהִיא הִזְּיכָה
לְזֶה דְּבָרִים הַכְּכְלָלִים כִּדְבָרִיו
לְלָה, לֹם לְלְמְרוּ עָלַיִךְ,
לְמְרָה הִיא בְּדֶרֶךְ תְּמִיהָה עַלִי
לְדוֹבִי הַמֶּלֶךְ הָעוֹן? רְלֹ לְמָה
לְמְרַת לְמוֹה עָלַיִךְ? הֵלֹם
חָטָאתִי לְבִי וְעֲלֵי עוֹן הַהֲרִיגָה לְהִתְמוֹה עָלַי? הִנֵּה נִלְמַת עַל
בִּכִּי הָעוֹן לֹךְ עָלַי, וְעוֹד הַזִּיכָה לְמָה שֶׁלְּמַר לְמוֹה, כִּי יֵשׁ
רְמוּי שֶׁיַּעֲזֶה זֶה עַל יְדֵי שֶׁלִּיךְ, וְעַל זֶה לְמְרָה גַּם כֵּן בְּתְמִיהָה
וְהַמֶּלֶךְ וְכִמּוֹ כְּמִי? רְלֹ הֵלֹם חָזְקַת שֶׁבְּהִיוֹתֵךְ בְּשֶׁמֶשׁ מִזֶּה
וְתְמוֹה לְהָיוֹת לְמַר עָלַי תִּהְיֶה לְמִי מִזֶּה הַחֵטְא? וְהִנֵּה דּוֹד
הַזִּיכָה לְעִנְיַן הַזֶּה הַזְּכִי לְבַד, וְלְמַר שֶׁהוּא בְּעַצְמוֹ יַעֲזֶה
הַהֲלָכָה וְלֹא עַל יְדֵי שֶׁלִּיךְ, וְזֶהוּ הַמְדַבֵּר אֵלַיִךְ וְהֵבֵאתִיו אֵלַי
וְגוֹ׳, וְהִיא חָזְרָה עוֹד לוֹמַר הִנֵּה כִּי תִּקְנַת הַדִּבּוּר הַזְּכִי כְּלְמַרְתִּי
לַעֲזוֹת הַדִּבּוּר בְּעַצְמֵךְ, לְבַל לֹא תִּקְנַת הַדִּבּוּר הַזְּכִי כְּלְמַרְתִּי
שֶׁלֹּא יוֹסִיף עוֹד לִגְעֹת בָּךְ, שֶׁלֹּא זָכְרָה אֶת בִּנִּי בְּהֲלָכָה וְזָכַרְתִּי
לְבַד בִּהְיוֹת שָׁם לְכִבִּי הַהוֹרֵג, וְזֶהוּ לְמְרָה זָכַר כִּי הַמֶּלֶךְ אֶת
ה׳ לֵלֹקִיךְ וְגוֹ׳ וְלֹא יַשְׁמִידוּ אֶת בִּנִּי, רוֹצֶה לוֹמַר שֶׁבֵּן תְּלוּיָה
הֲלָכָה וְלֹא בָּהּ, וְלֹן דּוֹד הֵרִגִּים בִּדְבָרִיהָ וְרֹצֶה טַעוּת מְלְמְרִיו
בְּמָה שֶׁיִּקַּח הֲלָכָה לְלִיהָ וְלֹא לְבִכָּהּ, וְלְתַּקֵּן זֶה לְמַר כִּי הַסֵּם
לֹם יְפוֹל מִשְּׁעֶרֶת בָּךְ לְרִיהָ, וְכוֹהּ יִקַּח הֲלָכָה לְבִכָּהּ וְלֹא
לָהּ. הִנֵּה לֹם כֵּן בֵּיאַרְתִּי הַפְּסוּקִים בְּנִכִּי לוֹפְכִים קְדָשִׁים
לְלִי נְכוֹחִים לְמִכִּין, וְהוֹתְרָה עַם זֶה הַשְּׁלָלָה הַחֲמִשִּׁית:

(יב) וַתֹּאמֶר הַלָּזֶה. פֵּירֵשׁ רְלֹ לְמָה קְשָׁתָה כּוֹלַת כֹּגֶד עַם
לְלָקִיס, וְהֵם בְּנֵי הַמַּפְקָה שֶׁיֹּלְמְרוּ שֶׁמָּה שֶׁלְמַר
הַמֶּלֶךְ דָּבָר הוּא כַּחֲמָס, רְלֹ כְּשֶׁנָּגְהָה הַיּוֹלֶקֶת מִלִּפְנֵי הַשְּׁלִיט,
וַיְהִי הַמּוֹפֶת עַל זֶה לְמְרִי שֶׁהַמֶּלֶךְ בְּלְתִּי מַזִּיב לְת נַלְמוֹ שֶׁהוּא
לְבְשָׁלוֹם (כִּי עִנְיַן לְמְכוֹן וְלְבְשָׁלוֹ׳ הָיָה דּוֹמֶה לָזֶה) וְיֹלְמְרוּ בְּנֵי
הַמַּפְקָה לֹם כֵּן מָה שֶׁגָּזַר הַדִּין בָּזֶה הוּא כַּחֲמָס וְשׁוֹגֵג. וְכִי
מוּת כְּמוּת, פֵּירוּ׳ כּוֹפְכִים לְמוּת, וְכְמוֹ הַמִּים הַנִּגָּרִים לְרִיהָ
לְשֶׁר לֹץ יִלֹּפְכוּ, כֵּן נַפְשׁוֹת בְּנֵי לְדַם לֹץ יִלֹּפְכוּ עוֹד לַל הָגוֹף
כְּפִי הַטֶּבַע, וְלֹץ יֵשׁ לְלָקִיס נֶפֶשׁ, רְלֹ שֶׁלֹּץ יֵשׁ פִּנֵי נֶפֶשׁ
לְדַם לְהַכִּילָה מִמּוֹת, וְנִשְׂא מַשְׂבּוֹת לְבְלְתִּי יֵדַע מְמֶנּוּ נְדַע,

וְהַס עֲרֵי הַמִּקְלָט וְשֶׁלֹּ הַלְּכָרִיס לְשֶׁר כְּדֵר לְלָל יִת׳ לְהַמִּיל
הָרוֹגַ. וְזִכְרֵה שֶׁבֵּן׳ לְבְקֵשׁ זֶה לְפִי שֶׁהַפִּקִּידוּהָ בְּנִי עִמָּהּ שֶׁלֹּץ
תּוֹעִיל לְמַעֲקַתָּהּ, וּבְקֵשָׁה שֶׁיִּהְיֶה דְּבַר הַמֶּלֶךְ לְלִיהָ לְמְכוּחָה, רְלֹ
שֶׁיְּכִיחָה מֵעֲלֶיהָ וּמִלְּקַתָּהּ לְשְׁמוֹעַ הָעוֹב וְהָרַע וְלְשְׁפּוֹט לְלָק
וְחֵמֶת, וְכֵן פֵּירְשׁוּ לְלְבַנ. וְהַלָּפוֹד כָּתַב שֶׁלְּמְרָה הַלָּזֶה שֶׁהִיא
הָיְתָה מִתְפַּקֶּדֶת שֶׁלֹּץ יְקַיֵּים הַמֶּלֶךְ שְׁבוּעָתוֹ, מִפְּנֵי מָה שֶׁרְלִיתָה
בְּכוֹחַ שֶׁהוּא עוֹזֶה עַם בְּנוֹ בְּעִנְיַן דּוֹמֶה לָזֶה, וְזֶהוּ וְלְמָה
קְשָׁבַת כּוֹלַת עַל עַם לְלָקִיס יְרֵוּז לְבְשָׁלוֹם וְלְכְשָׁיו, לוֹ
לְבְשָׁלוֹם לְבַד, שֶׁהַיּוֹם הַמְיֻחָד יִקְרֵל עַם, עַל דֶּרֶךְ * לְעַם שְׁמוֹת לֹץ ק׳
בְּכִרִי לֹץ יִמְצוֹל לְמְכְרָה, כִּדְעַת קְלַת הַמְדַקְדְּקִים, וְכִי מוּת
כְּמוּת רְמֵז לְמִיתָה הַטִּבְעִית, וְכִמִּים הַנִּגְרִי׳ לְרִיהָ רְמֵז לְמִיתָה
הַמִּקְרִית, וְלֹץ יֵשׁ לְלָקִיס נֶפֶשׁ, רְלֹ שֶׁלֹּץ הֵרַע כְּמִצַּד מְמֶנּוּ
יִת׳ בְּעַצְמוֹ, כִּי הוּא לֹץ יֵשׁ
הַנֶּפֶשׁ׳ לְבַל הַמּוֹ׳ הֵיֹץ מְהַכְרִיעַ
הַקּוֹמֶר, וְהוּא יִתְבָּרַךְ חוֹזֵב
מְחַזְּבוֹת וְנִתֵּן מְלוֹת וְדִינִין
מַעֲלִים נְהַתְּרָלָה וְעֲרֵי מִקְלָט
לְמִלֵּט הָרוֹגַ, וְזֶהוּ לְבְלְתִּי
יָדַע מִמֶּנּוּ כְּלָל, וְשֶׁלְמְרָה
הַלָּזֶה שֶׁמִּפְּנֵי מָה שֶׁרְלִיתָה
שֶׁהוּא חוֹזֵב בְּעִנְיַן לְבְשָׁלוֹם
הָיְתָה מוֹכַעַת עִמָּהּ מִלְּבַקֵּשׁ
מִמֶּנּוּ עַל כָּכָה, לְבַל עַתָּה
בְּעִנְיַן שֶׁהַפִּקִּידוּהָ הָעַם, רְלֹ
לְהָרוֹג לְת כָּכָה כְּלָה מִפְּלִיט
הַמֶּכֶר לְבַקֵּשׁ מִמֶּנּוּ רְחָמִים,
וְלֵכֵן בִּקְּשָׁה שֶׁיִּהְיֶה דְּבַר
לְמְכוּחָה, רְלֹ שֶׁיְּקַיֵּים שְׁבוּעָתוֹ
וְיִהְיֶה כְּמַלְּלֵךְ הַלְּקִיס הַכֹּלֵלִי
וְכְלְתִּי מְזִיקָה, וְכִמּוּף רְלִיתָהּ
לְהַפְעִיר מִמֶּנּוּ וְלְמַר וַיְ׳ לֵלֵיךְ
יִהְיֶה עִמָּךְ. וְהִנֵּה יִתְפָּרְשׁוּ
שְׁנֵי הַפֵּירוּשִׁים בְּשְׁלָלָה תָּמִיל
הַחֲזֵיקָה בְּאֶחָל וְלְתָּה לוֹתָן

עַד סוֹף דְּבָרֶיהָ, וְגַם בְּלְחָרוֹכָה נִקַּח׳ עַל כָּכָה וְהוּא זֶה לְלָלִי,
לְחֲרֵי לְשֶׁר לֹץ הָיָה לָהּ עוֹד כּוֹרֵךְ בְּאֶחָל, וְגַם כִּי לֹץ הָיָה לָהּ
כּוֹרֵךְ לֵיקַח רְשׁוּת שֶׁבִּי לְדַבֵּר לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ, לְחֲרֵי שֶׁהוּא הַמְצֵךְ
הַדְּבָרִים. וְהַכּוֹן לְלָלִי שֶׁלְּשֶׁר מִדְּרָה הָאֶחָל עַד כָּלָן, וְלְחַר
שֶׁהִזִּיקָה כְּוֹנַת דִּבּוּרָהּ מֵהַלֶּלֶת כָּכָה כְּמוֹ שֶׁכִּוְּנָה לָהּ הַמֶּלֶךְ שֶׁלֹּץ
יְפוֹל מִשְּׁעֶרֶת רֹאשׁ כָּכָה לְרִיהָ, בֵּיאְרָה הָאֶחָל וְכְוֹנַת דְּבָרֶיהָ
שֶׁהוּא עִנְיַן לְבְשָׁלוֹם, וְכָל דְּבָרֶיהָ עַד כָּה הָיוּ אֶחָל וְלִילָה
דִּבְרֵי חֲכָמִים וְקִידּוּתָם, וְזֶה לְקַחַת רְשׁוּת שֶׁבִּי לְדַבֵּר לִפְנֵי
הַמֶּלֶךְ בְּעִנְיַן שֶׁבּוּעַ בְּמֶלֶךְ, וְהַתְּחִילָה לְדַבֵּר בְּאֶחָל וְלְמְרָה
לְל הַמֶּלֶךְ וְלְמָה חֲזַקְתָּ כּוֹלַת עַל עַם לְלָקִיס וּמְדַבֵּר הַמֶּלֶךְ
וְגוֹ׳, וְכְתָבָהּ כֵּן לְדוֹד שְׁתֵּי לְמוֹת * הַלֹּם הָרִלְשׁוֹן כְּכוֹנֵעַ
בְּכִבִּי הַמַּפְקָה כְּמוֹ שֶׁחָזַב עֲלֵיהֶם שֶׁהֵם עַם לְלָקִיס שֶׁיִּהְיוּ כָּל
כָּךְ לְכוֹרֵיִים שֶׁיְּבַקְּשׁוּ לְת כָּכָה לְהָרְגוֹ וְלְהַרְכוֹת בְּדָם, וְחֲזַקְתָּ
לוֹתָם שֶׁיְּהָרְגוּהוּ בְּלִי עֵדִים וְהַתְרָלָה, וְלְמְרָה זֶה לְהַפְלִיגָה
גְּרוֹעַ הָעִנְיָן שֶׁיּוֹמַת הַלִּיִם הַהוֹרֵג בְּלִי הַתְרָלָה, וְלֵלֵין
רְלוּי לְחֲזוֹר עַל כּוֹהּ לְת עַם לְלָקִיס וְלִכְשָׁיו יִרְלֵי
חֵטְא. הַלֹּם הַשְּׁבִי הוּא בְּעַצְמוֹ דּוֹד, וְהוּא לֹם הָיָה הִכִּלַּת
הֵכֶן הַהוֹרֵג דָּבָר כִּלּוֹת וְטוֹב לְלָלוֹ וּמִשְׁפְּטוֹ מְרֻעָּן שֶׁלֹּץ
יְמוּת כָּכָה הַהוֹרֵג, לֹם כֵּן לֵיךְ יַעֲזֶה הוּא בְּעִנְיַן לְבְשָׁלוֹם
בְּלְלוֹף זֶה? וְזֶהוּ לְמְרָה וּמְדַבֵּר הַמֶּלֶךְ הַדָּבָר הַזֶּה כַּחֲמָס,
רְלֹ כְּמָה שֶׁלְּמְרַת וְכִוַּנְתָּ בְּעִנְיַן בְּנִי שֶׁלֹּץ יִפּוֹל מִשְּׁעֶרֶת רֹאשׁ
לְרִיהָ לְתָּה לַחֲמָס וְשׁוֹטֶה, בְּהִיוֹתֵךְ בְּלְתִּי מַזִּיב לְת לְבְשָׁלוֹם
בְּכָךְ שֶׁהוּא בְּדַם בְּלֶרֶן לוֹיְבִי ה׳, וְהִנֵּה כְּתָבָהּ עַל הִיוֹתוֹ לַחֲמָס
כּוֹהּ לְרִבְעָה טַעֲנוֹת בִּדְבָרִיהָ קְלָרִים. הַלְּחָל כִּי מוּת כְּמוּת, (יד)
רְלֹ שֶׁהַמִּית׳ כְּגוֹזֶרֶת עַל כָּל לְדָם, וְלֹם כֵּן הַמִּת קוֹדֵם יוֹמוֹ לֵין לוֹ
תַּרְעוּמֶת רַב לְחֲרֵי שֶׁסּוֹפוֹ לָמוּת, וְלֵין רְלוּי לְהָרוֹג לְדַם לְחֲרֵי
שֶׁהוּא יָמוּת מֵעַצְמוֹ, וְהוּא עַל דֶּרֶךְ מְלְמַר לְיוֹב * וְסֵם לֹץ תַּזִּיל לְיוֹב ז׳ כִּי
כַּשִּׁי

2011 Ministerio de Cultura

הַנְּגִידִים אַרְצָה אֲשֶׁר לֹא יֵאָסֵף וְלֹא־
יִשָּׂא אֱלֹהִים נָפֶשׁ וְחָשַׁב מַחֲשָׁבוֹת
לְבִלְתִּי יִדַּח מִמֶּנּוּ נִדָּח׃
[טו] וְעַתָּה אֲשֶׁר־בָּאתִי לְדַבֵּר אֶל־הַמֶּלֶךְ
אֲדֹנִי אֶת־הַדָּבָר הַזֶּה כִּי יְרָאֻנִי הָעָם
וַתֹּאמֶר שִׁפְחָתֶךָ אֲדַבְּרָה־נָּא אֶל־
הַמֶּלֶךְ אוּלַי יַעֲשֶׂה הַמֶּלֶךְ אֶת־דְּבַר
[טז] אֲמָתוֹ׃ כִּי יִשְׁמַע הַמֶּלֶךְ לְהַצִּיל אֶת־
אֲמָתוֹ מִכַּף הָאִישׁ לְהַשְׁמִיד אֹתִי וְאֶת־
בְּנִי יַחַד מִנַּחֲלַת אֱלֹהִים׃
[יז] וַתֹּאמֶר שִׁפְחָתֶךָ יְהִי־נָא דְבַר־אֲדֹנִי
הַמֶּלֶךְ לְמְנוּחָה כִּי כְּמַלְאַךְ הָאֱלֹהִים
כֵּן אֲדֹנִי הַמֶּלֶךְ לִשְׁמֹעַ הַטּוֹב וְהָרָע
וַיהוָה אֱלֹהֶיךָ יְהִי עִמָּךְ׃
[יח] וַיַּעַן הַמֶּלֶךְ וַיֹּאמֶר אֶל־הָאִשָּׁה אַל־
נָא תְכַחֲדִי מִמֶּנִּי דָּבָר אֲשֶׁר אָנֹכִי שֹׁאֵל
אֹתָךְ וַתֹּאמֶר הָאִשָּׁה יְדַבֶּר־נָא אֲדֹנִי
[יט] הַמֶּלֶךְ׃ וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ הֲיַד יוֹאָב אִתָּךְ
בְּכָל־זֹאת וַתַּעַן הָאִשָּׁה וַתֹּאמֶר חַי
נַפְשְׁךָ אֲדֹנִי הַמֶּלֶךְ אִם־אִשׁ׳ לְהִמִּין

פזעי ותעבי׳ על עוכי כי עתה לעפר לזכב ושקרתכי ולוכבי׳ ולכן מפקת המות העתידה רקוי לדוד זיכפר לת קבשלוס ולק ירלפהו עוד ׳ ולזה כתבה התורה גבול ליסיבת הרוקק בעיר מקלטו עד מות הכהן הגדול ׳ כי במותו יתפעלו בני קדס ויכפרו לים לרעהו לקרי שכלס עתידים למות ׳ ולקרי שכתבתי זה מלתי לר״ש ז״ל יקכים עליו ׳ לומר כי מות כמות ודייכו בלותו עוכש ׳ הטעכה השכית לומרה וכמים הכגריס קרלה קשר לק יקספו ׳ ל״ל שבגזול קדס ממון תבירו לו בגבכו לותו יזיב לת הגזילה קשר גזל ושמזיתו יוסיף עליו ׳ ובגבכת הבהמה חמשה בקר ישלם תחת השור וקרבע לתן תחת השה ׳ לפי שהדבר קשר תבל הקדס בתבירו יוכל לתקבו ולהחזירו ׳ ולק כן המו׳ ׳ כי לקרי שימות הקדס הלס יוכל להזיב כפשו תליו עס שפיכת דס הרוק ? ולס כפשו של רוק יככס בכפש הכרק והיה כפשו תחת כפשו ? הלק זה בלתי לפשר ׳ שקיי הקדס הס כמים הכגריס שלקרי שפיכותס לק יקספו עוד ׳ ולס מה שעשה עשוי ומ יוכל לתקן המעות מה יועילבו שפיכת דס הרוצק ? וזתי הטעכות הלזה לימס כותבות הלמת על כל פכים ׳ שכל הס דבריס כלמרים על לד הפרסום להמשכת הלב כמלמר הבשים שתין דרכס מופתיי ׳ הטעכה השליפית לומרה ולק ישת לקליס כפש ׳ ל״ל שלעפ״י שבעולם הוה לק יעבד הקושל הכה עכ״ז בדיבק רבק יעבד כרלוי ׳ ל״ל בעולם הכפשו ׳ וכ״ש תורה * מדבר שקר תרחק ובקי ובדיק מל תהרוג כי לק מלדיק רשע ׳ ל״ל שהקדס השופע לק ילק מדרכי הדין ׳ ולס לק תהיה כמיתת הקדס התרלה ועדיס כפי משפטי התורה הוה שלק יהרגהו ׳ לפי שלעפ״י שיבק כתן בקי מהדין הכה עול לק ילדיק הקכה לותו והוק יעביזהו בבית דיכו ׳ כי תין לפכיו שכתה ולק משוק פכיס ׳ ולזה לומרה שלקרי שבשלוס לק הרג לת לחכון תבל הוה לת עבדיו שימיתוהו ולק היה שם התרלה לק היה מקוייב מיתה כפי הדין ותין רלוי למלך שימיתהו ׳ תבל רלוי שיהיס לטליס משפטו כי לק ילק כפש ׳ ל״ל לק יכפר לת כפשו ׳ ולזה דברה בזה בלשון כפש ולק לומרה ולק ילק טליס לדס ׳ הטעכה הרביעית לומרה וחשב מחשבות לבלתי ילק ממכו כדק ׳ ל״ל שהקכה קושב מחשבות לתת לטיס כדרכיו וכפרי מעלליו בעולם הזה כדי שלק יעבד בעולם הבא ׳ וז״ש וחשב מחשבות לבלתי ילק ממכו כדק ׳ ל״ל שלק ילק הקדס מהעובג

שמות כג ו׳

חכות פ״ו והתרלה וקשירות ודריזות כמשפט ׳ עד שלומרו ° זל שכל כל דף ו׳ ע״ל שמעכיס מיתה לחד לשבעים שבה בקרל בל קשלן ׳ ועכין ערי המקלט ושלר הדבריס העוזרים למלט לת הרוצק ולבלתי

ידק ממכו כדק ׳ ורש״י ולק ישת לטליס כפש להמיל טיס ממות ׳ ולכך יקשוב המלך מחשבות לבלתי ידק ממכו כדק ׳ ולקרי שבתבה לרבעת הטעכות הלזה לדוד המלך יכפר בעד קטלת לבשלוס ׳ משום לולי המלך יומר לליה ולמה בלרכת למשול משל ולק דברת העכין בביקזר ? והיה רלוי לך לתת הטעכות הלזה בתשלת הדבריס ׳ הכה להמזיב לזה לומרה (טו) ועתה לשר בתתי לדבר לל המלך לדוכי לת הדבר ׳ ל״ל הסבה לשר בתתי לדבר עכין המשל הכוכר הוק לפי שידלוכי העס ׳ ל״ל כלל הלבזיס הפקידוכי שלק תשמע לקול דברי לתתך לס לדבר בפי׳ ללין עכין לבשלוס ותבעס עלי ׳ כי הליוען המלך בתבוכי ? ולזה לומרה שפתתך לדברה כל ע המלך ׳ ל״ל שלדבר לו המשל לולי יעשה המלך לת דבר לתתו ׳ וביקר׳ מס העכין לשר יעשה ׳ והוק לומרה כי ישמע המלך (יו) להמיל לת לתתו מכף הלים להשמיד לותי ולת בכי וגו׳ ׳ שהוק היה עכין המשל הכזב ׳ ולכן בלה עס המשל כדי שישמע לדברי׳ ׳ ולקרי שימלך בזה שלתה לו יהיה לה מקוס לדבר בכמשל ׳ וז״ש ותלמר (יז) שפתת׳ יהי כל דבר לדבי המלך למכוקה ׳ ל״ל שמה שתגזור ותדבר בעכין המשל ישלר למוקה לקבשלוס בכו ׳ כי יקיים דברו עליו כלשר דבר על בכה ׳ ולפי שיש לכשי׳ שלק ישכימו מעזיהס עס דבריהס ולק תסכים העשלתס עס פעולותיה׳ וכ״ש יש בלה דורש יבמות פו׳ ולין כלה מקיי׳ ׳ מפבי זה לומרה כג מוף עב כי כמלאך ללקי׳ לדבי המלך ׳ ל״ל ל יתלף משפטיך למעזיך ולל יקוירך כעס ועשלה מדבריך הטוב והיזר לשר דברת עד כה ׳ כי לתה פשוע ובקי ומתלשד כמלאך הלקים לשין בו הרכבה ולק חלוף ׳ וזהו לשמוע הטוב והרע ׳ ל״ל להבין לומת הדברי׳ הטובי׳ הס לס רעים ׳ ולשם המעשי׳ לק יהיו כמשבים לחרי התלוה המוטלת ׳ לשל בכל לשר תעשה ה׳ ללקיך יהי עמך ׳ וכמו שהשבל הכבלל הוק תמיד בהשכלה ולק יפעל כי לס כפי השכל ולל זה כל מזומתיו ׳ כך רלוי שיהיה המלך בעכין לבשלוס שלחר שהבין הלמת והיזר והטיב לק יפעל כי לס כפי השכל ׳ וזהו וה׳ ללקיך יהי עמך ׳ הכה התבלרו הפסוקים בלופן כלו מתיקם לל הדרוש והותרה השלשית :

ויען המלך וגו׳ ׳ כלזר רלה המלך שהשה הניקתהו (יק) בדברי חכמה הבין שלק ספלה בזה היה מעלמה ׳ כי מה לה לבוא להתחבן על לבשלוס ולין לה עמו דבר ? ולכן (יט) שלל ממכה לס היתה יד יואב עמה בזה ? והיל השיבתו ובשבע׳ בחי כפשו לס היה לים לחר להימין ולהשמיל ׳ ל״ל כי לק לזה לותה לים לחר בלתי יואב בדבר הזה ׳ כלומר לבקש על לבשלוס והוק שם הדבריס כפים ׳ ולק לומרה זה על המשל (כי היל מעלמה כדרתו) כי לס על המשל מעכין ספור לחכון ולבשלוס ועשותיו ׳ והלפוד פירש לת הדבריס הלזה מה שלל דוד היל יואב לתך ׳ כי יואב לומר לה גס כן זה שיללבה המלך והתשוב׳ שתשיבהו עליו ׳ והגידה שלין רלוי לגמות יואב על זה לקרי היות כוונתו רלויה ותכליתו

2011 Ministerio de Cultura

וְלַהֲשְׁמִיל מִכָּל אֲשֶׁר־דִּבֶּר אֲדֹנִי הַמֶּלֶךְ
כִּי־עַבְדְּךָ יוֹאָב הוּא צִוַּנִי וְהוּא שָׂם
בְּפִי שִׁפְחָתֶךָ אֵת כָּל־הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה׃
[כ] לְסֹבֵב סַבֵּב אֶת־פְּנֵי הַדָּבָר עָשָׂה
עַבְדְּךָ יוֹאָב אֶת־הַדָּבָר הַזֶּה וַאדֹנִי
חָכָם כְּחָכְמַת מַלְאַךְ הָאֱלֹהִים לָדַעַת
אֶת־כָּל־אֲשֶׁר בָּאָרֶץ׃
[כא] וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ אֶל־יוֹאָב הִנֵּה־נָא
עָשִׂיתִי אֶת־הַדָּבָר הַזֶּה וְלֵךְ הָשֵׁב אֶת־
[כב] הַנַּעַר אֶת־אַבְשָׁלוֹם׃ וַיִּפֹּל יוֹאָב
אֶל־פָּנָיו אַרְצָה וַיִּשְׁתַּחוּ וַיְבָרֶךְ אֶת־
הַמֶּלֶךְ וַיֹּאמֶר יוֹאָב הַיּוֹם יָדַע עַבְדְּךָ
כִּי־מָצָאתִי חֵן בְּעֵינֶיךָ אֲדֹנִי הַמֶּלֶךְ
אֲשֶׁר־עָשָׂה הַמֶּלֶךְ אֶת־דְּבַר עַבְדּוֹ׃
[כג] וַיָּקָם יוֹאָב וַיֵּלֶךְ גְּשׁוּרָה וַיָּבֵא אֶת־
[כד] אַבְשָׁלוֹם יְרוּשָׁלָ͏ִם׃ וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ
יָסֹב אֶל־בֵּיתוֹ וּפָנַי לֹא יִרְאֶה וַיָּסָב
אַבְשָׁלוֹם אֶל־בֵּיתוֹ וּפְנֵי הַמֶּלֶךְ לֹא
[כה] רָאָה׃ וּכְאַבְשָׁלוֹם לֹא־הָיָה אִישׁ־
יָפֶה בְּכָל־יִשְׂרָאֵל לְהִתְהַלֵּל מְאֹד מִכַּף
רַגְלוֹ וְעַד קָדְקֳדוֹ לֹא־הָיָה בּוֹ מוּם׃
[כו] וּבְגַלְּחוֹ אֶת־רֹאשׁוֹ וְהָיָה מִקֵּץ יָמִים
לְיָמִים אֲשֶׁר יְגַלְּחֵהוּ כִּי־כָבֵד עָלָיו וַיְגַלְּחֵהוּ
וְשָׁקַל אֶת־שְׂעַר רֹאשׁוֹ מָאתַיִם שְׁקָלִים
[כז] בְּאֶבֶן הַמֶּלֶךְ׃ וַיִּוָּלְדוּ לְאַבְשָׁלוֹם שְׁלוֹשָׁה
בָנִים וּבַת אַחַת וּשְׁמָהּ תָּמָר הָיְתָה
אִשָּׁה יְפַת מַרְאֶה׃
[כח] וַיֵּשֶׁב אַבְשָׁלוֹם בִּירוּשָׁלַ͏ִם שְׁנָתַיִם יָמִים
וּפְנֵי הַמֶּלֶךְ לֹא רָאָה׃
[כט] וַיִּשְׁלַח אַבְשָׁלוֹם אֶל־יוֹאָב לִשְׁלֹחַ אֹתוֹ
אֶל־הַמֶּלֶךְ וְלֹא אָבָה לָבוֹא אֵלָיו וַיִּשְׁלַח
עוֹד שֵׁנִית וְלֹא אָבָה לָבוֹא׃
[ל] וַיֹּאמֶר אֶל־עֲבָדָיו רְאוּ חֶלְקַת יוֹאָב
אֶל־יָדִי וְלוֹ־שָׁם שְׂעֹרִים לֵכוּ וְהַצִּיתֻיָּה
בָאֵשׁ וַיַּצִּיתוּ עַבְדֵי אַבְשָׁלוֹם אֶת־
[לא] הַחֶלְקָה בָּאֵשׁ׃ וַיָּקָם יוֹאָב וַיָּבֹא אֶל־
אַבְשָׁלוֹם חֲבִיתָה וַיֹּאמֶר אֵלָיו לָמָּה
[לב] הִצִּיתוּ עַבְדֶיךָ אֶת־הַחֶלְקָה אֲשֶׁר־לִי בָּאֵשׁ׃
[לג] וַיֹּאמֶר אַבְשָׁלוֹם אֶל־יוֹאָב הִנֵּה שָׁלַחְתִּי
אֵלֶיךָ לֵאמֹר בֹּא הֵנָּה וְאֶשְׁלְחָה אֹתְךָ
אֶל־הַמֶּלֶךְ לֵאמֹר לָמָּה בָּאתִי מִגְּשׁוּר

(כ) ותבליטו מזוכח , והוא
לבעבור סבב את פני הדבר ,
כ"ל שתכלית המשל כלו היה
לסבב ולהביא המשל שהוא
פני הדבר ותקלת המחזב' עם
היותו קוף המעשה . והכה
רמתה החזה החכמה לגלות
אל המלך שהיה יד יואב עמה
בדבר הזה , נהיות שהוא
העלימו , לפי שרמתה בפני
מעני ל"ו עו המלך שתפין בדב' * ובחור פני
מלך חיים , ומאחר רמתהו
שמח וכעלו בדבריה לא רמתה
להעלימו עוד . ובזה את
דוד שמאכלו כפל עליו ומיד
הכיר הדברים שהם לבני
יואב , וזהו ומדבי תכם
בחכמת מלאך האלקים לדעת
את אשר בארץ , ל"ל לדעת
הדברים החיכוזיים כלם ומי
הוא המפרר לותם ומי הוא
המביא הרעיון בהם . ואז
לא רצה המלך לתת תשובת
העניין ומליצת אבשלום אל
(כא) החזה , אבל אמר אעד יואב
ואמר לו הנה עשיתי את הדב'
הזה , רומה לומר לכפר
מעשית אבשלום בעבורך וכפי
הקרי שהוא עשית אמר ,
לאחרי שעשית וסדרת כל זה
בפי החזה גם אתה לך השב
את הנער את אבשלום , כי
המתחיל במזה קומרין לו
(כב) גמור : ויואב השתחוה לפניו
על האבד הגדול הזה אשר
עשה המלך על ידו וילך ויבא
את אבשלום מגשור אל ירוש'
(כג) והנה לא רצה המלך לרעותו
ומוה שילך לביתו ולא יראהו
ושילך בכבוד והקפה סביב
החומה ויבוא בביתו בדרכים
בלתי מפורסמים , והיה זה
לפי שלא יבא בראוב העיר
בכבוד וביד רמה על מעשתו
(כד) אשר חטא : והנה ממך לוה
מפור יופי תוארו של אבשלום
ומבלגו את רעתו מדי שבה
בשבה מקול ימים יכבד ,
ומשקל שער ראשו מאתים
שקלי' במשקל המסורר מהמלך
הגדול ממן , כמו שבאמר
* לא יהיה בביתך ממן וחבן
דברי' כה יג ונו' . ואשב רק שהוא הקדמה
למה שיזכו' שמרד במלך דוד ,
ולדעתו היה רעוי שיזכור
זה לאחרי מיום הספור הזה
ואת אבשלום לפני המלך .
ויקרא עוד למה בת אחרי זה
מפור בני אבשלום ושהיה לו
בת אחת יפה מאד ? וכל זה
בתוך הספור הנוכ' עם שאיבו

מעפיבו . ולפי לאחוז שזכר
הכתוב שהיה דוד כל כך עצב
על הריגת אמנון גם לאחרי
דברי הנחה וכוח אבשלום
ירושלם לא רצה לראותו , עם
היותו לפיו כל כך יפה שלא
היה בכל ישראל כמוהו להללו
מאד מכף רגלו ונו' , ל"ל שיש
לאבשים יפים בדבר אחד ואינם
כן בדבר אחר , והוא לא היה
כן , כי היה מהולל בתוארו'
בכל לאבריו ולא היה בו מום
כלל , ומלבד יופי תוארו הנה (כה)
היו עוד שערות ראשו תלתלים
מסולקים בפו , ועבו שהיה
לאבשלו' יפה תואר ויפה מראה
הנן יקיר לו וכער שעשועים
(והוא הסבה בחזוק האהל' לת
בנו אבה יתירה וילועה לו) לא (כו)
היה רוצה לאבדו לראותו : גם
זכר שהיו לו ג' בנים ובת אחת
יפה מאד , ועם היות שהאהל
יתפתה ל בנו בעבור בניו ,
כי בני הבנים אחוקים אבל
האוקים יותר מהבנים , וכ"ש
בהיותם ילדי שעשועים , והיו
לאבשלום בנים זכרים ובת
יפה מאד , הנה עכ"ו לא היה
דוד רוצה לראותו , ומפני זה (כז)
לאחרי הספורים האלה אחר
ויצא אבשלום ירושלם שנתי'
ימים ופני המלך לא ראה ,
רוצה לומר שעכ"ז יצא בירושל'
שתי שנים , ועם כל הסבות
האלה שזכר פני המלך לא
ראה . והשער הוא שהיה
לאבשלו' לאחוז שהיה ליופיו ,
כי יש לאבזים מתהדרים בשער
ראשם . וחז"ל אמרו במדרש
שמואל שהיה בזיר עולם , כוף פר' מ'
ולכך היה אבל שערו מצוה
לגזה , כ"ש ויהי מקץ ימים
לימים , ומכאן למדו שמי
שנודר בבזיר לעולם כשהגיע
שערו אבל בשער מי"ב אבל
לי"ג אבל , שימים פירשוהו על
השנה , כמו * ימים תהיה ויקרא לה
גאולתו . וזכר שהיה לאבשלום (כז)
אבל שערו , אם להראות
העמים והשרים את יופיו ,
ואם לתת כמשקלו כסף וזהב
לבית ה' או לאבה לעניים :
וזכר עוד שאבל לאבשלו' לאחוז (כח)
ליואב , ומאחר לא בא פעם
אחר פעם לוה את עבדיו
שיליחו בחם את חלק השעורי'
אשר לו שהיה סמוך לחלקת
לאבשלום , וזהו אמרו אל ידי :
ואז בא יואב אליו להוכיחו (לא)
למה הניחו עבדיו את החלקה
אשר לו בחם , והודיעו
לאבשלום

2011 Ministerio de Cultura

טוֹב לִי עוֹד אֲנִי־שָׁם וְעַתָּה אֶרְאֶה פְּנֵי
הַמֶּלֶךְ וְאִם־יֶשׁ־בִּי עָוֹן וְהֲמִתָנִי׃
[לג] וַיָּבֹא יוֹאָב אֶל־הַמֶּלֶךְ וַיַּגֶּד־לוֹ וַיִּקְרָא
אֶל־אַבְשָׁלוֹם וַיָּבֹא אֶל־הַמֶּלֶךְ וַיִּשְׁתַּחוּ
לוֹ עַל־אַפָּיו אַרְצָה לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ וַיִּשַּׁק
הַמֶּלֶךְ לְאַבְשָׁלוֹם׃

ופירש רבי דוד קמחי שלח והשתחוה לפניו וישקהו ויקבלהו, כלומר יחזול לים על כמו העובד לאותו:

קסא

לאותי. ואני לחשוב שלא ים כי עון היה על דבר לחכון, כי כבר העביר משלתו בזה, כי לא על דבר ההליכה לרעות פניו, לא יהיה בו עון על אותה הרעיה שלח בחלותו יהרגהו: ואז (לג) יוצא הלך ולחשוכה והודיע הדבר אל המלך, והמלך שלח בעדו ובא לפניו בחלותו ומשם והלאה חחל עליו

פרשה לא

תמצר מעלת לבשלום בגד לאביו שקם עליו ויעכב את כסיו לעיני ישראל, ואיך בשתלשלו הדברים ביניו לבין לאביו, ועלת לאיתופל ולושי הארכי, ועכין שמעי בן גרא וקללתו, עד שבלחם לבשלום עם לאבשי דוד ומת במלחמה. תקלת הפרשה ויהי מלחרי כן ויעש לו לבשלום מרכבה וסוסים וגו', עד ויהי כל לחם כדון וגו', והכה שלשתי בפרשה הוחת עם שלשות:

השאלה הראשונה מה רלה לבשלום למורד בלביו? והנה הוא היה הגדול מלחיו ולו משפע הבכורה והוא היה יורש עבר ודוד לביו היה זקן קרוב לשבעים שנה ולא יחריך ימים, ולמה לא כן עשה לבשלום המרד הגדול הזה מבלי מורך? גם שלח עשהו בהיותו בזוק ממנו לא בחרן גשור ולא בירושלם שעמד שתי שנים שלח רלה פני המלך, ולא לו לא עשהו מה רלה עתה לעשותו לחרי היותו לתו בשלום ובמישור כבן יכבד לא ועבד לדוכיו?

השאלה השנית בחמרו ויהי מקץ לרבעים שנה, והמספר הזה לא פירש הכתוב

תמורה פ"ב התחלתו, ולא היה כמלחרים ז"ל שהתחיל מהומן שבשלו ישראל למשוח מלך, הנה חשבונם נכוי על שמלך שלוש דף יד עב שנים, ולבי בבר ביארתי ביטול הדעת הזה והוכחתי דף כ' עג ול' שתי שנים, ולבי בבר בירחתי בראיות ברורות שאין העבין בן בפי החמת, ולבן יקשה לחרו דף קא וקג כאן ויהי מקץ לרבעים שנה ויאמר לבשלום אל המלך וגו'?

השאלה השלישית איך הסבימו ישראל וכל העם עם לבשלום בדבר הרע הזה?

ואיך חרד כל ישראל במלך דוד? ואיך בקשו להרגו ולהמיתו על לא חמס בכפיו בהיותו חזיק אלקי יעקב ואשר הושיעם מידי פלשתים פעמים רבות? ומה ראו על בבה ומה הגיע אליהם שהחזיקו עם לבשלום בקשר המנוכה הזה שבאחרו להמית אלבם? למה יומת דוד בידיהם מה עשה לפניהם? ואם חטאו חטאה גדולה למה לא בקשו ממנה סליחה וכפרה בשובם אליו?

השאלה הרביעית מה ראין לאיתופל לבשלום שיצבע עם פלגתי לביו להודיע שנבלם את לביו, ולמה אלה הבסיון בדבר הרע הזה ולא במלחמה ושאר הדברים? והנה היה ראוי שיקוטו ישראל ברחותם גלוי עריות מנוכה כזה, ומה היתם לאשר היה לפעל הזה עם התבלית הנכסף ממנו, והוא להודיע שנבלם לבשלום את דוד לביו? ויותר קשה היתה ההמלבה, כי איך יקוור האדם ממנה לאתי שקרא בקול גדול שמלך?

השאלה החמשית מה רלה לבשלום וכל ישראל כפי הסברת היברה לעזוב עלת לאיתופל ולבחור עלת חושי הארכי? ואי לאפשר שלא ידעו כלם שהיו עם דוד לבתי מספר ושהיה הולך ערום ויחף, ומי יספק בהיות תקבולה נכוחה ללבת עליו פתחום בשנים עשר אלף בחורים? כי בלא ספק יחריבוהו ויכוהו, ומה העיב חושי בעלתו ממנו?

השאלה הששית מה רלה דוד לבפוד ולבעוק על מות לבשלום? הלא ידע כי הוא היה חייב מיתה במורדו במלבות ועל הערות שלשה, האם שבב דוד שתבון מלבותו מלד בחייו? ואם יהיה לשני מלבים להשתמש בבתר לחד? ואם קודם זה על הרינת לחבון לבד (עם היות טענה עליו לבשלום על עבותו תמך לאותו) היה דוד מבקש להרגו, איך עתה לאחרי מרדו ובקשו את בפשו להרגו היה חומל עליו ומועק ודואג על מיתתו?

והנני מפרש הפסוקים בחופן יותרו השאלות בלם:

טו

(ז) ויהי מקץ וגו' קושי פירוש הפסוק, רלוי לבקור ולדרוש בספור הזה שלשה דברים. הלחד כוונת לבשלום ותבליתו בחמת. השני כוונת ישראל בהזיקם עמו במרדו. השלישי כוונת לחיתופל בעלתו. הרביעי כוונת חושי הארכי במה שיעץ עליו. החמשי כוונת יואב בהריגת לבשלום. הששי כוונת דוד המלך עליו השלום ודעתו בהספדו ונעקתו עליו, למה שערתי בזה דבר קשה לשתבהו לחתי וכלות בפסוקים. ואומר שלבשלום לא כוון להרוג את דוד לביו ולא עלה על לבו, ולא הסבימו כלל ישראל למרוד במלבם ולהמיתו, חלילה להם מזה כי מי ישלח ידו במשיח ה' ונקה? לבל לבשלום רלה למלוך בחיי לביו והיה זה לשתי סבות. הלחד לפי שידע שלביו היה שונא לותו על הריגת לחבון, ושהיה

[ז] [ויהי] מקץ ארבעים שנה ויאמר לבשלום אל המלך אלכה נא ואשלם את נדרי אשר נדרתי לה' בחברון׃
[ח] כִּי נֵדֶר נָדַר עַבְדְּךָ בְּשִׁבְתִּי אֲרָם נַהֲרַיִם לֵאמֹר אִם־יָשׁוֹב יְשִׁיבֵנִי יְרוּשָׁלַם וְעָבַדְתִּי אֶת־ה׳׃
[ט] וַיֹּאמֶר לוֹ הָלוֹךְ לְשָׁלוֹם וַיָּקָם וַיֵּלֶךְ חֶבְרוֹנָה׃
[י] וַיִּשְׁלַח לַבְשָׁלוֹם מְרַגְּלִים בְּכָל־שִׁבְטֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר כְּשָׁמְעֲכֶם אֶת־קוֹל הַשּׁוֹפָר וַאֲמַרְתֶּם מָלַךְ לַבְשָׁלוֹם בְּחֶבְרוֹן׃
[יא] וְעִם־לַבְשָׁלוֹם הָלְכוּ מָאתַיִם אִישׁ מִן־יְרוּשָׁלַם קְרוּאִים וְהֵמָּה הָלְכוּ בְתֻמָּם וְלֹא יָדְעוּ מְאוּמָה׃
[יב] וַיִּשְׁלַח לַבְשָׁלוֹם אֶת־אֲחִיתֹפֶל הַגִּלֹנִי יוֹעֵץ דָּוִד מֵעִירוֹ מִגִּלֹה בִּזְבֹחוֹ אֶת־הַזְּבָחִים וַתִּגְבַּר הַקֶּשֶׁר וְהָעָם הוֹלֵךְ וָרָב אֶת־לַבְשָׁלוֹם׃
[יג] וַיָּבֹא הַמַּגִּיד אֶל־דָּוִד לֵאמֹר אֵת לֵב אִישׂ יִשְׂרָאֵל אַחֲרֵי לַבְשָׁלוֹם׃
[יד] וַיֹּאמֶר דָּוִד לְכָל־עֲבָדָיו אֲשֶׁר אִתּוֹ בִּירוּשָׁלַם קוּמוּ וְנִבְרָחָה כִּי לֹא תִהְיֶה־לָּנוּ פְלֵיטָה מִפְּנֵי לַבְשָׁלוֹם מַהֲרוּ לָלֶכֶת פֶּן־יְמַהֵר וְהִדִּיחַ עָלֵינוּ וְנָטָה עָלֵינוּ הָרָעָה וְהִכּוּ אֶת־הָעִיר לְפִי־חָרֶב׃
[טו] וַיֹּאמְרוּ עַבְדֵי הַמֶּלֶךְ אֶל־הַמֶּלֶךְ כְּכֹל אֲשֶׁר יִבְחַר אֲדֹנִי הַמֶּלֶךְ הִנֵּה עֲבָדֶיךָ׃
[טז] וַיֵּצֵא הַמֶּלֶךְ וְכָל־בֵּיתוֹ בְרַגְלָיו וַיַּעֲזֹב הַמֶּלֶךְ עֲשֶׂרֶת נָשִׁים פִּלַגְשִׁים לִשְׁמֹר הַבָּיִת׃
[יז] וַיֵּצֵא הַמֶּלֶךְ וְכָל־הָעָם בְּרַגְלָיו וַיַּעַמְדוּ בֵּית הַמֶּרְחָק׃
[יח] וְכָל־עֲבָדָיו עֹבְרִים עַל־יָדוֹ וְכָל־הַכְּרֵתִי וְכָל־הַפְּלֵתִי וְכָל־הַגִּתִּי שֵׁשׁ מֵאוֹת אִישׁ אֲשֶׁר־בָּאוּ בְרַגְלָיו מִגַּת עֹבְרִים לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ׃
[יט] וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ אֶל־אִתַּי הַגִּתִּי לָמָּה תֵלֵךְ גַּם־אַתָּה אִתָּנוּ שׁוּב וְשֵׁב עִם־הַמֶּלֶךְ כִּי נָכְרִי אַתָּה וְגַם כִּי גָלִיתָ מִמְּקוֹמֶךָ׃
[כ] תְּמוֹל שִׁלְשׁוֹם בָּאתָ וְהַיּוֹם אַנִּיעֲךָ לָלֶכֶת אִתָּנוּ וַאֲנִי הוֹלֵךְ אֶל־אֲשֶׁר אֶגְוָר שׁוּב וְהָשֵׁב אֶת־אַחֶיךָ עִמָּךְ חֶסֶד וֶאֱמֶת׃
[כא] וַיַּעַן אִתַּי וַיֹּאמֶר חַי־ה׳ וְחַי אֲדֹנִי הַמֶּלֶךְ כִּי אִם־לְמָוֶת אִם־לְחַיִּים אֲשֶׁר יִהְיֶה אֲדֹנִי הַמֶּלֶךְ שָׁם כִּי־גַם־שָׁם עַבְדֶּךָ יִהְיֶה׃
[כב] וַיֹּאמֶר דָּוִד אֶל־אִתַּי לֵךְ וְעֲבֹר וַיַּעֲבֹר אִתַּי הַגִּתִּי וְכָל־אֲנָשָׁיו וְכָל־הַטַּף אֲשֶׁר אִתּוֹ׃
[כג] וְכָל־הָאָרֶץ בֹּכִים בְּקוֹל גָּדוֹל וְכָל־הָעָם עֹבְרִים וְהַמֶּלֶךְ עֹבֵר בְּנַחַל קִדְרוֹן וְכָל־הָעָם עֹבְרִים עַל־פְּנֵי דֶּרֶךְ הַמִּדְבָּר׃
[כד] וְגַם־צָדוֹק וְכָל־הַלְוִיִּם אִתּוֹ נֹשְׂאִים אֶת־אֲרוֹן בְּרִית־הָאֱלֹהִים וַיַּצִּיגוּ אֶת־אֲרוֹן הָאֱלֹהִים עַד־עָלָה אֶבְיָתָר עַד־תַּמּוּ כָל־הָעָם לַעֲבֹר מִן־הָעִיר׃
[כה] וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ אֶל־צָדוֹק הָשִׁיבָה אֶת־אֲרוֹן הָאֱלֹהִים הָעִירָה אִם־אֶמְצָא חֵן בְּעֵינֵי ה׳ וְהֶשִׁבַנִי וְהַרְאָנִי אֹתוֹ וְאֶת־נָוֵהוּ׃
[כו] וְאִם־כֹּה יֹאמַר לֹא חָפַצְתִּי בָּךְ הִנְנִי יַעֲשֶׂה־לּוֹ כַּטּוֹב בְּעֵינָיו׃
[כז] וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ אֶל־צָדוֹק הַכֹּהֵן הֲרֹאֶה אַתָּה שׁוּבָה הָעִיר בְּשָׁלוֹם וַאֲחִימַעַץ בִּנְךָ וִיהוֹנָתָן בֶּן־אֶבְיָתָר בִּנְכֶם שְׁנֵיכֶם אִתָּכֶם׃
[כח] רְאוּ אָנֹכִי מִתְמַהְמֵהַּ בְּעַרְבוֹת הַמִּדְבָּר עַד־בֹּא דָבָר מֵאִתְּכֶם לְהַגִּיד לִי׃
[כט] וַיָּשֶׁב צָדוֹק וְאֶבְיָתָר אֶת־אֲרוֹן הָאֱלֹהִים יְרוּשָׁלַם וַיֵּשְׁבוּ שָׁם׃
[ל] וְדָוִד עָלָה בְמַעֲלֵה הַזֵּיתִים עָלֹה וּבָכֶה וְרֹאשׁ לוֹ חָפוּי וְהוּא הֹלֵךְ יָחֵף וְכָל־הָעָם אֲשֶׁר־עִמּוֹ חָפוּ אִישׁ רֹאשׁוֹ וְעָלוּ עֹלֶה וּבָכוֹ׃
[לא] וַיַּגִּדוּ לְדָוִד לֵאמֹר אֲחִיתֹפֶל בְּתוֹךְ הַקֹּשְׁרִים עִם־לַבְשָׁלוֹם וַיֹּאמֶר דָּוִד סַכֶּל־נָא אֶת־עֲצַת אֲחִיתֹפֶל ה׳׃
[לב] וַיְהִי דָוִד בָּא עַד־הָרֹאשׁ אֲשֶׁר יִשְׁתַּחֲוֶה־שָּׁם לֵאלֹהִים וְהִנֵּה לִקְרָאתוֹ חוּשַׁי הָאַרְכִּי קָרוּעַ כֻּתָּנְתּוֹ וְאַדְמָה עַל־רֹאשׁוֹ׃
[לג] וַיֹּאמֶר לוֹ דָּוִד אִם־עָבַרְתָּ אִתִּי וְהָיִיתָ לִי לְמַשָּׂא׃
[לד] וְאִם־הָעִיר תָּשׁוּב וְאָמַרְתָּ לְאַבְשָׁלוֹם עַבְדְּךָ אֲנִי הַמֶּלֶךְ אֲנִי מֵאָז אָבִיךָ וְעַתָּה אֲנִי עַבְדֶּךָ וְנָפַרְתָּ לִי אֶת־עֲצַת אֲחִיתֹפֶל וְלֹא שָׁמְעוּ אֵלֶיךָ׃
[לה] וְהֲלֹא־שָׁם אִתְּךָ צָדוֹק וְאֶבְיָתָר הַכֹּהֲנִים וְהָיָה כָּל־אֲשֶׁר תִּשְׁמַע מִבֵּית הַמֶּלֶךְ תַּגִּידוּ לְצָדוֹק וְלָאֶבְיָתָר הַכֹּהֲנִים׃
[לו] הִנֵּה־שָׁם עִמָּהֶם שְׁנֵי בְנֵיהֶם אֲחִימַעַץ לְצָדוֹק וְיוֹנָתָן לְאֶבְיָתָר וּשְׁלַחְתֶּם בְּיָדָם אֵלַי כָּל־דָּבָר אֲשֶׁר תִּשְׁמָעוּן׃
[לז] וַיָּבֹא חוּשַׁי רֵעֵה דָוִד הָעִירָה וְאַבְשָׁלוֹם יָבֹא יְרוּשָׁלָם׃

טז

[א] וְדָוִד עָבַר מְעַט מֵהָרֹאשׁ וְהִנֵּה צִיבָא נַעַר מְפִיבֹשֶׁת לִקְרָאתוֹ וְצֶמֶד חֲמוֹרִים חֲבוּשִׁים וְעֲלֵיהֶם מָאתַיִם לֶחֶם וּמֵאָה צִמּוּקִים וּמֵאָה קַיִץ וְנֵבֶל יָיִן׃
[ב] וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ אֶל־צִיבָא מָה־אֵלֶּה לָּךְ וַיֹּאמֶר צִיבָא הַחֲמֹרִים לְבֵית הַמֶּלֶךְ לִרְכֹּב וְהַלֶּחֶם וְהַקַּיִץ לֶאֱכֹל הַנְּעָרִים וְהַיַּיִן לִשְׁתּוֹת הַיָּעֵף בַּמִּדְבָּר׃
[ג] וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ וְאַיֵּה בֶן־אֲדֹנֶיךָ וַיֹּאמֶר צִיבָא אֶל־הַמֶּלֶךְ הִנֵּה הוּא יֹשֵׁב בִּירוּשָׁלַם כִּי אָמַר הַיּוֹם יָשִׁיב לִי בֵּית יִשְׂרָאֵל אֶת־מַמְלְכוּת אָבִי׃
[ד] וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ לְצִיבָא הִנֵּה־לְךָ כָּל־אֲשֶׁר לְמְפִיבֹשֶׁת וַיֹּאמֶר צִיבָא הִשְׁתַּחֲוֵיתִי אֶמְצָא־חֵן בְּעֵינֶיךָ אֲדֹנִי הַמֶּלֶךְ׃
[ה] וּבְבֹא הַמֶּלֶךְ דָּוִד עַד־בָּחוּרִים וְהִנֵּה־מִשָּׁם אִישׁ יוֹצֵא מִמִּשְׁפַּחַת בֵּית־שָׁאוּל וּשְׁמוֹ שִׁמְעִי בֶן־גֵּרָא יוֹצֵא יָצוֹא וּמְקַלֵּל׃
[ו] וַיִּרְגֹּם בָּאֲבָנִים אֶל־דָּוִד וְאֶל כָּל־עַבְדֵי הַמֶּלֶךְ דָּוִד וְכָל־הָעָם וְכָל־הַגִּבֹּרִים עַל־יְמִינוֹ וְעַל־שְׂמֹאלוֹ׃
[ז] וְכֹה אָמַר שִׁמְעִי בְּקַלְלוֹ צֵא צֵא אִישׁ הַדָּמִים וְאִישׁ הַבְּלִיָּעַל׃
[ח] הֵשִׁיב עָלֶיךָ ה׳ כָּל־דְּמֵי בֵית־שָׁאוּל אֲשֶׁר מָלַכְתָּ תַּחְתָּיו וַיִּתֵּן ה׳ אֶת־הַמְּלוּכָה בְּיַד אַבְשָׁלוֹם בְּנֶךָ וְהִנְּךָ בְרָעָתֶךָ כִּי אִישׁ דָּמִים אָתָּה׃
[ט] וַיֹּאמֶר אֲבִישַׁי בֶּן־צְרוּיָה אֶל־הַמֶּלֶךְ לָמָּה יְקַלֵּל הַכֶּלֶב הַמֵּת הַזֶּה אֶת־אֲדֹנִי הַמֶּלֶךְ אֶעְבְּרָה־נָּא וְאָסִירָה אֶת־רֹאשׁוֹ׃
[י] וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ מַה־לִּי וָלָכֶם בְּנֵי צְרוּיָה כִּי־כֹה וְכִי־כֹה יְקַלֵּל וְכִי ה׳ אָמַר לוֹ קַלֵּל אֶת־דָּוִד וּמִי יֹאמַר מַדּוּעַ עָשִׂיתָ כֵּן׃
[יא] וַיֹּאמֶר דָּוִד אֶל־אֲבִישַׁי וְאֶל כָּל־עֲבָדָיו הִנֵּה בְנִי אֲשֶׁר יָצָא מִמְּעַי מְבַקֵּשׁ אֶת־נַפְשִׁי וְעַתָּה בֶּן־יְמִינִי הֶרֶף לוֹ וִיקַלֵּל כִּי אָמַר לוֹ ה׳׃
[יב] אוּלַי יִרְאֶה ה׳ בְּעֵינִי וְהֵשִׁיב לִי ה׳ טוֹבָה תַּחַת קִלְלָתוֹ הַיּוֹם׃
[יג] וַיֵּלֶךְ דָּוִד וְאַנְשָׁיו בַּדָּרֶךְ וְשִׁמְעִי הֹלֵךְ לְנֹכַח פָּנָיו בְּצַד הָהָר הָלוֹךְ וְקַלֵּל וְסֹקֵל לְנֹכְחוֹ וְעָפַר בָּעָפָר׃
[יד] וַיֵּלֶךְ הַמֶּלֶךְ וְכָל־הָעָם אֲשֶׁר אִתּוֹ עֲיֵפִים וַיָּנַפְשׁוּ שָׁם׃
[טו] וְאַבְשָׁלוֹם וְכָל־הָעָם אִישׁ יִשְׂרָאֵל בָּאוּ יְרוּשָׁלַם וַאֲחִיתֹפֶל אִתּוֹ׃
[טז] וַיְהִי כְּבוֹא חוּשַׁי הָאַרְכִּי רֵעֵה דָוִד אֶל־אַבְשָׁלוֹם וַיֹּאמֶר חוּשַׁי אֶל־אַבְשָׁלוֹם יְחִי הַמֶּלֶךְ יְחִי הַמֶּלֶךְ׃
[יז] וַיֹּאמֶר אַבְשָׁלוֹם אֶל־חוּשַׁי הֲזֶה חַסְדְּךָ אֶת־רֵעֶךָ לָמָּה לֹא־הָלַכְתָּ אֶת־רֵעֶךָ׃
[יח] וַיֹּאמֶר חוּשַׁי אֶל־אַבְשָׁלוֹם לֹא כִּי אֲשֶׁר בָּחַר ה׳ וְהָעָם הַזֶּה וְכָל־אִישׁ יִשְׂרָאֵל לוֹ אֶהְיֶה וְעִמּוֹ אֵשֵׁב׃
[יט] וְגַם אֲשֶׁר אֲנִי אֶעֱבֹד הֲלוֹא לִפְנֵי בְנוֹ כֵּן אֶהְיֶה לְפָנֶיךָ כַּאֲשֶׁר הָיִיתִי לִפְנֵי אָבִיךָ כֵּן אֶהְיֶה לְפָנֶיךָ׃
[כ] וַיֹּאמֶר אַבְשָׁלוֹם אֶל־אֲחִיתֹפֶל הָבוּ לָכֶם עֵצָה מַה־נַּעֲשֶׂה אֲשֶׁר עָלִינוּ׃
[כא] וַיֹּאמֶר אֲחִיתֹפֶל אֶל־אַבְשָׁלוֹם בֹּא אֶל־פִּלַגְשֵׁי אָבִיךָ אֲשֶׁר הִנִּיחַ לִשְׁמֹר הַבָּיִת וְשָׁמַע כָּל־יִשְׂרָאֵל כִּי־בָאַשְׁתָּ אֶת־אָבִיךָ בְּעֵינָיו וְחָזְקוּ יְדֵי כָל־אֲשֶׁר אִתָּךְ׃
[כב] וַיַּטּוּ לְאַבְשָׁלוֹם הָאֹהֶל עַל־הַגָּג וַיָּבֹא אַבְשָׁלוֹם אֶל־פִּלַגְשֵׁי אָבִיו לְעֵינֵי כָל־יִשְׂרָאֵל׃
[כג] וַעֲצַת אֲחִיתֹפֶל אֲשֶׁר יָעַץ בַּיָּמִים הָהֵם כְּאִישׁ שָׁאַל בִּדְבַר־הָאֱלֹהִים כֵּן כָּל־עֲצַת אֲחִיתֹפֶל גַּם עִם־דָּוִד גַּם עִם־אַבְשָׁלוֹם׃

יז

[א] וַיֹּאמֶר אֲחִיתֹפֶל אֶל־אַבְשָׁלוֹם אֶבְחֲרָה־נָּא שְׁנֵים עָשָׂר אֶלֶף אִישׁ וְאָקוּמָה וְאֶרְדְּפָה אַחֲרֵי דָוִד הַלָּיְלָה׃
[ב] וְאָבוֹא עָלָיו וְהוּא יָגֵעַ וּרְפֵה יָדָיִם וְהַחִתֹּתִי אֹתוֹ וְנָס כָּל־הָעָם אֲשֶׁר אִתּוֹ וְהִכֵּיתִי אֶת־הַמֶּלֶךְ לְבָדּוֹ׃
[ג] וְאָשִׁיבָה אֶת־כָּל־הָעָם אֵלֶיךָ כְּשׁוּב הַכֹּל אֶל־הָאִישׁ אֲשֶׁר אַתָּה מְבַקֵּשׁ נֶפֶשׁ כָּל־הָעָם יִהְיֶה שָׁלוֹם׃
[ד] וַיִּישַׁר הַדָּבָר בְּעֵינֵי אַבְשָׁלוֹם וּבְעֵינֵי כֹּל זִקְנֵי יִשְׂרָאֵל׃
[ה] וַיֹּאמֶר אַבְשָׁלוֹם קִרְאוּ־נָא גַם לְחוּשַׁי הָאַרְכִּי וְנִשְׁמְעָה גַּם־אֵת אֲשֶׁר בְּפִיו׃
[ו] וַיָּבֹא חוּשַׁי אֶל־אַבְשָׁלוֹם וַיֹּאמֶר אַבְשָׁלוֹם אֵלָיו לֵאמֹר כְּדַבֶּר אֲחִיתֹפֶל הַכָּזֹאת נַעֲשֶׂה אִם־אָיִן אַתָּה דַּבֵּר׃
[ז] וַיֹּאמֶר חוּשַׁי אֶל־אַבְשָׁלוֹם לֹא־טוֹבָה הָעֵצָה אֲשֶׁר־יָעַץ אֲחִיתֹפֶל בַּפַּעַם הַזֹּאת׃
[ח] וַיֹּאמֶר חוּשַׁי עוֹד אַתָּה יָדַעְתָּ אֶת־אָבִיךָ וְאֶת־אֲנָשָׁיו כִּי גִבֹּרִים הֵם וּמָרֵי נֶפֶשׁ הֵם כְּדֹב שַׁכּוּל בַּשָּׂדֶה וְאִישׁ מִלְחָמוֹת אָבִיךָ וְלֹא־יָלִין עִם־הָעָם׃
[ט] הִנֵּה־עַתָּה הוּא־נֶחְבָּא בְּאַחַד הַבֹּרוֹת אוֹ בְאַחַד הַמְּקֹמוֹת וְהָיָה כַּנָּפְלוֹ בָהֶם בָּרִאשֹׁנָה וְשָׁמַע כָּל־שֹׁמֵעַ וְאָמַר הָיְתָה מַכָּה בָּעָם אֲשֶׁר אַחֲרֵי אַבְשָׁלוֹם׃
[י] וְגַם־הוּא בֶּן־חַיִל אֲשֶׁר לִבּוֹ כְּלֵב־אַרְיֵה יָמֵס יָמוֹס כִּי יֹדֵעַ כָּל־יִשְׂרָאֵל אֶת־אָבִיךָ כִּי גִבּוֹר הוּא וּבְנֵי חַיִל אֲשֶׁר אִתּוֹ׃
[יא] כִּי־יָעַצְתִּי אֲנִי וְנִקְהֲלוּ אֵלֶיךָ כָּל־יִשְׂרָאֵל מִדָּן וְעַד־בְּאֵר שֶׁבַע כַּחוֹל אֲשֶׁר עַל־שְׂפַת הַיָּם לָרֹב וּפָנֶיךָ הֹלְכִים בַּמִּלְחָמָה׃
[יב] וּבָאנוּ עָלָיו בְּאַחַד הַמְּקֹמוֹת אֲשֶׁר יִמָּצֵא שָׁם וְנָחַתְנוּ עָלָיו כַּאֲשֶׁר תִּפֹּל הַטַּל עַל־הָאֲדָמָה וְלֹא־נוֹתַר בּוֹ וּבְכָל־הָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר אִתּוֹ גַּם־אֶחָד׃
[יג] וְאִם־אֶל־עִיר יֶאֱסֹף וְהִשִּׁיבוּ כָל־יִשְׂרָאֵל אֶל־הָעִיר הַהִיא חֲבָלִים וְסָחַבְנוּ אֹתָהּ אֶל־הַנַּחַל עַד־אֲשֶׁר לֹא־יִמָּצֵא שָׁם גַּם־צְרוֹר׃
[יד] וַיֹּאמֶר אַבְשָׁלוֹם וְכָל־אִישׁ יִשְׂרָאֵל טוֹבָה עֲצַת חוּשַׁי הָאַרְכִּי מֵעֲצַת אֲחִיתֹפֶל וַה׳ צִוָּה לְהָפֵר אֶת־עֲצַת אֲחִיתֹפֶל הַטּוֹבָה לְבַעֲבוּר הָבִיא ה׳ אֶל־אַבְשָׁלוֹם אֶת־הָרָעָה׃
[טו] וַיֹּאמֶר חוּשַׁי אֶל־צָדוֹק וְאֶל־אֶבְיָתָר הַכֹּהֲנִים כָּזֹאת וְכָזֹאת יָעַץ אֲחִיתֹפֶל אֶת־אַבְשָׁלוֹם וְאֶת־זִקְנֵי יִשְׂרָאֵל וְכָזֹאת וְכָזֹאת יָעַצְתִּי אָנִי׃
[טז] וְעַתָּה שִׁלְחוּ מְהֵרָה וְהַגִּידוּ לְדָוִד לֵאמֹר אַל־תָּלֶן הַלַּיְלָה בְּעַרְבוֹת הַמִּדְבָּר וְגַם עָבוֹר תַּעֲבֹר פֶּן־יִבָּלַע לַמֶּלֶךְ וְלָכָל־הָעָם אֲשֶׁר אִתּוֹ׃
[יז] וְיוֹנָתָן וַאֲחִימַעַץ עֹמְדִים בְּעֵין רֹגֵל וְהָלוֹךְ תִּהְיֶה שִׁפְחָה וְהָלְכָה וְהִגִּידָה לָהֶם וְהֵמָּה הָלְכוּ וְהִגִּידוּ לְדָוִד הַמֶּלֶךְ׃
[יח] וַיִּרְאוּ הַנְּעָרִים אֹתָם וַיַּגֶּד לְאַבְשָׁלוֹם וַיֵּלְכוּ שְׁנֵיהֶם מְהֵרָה וַיָּבֹאוּ בֵּית־אִישׁ בְּבָחוּרִים וְלוֹ־בוֹר בַּחֲצֵרוֹ וַיֵּרְדוּ שָׁמָּה׃
[יט] וַתִּקַּח הָאִשָּׁה וַתִּפְרֹשׂ אֶת־הַמָּסָךְ עַל־פְּנֵי הַבְּאֵר וַתִּשְׁטַח עָלָיו אֶת־הָרִפּוֹת וְלֹא נוֹדַע דָּבָר׃
[כ] וַיָּבֹאוּ עַבְדֵי אַבְשָׁלוֹם אֶל־הָאִשָּׁה הַבָּיְתָה וַיֹּאמְרוּ אַיֵּה אֲחִימַעַץ וִיהוֹנָתָן וַתֹּאמֶר אֲלֵהֶם הָאִשָּׁה עָבַר מְעַט־מַיִם וַיְבַקְשׁוּם וְלֹא מָצְאוּ וַיָּשֻׁבוּ יְרוּשָׁלָם׃
[כא] וַיְהִי אַחֲרֵי לֶכְתָּם וְהֵמָּה עָלוּ מִן־הַבְּאֵר וַיֵּלְכוּ וַיַּגִּידוּ לַמֶּלֶךְ דָּוִד וַיֹּאמְרוּ אֶל־דָּוִד קוּמוּ וְעִבְרוּ מְהֵרָה אֶת־הַמָּיִם כִּי־כָזֹאת עָלָה עֲלֵיהֶם אֲחִיתֹפֶל עֲלֵיכֶם׃
[כב] וַיָּקָם דָּוִד וְכָל־הָעָם אֲשֶׁר אִתּוֹ וַיַּעַבְרוּ אֶת־הַיַּרְדֵּן עַד־אוֹר הַבֹּקֶר עַד־אֵין נֶעְדָּר אֶחָד אֲשֶׁר לֹא־עָבַר אֶת־הַיַּרְדֵּן׃
[כג] וַאֲחִיתֹפֶל רָאָה כִּי לֹא־נַעֲשְׂתָה עֲצָתוֹ וַיַּחֲבֹשׁ אֶת־הַחֲמוֹר וַיָּקָם וַיֵּלֶךְ אֶל־בֵּיתוֹ אֶל־עִירוֹ וַיְצַו אֶת־בֵּיתוֹ וַיֶּחְנַק וַיָּמָת וַיִּקָּבֵר בְּקֶבֶר אָבִיו׃
[כד] וְדָוִד בָּא מָחֳנָיְמָה וְאַבְשָׁלוֹם עָבַר אֶת־הַיַּרְדֵּן הוּא וְכָל־אִישׁ יִשְׂרָאֵל עִמּוֹ׃
[כה] וְאֶת־עֲמָשָׂא שָׂם אַבְשָׁלוֹם תַּחַת יוֹאָב עַל־הַצָּבָא וַעֲמָשָׂא בֶּן־אִישׁ וּשְׁמוֹ יִתְרָא הַיִּשְׂרְאֵלִי אֲשֶׁר בָּא אֶל־אֲבִיגַיִל בַּת־נָחָשׁ אֲחוֹת צְרוּיָה אֵם יוֹאָב׃
[כו] וַיִּחַן יִשְׂרָאֵל וְאַבְשָׁלוֹם בְּאֶרֶץ גִּלְעָד׃
[כז] וַיְהִי כְּבוֹא דָוִד מָחֳנָיְמָה שֹׁבִי בֶן־נָחָשׁ מֵרַבַּת בְּנֵי עַמּוֹן וּמָכִיר בֶּן־עַמִּיאֵל מִלּוֹ דְבָר וּבַרְזִלַּי הַגִּלְעָדִי מֵרֹגְלִים׃
[כח] הֵבִיאוּ מִשְׁכָּבוֹת וְהָאַגָּנוֹת וְהַיּוֹצְרִים חִטִּים וּשְׂעֹרִים וְקֶמַח וְקָלִי וּפוֹל וַעֲדָשִׁים וְקָלִי׃
[כט] וּדְבַשׁ וְחֶמְאָה וְצֹאן וּגְבִנַת הַבָּקָר הֵבִיאוּ לְדָוִד וְלָעָם אֲשֶׁר אִתּוֹ לֶאֱכֹל כִּי אָמְרוּ הָעָם רָעֵב וְעָיֵף וְצָמֵא בַּמִּדְבָּר׃

יח

[א] וַיִּפְקֹד דָּוִד אֶת־הָעָם אֲשֶׁר אִתּוֹ וַיָּשֶׂם עֲלֵהֶם שָׂרֵי אֲלָפִים וְשָׂרֵי מֵאוֹת׃
[ב] וַיִּשְׁלַח דָּוִד אֶת־הָעָם יַד־אֶחָד אַחִי יוֹאָב וְיַד אֲבִישַׁי בֶּן־צְרוּיָה אֲחִי יוֹאָב וְיַד אִתַּי הַגִּתִּי וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ אֶל־הָעָם הָצֵא אֵצֵא גַם־אָנֹכִי עִמָּכֶם׃
[ג] וַיֹּאמֶר הָעָם לֹא תֵצֵא כִּי אִם־נָנוֹס נָנוּס לֹא־יָשִׂימוּ־לִבָּם עָלֵינוּ וְאִם־מֶחֱצָתֵנוּ יָמוּתוּן לֹא־יָשִׂימוּ־לִבָּם עָלֵינוּ כִּי עַתָּה כָּמֹנוּ עֲשָׂרָה אֲלָפִים וְעַתָּה טוֹב כִּי־תִהְיֶה־לָּנוּ מֵעִיר לְעָזְרָה׃
[ד] וַיֹּאמֶר לָהֶם הַמֶּלֶךְ מַה־בְּעֵינֵיכֶם אֶעֱשֶׂה וַיַּעֲמֹד הַמֶּלֶךְ עַל־יַד־הַשָּׁעַר וַיֵּצְאוּ כָל־הָעָם בְּמֵאוֹת וּבַאֲלָפִים׃
[ה] וַיְצַו הַמֶּלֶךְ אֶת־יוֹאָב וְאֶת־אֲבִישַׁי וְאֶת־אִתַּי לֵאמֹר נַעֲרִי לְמַעַנִי לְאַבְשָׁלוֹם וְכָל־הָעָם שֹׁמְעִים בְּצֵאת הַמֶּלֶךְ אֶת־כָּל־הַשָּׂרִים עַל־אַבְשָׁלוֹם׃
[ו] וַיֵּצֵא הָעָם הַשָּׂדֶה לִקְרַאת יִשְׂרָאֵל וַתְּהִי הַמִּלְחָמָה בְּיַעַר אֶפְרָיִם׃
[ז] וַיִּנָּגְפוּ שָׁם הָעָם לִפְנֵ

שכתן הנביא יעדו שהבן אשר יוליד יקום אחריו והיה כבר
נולד אדוניה ושאר הבנים גם כן ׳ ולכן נשבע שימלוך שלמה
שנולד אחרי היעוד ההוא בסמוך ׳ הנה כשידע אבשלום
שבועת אביו וכוונתו להמליך את שלמה חשש אולי בימיו
ימליכהו (כמו שעשה ׳) ואחרי המלכתו מי יאמר אליו מה
תעשה ? ולכן התעורר אבשלום למלוך בחיי אביו ׳ והיה
דעתו שדוד אביו ישב בביתו ובמעלתו כל ימי חייו עם היותו
הוא מולך ומנהיג את הארץ במקומו · הסבה השנית היא
שאבשלום ראה את אביו זקן וחלש שהיה כבר קרוב לשבעים
שנה ולא יוכל לשפוט את ישראל ׳ ואבשלום היה קרוב
פרקי אבו׳ מארבעים שנה במובחר מהשנים ׳ וכאמרם ז״ל בן ארבעים
פ״ה מש׳ כ״א לבינה ׳ ומפני זה היה אבשלום ראוי והגון להנהיג את ישראל
ולשפוט את העם והמלך ישב על המטה לזקנתו ולחולשתו ׳
וכבר נרמזה הטענה הזאת במה שאמר הכתוב ויהי מקץ
ארבעי׳ שנה ׳ וכבר כתבתי שאי אפשר שיפורש זה על התחלת
המלכת שאול לפי שכבר עברו עליו יותר מחמשים שנה ׳ אבל
הארבעי׳ שנה האלה הם למלכות דוד שהיו בקירוב מארבעים
שנה שנמלך והוא היה בן שלשים שנה במלכו ׳ הרי לך שהיה
אז קרוב לשבעים שנה והיה זקן וחלש מאד · גם הארבעים
שנה אמר על שנות אבשלום שנולד בחברון בתחלת מלכות
אביו והיה אם כן אז קרוב לארבעים שנה ׳ והם השנים
הראויים להבין אמרי בינה לצאת ולבוא במלחמה · ולפי שלא
היו ארבעים שנה בדיוק אמר ויהי מקץ ארבעים שנה ׳ ר״ל
דברי׳ טו״ א׳ בעשר הרביעי ׳ על דרך * מקץ שבע שנים תעשה שמטה ׳
שאין פירושו בתכלית השבעה שנים בסופם כי אם בשנה
השביעית · והקדים הכתוב זה להגיד שזה גם כן ממה שהניע
את אבשלום ׳ ר״ל זקנת אביו והכנת עצמו להתעורר למלוך ׳
ובספר מלכים מצינו מלכי׳ הרבה המליכו בניהם בחייהם
לזקנת׳ ולהסיר ספק וקטטו׳ אחיהם · הנה זאת היתה אם כן
בהתחלת כוונת אבשלום ותכליתו אצלי ׳ לא להרוג את אביו
ולא להסירו ממעלתו ׳ כי אם בראות את דוד אביו זקן בא
בימים ואבשלום בן ארבעים שנה בחור מעם יפה תואר ויפה
מראה ומזרע המלוכה מצד אמו בן מעכה בת תלמי מלך גשור
והיו לו כבר שלשה בנים ׳ ושלמה נער ורך והיה כוונת אביו
להמליכו ׳ לזה נמלך אבשלום בחייו כדי להשאר במקומו
אחר מותו ׳ והיה רצונו לעבדו כל ימיו במעלתו ׳ והנה יורה
על זה דברי חושי שאמר לו למי אעבוד הלא לפני בנו וגו׳ ·
ואמנם כוונת ישראל כלו בדבר הזה לא היתה להרוג את דוד
ולא להסירו מהמלוכה ׳ כי אם להמליך את אבשלום בחייו
ושלא ימלוך בן אחר תחתיו ׳ ואולי שנתגלה אצלם כבר ענין
בת שבע והרינת אוריה החתי וירע הדבר בעיניהם ששלמה בן
בת שבע ימלוך אחרי דוד ׳ בהיותו נולד בחטא אצלם ולדעת׳ ׳
ורצו שימלוך אבשלום ולא בן אחר להיותו הגדול מאחיו
ולהיותו יפה תואר ויפה מראה ומינו נאה לאדנות והיותו
שלם השנים בן ארבעים שנה ׳ והיה שלמה אז בן תשעה שנים
ולזה היה קטן בעיניהם בזוי הוא מאד ולא היה הגון למלכות
מצד אמו ׳ והיא הסבה בנטות יואב אחרי אדוניהו ׳ ובחרו
להמליך את אבשלום כי הוא היה ראוי אליו מכל הצדדים
ולהיותו גם כן אוהב משפט ׳ כמו שאמר מי ישימני שופט
בארץ ׳ וחשבו שלא יפשעו בזה נגד דוד ולא ימרדו בו אחרי
היותם ממליכים הגדול מבניו מעכשיו ולאחר מיתתו ׳ זו
היתה בלי ספק כוונת העם בראשונה כאשר התעורר אבשלום
למלוך · אבל אחיתופל בראותו כוונת אבשלום שלא היתה
למרוד באביו ׳ פחד אולי יתחברו ויושלמו דוד ואבשלום בנו
וירצה דוד בהמלכת אבשלום בחייו ׳ או ירצה אבשלום שישבע
דוד לבד על המלכתו אחריו וישאר דוד לבדו מלך על ישראל
כל ימיו ׳ ושהאב והבן בנקל ישלימו וישאר לדוד האיבה
והשנאה עליו ועל שאר האנשים שנמשכו אחרי אבשלום ודוד
ישיב גמולם בראשיהם ׳ הנה בעבור זה יען לאבשלום שיבוא
אל פילגשי אביו לעיני ישראל כדי שידעו כלם שנבאש את
אביו וחזקו ידי כל אשר אתו ׳ והיה זה כדי שלא יבא אבשלום

להשלים עם אביו ולא ירד מהמלכות אשר לקח אבל יתמיד
בו תמיד ׳ ובזה יהיה להם בטחון גדול להנצל מידי דוד ·
והנה בחר אחיתופל הנסיון הזה אל הפילגשים לפי שאין
תקון אחריה ׳ מה שלא יהיה אחרי ההמלכה והמלחמה כי
יוכל לחזור ממנה ׳ אבל ענין הנשים בשכבו אותן מי יוכל
לתקן את אשר עותו ? וז״ש כי נבאשת את אביך וגו׳ · וגם
בחר בנסיון הזה לפרסם חטאת דוד בענין בת שבע ולהעניש
מדה כנגד מדה · ואבשלום הודה בזה ועשאו כדי להבטיח
לבב המחזיקים עמו ׳ כי אם לא היה הוא מסכים בזה היו
ישראל סרים מאחריו והורגים אותו קודם השלימו עם אביו ׳
וכאשר שאל אחרי זה מה יעשה ? יעצו אחיתופל אבחרה נא
שנים עשר אלף איש וגומ׳ והכתי את המלך לבדו ׳ כי היתה
כוונתו להמיתו על כל פנים למלט את נפשו מידו ׳ והנה
אבשלום סמר בשרו בשמעו דברי אחיתופל שיכה את אביו ׳
ולכן לא הסכים עמו בדבר והלך לבקש עצת חושי הארכי
מה שלא עשה בדבר הפילגשים שעשאו מיד ולא בקש עליו
עצתו ׳ אבל לפחדו מהכאת אביו שאל את חושי ׳ וחושי
בעצתו לא אמר להכות את דוד אבל אמר ונחנו עליו כאשר
יפול הטל על האדמה ולא נותר בו ׳ ר״ל שיקחו כלם ויתפשום
חיים ׳ כדי שהמלך דוד ישב בידי אבשלום בנו כל ימי חייו ולא
יפתוהו עוד בני בליעל אשר אתו להמליך את שלמה ׳ ולפי
שחושי לא יען להכות את דוד (ולסבות אחרות אעיר בהם
בפי׳ הפסוקים) אמר אבשלום וכל איש ישראל טובה עצת חושי
הארכי מעצת אחיתופל · אמנם במלחמה חשב יואב בן צרויה
בעד דוד דומה למה שחשב אחיתופל בעד אבשלום ׳ והוא
כי אם יחיה אבשלום ישלים עם דוד ויתרצ׳ דוד להמליכו
אחריו כי הוא בנו הגדול וישאר לאבשלום איבה ושנאה רבה
עם יואב על אשר נלחם בו ׳ ולזה כדי למלט את נפשו מידו
צוה להרגו ׳ אבל דוד צוה לאט לי לנער לאבשלו׳ ׳ וכאשר
שמע שהרגוהו צעק צעקה גדולה ומרה ׳ לפי שהיה ידוע אצלו
שלא היתה כוונת אבשלום להרגו ולא להסירו ממעלתו כי אם
למלוך אחריו ושהיה לו בזה טענה כי הוא הגדול ׳ ובחייו לא
היה מהגנות שימלוך מפני קטטת האחים ויכהג וישפוט את
העם במקומו כמו שעשו מלכים רבים בישראל וביהודה
וביתר האומות ׳ ועם היות שבא אל פילגשיו חשבו דוד
למירוק עונותיו על ענין בת שבע וידע שהנביא יעדו עליו ׳
וגם שהיה זה מעצת אחיתופל ולא מלב אבשלום ׳ ולזה לא
ייחס לו האשם ומרה לו על מותו כאב את בן ירצה · הנה
עם מה שכתבתי בזה יותרו כלל השאלות · אם אל
הראשונה אמרתי שהתעורר אבשלום לאמר אני אמלוך
מפני השבועה אשר נשבע דוד להמליך את שלמה ׳ ושלא
היתה כוונתו להרוג את אביו ולא להורידו ממעלתו
ולגדפו כי אם למלוך תחתיו ובמקומו ודוד בחייו ישב
בכבודו · ואם לשנית פירשתי ויהי מקץ ארבעים שנה
שהם למלכות דוד להודיע זקנתו וחולשתו למלוך ׳ ושהם
גם כן לשנות אבשלום להגיד שהיה בימים שלמים להבין
ולהשכיל וללחום מלחמות ה׳ ׳ שהם שתי סבות המניעות
את אבשלום ועוזרות בהמלכתו · ולשלישית אמרתי שלא
כוונו ישראל למרוד בדוד מלכם ולא להמיתו חלילה וחס ׳
כי אם להמליך במקומו את אבשלום בנו הגדול כדי שלא
ימלוך שלמה בן בת שבע · ולרביעית אמרתי שתלה אחיתופל
הבחינה להראות העמים והשרים שנבאש אבשלום את אביו
ולא יבואו להסכמה ושלום בשכבו עם פלגשיו ׳ לפי
שבזה הדבר היה נמנע התיקון וההשלמה ׳ כי ההמלכה
והמלחמה אפשר שיחזור ממנה מה שלא יהיה אחר
חללו יצועי אביו ׳ וגם עשה זה להראות שדוד חטא
באשת איש ושהיה משפטו וענשו שישכבו את נשיו מדה
כנגד מדה · ולחמשית שעזבו עצת אחיתופל ׳ לפי שהיה
בדעתו להמית את דוד (ומלבד זה הנה אעיר עוד בטענות
אחרות בפירוש הפסוקים) ובחרו בעצת חושי לפי שלא יען
להכות את דוד ׳ וליתר הסבות אשר אזכור בפי׳ דברי עצתו ·
ולששית

2011 Ministerio de Cultura

ולשמית אמרתי שהיה חס דוד על מיתת אבשלום ויצעק עליו, לפי שידע שלא היתה כוונתו לרעה לא להמיתו ולא להורידו ממלכותו וממעלתו. ואחרי שידעת דעתי בדרוש הזה ובהקפת אמתתו נבוא לפירוש הפסוקים להסכים עם הדעת הזה. אחר שסיפר הכתוב שנענש דוד המלך ע"ה בענין תמר ואמנון אשר נתחברו שם גלוי עריות ושפיכות דמים, זכר כאן שעוד נענש בענין אבשלום ושנתחברו בו גם כן גלוי עריות מאשר שכב את פילגשי אביו ושפיכות דמים מהריגתו, וכל זה על אשר חטא בענין בת שבע ואוריה החתי אשר נתחברו בו גם כן גלוי עריות ושפיכות דמים, להודיע שעצת השם היא תקום ומה שייעד על ידי נתן הנביא בעונש דוד הכל הביא כאשר דבר ולא נפל מכל דבריו ארצה. וספר הכתו' שאבשלום אחרי היותו עם אביו בשלום, שידע כוונתו בהמלכת שלמה אחיו הקטן, ראה שהיה זה אליו כדי בזיון וקצף, ולכן התעורר למלוך בחיי אביו, לחששו שמא ימליך דוד את שלמה בחייו ומי יאמר לו מה תעשה אחרי המלכתו כמו שאמרתי. והנה הכין עצמו למלחמה לדורון ולתפלה, אם למלחמה שעשה לו מרכבה וסוסים וחמשים איש רצים לפניו כמלך רם ונשא, ואם לדורון שהשתדל להחניף את ישראל בהונאת דברים ובלשון חלקלקו' וזה בארבעה דרכי':

(ב) האחד שהיה משכים בבקר ועמד על יד דרך השער, ר"ל על דרך בית המשפט שנקרא שער, כמו שאמר * אל זקני העיר השערה, או ששם היו עוברים הבאים ל שער, ולכל בעל ריב אשר יבא אל המשפט היה שואל מאיזה עיר אתה? להראות להם אהבה בדרשו

(ג) מכל עניניהם: הדרך השני מהפיום הוא שהיה אומר לכל איש אשר לו משפט ראה דבריך טובים ונכוחים, ואין זה אצלי הוראה שהיה הדין עמו, שלא זכר הכתוב שהיו מגידים אליו טענותיהם שעליהם יאמר ראה דבריך טובים ונכוחים, אבל הוא דרך עצה ולמוד, כאומר ראה והתקן דבריך באופן שיהיו טובים ונכוחים. הדרך השלישי שהיה מתלונן על עניניהם ואומר ושומע אין לך מאת המלך, רוצה לומר אין כאן שופט שישמע טענותיך, וזה הוא לאשמת המלך כי עליו מוטל דבר

(ד) המשפט, ולכן היה אומר מי ישימני שופט בארץ, ואין הכוונ' שירצה למלוך כי אם להיות שופט תחת אביו, ואמר שופט בארץ ולא מלך בארץ להעלים כוונתו, וגם לפי ששמיעת דבר בעלי הריב והצדקתם כפי המשפט יאות לשופט ולא למלך כמו שכתבתי בהקדמתי לספר שופטים. וזכר שבהיותו שופט יעשה שני דברים הגונים, האחד שלא ישפוט על ידי אמצעי כי אם בעצמו, וזהו ועלי יבא כל איש אשר יהיה לו ריב ומשפט, והשני שיצדיק את הדין, ר"ל יתקור וידרוש ויוציאהו לאור לאמתתו וזהו והצדקתיו? והדרך הרביעי מהפיום (ה, ו) שהיה עושה לעם הוא בקרוב איש להשתחוות לו שהיה מקטין עצמו כאחד מהם והחזיק בו ונשק לו כאשר ידבר איש אל רעהו, וזה ממה שיסבב אהבת העם את השרים בהקטנתם עצמם להתנהג עמהם כרע כאח, ובכל ארבעת הדרכים האלה פיים את העם וגנב לבבו, ועל זה אמרתי שהתקין עצמו לדורון: ואמנם לתפלה זכר שמקץ ארבעים שנה (ז, ח) למלכות דוד ולשנות אבשלום (כמו שפירשתי) אמר לאביו ויש"ל נדרו אשר נדר בחברון, ואולי היה שם במת צבור והיה הוא מתבודד שמה, גם לפי שדוד מלך בחברון ראה אבשלום בנו למלוך שמה בחשבו שהמקום גורם לזה, והלך לבקש מאת האלקים שימליכהו תחת אביו. וחז"ל אמרו במסכ' סוטה [אה אע"פי פ"ו ל"ד ע"ב שבמס' סוטה מביא דבר מועט מזה המאמר, הנה במסכת תמורה פ"ב דף י"ד ע"ב מביאו בביאור גדול ובאריכות יותר ועיין שם:] לא הלך אבשלום אלא להביא כבשים מחברון לא להקריב שם, והקשו עליו מחברון מיבעי ליה? והאפוד כתב שהלך חברון להיות' עיר ואם בישראל והיותה מקדם עיר ממלכה, בחשבו שכאשר ימליכוהו שם בני העיר ימליכוהו כל ישראל, ולזה צוה למרגלים אשר שלח בכל שבטי ישראל שיאמרו כשמעם קול השופר מלך אבשלום בחברון, ר"ל כבר קבלוהו אנשי חברון למלך ועתה לכו אחריהם: והנה היתה תשובת (ט) דוד לך בשלום, לומר שלא תהיה ההליכה הזאת ששאל ממנו כמו שקרה כאשר שאל ממנו ללכת לגזוז את צאנו שעשה שם מה שעשה, מפני זה אמר לך בשלום. ובסוף מועד קטן, אמר ריש לקיש פ"ג כ"ט פ"א בשם ר' חיתא הנפטר מחבירו אל יאמר לו לך בשלום אלא לך לשלום, שהרי יתרו אמר למשה לך לשלו' הלך והצליח, שנאמר * ויאמר יתרו למשה לך לשלום, ודוד שאמר לאבשלום שמות ד' י"ח לך בשלום הלך ונתלה. ואר"ל בשם ר' חיתא הנפטר מן המת אל יאמר לו אלא לך בשלום, שנאמר * ואתה תבוא אל ברא"ש ט"ו ע"ו אבותיך בשלום, וכן הוא בסוף מסכת ברכות: וזכר הכתוב כ"ט כ"ד ע"א שקודם ההליכה לחברון כבר היה ששלח אבשלום מרגלים (י) בכל גבול ישראל לאמר כשמעכם את קול השופר וגו', וענין המרגלים האלה אצלי אינו לרגל הערים ולא לעשות דבר, כי אם שכאשר ישמעו את קול השופר יאמרו לעם אל תפחדו ואל תראו אין דבר כי אם שמלך אבשלום בחברון, רוצה לומר במקום אשר מלך דוד ראשונה מלך אבשלום בנו תחתיו, והיה זה כדי לישב לבותם ולא יקומו עליו: ומלבד (יא) זה עוד עשה אבשלום תחבולה אחרת והיא שהוליך עמו

[ב] וְהִשְׁכִּים אַבְשָׁלוֹם וְעָמַד עַל־יַד דֶּרֶךְ
הַשָּׁעַר וַיְהִי כָּל־הָאִישׁ אֲשֶׁר־יִהְיֶה־לּוֹ
רִיב לָבוֹא אֶל־הַמֶּלֶךְ לַמִּשְׁפָּט וַיִּקְרָא
אַבְשָׁלוֹם אֵלָיו וַיֹּאמֶר אֵי־מִזֶּה עִיר אַתָּה
וַיֹּאמֶר מֵאַחַד שִׁבְטֵי־יִשְׂרָאֵל עַבְדֶּךָ׃
[ג] וַיֹּאמֶר אֵלָיו אַבְשָׁלוֹם רְאֵה דְבָרֶיךָ
טוֹבִים וּנְכֹחִים וְשֹׁמֵעַ אֵין־לְךָ מֵאֵת הַמֶּלֶךְ׃
[ד] וַיֹּאמֶר אַבְשָׁלוֹם מִי־יְשִׂמֵנִי שֹׁפֵט בָּאָרֶץ
וְעָלַי יָבוֹא כָל־אִישׁ אֲשֶׁר־יִהְיֶה־לּוֹ
[ה] רִיב־וּמִשְׁפָּט וְהִצְדַּקְתִּיו׃ וְהָיָה בִּקְרָב־
אִישׁ לְהִשְׁתַּחֲוֹת לוֹ וְשָׁלַח אֶת־יָדוֹ
[ו] וְהֶחֱזִיק לוֹ וְנָשַׁק־לוֹ׃ וַיַּעַשׂ אַבְשָׁלוֹם
כַּדָּבָר הַזֶּה לְכָל־יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר־יָבֹאוּ
לַמִּשְׁפָּט אֶל־הַמֶּלֶךְ וַיְגַנֵּב אַבְשָׁלוֹם אֶת־
[ז] לֵב אַנְשֵׁי יִשְׂרָאֵל׃ וַיְהִי מִקֵּץ אַרְבָּעִים
שָׁנָה וַיֹּאמֶר אַבְשָׁלוֹם אֶל־הַמֶּלֶךְ אֵלְכָה
נָא וַאֲשַׁלֵּם אֶת־נִדְרִי אֲשֶׁר־נָדַרְתִּי לַיהוָה
[ח] בְּחֶבְרוֹן׃ כִּי־נֵדֶר נָדַר עַבְדְּךָ בְּשִׁבְתִּי
בִגְשׁוּר בַּאֲרָם לֵאמֹר אִם־יָשׁוֹב יְשִׁבֵנִי
יְהוָה יְרוּשָׁלַם וְעָבַדְתִּי אֶת־יְהוָה׃
[ט] וַיֹּאמֶר־לוֹ הַמֶּלֶךְ לֵךְ בְּשָׁלוֹם וַיָּקָם וַיֵּלֶךְ
[י] חֶבְרוֹנָה׃ וַיִּשְׁלַח אַבְשָׁלוֹם מְרַגְּלִים
בְּכָל־שִׁבְטֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר כְּשָׁמְעֲכֶם אֶת־
קוֹל הַשֹּׁפָר וַאֲמַרְתֶּם מָלַךְ אַבְשָׁלוֹם
[יא] בְּחֶבְרוֹן׃ וְאֶת־אַבְשָׁלוֹם הָלְכוּ מָאתַיִם
אִישׁ מִירוּשָׁלַם קְרֻאִים וְהֹלְכִים לְתֻמָּם
וְלֹא יָדְעוּ כָּל־דָּבָר׃

דברי' כ"ב ט"ו

דף מ' ע"א

(יג) כי לא ידעו דבר מכוונתו: ועוד אלא בעד לקיומם בהיות
קבצום ובא ובחיו, כי פתח מדבר עמו בירושלם פן יגיד
הדבר לדוד קביו, ולכן אלא בעדו מקברון בהיותו בזבח וסם
כמ"ר פר' ט' בתקבר עמו ועם כל הסדים בקבר לחין: ובדרש אמרו
דף רלב ע"ג שאבשלום אמר לאחיו שיכתוב לו כתב מלוכתו לבני קבצים
שיבאו אילכו עמו, והיה
מרמה הכתב הסוף לבני
קבצים ואחר לבני קבצים
לקדים ולא היו יודעים אלו
מאלו, כן עשה עד שהיו
מאתים איש קרואים והולכים
לתומם, קרואי מדוד והולכים
לתומם מאבשלום. [ועיין
מוה גב בירושלמי דסוטה פ"ח
דף י"ו ע"ב:]

(יג) ובא המגיד לדוד לאמר
וגו' יגיד הכתוב
שבאחד בא המגיד אל דוד
הודיעו מה שהיה, לא שאלך
אבשלום והיה לב ישראל
(יד) אחריו, ודוד אמר אל עבדיו
קומו ונברחה כי לא תהיה
לנו פלטה וגומ', ולא אמר
שיירתהו אבשלום אבל אמר
אלא יהיה להם פלטה ממנו
אם כי יאסרם ויקחם, ולזה
אמר פן ימהר והשיגנו, לא
שישיגם בתוך העיר, והיה
עליכו את הרעה, והיה
שיתפשם חיים: או יאמר
והיה עליכו את הרעה,
שהרעה אשר אבשלום סבל
בארצו מפני דוד על דבר
אחיון, והיה דוד יודע ורודף
אחריו, ידיע עתה לותה
הרעה עליו ויעשה לו מלה
כנגד מל' לא שיאמ' שיהרגהו,
והרחים המורה על זה בלשון
היה אמרו והכה העיר לפי
חרב, ולא אמר שיכה אותו
כי אם את העיר להיותם
כשבני אחריו, ובזה מהודרת
שהיה דוד מרחם על עמו
ובאלתו, כיון שהיה ירא ורחד
מהכות אבשלום את העיר,
ולא זכר הדוס רגליו ביום
(יד) הזה: ואז יצא המלך וכל
ביתו ועבדיו, ומהירות הדרך
היה כדי שהלכו ברגליהם כי
לא לקחו בהמו' ללכת בהם,
כמ"ש והוא הלך יחף וכל העם
אשר אתו: ולבבו כתב בעזה
דוד זה כדי שלא יתפרסם לבתו,
ברגליו לא יבואו שהוא דוד,
והשאיר המלך עשרה נשים ופילגשים לשמור את ביתו,
לה מ' יו"ד ד' ובדברי הימים * קראם כלם נשים לפי שהיו הפילגשים גם
כן בקידושין, כמו שכתבתי בענין פלגש בנבעה בספר
דף שע"ד ע"ב שופטים: והנה יצא המלך ויעמד בית המרחק, לא בבית
(טו) שהיה יותר רחוק מירושלם, והוא דרך משל מן הבתים אשר
אם אין לקומה שלא ירחקו מדם, והיתה עמידתו שם כדי

(יג) וישלח אבשלום את־אחיתפל הגילני
יועץ דוד מעירו מגלה בזבחו את־
הזבחים ויהי הקשר אמץ והעם הולך
(יג) ורב את־אבשלום: ויבא המגיד אל־
דוד לאמר חיה לב־איש ישראל
(יד) אחרי אבשלום: ויאמר דוד לכל־
עבדיו אשר־אתו בירושלם קומו
ונברחה כי לא־תהיה־לנו פליטה
מפני אבשלום מהרו ללכת פן־ימהר
והשיגנו והדיח עלינו את־הרעה
והכה העיר לפי־חרב:
(טו) ויאמר עבדי־המלך אל־המלך ככל
אשר־יבחר אדנינו המלך הנה עבדיך:
(יו) ויצא המלך וכל־ביתו ברגליו ויעזב
המלך את עשר נשים פלגשים לשמר
(יו) הבית: ויצא המלך וכל־העם ברגליו
ויעמדו בית המרחק:
(יח) וכל־עבריו עברים על־ידו וכל־החרתי
וכל־הפלתי וכל־הגתים ששים־מאות
איש אשר־באו ברגלו מגת עברים על־
(יט) פני המלך: ויאמר המלך אל־אתי
הגתי למה תלך גם־אתה אתנו שוב
ושב עם־המלך כי־נכרי אתה וגם־
גלה אתה למקומך:
(כ) תמול, בואך והיום אנועך עמנו
ללכת ואני הולך על אשר־אני הולך
שוב וחשב את־אחיך עמך חסד ואמת:
(כא) ויען אתי את־המלך ויאמר חי־יהוה
וחי אדני המלך כי אם במקום אשר
יהיה־שם אדני המלך אם־למות אם־
לחיים כי־שם יהיה עבדך:

הגתים עמו. וכתן לו דוד חסד ואמת על כוונתו הטובה,
וכוון בלשון חסד ואמת לומר לס יזדמן הסס בשלום לאבשלם
תודות לך, וזהו אמת, ואס לא לאזור עוד, יהיה זה חסד
שלא לאבשלום נמול: והנה אותי הגתי לא רצה וכשבע שבמקום (כא)
אחר יצב המלך אס למות אס לחיים יצב הוא וכל אנשיו,
וכוון בזה על מה שאמר המלך ואני הולך לאחר אלך, שירא
שלהעדר מקום מושבם יעלמהו והוא בלתי רצוי, כי במקום
אחר יצב בו המלך המעולה ומכשיר כלם רצוי בני ישראל אמה
יתפייסו

2011 Ministerio de Cultura

[כב] וַיֹּאמֶר דָּוִד אֶל־אִתַּי לֵךְ וַעֲבֹר וַיַּעֲבֹר
אִתַּי הַגִּתִּי וְכָל־אֲנָשָׁיו וְכָל־הַטַּף אֲשֶׁר
[כג] אִתּוֹ׃ וְכָל־הָאָרֶץ בּוֹכִים קוֹל גָּדוֹל
וְכָל־הָעָם עֹבְרִים וְהַמֶּלֶךְ עֹבֵר בְּנַחַל
קִדְרוֹן וְכָל־הָעָם עֹבְרִים עַל־פְּנֵי דֶרֶךְ
[כד] אֶת־הַמִּדְבָּר׃ וְהִנֵּה גַם־צָדוֹק וְכָל־
הַלְוִיִּם אִתּוֹ נֹשְׂאִים אֶת־אֲרוֹן בְּרִית
הָאֱלֹהִים וַיַּצִּקוּ אֶת־הָאֱלֹהִים וַיַּעַל
אֶבְיָתָר עַד־תֹּם כָּל־הָעָם לַעֲבוֹר מִן־
[כה] הָעִיר׃ וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ לְצָדוֹק הָשֵׁב
אֶת־אֲרוֹן הָאֱלֹהִים הָעִיר אִם־אֶמְצָא חֵן
בְּעֵינֵי יְהוָה וֶהֱשִׁבַנִּי וְהִרְאַנִי אֹתוֹ וְאֶת־
[כו] נָיֵהוּ׃ וְאִם כֹּה יֹאמַר לֹא חָפַצְתִּי בָךְ
הִנְנִי יַעֲשֶׂה־לִּי כַּאֲשֶׁר טוֹב בְּעֵינָיו׃
[כז] וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ אֶל־צָדוֹק הַכֹּהֵן הֲרוֹאֶה
אַתָּה שֻׁבָה הָעִיר בְּשָׁלוֹם וַאֲחִימַעַץ בִּנְךָ
וִיהוֹנָתָן בֶּן־אֶבְיָתָר שְׁנֵי בְנֵיכֶם אִתְּכֶם׃
[כח] רְאוּ אָנֹכִי מִתְמַהְמֵהַּ בְּעַבְרוֹת הַמִּדְבָּר
עַד־בּוֹא דָבָר מֵעִמָּכֶם לְהַגִּיד לִי׃
[כט] וַיָּשֶׁב צָדוֹק וְאֶבְיָתָר אֶת־אֲרוֹן הָאֱלֹהִים
יְרוּשָׁלִָם וַיֵּשְׁבוּ שָׁם׃
[ל] וְדָוִד עֹלֶה בְּמַעֲלֵה הַזֵּיתִים עֹלֶה וּבוֹכֶה
וְרֹאשׁ לוֹ חָפוּי וְהוּא הוֹלֵךְ יָחֵף וְכָל־
הָעָם אֲשֶׁר־אִתּוֹ חָפוּ אִישׁ רֹאשׁוֹ וְעָלוּ
[לא] עָלֹה וּבָכֹה׃ וְדָוִד הֻגִּיד לֵאמֹר אֲחִיתֹפֶל
בַּקֹּשְׁרִים עִם־אַבְשָׁלוֹם וַיֹּאמֶר דָּוִד סַכֶּל־
נָא אֶת־עֲצַת אֲחִיתֹפֶל יְהוָה׃
[לב] וַיְהִי דָוִד בָּא עַד־הָרֹאשׁ אֲשֶׁר־יִשְׁתַּחֲוֶה

יתפייסו הגתים לשבת בו בהינת טוב או רע, כי איך יתרעם הפחות במה שלא יתרעם המלך והשרי' אם מהמקו' ואם מהמזונו'? וזהו במקום אשר יהיה שם אדוני המלך שם יהיה עבדך: ואז עברו כלם בבכי ובמספד, וגם כל יושבי הארץ היו בוכים בראותם את דוד עובר באותה מצוקה. וזכר שעבר המלך בנחל קדרון וכל העם, ר"ל וכל העם גם כן עברו שם, והיו עוברים המלך והעם נכח פני דרך המדבר, ר"ל שלא נטו אל עיר מושב כי אם לצד המדבר, והוא המקו' החרב אשר שם ירעו הבהמות כדברם, כמו שאמר * כעדר בתוך הדברו: והנה גם צדוק וכל הלויי' אתו וגומ'. כאשר יצא דוד מירושלם יצאו צדוק ואביתר הכהנים והלויים עם ארון האלקים ויציקו אותו, רוצה לומר ויעמידוהו בצד אחד עד תום כל העם לעבור, וזה שאמר ויעל אביתר שנסתלק לצד מיוחד. ורבותינו דרשו במסכת יומא, שאותו יום נסתלק אביתר מהכהונ' גדולה והכניסו צדוק תחתיו, שנאמר ויאמר המלך לצדוק הסב את ארון האלקים העיר, ולמה נסתלק באותו יום? לפי ששאל באורים ותומים ולא נענה ושאל צדוק ונענה, וכיון שראה דוד שנסתלקה רוח הקדש מאביתר וחלה על צדוק, ידע שהגיע זמן הקללה שקלל הקדוש ברוך הוא זרע עלי (ואביתר מבני עלי היה מזרע איתמר בן אהרן הכהן) ונתן הכהונה לצדוק שהיה מבני פנחס בן אלעז' בן אהרן הכהן, לקיים מה שנאמר לו * הנני נותן לו את בריתי שלום והיתה לו ולזרעו אחריו ברית כהונת עולם, אבל לא נמשח צדוק ולא נתמנה לכהן גדול עד יום מלוך שלמה כמו שאזכור במקומו. ור"לבג כתב שהיה בא צדוק בראשונ' ולכן התחיל עמו דוד דבריו ובסוף הענין היו דבריו ג"כ עם אביתר, כמו שאמר שני בניכם אתכם, לפי שבהיותו מדבר לצדוק בא אביתר ודבר לשניהם: והיו דברי דוד לכהנים שישובו את ארון האלקים לירושלם, לפי שלא היה ראוי שילך הארון אחריו אבל הוא ישוב לראותו אם ירצה השם ולא ילך הארון אנה ואנה, ואם השם לא ירצה בהחזרתו מבואר הוא שהארון לא יועיל בדבר כי באשר דבר מלך שלטון, וזהו הנני יעשה לי כאשר טוב בעיניו. והארון הזה היה ארון ברית ה' אשר היו בו הלוחות ושברי הלוחות, כמו שאמרו בפרק קמא דבבא בתרא, והכהני' האלה הביאוהו עמהם בחשבם שזכותו יגן על המלך דוד, והוא צוה שישיבוהו ירושלם לפי שחשש לכבודו של ארון, וגם ירא אלקים פן יעניש עליו כמו שעשה בימי עלי שהביאו ישראל את ארון ברית ה' למלחמה

(כב, כג)
חיכה ב' יב
(כד)
פז עג עב
ועיין בסד' עולם פיד
בחדב' כה' יב
(כה, כו)
דף יד עב

בלי מצותו ונענשו עליו, כמו שזכרתי בפרשה השלישית מהספר הזה: ואמנם חזר לומר פעם שנית ויאמר המלך אל צדוק הכהן וגומ', לפי שהדבור הראשון היה לענין הארון שישיבהו ירושלם, והדבור השני הזה הוא לענין צדוק ואביתר שישובו אל ירושלם, וששני בניהם אחימעץ ויהונתן יהיו מוכנים עמהם והמלך יתמהמ' בערבות המדבר כדי שיודיעוהו שם מה יעשה אבשלום, כי דוד לא היה יודע עדין כוונת אבשלו' ומה יעשה בירושלם: וזכר שצדוק ואביתר עשו כדב' המלך ושבו ירושלם וישבו שם, ודוד היה עולה במעלה הזיתי' אבל וחפוי ראש. וכתבו בזה המפרשי' שעלה הר הזיתי' לראות משם בית ה' והאהל אשר בו הארון כדי להשתחוות משם, ואין כן דעתי, כי הארון היה עמו שם ולמה יעלה אל הר הזיתים להשתחות משם נכח האהל אשר שם הארון? אחרי שהארון עצמו הביאו הכהנים עמו והוא צוה להשיבו ירושלם, אבל כפי הפשט יראת שהיה דרכו באותו הר הזיתי' ועלה לעבור בו, או עלה שמה לראות משם מה יעשה בירושלם ולהשגב ולהסתר שמה בעודו מתמהמה שם עד ידע מה יעשה אבשלום. וחז"ל אמרו במדרש תהלים, שבעלותו במעלה הזיתים אמר מזמור לדוד בברחו מפני אבשלום בנו וקרוב הוא, לפי שבהיותו עולה שמה הגידו לו שגם אחיתופל בקושרים, ודוד פחד ממנו מאד כי היה עצתו כשואל דבר מאת האלקים כמו שיזכור, וגם לפי שהיה יודע עניניו וסודותיו, ולכן אמר באותו מזמור * ה' מה רבו צרי וגומ', שאמרו על אחיתופל ועל שאר העם אשר היו אחרי אבשלום. וגם כן אחז"ל במדרש תהלים שבעבור זה אמר כי לא אויב יחרפני ואשא לא משנאי עלי הגדיל ואסתר ממנו. ואחשוב שאמר זה כנגד אבשלום, שלא היה דוד בורח ונסתר ממנו כי אם בפחדו מעצת אחיתופל, וזהו * ואתה אנוש כערכי אלופי ומיודעי, שהיה רבו ומלמדו, אשר יחדיו נמתיק סוד, ר"ל שהיה יודע סודותיו, ובבית אלקים היינו הולכים ברגש, שמפני זה היה ירא אותו, ולכן בקש מאת האלקים שישיא מות עלימו ירדו שאול חיים, כלומר שלא יהיה להם פנאי לדבר ולגלות סודותיו, ולזה ירדו שאול חיים מיראתו אותם, וזהו כי רעות במגורם בקרבם, כי בקרבם היו עצות רעות, ולזה כוון באמרו כאן סכל נא את עצת אחיתופל ה': ויהי דוד בא עד הראש אשר ישתחוה שם לאלקים, כבר זכרתי שלא בא דוד שמה להשתחוות נגד מקום הארון, ולכן אחשוב שבעלותו מעלה הזיתים הגידו לו שהיה אחיתופל בקושרים, והוא

דף פ"ו עב
(כז, כח)
(כט)
(ל)
מזמור ג'
(לא)
תלים ג' ב'
שם
תלים נה' יד וכו'
(לב)

2011 Ministerio de Cultura

שֵׁם לֵאלֹהִים וְהִנֵּה לִקְרָאתוֹ חוּשַׁי
[לג] הָאַרְכִּי קָרוּעַ כְּתָנְתּוֹ וַאֲדָמָה עַל־רֹאשׁוֹ׃
וַיֹּאמֶר לוֹ דָּוִד אִם עָבַרְתָּ אִתִּי וְהָיִיתָ
[לד] עָלַי לְמַשָּׂא׃ וְאִם־הָעִיר תָּשׁוּב
וְאָמַרְתָּ לְאַבְשָׁלוֹם עַבְדְּךָ אֲנִי הַמֶּלֶךְ
אֶהְיֶה עֶבֶד אָבִיךָ וַאֲנִי מֵאָז וְעַתָּה וַאֲנִי
עַבְדֶּךָ וְהֵפַרְתָּה לִי אֵת עֲצַת אֲחִיתֹפֶל׃
[לה] וַהֲלוֹא עִמְּךָ שָׁם צָדוֹק וְאֶבְיָתָר הַכֹּהֲנִים
וְהָיָה כָל־הַדָּבָר אֲשֶׁר תִּשְׁמַע מִבֵּית
הַמֶּלֶךְ תַּגִּיד לְצָדוֹק וּלְאֶבְיָתָר הַכֹּהֲנִים׃
[לו] הִנֵּה־שָׁם עִמָּם שְׁנֵי בְנֵיהֶם אֲחִימַעַץ
לְצָדוֹק וְיוֹנָתָן לְאֶבְיָתָר וּשְׁלַחְתֶּם
בְּיָדָם אֵלַי כָּל־דָּבָר אֲשֶׁר תִּשְׁמָעוּ׃
[לז] וַיָּבֹא חוּשַׁי רֵעֵה דָוִד הָעִיר וְאַבְשָׁלוֹם
יָבוֹא יְרוּשָׁלָם׃

יז

[א] וְדָוִד עָבַר מְעַט מֵהָרֹאשׁ וְהִנֵּה צִיבָא
נַעַר מְפִיבֹשֶׁת לִקְרָאתוֹ וְצֶמֶד חֲמֹרִים
חֲבֻשִׁים וַעֲלֵיהֶם מָאתַיִם לֶחֶם וּמֵאָה
צִמּוּקִים וּמֵאָה קַיִץ וְנֵבֶל יָיִן׃
[ב] וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ אֶל־צִיבָא מַה־אֵלֶּה
לָךְ וַיֹּאמֶר צִיבָא הַחֲמֹרִים לְבֵית־
הַמֶּלֶךְ לִרְכֹּב וְלַהֲלֶחֶם וְהַקַּיִץ לֶאֱכֹל
הַנְּעָרִים וְהַיַּיִן לִשְׁתּוֹת הַיָּעֵף בַּמִּדְבָּר׃
[ג] וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ וְאַיֵּה בֶן־אֲדֹנֶיךָ וַיֹּאמֶר
צִיבָא אֶל־הַמֶּלֶךְ הִנֵּה יוֹשֵׁב בִּירוּשָׁלַם
כִּי אָמַר הַיּוֹם יָשִׁיבוּ לִי בֵּית יִשְׂרָאֵל
אֶת מַמְלְכוּת אָבִי׃
[ד] וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ לְצִבָא הִנֵּה לְךָ כֹּל
אֲשֶׁר לְמְפִיבֹשֶׁת וַיֹּאמֶר צִיבָא
הִשְׁתַּחֲוֵיתִי אֶמְצָא־חֵן בְּעֵינֶיךָ אֲדֹנִי
הַמֶּלֶךְ׃

והוא התחיל להתפלל על האלקים מכל נא את עצת אחיתופל, ובא עד ראש ההר להשתחוות שם ולהתפלל אל האלקים על ענין אחיתופל בהיות פניו ארצה, ובהיותו בזה בא אליו חושי הארכי, ולכן התעורר דוד שהוא באמת יפר את עצת אחיתופל אחר אשר בא בהיותו באותה צרה וצוקה, ושמו יורה עליו הארכי שיהיה ארוכה למכתו. ובמסכת סנהדרין פרק חלק אמרו שבקש דוד לעבוד עבוד זרה, ושחושי בא קרוע כתנתו על זה ומיתה בידו והוא דרך דרש. והפשט מבואר הוא כי בא אליו חושי הארכי קרוע כתנתו ואדמה על ראשו כאיש עצב ומתאבל, והית' כוונתו ללכת עם דוד אל אשר ילך, ודוד לא רצה שילך עמו פן יהיה עליו למשא, רוצה לומר ברבוי העם שהיה מתרבה עליו, או לזקנתו של חושי שהיה זקן וכבד כדברי רלבג, ולזה צוהו שישוב כדי שיהיה מוכן להפר עצת אחיתופל. ואמר לו שהדברים אשר יאמר לאבשלום כדי לרצותו ולמצוא חן בעיניו יהיו, עבדך אני המלך אהיה עבד אביך ואני מאז ועד עתה ואני עבדך וגו', ופירש רבי דוד קמחי עבדך אני המלך אהיה, רל"ל מכאן והלאה אהיה עבדך כמו שמאז ועד הנה הייתי עבד אביך, ולכן ועתה אני עבדך, ויהיה לפי זה מלת אהיה דבק עם מה שלמעלה, עבדך אני המלך אהיה. ואני אחשוב שאהיה דבק לאחריו, יאמר אהיה עבד אביך, ועניני שדוד יען לחושי שלא יוכיח את אבשלום על אשר עשה בגדו אבל ידבר על לבו ויסכים עמו, כי בזה יבטח בו יותר, ולכן יאמר עבדך אני המלך, רוצה לומר אני עבדך באמת ובתמים, ויתן טעמה למה לא יעבוד את דוד אביו ויעבוד אותו, באמרו אהיה עבד אביך, והוא מאמר באמר בתמיהה, יאמר וכי אהיה עתה עבד אביך? אחרי שאני בימים הראשונים מאז ועד עתה הייתי אני עבדך במה שעבר, רל"ל בשפלות מעלתך, יותר ראוי הוא שאהיה עתה שאתה מלך: וצוהו שכל אשר ידע מבית המלך (שהוא אבשלום) ישלחהו אליו ביד אחימעץ ויהונתן הכהנים, שהם יהיו מוכנים לזה. והנה חושי לא הפציר להלוך עמו, כי ראה עצת דוד נכונה, ולזה שב ובא לירושלם בהיות אבשלום נכנס שמה. והנה קרא הכתוב לחושי רעה דוד, וכן קראו הכתוב רעה המלך, ואבשלום גם אמר לו למה לא הלכת את רעך, כתבו המפרשים שהיה רעה המלך ואוהבו ואיש עצתו ולהיותו תמיד עמו נקרא רעו. ואני אחשוב שהיה זה מעלה ידועה כמו אלוף בזמננו זה, כי הוא בלשון לע"ז קונ"לי, ונקרא כן לפי שבלע"ז קומ"טי הוא רע, ולפי שהאלופים הם רעי המלך בהנהגה ובכבוד נקראו כן, ואולי מזה הגיד נקרא חושי רעה המלך שהיא מעלה וכבוד בערך אלוף בזמן הזה. ובמדרש תהלים אמרו, לא חזחור נה' היה דוד אוהב לאדם יותר מאחיתופל והוא היה יועצו כל העצו', שנאמר * ואחיתופל ד"ה א' כ"ו ל"ג יועץ למלך, ולא היה דוד מתירא מאדם אלא ממנו, והוא שדוד אומר * האזינה תלים נ"ה ב' אלקים תפלתי וגו' הקשיבה ד' וכו' לי ועניני וגו' מקול אויב מפני עקת רשע וגומ', אמר לו הקבה ואיה גבורתך דוד? השיבו דוד ארדוף אויבי ואשיגם, תן לי אויבי חרב ולא אויבי עצה ולשון, כיון שראה דוד את חושי הארכי אמר יש ארוכה למכתי, הוי והפרת לי וגו':

ודוד עבר מעט מהראש. (א) ספר הכתו' שבעבור דוד מראש הר הזיתים שזכר, בא אליו ציבא עבד מפיבושת והביא לו מנחה צמד חמורים חבושים ומאתים לחם ומאה צמוקים, והם דבלות תאנים יבשות, ומאה קיץ שהם הענבים היבשים, ולפי שהם יבשים בקיץ נקראים כן. ואמר למלך שהיה מביא (ב) החמורים לבית המלך, רל"ל לרכוב עליהם כשיו וילדיו, כי כשיש הוציא עמו מירושל', והלחם והקיץ לנערים והיין ליעף מעמל הדרך: ודוד (ג) שאלו איה בן אדוניך שהוא מפיבושת? וציבא ספר עליו לשון הרע שאמר מפיבושת היום ישיבו לי בית ישראל ממלכות אבי, ואז נתן דוד (ד) לציבא כל אשר למפיבושת, לפי שהיה הוא ראוי לקבל חסד יותר ממנו. ובמסכת שבת השתדלו חז"ל לפטור דוד פה' כו' ע"א מקבול לשון הרע של ציבא, אמרו שם, אמר רב כי מעיי' ביה בדוד לא משכחת ביה בר רק בדבר אוריה החתי והקשו שם שכבר כתב לו ענין אחר, והוא שקבל לשון הרע מציבא על מפיבושת, ועל זה חלקו, רב אמר קבל דוד לשון הרע, ושמואל אמר לא קבל. והיותר מובחר מה שיורה עליו פשט הכתוב, שדוד טעה בזה לרוב פחזותו וכרת

2011 Ministerio de Cultura

וכרת לבבו, וחטא יותר ויותר באשר לא קבל התנצלות
(ה, ז) ממפיבושת האמתי והישר, ואולי בעונש זה בא אליו מיד איש
יוצא ממשפחת בית שאול שמעי בן גרא וקלל לדוד ויסקל
באבנים אותו ואת כל עבדיו, ר"ל שהשליך עליהם אבנים
מההר אשר היה בו אל הדרך אשר היה עובר בו דוד ואנשיו,
וזהו ויסקל באבנים לעמתו
(ז) ועפר בעפר: והקללה שקללו
היא אמרו צא צא איש הדמים
ואיש הבליעל, הנה באמרו
איש הדמים רמז שהוא צוה
להרוג אבנר ואישבשת, ואולי
רמז גם כן לאוריה החתי,
ורמז באיש הבליעל ששכב עם
בת שבע בהיותה אשת איש:
(ח) ואמרו עוד השיב עליך ה' כל
דמי בית שאול וגומ', פירושו
אצלי ששלשה רעות גדולות
יעדו שיבואו עליו. האחת
אמרו השיב עליך ה' כל דמי
בית שאול אשר מלכת תחתיו,
ר"ל אמת הוא שבית שאול
נעשה בית הדמי' כי כל בניו
מתו בחרב, ועתה ישיב השם
עליך את כל דמי בית שאול,
כלו' שימותו בניך גם כן על
ידי חרב, כי כבר מת אמנון,
והדמים שהיו בבית שאול יהיו
כמותם בביתך. השנית אמרו
ויתן ה' את המלוכה ביד
אבשלום בנך, ר"ל הנה לשאול
לא היה חרפה גדולה אשר
קמת עליו, לפי שלא היית
בנו, אבל אתה אנושה מכתך
שהבן אשר יצא ממעיך קם
עליך, והיותר קשה מזה הוא
שמלכות אבשלום הוא מאת ה'
אשר בטחת בו וזהו ויתן ה':
השלישית אמרו והנך ברעתך
ר"ל שאול לא ראה בימיו רעתו
ולא קם מלך בחייו, אבל
אתה תראה ברעתך והבטת
צר מעון ובימיך חרפתך,
והסבה בכל זה כי איש דמים
(ט) אתה: והנה אבישי בן צרויה
אמר למה יקלל הכלב המת
הזה את אדוני המלך? ר"ל מה
הטענה אשר לזה לקלל? הנה
אינו ממשפח' אבשלו' לשיתגאה
וידבר דברים, כי הוא כלב
מת, כלומר ממשפחת שאול
כאלו מת ובטל מן העולם.
מה לו לקללך? האם הרגת
אתה לשאול ובניו? אם כן למה יקלל הכלב המת הזה את
אדוני המלך? והנ' כפי הדין להיותו מרים יד במלך ומגדפו
הוא חייב מיתה, ולכן אעברה נא ואסירה את ראשו. אבל
(י) דוד לא אבה, ואמר מה לי ולכם בני צרויה כי יקלל וכי ה'
אמר לו קלל את דוד וגו', ואחשוב שנתן דוד בזה שתי טענות
שאין ראוי להרגו. האחד שדבריו אינם מזיקים לא לדוד ולא
להם, וזהו אמרו מה לי ולכם בני צרויה? לפי שצרויה אחות
דוד היתה אשת מדינים נוקמת ונוטרת כנחש, ואמר שהיו
בניה דומים אליה. השנית שאין זה משמעי, כי ה' אמר לו

קלל את דוד, ומי יאמר מדוע עשית כן? ואחרי ששמעי
מוכרח בזה אין ראוי שיהרג. ואמר זה על צד המליצה,
שהקבה לא דבר לשמעי ולא צוהו שיקלל אבל הניע לבבו
לעשות זה להעניש בו את דוד. ולפי שאבישי לא נתרצה
בזה, כי בידוע כי האדם המקלל למלך חייב מיתה אעפי
שדבריו אינם מזיקים למלך,
ואין התנצלות מהיות השי
סבתו כי הוא לא קלל במצותו,
לזה הוצרך דוד לדבר פעם
שנית, וזה טעם ויאמר דוד (יא)
אל אבישי ואל כל עבדיו הנה
בני וגו', ובזה לא נתן הטענ'
הראשונה ולא אמר מה לי
ולכם, אבל אמר אם בני
אשר יצא ממעי (והוא משל
להיותו נולד ממנו) מבקש את
נפשי, רוצה לומר לתפשו
ולהכניעו, או אמר זה על
צד ההעברה עם היות שלא
כוון אבשלום להרגו כמו
שאמרתי, אף כי עתה בן
הימיני שלהיותו משבט בנימן
אינו מהזרות אם יקללני,
ואם כן אם אני בלתי יכול
על אבשלום למה אתעצם
כנגד שמעי? והוא למוד
נכבד, שכאשר אדם יראה
מה רבו צריו ולא יוכל להלחם
עם היותר עצמיים וגבורי',
שלא יתעצם נגד הקטן מהם
כי חרפה היא לו: אולי יראה (יב)
ה' בעוני, ר"ל אולי ישגיח
האל יתברך בעוני והחרפה
אשר אני סובל ויהיה זה
כפרת אשמותי, ולהיותי
סובל זה בסבר פנים יפות
ומודה על הרעה ישיב ה' לי
טובה תחת קללתו. הנה
ספר שבדברים הקדושי' הלה
מנע דוד את אבישי ואת כל
עבדיו מבוא בדמי שמעי
בהיותו מצדיק עליו את הדין.
ובמדרש תהלים אמרו, וילך מזמזר ג'
דוד ואנשיו בדרך, וכי באויר (יג)
היה להם לילך? אלא שהלכו
בדרך עצת דוד. ושמעי הולך
בצלע ההר, שהזכיר מעשה
הצלע שהוא בת שבע, הוא
שדוד אומר * כי אני לצלע תלים לח' יח'
נכון ומכאובי נגדי תמיד,
והוא שאמר דוד לשלמה והוא
קללני קללה נמרצת נוטריקון
נ"ואף מ"ואבי ר"וצח צ"ורר ת"ועבה. מאי והנך ברעתך? א"ר אבא
בר כהנא אסקופין של בת שבע הולכת לפני דוד. הנה ביארו
חז"ל בזה המאמר ששמעי רמז לדוד עון בת שבע ואורי' החתי,
וכל זה מורה על חסידותו ויושר שכלו של דוד שמשל ברוחו
ושמר לפיו מחסום בעוד רשע לנגדו, ולזה מה שאמר אחר (יד)
זה ויבא המלך וכל העם עייפים, ר"ל שבא לבחורים שהוא
המקום שזכר למעלה, והיו עיפים ועצבים מעמל הדרך
ומיגון דברי שמעי ויכפש שם מכל עמלו:
ואבשלום וכל העם איש ישראל וגו'. אחרי שספר מה (טו)
שקרה

[ה] וּבָא הַמֶּלֶךְ דָּוִד עַד־בַּחוּרִים וְהִנֵּה מִשָּׁם
אִישׁ יוֹצֵא מִמִּשְׁפַּחַת בֵּית־שָׁאוּל וּשְׁמוֹ
שִׁמְעִי בֶן־גֵּרָא יֹצֵא יָצוֹא וּמְקַלֵּל׃
[ו] וַיְסַקֵּל בָּאֲבָנִים אֶת־דָּוִד וְאֶת־כָּל־עַבְדֵי
הַמֶּלֶךְ דָּוִד וְכָל־הָעָם וְכָל־הַגִּבֹּרִים
[ז] מִימִינוֹ וּמִשְׂמֹאלוֹ׃ וְכֹה־אָמַר שִׁמְעִי
בְּקַלְלוֹ צֵא אִישׁ הַדָּמִים וְאִישׁ הַבְּלִיָּעַל׃
[ח] הֵשִׁיב עָלֶיךָ יְהוָה כֹּל דְּמֵי שָׁאוּל
אֲשֶׁר מָלַכְתָּ תַּחְתָּו וַיִּתֵּן יְהוָה אֶת־
הַמְּלוּכָה בְּיַד אַבְשָׁלוֹם בְּנֶךָ וְהִנְּךָ בְּרָעָתֶךָ
[ט] כִּי אִישׁ דָּמִים אָתָּה׃ וַיֹּאמֶר אֲבִישַׁי
בֶּן־צְרוּיָה אֶל־הַמֶּלֶךְ לָמָּה יְקַלֵּל הַכֶּלֶב
הַמֵּת הַזֶּה אֶת־אֲדֹנִי הַמֶּלֶךְ אֶעְבְּרָה־נָּא
[י] וְאָסִירָה אֶת־רֹאשׁוֹ׃ וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ
מַה־לִּי וְלָכֶם בְּנֵי צְרוּיָה כִּי יְקַלֵּל
וְכִי יְהוָה אָמַר לוֹ קַלֵּל אֶת־דָּוִד וּמִי
[יא] יֹאמַר מַדּוּעַ עָשִׂיתָה כֵּן׃ וַיֹּאמֶר דָּוִד
אֶל־אֲבִישַׁי וְאֶל כָּל־עֲבָדָיו הִנֵּה בְנִי
אֲשֶׁר־יָצָא מִמֵּעַי מְבַקֵּשׁ אֶת־נַפְשִׁי
וְאַף כִּי־עַתָּה בֶּן־הַיְמִינִי הַנִּיחוּ לוֹ
וִיקַלֵּל כִּי־אָמַר לוֹ יְהוָה׃
[יב] אוּלַי יִרְאֶה יְהוָה בְּעֵינִי וְהֵשִׁיב יְהוָה
לִי טוֹבָה תַחַת קִלְלָתִי הַיּוֹם הַזֶּה׃
[יג] וַיֵּלֶךְ דָּוִד וַאֲנָשָׁיו בַּדָּרֶךְ וְשִׁמְעִי הֹלֵךְ
בְּצֵלַע הָהָר לְעֻמָּתוֹ הָלוֹךְ וַיְקַלֵּל וַיְסַקֵּל
[יד] בָּאֲבָנִים לְעֻמָּתוֹ וְעִפַּר בֶּעָפָר׃ וַיָּבֹא הַמֶּלֶךְ
וְכָל־הָעָם אֲשֶׁר־אִתּוֹ עֲיֵפִים וַיִּנָּפֵשׁ שָׁם׃
[טו] וְאַבְשָׁלוֹם וְכָל־הָעָם אִישׁ יִשְׂרָאֵל בָּאוּ
[יו] יְרוּשָׁלָם וַאֲחִיתֹפֶל אִתּוֹ׃ וַיְהִי כַּאֲשֶׁר־
בָּא חוּשַׁי הָאַרְכִּי רֵעֵה דָוִד אֶל־אַבְשָׁלוֹם
וַיֹּאמֶר חוּשַׁי אֶל־אַבְשָׁלוֹם יְחִי הַמֶּלֶךְ

2011 Ministerio de Cultura

[יג] יְחִי הַמֶּלֶךְ׃ וַיֹּאמֶר אַבְשָׁלוֹם אֶל־
חוּשַׁי זֶה חַסְדְּךָ אֶת־רֵעֶךָ לָמָּה לֹא־
[יד] הָלַכְתָּ אֶת־רֵעֶךָ׃ וַיֹּאמֶר חוּשַׁי אֶל־
אַבְשָׁלוֹם לֹא כִּי אֲשֶׁר בָּחַר יְהוָה וְהָעָם
הַזֶּה וְכָל־אִישׁ יִשְׂרָאֵל לוֹ אֶהְיֶה וְאִתּוֹ
[טו] אֵשֵׁב׃ וְהַשֵּׁנִית לְמִי אֲנִי אֶעֱבֹד הֲלוֹא
לִפְנֵי בְנוֹ כַּאֲשֶׁר עָבַדְתִּי לִפְנֵי אָבִיךָ כֵּן
[טז] אֶהְיֶה לְפָנֶיךָ׃ וַיֹּאמֶר אַבְשָׁלוֹם אֶל־
אֲחִיתֹפֶל הָבוּ לָכֶם עֵצָה מַה־נַּעֲשֶׂה׃
[יז] וַיֹּאמֶר אֲחִיתֹפֶל אֶל־אַבְשָׁלוֹם בֹּא אֶל־
פִּלַגְשֵׁי אָבִיךָ אֲשֶׁר הִנִּיחַ לִשְׁמֹר הַבָּיִת
וְשָׁמַע כָּל־יִשְׂרָאֵל כִּי־נִבְאַשְׁתָּ אֶת־
אָבִיךָ וְחָזְקוּ יְדֵי כָּל־אֲשֶׁר אִתָּךְ׃
[יח] וַיִּטּוּ לְאַבְשָׁלוֹם הָאֹהֶל עַל־הַגָּג וַיָּבֹא
אַבְשָׁלוֹם אֶל־פִּלַגְשֵׁי אָבִיו לְעֵינֵי כָל־
[יט] יִשְׂרָאֵל׃ וַעֲצַת אֲחִיתֹפֶל אֲשֶׁר יָעַץ
בַּיָּמִים הָהֵם כַּאֲשֶׁר יִשְׁאַל־ בִּדְבַר
הָאֱלֹהִים כֵּן כָּל־עֲצַת אֲחִיתֹפֶל גַּם־לְדָוִד
גַּם־לְאַבְשָׁלוֹם׃

עקרה לדוד בדרכו ׳ חזר הכתוב לספר ענין לאבשלום שבא
(יג) לב ירושלם וכל ישראל עמו ואחיתופל היועץ הגדול ׳ ושבא
חושי הארכי אל לאבשלום ואמר לו יחי המלך ׳ כמודה לו
(יד) במלכותו : והשיבו לאבשלום זה חסדך את רעך למה לא הלכת
את רעך ? וכדי להרחיק ההכפל רצוי שיפורש זה תמרך את
רעך על מה שאמר יחי המלך ׳ כי איך קראו מלך בהיותו
רעה דוד ? ועוד הוכיחו על דבר אבי ׳ והוא למה לא הלכת
את רעך ? כי שניהם דברים מגוחים שלא הלך עמו ושבא
(טו) לפניו להודות במלכותו : וחושי השיבו שמשתי שעבות ירקה
שעשה מה שרצוי • החזר לפי שהוא לא היה חובב את דוד
ועובד לותו כמה שהוא דוד כי אם כמה שהוא מלך ישראל ׳
ועתה שאינו מלך למה ילך
אתריו ? וזהו לא כי אשר בחר
ה׳ והעם הזה ׳ לא היושבים
שמה עם המלך וכל ישראל
והם אשר בכל הארץ לו יהיה
ואתו אשב • וכבר כתבתי
פעמים שהמלכת המלכים
תושלם בשני דברים ׳ בחירת
השי״ת בו וביקבלותו העם
וישימוהו עליהם למלך ׳ ולזה
אמר כאן אשר בחר ה׳ והעם
הזה וגו • והשנית השנית
(טו) היא לאמרו ׳ והשנית למי
לשעבוד הלא לפני כן וגו׳ ׳
לא תיכני הולך למשפחת בית
שאול כי אם לפני כן ׳
והמלכות לך יאות כפי הדין ׳
ואם כן זה לא לפשע לחניך ׳
ולכן הוליד משתי הטענות
כאשר עבדתי לפני לחניך כן
יהיה לפניך ׳ ומהמאחר הזק
(יז) ירצה שלא היתה כוונת לבאלו׳
למרוד בלבו ולהמיתו כי אם
לירש מלכותו ולישב במקומו •
ולפי שהיו דבריו של לבאלום
שהוא היה לוהב את לבו בכל
לבבו ׳ לכן אמר שליו חושי
למי לבי לעבוד הלא לפני
בנו וגו׳ • והנה לבאלום קבל
את חושי לעבד בחן ׳ לבל לא שאל בדאגתה עמה ממנו ׳
ולאחיתופל לבד שאל העצה וחוש יעצו בוש לל פלגשי לבית •
(יח) או כאמר כדברי הלפוד ׳ שאמר הבו לכם עצה לבל הזקני ׳
(יט) עם היות שפרע לאחיתופל לפי שהיה הרשע : והנה יעצו
חיבוש לל פילגשי לבית ׳ לפי שאמר כאן שכתבתי לולי ישלימו
לבאלום ודוד לביו ׳ כי היה זה בלל לפי טבע העניין ׳ וגם
כי לבאלום ירל חטא היה וכזיר עולם ׳ ומפני זה היו בלבבים
ידי לבאלו והבושבים לאחריו ׳ ולבן היה מהעצה שיללל יועצי
לבית ׳ בחופן שתמצא עוד התשלמה ביניהם ולל יתרלה דוד
שירד לבאלום לת המלכות ׳ כי הנה יעקב עברתו שמרה לל
רחובן על כדומה לזה ובטל ממנו הבכורה ׳ כמו שאמר
* ובללו יהיו לבית בתבה בכורתו לבני יוסף בן ישראל וגו׳ ׳ (דה׳ א׳ ה׳)
ולזה לאמר בוש לל פילגשי לבית ׳ שיבא לא לבד לחלל מהן
לא ליותר מחלת ׳ ושיעשהו בחופן שפורבים עד שישמעוהו
לל ישראל וידעו לי בנאש לת לבית ׳ ועם זה יתחזקו ידי
הלבושים לחר עמו • והנה לבאלום הוברח לקבל עלתו בזה ׳
לפי שלא יתיחשו לבי ישראל ממנו לבל יבחטו בו שלא ישלים
(כב) לת לביו ובזה ימשכו לחריו ׳ ולזה היו משרתי לבאלום לו
לוהל על הגג ׳ בחופן שרלו לל העם הלבאו להחל והתיחד
עמהן ׳ וזהו ויבא לבאלום לל פילגשי לביו ׳ לי בא לל הלהל
ושבב עמהן ׳ ובזה נתקיים ייעוד הנביא שאמר * הנני מקים
(כג) עליך רעה מביתך ולקחתי לת נשיך לעיניך ובתתי לרעך
ושבב לת נשיך לעיני השמש הזאת ׳ לי לתה עשית בסתר
ולבי לעשה לת הדבר הזה נגד לל ישראל ובגד השמש • ולבו
מהבטל שיעשה הרע הזה לי לבאלום להיותו בן יפת תואר ׳
לאמרו בחלה הדברים רבים עבירה
גוררת עבירה ׳ בתיב בתור׳ * וגלקה דברי לי
לת רלשה בדי שתתבוול ולל
תמלל בן בעיניו ׳ מה בתיב
לחריו ? * לי תהיין לילים שתי נשים שם עו
הלחת להובה והלחת שבואה ׳
ועוד לחת להובה ולחת שבואה ׳
מה בתיב לחריו ? * לי יהיה שם יו
לילים בן בורר ומורה ׳ שבן
מליבו בדוד המלך ׳ על שחמץ
מעבה בת תלמי מלך גשור
במלחמה ׳ ילל ומבו לבאלום
שבחש להחריס לת לביו ושבב
עם פילגשיו לעיני בל ישרל ׳
ועליה בהרגו במה רבבות
מישרחל ׳ ועתה מחלוקת
ביישרחל ׳ ובהרג שמעי בן
גרל ושבע בן בברי ולחיתופל
והשליט ביבח על בית שחול :
ולמבס בתך הבתוב לומר (בג)
בחן שהיה עלת לחיתופל
בימים ההם בשולל דבר חלת
החלבים לסבות • החחת
להגיד למה לל חלבו הזבבים
ושוחי דוה עם היות שידעו
בעלה הוחת ׳ ולזה לחר שלל
חבל חושי הלרבי ובל הזבבים
חבום לחלוק עליה ׳ וגם
שחם יחלוק לחפ׳ שיחשד שהיה
לומר זה לבבור דוד ׳ ולפי
שלל חבל פבי ההרלות לחלוק
עליו שתק • וחחשוב לחבי
שהפסוק הזה הקדימה למה
שיזבור מעלת לחיתופל ושושי ׳
והוא שעלת לחיתופל לחר
יען בימים ההם היה בחשר
בם לדוד ביעלו לותו ׳ ובם
לבאלום ובמה שיען לחריו ׳ (בד)
ישלל לים בדבר החלבים ׳
ולבאלום במה שיען לחריו ׳ (בה)
ישרחל יבבימו יותר בעלת חושי מעלת לחיתופל • ובבר
ביחר הפילוסוף שהעלה היה בדברים העתידים ובדברים
הלפשריים ׳ ועבינה היה העמידה על המבות והדרבים לשר
יגיע בהם לבל דבר ל התבלי׳ הגלה ׳ והיתה עלת לחיתופל
תמיד שלל יקלח בסבה ודרך מהדרבים המיוחדים להגיע לל
הדרוש ׳ ולבן לומר שהיה עבינו בשולל לים בדבר החלבים ׳
וחולי טוב עלתו היה לו בבח חלבי להיות בח המדמה שלו
מוצפע ובשלם מלל מהעליונים ׳ וזהו בלחר ישלל לים בדבר
החלבים • והנה לחיתופל היה לחבי לביה לל בת שבע לשת
דוד ׳ במו שבתי בגבורי דוד * חליעם בן לחיתופל הגלוני ׳ (כג)
ובת שבע היתה בת חליעם ׳ והנה עם זה בהיותו עם דוד
היה מיען לותו בלחת ובתמים ׳ ולחרי שהיה בחוזרים עם
לבאלום היתה עלתו שלימה בגד דוד ׳ ולזה בוון בלומרו גם
לדוד גם לבאלום • והלפוד בת׳ שהיה לחיתופל חודם זה
יועץ לבאלום ׳ ולין זה מחוייב מלזורו גם לבאלום ׳ בי
זה בת׳ בותב הבפר למה שרלה עלת הפילגשים ועלת לבחרה
בל שבים עשר חלף לים וגו׳ ׳ היותם עלות בבוחת ויזרוע
בפי חומר הדרוש ושבע הענין • ובמדרש תהלים לומרו סוף מומ׳
* רבים בלמים עלי ׳ רבים בחומה רבים בתורה ׳ רבים בקומ׳ ׳ שם ג׳
זה שוכן

2011 Ministerio de Cultura

זה שובך וגלית, שובך למה נקרא שמו כן? שהיתה קומתו כשובך, ושופך היה שמו שהיה שופך דמי, וכן גלית שכתוב בו עם לחמות וגרת. רבים בתורה, דוגמ קב כל היה, שנאמר מ"כ ז' * קביר הרועים קצר לשאול, לשיתופל יועץ היה, שנת' ועצת לשיתופל, לית קרי ולא כתי', שלא היה לית שלא מלאך, וכן לשון דוד ולשון לבוש בערכי:

יז

(ח) ויאמר לשיתופל לל לאבשלום וגו'. כת' לשפוך בפירוש עצת חושי ולשיתופל לשון עשה שלשיתופל הניח בשלן ג' עניניס, ולכי לשחשוב שהניח בעצה הזולת חושש לבריס יתקייב שיניע בהס התכלי' ביותר שלס שלפע' ובתכלי' הנעטון. השחד שלא ילך כל ישראל על דוד לשבל יבאר שניס עשר שלף לית בשור ובורי כת מלומדי מלשמה, ולולי בשר המספר הזה בשופן שיהיו שלף לכל שבט, ולית זה לפי שבהקבץ עמיס יקדו כלס ילעורך זמן רב לקבלס ובתוך כך וכך יחלט דוד וכל לשבשיו, לשבל בשחירתו לשבשיס גבורים יעשה זה מהרה ויבא עליו פתאום. השני שלא ילך לאבשלום עשהס, לפי שלא יבתין, וגס בן כדי שלא ירחס על לשביו, כי היו יולעי' בלס שלא הייתה כוונ' לאבשלום רעה על לשביו, ולזה לשר ולשקומה ולשרלפה, שיהיה הרודף לשריו לשיתופל שלא יחמול. השליש שיעשה זת הרלייפ' בלילה, כשם ולשרלפה לשרי דוד כל הלילה, והנה הכונה בזה בשר' הוא בעלמו, בשרו ולבוא שלין והוא יגע ורפה ידיס והשרדתי לותו וגו', לל שלהי' הענין בלילה היה פתאום הנה יחלשוהו יגע ורפה ידיס, כי יש מהעיר יתף והוא ולבשיו דואגים נמוס ובכי ומספד ולא יהיה להס חוזק להלחס, וגס כי להיות הדבר בלילה יתרדו בנפוד, וזהו והשרדתי לותו. והרביעי לומר לבי שבון לומר שיהרוג לת דוד, כשם והבתי לת המלך, כי בזה ישלס הדב' וישוב לבשלו' (ג) מלך שלם ובל לבשיו לא יפקדו עוד. והשמי לדעתי גס בן על היות דוד ולבשיו רפי ידיס בשלחס עליהס לרה ולוקה, ולשר לומר שלשיו בן, והוא לתה ידעת (ח) לת לביך ולת לבשיו בי גבורי' המה וגו', לל לתה ידעת בהס שלזה דבריס. השלד שהס בטבעס גבוריס, והוא בי גבורים המה, בלומר קודס לזה בל יומת היו גבורי בח. והשני שעתה בפרע הס דואגים על רוע עניבס ועל לשבי זולס, והשלישי בינון לב' יפעלו גבורו', והוא ותרי בפש המה. והשליש הוא שהשבי' בהיותס בזלה לא יובל לדס לבבשס בשו שיעזה בהיותס בעיר מגורי', ובשם שלול על דוד * בבר לותו לקיס שמו"ל כ"ג ג' בידי בי בסגר לבוא בעיר ללתי' ובריח, ולזה לשר שהיו דוד ולבשיו בדוב שבול בזל', בי בשו שדוב לשד בהיותו בזל' ילבו מלה לבשיס סביבו ולא יובלו לו, והבה לבשיס הרבה בשלת בפשו לדלגתו על מיתת בניו שס הוא שבול מהס ז' בבה יהיה דוד עשהס. והנה לשר שבהיות בוטח לשיתופל על עלמו ועל גבוריו

2011 Ministerio de Cultura

[ט] הִנֵּה עַתָּה חוּא־נֶחְבָּא בְּאַחַת הַמְּקֹמוֹת וְהָיָה כִּנְפֹל בָּהֶם
אֲוֹ בְאַחַר הַמְּקֹמוֹת וְהָיָה כִּנְפֹל בָּהֶם בַּתְּחִלָּה וְשָׁמַע הַשּׁוֹמֵעַ וְאָמַר הָיְתָה
מַגֵּפָה בָּעָם אֲשֶׁר אַחֲרֵי אַבְשָׁלֹם׃

[י] וְהוּא גַּם־בֶּן־חַיִל אֲשֶׁר לִבּוֹ כְּלֵב הָאַרְיֵה
הָמֵס יִמַּס כִּי־יֹדֵעַ כָּל־יִשְׂרָאֵל כִּי־
גִבּוֹר אָבִיךָ וּבְנֵי־חַיִל אֲשֶׁר אִתּוֹ׃

[יא] כִּי יָעֹצְתִי הָאָסֹף יֵאָסֵף עָלֶיךָ כָּל־יִשְׂרָאֵל
מִדָּן וְעַד־בְּאֵר שֶׁבַע כַּחוֹל אֲשֶׁר־עַל־
הַיָּם לָרֹב וּפָנֶיךָ הֹלְכִים בַּקְּרָב׃

[יב] וּבָאנוּ אֵלָיו בְּאַחַת הַמְּקֹמוֹת אֲשֶׁר נִמְצָא
שָׁם וְנָחַנוּ עָלָיו כַּאֲשֶׁר יִפֹּל הַטַּל עַל־
הָאֲדָמָה וְלֹא־נוֹתַר בּוֹ וּבְכָל־הָאֲנָשִׁים
[יג] אֲשֶׁר־אִתּוֹ גַּם־אֶחָד׃ וְאִם־אֶל־עִיר
יֶאֱסֹף וְהִשִּׁיאוּ כָּל־יִשְׂרָאֵל אֶל־הָעִיר
הַהִיא חֲבָלִים וְסָחַבְנוּ אֹתוֹ עַד־הַנַּחַל
עַד אֲשֶׁר־לֹא־נִמְצָא שָׁם גַּם־צְרוֹר׃

[יד] וַיֹּאמֶר אַבְשָׁלוֹם וְכָל־אִישׁ יִשְׂרָאֵל
טוֹבָה עֲצַת חוּשַׁי הָאַרְכִּי מֵעֲצַת אֲחִיתֹפֶל
וַיהוָה צִוָּה לְהָפֵר אֶת־עֲצַת אֲחִיתֹפֶל
הַטּוֹבָה לְבַעֲבוּר הָבִיא יְהוָה אֶל־
אַבְשָׁלוֹם אֶת־הָרָעָה׃

[טו] וַיֹּאמֶר חוּשַׁי אֶל־צָדוֹק וְאֶל־אֶבְיָתָר
הַכֹּהֲנִים כָּזֹאת וְכָזֹאת יָעַץ אֲחִיתֹפֶל
אֶת־אַבְשָׁלוֹם וְאֶת זִקְנֵי יִשְׂרָאֵל וְכָזֹאת
וְכָזֹאת יָעַצְתִּי אָנִי׃

[טז] וְעַתָּה שִׁלְחוּ מְהֵרָה וְהַגִּידוּ לְדָוִד

גבורתו על אקר הוא בוטח, כי לין כפקן שאניך הוא איש מלחמה ממנו, ואם בזמן שיבא עליו לילה על אקר גם כן הוא בוטח בזה, כי מניך לא ילין את העם, ל"ל שלא יהיו (ט) הוא ואנשיו שיכת לעיניך: ואמרו הנה הוא עתה בחבא באחת המקומות או בתחת הפחתים וגו' ושמע השומע וכו', הוקשה לכל המפרשים למה תלה הענין במה שישמע? ולכי לקשוב בפירושו שאחר חושי שדוד יהיה בחבא בתחת הפחתי' או בתחת המקומות האחרי', ואם ילך עם אחיתופל ובחוריו לא ידעו מקום מושבו כי הם בחבאים, ובקשר יפלו בהם בתחלה לא ישמרו מהם כי לא ידעו היותם בחבאים שם, ואז יפלו בחבאי אבשלום לפניהם לחרב, כי כן דרך אנשי המלחמה המעטים להכות בעם רב מהם בנפלם עליהם בחשוך, ולזה היה גזרת האחור ושמע השומע ואחר היתה מגפה בעם אבשלום וגו', רוצה לומר אם יקרה זה, השומע ישמע בעת מכר והאומר יאמר שהיתה מגפה בעם אבשלום כי כן יהיה וכן יקום, ולזה ישמע השמועה הזאת אחר בהכרח, ובאחר יפלו בהם (י) יהיה זה, עם היות שהוא (ל"ל אחיתופל אשר זכר) גם בן חיל, בהכרח לעפי שיהיה לבו כלב האריה המס ימס ברוחו את אבשלו כופלים במרכ בפתע בחשוך, וזה יהיה מחוייב להיות (ל"ל שיבאו דוד ואנשיו במקרב עליהם) לפי שדבר נודע הוא בכל ישראל כי גבור אביך ובני חיל אשר אתו הם בעלי הלב מלומד מלחמה הנה בלי ספק יבא במקרב. והבן מה שבכתב תחת זה המאמר שאחיתופל היה דעתו להכות את דוד לבדו, בחשב שילין בשדה בתוך אנשיו, ואנשי אבשלום לא ילין את העם, ל"ל שדוד לא ילין בתוך העם ועם אנשיו, אבל הוא בפרט יהיה בחבא בתחת המקומות והעם ישאר בשדה, ואם כן לא יכה אחיתופל אותו לבדו כמו שחשב, אבל יהיה בהפך שאנשי דוד יכו באנשיו ואתה תשמע שיגף העם אשר אתך ותהיה גם מלחמה זו שאיש אשר אתך, ואם יהרגו בעמך ואפי' גפם, ומרי נפש, ואם יהרגו בעמך ותהיה גם מלחמה זו שאיש אשר אתך, ושמע השומע מכל ישראל מכאים להתחבר לך ואחר היתה מגפה בעם אשר אחרי אבשלום, והוא גם בן חיל, ל"ל ואותו שומע אפי' יהיה בן חיל ולבו כלב האריה המס ימס ולא יתקשר לך עוד, כי יאחר כבר החל לנפול ובעבד על לבבו ולא ילך: ואחרי אשר אותו נטל עצת אחיתופל, הניח עצתו בחלוף דברי אחיתופל בכל חמצת הענינים שבללה עצתו. אם לרצון שאתר לבחרה בא שבים עשר אלף וגו', הזיבו שלא יהיה כן, אבל (יא) שיאספו כל ישראל לדבר הזה. ואם לשבי שאתר שילך אחיתופל ולא אבשלום, הזיבו שלא יעצ' זה, כי אם ופניך הולכי בקרב, כי אז יפעלו כלם גבורות בהיותם לפניו. ואם לשבי שאתר שילכו איש בחוץ לשליחי הסתר שיגידו לדוד שלא (יב) ילין הלילה הזיבו שלא יהיה כן, אבל כל אחרי החסף כל ישראל יבאו עליו בחוץ המקומות אשר בהם אנשי וגו', כעלות השחר והוא הזמן שיפול הטל, וזהו כאשר יפול הטל, ל"ל בלותו זמן שהוא בשחר. ולרביעי שאתר והכיתי את המלך ולאחרי שאתר שיביא את העם כלו אליו על שביהם יחד הזיב חושי שלא יעצו עם המלך יותר רע ממה שיעצו את אבשלום, כי כלם כאחד יקומו ולא כות' כו וכל אשר אתו גם אחד, והענין שיקחו חות' לא שיחיתו', ולזה (יג) אמר עוד ואם אל עיר יאסף והשיאו כל ישראל יביאו החסף כל ישראל את העיר ההוא, ל"ל שיסחו על הקומות אנשי אבשלום לעלות שמה, כדרך כובשי הערים שעולים עליהם בסולמות אל אנשי, ואחרי הריסתה יסחבו אותה עד הנחל עד אשר לא נמצא שם גם צרור על נהר, וזה כדי שלא יתקבץ דוד ויקהלו ויהיה תמיד ביד אבשלום בכו ולא יעזה דבר בגדו, לא שיכוונו להמיתו ולא להסירו ממעלתו. ולהיות העצה הזאת יות' בעונ' מפאת הלוחמים שיהיו כל ישראל, (יד) ומפאת שר הצבא שיהיה עליהם אבשלום, ומפאת הזמן שיהיה ביום ולא בלילה, ומפאת דוד שיקחוהו לבדת עמו ולא שיהרגוהו, לכן אחר אבשלו' וכל איש ישראל, ל"ל כל העם (לא הזקנים שבאשכו אחר אחיתופל, כי אם כל העם שהיו אוהבים לדוד) טובה עצת חושי מעצת אחיתופל. וזכר הכתוב שהסכמתם על עצתו היתה מהשגחת האל ית' לשמור את דוד ולהביא על אבשלום את הרעה, לא להיות עצת חושי טובה בפני עצמה כפי חומר הענין, כי בלי ספק היתה עצת אחיתופל הדרך הנכחי להגעת לתכלית הנכסף, אבל * רבות מחשבות בלב איש ועצת ה' היא תקו': ויאמר חושי אל צדוק וגומ'. הנה חושי אבל (טו) אבשלום בתחבולה אמר שישרה עצתו בעיניו ויטה לעצת אחיתופל, ולזה הודיע לנדוק ולאביתר הכהנים שתי העצות, ושיצלחו להגיד לדוד בחופן שלא ילין (טז) אותה

גבורתו על אקר הוא בוטח, כי לין כפקן שאניך הוא איש מלחמה ממנו, ואם בזמן שיבא עליו לילה על אקר גם כן הוא בוטח בזה, כי מניך לא ילין את העם, ל"ל שלא יהיו (ט) הוא ואנשיו שיכת לעיניך: ואמרו הנה הוא עתה בחבא באחת המקומות או בתחת הפחתי' וגו' ושמע השומע וכו', הוקשה לכל המפרשים למה תלה הענין במה שישמע? ולכי לקשוב בפירושו שאחר חושי שדוד יהיה בחבא בתחת הפחתי' או בתחת המקומות האחרי', ואם ילך עם אחיתופל ובחוריו לא ידעו מקום מושבו כי הם בחבאים, ובקשר יפלו בהם בתחלה לא ישמרו מהם כי לא ידעו היותם בחבאים שם, ואז יפלו בחבאי אבשלום לפניהם לחרב, כי כן דרך אנשי המלחמה המעטים להכות בעם רב מהם בנפלם עליהם בחשוך, וזה היה גזרת האחור ושמע השומע ואחר היתה מגפה בעם אבשלום וגו', רוצה לומר אם יקרה זה, השומע ישמע בעת מכר והאומר יאמר שהיתה מגפה בעם אבשלום כי כן יהיה וכן יקום, ולזה ישמע השמועה הזאת אחר בהכרח, ובאחר יפלו בהם (י) יהיה זה, עם היות שהוא (ל"ל אחיתופל אשר זכר) גם בן חיל, בהכרח לעפי שיהיה לבו כלב האריה המס ימס ברוחו את אבשלו כופלים במרכ בפתע בחשוך, וזה היה מחוייב להיות (ל"ל שיבאו דוד ואנשיו במקרב עליהם) לפי שדבר נודע הוא בכל ישראל כי גבור אביך ובני חיל אשר אתו הם בעלי הלב מלומד מלחמה הנה בלי ספק יבא במקרב. והבן מה שבכתב תחת זה המאמר שאחיתופל היה דעתו להכות את דוד לבדו, בחשב שילין בשדה בתוך אנשיו, ואנשי אבשלום לא ילין את העם, ל"ל שדוד לא ילין בתוך העם ועם אנשיו, אבל הוא בפרט יהיה בחבא בתחת המקומות והעם ישאר בשדה, ואם כן לא יכה אחיתופל אותו לבדו כמו שחשב, אבל יהיה בהפך שאנשי דוד יכו באנשיו ואתה תשמע שיגף העם אשר אתך ותהיה גם מלחמה זו שאיש אשר אתך, ואם יהרגו בעמך ואפי' גפם, ומרי נפש, ואם יהרגו בעמך ותהיה גם מלחמה זו שאיש אשר אתך, ושמע השומע מכל ישראל מכאים להתחבר לך ואחר היתה מגפה בעם אשר אחרי אבשלום, והוא גם בן חיל, ל"ל ואותו שומע אפי' יהיה בן חיל ולבו כלב האריה המס ימס ולא יתקשר לך עוד, כי יאחר כבר החל לנפול ובעבד על לבבו ולא ילך: ואחרי אשר אותו נטל עצת אחיתופל, הניח עצתו בחלוף דברי אחיתופל בכל חמצת הענינים שבללה עצתו. אם לרצון שאתר לבחרה בא שבים עשר אלף וגו', הזיבו שלא יהיה כן, אבל (יא) שיאספו כל ישראל לדבר הזה. ואם לשבי שאתר שילך אחיתופל ולא אבשלום, הזיבו שלא יעצ' זה, כי אם ופניך הולכי בקרב, כי אז יפעלו כלם גבורות בהיותם לפניו. ואם לשבי שאתר שילכו איש בחוץ לשליחי הסתר שיגידו לדוד שלא (יב) ילין הלילה הזיבו שלא יהיה כן, אבל כל אחרי החסף כל ישראל יבאו עליו בחוץ המקומות אשר בהם אנשי וגו', כעלות השחר והוא הזמן שיפול הטל, וזהו כאשר יפול הטל, ל"ל בלותו זמן שהוא בשחר. ולרביעי שאתר והכיתי את המלך ולאחרי שאתר שיביא את העם כלו אליו על שביהם יחד הזיב חושי שלא יעצו עם המלך יותר רע ממה שיעצו את אבשלום, כי כלם כאחד יקומו ולא כות' כו וכל אשר אתו גם אחד, והענין שיקחו חות' לא שיחיתו', ולזה (יג) אמר עוד ואם אל עיר יאסף והשיאו כל ישראל יביאו החסף כל ישראל את העיר ההוא, ל"ל שיסחו על הקומות אנשי אבשלום לעלות שמה, כדרך כובשי הערים שעולים עליהם בסולמות אל אנשי, ואחרי הריסתה יסחבו אותה עד הנחל עד אשר לא נמצא שם גם צרור על נהר, וזה כדי שלא יתקבץ דוד ויקהלו ויהיה תמיד ביד אבשלום בכו ולא יעזה דבר בגדו, לא שיכוונו להמיתו ולא להסירו ממעלתו. ולהיות העצה הזאת יות' בעונ' מפאת הלוחמים שיהיו כל ישראל, (יד) ומפאת שר הצבא שיהיה עליהם אבשלום, ומפאת הזמן שיהיה ביום ולא בלילה, ומפאת דוד שיקחוהו לבדת עמו ולא שיהרגוהו, לכן אחר אבשלו' וכל איש ישראל, ל"ל כל העם (לא הזקנים שבאשכו אחר אחיתופל, כי אם כל העם שהיו אוהבים לדוד) טובה עצת חושי מעצת אחיתופל. וזכר הכתוב שהסכמתם על עצתו היתה מהשגחת האל ית' לשמור את דוד ולהביא על אבשלום את הרעה, לא להיות עצת חושי טובה בפני עצמה כפי חומר הענין, כי בלי ספק היתה עצת אחיתופל הדרך הנכחי להגעת לתכלית הנכסף, אבל * רבות מחשבות בלב איש ועצת ה' היא תקו': ויאמר חושי אל צדוק וגומ'. הנה חושי אבל (טו) אבשלום בתחבולה אמר שישרה עצתו בעיניו ויטה לעצת אחיתופל, ולזה הודיע לנדוק ולאביתר הכהנים שתי העצות, ושיצלחו להגיד לדוד בחופן שלא ילין (טז) אותה

2011 Ministerio de Cultura

לֵאמֹר אַל־תָּלֶן הַלַּיְלָה בְּעַבְרוֹת הַמִּדְבָּר
וְגַם עֲבוֹר תַּעֲבוֹר פֶּן־יְבֻלַע לַמֶּלֶךְ וּלְכָל־
[יז] הָעָם אֲשֶׁר אִתּוֹ׃ וִיהוֹנָתָן וַאֲחִימַעַץ
עֹמְדִים בְּעֵין־רֹגֵל וְהָלְכָה הַשִּׁפְחָה
וְהִגִּידָה לָהֶם וְהֵם יֵלְכוּ וְהִגִּידוּ לַמֶּלֶךְ
דָּוִד כִּי לֹא יוּכְלוּ לְהֵרָאוֹת לָבוֹא
[יח] הָעִירָה׃ וַיַּרְא אֹתָם נַעַר וַיַּגֵּד
לְאַבְשָׁלוֹם וַיֵּלְכוּ שְׁנֵיהֶם מְהֵרָה וַיָּבֹאוּ
אֶל־בֵּית־אִישׁ בְּבַחֻרִים וְלוֹ בְאֵר בַּחֲצֵרוֹ
[יט] וַיֵּרְדוּ שָׁם׃ וַתִּקַּח הָאִשָּׁה וַתִּפְרֹשׂ
אֶת־הַמָּסָךְ עַל־פְּנֵי הַבְּאֵר וַתִּשְׁטַח עָלָיו
[כ] הָרִפּוֹת וְלֹא נוֹדַע דָּבָר׃ וַיָּבֹאוּ עַבְדֵי
אַבְשָׁלוֹם אֶל־הָאִשָּׁה הַבַּיְתָה וַיֹּאמְרוּ אַיֵּה
אֲחִימַעַץ וִיהוֹנָתָן וַתֹּאמֶר לָהֶם הָאִשָּׁה
עָבְרוּ מִיכַל הַמָּיִם וַיְבַקְשׁוּ וְלֹא מָצָאוּ
[כא] וַיָּשֻׁבוּ יְרוּשָׁלִָם׃ וַיְהִי אַחֲרֵי לֶכְתָּם
וַיַּעֲלוּ מֵהַבְּאֵר וַיֵּלְכוּ וַיַּגִּדוּ לַמֶּלֶךְ דָּוִד
וַיֹּאמְרוּ אֶל־דָּוִד קוּמוּ וְעִבְרוּ מְהֵרָה
אֶת־הַמַּיִם כִּי־כָכָה יָעַץ עֲלֵיכֶם אֲחִיתֹפֶל׃
[כב] וַיָּקָם דָּוִד וְכָל־הָעָם אֲשֶׁר אִתּוֹ וַיַּעַבְרוּ
אֶת־הַיַּרְדֵּן עַד־אוֹר הַבֹּקֶר עַד־אַחַד לֹא־
נֶעְדָּר אֲשֶׁר לֹא־עָבַר אֶת־הַיַּרְדֵּן׃
[כג] וַאֲחִיתֹפֶל רָאָה כִּי לֹא־נֶעֶשְׂתָה עֲצָתוֹ
וַיַּחֲבֹשׁ אֶת־הַחֲמוֹר וַיָּקָם וַיֵּלֶךְ אֶל־
בֵּיתוֹ אֶל־עִירוֹ וַיְצַו אֶל־בֵּיתוֹ וַיֵּחָנַק וַיָּמָת
[כד] וַיִּקָּבֵר בְּקֶבֶר אָבִיו׃ וְדָוִד בָּא מַחֲנָיְמָה
וְאַבְשָׁלֹם עָבַר אֶת־הַיַּרְדֵּן הוּא וְכָל־
אִישׁ יִשְׂרָאֵל עִמּוֹ׃
[כה] וְאֶת־עֲמָשָׂא שָׂם אַבְשָׁלֹם תַּחַת יוֹאָב
עַל־הַצָּבָא וַעֲמָשָׂא בֶּן־אִישׁ וּשְׁמוֹ יִתְרָא
הַיִּשְׂרְאֵלִי אֲשֶׁר־בָּא אֶל־אֲבִיגַל בַּת־
נָחָשׁ אֲחוֹת צְרוּיָה אֵם יוֹאָב׃
[כו] וַיֶּחַן יִשְׂרָאֵל וְאַבְשָׁלֹם אֶרֶץ הַגִּלְעָד׃
[כז] וַיְהִי כְּבוֹא דָוִד מַחֲנָיְמָה וְשֹׁבִי בֶן־נָחָשׁ
מֵרַבַּת בְּנֵי־עַמּוֹן וּמָכִיר בֶּן־עַמִּיאֵל מִלֹּא

אותה הלילה בערבו׳ המדבר ויעבור משם פן יבולע למלך ר״ל
(יז) פן יבולע המלך ויפתהו אחיתופל ויעשה עצתו: וזכר הכתו׳
שהיו מוכנים יהונתן ואחימעץ מחוץ לעיר בעין רוגל והיתה
הולכת שפחה מבית צדוק מירושלם והגידה להם הדבר ההוא
והם ילכו משם להגיד אל
המלך דוד, והוצרכה השפחה
ללכת שמה לפי שהם לא רצו
לבוא לעיר כדי שלא יראו
(יח) אותם וירגישו ברגילם. אבל
עם היותם שם בעין רוגל
ראה אות׳ נער והגיד לאבשלו׳
שהיו עומדים שמה בהחבא,
ושלח אחריהם והם באו
לבחורים לבית איש אחד וירדו
(יט) אל באר אחד שהיה לו, ואשת
האיש פרשה את המסך על
פני הבאר ותשטח על אותו
המסך הריפות, והם חטים
(כ) כתושים: וכאשר באו עבדי
אבשלום אל הבית לבקשם
אמרה האשה שכבר עברו
מיכל המים, והם בקשו הבית
(כא) ולא מצאו ושבו ירושל׳, ואחרי
לכתם עלו מן הבאר וילכו
(כב) לדוד ויגידו לו הדבר, ומיד
באותה הלילה עד אור הבקר
עבר דוד ואנשיו את הירדן:
(כג) אמנם אחיתופל כאשר ראה
שלא נעשתה עצתו האמין כי
מהאלקים היתה מסבה כדי
להציל את דוד, והאמין שדוד
יחזור למלכותו, ושלהיותו
מורד במלכות ימיתהו ויהיו
אז נכסיו למלך להיותו מהרוגי
המלך שממונם ונכסיהם
למלך, הנה בעבו׳ זה להצלת
ממונו ליורשיו הרג עצמו
ותבחר מחנק נפשו כדי שלא
יהיה דינו דין הרוגי מלכות,
וזהו אמרו ויצו אל ביתו ויחנק,
כי מצד שהרג עצמו היה לו
מקום לצוות אל ביתו. ובמס׳
דף קו״ עב סנהדרין פרק חלק אר״ יוחנן
דואג ואחיתופל לא חצו ימיה׳,
תלי׳ נה כד שנאמר * אנשי דמים ומרמה
לא יחצו ימיהם, כל שנותיו
של דואג לא היו אלא שלשים
וארבע שנה, ושל אחיתופל
בירושלמי שלשים ושלש שנה. ועוד אחז״ל
דסנהדרין שלשה דברים צוה אחיתופל
דף כט״ עא לבניו בשעת מותו, אל תמרדו
במלכות בית דוד, דאשכחנן
דקב״ה כסיב להון אפין אפי׳
בפרהסיא, ולא תשאו ותתנו
עם מי שהשעה משחקת לו,
ואם היתה העצרת ברורה
זרעו חטים יפות, ולא
ידעין אם ברורה בטל אם ברורה בשרב? [ועיין
(כד) מזה בתלמוד בבלי במס׳ בב״ פט דף קמ״ז ע״א:] והנה
זכר הכתוב שעבר אבשלום את הירדן אחרי דוד ויחן בארץ
(כה) הגלעד, ושדוד בא מחנימה להנצל ממנו, ושאבשלום עשה

את עמשא שר צבאו תחת יואב. ועמשא היה בן איש, רוצה
לומר בן איש מעולה, כמו * וחזקת והיית לאיש, ושמו היה מלכי׳ א׳ ב׳ ב׳
יתרא הישראלי, עם היות שבדברי הימים * אמר הישמעאלי, ד״ה א׳ ב׳ י״ז
והנכון שהיה ישראלי בטבעו והתגורר בארץ ישמעאל. ובמס׳
יבמות בירושלמי אמרו למה פח״ ט׳ ע״ג
קראוהו ישמעאלי? לפי שחגר
מתניו ושלף חרבו כישמעאל
בשעה שהיה רוצה שאול לפסול
את דוד לפי שבא מרות
המואביה, ואמר כל מי שלא
ישמע הלכה זו ידקר בחרב
זה, כך מקובלני מבית דינו
של שמואל עמוני ולא עמונית
מואבי ולא מואבית, מט״? על
דבר אשר לא קדמו אתכם
בלחם וגו׳, איש דרכו לקדם
ואין אשה דרכה לקדם וגו׳.
[ועיין מזה גם כן בתלמוד
בבלי ביבמות פח דף ע״ז ע״א:]
ואמר אשר בא אל אביגל בת
נחש אחות צרויה אם יואב, הוא
להגיד שאביגל אם עמשא
היתה אחות צרויה, ועכו״
הרגו יואב, והיתה בת נחש
שהוא ישי אבי דוד, ושני
שמות היו לו ישי ונחש, ואולי
נקרא נחש לפי שיצא ממנו
דוד ויואב ואחיו שהיו צפעוני׳
לאומות העולם, עד״ * כי ישעיה ט״ו ב׳
משרש נחש יצא צפע. וחז״ל
במס׳ בתרא אמרו, ארבעה סוף פ״א
מתו בעטיו של נחש, ואלו דף י״ז ע״א
הן בנימן בן יעקב, ועמרם ובמס׳ שבת
אבי משה, וישי אבי דוד, פה״ נה״ ע״ב
ועמשא בן איש, וכוונת׳ בזה
שמתו מהכרח החומר ולא
מפני עונותיהם, כי צדיקים
וישרים היו:
ויהי כבוא דוד מחנימ׳ וגו׳. (כז)
ספר הכתו׳ שכאשר בא
דוד מחנימה באו אליו שלשה
אנשים צדיקים וטובים, שובי
בן נחש והוא היה ישראלי והיה
דר ברבת בני עמון אחר
שכבשה דוד. ובמדרש תהלים מזמור ג׳
אחז״ל שהיה זה חנון בן נחש
מלך בני עמון ששב בתשובה
ונתגייר. והשני היה מכיר בן
עמיאל שבא מעיר לא דבר,
והשלשי ברזילי הגלעדי שבא
מעיר רוגלים, והביאו כלם
לדוד מנחה, וידמה שכל אחד
הביא מהנמצא אתו. ולפי
שיצא דוד מירושלם ערום ואין
בידו דבר לא מה שיאכל ולא
במ׳ ישכב הביאו לו כל הדברי׳
הצריכי׳ אליו, אם המשכב והוא
מטה הראוי׳ לו לשכב עלי׳, ואם ספות, והם הכלי׳ הצריכי׳
לבית העשויי׳ ממתכת לבשל בהם הבשר, עד״ * ספות כסף, מלכים ב׳
וכלי יוצר, והם הנעשי׳ מחומר בבי׳ היוצר כלי מאכל וכלי י״ב י״ד
משתה, לפי שלא היה עמו דבר מזה. ועוד הביאו לו חטים

2011 Ministerio de Cultura

[כח] דְּבַשׁ וּבְרָזֶל הַגְּלָעָדִי מֵרֹגְלִים׃ מִשְׁכָּב
וְסַפּוֹת וּכְלֵי יוֹצֵר וְחִטִּים וּשְׂעֹרִים׃
וְקֶמַח וָקָלִי וּפוֹל וַעֲדָשִׁים וָקָלִי׃
[כט] וּדְבַשׁ וְחֶמְאָה וָצֹאן וּשְׁפוֹת בָּקָר הִגִּישׁוּ
לְדָוִד וְלָעָם אֲשֶׁר־אִתּוֹ לֶאֱכֹל כִּי
אָמְרוּ הָעָם רָעֵב וְעָיֵף וְצָמֵא
בַּמִּדְבָּר׃

יח

[א] וַיִּפְקֹד דָּוִד אֶת־הָעָם אֲשֶׁר אִתּוֹ וַיָּשֶׂם
עֲלֵיהֶם שָׂרֵי אֲלָפִים וְשָׂרֵי מֵאוֹת׃
[ב] וַיִּשְׁלַח דָּוִד אֶת־הָעָם הַשְּׁלִשִׁית בְּיַד־
יוֹאָב וְהַשְּׁלִשִׁית בְּיַד אֲבִישַׁי בֶּן־צְרוּיָה
אֲחִי יוֹאָב וְהַשְּׁלִשִׁית בְּיַד אִתַּי הַגִּתִּי
וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ אֶל־הָעָם יָצֹא אֵצֵא גַּם־
[ג] אֲנִי עִמָּכֶם׃ וַיֹּאמֶר הָעָם לֹא תֵצֵא
כִּי אִם־נוֹס נָנוּס לֹא־יָשִׂימוּ אֵלֵינוּ לֵב
וְאִם־יָמֻתוּ חֶצְיֵנוּ לֹא־יָשִׂימוּ אֵלֵינוּ לֵב
כִּי־עַתָּה כָּמֹנוּ עֲשָׂרָה אֲלָפִים וְעַתָּה
טוֹב כִּי־תִהְיֶה־לָּנוּ מֵעִיר לַעְזֹר׃
[ד] וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם הַמֶּלֶךְ אֲשֶׁר־יִטַּב
בְּעֵינֵיכֶם אֶעֱשֶׂה וַיַּעֲמֹד הַמֶּלֶךְ אֶל־יַד
הַשָּׁעַר וְכָל־הָעָם יָצְאוּ לְמֵאוֹת וְלַאֲלָפִים׃
[ה] וַיְצַו הַמֶּלֶךְ אֶת־יוֹאָב וְאֶת־אֲבִישַׁי
וְאֶת־אִתַּי לֵאמֹר לְאַט־לִי לַנַּעַר
לְאַבְשָׁלוֹם וְכָל־הָעָם שֹׁמְעִים בְּצֵאת הַמֶּלֶךְ
אֶת־כָּל־הַשָּׂרִים עַל־דְּבַר אַבְשָׁלוֹם׃
[ו] וַיֵּצֵא הָעָם הַשָּׂדֶה לִקְרַאת יִשְׂרָאֵל
וַתָּחִי הַמִּלְחָמָה בְּיַעַר אֶפְרָיִם׃
[ז] וַיִּנָּגְפוּ שָׁם עַם יִשְׂרָאֵל לִפְנֵי עַבְדֵי דָוִד
וַתְּהִי־שָׁם הַמַּגֵּפָה גְּדוֹלָה בַּיּוֹם הַהוּא
[ח] עֶשְׂרִים אָלֶף׃ וַתְּהִי־שָׁם הַמִּלְחָמָה
נָפֻצוֹת עַל־פְּנֵי כָל־הָאָרֶץ וַיִּרְבֶּה הַיַּעַר
לֶאֱכֹל בָּעָם מֵאֲשֶׁר אָכְלָה הַחֶרֶב בַּיּוֹם
[ט] הַהוּא׃ וַיִּקָּרֶא אַבְשָׁלוֹם לִפְנֵי עַבְדֵי
דָוִד וְאַבְשָׁלוֹם רֹכֵב עַל־הַפֶּרֶד וַיָּבֹא

וּשְׁעוֹרִים וְקֶמַח חִטִּים וְקָלִי, לֹא קָמַץ קָלִי לֶאֱכוֹל רָטוֹב,
וּפוֹל וַעֲדָשִׁים וְקָלִי, לֹא קָלִי הַעֲדָשִׁים וְהִנִּיחוֹ עוֹד דָּבָר וְקָמַץ
וְלֹא לֶאֱכוֹל וְשָׁפוֹת בָּקָר, וְהֵם הַנְּבִיאוֹת הַנַּעֲשׂוֹת מֵחֵלֶב הַבָּקָר
שֶׁהֵם הַיּוֹתֵר מְשׁוּבָחוֹת, וְנִקְרְאוּ שָׁפוֹת לְפִי שֶׁנַּעֲשׂוֹת עַל יְדֵי

עִמּוֹ, מְגוֹרֶת * וְצוֹפוֹ
עַלְמוּתָיו, כֹּל זֶה הִנִּיחוֹ לְדָוִד,
בְּחָכְמָה כִּי עֵת הָיוֹת דָּוִד
לְהֵיוֹתוֹ מֶלֶךְ לֹא יִכְבַּד לוֹ מָזוֹן,
הִנֵּה הָעֵת לְזֶה וְלָזֶה וְלֹא לְזֶה לְבַדּוֹ
בַּמִּדְבָּר יִהְיֶה רָעֵב וְצָמֵא וְעָיֵף
וְלָזֶה יִלְטְרְחוּ לְמָזוֹנוֹ, וּבְמִדְרַשׁ
תְּהִלִּים אָמְרוּ, כֵּיוָן שֶׁרָאָה
דָּוִד כֵּן, אָמַר מִכָּאן הָיִיתִי
מִתְיָרֵא וְעַתָּה הַצְלִימוּ לִי,
לֵיכוֹ מֵהֶם, לְמַד הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ
הוּא הַצְלִימוּ לִי, שֶׁנֶּאֱמַר
מִצְלִי י"ז * בְּרָכוֹת ה' דְּרֵכִי לֵיכוּ גַּם
קוֹבְיוֹ יְצָלִים לְתוֹ, הִתְקִיל
לוֹמַר מוֹמוֹ לְדָוִד בְּבָרְקוֹ מִפְּנֵי
יוֹחָנָן כ"ף לְאַבְשָׁלוֹם בְּנוֹ. וְעוֹד אָמְרוּ
דְּף ע"ז עַל שְׁלוֹתוֹ הָיוֹם הָיָה יוֹם הַכִּפּוּרִים,
וְהוֹכִיחוּהוּ מֵאַחַר הָיָה הָעָם
רָעֵב לְהֵיוֹתוֹ יוֹם לְמוֹ בְּאָכְלָן,
וְצָמֵא לְהֵיוֹתוֹ לְמוֹ בְּשָׁתְיָיתָן,

יח

וְעֵיף מִנְּעִילַת הַסַּנְדָּל:

(ח) **וְהִנֵּה** סֵפֶר הַכָּתוּב שֶׁפָּקַד
דָּוִד אֶת הָעָם וְיָשֵׂם
עֲלֵיהֶם שָׂרֵי אֲלָפִים וְשָׂרֵי מֵאוֹת
וְנָתַן עֲלֵיהֶם שְׁלֹשָׁה רָאשִׁים
יוֹאָב וַאֲבִישַׁי וְאִתַּי, וְעַתָּה זֶה
כְּדֵי שֶׁיִּהְיוּ בְּתַכְלִית הַסְּדוּר, כִּי
זֶה מַה שֶּׁיַּעֲזוֹר מְאֹד בַּמִּלְחָמָה.
(ב) וְאָמַר לֵיהֶם שֶׁלְּבַד רְאִיּוֹתֵיכֶם
הַיָּפוֹת הוּא יֵלֵךְ עִמָּהֶם, לְפִי
שֶׁיֵּלֵךְ עִמָּהֶם כֵּלִים לְאֵשׁ וְלֹא
(ג) כְּמִלְחָמָה וְשֶׁל הַכֹּחַ, וְהַשָּׂרִים
הָיוּ אוֹמְרִים לוֹ לֹא תֵצֵא כִּי אִם
כּוֹם נָכוֹם לֹא יָשִׂימוּ לְבָבֵנוּ
לָנוּ, רוֹצֶה לוֹמַר אִם תֵּלֵךְ
עִמָּנוּ הֲרֵי הוּא בִּכְלַל גְּדוֹלָה,
כִּי כֻּלָּנוּ לְתַכְלִית יִתְחַזְּקוּ לְהַצִּיל
לְאַבְשָׁלוֹם בְּנֶךָ, וְעַתָּה
אִם לֹא תֵּלֵךְ עִמָּנוּ הֵם לֹא
יִתְחַזְּקוּ וְלֹא יִשִּׂימוּ לֵב לְלֵכֶת
וְאַף עַל פִּי שֶׁבְּכֻלָּם לֹא
יֵרְדוּ לְקִרְבֵּנוּ, וְלִפְלֵטֵנוּ יְמִיתוּ
לְבֵיתֵנוּ לֹא יִתְחַזְּקוּ עַל הַשַּׁחַר
לְהַמִּיתֵם וְלֹא יִתְבַּלּוּ בַּמִּלְחָמָה
גַּם שֶׁהֵם עֲשֶׂרֶת אֲלָפִים יוֹתֵר
מִמֶּךָּ שֶׁאַתָּה, וְכֹל זֶה לְפִי
שֶׁאֵינְךָ בְּיָדֵינוּ, וְלָכֵן מוּטָב
שֶׁלֹּא תֵלֵךְ עִמָּם. וְעוֹד טַעֲנָה
שְׁנִית כִּי אִם תֵּצֵא כֵּן תִּהְיֶה
לָנוּ מֵעִיר לְעָזוֹר, כִּי מִן הָעִיר
תְּעוֹזְרוּ בְּתִפְלָתְךָ לְכָל הַלְּקִיחַ
אוֹ בְּעֵצָתְךָ לְהֵיכָן אוֹ בְּאֵיזֶה
הַדְּבָרִים הַלָּרִיכִי. וְלִפְעָמִים

כִּי עַתָּה כְּמוֹנוּ עֲשָׂרָה אֲלָפִים לְבַד עִמָּם וְעַתָּה טוֹב, לֹא יוֹתֵר
עָזוֹר תִּהְיֶה לָנוּ מִן הָעִיר מֵהֵיעָזְרֵנוּ עִמָּם רַב עֲשֶׂרֶת אֲלָפִים
(ד) כְּמוֹנוּ: וְהִנֵּה דָּוִד כְּתָרְגֵּם בְּדַבֵּר וְיֵצֵא בְּשַׁעַר הָעִיר עַל לְקַת' וְלוֹ
תְּלִי כ"ף וְכוּ' לְוֹה לוֹת', וְלָמְדוּ קוֹל שֵׁם לְמַד דָּוִד כְּנֶגֶד יוֹקֵב מְזֹמוֹר * יַעֲנֵךְ

ה' בְּיוֹם לָרָה וְגוֹ', יִשְׁלַח עֶזְרָךְ מִקֹּדֶשׁ וְגוֹ', כְּרֵכָה בִּישׁוּעָתֵךְ (ה)
וְגוֹ', תְּלֵה בְּרֵכָב וְתֵלֵה בְּסוּסִים וְגוֹמֵ' הֵמָּה כָּרְעוּ וְנָפְלוּ
וְגוֹמֵ': וְנַעֲשָׂה שֶׁכְּפָטְרוֹ מִדָּוִד לְמַר לָהֶם לְתֵת לִי לְנַעֲר
לְאַבְשָׁלוֹם, רוֹצֶה לוֹמַר בְּלֹא עִמּוֹ בְּכֹחַ וְלֹא בְּרוּגָז, וְשֶׁם
יִקְרֶה לִפְנֵיכֶם בְּמִלְחָמָה תּוֹסֶפֶת
עָלָיו בַּעֲבוּרִי. וְהֵיכָן זֶה
לְפִי שֶׁלְּמַקְרֵי שָׁמוֹת לֹא כָּוַן
לְהַרְגּוֹ לְיָכוֹ רְאוּי שֶׁיִּהְרְגֶנּוּ
דָּוִד בֶּן וְתוֹ לְחַיּוֹ, וְיִטְבַּע
הַלָּזֶב לְרֹקֶס עַל בְּנוֹ, וְלָמַד
זֶה מִכָּל הַמְּרִיסִ, רוֹצֶה
לוֹמַר יוֹקֵב וְלַבִּיסִי וְלַתִּי:
וְזֶכֶר הַכָּתוּב שֶׁהָיָה הַמִּלְחָמָה (ו, ז)
בְּיַעַר לְפְרִיסִ וְשֶׁהִיתָה הַמַּנְפָּה
בָּעָם יִשְׂרָאֵל כִּי כִּנְפוּ לִפְנֵי
עַבְדֵי דָוִד וְנָפְלוּ מֵהֶם בַּיּוֹם
הַהוּא עֶשְׂרִים אָלֶף. וְכֵן
הַמַּכָּה לְמַה כִּנְפוּ, וְלָמַד (ח)
שֶׁהוּא לְפִי שֶׁהָיְתָה הַמִּלְחָמָה
כְּפוּלָה עַל פְּנֵי הַקַּדְמָה,
כְּלוֹמַר שֶׁלְּאַבְשָׁלוֹם כְּפוּלוֹ
הָלְכָה מִכָּאן וְהָלְכָה מִכָּאן,
וְאֵין דָּבָר מֵיעִזּוּר לְאַבְשָׁלוֹם
הַמִּלְחָמָה בִּהְיוֹתָם מְחוּבָּרִים
וְדַבְקִי כִּי יִכָּפֵל כֹּחַ, וְאֵין דָּבָר
מֵיקָרֵימָס בִּהְיוֹתָם כְּפוּלִים,
וְהָיְתָה כְּפוּלַת כָּל כָּךְ מְבִירַת'
וּמוֹרֵךְ לְנַפֵּשׁ מִלְּבָבוֹ בְּיַעַר
וְהָרְבֵּה הָיָה לְאָכוֹל בָּהֶם
יוֹתֵר (רוֹצֶה לוֹמַר מֵהָאַבְשָׁלוֹם
שֶׁהוּא וְהַכּוֹת עַכְּי הָיָה בָּהֶם
לֹא הָיוּת רָעוֹת כְּדִבְרֵי יוֹנָתָן
בֶּן עוּזִיאֵל) מִלְּבַד הַלֹּחֶם
הַקָּרֵב. וְזֶה שֶׁהָלַךְ מִשָּׁם
הָיָה יָעַר לְאַפְרַיִם מֵעֵבֶר (י)
לְיַרְדֵּן? וּפִירְשׁוּ שֶׁמֵּעֵבֶר בֵּין פ"ז פ' עֵ"ן
תְּקוּמוֹת שֶׁתָּקַן יְהוֹשֻׁעַ לְתֵת
מִמֶּן הָיְתָה שֶׁיִּהְיוּ מְרֻעִין
בְּהֵמוֹתֵיהֶם בְּקוּרְטִין, כְּלוֹמַר
שֶׁלֹּא יִקְפִּידוּ לָהֶם בְּהֵמוֹת שֶׁבֶט
זֶה יִרְעוּ בְּיַעַר שֶׁבֶט לְחָד,
וְנִקְלַט בְּכִי לְאַפְרַיִם הָיְתָה
בְּאֶרֶץ כְּנַעַן מְמוּכָה לְיַרְדֵּן
וְהָיְתָה בְּעֵבֶר לְחָד וְהִיא
מֵעֵבְרִי' בְּכִי לְאַפְרַיִם בְּהֵמוֹתֵיהֶם'
וּמְרֻעִין לְוֹתָם בְּלוּתוֹ יַעַר,
לְפִיכָךְ נִקְרָא יַעַר לְאַפְרַיִם.
וְכִפִּי הַפֶּשֶׁט הָיוּ מִן הַנֶּחְטָל
שֶׁיִּהְיֶה יַעַר בְּאֶרֶץ לְאַפְרַיִם
וְלֹא לְמַד בְּכָתוּב, לוֹ
שֶׁלֹּא הָיָה יַעַר בְּחֻלְקַת
הָאָרֶץ וְכֵיצַד יַעַר
לְקֹב:

וַיִּקָּרֶא לְאַבְשָׁלוֹם וְגוֹ' סֵפֶר (ט)
שֶׁקָּרָה הַמִּקְרֶה הָרַע
וְהָעוֹבֵד הַלְּקִי סָבַב שֶׁבְּזִמַּן
לְאַבְשָׁלוֹם לִפְנֵי עַבְדֵי דָוִד

לְיוֹקֵב

2011 Ministerio de Cultura

הַפֶּרֶד תַּחַת שׁוֹבֶךְ חָאֵלָה הַגְּרוֹלָה
וַיִּחֲזַק רֹאשׁוֹ בָּאֵלָה וַיִּתֵּן בֵּין הַשָּׁמַיִם
וּבֵין הָאָרֶץ וְהַפֶּרֶד אֲשֶׁר־תַּחְתָּיו עָבָר׃
[י] וַיַּרְא אִישׁ אֶחָד וַיַּגֶּד לְיוֹאָב וַיֹּאמֶר
הִנֵּה רָאִיתִי אֶת־אַבְשָׁלוֹם תָּלוּי בָּאֵלָה׃
[יא] וַיֹּאמֶר יוֹאָב לָאִישׁ הַמַּגִּיד לוֹ וְהִנֵּה
רָאִית וּמַדּוּעַ לֹא־הִכִּיתוֹ שָׁם אַרְצָה
וְעָלַי לָתֵת לְךָ עֲשָׂרָה כֶסֶף וַחֲגֹרָה
אֶחָת׃ [יב] וַיֹּאמֶר הָאִישׁ אֶל־יוֹאָב וְלוּ
אָנֹכִי שֹׁקֵל עַל־כַּפַּי אֶלֶף כֶּסֶף לֹא־אֶשְׁלַח
יָדִי אֶל־בֶּן־הַמֶּלֶךְ כִּי בְאָזְנֵינוּ צִוָּה
הַמֶּלֶךְ אֹתְךָ וְאֶת־אֲבִישַׁי וְאֶת־אִתַּי
לֵאמֹר שִׁמְרוּ־מִי בַּנַּעַר בְּאַבְשָׁלוֹם׃
[יג] אוֹ־עָשִׂיתִי בְנַפְשִׁי שֶׁקֶר וְכָל־דָּבָר לֹא־
יְכֻחַד מִן־הַמֶּלֶךְ וְאַתָּה תִּתְיַצֵּב מִנֶּגֶד׃
[יד] וַיֹּאמֶר יוֹאָב לֹא־כֵן אֹחִילָה לְפָנֶיךָ
וַיִּקַּח שְׁרָשָׁה שְׁבָטִים בְּכַפּוֹ וַיִּתְקָעֵם
בְּלֵב אַבְשָׁלוֹם עוֹדֶנּוּ חַי בְּלֵב הָאֵלָה׃
[טו] וַיָּסֹבּוּ עֲשָׂרָה נְעָרִים נֹשְׂאֵי כְּלֵי יוֹאָב
וַיַּכּוּ אֶת־אַבְשָׁלוֹם וַיְמִתֻהוּ׃
[טז] וַיִּתְקַע יוֹאָב בַּשֹּׁפָר וַיָּשָׁב הָעָם מֵרָדֹף
אַחֲרֵי יִשְׂרָאֵל כִּי־חָשַׂךְ יוֹאָב אֶת־
הָעָם׃ [יז] וַיִּקְחוּ אֶת־אַבְשָׁלוֹם וַיַּשְׁלִכוּ
אֹתוֹ בַיַּעַר אֶל־הַפַּחַת הַגְּדוֹל וַיַּצִּבוּ עָלָיו
גַּל־אֲבָנִים גָּדוֹל מְאֹד וְכָל־יִשְׂרָאֵל
נָסוּ אִישׁ לְאָהֳלוֹ׃ [יח] וְאַבְשָׁלוֹם לָקַח
וַיַּצֶּב־לוֹ בְחַיָּיו אֶת־מַצֶּבֶת אֲשֶׁר בְּעֵמֶק־
הַמֶּלֶךְ כִּי אָמַר אֵין־לִי בֵּן בַּעֲבוּר הַזְכִּיר
שְׁמִי וַיִּקְרָא לַמַּצֶּבֶת עַל־שְׁמוֹ וַיִּקָּרֵא
לָהּ יַד אַבְשָׁלוֹם עַד הַיּוֹם הַזֶּה׃

(יא) ליואב הכה ראיתי לה לאבשלום תלוי באלה, ויואב הוכיחו ומדוע לא הכיתו ועלי לתת לך עשרה משקלי כסף וחגורה, (יב) ל"ל תקח מעשה גבורתך, והאיש השיבו אחר קם ישקלו לו אלף כסף לא ישלח ידו בו, וזה משכי טעמים, האחד להיותו בן המלך והוא עון פלילי, הב' כי בחוכיו אמר אבוה המלך דוד לאחר אמרו מי בנער באבשלום, ל"ל אמרו מי הוא אשר יגע ידו באבשלום, לו יאחר מי שיהיה וכל אחד מאבשי אמרו בנער באבשלו' אלף תגעו בו. ולפי אחולי ישיבנו יואב שיעלימו העכין ולא יודע אחוק הרגו, לזה השיבו האיש (יג) אחי תשובות. האחת אמרו לו עשיתי בנפשי שקר, ל"ל לעפ"י אלא ידע אזה קדם לידך כי אעשה בנפשי שקר וארל כזה לעבור דבר המלך, כי ביכי לבין עלמי יאסר העכין ולא אוכל עשות דבר רע בעיני יואב בפני, ואין הדבר אפור לעשות מפני הרואים לבד כי אם גם כן מאחת עלמו אם הוא בלתי ראוי, וכבר אקובל כל דבר אשאור לעשותו אזוס מרלית העין אפור לעשותו בחדרי חדרי, והוא אמרו בנפשי שקר. השנית היא וכל דבר לא יכחד ונו', ל"ל כ"ש אלא יכחד כל דבר מהמלך וידעהו על כל פנים ויהרגני ואתה תתיצב מנגד ולא תסילני. ואחזוב אמרו ואתה תתיצב מנגד אמרו על הכאת אבשלום, ל"ל אתה אומר אחכה כי את אבשלום ואתה תתיצב מנגד ולא תכהו, לך אתה והכה בו (יד) אם תרכה: ואו אמר לו יואב לא כן אוחילה לפניך, ופירוש כי לא טוב אחכל אותך אתכהו אלא אני אלך. והנכון אלי, אחלה פניו אירחהו לבעריו בחיזה אקו' היה כתלה אבשלו' כדי להכותו יואב, וזה אחמר לא כן, ל"ל אין דעתי כמו אחזבת אתכהו אתה ואני אתיצב מנגד, אבל יהיה בהפך אחכי אכהו ואת' תתיצב מנגד, ואוחילה לפניך, ל"ל אחלתי ובקשתי ממך אימה כי אם אתהיה ההכאה לפניך לא אתכהו אתה. ואו לקח יואב אחלה אחשים בכפו ויתקעם בלב אבשלום, ל"ל בגופו. ולפי (טו) שהיה עודנו חי בלב האלה, באו עשרה בעריו ויימיתוהו. ואפשר לפרש בלב האלה דבק לתקיעת השבטי' ויואב תקע השבטים בלב אבשלום עד שעברו גופו ויתקעו בלב האלה, שמ' ק' י"ח ע"ל אמרו * אכה בדוד ובקיר, והכה יאמר לב באלה על כל האלה. ואחכם למה כעבו אבשלום בכל העובדים האלה אקרו עליו קול' בחקומות אחולפים, אמרו במסכת סוטה אבשלום כתגאה בשערו לפיכך כתלה בשערו, ולפי שבא על עשרה פילגשי אביו, לפי' כעבו לו עשר לוכביות שבא' ויכבו

(יז) ויתקע יואב בשופר וגו'. הנה לקרי שהמית יואב את אבשלום תקע בשופר שיזעקו לכל עבדי דוד מרדוף לקרי בני ישראל, ולפי שפק שלא היו רולים לחזור אם לא שהזיקם ומנעם יואב מרדוף עוד: (יז) ויקחו כל העם ולקחו את אבשלום והשליכו אותו אל הפחת הגדול אשר היה ביער והניחו עליו תל אבנים גדול ובני ישראל ברחותם כי מת גבורם כאו להחליפם: (יח) ואחכם אמרו אחר זה ואבשלום לקח ויצב לו בחייו ונוא', פירש רל"ק שאת' כך הוליאו עלמותיו מן הפחת וקברו אותם במקום שהציב בחייו, וזה לא נזכר בכתו'. ולכן לאחוז שכוון הכתוב בזה לומר כי רבות מאבות בלב אים ועלת השם היה תקוס, כי הנה אבשלום הציב בחייו מצבה יפה בעמק המלך למען הזכיר שמו, לפי שלא היו לו בנים (כי הבנים והבת אזכר למעלה * שהיו לו בפי' יל"ו כאן מתו) והיה קורא להּ יד אבשלום, והוא לא זכה להקבר שם כי נקבר בפחת לאר ביער, וכאה אבשים קרו להם רעות רבות ולא נקברו במקומות שהציבו להם בחייהם, כי לא לאדם דרכו להכין לעדו. ובאמ' מוטה אחזל, ואבשלום לקח, אחי פ"א דף ק' לקח? אמר ריש לקיש שלקח אקח רע לעלמו. אית מלכת אפר סוף עם בעמק המלך, אמר רב פפא בעצה של מלכו של עולם, שבא * הבני מקים עליך רעה מביתך. כיוצא בדבר * ויצלחהו בפי' יג יח מעמק חברון, מעלה עמוקה של אותו לריק הקבור בחברון, כרחזי ל"ן יל"ל שב' * כי גר יהיה זרעך בארץ לא להם וגו'. כי אמר אין לי בן שם עו יג בענור

2011 Ministerio de Cultura

(יט) וַאֲחִימַעַץ בֶּן־צָדוֹק אָמַר אָרוּצָה נָּא
וַאֲבַשְּׂרָה אֶת־הַמֶּלֶךְ כִּי־שָׁפַט יְהוָה
(כ) מִיַּד אֹיְבָיו׃ וַיֹּאמֶר לוֹ יוֹאָב לֹא אִישׁ
בְּשׂוֹרָה אַתָּה הַיּוֹם הַזֶּה וּבִשַּׂרְתָּ בְּיוֹם
אַחֵר וְהַיּוֹם הַזֶּה לֹא תְבַשֵּׂר כִּי עַל־
(כא) כֵּן׃ בֶּן־הַמֶּלֶךְ מֵת׃ וַיֹּאמֶר יוֹאָב לַכּוּשִׁי
לֵךְ הַגֵּד לַמֶּלֶךְ אֲשֶׁר רָאִיתָה וַיִּשְׁתַּחוּ
(כב) לְיוֹאָב וַיָּרֹץ׃ וַיֹּסֶף עוֹד אֲחִימַעַץ
בֶּן־צָדוֹק וַיֹּאמֶר אֶל־יוֹאָב וְיֹהִי מָה
גַּם־אָנִי אַרְצָה נָּא אַחֲרֵי הַכּוּשִׁי וַיֹּאמֶר יוֹאָב
לָמָּה זֶּה אַתָּה רָץ בְּנִי וְלֶכָה אֵין־בְּשׂוֹרָה
(כג) מְצֻיֶּרֶת׃ וְיֹהִי־מָה אָרוּץ וַיֹּאמֶר לוֹ
רוּץ וַיָּרָץ אֲחִימַעַץ דֶּרֶךְ הַכִּכָּר וַיַּעֲבֹר
(כד) אֶת־הַכּוּשִׁי׃ וְדָוִד יוֹשֵׁב בֵּין־שְׁנֵי
הַשְּׁעָרִים וַיֵּלֶךְ הַצֹּפֶה אֶל־גַּג הַשַּׁעַר
אֶל־הַחוֹמָה וַיִּשָּׂא אֶת־עֵינָיו וַיַּרְא
(כה) וְהִנֵּה־אִישׁ רָץ לְבַדּוֹ׃ וַיִּקְרָא הַצֹּפֶה
וַיַּגֶּד לַמֶּלֶךְ וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ אִם־לְבַדּוֹ
בְּשׂוֹרָה בְּפִיו וְיֹלֵךְ הָלוֹךְ וְקָרֵב׃
(כו) וַיַּרְא הַצֹּפֶה אִישׁ־אַחֵר רָץ וַיִּקְרָא הַצֹּפֶה
אֶל־הַשּׁוֹעֵר וַיֹּאמֶר הִנֵּה־אִישׁ רָץ לְבַדּוֹ
וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ גַּם־זֶה מְבַשֵּׂר׃
(כז) וַיֹּאמֶר הַצֹּפֶה אֲנִי רֹאֶה אֶת־מְרוּצַת
הָרִאשׁוֹן כְּמְרוּצַת אֲחִימַעַץ בֶּן־צָדוֹק
וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ אִישׁ־טוֹב זֶה וְאֶל־
(כח) בְּשׂוֹרָה טוֹבָה יָבוֹא׃ וַיִּקְרָא אֲחִימַעַץ
וַיֹּאמֶר אֶל־הַמֶּלֶךְ שָׁלוֹם וַיִּשְׁתַּחוּ לַמֶּלֶךְ
לְאַפָּיו אָרְצָה׃ וַיֹּאמֶר בָּרוּךְ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֲשֶׁר סָגַר
אֶת־הָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר־נָשְׂאוּ אֶת־יָדָם
(כט) בַּאדֹנִי הַמֶּלֶךְ׃ וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ שָׁלוֹם
לַנַּעַר לְאַבְשָׁלוֹם וַיֹּאמֶר אֲחִימַעַץ רָאִיתִי
הֲהֲמוֹן הַגָּדוֹל לִשְׁלֹחַ אֶת־עֶבֶד הַמֶּלֶךְ
יוֹאָב וְאֶת־עַבְדֶּךָ וְלֹא יָדַעְתִּי מָה׃
(ל) וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ סֹב הִתְיַצֵּב כֹּה וַיָּסָב
(לא) וַיַּעֲמֹד׃ וְהִנֵּה הַכּוּשִׁי בָּא וַיֹּאמֶר הַכּוּשִׁי
יִתְבַּשַּׂר אֲדֹנִי הַמֶּלֶךְ כִּי־שְׁפָטְךָ יְהוָה
הַיּוֹם מִיַּד כָּל־הַקָּמִים עָלֶיךָ׃
(לב) וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ אֶל־הַכּוּשִׁי הֲשָׁלוֹם לַנַּעַר
לְאַבְשָׁלוֹם וַיֹּאמֶר הַכּוּשִׁי יִהְיוּ כַּנַּעַר
אֹיְבֵי אֲדֹנִי הַמֶּלֶךְ וְכָל־אֲשֶׁר־קָמוּ
עָלֶיךָ לָרָעָה׃

בעבור הזכיר שמי , והלא כתוב ויולדו לאבשלום שלשה בנים ובת לתמר ? ל״ר ילחק בר מבדימי שלא היה לו בן הגון למלכות , רב תסדק לומר כל הטורף תבואות תבירו ליבו מניח בן ליורשו , וליהו קליה
(ל) נמי׳ ילל׳ לדיואב , דכתיב * ויאמר לאבשלום אל עבדיו ראו חלקת יואב אל ידי ולו שם שעורים לבו והליתוה באש :

(יט) ואחימעץ בן לדוק וגו׳ . הבה לאחימעץ לומר אל יואב שהיה רוכה לרוץ כדי לבשר את המלך על מיתת לאבשלו׳ ולאבזיו שנפעו ה׳ מהם
(כ) שהיו לויבין : ויואב הניחו לא לים בשורה לתה היום הזה , ל״ל לתה לדם טוב וכהן לה׳ ואין ראוי שתוליך בשורה כי , לם לשמח בה לת שומעה , וביום הזה לא תבשר כי מת בן המלך ולא ישמח דוד עם
(כא) השומעה , ולבן לומר יואב לבושי שילך להגידו . ולומרו כושי , ל״ל לים לחד מבני כוש שבתגייר , לו ישראל ובקיא כושי לשחרותו , וכן לומרו בפרקי רבי לליעזר שחבן ימיבי היה , שלא מה כושי תשובה בעורו כך בן הימיבי הזה תשובה במעשיו . ר׳ לליעזר
לומר בו ורלה כמה תומתו ויוזרו על זה הלים שלח ליואב [לם תתן לי שלף כלף ליבי עובר על מלות המלך לשר לוך , שב׳] ולוח לבבי שוקל על כפי שלף כלף וגומ׳ , הכה הסבים שזה היה הכו׳ למעל׳ . ולומו שילך ויגיד למלך הדבר כלו , ל״ל מבלעון המלחמה ומיתת לבשלו׳ , והוא השתוה לפניו בחשבו שלשל גדול היה עושה עמו לשלמו בשורה הזאת והתחיל מיד לרון ולשבת
(כב) שלי דוד : ואחימעץ הפליר עוד בהליבתו גם לחרי הכושי , ויואב הניחו למה זה לתה רץ בני ולבה לין בשורה מוכלת ? ל״ל למה תעמול במרוצה ושבר רץ הכושי ושך לין בשורה מוכלת ? כי לין השמועה רלוי לבשורה שלי דוד בשחיטת מות לבשלום , ועוד שבבר רץ הכושי רלשו׳ והוא יגיע לדוד בתשלה , ושם יתן בשורה עליו יתבה ושם כן לך לאחימעץ לין
(כג) בשורה מוכלת : ויהי מה לרון , ל״ל עכ״פ לרון לכי לרלות שם הכושי ירוץ יותר ממני או לפ ירוץ כמוני . ושבב

שהמלך עם היות שבבר ידע הדבר מדברי הכושי , הנה ישמח ברלותו השתלות לאחימעץ במרוצתו , ושהו ויהי מה לרון , שם להחזין מרוצת הכושי ושם למלוך רץ בעיני דוד . וזכר הכתוב שעבר לאחימעץ לת הכושי כי רץ דרך
(כד) הבבר : ובחיות דוד יושב בין השערי׳ , ל״ל שהיה לעיר חומה לפניס מהחומה והיה שער
(כה) בבל לחת מהן והוא היה יושב בין השערים , והיה לו לופה בחומה רלה לים רץ לבדו והגידו לדוד , והוא לומר שם לבדו הוא רץ בשורה בפיו ,
(כו) ל״ל בי שם הבתים היו רבים לולי היו כרלפים וסורסים מהמלחמ׳ , שבל בהיותו לחד לבדו ילחה שבח לבשר דבר
(כז) כתמלא : והלופה הניחו שהיה רולה רץ לחר שבי , ודור הניב שלחרי שלש היו יותר מבבים יורה שגם היה השבי מבשר , בי שלו היו בתים היו רבים משם : ובלשר בתקרבו
(כח) לל העיר הביל הלופה שהיה מרובת הרלשון דומה למרובת לחיתעץ , והמלך לומר לים טוב זה ול בשורה טובה יבא , ל״ל הוא לים טוב ושלם ושך יברך לים בשורתו מהמלחמה , ולבן לא יהיה ניחתו ברי׳ בי
(כט) שם בודלי ל בשורה טובה יבא בפי שבעו ובפשו : ובבולו לפניו לחרי ההשתחוות בתן
(ל) שבח והודל׳ לשלל לשר בנר לת הלבשים שמרדו במלך . והמלך למה שמע דבריו בגר
(לא) לת הלבשי׳ , שלו השלום לבער לשר בבשלו׳ , ול״ל הלם הו׳ מבתבשי׳ לשר בבנרו ? בי הוא היה בער ופתוהו ויפת לעשות המרד הזה , ולחיתעץ הניב רליתי ההמון הגדול , ל״ל רליתי לת ההמון הגדול שבאו בלם בערבוביא לשלח יואב לת עבד המלך שמו הכושי ולת עבדך (רל׳ על עלמו לחיתעץ) ובלותו בלבול בתתי ולא ידעתי מה היה לשבשלו׳ . לו יהיה פירוש שבח ההמון הגדול והיו רולים לשלוח לת עבד המלך (שהוא יואב) לשלוח לותו לדוד להודיעו זה , ונם לין לחיתעץ עבדו נם בן , והרלשון הוא היות׳ בבון . והב׳ בתב לחיתעץ
(לב) מיתת לבשלו׳ בן יתעלב המלך בשורה הרעה ההיא . והמלך (לשבו׳) תבה לת הבושי ושבחו הגיד הדב׳ בלו וגלה מיתת לבשלו׳ :

2011 Ministerio de Cultura

יט

[א] וַיִּרְגַּז הַמֶּלֶךְ וַיַּעַל עַל־עֲלִיַּת הַשַּׁעַר
וַיֵּבְךְּ וְכֹה׳ אָמַר בְּלֶכְתּוֹ בְּנֵי אַבְשָׁלוֹם
בְּנִי בְנִי אַבְשָׁלוֹם מִי־יִתֵּן מוּתִי אֲנִי
תַחְתֶּיךָ אַבְשָׁלוֹם בְּנִי בְנִי׃
[ב] וַיֻּגַּד לְיוֹאָב הִנֵּה הַמֶּלֶךְ בֹּכֶה וַיִּתְאַבֵּל
[ג] עַל־אַבְשָׁלוֹם׃ וַתְּהִי הַתְּשֻׁעָה בַּיּוֹם
הַהוּא לְאֵבֶל לְכָל־הָעָם כִּי־שָׁמַע הָעָם
בַּיּוֹם הַהוּא לֵאמֹר נֶעֱצַב הַמֶּלֶךְ עַל־
[ד] בְּנוֹ׃ וַיִּתְגַּנֵּב הָעָם בַּיּוֹם הַהוּא לָבוֹא
הָעִיר כַּאֲשֶׁר יִתְגַּנֵּב הָעָם הַנִּכְלָמִים
בְּנוּסָם בַּמִּלְחָמָה׃
[ה] וְהַמֶּלֶךְ לָאַט אֶת־פָּנָיו וַיִּזְעַק הַמֶּלֶךְ
קוֹל גָּדוֹל בְּנִי אַבְשָׁלוֹם אַבְשָׁלוֹם בְּנִי
[ו] בְנִי׃ וַיָּבֹא יוֹאָב אֶל־הַמֶּלֶךְ הַבָּיִת
וַיֹּאמֶר הוֹבַשְׁתָּ הַיּוֹם אֶת־פְּנֵי כָל־
עֲבָדֶיךָ הַמְמַלְּטִים אֶת־נַפְשְׁךָ הַיּוֹם וְאֵת
נֶפֶשׁ בָּנֶיךָ וּבְנֹתֶיךָ וְנֶפֶשׁ נָשֶׁיךָ וְנֶפֶשׁ
[ז] פִּלַגְשֶׁיךָ׃ לְאַהֲבָה אֶת־שֹׂנְאֶיךָ וְלִשְׂנֹא
אֶת־אֹהֲבֶיךָ כִּי׳ הִגַּדְתָּ הַיּוֹם כִּי אֵין לְךָ
שָׂרִים וַעֲבָדִים כִּי׳ יָדַעְתִּי הַיּוֹם כִּי
לֹא אַבְשָׁלוֹם חַי וְכֻלָּנוּ הַיּוֹם מֵתִים
כִּי־אָז יָשָׁר בְּעֵינֶיךָ׃
[ח] וְעַתָּה קוּם צֵא וְדַבֵּר עַל־לֵב עֲבָדֶיךָ
כִּי בַיהוָה נִשְׁבַּעְתִּי כִּי־אֵינְךָ יוֹצֵא אִם־
יָלִין אִישׁ אִתְּךָ הַלַּיְלָה וְרָעָה לְךָ
זֹאת מִכָּל־הָרָעָה אֲשֶׁר־בָּאָה עָלֶיךָ
מִנְּעֻרֶיךָ עַד־עָתָּה׃
[ט] וַיָּקָם הַמֶּלֶךְ וַיֵּשֶׁב בַּשָּׁעַר וּלְכָל־הָעָם
הִגִּידוּ לֵאמֹר הִנֵּה הַמֶּלֶךְ יוֹשֵׁב בַּשַּׁעַר
וַיָּבֹא כָל־הָעָם לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ וְיִשְׂרָאֵל
נָס אִישׁ לְאֹהָלָיו׃

(א) והנה המלך נרגז ובכה׳ והיה זה לפי שידע שאבשלום לא רצה ולא כוון להרגו׳ וראה שהיה טענה לאבשלו׳ לעשות (ג) מה שעשה׳ ולכן בכה והתאבל כ״כ עד שהיתה התשועה לאבל והתגנב העם׳ רוצה לומר שהיו מתחבאי׳ ולא היו יכולין לבוא לפני המלך מיראתם ממנו על הריגת אבשלום׳ וחזל אמרו בדרש שאמר דוד שמונה פעמי׳ בני בני׳ להעלותו משבע׳ מדורות של גיהנם ובשמיני הביאהו לגן עדן׳ ואמרו מי יתן מותי אני תחתיך׳ אחשוב שכוון דוד בו שהיה זה עונשו על דבר אוריה׳ כמ״ש * לא תסור חרב מביתך׳ והיה דוד אומר אם על עוני קרה זה כלו׳ מוטב היה שאמות אני בעוני אחרי אשר אנכי חטאתי ואנכי העויתי ולא ימות אבשלום בעוני׃ וכאשר ראה יואב שהמלך התפעל והתעצב כ״כ ולא חשש לתשועתם׳ הוכיחו עליו ואמר הובשת היום את פני כל עבדיך וגו׳ לאהבה את שונאיך וגומר׳ וקשה בפסוקים האלה אמרו ולשנוא את אוהביך׳ כי במה שעשה דוד בזה יורה היותו אוהב את אבשלום שונאו ולא יורה היותו שונא את אוהבו׳ וגם יקשה אמרו כי הגדת היום כי אין לך שרים ועבדים׳ והנה הוא לא הגיד זה ולא אמר דברים יורו עליו׳ גם אמרו כי ידעתי כי לוא אבשלום חי וכלנו היום מתים כי אז יישר בעיניך אין לו הכרח בדבריו׳ כי דוד לא אמר זה׳ ואולי בהיות כלם מתים יבכה יותר? ואחשוב בפירושם שיואב אמר לדוד שאין ראוי אליו להתעצב מאד מג׳ צדדי׳ האחד מפאת עבדיו ששמו נפשם בכפם להצילו וראוי שיקבלם בסבר פנים יפות׳ וזהו הובשת היום את פני כל עבדיך הממלטים את נפשך היום׳ רוצה לומר שמלטו אותו במלחמה׳ והצד השני מפאת בניו ובנותיו׳ כי בראותם אותו בוכה ומתחרט על מיתת אבשלום שמרד בו׳ יאמרו * מה בצע כי שמרנו משמרתו? ועתה אנחנו מאשרים זדים׳ אחרי שאבינו היה אוהב לאבשלום אשר מרד בו כאשר יחמול איש על בנו העובד אותו׳ והצד השלישי מפאת נשיו ופלגשיו׳ רוצה לומר אשר נשארו בירושלם ששכב אותם לעיני כל ישראל׳ והאדם בטבעו יאהב הנקמה כל שכן בקלון כזה שישכבו את נשיו׳ ואם הוא לא הרגיש בו והיה דואג על נקמת האלקים אשר לקח מידי אבשלום יורה ששמח לבו במה שעשה לנשיו׳ ולזה אמר הובשת היום את פני כל עבדיך וגו׳ ונפש בניך ובנותיך ונפש נשיך ונפש פלגשיך שהם שלשת הבחינות אשר זכרתי׳ ולפי שהבנים והנשים היו משועבדי׳ אליו בטבע ויסבלו את אשר יעשה אם טוב ואם רע אבל עבדיו ואנשיו לא יהיו כן׳ מפני זה חזר לפרש איך הוביש פני עבדיו ואמ׳ שהוביש׳ בשלשה פנים׳ הפן האחד לאהבה את שונאיך ולשנוא את אוהביך׳ רוצה לומר שדוד היה בוכה על אבשלום שונאו ויורה שאהבו׳ ולא רצה לראות עבדיו ויורה בזה שהיה שונא אוהביו אחרי שהסתיר פניו מהם וגו׳ הפן השני כי הגדת היום כי אין לך שרים ועבדים׳ רוצה לומר במה שעשית בזה ולא חששת לאנשיך תורה שאינם נחשבים אצלך לכלום׳ ובזה הגדת כי אין לך שרים ועבדי׳ לשתסבור אליהם פנים ותכבד׳ ושכלם בעיניך אנשים פחותים אחרי שלא תחוש אליהם כלל׳ והפן השלישי כי ידעתי היום כי לוא חי אבשלום וכלנו היום מתים כי אז ישר בעיניך׳ וזה יראה לפי שבמלחמה בהכרח הוא שיהיה כת אחת נוצחת וכת אחת מנוצחת׳ ואחרי אשר אתה בוכה ומתאבל על שנצחנו והרגנו את אבשלום׳ יורה שחרה לך על שנצחנו ושהיית חפץ שיהיה הדבר בהפך׳ והוא שיהיה הוא חי ומנצח ונהיה כלנו מתים׳ כי אי אפשר שנהיה כלנו מנצחים׳ ואחד ממנו יפול בהכרח בחרב או אבשלום וסיעתו או אנחנו׳ ובזה תורה שהיית בוחר במיתתנו׳ ולכן יעצו שיקו׳ וידבר על לב עבדיו דברי׳ טובים על נצחון המלחמה׳ כי אם לא יעשה כן לא ילין איש עמו וילכו מעליו׳ ותהיה הרעה הזאת גדולה מכל הרעות משאול ומאבשלום ומהאויבים אשר קמו עליו מנעוריו׃ והנה דוד בחר בעצתו ויצא וישב בשער העיר להקביל פני עבדיו׳ ויודע הדבר ואשר היו מתחבאים באו לפניו וישתחוו לו אפים ארצה׳ כי יש שמחה לעם בראות את מלכם מסביר להם פנים׳ כמו שנאמר * באור פני מלך חיים׳ * ואמר מלך ביופיו תחזינה עיניך תראינה ארץ מרחקים׃

(א) סוטה פ״א דף י׳ עב״

(ג) בס׳ יב״ י׳

(ו׳ ז)

(ח) מלאכי ג׳ ט״ו

(ט) משלי י״ו ט״ו ישעיה לג׳ י״ז

פרשה

שמואל ב יט

הפרשה הכב תספר איך הושיבו בני יהודה את דוד מלכם אל ירושלם לביתו ׳ ומה שהתוכחו עליו בני ישראל ובני יהודה ׳ וענין שבע בן בכרי ומיתת עמשא · תחלת הפרשה ויהי כל העם נדון ׳ עד ויהי רעב בימי דוד וגו׳ ׳ והנה שאלתי בפרשה הזאת שש שאלות :

השאלה הראשונה באמרו למה תהיו אחרונים להשיב את המלך אל ביתו ודבר כל ישראל בא אל המלך ׳ ואין ספק שכאשר שלח דוד את צדוק ואביתר לדבר זה אל עם יהודה עדיין לא באו בני ישראל להשיבו אל ביתו ׳ ואיך אם כן צוה דוד שיאמרו דבר בחילוף האמת ? כי הם לא באו כי אם אחרי שעבר המלך מהגלגל עם כל בני יהודה וכמו שיזכור ׳ וכבר פירשו המפרשים להנצל מזה שבעוד שהיה דוד משים את הדברים האלה בפי צדוק ואביתר בא דבר ישראל אל המלך שישוב אל ביתו על ידי שלוחים וספרים ששלחו לו ׳ והוא מאמר בטל שיכנים זה בין הדברים שהיה מצוה להם שיאמרו :

השאלה השנית מה ראה דוד לומר למפיבושת אתה וציבא תחלקו את השדה אם חשב שהיו דברי מפיבושת באמת ובאמונה ? כמו שיורה עליו ענינו שלא עשה את רגליו ולא עשה את שפמו ואת בגדיו לא כבס למן היום לכת המלך עד שובו לירושלם ׳ אם כן למה נתן מנחלתו לציבא ? ולמה הסיח ממנו את נחלתו על לא חמס בכפיו ואין מרמה בפיו ? ואם חשב דוד שדברי פיו של מפיבושת היה און ומרמה ׳ למה אם כן נתן לו כלום ולמה הסיר מציבא הנחלה שנתן לו ? כי הוא אמר הנה לך כל אשר למפיבשת ועתה לקח ממנו מחצה לתתו לו :

השאלה השלישית למה התלוננו בני ישראל מיהודה על בואם אל המלך להעבירו את הירדן ? ויקשה זה משלשה פנים · האחד שגם כן באו עם המלך החצי מעם ישראל ולמה לא היתה עמהם התלונה הזאת גם כן ? ובני יהודה בתשובתם איך לא אמרו ולמה זה לא תתרעמו על אחיכם בני ישראל שבאו גם כן כמונו ? הפן השני שלא היה בזה חטא ׳ כי כל השבטים היו חייבים לעבור למלכם ולהביאו אל ביתו ואין בזה חטא · הפן השלישי מהקושי הוא שדוד שלח לקראם ׳ וכבר קדם לו שליחות איש ישראל כמו שאמר ודבר כל ישראל בא אל המלך ׳ ויקשה אם כן למה בני יהודה בתשובתם לא אמרו המלך שלח בעדנו והוא קראנו ואין עלינו אשם ?

השאלה הרביעית היא באמרו ויקש דבר איש יהודה מדבר איש ישראל ׳ ויראה שדברי איש ישראל היו קשים מדברי בני יהודה ׳ כי הם אמרו בראשונה מדוע גנבוך אחינו ׳ ואמרו עוד עשר ידות לי במלך וגם בדוד ׳ והדברים האלה היו יותר קשים מדברי בני יהודה ׳ שאמרו קרוב המלך אלי ׳ וזה אין ספק בו שהיה דוד משבטם ׳ האכל אכלנו מן המלך וגומר ? וזה מאמר אמתי ונאות :

השאלה הששית למה הרג יואב לעמשא בהיותו יושב לבטח עמו ? והנה הם היו בני שתי אחיות אביגל וצרויה ׳ ועמשא היה כבר בשלוה עם דוד מלכ׳ ׳ ולמה בהאחזו בו לנשקו הכהו נפש בלא סבה כלל ? וכמו שאמר בהאחזו בזקנו השלום אתה אחי ׳ וזה קשר גדול :

השאלה הששית בדברי האשה החכמה שאמרה אל יואב מאבלה דבר ידברו בראשונה לאמר שאול ישאלו באבל וכן התמו אנכי שלומי אמוני ישראל אתה מבקש להמית עיר ואם וגו׳ ׳ ויראה שלא היה צורך בכל דבריה כי אם במה שאמרה לבד אנכי שלומי אמוני ישראל אתה מבקש וגומ׳ ׳ ואמרה בראשונה דבר ידברו שאול ישאלו אין לו ענין ·

והנני מפרש הפסוקים באופן יותרו השאלות כלם :

[י] וַיְהִי כָל־הָעָם נָדוֹן בְּכָל־שִׁבְטֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר הַמֶּלֶךְ הִצִּילָנוּ ׳ מִכַּף אֹיְבֵנוּ וְהוּא מִלְּטָנוּ מִכַּף פְּלִשְׁתִּים וְעַתָּה בָּרַח מִן־הָאָרֶץ מֵעַל אַבְשָׁלוֹם :

[יא] וְאַבְשָׁלוֹם אֲשֶׁר מָשַׁחְנוּ עָלֵינוּ מֵת־בַּמִּלְחָמָה וְעַתָּה לָמָּה אַתֶּם מַחֲרִשִׁים

[יב] לְהָשִׁיב אֶת־הַמֶּלֶךְ : וְהַמֶּלֶךְ דָּוִד שָׁלַח אֶל־צָדוֹק וְאֶל־אֶבְיָתָר הַכֹּהֲנִים לֵאמֹר דַּבְּרוּ אֶל־זִקְנֵי יְהוּדָה לֵאמֹר לָמָּה תִהְיוּ אַחֲרֹנִים לְהָשִׁיב אֶת־הַמֶּלֶךְ אֶל־בֵּיתוֹ וּדְבַר כָּל־יִשְׂרָאֵל בָּא אֶל־

[יג] הַמֶּלֶךְ אֶל־בֵּיתוֹ : אַחַי אַתֶּם עַצְמִי וּבְשָׂרִי אַתֶּם וְלָמָּה תִהְיוּ אַחֲרֹנִים לְהָשִׁיב

[יד] אֶת־הַמֶּלֶךְ : וְלַעֲמָשָׂא תֹּמְרוּ הֲלוֹא עַצְמִי וּבְשָׂרִי אָתָּה כֹּה יַעֲשֶׂה־לִּי אֱלֹהִים וְכֹה יוֹסִיף אִם־לֹא שַׂר־צָבָא תִּהְיֶה

(י) ויהי כל העם וגו׳ · אמרו המפרשים שהיו כל העם נשפטים ומתוכחים זה עם זה להשיב את המלך ׳ וכן תרגמו יונתן · ואני אחשוב בפירושו שהיה כל העם נדון ונשפט בכל שבטי ישראל ׳ ר״ל שלא היה ביניהם איש יחלוק בדבר ׳ כי כלם קבלו עליהם את הדין והיו מודים ואומרים המלך הצילנו מכף אויבינו וגו׳ · וכונת זה המחמר הוא ׳ שעם היות שדוד ברח מפני אבשלום בנו ׳ שאין ראוי ליחס זה אליו לפחד ולמורך לב ׳ כי הוא פעמים רבות הצילם מכף אויביהם ומכף פלשתי׳ בייחוד ולא ברח מהם בכל מלחמותיו ׳ ועתה ברח מן הארץ מעל אבשלום ׳ ר״ל בעבור אבשלום ברח כדי שלא יהיה לו מקום לחטוא נגדו וכדי שלא ילחם בו ׳ ואם כן בריחתו היתה לשלמות טבעו ולא לרכות לבבו ׳ ולא כן היה אבשלום אשר משחנו עלינו ׳ כי היה רע מזלו ומת במלחמה הראשונה ׳ וכל זה יורה על טוב הצלחת האב שבכל דרכיו היה מצליח והבן בכל אשר יפנה ירשיע ׳ ומזה הולידו לאמר אלו לאלו למה אתם מחרישים להשיב את המלך ? ובהיו׳ כוונתם רצויה הודיעו הדבר לדוד מלכם ואם לא נזכר בכתוב ׳ ולכן (יב) התעורר דוד לשלוח צדוק ואביתר לבני יהודה ולא לבני ישראל ׳ והיו דבריהם למה תהיו אחרונים להשיב את המלך אחרי שדבר כל ישראל כבר בא אל המלך להשיבו אל ביתו ? כ״ש שאתם אחי עצמי (יג) ובשרי ׳ והיה זה להיות דוד משבט יהודה ׳ ולמה אכ״ תהיו אחרונים משאר שבטי ישראל שכבר נתרצו אליו ? ולפי זה יהיה אמרו ודבר כל ישראל בא אל המלך הוא מכלל דברי דוד שיאמרו זה לבני יהודה ׳ ולזה נטה רש״י באמרו כל זה מדברי השליחות ׳ והותרה עם זה השאלה הראשונה : ולפי שעמשא לא יטה את לב בני יהודה נגדו ׳ שלח לאמר לו הלא עצמי ובשרי אתה ׳ ר״ל (יד) שהיה בן אחותו ׳ כה יעשה לי אלקים וכה יוסיף ׳ ר״ל כה יעשה לי כמו שעשה לאבשלום וכה יוסיף לעשות רע מאשר עשה עמו

(יא) ולא לרכות לבבו ׳ ולא כן היה אבשלום אשר משחנו עלינו ׳ כי היה רע מזלו ומת במלחמה הראשונה ׳ וכל זה יורה על טוב הצלחת האב שבכל דרכיו היה מצליח והבן בכל

2011 Ministerio de Cultura

[טו] לְפָנַי כָּל־הַיָּמִים תַּחַת יוֹאָב׃ וַיַּט אֶת־
לְבַב כָּל־אִישׁ־יְהוּדָה כְּאִישׁ אֶחָד
וַיִּשְׁלְחוּ אֶל־הַמֶּלֶךְ שׁוּב אַתָּה וְכָל־
[יו] עֲבָדֶיךָ׃ וַיָּשָׁב הַמֶּלֶךְ וַיָּבֹא עַד־הַיַּרְדֵּן
וִיהוּדָה בָּא הַגִּלְגָּלָה לָלֶכֶת לִקְרַאת
הַמֶּלֶךְ לְהַעֲבִיר אֶת־הַמֶּלֶךְ אֶת־הַיַּרְדֵּן׃
[יז] וַיְמַהֵר שִׁמְעִי בֶן־גֵּרָא בֶּן־הַיְמִינִי אֲשֶׁר
מִבַּחוּרִים וַיֵּרֶד עִם־אִישׁ יְהוּדָה לִקְרַאת
[יח] הַמֶּלֶךְ דָּוִד׃ וְאֶלֶף אִישׁ עִמּוֹ מִבִּנְיָמִן
וְצִיבָא נַעַר בֵּית שָׁאוּל וַחֲמֵשֶׁת עָשָׂר
בָּנָיו וְעֶשְׂרִים עֲבָדָיו אִתּוֹ וְצָלְחוּ הַיַּרְדֵּן
[יט] לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ׃ וְעָבְרָה הָעֲבָרָה לַעֲבִיר
אֶת־בֵּית הַמֶּלֶךְ וְלַעֲשׂוֹת הַטּוֹב בְּעֵינָו
וְשִׁמְעִי בֶן־גֵּרָא נָפַל לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ בְּעָבְרוֹ
[כ] בַּיַּרְדֵּן׃ וַיֹּאמֶר אֶל־הַמֶּלֶךְ אַל־יַחֲשָׁב־
לִי אֲדֹנִי עָוֹן וְאַל־תִּזְכֹּר אֵת אֲשֶׁר
הֶעֱוָה עַבְדְּךָ בַּיּוֹם אֲשֶׁר־יָצָא אֲדֹנִי־
הַמֶּלֶךְ מִירוּשָׁלָם לָשׂוּם הַמֶּלֶךְ אֶל־לִבּוֹ׃
[כא] כִּי יָדַע עַבְדְּךָ כִּי אֲנִי חָטָאתִי וְהִנֵּה־
בָאתִי הַיּוֹם רִאשׁוֹן לְכָל־בֵּית יוֹסֵף
לָרֶדֶת לִקְרַאת אֲדֹנִי הַמֶּלֶךְ׃
[כב] וַיַּעַן אֲבִישַׁי בֶּן־צְרוּיָה וַיֹּאמֶר הֲתַחַת
זֹאת לֹא יוּמַת שִׁמְעִי כִּי קִלֵּל אֶת־
[כג] מְשִׁיחַ יְהוָה׃ וַיֹּאמֶר דָּוִד מַה לִּי
וְלָכֶם בְּנֵי צְרוּיָה כִּי־תִהְיוּ־לִי הַיּוֹם
לְשָׂטָן הַיּוֹם יוּמַת אִישׁ בְּיִשְׂרָאֵל כִּי
הֲלוֹא יָדַעְתִּי כִּי הַיּוֹם אֲנִי־מֶלֶךְ עַל־
[כד] יִשְׂרָאֵל׃ וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ אֶל־שִׁמְעִי
לֹא תָמוּת וַיִּשָּׁבַע לוֹ הַמֶּלֶךְ׃
[כה] וּמְפִבֹשֶׁת בֶּן־שָׁאוּל יָרַד לִקְרַאת הַמֶּלֶךְ
וְלֹא־עָשָׂה רַגְלָיו וְלֹא־עָשָׂה שְׂפָמוֹ וְאֶת־
בְּגָדָיו לֹא כִבֵּס לְמִן־הַיּוֹם לֶכֶת הַמֶּלֶךְ
[כו] עַד־הַיּוֹם אֲשֶׁר־בָּא בְשָׁלוֹם׃ וַיְהִי כִּי־בָא
יְרוּשָׁלַם לִקְרַאת הַמֶּלֶךְ וַיֹּאמֶר לוֹ הַמֶּלֶךְ
לָמָּה לֹא־הָלַכְתָּ עִמִּי מְפִיבֹשֶׁת׃

עשה עמו ׳ אם לא תהיה שר צבא לפני כל הימי׳ תחת יואב ׳
וידמה שהיה יודע דוד שיואב הרג את אבשלום ורצה להסירו
(טו) מעל פניו ׳ ובזה האופן הטה דוד לבב כל בני יהודה ושלחו
(יו) לו שיבא אל ירושלם הוא וכל עבדיו ולא ירא דבר ׳ ואז דוד
בא אל הירדן ואנשי יהודה
באו הגלגל׳ לקראתו להעבירו
את הירדן ולהביאו ירושלם :
(יז) וימהר שמעי וגו׳ · כאשר ראה
שמעי שמת אבשלום והיה דוד
שב אל ירושלם ׳ חשב שידיח
עליו את הרעה אשר דבר ׳
ולכן בא לקראתו לשאול לו
(יח) כפרה וסליחה ׳ והביא עמו
אלף איש מבנימן וציבא
ובניו ועבדיו כדי שדוד יפחד
מהענישו פן יהפכו לאויבים
כל הבאים עמו ׳ וגם כדי
שיעמוד לו זכות ציבא והמנחה
אשר הביא לדוד · ואמר
שצלחו הירדן לפני המלך ׳
ר״ל שעברו הירדן לפניו
כעבדים לפני אדוניהם ׳ ועוד
הביאו ספינה קטנה להעביר
(יט) בה הנשים והטף ׳ וזהו ועברה
העברה להעביר בית המלך ׳
או העברה היה שעשו חברת
אנשי׳ מהם להעביר בכתפיה׳
הנשים והקטנים פעם אחר
פעם ׳ לפי שלא היו יכולין
להעביר ברגליהם · וכאשר
עבר דוד הירדן מיד אחרי
שעשה לו עבודת ההעברה ׳
(כ) נפל שמעי לפני המלך ׳ ואמר
לו אל יחשוב לי אדוני עון ׳
ר״ל שהייתי בקושרים ונטיתי
אחרי אבשלום ׳ ואל תזכור
את אשר העוה עבדך וגומ׳ ׳
ר״ל בדברים אשר דבר נגדו ׳
לפי שהוא היה מתחרט ומוד׳
שחטא ועשה שלא כהוגן ·
(כא) ואמרו והנה באתי היו׳ ראשון
לכל בית יוסף ׳ רמז שהוא
היה בא ראשונה מכל אנשי
בית יוסף שנכללין בו בנימן
אפרים ומנשה וכלם נקראים
יוסף עם היותם מבני בנימן ׳
ומאחר שהוא בא ראשונה
ראוי שיסלח לו ויהיה שכר
עבודתו זאת הסליח׳ והכפר׳ ·
מזמור ג׳ ובמדרש תהלים אמרו ׳ רבי
שמואל בר נחמני עלה מבבל
לארץ לשאול שלשה דברים ׳
מצא ר׳ יהונתן שר הבירא
שופטי׳ ה׳ ז׳ אמר לו ׳ מאי דכתיב * חדלו
פרזון בישראל חדלו ? א״ל
העיירות הקטנו׳ חרבו בימי
סיסרא ׳ כיון שעמדה דבורה
דברים ג׳ ה׳ נעשו אמהות ׳ כד״א * לבד מערי הפרזי · ושוב אמר לו מאי
דניאל ט׳ ט׳ דכתיב * לה׳ אלקינו הרחמים והסליחות כי מרדנו בו ? היה
לו לומר כי שמרנו משמרתו ? א״ל ר׳ יהונתן יפה כתי׳ ׳ בנוהג
שבעולם פועל שהוא עושה עם בעל הבית באמונה ונותן לו
שכרו מה טובה יש לו עליו ? ואימתי מתזיק לו טובה ? בשעה

שאינו עושה עמו באמונה ואינו מעכב לו שכרו ׳ הוי כי מרדנו
בו · ושוב אמר לו מאי דכתיב הנה באתי היום ראשון לכל בית
יוסף ? ושמעי בן הימיני הוה ׳ א״ל ר׳ יהונתן מה הייתם אומרי׳
בו בבבל ? א״ל כך אנו אומרי׳ כיון שבא שמעי אצל דוד א״ל ׳
מה אחיו של יוסף גמלו אותו
רעה והוא גמל עמהם טובה ׳
כך אני גמלתיך רעה ואת׳ גמול
עמי טובה כאשר עשה יוסף ׳
אמר ליה ר׳ יהונתן יפה
אמרתם ׳ אבל שמע דבר
מופלא ׳ אמר שמעי לדוד כל
ישראל גמלו אותך רעה ואני
יותר מכלן ׳ וכל ישראל יושבין
ומקוין מה אתה עושה עמי ׳ אם
אתה מקבלני כל ישראל באין
ומשלימין עמך ׳ הוי הנה
באתי היום ראשון לכל בית
יוסף ׳ כד״א * אולי יחנן ה׳ עמוס ה׳ ט״ו
שארית יוסף ׳ שכל ישראל
נקראים יוסף · ובאמת צדקו
דברי ר׳ יהונתן בדבר הזה כפי
(כב) הפשט : וזכר הכתוב שאבישי
בן צרויה אמר לדוד התחת
זאת לא יומת שמעי ׳ ר״ל
התחת ההכנעה והעבודה
הקטנה הזאת שעשה שמעי
תכפר לו בעד חטאתו החמור
ולא יומת ? אחרי שקלל
(כג) משיח ה׳ והוא עון פלילי ׳ ודוד
השיבו מה לי ולכם בני צרוי׳ ?
ואפש׳ לפרשו כמו שפירשתיו
למעלה ׳ יאמר בדברים הרעים
שעבר שמעי מה ההיזק אשר
נמשך מהם לי או לכם
שבעבורו תהיו לי היום לשטן ?
כי אתם משטיני׳ אותי לעשות
מה שיזיקני בעבור מה שלא
הזיקני ׳ האם ראוי שהיום
יומת איש בישראל ? כי אם
אמיתהו יחשבו שכן אעשה לכל
אשר היו אחרי אבשלום ולא
יבואו אלי ׳ ואולי יעשו רעה ׳
וזהו הלא ידעתי כי היום אני
מלך ׳ כאלו עתה הית׳ התחלת
מלכותי ׳ ואין ראוי אם כן
שאסכן עצמי ׳ כי אולי לזה לא
(כד) ימליכוני עליהם ׳ ולכן נשבע
דוד לשמעי שלא ימו׳ בזה העון :
(כה) ומפיבושת בן שאול ירד
לקראת המלך · ספר
הכתוב שמפיבושת (וכנהו בן
שאול כי הוא היה גדול היחס
להיותו מלך ׳ או יחסו הכתוב
עליו לרמוז שדוד לא התנהג
עמו בזה כבן יהונתן ׳ אשר
אהבת נפשו אהבו ׳ כי אם
כבן שאול) ירד לקראת דוד
בבואו לירושלם ולא עשה רגליו ולא עשה שפמו ׳ רוצה לומר
שלא גלח שער זקנו ואת בגדיו לא כבס מן היום שיצא דוד
מירושלם עד שובו ׳ כי נתעצב עליו באמת ובתמים : ויהי (כו)
כבוא דוד ירושלם יצא לקראת המלך ׳ והמלך שאלו למה
לא הלכת עמי מפיבושת ? ר״ל כאשר הלכו שאר אוהבי ׳

2011 Ministerio de Cultura

[כז] וַיֹּאמֶר אֲרֹנִי הַמֶּלֶךְ עַבְדִּי רִמָּנִי כִּי־
אָמַר עַבְדְּךָ אֲחַבְּשָׁה־לִּי הַחֲמוֹר וְאֶרְכַּב
עָלָיהּ וְאֵלֵךְ אֶל־הַמֶּלֶךְ כִּי פִסֵּחַ עַבְדֶּךָ׃
[כח] וַיִּרְגֶּל בְּעַבְדְּךָ אֶל־אֲדֹנִי הַמֶּלֶךְ וַאדֹנִי
הַמֶּלֶךְ כְּמַלְאַךְ הָאֱלֹהִים וַעֲשֵׂה הַטּוֹב
[כט] בְּעֵינֶיךָ׃ כִּי לֹא הָיָה כָל־בֵּית אָבִי
כִּי אִם־אַנְשֵׁי־מָוֶת לַאדֹנִי הַמֶּלֶךְ וַתָּשֶׁת
אֶת־עַבְדְּךָ בְּאֹכְלֵי שֻׁלְחָנֶךָ וּמַה־יֶּשׁ־לִי
עוֹד צְדָקָה וְלִזְעֹק עוֹד אֶל־הַמֶּלֶךְ׃
[ל] וַיֹּאמֶר לוֹ הַמֶּלֶךְ לָמָּה־זֶּה תְדַבֵּר עוֹד
דְּבָרֶיךָ אָמַרְתִּי אַתָּה וְצִיבָא תַּחְלְקוּ אֶת־
[לא] הַשָּׂדֶה׃ וַיֹּאמֶר מְפִיבֹשֶׁת אֶל־
הַמֶּלֶךְ גַּם אֶת־הַכֹּל יִקָּח אַחֲרֵי אֲשֶׁר־
בָּא אֲדֹנִי הַמֶּלֶךְ בְּשָׁלוֹם אֶל־בֵּיתוֹ׃
[לב] וּבַרְזִלַּי הַגִּלְעָדִי יָרַד מֵרֹגְלִים וַיַּעֲבֹר
אֶת־הַמֶּלֶךְ הַיַּרְדֵּן לְשַׁלְּחוֹ אֶת־בַּיַּרְדֵּן׃
[לג] וּבַרְזִלַּי זָקֵן מְאֹד בֶּן־שְׁמֹנִים שָׁנָה
וְהוּא כִּלְכֵּל אֶת־הַמֶּלֶךְ בְּשִׁבְתּוֹ בְמַחֲנַיִם
כִּי־אִישׁ גָּדוֹל הוּא מְאֹד׃
[לד] וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ אֶל־בַּרְזִלַּי אַתָּה עֲבֹר
אִתִּי וְכִלְכַּלְתִּיךָ אִתִּי בִּירוּשָׁלִָם׃
[לה] וַיֹּאמֶר בַּרְזִלַּי אֶל־הַמֶּלֶךְ כַּמָּה יְמֵי שְׁנֵי
חַיַּי כִּי־אֶעֱלֶה אֶת־הַמֶּלֶךְ יְרוּשָׁלִָם׃
[לו] בֶּן־שְׁמֹנִים שָׁנָה אָנֹכִי הַיּוֹם הֲאֵדַע בֵּין־
טוֹב לְרָע אִם־יִטְעַם עַבְדְּךָ אֶת־
אֲשֶׁר אֹכַל וְאֶת־אֲשֶׁר אֶשְׁתֶּה
אִם־אֶשְׁמַע עוֹד בְּקוֹל שָׁרִים וְשָׁרוֹת
וְלָמָּה יִהְיֶה עַבְדְּךָ עוֹד לָמַשָּׂא אֶל־
[לז] אֲדֹנִי הַמֶּלֶךְ׃ כְּמְעַט יַעֲבֹר עַבְדְּךָ
אֶת־הַיַּרְדֵּן אֶת־הַמֶּלֶךְ וְלָמָּה יְגַמְּלֵנִי
הַמֶּלֶךְ הַגְּמוּלָה הַזֹּאת׃
[לח] יָשָׁב־נָא עַבְדְּךָ וְאָמֻתָה בְּעִירִי עִם
קֶבֶר אָבִי וְאִמִּי וְהִנֵּה ׀ עַבְדְּךָ
כִּמְהָם יַעֲבֹר עִם־אֲדֹנִי הַמֶּלֶךְ וַעֲשֵׂה־
לוֹ אֵת אֲשֶׁר־טוֹב בְּעֵינֶיךָ׃
[לט] וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ אִתִּי יַעֲבֹר כִּמְהָם
וַאֲנִי אֶעֱשֶׂה־לּוֹ אֵת־הַטּוֹב בְּעֵינֶיךָ
וְכֹל־אֲשֶׁר־תִּבְחַר עָלַי אֶעֱשֶׂה־לָּךְ׃
[מ] וַיַּעֲבֹר כָּל־הָעָם אֶת־הַיַּרְדֵּן וְהַמֶּלֶךְ
עָבָר וַיִּשַּׁק הַמֶּלֶךְ לְבַרְזִלַּי וַיְבָרְכֵהוּ
וַיָּשָׁב לִמְקֹמוֹ׃

(כו) ואוכל הציב עבדי רוכבי, כי אמרתי לו אסבובו לי החמור לרכוב עליה, כי להיותי פסח לא אוכל ללכת ברגלי, והעבד (כז) לא ידע אלא עשה מלותי, לפיכך גם רגל בתלוכי המלך, לא לכפר לו דברי אלא עלו על לבי. ואמרו וחלכי המלך כמלאך האלקי ונו', הוא לומר לייבני תומר זה בעבור הפילגש כי לייבני תוסיף לותה למחומה תקרי אבא לחלכי המלך לבלו', (כט) ולכן עשה הטוב בעיניך, כי לא היה כל בית אבי כי אם אנשי מות, ואמר זה על מה שרמה אבול לחרי דוד, ולא די אלא הרגת אותי אבל גם את עבדך בחוכלי שלחנך, ומה לי עוד לצעוק, לא לשחול בעניין הפילגה ולזעוק למלך (ל) עליה? ודוד השיבו למה תדבר עוד דברך? לא לדבריס רבי, אמרתי ונזרתי אחתה וביבך אביכם תחלקו את השדה מחצה (לא) במחצה: ומפיבשת השיב גם את הכל יקח אחרי אשר בא אדוני המלך ונו', כיון שבא לחלכי המלך כי כל כך שמח וכעלו שלא לחוש לפילגה ויקח הכל ביבתי, ואחכם למה עשה זה דוד, הוא לפי שחשב אחד מהם שרמה לו העניין כדברי ביבתי אחרי שלא הלך מפיבשת אלא, כי עם היות שרמהו עבדו בדב' אחיון היה לו לבוא אחון אחר ולבוא אחרי דוד, וכיון שלא יצא מירושלם כי אם בגוף דוד יורה שבשר לו אירה, ומאד אחר בכריס דברי מפיבשת, אחרי שלא עשה שפתו ואת בגדיו לא כבס, ומפני זה לקח דוד מילוע בדבר שיאלקו שביבם מפיבשת וביבת את השדה, כי שביבת ובניו היו עובדים את השדה כלו, ולכן לא היה בלתי רלוי שתהיה אליו שלו שבר עבודתו, ועם זה הוסל השלה השביעית. אחכם (לב) בגמ' בפרק שבת פרק במה יולאה אמרו, אמר רב יהודה אמר רב בשעה שאמר דוד למפיבשת אתה וביבת תחלקו את השדה, יצאת בת קול ואמרה רשבעם וירבעם יחלקו את המלכות. ואמ' רב יהוד' אמר רב אלמלא לא קבל דוד לשון הרע, לא נחלקה מלכות בית דוד ולא עבדו ישראל עו' ולא גליו מארלכו, והוא בלשת אמרו אמתי:

(לג) וברזלי הגלעדי ונו': ספר הבתו' שברזלי הגלעדי ירד מעירו ללוו' את המלך עד הירדן ולהפטר ממנו, והוא היה זקן מאד בן שמונים שנה וכלכל המלך בניתו בהיותו במחניס, והמלך רלה לגמלו טוב ולאמר שיעבור עמו אל ירושלם ויכלכלהו שם, ולא אחר זה עליו בפרט כי אם שילך הוא וכל ביתו שמה ויתן לו מדי שנה בשנה די כלכלתו, והוא הניחו שלא רלוי להכיעו ממקומו לבתי קברות: הלאת (לה, לו) וקבתו שכב' לון כח בו לעמוד בהיכל המלך, וזה כי אם יקפון בו המלך, יהיה קם לקבל ממנו עפה או לעשות עמו חסד ואמת ולכלכלו ולעבדו על אלקנו, ואם היה בוחר בו לקבל עפתו הנה הוא פעל בטל, כי לוקבתו לא ידע בין טוב לרע ולא יבדיל ביניהס, ולא יהיה אם בן בפיו טוב טעם ודעת, ואם יבחר בו לעזו' עמו חסד ולעבדו שם על אלקנו, הנה הוא גס פעל בטל לוקבתו, וזהו אם יטעם עבדך ונו', הב' אם בן הליבתו לא היה תועלת לא לדוד ולא לברזילי. ורז"ל אמרו שברזלי שבת פ"ג היה שטוף בזמה ולבן קפ' בו רוח קבב עד זקנה: והטעב' השבית שבעמל הדרך ימות מהר' לוקבתו קול' בואו לירושלם, וזהו כמעט (לז) יעבור עבדך את הירדן, ר"ל כמעט יעבר כי מיד ימו', ואם בן במקו' שיקשה לגמלו טובה ינמלהו רע, וזהו ולמ' ינמלני המלך הגמולה הזאת, כלומ' גמול רעה ימו' בדרך? ולזה (לח) מועב הוא שיסב בביתו וימות בעירו ובבו כמהם יעבור עמו, והמפרשים פירשוהו כמעט יעבר עבדך, ר"ל לעבור עמך מעט מהירדן ולשוב מיד לסב' ולמות בעירי, ולמה ינמלני המלך הגמול' הזאת? ר"ל טובה הרבה על עבודה מעוטה שעבדתיך. והמלך השיבו שמה (לט) שהוא קום' שיעבו' עמו כמהם בגו לין זה חלוש, כי בילוע הוא שאתו יעבו' כמה' ולבל מי' חפלו ורלונו לעשות חסד עם ברזלי עלמו מלבד מה שיעשה עם בניו, וזהו ולל לאשר תבחר עלי אעשה לך: והוא כשך המלך (מ) לברזלי ויברכהו ושב לביתו, והמלך והעם עברו את הירדן וכל עם יהודה כמו שיבא:

ויעבר

(מז) ויעבר המלך ויעמד זכר מכתוב שעבר המלך את הירדן
ובא הגלגל וכל עם יהודה העבירוהו עם חצי ישרא'
ל קלת עם ישרא'ל * כי החצי לא יאמר כאן על המחסה
שעליאל שי בדיוק * כאמרו * חציו שרפתי במו אש * כי אם על קלתו *
והנה שמעי וחלק אים אשר בחו אתו היו קלת ישרא'ל ואחריהם
מישרא'ל שבאו אליו גם כן * אבל עמ' כבר כשאמרו רבים
(מח) מישרא'ל שלח בחו עדין ובחו אחרי עברו הגלגלה : וכאשר
מצאו ורצו שבט המלך וכל יהודה עמו אמרו אל המלך מדוע
גנבוך אחיכו ? ואני אחשוב
שבני ישרא'ל לא אמרו כלל
לבני יהודה ולא הוכיחום על
בואם אל המלך ועל העברת'
אותו את הירדן * אבל אל
המלך אמרו ודברו דברים *
ונהו מדוע גנבוך אחיכו בני
יהודה * ואמרו ויעבירו את
המלך אינו ביפור מה שקרה *
כי זה כבר נזכר למעלה *
אבל הוא מכלל דבריהם על
בני יהודה שהעבירו את
המלך ואת ביתו את הירדן *
ואמרו וכל אנשי דוד עמו
אפרשהו גם כן מכלל הדברי'
רוצה לומר מדוע נגנוך אחיכו
ויעבירוך וכל אנשי דוד * אל
ענדיו העומדים סביבו הם
עמו * אל עם איש יהודה
שהם משבטו * אלא בני יהודה
הוכיחום על
בואם אל המלך ועל העברת'
אותו את הירדן * אבל אל
המלך אמרו ודברו דברים *
ונהו מדוע נגנ

הוה עלו בני ישראל מלקרי דוד ונשו לחרי שבע בן בכרי ,
למכס בני יהודה דבקו במלכם , ל"ל כדוד שהיה משבטם ובלו
(ג) עמו עד ירושלם , ושם לקח את פלגזיו קשר שבב
מבעלום לותם ויתנם במשמר , ל"ל נבית שתהיו שם בשמרות
מלד וכלכלן בכבודן ולא בח
ירושלמי פלישתן עוד . ובמכס מבהדרין
פ"ב כ' ע"ג חלקו בדבר לא היו לשמרות
לו לו מותרות ? והיה לשת
רבי יודן בן פזי שהיו מותרות
לו , לא שבשב ילדו מהן תמור
מה שהשביעו במה שהיה לשמר
לו , ורבנן דקסרין לשרו
שהיו לשמרות לו , ומה כלי
הדיוט שבשתם בו המלך
לשמר להדיוט , כלי המלך
שבשתם בו הדיוט לשכו דין
שיהא לשמר למלך ? ולזה לשר
ותהיין לרורות על יוסי מותן
לשמות חיות , רוצה לומר
שהיו קשורות בלי שום היתר
(ד) עוד : ויאמר המלך אל עמשי
וגו' . הנה דוד כאשר שמר
שבע בן בכרי אין לנו חלק
בדוד , לא עשה כלום , כדי
שלא לערבב את שמחתו עד
כאן ירושלם , ואחרי היותו
שם ושם את נשיו בשמ' ומיד
שמר לעמשי הזעק לי את איש
יהודה שלשת ימים ואתה פה
עמוד עמדי , ל"ל שילך בארץ
לקבץ את איש יהוד' על שלשת
ימים ואז יבוא הוא ויעמד שם
(ה) לפני המלך , והלך עמשי
לזעוק העם ויאחר מן המועד ,
ל"ל מהיום השלישי אשר אמר
לו המלך שיבוא ויעמוד לפניו .
(ו) ולפי שאחר בואו אמר דוד
לאבישי אבי יואב עתה ירע
לנו שבע בן בכרי מאבשלום
ולכן קח את עבדי אדוניך ,
ופירשו המפרש' שאחר לדוניך
על יואב . ואני אומר שלא
קרא לדוכו כי אם המלך
עלמו , ומהו שיקח עבדי
המלך לדוכו וירדוף אחריו פן
ימלא ערים בצורות ויתחזק
בהם והכיל את עיני רשותכו
והצניחכו , כי לא יוכל עוד
להרע אותו ובזה יתקבלו
ישראל אליו . או יהיה והכיל
את עיניכו כדברי ל"ל שיבדיל
ויפרים מה שעיניכו עליו , ומזה
להשיב אליכו כל המלכות .
והנה לא אמר זה דוד את יואב
לפי שלא היה רוצו לעוותו
עוד דבר , למה שהרג את
אבשלום ועבר מצותו , והיה
רוצו לעשות את עמשי לשר הצבא , ומאשר לקח בואו הוא
(ז) הדבר לאבישי לעזרתו במהירות , ולזה יקרו לאבישי יואב
שהיה לקיו , ואין ספק שגם כן יצא יואב כמו שיזכור , ולא
וברו הכתוב בכלל היוצאים עם עמשי מפני כבודו , שלא

(ה) ויצא אחריהם יואב וכל הגבורים ויצאו מירושלם לרדף אחרי שבע בן בכרי :
(ו) ויהי הם עומדים אצל האבן הגדולה אשר בגבעון ועמשא בא לפניהם ויואב חגור מדו
ועליו חגור חרב מצמדת על מתניו בתערה והוא יצא ותפל :
(ז) ויאמר יואב לעמשא השלום אחיך ותחז ימין יואב בזקן עמשא לנשק לו :
(ח) ועמשא לא נשמר בחרב אשר ביד יואב ויכהו בה אל החמש וישפך מעיו ארצה ולא שנה לו וימת
ויואב ואבישי אחיו רדף אחרי שבע בן בכרי :
(ט) ואיש עמד עליו מנערי יואב ויאמר מי אשר חפץ ביואב ומי אשר לדוד אחרי יואב :
(י) ועמשא מתגלל בדם בתוך המסלה וירא האיש כי עמד כל העם ויסב את עמשא מן המסלה השדה וישלך
עליו בגד כאשר ראה כל הבא עליו ועמד :
(יא) ואיש העביר מן המסלה אחרי יואב לרדף אחרי שבע בן בכרי :
(יב) ויהי הוא בתוך כל שבטי ישראל לאבל שבע בן בכרי ויבא אל אבל בית מעכה ואל כל הברים
ויקהלו גם הם ויבאו אחריו :
(יג) ויבא אל בית יואב ותקח את העיר ותכרת את חומת העיר ויואב נצב את המחסה ויחבל את החומה
להפיל :
(יד) ותקרא חכמה מן העיר אשמעו שמעו אמרו נא אל יואב קרבה הלם אליך ואדברה אליו :
(טו) ויגש אליה ותאמר האשה אליו הוא יואב ויאמר הוא ותאמר שמע דברי אמתך ויאמר שמע אנכי :
(טז) ותדבר אליו לאמר הלעו ידברו בראשנה לאמר שאל ישאלו באבל ובן תמו הנאמני ישראל אתה
מבקש להמית עיר ואם בישראל אם לכלה נחלת יהוה :
(יז) ויען ויאמר חלילה חלילה לי אם אבלע ואם אשחית :
(יח) כי לא כן הדבר אשר אמר איש מהר אפרים שבע שמו בן בכרי נשא ידו במלך בדוד תנו אתו לבדו
ואלכה מעל העיר ותאמר האשה אל יואב הנה ראשו משלך אליך על החומה :
(יט) ותבא האשה אל כל העם בחכמתה ויכרתו את ראש שבע בן בכרי וישלכו אל יואב ויתקע בשופר
ויפצו מעל העיר איש לאהליו ויואב שב ירושלם אל המלך :
(כ) ויואב על כל צבא ישראל ובניהו בן יהוידע על הכרתי ועל הפלתי :
(כא) ואדרם על מס היה ויהושפט בן אחילוד המזכיר :
(כב) וצדוק ואבתר כהנים ועירא היאיר היה כהן לדוד :
(כג) ואדרם על מס היה ויהושפט בן אחילוד המזכיר :
(כד) וצדוק ואבתר כהנים ועירא היאיר היה כהן לדוד :

ימלא עליו בני ישראל מלקרי דוד ונשו לחרי שבע בן בכרי ,
למכס בני יהודה דבקו במלכם , ל"ל כדוד שהיה משבטם ובלו
(ג) עמו עד ירושלם , ושם לקח את פלגזיו קשר שבב
מבעלום לותם ויתנם במשמר , ל"ל נבית שתהיו שם בשמרות
מלד וכלכלן בכבודן ולא בח
ירושלמי פלישתן עוד . ובמכס מבהדרין
פ"ב כ' ע"ג חלקו בדבר לא היו לשמרות
לו לו מותרות ? והיה לשת
רבי יודן בן פזי שהיו מותרות
לו , לא שבשב ילדו מהן תמור
מה שהשביעו במה שהיה לשמר
לו , ורבנן דקסרין לשרו
שהיו לשמרות לו , ומה כלי
הדיוט שבשתם בו המלך
לשמר להדיוט , כלי המלך
שבשתם בו הדיוט לשכו דין
שיהא לשמר למלך ? ולזה לשר
ותהיין לרורות על יוסי מותן
לשמות חיות , רוצה לומר
שהיו קשורות בלי שום היתר
(ד) עוד : ויאמר המלך אל עמשי
וגו' . הנה דוד כאשר שמר
שבע בן בכרי אין לנו חלק
בדוד , לא עשה כלום , כדי
שלא לערבב את שמחתו עד
כאן ירושלם , ואחרי היותו
שם ושם את נשיו בשמ' ומיד
שמר לעמשי הזעק לי את איש
יהודה שלשת ימים ואתה פה
עמוד עמדי , ל"ל שילך בארץ
לקבץ את איש יהוד' על שלשת
ימים ואז יבוא הוא ויעמד שם
(ה) לפני המלך , והלך עמשי
לזעוק העם ויאחר מן המועד ,
ל"ל מהיום השלישי אשר אמר
לו המלך שיבוא ויעמוד לפניו .
(ו) ולפי שאחר בואו אמר דוד
לאבישי אבי יואב עתה ירע
לנו שבע בן בכרי מאבשלום
ולכן קח את עבדי אדוניך ,
ופירשו המפרש' שאחר לדוניך
על יואב . ואני אומר שלא
קרא לדוכו כי אם המלך
עלמו , ומהו שיקח עבדי
המלך לדוכו וירדוף אחריו פן
ימלא ערים בצורות ויתחזק
בהם והכיל את עיני רשותכו
והצניחכו , כי לא יוכל עוד
להרע אותו ובזה יתקבלו
ישראל אליו . או יהיה והכיל
את עיניכו כדברי ל"ל שיבדיל
ויפרים מה שעיניכו עליו , וזהו
להשיב אליכו כל המלכות .
והנה לא אמר זה דוד את יואב
לפי שלא היה רוצו לעוותו
עוד דבר , למה שהרג את
אבשלום ועבר מצותו , והיה
רוצו לעשות את עמשי לשר הצבא , ומאשר לקח בואו הוא
(ז) הדבר לאבישי לעזרתו במהירות , ולזה יקרו לאבישי יואב
שהיה לקיו , ואין ספק שגם כן יצא יואב כמו שיזכור , ולא
וברו הכתוב בכלל היוצאים עם עמשי מפני כבודו , שלא
זה ולא אמר על עמשי דברי קיכות כמו שעשה על אבנר ,
לפי שהיה בבלבול שבע בן בכרי והיה ירא ודרך מבני ישראל
ופחד לולי יואב יעה גם עליו , גם כי הוא המית את אבנר ,
ואיך יעשה דוד על עמשי יותר ממה שעשה על אבשלום בנו ?

(ה) ויצא אחריהם יואב וכל הגבורים ויצאו מירושלם לרדף אחרי שבע בן בכרי :
(ו) ויהי הם עומדים אצל האבן הגדולה אשר בגבעון ועמשא בא לפניהם ויואב חגור מדו
ועליו חגור חרב מצמדת על מתניו בתערה והוא יצא ותפל :
(ז) ויאמר יואב לעמשא השלום אחיך ותחז ימין יואב בזקן עמשא לנשק לו :
(ח) ועמשא לא נשמר בחרב אשר ביד יואב ויכהו בה אל החמש וישפך מעיו ארצה ולא שנה לו וימת
ויואב ואבישי אחיו רדף אחרי שבע בן בכרי :
(ט) ואיש עמד עליו מנערי יואב ויאמר מי אשר חפץ ביואב ומי אשר לדוד אחרי יואב :
(י) ועמשא מתגלל בדם בתוך המסלה וירא האיש כי עמד כל העם ויסב את עמשא מן המסלה השדה וישלך
עליו בגד כאשר ראה כל הבא עליו ועמד :
(יא) ואיש העביר מן המסלה אחרי יואב לרדף אחרי שבע בן בכרי :
(יב) ויהי הוא בתוך כל שבטי ישראל לאבל שבע בן בכרי ויבא אל אבל בית מעכה ואל כל הברים
ויקהלו גם הם ויבאו אחריו :
(יג) ויבא אל בית יואב ותקח את העיר ותכרת את חומת העיר ויואב נצב את המחסה ויחבל את החומה
להפיל :
(יד) ותקרא חכמה מן העיר אשמעו שמעו אמרו נא אל יואב קרבה הלם אליך ואדברה אליו :
(טו) ויגש אליה ותאמר האשה אליו הוא יואב ויאמר הוא ותאמר שמע דברי אמתך ויאמר שמע אנכי :
(טז) ותדבר אליו לאמר הלעו ידברו בראשנה לאמר שאל ישאלו באבל ובן תמו הנאמני ישראל אתה
מבקש להמית עיר ואם בישראל אם לכלה נחלת יהוה :
(יז) ויען ויאמר חלילה חלילה לי אם אבלע ואם אשחית :
(יח) כי לא כן הדבר אשר אמר איש מהר אפרים שבע שמו בן בכרי נשא ידו במלך בדוד תנו אתו לבדו
ואלכה מעל העיר ותאמר האשה אל יואב הנה ראשו משלך אליך על החומה :
(יט) ותבא האשה אל כל העם בחכמתה ויכרתו את ראש שבע בן בכרי וישלכו אל יואב ויתקע בשופר
ויפצו מעל העיר איש לאהליו ויואב שב ירושלם אל המלך :
(כ) ויואב על כל צבא ישראל ובניהו בן יהוידע על הכרתי ועל הפלתי :
(כא) ואדרם על מס היה ויהושפט בן אחילוד המזכיר :
(כב) וצדוק ואבתר כהנים ועירא היאיר היה כהן לדוד :
(כג) ואדרם על מס היה ויהושפט בן אחילוד המזכיר :
(כד) וצדוק ואבתר כהנים ועירא היאיר היה כהן לדוד :

(ה) ויצא אחריהם יואב וכל הגבורים ויצאו מירושלם לרדף אחרי שבע בן בכרי :
(ו) ויהי הם עומדים אצל האבן הגדולה אשר בגבעון ועמשא בא לפניהם ויואב חגור מדו
ועליו חגור חרב מצמדת על מתניו בתערה והוא יצא ותפל :
(ז) ויאמר יואב לעמשא השלום אחיך ותחז ימין יואב בזקן עמשא לנשק לו :
(ח) ועמשא לא נשמר בחרב אשר ביד יואב ויכהו בה אל החמש וישפך מעיו ארצה ולא שנה לו וימת
ויואב ואבישי אחיו רדף אחרי שבע בן בכרי :
(ט) ואיש עמד עליו מנערי יואב ויאמר מי אשר חפץ ביואב ומי אשר לדוד אחרי יואב :
(י) ועמשא מתגלל בדם בתוך המסלה וירא האיש כי עמד כל העם ויסב את עמשא מן המסלה השדה וישלך
עליו בגד כאשר ראה כל הבא עליו ועמד :
(יא) ואיש העביר מן המסלה אחרי יואב לרדף אחרי שבע בן בכרי :
(יב) ויהי הוא בתוך כל שבטי ישראל לאבל שבע בן בכרי ויבא אל אבל בית מעכה ואל כל הברים
ויקהלו גם הם ויבאו אחריו :
(יג) ויבא אל בית יואב ותקח את העיר ותכרת את חומת העיר ויואב נצב את המחסה ויחבל את החומה
להפיל :
(יד) ותקרא חכמה מן העיר אשמעו שמעו אמרו נא אל יואב קרבה הלם אליך ואדברה אליו :
(טו) ויגש אליה ותאמר האשה אליו הוא יואב ויאמר הוא ותאמר שמע דברי אמתך ויאמר שמע אנכי :
(טז) ותדבר אליו לאמר הלעו ידברו בראשנה לאמר שאל ישאלו באבל ובן תמו הנאמני ישראל אתה
מבקש להמית עיר ואם בישראל אם לכלה נחלת יהוה :
(יז) ויען ויאמר חלילה חלילה לי אם אבלע ואם אשחית :
(יח) כי לא כן הדבר אשר אמר איש מהר אפרים שבע שמו בן בכרי נשא ידו במלך בדוד תנו אתו לבדו
ואלכה מעל העיר ותאמר האשה אל יואב הנה ראשו משלך אליך על החומה :
(יט) ותבא האשה אל כל העם בחכמתה ויכרתו את ראש שבע בן בכרי וישלכו אל יואב ויתקע בשופר
ויפצו מעל העיר איש לאהליו ויואב שב ירושלם אל המלך :
(כ) ויואב על כל צבא ישראל ובניהו בן יהוידע על הכרתי ועל הפלתי :
(כא) ואדרם על מס היה ויהושפט בן אחילוד המזכיר :
(כב) וצדוק ואבתר כהנים ועירא היאיר היה כהן לדוד :
(כג) ואדרם על מס היה ויהושפט בן אחילוד המזכיר :
(כד) וצדוק ואבתר כהנים ועירא היאיר היה כהן לדוד :

2011 Ministerio de Cultura

וחזל בסנהדרין °למרו שלח' יואב שהיה עמהם מורד במלכו', מלמד לפי המועד לפר לוהו דוד שיבח, הכה במה שאמרתי לותרה השלה החמשית:

(יל) ויעבור בכל שבטי ישראל • ספר הכתוב שבע בן בכרי (שלח' ממנו בסמוך לרדוף לפרי שבע בן בכרי) הוא עבר בכל ישראל לפתותם ולדבר על לבם כנגד דוד, ועבר עד לבלה שהוא בלי בפק העיר לפר בא שם • ולמרו עוד ובית מעכה וכל הברים הוא דבק למטה, ילמר שבע בן בכרי עבר [יל] בֶּן־בִּכְרִי׃ וַיַּעֲבֹר בְּכָל־שִׁבְטֵי יִשְׂרָאֵל אָבֵלָה וּבֵית מַעֲכָה וְכָל־הַבֵּרִים וַיִּקָּהֲלוּ [טו] וַיָּבֹאוּ אַף־אַחֲרָיו׃ וַיָּצֻרוּ עָלָיו בְּאָבֵלָה בֵּית הַמַּעֲכָה וַיִּשְׁפְּכוּ סֹלְלָה אֶל־הָעִיר וַתַּעֲמֹד בַּחֵל וְכָל־הָעָם אֲשֶׁר אֶת־יוֹאָב מַשְׁחִיתִים לְהַפִּיל הַחוֹמָה׃ [טז] וַתִּקְרָא אִשָּׁה חֲכָמָה מִן־הָעִיר שִׁמְעוּ שִׁמְעוּ אִמְרוּ־נָא אֶל־יוֹאָב קְרַב עַד־ הֵנָּה וַאֲדַבְּרָה אֵלֶיךָ׃ [יז] וַיִּקְרַב אֵלֶיהָ וַתֹּאמֶר הָאִשָּׁה הַאַתָּה־ יוֹאָב וַיֹּאמֶר אָנִי וַתֹּאמֶר לוֹ שְׁמַע דִּבְרֵי אֲמָתֶךָ וַיֹּאמֶר [יח] שֹׁמֵעַ אָנֹכִי׃ וַתֹּאמֶר לֵאמֹר דַּבֹּר יָדַבְּרוּ בָרִאשֹׁנָה לֵאמֹר שָׁאוֹל יִשְׁאֲלוּ בְּאָבֵל [יט] וְכֵן הֵתַמּוּ׃ אָנֹכִי שְׁלֻמֵי אֱמוּנֵי יִשְׂרָאֵל אַתָּה מְבַקֵּשׁ לְהָמִית עִיר וְאֵם בְּיִשְׂרָאֵל לָמָּה תְבַלַּע נַחֲלַת יְהוָה׃ [כ] וַיַּעַן יוֹאָב וַיֹּאמֶר חָלִילָה חָלִילָה לִי אִם־אֲבַלַּע וְאִם־אַשְׁחִית׃ [כא] לֹא־כֵן הַדָּבָר כִּי אִישׁ מֵהַר אֶפְרַיִם שֶׁבַע בֶּן־בִּכְרִי שְׁמוֹ נָשָׂא יָדוֹ בַּמֶּלֶךְ בְּדָוִד תְּנוּ־אֹתוֹ לְבַדּוֹ וְאֵלְכָה מֵעַל הָעִיר וַתֹּאמֶר הָאִשָּׁה אֶל־יוֹאָב הִנֵּה רֹאשׁוֹ מְשֻׁלָּךְ אֵלֶיךָ בְּעַד הַחוֹמָה׃ [כב] וַתָּבֹא הָאִשָּׁה אֶל־כָּל־הָעָם בְּחָכְמָתָהּ וַיִּכְרְתוּ אֶת־רֹאשׁ שֶׁבַע בֶּן־בִּכְרִי וַיְשַׁלְּכוּ אֶל־יוֹאָב וַיִּתְקַע בַּשּׁוֹפָר וַיָּפֻצוּ מֵעַל־הָעִיר אִישׁ לְאָהָלָיו וְיוֹאָב שָׁב יְרוּשָׁלַם אֶל־הַמֶּלֶךְ׃

תקרב אל עיר ונו' וקרמת אליה לשלום ? וכן התמו, עד כאן תמו דברי תורה אלא תתקיים • למר לה וקת מאן ? למרים ליה לאבי אלומי למוכי ישראל, לאי הוא שהשלמתי מכיעם אל ישראל במאבי', לאי הוא שהשלמתי באמן ליוסף באמן למאה, ואתה מבקש להמית עיר ואם בישראל ? עיר, זו לבל ובית מעכה, ואם בישראל, לאי הוא אם בישראל • מיד ויען יואב ויאמר חלילה חלילה לי, חלילי לדוד חלילה לי ליואב, לא כן כי יש מאר לפרים שבע בן בכרי שמו בשת ידו במלך בדוד, אם במלך למה בדוד ? אל עזריך ללמדך שכל המעיז פניו בתלמידי חכמים ונדול הדור באלו מעיז פניו במלך דוד שהיה מלך ובכם ונדול, אל יודן כל המעיז פניו במלך באלו מעיז פניו בהלכה • כתיב בשת ידו במלך, זה מלך מלכי המלכים הקב"ה, ואתה בדוד שהוא מלך ישראל עכ" • ולפי דבריהם שהיה הדרוש בקריאה לעיר לשלום, אפשר לפרש הכתובים כן, דבר יבברו, אל היה לכם לדבר ברחוקה לשלום, שאתר וקרמת אליה לשלום, ואם אתול ישאלו בבי חילך באבל (כלומר בשלומה) וכן התמו, מיד השלימו בני העיר עמכם, לפי שאבבי שלומי למוכי ישראל, אל שאלו בבי העיר תמיד הייבו שלומים ובאתים למלך, בן פיר' רש" הפסוקי • ואפשר נם בן לפרש בשופן אתר על יכול לעשם שזכרתי, והוא דבר יבברו ברחוקה לאתר, הבה דברו ונוו הבניאי' והחבמי' בומן הקודם לאתר שאול ישאלו באבל, שבוות אלם למור על אבל שיבאלו להם לשלום בתאלה קול' שילאתו בה ויספבו עליה בולאה, וכן התמו, אל בן היה המבהג תמיד לעזותו, וזה דבר לוהו התורה לאומות העולם, בל שבן לאבל שהיו משלומי למוכי ישראל, ולבן לוביחך למה תבלע בשלת ה' • ואם היתה המדברת פרט בת אתר בדבריהם, תאתר על עלמה לבבי שלומי למוכי ישראל • ולפי בשלח אחד מדעתם שאיתה פרט בת אתר בל בך שבים מיום הבבסם למלרים עד עתה שעברו תל"פ שבה, ואין המלע מהיותה בחבית בבאי מלרים ובבאי הארץ ואית' אם בן בהברח לו אל בשבה, ואם הטבע יעשה פלא בזה מי המוכע שיעשה פלא יותר בדול מאיים יותר אלוביים ? אם לא שאתר שפרט בת אתר שבחבית בשילת הארץ לא היתה זו שבח' בניאי' מלרים • והבה לבבי פי' הפסוקים בשופן אתר שי, שאתרה האשה ליואב הבה הבאים עם שבע בן בבבי דבר יבברו ברחוקה אליהו קודם שבאת לבור עליהו, והדבור אתר דברו היה שאול ישאלו באבל אם יבבימו להמשך אתרי שבע בן בבבי ? וכן התמו והבבימו אבשי העיר הזאת להשיבם, אבבי שלומי

(יא) וחזל בסנהדרין °למרו שלח' יואב שהיה עמהם מורד במלכו', מלמד לפי המועד לפר לוהו דוד שיבח, הכה במה שאמרתי הותרה השלה החמשית:

(יל) ויעבור בכל שבטי ישראל • ספר הכתוב שבע בן בכרי (שלח' ממנו בסמוך לרדוף לפרי שבע בן בכרי) הוא עבר בכל ישראל לפתותם ולדבר על לבם כנגד דוד, ועבר עד לבלה שהוא בלי בפק העיר לפר בא שם • ולמרו עוד ובית מעכה וכל הברים הוא דבק למטה, ילמר שבע בן בכרי עבר בכל שבטי ישראל והלך לבלה ובית מעכה וכל הברים נקהלו ויבאו לפ לפרין עד לבלה לפר בנגד שם • וירפה שלפר השבעים נקהלו לבל לפ בלו לפרין, ולבה נקהלו ובאו לפרין שם • והמפרצי' פירצו ויקהלו ויבאו לפ לפרין, לפרי יואב לרדוף לפרי שבע בן בכרי • ולפי דרבם יותר בבון הוא שבפרץ הפבוק בלו על יואב, ילמר ויעבור בבל שבטי ישראל לבלה, ל"ל שיואב עבר בבל שבטי ישראל והלך לבלה לפרי שבע בן בכרי, בי ידע בי היה שם, ובית מעכה וכל הברי' נקהלו ויבאו לפ לפרין, בי בתבשו שם בן לפרי יואב בל הבמוב' (יב) לבית מעכה: וילמרו ויספבו מולאה על העיר ותעמד בחיל, ל"ל שהמולאה עמדה ובתעבבה בחיל שהוא החומה, בי לא יבלה לעבור שה להזיק בבבי העיר, על שבעבור זה היו בל העם מזדחיים להפיל החומה לרלה, וזה ברלונם שלא תועיל המולאה, וזהו פירו' הפבוק לדעתי • ועיין שהזמות בדברים יורו שהם על מה שיהיה שם, הבה שבע בן בכרי בבשם בלבלה להזבב שם, והלבות סגר בעדו, והיה בימן מיתתו: (יא יוזבו) ומפר שקרמה לשה חבמה מן העיר על יואב, ותלמר לילמר דבר ידברו ברחוקה לילמר שאול ישאלו באבל וכן התמו אבבי שלומי למוכי ישראל וגו' • הפסוקים החלה הם בלא מפק קצי הייסוד וההבנה והם מובלים פירושים רבים, ואבי לזביר מה שילמרו בהם זולתי מחבמינו ז"ל ומהמפרשים, ועליהם תעוף מלתי ומה שירלה לי בפירושם • ואומר שחז"ל במדרש תבחומה ומדרש קהלת למרו, שהלשה החבמה הנזברת בהן פרש' ויבא קץ ע"ביתה פרט בת לשר, ופירשו בתבחומ' הלתה יואב, לתה הוא השר של ישראל ? לתה הוא שילמר בך יואב בשבת תחבמוני ? ויילמר אבי, ל"ל שם טוב ושם רע אבי הוא • ובמדרש קהלת פ' י"ח למרו * טובה חבמה מבלי קרב, טובה חבמ', זו חבמתה של פרט בת לשר, מבלי קרב, מבלי קרבו של יואב, הלת' יואב ? (קהלת ט' יח; דברים כ' ; לא לתה בן תורה ולא דוד בן תורה, לא בן בת' בתורה * בי

(יב) ופפר שקרמה לשה חבמה מן העיר על יואב, ותלמר לילמר דבר ידברו ברחוקה לילמר שאול ישאלו באבל וכן התמו אבבי שלומי למוכי ישראל וגו' • הפסוקים החלה הם בלא מפק קצי הייסוד וההבנה והם מובלים פירושים רבים, ואבי לזביר מה שילמרו בהם זולתי מחבמינו ז"ל ומהמפרשים, ועליהם תעוף מלתי ומה שירלה לי בפירושם • ואומר שחז"ל במדרש תבחומה ומדרש קהלת למרו, שהלשה החבמה הנזברת בהן פרש' ויבא קץ ע"ביתה פרט בת לשר, ופירשו בתבחומ' הלתה יואב, לתה הוא השר של ישראל ? לתה הוא שילמר בך יואב בשבת תחבמוני ? ויילמר אבי, ל"ל שם טוב ושם רע אבי הוא • ובמדרש קהלת ט' יח למרו * טובה חבמה מבלי קרב, טובה חבמ', זו חבמתה של פרט בת לשר, מבלי קרב, מבלי קרבו של יואב, הלת' יואב ? (דברים כ' ; לא לתה בן תורה ולא דוד בן תורה, לא בן בת' בתורה * בי

2011 Ministerio de Cultura

שלומי למוכי ישראל, לכל העיר הזאת לבד תהיה עם שבע בן בכרי ולא תמרוד במלך דוד, כי לאיתנו הייכו מעולם משלומי למוכי ישראל שלח מרדו במלכם קלילה, ולאחר שכן היה דעתיכו והסכמתיכו להיות שלמים נשלח כמרוד במלך, למה אתה מבקש להמית עיר ואם בישראל? לכל עיד שאיכה קשבה כי אם גדולה היא לה בנות הרבה והם הכפרי לאחר מביבותי, למה תבלע בחלת ה'? ואפשר עוד לפרש הפסוקים בלופן שליטי, והוא שהאשה החכמה רצתה להתנכל עצמה מאחר בתה לדבר עמו ולא בא קדם לאחר לזה, ולזה אמרה דבר ידברו בראשונה לאמר, לכל אל תחשוב שעשיתי זה מעצמי, כי בראשונה קודם כל הדברים לאנשי העיר הזאת דברו בייחי' ואמרו שאול ישאלו בחבל, לכל יואב והעם אשר אתו הנה ישאלו קיים מאנו לדבר עמו על עניני אבל וכן היתה, לכל שאנשי העיר החכימו ביניהם שאני עם היותי אשה לדבר עמך, לפי שאהבני שלומי למוכי ישראל, לכל שבנות אין על הומה אולי שהמורים בחכים יורו כגדו ויימיתוהו בפתאום ולא יתנוהו לדבר דבר, ואהבי להיותי אשה לאיש משלומי למוכי ישראל, כי הנשים והטף פטורים מהמלחמה ואני מהשלומים בה, ולזה בחרתי לדבר עמך ולא בן אדם אחר. ואחרי ההקדמה הזאת אמרה דבריה, למה תבקש להמית עיר ואם בישראל למה תבלע בחלת ה'? לכל שהדבר הזה מגונה מאנשי פנים, אם מלך העיר שהיא רצתי עם, והאנשי מלך היותם בחלת ה' מלחמים בני מלחמים. והנה רחיתי לאני עוד לפרש הפסוקים בלופן רביעי, והוא שהאשה החכמה הוכיח ליואב על שבאותו לעיר מיד התחיל להלחם בה, ושבהיות ההתחלות רעות יקוייב שיהיו התכליות גם כן כמותם, ואתה תדע שהעיר בקריאה קבלה לא אבל, ולזה אמר דבר ידברו בראשונה לאמר, לכל כל ימי שמעתי אומרי' ואנשי קדמוני הוא שבאחר שאול ישאלו ויתקיימו הלאנשים בחבל, לכל בחבלות ובדקדה, כן יתמו ימיהם, כי יהיה הסוף והתכלית דומה להתחלה, ואם היה בראשונה שאלו ויבקשו דברי אבלות ותמו בהם, ולכן הוא שאיכי, לכל העיר הזאת שלומי למוכי ישראל, למה אם בן תבקש להמית עיר ואם בישראל? הלא ידעת כי אם תעשה זה כאן בפרע, אין ספק שאחרי כן תעשה רע יותר כללי, ותבלע בחלת ה' שהוא ישראל כלו, כי התחיל בהפכך המעט יכלה בהפכך הרב. גם אפשר לי לפרש זה עוד בלופן קמני, והוא שהאשה החכמה רצתה לבצר עיר לבלה, ולזה אמרה דבר ידברו בראשונה לאמר, לכל היה מפורש קודם בפי הלאנשים אשם שאול ישאלו בחבל, לכל אם הוא מקום בדק ומשפט ומיצרים לו אם הוא מערת פרילים? וכן התמו לאבי שלומי למוכי ישראל וגו', לכל כן ימיימו תשובתם שאיבאו ואנשי העיר הזאת שלומי למוכי ישראל? ואם כן למה תבקש להמית עיר ואם בישראל? שכל האוהלים בעדם יקיימו בתושבחתה, ולמה תבלע בחלת ה'? ויואב הגיבה קלילה לי שהיות כוונתי להשחית העיר, לאבל לית מהר לפרים בשר ידו במלך בדוד ובבכם כאן, תנו לותו לבד ואלכה מעל העיר. והאשה בדרך לו שתשליך את ראשו בעד החומה, ובאה אל העם בחכמתה ודברי שבלה ודברה אליהם דברי בבונים, לכל שהם עתידים להכנע ויהרגו בלם כמורדים במלכות בהחזיקם בידי שבע בן בכרי המורד, ואלכן ראוי שיתנוהו וכן עשו. ובתוספתא ועיין בירושלמי אמרו, תאני סיעת של בני אדם שהיו מהלכין בדרך, אמרו בשם תרומו' להם גויס תנו לאחד מכם ונהרגהו ואם לאו אנו הורגים את ס"ת מ"ו ע"ב כלכם, אפילו הם הורגים את כלם לא יאמרו בפה אחת מישראל, יקדוהו להם, כגון שבע בן בכרי, יאמרו לותו ואל יהרגו כלם, רבי שמעון בן לקיש אומר והוא שבתחייב

מיתה בשבע בן בכרי, אמר רבי יהודה בשה לבדים לאנשים בזמן שהוא בפנים והם מבחון, אבל הוא והם מבפנים, הואיל והוא בהרג והם בהרגים יתנו להם ואל יהרגו, כגון שהוא אומר ותבוא האשה אל העם בחכמתה, אמרה להם הוא בהרג ואתם בהרגין תנוהו להם ואל תהרגו בלכם, רבי שמעון אומר אמרה להם בל המורד במלכו' בית דוד חייב מיתה ע"כ. [ועיין עוד מזה בבר פר' לל קו"ו עג ועד:] והנה לא נתנו את שבע בן בכרי אי בשו שנאמר יואב, והודיעבו הבתוב ובאשרתו את רשעו ולהשליכו אל יואב, לפי שאל יתעללו בו לאנשי יואב. ואולי שבע בן בכרי בקש שיעשו בן, כי בחר שיהרג על ידם ולא יוליכוהו אל דוד, או פחדו לאנשי העיר שם יתנוהו אי שיגיד ליואב וגם לדוד שהיו לאנשי העי' עמו במורדו, ולכן הרגוהו ביניהם ונתנו לו את ראשו, וכראות יואב את ראש שבע בן בכרי אז אל ירושל', כי היה הדבר מפורס' בבל העם ישמעו וייראו ולא יזידון לעשות עוד. והנה אתנהגו הפסוקים והוותרה השאלה השנית:

[כג] וְיוֹאָב אֶל כָּל־הַצָּבָא יִשְׂרָאֵל וּבְנָיָהוּ בֶּן־יְהוֹיָדָע עַל־הַכְּרִי וְעַל־הַפְּלֵתִי:
[כד] וַאֲדֹרָם עַל־הַמַּס וִיהוֹשָׁפָט בֶּן־אֲחִילוּד הַמַּזְכִּיר:
[כה] וְשֶׁוָא סֹפֵר וְצָדוֹק וְאֶבְיָתָר כֹּהֲנִים:
[כו] וְגַם עִירָא הַיָּאִרִי הָיָה כֹהֵן לְדָוִד:

ויואב לכל בל הבבא ונו'. (כג) עם היות שלמעלה * בי' ק' י"ם זבר מבפר השרים אשר לדוד בחשר זבר המלבתו על ישרא', רבה עתה לזוברם פעם אחת לפי שאת אבשלום ועתה שב דוד למלבותו בלו בחלך מחדש. ולפי שהיה דעתו להביא יואב מהיותו שר הבבא ולשום עמהם אחיו, הודיענו הבתוב בבאן שבתגלה יואב בחה שהרג אבשלום ובחה שהרג שבע בן בכרי, ולא יוכל דוד עוד להמירו, ולבן היה יואב לאחרי מות שבע בן בכרי בל בל הבבא ישראל, לכל שר הבבא על בל ישרא בחו שהיה מקודם ולא בעזה בו שיבוי, ובביהו בן יהוידע היה בן על הבריתי ועל הפלתי בחו שהיה קודם בן, בי בם בזה לא בעזה שבוי בלל, אבל הוסיף דוד עתה שר אחר והוא (בד) לקודם שאבהו על החם, לכל להעלות אם מישראל. והנה קודם זה לא היה דוד בובח אם מישראל, אבל עתה שראה שמרדו ישראל והחזיקו בידי אבשלום, ראה להטיל בהם אם, ולבן אבה עתה לקודם על החם. ואחאם המזכיר היה יהושפט בן אחילוד, והסופר היה שיא, והוא שריה שזבר למעלה *, בפי' ק' י"ו בי בשביהם, לכל במזכיר ובסופר לא בעזה שבוי, והיו בחו שהיו: ולבבג פיר' שיהושפט היה מזכיר להדורם את דבר החם ושולח אליו לגבותו, ושיא היה הסופר לבתוב חשבונות החם, והיו אם בן שלת המזכירים למעלה. ואחאם בעבין הבהגים שזבר למעלה שהיו בדוק ואביתר, וזבר בחן שהוסיף דוד עמהם שרים היקירי גם בן לבהן המלך, רוצה לומר שהיה בותן לו מתבותיו. ואמרו היקירי הוא התיאבו לאביו או לאחי אביו, לא להיותו מבני יאיר בי הוא היה בהן וזרע יאיר היה מאבאה. ובך פירשוהו חזל ואמרו במסבת עירובין, פ"ו בג ע"א אמר רבי חייא בר אבא בל החורה הלבה בפי רבו ריקני להבישו בחא, שבאמר * ויען אליהו בן ברזילי הבזי ובומר לעיל בג' לעיר אני לימים ובומר על בן זאלתי וגו', וברתיב התם * עם דברי לג' מ' חמת זוקני עפר וגו'. זעירי אמר בקרא קושא, שבאמר * בלבי בפבתי אמרתך למען לא אחטא לך. אמר רבי אבא תלים קי"ט י"א בר בהבא בל המזגר מתבותיו לבהן לאחד מביא רעה לעולם, שבאמר ובם עירא היקירי היה בהן לדוד, לדוד היה בהן לבל העולם לא היה בהן? אלא שהיה מזגר לו מתבותיו, וברתיב בתריה ויהי רעב בימי דוד ובו': ובפי דרך המתרגם יהיה אמרו היה בהן לדוד, שהיה גדול ובעל עלתו, על דרך * ובבי דוד בהבים היו, ולבן בקרא עירא היקירי שהיה מבני בפי' ק' י"ח יאיר והיה גדול ורם בבית דוד. הבה מתבאר שאחרי מות אבשלום הזיב דוד בל שריו לקדמותם, לקיים מה שבאמר תלים בג' ט"ו

* עוד יבואן בזיבה דומים ורעבים יהיו:

פרשת

הפרשה הכ״ג תספר הרעב שבא בימי דוד, ושהודיעם האל ית׳ שהיה בעון שאול שהמית הגבעונים, ושנתן המלך שבעה מבני שאול אל הגבעונים והם הוקיעום לפני ה׳, ומה שעשתה רצפה לשלא יאכלום עוף השמים, ודוד קבר אותם עם עצמות שאול אביהם. תחלת הפרשה ויהי רעב בימי דוד וגו׳, עד ותהי עוד המלחמה לפלשתים וגו׳, והנה שאלתי בפרשה הזאת שש שאלות:

השאלה הראשונה במה שאמר כאן ויהי רעב בימי דוד שלש שנים שנה אחר שנה ויבקש דוד את פני ה׳ ויאמר ה׳ אל שאול ואל בית הדמים על אשר המית את הגבעונים, ודבר זה לא מצאנו שעשה שאול, ולא נזכר בכתוב שהרג הוא הגבעונים, ולא היה לו דבר על אשר ימיתם:

השאלה השנית איך לא היה הרעב על אשר המית את נוב עיר הכהנים על לא חמס בכפיהם שהם היו כלם כהני ה׳ נושאי אפוד בד? ולא יוחס לו על זה עון ולא בא עליו רעב בארץ ויוחס העון על אשר המית את הגבעונים, כ״ש שהכתוב אמר ששאול בזה נתכוון לתכלית טוב, אמר ויבקש שאול להכותם בקנאתו לבני ישראל ויהודה:

השאלה השלישית אם היה הרעב הזאת על שאול אשר המית את הגבעונים, אם כן למה לא בא בימיו ובא אחרי מותו ל״ז שנה? ולא ידענו למה נתאחר העונש כל כך? וכ״ש שאם איש אחד שאול חטא בזה, למה הקב״ה על כל העדה יקצוף להביא עליהם הרעב בסבת מה שעשה המלך? והיה ראוי שיענש עליו הוא וביתו לא העם שלא חטא:

השאלה הרביעית למה בחר דוד לתת את בני שאול אל הגבעונים בעבור אביהם המרצח להמיתם? וזה אינו מן הדין, כי התורה אמרה * לא דברי׳ כ״ד י״ו יומתו אבות על בנים ובנים לא יומתו על אבות איש בחטאו ימות, ומה הטענה בשבני שאול יענשו על מה שעשה אביהם? וגם יקשה למה שאלו הגבעונים ינתן לנו שבעה אנשי׳ מבניו? והמספר הזה איך יסכים לענין החטא?

השאלה החמשית באמרו והמה הומתו בימי קציר שעורי׳, וההודעה הזאת אין בה צורך בזה המקום, כי מה לנו שיהיה מיתתם בקיץ או בחורף? ולמה ראה דוד לתת בני שאול ביד הגבעונים? והיה ראוי שהוא ישפוט משפטם וידין דינם, ואם כפי התורה היו מחוייבי מיתה, יצוה להרגם על פי ב״ד ולא שיתנם ביד גואל הדם להמיתם:

השאלה הששית באמרו שעמדו תלויים בני שאול מתחלת קציר עד נתך מים עליהם מן השמים, והיו אם כן תלויים מהקיץ ועד הסתיו ועברו על מצות התורה שצותה * וכי יהיה באיש חטא משפט מות והומת ותלית אותו על עץ לא תלין נבלתו על העץ כי קבור תקברנו ביום ההוא כי קללת אלקים תלוי ולא תטמא את אדמתך וגו׳, והיו דוד וישראל מטמאים את הארץ ללא הכרח, לפי שהיה די בהריגתם לא בתלות אותם ימים רבים.

שם כ״א כ״ג, כג

והנני מפרש הפסוקים באופן יותרו השאלות כלם:

כא

(א) ויהי רעב בימי דוד וגו׳. בפרקי ר׳ אליעזר אל״ר פנחס לאחר שלשים שנה שנהרג שאול ובניו בא רעב בימי דוד שלש שנים שנה אחר שנה, ולמה שנה אחר שנה? בשנה הראשונה עלו ישראל לרגלים אמר להם דוד צאו וראו אם יש בכם עובדי ע״ז? שבעבור עון ע״ז גשמים נעצרי׳, שנאמר * השמרו לכם פן יפתה לבבכם וסרתם ועבדתם אלקים אחרים וגו׳, מה כתי׳ בתריה? ועצר את השמים ולא יהיה מטר, בדקו ולא מצאו. בשנה השנית עלו ישראל לרגלים, אמר להם דוד צאו וראו אם יש בכם מגלה עריות? שבעון זה גשמים נעצרים, שנאמ׳ * ותחניפי ארץ בזנותיך, מה כתיב אחריו? וימנעו רביבים, בדקו ולא מצאו. בשנה השלישית עלו ישראל לרגלים, אמר להם דוד צאו וראו שמא יש בכם שפיכות דמים? שבעון ש״ד גשמים נעצרין, שנ׳ * ולא תחניפו את הארץ, יצאו ובדקו ולא מצאו. אמר דוד מכאן ואילך אין הדבר תלוי אלא בי, עמד והתפלל לפני הקב״ה א״ל על שאול הוא, אמר דוד רב״ש איני שאול שבימי לא נעשתה ע״א בישראל וכו׳, א״ל הקב״ה אתה בארץ והוא חוצה לארץ, מיד עמד דוד וכינס כל זקני ישראל וגדוליהם ועברו את הירדן ובאו ליבש גלעד, ומצאו את עצמות שאול ויהונתן שלא שלטה בהם רמה, שנאמ׳ * שומר כל עצמותיו וגומ׳. ובמסכת יבמות דרשו זה באופן קרוב לזה, וררשו אל שאול שלא נספד כראוי, ואל בית הדמים שהמית את הגבעונים. ואת״ איך תבע בכבודו ואיך תבע בסרחונו? הרי הכתוב אומר * בקשו את ה׳ כל ענוי ארץ אשר משפטו פעלו, באשר משפטו שם פעלו. ובבבא קמא דרשו, וכי היכן מצינו שהמית שאול את הגבעוני׳? אלא מתוך שהרג נוב עיר הכהנים שהיו מספיקין להם מים ומזון, מעלה עליהן הכתוב כאלו הרגם.

[א] וַיְהִי רָעָב בִּימֵי דָוִד שָׁלֹשׁ שָׁנִים שָׁנָה אַחֲרֵי שָׁנָה וַיְבַקֵּשׁ דָּוִד אֶת־פְּנֵי יְהוָה וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־שָׁאוּל וְאֶל־בֵּית הַדָּמִים עַל אֲשֶׁר־הֵמִית אֶת־הַגִּבְעֹנִים:

הנה אלה הם דרכי חז״ל ודבריהם בדרוש הזה. ואמנם המפרשים נטו על שהיו בני עלי חייבי מיתה, ושלכן לא נענש שאול על הריגת הכהני׳ אשר בנוב. וחשבו גם כן ששאול בתחלת מלכותו המית רבים מן הגבעונים, ובקש לדחותם מארץ ישראל בעבור הערמה שעשו ליהושע בזמן כיבוש הארץ ולא לתכלית אחר. ועם שתי ההקדמות האלה חשבו להנצל מרוב הספקות אשר העירותי, ושניהם אצלי דעות נפסדות, כי האל ית׳ לא צוה ולא הרשה את בני ישראל להרוג את הכהנים בני עלי, ואם חטאו כבר נענשו על חטאם, והיה חטאם מוגבל כפי מה שנתפרש בקללה שקללם ית׳ על ידי נביאו, ולא שיהרגם מלך ישראל, וגם שאול לא צוה להרוג את הכהנים מאותו צד להיותם מבני עלי, כי אם באמרו שהיו עם דוד בקשרו עליו, גם הוא רחוק מאד שהתעורר שאול להרוג את הגבעונים בסבת מה שהערימו לעשות בימי יהושע, לפי שלא היה זה מוטל עליו, וכבר עברו דורות הרבה שלא עשו אותה נקמה, וכפי הדין לא היו כבר ראויין לעונש, אחרי שנשבע להם יהושע וכל העד׳ וקיימו וקבלו עליהם הדבר, גם אחרי שנתגלה הענין אצלם. ולכן היותר נראה בענין הוא, שבהכות שאול נוב עיר הכהנים היו שם עמהם גבעונים חוטבי עצים ושואבי מים לבית ה׳ ונהרגו עמהם, וכבר כתב זה ה״ר סעדיה ז״ל, והותרה בזה השאלה הראשונה. ואני כבר כתבתי במה שעבר ששאול נענש בשלשה עונשים. הראשון על אשר לא שמר את דבר השם בגלגל, ועליו נענש שלא תמשך מלכותו לבניו אחריו, וכמו שאמר שם * נסכלת לא שמרת את מצות ה׳ אלקיך כאשר צוך כי עתה הכין ה׳ את ממלכתך על ישראל עד עולם ועתה ממלכתך לא תקום וגו׳. השני על אשר חמל על אגג ועל מיטב

(א) פרק י״ז

דברי׳ י״א י״ז

ירמיה ג׳ ב׳

במדב׳ ל״ה ל״ג

תלים ל״ד כ״א פ״ח ע״ה ע״ב

צפניה ב׳ ג׳ פ״י ק״ט ע״א

דף קל״ד ע״ב

שמו׳ א׳ י״ג י״ג

2011 Ministerio de Cultura

שמואל ב כא

מיעב הצאן במלחמת עמלק ׀ ונענש בעבור זה החטא שבימיו
נקרע מלכותו ונקצרו ימיו ׀ והיה זה במשיחת דוד שנמשח
שמו׳ א׳ טו׳ בימי שאול ונקצרו ימיו כדי שימלוך דוד ׀ וכמו שאמ׳ * מאסת
כז׳ ׀ כט׳ את דבר ה׳ וימאסך ה׳ מהיות מלך על ישראל ׀ ואמר קרע ה׳
את ממלכות ישראל מעליך היום ונתנה לרעך הטוב ממך וגו׳ ׀
וזה כלו יורה שגם בימיו ובחייו נקרעה מלכותו כשנמשח דוד
למלך ׀ ולא די שלא נמשך מלכותו לבניו אבל גם בחייו נמאס
לפניו ית׳ • השלישי הוא על אשר הרג בחרב את כהני ה׳ אשר
בנוב ׀ ונענש בעבור זה החטא שמת שאול עצמו גם כן
בחרב ׀ כי לולא זה היה מת בחליו ומספד המלכים יספדו
לו ׀ ונהרגו גם כן על זה החטא שלשת בניו בחרב לעיניו ׀
ולא היה הרע הגדול הזה כי אם על אותו עון ׀ ואולי גם
באותו עון מת אחריו אישבשת בנו גם כן על ידי חרב ׀ כי
כלם מתו בחרב מדה כנגד מדה ׀ ולכן באותה מלחמה לא
ענהו השם באורים ובתומים בעונש שהרג הכהנים נושאי
ברכות אפוד וכמו שאחז״ל • והנה מתו גם כן רבים מישראל עם
פא״ יב״ עב שאול במלחמה ׀ לפי שהמה גב״ היו בני מות אחרי אשר לא
מיחו בידי שאול מהרוג את הכהני׳ כמו שמיחו בידו מהרוג את
יהונתן כאשר חשב שאול להרגו על אשר אכל ביום המלחמה
ועבר שבועתו ׀ אבל הגבעוני׳ אשר הרג בעיר הכהני׳ לא נפקד
עונם בשאול ובניו ׀ לפי שלא היתה הריגתם כל כך חמורה
כהריגת כהני ה׳ ׀ גם מאותה סבה לא נפקד עונם בחייו
ונפקד אחרי מותו ובבניו הקטנים ובני פלגשו ׀ וכל זה
להיות יחס העונש אל העונש ויחס זמנו אל זמנו ויחס החטא
אל החטא • הנה התבאר מזה שגם נענש שאול על מות
הכהנים בגופו ובבניו הגדולים והיקרים לעיניו ובחייו כמו
שנענש עתה על הגבעונים בשאר הבנים ׀ וכמו שעל הריגת
הכהנים מלבד מה שנענש שאול ובניו הנה גם כן נענשו עמו
במלחמה ישראל לפי שלא מיחו בידו ׀ ככה לפי שלא מיחו
בענין הגבעונים ולא דרשו מעם שאול שלא ימיתם אחרי
שזקני העדה נשבעו להם היה ראוי גם כן שיענשו על זה ׀
ולכן באה הרעב עליהם שלש שנים ׀ ובזה נענש העם על
חטאם • ולפי שהיו הגבעונים שואבי מים לעדה ולמזבח ה׳ ׀
היה ענשם בהעצר המים ולא ירד גשם על הארץ להמיתם
ברעב ׀ דומה למה שנזכר שלא נענה שאול באורים ותומים
לפי שהרג את הכהנים השואלים בהם ׀ ככה היה ענין
הגבעונים עם המים ׀ ונהרגו עם זה שבעת בניו והיה העונש
במ״ר פר׳ ה׳ אם כן כללי לכלם • וכבר אמרו חז״ל שאמר דוד לפני הקב״ה
דף רכה עד על גרים הללו אתה עושה כך לעמך ? והיתה תשובתו יתברך
שלהיותם מאומות העולם היה ראוי עוד לתבוע עלבונם למה
שהיה בו מחלול השם • ואין לתמוה מאיחור העונש הזה כל
כך מהשנים ׀ כי משפטי ה׳ אמת צדקו יחדו ומחשבותיו
עמקו ׀ והוא היודע למה יענשו החוטאים בזמן זולת זמן ומי
הוא ראוי מהבנים לקבל עונש האב • וכפי דעת חז״ל היה
ענין הגבעונים קודם לענין אבשלום ׀ ואני אחשוב שהפרשיות
הם כסדרם ושקרה זה אחר ענין אבשלום • ואפשר לי
לומר שהיה דוד מתרעם לפניו ית׳ על גודל ענשו ׀ למה על
דמי אוריה מתו שלשת בניו הילד ואמנון ואבשלום ? ולמה על
אשר שכב עם בת שבע לקה מיד השם כפלים ככל חטאתיו
ונענש בגלוי עריות בתו תמר ועשרת נשיו ופלגשיו ? וכמו
דף קס״ח ע״א שפירשתי על מי יתן מותי תחתיך בני ׀ שאמר דוד על מות
אבשלום על זה העון ׀ וכדי לנחמו האל ית׳ ולדבר על לבו בא
ענין הרעב להודיעו שהיה בחטא שאול על אשר המית את
הגבעונים ׀ כדי שדוד יצדיק את הדין בראותו שאחרי קרוב
לארבעים שנה נענשו בניו של שאול על אותו חטא שחטא
בגבעונים אשר לא מבני ישראל המה ׀ ובזה יתן אל לבו
שאינו מהעול שיענשו בניו על דם אוריה החתי שהיה משלומי
אמוני ישראל • זהו קשור הפרשיות לדעתי ׀ ועם מה שאמרתי
בזה יותרו השאלות שנית ושלישית : ואמנם למה נענשו הבנים
יבמות בעון אביהם המרצח ׀ כבר התעוררו חז״ל לזה ׀ וא״ר יוחנן
פ״ח עט״ ע״א מוטב שתעקר אות אחת בתור׳ ואל יתחלל שם שמים בפרהסיא •

וכפי הפשט והסברא הישרה נשיב לזה שמה שאמרה תורה
דברי׳ כ״ד י״ז * לא יומתו אבות על בנים ובנים לא יומתו על אבות ׀ היא
אזהרה לבית דין במשפט האנושי שלא יעשו כן ולא יובן זה
על המשפט האלקי ׀ כי הוא פוקד עון אבות על בנים ועל
בני בנים על שלשים ועל רבעים ׀ ואם כן דינא זוטרא ודינא
רבא איכא בינייהו • ואם תשאל למה לא היו בענין הזה שוים
הדין האלקי עם המשפט האנושי אשר צוה לעשותו ? אני
אשיבך מלין שהאלוה ית׳ גזר שיענשו בדינו הבנים על האבות
להיותם חלק מהאב עצם מעצמיו ובשר מבשרו ׀ וכיון שהיה
העונש למוד ומוסר לבני האדם שישמעו וייראו ולא יזידון
איוב ה׳ ד׳ לעשות עוד ׀ היה מהראוי שגם אחרי מות החוטא * ירחקו
בניו מישע יענשו בחטאו וידכאו בשער ואין מציל ׀ כי הוא
עונש גדול יגיע אצל אבות המתים ונפשיהם עליהם תאבל ׀
כי בלי ספק עונג הבנים הצלחתם וצערם מגיע לאבות גם
אחרי מותם ׀ וכמו שבאו על זה פסוקים רבים בתורה
מורים עליו ׀ והראוי שנאמין שהבן הצדיק לא יענש בעון
האב חלילה לאל מרשע ׀ ואין הקב״ה מקפח שכר כל בריה
ובריה ׀ אבל להיותו ית׳ בוחן לבות חוקר כליות בראותו בני
הרשעים שהם גם כן דור סורר ומורה דור לא טהור בעיניו ׀
וכשאוחזין מעשה אבותיהם בידיהם יעניש בחטא אבותיהם ׀
כי בזה נתחברו שני הענינים ׀ ר״ל הענישם על חטאת
אבותיהם ולכלות הקוצים מן הכרם ויתמו רשעים מן הארץ ׀
ולהיות הבחינה הזאת מסורה לאל ית׳ כי הוא יודע תעלומות
לב ׀ לכן היה זה מיוחד בדינא רבה לפני כסא כבודו שהוא
יעניש הבנים על עון אבותם כשהיו לפניו גם הם רעים
וחטאים ׀ או יהיו בטבעם מוכנים וראויים לחטא ׀ ולזה
יהיה זה בזמן זולת זמן כפי הכנת אנשי הדור ׀ כי הוא ית׳
לא יעניש כי אם הבנים החטאים האלה בנפשותם ׀ אבל
נמנע זה ממשפט בני האדם לפי שהוא יראה לעינים ולא
יבחין בין טוב לרע ׀ ואולי יענש בעון האב הבן הצדיק ׀
ובעבור זה צוה אותם שלא ימיתו הבנים על חטא אבותם ׀
כי היה זה לבד מסור למשפט האלקים אשר יראה ללבב ׀
והנה דוד עשה זה (ר״ל לתת שבעת בני שאול ביד הגבעונים)
על פי ה׳ ׀ במאמר נביא או במשפט האורים והתומים ׀
ויורה עליו אמרו בסוף הפרשה ויעתר אלקים לארץ אחרי
כן ׀ כי נתרצה האלקים למה שעשה דוד במצותו ׀ ואם כן
לא היה הדבר הזה להעניש בני שאול בחטאו כי אם במצות
השם • והנה היו בני שאול המוקעים שבעה לבד כפי דעת
יבמות פ״ח חז״ל ׀ לפי שהיו אלה עצמם אשר הרגו את הגבעונים ורחוק
הוא מאד׳ • גם אמרו בברש אחר° שהגבעונים אשר הרג בירושלמי
שאול היו שבעה לא עוד ׀ שנים מהם חוטבי עצים ׀ ושנים דקדושין
פ״ד ס״ה ע״ב מהם שואבי מים ׀ וחזן וסופר ושמש ׀ ולכן בקשו שבעה ׀ נפש
תחת נפש • ויותר נכון שנאמר ששאלו שבעה ׀ לפי שידעו
שלא נשארו מזרעו ובניו של שאול כי אם שבעה ׀ זולתי
מפיבושת שהיו יודעים שהיה לב דוד עליו לאהבת אביו ׀ ולכן
לא שאלו שמונה כדי שימלט בן יהונתן לכבוד דוד ׀ ובזה
הותרה השאלה הרביעית • והיתר שתי השאלות האחרונות
יהיה עם ביאור הפרשה אחרי זה • ואחרי הקדמי אמתת
הדרוש והבנתו אפרש הפסוקים ׀ אמר שאחרי ענין אבשלום
היה רעב בארץ שלש שנים זה אחר זה ׀ והיתה הסבה בהיותם
רצופים כדי שיכירו וידעו בני אדם גם בני איש שהוא ענין
השגחיי לא בטבע ולא במקרה • והגיד הכתוב שנתחלחל
דוד מאד ׀ כי חשב שהיה זה גם כן בעונו הקודם ׀ ויחל את
פני ה׳ אלקיו ׀ ולכן הודיעו בשלמי הצער הגדול הזה ׀ שהיה
על שאול ועל עיר הדמים ׀ ר״ל על שאול עצמו ועל ביתו
שהוא עיר הדמים • ואפשר אצלי לפרשו בענין אחר ׀ שעל
שאול אמר על הפועל והמסבב הרעה שהיה שאול שהוא אשר
חטא ׀ ואמרו ועל בית הדמים שהיה רומז על הנעלבים שהם
אנשי כוב אשר הרג אותם מנער ועד זקן טף ונשים ׀ כאלו
אמר ועל מה שנעשה בנוב שהוא הבית והעיר שנעשה כלו
דמים והריגה • ולפי שבנוב נהרגו הכהנים ונהרגו גם כן
הגבעונים

2011 Ministerio de Cultura

הגבעוני, הודיעו שלא היה הרעב על קצר המית לת הכהני, כי כבר קבל על זה עבשו בחייו כמו שאמרתי, כי לם על קצר המית לת הגבעונים, כי לכן בא הרעב להעלר השמים ולכן לא היה מטר בעוכב שהמית לזוקבי מים לכל העדה (ג) ולמזבח ה' כמו שאמרתי: וזכר הכתוב שאמר המלך לגבעוני, לא שאמר אליהם דברי רבוי כדי שיכפרו עליהם ויברכו לת העם על קצר פשעו בשלא מיקו בעכיבם על ידי שאול, ובמיך לזה והגבעוני לא מבני ישראל המה, להעיד שלא רקמו עליהם לפי שלא היו מזרע בית יעקב קבל היו קויבים חליל ומבטן ומהריון, וכן לאזל (בבבא קמא) [כל יבמות פ"ק עט עא] שלא מתבות עובות כתן הקבה לישראל. ודקמכין, שבאמר דברי, ג, יז * וכתן לך רקמים ורקמך. ובמות כ, כ בייבי, שבאמר * ובעבור זאת תהיה ירלתו על פניכם לבלתי תחטאו. גומלי קסדים, שבא, דברי, ז, יב * ושמר ה' לך לת הברית ולת החסד וגומ', והגבעונים לא מבני ישראל המה, שלא רקמו על ישראל ועל בני שאול וגו', הבה כתו למה שאמרתי. ולפזר לפרש הכתו עוד, שלפי שבוכרו בספורים החלה גתים וכוזיים וקדומיים, והיו כלם ישראלים שלא שהגורו בתוכם המקומות, בלטרך להודיע בכאן שהגבעונים לא היו כן, כי הם לא היו מבני ישראל כי אם מיתר האמורי ובני ישראל כשבעו להם בימי יהושע, ועם כל זה בקש שאול להכותם לא לתכלית עבודת האל כי אם בקנאתו לבני ישראל ויהודה, לא שהיה מקנא לותם שלא היו עובדים לותו ומנלין לת לוכיו לבגד דוד ולבן הרגם, וזה גלה היו' כוונת שאול רעה בהריגת [ט] הגבעונים, וכבר הסכימו על זה גם בן קזל, והוא הפירוש הלאתי בפסוק הזה, ולא כמו שפירשוהו המפרשים, כי הכתוב לא בא הכה לשבח לת שאול על הריגתם כי אם לגנותו: [ועיין מזה הענין בס"ר פר' ה' דף רכו וגם תמלאנו בקריכות:]

(ב) ויקרא המלך לגבעונים וגו'. הזיבו הגבעונים לא דוד אין לכו רוכים לקבל ממון מבית שאול, כי הוא לא בטל ממנו ממון לשבקת ממון מהם, בטל ממנו בפשוט בקש מהם, ואין לכו רוכים גם כן לקבל בפש משאר בני ישראל, אבל עם היות שים להם לשם על שאר לא מיחו בידי שאול, אבל לכו רוכים להבקש מזרע הרוצח עמהו שהוא שאול, לפי שעשה עמהם שתים רעות גדולות, הלאד ההריגה, והשנית שגרם שבבל עיר ועיר היו רודפים לאחריהם, בלופן שלא הייבו יכולין לשבת בשום מקום מגבולי ישראל, כי ברלותם מה שעשו עמהם בבוב, היו בשאר הערים רודפים לאחריהם גם כן, (ד) וזהו שאמרו הלים לשאר כלהם ולשאר דמה להם, שהוא שאול שהה להרוג לותם, עוד עשה עמהם רעה לאדת בזה והוא שבשמרם לאחרי זה מהתיצב בכל גבול ישראל. ומפרשים לאחרי שאול מלבד מה שהרגם עוד המכיס לשלאם מגבול ישראל. ולדק כתב שבקשתו להכי ישראל ויהודה היה שאחר, מושב שיהיו שאחי בית ה' ישראלים ולא נבעונים, וזהו בשאמר מהתיצב בכל גבול ישראל, ולכן יתן להם שבעה לאנשים מהכיו (ו) והוקעבום לה'. ויש מי שפירש שלא היו שהרגו בילידם לת הגבעונים ורקוק הוא. וקזל לאמרו לשאר כללהם שבעה לותיות בשם שם כנגד שבעה בפעות שהרג לף הם עם מהן, לפיכך יתן להם שבעה לאנשי' ונו' והוקעבום לה' בגבעת שאול בחיר ה'. למה תלחום? כדי שירלו כל העולם ויירלו מהרע להם. לה', שהוא הוא להטיב לגרים. למה בגבעת שאול לאהבי שידעו הם למלך כן כשיהדעו' בחיר ה' תמיד', הם מקטרנין עליו וקריין ליה בחיר ה'? שלא הם לאמרו בגבעת שאול, יתלה בת קול ולאמרה בחיר ה'. ולפי שהם שבעה בנים לאחר דוד שלו שבעה בנים לאחר דוד מבי לתן, לא לותם השבעה שבי לתכם מי שלאמרה הזה לו זה, לא שלא יהיו הגבעונים בוחרים כי הם דוד עמהו, ועזה זה כדי לתמול על מפיבשת: ולאחר הכתו בן בן (ו) יוכתן בן שאול, לומר שלאו היה לתמול עליו, לפי שלא היה זה בן שאול כי הם בן בוכתן בן שאול, וידוע שיהוכתן לא היה בהריג' כהבי ה' ושלא לת הגבעוני לאחר שבוע על דבר דוד, כי היה שבועת ה' בין דוד ובין יהוכתן, ושם לא היה לאוי שיעבה בהו על זה, ולכן לקח המלך לת שבי בבי רלפה בת איה לאחר ילדה לשאול הגלאלי, שהיה לאמוני ומפיבשת, ושלא עוד מחמת בבי מיכל בת שאול לאחר ילדה לעדריאל וכתבם בית הגבעוני. והנה החמש' בנים שייהם כאן למיכל לילו שילדה לותם, כמו שאמרו בסנהדרין, פב, ש עב כי היה לא בשלת לעדריאל כי הם מרב לאות', וגם מיכל זכר הכתו' שלא היה לה ולד עד יום מותה, ולכן ילעבו שהיו בבי מירב ושגדלם מיכל לאותה לאחר דוד לפי שלא היו לה בבים, ולפי שהיתה קורא' לותם בביה לאמר בבי מיכל. וקזל לאמרו בסנהדרין שדוד העבירם לפבי הארון, וכל שהארון בירושלמי קולטתו היה למיתה, ומפיבשת לא העבירו לפבי הארון. פו כג עב ולאחר הקצו הם, וכי מצוי פבים יש בדבר? הזיבו שבקש רחמים שלא יקלטבו הארון וקבלו הם, הה"ד לקרא לעקים עליון לקל גומר עלי שהמכים הקבה עמו. [ובכלי ביבמות פ"ק דף עט עא:] ומה שכתבתי לכי כפי הפשט הוא היותר בכון לכלי, שדוד קמל על מפיבשת להיותו בן יהוכתן שלא היה בהריגת הגבעונים, כי בעשה כל מה שבעשה בבוב על לפני ועל קמתו, ודוד התבה עמהם שהוא יתן שבע' בבי שאול והוא יבארם, כדי למלט לת מפיבשת בן יהוכתן כמו שאמרתי: ויתבם כיד הגבעונים וגו'. הבה דוד לא רלה להרוג (עב) בעלמו לת בבי שאול, בן יאמרו בזכותו לותם עשה זה ונתן לותם ביד הגבעונים שיעשו בהם כרלונם, כי זה היה

2011 Ministerio de Cultura

לִפְנֵי יְהוָה וַיִּפְּלוּ שִׁבְעָתָם יַחַד וְהֵם
הֻמְתוּ בִּימֵי קָצִיר בָּרִאשֹׁנִים בִּתְחִלַּת
[י] קְצִיר שְׂעֹרִים: וַתִּקַּח רִצְפָּה בַת־
אַיָּה אֶת־הַשַּׂק וַתַּטֵּהוּ לָהּ אֶל־הַצּוּר
מִתְּחִלַּת קָצִיר עַד נִתַּךְ־מַיִם עֲלֵיהֶם
מִן־הַשָּׁמַיִם וְלֹא־נָתְנָה עוֹף הַשָּׁמַיִם
לָנוּחַ עֲלֵיהֶם יוֹמָם וְאֶת־חַיַּת הַשָּׂדֶה
[יא] לָיְלָה: וַיֻּגַּד לְדָוִד אֵת אֲשֶׁר־עָשְׂתָה
רִצְפָּה בַת־אַיָּה פִּלֶגֶשׁ שָׁאוּל:
[יב] וַיֵּלֶךְ דָּוִד וַיִּקַּח אֶת־עַצְמוֹת שָׁאוּל
וְאֶת־עַצְמוֹת יְהוֹנָתָן בְּנוֹ מֵאֵת בַּעֲלֵי
יָבֵשׁ גִּלְעָד אֲשֶׁר גָּנְבוּ אֹתָם מֵרְחֹב
בֵּית־שַׁן אֲשֶׁר תְּלָאוּם שָׁם פְּלִשְׁתִּים
בְּיוֹם הַכּוֹת פְּלִשְׁתִּים אֶת־שָׁאוּל
[יג] בַּגִּלְבֹּעַ: וַיַּעַל מִשָּׁם אֶת־עַצְמוֹת שָׁאוּל
וְאֶת־עַצְמוֹת יְהוֹנָתָן בְּנוֹ וַיַּאַסְפוּ אֶת־
עַצְמוֹת הַמְקֻעִים:
[יד] וַיִּקְבְּרוּ אֶת־עַצְמוֹת־שָׁאוּל וִיהוֹנָתָן
בְּנוֹ בְּאֶרֶץ בִּנְיָמִן בְּצֵלַע בְּקֶבֶר קִישׁ
אָבִיו וַיַּעֲשׂוּ כֹל אֲשֶׁר־צִוָּה הַמֶּלֶךְ וַיֵּעָתֶר
אֱלֹהִים לָאָרֶץ אַחֲרֵי־כֵן:

לפני ה' ויפלו שבעתם יחד והם וגו' ובימי קציר בראשונים בתחלת קציר שעורים, ואחר"כ נמתו בימי קציר חטים ולפי שהיה רעב בארץ ומכת גדולה היה, ולכן תלקום בזמן היותר קם והוא בתחלת קציר שעורים, ויצאו עם עד כתך מים עליהם, ולא פירשו על ימות הגשמים עם כדברי חז"ל, שאמרו שעמדו תלויים מי"ו בניסן עד י"ו מרחשון, אבל פירושו שהיו עם עד שבעתר קלקים לארץ וירדו הגשמים עליהם, כי מיד לאחר שנתלו ימים מעטים עם היות הזמן זמן הקיץ ירדו הגשמים בהשגחת הש"ת עליהם, ובתוך הקיץ בלו הגשמים, על דרך מה שאמ' שמואל * הלא קציר חטים היום אקרא אל ה' ויתן קולות (י) ומטר, ולזה אמר ותקח רצפה לקחה את השק ותטהו לה על הסלע שהיו כתלים בו, כמו שאמר ויקיעוס בהר, ועשתה זה להתכסות תחתיו ולשבת עם ולשמרם מהעופות וחיות השדה, והיה כל זה מתחלת קציר עד כתך המים עליהם, לל שהמטיר הש"י מיד בדרך כח והשגחה, בלופן שלא יכלו עוף השמים לנוח עליהם יומם וחית השדה בלילה: וכאשר נודע לדוד מה שעשתה רצפה הלך בעצמו ולקח את עצמות שאול ויהונתן בנו מן האנשים אשר קברו אותם בעלי יבש גלעד והעלה אותם העצמ' משם ויקברם עם עצמות המוקעים אשר תלו הגבעונים כלם בקבר קיש אבי שאול. והנה הסבה לעשותו אותם היה בלי ספק כדי לפרסם הדבר, ותתמדתם על העץ ועברם על מלות * לא תלין נבלתו על העץ, לדעתי היה כדי שיעתר אלקים לארץ ויבואו הגשמים, כלומר הרי קיימנו דבריך

(יקו"ב וכו')

ד"ה רק עכ"פ

שמו' ק' כ"ג י"ז

ד"ה ויעתר כלי' כ"ל

עתה השקיפה מעטן קדחך מן השמים, ולזה התמידה תלויתם עד כתך מים עליהם מן השמים שהיו כריכין אליהם. ובמסכת יבמות אמרו, והא כתיב לא תלין נבלתו על העץ? קל"ו יודן משום ר' שמעון בן יוקאי מוטב שתעקר לות אחת מן התורה ויתקדש שם שמים בפרהסיא, והיו עוברים ושבים אומרים מה טיבן של אלו? והיו אומרים להם הללו בני מלכים, ומה עשו? פשטו ידיהם בגרים גרוריס, אמרו להן לך לומה כזאת, ומה בני מלכים כך, הדיוטות על אחת כמה וכמה? ומה גרים גרוריס כך, ישראל על אחת כמה וכמה? מיד כתוספו בישראל מלה ותמצים אלף גרים, שנאמר * ויהי לשלמה מלכי' ק' שנע' לף כוזח מבל ושמונים ה' עו' אלף חומב בהר. ואמרו בסוף הדברים ויעשו כל אחד לומה המלך ויעתר אלקים לארץ, אבל אמרו שהיו מעבירין את בחל כה' ארון שאול בכל שבט ושבט דף רכו ע"ג והיה השבט שנכנס בו ארון של שאול יולדים הם ובניהם ובניהם ונומלים לו חסד. וכפי הפשט עשו בני ישראל כאשר צוה דוד להביא עצמות שאול ויהונתן להקבר אותם בקבר קיש, ולא עשו כן בירושלם, כמו שאמר * ולא עשו יהושע ק"ח אלף והיבוסי היה בירושלם. והנה כשאר עלי להודיעך דבר יורו עליו הפסוקים, והוא שקבורת שאול היה עם קיש לבדו וקבורת דוד לא היה עם יתר אחיו כי אם בעיר עירו, והסבה לזה היה, כי שאול עם היותו מלך הוסר ממנו המלכות וחזר לרשותו והיה ככל הבותיו, ולכן בקבר עמהם יען כשתוו כלם, אבל דוד מלך על ישראל וכתן לו המלכות ולזרעו עדי עד, ולזה לא היה רצוי שיקבר עם הבותיו, כי כבר כפרד מהם ואין לו עמהם דבר עוד, ופקבר בעירו בית לחם שהיא עיר המלוכה, וכמו שאמר * כי שמה ישבו כסאות למשפט כסאות לבית דוד וגו':

תלי' קכב ה'

הפרשה הכ"ד תספר המלחמות שעשה דוד עם ארבעת בני הרפה, והזירה אשר דבר לה' על תשועותיו ודבריו האחרוני' והגבורי' אשר היו לו. תקלת הפרשה ותהי עוד מלחמה לפלשתי' וגו', עד לאמרו ויסת ה' וגו', והנה שלשתי בפרשה הוסת שם שלשות:

השאלה הראשונה בארבעת המלחמות שזכר כאן שנפלו בהם ארבעה הנפילים בני הרפה, אם היו קודם הרעב שזכר למעלה וקודם עניו לגבעונים או היו אחריו כסדר הפרשיות? ואם כאמר שהיו קודמים בזמן לעניו לגבעונים ועניו הגבעונים, יקשה למה נזכרו בזה המקום? ואיך אמר ותהי עוד המלחמה וגו' ויהי אחרי כן וגו'? והדברים האלה יורו שהיה זה אחרי בזמן אחרי הספורים הקודמים. ואם כאמר שהיו כפי סדר הפרשיות, יקשה גם כן איך זכר רשעה מהם המלחמה האחרונה שהיה כשבעו לא תלין עוד לקבו במלחמה וגומ'? ואקריהם זכר המלחמה אשר הכה בה לת גלית, והנה היה היתה הקודמת לכל מלחמות דוד? גם שבדברי הימים* לה' ק' כ' זכר לבד שלשה מאלה האחרונות ולא זכר הרשעה מהם זכר בכאן, וגם יתאלפו המקומות שהיו שם המלחמות מהם זכר שם למה זכר כאן:

השאלה השנית בזירה אשר דבר דוד, כי אם הברה בסוף ימיו כמו שבתבו המפרשים והית' שבק והודאה לקל ית', איך אמר אם כן ביום הניל השם אותו מכף כל אויביו ומיד שאול? והנה הללתו מכף שאול היה ימים רבים ופעמים רבות והללתו מידי האויבים היו גם כן פעמים הרבה ולא היה כל זה ביום אחד, ואיך אמר אם כן ביום הניל ה' אותו? וגם כל הדברים האלה היו בהרותו, ואיך לא

ולא נתן עליהם הודעות לפי ת' הפודה את נפשו
מכל רעה וצרתו עליהם בחקירת ימיו? והנה הכלל יעות
בזמן התשועה עמהו, כמ"ש בחמרו עם לפי ידעתי יעבדוני
בני בכר יבחנו לי ושאר הדברים יורו תפלתו על העתיד
ולפי היה שם כן בסוף ימיו. ואם עשה דוד השידה הזאת
בבקרותו, למה זכרה בחקרוכה? ויקשה גם כן הכפל
הדברים אשר בתו בה והחלופים אשר בתו ממה שזכר בה
כאן למה זכר בספר תהלים *:

מזמור י"ח

השאלה השלישית בדברי החקרוכים, מה רצה
בדברים התלה ומה הלורך והתועלת
בהם יתר ממה שאמר בשידה? ומה ענין לאמרו כי כל יפעי
וכל תפן כי לפי ימיק? והנה המיקה בתשועה ובחפן הוא
הטוב והתפסד בו הוא הרע, ואיך יתפון שם כן שלפי ימיק
ישועתו וחפלו? וענין הכליעל שזכר שהוא כאין מוכל
כלהם ירצה שאין לו ענין כפי סדר הדברים ואין לו לורך
בדברים החקרוכים. גם יקשה שאין שלו דברי דוד החקרוכים,
שהנה אשר זה לוה לת שלמה בנו וזכר דברים אחרים
יותר אחרוכים:

השאלה הרביעית שם דברי דוד החקרוכים
התלה הם נכוחה גמורה לפי

ואין הפרש הפסוקים בחפון יותרו השאלות כלם:

(טו) ותהי עוד מלחמה וגומר. לפלת מהמפרשים שלפי
תקרו ולפי הזאתלו לדעת
שם היו המלחמות התלה אחרי
ענין לבשלום ומעשה הגבעוני,
כסדר הפרשיות, לו היו קודם
לזה? והוא בחמת ענין תלטרף
ה"ה פ' כ' ידיעתו מאד, ובדברי הימים
רחיתי שנזכרו המלחמות' התלה
אחרי מלחמו' בני עמון וסמוך
לגבילת רבת בני עמון זוכר
למעל' ויורה שבחותו זמן היו,
והתימה הוא למה שם בדברי
הימי' זכר מהגבורו' והמלחמו'
האחרונה התלה ג' מהם לפני זכר כאן בחקרוכה? והשמיט
ולפי זכר הרחשוכה שזכר בבאן מיבבי בכוב שאמר להכות את
דוד ויעזרהו לביבי בן לרויה וימיתהו לפי כשבעו עבדי דוד לפי
תבת עוד לתנו למלחמה וגומר? ורלוי לשאול מה רצה עזרת
לספר שם שלשת המלחמות ולפי הרביעית הזאת? והנה רחיתי
שפרבי הגולרים כתו על כי מה שנזכר בבאן מהמלחמות
התלה היפם מסולרות בקדימה ואיחור כפי זמנם, כי
לפני זכר רחשוכה לחמו שהיתה החחרוכה בזמן שלפי בת דוד
לחריה למלחמה לחרת, ולפני זכר כאן שבית שהכה סבכי
החשתי את סף היה קודם בזמן לפני זכר רחשוכה, והשלישית
שזכר כאן שהכה שלחבן בן יערי לרגים בית הלחמי את גלית
הגתי וגומ', לחמרו שזו היתה המלחמה הרחשוכה בזמן, והוא
לפני הכה דוד בבחרותו את גלית הפלשתי, ופירשו שלחבן
בן יערי לרגים בית הלחמי על דוד, שלחבן שבבנו הלא,
בן יערי שהלך ושן הרבה ביערים כרדף משלול, לרגים שהיה
דוד מורע בשלשל שהיה רלה לורגים ובשביל לבל מלחבת
פלשתים, ובית הלחמי הוא ממה שלמר יבי בית הלחמי, וזה
כלו בלחר על דוד שהרג את גלית הפלשתי שהיה חגת,
והמלחמה שזכר בבאן בחקרוב' היה בימי מלכות דוד. ולדבריה'
התלה בתו הפרשיות כלם בלי סדר בקדימה ובלחור. ועוד
יקשה שלהם למרם שהמלחמה השלישית הזאת היתה מלחמת
גלית הפלשתי? כי הנה בדברי הימים בלחר במקום זה ויך
שלחבן בן יערי את לחמי לחי גלית הגתי וגומר, הנה שם בן
לא ספר הכתוב בבאן מלחמת גלית כי אם מלחמת לחיו, גם
מלחמת גלית היתה בעמק התלה ובבאן זכר שהיתה ואת
המלחמה בגוב. ושוב לראות בו דברים, לחרו בחסבת

(טז) וְיִשְׁבִּי בְּנֹב אֲשֶׁר, בְּיִלְדֵי הָרָפָה וּמִשְׁקַל
קִינוֹ שְׁלֹשׁ מֵאוֹת מִשְׁקַל נְחֹשֶׁת וְהוּא
חָגַר חֲדָשָׁה וַיֹּאמֶר לְהַכּוֹת אֶת־דָּוִד:

(יז) וַיַּעְזֹר־לוֹ אֲבִישַׁי בֶּן־צְרוּיָה וַיַּךְ אֶת־
הַפְּלִשְׁתִּי וַיְמִתֵהוּ אָז נִשְׁבְּעוּ אַנְשֵׁי־
דָוִד לוֹ לֵאמֹר לֹא־תֵצֵא עוֹד אִתָּנוּ

כמהלין פרק חלק מחי דף פ"ה ע"ב
ויבני בנב? לחר רב יהודה
לחר רב לית זבח על עסקי
עון כוב. ולחרו שחביבי לפי
היה שם עם דוד כי היה עם
יואב במלחמת בני עמון,
ועברה יוכה בפניו מערפת
בכפיה וילע לחביבי כי היה
דוד נפרה, והלך לו וקפלה
לו הלרון ובא והרג את יבבי.
וקוצ לחרו' ויעזור לו בעזרו שם
בתפלה. ועוד לחרו בדרש מדרש רות
ותהי עוד המלחמה בנב וגומר
ויך חלחבן, זו בבר קדמה
לבלם ולא תבחה כאן חלא לצרף מיתת בני עדפה, חלחבן
זה דוד, בן יערי לרגים, שהיו בני משפחתו לורגי פרובה
למקדש שקרוי יער, הנה שם כן מהדרש הזה לקחו
מפרבי הגלרים פירושם לשר זכרתי. ולשתי הפרשיות
כלם מסולרות בקדימתם ולחוריהם, וחקרי חות לבשלום
וחקר ענין הנבעוחים קדו הדברים, ולזה לחר ותהי
עוד המלחמה לפלשתים את ישרחל, רולה לומר שחלבד
המלחמות שזכר למעלה שהיו לבני ישרחל חלו בחלו, הנה
עוד לחריהם נלחמו הפלשתים עם ישרחל, וירד דוד ועבדיו
עמו וילחמו עם הפלשתים ויעף דוד, רולה לומר שבחלה
דוד, והיתה הסבה בזה לפי שהיה בבר זקן בימים
ויחלשו בחותיו מתוך המכות, ובבר לחרו המדקדקים כי
ויעף דוד, * ויעף העם, שהם חלשון חולשה הם בפתח העי"ן שמואל ב' כ"ג
אבל * ויעף חלי לחד מן הגדפים, שהוא חלשון עופפות יבעיה ו' ג'
בח בקמץ להבדיל ביניהם בניקוד: וזכר שבהיות דוד (יו)
יעף רחהו שבק לחד שהיה שמו יבבי בבב והוא מילידי
הרפה, והיה כחו בל בך שעמוס שהיה משקל קינו
והוא עץ חניתו שלש מחות משקל בחשת, רולה לומר
שקינו שהיה מעץ היה שקול במו שלש מחות משקל
בחשת, לו זכר קינו והמשקל הוא מלהב החניה
בדברי המפרשים. ומלבד זה היה קנור קשה, רולה
לומר קרב קשה, וכמו שבתב ל"י שהגבורים בוהגים
תמיד שביום לשר יקנרו קרב קשה לעשות בה גבורות,
ומפני זה לחר שהשבק ההוא השתדל מאד להכות את
דוד בי הכירו היותו מלך ישרחל: ובדחות חביבי את (יח)
דוד בחותה שבבה עלומה עזרו נגד הפלשתי ויחיתהו

2011 Ministerio de Cultura

לַמְלָחָמָה וְלֹא תְכַבֶּה אֶת־נֵר יִשְׂרָאֵל׃
[יא] וַיְהִי אַחֲרֵי־כֵן וַתְּהִי־עוֹד הַמִּלְחָמָה
בְּגֹב עִם־פְּלִשְׁתִּים אָז הִכָּה סִבְּכַי הַחֻשָׁתִי
אֶת־סָּף אֲשֶׁר בִּילְדֵי הָרָפָא׃
[יב] וַתְּהִי־עוֹד הַמִּלְחָמָה בְּגֹב עִם־פְּלִשְׁתִּים
וַיַּךְ אֶלְחָנָן בֶּן־יַעֲרֵי אֹרְגִים בֵּית
הַלַּחְמִי אֶת גָּלְיַת הַגִּתִּי וְעֵץ חֲנִיתוֹ
[יג] כִּמְנוֹר אֹרְגִים׃ וַתְּהִי־עוֹד מִלְחָמָה
בְּגַת וַיְהִי ׀ אִישׁ מָדוֹן וַאֲצַבְּעוֹת יָדָיו
וַאֲצַבְּעוֹת רַגְלָיו שֵׁשׁ וָשֵׁשׁ עֶשְׂרִים
וְאַרְבַּע מִסְפָּר וְגַם־הוּא יֻלַּד לָהָרָפָה׃
[יד] וַיְחָרֵף אֶת־יִשְׂרָאֵל וַיַּכֵּהוּ יְהוֹנָתָן בֶּן־
שִׁמְעָי אֲחִי דָוִד׃ [טו] אֵת־אַרְבַּעַת אֵלֶּה
יֻלְּדוּ לָהָרָפָא בְּגַת וַיִּפְּלוּ בְּיַד־דָּוִד
וּבְיַד עֲבָדָיו׃

כב

[א] וַיְדַבֵּר דָּוִד לַיהוָה אֶת־דִּבְרֵי
הַשִּׁירָה הַזֹּאת בְּיוֹם הִצִּיל יְהוָה
אֹתוֹ מִכַּף כָּל־אֹיְבָיו וּמִכַּף
שָׁאוּל׃

(יא) לה' ק' כ' ד' קיץ גור בדברי הימים * , כי
שבי קלה השמות היו לו , היה
שהכה בנפי החצתי (והוא שם
גבור לקד מגבורי דוד) את
כף שהוא בן לקד מילדי
הרפה : וזכר עוד מלחמה
(יב) גליזית לקריה , והיא שנלותו
מקום עלמו שקרא כוב הכה
מלחמן בן יערי לרגים (והוא
גבור מגבורי דוד שהיה לירתו
בקרגים) והרג את הענק
לקר מילדי הרפה , והלות
מהכפור הזה כזכר ומפורש
שם ה' בדברי הימים * , לאמר שם ויך
מלחמן בן יעור את לחמי לקי
גלית הגתי , הכה לם כן פירש
שלא הרג את גלית כי לם
לקיו ושהיה אחו לחמי , ולם
כן מה שאמר כאן בית הלחמי
את גלית הוא כאלו לאמר את
הלחמי לקי גלית , וכבר כתב
הר' יוכה שמשמעי הבית שתבא
(יג) בעל הענק , כמו * תקלת
דבר ה' בהועד למו על הועד ,
וכפי זה יפורש בית הלחמי
כמו קל הלחמי , שכך היה
שמו : ולקר זה זכר מלחמה
רביעית שהיתה בת ושבקרת
שם קיב מדון , לל קיב ריב
ומדון גבור ולקיב מלחמה ,
(יד) ובדברי הימים * כלאר קיב
מלה , כלומר שהיה גדול הקומה ושבי הפלשתים לאמת * והכה
עוד היו לשבעות ידיו ורגליו שם ושם , כלומר שם בכל לקד
מידיו ושם בכל לקד מרגליו , ולפי שלא יקשב שבשבי ידיו או
רגליו היו שם לשבעות שלא לשבע יד ורגל , הוסיף
לפרש עוד עשרים וארבעה מספר , וזה גם היה מילדי
(טו) הרפה * ויקרף את ישראל בדברי נדופים , כמו שהיה עושה
גלית הפלשתי כשנלחם עם דוד , ולשבוד ישראל יצא יהוחנן
בן שמעה לקי דוד והכהו * הנה ספר בפרט לרבע המלחמות
הללה לספר חסדי ה' ותהלותיו לשר נתל לת דוד כרלמיו
(טז) וכרוב חסדיו , שרבעה בניש כולנו להרפה שהיתה לשה
משבות הענקי , ורבעתם היו ענקים בגבורים לשר מעולם
לשבי הנש , וכלם מתו על ידי דוד ועבדיו , כי הרלזון מהם
ישבי בנב הכהו דוד ולנישי שעזרו , והשלשה הנשארים מיתו
גבורי דוד ועבדיו כי הוא כשר כאמר מלכות עמהם למלחמה *
הנה התבאר מזה שרבעת המלחמות הללה היו כפי סדר
הפרשיות , ולקרי ענייני לבשלום והנבעונים , ושלא בא
בתוכם ענין גלית הפלשתי כי לם ענין לקיו , ושזכרו בסדר
הרלוי הקודם מהם ברלזוכה וכן לקריו כפי זמני הקורות ,
והשין הפרש מהשמות שקרא בדברי הימים למה שקרא כאן

כב

(א) וידבר דוד לה' לת דברי השירה הזאת ביום שהציל ה' אותו מכף כל אויביו ומכף שאול : ויאמר ה' סלעי ומצודתי ומפלטי לי :

וחזר רלו עבדי דוד שהיה זקן עיף ויגע , וכירלתם שלא יבוההו מכבה לקרת כוזת , כשבעו שלא ילא עוד עמהם למלחמה , בחופן שלא יכבה לת כר ישרלל , כי המלך הוא כר לנקיש והוא המלילר לקרן ולנרים עליה , ורלוי שישמרו עבדיו לת ימי חייו בכל מה שלפשר לקרי לשר במותו יקשך השמש בניתו עליהם : ולקרי שזכר המלחמה הרלשוכ' בסדר וכזמן לקרי ענין לבשלו' והנבעוכי' , זכר עוד מלחמה לקרת שעזה על ידי עבדיו וגבוריו , והוא לומרו ויהי לקרי כן ותהי עוד המלחמה בגב עם הפלשתים , רולה לומר שלקרי המלחמה שזכר קדה לקרת והוא שבשב , והוא המקום לשר נדברי הימים * , כי שלה השמות היו לו , היה שהכה בנפי החצתי (והוא שם גבור לקד מגבורי דוד) לת כף שהוא בן לקד מילדי הרפה : וזכר עוד מלחמה גליזית לקריה , והיא שנלותו מקום עלמו שקרא כוב הכה מלחמן בן יערי לרגים (והוא גבור מגבורי דוד שהיה לירתו בקרגים) והרג לת הענק לקר מילדי הרפה , והלות מהכפור הזה כזכר ומפורש שם ה' בדברי הימים * , לאמר שם ויך מלחמן בן יעור לת לחמי לקי גלית הגתי , הכה לם כן פירש שלא הרג לת גלית כי לם לקיו ושהיה אחו לחמי , ולם כן מה שאמר כאן בית הלחמי לת גלית הוא כאלו לאמר לת הלחמי לקי גלית , וכבר כתב הר' יוכה שמשמעי הבית שתבא כוזע ק' ע' על הענק , כמו * תקלת דבר ה' בהועד למו על הועד , וכפי זה יפורש בית הלחמי כמו קל הלחמי , שכך היה (כ) שמו : ולקר זה זכר מלחמה רביעית שהיתה בת ושבקרת שם קיב מדון , לל קיב ריב ומדון גבור ולקיב מלחמה , שם ו' ובדברי הימים * כלאר קיב מלה , כלומר שהיה גדול הקומה ושבי הפלשתים לאמת * והכה עוד היו לשבעות ידיו ורגליו שם ושם , כלומר שם בכל לקד מידיו ושם בכל לקד מרגליו , ולפי שלא יקשב שבשבי ידיו או רגליו היו שם לשבעות שלא לשבע יד ורגל , הוסיף לפרש עוד עשרים וארבעה מספר , וזה גם היה מילדי (כא) הרפה * ויקרף את ישראל בדברי נדופים , כמו שהיה עושה גלית הפלשתי כשנלחם עם דוד , ולשבוד ישראל יצא יהוחנן בן שמעה לקי דוד והכהו * הנה ספר בפרט לרבע המלחמות הללה לספר חסדי ה' ותהלותיו לשר נתל לת דוד כרלמיו (כב) וכרוב חסדיו , שרבעה בניש כולנו להרפה שהיתה לשה משבות הענקי , ורבעתם היו ענקים בגבורים לשר מעולם לשבי הנש , וכלם מתו על ידי דוד ועבדיו , כי הרלזון מהם ישבי בנב הכהו דוד ולנישי שעזרו , והשלשה הנשארים מיתו גבורי דוד ועבדיו כי הוא כשר כאמר מלכות עמהם למלחמה * הנה התבאר מזה שרבעת המלחמות הללה היו כפי סדר הפרשיות , ולקרי ענייני לבשלום והנבעונים , ושלא בא בתוכם ענין גלית הפלשתי כי לם ענין לקיו , ושזכרו בסדר הרלוי הקודם מהם ברלזוכה וכן לקריו כפי זמני הקורות , והשין הפרש מהשמות שקרא בדברי הימים למה שקרא כאן

(ב) ויאמר ה' סלעי ומצודתי ומפלטי לי : אלי צורי אחסה בו מגני וקרן ישעי משגבי ומנוסי מושיעי מחמס תושיעני : מהולל אקרא ה' ומן אויבי אושע : כי אפפוני משברי מות נחלי בליעל יבעתוני : חבלי שאול סבבוני קדמוני מוקשי מות : בצר לי אקרא ה' ואל אלהי אשוע : וישמע מהיכלו קולי ושועתי לפניו תבוא באזניו : ותגעש ותרעש הארץ ומוסדות השמים ירגזו ויתגעשו כי חרה לו : עלה עשן באפו ואש מפיו תאכל גחלים בערו ממנו : ויט שמים וירד וערפל תחת רגליו : וירכב על כרוב ויעף וידא על כנפי רוח : וישת חשך סביבותיו סכות חשכת מים עבי שחקים : מנגה נגדו בערו ממנו גחלי אש : ירעם מן שמים ה' ועליון יתן קולו : וישלח חצים ויפיצם ברקים ויהמם : ויראו אפיקי ים יגלו מוסדות תבל מגערתך ה' מנשמת רוח אפך : ישלח ממרום יקחני ימשני ממים רבים : יצילני מאויבי עז משנאי כי אמצו ממני : יקדמוני ביום אידי ויהי ה' למשען לי : ויוצא למרחב אתי יחלצני כי חפץ בי : יגמלני ה' כצדקי כבר ידי ישיב לי : כי שמרתי דרכי ה' ולא רשעתי מאלהי : כי כל משפטיו לנגדי וחקותיו לא אסיר ממני : ואהי תם לו ואשתמר מעוני : וישב ה' לי כצדקי כבר ידי לנגד עיניו : עם חסיד תתחסד עם גבר תמים תתמם : עם נבר תתברר ועם עקש תתפתל : כי אתה עם עני תושיע ועיני רמים תשפיל : כי אתה תאיר נרי ה' אלהי יגיה חשכי : כי בך ארוץ גדוד באלהי אדלג שור : האל תמים דרכו אמרת ה' צרופה מגן הוא לכל החסים בו : כי מי אלוה מבלעדי ה' ומי צור זולתי אלהינו : האל מעזי חיל ויתר תמים דרכי : משוה רגלי כאילות ועל במותי יעמידני : מלמד ידי למלחמה ונחתה קשת נחושה זרועותי : ותתן לי מגן ישעך וענותך תרבני : תרחיב צעדי תחתי ולא מעדו קרסלי : ארדף אויבי ואשמידם ולא אשוב עד כלותם : אמחצם ולא יקומו יפלו תחת רגלי : ותזירני חיל למלחמה תכריע קמי תחתי : ואויבי נתת לי עורף ומשנאי אצמיתם : יועקו ואין מושיע אל ה' ולא ענם : ואשחקם כעפר ארץ כטיט חוץ אדקם אפרקם : תפלטני מריבי עמי תשמרני לראש גוים עם לא ידעתי יעבדוני : בן נכר יתכחשו לי לשמע אזן ישמעו לי : בני נכר יבולו ויחרגו ממסגרותם : חי ה' וברוך צורי וירום אלהי צורי חסי : האל הנותן נקמות לי ויורד עמים תחתי : מפלטי מאויבי אף מקמי תרוממני מאיש חמסים תצילני : על כן אודך ה' בגוים ולשמך אזמרה : מגדיל ישועות מלכו ועשה חסד למשיחו לדוד ולזרעו עד עולם :

(א) ואלה דברי דוד האחרנים נאם דוד בן ישי ונאם הגבר הוקם על משיח אלהי יעקב ונעים זמירות ישראל : רוח ה' דברה בי ומלתו על לשוני : אמר אלהי ישראל לי דבר צור ישראל משל באדם צדיק משל ביראת אלהים : וכאור בקר יזרח שמש בקר בלא עבות מנוגה מנצה מארץ : הלא כן ביתי עם אל כי ברית עולם שמה ערוכה בכל ושמרה כי כל ישעי וכל חפץ כי לא יצמיח : ובליעל כקוץ מנדף כלם כי לא בידים יקחו : ואיש יגע בהם ימלא ברזל ועץ חנית ובאש שרוף ישרפו בשבת : הלא לדוד הרבה ושלשה שמות היו לו , היה שהכה בנפי החצתי (והוא שם גבור לקד מגבורי דוד) לת כף שהוא בן לקד מילדי הרפה : וזכר עוד מלחמה גליזית לקריה , והיא שנלותו מקום עלמו שקרא כוב הכה מלחמן בן יערי לרגים (והוא גבור מגבורי דוד שהיה לירתו בקרגים) והרג לת הענק לקר מילדי הרפה , והלות מהכפור הזה כזכר ומפורש שם ה' בדברי הימים * , לאמר שם ויך מלחמן בן יעור לת לחמי לקי גלית הגתי , הכה לם כן פירש שלא הרג לת גלית כי לם לקיו ושהיה אחו לחמי , ולם כן מה שאמר כאן בית הלחמי לת גלית הוא כאלו לאמר לת הלחמי לקי גלית , וכבר כתב הר' יוכה שמשמעי הבית שתבא כוזע ק' ע' על הענק , כמו * תקלת דבר ה' בהועד למו על הועד , וכפי זה יפורש בית הלחמי כמו קל הלחמי , שכך היה (כ) שמו : ולקר זה זכר מלחמה רביעית שהיתה בת ושבקרת שם קיב מדון , לל קיב ריב ומדון גבור ולקיב מלחמה , שם ו' ובדברי הימים * כלאר קיב מלה , כלומר שהיה גדול הקומה ושבי הפלשתים לאמת * והכה עוד היו לשבעות ידיו ורגליו שם ושם , כלומר שם בכל לקד מידיו ושם בכל לקד מרגליו , ולפי שלא יקשב שבשבי ידיו או רגליו היו שם לשבעות שלא לשבע יד ורגל , הוסיף לפרש עוד עשרים וארבעה מספר , וזה גם היה מילדי (כא) הרפה * ויקרף את ישראל בדברי נדופים , כמו שהיה עושה גלית הפלשתי כשנלחם עם דוד , ולשבוד ישראל יצא יהוחנן בן שמעה לקי דוד והכהו * הנה ספר בפרט לרבע המלחמות הללה לספר חסדי ה' ותהלותיו לשר נתל לת דוד כרלמיו (כב) וכרוב חסדיו , שרבעה בניש כולנו להרפה שהיתה לשה משבות הענקי , ורבעתם היו ענקים בגבורים לשר מעולם לשבי הנש , וכלם מתו על ידי דוד ועבדיו , כי הרלזון מהם ישבי בנב הכהו דוד ולנישי שעזרו , והשלשה הנשארים מיתו גבורי דוד ועבדיו כי הוא כשר כאמר מלכות עמהם למלחמה * הנה התבאר מזה שרבעת המלחמות הללה היו כפי סדר הפרשיות , ולקרי ענייני לבשלום והנבעונים , ושלא בא בתוכם ענין גלית הפלשתי כי לם ענין לקיו , ושזכרו בסדר הרלוי הקודם מהם ברלזוכה וכן לקריו כפי זמני הקורות , והשין הפרש מהשמות שקרא בדברי הימים למה שקרא כאן

2011 Ministerio de Cultura

כספר תהלים עם שאר המזמורים ובאלו הם שם קלופים
מפי שאמר כאן במלות בקותיות ובמקוריס ׳ ורקוי שבתהלים
לתת נזה הכונה וטעם מכפיק ׳ כי אם היה שדוד אמרה אתי
פעמים ברוח הקדש מוברח ׳ איך לא הכניסה תמיד בקופן
אחד מאתוה ? ומאיזו בחינה באו הם הקלופים ? ואשר
לפאדהו לכי נוה הוא ׳ שספר תהלים קבעו דוד המלך עליו
השלום בסוף ימיו להכונת המתבודד ולסדר לפניו התפלות
והתחבוניס אשר יאמר ויתפלל האדם בעת צרותיו ׳ והביא
שאר המזמורים לשאר הוא אמר בימים הרחבוניס על צרותיו ׳
כדי שבהם יתפלל המתבודד בבוא עליו צרה ומוקה לומה למה
שבאה על דוד ׳ ואם יהיה כדרך מלויניו יאמר * מזמור לדוד תלים ג׳
בברחו וגו׳ ׳ ואם יקרבו לדמו יאמר * בבוא הזיפים ויאמרו אם כ״ל
לשאול וגו׳ ׳ ואם קשה ויבוא בתבונה יאמר * מזמור בבח שיו אם כ״א
נתן הנביא ׳ אם ילבישוהו מויניו יתפלל * בבח דוחג הלבוש׳ אם כ״ב
אם ירצה לקבל שובאיו יתפלל * קלקי תהלתי אל תחרש ׳ ואם אם ק״ו
יבקש על תלמוד תורה יאמר השפח ביתך שהיה דוד מתפלל
אם יתברך שירים לבו בתלמוד תור׳ * לשרי תמימי דרך וגו׳ אם ק״ש
אם יקל׳ יתפלל * לשרי מבכיל אם ק״ת
כל דל וגו׳ וכן שאר המזמורי׳ [ב] וַיֹּאמַר
כלם כתבם וקבלם בספרו [ג] וּמְפַלְטִי לִי׃
לוה התכלי׳ ׳ רוצה לומר לתת אַחְסֶה־בּוֹ
למתבודדי׳ סדור דברים ודברי מָגִנִּי וְקֶרֶן יִשְׁעִי
תחנונים להתפלל כהם לה׳ מִשְׂגַּבִּי וּמְנוֹסִי
כפי לילות הגלות ועניכם ׳ מוֹשִׁיעֵנִי׃
להיות במאמרים ההם סגולות
כפלאות להורלת הנפש התלקי על התפלל בהם ולהועילו
בדברים יועיל כפי כח כל מזמור וסגולתו ׳ וכמו שביארוהו
תכמיהו ז״ל בשמות תהלים ׳ והנה הצירה הזאת שהיתה בהוגה
בפי דוד לאמרה על כל תשועותיו רצה לכתבה בספר תהלי׳ ׳
וזהו שאמר שם למנצח לעבד ה׳ לדוד אשר דבר לה׳ את דברי
הצירה הזאת ביום וגו׳ ׳ לל זאת המזמור היה מהצירה שהיתה
קודם לזה שנור׳ בפיו בזמן הפלאותיו בהיותו במלחמו׳ הקויבי׳
ובהרדפת שאול ׳ וזה אמה צורה שבעשה ספר תהלי׳ בזקבתו
לקרי שהיתה בכר הצירה הזאת שנורה בפי דוד מימי קדם ׳
ובאשר העתיקה וכתבה בתוך המזמורים רצה לזכות בה
דברים אמה שהיה לומר בה בזמן התשועות ׳ וזה אם לתקון
הדבר ואם לביאור הכוונה ׳ כי ברצונה היתה מיוחדת לו
ביהו למקום ׳ והוא הלל יתברך היה מבין כוונתו׳ לבל כאשר
רצה לכתוב אחת על כפר לתת בפי המתבודדים ׳ הוצרך
לפרש בה דברי׳ כדי שלא יטעו בהבנת׳ ׳ כי אין רצוי שבאשר
שבאו בה האלופי׳ קטני׳ קו גדולים וזבה דוד אם שבשר עשאו
פסוק ל״ט אם לא למבה אה ׳ ואם בצירה לאמר ברצונה * לף אקמי
ובספר תהלים אזר לומר לף אן קמי ׳ האם רצוי שבאשר
שהוסיף כ״ן אמן קמי לגלא סבה ? והנה לכל שבוי ענין ולקיומו
בבה כמו שאמר האוקר ׳ ולכי אפשתי בצירה בשבי האקומות
הללה ואלתי בה שבעים ורבעה קלופים ׳ אם בשאריס הרב חנך
מורכבים ואם במלות ואם בקותיות ׳ ובביאור הפסוקים עד אלופי׳
כאן לזכרם לקל לקחד ולתן כפי דעתי הבאה בקותו אלוף בזיל׳ הזאת
כפי הכוונות הללה לשר זכרתי ׳ ולע שבזה הלרך עלמו היה שבאו בכאן
ענין הודו לה׳ קראו בשמו וגו׳ ׳ שהוא הצייר לשר בזכר בספר וכמוזו׳ יק׳
דברי הימים * שעשה דוד לתת לנויס לשורר לותו לפני ארון ד״ה ק״ו ׳ ו
החלקי׳ בהביאו לותו מבית עובד אדום לציון ׳ ובספר תהלים
נא לותו מזמור בקופן מקולף מלל ׳ כי במזמור בו שירו לה׳
שיר קדש שירו לה׳ כל הארץ ׳ הביא החכי האחרון ממנו ׳
ואלו במזמור קה הביא התחלתו ואלין הרחבון ׳ כמו שאמר
הודו לה׳ קראו בשמו הודיעו וגו׳ עד ויקרב רעב על הארץ
וגו׳ ׳ ורצוי לדחול למה לא אמר בספר תהלים המזמור כלו
מדובק כמו שהובר וכתב בספר דברי הימי׳ ? ואם היה שחלקו
לחלקין למה לא אמר רחבונה החכי הרחבון ואחרי כן החכי
האחרון ועשאו בהפך? לבל הסבה היה בזה לחלי כמו שאמרתי
בספר תהלים כתבו דוד בסוף ימיו ׳ ועם היות שבעשה שיר

הודו לה׳ קראו בשמו כפי מה שהיה רצוי לשורר לפני הארון
בהליכתו ׳ הנה בחבור המזמורים להכונת המתבודד ולסדר
תפלותיו רצה לעשותם בקופן לאחר כפי כוונת המאמר ׳ ולכן
לקח מהפסוקים לשר בלו בלותו שיר ׳ ושבה מהם בדברים
עלמם ובמלבם כפי כוונת המזמור ותבליתו ׳ ומזלת הכוונה
בל התבלית האחרון רלשונה והרלשון באחרונה כפי מה
שהייב סדר המזמורים וכוונתם ׃

ויאמר ה׳ סלעי ומלודתי וגו׳ · החלוף הרלשון לשר בח (ב)
בצירה הוא ׳ שבספר תהלים לאמר מבף בל לויניו
ומיל שאול ׳ ובאן לאמר בשניהם ומבף ׳ כמו שאמר מבף בל
בל לויניו ומבף שאול · והסבה בזה מבוארת שהיה ליפוי
הדבור ׳ כי דוד בתהלותיו ובשיחון מלחמותיו היה לומר מבף
בל לויניו ומבף שאול ׳ ובשאר בתב הצירה על ספר רצה
שהיה יותר יפה לו לומר בלויניס לשון בף ובשאול לשון יד ׳
כי היה בעל המזוררים הטעם והיפוי בהבפל העניניס במלות
שונות לא במלות לאחרו׳ נעלמם ׳ ולזה לא אמר מבף בל
לויניו ומבף שאול בי אם ומ״ל שאול לשונות הדבור · החלוף

יְחוָה סַלְעִי וּמְצֻדָתִי
אֱלֹהַי צוּרִי
מָגִנִּי וְקֶרֶן יִשְׁעִי
מִשְׂגַּבִּי

השלישי הוא ׳ שבשן אמר ויאמר ה׳ סלעי ׳ ובספר תהלים לא
זבר ויאמר בי אם ה׳ סלעי ומלודתי וגו׳ · והסבה בזאת היא ׳
שבשן שהיתה הצירה שבח והודאה על תשועו׳ דוד שעברו עליו
התחיל ויאמר ה׳ סלעי וגו׳ ׳ בי זה היה התחלת הצירה ׳ אבל
בספר תהלי׳ שסדר המזמור לבל מתבודד שיבקש רחמי׳ ויתחנן
לפני המקום לא לבד לתת הודאה על מה שעבר בדוד בי אם
לבקש רחמים על העתיד ׳ הוצרך להקדים שם אחריות השם
חזקי ׳ לל לאבקש רחמי׳ ממך ה׳ חזקי ׳ בי זה יבקש המתבודד
רחמים ועזר החלקי בבל עבירו ׳ ולפי שבפסוק לרחמך ה׳
חזקי בח ויאמר ׳ לבן לא הביאו בפסוק השני ואמר לבד ה׳
סלעי וגו׳ · וחלוף הרביעי הוא ׳ שבשן אמ׳ ה׳ סלעי ומלודתי
ומפלטי לי ׳ ובספ׳ תהלי׳ לא אמר לי בי אם ה׳ סלעי ומלודתי
ומפלטי · והסבה בזה היא ׳ בי בשן רצוי שיפורש הבתו׳
ושיעורו ה׳ לי סלעי ומלודתי ומפלטי ׳ לל שהיה הלל יתברך
בערך דוד ולטובתו בעין הסלע והמלודה החזק מגדל ורצוי
בשמים בו ירון לדיק ובצדב ׳ לבל בספר תהלי׳ בשתקן הצירה
לבתבה על ספר רצה שיהיה מיותר בעיני הקורא חלת לי ׳
ושהיה די באמרו ה׳ סלעי ומלודתי ומפלטי ׳ בי הבבוי הוא
בתוקרי לבך עמהם ולזה לא אמר שם לי : והנראה אלי בצירה
הזאת הוא ׳ שדוד חלקה לארבע׳ חלקי׳ · החאד הוא בהקדמת
הצירה ׳ והוא בשבי הפסוקי׳ הרחבוני׳ ׳ עד מחוץ תושיעני ·
והחלק השבי הוא בביאור איך הקבה מלט והציל את דוד מידי
לויניו שלא יהרגוהו ׳ והתחיל בפסוק מהולל אקרא ה׳ וגו׳ על
בי ראה בדי ה׳ · והחלק השלישי יספר בו שבתן השם יתברך
לדוד בח וגבורה לא לבד להבל מלויניו ׳ בי אם גם להבות
בהם מבה רבה ולהבניעם ׳ ויתחיל מאמרו בי אתה בדי וגו׳
על בי ה׳ וברוך צורי · והחלק הרביעי הוא בחתימת הצירה
והשבח לאל יתברך ׳ והוא מבי ה׳ וברוך צורי עד סוף הצירה ·
ופירוש שבי הפסוקים הרחבוני׳ שהם הקדמת הצירה בך הוא ·
רחבונה הבית מבל לאחד בפסוק הרחבון ׳ והוא ה׳ סלעי
ומלודתי ומפלטי לי ׳ לל שהאל יתברך היה בסלע ובמלודה
והוא המגדל החזק שבו תהיה פלטה · ולאחרי שזבר בפסוק (ג)
הרחבון זה המבל ׳ ביאר המבל והמבוון בו בפסוק השבי ׳
והוא אומרו אלקי צורי אחבה בו ׳ רוצה לומר שהסלע והמגדל
החזק הגבוה יבתרך אליו האדם לאחד מבני האדם לבטח בהם ׳
לו להמלט

2011 Ministerio de Cultura

[ז] מְהֻלָּל אֶקְרָא יְהוָה וּמֵאֹיְבַי אִוָּשֵׁעַ׃
[ח] כִּי־אֲפָפֻנִי מִשְׁבְּרֵי־מָוֶת נַחֲלֵי בְלִיָּעַל יבעתוני׃
[ט] חֶבְלֵי שְׁאוֹל סַבֻּנִי קִדְּמֻנִי מֹקְשֵׁי־מָוֶת׃
[י] בַּצַּר־לִי אֶקְרָא יְהוָה וְאֶל־אֱלֹהַי אֶקְרָא
וַיִּשְׁמַע מֵהֵיכָלוֹ קוֹלִי וְשַׁוְעָתִי
בְּאָזְנָיו׃

(ז) מהולל לקרוץ ה׳ וגו׳. כזה התחיל החלק הזכי להודות לשבח להלל לע״י על הפלט׳ לאחר פלטו והמילו מלויבוי בהיותם רודפים לקריו, והוא החלק הזכי מהשירה. ופירשו המפרשים כדאמי מתפלל ולקרוץ ה׳ מהולל שתהלתו בתהלותי, לז מלויבי לוזע, מסכים הפירוש הזה למה שאמר רבי יודן במדר׳ תהלים, סדם המקרץ ודרשהו כשמלויבי תוזיעני לז לקרוץ ה׳ ולהללך. ויותר נכון הוא שרמז בזה פה לג עלז למה שאחז״ל במסכת ברכות, לעולם יסדר לדם שבאו אל מקום תפלה ואחר כך יתפלל, ולזה אמר מהולל לקרוץ ה׳, ר״ל לקרי היותו מהולל בפי ומצוכ לז לקרוץ ולתפלל אליו על נרכי, ובהיות התפלה בזה הדרך לז לין ספק שמלויבי לוזע. ובפסוק הזה בא החלוף הנמי, שכאן אמר ומלויבי, ובספר תהלים כתב ומן לויבי. והסבה בזה היא לפי שהיתה כוונת דוד בשירותיו לומר שהש״ת הוזיעו מן לויבין, אמנם כאשר יכתוב בספר ומלויבי, יעשה הקורא ויאמר שהיו״ד מלויבי מ״ם היתרון, כמו * ברוך מכניס אשר, * מגדים אופני׳ ה׳ כ״ל בלהל תבורך, ויהיה פירוש יותר מלויבי לוזע והוא כלתי כודק, כי המלויבים לא יהיו מוזעים לשאמר שהם פחות ויתר, וכדי להסיר הדעת הזה פירשו בספר תהלים כמה שאמר מן לויבי, ל״ל שהייתי כוזע מהם וכמלט מידם: ואמרו (ה) כי תפסוני, כאשר לפסוני משברי מיס והם נגלי היס העלומו, ונחלי בליעל יבעתוני, ל״ל ונחל בליעל והוא עמוק מעות הדרך והמסוכן מלך, שהוא משל למויבים העלומים והחוקים המנקדים לת נפשו, וגם המשלם (כפי דרך הזיר לכפול

לו להמלט ולהשגב שם מהרודפים לקריו שלא יהרגוהו, ואמר שהשלוה יתברך הוא חוקו ומשגבו בשני העניניס הללה, שם להלחם ולהכות באויביו, וזהו שלקי לורי לתסה בו מגיני וקרן ישעי, כי כמו שהשור והחיל כחס וחוזקם בקרניהם וכהם יגפו ושחיתו, ככה היה השל יתברך קרן דוד לכגף ולהשחית באויביו ובשלישי ימית, והוא על דרך * וקרני רמס קרניו בהם עמים יגח יחדיו לפסי ארן, ושם לעניו השני, רומה לומר להמלט מהלויבי׳ ולהשגב מהרודפים לקריו, לאמר עוד משגבי ומנוסי מושיעי מחמס תוזיעני. ובפסוק הזה בא החלוף הנמצי, שכאן אמר מגיני וקרן ישעי משגבי ומנוסי מושיעי מחמס תוזיעני, ובספר תהלים לאמר מגיני וקרן ישעי משגבי ולא לאמר ומנוסי מחמס תוזיעני. והסבה בזה היא שבכאן הרגיש השמו׳ הברלפים לרוב כרותיו על ההלה שהם משגבי ומנוסי מושיעי וגו׳, ושם בסתפק באמרו ומשגבי, כי יורה היותו כשגב ובמלט בו יתברך, ולולי לטעם הנזיר היה זה שאמר בספר תהלים יותר רקוי. ולפזר שבאמר גם כן בזה טעם שנית שיהם מזומו׳ על הברהים זל במדרש תהלים לאמרו, רבנן לאמרין כלפי שבפלו לפני דוד עזרה שוכליו, שאול ודואג ואחיתופל שבא בן בכרי שמעי בן גרא שהם משה מישראל, ושונה וגלית וכלשת לחיו מילידי הרפה שהם משה מלוחות העולם, כשנדן לאמר דוד עזרה קלופין שוקי סלעי מצולתי מפלטי לאלי לורי מגיני וקרן ישעי משגבי ומנוסי, ולפיכך קלסו בפוף בספר תהלים בעזרה הלולים, הללו אל בקדשו וגו׳, ואלי קרן ישעי? זהו קרן המשחה. וכפי הדעת הזה היה רקוי שדוד על עלמו יאמר עזרה קלופין אחלו בכאן, לבל בספר תהלים המיוחד לבל מתבודד לא היו רקויים כלס, כי לא יהיו לבל איש מתבודד עזרה לויבים ולזה קבר שם בהם.

הבה נזה הפיל דוד הקדמת השירה וכלשונה והוא החלק הראשון:

* וקרני רמס קרניו בהם עמים יגח יחדיו לפסי ארן, ושם לעניו השני, רומה לומר להמלט מהלויבי׳ ולהשגב מהרודפים לקריו, לאמר עוד משגבי ומנוסי מושיעי מחמס תוזיעני. ובפסוק הזה בא החלוף הקמני, שכאן אמר מגיני וקרן ישעי משגבי ומנוסי מושיעי מחמס תוזיעני, ובספר תהלים לאמר מגיני וקרן ישעי משגבי ולא לאמר ומנוסי מחמס תוזיעני. והסבה בזה היא שבכאן הרגיש השמו׳ הברלפים לרוב כרותיו על ההלה שהם משגבי ומנוסי מושיעי וגו׳, ושם בסתפק באמרו ומשגבי, כי יורה היותו כשגב ובמלט בו יתברך, ולולי לטעם הנזיר היה זה שאמר בספר תהלים יותר רקוי. ולפזר שבאמר גם כן בזה טעם שנית

שיהם מזומו׳ על הברהים זל במדרש תהלים לאמרו, רבנן לאמרין כלפי שבפלו לפני דוד עזרה שוכליו, שאול ודואג ואחיתופל שבא בן בכרי שמעי בן גרא שהם משה מישראל, ושונה וגלית וכלשת לחיו מילידי הרפה שהם משה מלוחות העולם, כשנדן לאמר דוד עזרה קלופין שוקי סלעי מצולתי מפלטי לאלי לורי מגיני וקרן ישעי משגבי ומנוסי, ולפיכך קלסו בפוף בספר תהלים בעזרה הלולים, הללו אל בקדשו וגו׳, ואלי קרן ישעי? זהו קרן המשחה. וכפי הדעת הזה היה רקוי שדוד על עלמו יאמר עזרה קלופין אחלו בכאן, לבל בספר תהלים המיוחד לבל מתבודד לא היו רקויים כלס, כי לא יהיו לבל איש מתבודד עזרה לויבים ולזה קבר שם בהם.

הבה נזה הפיל דוד הקדמת השירה וכלשונה והוא החלק הראשון:

(ז) מהולל לקרוץ ה׳ וגו׳. כזה התחיל החלק הזכי להודות לשבח להלל לע״י על הפלט׳ לאחר פלטו והמילו מלויבו בהיותם רודפים לקריו, והוא החלק הזכי מהשירה. ופירשו המפרשים כדאמי מתפלל ולקרוץ ה׳ מהולל שתהלתו בתהלותי, לז מלויבי לוזע, מסכים הפירוש הזה למה מזמור יח שאמר רבי יודן במדר׳ תהלים, סדם המקרץ ודרשהו כשמלויבי תוזיעני לז לקרוץ ה׳ ולהללך. ויותר נכון הוא שרמז בזה פה לג עלז למה שאחז״ל במסכת ברכות, לעולם יסדר לדם שבאו אל מקום תפלה ואחר כך יתפלל, ולזה אמר מהולל לקרוץ ה׳, ר״ל לקרי היותו מהולל בפי ומצוכ לז לקרוץ ולתפלל אליו על נרכי, ובהיות התפלה בזה הדרך לז לין ספק שמלויבי לוזע. ובפסוק הזה בא החלוף הנמי, שכאן אמר ומלויבי, ובספר תהלים כתב ומן לויבי. והסבה בזה היא לפי שהיתה כוונת דוד בשירותיו לומר שהש״ת הוזיעו מן לויבין, אמנם כאשר יכתוב בספר ומלויבי, יעשה הקורא ויאמר שהיו״ד מלויבי מ״ם היתרון, כמו * ברוך מכניס אשר, * מגדים אופני׳ ה׳ כ״ל בלהל תבורך, ויהיה פירוש יותר מלויבי לוזע והוא כלתי כודק, כי המלויבים לא יהיו מוזעים לשאמר שהם פחות ויתר, וכדי להסיר הדעת הזה פירשו בספר תהלים כמה שאמר מן לויבי, ל״ל שהייתי כוזע מהם וכמלט מידם: ואמרו (ה) כי תפסוני, כאשר לפסוני משברי מיס והם נגלי היס העלומו, ונחלי בליעל יבעתוני, ל״ל ונחל בליעל והוא עמוק מעות הדרך והמסוכן מלך, שהוא משל למויבים העלומים והחוקים המנקדים לת נפשו, וגם המשלם (כפי דרך הזיר לכפול

(ז) העניניס כמלו׳ שונות) לכלניס החזקים שהם לותות המות, והוא לאמרו חבלי שלל מכוני קדמוני מוקשי מות, שהם (ו) הכלניס הבלי׳ מחמת המיתה, וקרא מוקשים לותות המות, שהם עם כל הכרות החללה שהיתי כבר מוטבע בים ובכבש בבטן שלול כאלו לכי מת ובטל מן העולם, לא לאחבע עלמי מן הרחמים, לבל נאר לי לקרוץ ה׳ ולל לללוה לשוע, לל (ז) לקרוץ שם השם המורה על הרחמים, ולשוע לל לללוה המורה על היכולת המוחלט, ויאמע מהיכלו קולי, רומה לומר שעם היות ״ בשמים הכין כסאו והוא הנקרץ היכלו, הנה עכ״ז לא עלד מרחוק לנעקתי, לבל בלותה שעה שקראתי שמע מהיכלו קולי כאלו היתה בכפת שופתי בחוכיו וקרובה אלין מאד. ובמדרש תהלים מזמור יח דרשו הפסוקים החלה על הגליות, לאמרו מחבלי מות נחבלו, נחלי בליעל נאמרי, חבלי שלול כיון, מוקשי מות בחלוס. רבנן לאמרי למה כתוב בראשונ׳ מות ובאחרונה מות? לפי שזו החריבה בית ראשון וזו החריבה בית שני, ר׳ לחנן בר כהנא לאמר זו גזרה שמד וזו גזרה שמד. בבר לי לקרוץ ה׳ בנבל, ואל אלקי לשוע באמי, ויאמע מהיכלו קולי כיון, ושועתי לפניו תבא בחוכיו בחלוס. ר׳ פנחס לאמר למה יוכיר בחליצת היכל? לפי שבל ימי יון היה ההיכל קייס. וחלוף השניני והשמיני הוא בפסוק כי חפפוני משברי מוס, ואחר במקומו בספר תהלים חפפוני חבלי מות, ואל לאמר שהמרו בבבר שהיתה גזרת המלמר בבר לי לקרוץ ה׳, ולפי שאל יעשה הקורא לחשוב שחלת כי היא כתינת טעם למעלה ממנו, לבן כתב כתב המזמור בספר תהלים הסיר חלת כי, ואמ׳ חפפוני, ובילר שמשברי מות היה רומו בו על הבלניס ועל החבלים, ולזה לאמר חבלי מות במקום משברי מות. החלוף השניני הוא שאמר בבאן בחלי בליעל, ושם לאמר בתוספת הוי״ו ובחלי בליעל. והסבה בו לפי שבבאן היה משל לחד משברי מות ובחלי בליעל ששניהם מוצף היס והמוכו, והיה בפל העניו במלות שוכות, לבל בספר תהלים לאמר שבבה ולאמר חבלי מות היה לומרו בחלי בליעל משל שכי, ולהבדילו מחבלי מות הוכיף הוי״ו ולאמר ובחלי בליעל, לרמוז שהוא משל ודבור שני. החלוף העשירי בלאמרו בבאן חבלי שלול סבוני, ובספר תהלים לאמר חבלי שלול סבבוני, וגם זה לתוספת ביאור היה, שלא בחשוב שהיתה כוונתו בבבוני. מעניו הסבה כי שם מעניו החקף, ולזה אמר בבבוני. החלוף הי״ל הוא בלאמרו בבאן בנר לי לקרוץ ה׳ ואל אלקי לקרוץ, ובספר תהלים לאמר בנר לי לקרוץ ה׳ ואל אלקי לשוע. והסבה זה הוא ליפות הדבור, שלא יאמר שתי פעמים לקרוץ זה לאחר זה, ולבן לאמר בשנית לשוע. החלוף השנים עשר הוא בלאמרו בבאן ויאמע מהיכלו קולי, ובספר תהלים הסיר הוי״ו ולאמר יאמע מהיכלו קולי. והסבה זה היא שבבאן היתה השירה על הגלותיו שבבר עברו ולבן לאמר בלשון עבר ויאמע, לבל בספר תהלים שבדר הדברים הרלויים שיאמר המתפלל, עשו לשון עתיד בלאמרו יאמע וגומ׳. החלוף השלשה עשר שאמר בבאן ושועתי בלזניו, והוא תוספת בספר תהלים לאמר ושועתי לפניו תבא בלזניו. והוא תוספת דברים. והסבה זו לפי שתוקרי הגזמות משוללים ומרוקקים מהשל ית׳, ולא יאמר זו לזניס כי אם על בל השבל להיטרת העניו ולהורות על השפלתו יתברך, ולזה שם לאמר ושועתי לפניו שהוא בפור העניו ולאמתתו, ולאמרו עוד תבא בלזניו הוא משל

2011 Ministerio de Cultura

הוץ מצל לאמרו לפניו , כאלו בזה הורה שלאמרו בחזקיו הוץ
(ק) מצל , ופירושו שבאה לפניו יתֿ שועתו : ותגעש ותרעש
הארץ וגו' . לקרי שזכר שבגבורותיו קרע לפֿ הֿ והושיעו , לאמר
שהפֿל יתברך לתשועתו עשה בחויביו שבעה מיני עונשים
מזוכים זה מזה , והם שבעה מיני פלוגי ההשגחה בעולם
פוה . הפֿל רמז באמרו ותגעש ותרעש הארץ ומוסדות השמים
ירגזו ויתגעשו כי חרה לו , רומה לומר שהפֿל יתברך כדי
להפילו מחויביו פעמים ירעיש הארץ ירגיש ממלכות להעניש
תלים מֿוֿ ז׳ החויבים להמס ולהפדם , והוץ על דרך שאמר * המו גויס
מטו ממלכות נתן בקולו תמוג ארץ , וזה המין מהעונש מליבו
בעדת קרח , ועליו לאמר ותגעש ותרעש הארץ ומוסדות
השמים , שהיץ הארץ להיותה מרכז העולם לשאר עליה תסוב
הגלגל , הנה מוסדות השמים
הארציים ירגזו ויתגעשו , וזה [ק]
לפי שחרה לו ומי יעמוד
לפניו בחרון אפו ? הלמכס
לפי שנספר תהלים לאמר
בחקוס זה ומוסדי השמים
ירגזו , ירמה לפרש ומוסדות
השמי׳ מוסדות ההרי׳ העליוני׳
שלגבהם יתוקרו בשם שמים ,
כאמרו * כשאר יעוף בשמים , תהלים קֿיֿחֿ
ואמר * עריס גדולות ובצורות דברי׳ לֿגֿ כֿה
בשמי׳ , והוץ החלוף המרבעה
עשר . ועכץ המאמר שהפֿל
יתברך להעניש חויביו ולהכיל
את עבדו פעמים ירעיש הארץ , ויהיה זה בהיות הרוח החס
בבטן הארץ , וזהו שאמרו ויתגעשו כי חרה לו , שהוץ מעכץ
קוס דומה על רוב הכעס , הנה העונש הזה קס כץ הוץ
ביסוד הארץ : והעונש השני הוץ ביסוד הפֿא שהוץ הפכיי
(ע) ליסוד הארץ ומבנד פליו , ועליו לאמר עלה עשן באפו ואש
מפיו תאכל בחלים בערו ממנו , וזה רמז לשריפת המקומו׳
גפרית ומלח שרפה כל קרקה תשר יהיה זה בחרון אפ החס
וכעסו , וזהו עלה עשן באפו , למיץ החיץ המתכעס , כמו
דברי׳ לֿגֿ כֿב שאמר * כי אש קדחה באפי וגומ׳ , וכל זה דבור (שיהיה
מהרעשת הארץ ושרפת המקומות) משל להזדמנת הלומות
ומפלתס , כמו שביאר בכלומה לזה הרב המורה בפרק כֿט
(ט) חֿלֿ : ולפי שאמר שיתרעש הארץ ויתילל אף שורף , לאמר על
זה ויט שמים וירד וערפל תחת רגליו , פֿל שבהיות מוסדות
השמים והמרכז מתנועע ומתרעש בלתי קייס , יתחייב שיהיה
המקיף גם כץ בלתי מסודר בתנועתו , וזו היץ ההטיה שזכר
בשמים , ובתן הסבה בזה באמרו וערפל תחת רגליו , פֿל
שהשמים בקרבו ערפל הס תחת רגלי החס יתֿ לכל אשר
יפפון יסֿ . ומפשר עוד לפרש הפסוק בלופן אחר , לאמר
שהתרעשות הארץ וזרפתה לץ יאבע יתברך מעשותה מפלת
הורלת המערכ׳ השמימי׳ לס יהיה מנגד לזה ויתחייב לתומות
הנחלים בזה מעלה וכבוד , כי הוץ יתֿ לפי שרוד
המערכות ויטה שמים ל אשר ירכה וירד הפֿל יתֿ , רומה לומר
יצניח בלברים השפלים הפלה לזה , כי ההזדמנה הפרטית
וקול העונש בחיבי השפל יכוכה בלשון ירידה , כמו שזכר
הרב המורה בפי׳ חֿלֿ , והערפל הוץ שס כרדף לשמי׳ , כאמרו
שמות כֿ׳ כֿא * ומשה בגש פל הערפל אשר שס האלקים . ולפי שאמר
שהוץ יתֿ ישמול על השמים ויטס לאשר יפפון , והיו הגלגלים
מתנועעים מהנעת השכלים הנבדלים אשר קרא הנביא
יחוקפֿל׳ * כרובים , לכן לאמר עוד בכתן וירכב על
כרוב ויעוף , רומה לומר שהפֿל יתֿ יטה גם כן המניעים
להנועו . וכבר כתב הרב המורה שאפשר לפרש ויט שמים
וירד וירכב על כרוב ויעוף , שיקוור הירידה לשמים ושהכרוב
הוץ אשר יעוף לץ הפֿל יתֿ . ולפֿנג פירש ויט שמים וירד ,
שהוץ דבור המשלי , כאלו הקבֿה יטה השמים וירד מהס כדי
לפעול בעולם השפל תשועות דוד , וכאלו ירד מהמעלה

העליונה להשגיח בדברים השפלים , ושזהו וערפל תחת
רגליו , שערפל הוץ העולם השפל לרוב החשך והחפסד אשר
בו , ואמר שהוץ יהיה תחת רגלי הפס לעשו בו כרצונו ,
ושאמרו וירכב על כרוב ויעוף , הוץ השכל הפועל המלחך
השלוח ממנו להשגיח בחלקי שהוץ ישגיח בדוד , ועל
רוב המהירות לאמר וירד על כנפי רוח , ואם שכתבתי לפי
הוץ היותר נכון , שויט שמים וירד וערפל תחת רגליו הוץ
השלמת הדבור הקודס , ולאמר שיהיו פעמים לעשות מה
שירלה בהרעשת הארץ ושריפת המקומות , וזה השלים
פפור העונש השני שיעשה הפס בלמלעות יסוד האש , כמו
שעשה בסדום ועמורה : העונש השלישי הוץ מה שיעשה
בלמלעות יסוד האויר הסמוך לאש שזכר , ועליו לאמר וירכב (יא)
על כרוב ויעוף וירד על כנפי
רוח , רומה לומר שיכיע יסוד
האויר וירכיב הרוחו׳ להקריב
האויבים ולהחריס המקומות ,
והוץ הרוח החוק המפרק
הריס ומבר סלעים , כאמר
המשורר * אף ונפרית ורוח תלים יֿא׳ ו׳
זלעפות מנת כוסס . וזה
בץ החלוף , הטו שכאן לאמר
וירד על כנפי רוח בריס ובספ
תהלים לאמר וירד בלאת , לפי
שבאן כוון לומר שהפֿל יתֿ
רכב על כרוב ויעוף והיה
נראה על כנפי רוח , פֿל
פעולתו נראה בס , ובספר תהלים נאה לעשות ולומר וירד ,
מעכץ * כאשׁ׳ ירדה הכבר , להמשיך הלשון מעכץ התעופפו׳ , דברי׳ כֿא יֿשׁ
כמו שאמר ויעוף וירד . וכבר נמלא בדבריהס זֿל שפירשו
כרוב וכנפי רוח על יסוד האויר והרוחות החזקים כמו
שפירשתי , לאמרו במדבר סיני רכב * ויבא מלך הכבוד , לֿל פרש׳ יֿד
לאמר הקבֿה הוץ מלך הכבוד , שחולק מכבודו לבשר ודס , דף רכו עֿב
מלך בשר ודס אין רוכבין על כוסו ואין יושבין עֿל כסאו אין תלים כֿד יֿ
מזדמנין בארציו ואין לובשין לבושו , לפפֿל הקבֿה היפו כן ,
הוץ רוכב על כרוב וירד על כנפי רוח ופתפו לפלייהו , שבאמ׳
* ויעל פלייהו בפערת השמים , הוץ יושב על כסא דין ופתפו מלכי׳ בֿבֿ׳ יֿג
לשלמה , שבאמר * ויושב שלמה על כסא הֿ , כתן שרביטו לֿהֿ קֿכֿט כֿג
למשה , שבאמר * ומטה האלקים בידיו , לבושו הוד והדר לפניו שמות יֿז׳ ט׳
שבאמר * הוד והדר לבשת , ונתפו למלך המשיח , שבאמר תלים קֿד הֿ׳
* הוד והדר תשוה עליו וגו׳ . הנה שס כץ פירשו כרוב וכנפי שס כֿח הֿ׳
רוח על המערה : העונש הרביעי הוץ מה שיעשה הקבֿה
בלמלעות יסוד המים ושס שופט , כמו שהיה בדור המבול ,
ועליו לאמר ויצת חשך מניבותיו סבות חשרת מים עבי שחקי׳ , (יב)
רומה לומר שפעמים יהיה הגשם והעבים והחושך הקולמים
אליו והמתקיבים ממנו כולם לתשועת הֿ׳ , כי יהיה החויבים
ברבוי הגשמי׳ , כמו שעל כלומה לזה היה דוד לומר * הושיעני שס כֿט בֿוֿג׳
אלקים כי באו מים עד נפש טבעתי בוץ מצולה ואין מעמיד
בלתי במעמקי מים וזבולת שטפתני , ולרבוי הגשמים לאמר
שיצית הקבֿה חושך , כמו לקדרות העבים וכבויים שיהיה
מעבור שהס כיצון הגשם להחיר על הארץ , וזהו חשרת מים
עבי שחקים , וחשרת הוץ קשור העבים זו בזו , וכל הדברים
הלזה הוץ מצל לבלחון החויבים והשתתס . ובפסוק הזה
בץ החלוף היו שאמ׳ בכאן ויצת חשך מניבותיו סבות , ובספר
תהלים לאמר יצת חשך סתרו סביבותיו סוכתו , ועשה זה
לתכלית הביאור , שלא בשזוב שהיתה כוונתו שבבות הס
החשך , כי החשך הוץ העלר הלור , וסבות הס העבים
והעבים העבורים , ולאמר יצת חשך סתרו לבאר שהחשך
שזכר הוץ לבל להסתרת הלור , וסביבותיו חשר לסבות לץ
לחשך שהס העבים , ולפי שהיה זה עשה רביעי בפעל
מהקולס , לאמר בספר תהלים ויצת חשך בויו , להורות על
היותו עשה לאחר מחולף מהקולס . ובץ בזה הפסוק גם כץ
קלוף

2011 Ministerio de Cultura

חלוף ה"ז שכאן לאחר תשרת מים, ובספר תהלים רמה לבאר מלת תשרת, ולאחר תשבת מים, שהוא נאמר על קשור העבים קשר יחברו הלוך ויבא מעם החשך: העובא החמצי הוא בחמלעות הדברים לאחר יתילדו מקומרי הלך והעבן נקויר, ועליו לאחר לפי דעתי מכוגה כגדו בערו גאלי קם (יג) ירעם משמים ה' ועליון יתן קולו וגו', ורצי פי' שאת תלאחר בחשך הוא שרוי, מכוגה כגדו. ולפי דעתו רלוי שכפרש הכתוב קושר למה שאמר למעלה ישת חשך סביבותיו, כלומר שהשם ית' יסבב החשך להעבים בו את לויבו, עם היות שבהולך עמיה שריה ומכוגה כגדו יבערו גאלי קם, ובזה הדרך לא יהיה המאמר הזה כפול לקרי לאחרו למעלה גאלים בערו ממנו. לבל כפי מה שאמרתי לא יכוון הכתוב לזה, כי קם לעבינים המתקדשים בקויר מקומרי הלילד והעבן העולה מן הארן. וכבר כתבו בזה הטבעיים שאלהט השאש כשיתרשם בלחות הלוירי שבתחלת מהמטר תרחה הקשת והעגולה קשר סביב הלבבה, ושהקויזים יעשו מהתלהבות הקם בעבן העולה מן הארן בעלותו במקום יכול הקם, וגם כן בהשאל כלוס מהעבן בתוך העב והעבן יתכוצע בו בחזקה וימלא ממנו הקולות והרעם, ובהתחזק לותה תכועה מקמיותה תשוב לקם מלילה ויקרא ברק, ולקם יהיה המתלהב גם ובכל יעשה החלגבים. הכה בזה החופן לאחרו שיעשו הקולות והרעמים לאחר פעמים רבות ימותו לכשים מהם ומפולם ולילם, ועל זה לאחר מכוגה כגדו, רולה לומר מהכוגה והקם המתלהב בעבן בערו גאלי קם יזרקו החלים (יד) המבהיקים ויבמעו הקולות והרעמים מתכועתו בעבן, וזהו ירעם משמים ה' ועליון יתן קולו, ויהיה לקם כן לאחרו כגדו אב על הקם שהוא כגדי למים הכזכר. ועם היות הדברים החלה טבעיים בתולדתם, הכה פעמים יתהוו על דרך כם, וגם הטבעיים הלם פעמים יהיו שלוקי המגחה וכלי רלוכו יהושע י, יד' להכות לת לויבו, כמו שכופר בספר יהושע * שהחלחמו עם המלכים החליך ה' עליהם מן השמים לבבים גדולות עד עזקה ויאותו רבים. ובפקוק הזה בא החלוף הי"ק, שאחר בכאן מכוגה כגדו בערו גאלי קם, ובספר תהלים לאחר מכוגה פגדו עדיו עברו ברד וגאלי קם, הכה הוסיף עדיו עברו וברד. והוא גם כן לתוספת ביאור כפי הכוזכה שפירש שאם, שהקם המתלהט והעבן המתכועע הוא בעבן לא בקויר הפשוע הזך הבקי, ולזה לאחר עדיו עברו שבעבי' תבא, וגם פירש שלם בתילד הברד בלד העזבי הוא כמו שהתבאר. והחלוף הי"ש שכאן לאחר ירעם מן שמים ה', ובספר תהלים לאחר ירעם בשמים ה'. והסבה זה לפרש שאין הכוזכה שירע' מן השמים על הארן, כי לם שבשמים עלמם ירעם, כי הרעם הוא בהתכועעות העבן בתוך העבן בסבת קוש המתלהב בו. והחלוף הכ"ף שכאן לאחר ועליון יתן קולו, ובספר תהלים הוסיף ולאחר ועליון יתן קולו ברד וגאלי קם. והיה זה לומר שהקולות לבדם לא יאותו הלבזים מהם, כי לם מהברד והלם המתלקח' בם, וזהו שהמשיך לומר וישלח חלים ויפיצם (טו) ושם הלזים הבוערים מתלדזים עם הברק, ולזה לאחר ברק ויהומם, שהלל ית' ישלח לותם הדברים המבהילים ובהם יפין החומות ויהומם, ובספר תהלים לאחר וישלח חליו ויפיצם וברקים רב ויהומם והוא החלוף הכ"ף. והסבה בו לבאר שהחלים הזכרים כאן לינם חלים ממש כפשוטו, כי לם לבני הברד והקלגבים שהם בידו כחלים ביד גבור, ולזה לאחר בם וישלח חליו שהם החלים המכוונים קליו ית'. ובאקום

חלוף ה"ז שכאן לאחר תשרת מים, ובספר תהלים רמה לבאר מלת תשרת, ולאחר תשבת מים, שהוא נאמר על קשור העבים קשר יחברו הלוך ויבא מעם החשך: העובא החמצי הוא בחמלעות הדברים לאחר יתילדו מקומרי הלך והעבן נקויר, ועליו לאחר לפי דעתי מכוגה כגדו בערו גאלי קם (יג) ירעם משמים ה' ועליון יתן קולו וגו', ורצי פי' שאת תלאחר בחשך הוא שרוי, מכוגה כגדו. ולפי דעתו רלוי שכפרש הכתוב קושר למה שאמר למעלה ישת חשך סביבותיו, כלומר שהשם ית' יסבב החשך להעבים בו את לויבו, עם היות שבהולך עמיה שריה ומכוגה כגדו יבערו גאלי קם, ובזה הדרך לא יהיה המאמר הזה כפול לקרי לאחרו למעלה גאלים בערו ממנו. לבל כפי מה שאמרתי לא יכוון הכתוב לזה, כי קם לעבינים המתקדשים בקויר מקומרי הלילד והעבן העולה מן הארן. וכבר כתבו בזה הטבעיים שאלהט השאש כשיתרשם בלחות הלוירי שבתחלת מהמטר תרחה הקשת והעגולה קשר סביב הלבבה, ושהקויזים יעשו מהתלהבות הקם בעבן העולה מן הארן בעלותו במקום יכול הקם, וגם כן בהשאל כלוס מהעבן בתוך העב והעבן יתכוצע בו בחזקה וימלא ממנו הקולות והרעם, ובהתחזק לותה תכועה מקמיותה תשוב לקם מלילה ויקרא ברק, ולקם יהיה המתלהב גם ובכל יעשה החלגבים. הכה בזה החופן לאחרו שיעשו הקולות והרעמים לאחר פעמים רבות ימותו לכשים מהם ומפולם ולילם, ועל זה לאחר מכוגה כגדו, רולה לומר מהכוגה והקם המתלהב בעבן בערו גאלי קם יזרקו החלים (יד) המבהיקים ויבמעו הקולות והרעמים מתכועתו בעבן, וזהו ירעם משמים ה' ועליון יתן קולו, ויהיה לקם כן לאחרו כגדו אב על הקם שהוא כגדי למים הכזכר. ועם היות הדברים החלה טבעיים בתולדתם, הכה פעמים יתהוו על דרך כם, וגם הטבעיים הלם פעמים יהיו שלוקי המגחה וכלי רלוכו יהושע י, יד' להכות לת לויבו, כמו שכופר בספר יהושע * שהחלחמו עם המלכים החליך ה' עליהם מן השמים לבבים גדולות עד עזקה ויאותו רבים. ובפקוק הזה בא החלוף הי"ק, שאחר בכאן מכוגה כגדו בערו גאלי קם, ובספר תהלים לאחר מכוגה פגדו עדיו עברו ברד וגאלי קם, הכה הוסיף עדיו עברו וברד. והוא גם כן לתוספת ביאור כפי הכוזכה שפירש שאם, שהקם המתלהט והעבן המתכועע הוא בעבן לא בקויר הפשוע הזך הבקי, ולזה לאחר עדיו עברו שבעבי' תבא, וגם פירש שאם שתילד הברד בלד העזבי הוא כמו שהתבאר. והחלוף הי"ש שכאן לאחר ירעם מן שמים ה', ובספר תהלים לאחר ירעם בשמים ה'. והסבה זה לפרש שאין הכוזכה שירע' מן השמים על הארן, כי לם שבשמים עלמם ירעם, כי הרעם הוא בהתכועעות העבן בתוך העבן בסבת קוש המתלהב בו. והחלוף הכ"ף שכאן לאחר ועליון יתן קולו, ובספר תהלים הוסיף ולאחר ועליון יתן קולו ברד וגאלי קם. והיה זה לומר שהקולות לבדם לא יאותו הלבזים מהם, כי לם מהברד והלם המתלקח' בם, וזהו שהמשיך לומר וישלח חלים ויפיצם (טו) ושם הלזים הבוערים מתלדזים עם הברק, ולזה לאחר ברק ויהומם, שהלל ית' ישלח לותם הדברים המבהילים ובהם יפין החומות ויהומם, ובספר תהלים לאחר וישלח חליו ויפיצם וברקים רב ויהומם והוא החלוף הכ"ף. והסבה בו לבאר שהחלים הזכרים כאן לינם חלים ממש כפשוטו, כי לם לבני הברד והקלגבים שהם בידו כחלים ביד גבור, ולזה לאחר בם וישלח חליו שהם החלים המכוונים קליו ית'. ובאקום שאחר כאן ברק יאחר שם וברקים רב, להגיד שלא היה ברק לאחד כי לם ברקים רבים, ולהיותם החלים רמו לאחבי הברד והקלגבים והברקים הוא דבר מתחלף קליהם במהות, לאחר שם וברקים בתוספת הוי"ו, להורות הבדלם מהחלים שזכר, ולכן לאחר וברקים רב, כלומר וברקים הרבה והוא החלוף הכ"ג. ולאחר שם ויהומם במקום שאחר כאן ויהם, שהוא החלוף הפ"ג, לפרש ולרמוז לקויבים שזכר, והוא פירוש מה שאחר כאן בלשון יקיל ויהם: העובא השמי זכר בלחרו וירקו לפיקי (יו) ים יגלו מוסדות תבל בגערת ה' מבשמת רוח לפו, והמפרשים פירשוהו על הדברים הנפתרים שבכל הלדם לא תקיף בהם קודם היותם, שדומים לפיקי ים שהם מעמקי ים, ומוסדות תבל, הם המקומות השפלים במרכז הלרן שלדם לא ירקם, כללו לאחר שהדברים הנפתרים שלא יבזוב הלדם שיתקדש כתקדשו בהשגקתו ית', כמיתת יהונתן עם שאול קביו לשלח יאחר יורש עלר לאחריו וכמיתת לישבשת. ולכי לאחר' שרמז בזה שמפלחות תמיד לעיס הוא פעמים להחריב לת העולם כרבוי הגשמים, כמו שאחר מבול מים עבי שחקים, ופעמים יקריבהו בניה נס חוס ועלירת הגשם, עד שבמעט ירקו לפיקי ים יגלו מוסדות תבל בסבת החורב והלמחון, וכמו שבא בספר מלכים * שהלכו מלך ישראל מלכי ד' ג' ומלך יהודה ומלך לדום ע', להלחם במיצע מלך מוקב ולא היה מים למחנה, ולאחר מלך ישראל לזה כי קרא ה' לשלשת המלכים החלה לתת לותם ביד מוקב, כי בעבור למחון המים תהיה מפלתם. גם לפשר לפרש שכל לשר חפן הלם עשה בשמים ובלרן בימים ובכל תהומות, ולם ילערך להחלת עבדיו להחריב מים ולהביב מים כמו כד יהיה בקל בעיבי ה' לעזותו, כמו שהיה בים סוף להחלת ישראל ובהעברת הירדן, ולקרוב לזה דרשו בו חול במדרש תהלים. ובפסוק הזה בא החלוף מזמור י"ח הכ"ל, שבמקום שאחר כאן בגערת ה' מבשמת רוח לפו, לאחר בספר תהלים מגערתך ה' מבשמת רוח לפך. והיה זה לפי שרלה דוד שלהטיב כוזכת המתבודד היה יותר טוב שיכוון הדברים לבוכח הלם ויאחר שליו יתברך מגערתך ה', והכה לא לאחר בגערתך ה' לפי שאין רלוי ליחס פועל גזמיי מתכועע מלתו ית', ולכן לא רלה לומר בגערתך, שהגערה תקריב מים בעלמה ולאחר מגערתך, והם היא שם הפועל כמו * מיי' מלעדי נבר כוכבו, יאחר מצלי כ' מ' מסבת גערת הלם כאשר המסובב הזה, ולא ישלול המאחר הזה היותו בעזה על ידי לאחלעיים כפי מה שגזרה רלונו וחכמתו. הכה בזה כלל המשורר שזה מיני שלוקי השגחה וכלי הלל יתברך, להזקיק בשויבו ולהעניש ולהביל עכי מקוק מאבו לקוהביו ולשומרי מלותיו כפי מה שפירשתי:

וישלח מאירוס יקקני וגו'. בפסוקים הללה ספר המשורר (יז) לין בהעניק הלל יתברך לת לויבו בשעת מיבי העובדים הללה שזכר כילול ובאלט הוא מהם ולא בכלל בלותם העובדים, ולזה לאחר ישלח מאירוס יקקני, וזהו כבגד העובד הרלשון מרעם הלרן, שבהיותה מתרעזת שלא הלל ית' ידו מאיר' ולקחו שלא יבולע בה. ולאחר יאסני מים רבי', כבגד העובד הרביעי הבא בלחלעות יכול היה בדבויי הגשמים: ולאחר יכילני מלויבי עז משוכאי כי לאחלו מאבי, (יח) כבגד העובד השבי לאחר יבא בלחלעות יכול הלא, שהוא הלויב הגדול, והוא רמז לשלול והמשבלים הם עבדי שלול שהיו רודפים לת דוד. ובפסוק הזה בא החלוף הכה, שבמקום

2011 Ministerio de Cultura

שנאמרים שאחר כאן מצאתי, לאחר שכפר תהלים ומצאתי. וזה לבאר שאין לאחרו לויבי עד כאן מצאתי, ושאיכס שמות כדפים, כי לויבי עד לאחרו על שקול, ומצוקתי לאחר על דוגג ושאר עבדיו, ולהורות על רבויים והתחלפותם מהלויב (יט) שזכר לאחר ומצאתי: ואחר יקדמוני ביום לידי ויהי ה' למשען לי, כנגד העונג השלישי הבא בשלשלאות הרוחות המהילים וזקוקים. ובפסוק הזה בא הקלוף הכ"ו, בשאחר כאן יקדמוני וכפר תהלים לאחר יקדמוני בלשון רבים. והיה הסבה בזה כי בכאן רומז אל יסוד הלויב שהוא השלשלאי בעונג הזה, שריפש"ו למה שהיה כאן זכר הפלוסוף הרוחות הם לויב מתנועע, אבל בכפר תהלים לאחר יקדמוני לרמוז לרוחות, לפי שאין הלויב בזה שהוא לויב מפרק הריס ומשבר פלעים, כי אם מפאת הרכבותיו לשאר מהם יתילדו הרוחות שהם רבים: (כ) ואחר ויוצא למרחב רגלי, כנגד העונג השני הבא בשלשלאות קריעת הים והמיצרים. ואחר יקלאני כי תפן כי, על העונג השאיי שאחר יבא מהדברים המבהילי' המזיקים המתילדים בלויב מאומר הקיד והעצן העולה מן הארץ. והנה לא זכר המאורר בתוך העונגים הללו המות, לפי שכאו זוכר בשיקף בפילוסוף המדיבי אין המות לרה, אבל היא תכלי' הנרות כלם. ובפסוקים הללו בא הקלוף הכ"ו, שבמקו' שאחר כאן ויהי ה' משען לי, אחר בכפר תהלים למשען לי. וכאתו מבוארת שהללו היו בעלמו משען, אבל היה לדוד ובערכו למשען, כי מאח' משען הוא הדבור המשלי יאח' בו ית' בערך דוד, לפי שהיה נושא בו ומצען עליו. ובא בזה הקלוף הכ"ח, שאחר כאן ויצא למרחב אותי, ובכפר תהלים לאחר ויוציאני למרחב. והוא ליופי הדבור ולנועם המאחר, כי הכאוי יותר רצוי שידבק עם הפעל, ולזה אחר ויוציאני, ובהיות הכאוי דבק עם ויוציאני, היה מהמותר שיאחר עוד מזמור יח אותי. ובמדרש תהלים דרשו הסמוקים הללו כלם על פרעה ועל מצרים ועל קריעת ים סוף ועל ישראל בהיללו השם ית' מרוממיו. והמפרשים במקומות מהם כמשכו לאחרי דעת המדרש, וגם מכאי הנוצרים פירשו כן, ואני נטיתי מזה, לפי שלא כוון דוד בשירה הזאת כי אם לתת שבח והודאה לשם ית' על הפלאותיו לא על ענייני ישראל, וכמו שאחר בתחלת דבריו, ביום הציל ה' אותו מכף כל אויביו ומכף שאול, שעל אויביו ועל הפלאותיו ידבר, לא על פרעה ועל מצרים ועל הגלות ישראל, כי מזה כבר עשה עליהם שירת הים, ומה לו לדוד להוסיף בכאן?

(כא) ויגמלני ה' כצדקתי וגו'. עתה זכר דוד המלך ע"ה שהיו לו שתה מדות מזוכות לפני המקום, שבעבורם היה רצוי להיות כילול ומלט מאותם העונשים הנזה זכר. לאחת לאמרו ויגמלני ה' כצדקתי, ל"א רצוי היה שיגמלני השם כפי צדקתי, והיא הצדקה והטהרה אשר היה דוד עושה עם הבריות. ולזי כתב כצדקתי שלא הרגתי את שאול בכרתי את כנף מעילו. ובכפר תהלים לומר כצדקי, והוא החלוף הכ"ו, ולא עשו כי אם ליופי הדבור ולהקל הקריאה, כי בהיות לצדקי כמו לצדקתי יותר נקל על המתפלל לומר לצדקי. המדה השבית היה כבור ידי ישיב לי, ל"א שלא הייתי שולח יד בגזל ובעוקד ולא בדברים הנזכרים בפרשת המלך *, כי מלבד שהיה דוד עושה משפט וצדקה לכל עמו ממה שלו, הנה גם לא היה לוקח דבר מאת לקרי, והוא כבור ידי ישיב לי, כי העוקד ומגזל יוקח לידים, כמו שאחר * נוער כפיו מתעוך בעוקד:

ממו' ל"ג ע"ו

(כב) כי שמרתי דרכי ה' ולא רשעתי מאלהי, ופירושו שהיה מתנהג בדרכי השם, וכאמר ק"ל והלכת בדרכיו כמוהו פ"ת מה הוא תכון לף לתה היה תכון, מה הוא רמוז לף לתה היה דף י"ד ע"א רמו' וכו'. ולאחר שכוון לומ' בזה שהיה דוד בכל הדברי' דורש לת ה' ועושה מצותו ולא היה עובר דברו כמו שאול, והוא כי שמרתי דרכי ה' ל"ל במה שכתוב. המדה הרביעי' היא, שעם היו' שדוד חפץ בעצין בת שבע וקוריה, הנה היה זה מ' שבין לדם לכבירו, אבל במה שבין לדם למקו' היה בשאר מלד, וזהו ולא רשעתי מאלהי, ל"ל בדברים שבין לדם למקום והם המצוות: (כג) המל' המצי' היא לאמרו כי כל משפטיו לנגדי וחקותיו לא אסור ממנה, ל"ל שעם היותו מלך ובידו לעבור המשפטים כפי טורך הטעה, הנה הוא היה שומר המשפטים המלקיים ולא יסור מהם, וכמו שאחר במקום אחר * גם עבדך נזהר בהם, וזהו תלים י"ט י"ב כי כל משפטיו לנגדי, שהיו תמיד כנגדו לעשותם בשלמות, ואפילו החוקי' שאין להם טעם לא היה זז מהם, וזהו וחקותי לא אסור ממנה. והנה בכפר תהלים לאחר וחקותיו לא לאסיר מכי, והוא החלוף השלשים. והיה זה לתקון הדבור, לפי שהלדם יסור מהחוקים או יתקרב אליהם והחת לא יסורו ממנו, כי המקרה הוא לאחר יסור מהכוונ, לא הכוונ ממנו, ולזה תקן מה שאחר לא אסור ממנה, שירה שהוא הכר מן החוקים, ולאחר לא לאסור מכי, ל"ל לא לאסיר החקים ההם מכי: המדה השנית היא (כד) לאחרו ולהיה תמי' לו ולשתמר, מעוכי, ירמה שלא היה כמופל' ממנו לורע וחוקר ולא היה מפקפק בחמוכותיו, לבל היה תמים עם השם לבקיו, ועל זה לאחר ולהיה תמים לו. ובתן הסבה למה יחזק בתמימות ולא יפליג בדרישה ובקירה, ולאחר ולשתמרה מעוכי, רומה לומר שבפקדו פן יפנע בחקירתו ישתאר מלומו עון, ולכן יהיה תמים. ובכפר תהלים לאחר ולהי תמים לו, והוא החלוף הל"ג. והסבה בו לפי שלהיה הוא עתיד, ולין רצוי שיאחר שבעתיד יהיה תמים, ולכן לאחר ולהי שהוא לזון הווה. והחלוף הלב הוא שאחר כאן ולשתמרה, ובכפר תהלים לאחר ולשתמרה, וגם זה הוא ליפות הדבור, כי היתה הל"ה נוספת, והדבור ההגון הוא ולשתמר: ולאחרי שזכר שלש המדות המזוכות הללה שהיו בו, זכר שבעבורן היה רצוי שיזכה לזכיות מתייחסות אליהם, וזה שאחר ויצב השם לי כצדקתי, (כה) והוא כנגד מה שאחר ינמלני ה' כצדקתי, רומה לומר שם שמי עזיתי לדקה עם הבריות, היה רצוי שהשם יתברך ינמול עלי לדקה רבה. ובכפר תהלים לאחר ויצב ה' לי כצדקי והוא החלוף הלג', שלא לאחר שם כצדקתי, כ"א כצדקי, וכבר לאחרתי בסבתו. ולאחר כבורי לנגד עיניו, כנגד מה שאחר כבור ידי ישיב לי, ל"ל שם שמי הייתי כשאר בנקיון כפים לבלתי לקח מלים דבר, גם כן הלל ית' היה רצוי שיגמלני עליו מדה כנגד מדה, שלא יקח לדם מכל לצר לי ולא ינזלני לויב. ובכפר תהלים לאחר כבור ידי לנגד עיניו והוא חלוף לל"ד, והיה זה לתכלית הביאור, שאין פירוש כבורי כי אם על בור הידים שכר: ולאחר עם חסיד תתחסד, כנגד מה שאחר (כו) כי שמרתי דרכי ה' ולא רשעתי מאלהי, שהוא מדת החסידות, ולאחר עם חסיד כאומי ההולך בדרכיך היה רצוי שתתחסד בעצות עמי, גם כן גמילות חסדים לפניס מצורת הדין. ולאחר עם גבור תמים תתמם, כנגד ולהיה תמים לו, ירמה שעם היות שבעלי שהוא גבור בחלקת העיון הוא תמים בדעותיו

2011 Ministerio de Cultura

בדעותיו ואמונתיו, היה ראוי לשם ית' שיהיה עמו תמים מדה
(כז) כנגד מדה, והוא השלימות והתמימות: ואמר עם נבר תתבר,
כנגד מה שאמר שהיה שומר המשפטי' והחוקים ולא יסור מהם
עם היותו מלך, ר"ל שעם אדם כמוהו שהוא נבר וזך ונקי
היה ראוי שהאל ית' יתברר עמו בהטבה וברחמים, אמנם עם
האיש העקש שהוא הפכיי לכל המדות שזכר, שלבו עקש
ופתלתול, תתפל, ר"ל ראוי שתבא עליו בדרך נפתל, ליסרו
שבע על חטאתיו. ובספר תהלים אמר במקום תתבר תתברר
והוא החלוף הל"ה, ובמקו' אמרו כאן תתפל אמר שם תתפתל,
והוא החלוף הל"ו. וגם אלה ליופי הדבור ותקונו היו וכפי
דרך הדקדוק גם כן, כי ההתפעל מברר יאמר תתברר, כמו
התברכו והתלבנו, וההתפעל
מפתל יאמר תתפתל, וכן
הביאוהו המדקדקים, ועם
היות שדוד בשוררו השירה
הזאת היה אומר תתבר תתפל
על דרך ההעברה, הנה
בכתבו אותה בספר תהלים
דקדק אותה כראוי. הנה אם
כן בחלק השני הזה מהשירה
הביא המשורר ששה מיני שלוחי
ההשגחה וכלי העונש שיעשה
הש"י להעניש אויביו, וששה
מיני הצלות שניצול דוד מהם,
וששה מדות משובחות שהיו
לו, וששה זכיות שבעבורם היה
ראוי לזכות אליהם, ואין
להפליא מאשר קצתם לא באו
על הסדר, כי כן יקרה בדבור

[כז] תָּמִים תִּתַּמָּם: עִם־נָבָר תִּתַּבָּר
[כח] וְעִם־עִקֵּשׁ תִּתַּפָּל: וְאֶת־עַם עָנִי
תּוֹשִׁיעַ וְעֵינֶיךָ עַל־רָמִים תַּשְׁפִּיל:
[כט] כִּי־אַתָּה נֵירִי יְהוָה וַיהוָה יַגִּיהַּ
[ל] חָשְׁכִּי: כִּי בְכָה אָרוּץ גְּדוּד
[לא] בֵּאלֹהַי אֲדַלֶּג־שׁוּר: הָאֵל תָּמִים
דַּרְכּוֹ אִמְרַת יְהוָה צְרוּפָה מָגֵן
[לב] הוּא לְכֹל הַחֹסִים בּוֹ: כִּי מִי־אֵל
מִבַּלְעֲדֵי יְהוָה וּמִי צוּר מִבַּלְעֲדֵי
[לג] אֱלֹהֵינוּ: הָאֵל מָעוּזִּי חָיִל וַיַּתֵּר
תָּמִים דַּרְכִּי:

(כח) השיריי: ואחרי כל זה אמר ואת עם עני תושיע, ר"ל ומלבד
שאני ראוי והגון להצלה מפאת המדות אשר לי, הנה עוד
הייתי ראוי להנצל בעבור ישראל כדי שיהיו נושעים מאויביהם,
וזהו ואת עם עני תושע ועיניך תתן על הרמים שהם אויביהם
להפילם. ואתה תראה שבספר תהלים אמר במקום ואת עם
עני תושיע, כי אתה עם עני תושיע, שהוא החלוף הל"ז,
והוא להודיע ולבאר שהפסוק הזה הוא כלל מקיף על מה
שזכר למעלה, והוא נתינת טעם אחר להצלתו כמו שפירשתי,
ולזה אמר בו כי אתה וגו'. והחלוף הל"ח אמרו כאן ועיניך
על רמים תשפיל, ובספר תהלים אמר ועינים רמות תשפיל,
והיה זה לתקן המאמר שלא יאמר שתכלית ההשגחה האלקית
להשפיל הרמים, ולא יהיו העינים כאן מיוחסים לו ית' כי
אם לרמים עצמם, וזהו ועינים רמות תשפיל. הנה במה
שאמרתי בזה התבארו פסוקי החלק השני מן השירה, והוא
בהגידו שהאל ית' הושיעו מכף אויביו והוא משגבו ומנוסו
מזמור י"ח מחמס יושעיהו. ובמדרש תהלים דרשו הפסוקים האלה על
האבות אברהם יצחק ויעקב, ומהם דרשו אותם על שבט לוי
ומשה ע"ה במעשה העגל, והוא דרך אחר והפשט יתישב
על פשוטו:

(כט) כי אתה נרי השם וגומר. עתה יבאר החלק השלישי
והוא איך האל ית' אמצו ועזרו לא לבד להמלט
מאויביו אבל גם להכותם ולהמיתם ולהכניעם, והנה הקדים
לזה להודיע שהצלחותיו כלם הם מושגחו' מאתו ית' ומושפעים
ממנו בדרך כם, ואינם כשאר הדברים הנמשכים בטבע.
ולפי שהיו ההצלחות היותר אהובות אצלו שתים, אם נפשיית
והיא האמתית, ואם מדומה התלויה בכבוד, להיו' הכבוד
אריסטו כמו שזכר הפלוסוף הוא מה שיחשבו יותר שהיא ההצלחה
והאושר, לכן אמר ששתיהם מהאל ית', וזהו אמרו כי אתה נרי
ה' וה' יגיה חשכי, ואין ראוי שנפרש שהאל ית' היה הנר, כי
אם שהוא ית' היה מאיר נרו של דוד שהוא הנפש, כמו שאמר
משלי' כ' כ"ז *נר ה' נשמת אדם, וכאלו אמר שההשכלה והשפע האלקי ורוח
הקדש אשר בו לא היה מהשכל הפועל, כי אם ממנו האל

ית' שהוא המאיר את נרו והוא מגיה חשכו, רמז לחשך הסכלו'
ומפני זה אמר בס"ת כי אתה תאיר נרי, שהוא החלוף הל"ט,
והיה זה לתוספת ביאור, שלא נחשוב שיתואר השם ית' בנר,
כי אם שיתארו במאיר שיאיר את נרו. ויש חלוף ארבעים,
באמרו שם ה' אלקי יגיה חשכי, במקום מה שאמר בכאן וה'
הגיה חשכי, הנה הסיר הו"יו לרמוז שהם כפל ענין, אתה
תאיר נרי ה' יגיה חשכי, כי היה הו"יו מוסיף על ענין ראשון,
ולתקן הדבור שלא יאמר שני פעמים ה' בלי שנוי כלל הוסיף
מלת אלקי, שהוא חלוף מ"א ממה שהוסיף שם אלקי, ואמר
ה' אלקי יגיה חשכי. הנה ביאר בזה שמעלתו הנפשיית היתה
מאתו ית', ועל זה אמר כי בך ארוץ גדוד וגומר, כי המלחמות (ל)
מהם שיהיו בשדה מערכה מול
מערכה וגדוד כנד גדוד,
ומהם שיהיו בצורם על האויבי'
בהיותם בעיר דלתים ובריח
סוגרת ומסוגרת, ועל שניהם
אמר כי בך ארוץ גדוד להלחם
עם הגדוד הרב בשדה, באלקי
אדלג שור שבהיות האויבים
נסגרים בתוך העיר אדלג
החומה ואכנס שמה בעל
כרחם. ולהיות המאמר הזה
כולל שתי ענינים מתחלפים
האחד ארוץ גדוד והשני אדלג
שור כמו שפירשתי, לכן בס"ת
הוסיף באלקי אדלג שור הו"יו,
ואמר ובאלקי אדלג שור, שהוא
החלוף מ"ב, והוא כדי לבאר
ולרמוז שהם שני ענינים והו"יו
הוא סימן התוספת. ואמר עוד שעם היות ששני הדברים
האלה, ר"ל שלמות הנפש ונצחון האויבים הם מתחלפים
בעצמם, אל יחשוב חושב שהם יבואו מהתחלות מתחלפות,
כי שניהם יחד בלי ספק מאתו ית', וזהו שאמר האל תמים (לא)
דרכו, ר"ל שדרך האל ית' בהשפעה ובההטבה הוא שלם ותמים
לא יחסר כל בו, ובו ימצא האושר הנפשיי והמדומה, וזהו
תמים דרכו, עד שהאמירה והרושם אשר יאמר בו ית' היא
אמירה צרופה בלי ספק וסיג כלל ואמיתית היא שמגן הוא
לכל החוסים בו, אם בנפשיי ואם בגופני ובמדומה, וראוי הוא
שיהיה כן, כי הוא ית' היכול בכל הדברים, וזהו כי מי אל (לב)
מבלעדי ה' ר"ל בשלמות הנפשיי, ומי צור מבלעדי אלקינו
בנצחון האויבים ובשלמות הכבוד המדומה, ולכן הוליד מזה
שכל הצלחותיו וכבודו הם ממנו ית' על דרך כם לא במקרה
לא בחיל ולא בכח, וזהו שהמשיך לומר האל מעוזי חיל ויתר (לג)
תמים דרכי, ר"ל האל יתברך הוא הנותן לי עוז ותעצומות
וחיל, והוא אשר יתר דרכי להיותו תמים ושלם. ובס"ת
במקום כי מי אל מבלעדי השם ומי צור מבלעדי אלקינו,
אמר כי כי אלוה ואמר ומי צור זולתי אלקינו והם החלופים
מ"ג ומ"ד. ושניהם ליפות הדבור וביאור הכוונה, כי למה
שהיה כוונתו בכי מי אל מבלעדי השם להשלים הנפש כמו
שפירשתי, שם בו שם לשון אלוה, לפי שאל וצור אשר יבא
בחלוקה השנית שניהם כפי הלשון אחד, ולרמוז ההבדל בהם
כפי הכוונה אמר אלוה, וכדי שלא יאמר שתי פעמים מבלעדי
זה אחר זה העתיק השני לזולתי. והחלוף המ"ה אמרו שם
במקום האל מעוזי חיל האל המאזרני חיל. אבל היה זה
לתוספת ביאור, כדי שלא נחשוב שיאמר שהאל ית' הוא
מעוזו, כי אם שהוא המאזרו והנותן אליו כח וגבורה,
וכן אמר במקום ויתר תמים דרכי, ויתן תמים דרכי והוא
החלוף המ"ו, וגם הוא לפרש מלת ויתר שהכוונה בו ויתן
תמים דרכי. הנה חמשת הפסוקים האלה אמרם המשורר
בדמות הקדמה למה שיאמר אחרי זה, שיספר החסדים
שעשה עמו ית' בהכנעת אויביו והחתתם. ולפי שלא נחשוב
שהם

2011 Ministerio de Cultura

שהם היו במקרה לו נכח לימוזי, הקדים שהכל מלתו יתי תמור יתי ותלין רלוי שיתיקבו עניניו כלם. וחמש במדרש תהלים דרשו הפסוקים הללו על דוד ויואב, וכן דרשו לותם, על מרדכי ואסתר, ולא רציתי להביאם הכא, כי לימם מעניין פירוש הפסוקים ולמתם:

(לד) **משוה** רגלי כאילות וגו'. לאחרי שהניח שפועל הטוהות כלם עמו הוא הלל יתי ולין זולתו, זכר עזרה מיני הקדים לאר עשה עמו שהיו בכח להכניעת לויביו והמלה עליהם. הרלתון לאמרו משוה רגלי כאילות ועל במותי יעמידני, לל כי מהלוקתי קלתם שלא יכופו מהמלחמה לא לגבורתם, כי אם להיותם כגדים בכלי מלחמתם ולא יוכלו להתנועע, וכמו שזכרתי בענין גלית הפלשתי, ולאמר התשורר שהולא כאבא מלברוח מהמלחמה לוזת הסבה, כי אם מפלת גבורתו שהיה לאין לבו בגבורים, עד שלתקפו חייתו לא ברח מתוך המלחמה, וזהו משוה רגלי כאילות, והוא מצל לקלות תנועתו, ועלו על במותי יעמידני, שלא ברחתי: הסמך (לה) הצני הוא לומרו המלמד ידי לקרב ובאת קשת בחושה זרועתי, לל שבתן לו יתברך כח יתר וגבורה רבה אין מהמכלה הטבעי, וזה אם כח טבעי ואם כח למודי, כי היה מחלוקת בין המליציים מי הוא הרלוי יותר להלחם בכלימות, אם בעלי הכוזק והכח בטבעם ומולדתם בלי למוד, ואם בעלי למוד ותחבולות המלחמה? ואמר דוד שהתברו בו שני העניינים יחד הטבעי והלמודי, וזהו מלמד ידי לקרב, שאמרו על מלאכת המלחמה ולמודה, ובאת קשת בחושה זרועותי שהוא הטבעי שהיה בהו כל כך שהיה מוריד מוסר ומשבר בידיו קשת בחוש' ובמדר' תהלים לאמרו, בא לו לאדם לכוף קשת בחושה ולא לכוף זרועותיו של דוד, וקרוב הוא למה שפירשתי. ולשבע פירש בו והוריד קשת בחושה כל לאך חזרועותיו, ענינו שהוריד יתר הקשת אל המקום המוגבל לירות משם החלי'. ובספר תהלים לאמר במקום ובאת ובאתה, והוא החלוף המ"ן, והיה זה ליפות הדבור כי כפי הדקדוק (לו) הלאתי בן היה רלוי לומר ובאתה: הסמך השלישי הוא לאמרו נתתן לי מגן ישעך ועבותך תרבני, לל שאלב' הגבור' הטבעית והמלאכותיית לאר לבלו, הנה עוד בתחברה אליו התשועה והעזר האלקי, כי הוא ית' כאלו בתן לו מגן ישעו, כאשר המלכי' שבותני' כלי מדיהם לכל לאר יפלו בידיהו, וכמו שהיה בותן שאול מדין לדוד להלחם עם גלית, וזהו ותתן לי מגן ישעך. ובספר תלים הוסיף בזה ויסיבך תפעדני והוא החלוף מ"ם. והסבה בו גם כן ליפות הדבור, כי למה שאמר ותתן לי מגן ישעך כאשל המלכים, הוסיף לומר בלותו מאל ויסיבך תפעדני כאלו היה הלל ית' הולך לימיבו לחזקו ולדבר על לבו כאחר יעזו הגבורים קלה לקלה: והנה לאמר עוד ועבותך (לז) תרבני, להודיע שעם כל גבורתו לא גבה לבו ולא רמו עיניו כדרך הגבורים לעשות את רעיהם וכל דאלים גבר, כי גדלתו כאב העבוה והמוסר: הסמך הרביעי הוא לאמרו תרחיב צעדי תחתי ולא מעדו קרסלי, לל שפעמים יקרה לאדם בהלאמו עם לויבו, עם היות שהם לא יגלחוהו הנה הוא מעלמו לפגר שימעדו רגליו ויפול קרקה בסבת המקום לאר הוא בו היותו בר לו מעיד, ולאמר דוד שהיתה מעשה המלחמתו שלא קרהו בן מימיו בהזדמנת הזה, וזהו תרחיב צעדי תחתי

תמור יתי

(לח) **אשמידם** וגו'. לאחרי שהזכיר שהוא הכניעם לפניו ולא עמדו לפניו, הזכיר שהוא הכלים לגמרי ולא הניח מהם שריד ופליט, וזה שאמר אשמידם ואמחצם ולא יקומון, ואמר ויפלו תחת רגלי, כי הנה הכלים אותם בעודם עומדים על רגליהם, ואמר ואכלם ומחצתים ולא יקומון, כי הנה הכלים אותם בעודם שוכבים על הארץ, ואמר ואשחקם כעפר ארץ אדקם כטיט חוץ אפרקם, כי הנה הכלים אותם בעודם עומדים על רגליהם, ואמר ותזרני חיל למלחמה תכריע קמי תחתי, הנה הכלים אותם בעודם נלחמים עמו, ואמר ואויבי תתה לי עורף משנאי ואצמיתם, הנה הכלים אותם בעודם נסים מלפניו, ואמר ישועו ואין מושיע אל ה' ולא עגם, לל שגם היות המצלי' הקמי' עליו מבני ישראל היו, וכמו שאמר * ה' מה רבו כרי תלים ג' כ' רבים קמים עלי. ובספר תהלים לאמר במקום ותזרני ותאזרני והוא חלוף כ"ה, ובמקום תחתני לאמר תחתי והוא חלוף כ"ו, ואמרתי לתקון הדבור כפי שרשי הדקדוק, וכמו שאמרתי בכיולא בהם: והסמך השביעי הוא לאמרו ואויבי נתת לי עורף משנאי (מא) ואצמיתם, ואת"ל זה גם כן על מלחמו' בני ישראל, שאלבי לישבותם בשלחמו עם לבני דוד ברחו מפניהם ולא שמו אליהם פנים, וכן לבני לבשלום בהלחמם עם לבני דוד ושבע בן בכרי, כי כלם הפכו עורף לברוח מפניו ומלחתו. ובספר תהלים לאמר ומשנאי אצמיתם והוא החלוף כ"ו, והיה זה לפי שאצמיתם היא גזרת המאמ' ולין רלוי שתב' עם ו' ולכן הסיר הו"ו מאצמית, ושמו במשנאי ואת' ומשנאי אצמית': והסמך השמיני הוא לומרו ושוועו (מב) ולין מושיע אל ה' ולא עגם, לל שעם היות המצלי' הקמי' עליו מבני ישראל ויועקו אל ה' בטר להם שיעזרם ויפלטם, הנה

2011 Ministerio de Cultura

האל ית׳ לא שמע אל צעקתם ולא קבל תפלתם להיותם כנגד דוד ׳ וזהו ישעו ואין מושיע אל ה׳ ולא ענם ׳ והוא על דרך
במדב׳ י״ו ט״ו * אל תפן אל מנחתם ׳ והמאמר הזה יורה שהיו מבני ישראל אחרי היותם משועים אליו יתברך · והמפרשים פירשוהו על
מזמור י״ח האומות ׳ והוא מחכמינו ז״ל במדרש תהלים ׳ ואמת יורה דרכו · ובספר תהלים במקום ישעו אמר ישוועו והוא חלוף כ״ח ׳ והוא מבואר שהיה לישר הדבור ׳ כי הכוונה בו על הצעקה אשר שרשה שוע · גם במקום שאמר כאן אל ה׳ כתב שם על ה׳ והוא חלוף כ״ט ׳ והיה זה זה ליפות הדבור והוא על
שמו׳ א׳ א׳ י׳ דרך * ותתפלל על ה׳ : והחסד התשיעי הוא אמרו ואשחקם
(מג) כעפר ארץ כטיט חוצות אדיק׳ ארקעם ׳ ר״ל ששאול ואבשלום וכל אויבי דוד אשר מתו לא נשאר להם זרע של קיימא בכבוד וכלם כבגד יבלו ׳ והיה זה מהשגחת השם לבלתי ישארו בניהם אשר יקומו מאחריהם אויבי דוד ושונאי נפשו ׳ ועל זה אמר ואשחקם כעפר הארץ ׳ שבזכותו מתו אויביו הם ובניהם ונעשו שפלים ונבזים כעפר האדמ׳ ׳ ולא אמר זה להיותו פועל זה בעצם ׳ כי אם לפי שהיה זה בזכותו ובעבורו · ובספר תהלים במקום שאמר כאן כעפר הארץ ׳ אמר שם כעפר על פני רוח ׳ והוא חלוף ס׳ · והיה זה להוסיף ביאור ׳ שאין הכוונה כעפר הארץ המדובק זה בזה עם רוב הלחות שיתחזק כאבן ׳ כי אם כעפ׳ על פני רוח שישאנו הרוח ולא ישאר ממנו דבר כח ושקט במקומו ׳ וכאמרו
הושע י״ג ג׳ כדומה לזה * כמוץ יסוער מגורן · גם אמ׳ כאן אדיקם ארקעם ׳ ואמר בספר תהלים אדיקם לבד והוא חלוף ס״א · והוא ליפוי המאמר ׳ כי אדיקם הוא מגזרת דק ׳ ר״ל שיעשה את האויבים דק ככפור על הארץ ׳ וכפי כוונת המאמר לא היה מקום
(מד׳ מה׳ מו) עוד לארקעם : והחסד העשירי הוא אמרו תפלטני מריבי עמי תשמרני לראש גוים עם לא ידעתי יעבדוני ׳ בני נכר וגו׳ ׳ בני נכר יבולו וגו׳ ׳ ר״ל שהאל מלטו והצילו ממלחמות בני ישראל והרדפתם לתכלית טוב ׳ והוא להיותו ראש גוים לא לבד ישראל כי אם שאר העמים שנכנעו תחת ממשלתו ׳ ואמר מריבי עמי על שאול דואג ואחיתופל ואבשלום והזיפים וכל הרודפים אותו ׳ כי היה מריבת העם עם מלכם יותר קשה ממריבת שאר העמים עמו ׳ והיה התכלית בכל צרותיו משובח ׳ והוא אמרו עם לא ידעתי יעבדוני והם מואב ודמשק ואדום ששם דוד נציבים בכל ארצם ׳ ולזה פירש ואמר עוד בני נכר יתכחשו לי לשמע אוזן ישמעו לי ׳ ופירשו ישמעו
שמו׳ א׳ כ״ב י״ד מענין קבוץ ׳ כמו * וסר אל משמעתך ׳ * וישמע שאול את
שם כ״ג ח׳ העם ׳ וכבר כתב רד״ק בספר שרשים [בשרש שמע] ׳ שכלם מענין אחד מלשון שמיעה ׳ יאמר שיתכחשו לו האויבים להכנע לפניו לעבדו ׳ והיתה הסבה בזה מפני שמועתו הנפלאה באשר ה׳ מצליח בידו ומפני כובד מלחמתו גם כן ׳ וזהו בני נכר יבולו ויחגרו ממסגרותיהם ׳ ר״ל שהיו פוחדים ונבהלים גם בהיותם במסגרותיהם ׳ ומפני פחדו של דוד ובהיותם חגורים מפניו יבולו ויבואו להפסד ולכן נשתעבדו
מזמור י״ח אליו · וחזל דרשו במדרש תהלים ׳ תפלטני מריבי עמי ׳ שלא יהא לי דין לפניהם ולא יבואו דיניה׳ לפני · הנה השלים בזה עשרת החסדים שהגדיל ה׳ לעשות עם דוד עבדו להכניע

אויביו ולהשמידם מעל פני האדמה ׳ ובזה השלים החלק השלישי מהשירה · ובספר תהלים במקום מה שאמר כאן מריבי עמי ׳ אמר שם מריבי עם ׳ והוא החלוף ס״ב ׳ והיה זה לפי שבהיותם מריבים עמו לא היו אז נקראים עם דוד כי היו קמים עליו ׳ ולזה אמר מריבי עם ולא אמר מריבי עמי · גם אמר במקום תשמרני לראש גוים והוא חלוף ס״ג · והיה זה לומר שלא היה תכליתו הראשון מהשי׳ למשול באומות ׳ כי אם להיותו מלך ישראל ׳ והכנעת האומות נמשכה על הכוונה השנית ׳ ולזה שנה מאמרו תשמרני ׳ שהיה מורה ששמר ית׳ אותו לזה התכלית ואמר תשימני ׳ שיאמר על מה שנעשה כפי הכווכ׳ השני׳ · גם במקום בני נכר יתכחשו לי לשמע אוזן ישמעו לי ׳ אמר שם לשמע אוזן ישמעו לי בני נכר יתכחשו לי ׳ והוא חלוף ס״ד ׳ ואינו כי אם חלוף במצב · והיה זה לפי שהסבה ראוי שתקדם זפרונה לזכרון המסובב ׳ והנה השמועה מהצלחת דוד היתה הסבה ׳ והתכחשות האויבים הוא המסובב קודם לסבה ׳ תקנו בספר תלים ואמר לשמע אוזן ישמעו לי שהיא הסבה ׳ נמשך מזה שבני נכר יתכחשו לי שהוא המסובב · גם במקום מה שאמר כאן ויחגרו ממסגרותם ׳ אמר בס״ת ממסגרותיהם והוא חלוף ס״ה ׳ והסבה בו גלויה ׳ כי בני נכר הם רבים וממסגרותם הוא מסגר אחד לרבים ׳ ולכן תקן בעשותו אותו בלשון רבים לרבים ממסגרותיהם ׳ כפי הראוי לרבוי בני נכר אשר

[מג] אֶל־יְהוָה וְלֹא־ עָנָם׃ וְאֶשְׁחָקֵם
כַּעֲפַר־אָרֶץ כְּטִיט־חוּצוֹת
[מד] אֲדִקֵּם אֶרְקָעֵם׃ וַתְּפַלְּטֵנִי
מֵרִיבֵי עַמִּי תִּשְׁמְרֵנִי לְרֹאשׁ גּוֹיִם
[מה] עַם לֹא־יָדַעְתִּי יַעַבְדֻנִי׃ בְּנֵי נֵכָר
יִתְכַּחֲשׁוּ־לִי לִשְׁמוֹעַ אֹזֶן יִשָּׁמְעוּ
[מו] לִי׃ בְּנֵי נֵכָר יִבֹּלוּ וְיַחְגְּרוּ
[מז] מִמִּסְגְּרוֹתָם׃ חַי־יְהוָה וּבָרוּךְ
[מח] צוּרִי וְיָרֻם אֱלֹהֵי צוּר יִשְׁעִי׃ הָאֵל
הַנֹּתֵן נְקָמֹת לִי וּמֹרִיד עַמִּים
[מט] תַּחְתֵּנִי׃ וּמוֹצִיאִי מֵאֹיְבָי וּמִקָּמַי
תְּרוֹמְמֵנִי מֵאִישׁ חֲמָסִים תַּצִּילֵנִי׃
[נ] עַל־כֵּן אוֹדְךָ יְהוָה בַּגּוֹיִם וּלְשִׁמְךָ
[נא] אֲזַמֵּר׃ מִגְדִּיל יְשׁוּעוֹת מַלְכּוֹ
וְעֹשֶׂה־חֶסֶד לִמְשִׁיחוֹ לְדָוִד
וּלְזַרְעוֹ עַד־עוֹלָם׃

זכר · והיה חלוף ס״ו שאמר כאן ויחגרו ׳ ובס״ת אמר ויחרגו ׳ והיה זה לפי שכוונתו היתה ביחגרו מלשון פחד ׳ שהיו האומות יראים ופוחדים מדוד אע״פי שהיו נסגרים בעריהם ׳ ולפי שהמתפלל לא יטעה ויחשוב שהוא מענין קשירה והסרה ששרשו הוא חגר ׳ וכמו שהביאו בעל השרשי׳ ׳ לכן בספר תהלים כדי לפרש כוונתו אמר ויחרגו ששרשו חרג ׳ והוא מלשון פחד ויראה ׳ וכמו שבא בספר השרשים [בשרש חרג] :

(מז) חי יי וברוך צורי וגו׳ · הפסוקים האלה הם חתימת השירה ׳ והוא החלק הרביעי האחרון ממנ׳ ׳ אמר שמכל הדברים אשר זכר שעשה השם ית׳ להעניש אויביו ומכל החסדי׳ שעשה עם דוד יודע ויתבאר שחי ה׳ ׳ ר״ל יודע ומשיג הדברים אשר בכאן ׳ כי החיי׳ יאמרו על ההשגה ׳ כמו שהתבא׳ בחכמ׳ האלהו׳ ׳ ולכן ראוי שישובח ויפואר ויבורך הפועל את כל זה ׳ אחרי שהו׳ פועל הדברי׳ בידיעה ורצון ׳ וזהו אמרו חי ה׳ וברוך צורי וירום אלקי צור ישעי ׳ כלומר שירוממהו בקהל עם ובמושב זקני׳ יהללוהו · ואמר שיהי׳ ההלול והשבח בעבור שני מיני ההצלחה שקדמו ׳ אם על מה שהשליטו על אויביו להכות
(מח) ולהשחי׳ בהם ׳ וזהו אמרו האל הנותן נקמות לי ומוריד עמים תחתני ׳ ואם על מה שהצילו ומלטו מכף כל רודפיו ומכל
(מט) הקמים עליו ׳ והוא אומרו ומוציאי מאויבי ומקמי תרוממני מאיש חמסים תצילני ׳ שהם שני החלקים האמצעיים מהשירה כמו שזכרתי ׳ ועל שניהם אשר זכר בשירה בפרט וזכר׳ בכלל
(נ׳ נא) בזה המאמר אמר שראוי להודות לו ולשבחו ׳ וזהו אמרו על כן אודך בגוים ה׳ ולשמך אזמר ׳ וזה לפי שהוא ית׳ בדרך גם והשגחה נפלאה היה מגדיל ומרבה ישועות מלכו ועושה חסד למשיחו

2011 Ministerio de Cultura

למזיקו לדוד ולזרעו עד עולם · והתבונן בפסוק הזה שאמר מלכו ומזיקו ודוד , ועכיכו לכלי שדוד המלך עליו השלום רקה עלמו בשלשה מדרגות , הלחת בהיותו מלך על ישראל , והשנית קודם זה בהיותו משוח על יד שמואל למלך קודם שנמלך בפעל עם הימי׳ לשר היה כרדף משחל עד יום מותו , והמדרגה השלישית היא קודם המזיקה בהיותו לבד דוד בן ישי רועה כאן , ואמר שבכל שלשת הזמנים הללו עשה האל יתברך עמו להפליא , לם בהיותו מלך והיא והמדרגה העליונה והאחרונה בכל המלחמות לשר בלסם בתוכיו , ובמדרגה השנית המלטעית בזמן המזיקה בזולת מלכות רבו גם כן שהילו פעמים רבות מכף שחול ומיד לכיש מלך גת ומן העמלקים , ולם במדרגה הראשונה בזמן היותו רועה כאן כבר וכר הוא שהיה העזר הלכלי עמו , כמו שאמר * רועה כאן היה עבדך וגו׳ ובא האריי והדוב וגו׳ גם את האריי גם את הדוב הכה עבדך וגו׳ · ולפי שבשלשת הזמנים הללה היו תשועותיו , לשר בכאן מגדול ישועות מלכו , לל בהיותו מלך במדרגה העליונה האחרונה , ועשה חסד למזיקו , כלומר גם בהיותו משוח קודם ההמלכה , וכן בזמן המדרגה השפלה הראשונה , וזהו לשרו עוד לדוד · ולשרי שכתן הודלות על הלסדים לשר עשה עמו עד הנה , התפלל לפניו יתברך שכן יהיה תמיד עם זרעו וכניו לל יעזבם ולל יטשם ויעשה עם זרעו כלשר עשה עמו , ועל זה לשר ולזרעו עד עולם , רולה לומר שלל יהיה עכייכו כעכין שחול , שלל כמשך מלכותו לבניו לשריו , כי לזרעו יתן המלכות על עולם · ולשמיכו ז״ל דרשו בפסוקים הללה דרשות מתלפו׳ כלם נכוחים למכין במקומות רבים ואין לורך להניחם הנה כלם , ולבד זה לזכור מה שלשרו בזכי מקומות מהם , לם במה שנקרל הקב״ה לור , יומר י״ח לשרו במדרש תהלים , לין לור כללקיכו , הלייר הזה ליכו תלי׳ קל״ט עו״ש יכול לנור בלפלה והקב״ה נר בלפלה , שנלמר * לשר עוזתי בפתר רוקמתי וגו׳ · הלייר הזה נר לורה מתוך לורה מתוך ממכין הרבה , חשור ולבן וירוק , והקב״ה מטיפה לחת של לובן ומטיפה לחת של קודם נר את האדם · הלייר הזה ליכו יכול לנור כל הלורה בבת לחת , שלל קיימת קימעת , והקב״ה נר לותה בבת לחת , שנלמר * כי יונר הכל הוא · בשר ודם מזבח את לורתו , והקב״ה מזבח לותו לורתו · בשר ודם ליכו יכול להטיל בו בזמה ורוח קרבין ובני מעי׳ , והקב״ה נותן לו הכל מבקון ומבפנים , שנלמר * ברכי כפשי את ה׳ וכל קרבי את שם קדשו , הלל וירום שלקי לור ישעי · עוד לשרו שם , ומוליכי מלויבי מכבל , לף מקמי תרומתי מיון , מחיץ חמתים תלילי מלדום , מגדול ישועות מלכו , מה כתיב בתריה ? * השמים מספרים כבוד ל׳ , בשעה שהכין הקב״ה כסלו של דוד היו הכל שמחים , שנלמר * עד עולם תכין זרעך , וכתיב בתריה ויודו שמיך פלאך ה׳ · כתוב לחד לומר מגדיל וכתוב לחר לומר מגדול ? לל׳ יודן לפי שאין הגדולה של לומה זו בזה בבת לחת שלל מתגדלת והולכת , ומהו מגדול ? שבשעה להם מלך המזיק כמגדול , שנלמר * מגדל עוז שם ה׳ בו ירון לדיק ובשגב · לחבס בבת לחר במקום וירום שלקי לור ישעי , וירום שלקי ישעי , ולל לחר לור , והוא שלוף ס״ו · והסבה בו מבוארת שהוא לשיות הדבור , כי לשרי שלמר כי הבס ובריך לורי , רלה שאין רלוי לומר פעם שבית לור , ושיותר כלות לומר וירום שלקי ישעי · ובמקום שלמר כאן ומוריד עמים תחתי , לחר שם ומוריד עמים תחתי , והוא שלוף מ״ח , ובבר לחרתי בסבתו בכיולא לזה שעשו להיזיר הדבור , וכי כן רלוי לומר תחתי כפי הדקדוק ולל תחתי · גם לחר שם מפלטי מלויבי , במקום

כג

[א] וְאֵלֶּה דִּבְרֵי דָוִד הָאַחֲרֹנִים נְאֻם
דָּוִד בֶּן־יִשַׁי וְנְאֻם הַגֶּבֶר הֻקַם
עַל מְשִׁיחַ אֱלֹהֵי יַעֲקֹב וְנְעִים זְמִרוֹת
יִשְׂרָאֵל :

כג

ואלה דברי דוד האחרונים ונו׳ · לשרו בפרק ואלו (ו) מגלין, לחרונים מכלל דלישנא דלשנו׳ מלן בבתו ? והסבימו שהשירה היא הדברים האחרונים , וכן לשרו בספרי ללה דברי דוד , ללה הדברים לשר דבר משה , מה ללה דברי בבואה ותוכחה , בך ללה דברי בבואה ותוכחה , שנלמר ובליעל בקוץ מוכד בלהם · ויובתן תרגם ללין פתגמי דוד דלתבני לסוף עלמך ליומי בחתך דעתידין למיתי , ותרגם לי דבר לור ישרלל , לשר לללה דישרלל על ממליכ תוקפך דישרל דשליט בבני ליבשך קושטך דלין לשר למשלה לי מלכך הוא משיח׳ דעתיד ליקום וישלוט בדלת׳ דיי׳ , וכן תרג׳ וכלור בקר יורח שמש , טוביהון לדיקיך עבדתין , ותרגם ובליעל כקוץ מוכד בלהם , דשיעיך עבדי חשלה · הבה הבין יובתן בן עוזיבל שהיה בל זה בבואה נמורה , ושבלה לו בלחרית חללו ושלח היתה על עביכיו כי לם על מלך המזיח ועל הדור העתיד הוא , וכן פי׳ רש׳י ללה דברי דוד הלחרונים זו בבואת דוד שבלה לחרי השירה הקודמ׳ , לבל שלר המזמורים לינם נקרלים דברים , הסבים עם המתרגם בהיות המלחרים הללה בבואה נמור׳ , ובללו היתה השירה שבח על מה שעבר , והדברים הללה הגדת מה שיהיה בעתיד · ולשבג ורדק ז״ל שביהם

[א] ואלה דברי דוד האחרונים נאם דוד בן ישי ונאם הגבר הקם על משיח אלהי יעקב ונעים זמרות ישראל :

מה שאמר כאן ומוליכי מלויבי והוא שלוף סע״ו , ופיה זה לפי שלא היה השבח על שהוליכו הנס מלויביו בורח לו בלופן לשר זולת הנלחון , כי לם שפלטה מידם , וכלמרו * רבי תלים לנ״ז פלט תסובבני פלה , כי על הפלטה תהיה הרנה והשבח · גם במקום ושקמי תרוממני שאמר כאן , כתב בספר תהלים לף מן קמי , וזה שבי תלופי׳ שהוסיף לף ושאמר מן קמי , והם תלופים ע׳ ועל · ושבתם לביאור הכוונה , כי שפלטני מלויבי לאמרו על האומות , ואמרו ומקמי תרוממני הוא על בני ישרל שקמו בנדו , וכמו שהתבאר במה שקדם , ולהורות שאיבם שמות נרדפים לבל הם בלאמרים על עביבים מתלפים , לאמר גם לף מן קמי · וכבר לאמרתי שהוסיף הכון מן קמי , לבאר שאין ס״ם מלויבי ס״ם היתרון , שיאמר שיותר רוממו מלשר רומס את האויבים , לבל פירושו ברוממו עליהם , ולזה לאמר מן קמי · גם לאמר גם במקום מלים חמסים מלים חמס , והוא תלוף ע״ב , וגם זה לתקן הדבור הוא , שלהיות הבושת לחד כמו שאמר מלים , רלה ליבם לו חמס שהוא גם לשון יחיד ולל חמסים שהם רבים , ומולי כוון בזה לשאול ולל החמס לשר היה עושה ברשעו לאריו · גם במקום שאמר כאן ולשבך לומר , לאר גם ולשבך לומרה והוא תלוף ע״ג , ואין בפק שבתי הלשונות יבבול המאמר לומר ולומרה , לבל מלשר הבבא הזה קרלה שירה רלה לומר בה לומרה · ולפשר שבפי טעם הדיר היה רלוי שיאמר לומרה · גם לאמר גם מבדל במקום מבדל שאמר בבאן , והוא תלוף ע״ל , והיה זה לבאר הכוונה שלל בפרש מבדל מלשון מבלר , כמו * מבדל עוז גם ה׳ , כי גם מצלי י״ב , מלשון הבדלה , ולזה היה בבאן קרי וכתיב , וגם בספר תהלים פירשו באמרו מבדיל , וכבר זבירתי דעת חז״ל בזה · הבה התבאר בזה על מיבי החלופים שהלתי בדברי השירה הזאת תהלים עג״ו שאמר בבאן למה שבא בספר תהלים , ומימבם * על לבא לל מקדשי לל לבינה · ומה שפירשתי בהם תדע שבבלם היה התקון והביאור הלמתי בפי מה שבתבתה הדיר׳ בספר תהלים , בי היו הדברים בלשר בתבו יותר בחקרים ובשרשים מהלמרים בעל פה במו שהיתה השירה הזאת , ובמו שאמר * בקש קהלת למלוא דברי חפץ ובתוב יושר אמרי אמת · ועם קהלת יב״י זה התבארו בשירה הפסוקים בלם בפי דעתי למעט ההבפל בהם בפי יבולתי , ואתה הרלית לדעת שבעתי בהם מדרבי המפרשים לבקשת היותר יפר ולבדוק מן הספק וההבפל הרב :

כג

ואלה דברי דוד האחרונים ונו׳ · לשרו בפרק ואלו (ו) מגלין, לחרונים מכלל דלישנא דלשנו׳ מלן בבתו ? מ״ק פ״ג והסבימו שהשירה היא הדברים האחרונים , וכן לשרו בספרי דף י״ו ע״ב ללה דברי דוד , ללה הדברים לשר דבר משה , מה ללה דברי ריש פרש׳ בבואה ותוכחה , בך ללה דברי בבואה ותוכחה , שנלמר שלה הדברי׳ ובליעל בקוץ מוכד בלהם · ויובתן תרגם ללין פתגמי דוד דלתבני לסוף עלמך ליומי בחתך דעתידין למיתי , ותרגם לי דבר לור ישרלל , לשר לללה דישרלל על ממליכ תוקפך דישרל דשליט בבני ליבשך קושטך דלין לשר למשלה לי מלכך הוא משיח׳ דעתיד ליקום וישלוט בדלת׳ דיי׳ , וכן תרג׳ וכלור בקר יורח שמש , טוביהון לדיקיך עבדתין , ותרגם ובליעל בקוץ מוכד בלהם , דשיעיך עבדי חשלה · הבה הבין יובתן בן עוזיבל שהיה בל זה בבואה נמורה , ושבלה לו בלחרית חללו ושלח היתה על עביכיו כי לם על מלך המזיח ועל הדור העתיד הוא , וכן פי׳ רש׳י ללה דברי דוד הלחרונים זו בבואת דוד שבלה לחרי השירה הקודמ׳ , לבל שלר המזמורים לינם נקרלים דברים , הסבים עם המתרגם בהיות המלחרים הללה בבואה נמור׳ , ובללו היתה השירה שבח על מה שעבר , והדברים הללה הגדת מה שיהיה בעתיד · ולשבג ורדק ז״ל שביהם

2011 Ministerio de Cultura

שניהם כתבו שהם דברי שבח והודאה לאל ית׳ על שהקימו למלך ׀ ואמרו שקראם אחרונים להיותם אחרי השירות והמזמורים שאמר בספר תהלים ואחרי השירה שקדמה · ושתי הדעות האלה בלתי מתישבים אצלי · אם דעת המתרגם ור״שי שהיו אלה הדברי׳ נבואה גמורה ׀ יקשה למה לא אמר הכתוב בהם הלשון הנהוג בנבואות ׀ וידבר ה׳ אל דוד לאמר ׀ או הדבר אשר היה אל דוד ׀ או בדומה מהלשונות האלה ? והנה לא העיד הכתוב שהיה זה נבואה ולא שדבר השם לדוד ׀ כי אם שהוא מעצמו דבר הדברים האלה · וכבר כתב הרב המורה בפמ״ה חלק ב׳ שלא היה דוד מכלל הנביאים ׀ ופיר׳ רוח השם דבר בי ומלתו על לשוני שאמרו להודיע שהגיע למדרגה מרוח הקדש לא נבואה גמורה · ואם דעת ר״לבג ור״דק יקשה גם כן כי אם היו המאמרים האלה דברי שיר ׀ למה אם כן לא קראה הכתוב שירה ׀ כמו שקרא הקודמת ׀ או מזמור או שם אחר ממיני שמות השירים ? ויקשה גם כן למה לא כתב דוד בסת״ עם שאר המזמורי׳ השיר והשבח הזה ׀ כמו שהביא שמה השירה הנזכרת ? ומפני זה חשבתי אני שדוד בזקנתו סדר ספר תהלים להנהגת המתבודדים בתפלותיהם כמו שאמרתי ׀ ואחרי השלמתו כתב מי היה המסדר אותו הספר ומי הוא אשר קבץ וחבר המזמורים ההם ׀ והיה זה כמו שיעשו המחברים ספר או ספרים שאחרי כלותם אותם יכתבו שם המחבר אותו הספר ומדרגתו וזמן חבורו ׀ וכן עשה דוד המלך ע״ה בזה שביאר מי היה המחבר ספר תהלי׳ ׀ ואמר שהוא האיש אשר התחברו בו שני השלמיות גופני ונפשיי ׀ ר״ל שלמות המלכות ומדרגתו שהוא גופני ׀ והיותו מלכות נבחר מאת השם ית׳ ולא כשאר המלכים הנמלכים בידי אדם ׀ וזהו שאמר נאם דוד בן ישי ונאם הגבר הוקם על משיח אלקי יעקב ׀ ר״ל שבהיותו בן ישי לא רכא ולא בר רכא הוקם במעלה עליונה לא מפאת עצמו וגבורתו ולא מבני האדם כי אם משיח אלקי יעקב ׀ וגם כן שלמות אחר נפשיי ׀ והוא היותו נעים זמירות ישראל שחבר כל זמירותיו ושיריו שישוררו במקדש · ולפי שלא יחשב חושב שחברם ברוח חכמה ובינה כשאר המשוררי׳ איש ואיש כלשונו ׀ זכר שלא היו כן זמירותיו כי אם בשפע אלקי נשפע עליו מאת ה׳ ובמדרגת רוח הקדש ׀ וזהו שאמר ונעים זמירות ישראל רוח ה׳ דבר בי ומלתו על לשוני · והבן המאמר הזה ׀ כי כאן נרמז ההבדל אשר בין הנבואה האמתית ומדרגת רוח הקדש ׀ והוא שהנבואה שפע שופע מאת השם ית׳ יחול על השכל האנושי ועל הכח המדמה יחד ׀ אמנם המדרגה הנזכרת מרוח הקדש הוא שפע יחול על לשון האדם ושכלו לדבר דברים עצומים בענין השיר והחכמה ׀ לא לראות צורות נוראות ולא להשיג השגות אלהיות כי אם לענין שלמות הדבור בענין החכמה והשיר ׀ ולהעיר על זה אמר רוח ה׳ דבר בי ומלתו על לשוני ׀ ואין הכוונה שדבר אליו האלקים כמו שהיה מדבר לשאר הנביאים ׀ כי אם שרוח הקדש היה מלוה אותו לדבר ומלתו וכחו האלקי היה על לשוני לדבר צחות ׀ וכן פירשו הרב המורה בפ״מה ח״ב הנזכר · הנה אם כן זכר השלמות המדומה שהוא המלכות וביאר שהיה מאתו ית׳ ׀ וזכר הנפשיי שהוא היותו משורר ושהיה זה גם כן ברוח אלקי · ולפי שהדברים האלה היו אחרונים אחרי ספר תהלים לא הושמו בתוכו ׀ כי אינם חלק ממנו ׀ כי הספר ההוא הוא חבור השירי׳ הצריכים לכל מתבודד מתדבק באלקיו ׀ והדברים האלה הם זכרון שמו ומדרגתו ׀ ולהיותם דברים שנאמרו אחרי חתימת הספר לא באו בו והושמו בכאן ׀ והנה אם כן קרא׳ אחרונים

הרב ממציא מזה המאמ׳ ההבדל בין הנבואה ורוח הקדש

(ב)

בערך אל ספר תהלים ׀ והם גם כן אחרונים לזקנתו ׀ לפי שאחרי זה לא חל עליו שפע רוח הקדש עוד ׀ ואמנם דברי צואתו לבנו שלמה יראה שלא היו ברוח הקדש כי אם בדרך עצה אינושיית ׀ כי אלה היו דברי דוד האחרונים באותו רוח ושפע אלקי · וכבר כתב הרב המורה בפמ״ה ח״ב הנזכר ׀ שאי אפשר מבלתי שיפסק הרוח הנבואיי מהנביאים זמן מה קודם מותם ׀ וכן יהיה הענין ברוח הקדש ׀ ולכן נפסק מדוד ימים קודם מותו · ואפשר לפרש הפסוקים האלה אשר זכרתי יחד על מעלת המלכו׳ לבד ׀ שזכר דוד מדרגתו אשר היה בראשונה ומדרגתו שעלה אליה אחרי כן ׀ ולזה אמר נאם דוד בן ישי ׀ וזו היא המדרגה אשר היה בה בראשונה ׀ ואמנם המדרגה אשר זכה אליה באחרונה היה אמרו ונאם הגבר הוקם על ׀ והגיד שהיתה מעלתו אם מפאת השם ית׳ ׀ וזהו אמרו משיח אלקי יעקב כי הוא בחר בו ומשחו למלך ׀ ואם מפאת ישראל אשר היו חפצים בהמלכתו ׀ וזהו ונעים זמירות ישראל ׀ רוצה לומר שהיו בני ישראל והנשים המחוללות מזמרים כולם תושבחו׳ דוד וגבורותיו ׀ כאמרו * הכה שאול באלפיו ודוד ברבבותיו ׀ ועל השירים והתושבחו׳ ההם שהיו אזמרים עליו אמר ונעים זמירות ישראל ׀ שהוא היה הנעים והמשובח בזמירות ישראל ושיריהם ׀ ויהיה אחרי זה התחלת הדברים רוח ה׳ דבר בי וגו׳ ׀ וזה גם כן פירוש נאה אצלי ׀ אבל מה שכתבתי בו ראשונה הוא היותר נכון וישר כפי כוונת הפסוקים :

[ב] רוּחַ יְהוָה דִּבֶּר־בִּי וּמִלָּתוֹ עַל־לְשׁוֹנִי׃
[ג] אָמַר אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל לִי דִּבֶּר צוּר יִשְׂרָאֵל
מוֹשֵׁל בָּאָדָם צַדִּיק מוֹשֵׁל יִרְאַת
[ד] אֱלֹהִים׃ וּכְאוֹר בֹּקֶר יִזְרַח־שָׁמֶשׁ
בֹּקֶר לֹא עָבוֹת מִנֹּגַהּ מִמָּטָר דֶּשֶׁא מֵאָרֶץ׃
[ה] כִּי־לֹא־כֵן בֵּיתִי עִם־אֵל כִּי בְרִית עוֹלָם
שָׂם לִי עֲרוּכָה בַכֹּל וּשְׁמֻרָה כִּי־כָל־
יִשְׁעִי וְכָל־חֵפֶץ כִּי־לֹא יַצְמִיחַ׃

אמר אלקי ישראל לי וגו׳ · חכמינו ז״ל בפרק אלו מגלחין (ג) דרשו הפסוק הראשון הזה ׀ א״ר שמואל בר נחמני מ״ק פ״ג אר״ יונתן אני מושל באדם ׀ מי מושל בי ? צדיק ׀ שאני גוזר דף י״ו ע״ב גזרה והוא מבטלה ׀ הוי צדיק מושל יראת אלקים · והמפרשים פירשו שהצדיק יהיה מושל עם יראת אלקים ׀ וכאלו אמר שהמושל באדם ראוי שיתיחברו בו תנאים ׀ האחד שיהיה צדיק וישר ׀ השני שיהיה מושל עם יראת האלקים ולא יסור מן התורה ימין ושמאל ׀ כי זה הוא המושל באמת וכפי הרצון האלקי · ובין לדעת המדרש ובין לדעת המפרשי׳ יחסר בכתוב בי״ת המשרתית ׀ ויהיה אומרו יראת אלקים כמו ביראת אלקים · והנראה לי בזה הוא שהכתוב כפשוטו לא יחסר כל בו ׀ יאמר שאמר אלקי ישראל מאמר אחד רשום ׀ ועל דוד ובעבורו דבר אותו המאמ׳ צור ישראל שהוא האל ית׳ ׀ והמאמר הרשום הוא מושל באדם צדיק מושל יראת אלקים ׀ ר״ל כאשר יהיה המושל באדם צדיק הנה בלי ספק מושל יראת אלקים תמשול בארץ ׀ לפי שבהיות המלך צדיק צדקות אהב ׀ כל העם ילכו בדרכיו ותמשול בקרב הארץ יראת האלקי׳ וצדקתו ׀ וכאלו בהיות המושל צדיק אינו הוא המושל ׀ כי אם יראת האלקים היא היא אשר תמשול בקרב הארץ ׀ ולא כן בהיותו מושל מקשיב על שפת שקר שכל משרתיו ועמו יהיו רשעים בהכרח ׀ ואל תקשה על זה הפירוש מאשר אמר מושל יראת אלקים בלשון זכר ׀ והיה ראוי לומר תמשול בלשון נקבה ׀ כי גם מצאנו שיאמר ביראה לשון זכר ׀ כמו * יראה ורעד יבא בי ׀ תלים נ״ה ו׳ ולזה פעמים תבא היראה בלשון זכר ופעמי׳ בלשון נקבה :

וכאור בקר יזרח שמש וגו׳ ׀ פירש ר״שי ז״ל מנוגה וממטר דשא (ד) הארץ ׀ מנוגה הבא מן המטר על דשא מהארץ ׀ ר״ל כאשר המטר יורד על הארץ מלאה דשאים והחמה זורח עליהם הוא מבהיק ׀ ושיעורו יותר מנוגה הבא ממטר של דשא הארץ · ולפי דעתי יאמר הכתוב שממשלת הצדיק יהיה כאור הבקר אשר יזרח השמש ויתוסף האור תמיד ׀ ויהיה הבקר ההוא לא עבות ולא ענני׳ מונעי׳ מעבור כיצון השמש על הארץ ׀ וזהו מנוגה

2011 Ministerio de Cultura

מכונה וממטר ׀ רוצה לומר שלא יהיה הבקר עבות פעמים
(ה) כונה ופעמים מטר להצמיח דשא הארץ: ואמרו כי לא כן
ביתי וגו׳ ׀ פירושו שעם היות האדם המושל הצדיק מלכותו
יצמח ויתוסף כאור השמש מעט מעט ׀ פעמים יושב בחשך
ופעמים ה׳ אור לו ׀ הנה מלכותו של דוד לא יהיה כן ׀ כי
ברית עולם שם לו ערוכה בכל ושמור׳ ׀ ר״ל מסודרת תמידית
לא תהיה כאור הבקר שתתחיל אחר החשך ויתוסף בצמיחה ׀
וזהו כי כל ישעי וכל חפץ כי לא יצמיח ׀ ר״ל שכל ישעו וכל
חפצו של דוד הוא שלא יצמח מלכותו ׀ כי הצמיחה תבא אחרי
ההפסד ׀ ולכן היה ישעו וחפצו כי לא יצמיח מלכותו ׀ אבל
ישב ביתו תמיד באופן שוה ערוכה ושמורה ׀ ויהיה אם כן כח
המאמ׳ הזה הנה המושל הצדיק עם כל צדקתו יהיה ביתו כאור
בוקר יזרח ויצמח השמש ׀ ולא כן ביתי כי היה בית נצחי
(ו) ומלכות מתמיד כמו שיעדו האל ית׳ עליו: אבל האיש הבליעל
לא יהיה ביתו נצחי כבית דוד ׀ ולא יצמח ויזרח גם כן כבית
שאר הצדיקי׳ ׀ כי היו הרשעים
כלהם ׀ לא כדשא הארץ כי
אם כקוץ מונד שיכיד אותו
האדם וישליכהו כל מוצאו
להיותו מכאיב לכל בשר ׀
ולכן לא יהיה מלכות׳ ערוכה
בכל ושמורה כמלכות בית
דוד ׀ ולא צומחת וזורחת
כמושל הצדיק שימשול בימיו
יראת האלקים ׀ אבל כל אדם
לא יקחו הקוצי׳ ההם לרשע׳ ׀
(ז) ואם יצטרך ליגע בהם במקום
מולדותם ׀ ימלא האדם מפחדם ברזל ועץ חנית לכרותם או
שרוף ישרפו אותם בשבת ׀ ר״ל במקום מושב׳ לבל יגעו בהם ׀
כך הרשעי׳ ישתדל האדם לכלותם בעצמו בחרב ובחנית ׀ או
יתפלל עליהם לשם ית׳ שיכלו ויכפו במקומם ומושבם כמו
פרש׳ כ״ט הקוצים · ותז״ל דרשו במדרש שמואל ׀ בשבת הקב״ה על כסא
ועיין ר״שי דין · דבר אחר בשבת זו סנהדרי גדולה · וי״ת דאתגלאה בי
דינא רבא למיתב על כורסיה דינא למידן ית׳ עלמא ׀ הסכים
לדרשא הראשונה · הנה התבאר מזה שכח המאמרים האלה
הוא לבד לרשום דוד בשמו ומעלותיו המדומה והנפשיית
האלקיית ׀ ושיהיה זה אחרי סיום ספר תהלים ׀ להודיע מי
עשאו מה שמו ומה שם אביו ומדרגתו במעלה ומדרגת הספר
שהיה ברוח הקדש ובשפע אלקי ׀ ואין הדברים האלה אם כן
נבואה גמורה שיודיעהו האל ית׳ מה שיהיה באחרית הימים ׀
ואינם גם כן שירות ותושבחות ׀ ולכן לא הושמו בספר תהלים
אשר יוחד למתפללים ולמתבודדים ׀ ונקראו אחרונים בערך
תהלים ובערך רוח הקדש אשר נוסמה בו ׀ כי היו שאר
הדברים אשר דבר אחרי זה אינם מאותו השפע ורוח אלקי
הקדוש ולא היו מתיחסי׳ לספר תהלים ׀ ולכן נקראו אחרונים
מהבחינות האלה · ואפשר לפרש הכתובים האלה באופן
אחר ׀ יאמר מושל באדם צדיק מושל יראת אלקים ׀ ולצדקתו
ויושרו יזכה בהתמדת מלכותו שיהיה כאור בקר יורח שמש
בקר לא עבות כי אם בהיר וזך ׀ והוא משל לבית דוד ׀ וכמו
תלי׳ פ״ט ל״ז שאמר * וכסאו כשמש נגדי · ואחרי שהשלים זה המאמר אמר
עוד מאמר אחר ׀ והוא מכונה ממטר דשא מארץ כי לא כן
ביתי עם אל ׀ ר״ל הנה דשא הארץ תצטרך הויתו לשני דברים
והם כונה השמש שהוא הפועל הגדול בהויות ׀ והמטר שהוא
חלק חומרו ׀ וזהו מכונה ממטר דשא מארץ ׀ ר״ל יתהווה
ויצמח דשא מן הארץ בשני הפועלים האלה ׀ אבל לא כן ביתי
עם אל שיצמח כדשא הארץ והוא יפסד ג״כ במהרה ׀ כמאמר
ישעי׳ מ׳ ז׳ הנביא * יבש חציר נבל צין ׀ לפי שברית עולמי שם לי ערוכה
בכל ושמורה ׀ כלומר שיהיה מלכותו נצחיי מתמיד ׀ ולא
יהיה כדשא שבין לילה היה ובין לילה אבד ׀ וזהו כי כל ישעי
וכל חפץ כי לא יצמיח ׀ ר״ל שלא יהיה צומח כדשא שזכר ׀
אבל יתמיד ביתו בהמלכה ובמעלה בלי שנוי · ואמנם הבליעל

[ו] וּבְלִיַּעַל כְּקוֹץ מֻנָּד כֻּלָּהֶם כִּי־לֹא בְיָד
[ז] יִקָּחוּ׃ וְאִישׁ יִגַּע בָּהֶם יִמָּלֵא בַרְזֶל
וְעֵץ חֲנִית וּבָאֵשׁ שָׂרוֹף יִשָּׂרְפוּ בַּשָּׁבֶת׃
[ח] אֵלֶּה שְׁמוֹת הַגִּבֹּרִים אֲשֶׁר לְדָוִד יֹשֵׁב
בַּשֶּׁבֶת תַּחְכְּמֹנִי ׀ רֹאשׁ הַשָּׁלִשִׁי הוּא
עֲדִינוֹ הָעֶצְנִי עַל־שְׁמֹנֶה מֵאוֹת חָלָל
בְּפַעַם אֶחָד׃

רמז לשאול או לכל שאר אויביו ׀ הנה לא די שלא תהיה
מעלתם ערוכ׳ בכל ושמורה תמידית כבית דוד שזכר ׀ אבל
גם לא יהיו כדשא הבלתי מתמיד לפי שיועיל הכל וגם שיפסד
בנחת ובשלוה ויהיו האנשים שמחים בו ׀ והם לא יהיו כן ׀
כי יהיו כקוץ מונד כלהם ׀ רוצה לומ׳ כקוץ שיסירוהו האנשים
וירחיקו אותו מהם לרשעתו ׀ כי לא ביד יקחו אותו כמו
שיקחו את הדשא ׀ ואיש יגע בהם על צד ההכרח ימלא ברזל
ועץ חנית לכרתו מפחדם ממנו לרוב רשעו ׀ והוא משל
לרשעים שיפחדו האנשים מהשחתתם ׀ גם לא יהיו כדשא
שיועיל למאכל האדם והבהמה ׀ כי הקוצים ההם שרוף ישרפו
אותם בשבת ׀ ר״ל בשבת האדם בבית לא יועילו כי אם
לשרפה ׀ וגם זה משל לרשעים שיהיה תכליתם רע בעולם
הזה ובעולם הבא ויהיו נידונים לשרפה בגיהנם · הנה אם
כן בזה זכר דוד שמו ושם אביו ומעלתו ומדרגת דבריו אשר
דבר בספר תהלים שהיו ברוח הקדש ׀ ובזה העיר גם כן על
הזמן אשר חברו שהי׳ באחרית
ימיו ׀ ולכן אמר אלה דברי
דוד האחרונים ׀ ועם זה
הותרה השאלה השלישית:
(ח) אלה שמות הגבורים אשר
לדוד · בעניני הפסוקי׳
האלה אשר זכר כאן מגבורי
דוד ומה שנזכר מזה בדברי
הימים מצאתי בספור הזה
חלופים עצומים ממה שזכר
כאן למה שזכ׳ שם ׀ והמפרשי׳
לא התעוררו כ״א למעט מהם ׀
זגם בו לא דברו כראוי כפי מחשבתי ׀ והנני מעיר על הרב מעיר
החלופי׳ ההם: הראשון ששם בדברי הימים באו שלשה פרשיות על החלופי׳
בספורי שמות הגבורים אשר לדוד · הראשונה היא * אלה שנמצאו בזה
ראשי הגבורים אשר לדוד המתחזקים עמו במלכותו עם כל כאן ובד״ה ·
ישראל להמליכו וגו׳ ׀ ואלה מספר הגבורים אשר לדוד וגו׳ ד״ה א׳ י״א י׳
ושם הביא הגבורים הנזכרים כאן · הפרשה השנית היא
* ואלה הבאים אל דוד אל צקלג וגו׳ בגבורים עוזרי המלחמה שם י״ב א׳
וגו׳ · הפרשה השלישית * ואלה מספר ראשי החלוץ לצבא שם שם כ״ג
באו על דוד חברונה להסב מלכות שאול אליו וגו׳ · ויקשה אם
כן אם היו כל הנזכרים באותם שלשה הפרשיות גבורי דוד ׀
למה לא זכרם הנביא כלם כאן וזכר לבד הנזכרים בפרשה
הראשונה? והיה ראוי שיזכור גם כן האחרים שבשתי הפרשיות
האחרות ׀ אחרי היותם כלם גבורים אשר לדוד: החלוף
השני הוא שמאותם הגבורים הנזכרים בפרשה הראשונה
בדברי הימים זכר כאן קצתם ועזב גם כן קצתם ׀ ומאשר
זכר כאן הביא שם קצתם והשמיט קצתם ׀ וביאור זה שכאן
זכר בראשונ׳ עדינו העצני יושב בשבת תחכמני ואחריו אלעזר
בן דודו ואחריו שמה בן אגה ׀ ואחריהם זכר השלשה גבורים
אשר בקעו במחנה פלשתים וישאבו מים להביא אל דוד ולא
זכר שמות׳ ׀ ואחרי כן זכר אבישי בן צרויה ובניהו בן יהוידע ׀
ואחרי כן זכר שלשים הגבורים אשר נקבו בשמות ׀ ובדברי
הימים זכר עדינו ואלעזר בן דודו ולא זכר שמה בן אגה ׀
ומהשלשים גבורים הנזכרים כאן לא הביא שמה אליקא החרדי
צלמון האחחי שמה ההררי אלפלט בן אחסבי אליעם בן
אחיתופל פערי הארבי ׀ ובאו שם במקום השלשים הגבורים
האלה ארבעים ושש גבורים ׀ ומהם ארבעה ועשרי׳ מהנזכרים
כאן ׀ ועוד זכר שנים ועשרים שלא זכר בכאן כלל והוא
זר מאד ׀ למה לא נזכרו אותם הגבורים כלם בכאן?
ולמה נתוספו שם מצד ונגרעו מצד? החלוף השלישי
שכאן נזכרה הגבורה אשר נעשה בחלקת העדשים ויחסה
אל שמה בן אגה ׀ ובדברי הימים הביא הגבורה ההיא
ויחסה אל אלעזר בן דודו והוא זר מאד ׀ וישאר לדעת אם
האמת כפי הנזכר כאן או כפי הנזכר שם? וגם יקשה שכאן
אמר שהיתה חלקה מלאה עדשים ׀ ושם אמר מלאה שעורים ׀
כאן

2011 Ministerio de Cultura

כתן לחמר ויתילכ בתוך החלקה וילילה ׳ לל שמה לבדו עשה
הגבורה הזאת ׳ ושם בדברי הימים לחמר ואחריו לאלעזר בן
דודו האחוחי הוא בשלשה גבוריס הוא היה עם דוד בפם
לחים והפלשתים נאספו שם למלחמה ותהי חלקת השדה
מלאה שעורים ויתילכו בתוך החלקה וילילה ויכו את פלשתי׳
והה דוד אם כן עשה הגבורה הזאת בעצם ורחבה ושאר
בק פו כ׳ עב הגבוריס עזרוהו בה ׳ והנה חוללו וגם המפרשים התעוררו
ובירושלמי מחלוף השעורים והעדשים ׳ ולמה שחמר שם ויתילכו וילילו
דבהדדין ויכו בלשון רבים וכתן לחמר על שמה ויתילכ וילל ויך בלשון
פב כ׳ עב יחיד ׳ ולא התעוררו אל עיקר החלוף שזכרתי : החלוף
הרביעי במה שקרא כתן הגבור הרחשון עדינו העלכי ׳ ותחרו
שהיה יושב בשבת תחכמוני ׳ ושפר גבורתו על שמונה מחות
חלל ׳ ושם בדברי הימים קרחו יחבעם בן תכמוני ׳ הנה לח
הפכים השם שזכר כתן למה שזכר שם ׳ והתוחר שתחרו כתן
יושב בשבת תחכמוני עשחו שמה שם העל׳ בתחרו בן תכמוני ׳
גם לחמר כתן על שמונה מחות חלל ׳ ושם לחמר על שלש
מחות חלל ׳ והיל בתירה גדולה ׳ ומה שכתב רל״ק שלשי
מלחמות היו (להתיר זה הספק) אין לו ממש ׳ כי אלו היה
כן היה זכרו כתן לגבורה רבה ׳ שפעם אחת הכה והרג
שמונה מחות חלל ופעם אחת שלש מחות : החלוף החמישי
שמה שחמר כתן בחבישי בן לרויה מן השלשה הכי ככבד ׳
ובדברי הימים לחמר מן השלשה בשנים הכי ככבד ׳ וגם זו
בתירה מבוארת ׳ כי אם הוא לא היה ככבד אם לא משנים ׳
לא ילדק אם כן שהיה ככבד מן השלשה ׳ וגם אל החלוף הזה
העירו המפרשים : החלוף השני בשמי השמות והמלות שבאו
בגבורים החלה שם וכתן ׳ אם בשניהו בן יהוידע לחמר כתן
איש מרחה ׳ ולחמר שם איש מדה חמץ בלחמה וגו׳ ׳ כתן קרא
גבור אחד שמה ׳ ובדברי הימים קרחו שמות ׳ כתן לחמר חלץ
הפלטי ׳ ובדברי הימים חלץ הפלוני ׳ כתן לחמר מבני
החוצתי ׳ ובדברי הימים לחמר מבכי החוצתי והוא היה שמו
החיתיי ׳ כתן לחמר חלב בן בענה ׳ ובה״מ לחמר חלד ׳ כתן
לחמר הדי מנחלי נעש ׳ ובה״מ לחמר חורי ׳ כתן לחמר לבני
עלבון ׳ ושם בה״מ לחמר אביאל בן עלבון ׳ כתן לחמר בני יש
יהוכתן ׳ ובה״מ לחמר יהוכתן בן שגא ׳ כתן לחמר בחלף החיתי ׳
ובה״מ לחמר אחיעם בעין ׳ כתן לחמר יגחל בן נתן ׳ ובה״מ לחמר
יואל אחי נתן : החלוף השביעי הוא לחמרו בכתן בנוף הגבורי׳
כל שלשים ושבעה ׳ ובפרטן לא תמלח כי אם שלשים ׳ ובדברי
הימים הביח מ״ו ׳ ולחמר למה לחמר כתן שלשים ושבעה ׳
כתב ל״י ושאר שחסרו שחת בניו של יחן שלשה לו לרבעה היו ׳
ואשה לדעתו למה זכר אם כן לחד מבני יחן ולא זכר
האחרים ? ורל״ק כתב שהם השלשה הרחשונים ׳ עדינו העלכי
ואלעזר בן דודו ושמה בן אגה ׳ והשלשה גבורים שבאחו
ויפלטו מים ויבחו אל דוד ׳ ובניהו בן יהוידע שלא היה
מהבים ׳ והשלשים זוכר בשחרונה ׳ והיו אם כן שלשים
ושבעה ׳ וגם זה קיבחו חוה לי ׳ כי שלשת הגבורים אשר
הלכו לשאוב מים לדוד היו מכלל השלשים ׳ כמ״ש וירדו שלשה
מהשלשים ראש וגו׳ ׳ וגם כן בניהו בן יהוידע היה מהכין
השלשה שהלכו לשאוב מים לדוד ׳ כמו שחמר ולא אם בשלשה
הגבורי׳ ׳ ואם כחמר שדינו מהבים למה שזכרו בפני עלמו ׳
כלערך אם כן לומר שחבישי בן לרויה שבזכר בפני עלמו גם
כן שדינו מהבים ׳ ויעלו לו בלם לשמונה והשלשים ׳ ויקשה
הפסוק הזה אם כן במקומו כתן ובמה שזכר בדברי הימים ?
והכרחה קלי בהיתר זה הוא ׳ שבדברי הימים בא הספור
הזה כמוך להמלכת דוד להודיע שחלה היו המחליכים לותו ׳
ולכן היתה התחלת הפרטיות חלה רחשי הגבורים אשר לדוד
המתחזקים עמו במלכותו עם כל ישרחל להמליכו בחברון ה׳
על ישרחל ׳ ולזה זכר רחשונה מספר הגבורים אשר לדוד ׳
ואח״כ בפרטה השנית זכר הכתו׳ הבחים אל דוד אל נקלג וגו׳ ׳
ומה בגבורים עוזרי מלחמה וגו׳ להיותם גם כן עוזרים
במלכתו ׳ ואחרי זה בפרטה השלישית זכר מספר רחשי
הקלון לנכח בחו על דוד תברוכה להכה מלכות אחוז אלינו

כדבר ה׳ וגו׳ ובסוף הפרטיות לחמר כל אלה לחבי מלחמה
עורכי מערכה בלכב שלם בחו חברוכה להמליך את דוד וגו׳ ׳
ולהיות זה הדרוש שמה מהמלכת דוד הוצרך להזכירם כלם ׳
אבל כתן בספר שמואל בח הספור הזה בסוף הספר לחרי
דברי השירה והדברים האחרונים ׳ להודיע הגבורים אשר היו
לדוד שעזרוהו בהלחמותיו ומלחמותיו אשר עליהם כתן השירה
והתושבחות אשר קדמו ׳ לח למספר הגבורים אשר בחו
להמליכו ולח הבחים אליו לנקלג כי אם המתמידים במלחמה
ופועלי ישועות בקרב הארץ ׳ ומפני זה לח היה ראוי להביח
בכתן הגבורי׳ אשר בחו אליו לנקלג עם היותם עוזרים אותו
במלחמה אשר עשה שם עם הלחומות ולח הבחים להמליכו ׳
כי לח היתה זאת כוונת הכתיב הבה ׳ כי אלה לח עשו גבורות
רחומות ולח היו מתמידים עמו ׳ ובכתפק בזכרו הגבורים
היותר רחומים אשר היו מתמידים עמו במלחמותיו וכפי חלוף
הכוונות לח יאשר לכלי נוה קוביח כלל . ולל החלוף השני
לומר שהכתיב זכר כתן הגבורים היותר עליונים אשר לדוד
היושבים ראשונה במלכות ׳ והקדימם כפי קדימת מעלתם ׳
עדינו ברחשונה ואלעזר לחריו ׳ ושמה ושלשה אשר אחנו
המים ׳ לכתיבי נכיהו ואשר הגבורים ׳ ובדברי הימים נזכרו
אלה בלם קלתם בפירוש וקלתם ברמז וקלתם בשיני שמות ׳
כי היו שמות מחולפים לקלתם ׳ ואין ספק שזאת בן לגה לח
נזכר בדברי הימים כי אם ברמז ׳ לולי שמו בשם בכח
הדבור ׳ או בכמך על מה שפורש כתן ׳ וברמז בלחרו שם
ולחריו אלעזר בן דודו האחוחי הוא בשלשת הגבורי׳ הוא
היה עם דוד בפם לחים וגו׳ ויתילכו בתוך החלקה וילילוה
וגו׳ ׳ הנה במה שחמר הוא בשלשת הגבורים יובן על אלעזר
בן דודו ׳ ובמה שחמר עוד הוא היה עם דוד בפם לחים ׳ רמז
לשמה בן לגה (ואם לח בילרו) שהיה עם דוד בחפם לחים ׳
ובחזר קרא זה על שניהם ׳ לל על אלעזר ועל שמה ׳ לחמר
ויתילכו בתוך החלקה וילילוה ויכו וגו׳ ׳ עם היות שכתן
ייחסו לשמה לבד להיותו העקר בזה ׳ וכך דרך הכתוב לפרש
בחקום אחד מה שלח בתפרש בחקום אחר ולקבר בכתן מה
שכבר בתבאר בחקום אחר ׳ כמו שכתב הלחבן ול בפירוש
לתורה . ולחמת שלשי׳ הגבורים אשר בזכרו כתן הם השלשים
הרחשונים אשר בזכרו בדברי הימים ׳ וכמו שהיה כתן הרחשון
שבהם עשהל והחקרון לוריה החתי ׳ כן התחיל שם בעשהל
ואתם בלוריה החתי ׳ ובזכר לחריו לבד ובד בן לחלי ולחמר
שעליהם בן שיוח הרחובני רחש לרחובני ועליו שלשים ׳ ל״ל
שהיה ממוכה על לחלה השלשים . הנה בתבאר שהשלשים אשר
בכתן בזכרו גם כן שם ׳ עם היות שמהם בתחלפו בשמות שם
בחות לחת או שתים מהם או בשם בלו ׳ לפי שהיו להם שני
שמות . ולחמת שם בדברי הימים הוסיף עליהם גבורים
לחרים ׳ והיתה הסבה בזה לפי שהם לחמר וגבורי החיילות
עשהל וגו׳ ׳ ולפי שהיה דעתו לספר גבורי חייליס ׳ ל״ל
שרי החיילי׳ והממונים עליהם ׳ כפר בתוכם לשים שעם
היותם בלתי גבורים בעלמם היה רחוי למנותם בבחינת
היותם רחשי החיילים ׳ אבל בכתן שלח היה דעת הכתיב
למנות כי אם הגבורים בעלמם לח זכר אשר רחשי החיילים
לפי שלח היו גבורים . ואל החלוף השלישי לומר שעין
החלקה לח יוחסה בדברי הימים אל אלעזר בן דודו כי אם
אל שמה בן לגה ׳ עם היות שלח נזכר שם בפירוש כי אם
ברמז ׳ בלחרו הוא היה עם דוד וגו׳ ׳ ומה שחמר ויתילכו
וילילוה ויכו לינו חוזר לדוד כי אם לשמה ואלעזר ׳ שבניהם
עזו הגבורה הזאת עם היות שמה בן לגה העיקר בה ובכן
יוחסה אליו כתן . ולחמת אלוף מה שחמר כתן עשים ולחמר
שם שעורים לינו ממה שיקשה ׳ כי ידמה שהיו שמה שניהם
ועשים היו בחלקה רחשונה כמו שזכר כתן ׳ והביחו שמה גם
עומרים מהשעורים להחילם ולכן זכר שם שעורים . ובמדרש
שמואל ר׳ יעקב דכפר חנן לומר ׳ עדשים היו ׳ אלא שהיו ריש פר׳ כ׳
גדושים כשעורים ׳ ר׳ לוי לומר אלו פלשתים שהיו גדושים
כשעורים ׳ ר׳ שמואל בר נחמני לומר שתי שדות היו ׳ אחת שם
עדשים

2011 Ministerio de Cultura

עדנים וקסת על שעורים וסכה קסת היתה ׳ וכבכן לאמרי שדה
קסת היה ושתי שכים היו ׳ והכה ייחבו זה לעכין הקלה
והעומר ולין לבו לורך בזכרון מלחמת עוד ׳ ועל הקלוף
הרביעי לומר שכלן זכר הנביא השם העלמיי שהיה עדיבו
העלכי ׳ ולאמרו יושב בשבת תקכמוכי הוא תוקר תכמתו
כפי הלחת ׳ ובדברי הימים קרקו יבעשם שהיה גם כן שמו ׳
ולהתמדתו בחכמה קרקו בן תכמוכי ׳ כמו * בן זקוכים ׳
ואולי היה לקביו גם כן קכס ׳ וכבר לאמרתי שגלה שם מה שלא
נזכר כאן ׳ ולבו גם כן שבלא׳ שהיה זה מקוס מושבו ודירתו ׳
כמו * בית הלבאי ׳ ולהיותו מכוכה גם כן על מקומו לאמר
גם כן בדברי הימים יבעשם בן תכמוכי ׳ לל יושב בתוך העם
הנקרא תכמוכי ׳ כי התחלת היקס לא יהיה לו מקוס ׳ כמו
שזכר ההגיוכי [לל מלומד בחכמת ההגיון] ׳ והנה שם קרקו
בשם שלא קרקו הנה ׳ כי היה תמיד הכוונה בדברי הימים
לזכור כל לקם בשם לאחר לקם

[ט] וְאַחֲרָיו אֶלְעָזָר בֶּן־דֹּדוֹ בֶן־אֲחֹחִי
בְּשָׁלְשָׁה ׀ גִּבֹּרִים עִם־דָּוִד בְּחָרְפָם
בַּפְּלִשְׁתִּים נֶאֱסְפוּ־שָׁם לַמִּלְחָמָה וַיַּעֲלוּ
[י] אִישׁ יִשְׂרָאֵל׃ הוּא קָם וַיַּךְ בַּפְּלִשְׁתִּים
עַד ׀ כִּי־יָגְעָה יָדוֹ וַתִּדְבַּק יָדוֹ אֶל־הַחֶרֶב
וַיַּעַשׂ יְהוָה תְּשׁוּעָה גְּדוֹלָה בַּיּוֹם הַהוּא
וְהָעָם יָשֻׁבוּ אַחֲרָיו אַךְ לְפַשֵּׁט׃
[יא] וְאַחֲרָיו שַׁמָּה בֶן־אָגֵא הָרָרִי וַיֵּאָסְפוּ

מלה קמע בלמה שהיה גודל עלוס ׳ וחלו פירוש המולקה זוכר ׳
וכן בשמות החכמים לאחר החלוף היה להודיע שהיו נס כן
לליסס שמות לקרים מתה זוכר כאן ׳ לו מזוכים מתה
שזוכרו כאן ׳ ובפירוש הפסוקים לעיב לל החלוף הנביעי
הלאחרון ׳ ולאחרי פקדימי היתר החלופים הלה לפרש
הפסוקים לאחר בכאן : הלה שמות הגבורים לאחר לדוד וגו׳ · (ק)
לקשוב שהיה מתכהג המלך דוד להביא תמיד עמו שלשה גבורי׳
לא יפרדו מתכו לשמרו מפבי לויב פן יבא במלחמה ויכהו ׳
ומלבד הלה היו לו גבורים לקרים פקידי העם ומזוכים על
החיילים ׳ ולזה לאמר לקשוב הלה שמות הגבורים לאחר
לדוד ׳ רולה לומר המיוחדים לשמירתו · ולאמר שהרלשון
מהם היה שמו לחלס עדיבו העלכי ׳ והיה שלס בכחות הנפשיות
ושלס בכחות הגופניות ׳ כי הוא היה יושב בשבת תקכמוכי ׳
רולה לומר בישיבת החכמה והעיון עם היותו רלף החליבי ׳
כלומר רלף הגבורים והאחר
מלהם ׳ ועם היותו עכוק
במלחמה לא היה מוכע עלמו
מהתעכק בלמוד התורה
ועיוכה ׳ ולזה לאמר על
שמוכה מלות חלל ׳ ולא לאמר
הוא היה עורר לת חביתו על
שמוכה מלות חלל ׳ כמו
שלאמר למטה בחביבי ׳ כי לא
היה הכוונה בכאן לשבחו
בגבורה לבד ׳ כי אם לשבחו
גם בעיון ובחכמה ׳ ולכן לאמר
שהיה יושב בשבת תקכמוכי
עם היותו רלף החליבי עדיבו
העלכי ׳ והיה עוזה זה על שמוכה מלות חלל ׳ ירלה על היותו
סורג בידיו שמוכה מלות חלל לא היה תד כאן במלחמה ׳ חבל
בבואו משם היה יושב בשבת תקכמוכי · וחלל דרשו זה על דוד
עלה ׳ וכן תרגמו יוכתן ׳ חלה שמות הגבורים לאחר לדוד ׳ שהוא
דוד היה יושב בשבת תקכמוכי ׳ כלומ׳ בידיבה הרלויה לחכמה ׳
כמו שלמרו כך היא דרכה ׳ חל תורה פת בחלך תאכל ומיס פרקי חבו׳
בחורה תשתה ועל החרן תיתן ׳ ולכך לאמרו בפרק חלו פו חל
מגלחין בשם ר׳ חבהו ׳ שהיה דוד יושב בשעה שהיה עוסק מועד קטן
בתורה על גבי קרקע · ודרשו רלף החליבי ׳ רלף לשלשה חבות ׳ דף י״ו עב
ועדיבו העלכי ׳ שבשהיה עוסק בתור׳ היה עוזה עלמו כעין · וגם דרשו
שמות הגבורים שמות גבורותיו של דוד · ועוד דרשוהו במדרש
תכחומא על יואב ׳ יושב בשבת תקכמוכי רלף החליבי וגו׳ ׳ פוף פ׳ מסע״
לבל לין הכתוב יולא מידי פשוטו · ומלת חליבי פירשוהו
מלשון גדולה ׳ כמו * החליב לחזר למלך ׳ * וחליבים על כלו ׳ מלכי׳ ב׳ ו׳ ב׳
ולאמר חליבי בלשון יחיד ׳ כמו * ולכרי ולרלים ׳ שהוא כמו שמות י״ד ז׳
ולכרים · לבל לאמרו וירדו שלשה מהחליבים רלף ׳ לבתוב שהוא מלכי׳ ב׳ י״ל ל׳
כפשוטו ולא כדברי המפרשים ׳ שחליבים הוא כמו גדולים
וגבורים וכמו שלפרש : והגבור השני מהשלשה הלה האומרים (ח)
למלך היה לחעור בן דודו וכך היה שמו ׳ והוסיף לפרש ניקומו
בן הלקוסי ׳ וזה לא היה כעדיבו העלכי במעלה ושלימות לבל
היה לחריו ׳ והוא בשלשה הגבורים עם דוד ׳ ל״ל שהיה לבל
מהשלשה גבורים שהיו עם דוד בקרפס בפלשתים ׳ וזה יורה
שבל דוד ושלשת גבוריו ולאמרו לנגד פלשתי׳ קרופים להתפלל
עליהם שלא יעלרו בח להלחם בם ׳ כמו שהיה לוא׳ גלית לנגד
ישרל · ולא גלה הכתוב מתי היה זה ׳ לבל הודיע בחן שעלו (י)
לים ישרל ׳ ל״ל שבאו מפני פלשתים ׳ והוא לעזר בן דודו הנזכר ׳
קס ויך בפלשתי עד כי יגעה ידו ל הקרב ׳ ל״ל מרוב התגועה
והבלות שהכה בהם ׳ לו מרוב הדם דבלק ידו בקרב ומר מחבק
בח החפשעות ׳ ובעזתה על ידו תשועה גדולה ביום ההוא ׳
וישרלל ברלותם זה שבו לחרי לעזר לך לפשט ׳ ל״ל לפשט
החללים לבד לא להכות בהם : והגבור השלישי לאחר היה (יא)
לחרי השנים הנזכרים במעלה ׳ היה שמו בן לגן הררי ׳ וזכה

2011 Ministerio de Cultura

פְּלִשְׁתִּים לְחָיָה וַתְּהִי־שָׁם חֶלְקַת הַשָּׂדֶה
מְלֵאָה עֲדָשִׁים וְהָעָם נָס מִפְּנֵי פְּלִשְׁתִּים׃
[יב] וַיִּתְיַצַּב בְּתוֹךְ־הַחֶלְקָה וַיַּצִּלֶהָ וַיַּךְ
אֶת־פְּלִשְׁתִּים וַיַּעַשׂ יְהוָה תְּשׁוּעָה גְּדוֹלָה׃
[יג] וַיֵּרְדוּ שְׁלֹשָׁה מִן־הַשְּׁלֹשִׁים
רֹאשׁ וַיָּבֹאוּ אֶל־קָצִיר אֶל־דָּוִד אֶל־
מְעָרַת עֲדֻלָּם וְחַיַּת פְּלִשְׁתִּים חֹנָה
[יד] בְּעֵמֶק רְפָאִים׃ וְדָוִד אָז בַּמְּצוּדָה
וּמַצַּב פְּלִשְׁתִּים אָז בֵּית לָחֶם׃
[טו] וַיִּתְאַוֶּה דָּוִד וַיֹּאמֶר מִי יַשְׁקֵנִי מַיִם
מִבְּאֹר בֵּית־לֶחֶם אֲשֶׁר בַּשָּׁעַר׃
[טז] וַיִּבְקְעוּ שְׁלֹשֶׁת הַגִּבֹּרִים בְּמַחֲנֵה פְּלִשְׁתִּים
וַיִּשְׁאֲבוּ־מַיִם מִבְּאֹר בֵּית־לֶחֶם אֲשֶׁר
בַּשָּׁעַר וַיִּשְׂאוּ אֶל־דָּוִד וְלֹא אָבָה
לִשְׁתּוֹתָם וַיַּסֵּךְ אֹתָם לַיהוָה׃
[יז] וַיֹּאמֶר חָלִילָה לִּי יְהוָה מֵעֲשֹׂתִי
זֹאת הֲדַם הָאֲנָשִׁים הַהֹלְכִים בְּנַפְשׁוֹתָם
וְלֹא אָבָה לִשְׁתּוֹתָם אֵלֶּה עָשׂוּ
שְׁלֹשֶׁת הַגִּבֹּרִים׃

מגבורותיו שלמספו הפלשתים לחיה, וכתב ר"ק עיר פרזות שנקרא חיה, וליכו כן, לפל הוא כדברי הלבנ, שאמר שלמ"ה שמספו פלשים לקחת במחיה מן השדה. ובדברי הימים * וכר שקרה זה במקום הנקרא לחם דמים, והיתה שם חלקת (יב) השדה מלאה עדשים, וכם העם מפני פלשתים, והגבור הזה התיצב בתוך החלקה ויצילה, שלא הניחוה פלשתים בקע ולא גזלו המחיה, וגם הכה בהם מכה רבה ויעש ה' תשועה גדולה לישראל. והכה הגבורות החלה ייחסם הכתוב לפל שלשת הגבורים החלה, לפי שהם היו העקר בשותם המעשים, ושולי עזרם דוד גם כן לזה, לו היה לחד מהם עזר לאחר, ולכן כלה אמר ויתיצבו בתוך החלקה ויצילו ויכו פלשתים, רומז לדוד שהיה עמו בזה לו לשלעזר בן דודו שעזרו בדבר כמו שכתבתי: (יג) וירדו שלשה מהשלשים וגו'. התימה למה לא זכר הכתוב בזה המקרא שמותיהם, ואמר לבד שהיו שלשה מהשלשים כתב? ולם כאמר שפירושו שהיו חלה השלשה מן השלשים שיזכור לאחרי כן, יקשה לפ למה לא כתבו בשמות? ולם הם השלשה גבורים הנזכרים למעלה עדיכו ושלעזר ושמה, יקשה לאמרו שלשה מהשלשים כתב? וגם יקשה לאמרו שלא פקביאי וכניה בן יהוידע ולו שם שלשה? והיותר מתיצב כפי הפשט הוא שזכר הכתוב המעש, המעולה הזה לשר עשו שלשה גבורים שהיו כתב לשלשים, ולאחרי שזכר לשר יזכור, ולאחרי שזכר המעשים זכר שמותם ואמר שהי' הראשון מהם לביעי והשני בניהו, ולא זכר שם השלישי מהם לולי היה יודע לו שמעי בן גרא או לאד מהגבורים החשובים בנפשותם, ולכן לא זכרו הכתוב לבד יפת לת שמו על שפתיו, ושלשת הגבורים החלה היו רחוים לשלשים הגבורים שיזכור, וזהו שאמר וירדו שלשה מהשלשים רחש ויבאו אל קציר אל דוד וגו'. ואחשוב שהיו הפלשתים בחים להשחית התבואות ולקחת אותם קודם זמנם להרעיב את ישראל, כמו שהוא דרך הלוחמים בחויבים, ודוד הלך לקראתם להניל את התבואה, והיה זמן הקציר והיו ישראל ירחים מאד מהפלשתים שיתפזרו בארץ ויזבו אותם בהיותם קוצרים בשדה, ולזה בא דוד להגין בעדם ולהצילם, וזהו אמרו אל קציר, ולא כתוב אל קצירו כדברי המפרשים. וזכר הכתוב שירדו שלשה הגבורים שהיו רחוים לשלשים שיזכור ובאו אל דוד אל הקציר, שהיה דוד מגין הקוצרים להניל התבואה, וחית פלשתים (שהם מחניהם, על דרך * חיתך ישבו בה, שהוא כמו עדתך) היה חוכה בעמק רפאים, ודוד היה במצודה, ושבב רמ"ק כשהיה דוד בורח מפני שאול ומלט אל מערת עדולם קרא זה, ועל המקום ההוא אמר שם * כל ימי היות דוד במצודה, ואיכו כן לדעתי, כי זה היה לאחרי המלכת דוד על ישראל, כמו שאמר שם * וישמעו פלשתים כי מלכו את דוד למלך על ישראל ויעלו כל פלשתים לבקש את דוד וישמע דוד וירד אל המצודה ופלשתים באו ויפשטו בעמק רפאים, ולוה אמר כאן וחית (עו) פלשתים חוכה בעמק רפאים ודוד אז במצודה וגו', ובאותו זמן היה שהתאוה דוד ויאמר מי ישקני מים מבאר לחם אשר

(יד) תלי' מ"ח י"ן
(טו) שמו' ב' כ"ג ל'
כמ' ה' י"ן

בשער, וכתב ר"ק שדוד התאוה אותם ואחרי שהביאו אותם אליו נתחרט, לפי שהיו עלמם בסכנה גדולה ולכן לא רצה לשתות, ולפי' זה היו בלות לגלי, כי איך ישתה דוד מים מאותו מקום כדעתו שאי אפשר שתייתם כי אם בהכנם גבוריו בחותה מכנה, ואולי ימותו בה והוא לא ישתה ממנו? לפל דעתי הוא שהיה זה מימיו דכור הלפיי ויאמר על כד הלחות, להיותו זמן הקיץ והיו המים קרים וערבים, כאומר מי יתכני כירקי קדם שהייתי שותה מים מבור בית לחם, ואמר זה לפי שבולד שם והיו ערבים לגלו, ולא אמר זה לגואה שילכו בעדם ולא לתכלית מעזה ושמתכן קדם לעשותו: (יו) ואז שלשת הגבורים למלאת חפלו הלכו בלי דעת המלך ובקעו במחנה פלשתים וילכו אל הבאר ההוא וישאבו מים וישאו אל דוד. והכה רמז שלשה גבורות עמוד שהפלה המופלא הזה. הלא שעם היותם שלשה גבורים לבדם המה בקעו כל מחנה פלשתים וככבו בו מתחלתו ועד כופו ולא מבעם לים מהליכתם שמה, ולא הלכו מתכברי כי אם בגבורה עמוה בהיותם בלחמים בכל הדרך, זהו ויבקעו שלשת הגבורים במחנה פלשתים, שמשה המה לבד בקעו כל אותו מחנה. הסבית שאחרי הגיעם לבאר עלרו כח לשתות ולהוציא המים מן הבאר, והוא תימה איך לא הרגוש שם הלויכים בהיותם מתעסקים בהשאבת המים? והליצית שהביאו המים ביד רמה אל דוד, והיה רצוי שבהיותם כלחמים עם הלויכים בעת קורתם יפכו המים, והמה עם כל מלחמתם לא יפכו המים מידם, וזהו ויבאו אותם ויבאו אל דוד.

(יז) וכתב הכתוב שלא אבה לשתותם ויסך אותם לה' ויאמר קלילה לי מיי מעשותי זאת הדם האנשים ההלכים בנפשותם וגומר, ורצוי שבדע הכתב בזה, והיה רצוי שיקבלם דוד בסבר פכים יפות ושתה מידם, כי היותר מעלה לאדם הוא בתת לפעולתו התכלית הנכסף ומכוון, והברכה אלי דוד המלך עליו השלום רצה בהשאתו שתהכליות רצוי שיהיו מתיאבים אל מה שקודם אליהם והתתלות שיהיה כערך כפי התכלית המקוה, וכמו שאמר הנדרני, היקשב פועל חכם יעשה כלים עשרת אלפים בסר כסף לעשות מאת ברזל לאד? והוא מדברי הרב המורה בחלק שלשה. וכבר כתב הפלוסוף שהחכים השבע לעשות הלבריי העלביים מהם בעלי עור לאד ומהם בעלי שתי עורות כפי תכלית בריאתם, כי הדמיונים להיות הכוונה בהם לשמור הרוח והדם לשר עמו, והיה רצוי ליזהר מאד בשמירת' כפי מעלתם היו מפני זה בעלי שתי עורות, כי כפי מעלת החלור בתוכם תהיה השמירה בו, לחכם העורקים להיות שמירתם לבד הדם, כשתפק השבע בעור לאד מהם. ולפי שהחירות והשתלות הזה לשר עשו שלשת הגבורים החלה היה כארן, לא היה רצוי שיתן לו כי אם תכלית מעוכה והוא הגדול שבתכליות שלפשר לכסך לותם לי', ולכן אמר קלילה לי ה' מעשותי זאת, רוצה לומר קלילה לי שתהיה שתייתי

ואביו שלשה ואבישי ואסהאל שלשה לבד מן השמות הכתובים בספר דברי הימים ומן הטעם הזה נראה שהיו שלשה שמות לכל אחד מהם ואין לנו לדעת מה היו שמות האחרים אבל שמות אלו הידועים לנו מהם ידועים לנו מפני שהיו מפורסמים בגבורתם ובמעלתם ואין לנו לדעת מה היו שמות האחרים אבל שמות אלו הידועים לנו מהם ידועים לנו מפני שהיו מפורסמים בגבורתם ובמעלתם

ואבישי אחי יואב וגו' ספר שלשה מהשלשה הגבורים הנזכרים לפני בקעו במקום פלשתים לשלוח המים לדוד היה לבניהו בן יהוידע אחי יואב כי הוא היה ראש השלשה והיה מגבורתו שהיה מעורר את מכותיו על שלש מאות חלל רוצה לומר שלקראי הרגו שלש מאות חללים במלחמה בפעם אחד היה מעורר את מכותיו כלומר לא עשה כלום לא יעף ולא יגע ואמרו ולו שם בשלשה מן השלשה הכי נכבד וגו' ועד השלשה לא בא פירושו אבל המפרשים שהיה לו שם גבורה מהם ואמרו מן השלשה הכי נכבד הוא כפל ענין במלות שונות שהוא כמו ולו שם בשלשה ובניהם אחד נכוכה ואין כן לפי שאבישי היה לו שם בשלשה נודע בשם שהיה אחד מהם ואמר בן יהוידע ואמר זה למעט את השלישי שלא נודע בשם ולא ידעינו מי היה והוא ולא שם בשלשה לפי שאבישי הזכירים הכתוב זה כדאיתא בשם לפי שנודע בשם שהוא היה מהם וגם היה הכי נכבד מהם ויהי להם לשר לפי שהיה השר והנדול שבשלשתם אבל עם כל זה לא בא למעלת השלשה הראשונים עדיהו ואלעזר ושמה לפי זה אמרו ולו שם בשלשה מן השלשה הכי נכבד אמר על השלשה שנאמרו תמיד ואמרו ועד השלשה לא בא כמו לשלשה הראשונים לפי שהיה בפסוקים הכתוב: וכן ספר שהיה השני מן השלשה הנזכרים הכתוב בניהו בן יהוידע בן איש חי רב פעלים לפי שהיה גבור ועשה פעלים גדולים בימי דוד ובימי שלמה ולפי שהיה גבור ועשה פעלים גדולים בימי דוד ובימי שלמה לפיכך הזכירו הכתוב בשלשה הגבורים ולא בשלשה הראשונים שלא היה מהם ולא בשלשה הגבורים שהיו בימי דוד בלבד אלא בשלשה הגבורים שהיו

(כד) עשהאל לחי יואב וגו׳ • כבר כתבתי שמהגבורים לחד זכר בכאן השלשה גבורים הראשונים היו שוחרים לראש דוד ולא היה להם מנוי לחד כ״ף היותם שוחרים לראשו, והוא לאמרו הגבורים לחד לדוד, ולחד הגבורים לחד יזכור לפיכך כי אם שרי החיילים והם הממונים על העם שרי אלפים ושרי מאות, ולכן לחד בדברי הימים * גבורי החיילים • הלמכם לותם שרי החיילים היו נפקדים תחת שלשה ראשים שהיו הם השרים העליונים הממונים עליהם, והם לחד שהיו המים לדוד • ולפי שהגבורים היו שלשים היותר מובחרים מכלם, ולחריהם היו לחרים למטה מהם, לכן לחר עשהאל לחי יואב בשלשי • ולחשוב שכוכרו כאן כפי מעלתם הנכור בגבורתו והלעיר כלעירתו, והיה הראשון שבהם עשהאל, והלחרון שבהם היה לוריה[לג] הלתי, שניהם מתים על ידי קרב והם כלם שלשים, וזהו[לג] פרטן • עשהאל לחד, הלחרון דן דודו מבית לחם שנים, שהם החרודי שלשה, הלישי החרודי מרגעה, וחלן הפלטי מאזה, ועיר בן עקש התקועי שנה, והשיעור העכתותי שנה, ומבני הקושתי שהוא מבני הקושתי שמוכה, והלמון הלחקי תשע, ומהרי הנטופתי עשרה, חלב בן בענה הנטופתי כ״ף, ולתי בן ריבי מגבעת בניימן כ״ג, והיהו פרעתוני י״ג, והדי מנחלי נעש י״ל, והשיעלבון הערבתי ט״ו, ועזמות הברחומי י״ו, והליחבא השעלבוני י״ז, ובני ישן יהונתן י״ח, ולחיו בן שגי ההררי י״ט, והליפלט בן לחסבי בן המעכתי כ״ל, והליעם בן לחיתופל הגלוני כ״ב, והלי הכרמלי כ״ג, ופערי הלרבי כ״ד, ויגאל בן נתן מלכה נבי הגדי כ״ה, והלק העמוני כ״ו, והלי הנקרתי כ״ז, והזבי הלה והלי יואב, ועירל היתרי כ״ח, וגרב היתרי כ״ט, והוריה החתי שלשים • והל הלה נזכרים בדברי הימים, לם לח שקלתם זכר שם בלשה הזמות עלמם, ושקלתם שיהה הזמות בחותיות, ושקלתם זכר זמות לחרים שהיו להם • והלמם לחרו כל שלשים ושבעה עם היותם שלשים לבד, כתבו המפרשים כמו שזכרתי, שהיו שלשה הרלשונים ושלשה מביחי המים לחר לבישי היה מכלם, ועוד בניהו שלח היה מהם כי שמהו דוד לל משמעתו ולח היה עם לחר הגבורים • ולפי דבריהם הלה לח פירש לם כן הכתוב בשם רק לחד משלשת הגבורים שהניחו המים, שהוח לבישי, ולח זכר שמות השנים הלחרים והוח זר מלד • ולפי כתב שבבבי יתן בכללו כל החמרים ונם זה זר מלד, כי הכתוב פרט בבבי יתן יהונתן, ולם היו לו בעין הוה בנים לחרים יזכרם הכתוב ? ולפי לחשוב שהיו בזה המנין השלשים הלה זוכר, והשלשה הרלשונים שהיו גבורי דוד עדיכו ולשעור ושמה, ויואב שהיה על כלם (להיותו שר הלבא) יעלו כלם לשלשים ושבעה, ולזה למר למעלה לבישי לחי יואב, להזכירו לשלם להיותו השר הכולל על כל הלבא והיותו בכלל במנין הזה • והמפרשים למרו שלח זכר יואב להיותו שר הלבא ולין רלוי שימה בכלל שלר הגבורים, ושלר כתבתי לבי יותר בכון לשלי, והיתרו עם זה פשלות חמורת ושגיח • והעולה מזה שהיו גבורי דוד כמותו בכל השלמיות, ושבחה על כלם רוח ה׳ רוח חכמה ותבונה רוח עלה וגבורה רוח לעת וירלת ה׳:

(כד) עשהאל לחי יואב וגו׳ • כבר כתבתי שמהגבורים לחר זכר בכאן השלשה גבורים הרלשונים היו שוחרים לראש דוד ולא היה להם מנוי לחד כ״ף היותם שוחרים לראשו, והוא לאמרו הגבורים לחר לדוד, ולחד הגבורים לחר יזכור לפיכך כי אם שרי החיילים והם הממונים על העם שרי אלפים ושרי מאות, ולכן

ל״ה ק׳ י״ח כ״ו לחמר בדברי הימים * גבורי החיילים • הלמכם לותם שרי החיילים היו נפקדים תחת שלשה ראשים שהיו הם השרים העליונים הממונים עליהם, והם לחר שהיו המים לדוד • ולפי שהגבורים היו שלשים היותר מובחרים מכלם, ולחריהם היו לחרים למטה מהם, לכן לחר עשהאל לחי יואב בשלשי • ולחשוב שכוכרו כאן כפי מעלתם הנכור בגבורתו והלעיר כלעירתו, והיה הראשון שבהם עשהאל, והלחרון שבהם היה לוריה[לג] הלתי, שניהם מתים על ידי קרב והם כלם שלשים, וזהו[לג] פרטן • עשהאל לחד, הלחרון דן דודו מבית לחם שנים, שהם החרודי שלשה, הלישי החרודי מרגעה, וחלן הפלטי מאזה, ועיר בן עקש התקועי שנה, והשיעור העכתותי שנה, ומבני הקושתי שהוא מבני הקושתי שמוכה, והלמון הלחקי תשע, ומהרי הנטופתי עשרה, חלב בן בענה הנטופתי כ״ף, ולתי בן ריבי מגבעת בניימן כ״ג, והיהו פרעתוני י״ג, והדי מנחלי נעש י״ל, והשיעלבון הערבתי ט״ו, ועזמות הברחומי י״ו, והליחבא השעלבוני י״ז, ובני ישן יהונתן י״ח, ולחיו בן שגי ההררי י״ט, והליפלט בן לחסבי בן המעכתי כ״ל, והליעם בן לחיתופל הגלוני כ״ב, והלי הכרמלי כ״ג, ופערי הלרבי כ״ד, ויגאל בן נתן מלכה נבי הגדי כ״ה, והלק העמוני כ״ו, והלי

(כד) [כד] עֲשָׂהאֵל אֲחִי־יוֹאָב בַּשְּׁלשִׁים : אֶלְחָנָן בֶּן־דּוֹדוֹ
[כה] בֵּית לָחֶם : שַׁמָּה הַחֲרֹדִי אֶלִּקָא
[כו] הַחֲרֹדִי : חֶלֶץ הַפַּלְטִי עִירָא בֶּן־
[כז] עִקֵּשׁ הַתְּקֹעִי : אֲבִי־עֶזֶר הָעַנְּתֹתִי
[כח] מְבֻנַּי הַחֻשָׁתִי : צַלְמוֹן
הָאֲחֹחִי מַהְרַי הַנְּטֹפָתִי :
[כט] חֶלֶב בֶּן־בַּעֲנָה הַנְּטֹפָתִי אִתַּי בֶּן־רִיבַי
[ל] מִגִּבְעַת בְּנֵי בִנְיָמִן : בְּנָיָהוּ פִּרְעָתוֹנִי
[לא] הִדַּי מֵנַחֲלֵי־גָעַשׁ : אֲבִי־עַלְבוֹן
הָעַרְבָתִי עַזְמָוֶת הַבַּרְחֻמִי :
[לב] אֶלְיַחְבָּא הַשַּׁעַלְבֹנִי בְּנֵי יָשֵׁן יְהוֹנָתָן :
[לג] שַׁמָּה הַהֲרֹרִי אֲחִיאָם בֶּן־שָׂכָר
[לד] הָאֲרָרִי : אֱלִיפֶלֶט בֶּן־אַחַסְבַּי
בֶּן־הַמַּעֲכָתִי אֱלִיעָם בֶּן־אֲחִיתֹפֶל הַגִּלֹנִי :
[לה] חֶצְרַו הַכַּרְמֶלִי פַּעֲרַי הָאָרְבִּי :
[לו] יִגְאָל בֶּן־נָתָן מִצֹּבָה בָּנִי
[לז] הַגָּדִי : צֶלֶק הָעַמֹּנִי נַחֲרַי
הַבְּאֹרֹתִי נֹשֵׂא כְלֵי יוֹאָב בֶּן־צְרוּיָה :
[לח] עִירָא הַיִּתְרִי : גָּרֵב הַיִּתְרִי :
[לט] אוּרִיָּה הַחִתִּי כָּל שְׁלֹשִׁים וְשִׁבְעָה :

פרשה כ״ה

תפקר שלל דוד למכות לת ישרלל, ושכנף הלל ית׳ לת העם בעבור זה ושהתפלל דוד עליו לל המלקים, ושבל לליו גד החוזה לפרש לו עכשו ושחמר דוד כפלה כל ניד ה׳, והתפלל לחר כך שיהיה בו ובבית חביו המגפה, ושהרלתו השם שיעשה מוכח בגורן לרוכה היבוסי וקכה דוד הגורן ויעל שם עולה לי׳ ויעתר המלקים לחרן, ושותו מקום בחר לבית המקדש • תחלת הפרשה ויוסף לף ה׳ לחרות וגו׳, עד סוף הספר •

והנה שלשתי בפרשה הוחת שם שלוה:

השאלה הראשונה

בחמרו ויוסף לף השם לחרות ביזרלל ויסת לת דוד בהם לחמר לך מכה לת ישרלל וגו׳, ויקשה מלד שייחס הכתוב זה לל הסתת ה״חי כולו הוח יקפון במות המת, ולם הוח ית׳ הסיב לת לבו לחורכית והוח הכיתו לחטוח למה בעבדו ישרלל עליו ? ומה היה פשעו לל דוד בזה ? כ״ש שייחס ההסתה לחל ית׳ בהיותו טוב ויחר על כן יורה חטלים בדרך יחר כמעגלי לדק • ובדברי הימים לחמר במקום מה שלחמר כלן ויוסף לף ה׳ לחרות ביזרלל ויסת לת דוד לחמר שמה * ויעמד שטן על ישרלל ויסת לת דוד למנות לת ישרלל,

ל״ה ק׳ כ״ח ק׳

ונח לל שם השטן במקום השם הנכבד והוח חי מלד, ל״ל ההסתה ויקוכה לחל ית׳ וכמו בשם שטן :

השאלה השנית

במגפה הזחת, הלם נלמר שהיתה בחטלות ישרלל לו בעון דוד שלוה למנותם ? ולם היה בחטלותם, לין לחמר דוד לל החלקים לכבי חטלתי ולכבי העותי ולחל הלכן מה עשו וגו׳ ? ועוד כי לל מלחו תשובה מעשו ישרלל על זה לם היו הם החוטלים, ובחל לחמר * וירע בעיני חלקים על הדבר הזה ויך לת ישרל שם ויחמר דוד לל החלקים חטלתי מחל לחר עשיתי לת הדבר הזה וגו׳, יורה שעל עוכו בכבית המכין היתה המגפה לל בעון

2011 Ministerio de Cultura

בעון ישראל · ואם לאמרו עדוד קטן ולא ישראל , יקשה לפ
כן לאמרו ויסף לף ה׳ לחרות בישראל ויסת לת דוד וגו׳ ,
ויורה שבסבת קטנם היה ודוד מוסת היה בדבר :

השאלה השלישית למ היתה מגפ׳ העם למה שחטא דוד בחכות׳ כמו שיורו הכתובי׳ ,
ולוי שנדע במה היה החטא ? ולמ שחכתם ללא לורך , ולו שחכתם לגלגלות׳ ולא עי שקלי׳ ? ואם לאמרו שחטא בשחכתם
שמות ל׳ יב׳ ללא לורך , יקשה לאמרו * כי תשא לת ראש בני ישראל וגו׳ ,
ופרי׳ כשתרגמ לקבל מכוס מבייכם לדעת כמה הם וגו׳ ,
ויורה שהרשות היה בידו למעותם · ואם לאמרו שהיה החיוב
להיותם נמנים ע׳ שקלים , יקשה מה שמליכו כפי פשטי
במדבר כ״ו הפסוקים שנמנו בערבות מואב * לגלגלותם , ושקול פקד
לת העם שתי פעמים ולא עשאו עי שקלים , והנה זכרתי זה
בכתן על לד הקולר ולרכיב הקדירה הוצת לקרי זה בניקור
לחיתת העכין בלמוד הזכי :

השאלה הרבועית למ היתה המגפה לשר בזה על
המכין הזה בדרך עוכב שהעכיב
המלך ית׳ לותם על זה , לו היה לכר כמשך בטבע מפעל עין
הרע כדעת המפרשים ? ולם היה עוכב על זה החטא והיה
דוד הקוטן , למה לא נענש הוא ונענשו ישראל שלא חטאו
בדבר ? כי לם נמנו במלות המלך לא בקדירתם , ולם היתה

ואקרים לזה שלשה למודים , הלחד בניקור ענין המלוה ולחתתה שבלה בפרשת כי תשא * , הזכי בקדירת החטא ובמה
חטא דוד בענין הזה ? השלישי לדעת למה חרה בכתן לף ה׳ בישראל ועל לזה חטא מהם האה ?
ולחרי הקדמתם לפרש פסוקי הפרשה :

הלמוד הראשון בהבנת פסוקי התור׳ ולחתתם בזה ,
הנה יסוד הענין הזה בא בפרשת כי
תשא * כשלמר השל׳ ית׳ למשה כי תשא לת ראש בני ישראל
לפקודיהם וכתנו ליש כופר נפשו לי׳ ולא יהיה בהם נגף
בפקוד לותם וגו׳ זה יתנו כל העובר על הפקודים , ולתם
הדברים בלמרו לתת לת תרומת ה׳ לכפר על נפשותיכ׳ ·
ולי״ז ל״ל פירש כשתפקון לקבל מכוס מבייכם לדעת כמה הם ,
לל תמנם לגלגולת ללא יתנו כל לחד ולחד מחלית השקל
ותמנה לת השקלים ותדע מבייכם , ולא יהיה בהם נגף ,
שהמנין שולט בו עין הרע והדבר בא עליהם , כמו שמליכו
בימי דוד וגומר · [עד כאן דברי ל״י שם :] ומדברי
הרב הזה יצלו לנו שלשה הודעות · הלחת שהיתה
המלוה הזלת מיל ולדורות , שבכל דור ודור כשימנו לת
ישראל יהיה מבייכם ע״י שקלים , ומפני זה בפרשת
במדבר כיבי * כתב הרב לגלגלותם , על ידי שקלים בקע
לגלגולת · והרמבן גם כן נטה לדעת הזה בפרשת כי תשא ,
שהיתה המלוה כוללת לדורות · השנית שענין
מחלית השקל היה הערמה ותכוללה להכלל מן הנגף בתתם
לותם , כדי שימנו לת השקלים ולא ימנו לת ישראל · השלישית
היא שלא מנה משה במדבר לת ישראל , לבל כל
לחד הניח מחלית השקל׳ ולותם השקל׳ נמנו לא הלבשים ,
ולדעת הזה הסכימו גם המפרשים כלם , והדעת הזה כלו
הוא בלתי מתיישב לכלי מטעמות : הלחת לם היה כדעתם ,
למה לא נזה השל׳ ית׳ בניקור למשה שימנה לותם על ידי
לותם השקלים ? כמו שלמנו על מניינם במדבר סיני ובערבות
מואב , שלמר שאו לת ראש כל עדת בני ישראל וגו׳ , וכאן
לא נמנו כן כי לם כשיפקון למנותם יעשה כן , ולא יתפייב
המלמר הזה שימנם עתה · וכבר הרגיש הרמ״בן בזה הפרק
וכתב ז״ל , ולא הוצרך להקריך ולומר ועתה תשא ראש וכתת
הכסף על עבודת להל מועד , כי הדבר מובן מעלמו שימנם
עתה · ולתה רולה שלין דבריו נכונים , כי הדברים לשר
יבאר השל׳ ית׳ לנו עליהם בפירוש , ולשר שלא הזהיר עליו ,
ולכן יקשה מלד למה נלה המלוה בלשון מסופק בזה , ולא
נזה השל׳ ית׳ שימנה לת העם ויתנו השקלים ? ולמה לא הזכיר
בפירוש שלא ימנם בזום וזמן לגלגלותם ? השנית הזכיר

במדבר ק׳ כ׳

שמות שם ט״ו

שמות ל׳ יב׳

שמות שם

שמות ל׳ יב׳

שמות שם

שמות ל׳ יב׳

ויקרל כ״ו לל ירמיה לג י״ג

ריש פרש׳ כי תשא

המלמר הזה שימנם עתה · וכבר הרגיש הרמ״בן בזה הפרק
וכתב ז״ל , ולא הוצרך להקריך ולומר ועתה תשא ראש וכתת
הכסף על עבודת להל מועד , כי הדבר מובן מעלמו שימנם
עתה · ולתה רולה שלין דבריו נכונים , כי הדברים לשר
יבאר השל׳ ית׳ לנו עליהם בפירוש , ולשר שלא הזהיר עליו ,
ולכן יקשה מלד למה נלה המלוה בלשון מסופק בזה , ולא
נזה השל׳ ית׳ שימנה לת העם ויתנו השקלים ? ולמה לא הזכיר
בפירוש שלא ימנם בזום וזמן לגלגלותם ? השנית הזכיר

שמות שם ט״ו

המגפה מפעל עין הרע , לין לא חלה בישראל בערבות
מואב שנמנו ולא מתו ? וזכרתי זה כאן בקולר רב ולחי לחקור
עליו ולקירה מספקת לקרי זה :

השאלה החמשית בתפלת דוד שלמר לנכי
חטלתי ולנכי העויתי וגו׳ ,
ויקשה למה לא למר זה דוד לל גד הנביא כלשר בא לליו
בדבר ה׳ ללמר שלש לנכי נוטל עליך וגו׳ ? ולו היה רלוי
שיביאהו לנכי חטלתי ולנכי העויתי וללה הלמן מה עשו תמי
כף ידך בי ובבית לבי וגומ׳ , לבל שם קבל הגזרה ולמר לר לי
מלל כפלה כף ביד ה׳ וגו׳ ולא דבר מזה כלל , ולחרי שכיפס
ה׳ על הרע׳ ולמ׳ למללך המשחית רב עתה הרף ידיך לו למר
דוד תמי כף ידך בי ובבית לבי וגו׳ , והוא מה שיורה שלא היו
הדברי׳ מכוונים לשום שמים :

השאלה הששית במה שלמר כלן שכתן יולב מספר
מפקד העם לל המלך ותהי ישראל
שמונה מלות ללף לים חיל שולף חרב ולים יהודה קמש מלות
ללף לים , ובלה כשכתב המספר לחר * ויהי כל לים ישראל לה ל׳ כ״ה
ללף ללפים ומלה ללף לים שולף חרב ולים יהודה חרבע
מלות ושבעים ללף , ולא יסכימו לם כן המספרים החלה מה
שזכר בכלן עם מה שזכר שמה ·
והנכי מפרש הפסוקים בלופן יותרו השלמות כלם :

הלמוד הראשון בהבנת פסוקי התור׳ ולחתתם בזה ,
הנה יסוד הענין הזה בא בפרשת כי
תשא * כשלמר השל׳ ית׳ למשה כי תשא לת ראש בני ישראל
לפקודיהם וכתנו ליש כופר נפשו לי׳ ולא יהיה בהם נגף
בפקוד לותם וגו׳ זה יתנו כל העובר על הפקודים , ולתם
הדברים בלמרו לתת לת תרומת ה׳ לכפר על נפשותיכ׳ ·
ולי״ז ל״ל פירש כשתפקון לקבל מכוס מבייכם לדעת כמה הם ,
לל תמנם לגלגולת ללא יתנו כל לחד ולחד מחלית השקל
ותמנה לת השקלים ותדע מבייכם , ולא יהיה בהם נגף ,
שהמנין שולט בו עין הרע והדבר בא עליהם , כמו שמליכו
בימי דוד וגומר · [עד כאן דברי ל״י שם :] ומדברי
הרב הזה יצלו לנו שלשה הודעות · הלחת שהיתה
המלוה הזלת מיל ולדורות , שבכל דור ודור כשימנו לת
ישראל יהיה מבייכם ע״י שקלים , ומפני זה בפרשת
במדבר כיבי * כתב הרב לגלגלותם , על ידי שקלים בקע
לגלגולת · והרמבן גם כן נטה לדעת הזה בפרשת כי תשא ,
שהיתה המלוה כוללת לדורות · השנית שענין
מחלית השקל היה הערמה ותכוללה להכלל מן הנגף בתתם
לותם , כדי שימנו לת השקלים ולא ימנו לת ישראל · השלישית
היא שלא מנה משה במדבר לת ישראל , לבל כל
לחד הניח מחלית השקל׳ ולותם השקל׳ נמנו לא הלבשים ,
ולדעת הזה הסכימו גם המפרשים כלם , והדעת הזה כלו
הוא בלתי מתיישב לכלי מטעמות : הלחת לם היה כדעתם ,
למה לא נזה השל׳ ית׳ בניקור למשה שימנה לותם על ידי
לותם השקלים ? כמו שלמנו על מניינם במדבר סיני ובערבות
מואב , שלמר שאו לת ראש כל עדת בני ישראל וגו׳ , וכאן
לא נמנו כן כי לם כשיפקון למנותם יעשה כן , ולא יתפייב
המלמר הזה שימנם עתה · וכבר הרגיש הרמ״בן בזה הפרק
וכתב ז״ל , ולא הוצרך להקריך ולומר ועתה תשא ראש וכתת
הכסף על עבודת להל מועד , כי הדבר מובן מעלמו שימנם
עתה · ולתה רולה שלין דבריו נכונים , כי הדברים לשר
יבאר השל׳ ית׳ לנו עליהם בפירוש , ולשר שלא הזהיר עליו ,
ולכן יקשה מלד למה נלה המלוה בלשון מסופק בזה , ולא
נזה השל׳ ית׳ שימנה לת העם ויתנו השקלים ? ולמה לא הזכיר
בפירוש שלא ימנם בזום וזמן לגלגלותם ? השנית הזכית

במדבר ק׳ כ׳

שמות שם ט״ו

שמות ל׳ יב׳

שמות שם

שמות ל׳ יב׳

שמות שם

ויקרל כ״ו לל ירמיה לג י״ג

ריש פרש׳ כי תשא

המלמר הזה שימנם עתה · וכבר הרגיש הרמ״בן בזה הפרק
וכתב ז״ל , ולא הוצרך להקריך ולומר ועתה תשא ראש וכתת
הכסף על עבודת להל מועד , כי הדבר מובן מעלמו שימנם
עתה · ולתה רולה שלין דבריו נכונים , כי הדברים לשר
יבאר השל׳ ית׳ לנו עליהם בפירוש , ולשר שלא הזהיר עליו ,
ולכן יקשה מלד למה נלה המלוה בלשון מסופק בזה , ולא
נזה השל׳ ית׳ שימנה לת העם ויתנו השקלים ? ולמה לא הזכיר
בפירוש שלא ימנם בזום וזמן לגלגלותם ? השנית הזכית

2011 Ministerio de Cultura

מתוייב שבכל דור ודור יתקיים כן בזה הלופן עלמו , לקרוי
היותה מלוה כוללת לדורות , ותהיה כמלות הפסק שבעזה
לדורות בלותו דרך שלוו עליה בכלל ובפרט : העשרה
השביעית כי לם היתה המלוה הזאת כוללת ולדורות , לוך
בכל הפעמים שבאו הלויס לך באו על ידי שקלים כי לם
לגלגלות? ולמה לך אמר יתֿ שיהיה עין הרע שולט במנין כדברי
לשי? והיה עכין שבא לוי בעכין כל שבא ושבא לקר · הנה מכל
שבעה השעבות הללה תובתי לכי שדעת לשי והמשכים לקריו
בלתי לותי בפלוקי: ודעתי הוא שלין בכאן מלוה כלל, לך מלו' דעת הדב
עזה שלוה הלם לת מזה שיאבה העם , ולך מלות לך תעזה
שילמור המנין ההוא לגלגולת , וגם שלך היה זה מלוה
לדורות , לכל לותת העכין בכלל בשלשה הקלוות : הלחת
שאמר לדוכנו להיותו שר לכל ה' בתקותו שעור מעט יכבמו
לקרן וילחמו עם הלויבים , בכפה וגם כלתה בפזו למכות
לת ישראל ולדעת מכייבם , כמו שעושים שרי החיילים למכות
עיין לשי העם קודם שיכבמו במלחמה · וכבר זכרו קוֹל שהיה המנין
יים פ' במדב' בעם מתוך חבתם , וכלמרם מתוך חבתם לפניו מוכה לותם
בכל שנה , כשילאו מלרים מבלם , כשבפלו בעגל מבלם ·
לידע הכותרים , כשבא להשרות שביבתו לתוכן מבלם ·
במדב' כה' ז' ובשבא קוֹל לאמרו * ויהי לקרי
המגפה , מצל לרועה שבבמו
זלבים לתוך עדרו והרגו בהם
והיה מוכה לותם לידע מנין
הכותרים , לכך מבלן · לך
כשילאו מלרים מבלם , ובמברו
במנין , ובלשר קרב למות ורבה
להזיר לאלו הקוירן במנין וכו' ·
הנה לך רלוי שבלם' שמה עלמו
היה קפן מלד למכותם , לם
מתוך חבתם ולם לדעת המתים
בעון העגל , ולם לדעת כמה
היו כמלרים בידו , ולם להכין
לותם למלחמות הלרן כשרי
הגבא וכמו שלמרתי , והיל
ההקדמה הרלשוכה : השבית
שעניין היוק עין הרע כמו שכתב
הפלוקוף הוא , שילאו מן העין
קלת לידים מהמותרי' לשר ידקס
השבע , וזה מהלים בעל הנפש
הרעה הקלקי' , ולשרפיות לותם
הלידים יפעלו בדברים המוכנים
לקבול לותו הפעל עד שיתכן
שיתיו לבשים בהבעתם , וזהו
סבת הבוף המגיע מן המנין ·
והנה יתפעלו ממנו קלת לבשים
שלת קלת , מפני קלוף הכבת
המקבלים הנם , והוא מבואר
שהעין הוא הלבר היותר חזק
בזה להבעתו השרשיית , וכמו שזכרו מהעפלה שימית כל
לדם ברלותו פניו · וכתב הקבס שהשרשה הקדמה לם
תתתכל בה הלשה בוספתה יתרלה בה מיד כתם דם ישאר
רשומו זמן מוקב , וכן חזק העין הרע בכל שאר הדברים
הנרלים , לבל החזק היותר עלום הוא כשתהיה ההבעה לל
פני הנרלה ויבבם לרשיותה בעיבי הנרלה ובלחזיו ומדרך
הלף והפה , בלופן שיוכל להזיק מנם לל המוח להיותו השבן
היותר קרוב · ולוזלת הסבה לך היו מקפידים החבמים
הלחזוקים לם היו הדברים הבמבים לקר מן הלבשים מבלעדי
הפנים , כלו תלמר לבבעותיהם , כי הלחברים ליבם בכוכים
לחותו היוק , וכבר תמבל זה כמו שהיו עוזין בהטילם גורל
מי יעשה לחת מן העבודו הבעשות במקדש לפי מה שהתבחר
פ"ב ל"ב עב בשבבת יומל , שהיה מוליך כל לחד מהם לבבעו והיו מוזין

היבבעות ולל היו מוזבין לזה , כי הסבבה כלה כשתהיה
ההבעה נפבים , כי לם מקומות יפעלו בהם קלו הלידים
בקלות ויוכלו לבל ל' המוק , והיל ההקדמה השבית : והשליבית
כי היזק העבעי בחבך ויחבל בדברים לשר יעשה לותם
הלדם בבחירתו ורלוכו , לל כמה שיעשה בחלות הלל י' ,
כי הדברים הלקריים הן למעלה מן הטבע , ולי לפשר שיוקו
כי לם בחלות המלוה יתברך , וכבר לחר זה שלמה המעה
בלחרו * שומר מלוה לל ידע דבר רע ועת ומשפט ידע קהלת ח' ה
לב חבם , רולה לומר כי עם היות שהחבם ידע העתים
המועילים לו המזיקים בדברים וידע משפט הדברים
הטבעיים כפי שרשי הטבע ודרכיו , הנה בהיות הלדם
שומר מלוה לל תבוללהו רעה ולל יוזק מזה שבטבע ,
ועל זה לפל"ל שלומי מלוה לינם כיוקין , וזו היא קדוזין
ההקדמה השליבית : ועתה רלה על הדרשים הללה פירוש פ"ק לב ע"ב
פסוקי התורה , כי לפי שהיה חפץ משה לדוכנו למכות לת
העם כמו שבל בהקדמה הרלשוב' , והיה המנין בפני הלבשים
מבוכן מלד להיזק עין הרע כמו שבלה בהקדמה השבית ,
למר יתברך למשה לתה תלטרך בלף הרבה לעבודת המקדש ,
הנה לינבך דרך יפר שתלבוף בו בלף הרבה , והוא * בן שמות ל' י"ג
תשל לת רלש בני ישראל לפקודיהם וגו' , ולין פירושו בלשר
תשל כמו שפירשו המפרשים , לבל כי במקום הזה הוא
מלשון הסבה , ילמר בעבור שלתה תשל ותמבה , כלומר
שתתפון ותרבה למכות עתה לת בני ישראל לפקודיהם , הנה
לינבך עבה טובה והיל שיהיו כל לוש מהם פופר בפשו לי' ,
ולל היה זה על כל התבוללה בדעת לשי , כי לם על כל
הפדקה , שלחרי שהם עתידים להמכות כדי שהלל ית' ינן
בעדם וישמרם מהיזק עין הרע ומהמגפה הבלה מהבו , יתן
כל לחד כופר בפשו לי' ובדקה תביל מחות , כי לעפי שיהבו
לגלגלותם לל תבלוט בהם עין הרע בזכות לותה לדקה ,
וזהו לומרו * ונתבו לוש כופר בפשו לה' בפקוד לותם , שם
ובלחרו בפקוד לותם פעמים , יורה בלחת שהם היו עתידים
למכות לגלגלותם כל לוש בראשו עכ"פ , וכמו שלמר * זה שם י"ג
יתבו כל העובר על הפקודים , לבל בזכות הדדקה יבללו
מהבגף הבמשך מהיזק עין הרע , ויהיו לותם השקלים תרומה
לה' , רולה לומר שיהיו לעבודת המשבן כשאר התרומה , כמו
שלמר * ולקחת לת כסף הכפורים מלת בני ישראל ונתת שם י"ו
לותו על עבודת להל מועד והיה לבני ישראל לזכרון לפני
ה' לכפר על בפשותיכם , לל שיתבברו בזה שבי תועלות ,
הלחד שבזה הבסף יתלם מלבבת המשבן , והשבי שיהיה
זכרון לי' לכפר עליהם ויבללו בזה הזכות מבוף המנין ,
ולשביהם רמז גם בן בלמרו לתת לת תרומת ה' לכפר על
בפשותיכם · ולזה שהעזיר לך ירבה והדל לך ימעיט ,
לפי שהיו השקלים הנם עלה והבהגה מועילה להבלת בפשם
ובייהם , ולהיות בני הלדם כלם שוים בבקותיהם ובבפש
החיונית היה גם בן התקון הזה בהם , וזהו לומרו העזיר לך
ירבה והדל לך ימעיט לבפר על בפשותיכם · הנה התבלר
מזה שלין בלן מלוה למכות ישראל , כי לם שהיה משה בוקר
בו , ולזה לך לומר שם לת רלש וגו' ולך לזוהרה לדורות שלך
ימבם לגלגלותי ושלך היו השקלים מלוה כי לם עלה , ולבן
לך בא זה במנין המכות , ושם במדבר לך במבו ישראל
לגלגלותם עם היות שבתבו השקלים · והבה הומרך להקדים
היות המנין בחיריי כמו שלמר כי תשל , לפי שבלשר יוה
הב"י עליו לך ילטרך לחותה עלה , כי שלוחי מלוה לינם
כיוזקים , וכמו שבא בהקדמה השליבית , ולוה במדבר מיבי
לומר שלו לת רלש בל עדת בני ישראל למשפחותם לבית
לבותם במספר שמות לגלגלותם , כלומר בהיות המנין
בבחירתך ורלוכך תלטרך לחותה עלה מהשקלים להמלש
מהבגף , לבל עתה שלבי מלוה עליו לל תירל ולל תחת , כי
קווי הנם יקליפו בך ולך ידעו דבר רע , ולוה לוה שיהבם
לגלגלותם בלי דבר לקר , ולך ילטרבו על זה לתת לותה
בדקה , כי המוי הלגלי יומרם כלישון עיבו , ולבן גם בן

במבו

2011 Ministerio de Cultura

כאכו הלויים תמיד במלות הצם לגלגלותם ולא כתבו כופר
לא ב כד ו נפשם • ואין לטעון על זה מאחר שאמר הכתוב * מדוע לא
דרשת על הלויים להביא מיהודה וירושלם את מזלת משה
עבד יי והקהל לאהל העדות וגו׳, כי שם לא אמר את מלות
משה לשאמר מפני זה שהיה זה מלוה לדורות, אבל אמר את
מזלת משה, והיה הכוונה באותו שאמר שהיה להם ללמוד
ממה שעשה משה בשבתו מחלית השקל לעבודת אהל מועד,
ואין זה מפורש המכין כי אם לפורך המלאכה בלבד, והוא
ממה שיורה שלא אמרו זה להיות עכין מחלית השקל מלוה
לדורות, כי אם ללמוד ממה שהכין משה למלאכת המשכן:
ממנו קבלת קול הוא, שבכל שנה ושנה היו נותנין כל
שקלים פ״ת ישראל מחלית השקל לקנות מהם קרבנות לבוא, כדתנן
משנה ת׳ בלחד בלדר מבריזין על השקלים וכו׳, ולא היה בא על
המכין, ואולי שלוה כוון גם יהוידע • והנה שאול רלה משבלו
ומדרכי הטבע שהנגף יקול במכין לשר יעשה הקלם ברלונו,
ולבן כאשר רלה לפקוד את העם למה שלא בחהו עליו מלוה
מלהית פקדם בנזק ופקדם בשלחים, כדי שלא יפול בהם
עין הרע ולא היו לו בפקדי לגלגלותם, ואולי לעומני העם
לא רוש שיעשו לדקה להכלל מלותו בנף, גם כי לא רלה
להסיך על הכם, ובאר יותר למכותם על ידי תשבולה ולא
לגלגולת, ולפי שעשה זה מעצמו ולא לקיום המלוה, תרלה
שלא רוהו שמואל הנביא על זה, ולא זכר הכתוב שעשה זה
כאשר רוה ה׳ אל משה, כי לא כתייחס הפעל להוא לקיום
מלוה, כי אם שעשאו שאול ברלונו ודעתו • ועם מה
שאמרתי בזה תבין עכין למתי לא שיערוהו המפרשים בדברים
אשר אמרו שרי הפקודים אשר לאלפי הצבא במלאמת מדין
נמ״ג לא מא * ויאמרו אל משה עבדך נשאו את רוש אנשי המלאמה אשר
בידינו ולא נפקד ממנו איש ונקרב את קרבן ה׳ וגו׳, והקרבן
הזה לא בא על המחשבות והרהורי הלב לכפר עליהם כדברי
שבת כו קול׳ ר״ל, וגם לא להודות לה׳ על אשר לא אתו במלאמה כדעת
דף כה עא הרמ״ן, כי לפניהם יקשה לבר אחד, והוא שהיה רצוי
שיהיה הקרבן משל ישראל הנמולים, והכתוב אומר לאנשי
המלאמה בזו איש לו, אבל היה זה לדעתי לפי שדרי השלפים
והמאות אבו את רוש אנשי המלאמה אשר בידם, רולה לומר
לגלגולתם, כי זה פירוש את רוש אנשי המלאמה, והיה זה
בשאר שבשבו במלאמה כדרך הלוקחים לו בידיהם ממנה,
והשרים אמם ידעו שהיה אותו המכין מבזה עלומה לעם,
ומשאר רצו שלא נפקד מהם איש ולא פעל בהם היזק עין
הרע, לבן באו להודות לי״י, והביאו השרים הקרבן משל
עצמם לפי שהם היו הפוצעים בהבזיקם לאנשים לבזה
עלומה הניח, והיה רצוי שיבקשו מה״י על זה סליחה וכפרה,
וש עבדיך נשאו את רוש אנשי המלאמה אשר בידינו, רולה
לומר שפקדו אותם לגלגולתם ועכ״ז לא נפקד מהם איש
במנפת עין הרע, ולבן ונקרב את קרבן ה׳ וגומר לכפר על
נפשותינו, כי לבזה הייבו הפוצעים בזה, וכמו שאמר דוד
בבדומה לזה, הנה לבזי קטלתי ולבזי העויתי • הנה ביארתי
הכוונה הלקית בפסוקי התורה בענין הזה, והוא מה
שרליתי לבאר בזה הלמוד הרלשון:

הלמוד השבי אומר שרצוי שבתקור מה היה החטא שבשאול דעות:
שחטא דוד במכותו את העם שעליו
התחייבו מגפה? והנה מבחתי למפרשים בזה שלשה דעות:
הרלשון הוא שהיה החטא במה שבמו ישראל לגלגלותם ולא
על ידי דבר לחר, וכמו שבתב לשי, ואל הדעת הזה נטה
הרמ״ן בפירושו לפרשת כי תשא שאמר שטעה דוד במכותו
ישראל בלי שקלים, ומבעבור זה היה הבזף בהם • והנה
נחות פ״ט לקחו זה מדברי חז״ל שאמרו בפרק הרואה * קם ה׳ המיתך כי
דף כב עא ירק מבחם, שאמר לו הקב״ה לדוד מבית קרית לי? בתייך
שמ״ר פ״כו י״ו שלבי מבייתך בדבר שאפילו תיבוקות של בית רבן יודעין
לותו, שבת׳ פי תשא את רוש בני ישראל לפקודיהם וגומ׳,
ויתת את דוד בהם לאמר לך מנה ישראל ויהודה, כוון
דמבתו לא שקל מבייהו כופר, תיד ויתן ה׳ דבר ביזראל מן
הבקר ועד עת מועד • והדעת הזה בלתי נכון לפלי מפרשים •
החזק לפי שבבר הוכחתי שלא היה מלוה לדורות שיהיו
ישראל תמיד על ידי שקלים, ובמדבר סיני ועדנות אוהב
בתבו ישראל לגלגלותם, והלויים הופקדו פעמים לגלגלותם •
הבי שדוד לא רוה ליוהב שיתבה ישראל לגלגלותם, לבל
רוהו לבד לך מנה את העם, ויוהב לא בית דין היה שר ונדול
בתוך הסנהדרין, ולך טעה בדבר פשוט ופבוק שלא כוה,
ובתבו לים כופר בפשו לה׳ וגומר ולא יהיה בהם בגף בפקד
אותם, בהיותו מלוה לדורות בדעתם זבדובם לברבה? ואם
בתעלמה מתבו ההלבה לך לאמר דוד לבבי חטאתי ואבבי
העויתי? והנה הוא לא חטא בלל כי אם יואב שלא מנה
בתוך הרלוי לגזר אותה תורה • והלישי שהנה פשט הבתובים
יורה שהיה החטא במבין בהחלט לא בתוך ההמבות, וכמו
שאמר ויסת את דוד לך מנה את ישראל, ואמר ויך לב דוד
לאחרי ספר את העם, הנה יהם החטא למבין מתם לא להעדר
הזקלים ולא על היות המבין לגלגלותם • הרלישי כי אם
היה החטא בזה, לך לא הוכיחו נד הנביא עליו בשבת
שלא בדבר הזה? והיה רצוי שיודיעהו שעבר את המלוה
הלהית בלשר יעדו בעובש: ואמנם הדעת הזה הניחו נם
בן הרמ״בן בפרשת במדבר סיני ובתר הדעת הקודם, לאמר
שם שהיה רצון לפני שיפקוד דוד את ישראל לגלגלותם, כי
לך לא יזהר במה שאמר הבתוב ולא יהיה בהם בגף בפקוד
אותם? ואם דוד חטא יואב למה לא עשה השקלים? ושלבן
היה דעתו שהיה הקלף והבגף לפי שהלים שלא לצורך, כי
לא היה יואב לו דוד למלאמה לשיערך למבותם לבל עשה זה
לצמח לבבו, וזה הדעת בעה נם בן רל״ק במה שבתב על
עבין שאול בפסוק * ויפקדם בשלחים • ונם הדעת הזה לקוח נמו׳ ק׳ טו ל׳
הוא מדברי חז״ל שאמרו במדבר סיני רב״ה, לר ללעור בשם רבי פ״ב ר״ג עמ
יוסי בן זמרק, בל זמן שבמו ישרל לצורבלם אמרו, שלא לצורך
אמרו, לזה זמן שבמו לצורך? בימי משה, שלא לצורך בימי
דוד • ותמהתי מהרמ״בן שאמר שהיה רצון לבלו היות מבין דוד
בלי שקלים, כי אם היה בן לא היה מסתירו הבתוב, ובשאול
אמר ויפקדם בבזק ויפקדם בשלחים, ולזה לא יפרש בן
בדוד אם היה שמבאם על ידי שקלים? וגם הדעת הזה בלתי
מתיזב מפנים לקריס • החזק שהתורה לא אסרה מבין העם
שלא לצורך, בל זבן לדעתו שהסבים עם דברי ר״ש שבתב
בפירוש בי תשא, בשתאפון לקבל פבוש מביבם וגו׳, ויורה
שהיה הרצות בידו, ואתה רואה שבפי הדעת הרלשון היה
הבגף דבר טבעי בשך מהעין הרע, ובפי זה הדעת יהיה עופם
שלקי לחרי שתלה העבין בהיות המבין לצורך או שלא לצורך,
ואם היה בהשגחה ות׳ המבין בחרי ולבו לבור מן התור׳ למה
בעבזו עליו? הפן השבי בי גם המבין הזה שעשה דוד לא היה
שלא לצורך, בי אם לרלות שאסרו במלחמותיו מהמבין לשר
היו מקדם בימי שאול או מרוב חבתו עליהם, וכמו שאמרו
חז״ל במבין ערבות מואב, מתוך חבתן לפניו מבאן, ואמרו במ״ר פ״ח
שבאמרו למשה במבין, וכן בובל לומר בדוד • הפן השלישי שם פרש׳
בי הבה שאול מבאן גם בן שתי פעמים שלא לצורך, בי הבזיק בש רפ״ה ע״ב
שאומל מוהו שילך להלקם בעמלק וזיי׳ יפל לפניו, ולא מוהו
שיאבה העם ולא היה מביאו הברבי, בי לא בבחם ירצו מרן
וורועם לא יוציאה למו • הפן הרביעי בי אם היה הבזף
עובב, למה לא בא על דוד שהיה החוטא והמלוה למבותם
שלא לצורך ויבא על ישרל שלא חטאו? ולזה לא הוביחו
הבזיק עליו במו שאמרתי על הדעת הרלשון? הבה מהפנים
הלבה לרבעתם ירלה שהדעת השבי בלתי מתיזב: ואמנם
הדעת השלישי הוא גם בן להרמ״בן בפרשת במדבר סיני,
וזברו לאחרי הדעת השבי הפוזר, לאמר שיתבן לפרש שדוד
מוה למבות בל ישרל, רולה לומר מבן שלא עזרה שבה
ומעלה שזה הבקרן היה וזה היה חטאו, בי התורה לא הרשה
למבות רק מבן עזרים שבה ומעלה, וגם לדעת הזה יתחייבו
לרבעה ביטולים • החזק שהתורה לא הזהירה שלא יתבו
הפחות מבן עזרים שבה, אבל קייב לתת מחלית השקל לבל
העובר

2011 Ministerio de Cultura

העובר על הפקודים מבן עשרים שנה ומעלה לא שיקשה
המכון לפקות מזה . הגבי שדוד לא רצה ליפקד למטות
מבן שלש עשרה שנה כמו שהביאו , כי שם שימנה את
ישראל ואת יהודה , ולפי דעתי שיובן זה כי שם על היוכלים
בפועל שהם מבן עשרים שנה ומעלה , והכתוב לומר
בפירוש שהיו כל המפקים לפי שלש מלף חרב ולא כאמר זה על
הפקות מעשרים שנה . וכבר התעצם הרב להסיר מעליו
הכפק הזה ולא עלה בידו , שפירש שהיו גבורים וחזקים
למלחמה ושלא מבה הפלשים והחלשים והזקנים , ודבריו בזה
לפי שהם ממש . הגלוי שפשט הכתוב יורה שהיה החטא
במכון שהחלט לא בקופן המכון ושנות המפים , וכמו
שהוכחתי למעלה מהפסוקים . הרביעי כי שם היה שדוד
חטא בזה למה לא נענש עליו הוא ובעבור ישראל שלא חטאו
בו ? ולמה לא הוכיחו כתן הנביא עליו ? הנה מהפפים הללה
ירלה שגם הדעת הזה בלתי לפתי . ותמהתי מלד מהרימבן

ל"ה ק' כ"ד שנעור בדעת הבטל הזה ממה שאמר בדברי הימים * ולא היה
דוד מספרם למבן עשרים שנה ולמטה כי לפר השם להרבות
את ישראל ככוכבי השמים , יוצא בן לרויה הלל למנות ולא
כלה ויהי בזאת קנף על ישראל וגומר , כי פשט הכתוב לא
יורה שמבה יוצא למטה מעשרים שנה ולא כוון הלין , הבל
פירוש מבואר שלפרי שזכר שמה מספרי הלויים ובניהם
הביא לפרין המוכים על השבטים , ועל כל זה לפר ולא
היה דוד מספרם למבן עשרים שנה ולמטה כי לפר השם
להרבות את ישראל ככוכבי השמים , למען מה שאמר לפרי
זה יוצא בן לרויה הלל למנות ולא כלה , היינו מוכר למבין
מבן עשרים שנה ולמטה , הבל בא הכתוב להגיד ולהודיע
למה לא זכר מספר השבטים כלם כמו שזכר מספר הלויים ,
ולזה לפר יוצא בן לרויה הלל למנות ולא כלה , הנה פשט
הכתוב שם בן יורה בפירוש שלא כוון למה שעלה בלב הרב .
ולפרי הפסד שלשת הדעות הללה רלוי לדיק לפני בדרוש
הזה דעת ללבג בפירושו לזה המקום , שאמר שם שהיה החטא
בדוד מצד לקוי יעקב וכעים ומידות ישראל שם בשר זרועו
בבטחו על רוב עמו , ולא היה רלוי שיהיה בטחונו ברוב עם
הדרת מלך כי אם בי' לבדו שהין מעכור בידו להושיע ברב או
במעט . ואומר לפי עוד זה שלא היה גודל החטא מלד עלמו
כי אם כפי החושא ומעלתו , כי היה החטא הקטן בלדם
הבלם המעולה יותר קשה מן החטא הגדול בלדם כעבר לותו
הבלות , כמו שרלינו במה ולפרן שלפנה קטנה (מלשר
נא לבלל כעם לו מיתר הדברים שזכרו בו קו"ל והמפרשים)
כעבור שלא יעברו את הפרן , ולא היה העונש הזה מתיקם
כפי החטא כי אם כפי החושא , וכן היה הענין בדוד שבטבעו
היה שפל רוח , וכמו שאמר * השם לא גבה לבי ולא רמו
עיני , והיה בטען בחלקיו , כמו שאמר * בך ה' חסיתי ובי'
בטחתי , ואמר * טוב לחסות בי' מבטוח בלדם , ומלשר
שמ בחלמות גדול ודבקות בפרן שבעים שנה ולבסוף כעבור
גבה עיניים ורקב לבב ויבטח ברוב עמו ויתהלל בחתת שקר
בנותו את יואב שימנה את העם להתנשות בו על לויביו ,
לבן היה רלוי לעונש גדול לא לבד בפי החטא כי אם בפי
ערך החושא וחלמותו , ולהיות החטא הזה זר מלד בחק דוד
המלך , לאמר הכתוב שהמיתו הלל יתברך לחטוף בדבר הזה ,
כי היה הדבר החוץ יולא מהנהגו הטבעי ומכוונתו הטובה .
והנה יורה על היות החטא מה שזכרתי תשובת יואב לליו ,
שאמר ויוסף ה' לשלוק לל העם כהם וכהם מלה פעמים
ועיני לדוני רואות וגו' , ואמר בדברי הימים * כלם לשדוני
לעבדים למה יבקש זאת שדוני למה יהיה לאשמה לישראל
וגומר ? מסכים למה שאמר כאן ושדוני המלך למה הפן
בדבר הזה וגומר , רואה לומר שהיה זה בלתי הכרחי ושולי
ביוק . וזהו הדעת היותר רלוי שלפי . לבל יקשה עליו
למה בעבר ישראל בהיות דוד החוטא בחולשת הבטחון
בי' ? ואיך יאמר הכתוב ויוסף לף השם לחרות בישראל

תקומת פי' קשת תלי' קל"ח פ' שם ע"ח פ' שם קי"ח פ'

ל"ה פ' כ"ח ג'

2011 Ministerio de Cultura

לפי היה שדוד חטא מעלמו ? לבל היתר זה התבאר בלמוד
הבלישי הכמוך לפרי זה :

הלמוד השלישי בבילור למה היה החרון לף בישראל
שזכר בלן ? ולומר שבשכין הוף
מלתי למפרשים דברים . כי ר"י ז"ל כתב בפירושו לזה
המקום ויוסף לף ה' לחרות בישראל וימת לת דוד , לף
ידעתי על מה , ולפי כן לף מלף הרב סבה לחותו חרון לף .
ורבי דוד קמחי כתב שהיו בישראל עבירות בחרות לף ידעם דעת ר"ל
דוד ולף בערם מן הלרן ושעליהם היה החרון לף . והדעת
הזה בלתי מתיצב , כי לילך יהיה העונש יזוע ומפורסם
והחטא נעלם לף כזכר בכתוב ? ועם דוד לילך לף נקם עליו
ולף נעף לבו לל העם כמו שהיה בעיני הרשע שבלף בימיו ?
כי התפלל ל העם עד לעת הודיעו שהיה העונש על שחול ועל
בית הדמים על לעזר הרג לת הגבעונים . ולל"ג כתב דעת ר"ל
שתוספת חרון העם היה על החרון לעזר חרה בהם על דבר
הגבעונים שקרה רעב על הלרן שלש שנים , ויוקם זה לל
העם ית' בלופן כולל להיותו הכבה הרלשונה לכל הדברים
לעזר יתחדשו , וחוץ על דרך * ותהי לעזה לבן לדוניך כלעזר בדעת ר"ל
דבר ה' , * ועתה לף לתם שלחתם לותי הנה כי עם הלקים . עם מה ק'
וכבר זכר הרב המורה בפ"מ ק"ג , שיוכבו בספרי הקדש
דברים רבים לפל יתברך להיותו הסבה הרלשונה בכל
הדברים , עם היות שיהיו נמשבים לותם הדברי' המתייקבים
פלינו לם בטבע ולם במקרה ולם בבחירת הלבשים , לבל
הדעות הפל שזכר הרב המורה כמה החוקים הם מדרך החתת
כפי שרשי התורה הלמתית , כי לף יוכלו לליו יתברך בספרי
הקדש כי לם הדברים לעזר בלו ברלונו הפרטי , והפסוקים
שהביא לתמת דעתו יסבלו פירושים . ומי יתן ולדע מה רלה
הרב לומר בזה ? ומה הוא לעזר כוון בלותו פרק ? והם
דברים בלתי בלותים לזה המקום , ודי בשבדע עתה שזה לעזר
הכבידו עליו החבשים הללה שלמים הם לתנו , מלעזר יוכלו
לשם יתברך דברים לעזר לף יעשה לותם הוא דעת זר
בלתי למיתי , וגם שבודה להם זה בדברים הבעשים ,
ושכפרם ויסת לת דוד שיוסשה ההמתה לפל ית' על דרך
הסבה הרלוקה , הנה החרון לף שזכר בכאן לי לפשר שיפורש
בלותו דרך לליו ית' . והר"מן בפרשת קרח כתב בזה מדרך דעת ר"מן
הסברת דעת שליחי , והוא שהיה העונש על ישראל על לילור
בכין בית הבחירה , שהיה לרון החלקים הולך מהלל לל להל
כנר בארץ ולף היו השבטים מתעוררים לאמר בבבה בית לשם
ה' כמו שמו * לשבמו תדרשו ובקת שמה , ועם היות שדוד דברי' ג' ה'
התעורר לליו והלל ית' מבעו ממבו , היה רלוי שישראל
ישתללו עליו ויהיו הם הבוחים ולף דוד , ולהתרשלותם בזה
היה הקלף והבנף עליהם . והדעת הזה עם היות שאמרו
הרב מדרך הסברת כנר בף בדברי חו"ל במדרש תהלים מזמור י"ז
בפסוק ויבף נר לל דוד ויאמר עליה והקש מוזבף לה' , לאמרו
שם למה דוד דומה בזותה שעה ? לפדש שהיה מבה לת בבו
ולף היה יודע הבן למה לביו מבה לותו , לפאר שהבהו לאמר
לו לך עשה דבר פלוני שמויתיך היום כמה ימים ולף עשית
ולף השגחת בי , בך לותם קלפים שבפלו בימי דוד לף בפלו
ללף על שלף תבעו בבין בית המקדש וכו' . ולפלף מהרב
ליך זכר זה מדרך הסברת ולף לאמרו בשם לאמרו ? והמאמר
הזה המפרשים הביאוהו בפירושיהם , וליך יעלם מעיני הפב
עם רוב בקיאותו בדבריהם חו"ל ? לבל הדעת זה גם בן רחוק
הוא לבלי , כי בבין הבית הוא למלך ישראל יתיקם ולף לעשו ל"ה ק' י"ו
וכמו שאמר בלה על זה * הדבר דברתי לת לאד שפטי ישראל
לאזר לויתי לרעות לת עמי לאמר למה לף בניתם לי בית
ארזים , והוא ממה שיורה שהדבר תלוי בשופט או במלך לף
בעם , והנה דוד כבר התעורר זה שלשים שבה לבבין הבית
כפי הרלוי , והודיעו הלל ית' שלף הגיע עדיין זמן הבבין ולף
בלו ימי המכוקה , ולזה לף יהיה כי לם בימי שלמה , ולמה
יאזר לם בן על ישראל לאמה על זה ויקשב להם לעון ? כ"ש
שבאמה

שנאמר שמתו עליו שבעים אלף מישראל, ואם ישראל היו
חוטאי' בזה איך לא עשו תשוב' ולא השתדלו מיד בבנין הבית?
והנה גם אחרי כן לא השתדל בו כי אם דוד ושלמה בנו לא
דעת חכם השבטים. והנה מצאתי בפי חכם אחד מחכמי הגוים דעת
נוצרי רביעי, והוא שהיה גם כן בעון בת שבע ודם אוריה החתי,
ושעל זה אמר ויוסף אף ה' וגו', והיה העונש הזה, ר"ל מגפת
משלי יד כ"ח העם מגיע לדוד, לפי * שברוב עם הדרת מלך ובאפס לאום
מחתת רזון. וגם הדעת הזה לקחו מדברי ח"ז"ל אמרו במדרש
ריש פרש' ל' שמואל, * הצילני מדמים אלקים, מדמו של אוריה, מתוך כך
תלים נ"א י"ו ויוסף אף ה' לחרות בישראל וגו'. אבל הדעת הזה אין לו על
מה שיסמך, כי בחטאת בת שבע ואוריה הודיע הנביא לדוד
חטאו ועונשו שלא יסור חרב מביתו ושישכבו את נשיו לעיני
השמש וכל זה נתקיים כבר, ולא יעד הנביא שימותו ישראל
על זה וכ"ש אחרי ימים רבים, וגם שהעונש הזה היה לישראל
לא לדוד, כי אף שימותו מישראל שבעים אלף לא יתחלל
כבודו, ומתו אם כן המתים במגפה על לא חמס בכפם.
ואחרי הודיע אלקים אותך את כל זאת הביטול והזרות בדעות
דעת הרב האלה ארבעתם, הנה היותר נכון שנאמר בזה הוא, שהיה
חטא ישראל ופשעם במה שנמשכו אחרי שבע בן בכרי, וביאור
זה כי הנה ישראל חטאו במה שנמשכו אחרי אבשלום במרדו
באביו, ובעבור שעזרו במרדו וקשרו עמו נענשו עליו במה
שנפלו במלחמה לפני עבדי דוד ביום אחד עשרים אלף, הנה
אם כן ישראל חטאו וכנגד דוד חטאו, וישראל נענשו עליו
ועל ידי עבדי דוד נענשו, אבל אחרי כן כאשר שבע בן
בכרי הרים ידו במלך ואמר אין לנו חלק בדוד ולא נחלה בבן
ישי איש לאהלו ישראל, זכר הכתוב שעלה לב ישראל מאחרי
דוד אחרי שבע בן בכרי, ובזה היו ישראל רעים וחטאי' לה' מאד
במרדם בדוד ובהתרגשם על ה' ועל משיחו, והכתוב אמר
יהושע א' י"ח * כל איש אשר ימרה את פיך ימות, ואין ספק שהיה החטא
הזה גדול מהמשכם אחרי אבשלום, לפי שהוא היה בן דוד
וכפי הדין להיותו הגדול באחיו לו משפט הבכורה ואליו
המלוכה יאתה, ולא היו ישראל אם כן בקשר אמיץ ולא היו
מורדים כל כך בבית דוד להמשכם אחרי אבשלום, אבל
בענין שבע בן בכרי שנמשכו אחריו ונטו למרדו בדוד מלכם,
היה הקשר אמיץ והמרד עצום מאד והיו מחוייבי מיתה, ומפני
זה אמר ויוסף אף ה' לחרות בישראל, והתוספת הוא ממה
שכבר זכר שהענישם על דבר אבשלום ומרדו שעוד הענישם
על דבר שבע בן בכרי, והנה יורו על שזה הוא האמת ארבעה
דברים. האחד אמרו ויסת את דוד בהם, כלומר שיען וביען
חטאו נגד דוד במרדם במלכותו היה ראוי כפי שורת הדין
שיענשו על ידו, ולכן הסיתו האל ית' שיצוה למנותם כדי שעל
ידו יהיו נענשים, ועם היות שדוד לחסידותו יעבור על חטאם
קדושין וימחול עונם ולא היה רוצה בענשם, הנה כפי המשפט
פ"א ל"ב ע"ב להיותו מלך אין כבודו מחול. השני מאשר אמר הנביא שלש

אנכי נוטל עליך וגו', ושלשתם היו להעניש את העם, אם
ברעב כמו שהיה בעון הגבעונים, ואם במלחמה כמו שהיה
בעון אבשלום, ואם במגפה כמו שבאה לדור המדבר בדברם
באלקים ובמשה וגו', והנה לא אמר רביעית מחלאים רעים
ונאמנים יבואו על דוד או עונש אחר מתיחס אליו לבד, אין
זה כי אם לפי שישראל היו החוטאים והם היו ראויים לקבל
העונש לא דוד, עם היות שהאל ית' כדי לכבדו ומאשר יקר
בעיניו נתן העונש בבחירתו. השלישי מאשר אמר האל ית'
למלאך המשחית רב עתה הרף ידיך בבואו על ירושלם לשחתה,
ולמה לא ניחם האלקים בבא המלאך המשחית על שאר ערי
ישראל? ואין זה כי אם לפי שהיה ירושלם מבני יהודה אשר
לא חטאו עם שבע בן בכרי, כמו שאמ' ואיש יהודה דבקו בדוד
מלכם, ולזה צוהו ית' שירף ידו משחת בבית יהוד' ובירושלם.
ואין ספק שקצת מאנשי יהודה החטאים בנפשותם נמשכו
גם כן אחרי שבע בן בכרי עם איש ישראל, כי עם היות
שאמר ואיש יהודה דבקו במלכם היא הקדמה סתמית חלקית
ואינה כוללת, ויהיו המתים במגפה הזאת האנשים אשר
נכשלו באותו עון, כי ליי' מצוקי ארץ לתת לאיש כדרכיו וכפרי
מעלליו. הרביעי שאתה לא תמצא שהוכיח גד החוזה לדוד
על מנין העם ולא דבר אליו עליו דבר, והוא שיורה שלא חטא
דוד בדבר אבל היה מוסת מהאל ית' למנות את ישראל להביא
זה העונש עליהם על ידו, לפי שאליו חטאו ועל ידו יהיו
נענשים. והנה היתה אופן ההסתה, שעם היות דוד מאד מאד
שפל רוח ובוטח בה', הסיתהו להתגאות בזקנותו ולשים
בטחונו בבני האדם כמו שזכרתי, ותהיה מההסתה גם כן
שצוה אל יואב שר הצבא שימנה את העם לגלגלותם לא על
ידי דבר אחר, ולא חשש להיזק עין הרע, באופן שלהיותם
בלתי מושגחים ובלתי נשמרים בעבור העון הנזכר ישלוט
בהם היזק העין הרע ותבער בם אש השם ותאכל במחנה.
והנה צוה שימנה אותם לגלגלותם ממה שאמר לך מנה את
העם, יורה שהעם היה הנמנה בראשיהם לא טלאים או
אבנים או דבר אחר שיתנו, ולכן צוה המנין הזה ליואב שר
הצבא ולשרי החיל שישוטטו בכל שבטי ישראל ויפקדו את
העם, ואם היה הרצון שיפקדם על ידי דבר אחר שיתנו
כאשר עשה שאול לא היה צריך לזה שר הצבא, כי אם שיצוה
המלך שכל איש יביא בידו אבן אחד או דבר אחר וימנו אותם
ואז ידע מנינם, אבל היה דעתו שימנו אותם לגלגותם, ולזה
היו צריכים שרי החיל להכריח העם ולהקבץ אל המספר.
הנה התבאר מזה שפשע ישראל היה המשכם במרד שבע בן
בכרי, ושדוד הוסת בגאה וגאון ודרך רע במנותם לגלגלותם
בלי הערמה אחרת כדי שישלוט בהם עין הרע באופן שיענשו
ישראל על ידו, והוא מה שרציתי לבאר בלמודים האלה.

ואחרי הקדמת כל זה אפרש פסוקי
הפרשה:

כד

כד (א) ויוסף אף ה' וגו'. זכר הכתו' [א] וַיֹּסֶף אַף־יְהוָה לַחֲרוֹת בְּיִשְׂרָאֵל
שמלבד מה שזכר וַיָּסֶת אֶת־דָּוִד בָּהֶם לֵאמֹר לֵךְ מְנֵה
שנענשו ישראל על מה שנטו אחרי אבשלום ומרדו בדוד
ועל מה שנטו אחרי שאול להכות את הגבעונים, הנה עוד חרה אפו ית' בישראל על
מה שנטו אחרי שבע בן בכרי למרוד בדוד ולעלות מאחריו
כמו שזכרתי, ולהיות כל משפטיו צדק ואמת, לא רצה
להענישם כי אם על ידי דוד אחרי שחטאו נגדו. ולפי שדוד
לא היה מוכן לחטוא בזה, הסיתו האל ית' והניע לבבו
לצוות לשריו שימנו את ישראל לגלגלותם. ועם היות שפשע
הזה באיש ישראל יותר מביהודה, הנה היתה ההסתה שימנה
את כלם ישראל ויהודה, כי המסית לא יאמר הדברים כפי
אמיתתם, כי אם בדרך היותר ראוי להניע את לב המוסת.

וַיֹּסֶף אַף־יְהוָה לַחֲרוֹת בְּיִשְׂרָאֵל
וַיָּסֶת אֶת־דָּוִד בָּהֶם לֵאמֹר לֵךְ מְנֵה
אֶת־יִשְׂרָאֵל וְאֶת־יְהוּדָה:

והיתה ההסתה לדוד שימנה
את עמו כלו לדעת כמה הם,
להיותם מוכנים לעת הצורך
להלחם באויביהם, ובמסכים
בזה נאמר בדברי הימים * דה' א' כ"א
ויעמוד שטן על ישראל ויסת את דוד למנות את ישראל, ירצה
שעמד על ישראל השטן והוא שלוחו של מקום, והמלאך המשחית
הזה נאמר על החרון אף האלקי שהוא יצא לשטן לפושעים,
כאמרו * ישלח בם חרון אפו עברה וזעם וצרה משלחת מלאכי תלים ע"ח מ"ט
רעים, הנה קרא החרון אף העברה והזעם מלאכי רעי', והוא
השטן שזכר שם בדברי הימי' במקום החרון אף אשר זכר כאן.
וגם נוכל לפרשו על שבע בן בכרי שעמד על ישראל לשטן
והסית', והיה זה סבה שבאו לידי מנין וינגפו. ואמרו ויסת את
דוד, פירש ר"לבג שהוא חסר הלב, כאלו אמר ויסת לבו את דוד,

2011 Ministerio de Cultura

[ג] וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ אֶל־יוֹאָב וְשַׂר־הַצָּבָא אֲשֶׁר־אִתּוֹ שְׁפֹט־נָא בְּכָל־שִׁבְטֵי יִשְׂרָאֵל מִדָּן וְעַד־בְּאֵר שֶׁבַע וּפִקְדוּ אֶת־הָעָם וְיָדַעְתִּי אֶת מִסְפַּר הָעָם׃

[ג] וַיֹּאמֶר יוֹאָב אֶל־הַמֶּלֶךְ וְיוֹסֵף יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֶל־הָעָם כָּהֵם וְכֵהֵם מֵאָה פְעָמִים וְעֵינֵי אֲדֹנִי־הַמֶּלֶךְ רֹאוֹת וַאדֹנִי הַמֶּלֶךְ לָמָּה חָפֵץ בַּדָּבָר הַזֶּה׃

[ד] וַיְחֻזַּק דְּבַר־הַמֶּלֶךְ אֶל־יוֹאָב וְעַל־שָׂרֵי הַחָיִל וַיֵּצֵא יוֹאָב וְשָׂרֵי הַחַיִל לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ לִפְקֹד אֶת־הָעָם אֶת־יִשְׂרָאֵל׃

[ה] וַיַּעַבְרוּ אֶת־הַיַּרְדֵּן וַיַּחֲנוּ בַּעֲרוֹעֵר יְמִין הָעִיר אֲשֶׁר בְּתוֹךְ־הַנַּחַל הַגָּד וְאֶל־יַעְזֵר׃

[ו] וַיָּבֹאוּ הַגִּלְעָדָה וְאֶל־אֶרֶץ תַּחְתִּים חָדְשִׁי וַיָּבֹאוּ דָּנָה יַעַן וְסָבִיב אֶל־צִידוֹן׃

[ז] וַיָּבֹאוּ מִבְצַר־צֹר וְכָל־עָרֵי הַחִוִּי וְהַכְּנַעֲנִי וַיֵּצְאוּ אֶל־נֶגֶב יְהוּדָה בְּאֵר שָׁבַע׃

[ח] וַיִּשְׁטוֹטוּ בְּכָל־הָאָרֶץ וַיָּבֹאוּ מִקְצֵה תִשְׁעָה חֳדָשִׁים וְעֶשְׂרִים יוֹם יְרוּשָׁלִָם׃

[ט] וַיִּתֵּן יוֹאָב אֶת־מִסְפַּר מִפְקַד־הָעָם אֶל־הַמֶּלֶךְ וַתְּהִי יִשְׂרָאֵל שְׁמֹנֶה מֵאוֹת אֶלֶף אִישׁ־חַיִל שֹׁלֵף חָרֶב וְאִישׁ יְהוּדָה חֲמֵשׁ־מֵאוֹת אֶלֶף אִישׁ׃

כמ' י"ג ל"ט ושהות כמו * ותכל דוד לנחת את לבשלום, שהות כמו ותכל נפש דוד. ולכי לחשוב שהמתה תחזור לחף זוכר, יאמר ויוסף חף השם לחרות ביזרעל, ולותו חרון חף השית את דוד לאמר לך מכה את ישראל, ועכין זה ולחתתו שלותו החטת והפשע שהיה ביזרעל לשר סבב החרון חף, הוא לשר סבב והכיע להיות דוד כיסתי [ל"ל מכוסה] בעכין הזה כדי שיבח עליה העוכב. לו יהיה החרון חף משלוחי המשגחה המעכישים את הרשעים, ועל זה לאמר בלברי הימים ויעמוד שטן, והוחרה עם זה השלשה הרשעוכה: וספר הכתוב שלוה המלך לל יואב (להיותו שר לבלו) שיוע בכל גבול ישראל הוא ושרי הליל לשר תלתיו ושיפקדו את העם כלו, לפי שהיה רלוכו לדעת מכייכ, ולחרו ופקדו את העם, ירמוז שיפקדם לגלגותם. והנה יואב ששם שמע מתוך המכין יבוחו שהוא לחיזוק עין הרע ויכגפו, ולזה לחר ויוסף ה' לשקיך לל העם כהם וכהם מלה פעמים ועיכי לשוכי רוחות ולשוכי המלך למה חפץ בשבר הזה, ל"ל שלח היה זה הכרחי, ולולי ימשך תעכית פ"ח מחכו היוק רב, לפי שלין דק ס' ע"ח ברכה שורה בשבר המכוי שלח בשבר הכמוי מן העין. והתכוכן לתה המעיין כי לם היה במכין הזה מפלת עלמו או מלופן מכיכו לשור מן התורה כשעת המפרשים, היה יואב מוכיח לת דוד עליו ברלותו למחות בידו, לשבל זה יור' שלח היה לשור כפי התור' והמוה, ולכן הוכיחו כפי השבל והשעת המליבי לא זולת זה: והנה בחוק דבר המלך, בלופן שהוכרח יואב ושרי לשול קיל לעשותו. ומזה כלמד דרך לרן שהעבדים הנלחמים ברלותם דבר לשוליהם בחוק בשבר בלתי הגון, רלוי שיאמרו שליהם חטלם ופשעם בלשון רכה, ולם יפארו בשבר על כל פנים יעשו מלותם, כי הנה יואב יען לשוד כרלוי ובלקרוכה עשה מלותו: וזכר הכתוב שמלה תשעה חדשים ועשרים יום שבו של ירושלם, ולפי שהיה הלווי בעלם ורלוכה של יואב (להיותו שר הלבא) לכן הוא בעלמו כתן מפקד העם של המלך. ולחכם במספר העם שלקוט ס"ב לשר ספר שהביא יואב של המלך כשר התעוררו קו"ל על ההפרש הגדול ועל החלופים שבלו בזה בשברי הימים, כי שם הוסיף ביזרעל שלש מלות שלף וחסר בלים יהודה שלשים סוף פרש' ל' שלף ממה שבוכר כלן, ולחרו בחדרש שמואל, שבי פתקין עשה יואב לחד מרובה ולחד מועט, לשר לם מקבל לת המועט מוטב, ולם ללו לתן לו לת המרובה. ובחדבר מיכי בא ריש עד רבה לחרו גם כן, ויתן יואב לת מספר מפקד העם, לם מספר למה מפקד? שלח עשה שבי לכפירלות גדולה וקטכה, הרלה לדור הקטכה והגדולה לא הרלה לו, לכך כתיב עיין הליכות לת מספר מפקד העם. וכל"ב מלות דר' שליעור בכו עולם שער של ר' יוכי הגלילי לומר, משבי כתובים המכלילים זה ל' פרק ג' לת זה עד שבא הכתוב השלישי ויכריע ביכיהם, כיצד?

כמ' י"ג ל"ט ושהות כמו * ותכל דוד לנחת את לבשלום, שהות כמו ותכל נפש דוד. ולכי לחשוב שהמתה תחזור לחף זוכר, יאמר ויוסף חף השם לחרות ביזרעל, ולותו חרון חף השית את דוד לאמר לך מכה את ישראל, ועכין זה ולחתתו שלותו החטת והפשע שהיה ביזרעל לשר סבב החרון חף, הוא לשר סבב והכיע להיות דוד כיסתי [ל"ל מכוסה] בעכין הזה כדי שיבח עליה העוכב. לו יהיה החרון חף משלוחי המשגחה המעכישים את הרשעים, ועל זה לאמר בלברי הימים ויעמוד שטן, והוחרה עם זה השלשה הרשעוכה: וספר הכתוב שלוה המלך לל יואב (להיותו שר לבלו) שיוע בכל גבול ישראל הוא ושרי הליל לשר תלתיו ושיפקדו את העם כלו, לפי שהיה רלוכו לדעת מכייכ, ולחרו ופקדו את העם, ירמוז שיפקדם לגלגותם. והנה יואב שמע מתוך המכין יבוחו שהוא לחיזוק עין הרע ויכגפו, ולזה לחר ויוסף ה' לשקיך לל העם כהם וכהם מלה פעמים ועיכי לשוכי רוחות ולשוכי המלך למה חפץ בשבר הזה, ל"ל שלח היה זה הכרחי, ולולי ימשך תעכית פ"ח מחכו היוק רב, לפי שלין דק ס' ע"ח ברכה שורה בשבר המכוי שלח בשבר הכמוי מן העין. והתכוכן לתה המעיין כי לם היה במכין הזה מפלת עלמו או מלופן מכיכו לשור מן התורה כשעת המפרשים, היה יואב מוכיח לת דוד עליו ברלותו למחות בידו, לשבל זה יור' שלח היה לשור כפי התור' והמוה, ולכן הוכיחו כפי השבל והשעת המליבי לא זולת זה: והנה בחוק דבר המלך, בלופן שהוכרח יואב ושרי לשול קיל לעשותו. ומזה כלמד דרך לרן שהעבדים הנלחמים ברלותם דבר לשוליהם בחוק בשבר בלתי הגון, רלוי שיאמרו שליהם חטלם ופשעם בלשון רכה, ולם יפארו בשבר על כל פנים יעשו מלותם, כי הנה יואב יען לשוד כרלוי ובלקרוכה עשה מלותו: וזכר הכתוב שמלה תשעה חדשים ועשרים יום שבו של ירושלם, ולפי שהיה הלווי בעלם ורלוכה של יואב (להיותו שר הלבא) לכן הוא בעלמו כתן מפקד העם של המלך. ולחכם במספר העם שלקוט ס"ב לשר ספר שהביא יואב של המלך כשר התעוררו קו"ל על ההפרש הגדול ועל החלופים שבלו בזה בשברי הימים, כי שם הוסיף ביזרעל שלש מלות שלף וחסר בלים יהודה שלשים סוף פרש' ל' שלף ממה שבוכר כלן, ולחרו בחדרש שמואל, שבי פתקין עשה יואב לחד מרובה ולחד מועט, לשר לם מקבל לת המועט מוטב, ולם ללו לתן לו לת המרובה. ובחדבר מיכי בא ריש עד רבה לחרו גם כן, ויתן יואב לת מספר מפקד העם, לם מספר למה מפקד? שלח עשה שבי לכפירלות גדולה וקטכה, הרלה לדור הקטכה והגדולה לא הרלה לו, לכך כתיב עיין הליכות לת מספר מפקד העם. וכל"ב מלות דר' שליעור בכו עולם שער של ר' יוכי הגלילי לומר, משבי כתובים המכלילים זה ל' פרק ג' לת זה עד שבא הכתוב השלישי ויכריע ביכיהם, כיצד? כתוב לחד לומר * ויהי כל היום ישראל חלף חלפים ומלה ה' כלקו חלף, וכתוב לחד לומר שמוכה מלות חלף, הלמת ביכיהם שלש מלות חלף ולשו מה טיבן? בח הכתוב השלישי והכריע ביכיהם * ובכי ישראל למספרם רחבי החלבות ושרי החלפים והמלו' ושוטריהם המשרתים לת המלך לכל דבר המחלקות הבלה והיולשת שדם בשדם לכל שדעי השבה המחלוקת החלת עשרים וחרבעה חלף שבש מלות, הללו היו כתובים בכיומוסי המלך ולח היו לריכים להמכות, כיצד? כ"ל חלף לכל שדם הרי לשכים עשר שדם מלתים ושמוכים ושמוכה חלף, כשתיירו שכים עשר חלף לבשיתי ישראל והשליכן הכתוב מכלן וחזר וכללן להלן. ועוד מלאכו בהגדה, מ"ר יהושע בן לוי הכתובין מוסיפין בכלן מה שספרו כלן, חלו שבי שבטים שלח כמכו, שבך כתיב בלה ולוי ובכיימן לח פקד בתוכם וגו'. [עיין כל זה בילקוט ק"כ דף כ"ג ע"ג, ובפי' רש"י ורל"ך לזה המקום:] ורל"ך הלעיג מזה הדעת, וכתב עליו שלפי זה היה רלוי שיבח פקוק ולוי ובכיימן לח פקד, כלן בספר שמואל שהוא המספר המועט, והיה רלוי לתת טעם שליו לח בדברי הימים שבח המספר הגדול. ועוד הקשה עליו מלשר לח בתן טעם לל החלוף שבח בשבט יהודה. ולפי דעתי לח הבין והשיג רל"ך כוונת רבי יהושע, והוא לכלי היותר מתיישב וככון, והוא שבלן לחר שמוכה מלות חלף שהוא המספר לשר הביא יואב לל דוד שלח כללו בו לוי ובכיימן, לחבם בדברי הימים רלה להביא עורח מספר העם בשלמות עם שבט לוי ובכיימן, ולזה לחר שם ויהי כל ישראל חלף חלפים ומלה חלף, להגיד שזה היה המספר השלם הכולל, ומה שלחר שם לחרי זה ולוי ובכיימן לח פקד בתוכם, לינו להגיד שלח היו בכללים בלותו מספר, כי לם להודיע הסבה לחר בעבורה היה המספר ההוא יותר גדול מלשר הביא יואב לדוד, והיא שלוי ובכיימן לח פקד יואב בתוכם בלותו מספר שהביא לל דוד, לפי שהיה כתעב ובללם על יואב דבר המלך במכין העם, ולכן כדי להמעיטו לח פקד לוי ובכיימן והביא לו מתי מעט, לבל שם בדברי הימים רלה עזרא להודיע מספר כל לים ישראל בשלמות עם לוי ובכיימן, ולכן היה המספר ההוא יותר גדול, ולולי היו ללה הבי פתקים שעשה יואב לחד עם לוי ובכיימן והוא לשר בזכר בדברי הימים, ולחד בלתם שבתן לדוד והוא הבזכר בכלן. ולחבם החלוף שבח בשבט יהודה הוא, לפי שהכתוב בכל המקומות יקוב למספר הגדול ויעזוב מספר הקטן, ולזה לחר בדברי הימים ולים יהודה קחת מלות חלף על כל הכללות, הלם תחזוב שבלו ישראל למכין שבם מהמלות חלף בלי מספר קטן מלקדים ועשרות מלות וחלפים? והוא לפשר רקוק, לבל לח חשד הכתוב

2011 Ministerio de Cultura

הכתוב כי אם למספר הגדול. או כלומר שבמקין יוכב לא נכללה ירושל' שהיתה מיהודה, כי היה דוד שם ולא היה יוכב מצווה למכותו, ועזרת רקה לעשות המכין שלש עם מכתי ירושלם, והתבקרה עם זה המחלה הנשית, ולכן יהיה יתר נכתן שלשים לאלף בנכי יהודה מפקת ירושלם:

(י) ויך לב דוד אותו לקרי כן וגו'. זכר הכתוב שמכו את העם הכה לב דוד אותו, והיה זה ערוך קטנו כמה שהתגלה עם עמו וכקלתו ומיי' יסור לבו שהוא העור החמתי, ולזה התפלל אל המלקים קטנתי מאד מאד עשיתי ועתה ה' העבר נא את עון עבדך כי נסכלתי מאד, והעון היה הגלוה וגמות הדוק

(יא) זכרתי: ועל תפלתו בקהו הכתוב המלקי בנקר, כי גם בלילה דוד לא שכב לבו

(יב) מדלגה בלבר, ולכן השיבו מיד על ידי גד החוזה שלש לכבי כועל עליך, והכן לאמרו כועל עליך, והם היו עוכשים ליזרל, כי לא היתה הכוונה להעניבו ולא להוכיחו על מכין העם, יען היה מוסת בזה כדי להעכים ישרלל על ידו, מכל הודיעו הלל יתברך שישרלל היו חייבי מיתה ושהוא ית' סבב שימכם כדי שימותו להיזק עין הרע, הלמכם לכבודו וכי שמע תפלתו היה רוצה להגביל העוכש ולמדרו בחופן יוכלו שלחו, וזהו שלש לכבי כועל עליך, רומה לומר שהיה מגביל עכשו בזכותו ובעבורו, וזהו פירו' עליך. והכה פרש לו שלשה מיבי עוכשים כלם כוללים להעכים העם בהם ואין לחד מהם פרטו לגוד. הלחד התכוף שבע שכים רעב בארלך. השבי לם שלשה קדשים נוסך לפני לריך והוא רודפך, לל שיהי' העוכש עליהם במלקמ', ועם היות שלמר לבכח דוד כוכך רודפך, הנה לא לאמר שימות במלקמה ולא שיתעללו בו לויביו, כי לם שיהיה מכוכף מהלויבים ובוה יפול עמו לפניהם לקרב. השלישי לם בהיות שלשת ימים דבר בארלך, והיל המגפה לזר היו כלם מעותדים שליה בהיזק עין הרע, ועתה תהיה עוכש הלקי מוגבל מהשגתו, כי לם היות העם מוכן בטבע לל ההיזק ההוא, רלה ית' בעבור דוד עבדו לעשות לותו עוכש השגחיי, ומפני כן הגביל לו בדרכים הללה והעתיקו מהיות היזק טבעי לל עוכש הלקי השגחיי מוגבל ברלוני. ובדברי הימים למר לם שבע שכים רעב ולם שלשה חדשים כמפה מפני עריך וקרב לויביך למשנת ולם שלשת ימים קרב ה' ודבר בארן ומלאך ה' מחלית בכל גבול ישרלל, ויקשה לם כן זה הלליף שלמר כאן שבע שכים רעב ושם למר שלש שכים רעב, וכתב רל"ק שהיתה הכוונה הלקית שיהיה רעב על זה שלש שכים, לבל לפי שקדמו לליהם כבר שלש שכים לחרים רעב על ישרלל והשבה היוקלת מחבות הרעב לל תחלש מהרעב גם כן, כי לל יוכלו לחרוש ולקלור ליובש השכים העוברים כרלוי, לזה למר הנביל כאן שבעה שכים, לבל העוכש הזה על שלשה שכים היה לבל. ורלוי שבדע למה היו העוכשים כלם בחופן מצולם? כמו שלמר שלש לכבי כועל עליך ובל לחד מהם היה בשלשה,

קם ברעב שלש שכים, ולם במלחמה שלש חדשים, ולם במגפה שלשה ימים. ובמדרם חלליס, כשם שנזרת על מזמור י"ו שחול לדוניך שלש, כך לכבי כועל עליך שלש גזירות, שכ' *בשחסחה בשלחה תריבנה, ומה הם השלש? *לי ה' כי לם ה' יעשו' לו ה' יגפנו, לו יומו יבא, לו ירד במלחמה ונספה. ומדרך שמו' ל' כו' המברך לחבוב שלפי שישרלל מרדו בדוד שלשה פעמים לקרי המלכתו בחברון ויתת שחול, לכן גזר חלל ית' שבשם בזה המספר שלש, וזה כי לקרי מות שחול והמלכת דוד מרדו בו בחה שבטו לקרי לישבושת, ובחה שבטו לקרי לאבשלום, ובחה שבטו לקרי שבע בן בכרי, לכן לרמוז לזה המרד המשולש בחו שלשה גזירות, וכל לקת מהם בשלשה שכים לו חדשים לו ימים. והכה היה הרחבה קשה מכלם, כי הרעב קשה מהחרב, כלמרו * טובים היו חללי לייכה ל' ע' חרב מחללי רעב, והמגפה טובה מהחרב, כי היל מיתה בידי שמים ולא על ידי בני חדם, ולכן בחר דוד בחמרו' הקלה מהם, ולמר כר לי (יד) מלד כפלה כל ביד ה' כי רבים רחמיו וביד חדם לל לפולה, לל שהרעב יערך לבני חדם, כי יבלו למלרים לו לשחה החומו' לשבור לחם, והמלחמ' הנה היל עוד בפילה בידי חדם, ומלבד המות חשר בשניהם יש עוד קלון מתמיד וחרפה רלופה שיבואו לידי לויביהם שהיו קודם זה מכנעים תחת ידם, ולזה היה מוטב לבפול ביד ה' כי במות חשר יגזור החלקים לל יפול קלון בלל, וטוב שיכשע החדם למלך גדול משיכשע לחדם פחות, וזהו בפלה בל ביד ה', ועוד בבה שנית כי רבים רחמיו, מה שבבי החדם לל ירחמו עליהם. ובמדרם מ"ש ריש פרש' לל

(ה) [י] וַיַּךְ לֵב־דָּוִד אֹתוֹ אַחֲרֵי־כֵן סָפַר אֶת־הָעָם
וַיֹּאמֶר דָּוִד אֶל־יְהוָה חָטָאתִי מְאֹד אֲשֶׁר עָשִׂיתִי וְעַתָּה יְהוָה הַעֲבֶר־נָא אֶת־עֲוֹן עַבְדְּךָ כִּי נִסְכַּלְתִּי מְאֹד:
[יא] וַיָּקָם דָּוִד בַּבֹּקֶר וּדְבַר־יְהוָה
הָיָה אֶל־גָּד הַנָּבִיא חוֹזֵה דָּוִד לֵאמֹר:
[יב] הָלוֹךְ וְדַבַּרְתָּ אֶל־דָּוִד כֹּה־אָמַר יְהוָה
שָׁלֹשׁ אָנֹכִי נוֹטֶל עָלֶיךָ בְּחַר־לְךָ אַחַת־
מֵהֶם וְאֶעֱשֶׂה־לָּךְ:
[יג] וַיָּבֹא־גָד אֶל־דָּוִד וַיַּגֶּד־לוֹ וַיֹּאמֶר לוֹ
הֲתָבֹא לְךָ שֶׁבַע־שָׁנִים רָעָב בְּאַרְצֶךָ
וְאִם־שְׁלֹשָׁה חֳדָשִׁים נָסְךָ לִפְנֵי־צָרֶיךָ
וְהֵם רֹדְפֶךָ וְאִם־הֱיוֹת שְׁלֹשֶׁת יָמִים
דֶּבֶר בְּאַרְצֶךָ עַתָּה דַּע וּרְאֵה מָה־
אָשִׁיב שֹׁלְחִי דָּבָר:
[יד] וַיֹּאמֶר דָּוִד אֶל־גָּד צַר־לִי מְאֹד
נִפְּלָה־נָּא בְיַד־יְהוָה כִּי־רַבִּים רַחֲמָיו
וּבְיַד אָדָם אַל־אֶפֹּלָה:

[י] ויך לב דוד אותו. לקרי כן וגו'. זכר הכתוב שמכו את העם הכה לב דוד לותו, והיה זה ערוך קטנו כמה שהתגלה עם עמו וכקלתו ומיי' יסור לבו שהוא העור החמתי, ולזה התפלל אל המלקים קטנתי מאד מאד עשיתי ועתה ה' העבר נא את עון עבדך כי נסכלתי מאד, והעון היה הגלוה וגמות הדוק

(יא) זכרתי: ועל תפלתו בקהו הכתוב המלקי בנקר, כי גם בלילה דוד לא שכב לבו

(יב) מדלגה בלבר, ולכן השיבו מיד על ידי גד החוזה שלש לכבי כועל עליך, והכן לאמרו כועל עליך, והם היו עוכשים ליזרל, כי לא היתה הכוונה להעניבו ולא להוכיחו על מכין העם, יען היה מוסת בזה כדי להעכים ישרלל על ידו, מכל הודיעו הלל יתברך שישרלל היו חייבי מיתה ושהוא ית' סבב שימכם כדי שימותו להיזק עין הרע, הלמכם לכבודו וכי שמע תפלתו היה רוצה להגביל העוכש ולמדרו בחופן יוכלו שלחו, וזהו שלש לכבי כועל עליך, רומה לומר שהיה מגביל עכשו בזכותו ובעבורו, וזהו פירו' עליך. והכה פרש לו שלשה מיבי עוכשים כלם כוללים להעכים העם בהם ואין לחד מהם פרטו לגוד. הלחד התכוף שבע שכים רעב בארלך. השבי לם שלשה קדשים נוסך לפני לריך והוא רודפך, לל שיהי' העוכש עליהם במלקמ', ועם היות שלמר לבכח דוד כוכך רודפך, הנה לא לאמר שימות במלקמה ולא שיתעללו בו לויביו, כי לם שיהיה מכוכף מהלויבים ובוה יפול עמו לפניהם לקרב. השלישי לם בהיות שלשת ימים דבר בארלך, והיל המגפה לזר היו כלם מעותדים שליה בהיזק עין הרע, ועתה תהיה עוכש הלקי מוגבל מהשגתו, כי לם היות העם מוכן בטבע לל ההיזק ההוא, רלה ית' בעבור דוד עבדו לעשות לותו עוכש השגחיי, ומפני כן הגביל לו בדרכים הללה והעתיקו מהיות היזק טבעי לל עוכש הלקי השגחיי מוגבל ברלוני. ובדברי הימים למר לם שבע שכים רעב ולם שלשה חדשים כמפה מפני עריך וקרב לויביך למשנת ולם שלשת ימים קרב ה' ודבר בארן ומלאך ה' מחלית בכל גבול ישרלל, ויקשה לם כן זה הלליף שלמר כאן שבע שכים רעב ושם למר שלש שכים רעב, וכתב רל"ק שהיתה הכוונה הלקית שיהיה רעב על זה שלש שכים, לבל לפי שקדמו לליהם כבר שלש שכים לחרים רעב על ישרלל והשבה היוקלת מחבות הרעב לל תחלש מהרעב גם כן, כי לל יוכלו לחרוש ולקלור ליובש השכים העוברים כרלוי, לזה למר הנביל כאן שבעה שכים, לבל העוכש הזה על שלשה שכים היה לבל. ורלוי שבדע למה היו העוכשים כלם בחופן מצולם? כמו שלמר שלש לכבי כועל עליך ובל לחד מהם היה בשלשה,

[יא] וַיָּקָם דָּוִד בַּבֹּקֶר וּדְבַר־יְהוָה
הָיָה אֶל־גָּד הַנָּבִיא חוֹזֵה דָּוִד לֵאמֹר:
[יב] הָלוֹךְ וְדַבַּרְתָּ אֶל־דָּוִד כֹּה־אָמַר יְהוָה
שָׁלֹשׁ אָנֹכִי נוֹטֶל עָלֶיךָ בְּחַר־לְךָ אַחַת־
מֵהֶם וְאֶעֱשֶׂה־לָּךְ:
[יג] וַיָּבֹא־גָד אֶל־דָּוִד וַיַּגֶּד־לוֹ וַיֹּאמֶר לוֹ
הֲתָבֹא לְךָ שֶׁבַע־שָׁנִים רָעָב בְּאַרְצֶךָ
וְאִם־שְׁלֹשָׁה חֳדָשִׁים נָסְךָ לִפְנֵי־צָרֶיךָ
וְהֵם רֹדְפֶךָ וְאִם־הֱיוֹת שְׁלֹשֶׁת יָמִים
דֶּבֶר בְּאַרְצֶךָ עַתָּה דַּע וּרְאֵה מָה־
אָשִׁיב שֹׁלְחִי דָּבָר:
[יד] וַיֹּאמֶר דָּוִד אֶל־גָּד צַר־לִי מְאֹד
נִפְּלָה־נָּא בְיַד־יְהוָה כִּי־רַבִּים רַחֲמָיו
וּבְיַד אָדָם אַל־אֶפֹּלָה:

2011 Ministerio de Cultura

וגערות מוכב כמכו ישראל ולא מתו , היתה הסכה בזה
לפי שכמכו במלות הבס , ואומר מלוה לא ידע דבר רע ,
ומה שאמר כי תסיח את רצון בני ישראל לפקודיהם ונתנו לים
כופר כפשו לה' בפקוד אותם וגומר , הוא במכין שיעשו
בפקירתם לא בגלוי הלבוה ית' , וכבר זכרתי שלא היה זה
מלות עשה , ולא היה המכין לגלגולת מלות לא תעשה ,
ושדוד שלוה למכותם בעלמם בלי לחלעות דבר לאחר (והפסוקי'
מורים עליו) לא היה בזה עובר על התורה . ולשאלה
הרביעית לשיב שהמגפה לשר תבא בדברים הכמכים , היא
בהיזק עין הרע לשר יבא לאחרי המכין בטבע , ושלזה כוון
באמרו ולא יהיה בהם בגף בפקוד אותם , לא שיהיה עוכב
לאלקי שיעשרך להקדיש אליו בטבע הלוהרה , אבל בימי דוד
לא היה המכין סבה לשלוכה
בדבר כי אם קטלת ישראל
ופשעם , והמכין היה כלי
להעבירו בו על ידי עין הרע .
והנה בחר הלל ית להעבירם
בוה הלופן , לפי שלא ידעו
כי בעבור מה שמרדו בדוד
היו בעשרים ויום ליפו עוד שבות
לותו , ולבן בדר עשרם על
ידי דוד בלופן בלתר , ואחרי
שהתפלל דוד עליו הגביל
הלבה עשרם ולא הניחם
להתפשרו היוזק כפי טבעו .
הנה לל במה שלמרתי הותרו
השאלות שנית שלישית ורביעית , ואחם היתר השאלה החמישית
הבשארת יבא לאחרי זה :

[טו] וַיִּתֵּן יְהוָה דֶּבֶר בְּיִשְׂרָאֵל מֵהַבֹּקֶר
וְעַד־עֵת מוֹעֵד וַיָּמָת מִן־הָעָם מִדָּן
וְעַד־בְּאֵר שֶׁבַע שִׁבְעִים אֶלֶף אִישׁ :

[יו] וַיִּשְׁלַח יָדוֹ הַמַּלְאָךְ יְרוּשָׁלַם לְשַׁחֲתָהּ
וַיִּנָּחֶם יְהוָה אֶל־הָרָעָה וַיֹּאמֶר
לַמַּלְאָךְ הַמַּשְׁחִית בָּעָם רַב עַתָּה
הֶרֶף יָדֶךָ וּמַלְאַךְ יְהוָה הָיָה עִם־גֹּרֶן
הָאָרְנָן הַיְבוּסִי :

(טו) ויתן ה' דבר בישראל וגו' . ספר הכתוב שנתקיים ייעוד
הבניא וכתן ה' בהשגחתו הפרטית על כל העוכר דבר
בישראל מהבקר ועד עת מועד . והמתרגם פירש מעידן
פרש' לא דמתבכים תמידל ועד דמיתסק , וכן לאמרו במדרש שמואל
ר' חייא בר קפא לומר משחיטת התמיד ועד זריקת דמו ,
ובבן לאמרי משהבן הלוה עד שבתמלא כל הגלגל . בוא
וראה כמה לוכלוסין מהם בפלו ? אלו היתה שעה אלימה על
לחת כמה וכמה ? ואבי לחשוב על דרך הפשט שמועד הוא
השעה לשר דבר הבניא לדוד , וידוע שלבור הבניא
היה לדוד בבקר כמו שזכר , ומיד בבקר היום הממחך
בפל הדבר בעם והתמיד עד עת לותו המועד ממקרתו ,
בלופן שביום לחד שלם מעת לעת בפלו מן העם מדן
ועד בחר שבע שבעים ללף איש . וכבר כתבתי שהיו
המתים הלבדים המוחלים בדבר שבע בן בבכרי , ואין לומר
לאיך לא בתקיים הייעוד הלאלקי שלאמר הבניא שיהיו שלשה ימים
דבר ? כי זה היה כשבין ביהוה שקרא יוכה הבניא עליה * עוד
לרבעי' יום וביהוה בהפבת , ובתשובת העם ביאס הלל על
הרעה , וכן יזבור הבתוב בבאן שלתפלת דוד ביאס הבס על
הרעה ולא היה הדבר כי אם יום לחר בלבד . ולפשר לפרש
הפסוקים שאלשת ימים התמילה המגפה , ושזהו לומרו
מהבקר ועד עת מועד שהוא מועד השלשה ימים שיעד
הנביא . ולפי שהשבתה רצות למחית לבבל ליבו
מבחין בין לדיק לרשע ובין זמן לזמן , לבן הוברך לומר הלל
ית' לל המלאך המחית רב עתה הרף ידיך , ולאמר זה בסוף
השלשה ימים להיות הזמן מונבל מלתו ית' ולהיותו על ירושלם
שהיתה מחבט יהודה שרובם לא חטלו בחבע בן בבכרי . לבבל
קול הסבימו שלא התמיד הדבר כי אם זמן מועט , לאמרו
מזמור יז במדרש תהלים , ויתן ה' דבר בישראל מהבקר ועד עת מועד ,
בא ורלה רבמיו של הקב"ה , לעפ"י שבאר דוד שלשה ימי' דבר
שהם שלשים ושש שעות וכו' . לר' תבחומא בלותה שעה בבאתו
עזרת הדברות , ושתי לוחות , ושלשה לבות , וחמשה חומשי
תורה , ושבעת ימי השבת , וחמונת ימי המילה , והם בלם

(יו) וישלח ידו המלאך וגו' . ספר הכתוב שנתקיים ייעוד
הבניא וכתן ה' בהשגחתו הפרטית על בל העוכר דבר
בישראל מהבקר ועד עת מועד . והמתרגם פירש מעידן
דמתבכים תמידל ועד דמיתסק , וכן לאמרו במדרש שמואל
ר' חייא בר קפא לומר משחיטת התמיד ועד זריקת דמו ,
ובבן לאמרי משהבן הלוה עד שבתמלא כל הגלגל . בוא
וראה כמה לוכלוסין מהם בפלו ? אלו היתה שעה אלימה על
לחת כמה וכמה ? ואבי לחשוב על דרך הפשט שמועד הוא
השעה שלר דבר הבניא לדוד , וידוע שלבור הבניא
היה לדוד בבקר כמו שזכר , ומיד בבקר היום הממחך
בפל הדבר בעם והתמיד עד עת לותו המועד ממקרתו ,
בלופן שביום לחד שלם מעת לעת בפלו מן העם מדן
ועד בחר שבע שבעים ללף איש . וכבר כתבתי שהיו
המתים הלבדים המוחלים בדבר שבע בן בבכרי , ואין לומר
לאיך לא בתקיים הייעוד הלאלקי שלאמר הבניא שיהיו שלשה ימים
דבר ? כי זה היה כשבין ביהוה שקרא יוכה הבניא עליה * עוד
לרבעי' יום וביהוה בהפבת , ובתשובת העם ביאס הלל על
הרעה , וכן יזבור הבתוב בבאן שלתפלת דוד ביאס הבס על
הרעה ולא היה הדבר כי אם יום לחר בלבד . ולפשר לפרש
הפסוקים שאלשת ימים התמילה המגפה , ושזהו לומרו
מהבקר ועד עת מועד שהוא מועד השלשה ימים שיעד
הנביא . ולפי שהשבתה רצות למחית לבבל ליבו
מבחין בין לדיק לרשע ובין זמן לזמן , לבן הוברך לומר הלל
ית' לל המלאך המחית רב עתה הרף ידיך , ולאמר זה בסוף
השלשה ימים להיות הזמן מונבל מלתו ית' ולהיותו על ירושלם
שהיתה מחבט יהודה שרובם לא חטלו בחבע בן בבכרי . לבבל
קול הסבימו שלא התמיד הדבר כי אם זמן מועט , לאמרו
מזמור יז במדרש תהלים , ויתן ה' דבר בישראל מהבקר ועד עת מועד ,
בא ורלה רבמיו של הקב"ה , לעפ"י שבאר דוד שלשה ימי' דבר
שהם שלשים ושש שעות וכו' . לר' תבחומא בלותה שעה בבאתו
עזרת הדברות , ושתי לוחות , ושלשה לבות , וחמשה חומשי
תורה , ושבעת ימי השבת , וחמונת ימי המילה , והם בלם

ובעבור שהיה לאמרו ויתן ה' דבר בישראל וגו' מורה שהיה
הדבר בידו ית' לשלוח בו מה שירלה , ולאמרו ויתן ה' דבר
בישראל מהבקר ועד עת מועד מורה שהיה הדבר בידו ית'
לשלוח בו מה שירלה , ולאמרו ויתן ה' דבר בישראל מהבקר
ועד עת מועד מורה שהיה הדבר בידו ית' לשלוח בו מה שירלה
בזמן שירלה , ולאמרו ויתן ה' דבר בישראל מהבקר ועד עת
מועד מורה שהיה הדבר בידו ית' לשלוח בו מה שירלה בזמן
שירלה בבמות שירלה , ולאמרו ויתן ה' דבר בישראל מהבקר
ועד עת מועד מורה שהיה הדבר בידו ית' לשלוח בו מה שירלה
בזמן שירלה בבמות שירלה בבל מבלי שיעכבו בבחי' מן
השמים , ולאמרו ויתן ה' דבר בישראל מהבקר ועד עת מועד
מורה שהיה הדבר בידו ית' לשלוח בו מה שירלה בזמן שירלה
בבמות שירלה בבל מבלי שיעכבו בבחי' מן השמים בבל מבלי
שיעכבו בבחי' מן הלרץ , ולאמרו ויתן ה' דבר בישראל מהבקר
ועד עת מועד מורה שהיה הדבר בידו ית' לשלוח בו מה שירלה
בזמן שירלה בבמות שירלה בבל מבלי שיעכבו בבחי' מן
השמים בבל מבלי שיעכבו בבחי' מן הלרץ בבל מבלי שיעכבו
בבחי' מן הים , ולאמרו ויתן ה' דבר בישראל מהבקר ועד עת
מועד מורה שהיה הדבר בידו ית' לשלוח בו מה שירלה בזמן
שירלה בבמות שירלה בבל מבלי שיעכבו בבחי' מן השמים
בבל מבלי שיעכבו בבחי' מן הלרץ בבל מבלי שיעכבו בבחי'
מן הים בבל מבלי שיעכבו בבחי' מן הלויר , ולאמרו ויתן ה'
דבר בישראל מהבקר ועד עת מועד מורה שהיה הדבר בידו ית'
לשלוח בו מה שירלה בזמן שירלה בבמות שירלה בבל מבלי
שיעכבו בבחי' מן השמים בבל מבלי שיעכבו בבחי' מן הלרץ
בבל מבלי שיעכבו בבחי' מן הים בבל מבלי שיעכבו בבחי'
מן הלויר בבל מבלי שיעכבו בבחי' מן הבלי , ולאמרו ויתן ה'
דבר בישראל מהבקר ועד עת מועד מורה שהיה הדבר בידו ית'
לשלוח בו מה שירלה בזמן שירלה בבמות שירלה בבל מבלי
שיעכבו בבחי' מן השמים בבל מבלי שיעכבו בבחי' מן הלרץ
בבל מבלי שיעכבו בבחי' מן הים בבל מבלי שיעכבו בבחי'
מן הלויר בבל מבלי שיעכבו בבחי' מן הבלי בבל מבלי שיעכבו
בבחי' מן הבלים , ולאמרו ויתן ה' דבר בישראל מהבקר ועד
עת מועד מורה שהיה הדבר בידו ית' לשלוח בו מה שירלה
בזמן שירלה בבמות שירלה בבל מבלי שיעכבו בבחי' מן
השמים בבל מבלי שיעכבו בבחי' מן הלרץ בבל מבלי שיעכבו
בבחי' מן הים בבל מבלי שיעכבו בבחי' מן הלויר בבל מבלי
שיעכבו בבחי' מן הבלי בבל מבלי שיעכבו בבחי' מן הבלים
בבל מבלי שיעכבו בבחי' מן הבלי בבלי , ולאמרו ויתן ה'
דבר בישראל מהבקר ועד עת מועד מורה שהיה הדבר בידו ית'
לשלוח בו מה שירלה בזמן שירלה בבמות שירלה בבל מבלי
שיעכבו בבחי' מן השמים בבל מבלי שיעכבו בבחי' מן הלרץ
בבל מבלי שיעכבו בבחי' מן הים בבל מבלי שיעכבו בבחי'
מן הלויר בבל מבלי שיעכבו בבחי' מן הבלי בבל מבלי שיעכבו
בבחי' מן הבלים בבל מבלי שיעכבו בבחי' מן הבלי בבלי בבל
מבלי שיעכבו בבחי' מן הבלי בבלי , ולאמרו ויתן ה' דבר
בישראל מהבקר ועד עת מועד מורה שהיה הדבר בידו ית'
לשלוח בו מה שירלה בזמן שירלה בבמות שירלה בבל מבלי
שיעכבו בבחי' מן השמים בבל מבלי שיעכבו בבחי' מן הלרץ
בבל מבלי שיעכבו בבחי' מן הים בבל מבלי שיעכבו בבחי'
מן הלויר בבל מבלי שיעכבו בבחי' מן הבלי בבל מבלי שיעכבו
בבחי' מן הבלים בבל מבלי שיעכבו בבחי' מן הבלי בבלי בבל
מבלי שיעכבו בבחי' מן הבלי בבלי בבל מבלי שיעכבו בבחי'
מן הבלי בבלי , ולאמרו ויתן ה' דבר בישראל מהבקר ועד
עת מועד מורה שהיה הדבר בידו ית' לשלוח בו מה שירלה
בזמן שירלה בבמות שירלה בבל מבלי שיעכבו בבחי' מן
השמים בבל מבלי שיעכבו בבחי' מן הלרץ בבל מבלי שיעכבו
בבחי' מן הים בבל מבלי שיעכבו בבחי' מן הלויר בבל מבלי
שיעכבו בבחי' מן הבלי בבל מבלי שיעכבו בבחי' מן הבלים
בבל מבלי שיעכבו בבחי' מן הבלי בבלי בבל מבלי שיעכבו
בבחי' מן הבלי בבלי בבל מבלי שיעכבו בבחי' מן הבלי בבלי ,
ולאמרו ויתן ה' דבר בישראל מהבקר ועד עת מועד מורה
שהיה הדבר בידו ית' לשלוח בו מה שירלה בזמן שירלה
בבמות שירלה בבל מבלי שיעכבו בבחי' מן השמים בבל מבלי
שיעכבו בבחי' מן הלרץ בבל מבלי שיעכבו בבחי' מן הים
בבל מבלי שיעכבו בבחי' מן הלויר בבל מבלי שיעכבו בבחי'
מן הבלי בבל מבלי שיעכבו בבחי' מן הבלים בבל מבלי
שיעכבו בבחי' מן הבלי בבלי בבל מבלי שיעכבו בבחי' מן
הבלי בבלי בבל מבלי שיעכבו בבחי' מן הבלי בבלי בבל מבלי
שיעכבו בבחי' מן הבלי בבלי , ולאמרו ויתן ה' דבר בישראל
מהבקר ועד עת מועד מורה שהיה הדבר בידו ית' לשלוח בו
מה שירלה בזמן שירלה בבמות שירלה בבל מבלי שיעכבו
בבחי' מן השמים בבל מבלי שיעכבו בבחי' מן הלרץ בבל מבלי
שיעכבו בבחי' מן הים בבל מבלי שיעכבו בבחי' מן הלויר
בבל מבלי שיעכבו בבחי' מן הבלי בבל מבלי שיעכבו בבחי'
מן הבלים בבל מבלי שיעכבו בבחי' מן הבלי בבלי בבל מבלי
שיעכבו בבחי' מן הבלי בבלי בבל מבלי שיעכבו בבחי' מן
הבלי בבלי בבל מבלי שיעכבו בבחי' מן הבלי בבלי , ולאמרו
ויתן ה' דבר בישראל מהבקר ועד עת מועד מורה שהיה הדבר
בידו ית' לשלוח בו מה שירלה בזמן שירלה בבמות שירלה
בבל מבלי שיעכבו בבחי' מן השמים בבל מבלי שיעכבו בבחי'
מן הלרץ בבל מבלי שיעכבו בבחי' מן הים בבל מבלי שיעכבו
בבחי' מן הלויר בבל מבלי שיעכבו בבחי' מן הבלי בבל מבלי
שיעכבו בבחי' מן הבלים בבל מבלי שיעכבו בבחי' מן הבלי
בבלי בבל מבלי שיעכבו בבחי' מן הבלי בבלי בבל מבלי
שיעכבו בבחי' מן הבלי בבלי בבל מבלי שיעכבו בבחי' מן
הבלי בבלי , ולאמרו ויתן ה' דבר בישראל מהבקר ועד עת
מועד מורה שהיה הדבר בידו ית' לשלוח בו מה שירלה בזמן
שירלה בבמות שירלה בבל מבלי שיעכבו בבחי' מן השמים
בבל מבלי שיעכבו בבחי' מן הלרץ בבל מבלי שיעכבו בבחי'
מן הים בבל מבלי שיעכבו בבחי' מן הלויר בבל מבלי
שיעכבו בבחי' מן הבלי בבל מבלי שיעכבו בבחי' מן הבלים
בבל מבלי שיעכבו בבחי' מן הבלי בבלי בבל מבלי שיעכבו
בבחי' מן הבלי בבלי בבל מבלי שיעכבו בבחי' מן הבלי בבלי
בבל מבלי שיעכבו בבחי' מן הבלי בבלי בבל מבלי שיעכבו
בבחי' מן הבלי בבלי , ולאמרו ויתן ה' דבר בישראל מהבקר
ועד עת מועד מורה שהיה הדבר בידו ית' לשלוח בו מה שירלה
בזמן שירלה בבמות שירלה בבל מבלי שיעכבו בבחי' מן
השמים בבל מבלי שיעכבו בבחי' מן הלרץ בבל מבלי שיעכבו
בבחי'

[יז] וַיֹּאמֶר דָּוִד אֶל־יְהוָה בְּרָאתָו ׀ אֶת־ הַמַּלְאָךְ ׀ הַמַּכֶּה בָעָם וַיֹּאמֶר חָטָאתִי וְאָנֹכִי הֶעֱוִיתִי וְאֵלֶּה הַצֹּאן מֶה עָשׂוּ תְּהִי נָא יָדְךָ בִּי וּבְבֵית [יח] אָבִי׃ וַיָּבֹא־גָד אֶל־דָּוִד בַּיּוֹם הַהוּא וַיֹּאמֶר לוֹ עֲלֵה הָקֵם לַיהוָה מִזְבֵּחַ בְּגֹרֶן אָרַוְנָה הַיְבוּסִי׃ [יט] וַיַּעַל דָּוִד כִּדְבַר־גָּד כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה׃ [כ] וַיִּשְׁקֹף אָרַוְנָה וַיַּרְא אֶת־ הַמֶּלֶךְ וְאֶת־עֲבָדָיו עֹבְרִים עָלָיו וַיֵּצֵא אָרַוְנָה וַיִּשְׁתַּחוּ לַמֶּלֶךְ אַפַּיִו אָרְצָה׃ [כא] וַיֹּאמֶר אָרַוְנָה מַדּוּעַ בָּא אֲדֹנִי־הַמֶּלֶךְ אֶל־עַבְדּוֹ וַיֹּאמֶר דָּוִד לִקְנוֹת מֵעִמְּךָ אֶת־הַגֹּרֶן לִבְנוֹת מִזְבֵּחַ לַיהוָה וְתֵעָצַר הַמַּגֵּפָה מֵעַל הָעָם׃ [כב] וַיֹּאמֶר אָרַוְנָה אֶל־דָּוִד יִקַּח וְיַעַל אֲדֹנִי הַמֶּלֶךְ הַטּוֹב בְּעֵינָיו רְאֵה הַבָּקָר לָעֹלָה וְהַמֹּרִגִים וּכְלֵי הַבָּקָר לָעֵצִים׃ [כג] הַכֹּל נָתַן אָרַוְנָה הַמֶּלֶךְ לַמֶּלֶךְ וַיֹּאמֶר אָרַוְנָה אֶל־הַמֶּלֶךְ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ יִרְצֶךָּ׃ [כד] וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ אֶל־אָרַוְנָה לֹא

ההיזק הלכריי , וזהו המרב הנטויה על ירושלם , וכן לאמרו שהיה עומד בין הארץ ובין השמים , כלומר על היות הדבר מכוכב מפועל ועוכב לפקי הכרחו בלומרו שמים , ומקטלת ישראל והכאתם לקבל העוכב והוא לאמרו ובין הארץ . ולאמרם לאמרו ויאמר דוד אל ה' בראותו את המלאך המכה , אין ראוי שיפורש שהיה זה לפרי שאמר הקב"ה למלאך הרף ידיך , לפני שאין הכתוב הענין כמו שהרה , הודיע עוד לפקת דוד ואפידותו שקודם זה בראותו המלאך המחזית מכה בעם , רולה לומר שראה המות הולכת בין העם ורואה המתים במגפה (והוא משל המלאך שוכר) כנעת (כמו שאמר בדברי הימים) מפני המלאך , והיה זה לפי שהדברים המפקידים יפקידו בראותם יותר ממה שיפקידו מפי השמועה , ולזה עם היות שדוד קם לבו בקרבו וילך לו כשמעו דברי הנביא , הנה יותר ויותר כנעת בראותו המגזים לפני מביאו משרתיו עוזי דברו בגפים וכופלים שרואה מתים בפתע פתאום , כי זו היתה ההפקדה העלומ' , ובהיותו רואה המות קרובה (יז) אליו , לפ התפלל ל המלקים לכבי חטאתי ואכבי העויתי ואלה הלאן מה עשו , רולה לומר הנה הייתי לפני הכאה במגפה הזאת בשה שלויתי למכות העם , ואין ראוי שיקבלו הם העונש הראוי אלי , לכן יהי רצון מלפניך ה' אלקי שתהי נא ידך בי ובבית אבי ולא יתותו ישראל עוד . ואולי כוון בדברים האלה להתבללות העם מעון שבע בן בכרי , ועליו לאמר לכבי חטאתי ואכבי העויתי , רולה לומר לפי הייתי סבה בענין שבע בן בכרי לשה שלא חקיתי בדברי יהודה שדברו כנד ישראל , ולכן לפי הוא הראוי לעונש ולא הם . והנה לא לאמר זה דוד בעת שבא אליו גד , לפי שלא ראה עדיין המגפ' קבלו , והאנשים כלם יבוז חייהם ולא יקומו עליהם בבריאותם , לפל בעת הסכב' והמות לו ירלו מחנה , והוא עשה בהפך שברחותו המלאך המחזית שהיה מכה בעם והיה קרוב למות כאחד מהם לו בקר מות מחיים והמגיר למות בפשו , וזהו לאמרו תהי נא ידך בי , רולה לומר כי עתה שהמות סביבי ולפי קרוב למות עתה לפי זולל המות להגיל ילקוט את ישראל . וכבר זכרו חול שבאותה שעה מת גד החוזה נשם תכף וקרבעת בני דוד והזקנים שהיו עמו , ולו כבעת דוד מפני אליהו המלאך המחזית , ועם כל זה בקש על ישראל ולאמר תהי נא ידך בי , ומפני תפלתו ולת ניחם השם על הרעה ולאמר למלאך הרף ידיך , לל שתעבר המגפה , הסכימו לשה שלאמרתי , ועם זה הותרה השלחה החזית :

(יח) ויבא גד אל דוד ביום ההוא וגו' . ספר הכתוב שבא גד במלאכות השם אל דוד ולאמר לו שיקים מזבח לי' עה פב בגורן ארונה היבוסי , וחול לאמרו שהיה גר צדק . ולפי שהיה קף כל עג הגורן במעלה הכר יותר גבוה מירושלם , לאמר הנביא לדוד (יש' כו, כח) עלה הקם לה' מזבח : והנה עלה דוד כאשר נוהו הנביא , וכאשר רלתה ארונה יקח לקרלתו ולהשתחות לפניו ולאמר לו מדוע בא אדוני המלך אל עבדו , לל למה בלתה אלי ? והיה לך לבלות לקרוא לי , שהקטן הולך אל הגדול ולא הגדול הולך אל הקטן , ודוד השיבו שבא לקנו' ממנו את הגורן הגדול לבנות מזבח לי' כדי שתעצר המגפה מעל בני ישראל : וארונה (כב) ברוח נדיבה השיבו יקח ויעל אדוני המלך הטוב בעיניו , רולה לומר יקח הגורן ויעלה הבקר לעולה , וזהו שפירש רלה הבקר לעולה והמורגים , שהם עלים ידועים לעבוד הקדמה , מלטון * למורג חרוץ חדש , ופלי הבקר , שהם שאר הכלים יהיו לעני העולה , ובדברי הימים * כלאמר שבתן יעש' מל טו' לה' מ' כל פג גם כן ארונה החטים למנחה וחס לא זכרו הנה ? ולאמרו (כג) הכל נתן ארונה המלך למלך , לפי פירושו שבתבו לליו בפעל כי אם שהכל היה נותן לליו בדבורו , ולהיות זה פעל נדיבות נדול לשר יאות למלכים לא לעובדי הקדמה , לאמר שהכל נתן ארונה שהיה מלך בגדיבות לבו למלך דוד . וחזל לאמרו שהיה מקודם עיין רלה ארונה מלך ירושלם , ולאחרי שבבזה דוד הניח לת היבוסי שם והיו לשם עובד והיו להם שדות וכרמים , וארונה היה לו זה הגורן והיה כבר נר לדק ולוהב לת דוד , ולזה קראו הנה מלך כפי שהו הקדום , כלאמרו הכל נתן ארונה שהיה מלך בגדיבות לבו למלך דוד . וזוכת תרגם כולל יהב ארונן למלכא די בעא מיה מלכ' , וזכר הכתו' שעם היות שהיה נותן הכל מידו הנה לאמר השם מלקיך ירלך , רולה לומר הזכות והלדקה יתזב לך ולא לי והלל יתברך יקבל תפלתך . ובפרק קמל דמסכת מגלה , קף עו ע"ב ל"ר מלעזר לאמר רבי חניכל , לעולם לל תהי ברכת הדיוט קלה בעיניך , שהרי שבי נדולי הדור ברכום שבי הליוטת ונתקיימה בהם , ולאו הן דוד ודניאל , דוד דברכיה ארונה , שבאמר ה' מלקיך ירלך , דניאל דברכיה דריוש שבאמ' * מלקיך די אנת פלח דניל ו' י"ו (כד) ספר הכתוב שדוד לא רלה לקבל כלל מיד ארונה ולאמר לא כי קנה אקנה מאותך במחיר ולא אעלה לה' עולות חנם . ומה שאמר כאן ויקן דוד את הגורן ואת הבקר בכסף שקלים חמשים , ובדברי הימים לאמר שקלי זהב משקל שש מאות , לאחל במסכת זבחים ובמדרש פיל קיו עב שמואל גם כן שקל מכל שבט ושבט חמשים שקלים שהם שש ריש פר' לב מאות , ושקלים במשקל של זהב והוו שקלי זהב . וכפי הפשט יזכור בכאן שקנה את הגורן ואת הבקר בחמשים שקלי כסף ובכה שם מזבח לי' והעלה עולות ושלמים ויעתר ה' , רולה לומר שירד אש מן השמים על העולה ועל הזבחים ומיד בפתע פתאום המגפה בעצרה , ומאחר רלה דוד שהם יהיה בית אלקים , הולרך לקנות גם כן כל השדה אשר לארונה הסמוך לאותו גורן כדי שיהיה שם הבית ונתן בעבורו שש מאות שקלי זהב , ולא נזכר כאן זה וזכרו בדברי הימים , והוא לאמרו שם * ויתן דוד לארנן במקום שקלי זהב משקל שש מאות , רולה

2011 Ministerio de Cultura

לומר שזה נתן בעבור כל השדה שהוא המקום הנזכר
שם * וכבר נטה לזה רבי משה הכהן ז"ל בשאלתי
ובחיים ובמדרש שמואל, שאמר בקר ועגלים ומקום המזבח
בחמשים כסף, והבית כלו בשש מאות: ואמנם למה נשלם
זה בספר שמואל, ולמה כתב הכתוב כאן מה שעשה דוד
לבנין הבית שנזכר בדברי הימי', כבר העירותי עליו בהקדמת
ספר * והנה כאשר עלי
לדעת זה שני דברים * האחד
למה נבחר זה המקום לבית
המקדש מכל שאר המקומות?
והשני למה גלהו השם ית'
לדוד בזה הזמן ולא בזמן
אחר קודם זה? ואמנם בדרוש
הראשון מבארתי לפנ"ז שאמרו
בפרק כל הכלאים בירושלמי,
תני ר' בורקי קומי ר' מנא,
מלמד שלא הניחו הכנענים
לא הר ולא גבעה שלא עבדו
עליו, ולכן מבריחן מימר
דכר שים בו רוח חיים קעפ"י
שזיבו אסור להדיוט לגבוה
אסור, בית הבחירה היכה
נבנה הלא על פי נביא שהא'
ויעל דוד כדבר גד אשר ה' *
וגם כן אמרו שלותו מקום היה הר המוריה שבו נעקד
יצחק, וכן כאשר בדברי הימים * ויחל שלמה לבנות את בית
ה' בירושלם בהר המוריה * וכבר ביארו החכמים והוא דבר
אחין בפרק בו, שיש מקום לקדש יותר מובחר ממקום אחר בפי
מצבו וזיווין, והוא דבר פעלם שלבבו ויודע הבעלמות הוא
יודע, והנה ארץ ישראל בכללה היתה יותר מובחרת
ומוספת בהקדוש מכל שאר הארצות, וכמו שאמר
בדברי"ה כב * ארון אשר ה' הלוך לפניכם לתור להם מקום תמיד עיבי ה' הלוכך בה
מרגלית הזאת, ומכולה היה לותו מקום מיוחד מן המיוחד
והוא היותר שלם ומוספע, ולכן היה הוא הראוי להיות בית
הבחירה, והיה מקדש נכב מעותד לקותה המעלה העליונה,
בדברי"ה כג ומאמר אשר הלך ית' לפניהם * והעלהו שם לעולה על מזבח

סם שם ק

תלים קלט
ב', ג', ד', ה'

דף עד עג
וע"ד

ע"ז פג

דף מג ע"ח

דברי"ה יג

וַיִּקְנֹ֣ן אֶקְנֶ֗ה מֵאֻרְנָ֛ה בִּמְחִ֖יר וַיַּ֣עַל
אַעֲלֵ֣ה לַיהוָ֣ה אֱלֹהַ֔י עֹל֥וֹת חִנָּ֖ם וַיִּקֶּן־
דָּוִ֣ד אֶת־הַגֹּ֑רֶן וְאֶת־הַבָּקָ֕ר בְּכֶ֖סֶף
שְׁקָלִ֥ים חֲמִשִּׁ֖ים׃
[כה] וַיִּבֶן־שָׁ֣ם דָּוִ֔ד מִזְבֵּ֖חַ לַיהוָ֑ה וַיַּ֣עַר־
עֹל֥וֹת וּשְׁלָמִ֖ים וַיֵּעָתֶר־יְהוָ֥ה לָאָ֖רֶץ
וַתֵּעָצַ֥ר הַמַּגֵּפָ֖ה מֵעַ֥ל
יִשְׂרָאֵֽל׃

סך הפסוקים של ספר שמואל לפי ואחת מאות ושבעה,
וסימן לך כ"ל. וסדריו ל"ה, כי ה' הטובה עלי פי',
ואכיו ולחזה עגל מרכן:

ההריס אשר לומר קדיך, ואכרהם עליהו לומר * נהר ה' ירחה * שם שם ק
ואחכם בדרוש הזכי לומר שדוד היה מבטער כל ימיו לעשת
המקום אשר יהיה בו הבית, וכמו שאמר * אשר כשבע לי' תלים קלט
כדר לאביר יעקב אם אבא באהל ביתי אם אעלה על ערש ב', ג', ד', ה'
יצועי וגו' אם אתן שינה לעיני וגו' עד אמצא מקום לה' וגו',
ולפי שהיה לבו דואג בקרבו על זה, והיו ישראל מוזכים
שבעבור חסלתיו מבע הצם
מאבו בנין הבית, לזה בכוף
יעיו רצה האל יתברך לבבדו
ולהגדילו בעיבי ישראל, וזה
בשלוח תשועתם מהמגפה על
ידו שבעלה על ידי קרבנותיו,
ונגלה השם מקום הבית
המקודש, והכיר זה בתפלעות
האש אשר ירד מן השמים על
המזבח בגורן ארוכה, ומבב
יתברך שדוד יבבה לותו מקום
לבית ה', והוא יתן לשלמה
תבנית הבית בכתב וזהב ובחשת
ועבי ברזל, וכל שאר הדברים
הצריכים לבבינו, ובזה היה
כללו בבאו דוד, וכל זה
בעשה לו בכוף ימיו, ובאלו
להבו בזקבתו ובמותו כמו
שהבאו בתחלת ספר מלכים כדי לקיים בו * ואתה תבן את ברזלי טו"ע
לבותיך בשלום תקבר בשיבה טובה:

זהו מה שרציתי לכתוב בפירוש זה הספר, והיה התחלתו התחלת
ביום הרצון לחדש טבת והשלמתיו ביום הנוס, י"ג יום לחדש התחלת הספור
אדר מאבת מאתים וחרבעים וחרבע לפרט החלף הששי. הזה ומופו
לודה ה' מאד בפי ולגדלבו בתודה, כי הבטיחני בגדי דעת
ועיל תבוכה יעשני, ויתן בפי בן ושכל טוב, ויאירני בחים
אשר יעור מזבתו להבין אמרי ביכה, אליו פי קראתי הושיעה
המלך, אל אלוה דלפה עיבי הוא אלהא אלהין אלקי תהלתי
אל תחרש, למזופני לתתבן אופט לרק ואחת, שפטני
אלקים וריבה ריבי מגוי לא חסיד מאיש תרמה ועולה
תפלטני ביאלקו:

אמר

הקדמה לספר מלכים

אמר יצחק בן לאדני שר וגדול בישראל ארון יהודה אברבנאל, משרש ישי בית הלחמי, מזרע דוד נגיד ומצוה לאומי, מעם מפוזר ומפורד גלות ירושלם אשר בספרד:

הנה קרה לי בפירוש הספרים, ר"ל יהושע ושופטים שמואל ומלכים, הפך מה שקרה לחיל

מלכים א' בית האלי * בבנותו יריחו שבבכורו יסדה ובצעירו הציב יו"ד לד' דלתיה, ואני פציתי פה לה' בימים הראשונים (היו טובים מאלה) בהיותי שקט על שמרי במלכות פורטוגאל ארץ מולדתי לפרש הספרים האלה ארבעת' בראותי קוצר המפרשי' בהם, וממשא מלך ושרים השתרגו עלו על צוארי לא יכולתי עשוהו, עד אשר נגעה בי יד ה' ומלך פורטוגאל יחשבני לאויב לו על לא חמס בכפי, נצב ימינו כצר לבלעני חנם ויבוז את כל אשר לי הון עתק וצדקה ואמלטה רק אני בורח אל מלכות קשטילייא מפני חרב היונה, ובבואי שמה בהיותי כגר בארץ כאורח נטה ללון, דרשתי מעל ספר ה' לשלם את נשיי ופירשתי שלשת הספרים הראשונים, יהושע, כי הושיעני אלקים ויצילני מחרב פרעה, ושופטים, כי יש אלקים שופטי' בארץ לשפוט משפטי ולריב ריבי מאיש חמסים, ושמואל, כי מיי' שאלתיו, והיה כל זה בתחלת שנת רמ"ד מהאלף הששי ליצירה, וברצותי להתחיל בפירוש ספר מלכים, נקראתי לבוא אל בית המלך הוא מלך ספרד עליון למלכי ארץ, הוא המושל במלכיות קשטילייא וארגון וקטאלונייא וסיציליייא ושאר איי הים, ובאתי אל חצר בית המלך והשגל והייתי קרוב אליהם ימים רבים ויתן ה' אותי לחן בעיניהם ובעיני השרים היושבים ראשונה במלכות, ונתעסקתי בעבודתם שמנה שנים, גם עושר גם כבוד אשר יעשה אותם האדם וחי בהם קניתי לי בחצריהם ובטירותם, על כן תפוג תורה והמלאכה נעצרה, ומפני עבודת מלכי הגוים אשר לא מבני ישראל המה נטשתי את נחלתי מלכות יהודה וישראל ופירוש ספוריה'.

ירמי' ל"א י' ובשנה התשיעית שנת * מזר"ה ישראל, לכד מלך ספרד כל מלכו' גר"נטה והעיר הגדולה גר"נטה רבתי עם שרתי במדינו', ובחזקתו וגובה לבו חלף רוח ויאשם זו כחו לאלקיו, ויאמר עשו בלבו במה אתרצה לאלקי המאזרני חיל למלחמה? במה אקדם לקוני אשר נתן את העיר הזאת בידי? אם לא בהכנים תחת כנפיו העם ההולכים בחשך שה פזורה ישראל ולהשיב לדתו ואמונתו הבת השובבה, או להשליכם אל ארץ אחרת מעל פני לא ישבו עוד בארצי ולא יכונו לנגד עיני, ולכן יצא דבר המלך ודתו כדת מדי ופרס וכרוזא קורא בחיל, לכון אמרין כל משפחות בית ישראל כי תעברו במים תפלון ותסגדון לאלקי הגוים טוב הארץ תאכלו כמונו היום ותשבו בארץ ותסחרוה, ואם תמאנו ומריתם ושם אלקי לא תזכירו ולאלקי לא איתיכון פלחין, קומו צאו מתוך עמי מארצות ספרד ומסיציליי"א מיוריקא וסרדינייא אשר תחת ממשלתי, ובמשלש חדשים לא תשאר פרסה מכל אשר יקרא בשם יעקב ובשם ישראל יכונה בכל מדינות מלכותי. בעת היותי שם אני בחצר בית המלך יגעתי בקראי נחר גרוני דברתי אל המלך פעמים שלש במופי אתחנן לו לאמר הושיעה המלך! למה תעשה כה לעבדיך? הרבה עלינו מהר ומתן זהב וכסף וכל אשר לאיש איש מבית ישראל יתן בעד ארצו, קראתי למאהבי רואי פני המלך לבקש על עמי ורוזנים נוסדו יחד לדבר אל המלך בכל עוז להשיב ספרי האף והחמה ואת מחשבתו אשר חשב על היהודים לאבדם, וכמו פתן חרש יאטם אזנו לא ישיב מפני כל, והמלכה עומדת על ימינו לשטנו הטתו ברוב לקחה לעשו' מעשהו החל וגמור, יגענו ולא הונח לנו לא שלותי ולא שקטתי ולא נחתי ויבא רוגז, וישמע העם את הדבר הרע הזה ויתאבלו, ובכל מקום אשר דבר המלך ודתו מגיע אבל גדול ליהודי', ותהי חרדה גדולה צרה כמבכירה אשר כמוה לא נהייתה מיום גלות יהודה מעל אדמתו על אדמת נכר, ויאמרו איש אל אחיו חזק ונתחזק בעד דתינו ובעד תורת אלקינו מקול מחרף ומגדף מפני אויב ומתנקם, אם יחיונו נחיה ואם ימיתונו ומתנו לא נחלל בריתנו ולא נסוג אחור לבנו ואנחנו נלך בשם ה' אלקינו, וילכו בלא כח שלש מאות אלף רגלי העם אשר אנכי בקרבו מנער ועד זקן טף ונשים ביו' אחד מכל מדינות המלך אל אשר היה שמה הרוח ללכת ילכו ויצא מלכם לפניהם ויי' בראשם, זה יאמר ליי' אני וזה יכתוב ידו לה', מהם הלכו למלכות פור"טוגאל ולמלכות נבאר"ה הקרובים אליהם, והנה צרה וחשכה ואפלה מנודח ומצאום צרות רבות ורעות השוד והשבר והרעב והדבר, ומהם שמו בים דרך ונתיבה במים עזים, וגם יד ה' היתה בם להמם ולאבדם, כי רבים בני שוממה לעבדים ולשפחות נמכרו בכל גלילות הגוים, ורבים טובעו בים סוף צללו כעופרת במים אדירים, וגם מהם באו באש ובמים כי נשרפו האניות ותבער בם אש ה'. סוף דבר כל משפטיו הרעים איש לא נעדר אשר לחרב לחרב ואשר לשבי לשבי, והדביק ה' בהם את הדבר והיו לזעוה לכל ממלכות הארץ עד כי ספו תמו מן בלהות וישארו מעט מהרבה, וכמאמר אבותינו * הן גוענו במדב' י"ז כ"ח אבדנו כלנו אבדנו, יהי שם ה' מבורך. גם אני אבחר דרכם דרך אניה בלב ים, ואני בתוך הגולה באתי עם כל ביתי הבנים בני והצאן צאני פה העירה נאפול"י ההוללה אשר מלכיה מלכי חסד הם, השנה הזאת * שנת גר"ים הייתם, שמות כ"ג כ' ודברתי אל לבי אשר נדרתי אשלמה לפרש ספר מלכים אשר לא עשיתי עד כה, גם כי עת לעשות לה' לזכרון חרבן בית קדשנו ותפארתנו והגליות אשר עברו על אומתנו הכתובים בספר הזה, וכמו שאפרש בנ"ה. הנה אם כן חיאל בית האלי בבנין יריחו בבכורו יסדה ובצעירו הציב דלתיה, ואני הגבר ראה עניי בצעיר הגליות והגרושי' אשר עברו עלי, והוא הגלות הפרטי אשר לי ממלכות פורטוגאל יסדתי והתחלתי פירוש ארבעת הספרים האלה, ובבכור הגליות והעצום שבהם, הוא הגרוש המר והנמהר והשמד הגדול והנורא אכלנו הממנו גרשנו מהסתפח בספרד אשר כל שמעו תצלנה שתי אזניו, הצבתי דלתי הפירוש הזה והשלמתיו. וראיתי להקדים אל פירוש הספר הזה שתי הקדמות כוללות ומקיפות בעניני ספוריו:

ההקדמה הראשונה בעניני המלכים הנזכרים בספר זה, וראוי שנדבר בהם עשרת הדברות: הדבור הראשון בחלופי מלכותם כפי זמניהם. כי הנה היו מהמלכים הנזכרים בספרים האלה קצתם מלכים כוללים לכל האומה, כשאול ודוד ושלמה שמלכו על כל השבטים יחד, ואתה תראה ששלשתם היו אנשי חיל יראי אלקים אנשי אמת, וכפי מה שפירשתי בספר שמואל דף ק"ג ע"ד בשנות שאול הנה התמידה מלכותם מאה שנה, והסימן למזכרת זה יהיה בידך * מלכ"י חסד הם, כי הנה מלכ"י עולה בספ' כ' ל"א למאה. ומהם היו מלכים מיוחדים לקצת השבטים מבלתי קצתם, לפי שכאשר נחלקה המלכות בימי רחבעם וירבעם, מלך רחבעם וכל יוצאי ירכו מבית דוד על שבטי יהודה ובנימן ורוב שבט לוי וקצת שבט שמעון שהיה נחלתם עם נחלת בני יהודה, ואתה תראה בספוריהם שמהם הלכו בשלום ובמישור בדרכי דוד אביהם, ומהם כחשו ביי' וילכו ויעבדו אלקים אחרים, והתמידה מלכות מלכי יהודה אלה הטובים והרעים שצג שנה, והסימן בהם הוא * עיני ה' צופות רע"ים וטוב"ים, משלי ט"ו ג' כי הנה רע"ים וטוב"ים עולה אל זה המנין שצ"ג. ובחלוקת המלכות ההוא מלך ירבעם על כל שאר השבטים וכן המלכים שקמו אחריו, ואתה תראה בספוריהם שכלם היו עובדי ע"ז איש לא נעדר ולא נמלט מהצרעת הממארת ההיא, והתמידה מלכותם מאתים וארבעים ואחד שנה מן ירבעם עד סוף הושע

2011 Ministerio de Cultura

הקדמה לספר מלכים

תלים ל' י"ו חוזע בן אלה , ומימן אנותיהם * ולרוע אחר אלקים , כי אחר עולה לרחק אביו • ואחכם המלכים אשר מלכו בבית אבי לימים חוה הספר , ולכן לא עלה זכרונם במקום הזה : הדבור הזכי במעלת מלכי יהודה על מלכי ישראל • כי עם היות שבקרקו אלו ואלו מלכים , לא היו שוים במעלה ובמלוכת מלכי ישראל למלכי יהודה , וזה מפנים • מהם שמלכי יהוד' קדמו במלכותם אחה שנה למלכי ישראל , והקדימה הזמנית במלכות היא מעלה רמה וגדולה מאד • ומהם כי מלכי יהודה היו כלם בני לוי אחד מגזע יצי ובאר משרוי , והיו במזבים נשבע ומדר יצר מהקב אל הבן ולא עבר זר בתוכם , ולא היו כן מלכי ישראל , כי היו מכל השבטים כפי מה שהזמן , וכבר ידעת שבתר המלכות בכתר הכהונה בשניהם יבלו משרש אחד בהסתעפות יצר , לא הכהנים מזרע אהרן והמלכים מזרע דוד , ואולי שמפני זה עשה ירבעם כהנים מקלת העם ומחיזה שבט ולא מזרע אהרן , להודיע שכמו שבעקרה המלכות מזרע דוד ומשבט יהודה , כך בעקרה הכהונה מזרע אהרן ומשבט לוי • ומהם שמלכי יהודה היו מוזקים בזמן המזקה , לאמר מלכי ישראל לא היו כמזקים כלל , ולכן לא הוריות ט"ג מצא לחיה המלוכי לת ירבעם • לאמרו בפרק כהן מזוח מין דף י"ג ע"ב מוזקין לפי מלכי בית דוד , לכתיב * קום משקהו כי זהו , שמו ק' י"ו י"ב זה טעון מזיקה וחין לאחר טעון מזיקה , ומה לאמרו ולפ יהוח בן כמזי לא כמזח כי לם מפני מחלוקתו של יהורם בן לחאב , לאמר רב פפא בזמן לפרסמון הוה • הכא בילהו שמעלת המזיקה מיוחדת למלכי בית דוד בלבד , ומה הביא ההכרח למזוח מלך מלכי ישראל מפני המחלוקת , היתה המזיקה בזמן לפרסמון לא בזמן המזיקה המקודש , כי זה יוחד למלכי בית דוד בלבד • ומהם שמלכי יהוד' היתה להם יתירה בעזרה לכל העמוד , ומה היה לאחד מלכי ישראל הולך לבית ה' בהדרין היה כפי הדין עומד על רגליו ולא יושב • לאמרו בפ' חלק ; פ"ח ק"ו ע"ב לאמר רב מתן גמות הרוח שהיה לו לירבעם טרדתו מן העול' , לאמר גשירי לקין ישיב' בעזרה אלא למלכי בית דוד בלבד , כיון דאזו לירבעם ליתיב ואנא קאימנא לאמרי הא עבדא ואנא מלכא , לי יתיבנא סברי מורך במלכות הולי וקטלין לי , מיד * ויוען המלך ויעז אבי עגלי זהב וגו' • ומהם שמלכי יהודה היתה מלכותם כמשך ומתמכר עם בית ה' ודבר מלכן היה זה לזה , ולכן עזה שלמה יחד בית ה' ובית המלך , וכתן הנביא בשייעל לדוד שבנו יבנה לת הבית , כמו שלמר * הוא יבנה בית לשמי , מיד ייעדו גם כן על ביתו כמו שלמר * כי בית יעשה לך ה' , ומפני ההלטרפות והמתיחסות הזה לאמר דוד בתפלתו * ומברכתך יבורך בית עבדך לעולם , ומפני זה מתחדל דוד להכין הדברים המריכים לבנין בית ה' , ושלמה בנה לת הבית , ויוחז חזק לת בדק הבית מלה וחמשים ושבע שנה לחר בניבו , וישמיהו החזיק פעם שבית לת בדק הבית שלש מלות ושמונים ושבע שנה לחר הבנין , קבלי למילין בבנין בנבה בית המלך עם בית ה' , וכן בקרבן ובזרפה ניום לחד ערף בבורלקן לת בית ה' ולת בית המלך , וכל זה מפה שיורה שהיתה בבית מלכי יהודה קדושה ומלהות מקדוזת המקדש ומלהותו , ולא היה דבר מזה למלכי ישראל : הדבור השלישי בפרקת המלכים ורשעתם • ולתה תרלה בספורי מלכי יהודה שמהם היו רעים וקטנים ל"י מלד , ומהם היו עוכים וישרים בלבות' , כי הנה לסף ויהוסף בנו עזו היו נעימי ה' והלכו בדרכי דוד , ויוחז גם כן עזה הישר בעיני הש כל הימים לאחר הורהו יהוידע הכהן , ועם היות שבתוב בדברי הימים * שבוקבתו שרי יהודה עבדו עו"ז והרגו בבית ה' לת זכריה הבניא בן יהוידע הכהן על שהיה מוכיחם , הנה לא העיד הכתוב שיוחז עבד עו"ז חלילה , ואחכם כאשר בחיתת הבניא זכריה ועל זה קבל עבשו בשפיכת דמו , לבל יון רלוי למבותו בכלל עובדי ע"ז , ועוזיהו היה כדיק ירא לקים עם היות שעלה בקרבו על המוזח להקטיר ועליו בלטרע , ויותם בנו וחוקיהו ויאשיהו היו קדושי עליון • הנה לם בן שבעת המלכים החלה מבית יהודה הלכו בדרכי דוד ובבדקתו , והבזלריס בהם בחקו בעוכם כי היו כלם עובדי ע"ז • לאחכם מלכי ישראל כלם בקטן בגדול קשלו והקטיעו לתי ישראל ועבדו אלקים לחרים , וגם יהוח בן בחבי שבקש בקמת השם בבית לחאב והשמיד הבעל מישראל וכל כהניו ועבדיו הנה בלאמר בו * רק חטאי ירבעם בן נבט לשר החטיח לת ישראל מלכי ב' לא סר יהוח מלחריהם עגלי הזהב לשר בישראל ולשר בדן כ"ה ובו' , ולאמר עוד * ויהוח לא שמר ללבת בתורת ה' ללהי ישראל בם ל"ג בכל לבבו לא סר מעל חטאות ירבעם לשר החטיח לת ישראל : הדבור הרביעי במספר מלכי יהודה ומלכי ישראל • ודבר מתמיה לומר לך , כי כפי מה שזכרתי מלכי בית דוד התחילו במלכותם שלג שנה מרלבעם עד לדקיהו כמו שזכרתי למעלה , ומלכו בזמן הזה כלו תשע עשרה מלכים , ולא זכרתי ביניהם מלכות עתליה לפי שהית' מלכותה שלא כדת , וכפי האמת שנות מלכותה היה רלוי שיוחסו ליואש כי הוא כשאר מלך תחת לביו על פי הדין , לך לאמם בלוח המלכות לשר לעשה לזכור עניבה כדי להמשיך הדברים כפי הספור , ומלכי ישראל התחילו במלכותם מלחים ולרבעים ולחד שנה מירבעם עד הושע בן אלה , ומלכו בזמן ההוח גם כן תשע עשרה מלכים לא פחות ולא יותר , ומי יתן ולדע כבת השוני והחלמות הגדול הזה , שלחרי חלוקת המלכות היו מספר המלכים ביהודה ובישראל שוה בלא חלוף , בהיות שמלכי מלכי יהודה מלה וחמשים ושתים שנה יותר ממה שמלכו מלכי ישראל , ואין ספק שהשוני והחלמות הזה לא נפל במקרה ובהזמן כי מהשם היתה מסבה , והוא המורה שירלת השם תוסיף חיים ושנות רשעים תקלורנה , ולכן בזמן הרשה היו מלכים מועטים בבית יהודה ובזמן מועט היו מלכים רבים במלכות ישראל , לפי שהם לא הלריכו ימים על מלכותם • ואם תעיין בספורי המלכים כלם תמלא שכל המלכים ירלי הלקים וחוזבי שמו לשר היו במלכות יהודה הלריכו ימים הם ובניהם , לקיים מה שלאמר * למען יאריך ימים על ממלכתו דברי' י"ז כ' הוא ובניו בקרב ישראל • ואחכם למה היה הספר הזה במלכים הלה מבית יהודה ובית ישראל שוה בלא תוספת ולא חסרון כלל , הנה הוא מפלחות תמים דעים : הדבור החמישי בספר הגליות שבאו על יהודה וישרל • ולאחר שתדע שבעה גליות גלו ישראל ויהודה • הרלשון מהם היה כמו שכתוב בדברי הימים * לרחובני ולגדי ולחלי שבט המנשי ל"ה ל' ה' מ' שהגלם פול מלך לשור ויביאם לחלח ולחבור והרה ונהר גוזן עד היום הזה , ולז לקחו העגל שהיה בדן שעשה ירבעם והוליכוהו בגולה , והיה זה בימי פקח בן רמליהו מלך ישרל כמו שבח בסדר עולם : הגלות השני היה ליהוחז גם כן פרק כ' לאחרי זה שמה שבי' בימי פקח בן רמליהו גם כן , * שעלה מלכי' ב' ע' תגלת פלאסר מלך לשור ויקח לת עיון ולת חבל ולת כ"ש בית מעכה ולת יכוח ולת חבור ולת הגלעד ולת הגליל כל לרן נפתלי ויגלם לשורה , ועל הגלות זה כיבא יעשיהו * בעת ההיא הקל לרפה וכולן ולרפה כפתלי וגו' , יעשי' ק' כ' וזה הגלות כעל הענל השני שעשה ירבעם שמו בבית לל , לקיים מה שלאמר * גם לותו לשור יובל : הגלות השלישי הוזע י' ו' היה ליהוחז גם כן לחרי זה תשעה שנים בימי הוזע בן אלה מלכים ב' מלך ישרל , * וכשנת לרבע למלכות חזקיהו מלך יהודה עלה שלמנאסר מלך לשור על שמרון ויצר עליה שלש שנים ויתפר לת המלך בית כלח ויגל ישרל לשורה ויזב לותם בחלח ובחבור כהר גוזן ובערי מדי : הגלות הרביעי היה לבני יהודה לחרי זה שמה שנים , שעלה סנחריב ועמו כות ועוף וחמת וספרוים ולקח מלרן יהודה מלה וחמשים מדינות שהיו בהם מבני יהודה ושמעון ובקש להוליכן לגלות וחבור , עד שמרד בו מלך כוש וגזון הקלה מלפניו בהרי חבל , כמו שבוכר בסדר עולם : הגלות החמישי בימי יהויבין מלך יהודה , שבח נבוכד נלאצר מלך בבל והגלה לותו ירוזלם ולת כל השרים ולת כל גבורי החיל עשרת ללפים והחרש והמסגר והניחם בבלה , ובסדר עולם כתוב שהיו חמשת ללף מיהודה ובניימן ומשלר השבטים ומלבדם השלר שוכר : הגלות השני הוא גם כן לבני יהודה

2011 Ministerio de Cultura

הקדמה לספר מלכים

קפט

יהודה בימי לקיהו המלך , שעלה נבוכד נצר על ירושלם
ונצה עליה דיק ובצה העיר במצור ובמלוק והובקעה העיר ,
וכל נבוזרצדן רב טבחים ירושלם וישרוף את בית ה' ואת
בית המלך ואת חומת ירושלם כתן וירב נבת יהודה מכת
חרב והרג וצבדן קמצים ואת רבות והגלה עם רב ויביאם
בבלה ובצחיר בירושלם מלכת העם לכורתים וליוגבים שנת
לצפים , והגלה מהלויים מורעו של משה שנים רבות , והגלה
מנבי יהודה ובניתן שמונה מלות ושלשים ושנים אלף כל נלה
בחורי חמד : הגלות השניעי היה גם כן לנבי יהודה בלותה
שנה עצמה , בהיות גדליה בן לחיקם פקיד נגיד ומלוה
שרית הפלטה אשר נשארה בירושלם ובערי יהודה , בת
ישמעאל בן נתניה מורע המלוכה מבית דוד ובמלות מלך
בני עמון הרג את גדליה בן לחיקם ורבים מהעם אשר אתו
והוליכם בשבי אל ארץ בני עמון , ובשארים בכל הארץ נאו
וגלו מבריחה להשגב שם : אלה הם שבעת הגליות אשר הגלו
בני ישראל ובני יהודה בומן בית ראשון , ומבלעדי אלה עוד
היו אליהם גליות אחרים בהיותם בגלות ובבנין בית שני כמו
שבא בסדר עולם , שאחרי זה חמש עשרה שנה בא נבוכד
נצר ובכל מצרים ונר ושבף את היהודים שנשו שמה מעמון
ומואב ומשניות ארץ ישראל וירמיהו וברוך שהוליכו עמהם
למצרים לנקום עמהם . ואחרי כן ישראל שבשארו במצרים
הלכו לאלכסנדריא של מצרים והיו שם עד שפרו ורבו
והעמידו אלפים ורבבות . וכל מי שלא רצה בכבודם לא
רצה בבוד כל ימיו , והיה להם שם מקדש ומזבח ומפטמי
הקטורת ומערכת לחם הפנים ובתי מדרשות לחין מספר ,
והיו בעלי ממון ובעלי כח והתחזקו כל כך בארץ ההיא עד
שלא רצו לעלות לבי בבנין בית שני , וכן עשו רבים מהיהודים
שהיו בעמון ומואב ובארצות היושבים , וגם כל גלות שפרד לא
רצו לעלות לבית שני . ואחרי שבבנה בית שני ועמד קרבע
מאות ועשרים שנה , עלה פיטפטיאום קיסר וטיטום בנו
והחריבו ירושלם וטרפו בית ה' והגלו את ישראל לרומי . ולפי
שהרבה מהעם התקבצו בעיר הגדולה ביתר לאחרי קרבן הבית
ויצאו שמה תמצים ושתים שנה , והיה העם הטוב רב ועצום
מאד , עלה עליהם הקיסר אדריאנום הרשע והחריב את
העיר והגלה את ישראל משם ושלח את העם לאספמיה היא
ספרד . ועם אלה השארה גליות בשלש מספר העשרה גליות
שם זוכרו חז"ל בסדר עולם . וכן טרגינום הקיסר האחרון עשר
לאחרי קיסרי רומי עלה לאלכסנדריא והרג מהיהודים אשר
היו שם כפלים כיוצאו מצרים , ועשה כל זה בשארו שם עשר
רב , עד שאחרי כן אליכסנדרום קיסר רומי הוא הקיסר
הבא , עלה פעם אחרת על אליכסנדריאה והמית כל
היהודים אשר בה שהיה עם רב ועצום במאד מאד . ולא היה
זה אליכסנדרום מוקדון , כי הוא היה מלך יון ובתחלת בנין
בית שני היה , והוא אשר בנה אליכסנדריאה וקראה על שמו ,
אבל היה אליכסנדרום אחר קיסר ברומי שהיה קי שנה בקרוב
מה עש אחר הבית

הקדמה לספר מלכים

ותולדת הנביאה ותוריהו ויזריהו ויחזקאל שהם כלם שנה
ועזריס נביאים • ותמנה למלכי ישראל נבלו ׳ לחיה המלוכי
ועדו החוזה ׳ יהוא בן חנני הרואה ׳ אליהו התשבי ׳ מיכיהו
בן ימלא ועובדיה ׳ אליעזר בן שפט ׳ יונה בן אמתי ׳ הושע ׳
עמוס ׳ שהם כלם עשרה נביאים • הנה לפי כן היו במלכות
ישראל רעים רבים ונביאים מועטים ׳ ובמלכות יהודה היה
הדבר בהפך ׳ אלא היו הפוכים כל כך והיו ביניהם נביאים
רבים ׳ והיה זה להיו׳ בתוכם ירושלם ומקדש ה׳ לאזר שהם מקור
יעני׳ ב׳ ג׳ הנבואה והשפע ׳ וכמו שאמר * כי מציון תצא תורה ודבר ה׳
מירושל׳ ׳ ולכן היה זוכו בני יהודה עוד לשלש׳ נביאי לחרי׳ ׳
קני זכריהו מלאכי שנבאו בירושלם בזמם מבבל לבנות את
הבית ׳ ולהיו׳ התורה מורשה לבני יהודה העמידו להם ישיבות
לאחר החרבן בירושל׳ ובבבל ובהרדעא ובסורא ובפומבדיתא
ובמקומות לאחרים בזמן התלמים והלמודים ורבנן סבוראי
והגאונים שקמו לאחריהם דור לאחר דור ׳ עד שבאה המכתבה
והתורה בספרד ׳ ונתישבה שמה בשלמות ומעלה רמה עד כה
שאבדה תכמת תכמיו ובינת נבוניו תסתתר עם הגולה לאזר

מלכים

שמו׳ ג׳ יג׳ **שאול בן קיש** כפי מה שפירשתי בספר שמואל מזכות
מלכותו ׳ היתה המלכתו בשנת שלשים ושתים
שנה ׳ והיו ימי מלכותו ארבעים שנה :
דוד בן ישי מלך בשנת שלשים ושתים ושמונים
ושבעה שנים לבריאת העולם ׳ והיו ימי
מלכותו ארבעים שנה ׳ בימיו היה פנחס הכהן הגדול ונבון שמוץ הרואה :
שלמה בנו מלך בשנת שלשים ושבע מאות ועשרים
לבריאת העולם ׳ והיו ימי מלכותו ארבעים
שנה כלבו ׳ בימיו היה לדוק כהן גדול ונתן הנביא ואחיה
השלוני ועדו החוזה נביאים :

מלכי יהודה

רחבעם בן שלמה מלך בשנת שלשים ושבע מאות ושנים
ושבעה לבריאת העולם ׳ והיו ימי מלכותו שבע
עשרה שנה ׳ בימיו היה שמעיהו הנביא
ועדו החוזה נביאים :
אביה בנו מלך בשנת שלשים ושבע מאות ושמונים ואחד
לבריאה ׳ וימלוך שלש שנים ׳ בימיו היה עזריה
כהן גדול ועדו נביא :
אסא בנו מלך בשנת שלשים ושבע מאות שמונ׳ וארבעה
לבריאה ׳ וימלוך אחד וארבעים שנה ׳ בימיו היה
יהורם כהן גדול ועזריהו בן עודד וחנני הרואה ויהוא בן
חנני נביאים :
יהושפט בנו מלך בשנת שלשים וחמשה ועשרים
לבריאה ׳ וימלוך חמשה ועשרים שנה ׳ בימיו
היה יואדע כהן גדול ועובדיה ויזיאל בן זכריהו מבני אסף
ומיכיהו בן ימלא ויהוא בן חנני נביאים :
יהורם בנו מלך בשנת שלשים וחמשים שנה
לבריאה ׳ וימלוך שמונה שנים ׳ בימיו היה יהוידע
כהן גדול ואליהו נביא :
אחזיהו בנו מלך בשנת שלשים ושמונה וחמשים שנה
לבריאה ׳ וימלוך בירושלם שנה אחת ׳ בימיו היו
יהואש כהן גדול ואליעזר נביא :
עתליה אמו של אחזיהו החזיקה במלכות בשנת שלש אלף
תשעה וחמשים לבריא׳ ׳ ותאבד כל זרע המלכה
ותמלוך שבע שנים ׳ בימיה היה יהוידע תחנה כהן גדול ואליעזר
נביא ׳ ומלכותה היתה ממלכות יואש :
יואש בן אחזיהו מלך בשנת שלשים אחת ושלש
שנה לבריאת העולם ׳ וימלוך ארבעים שנה ׳ בימיו
היה יהוידע ואחריו פדיה כהנים גדולים וזכריה בן יהוידע
כהן ונביא :
אמציה בנו מלך בשנת שלשים ושלש ושמונ
לבריאה ׳ וימלוך עשרים ותשע שנה ׳ בימיו
היה לדקיהו כהן גדול ויחזן אחי אמיהו קבין אל יעשיה
נביא :

הגלתה : הדבור העשירי הוא ׳ שיעד הנביא עם שהנה ימים
באים בזמן בילת משיחנו וקבוץ הגליות שתתאחר בכמת ישראל
כלם ׳ ותהיה לגוי אחד בארץ ומלך אחד יהיה עליהם ויהיה
מזרע דוד ולא מזרע ושבע לאחר ׳ וכמו שאמר יחזקאל עם
* ועשיתי אותם לגוי אחד בארץ בהרי ישראל ומלך אחד יהיה יחזקאל
לכלם למלך ולא יהיו עוד לשני גוים ולא יחלו עוד לשאת לו׳ כב
ממלכות עוד ׳ ואמר * ועבדי דוד מלך עליהם ורועה אחד יהיה שם כל
לכלם וישבו על משפטי ושמרו את חקותי ועשו אותם ודוד
עבדי נשיא להם לעולם • וכדי שתדע בנקלה כל המלכים
אשר מלכו בישראל ויהודה ׳ ובאיזה זמן מלכו מזכות ירית
העולם ׳ וכמה היו ימי המלכתם ׳ והכהנים הגדולים שהיו
בימיהם ׳ והנביאים אשר בשלו בזמניהם ׳ רציתי לכתבם פה
בלוח אחד בזה הסופן לאזר תדקה ׳ כפי מה שלקטתי מספורי
הכתובי׳ בזה הספר ובספר דברי הימי׳ ׳ וכפי מה שקבלו חז״ל
בסדר עולם בתוסם הדברים שהיו מקובלים אצלם ׳ כי אין
ספק שהיו בינתם בספרי דברי הימים למלכי יהודה ולמלכי
ישראל שהם לקחו קבלתם :

כוללים

מלכותו ארבע׳ שנה ׳ בימיו היה כהן גדול אביתר הכהן
ובשלו בזמנו שמואל הרואה וגד החוזה ונתן הנביא :
שלמה בנו מלך בשנת אלפים ותשע מאות ועשרים
לבריאת העולם ׳ והיו ימי מלכותו ארבעים
שנה כלבו ׳ בימיו היה צדוק הכהן גדול ונתן הנביא ואחיה
השלוני ועדו החוזה נביאים :

מלכי יהודה

עזריהו בנו מלך בשנת אלפים מאה ושלשים וארבע
שנה לבריאה ׳ וימלוך נב עשרה שנה ׳ והיו בימיו
יואל כהן גדול הושע ועמוס ויעציה נביאים :
יותם בנו מלך בשנת אלפים מאה שמונים ושבע
לבריאה ׳ וימלוך נב עשרה שנה ׳ בימיו היו
יואל כהן גדול הושע ועמוס ויעציהו ומיכה המורשתי
נביאים :
אחז בנו מלך בשנת אלפים מאתים ושנים שנה
לבריאה ׳ וימלוך נב עשרה שנה כלבו ׳ בימיו
היו לוריהו כהן גדול הושע ועמוס ויעציה ועובד ומיכה
נביאים :
חזקיהו בנו מלך בשנת אלפים ומאתים ושמונה
עשר לבריאה ׳ וימלוך תשע ועשרים שנה ׳ בימיו
היו צריה כהן גדול הושע ועמוס ויעציה ומיכה נביאים :
מנשה בנו מלך בשנת אלפים ומאתים וארבעים
ושבעה שנים לבריאה ׳ וימלוך חמשים וחמש
שנה ׳ בימיו היו הושעיה כהן גדול יואל וכתוס ונחנקוק
ונחזי נביאים :
אמון בנו מלך בשנת אלפים שנה ומאת ושנים
לבריאה ׳ וימלוך שנתים שנה ׳ בימיו היו שלום כהן
גדול נחתוס ונחנקוק וחוזי נביאים :
יאשיהו בנו מלך בשנת אלפים שנה ומאת וארבע
לבריאה ׳ וימלוך שלשים ואחד שנה ׳ בימיו
היו חלקיהו כהן גדול וירמיה וצפניה וחולדה הנביאה
נביאים :
יואחז בנו מלך בשנת אלפים שנה ושלש ומאת ושלשים
וחמשה לבריאה ׳ וימלוך שלשה חדשים ׳ בימיו היו
חלקיהו כהן גדול וירמיהו נביא :
יהויקים אחיו מלך בשנת אלפים שנה ושלש ומאת ושלשים
וחמשה לבריאה ׳ וימלוך אחד עשרה שנה ׳
בימיו היו עזריהו כהן גדול ירמיהו ולוריהו נביאים :
ובשנת שלש למלכותו עלה נבוכד נאצר פעם ראשונה
על ירושלם ולקח את כלי בית המקדש והגלה קצת העם
ומזרע

2011 Ministerio de Cultura

הקדמה לספר מלכים

ומזרע המלוכה מן הפרתמים ויאסור את יהויקים ויוליכהו בבלה ונשתעבד אליו והשיבו למלכותו ׳ ויש מן החכמי׳ שקראו לפעם הזאת שנלכדה ירושלם ע״י נבוכד נצר חרבן הבית :

יהויכין בנו מלך בשנת שלשת אלפים ושלש מאות ארבעים וששה ליצירה ׳ וימלוך שלשה חדשים ׳ בימיו היה שריהו כהן גדול וירמיהו נביא :

צדקיהו אחיו מלך בשנת שלשת אלפים ושלש מאות ארבעים וששה ליצירה ׳ וימלוך אחד עשרה שנה ׳ בימיו היו יהוצדוק אחי עזרא הסופר כהן גדול והיו ירמיהו ויחזקאל נביאים ובזמנו נחרב ירושלם : וראוי שתדע שממלכי בית יהודה אלה מתו בחרב חמשה מהם ׳ אחזיהו ויואש בנו ואמציהו בן בנו ואמון בן מנשה ויאשיהו בנו ׳ ושלשה ממלכי בית יהודה אלה הלבו בשבי ׳ יהואחז שאסרו מלך מצרים והוליכו מצרימה ׳ ויהויכין וצדקיהו שהוליך אותם נבוכד נצר בבלה והשאר מתו בכבודם · וראוי שתדע עוד שהלוח הזה סדרתי אותו פה בשנות המלכים כפי פשוטי הכתובים ׳ ויתחייב ממנו שהיה חורבן ירושלם ושרפת הבית בשנת ג׳ אלפים ושנ״ח לבריאת העולם ׳ וכן מנאן ר׳ אברהם ן׳ דאור בסדר הקבלה ׳ וחכמים מהאחרוני׳ נמשכו אחריו ׳ אך אמנם כפי בעל סדר עולם אותו החורבן ההחלטי מירושלם ושרפת בית הש״י לא היה כי אם בשנת ג׳ אלפים ושלח״ ׳ והיה זה לפי שהם פחתו משנות יהורם בן יהושפט ומשנות עזיהו עשרים שנה ׳ ואכ״ אחקור עליו אם יזכני השם ית׳ **בספר ימות עולם** שיש עם לבבי לעשות :

מלכי ישראל

ירבעם בן נבט מלך בשנת אלפים ותשע מאות ששים וארבעה ליצירת העולם ׳ וימלוך שנים ועשרים שנה ׳ בימיו נבאו אחיה השלוני ועדו החוזה :

נדב בנו מלך בשנת אלפים ותשע מאות שמונים וששה ליצירה ׳ וימלוך שנתים ׳ בימיו נבא יהוא בן חנני הרואה :

בעשא בן אחיה מלך בשנת אלפים ותשע מאות שמונים ושמונה ליצירה ׳ וימלוך ארבעה ועשרים שנה ׳ בימיו נבא יהוא בן חנני הרואה ?

אלה בנו מלך בשנת שלשת אלפים ושנים עשר ליצירה ׳ וימלוך שנתים ׳ בימיו נבא יהוא בן חנני הרואה :

זמרי מלך בשנת שלשת אלפים וארבעה עשר ליצירה ׳ וימלוך שבעה ימי׳ ׳ בימיו נבא יהוא בן חנני הרוא׳ :

עמרי מלך בשנת שלשת אלפים וארבעה עשר ליצירה ׳ וימלוך שתים עשרה שנה ׳ בימיו נבא יהוא בן חנני הרואה :

אחאב בנו מלך בשנת שלשת אלפים ועשרים וששה שנים ליצירה ׳ וימלוך עשרים ושתים שנה ׳ בימיו נבאו אליהו התשבי ומיכיהו בן ימלא ועובדיה :

אחזיהו בנו מלך בשנת שלשת אלפים וארבעים ושמונה ליצירה ׳ וימלוך שנתים ׳ בימיו נבא אליהו התשבי :

יהורם אחיו מלך בשנת שלשת אלפים וחמשים ליצירה ׳ וימלוך שתים עשרה שנה ׳ בימיו נבאו אליהו התשבי ואלישע בן שפט :

יהוא בן נמשי מלך בשנת שלשת אלפים וששים ושנים ליצירה ׳ וימלוך עשרים ושמונה שנה ׳ בימיו נבאו אלישע בן שפט ויונה בן אמתי :

יהואחז בנו מלך בשנת שלשת אלפים ותשעים שנים ליצירה ׳ וימלוך שבע עשרה שנה ׳ בימיו נבאו אלישע בן שפט ויונה בן אמתי :

יהואש בנו מלך בשנת שלשת אלפים ומאה ושבעה ליצירה ׳ וימלוך שש עשרה שנה ׳ בימיו נבאו אלישע בן שפט ויונה בן אמתי :

ירבעם בנו מלך בשנת שלשת אלפים מאה ועשרים ושלש ליצירה ׳ וימלוך ארבעים ואחד שנה ׳ בימיו נבאו יונה בן אמתי הושע ועמוס :

זכריהו בנו מלך בשנת שלשת אלפים מאה וששי׳ וארבעה ליצירה ׳ וימלוך ששה חדשים ׳ בימיו היו יונה בן אמתי הושע ועמוס :

שלום בן יבש מלך בשנת שלשת אלפי׳ מאה וששים וחמשה ליצירה וימלוך ירח ימים ׳ בימיו היו הושע ועמוס ומיכה המורשתי :

מנחם בן גדי מתרצה מלך בשנ׳ שלשת אלפים מאה וששים וחמשה ליצירה ׳ וימלוך עשר שנים ׳ בימיו היו הושע ועמוס ישעיהו ומיכה המורשתי :

פקחיה בנו מלך בשנת שלשת אלפים מאה ושבעים וחמשה ליצירה ׳ וימלוך שנתים ׳ בימיו היו הושע ועמוס ישעיהו ומיכה המורשתי :

פקח בן רמליהו מלך בשנת שלשת אלפים מאה ושבעים ושבעה ליצירה ׳ וימלוך עשרים שנה ׳ בימיו היו הושע ועמוס ישעיהו ומיכה המורשתי :

הושע בן אלה מלך בשנת שלש׳ אלפים מאה ותשעי׳ ושבעה ליציר׳ ׳ וימלוך תשעה שנים ׳ בימיו נפלג׳ הארץ ונלכד שומרון והיו הנביאי׳ הנזכרי׳ למעל׳ · וידוע תדע שממלכי ישראל אלה אשר זכרתי נפלו בחרב תשע׳ ׳ והם נדב בן ירבעם אלה בן בעשא וזמרי ואחאב ויהורם בן אחאב וזכריהו ושלום ופקחיה בן מנחם ופקח בן רמליהו ׳ והלך בשבי הושע בן אלה אחרון המלכים ההם · זהו מה שראיתי להודיעך דרך כלל בעניני מלכי יהודה וישראל ׳ והיא ההקדמה הראשונה :

ההקדמה השנית בתשובת השאלה האחרונה מאותם החמש עשר׳ שאלות אשר שאלתי בהקדמ׳ הכוללת אשר עשיתי בתחל׳ פירוש ספ׳ יהושע והיא תכלול שתי ספקו׳ האחד דף ד׳ עג אם היה שכוון הנביא ירמיהו ע״ה במצו׳ האלקי׳ לספר כל עניני המלכים וקורותיה׳ בספר הזה ׳ ר״ל ספר מלכי׳ ׳ למה אם כן לא ספר עניניה׳ בשלמו׳ כלם ונסתפק בספור קצת׳ והשמט׳ קצת׳ ? הלא תראה שבספור כל מלך ומלך בין ממלכי יהוד׳ ובין ממלכי ישראל אומר הכתוב שיתר דברי המלך ההוא וכל אשר עשה וגבורותיו הלא הם כתובי׳ על ספר דברי הימי׳ למלכי ישראל או למלכי יהודה ׳ וזה יורה שהיו ביניהם ספרי דברי הימי׳ אשר נכתבו עליה׳ עניני המלכי׳ כלם אם למלכי ישראל ואם למלכי יהודה ׳ ושהנביא כאשר כתב ספר מלכים לקח משם קצת הדברי׳ ועזב קצתם ׳ ולכן באחרית הספור יאמר הכתו׳ ששאר עניני אותו מלך שלא כתבם הנביא הנם כתובים על ספר דברי הימים ׳ ועל כן יספק המספק אם היו הדברים כלם נכתבים בספר דברי הימים ׳ מה ראה הנביא אם כן לכתוב ספר מלכים במה שאין בו צורך ? ואם ראתה החכמ׳ העליונה שהיה ראוי לכתוב עניני המלכים על ספר מפי נביא ׳ למה לא נכתבו כלם ונכתבו קצתם זולת קצתם ? והספק השני בעזרא הסופר שכתב בספר דברי הימים אשר עשה ספורי המלכים אשר באו בספר זה ׳ ובקצתם לא הוסיף ולא חסר ולא שנה כלל ׳ והיתה אם כן מלאכתו בחלק הזה מותר ודבר בטל בזכרו מה שכבר ספר הנביא בספר הזה מבלי תוספת וחסרון ׳ ובקצת המלכים השמיט דברים רבים ממה שכתב הנביא הנה ׳ ובקצתם הוסיף ספורי׳ שלא נזכרו בזה הספר ׳ ולא ידענו אם נאמין לדברי הנביא אשר כתב בספורי המלכים ונחשוב שמה שהוסיף עזרא לכתוב בהם אינו אמת ׳ או אם נחשוב שחסר הנביא מלכתוב מה שהיה ראוי לכתוב ושהשלימו עזרא ? ואני כשהעירותי השאלה ההיא נשבעתי ואקיימה להתירה ולהשיב עליה במקום הזה · ומה שראוי שאומר בהתרה הוא ׳ שאין ספק שהיה המנהג בישראל (כמו שהוא גם היום בקרב האומות) לכתוב בספר כל עניני המלכים ומעשיהם ׳ והספרים ההם היו נקראים דברי הימים ׳ לפי שהיו נכתבים עליהם קורות הזמן וילידי הימים אשר לכל מלך ומלך ׳ והיו בכלל הספורים

2011 Ministerio de Cultura

הקדמה לספר מלכים

וההגדות ההם דברים הכרחיים ודברים מיותרים כי אם
לתכלית הספור בלבד לכתוב על ספר כל מעשה המלכים
דבר יום ביומו ׀ והיו גם כן בהם דברים נכתבים כפי הרצון
כדרך הסופרי׳ מגידי הדברים לשבח ולגנות יותר מהראוי כפי
אהבתם ושנאתם ׀ והנה כשרצה הקב״ה לצוות לנביא לכתוב
על ספר עניני המלכים ׀ לא היה לתכלית הספור כענין
הגדת דברי הימים ׀ אבל היה בלבד להודיע הסתעפות
הדורות והשתלשלות המלכי׳ זה מזה ׀ וגם כן להודיע צדקתם
או רשעתם והשכר שקבלו מהשם על מעשיהם או העונש
שנענשו עליהם ׀ וכל זה כפי האמת הנבואיי וההתודעות
האלקיי ׀ ולהיות זאת כוונת הנביא בזה הספר ׀ היה שהשמיט
דברים רבים מאותם אשר היו בספרי דברי הימים מהגדות
ומעשה המלכים וגבורתם ובנין ערים ׀ לפי שזה כלו עם
היותו מתיחס לספר דברי הימים ׀ לא היה נאות ולא הכרחי
לספר הזה שהיה מכוון בעצם וראשונה להודיע השתלשלות
המלכים צדקתם ורשעתם שכרם ועונשם לא דבר אחר כמו
שאמרתי ׀ וזהו אמרו באסא * ויתר כל דברי אסא וכל גבורתו בסי׳ טו׳ כג׳
וכל אשר עשה והערים אשר בנה הלא המה כתובים על ספר
דברי הימים למלכי יהודה ׀ וכן בשאר המלכים ׀ ובזה יותר
הספק הראשון אשר זכרתי מהשאלה הזאת : ואמנם לספק
השני ממה שכת׳ עזרא בספורי המלכים בספר דברי הימים ׀
כבר כתבתי בהקדמתי לספר שמו״ל שהיתה כוונת עזרא לספר דף עה׳ ע״ב
יחוסו של זרובבל בן שאלתיאל בן בנו של יהויכין שהיה מזרע
בית דוד והיה נגיד ומצוה עליהם בבית שני ׀ וחשב לעשות
שני ספרים ׀ הראשון מהם הוא ספר דברי הימים לספר
יחוסו ׀ והתחיל מאדם הראשון דור אח׳ דור עד דוד ׀ וממנו
השתלשלות זרעו מלך אחר מלך ממלכי יהודה עד צדקיהו
המלך האחרון מהם ׀ ולכן לא זכר שמה דבר ממלכי ישראל
כי אם ממלכי יהודה בלבד ׀ והספר השני והוא ספר עזרא ׀
ספר בו השבים מגלות בבל אל ירושלם וייחוסם ונשיאות
זרובבל ובנין הבית השני ומה שקרה להם שמה בימי עזרא ׀
והיה דעתו שיהיו שני הספרים האלה ׀ ר״ל דברי הימים
ועזרא ׀ מחוברים ומדובקים ׀ וששני הספרים האלה אשר
עשה היה די לאנשי דורו לדעת יחוסם ויחוס דוד מלכם
והמלכים יוצאי חלציו גבורותיהם ומעלותיהם והסתעפותם
והשתלשלותם עד זרובבל נשיאם ׀ ומפני זה אותם הפסוקים
אשר באו בסוף ספר דברי הימים ובשנת אחת לכורש מלך
פרס לכלות דבר ה׳ מפי ירמיהו העיר ה׳ את רוח כורש מלך
פרס וגו׳ ׀ באותם הפסוקי׳ עצמם התחיל ספר עזרא להורות
על דבקות שני הספרים וחבורם ׀ ולהיות כוונת עזרא בספר
דברי הימים לשבח ולפאר עניני מלכי יהוד׳ ׀ האריך בספורי
מלחמותיהם וכל עניני כבודם ׀ ולא היה התוספת הזה מותר
ודבר בטל ׀ לפי שהיה הכרחי כפי כוונתו שהיא להגיד
שלמיות מלכי יהודה ומעלותיהם ׀ ולא הוצרך הנביא ירמיהו
לכתוב הדברים ההם בספר הזה ׀ לפי שהית׳ כוונתו מתחלפת
לכוונת עזרא כמו שאמרתי ׀ ובמקומות אחרים קצר עזרא
ממה שכתב הנביא ׀ לפי שהנביא כוון לבאר השתלשלות
המלכים והסתעפותם ׀ ועזרא לא כוון לדבר מזה ׀ כי אם
לספר מעלות מלכי יהודה ׀ ולכן בספור שלא היה ספור
מעלה קצר בו · הלא תראה שכתב עזרא * שיהושפט בשנת ד״ה ב׳ י״ז
שלש למלכו שלח שריו ועמהם הלויים בכל ערי יהודה ללמד
את העם התורה והמצות ׀ וזכר שם מגדולתו ועשרו ושהיה
פחדו על כל ממלכות הארצות אשר סביבו׳ יהודה ולא נלחמו
עם יהושפט ׀ ושמן הפלשתים היו מביאים לו מנחה וכסף
משא ׀ גם הערביים מביאים לו צאן ותישים מדי שנה בשנה ׀
וזכר * שבאו בני עמון ומואב על יהושפט למלחמה ושמלכי שם כ׳
צבאות ידודון ידודון וינגפו עמון ומואב ויבא יהושפט ועמו
לשלול שלל ולבוז בז ׀ ודברים אחרים רבים זכר שמה ׀
והנה לא ראה הנביא לספר התשועה הזאת בספר זה ׀ לפי
שהוא לא יגיד מהמלחמות רק מה שיצטרך כפי כוונת הספר
להגיד מה שנעשה על צד ההשגחה להעניש את הרשעים ׀
כענין מלחמת רמות גלעד * ׀ או לסבב דבר גזור מלפניו מלכי׳ א׳ כ״ג
ית׳ כמלחמות בן הדד * ׀ ואחרי שהודיע הנביא שיהושפט שם כ׳
היה ישר עם ה׳ ושעשה גבורות רבות לא ראה לפרט יותר
ממעשיו ׀ אמנם עזרא שכוון להגדיל עניני מלכי יהודה ׀
ספר העניני׳ כלם בארוכה ולקח אותם מספרי דברי הימים ·
הנה אם כן מה שהוסיף עזרא בספורים היה כפי כוונתו
להגדיל בשבח מלכי יהודה ׀ ומה שחסר היה בדברים שלא
מצא בהם ענין מעלה ושלמות ׀ ומה שכתב באותו דרך עצמו
שכתב הנביא בכאן בלי תוספת וחסרון היה להכרח ספורו ·
ואני אעיר בע״ה בכל מקום מה שהוסיף או חסר עזרא בדברי
הימים ואתן הסבה עליו ׀ ויספיק עתה ראשי דברים האלו
בדרך כלל ׀ ועם זה הותר הספק השני מהשאל׳ הזאת ונשלמה
זאת ההקדמה השנית ׀ ואחרי שתי ההקדמות האלה אבוא
בגבורות ה׳ אלקים ובעזרתו לפרש
הספר הזה :

והנה שערתי בספר הזה כדי הספורים וסדר עניניהם שבע עשרה פרשיות:

הפרשה הראשונה תספר שדוד המליך בחייו את
שלמה בנו בעבור ענין אדניהו ׀
ומה שצוה אותו לפני מותו וענין קבורתו · תחלת הפרשה
והמלך דוד זקן וגו׳ ׀ עד ויבא אדוני׳ בן חגית אל בת שבע וגו׳ :

הפרשה השנית תספר הדברים אשר בהם היתה
הממלכה נכונה ביד שלמה ׀ אם
במה שהרג את אדוניהו ויואב ושמעי ׀ ואם במה שקנה אוהב
ורע את פרעה מלך מצרים במה שהתחתן עמו ׀ ואם במה
שנשלם בחכמה עליונה ובאהבת השם ובגדולת המשרתים
וכבוד ביתו וגודל מעלתו · תחלת הפרשה ויבא אדוניה
בן חגית וגומ׳ ׀ עד וישלח חירם וגומר :

הפרשה השלישית תספר בנין הבית המקודש אשר
בנה שלמה ובית המלך ובית יער
הלבנון ואולם המשפט והבית אשר עשה לבת פרעה וכל כלי
בית האלקים ׀ ואיך הביאו ארון העדות אל קדש הקדשים
וששרתה השכינה שמה · תחלת הפרשה וישלח חירם מלך צור
וגו׳ ׀ עד אז אמר שלמה ה׳ אמר לשכון בערפל :

הפרשה הרביעית תספר התפלה והתחנה אשר עשה
שלמה בחנוכת הבית והברכה
אשר ברך את העם והזבחים אשר בחנוכת המזבח וחג
הסוכות אשר עשה ׀ והנבואה אשר באה לו על תפלתו ·
תחלת הפרשה אז אמר שלמה ה׳ אמר לשכון וגומ׳ ׀ עד ויהי
מקץ עשרים שנה וגו׳ :

הפרשה החמישית תספר שאר הדברים הרשומים
שעשה שלמה ׀ וספור מלכת שבא
ועושר המלך ומעשיו ׀ ומה שנטה מהדרך האמתי בזקנתו
עם נשיו ׀ ומה שקרהו עם אויביו והנבואות שבאו עליו
ומיתתו · תחלת הפרש׳ ויהי מקצה עשרים שנה וגומ׳ ׀ עד
וילך ירבעם וגומר :

הפרשה הששית תספר איך נחלקה המלכות אחרי
מות שלמה ׀ ומלך רחבעם בנו על
יהודה ובנימן בלבד וירבעם מלך על עשרת השבטים ׀
והעגלים והבמות אשר עשה ׀ ומה שקרא הנביא שבא מיהודה
על המזבח לפניו ׀ וענין הנביא הזקן אשר בבית אל ׀ ומיתת
אביה בן ירבעם ומה שנבא עליו אחיה השלוני ׀ ועלית שישק
מלך מצרים על ירושלם · תחלת הפרש׳ וילך ירבעם שכם וגו׳ ׀
עד ובשנת שמנה עשרה למלך ירבעם וגו׳ :

הפרשה השביעית תספר עניני אביה בן רחבעם
ועניני אסא מלכי יהודה ועניני
מלכי ישראל שמלכו בימיהם ׀ רוצה לומר נדב בן ירבעם
ובעשא ואלה בנו וזמרי ועמרי ואחאב בנו ששה מלכי ישראל
אלה שמלכו בימי אסא מלך יהודה ׀ ומה שנבא יהוא בן חנני
על בעשא ·

2011 Ministerio de Cultura

הקדמה לספר מלכים

על בעשא · תחלת הפרשה ובשנת שמנה עשרה שנה למלך ירבעם וגו׳ ، עד ויאמר אליהו התשבי וגו׳ :

הפרשה השמינית תספר עצירת הגשמים אשר עשה אליהו ، ומה שקרהו בהיותו מתחבא בנחל כרית ، ואחר כן בצרפת בבית האשה הצמצ׳ ، והנסיון אשר עשה עם נביאי הבעל בהר הכרמל ، ואיך ברח מיראת איזבל אשת אחאב אל הר האלקים חורבה ، והמראה אשר ראה שמה ، ואיך משח לאלישע תחתיו לנביא · תחלת הפרשה ויאמר אליהו הנביא וגומר ، עד ובן הדד מלך ארם קבץ וגו׳ :

הפרשה התשיעית תספר שתי המלחמות אשר נלחם בן הדד מלך ארם עם אחאב וההצלחה והתשועה אשר היה לישראל בהם ، ושאחאב רחם וחמל על בן הדד בהיותו אויבו ולא חמל על נבות היזרעאלי כדי לירש את כרמו ، והנבואה שבאהו עליו ، ואיך עלו מלך יהודה ומלך ישראל להלחם במלך ארם לקחת את רמות גלעד ، ומה שנבא אליהם מיכיהו בן ימלא על זה ، ושנהרג שם אחאב · תחלת הפרשה ובן הדד מלך ארם קבץ את כל חילו וגו׳ ، עד ויהושפט בן אסא מלך יהודה וגו׳ :

הפרשה העשירית תספר מלכות יהושפט בן אסא מלך יהודה ומלכות אחזיהו בן אחאב מלך ישראל ، ומה שקרהו בחליו עם אליהו הנביא ، ואופן עליית אליהו בסערה השמימה ، והנסים אשר עשה אלישע אחרי הפרדו מאליהו בירדן ובירחו ובביתאל · תחלת הפרשה ויהושפט בן אסא וגומ׳ ، עד ויהורם בן אחאב מלך על ישראל וגו׳ :

הפרשה הי״א תספר נסים אחרים שעשה אלישע אחרי שנפרד מאליהו רבו ، ומלחמת מלך ישראל ומלך יהודה ומלך אדום עם מלך מואב ותשועתם כדבר הנביא ، ושאר הספורים שנעשו הנסים בהם · תחלת הפרשה ויהורם בן אחאב מלך על ישראל וגומ׳ ، עד ויבא אלישע דמשק ובן הדד וגו׳ :

הפרשה הי״ב תספר שאלישע משח את חזאל למלך על ארם ואת יהוא בן נמשי למלך על ישראל ، ומלחמות חזאל שעשה בישראל ، ומכת חרב והרג ואבדן שעשה יהוא בבית אחאב ובכהני הבעל והאשרה ובעובדיהם · תחלת הפרשה ויבא אלישע דמשק וגומ׳ ، עד ועתליה אם אחזיהו וגו׳ :

הפרשה הי״ג תספר המשכות מלכי יהודה אחרי מות עזריהו ، ושעתליה אמו החזיקה במלכות ותאבד את כל זרע המלוכה ، ושנמלט יהואש יונק שהחביאו יהוידע הכהן והמליכו אחרי כן והמית את עתליהו בחרב ، ושיהואש חזק את בדק בית ה׳ ، ומה שקרה ליהואש עם חזאל מלך ארם ، ושמת יהואש בידי עבדיו שהרגוהו · תחלת הפרשה ועתליהו אם אחזיהו ראתה וגומ׳ ، עד בשנת עשרים ושלש ליואש וגו׳ :

הפרשה הי״ד תספר ארבעה מלכים שמלכו בישראל יוצאי חלצי יהוא בן נמשי ، כמו שייעדו הנביא * בני רבעים ישבו לך על כסא ישראל ، והם יהואחז מלכי׳ ב׳ י׳ל׳ בנו ויואש בן יהואחז וירבעם בן יואש (שבימיו מת אלישע) וזכריהו בן ירבעם ، והמלכים שמלכו ביהודה בימיהם ، והמלחמה שהיה בין אמציה מלך יהודה ובין יואש מלך ישראל הנזכר · תחלת הפרשה בשנת עשרים ושלש ליואש בן אחזיהו וגו׳ ، עד שלום בן יבש מלך וגו׳ :

הפרשה הט״ו תספר המלכים אשר מלכו בישראל אחרי שתמו מלכי בית יהוא ، שהם שלום ומנחם ופקחיה ופקח בן רמליהו והושע בן אלה ، ושבימיו הגלה מלך אשור שבטי ישראל ויוליכם בחלח וחבור נהרי גוזן והרי מדי עד היום הזה ، ותספר עם זה ממלכי יהודה יותם בן עזריהו ואחז בנו · תחלת הפרשה שלום בן יבש מלך וגו׳ ، עד ויהי בשנת שלש להושע בן אלה :

הפרשה הי״ו תספר מלכות חזקיהו מלך יהודה ، וענין סנחריב והדברים אשר שלח ביד עבדיו לחרף את חזקיהו ולהמס את לבב העם ، ומה שקר׳ לסנחריב על זה מהעונש ، ותספר עם זה החולי שחלה חזקיהו ، ומה שנבא ישעיהו עליו ، וכם כל המעלות ושאר הדברים שקרו בימיו · תחלת הפרשה ויהי בשנת שלש להושע וגו׳ ، עד בן שתים עשרה שנה מנשה במלכו וגו׳ :

הפרשה הי״ז תספר מלכות מנשה ואמון בנו ויאשיהו צדיק מושל בירחת אלקים ، ושחזק את בדק בית ה׳ ، ושחלקיה הכהן מצא את ספר התורה ומה שנבאה חולדה הנביא׳ עליו ، והפסח אשר נעשה אחרי טהרת המקדש ושביתת העז מן הארץ ، ותספר מלכות יהואחז ויהויקים בני יאשיהו ויהויכין בן יהויקים ומלכות צדקיהו ، ושבימיו נחרב׳ ירושלם ונשרפ׳ בית קדשנו ותפארתנו · תחלת הפרש׳ בן שתים עשרה שנה מנשה במלכו וגו׳ ، עד סוף הספ׳ :

פרשה ראשונה תספר שדוד המליך בחייו את שלמ׳ בנו בעבור ענין אדוניהו ، ומה שצוה אותו לפני מותו וענין קבורתו · תחלת הפרשה והמלך דוד זקן וגו׳ ، עד ויבא אדוניה בן חגית אל בת שבע וגו׳ ، והנה שאלתי בפרשה הזאת ששת השאלות כדרכי :

השאלה הראשונה היא מה ששאלתי בהקדמה הכוללת אשר עשיתי לפירוש הספרים האלה בתחלת ספר יהושע ، והיא למה התחיל הספר הזה מעניני דוד בזקנתו וצואתו אל שלמה בנו לפני מותו ? והיה ראוי שיהיה ספור הדברים האלה בספר שמואל אשר יוחד לעניני דוד וישלים שם ספוריו כלם עד מותו ויתחיל ספר מלכים מעניני שלמה וספוריו ، כי זה ממה שראוי שנאמר אותו בזה המקום :

השאלה השנית למה נכתב בתחלת זה הספר ענין אביש השונמית ושהיה דוד זקן ויכסוהו בבגדים ולא יחם לו ויתר דברי הספור ההוא ? והנה כפי הנראה אין בספור הזה תועלת להודיעו אותנו ، האם נחשוב שנכתבו על ספר כל הענינים הפרטיים אשר עשה דוד כל ימיו ، הנה זה בלא ספק בלתי אפשר הוא ، כי רבו מארבה ואין להם מספר ، ולא נכתבו כי אם הדברים הרשומים ، ואין ענין אביש רשום ונדול לשיצטרך הנביא להודיעו ، ואולי מפני זה כתב גרונימו חכם מחכמי הנוצרים שהיה ענין אביש שקראה הכתוב נערה בתולה משל לחכמה שהיתה משרתת את המלך דוד בזקנותו ، כי כמו שנזכר בסוף ספר שמואל שבאחרית ימיו זכה למעלת הנבואה ، דכתיב * אמר אלקי ישראל לי דבר צור ישראל ، ככה זכר הנה שבעת שמו׳ ב׳ כ״ג ג׳ אפיסת כחותיו הגשמיות נתוספה בו חכמה עליונה ، וכמו שאמר * בישישים חכמה ، אבל הדברים האלה הבל המה איוב י״ב י״ב מעשה תעתועים ، כי הדברים כפשוטם היו ، והנערה היתה אביש השונמית ، והיא אשר שאלה אדוניהו לאשה ונהרג עליה כמו שיזכור אחרי זה ، האם נפרש כל זה על החכמה ?

השאלה השלישית בדברי בת שבע ונתן הנביא שדברו אל המלך בענין אדוניהו ، שנתרעמו על אשר לא קרא את שלמה אל משתה היין ، ויורה שאם היה קורא אותו כמו שקרא לשאר בני המלך לא היו מתרעמים ממנו והיה הענין טוב בעיניהם ، וזה גב׳ יקשה במה שעשו אותה תלונה עצמה בעבור שלא קרא לנתן הנביא ולצדוק הכהן ולבניהו בן יהוידע ، והנה עצם התרעומת ואמתתו היה בענין המלכות אשר היה מולך אדוניהו בהיות שנשבע דוד להמליך את שלמה ، לא במה שהיו מקנאים בקרואים אשר הזמין והקדים לזבחו :

השאלה

2011 Ministerio de Cultura

השאלה הרביעית היא מה שהערותי גם כן בהקדמה
הכוללת הנוכרת, והשלמתי החקירה
בה בהקדמת ספר שמואל, ורציתי לזכרה הנה לפי שזהו
המקום הנאות אל ידיעתה, והוא למה לא כתב הנביא
במקום הזה הדברים היקרים אשר דבר דוד לשלמה בנו לאחרי
המלכתו על בנין בית ה', ומה שהכין דוד להתנדב למלאכת
הקדש ומספר הלויים אשר מנה לעבודת הבית, ומה שדבר
לשרי ישראל על עסקי הבנין המלכי ההוא, ואיך נתן תכנית
המלאכה לשלמה ואיך כירך את ה' ואת הקהל? ויותר קשה
מזה שלא זכר כאן שהמליכו את שלמה פעם שנית בקרב כל
ישראל וכל זה זכר עזרא בדברי הימים, והם הדברים
היקרים והגדולים שקרו בין המלכת שלמה הראשונה למיתת
דוד אביו ולמה לא נזכרו בכאן? ואת בחמת היתה חקירה
הכרחית רצוי לחקור עליה ולא קדמני קדם לדבר בה דבר
קטן או גדול:

השאלה החמשית במה שמוה דוד לשלמה בנו על יואב
שלא יוריד שיבתו בשלום שאולה,
ויקשה זה מאד מנדרים. שם למה שיואב היה לדוד עבד
כאמן ועבד מעשיו ובשר מבשרו ועשה על דבר כבוד שמו
מעשים גדולי המעלה, ולמה גמלהו רעה תחת טובה? וכבר
לפני מותו שהיה יותר רצוי שיהיה מוקל ומגלח למי לשער ראש
לו ושלא יקוש ויכעור את ציריו ועבדיו, ושם נאמר שהיה
יואב בן מות כפי הדין על לשד הרג את לבנר ואת עמשא
כאו שיזכור, הנה יקשה מאד למה לא העניש דוד בשעת
המעג' או קודם בהיותו מלך וקל וכפש וה' הניח לו מכל קוביו
מכניס? והנה דוד עלמו כמנע מהעניש בלחרו כאשר את
שמ' ב' ג' לט קבר * ואכי היום רך ומשוח מלך והאנשים האלה בני צרויה

א

א (ו) והמלך דוד זקן וגו'. כבר
כתבתי בוולת זה
דף ב' עד המקום שרצה הכניח ירמיהו
עד לאחר כתב הספר הזה
לעשות תפלתו מזה המקום,
לפי שכוון לכלול בספר הזה
כל עניני שלמה והמשקתו ומה שמשך לקריו להיותם עניבים
מתיקמים אל מפורי שלמה, ולכן לא בזו הדברים האלה
בספר שמואל, לפי שכם בכתבו כל עניני דוד במה שהוא מלך
ישראל, לאמת המשפט שלמה ומה שמשך לקריה כבר היו
מספורי שלמה ועניניו וכללו בזמנו ודוד לא היה כבר מלך,
תעבית ולין מלכות אחת מוגעת בחברתה ואפילו כמלא נימא, ומפני
דף ה' עב זה היה רצוי שיתיקמו כל הדברים האלה לשלמה ויכתבו
בספרו, וזהו הותרה השלמה הרשאונה: והנה נכתב כאן
ענין תניגב השונמית לשלמה מנות. הלאת כדי להודיע
שדוד היה זקן וחלש מאד ושתקרר דמו כ"ש שעם היות שיכסוהו
בבגדים לא היה מתחמם, עד שהוכרכו עבדיו לבקש נערה
שתשכב בחיקו לחממו, ועם היות המלך דוד בשבעו מוהב
הנשים ובדרך לאחר המשגל, הנה היה כבר בחסרון הכחות
כל כך שלא ידעה ולא קרב אליה לשכב עמה, ועם כל זה
המורה על חולשתו וחסרון כחותיו ולבו, כאשר אמרו לו
שמלך לאחיו התעורר בקומץ גדול וקם לבו בקרבו וכלים
מלחמה העיר קנאה להמליך את שלמה בחותיום, והוא ממה
שיעיד שהיה קפן מאד בדבר הזה, לאחרי לאחר עם כל חולשתו
קרוב למות התעורר אליו בכח גדול וחומן רב כזה. והסבה
הנכונה היא, שהודיענו הכתוב כל זה להקדמת ידיעה,
להניד שבת שבע ואחר בני המלך לא היו בחות לפניו לא
לאחרתו ולא לשכב בחיקו וגם לא לרחותו, כי לכניגב השונמית
היתה המסודרת לפניו לשרתו ולחממו, ולכן כתבאל דוד
כשרצה את בת שבע ושאלה מה לך כמו שאומר, כי היה
פלאי מושל עליה דבר מקדד המלך ועבודתו. ונהוכל מוה

(ו) וְהַמֶּלֶךְ דָּוִד זָקֵן בָּא בַּיָּמִים
וַיְכַסֻּהוּ בַּבְּגָדִים וְלֹא
יִחַם לוֹ:

שלא המליך דוד את שלמה
מפני חזקו לבת שבע, כי
כבר היה כפרד מכל זה כפי
קולתו וקורו, וגם היה לא
היתה עמו, כי לכניגב היתה
לו משרתת את המלך, אבל
עצה המלכתו להיות כך מכוון מבני ואוח לאחר העיר את
לבבו בזה. והסבה השלישית היא, שספר הכותב זה בעבור
מה שיזכור לקריו שלמדוכיה בן חנית שלא שיכתן לו את לכניגב
השונמית לאשה, ולפי שלשלמה הרגו על זה הולרך הכתוב
להודיע כאן מה היה ענין האשה הזאת, ואמר שהיתה מוכנת
את המלך ושוכבת בחיקו כאשתו, ולכן היה לדוכיהו בן חות
על לאחר בקש להשתמש בה, וכמו שאמר שלמה לאמו על זה
ושלחי לו את המלוכה כמו שלאמר. הנה עם זה שאמרתי
בזה הותרה השאלה השנית: ואמנם אמר הכתוב והמלך דוד
זקן בא בימים, לפי שמזקנה בלבד תאמר בלשונו על הזקן
המופת והכרחה בלשון הקדש מלובן השער ונורתו, ופעמים תבא
בלא עתה ליתרון הלחות או לרוב העמל ושאר הסבות, לאמנם
בא בימים לא כאמר כי אם על היותם בשנים, ולזה אמר
בדוד שהיה זקן בא בימים, להגיד שהיה זקן במרלהו
ותכונתו, ובא בימים לפי רוב השנים, כי היה בן שבעים
שנה, שהרי בן שלשים שנה היה במלכו וקרבעים שנה מלך,
ובאברהם נאמר גם כן * זקן בא בימים לזאת הסבה בעלמה. כרקמי כ"ל
והנה הודיע הכתוב בכאן שהמלך דוד היה זקן מאד במרלהו
בפניו ובשרו ובחולשת אבריו וכבדותם, ולא היה זה
במקרה או למנה מקרן לבד, כי אם גם לפי שהיה בן
שבעים שנה, ומפני זה היה הקום הטבעי הולך ואסל
בו כל כך שעם היות שיכסוהו בבגדים לא היה
מתחמם. ואמרו המפרשים שפירוש לא יקם לו, הוא שלא
יקם בשרו לו, ויותר נכון שנאמר שהקום הטבעי לאחר בלשם
הוא לאחר יתמעט בעצם, וכדי שהלויר המקיף לא יקרר אותו
יכמוה

2011 Ministerio de Cultura

יכמוהו בנגדים ולא יחם לו׳ ואמרו שזהו הכרחה כמה שאמר שם ויש לב דוד לחתו על חצר כרת לת כפף חצר לנחול, כ״ל שפס ספר הכתוב מה שהיה בסוף ימיו שלבו הוכה בקריו׳ הזה בלחתו קטף שברת כנף מעילו׳ וגם לאמרו בו חכמים ז״ל טעם שני׳ והוא שברקות דוד לת מלאך המלקים וקרבו שלופה בידו נטויה על ירושלם בעת המגפה כבעת מפניו׳ ומלחתו פקד כדעך קומו וכלטנן דמו׳ ולכן קרה לו זה שכמוהו בנגדים ולא יחם לו׳ ומפני הטעמים הללה דרך דרש הם׳ ורליתי מחכמי הכוללים מי שאמר שברוב מלחמותיו קבל מכות הרבה בגופו וכשפך דמו מלא׳ עד שלהעדר הדם בתקרר גופו׳ ולזה לא היה מתחמם מהבגדים׳ לבד זה ליכנו זוה לי׳ שהכתוב לא זכר שהוכה דוד במלחמה מת ובשפך דמו׳ והוא ממה שיורה שהיה חוכה מלאך ה׳ מביאו תלים קה עו ויהללהו׳ וכמ״ש * אל תגעו במשיחי׳ והכתוב ספר * שפעם שמ״ב לא עלת בת דוד במלחמ׳ עם פלשתים ויעף דוד ויאמר בנוב שהיה מילידי הרפה לאר להכות לת דוד ויעזור לו לביטי בן נרויה ויך לת הפלשתי ויחיתהו׳ וכמו שזכר שם הכתוב זה גם יזכיר שהוכה ברגליו לו על זרועותיו לו בגופו לא היה הדב׳ כן׳ ועם היות שלא יספר הכתוב הנגעים והמכות לאר יתמו לחכמים במלחמות׳ הנה לא היה הענין במלך היה הדבר כרשם ורלוי לכתבו׳ כ״ש לא היו המכות הללה בכ״ל עלומות שבשפך דמו לרוב עד שמפני זה כדעך קומו הטבעי שהיה רלוי שיספר הכתוב זה עכ״פ׳ ולכן היותר נכון לאלי הוא׳ שהתכוונו בדור מכות מקדמות ומלחמו׳ גופו׳ לא רוב נרותיו ומלחמותיו שלא עזבוהו כל ימי חייו׳ והיה ביום לכלהו חורב וקרח בלילה ותדר שיחתו מעיניו כדרך הלוחמים׳ והוא מה שיתיך הכח וימית הרוח החיוני׳ ומזה היה לו כמשך הקור העלום הזה׳ ולא יגוכותיו ונבלו על עניו לחנון ותמר ועל עניו לאבשלום כי נגע עד נפש׳ שגם זה הקלים לבבו ורוחו׳ מלי יג כ״ה וכמ״ש * דלקה כלב לים ישקחה׳ ולא עניו בת שבע ולוריה ומה שעלה בזה שהתרע מאבו ושב בתשובה שלימה׳ והיה בוכה על עוכותיו ודולג עליהם הרבה כל היום וכל הלילה׳ תלים קיט כל כלחמו * דרכי כשלו מצום ובשרי כחש משמן׳ וכמ״ש שם בלק ד׳ * ותשלחני נגדי תמיד׳ ולא בעיניו והתנוללות׳ שבלא ספק

בהחיות הלדם כפשו ימית כחותיו הגופיות׳ וכמ״ש קהלת למה מהדרין בקרא שמה תוציח? לפי שמתחת כאן לדם׳ והוא היה מתנודד תמיד וחלות לילה היה קס להודות לי״י׳ וכל זה בלחת הלליו לבו׳ כמ״ש על עלמו * לב בשבר וכדכה וגומ׳ תלים קיט י״ט מחוכר לזה שהיה שבעו לדומיי דמיי׳ כמו שהעיד הכתוב עליו * שהיה לדמוני עם יפה עיניים וטוב רוקי׳ והיה מפני זה שמ״ל י״ו יב בנקרותו שטוף במשגל וקוהב הבשים ומרבה לשכב עמהן׳ וכמ״ש שקול עליו * כי לא טהור׳ כמו שפיר׳ שם׳ ומרוב שם כ׳ כ״ו המשגל בנקרותו קפלה עליו זקנה וכתך לאותו השרשי ונקשר קומו הטבעי הבשוק בו׳ ולכן בתקרר בזקנתו יותר מדלי ויכמוהו בבגדים ולא יחם לו׳ ועל כדומה לזה לאר שלמה בקהילתו * לל תתן לבשים חילך וגומ׳ וכבר נודע מבלי לא ב׳ בספר קמת הרפואה שהרבות המשגל יביל לזה בטבע׳ הנה לל כתתי בדבר הזה ל׳ סבות׳ ולתה המעיין תבחר ותקדב׃ ולמנם הדבר הזכי שרלוי שבלע בזה הוא׳ למה בקרו עבדי דוד בתולה יפה לחממו? ולין ספק שזכרו הרופלים שהדבר הלי הוא יחמם יותר לפי שיחמם בחום הטבעי לחר בו׳ לבל זה יכלול לזה לי שיהיה׳ וכ״ש בהיותו ממין הלדם להחות מזגו עם המתחמם יפעל יותר החום בו׳ ולכן לחר שלמה *גם לם יבכנו שכים וחם להם קהלת ד׳ י״א ולחד לין יחם׳ ולל מה היה התועלת בשתהיה בתולה ולל בעזרה? ושתהיה בתולה ולל בעולה? ושתהיה יפה ולל כעור׳? וכרל שחומרו כלן ויחמרו לו עבדיו׳ המה היו הרופלי׳ שהיו (ב) עובדים לותו בחליו כפי דרכי חכמתם׳ ולולי היה דוד חולה מהפלחנל ולכן היה מתקרר הרבה בסבת החומר הלבבי הגובר שם וסתום הנקבים המסבב לותו חולי׳ שכל זה יעזור לל הקור המופלג׳ ולכן התקבמו שיבקשו למלך כדי לקחמו דבר לי ומתין החדם שהוא הלי הגובר בו יותר החום׳ ולפי שהיו לריכים שיבבב בחיקו הוכרכו לבקש בתולה׳ כי לל היה רלוי שיבבב לדם גדול לו קטן עם המלך׳ וגם שבהיות׳ בתולה תתחמם יותר בהיותה עם הזכר ותתעורר לל המשגל׳ וזה תוסיף חום על חומה׳ וגם דוד לולי יתעורר טבעו לקרלתה ליופיה ויתחמם יותר בזה׳ והתבו שתהיה יפה לפי שהיופי בלזה מורה על היותה דמיית ולדומיית בטבעה ומזה הלד תתחממו יותר׳ והתבו גם כן שתהיה בתולה׳ לפי שהמלך לל יוכל לבבב עמה לחולתו׳ וגם היא לל תתחלל מלד לבקשת המשגל לחרי שלל בחתה לבבת בחלה׳ ולפי שהרופלים לחרו זה על כל הרפואה הודה המלך בדבר ולל היה קטן לגלו ולל דבר מגונה כפי זקנתו׳ לחרי היותו על כל הרפואה׳ ולזה העיד הכתוב שהמלך לל ידעה׳ כלומר לחר שבחבע מזה ברחבו פן יקניאהו יותר׳ לל לפי שלל יוכל עזותו כפי הכבת טבעו ומבהגו בזה׳ וכן לחזל בדרש שבחבע כהדרין דוד מזה חזוס לל ירבה לו בבים וכבר היו לו י״ח׃ והנה בעלה פב כ״ב עיין תחלל שחמרו יבקשו לחדוני המלך בעלה בתולה׳ ובמעשה (ג) לחר ויבקשו בעלה יפה׳ ושבי העניבים מתחדים שהיתה בתולה ויפה והכתוב יגלה במקום לחד מה שלל יפרש במקום לחר׳ גם שהם בעלתם התבו מה שהיה לריך לו והוא בעלה בתולה׳ ובמעשה מלחוה בעלה ויפה ושבק שתהיה בתולה׳ ולפי שהם לל עזו בסיון לדעת בתולותיה׳ לל העיד הכתוב שהיתה בתולה ובהתפק בלחדו יפה׃ ולחר ותהי למלך (ד) מוכבת׳ פירושו שהיתה מחממת לותו ומוכבת בחיקו כלשתו׳ והוא מגדת * ובקע עניס יסבן נס׳ ומתרגם תרגם בו קהלת י׳ ט׳ קרובה׳ והחכם רלק פיר׳ מועלה׳ עכ״ל * הוכח בדבר לל לזוב טו״ב ג׳ יבבון׳ * מה יסבון לך׳ שהם כלם לבון תועלת׃ לחפס שם לה ג׳

2011 Ministerio de Cultura

[ה] לֹא יָדָעָה׃ וַאֲדֹנִיָּה בֶן־חַגִּית מִתְנַשֵּׂא
לֵאמֹר אֲנִי אֶמְלֹךְ וַיַּעַשׂ לוֹ רֶכֶב וּפָרָשִׁים
וַחֲמִשִּׁים אִישׁ רָצִים לְפָנָיו׃
[ו] וְלֹא־עֲצָבוֹ אָבִיו מִיָּמָיו לֵאמֹר מַדּוּעַ
כָּכָה עָשִׂיתָ וְגַם־הוּא טוֹב־תֹּאַר
מְאֹד וְאֹתוֹ יָלְדָה אַחֲרֵי אַבְשָׁלוֹם׃
[ז] וַיְהִי דְבָרָיו עִם יוֹאָב בֶּן־צְרוּיָה
וְעִם אֶבְיָתָר הַכֹּהֵן וַיַּעְזְרוּ אַחֲרֵי
אֲדֹנִיָּה׃
[ח] וְצָדוֹק הַכֹּהֵן וּבְנָיָהוּ בֶן־יְהוֹיָדָע
וְנָתָן הַנָּבִיא וְשִׁמְעִי וְרֵעִי וְהַגִּבֹּרִים
אֲשֶׁר לְדָוִד לֹא הָיוּ עִם־אֲדֹנִיָּהוּ׃
[ט] וַיִּזְבַּח אֲדֹנִיָּהוּ צֹאן וּבָקָר וּמְרִיא עִם
אֶבֶן הַזֹּחֶלֶת אֲשֶׁר־אֵצֶל עֵין רֹגֵל וַיִּקְרָא
אֶת־כָּל־אֶחָיו בְּנֵי הַמֶּלֶךְ וְלָכָל־אַנְשֵׁי
יְהוּדָה עַבְדֵי הַמֶּלֶךְ׃

יעש׳ כ״ב ע״ו מה שפירש הכתוב ללבן כוכבת שומרת הקורות, מגזרת * לך בן קל הסוכן, ושמרו זה כדי לתת תקבולה לשתבוח לביזבג פעמים רעות לפני המלך ותשכב בחיקו וקים לן ירגיש בזה, כי לפי שהיתה שומרת קורותיו תכסם עם המלך בכל עת ולך תבוא, הוא בקשת בלתי נכון, והכתוב שאמר לך בוא קל הסוכן, הוא גם כן מגזרת תועלת, שהוא המועיל בעבור המלך, ואם היתה לביזבג שומרת הקורות לבד, לך היה נהרג קדוכיהו על אשר שאלה לאחזה:

(ה) ואדוניה בן חגית וגו׳ לקרי לאשר קשר הכתוב עניין לביזבג בכבות שזכרתי, זכר עוד שקדוכיהו בן חגית היה מתבזק בעלמו ועושה מעשה בזיקות והיה לומר לכל קדם לכי למלוך, וזה פירוש לאמר לכי למלוך, שהיה לומר זה לאחרים בפרקוס. וזכר ההתבזקות שהיה עושה, בשמרו ויעש לו רכב ופרשים וחמשי׳ איש רצי׳ לפניו, לא רכב שהיה הוא רוכב עליו, ופרשים שהיו הולכים סביבו, וחמשים איש רצים לפניו בכלי זיין, כמו שהוא גם היום המנהג במלכי ישמעאל שהולכים לפניהם מבחוץ הגליים וכלי זיין בידיהם. וקול אמרו מנהדרין בפרק כ״ג, מלי מעליותא? דף כ״ה ע״ב שאלו שהיו נטולי טקול וקוקי כפות הרגלים. וספר הכתוב זה, להודיע שקדוכיהו בתקלת רכבי׳ ופ״ז בזיקותו היה עובר * בלא ירכב לו סוסים ובגלגלי רוס לבדו מלפניו, כי הוא היה מתבזק וגם הוא: וזכר הכתוב מה שעשו לזה, ונתן בו (ו) שלא סבות. הלשון באמרו ולא עצבו אביו מימיו לאמר מדוע ככה עשית, לא שדול לתת הכעיסו ולא נער בו כל ימיו כשהיה עושה שום דבר רע, ולא היה מיקרו לאמר מדוע ככה עשית? ולכן חשב קדוכיהו שהיה לב אביו למחליבו ושהיו מעשיו כלם עיין רש״י בלים לגלו, ומכמים זל אמרו למדך שכל המוצא תוכחת מבבו מביאו למיתה. ורלוי שבדע לם קשה דוד בזה? ויראה בתקלת המחשבה שהיה קשקו זה לקשה על הכהן שלא מיחה בידי בניו, לכל לימו כן, כי בני עלי היו רעים ומשחים לי׳ מלך, לפיכך קדוכיהו לא היה חושש כנד ה׳ כי הוא לא כוון כ״ז למלוך תחת אביו. גם כוכל לומר שדוד לא היה יודע שהיה מתבזק למלוך אחי למלוך, ושאב שהיה עושה מעשיו להתגאות בהיותו בן המלך לא ליותו מולך, ולכן מיד כשיעלו מיתה בידו. והסבה הב׳ היא שאמרו שהוא היותר סכון עיין רש״י בלים לגלו, שהוא היותר יפה ונאה לעיני כל ישראל, ולפיכך היה מתגאה. והסבה הג׳ היא ולותו ילד׳ לקרי לאבשלום, לא שחגית אמו ילדה לותו לקרי שמעכה ילדה את לאבשלום, ובעבור שדוד בפי זאבי תולדותם היה לאמון בבן הבכור ולקרי לניאל ולקריו היה לאבשלום ולקריו לדוכיהו, כ״מ הכתוב בלה ל״ג ג׳ * הג׳ לאבשלום הד׳ לקדוכיהו, ולפי שלאמון ולניאל ולאבשלום היו מתים קשב לדוכיהו שלו היה חושש הלוך׳. ופל״ז ולותו ילדה, ולותו גדלה בתרבות שגדלה לם לאבשלום לת בכה והכניסתו במדותיו, ומה שכתבתי לפי הוא היותר נכון. חומ׳ ב׳ ונקו״ל דלשו ולותו ילדה לקרי לאבשלום, מה זה עשה לו רבב ופרשים, מה זה בעל מלוכת, מה זה חמשים לים רלים לפניו, לף זה כן, העירו בזה שהלה עניכו לקרי לאבשלום לפי שהיה כמהנגיו: וספר הכתוב שהיו דבריו עם יואב בן (ו) לרויה ועם לביתר הכהן, כי הוא בתיעץ בזה עמהם והם עזרו לקריו. והנה רלה לדוכיהו להתיעץ ולדבר עמהם, בשבזו כי בזה יניע לל התכלית המכוון, כי היה יואב שר לבא יאר׳ וכל העם ילכו לקריו כהמלכתו, ושלביתר היה כ״ג לאלקים וכל ישראל יעזו כמעשיו, וכשלו בזה לקח לת יואב בשה שהיו לעם, ולת לביתר הכהן בשה שהיו למקום. גם רלה לדוכיהו שעשי הלה, לל יואב ולביתר היו בהמלכת דוד לקריו ועל כן הלה מלכותו, ושאב שכן תלה המלכתו על ידיהם. לשכם יואב ולביתר עזרו לקדוכיהו, לפי שהיה יודע יואב שלבו של דוד עליו שהוא גדולה ולביבה רבה ושאב שיוה לת הלמה עליו כמו שהוה, ולכן השתדל להמליך לת לדוכיהו כדי שיהיה סר למשמעתו ולא ימיתהו מעל המלה, ולביתר ג״כ עזר בדבר לפי שרלה שהיה כותן דוד יותר כבוד ומעלה לבדוק הכהן, והיה תמיד מקדים לותו בדברים, וידע מה שבנו׳ על בית עלי ושאב להמשל מזה בהמלכת לדוכיהו ע״י, וכן לשו״ל שהמתלק לביתר כדר עולם מן הכהונה משברק דוד מפני פרק י״ד לאבשלום, לפי שהלק בשרים ובתומים ולא בעבה, כמו שפי׳ בספר שמואל: לשכם לדוק הכהן לפי שאמר בו דוד, דף קמ״ג ע״ב ובניהו בן יהוידע שהיה ג״כ קרוב אליו, ונתן הנביא בעבור (ז) שבבת שהלמה ימלוך, כמו שבה בדה * והלמה יהיה שמו, דה ק׳ כ״ג ע׳ ושמעי, והוא בן גרא, לפי שמרך בדוד בברחו מפני לאבשלום בזו פחד פן יסוב לבשלה, ורעי, והלבוד שהיה זה חושי הלרכי רעה המלך, והגבורים לשר לדוד, והם לאלי הברתי והפלתי המרים לל משמעתו, אלה כלם לא היו לחרי לדוכיהו, לפי שהיה לכלם מרך במלכות בהמליכם לת לדוכיהו בוולת מלשר המלך דוד בחייו, ולין ספק שהיה כודע לכלם שבבע דוד להמליך לת הלמה, ולכן התרדים לל דברו לא היו לחרי לדוכיהו, כי היה זה מרך בדוד מלבם: (ט) ומפר הכתוב עוד מרך לדוכיהו ופלזו, הלה כמתפק בכל מה שעשה בזה, לבל גם בחיי לביו זבח לאן ובקר ומריא, ל״ל לאן ובקר מרובה השלה, ומריא, שהוא לאן ובקר המפוטמים בבית על הלבום, ועשה הזבח והמשתה הזה לכל לחבן הזוקלת, שהיה מקום יפה להתעלם שם. ולשרו רבים שהיה מקום שם היו עוזי׳ הלבזי׳ גבורותיהם, והיו שם שוקי׳ בכדור ובדבקות הידים, וגם עשהו שם לפי שלחבן החוץ היתה לבל עין רוגל, והוא הנקרל בספר יהושע * שלה יהושע ז׳ נ כובם, כי היה לותו מקום על המי׳ שהיו זוחלין לבל החבן, ובעין הוה היו הבזים מבבסים לת הבגדים ולבן בקרל עין רוגל, לפי שהפשוק הבגדים היה ברגל, ובעבור שהבערים יחפלו ללבת לל המקום הוה לרחות רגלי הבערות הבלות לל העין, הלך שם לדוכיהו להתעלם שם בלהבים. מלורף לזה שבחר לדוכיהו לעשות לותו המשתה על העין לפי שהיה במלך שם, והיה מקום המי׳ הוה המקום הבלות להמליך המלבים כמו שלכור לקרי זם. ולפי שהיה תכלית הזבח בעיקר היה ועניבו דף קמ״ו ע״ב

ועניכו למלוך ׀ זכר שקרא לכל אחיו בני המלך ולכל אנשי
יהודה ועבדי המלך ׀ ר״ל לכל אנשי יהודה ועבדי המלך שהיו
נוטים אחריו ׀ כי רבים היו מהם שלא הלכו שם ובאו להמליך
את שלמ׳ ויהיה א״כ הכוונה הכוללת על אשר היו בעצתו ונוטי׳
אחריו בהמלכתו ׀ לא על כל אנשי יהוד׳ ועל כל עבדי המלך
(י) בהחלט : והנה לא קרא אדוניהו לשלמה ׀ לפי שהיה יודע
שהוא היה המעותד למלוך ושנשבע לו אביו על זה ׀ ולא קרא
ג״כ אל נתן הנביא ואל בניהו
ואל הגבורים ׀ לפי שכבר היה
יודע שהם לא היו רוצים
בהמלכתו ׀ וכל זה ממה שיורה
שהיה אותו הזבח והמשת׳ למלו׳
שם ואם לא נזכר בכתוב · ולפי
שנתן הנביא נבא על המלכת
שלמה וראה שיואב ואביתר
ושאר האנשי׳ הפושעים נוסדו
יחד על ה׳ ועל משיחו ׀ היה
הדבר הזה בלבו כאש בוערת ׀
וחשב מחשבו׳ לגלות אזן דוד ׀
ולא הודיע הדבר לדוד בעצמו
כדי שלא יחשדהו דוד שהיה
נוגע בדבר ׀ ואולי יספק
בנבואתו אשר נבא על זה
(יא) בראשונה ׀ ולכן יען לבת
שבע שתלך אל דוד ותדבר
אליו על אות׳ השבוע׳ ולשאול
אם מלך אדוניהו במצותו או
לא ? ולפי שבת שבע לא תתיאש
מהתקון ולא ירפו ידיה בזה ׀
הקדי׳ נתן לומ׳ אליה ואדוניכו
דוד לא ידע ׀ ר״ל וכאשר ידע
כל זה מיד ימליך שלמ׳ · ועוד
אמ׳ לה שראוי אליה שתשתדל
על זה ׀ לפי שאם ימלוך
אדוניהו ימית אותה ואת בנה ׀
וז״ש ומלטי את נפשך וגומ׳ ׀
כאלו אמר שבענין הזה היו
חייהם תלויים · והמפרשים
אמר׳ ומלטי את נפשך מהבזיון
שאל תהיו כעבדים · ור״שי כתב
מהמחלוקת שירצה כל אחד
למלוך ׀ ומה שכתבתי אני
הוא היותר נכון ואמתי ׀ לפי
שמבואר הוא שהיה אדוניהו
יודע מענין בת שבע עם אביו ומהשבועה שנשבע דוד להמליך
את שלמה ׀ ולכן היה מתנחם להרגו ולא קראו אל המשתה ׀
ואם כן לא יהיו חוששים אל הבזיון ואל המחלוקת כי אם אל
פקוח נפשם · ולשואל שישאל איך נתן הנביא לא האמין
בנבואתו ששלמה ימלוך ונצטרך לכל ההשתדלות הזה ? והנה
הנביא המספק על נבואתו עובר על דת וחייב מיתה ׀ נשיבה
ונאמר שהייעודים האלקיים הם על תנאי ׀ כמו שנתבאר
עיין בפי׳ בזולת זה המקום ׀ ולכן היה אפשר שהיה הייעוד ההוא חוזר
יונה דף לחטא דוד או שלמה או בת שבע ושנחם השם מהטובה ׀
דנח ע״ג ולתאותו שיקים השם דברו כמו שהיה תמיד כוסף הנביאים ׀
השתדל עליו ביעצו את בת שבע את כל אשר תעשה ובדברו
בעצמו לדוד לקיים ממלכות שלמה אשר דבר עליו · גם
אפשר שנאמר שהסבות האמצעיות אי אפשר שימלטו
בדברים האלקיים ׀ וראה נתן הנביא שהיה ההשתדלות
הזה סבה אמצעיית לשיגיע הייעוד האלקי אשר דבר עליו ׀
ושאר הדברים אמרם נתן כדי להביא הדבר
לתכליתו :

[י] וְאֶת־נָתָן הַנָּבִיא וּבְנָיָהוּ וְאֶת־הַגִּבּוֹרִים
וְאֶת־שְׁלֹמֹה אָחִיו לֹא קָרָא׃
[יא] וַיֹּאמֶר נָתָן אֶל־בַּת־שֶׁבַע אֵם־שְׁלֹמֹה
לֵאמֹר הֲלוֹא שָׁמַעַתְּ כִּי מָלַךְ אֲדֹנִיָּהוּ
בֶן־חַגִּית וַאֲדֹנֵינוּ דָוִד לֹא יָדָע׃
[יב] וְעַתָּה לְכִי אִיעָצֵךְ נָא עֵצָה וּמַלְּטִי אֶת־
נַפְשֵׁךְ וְאֶת־נֶפֶשׁ בְּנֵךְ שְׁלֹמֹה׃
[יג] לְכִי וּבֹאִי ׀ אֶל־הַמֶּלֶךְ דָּוִד וְאָמַרְתְּ
אֵלָיו הֲלֹא־אַתָּה אֲדֹנִי הַמֶּלֶךְ נִשְׁבַּעְתָּ
לַאֲמָתְךָ לֵאמֹר כִּי־שְׁלֹמֹה בְנֵךְ יִמְלֹךְ
אַחֲרַי וְהוּא יֵשֵׁב עַל־כִּסְאִי וּמַדּוּעַ מָלַךְ
[יד] אֲדֹנִיָּהוּ׃ הִנֵּה עוֹדָךְ מְדַבֶּרֶת שָׁם
עִם־הַמֶּלֶךְ וַאֲנִי אָבוֹא אַחֲרַיִךְ וּמִלֵּאתִי
[טו] אֶת־דְּבָרָיִךְ׃ וַתָּבֹא בַּת־שֶׁבַע אֶל־
הַמֶּלֶךְ הַחַדְרָה וְהַמֶּלֶךְ זָקֵן מְאֹד וַאֲבִישַׁג
הַשּׁוּנַמִּית מְשָׁרַת אֶת־הַמֶּלֶךְ׃
[יו] וַתִּקֹּד בַּת־שֶׁבַע וַתִּשְׁתַּחוּ לַמֶּלֶךְ
וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ מַה־לָּךְ׃
[יז] וַתֹּאמֶר לוֹ אֲדֹנִי אַתָּה נִשְׁבַּעְתָּ בַּיהוָה
אֱלֹהֶיךָ לַאֲמָתֶךָ כִּי־שְׁלֹמֹה בְנֵךְ יִמְלֹךְ
אַחֲרָי וְהוּא יֵשֵׁב עַל־כִּסְאִי׃
[יח] וְעַתָּה הִנֵּה אֲדֹנִיָּה מָלָךְ וְעַתָּה אֲדֹנִי
הַמֶּלֶךְ לֹא יָדָעְתָּ׃
[יט] וַיִּזְבַּח שׁוֹר וּמְרִיא־וְצֹאן לָרֹב וַיִּקְרָא

ותבא בת שבע · ספר הכתוב ששמעה בת שבע בדברי (טו)
נתן הנביא ובאה אל המלך דוד בהיותו זקן
מאד וחלש הכחות ׀ ואבישג השונמית היתה משרתת אותו ׀
שהוא המורה עוד על חולשתו ׀ ואמר זה כדי להעיר על שתי
הסבות הראשונות אשר זכרתי למה שספר הכתוב כאן ענין
אבישג ׀ והם שעם היותו כל כך חלש ונעדר הכח התעורר
כאיש מלחמה לענין המלכת שלמה ׀ ושלא היו באות נשי
המלך לפניו לא לשרתו ולא
לראותו ׀ ושלא עשה אז דוד
מה שעשה מפני שנזקק אל בת
שבע ׀ כי הנה לא קרב אליה
לפי שהיה זקן מאד ואבישג
היתה שמה בבוא׳ לפני המלך ׀
אבל עשאו מלבו ומפי הגבור׳ ׀
ולכן שאל את בת שבע כשבאה (יו)
החדרה לפניו מה לך ׀ ר״ל
מי הביאך עד הלום ומה
הצורך אשר הביאך הנה ?
וראה נועם דברי האשה
החכמה הזאת ׀ ואיך היא
תקנה הדברים יותר בשלמות
מאשר צוה לה הנביא ׀ כי
הנה כללה בדבריה חמשה
דברים נאותים להגיע אל
מבוקשה · הראשון התחנונים (יז)
אשר התחננה לפניו כמו
שאמרה אדוני · והשני
חיוב השבועה אשר זכרה
באמרה אתה נשבעת וכו׳ ׀
ובזה העירה על כי השבועה
היתה בהזכר׳ השם המיוחד ׀
וזהו ביי׳ אלקיך ׀ ושהיתה
השבועה על דעתה ולכן לא
יוכל לומ׳ שהתירו לו שבועתו ׀
וזהו הנרמז באמרה אתה
נשבעת לאמתך ׀ ר״ל שהיתה
השבועה לדעתה ׀ ואמרה
עוד שלא היתה השבועה על
דבר האיסור לשיאמר שלא
חלה עליו ׀ אבל היה בדבר
ראוי והגון ׀ וזהו כי שלמה
בנך ימלוך אחרי ׀ ר״ל שלמה
ימלוך שהוא בנך והמלכות
ראוי מפני זה אליו ׀ והנה
אמרה ימלוך אחרי והוא ישב על כסאי ׀ והיה ראוי שתאמר
ימלוך אחריך והוא ישב על כסאך ׀ בהיות׳ מדברת אליו לנכח ׀
לפי שרצתה לזכור השבועה במלות עצמם אשר אמרם דוד ·
וכבר אמרו חכמים ז״ל שנשבע לה זה כשמת הילד ׀ שאמרה אז עיין רד״ק
בת שבע אפי׳ יהיה לי בן של קיימא יבזו אותו אחיו ולא ימלוך ׀ שמו׳ ב׳ י״ב כ״ד
ולא היתה רוצה להזקק לו עד שנשב׳ לה שהבן אשר תלד ימלוך
אחריו ׀ ועל פי גבוה עשה אותה שבועה · ומאמר והוא ישב על
כסאי אינו כפול ׀ אבל היא הודעה שהוא ישב על כסאו בשובה
ונחת וימלוך על כל השבטי׳ ׀ כי הוא הנרמז בישיבה על כסאו ׀
וכמו שאמרו לו עבדיו ויגדל את כסאו מכסא אדוני וגומ׳ ·
והדבר השלישי אשר כללה בדבריה הוא ספור זדון אדוניהו
בהמליכו עצמו בפעל בחיי אביו בזולת מצותו ׀ וזהו ועתה הנה (יח)
אדוניה מלך ׀ ר״ל שלא לבד הוא מתנשא לאמר אני אמלוך אבל
גם בפעל מלך בלי מצותיך ׀ והוא אמרה ואת׳ אדוני המלך לא
ידעת ׀ ר״ל איננו חוששת שעברת על השבועה חליל׳ ׀ כי אם שלא
ידעת מזה דבר ׀ והוא א״כ מרד גדול בהמליכו עצמו בחייך מבלי
מאמרך : וזכרה עוד מזדונו בהמלכה ממה שזבח שור ומריא (יט)

2011 Ministerio de Cultura

ונתן לרוב , ועתה משתה שמחים , והוא דבר בלתי רצוי ובלתי הגון בהיות אביו קרוב למות ויהי' לדוכיהו עוזה שמחו כולו לא יקום לנערו , גם כי היה זה מרד בעזותו משתה כדרך כל המלכי' והיותו כמלך בו בחיי אביו . ומחכם מה שאמרה ובשלמה עבדך לא קרא , לא אמר' זה להיותה דואגת על שלא אכל בבה מן הזבח ולא בעבור כבוד הקריא' , אבל הוא לתת רצים שהיה לותו משתה ענין המלכה , לפרי שלא קרא גם את שלמה ואת בתן הכהן ויואב ושמעי דוד שהיו רוצים בהמלכת שלמה , ואל לא קרא את שלמה מפני שהיה יודע שהיה דעת אביו להמליכו ולא קרא שאר השרי' המחזיקי' עמו , והוא המורה בלשת שהיה המשתה הזה לענין המלכות . וגם אמרה זה להעיר את דוד שהיה לדוכיהו לויב שלמה ושוכח לו והיה בלי ספק מתכוין להרגו , לפרי שבזבחו לא קרבו כאשר קרא לאחיו וזה הורה המשתמה שהיה בלבו עליו . וגם אמרה זה כדי להודיע לדוד רשעת לדוכיהו שקרא לזבחו את יואב ואת אביתר הכהן , ולא קרא את בתן הנביא ולדוק ושאר לזהב

שָׁבַע וָתָבֹא לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ וְתֹאמַר לְפָנָיו
[כט] הַמֶּלֶךְ׃ וַיִּשָּׁבַע הַמֶּלֶךְ וַיֹּאמֶר חַי־יְהוָה
אֲשֶׁר־פָּדָה אֶת־נַפְשִׁי מִכָּל־צָרוֹר׃
[ל] כִּי כַּאֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתִּי לָךְ בַּיהוָה אֱלֹהֵי
יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר כִּי־שְׁלֹמֹה בְנֵךְ יִמְלֹךְ
אַחֲרַי וְהוּא יֵשֵׁב עַל־כִּסְאִי תַּחְתָּי כִּי
[לא] כֵן אֶעֱשֶׂה הַיּוֹם הַזֶּה׃ וַתִּקֹּד בַּת־שֶׁבַע
אַפַּיִם אָרְצָה וַתִּשְׁתַּחוּ לַמֶּלֶךְ וַתֹּאמֶר יְחִי
אֲדֹנִי הַמֶּלֶךְ דָּוִד לְעֹלָם׃
[לב] וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ דָּוִד קִרְאוּ־לִי לְצָדוֹק
הַכֹּהֵן וּלְנָתָן הַנָּבִיא וְלִבְנָיָהוּ בֶּן־
יְהוֹיָדָע וַיָּבֹאוּ לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ׃
[לג] וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ לָהֶם קְחוּ עִמָּכֶם אֶת־
עַבְדֵי אֲדֹנֵיכֶם וְהִרְכַּבְתֶּם אֶת־שְׁלֹמֹה
בְּנִי עַל־הַפִּרְדָּה אֲשֶׁר־לִי וְהוֹרַדְתֶּם
[לד] אֹתוֹ עֵל־גִּחוֹן׃ וּמָשַׁח אֹתוֹ שָׁם צָדוֹק
הַכֹּהֵן וְנָתָן הַנָּבִיא לְמֶלֶךְ עַל־יִשְׂרָאֵל
וּתְקַעְתֶּם בַּשּׁוֹפָר וַאֲמַרְתֶּם יְחִי הַמֶּלֶךְ
[לה] שְׁלֹמֹה׃ וַעֲלִיתֶם אַחֲרָיו וּבָא וְיָשַׁב
עַל־כִּסְאִי וְהוּא יִמְלֹךְ תַּחְתָּי וְאֹתוֹ
צִוִּיתִי לִהְיוֹת נָגִיד עַל־יִשְׂרָאֵל וְעַל־
[לו] יְהוּדָה׃ וַיַּעַן בְּנָיָהוּ בֶן־יְהוֹיָדָע
אֶת־הַמֶּלֶךְ וַיֹּאמֶר אָמֵן כֵּן יֹאמַר יְהוָה
[לז] אֱלֹהֵי אֲדֹנִי הַמֶּלֶךְ׃ כַּאֲשֶׁר הָיָה יְהוָה
עִם־אֲדֹנִי הַמֶּלֶךְ כֵּן יִהְיֶה עִם־שְׁלֹמֹה
וְיַגְדֵּל אֶת־כִּסְאוֹ מִכִּסֵּא אֲדֹנִי הַמֶּלֶךְ דָּוִד׃
[לח] וַיֵּרֶד צָדוֹק הַכֹּהֵן וְנָתָן הַנָּבִיא וּבְנָיָהוּ

כבניך לרבר על המלך, לו נתרפקה מן המטה, ולזה הולרך לקרקה ורלה לתת לה התזוב, ולא לבתן הנבי' שדבריה היו יותר עלמיי' כמו שפירשתי, ולא היתה הכוונת בדבר בלחוד, (כט) וכמו שוכרה שעזה השבועה על דעתה, ולכן אמר לה בשבועה רבה כי ה' אשר פדה את נפשי מכל לרה, ל"ל מלרות הפלשתי' (ל) ומלרות שאול וקבשלום, כי כאשר נשבעתי בעבין המלכו' כן לעשו' היום הזה. והתפעלו' הגדול הזה אשר התפעל דוד בלוים גבור חיל היה מתוקף לבבו לתקן את אשר עותו (לא) אדוניהו ויוחב ואביתר, ובת שבע השתחוה לפיס לרלה ואמרה יחי אדוני המלך דוד לעולם, והמאחר הזה אין ראוי שיובן על הפיס הנזמיי, כי איך תתפלל בת שבע תפלת שוא שיחיה דוד לעולם בהיותו בן שבעי' שנה? אלא התפללה על הפיי' הלמתיים הנפשיים, כי זה היה היותר בכוחה אנלו בלאשר הוא שם. והמתרגם תרגמו יתקייס, וכל שאר יפי תרגום יאלף, להעיר על מה שאמרתי. ואם כפרש הפיס התלה על הגופיים, יהיה פירושו שלא יפסוק דוד שלפי שהיה מתליך את שלמה בכה יקבלו ימין, ושהיה בעבור כבה תתפון במיתתו ליהו כן, כי היתה מתפללת אל השם שיקיה המלך דוד לעולם, בלנו לאמרה זיותר תתפון בחייו מבהמלכת שלמה. ולפי שלא יפסוק שהיה היתה מתפללה על שלמה והיתה קורא לותו מלך, לכן פירשה המלך דוד: וספר הכתוב (לג) שזה המלך לנדוק ולנתן ולבניהו שיקחו מיד עמהם עבדי אדוניהם, ואמר זה על הכרתי ועל הפלתי שהיו עבדי המלך וגבוריו שלא היו עם אדוניהו, ושירכיבו את שלמה על הפרדה, ל"ל המיוקדת שהדרין למלך אשר ירכב עליה, שהוא לות עמי על המלכה, לפי שהוא הדיוט רוכב על סוסו של מלך. והנה לזה שירכבו לותו על הפרד' ולא על הסוס, לפי שהסוס מורה על המלחמה, ומלי כמו שאת' * סוס מוכן ליום מלחמה, והפרדה תרמוז על השלו' השקט ובטח עד עולם. ולפי שאדוניהו עשה לו רכב גם פרש' והיה רוכב על הסוס, לזה דוד שירכב שלמה על הפרדה, כלומר לא יקוב לסוסיו ולפרשיו ושיין לערער כנדו, והיה זה בויון לאדוניהו, שבהיותו בשמחת המלכתו ילך שלמה למלוך וילך על הפרדה ולא על הסוס, לפי שלא יירא ממנו. ולרמוז על העתיד, ל"ל על שלמה שיהיה שלום ושמח בימיו, לזה שירכיבוהו על הפרדה ולא על הסוס. ולזה עוד שיולידו לותו לא גיחון, והוא שילוח, ובקרא שם כן בשני שמות, והמשתתו לוריות פ"ג שהיה לסימן שתשתך מלכותו כמעין כדבריהם ז"ל וכמו לך יב עיין שאחז'. ואם לתשוב שלזה על זה כדי להשיב על מה שעשה אדוניהו, כי הוא עשה לו רכב לרמוז על המלחמה, ושלמה

רכב על הפרדה כי תמיד יצא בשלום, אין הלך לעין רובלו, ושלמה הלך לניחון שהיה כסה גדול, ואם לאדוניהו המליך לביתר שכסתלק מן הכהונה, לת שלמה ימלוך בדוק הוא כהן לגל עליון, ואם לאדוניהו כמלך על ידי יואב שיש רע מעלני, שלמה יהיה כמשוח על ידי כתן הנביא כי קדוש הוא לאלקיו, ואם לאדוניהו לאמרו בסתר ביסה לבין עלמם יבי המלך לאדוניה, לשלמה יתקעו בשופר גדול ויאמינו בקול עלום יבי המלך שלמה: ולזה עוד דוד שיעלו לאחריו בשוכו מניקון, ורמז בזה שהוא יבא לפניהם כמלך בגדול והם יבואו לאחריו ויושיבוהו על כסאו, וביושיבה ההיא רמז שיהיה יורש-כבוד המלכות ומעלתו. והנה לזה דוד לעשות כל המעשים הללו, כדי שיסור המלוקת מעל שלמה וימלך בשומני בפרסוס גדול. ואם שלמה דוד עוד והוא ימלוך לאחרי ולותו לויתי להיות בגיד על ישראל ויהודה, עכשיו לפני שמה שהיה עושה כזה היה בדעת גבוה ובמן הראוי המליכוהו, ועל כן לא' כמגיד העתיד והוא ימלוך לאחרי, ל"ל נזור הוא בגזרת עירין ובמימר קדישין שהוא ימלוך לאחרי. ולפי שלא יפסוק לדם לעשות מילוע בדבר שלמה ימלוך על ישראל ולדוניהו על יהודה לו בהפך, לאמר דוד שלא היה רולה בזה, לפני הוא היה יודע שלמה לבד יהיה בגיד ומלך יחד על ישראל ויהודה: והגיד הכתוב (לו) שבניהו מבין העומדים שמה ענה לת המלך ואמר לו לאמן כן יאמר ה' לפני לדוני כאשר היה וגו', ופירוש דבריו לפני שלמה יאמר דוד שלמה יהב על כסאו, הביאו בפיהו לאמן כן יאמר ה' לפניך, והאמירה לאשר יאמר היא, כאשר היה ה' (לז) עם לדוני המלך כן יהיה עם שלמה, וזהו הסבים עם דבריו המלך דוד. ועוד הוסיף בניהו על דבריו באמרו וילדל לת כסאו מכסא לדוני המלך, ל"ל ועוד לפי לומר שגם ילדל כסא שלמה מכסא המלך בחעלה וכבוד. וכבר לאמרו חכמים ז"ל שאין מבהדרין לפס מתקנת בבנו, ולבן הוסיף בניהו לומר זה על הברכה פי"ל קה"ע לאשר ביבך דוד לשלמה בנו:

וירד לדוק הכהן וגו'. ספר הכתוב שעבדי דוד קיימו מלותו, (לח) ושלדוק הכהן ברחב הקרוחים להיותו כהן לגל עליון, ונתן הנביא ובניהו בן יהוידע והכרתי והפלתי שהם הגבורים לשר לדוד שוכר למעלה, וגם לדעת קו"ל הם היו מבהדרי מדר' תלים גדולה לשר להם בחירת המלך, כלם ירדו מליון עיר דוד מזמור ג' שהיה שם בגבוה העיר לל גיחון שהיה בשפל ההר, והרכיבו לת שלמה על פרדת המלך ומשחו לותו בגיחון. וכתב החכם ל"ל שדוק הכהן לקח לת קרן השמן מן להל העדות שהיה בגבעון, כי הלך שם שלח בעבדו ושין כן דעתי, כי שם

2011 Ministerio de Cultura

בֶּן־יְחוֹיָדָע וְהַכֶּרְתִי וְהַפְלֵתִי וַיִּרְכַּב
אֶת־שְׁלֹמֹה עַל־פִּרְדַּת הַמֶּלֶךְ דָּוִד וַיּוֹלִכוּ
[לח] אֹתוֹ־גִיחוֹן׃ וַיִּקַּח צָדוֹק הַכֹּהֵן אֶת־קֶרֶן
הַשֶּׁמֶן מִן־הָאֹהֶל וַיִּמְשַׁח אֶת־שְׁלֹמֹה
וַיִּתְקְעוּ בַּשּׁוֹפָר וַיֹּאמְרוּ כָּל־הָעָם יְחִי הַמֶּלֶךְ
[מ] שְׁלֹמֹה׃ וַיַּעֲלוּ כָל־הָעָם אַחֲרָיו וְהָעָם
מְחַלְלִים בַּחֲלִלִים וּשְׂמֵחִים שִׂמְחָה גְּדוֹלָה
[מא] וַתִּבָּקַע הָאָרֶץ בְּקוֹלָם׃ וַיִּשְׁמַע
אֲדֹנִיָּהוּ וְכָל־הַקְּרוּאִים אֲשֶׁר אִתּוֹ וְהֵם
כִּלּוּ לֶאֱכֹל וַיִּשְׁמַע יוֹאָב אֶת־קוֹל הַשּׁוֹפָר
וַיֹּאמֶר מַדּוּעַ קוֹל־הַקִּרְיָה הוֹמָה׃
[מב] עוֹדֶנּוּ מְדַבֵּר וְהִנֵּה יְהוֹנָתָן בֶּן־אֶבְיָתָר הַכֹּהֵן
בָּא וַיֹּאמֶר אֲדֹנִיָּהוּ בֹּא כִּי אִישׁ חַיִל
[מג] אַתָּה וְטוֹב תְּבַשֵּׂר׃ וַיַּעַן יְהוֹנָתָן וַיֹּאמֶר
לַאדֹנִיָּהוּ אֲבָל אֲדֹנֵינוּ הַמֶּלֶךְ דָּוִד הִמְלִיךְ
[מד] אֶת־שְׁלֹמֹה׃ וַיִּשְׁלַח אִתּוֹ הַמֶּלֶךְ אֶת־
צָדוֹק הַכֹּהֵן וְאֶת־נָתָן הַנָּבִיא וּבְנָיָהוּ בֶּן־
יְהוֹיָדָע וְהַכְּרֵתִי וְהַפְלֵתִי וַיַּרְכִּבוּ אֹתוֹ
[מה] עַל פִּרְדַּת הַמֶּלֶךְ׃ וַיִּמְשְׁחוּ אֹתוֹ צָדוֹק
הַכֹּהֵן וְנָתָן הַנָּבִיא לְמֶלֶךְ בְּגִיחוֹן וַיַּעֲלוּ
מִשָּׁם שְׂמֵחִים וַתְּהֹם הַקִּרְיָה הִוא הַקּוֹל
[מו] אֲשֶׁר שְׁמַעְתֶּם׃ וְגַם יָשַׁב שְׁלֹמֹה עַל־
[מז] כִּסֵּא הַמְלוּכָה׃ וְגַם־בָּאוּ עַבְדֵי הַמֶּלֶךְ
לְבָרֵךְ אֶת־אֲדֹנֵינוּ הַמֶּלֶךְ דָּוִד לֵאמֹר
יֵיטֵב אֱלֹהֶיךָ אֶת־שֵׁם שְׁלֹמֹה מִשְּׁמֶךָ
וְיַגְדֵּל אֶת־כִּסְאוֹ מִכִּסְאֶךָ וַיִּשְׁתַּחוּ הַמֶּלֶךְ
[מח] עַל־הַמִּשְׁכָּב׃ וְגַם־כֹּה אָמַר הַמֶּלֶךְ
בָּרוּךְ יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר נָתַן
הַיּוֹם יֹשֵׁב עַל־כִּסְאִי וְעֵינַי רֹאוֹת׃
[מט] וַיֶּחֶרְדוּ וַיָּקֻמוּ כָּל־הַקְּרוּאִים אֲשֶׁר
[נ] לַאדֹנִיָּהוּ וַיֵּלְכוּ אִישׁ לְדַרְכּוֹ׃ וַאֲדֹנִיָּהוּ
יָרֵא מִפְּנֵי שְׁלֹמֹה וַיָּקָם וַיֵּלֶךְ וַיַּחֲזֵק
[נא] בְּקַרְנוֹת הַמִּזְבֵּחַ׃ וַיֻּגַּד לִשְׁלֹמֹה לֵאמֹר
הִנֵּה אֲדֹנִיָּהוּ יָרֵא אֶת־הַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה
וְהִנֵּה אָחַז בְּקַרְנוֹת הַמִּזְבֵּחַ לֵאמֹר
יִשָּׁבַע־לִי כַיּוֹם הַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה אִם־יָמִית
[נב] אֶת־עַבְדּוֹ בֶּחָרֶב׃ וַיֹּאמֶר שְׁלֹמֹה אִם־
יִהְיֶה לְבֶן־חַיִל לֹא־יִפֹּל מִשַּׂעֲרָתוֹ אָרְצָה
וְאִם־רָעָה תִמָּצֵא־בוֹ וָמֵת׃
[נג] וַיִּשְׁלַח הַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה וַיּוֹרִדֻהוּ מֵעַל הַמִּזְבֵּחַ
וַיָּבֹא וַיִּשְׁתַּחוּ לַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה וַיֹּאמֶר־לוֹ
שְׁלֹמֹה לְךָ לְבֵיתֶךָ׃

שלוחית השמן היתה מתוכה
לפני הארון, להיותה דבר
מקודש מיוחסת אליו ולכן
[לח] נגנזה עמו כמו שקבלו חז"ל,
ק"ט ע"ש וכמו שתזכור לאחרי זה בעקרי
המציקה, ומפני זה כתיב
הולך דוד את ארון האלקים
אל עירו הולך גם עמו שמה
(לט) שלוחית שמן המשחה, ועליו
אמר ויקח צדוק הכהן את קרן
השמן מן האהל, כי לקחו מן
האהל אשר נטה דוד בעירו
לארון האלקים, ועם היות
שאמר הכתוב וימשח אותו,
פירוש שגדוק משח את שלמה,
הלוי שיונן שעל פי כתן הכניס
במשח, כי אליו היתה הלוחה
והוא היה הראוי למשוח המלך,
עם היות שהכהן הגדול להיות
השמן תחת רשותו יע"ש המעתק
עמו, וכן תמצא שכאשר ספר
יהוכתן בן אביתר המעשה
הזה כלו לאדוניהו, אמר
וימשחו אותו צדוק הכהן ונתן
הנביא בגיחון, לפי שצריכים
(מ) שיהיו: והקרי המציקה עלו
אחריו העם מחללים בחלילי,
רוצה לומר מוחרים בכלי זמר
שהיו חלילין, והוא חלול ונקוב
כקנים קטנים, והיתה שמחתם
כל כך שאלו תבקע הארץ
(מא) מקול המייתם: וספר שמע
אדוניהו (בלותו משתה שהיה
עם קרוביו) את הקול אשר
היה לקרוי שלמה, אבל לא
זכר הכתוב שאדוניהו שאל
דבר מיכו, לפי שלא הרגיש
בו אם לאבלותו או לשכרות
המשתה אשר היה בו, אבל
יואב אבס קדשים הוא לבד
(וכבר אמיל כשמע קול הטוף)
התפעל מהדבר ואמר מה קול
הקריה הומה? רוצה לומר מה
הוא זה הקול שהקריה הומה?
(מב) ובטוח יהוכתן בן אביתר לא
שאלו אדוניהו על הדבר ואמר
אין זה אלא טוב תבשר,
כאלו היה מדרך אין המעלה
שיתן תמיד בשורות טובות,
(מג) והוא השיבו אבל אדוניכו
המלך דוד, לא זיכו כמו
שאת' חושב שאבשר לך טובה,
אבל הוא בהפך שאדוניכו
המלך דוד המליך את שלמה.
ואין ספק שאיכו מהגבות לאיש
המעלה שיספר מה שידע,
לאפוי שתהיה בשורה רעה
כשיתכן לקחת עלה עליה,
כי מזה הכל תהיה פעולתו
פעל טוב, ולזה בשרם זה
יהוכתן בן אביתר כדי שימלטו

את נפשם ואל יצעו בדברי
שקר. ולפי שאדוניהו לא
יבטח לבדו בעבדי המלך
שיהיו עמו, אמר עוד וגם (מו)
בזו עבדי המלך, לא שהוא
המורה היות מסכימי בדבר,
וגם המלך השתחוה על המטה (מח)
לאל ית', וכל זה מורה על
השלמת המלכת שלמה בשמים
ובארץ: וזכ' הכתוב שאדוניהו (נ)
בשמעו הדבר הזה לא התיגן
כלל ולא נתעסק עוד בדבר
המלוכה, ולא הלך אל דוד
אביו לבקש עליה, אבל ברח
מיד אל בית האלקים ויחזק
בקרנות המזבח אשר היה (נא)
בירושלם לפני הארון, ודרש
משלמ' שיבטיח לו שלא ימיתהו,
ודבריו אלה קראו מלך
ויקרא את עצמו עבדו כמורה
במלכותו. אבל שלמה לא
כשבע לו בכך, ואבלי שבועה (נב)
אמר אם יהיה לבן חיל לא
יפול משערתו ארצה,
רצה לומר אם יהיה בדעתו
ובמחשבתו שיהיה ראוי למלוכה
ולעבוד לפני אדוניו בעבודת
המלוכה, אז יתקיים בו
הכתוב בישעיה * וחתם מזבחים לעבדי ב' ל'
רעה תמצא בו עול ומת, אל
שאם יהיה בכלב שב על קיאו
כהחזיקו עוד בדבר מהמלכות
יעבוד מיתה, ועם זה כתב (נג)
דעתו אל אדוניהו ובא והשתחו'
לפני המלך שלמה, כי אמנם
שמחתו לא יהיה לבן חיל,
שהיה רמוז שלמה שאדוניהו
ילך לפניו כלים חיל ויעריתהו,
ולו בא לעמוד לפניו לעבדתו,
והמלך אמר לו לך לביתך,
אל תחשוב רוצה שתעבדני
ותעמוד לפני תמיד, כי
אחלק לביתך ואל תחשוב בדבר
רע. הנה התבאר מזה הכפור
שבדברות הזה דברי ימים כל
אחד יעצו לויניו בגדו יחוב
בעוונתו, וכאמור יוסף
לקיו * ותחם תחבתם עלי ברקאי ב' ל'
רעה אלקים תחבה לטובה,
הלא תרא' שמה שעשה אדוניהו
לחלון על מלכות שלמה ומה
שקרב אל משמעתו יוקב
ואכיתר, זה עלמו סבב שדוד
המליך שלמה בחייו בדעון כל
הריקדים הכוללים שהיו עם
והושיבו על כסאו, בחופן
שאחרי כן לא נשאר בחוק
במלכותו, ואלו לא עשה
אדוניהו מה שעשה, לא היה
דוד בחייו ממליך את שלמה,
ואקרי מותו היתה בשחרה בין
הקרים

011 Ministerio de Cultura

האחים קטטה רבה באמור כל אחד מהם אני אמלוך ׳ ואולי
אדוניהו להיותו גדול מאחיו ובעזרת יואב שר הצבא היה מולך
בחזקה ׳ ומחשבות האל עמקו להביא כל זה כדי שדוד בחייו
ימליך את שלמה בנו בשובה ונחת ושלום ואמת יהיה בימיו
אחרי כן · ואחרי פירוש דברי הפרשה אודיעך להשלמת
חקירתה שתי הודעות :

הרב נותן עוד שתי הודעות להשלמת פי׳ הפרש׳

האחת שהספור הזה מהמלכת שלמה בא במקום הזה
בקוצר רב ׳ לפי שהיתה הכוונה הנה בלבד
להודיע סדר המלכים שמלכו בישראל ׳ ושאחרי דוד מלך
שלמה בנו ושהמליכו בחייו בסבת מה שעשה אדוניהו ׳ אמנם
בספר דברי הימים בא הספור הזה בראשי דברים ׳ אמר שם
* ודוד זקן ושבע ימים וימליך את שלמה בנו על ישראל וגו׳ ׳
ולא זכר שמה עזרא הסופר עוד מההמלכה הזאת ואיך היתה
על דבר אדוניהו ׳ לפי שנסמך על מה שנכתב בכאן ׳ אבל
ספר שם דבר אחר שלא כתבו הנביא בספר הזה ׳ והוא
ששלמה נמשח פעם שנית ׳ ולפי זה שני פעמים נמשח ושני
פעמים נמלך שלמה על ישראל · והנני מודיעך הפסוקים
אשר באו שמה מורים על זה ׳ כי אחרי שזכר ההמלכה
הראשונה בפסוק הנזכר ודוד זקן ושבע ימים וימליך וגו׳ ׳
ספר שאסף דוד את כל שרי ישראל והכהנים והלוים ויספרו
הלויים וחלק אותם למשמרות ׳ ואחרי כל זה אמר ויקהל
דוד את כל שרי ישראל שרי השבטים ושרי המחלקות המשרתים
את המלך ושרי המאות ושרי כל רכוש ומקנה המלך
וגומ׳ ׳ ואז ספר שקם דוד על רגליו ודבר לשרים על
בנין בית האלקים ׳ ודבר בפניהם לשלמה מה שיצטרך לענין
הבית ובירך את ה׳ לעיני כל הקהל והתנדבו המלך והשרים
מה שהתנדבו לבנין הבית ׳ ואחרי כל הספור הגדול הזה
אמר שם * ויאמר דוד לכל הקהל ויברכו כל הקהל לה׳ וגומ׳
ויזבחו ליי׳ זבחים ויעלו עולות ליי׳ למחרת היום ההוא וגו׳
ויאכלו וישתו לפני ה׳ ביום ההוא בשמחה גדולה וימליכו שנית
לשלמה בן דוד ומשחו ליי׳ לנגיד ולצדוק הכהן וישב שלמה
על כסא ה׳ וגו׳ · הנה התבאר מסדור הפרשיות האלה ואופן
הפסוקים כלם ששלמה במצות דוד אביו נמלך ראשונה ביד
אנשי ירושלם לבד ׳ והיה זה על ענין אדוניהו ׳ ואחרי כן
כדי שתהיה המלכתו כללית צוה עוד דוד לאסוף כל השרים
ואז עם כל חולשתו ובחמלת ה׳ עליו ובשמחת המלכת שלמה
נתחזק ותחי רוחו ועשה כל המעשים היקרים ההמה ׳ כי הוא
בעצמו קם על רגליו ודבר דבריו על בנין הבית וזכר נדבתו
ושאר הדברים ׳ ואז כל ישראל באותו קבוץ אשר נאספו שמה
קיימו וקבלו עליהם המלכת שלמה ובפעל המליכוהו עליהם
ומשחו אותו שנית והושיבוהו על כסא דוד אביו ׳ ואז בפעם
השנית הזאת משחו גם כן צדוק לכהן גדול · האמנם קצר
הנביא כאן מזכרון הדברים האלה שזכר עזרא שם מההמלכה
השנית ׳ לפי שלענין המלכת שלמה היה די במה שנזכר כאן
שהמליכו אביו בחייו ׳ כדי שנדע מזה המלכים אשר מלכו
בישראל שהוא המכוון בספר הזה ׳ ואמנם ההמלכה השנית
לא היתה הכרחית לענין הסתעפות המלכים ולזה לא זכרה
כאן ׳ ואולי שכוון להמלכה השנית הזאת במה שאמר * ושלמה
ישב על כסא דוד אביו ותכון מלכותו מאד ׳ ומה שצוה
והתנדב דוד ומה שדבר על ענין הבית ומספר הלויי׳ ומחלקות׳
למשמרות לעבודת הקדש לא ראה הנביא גם כן לזכרו במקום
הזה ׳ לפי שראה ליחס כל בנין הבית וענינו לשלמה ולא
לדוד ׳ והיה זה (כמו שכתבתי בהקדמתי לספר שמואל ויבא
אחרי זה בביאור יותר גדול בפרשה השלישית ׳) בעבור שגזר
האל ית׳ שדוד לא יבנה את הבית ׳ כמו שאמר * האתה תבנה
לי בית וגו׳ ׳ ורצה ית׳ ששלמה הוא יבנה את הבית ׳ כמו
שאמר עליו הוא יבנה הבית לשמי ׳ והיה מבואר שדוד ושלמה
לא היו בונים את הבית בידיהם ׳ אבל יצוו לבנות ויתנדבו
לבנינו ׳ וכפי המצוה בבנינו והמתנה וההכנה אשר יעשה כל
אחד מהם יוחס אליו הבנין והפעל ׳ ולזה ראה הנביא (שהיה
יודע הכוונה האלקית) שלא יספר במקום הזה דבר ממה

דף לט׳ עד

דה א׳ כג׳ א׳

שם כט׳ כ׳ כא׳ כב׳ כג׳

נסי׳ הנמשך פסוק יב׳

דף עד׳ סוף עד׳ שמו׳ ב׳ ז׳ ה׳

שדבר והכין דוד לבנין הבית וייחס המלאכה כלה אל שלמה ׳
והותרה השאלה הרביעית · וזאת היא ההודעה הראשונה
אשר ראיתי להודיעך פה :

ההודעה השנית היא בענין משיחת המלכים ׳ יען
וביען סמכו חכמים ז״ל רוב דיני
משיחת המלכים על מה שנזכר במשיח׳ שלמה · והנה בהקדמתי
לספר שופטים זכרתי ראשי דברים בדרוש הזה ׳ אבל לפי
שהונחו שם הדברים על צד הספור וההודעה ולא נשלמה
שמה הידיעה והחקירה הזאת ׳ וגם לא נתתי שם סבות
הדברים ההם ׳ והיה הדרוש הזה יקר מאד ונושאו מעולה
ונכבד ׳ ולא מצאתי בו למי שקדמני דבר כי אם לחכמים ז״ל
מאמרים מפורדים מפה ומפה בלי סדר ומבלי שיתנו סבה
בהם ׳ לכן ראיתי להשלים כאן המאמר בזה הדרוש · ויהיה
המאמר הזה כולל במשיחה ׳ לא לבד במשיחת המלכים כי
אם גם בכל שאר המשיחות ׳ ואנתח אותה לנתחיה כפי דיניה
ותנאיה ׳ ואחקור על סבותיהם כפי הסברה הפשוטה ושרשי
הענין · ולפי שענין המשיחה צוה עליו ית׳ בפרשת כי תשא
אמר * ואתה קח לך בשמים ראש מר דרור חמש מאות וגו׳ ׳
וחכמים ז״ל הרבו עליו הדברים במסכת הוריות בפר׳ כהן
משיח ובמסכת כריתות ׳ אבל היה שם הדבור בדרך המשך
בדרכם ׳ לכן ראיתי אחרי העיון הטוב בפסוקים ובדבריהם
ז״ל ללקוט בדרוש הזה שלש עשרה עקרים ׳ ואזכור אותם אחד
לאחד ואתן סבותיהם ואומר :

שמות ל׳ כג׳ דף יא׳ עב׳ פא׳ עו׳ עב׳ הרב ממציא יג׳ עקרים במשיחה

העיקר הראשון הוא במציאות המשיחה ׳ ר״ל שצוה
האל ית׳ שהכהנים וכל כלי המקדש
יהיו נמשחים ׳ אמרה תורה * ומשחת בו את אהל מועד ואת
ארון העדות ואת השלחן ואת כל כליו וגו׳ ׳ וגם כן צוה
במשיחת המלכים ׳ כמו שאמר על שאול לשמואל * ומשחתי
לנגיד על עמי ישראל ׳ וכן צוהו על דוד * וקראת לישי בזבח
ואנכי אודיעך את אשר תעשה ומשחת לי שם את אשר אומר
אליך וגו׳ · וראוי שנחקור כפי הסברה הגוברת מה היה
התועלת במשיחה הזאת ? והיה די בדברים האלקיים שיובדלו
ויוחדו לשמו על פי נביא ׳ אם כלי המקדש ומשרתיו לעבוד את
עבודת הקדש ׳ ואם המלכים להנהיג את העם ׳ כמו שאמר
* שום תשים עליך מלך אשר יבחר ה׳ אלקיך בו ׳ ולא זכר
שימשחו אותו · ואומר אני בתשובת זה שהיתה המשיחה לשתי
תכליות · האחד להיותה אות הבחירה האלקית ׳ לפי שהדבר
או האיש אשר יבחר ה׳ בו כדי להבדילו משאר הדברי׳ ומאחיו ׳
היה ראוי שיעשה בו פעל בו יוחד ויובדל ׳ והוא יהיה המורה
על היותו נבחר ׳ ולכן נמשח ׳ כאלו אותה המשיחה היא אות
וסימן על הבדלתו לגבוה ׳ והמלך גב להיות בחירתו על פי
ה׳ ׳ היה ראוי שנדע היותו נבחר ולזה היה נמשח · התכלית
השני הוא כדי להכין הנמשח לקבל השפע האלקי ׳ ועל ידי
אותה משיחה תדבק בו ההשגחה העליונ׳ ׳ הלא תראה שאמרו
במשנה שהכהן הגדול הנשאל באורים והתומים היתה השכינה
שורה עליו והיה מדבר ברוח הקדש ׳ וראינו זה גם כן
במלכים ׳ כי שאול מיד שנמשח צלחה עליו רוח ה׳ והתנבא
ונהפך לאיש אחר והיה זה בסבת המשיחה ׳ ובדוד נאמר
* וימשח אותו בקרב אחיו ותצלח רוח ה׳ אל דוד מהיום ההוא
ומעלה ׳ מורה שהמשיחה הכינתו וקדשתו לקבל הרוח האלקי
והשפע העליון · הנה אם כן נתתי במשיחה שתי תכליות
מעולים ׳ והוא העקר הראשון אשר בזה הדרוש ׳ ובעיקר
השביעי אעורר עוד על זה שתי תכליות אחרים :

שמות ל׳ לא׳ שמו׳ א׳ י׳ א׳ שם יו׳ א׳

העיקר השני הוא שהמשיחה הנזכרת תהיה בשמן ולא
במים ולא ביין ולא באחד משא׳ המשקי׳ ׳
אמרה תורה * שמן משחת קדש וגו׳ ׳ ובהמשחת המלכים גם
כן נזכר שהיו נמשחים בשמן ׳ כמו שנ׳ במשיחת שאול * ויקח
שמואל את פך השמן ויצוק על ראשו וגו׳ ׳ ועל דוד נאמר
לשמואל גם כן * מלא קרנך שמן וגומר ׳ לפי שבשמן היו
מושחים ולא בדבר אחר · וראוי אם כן שנחקור למה אותה
המשיחה צוה האל ית׳ שתהיה בשמן ולא ביין (שאמרו עליו
הברכות

שמות ל׳ לא׳ שמו׳ א׳ י׳ א׳ שם יו׳ א׳

2011 Ministerio de Cultura

הברכות והמשחת מלכים (ולא במזבח אחר? והסבה בזה מבוארת, לפי שהשמן הוא מבין שאר המשקים המורה יותר על הכבוד ומעלה, ולזה תמיד נכפר בופעים בדברי יותם בן ירובעל אמר דבר לאנשי שכם על עניני המלוכה כשנתן משלו ואמר * הלוך הלכו העצים למשוח עליהם מלך וגומ', זכר לשמוכה הזית ואמ' עליה החדלתי את דשני אשר בי יכבדו אלקים ואנשים וגו', הנה יפה הכתוב הכבוד לשמן ולא לדבר אחר, ולכן זכרו רשמוכה, כי היה השמן מבין שאר הדברים הטבעיים יותר נאות למלוכה והוא היותר ככבד, ולכן היה הוא העולה על כל שאר המשקים, ומפני זה אמר המשורר תלי' קל"ג ב' * כשמן הטוב על הראש יורד על הזקן וגומ', ואמר שלמה קהלת ט' מ' * בכל עת יהיו בגדיך לבנים ושמן על ראשך אל יחסר, ולפי שכלי המקדש מבין שאר הכלים, והכהנים מבין שאר העם, והמלכים מקרב ישראל היו מיוחדים במעלה וכבוד, לכן היה נאות בחירתם ויחודם במשיחה בשמן המורה עליו. ויש לי עוד בזה סבה אחת, והוא שהשמן הוא היותר מתמיד ומן לריך משאר המשקים, ולפי שהקדושה בדברים ובכהני ה' היא עד עולם, והמלוכה היא למלכים ולזרעם לאחריהם לעד אם ילכו בדרכי ה', מפני זה היתה משיחתם בשמן להורות על נצחיות כבודם ומעלתם ושנאמרו לזה עד עולמי עד. הנה כתבתי בזה גם כן אחת מבות על היות המשיחה בשמן והוא העקר השני:

תצוה' ט' ל' שמות ל' כ"ג

תלי' קל"ג ב'

קהלת ט' מ'

העיקר השלישי הוא שאותו שמן לא יפסיק למשיחה כי אם בהיותו מרוקח בבשמים וכל אחד בשיעור ידוע ומוגבל עליו אין להוסיף ומהם אין לגרוע, שאמר הכתוב * ואתה קח לך בשמים ראש מר דרור קשה מאות שמות ל' כ"ג ומקשין בשם מחליתו קשיטים ומקלים וגומ' בשקל הקדש ושמן זית הין ועשית אותו שמן משחת קדש רקח מרקחת ונו'. והגמרא אמרו תר' שמן המשחה שעשה משה במדבר שולקין בו ת"ק יו"ד עב"ת את העקרין וגומ'. ורלוי גם כן שכל הסבה בזה, ולמה הפסיק השמן לבדו להלקת המכורה ולא הפסיק כן למשיחה כי אם עם ערוב הבשמים ובערך מוגבל? והסבה בזה לדעתי הוא, לפי שהבשמים מורים על השם הטוב ועל הפעולות המעולות אשר יאת שבעם בעולם, כי כמו שהבשמים ריחם הולך למרחוק כך הוא השם הטוב, ועל המשל הזה אמר שיר ק"ג * לריח שמניך טובים שמן תורק שמך וגו', ולפי שהשמן הוא המורה על הכבוד כמו שאמרתי, היה ראוי שיתבשם להעיד על השם הטוב הוא הנמשך לאחרי הכבוד והמעלה, ועליו תלי' קי"ח ה' אמר המשורר * יהללוני בדיק קבד ויוכיחני שמן ראש אל יניע, ואמר שלמה מכבים לזה * טוב שם משמן טוב, כי הוא המשל הדומה עליו ושמן טוב הוא המבושם. וכבר כתב הפילוסוף שראוי לאדם שיעשה פעולות המעלה כדי שיקנה השם טוב, אבל לא יעשם כל תכליתו וכוונתו על קניית השם, ולפי זה ראוי שיעשה אותו האדם במלוא וכפי האפשר והמעלה, לכן להעיר על זה הוא יתברך שיהיו הבשמים בערך ידוע ומוגבל, עליו אין להוסיף (לשיתהלל יותר מדאי על קנין השם) ואמרו אין לגרוע (בחדול מעשות פעולות המעלה לקנותו) אבל יהיו בשיעור הראוי. ולפי שהמעלה יותר ראויה למלכים ושלח שם בעולם, כמו שאמר תלי' עב' י"ו * לפני שמש יכון שמו, לכן היה ראוי שיהיה מבושם שמן משיחתם, וזהו העקר השלישי:

העיקר הרביעי הוא שהמשיחה תהיה לכהנים ולמלכים על הראש ולכל כלי המקדש תהיה המשיחה ויקרא ת' כ"ה בחיבה מקום מנופם, שאמר תורה * וילוק משמן המשחה על מלכי"ב כ"ג ו' ראש אהרן וגומ' וכן כאמר במשיחת המלכים * וילוק השמן על הודיות פ"ג ראשו. ובגמרא אמרו תני קדש מכיקין לו שמן על ראשו וכו' ק"ף י"ב ע"ב ואמרם כלי המקדש לא הגביל הכתוב ולא זכרו חכמים ז"ל המשיחה במקום ידוע, כי אם בכל מקום שירלו. ורלוי אם כן שבשל גם כן הסבה בזה, ולמה לא יהיו הכהני' והמלכים במשיחה בחיבה אבר מנופם כשאר הדברים וכלי המקדש? אבל העעם בזה הוא מבואר, לפי שהמלכים יסוד באותיהם הוא בשוא ושעם יפרד ומשכו הבחות והקוצים בפיהם וקלוביים והעלביים לכל הנוף, ולכן נקרא רקע, כי הוא רקעית האברים והיותר מעולה מהם, ומפני זה נהגו חכמי הקומות כשהיו כותבים על ראשיהם בית רקע הנקרא קלפס בוכי"ט, לרמוז שהיה ראוי שיהיו כור על רקעו לכבוד החכמה אשר בו, ולהיות לותו המקום בשאר כהגו המלכים לתת כזר זהב על ראשם, ואמר הכתיב * ישימו לכיף שהור וכריה ג' ה' על ראשו, ולזה הושם על לותו מקום הלין, וכאמר בו * קדש שמות כ"ח לה' לה', ולהיות הראש הוא המורה על החכמה ועל המעלה ועל שלמות הלדם, היה ראוי שישחו הכתחים על הראש, והמלכים להורות שהם ראשי ישראל ושהם הראויים לתת כזר זהב על ראשם כשחו בלותו מקום, לאמר שאר הכלים שאין בהם ראש היתה המשיחה בכל מקום מהם, והוא על דרך מה שכתב הפילוסוף, שהב"ח אין להם לב החיות לריכתו תלוי בו, והשרלים שאין בהם לב החיות מתפשט בכל גופם, וזה טעם העקר הרביעי הזה:

שמות ל' כ"ה

ויקרא ח' י"ב

העיקר החמשי הוא שבכהנים ובמלכים יתחברו משיחה ויליקה, לאמרו בגמרא בתחלה מליקין הוריות ג"ם לו על ראשו ואחר כך כותכין לו שמן בין ריסי עיניו, ותניא לידך בתחלה כותכין לו שמן בין ריסי עיניו ואחר כך מליקין לו שמן על ראשו, תלמי היא, ליכא למאי משיחה עדיפא, וליכא למאי יליקה בכלי עדיפא, אלי טעמא דמאן למאר יליקה עדיפא? דכתיב * וילוק משמן המשחה על ראש אהרן ויקרא ק' ג' ויחש לותו לקדשו, ואמן למאר משיחה עדיפא כבר שכן בתרגית לכל כלי שרת, והא כתיב (וילוק משמן המשחה על ראש אהרן ויחש לותו לקדשו) בתחלה וילוק ולבסוף ויחש? ה"ק אלי טעמא דוילוק? משום דויחש וכו'. ורלוי שבדע למה הולרכו יליקה ומשיחה בכהנים ובמלכים, ולא בכתפקו בחת מהם כמו שהיה הענין בשאר כלי המקדש שהיו לבד ביליקה או במשיחה? ובבבת זה לומר שהיליקה והמשיחה יתחלפו לדעת קול"ל בזה שהיליקה היא כתיבת השמן לבד על הורי' ג"ם הראש ויליקתו מהכלי לאחר הוא בו, והמשיחה היא בלורת הכוז לאחר היה עושים מלותו שמן בין עיני הכחתן כמו שיבא בעיקר השני, ולאחר תדע שהתורה נזקה לה זכר כי אם שמות ל' המשיחה ולא לבר מהיליקה כלל, לאמר * ואת בני תמשח וגו' ולא זכר בהם יליקה כ"ה ל' מועד וגו' ולא לאהרן ולא בניו תמשח וגו', ולא זכר בהם יליקה כי אם במעשה, שנאמר * וילוק משמן המשחה על ראש אהרן ויקרא ג"ם ויחש לותו לקדשו, ובמלכים פעמים יזכור משיחה ופעמים יזכור יליקה, וירמה כפי פשט הכתובים שהיה היליקה והמשיחה דבר אחד, ולכן לא נזכר נגווי כי אם אחד מהם, ויהיה לאמרו ויחש לותו לקדשו פירוש וילוק משמן המשחה, ואמרי השמות יהיה כפי הכתיבות, כי כשבערך לותו הפעל לכלי אחר ממנו יתנו השמן על ראש הכחתן מבלי התנוכות לאחר יקרא יליקה, וכשבאין לותו הפעל מבל לורתו, רל"ל לורת המשיחה לאחר יעשו מהשמן ההוא בחתן יקרא לותו הפעל משיחה, ולפי זה לא יהיה מקום לעיקר החמשי הזה, ואין לנו לטרוח בבקשת בבתו, לאמר כפי קבלתם ז"ל שהיתה היליקה זולת המשיחה יתבאר מבתו בעיקר השני שיבא לאחר זה:

העיקר הששי הוא שמורת המשיחה בכהן גדול לריכה שהיתה זה בשביהם, לאמרו בגמרא ת"ר כיצד מושחין? את המלכים כחין נזר ואת הכהנים כחין כי, לאמר רב משיחה בר גדל כחין כ"ף יונית. ורלוי לחקור לם היו הכהנים הגדולים והמלכים משתוים ביליקה ומשתתפים במשיחה ובלותו שמן עלמו ושניהם יחשו על הראש, לאה לם כן יובדלו ויתחלפו במורת המשיחה? ועם היות לורת הכוז כלותה במלכים הנה לורת הכ"ף היונית לא יהות לכהן. ולומר לאני שסבת זה הוא, כי במשיחה כמו שאמרתי יתחברו ג' תכליות, האחד היות הכחתן מיוחד וכבדל לגבוה, והשני היותו מוכן לקבל רוח הקדש, ולהיות שניהם הכרחיים בכהן

2011 Ministerio de Cultura

בכהן הגדול המושל בלוים ובתופים ובמלך תמיד יכלה עליו רוח אלקים קדשים, המורכבו שתיהן לשתי פעולות היקיקה והמזיקה, לחת חסם תורה על הייקוד, ולחת על ההכשה לקבל השפע, לחנם בכלי המקדש תמיד לא נמצרך בהם כי אם ההבדלה והייקוד לבד היה מספיק בהם לחת מהפעולו', אם המזיקה לו היקיקה ולא יעשו בהם הפעל הזמי, לפי שהכלים לא יקבלו רוח הקדש ולא יוכנו לגיו, והנה היקה המזיקה בכהן ובמלך יותלפת, לפי שעניכם מתחלף, כי המלך היו מושחין בין עיניו כמין כור, לרמוז על עטרת מלכותו, והיו עושין בין עיני הכהן כמין כ"ף, לרמוז שהוא כהן, כי הכ"ף ירמוז לשם כהן שהוא התחלת שמו, והנה רקה רב מבזיק לומר שהיה כמין כ"ף יוכית להיותה יותר נרשמת וזפה בעורתה. ולפשר לומר גם כן שהיה לורת המזיקה במלך כמין כור לרמוז על עטרת מלכותו כמו שאמרתי, והיה בכהנים כמין כ"ף להעיר שיעבוד בידיו ובכפיו לפני המובח, כי המלך יהוה בדבריו והכהן יעבוד בידיו, ולהורות על זה בזה לורת הכ"ף בין ריסי עיניו, כלומ יעידהו שבכפיו יעבוד ולא יתגזה. הנה בילרתי בזה סבת העיקר החמשי וסבת העיקר הששי הזה:

העיקר השביעי הוא שהכהנים ההדיוטים נמשחו לפי שעה במדבר בקדושתם, ובניהם לשר קמו לחריהם לא היו נמשחים, כי כבר נתקדשו מלותה מזיקה לשובה שמשחו לבותיהם, ולא כן הכהנים הגדולי', שאפילו היה בן בג בן בג היה טעון מזיק', לאמרה תורה * והכהן הגדול מאחיו לשר יולק על ראשו שמן המשחה. ובגמרת הוריות לאמרו, לשר מר שפילו כהן גדול בן כהן גדול טעון מזיקה. ובמסכת כרתות לאמרו, * והכהן המזיק תחתיו, ויקרא ו' ט"ו מאי המזיק? הקהל דקפי' מבניו הוא דמשח מזי כהן גדול, ואי לא משח לא הוי כהן גדול וכו'. ולאמרם במהיגי ישראל לא היו מושחים הנופטים ולא הסנהדרין שרי אלפים ושרי מאות כי אם המלכים לבד, וכמו שאמרו במסכת הוריות כמשחו לרון מזבן וכל כליו ולהרן ובניו כל שבעת ימי המלואים והכהנים גדולים והמלכי' וכו' ולא זכרו לדם לשר, ולשר ל"ש ובבר וכרתי בהקדמתי לפי' ספר שופטים, שהמזיקה היא הכלל עמהי בין המלכים לנופטים ולשאר הנמשחים. ורקוי לם כן שבקשר בעקר הזה שני דברים. הראשון למה לא היו נמשחים הכהנים ההדיוטים כל לחד בעמו כמו שמשחו הכהנים הגדולים? או יהיה הכהן הגדול נכמך על מזיקת לגיו כשאר הכהנים ההדיוטים? והשני הוא למה בהנהגת ישראל במחנה לא היה העגין דומה להנהגת המקדש? ל"ל שמו שמשחו הכהנים ההדיוטים בהיותם תחת ידי הכהנים הגדולים, ככה היה רקוי שמשחו הנופטים והשרים לשר הם תחת יד המלכים? ומבת כל זה לגלי הוא, שהמזיקה אין מפק שתעשה ליקוד והבדלה בדבר, והיות הכהן נמשח לשרת לפני ה' והמלך גם כן היו בניהם נמשחים על זה והיו נמשחים מלותה מזיקה לשובה, לגל בהיות הכהן הגדול מיוחד במעלתו מבין שאר הכהנים היה מהכרח שמשח, כדי שבלותה מזיקה ייוחד ויובדל לעבוד עבודתו ולהיות יותר מוכן לקבל השפע ההוא העלוי משאר מכהנים, ולכן לא היו מזקי' את הכהני' ההדיוטי' לפי שלא היה בהם ייחוד והבדלה מבין שאר לחיהם לו יותר ממה שמולדו בה, והיו מזקי' הכהן הגדול בן הכהן הגדול לפי שהיותו גדול לא הוריהו מלחיו ולא כולה עמו לגל מכוהו לחיו הכהנים לעלמותו, והיה לא כן רלוי שמשח ללות היותו גדול מלחיו. ולמה לומר שופטי ישראל ושאר השרים לא היו נמשחים, הסבה בו לגלי הוא שהמזיקה בשמן מלבד מה שבא מהבדלה והייקוד והכבה לקבול הרוח החלקי, כמו שזכרתי בעקר הרלשון, הנה היו עוד בה ג' דברים לחרים. הלחד התמידה והנלחיו, כי היו הכהנים הנמשחים מיוחדי' לעבוד לת עבודת הקדש עוד כל ימי החרן הם ובניהם ווריעם לחריהם, והמלכים גם כשאר יזכו לכתר המלכות היה המלכות ירושה עולמית לליהם כמו שאמר * למען יאריך ימים על ממלכתו הוא ובניו בקרב ישראל, ולכן זכרו בשם' הוליות שהמלכות ירושה לבניהם, והכתוב מעיד עליו שאמר שמואל לשאול * כי עתה הכין ה' לת ממלכתך לל ישראל עד עולם, הנה לל המזיקה תורה על נלחיות לותה המעלה. ועוד תורה המזיקה בכהנים מעלת בין הוהב שהיה על מלח להרן, ובמלכים מעלת עטרת המלכות לשר על ראשו, ולולו לותה המזיקה לשר יעשו ברלש הכהנים הגדולים ועל העטרה במלכים, ולזה בעשתה כדמיון הנזר, ולהיות המזיקה מורה על הנלחיות ועל הבין לו העטרה, לבן לא היו כמזקים השופטים והשרים לפי שמשלתם לא היה נלחיית לבניהם כמלכים, ולא היו הם בעלי הבין ועטרת והב כהם. הנה לם בן למלכים ולכהנים תלות המזיקה ולא לחלם לחר:

העיקר השמיני הוא שעם היות המזיקה זוה בכהנים ובמלכים, והיה הכהן הגדול בן הכהן הגדול נמשח ולא יספק על מזיקת לביו, הנה המלך ליבו כן, כי המלך שימלוך תחת לביו לא ימשח, לאמרו בנ"א, כהן הוליות עם גדול בן כהן גדול טעון מזיקה ואין מושחין מלך בן מלך, ומפני מה משחו שלמה? מפני מחלוקת לדוניהו, ויהואש מפני מחלוקת עתליהו, ולת יהואחז מפני יהויקים לחיו שהיה גדול ממנו שתי שנים. ורקוי לם כן שבתקור למה לא היה בן הכהן הגדול בוה זוה למלך? ויהיו שניהם מלך וכהן גדול כמזקים עם היות שירשו מעלת לבותיהם, או לא יהיה לחד מהם כמזק לא מלך ולא כהן גדול, ויהיו מזקים שניהם בוה כמו שיתחו בשאר הדברים הנכללים במזיקה, לל שניהם כמזקים ובשמן המרוקח ועל הרחץ ועם יליקה, לבל הפנה בזה מבוקרת שהמלכות למה שהיא כפי הדין יהוזה לבן הגבור (לם היה רלוי לליו ולא יהיה בו מונע עצמי) לבן כשאר ימלוך הבן הגדול תחת לביו מבלי קטטה ומחלוקת לא היה לריך למזיקה לחרת, ויהיה כמוך על מזיקת לביו לחרי היותו יורש מלכותו כפי הדין היבר, ולזה בהיות במלכות מחלוקת וקטטה לו מונע יעטרך המולך למזיקה, למה שהיא תורה על זהות הנפחר והנבדל מבין לחיהם לו יותר ממה שמולדו בה, ולמנע הכהן הגדול בן הכהן הגדול לפי שהוריהו מלביו ולא כולה עמו לבל מכוהו לחיו הכהנים לעלמותו, והיה לם כן רלוי שמשח ללות היותו גדול מלחיו. ולמנם למה נופטי ישראל ושאר השרים לא היו נמשחים, הסבה בו לגלי הוא שהמזיקה בשמן מלבד מה שבא מהבדלה והייקוד והכבה לקבול הרוח החלקי, כמו שזכרתי בעקר הרלשון, הנה היו עוד בה ג' דברים לחרים. הלחד התמידה והנלחיו, כי היו הכהנים הנמשחים מיוחדי' לעבוד לת עבודת הקדש עוד כל ימי החרן הם ובניהם וזרעם לחריהם, והמלכים גם כשאר יזכו לכתר המלכות היה המלכות ירושה עולמית לליהם

כמו שאמר * למען יאריך ימים על ממלכתו הוא ובניו בקרב ישראל, ולכן זכרו בשם' הוליות שהמלכות ירושה לבניהם, והכתוב מעיד עליו שאמר שמואל לשאול * כי עתה הכין ה' לת ממלכתך לל ישראל עד עולם, הנה לל המזיקה תורה על נלחיות לותה המעלה. ועוד תורה המזיקה בכהנים מעלת בין הוהב שהיה על מלח להרן, ובמלכים מעלת עטרת המלכות לשר על ראשו, ולולו לותה המזיקה לשר יעשו ברלש הכהנים הגדולים ועל העטרה במלכים, ולזה בעשתה כדמיון הנזר, ולהיות המזיקה מורה על הנלחיות ועל הבין לו העטרה, לבן לא היו כמזקים השופטים והשרים לפי שמשלתם לא היה נלחיית לבניהם כמלכים, ולא היו הם בעלי הבין ועטרת והב כהם. הנה לם בן למלכים ולכהנים תלות המזיקה ולא לחלם לחר:

העיקר השמיני הוא שעם היות המזיקה זוה בכהנים ובמלכים, והיה הכהן הגדול בן הכהן הגדול נמשח ולא יספק על מזיקת לביו, הנה המלך ליבו כן, כי המלך שימלוך תחת לביו לא ימשח, לאמרו בנ"א, כהן הוליות עם גדול בן כהן גדול טעון מזיקה ואין מושחין מלך בן מלך, ומפני מה משחו שלמה? מפני מחלוקת לדוניהו, ויהואש מפני מחלוקת עתליהו, ולת יהואחז מפני יהויקים לחיו שהיה גדול ממנו שתי שנים. ורקוי לם כן שבתקור למה לא היה בן הכהן הגדול בוה זוה למלך? ויהיו שניהם מלך וכהן גדול כמזקים עם היות שירשו מעלת לבותיהם, או לא יהיה לחד מהם כמזק לא מלך ולא כהן גדול, ויהיו מזקים שניהם בוה כמו שיתחו בשאר הדברים הנכללים במזיקה, לל שניהם כמזקים ובשמן המרוקח ועל הרחץ ועם יליקה, לבל הפנה בזה מבוקרת שהמלכות למה שהיא כפי הדין יהוזה לבן הגבור (לם היה רלוי לליו ולא יהיה בו מונע עצמי) לבן כשאר ימלוך הבן הגדול תחת לביו מבלי קטטה ומחלוקת לא היה לריך למזיקה לחרת, ויהיה כמוך על מזיקת לביו לחרי היותו יורש מלכותו כפי הדין היבר, ולזה בהיות במלכות מחלוקת וקטטה לו מונע יעטרך המולך למזיקה, למה שהיא תורה על זהות הנפחר והנבדל מבין לחיהם לו יותר ממה שמולדו בה, ולמנע הכהן הגדול בן הכהן הגדול לפי שהוריהו מלביו ולא כולה עמו לבל מכוהו לחיו הכהנים לעלמותו, והיה לם כן רלוי שמשח ללות היותו גדול מלחיו. ולמנם למה נופטי ישראל ושאר השרים לא היו נמשחים, הסבה בו לגלי הוא שהמזיקה בשמן מלבד מה שבא מהבדלה והייקוד והכבה לקבול הרוח החלקי, כמו שזכרתי בעקר הרלשון, הנה היו עוד בה ג' דברים לחרים. הלחד התמידה והנלחיו, כי היו הכהנים הנמשחים מיוחדי' לעבוד לת עבודת הקדש עוד כל ימי החרן הם ובניהם וזרעם לחריהם, והמלכים גם כשאר יזכו לכתר המלכות היה המלכות ירושה עולמית לליהם

העיקר השביעי הוא שהכהנים ההדיוטים נמשחו לפי שעה במדבר בקדושתם, ובניהם לשר קמו לחריהם לא היו נמשחים, כי כבר נתקדשו מלותה מזיקה לשובה שמשחו לבותיהם, ולא כן הכהנים הגדולי', שאפילו היה בן בג בן בג היה טעון מזיק', לאמרה תורה * והכהן הגדול מאחיו לשר יולק על ראשו שמן המשחה. ובגמרת הוריות לאמרו, לשר מר שפילו כהן גדול בן כהן גדול טעון מזיקה. ובמסכת כרתות לאמרו, * והכהן המזיק תחתיו, ויקרא ו' ט"ו מאי המזיק? הקהל דקפי' מבניו הוא דמשח מזי כהן גדול, ואי לא משח לא הוי כהן גדול וכו'. ולאמרם במהיגי ישראל לא היו מושחים הנופטים ולא הסנהדרין שרי אלפים ושרי מאות כי אם המלכים לבד, וכמו שאמרו במסכת הוריות כמשחו לרון מזבן וכל כליו ולהרן ובניו כל שבעת ימי המלואים והכהנים גדולים והמלכי' וכו' ולא זכרו לדם לשר, ולבר וכרתי בהקדמתי לפי' ספר שופטים, שהמזיקה היא הכלל עמהי בין המלכים לנופטים ולשאר הנמשחים. ורקוי לם כן שבתקור בעקר הזה שני דברים. הראשון למה לא היו נמשחים הכהנים ההדיוטים כל לחד בעמו כמו שמשחו הכהנים הגדולים? או יהיה הכהן הגדול נכמך על מזיקת לביו כשאר הכהנים ההדיוטים? והשני הוא למה בהנהגת ישראל במחנה לא היה העגין דומה להנהגת המקדש? ל"ל שמו שמשחו הכהנים ההדיוטים בהיותם תחת ידי הכהנים הגדולים, ככה היה רקוי שמשחו הנופטים והשרים לשר הם תחת יד המלכים? ומבת כל זה לגלי הוא, שהמזיקה בשמן מלבד מה שבא מהבדלה והייקוד והכבה לקבול הרוח החלקי, כמו שזכרתי בעקר הרלשון, הנה היו עוד בה ג' דברים לחרים. הלחד התמידה והנלחיו, כי היו הכהנים הנמשחים מיוחדי' לעבוד לת עבודת הקדש עוד כל ימי החרן הם ובניהם וזרעם לחריהם, והמלכים גם כשאר יזכו לכתר המלכות היה המלכות ירושה עולמית לליהם

העיקר השישי הוא שהכהנים ההדיוטים נמשחו לפי שעה במדבר בקדושתם, ובניהם לשר קמו לחריהם לא היו נמשחים, כי כבר נתקדשו מלותה מזיקה לשובה שמשחו לבותיהם, ולא כן הכהנים הגדולי', שאפילו היה בן בג בן בג היה טעון מזיק', לאמרה תורה * והכהן הגדול מאחיו לשר יולק על ראשו שמן המשחה. ובגמרת הוריות לאמרו, לשר מר שפילו כהן גדול בן כהן גדול טעון מזיקה. ובמסכת כרתות לאמרו, * והכהן המזיק תחתיו, ויקרא ו' ט"ו מאי המזיק? הקהל דקפי' מבניו הוא דמשח מזי כהן גדול, ואי לא משח לא הוי כהן גדול וכו'. ולאמרם במהיגי ישראל לא היו מושחים הנופטים ולא הסנהדרין שרי אלפים ושרי מאות כי אם המלכים לבד, וכמו שאמרו במסכת הוריות כמשחו לרון מזבן וכל כליו ולהרן ובניו כל שבעת ימי המלואים והכהנים גדולים והמלכי' וכו' ולא זכרו לדם לשר, ולבר וכרתי בהקדמתי לפי' ספר שופטים, שהמזיקה היא הכלל עמהי בין המלכים לנופטים ולשאר הנמשחים. ורקוי לם כן שבתקור בעקר הזה שני דברים. הראשון למה לא היו נמשחים הכהנים ההדיוטים כל לחד בעמו כמו שמשחו הכהנים הגדולים? או יהיה הכהן הגדול נכמך על מזיקת לביו כשאר הכהנים ההדיוטים? והשני הוא למה בהנהגת ישראל במחנה לא היה העגין דומה להנהגת המקדש? ל"ל שמו שמשחו הכהנים ההדיוטים בהיותם תחת ידי הכהנים הגדולים, ככה היה רקוי שמשחו הנופטים והשרים לשר הם תחת יד המלכים? ומבת כל זה לגלי הוא, שהמזיקה בשמן מלבד מה שבא מהבדלה והייקוד והכבה לקבול הרוח החלקי, כמו שזכרתי בעקר הרלשון, הנה היו עוד בה ג' דברים לחרים. הלחד התמידה והנלחיו, כי היו הכהנים הנמשחים מיוחדי' לעבוד לת עבודת הקדש עוד כל ימי החרן הם ובניהם וזרעם לחריהם, והמלכים גם כשאר יזכו לכתר המלכות היה המלכות ירושה עולמית לליהם

העיקר השביעי הוא שהכהנים ההדיוטים נמשחו לפי שעה במדבר בקדושתם, ובניהם לשר קמו לחריהם לא היו נמשחים, כי כבר נתקדשו מלותה מזיקה לשובה שמשחו לבותיהם, ולא כן הכהנים הגדולי', שאפילו היה בן בג בן בג היה טעון מזיק', לאמרה תורה * והכהן הגדול מאחיו לשר יולק על ראשו שמן המשחה. ובגמרת הוריות לאמרו, לשר מר שפילו כהן גדול בן כהן גדול טעון מזיקה. ובמסכת כרתות לאמרו, * והכהן המזיק תחתיו, ויקרא ו' ט"ו מאי המזיק? הקהל דקפי' מבניו הוא דמשח מזי כהן גדול, ואי לא משח לא הוי כהן גדול וכו'. ולאמרם במהיגי ישראל לא היו מושחים הנופטים ולא הסנהדרין שרי אלפים ושרי מאות כי אם המלכים לבד, וכמו שאמרו במסכת הוריות כמשחו לרון מזבן וכל כליו ולהרן ובניו כל שבעת ימי המלואים והכהנים גדולים והמלכי' וכו' ולא זכרו לדם לשר, ולבר וכרתי בהקדמתי לפי' ספר שופטים, שהמזיקה היא הכלל עמהי בין המלכים לנופטים ולשאר הנמשחים. ורקוי לם כן שבתקור בעקר הזה שני דברים. הראשון למה לא היו נמשחים הכהנים ההדיוטים כל לחד בעמו כמו שמשחו הכהנים הגדולים? או יהיה הכהן הגדול נכמך על מזיקת לביו כשאר הכהנים ההדיוטים? והשני הוא למה בהנהגת ישראל במחנה לא היה העגין דומה להנהגת המקדש? ל"ל שמו שמשחו הכהנים ההדיוטים בהיותם תחת ידי הכהנים הגדולים, ככה היה רקוי שמשחו הנופטים והשרים לשר הם תחת יד המלכים? ומבת כל זה לגלי הוא, שהמזיקה בשמן מלבד מה שבא מהבדלה והייקוד והכבה לקבול הרוח החלקי, כמו שזכרתי בעקר הרלשון, הנה היו עוד בה ג' דברים לחרים. הלחד התמידה והנלחיו, כי היו הכהנים הנמשחים מיוחדי' לעבוד לת עבודת הקדש עוד כל ימי החרן הם ובניהם וזרעם לחריהם, והמלכים גם כשאר יזכו לכתר המלכות היה המלכות ירושה עולמית לליהם

העיקר השמיני הוא שעם היות המזיקה זוה בכהנים ובמלכים, והיה הכהן הגדול בן הכהן הגדול נמשח ולא יספק על מזיקת לביו, הנה המלך ליבו כן, כי המלך שימלוך תחת לביו לא ימשח, לאמרו בנ"א, כהן הוליות עם גדול בן כהן גדול טעון מזיקה ואין מושחין מלך בן מלך, ומפני מה משחו שלמה? מפני מחלוקת לדוניהו, ויהואש מפני מחלוקת עתליהו, ולת יהואחז מפני יהויקים לחיו שהיה גדול ממנו שתי שנים. ורקוי לם כן שבתקור למה לא היה בן הכהן הגדול בוה זוה למלך? ויהיו שניהם מלך וכהן גדול כמזקים עם היות שירשו מעלת לבותיהם, או לא יהיה לחד מהם כמזק לא מלך ולא כהן גדול, ויהיו מזקים שניהם בוה כמו שיתחו בשאר הדברים הנכללים במזיקה, לל שניהם כמזקים ובשמן המרוקח ועל הרחץ ועם יליקה, לבל הפנה בזה מבוקרת שהמלכות למה שהיא כפי הדין יהוזה לבן הגבור (לם היה רלוי לליו ולא יהיה בו מונע עצמי) לבן כשאר ימלוך הבן הגדול תחת לביו מבלי קטטה ומחלוקת לא היה לריך למזיקה לחרת, ויהיה כמוך על מזיקת לביו לחרי היותו יורש מלכותו כפי הדין היבר, ולזה בהיות במלכות מחלוקת וקטטה לו מונע יעטרך המולך למזיקה, למה שהיא תורה על זהות הנפחר והנבדל מבין לחיהם לו יותר ממה שמולדו בה, ולמנע הכהן הגדול בן הכהן הגדול לפי שהוריהו מלביו ולא כולה עמו לבל מכוהו לחיו הכהנים לעלמותו, והיה לם כן רלוי שמשח ללות היותו גדול מלחיו. ולמנם למה נופטי ישראל ושאר השרים לא היו נמשחים, הסבה בו לגלי הוא שהמזיקה בשמן מלבד מה שבא מהבדלה והייקוד והכבה לקבול הרוח החלקי, כמו שזכרתי בעקר הרלשון, הנה היו עוד בה ג' דברים לחרים. הלחד התמידה והנלחיו, כי היו הכהנים הנמשחים מיוחדי' לעבוד לת עבודת הקדש עוד כל ימי החרן הם ובניהם וזרעם לחריהם, והמלכים גם כשאר יזכו לכתר המלכות היה המלכות ירושה עולמית לליהם

2011 Ministerio de Cultura

לפני ה׳ הוסרה ממנו המלכות ונתנו הקב״ה לרעו הטוב ממנו לדוד ׳ ולמה ית׳ לשמואל קום משחהו כי זה הוא ׳ וכפי מדרש ז״ל רמה במאמר הזה כי דוד וזרעו יהיה כשאר למלוכה ולא לקדם מזרע לקר ׳ וזהו שדרשו זה טעון משיחה ואין לקר טעון משיחה ׳ והיה זה לפי שהיה המשיחה לות הבחירה האלקית ׳ והיה הוא ית׳ בוחר בדוד ובזרעו למלכות ישראל עד עולם ׳ ולכן אליו ולזרעו תלות המשיח׳ ולא לקדם לקר ׳ ולפי שהמשיחה גור ית׳ שתהיה בזמן המשחה המקודש שנעשה במדבר כמו שאזכיר בעיקר השביעי עשר ׳ כשבא בו דוד להעיר על שנתן לו ולזרעו המלכות כמו שנתנה הכהונה לאהרן ולבניו לקריו ברית כהונת עולם ׳ ולכן הזוה ענין משיחת המלכים למשיחת הכהנים ׳ להגיד שהם נלקחים במלכותם ככהנים בכהונתם ׳ ושהם מקודשים וקיבים בשמירת התורה והמצות ככהן שהתורה יבקשו מפיהו ׳ וזהו

תלים פט כא שאמר * מצאתי דוד עבדי בשמן קדשי משחתיו ׳ לא בשמן המשחה שימשחו בו הכהנים שהוא השמן המקודש ׳ ולפי שזכר המלכים שמלכו בישראל לא היתה המלכתם ירשה ורקויה ולא מלכו כי אם בפשעי בית דוד ׳ לכן לא היו הם כמשחים ׳ להעיר שלא היו הם נבחרים למלכות ׳ ולא היתה המלכתם מלת ה׳ מן השמים כי אם להעניש לת זרע בית דוד ׳ וכאשר הניח ההכרח למשוח לת יהוא בן נמשי לא כמשח בשמן המשחה ׳ לפי שלא תהיה נלקחי מלכותו ולא יתקדש לשם ה׳ שהם הדברים לשר תורה עליהם שמן המשחה ׳ וכמשח בשמן לפרכמון להעיר שמלכותו בלתי לחתי ונלות עם היותו מלכות ׳ כמו שמן לפרכמון עם היותו שמן מעולה הנה הוא פשות ובלתי לחתי בערך שמן המשחה ׳ הנה התבאר מזה טעם העיקר התשיעי הוא :

העיקר העשירי הוא במשח שלא יהיה כי אם נביא ׳ התבאר זה בתור׳ שאמר רבן הנביאים ויקרא ק״ו משח בעלמו הכהנים וכלי המקדש ׳ כמו שאמר * וילקח שמן המשחה על ראש אהרן וגו׳ ׳ ובמלכים מליכו שמואל הרואה משח בידיו לת שאול והוא גם כן משח לת דוד ׳ ושלמה נמשח ע״י נתן הנביא כפי שפירשתי ׳ ויהוא ע״י נביא נמשח ׳ וזכרו עיין מדר קו״ל שהיה יונה בן לחתי ׳ וראוי שבדע סבתו שלא היתה עולם כ״ט הקדושה לבד מפלת המשיחה ׳ למה לא תהיה גם כן ע״י נביא כמו שהיה לו כהן ? לכל הסבה הזה הנה תתבאר ממה שזכרתי ׳ שלחרי היות המשיחה לות על הבחירה האלקית מחוייב שתהיה ע״י נביא ׳ כי מי הוא זה ואיזה הוא יודע ויבחר הלים לשר יבחר ה׳ למלך על עמו ? ומי יעמוד בסוד ה׳ וישמיע לת דברו ורצונו במלוכה כ״א הנביא ? והכהן הגדול מזה הלד היה רחוי גם כן שיהיה נבחר ע״י נביא ׳ עם היות שפעמים היו הכהנים הגדולי׳ מחוכים במאמר המלכים בזמן בית שני לשר לא כדת :

העיקר האחר עשר במקום לשר בו ימשחו שמה המלכים ׳ לחרו בגחלת תבו דברי הימים ב׳ לב ל רבן לין מושחין לת המלכים חלק על המעין כדי שתמשך מלכותם ׳ שבאת׳ ויאמר המלך להם קחו עמכם לת עבדי לדוניכם והרכבת׳ לת שלמה בני על הפרדה לשר לי והורדתם לותו לל גיחון ומשח לותו שם וגו׳ . והנה הסבה למה התנו שימשחום על המעין כבר נלה בדבריהם ז״ל ׳ בלחרם כדי שתמשך מלכותם ׳ לכל בשאר בזה לחקור בני דבריהם ׳ הלחד למה לא התנו בזה במשיחת הכהנים הגדולים שתהיה ג״כ על המעין ? והבי לך עשו בנין לב בזה מעכין שלמה כיון שלא מלכו כן בשאול ולא בדוד ולא בשאר המלכים ׳ שלא נזכר בכתוב שמשחו על המעין ? ולומר ברלשון שחז״ל לא התנו שימשחו הכהנים הגדולים על המעין ׳ לפי שלא היתה משחת כהונתם לזרעם לחריהם ולהיה ירושה וקניית לבניהם כמו שלמרתי ׳ ולחרי שהמשיחה על המעין לינה כי אם לכיון שתמשך לל הבנים ולא תחלל ׳ לא בשאתה בכהנים הגדולים שלין זה בהם ׳ והיתה משיחת המלכים על המעין לקניותה ולהיותה ירושה לבניו לחריו ׳ ומפני התמדתה והמשכתה תמיד היתה בעזית שם . ולפי לומר שכפי מה שדרשו ז״ל

תורות שם

בזה לוה המלך דוד שימשחו לת שלמה בנו פל המעין ׳ כדי לתת כיון ולות שתמשך מלכותו לעד ׳ ולפי שהיה הסיון הזה לקות לשם ברכה ׳ רלו קו״ל לסמוך לליו המכהנ לשחר המלכים שימשחום תמיד על המעין ׳ להעיר שתהיה מלכותם שלם כמלכות שלמה ׳ ושלום ולמת יהיה בימיהם כלשר היה בימי שלמה שנמלט בו העושר והכבוד והחכמה מכל לשר היו לפניו ולחריו מהמלכים וכמו שיבל ׳ ולתת כיון שכן תהיה מלכות שלר המלכים לחרו שתהיה על המעין . הנה לם כן לל לחרו חכמים ז״ל שתהיה התנלי הזה מחקי המלוכה ׳ כי לם שלחלוהו מחה שנעשה לשלמה שיעשו כן למלכי ביתו לכיון ברכה :

העיקר השנים עשר בזמן המשיחה שתהיה ביום ולל בלילה ׳ וכמו שהליכו במשיחת הכהנים ובמשיחת המלכים כלם שהיו עושים לותה ביום . ומצת זה מבוארת ׳ והיא דומה לכבת העיקר הלחד עשר הקודם ׳ שהמשי׳ תהיה על המעין כדי שתמשך מלכותו ׳ ותהיה ביום כדי שתהיה מלכותו בהיר וזך ומליר לעולם כלו ׳ מבלים למה שלמר דוד בדברי האחרונים * וכלות נקר יזרח שמו׳ ב׳ סמ״ל שמש נקי לל עבות מכונה ומאחר דשם מלרן וגו׳ :

העיקר השלשה עשר שלל נעשה זמן המשיחה כי לם פעם לחת בימי משה לדונכו עד״ה ולל יעשה עוד בעתיד ׳ לחרו במסכת הוריות ׳ דף יא ע״ב ר׳ יהודה לומר לותו זמן המשיחה שנעשה משה במדבר כמה כפין כעשו בו מתקלה ועד כוף ׳ בתקלה לל היה שלל שבים עשר לוג ׳ רלה כמה יורה בולעת וכמה עיקרין בולעין וכמה לשון שורף ׳ ובו כמשחו משכן וכל כליו ולהרן ובניו כל שבעת ימי המלואים וכהנים גדולים ומלכים ׳ ולפילו כהן גדול בן כהן גדול וכו׳ . ועוד לחרו שם ולותו שמן קיים לעתיד לבל שנלמר * שמן משחת קדש יהיה זה לי לדורותיכם ׳ ויקרא ל׳ לל זה בגימטריא תריכר הוו . ועוד לחרו שם ׳ משבנו לחרון דף יב ע״ב כשבו עמו בלותית שמן המשחה ובבבת המן ומקלו של להרן שקדיה ופרחיה ולרנו שעשאו פלשתים דורון לשלחי ישרל וגו׳ ועם היות שהשלשע שלך על העיקר הזה ׳ כבר הבה הרמ״בן בפר׳ פי זל על קדקדו ׳ והוכיח לחתי העיקר הזה מאשר לל לחר תעשה הכתוב שמן משחת קדש יהיה זה לאהרן ולבניו לדורותם ׳ כמו שלמר בנגדים ׳ לבל לחר זה יהיה לי לדורותיכם ׳ והוא מה שיורה שיהיה השמן מתמיד למשוח בו דוד משיח שלחי יעקב וכל זרעו ׳ וכבר יורה עליו לחרו * מלחתי דוד עבדי תלי׳ פט כא בשמן קדשי משחתיו ׳ כמו שזכרתי בעיקר התשיעי ׳ כי שמן קדשו לל היה כי אם הנעשה במדבר בקדושה ובטהרה ׳ ולזה דוד קרל עלמו משיח שלחי יעקב ׳ להיותו כמשח בלותו שמן המקודש והשלחי . ולחכם הסבה בזה ׳ רולה לומר למה רלה הקב״ה שיהיה לותו שמן המשחה כשחי ועומד לעד ולל עשה כן לקטורת שנעשה במדבר ׳ הנה הוא שלחי לפי שבילות ישרל מחברים רלה ית׳ לתת לפניהם שתי הנהגות ׳ הנהגה לבוזית כפי המעלה ׳ והנהגה שלחית כפי החסרון החתית והעבודה השלמה ׳ והרחוקה תלות למלכים שהם המכהנים היותר עליונים שבעם ׳ והשנית תלות לכהנים משרתי ה׳ . ולפי שבי מיבי המכהנים החלה רלוי שיעשו מעשיהם על פי התורה והמלוה ׳ כמ״ש * כי שפתי כהן ישמרו דעת ותורה מלחכי כ׳ ג׳ יבקשו מפיהו וגו׳ ׳ ולחר כתלך * ולבלתי סור מן המלוה ימין דברי״ה ג׳ ושמל וגו׳ לבן הוה ית׳ למשה שיעשו שמן המשחה מרוקח כרלוי ׳ והוא בעלמו ימשח הכהני׳ ושלותו שמן ישאר לדורות לשימשחו בו המלכי׳ כדי שבלם יהיו כמשחי ע״י משה לחרי שנמשחו בשמן לשר הוא עשה ׳ ולכן היה משה הוא לשר התחיל לכהן בבית ה׳ רחזוקה שבעת ימי המלואים והוא היה המלך החזק לשר מלך על ישרל ׳ כמ״ש * ויהי בישורון מלך ׳ והיו קלם שם לג ה׳ הכהנים והמלכים דוגמתו וכלם כמשכים ממנו והולכים לחריו ׳ ובחלו היה השמן הזה שבעת משה לדוכנו לקדוש בו בל כהן ומלך ׳ בלופן שיהיו בלם מעשה ידיו להתפלר ׳ ולכן היתה המשיחה ע״י נביא שהוא מתלמידיו של משה לדוכנו ׳ כלו המשיחה

מלאכי ל׳ המשיחה והמוסף לחרו לכל מלך בהשקו * וכרו תורת משה
ועזו כמעשהו , לקרי שלחם כמשקים בשמן קצר הוף עשה
ולחם כלכם במקומו . הכה מפני זלת הסנה היה הרצון
המלקי שיהיה השמן המוף נקיי לעד ומלך יכלה בקורך זמן
על דרך פלא , וגם ממנו לעתיד לבא ימשחו המלכים ביחות
המשיח , להורות על נקיות התורה מהיותה כהנים
ומלכים , ולזה היה בלוחית השמן הזה המלקי הולך תמיד
אצל ארון המלקים כמו שזכרתי למעלה , ובגמרא עמו בעת

קצז

כחרבן כמו שהעירו קו״ל בקבלתם , להיות השמן ההוף דבר שקלים מ״
מצרכי לתורת הסם . הכה ביקרתי בדרוש היקר הזה י״ג דף ט׳ ע״ח
עיקרים מיוסדים על הפסוקים ומאמריהם ז״ל , וכתבתי
בהם כפי הסברת הגונרת מחובר לשרשים התוריים סבות
נלוחות כאשר עם לבבי , והארכתי בזה למעלת הענין
בעיני ולמה שלח רציתי בו למקבלים דבר ,
ואחרי דברי אלה ישמע קשב
ויוסיף לקח :

ב

(ג) ויקרבו ימי דוד וגומר . קו״ל התעוררו לשקול למה כאמר קריבה למות דוד ? ואמרו בפ׳ גיד הנשה , שכל מי שאין בו קריבה למות לא הגיע לימי אבותיו , בועז עובד ידי משרבע מאות שנים היו , ודוד לא היה אלא בן שבעים שנה , לפיכך כתב בו קריבה , עמרם היה בן קל״ז שני׳ ומשה לא היה אלא בן מאה ועשרים שנה , לפי׳ כתב בו קריבה , שנא׳ * הן קרבו ימיך למות , אברהם היה מאה שנה ושבעים שנה וחמש שנים , יצחק מאה ושמונים שנה , יעקב לא היה אלא שבע שנים ושבעים ומאת שנה , לפיכך כאמר בו קריבה * ויקרבו ימי ישראל למות . בזה לקלקו חלת קריבה שראוי שתאמר בערך אל זמן גדול ממנו , לא שהיה ההבדל בין שבעים עמוס , כי לא יאמר שהבחור שיות בן שלשים שנה קרבו ימיו לימי הזקן שהן מאה ועשרים שנה , אבל תאמר הקורבה כאשר יהיה ההפרש בלתי גדול כי אלא הגיעו לימי אבותיו . ועוד אמרו בפ׳ מי שמתו , ויקרבו ימי דוד למות , וכי ימים מתים ? אלא שמוקל בר כתובי לריקים שהיו נעלים והם קיימים , וכן הוא אומר * יעלו תסילים יכבול וגו׳, הא למדת שהפילו במיתתן מרומתים הקלה , וכן הוא אומר * והמיים יודעים שיחותו , אלו הצדיקים שהפילו במיתתם קרוים חיים , וכן הוא אומר * וכניהו בן שים שי , וכי כולי עלמא בני מיתי נינהו ? אלא בן שים שי שהפילו במיתתו קרוי שי . לקלקו בזה שזמן הקדם ויהיו כלים עם הנוף וכשעתו בשעת לחרי המות נלחית , ולא יצליע עליה הזמן להיותו מספר התנועה אצר לנפש , והיא בפרט מהנשמות ומציניה ולכן אין לה ימים . ועוד רים פר׳ כ״ו אמרו בברחשית רבה , ויקרבו ימי המלך דוד אין כתיב כאן , אלא קף קו עד אלא ימי דוד , לקיים מה שנא׳ * אין שלטון ביום המות , ואף קהלת ח׳ ח׳ יעקב שבעה למות השפיל עלמו לפני יוסף , שנא׳ * אם כח ברחשי׳ מ״ו כ״ט מלתי חן בעיניך אל כא תקברני במצרים . העירו בזה שדוד בשעת מותו השפיל הכתוב מעלתו הגשמית במה שלא קראו מלך עולם , כפי מה שכתבתי למעלה לקרי נמשך שלמה והומלך על ישראל כבר דוד לא היה מלך , כי אין מלכות אלא כוגעת בקברתה , ולזה קודם המשיחה לאחר והמלך דוד זקן ויאחר המלך ויבי המלך דוד , ואחרי המלכת שלמי משיחתו לא בקרא עוד מלך , ואחר ויקרבו ימי דוד למות , ואמר וישכב דוד עם אבותיו . וכתב הרא״בן בפירו׳ התורה בפסוק ויקרבו ימי ישראל למות וגו׳ , שהרגיש בעלמו לפיסת הכתות ויתרון החולשה , וחיבבו קולה לבל ידע כי לא יקריך ימים , ולכן קרא לבנו ליוסף וגו׳ וכן ויקרבו ימי דוד למות , וגם באמר לכבי הולך בדרך כל הארץ , כי ידע בנפשו כן עלב . ואין כורך לומר שהרגישו בעלמים יעקב ולא דוד לפיסת הכתות ויתרון החולשה ולבן רצו לגלות לבניהם , כי שהיו מכמים ונבונים ורצו שהיו זקנים מאד ושבעו ימי הפקודה ובלו ימי השלום , ושבנו שלא יהיו עוד ימים רבים ופקדו שלא ישרף לעתם , כמו שיקרה פעמים רבות לזקנים , ומפני זה היו מכוונים את הבנים קודם מליים ,

(ב) לעשות

2011 Ministerio de Cultura

לעשותו לך מפלצת דוד , לחדי שהיה הולך בדרך כל הארץ ,
והיה המות שהיה טבעית בקדם ודרך יחד לפניו עובר עליו
על כל פנים בהיותו מורכב מהפכים ובעל הכחות הנזמיות
לקצר ימיהם הלחות והקפוק בהכרח , וכל שכן בהיות דוד בן
שבעים שנה שהוא בפרט דרך כל הארץ זיעות הקדם בהגיעו
לקותו גבול , ולכן מכל דוד ובקיכתו לך היה רלוי שיהיה
שלמה מתקבל מקד . ולפי שלך יקחר שלמה שלך יהיה לעזרו
ובאבו בעבור לבבו כי לם בעבור עלמו שיקחר יקידי בלין מעצן
ומעצה בסבת מיתתו , להציב לזה לאמר לו וחזקת והיית
לאיש , לל עד עתה היית נער ורך ועתה התחזק והיית לאיש
שלם ולך תפטרך להנהגתי , כל שכן שים לך עור לקחר יותר
עליון מאבי והוא מתמיד עדי עד , לקריו תלך ובו תדבק ועמו
לך יסבר לך דבר , והוא העור המלקי הנקבה והמוצג
(ג) בחלבעות התורה והמלות , ועל זה לאמר ושמרת לת משמרת
ה' אלקיך וגומ' , לל שישמור משמרת המלקים כעבד נלמן
שומר לדוניו לגבת בדרכיו במדות המלקיות , כמו שדרשו
חוה פ"ק מה הוא רחוס לף לתה היה רחוס וכו' . ומלבד המדות
דף יד ע"ב המלה לקר יגורם השכל המכוני עוד כוחו לשמור הקותיו ,
והם המלות שלך נתגלו
טעמיהם , ומלותיו , והם לקר
כוללו בתורה עם טעמיהם
במה שבין הדם לאקו , בתפלה
ותשובה והלחובה ודומיהם ,
ומשפטיו , והם הדינין שבין
הדם לאקירו , ועדותיו , הם
המלות שטעמם להעיד על
עדות הנסי' והנפלאות שבעבו
לאבותינו , כגון שבת ומועדי
ה' שהם כלם לזכרון כפלאותיו
ודומיהם . ולמר שכתו בתורת
משה , לומר שלך יקשה
שלהיותו מלך יהיה פטור
מהמלות ומקל בהם ויפעל מה
שיעלה כפי הרלון והיכולת
המוקלט , לבל ישמור המלות
כלם שכתוב בתורת משה לך
דברי"ן כ' יסור ממנה , ובמו שלוה עליו החלך , בלמרו * ולבלתי
סור מן המלוה ימין ושמאל , ולמר דוד מדבק עלמו על
תלים יח"ת זה * גם עבדך נזהר בהם וגומ' . ולתן בשמירת המלות
ב' תכליות , הלחד למרו למען תשכיל לת כל לקר תעשה
וגומ' , והשני למרו למען יקים השם וגומ' , ועניכם שהמלות
יש בהם שני תועלות , לחד מעלם המלוה שהיא בעלמותה
ומהותה תועיל מלד , ולחד מלד המלוה יתי' שיתן שכר טוב
לעושיו ולשומרי מלותיו . ועל התכלי' הרלוון שהוא בשיכת
עלם המלוה , למר למען תשכיל לת כל לקר תעשה ולת כל
(ז) לקר תפנה שם , לל שבעשיית המלות יקנה שכחה ודעת
ושכיל בשכל טוב כל לקר יעשה , כי התורה ילמדהו הדעות
הלמתיות והמדות המשובחות והמעשים הנלים כלם , ויהיה
תשכיל מושך עלמו ולחר עמו , למען תשכיל לת כל לקר
תעשה ותשכיל לת כל לקר תפנה שם , כלומר כל לקר תבקש
שם בתורה תשכיל . ולפשר לפרש מלת שם , שהיא תהיה
נורת המלמר , ילמר למען תשכיל לת כל לקר תעשה , ולל
תחשוב שיש מדות שלך יעלקו ולך תוכל ללמדם בתורת
הלקים לילו כן , כי כל לקר תפנה ותבקש תמלהו
שם לך יעסר כל בה ולך תלטרך לחכמה פילוסופית ולך
לקקירה לקרת קון מעבה , הבה זהו התועלת המגיע מעלם
למלוה ומהותה . עוד זכר התועלת לקר בה מפלת המלוה
יתברך לקר הוא לותה , בלמרו למען יקים השם לת דברו
וגומ' , לם ישמרו בניך לת דרכם ללכת לפני בלמת וגומ' .
והכן למרו לקר דבר עלי , והוא להעיד שזכר המלות לילו
דבר כמוך מהן בטבע , כמו שחשבו קלת קבמי לומתבו ,
שלם היה הדבר כן היה השכר הזה ומתלמה בכל לחד שישמור
לותם ולילו כן , כי היה השכר לדוד לם ישמרו בניו לת

(ג) וְשָׁמַרְתָּ אֶת־מִשְׁמֶרֶת יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לָלֶכֶת
בִּדְרָכָיו לִשְׁמֹר חֻקֹּתָיו מִצְוֹתָיו וּמִשְׁפָּטָיו
וְעֵדְוֹתָיו כַּכָּתוּב בְּתוֹרַת מֹשֶׁה לְמַעַן
תַּשְׂכִּיל אֵת כָּל־אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה וְאֵת כָּל־
(ד) אֲשֶׁר תִּפְנֶה שָׁם׃ לְמַעַן יָקִים יְהוָה אֶת־
דְּבָרוֹ אֲשֶׁר דִּבֶּר עָלַי לֵאמֹר אִם־יִשְׁמְרוּ
בָנֶיךָ אֶת־דַּרְכָּם לָלֶכֶת לְפָנַי בֶּאֱמֶת
בְּכָל־לְבָבָם וּבְכָל־נַפְשָׁם לֵאמֹר לֹא־יִכָּרֵת
לְךָ אִישׁ מֵעַל כִּסֵּא יִשְׂרָאֵל׃

הוא לם רע , כי לקי הולך בדרך כל הלרן , שחייב הבן
לקיים דברי לביו לקר ילוה מתחת מיתה . ולחר שבועו על
על מה שילמר לעשם כוהו על שביכו ליולב ולשמעי , ועל זה
לחר וחזקת והיית לאיש , לל לם ימנך לליו מוה תרעומת עם העשו לו קטטה
לו מקלוקת עם יואב ועם
שמעי , ולבן קודם שילוה
קותו עליהם הקדים להזהירו
שילמר לכל העם לכבי הולך
בדרך כל הלרן , והמלחה
הזה על שלמה לחרו לך על
דוד כמו שפירשתי בסופן
הרלזון מהפירוש , ויהיה
לקמר במקום הזה לחר
לקדרים , ועניכו שילמר
שלמה לכל לדם לכי פהיותי
מקייס לוותת לכי לקר נוכי
לפני מותו בעניין יואב ושמעי
לין עלי תעת ולדם הטוב
הוא לם רע , כי לכי הולך בדרך כל הלרן , שחייב הבן
לקיים דברי לביו לקר ילוה מתחת מיתה . ולחר שבועו על
על מה שילמר לעשם כוהו על שביכו ליואב ולשמעי , ועל זה
לחר וחזקת והיית לאיש , לל לם ימנך על מה שלכי עתיד
לבוותך מחלוקת ומריבה לל תיהל מפניהם , לבל התחזק
והיה לאיש לך בעבר בשכיס ובפעולות . וזהו עוד לוך
יתכבג עם הבורח יתברך בלחדו ושמרת לת משמרת השם
ללקיך וגומר , רולה לומר עם החכמים לחרתי שתתחזק ,
לבל עם החלוה יתברך לך תעשה כן , לבל בירלה ורתת
תשמור מלותיו כלם , וגם רמז בזה כי בקיימו מה שילווהו
עליהם הנה יתבבד בעיני העם ויבורך מהם , שילחרו
שהוא הולך בדרך כל הלרן ומקייס מלות לביו ויעשה עם
זה חוזק ונבורה רבה , ובזה גם כן ישמור לת משמרת
השם ויעשה מלותיו , ותתן לו לם כן בזה הבהבה ובווי
בחה שיהיה ביכו לבין העם וביכו לבין יואב ושמעי וביכו
למקום . ולפשר עוד לקלי לפרש לכבי הולך בדרך כל
הלרן בלופן שליני , והוא שהוא דוד לשלמה שלך ידבר
לעשו בתחלת מלכותו דברים קשים בגלה ונחון ודרך
רע , לפי שהעם מתפעלים מלד מזדון המלכים ומדבריהם
הרעים , כמו שתרלה לחרי זה מחה שקרה לל רחבעם ,
לבל ידבר לליהם תמיד רכות ושפת חלקות , בלמור
לליהם תמיד לכבי הולך בדרך כל הלרן , רולה לומר לינו
רולה להתנהג עמכם כמלך עם עבדיו כי לם בחנוים לתים
ושוים , וזהו כדרך כל הלרן כרע בלת , ועם היות שיהיו
רבים דבריו משון , הנה לוהו שבמעשים לך יהיה כן , לבל
יתחזק ויגבר בחדש שלם ובלים חיל רב פעלים , בחופן שיעשה
תמיד פעולות המעלה , וזהו וחזקת והיית לאיש . ולפי
שרבות הדברים וחוזק הפעולות רחוי שלך יהיה בקטנת

בלבת בחלה, למר ושמרת את משמרת ה' אלקיך וגו', וסוף הדברים למען תשכיל את כל אשר תעשה וגומ', כל זמים שיכיו בתורת הסם ושם ימצא מוסר השכל ידק ומשפט ומישרים, ומשם ילמד הדברים אשר ידבר ומעשים אשר יעשה. ולפי שהיה הלמוד הזה מרכות הדברים וגבורת המעשי והתחזקותם כלו להתמדת מלכותם, לזה למר שהכלי לזה והמכין קלין בעצם ולמת הוא שמירת התורה, וזה שאמ' למען יקים ה' את דברו אשר דבר וגומר לא יכרת לך איש מעל כסא ישראל. והנה המפרשים פירשו הפסוקים בלופנים אחרים, וכל דרך אין יאר בעיניו:

(ה) וגם אתה ידעת וגו'. הנה הקבס רבי דוד קמחי הקשה בפסוק הזה מה היה הרבוי אשר יורה עליו אלת וגם? ולמר שהיה ענין יואב מכלל המלות אשר הזהירו שיזהרם, כאלו למר וגם זאת דרבי ה' ומשמותיו לבער לנמי הדבר, והוא בלתי נכון כמו פרש בכתוב. ופירשו בתשובת מבעי לאשר עשה לי שהרלה הספר אשר שלח לו בית לוריה. והחכם ר' יוסף קמחי פירש כי לאשר עשה לבני ברזלי הוא פירוש לאשר עשה לי, כי מה שעשה לאבנר ולעמשא לקרי שבלו במלות דוד והכשחתו ושניהם היו הולכי בשליחותיו לדוד קרפה רבה, ולכן מה שעשו להם לדוד עשאו. ופירש ושם דמי מלחמה, דמי עשהל שהיה רודף לאבנר שם אותם כאשר היו דמי שלום שהיה לאבנר הורג את עשהל בשלום. ופירש וכעלו אשר ברגליו, מגזרין שנפלו מתים לרגליו. וקמיש ז"ל דרשוהו לענין לאבנר שהרגו קד מו עיל יואב בערמה, לפי שעשהל אותו יבמה גדמת היאך קולבת? ועיין שם לפי שהיה זוקה ומרפה לו ולזו הכתו, שבת ויעמו קל תוך השער יהושע ה' עו לדבר אתו בשלי, מלשון * של כעלך, ולכן למר דוד כאן וכעלו אשר ברגליו. ועל דרך הפשט פירשו גם כן בחגורתו אשר בחתיכו וכעלו אשר ברגליו שמש יואב קחבו מלומדת בחגורתו ופיה למטה כדי שתפול, שלף כדרך החוגרים, וכאשר רלה את עמשא שמה יואב לתקן כעלו אשר ברגליו ולו בשמועו כפל החרב מתערו לארץ ולקחו יואב משם, ולכן לא כאמר עמשא מן החרב שהיה ביד יואב. ופירשו ועשית בחכמתך ולא תורד שיבתו בשלום וגו', שיבקש עליו להרגו בלופן שלא ימות מיתת עלמו. ופירשו והנה עמך שמעי שהיה רבו ומלמדו תורה. והקמש ר' לוי בן גרשום פירש שהיה שמעי דירתו בירושלם ושלמה הוליכו משם והיה מוליכו עמו תמיד. והרלק פירש בו דרכים זרים, שלה הם דרכי המפרשי בפירוש הכתובים שלה. והברשה שלי בהם הוא, שלדוכנו דוד לא רצה את שלמה שיהרוג את יואב ולא את שמעי על העוכות הרשומים אשר הוא לא הרגם עליהם, ולא נתן שלו בנו נער ורך ומזוק מלך עשה מסוכנת כוחק להמית לכאי קיל בתחלת מלכותו, שבל היה דעתו וכוונתו לכפר בשלמה מה שעשה יואב ושמעי כנדו, כדי שישמר הוא מהם ולא יחשלם בניתו בן יגמרו עליו ויעשו לו דומה מה שעשו כנדו, והיה תכלית המוזקה עשה ולמוד שלין שישמר מהם וישיגם מכה רבה קם יקשו שלין כמו שחשבו לדוד, עם היות שדוד לא העניש על מה שעשו כנדו לפי שהוא כמצא מזה מפחת ההכרחי, ולכן קם יקרהו בימיו כמו שקרה לאביו לא יעשה כמעשיו ולא ילך בדרכיו לכפר בעד חטאתם, שבל יתקוק ויהיה לקים בהעניש לותם. והתחיל בענין יואב ואמר וגם אתה ידעת וגומ', והיה רבוי וגם, לשלמה, לא עם היותך נער ולא היית יודע עדיין בימים הרשונים ולא ידעת דברי יואב, הבה גם אתה ידעת לותם כמוני, כי שמעת מפי מגידים כל מה שעשה. ולפשר לפרש גם כן רבוי וגם, על מעשה יואב, כי לפי שהיה קם לבו שלמה בקרבו על יואב בעבור מה שהתקשר עם לדוניהו להמליכו, למר לו דוד לבני כמו שידעת מה שעשה לך יואב גם ידעת מה שעשה לי, ויהיה מה שעשה לי הדברי, כלם לשר עשה כנד דוד מהריגת לבנלוס וענין לדוכנו ושלר הדברים שמל וכעם לשר עשה לו, וידעת גם כאמה שעשה לשני שרי לבאות ישרלל, והיתה הידיעה לם כן מה שעשה יואב כנדך ומה שעשה כנדי ומה שעשה כנדם, ולין להקנו מו"ו המוזג שיקשר בכתו' הזה, כי רבים ככה * הלובן שמות ל"ב שמעון לוי ויהודה, * שמ שבקוק ג' יח ירח עמד זבולה ודומיהם. והנה זכר במיתת הלבנים הנם לשר הרג יואב שלשה פשעים גדולי שנכללו בהם. הלשד שהרגם בחרב על לא חמס בכפם, והוא עון פלילי להרוג לנשים נקיים, ולזה למר ויהרגם, כי זה פי' מה שלמר בכלל לשר עשה לשני שרי לבאות ישרלל. השני הוא העזמת לשר עשה בהרינתם, כי לא הרגם ביד רמה כנבורי לשר מעולם, ולבן לא כאמרו ממנו כמו שבוב' שם, לבל שפך דמים בהיות' בשלום עמו, ואת דבר מגוכה מלד בחק הגבורים, שהיה רלוי לו שיתלה בהם קודם שימיתם, וזהו ויתן דמי מלחמה בשלום, לל הדמים לשר לא היה רלוי שיספוך כי אם במלחמה שפך אותם בהיותם עמו בשלום. הפשע השלישי הוא, שבאותו פעל המגוכה לשר עשה יואב התפלר והתהלל בו בלים המתפלר בפעל בבבד ומעולה מעשה, והיה בזה אם כן מתהלל בחתת שקר, ועל זה למר ויתן דמי מלחמה בחגורתו לשר במתניו ובנעלו לשר ברגליו, כי כתן יואב בידיו מלותם הדמים לשר שפך על חגורתו ועל נעלו, להרלות העמים והשרים שהוא הרג לת לבנר ולת עמשא ושחגורתו ונעליו מגולגו בדמים, וכדי בזיון וקלס שיעשה העול ויתפלר בו, והיה יותר טוב שיבוא ויכלס מעשהו ולחרי שפך לת דמם יכתם בעפר ויאמר לל פעלתי לן. והנה קרא דמי לבנר ועמשא דמי מלחמה, לפי שהיו הם הדמים שהיה רלוי שיספכו במלחמה ולל בשלום. ולולי קרלם דמי מלחמה על דרך מגיע כהור, לפי שהרגם, ועל זה הדרך קרא משה לדוכנו לדור המדבר * לבני המלחמה, דבני ב' יב' לפי שהיו רבי הלבב ופקדו ממלחמת הלרן. ולפשר לפרש לשר עשה לי, על העבודה לשר עבד יואב לת דוד כל ימיו, ואמר שעם כל זה יזכור מה שעשה לשני שרי לבאות ישרלל וגומ', שמכריע לת כל מעשיו הטובים לשר עשה. ולחרי שספר דוד כל המעשה הזה לשר עשה יואב כנדו, אמר (ו) לשלמה בנו ועשית בחכמתך, רומה לומר לל תתכהג בעלתו ולל תקשוב שהוא חכם קרשים ושהיה שר לבלי ולתה כער ורך ושתלדן בהיותך בחריו, לל תעשה כן, לבל התחוק והיית לקים ועשית הדברים כלם בחכמתך ולל בחכמתו, וכדי להשמר מחכו לימלך ויהי לקלים עמך שלל יהיה עמך בשלום, ולהיותו גם שב גם ימים הרחק מעליו דרכך ולל תשב עמו בשלום לבל תנרשהו, ולו לל ימשול בך בחשר מעל כי, ולפי זה לל רלה דוד לת שלמה שיהרגהו כי אם שלל ישב עמו בשלום, וגם זה לל רלה עליו להענישו כי אם לתת עליה לשלמה שיעשה מחכו, ותותרה עם זה השלמה החמשית: והכוללים פירשו שלולה המזכר בכלן על הגיהנם ועולם העובש הנפשי, ולמרו שלוה לשלמה שיהרוג לת יואב ויעבש על קטלין לשר עשה בזה העולם, בלופן שלהיותו נעבש בעולם הזה לל יעבש בעולם הבא, וזהו ולל תורד שיבתו בכבת השלום לשר לו בכלן לשאול

2011 Ministerio de Cultura

(ז) תקחית, ומה שזכרתי לכי הוא הנכון: ומותר למה שבוה על יואב לומו על בכי גרולי הגלעדי שעזה עמהם חסד ונעשה בהם ויהיו בחבלי שלקבו כדי לבבדם, כי כן קרבו חליו בברזו מפני חבזלום בבו. ואחר כן קרבו חלי, לל בוא החופן עמו קרבו חלי שהייתי לובל על שלחן חביהם הזקן ובמה שמו ל"ו כ"ן שהקריבו לפניו מחכל ומשתה, כמו שבתוב * משכב וספות וקשים ושעורים, וקם כן לוה שיבעה בהם ויקרבם חליו, כי הם הרלויים לאהבתו, לפרי שבעת המורך עזו עמו ברכך בדרך החוהבים החמתים ולל כיואב:

(ח) והנה עמך שמעי בן גרא וגו'. גם זה מבלל הטוחה, ועניבו חלי כי למה שרחה דוד שהיה שלמה בבו חוהב לשמעי בן גרא והיה הולך עמו ויועבו והיה בוטה לפרי, לפי שהוא לא בטה לפרי לפרי לדוביהו, כמו שלמר ושמעי ורעי והנבורים חשר לדוד לא היו לפרי לדוביהו, רבה שהי יהיה שלמה כמשך לפרי עלתו ויהיה בוטה מחל לפרי ויזיחהו על בייתו, כמו שיקרה לבערים שיחשבו לפרי מי ז סביר לתם פניס, ולפי שלמה לא היה חביל חת שמעי כפי מלותיו ולא היה יודע רוע תבונותיו, פיהל דוד זביו לולי שמעי ירע חל שלמה בנטיעו בו, ולוה היהו עליו לא להעניבו על מה שקללו כי היה להזהיר חת שלמה שלא יעלים לפרי, וזהו שלמר והנה עמך שמעי בן גרא וגו', ברכו * לא לל הנה רליתי לוהב ויושן לותך שמעי בן גרא, וכלמרם זל * לף ק' ע"ן שהיה מלמדו תורה, חבל ידעתי בבי ידעתי שהין רלוי לך שתבעת בו ולל תתחר כמרעים, כי לבי ידעתיו שעם היותו עמי בימים הרלשונים בשלום ובמישור הוה קללני קללה לויבה ו' כ"ה כחרפת, לל חויקה, והוה מגורת * מה כמרנו לחרי יוסר, שבת פ"ב קל"ה וזולל דרשו בו טוטריקון כולף ווחבי דשע לורר תועבה. ולחר שהיה זה כיום לבתו מחבים, והוה כלשר יבא דוד בורח מפבי חבשלום שילח שמעי לקרלתו וקללו * לא לא לים הדמים וגו' כמו שבוכר שם. וזכר שלבל הפלייתות הזה הבה עוד עשה לו עלבון לחר גדול, והוה שידד לקרלתו הירדן להכריעו שם יש כלן שיחוקל לו על מה שקללו, וכמו שלמר לו שם * והנה בלתי לשום לבל בית יוסף, לל שלם לא יחקל לו יעשה שלח יבובו ישרחל חליו וכמו שפירשתי שם, ולל מפלד דבריו על לד ההכרח כפי לורך השעה בשבע לו בה' שם יחיתהו בחרב, ובוה התגבל דוד משלמה בבו למה לא העניבו על קללתו ולמר שהיה זה מפלת ההכרח. והים תכלית הספור הזה לא להוליל מחבו שלמה יהרוג עתה חת שמעי על לותה קללה שקללו, כי שם ליעצו ולהזהירו שלא יבטח בו ולא יתקבר חליו, וכמה שלמר והנה עמך וגו', ולמר והוה ירד לקרלתי וגו', רמו לו שבי דברים, החחד שלא ילך עמו ולא יהיה בקברתו, והשני שלא יתן לו רשות להלוך מון החן, כי עם היותו עתה עמו בלהבה רבה הנה בעת הלורך ירע וירשיע עמו מחדו, וכמו שלמר על כיולא בזה בספר תהלים * לא יבב בקרב ביתי עושה רמיה לובה שקרים לא יכון לבגד עיבי: (ט) ולחבם לומרו ועתה אל תנקהו, רלוי שיפורש כפי זחת הכוו', ושם יקרה לך עתה עמו כחשר קרה לי עמו חל תכפר בעל קטחתו כחשר עשיתי חבי, לחרי חשר מפלת ההכרח עשיתיו ולא בילוני ולא כפי הדין, חבל חתה חל תנקהו שם יחטח לך כחשר חטח לי, כי לים חבם חתה וידעת חת חשר תעשה לו שם יקטח לך, בחופן שזו תוריל שיבתו בדם שלולה, לל עם היותו ישים לא תחדר פני זקן כמוהו ולא תחמול עליו, חבל הורד שיבתו בדם לקבר. לו יהיה פירוש כי לים חבם חתה ולא תנטרך ללמודו ולחבמת תורתו חשר בפיו. הבה שם בן לא בוה דוד לשלמה שיהרוג עתה חת שמעי על מה שקללו בעבר, ושתרה עם זה השלה השנית: והבה בעיתי מדרבי המפרשים בלם בוחת דוד על יואב ושמעי מפחת המבקות חשר הערותי בשלות חמשית ושנית מוחת הפרשה, ולמה שחעיר עוד בפרשה השנית כמו שלובים שם. וחמבם לדעתם שיחמרו שלוה דוד להרוג חת שמעי, נראה לי לפרש ועתה לל תנקהו, מלשון * ונקת יעני' נ' כ' לחרן תשב, שהוא לשון כריתה, ימוה לותו שלא ימיתהו עתה כי חבם הוא וידע לבקש תוחבה בחופן שחתרי בן יהרגהו על פי הדין, ויהיה הלווי הזה כדי שלא יעבור דוד על שבועתו, לפל מה שבתבתי רחשונה הוא יותר מתישב להשפל מהספקות. ורלוי שתדע שעורך בדברי הימים לא בפר דבר מהלווחה הזחת ולא מהרינת לדוביהו ויוחב ושמעי וגרוש חבירו, לפי שבמו שבתבתי בהקדמת בפר שמוחל דף עה' על היה בוונת עזרא לבפר בשבחיהם של דוד ושלמה בפי לוונת בפרו, ולבן לא זבר דבר הזה לפי שבשלמה לו שלא היה בוה פעל מעלה:

ושבב דוד עם לבותיו וגו'. זבר הבתוב שניד לחר הלווחה (י) (עוד מילתא בפומיה דדוד) מת ובקבר בעירו בחר לבל שהוח ליון, והוח על דרך מה שלמרה תורה * ויבל נרחבי' מ"ע לג יעקב למות חת בניו ויחבוף רגליו חל המטה וינוע ויחבף חל עמיו: והדביבה עם הלבות חבל המפרשים בלמר' על המיתה. והברחה חלי שלא למר בבן וישבב דוד עם לבותיו להוליע מיתתו, בי לם להעיר על שבחה בפתו והיה חלקו בעולם הבשות עם לבותיו שהיו בליקים וטובים, ולמר שלא קרה לו מה שקרה לבחול שלחרי מותו בקבר עם לבותיו, לפי שבחתה מלבותו וזבחר הליוע בימיה, וכמו שבתבתי בסוף ספר שמוחל, חבל דוד מחבר היה יחד המלבים דף קעג על ופבתם, לל בקבר בבית לחם עם לבותיו שהיו רועי לחן ובקבר בעירו ליון, בי שמה יבבו בפיות להוסף בבות לבית דוד, ולבן הוליעבו הבתוב בבחן שעם היות שבב דוד עם לבותיו במבות הפצות בלמרו * קטן וגדול שם הוח, ליוב ג' יח הבה קבורת גופו לל היה עם גופיהם, בי הוח בקבר בעיר דוד והם בקברו בבית לחם, והיה לם בן בפצו לבק עם בפצם וגופו בפרד מגופם. ובבר פירשתי לבי בלומה לוה ביעקב, שלמר חל יוסף בבו * חל בח תקברני במלרים ושבבתי עם בחתי ובחלתני ממלרים וקברתני בקבורתם וגו', ואין בח שם לחזן בקשה בי לם לחזן עתה, יחמר יעקב חל יוסף לח תקברני עתה במלרים לחשבך שבחזן הגחולה תעלו עלמותי מזה לתבם, ולמר זה מבבח על מה שהיה בן העבין ביוסף עלמו, וזוה חל שלח יהיה העבין בן בנופו, וזהו חל בח תקברני במלרים, לל לח תקברני עתה במלרים לחרי מותי, בי מחתר שחבי לשבב עם לבותי, בלומר בעולם הבשות שתהיה בפשי עם בפשותיהם ותהיה בחתילתם, רלוי הוח לם בן שהנוף עתה ישבב מיל עם גופם, וזהו ושחתבי ממלרים וקברתני בקבורתם, בעבין שיהיה גופו עם גופם במו שבפשו תהיה עם בפשותיהם. הבה לם בן השביבה עם הלבות בלמר' על דבוק

2011 Ministerio de Cultura

על דבוק הנשמות והקבורה נאמרה על הגוף ׳ ולכן זכר כאן בדוד שלא שכב׳ נפשו כמו ששכב גופו ׳ כי היא שכבה עם אבותיו במחיצתם ׳ וגופו נפרד מהם ונקבר בציון שהיה עיר דוד · וכבר ספר יוסף ן׳ גוריון בספרים הקדמוניים שכתב לרומיים ׳ כי דוד המלך עה״ צוה לעשות במקום קבורתו מחבוא גדול וטמן בו ממון הרבה בשיעור מופלג ׳ ובנה עליו בנין בחכמה רבה באופן שלא יוכלו להוציאו משם אלא היודע צורת המלאכה ׳ וכשבא אנטיוכוס על ירושלם בזמן הבית השנית הוציאו משם היהודים ממון רב לתת לו כדי שיעלה מעליהם ׳ וכן המלך הורודוס הוציא משם ככרי זהב לצורך בנין הבית אש׳ בנה ליי׳ וכאשר ארכו הימים ומתו היודעים צורת הבנין ותכונתו

[יא] וְהַיָּמִים אֲשֶׁר מָלַךְ דָּוִד עַל־יִשְׂרָאֵל אַרְבָּעִים שָׁנָה בְּחֶבְרוֹן מָלַךְ שֶׁבַע שָׁנִים וּבִירוּשָׁלַם מָלַךְ שְׁלֹשִׁים וְשָׁלֹשׁ שָׁנִים׃

[יב] וּשְׁלֹמֹה יָשַׁב עַל־כִּסֵּא דָּוִד אָבִיו וַתִּכֹּן מַלְכֻתוֹ מְאֹד׃

(יא) לא יוכלו להוציא משם ממון עוד : עוד זכר הימים אשר מלך דוד על ישראל שהיו כלם ארבעים שנה ׳ כי בחברון מלך על יהודה לבד שבע שנים ׳ ובירושלם מלך על כל ישראל ויהודה שלשים ושלש שנים ׳ ועם היות שכבר נזכר בספר שמואל השנים האלה אשר מלך דוד ׳ הנה היה זה שם בתחלת מלכותו ׳ וכאן זכרו בסוף ימיו ׳ ועל הדרך הזה נשנו השנים בכתוב פעמים הרבה ׳ והנה שם נאמר * בן שלשים שנה דוד במלכו וארבעים שנה מלך ׳ בחברון מלך על יהודה שבע שנים וששה חדשים ׳ ובירושלם מלך שלשים ושלש שנה על כל ישראל ויהודה ׳ ולא נזכרו אם כן בכאן הששה חדשים שזכר עוד שם ׳ אבל היה זה לפי שהכתוב לא ימנה כי אם השלמים ׳ וכאמרם ו״ל חשבון גדול בולע את המועט :

שמו׳ ב׳ ה׳ ד׳ ה׳

מדר׳ שמואל פרש׳ כ״ז

[א״ה לא תמצא זה במס׳ ברכו׳ אבל במדר׳ שמואל פר׳ כ״ז ובירושלמי דר״ה תמצאנו :] ובמסכת ברכות אמרו אותם ששה חדשים שהיה דוד בורח מפני אבשלום לא עלו מן המכין · ובדרש אמרו שאותם ששה חדשים כצטרע על עון בת שבע ואוריה ולכן לא נמנו כאן בתוך שנותיו ׳ אבל זה רחוק הוא ולא נגזר עליו כן : ואמנם מה שאמר אחר זה ושלמה ישב על כסא דוד אביו ותכון מלכותו מאד ׳ הוא להודיע ששלמה ירש את כסא דוד אביו במעלה ובכבוד המלכו׳ ׳ אבל לא היה טרוד הצרות כאביו אשר לא שלו ולא שקט ולא נח והלך מדחי אל דחי ׳ אם נרדף משאול ׳ ואם במלחמות אישבושת ׳ ואם בברחו מפני אבשלום בנו ׳ ואם במרד שבע בן בכרי ׳ שכלם היו מערערים במלכותו ׳ ושלמה לא היה כן ׳ כי היה מלכותו נכון מאד אין שטן ואין פגע רע ׳ הנה אם כן ושלמה ישב על כסא דוד אביו הוא סוג כולל לשניהם ׳ ואמרו ותכון מלכותו מאד הוא הבדל יבדילהו מאביו · ואמנם אם היו כל ימי שלמה בהשקט או לו ׳ הנה יתבאר אחרי זה · ובדרש אמר ותכון מלכותו מאד ׳ אף על העליונים ׳ ירמוז בזה שמלבר כתר המלכות אשר זכה אליו הנה עוד זכה לכתר חכמה המיוחסת לנבדלים ׳ ושהיה בחכמתו רוכב שמים ובגאותו שחקים · הנה בכאן חתם הספור כל עניני המלך דוד ומיתתו וקבורתו ׳ ואיך שלמה בנו ירש את ארצו וישב על כסא מלכותו ׳ ועליו נאמר * נפשו בטוב תלין וזרעו יירש ארץ :

(יב)

שם פ״ב

דף כ׳ ע״ב

תלים כ״ה י״ג

פרשה שנית תספר הדברים אשר בהם היתה הממלכה נכונה ביד שלמה לבאר מה שאמר ותכון מלכותו מאד ׳ וזה אם במה שהרג את אויביו אדוניהו ויואב ושמעי ׳ ואם במה שקנה לו אוהב ורע את פרעה מלך מצרים במה שהתחתן עמו ׳ ואם במה שנשלם בחכמה עליונה ׳ ואם באהבתו את השם הגדול יה׳ ובגדולת המשרתים וכבוד ביתו וגודל מעלתו · תחלת הפרשה ויבא אדוניהו בן חגית וגו׳ ׳ עד וישלח חירם וגו׳ · והנה שאלתי בפרשה הזאת ששת השאלות :

השאלה הראשונה למה צוה שלמה להרוג את אדוניהו אחיו ? והנה לא צוהו דוד אביו על זה ׳ ואם נאמר שהרגו לפי שהתנשא לאמר אני אמלוך בחיי אביו ׳ הנה כבר אמר לו אם יהיה לבן חיל לא יפול משערת ראשו ארצה ׳ ואם הרגו לפי ששאל את אבישג כמו שיראה מפשט הכתוב וכמו שהסכימו עליו המפרשים כלם ? יקשה מאד כי אבישג לא היתה אשת דוד ולא שכב עמה ׳ וכמו שאמר והמלך לא ידעה ׳ ואעפי שהיתה סוכנת ומשרתת את המלך לא היה ראוי שתמנע מפני זה מהנשא לאחר ׳ והנה שרביטו של מלך הוא אסור להשתמש בו ׳ אבל האסור הוא באותו שרות שהיה משתמש בו המלך ואבישג היתה משרתת את המלך בזקנתו ׳ ולא היה זה אופן ההשתמשות שהיה מבקש ממנה אדוניהו כי אם להיות לו לאשה ׳ וגם שנודה שהיתה אסורה לאדוניהו ׳ הנה אחרי שלא שכב עמה עדיין והוא בקש משלמה בהכנעה רבה שיתנה לו לאשה ׳ היה די לשלמה בשימנענה ממנו ולא יודה לו ולא ישמע אליו ׳ לא שיהרגהו על השאלה בלבד ׳ ומה היה ענין מאמרו ושאלי לו המלוכה וגומ׳ ? ואם אמרנו שחטא שלמה בזה איך לא הוכיחו הקב״ה עליו ולא נתיחס לו בכתוב עון בזה ?

השאלה השנית למה צוה שלמה להרוג את יואב בן צרויה ? אם נאמר שהרגו לקיים מצות אביו ׳ הנה דוד לא צוהו שישפוך דמו כי אם שלא יוריד שיבתו בשלום שאולה ׳ והמאמר הזה יורה על הגרוש לא על המיתה ׳ והיה לו לגרשו כמו שגרש את אביתר ואת שמעי ׳ ואתה תראה גם כן שכאשר הרגו שלמה לא אמר שהיתה מיתתו מפאת צואת אביו אבל אמר והשיב ה׳ את דמו על ראשו וגומ׳ ׳ ולא זכר מהצואה כלל לפי שלא הרגו עליה ? ואם נאמר שלא המיתו מצד הצואה ׳ כי אם להיותו כפי הדין חייב מיתה על דמי אבנר ועמשא שהרגם בערמה ׳ והתורה אמרה * וכי יזיד איש על רעהו להרגו בערמה מעם מזבחי תקחנו למות ׳ הנה יואב לא הרגם בעדים והתראה ׳ ולכן כפי הדין לא היה חייב מיתה ולא הרגו דוד עליהם בעבור זה כמו שכתבתי שם ׳ והיה אם כן בלתי ראוי לשלמה שיתעורר בתחל׳ מלכותו לבער הדם ההוא שלא היה מוטל עליו לבערו ולא נעשה בימיו ׳ כ״ש שהכתוב מעיד שלא נהרג כי אם על שנטה אחרי אדוניהו ׳ כמו שאמר והשמועה באה עד יואב כי יואב נטה אחרי אדוניהו וגומ׳ · ואין לומר גם כן שעל ענין אדוניהו הרגו שהיה עמו להמליכו בחיי דוד ׳ כי אם שלמה כבר מחל לאדוניהו ׳ כמו שאמר לא יפול משערת ראשו ארצה ׳ איך נענש יואב עליו למה שיעצו בהיות שלא נענש אז החוטא עצמו ?

שמות כ״א י״ד

דף קמ״ג ע״ב

השאלה השלישית למה אמר שלמה לשמעי בנה לך בית בירושלם וישבת שם ולא תצא משם אנה ואנה וגו׳ ? והנה היה עובר בזה על מצות אביו שצוהו והורדת את שיבתו בדם שאולה כפי דעת רבים ׳ והוא לא הרגו אבל גרש אותו למבחר המקומות שרתי במדינות ירושלם הבנויה ׳ ומה העונש אשר יענישהו בזה ? ואלו היו שמעי שומר מצות המלך בשבתו בירושלם לא היה נהרג ׳ ואם כן עשה שלמה הכל בהפך מה שצוהו אביו ׳ כי הוא

2011 Ministerio de Cultura

הוא מה לו שיגרש את יואב ויברוג את שמעי והוא גרם שמעי והרג יואב, והוא מה שיורה שלמה הרג את יואב כי אם לנקום ולכעור לותו על אשר היה חקרי לדוכיהו, ולכן לא גרשו כמו שמהו קדיו קבל הרגו ובלי שום עלילה ותואשה כלל, ולשמעי לפי שלמה היה עם לדוכיהו והיה לוחב לשלמה הקל נעגנו ולא הרגו כמו שצווה עליו קבל גרשו לירושלם, ומה שאמרו המפרשים שהיה זה תואשה כדי להרגו לינה טענה, כי למה יבקש תואשה לשמעי ולא ליואב, והסתוב יומר שיצב שמעי שלם שכיס בירושלם וזיך שתאחר שלמה כל לותו זמן בהר גתו ולא בקש לו תואשה חקרת, והוא המורה שמעולם לא היה הורג לותו אלו לא היה יודע שירושלם קשר זה לשבר עליו וקרוב לשעותו מבלי עמל כלל, והיה לא כן משוך פנים בדבר:

השאלה הרביעית במה שאמר ויתחזק שלמה את פרעה וגו', והוא שלא ימלט הדבר מחלוקה, לא שבקש שחטא שלמה בהתחתנו עם פרעה מלך מצרים לו לא חטא בזה כלל? ולמה לאמר שחטא, יקשה לאמרו ויאהב שלמה את ה' ללכת בחקות דוד אביו רק בבמות היה מזבח ומקטיר וגו'? ולם ענין על התורה במה שבעל את בת פל נכר, לזה לאמר לאמרו שאהב את ה' והלך בחקות דוד אביו? ולזה לאמר עוד רק בבמות היה מזבח ומקטיר יורה שלא חטא בדבר לאחר? ויותר היה ראוי שיאמר רק שלקח את בת פרעה לאשה שהוא יותר רע מהיותו מזבח ומקטיר בבמות בזמן שהיו מותרות בכל מקום, ולזה לאחרי העון הפלילי הזה נראה הדם של שלמה בגבעון כעמים ודבר עמו ולא הזכיקו כלל על החטא הזה? גם יקשה לאמרו לאחרי זה ויתחזק ה' בשלמה כי נטה לבבו מעם ה' לאלקי ישראל וגו', והיה ראוי שיאמר כי התחתן את פרעה ונשא את בתו. הפה מכל הנדחים החלה ירחה הפסד לעת הקומר שלמה חטא ולם לאמרו שלא חטא, יקשה מלד מה שאמרה תורה * ולא תתחתן בם בתך לא תתן לבנו ובתו לא תקח לבנך כי יסיר את בנך מאחרי וגו', שאסרה התיחון לגוים בפירוש, גם כג' ואמר עוד שבית * לא תתעב מצרי כי גר היית בארצו בניים אשר יולדו להם דור שלישי יבא להם בקהל ה', וזה מורה שקודם הדור השלישי אסור להבא למצריית ואסור להבילם בקהל ה'. וגם יקשה לזה שלישית מה שגמה הכתוב עכין בפי' יח' ט', שלמה, באמרו לאחרי זה * והמלך שלמה אהב נשי' נכריו' רבות ב' ואת בת פרעה מואביות עמוניות לדוניות חתיות, מן הגוים אשר אמר ה' אל בני ישראל לא תבואו בהם והם לא יבואו בכם פן יטו את לבבכם לאחרי אלקיהם דבק שלמה לאהבה וגומ', וזה מורה שחטא מלד בלקחו את בת פרעה. ויקשה גם כן עזר' פ' יח' רביעית מה שכתו' בספר עזרא * על אשר נשאו נכות נכריות לכבעבי התתי הפריזי היבוסי העמוני המואבי המצרי האמורי ולא נתכפר להם העון עד אשר הוציאו אותם והכולד מהם, וזיך לם כן באמר שלא חטא שלמה. ויקשה גם כן ממשית מה מלאכי ב' יח שאמר הנביא מלאכי על כוונה לזה, * כי קדש יהודה קדש ה' אשר אהב ובעל בת אל נכר, הנה קרא זה קלקול הדם, שם ב' יב ואמר * יכרת ה' לאיש אשר יעשנה וגומר. ואכמיכו אל אמרו יבמות פח בזה, כי לא תתחתן בם בגיותן כאמר, אבל לם בתגיירו דף עו עא מותרין. ואם אמרו כי בגיותן לית להו חתנות, וכי לא תתחתן בם כי מתגיירי הוא, ושלמה עבר בלא תתחתן, והנה לפעת הרקמון עם היות שיופר פסק לא תתחתן בם, הנה לא הופר פסק דור שלישי יבא להם בקהל ה', ולא הותר הפסק אשר הערותי ממה שאמר הכתו' בשלמה ושאר הספקות אשר זכרתי בלם, ולפעת האחי יקשה כל הספקות אשר הערותי למעלה לאמר חטא:

השאלה החמשית במה שאמר ית' לשלמה בחלום הלילה בתחילת שלטונו הנה בתחי

לך לב חכם ונבון אשר כמוך לא היה לפניך ואחריך לא יקום

כמוך, ויקשה זה מלד מפלת החכמים ומפלת הנביאים מהחכמים, לפי שהוא דבר זר מלד ויוצא מהשכל שלא יתלה בעת מהעתים חכם בשלמה, לאחרי שהיה שלמות החכמה בלתי האדם יתוסף לזה שיתוסף תמיד, כי רוקב לב כבוד לין חקר, ולכן לי אפשר שיותר הלפעדות הטבעי מהשלות המין ושיחנע בדור מהדורות שיהבם קדם יותר משלמה, כי הנה הדם ית' לא יחנע עוד מבעליו, וכבר נתפרסמה חכמת אליפטו ורבוי בפריו בכל החכמות מכל בני קדם. ולם מהנביאים, לפי שלאחרי היות החכמה תבלי עלמי והכרחי בהבואה ובקבת עתה, כמו שאמרו חזל במסכת כלדים, מחוייב הוא שהשפע לאחר ימים הנביא גדול בהבואה ישיגהו גם כן גדול בחכמה, ולם בלזר שהיה שלמה גדול בחכמה מכל הנביאים, יתחייב שיהיה גם כן גדול בהבואה מכלם, כיון שהחכמה במשכת לאחרי הנבואה, וכמו שאמר * ובניה לבב חכמה. וכתב ה"ר דוד קמחי שהתר זה שהיתה חכמת שלמה המופלגת בטבעיות שלא קם כמוהו בהם, לבל בחלקיות היו מדרגות הנביאים וכל אחד מדרגת מזה לעה גדולה מלד מחדרגת שלמה, וגם כן כתב שהמעלה והיתרון הזה לאחר לשלמה בחכמה הוא בערך שאר המלכים שהיו לפניו ולאחריו לבד, לא על שאר בני קדם כלם והנביאים, והוא מבואר היות דברי בלתי מסכימים עם לחתת הכתובים. ור' לוי בן גרשום כתב שרמו בזה שתפיש חכמת שלמה גדולה מחכמת דוד שהוא המלך שהיה לפניו, ומחכמות המלך שבא לאחריו, ושעם היות לשון הכתוב כולל ראוי שיובן פרטי עם המלכים בלבד, ואחאר יובן כללי יהיה על כל לבני דורו שהיו לפניו ולאחריו לא בכל הדורות, ולזה רמם בלבשים רמוזים והם לימין החזרתי והימין וכלכל ודרדע בני מחול שהיו בזמנו חכמים רמומים. והלעת הוא מבחים פנימי הכתובים ולחתם ומקטין מעלת חכמת שלמה המפורסמת. ולחמי המולרים לאמרו שהיתה מעלת שלמה בלבון שלשת הדברים יחד, שהם חכמה ועושר וכבוד במדרגה עליונה שלא היה לפניו ולאחריו מלך ולא יהיה שבחעלה בשלשתם יחד כמוהו, ועם היות שבמלח לדם קבם ממנו לא היה עשיר ובבבד כמוהו, ולם היו חלבסנדרום מוקדון ויוליוס קיסר רומי גדולים משלמה בעושר ובבוד המלכות והשלטנות, הנה לא היתה להם עם זה החכמה בלותה המדרגה שהיתה לשלמה. וגם זה בלתי בבון, לפי שמה שיעדו השם ית' בחכמה הוא בפני עלמו על כל לדם לפניו ולאחריו, ומה שיעדו בעושר והבבוד היה בפני עלמו גם בן מיוחד במלכים ובימיו בלבד לא לפניו ולאחריו כמו שאמר בחכמה, והחבמים החלה רלו לחבר ולחבן הדברים הנבדלים בעלמם בפי בגון הפסוקים:

השאלה הששית במה שאמר בחן ויהי לשלמה ארבעים אלף אורות סוסים ובדברי הימים * בלמר תמורת זה ארבעת אלפים אורות לה' ב' טו סוסים, וחכמים זל השתדלו ליתב הכתובים החלה, ומהם בהדרין לאמרו ארבעים אלף אורות היו, ובבל אחת מהן ארבעת אלפים לטבלי"לות, ומהם לאמרו ארבעים אלף לטבלי"לות היו ובבל אחת מהן ארבעת אלפים סוסים, וחל זה במשבו רש"י ורבי דוד קמחי. אבל לפלי היו בחות שבי הדעות החלה רחוקים מאד מדרך המובבל, לפי שיתקייב אליהם שהיו לשלמה תמיד שם ושנים אלף אלף אלפים סוסים, וזה עם היות שלא יאבה אבת הבמבעות לשר להם טבע קיים, הנה הוא שלא בפי לפשר רחוק מאד קרוב לבמבע לא יפעלהו השבל הקבוצי בשום לד.

והבני מפרש הכתובים בלופן יותרו השלות החלה בלם:

2011 Ministerio de Cultura

(יג) ויבא אדוניהו בן חגית וגו' . מפני הכתוב שמיד לאחר מות דוד ימים מעטים בא אדוניהו אל בת שבע אם שלמה, ולפי שהיה הוא עוכר לה מתחיל שלמה על ענין המלוכה כתהלה כאחר רצתה לותו בשיחה , ולזה אמרה לו השלום בואך , לא אם היה בשלום אלא מלחמה היה בפיך ? והוא השיבה שלום , כלומר שלא היה דעתו לקרקר ריב ומדון , כי אם לדבר שלום . (יד) וזו על הבעותו זאת אמר עוד אליה דבר לי אליך , והכוונה בזה המאמ' היא שהיה לו דבר לדבר לה בסתר לא ישמעהו אדם . ואחרי שבתחה (טו) לו רצונו לדבר , אמר לה אתה ידעת כי לי היתה המלוכה ועלי שמו כל ישראל פניהם , לא שהיה הוא רצוי למלכות מצבי נדיבים , אם להיותו הגדול מאחיו , וזה כי לי היתה המלוכה , כלומר על פי הדין , ואם להיות רצון כל ישראל וכוונתם להמליכו , וזהו ועלי שמו כל ישראל פניהם , ועכשו ותהי לאחי כי מיי' היתה לו , לא שלא הועילו רוב הצבים וכוונת העם , לפי שהיה הרצון * ורצוי מאצבות בלב איש ועצת הנפש (טז) היא תקום . ואחר הבחת ההקדמה הזאת נקל מאוד להבין מה שאחר לשלמה המלך שיתן לו את אבישג השונמית לאשה, ומה הפסד היה לו בזה ? ואחרי לו את המלוכה , כי הוא לאחי הגדול ממני , ומי למוד שאמר לה אדוניהו לאחי , רמז למה שאמר לה ועלי שמו כל ישראל פניהם למלך , כלומר פירש שלמה שאביתר ויואב הם היו לבד לאחר שמו פניהם עליו למלך ולא כל ישראל כמו שהוא היה חושב . והנה שלמה רצה שהיתה שאלת אדוניהו רעה , לפי שהיתה אבישג שוכבת בחיק דוד אביו והוא בחיקה והיו מתחבקים כאיש ואשתו , ומי מישראל היה יודע אם שכב עמה אם לא ? כי מה שאחר הכתוב והמלך לא ידעה הוא מה שהעיד רוח הקדש לאחרי כן , ולזה לאחרי מות דוד לא הלכה ולא שכה אבישג אל בית אביה בעוריה , והיתה תמיד ברשות שלמה , עד שמפני זה שאלה אדוניהו אחתו ולא שאל אותה לאחרים אף לא בפני עצמה , לפי שבשאלה אבישג בכבוד המלכות בשאר המלכות בעצת דוד , ואדוניהו עצמו היה יודע זה ולכן הקדים הדברים לשאר נוכרו בדבריו לבת שבע , כי היה הוא יודע שהיתה אבישג מתבזיעין על דוד וכאשתו לכל דבר והיתה לפורה עליו , כי אחת המלך לפורה להדיוט , וגם בבחינת עצת אביו שהיה לפור עליו לגלות את ערותה , וברצות שלמה רוע השאלה הזאת , ואדוניהו היה יודע גדות השאלה ופשעה והיה דעתו בזה לבקש תואנה בדבר המלכות

(יג) וַיָּבֹא אֲדֹנִיָּהוּ בֶן־חַגִּית אֶל־בַּת־שֶׁבַע אֵם־שְׁלֹמֹה וַתֹּאמֶר הֲשָׁלוֹם בֹּאֶךָ וַיֹּאמֶר
(יד) שָׁלוֹם׃ וַיֹּאמֶר דָּבָר לִי אֵלַיִךְ וַתֹּאמֶר
(טו) דַּבֵּר׃ וַיֹּאמֶר אַתְּ יָדַעַתְּ כִּי־לִי הָיְתָה הַמְּלוּכָה וְעָלַי שָׂמוּ כָל־יִשְׂרָאֵל פְּנֵיהֶם
לִמְלֹךְ וַתִּסֹּב הַמְּלוּכָה וַתְּהִי לְאָחִי כִּי
(טז) מֵיְהוָה הָיְתָה לוֹ׃ וְעַתָּה שְׁאֵלָה אַחַת אָנֹכִי שֹׁאֵל מֵאִתָּךְ אַל־תָּשִׁיבִי אֶת־פָּנָי
וַתֹּאמֶר אֵלָיו דַּבֵּר׃
(יז) וַיֹּאמֶר אֱמָרִי־נָא לִשְׁלֹמֹה הַמֶּלֶךְ כִּי לֹא־
יָשִׁיב אֶת־פָּנֶיךָ וְיִתֶּן־לִי אֶת־אֲבִישַׁג
(יח) הַשּׁוּנַמִּית לְאִשָּׁה׃ וַתֹּאמֶר בַּת־שֶׁבַע
טוֹב אָנֹכִי אֲדַבֵּר עָלַיִךְ אֶל־הַמֶּלֶךְ׃
(יט) וַתָּבֹא בַת־שֶׁבַע אֶל־הַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה׃
לְדַבֶּר־לוֹ עַל־אֲדֹנִיָּהוּ וַיָּקָם הַמֶּלֶךְ
לִקְרָאתָהּ וַיִּשְׁתַּחוּ לָהּ וַיֵּשֶׁב עַל־כִּסְאוֹ
וַיָּשֶׂם כִּסֵּא לְאֵם הַמֶּלֶךְ וַתֵּשֶׁב לִימִינוֹ׃
(כ) וַתֹּאמֶר שְׁאֵלָה אַחַת קְטַנָּה אָנֹכִי שֹׁאֶלֶת
מֵאִתָּךְ אַל־תָּשֵׁב אֶת־פָּנָי וַיֹּאמֶר לָהּ
הַמֶּלֶךְ שַׁאֲלִי אִמִּי כִּי לֹא־אָשִׁיב אֶת־
(כא) פָּנָיִךְ׃ וַתֹּאמֶר יִתֵּן אֶת־אֲבִישַׁג
הַשּׁוּנַמִּית לַאֲדֹנִיָּהוּ אָחִיךָ לְאִשָּׁה׃
(כב) וַיַּעַן הַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה וַיֹּאמֶר לְאִמּוֹ
וְלָמָּה אַתְּ שֹׁאֶלֶת אֶת־אֲבִישַׁג
הַשּׁוּנַמִּית לַאֲדֹנִיָּהוּ וְשַׁאֲלִי־לוֹ אֶת־
הַמְּלוּכָה כִּי חָזִיא אָחִי הַגָּדוֹל
מִמֶּנִּי וְלוֹ וּלְאֶבְיָתָר הַכֹּהֵן וְלִיוֹאָב
בֶּן־צְרוּיָה׃

[כג] וַיִּשָּׁבַע הַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה בַּיהוָה לֵאמֹר כֹּה יַעֲשֶׂה־לִּי אֱלֹהִים וְכֹה יוֹסִיף כִּי בְנַפְשׁוֹ דִּבֶּר אֲדֹנִיָּהוּ אֶת־הַדָּבָר [כד] הַזֶּה׃ וְעַתָּה חַי־יְהוָה אֲשֶׁר הֵכִינַנִי וַיּוֹשִׁיבַנִי עַל־כִּסֵּא דָוִד אָבִי וַאֲשֶׁר עָשָׂה־לִּי בַּיִת כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר כִּי הַיּוֹם יוּמַת אֲדֹנִיָּהוּ׃ [כה] וַיִּשְׁלַח הַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה בְּיַד בְּנָיָהוּ בֶן־יְהוֹיָדָע וַיִּפְגַּע־בּוֹ וַיָּמֹת׃ [כו] וּלְאֶבְיָתָר הַכֹּהֵן אָמַר הַמֶּלֶךְ עֲנָתֹתָה לְךָ עַל־שָׂדֶיךָ כִּי אִישׁ מָוֶת אָתָּה הַיּוֹם לֹא אֲמִיתְךָ כִּי־נָשָׂאתָ אֶת־אָרוֹן אֲדֹנָי יְהוִה לִפְנֵי דָּוִד אָבִי וְכִי הִתְעַנִּיתָ בְּכֹל אֲשֶׁר הִתְעַנָּה אָבִי׃ [כז] וַיְגָרֶשׁ שְׁלֹמֹה אֶת־אֶבְיָתָר מִהְיוֹת כֹּהֵן לַיהוָה לְמַלֹּא אֶת־דְּבַר יְהוָה אֲשֶׁר דִּבֶּר עַל־בֵּית עֵלִי בְּשִׁלֹה׃

כגה"ו ג' ב' המכה, כמו * ולישמעאל דכתי' לג' י"ג שמעתיך, * וליוסף אמר, ויהיה פירושו ושלחי לו את המלוכה בעבור שהוא לפי הגדול ממני, ובעבור שביתר הכהן ובעבור יואב בן צרויה שהם תפסי' בהמלכתו ויועצים אותו עליו. ויונתן תרגם הלא בעלה הוו לביתר כהנא ויואב בר צרויה, נעה לומר שפירשתי בכוונת המאמר, ולא כפירו' הכתוב על פשוטו ויוצרו. והר' לוי בן גרשום פיר' בו שתשלח את המלוכה לאדוניהו כי הוא הרצוי אליה כפי שכיו, וכן היה רצוי לביתר לכהן' ויואב שיהיה שר הצבא מוצלתו, כי כל זה יעזור להשיב את המלוכה לאדוניהו: והנה (כה) טוב שלמה את בניהו להרוג לאדוניהו אחיו, לא לבד על אשר שלח את שביעי לחשה כמו שעשו המפרשים כלם, כי אם על אשר בקשי דוד לביו מרד במלכות ומלך בחייו שלא בחכותו והיה חולק על השביעה אשר נותה על יד נתן הנביא שימלוך שלמה על כסא דוד אביו והיה אם כן חייב מיתה בעבור היותו מורד וחולק על אביו ועל השביעה, והנה לאדוניהו ידע שהיה מפני זה בן מות והלך כאשר כמעט שלמה אל לחטא הזה ולקח בקרבות המובח לאחר שבע לי כיום המלך שלמה אם ימית את עבדו בחרב, להיותו יודע את עבדו, לבל שלמה לא כשבע לו עליו ואבלי שבועה כלל בדבור פשוט כמו שפירשתי למעלה אחר אם יהיה לבן חיל לא יפול משערתו לארצה ואם רעה ימצא בו ומת, לא שהיה מכפר בעד חטאתו בתקני שלא יבוא עוד לבשלה, כי אם ימצא בו עוד רעה, לא אם יעשה עוד דבר שיהא על היות עליין המרד והמעשה הרעה בלבו (כי היא הרעה אשר כוון אליה ושהיו מדברים בה שמה) תעשה המליכה היות והכפרה מבוטלת למפרע ויהי' בן מות, לפי שבוטל התקני ובוטלה הכפרה ונשאר המרד במקומו, ולפי שעתה בשלו את בניהו לא היה שוקל לותה כאשה מה כי אם כשוקל אחת מלך, ולכן שלחה משלמה שהיתה מהדברים המיוחסים אליו כיושב על כסא דוד אביו, וכמו שהורה בדבריו שאמר לבת שבע שהיה שוקל דבר מכתר המלכות, לכן רצה שלמה שעדיין לאדוניהו היה אם לבו נקרבו על דבר המלוכה והיה כבלב אב על קילו והרעה והמרד ורצה במלכו, ולכן על העון הזה ועל הפשע הקודם גם כן אשר מרד באביו ועל פי הדין ומפני תקונו של עולם שלא יהיה עוד לאדוניהו לפוקה ולאכן כגף לפני בני ישראל לזה להרגו. הנה התבאר מזה שלאדוניהו היה בן מות על המרד

[כו] וּלְאֶבְיָתָר הַכֹּהֵן אָמַר הַמֶּלֶךְ עֲנָתֹתָה לְךָ עַל־שָׂדֶיךָ כִּי אִישׁ מָוֶת אָתָּה הַיּוֹם לֹא אֲמִיתְךָ כִּי־נָשָׂאתָ אֶת־אָרוֹן אֲדֹנָי יְהוִה לִפְנֵי דָּוִד אָבִי וְכִי הִתְעַנִּיתָ בְּכֹל אֲשֶׁר הִתְעַנָּה אָבִי׃

ולאביתר הכהן ונו'. לפי שהעבים שלמה את לדוכיהו (כו) על מרדו הרשון ועל התוכחה שבר היה מבקש עתה להחזיק בלותו מרד עלמו, רלה להעבים גם כן לביתר ויואב שהיו העוזרים לותו ולבר יעלוהו למרוד בלבו והמה גם הם בוגדי לור. והנה כל עוד שלא היה שלמה מעבים את לדוכיהו והיה עובר על פשעו, היה נם כן מוכל ומולת את לבבי עלמו, לבל כשבר בהו ימי השלום ורלה את לדוכיהו מחזיק ברשעתו בעלמם, כשבר העבים לותו רלה להעבים לותם נם כן, ולהיות לביתר כהן גדול לך רלה להרגו פן יהיה ביתו כבית שאול על כהבי הסם שבר הרג בנוב, ומפני זה רלה לנרשו מפניו ולוהו שילך אל מקומו ואל לרלו, וזהו עבתות לך על שדיך, רולה לומר לים עבתות לך על שדיך, והוא על דרך * וכי תליס קש ל' תפלה, כך פירשו המפרשים וליו לורך, כי שעור הכתוב הוא לביתר לך אל עבתות על שדיך, כי היו הכהנים הם מעיר עבתות, כלמרו * ירמיה ס"ו מן הכהנים אשר בעבתות, ולוהו שילך אל עירו עבתות ויעב על שדהו ולך ילך עוד בחבר המלך. ובלמרו על שדך, לין הכוונה שהיה לו שדה בחלה, כי הנה לך היו שדות לכהנים, לבל היה השדה המיוחד למרעה מקנהו. ובמה שלמר והיום הזה לך למיתך וגומר, מודיענו שהיה כפי הדין בן מות, להיותו מכלל המורדים בהמלכת לדוכיהו ובשלת לביעב לאותו תכלית בעלמו, לבל בעבור שבשל לרון הסם לבני דוד אביו והתעבה עמו, והיה זה בבריו מפני שאול ומפני לבשלום בבו העביר על פשעו ולך שפך דמו: והנה נרשהו עוד (כו) מהיות כהן לה', רולה לומר מהיות כהן נדול, כי כשבר לדוק במקומו. והודיענו הכתוב שבזה בתקיים מה שבאור על בית עלי בשילה, ולין הכוונה בזה המלמר שעשה שלמה לביתר כל זה בעבור היותו מבני עלי, לא להניד שבמה שעשה בזה בעבור ענין לדוכיהו שתקיימה בזה הנזרה להלקית, כי היה לביתר מבני עלי, וכאור עליו * והבעת שמו ס"ב כ"ג מר מעון בכל הטוב לאשר וגומ', וזה מורה על שתתקיים הנזרה בזמן בנין הבית, והיה מבלשה שיהיו בניו משולשים מן הכהונה הנדולה, כמו שלמר שם * בפתבי בא אל לחת שם ל"ו הכהונות וגו', כי לא יהיה להם שום שרה ומבוי בכהונה. והבן למרו וביום הזה לא למיתך, והוא המורה לבלי שגרם שלמה את לביתר הכהן ושמה עליו שלא יבא מעבתות ושם יבא משם לבה ולבה יהיה דמו ברלשו כמו שלמר לשמעי בן גרא, וזהו וביום הזה לא למיתך, כלומר לבל למיתך ביום לאשר תבא משם, ולפי שהיה נרושו על לותו תבלי, הוצרך לפרש עבתות לך על שדך שמרשהו שיוכל לבלת מעיר עבתות על שדהו ולא עוד, ולפי שלמר מלותו כרלוי לא כעבד בלותה מיתה, ומפני בן בבר הכתוב בספור הזה ולא ביאר מאבו

2011 Ministerio de Cultura

(כח) עוד כמו שהאריך בביאו' ענין שמעי מפני תכליתו: וספר הכתוב שהשמועה באה עד יואב, ואינה ששמע מצות דוד שצוה להרגו כדברי רש"י ז"ל, כי אם ששמע שנהרג אדוניהו על ענין ההמלכה ועל שאלת אביש"ג השונמית, ולפי שיואב נטה אחרי אדוניהו, וזה אם בענין המלכתו ואם בשאלת אביש"ג, כי בשניהם נטה אחריו והיה הוא נכלל עמו בעונותיו ונכשל בהם, ראה בעצמו שהיה חייב מיתה כמוהו, ולכן נס אל אהל השם ויחזק בקרנות המזבח. והנה אמרו ואחרי אבשלום לא נטה, יראה שאין ענין לו, וחז"ל דרשו בקש לנטות ולא נטה, אמר עדיין לחלותית של בית דוד קיימת, ר"ל שלא נמנע יואב מלנטות אחרי אבשלום כי אם ביראתו מגבורת דוד שהיה עדיין גבור ואיש מלחמה, ולכן עתה כשראה אותו זקן בא בימים ויכסוהו בבגדים ולא יחם לו נטה אחרי אדוניהו. והר' דוד קמחי פירש בו שאלו היה נוטה אחרי אבשלום ולא אחרי אדוניהו לא היה בן מות, לפי שכל ישראל נטו אחרי אבשלום ודוד העביר על פשעם בכלל. והר' לוי בן גרשום פירש בו שהרגיש יואב בעצמו היותו חיי' מיתה משני צדדים, האחד מצד שנטה אחרי אדוניהו להמליכו בחיי דוד אביו בלי מצותו שזה היה מרד גדול, והשני שאחרי אבשלום לא נטה להצילו מן המות, כמו שצוהו דוד * לאט לי לנער לאבשלום. וגם זה בלתי נכון הוא, כי שתי הנטיות שנזכרו בכתוב הם מטבע אחד. ויותר נכון לפרשו שיואב היה כל ימיו נוטה אחרי אדוניהו להמליכו תחת אביו, עד שמפני זה לא נטה אחרי אבשלום והרגו כשמצא מקו' אליו כדי שימלוך אדוניהו שהיה אחריו בשנים, ויהיה אמרו ואחרי אבשלום לא נטה, מסובב מנטותו אחרי אדוניהו, כי כבר בימי אבשלו' היה יואב נוטה אחרי אדוניהו, ועם היו' שלא נזכר זה שם הנה הנביא ביארו הנה. והיותר נראה אצלי הוא, שהכתוב רצה להאשים את יואב על אשר נטה אחרי אדוניהו ומרד במלכו דוד בהיותו כל ימיו עבד נאמן, וגם אחרי אבשלום לא נטה עם היותו הבן הגדול ושנטו כל ישראל אחריו, ולכן הוקשה מאד איך בסוף נעשה צדוקי? ואיך נטה אחרי אדוניהו שלא היו עמו כי אם מתי מעט? כאלו עונותיו פתוהו ויפת לעשו' בזקנתו מה שלא עשה כל ימיו בהיות לא ידו לעשות, גם כי מפני זה היתה משטמה רבה בלב שלמה עליו, באמרו הנה יואב היה שר הצבא ואחרי אבשלום לא נטה ומה ראה עתה על ככה ומה הגיע אליו לנטות אחרי אדוניהו? אין זה כי אם לשנאתו אותי ולכן החזיק ידו לקחת המלכות ממני. ואין ספק שיואב חכם היה ונתחרט מאשר סכל את ידיו במה שנטה אחרי אדוניהו, בהיות שלא נסה ללכת באלה, שאחרי אבשלום עם כל ישראל לא נטה, ובעמדו עומד מרעיד משתאה לעבר נבהל להווה ירא לעתיד, חשב בלבו שהיה בן ימות כפי הדין, וששלמה אחר שלא חמל על אדוניהו אחיו לא יחמול ולא יכסה עליו, ולכן נס אל אהל ה' ויחזק בקרנות המזבח שהיה אצל הארון אשר בירושלם, כי שם העלה דוד עולות ושלמים, ועשה זה בחשבו להמלט שמה. ואמרו ז"ל במסכת סנהדרין [ל"ל מכות פ"ב דף י"ב ע"א:] אמר רב יהודה אמר רב, שתי טעיות טעה יואב, טעה שאין המזבח קולט אלא גגו והוא תפש בקרנותיו, טעה שלא היה קולט אלא מזבח עולמים והוא תפש בקרנות

סנהדרין פ"ו מ"ט פ"א

שמו' ב' י"ח ה'

[כח] וְהַשְּׁמֻעָה בָּאָה עַד־יוֹאָב כִּי יוֹאָב נָטָה אַחֲרֵי אֲדֹנִיָּה וְאַחֲרֵי אַבְשָׁלוֹם לֹא נָטָה וַיָּנָס יוֹאָב אֶל־אֹהֶל יְהוָה וַיַּחֲזֵק בְּקַרְנוֹת הַמִּזְבֵּחַ:

[כט] וַיֻּגַּד לַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה כִּי נָס יוֹאָב אֶל־אֹהֶל יְהוָה וְהִנֵּה אֵצֶל הַמִּזְבֵּחַ וַיִּשְׁלַח שְׁלֹמֹה אֶת־בְּנָיָהוּ בֶן־יְהוֹיָדָע לֵאמֹר לֵךְ פְּגַע־בּוֹ:

[ל] וַיָּבֹא בְנָיָהוּ אֶל־אֹהֶל יְהוָה וַיֹּאמֶר אֵלָיו כֹּה־אָמַר הַמֶּלֶךְ צֵא וַיֹּאמֶר, לֹא כִּי־פֹה אָמוּת וַיָּשֶׁב בְּנָיָהוּ אֶת־הַמֶּלֶךְ דָּבָר לֵאמֹר כֹּה־דִבֶּר יוֹאָב וְכֹה עָנָנִי:

המבזת אשר בשילה, אמר אביי בהא נמי מיטעא טעה, שאינו קולט אלא כהן ועבודה בידו והוא זר היה: ושלמה (כט) צוה מיד אל בניהו בן יהוידע שיהרגהו. וידעת היום והשבות אל לבבך שלא הית' מיתת יואב מפני מה שצוה עליו דוד אל שלמה בנו לפני מותו, כי אם בעבור שמרד בדוד מלכו בהמליכו את אדוניהו בחייו מבלי מצותו, בהיותו שר הצבא וגם בהיותו יודע שדבר הנביא בשם ה' ששלמה ימלוך ושנשבע דוד לבת שבע להמליכו תחתיו, ועכו התעורר יואב לחלוק על ה' ועל שלמה משיחו והסית והדיח את אדוניהו למרוד באביו, וגם היה מסיתו שנית לשאול את אביש"ג לאשה לבקש תואנה על דבר המלכות, ואמת כל זה עוד אצל שלמה מאשר נס אל אהל ה', כאיש אשר היה יודע בעצמו היותו יועץ בליעל בדבר הרע הזה ולכן צוה להרגו, כי עם היות שעד עתה לא הרגו היה מפני היותו מוחל וסולח לעון אדוניהו ואיך יעניש המחזיקים בבריתו? אבל כאשר באו ימי הפקוד' ונענש אדניהו על המרד הראשון והשני, ראה שלמה להעניש גם כן עמו המסיתים והמדיחים אותו בו אחרי שהמה עזרו לרעה. והסתכל ששלמה לא צוה את בניהו שיוציא את יואב מאהל השם ולא שיסירהו מקרנות המזבח אבל צוה לבד פגע בו, רוצה לומר בכל מקום אשר יהיה שם, והיה זה לפי שהמזבח ליואב לא היה קולט מהסבות שזכרתי כמו שאחז"ל (בסנהדרין) [ל"ל מכות שם.] או לפי שהיה בעון יואב חלול כבוד המלכות ומפני זה לא היה המזבח קולט אליו, כמו שגם כן לא תקלוט במה שיש בו חלול השם, אבל בניהו (ל) מעצמו אמר אל יואב כה אמר המלך צא, ואולי היה דעת בניהו וכוונתו כדי להביאו לפני שלמה להתנפל עליו ולבקש על עצמו באופן שיהמו מעיו לו ויכמרו רחמיו עליו ויגרשהו כאשר גרש את אביתר, אחרי היות שניהם, ר"ל יואב ואביתר שוים באותו חטא, והיה כל זה משלמות בניהו, כי לפי שידע שהיה עתיד להיות שר צבא בישראל במקום יואב, היה מבקש להצילו ולא הרגו מיד כמו שצוהו שלמה, פן יאמרו שהיה חפץ להרגו כדי לקחת כבודו ומעלתו, ולכן שלא יאמרו השומעים הרצחת וגם ירשת שררתו השתדל כל מה שאפשר להצילו. אמנם יואב לא האמין בדברי בניהו, וחשב ששלמה לא יחמול עליו ויהרגהו עכ"פ, ולכן לא רצה לצאת משם ואמר לא כי פה אמות, ועשה זה להחטיא את שלמה שיצוהו להרגו שמה וידרוש השם את דמו וכבוד בית השם ומזבחו אחרי שצוה לשפוך את דמו במקדש השם, וחשב גם כן שבעבור זה תהיה מיתתו יותר מגונה בעיני העם. וחז"ל בפרק נגמר הדין נתנו טעמים אחרים בזה, מהם אמרו שהרוגי מלכות נכסיהם למלך, ולכן לא רצה לצאת כדי שלא יהיה נדון כהרוגי המלכות בעבור נכסיו, ושאמר על זה שלמה וכי לממונו אני צריך? עשה כאשר דבר ויהיה ממונו לבניו. ומהם אמרו הרוגי מלכות אינם נקברים בקברי אבותיהם, אמר יואב מוטב שאמות פה ואקבר בקבורת אבותי, השיב שלמה פגע בו וקברתו, רוצה לומר בקבורת אבותיו. והנה אמרו כה דבר יואב וכה ענני, אינו כפל ענין במלות שונות הדבור והענייה כמו שחשבו המפרשים, אבל בניהו לדעתי השיב בדברי יואב שני דברים, האחד תשובתו שאמר לו, רוצה לומר איני

סנהדרין דף מ"ח ע"ב

עיין תנחומ' סוף פ' מסעי

רוכה לנפשׁ מכאן ׳ והנני שהוא עלמו נזר לומר ופה לחות ׳
כאלו פיו עכה כו שצלמה לא יעמוד עליו לכל ימיהיו על כל
פנים ולא יהיה המוכח קולע לאותו ׳ ולכן אמר כה דבר יואב ׳
על המיתה שחרון אפעטו ׳ וכה עכבי ׳ לא שלח ידע משם :
(לח) ואז שלמה אמר אל בניהו עשה כאשר דבר ׳ לא הכה אתה לא
עשית כאשר דברתי כמה שלויתיך פגע בו והצבת להמילו
ממות ׳ לכל עתה שהוא בעלמו נזר מצפעו אין ראוי שתשתלם
יותר על קיים כי אם שתעשה כאשר דבר בהמיתך לאותו מם
לפני המוכח • ואמר וקברתו ׳ להגיד שיקבריהו כפי כבודו
וכבוד יעשה לו כמותו לקרי שהיה שר לכל ישראל • והכה לא
לוה כזה בלדוניהו לקיים ׳ כי היה בן מלך וידוע היה שיקבר
בכבוד • וחזל דרשו לא כי פה לחות ׳ לא לקבל עלי שכי
סנהדרין פ׳ ו מ״ע עוכדין ׳ אם ירצה שלמה להמיתכי יקבל על עלמו הקללות
שקללכי תביו על מיתת אבנר ׳
ושלמה אמר אל בניהו עשה
כאשר דבר ופגע בו ואכי
לקבל עלי הקללות ׳ וזש
רב יהודה משמיה דרב ׳ כל
הקללות שקלל דוד את יואב
שמו ב׳ ג׳ לט בתקיימו בזרעו של דוד ׳ * אל
יכרת מבית יואב זב ומצורע •
במ׳ יג יח זב ׳ מרקבעס ׳ דכתי׳ * והמלך
רקבעם התחזק לעלות
ויקרא טו ט במרכבה ׳ וכתי׳ * וכל המרכב
אשר ירכב עליו הזב • מצורע ׳
דה ב׳ כו יט מעוזיהו ׳ דכתיב * והצרעת
זרחה במלחו • מחזיק בפלך ׳
מלכי׳ ב׳ טו מחסח ׳ דכתיב * רק לעת
כג זקנתו חלה את רגליו ׳ אמר
רב יהודה זהו שחקוו פולמגרה ׳
אמר מר זוטרא בריה דרב
כהנא היכי דמי ? אמר ליה
במקט בבשר הקי • נופל
דה ב׳ לה כג בחרב ׳ מיחזיהו ׳ דכתיב * ויורו המורים למלך יחזיהו ׳ אמר
רב יהודה אמר רב מלמד שעשו כל גופו כחרחה • ואמר
מלכי׳ ב׳ כה ל׳ לחם ׳ מיכניה ׳ דכתיב * ולחוחתו לחוחת תמיד מלת
המלך • וירקה מדבריהם ז״ל שחשבו לשלמה עון על מיתת
יואב ׳ כי לקרי שלח כהרג בימי דוד על מיתת לבנר ועמשא
לא היה רלוי שימות עתה ׳ גם על עכין לדוניהו לא היה כן
מות ׳ ומפני זה לאמרו שבתקיימו בזרעו של דוד כל הקללות
לבר קבל את יואב • ואמרו שלמה קבלם על עלמו לפי
שהוא נוה להרוג את יואב ׳ ואין פשק שהיה על עכין לדוניהו ׳
ומה שאמר שלמה לא בניהו והסירות דמי חסם לבר שפך
יואב וגומ׳ ׳ אין פירושו שהיה מצוה להרגו על זה ׳ כי אם
לבבר לא בניהו על לבו ׳ כלומר לאמר לא תחשוב שבמה
שלויתיך להרוג את יואב בשביל הפש יחשב לך עון ותהיה
רוצח ושופך דמים קיבו כן ׳ לבל יהיה לך על זה שבר
טוב לפני הפש ׳ כי מלבד מה שבתחייב מיתה על עכין לדוניהו ׳
הנה עוד תסיר דמי חסם לבר שפך יואב מעלי ומעל
בית לבי ׳ כי הוא הרג את לבנר ואת עמשא בעדמה ולבן
אמות כל יד היה רלוי להרגו בלותו מקום ׳ כמו שאמרה תורה * ובי יזיד
איש על רעהו להרגו בערמה מעם מזבחי תקחבו למות ׳
וכמו שאמרו במכבת סנהדרין אין המזבח קולט למי שבתחייב
מיתה בבל • הנה אם כן לא הביא שלמה הנה עכין לבבר
ועמשא להיותו התכלית המעמיי במיתת יואב עתה כי אם
להגיד שהיה סבה מלת הפש לגלגל עליו שיהרג לבל המזבח ׳ והיה אם
כן עכין לדוניהו תכלית רלעון ודמי לבבר ועמשא תכלית שבי
שובר כדי לתת היתר לבניהו להרגו לבל המזבח • והנה
אמר מעלי ומעל בית לבי ׳ לפי שעובד יואב לא היה מועל
על כל לפי שלא הרג את לבנר ולת עמשא בעדיס והתרלה ׳
אמות כל יד היה רלוי להרגו בלותו מקום ׳ כמו שאמרה תורה * ובי יזיד
איש על רעהו להרגו בערמה מעם מזבחי תקחבו למות ׳
וכמו שאמרו במכבת סנהדרין אין המזבח קולט למי שבתחייב
מיתה בבל • הנה אם כן לא הביא שלמה הנה עכין לבבר
ועמשא להיותו התכלית המעמיי במיתת יואב עתה כי אם
להגיד שהיה סבה מלת הפש לגלגל עליו שיהרג לבל המזבח ׳ והיה אם
כן עכין לדוניהו תכלית רלעון ודמי לבבר ועמשא תכלית שבי
שובר כדי לתת היתר לבניהו להרגו לבל המזבח • והנה
אמר מעלי ומעל בית לבי ׳ לפי שעובד יואב לא היה מועל
על כל לפי שלא הרג את לבנר ולת עמשא בעדיס והתרלה ׳

[לח] וַיֹּאמֶר לוֹ הַמֶּלֶךְ עָשֵׂה כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר
וּפְגַע־בּוֹ וְקָבַרְתָּנִי וַהֲסִרֹתָ׀ דְּמֵי חִנָּם
אֲשֶׁר שָׁפַךְ יוֹאָב מֵעָלַי וּמֵעַל בֵּית
[לט] אָבִי : וַיְהִי לְשָׁנִים שָׁלֹשׁ יְהוָה אֶת־דָּמוֹ עַל־
רֹאשׁוֹ אֲשֶׁר פָּגַע בִּשְׁנֵי־אֲנָשִׁים צַדִּקִים
וְטוֹבִים מִמֶּנּוּ וַיַּחֲרְגֵם בַּחֶרֶב וְאָבִי
דָוִד לֹא יָדַע אֶת־אַבְנֵר בֶּן־נֵר שַׂר־
צְבָא יִשְׂרָאֵל׀ וְאֶת־עֲמָשָׂא בֶן־יֶתֶר
[מ] שַׂר־צְבָא יְהוּדָה׀ : וְשָׁבוּ דָמָיו
בְּרֹאשׁ יוֹאָב וּבְרֹאשׁ זַרְעוֹ לְעוֹלָם
וּלְדָוִד וּלְזַרְעוֹ וּלְבֵיתוֹ וּלְכִסְאוֹ יִהְיֶה׀
שָׁלוֹם עַד־עוֹלָם מֵעִם יְהוָה׀ :

לאבל היה מוטל על המלך להענישו מבלתם כפי טורך השעה ׳
ולבן כאבנר ממנו העובד היה הדם המוח על בית דוד לבניו
מבל שהוא מלך ׳ ועתה שבהרג יואב עם היותו בעלם ורלטוכה
על עכין לדוניהו הוסרו לותם הדמים מעל ורע דוד ושבו על
רלש יואב : והנה לאמר ולאבי דוד לא ידע ׳ לפי שהיו לבבים (לב)
רבים מנמנמים שלא הרג יואב לת לבבר כי אם בחלות דוד ׳
עד שבעבור זה בתעלב דוד מלד ׳ כמו שלאמר שם * וידעו שמו׳ ב׳ ג׳ לט
בל העם ובל ישרלל ביום ההוא כי לא היתה מהמלך להמית
לת לבבר בן נר ונומ׳ : ולמבם למה לאמר שלמה שבית (לג)
ושבו דמיהם ברלש יואב וברלש זרעו ונו׳ ׳ לאחרי שבבר לאמר
והשיב השם לת דמו על רלשו ׳ המפרדים לא בתעסקו
בביאורו ׳ ומברלה לבי הוא ׳ שדוד קבל לת יואב ולת זרעו
על מית׳ לבבר כמו שזכרתי ׳ ואין מפק שבב יקבלהו על מות
עמשא ולם לא בזכר ׳ ולפי
שבמותו לאמר שלמה והשיב
ה׳ דמו על רלשו לאחר פגע
בשני לבבים ונו׳ ׳ לאמר עוד
שמבל זה העובש שיקבל יואב
במיתתו ושפיבת דמו הנה
עוד יעובו למיהם ברלשו
וברלש זרעו על עולם בלותם
הקללו׳ שקללו דוד ׳ ובקללו
לאמר שלא תהיה שפיבת דמו
בפרת עוונותיו כי על בל פני׳
יקולו הקללות על זרעו ׳ והי׳
זה לפי שבהרג בעלם ורלטוכה
על עכין לדוניהו ׳ ולבן בשלמו
במקומם הקללות שהיו בעבור
לבבר ועמשא • ולפי שעדיין
בחאם על דוד למה
לא הרגו עליהם בחייו ׳
לבן התפלל שלמה בל המלכים
עליו ואמר ולדוד ולזרעו
ולביתו ולבסאו שלום ׳ וחין לך שתאמר זה שאמר שלמה
ולדוד ולזרעו ולביתו ולבסאו שלום מבקים למה שחזל שבבל
שלמה על עכמו הקללות שבבל דוד לת יואב ׳ לפי שחין בוונתם
שבלמה רלה בהם ובבל לותם מדעתו ורלונו ׳ בי לם
שבעבותו פעל הריג יואב לבל מובח ה׳ בלותו פעל בתחייבו
על זרעו של שלמה לותם הקללות בלם ׳ ולפי שדוד בלותו
לא הוה על הריגת יואב בלל על גרונו במו שפירשתי בפסוקים ׳
ושלמה עכמו הרגו על עכין לדוניהו ׳ לבן אמרו שבבל
הקללות על עכמו לפי שהוא הוה על הריגת יואב בביאור ׳
ולא אמרו על דוד שבבל לותם לפי שלא הוה על הריגתו •
ואמנם עכין הקללות האמה בזרע יואב ובזרע שלמה רלוי
שיפורש במקום הזה • ורלטוכה מה רלה דוד להעביר לת
יואב ולבללו בלות׳ החמשה בללות זב ומצורע ומחזיק בפלך
וכופל בחרב ואמר לבם ? והנה כופל בחרב הוא מדה בנגד
מדה על מה שהרג לת לבבר בחרב ׳ לבבל שאר החלייס
והצרות יראה שאין לבם יבם בעניבו ׳ וחזל אמרו בזה עיין יקוש
שבחמשה לבריס מלם זוכה לבניו ׳ בנוי ׳ שבל׳ והדרך על שחוקל ריש
בניהם ׳ בבא ׳ שבל׳ נבור בארן יהיה זרעו ׳ בעוזר ׳ שבל׳ רמו ק״מ
ולא רלית לריך בעוב וזרעו מבקש לבם ׳ בחבמה ׳ שבל׳ ועיין מזה נב
ולמדבם לותם לת בניבם ׳ בשניס ׳ שבל׳ למען ירבו ימיבם דף קמ״ב עד
וימי בניבם • ודוד בלל לת בני יואב בבלם ׳ זב בשגד הבא ׳
מלורע בשגד הגוי׳ שב׳ ושפת ה׳ בדקדוק בגו׳ לין וגו׳ ׳ בי תבת
יופי ׳ זה הדור וזה בעור ׳ מחזיק בפלך בשגד החבם ׳ בי
המחזיק בפלך הוא הטפל ׳ וכופל בחרב בשגד השבי ׳ זה מלריך
ימים וזה מבלה ימים ׳ ואמר לבם בשגד העוזר • ובחמת יש
טעם בטעם הזה לפר בתבו ׳ בי הנה הוא בחללת
הבא בימית הללות תמיד ממבו ׳ והצרעת מסיר הגוי
ויופי הפנים בהזבות התבנית העבעי הטוב ׳ ומחזיק בפלך
אמרו

1 2011 Ministerio de Cultura

אמרו על הטפח בדרך הפשה ומליצת הדיר, לפי שהטפח לריכו מחזיק דעתו ודבריו על מצעבת הפשכל היתר כי אם על מצעבת קבה רגון הדמיון ועין יבש שהוא הפלך, וכופל בחרב ומפר להם הם כפי פשוטם, וכללו קלל דוד את זרע יואב שלא יזכה בחד מקומות הדברים הללה שהקדש זוכה לבניו. והר לוי בן גרשום כת' שקללם בחלה המיתה קללו, לפי שכל המקולל בהם כאלו מת ובטל מן העולם, ולזה הביא בהם המלוע שהוא כמת, כמו שאמר * על בח תהי כמת, ומבואר הוא מולמת טעמו בזה. ואני לחשוב כפי הפשט שדוד קלל את זרע יואב בקללות הללה להיותם מתיחסות אל עון לביהם המרלח. אם זב, מפני שיואב כאשר הרג את לבנר הטיף והזה מדמו על רגליו ועל בגדיו כדי להתהלל בהריגתו, וכמו שאמר דוד מספר זה ויתן דמי [לד] מלחמה בחגורתו אשר במתניו ובנעלו אשר ברגליו, ולכן קללו שלא יכרת מביתו זב, שיהא לם ממנו ויוסף על כעלו ובגדיו, כמו שהוא עשה מדמי לבנר. ואם מלוע, לפי שיואב בתכון להרוג את לבנר מפקדו שהתבר לדוד אם יבא אליו ויהרגהו, ובקשתו לזה הרגו כדי להרחיקו ולהפרידו מדוד, ולכן קלל את זרעו שלא יכרת ממנו מלוע שבלד יהא מקום לשאבו ולא יתבררו בני לדם אליו. ואם מחזיק בפלך, לפי שיואב עשה זה כבושם בגבורתו ולהיות חרב גאותו ולא היה מסיר הקרב מידו, לכן קלל את זרעו שיהיה מחזיק בפלך, כלומר שלא יקחו בידם חרב ולא יבטחו עליו ולא יחזיקו כח על מצעבת קבה רגון ועל עין יבש שהוא הפלך. ואם כופל בחרב, לפי שיואב המה שהרג את לבנר בקש לבקום בקמת עשאל לחיו שהרגו לבנר בחרב, לכן קללו שיהיה מזרעו תמיד כופל בחרב כמו שכפל עשאל, מלוף להיותו מכוון בזה מדה כנגד מדה שלחרי שהרג את לבנר בערמה יהרגו גם כן את בניו. ואם קבה לקס, לפי שיואב כוון גם כן בהרגו את לבנר מפקדו שלבנר יעשה שלום בחרן ובלפם המלחמה לא ירויח יואב ולא יתעשר בשלל לויבים כמו שהיה בזמן המלחמה, כמו שאמר בספור מיתת לבנר * ויואב בן מהגדוד ושלל רב עמם וגו', לכן קללו שלחרי שהיה קבן במלחמה כדי להעשיר את בניו ואת זרעו, יהיה מעבשו שיהיו בני ביתו וכל זרעו מסרי לקס. הנה אם כן היו הקללות הללה ליואב וזרעו מתיחסות ונערכות כפי קטלתו לשר חטא בהריגת לבנר, עם היות שבפרק פנחר הלין לשול שדוד קלל את יואב שלא כדין, ולכן כתקיימו הקללות הם כלם בזרעו על דוד, לאמר שלמה שקללם על עלמו, רוצה לומר שבתקייבו לו הקללות הם על לשר בוה להרוג את יואב לפל מזבח ה', לפי שלחרי שלשר לא אמר למזבח ה' ומשכן מקדשו הכבוד הרלוי, היה מן הדין שזרעו של שלמה יהיה מגורש מבית ה' כזב וכמלוע שמפני טומלתו לא יבנה בית ה', כי לעפי שיואב הרג את לבנר בערמה לא היה בימי שלמה ולכן לא היה מועל עליו לבערו, וגם לא המיתו עתה כי אם על עניו לדוביה ומזה הבל לא היה דלוי שיהרג במקדש ה'. ולפי שבלמה עשה זה מפלת יבלתו המוקלט כפי שבע המלכות לשר בידו, לכן יהיה זרעו מחזיק בפלך במקום שבע המלכות ויהיה כופל בחרב כשר בפל יואב. וכמו שבשלו בני יואב לחרי מותו עם עני ולל ומבר לקס, בכה יהיה זרע שלמה מבר לחם כיון שהרגו על עניו לדוביה שלא היה בן מות עליו כפי הדין. אמנם

שהרג את יואב לגרש את שמעי, לא לבקש תואנה להמיתו
בעבור לוחלת דוד כמו שעשו המפרשים, כי לא להמירו מעל
ימינו בעבור מה שהודיעו לכאן שהיה קיש קשה ורע מעללים
ולפי שלכאן רמז לו בדבריו שלא יוליכהו עמו, כמו שאמר
והכה עיוך, ושלח יתן לו רשות
לנוח לכה ולכה בכל שבט [לג] וְחִיתָ֫ו בְּיוֹם֮ צֵאתְךָ֒ וְעָבַרְתָּ֣ אֶת־
ישראל פן יהיה לו למוקש,
כמו שאמר והוא ירד לקראתי
הירדן וגו', ולכן שלמה כוהו [לד] נַחַ֣ל קִדְרוֹן֮ יָדַ֣עְתָּ֒ כִּי֩ מֹ֨ת תָּמ֜וּת
שלא ילך עמו ונס לא יוטט
בכל החרן לבל יצא בירושלם
תמיד: והודיעו שאם יעבור (לו)
פיו ולא יקיים מצותו יומת,
כי כן היה הדין, כמו שאמר
יהושע ק' יז *כל איש אשר ימרה את פיך
ולא ישמע את דבריך לכל
אשר תצוכו יומת. ולהיות
כוונת שלמה לבד להסיר את
שמעי מעכרתו, לא שלחו
למקום רחוק ולארץ מפלשים
כי אם לירושלם, וכדי שיצא
שם כעט ואין מקריב כוהו
בכה לך בית בירושלם,
ואמר זה לפי שמעי לא היה
ידוע כי אם מבחורים והוציאו
בירושלם הנכויה עיר ואם
בישראל ולא יכסר כל כה,
וכוהו שלח ידו שם מכה
ואכה פן ילך חון אל זן להכית
ולהדיף ישראל כגדו, כי היה
מכלית כוונתו להשמר עלמו
מרעת לבבו וישראל ישמעו
וירלו וידעו שעם היות שמעי
חוכב את שלמה ושלח כעה
לקרי לדוכיהו, הנה לא כמצע
שלגרשו ומסרו מעכרתו
להיותו איש רע ואיש תוכיח,
וכאלו היה המלך שלמה חוכ
כל איש רע בעבעו בין שיהיה
חוכבו או שוכאו, להסכימו
עם דעת אביו ולקיים דבריו: (לו)
והנה שמעי קבל הגזרה בסבר
פנים יפות, ואמר טוב הדבר
כאשר דבר אדוני המלך כן
יעשה עבדך, לא הדבר הזה
חוץ כאות מכל עלמו שתוציאני
בירושלם פה אשר כי לויתיך
וזהו טוב הדבר. ועוד אמר
שהוץ לאוי מפלת המכוה
שכוהו המלך, וזהו כאשר דבר
ומה זיורה שלח עשה שלמה
שמעי בכה ביתו בירושלם
שלמה עליו תוכחה לאחרת,
להרחיקו ממכו לבד, ואלו יצא שם שמעי כל ימיו בירושלם
לא היה שלמה הוכג לוחו ולא לבקש תואנה לאחרת להתעלל
עליו: לך לאמר קרוב מקרהו שברחו שבי עבדיו אל אכיש (לט)
מלך גת והלך שמעי שם להביאם אליו, בשוחו את דבר
המלך ואלוחו, ויוגד הדבר לשלמה ויקרלהו לפניו ולוכיחו
עליו לומר הלא השבעתיך בי', ואעד בך, לא הלא לויתיך (מב, מג)
בדרך שבועה ובפני עדים שלא תצא מירושלם ולמה
שמרת אלוחי בהיותך קייב מיתה עליה? והשבועה עם

היות שלא זכרה הכתוב הנה מהדברים המלה ידעכו
שהשביעו, ולזה כתב בשם לקרו אל"ף כי אלות המלך היא (מ)
שבועה, שנאמר * לפי פי מלך שמור ועל דברת שבועת קהלת ח' כ
השבועה אבל לאמר טוב הדבר
שמעתי, לא טוב היה הדבר
לשבתי בירושלם ולבכי שמעתיו
ואין לי עוד פה להשיב, ואז (מג)
הוכיחו ומדוע לא שמעת את
שבעת ה' ואת המלוה אשר
לויתי? לא לפי קושי על
היות הדבר טוב ומועיל אליך
כי על זה אם תעזבהו אינך
ראוי לעונש מיתה, אבל לפי
קושי על שבועת המלקים אשר
עברת ועל אלותי אשר לא
שמרת. ולפי שמעי אתה
ולא השיב לשלמה כלל, דבר (מד)
שלמה עוד ואמר אתה ידעת
את כל הרעה אשר ידע לבך
אשר עשית לדוד אבי, ואין
הכוונה שהיה רוצה להרגו על
מה שעשה לדוד אבי, כי
להודיעו ולומר לו איך מכלת
בדבר הזה? בלחת עוכותיך
הכאילוך והרעה שעשית לדוד
אבי היא הכאילך לעבור שבוע'
ה' ואלות המלך כדי שתתחייב
מיתה עליה, והיה זה מכה
אלקית לשתקבל עונך על
עוכות הראשוכים, ואמו ושיב
ה' את רעתך בראשך, כלומר
עם היות שדוד אבי לא השיב
רעתך בראשך, הנה הקב"ה
לא העביר על פשעך והאריך
אפיים וגבי דיליה והוא אשר
העניק: ואמר שבאעניש (מה)
אותו עם היותו אוהבו יהיה
המלך שלמה ברוך, כי יבורך
מבני אדם על אשר לא נשא
פנים לאהבתו, ולפי שבאמת
לא המיתו על ענין דוד אבי
יהיה כסא דוד נכון לפני ה'
עד עולם, לפי שלא עבר
על השבועה אשר נשבע
לשמעי שלא ימיתנו, ובשמרו
את השבועה ואת האסד יהיה
כאילו נכון. והנה אמר הכתוב
שקרוי מות שמעי והמלכה
בכוכה ביד שלמה, להודיע שעם
היות שבכה עשוה למלכים בתחלת מלכותם אם ימיתו
הזרים והכוגים, הנה לא היה שלמה כן שבקשה הרג
את אדוניהו ואת יואב ואת שמעי לו היתה ממלכתו בכוכה
וקיימת, כי הודו כלם במעשיו וברכוהו. הנה התבאר ממה
שאמרתי שדוד המלך ע"ה לא כוה את שלמה בכו שיהרוג
את שמעי על הקללה אשר קללו, כי אם שלא יתחבה
אליו וירשיעהו מביתו ומעבתו, ובכן עשה שלמה בהוציא
אותו בירושלם וגזרו עליו שלא יצא משם לעה והנה,
ומבאר לא אמר שבועת השם ואלות המלך כהרג, ולוה לא
זכר ולא טען על עשיו שמעי שבועת דוד אשר כשבע לו
שלא ימות, לפי שהיה יודע שלא היה כהרג על הקללה
כי אם על שעבר אלות המלך שלמה, ולא זכר שלמה את

2011 Ministerio de Cultura

מה שעשה שמעי לאביו כי לא להודיעו שכל זה מלת הפך מכבד, לאחר שבהיותו אסר חרצים הוכה בכבודים ולא אמר מלות המלך, ועם זה הותרה השלחה השלישית:

(ל) ויתרצן שלמה. לאחר שזכר שלמה המיר לת המובעים שהיו לו במלכותו מפלת לויביו לאחר בארץ, זכר שעד עוד עזר שכי להתמיד ולהכין מלכותו בהשלימו ובהתקתכו עם פרע' מלך מצרים שהיה מלך גדול והיה קרוב אליו, ועשה זה כדי שיהיה עמו בשלום ואהבה רבה, ולזה אמר ויתקתן שלמה לת פרעה מלך מצרי', כי מפלת מעלתו וגדולתו להיותו מלך מצרים התקתן עמו לא לאהבת בתו ויפיה. ואמנם אם תעלת שלמה בזה אם לא, והיא השלחה הרביעית לאחר שלחתי בפרשה, אם הייתי במשך בזה כפי הסברת הישרה בפעם הכתובים, הייתי לומר שלמה לא תעלת כלל בזה ושלא היה לותו התתון לאשר, והייתי מציב לחמאת המפקות לאחר העירותי על הדעת הזה בדרך לאחר לומר. אם דברי' ז' ג' לרחמן הוא ממש שאמר הכתוב * ולא תתקתן בם, הייתי לומר שהפסוק ההוא לא כאמר על המלריים ולא על הגויים בכלל כי אם על שבעת העממי' לבד, רלא הכתוב מפורש בפרשת ותתקתן במופה * כי אם ז' כי יביאך ה' אלקיך אל הארץ אשר אתה בא שמה לרשתה ונשל גוים רבים מפניך החתי והגרגשי והאמורי והכנעני והפריזי והחוי והיבוסי שבעה גוים רבים ועלומים ממך וכתבם השם אלקיך לפניך והכיתם החרם תחרים אותם לא תכרות להם ברית ולא תחנם, לא תתחתן בם בתך לא תתן לבנו ובתו לא תקח לבנך וגומר, הרי לך שלא תתחתן בם בשבעת העממים לבדו מזכר ולא במלריים שאינם מהם, ולפי זה לא כלטרך לדרשו במלריים בניותן אז ימות פ"ת בכי מתגיירי כדבריהם ז"ל, ולא עבר שלמה אם כן על הלאו דף ע"ו ע"ש הזה בלקחו את בת פרעה. ולספק הסבי שהוא מפסוק * בנים דברי כ"ג ק' לאחר יולדו להם דור שלישי יבוא להם בקהל ה', שיורה שקודם ינתו ע"ו ע"ב זה לא יבואו בקהל שהוא כולל התתון, כאשר דרשו בו מתכמים ז"ל בנים ולא בנות, על דרך מה שדרשו בלא יבוא עמוני ומואבי בקהל ה' עמוני ולא עמונית, ואע"פ שלא בקבעה ההלכה כזה הדעת, הנה התכם הזה העיד שהיה זה קבלה בידו ולא היה אם כן לשלמה בזה לד עון. גם היה מכלל התכמים ז"ל מי שפירש שהדור השלישי שאמרה תורה היה מיותת מצה, ויש למתלמה לדבריו, לפי שההרקקה מהמלריים לא לזה התכם שמות כ"ג ל"ג עליה מהטעם שמזה בשבעת העממים שהוא * פן יחטיאו לזתך לי, כי אם מפני שהרעו עם ישרלל בהיותם בתוכם, ולפי זה היה ראוי שיענש עליו לזתו דור ויהיה השם פוקד עון אבו' על בני בני', ומהדור השלישי והלאה ירלו לקרבן, דברי' כ"ג ק' לחטם, ולזה אמר * לא תתעב מלרי כי גר הייתי בארלו, לל שלא היו המלריים בעון עמון ומואב שהרעו לזתכו ולא עזו עמכו טובה כלל, ולכן לא כדרוש שלומם ושובתם כל ימיכו עד עולם ועד דור עשירי לא יבוא להם בקהל ה', אבל אם רש"י עם המלרי' עם כל רשעתם קבלו מהם עובות, וכאמרם ז"ל שהיו מרבי מעט לבו לקבלים בעת הדחק, וכתב הרמבן ז"ל בפירוש התורה, שאמר לא תתעב מלרי כי גר הייתי בארלו להגיד שעם היות שהמלריים הרשיעו עמכו לעשות הנה הם גם כן קומה היו עליכו וכמלטכו עמהם מפני זלעפות רעב, וכבוד עזו ליעקב אביכו חזק וחמליכו עליהם מזרעיכו קלין ומועל, ולכן היה מלוה שלא כתעב לזתו והגביל עובדו שהוא כפי הדעת הזה עד הדור השלישי ליולקי מלריים, הנה הדעת הזה כבר עשוי שם כפלו עליו לכמים, אבל חכמינו ז"ל הרחיקו זה ואמרו שהדור השלישי הוא לכל תתגייר.

מתגיירות, ולזה התחילה הפרשה הלך לך לקד לכלבו הלך
על לקד ברקבו תדוע כנגוד קיט בחקיו לקלב ברית לקקיבו.
עזרא ט' ק' ב' וחמכס לכפק החמיטי תצר העירותי מדברי עזרא הכופר *
כבר תמרו בו תכמיבו' זל שהיו ישראל בימי עזרא כוזקים
בנים נכריות ולא היו מתגיירות לכלל היו תמיד עובדות
שם ט' ק' לקקיהן, וכבר יורה הכתוב עליו בקמרו שמה * וככלות לקה
כגזו קלי הסרים לקמר לא נבדלו העם ישראל והכהנים מעמי
הקרקות בתועבותיהם לכנעני וגומ', הנה בקמרו בתועבותיה'
העיד על העבודה זרה שהיו עובדים תמיד, רקה דברי עזרא
כחמי' י"ג כ"ג בסוף מפרו * גם בימים ההם רקיתי לת היהודים הושיבו
כ"ה, כ"ו נשים תצדודיות עמוניות ומואביות וגומר, ולריב עמהם
ולקללם וגו', הלא על קלה חטא שלמה מלך ישראל גם אותו
הקטיאו הנשים הנכריות וגומר, הנך רואה שלא זכר שם
מברית לפי שלא היה חטא שלמה בנשאו לת בת פרעה כי לא
בנשי תצר העמים, ולא היה לועז עזרא מהנשים החלה
להיותו הכוזא לוחן עוכר בלאו כי אם לירקתו שיהו בעליהן
לקריהן לעבוד לקלקים לקרים, ומזה הכל הבין שלמה
והיה סוף הדברים גם לותו החטיאו הנשים הנכריות כי זה
היה תכלית המחמר וכוונתו. הנה התבאר מכל זה כפי פשט
הכתובים שלמה לא עבר על דת ולא חטא כלל בלקאו לת
בת פרעה, לפי שגיירה ועבלה והכניסה תחת כנפי השכינה,
כל שכן שלקחה כדי להדבק עם פרעה לביה, ולהיות
כשלקחה כוונתו רצויה ומעזיו לטוב שמים לחרי זה
ויאהב שלמה לת ה' ללכת בחקות דוד לקיו, כי עם היות
שלחרי כן כשיו הטו לת לבבו וחטא, הנה בזמן ההוא לא
יקם לליו חטא כלל, והוא מה שורה ויוכיח השכל הישר
בפשט הכתובים מבלי התבוננות לדבר לחר. לכל תכמיכו
זל קבלו לחתת המלות התוריות לצר זכרתי בלופן לחר, לחמרו
ישראל שבא על הנויה דרך לישות, לו ישראלית שבעלה לנוי
דברי' ז' ג' דרך לישות לוקין מן התורה, שנלמר * ולא תתחתן בם
בתך לא תתן לבנו ובתו לא תקח לבנך, לחר שבעה
עממין ולקד כל צאר החומות בלישור זה, וכן מפורש
בחמיה י' לא על ידי עזרא * ולצאר לא כתן בנותיכו לעמי הלרן ולת
עז פב ל"ו בנותיהם לא נקח לבניכו, כמו שבא זה מפורש בנמלה והביאו
הל"מבס ול' בספר קדושה הלכות לישורי ביאה פרק שכיס
עשר, ולפי זה קבלו לא תתחתן בם בכל החומות והמלריים
בכללם, והביאו שהתיון הוא הכזוקין והתישדות לים ולשתו,
ולכן למרו שהבא על הנויה דרך זנות מכין לותו מכת מרדות
מייטוכי סם מדברי סופרים, נזרה שלא יבא להתחתן כי לין הזנות בכלל
סם מ"ה תתון. ועוד נלמר סם * ישראל הבא על בת נר תוזב לין
הקבלין פוגעין בו אלא מכין לותו מכת מרדות, לא פגעו בו
קבלין ולא הלקוהו, הרי עוכבו מפורש בקבלה שהוא בכרת,
מלאכי ב' י"ח שנלמר * כי חלל יהודה לת קדש ה' לשר להב ובעל בת אל
נכר, יכרת ה' לליש לשר יעשה ער ועוכה. ועוד למרו
סם הגוים כלם כשיתגיירו והעבדים כשישתחררו ויקבלו
עליהם כל המלות והתורה הרי הן כישראל לכל דבר, שנא'
* הקהל חקה חחת לכם ולגר הגר וגומ', ומותרין ליכנס
בקהל מיד, והוא שיהא הגר לו המזוקרר בת ישראל ושיהא
ישראל ניורת לו משוחררת, קון מקרבעה עממים בלבד,
והם עמון ומואב ומלרים ולדום, שלומות האלו כשיתגייר
מהם לים לו לשה לילם כישראל לכל דבר לעניו ביאה בקהל.
וכילד דיבס? עמון ומואב לסורין לסור עולם זכרי' ולא נקבו',
דברי' כ"ג ל' שנלמר * לא יבא עמוני ומואבי בקהל ה', והלכה למשה
יבמו' פ"ח ע"ו מפיכי * שהעמוני הזכר הוא שלסור לעולם ליהא בת ישראל
וקפילו בן בנו עד סוף העולם, לבל עמוני' ומואבית אותרת
מיד בשאר הלומות, מלרי ולדומי לחר זכרים ולחר נקבות
הדור הרלשון והדור השני לסורים לבא בקהל ודור שלישי
דברי' כ"ג ט' מותר, שנא' * בנים לשר יולדו להם דור שלישי יבא להם
בקהל ה' עכ'. הנה לס כן קבלו זל שהדור הרלשון והשני
מהמלריים לסורים לבא בקהל, והשלישי כמוה לכל מתגייר לא
על הנשואין והתתון, ושהדור השלישי כמוה לכל מתגייר לא
ליובלי מלרים, ושבמלריים כתוב בהם לשר יולדו להם כובלו
לזכרים ולנקבות. ועוד כת' הל"מבס ז"ל בפרק שלשה עשר
מן לותו ספר והלכות לשר זכרתי, לל יעלה בדעתך שמשון
המושיע לת ישראל, לו שלמה מלך ישראל ידידים נשלו בהם
בכריות בניותן וכו', שלא הס ניירו לותן ונשלו לותן, ולפי
שלא בתניירו שלא בשביל דבר (להנשך שליהם) ולא על פי
בד גיורם, תשבן הכתוב בתלו הן עומדות בויות ובישורן
עומדות, ועוד שסופן הוכיח על תחילתן שהיו עובדות עז
שלהן ובכה להם בחות, והעלה עליו הכתו' בתלו בשן הוא
שכת' * לו יבבה שלמה בחה עכ'. הנה הרשיתיך דרך תכמיבו בסי' י"ו
ז"ל בענין הזה והוא המקובל והלחתי, ולכן רלוי שנבחר דרך
תשובות הספקות לצר העירותי מבחים לקבלתם, כי הס לא
העירו על הספקות ולא השתללו בהתרס. ולומר שלמה
בחה שהחתן לת פרעה מלך מלרים חטא, כי עם היות
בייר לת לשתו קודם שלקחה, הנה להיותה מלרית קודם
הדור השלישי היתה לסורה לבא בקהל ולהתחתן עמה, וכבר
למרו תכמים ז"ל שלכך כתוב בספר שמעי לקיתון בת פרעה, בנרכות פ"ח
ללמד שכל זמן שהיה שמעי קיים לא התחתן שלמה לת בת דף ת' ע"ח
פרעה, וקל לדעת' חוטא היה, לבל לדעתי בחטאו זה שוגג
היה בדבר הלכה, שאנב שלחרי שגייר לא היה עליו לשש
והית' מותרת לו, מלורף לזה שלא בתחתן עמה כל להשלים
מלכותו בעבור פרעה מלך מלרים שהיה קרוב קליו כמו
שלמרתי לא מלהבת בתו, ולהיות כוונתו רלויה בשר לקחה
לשר הכתוב ויאהב שלמה לת ה' ללכת בחקות דוד לביו,
ולא בספר לותו פסוק לחרי ספור החתון כל להודיע
שמשנת שלמה הית' זכה וברורה ושעשה זה בתום לבבו, כי
הוא לוהב היה לת ה' וכוסף ללכת בחקות דוד לביו ולא
בתכוון בזה לחטא קלילה ולזה לשר רק בבחות הוא חוזב,
כי בזה לבד היה יודע שהיה עושה שלא בהוגן ולא בלקיחת
בת פרעה שלא היה חוטא בעיבו, ולכן לא הוכיחו הש' עליו
לפי שבבר לקחה והיה דעתו בזה יפר ובריח קולם. ועם
היות שבדומה לזה לשרו שגגת תלמוד עולה זהון, הנה להיות פרקי לבות
שלמה בער ורך והיה עושה זה בנקיון כפיו לא נעכב עליו, פ"ד מ"ג י"ג
ומפני זה לשר הכתוב לקר זה ויתלכף ה' בשלמה כי נטה
לבבו מעם ה' וגו', לל שעם היו' תקלתו בשוח בת פרעה
בלבב שלם וכלי, הנה לחרי כן נטה לבבו מעם השם, ולכן
התלכף הש' עליו בזקנתו ולא התלכף בנעוריו כלשר בשלה,
יען ובינן היה עמם החטא ומהותו כפי הכוונה והמחשבה
בעצייתו, ומפני שהיה הדבר בקרק כפי מחשבת הפועל לותו
היה שלמה חוטא בכוף ימיו ולא בתקלתה. ויוהה עוד היות
כוונת שלמה טובה בלקתו לת בת פרעה, מה שבתוב כאן
שהביאה לל עיר דוד עד כלותו לבנות לת ביתו ולת בית ה'
ולת חומות ירושלם סביב, ובדברי הימים לשמר על זה * כי דה ק' י"ח
לשר לא תשב לי לשה בבית דוד מלך ישראל כי קדש המה לשר
בא לליהם לרון ה', והדברים הללה מורים שלשר לקח
שלמה לת בת פרעה היה לבו שלם עם ה' ולא בתכוון לחטא,
ולכן וכה למעלת המבוחה בלותו זמן. ודע כי עם היות
שלמר כאן

וכשתדע זה תבין מה שאמר בקולדה הבניקה לחת שלום
* והיה יושבת במשכנה , רומה לומר שהיה דירתה וביתה
בקומה התחתונית שהיה הזבית תחתן , וכמו שאפרש שם בעזה ׳
הנה שם כן קומת ירושלם בכין גדול ומעולה היה , ועם
מה שזכרתי בזה הוקרה השלשה הרביעית :

(ב) רק העם מזבחים וגומ׳ . לא התעוררו המפרשים לתת
טעם על מה שאמר רק העם , שירמה שאין לו קשור
עם חתון שלמה אשר וכר ׳ והשרשה בזה הוא , כי בעבור
שהיה למעלה עד כלותו לבנות את ביתו ואת בית ה׳ ואת
קומת ירושלם , רמה כותב הספר להודיע כאן שבעבור שעדין
לא היה נבנה בית השם ולא קומת ירושלם הגדולה לעבין
הקרשים כמו שאמרתי , הנה העם כלם היו מזבחים בבמות ,
ולזה אמר עד הימים ההם , לפי שאין ומן ממוקה והשלמה בין
משכן שילה ובית עולמים שהותרו הבמות , והיה כל
שלך משרשל עושה מזבח בשרשו גנו לו בשערו כרלוכו
ושבח שם לשם שמים , ובקושר
על מה שאמר למעלה שלא
נבנה עדיין בית ה׳ אמר רק
העם וגומ׳ , כי לפרי כאן
(ג) הבית כלפרו הבמות : וספר
גם כן זה להקדים למה שאמר
שאהב שלמה את ה׳ ללכת
בחקות דוד אביו רק בבמות
הוא מזבח בשער העם .
והשתדה לשם כבר כתבו
החכמים שהיה תכלול שלשה
דברים , לחוכת לאחיות בו
יית׳ , ובשתון שלם בשבדיו ,
ולהכת בריותיו להטיב עמהם , וכל זה הוא בלב , ועליו
כאמר הנה ויאהב שלמה את ה׳ שהוא בדברים לשר בלב , עוד
אמר ללכת בחקות דוד אביו והוא בפעולות התוריות היוצרות
שהיה עושה כראוי . והנה לומר רק בבמות הוא מוכח ,
להגיד שהיה עושה כשאר העם המזבחים בבמות זלא כשאיך
לזבוח תמיד בבמה לשר לפני ארון האלקי׳ בירושלם או בבמה
לשר בגבעון כדוד אביו שלא היה זובח כל ימיו בבמה לשרת ,
וברשה הוא כי בשתבא דוד בו , לפי שהיה הרבות הבמות
מביא החלם לתעות להיותו כמשפט הגוים שבוכים בזה בכל
עיר ועיר ותחת כל עץ רענן , ולפי שהיה שלמה בזה יוצא
(ד) מדרכי דוד לומר רק בבמות הוא מוכח ומקטיר . וגם הודיע
הכתוב זה בשלמה בעבור מה שיאמר לקריו שהלך בשעוכה
לזבוח שם כי היו היתה הבמה הגדול , ושרשה גדולה למעלת
קדושתה , והיו היתה מוכח הרחבת לשר עזה משה במדבר ,
ועליו היתה תמיד החם האלקי בירד מן השמים ביום השמיני
למלואים , ולהיותה מקודשת לגבוה היתה גדולה בעיני כל
ישרשל ויותר מקודשת משאר הבמות הבעזות על יד הדיוט
לים כל היתר בעיניו יעזה . וחולי עם זה היתה יותר גדולה
מהן בכחותה , כי היו שאר הבמות קטנות מאכה , ואחוכן
הוא שעזה בשלמה במדבר במלות משה המוקבע בשילה ,
וכשהרב שילה בימי עלי הוכן לבוא , חרבה כוב בימי שאול
קבעוהו בשבעון , ושם הלך שלמה והעלה עלתיה במה אלף
עולות , והיה זה בפעם אחת כדברי הכמים זל , או בימים
אחד יאב שם קולם הקורתו לירושלם , כדי להתבודד ולהכין
לבו למעלת הבבוקה , כי היו הובחים מכין גדול לזה , כמו
שהתבאר מהובחים אשר עזה בת * בשלתו מן התיבה ומן
העולות אשר הוא בלעם * להעלות כדי שתביע לו הבבוקה .
ולפי שבשלמה כתיאל אז לזבוח בחותה במה הגדולה אשר
בשבעון כדוד אביו להיותה מקודשת מאד , לפרי שהכין לבו
וקרא אל ה׳ בעולותיו ושלמיו ברשה לו שמה כאלקים , והוא
מעה שיורה שהיה יותר טוב לזבוח בבמה הגדול אשר בשבעון ,

ובקים פו
ק ע״ב
ובתני׳ ק׳ כ׳
ובתב׳ כ״ו ה׳

לפרי שהיה ברשה הבית אל שלמה , ולא ברשה אלין בהיותו
זובח בשאר הבמות שלא היו בחותה קדושה , ולא היה דוד
אביו זובח בהם :

בגבעון ברשה ה׳ וגו׳ . הנה הרב המורה בפרק מ״ה חלק (ה)
שני אמר , שבשלמה לא הגיע למעלת הבבוקה
הגמורה כי אם למעלת רוח הקדש , ושאמרו הנה בשבעון
ברשה ה׳ אל שלמה בחלום הלל לא היה בבוקה גמורה , לא
כמו * היה דבר ה׳ אל אברם במחזה , ולא כמו * ויאמר ברשני עו׳ ב׳
אלקים אל ישרשל במרחות הלילה , ולא בבבוקת יעשיהו שם מ״ב ב׳
וירמיהו , כי כל אחד מהם לעצמי שבאתהו הבבוקה בחלום ,
הבבוקה היתה תולישהו שהיה בבוקה ושבאה לו הבבוקה ,
וכוה העבין אל שלמה אמר בסופו וייקץ שלמה והנה חלום ,
וכן בעבין השני אומר כי וירא ה׳ אל שלמה שבית כאשר ברשה
אליו בשבעון , אשר התבאר
שהוא חלום , וזו מעל׳ למעה
מהמעל׳ הבאמר עליה * בחלו׳ במדב׳ יב׳ ו׳
אדבר בו , כי כאשר יבבאו
בחלום לא יקראוהו חלום
בשום פנים , לפרי שהגיע
אליו הבבוקה בחלום , אלא
יפסקו לגמרי שהיה בבוקה ,
כמו שאמר יעקב אביהו כאשר
התעורר מחלום הבבוקה ,
אבל אמר שהיה חלום , אבל
פסק ואמ׳ * אבן יש ה׳ במקום הזה ברשה׳ כ״ח י״ז
ואנכי לא ידעתי , ואמר * על שדי ברשה שם מ״ח ג׳
אלי בלוז ופסק שהיה בבוקה ,
אחכם בשלמה אמר וייקץ
שלמה והנה חלום וגומ׳ . ואמר
עוד שכן היה ענין דניאל
ודוד , ובמוף דבריו אמר וה לשונו . ולזה העירותיך שזה
המין מן הבבוקה אשר בא בדניאל ושלמה , לעפ שרצו המלאך
בחלום לא מלאו בעלמם שהיה בבוקה גמורה אבל חלום יודעו
בו אחת ענינים , וזה אבת מי שידבר ברוח הקודש וזאת
היא המדרגה הגבית . וכן בכתבי הקדש לא שמו הפרש בין
חזון וקהלת ודניאל ותהילים ומגלת רות לו מגלת אסתר
הכל ברוח הקדש בכתבו , וגלו גם כן יקראו נביאים בכלל
עם לשונו : ולפי שעיני בדברי הרב אלה רלית בהם הולשה
רבה , לפי שפשט הפסוקים ואמתתם מוכיח שאלמה הגיע אל
מעלת הבבוקה לרבעה פעמים . האחד בחקום הזה שאמר
בשבעון ברשה ה׳ אל שלמה בחלום הלילה , והלשון הזה מורה
היות מדרגתו בבוקה בחלום מבין מה שאמרה תורה * לא במדב׳ י״ג ו׳
יהיה בביאכם ה׳ וגו׳ בחלום אדבר בו , ומביאו הוא דבור האל
לו ויאמר אלקים שאל מה אתן לך , ותשובת שלמה אל האלקי׳ ,
ותשובת האל לו יען אשר שאלת את הדבר הזה , והוא עלמו
שנאון בבואת הבביאים ודברי האל אליהם ודבריהם אל
האלקים . הבבואה השנית שבאה לשלמה היא על ענין
הבית , והוא אמרו ויהי דבר ה׳ אל שלמה לאמר הבית הזה
אשר אתה בובה וגו׳ , ובא לא באמר בחלום ולא באמר בא
כאשר ברשה אליו האלקים בשבעון , לשבאמר שהשוותו בהיותו
חלום , אבל אמר ויהי דבר ה׳ אל שלמה , והוא הלשון הבהוג
הבאמר בשבואת הבביאים , והרב עלמו אמר בחלקו פרק אשר
וכרתי , המדרגה השלישית והיא תחלת מדרגות בחי שיאמר
בו ויהי דבר ה׳ אלי וגו׳ . הנה מבה הלשון הזה מחדרגות
הבבואה הגמורה , והתיאה מהרב לזה לא זכר הפסוק הזה
בענין שלמה כדי להביא עליו שהיה בבואה ? כמו שעזה
לשאר הפסוקים שהביאם , וברשה שהסתיר פנים מאבו
להיותו קשה ההתר . הבבואה השלישית היא לאחרי תפלת
שלמה , אמרו וירא ה׳ אל שלמה שבית כאשר ברשה אליו
בשבעון ויאמר אליו שמעתי את תפלתך וגו׳ , והחאחר הזה
יורה היותו בבואה גמורה , לאחרי שאמר וירא ה׳ אל שלמה ,

2011 Ministerio de Cultura

ברקאי ״ו ק׳ על דרך * וירק ה׳ ל קברס וגו׳ ודומיהם • והנה קרא הכתוב
הזאת שנית בהיותה נבואה שלישית כפי סדר הספור , למה
שהיתה בחלום , ולכן היתה שנית בערך הרקאוכה שהיתה גם
כן בחלום , ולזה לאמר כה גם כן בקשר ברקה קליו בנבעון ,
להעיד על היותה בזמן החלום ולא בזמן המרקה , למען ויבי
דבר ה׳ קל שלמה , שהיה הנבואה שבקה בקמצע קלו , ירקה
שהיה במרקה ולא בחלום • הנבואה הרביעית שהגיע קליו
נמי ״ק ע׳ היה בסוף הספור , לאמר * ויתלכף ה׳ בשלמה כי כטה לבבו
מעם ה׳ קלקי ישרקל הכרקה קליו פעמים וכוה קליו על הדבר
הזה וגו׳ , ויקאר ה׳ לשלמה יען קשר היתה זאת עמך וגו׳ ,
ומקאמר הזה מוכיח שהדברים הרקאוכים היו נבואה גמורה ,
לקרי שקאר עליהם הכרקה קליו פעמים , לל שפעמים ברקה
קליו הקלקים בנבואה גמורה , והוא גם כן המוכיח שקאמרו
הנה ויקאר ה׳ לשלמה יען קשר היתה זאת עמך היא נבואה
הגיעה לשלמה גב , ולא בקאר לו זה על ידי נביא לקיים
השלוכי לו זולתו כמו שעשב הרב המורה וכמשכו המפרשים
ברקאית כ״ה לקריו , והביא רקיה ממה שבקאר ברבקה * ויקאר ה׳ לה שני
בר ריש פ׳ גוים בבטנך , שקאמרו חכמים ז״ל על ידי נביא , ואין הכלון
ועולו׳ יפקח דומה לרקיה , כי עם היות שהביאו הה ויקאר ה׳ לה שני גוים
בבטנך , ואמרו חכמים ז״ל שבקאר לה זה על ידי נביא , לא
יתקייב שיפורש כן מה שבקאר בשלמה , לפי שרבקה לא מביאו
הה לשון קאר , ולא זכר הכתוב לפ בא הלשון הזה בחלום
לו במרקה , ולא שמתעורה היא לשבר מה מפני התבהלותה
למה שרקה , ולכן רקו חכמים ז״ל לפרשו על ידי נביא , לפל
שלמה שבקאר בו קרבעה פעמים לשון קלקי ומקאר השם שיו
ומקאמרו קל הקלקים , ובקאר בו ויקאר ה׳ קל שלמה , ויקאר
ה׳ קל שלמה , כרקה ה׳ קל שלמה , ומפר שקאחרי הנבואה בא
קל לפל הקלקים ויעמוד לפני קרון ה׳ ויעל עולות ויעש כל
זה לפל הכרקה קליו , אין רקוי שבקאר כי לם שהיתה נבואה
גמורה • ולפ שבקאר כי מה שבקאר לו הנית הזה לשר לתה
בוכה היה על ידי נביא , וכך הלשון הרביעי ויקאר ה׳ לשלמה
יען לשר היתה זאת עמך , שבהם בקאמרו לו על ידי לקיים
השלוכי כשבקי המפרשים , הנה לא ימלטו משבקו לשלמה שתי
נבואות הרקאוכה והשלישית לשר זכרתי פה , ולזה לאמר בכל
לאת מהם ויקאר ה׳ קל שלמה ובקאר לאור שנית , ולאמר על
שניהם הברקה קליו פעמים , והוא המורה על היות שלמה
נביא בשתי הנבואות הלם • ואיך לא בקאמר כן ? והנה חז״ל
במסכת מגלה זכרו דוד ושלמה מכלל הנביאים עם יעשיהו
וירמיהו ושאר הנביאים , ולא היה מקאמרם זה על לד הסעברה
והכללות כמו שעשב הרב , כי הם על לד הלאות והדיוק
והסברא היתרה תורה שהוא הלאת , לפי שהחלום הבקאמר
בשלמה ובהיותל לי לפשר שיפורש כ״ל בלאל מעני פנים ,
לם על החלום הפשוט הגמור שאין בו נבואה כלל ולא רוח
קלקי , ולם על הנבואה הגמורה הבלה בחלום , ושקר שיהיה
חלום פשוט לורך , לפי שהכתוב ייחס הדברים כלם לשם ית׳ ,
ואמר שברקה אליהם ושבר עמהם על הדרך עלמו ובלותם
הדברים שבלו בנבואות הנביאים הגמורים , ולא יתיבסו
הדברים החלה לו ית׳ לם היו כלם הרכבות מהבח המדמה
בחלום הלילה ומבלי שפע קלקי מגיע בבח הדברי כמו שיבח
בנבואות , ולם היה בידינו לומר זה בשלמה , שייבו אומרים
כן בשאר הנביאים שבלו בהם זכרון הנבואה בחלה המלות
בעלמם , בשאר לם כן בהכרח שבאמר שהיה החלום הזה
נבואה גמורה , והוא ממין מה שבח ליעקב אבינו במרקות
הלילה והוא הפך מה שאמר הרב המורה • והנה החכם
הברבוכי בפירושו לספר המורה בלותו פרק ממאה וחרבעים
חלק שני לשר זכרתי , כרקה שהרגיש בספק הזה לשר הערותי
בדברי הרב , והשתדל להתירו בלאמרו שיש למדרגת רוח הקדש
מרבה , כי יש מהבו בהקין שיהיה הלדם לדבר בחכמות
ותושבחות ובדברי לוהרה , וזה כלו בעת היקילה והשתמשות
הלושים , ומהה שהיה בשיבה בחלום כממולע בין החלום
הפשוט והנבואי , ובסתייע החכם בזה מהה שלאמר הרב שם
שבלת הנבואה הלום , ולזה לפשר כפי שרשיו שיהיה
חלום רוח הקדש כבלל מחלום הנבואה הגמורה ומהחלום
הפשוט , ומה שזכר הרב בכלל במדרגת רוח הקדש לי לפשר
שיפורש לבד על לקד ממיניה כמו שעשב הברבוכי • ועוד
לומר לפי שהם לאמרו שהיה חלום שלמה מכוג רוח הקדש ,
היה ראוי שיהיה יהבו לל הרוח לשר בהקין כיהם החלום
הנבואי למדרגה הנבואית , ל״ל שיהיה הרוח ההוא הקדוש
בחלום למעה מאשר יהיה בהקין , ויקשה לם בן למה בדבור
לשר ידבר הלדם ברוח הקדש בהקין ובהשתמשות החושים
יהיה מדבר בעדו ולא יהיה מיהם הדברים לו ית׳ , ומה שיהיה
בחלום רוח הקדש ייהבהו לל הדם ית׳ ויאמר שדבר הדם
לליו ושאמר לו ושהוא הדיבו ? והיה רקוי שאחרי היות החלום
ברוח הקדש מהמדרגה עלמה לשר היא בהקין שיהיה הדבור
בשניהם מיין לקד מתדמה , ולא יהיו הדברים בחלום
מיוהסים לו ית׳ , לם לא שבאמר שהתיהסות ההוא הוא
למיון טוב והקלומות טוב ידברו , והדבר הזה לסור לשמעו
כל שבן להאמין בו , וכל זה מהה שיוכיח שלא כוון הרב
מעולם שיהיה חלום שלמה מחולע בין הנבואי והפשוט •
ואמנם מה שבתייע בו החכם הברבוכי מהה שאמר הרב
שהיה נבואה גמורה ושהיא למעה מהדרגת בחלום שדבר בו,
לינו לעשות לחלצי בין הדברים , שאין לחלצי ביניהם , כי
לם למה שבתב הרב עלמו בפרק שזה ושלשים מלותו שלך
שני , שהיה הסבה בחלומות הנודקים הוא עלמה הסבה
בנבואה ושניהם מיין לקד , ולא יתקלפו כי לם בפלות
ויתר , וכמו שהביאו מדברי חכמים ז״ל שאמרו חלום לקד בשרו׳ פ״ט
משים בנבואה , ואמר שלא יפול השעור בין שני דברים דף נ״ו ע״ב
מתקלפים , ואמרם גם כן ז״ל כובלת הנבואה חלום , לפי
שהובלת

שהכוונה הוא הפרי עצמו ולישנו אלא שכפל קודם שלמות וקודם שיתבטל, וכן פעל הכא המדמה בעת הציכה הוא פעולתה בעת הכנואה אלא שים בו קלור ולא הגיע ל תכליתו וכו'. וכל זה יורה שהרב קורא התלוש הפשוט כנואה קלרה, ובעבור זה אמר כאן שתלוש שלמה לא היה כנואה גמורה, לפי שהיה תלוש פשוט שהוא כנואה מה ולזה היה למעלה מהדרגת בתלוש הלדר בו, כמו שהתלוש הפשוט הוא למעלה מהתלוש הכנואיי, ושם היו שניהם ממין אחד ויתחלפו בפשוט ויתר, זו היא כוונת הרב בזאת, לפי שהיה כמשך בחהות הכנואה ועכיכה לדעת הפילוסוף, כמו שאמר בפרק לב תמותו אלא לדר וזכר, ואחרי שהפילוסוף יעשה התלוש והקשם והכנואה ממין אחד קויב אלא הרב שיהיה כן, ושם תבין זה קדם למה אמר הרב ברוך הקדם בחלו עכין אחר אל עליו וכו'. ואיני רואה להאריך דברים עוד בזה כי לישו ממה שיאות לזה המקום, ואני הנה הרחבתי הדבור בו בשדיו העלמיים בספר מחוק שדי אחר אלי עושה. ואמנם מה שאמר הרב עוד שהיה תלוש שלמה מודיע לאחת עכיכים והם מכת מי שידבר ברוח הקדש, אין פירושו שהיה התלוש הזה ממיני רוח הקדש כמו שחשב הברבוכי, אבל רצה לומ' בזה שהמדבר ברוח הקדש פעמים יקרא' תלוש פשוט וידבר בו ממין הדברים אשר הוא ידבר בהם בתקין ברוח הקדש, ויהיה ההדמות הזה בדברים אשר ידבר המדבר ברוח הקדש בהקין ובתלוש לא בזה שישמע ובזה שירחה, לפי שרעיונו על מחברו מליקו וידבר בתלוש ממין מה שידבר בהקין, אבל התלוש הזה על כל פנים הוא פשוט: ואחרי אשר הרחיקך לאחת דעת הרב בתלוש שלמה היה פשוט לא בנואי כלל, והוכחתי מהכתובים שאינו כן, אבל הוא בנואה גמורה זכה שלמה עליה, נשאר עלי להשיב לטענות אשר טען הרב המורה בדבריו להוכיח שלא היה שלמה כניא. ואומר שזה שטען הרב שפסוק וייקן שלמה והנה חלום היא רחיה חלושה, כי לא יתחייב לפי שקרחה חלום שהיה כנואה, לאחרי שהחלום הוא ממין מחיבים, כמו שאמר * בחרחה אלין לחודע בחלום אדבר בו, והנה ביעקב נאמר * ויחלום והנה סולם מוצב ארצה וגו', ואמר וייקץ יעקב משנתו, וכפי דרך הרב יתחייב שנאמר שלא היה זה בנואה גמורה, לאחר שיקרא חלום ויקיצה משנתו כמו שנאמר בשלמה, ושם ביעקב לאחרי היקיצה לאמר לאחר שהי ה' במקום הזה שפסק הדין היותה בנואה גמורה, ויקח את האבן אשר שם מרצותיו וישם לותה מצבה וגו', הנה נאמר בשלמה גם כן לאחרי היקיצה ויבא ירושלם ויעמוד לפני ארון ברית ה' ויעלה עולות, וכל זה ליחס אליו ית' הנואה שהיא, וכמו שאמר הנרחה אליו פעמים, והיה זה על דרך מה שיאמר בהברהם * ויבן שם מזבח לייי הנרחה אליו, הנה שם כן לא נא הכתוב לשלול היות הענין נבואה גמורה, אבל פירוש הפסוק לדעתי כך הוא, שלמה רחה וחשב שהיה כדאי בחלומו הדברים ההם כל כך ברורים וכיש שהיה כדאי לו היותו בהקין, כאלו היה הייי מדבר עמו ואוניו שומעות, וכאלו היה הוא מזיזו בפעל ושפתיו כעות וקולו מוחש, והיה כל זה לזכות חלומו הנבואיי ומעלתו, בלופן שלמה לא ידע ולא הבין היותו חלום כי אם לאחרי היקיצה, כי לו הכיר וידע שהיה כל מה שרחה וחשב ודבר חלום, לא נבואיי, ולפי שאחרי שהקין הרגיש בחחת נבואתו בא אל ירושלם ויעמוד לפני הארון להודות לייי על אשר נגלה אליו ועל כל מה שאמר לו בה, ואין להפלא מהיותו בלתי מרגיש בנבואתו ומושב שהיה בהקין, כי עם היות שהנבואה תודיע לנביא שהיא נבואה כמו שזכר הרב, הנה בתחלת הנבואות פעמים לא יהיה הדבר כן, אלא תרחה מה שחקרה לשמואל הנביא בתחלת נבואתו, והרב המורה עלמו הודה בדבר הזה בפרק ל"ד חלק שני המזכר באמרו שם זה לשונו. ופעמי' ישמע הנביא הדבר ההוא אשר ישמעהו במרחה הנבואי בדבר הרגיל הנודע עד שלא ירקיק ממנו דבר, וידע לך זה מענין שמואל הנביא בחאר קרחו השם בענין הנבואה אשר שאלי הכהן קרחו פעם

לאחרי פעם שלשה פעמים והלך אליו, לאחר כיאר הכתוב עלת זה ואמר שבאחר שוייכה לו זה והיותו קושב שעלי קרחו, הוא היות הדבר בתחלת נבואתו שלא היה יודע עדיין שדבר השם לנביאים היה בדרך החורה ולא בגלה לו זה היסוד עדיין, והוא אמרו * ושמואל טרם ידע את ה' וטרם יגלה אליו שמ' ק' ג' דבר ה' וגו', ושם הרב סובל זה בשמואל הנביא, מי המונע שנאמר זה גם כן בשלמה שהיה גם כן כטר ורך בנבואה? שלהיותו עדיין בלתי יודע תוכן ההרחות היה קושב שהיה בהקין כל מה שהיה שומע ומדבר, ובאחר הקין לו הרגיש והכיר בחחת שכל הענין היה בחותו תלום הנבואיי, והחורה על זה הוא שבאחר הפעמים לא אמר וייקן שלמה והנה תלום כלא ברחאובה, לפי שהיה עדיין כטר בנבואה, וכמו שהיה בשמואל, ואחר שהכין עכיכה לא אמר זה עוד. ובפירוש הפסוק לזכור עוד מה שכתב הרמ"בן * בויקן פרעה והנה ברקי' מ' ז' חלום, שאמנם נקט גם כן פירוש לאחר בפסוק לוקק ומסכים לדעת החמתי הזה לטר זכרתי מהיות שלמה כניא בעצם ובחת. ואמנם מה שטען הרב עוד ממה שכתוב בספרי שלמה בתוך הכתובים ולא בקרוס חכמים ז"ל עם ספרי הנביאים, אין זו טענה מתקיימת, כי עם היות הספרים הם חברם שלמה ברוח הקדש ולא תוכנו בנבואה כספרי הנביאים, ולכן היה שמקרוס חכמים ז"ל מכלל הכתובים ולא מכלל הנביאים, לא יתחייב מזה שלמה לא זכה למעלת הנבואה הגמורה פעם לו פעמים, לא שאמרו לו בנבואה אותם הספרים כי אם דברים לאחרים שמע מפי הגבורה, כי הנה מגלת רות חברה שמואל ומגלת קינות חברה ירמיהו והושע המגלות הם בתוך הכתובים, לפי שקבלו חכמים ז"ל שכתבו ברוח הקדש ולא בנבואה כמו שזכרתי בהקדמת ספר יהושע, ולא כאמר מפני זה שמואל וירמיהו לא הגיעו דק' ג' עי' למעלת הנבואה הגמורה, ולא נכתבו הכתובים המעידים שדבר השם עמהם, וכן רצוי שנאמר בשלמה שחברו בספרי ברוח הקדש, ואחר חכמים ז"ל הגיעו לחחת מעלתם בקרוס מכלל הכתובי, ועכ"פ הנה שלמה בחותם הקלומות והחרחות לאחר רצה הגיע להכנה בחחת ודבר השם עמו כמו שדבר לשאר הנביאים, ולכן חושמו וכתבו החרחות השם כתן בזה הספר שהוא מכלל ספרי הנביאים והיה שלמה מכללם כמו שקבלו חכמים ז"ל, כי השם אמרו והשם השם עלמם לאחר בדבר ספריו בתוך הכתובים המה שמותו מכלל הנביאים. ובאשר כת' הרב המורה בתחלת לותו פרק מ"ה חלק ב' הכותב זה לשונו. ולא יטעך בלו המדרגות היותך מוצא בספרי הנבואה שביא בחחלו הנבואה בלורה לחת מהמדרגות הללה ויתחבר בנביא ההוא בעלמו שבחחלו הנבואה בלורת מדרגה לחרת, וזה שלזו המדרגות לאחר לוכרם, לפחר שיבא קנת נבואת הנביא ההוא חלין לפי לורה לחת מהם ותבואתו נבואה לחרת בעת לחרת לפי מדרגה למעלה ממנה, כי כמו שהנביא לא יתכבא כל ימיו בהדבקות לכל יתכבא עת ותפרד ממנו הנבואה עתים, כן יבא פעם לחת בלורת מדרגה עליונה ולחר כן יבא עת לחרת בלורת מדרגה למטה ממנה, או חולי לא יגיע למדרגה העליונה היות חלק פעם לחת בכל ימיו ולחר כך תשוכל ממנו, ולולי יחאר על מדרגה למטה ממנה עד כאן לשונו. והוא מסכים למה שאמר בהקדמת ספרו מענין הכריקות, וכן כאמר שיקרים בין הנבואה ורוח הקדש בכלל, ומזה נלמוד שעם היות שלמה המלך נביא במדרגה עליונה הלרשה פעמים לו שתי הפעמים שזכרנו בזה הספר כפי כל לחד מהלשות, הנה לא עלה אליה עוד, וכל שאר ימיו היה מדבר ברוח הקדש שהיה מדרגה שפלה וגו חבר ספריו לאחר הושמו בתוך הכתובים. ואמנם עכין דניאל ליכו מזה המקום, ולזה לא אזכירנו כאן ואתבאר במקום שלי לאחר עזיתי. והנה הלרכתי בזה להיותו דרוש יקר

מאד ולמה שרחיתי מעדו בו רגלי הרב המורה וכשבכו

לקריו לכבוש לדיקים ועוברים מחכמי

לומתנו:

2011 Ministerio de Cultura

(ו) ויאמר שלמה וגו' • ספר הכתוב שנעזר עוד שלמ' להכנת מלכותו ולקיומה עם ההצלחה הלקוית וההפעה העליונה הנבואיית ועם שלמות החכמה קצר כשפעה עליו, וזה כי בהיות שלמה קושב לשמ ה' וכופף ללכת בחקות דוד אביו ובהכינו עצמו עם הקרבנות קצר העלה על התלקים וכה למעלת הנבואה שבקה אליו בחלום הלילה להיותו לו בלתי טרוד המחשבות ולהיות מין הנבואה בחלום מין פחות מהמראה • והיתה נבואתו בדרך שאלה שאלו הבורא ית' מה אתן לך ? כאלו אמר אחרי קצר הרבית נובחים ועולות ואהבת השלמות והדבקות וקיום המלות מה הזכר קצר תבקש עליו ? ולא שאלו זה הקה מפני שלא היה יודע מלפוכי לבבו, כי אם לעוררו על התשובה כדי להרבות זכרו עליה • ושלמה השיב אתה עשית עם עבדך דוד אבי חסד גדול כאשר הלך לפניך ונומר ותשמור לו את החסד הגדול וגו', ובפשוק הזה ירצה כפל מלות וכפל דברים, אם כפל מלות שהיה די באחרו כאשר הלך לפניך באמת ובצדקה וביושרת לבב, ומה שאמר עוד עמך הוא כפל, גם אמרו ותשמור לו את החסד הוא כפל דברים, כי זהו עלמו הנרלה במה שאמר אתה עשית עם עבדך דוד אבי חסד גדול, וזה החסד כלו היה כפי הנרלה נתתו לו בן יושב על כסאו, ובאו אלו ג' דברים בעבין אחד, והם אתה עשית עם עבדך דוד אבי וגו', והשבי ותשמור לו את החסד הזה, והשבי ותתן לו בן יושב על כסאו • והנרלה אלי בפירשו הוא, שבשלמה אמר שהאל יתברך עשה עם דוד אביו שלשה תקדים גדולים • האחד בשהמליכו על ישראל בהיותו רועה כאן, ועל זה אמר אתה עשית עם עבדך דוד אבי חסד גדול והיא המלוכה שנתנה אליו בעצם • ואמר שהיה אביו רצוי אליה, אם מפני שהלך לפניו באמת ובצדקה, וזה אמר על מה שביאר לבאן העם, שהיה עושה משפט וצדקה לכל עמו ודובר שלום לכל זרעו, וגם להיותו שלם בשלמות שבי, והוא כמה שבאן קדם למקום, ועליו אמר וישרת לבב עמך, לא עם היות שחטא בחלות יגרו הנה לבו היה שלם עמך, ולזה אמר בזה עמך, שישרות הלב הוא הגלוי לפניו ית', ועל עניני העם שהם גלוים לכל אמר לפניך • וזכר עוד חסד השני שהפליא הקה לעשות לדוד, והוא אמרו ותשמור לו את החסד הגדול הזה, לא שמרת לו החסד הגדול הוא, כי מלבד שהמלכת אותו הנה עוד נקום עליו בנו אבשלום ושבע בן בכרי ובשקר לרותיו שהיה לפצר קרוב שתפסד מלכותו שמרת אותו כמה שהצלת אותו מכל אויביו, ולא מעדו קרסוליו מהמלכה, והוא על כמדבר ו' כ' דרך אמרו * יברכך השם וישמרך, שאחרי הברכה והחסד המוצפע בריבה הנה שומרת ומתמדת אותו • וזכר עוד חסד שלישי, והוא אמרו ותתן לו בן יושב על כסאו כיום הזה, שהוא ירושת המלכות לבניו • ואחרי שהקדים לבאר שלשת החסדים הגדלה אשר עשה להפליא עם דוד אביו, הוליד (ז, ח) מהם שאלתו ואמר ועתה ה' אלקי אתה המלכת את עבדך תחת דוד אבי ואכני כער קטן לא אדע לצאת ובוא, ועבדך בתוך עמך, לא הנה כמה שזכרתי כגלו ויודעו שלשה מניעות לאשר רציתי בהמלכתי • האחד בבחינת אבי שהמלכת אותי תחתיו, והוא היה חכם קדוש ובנון לקח ובערכו יבזוני בני קדם ולא יקבלוני לבלום • השני בבחינת עמי שאני כער קטן לא אדע לצאת ובוא, ולא אמר זה לענין המלאתו בלבד כי אם גם כן לדבר המשפט, שלא אדע לבא עד תכונתו ולצאת מהורקת דבר הבעלי ריבות • והמניעה השלישית בבחינת ישראל שהוא עם חכם ובבון, ועליו אמר ועבדך בתוך עמך אשר בחרת עם רב אשר לא ימנה וגו', הנה בשמרו אשר בחרת רמז על קיבות שלמותם, ובשמרו אשר לא ימנה רמז על כמותם הרב, ומכל זה הוליד שאלתו ובקשתו שהיא (ט) ונתת לעבדך לב שומע לשפוט את עמך להבין בין טוב לרע, לא שיתן לו מן ושכל טוב לדעת דבר המשפט לשפוט את העם • ואפשר לפרש שאלת שלמה במאמר הזה שבי דברים, האחד לענין המשפט והנהגת העם, והוא לב שומע לשפוט את עמך, והשני להשלמת עלמו במדות והנהגתו בדברים המדיניים, ועליו אמר להבין בין טוב לרע, שזה נאמר על המפורסמות המניעות לשלמו' המתנהג כפי השכל המעשי • ולפי שהטוב הכללי הוא יותר נכבד מהפרטי, לכן רמה להכריעו עוד ואמר כי מי יוכל לשפוט את עמך הכבד הזה ? רוצה לומר הרב והגדול בכמותו והכבד בהיכותו • וחכמים ז"ל דרשו משפטן בספרי פרי כבד, אם יבא דין שבי גוים דברים דק לפני ואטול מזה ואתן לזה ל' עמו' קיי"ן שלא כדין לא כתיבתי, לכבד ישראל עוכב כפשוט כעבתי עליו, שבאמ' * וקבע את נפש כל קובעיהם כפש • והנה כפי דעת המפרשים אמר שלמה על עלמו שהיה כער קטן, לפי שהיה אז בן שתים עשרה שנה, והוכיחו זה מאשר בלותו פרק שגולד שלמה בספר הכתוב עכין למכון ותמר, ומשם עד שתי שכים כהרג למכון, שכ' * ויהי לשבתי' ימים ויהיו שמו' ב' יג' נוזיס לקבלום וגומר, ואבשלום כשהרג את למכון ברח אל גשור וישב שם שלש שכים, הרי לך כשבב שאבשלום אל ירושלם היה שלמה בן חמש שכים, והוא ישב בירושלם שתי שכים קודם מרדו הרי שבע, ומרד בחביו והחריב ויהי רעב בימי דוד ג' שכים הרי עשרה, ובשבה שחקריו מכה דוד את ישראל וכתיב * וישובו בחרון תשעה חדשים, הרי לחד עם כל' עשרה, ובשבת מותו היה שבת החרבעים למלכות דוד ובו תקן את המשמרות, הרי לך שהיה שלמה בן י"ג שבה בלותו פרק, וזה חשבונם • והוא לחלי בלתי מדויק, לפי שעם היות שמתך הכתוב עניו למכון ותמר ללידת שלמה, לא יתחייב מזה שהיו שניהם בזמן לחד, ואולי כולד שלמה קודם לבן שבה או שתים או יותר, ולא רחה כותב הספר לכתוב ביניהם דבר לפי שלא נעשה דבר רשום בחותם השנים שעברו ביניהם יצטרך לכתבו, וגם כן ליכו מקוייב שיהיה הרעב בימי דוד מיד לאחרי שאבשלום ואולי עברו ביניהם שנים, והכתוב שאמר ויהי רעב בימי דוד שלש שנים, יורה שלא כמאכו הדברים ההם, כי לית שאמר אם כן בימי דוד ? והיה ראוי שיאמר בימי' ההם • ובפרקי רבי אליעזר פרק י"ג אמר רבי פנחס לאחר שלשים שנה שבהרג אמנון ובביו בת רעב בימי דוד וגומ' • ולפי דעתו קדם הרעב למיתת אבשלום, והוא המורה שאין הדבר מקוייב לדעת לאחד ולא לדעת לאחר, וגם כן ליכו מקוייב ולא לאחרי שמונה לשני הרעב בשנ' הראשית מכה דוד את ישראל, כי הנה מנאכו ביניהם מלחמות אשר עשה עם בני הרפה, ואין ספק שעבר זמן מה ביניהם • ועוד שאחר בראה השם לשלמה וקרא עלמו כער קטן, כבר עברו לפחות שלשה שנים אז לבחינתו לשב שמו' ב' יג' שנה שנה, ורחה שלא נמנו הדברים ההם, כי לית יאמר אם כן בימי דוד ? והיה ראוי שיאמר בימי' ההם • ובפרקי רבי אליעזר פרק י"ג אמר רבי פנחס לאחר שלשים שנה שבהרג אמנון ובביו בת רעב בימי דוד וגומ' • ולפי דעתו קדם הרעב למיתת אבשלום, והוא המורה שאין הדבר מקוייב לדעת לאחד ולא לדעת לאחר, וגם כן ליכו מקוייב ולא לאחרי שמונה לשני הרעב בשנ' הראשית מכה דוד את ישראל, כי הנה מנאכו ביניהם מלחמות אשר עשה עם בני הרפה, ואין ספק שעבר זמן מה ביניהם • ועוד שאחר בראה השם לשלמה וקרא עלמו כער קטן, כבר עברו לפחות שלשה שנים אז לבחינתו לשב שמו' ב' יג' שנה שנה, ורחה שלא נמנו הדברים ההם, כי לית יאמר אם כן בימי דוד ? והיה ראוי שיאמר בימי' ההם • ובפרקי רבי אליעזר פרק י"ג אמר רבי פנחס לאחר שלשים שנה שבהרג אמנון ובביו בת רעב בימי דוד וגומ' • ולפי דעתו קדם הרעב למיתת אבשלום, והוא המורה שאין הדבר מקוייב לדעת לאחד ולא לדעת לאחר, וגם כן ליכו מקוייב ולא לאחרי שמונה לשני הרעב בשנ' הראשית מכה דוד את ישראל, כי הנה מנאכו ביניהם מלחמות אשר עשה עם בני הרפה, ואין ספק שעבר זמן מה ביניהם • ועוד שאחר בראה השם לשלמה וקרא עלמו כער קטן, כבר עברו לפחות שלשה שנים אז לבחינתו לשב שמו' ב' יג' שנה שנה, ורחה שלא נמנו הדברים ההם, כי לית יאמר אם כן בימי דוד ? והיה ראוי שיאמר בימי' ההם • ובפרקי רבי אליעזר פרק י"ג אמר רבי פנחס לאחר שלשים שנה שבהרג אמנון ובביו בת רעב בימי דוד וגומ' • ולפי דעתו קדם הרעב למיתת אבשלום, והוא המורה שאין הדבר מקוייב לדעת לאחד ולא לדעת לאחר, וגם כן ליכו מקוייב ולא לאחרי שמונה לשני הרעב בשנ' הראשית מכה דוד את ישראל, כי הנה מנאכו ביניהם מלחמות אשר עשה עם בני הרפה, ואין ספק שעבר זמן מה ביניהם • ועוד שאחר בראה השם לשלמה וקרא עלמו כער קטן, כבר עברו לפחות שלשה שנים אז לבחינתו לשב שמו' ב' יג' שנה שנה, ורחה שלא נמנו הדברים ההם, כי לית יאמר אם כן בימי דוד ? והיה ראוי שיאמר בימי' ההם • ובפרקי רבי אליעזר פרק י"ג

2011 Ministerjo de Cultura

בירושלם במנוחו קודם שנהרג, ולולי עברו יותר בזמן שנתתין עם בת פרעה והבילה לירושלם, ולילך לקבל פניהם בחצרון הזה? לפי שם כתיב שלמה בן שתים עשרה שנה היה שלמה בן שתים עשרה שנה בעת החלום הזה, והיה שם בן כשלך בן תשעה שנים לו בן שמונה שנים, ושם היה כן לפי היה הוא מתחזק להרוג את לדוניה ואת יואב שר הצבא, ולפי היו ישראל עושים כל המעשים הגדולים הללה במנות כער קטן ולפי היה מנוח לותו לבניו כל מה שנזה, ולפי יאמר לו כי לויש חכם אתה ועשית כחכמתך וגם לתה ידעת וגו', שם היה בן שמונה לו תשעה שנים. ומפרק לחר גדול מכלם שלתה תמלך שלמה מלך מרבעים שנה כמו שהעיד עליו הכתוב לחרי זה, והיה שם כן לשעתם ימי שני קיין ממשים ושתים שנה, והנה רחבעם כשנעשם כן היה בן ארבעים ושלש שנה כמלכו, ומין מפרק שתשעם קדשים היתה למו מעוברת, ויתחייב מזה שהוליד שלמ' את רחבעם בהיותו בן י' שנה והו' זר מלד בחק המבהג העבעי, וגם ימתך מזה שלמ' הכתוב ויהי לעת זקנת שלמה בהיותו בן ממשה ורבעים שנה, כי מה שכתב מבעית לבבו שרחי הבנשים מין מפרק שהיה שנה לו שבע שני קודם מותו, ולילך יקרלהו הכתוב זקן ויאמר שבשו מפני הזוקן היו את לבבו בהיותו בן שנה ורבעי שנה? וכל זה מתה שיורה שלא היה שלמה בעת המלכתו בן שתים עשרה שנה כדברי המפרשים, ושלא היה פקות מבן עשרים שנה, ומומן לבבו וידיעתו בדברי הבריכים להתמלת מלכותו מורה עליו. והנה קרא עלמו נער קטן בערך מזח המלכות ועומד המשפט ולהקטין עלמו, הלא נראה' מ"ד כ' תרחה שבני יעקב קרלו את בניתן * ילד זקוניס קטן, ומשה זמת ל"ג, עיה קרא את יהושע * נער, בהיות כל לחד מהם גדול משלמ' שנה. ובדברי הימים כתוב הדברים לשר דבר המלך לביה ה' נ' ג' לעם ישראל בהלחמו עם ירבעם ולמר על לבניו * ורחבעם היה נער ורך לבב ולא התחזק לפניהם, והכתוב לומר שהיה רחבעם בן ארבעים ולחת שנה במלכו, ושם לביה קרלו נער בהיותו בן ארבעים ולחת שנה, לין יכפק לדם במה שלמה קרא את עלמו נער בהיותו בן עשרים שנה? הנה התבחר מזה שלין רלוי שיהיה שלמה במלכו פחות מבן עשרים שנה, ובמותו היה שם כן בן שמים שנה והוא המעט מהשנים שהיה רלוי שיכונה בשם הזקנה: ובפר הכתוב עוד שהעיד שלמה לעלמו בעיני לדוניה, ויען ובינן היתה כוונתו רלויה, הביבו (י) השם יען לשר שלת את הדבר הזה, ל' ידיעה והשכל, ולא שלת חיים ועושר ונפש לויביך, שהם הדברים המלהבים לכל לדם וכל שכן לבערים, הנה בשבר זה עשיתי כדברך, הנה נתתי לך לב חכם ובבון לשר כמוך לא היה לפניך ואחריך (יב) לא יקום כמוך וגם חשר לא שלת נתתי לך גם עושר גם כבוד לשר לא היה כמוך לים במלכים כל ימיך: וכשר הערותי בשלה החתית ושלות הפרשה מה שים בשלמר הזה מן הספק מפלת החכמים ומפלת הנביאים. שם מהחכמים, לפי שהוא דבר זר ויוצא מן המושכל שלא יתכן בעת מן העתי' שיהם בשלמה עה', בהיות שלמות החכמה בלילי הלדם יתוסף לשה שיתוסף תמיד, כי רוחב לב בבון הוא מקר והפי לא יתבע טוב זבעלין, ובכי תוספת החכמ' בהיותה לפשרית בטבע:

ומשם מהנביאים, לפי שהשפע לשר יגיע הבניע גדול בכבודה ישיגהו גם כן גדול בחכמה, כמו שלמר * וכניע לבב תלים כ"ג חכמה, ולמרו קול' שלין הבבודה זורה לילך על חכם וגו', כדרים פ"ל ומשם כן בהיות שלמה גדול בחכמה מכל הבניאים יתחייב דף ל"ו ע"ג גם כן שיהיה גדול בבבודה מהם ומם ממש', והוא הפך מה שהעידה התורה עליו *, וכבר זכרתי בשלה קולמת דברי' לך' המפרשים בהתר הספק הזה:

ומה שכרלה לי בלחתת זה הדרוש ובעבין מעלת חכמת שלמה הרב מבלר רלוי לבלרו בשלשה שערים: השער הרלשון בביאור מעלת ע' הפלוסופי' חכמת שלמה על כל החכמים מפלת הכלל לופן השגתו ודרך מעלת חכמ' ידיעתו מלופן השגתם ודרך קנייתם: השער השני בביאור שלמה על כל מעלת חכמתו עליהם מפלת שלר החכמי' הדברים הידועים והמופנים והשלמה לכלנו, שלת הגיעו לליהם מהנביאים החכמי' בקנייותיהם ועיוכם: השער השלשי בהשלי חכמתו מחכמת הנביאי' ובהתר הספק הכופל בעניכם:

השער הרלשון לין ספק שלופן השגת שלמה ודרך ידיעתו כשלל מלופן השגת חכמי המקר ודרך ידיעתם, בשהשגתם היתה בטבע כפי העיון והחקירה החנושית, והשגת שלמה היתה על הפלך כיד חלקיו הטובה עליו. ולביאור זה רלוי שתדע שהדרכים לשר בהם תגיע הידיעה בדברים המדעי' הם שנים, הדרך הלא' הוא מן המלומר לל הקודם ומהמסובב לל מבתו, והדרך השני הוא מהסבה לל המסובב ומהקודם לל המלומר:

ובמה הדרך הרלשון הוא דרך המחקר החנושי, כי בעבור היות שכל הלדם מלומר לגופו והיותו שלמות לגשם טבעי כלי, היה לופן הגעת המושכלות שליו בדרך החושים והדמיון, על שמפני זה גזר המוקר שלין דבר בשכל שלא תהיה עיה יהיה רלשונה בחוש, ולמר שהשכל יוליך מושכליו שהם הלורו' הכוללות בהפשיטו לותם מן הלורות הפרטיות לשר בדמיון הנלים שליו מן החוש, והדרך הזה כשיבקן היטב לא יחלש מחסרונים רבים: והחסרון הרלשון הוא מפני יגיעת העיון ועמל החקירה, כי להיות הידיעה בדרך הזה נקנית מדרך החוש ועל פי הנסיון הרב והחקירה הנמהרת, היה קנין החכמה קשה מלד על הלדם, ויצטרך להשתלות רב בנכיונות הדברים ובחינתם ובקרילת הספרים ולמידתם והכרעת הדעות בעמל כוחן ובשקידה מתמדת, ועם שם יתעמק בחכמות מתלפות שערלתו בקנין המושכלות החלת תעיקהו ותמנעהו מהגיע חכמות לחרות, עד שלזה הוא ת"ל, כי קשי רבי במסכתת קדח לח תשחיל ליה בחפכתת שבת פ"ח לחריתי, כי כתו שההשגות החושיות מעיקות חלו לחלו, כן דף נ' עב"ל הוא הענין במושכלות להיות הכפס לחת. ולרוב העמל והטורח הכמלח בעיון, לחרו קול' למה כקרח שמה תושיה? בהדרין מפני שמתשת כחו שב לדם, וכלשר תנרף לזה נרת פ"ג לו עב"ל השבחה וינון ההשמע לחרי הקנין, לשר לי לפשר מבלעדין, להיות הזכרון בת גשמי ויקרהו השכוי והלקות, ויצטרך הלדם לחפש כל תדרי בטן להודבר כל מה שעבר, תדע ותשכיל גרעון חמדע החנושי, שהבת המדעי שהשחה בחשובו, והפעל השכלי שהמכוחה בטעיותיו יתיש הגיף הגוף והחוש הבחוש לינון ולכחה ולעמל

2011 Ministerio de Cultura

קהלת ז׳ י״ח מכאיב כמו שנאמר על זה * כי ברוב חכמה רוב כעס ויוסיף
דעת יוסיף מכאוב , וכבר גלה היות סבת זה קניית הידיעות
שם שם ח׳ מדרך החוזים ועל זה אמר * כל הדברי׳ יגעים לא תוכל אומר
לרקות ולא תשבע אזן משמוע : התסרון השני הוא החיקור
והעכוב הזמני לפני שיגיע בקניית החכמה בזה הדרך , כי
להיות שכל האדם יוכל מן הכח אל הפעל בשלמעות החגות
החוזיות לפני הוא השתכות ותכונה מה , וכל תכונה
היא בזמן , יתחייב שלא יוכל שכלנו מן הכח אל הפעל
בדברים רבים יחד אבל בכולם זה לאחרי זה , ולכן אמר
שריבעו החוקר שהידיעה נקרה [בפל כ״ל נקנית] בדברים רבים ,
לאחר ההשכלה תהיה בדבר אחד בלבד להיותה יכולת השכל
מן הכח אל הפעל , ובעבור זה (בזה הדרך הטבעי) לא
שילין האדם בלתי אבס וישבים אבס , וילטרך אפשי זה האדם
אל מלמד יוכל שכלנו מן הכח אל הפעל בזמן רב , עד שתשלם
אדם יפליג עיונו בהכמה אחת רבים מהחבים ובאחריתו יהיה
כבל ולא אבס , כל שכן אם יתעבק בהכמות רבות שכל ימי
האדם הם בימים לאחדים בערך הזמן הרב הצריך אליהם ,
פרקי אבות ועל זה אמרו במשלה היום קצר והמלאכה מרובה , ואמר שיוב
סוף פרק ב׳ מדבר בזה * הלא אזן מלין תבחן ופיך אוכל ישעם לו , לא
שיב י״ב י״ח שבהכמות יטרכו החגות החוזים , ואפשי זה אמר שם
ביציאים הכמה ואורך ימים תבונה , לא שבאורך הזמן תקנה
תלי׳ קי״ט כ״ט החכמה , ודוד אמר * מזקנים אתבונן , עד שאפשי זה כינו
קדושין פ״ח חכל החכמה בשם וקנה , באמרם אין זקן אלא שקנה חכמה :
דף ל״ב ע״ב התסרון השלישי הוא , שהדברים היותר פחותים ושפלים בפי
הטבע והמציאות הם יותר מוגנים לשלמו , ואחר הם יותר
יקרים ועליונים במציאותם ובטבעם הם יותר בעלמים ממנו ,
והיה זה לפי שכל האדם להיותו יולאנו ומגיע המושכלות
בנקלה מן הכח אל הפעל , הנה יגיע לשלמה ויותר בשלמות
הדברים היולאים והנשמיים לאחר מציאותם מעורב עם הכח ,
מהדברים העליונים הנבדלים מחומר והמופשטים מן הכח ,
וכל מה שהם יותר רוחניים תהיה ההשגה בהם פחות , וגם
בזמן תקדם השגת הדברים החמריים והשפלים אל הרוחניים ,
לפי שמהיולאים יקח השכל הקדמות להשגת העליונים ,
ויהיה אם כן ענין ההשכלה האנושית בהפך הטבע והמציאו ,
כי הדברים הרוחניים שהם יותר מלאים בטבעיהם כמלאים
פחות בשכלנו , והדברים החמריים שהם פחות כמלאי׳ אל
הטבע , אפשי מדרגת מציאותם והתערבם עם הכח והעדר ,
הם יותר כמלאים בשכלנו , ויתפך מזה שהרוחניים שהם
בטבע סגות אל מציאות הדברים החמריים יהיו בידיעתנו
מסובבים מהם , לפי שהשכלתנו הדברים החמריים השפלים
הוא סבה שנבא להכרת העליונים הרוחניים כיד האפשר ,
תלי׳ ק״ט כ״ט וכאלו הם הקדמות אליהם , ואפשי זה כתפרשם מאמר החוקר
שהזכרנו היא מהמסובב אל הסבה בהפך הטבע , וכבר המשיל
הפילוסוף תוקף השגתנו בדברים השפלים וחולשתנו בעניני
העליונים לעיני העטלף , שהיותו בחיזון לילה ואפלה אל
אחר יהיה אמת הרוח ילך לרחות כמו לחפל , וכאחר האמת
יגיע על הארץ הנה הוא בתכלית אל הכלים כי לא יוכל לרחותו
לחוזק בהירותו , ועל זה אמר אליהו בדברו בעניני השלקיים
שיב ל״ז י״ט * הודיענו מה נאמר לו לא נערוך מפני חשך , היספר לו
כ׳ , כ״ח כי הדבר אם אמר איש כי יבולע , ועתה לא ראו אור בהיר
הוא בשחקים וגו׳ , ואמר זה להוכיח את שיב על דברו
מהעניני השלקיים כפי החקירה האנושית , ואמר הודיענו
מה נאמר לו , רוצה לומר מה התחרים שניקח אליו ית׳ ? כי
הנה בעניני השלקיים לא נוכל לערוך דבר מפני שהם עם
בהירותם הגדרן חזוקים אליו לחולשת שכלנו , כמו שיתפך
הזמם לעיני העטלף , וקרא לדברים השלקיים חשך , על
תלים י״ח ג׳ אמרו * ישת חשך סתרו , מפני שהם נסתרים אליהו , ואמר
עוד היסופר לו כי הדבר , להגיד שאפילו ירצה האדם לדבר
מחלל ית׳ לא יסכים כלל למה שהוא בעלמו , ולא היסופר
לו , בחזיה מסבר יסופר מה שהדבר ממנו בערך אליו ית׳ ?
כל שכן שיש בזה מהסכנה שם יאמר לויש דברים בחלהות
שיבולע ויזקק עליהם . ובפרק לין דורשין
[שם כ״ל פרק היה קורא , והוא במסכ׳ מגילה פ״ב דף י״ח ע״ח :]
אמרו , כל המסבר בשבחו של מקום יותר
מדאי בעקר מן העולם , שנאמ׳ * היסופר לויב ל״ז כ׳
לו כי אדבר אם אמר איש כי יבולע , הנה
פירשו כי אדבר , מגזרת * ידבר עמים תלים מ״ז ד׳
תחתינו . ולפי שאמר על העניניים החלקיים לא כערוך מפני
חשך , פירש שלין החשך בערכו ית׳ אלילה , כי הוא האור
הבהיר אשר לא תשוער , אבל הוא חשך בערך אליהו לאמור
שכלנו , וזהו אמרו * ועתה לא ראו אור בהיר הוא בשחקים , ליוב שם ל״ז
והוא על דרך משאר הנביאים * קדרים מידו לו ושם חביון עוזו , חבקוק ג׳ ד׳
ל״ל שהזוהר והבהירות הוא לו ית׳ מעלמו ולא מסבה אחרת
כמו לשאר הרוחניים , ומפני תוקף קרון אורו יתחבא ויסתר
ממנו עוזו ותפלרתו , ומייס דבריו באמרו * לא ירקה כל ליוב שם כ״ה
חכמי לב , להודיע מעוט הזגת חכמי המחקר שהם חכמים
מלבם בעניניים החלקיים : התסרון הרביעי הוא לאור שכלנו
בהזגת סבות הדברים בשלמותם . וזה לא הסבות החוזיות ,
שהוא מבואר שהאורות החקודות מהדברים הן בלתי מוגנות
לשלנו , לפי שלהיות ההשגה החוזית נקנית מן החוש והדמיון
והנה החוש לא יגיע בעצם כי אם מקרי הדברים , הנה השכל
לא יגיע בשלמות כי אם טבעי אותם המקרים לאשר בגלו אליו
מהחוזים , ואחכם האורות העלמיות לאשר בהם יבלו מיני
הכחלקים , עם היות שכבר יגיעו מציאותם בחופן מה אל
השכל בחלעות המקרים המיוחדים , הנה הם ליכם מוגנים
בעלמם ובראשונה כמו טבעי המקרים אבל בקילות ובזכיות ,
והיו אם כן המקרים הבאים מהאורות העלמיות והמתקייבות
מהם מוגנים בעצם ובראשונה ובשלמות , ואורות הדברים
אשר הם סבותיה בלתי מוגנים אלינו בחותו החופן מהשלמו ,
שהנה מפני זה אמר החוקר שאורות הבח וב״ש מהלמחים אריכלו
כמעט שלא נדע דבר מהן , לפי שהשכלי המיניס ליכם נכרים
אלינו , ואחנו עם היות שבכיר בגולותיהם כמו היות השם
לוהל והחמור נוער והכלב נובח , הנה לא נגיע לורותיהם
העלמיות אשר מהם ימשכו המגולות ההמה , כי לא נדע
סבת הרקת החשקוע״ש את הליקה הלדוחיית , ולמה ימשך
החנן המגי״ש את הנרול , על שמפני זה קראו החכמים
לותם טבעים כמתרים , וקליהו קראם * מפלחות תמים ליוב שם י״ו
דעים , לפי שהשם יפלא מהם למכלות סבותיהם . ולא
בלבד יקרה זה , לאוני מכלותנו , בחהות הדברים ולורותיהם
העלמיות במורכבים , כי גם בימודות הפשוטים יקרה לנו זה
המכלות עלמו , כי בהיותנו משיגים מציאותם ומספרם
וליכיותיהם המיוחדים , הנה לא ידענו לורותיהם העלמיות
אשר מהם ימשכו לותם הליכיות , על שים מהפילוסופים מי
שחשב שלותם הליכיות הם לורותיהם , לא החום והקור
והלחות והיובש . ומהם אמרו שהכובד והקלות ובכלל הכעיה
הם לורותיהם העלמיות , ומאשר יתחייבו לדעות הלה
מפקות עלומות כמו ונחרו שלורות הימודות טבעים לחרים
כעלמים ממנו ימשכו מהם כל אלו הליכיות ולחרים זולתם ,
ולא כרגיש עלמות לותם הלורות ולא לופן המשכות המקרים
ההפכים מהם , וכמו כן יקרה בלורה הגזמית הכוללת לאשר
תחול בחמר הרחוק לראובה , שלא הניעו החכמים לדעת
עניכה ואהותה . ומהם שמה הלשה מלקים המוגבלים .
ומהם שמה המרחקים הלשה הבלתי מוגבלים , והסבימו
היותה טבע לקל תקול בהיולי ומשכו ממנו שעור הגזמים
ומרחקיהם , ושבע הלורה היות בעלמה בלתי מוגנת לבלנו ,
ולא התחלפו החכמים בעניניה חלוף מעט , כי מהם שמה
מטבע העלמים , ומהם מטבע המקרים , ושוב משכיהם מי
שהניחה טבע נסתר . ולם יקרה כל כך מהסבלות והקלור
בהגזת לורות הדברים החמריים השפלים לאשר יקת השמ
בהיותם מוגנים בלבנו בחושים , כל שכן שיקרה זה בלורות
הגזמים השמימיים והכוכבים והגלילים בלנו מלנו , כי כבר
הודה

קריאתו הודה לפילוסוף שכל מה שדבר מגלגל הלבנה ולמעלה הוא
כדמות קומר ומקצב ורקוק רקוק מי ימלכו המורות הנבדלות
מחמר, שתכלית מה שבציר מהם הוא היותם כמלכות מפלת
תנועת הגלגלים המתנועעים מהם. הנה התבאר מזה קלור
שכלנו בכלל נמורות המוריות. וכבר גלה קהלת קלור השגתנו
קהלת ד' י"ז ותפילו בדברים השפלים בלמרו * כי לא יוכל האדם למנות
את המעשה אשר נעשה תחת השמש בשל אשר יעמל האדם
לבקש ולא ימלא וגם אם יאמר החכם לדעת לא יוכל למנות,
גלה הוא שהאדם המדיבי קודם התעמלו בחכמה לא יוכל
להשיג שבעי הדברים שפילו השפלים, ועליו לאמר כי לא
יוכל האדם למנות את המעשה אשר נעשה תחת השמש,
וגם האדם המתעמל בעיון שהוא התלמיד קודם שיחכם לא
יוכל להשיגם גם כן, ועליו לאמר בשל אשר יעמל האדם
לבקש ולא ימלא, וגם החכם אשר כבר הגיע לתכלית עיונו
ועמלו לא יוכל למלא אותה מהותם, ועל זה לאמר עוד וגם
אם יאמר החכם לדעת לא יוכל למנות: והם הסבות
החמריות, לפי שעם היות שבציר המורכבים בכללותם, הנה
לא כדע בלחת הפשוטים אשר מהם הורכבו, וזה הם בגשמים
השפלים, כי התאר הרלתון הוא מבואר מעניינו היותו בלתי
מוגג כפי מה שהוא, והם יש שום הכרח מאנו הוא מפלת
ההוייה וההפסד ובערך אל המורות החלות בו אשר הוא בנושא
לכלן, לכל כפי עלמותו הוא מוסכל בהחלט. והאבס
היסודות הפשוטות אשר מהם הורכבו המורכבים, כבר
התקלפו דעות הלבבים בהם מה הם וכמה הם? כי יש מי
שחשב היות ההתחלה היסודיית מהדברי' לקח, ומלבד קלתם
שוה לא וקלתם לויר וקלתם מים, ויש מי שהניח היסודות
רבים, ומהם שוה שבעה, ומהם שוה
לרבעה, והוא דעת לריסטו ואפלטון רבו, והוא הדעת
המפורסם בוחבנו זה. וכבר היה מי שחשב היסודות נבת
וקרקוש העלמים הכפרדים, ובכלל לחתת הלרוש הזה בלי
פקפוק לא הגיע אליבו עדיין, שעור היום יש לבשים שיחשבו
שיאור האש ליבו יחוד בלתי בכלם במורכבים, ויש לבשים
שיחשבו שהאויר ליבו יחוד פשוט. ולחבס בהרבבת הגשמים
אפלטון השמימיים, מה רב נבוכו החוקרים בעניבם! כי אפלטון
חשב היות כלם מורכבים מלרבעה יסודות כמורכבי' השפלי',
ולריסטו יחלק זה, ויש מהמחברים לקריו שיחשבו היותם
מורכבים מחמר ומורה שמימיית, וקלתם שמו זה החמר חמר
הוויס עלמו וקלתם שמוהו מעבע לחר, ומהם לחרו היותו
בלתי מורכב מחמר ומורה כלל ושהם גשמים פשוטים בלתי
מורכבים כפי מליקותם כלל, ובכלל חלוף הדעות בעניבים
החלה והספקות המתחייבים לדעת דעת מהם יורה על קלור
השגת השכל החנושי בהם, ומבואר הוא שחלו ולא הגיעו
לידיעת שעורי היסודות בכל לחד מהמורכבים לחר בשמים
ממעל ולחר בחרן מתחת, ולופני הרכבתם ובלוה לופן הם
סבות חמריות לכל לחד מהמורכבים בייחוד. ועל שבי מיבי
המורכבים עליוכים ושפלים, רלוי על סבלותיהו בהרכבת',
חיוב ל"ג לאמר הנם יתי לקיוב * מי יספר שקקים בחכמה ובכלי שמים
מי יחביב בלקת עפר למוך ורגבים ידבקו: ולם הסבות
הפועלות, הנה עם היות שבבר הזינו חכמי המחקר בכלל
היות העולם השמימי סבה מכיעה ופועלת לל העולם השפל,
ועולם השכל סבה לעולם השמימי והלל יתי סבה לכל, הנה
בסבות הפועלות לכל לחד מהדברים בייחוד ולופן פעלם,
מה מחד בחלקו הקדמונים בחמתו! הלא תרחה שאפלטון
הניח המורות הנבדלות הנקראות בלשונם לילילא היותם
פועלים המיות, לאמם לריסטו יחלק זה, ומהמחברים
לחריו קלתם הניחו שכל הפועל נותן כל המורות והמיות,
וקלתם יניחו הגשם השמימי מוליך המורות מן הכח לל הפעל
בהניעו היסודות ובערבו לותם, והניחו מכייע לפעולתו
הפועל הפרטי הקרוב ממינו כמו החב לל הבן, ועל שבי
הלה לאמר לריסטו שהאדם יולידהו האדם והשמש, לאמם
בליוה לופן תניע מתן פעולתם, רלוי שם יפעל הגרם
השמימי בתנועתו לו בהחלתו לו בהשפעות לחרות במלות
בטבע לכל לחד מהכוכבים, ושם החדם הוא מכלל הסבות
הפועלת העלמיות לו המקריות, ושם הכח המלייר העובר
בבתן החשה יבין מהלב בשוק בורע לו יבין לליו מתון מסבה
לחרת גשמיית לו רוחביית, ושם יפעל בכלי כמו שהיה מן
הרלוי לו זולת כלי כמו שברלה בעובר, הנה לותה הדברים
הלה כלם ולחריס זולתם בעלמו מעיבי כל קי, ועל כיולן
בזה לאמר * היש לאשר קב לו מי הוליד לגלי על מבטן, מי לליוב ל"ק ל'
יפל הקרח וכפור שמים מי ילדו, מי את בטוקות חכמה לו ל"ק, ל"ז
מי כתן לשכוי בינה: ושם הסבות התכליתיות מבואר הוא
מועט השגתנו בהם בשל הדברים לשר כלע מליקותם, כי גם
מתועלות לבבי האדם ותכלית מליקותם עליין לא בשלמה
כללות הקפתם ולא מקיפתם, כל שבן בחיבי הבח והלמקים
והמתבות, והקלוף בגלגלים ושעוריהם ורבוי תנועותיהם
והפביותם ורבוי הכוכבים בגלגל לחד והעדרם לגבי מגלגל
לחר ומעוטם בשאר הגלגלים, לשר לא שיהיה דבר מזה
בהזדמן ומפלת עלמו, * כי כל פעל ה' למעבהו, ל"ל לתכליתו מצלי י"ו ל'
המיוחד, וכל הדברים הם מחבונת פועל חכם ולתכליות
לוחים ומיוחדים הכרחיים לשלמות העולם, חלא שילחה
שכל האדם מלהשיגם, ולל זה כוון קהלת בלמרו * לת הכל קהלת ג' י"א
עשה יפה בעתו גם לת העולם נתן בלבם מבלי לשר לא יחכח
האדם לת המעשה לשר נעשה האלקים מרחש ועד סוף, ל"ל
שכל הדברים הם שלמים ועומדים כפי התכליות לשר בעבורם
נברלו, ושהאל ית' נתן לת העולם בלב בני לדם, ל"ל השגת
מליחותו בכלל, מבלי שיניע רלשית הדברים שהוא עלמותם
לו פועלם ומבלי שיניע גם כן תכליתם וסופם לשר בעבורם
נברלו, וזהו לאמרו מבלי לשר יחכח האדם לת המעשה לשר
עשה האלקים מרחש ועד סוף, ל"ל מהתאלתם המוליית
והפועלת עד סבתם התכליתית לשר תבח בסוף. הנה
התבאר מזה שהסבות העלמיות כלם כמו שלמרנו הם בלתי
מוגנות לשכל החנושי בשלמות, עד שמפני קלור השגתנו
בהם נמתפקו לכמי המחקר בהכרת סבות הדברים הרחוקות
והכוללות והשגת מהותם בכללות בלתי נבדלת, ולכלו
קרה להם בזה כמו שיקרה למי שעיניו כהות, לו למי שירחה
הדבר מרחוק שלא יוכל לגזור ממנו מהו, ויסתפק בלמרו
שהוא גשם מפני שהוא שעור, לו שהוא לי מפני שרחהו
מתנועע, והאמת לא יהיג לזה גשם לו לזה לי הוא:
הסברון החמישי הוא הטעות והשגיאה לשר יקרה בהשגה
הלכוזית, כי להיותה נקנת מהחוש הנה לא תפול החמת
בשגיאותיה כי אם במקרה ועל המעט. וזה אם מפני שהחושים
עלמם פעמים רבות יכזבו במושגיהם, ובפרט במושגים השכלי',
כמו שיקרה להולך בספינה שירחה האדם לשר בה
מתנועעים ולינו כן, וירחה תמונת אדם לו יחמע קולו ויגזור
שהוא דוד והוא שלול, ומההברח הוא שמה שיניע השכל
מהמושגות הכוזבות הלזה יכל מאמר מעוקל. ואם מפני
שדרך השכלתנו היא מהמחובב אל סבתו, ופעמים רבות
יהיה לבר לחד במין מחובב מאתי סבות מתלפות וגם
הפכיות, וינוור השכל הלכוזי היות הלחת מהן סבתו ויעשה
בזה לפי שאין זו סבתו כי אם הלחרת, כמו שיקרה לרופא
שירחה שתן החולה אדום המרחה ועב העשן, וינוור שסבתו
תגבורת הדם והוא מאמר כוזב, לפי שלא היה זה סבתו כי
אם חולשת הכח הבורר לשר בכליות שהיא סבה לחרת. לו
כשירחה כלב חוק כפי הלטוחכת בוחן הכתו, וינוור לומר
היות סבתו ליכה קרה לבניית עד שיתעבק ברפואתה עם
הדברים המתמתים ויטעה בזה, להיותו מסבה לחרת הפכי',
רלוי מליכה חמה לדומיית כשפכת שמה וינערך על המקרים,
ומזה המין הוא רוב הטעות הנופל במלחבת הרפוא', רלוי
להיות הלוחו' לשר מהם יקחו רחים בסבות החולים מזותבים
לסבות מתלפות וגם הפכיות, ויטער הרופא היות הלחת
סבתו והיתה הלחרת. ומפני זה לאמר לויב לרעיו ברלותו
שהסבות לשר היו נותנים ליסודיו הין בלתי לחתיות, * ומולם לויב י"ג ל'
לחם

2011 Ministerio de Cultura

לתת טופלי שקר רופאי קלקל כלכם ׳ לל שנאמר שהיו מ־פלים
ומיחסים לותם המכות לרעותיו ׳ היו מזקריס כמו רופאי
ההבל שאינם מכיריס סבת החליים ולכן יעשו ברפואתם ׳
ולזה היתה העדר התקירה להם יותר טובה ממליאותה
הכוזבת ׳ וזהו לאמרו מיד * מי יתן התכם תתריזון ותהי לכם ס"ם ס"ם ה'
לחכמה ׳ וכן הוא הענין בכל דרוזי המחקר התכוזבי ׳ ומפני
זה תרחה שבכל דור ודור התחלפו לעות בני לדם ולופני
תקיריותיהם ויחלקו תמיד התחרוכיס על הרחזוכיס ׳ על
שאה שחשבו התקדוכיס שהניקו מופת על מליאותו שערו
התחרוכיס שים מופת על סותרו ׳ הנה התבאר מכל זה
שנזה הדרך הרחזון מהגעת הידיעה בלבדיס המדעיים שהוא
כפי העיון השכלי והתקירה התכוזבית מדרך התוב ומהמחוקר
תל התודם ׳ תקרבה תחבת התסרוכות לזר זכרתי שהם
העתל והתיתור והשפלות והתקור והשגייה :
ולאמת הדרך השבי לזר הוא מהסבה תל המסובב ומהתודם
תל המחוקר ׳ הוא דרך השכלת השכלים הנבדלים רוחי פני
המלך ׳ כי הם להיותם שכל פשוט בבדל מחבר ומפלת
השפעה בשפע לליהם מלת השם ית' ׳ יהיו הדברים כפי
לופן מליאותם ׳ רלוני שיהיו המסובבים מפלת סבותיהם
התודמות והעליונות ׳ לל שיהדם הכרתם בלותם המבות
תדימה ומכית להכרתם מהסובבים מהם כי לם תדימ' שבעית
בלבד ׳ התאמת בזמן לתד יהדו יחלו סבות הדברים והדברים
המסובבים מהם ויכירו היותם סבות לליהם ׳ ויהרה להם
בהשגתם כמו שיהרה לתדם הרוחה לילן לתד שהנה ירחה
לותו כלו מזרזיו עד עפיו עד עליו בבת לחת ובחייה
תחת ׳ ובה יהיו שהזרזים תודמים לעפים והעפים לעלים ׳
והשם התלות וכבות לליהם מבלי שיתדם לליית הזרזים
לרחותו העפים והעלים בזמן לבד בבבד ובשבע ׳
ככה המלחכי' יכילו סבות הדברים ומהם יסכילו ומסובביה' ׳
לך לת בסדר זמכי כי לם יהד בסדר שבעי בלבד ׳ ולהיות
השגת הכביליס מושפעת מהלל ית' ובתמנעות המלחכים ׳
היתה הגעת ידיעתם בדרך הזה השבי לת בדרך הרחזון ׳ כי
שבע התקוד רלוי שיהיה כמת שיחבב מאהו ׳ ולכן לת
יקרם מהתסרוכות מה שיקרה להתחבירם בדרך הרחזון ׳ כי
בהשגתם הבוחיית לת יחלת העתל והטורת ולת לורך הומן
בלמידה והעיון ולת שפלות הדברים המוחי' ולת קלור וטעות
בהשגתם ׳ לפי שדרך השגתם לילו מחטה למעלה כדרך
העיון התכוזבי ׳ תבל בהפך מלמעלה למטה ומהעליונים תל
התחתונים והשפלים ומהסבות תל המסובבים ׳ ולכן יגיע
לליהם ידיעת הדברים התפשריים קודם היותם ׳ לאה שילנו
לותה מסבותיהם תקיימות התקודות לליהם ולת ילטרכו תל
עמוס ג' י"ג מלמד ׳ כמלמר עמוס * לת יביל לבבי ולת בן יביל לבבי
כי בוקר לבבי ובולם שקמים ויקבבי ה' וגו' ׳ רולה לומר שמל
טבעו התכוזבי לת הגיע למעלת הבבולה ׳ וזהו לאמרו לת
יביל לבבי ׳ כלומר מבל טבעו והבבתו ׳ ולת גם בן מפלת
הלמוד ׳ והוא לאמרו ולת בן יביל לבבי ׳ כי התלמידים
בקרלים בני הבביליס ׳ ולמר זה להורות שלין ההשגה
הבבוחיית מטבע ההשגה לנוזית בקבת מהחוש ומחדם לקר
מלמד לותה ׳ תבל מהשם ית' לבד בלמידות מלחכיו ׳ והוא
לאמרו * ויקבני ה' מלחרי הבלן ויאמר ה' ללי לך הבבח תל ס"ם ל"ו
עמי ישרחל ׳ ולהיות הדרך השבי הזה מההשגה בתבלית
השלמות והחמות והעלוי משולל מבל טעות וגנייה ׳ כשרלה
השם ית' לתתבו לשלמים ׳ הודיענו בתורתו ועל ידי עבדיו
הבביליס החתיות בלם בשלמות לשר ילחה השבל התכוזבי
להשיגם ויתוך תקירתו ׳ וליתרון זה הדרך מההשגה לתר
תלים קי"ט ל' המשורר * דרך לחוכה בחרתי וגו' ׳ ולומר * תשבתי דרכי ס"ם ס"ם נ"ט ׳
ותשיבה רגלי תל עדותיך ׳ ולאמר * טעפים שבלתי ותורתך וק"ג
לחבתי ׳ קרל טעפים למתשבות התכוזבות בעיון ׳ והחבם מבלי ב' ו' י"ל
תלמה תל ה' יתן חבמה מפיו דעת ותבונה ׳ ולאמר * כי
תבל חבמה בלבך וגו' ׳ להטילך מדרך רע מלים מדבר
תהפוכות ׳ שהוא דרך הלים התוקר המתהפך בדעותיו בל

היום ׳ ועליו לומר * בטח בה' בבל לבך ותל בינתך תל תשען ס"ם ג' ל' ה'
בבל דרבך דעהו וגו' תל תהי חבם בעיניך ׳ ועל הדרך
הרלזון לאמר * יש דרך ישר לפני לים ואחריתה דרבי מות ׳ ס"ם י"ד י"ב
לפי שהמשבל הלמתי הוא השם בפשבו בחייס ׳ והנטייה ממבו
הוא בחמת דרבי מות לשבל התבוזי ׳ ולבן לאמר מיד * מדרביו ס"ם ס"ם י"ל
יצבע בוג לב ומעליו לים טוב ׳ לל שהלדם בוג לב שהוא
המוביל על תקירת שבלו ועיון לבו יצבע מדרביו המחקרות
ולת יבקש יותר מזה ׳ לאמת הלים הטוב והשלם לת יצבע בזה
בי לם בהשגה הבחלנית יש העליונים והנקבה מהסבה תל
המסובב ׳ וזהו לאמרו ומעליו לים טוב ׳ מסכים עם מה שלאמר
לאחרי בן * לרח חייס למעלה למשביל למען סור מזחול מטה ׳ ס"ם ע"ו ב"ה
לל שדרך הידיעה לשר בו יקבה הלדם הקיי' לשר יש לתריהם
מות הם למשביל למעלה ׳ לל מלמעלה למטה ׳ בי בזה יסור
מהדר' הרלזון שהוא ממטה למעלה לשר עמה השחול והמות ׳
לו יהיה שחול מנורת שחלה ׳ לפי שהתוקר בעיבו ילטרך תל
השחלה והתבוד' והחזק והיתן בדברי' להוליך מהם מוזבלין ׳
ובבר התרעמו הבפילים על לבזי לומתבו העוזבים זה הדרך
השבי מהתורה הילקית והבבולה העליונה וקוטים לקרי
שרירות לבם הרע ועיון שבלם המוטעה ׳ לת' יעשיהו * ובילדי י"ג ב' ו'
בבריס יפליקו ׳ וירמיהו לאמר * לותי עזבו מקור מים חיים ירמי' ב' י"ג
לחבור להם בורות בשבריס לשר לת יבילו המים ׳ ולאמר עוד
בעלם * הוביעו חבמי' קתו וילבדו הנה בדבר ה' מאסו וחבמת ס"ם ק' ט'
מה להם ׳ לל שבל תבמתם הוא בתקור ושחול מהו זה ומה
טבעו ? מבלי שידעו לחתת סוס דבר ׳ ולבן בלשר יעד
בשלמות מזיח לדקבו מהרה יגלה ׳ לאמר * ובקה עליו רוח ישעיה י"ח
ה' רוח תבמה ובינה וגו' והריחו בירלת ה' לל למרלה עיבין ב' ׳ ג'
יספוט ולת למשמע לוזבין יוביח ׳ רבה שלת תהיה תבמתו מן
דרך החוש בעבין התוקרים ׳ בי לם בזיבוח עליו רוח השם
להודיעו הדברים על דרך הפלת ומלמעלה למטה בדרך השבי
הזה ׳ ומזה הדרך השבי היתה תבמת שלמה ׳ בי בלשר שת
מלת התלקים לב שומע ׳ לל שבל מוכן להבין לאמרי בינה
ולהשיג הלמת מתוך עיובו ותקירתו בדרך הרלזון ׳ השיבו
ית' יען לשר שאלת לת הדבר הזה והוא הבן לשמוע משפט ׳
לל בן ושבל עוב להבין עביבי המשפט ׳ הנה עשיתי בדברך
לתת לך לב שומע ושבל מוכן להבין דבר המשפט ׳ ובוסף על
זה הנה בתתי לך לב חבם ובבון לשר במוך לת היה לפביך ׳
לל שבל נקבה וחבם מקיף בבל המוזבלות ׳ לת מפלת
תקירתו בי לם במתבה מיד התלקים ובחסד עליון ׳ ולהיות
בבין תבמתו בזה הדרך השבי על דרך הפליאה בחמנעות
השפע התלקי שחל עליו פתלום ׳ לאמר לשר במוך לת היה
לפביך ולחריך לת יקום במוך ׳ לפי שבל התבמים שהיו לפביו
ולחקריו בתבמו בדרך הרלזון מהעיון והתקיר' ׳ ולת במלטו
מהתסרוכות התמשה לשר יקרו בהשגה התבוזית לשר הגיע
בדרך החוש והדמיון ומהמחוקר תל התודם ׳ לאמת שלמה
בתחפס בדרך השבי על דרך הפלת ׳ ולוה בתעלה על בל
התבמים שהיו לפביו ולחקריו ולת מלחוהו התסרוכות לשר
מלאו להם ׳ בי הוא לת קנה תבמתו בעמל הלמידה ועזרת
התקירה ושקידת העיון ולת בחורך הומן וחשור הבסיבות ׳
תבל בחלום חזיון לילה היתה עליו יד ה' וילחת לותו בחבמה
בתבונה ובדעת ובבל מלחבה ׳ ויעבב בגלגלה לחת לים בער
לת ידע ויקן מעבתו תבם בחלך התלקים * ובבר העידו ס"ם ל"ו
תול על זה בחמרם בשהקין שלמה מעבתו שחע עוף מלפלף פמיקתף
והבין לפלופו ושמע בלב בובח והבין לעזבו ׳ רמזו בזה שמיד רבתי
בשהקין בלי למוד ועיון הגיע טבעי הדברים וגורותיהם ועיין ריש
המיבות לשר בהם יובלנו ׳ והגיע פנולותיהם וקולותיהם מדר' קהלת
המיוחדות מבל התברה שבבר קדם במהות בל לחד מהם ׳
ובתב הר"ו לוי בן גרשם שהיה זה מחד שלח ימלח בעת מהעתים
תבם בשלמה המלך ׳ לם לת שנתן השם ית' לו מהחבמה עד
המופת מה שלח יתבן השגתו ללחר ׳ ולת לשער ליך יתבן
שיטוער זה ? והתימה מזה התבם ליך לת מבל לבו שעד הבם
יובל שלמה להתחבם יותר ממבו ? ולם היה הוא מחזיק עבין
הבסיס

2011 Ministerio de Cultura

הנסים והיכולת האלקי כראוי לא היה אומר זה · ואשוב למה
שהיינו בו ׀ ואומר שגם לא באו בהשגתו השפלות והקצור
והטעות ׀ כי להיות מדעו מאת האלקים היתה השכלתו
מלמעלה למטה ׀ והשיג המסובבים בסבותיהם והרוחניים
והשמימיים והחמריים כלם יחד ׀ והשיג הצורות הגשמיות
הנעלמות בשלמות כמו המקרים המוחשים ׀ ובכלל הנה השיג
כל דבר כפי אמתת מציאותו מבלי טעות ושתוף ומבלי קדימה
ואיחור זמניי ׀ כי כל הדברים יחד נטבעו בשכלו כאשר הם
במציאות-ובאותו הסדר והמדרגה אשר הם בעצמם · ולהיות
השגת החכמה בזה הדרך השני לשוכני בתי חמר אשר בעפר
יסודם דבר יוצא מההקש הטבעי ׀ ושנעשה בעת אחד אדם
ילוד אשה דמי לבר אלקין ׀ אמר ית׳ הנה נתתי לך לב חכם
ונבון אשר כמוך לא היה לפניך ואחריך לא יקו׳ כמוך ׀ להיות
מן הנמנע שהאדם במה שהוא אדם ישיג החכמות באותו אופן
מההשגה שהשיגם שלמה ע״ה ׀ ולהיות ידיעותיו מושפעות מאת
האל ית׳ על דרך נס בזולת למוד אדם ׀ אמר הכתוב ויתן
אלקים חכמה לשלמה ׀ וה׳ נתן חכמה לשלמה ׀ וישראל אמרו
כי חכמת אלקים בקרבו ׀ ומלכת שבא שמעה את שמע שלמה
לשם ה׳ ׀ ר״ל שהיתה חכמתו נסיית מאת השם ית׳ ׀ והגוים
אשר באו לשמוע חכמתו אשר נתן אלקים בלבו · וכבר העידו
חז״ל על היות חכמת שלמה מטבע חכמת הנביאים ומאופן
ידיעתם ידיעתו ׀ באמרם במדרש ומעשה האופנים כמעשה עיין רד״ק
אופן המרכבה שנאמר במעשה המכונות ׀ מלמד שראה שלמה בסי׳ ז׳ לג
בחכמתו מה שראה יחזקאל בנבואתו ׀ ולכן עשה פני שור
ופני אריה ופני כרוב · וכבר העיד הוא על עצמו בספר
משלי היות אופן השגתו וידיעתו מזה הדרך השני בגזרת עירין
ובמאמר קדישין ׀ באמרו * דברי אגור בן יקה המשא נאם משלי ל׳ א׳
הגבר לאיתיאל לאיתיאל ואוכל ׀ כי בער אנכי מאיש ולא וכו׳
בינת אדם לי ׀ ולא למדתי חכמה ודעת קדושים אדע ׀ מי
עלה שמים וירד מי אסף רוח בחפניו מי צרר מים בשמלה מי
הקים כל אפסי ארץ מה שמו ומה שם בנו כי תדע ? כל
אמרת אלוה צרופה מגן הוא לחוסים בו ׀ אל תוסף על דבריו
פן יוכיחך ונכזבת · והנה קרא שלמה את עצמו אגור ׀ וכן
קרא את עצמו קהלת ׀ לפי שנתקבצו בו החכמות והידיעות
כלם ׀ ולפי שהוא לא קבצם בעיונו וחקירתו לא נקרא אוגר
שהוא שם הפועל ׀ כי אם אגור שהוא שם הפעול ׀ להיותו
מקובץ הידיעות כלם כיד האלקים ׀ ולזה בעצמו לא נקרא
מקהיל ׀ כי אם קהלת ׀ רוצה לומר קבוץ ׀ ונקרא בן יקה ׀
לפי שדוד אביו היה המלך הראשון משבט יהודה שנתקבצו
עמים והשבטים כלם להמליכו כמו שנזכר בספר שמואל * ׀ שמו׳ ב׳ ה׳
ועליו אמר יעקב בברכותיו * עד כי יבא שילה ולו יקהת ברא׳ מ״ט י׳
עמים ׀ כי כשבא ונאסף משכן שילה נקהלו השבטים
להמליך את דוד על ישראל ׀ וכמו שאמר מפרש לזה
* ויטוש משכן שילה אהל שכן באדם ׀ ויבחר את שבט יהודה תלי׳ ע״ח פ׳ ׀
ויבחר בדוד עבדו ׀ וכאלו אמר כאן אל תחשבו בני אדם פ״ח ע׳
שדברי אגור (שהוא שלמה בן יקה שהיה דוד) דברם מעצמו
והשיגם מפאת חקירתו אינו כן ׀ כי הדברים ההם הם המשא
האלקית והשפע הנשפע עליו ׀ כי לכן נקרא אגור ׀ ועם
היות שאני שלמה גבר בעלמא אומר כל אלה הדברים ופי
המדבר אליהם אותם ׀ הנה היה זה לאיתיאל ׀ ר״ל מפני
שאתי האל ית׳ והשפעתו ׀ ומאותו הצד שאתי האל יתברך
אוכל לדבר כל זה ׀ כי קודם זה השפע האלקי בער אנכי
מאיש ולא בינת אדם לי ולא למדתי חכמה ׀ ר״ל מצד יצירתי
וטבעי הייתי בער מכל איש ׀ ומצד שתוף בני אדם והבינה
אשר יקנו אלו מאלו במדות ובהנהגה המדינית לא בינת אדם
לי ׀ וכל שכן בלמוד החכמות העיוניות שלא למדתי חכמה ׀
ועכ״ז שהייתי חסר מצד יצירתי ומעוט שתופי עם בני אדם
ומעוט למודי החכמות ׀ אעפ״י כן דעת קדושים אדע ׀ רל
שאשיג ואדע עניני המציאות ומהיות הדברים באותו האופן
שהמלאכים הקדושים יודעים אותם שהוא מלמעלה למטה ·
והוכיח היות ידיעתו יותר שלם מדרך החקירה והעיון הנקנה

מדרך החוש ׀ באמרו * מי עלה שמים וירד ׀ ר״ל בענינים משלי שם
השמימיים מי הוא זה מהחכמים שעלה שמים וירד להודיע
אלינו אותם הצורות אשר זכרו בגלגל המזלות ושאר הכוכבים
ומספר הגלגלים ושעורם ותנועותיהם והגלגלים יוצאי
המרכז וגלגלי ההקפה וקוטבי כל אחד מהם ? כי אחרי שאלה
הענינים לא יושגו מפאת החושים ולא בא אליהם מופת ׀
הנה נצטרך לומר שעלה שם אדם וראה אותם וירד והעיד
עליהם מפי הראיה ׀ ואחרי שזה לא יתכן אם כן הוא מבואר
שאין ידיעתנו בהם דבר אמתי וקיים זולתי מפי הנבואה ׀
ואמר מי אסף רוח בחפניו ׀ על השגתנו הרוחניים הנבדלים
מחמר ׀ כמו שאמר דוד * עושה מלאכיו רוחות ׀ והעיר בזה תלים קד ד׳
שאחרי שאין החוש שולט בהם איך יתכן שיגיעו אליהם
החכמים בחקירותיהם ? וכבר התבאר בחכמה שהפילוסופים
לא הגיעו למציאות הנבדלים כי אם מפאת התנועו׳ השמימיות
הבאות מאתם ׀ וכמו שיתבאר עוד בשער השני ׀ ולזה אמר
מי אסף רוח בחפניו ׀ מי השיג אותם בחוש המשוש ? שהוא
היותר עב מהחושים בהיותם נבדלים מכל חומר · ואמר מי
צרר מים בשמלה ׀ על המים אשר מעל השמים ׀ ירמוז בזה
לעולם הספירות כפי חכמי הקבלה ׀ שעליהם אמר המשורר
* עוטה אור כשלמה ׀ שהוא יותר פשוט ונעלם ממנו מעולם שם שם ב׳
המלאכים ׀ ואמנם בעולם השפל אמר מי הקים כל אפסי
ארץ ׀ לומר שעם היותו מושג לחושים יש בו עניני׳ מפורסמים
מציאותם שלא נדע סבתם ׀ וזכר היותר מפורסם שהוא
הגלות היבשה ׀ להיותו בהפך הסדור הטבעי ושאין דרך
לחכם לעמוד על סבת זה באמת כפי השרשים הטבעיים ׀
אם לא ביחסו אותו להשגחה אלקית ׀ ולהיות כל מיני
הידיעות האלה בלתי אפשר שיושגו בעיון כי אם מפאת השפע
הנבואיי ׀ אמר מה שמו ומה שם בנו כי תדע ׀ ר״ל מה הוא
שם החכם שהשיג זה או מה הוא שם תלמידו ? אבל האמת
הוא שכל זה יושב בדרך השני ברוח אלקים ׀ וזהו אמרו כל
אמרת אלוה צרופה ׀ ר״ל שאין בה סיג ולא טעות ושגייה ׀
ולהיותה ידיעה קיימת בלתי משתנה ׀ אמר מגן הוא לחוסים
בו : וצוה שלא נחשוב לחבר שני דרכי ההשגה ׀ ר״ל העיונית
והנבואיית ׀ כמו שעשו רבים מחכמי אומתנו ׀ כי הנה יהיו
ראויים על זה לתוכחה רבה ויבאו לידי טעות וכזב ׀ והוא
אמרו * אל תוסף על דבריו פן יוכיחך ונכזבת · הנה התבאר משלי ל׳ ה׳
מכל זה מעלת שלמ׳ על כל חכמי המחקר מפאת אופן ההשגה
ודרך הידיעה והוא השער הראשון :

השער השני הנה כמו שנבדלה חכמת שלמה מחכמת
חכמי המחקר מפאת אופן השגתו ודרך
ידיעתו ׀ ככה נבדלה מפאת הדברים הידועים אליו והמושגים
אצלו אשר לא הגיעו אליהם כל חכמי העיון אשר היו לפניו
ולאחריו · וכפי מה שהעידו עליו הכתובים וקבלו חכמינו ז״ל
הנה היה זה בחמשת מיני ידיעות :

המין הראשון מהידיעה והוא בעולם השפל ׀ רצוני בדברים
ההווים והנפסדי׳ ׀ וכבר ביארתי בשער הראשון קוצר השגות
חכמי המחקר בדברים ההם ובסבותיהם וסגולותיהם
ופעולותיהם ורוב הטעות והשגייה הנופל במה שיתפלספו
בהם ׀ ושלא הגיעה ידיעתם להשיג אופני ההרכבות
וההתמזגיות ושעורי הפשוטים הנכנסי׳ בכל אחד מהמורכבים
וכחות הדברים ותועלותיהם ׀ אמנם שלמה לפי שהיתה
חכמתו על דרך הפלא בלתי מושגת מפאת החושים ומלמטה
למעלה כי אם מאת האלקים מלמעלה למטה ׀ לכן נתעלה
בידיעת הדברים ההוים והנפסדי׳ מארבע בחינות · הראשונה
בשהוא השיג טבעי הדברים ההווים והנפסדים ומהיותיהם ׀
לא לבד מפאת התחלותיהם הכוללות וסבותיהם הרחוקות
וחמרם המשוטף ומקריהם ותנועותיהם ׀ אבל גם בהשגת
עצמותם ומהותם כפי מה שהם בעצמם וצורותיהם הקרובות
והאחרונות המבדילות אותם ׀ אשר לא הגיע החוקר לידיעת
אמתתם ׀ ועל זה נאמר * וידבר על העצים וגומר וידבר על בסי׳ ד׳ לג
על הבהמה ועל העוף ועל הרמש ועל הדגים ׀ שהשיג הבדלי
מיני

2011 Ministerio de Cultura

מיני המשחים והכלי , ומהם ההולך על הרגע והמעופף והחק
השלמים והכלתי שלמים ולורותיהם המיוחדות ומהיותיהם כפי
מה שהם בעלמם . והבחינה השכית היא מפלת הקפת ידיעתו
בכל מיני החויים והנפשדים כלם עם היותם רבוי בלתי
ס"ם מצוער , ולזה אמר * וידבר על העלים מן האדר אשר בלבנון
עד האזוב אשר יצא בקיר , לפי מן הגדול והמכבד שבמחים
עד הפקות מהם , ואמר האדר אשר בלבנון והאזוב אשר יצא
בקיר , להודיע שלא בלבד הגיעה חכמתו לדעת הבדלי המיני'
אבל גם הבדלי הפרטיים מפני קלוף המקומות אשר בהם
יתהוו , והיה יודע מה ההבדל אשר בין האדר אשר בלבנון
לשאר האדרים ובין האזוב אשר יצא בקיל לשאר האזובים ,
וכן השיג טבעי הנף כפי לורותיהם עד הרמז שהוא בף בלתי
שלם , לפי שידיעתו היתה מפלת בכל מיני החויס והנפשדי'
מקרבי רמי' עד ניתי בניס לים לף בעדר מידיעתו , ולהעיד
על הרבוי המופלג מהידועים אשר היו בשכלו ורוחב לבבו
ס"ם גם כח השלם המקיף בכלם על דרך הפלת , לאמר הכתוב * ויתן
שלמים חכמה לשלמה ותבונה הרבה מאד ורוחב לב כחול
אשר על שפת הים , ודמוי החול נלה במשל הזה , כי הוא
מהיכול השפל האדלי והוא בהפלגת הרבוי כמעט שאין לו
תכלית , והוא עם רבויו מתלחד בקבולו עם היות שכל לחד
מגדעיניו בגדל בעלמו , והוא כמשך לאדי הים ועומד על
שפת הים , ככה היו הידיעות השלה לאדם קנה שלמה מזה
הזמן , כי הם מהדברים היותר שפלים ואדלייש , לזוכי
ההויס והנפשדים , והיו ידיעות רבות עד אין מספר כפי
רבוי המיני מהדומחים והלומחים והנף כלם , והיה לורת
כל לחד מהם בגדל בנפשו של שלמה וכלם עם הבדליהם
מתלחדות ומתקבלות בנפשו , והיה כל זה מפעל השפע
ישעי' כ"ה ט' האלקי אשר המשילוהו הנביאים למים , שבתא' * הוי כל צמא
ירמי' ב' י"ג לכו למים , * לותי עזבו מקור מים חיים . ולולי המשיל
ידיעתו זאת בחול מפני שתוף הגס , להיות מין הידיעה
מהדברים השפלים קולין בערך לל אשר הידיעות העליונות
שהן קדש : והבחינה השלישית היא מפלת ידיעתו לופני
הרכבות הדברים והתמזגותם והמקום והזמן ושאר הדברים
המתקיימי' בהוייה כפי מה שיאות לכל מין ומין , וגם הפועלי'
הפריכים לכל הויה והויה ולופני התהוות ושעורי היסודות
הפשפי' בכל מורכב ומורכב כפי הרלוי למינו , מה שמעולם
לא הגיע אליו זולם מוקר בעיזנו , והיו כל אלו הדברים
ידועים אצלו בלותו הלופן שהם ידועים אצל הטבע , עד
שהיה נפשר לו לפעול בריאות שבעיות בדרכים הטבעיים
ישעי' כ"ה ח' לעת' , על דרך מה שזכרו חכמי התלמוד מהלי גברת דעבד
רבת , והיה זה בדעתו מלכות המויים הטבעית לעשות לרוח
משקל ומים תכן במדה . וכבר במלו בלומות שמעאל
ספרים מיוחסים ביניהם למלך שלמה מדברים שהם מהמין
כמי' ל' כ"ט הזה , ועל זה לאמר הכתוב * ותרב חכמת שלמה מחכמת כל
בני קדם ומכל חכמת מלרים , לפי שחרטומי מלרים היו כ"ב
בקיאים בידיעת טבעי הדברים שהיו יודעים לעשות בריאות
שמות ז' י"ב קטנו , כמו שבארה מספורי התורה * , ושלמה הגדיל לעשות
מהם , להיותו מכיר הדברים השפלים כמו שיכירם הטבע
הפועל לותם , וכבר העיד על הבחינה השלישית הזאת הנביא
ישעי' מ' י"ב ישעיה ע"ה , בלמרו * מי מדד בשעלו מים וגו' , שמפר שהא
קובר ידיעת המעייכים בשעורי היסודות בעלמם ובשעור
הנכנסים מהם בהרכבת מורכב מן המורכבים , ועל יסוד
המים לאמר מי מדד בשעלו מים , ועל יסוד הלם לאמר ושמים
בזרת תכן , כי להיות יסוד הלם סמוך לגלגל ורבק בו יכבה
לותו הכתוב פעמים בשם שמים , ועל יסוד החרן לאמר וכל
בשלים עפר החרן , ועל יסוד החויר לאמר מי תכן לת רוח
ה' , והיתה גזרת הכתוב שלין מי שידע זה ויעשה לותו כי אם
הש"י , ואם ידע לותו לדם יהיה לים עלתו שהוא הנביא לאדר
עמד בסוד ה' ושלמה המלך שהיה לים עלתו , ועליו המשיך
ס"ם גם ל"ל ולאמר * לת מי כוצן ויכיכהו וילמדהו דעת , לל שהש"י למד
לחים עלתו שהיה שלמה דעת ותבונה וחכמה , לאמת שאר

מיני המשחים והכלי , ומהם ההולך על הרגע והמעופף והחק
השלמים והכלתי שלמים ולורותיהם המיוחדות ומהיותיהם כפי
מה שהם בעלמם . והבחינה השכית היא מפלת הקפת ידיעתו
בכל מיני החויס והנפשדים כלם עם היותם רבוי בלתי
ס"ם מצוער , ולזה אמר * וידבר על העלים מן האדר אשר בלבנון
עד האזוב אשר יצא בקיר , לל מן הגדול והמכבד שבמחים
עד הפקות מהם , ואמר האדר אשר בלבנון והאזוב אשר יצא
בקיר , להודיע שלא בלבד הגיעה חכמתו לדעת הבדלי המיני'
אבל גם הבדלי הפרטיים מפני קלוף המקומות אשר בהם
יתהוו , והיה יודע מה ההבדל אשר בין האדר אשר בלבנון
לשאר האדרים ובין האזוב אשר יצא בקיל לשאר האזובים ,
וכן השיג טבעי הנף כפי לורותיהם עד הרמז שהוא בף בלתי
שלם , לפי שידיעתו היתה מפלת בכל מיני החויס והנפשדי'
מקרבי רמי' עד ניתי בניס לים לף בעדר מידיעתו , ולהעיד
על הרבוי המופלג מהידועים אשר היו בשכלו ורוחב לבבו
ס"ם גם כח השלם המקיף בכלם על דרך הפלת , לאמר הכתוב * ויתן
שלמים חכמה לשלמה ותבונה הרבה מאד ורוחב לב כחול
אשר על שפת הים , ודמוי החול נלה במשל הזה , כי הוא
מהיכול השפל האדלי והוא בהפלגת הרבוי כמעט שאין לו
תכלית , והוא עם רבויו מתלחד בקבולו עם היות שכל לחד
מגדעיניו בגדל בעלמו , והוא כמשך לאדי הים ועומד על
שפת הים , ככה היו הידיעות השלה לאדם קנה שלמה מזה
הזמן , כי הם מהדברים היותר שפלים ואדלייש , לזוכי
ההויס והנפשדים , והיו ידיעות רבות עד אין מספר כפי
רבוי המיני מהדומחים והלומחים והנף כלם , והיה לורת
כל לחד מהם בגדל בנפשו של שלמה וכלם עם הבדליהם
מתלחדות ומתקבלות בנפשו , והיה כל זה מפעל השפע
ישעי' כ"ה ח' האלקי אשר המשילוהו הנביאים למים , שבתא' * הוי כל צמא
ירמי' ב' י"ג לכו למים , * לותי עזבו מקור מים חיים . ולולי המשיל
ידיעתו זאת בחול מפני שתוף הגס , להיות מין הידיעה
מהדברים השפלים קולין בערך לל אשר הידיעות העליונות
שהן קדש : והבחינה השלישית היא מפלת ידיעתו לופני
הרכבות הדברים והתמזגותם והמקום והזמן ושאר הדברים
המתקיימי' בהוייה כפי מה שיאות לכל מין ומין , וגם הפועלי'
הפריכים לכל הויה והויה ולופני התהוות ושעורי היסודות
הפשפי' בכל מורכב ומורכב כפי הרלוי למינו , מה שמעולם
לא הגיע אליו זולם מוקר בעיזנו , והיו כל אלו הדברים
ידועים אצלו בלותו הלופן שהם ידועים אצל הטבע , עד
שהיה נפשר לו לפעול בריאות שבעיות בדרכים הטבעיים
ישעי' לעת' , על דרך מה שזכרו חכמי התלמוד מהלי גברת דעבד
רבת , והיה זה בדעתו מלכות המויים הטבעית לעשות לרוח
משקל ומים תכן במדה . וכבר במלו בלומות שמעאל
ספרים מיוחסים ביניהם למלך שלמה מדברים שהם מהמין
כמי' ל' כ"ט הזה , ועל זה לאמר הכתוב * ותרב חכמת שלמה מחכמת כל
בני קדם ומכל חכמת מלרים , לפי שחרטומי מלרים היו כ"ב
בקיאים בידיעת טבעי הדברים שהיו יודעים לעשות בריאות
שמות ז' י"ב קטנו , כמו שבארה מספורי התורה * , ושלמה הגדיל לעשות
מהם , להיותו מכיר הדברים השפלים כמו שיכירם הטבע
הפועל לותם , וכבר העיד על הבחינה השלישית הזאת הנביא
ישעי' מ' י"ב ישעיה ע"ה , בלמרו * מי מדד בשעלו מים וגו' , שמפר שהא
קובר ידיעת המעייכים בשעורי היסודות בעלמם ובשעור
הנכנסים מהם בהרכבת מורכב מן המורכבים , ועל יסוד
המים לאמר מי מדד בשעלו מים , ועל יסוד הלם לאמר ושמים
בזרת תכן , כי להיות יסוד הלם סמוך לגלגל ורבק בו יכבה
לותו הכתוב פעמים בשם שמים , ועל יסוד החרן לאמר וכל
בשלים עפר החרן , ועל יסוד החויר לאמר מי תכן לת רוח
ה' , והיתה גזרת הכתוב שלין מי שידע זה ויעשה לותו כי אם
הש"י , ואם ידע לותו לדם יהיה לים עלתו שהוא הנביא לאדר
עמד בסוד ה' ושלמה המלך שהיה לים עלתו , ועליו המשיך
ס"ם גם ל"ל ולאמר * לת מי כוצן ויכיכהו וילמדהו דעת , לל שהש"י למד
לחים עלתו שהיה שלמה דעת ותבונה וחכמה , אמנם שאר

חלומות בעיונם וחקירתם לא ידעו ולא יביעו דבר מזה ,
ועליהם לאמר * הן גוים כאין מדלי , לל ידיעותיהם אם הם עון
מעשים כאין מדלי , והם דברים בלתי מלמחים ואין להם
הכרעה , כשחק מלזכים יחשבו וכדק יעול לותם על לאדר
יהיה שאת הרוח יוליכהו . ולאמר לאדר זה * ולבנון לין די בער אש י"ו
ואיתו לין די עולה , לומר שמפני הכבד הזה שעשה הש"י
לשלמה להודיעו כל זה , לין די בלבנון להיות עלי עולה ולין
די בחיתו להיות עולה לשם ית' על זה : והבחינה הרביעית
הוא באת שבללה ידיעת שלמה תועלות הדברים השפלים
כלם ומנולותיה' , שהם הטבעים הנמתרים לכל בעלי העיון ,
ולופן התקייבם ומחסכם מהלורות העלמיות , ובכלל היה
יודע ערכי טבעי הדברים כלו לחלו , רלוני להתכנדותם
והפכיותם והדמותם ולופני התקלפותם ומדרנות קלתם על
קלתם ומדורם בכללות העולם השפל כל דבר לא יבחד מן
המלך , ולזה עשה ספר הרפואות שזכרו חכמים ז"ל שכל בריאות פת
הדברים המתיקמים כפי טבעם לבריא' החדם וחויו . ולהיות דף י' ע"ב
ידיעת שלמה מלרעת הבחינות הללה שלם בידיעת העולם
השפל הזה בדברים לא הגיע אליהם העיון החכוני והדרך
השלם ויולא מן המכוון הטבעי , כאמר לו הנה נתתי לך לב
חכון וחכם אשר כמוך לא היה לפניך ולאחריך לא יקום
כמוך :

והמין השני מהידיעה אשר הקיפה חכמת שלמה היתה בעולם
החילעי , רלוני בגרמים השמיימיים , והוא מבואר קלור העיון
החכוני בהם , לם בטבעם ובעלמותם , ולם בתכונותיהם
ותכונותיהם , ולם בכחם ולופן פועלם בתחתונים . לאמנם
קלורם בהצגת טבעיהם כבר יובר מחלוף דעות המתפלספים
ומאמוע המופת והקיום הכופל בהם , כי הנה היו מהם
שחשבו היותם הוויס וכפשדים מפלת עלמם ומורכבים
מהפכיים , רלוני מהיסולות החרבעה , וזהו דעת אפלטון
והמחכים לאדריו , ואלפטו יחשוב היותם פשוטים ובלתיים
מפלת עלמם , ומהם שמים קדשים ומהם קדומים , ומהם
מהו הכדורים תשעה ומהם שמנה , ומהם עשרה ומהם
חמשים , ומהם שמוש מתחלפים בשין ומהם חשבו היותם
כפדלים בלים וכלם ממין לחד , וכן בשאר הדברים המחשבים
לטבעם קדרה דעתם , כמו לתת סבה למה היה גלגל לחד
רב הכוכבים ואחר אליו בעדר מכלם , והשאר כל גלגל בעל
כוכב לחד , ולא ידעו ולא יביעו הבדלי הכדוריים אלו מאלו
והבדלי הכוכבים אלו מאלו , והבדל שים בין טבע הכדור
לטבע הכוכב . ואמנם קדורם בהכרת תכונותיהם כבר
בלית הדמויים והכבדות המלוטות לשאר דמו חכמי חכמת
התכוכה בתמונות השמים והמזלות ובמלכיהם ומכוביהם ,
ויליירו בזה דברים יולאים מההקש השכלי ומהלמת בעלמו ,
כמו התנועות ההפכיות והכוטות והמתקלפות כפי המהירות
בגלגל לחד ובעתה לחת , וכמו גלגלי ההקפה וגלגלי יתרי
המרכז ותנועת הקוטבים והמרכזים הנחים בטבעם ,
וכבר העיד הרב המורה בפרק חמשה ועשרים חלק שני על
זרות הדעות הללה , והביא מאמר הפילוסוף שכל מה שדבר
מגלגל הירק ולמעלה הוא בדמות לומד ומחשבה , ואמר עליו
מלילת השיר * השמים שמים לה' והארץ נתן לבני האדם , לל תלים קט"ו י"ו
שהדברים השמיימיים לא יגיעם החדם בעיונו . ואמנם קדורם
בידיעת כמותיהם ולופן פעולותם הוא , לפי שעם היות
מוסכם אצל הפילוסופים שהכונת זה העולם התתתון , לל
עולם ההויה וההפסד , הוא בכוות השופעות מהגלגלים ,
וכמו שאמרו חו"ל אין לך כל עשב ועשב שלמטה שאין לו מזל בר פרז'
בשיע מכה לותו ולומר לו גדל , הנה אמרה יד המעייכים דף י"ג ע"ב
להגיע כמות הכוכבי' וכח כל לחד מהם בפרט ולופן פעולתו
בשפלים ודרך הורדת השפעתו בהם , ואמנם לאמרם שהשפע
יגיע יסוד המים אלו הם עניכים כוללים , לאמנם ההורלות
הפרטיות לא ידעו ולא יביעו בהשכה יתהלכו , כי המפרים
אשר כתבו זה בעלי המשפע הבל המה מעשה תעתועים בעת
פקודתם יאבדו : וכבר התלמנו לכנים לדעת עשיית
הטלסמאות ,

2011 Ministerio de Cultura

העלמוקו, ומס המורות הנעשות בשעות ידועות כדי להוריד שפע הכוכבים על דברים ידועים ולא עלה בידם. ורקוי היה להיות כן, שאחרי היות בלתי מזיגים טבעי הגרמי' השמיים ותכונותיהם, לי לפשר שיכירו כחם ופעולותיהם המשכות מהם, ועל כן בכל מה שיפעו יפא מעוקל, ובאמרו קיג לא גג *הידעת חקות שמים אם תשים משטרו בארץ, לאמר שלמה לפי שהגיע אל אמתת החכמה היה עד הפלא ומפלא מבות, הזיג מה למעלה מה למטה בשבעים השמיים ובמספרם והנחותיהם ובכדור תנועותיהם, והזיג עם זה אמתת כחותיהם בהנהגת הדברים השפלים איך היא. ובמלאכה המעשית עשה כדמותו והכלים, ובמו שזכרו חכמים ז"ל מהפעולות שעשה בכסא והכיור לאחר עשה מקריות וכמרים ואחר הכיורות שעשה לפעולות המיוחדות שהיו כלם מזה המין, ועל הזגת חכמת התכונה הזאת והקפת אמתתה וכללות ענייניו, אמר הכתוב ותרב חכמת שלמה מחכמת כל בני קדם, ואחר"ל מה היתה חכמתם של בני קדם? שהיו יודעים במזלות, דף ל"ע עב"ב שכן כי מלאו מקדם ועוכבים וגו'. ואחכם למה נקראו בעלי יעי' ב' ו' זאת החכמ' בעלי קדם, תשבו רבים שהיה לפי שבארץ המזרח התחכמו בזאת החכמה יותר מאחר האומות ושלכן יותמה עליהם. ואחשוב לכי שאלת קדם לא כאחר בכאן על המזרח, מזלי ק' כ"ג כי לא על הזמן הקודם תראשית הבריאה, עד לאמרו * מעולם נסכתי מראש מקדמי ארץ, ועכין זה הוא כפי מה שאמרו חו"ל בפרקיות רבי"א על פסוק * וירלו בני האלקים, למה קורא פר' לו כ"ט אותם בני האלקים? ר' תנחומ' ור' אחעון בן לקיש תרוייהו אמרין שהאריכו ימים בלא נער ובלא יסורין, ר' חנילי בשם ר' יוסי אומר כדי לעמוד על התקופות ועל התשבוקות ועל המולות. והנה רב חנאי כתן הסבה התכליתית במה שאמרו ר' תנחומ ורבי אחעון, באמרו שהיה אורך הימים הוא כדי להשלים המין התבוני בתכמת התכונה, מפני שרובה בלקחה מן החוש ולי לפשר שתוצג רלשונה הלא למי שהיו קיימים מתמידים לאורך בפלא יותר מן המנהג הטבעי, ולכן האריך הלא ית' קיי לותם הקדמונים שזכרה תורה, כי בזולת זה לא היה לפשר שיוצגו ענייני התכמה היות, ולזה יקשו בעלי התבונה הרבה מדבריהם לאלה הקדמונים, ומפני זה נקראו בני קדם לותם הלבשים הרחבים שהיו תכמת התבונה בכיון האריך הזה. והגיד הכתוב שגדלה תכמת שלמה בתבונה מתכמת לותם הקדמונים מאריכי הימים, מפני שהם היו ענייניה בכיון לקוח מן החוש ומהתוכר על הקודם בזאת האריך בפלא מן הזמן, ושלמה היה לותה מפלת השפע הלקי ויהקודם על המאוחר בלילה אחד בחלום מבלי השתמשות החושים יותר בשלמות ממה שהם היו לבלתם מהבשים, ולהיות זה דבר פלא יולא מהקבע הטבעי, אמר לו ית' הנה נתתי לך לב חכון ותכם אשר כמוך לא היה לפניך ואחריך לא יקום כמוך:

והמין השלישי מהידיע' אשר הקיפה תכמת שלמה היתה בעולם העליון הרוחני, רולה בשכלים הנבדלים. וכבר ידעת שהפילוסופים לא הניעו להשגת השכלים הנבדלים מאחר, כי אם מפלת התבועה השמימית המוצגת לחוש, ולזה קראה תקירתם והשגתם בוה בשלשה ענייני. הראשון בהשגת אמתת מה שהם, כי יש מהם שאפשר היותם מורכבים מאחר ולזה אמרו כל ידים פ"ג הנבדלים קדש וסיר הסירים קדש קדשים, לפי שאחר הסירים דף קכ"ו ע"ב אשר עשה היו כלם למלאכים הקדושים, וסיר הסירים היה מיוחד אליו ית' שהוא קדש קדשים, ולהיות ידיעת שלמה מקפת בענייני הנבדלים ולופני הנהגותיהם, היה שהניע לדעת הדרכים והלחלעיים והתכבות המריבות להוריד שפע כל אשר ואשר מהנבדלים על עמו ועל נחלתו. וכבר העירו חו"ל מצלי ל' ע"ב על זה במדרש משלי, לאמרו בשם הגבר לאיתיאל, גבר שמרת עליו רוח הקדש, לאיתיאל, שהבין לותיותם של מלאכי השרת, ולכל, שהיה יכול לעמוד בדין, הא כיצד? מלך על העליונים ועל התחתונים, שב' * ויסב שלמה על כסא ל"ה ק' כ"ג ה'. ולמו שהכה לותיו' מלאכי השרת השגת עניי' ופעולותיהם

ידיעתם בזה ויחזקו לכל דעותיהם כפקות עלומות. והענין השני אשר קראה דעתם בו הוא בחספרם. לפי שאחרי שהפילוסוף לא הגיע למלאכי' השכלים הנבדלים כי אם מפלת התבועות השמימי', פשק הדין שהשכלי' הם כחספר הגלגלים כל גלגל יתבועע מחזל מיוחד יניעהו, וכבר כת' הרב המורה חלק ב' פל"ד חלק גדר תריסרו ולא וולתו מחספר השכלים עשרה לו מלה, כי לא שהם כפי מספר הגלגלי', עד שחי שהיו תוחבים בומנו שהיו הגלגלים חמשים הניחו השכלים הנפרדים גם חמשים, ואחרוני הפילוסופי' לחרו שה' עשר', מפני שהם מנו הכדורי' תשעה ושאר הכדורי' ותנועותיהם מתקייבי' מהם וכללי' בהם, ולזה היו הנבדלי' המניעי' לותם תשע', והשכל העשירי הורה עליו נפלת שכלנו מן הגוף אל הפעל והוא השכל הפועל. והדעת הזה רחוק הוא מדרך המוחכל ומאה שיורו עליו כתבי הקדש, לא מן המוחכל, לפי שאין ראוי שבחחזוב היות תכלית השכלים הנבדלים הכנעת השמים לגופים מספרם כמספר התנועות, ושאם יוכחו יותר מהם היו מיותרים לגמרי, ושבתפשטה כליכותו ית' בבריאת הדברים תחפלים כל שהמיא רבוי המיכי וליפיה' וגם בשמים מחעלי רבוי הגלגלי' וכוכביה', ושבעולם הרוחני העליון היותר בכבד מכלם קראה יד השם מהמיא רבוי השכלים הנבדלי' בעבור העשר', והנה המחורר לחר * אל בערבות בסוד קדושי' רבה, ולחר * רכב לשקי' רבותי' תלים כ"ח ד' לשפי שכתן ה' בם וגו', ודניאל לחר * אלף אלפין ישחחוניה שם פ"ז י' ורבוא רבבן קדמוהי יקומון, וזה כלו מורה על רבוי השכלים דניאל ז' י' הנבדלים, וכמו שכתב בהרבה מקומות מדבריהם ז"ל: והענין השלישי לאחר קראה השגתם בו הוא בפעולותם בשלמות לאחר למטה מהם. וכבר זכרתי שהפילוסופים לא הניעו מפעולות השכלים הנבדלי' בכל מה שוולת' כי אם ההנעה בלבד, לאמר כפי המלאתי' שם שלוחי ההשגח', כמלאכי לאחר בלו לאברהם וללוט וליעקב ולאחר המילו לת הכניה מיצחל ועוריה מכבצן חנוך ולת דניאל מגוכח לקריותח, ומהם גם מחוכים על בני אדם ומכהיגי לת הלומו', כמו שלמ' * אר מלכות יון אר מלכו' שם י' פרס, והם המשגיחים על כל ענייני העולם השפל והכהנותיו והויותיו, כמו שלמרו שרו של קח שרו של כרד מלאך מחוכח פכחים פ"י על כך וכך, עד שגזרו לומר שאין מלאך לאחד עושה שתי דף קי"ח ע"ח שליחיות, ומפעולת' גם כן הוא היותם נראים לעיני הנביאים ב"ר ריש פ' כ' ומודיעים אליהם העתידות בחלות החלל יתברך. הנה התבאר לא כן שאפשר יד תקירת הפילוסופים מאחד בענייני השכלים הנבדלים, לאמר שלמה הזיג מהיות הנבדלים ולאחת מה שהם כפי מה שאפשר, והנבדלים זה מזה ושרש ומדרגה בשלמות, והרוחניות זה על זה ומספרם ומספר מדרגותיהם, והניע מעלת ידיעתו לדעת ענייני וכחם והנהגתם בשפלים, ועל זה לאמר ויחכם מכל האדם מאיתן האזרחי והימן וכלכל ודרדע בני מחול, שהיו האחשים המפורסמים בזמנם בחכמת האלהיות. ובחכמת הנבדלים עשה שלמה שירים רבים, כמו שאמר ויהי שירו חמש ואלף, שפירושו חמשת אלפים, לפי שהיה מנהג הקדמונים לדבר בענייניהם האלקיים על דרך השיר, וידמה שעשה זה המספר הגדול מהשירים לשרים העליונים לכל אחד בפני עלמו כפי הכהנתו לאומה מהאומות וכפי המנוי וסדרות המיוחד אליו, ועשה ספר שיר השירים מיוחד בהנהגה האלקית על כפסת יסרחל, ולזה לאמרו כל ידים פ"ג השירים קדש ושיר השירים קדש קדשים, לפי שאחר השירים דף קכ"ו ע"ח אחר עשה היו כלם למלאכים הקדושים, ושיר השירים היה מיוחד אליו ית' שהוא קדש קדשים, ולהיות ידיעת שלמה מקפת בענייני הנבדלים ולופני הנהגותיהם, היה שהניע לדעת הדרכים והלחלעיים והתכבות המריבות להוריד שפע כל אשר ואשר מהנבדלים על עמו ועל נחלתו. וכבר העירו חו"ל על זה במדרש משלי, לאמרו בשם הגבר לאיתיאל, גבר מצלי ל' ע"ב שסרת עליו רוח הקדש, לאיתיאל, שהבין לותיותם של מלאכי השרת, ולכל, שהיה יכול לעמוד בדין, הא כיצד? מלך על העליונים ועל התחתונים, שב' * ויסב שלמה על כסא ל"ה ק' כ"ג ה'. ולמו שהכה לותיו' מלאכי השרת השגת עניי' ופעולותיהם

2011 Ministerio de Cultura

מלכים א ג

המיוחדות הנמשכות למהות אחד אחד מהם ׀ והמלכות
והיכולת הוא שהיה יכול להוריד השפע מהעליונים על
התחתונים ׀ ואולי שזה היה ענין אותם השירים אשר חבר
אליהם ׀ ועם היות ששלמה השיג כל זה על דרך הפלא בימי
בחרותו כשנראה השם אליו בגבעון ׀ הנה לא נשתמש מזה ׀
רצוני מהורדת השפע מהשכלים הנבדלים על אומותם כי אם
בזקנתו ׀ שנשיו שהיו מצריות ומואביות ומשאר האומות
באהבתו אתהן הטו את לבבו ׀ לא לעבוד עבודה זרה חלילה
כי אם ללמדו אופן עבודת אלהיהן ׀ ובהניחו אותן לעבוד
עבודתן בארץ הנבחרת על פני ירושלם להוריד כל אחת מהן
שפע אלקי ארצה על עצמה וביתה ׀ וזה הוא באמת חטא
שלמה ׀ ועליו אמר * וילך שלמה אחרי עשתרות אלקי צידונים
ואחרי מלכום שקוץ עמונים ׀ ואמר * אז יבנה שלמה במה
לכמוש שקוץ מואב בהר אשר על פני ירושלם ולמולך שקוץ
בני עמון ׀ וכן עשה לכל נשיו הנכריות מקטירות ומזבחות
לאלהיהן ׀ כלומר שהיה החטא אם להיותם נשיו ׀ ואחרי
שגיירם היו כבנות ישראל לכל דבר ולא היה ראוי להניחם
לעבוד את אלהיהן ׀ כל שכן בארץ הנבחרת ועל פני ירושלם
אשר בחר ה׳ לשום שמו שם והיה מכל הארצות מיוחדת לשפע
האלקי ׀ כמו שאמר * ואבחר בירושלם להיות שמי שם כל
הימים ׀ וכל שכן בהיות שלמה מלמד אותן משפט אלקי
ארצם ׀ והיה עם זה מפריד בחינתו מהש״י בהיותו פונה לבבו
מעם ה׳ ועוסק בענינים זרים יוצאים מדרכי התורה האלקית ׀
ועל זה אמר * ולא היה לבבו שלם עם ה׳ אלקיו כלבב דוד
אביו ׀ ואמר * ויתאנף ה׳ בשלמה כי נטה לבבו מעם ה׳ אלקי
ישראל וגו׳ ׀ ר״ל להיותו מלך ישראל היה זה יותר מגונה
אצלו ׀ כי המעשה הזה היה ראוי לחכמי האומות ולמלכיהם
לא לשלמה בחיר השם ׀ והיה ראוי אליו להתעסק תמיד
בתפלותיו וקרבנותיו להוריד השפע האלקי על עמו ועל
הארץ הקדושה לא בשאר העבודות הנכריות ׀ ואולי שמפני
זה היו באים מהאומות לשמוע חכמתו ומביאים אליו מנחה
כדי שילמדם איכה יעבדו הגוים הלה את אלהיהם שרי מעלה
באופן שיורידו השפע מהם על ארצם ׀ אבל לא היה בזה
מהחטא כאשר היה במה שלמד את נשיו לעשותו פתח שערי
ירושלם כמו שזכרתי ׀ למה שהאומות היו ראויים אליו ׀ וכמו
שאמר * אשר חלק ה׳ אלקיך אותם לכל העמים וגו׳ ואתכם
לקח ה׳ ׀ ועל זה אמר כמתחרט בספר משלי * ולמה תשגה
בני בזרה ותחבק חק נכריה ׀ ואמר * אל תתן לנשים חילך ׀
שמלבד הנגלה מפשוטו ירמוז לזה גם כן · וכבר התנצל מזה
בספר שיר השירים באמרו * ששים המה מלכות ושמנים
פלגשים ועלמות אין מספר אחת היא יונתי תמתי וגו׳ ׀ ר״ל
שהנהגות העליונים הם רבות ובמדרגות רבות ומסתעפות
אלו מאלו ׀ והעליונות מהם קרא מלכות ואחרות פלגשים
ואחרות עלמות כפי מיני המנויים וההנהגים ׀ ואמר שעם
היות שהוא ע״ה הגיע לידיעת כלם ולהוריד השפע מהן על
אומותן ׀ הנה לבבו לא היה שלם ותמים כי אם עם ההנהגה
האלקית ׀ ועל זה אמר אחת היא יונתי תמתי ׀ ואולי שמפני
זה לא נמצאו אצלנו מכל אותם השירים אשר עשה שלמה כי
אם ספר שיר השירים שנתחבר לכתבי הקדש ׀ להיותו מדבר
בהנהגה המיוחדת לאל ית׳ על האומה ישראלית שאין בו כי
אם קיז פסוקים ׀ וכל שאר השירים שעשה בהנהגות השרים
העליונים לאומותם לא נתחברו בכתבי הקדש ולא נמצאו ׀
וידמה שחזקיהו ואנשי דורו גנזום לבל יכשל בהם אדם לעשות
מעשהו ולעבוד עבודתו נכריה עבודתו · ולהיות חכמת שלמה
בזה המין הג׳ מהידיעה ע״ד הפלא למעלה מההקש הטבעי ׀
אמר לו ית׳ הנה נתתי לך לב חכם ונבון אשר כמוך לא היה
לפניך ואחריך לא יקום כמוך:

המין הרביעי מהידיעה אשר הקיפה חכמת שלמה היה בעניני
השכל המעשי והנהגתו ׀ כי עם היות שעל המעט ישתלם
בעניני השכל המעשי מי שהוא שלם בעיוני ׀ מפני שהתעסקו
בעיוניות לא יוכל להתעסק בענינים המעשיים ההנהגיי׳ ׀ כי

בסי׳ י״א ה׳ שם ז׳

ל״ה ב׳ ו׳ ו׳

בסי׳ י״א ד׳ שם ט׳

דברי׳ ד׳ י״ט

משלי ה׳ כ׳ שם ל״א ג׳

שיר ו׳ ז׳ ח׳

להיות הנפש אחת יעיקו פעולותיה המתחלפו׳ אלו לאלו ׀ הנה
שלמה להיות חכמתו על דרך הפלא היה נשלם בעיוני ובמעשי
יחד במדרגה היותר עליונה שאפשר ׀ וזה אם בהנהיגו עצמו
כפי השכל והמעלה במדותיו ופעולותיו שהיא חכמת המדות ׀
ואם בהנהגת האדם את בני ביתו האשה והבנים והעבדים
שהיא ידיעת הנהגת הבית ׀ ואם הנהגתו למדינה או למלכים
כפי הצדק והמשפט וטוב הסדור והיא ידיעת הנהגת המדינה ·
ואמנם שלמות שלמה ע״ה בהנהגת המדות ׀ יראה מספר משלי
אשר חבר ׀ אשר כפי הפשט הנגל׳ ממנו הגדיל בו לדבר בעניני
המדות ׀ כמו שאמר בתחלתו * לפת לפתאי׳ ערמה לנער דעת
ומזמה לקחת מוסר השפל וגו׳ ׀ וכבר יראה שחבר ספרים
אחרים בזאת החכמה ׀ ועל זה אמר * וידבר שלשת אלפים
משל ׀ כי עשיית המשלים היא מבעלי המוסר המדותי · אמנם
בתנחומא אמרו על הפסוק הזה ׀ חזרנו על כל המקראות ולא
מצאנו שנתנבא שלמה אלא קרוב לשמונה מאות פסוקים ׀ אלא
מלמד שבכל פסוק ופסוק שאמר יש בה שנים ושלשה טעמים ·
העירו בזה שהיו בדברי שלמה נגלה ונסתר ׀ והנה א״כ הנגלה
המוסר המדותיי כמו שיורה עליו פשוטי הכתובים ׀ והנסתר
הם החכמות העיוניות הנרמזות בהן בשנים או שלשה פנים ׀
כמו שאמר על זה * הלא כתבתי לך שלישים במועצות ודעת ׀
ואולי שגם ללמוד ממנו החכמה המדותיית הזאת היו באים כל
גויי הארץ לשמוע חכמתו ומביאי׳ אליו מנחה · ואמנם שלמותו
בהנהגת הבית ׀ יראה בסדור ביתו ומאכל שלחנו והנהגת
עבדיו בני הבית ׀ והנציבים אשר שם בכל הארץ לכלכל כל
הקרב לשלחנו איש חדשו ולא יעדרו דבר ׀ באופן שלא יהיה
בארץ רעב ללחם ובשאר הדברים אשר יאכלו ׀ ולא יעיק
מאכל ביתו לפרנסת עמי הארץ אשר הוא יושב בה ׀ כמו
שאפרש בפסוקים ׀ ועם זה רבוי הסוסים והפרשים אשר היו
תמיד בביתו ׀ לא לצורך המלחמ׳ כי שלום והשקט היה בימיו ׀
אבל לכבוד ולתפארת ׀ כי ברוב עם הדרת מלך ׀ וגודל זה
הענין והפלגתו מתמיה מאד לא נעשה כזה בכל ממלכות הגוי׳
אשר היו לפניו ולאחריו ׀ מי שמע כזאת או ראה כאלה ?
שמלך אחד שכל ימיו לא היתה לו מלחמה עם שום אדם אין
שטן ואין פגע רע יהיו לו תמיד בביתו ארבעים אלף אורות
סוסים למרכבו ושנים עשר אלף פרשים ? ולהיות הפלגת
הנהגת ביתו בהפלגה ובמעלה נפלאת ועם סדור גדול ׀ אמר
הכתוב * ותרא מלכת שבא את כל חכמת שלמה והבית אשר
בנה ומאכל שלחנו ומושב עבדיו ומעמד משרתיו ומלבושיהם
ומשקיו ועלתו אשר יעלה בית ה׳ ולא היה בה רוח וגו׳ ׀ אשר
בזה רשם הכתוב דברים נכבדים ונאים בסדור ביתו של שלמה
כמו שאפרש אחרי כן בפירוש הפסוק · וגם יראה רוב הנהגתו
בעניני המדינה ׀ במה שהמציא דרכי׳ חדשים מקרוב באו לעשו׳
עושר ולאסוף ממון רב מבלי שיוציא אותו מעמו ונחלתו בדרך
מה או גזל כמו שעושים מהמלכים העריצים כדי להתעשר ׀
אבל בשלחו אניות לאופירה אל הזהב ולתרשיש לסחורות רבו׳ ׀
והיה רבוי הזהב בביתו כל כך שעשה מאתים צנה ושלש מאות
מגינים זהב וכל כלי משקיו וכל כלי בית יער הלבנון נעשה
זהב סגור · ואמנם שלמותו בהנהגת המדינה והמלכות ודבר
המשפט ׀ שהוא הענין המיוחד למלך במה שהוא מלך ׀ כמו
שאמר הנביא * הן לצדק ימלוך מלך ׀ ואמר החכם * מלך
במשפט יעמיד ארץ ׀ הוא מבואר ׀ שלהיות שלמה נשלם גם
בזה ע״ד כם היה מכיר ויודע לבות בני אדם הבאים לפניו
לדין ומחשבותיהם ׀ ומהכרת פניהם היה משיג אמתת הדבר
והיה יודע מי הוא הצדיק בדינו ומי הוא הרשע במשפטו ׀
והיה חופש כל חדרי בטן ומגלה מצפוני לב האדם בראיית
פרצופו · ואין ספק שהשכל האנושי בחכמתו בלבד לא יספיק
לזה ׀ ואולי שגם מפני זה הזהירה התורה * לא תכירו פנים
במשפט ׀ רוצה לומר שלא יאמר הדיין מכיר אני בפני זה
הבעל דין שהוא משקר בדבריו ׀ לפי שהדבר הזה ׀ רצוני
ידיעת מצפוני הלבבות יוחד אליו ית׳ ׀ כמאמר ירמיה ע״ה
* עקוב הלב מכל ואנוש הוא מי ידענו אני ה׳ חוקר לב בוחן
כליות

משלי א׳ ד׳

בסי׳ ד׳ ל״א

פרש׳ חקת

משלי כ״ב כ׳

בסי׳ י׳ ד׳

ישעי׳ ל״ג א׳

משלי כ״ט ר׳

דברי׳ א׳ י״ז

ירמי׳ י״ז ט׳

214 011 Ministerio de Cultura

כליות וגו׳ ׀ אבל שלמה חלק השם ית׳ עליו גם בזה מחכמתו
להשיג ולדעת מה שהיה בלב האדם הבא לפניו בדין ודבר לא
נכחד מן המלך ׀ והיה זה בהכירו אותות רבים בפני האדם
הבא לפניו ותנועותיו מורים בעצם ובאמת על ההפעליות
הנפשיות אשר לו המגלים אליו כל מה שבלבו ׀ כי כמו
שאנחנו נכיר בפני האדם פחדו וכעסו שמחתו ויגונו חרילותו
ועצלתו כפי האותות המפורסמים והנגלים המורים על כל
אחד מאלה ההפעליות ׀ ככה שלמה היה מכיר גם כן כל
שאר הפעליות הנפש ומחשבותיה מפאת אותות אחרים יותר
דקים לאין שעור שלא הגיע שום אדם אליהם · וכמו שהרופא
החכם המובהק יכיר בדפק ובשתן ובנשימה דברים נעלמים
ונסתרים יפלאו שאר הרופאים ממנו ׀ כך היה ענין שלמה
בדבר משפט אצל כל חכמי לב ׀ ומפני זה כאשר באו השתים
נשים זונות לפניו מיד כשראה אותן ושמע טענותיהם הגיע
אל אמתת הדבר וידע בבירור למי היה הילד החי ׀ והנה
עשה הנסיון והבחינה ההיא ׀ בעבור שהרואים היושבים לפניו
יכירו וידעו שהיה משפטו ישר כמו שאפרש בפסוקים ׀ וזהו
בסי׳ פסו׳ כ״א שאמר * וישמעו כל ישראל את המשפט אשר שפט המלך
ויירא מפני המלך כי ראו כי חכמת אלקים בקרבו לעשות
משפט ׀ ר״ל שחכמת האל ית׳ המיוחדת אליו שהיא לחקור
לב ולבחון כליות אותה עצמה היה בלב שלמה שנתנה אליו ׀
ומפני זה היו יראים ממנו בחשבם שלא יבצר ממנו כל אשר
יזמו לעשות ׀ וזה היה גם כן ענין מלכת שבא שבאה לנסותו
בחדות ׀ שהם הדברים הנסתרים שיחשוב אדם בלבו שלא
יוכל אדם אחר להשיגם כי הם כמוסים בלב השואל חתומים
באוצרות מחשבותיו ׀ והעיד הכתוב ששלמה הגיד לה את כל
אשר בלבבה ולא היה דבר נעלם שלא הגיד לה המלך ׀ שיורה
זה על שלמות ידיעתו בדברים האלה הצריכים לענין המשפט
והנהגת המלכות · והנה העיד עוד על שלמותו בהנהגת
המלכות שמזולת חרב וחנית היה מושל בכל ממלכות הארץ
וכל הגוים היו מגישים מנחה ועובדי׳ את שלמה כל ימי חייו ׀
בסי׳ ד׳ כ״ד עד שמפני זה אמר הכתוב * וישב יהודה וישראל לבטח איש
תחת גפנו ואיש תחת תאנתו מדן ועד באר שבע כל ימי
שלמה ׀ שזהו תכלית ההצלחה בהנהגת המלכות ׀ והיה שלמה
פרקי אבות סוף פ״א אם כן צדיק יסוד עולם ׀ כי על שלשה דברים העולם עומד
על הדין ועל האמת ועל השלום ׀ וכלם נמצאו בו על השלמו׳
הנפלא · ויורה גם״ שלמותו בהנהגת מלכותו במה שהעשיר
מלכותו והרבה בו כסף וזהב לבלי חק ׀ כמו שאמר הכתוב
בסי׳ י׳ כ״א * כסף לא נחשב בימי שלמה למאומה ׀ ואמר * ויתן המלך
שם כ״ו את הכסף בירושלם כאבנים ואת הארזים נתן כשקמים אשר
בשפלה לרוב · וגם יורה שלמותו הגדול בשכל המעשי ׀
הבנין הנפלא והאלקי אשר עשה בבית ה׳ כולל הידיעות
העיוניות האלהיות והשממיות וטבעיות ושלמות הציור והסדור
וההשגחה בדברים המעשיים כמו שיתבאר אחר זה ׀ ובנין בית
המלך הגדול והנורא והעלייה אשר עשה מביתו אל בית השם
מעצי אלמוגים הנקראים קוראלי״ש ׀ ובית יער הלבנון ואולם
הכסא אשר ישפוט שם והבית אשר עשה לבת פרעה ואת
המלוא ואת חומת ירושלם שהיו שלש חומות זו בתוך זו ׀ ובנין
רבוי המדינות והערים שזכר הכתוב שבנה כל אלו בנינים
גדולים ונפלאים כיד המלך ׀ מורים על נדיבתו וגודל לבבו
וטוב שכלו גם כן בדברים המעשיים · ולהיות שלמו׳ ההנהגות
האלו בלתי אפשר שיתקבצו וימצאו על השלמות באדם אחר
אמר לו ית׳ הנה נתתי לך לב חכם ונבון אשר כמוך לא היה
לפניך ואחריך לא יקום כמוך ׀ כי החכמה תאמר על הידיעה
העיונית והתבונה על המעשית :
והמין החמישי מהידיעה אשר הקיפה חכמת שלמה הוא בתורה
האלקית ׀ וזה בשני פנים · האחד כפי אמתת פשוטה ׀ אם
בספורים שבאו בה מעניני הבריאה והסתעפות הדורות
ומאורעות האבות ושאר הספורים כלם שבאו בתורה בקצור
שהוא הבין וידע עניניהם כמו שהיו ׀ ואם במצות שידע
כללותם והקיף פרטיהם ודקדוקיהם ודקדוקי דקדוקיהם כפי

מה שקבלם משה רע״ה מפי הגבורה מבלי ספק ופקפוק ולא
מחלוקת כלל ׀ אז״ל למה היו דומים דברי תורה עד שלא בא שיר רבא
שלמה ? לבאר שהיו מימיו עמוקים ולא היה אדם יכול לשתות דף ג׳ ע״ב
מהם ׀ מה עשה פקח אחד ? ספק חבל לחבל ומשיח׳ למשיחה
ודלה ושתה ׀ כך היה שלמה ממשל למשל ומדבר לדבר עד
שעמד על דברי תורה ׀ העידו בזה ששלמה המציא הדרכים
והמדות שהתורה נדרשת בהם לישר החכמים ולהדריכם
בתבונתה ׀ שהם משל לחבלים והמשיחות בהוצאת המים
העמוקים · והפן השני הוא בידיעת סתרי התורה וסודותיה
הנקראים בלשונם זל״ מעשה בראשית ומעשה מרכבה ׀ וזה
בהיותו יודע איך יוכללו ויורמזו בתורה כל החכמות והידיעות
האמתיות אשר בנמצאים ׀ אם בסודות הספורים והנרמז בהם ׀
ואם בטעמי המצות והנרמז בהם ואופני עשייתם ׀ ואין רצוני
בטעמים מדרך הסברא והדמיון כמו שעשה הרב המורה ׀
שחשב שהגיע אל ידיעת טעמי המצות ממה שמצא בספרי
הצבה ׀ אבל שלמה השיג טעמיהם כפי מה שכוונה החכמה
האלקית באמת אשר זה נעלם מאד מהחכמים ׀ וגם החקים
אשר יצר הרע ואומות העולם מקטרגות עליהם להיות השכל
לואה מהגיע לידיעת סבותיהם גלה הש״י לשלמה ׀ ולא היה
דבר שנעלם ממנו כי אם טעם פרה אדומה בלבד ׀ לקיים
מה שנא׳ * ותחסרהו מעט מאלקים ׀ כמו שדרשו חז״ל · וכבר תלים ח׳ ו׳
גלו חכמינו זל״ בפסיקתא רבתי ובתנחומא גם כן ׀ אמרו פרש׳ חקת
וידבר על העצים ׀ וכי אפשר לאדם לדבר על העצים ? אלא
שאמר שלמה מפני מה מצורע נטהר בגבוה שבגבוהים ובנמוך
שבנמוכים כמין ארז ואזוב ? מפני שהגביה עצמו כארז לקה
בצרעת ׀ וכשהשפיל את עצמו נתרפא על ידי אזוב · מפני
מה בהמה מותרת בשני סמנים ועוף בסימן אחד ? לפי
שהבהמה נבראת מן היבש׳ ׀ שנא׳ * תוצא הארץ נפש חיה וגו׳ · בראשי׳ א׳ כ״ג
מפני מה שמנה שרצים בתורה הצדן והחובל בהם חייב ושאר
השרצים פטור ? מפני שיש להם עורות · מפני מה בהמה
חיה ועוף טעונה שחיטה ודגים אינם טעונין שחיטה וכו׳ ?
אמר שלמה על כל אלה עמדתי ועל פרה אדומה אמרתי
אחכמה והיא רחוקה ממני · ולהיות המין הזה מהידיעה ׀
ר״ל השגת חכמת התורה וסודותיה והדברים הנרמזים בה
תכלית האדם והצלחתו הנפשיית ׀ למה שהיא כוללת אמתת
הידיעות כלם לא יחסר כל בה ׀ אמר דוד * תורת ה׳ תמימה תלים י״ט ו׳
משיבת נפש וגו׳ ׀ וצוה אל שלמה בנו ושמרת את משמרת השם
אלקיך ללכת בדרכיו לשמור חקותיו ומצותיו ומשפטיו ועדותיו
ככתוב בתורת משה למען תשכיל את כל אשר תעשה ואת כל
אשר תפנה שם ׀ שרצה בזה כמו שפירשתי שכל המושכלות
והידיעות אשר יפנה האדם אליהן ויבקש אותן ימצאו בה ׀
ולכן צוה בספר קהלת * סוף דבר הכל נשמע את האלקים קהלת י״ב י״ג
ירא ואת מצותיו שמור כי זה כל האדם ׀ ר״ל שהוא תכליתו
האחרון : הנה התבאר מכל מה שאמרתי בשער הזה ששלמה
המלך עליו השלום נשלם בחמשת מיני הידיעו׳ האלה טבעיות
למודיות אלהיות מדותיות תורניות · והנה מצאתי לחז״ל מאמר תנחומא
כולל ומקיף כל מה שאמרתי ׀ אמרו ויחכם מכל האדם ׀ פר׳ חקת
מאדם הראשון ׀ ומה היתה חכמתו ? שהעביר הקב״ה לפניו כל
בהמה חיה ועוף ואמר ליה מה שמותם של אלו ? השיבו לזה
נאה לקרוא סוס ולזה נאה לקרוא שור וכן לכלם ׀ שנאמר
* ויקרא האדם שמות ׀ אמר ליה מה שמך ? אמר ליה בראשי׳ ב׳ כ׳
אדם ׀ שנבראתי מן האדמה ׀ ואני מה שמי ? אמר ליה
אדוני ׀ שאתה אדון לכל הבריות ׀ היינו דכתיב * אני השם ישעי׳ מ״ב ח׳
הוא שמי שקרא לי אדם הראשון · מאיתן האזרחי ׀ זה
אברהם ׀ שנא׳ * משכיל לאיתן האזרחי · מהימן ׀ זה תלי׳ פט״ א׳
משה ׀ שנא׳ * בכל ביתי נאמן הוא · מכלכל ׀ זה יוסף ׀ במדב׳ י״ב ז׳
שנא׳ * ויכלכל יוסף · דרדע ׀ זה דור המדבר ׀ שהיו כלם בראשי׳ מ״ז י״ב
מלאים דעה · בני מחול ׀ בנים שמחלה להם שכינה במעשה
העגל וכו׳ · הנה העירו שלמות חכמת שלמה בטבעיות
ממה שנתעלה על אדם הראשון ששם שמות לכל הב״ח כפי
הראוי לטבעיהם ומהיותיהם ׀ כמו שאמר הכתוב * וכל אשר שם ב׳ י״ט

2011 Ministerio de Cultura

יקרא לו המלך כפם היה הוא שמו ׳ לא הרחיב לו כפי טבעו׳
וזהו לאמרם לזה כלה לקרא ולא לזה יקרא ׳ לפי שלא היו
לותם השמות מוסכמים כפי הרגון בלבד לבד מוכחי׳ וכגזרים
בקונן כלות לטבעיהם ולמורותיהם · והעידו על שלמותו
בחכמת התכונה כמה שלמדו שהעלה על לבדהם ׳ וכבר
התפרסם לכל האומות כפי מה שמלך בספריהם הקדומים ׳
שהיה לבדהם שלם מלך בחכמת המזלות ׳ ובתוכן עליה עם
כמדוד שהיה חכם מפורסם בה ׳ ושלבדהם למד החכמה
שנת פכ״ד היות במלכים ׳ ומכיוס לזה לדעתו חו״ל * ויולע לותו הקולה ׳
דף קכ״ו ע״ח שלמד לו יתי לית מלטעניות שלך ׳ לל שלא יסיק על מה
ברקצי טו״ה שתגזור לותה המלאכה בעקרותו ׳ כי הוא יתי היה שודד
המערכות בעזרו · והעידו על שלמותו בחכמת הפלהות
בענייני השכלים הנבדלים ובפעולותיהם ׳ למה שבחו לותו
מחזה ׳ שהוא להפזטתו מהחמריות הזיג יותר מכל השלר
במדג׳ יב׳ ז׳ בענייני הנבדלים ובפעולותיהם ׳ ועליו לאמר * בכל ביתי
כלמן הוא ׳ כי בית המלכים בדרך הלמת הוא מעון השכלים
הנבדלים ׳ ולאמם לין היה זה שבתעלה שלמה בהשגת
העניינים הפלקיים מעלה ׳ הנה יתבאר לאחר זה · והעידו
על שלמותו בחכמה המדינית ׳ כמה שגדלו מעלתו מיוסף
שכלכל והכהיג לת מלרים בשני השבע ובשנות הרעב לשלמותו
בהשגת המדינה והמלכות ׳ ולזה לאמרו עליו שהיה יודע כל
הלשונות ׳ לל ההגהות האומות כלן לפדריהם · והעידו על
מעלת שלמה בחכמת התורה ובמלותיה ׳ כמה שבחו לותו
על דור המדבר שקבלו לת התורה ולמדו לותה מפי משה ׳
והתבונן מלאמרם שלא יספו מעלת שלמה בחכמת התורה עם
מעלת משה ׳ כי״לס עם דור המדבר שלמדו לותה מפיו ·
ומה הפליגו במשל הזה ! כי כמו שדור המדבר היה דור דעה
וקבלו לת התורה מפי השם ועם כל זה עזו העגל להורלת
השפע במיקום משה ׳ ועם היות קליהם בזה מהחטא מקל
להם הקלב ׳ שלזה קרלם כלן בני מקום ׳ ככה שלמה קבל
חכמת התורה מהלל ית׳ והיה גדול הדעת ׳ ולטל בנטותו
לחקרי שרי מעלה להוריד רוחניותם על לותתם ומקל לו הקב״ה
כפי׳ יל תג לפי שעזה תשובה ׳ כמו שדרשו זל * וישכב שלמה עם
לבותיו ׳ במיקית לבותיו · הנה לם כן המכיתו שבחתלם
שלמה בחכמת מיכי תילייעות לחר זכרתי מן הגבורים לחר
מעולם לבחי השם ׳ ולהיות לם כן שלמותו מפלת הדברים
הילועים ההם יולח מן המהנג העבעי על דרך הפלח ׳ לחר
לו ית׳ הנה כתתי לך לב נבון וחכם לחר כמוך לח היה לפניך
ולחריך לח יקום כמוך : ולחמם יוסף ן׳ גוריון בספר
הקדמוניות שכתב לרומיים ׳ הניל גודל חכמת שלמה ושהיה
יודע בעניני השדים ומעזיהם והמבעות הרלויות לליהם
שעור מופלג ׳ והעיד שבחתר לבל טיטום לת ירושלם רלה
לים לחד מבני הרומיים שלחזהו שד והיה עוזה מעזים זרים
ותמהים ׳ ובח כהן לחד שמו ללעזר משתבח עלמו שהיה
יודע קלת מחכמת שלמה בעניין השדים והמביא לת השד
בלוזן הנכפה ׳ וביל הכהן עבעת לחת בקותמו ומיל יבח
השד מנוף הרומיי ובשחר חזק ובריח לולם ׳ והכהן לחר
לטיטום לם תחפון לבי לקריח לת השד להכניס בנוף לחר ׳
לז טיטום לבקותו כוהו שיכניסהו בפלובי לחד מהבתיו ׳
והמביע הכהן לת השד שיבח בנוף הלים הכוח ׳ ויבקשו לת
הלים ומלחוהו קורן בעיניו מולל ברגליו רירו על זקנו והדבר
לין בו ׳ וילע טיטום כי שפתי כהן ישמרו דעת ומעלת חכמת
שלמה לשר כמוהו לח היה במלכים ולח יהיה · והותר עם
מה שלמרתי בשני השערים לחלה הספק הכופל במעלת

חכמת שלמה מפלת שלר החכמים :

השער השלישי ורלוי שתשתדל עתה בהתרת הספק
לשר יקרה מפלת הנביאים במעלת
חכמת שלמה ׳ ולומר רלשונה שיסוד הספק הזה׳ רולה לומר
פ״ל לח עח מניעות החכמה בנביאים הוא מה שלמרו בהסכמת כללים ׳
קל״ יוכלו לין הקבה מזרה שכיבתו חלק על תכס נבוד ועזיר
פ׳ נ״ג עח ועבו ׳ וכלס מעזה וכו׳ · ובהסכמת שבת הביאו גם כן זה

המלמר עלמו ׳ חלק שלח זכרו שם עבו וזכרו במקומו בעל פ״ב ת״ב
קומה · והרב המורה כתב שהחכמה העיונית המחקרית היא
מכלל ההכנות ההכרחיות בנבואה שלי לפזר שתמלח בלתם ׳
והוכיח לעתו מזה המלמר ׳ וכבר כתבתי במלמר הזכי
מכפר מחזה שדי לפזר לי ׳ שדעתו בזה בלתי לחתי ׳ ושזל״ל
לח כוונו בלמרם לין הקבה מזרה שכיבתו על הנבואה בכלל ׳
ושהחכמה לפזר זכרו לילה הידיעה המחקרית שזכר הרב ז״ל ׳
שלח רלו חז״ל שתהיה החכמה ושלר השלמיות לפזר זכרו הכחות
הכרחיות קודמות מביחות לנזרות השכיבה לו הנבואה כמו
שבתב ׳ כי עם היות שיכבול זה ענין החכמה והעבוה להיותם
שלמות השכל במדות ובדעות ׳ הנה העוזר והגבורה והקומה
שהם (כפי מה שפירשו בלותו המלמר) לפיפת המזמו׳ וחוזק
הלברים וחוזק הכח וגודל הקומה ׳ לין ילמר לדם שיהיו
הלברים ההם תכלים הכרחיים בנבואה ומביחים לליה?
בהיותם עניני׳ נופניים בלתי מתיחדים לל השכל ולח לבבוד׳
וכמה מהנביחים היו דלי׳ ונחלשים רפי המוג חלושי הרכב׳ ׳
ועוד שלותם השלמיות שביחרו חז״ל במזה ובשלר הנביחים
זכרו שנמלחו בהם לחרי נבואתם ׳ והוח המורה שלינם
הכנות ולח דברים מביחים לל הנבואה ׳ כי לם דברים
מחזכים לחריה בהשגחת השם על הנביח שיברך ה׳ חילו ופעל
ידיו ירלה וקווי ה׳ יקליפו כח כפי רלונו ית׳ · ומפני זה כתב
הר״ן שהשלמיות הלו שזכרו חז״ל לינם תכלים בנבואה ומביחים ר׳ כיסים
לליה לשיחלקו עמה תמיד וכפי מדרגתה ׳ לבל הם דברים בדרגותיו
נריכים לנביח השלוח לל העם כדי שיועיל בשליחותו ׳ חשם
היה הוח מבחר לעלמו בלבד לח היה פריך לדברים הללה
כלל ׳ לבל להיותו מבחר לעם כדי להנחותם במעגלי לדק
היו החכמה העוזר והגבורה והעבוה ויופי הפרלוף דברים
מועילים לשיהיה הנביח מכובד ובחזב בעיני העם ׳ כי חכמת
המפכן בזויה ודבריו לינם נשמעים ׳ עם היות שהשי״ת פעמים
יראה לזולתו זה לפהה מן הנבות כפי מה שתגזור חכמתו
העליונה וזו לח יחלקו חלו התכלים בנביח · והר חקדחי
כתב שהנביח יטרך בגבורה ׳ כדי שיהיה לבו לחין להוכיח
לת העם ׳ ויטרך לל העוזר ׳ כדי שלח יטריד עלמו
בבקשת נרכי מחייתו ׳ ודעתו בזה קרוב לדעת הלן בשלח
היו הדברים ההם תכלים הכרחיים במליחות הנבואה ומביחים
לליה ׳ כי לם כמזכים לליה בטורך העם והיזרתו ׳ ולכן לח
הוכיחו בגמרח מליחות חלו הדברים הללה בנביחים כי לם
לחרי נבואתם · ולחרי שהקדמנו זה כפי המלמר ׳ הנה
לנכי בח לליך להתיר הספק בל׳ דרכים · הרלשון הוח
שהחכמה ליבה הכנה הכרחית מביחה לל הנבואה כמו
שזכרתי ׳ ולח דבר עלמי כמזך לחריה בלופן שיתחייב שתהיה
מדרגת החכמה כפי מדרגת הנבואה ושהנביח היותר רוחני
בדבוק החלקי יהיה בהכרח יותר חכם ׳ לפי שהחכמה הוח
מחבדי השם ומתבותיו על הנביחים כפי טורך שליחותם ׳ ומי
המונע שיהיה הדבוק גדול והשפע הנבואי חזק ורב ויתרון
החכמה מעט לו הרבה ׳ כי הנה ענין החכמה הוח כענין
העוזר והגבורה והקומה שזכרו בלותו המלמר ׳ ולין בפק
שהיה שלמה עזיר מירמיהו שהיה עכי ולל וחבר לחם ׳ והיה
יולב בן כרויה גבור ממנו ׳ והיה שחול בן קיש גדול הקומה
ממנו ׳ שבלמר בו * ומבמו ומעלה נבוה מכל העם ׳ וכמו שמ׳ ל״ג ע״ב
שלח בלמר שלהיות ירמיהו נביח יתחייב שיהיה עזיר משלמה
וגבור מיולב וגדול הקומה משחול ׳ ככה בענין החכמה לח
יתחייב שיהיה יותר חכם משלמה ׳ כיון שחלו השלמיות עם
היותם כריכים לנביחים לענין שליחותם לח היו מתיחסים
לענין הנבואה ׳ לבל פעמים יתרבו משלר בני לדם ופעמים
יפעטו מהם ׳ כפי מה שתראה ההשגחה חלקית בענין
כל נביח וחין בזה בטול כלל · והדרך הנכי הוח שלך
שבודה שהשפע החלקי לזר יחול על הנביח לשיתכבח
הוח בעלמו יזיעהו בהכרח חכם להיותו משלים כחו
הדברי ושכלו העיוני ׳ הנה שלמה המלך עה״ה היה נביח
כמו שביארתי ובגבעון נרחה השם חליו ׳ ושלר חל עליו
השפע

השפע הנבואיי לז בלותו מעמד בתכלס מכל הלדם ובתן לו מלת הסס לב חכס ובבון , הלחכס לל יתחייב שתהיה מדרגת החכמה בהביאים כפי מדרגתם בהגדת העתידות , לפי שמדרגת הנביאים כפי שתתבאר בזולת זה המקום הס מתקלפות , תהס שירבה בהס השפע להנהיגם ולהשלימם בעלמס בלבד ולל לדבר דבר הסס ית' בעניני הלבו' הקדוש' , ותהס שירבה בהס השפע כדי ללמוד בני לדם ולהנהיגם , ותהס שירבה בהס השפע להוכיח החטלים בנפשותם , ותהס שירבה בהס להגיד מה יהיה בלחרית הימים , ותהס שירבה בהס השפע לעשות נפים ונפלחות , ותהס שירבה בהס השפע להלל ולשבח לבל ית' בשיני תושבחות רבות וקדושים מבלי שיפנה לזולת זה בעניו דוד המלך עה"ש , וכמו בן היה מי שהרבה בו השפע להגיע שעור גדול בחכמה והמלע והכרת הבמלים לפי מה שהס וימעט עניניו בזולת הדברים , וזה היה עניו שלמה לשר חל עליו הרוח הנבואיי להשלימו בחכמה ובתבונה בל מה שחפשר ולל בדבר לחר , ולזה לל שבתו הכתוב בהגדת העתידות ולל במעשה הנסים ולל בזולת הדברים , וכמו שלל שוערה מהגדת נבואת הנביאים זה על זה בפי רבוי התוכחות שהוכיח לת עמו , שלא היה זה בן היה ירמיהו ויחזקיהו גדולים מכל הנביאים , ולל בפי החלוב והשבח שהרבה לבל ית' , שלא בן היה דוד גדול הנביאים , וגם לל בהגדת העתידות , שלא בן היו בלעם ובביבל גדולים מכלם , וגם לל בעזיית הנפלחות , שלא בן היה מדרגת אליהו גדולה מכלם , בבה לל תזוער מדרגת הנבואה בפי מעלת החכמה ומדרגתה , לפי שבל אלו הס מיני שלמיות כחזבים מהשפע החלקי הנביאי בפי הזמן והלורך ובפי מה שרלתה החכמה החלקית . ולמבס עלוי מדרגת הנבואה ומעלתה ליבה בפי דבר מזה בי לס בפי רוב הדבוק החלקי ורוקניו' השפע ובפי מעוט הלמלעים בלותו השפע בין החל ית' והנביא , ולהיות נבואת משה משלל ית' מבלי למלעי בלל לל שבל בבלל ולל בח בזמי , היתה מדרגתו בנבואה גדולה מכלם , במו שהעידה התורה * ולל לס נביא עוד בישראל במשה לשר ידעו ה' פנים לל פנים ובומ' , וזהו מה שדרשו חול"ל בלמרס שהתנבא בלפקלריא המלירה . והנה לס בן שלמה השפע החלקי לשר לל עליו בעת בנואתו החבימו בבל מיני הידיעות לשר זבירתי , יותר ממה שהחבים בהס לשדם שלפניו ולשריו וגם מבל הנביאים במו שהעידו חבמים ול' , עם היות מדרגת נבואתם בפי הדבוק גדולה ממדרגת נבואתו . והדרך השלישי הוא שלש שבולה שהיתה החכמה בנביאים בפי מדרגתם בנבואה , הנה אין רלוי שיובן זה על לותם הידיעות לשר בשתלם בהם שלמה , לל ידיעת הבהנת הבית והמדיבה , שבל זה היה רבוק מעשק הנבואה , הלא תרלה שיתרו תפס לת משה בעניו הבהנת המשפע , עד שלמדו מבהנ מבוי הגרים והבהנת העם , והיה זה להיות משה ושלר הנביאים בלתי מתעשקים ומטרידים לת בפשם בדברים השפלים החלה , ולל גם בן בידיעת הדברים החוויס וכפשלים והשגת לורותיהם ומהויותיהם , בי זה היה ממה שילטרך אליו הנביא במה שהוא נביא , ולל בידיעת מבעי הגלגלים והבובבים ומספרם ותבונותיהם ובחותיהם בדברים השפלים ואיך יפעלו בהם , ומעשה העלסמות לשר בל זה בללה חבמת שלמה , לפי שאין הידיעה בחלה הדברים מלרנית ומתיקסת לנבואה , וגם לל בידיעת חבמת הגבלים בלותו החופן שהשיגם שלמה , לפי שהוא השיג מהם במו שזברתי התלפות פעולתם ומבויים על החמות ועל שלר הדברים , וחופבי הבהנת בל לחד ולחד מהם וחופן שרותו ועבודתו בדי להוריד שהפע ממבו על לומתו , והדברים החלה בלם היבס ממה שתלטרך ידיעתם לל הנביא לשר לבד היתה ידיעתו בדברים המיוחדים חליו ית' , וחופן הבהנתו לברוחין ובפרט לחומה ישרחלית , וחופן הורדת השפע ממבו ית' על החומה בחמלעות הספירות הקדושות , והידיעה הבלותה חליהם בגבלים היא מלותף הבל שהיו שבוקי

הנגזרה ומיוחסים לעניו הלומה הישרחלית ולחמלעיים בנבואה ובבים , לשר בבל זה היתה חבמת הנביאים בפי מדרגת נבואותיהם , ועל זה בחמר בחדבמו משה * בבל ביתי בחדב' יל' ז' בחמן הוח , ולבן בחשר שבחו חבמים ז"ל חבמת משה ולמדו ממנה בשלר הנביאים , לחמרו חמשה שערי בינה בברלו בדרים פל בעולם , ובלם בתנו למשה חוץ מחחד , שבת' * ותחסרהו דק לפ עלת מעט מחלקים , וידוע שהחמשים שערי בינה שזברו הס תלים ק' ו' מההגדות היותר עליונות שיש בחבמת הספירות , במו שזברו חבמי הקבלה , ועל החבמה הזחת המלרנית לנבואה לחמר הנביא * בי לס בזחת יתהלל המתהלל השבל וידוע לותי בי ירמי' פ' בג לבי ה' ובו' , בי על שלר החבמות והעושר והגבורה לחמר לל יתהלל חבם ובו' , לפי שליבס הברחיות בנבואה . ולחמס לחמרו * ובביא לבב חבמה , מבואר מפשט הבתובים שלל תלים ל' יב ידבר מתלרי הנביא , בי לס מעבין הלדם בזה העולם , שהיה המשורר מתפלל בשם למבות יחיבו בן הודע ולז בביא לבב חבמה , לל בביא ובמשיך לל לבבו החבמה , ויהיה תיבת בביא בזה המבום פעל , לל שם התלר במו שבחבו , ובלשר בפרש על בל פבים בביא , על בביא השם , יהיה פי' לבב חבמה שהוא פרי החבמה והלב שבה , והיא הידיעה העליונה שזברתי . הנה לס בן בחבמת הדברים החלקיים ובחבמת התורה רלוי שבחמ' שגדלה מעלת הנביא' על מדרגת שלמה בפי מדרגותם בנבואה על מדרגתו , לחמס בשלר מיני החבמות והתבונות גדלה חבמת שלמה עליהם , ועל לותם הידיעות בוודו חבמים ז"ל בחמרם בדרש , ויחבס מבל החדם , מחדם הרחשון תבומת מחברהם מחה מיוסף מדור המדבר שהיו דור דעה , לפי פר' חקת שעל הידיעות החלה בחמר חליו הנה בתתי לך לב חבס ובבון לשר במוך לל היה לפביך ולחריך לל יקום במוך : הדרך הרביעי הוא שלמר ית' לשר במוך לל היה לפביך ובו' , לל יבלול בי לס מעלת חבמתו על בל החבמים שהיו לפביו ולחריו , לפי שעליהם ילדק שם בבון וחבס , במו שבח' ביוסף * לין בבון וחבס במוך , חבל הנביאים לל היו בחרחים בדחצי' חלק בשם חבס ובבון בי לס בשם בביא , לפי שעם היותם חבמים גלח בחבמה בביא , שהיה המעלה היותר עליונה והחבלל החחרון לשר בהם , וברר ידעת שהדבר יקבה השם מפלת הבללו החחרון לשר לל יתתף בו עם זולתו , לל מהעבין הבולל המזותף , בי לין רלוי שיקרל החדם חי בי לס מדבר , בי בוה יבלל משר מיני החיים , והיה לס בן בח המלמר שבתמר לשלמה שתבלל חבמתו על בל לשר היו לפביו ולחריו מהחבמים המבוביס בזה השם , חבל לל מהנביאים שלינס בחרחים בשם חבמים . ועם זה הותר הספק הנופל בחבמת שלמה מפלת הנביאים , והותרה בבלל השלשה החמשית , והתבארה מעלת חבמת שלמה מלופן השגתו ומפלת הדברים הידועים לבללו בשלשת השערים השלשה :

ולשוב חל פירוש הפסוקים , ולמר וגם לשר לל שחלת בתתי (יג) לך , ובלו בפסוק הזה שלשה פעמים מלת גם , גם לשר לל שחלת בתתי לך , גם עושר גם בבוד , בנגד שלשת המתבות שבתן ה' לשלמה מלבד מה שחלל . הלחת היא החבמה , בי לפי שהוא שחל בלבב לב בבון לשמוע לת הבר המשפט , השיבו השם ית' עליו הנה עשיתי בדבריך , והוסיף לומר לו הנה בתתי לך לב בבון וחבס לשר במוך וגו' , ולפי שהחבמה הזחת המופלגת שבתן לו היתה בללית , לבן לומר לו על זה גם לשר לל שחלת בתתי לך , והוא במה שלמר בתתי לך לב חבס ובבון לשר במוך לל היה לפביך וגו' . והמתבה השבית הוא העושר , לפי שבדוב הפעמים החבמה לל תתבבר עם העושר , לפי שהדוחק לשר החמון לל יובל להתחבס בלמרס במשה ולל בל המרבה בסחורה מחבים , ולבן היה פרקי לבות מהחסד החלקי שבתן לו עם החבמה רוב העושר . והמתבה פב מה השלישית הוא הבבוד , לפי שבמו שבר המדיבי העושר על פמעט יתמיד עם הבבוד , בי לוהב הבבוד ומבקש לותו יבובו לת העושר בעבורו , ובמלמר קהלת * ומי לוהב בהמון לל קהלת ה' ע' תבואה ,

2011 Ministerio de Cultura

תבואה ׀ ולזה הודיעו ית׳ שעם גדולת כבודו יתמיד הפלגת
עשרו ׀ ושלשתם ׀ ר״ל החכמה העושר והכבוד ׀ שלשה דברים
קשי החבור וההמצא יחד ׀ ובחמלת ה׳ על שלמה זכהו לכלם ·
ובדברי הימים כתב עזרא במקום הדברים האלה * החכמה דה״ א׳ א׳ יב
והמדע נתון לך ועושר וכבוד אתן לך אשר לא היה כן למלכים
אשר היו לפניך ואחריך לא יהיה כן ׀ וראוי שנפרש שנתן
לו החכמה והמדע בהחלט ושאר הדברים על כל המלכים ׀
או אמר דברים שיהיו על כל המלכים וכ״ש על כל שאר האנשי׳ ·
והנה לא זכר נפש אויביו לפי ששלום והשקט יהיה בימיו ׀
וגם רמז לו בזה שאם יחטא
יקים ה׳ שטן לשלמה ׀ כמו
שעשה באחרית ימיו · והנה
בעושר ובכבוד לא אמר אשר
לא היה לפניך ואחריך לא
יקום כמו שאמר בחכמה ׀
אבל אמר אשר לא היה איש
במלכים כל ימיך ׀ להגיד
שעם היות שבחכמה לא היה
לפניו ולאחריו כמוהו ׀ הנה
בעושר היה לפניו כמוהו ׀
וגם לא היה בימיו אבל אחריו
כבר יהיה אפשר זה ׀ ולזה
אמר אשר לא היה מורה על
העבר ׀ ובאמרו כל ימיך
מורה על ההווה בזמנו :
(יד) והנה אמר לו ית׳ עוד ואם
תלך בדרכי לשמור חקי
ומצותי כאשר הלך דוד אביך
והארכתי את ימיך ׀ לפי
שלמעלה אמר יען אשר שאלת
את הדבר הזה ולא שאלת לך
ימים רבים וגו׳ ׀ וכיון שאמר
לו עתה שהעושר והכבוד יתן
לו ולא זכר אריכות הימים ׀
אולי יחשוב שלמה מתוך זה
שקרוב יום אידו ׀ אחרי שלא
יעדו האל ית׳ על החיים ׀
מפני זה הודיעו שאריכות
ימיו הוא דבר תנאי תלוי
בקיום המצות ׀ וכן אמרו
בספרי על מה שלא פר׳ שופטים מה׳ עקעט
התניתי בתורה נתתי לך בין
שומר בין לא שומר בין זכאי בין חייב ׀ אבל על מה שהתניתי
בתורה לא אשנה ׀ שנא׳ * ולבלתי סור מן המצוה ימין ושמאל דברי׳ יז׳ כ׳
למען יאריך ימים על ממלכתו וגומר ׀ ולא זכר בשכר
הזה שיירשו בניו את כסאו לפי שכבר הובטח עליו דוד
אביו · וחכמינו ז״ל דרשו והארכתי את ימיך ׀ במלכות
דורות אחרים :
(טו) וויקץ שלמה וגו׳ · כבר כתבתי שהיה שלמה בחלומו כל כך
עסוק שהיה נדמה לו כאלו כל הדברים ההם היו
בהקיץ ולא ידע ולא הכיר היותם בחלום כי אם בהקיצו ·
והרמבן פי׳ * בויקץ פרעה והנה חלום ׀ שעמד על מטתו ברא׳ מא׳ ז׳
מקיץ מחשב במה שראה ולא חלם עוד ׀ ואמר זה להעיר על
מה שנכתב בספר השינה ׀ כי חלום שיחלום אחריו חלום
אחר מענין אחר בתוך שנתו אינו מתקיים ׀ ולכן אמר כי
כאשר הקיץ נהיה החלום ועמד עד הבקר משתאה מחריש על
מה שראה ׀ לפי שלא היה עדיין יודע אופן הנבואה ׀ כמו
שנזכר בשמואל הנביא · או שהגיד הכתוב שלא שכח דבר
מכל מה שראה ׀ אבל כאשר הקיץ היה החלום הנבואיי לפניו
בשלמותו ותמותו ׀ ואז בדעתו שהוא חלום נבואיי בא אל
אהל ה׳ ויעמוד לפני ארון הברית ויעל עולות ויעש שלמים

[טו] וַיִּקַץ שְׁלֹמֹה וְהִנֵּה חֲלוֹם וַיָּבוֹא יְרוּשָׁלַם
וַיַּעֲמֹד ׀ לִפְנֵי ׀ אֲרוֹן בְּרִית־יְהוָה וַיַּעַל
עֹלוֹת וַיַּעַשׂ שְׁלָמִים וַיַּעַשׂ מִשְׁתֶּה לְכָל־
[יו] עֲבָדָיו : אָז תָּבֹאנָה שְׁתַּיִם נָשִׁים זֹנוֹת אֶל־
[יז] הַמֶּלֶךְ וַתַּעֲמֹדְנָה לְפָנָיו : וַתֹּאמֶר הָאִשָּׁה
הָאַחַת בִּי אֲדֹנִי אֲנִי וְהָאִשָּׁה הַזֹּאת
יֹשְׁבֹת בְּבַיִת אֶחָד וָאֵלֵד עִמָּהּ בַּבָּיִת :
[יח] וַיְהִי בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי לְלִדְתִּי וַתֵּלֶד גַּם־
הָאִשָּׁה הַזֹּאת וַאֲנַחְנוּ יַחְדָּו אֵין־אִתָּנוּ
בַּבַּיִת זוּלָתִי שְׁתַּיִם־אֲנַחְנוּ בַּבָּיִת :
[יט] וַיָּמָת בֶּן־הָאִשָּׁה הַזֹּאת לָיְלָה אֲשֶׁר
[כ] שָׁכְבָה עָלָיו : וַתָּקָם בְּתוֹךְ הַלַּיְלָה
וַתִּקַּח אֶת־בְּנִי מֵאֶצְלִי וַאֲמָתְךָ יְשֵׁנָה
וַתַּשְׁכִּיבֵהוּ בְּחֵיקָהּ וְאֶת־בְּנָהּ הַמֵּת
[כא] הִשְׁכִּיבָה בְחֵיקִי : וָאָקֻם בַּבֹּקֶר לְהֵינִיק
אֶת־בְּנִי וְהִנֵּה־מֵת וָאֶתְבּוֹנֵן אֵלָיו
בַּבֹּקֶר וְהִנֵּה לֹא־הָיָה בְּנִי אֲשֶׁר יָלָדְתִּי :
[כב] וַתֹּאמֶר הָאִשָּׁה הָאַחֶרֶת לֹא כִי בְּנִי
הַחַי וּבְנֵךְ הַמֵּת וְזֹאת אֹמֶרֶת לֹא כִי
בְּנֵךְ הַמֵּת וּבְנִי הֶחָי וַתְּדַבֵּרְנָה לִפְנֵי
הַמֶּלֶךְ :

להודות ולשבח למהולל בתושבחות על אשר הגדיל לעשות
עמו מהחסד בהשפיעו עליו רוח נבואתו והשלימו בכל מיני
הידיעות והחכמות ׀ ועשה משתה לכל עבדיו בשמחה ובטוב
לבב מה שלא עשה בעת המלכתו ׀ לפי שהיתה מעלת החכמה
אשר קנה בעיניו דבר גדול מהמלכות אשר ירש מאביו ·
ולהעיר על שפע חכמתו ׀ ספר הכתוב שמיד באותו היום (יו)
קרה שבאו שתי נשים זונות אל המלך ׀ לפי שהקרה השם לפניו
הנסיון הזה להורות על חכמתו ׀ כי הן היו נשים זונות אשר
אין בהם בושה וכלימה ומצח אשה זונה היה לכל אחת מהן ׀
והיו מעזות פניהן באמור כל
אחת מהן בני החי ובנך
המת ׀ ועכ״ו ירד המלך לתוכן
הענין והכיר אמתת הדבר
מתוך דבריהן ולאמת הוציא
משפט · וספר הכתוב שהמה
באו אל המלך ותעמודנה
לפניו ׀ ר״ל שעם היות שהיה
ראוי אליהן שתלכנה לפני
בתי בית דין שרי האלף אשר
להן ׀ והם אחר החקיר׳ יביאו
הדבר הקשה לפני המלך או
לפני בית דין הגדול ׀ כמו
שצותה התורה * ׀ הנה הנשי׳ דברי׳ יז׳
האלה לא עשו כן ׀ אבל מיד
בתחלה באו לפני המלך
ותעמודנה לפניו ולא בפני
בית דין אחר ׀ שבעבור זה
היה יותר נקל למלך להכשל
בדבר המשפט לפי שלא נעשה
עדיין עליו חקירה ודרישה ׀
ואעפ״כ הכיר תעלומות לבהן ·
והנה האשה אם הילד החי (יז)
תבעה ראשונה ואמרה לפני
המלך בי אדני אני והאשה
וגומ׳ ׀ ואין פירוש בי אדני
מלשון תחנה כמו שפירשו
המפרשים ׀ אבל ענינו בי
ראוי שתשי׳ לב לשמוע טענותי
אדוני ׀ כי נפשי מרה לי
על בני שזאת רוצה ללקחו
בערמה · והנה אמרה שהיו
שתיהן בבית אחד ושילדה היא
ראשונה בבית שלשה ימים ׀ ואז ילדה האשה האחרת ולא היו (יח)
שם עדים כי אין זר עמהן בבית ׀ לפי שחשבה שאולי המלך
בחכמתו יכיר בפני הילדים מי הוא אשר נולד ראשונה שלש
הימים ובזה יתגלה האמת ׀ אחר שלא היו שם עדים להגידו ·
גם אמרה שמת בן האשה האחרת לילה ׀ לומר שאמו מכובד (יט)
שנתה שכבה עליו והמיתתו בלילה פתאום ולא קדמו חולי ׀
כי אלו קדמהו חולי מה ׀ יהיו באות הנשים לבקרו והיו מכירות
אותו ׀ וזהו שאמר׳ אשר שכבה עליו ׀ ר״ל מפני שהאשה ההיא
מכובד השינה השקועה אשר היה בה שכבה על הילד בנה
והעמיסה עליו והמיתתו ׀ וכאשר הרגישה במיתת ילדה קמה (כ)
בעוד לילה אם הילד המת ולקחה את הילד החי מאצל אמו
בהיותה ישנה ולא הרגישה בדבר והשכיבה הבן המת בחיקה ׀
וכאשר התעוררה להניק את בנה מצאתו מת ׀ וכאשר התבונג׳ (כא)
בצורתו הכירה שלא היה בנה ולכן היתה שאלתה ובקשתה
מאת המלך שיתן לה את הבן החי שהוא בנה · וספר הכתוב (כב)
שהאשה הנתבעת לא רצתה להרבות בדברים פן תכשל
בדבריה ויהיו מחתה לה ׀ ואמרה בלבד לא כי בני החי ובנך
המת ׀ ולא חששה לספר ספורים אחרים כמו שעשתה האחרת
כי אם לטעון בעצם הדין בלבד ׀ ובזה דברו שתיהן לפני
המלך

2011 Ministerio de Cultura

(כג) המלך ושנו ושלשו טענותיהן כמנהג הבעלי דינין: והמלך
אמר זאת אומרת זה בני החי ובנך המת וזאת אומרת לא כי
בנך המת ובני החי, ובזה לא חדש דבר עליהן. ואחז"ל
מכאן שצריך לדיין שישנה טענות הבעלי דינין כדי שיראו אם
הבין טענותיהם ועליהם ישפוט. ולפי זה שנה המלך הדברים
לא לחדש דבר כי אם כדי שיראו שהבין דבריהן. ואפשר לומר
שלפי שהאשה אשר דברה ראשונה ספר' דברים הרבה, באמרה
שהאשה האחרת שכבה על הילד ותמיתהו ותקם בעוד לילה
ותקח החי, והספורים האלה לא היו לה עדים לאמתם, לכן
אמר המלך לאשה מה לנו
בכל הדברים אשר ספרת
אחרי שלא תביא עליהם עדי,
לא נשאר בזה אם כן כי אם
שאת תאמר שבנך החי ולא
המת, והאשה האחרת אומרת
שבנה החי ובנך המת וכל שאר
הדברים יפלו, כי אין ראיה
ולא הכרח לזאת על זאת כלל
ושתיהן שוות בדינן: ואז צוה
קחו לי חרב, וכתבו המפרשים
שעשה זה לראות מי משתיהן
תחמול על הילד, כי בזה יודע
באמת שהיא אמו כאשר יכמרו
רחמיה עליו כפי האהבה
הטבעית אשר לנקבה עם
ולדה, וכן היה שאם הילד
החי נכמרו רחמיה על הילד
ואמרה בי אדני תנו לה את
הילד החי והמת לא תמיתוהו
והאחרת אמרה באכזריות
גזורו, ושמזה הכיר שלמה
למי היה הילד החי. ואם
היה כדבריהם היה הדבר
מבואר ולא היה לשלמה בזה
חכמה רבה, ולא לישראל
שיראו ממנו מפני זה כמו
שיזכיר הכתוב אחר זה.
ואחרים אמרו ששלמה כאשר
שמע שהאשה האחת שכבה
על בנה והמיתתו, חשב
שתהיה האשה ההיא מטבע
מאדים אשר יעשה מכת חרב
והרג ואבדן, ולכן אמר קחו לי חרב ואמר גזרו את הילד החי,
וברואתו שהאשה החשודה אמרה גם לי גם לך לא יהיה גזורו
התאמת אצלו שהיא היתה מטבע מאדים, ולכן תחפוץ בחרב
ובגזרת הילד, והוא המורה שהיא המיתה את הנער בשכבה
עליו, כי הדברי' כלם ממין אחד מורי' זה על זה, ומכאן התבאר
אצלו מי היתה אם הילד החי וצוה לתתו לה. וכבר כתבתי
למעלה בשער השני אמתת הענין הזה לדעתי, והוא ששלמה
השיג אמתת הדבר הזה קודם הנסיון והבחינה הזאת, כי
מהכרת פני הנשים הזונות ומפרצופיהן כשעיין בהן ואופן
דבריהם כששמע אותן השיג מצפוני לבותן וירד לאמת הענין,
וגל' ליושבי' לפניו תוכן הענין ואמותו כפי מה שהשיג בחכמתו
מפרצופי הנשים ואותות דבריהן ותנועותיהן, האמנם עשה
הבחינה ההיא בהם שהרואים היושבים ראשונה במלכות לפניו
יכירו חכמתו ויתאמתו אליהם דבריו וגזרתו וידעו שהוא
(כו) עושה משפט וצדקה בזה: והנה אמרה אם הילד החי בי
אדוני תנו לה הילוד החי וגומ' כלומר אדוני בי העון והכזב
או בי יהיה העונש ותנו לה את הילוד החי, אמנם האשה
האחרת אמרה באכזריות גדול כנגדה גם לי גם לך יהיה,
ואמרה כנגד שלית בית דין האוחז בילד גזורו, ר"ל גזרו אותו

דב"ר ריש
פר' שופטי'
דף רצה ע"ד

דף רי ע"א

כמצות המלך. והנה לא רצתה עוד שיתנו לה הילד החי,
אחרי אשר אמו היתה חפצה בשיתנו אותו אליה ואמרה שיגזרו
אותו, לפי שחשבה שהמלך לא יתן אותו אליה, וגם הילד
אחרי כן תמיד יספק בהיותו בנה מפני זה המחלוקת אשר
התפרסם, ולא היתה חפצה לגדלו ואחרי כן ילך לו ותהיה
* קורא דגר לא ילד בחצי ימיו יעזבנו ובאחריתו יהיה נבל,
וגם אין ספק שלא היתה לה אהבה עמו כי לא היה בנה,
ומפני זה לא רצתה בו ותחפוץ יותר שימות להנקם מחברתה.
וחז"ל אמרו שיצאת בת קול ואמרה היא אמו, והסכים הבית
דין העליון עם משפט שלמה.
והנה לא יהיו ישראל כלם
תמהים כל כך מהמשפט הזה,
אם היה כפי פשוטו שמתוך
הבחינה השיג שלמה אמתת
הדבר, ולא יאמרו על זה כי
חכמת אלקים בקרבו, אבל
הוא כמו שזכרתי ששלמה מיד
כשראה הנשים השאננות ועיין
בפניהן ושמע דבריהן השיג
והכיר אמתת הענין, ואמר
ליושבים לפניו תוכן הענין,
וכדי לאמתו להם עשה הבחינ'
והנסיון ההוא עד שהם כלם
הסכימו עליו, ועל זה אמר
וישמעו כל ישראל את המשפט
אשר שפט המלך וירא'ו מפני
המלך כי ראו כי חכמת אלקי'
בקרבו, רוצה לומר שחכמת
האלקי' המיוחדת אליו יתברך
והיא לבחון לבות לחקור כליו'
היתה בקרב שלמה, ולזה היו
יראים ממנו בחשבם שלא יוכל
אדם לחשוב מחשבה בלבו
שיסתר מן המלך:
והנה אמר אחרי זה ויהי המלך
שלמה מלך על כל ישראל,
עם היות שכבר אמר ושלמה
ישב על כסא דוד אביו ותכון
מלכותו מאד, ואמר גם כן
והממלכה נכונה ביד שלמה,
כדי להודיע ששלשה סבות
עצומות התחברו בהמלכתו.
האחת רצון דוד אביו שהמליכו בחייו, ועליה אמר אחרי זכרון
המשיחה וההמלכה ושלמה ישב על כסא דוד אביו ותכון
מלכותו מאד. והשנית מה שהרג את אויביו אדוניהו ויואב בן
צרויה וגרש אביתר ושמעי, ועליה אמר אחרי זכרונם
והממלכה נכונה ביד שלמה. והסבה השלישית היתה חכמתו
האלקית אשר נתן לו אלקי', כי במה שהכיר העם והתפרסם
אצלם מחכמתו המופלגת רצה העם כלו במלכותו, ועל
הסבה הזאת אמר כאן ויהי המלך שלמה מלך על כל ישראל.
ולמדנו מזה שלא היה ענינו כשאול שבתחלת מלכותו למוד
אנשי בליעל בזוהו בלבבם ואמרו מה יושיענו זה, וגם לא
היה כדוד אביו שאחרי מות שאול מלך שבעה שנים על שבט
יהודה בלבד ולא על ישראל, אמנם שלמה לא היה כן, כי
בתחלת מלכותו מיד מלך על כל ישראל ולא הרים איש את
ידו ואת רגלו נגדו. והנה עזרא לא זכר דבר מזה בדברי
הימים, לפי שראה שהנסיון הזה היה הקטן שבדברים שעשה
שלמה מורים על חכמתו וידיעתו האלקית. הנה אם כן
באו שלשת הפסוקים במקומות ההם בזכרון מלכות שלמה על
שלשת הסבות אשר זכרתי, שהם מירושת אביו ובכח
זרועו ומפאת חכמתו:

ואלה

[כג] וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ זֹאת אֹמֶרֶת זֶה־בְנִי הַחַי
וּבְנֵךְ הַמֵּת וְזֹאת אֹמֶרֶת לֹא כִּי בְּנֵךְ הַמֵּת
[כד] וּבְנִי הֶחָי׃ וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ קְחוּ לִי־
חָרֶב וַיָּבִיאוּ הַחֶרֶב לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ׃
[כה] וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ גִּזְרוּ אֶת־הַיֶּלֶד הַחַי
לִשְׁנָיִם וּתְנוּ אֶת־הַחֲצִי לְאַחַת וְאֶת־
[כו] הַחֲצִי לְאֶחָת׃ וַתֹּאמֶר הָאִשָּׁה אֲשֶׁר־
בְּנָהּ הַחַי אֶל־הַמֶּלֶךְ כִּי־נִכְמְרוּ רַחֲמֶיהָ
עַל־בְּנָהּ וַתֹּאמֶר, בִּי אֲדֹנִי תְּנוּ־לָהּ
אֶת־הַיָּלוּד הַחַי וְהָמֵת אַל־תְּמִיתֻהוּ
וְזֹאת אֹמֶרֶת גַּם־לִי גַּם־לָךְ לֹא יִהְיֶה גְּזֹרוּ׃
[כז] וַיַּעַן הַמֶּלֶךְ וַיֹּאמֶר תְּנוּ־לָהּ אֶת־הַיָּלוּד
הַחַי וְהָמֵת לֹא תְמִיתֻהוּ הִיא אִמּוֹ׃
[כח] וַיִּשְׁמְעוּ כָל־יִשְׂרָאֵל אֶת־הַמִּשְׁפָּט
אֲשֶׁר שָׁפַט הַמֶּלֶךְ וַיִּרְאוּ מִפְּנֵי הַמֶּלֶךְ
כִּי רָאוּ כִּי־חָכְמַת אֱלֹהִים בְּקִרְבּוֹ
לַעֲשׂוֹת מִשְׁפָּט׃

ד

[א] וַיְהִי הַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה מֶלֶךְ עַל־כָּל־
יִשְׂרָאֵל׃

ירמי' י"ז י"א

מכות פ"ג
דף כ"ג ע"ב

(כח)

ד

(א)

(כו)

2011 Ministerio de Cultura

מלכים א ד

(ב, ג) ואלה השרים וגו׳ · ספר הכתוב שעשה שלמה הכנה
אחרת להתמדת מלכותו וקיומו, במה שסדר ביתו
ומשרתיו באופן שלם להקל מעליו עול ההנהגה · וזכר
ראשונה השרים אשר היו לו, והם היו הממונים על הענינים
התמידיים להנהגתו והנהגת עמו וכבוד המלכות, כי היה
בלתי אפשר שיעשה המלך בעצמו הדברים החלקיים ההם
כלם · ואמר עזריהו בן צדוק הכהן, והקשה הר׳ דוד קמחי
שלא זכר כאן הכתוב על מה מנה אותו? והקשה עוד באמרו
בן צדוק? כי אם היה צדוק זה בן אחיטוב שמשחוהו עם שלמה
לכהן גדול, כמו שנזכר בדברי הימים *, והנה עזריהו בן בנו
היה, כי עזריהו היה בן אחימעץ שהיה בן צדוק, ולא השיב
החכם לשתי הספקות הלה כלל ושאר המפרשים לא התעוררו
אליהם · והנראה אלי שהיה
עזריהו בן אחימעץ בן צדוק
הנזכר, וקראו בן צדוק לפי
שבני הבנים הרי הם כבנים,
כמו שכתב רש׳ יז׳ל בפי׳ התורה,
ואולי צדוק הזקן גדל את
עזריהו בביתו והיה לו לבן,
ובעבור זה יחסו אליו ולא אל
אחימעץ אביו, והוא היה
בחור וטוב ומנה אותו המלך
בתוך השרים · ומנויו אחשוב
שהיה סופר המלך עם אליחרף
ואחיה בני שישא, והיו שלשת
סופרים, ויהיה אם כן שעור
הכתוב עזריהו בן צדוק
ואליחרף ואחיה בני שישא
כלם שלשה היו סופרים,
ויחסר ויו׳ השמוש שהיה ראוי
שיאמר ואליחרף, כי כן דרך
שמות א׳ ב׳ הכתוב בשמות * ראובן שמעון
תבקוק ג׳ יא׳ לוי, * שמש ירח, ודומיהם · וידמה שהיה אחד מהם סופר
בענין המשפט והדינים, והאחר היה סופר המס וממון המלך
ועניני נכסיו, והשלישי היה סופר דברי הימים וכתבי המלך ·
ורש׳י כתב שהיו הסופרים כלם כותבים דברי הימים, ואשר
כתבתי אני הוא יותר נכון, לפי ששלשת מיני הסופרים אשר
זכרתי היו צריכים שמה, כש׳ בהיות העם כבד מאד יצטרך
לסופרים רבים · עוד ספר שיהושפט בן אחילוד היה המזכי׳,
ורש׳י פי׳ שהיה מזכיר איזה משפט בא ראשון לפני המלך כדי
שיפסוק אותו ראשון, וגם זה מורה שמהסופרים אשר זכר
היו קצתם בדבר המשפט, ויותר נכון הוא שיהיה כותב הוא
דברי הימים וזכרונ׳ ולכן יקרא מזכיר · ולדעתי היה המזכיר
הוא הממונה לזכור לפני המלך והשופטים עניני המלך
ונכסיו והדברים הראויים אליו כפי הדין, והיה דורש תמיד
זכותו להרויח ממונו, וגם היום הזה נמשך המנהג שיהיה
תמיד בבית המלכים איש אחד ממונה על זה ויקראוהו בלשון
(ד) אדום פרוקוראטור פיש׳קאל: עוד זכר שהיה בניהו בן יהוידע
על הצבא, ירצה שהיה ממונה על הצבא, והם הגבורים אשר
למלך להיותו להם קצין שוטר ומושל כמו שהיה יואב שר הצבא
בימי דוד · ואמרו עוד וצדוק ואביתר כהנים, פירוש שהיו
שניהם שרי כהונה והם כהנים גדולים · וכתב הר׳ דוד קמחי
שהיה זה אביתר אחר, כי הנזכר למעלה כבר ספר ששלמה
גרשו מהיות כהן ליי׳ · והר׳ לוי בן גרשום כתב שהיה זה
אביתר עצמו הנזכ׳, כי עם היותו מגורש מהכהונה הגדולה,
הנה היה מוכן לעבוד בעת הצורך כשימצא צדוק בלתי ראוי
לעבודה, כי אחר שאביתר שמש ימים רבים בכהונה גדולה
היה בלתי אפשר שתסור ממנו כל ימיו, ולזה היו שניהם
אביתר וצדוק כהנים גדולים והיה המלך נותן מתנותיו למי
שירצה מהם, ומזאת הבחינה היו שניהם נקראים כהני המלך
(ה) וכהנים גדולים והוא הנכון: ואמרו ועזריהו בן נתן על

[ב] וְאֵלֶּה הַשָּׂרִים אֲשֶׁר־לוֹ עֲזַרְיָהוּ בֶן־
[ג] צָדוֹק הַכֹּהֵן: אֱלִיחֹרֶף וַאֲחִיָּה בְּנֵי
שִׁישָׁא סֹפְרִים יְהוֹשָׁפָט בֶּן־אֲחִילוּד
[ד] הַמַּזְכִּיר: וּבְנָיָהוּ בֶן־יְהוֹיָדָע עַל־הַצָּבָא
וְצָדוֹק וְאֶבְיָתָר כֹּהֲנִים:
[ה] וַעֲזַרְיָהוּ בֶן־נָתָן עַל־הַנִּצָּבִים וְזָבוּד
בֶּן־נָתָן כֹּהֵן רֵעֶה הַמֶּלֶךְ:
[ו] וַאֲחִישָׁר עַל־הַבָּיִת וַאֲדֹנִירָם בֶּן־
[ז] עַבְדָּא עַל־הַמַּס: וְלִשְׁלֹמֹה שְׁנֵים־
עָשָׂר נִצָּבִים עַל־כָּל־יִשְׂרָאֵל וְכִלְכְּלוּ
אֶת־הַמֶּלֶךְ וְאֶת־בֵּיתוֹ חֹדֶשׁ בַּשָּׁנָה יִהְיֶה
עַל־אֶחָד לְכַלְכֵּל:

הנצבים, ר׳ל שהיה ממונה על השנים עשר נציבים שיזכור
אחר זה שהיו מכלכלי׳ את המלך, והיה מנויו של זה להכריחם
כלם שכל אחד מהם יעבוד עבודתו המוטל׳ עליו בזמן מוגבל ·
ואמרו וזבוד בן נתן כהן רעה המלך, רצה בשם כהן נכבד
וגדול, כמו * ובני דוד כהנים היו, ואולי היה הוא כהן שמו׳ ב׳ ח׳ יח׳
במשפחתו ובית אביו והיה רעה המלך לפי שהיה תמיד עמו,
וכמו שתרגם יונתן שושבינא דמלכא, כי היה מנהג המלכים
כן לשבת אצלם תמיד איש ישתעשעו עמו ויאכל עמהם כדי
לשמחם ולדבר על לבם ולגלות אליהם המלכים בטח מצפוני
לבותם, וגם היום הזה ינהגו כן מלכי צרפת ונקרא בלשונם
רעה המלך מי״ניון: ואמרו ואחישר על הבית, ירצה שהיה (ו)
ממונה לשרת את המלך בכל עניני ביתו ולהנהיגם כפי הראוי
לעבודת המלך, מטה ושלחן
וכסא ומנורה ושאר הדברים,
וגם היום יש המנוי הזה בבתי
מלכי אדום, ונקרא בלשונם
בארץ ספרד מא״יור דומו ·
עוד ספר שהיה אדונירם בן
עבדא על המס, ר׳ל שהיה
גובה המס שהיה מעלה המלך
על הנכנעים אל משמעתו,
ונכלל בזה המס האנשים אשר
העלה לבנין הבית, כמו
שאמר שם ויהי המס שלשים
אלף איש · או אולי היה
אדונירם המחלק המס על
הארצות ומודיע כמה יפרע
כל אחד מהם, הנה אם כן
זכר בזה הממונים על עבודת
המלך והנהגת ביתו ועמו:
עוד ספר שהיו לו ממונים (ז)
אחרים בכל הארץ לכלכל בית
המלך וקראם הכתוב נציבים, לפי שהיו מתיצבים תמיד
בארצות מנוים לעשות מלאכתם, כי ראה להטיל פרנסת בית
המלכות חדש אחד לשבט כדי שיהיה סובב כל השבטים בשנה
אחת, כמו שהחמה סובבת כל י״ב מזלות בזה האופן עצמו,
והממונים לזה קרא נציבים · והמפרשים כתבו שהיו אלו
גובים המס בארצות ומכלכלים את המלך ואת ביתו, ואין
הכתוב מעיד על זה · והיה ענין הנציבים האלה וצורכם,
לפי ששלמה הגדיל כבוד המלכות עד למעלה, והיו לו כמו
שיזכור פרשים רבים וסוסים הרבה, והיו האנשים כלם
אוכלים על שלחנו והסוסים באורותיו, ומלבד זה להיותו
מושל בעמי׳ רבים אליו גוים יבאו מאפסי ארץ, מהם מגישים
מנחה לפניו ומהם לשמוע את חכמתו, ובעבור זה היה תמיד
רבוי אנשים ועם כלשונו הולכים אחרי המלך, וכדי שלא
יכבדו מזונותיו על הארץ אשר ישב בה ולא יתיקרו המזונות
בשער ולא יחסר דבר לכל מי שיצטרך אליו ולבאים ושבים,
התחכם שלמה לסדר בכל הארץ נציבים שהיו קונים מממון
המלך המזונות והדברים הצריכים לבית המלך בכמות גדול
מספיק, והיו שולחים אותם המזונות אל המקום אשר היה
המלך יושב בו, והיה כל נציב מהם מכלכל אותו בחדש ידוע
מהשנה, באופן שהמלך לא היה חסר דבר בכל מקום אשר
יזכיר שמו מבלי יוקר השער איש לפי אכלו לקטו, וכמו
שאמר והשעורים והתבן לסוסים ולרכש יבאו אל המקום אשר
יהיה שם איש כמשפטו · והיו הנציבים האלה ממונים על
מחוזות ידועים מהארץ, באופן שלא תכבד העבודה כלה
על ארץ אחת, אבל מכל מחוז יוקח מזון לחדש אחד ולא
עוד · ואולי שלמה היה מנהגו תמיד לשבת זמן הקיץ במחוז
אחד נאות אליו ובחורף במחוז אחר ראוי לשבת בו, וכן
באביב ובסתו, וכפי המחוז אשר היה יושב עליו היה כל אחד
מהנציבים מביאים המזונות לבית המלך, ואם שלמה היה
יושב

2011 Ministerio de Cultura

[ח] וְאֲחִיהוּר בֶּן־חֽוּר בְּהַר אֶפְרָיִם׃ [ט] בֶּן־דֶּקֶר בְּמָקַץ וּבְשַׁעַלְבִּים וּבֵית שֶׁמֶשׁ
[י] וְאֵילוֹן בֵּית־חָנָן׃ בֶּן־חֶסֶד בָּאַרְבּוֹת
לוֹ שׂכֹה וְכָל־אֶרֶץ חֵפֶר׃
[יא] בֶּן־אֲבִינָדָב כָּל־נָפַת דֹּאר טָפַת בַּת־
שְׁלֹמֹה הָיְתָה לוֹ לְאִשָּׁה׃
[יב] בַּעֲנָא בֶּן־אֲחִילוּד תַּעֲנַךְ וּמְגִדּוֹ וְכָל־
בֵּית שְׁאָן אֲשֶׁר אֵצֶל צָרְתָנָה מִתַּחַת
לְיִזְרְעֶאל מִבֵּית שְׁאָן עַד אָבֵל מְחוֹלָה
[יג] עַד מֵעֵבֶר לְיָקְמְעָם׃ בֶּן־גֶּבֶר בְּרָמֹת
גִּלְעָד לוֹ חַוֹּת יָאִיר בֶּן־מְנַשֶּׁה אֲשֶׁר
בַּגִּלְעָד לוֹ חֶבֶל אַרְגֹּב אֲשֶׁר בַּבָּשָׁן שִׁשִּׁים
עָרִים גְּדֹלוֹת חוֹמָה וּבְרִיחַ נְחֹשֶׁת׃
[יד] אֲחִינָדָב בֶּן־עִדֹּא מָחֲנָיְמָה׃ [טו] אֲחִימַעַץ
בְּנַפְתָּלִי גַּם־הוּא לָקַח אֶת־בָּשְׂמַת בַּת־
[יו] שְׁלֹמֹה לְאִשָּׁה׃ בַּעֲנָא בֶּן־חוּשָׁי
[יז] בְּאָשֵׁר וּבְעָלוֹת׃ יְהוֹשָׁפָט בֶּן־פָּרוּחַ
[יח] בִּישָׂשכָר׃ שִׁמְעִי בֶּן־אֵלָא בְּבִנְיָמִן׃
[יט] גֶּבֶר בֶּן־אוּרִי בְּאֶרֶץ גִּלְעָד אֶרֶץ סִיחֹן
מֶלֶךְ הָאֱמֹרִי וְעוֹג מֶלֶךְ הַבָּשָׁן וּנְצִיב
[כ] אֶחָד אֲשֶׁר בָּאָרֶץ׃ יְהוּדָה וְיִשְׂרָאֵל
רַבִּים כַּחוֹל אֲשֶׁר־עַל־הַיָּם לָרֹב
אֹכְלִים וְשֹׁתִים וְשְׂמֵחִים׃
[כא] וּשְׁלֹמֹה הָיָה מוֹשֵׁל בְּכָל־הַמַּמְלָכוֹת
מִן־הַנָּהָר אֶרֶץ פְּלִשְׁתִּים וְעַד גְּבוּל־
מִצְרַיִם מַגִּשִׁים מִנְחָה וְעֹבְדִים אֶת־
[כב] שְׁלֹמֹה כָּל־יְמֵי חַיָּיו׃ וַיְהִי לֶחֶם־
שְׁלֹמֹה לְיוֹם אֶחָד שְׁלֹשִׁים כֹּר סֹלֶת
וְשִׁשִּׁים כֹּר קָמַח׃

יושב תמיד בירושלם שמה היו מביאים המזונות · כוף דבר שכל נציב מהם היה יודע הקדש המוטל עליו מזונותיו , והיה קורה לותם בחדשי השנה בזמן התבואות והיו מביאים לותם בזמן היותר נקות ועם מעוט ההוללה כל מה שאפשר , נלמוד שבקשו ימלא המלך המזונות כלם כאיבו , והיה כל זה כדי שהמלך ועבדיו לא יהיו קוכלים ושותים משער העיר אשר המלך יושב בה , כי לא מאשר היו מביאים לליהם מקון , ועם זה הכתוב היו המזונות תמיד בזול גדול במקום שיבת המלך למאכל האנשים הבאים אליו והולכים לקריו שאיבם עבדיו ולא לאנשי ביתו , לפי שהמלך וביתו היו קוכלים מקון · והודיע הכתוב שלא היה כל לאחד מהנציבים הלה ממונה על שנע לאחד , לבל כפי עליו וטוב הנקלות ורוב תבואותיהם עזו שבים עשר מלאים בכל ארץ ישראל והיו הנציבים ממונים עליהם :

(חוזרו) והנה ייאם קלתם בשם וקלתם בשם לאיהם , לאיותם בכרים מפלת לבותיהם יותר מפלת עלמם , וזכר בכל לאחד משם הארץ הנפרדת מלנו · והנה לאמר בשבים משם שבאתו בבות שלמה לבשים , ואין הכוונה שהיו בבר בשותות עמהם בשעת המבוי הזה , כי הנה זה היה נתלת מלכות שלמה ולא היו לו עדיין בנים ולא בנות להשוא , לבל זכרו הכתוב כאן לפי שבאתו לותן לאחרי כן : ולמשם לאמרו לאחרי זכרון הנציבים בלם וכציב לאחד לשער בארץ , תלקו בו רב ושמואל בפסבת סנהדרין , אחד לאמר ממונה היה על בלם , והוא עזריהו בן נתן שזכר למעלה , ואחד לאמר ממונה היה לבדו העבור בלבד · ולפי הפשט לאשוב שהמלך שלמה עשה בדבר המזונות שתי ללוקים , כי הוא סדר לתת מזון מספיק לשלשו ועבדיו פרשיו וסוסיו השבי' עשר בלבי' שהיו מביאים המזון הנריך בלו לבית המלך מן התלות שהיו ממונים עליהם' לים לדשו , כדי שהמלך וכל עבדיו לא יאבלו ממזון העיר לשער הוא יושב בה , ולפי שהיה נריך מזון לאחר לעוברים ושבים ולבאים אל המלך שלא היו עבדיו ולא היו לוכלים משלו , בלטרך לעשות מזונותם מן הארץ לשער היה המלך יושב עליה , ולזה היה הנציב האחד לשער היה בארץ , שהוא היה ממונה מיד לאבי העיר בנוף המלך שמה כדי שיוכה למכור בשוק המזונו' לשער בארץ ויעריך לותם בערך רלוי כפי השבה , והיה זה הנציב מלאבי העיר , לפי שהוא ידע בל לאחד מלאבי העיר המזון לשער לו מתבואותיו להבריחו שימכור מהם בשוק , ולבן לא נזבר בלן בשמו לפי שלא היה ממונה עהמלך ולא היה תמיד לדם לאחד ידוע בזה המבוי , לפני אלא היה מבואו לתת מזון בבית המלך ולהביאו משלר הארלות בירה הנלבים בי לם להביא מזון הארץ לשער הוא בשוק לבל עובר ושב , לבן ונם היום יש בבל ממלבות בי מלבד בציבי המלך המולבים עמו הממונים על המזונות , הנה עוד ימבה העיר ממוכה מתחת ידה ובקרלת בלשונם לשמועאלין : ובבר פירש (כ , בא) הבתוב לורך הנציב הזה שהיה במו שפירשתי , בלומרו יהודה וישראל רבים בחול לשער על הים לרוב לוכלים ושותים ושמחים , ושלמה היה מושל בבל הממלבות וגו' , רולה לומר שהורך הנציב האחד לשער בארץ לשער זבר , לם מבני בני ישראל שהיו רבים והיו שמחים בהלבתם עושים מעודות ושמחות לוכלים ושותים , ומפני זה הוערבו לבאי הארץ למבות הנציב על המזונות בדי שלא יתיקרו בשער העיר , וגם בן היה לריך הנציב ההוא מפני הבארים , שמפני שהיה שלמה מושל בבל הממלבות מן הנהר (רולה לומר נהר פרת במו שתרגם יונתן) עד ארץ פלשתים ועד גבול מלרים , היו בלים לבאים רבים , מהם מגיעים מבחר ומהם לעבוד את שלמה בעבודות לחרות , ובדי שלא יתיקרו עליהם המזונות בשער העיר הוערבו לבאי הארץ למבות הנציב הזה על זה :

(בב) ויהי לחם שלמה וגומר · בפסוקי' הללה רלה הבתוב להתיר שלשה ספקות שפשר שיסופקו על מה שבתב מעבין הנציבים : הלחד למה בלטרך שלמה להביא מזונותיו מארץ לחרת ולא היה לוקח לותם ממקום מושבו ? ולהתיר זה לאמר ויהי לחם שלמה וגומר , רולה לומר שהיה שלמה לריך לל מזון הרבה בבל יום ויום , ומפני שלא יובל הארץ שאתו הוברח למבות הנציבים שיביאו שלו משלר הלרלות לים לדשו · והנה זבר דבר מופלג מהמזון הלריך שיו דבר יום ביומו , בלומרו שלשי' בור סול' , לל סולת בבי לשלות על שלחנו למאבלו ולמאבל האנשי' , ולשאר עבדיו היו שלשים בור לחת שיביאו בבי בל בך · והבור בתבו בו חבמי המבוקים שהוא שלשים ליפה , שבל לחד מהם היה ליפה ולבי מהבהוגות במלבות קשטיליי"ש הבקרלות לבלם פחבי"גח , והיו לם בן בבל בור חמשה ולרבעים פחבי"גח , ובדקה מזה שהיה מאבל שלמה בבל יום ללפים ושבע מלות פחבי"גח לבם , שהם מאתים ועשרים וחמשה קלפי"ים מחדות קשטיליי"ש ,

2011 Ministerio de Cultura

קצטליי"ק , שהקפי"ז הוא כעין המוי"ו הנהוג במלכות
פולטוגאל קרן מולדתי , שהם מחדת מלכות כאפולים (לשר
לאכאו יושבים פה היום) שלשת קלפים ומחתים טובנאלוס .
(כג) ועזרה בקר בריאים , הם שמנים ומפוטמים על האבוס ,
כמו שפי , ועזרים בקר רעי , הם הרועים על המרעה כלתי
מפוטמים בבית , ואפה לשון , הם הכבשים השמנים שבארץ
ישראל , וקיל ובני , הם מחרעה הגדה הבלתי בייתיים ,
ויאמר הם בופאלוס , וברבורים לבנים , הם העופות
בגד מגיעין השמנים המפוטמים על ידי בני אדם בבית , ואנ"ל לאמרו שהם
פו"פ"ו עב"ג התרנגולים הנפרדים מן הנקבות הפטומים שהם שמנים
מאד הנקראים קאפוני"ם .
והשון הזה כפי הערך הנכון
הנתן לאכול לכל אים היה
מספיק לשנים קלף אים בכל
יום , וזה מורה על גדולת
שלמה ומעלת מלכותו , שהיו
בני ביתו התמידיים שנים קלף
אים בומן שלום והשקט , מה
שלא נשמע ממלך גדול מכל
מלכי הגוים לפני שמעכו את
שמעו שיהיו להם עם רב
ועלום כזה תמיד כל היום
לאכול ולשתות משלו , ולהיות
הפעור הזה מהשון עלום
מאד , היה מתפעל שלמה
מתלי ל' ח' עליו * הטריפני לחם חקי .
והנה לא זכר הכתוב פעור
היין והפירות ושאר הדברים
הבאים על שלחן המלך , לפי
שהיה אתם בארץ ישראל כל
כך שלא היה צריך לזוברו ,
ברלמי"ט י"ח כמו שאמר * קומרי לנפן
עירה ולשורקה בני אתונו
כגם ביין לבושו ובדם ענבים
סותה , מבשלי עיבים מיין
ולבן שניים מחלב , שהוא משל
לרבוי היין והחלב והנביבה ,
דברי' ק' ח' וכן בשתבחה ארץ ישראל בעניו הפירות * נפן ותאנה ורמון
סה זית שמן ודבש , עד שהיה מבבה אותה הכתוב תמיד * ארץ
זית שמן ודבש , ולכן הודיע הכתוב בכאן ענין הלחם והבשר
בלבד , ואוה יתוערו שאר המזונות שהיו מביאים נם כן לאותם
המביאים , ולאת בזה הכתוב הדרך הלאכי שזכר במזון דור
תמות י"ו ק' המדבר הבשר והלחם בלבד , דכתי"ב * נתת ה' לכם בשר
בשר לאכול ולחם בנקר לשבוע : והספק האבי הוא מאין
היה לשלמה המזון העלום הזה ? הנה לא יוכל הארץ שאתו
(כד) כפי רבויו , ולהסיר זה אמר הכתוב כי הוא רדה בכל עבר
הנהר מתפסח ועד עזה , ואמר שלא לבד היה מושל בעמי
הארץ כי אם נם בכל מלכי עבר הנהר היה מושל , ולא בכח
מלחמה כי שלום היה לו מכל עבריו מסביב , ומארלות
העמים הנם שאר תחת ממשלתו היו מביאים לו מזון הרבה .
(כה) ומלבד זה היה יהודה וישראל לבטח בשבת השלום שאר
להם עם תביבותיהם והיו יושבים בעבודת תרנם ומוסיפים
בתבואותיהם , ולבן היה שר ולחם ומזון בכל הארץ כשפר
הקדמה , ועל זה אמר ויאב יהודה וישראל לבטח איש תחת
גפנו ואיש תחת תאנתו . ונם אמר זה כדי לבאר שהיו הפירות
והיין הרבה בכל הארץ ולא היו צריכים להביאם ממרחקות
ממרחות , כי היה כל איש תחת גפנו ותחת תאנתו לרוב מאד .
ומה שאמר כל ימי שלמה , היה כוונתו לומר שאמר שאר זה
נמי י"ח י"ל * ויקם ה' שטן לשלמה את הדד האדומי וגו' ויהי שטן לישראל
כה כל ימי שלמה , לפי שהכוונה שמה היא שלעת זקנתו קמו
השטנים שזכר נגדו ושאר הקמתם היו שטן לישראל כל ימי
שלמה עד שמת , הנה לם כן אמרו שמה כל ימי שלמה רצוי
שיפורש משהתחילו לקום עד מותו לא כל ימיו בהללו , ולפי
שהיה זה בזקנתו , מבואר הוא שימי המלחמה הנם היו ימים
מועטים , והיו רוב ימי שלמה לם כן בשלוה והשקט , כמו
שיעד עליו באמרו * כי שלום והשקט יהיה בימיו , וכבר דה' לב' כ' ע'
ידעת שהגזרות האלה הם רוצות לא כללות : והספק
השלישי הוא למה הוצרך שלמה הרבוי המופלג שהיה מהמזונו ?
אמרי שמקול והוד שהלכו נם כן על ישראל ויהודה לא היו
כריכים אליו כל כך , ולמה הוצרך לתת כמיכים בארץ
שלא שמו שאר המלכים ? ולהשיב לזה אמר ויהי לשלמה (כו)
ארבעים אלף אורות סוסים
למרכבו ושנים עשר אלף
פרשים , כלומר שהיו לו
פרשים רבים אוכלים תמיד
על שלחנו וסוסים רבים
יצטרכו אליהם אבשים רבים
לשרתם , והוא היה צריך אל
מזון הרבה , כי היו בני בית
המלך ועבדיו ומשרתיו יותר
מששים אלף איש , ועל כן
היה צריך אל הכמות המופלג
מהמזון הנזכר , ומבני זה (כז)
הוצרך המלך להעמיד אותם
הנציבים אשר זכר בכל הארץ
כדי שיכלכלו את המלך שלמה
ואת כל הקרב לשלחנו , כי
כל אחד מהנציבים היה
מכלכל אותו קדם אחד ולא
יעדרו דבר שלא היו מביאים
אותו מכל הדברים הצריכים
אל בית המלך , עם היות שלא
זכר למעלה כי אם לחם ובשר
בלבד , כי הנה היו מביאים
נם כן הנציבים הנם כל
הדברים אשר יאכל לכל
איש , וכמו שאמרו בשלה
הדברים רבה , אמי לא יעדרו ריש פרש'
דבר ? אמר ר' אחא בר חניא שהיו מביאים לו תרדין בימות שלה הדברי'
החמה וקטנים בימות הגשמים : וזכר הכתוב שאפילו דק רפ"ו עח
העופות והתבן למוסים ולרכב היו נם כן מביאים אותם (כח)
הנציבים אים כמשפטו , לכל אים אשר המושל עליו , והרכב
הם הסוסים אבי המרוץ אחד , כמו שאמר * הרבים רוכבי אתון ק"ו
הרכב , ואחרים פירשו שהם הפרדים בני הסוסים
והאתונות . וכפי המנהג הנהוג לתת בכל יום מהשעורה
לכל סום , יתחייב שיהיה צריך שלמה לארבעים אלף סוסים
שהיו לו מאתים אלף טובנאלוס שעורים אחת קיטאלי"ק
וכאפולי , שהם מקרוב למאתים אלף איפה אחת קצטליי"ה ,
מלבד השעורה אשר היה המלך צריך אליה לתת לנאים אליו
מארלות הגוים , אם לנקרו או להביא מנחה או לשלחות
אחרים , שהשלחות נותנים להם ולבהמתם משאת כיד המלך
כל ימי היותם עמו , ואמנם שעור התבן לא ידעתי פשוטת
כי אין מספר . ומה שאמר ואת כל הקרב אל שלחן המלך , אין
פירושו שהיו כלם עם המלך יחד על שלחנו , כי הוא לכבוד
המלכות היה לוכל בשלחן יחידים , אבל אמר שלחן המלך
על שלחנות כלם שהיו עושים בבית המלכות לוכלים
עליהם אחת בא המלך ואין מאתיו פרשיו ועבדיו כלם בנקר
ובערב . או קראו שלחן המלך , לפי שכל עבדיו ואנשי ביתו
עם היותם לוכלים איש בביתו היו בוחים משאת המלך
ולוכלים משלו , כאלו לוכלים על שלחנו . ואולי אמר כל
הקרב אל שלחן המלך , על שלוחי המלכים שהיו באים אליו
מאחר הארלות והיו באים לאכול בחבר המלך עם פרשיו .

ומה

2011 Ministerio de Cultura

ומה שאמר כאן ארבעים אלף פרשים סוסים ואמר בדברי הימים מרכבות ארבעת אלפים, כבר הודעתיך בשלות דעות חכמינו ז"ל בזה, ואחריהם נמשכו המפרשים, והערותיך כמה הם דקוקים מדרך המובחר. ומפרשי הכוזרי' אמרו שהיו ארבעת אלפים לאלמה מצלו, כמו שנזכר בדברי הימי' *, והארבעים אלף פרשים סוסים היו לכל ישראל בשר בארץ. וגם זה בלתי נכון לגמרי, לפי שהיה הדבר קם כן בלתי מתיקם שכים עשר אלף פרשים וארבעת אלפים סוסים, כי אם היו הסוסים הללו כדי שירכב עליהם אלמה בלבד היו מיותרים הרבה מאד, ואם היו לפרשיו היו מעטים ויתחייב שרובם יהיו הולכים בעגלים על הארץ,

ואיך יהיו הפרשים שכים עשר אלף וסוסים ארבעת אלפי'? ועוד שאם הארבעים אלף סוסים אשר זכר הכתוב בכאן לא היו על אלמה, למה יתעסק בהלכלתם? ולמה יביאו הכלבים השעורי' והתבן עליהם? ולכן היותר נכון בזה הוא, שבדברי הימי' מכה הכתובי' שהיו בו סוסי אלמה, כי ארבעת הם הסוסים, וכן תרגם יונתן * הכתוב בעליו, שהוא הבית אשר הסוסי' עומדי' בו הכרוך בלעז קוקלילייקה, ובלשון קדשנו נקראו קטבלות, וזכר אם כן בדברי הימים שהיה לאלמה ארבעת אלפי' הכתובי', לא נתים על סוסים, וכאן מכה הסוסים שהיו לו שהיו ארבעים אלף, לפי שאשרה סוסים היו עומדי' בכל הכתוב ובית, וכאלו אמר ויהי לאלמה ארבעים אלף סוסים שהיו עומדים בשורות, כי המספר הזה מהארבעים אלף הוא לסוסים ולא לפרשים, וכן כתב הר' לוי בן גרשום. ובאמרו למרכבו הוא שם כולל, כי היו מהם לרכוב הוא ופרשיו, ומהם היו לשאת המרכבות עליהם, ומהם היו לעבוד ולמשך בשאר הדברים, ובאחת המספר הזה מהסוסים הוא עשוי אחד, ולא שמעתי למלך מאלבי העמים ולא ראיתי בספר מפורי מלכיהם הקדומים שהיה מלך תחת השמש שיהיו בניתו תמיד, בהיותו בשלום אין מלחמה אין שטן ואין פגע רע, ארבעים אלף סוסים מבלי הכרח כי אם לכבוד ולתפארת כדי שילכו עמו ממקום למקום וירוהו לפניו. וכבר אחזל שעבר שלמה בזה על * ולא ירבה לו סוסים, לאחרי שלא היו לצורך המלחמה. ואלי לאחזב שלא רצה שלמה להרבות בסוסים ובפרשים החלה לגמות הרוח והנחה ודרך רע, כי אם בעלה הגובה, שבעבור זה היו המלכים אשר סביביו ירקים אותו והיו מכניעים לפניו ומגישים אליו מנחה, מה שלא היו עושים אם לא היו יודעים שהיו לו כל כך רכב ופרשים וסוסים שיוכל להכניעם כאשר ירצה, ויותר רצוי היה לעשות זה מפני השלום מלעשות מלחמות, הנה אם כן קנה שלמה שלום מלכות והכנעת לויביו בסוסיו ובפרשיו ולכן החזיק בהם. גם מה שזכר שהיו לו ארבעים אלף פרשי', להיותם תמידיים בביתו ובקרותיו היה זה בחמת דבר גדול ועצום מאד ולא עשה כן מלך לפניו ולאחריו בהיותו בביתו בעת בלי מלחמה, ואין לבו שבחמר שהיו הפרשים הללה מוצרחים לפניו מדם בחדשו אלף בכל חדש, כי הנה זה לא זכרו הכתוב כן, כי אם שהיו לו תמיד ארבעים אלף פרשים, ולכן היו לו כל כך מהסוסים לעבדו ולפרשיו, ולכן היה מלבל שלקבו כל מה שזכר, והותרה עם זה הפלגה הגדולה: ומה שפירשתי בפסוקים הללו למה חזר הכתוב לומר וכלכלו הנציבים הללה על המלך, לאחרי שכבר אמרו למעלה, ואחזבו המפרשים שנכתב פעם שנית בעבור הסוסים והיו כאן, וכפי מה שפירשתי היה תולדה מכל אחד מספר למעלה, כי לאחרי שהזיב לבלבת הפסקות, אמר כותב הספר הנה בעבור זה כלו הולרך שלמה לבוא לותם הנציבים שיכלכלו את שלחן המלך ואת ביתו. ולאחרי זה בסוף פסוק שלמה יזכור הכתוב * ויסתוף נמי' כ"ה שלמה רכב ופרשים ויהי לו לאלף ואחבע מאות רכב ושנים עשר אלף פרשים ויניחם בערי הרכב ועם המלך בירושלם,

ואין פירושו שהיו הפרשים בערי הרכב אבל שהאלף ואחבע מאות רכב היו בערי הרכב, שהם הערים שבהם המלך מיוחדים לזה והפרשים היו תמיד עם המלך, ולזה אמר ויניחם בערי הרכב אחזר לרכב שזכר, ואמרו ועם המלך בירושלם קחזר לפרשים שהיו עמו תמיד. וזכר הכתוב בכאן שהנציבים היה גם כן מוטל עליהם להוליך השעורים והתבן לסוסים ולרכב אל המקום אשר היו בו הסוסים, רוצה לומר לירושלם לסוסים שהיו עם הפרשים שהיו רוכבים עליהם הפרשים ועבדי המלך, והיו תמיד עמו להרחות העמים והשרים את עוזר בכוד מלכותו ואת יקר תפארת גדולתו, ולסוסי המרכבות שהם הנקראים רכב, היו מולידים הנציבים השעורים והתבן אל המקום אשר היו שם שהם עבי הרכב כמו שזכרתי:

ויתן אלקים וגו'. לפי שזכר למעלה שנתן השם לשלמה (כט, וכל) חכמה ועוזר וכבוד, וספר הכתוב שזכה לזתי המעלות המדומות, זכר עתה לזך שזה החכמה, להודיענו שעם היות שהרב' לו סוסים ופרשי' ולכבי ביתו לא כמנע מפני זה מלהתחכם, לפי שהיתה חכמתו על הפלא, וכבר פירשתי הפסוקים הללה בשערים אשר קדמו: וספר הכתוב שהיתה חכמת שלמה מפורסמת לא לבד בתוך עמו כי אם גם בכל מלכי הארץ, עד שהיו באים לכחים רבים מכל העמי' לשמוע את חכמתו. ומה שאמ' הכתוב עוד מאת כל מלכי הארץ אשר שמעו את חכמתו, ירצה מיותר וכפול, והר' דוד קמחי פי' כי מלכי הארץ היו באים לשמוע את חכמת שלמה, והעמים היו באים אצל מלכיהם בשובם מבית שלמה לשמוע ממלכיהם כמו שלמדו הם משלמה. וזה בלתי מתיאב כפי פשט הכתובים, וגם הוא רחוק מכל השכל שנאמר שבאו מלכים מרחב לשמוע את חכמת שלמה ולא זכרו הכתוב, והנה זכרי בילת מלבת שבא בניאור רב, ואיך לא יזכור בילת אשר מלכים? ולכן היותר נכון לפרש הוא, שהיו באים מכל העמים אשר בשמעו את חכמת שלמה והם היו שלוחים מאת מלכי הארץ אשר שמעו שמעתו של שלמה, כי היו לותם המלכים שולחים אנשים נבונים מעמיהם לשמוע את חכמתו. הנה התבאר מכל זה הספור שמלך שלמה בחלת ה' עליו זכה לבתריס הרבה, כתר תורה וחכמה רבתי וכתר מלבות העושר והכבוד, וזהנה כל זה לתוס לבבו ולנקיון כפיו, כאשר אמר המשורר * תן וכבוד יתן ה' לא ימנע טוב להולבים בתמים: תלים פל ו'ג

2011 Ministerio de Cultura

הפרשה השלישית תספר בענין הבית המקודש אשר בנה שלמה ובית המלך ובית יער הלבנון וחומת המזבח והבית אשר עשה לבת פרעה וכל כלי בית, וחיך הכניסו ארון הברית העדות אל קדש הקדשים ושורה השכינה בבית ההיכל, ותזכור הפרשה הנבואה אשר נאה אל שלמה בחלמו הכבין. תחלת הפרשה וישלח חירם מלך צור וגו', עד אז אמר שלמה ה' לאמר לבנות בערפל וגו'. והנה אחלקה בפרשה הזאת שבעת השאלות כדרכי:

השאלה הראשונה מה ראה כותב הספר הזה להכניס בתוך ספור הבנין אותה הנבואה אשר נאה לשלמה, הבית הזה אשר אתה בונה וגומר? והיה ראוי שיזכור אותה אם בתחלת הספור וראשו ואם בסופו, ולא יפסיק הדבור ממלאכת הבנין שהיה בו ויכיל הנבואה הזאת ופסוקי בנין הבית מפה ומפה אם כתובים והנבואה בחלמעו, וחאמם כדברי הימים כשסיפר הבנין הזה לא זכר דבר מזאת הנבואה לא בראש ולא בסוף ולא בחלמע הדברים:

השאלה השנית מאי שהכניס בתוך ספור מלאכת הבית החלקי וכליו וזכרון הבית אשר בנה שלמה לעלמו, והבית אשר בנה לבת פרעה, ומעשה הכסף והזהב והמזבח והבית אשר בנה לבת פרעה, וחלה כלם היו דברי קולן ונפות הרוח, והיה ראוי שיספר אותם הכתוב לקרי תשלום מלאכת הבית והכלים החלקיים וקדוש הבית ושאר הדברים המיוחסים לגבוה, ולא שיכנים ספור הדברים הזרים שאין בהם קדושה וחיאם מתיחסים לבית השם בתוך ספור בנין הבית ומלאכתו המקודש, וחאמם כדברי הימים ספר עזרא בנין הבית וכליו אבל לא הביא שום בתוכו דבר מאשר הדברים שחיאם מחותה מלאכה:

השאלה השלישית למה לא עשה שלמה מלאכת הבית וכליו כתבנית אשר נתן לה' כן יש לו חכיו? כמו שנזכר בדברי הימים * שנתן המלך דוד לשלמה בנו תבנית כל המלאכה, ומעיד שם שהיה אותו התבנית מוסכם ומסודר מהלפ יח', שנאמ' * הכל בכתב כיד ה' עלי השכיל כל מלאכת התבנית, ואתה תראה שדוד הוא שעשה מחורת כסף ומלקחות כסף וכפורי כסף, מלבד המחורות והמלקחות והכפורים שהוא לעשות והב טהור, ושלמה לא עשה בכל מלאכת הבית דבר מכסף לא מלקן ולא מחורה ולא כפור, ועבר קס כן על מחות דוד חכיו שהיה עליו מפי כתיב מאת ה' מן השמים:

השאלה הרביעית למה לא עשה שלמה בנין הבית כתבנית מלאכת המשכן, לא בחמות ולוחי הבתים וריחם ונחתם ולא בגודל הכלים ומשקלם? כי הנה המשכן היה כלו שלשים אמה לוחי ועשרה בחב ועשרה בגבוה, ובבנין שלמה היה הבית שלשים אמה לוחי ועשרים רחב ומלשים אמה קומתו, במשכן היה קדש הקדשים עשרה אמות ארכו ועשרה רחבו וגבהו, ובבנין שלמה היה הדביר (שהוא לפני לפנים והוא קדש הקדשים) עשרים אמה בלוחי ועשרים ברוחב ומלשים בגובה, ויקשה קס כן למה לא נעשו מרחקי הבית אשר בנה שלמה כמרחקי המשכן שהם בשוה? ויקשה עוד למה כמו שנעשה הלוחי והרחב בבית שלמה הכפל ממה שהיה המשכן לא אמר בגובה זה הערך עלמו? רואה לומר שיהיה הכפל ממה שהיה במשכן, והיה שלשה פעמים גבוה ממנו, והיה ראוי שיהיה מתיחסים שלשת המרחקים קס בתוספת ואם בחסרון, כל זכן שחורה קמרה * ככל אשר אני מראה אותך את תבנית המשכן ואת תבנית כל כליו וכן תעשו, ואיזהו מקום לדורות שיעשו בית עולמים כתבנית המשכן, ואתה תראה שמרחק הבית בארך ורוחב וגובה

לה' כ' כח יח לו אכיו ?

שם יא

דף יד ע"ב

שמות כה ט' ובשעות סב

השאלה החמשית מה היה שמכלי בית השם אשר עשה שלמה מזה מהם קלתם עשה שלמה בבית עולמים וקלתם לא עשה, ובשתפק עם אשר היו בהלל מועד שעשה משה? כי אתה תראה שלא עשה ארון העדות ובשתפק עם הכרובים שעשה משה במדבר, אבל עשה כרובים ולא בשתפק עם הכרובים שעשה משה עם הארון, גם לא מציאו כאן שעשה פרוכת ולא מסך ולא בגדי הכהנים ולא שמן המשחה, ובשתפק עם אותם שעשה משה, בהיות הפרוכת והמסך ובגדי הכהנים יצאים שעברו עליהם ימים מלות שנה, ועשה המזבח והשלחן והכיור וכנו, ויקשה קס כן איך לא עשה כלם מחדש? והיה ראוי שיהיה דינם שוה, או יעשה כלם או לא יעשה אחד מהם ויתפק עם הראשונים:

השאלה הששית למה במלאכת הכלים אשר עשה שלמה בקלתם לא הוסיף ולא החסיר ממה שמה הלל ית' למשה במדבר ובקלתם הוסיף? כי הוא עשה הכרובים שנים כמו שמה משה במפרש, ומזבח הזהב אחת ומזבח העולה אחת כמו שנזכר בספר דברי הימים, ובכל זה הסכים עם מלות השם למשה, ואמאם במחורות ובמלקחות ובכיורות וכנותיהם חוסיף כהנה וכהנה, כי במקום שמה משה שלשן אחד עשה שלמה עשרה מחורות ועשרה כיורות אחד וכנו אחד עשה שלמה עשרה מחורות ועשרה כיורות ועשרה מכונות, וכן לוה דוד אחיו, רואה לומר שיעשה עשרה מחורות ועשרה מלקחות והוא זר מאד, כי מה ראו שני המלכים החלה להוסיף בכלים החלה על מה שמה בתורה מזולת שאר הכלים כלם? ולמה עזו התוספת נזה המספר מעשרה תמיד ולא במספר אחר? ועוד תראה שעשה שלמה דברים אחרים מלבו שלא עשה משה ולא לוהו דוד אחיו על עצמו, והם שני העמודים יכין ובועז מבלי לורך ושמות ראשם בהם, כי לא היה עליהם בגדי בית ולא בנין אחר כלל ולא היו משתמשים מאותם העמודים בדבר מה, והיה אשר עשה גם כן מעלמו, וראוי לתת מקום בדברים החלה כלם, ואפלא מהמפרשים איך לא הרגישו במקום הספק בדברים החלה ולא השתדלו לתת בו טעם חזקה או חלושה ולא טעם קטן או גדול? וכבר רמיתי בפסוקי הפרשה דברים זרים, וגם כן רמיתי בהם קלופים ממה שנזכר בספר דברי הימים ולא העירותי עליהם בכאן ואעיר עליהם בפירוש הפסוקים, ואחר פירושם אתחל להתיר הספקות החלה כפי יכולתי. ולמה שהיו (כמו שזכר החוקר בספר המופת) בכל פעל תריסרו מלאכותיי תרבעה סנות, הפועלת והחומריית והמוריית והתכליתיית, תמלא הפרשה הזאת בחלקת לנתחים. הנתח הראשון מן ויעלה חירם עד ויהי בשמים שנה וגו', ושם יספר מי הם הפועלים בבנין הזה. והנתח השני מויהי בשמי שנה וגו' עד ותשלם כל המלאכה וגו', ובו ספר החומר והמורה, רואה לומר הדברים שהיו קשר וחוזק לבנין ותבנית הבית ותמונתו. והנתח השלישי מותשלם כל המלאכה עד סוף הפרשה וכו', הגיד הסבה התכליתית בבנין, וכמו שאפרש בפסוקים:

2011 Ministerio de Cultura

ה

[ה] וישלח חירם וגו' בפסוקים האלה רצוי שנעיר על ארבעה דברים • הא' שכאן נאמר שחירם שלח אל שלמה לשמוע ושלמה שלח אליו לאמר כך ושחירם היה אוהב לדויד, והיו כל כאלה שלשה אליקיות מחירם לשלמה ושלמה לא נ' נ' לחירם ומחירם לשלמה פעם לאחרת, ואמנם בדברי הימים * לא נזכרו כי אם שתי אליקיות, הא' משלמה לחירם והשני מחירם לשלמה לא עוד, וזהו הקלוף הראשון • והקלוף השני הוא, שכאן נזכר ששלמה לא שלח לשאול לחירם כי אם החרוים בלבד, ואמנם בדברי הימים * נזכר ששלח שאול גם כן קים מכם לעשות בונה ובכסף ובנחשת ובברזל ובארגון ובכרמיל ותכלת ויודע לפתח פתוחים, ועשה זה עבי הרזים והברזים ולמוגים, ועל הדברים האלה כלם היה חירם לשלמה בדבריו מנוכרי, שמה שנעשה בהם כל חפצו, וזהו הקלוף השני • והקלוף השלישי הוא ששם נזכר שהיה נותן לעבדי חירם קטים ושעורים ויין ושמן, וכאן לא נאמר דבר מזה שהיה נותן לעבדיו, אבל נזכר לבד שהיה נותן לחירם קטים ושמן מדי שנה בשנה מאכולת לביתו • וכדי לתת כבוד בשלשת האלופים האלה רצוי לפרש הפסוקים שבאו כאן, ל"ל בספר מלכים, ובפרש דקדוקים הפסוקים שבאו בספר דברי הימים מזה הענין ויתיצבו לו הדברים מבלי חלוף כלל • ואומר שחירם כאשר שמע מיתת דוד והמלכת שלמה בנו שלח אליו מלאכיו לדבר על לבו דברי שלום ואמת, כמנהג המלכים לעשות עם שאר המלכים קרוביהם כשימליכו, ל"ל לנחמם על מות אביהם ולחזק עמהם חברית והאהבה אשר היה עם אבותיהם, ולאמר אליהם שאם ירצו דבר מה מאדמם שהבה כל הארץ לפניהם יגורו קומר ויקס להם, והאליות הזה הוא המכוון במה שאמר כאן וישלח חירם מלך צור את עבדיו לשלמה כי שמע כי אותו משחו למלך תחת אביהו כי אוהב היה חירם לדוד כל הימים, ל"ל ששלח אליו שליחות על המלכתו ובענין ההבה אשר היה לו עם דוד אביו, ואין ספק ששלמה השיב לו דברים טובים על שליחותו כראוי ואם לא נזכר: וספר הכתוב ששלח עוד לומר לחירם (ב, ג) עם שלוחיו שהוא היה עתיד לבנות בית לי', לפי שדוד אביו לא היה יכול לבנותו מפני מלחמת אשר התעסק בה כל ימותיו • ואמנם לאמרו מפני המלחמה אשר סבבוהו, ומלחמה הוא לשון יחיד ואשר סבבוהו הוא לשון רבים, ירמוז לקוביהם אשר סבבוהו, אם מבניו ומעמו ואם מהגוים אשר בגבולותיו, ועליהם אמר עד תת ה' אותם תחת כפות רגליו: (ד) ואמר שעתה נחניח ה' לו מסביב ואין לו שטן ואין פגע רע, ל"ל שטן מעמו ופגע רע מהגוים, היה רומה לבנות בית לשם ה', כי היה המלוה בבנין בית הבחירה לאחרי המבוקה והבקלה, כמו שבא בקבלתם ז"ל, ושהבר הזה היה עליו קובה מבואדרין רבה והכרח גדול להיותו מבואר מאת ה' מן השמים, כי אחת פה כ' עב דבר על דוד עבדו שבנו לאחר יתן לו יושב על כסאו יבנה הבית (ה) לשמו, ומפני זה יצטרך אל עבי אדוים הרבה: והיה מבקש (ו) ממנו שימוה לעבדיו שיכרתו אותם מהלבנון והוא יתן את שכרם, ושיהיו עבדי שלמה עם עבדי חירם בקותה מלאכת לעזרם וללמוד אותה, לפי שלא היו בישראל יודעי לכרות אדוים כלידונו' שהיו מחלבות חירם, כמו שאמר * מה לתת יומל ג' ע' לי מור ולידון, כי היו קרובים זה לזה ומחלבות אחת • ועם היות שדוד לא כתבע מלכות הבית מפני עבדת המלחמה כי אם מהסבה אחר אמר לו ית' כי דמים רבים שפכת, הנה שלמה אמר לחירם העשם הנגלה והעלים ממנו הטעם הראמתי מפני כבוד אביו • ואפשר לומר גם כן כי גם כמה שאמר מפני המלחמה, כוון למה שאמר לו ית' שלא יבנה הבית אלא מלחמה כי אם אר שלום ואין מבוקה • והמפרשים אמרו שהיה הלבנון מאדן ישראל כמוך לירושלם, ושלא שלח שלמה כי אם עבדי חירם שהיו יודעים לכרות העצים • ואפי שאמרו שאר היה במוך לירושלם לא היו עם עצים הרבה יספיקו למלאכת הבנין, ושלבן השתדל שלמה עם חירם שעבדיו יכרתו אותם מהלבנון שאר בארץ חירם, כי עם היה רבוי האדוים, וכמו שנזכר בדברי הימים * שהיו הלידונים לה' ק' כ' ל' מניקים לדוד, ואופן הפסוק' מורים על זה הוא האמת כמו שאוכיח לאחרי זה:

ופפר הכתוב שמח חירם (ז) שמחה גדולה בשמעו את הדברים הללו ונתן שבח והודאה רבה לשם יתברך שנתן לדוד בן חכם, לפי שמתוך שלמתו ובקשתו לבנות בית ה' הכיר חירם שהיה שלמ' חכם, עם יתר הדברי' שהיו מלאכיו מספרים לו ממה שראו בביתו ובמעשיו: ולעניין השלחה (ח) הזאת כי לעשות כל חפציך בעבי ארזים ובעבי ברושים, וענין המאמר הזה הוא, שלא היה חפץ שעבדי שלמה ילכו עם עבדיו לכרות הארזים כמו שהוא אמר, כי הוא יעשה (ט) כל חפצו, ועבדיו המה בלבד יורידו העצים מן הלבנון ימה והם יעבירו אותם הים, ואם כן לעניין הכריתה ולעניין הירידה לים עבדיו יהיו מספיקים לעשותו • ולוברות פי' כהונות שיעבירו העצים המה הים קשורות הקורות זו בזו כמנהגם, ואחרי שאתם ליבשה יתירו הקשרים כדי להוליך כל אחת מהן בפני עצמה • וברוחה שהיה הים בינתו לשלמה

מלכים א ד

(יא) ולפי שהיער היה מהמלך חירם ראה שלמה לתת לו בעד זה
עשרים אלף כרים חטים ועשרים אלף כרים שמן מדי שנה
בשנה למאכל ביתו ׀ כי עם היות שלח שאל חירם כי אם
חטה בלבד ׀ ולא שאלו כי אם שיתנם לו בלבד פעם אחת
ולא ישנה לו ׀ הנה שלמה ברוחו הנדיבה נתן לו חטים ושמן
הרבה מאד וזה מדי שנה בשנה · והר דוד קמחי כתב מדי
שנה בשנה בעוד שהתמיד כריתת העצים מהלבנון ׀ ויותר
נכון לומר שהיה נותן תמיד מדי שנה בשנה המאכל הזה כל
ימי חירם ׀ כמנהג המלכים לתת לאנשי' הסרים אל משמעתם
ומשרתים אותם ׀ וזה היה לשלמה כבוד גדול שיהיה מלך
חירם נושא ממנו משאת בכל שנה ושנה כעבד המקבל חסד
(יב) מאדוניו : והנה זכר הכתוב אחרי זה וה' נתן חכמה לשלמה
כאשר דבר לו ויהי שלום וגו' ׀ להגיד שעם היות חירם אוהב
לדוד כל הימי' ושמפני אהבתו
שלח אל שלמה דברים טובים
דברים ניחומים ׀ הנה אחרי
כן קיימו וקבלו השלום וברית
אמת ביניהם לא בעבור אהבת
דוד כי אם בעבור חכמת
שלמה ומעלתו ומתנתו ׀ כי
רבים יחלו פני נדיב ׀ זהו
הנמצא מהספור הזה כאן
בספר מלכים : ואמנם בספר
דברי הימים כתוב הענין הזה
בענין אחר ודברים נאים
וצחים נאמרו בו שמה ׀ והנני
מעתיקם פה ואפרש אותם :
דה' ב' ב' ב' * וישלח שלמה לחירם מלך
ג' וכו' צור לאמר כאשר עשית עם
דוד אבי ותשלח לו ארזים
לבנות לו בית לשבת בו ׀ הנה
אני בונה בית לשם ה' אלקי
להקדיש לו להקטיר לפניו
קטורת סמים ומערכת תמיד ועולות לבקר וערב לשבתות
ולחדשים ולמועדי ה לעולם זאת על ישראל ׀ והבית אשר
אני בונה גדול כי גדול אדוננו מכל האלקים ׀ ומי יעצור כח
לבנות לו בית כי השמים ושמי השמים לא יכלכלוהו ומי אני
אשר אבנה לו בית כי אם להקטיר לפניו ׀ ועתה שלח לי איש
חכם לעשות בזהב ובכסף ובנחשת ובברזל ובארגון ובכרמיל
ותכלת ויודע לפתח פתוחים עם החכמים אשר עמי ביהודה
ובירושלם אשר הכין דוד אבי ׀ ושלח לי עצי ארזים ברושים
ואלמוגים מהלבנון כי אני ידעתי אשר עבדיך יודעים לכרות
עצי לבנון והנה עבדי עם עבדיך ׀ ולהכין לי עצים לרוב כי
הבית אשר אני בונה גדול והפלא ׀ והנה לחוטבים לכורתי
העצים לתתי חטים מכות לעבדיך כורים עשרי' אלף ושעורים
כורי עשרים אלף ויין בתים עשרים אלף ושמן בתים עשרים
אלף : ויאמר חירם מלך צר בכתב וישלח אל שלמה באהבת
ה' את עמו נתנך עליהם מלך ׀ ויאמר חירם ברוך ה' אלקי
ישראל אשר עשה את השמים ואת הארץ אשר נתן לדוד בן
חכם יודע שכל ובינה אשר יבנה בית לה' ובית למלכותו ׀
ועתה שלחתי איש חכם יודע בינה לחירם אבי ׀ בן אשה מן
בנות דן ואביו איש צורי יודע לעשות בזהב ובכסף ובנחשת
בברזל באבנים ובעצים בארגמן בתכלת ובבוץ ובכרמיל
ולפתח כל פתוח ולחשוב כל מחשבת אשר ינתן לו עם חכמיך
וחכמי אדוני דוד אביך ׀ ועתה החטים והשעורים השמן והיין
אשר אמר אדוני ישלח לעבדו ׀ ואנחנו נכרות עצים מן
הלבנון ככל צרכך ונביאם לך רפסדות על ים יפו ואתה
תעלה אותם ירושלם : ופירוש הפסוקים האלה אצלי כך הוא ׀
שמו' ב' ה' יא כבר נזכר בספר שמואל * שחירם שלח לדוד עצי ארזים
לבנות בית לשבת בו ׀ ולזה היה מה שאמר לנתן הנביא
שם ז' ב' * ראה נא אנכי יושב בבית ארזים וארון השם בתוך היריעה ׀

וַאֲנִי אֲשִׂימֵם דֹּבְרוֹת בַּיָּם עַד־הַמָּקוֹם
אֲשֶׁר־תִּשְׁלַח אֵלַי וְנִפַּצְתִּים שָׁם וְאַתָּה
תִּשָּׂא וְאַתָּה תַּעֲשֶׂה אֶת־חֶפְצִי לָתֵת
[י] לֶחֶם בֵּיתִי׃ וַיְהִי חִירוֹם נֹתֵן לִשְׁלֹמֹה
עֲצֵי אֲרָזִים וַעֲצֵי בְרוֹשִׁים כָּל־חֶפְצוֹ׃
[יא] וּשְׁלֹמֹה נָתַן לְחִירָם עֶשְׂרִים אֶלֶף
כֹּר חִטִּים מַכֹּלֶת לְבֵיתוֹ וְעֶשְׂרִים כֹּר
שֶׁמֶן כָּתִית כֹּה־יִתֵּן שְׁלֹמֹה לְחִירָם
שָׁנָה בְשָׁנָה׃
[יב] וַיהוָה נָתַן חָכְמָה לְשֹׁלֹמֹה כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר־
לוֹ וַיְהִי שָׁלוֹם בֵּין חִירָם וּבֵין שְׁלֹמֹה
וַיִּכְרְתוּ בְרִית שְׁנֵיהֶם׃

ואתה תמצא בדברי הימים * שדוד קודם מותו נתן לשלמה בנו דה' א' כח יא
תבנית הבנין ׀ ועשה נדבה רבה לבית האלקים ׀ ושם נאמר
* ויאמר דוד לכנוס את הגרים אשר בארץ ישראל ויעמד שם כב' ב'
חוצבים לחצוב אבני גזית לבנות בית האלקים וברזל
לרוב ולמסמרים לדלתות השעורים ולמעברות הכין
דוד ונחשת לרוב אין משקל ועצי ארזים לאין מספר כי
הביאו הצידונים והצורים עצי ארזים לרוב לדוד ׀ ואמר
עוד * והנה בעניי הכינותי לבית השם זהב ככרים שם יד' עו' יג'
מאה אלף וכסף אלף אלפים ככרים ולנחשת ולברזל
אין משקל כי לרוב היה ועצים ואבנים הכינותי ועליהם
תוסיף ועמך לרוב עושי מלאכה חוצבים וחרשי אבן ועץ
וכל חכם בכל מלאכה לזהב לכסף ולנחשת ולברזל אין מספר
קום ועשה כי ה' עמך : וכל זה יורה שהיו לדוד עצי ארזים
הרבה שהביאו לו הצורים
והצידונים והיו אצלו מוכנים
לבית ה' ׀ ולזה שלח שלמה
לומר לו כאשר עשית עם דוד
אבי ׀ והכתוב הזה חסר
הנשוא ׀ וענינו כמו שעשית
עם דוד אבי ששלחת לו ארזים
ולבנות בית לשבת בו ׀ כן
ראוי שתעשה עמדי בהיות
תכלית שאלתי יותר טוב ונבחר
מתכלית שאלת אבי ׀ כי הוא
שאל ממך הארזים לבנין ביתו
ואני לבנין בית ה' · והגיד לו
קדושת הבנין באמרו להקדיש
לו להקטיר לפניו קטורת ׀
ר"ל לקדשו בפני העמים ׀ כי
בביתו יתפרס' מעלתו וקדושתו
מפאת נפלאותיו וליוקר
העבודה אשר יעבדו שמה ׀
אם ראשונה הקטורת וזה
במזבח הזהב ׀ ואם המערכת תמיד ׀ ואמר זה על המנורה
שיערוך אותה הכהן בבקר בבקר ׀ והשלחן שהיה לחם הפנים
נערך עליו ׀ ואם העולות התמידות בבקר ובערב ׀ ואם
המוספים בשבתות ובחדשים ובמועדי ה' · ואמר שלא יחשוב
חירם שיש בעבודה הזאת דבר בטל ומותר ׀ אבל כלה חיוב
גדול כפי מה שצותה תורה ׀ וזהו אמרו לעולם זאת על
ישראל והודיעו שיהיה הבית הזה גדול מאד כפי גודל השוכן
בקרבו יתברך ׀ כי גדול אדוננו מכל האלקים ׀ ר"ל כי הוא
השליט והסבה וכלם עלולים ומושפעים ממנו · ואמנם אמרו
ומי יעצור כח לבנות לו בית כי השמים ושמי השמים לא
יכלכלוהו ׀ אין ענינו על ההגבלה במקום ׀ כי הוא ית' אינו
גשם ולא יוקף במקום לא מהעליונים ולא מהתחתונים ׀ אבל
ענינו שהבית המקודש היה מורה על מדרגות הנמצאי' גשמיים
ורוחניים כמו שיבא אחר זה ׀ ולזה יעיר על מעלתו יתברך
וקדושתו שהוא נמוס כל הנמצאות וסדרם · ואמר שאין ראוי
לחשוב שהיה שלמה מדמה בנפשו שהבית אשר יעשה יורה על
מעלת האל ית' ורוממותו מפני הוראתה על מעשיו ושיהיה זה
בשלמות ׀ כי הנה הנמצאים עצמם עליונים ותחתונים עם
היותם בטבעיהם מורים על הנימוס המושכל אצלו ית' ׀ לא
יורו על אמתתו והנמצא וחלקיו רחוקים לאין שיעור משלמות
הנמוס המושכל האלקי ההוא ׀ עד שאין לו יחס אליו כלל ׀
וכל שכן שלא יהיה לו ערך בזאת ההודאה לבית המורה
עליהם ׀ אך יהיה ענין הבית להורות דבקות העובד ׀ וזהו
להקטיר לפניו ׀ כי היה הקטורת היותר רוחנית מהעבודות
ומעידה על סודות המציאות הרוחני כמו שיבא · ואחרי
שהודיעו כל זה שאל ממנו איש חכם לעשות באותם המלאכות
אשר זכר · וארגון הוא הארגמן ׀ ושאל עליו בעבור הפרוכ' ׀
והפתוחים הם הציורים שעושים בולטי' בזהב ובכסף ובנחשת
ובעצים

2011 Ministerio de Cultura

ובעצים ובאבני׳ ׳ ושאל עם זה עצי ארזים וברושים ואלמוגי׳ ׳
והמפרשים אמרו שאלמוגים הם העצים האבניים הנולדים
בים שקוראים קוראל ׳ ושאמרו מהלבנון יחזור לארזים
ולברושי׳ שזכר ׳ ולפי שבתשובת חירם לא נמצא זכר לאלמוגים
ולא נכנסו בכל מלאכת הבנין ׳ לכן אמרתי שהארזים הם
ממינים מתחלפים ׳ ויש מהם ספוגיים שאינם כל כך טובים ׳
ומהם מקשיים וזהו הברוש ׳ והיותר טובים מהארזים הם
האדומים ׳ ומאלה כתבו הטבעיים שלא יבא בהם עפוש בזמן
רב ׳ והארזים שהם מזה המין היותר מובחר יקראו ארזים
אלמוגים ׳ אבל אינם כלם כי אם עצי הלבנון ׳ והאלמוגים
אשר נזכר אחריכן * שעשה שלמה מסעד לבית ה׳ ולבית המלך בסי׳ י׳ יב
וכנורות ונבלים לשרי׳ ׳ כבר נזכר שבאו אליו מאופיר באניות
שהיו מביאים הזהב ׳ אבל לא היו האלמוגים מהלבנון ולא
מהים ההוא אשר בארץ חירם ׳ כמו שאפרש אחר זה במקומו ׳
ואמר שיהיה כמות הארזים רב לפי שהבית יהיה גדול והפלא ׳
ר״ל גדול עד״ פלא ויצטרך לעצים הרבה ׳ והנה היתה כוונת
שלמה לבנות בית למלכותו עם בנין בית ה׳ ׳ ולזה שאל ארזים
הרבה ׳ וכמו שנא׳ שמה בדברי הימים ויאמר שלמה לבנות
בית לשם ה׳ ובית למלכותו ׳ אבל לא שלח לדבר לחירם כי
אם מבנין בית ה׳ לפי שהוא היה העקר ׳ וחירם בחכמתו
הבין אמתת כוונתו כמו שאזכור ׳ והנה שלמה הגביל מיד
השכר אשר יתן לעושי המלאכ׳ מהחטים מכות (שפי׳ טחונים)
והשעורים והיין והשמן ׳ ואמרו המפרשים שהשכר הנזכר
בכאן היה לעבדי חירם חלף עבודתם ׳ והחטים והשמן הנזכר
בספר מלכים היה מתנה לחירם שנה בשנה מלבד שכר
עבדיו ׳ ואם היה הלבנון מארץ חירם כמו שאמרתי ׳ ואדם
לא יוכל לכרות עצים שלא ברשות המלך ׳ הנה היה מהראוי
ששלמה יתן לחירם החטים והשמן לביתו בעד השדה ׳ ר״ל
בשכר הקרקע שהיה שלו והעצים ׳ ויהיה עם זה נותן גם כן
לעבדיו חטים אחרים ושעורי׳ ויין ושמן חלף עבודתם בכריתת
העצים והבאתם עד הים והעברתם בים עד הניחם בארץ
ישראל ׳ ואפשר לומר שבספר דברי הימים לא נאמר ולא
העיד הכתוב שנתן שלמה זה לעבדי חירם ׳ אבל אמר ששלח
לומר לחירם שיתן זה לעבדיו חלף עמלם ועבודתם ולא זכר
שום דבר שיתן אל המלך ושחירם הודה בדבר ׳ האמנם אחרי
כן ראה שלמה להרחיב מתנתו ולתת לחירם החטים והשמן
מדי שנה בשנה שהיא מתנה יותר גדולה ׳ ולא חשש ליין
ולשעורים שהיה לחם ומזון מיוחס לעמלים ועובדי האדמה ׳
והיה זה לפי שחירם קבל הדבר על עצמו ואמר אני אעשה כל
חפציך בעצי הארזים ׳ וחשב לעשות המלאכה כלה על יד
עבדיו אנשי ביתו ׳ ולכן שלמה לא חשש לתת דבר לעבדיו
ונתן המתנה כפלי כפלים לפי רוב השנים למלך חירם עצמו ׳
וזכר עזרא בדברי הימים מה ששלח שלמה לומר לחירם ׳ לפי
שזכר השליחות בשלמות ׳ והנביא כתב בספר מלכים מה
שנשאר באחרונה מוסכם ביניהם וכמה נשארה המתנה בכל
שנה ׳ וספר הכתוב שם שאמר חירם ׳ ר״ל בביתו בקול רם ׳
נגד כל עבדיו ואנשיו ושלחו גם כן בכתב כדי שיראו אותו
העמי׳ כלם שמלכות שלמה לא היה חסד אליו ולא לדוד אביו ׳
כי עם היותו כבוד גדול ומעלה רמה ונשאה ׳ הנה כבוד
חכמים ינחלו וראוי היה אליו המלכות והממשלה על חכמתו ׳
אבל היה החסד לישראל ׳ כי מאהבת השם אותם נתן
את שלמה מלך עליהם מפני חכמתו ׳ וישראל היו המרויחים
יותר בהמלכתו ׳ והחסד האמתי לדוד היה בתת לו בן חכם ׳
ולכן נתן ההודאה לאלוה יתברך שנתן לדוד בן חכם יודע
שכל ובינה ׳ רוצה לומר יודע שכל בעיוניות ובינה
במעשיות ׳ ולא היה ההודאה אליו יתברך על אשר נתן
לו את המלכות כי אם על אשר נתן לו החכמה והמדע ׳
לפי שהיא היתה הסבה בכל הכבוד המעלה והשלטנות ההוא ׳
וגם כן להיות חכמתו למעלה מהמנהג הטבעי כמו שזכרתי
בשערים ׳ וכאלו אמר שהחסד הנעשה לדוד היה חכמת
שלמה ׳ והמלכות הוא חסד נעשה לישראל ׳ ולזה אמר ברוך

ה׳ אלקי ישראל אשר עשה את השמים ואת הארץ ׳ לומר
שלהיותו אלקי ישראל השגיח עליהם לתת להם שלמה למלך ׳
ולהיותו עושה השמים והארץ עשה שלמה בצלם דמות תבניתו
ויפח באפיו נשמת חכמה שהיתה חכמתו על דרך הפלא
כבריאת השמים והארץ ׳ ולפי ששלמה אמר שאביו נתעסק
בבנין ביתו והוא בבנין בית ה׳ ׳ השיבו חירם כאוהב דוד
ומשיב בעד כבודו ואמר אשר יבנה בית לה׳ ובית למלכותו ׳
ר״ל ועם היות שאתה שלמה אמרת שאין דעתך לבנות כי אם
בית לשם ה׳ ׳ ידעתי בני ידעתי שג״כ תבנה בית למלכותך כי
זהו הראוי למלכים לעשותו כאשר עשה אביך ׳ והשיב לשאלתו
שיעשה כל חפצו ׳ ועל ענין השכר כי יעשה כדברו ׳ כי לא
רצה להשיבו על זה דבר קטן או גדול [עכ״ פי׳ הפסוקי׳ מד״ה :]
ואחרי פי׳ הכתובים אומר שאין חלוף וסתירה בשני הספורים
האלה ׳ אם בשלחיות שהיו בין שלמה לחירם שהוא החלוף
הראשון ׳ לפי שכבר כתבתי שחירם בתחלת מלכות שלמה
שלח אליו דברי שלום ואמת כמנהג המלכים ׳ ואז שלמה
בתשובתו שלח אליו על דבר הארזים ׳ וחירם השיבו עליהם
כמו שנזכר כל זה כאן בספר מלכים ׳ אמנם עזרא בדברי
הימים לא חשש לזכור השליחות שלא היה בו ענין עצמי ולא
מתייחס אל ענין הבית ׳ כי אם שתי השליחיות האחרי׳ שבהם
תוכן הענין ׳ ואמנם בחלוף השני אומר ששלמה לא היה צריך
מחירם כי אם הארזים בלבד ׳ והנה תראה זה מהתחלת
הדברים כאשר עשית עם דוד אבי ותשלח לו ארזים וגו׳ ׳ ולא
זכר שאר הדברים ששאל ׳ ושלא הגביל שכר על דבר אחר כי
אם על כריתת העצים ׳ ושהיו לשלמה אנשים חכמים ביהודה
וישראל לעשות כל אותם הדברים אשר שאל (כמו שאמר עצמו
בדבריו) זולת הארזים ׳ וגם כששלח בעד חירם מצור לא שאל
עליו לחירם המלך אבל המלך שלמה מעצמו שלח בעדו ׳ וגם
הוא לא עשה כי אם מלאכת הנחשת בלבד ׳ וכל זה יורה
שכוונת שלמה בשאלתו לחירם היה בלבד בארזים לא בדבר
אחר ׳ אבל ראה להטפל בשאלתו דברים אחרי׳ ׳ כדי שאעפ״י
שחיר׳ לא ימלא שאלתו בדבר הראשון שהוא איש חכם לפעול ׳
להיותו מהקשה שימצא אדם יודע בכל הדברים האלה ׳ כי
הנה בצלאל אשר היה מלא רוח חכמה כולל בזה היה מאת השם
כמו שנזכר שמה * ׳ ולזה הרבה שלמה לשאול דבר קשה שמות לא
המצאו כדי שחירם לא יוכל לעשות בזה שאלתו ולכן יתרצה
בענין הארזי׳ ׳ ומנהג הוא בנבונים לשאול הרבה כדי שלמעט
יתנו להם הקצת הנרצה אצלם ׳ עם היות שחירם בטוב לבבו
נתרצה לשאלת שלמה כלה ולא הפיל מכל דבריו ארצה ׳ ומפני
זה לא כתב הנביא בספר מלכים כי אם תכלית השאלה
וכוונת שלמה שהיה בארזים בלבד ׳ ועזרא בספר דברי הימים
ראה לכתוב השאלה כלה מהצריך ומהבלתי צריך ׳ להראות
חכמת שלמה ואהבת חירם אותו בתשובתו ׳ ואמנם אל החלוף
השלישי מהשכר אשר נתן שלמה ׳ אם היה שנודה לדברי
המפרשים שנתן לחירם מה שזכר בכאן ולעבדיו מה שנזכר
בדברי הימים ׳ אין ספק שהנביא כאן ראה לכתוב מה שהיה
נותן לחירם מדי שנה בשנה שהיא מתנה גדולה מאד ולא חשש
לזכור מה שהיה נותן לעושי המלאכה ׳ לפי שלא היה בזה
שום מעלה ׳ כי בידוע הוא שכל אדם יתן לאכול ולשתות
לאנשים העמלים במלאכתו ובעניניו וכל שכן המלך ׳ ועזרא
בדברי הימים רצה לכתבו לבל נחשוב שחיר׳ היה נותן המאכל
לעבדיו ׳ כי שלמה היה מאכיל המלך והעבדים כלם ׳ והיותר
מתישב אצלי הוא מה שכתבתי ׳ ששלמה לא נתן כי אם לחירם
בלבד והוא היה מאכיל עבדיו ׳ כי הוסיף המלך במתנתו ׳
ועזרא לא כת׳ כי אם דברי שלמה הראשונים ׳ ואמנם החלוף
הנמצא בסדר הדברים ׳ שאין מה שכתב הנביא בכאן בספור
הדברים ששלח שלמה לאמר לחירם וחירם לשלמה דומים
ומסכים למה שכתב עזרא בדברי הימים ׳ כבר כתבתי
בהקדמת הספר הזה שהיו הענינים האלה נכתבים בקצור דף קצ״ ע״ב
מאנשי הדור בקרב ישראל ׳ והנביא קבל הדברים מהאל ית׳
וכתב אותם בספר כפי הלשון והדברים היותר קרובי׳ לאמתת
הענין ׳

2011 Ministerio de Cultura

מלכים א ה

הענין, אמנם עזרא ראה לכתוב הענינים האלה וסדר הדברים המתיחסים כפי הענין ביותר נאה ויפה שבדרכים לעיניו, כי כן הוא דרך כותבי ספרי דברי הימים, והוא היה מדבר ברוח הקדש וענינו לסדר הדברים באופן נאות מסכים לאמתת המאורע ואין כאן חלוף ואין כאן סתירה. והיוצא מכל הספור הזה הוא, להודיע השתדלות שלמה ונדיבות רוחו במה שהשתדל עם חירם מלך צור להביא עצי ארזים ועצי ברושים מארצו ועל יד עבדיו, והמתנה אשר נתן לו מדי שנה בשנה מהחטים והשמן למאכולת ביתו, והיה כל זה להקנות פועלים ראוים לאותה מלאכה כפי מה שצריך למעלת הבנין:

(יג) ויעל המלך וגו'. בפסוקים האלה יש להתעורר על המס שנזכר בכאן שהעלה המלך שלמה מכל ישראל שלשים אלף איש וגו', ואחרי זה בספור שלמה נאמר שמבני ישראל לא נתן שלמה עבד כי הגרים היו עובדים במלאכה כמו שיבאר. ותלוף שני שכאן נאמר שהיו שרי הנצבים אשר על המלאכה שלשת אלפים ושלש מאות, ובדברי הימים נאמר שהיו שרי הנצבים האלה המנצחים שלשת אלפים ושש מאות, והנה המפרשים כתבו שהעלה המלך שלמה מס מכל ישראל ושלא היה המס הזה כסף או זהב, אבל שהעם נתנו אנשים או הם התנדבו מעצמ' לעזרת ה' ושהיו שלשים אלף איש, לא שיעבדו כלם יחד אבל כל אחד מהם היה יושב בלבנון עם עבדי חירם לכרות הארזים חדש אחד ושנים חדשים בביתו, ואם כן מהשלשים אלף אשר התנדבו או נתנו בדרך מס למלאכה לא היו כי אם עשרה אלף מתמידים בעבודה ובשירות ההוא. ולפי דעתי לא היו עם עבדי חירם עבדי שלמה לכרות העצי', כי חירם לא נתרצה בזה כי אם לכרות העצים ולהביאם על ידי עבדיו בלבד כמו שפירשתי למעלה, אבל ענין הכתוב הוא ששלמה הכין לזאת המלאכה פועלי' הרבה ועצים רבים, מהם היו מהלבנון אשר לחירם שכרתו אותם עבדיו כמו שנזכר, ומהם היו מן יער הלבנון הסמוך אל ירושלם שהיה מארץ ישראל, ולכרות העצים האלה העלה המס מכל ישראל

(יד) באופן אשר זכר, ועל יער הלבנון הזה הסמוך לירושלם אמר כאן וישלחם לבנונה עשרת אלפים בחדש חליפות וגו'. הנה אם כן ספר ראשונה הפועלים שהיו עבדי חירם בלבנון אשר לו, וזכר שנית הפועלים שהיו מבני ישראל ביער הלבנון

(טו) אשר בארץ ישראל, וספר שלישית פועלים אחרים שלא היו מישראל ולא מעבדי חירם והם השמונים אלף שהיו חוצבים בהר, ר"ל חוצבים ועוקרים האבנים מההר, ושבעים אלף נושאי סבל, ר"ל שהיו נושאים אותם האבנים ומוליכים אותם. וספר בדברי הימים שאלה כלם החוצבים והנושאים היו גרים, וידמה שהיו מהגבעונים לא מגרי הצדק אשר בישראל, כי הגבעונים נתישבו בתוך בני ישראל ויתן אותם יהושע חוטבי

יהושע ט' כ"ז עצים ושואבי מים לבית ה' כמו שנזכר בספרו, ושאול המלך ע"ה השמידם מהתיצב בכל גבול ישראל ועל זה מתו שבעה בני

שמו' ב' כ"א שאול * ואז שבו הגבעונים להתישב בארץ ישראל, ולפי שהיו חייבים לחטוב עצים ולשאוב מים לבית ה', מפני זה ראו שהיה מוטל עליהם לעשות זאת המלאכ', ואין ספק שהסכימו הם לעשותה ברצונם. ולפי שהיה העם הזה רב מאד מאה וחמשים אלף איש עושים במלאכה, היה מעצת שלמה למנות עליהם אנשים לשיכריחום איש איש על עבודתו ועל משאו,

(יו) והם שלשת אלפים ושלש מאות איש הנזכרים בכאן, שהיו שרי הנצבים לשלמה והיו הרודים בעם העושים במלאכה, ר"ל שהם היו רודים בעם שהיו עושים במלאכה. ואמנם החלוף הנמצא בזה בספר דברי הימים, ששם נאמר שהיו אלה המנצחים ושרי הנצבים שלשת אלפים ושש מאות שהם שלש מאות יותר מהנזכרים כאן בספר מלכים, כתבו המפרשים שהמה היו מנצחים על המנצחים וממונים על הממונים ההם. ואפשר לומר שהיו המה שומרי המלאכה, והנכון אצלי שהשלש מאות הנשארים האלה המה היו הבונים, ר"ל הפועלים הדקים, ועליהם אמר בכאן ויפסלו בוני שלמה ובוני חירום (יח) והגבלים, כי היו בוני שלמה כורתים ופוסלים האבנים בכל ציור ודקות הראוי אליהם, ובוני חירם עושים כמו כן לעצים ועושים בהם הפתוחים שיזכור, והגבלים גם כן, או הם עם אחד יודעים באותה מלאכה, כמו שאמר הנביא * זקני גבל יחזקאל כ"ז ט' היו מחזיקי בדקך, או שיקראו גבלים, לפי שהיו עושים באבנים ובעצים הגבולים הראויים אליהם וכלם נסרקין בסריקה כדי שהפוסלי' יפסלו באותו גבול שימצאו מוגבל ומצויין מהם, ומפני אופן פעולתם קראו כן. הנה אכ' ספר הכתוב בכאן כל מיני הפועלים שהיו במקדש, אם הישראלים שהיו ביער הלבנון, ואם הגרים שהיו חוצבים האבנים בהר ונושאי' ומביאים אותם, ואם הצורי' והצידונים עבדי חירם שהיו כורתים העצים בלבנון של חירם, ואם שרי הנצבי' ושרי המלאכ' והאומנים הגדולים, ואם הפוסלי' בוני שלמה והגבלים, כל אלה היו מיני הפועלים העושים במלאכה. והנה ספר הכתוב שהיו בהר ובשאר המקומות המוכנים לאותו שירות פוסלים ומכינים העצים והאבנים למלאכת הבית, כדי להודיענו שבהר הבית במקום המקדש לא היה נעשה מלאכה כלל בברזל לא בעצים ולא באבנים ולא בדבר אחר, אבל היו עושים המלאכה כלה בהר ובמקומות אחרים, ופשהיו מביאים אותה למקדש היתה באה בשלמותה שלא תצטרך כי אם להנחתה, ולזה הודיע הכתוב כאן מרוממות שלמה הדבר הזה שהיו פוסלים ועושים כל מלאכת הבנין חוץ מאותו מקום, ומפני זה יאמר אחר זה והבית בהבנותו אבן שלמה מסע נבנה ומקבות והגרזן כל כלי ברזל לא נשמע בבית בהבנותו, לפי ששם לא היה נשמע אבל במקום אחר היה נשמע קול המלאכה כראוי, וכן פירשו ר' נחמיה בפרק

דף מ"ח ע"ב עגלה ערופה שהיו מתקנים מבחוץ ומכניסים מבפנים, אמנם שאר החכמים אמרו שגם כן בהר לא היו פוסלים אותם שם בכלי ברזל אלא בתולע אחד שנקרא שמיר שכאשר היו נותנים אותו על גבי האבנים היו מתבקעות, ואמרו שהיה כמין שעורה והיה נתון לתוך קנה של עופרת מלאה סובין, ושבו היה פוסל משה כל אבני האפוד, ואמרו בענין השמיר דברים לא ראיתי להביאם הנה, לפי שהם דרך דרש, ועקר דבריהם בזה תמצא במסכ' סוטה פרק עגלה ערופה, ובמסכ' גיטין

דף ס"א ע"א פ' מי שאחזו. ומצאתי בפירו' חכם אחד מחכמי הנוצרים שכתב, שבימי שלמה היו פוסלים האבנים עם דם תולע אחד, שכל מה שהיו רושמים באותו דם היה נחתך ביושר, ושהיה כענין דם השעירים, שכאשר ישימו אותו על אבן הספיר הנקרא דיאמנטו יחתוך אותו, מה שלא יוכל לעשות שום ברזל, ושזה היה ענין השמיר אשר אמרו שהיה מחתך האבנים, ר"ל בדמו, ושבזה הדרך בעצמו פסל בצלאל אבני החשן הקשים בטבעם. והמאמר הזה יסייע מאד למה שאמרו חז"ל בשמיר, ברוך שבחר בדבריהם, ואולי לזה רמזו באמרם

שהיה

2011 Ministerio de Cultura

שהיה הצחיר בעשורה, לפתוח הפס שהיה כמו דס העציר בעניניו, ושהיה בקנה על עופרת, לפי שעל העופרת עושים (יו) פתוח הפיל: וספר הכתוב בכאן שהוה המלך לפועלים הנזכרים שיעשו לכנים גדולות לכנים יקרות ליסד הבית לבני גזית, וכתבו המפרשים שפירושו הוא שהוה המלך שיעקרו מהר ליסוד בית ה' לכנים גדולות ושיהיו כבדות, כי זהו הכרחה ביקרות, לפי שהאבן הכבד הוא היותר טוב ליסוד הבנין, ומלבד זה הוה לותם שיעשו גם כן לכני גזית, ל"ל לכנים יקרות השתים ובלבות הזויות בתכלית מה שאפשר, ויהיה פס כן לחרו וישעו לכנים מוכן עצמו ואחר עמו, ל"ל שהשיעו לכנים גדולות לכנים כבדות ויקרות ליסד הבית, ופס כן הוה לותם שישעו ויעקרו לכני גזית והם הלכנים הקטנים הזוות במלאכתן הצריכים לבנין הבית, לא ליסוד כי פס לבותלים ולעליוני הבית, ולחרו שלכנים גדולות הם (כמו שיאמר לחר זה) לכני עשר לאות ולכני שמנה לאות, ולכני גזית היו לכנים קטנות ולא פירש הכתוב מדתן, ומה שפירשו הוא כלתי מתיישב לפני מפני' החלד כי לית יתכן שיהוה שלמה שיעקרו ליסוד הבית לכנים גדולות ולעליוני הבית לכני גזית שהם לכני' קטנות, והיה ראוי שיהי' הדבר בהפך, כי הלכנים שישימו בבנין הם תחת הארץ ואין לא יראה לותם, ואין צורך שיהיו גדולות כי לף שיהיו קטנות יספיקו להיותם יסוד, ויותר ראוי היה שיהיו הלכנים הגדולות מוצמים למעלה בקירות הבית במקום שיראו לותם בני לדם. ומהם שלא ראיתי צורך בספור הוה, כי בידוע שלותם הלומכים הם מעלים יבחרו הלכנים היותר כבדות ליסוד הבית ושלא יהיו פסולות ולא בקיות, ושאר הלכנים הצריכים למלאכה במקום הבראה יהיו לכני גזית ומה צורך שיהוה המלך על זה בהיותו דבר מבואר בעצמו, ואין ראוי שיפרש ויהו המלך כי לם שהוה לעשות דבר מעלה ביד המלך לפנים מן העורה, לא שיהוה הדבר הכהוג התמידי והמכרחי לעשות, הראית לם כוה שלמה על שאר הדברים שיעשו הלומכים מכח מלאכתם? ומפני זה לחשוב לפי שלא בא הכתוב לספר כאן כי לם שלמה בגובה לבו וכליבותו כוה לעשות דבר זר וכלתי כהוג, והוא כי בידוע שבאשר יעשו בנין מה הנה ביסוד הבית ישימו כל הלכנים בין הקטנים בין הגדולים לזה שיהיה, ונם היותר פחותים וכבוים, ולא יבאו לותם ולא יעשו בהם דבר מלאכה, לפי שיהיו תחת הארץ וחדם לא יראה לותם, ולכן כל המלאכה במבוה ובתם מהלכני' הקטני' ופחותים ומהבלתי מלאכה ולא תבנית ישימו ביסוד להיותו בלתי נראה, והלכנים הגדולים והיפים ומעולים בעלמותם ופסולים כראוי בתבנית ונלם בכבד ישימו בקירות הבית במקומות היותר נראים, וספר הכתוב כאן שלמה כוה שלא יעשו כן בבנין בית ה', אבל ליסד הבית ישימו לכנים גדולות בכמותן כמו שזכר לכני עשר לאות או שמונה לאות, ושיהיו יקרות, ואין פי' כבדות, כי לם שיהיו בתכלית המעלה והיופי לכני שיש טהור, ומלבד כמותיהן וליכותיהן הנה יעשו לותם הלכנים לכני גזית, כוה לומר שיהיו ישרות ומפותחות בכות הזויות, והלכנים שיהיו בזה הלופן מהמעלה והיופי ישימו לותם ליסוד הבית, כי הלדם יראה לעיניים וי' יראה ללבב, והמלך היה בוה בית הנס, ולכן כוה שלא די בקירות וכותלי הבית לבד גם ביסוד הבלתי כראוי כראלה יסימו הלכנים שזה השלמות. וכלל יורה על (כ"ו ו' ט') לחתת מה שפירשתי בוה מה שאמר לקרי זה בפוף הכתוב כל ללה לכנים יקרות כמדות גזית מנוררות במגרה מבית ומחון וממסד עד הטפחות ומחון עד הלכר הגדולה ויסוד לכנים יקרות וכו', להגיד שלכני היסוד היו יקרות ולכני גזית כלכנים שהיו למעלה וכמו שלפרש שמה, ולכן זכר לחר זה שכן בעצה המלוכה, שהיו פוללים בוני שלמה ובוני חירם והגבלים כל העלים והלכנים הלריכים (יח) לבנין הבית, ובזה מהורלה שכל הלכנים היו פוללים, בין שיהיו ליסוד הבית ובין שיהיו לקירות ולקלוטות ולשאר הדברים, ולמה לף היו פוללים לותם יתבאר לקרי זה שהיה במגרה. הנה התבאר מזה כלו ענין הפועלים בזה הבנין המלכי, ושהיו רבים ומלומות רבות, ושהיה המלך שלמה נותן להם מתנות כידו הטובה, והוא הנתח הרלשון מהפרשה הזלת ובתיבתו הכלופים לשאר העירות:

ויהי בשמונים שנה (כ) וארבע מאות לשאת בני ישראל מארץ מלרים בשנה הרביעית בחדש זו הוא החדש השני למלך שלמה על ישראל ויבן הבית ליהוה:

ו

ויהי בשמונים שנה וארבע מאות לשאת בני ישראל מארץ מלרים בשנה הרביעית בחדש זו הוא החדש השני למלך שלמה על ישראל ויבן הבית ליהוה:

[כ] ויצו המלך ויסעו אבנים גדלות אבנים יקרות ליסד הבית אבני גזית: [יא] ויפסלו בני שלמה ובני חירם וחגבלים ויכינו חעצים והאבנים לבנות הבית:

[יא] ויצו המלך ויסעו אבנים גדלות אבנים יקרות ליסד הבית אבני גזית: [יב] ויפסלו בני שלמה ובני חירם וחגבלים ויכינו חעצים והאבנים לבנות הבית:

[יב] ויהי בשמונים שנה וארבע מאות לשאת בני ישראל מארץ מלרים בשנה הרביעית בחדש זו הוא החדש השני למלך שלמה על ישראל ויבן הבית ליהוה:

ו

[כ] ויהי בשמונים שנה וארבע מאות לשאת בני ישראל מארץ מלרים בשנה הרביעית בחדש זו הוא החדש השני למלך שלמה על ישראל ויבן הבית ליהוה:

הכלתי כראלה יסימו הלכנים שזה השלמות. וכלל יורה על לחתת מה שפירשתי בוה מה שאמר לקרי זה בפוף הכתוב * (כ"ו ו' ט') כל ללה לכנים יקרות כמדות גזית מנוררות במגרה מבית ומחון וממסד עד הטפחות ומחון עד הלכר הגדולה ויסוד לכנים יקרות וכו', להגיד שלכני היסוד היו יקרות ולכני גזית כלכנים שהיו למעלה וכמו שלפרש שמה, ולכן זכר לחר זה שכן בעצה המלוכה, שהיו פוללים בוני שלמה ובוני חירם והגבלים כל העלים והלכנים הלריכים (יח) לבנין הבית, ובזה מהורלה שכל הלכנים היו פוללים, בין שיהיו ליסוד הבית ובין שיהיו לקירות ולקלוטות ולשאר הדברים, ולמה לף היו פוללים לותם יתבאר לקרי זה שהיה במגרה. הנה התבאר מזה כלו ענין הפועלים בזה הבנין המלכי, ושהיו רבים ומלומות רבות, ושהיה המלך שלמה נותן להם מתנות כידו הטובה, והוא הנתח הרלשון מהפרשה הזלת ובתיבתו הכלופים לשאר העירות:

ר

ויהי בשמונים שנה (כ) וארבע מאות לשאת בני ישראל מארץ מלרים בשנה הרביעית בחדש זו הוא החדש השני למלך שלמה על ישראל ויבן הבית ליהוה:

וזהו בשמים שנה. ראוי (כ"ו ו' ט') שנעיין בפסוקים הלה דברים. ראשון מה ראה הכתוב לותב הספר להודיע שהיה בנין הבית בשמונים שנה ולהבא מלות שנה לנלת בני ישראל מארץ מלרים? ולמה לא מנה לברילת העולם ולא למעמד בין הבתרים? וכפי הלמת והנכון לא היה ראוי לומות כי לם למלכות שלמה על ישראל, כי בכל הספורים לא יימנו הדברים כי לם לל שנות המלכים לא לילות מלרים. ושעיין שנית למה לא נמה שלמה לת הבית כי לם בשנה הרביעית למלכותו? הלא כאשר שלו בתחדש לו הראון לבנותו? והנה לבית קודש מותו נוהו על זה, או לם נאמר שלא היו לו הדברים הצריכים לבנין ובשערך בלותם לראשה שנים להבין לותם? הנה דוד לביו נתן לו לת תבנית הבית ונזכיו ועליותיו וחדריו הפנימיים ובית הכפורת ותבנית כל הדברים כמו שנזכר בדברי הימים, ונתן לו הזהב והכסף והנחושת והברזל והעלים והלבנים לבנין ולבני השהם ומלואים, ולם הוא עליו השלום הניח לו תבנית המלאכה וכל הדברים הצריכים לליה, מה ראה שלמה שלא התחיל בה כי לם לחר לרשה שנים? ושעיין שלישית במה שנזכר בלאן שהיה הבית שלשים אמה קומתו בין הדביר שהוא קדש הקדשים ובין ההיכל שהוא הקדש, ולחרי זה אמר ויבן לת עזרים אמה מירכתי הבית בשלעות לרוס מן הקלקע עד הקירות, והוא המורה שהיה ההיכל קומתו עזרים אמה לא שלשים, ואמר עוד ולפני הדביר עזרים אמה לורך ועזרים אמה רוחב ועזרים אמה קומתו, יורה שהיה הגובה עזרים אמה לא שלשים, ובדברי הימים כאמר שהיה מאה ועזרים אמה, הנה לם כן יש בזה קלוף רב בעצין לורת הגובה שפעמים לומר שהיה שלשים אמה ופעמים לומר עזרים אמה ופעמים לומר מאה ועזרים אמה. ולומר בפירוש הפסוקים ותשובת ההערות הללה, שהנה זכר הכתוב שהתחיל בנין הבית בשמונים שנה ולרבע מלות שנה לנלת בני ישראל מארץ מלרים, לעצין לאחד עלה על לבו (לאשור בלי ספק) שהעיר הכתוב לאן, והוא היה סוד לגלי כאשם עמו יתברך תקוס בלוברותיו, והכתוב לאחר עמד בסוד ה' העיר ורמז עליו הנה, והוא שלאחר יגלו ישראל מארלם ובזם

2011 Ministerio de Cultura

ומזה עד בנין הבית לצד עזרה שלמה עברו מהזכיס שמונים
אמה ורחבו מלות אמה, ומזה גם כן עד שמונים אמה ורחבו
מלות אמה לחדות בבית המלקיס פעם לחדת על יד
זרובבל, כי הנה הבית לצד בנה שלמה התמיד לרחבו מלות
ועזר אמים ושבעים אמה שיזבו בבבל, הרי הם שמונים אמה
ורחבו מלות אמה, ולכן לחדו בסדר עולם שבזבת חלפים
ותמ"ל לבריאת עולם בעזה המזבן, ובזבת חלפים ותקלב
בפה שלמה הבית, ובזבת ג' חלפים ות"ק בבבה בית שני, הרי
לך שמיאלת מלרים שבעזה המזבן היו שמונים אמה ורחבו
מלות אמה על בנין הבית, ומזה עד בנין בית שני היו גם
כן שמונים אמה ורחבו מלות אמה לא פחות ולא יתר. וכמו
שהבית לצד בנה שלמה מלד הפועל, ל"ל מלד
קדושת הבית ומלד שלמות שהיה הבונה והפועל לותו,
היו למטה בקדושה ובלהות לפין שעור מהמזבן לצד עזה
מזה מפלת קדושתו וקדושת מזה רע"ה, ככה בלותו ערך
היה בנין בית שני וזרובבל
הבונה לותו למטה בקדושה
ובבקות ורוח הקדש מהבנין
לצד עזה שלמה. מה גדלו
מעשיך הזם מלד עמקו
מחשבותיך, שהסכמת על
מעזה שלמה בתים לצד עזה
מזה ושלמה וזרובבל, ושין
שוא ומתלמה היה מהלוד
לקוד, והיו שלשתם בירידה
מוקדת מהרוסביות והקדושה
והשלמות ובערך מתלמה זה מזה מהירידה, ובלנו היו בנית
שני בני ישראל בזקנה ושיבה מופלגת, ומחמה בלו להפסד
החיים והטוב והייבו מתים בהשלט יבשו עלמותיהם בגזרבו לבו,
עד לצד יעיר עליהם רוח ממרום ויחיו העלמות ויבא שלביהם
סוף מפרו ולא יקרם, וזהו בעלמו כמו שזכר יחזקאל * יבנה את הר
ליון ויקים מבת דוד הנופלת, ולזי בבון יהיה בית ה' וגדול
יהיה בבוד הבית האחרון מן הראשון. ובשוב לפירוש הפסוקי',
הנה אמרו ויבן את הבית, ל"ל שהתחיל לבנותו, כמו שאמר
לצדי זה בזבה הרביעית יוסד בית ה'. והנה מספר השמונים
שנה ורחבו מלות שבעזו מיזיאת מלרים עד בנין הבית
בבר בתבלבו בו המפרשים, ואני הלא בתבתי דעתי והוכחתי
דף קנ"ע לאתתו בפירוש לספר שמואל בפרשה שנית על פסוק * בן
שמו' ל"ג ל' שנה שלול במלבו. והנה לא התחיל שלמה בבנין הבית
בתחלת מלבותו ובתלת' ורבעה שנים, לפי שלא רלה לעשות
הבנין מאחר הבין והתבלב דוד אביו לפנה לצד לזבור לאחרי
זה, כי לא מתוכו ועזרו, וכדי לחסוף ולבבוף זהב הרבה
ושאר הדברים הנריבים לבנין מלבד מה שהניח דוד אביו
דף קנ"ז בתלאר לותם הלרבעה שנים, ועל זה בלאר * ותשלם כל
המלאבה לצד עזה המלך שלמה בית ה' ויבא שלמה את קדשי
דוד אביו את הבסף ואת הזהב ואת הבלים בתן בלוברות בית
ה', לפי שלא עזה מהם דבר כי לם משלו ובדבת אביו בתן
בלוברות, וכמו שפירש שם. וקדש זיו הוא קדש קיי',
שהוא שבי לקדשים, כי בימן הוא הרלשון, כמו שאמר
שמות י"ג ב' * רלשון הוא לבם לקדשי הזבה, ובקרא זיו, כמו שפירשו
רש"י הזבה חו"ל, דלית בי"ת זיוף לקיבוי, ל"ל שהו ברלין הפרחים והבלבים
פ"ק י"ח ע"ב ברלו בלרן. ואמרו למלוך שלמה על ישראל קודם לזבה
הרביעית. והנה התחיל ספור הבנין מבית המקודש,
להיותו נושא הבנין ועקרו, והעזרות ושאר הבתים היו
סביבו ולשירותו. ורלוי שתדע שבלו בזה הענין שמות
מתבלפים, והם בית ודביר והיבל וקדש הקדשים וקדש
בלבד וחולם, כי הנה בקרא בית, הבית הבולל שהיה בו הדביר
שהוא קדש הקדשים, בקרא דביר לפי שזם היה הדבור
במדב' ז' פ"ט למשה, שבאת' * וישמע את הקול מדבר אליו, ובקרא קדש
הקדשים לפי שהיה בו הארון והברובים, והיה נבית גם כן
ההיבל, שהוא הקדש שהיו בו השלחן והמבורה ומזבח הזהב,
ובקרא היבל על מבל היבל הלדש לצד בו שולחן ומבורה,
ובקרא קדש מפני קדושת לותם הבלים. ועוד זבר לאחרי זה
החולם שהי' על פני הבית, ל"ל פתוח לבית, וזה היה הבקרא
בדברי חז"ל בית שער, והוא הבית שהיה קודם להיבל, כמו
שהוא בבית השנים להתקן לדם עלמו שמה קודם שיבבם
להיבל לפני הלדון, ובחולם היה מזבח העולה וביור וכנו.
ולמבם בדברי הימים בקרא כל הבית חולם בלשון כולל,
והוא כמו שלומרים לבל דירת המלך ובית מלבותו היבל
המלך, עם שיש בו היבלות ודבירים וחולמים ושאר הבתים,
לפי שם * ויתן דוד לשלמה בנו את תבנית החולם ואת בתיו ל"ה ק' בן י"ח
ואבזביו ועליותיו וחדריו הפנימיים ובית הבפורת, וחפלק
מהמפרשים שחשבו שהיה החולם הבזבר בזה הפסוק הוא
החולם הפרטי לצד לפני היבל, ואיך יפמר עליו הבתוב
ואת בתיו ואבזביו? לבל לפמו בלי ספק על בל הבית בבלל
מבית ומחון, כי מבל זה בתן דוד לשלמה את התבנית לא
מהחולם בלבד: ומפר בתן (ב, ג)

[ג] וְהַבַּיִת אֲשֶׁר בָּנָה הַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה לַיהוָה
שִׁשִּׁים אַמָּה אָרְכּוֹ וְעֶשְׂרִים רָחְבּוֹ
וּשְׁלֹשִׁים אַמָּה קֹמָתוֹ׃
[ג] וְהָאוּלָם עַל־פְּנֵי הֵיכַל הַבַּיִת עֶשְׂרִים
אַמָּה אָרְכּוֹ עַל־פְּנֵי רֹחַב הַבַּיִת עֶשֶׂר
בָּאַמָּה רָחְבּוֹ עַל־פְּנֵי הַבָּיִת׃

שהיתה לצד עזה שלמה היה שיעור ששים אמות ארבו ועשרים
רחבו ושלשים קומתו, והחולם שהיה קודם להיבל, במו
שהוא בבית השנים להתקן לדם עלמו שמה קודם שיבבם
להיבל לפני הלדון, ובחולם היה מזבח העולה וביור וכנו.
ואמנם בדברי הימים בקרא בל הבית חולם בלשון בולל,
והוא כמו שלומרים לבל דירת המלך ובית מלבותו היבל
המלך, עם שיש בו היבלות ודבירים וחולמים ושאר הבתים,
לפי שם * ויתן דוד לשלמה בנו את תבנית החולם ואת בתיו ל"ה ק' בן י"ח
ואבזביו ועליותיו וחדריו הפנימיים ובית הבפורת, וחפלק
מהמפרשים שחשבו שהיה החולם הבזבר בזה הפסוק הוא
החולם הפרטי לצד לפני היבל, ואיך יפמר עליו הבתוב
ואת בתיו ואבזביו? לבל לפמו בלי ספק על בל הבית בבלל
מבית ומחון, כי מבל זה בתן דוד לשלמה את התבנית לא
מהחולם בלבד: ומפר בתן (ב, ג)

שהבית לצד עזה שלמה היה
שיש אמות ארבו ועשרים
רחבו ושלשים קומתו, והחולם
שהיה דבק עם הבית (והוא
לפי שהיה על פני היבל הבית)
היה ארבו עשרים אמה בנגד
הבית ועשרה אמות רחבו,
והיו לם בן הדביר והיבל
והחולם שלשתם שבעים אמות
בארך ועשרים ברוחב. ואמה
תראה שהארך והרוחב לצד זבר בזה הבית, היו הבפל
מצד עזה משה במזבן, בי המזבן היה שלשים אמה ארבו
ועשר אמות רחבו, ואמנם בענין הנוכחי היה זה הבית יותר
מהבפל, בי היה המזבן עשר אמות והבית היה שלשים אמות
קומתו, ובמו שזבירתי בספקות, והסבה למה לא אמר בתוב
הזה בענין הנוכחי הערך לצד אמר בארך וברחב עם המזבן
היא, לפי שלהיות המזבן בעזה לפי שעה והיה יריעות ולא
היו עליו מלמעלה בית לצד ועליות, לא בעזה יותר נבוה
והיה עשר אמות בלבד, לבל בית הלקיס הזה שהיו עליו
עליות זו למעלה מזו, במו שאמר וגזוביו ועליותיו, וכמו
שאמרו חו"ל ובתב יוסף ן' גוריון שהיה הבית במו מגדל גבוה בשם' תמיד
ורחבו בשמים והיו עליו שלשה עליות גבוהות הרבה זו על גב ומידות
זו, הנה בדי לסדר הבית שיהיה גבוה מאד הוצרך לעשות ספר ו' פנ"ה
בתקרה הרחבה שלשה פעמים יותר גבוה מאשר עזה משה
המזבן, ולזה היה שלשים אמה, ואמנם מה שבזבר לצדי זה
שהיה החוצך עשרים אמות, לאחוב שבותלי הבית עד התקרה
היה גבהם שלשים אמה במו שבזבר, ואמנם הבותל לצד היה
מבדיל בין הקדש ובין קדש הקדשים לא היה גבוה בי אם
עשרים אמה, בי היו חותם עשר אמות לצד למעלה עד
הספון פתוח' ומבלי מסך בלל, בדי שיבבם בו עזן הקטורת
ממזבח הקטורת לצד היה בהיבל אל קדש הקדשים, ועל
הבותל הזה המבדיל בין הדביר והיבל אמר הבתוב שהיה
עשרים אמה, ואמנם המלה ועשרים אמה לצד בזבר בדברי
הימים, בבר קבלו המפרשים שהיה גובה החולם בלבד לא ל"ה ב' ג' ל'
ההיבל והדביר, והביאם לדעת הזה מה שבאמר אמה * והחולם
לצד על פני החוצך על פני רחב הבית לאמות עשרים והגובה
מלה ועשרים ולפחו מפבימה זהב טהור, אמור שהגובה
הזה יקוור בלבד לחולם, ואפלא מהם איך יפלו בדעת
הבפסד הזה? בי הנה הגובה לצד זבר יקוור לבל הבית
לצד בזבר בבתוב לא לחולם בלבד, ואעידה לי בזה שני
עדים בשמים. האחד אמרו למעלה ואלה הוסד שלמה
לבנות את בית האלקי' החוצך לאמות באמה הראשו' לאמות שלש
ורוחב לאמות עשרים והחולם לצד על פני החוצך על פני
רוחב הבית לאמות עשרים והגובה מלה ועשרים ולפחו
מפבימה זהב טהור, ואם היה בלאת הגובה הזה חוור
לחולם

לאולם בלבד, הנה לא ידענו ולא נזכר גובה לדביר ולהיכל, אבל האמת הוא שזכר הבית הכולל דביר והיכל וארכו ורחבו והאולם אשר לפניו וארכו, וזכר הגובה אשר היה, ר"ל לכלם לדביר ולהיכל ולאולם יחד. והעד השני הוא אמרו ויצפהו מפנימה זהב טהור, וזה אי אפשר שיחזור לאולם אשר לפני הבית, כי לא היה בו זהב כלל כמו שיבא אחרי זה, אבל אמרו על הדביר וההיכל, והוא המורה שגם הגובה הנזכר הוא חוזר לבית בכלל כמו צפוי הזהב לא לאולם בלבד, אבל האמת הברור הוא שעל הדביר וההיכל והאולם היו עליות זו למעלה מזו כמו שאמרתי, והבית המקודש מן הקרקע ועד הספון שהיא התקרה הראשונה היה שלשים אמה קומתו, ומהספון למעלה היו תשעים אמה קומתו כגובה העליות השלשה אשר על הבית כלם, והיו אם כן הגובה מהבית עם העליות כלם מאה ועשרים אמה. הנה אם כן צדקו הפסוקים כלם, אם אמרו ושלשים אמה קומתו, שהוא מן הקרקע ועד הספון והתקרה הראשונה, ואם אמרו מאה ועשרים אמה, הוא מן הקרקע ועם העליות כלם אשר על הבית, ואם אמרו עשרים אמה, הוא בכותל המבדיל בין הדביר וההיכל, ואין אם כן בזה סתירה ולא חלוף.

[ד] וַיַּעַשׂ לַבַּיִת חַלּוֹנֵי שְׁקֻפִים אֲטֻמִים׃
[ה] וַיִּבֶן עַל־קִיר הַבַּיִת יָצִוּעַ סָבִיב אֶת־
קִירוֹת הַבַּיִת סָבִיב לַהֵיכָל וְלַדְּבִיר
וַיַּעַשׂ צְלָעוֹת סָבִיב׃

ואפשר לומר עוד שהיה הדביר שהוא קדש הקדשים מרובע, והיה עשרים ארכו ועשרים רחבו ועשרים קומתו כפשט הכתוב, דוגמת מה שעשה משה שהיה גם כן מרובע עשר על עשר, ולזה נאמר שהיה גבהו עשרים אמה, רוצה לומר בדביר לבד, והיה ההיכל שלשים אמות כמו שנזכר בכתוב, לפי שהיה יותר גבוה מהדביר עשר אמות, והיו העליות מלמעלה שוות בגג העליון שבהם, ואם כן אמרו שלשים אמות קומתו יובן על ההיכל בפרט, ועשרים אמות קומתו הוא הדביר לבד, ומאה ועשרים אמה הוא גובה הבית כלו והאולם עם העליות.

יחזקאל מ"א ד' ואמנם בספר יחזקאל * בבנינה זכר אורך קדש הקדשים ורחבו ולא זכר גבהו כלל, אולי היה עקר המצוה בארך וברחב בלבד. וה"ר דוד קמחי כתב שהדביר היה שלשים אמות בגובה, ואמנם עשרים אמה מהם היו הכותלים כסוים בעצי ארז והיו מצופים זהב והעשרה אמות העליונות ממנו צפה

דה"ב ג' ו' מאבנים ומרגליות, וכמו שאמ' בדברי הימים * ויצף את הבית אבן יקרה לתפארת, ואחר כך אמר ויחף את הבית זהב, נראה שהיו בדביר שני צפויים, אחד מהם מזהב והאחר מאבני מרגליות, וכן כתבו הר"לבג בפירושו לדברי הימים ונכון הוא. הראיתיך אכ"ה הדעות כלם בביאורו ואתה המעיין

(ד) תבחר ותקרב: וספר הכתוב שעשה לבית חלוני שקופים אטומים, ומהפרשים כתבו שחלוני הוא מוכרת, והוא כמו חלונות, ושהיו שקופים מבחוץ ואטומים מבפנים כדברי

מנחות פט"ו חכמינו ז"ל, אמרו לא לאורה אני צריך, רוצה לומר שיהיו

דף פו ע"ב רחבים מבחוץ וצרים מבפנים הפך מנהג העולם, לומר שהקדוש ברוך הוא לא היה צריך אור מוחש בביתו, כי באורו נראה אור ודרך דרש הוא, כי כבר התבאר במופתי ההנדסה, כי מפני היות החלונות רחבות מבחוץ וצרות מבפנים הולכות בשפוע ירבה יותר האור בבית, וכמו שכתב הר"לבג. ויותר נכון לפרש בזה שהם שמות הפכיים, ר"ל שקופים

בראשי' כ"ו ח' מלשון פתיחה והשקפה, כמו * וישקף אבימלך, * בעד

שופטי' ה' כ"ח החלון נשקפה, ואטומים מלשון סתימה, כמו * אוטם

משלי כ"א י"ג אזנו * אוטם שפתיו, וענינו שהיו החלונות האלו עשויים

שם י"ז כ"ח בתקון מלאכה כמו אשנבים וחרכים, כדרך שעושים המלכים מענין שבכה דקה כסדקים דקים, שהמלכים עומדים שמה בחלונות ההם והם רואים את הכל ואינם נראים, ולפי שהיה אם כן בחלונות ההם חלק מהפתוח וחלק מהסתום כאלו הם מורכבים משניהם, לכן קראם שקופים אטומים

בראשי' כ"ג ד' על דרך * גר ותושב. והנה עשה שלמה זה, לפי שיבא אור לבית מאותם החלונות ולא יוכל אדם מבחוץ לראות בהם דבר, ועל זה הדרך יפורש מה שאמר יחזקאל * וחלונות

יחזקאל מ' י"ו אטומות אל התאים וגו'. ואפשר עוד לפרש חלוני שקופים אטומים, שהיו חלונות מעוקמים ולא היו הולכים על זוית ישר כי אם בעקום, כמו שעושים בחומה הרחבה מאד שעושים בה האשנב בזה הדרך, ולזה קראם שקופים אטומים להיותם פתוחים קצת ואטומים קצת. ומאשר אמר הכתוב ויעש לבית ולא אמר ולא אמר ויעש בבית, אדרוך אני דרך אחר מהפירוש, והוא ששקופים אינם פתוחים, כי אם מענין ההשקפה והיא הראייה, וידמה ששלמה צוה לעשות חלונים מזכוכית להשים בבית כדי שיכנס בהם האור ולא יראה אדם בהם דבר, וזהו אמרו ויעש לבית חלונים שהם שקופים, ר"ל נראים ובהירים בעצמם, והיו אטומים כי לא היו פתוחים כי אם סתומים, להיותם מזכוכית שהוא דבר מקשיי מדובק ומתאחד יחד ונקראים בלעז וידר"יאדש, וגם היום ינהגו בבנינים הגדולים לשום אותם בקירות הבתים:

(ה) ויבן על קיר וגו'. ראוי שנעיין ביציעים האלה אשר עשה סביב הבית דברים. ראשונה למה היו שלשה יציעים ולא עוד? בהיות הכותל שהיו סמוכים אליו שלשים אמה קומתו או עשרי' אמות לפחות כפי הדעות, ואחרי שיהיה כל יציע חמש אמות קומתו, היו אם כן יכולים לעשות שם ארבעה יציעים זה למעלה מזה, או ששה כפי כל אחד מהדעות הנזכרים. ושנית למה לא היו היציעים שוים ברחבם, והיה אחד מהם חמש אמות רחבו והאחר שש אמות רחבו והעליון שבע אמות רחבו? והיה ראוי ויותר נאה ומיופה בהיותם שוים. שלישית אם היה שהביא הצורך להיותם מתחלפים ברחבם, היה ראוי שיהיה היציעה התחתון יותר רחב ואשר עליו יותר צר והעליון שבהם צר שבכלם, והנה נעשה בהפך, כי היה התחתון יותר צר לפי שהי' חמש אמות רחבו, והתיכונה יותר רחב שהיה שש אמות רחבו, והעליונה שבהם יותר רחב מכלם שהיה שבע אמות רחבו אשר לא כדת המלאכה. והנה בפי' היציעים האלה וענינם כתבו חכמי הנוצרים ומפרשיהם, שהיו נכנסים בכותלי בית המקדש קורות של עץ חזקות מאד ויוצאות מהכותלים לחוץ, והיו עליהם צלעות ארזים לקרקע וגם כן הושמו בהם צלעים, והיו הולכים האנשים ביציעים ההם לראות ולצעד בהם והם הנקראים בלעז קורי"דורי"ש, ולפי שלא יתחברו האנשים לכותלי בית האלקים מפני קדושתם, היו נבדלים צלעות הארזים מהכותלים מעט באופן שאדם לא יוכל לגעת בהם, והיו אם כן היציעים כלם מעץ. ופירשו ויעש צלעות סביב, הוא שאמרו על המעקה שהיה ביציעים שהיה עשוי מעצים גם כן, כדי שלא יפלו האנשים מהם, והיה אחד מהיציעים יותר רחב מחבירו כמו שזכר. ושאמרו כי מגרעות נתן לבית חוצה לבלתי אחוז בקירות הבית, הוא להודיע שאותם צלעות הארזים לא היו מגיעות לכותלי המקדש אבל היו מגרעות שמה, רוצה לומר מרוחקות מהכותלי' כדי שלא יוכל האדם לאחוז בקירות הבית ולקרב אליהם. והמפרשים שלנו כבד עליהם פירו' הפסוקים האלה, ולא נראה מדבריהם מה היה אופן היציעים האלה, וגם אם היו כלם מעץ או היו גם כן מאבנים? והנראה אלי בזה הוא, שאחרי שזכר הכתוב התבנית הראשון מהבית בכללותו ומרחקיו, זכר שמיד עם בנין כותלי הבית בנה גם כן יציעים סביב הבית מבחוץ, והם בתים שהיו סמוכים לבית להשתמש בהם בדבר קדושה, ושהם היו סביב הבית משלש צדדיו, רוצה לומר מצד המערב ומצד הדרום ומצד הצפון, לפי שלא היה יציע מצד מזרח ששם היה האולם ומשם היו נכנסים הכהנים לבית המקדש, הנה אם כן עשה

2011 Ministerio de Cultura

מצלעת הלדדים הפלה כותלים סביב כותלי הבית, והיו מרוקקים כותל לותם היציעים מהבית ומצ לחות, זוה היה רקבם של היציעים מלמעה והוץ היה החלל שבהם, ולפי שהבתים ההם היו לריכים תקרה, הנה כדי שלא יחזק קורות לותם היציעים בקירות הבית וכותליה, ולא יעשו חורים בכותלי בית המקדש להכניס בהם קורות היציעים ההם, החכים שלמה לעשות בכותלי המקדש מגרעות מבחון, לל שהיה קיר הבית החלקי וכותלו רחב ביסוד ועולה ברקבו מלמעה כל מקום היסוד ומהכותל לחוץ על הארץ חמש למו', והוא היה המקום הרלוי לשום בו תקרת היציע הרחתונה, ושם נעשה הכותל לר לחה לחת, בתופן שהיה שם בכותל מקום לשום עליו לותם התקרה, ועולה הכותל משם בחותו לרות חמש לחות לחרות, ושם יעשו בכותל מגרעת לחרת שתהיה יותר לר לחה לחת לחרת לשום שם תקר' היציע העליונה. הנה לם כן כותלי הבית מבפנים היו ישרות וזוות אין בהם כפתל ועקש ולא תוספת ולא חסרון, לבל חבר החון מחמש לחות לחמש למו' היו בהם מגרעו', והיה הכותלים הולכי' למעל', ובגבול החמש למו' הרחתונים כעשה המגרעת לחה לחת מחחר היה הכותל למעה ביסוד, ובחמשה לחות העליים כעשה מגרעת לחרת מלחה לחת, והיה לם כן הכותל שתי לחות בלותו מקום לר מחקום התחלתה למעה, ולחרי עלות לל חמש לחות העליים כעשה מגרעת לחרת בכותל לחה לחרת, ושם עד למעלה הלך הכותל בלותו לרות, הנה לל"ב היה הכותל מלמעה יותר רחב מחחר היה ביציע החלישי ושם על למעלה לגג שלשה לחות, לפי שביציע הרחתון' נגרעה לחה לחת, וביציע העלי' נגרעה לחה לחת שהיו לם כן שתי לחות נערך לל החעה, והשלישי' נגרעה לחה לחרת שהיו שלשה לחות חסרות מרוחב הכותל לחר מלמעה, ובלותם המגרעות היו נותנים תקרות היציעים מבלי שיעשו חורים בכותלי הבית, ולא יכיפו עליהם ברזל ולא יחחזו מכותלי הקדש. ומזה תדע למה היו היציעים ברוחב כל כך, שהוא לפי שהיו בתים והיה החלל שבהם לותו הרחב חמש לחות חחר. ותדע למה היו שלשה יציעים ולא עוד, שהיה זה לפי שעד חמש עשרה לחות מהכותל עשה היציעים ושם ומעלה לא כעשה דבר, בעבור שהיה פנוי לעשות שם החלונים שקופים לעומ' לבית חחר. ותדע גם כן למה היה החלל חמש לחות רחבו והשני שש לחות והשלישי שבע לחות, לפי שהרלוחה משם היה רחבה וחלולה חמש לחות לא עוד, לחכם ביציע השני כשערך למה לחת יתרה שיקבו מהכותל לשום שם התקרה בלופן שיעשו החמש לחות פנויים לבית, וביציע השלישי היו שבע לחות לפי שהבתים משם היו במגרעות למורך התקרה ושחר חלל הבית בכל היציעים בלותם החמש לחות חחר. ותדע גם כן למה היה היותר רחב הוץ התחתונה, לפי שבכל עוד שהיה הכותל עולה היה לריך להרחיב למה לחת בכותל לתקרת כל יציע. ופי' הכתובים מבואר משם שאמרתי, כי אמרו ובן

במדב' ב' כ' על קיר הבית, פירו' כמו עם קיר הבית, כמו * ועליו מעם מבחה, כלומר ומלבד קיר הבית עוד בנה יציעים שבהם כותלים מחין כותלי הבית, ואמרו סביב להיכל ולדביר להגיד שחלל ההולם לא היה יציע כי לם מצלע לדדים מערב וררום ולפון. ואמרו ויעש חלעות סביב, לאמרו המפרשים והוא מבואר בפרק המוכר, שיציע וחלע ותא כלם דבר אחד, כב מ"ח עיי"ש ואין כן דעתי כי כל אחד משם הוא דבר אחר בפני עלמו, כי הנה יציע הוא הבית הפעשה סביב לדביר ולהיכל, וחלע הוא לוח עץ, וכמו שאמר * ורוחב החלע החמשית חמש, ורוחב החלע הרבע לאמת חלע אחת שלש, והתא הוא כפי שפיר' יחזקאל יציע, שהוא הבית הנקרא לשכה, ושם היה חלע אחד על היציע והלשכה יהיה עכפ שם מצותף, כלומר על הלשכה וכאמר על לוח העץ כמו שזכרתי. וזכר הכתוב הנה שאותם היציעים עם היותם סמוכים לבית החלקים, הנה היוצד בהם לא היה נוגע ידו בכותל המקודש, לפי שהיו חלעות סביב, רולה לומר לוחות עץ על הכותלים סביב הבית חלל האוץ, וכאלו היו נשמרים הכותלות מנגוע בהם: ואמרו ויציע התחתונה, לפי שהיא (ו) הקרובה לקרקע הארץ, והתיכונה היא האמצעית, והשלישית היא העליונה שבהם. והנה קראם תחתונה ותיכונה ושלישית בלשון נקבה בהיות יציע זכר, כי כן דרך הלשון, ויחזקאל אמר * והנה שם כ"ג לשכות ורלפה עשוי לאחר סביב וגומ', ואמר עשוי לשון זכר בהיות רלפה לשון נקבה, וכן האחר האומר שהאחר הוא זכר ואלונה נקבה, והיה זה לפי שכל דבר שאין בו רוח חיים אפשר שיכונה בזכרות או בנקבות: והנה אמר אחר (ז) זה והבית בהבנותו אבן שלמה וגו', להודיע למה עשה שלמה אותם המגרעות, והיה יותר טוב לעשות קורים בכותלי הבית להכניס שמה קורות היציעים, ואמר שהיה זה לפי שאבני ההר והגזית וכל כלי ברזל לא נשמע בבית בהבנותו, ולזה כלערכו לעשות אותם המגרעות זכר בכותלים. ואמרו אבן שלמה אבא, לל שבאו שהמיעט והביאם מההר כך היו מביאים אותם. ואחכם למה אמר שלמה מלאכת כל כלי ברזל בבין בית המלקים, לאחרי שהכתוב לא אמרו כי אם בבין המזבח בלבד, הוא למעלת הבית ושלמותה, שלא יבא לבבין אבן ואבן בלתי שלא שיערך לאחוריו ולפתחו ולפשלו ולא דבר אחר יצערך לתקנו שמה, אבל היו בתים החבנים והעלים כלם בשלמותם ובמדותיהם הרלויים בחכמה רבה, כדי שהרואים לא ירלו דבר בלתי כשלם, וכאלו אין השמים היו בתים הדברים ההם בהבינן ובקומתן לפאר מקום מקדשו יתי', וכמו שדרשו בפסיקתא רבתי, והבית בהבנותו, כשהיה בבנה אין כתיב כאן, אלא בהבנותו, מלמד שהיתה המלאכה נכנת ופורחת ועולה, רמזו בזה למה שאמרתי. ואחכם במכילתא אמרו שלא, שמה מזבח הקל לאמור לבנות בו גזית היכל פ' יתרו וקדש הקדשים תמורים היו דין שיהא לאמור לבנות בהם גזית? ולבן דרש ר' שמעון בן אלעזר המקדש בברק להאריך ימיו שלא קדם, והברזל בברק לקבר ימיו שלא קדם, היו דין שיכיף המקבר על המאריך. ואחרי שפפר בבין כותלי בית המקדש ושאר כותלי היציעים המחוברים להם מבל חון, אמר (ח) פתח הכלא בתיכוכה אל בתף הבית הימנית ובלולים, שלא אל תחשוב שמהיציעים הללו שזכרתי היה נכנם אדם לבית, כי לא היה משם פתח פתוח לבית פנימה, ומפתח שהיה בין התחתונה לתיכוכה היה לרוח דרומי מהבית, וכן מה שבין התיכוכה לעליונה הפתחים היו לאותו לד, ושלא אל בתף הבית הימנית, שלא אל הרוח הדרומי מהבית מבחון, ואל אם לא היו נכנסים בבית היאך היו עולים מיציע אל יציע? לזה אמר ובלולים, שלא היו שמה מעלות לבבים ולא מעלות עלים כי אם בלולים, והם עמודים חלולים עשויים מעלות סביב

סביב והעולה בהם עולה דרך הקף · ואחרים פירשו בלולים שהם מענין ארובה, כלומר דרך ארובה היו מזו לזו, וכן בדברי חז"ל לול הפתוח מבית לעלייה · והנה אמר פתח הצלע ולא אמר פתח היציע, לפי שאחרי שהיציע מצופה צלעים היה מכונה בלשון צלע, שהוא השטח הנראה: ואמנם אמרו (ט) ויבן את הבית ויכלהו ויספון את הבית גבים ושדרות בארז', לא להגיד שנשלמה מלאכת הבית, כי עוד יוסיף לספר מהמלאכה ההיא כהנה וכהנה, אבל אמר שאחרי אשר כלה לבנות כותלי הבית (כי אליהם קרא בשם בית) הניח הקורות שהוא הספון · וגבים פירשו בו שתקרת הבית הראשונה נקראת גבים, ושהיה של ברושים, ושהיה על אותה התקרה שקרא גבים תקרה אחרת מעצי ארזים, וזהו שאמר ושדרות בארזים · ואחרים פירשו שהיו אותם הקורות מצויורות בהם גבים, ר"ל בחתוכים כדמות גבים · והר' דוד קמחי פי' גבים כמו צלעות מלשון חז"ל, ועניינו שעש' את הבית צלעות ברושים, ואתה רואה שכל מה שאמרו בזה הוא בלתי מתישב · והיותר נכון אצלי הוא שהגבים הם העליות שהיו על המקדש ולגבהם נקראו גבים, וכן * הרים גבנונים, מלשון גובה, ומזה הענין אמרו * עשה הנחל גבים, שהם מקומות חלולים גבוהים מלאים מים, והודיע הכתוב בכאן שאחרי בנין הכותלים ספן את הבית, והספון הוא הוא התקרה אשר על הבית ועשה למעלה גבים, ר"ל עליות גבוהות, וליפוים היו מסודרות מעצי ארזים, וזהו ושדרות בארזים, כלומ' שלא הניחו העצים כי אם בסדור מופלא, ושדרות הוא בס"ן ועניינו כמו סדורות: ואמנם אמרו אחרי זה ויבן את היציע (י) על כל הבית חמש אמות קומתו ויאחז הבית בעצי ארזים, הוא כי לפי שזכר למעלה ענין היציעים ורחבם ולא נזכר כמה היה קומתם והגובה אשר היה מיציע אל יציע, לזה הוצרך לומר שהיציע הנזכר למעלה אשר בנה עם הבית, ר"ל סמוך לבית כמו שפירשתי, היה חמש אמות קומתו, ובזה אחז היציע ההוא הנזכר את הבית בעצי ארזים שהם הקורות הסמוכות על קיר הבית המונחו' על המגרעות, ולהתחברותם אמר שאחז היציע את הבית והתחבר עמו בעבור עצי הארזים שהם הקורות שהיו מהיציע עד כותלי הבית כמו שנזכר · והיותר מתיישב אצלי בפירוש היציעים האלה, הוא שנאמר שלא היו בתים לדור בהם כ"א מקומות נעשים סביב כותלי בית המקדש וסמוכות אליהם מעצים עשויים על קורות חזקות של עץ יוצאות מהכותלים לחוץ, והיה הקרקע גם כן מלוחות עץ, כדי שילכו הכהנים והלויים באותם היציעים לטייל ולראות למרחוק ולצעד בהם והם הנקראים בלע"ז קורידורים, כמו שפירשו חכמי הנוצרים · ואמנם אמרו ויעש צלעות סביב, יראה שהיו עמודים של עץ מיציע אל יציע, כי היה היציע מצד אחד סמוך אל כותלי הבית ומצד חוץ היו לו הצלעות ההם, לפי שהיציעים היו תחתיים שניים ושלישים והיו צריכים לצלעות כדי שהיציע העליון יסמך עליהם מצד החוץ וגם כן המעקה שהיה להם, ולפי שקורות היציעים ההם לא יכנסו בכותלי בית השם, נתן מגרעות בכותלי בית מצד החוץ לבלתי אחוז בקירות הבית, ולכן מפאת המגרעות ההם היה היציע התחתונה חמש באמה והתיכונה שש באמה והשלישית שבע באמה, כי היו היתרונות ההם כפי מגרעות הכותלים והיציעים היו שוים מצד חוץ, ולא היה אחד מהם יוצא לחוץ יותר מהאחר,

ובזה כלו יפורשו הכתובים באותו אופן אשר פירשתי, וכאלו הפירוש הזה הוא מורכב ממה שפירשו חכמי הנוצרים בפסוקים וממה שפירשתי אני:

(יא) ויהי דבר ה' וגו' · ראוי שנתן הסבה למה באה הנבואה הזאת בזה המקום? שהיא השאלה הראשונה שהערותי בפרשה, וראוי שנעיר עוד על הפסוק שאמר ויבן שלמה את הבית ויכלהו, שיראה בלתי צודק, לפי שעדיין לא נשלמה מלאכת הבית · והנראה אלי בכל זה הוא, שלפי ששלמה נתעצם מאד לעשות בנין הבית בקיום מופלא, אם מפאת האבנים שהיו אבנים גדולות ואבנים יקרות אבני גזית לעד בצור יחצבון, ואם מפאת העצים שהיו עץ ארז שלא יכנס בו עפוש בשום זמן, וכל זה היה למען יעמדו הדברים ההם כימי השמים על הארץ, לכן קודם שיעשה שאר ההוצאה מהצפוי מעצי ארזים ומהזהב בבית ובכרובים ובכלי הבית באה לו הנבואה הזאת, וכאלו עשה השם ית' בו התראה:

(יב) ואמר הבית הזה אשר אתה בונה אל תחשוב שלמה שהוא יעמוד לעד ולעולמי עולמים, ובעבור זה תעשה הבנין כל כך קיים וחזק, כי הנה התמדתו תלוי בתנאי אם תלך אתה והבאים אחריך בחקותי אז אקים את דברי הטוב אשר דברתי לדוד, והוא שאשכון בתוך בני ישראל ולא אעזוב אותם, ומזה נמשך שאם לא יעשו כן יחרב הבית ולא ישכון בו הכבוד האלקי, ובזה היה לו מההערה והרמז על מה שיהיה באחרית הימים · וגם אמר כנגדו הדברים ההם כלם, ר"ל אם תלך בחקותי וגו', להעירו שהוא עצמו עם היותו עתה דבק בעבודה האלקית ובבנין בית האלקים, הנה עוד מעט יסור לבבו מאחרי ה' · ובסדר עולם אמרו שבאה לשלמה הנבואה הזאת על ידי אחיה פרק ה' השילוני, וכבר הוכחתי במה שעבר ששלמה נביא היה, אבל הנבואה הזאת אולי שבאה אליו על ידי נביא אחר אעפ"י שהוא היה נביא לה', כדי שיתבייש ויתפעל יותר מדבריו ויהיה הנביא ההוא עד באותה התראה · וכבר יראה שבאה הנבוא' הזאת על יד נביא לשלמה, מאשר נאמר בספור אחרי זה וירא ה' אל שלמה שנית כאשר נראה אליו בגבעון, מורה שבגבעון נתנבא שלמה ראשונה, ושהנבואה שבאה אליו אחרי הבנין היתה אליו נבואה שנית כמו אותה שהיה בגבעון, ויתחייב מזה שהנבואה הזאת אשר ביניהן היתה על יד נביא אחר, ולכן לא היה מן המנין ולא היה כאשר נראה אליו בגבעון: ואמנם אמרו כאן עוד ויבן שלמה את הבית ויכלהו, (יד) אי אפשר לפרשו שכלה מלאכת הבית והשלימה, לפי שאחרי זה ספר מהמלאכה דברים רבים, וגם אין ראוי לפרש שאחרי שכלה לבנות כותלי הבית וכלה ספויו וקרויו באופן הנזכר בנה את קירות הבית מבפנים, לפי שזה עצמו כבר נאמר למעלה ויבן את הבית ויכלהו ויספון את הבית גבים ושדרות בארזים, ולכן נראה אלי לפרש שעם היות שבאה לשלמה הנבואה שזכר אשר רמז לו יתברך שלא תתמיד הבית זמן הרבה, לפי שהיה הייעוד הנאמר לדוד תנאיי בקיום המצות, והיה ראוי שיחלשו בזה תאוותיו ורצונו בבנין וירפו ידיו, ויאמר מה לי בבנין הזה אחרי שנכרים יבאו שעריו, הנה עכ"ז להיות שלמה גדול הלב לא רפו ידיו מהבנין ולא נמנע ממנו, אבל על כל פנים בנה את הבית וכל' את כל מלאכתו, לפי שכמו שזכר החוקר מטבע גדול הלב הוא שיעשה ההוצאה ארי"ו בדברים הגדולים כאלו לא ימות ויחיה עדי עד, וזה צורך המאמר הזה, ולמה נאמר בזה המקום:

ויבן את

2011 Ministerio de Cultura

(עו) ויבן את קירות הבית מבית ונו׳ לפרי שבפסוקי לפר קדמו
פפר בנין כותלי הבית המקודש ומה שעשה מקון לבית ׳
פם מהיציעים והחלונות ופם מהעליות כמו שפירשתי ׳ פפר
עתה מה שעשה בבית מבפנים ׳ ורקוי לעיין בפסוקים הללה
כי בלו בהם דברים זרים ׳ לקמן שלפרי שלפר ויבן את
קירות הבית מבית בפלעות לרוזים מקרקע הבית ועד קירות
הפפון לפה עץ מבית ויקף את קרקע הבית בפלעות ברוזים ׳
שהיה וה כולל הבית כלו הדביר וההיכל ׳ יקשה מלד למה
חזר לומר ויבן את עזרים לפה מירכתי הבית בפלעות לרוזים
מן הקרקע ועד הקירות ? כי הנה כח המלפר הזה הוא עלמו
המלפר הקודם ׳ פם לפ שלפרו לקמוכה דרך כלל שכל הבית
מן הקרקע ועד הפפון לפה לרוי׳ וצריך לפרו בדביר בפרט ׳
וזבית בלפרו ולרו לל הבית
פניפה וגומר הכל לרו ׳ כי
ההודעה הזאת שהכל היה
מלופה בלרו כבר ידעבוה
פעמים מהפסוקים בכלל
בבית ובפרט בדביר ׳ ומה
לורך היה בהשבותה ? וגליפת
בלפרו ולפבי הדביר עזרים
לפה וגו׳ ׳ ופם היה שבבר
ידעבו שהיה הדביר עזרים
לפה לרבו ועזרים רקבו
ועזרים קומתו ׳ כמו שלפר
ויבן את עזרים לפה מירכתי
הבית בפלעות לרוזים וגומר
מבית לדביר לקדש הקדשים ׳
מה רלה להודיעבו כאן פעם
לחרת בלפ לורך ? ורביעית
בלפרו כאן ויקף מוסף לרו ׳ והנה בכאן היה מספר בנין
הבית מבפנים לפ בנין הכלים ׳ ולמה לפ בן זכר בנין מוסף
הזהב בוולת מקומו ? והיה רלוי שיזכרהו לחר כך כשזכר
מעשה המנורה והשלחן בספור הכלים וכן נזכר שם עמהם ׳
ובפ לפ כאן לפ לורך ׳ ולמצית בלפוי הזהב שנזכר פעמים
רבות ׳ פם בלפרו רלשונה וליפהו זהב סהור ׳ ולפר לחרי
כן ויקף שלמה לת הבית מפניפה זהב פגור ׳ ופם בלפרו
פעם לחרת וליפהו זהב ולת כל הבית לפה זהב ׳ ורלוי
שבתחל בפירו׳ הפסוקים והכר מהם המותרות הללה לחר
הערותי ׳ ולומר שתכלית הספור הזה הוא להודיעבו בבנין
הבית המקודש לרבעה דברים ׳ לחד שהבית הלקי הכולל
הזה ׳ ל״ל דביר והיכל כלו היה מלבד הלפכים היקרות לחר
בעשו מהם הכותלים ׳ הנה עוד היה הבית מלופה עץ ׳ פם
הכותלים היו מלופים עץ לרז ׳ ופם הקרקע היה מלופה עלי
ברוזים שהם יותר מקריים ויותר כבדים ויותר בלותים לפפוי
הקרקע ׳ בלופן שלפ היה בכל הבית לבן גרלה כי כלו היה
מלופה עץ ׳ וזה היה עלוי גדול מלד ׳ כי בהיות הכותלים
כלם מלפכים גדולים לפכים יקרות לפכי גוית במלוכה יפה
מלד ׳ כפה לותם מלותם עלים היקרים ומעולים ׳ ורלוי
שתדע שלותם פלעות לרוזים לחר לפה בהם כותלי הבית לפ
היו כלחזים בכותלים לבד היו להם במלוכתם מקומות להכנם
פלע זו בפלע זו ׳ בלופן שהיו לחוזות בעלמם ולפ היו בכנסות
יחזקל מ״ח ו׳ בקירות הבית ׳ ולבן לפר יחזקאל בבניבה * והפלעות פלע
לל פלע ל״ג פעמים ובלות לקיר לחר לבית לפלעות סביב
סביב להיות לחוזים ולפ יהיו לחוזים בקירות הבית וגו׳ ׳ ל״ל
שהיו מסודרות לבל רוח שלשים ושלש פלעות ׳ כמו שתי ׳
והיו לחוזות זו בזו ולפ היו בכנסות בקירות הבית ׳ כי זה
מבפנים היה ׳ והוא היה דוגמת מה שעשה שלמה ׳ ולפ היה
זה עכין היציעים והמגרעות שזכר לחר כמו שתבא ה״ר דוד
קמחי ׳ הבי הוא שהבית הכולל הוא פלקו שלמה ׳ והיה
השליבית מהבו עזרים לפה קרבו לדביר שהוא קדש הקדשים ׳
ובי השלישים היו בהיכל שהוא קדש ׳ והודיעבו שליבית

(עז) ואת החלון עשה לחרי זה ויבן את עזרים לפה מירכתי הבית
בפלעות לרוי׳ וגו׳ ׳ לין בו יתור ׳ לפי שהוא להודיע שהתחלת
הלפוי והבפוי לפ היה מההיכל לבל התחיל לבפות הבותלים
בלותם הפלעות מבד הדביר ׳ שלהיותו המקום היותר מקודש
היה בניבו ברלשונה ׳ וכן עשה משה במלבת המשבן ברלשונה
עשה חלרון ׳ ודוד בהתעוררו לל בנין הבית לחר הנה לבבי
יושב בבית לרוים ולרון ברית ה׳ בתוך היריעה ׳ ולהיות
הלרון רלוי המשבה בבל הבנין תבן לת מקום מושבו
רלשונה ׳ ובלשון לחר בבלן ומהפוי לשר זבר דע שהדבר
לשר עשה רלשונה היה בעזרים לחה שהיו לבד לחד מירכתי
הבית ׳ ובתן הסבה למה עשה זה ברלשונה ׳ בלחרו ויבן לו
מבית לדביר לקדש הקדשים ׳ ל״ל והנה בבאה לו זה מבית בדי
להיות דביר ולהיות שם קדש הקדשים ולזה בבאה רלשונה :

(עז) ואחר שזכר שעשה זה בדביר זכר שעשה במותו בהיכל ׳ והוא
לחרו חיל ולרבעים בחה היה הבית הוא ההיכל לפני ׳ ל״ל
שההיכל שהיה לרבעים לחה לרבו והוא לפבים מן האולם ׳
שגם בן לפהו לרוזים מבפנים ׳ וכבר ידעת שמה שבזבר בלן
שהיה הדביר עשרים לחה קומתו לפשר לפרשו על הבותל
שהיה מבדיל בין הקדש ובין קדש הקדשים ׳ ולפשר לפרשו על
עגם הדביר שהיה מעזרים לחה בנוהה לבד עם היות ההיכל
שלשים לחה קומתו ׳ לו על חלוף הלפויים שהיו בו עזרים
לחה מלופים זהב ועזרה לחות לפה לבבים ומרבליות במו
שזבירתי ׳ ולחבם לחרו הוא ההיכל לפבי ׳ פירושו הוא
ההיכל לשר לפבים מהאולם ׳ בי היו בבבים הבהבים רלשונה
באולם ׳ ולפבים מהאולם היה ההיכל ׳ ולפבי לפבים היה
הדביר ׳ לו בלחר שבקרא ההיכל לפבי לפי שהוא לפבי הדביר
ובמוך אליו ׳ וכפי הפירוש הרלשון יהיה מלת לפבי במו בתוך
ובפנים ׳ ושהיה ההיכל לחרי האולם ׳ וכפי הפירוש השבי
יהיה מלשון קדימה ׳ שהיה קודם הדביר ׳ ולשר מלבנו
שבקרא קדש הקדשים לפני לפבים ׳ רלוי שבלחר שהוא
מהפירוש הרלשון ולינו מהשבי . וקול לחרו הוא ההיכל
לפני ׳

(עח) ובן לת קירות הבית מביתה ונו׳ . לפרי שבפסוקי לשר קדמו
פפר בנין כותלי הבית המקודש ומה שעשה מקון לבית ׳
פם מהיציעים והחלונות ופם מהעליות כמו שפירשתי ׳ פפר
עתה מה שעשה בבית מבפנים ׳ ורלוי לעיין בפסוקים הללה
כי בלו בהם דברים זרים . לקמן שלפרי שלמר ויבן לת
קירות הבית מביתה בפלעות לרוזים מקרקע הבית ועד קירות
הפפון לפה עץ מבית ויקף לת קרקע הבית בפלעות ברוזים ׳
שהיה וה כולל הבית בלו הדביר וההיכל ׳ יקשה מלד למה
חזר לומר ויבן לת עזרים לחה מירכתי הבית בפלעות לרוזים
מן הקרקע ועד הקירות ? כי הנה בח המלמר הזה הוא עלמו
המלמר הקודם ׳ פם לפ שלמרו לשמוכה דרך בלל שבל הבית
מן הקרקע ועד הפפון לפה לרוי׳ וצריך לומרו בדביר בפרט .
וזבית בלמרו ולרו לל הבית
פניפה וגומר הבל לרו ׳ בי
ההודעה הזאת שהבל היה
מלופה בלרו בבר ידעבוה
פעמים מהפסוקים בבלל
בבית ובפרט בדביר ׳ וצריך
לורך היה בהשבותה ? וגליפת
בלמרו ולפבי הדביר עזרים
לפה וגו׳ ׳ ופם היה שבבר
ידעבו שהיה הדביר עזרים
לפה לרבו ועזרים רקבו
ועזרים קומתו ׳ במו שלמר
ויבן לת עזרים לפה מירכתי
הבית בלעות לרוזים וגומר
מבית לדביר לקדש הקדשים ׳
מה רלה להודיעבו באן פעם
לחרת לבא לורך ? ורביעית
בלמרו באן ויקף מוסף לרו ׳ והנה בבאן היה מספר בנין
הבית מבפנים לא בנין הבלים ׳ ולמה לא בן זבר בנין מוסף
הזהב בוולת מקומו ? והיה רלוי שיזבירהו לחר בך בשבובר
מעשה המנורה והשלחן בספור הבלים וכן נזבר שם עמהם ׳
ובן אל באן לורך . ומצית בלפוי הזהב שבובר פעמים
רבות ׳ פם בלמרו רלשונה ויליפהו זהב סהור ׳ ולמר לקרי
בן ויקף שלמה לת הבית מפניפה זהב פגור ׳ ופם בלמרו
פעם לחרת ויליפהו זהב ולת בל הבית לפה זהב ׳ ורלוי
שבתחל בפירו׳ הפסוקים והבר מהם המותרות הללה לשר
הערותי . ולומר שתבלית הספור הזה הוא להודיעבו בבנין
הבית המקודש לרבעה דברים . לחד שהבית הלקי הבולל
הזה ׳ ל״ל דביר והיכל בלו היה מלבד הלפבים היקרות לשר
בעשו מהם הבותלים ׳ הנה עוד היה הבית מלופה עץ ׳ פם
הבותלים היו מלופים עץ לרז ׳ ופם הקרקע היה מלופה עלי
ברוזים שהם יותר מקריים ויותר בבדים ויותר בלותים לפפוי
הקרקע ׳ בלופן שלא היה בבל הבית לבן גרלה בי בלו היה
מלופה עץ ׳ וזה היה עלוי גדול מלד ׳ בי בהיות הבותלים
בלם מלפבים גדולים לפבים יקרות לפבי גוית במלוכה יפה
מלד ׳ בפה לותם מלותם עלים היקרים ומעולים . ורלוי
שתדע שלותם פלעות לרוזים לשר לפה בהם בותלי הבית לא
היו בלחזים בבותלים לבד היו להם במלבתם מקומות להבנם
פלע זו בפלע זו ׳ בלופן שהיו לחוזות בעלמם ולא היו בבנסות
יחזקל מ״ח ו׳ בקירות הבית ׳ ולבן למר יחזקאל בבניבה * והפלעות פלע
לל פלע ל״ג פעמים ובלות לקיר לשר לבית לפלעות סביב
סביב להיות לחוזים ולא יהיו לחוזים בקירות הבית וגו׳ ׳ ל״ל
שהיו מסודרות לבל רוח שלשים ושלש פלעות ׳ במו שתי ׳
והיו לחוזות זו בזו ולא היו בבנסות בקירות הבית ׳ בי זה
מבפנים היה ׳ והוא היה דוגמת מה שעשה שלמה ׳ ולא היה
זה ענין היציעים והמגרעות שזבר באן במו שבתב ה״ר דוד
קמחי . הבי הוא שהבית הבולל הוא פלקו שלמה ׳ והיה
השליבית מהבו עזרים לחה קרבו לדביר שהוא קדש הקדשים ׳
ובי השלישים היו בהיכל שהוא קדש . והודיעבו שליבית

(עט) ואת החלון עשה לחרי זה ויבן את עזרים לחה מירכתי הבית
בפלעות לרוי׳ וגו׳ ׳ לין בו יתור ׳ לפי שהוא להודיע שהתחלת
הלפוי והבפוי לא היה מההיכל לבל התחיל לבפות הבותלים
בלותם הפלעות מבד הדביר ׳ שלהיותו המקום היותר מקודש
היה בניבו ברלשונה ׳ וכן עשה משה במלבת המשבן ברלשונה
עשה חלרון ׳ ודוד בהתעוררו לל בנין הבית לחר הנה לבבי
יושב בבית לרוים ולרון ברית ה׳ בתוך היריעה ׳ ולהיות
הלרון רלוי המשבה בבל הבנין תבן לת מקום מושבו
רלשונה ׳ ובלשון לחר בבלן ומהפוי לשר זבר דע שהדבר
לשר עשה רלשונה היה בעזרים לחה שהיו לבד לחד מירבתי
הבית . ובתן הסבה למה עשה זה ברלשונה ׳ בלחרו ויבן לו
מבית לדביר לקדש הקדשים ׳ ל״ל והנה בבאה לו זה מבית בדי
להיות דביר ולהיות שם קדש הקדשים ולזה בבאה רלשונה :

(עח) ואחר שזבר שעשה זה בדביר זכר שעשה במותו בהיכל ׳ והוא
לחרו חיל ולרבעים בחה היה הבית הוא ההיכל לפני ׳ ל״ל
שההיכל שהיה לרבעים לחה לרבו והוא לפבים מן האולם ׳
שגם בן לפהו לרוזים מבפנים . ובבר ידעת שמה שבזבר באן
שהיה הדביר עשרים לחה קומתו לפשר לפרשו על הבותל
שהיה מבדיל בין הקדש ובין קדש הקדשים ׳ ולפשר לפרשו על
עגם הדביר שהיה מעזרים לחה בנוהה לבד עם היות ההיכל
שלשים לחה קומתו ׳ לו על חלוף הלפויים שהיו בו עזרים
לחה מלופים זהב ועזרה לחות לפה לבבים ומרבליות במו
שזבירתי . ולחבם לחרו הוא ההיכל לפני ׳ פירושו הוא
ההיכל לשר לפבים מהאולם ׳ בי היו בבבים הבהבים רלשונה
באולם ׳ ולפבים מהאולם היה ההיכל ׳ ולפבי לפבים היה
הדביר ׳ לו בלחר שבקרא ההיכל לפבי לפי שהוא לפבי הדביר
ובמוך אליו ׳ וכפי הפירוש הרלשון יהיה מלת לפבי במו בתוך
ובפנים ׳ ושהיה ההיכל לחרי האולם ׳ וכפי הפירוש השבי
יהיה מלשון קדימה ׳ שהיה קודם הדביר ׳ ולשר מלבנו
שבקרא קדש הקדשים לפני לפבים ׳ רלוי שבלחר שהוא
מהפירוש הרלשון ולינו מהשבי . וקול לחרו הוא ההיכל
לפני ׳

24 2011 Ministerio de Cultura

לפני ׳ שכל הפונים היו פונים בו והוא מובן שלישי ׳ אמרו
פד ל׳ ע״א במסכ׳ ברכות היה עומד בחוצה לארץ יכוון את לבו נגד
בסי׳ ח׳ מ״ד ירושלם ׳ שנאמ׳ * והתפללו אל ה׳ דרך העיר ׳ היה עומד
שם בירושלם יכוון את לבו נגד בית המקדש ׳ שנאמר * והתפללו
אל הבית הזה וגו׳ · עוד ספר הכתוב ענין אותם לחות
הארז והברוש אשר צפה בהם הקרקע והכותלים ׳ ואמר שלא
(יח) היו חלקות אבל היו מצויירות מפותחות ׳ וז״ש וארז אל הבית
פנימה מקלעת פקעים ופטורי צצים הכל ארז אין אבן נראה ׳
ר״ל והארז אשר צפה בו הבית מבפנים כמו שזכר ׳ היה
מלאכתו וציורו מקלעת פקעים ופטורי צצים ׳ וכפי תרגומו
פקעים הם צורות בצים ׳ ומקלעת פירושו צורת ׳ כמו
בסי׳ ו׳ ל״ה * וקלע כרובים ׳ שפירושו צורת כרובים · והר״ר לוי בן גרשום
שמו׳ א׳ כ״ה פי׳ מקלעת מלשון * יקלענה
כט״ בתוך כף הקלע ׳ שהוא לשון [יח] וְאֶרֶז אֶל־הַבַּיִת פְּנִימָה מִקְלַעַת פְּקָעִים
וּפְטוּרֵי צִצִּים הַכֹּל אֶרֶז אֵין אֶבֶן נִרְאָה׃
[יט] וּדְבִיר בְּתוֹךְ־הַבַּיִת מִפְּנִימָה הֵכִין לְתִתֵּן
שָׁם אֶת־אֲרוֹן בְּרִית יְהוָה׃
[כ] וְלִפְנֵי הַדְּבִיר עֶשְׂרִים אַמָּה אֹרֶךְ
וְעֶשְׂרִים אַמָּה רֹחַב וְעֶשְׂרִים אַמָּה
קוֹמָתוֹ וַיְצַפֵּהוּ זָהָב סָגוּר וַיְצַף מִזְבֵּחַ
[כא] אָרֶז׃ וַיְצַף שְׁלֹמֹה אֶת־הַבַּיִת מִפְּנִימָה
זָהָב סָגוּר וַיְעַבֵּר בְּרַתֻּקוֹת זָהָב לִפְנֵי
הַדְּבִיר וַיְצַפֵּהוּ זָהָב׃
[כב] וְאֶת־כָּל־הַבַּיִת צִפָּה זָהָב עַד־תֹּם
כָּל־הַבָּיִת וְכָל־הַמִּזְבֵּחַ אֲשֶׁר־לַדְּבִיר
צִפָּה זָהָב׃

הוצאה ׳ והטעם שהיה מצוייר
באותם לוחות הארז הוצאת
הצמחים אלו הפקעים בעת
אשר הם מתחילים להצין
צין ׳ כי בראשונה יהיו כמו
פקעים והם דמות בצים
ששני ראשיהם חדים ׳ ואחר
זה יפריחו מהשרש כעין
גביעים משוקדים ומתוכם
יצא הפרח והם הצצים ·
והיותר מתיישב הוא שקלעים
הם היריעות ׳ ושצייר בלוחות
הארז קלעי המשכן לכבוד
ולתפארת ולזכרון קדושה ·
וראה כותב הספר לתת סבה
למה לא היה הבית כלו אחד
ומה היה הצורך לחלק ולהבדיל
הדביר מההיכל כמו שזכר ׳
ולמה היה הדביר קדש הקדשי׳
וההיכל היה קדש בלבד ׳ ואמר שהיה סבת זה כדי לתת בדביר
את ארון האלקים שהוא הקדושה היותר עליונה שבבית
(יט) האלקים ׳ וז״ש ודביר בתוך הבית פנימה הכין וגו׳ ׳ ר״ל והנה
הכין הדביר בתוך הבית פנימה ׳ ר״ל לצד המערב כמו שכבר
נזכר ׳ הנה היה זה לתתן שם את ארון ברית ה׳ ׳ ומלת לתתן
אסתר ח׳ ו׳ מקור ׳ כמו לתת ׳ והנ״ון נוספת כמו * באבדן מולדתי ·
שקלים פ״ו וחז״ל אמרו שבזה רמז אל הבנין אשר עשה שלמה תחת קרקע
דף ט׳ ע״א הדביר לגנוז שם את הארון ׳ לפי שהיה נודע אליו שעתיד
ועיין מיימו׳ היה הבית ליחרב ׳ ועשה אותו מקום במטמוניות עקומות
הלכות ב״ה ועקלקלות ׳ והניח האבן על פי המקום ההוא ועל האבן
ריש פ״ד ההוא היה הארון ׳ ויאשיהו גנז שמה הארון וצנצנת המן ומטה
אהרן ושמן המשחה · ואפשר לומר שמתוך הנבואה שבאה לו
כמו שנזכר למעלה נתעורר לעשות זה · ואחרי שזכר שצפה
הכותלים עץ ארז והקרקע גם כן ׳ ספר איך צפה אותם
העצים כלם זהב ׳ וזכר שראשונה צפה הדביר זהב ואחר כך
(כ) שאר הבית וההיכל ׳ וזהו שאמר ולפני הדביר עשרים אמה
וגו׳ ויצפהו זהב טהור ׳ ר״ל ולפנים בדביר שהיה עשרים אמה
ארכו ועשרים רחבו ועשרים קומתו צפה זהב טהור · והנה
ראה לזכור כאן אורך ורוחב ועומק הדביר עם שכבר זכרו ׳
להגיד שעם היותו מרחק רב לארכו ולרחבו ולקומתו עכ״ז
צפהו כלו זהב טהור · ואחרי כן ספר שכן עשה להיכל ׳
(כא) וז״ש ויצף שלמה את הבית מפנימה זהב סגור ׳ שאמר זה על
ההיכל שצפהו זהב גם כן כמו שעשה לדביר · והנה זכר כאן
ויצף מזבח ארז ׳ להודיע שנעשה מזבח הזהב אבנים שלמות
דברי׳ כ״ז ו׳ כמו שצותה תורה * ׳ והיה בנינו כאשר נבנו כותלי הבית
ושצפהו עצי ארזים כאשר צפה הבית ארזים ׳ וכן יזכור שצפה
אותו המזבח זהב כאשר צפה הבית זהב ׳ הנה אם כן לא
נעשה מלאכת המזבח הזה עם מלאכת שאר הכלים ובזמנם ׳

לפי שלא היה כלו זהב כמו הם ולא היה מנחשת כמזבח
העולה ושאר הדברים שנעשו מנחשת ׳ אבל היה מאבנים
ומצופה עצים וזהב מלמעלה ׳ ולהיות חומרו כחמר הבית
בכל משפטיו נעשה כאשר נעשה הבית ונזכר בספור הבית ׳
וזהו הטעם הישר אצלי בזה · והמפרשים אמרו שלפי שהיה
מכוון כנגד הדביר נזכר סמוך לזכרון הדביר ׳ ולזה אמר
וכל המזבח אשר לדביר צפה זהב ׳ ירצה באמרו בכל קירותיו
וגגו שהכל צפה זהב · ואמנם אמרו ויעבר ברתיקות זהב
לפני הדביר ׳ היה להגיד שעשה כותל מבדיל בין הדביר
וההיכל ׳ שהיה אותו כותל במקום הפרוכת שעשה משה
להבדיל בין הקדש ובין קדש הקדשים ׳ והיה באותו כותל
פתח ודלתות והיו בהם בריחים בשלשלאות זהב כלפי ההיכל ׳
והם הנקראי׳ רתיקו׳ · ואמנם
אמרו עוד ויצפהו זהב ׳ אינו
חוזר לרתיקו׳ ׳ כי אם לכותל
שהיו בו ׳ שאותו כותל המבדיל
הדביר מההיכל שהיה אמה
רחבו צפה ארזים וצפה גם
כן זהב משני עברותיו ׳ ר״ל
מצד הדביר ומצד ההיכל :
(כב) והנה אמר עוד ואת כל הבית
צפה זהב עד תום כל הבית ׳
לפי שלמעלה זכר שצפה זהב
כותלי הבית ולא אמר דבר
מהתקרה ׳ ולכן חזר לומר
ואת כל הבית צפה זהב עד
תום כל הבית ׳ רוצה לומר
כי מה שנחסר מצפוי הבית
והוא התקרה כסהו גם כן
זהב ׳ באופן שהיו הכותלים
והתקרה כלם מצופים זהב ׳
ואחר כך יספר איך צפה
וכסה הקרקע גם כן זהב ׳
באופן שכל הארבעה כותלי הבית והכותל המבדיל והתקרה
אשר למעלה מהבית והקרקע כלו היה זהב · וראוי שתדע
שדוד ע״ה נתן לשלמה בנו שבעת אלפים ככר כסף מזוקק
לטוח קירות הבתים ׳ וכאן נאמר שטח אותם זהב טהור ׳
והר״ר דוד קמחי כתב שהכסף היה לטוח שאר הבתים חוץ
שר פר׳ לה׳ מההיכל והדביר · וחז״ל אמרו לטוח קירות הבתים ׳ וכי כסף
דף קנב עב׳ היה ? אלא למה קורין אותו כסף שהיה מכסיף כל בעלי
זהבים · והרלבג כתב בפירושו לדברי הימים ׳ שמה שאמר
דה א׳ כט ד׳ הכתוב * שלשת אלפים ככרי זהב מזהב אופיר ושבעת אלפים
ככר כסף מזוקק לטוח קירות הבתים ׳ שאמרו לטוח קירות
הבתים חוזר לזהב שזכר לא לכסף · והנראה אלי בענין
הזה הוא שדוד חשב שקירות הבתים יצפו כסף ׳ ר״ל על
האבנים שישימו הכסף עליהם ׳ ושלמה כאשר נתעלה
בגודל לבבו מכל אשר היו לפניו חדש בזה שני דברים ׳
האחד שצפה האבנים בלחות ארזים ׳ והשני שצפה הארזים
ההם זהב טהור ׳ ולא חשש לצפוי הכסף לפי שהיה מיוחס
לצפותו על האבנים ׳ והוא הניח הארזים עליהם וצפה
אותם זהב והיה המלאכה יותר מתעשרת הרבה ׳ ואמנם
הכסף אשר הניח דוד שם אותו עם שאר הדברים אשר
הניח באוצרות בית ה׳ כמו שיזכור ׳ ולא עשה מהם מלאכה ·
וכבר נודע במלאכת הזהב שאין ראוי לצפותו על אבן ׳
כי מפני לחות האבנים וקורם יחשך ויפסד קודם זמנו ׳
וכאשר יהיה על העץ יתמיד זמן רב בזהבו ולא יפסד ולא
יחשך ׳ ולזה היה זהב סגור ׳ רוצה לומר מזוקק ׳ שהסירו
ממנו כל הפסולת ונשאר בתכלית שלמותו כדי שיעמוד
זמן הרבה ולא יפסד ׳ וכל זה הורה על מעלת שלמה
וגודל לבבו ורוב עשרו ונדיבותו
בהוצאה :

ויעש

2011 Ministerio de Cultura

[כג] וַיַּעַשׂ בַּדְּבִיר שְׁנֵי כְרוּבִים עֲצֵי־שָׁמֶן
[כד] עֶשֶׂר אַמּוֹת קוֹמָתוֹ׃ וְחָמֵשׁ אַמּוֹת
כְּנַף הַכְּרוּב חֶאָחַת וְחָמֵשׁ אַמּוֹת כְּנַף
הַכְּרוּב הַשֵּׁנִית עֶשֶׂר אַמּוֹת מִקְצוֹת
כְּנָפָיו וְעַד־קְצוֹת כְּנָפָיו׃
[כה] וְעֶשֶׂר בָּאַמָּה הַכְּרוּב הַשֵּׁנִי מִדָּה אַחַת
וְקֶצֶב אֶחָד לִשְׁנֵי הַכְּרוּבִים׃
[כו] קוֹמַת הַכְּרוּב הָאֶחָד עֶשֶׂר בָּאַמָּה וְכֵן
[כז] הַכְּרוּב הַשֵּׁנִי׃ וַיִּתֵּן אֶת־הַכְּרוּבִים
בְּתוֹךְ ׀ הַבַּיִת הַפְּנִימִי וַיִּפְרְשׂוּ אֶת־
כַּנְפֵי הַכְּרוּבִים וַתִּגַּע כְּנַף־הָאֶחָד בַּקִּיר
וּכְנַף הַכְּרוּב הַשֵּׁנִי נֹגַעַת בַּקִּיר הַשֵּׁנִי
וְכַנְפֵיהֶם אֶל־תּוֹךְ הַבַּיִת נֹגְעֹת כָּנָף
[כח] אֶל־כָּנָף׃ וַיְצַף אֶת־הַכְּרוּבִים זָהָב׃
[כט] וְאֶת כָּל־קִירוֹת הַבַּיִת מְסָבִ֑יב ׀ קָלַע
פְּתוּחֵי מְקֻלָּעוֹת כְּרוּבִים וְתִמֹרֹת
וּפְטוּרֵי צִצִּים מִלִּפְנִים וְלַחִיצוֹן׃
[ל] וְאֶת־קַרְקַע הַבַּיִת צִפָּה זָהָב לִפְנִימָה
[לא] וְלַחִיצוֹן׃ וְאֶת־פֶּתַח הַדְּבִיר עָשָׂה
דַּלְתוֹת עֲצֵי־שָׁמֶן חֲמִשִּׁית מְזוּזוֹת חֲמִשִּׁת׃
[לב] וּשְׁתֵּי דַלְתוֹת עֲצֵי־שָׁמֶן וַיְקַלַּע עֲלֵיהֶם

(כג) ויעש בדביר וגומ׳ • ורלוי שנעיין בפסוקים הללו על דבריס • דלכאורה למה עשה לת הכרובים עלי שמן ולא עשאם עלי לרזים ? ובהיות הלרון הוא המובחר שבעלים • וזנית לם עשה הכרובים הלה במקום הכרובים לשר עשה משה בכפורת הלרון ׳ ולא היו בנית כי לם שני הכרובים הללה ׳ לו לם היו שמה הכרובים לשר עשה משה מדובקים בכפורת והלה הכרובים היו עליהם זולתם ? וזליונית לם בשר השלים בפור כותלי הבית מהלבנים והלרזים והפתוחים והליורים לשר היו בהם והזהב לשר עליהם ונעתק לל פפור הכרובים לשר בדביר ׳ למה לם כן חזר לדבר בקירות הבית ? בלמרו ולת כל קירות הבית ׳ וחזר לדלתות הדביר בהיות שבשר זכר בריתיקות הזהב לשר בהם • ורביעית שזכר ענין הדלתות שתי פעמים ׳ כי הוא לומר ולת פתח הדביר עשה דלתות שמן וגו׳ ׳ ולומר לחר כך ושתי דלתות עלי שמן וגו׳ ׳ והוא מלומר כפול • וחמשית בלמרו וירד על הכרובים והתלרו׳ זהב ׳ ולם לומר זה להגיד שלפה הכרובים זהב ׳ הנה בשר בלמר ויקף לת הכרובים זהב ׳ ויקשה גם כן לומרו וירד ׳ ולומרו לת הזהב נפל הילעם • ולומר בפי הפסוקים וייחוד ההערות החלה לשר זכרתי ׳ שספר הכתוב שעשה בדביר שני כרובים ׳ והכרוב הוא הלעיר לימים מבני קדם ׳ ובללו הם היו שני ילדים גדולי הנופים עם כנפיהם ויזכור ׳ וזכה שעשה לותם מעלי שמן ׳ ולולי שתדע שלין זה עלי זית ׳ כי לם יין מהלרו׳ היותר מצוי בהם ׳ והוא היולן ממנו פרי ׳ והוא הוסף הטוב שריקו מצוי שהוא כשמן המרוקח ׳ ולכן כתבלו עלי שמן להבדיל׳ מהלרזים שהיה עושים פרי ׳ ולומר עלי זית הוא דבר לחר ׳ ולבן תולה בעזרת שלמר * נלו הבר והביללו עלי זית ועלי שמן ׳ והוא המורה שען שמן ליבו עץ זית • והנה הכרובים הללה לשר עשה משה ׳ כי לותם שלה לא היו במקום הכרובים לשר עשה משה ׳ משה היו מלוברים ומדובקים בכפורת הלרון לא יסורו משם ׳ וכלשר הכניסו הלרון לקדש הקדשים כמו שיזכור לחרי זה עמו היו בכפים ׳ לבל הכרובים לשר עשה שלמה היו גדולים סובבים בכנפיהם כל רוחב הבית ותחתיו היה הלרון לשר עשה משה עם הכרובים לשר לו ׳ כמו שיזכור לחרי זה : והנה ספר בכאן שעשה בדביר שני כרובים ושהיה עשר למות קומתו ׳ לל קומת כל לחד מהם בנוכה ׳ ושהיה זה קרוב לזה ושניהם לרחב הבית ׳ והיה לבל לחד מהם שני כנפים פרוזות ולבל כנף משם למות ׳ והיו לם כן לבל לחד בשתי כנפיו עשר למות ולשניהם בהרבעת כנפיהם עשרים למה ׳ שהוא היה רחב הבית ׳ והיו לם כן שניהם בכנפיהם נוגעים בקירות הבית משם ומשם ׳ והיו נוגעות כנפיהם לחת לל לחת ולותם הכרובים בפה ובב • הנה התבלר שהיו בכנפיהם הלנויות נוגעות לל הקירות וכותלי הבית ׳ בנף זו לדרום ובנף זו לפון ׳ והבנפים הלחרות שהם תוכיות היו נוגעות זו לזו בתוך הבית ׳ ולפי זה היו נופות הכרובי׳ לחת הבנפים ולין לריך להיותם בבם כמו שלמרו לול ׳ ולמנם פניהם היו כנגד הפיכל כמו שזכר בדברי הימים * ׳ בלנו היו מביטים לל הבכבם שמה ׳ למנם הכרובים שעשה משה בכפורת הלרון ׳ היו פניהם לים לל לחיו ולל לל הבית : והנה זכר לחרי זה מה שעשה בקירות הבית ובקרקע הבית מהפתוחים והליורים לשר בבר נזכר ׳ לל לפפר מקדם שהיו מפותחות ומלויירו׳ כי לם לתודיע שהיה בליורם ובפתוח׳ ליור כרובים׳ ועניין זה שלחרי שזכר שעשה כרובים בדביר למר שבעבור זה בבל קירות הבית מסב ׳ לל סביב היה קלע ׳ לל פתוחי מקלעות כרובים ׳ לל פתוחי מקלעות כרובים מפותחים בהם ׳ והיו לם כן כרובי הדביר נולטים וכרובי הקירות היו מפותחי׳ שמה לל נולטים לחון • ולמנם תמורות הם לורות תמרים שהיו גם כן מפותחי׳ בהם • ולמרו מלפני׳ ולליון׳ רלה שהי׳ זה בקירות הדביר שהוא לפני ולפנים ובקירות ההיכל שהוא החילון מהדביר • והנה זכר זה בזה המקום ׳ לפי שהיה פתוח הכרובים בקירות הבית כמשך לחרי היותם נולטים בדביר כמו שזכר : והנה ספר לחרי זה שלפה קרקע הבית זהב לפנימה ולחילון ׳ לל לדביר שהוא פנימה ולהיכל שהוא חילון ׳ להגיד שמלבל׳ הקרקע לל בעזתה כי לם לחר שעשה הכרובים בדביר ולל בשר לעשות בו דבר וזו בפה הקרקע זהב ׳ שלם לל היה כן והיה מלפה הקרקע זהב קודם עשיית הכרובים ׳ היו משחיתים לת הקרקע בהיותם הולכי׳ עליה לעשות הכרובי׳ • ולחרי שזכר שעשה הכרובים לשר בדביר מלופו עץ משוכ ובבר שבמיבו ׳ והוא עץ לרז העושה שמן ופרי ׳ זכר גם כן שעשה ממנו הדלתות ׳ לל

(כד) ואת־קרקע הבית צפה זהב לפנימה ולחיצונה׃ (לא) ואת־פתח הדביר עשה דלתות עצי־שמן חמשית מזוזות חמשת׃ (לב) ושתי דלתות עצי־שמן ויקלע עליהם

כתמי׳ ק׳ ע׳ ו

פ׳ כב פ׳ דף נ״ע ע״ב ה״ב ג׳ נ׳ ע׳

ה״ב ל׳ ל׳ ע׳

2011 Ministerio de Cultura

מִקְלָעוֹת כְּרוּבִים וְתִמֹרֹת וּפְטוּרֵי צִצִּים
וְצִפָּה זָהָב וַיִּרֵד עַל־הַכְּרוּבִים וְעַל־
[לג] חַתְּמֹרוֹת אֶת־הַזָּהָב׃ וְכֵן עָשָׂה לְפֶתַח
הַהֵיכָל מְזוּזוֹת עֲצֵי־שֶׁמֶן מֵאֵת רְבִעִית׃
[לד] וּשְׁתֵּי דַלְתוֹת עֲצֵי בְרוֹשִׁים שְׁנֵי צְלָעִים
חַדֶּלֶת הָאַחַת גְּלִילִים וּשְׁנֵי קְלָעִים
חַדֶּלֶת הַשֵּׁנִית גְּלִילִים׃
[לה] וְקָלַע כְּרוּבִים וְתִמֹרוֹת וּפְטוּרֵי צִצִּים
וְצִפָּה זָהָב מְיֻשָּׁר עַל־הַמְּחֻקָּה׃
[לו] וַיִּבֶן אֶת־חֲצַר הַפְּנִימִית שְׁלֹשָׁה
טוּרֵי גָזִית וְטוּר כְּרִיתֹת אֲרָזִים׃

זלת פנימית, ולא זכר כאן שעורה, לפי שלא היה בעבין שעורה
עלוי מתמיד והולכה רבה ולא גודל לבד, אבל זכר שהיו לה
שלשה טורי גזית זה למעלה מזה, ועל גביהם סור כרותת
ארזים, לל קורות ארזים כרותו' בתקון במה ובימם שמור
מונבל כרלוי. ואל תתמוה שלא היה במקדש כי אם עזרה
לחת, כי עזרות לחרות היו שם, כמו שלבאר לקרי זה. הנה
נזה השלים לספר בנין הבית המקודש ופועליו ותמרו ולורתו
ולבליו. ולפי שזכר הכתוב שלמה לת קירות הבית
והתקרה והקרקע זהב, רלוי שבדע כמה מהזהב נכנס בלותו
לפוי? ושלא היה בלותו הלפוי בעין הזהב שעתה כוהנים לשום
בנתים על העלים בנתי הזרים, כי הוא דק מדוקדק, ויעזו
מדוקלטו לחד מלה שטחים, ויזימו לותם על העלים ועל
החבלים, בלולו הוא שטח שלין
בו עובי ובמעט שלין בו ממש,
לל כן עשה שלמ' בבי' החלקי,
כי היה הזהב לחר היו מלפים
לותו עב מלד, והנה יורה על
זה לחרו בדברי הימי' * ויעש [ה"ה ק' ג' ל"ו]
לת בית הקדש הקדשי' לרכו על
פני רחב הבית לחות עשרים ורחבו לחות עשרים ויחפהו
זהב טוב לבבריס עד מלות, ולל זכר משקל הזהב שבבם
בלפוי ההיכל, כי לחרי שידענו
שהיה ההיכל כפל הדביר
במרחקו בקרוב, יתחייב שם
היה לפוי הדביר עד ומ' בבר
שיהי' לפוי ההיכל ללף ומתי'
בבדי זהב בקרוב, ויהיה לפוי
שניהם, רולה לומר דביר
והיכל ללף ושמה מלות בבדי זהב טהור. ולחבם עבין
הבבר בבר התבלר בפרשת שלה פקודי שהיה ללף ושמ מלות
שקל בשקל הקדש, וכמו שלמר * מלת בבר ולף ושבע מלות [שמות ל"ח כ"ה]
ושמה ושבעים שקל בשקל הקדש לבל העובר על הפקודים
מבן עשרים שבה ומעלה לשש מלות ללף ושלשת ללפים ושמ
מלות ושמשים, ושקל הקדש הוא במו שבתב רש"י שקי לובלית שם [כ"ה ל"ג]
של קולונית, ועם היות שהלמבן תפשו בזה, בבר בתב מלרן פ' בי תשא
ישראל, שרלה מחבית השקל בעבה ושקל לותו בחבית נסוף פירוש
ושלקו דברי רבינו שלמה זל בשקלו שהיה שקי לובלית. ולפי
תהלה לאל חיי גל רלית לותו, בי הקרה ה' ללקי לפני, והנה
בידי שקל הקדש ההוא והוא בלי ספק בשקל שקי לובלית,
וכפי זה יהיה הבבר ללף ושמ מלות לובלית משקל
קולונית"ש, שהם מלה ושמונים ושבעה מלרקוז ושקי מלותי
משקל הנזבר שהוא גם בן הנהוג בספרד, שהם משקל
הליטללם הנהוגים בליטלליית"ש בבל בבר מלה ושבעים ושמשה
ליטרל, שהם שבים עשר ללפים ושבע מלות דוקלטוז משטבע
ליטלליית"ש בקרוב, ויתחייב מזה שבבם מהזהב בלפוי הדביר
וההיכל בלותם ללף ושמונה מלות בבדים לחר זבדתי, שבים
ועשרים ללף ללפין ומלה ולרבעי' ללפי דוקלטוז זהב טהור
מהמשקל הנהוג בליטלליית"ש, שעולי' תשעי' ולחד דוקלטי ועול
מעט בבל ליטר' של זהב. ומבבד זה היה עול בני' לפוי למזבח
לחר בהיבל ולרתיקות ולתו' ולבדובי' ודברים לחרי' הרבה
מלד שהיו בלם מלופי' זהב, מלבד בלי הבית שהיו בלם מוזהב
במו שיזבו', ובמו שבתוב' בדברי הימי' * ומשקל למסמרו לשקלי' [ה"ה ק' ג' ע"ה]
חמשים זהב והעליות לפה זהב: ובפי ההקדמות הלזה תובל
לשער רבוי הזהב המופלג לחר בבבם במלבבת הבית, ובפי
שעור הדביר לקרבו ולרחבו ולגבהו לם היה לפויו גם מלות
בבדים, יתחייב בפי המופת המספרי שהיה הזהב המלופה
עם בעין עובי שלשה דוקלטוז מחוברים יחד, שעביים
בעובי שקל הקדש, לו בעובי המוטוז שהיו עושים
מזהב קסרי רומי. ולל יקשה עליך לין יהיו מלפים זהב

2011 Ministerio de Cultura

נרלש' לב ל' הדלתות עלמם, ויהיה ו"ו וקלע כופפת, כמו * וישם לברהם [ל"ח כ"ו]
לת עיביו, * נרדם ורבב וכום. ולמרו ולפה זהב וירד על
הברובים ועל התמורות לת הזהב, עביבו שלש בקשוב שבל
לשר לפה זהב לל היה נרלה הבורה והפתוח לשר בלרו מפבי
הזהב לשר עליו ליבו בן, בי עם היות שלפה הקירות
והדלתות זהב, הנה היה בלופן שהיה יורד הזהב על
הפתוחים והליורים ההם והיו נרלים בזהב במו שירלו בעלים
עלמם, בשהיה הזהב בל בך מתדבק בעלים ההם שבל
הפתוחים והליורים לשר בהם היו נרלים בזהב, ולבן לחר
וירד על הברובים והתמורות לת הזהב, שלין עביבו הלפוי
בי לם שרלה הזהב על הבורות בלופן שהיו נרלות ובגלות
[מדו' ריש פ"ק] הבורו' והליורים מעל הזהב. ולחבם חו"ל פירשו שהיו לרבעה
דלתות לפתח הדביר ובן
לפתח ההיכל, ובמו שלמר
[יקוקל מ"ח כ"ג] ביחוקלל * ושתים דלתות
להיבל ולקדש ושתים דלתות
לדלתות, ולמרו שהלולות
בפתחות לתוך הפתח לבסות
עביו של בותל והפבימיות
בפתחות לתוך הבית לבסות
לחורי הדלתות, שבל הבית
היה טוח בזהב חוץ מלחורי
הדלתות, ולעפי שהיו
הדלתות פתוחות לפתח
הדביר, היה שם פרוכת [ה"ה ק' ג' י"ל]
(במו שנזבר בדברי הימים *)
להיותו מסך פתח, לפי שלא
היו הדלתות בסגרות, שהרי
בדי הלרון בתובים על פי
הדביר במו שיזבר לחרי זה,
והיה לם בן הפרוכת מסך לשער הדביר: וספר לחרי זה
שבמו שעשה דלתות לפתח הדביר ועשה עליהם לפוי
(לג) הזהב ורדילתו על הליורים במו שזבר, בן עשה דוגמתם
דלתות שהיו מזוזותיו עבי שמן לפתח ההיכל, והיה הפתח
(לד) הרביעית במו שפירשתי. וזבר שלותם דלתות ההיכל היו
עבי ברושים, בי המזוזות היו עבי שמן והדלתות לשר יתחברו
עם המזוזות היו עבי ברושים, והיה זה לתת הבדל בין הקדש
ובין קדש הקדשים, בי בקדש הקדשים בל הדלתות היו עבי
שמן ובקדש היו הדלתות מעבים מתחלפים, דל שהיו המזוזות
עבי שמן ושלר הדלת עבי ברושים. וספר שהיה הדלת שבי
בלעים, דל"ש שתי לחות מחוברות זו לזו, והיה הדלת האחת
גלילים ושבי קלעים, דל"ש מלויירים בצורת עומדים שהם
הגלילים, ומשבי צורות לחרות שהם קלעים, לו יתמר שהיו
בדלת האחת צורת גלילים שהם עומדים, וצורת קלעים,
שהם יריעות במו שפירשתי, ויהיה לם בן שעור הבתוב בן,
ושתי דלתות עבי ברושים שבי בלעים, בלומר שהדלתות היו
מעבי ברושים והיה שבי לחות מהם לבל דלת מלבד המזוזות
שבבר זבר, ולמרו עוד הדלת האחת גלילים ושבי קלעים,
(לה) הם הצורות לשר היו בדלת האחת במו שלמרתי, ולמרו
הדלת השבי גלילים וקלע ברובים ותמרות ופטורי לילים,
הם צורות הדלת השבי' שהיו מלויירים בה גם גלילים וברובים
ותמורות ופטורי בלים שהם הפרחים והבלחים במו שזברתי,
ועל שתי הדלתו' שבהיבל למר ולפה זהב מיושר על המחוקה,
דל שלפה לותם הדלתות זהב, והיה הזהב יורד ביושר ובדבקו'
ובבור גדול על המחוקה בדלתות, בלופן שהיו הלורות ההם
ברלות בזהב, על דרך מה שלמר למעלה ויורד על הפרובים
וגו'. ולחרי זבר תומר הבית המקודש שהיה לבניס גדולות
ויקרות ועבי לרזים וברושים וזהב סגור עליהם, וזבר צורת
(לו) הבית, דל תבני' הדביר וההיבל והלולם, זבר לחרי זה שעשה
הלבר, והיה עורת הבהני', וקרלה פבימית, לפי שהיתה פבימית
לבר הבית וקיר חון מסך העורה הגדולה, ובערבה היתה

עב וגם בזיעור הזה על הגלעות והאזרים ויתרקו עליו הלורות המפותחות בגלעות ובעבי, כי תמיד כל היום עומים בכה כקצר תהיה המלאכ' המוחלת הזהב עבה ובעלת מחזות, ישימו הזהב עליה בהיותו מזוקק כי ישחטו לותו כרלוכס, ולקרי שהכסיון מורה על זה אין רלוי שיפסק עליו קדם. וכבר רליתי מי שחשב בזה דעת לקר, והוא כי לא היה לפוי הזהב במקדותו בהכחת שעת לקד מזהב על העלים, לבל היה לגלם שהה מלאכה מפוארה וחיק להתיך הזהב ולעשותו כולל, כמו שעושים לת הסיד בחים לעוף בו לת הבתים, ולזה לאר הכתוב בזהב בדברי הימים * לעוף לת הבתים, כי היה הלפוי הנזכר בכאן בלותו המופן, והיה לם כן הזהב כולל ובכסם בקלקי הפתוחים, והם לא היו מלאכה דקה כי לם עבה בזיעור שיוכל הזהב לכול עליה בזה העובי מבלי שתפסל מורת הפתוח, וגם היום יש לבחים יודעי לעשות הזהב כולל ויכתבו עמו כאלו היה דיו, ולקרים שושים לותו כמים יהות לשתותו, ולמרו שהוא מלריך הקיים ויקרלו לותו לוילו פוטאלילי. ואין להפלא מרבוי הזהב המופלג הזה, לקרי שדוד המלך עה הניח שלשת ללפים ככרי זהב ושבעת לפים ככרי כסף לעוף לת הבתים, ומפני גודל ההוללות המלה שהיו עתידות להעשות בבית ה' הכין מהזהב מאה ככר לף, שהם קלף ומאתים ושלשי' לפי קלפי' דוקאטי זהב, וכסף לף קלפים ככרים שווים קריב לשווי הזהב הנזכר, וזה כלו מאה שיור, שאלת ה' היתה זאת היא כפלאת בעיניכו:

(לג) בשנה הרביעית וגו'. ורלוי שבתעורר בפסוקים הללה גם כן על קושה דבריס. הרלזון מהו שלורך בהודעה הזאת? דל שבשנה הרביעית יסד בית ה', לקרי שכבר כוכר זה למעלה בשנה הרביעית למלוך שלמה על ישרל ויבן לת הבית לה', והיה המלמר הוה לם כן כפול. תשני בלמרו ויבנהו שנע שנים, ולמר שלמר ובשנת לאת עשרה כלה הבית, מה היה לריך לומר ויבנהו שנע שנים? כי בילוע כי משנת לרבע עד שנה לאת עשרה עברו שנע שנים. הללי מה רלה להרלים הספור בבנין בית יער הלבנון ולא בבנין בית המלך שקבר בו מלך? הרביעי בלמרו ולת לולם העמודים עשה כ' למה וגו', ולם היה זה בית יער הלבנון לבד זכר למעלה הנה יש סתירה בדבר, כי שם למר שהיה לרכו מלה למה וחמשי רחבו וכאן למר חמשים למה לרכו ושלשים רחבו, ולם לולם הזה בית לבד, יקשה לם כן לומרו ולת לולם העמודים, לקרי שלא נזכר על הכה. החמשי בלמרו וביתו לבד יבא שם, ולם היה זה הבית לבד זכר למעלה, יקשה לומרו לבר האחרת מבית ללולם, ולם היה בית לבד שעשה, היה רלוי שיזכור לותו, ואין ספק שבלו הפסיקי' בספור זה הבנין קצי הליור והההבה מלד, ומכי לשתלל ליבבם כיד לבלי הטובה עלי ויותרו ספקות ההערות בלה כלם. ואומר שרלה הבניל בותב הספר להגיד פה מתי יסד הבית ומתי כלה מלאכתו, להודיע מעלת הבנין בפי הזמן לבד שעשה בו, ולהודיע תרילות שלמה במלאכת בית ה' שעשה בשנע שנים מלאכה רבה מאד וגדולה היא מלאכת ביתו ודירותיו לבד שעשה בשלש עשרה שנה, וגם להודיע שברכת ה' היתה במלאכת הבית המקודש לקרי שעשה פה המלאה ונועם בזמן מועט, ולהודיע הזמן לבד בו בנבה בית המלקים, לומרך להקדים מה שכבר לומר שבשנת ל למלכותו בחדש זיו והוא חדש קייר יוכד בית ה', רולה לומר התחיל להכנות מן היכוד, ובשנה הי"ח בירח בול שהוא מרחשון, ובקרלך כן מפני שמתחילין בו הגשמי' בלופן המבול, או מפני שבו התרן עשויה כלה בולות בולות, והוא הירח שמאכל הבהמ' כלה מן השדה ומלכילין לותה מן הבית כדברי קול', או כלה הבית לכל דבריו. ולפי שלא יקשה לדם תכוסת שבתעכל שלמה בתי' בבנין ולא התעסק בו כל לותם ז' שני', לכן קור לומר ויבנהו שבע שנים, לל שכל שבעת השנים בתעסק בבנין בלי הפסק:

פרש' כף ועיי' בירוש' דה פ"ק כו

(ל) ולמר לחרי זה ולת ביתו בנה שלמה, להגיד שלא שם כל קירות בבנין ביתו, כי הנה עברו י"ג שנה בבניבו, בחיות בנין בית ה' גדול מאד ממנו וכליו לאין שעור. ומה שלמ' כאן ויכל לת כל ביתו, אין פירושו על הבית האחד לשר בנה לעלמו, כי שם על כל הבתים לשר עשה לעלמו ולבת פרעה, שעשה כל הבתים הנם בשלש עשר' שנה עד כלו' לותם. והיולא מזה גם כן הוא שבתעסק עשרים שנה בבנין הבתים האלה, רולה לומר המקודש האלקי ולשר עשה לעלמו בירושלם ובית הלבנון ולשר עשה לבת פרעה, וכן יאמר לחרי זה ויהי מקץ עשרים שנה לשר בנה שלמה לת שני הבתים וגו', והוא דבר מפליא לוך לא רפו ידיו ולא קץ לבנ מהתמיד עשרים שנה בבניבים האלה? אבל היה זה מגובה לבבו וגדלו ולזה נוכר פה. ורלוי שתדע שבשלמה עשה ג' בתים למלכותו, הבית האחד לשר בנה לעלמו, כי א

כל כלי זין שם מגרופ ושם מוהב ומכסף לשר עשה שלמה לבבוד ולתפארת, כמו שיזכור לקרי וה שעשה מקחים לבה זהב שחוט ושלב מלות מגיניס זהב, ובבית לקד מהם היו כל כלי משקה שעשה שלמה זהב, ולשה כלם קרקם הכתו' כלי בית יער הלבנון, ובבית לקר מלבושי המלך, וכן בשקר הכתים היו שם עניניס מתחלפים. הנה לשם כן בדירות התקתונות היו כל הכלים ועושר כבוד מלכות המלך ולולרותיו בסדור מופלק. ובדירות העליונות היו ארבעה קלוקות כפי הטוריס לשר זכר הכתוב, ובהם כפי הסדור היו מדור המלך ויציאתו ויציאת משרתיו ובית העלה, ושם יבלו השרים ורוזניס כוסדו יחד, ושם היו הכתים המיתקדים לאכול ולשתות ולשבב ולשבת בם, ולכן זכר כאן שהיה הבית הזה בכללו על ארבע' טורי עמודי ארזיס ומעמוד לעמוד היו כרותות ארזיס, לל קורות גדולות הנקראיס מרימים בלבבי חול. והללבג כתב שעמודי הארזיס היו לרוחב הבית והיה בחלק האורך בהם לשלשה חלקיס, והיו כרותות ארזיס על העמודי' שיסבלו כמרי התקרה לשר עליהם והיו גדולים וחזקיס: ואמרו ובפון בארז מחעל על הלבעות, לל שהיה בפון בבתיס בל ארז מחעל על הלבעות שהם כרותות ארזיס לשר על העמודים והוא התקרה. והגיד שהיו העמודים בשלשה טוריס ארבעים וחמשה, שהם בכל טור חמש עשרה, ולזה היו קורות הארזיס לשר עליהם עו גם כן: וזכר עוד ושקופים ג' טוריס ומחזה אל מחזה ג' פעמיס, להגיד שעשה בבית חלוקות להכתם שם הרוח, וקרקם שקופים לפי שהחלם יחזיק מהם, ושחות' החלוקות היו שלשה טוריס כפי טורי העמודים, והיו החלוקות מבל לחד מהבית וחלוקות מהבל לחר, בלופן שהיו מבוונים חלו בנד חלו, וזהו לאמרו מחזה חל מחזה, שהם החלוקות לשר יראו ויחזו מהם, והיה זה ג' פעמיס, לל בשלשה העוריס לשר זכר. ולפשר לפרש ג' טוריס, שהיו בין חלון לחלון ג' טוריס בנגד חרו, ולפי שהיו החלוקות בג' הבותלים מהבית, לשר בהם שלש פעמיס. והללבג פי' ושקופים, על החלעות שזכר, בי הם בדמות

(ג) מחזוק עם העמודים ולל בתיב לחלי: וכל הפתחים והמזוזות רבעיס שקף ומול מחזה חל מחזה ג' פעמיס, להגיד שהפתחים והחלוקות בלם שקף מזווית היו בדמות מרובע לל ענול וכדורי, וההשקפה לשר היה לבל לחד מהם היתה מרובעת לל בדוריית, ובלותו רבוע היו מבוונים בנבח מחזה חול מחזה בל השלש פעמיס, בי בלם היו בעזות בחורה זוה

(ו) ומתלמה מהרבוע לשר וכר: וספר הבתוב שעוד עשה שלמה בבית יער הלבנון לולם לחד, והוא הנקרא בית שער, והיה לרבו לרחב הבית, ולבן היה מחזיק לחה לרבו כרחב הבית לשר זכר, ושלשים לחה רחבו, ונבהו לין מפק שיהיה בגובה הבית ושם לל נוכר. ולחבם לחרו ולולם על פניהם ועמודים ועב על פניהם, הוא להודיע תבנית הלולם בגובה, בי לפי שלחר בו לבל לרבו ורחבו, ולל ידענו שם היה ממוך לבית לשם לל ושם היה על עמודים בבית, ולזה לחר עליו ולולם על פניהם, רוצה לומר והלולם הגובה היה על פני הפתחים שזכר מהבית הגדול, בי היה ממוך לליה', ועמודים ועב, לל והיה ללולם הגובה עמודים ועב שהוא עץ עב וגדול ובקרוב בדברי קול"ל מרים, העמודים תעבית עם והעב היו על פניהם, לל על פני עמודי הבית ופתחיה:

ולחבם לחרו ולולם הבסא לשר ישפט שם לולם המשפט עשה (ו) וגו', בתבו המפרשים שממך חלולם לבסא, לפי שבלוחו לולם לל היה בי לם בסא המשפט שבם היה שלמה יושב ודן לת בני לדם הבלים לפניו למשפט, ויהיה לחרו ולולם הבסא וגו', בלשו לחר ולולם לשר שהיה בו הבסא לשר ישפט שם, והוא הנקרא לולם המשפט שעשה שלמה, והיה לם בן לולם לחד בלבד הבוב בבתוב הזה. ולחריס לחרו שזכי לולמי' היו שמה, הלשד לולם המשפט שהי' בו הבסא, ולולם לשר שהיה לפניו שהוא היה בית שער ללול' המשפט, וכן בראה מדעת המתרגם, שתרגם ולולמא לשתבא תמן בורסיה בית דינא דלעין תמן פרוסדא לבית דינא שבד, והוא על דרך מה שחול' התקן פרקי לבות עלמך לפרוזדור בדי שתבבם פ"ד מ"ו לעזרלין. ולחרו מהקרקע ועד הקרקע, פירושו מן יסוד בותל זה לבותל זה שבנגדו, בלומר שבל הרלפה היתה מבוסה בנסרים של ארז. והלולם לו לולמי' היה שמה, הלשד בראה לי שלל היו בבית יער הלבנון בי לם בבי' המלך לשר בניון, ושם בן לשרי שזבר בבין בית יער הלבנון סור לספר ענין בית המלך, והתחיל מלולם המשפט לפי שהיה בבית המלך בתחלת הבית, בדי שהעם שיבאו למשפט לל יעברו בבית המלך לבל יבנסו

מיד ללולם המשפט, ועליו לחר ובימו לשר יצב שם (ז) שלר הלחרת מבית ללולם במעשה הזה היה, רוצה לומ' שבל בית המלך שהיה לחרי הלולם הגזבר היה בלו סביב ארז בשעשה הלולם, וגם בן הבית לשר עשה לבת פרעה היתה בשעשה הלולם הזה לשר זבר: וכל שלה, לל בבין בית השם (ט) ובית המלך ובית יער הלבנון ולולם המשפט ובית בת פרעה, שם ולשרותיהן בלם היו בבויים בלבנים יקרות, רוצה לומר מצוחות ויפות לשבי שים שהור בחדות נזית, שהיה ידוע מדת השבן גזית לשלם, והיו מגוררות במגרה, והוא המיסור שהוא חרב פגוס מלד הנקרא בלעז סיילי"ה, והוא עשוי בלופן שהיה חותך הלבנים ומשחירם שלקות וזוות בשבי לדדיהם, וזהו מבית ומחון, בלומר שלל היה לבד מן הבל הנרלה מהשבן, לשבל גם מן הבל המוסך ולשר יסימו ביסודי הבית בלם היו בלותו תקון ומעלה, וזה ומשד על הטפחות, לל מן היסוד עד שמי הקורה. ונקראו טפחות, לפי שנטוי העליון מהבותל לשר עליו תוסם התקרה יוליאו הלבנים יותר מהשאר בחדת טפח לתפארת המלאבה, ויזיזו לותם בופפות מבפנים, וזה מבואר בבבים היפים והשלמים, וזבר לם בן שמחון לבית עד הבחר הגדולה היו בל הלבנים עזויות בזה הלופן. ולפי שלל ידענו חדת הלבני', ולולי שהיו

2011 Ministerio de Cultura

המכנים לצד ניסודי הבתים המלו מכנים קטנות והיותר
פקודות בעלמם להיותם תחת המקרן במקום בלתי נראה ׳
(י) לזה הוסיף לומר שהיו המכנים לצד יסודות הבתים
מכנים יקרות בקיבותן וגדולות בכמותן ׳ שהיה כל אחת מהן
עשר אמות לו אמה אמות על המעט ׳ ומלמעלה בכותל
היו מכני גזית לצד מדתם ידועה ׳ ואמר זה להודיע שלא היה
הפרש בין מכני היסודות למכני הכותלים ׳ אם לא שמכני
היסוד היו יותם מעשרה אמות ואמה אמות ולא היו
(יא) כלם שוים בגודל ׳ אמנם מלמעלה בכותלים היו כלם מכני
גזית ׳ לא במדה אחת ידועה ולא היה אחת מהן גדולה
מחברתה לפילו חוט השערה ׳ ולולי מכני גזית לא היו כל כך
גדולות מכל היו יותר מתוקנות ובמדה ידועה בלי קלוף כמו
שאמרתי ׳ והיה עליהם קרז ׳
(יב) לא הפוך בארז נתקרה : וכן
זכר שהיה לבית המלך חצר
גדולה סביב ׳ וחיל החומה
שהיתה מקפת בה שהיה בה
שלשה טורים מאבן גזית
ועליהם טור כרותות ארזים ׳
לא קורות ארז ׳ וכזה נעלמו
היה לבית ה׳ הפנימית ׳ לא
הדביר וההיכל שהיה הקדר
סביבו ׳ וכן היה גם לחולם אצר היה
הבית ׳ לא לחולם אצר היה תמיד פלן
לפני ההיכל המקודש . וחולל
דף ס׳ עב׳ לומרו כי אלו מכני עשר אמות
ומכני שמנה אמות אצר זכר ׳
היו מכנטוחות יולאות ומהם
היו עולות לגדולות שהם היו
יושבים זקני כהוכה ׳ שלא היו
מכניסין מטות למקדש ׳
ופרקי כהוכה היו יושבים שם
על כמותו בארץ . ואתה תראה
שקדר הכתוב כאן בספור בית
המלך ובספור הבית אצר בכה
לבת פרעה ׳ לפי שלא היה
בהם מהמעלה והגדולה כי
אם המכנים והארז בזכר ׳ ואחרי זה יזכור שעשה מהלחומים
מבעד לבית המלך וכמו שאפרש ׳ לאמר בית יער הלבנון
לבבת העמודים והחלונות אצר בו וגודל הבית ׳ רצה
להרחיב בה הספור ׳ כי זה אמה טובה עוד על מעלת
הבוכה וגדלתו וגדלו :

(יג) וישלח המלך וגו׳ . ורצוי שנעיר בפסוקים החלה ׳ אם
רצונכה שאמר כאן שהיה חירם בן אצה מלמכה
ה׳ ב׳ כ׳ יל ממטה נפתלי ׳ ובדברי הימים * כאמר מן בנות דן . ובבית
שכאן כאמר שהיו שמנה עשרה אמה קומת העמוד האחד ׳
סם ג׳ עו ובדברי הימים * כאמר שהיה קומתם שלשים וחמש אמות .
שליש בלמרו וזוע שתים עשרה אמה יכוד לת העמוד השני
ולא זכר העמוד הראשון . ושביעית בלמרו וכותרות אצר על
ראש העמודים ׳ כי הנה כבר זכר שעשה הכותרות ומה ראה
לזכרו כאן שנית ? אף שלמעלה אמר שהיה הכותרת חמש
אמות וכאן אמר אחד עשר אמות . חמשית אמרו עוד פעם
שלישית וכותרות על שני העמודים גם מחעל מלעמת השבן ׳
והיו אמירה כפולה ומכופלת . שנית אמרו לחדי ספור
הקמת העמודים ׳ ועל ראש העמודים מעשה שושן ׳ וזה
כבר אמר למעלה ׳ שלמ׳ וכותרת על ראש העמודים מעשה
שושן וגו׳ . ואומר בפירוש הפסוקים ואתר הספקו׳ ׳ שהכתוב
ספר שלח שלמה ויקח את חירם מצור ׳ וזה לינו חירם
המלך כי אם חרש נחשת שהיה בקרקע כן ומי׳ דר בצור . ונראה
שהיה בחור ואמו היתה אלמנה ואוח היה קטלה לנחתה ולכן
(יד) היה עליו קצה הפרזו מחכמ׳ וזה כורך אמרו בן אצה אלמנה .

ואמרו המפרשים שהיה מדן ובעלה היה מנפתלי ׳ אבל
היה גר ותושב בצור ׳ ולכן נקרא לורי ׳ עם היותו מבני
ישראל ׳ כמו שנקרא עובד הגתי * בהיותו לוי ׳ בעבור שהיה שמו׳ ב׳ ו׳
דר בגת . ואפשר לומר שאוח היה לורי ממולדתו ׳ כמו שהעיד
הכתוב ׳ ואמו היתה יהודית ונשאה לו בשבה מן השבות ׳
אם מפני שביה שבית שמה לו בשבה לאשה ׳ והיתה מבני
שבטים כי אביה היה משבט נפתלי ׳ ולכן אמר כאן ממטה
נפתלי שיפסה אל אביה ׳ ומפאת אמה היתה אותה אלמנה
משבט דן ׳ ולזה נאמר בדברי הימים מן בנות דן ׳ ולא אמר
ממטה דן לפי שאמד האם היתה מבנות דן . והניד הכתוב
שאביו אל חירם זה שהיה לורי ׳ היה חורש נחשת גדול וגם
בכל מלאכה היה מלא דעת וחכמה ׳ לא בכפף ובוהב
ובאבנים ובעצים ׳ כמו שאלך
המלך חירם לאמר לשלמה ׳
ולזה היה הנאיות לחירם
זה הבאור יותר בזת׳ המלאכ׳ ׳
לפי שירם אותה מאביו . ואולי עיין פנ
למדו מזה שהיב אל להתעסק דף י״ו ע״א
בחומרות לבניו . ונראה שאל׳
לא רצה שיעש׳ כי אם מלאכת
הנחושת לא דבר מהזהב
המיוחד לדביר ולהיכל ׳ כי
מפני קדושתו לא היה ראוי
שיעשה על יד אים בשר . ואמר
ויבא אל המלך ׳ להגיד שעזב
את אמו בהיותה אלמנה ובא
אל המלך לשבדו : וילר את (טו)
שני העמודים ׳ לא שעשה
שורת אחד העמודים בקרקע
שהיא הנחשת בו כדברי
המפרש׳ . וזכר הכתוב שהיה
קומת העמוד האחד אמה
עשרה אמות ׳ ובדברי הימים
כאמר אמות שלשים ואמה אורך ׳ אבל שם זכר אחד
העמודים יחד ׳ וכאן זכר אחד אחד מהם בפני עצמו ׳
והאמי אמה אצר יש בחלוף היה בכתם בכותר׳ כדברי המפרש׳ ׳
או שהכתוב לא רצה לחלי האמה כמו שכתב הר׳ לוי בן גרשום
והוא הנכון . וכבר רמזתי בשרת העמודים האלה לחכמי
הנוצרים מי שאמר שהיה אחוז כל עמוד שלשים ואמה אמות
כמו שנזכר בדברי הימים ׳ ושיהיו בזה החופן ׳ העמוד עצמו
היה אמה עשרה אמות כמו שנזכר בכאן ׳ והכותרת אצר
היה על העמוד היה אמה׳ אמות שהיתה מוכפת עליו ׳ ומעשה
השושן שהיה על הכותרת היה ארבעה אמות כמו שהעידו
הפסוקים ׳ הרי לך שבעה ועשרים אמות ׳ ואמנם השמונה
אמות האחרים היו לאחה בכן אצר היה עליו העמוד ׳ כי
בידוע שלא היה העמוד עומד על הקרקע בלי אחזקי ׳ אבל
היה שם מכון על הארץ גבוה שמנה אמות ועליו היה העמוד ׳
וזה החופן היה עולה הכל על שלשים ואמה אמות . אבל
מצאר בדברי הימים כאמר ויעש לפני הבית עמודים שנים
אמות שלשים ואמה אורך והלפת אצר על ראשו אמות אמה ׳
ברור שלא היו שנאמים אמות הכותרת במספר השלשים ואמה
אמות ׳ כי הלפת זכר שמה הוא הכותרת ׳ וזהו המורה על
הפסד הפירוש הזה . והמפרשים שלנו חשבו שכל אמות
הכותרת היו שנאמות בעמודים ולא היו נוספות עליהם ׳ כי
היה כל עמוד שנאם בתוך כותרתו . ויקשה לי לפעמים
שיתחייב מזה שיהיה ענגל העמוד קרוב למרכז מבלי הכותר ׳
כי אם היה מרכז שמנה עשר אמות ומהם היו אמה אמות
מכופות

2011 Ministerio de Cultura

מכוסות בכותרת, נשאר העמוד בלי כותרת י"ג אמות, והנה עגולו היו שלשים עשר אמות כמו שאמר ושוע שלשים עשר' אמה יסוב, הרי לך שהיה העמוד בלי כותרת עודיו קרוב לאורכו, והוא דבר מגונה מאד, גם כי יהיו העמודים קצרי מאד בערך גובה הקולם. ומפני זה לחשוב לכי שהכותרת לא היה כלה נכנסת על העמוד כדברי מפרשי הכותרים, ולא היה כלה נכנסת בעמוד כדעת המפרשים שלנו, לכל מלותם הקשו אמות אשר היו בכותרת היו שלשים מהם נכנסים בעמוד לחזק הנקתו והשלשה אמות היה למעלה מהעמוד, והיה העמוד שם כן שמנה עשרה אמות, ומהכותרת היו עליו שלשה אמו', ומעשה הזוזן לשר על הכותרת היה ארבע אמות, והיו כלם שמנה ועשרים אמות, והמכון לשר עליו היה העמוד יהיה שתי אמות לו שלשה, נלפון שהיה העמוד כלו עם תכשיטיו שמנה ועשרים אמות, והקולם

היה שלשים אמות כמדת העמודים כמוכים ושפלים שתי אמות לו שלשה מגובה הקולם, והוא היה הנכון, כי אין רצוי שיעלה דבר על בית ה' וגם לא יאות שלין כמעלה וגובה, כי הבית התלוי יהיה עליון על כל הדברים המוכים אליו. וכבר יורה על אמתת מה שאמרתי מה שאמר בסוף זה הספר * וקומת הכותרו' שלש אמות. והקשו חכמינו זכרונ' לברכה, וכי שלש אמות היו הכותרות, והלא שתי אמות היו? אלא שתי אמות התחתונות של כותרת היו שוות לעמוד, כמה שלא היה בהם שבכה, ושלש העליונות היה בהם שבכה, ולזה זכר שם שלשה. ויותר נכון ומתיצב הוא מה שפירשתי, שמדת אמות הכותרת היו נכנסים שלש בעמוד ושלשה היו מחעל לעמוד, ולכן זכרם שמה בלבד להיותם על העמוד. והנה ירמיהו הנביא עלוו השלים בסוף ספרו * ספר איך הכשדיים בחרבן בית קדשנו ותפארתנו שברו העמודים החלה והוליכו הנחשת בבלה, ומזה תדע שקרות המומרים שהניחו לותם הרומיים לרומי מחרבן בית שני, ומהם אמרו שלכבי פיזה הניחו לותם לל מדינתם, כי הנה העמודים לא היו בבית שני, כי בחרבן בית ראשון שברו לותם הכשדיים והוליכו הנחשת שהם לבבל. והגיד ירמיה תכניתם ומדותיהם, באמרו * העמודים שמונה עשרה אמה קומה העמוד האחד, וחוט שלש עשרה אמה יסובנו, ועביו לרבע להבעות נכוב, וכותרת עליו נחושת, וקומת הכותרת האחת חמש אמות, ושבכה ורמונים על הכותרת סביב הכל נחושת, וכאלה לעמוד השני ורמונים וגו'. ולמדנו מדבריו דברים. לם לורך העמוד שהיה שמונה עשרה אמות כמו שנזכר כאן, וזה מבלתי הכותרת ומעשה הזוזן שיזכור. ולם בעגולם שהיה י"ג אמות להקף האחד וכן היה לשני, ולפי זה ראוי שיפורש אמרו בכאן וחוט שלש עשרה אמה יסוב לת העמוד השני, שלם ישימו חוט אחד סביב העמו' כדי למדוד עביו ימלא במדת החוט המובב שלש עשרה אמות, ויודע מזה שלשים עשר אמות יסובו לת העמוד האחד וכן השני, כי שניהם היו שוים בכל הדברים וכן תי, ויהיה אמרו השני מסר הענין, והוא מקרא קלר, לו כאלו אמר והשני, לל שמות ל' כ והשני גם כן היה במדה הזאת, ודרך הלתוב לקלר הוים בפקוד ג' יח בשמות, עד * ראובן שמעון לוי ויהודה, * שמ ירמ. ולמדנו

עוד מדברי ירמיהו שהיו העמודים חלולים והיה עביס לרבע לקבעות וזה לל נזכר בכאן, לפי שלתוב הספר הזה היה כוונתו להגיד הדברים המוריס על מעלת שלמה וגדולתו לל זולת זה: ואמרו כאן מוכן, לל שהתיך הנחשת ועשה כמין עשרה בניה לתלפיות לשום על כל עמוד, שהיה שעור העשרה הטיל חמשה אמות, משן היו נכנסות בעמוד ומשן למעלה משנו כמו שפירשתי: ואמרו ושתי כותרות עשה על ראשי העמודים, פירושו שהיו שני כותרות לשני העמודים, כותרת לשת לעמוד לשד, ולל כמו שחשב הר' לוי בן גרשום שהיו שתי כותרות לכל עמוד: וכפר שהיו לותם הכותרות (יו) שבכים מעשה שבכה גדילי מעשה שרשרו', לל שהיו הכותרות הנם מכוסים משלשלים דקים ויפה מעשה רשת, והגדילים הם שרשרות, והיו מוקפים משם שנעשה גדילים על כל שת מהכותרות ההם, ואמרו

[יז] חֲשֻׁבִי׃ וּשְׁתֵּי כְתָרוֹת עָשָׂה לָתֶת עַל־
רָאשֵׁי הָעַמּוּדִים מֻצַק נְחֹשֶׁת חֲמֵשׁ אַמּוֹת
קוֹמַת הַכֹּתֶרֶת הָאֶחָת וַחֲמֵשׁ אַמּוֹת קוֹמַת
[יז] הַכֹּתֶרֶת הַשֵּׁנִית׃ שְׂבָכִים מַעֲשֵׂה־
שְׂבָכָה גְּדִלִים מַעֲשֵׂה שַׁרְשְׁרוֹת לַכֹּתָרוֹת
אֲשֶׁר עַל־רֹאשׁ הָעַמּוּדִים שִׁבְעָה לַכֹּתֶרֶת
הָאֶחָת וְשִׁבְעָה לַכֹּתֶרֶת הַשֵּׁנִית׃
[יח] וַיַּעַשׂ אֶת־הָעַמּוּדִים וּשְׁנֵי טוּרִים סָבִיב
עַל־הַשְּׂבָכָה הָאֶחָת לְכַסּוֹת אֶת־הַכֹּתֶרֶת
אֲשֶׁר עַל־רֹאשׁ הָרִמֹּנִים וְכֵן עָשָׂה לַכֹּתֶרֶת
[יט] הַשֵּׁנִית׃ וְהַכֹּתָרֹת אֲשֶׁר עַל־רֹאשׁ
הָעַמּוּדִים מַעֲשֶׂה שׁוֹשַׁן בָּאוּלָם אַרְבַּע
[כ] אַמּוֹת׃ וְכֹתָרֹת עַל־שְׁנֵי הָעַמּוּדִים
גַּם־מִמַּעַל מִלְּעֻמַּת הַבֶּטֶן אֲשֶׁר לְעֵבֶר
שְׂבָכָה וְהָרִמֹּנִים מָאתַיִם טוּרִים סָבִיב

שמות ל"ב כ

שהתיך חירם את כל המלאכה, זכר לך עשה נפועל, וזהו ויעש את (יח) העמודים, לל שעשה קומם כמו שזכר מהליור. וזכר עוד שעשה שני שורים, לל לתלות שם הרמונים סביב על השבכה הלחת לכסות לת הכותרת, ולין פירושו שהרמונים היו לכסות לת הכותרת, כי לם שעשה שני שורים מהרמונים על כל שבכה סביב עור לחד מלמעלה מהעור הלחד לשר היתה השבכה מכסה לת הכותרת, כי היה הכותרת מכוסה מרשת ועל לומו רשת היו שני שורים מהרמונים, ויהיה למרו על רלש הרמונים חוזר למעלה, ושעורו ושני שורים סביב שהם על רלש הרמונים עשה על השבכה: ואמרו עוד וכותרת לשר על (יט) רלש העמודים מעשה שושן בלולם לרבע למות, הוא להגיד שעל הכותרת לשר היה על רלש העמודים היה עוד מעשה שושן לרבע למות, ויפסר בכתוב מלת ועם לו מלת ועל, וכללו למר ועם הכותרת לו על הכותרת לשר על רלש העמודים היה מעשה שושן שהיה בו לרבעה למות. ואמרו בלולם, פירושו המפרשים שהוא כמו למעלה, ויותר נכון הוא שלמר שהם מעשה השושן על הכותרת לקרי שהיו העמודים מוקפים בלולם, וכמו שיזכור לקרי זה. לו יהיה פירושו שלמעלה מהכותרת לשר היה על רלש העמודים עם מעשה השושן היו עליין בלולם לרבעה למות, והיה זה לפי שהלולם היה גבוה שלשים למה והעמודים עם הכותרות והשושן והמכונות לשר תחתיהם היו עולים שנה ועשרים למות, ושאלו לם כן לרבעה למות בלולם פנויים שלל היו מגיעים שם העמודים, ולפי זה לל יהיו הלרבעה למות שזכר הכתוב במעשה השושן, כי לם בגובה הלולם למעלה מהעמודים עם כל לשר שם, וכן כראה מדברי ירמיהו, שבכותרת זכר שהיה קומה לחת ובמעשה השושן שהיה השבכה שזכר שמה לל זכר שיעור, ולל למר שהיה מלרבע לחת, והוא המורה שהל' לחות שזכרו כאן הם לבולם לל למעשה השושן: ולמכם מה שהוסיף לומר עוד וכותרות על (כ) שני עמודים גם ממעל מלעמת הבטן לשר מעבר השבכה וגו', כתב הר' דוד קמחי מלעמת הבטן כנגד העקום הלמלעי לשר לעבר השבכה היו כותרות לחרות למעלה לקותו מקום. והר' לוי

2011 Ministerio de Cultura

והר לוי בן גרשום כתב שהיו בכל עמוד שני כותרות זו על זו, ושהפסוק הזה נאמר על הכותרת השנית אשר לעומת בטן העמוד. ודעת שני המפרשים האלה אחד הוא, ר"ל שהיו בכל עמוד שני כותרות, אם מחוברות ודבוקות זו עם זו בתחלת העמוד כדעת ר' לוי בן גרשום, ואם שהיתה אחת מהן למעלה בראש העמוד ואחרת באמצעיתו, והוא דעת זר כפי פשט הכתובים, כי לא נזכר כאן ולא בדברי הימים ולא בספר ירמיהו שהיו לעמודים, ולא שעשה חירם כי אם שני כותרות לשני העמודים, לא ארבעה כותרות כמו שפירשו האנשים החכמים האלה. ודעתי הוא שהכותרות אשר בפסוק הזה הם עצמם השני כותרות שזכר למעלה, ושבא הכתוב להודיענו שני דברים. האחד כי לפי שספר למעלה שהיו אותם הכותרות על העמודים נכנסים בהם, אולי יחשוב אדם שהיה הכותרת סביב העמוד על שפתו, אבל אמצע העמוד בעביו ובטנו לא היה עליו דבר והיה מגולה לאויר, לכן אמר שהכותרות היו על כל עובי שני העמודים, וזהו גם ממעל מלעמת הבטן, שהבטן הוא עובי העמוד כי הוא בטנו, ואמר שגם בזה היתה השבכה אשר היא היתה מכסה כל עובי העמוד ובטנו כמו שכסה שפתו. והשני הוא שלפי שזכר למעלה שהיו רמונים בשבכה אשר בראש העמודים ולא פירש כמה היו אותם הרמונים, לכן ביאר כאן מספר', באמרו והרמוני' מאתי', ר"ל בכל עמוד ועמוד היו מאתים רמונים, והיו טורים סביב, כלומר שהיו המאתים ההם בשני הטורים שזכר למעלה, כי היו מאה רמונים בכל טור וטור מהם, והיו אותם הרמונים תלויים בשרשרות כמו שזכר בתחלה, וז"ש טורים סביב על הכותר'. ומה שאמר עוד השנית, פירושו וכן השנית, רוצה לומר שזה כלו אשר אמרו על הכותרת האחת ראוי שיובן גם כן על הכותרת השנית, כי היה המשפט בכל הדברים אחד בהן, והוא על דרך מה שאמר במדת העמודים וחוט שנים עשר יסוב את העמוד השני כמו שפירשתי. ואמנם מה שנאמר בספר ירמיהו * כל הרמונים מאה על השבכה סביב, פירושו על כל טור מהם, ומה שאמר שם ברמונים תשעים וששה, ענינו שהיו הרמונים בארבעה רוחות מהשבכ', והיה בכל רוח ארבעה ועשרים רמונים והם תשעים וששה, והארבעה החסרים היו בזויות הטורים, והיו אם כן מאה בכל טור: וספר הכתוב בכאן עוד שהקים את שני העמודים האלה באולם ההיכל, ואמר זה בכלל ואחרי זה זכר סדר הקמתם כפי הקדימה והאיחור, והודיענו שראשונה הקים את העמוד הימני וקרא שמו יכין, ואחר כך הקים השני וקראו בועז. ואמנם מה היה ענין העמודים האלה וצרכם ועל מה היה מורה שמם, הנה יתבאר אחרי זה: ולמה שאמר עוד ועל ראש העמודים מעשה שושן בהיותו כבר נאמר למעלה, אחשוב שלא בא הכתוב הזה להודיענו זה הענין, כי אם להודיע שאחרי שהוקמו העמודים עם הכותרות אז נתן על ראש העמודים אותו מעשה השושן שעשה, כי לא הושם המעשה ההוא על העמודים כי אם אחרי הקמתם,

[כא] עַל הַכֹּתֶרֶת הַשֵּׁנִית: וַיָּקֶם אֶת־הָעַמּוּדִים לְאֻלָּם הַהֵיכָל וַיָּקֶם אֶת־הָעַמּוּד הַיְמָנִי וַיִּקְרָא אֶת־שְׁמוֹ יָכִין וַיָּקֶם אֶת־הָעַמּוּד הַשְּׂמָאלִי וַיִּקְרָא אֶת־שְׁמוֹ בֹּעַז:

[כב] וְעַל רֹאשׁ הָעַמּוּדִים מַעֲשֵׂה שׁוֹשָׁן וַתִּתֹּם מְלֶאכֶת הָעַמּוּדִים:

[כג] וַיַּעַשׂ אֶת־הַיָּם מוּצָק עֶשֶׂר בָּאַמָּה מִשְּׂפָתוֹ עַד־שְׂפָתוֹ עָגֹל, סָבִיב וְחָמֵשׁ בָּאַמָּה קוֹמָתוֹ וְקָוֶה שְׁלֹשִׁים בָּאַמָּה יָסֹב אֹתוֹ סָבִיב:

[כד] וּפְקָעִים מִתַּחַת לִשְׂפָתוֹ, סָבִיב סֹבְבִים אֹתוֹ עֶשֶׂר בָּאַמָּה מַקִּפִים אֶת־הַיָּם סָבִיב שְׁנֵי טוּרִים הַפְּקָעִים יְצֻקִים בִּיצֻקָתוֹ:

[כה] עֹמֵד עַל־שְׁנֵי עָשָׂר בָּקָר שְׁלֹשָׁה פֹנִים, צָפוֹנָה וּשְׁלֹשָׁה פֹנִים יָמָּה וּשְׁלֹשָׁה, פֹּנִים נֶגְבָּה וּשְׁלֹשָׁה פֹּנִים מִזְרָחָה וְהַיָּם עֲלֵיהֶם מִלְמָעְלָה וְכָל־אֲחֹרֵיהֶם בָּיְתָה:

וכמו שהעיד למעלה באמרו מעשה שושן באולם ארבע אמות כפי מה שפירשתי, וכאלו אמר ועל ראש העמודים נתן מעשה השושן אשר זכר, ובזה נשלמה המלאכה, והיה אם כן מה שזכר בפסוק הזה מספור ההקמה ולא מספור המלאכה:

(כג) ויעש את הים וגו'. ונתעורר בפסוקים האלה ראשונה שבמקום שנאמר כאן פקעים נאמר בדברי הימים * ודמות בקרים. ושנית שהכתוב אומר שהיה הים הזה עגול, ובאמרו עומד על שנים עשר בקרים שלשה פונים צפונה וגו', מורה שהיה מרובע ומכוון לארבעה רוחות. שלישית באמרו אלפים בת יכיל ובדברי הימים נאמר שלשת אלפים יכיל. ואומר בפירוש הפסוקים שכבר התבאר בדברי הימים * שהיה הים משמש לרחצה הכהנים בו מטומאתם, וכבר אחז"ל והלא כלי הוא ואין טבילה בכלים? אמר ר' יהושע בן לוי אמת המים היתה נמשכת וכו', ר"ל שלא היו המים שאובים אבל היו רגלי הבקרים נקובים מלמטה והיו המים באים שמה מהמעין נובעים מן הקרקע ונכנסים שם. והנה זכר שהיה רחב הים משפתו אל שפתו עשר אמו', ר"ל בקוטר, והיה עגול סביב והיה חמש אמות קומתו. והנה אמרו שקו שלשים אמה יסוב אותו סביב, הוא על דרך קירוב, כי קוטר ההקף בעגול אינו השליש בדיוק, כמו שאמרו חז"ל על זה במסכת ערובין, אבל הוא מוסיף על שלשה כמו שביעית הקוטר בקרוב מועט, ואולי היה מדת הקו הסובב לקוחה בחלל הים, וזהו יותר קרוב אל האמת: ופקעי' מתחת לשפתו סביב, הנה פקעים הם צורות ביצים כמו שזכרתי למעלה, כי היו אלה גופם עגולים כביצים, והיה בכל פקע צורת ראש שור יצאו המים מפיו, ולכן קראם בדברי הימים בקרים מפאת צורת ראשיהם ופניהם, ובכל שעור אמה ואמה היו מונחים עשרה מאלה, ולפי זה היו בכל העגול שהם שלשים אמה מונחים שלש מאות פקעים, והיו מהם שני טורים, הטור האחד למעלה מהטור האחד, וכפי זה היו שש מאות פקעים בשני הטורים האלה, ובהם היו יוצאים המים אשר בים, והיו יצוקי' ביציקתו, ר"ל שאותם הפקעים היו יצוקים ביציקת הים, כי בהתכת הנחשת לעשות הים הותכו גם כן עמו הצורות ההם, ולא נעשו אחרי כן במלאכה וחוברו שמה, כי אם בהתכת הים ויציקתו הותכו כלם. והנה אחז"ל שהים עגול היה משפתו אך מתחת השפת היה מרובע, והתבאר זה להם מהשעור שהיה מחזיק אלפים בת, והבת היא של שלש סאין, כאמרו * האיפה והבת תוכן אחד להן, ולפי שאמה על אמה ברום היא שלש אמות היתה מחזקת ארבעים סאה, וכמו שחז"ל הרחיבו בזה באותה מסכתא פרק ראשון, והר לוי בן גרשום הביאו גם כן בפירושו לזה המקום. וכן זכרו שהמכונה אשר עשה לים היתה גם כן מרובעת, והוא אמרו עומד על שנים עשר בקר שלשה פונים וגו', שזה היה הכן והמכון שהיה הים עליהם, והיה מרובע והיו שלשה בקר פונים לכל צד מהארבעה צדדים, והיו פני הבקרים להרוחות ואחוריהם מבפנים, ומבואר הוא ההבדל

(כג) ד"ה ב' ד' ג'
שם ו'
עיין רד"ק
בד"ה ב' ד' ו'
פ"א יד"ע
(כד)
סי' ו' יח
ירמי' נ"ב כ"ג
ערובין שם
יחזקאל מ"ה י"א
דף יד"ע
שם
(כה)

(כא) בכל טור: וספר הכתוב בכאן עוד שהקים את שני העמודים האלה באולם ההיכל, ואמר זה בכלל ואחרי זה זכר סדר הקמתם כפי הקדימה והאיחור, והודיענו שראשונה הקים את העמוד הימני וקרא שמו יכין, ואחר כך הקים השני וקראו בועז. ואמנם מה היה ענין העמודים האלה וצרכם ועל מה היה מורה שמם, הנה יתבאר אחרי זה: ולמה שאמר עוד ועל ראש העמודים מעשה שושן בהיותו כבר נאמר למעלה, אחשוב שלא בא הכתוב הזה להודיענו זה הענין, כי אם להודיע שאחרי שהוקמו העמודים עם הכותרות אז נתן על ראש העמודים אותו מעשה השושן שעשה, כי לא הושם המעשה ההוא על העמודים כי אם אחרי הקמתם,

2011 Ministerio de Cultura

ההבדל אשר היה בין הבקרים ובין הפקעים, והוא שהפקעי׳, היו גופים עגולים והיו להם ראשי הבקר והיו דבקים בים ממעל תחת שפתו והיו המים יוצאים בהם מהים לחוץ, והשנים עשר בקרים היה גופם כלם כצורת בקר וגם כן ראשיהם והיו מונחים למטה על הארץ והים עומד עליהם (כו) והיו המים נכנסים בהם לים: וספר הכתוב שהיה עובי הים טפח אחד והיה שפת הים כמעשה שפת הכוס שמצוייר בו פרח שושן. ואמר כאן אלפים בת יכיל, ובדברי הימים אמר שלשת אלפים יכיל, ואמרו שם חזל בערוצין שמה שנזכר בזה המקום הוא בלח, אך ביבש היה מחזיק יותר מפני הגודש, ויהיה אכ׳ גודש הים מחזיק כמו חצי השעור שמחזיק הים, וזה אפשר כשהי׳ הדבר הנגדש עול׳ על הים שעור רב, וכמו שכתבו המפרשים:

(כו) ויעש את המכונות וגומ׳. ציור ענין המכונות ומלאכת׳ קשה מאד, והפסוקי׳ בלתי מתישבים בו, ואני אתנהלה לאטי לרגל המלאכה ולרגל המפרשים זל׳. ואומר שהמכונות האלה היו משמשות למושב הכיורות, והכיורים ההם היו לרחצה, אם הכהן לקדש ידיו ורגליו כמו שנזכר בתורה *, ואם להדח׳ העולה כמו שנזכר בדברי הימים *. (שמות ל׳ יט וה׳ ב׳ ד׳ ז׳) וספר הכתוב שהיה אורך המכונה האחת בחללה ארבע אמות, ורחבה ארבע אמות גם כן, וקומתה היה שלשה (כח) אמות, ושהיו למכונו׳ מסגרו׳, כאותם המסגרות אשר היו סביב השלחן שהיו כמו כלי קבול, והיה זה כדי שיסגר הכיור בתוך המכונה. וגם כן היו מסגרות אחרות בין השלבים, והשלבים הם בדים (כט) כמו מעלות הסולם, ועליהם היו אריות ובקר וכרובים, ר״ל צורות אריות וצורות בקרים וצורות כרובים, ואלה הצורות היו בין השלבי׳ ההם. ואמרו ועל השלבי׳ כן ממעל, ר״ל שעל השלבים היה מושב

[כו] וְעָבְיוֹ טֶפַח וּשְׂפָתוֹ כְּמַעֲשֵׂה שְׂפַת־כּוֹס פֶּרַח שׁוֹשָׁן אַלְפַּיִם בַּת יָכִיל׃

[כז] וַיַּעַשׂ אֶת־הַמְּכוֹנוֹת עֶשֶׂר נְחֹשֶׁת אַרְבַּע בָּאַמָּה אֹרֶךְ הַמְּכוֹנָה הָאֶחָת וְאַרְבַּע בָּאַמָּה רָחְבָּהּ וְשָׁלֹשׁ בָּאַמָּה קוֹמָתָהּ׃

[כח] וְזֶה מַעֲשֵׂה הַמְּכוֹנָה מִסְגְּרוֹת לָהֶם וּמִסְגְּרוֹת בֵּין הַשְּׁלַבִּים׃

[כט] וְעַל־הַמִּסְגְּרוֹת אֲשֶׁר בֵּין הַשְּׁלַבִּים אֲרָיוֹת בָּקָר וּכְרוּבִים וְעַל־הַשְּׁלַבִּים כֵּן מִמָּעַל וּמִתַּחַת לַאֲרָיוֹת וְלַבָּקָר לְיוֹת מַעֲשֵׂה מוֹרָד׃

[ל] וְאַרְבָּעָה אוֹפַנֵּי נְחֹשֶׁת לַמְּכוֹנָה הָאַחַת וְסַרְנֵי נְחֹשֶׁת וְאַרְבָּעָה פַּעֲמֹתָיו כְּתֵפֹת לָהֶם מִתַּחַת לַכִּיּוֹר הַכְּתֵפוֹת יְצֻקוֹת מֵעֵבֶר אִישׁ לְיוֹת׃

[לא] וּפִיהוּ מִבֵּית לַכֹּתֶרֶת וָמָעְלָה בָּאַמָּה וּפִיהָ עָגוֹל מַעֲשֵׂה־כֵן אַמָּה וַחֲצִי הָאַמָּה וְגַם־עַל־פִּיהָ מִקְלָעוֹת וּמִסְגְּרֹתֵיהֶם מְרֻבָּעוֹת לֹא־עֲגֻלוֹת׃

[לב] וְאַרְבַּעַת הָאוֹפַנִּים לְמִתַּחַת לַמִּסְגְּרוֹת וִידוֹת הָאוֹפַנִּים בַּמְּכוֹנָה וְקוֹמַת הָאוֹפַן הָאֶחָד אַמָּה וַחֲצִי הָאַמָּה׃

[לג] וּמַעֲשֵׂה הָאוֹפַנִּים כְּמַעֲשֵׂה אוֹפַן הַמֶּרְכָּבָה יְדוֹתָם וְגַבֵּיהֶם וְחִשֻּׁקֵיהֶם וְחִשֻּׁרֵיהֶם הַכֹּל מוּצָק׃

[לד] וְאַרְבַּע כְּתֵפוֹת אֶל אַרְבַּע פִּנּוֹת הַמְּכֹנָה הָאֶחָת מִן־הַמְּכֹנָה כְּתֵפֶיהָ׃

ואיש מהלויות היו אותם הכתפות, והאיש שזכר כאן הוא כמו כל אחד, וכמוהו * ופניהם איש אל אחיו, * אשה אל אחות׳: שמו׳ בה׳ כ׳ ופיהו מבית לכותרת, ר״ל שפי הכיור היה עולה אמה בגובה שם כו׳ ג׳ מבפנים מהמסגרת העליונה שהיא הכותרת, ומלמעלה (לא) מהאמה היה פיהו עגול. ופירוש מעשה כן, הוא הכיור, כי הכיור היה עגול והיה עולה בעגול עד שלמות אמה וחצי אמה, באופן שהיה שם חצי אמה עגול כמו שזכר אחרי זה. וזכר זה כדי להודיע שהיו אלה המכונות כתבנית הים מרובע מלמטה ועגול מלמעלה, וזכר שגם על פיה ושפתה היו מקלעות, רוצה לומר ציורי׳ על שפת הכותרת והיא המסגרת העליונה, ובכלל הודיע שמסגרות המכונות היו מרובעו׳ מלמטה לא עגולות: ואמנם אמרו (לב) וארבעת האופנים למתחת למסגרת וגו׳, אחשוב שלא אמר זה על אופנים אחרים, ואם אמרו על האופני׳ שזכר, להגיד שעשה אותם, יהיה מותר ומאמר כפול, ולכן אחשוב שלא בא הפסוק הזה להודיענו שעשה שם אופנים מתחת למסגרת, כי כבר זכר זה למעלה, אבל בא להודיע קומת האופן וגבהו עם ידו, ויהיה שעור הכתוב כן, וארבעה האופנים שזכר שהיו מתחת למסגרו׳ וידות האופני׳ גם כן, שהם בדמיון הען התחוב באופן העגלה אשר סביבו יסובב האופן, וקומת האופן, הנה כל זה היה אמה וחצי האמה בגובה: ומעשה (לג) אופנים וגו׳, ר״ל שהיה מלאכת האופני׳ כמעש׳ אופן המרכב׳, כלומ׳ כמעשה אופן מרכבות המלכים שנושאי׳ אותה ארבע בהמות. וחזל דרשו כמעשה עיין רד״ק אופן המרכבה אשר ראה יחזקאל, שראה שלמה בחכמתו מה שראה יחזקאל בנבואתו, ולכן עשה פני שור ופני אריה ופני אדם שהוא הכרוב, ולא זכר פני נשר, אולי לא הגביה עוף כל כך או לסבה אחרת.

וספר אחר זה שמלאכה הזאת עם רבוי חלקיה והתחלפותם הנה היה כלה מוצק, שכאשר נתכו המכונות נתכו עמהם הדברים כלם ואין בהם דבר נעשה במלאכה, וז״ש ידותם וגביהם וחשוקיהם וחשוריהם הכל מוצק, והידות הם אשר היו האופנים תחובים בהם, וגביהם הם העגלות הגדולות שסביב האופנים שהם על גביהם, וחשוקיהם הם העגלות הקטנות שסביב ידות האופנים מדובקים ונקשרים בהם, וחשוריהם הם כמו עמודים וזרועות יבאו מהעגלה הקטנה אל העגלה הגדולה, שכל זה היה מוצק ומחובר בהתכה לא במלאכה: ואמרו עוד וארבע כתפות אל ארבע פנות וגו׳, הוא להגיד (לד) שגם כן היה מוצק ומחובר בהתכה הארבע כתפו׳ שהיו בארבע פנות המכונה, כי לא היו מחוברות בלחות הנחשת שהם סרני נחשת אשר זכר חבור מלאכותיי, אך היו יוצאים מהמכונה,

2011 Ministerio de Cultura

[לה] וּבְרֹאשׁ הַמְּכוֹנָה חֲצִי הָאַמָּה קוֹמָה
עָגֹל סָבִיב וְעַל רֹאשׁ הַמְּכֹנָה יְדֹתֶיהָ
[לו] וּמִסְגְּרֹתֶיהָ מִמֶּנָּה׃ וַיְפַתַּח עַל־הַלֻּחֹת
יְדֹתֶיהָ וְעַל וּמִסְגְּרֹתֶיהָ כְּרוּבִים אֲרָיוֹת
וְתִמֹּרֹת כְּמַעַר־אִישׁ וְלֹיוֹת סָבִיב׃
[לז] כָּזֹאת עָשָׂה אֵת עֶשֶׂר הַמְּכֹנוֹת מוּצָק
אֶחָד מִדָּה אַחַת קֶצֶב אֶחָד לְכֻלָּהֶנָּה׃
[לח] וַיַּעַשׂ עֲשָׂרָה כִּיֹּרוֹת נְחֹשֶׁת אַרְבָּעִים
בַּת יָכִיל׃ הַכִּיּוֹר הָאֶחָד אַרְבַּע
בָּאַמָּה הַכִּיּוֹר הָאֶחָד כִּיּוֹר אֶחָד עַל־
הַמְּכוֹנָה הָאַחַת לְעֶשֶׂר הַמְּכֹנוֹת׃
[לט] וַיִּתֵּן אֶת־הַמְּכֹנוֹת חָמֵשׁ עַל־כֶּתֶף הַבַּיִת
מִיָּמִין וְחָמֵשׁ עַל־כֶּתֶף הַבַּיִת מִשְּׂמֹאלוֹ
וְאֶת־הַיָּם נָתַן מִכֶּתֶף הַבַּיִת הַיְמָנִית
[מ] קֵדְמָה מִמּוּל נֶגֶב׃ וַיַּעַשׂ חִירוֹם אֶת־
הַכִּיֹּרוֹת וְאֶת־הַיָּעִים וְאֶת־הַמִּזְרָקוֹת
וַיְכַל חִירָם לַעֲשׂוֹת אֶת־כָּל־הַמְּלָאכָה
אֲשֶׁר עָשָׂה לַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה בֵּית יְהוָה׃
[מא] עַמֻּדִים שְׁנַיִם וְגֻלֹּת הַכֹּתָרֹת אֲשֶׁר־עַל־
רֹאשׁ הָעַמּוּדִים שְׁתַּיִם וְהַשְּׂבָכוֹת שְׁתַּיִם
לְכַסּוֹת אֶת־שְׁתֵּי גֻלּוֹת הַכֹּתָרֹת אֲשֶׁר
עַל־רֹאשׁ הָעַמּוּדִים׃
[מב] וְאֶת־הָרִמֹּנִים אַרְבַּע מֵאוֹת לִשְׁתֵּי
הַשְּׂבָכוֹת שְׁנֵי־טוּרִים רִמֹּנִים לַשְּׂבָכָה
הָאֶחָת לְכַסּוֹת אֶת־שְׁתֵּי גֻלֹּת הַכֹּתָרֹת
אֲשֶׁר עַל־פְּנֵי הָעַמֻּדִים׃
[מג] וְאֶת־הַמְּכֹנוֹת עָשָׂר וְאֶת־הַכִּיֹּרֹת
[מד] עֲשָׂרָה עַל־הַמְּכֹנוֹת׃ וְאֶת־הַיָּם
הָאֶחָד וְאֶת־הַבָּקָר שְׁנֵים־עָשָׂר תַּחַת
[מה] הַיָּם׃ וְאֶת־הַסִּירוֹת וְאֶת־הַיָּעִים
וְאֶת־הַמִּזְרָקוֹת וְאֶת כָּל־כָּל־הַכֵּלִים
הָאֵהֶל אֲשֶׁר עָשָׂה חִירָם לַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה
בֵּית יְהוָה נְחֹשֶׁת מְמֹרָט׃
[מו] בְּכִכַּר הַיַּרְדֵּן יְצָקָם הַמֶּלֶךְ בְּמַעֲבֵה
הָאֲדָמָה בֵּין סֻכּוֹת וּבֵין צָרְתָן׃

מהמכונה ׳ וז״ש מן המכונה כתפיה ׳ ר״ל שהיו מוצקות ממנה
(לה) ולא מחוברות בה במלאכה׃ וכן זכר שמה שהיה על ראש
המכונה חצי אמה עגול סביב ועל ראש המכונה ידותיה
ומסגרותיה ׳ כל זה שזכר היה ממנה ׳ ר״ל מוצק עמה ולא
נעשה וחובר במלאכה׃ וככה
הגיד ג״כ שהאריות והכרובים
ושאר הצורות אשר היו מונחים
על המסגרות גם כן היו
מוצקים ולא היו מחוברים
(לו) חבור מלאכותיי ׳ וז״ש ויפתח
על הלחות ׳ ר״ל שכבר חקק
ורקע סביב הלחו׳ כדרך שעשה
מהמכונה בעצמה ׳ ידותיה
שהם השלבים ומסגרותיה גם
כן הכל היה מהמכונה עצמה
מוצק ולא מחובר במלאכה׃
ואמר׳ כמער איש לויות סביב ׳
רוצה לומר כמער איש (כי
היו יותר גבוהות מקומ׳ אדם)
רחבם מחוברו׳ סביב למסגרו׳
וכלם היו מלוות ודבקות
(לז) ביציקה ׳ ולזה חתם הדברים
באמרו כזאת עשה את עשר
המכונו׳ מוצק אחד מדה אחת
קצב אחד לכלהנה ׳ ר״ל שכל
מכונה עם אופניה ומסגרותי׳
ידיה וצורתיה היו מוצק אחד ׳
והיה מדה אחת לכלם לא היה
אחת נוספת ולא מגרעת
(לח) מהאחרת׃ ואחרי שזכר
מלאכת המכונות זכר מלאכת
הכיורים אשר עליהם ׳ ואמר
שהיו עשרה ׳ ושכל אחד מהם
ארבעים בת יכיל ׳ כי היה
קוטר הכיור ארבע אמות ׳
וידענו שהיה עגול בשפתו
והיה גבהו כשעור שיחזיק
הכיור האחד ארבעים בת
שהם מאה ועשרים סאין ׳
ולזה היה מבואר שלא היה
שעור חלל הכיור כי אם תשע
פעמים אמה על אמה ברום
(לט) אמה׃ וספר שהונחו עשר
המכונות ועשר הכיורות הלה
חמש מהם על כתף הבית
מימין וחמש על כתף הבית
משמאלו ואת הים נתן מכתף
הבית הימנית קדמה ממול
נגב׃ והבית הנזכר בכאן הוא
באמת עזרת הכהנים שבו היה
מזבח העולה כמו שנזכר
בדברי הימים ׳ ושם נתן הים
לפאת מזרחי דרומי שבחצר
מדר׳ תדשא הכהנים ׳ ולדעת חז״ל שהיה
ועיין ילקוט שם הכיו׳ שעש׳ משה ׳ היו חמש
מלה הכיורות לצד ימין מאותו
כיור של משה וחמש׳ לשמאלו׃
(מ) ויעש חירם וגומ׳׃ אמרו המפרשים שאמרו הנה ויעש
חירם את הכיורות לא נאמר על הכיורות אשר זכר
למעלה שנעשו לרחצה ׳ כי אם על הסירות ׳ ושלכן סמך
אליו ואת היעים ׳ ואחרי זה אמר בספור הדברים אשר עשה

ואת הסירות ואת היעים ׳ הנה אם כן במקום כיורות אמר
סירות ׳ לפי שהסירות היו כתבנית כיורות עגולים ׳ ובהם
היו משתמשים לשים בהם דשן המזבח ׳ והיעים הם מגרפות
של נחשת לדשן בהם את המזבח ׳ והמזרקות הם כלים יקבלו
בהם הדם להזות על מזבח
העולה׃ וספר בכלל כל
המלאכה אשר עשה כי רבה
היא ׳ העמודים שנים והם
העמודים החלקים בעצמם ׳
וגלות הכותרות אשר על ראש
העמודי׳ ׳ ובמה שאמ׳ כותרות
שתים מורה שלא נעשו כי אם
שתים כותרות לשני העמודים
לא ארבעה כותרות לשניהם
כמו שחשבו המפרשי׳ והרמוני׳ (מב)
ארבע מאות ׳ רוצה לומ׳ בשני
העמודים ׳ מאתים בכל עמוד
בשני טורים ׳ שהיו מאה
רמונים בכל טור׃ ואמר בהם
לכסות ׳ לפי שהרמוני׳ להיות
על השבכות היו מכסות
אותם ׳ ובכלל אמר ואת כל (מה)
הכלים האהל ׳ ואחז״ל שקרי עיין רד״ק
האלה ׳ וכתוב האהל ׳ להגיד
שהכלים האלו נעשו בצורה
ובתבנית שעשאם משה לאהל
מועד׃ ויונתן תרגמו כפי
הכתב ולא כפי הקריאה ׳
והענין הוא שעשה כל הכלים
הצריכים לבית ה׳ ׳ ובזה בכלל
מזבח העולה שהוא מהכלים
היותר הכרחיים שבעזרה ׳
והנה לא נזכר בביאור כאן
לפי שהיתה עשייתו כתבנית
המזבח אשר עשה משה ׳
והכתוב לא חשש לזכור בכאן
כי אם הדברים אשר עשה
שלמה מעצמו מגודל לבבו כמו
שזכרתי פעמים׃ וספר שהיו
הכלים האלה כלם נחשת
ממורט ׳ ואמרו המפרשים
שפירוש ממורט צרוף ונקי
מכל סיג ׳ ושיצקם בככר (מו)
הירדן ׳ ר״ל במישור הירדן
במעבה האדמ׳ ׳ שחפר בעובי
האדמה צורת הדפוסי׳ להתיך
בהם את כל הכלים האלה ׳
וידמה שהיה אותו עפר כחמר
היוצר שעושה ממנו הכלים
שהוא עפר זך ונקי׃ אמנם
אמרו יצקם המלך הוא זר
מאד ׳ כי הנה חירם יצקם
והמלך לא היה חרש ליצקם ׳
ולמה יחס זה למלך יותר
משאר הדברים ? ולזה אחשוב
שהיה הכוונה בזה שהמלך
חשש אם האומנים יערבו
בתוך הנחשת הממורט הזה ברזל או דבר אחר יפחות מעלת
הנחשת ההוא ׳ ומפני זה רצה המלך שלא יצקו אותו כי אם
בפניו כדי שיראה המלך בנקיותו ׳ ולכן אמר יצקם המלך ׳
ומפני זה אמר שיצקם בככר הירדן ׳ לומר שלא נתערב עמו
דבר ׳

2011 Ministerio de Cultura

דבר, כי היה הנקצת הזה ממורט, והוא הנקרא נקצת יקוקל כף יד קלע, והוא הספרייי בקרב העדה, וכמוהו בדברי הכנים * עם עי׳ קרב הוקדה וגם מרוטה, ואמר עם * למען היה לה נרק מורטה. הכה לפי כן היה כל הנקצת הזה זהיר וממורט ועושה להט הקרב המתפכת אחוז עלוי רב קלניו, ולעלויו היה זוהם מאד, ורמה המלך לרחות ידיקתו, ולפי זכר זה בזהב לפי שהיו עושים לוחו יהודים ובלשונם הם עושים:

(מו) וספר הכתוב שהיה משקל הנקצת הזה הממורט כל כך גדול ועלוס שהניח שלמה מלשקול לותם ומלחקור על עשקלם כמה היה מפני רבויו כי אין לו מספר. ואקרי זוכר סכתוב מעשה כלי הנקצת אשר עשה חירם למלך, זכר כלי הזהב אשר לוה

(מח) המלך לעשות על ידי קרשים מבני ישראל המה, והוא אמרו ויעש שלמה את כל הכלים, לפי שמה לעשותם ולכן ייחסם אליו, לומר שלפי עשקם חירם, אבל המלך לוה על עשייתם לאחריס, ולהיותם זהב סגור ושמור לולי רקת המלך ביליקתן נפ ולזה יחסם אליו, או שהמלך כתן לורת הכלים והוא לייר לותם בנייר. וזכר לשבוח מזבח הזהב, כי עם היות זוכרו למעלה בתוך ספור בנין הבית, רחה לזכרו כאן עם שאר הכלי׳ להיותו ממיכם ולהשתקפו עמהם ביחיבת המיכל. ואמרו ואת השלחן, כתבו המפרשים אחוז עם נרקתי׳ נפ ק׳ המין, כמו * ויהי לי שור וחמור, כי עשרה שלחנות לה ק׳ ד׳ ק׳ היו כמו שנזכ׳ בדברי הימים *. [נח]

ולפי שמלקתי בבניכם זוכר הבניכ יחוקקל בסוף כפרו שלחנות הרבה, ואמר עם * ארבעה שלחנו׳ מפה וארבע׳ יחוקל מ׳ עפ שלחנות מפה לכתף האחר שמה שלחנות לליהם יאחזו וארבעה שלחנות לעולה לבני גזית וגומ׳ ויניחו את הכלים אשר יאחזו את העולה בם והזבח, לאמרתי לולי יקשה המעיין שהיו השלחנות לאחר עשה שלמה עשרה לשחוט את העולות ולשוס עליהם את כלי השחיטה, ואמה שנזכר בשלחן המאחד הוא היה שלחן לחם הפנים לבדו לאחר היה בהיכל ואחר השלחנות היו בעזרה, לפי מוכח לני שאינו כן, שבדברי הימים כתוב ויעש שלחנות עשרה ויתן בהיכל חמשה מימין וחמשה משמאל ויעש מזרקי זהב מאה, ואמר עם לאחרי כן ויעש שלמה את כל הכלים אשר בית האלקים ואת מזבח הזהב ואת השלחנות ועליהם לחם הפנים ואת המכורות וגומ׳ זהב סגור, הנה ביאר שהשלחנות האלה כלם היו זהב סגור, ובבלם היה לחם הפנים ובבלם היו מוכחות בהיכל כמו המכורות, והוא המורה שלא היו אלו השלחנות לחחזיקת העולה ולא להניח כלי השחיטה עליהם כי אם לערוך בהם לחם הפנים. ומאחר הוקשה לבלי למה אם כן זכר הנה שלחן לאחד בהיותם עשרה ולא עשה כן למכורות? לאחרתי שעיקר הכתוב כן הוא, ויעש שלמה את כל הכלים אשר בית ה׳, לא הכלים אשר היה הכווי האלקי שיעשו בבית ה׳, אם השלחן אשר עליו היה הכווי (מט) לתת לחם הפנים, ואת המכורות, לא שעת הנרות, אשר כולם עשה לעשות במכורה, ולבן קראם מכורות, הנה כל זה, לא השלחן והמכור׳ עשה שלמה חמשה מימין וחמשה משמאל לפני הדביר, הנה אם כן לאחרו כאן חמש מימין וחמש

משמאל לאיכו קוזר לבד למכורות כי אם נם כן לשלחן שזכר, ועם זה הנה היו נם כן שלחנות עשויות מלבן לשחישה כמו שזכרו קול׳, והיו מוכחות במקומן. ועם היות שאחר כאן תמיד על הכתוב חמש מימין וחמש משמאל, אין ראוי שתחשוב שהיו רק כל עב׳ השלחנות מהם לימין ההיכל ומהם לשמאלו, לא לדרוש ולפשוט וכן המכורו׳, כי כבר התבאר מדברי התורה * שמקום שוות כ׳ ול׳ אמה השלחן היה בלפון ומקום המכורה היה בדרום, לבל הרמון בזה שלפחת לפון אם השלחנות בשתי שורות, הלחת לפחת ימין מהלחרת, ולפחת דרום היו המכורות בזה הלופן עמו, וקול׳ לאמרו שהיו חמש מכורות מימין מכורת משה וחמש מכחות פי׳ מ משמאלו, וכן העניו בשלחנות, כי היו הכלים הללה אשר רק כה עם עשה משה מוכחים בבית עלבד לותם לאחר הוסיף עליהם שלמ׳, ומה שאמרו שהיו מועד וכליו נתנו בלוכרות בית ה׳, כוונו על אחר הכלים מזולת המכורה והשלחן והכיור וכנוי ויש מקלוק בדברי קול׳ בפרק שתי הלחם, ויש מי שאמר אם כן עפ שלחן היו מהדרים הלחם כי אם בשלחנו על משה ולא היו מדליקין כי אם מכורת משה, ויש מי שאמר שעל כל השלחנו׳ היו מהדרין לחם הפנים וכל המכורות היו מדליקים, ובכל הכיורים היו רוחלים, ואול היותר נראה מפשט הכתובים. ואלבד שלחנות הזהב הללו שהיו בהיכל, הנה עוד היה בלולם שלחן לחד זהב בו היו מניחים לחם הפנים שמשלקים מההיכל כדבריהם זל, עם היותו בלולם לא היה מעבודת הלולם, כי מיוחם היה לעניו לחם הפנים לאחר בהיכל. ואחרי שחשלים למפר כל המלאכה הגדולה הזלת, מפר (נח) הכתוב שכל זה עשה שלמה מצלו, ולולם ההקדות לאחר התנדב דוד לבניו עם לותם בלוכרות העם, וכלנו היה זה מכוון ימינו יתברך, כי כמו שלא רלה שדוד יבנה לת הבית בימיו לפי שדמיט רבים שפך, כן לא הניחם שיבנה לותו

2011 Ministerio de Cultura

מלכים א ח

ח

[א] אָז יַקְהֵל שְׁלֹמֹה אֶת־זִקְנֵי יִשְׂרָאֵל
וְאֶת־כָּל־רָאשֵׁי הַמַּטּוֹת נְשִׂיאֵי הָאָבוֹת
לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶל־הַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה יְרוּשָׁלָם
לְהַעֲלוֹת אֶת־אֲרוֹן בְּרִית־יְהוָה מֵעִיר
[ב] דָּוִד הִיא צִיּוֹן׃ וַיִּקָּהֲלוּ אֶל־הַמֶּלֶךְ
שְׁלֹמֹה כָּל־אִישׁ יִשְׂרָאֵל בְּיֶרַח הָאֵתָנִים
בֶּחָג הוּא הַחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי׃
[ג] וַיָּבֹאוּ כֹּל זִקְנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּשְׂאוּ הַכֹּהֲנִים
[ד] אֶת־הָאָרוֹן׃ וַיַּעֲלוּ אֶת־אֲרוֹן יְהוָה וְאֶת־
אֹהֶל מוֹעֵד וְאֶת־כָּל־כְּלֵי הַקֹּדֶשׁ אֲשֶׁר
בָּאֹהֶל וַיַּעֲלוּ אֹתָם הַכֹּהֲנִים וְהַלְוִיִּם׃
[ה] וְהַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה וְכָל־עֲדַת יִשְׂרָאֵל
הַנּוֹעָדִים עָלָיו אִתּוֹ לִפְנֵי הָאָרוֹן מְזַבְּחִים
צֹאן וּבָקָר אֲשֶׁר לֹא־יִסָּפְרוּ וְלֹא יִמָּנוּ
[ו] מֵרֹב׃ וַיָּבִיאוּ הַכֹּהֲנִים אֶת־אֲרוֹן בְּרִית־
יְהוָה אֶל־מְקוֹמוֹ אֶל־דְּבִיר הַבַּיִת אֶל־
קֹדֶשׁ הַקָּדָשִׁים אֶל־תַּחַת כַּנְפֵי הַכְּרוּבִים׃
[ז] כִּי הַכְּרוּבִים פֹּרְשִׂים כְּנָפַיִם אֶל־מְקוֹם
הָאָרוֹן וַיָּסֹכּוּ הַכְּרֻבִים עַל־הָאָרוֹן וְעַל־
בַּדָּיו מִלְמָעְלָה׃

ה

(א) אז יקהל שלמה וגו׳ · ספר הכתוב שאחר תשלום המלאכה ראה שלמה לתת בה התכלית הנכסף שהוא להביא ארון ברית ה׳ לקדש הקדשים כדי שישרה שם שכינה · ושם מגמתו ראשונ׳ בהבאת הארון, כי זה הוא מה שהתלונן עליו שמו׳ ב׳ ז׳ ב׳ דוד * וארון ברית ה׳ בתוך הירעה, ומפני כבודו צוה שיקהלו כל זקני ישראל והם השופטים והחכמים וכל ראשי המטות שהם הנשיאי׳, להעלו׳ את ארון ברית ה׳ מעיר דוד (ב) ולהביאו בכבוד גדול: וזכר הכתוב שעם היות ששלמה לא קרא ולא הקהיל כי אם לזקנים וראשי האבות הנה כל איש ישראל הם מעצמם נקהלו אל המלך, כי כאשר ידעו מהקהל הזקנים והאבות קמו כל העם והלכו אחריה׳, לא לכבוד הזקנים בלבד כי אם לכבוד השם, וז״ש ויקהלו אל המלך שלמה כל איש ישראל · וזכר שהיה זה בירח האיתנים, שהוא חדש תשרי שבו אוספים הפירות · וידמה שנקרא החדש השביעי ירח האיתנים, לפי שבו המועדים היותר חזקים ומישרים אל השלמות, כי בו יום תרועה ויום הכפורים וחג הסכות, ולפי שכל ישראל היו מחוייבים לבא לחוג לירושלם בחג הסכות, לזה התקבצו כלם ובאו שמה לראות בחנוכת הבית ולחוג את חג הסכות, וז״ש בירח האיתנים בחג הוא החדש השביעי, רוצה לומר שהיה הקבוץ בעבור החג שהיה באותו חדש השביעי, והיו שתי תכליו׳ בביאתם, אם חנוכת הבית ואם חובת הרגל בחג · וחז״ל אמרו שבאותו החדש נולדו האבות, ולכן נקרא חדש האיתנים: וכמו שבאו כל העם מפני הסבה אשר זכר כן באו כל הזקנים אשר הקהיל שלמה · וכבר הרגישו חז״ל בפסיקתא רבתי, אם היה שבחדש בול שהוא מרחשון נשלמה מלאכת הבית, למה לא הובא הארון מיד כי אם עד ירח האיתנים שהוא חדש תשרי? והנה לא ספר מה היה ב״א חדשים שעברו ביניהם, ולכן אמרו שהיה הבית נשלם י״א חדש והיו כל ישראל מגמגמים היאך בנה של בת שבע יבנה בית שישרה הקב״ה שכינתו עליו? והקב״ה חשב לעכב שמחת בית המקדש עד החדש שנולד בו אברהם שהוא ירח האיתנים, וכן אמרו שמלאכת המשכן נגמרה בכה״ בכסלו ולא הוקם עד אחד בניסן, לפי שהקב״ה עכב שמחת הקמת המשכן עד החדש אשר נולד בו יצחק, זהו כלו כפי הדרש · וכפי הפשט הוצרכו אותם הי״א חדשים להקהיל שלמה את כל ישראל, ושיהיה אחרי אסיפת התבואות מפני שמחתם, ולתקן הענינים הצריכים לאותה שמחה וצהלה כפי העם הרב שיקהל שמה · וספר הכתוב שהכהנים נשאו את הארון, ואעפ״י שהיתה נשיאת הארון מעבודת בית המקדש המוטלת על הלויים, הנה בזה המקום לא הסכימו שישאו אותו הלויי׳, לפי שהיה הכוונה להביאו בבית קדש הקדשים, והוא הדביר אשר לא הותר להכנס שמה כי אם הכהן הגדול ביום הכפורים, וכאשר לא היה אפשר שהכהן הגדול לבדו ישא הארון, היה יותר ראוי שיכנסו שם הכהנים משיכנסו שם הלויים · ואולם בדברי הימים * כתוב שהלויים נשאו אותו, דה״א א׳ ה׳ ד׳ אבל שם קרא הכהנים לויים לפי שכל כהן לוי ולא יתהפך, ומצינו שנקראו הכהנים לויים במקומות מה · ומזה המקום למדנו כי כשיביא ההכרח לתקן בית קדש הקדשים, שראוי שיתוקן על ידי כהן גדול אם ידע לתקנו, ואם לא נתיר זה תחלה לכהנים ההדיוטים, ואם אין אחד מהם יודע לתקנו נתיר זה ללויים, וכן ממדרגה אל מדרגה שפלה ממנה, וכמו שהביא כל זה הרמב׳ בספ׳ עבודה הלכו׳ בית הבחירה · וחז״ל אמרו שבשלשה מקומות נשאו הכהנים את הארון, כשעברו ישראל את הירדן וכשסבבו את יריחו וכשהחזירוהו למקומו, והיה זה כשברח דוד מפני אבשלום שיצא הארון עמו עד מעלה הזיתים ושאל באורים ותומים והחזירוהו למקומו, כמו שמפורש בסדר עולם, כך הבינו זה המפרשים · ואני כבר כתבתי בפירושי לספר שמואל, שארון העדות לא הוליך דוד עמו כשברח מאבשלום, ולא נאמר עליו ששאל באורים ובתומים, כי לא היו האורים והתומים מונחים בארון ברית השם, אבל היה אותו ארון שהוליך עמו ארון אחר, שהיה בו האפוד עם האורים והתומים, ותהיה הכוונה אם כן באמרם ז״ל וכשהחזירוהו למקומו, על ההבאה הזאת שהזכיר כאן שהחזירו את ארון העדות לקדש הקדשים שהוא היה מקומו שהניחו משה שמה · וזכר כאן (ד) עוד שכאשר העלו את ארון ברית השם מציון היא עיר דוד, אז העלו גם כן את אהל מועד ואת כל כלי הקדש אשר באהל שהיה בגבעון, והיו הכהנים נושאים הארון והלויים נושאים אהל מועד, והכלים אשר עשה משה במדבר ואהל מועד גנזו באוצרות בית האלקים, והם העליות שהיו ממעל לדביר ולהיכל, והארון הכניסו לדביר למקומו, וכבר זכרתי שגם כן נתנו המנורה והשלחן וכיור וכנו שעשה משה במקומם הראוי: וספר שהמלך שלמה וכל העם אשר (ה) אתו, רוצה לומר הזקנים וראשי האבות היו מזבחים צאן ובקר לרוב לפני הארון בהיות הכהנים צועדים בהעלאת הארון למקומו, ושהכהנים הביאו הארון אל דביר הבית (ו׳ ז׳) שהוא קדש הקדשים תחת כנפי הכרובים הגדולים אשר עשה שם שלמה שהיו נוגעים בכנפיהם בכותלי הדביר ונוגעים כנפיהם זה בזה, באופן שתחת כנפיהם היה מקום הארון, בדרך שסככו אותם הכרובים הגדולים על הארון ועל בדיו מלמעלה, והכרובים אשר עשה משה היו בשני קצות הכפורת על הארון, והיו אם כן למטה מכנפות הכרובים הגדולים אשר עשה שלמה, וכן היו הבדים אשר עשה משה

ראש השנה פ״א י״א ע״א

(ג) עיין ילקוט חב״ב סוף רמז קפ״ד

סוף פ״ז סוטה פ״ז דף ל״ג ע״ב

פרק י״ד

דף פ״ו ע״ב ודף קס״ג ע״א

© 2011 Ministerio de Cultura

(ח) משה תמיד בקרון כמו שאמרה תורה * בלא יסורו ממנו : ולמכס שמו כה שו לאמרו ויקריבו הכהנים מן הקדש על פני הדביר , פירושו שהקריבו ומשכו קודם כלפי חוץ , לפי שלא היה לריך עוד לצאת הקרון בכתף , עד שגרלו רקצי הכהנים מפני המשכתם על פני הדביר , וכדי שיהיה שם נכנם כהן גדול ביום הכפורי' להקטיר בין הבדים ולא יהיה פוכה ומתרפק הנה והנה • ואם תאמר והלא לורך הבדים לא היה כי אם עשר אמות ולא בלחר בתורה שהיו נרחים חוץ לפרוכת , והדביר היה רחבו עשרים אמה אם כן לעפ"י משכו קודם היולך נגלו עד על פני הדביר ? נאמר כי לא נתנו הקרון ממוך לכותל מערבי , אלא הרחיקו קודם כדי שיגלו הבדים על פני הדביר בהמשכו קודם כלפי חוץ , ויהיו שם עד היום הזה , גל בקודם הנאה ומלא , לפי שלא הסירו קודם הבדים מן הקרון ונם לא החזירו קודם לקדוריהם , אלא היו מזוכים לפני הדביר לעולם ועד , ומפני זה לא היו כבגרות דלתות הדביר והולרך לעשות פרוכת להבדיל בין הקדש ובין קדש הקדשי' , והו דעת המפרשים ז"ל • והלבג כתב שהבדים הללו שזכר הכתוב לא היו הבדים קבר עשה משה לקרון , אבל שלשה עשה בדים לקרי' להוליכו בהם והיו יותר קרובים כדי שיגלו קודם כהנים רבים , ולזה אמר עליהם ויגלו הבדים שעשו קודם קרובים יותר ממה שהיו , והיה קרכם כל כך עד שגרלו רקצי הבדים מן הקדש אבל פני הדביר והוא פתח קדש הקדשים , ולא היו כרלים שתוכה בהיכל אלא היו מגיעים עד פני הדביר בעובי הכותל ושם היה הפרוכת להבדיל , כי לעפ"י שהיו שם לדחות הקרון ולא היו כבגרות , לפי שהבדים היו מונעים מלכנרם והוא יותר נכון אללי • ואולי דרשו ויהיו שם עד היום , מלמד שבשנלו ישרל לא נלה הקרון עמהם אלא קרון במקומו כנגדו , שכאמ' ויהיו שם עד היום הזה , והיו נגנזים עמו הבדים : (ע) והודיענו הכתוב שלא היו בקרון כי אם שתי לחות האבנים לבד הניח שם משה בחורב אשר כרת השם עם בני ישרל בהוליאו אותם מארץ מלרים , וכתבו המפרשים שלא לאמר הכתוב נוה לשלול שלא היה בו בבבת המן ומטה אהרן , כמו שבא בקבלתם ז"ל , כי דברים הללה לא בבבת המן ומטה אהרן היו בקרון משמרת לבני ישרל , ואמנם שלל נוה שלא היו בקרון שבני הלחות ולא ספר התורה לבד כתב משה , לפי שוה כלו נתן בחוברות בית ה' עם לחל מועד והכלים , וכן ברלה מדברי תלקיהו הכהן שאמר * ספר התורה מלחתי בבית ה' , כי מלאו אותו באותם החוברות לבד כתובה משה עם שאר הדברים המקודשים • ואפשר מחד מדעתם זה , לפי שחז"ל קבלו שאהרון היו בו לחות ושברי לחות ומשה נוה את הלויים נושאי ארון ברית השם * לקוח את ספר התורה הזה ושמתם אותו מלד ארון ברית ה' והיה שם בך לעד , ומי היה יודע מהם שומרים שלא היה בולט מן הארון מבחון ושם היה מונח ספר התורה , ויש שאמרו בתוך הארון היה מונח והוא היותר מתיבב , כי היו הלחות וספר התורה דברים ממין אחד ומה שכתו' בזה כתוב בזה , ולכן היה רלוי שיגבו יחד • ובאותה מסכתת פרק רבעון אמרו , אין בארון רק שני לחות האבנים , מלי אין בארון רק ? הוי מעוט לאחר מעוט , ואין מעוט אלא לרבות ספר תורה שהיה בארון , ר' יהודה אומר לרבות שברי לחות שהיו מונחות גם כן בארון • ת"ר יוחנן מלי דכתיב *לאחר נקרא שם שם ה' לנחות ? מלמד שהשם וכל כנויו מונחי' בארון וכו' • הנה אם כן מה שאמרו המפרשים שאין הכתוב בא אלא לומר אין בארון רק שני לחות האבנים , שלא היו בו לא שברי לחות ולא ספר תורה אלא בקרון בית הבחירה פרק רביעי , לכן היתה בקדש הקדשים במערבו שעליה היה הארון מונח ולפניו בבבת המן ומטה אהרן עד כאן • הנה כיאר שהבבת והמטה לא היו בתוך הארון עם הלחות , אבל היו מונחים בדביר לפני הארון • ואמנם ענין ספר התורה לאחר מלת אלקיהו הכהן , לפי שהוא פירש אותו במקומו • ובאחר המתבלתי מי הניח הלנטים הללה שלמים הם לתתו בדעת הזר הזה תשבתי (והוא הלחת) שהיה דוד קמתי מלת במסבת שהלים מחלוקת בין החכמים פ"ו ט' ע"ש אם היו בישרל שני ארונות או היה ארון אחד בלבד ? והיה דעת ר' יהודה בר אלעאי שהיו בישרל שני ארונות , ובאחד מהם היו הלחות הנלחות בלבד ובאחד היו שברי לחות וספר התורה לאחר הניח משה , ולדעת הזה נמלא לשי בפירוש התורה , והיה דעת רבנן כי לא היה בישרל אלא ארון אחד בלבד , ובו היו לחות ושברי לחות וספר התורה שבתב משה , ולדעת הזה נעה הלימנן בפירו' התורה בפרשת והיה עקב , וכראה שה"ר דוד קמחי נמלא בזה לשי ז"ל לדעת רבי יהודה בר' אלעאי , וה"ר לוי בן גרשום נמלא בזה לחריו נם כן , ולכן אמרו שלא היו בארון כי אם שתי לחות האבנים הנלחות וספר התורה , לאחר כרת השם עם בני ישרל בהוליאו אותם מארץ מלרים , וכתבו המפרשים שלא אמר הכתוב בזה לשלול שלא היה בו בבבת המן ומטה אהרן , כמו שבא בקבלתם ז"ל , כי דברים הללה לא בבבת המן ומטה אהרן היו בארון משמרת לבני ישרל , ואמנם שלל בזה שלא היו בארון שברי הלחות וספר התורה לאחר כתב משה , לפי שוה כלו נתן בחוברות בית ה' עם לחל מועד והכלים , וכן ברלה מדברי אלקיהו הכהן שאמר * ספר התורה מלחתי בבית ה' , כי מלאו אותו באותם החוברות לאחר כתבוהו שמה עם שאר הדברים המקודשים • ואפשר מחד מדעתם זה , לפי שחז"ל קבלו שאהרון היו בו לחות ושברי לחות ומשה נוה את הלויים נושאי ארון ברית השם * לקוח את ספר התורה הזה ושמתם אותו מלד ארון ברית ה' והיה שם בך לעד , ומי היה יודע מהם שומרים שלא היה בולט מן הארון מבחון ושם היה מונח ספר התורה , ויש שאמרו בתוך הארון היה מונח והוא היותר מתיבב , כי היו הלחות וספר התורה דברים ממין אחד ומה שכתו' בזה כתוב בזה , ולכן היה רלוי שיגבו יחד • ואותה מסכתת פרק רבעון אמרו , אין בארון רק שני לחות האבנים , מלי אין בארון רק ? הוי מעוט לאחר מעוט , ואין מעוט אלא לרבות ספר תורה שהיה בארון , ר' יהודה אומר לרבות שברי לחות שהיו מונחות גם כן בארון • ת"ר יוחנן מלי דכתיב *לאחר נקרא שם שם ה' לנחות ? מלמד שהשם וכל כנויו מונחי' בארון וכו' • הנה אם כן מה שאמרו המפרשים שאין הכתוב בא אלא לומר אין בארון רק שני לחות האבנים , שלא היו בו לא שברי לחות ולא ספר התורה אלא בקרון בית הבחירה פרק רביעי , לכן היתה בקדש הקדשים במערבו שעליה היה הארון מונח ולפניו בבבת המן ומטה אהרן עד כאן • הנה כיאר שהבבת והמטה לא היו בתוך הארון עם הלחות , אבל היו מונחים בדביר לפני הארון • ואמנם ענין ספר התורה לאחר מלת אלקיהו הכהן , לפי שהוא פירש אותו במקומו • ובאחר המתבלתי מי הניח הלנטים הללה שלמים הם לתתו בדעת הזר הזה תשבתי (והוא הלחת) שהיה דוד קמחי מלת במסבת שהלים מחלוקת בין החכמים פ"ו ט' ע"ש אם היו בישרל שני ארונות או היה ארון אחד בלבד ? והיה דעת ר' יהודה בר אלעאי שהיו בישרל שני ארונות , ובאחד מהם היו הלחות הנלחות בלבד ובאחד היו שברי לחות וספר התורה לאחר הניח משה , ולדעת הזה נמלא לשי בפירו' התורה , והיה דעת רבנן כי לא היה בישרל אלא ארון אחד בלבד , ובו היו לחות ושברי לחות וספר התורה שבתב משה , ולדעת הזה נעה הלימנן בפירו' התורה בפרשת והיה עקב , וכראה שה"ר דוד קמחי נמלא בזה לשי ז"ל לדעת רבי יהודה בר' אלעאי , וה"ר לוי בן גרשום נמלא בזה לחריו נם כן , ולכן אמרו שלא היו בארון כי אם הלחות הנלחות וספר התורה , לאחר כרת השם עם בני ישרל בהוליאו אותם מארץ מלרים , וכתבו המפרשים שלא אמר הכתוב בזה לשלול שלא היה בו בבבת המן ומטה אהרן , כמו שבא בקבלתם ז"ל , כי דברים הללה לא בבבת המן ומטה אהרן היו בקרון משמרת לבני ישרל , ואמנם שלל בזה שלא היו בארון שברי הלחות וספר התורה לאחר כתב משה , לפי שוה כלו נתן בחוברות בית ה' עם לחל מועד והכלים , וכן ברלה מדברי אלקיהו הכהן שאמר * ספר התורה מלחתי בבית ה' , כי מלאו אותו באותם החוברות לאחר כתבוהו שמה עם שאר הדברים המקודשים • ואפשר מחד מדעתם זה , לפי שחז"ל קבלו שאהרון היו בו לחות ושברי לחות ומשה נוה את הלויים נושאי ארון ברית השם * לקוח את ספר התורה הזה ושמתם אותו מלד ארון ברית ה' והיה שם בך לעד , ומי היה יודע מהם שומרים שלא היה בולט מן הארון מבחון ושם היה מונח ספר התורה , ויש שאמרו בתוך הארון היה מונח והוא היותר מתיבב , כי היו הלחות וספר התורה דברים ממין אחד ומה שכתו' בזה כתוב בזה , ולכן היה רלוי שיגבו יחד • ואותה מסכתת פרק רבעון אמרו , אין בארון רק שני לחות האבנים , מלי אין בארון רק ? הוי מעוט לאחר מעוט , ואין מעוט אלא לרבות ספר תורה שהיה בארון , ר' יהודה אומר לרבות שברי לחות שהיו מונחות גם כן בארון • ת"ר יוחנן מלי דכתיב *לאחר נקרא שם שם ה' לנחות ? מלמד שהשם וכל כנויו מונחי' בארון וכו' • הנה אם כן מה שאמרו המפרשים שאין הכתוב בא אלא לומר אין בארון רק שני לחות האבנים , שלא היו בו לא

[ח] וַיַּאַרְכוּ הַבַּדִּים וַיֵּרָאוּ רָאשֵׁי הַבַּדִּים מִן־הַקֹּדֶשׁ עַל־פְּנֵי הַדְּבִיר וְלֹא יֵרָאוּ הַחוּצָה וַיִּהְיוּ שָׁם עַד הַיּוֹם הַזֶּה׃

[ט] אֵין בָּאָרֹן רַק שְׁנֵי לֻחוֹת הָאֲבָנִים אֲשֶׁר הִנִּיחַ שָׁם מֹשֶׁה בְּחֹרֵב אֲשֶׁר כָּרַת יְהוָה עִם־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּצֵאתָם מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם׃

2011 Ministerio de Cultura

התורה והמצות אשר כרת השם עם בני ישראל בהוציאו אותם מארץ מצרים שהיו שם בספר התורה אשר כתב משה ׳ ולזה כוון באמרו אשר כרת כי הלחות לא כרת עם ישראל כי אם התורה והמצות ׳ ויחסר בכתוב הזה ו״ו אחד ׳ כאלו אמר אין בארון רק שני לחות האבנים אשר הניח משה בחורב ׳ ואשר כרת עם בני ישראל שהוא ספר התורה ׳ והיה אם כן מה ששלל הכתוב הוא מה שחשבו המפרשים שהיה בארון ׳ והוא צנצנת המן ומטה אהרן ׳ כי אלה היו שם לצד הארון לא בתוכו כמו שזכרתי : וספר הכתוב שהתכלית הנכסף במלאכת הבנין ׳ והוא השרות הקב״ה שכינתו בבית הזה ׳ חל עליו פתאום אחרי הניח הארון במקומו ׳ כי אחרי שהכניסו הכהנים אותו בקדש הקדשים מיד בצאתם מהדביר ירד עמוד הענן ומלא את בית ה׳ ׳ באופן שלא יכלו הכהנים לעמוד לשרת בהיכל במנורה ובשלחן ובמזבח הקטורת מפני תוקף הענן האלקי אשר בא לדביר · ואמנם ענין הענן הנזכר כאן ומהו כבוד ה׳ אשר אמר שמלא את בית ה׳ ׳ הנה אחקור עליו בהתר השאלה הששית מהפרשה הרביעית · הנה התבאר מכל זה הספור הפועלים אשר היו בבנין הבית ׳ וחמר הבנין שהיה האבנים והארזים והזהב והנחש ׳ וצורת המלאכ׳ כלה ׳ ר״ל תבני׳ הבית ותמונת הכלים ׳ ותכליתם והוא שרות השכינה שמה באמצעו׳ הענן ׳ ונשלמה עם זה פרישת פסוקי הפרשה וישובם · וראוי אחרי זה שנאמר בהתר הששה שאלות אשר העירותי בתחלת הפרשה :

(י ׳ יא)

[י] וַיְהִי בְּצֵאת הַכֹּהֲנִים מִן־הַקֹּדֶשׁ
וְהֶעָנָן מָלֵא אֶת־בֵּית יְהוָה׃
[יא] וְלֹא־יָכְלוּ הַכֹּהֲנִים לַעֲמֹד לְשָׁרֵת
מִפְּנֵי הֶעָנָן כִּי־מָלֵא כְבוֹד־יְהוָה
אֶת־בֵּית יְהוָה׃

תשובת השאלה הראשונה אשר שאלתי למה בא ספור הנבואה אשר נאמר לשלמה הבית הזה אשר אתה בונה וגו׳ באמצע ספור הבנין ׳ כבר כתבתי בפירוש הפסוקים שהיה זה לפי ששלמה נתעצם מאד לעשות בנין הבית חזק ואמיץ בקיום מופלא כדי שתתמיד המלאכה ההיא אלפים שנה או יותר ׳ במה שעשה יסודי הבנין רחבים וחזקים ומאבנים גדולות אבנים יקרות ׳ שכל זה עשה לחזק הבנין ׳ וכאלו התרה הקב״ה בו קודם שיעשה עוד דבר בחזוק הבית וקיומו וקודם שיעשה אותה ההוצאה העצומה שהיה דעתו לעשות בבית ׳ ואמר לו אל תחשוב שלמה שהבית הזה ישב במקומו כימי השמים על הארץ ׳ כי הנה התמדתו היא תנאיית כפי זכות העם והמלך אשר ימלוך בהם ׳ ולזה אמר לו הבית הזה אשר אתה בונה אם תלך בחקותי וגו׳ ׳ לא אמר אשר בנית בלשון עבר ׳ לפי שעדיין לא נשלמה מלאכתו ׳ ולא אשר תבנה בלשון עתיד ׳ כי כבר התחיל בבנין ׳ כי אם אשר אתה בונה בלשון הווה ׳ שהוא יתמיד אם תלך בחקותי ׳ רוצה לומר ואם לא [תלך בחקותי] יחרב ׳ ובזה היה אליו הערה רבה שעתיד היה הבית ליחרב ׳ והוא על דרך מה שאמר למשה בהיותו בשלוה * הנך שוכב עם אבותיך וגו׳ ׳ ולהיו׳ זה כוונת הנבואה ההיא אמר הכתוב אחריה ויבן שלמה את הבית ויכלהו ׳ רוצה לומר שלא נמנע מהבנין מפני הערת הנבואה הנזכרת ׳ כי הוא כלה המלאכה על כל פנים בשלמותה ׳ ואולי מפני זה עשה מיד מתחת לדביר המקום אשר זכרו חכמינו זכרונם לברכה לגנוז שם הארון ושאר הכלים בשעת החרבן לידיעתו שעתיד היה ליחרב הבית ׳ וידע זה מכח אותה הנבואה ׳ ולזה נזכרה אחרי בנין יסודות הבית והכותלים לרחבם ולחזקם :

דברי׳ לא יו

תשובת השאלה השנית אשר שאלתי למה נזכר בית שלמה והבית אשר בנה ביער הלבנון והבית אשר עשה לבת פרעה בתוך ספור בנין הבית המקודש וכליו ׳ והיה זה לארבעה סבות · מהם להודיע יחד ספור האבני׳ והעצים המופלא אשר הכין שלמה ׳ אם לבית ה׳ ואם לבתים אשר בנה לעצמו ׳ ולפי שהיה מלאכת האבנים והעצים אחת לכל הבתים האלה ׳ לכן אחרי שזכר מה שעשה מהאבנים והעצים לבית המקדש זכר מיד מה שעשה מהם גם כן לביתיו ׳ לפי שהיתה המלאכה בכלם שוה ומתדמה ׳ והתמידה ולא נפסקה מהתחלת בנין בית השם עד תשלום בנין ביתו ׳ ולזה זכרה יחד ׳ וכמו שאחרי ספורם אמר כל אלה אבני׳ יקרות כמדת גזית וגו׳ ׳ שאמר גב״ על הבתי׳ כלם להיות המלאכה אשר עשה מהאבני׳ והעצים ההם אחת · ומהם להודיע גודל לבב שלמה ׳ שהתמיד עשרים שנה בבנין הבתים האלה ולא רפו ידיו בכל אותה מלאכה ולא קץ לבו בה כל כך מהזמן ׳ ולכן כאשר זכר שבנה בית ה׳ בז׳ שנים ראה לזכור מיד שבנה ביתיו בשלש עשרה שנה שהם כלם עשרים שנה שהתמיד בבנין מבלי הפסק · ומהם להודיע שהיה נועם ה׳ אלקינו עלינו ועל מעשה ידינו בבנין בית המקדש ׳ שנעשה כל המלאכה הרבה והגדולה ההיא בשבע שנים שהיה זמן מועט בהיותה מלאכה עצומה ורבה מאד מאד ׳ וכמו שאזכור אחרי זה ׳ ולא היה כן בבתים אשר עשה לעצמו ׳ שעם היות שלא עשה בהם מלאכה רבה כל כך ולא מחציתה ממלאכ׳ בית האלקי׳ ׳ הנה התמיד בבנינם שלש עשרה שנה · ומהם לרמוז שיהי׳ בית מלכותו נצחיי כבית השם ׳ ולכן באותו זמן שהיה עת לעשות ליי׳ ושעה רצויה לבנין בית האלקים ראה גם כן לבנות ביתו ׳ כדי שיהיה חוט החסד הנמשך על הבית המקודש ימשך גם כן על בית המלך ׳ ולכן היה שכל עוד שהתמיד הבית התמיד מלכות בית דוד וכן נאבדו ונחרבו שניה׳ כמות זה כן מות זה ׳ ולהדמות׳ בזה זכר בנינם יחד · הנה אם כן נכנס כאן בתוך ספור בנין הבית המקודש ספור בית המלך ושאר הבתים שזכר לארבעת הסבות האלה :

תשובת השאלה השלשית אשר שאלתי למה לא עשה שלמ׳ כלי הבית ומלאכתו כתבנית אשר נתן לו דוד אביו בהיותו ע״י נביא ׳ כמו שאמר בד״ה * הכל בכתב מיד ה׳ עלי השכיל כל מלאכת התבנית ׳ והוא צוה לעשות מנורות כסף וכפורי כסף ושלחנות כסף ולא עשאם שלמה ׳ הלא הוא ממין מה ששאלתי בהקדמתי לספר שמואל ׳ למה שלמה עשה בנין הבית משלו ׳ ר״ל מממונו ועשרו ׳ ולא עשאו מאשר הכין והתנדב לזה דוד אביו ? וזכר הכתוב ששלמה נתן את קדשי דוד אביו באוצרות בית ה׳ ולא עשה מהם הבנין · וחז״ל אמרו בפסיקתא שיש דורשים זה לשבח ויש דורשים זה לגנאי · והדורשים אותו לשבח ׳ אמרו שראה שלמה שהיה עתיד הבית ליחרב ׳ וכדי שלא יאמרו אומות העולם מפני שנבנה מן החמס והגזל שגזל אביו במלחמות נחרב הבית ׳ לא רצה שלמה לבנותו כי אם משלו · והדורשים אותו לגנאי ׳ אמרו רעב היה בימי דוד שלש שנים זה אחר זה והיה לו לבזבז ההקדשות האלה להחיות בהם עניי ישראל ולא בזבזן ׳ אמר הקב״ה בני מתים ברעב ואתה צובר ממון לבנות בית ׳ חייך אין שלמה מצטרך אליהם כלום · ולי נראה בזה טעם אחר יותר נכון ומספיק והוא ׳ ששלמה ראה שהיתה הכוונה האלקית שדוד לא יבנה את הבית כי אם בנו היושב על כסאו ׳ וידוע היה שדוד ושלמה לא יהיו בונים הבית בידיהם ׳ אבל ייוחס הבנין לאחד מהם ׳ אם מפני שעשה אותו בציורו וצוה לעשותו באותו תבנית אשר צייר ׳ ואם מפני שנתן הממון הצריך להוצאת אותו הבנין והדברים הצריכים אליו ׳ כי מהבחינות האלה יוחסו הבנינים לבעליהן ׳ והנה דוד ברצותו בבית ה׳ נתן לשלמה תבנית הבית בכלל ובפרט ונתן לו הזהב והכסף והנחשת העצים והאבנים וכל שאר הדברים הצריכים לאותה המלאכה ׳ ואף האומנים והפועלים הכין לפעול אותה ׳ ושלמה ראה שאם יעשה

לה א׳ כח יט

דף עה עא

2011 Ministerio de Cultura

יעשה הבית בתבנית אשר נתן לו אביו בלי הפרש וחלוף כלל ומאותם הדברים אשר הכין לו ׳ יתחייב שיוחס הבית אליו ויהיה דוד הבונה לא שלמה ׳ ויהיה זה אם כן הפך הכוונה האלקית ׳ ומפני זה החליף דברים רבים בבנין ׳ אם מאותם שצוה דוד לעשו׳ מכסף והוא עשה אותם מזהב ׳ ואם בתבנית הבתים שעשה אותם באופן אחר ממה שצוהו ׳ ואם בעשותו הכרובים והעמודים והים והכיורות ומכונות ושאר הדברים אשר לא צוה עליהם ׳ עם היות ששמר תבניתו בשעורים לפי שהיה זה נביא ׳ כמו שאמר הכל בכתב מיד ה׳ עלי השכיל ׳ שזה על השעורים בלבד נאמר ׳ וזהו שאמר בדברי הימים

דה׳ ב׳ ג׳ ג׳ * ואלה הוסד שלמה לבנות את בית האלקים האורך אמות במדה הראשונה אמות ששים וגו׳ והנה אמרו במדה הראשונה רמז למדת דוד אביו ׳ כי עשה הבית כמדתו עם היות שבשאר הדברים שנה הרבה ׳ ועשה גם כן כל הוצאת הבנין משלו ולא מאשר הכין דוד אביו ׳ כדי שיתייחס הבנין אליו כרצון השי׳ ולא יתייחס לדוד אביו ׳ ולכן נתעכב מלבנות הבית עד ארבעה שנים למלכותו ׳ כדי לאסוף ולכנוס הון עתק להוצאה ושאר הדברים הצריכים לבנין ׳ ומה שהתנדב דוד נתן באוצרות בית ה׳ ׳ ובזה היה שכרו אתו ופעולתו לפניו לפני האלקים :

תשובת השאלה הרביעית אשר שאלתי למה לא עשה שלמה בנין הבית כתבנית מלאכת המשכן לארכו ולרחבו ולמשקל הכלים ׳ ואם היה הגובה שלשים אמות למה לא שמר בו היחס אשר שמר באורך וברחב וזו היא בזה האופן ׳ ראוי שתדע שהמשכן אשר

דברי׳ יב׳ ט׳ עשה משה היה לצורך שעה ׳ וכמו שאמר * כי לא באתם עד עתה אל המנוחה ואל הנחלה ׳ ולפי שהיה מטלטל וזו ממקומו ונוסע ממקום למקום על כתפות הלויים הוצרך להיות קטן והשעור שזכרה בו התורה ושערי חלקיו לא היה כי אם לאותו

שמות כה׳ ט׳ משכן שנעשה במדבר ׳ ומה שאמר ית׳ * ככל אשר אני מראה אותך את תבנית המשכן ואת תבנית כל כליו וכן תעשו ׳ היא אזהרה לדורות שיעשו בית עולמים באותו תבנית אבל לא באותו שעור ׳ וכן מה שזכר שם שנעשה מעצי שטים היה לאות׳ שעה ׳ שלא היו יכולים לעשותו מאבני׳ מפני הטלטול ׳ ולכן שלמה כשבנה בית המקדש עשה אותו כתבנית המשכן ׳ כי הנה עשה בו הדביר שהוא קדש הקדשים וההיכל שהוא קדש ׳ ועשה שלחן ומנורה ומזבח הזהב ומזבח העולה וכיור וכנו והחצר ושאר הדברים והכלים שהיו במשכן לא חסר מהם אחד ׳ וכתבנית המשכן וכליו היו כלם ׳ אבל לא היו כאותם השעורים כי אם גדולים מהם ׳ להיותו בית קבוע לעולמים ׳ והנה ראה שלמה לעשות אורך הבית כלו ׳ ר״ל הדביר וההיכל ששים אמה ורחבו עשרים אמה ׳ שהיה זה הכפל מאורך המשכן ורחבו ׳ ובגובה היה שלשים אמה שהוא שלשה כפלים מהמשכן שהיה עשר אמה קומתו ׳ לפי שהמשכן לא כוון משה לעשותו בגובה גדול ורב ורם ׳ כי היה מיריעות ולא היו עליו עליות ׳ אמנם בבית שעשה שלמה היו עליות זו למעלה מזו והיה הבית כלו כמו מגדל עוז ׳ ומפני גבהו הוצרך לעשות התקרה הראשונה שלשים אמות ׳ וכמו שזכרתי בפירוש הפסוקים · ור״ל אמרו שאין עושין שיעור המקדש ושיעור חלקיו כי אם על פי נביא ומלך וכהן גדול וסנהדרין ׳ כמו שהיו במעשה המשכן ׳ כי משה מלך היה בישראל ונביא ׳ וכהן גדול היה עד היום השמיני שכהן אהרן אחיו ׳ והיה ראש הסנהדרין ׳ ואין ספק ששלמה גם כן על פי נביא עשה תבנית הבית ׳ ודוד אביו אמר מיד ה׳ עלי השכיל כי היו התבניות אשר נתן לשלמה על פי נביא וכהן וסנהדרין ׳ ובבית שני עשו הבית לפי השעורים שהיו בבית שלמה וכמו שנזכר כל זה

דף יד׳ ע״א פב׳ ממסכת שבועות ובראשון ממסכת סנהדרין :

משנה א׳ ודף י״ו ע״ב **תשובת השאלה החמשית** אשר שאלתי למה מכלי בית השם עשה שלמה קצתם מחדש ׳ כשלחן והמנורה ומזבח הזהב והכיורות ׳ ולא עשה קצתם ׳ כי הנה לא עשה הארון אבל עשה כרובים ׳ ולא מצינו כאן שעשה מזבח העולה ולא פרוכת ומסך ובגדי הכהנים וקטורת ושמן המשחה ׳ ונראה שנסתפק אם אותם שהיו באהל מועד אשר עשה משה במדבר היו בזה האופן ׳ הנה שלמה לא ראה לעשות ארון העדות כי לא היה יכול לגעת בו ׳ ואותו שעשה משה היה לעולם ולעולמי עולמים נצחי כנצחיות התורה אשר בתוכו ׳ ומי ישלח ידו בארון האלקים להוציא משם הלחות ולתתם בארון אחר ונקה ? הנה עוזה לפי ששלח ידו בארון כי שמטו הבקר מת ׳ כמו שבא

שמו׳ ב׳ ו׳ ו׳ בספר שמואל ׳ אף כי לפתוח הארון ולהוציא מה שבתוכו חלילה חלילה ׳ זה לבד מכל כלי בית ה׳ נשאר שלא עשה שלמה דוגמתו ׳ אבל עשה בבית כרובים גדולים מלבד אותם הכרובים שהיו בכפורת הארון ׳ והיה זה לתפארת ולכבוד הבית המקודש ׳ ולזה היו פניהם אל הבית והכרובים אשר עשה משה היו פניהם איש אל אחיו ׳ וכל שאר כלי בית ה׳ עשה שלמה דוגמתם ׳ אם המנורה ואם השלחן ומזבח הזהב הדבר מבואר בהם וכן הכיורות ומכונותיהם ׳ ואמנם מזבח

דה׳ ב׳ ד׳ א׳ העולה כתוב בד״ה שעשאו שלמה ׳ אמר שם * ויעש מזבח נחשת עשרים אמה ארכו וגו׳ ׳ וכן נאמר שמה שעשה הפרוכת שנא׳

שם ג׳ יד׳ * ויעש את הפרוכת תכלת וארגמן וגו׳ ׳ ואין ספק שכן עשה בגדי הכהנים ושאר הדברים כלם נכללו במה שאמר הנה ויכל חירם לעשות את כל המלאכה וגו׳ ׳ ואמר עוד ואת כל הכלים האהל ׳ ואחז״ל שפירושו כל הכלים שהיו באהל משה ׳ ואמר

עיין רד״ק עוד ויעש שלמה את כל הכלים אשר בית ה׳ וגו׳ · ואמנם למה כאן בספר מלכים לא זכר הנביא מזבח העולה והפרוכת ובגדי הכהנים בפרט בהיותם כלים הכרחיים ועצמיים בבית ה׳ ׳ כבר התבאר הסבה הזה ממה שזכרתי בפירו׳ הפסוקים ׳ שלא בא הנביא כאן כי אם לספר הדברי׳ הגדולי׳ והמתמיהים והחדשים אשר עשה המלך שלמה לא הדברים הנהוגים אשר לא היה בהם גדולה והוצאה רבה ולא חדוש ׳ ולזה זכר ענין הפועלים ומספרם וענין האבנים וגדולתם ויקרתם גם אשר היו ביסוד הבית ׳ וענין הארזים ופתוחים שעשה סביב כותלי הבית ועל הקרקע ׳ וענין היציעים וצפוי הזהב אשר בבית ושאר הדברים לחדושם להיותם גדולי ההוצאה המורים על גודל לבבו וחכמתו ונבואתו ועשרו ׳ וקצר בבנין החצר וגדלו ומספר העזרות והלשכות אשר בבית ׳ ומהמנורה והשלחנות והכיורות לא ספר שם כי אם מספרם ׳ שאם עשה משה וכל ישראל עם כל תרומתם אשר הרימו בני ישראל מנורה אחת ושלחן אחד וכיור וכנו אחד ׳ עשה שלמה משלו ומבלי נדבת אדם (ואפילו משל אביו לא לקח) עשרה שלחנות ועשרה מנורות ועשרה כיורות ועשה הים והעמודים שהיה דבר חדש וגדול אעפ״י שהיה מנחשת ׳ אמנם מזבח העולה שהיתה אחד ומנחשת וכתבניתה אשר עשה משה ׳ לא ראה לזכרו בפרט כי אין בה חדוש ולא גדולה ותפארת · ואמנם הפרוכת ובגדי הכהנים לא ראה לכתבם בפרט ׳ לפי שבכל שנה ושנה היו עושים אותם ופרוכות הרבה היו לדביר ולהיכל ולשערים

יומא פ״ה כלם ׳ וזכרו חז״ל שהיו י״ג פרוכות ׳ ומהם היה אחד במקום המסך אשר עשה משה ׳ ומחמשה עשר ממונים שהיו בבית

דף כ״ד ע״א המקדש אחד מהם היה על מעשה הפרוכות שהיה ממונה על כל האורגים והרוקמים אותם ׳ באופן שיהיו תמיד מוכנים להיכל ולשערים ׳ וממונה אחר היה על מעשה בגדי כהונה שהיה עוסק באריגת בגדי הכהנים ההדיוטים והכהן הגדול ובאריגתן ולשכה היתה לו במקדש לזה ׳ ומצות בגדי הכהנים היה שיהיו חדשים ונאים ׳ ואף בהיות אהל העדות בגבעון היו שם אורגי פרוכות ואורגי בגדי הכהנים ׳ ולזה לא חשש הנביא לזכרם בבנין שלמה כי לא היה דבר חדש בזה מיוחד אליו בלבד ׳ ואמנם הקטורת היו עושים אותו בכל שנה ושנה ׳ ומה היתה הגדולה לשלמה שיעשה ההכרחי והתמידי ? ואמנם שמן המשחה הנה זה לא עשאו שלמה ולא אדם אחר אלא משה אדוננו בלבד עשאו במדבר ׳ והוא היה עצמו השמן אשר נמצא

שקלים פ״ו בבית אשר בנה שלמה ׳ וזכרו חז״ל שנגנז עם הארון ויגלה עמו במהרה בימינו ׳ כמו שתראה כל זה בביאור רחב

דף ט׳ ע״א בדברי

2011 Ministerio de Cultura

מלכים א ח

בדברי הרב רבינו משה בר מימון ז"ל בספר עבודה בהלכות כלי המקדש:

תשובת השאלה הששית אשר שאלתי למה בכלים אשר עשה שלמה לבית ה' בקצתם לא הוסיף ולא גרע ממה שצוה הש"י למשה במלאכת המשכן, ובמנורות ובשלחנות ובכיורות וכניהם הוסיף, שעשה עשרה במקום אחד, והוסיף גם כן שני העמודים והים אשר עשה מדעתו ולא צוה עליו ית' ולא עשאם משה ולא צוה עליהם דוד אביו, הנה התשובה הזאת תבנה ותכונן אחרי החקירה אם מלאכת המשכן האלקי ובנין הבית המקודש הזה שנעשה בתבניתו אם הם רמז ומשל והערה על ענינים אחרים מדעיים אלקיים, או לא היה נרמז בהם דבר והיו הדברים ההם נעשים בלבד מכוונים לעצמם או לכבוד ולתפארת? ורחוק הוא שנאמר שלא היה בזה רמז ולא משל והערה לדבר אחר, לפי שהיות על ארון העדות שני כרובים שהם צורות ילדים קטנים והיות להם כנפים בהיות שאינם בעלי חיים מעופפים ידמה פעל בטל, והיות בהיכל מנורת זהב כלה ושבעה נרותיה עליה היה פעל ריק הדלקתם ביום שלא היו צריכים אורה, גם היות שלחן אחד ועליו לחם ולבונה זכה שמונה ימים ואין שם מי שיאכל ממנו מה היה הצורך לכל הדברים האלה? הנה המדע השכלי מורה ומתחייב שיש בזה הוראה והערה ומשל לדברים אחרים, ושאלה הם דברים אינם מכוונים לעצמם כי אם להורות על דבר אחר

הרב מביא כמה דעות על מה רמז המשכן עם כל כליו

דעת ח"ז"ל ל"ל ש"ר פר' תרומה

אוץ מהם. והנה ח"ז"ל השתדלו לתת טעמים והערות בדרכים שונים בכלים האלה, אמרו בבראשית רבה, מה למעלה שרפים עומדים, אף כאן עצי שטים עומדים, מה למעלה כוכבים, אף במשכן כוכבים, דאר' חייא בר אבא מלמד שהיו קרסי זהב במשכן ככוכבים הנראים ברקיע. וגם כן אמרו שם מה התורה קדמה לעולם במעשה בראשית, כך הארון במעשה המשכן קדם לכל הכלים, מה האור קודם לכל במעשה בראשית, כך התורה שנקראת אור וכו', עד שאמרו הרוצה להתחכם ידרים, להתעשר יצפין, וסימנך שלחן בצפון ומנורה בדרום. ואמרו גם כן שהיה המנורה רמז לנפש האדם לזכך את עצמו בדעות התורה, אמרו ויקחו אליך שמן זית זך, אמר הקב"ה למשה לא שאני צריך לנר, אלא אליך בשבילך שתהא רואה להיכן אתה נכנס ויוצא. ובמדרש אמרו ויעש את מנורת הזהב עשר, כנגד עשרת הדברות, וכל מנורה היו בה שבעה נרות הרי שבעים, כנגד שבעי' אומות, שכל זמן שהנרות דולקות אומות העולם מתכבשים, ומיום שכבו הנרות נתגברו האומות. ואמרו כרובים שנים, כנגד שני לחות, ואורך כנפיהם עשרים אמות הרי שנים ועשרים, כנגד שנים ועשרים אותיות, והיו מגיעות בקירות הבית, לפי שהכרובים מגיעים מסוף העולם ועד סופו. ואמרו יכין ובועז, כנגד שמש וירח, יכין היה רמז לירח, שנאמר * כירח יכון עולם, ובועז לשמש שהוא יוצא בגבורה, שנאמר * ישיש כגבור לרוץ אורח. כיורות עשרה, כנגד עשרת הדברות, ארבעים בת יכיל, כנגד ארבעים יום שבהם נתנה תורה. עשר מכונות, כנגד עשרה מאמרות, ועל כל מכונה אמירה ועל כל כיור דבור. ויעש את הים מוצק, הים זה העולם שהוא מוצק, שנאמר * בצקת עפר למוצק. ודרשו עגולו וארכו ורחבו ושפתו ופקעיו ובקריו כמו שתראה מדבריהם ז"ל. ואף בזמן בית שני היו החכמים שבישראל עושים רמזים במשכן וכליו, הלא תראה יוסף ן' גוריון בספרו בקדמוניות שעשה לרומיים בפרק ה' מ"ג ממנו כת' ז"ל. הנה המחפש ימצא כי כל אשר נעשה במשכן היה על דמיון הדברים הטבעיים, כי אם ישקיף אל זה השקפת דעת מופרשת מהקנאה והתאוה, כי המשכן שהיה ארכו שלשים אמות היה נחלק לשלשה חלקים, והשני חלקים הראשונים החצוניים נתנה רשות לכהנים ללכת בו, רומז אל הים והיבשה שהם מקומות מיוחדים אל האנשים ללכת בהם, והחלק השני מן המשכן שהיה קדש הקדשים רומז אל השמים

בב"ב פב"ב כה"

שם פר' תצוה

מדר' תדשא עיין ילקוט חב"ב רמז קפה

תלים פט"ט ל"ח שם יש"ה ה'

איוב ל"ח ל"ח

דעת יוסף בן גוריון

אשר לא תעבור בו רגל אדם, כי השמים שמים ליי', ושנים עשר לחמי הפנים הנתונים על השלחן, רומזים אל התחלק השנה לשנים עשר חדשים, והמנורה הכלולה משבעים חלקים והיותם נכללים בשבעה קנים, רומז אל שבע פעלות או כחות שופעות מכל אחד משבעת כוכבי לכת, ומשבעת הכוכבים האלה תתבאר תנועת הגלגלים. ואמנם היות הקלעים כלם בעלי ארבעה גוונים, ירמוז אל טבע ארבעת היסודות, כי שש רומז אל הארץ, למה שהפשתן צומח בה, ומראה הארגמן רומז לים, למה שהוא עשוי מדם דג מיוחד, והתכלת רומז אל יסוד האויר, כי הוא כמראה השעוה, ותולעת שני רומז אל יסוד האש, ומלבוש הכהן שהיה של שש, רומז אל כללות הארץ, והמלבוש של תכלת רומז אל השמים, והרמונים רומזים אל הברקים והלפידים השמימיים, והקול הנשמע מן הפעמונים רומז אל הרעמים, ומעיל האפוד גם כן רומז אל כל הדברים הטבעיים, ולזה רצה האל שתהיה אריגתו מארבעה צבעים מעורבים עם זהב, להאיר אל הבריות המפוזרות בעולם. ואמנם הושם החשן באמצע האפוד לדמיון הארץ אשר היא מרכז השמים, והיא במקום האמצעי מכל הצדדים, וחשב האפוד אמנם ירמוז אל הים הגדול או ים אוקינוס אשר הוא סובב הכל, והנה השמש והירח נרמזים בשתי אבני השהם, ושתים עשרה אבנים הקבועות בחשן, אם שתהיינה רומזות אל שנים עשר חדשי הלבנה, או אל חגורת שנים עשר מזלות הנקראות אצל היונים עגול צוד"יאקו, והמגבעת או הכובע ירמוז אל השמים בכלל לפי דעתי, כי באופן אחר לא יצדק היות מחוקה אצלו שמו ית', רוצה לומר על הנזר, וזה בסבת האור אשר הוא באמת אצל האל ית', וזה מספיק בביאור אלה הדברים, כי אין הכוונה רק להורות מעלת נותן תורתנו ית' עכ"ל. הנך רואה בעיניך שחכמינו הקדושים האמינו שהיה רמז ומשל בכלי המשכן ובית האלקים. והרב המורה בפרק מ"ה חלק ג' מספרו, השתדל לתת רמז והערה בכלי המשכן, ואמר שעשה הכרובים להעיר על מציאות השכלי' הנבדלים מחומר, לפי שהקדמונים עובדי ע"ז לא היה עובר עיונם מהמורגש, והיו חושבים שהנמצא הקדמון אשר לא ישיגהו ההעדר הוא הגלגל וכוכביו, וכאלו בזה השריש ההמון להאמין במציאות הנמצא הנבדל מהחמר השכלי שהוא הדעת האמתי, ושצוה שיהיה שנים להורות על רבויים, כי אם היה אחד ידמו הרואים שהיה זה צורת האלוה ית', ושהושמה המנורה לכבוד ולתפארת הבית, כי הבית בהדלקת המנורה בה תמיד יש לה בנפש הרואה מעלה גדולה, ושמזבח הקטורת היה להסיר הריח המתילד מהבשר השחוט לקרבנות עם אותו קטורת המוקטר שמה, ואמנם השלחן והיות עליו לחם הפנים אמר הרב שלא ידע לו סבה עד היום ההוא, ושהיה הכיור לרחון הכהנים ומזבח העולה להקריב קרבן לגבוה, מפני שהיה זה מנהג עובדי ע"ז הקדומים. ואתה רואה כמה מהחולשה יש בדבריו, אם במה ששם תכלית הכרובים להשריש העם במציאות המלאכים, וזה ממה שאין להם הכרח רב בלתי ליי' לבדו, ואם שלא היה המנורה מורה על רמז כלל כי אם לכבוד ולתפארת, וידוע שהנרות הדלוקות ביום אינם כבוד ולא תפארת במקום שיש שם אור החמה, ואם במה שלא מצא טעם נרמז לשלחן ונאלם דומיה, ואם במה שאמר שלא היה תכלית הקטורת כי אם להסיר הריח רע שיתילד משחיטת הבשר, ולדבריו לא היה הקטורת אם כן עוצר המגפה, ולא היה צריך לתתו בקדש הקדשים ביום הכפורים אחרי שאין שם ריח בשר, והיה צרכו לעזרה אשר נעשו שמה הקרבנות לא בהיכל ובדביר, ולמה לא הושם בעזרה? כל שכן במה שאמר שהיה טעם הקרבנות להרחיקם מדרכי הע"ז ואינם מכוונות לעצמם. וכבר כתב על זה הרמבן. ואמנם הר"לבג הרחיב המאמר בביאור הרמוז והנמשל במשכן וכליו ובבית שבנה שלמה, ואמר שהיו שני הכרובים מעידים על השכל ההיולאני ועל השכל הפועל, ושלזה היו פניהם איש אל אחיו

דעת הר"מבם

דעת רלב"ג

2011 Ministerio de Cultura

אל אחיו להדבקם יחד, ושהיו פורשי כנפים למעלה, לפי
שמגמתם להשיג ולעלות מזה המציאות אל מציאות יותר גבוה,
ושהיו על ארון העדות, להעיר שהנבואה תבא באמצעותם.
ושהיה פרוכת אחרי הארון, להורות ההבדל אשר בין הצורות
האלו המשכילות ובין שאר הצורות ההיולניות שרומזים אליהם
השלחן והמנורה, ר"ל שהשלחן מעיר על הנפש ההזנה,
והמנורה היתה מורה על הנפש המרגשת, ולהיותה יותר
נכבדת מההזנה היה מקום המנורה בדרום שהוא הימין,
והשלחן בשמאל שהוא הצפון. ואמר שמזבח הקטורת ומזבח
העולה היו מורים על ההפסד, אם לא שמזבח הזהב היה
מורה על הפסד האדם, ומזבח העולה היו מורים על הפסד
שאר המורכבים. ואמנם למה היו בשלחן שנים עשר חלות
לחם, התעצם החכם לתת בו הסבה כפי התקופות באמצעות
הגלגלים הנוטים והמזלות באופנים רחוקים והרבה עליו
דברים. וכן אמר ששבעת הנרו' אשר במנורה יורו על שבעת
כוכבי לכת שומרים כח הנפש המרגשת, והשתדל הרב לבאר
המשל ההוא בגביעיה כפתוריה ופרחיה, שהיו מעירים על
הכחות והחושים פנימיים וחצוניי'. וכן זכר ביריעות המשכן
שהיו מארבעה מינים, להורות על ארבעת הצורות דומם
וצומח וחי ומדבר, ושהיו עשרה להורות על מספר השכלים
הנבדלים שהם עשרה. וכאשר מצא שהיו במשכן חמשים
קרשים, אמר שהיו כן לפי שהיו בכאן ארבעים ושמונה
גלגלים עם גלגלי ההקפה ויוצאי מרכז ולהם היו מניעים
ועם השכל הפועל והשם ית' היו חמשים, וכמו שהאריך בזה
הרבה מאד בפירושו לתורה. ואמנם בפירושו לזה המקום
מספר מלכים, הוסיף ואמר שעשה שלמה חלוני שקופים
אטומים, להעיר על שמקום ההשקפה הוא בתחלה אטום,
עד שידריך האדם עצמו בלקיחת ההקדמות הצריכות לפתיחת
החלונות לראות האור הבהיר אור השכל. ושהיו היציעים
שלשה זה על זה, לרמוז על שלשת ההשגות מהעולם השפל
והאמצעי והעליון, ולזה היה העליון יותר רחב והיו עולים
מהשפלה לאמצעית וממנה אל העליונה, ושצייר כרובים
ותמורות שהם כדמות כפתורי המנורה, לפי שהכרובים הם
משל לשכל ההיולאני, והתמורות ופטורי צצים היו השושנים
אשר הכרוב רועה בהם כמו שהמשיל בשיר השירים, ושהיה זה
בקדש ובקדש הקדשים, לפי שקדש מורה על ההכנה, וקדש
הקדשים על היציאה מהכח אל הפעל, ושהיה קומת הכרוב
אשר בדביר עשר אמות, להורות על עשר מדרגות בנבדלים
שהעשירי הוא קדש ליי'. ושהיו דלתות ההיכל עצי שמן,
להעיר ששם אור השכל, ושצייר בדלתות כרובים ותמורות,
לפי שהם הפתחים לאלו ההשגות. ושהיו בחצר ארבעה
טורים, להעיר על היסודו' הארבעה, ושעשה עשר שלחנות
ועשר מנורות, לפי שמספר העשרה מורה על השם ית' שהוא
העשירי לשכלים הנבדלים, ושקרא לפתח הדביר חמשית,
לפי שחצר הכהנים היה מעיר על שלש צורות דוממית וצומחת
וחיונית, ופתח ההיכל על הרביעית שהיא המדברת, ופתח
הדביר על צורה חמשית, והוא השכל הנקנה. וששני
העמודים יכין ובועז היו מעירים על שתי הצורות צומחת
וחיונית, האחת מכינה לקבול הצורה האחרת והאחרת היא
המושלת ולה העוז והתוקף, והיה עובי העמודים ארבע
אצבעות, להורות על קרבתם מטבע הארבע יסודות, ולזה
היה גם כן מעשה השושן ארבע אמות. והיו הרמונים שני
טורים, לפי שיש שני מינים מהצומחת, האחד בצמחים והשני
בבעלי חיים, וכן המרגשת בב"ח ובאדם, והנה היו מאה,
להורות רבוי הצמחים והב"ח. והיה הים עשר אמות קוטרו,
להורות על מספר השכלים, וכמו שהאריך בזה יעויין משם:
ואתה עתה ברוך ה' המעיין בדברי אלה ראה מה שיש בדבריו
מההכפל ומהדחק, והנה לא ראיתי להשיב על חלומותיו ועל
דבריו פן תכבד המלאכה הזאת ויהיו דברי אלה עליך למשא
כבד, והדברים בעצמם מורים שהבל המה מעשה תעתועים.
ואמנם חכמי הנוצרים נמשכו בזה אחרי דעת האחרונים

דעת חכמי הנוצרים

מחכמי עמינו, כי הם אמרו שהיה המשכן והבית המקודש
מורה על המציאו' בכללו, ולהיותו נחלק כפי מהות הנמצאים
אל שלשה חלקים, היה שיתחלק הבית האלקי אליהם. והיה
קדש הקדשים מורה על עולם המלאכים, ולזה היו שמה
הכרובים, והיה שנים להורות על רבוים, והיו פורשי כנפים
למעלה, להורות שאין להם קיום וחיוב המציאות והשפע
מפאת עצמם כי אם מפאת עלתם יתעלה. והיה ההיכל והוא
הקדש מעיר על עולם הגלגלים, ולזה היו שמה השלחן
והמנורה, המנורה אשר בה שבעה כוכבי לכת, והשלחן אשר
עליו שתים עשרה חלות רומז אל גלגל המזלות, והמזבח
מעיר על הגלגל העליון, ולזה היו כל כלי הדביר והיכל
זהב להיותו עומד ובלתי נפסד, להורות על נצחיות השכלים
הנבדלים והשמים. ושהיה החצר רמז לעולם השפל הזה,
ולכן היה בו מזבח העולה המורה על ההויה וההפסד, וכיור
וכנו המורה על טהרת מעשי האדם בעולם הזה, ושלזה לא
היו בחצר זהב כלל כ"א נחשת, לפי שלא היה מורה על נצחיות
כלל כי אם על ההפסד. ואמרו ששאר הדברים היו מהכרח
המלאכה ומפאת הנוי, ובאמת רואה אני דבריהם בזה יותר
מתיישבים מכל דברי שאר החכמים אשר זכרתי מבני עמנו:
ואשר אאמינהו אני בזה הוא, שאין ראוי שנבקש רמז ונמשל
בכל אחד מהדברים הפרטיים שנזכרו במעשה המשכן ובבנין
בית שלמה, לא בשעורים ולא בפרחים ובגביעים ובשאר
הדברים הפרטיים, כי מהם באו רבים לצורך המלאכה
והכרח הבנין, וכל שכן שאין ראוי לבקש נמשל בדברים שהיו
מחוץ לבית כיציעים והעליות והלשכות והעזרות והרצפה,
שאלה היו לשמוש הבית ועובדיה, ולא באו לרמוז לדבר
נעלם, ולזה לא זכרם הנביא בכתובים כי אם הדברים
המורים ורומזים על הדברים הנעלמים. וכבר זכר הרב
המורה בהקדמת ספרו, שפעמים יבאו במשל דברים ליפות
המשל שאין לבקש בהם דבר בנמשל, ואם כן היה הנמשל
והרמז בבית המקודש בדביר ובהיכל ואולם וכליו ולא בדבר
אחר. ואמנם הדבר אשר יעיר עליו הבנין הזה, רחוק אצלי
שיהיה דבר מן החכמות והדברים המושגים מתוך החקירה
והעיון, כי לא היה צריך ית' לעשות לו רמז והערה בבית
משכנו ובבית מקדשו בדבר שהוא ידוע ומושג לחכמים, ויותר
ראוי שנאמר שהיתה ההערה והרמז בו לדבר ראוי שנאמינהו
בחוק התורה ולמה שנעשה במצותיה, באופן שיהיה המשל
והרמז ההוא מדריך האדם למה שיעשה. וכבר גלה אמתת זה
הנביא יחזקאל באמרו * אתה בן אדם הגד את בית ישראל את
הבית ויכלמו מעונותיהם ומדדו את תבנית ואם נכלמו מכל
אשר עשו צורת הבית ותכונתו ומוצאיו וכל צורותיו וכל
תורתיו הודע אותם וכתוב לעיניהם וישמרו את כל צורתו
ואת כל חקותיו ועשו אותם, ואמר זה לפי שבזמנו היו טועים
בעבודת השמש והירח, ואמר שיתבודדו ויתבוננו בענין הבית
וימדדו את תבניתו שהוא המשליי, יורה להם טעותם כי ליי'
המלוכה והוא המושל והמשגיח לא אחד מהמשרתים, ולו
חכמו בזה יכלמו מעונותיהם, בראותם כי לא מעבר לים
הוא אבל בביתם ימצאו מה שילמדם להועיל אם יתבוננו
בו. ואמר שמות רבים צורת הבית ותכונתו ומוצאיו
ומובאיו, ואמר פעם שנית וכל צורותיו, ואמר בו לשון
חקים ותורות, לפי שהדברים מושגים אצלנו באחד
מארבעה אופנים, אם בחוש ואם במושכל ראשון ואם
במופת ואם בקבלה, ואמר צורת הבית על הנראית בחוש,
ותכונתו על התכונה הנרשמת בנפש שהיא ידיעת המושכלות
הראשונות, ואמר מוצאיו על המופתים הנעשים מהם שהם
היוצאים מהקדמות החושים ומהמושכלות הראשונות,
ומובאיו הם המקובלות הבאות לאדם מהאבות בדרך קבלה,
ולזה צוה יתברך לנביא וכל צורותיו וכל חקותיו וכל
תורותיו הודע אותם, ואמר בזה צורותיו על המוחשות
והמושכלות הראשונות, כי כלם צורות מושגות לאדם בלי
עיון, וכל חקותיו הם המקובלות שאין להם טעם, וכל
תורתיו

דעת הרב המחבר

יחזקאל מ"ג יא

2011 Ministerio de Cultura

מלכים א ח

תורתיו הם המופתים הנודעים בהוראה ולמוד ׀ ואמר
שמתכונ׳ הבית וסדורו וחלקיו יודיע להם כל זה כדי שישתלמו
בכל מה שיבוקש באמונה ׀ אם הדברים המתבארים על דרך
הקש ׀ ואם הנודעים מצד הקבלה לבד ׀ ולהיות זאת כוונת
הכתובים באמת אמר הגד לבני ישראל את הבית ואמר הודע
אותם ׀ ולא אמר הראה ׀ להגיד שאין הדבר אליו בראיית
העין כי אם בהבנת הנרמז והמכוון בבנינו · והנה הנרמז
בבית האלקי׳ וכליו והנלמד ממנו לדעתי הוא כפי מה שאומר ·
הנה היו כותלי בית המקדש מאבנים ועצים וזהב זה על גב
זה ׀ והיו האבנים גדולות ויקרות ואבני גזית ולא היה בהם
פתוח כלל ולא זהב מונח על האבנים ׀ ואמנם העצים היו
בהם הפתוחים והיה הזהב מדובק בהם ׀ וכל זה היה
להעיד ולהיות זכרון לבני ישראל שהמלכים אשר מלכו
בהם עד זמן הבנין ההוא (שהם המכונים בכותלי בית ה׳)
היו שלשה ׀ שאול ודוד ושלמה · והאבני׳ היו רומזים לשאול ׀
ולכן היו גדולות ויקרות כי כן היה שאול גדול וגבוה מכל
העם ׀ ולא היו עליהם פתוחים שהם רמז לידיעות ולחכמות ׀
לפי שלא היו בשאול ידיעות וחכמות אלקיות ׀ ולא היה זהב
על האבני׳ ׀ לפי שהזהב מורה על תפארת המלכות ורוממותו
ועל נצחיותו בזרעו ׀ ושאול היה משולל מכל זה ׀ והיו אבני
גזית ׀ לפי שנכרת ממלכותו ולא נשאר לו בן יושב על כסאו ׀
ואולי שעל זה נאמר * אבן מאסו הבונים היתה לראש פנה ׀ תלי׳ קיח כג
סוף דבר שלפי ששאול לא הוליד כדומה במלכותו ונעדר
ממנו כח הצמיחה נמשל באבן · ואמנם עצי ארזים הם רמז
לדוד ׀ להיות הארז הנכבד שבעצים והיותר קיים ובלתי
נפסד ׀ וכמו שאמר עליו * צדיק כתמר יפרח כארז בלבנון שם כג יד
ישגה שתולים בבית ה׳ וגו׳ ׀ ונמשל בצומח ובארז ׀ לפי שהיה
בו כח הצמח והוליד כדומה בן יושב על כסאו ׀ והיה דוד עץ
פרי עושה פרי למינו ׀ והיו עליו הפתוחים ׀ לרמוז אל
ידיעותיו וחכמתו · ואמנם הזהב היה רמז לשלמה ׀ שנתעשר
מכל המלכים והיה עליו תפארת המלכות במעלה עליונה
מכל מלכי ישראל והנצחיות בכסא ממלכתו ׀ ולא היו העצים
נאחזים באבני הבית אבל היה הזהב מדובק ואחוז בארזים עד
שהיו נראים בזהב כל הפתוחים שהיו בארזים ׀ כך דוד לא
נדבק בשאול כי לא היה מזרעו ׀ אבל נדבק שלמה בדוד אביו
והיו נראים עליו פתוחי ידיעות דוד אביו וחכמתו ׀ כמו
שאמר * משלי שלמה בן דוד ׀ * דברי קהלת בן דוד ׀ כי היה משלי א׳ א׳
מיוחס אליו להיותו דומה לו ׀ ולפי שירש החכמה ממנו עם קהלת א׳ א׳
המלכות · הנה ביארתי הרמז בכותלי בית המקדש על מלכי
בית ישראל שהיו עד זמן הבנין ׀ וכבר המשילו חז״ל האנשים
הגדולים בכותלים ׀ כמו שאמרו כותלי בית המדרש יוכיחו ׀ במ פד
שאמרו זה על חכמי הדור אשר היו עקר המדרש · ואפשר דף כט עב
לומר עוד שהיה הרמז בכותלי הבית על העולמות השלשה ׀
והיו האבני׳ רמז לעולם השפל הארצי ׀ והיו העצים הצומחים
למעלה כנגד עולם הגלגלים ׀ ולזה היו עליהם הפתוחים
לרמוז על הכוכבים ׀ והיה הזהב רמז לעולם העליון שהוא
היותר נכבד מכלם ׀ ולמה שהיה הזהב יורד על הפתוחים
ומדובק בהם כמו שידבק המתנועע השמימיי עם מניעו הנבדל
בכוונה ובכוסף ׀ וזה הרמז הוא כדי להודיע ששלשת עולמות
הם מאת ה׳ ׀ והוא המשגיח בכלם וזהו הרמז בכללות הבית ·
ואמנם דביר הבית שהיה קדש הקדשים ׀ היה לרמוז שתכלית
האדם וטובו הוא העיון בתורת האלקים ושמירת מצותיו ׀
וכמו שאמר * סוף דבר הכל נשמע את האלקים ירא ואת סוף קהלת
מצותיו שמור כי זה כל האדם ׀ ולזה הושמו בארון העדות
לוחות הברית וספר התורה אצלם ׀ לפי שזה היה תכלית
האדם ׀ והושם זה בדביר לפני ולפנים ׀ כי הוא התכלית
האחרון ׀ והונחו על הארון שני הכרובים ׀ לרמוז שהתורה
היא אלקית נתנה באמצעות השכלים הנבדלים מהשם ית׳ אשר
עליהם ׀ ולזה היו פורשי כנפים למעלה ׀ כי מהגבוה על
גבוה היה השפע התוריי המגיע באמצעותם ׀ וכמו שאמר
* ה׳ מסיני בא וגו׳ ואתא מרבבות קדש מימינו אש דת למו ׀ דברי׳ לג ב׳

והיו פניהם איש אל אחיו ׀ לרמוז על הסכמתם ׀ כמו שאמרו
מסדר התפלות ׀ כלם אהובים כלם ברורים כלם עושים של שחרית
באימה וביראה רצון קוניהם · והנה עשה שלמה בדביר
כרובים אחרים גדולים ׀ והיו פניהם לבית ׀ להעיר שבזכות
התורה אשר שם יחנו מלאכי ה׳ וההשפעה העליונה על
הבית ההוא ישרה בו השכינה האלקית ׀ וזהו היות פניהם אל
הבית · הנה אם כן הכרובים שעשה משה עליו השלום דבקים
בכפורת היו מעירים על היות התורה אלקית ׀ והכרובים
אשר עשה שלמה בדביר שהיו ממלא את הבית ׀ היו מעירים
שהנה מלאכי אלקים באים ויחנו בתוכו · ולא אחדל מלומר
בזה עוד רמז אחר כפי הנגלה ׀ והוא שהיו הכרובים ההם על
הארון כדמות שני ילדים קטנים ׀ והיה כפי מה שאחז״ל אחד יומא פה
בצורת זכר ואחד בצורת נקבה ׀ להעיר שכל איש ואשה אשר דף כד ע״א
מבני ישראל המה מילדותם יתמידו ויכלו ימיהם על תורת
אלקים ויהגו בה יומם ולילה ׀ אם בקריאתה ואם בקיום
מצותיה ושבזה יזכה נער את ארחו ׀ ובזכות התורה אשר
ילמדו מנערותם יהיו פורשי כנפים למעלה וידבקו בעליוני׳ ·
והנה היה הפרוכת אחר זה וכותל היה בבית שלמה מבדיל
המחיצה הזאת ׀ לרמוז שהתורה האלקית ראוי שישמור האדם
אותה לשמה ולא לקבל פרס כדברי אנטיגנוס ׀ וכאלו העובד פרקי אבו׳
האמתי אין ראוי שיביט אל דבר אחר כי אם אל עבודת הבורא פרק א׳
ית׳ ושמירת תורתו ׀ ולא בתקות השכר הנמשך ממנו ׀ ולזה
היה הכותל והפרוכת מבדילים את הדביר מן ההיכל הרומז
על השכר והטובות כמו שאבאר · והיה אחרי המחיצה הזאת
הנקראת דביר וקדש הקדשים ולפני לפנים מחיצה אחרת
שהוא ההיכל הנקרא קדש ׀ והיו בו שלשה כלים אלקיים והם
השלחן והמנורה ומזבח הקטורת ׀ והיה הרמז בזה להודיע
ששומר התורה והמצות ומקיים אותה לשמה אעפ״י שלא יעבוד
על מנת לקבל פרס ׀ הנה ראוי שידע ששלשה מיני השכר
מושפעים מה״שי לאוהביו ולשומרי מצותיו · האחד מהם הוא
השכר הגופני שנכלל בו העושר והכבוד ׀ כי לא יעזוב את
חסידיו ׀ וכמו שאמר * ולא ראיתי צדיק נעזב וזרעו מבקש תלים לז כה
לחם ׀ ואמר שלמה * אורך ימים בימינה בשמאלה עושר משלי ג׳ יו
וכבוד · והשכר השני הוא החכמה והמדע ׀ כי שומר מצוה
אם בתורת ה׳ חפצו יחכם ויתבונן ויי׳ יתן חכמה מפיו דעת
ותבונה ׀ ובשמירת האדם מצותיו חכמתו מתקיימת · והשכר
השלישי האחרון הנמשך משמירת התורה הוא ההשארו׳ הנפשיי
הנצחיי הבא לאדם אחר המות לראות באור החיים ׀ וכמו
שאמרה האשה החכמה * והיתה נפש אדוני צרורה בצרור שמו׳ א׳ כה
החיים את ה׳ אלקיך וגו׳ ׀ ועל שלשה מיני השכר האלה היה כט
מתפלל הכהן כשהיה נושא כפיו לברך את העם ׀ כי באמרו
* יברכך ה׳ וישמרך כוון לשכר הראשון ׀ כי הברכה היא במדב׳ ו׳ כד
תוספת הטובות הגשמיות ׀ ואמר יאר ה׳ פניו אליך ויחנך
כנגד השכר השני ׀ שהוא האור השכלי והמדעיי ולכן אמר
ויחנך ׀ כי הוא ית׳ החונן לאדם דעת ׀ ואמר ישא ה׳ פניו
אליך על השכר השלישי ׀ והוא ההשארות הנפשיי ׀ ולזה אמר
וישם לך שלום ׀ כי ההשארות הנפשיי הוא השלום האמתי ׀
כמו שאמר * יבא שלום ינוחו על משכבותם · והנה השלחן ישעיה נז ב׳
אשר היה בהיכל ועליו לחם הפנים היה רמז למין הראשון
מהשכר שהוא הגופני ׀ וזהו שאמר * לחם פנים לפני תמיד ׀ שמות כה ל׳
להעיר שלא יהיה צדיק נעזב וחסר לחם ׀ וגם לא יהיה עשרו
וכבודו במקרה ובטבע כי אם בהשגחה אלקית ׀ וזהו לפני
תמיד ׀ והודיע גם כן בזה שאין כילות לפניו ית׳ ׀ כי הוא
משפיע תמיד אם המקבלים יהיו מוכנים לקבלו ׀ ולכן היה
השלחן זהב טהור ׀ ומנקיותיו שהיו מונחות בין החלות
להורות על הכבוד ׀ ולזה היו גם כן שם כפות הלבונה לרמוז
על השם הטוב · והנה היו החלות שתים עשרה ׀ להעיר כי
ברצות ה׳ המזלות הי״ב יעירו בדבר הזה ׀ או ירמוז לי״ב שבטי
יה שיזכו לשכר הזה ׀ או לשנים עשר חדשי השנה שיתמיד
הטוב ההוא כדברי יוסיפון · והמנורה באה לרמוז המין השני
מהשכר המתחייב משמיר׳ התורה מושפע מאתו ית׳ שהוא שכר
נפשיי ׀

2011 Ministerio de Cultura

נפשיי, ר"ל החכמה והמדע, והיה מורה על זה המנורה
ונרותיה, לפי שנר ה' נשמת אדם חופש כל חדרי בטן, והיו
שבעת הנרות רומזים אל שבע חכמות, לפי שכלם ימצאו
בתורת האלקים, ולכן היו הנרות כלם פונות אל הנר
האמצעי, ואותו נר שנקרא נר מערבי היה פונה אל קדש
הקדשים, להעיר שהחכמה האמתית היא אשר תסכים עם
שרשי התורה אשר שם, והיתה המנורה זהב טהור, להורות
על מעלת החכמה וקיומה לעד, ושלא ימצאו בה דעות זרות
ובלתי מסכימים אל הדת אבל היה כלה דעת טהור ובריא
אולם, ולזה היה מעריך את הנרות אהרן ובניו מערב עד
בקר לפני ה', לרמוז שילמדו החכמות מפי אנשי חיל יראי
אלקים כאהרן ובניו, כי הם ילמדו אותם ויערכו אותם לפני
ה', ר"ל כפי הראוי להסכמת תורתו ואמתת עבודתו, והיו
לה גביעי' משוקדים כפתוריה ופרחיה, לרמוז על הסתעפות
החכמות והידיעות כלם, והיתה המנורה מקשה כלה, לפי
שהחכמות בצד מה יתאחדו כלם להיותם כפי הנמצא והנמצא
כלו כאיש אחד. ואמנם מזבח הקטורת בא לרמוז על
המין השלישי מהשכר הנמשך מהתורה ומושפע מאתו ית',
והוא ההשארות הנפשיי הנצחיי הבא לאדם אחרי המות,
ולזה היה עניני העלאת העשן למעלה רמז לנפש העולה
היא למעלה, והיה המזבח הזה מכוון לנגד קדש הקדשים,
לפי שההשארות הנפשיי הוא באמצעות התורה, והוא
ההתאחדות האמתי עם הכרובים הקדושים היושבים ראשונה
במלכות עילאה, ולהיות זה השכר הוא היותר יקר ועליון
ואמתי, היה הכהן הגדול ביום הכוס הנבחר בבאו אל קדש
הקדשים מוליך שמה הקטורת ומשים אותו לפני הארון
והכרובים, כאלו היה אומר שובי נפשי למנוחייכי, והיה
הקטורת עוצר המגפה, כי ההשארות נפשיי הנצחיי יבזה
המיתה הגופניית ויעצור צערה, ולכן היה הכהן מקטיר
בבקר ובערב במזבח הזה, ונאמר בו * קטורת תמיד לפני שמות ל"ח, י'
ה' קדש קדשים הוא לה', כי הבקר והערב רומזים על החיים
והמות, והיה ההשארות לפני ה' תמיד, ר"ל בנצחיות, ולהיות
השכר הזה גדול מהמינים האחרים נאמר בו בלבד קדש
קדשים לה', מה שלא אמר כן בשלחן ובמנורה, ולטהרתו
ונצחיותו היה המזבח הזה זהב, אבל היה מצופה על עץ,
לפי שבאמצעות הדברים הנפסדים כעץ יגיע האדם אל
ההשארות הנצחיי הנרמז בזהב. וקודם ההיכל שהיא המחיצה
השנית הזאת אשר בה הכלים אשר זכרתי, היה האולם
והחצר, והיה בחצר מזבח העולה וכיור וכנו והים אשר
עשה שלמה, והיה כל זה לרמוז, אם הכיור, שהנה יזכה
האדם למעלת החכמה ומעלת העושר והכבוד הנרמזים
בשלחן ובמנורה באמצעות השכל המעשי אשר יבואו ממנו
המדות המשובחות, לפי שהם סולם ומעלות לתכליות,
ובאמצעות המדות הטובות יזכה האדם לכבוד ולעושר
ולחכמה, ולהיות הכיור מורה על זה היתה הנחתו בין המזבח
שהוא רמז לעולם ההויה וההפסד כמו שאבאר, ובין אהל
מועד שהוא רמז לידיעת האמתיות, כמו שאמר * והיה כל שם ל"ג ז'
מבקש ה' יצא אל אהל מועד, לפי שהשכל המעשי הוא האמצעי
ביניהם, והיו נותנים בכיור מים שהם רמז לתורה, להגיד כי
בלמוד התורה תשלם המעשי וירחץ ממנו כל טומאה וכל
לכלוך, ולזה נעשה הכיור * במראות הצובאות אשר צבאו שם ל"ח ח'
פתח אהל מועד בימי משה, שהם הפעולות המשובחות
והשלמות אשר צבאו פתח אמתת התורה והחכמה אשר רמז
אליה אהל מועד, כי הפעולות השלמות זה דרכם, ר"ל היותם
נקשרות בשכל. ואמנם מכונות הכיורות היו לרמוז על
התכונות והמזגים שהם מכונות למדות השלמות, ולכן עשה
בהם מסגרות שהם הסייגים להדריך החמר ולהשוות המזג
באופן הראוי. והאופנים שהיו במכונות היו רומזים למרוצת
הימים והזמנים, והיו האופנים והמסגרות ארבעה, להיות
החמר מורכב מד' יסודות, וכל שאר הדברים שזכר במכונות
הולכים על הדרך הזה, הנה אם כן הכיורות מורים על

המדות המשובחות, והמכונות על המזגים השוים והממוצעים.
ואמנם מזבח העולה היה לרמוז על המות הגפוני', אשר אפשר
שימלט האדם ממנה, ותקדם בהכרח מזבח העולה הזה למזבח
הקטורת, לפי שאי אפשר שיזכה האדם אל ההשארות הנפשיי
הנצחיי אם לא בהקדים אליו המות הגופיית, לפי שהדבקות
הנפש בנבדל בעודה בחיים הגופנים אי אפשר, וכמו שאמר
ית' * כי לא יראני האדם וחי, ולזה היה השכר ההוא מיועד שם ל"א כ'
אחר המות, ולכן היה מזבח העולה בחצר ומזבח הקטורת
אחריו בהיכל, להודיע שאחר המות תבא הדבקות הנפשיי,
והיה מפני זה מזבח העולה מקום מוכן להפסד גופות הב"ח,
והיה רבוע לרמוז על הרכבת הארבעה יסודות שהם סבת
ההפסד, והיה נחשת ולא זהב לרמוז על ההפסד, והיה לו
מכבר מעשה רשת, לפי שהמות היא רשת פרושה על כל החיי',
והיה נבוב לחות, לפי שעניני העולם הזה הם כוזבי' ויחשוב
האדם שיש בהם קיום ואמת כפי הנראה מהם והם נבובים
ריקים בוקים ומבולקים מבפנים, והיה לו כבש סמוך אליו,
לפי שהמות יכבוש בני אדם כלם, ולא היו עולים במעלות על
המזבח, לפי שאין שלטון ולא מעלה ביום המות. והנה עשה
שלמה הים ושמו סמוך לכל זה, להעיר על זה העולם ההווה
הנפסד, כי העולם הזה הוא ים זועף, וכמו שדרשוהו במדרש,
והודיע בזה שענין הכיור והמזבח הוא מיוחס אל זה העולם,
והיה הים עשר באמה משפתו אל שפתו, לפי שהנמצאי' השפלי'
נכללי' בעשרה, ר"ל החמר הראשון, והצורה הגשמית, והארבע
יסודות, והדומם והצומח והחי והמדבר, והיה עגול סביב, לפי
שהעולם הזה הוא כלו מתדמה ומה שהיה כבר היה, והנה לא
היה רובע והיה מקבל המים מחוץ, לפי שזה העולם מקבל
השפע מלמעלה, והיה עומד על י"ב בקר והיו המי' באים מהם
אל הים, לרמוז שהעולם הזה הוא מושפע מי"ב מזלו' העליוני',
והיו פונו' לארבע רוחו', לרמוז שעניניהם יהיו כפי הארבעה
תקופות של כל שנה ושנה, ושאר הדברים היו לצורך המלאכה,
ואולי שיש בהם נסתר ורמז ואני לא באתי עד תכונתו. ואמנם
שני העמודים דעתי הוא שלא עשאם שלמה לרמוז על דבר
מסודות המציאות, אבל לפי שהבונים חרבות למו ועושי' בניני'
גדולים ומגדל וראשו בשמים קראו בשמותם עליהם ושמו את
שמותיהם או סימניהם בבניניהם אשר יעשו זכרון ומשמרת
לבאים אחריהם, לכן ראה שלמה לעשות סימן וזכרון משני
המלכים אשר צוו בבנין הבית האלקי ההוא שהם דוד ושלמה,
ולזכרונם עשה העמודים האלה, לפי שהם היו העמודים אשר
הבית נכון עליהם, ולכן היו שנים ולא עוד כנגד דוד ושלמה,
ולזה היו על ראשי העמודים כותרות, להגיד שהיו
מלכים וכתר מלכות על ראשם, ולכן היו עליהם רמונים
להעיר על חכמתם שהיו מלאים כרמון, ולזה לא שמו אותם
בדביר ולא בהיכל כי אם פתח בית האלקים במקום אשר היו
יושבים המלכי', ולזה לא עשאם מזהב כי אם מנחשת להעיר
היותם נפסדים כשאר הדברי' השפלי', ולזה היו חלולי' להעיר
שהם כשאר עניני העולם הזה, שאתה תראה שכל הדברי' שהיו
בעזרה היו מנחשת וכלם היו חלולים, אם המזבח נבוב לחות,
ואם הכיורות חלולים, וכן הים, וכן עשה את העמודים, ולזה
קרא אחד מהם יכין, לרמוז אל דוד שהכין הדברים לבית ה',
כמו שאמ' * והנה בעניי הכינותי לבית וגו', וקרא האחד בועז ד"ה א' כ"ב י"ד
לרמוז אל שלמה שבו היה עוז הבנין ועקרו, וגם בחר בשם הזה,
לפי שבועז היה אבי עובד, וכמו שנאמ' בסוף ספר רות ובועז
הוליד את עובד, וכן היה שלמה האב שהוליד כל הפועלים
והעובדי' במלאכת הבנין. ונקרא גם כן בועז, לפי שהיה שלום
בימיו ועוז ותפארת במלכותו ועליו וכתרו נתקיים מה שאמר
דוד אביו * ה' עוז לעמו יתן ה' יברך את עמו בשלום, ולזה תלים כ"ט י"א
היה העמוד אשר קרא יכין לצד הימין, ובועז לצד שמאל, לפי
שהיה יכין רומז לדוד אביו, ולכן נתן לו המקום היותר
נכבד, ולזה היה אורך כל עמוד שמנה עשרה אמות שהם
במספר האותיות ח"י, לרמוז ששניהם דוד ושלמה יהיו חיים
עדי עד בזכרון הבאים אחריהם, כמו שדרשו חז"ל על פסוק יבמו' סוף פ"י

2011 Ministerio de Cultura

מלכים ח' ה' * לגורה בהלך עולמים, והבנין הזה יהיה זכרונם ויתמיד שם עוד כל ימי הארץ, ונס שהם בזה הפעל והבנין החלקי הודו ושבחו לשמו ית', וכאמרו * ק"י ת"י הוא יודך, ולזה אמר וקוט שתים עשרה יסוד לפי העמוד הזכי, והוא מאמר רקוי שיובן עתה כפשוטו, שהוא שלמה לעשות בעמוד כועז הרומז עליו קוט לקד שהיו בו שתים עשרה לחם, להעיר שבשבת שתים עשר' שבה למלכותו שרה השכינ' על בית ה', ולשות זה מבואר שבשבה הרביעית למלכותו יסד בית ה' והתמיד הבנין שבע שנים ושבה לקח שעברה משלשלה המלאכה עד שכבת הבית כמו שזכר קודם זה, הרי לך שהיו שתים עשרה שבה למלכות שלמה כשעזה שבבת הבית, ולל זה הרמז המופלא רמז בלאמרו וקוט שתים עשרה לחם יסוד לפי העמוד הזכי מה שלא אמר בעמוד הרקעון * הבה לם כן רשמתי בענין העמודי' עשרה דברים מורים על זה הרמז הנכבד * והבה היה לורך הבית כלו דביר והיכל וחולם שבעים לחות בשלב הבתים כמו שזכר, לרמוז * שימי שבותינו בהם שבעים שבה, ולמבם עם עובי כותלי הבתים היו שמונים לחות לו יותר מזה, כנגד מה שאמר שם וחם בגבורות שמונים שבה ורהבם עמל ואון, ובבן היה נסוף זה הזיעור כלו מזבח העולה המורה על המות שתבת נסוף הקיים * ולמבם היה רחבו עשרים לחות, לרמוז על ימי הבערות שהם עשרי' שבה, ושיה קומתו שלשים לחה, להעיר על שבות ההעמדה שהיה קומת האדם ושובו ויופיו, כי היו השנים לשד לקדי זה ימי הילדה, לם עם הצורות הבה, וחם עם הרלות החולשה * וזהו כללות הרמז והמשל לשר בח בבית המלקים כפי הנרלה לעיני: ולקדי הודיע שלקים לותך המעיין לת כל זלת ההערה תוכל להזיב בקללה לשלה לשר לקחבו בהתירה, והוא שבארון העדות לא היה יכול שלמה להוסיף ולא לגרוע ממה שהיה, לפי שהיה התורה לבת, וכן בחזבח הזהב להיותו מורה על ההשלרות הקיבי והדבקת כפב האדם לקדי המות וזה לא יתרבה באדם לשד כי כפהו כשלרת בקיב, וגם לא רלה להוסיף ולהרבות בחזבח העולה, לפי שהיה מורה על המות לשר היה לבת ושוה בכל תאבשים וכמות זה כן מות זה, וגם לא רלה לעשות כי לם יש לשד, להיותו מורה ומעיד על העולם הזה שהוא לשד * הבה לם כן בשלה הכלים כלם לא היה לשבר התוספת והרבוי כפי הנרמו בהם, לבל רלה להוסיף ולהרבות בחזבח העולה, לפי שהיה מורה על המות שהוא לשד לבת ושוה בכל תאבשים וכמות זה כן מות זה, וגם לא רלה לעשות כי לם יש לשד, להיותו מורה ומעיד על העולם הזה שהוא לשד * הבה לם כן בשלה הכלים כלם לא היה לשבר התוספת והרבוי כפי הנרמו בהם, לבל רלה להוסיף ולהרבות בחזבח העולה, לפי שהיה מורה על המות שתבת נסוף הקיים * ולמבם היה רחבו עשרים לחות, לרמוז על ימי הבערות שהם עשרי' שבה, ושיה קומתו שלשים לחה, להעיר על שבות ההעמדה שהיה קומת האדם ושובו ויופיו, כי היו השנים לשד לקדי זה ימי הילדה, לם עם הצורות הבה, וחם עם הרלות החולשה * וזהו כללות הרמז והמשל לשר בח בבית המלקים כפי הנרלה לעיני: ולקדי הודיע שלקים לותך המעיין לת כל זלת ההערה תוכל להזיב בקללה לשלה לשר לקחבו בהתירה, והוא שבארון העדות לא היה יכול שלמה להוסיף ולא לגרוע ממה שהיה, לפי שהיה התורה לבת, וכן בחזבח הזהב להיותו מורה על ההשלרות הקיבי והדבקת כפב האדם לקדי המות וזה לא יתרבה באדם לשד כי כפהו כשלרת בקיב

ומדורה היתה שם, ובית הכסא על כתפו, מלמד בעוד בילדותו
שם שלם. כשהלכם היה נכנס בשער חורש על הר הבית
היה מהלך עד סוף הקיל בצוה, ועולה מן הקיל לעזרת
הנשים בשתים עשרה מעלות ומהלך כל עזרת הנשים בצוה
ולשכותיה, ומשם עולה לעזרת ישראל בחמש עשרה מעלות
והולך כל עזרת ישראל בצוה, ומשם ללשכות היו בעזרת
ישראל, ללשכת חלק שהיו כותבים שם חלק לקרבנות,
וללשכת הפרוה שם היו מגלחין עורות הקדשים, ועל גגה
היה בית הטבילה של כהן גדול ביום הכפורים, וללשכת
המדיחין שם מדיחין קרבי קדשים, ומשם מסבה עולה לגג
בית הפרוה, וללשכת הגזית שהם יושבות סנהדרי גדולה,
וחלים היה קדש וחלים חול ולה פתחים, ובקול היו הסנהדרין
יושבים, וללשכת הגולה שהיה שם כור שמלקין ממנו גולה,
ומשם מפקחין מים לכל העזרה, וללשכת העץ הבקורת לשכת
פרהדרין, וללשכת פנחס המלבים, וללשכת עוזי קניתין.
ומעזרת ישראל היו עולין לעזרת הכהנים בחמשה עשר מעלו',
ושם היה הדוכן, שעל גופו מעלות היו הלויים משוררים
מזות פ"ב בשעה שאומרים שירה על הקרבן. וחלול שבגגות היו עו שיר
דף כ"ח ע"ח המעלות שבספר תהלים, לפי שהיו משוררים כל לחד מהם
בכל מעלה מעלה, ומהלך עזרת הכהנים ובין האולם והמזבח
היה בצוה ועולה משם לאולם בשתים עשרה מעלות, וההיכל
והדביר היו בצוה עם האולם, וכל מעלה מעלה מזכרנו היה
קני לחם וצלופה קני לחם, ולשכות לחדות היו שם תחת
עזרת ישראל פתוחות לעזרת הנשים, שהם היו הלויים כותבים
הכנורות והנבלים והמצלתים וכל כלי השיר, כמלא גובה
קרקע ההיכל על קרקע שאר המזרח של הר הבית שבעה
ועשרים לאות. ומלבד כל זה היו הבתים הסמוכות לבית
המקדש, שם העליות שאר עליו זו על זו שהם היו לוקרות
בית ה', וכל דברי קדושה, ושם היליעים המקיפים את הבית
סביב שלש כדדיו כמו שביאר הכתוב, וגם כן התלים שהם
היו בתים שבעזו במקומות הפנויים שבין הכותלים, שהיו
ע"ו בדדום ושו בלפון ושמה במערב, שהם כלם שלשים
ושמונה תלים, ובתים לחדים היו בהר הבית ללויים שהם היו
לוכלים ושוכבים כשאר לח היו משמשים במשמרות, לפי שכל
הלילות היו שוערים המקדש, לח מפתח הלויבים והלטעים
כי לם מפני הכבוד, והיו עשרים ולרבעה משמרות, והיו
הכהנים שוערים מהם בשלשה מקומות מבפנים, והלויים
בכ"ד מקומות מבחון, ומשוכה היה עליהם הנקרא לים הר ועיין כל
הבית, שהיה חוור על כל המשמרות ולבוקות דולקות לפניו, זה שם
ומי שחלה שין מוכנו במקלו וחורף בגדיו לם ירלה. הנה ומ' מידות
התבקר מזה שהיה בשן הר הבית ובית החלקים לשר עשה פרק ג' וב'
שלמה גדול ורם קרית מלך רב, ושלח בעשה כן לכל
המלכות: ולמלם בעבין הקדושה שין רלוי שיהוב לדם
שהיתה הקדושה חוה בכל חלקי הבית לילו כן, עשרה קדושות כלים פ"ח
לחרו שכמילו. ול שהיו בחרן ישראל זו למעלה מזו. קדושה ומשנה ו'
ראשונה היתה בעיירות המוקפות חומה שהן מקודשות משאר
החרן, שמשלחין משוכן לת המוערים ושין קוברין מת בתוכן
לם לח היה כביל לו מלך. קדושה שנית בירושלם על שאר
העיירות המוקפות חומה, שמוכלים קדשים קלים ומעשר שני
בכ"ף פ"ז לפנים מחומתה. ושלו דברים שלמרו בירושלם, שין מלינין
דף כ"ח ע"ב בה לת המת, שין מעבירין בתוכ' עלמות לדם, שין מזכירין
בה בתים, שין נותנין לתוכה מוקם לנר תוצב, שין מקיימין
בה קבורות חוץ מקברי בית דוד וקברות הנביאים, שין
נותנין בה גבות ופרדסים, ושיהה כורעת ושיהה כשרשת שמא
תברך, שין מקיימין בה לילבות חוץ מגבת וורדים, שין
מקיימין בה לשפות מפני הארלים, שין מוליכין משה זיזין
וגוזטרלות לרשות הרבים מפני לחל הטומלה, שין עושין
בה כבשונות מפני העשן, שין מגדלין בה תרנגולות מפני
הקדשים, וכן לח היו הכהנים מגדלין תרנגולים בכל לרן
ישראל מפני הטהרות, ושין הבית נחלט בה ושיהו משמשי
בגגים, ושיהה בעזית עיר הנדקת, ושיהה מביאה עגלה

ערופה לפי שלח נתחלקה לשבטים. קדושה שלישית היא
להר הבית על ירושלם, שאין זבים וזבות נדות ויולדות
נכנסין שמה, ושלח יכנס קדם להר הבית לח נמקלו בידו
ולח במנעלין ברגליו לו במעות המדיכין לו בכליו, ולח
ירוק בכל הר הבית, ולח יזדמן לו רוק מבליעו בכפותו,
ולח יכנס שמה כי לם לדבר מלוה. קדושה רביעית היה בחיל
על הר הבית, שאין גוים ושמח מת ובועל כלה נכנסי שמה.
קדושה חמישית היתה בעזרת הנשים יותר מן החיל, שאין
שבול יום נכנס לשם, וזה לסוד מדבריהם, ושמח מת
שנכנס שמה לינו חייב חטאת. קדושה ששית היתה בעזרת
ישראל יותר מעזרת הנשים שאין מחזיקי כפורים נכנס שם,
ושמח שנכנס בה חייב כרת. קדושה שביעית היתה בעזרת
הכהנים יותר מעזרת ישראל, שאין ישראל נכנסין לשם כי
לם בשעת הדוחק לשחיטה לבמיכה ולתכופ'. קדושה שמינית
היתה בין האולם והמזבח יותר מעזרת הכהנים, שאין בעלי
מומין ופרועי ראש וקרועי בגדים נכנסים לשם. קדושה
תשיעית היתה בהיכל, שאין נכנס לשם אלא רחון ידים
ורגלים. קדושה עשירית היתה בקדש הקדשים על כל שאר
המקומו', שלא היה נכנס שם כי לם כהן גדול ביום הכפורים
לחדים פעמים בשעת עבודה. הנה לם כן התבאר מעלת
בית ה' מפלת קדושתה ומפלת גדלה ותפלרתה ועשרה.
ולמנם מפלת מזרתיה כפי שכתב בספר דברי הימים * שמנה דה ב' כג
דוד הלויים לעבודת בית המקדש, ושהיה מספרם מבן ג' ו' ב'
עשרים שנה ומעלה שלשים ושמונה ללף, ושהיו מהלה
עשרים וחמשה ללף לנגח על מלחכת בית ה'. הניחו ורלו
לם ימלאו בכל חמות הגויס חמשה ועשרים ללף לים
משוררים ומנלחים בכל בתי תפלותיהם כחשר היו בבית
המקדש? והיו חמשת ללפים מהם מהללים בכלי שיר, כי
היו מנגנים עם המשוררים ומספר כזה למנגנים גם כן עלום
ורב הוח בלא ספק, והיו מהם שופטים ושוערי' שנת ללפים,
לפי שהם היו מורים ממשפט, והיו מהם שוערים לבית השם
חמשת ללפים לחרים. ובחנוכת המזבח חשר עשה שלמה
כתוב בדברי הימים * שהיו שמה כהנים מחלחרים בחלוצות שם ב' ה' יג
מחה ועשרים, מלבד חשר הלויים המשוררים בכלי שיר כי
רבו מאוד ולין להם מספר, ולולם החלוצות היו כלם של
כסף, מי שמע בזמת מי רלה כחלה קדושה ותפלרת והלול
מופלג כזה? עוונותינו ועוונות לבותינו החריבו פויכו ושממו
מקדשנו, וכמו שלמר רומז לדברי' והשלמיות השלה כלם * בית ישעי' כ"ל י'
קדשנו ותפלרתנו חשר הללוך לבותינו היה לשרפ' לש. והוגלו
בשלה בני יהודה ובנימין שבעי' שנה, ולחר שבחו בחות' פקידה
שלומה חשר פקדם השם ושעיר לת רוח כורש מלך פרס לתת
להם רשות לשלות ירושלם ולבנות לת בית ה', בלו רלשי העם
וזרובבל בן שלתיל עמהם והם בנו הבית ומזבח העולה, וכפי
מה שקבלו קול"ל היה הבנין כתבנית הבית לשר עשה שלמה, ומיימוני
וחסרו שמה הדברים היותר מקודשי' שהיו בבית ראשון, ושם הלבו' בהפ"ק
לרון העדות וכפורת וכרובים ולח מן השמים ושכינה ורוח
הקדש ולוריס ותומים, כי לעפ"י שהיו שם לח היו משיבים,
ומן המשקה מסר גם כן לפי שנגנזו עם הלרון ועם נבואת
המן וכמו שלמרו חכמינו ז"ל בפירקין קמל דמסכת יומל: דף כ"ח ע"ב
אחרי כן הורודום בן לטיפלטר מלך על ישרל, ובחזקתו
ועזרו וגוב' לבו בדבה רוחו והניעו (כמו שוב' יוסף בן
גוריון בספרו) לבנות לת היכל ה' ולת ביתו בבנין הרלשון, ספר שני
בלמרו שלכותיה להיות' עבדי' למלכי פרס בבו הבית כמשה פרק כ"ה
שתנו להם רשות לבנות ולח היה בחוקו גדול ועוזר שהיה
רלוי לבית ה' ומסכים לבנין לשר עשה המלך שלמה, ולחרי
מלכי פרס בשתעבדו גם כן למלכי יון עד זמן החשמונים
שיבלו לחרות ויקבו לת המלכות מיד היונים וישמידום, ועם
כל זה לח בטו לת הבית מפני המלחמות לשר סבבום, ולכן
בהיות הורודום שלו וזקן ועזיר מלד בכה לת הבית, וביום
לשר הוסד לת הבית עמד המלך הורודום לעבוד ולשרת כל
חותו היום בעלמו כשכיר לחד, וכן עשו כל השרים וכל
הגבורים

2011 Ministerio de Cultura

הנכבדים אשר היו ביהודה ובירושלם ׀ ויסתור הבנין הראשון
ויהרוס אותו ויבן את הבית מחדש ׀ ויעש יסודותיו מאבנים
גדולות מאד ׀ והבית אשר בנה מאה באמה ארכו ומאה באמה
רחבו ומאה ועשרים אמה גבהו ׀ והאבנים אשר בנה בהן
המלך את הבית היו לבנות כשלג ׀ וארך האבן האחת חמשה
ועשרים באמה ושתים עשרה אמה רחבה ושמנה אמות קומת׳ ׀
מדה אחת לכל האבנים מיסוד הבית עד קצות הבית וכלם
היו אבני שיש טהור ׀ ויגבה הבית מאד בתוך העיר ויראה
הבית מרחוק ׀ ויעש את הדלתות מעשה צעצועי׳ ׀ מזוזותיהם
ומשקופיהם וחלקי פתחיהם ׀ ולכל דלת מהדלתות עשה
פרוכת ׀ והפרוכת מעשיהן מעשה אורג מזהב ותכלת וארגמן
ותולעת שני ומאבנים יקרות בנקודו זהב ותכלת יפה את
הפרוכת כלן ׀ ויתן על כל פרוכת זר זהב מעשה פרח ׀ ויעש
את הקרשים קרש בארכו וברחבו במדה הראשונה ׀ ויעש
המלך עמודי זהב ואדניהם כסף ואת וויהם עשה זהב ׀ ויעש
גפן זהב טהור ויתן על העמודים מלמעלה את הגפן ואלף
ככרים זהב טהור משקלה ׀ והגפן מעשה חרש חכם ׀ שריגיה
ועליה ופרחיה זהב נוצן ׀ ואשכלותיה זהב ירקרק ׀ ועל פיה
וחרצניה וזגיה אבני יקר ׀ וכלם מעשה חושב ומעשה נקוד ׀
והיתה הגפן ההיא פליאה לעיני כל רואיה ׀ והעיד יוסף
ן׳ גוריון שראה אותה ׀ וכן העידו רבים מסופרי רומי שראוה
שמה שהוליכו אותה הרומיים והניחוה בבית אלקיהם ׀ וכבר
זכרו רבותינו במסכת מדות פרק ג׳ ענין הגפן הזאת שהיתה דף ע׳ ע״א
מונחת על פתחו של היכל ׀ וכל מי שהיה מתנדב דבר לבית
ה׳ היה מביא עלה או גרגיר או אשכול של כסף וזהב והיה
תולה אותו בה ׀ וכשהיו המתנות רבות היו הכהנים מפרקין
אותה ומניחים הזהב והכסף בבית אוצרותיהם ׀ ואר״ יצחק
בר צדוק ׀ מעשה היה ונמנו עליה שלש מאות כהנים ׀ רצו
בזה שהיתה טעונה כל כך זהב וכסף שפעם אחת הוצרכו
שלש מאות כהנים שהיו טעונים ונושאים המתנות שנמצאו
עליה באותו פעם ׀ ויסוב את הבית בארבעה אולמים ׀
ויעש אולם מזרחי ויתנהו על פני הבית קדימה ׀ והאולם
אחוריו במזרח ופניו אל הבית ׀ ואורך האולם מאתים וחמשים
באמה ורחבו מאה באמה כמדת הבית וגבהו מאה ועשרים
באמה ׀ ויעש את החצר לפני האולם המזרחי ׀ ויבנהו
מעשה רצפה באבני שיש ׀ ויעש מאה וששים עמודים בטורים
ארבעה ׀ ארבעים עמודים בכל טור ׀ ואורך העמוד האחד
חמשים באמה ושלש אמות עביו ומדה אחת לכלם ׀ ובין עמוד
לעמוד חמש עשרה אמה ׀ ואורך החצר המזרחי שבע מאות
ועשרים אמה ׀ כי משך את הבנין עד נחל קדרון ׀ ויעש
כיפות על הנחל ועל הכיפות בנה גשרים ורצפות אבנים ׀
ויבן את הבנין עליהם ויגבה הבנין מאד עד אשר לא נראה
הנחל אל מול פני הבית ויעשהו בג׳ גגות ׀ ומרוב הגובה אשר
לבנין כל העומד על הגג הנז׳ למעלה לא היה רואה עמק
הנחל כי החשך נראה מתחת ׀ ויבן המלך את קיר הכסף
בין האולם ובין הבית ׀ ויעש דלת זהב שחוט ויקם על הדלת
חרב גדולה זהב טהור ככר משקלה ׀ ויכתוב על החרב
בפיתוחים * והזר הקרב יומת ׀ ויעש את האולם התימני במדב׳ א׳ כ״א
ויתנהו על פני הבית נגבה ׀ והאולם הזה אחוריו תימנה
ופניו אל הבית ׀ מאתים וחמשים באמה ארכו ורחבו מאה
באמה כמדת הבית ויתן לפניו את החצר ׀ ויעש את האולם
במערב מבוא השמש כמדת שאר האולמים עצמם ׀ ויעש בו
ארבעה שערים ׀ והאולמים מדה אחת לכלם ׀ וארבעה
שערים לכל חצר ׀ ובחצר קדמה מזרחה נתן שנים עשר
שערים ונתן בתוכם שער אחד גדול מאד ׀ וכל מעשה הזהב
אשר בבית ה׳ היה נראה בהיות שער הבית פתוח עד החצר ׀
ותשלם כל המלאכה מקץ שמנה שנים ׀ ובשמונת השנים אשר
בהם נבנה הבית לא המטיר ה׳ ביום על ירושלם רק בלילה ׀
לבלתי מנוע את בנין ההיכל ׀ וכל זה אשר ספרתי מבנין
הורודוס מלך ישראל ׀ העיד בספרו יוסף בן גוריון שקבל
אותו מחכמי ישראל ומפי סופרי הגוים הנאמנים ׀ וכתב
שמה שספר בזה מבנין הבית ומלאכתו הוא מעט מהרבה ׀ כי
מלאכה גדולה היתה ולא ספר בזה חציה ולא שלישיתה ׀
ושכתב ענין המלאכה באריכות בספר אשר כתב לרומיים ׀
ובספר החכמה אשר חבר ׀ כי ספרים רבים חבר בחכמה ׀
והנם בין הרומיים ובין היונים : וכל זה כתבתי פה ׀ להגיד
שכל מה שעשו אומת אדום ברומ״ה ראש אמונתם ובשאר
מדינות מה עשו בבתי תפלותיהם ׀ כאפס ותוהו נחשבו בערך
הבנינים אשר נעשו בבית ה׳ פעמים שלש ׀ אבל זה וזה כטפה
מן הים בערך אל מה שעתיד להיו׳ בבנין בית ה׳ העתיד להבנות
בביאת משיחנו מהרה יגלה ׀ הלא תראה שהיה הר הבית אשר
עשה שלמה מכל אחד מארבע רוחותיו חמש מאות אמה ׀ שהוא
דבר גדול מאד ׀ והנביא יחזקאל * ראה שבבנין הבי׳ העתיד יהיה יחזקאל מ״ב י״ו
הר הבית בכל אחד מארבע הרוחות ה׳ מאות מדה ׀ ושהמד׳ היא
שש אמו׳ ׀ והיו אם כן שלשת אלפים אמו׳ לכל רוח שהוא כמרחק
תחום שבת פעם וחצי ׀ וזה דבר מבהיל מאד ׀ ויתר הדברים
אשר זכר בבנינה הולכים על זה הדרך מהתוספת והיתרון ׀
ואמנם מענין העושר כבר יעד הנביא ישעיהו * תחת הנחשת ישעי׳ ס׳ י״ז
אביא זהב ותחת הברזל אביא כסף וגו׳ ׀ ואמר גם כן * הנה שם נ״ד י״א
אנכי מרבין בפוך אבניך ויסדתיך בספירים ׀ ובענין הכבוד
אמר הנביא * גדול יהיה כבוד הבית הזה האחרון מן הראשון ׀ חגי ב׳ י׳
ואמנם בענין הקדושה והשלמו׳ האמתי ׀ אמר * והיה באחרית ישעי׳ ב׳ ב׳
הימים נכון יהיה הר בית ה׳ בראש ההרי׳ ונשא מגבעות ונהרו וכו׳
אליו כל הגוים ׀ והלכו עמים רבים ואמרו לכו ונעלה אל הר
ה׳ אל בית אלקי יעקב ויורנו מדרכיו ונלכה בארחותיו כי מציון
תצא תורה ודבר ה׳ מירושלם :

פרשה רביעית תספר התפלה והתחנה אשר עשה שלמה בחנכת הבית ׀ והברכה אשר ברך את העם ׀ והזבחים אשר
עשה בחנכת המזבח ׀ ושעשה אחרי חנוכתה את חג הסכות ׀ והנבואה חשר באה על תפלתו מאת השם ית׳ ׀ תחלת
הפרשה אז אמר שלמה ה׳ אמר לשכון בערפל ׀ עד ויהי מקץ עשרים שנה ׀ והנה
שאלתי בפרשה הזאת ששת השאלות :

השאלה הראשונה ביתור הראשון שבאו בפסוקים
בבקשת שלמה ׀ כי הנה אמר
בתפלתו ועתה ה׳ אלקי ישראל שמור לעבדך דוד אבי את
אשר דברת לו וגו׳ ׀ וחזר לומר פעם שנית ועתה ה׳ אלקי
ישראל יאמן נא דברך אשר דברת לעבדך דוד אבי ׀ ושני
המאמרים ענינם אחד :

השאלה השנית ביתור אחר באו בפסוקים במה
שבקש שישמע האל תפלתו ׀ כי הנה
אמ׳ זה שלשה פעמים זה אחר זה בהכפל עצום ׀ כי הוא אמר
ופנית אל תפלת עבדך וגו׳ לשמוע אל הרנה ואל התפלה אשר
עבדך מתפלל לפניך היום ׀ ואמר עוד שנית להיות עיניך
פתוחות וגו׳ לשמוע אל התפלה אשר יתפלל עבדך אל המקום
הזה ׀ ואמר שלישית ושמעת אל תחנת עבדך וגו׳ ׀ והיה
הענין אחד בכל המאמרים האלה :

השאלה השלישית ביתור אחר בא בתפלתו ׀ כי
בראשונה אמר בהנגף עמך
לפני אויב וגומר והשבותם אל האדמה וגומר ׀ ואחרי
דברים אחרים אמר וגם אל הנכרי וגומר ׀ וחזר לומר
אחריו כי יצא עמך למלחמה ׀ וענין המאמר יראה שהוא
עצמו מה שאמר בראשונה בהנגף עמך ישראל ׀ ויקשה אם כן
למה נכפל ולמה הכנים תפלת הנכרי בין תפלות ישראל ?
והיה ראוי לזכרו באחרונה אחרי כל תפלותיהם של ישראל :

השאלה הרביעית בענין התפלות האלה שזכר
בישראל ׀ כי אם היה הענין
תלוי

2011 Ministerio de Cultura

תלוי כלו בתפוצת המתפלל ומעשיו הטובים, לפי כן מה היה קדושת הבית ומעלתו? כי הנה בכל מקום שיצא התפלל בין בארץ ישראל או בחוצה לארץ כשיצוה לה' ירחמהו, וכמאמר משה בפרשת כי תוליד בנים * ובקשתם משם את ה' אלקיך ומצאת כי תדרשנו בכל לבבך ובכל נפשך, ולפי שערי תפוצה בכל מקום לפי נעלו, מה היה ענין הבית ומעשהו?

דברי ל' כט

השאלה החמשית למה לפי בקש שלמה מהשם יתברך שיעשה בפים ובפלקות בבית המקודש? שהוא היה הדבר היותר מפורסם מיעלת הבית

פר' ה' מה וקדושתו, ובבר זכרו חכמים זכרונם לברכה בתפלת תפות

עשרה בפים שבעשו בבית המקדש, ויקשה לפי כן למה לפי התפלל שלמה עליהם?

השאלה הששית כי הנה בדברי הימים * כתוב לה כ' ו' כ' ג'

שלפני תפלת שלמה ירד לפי מן השמים ותאכל את העולה ואת הזבחים, וששרו כל העם הלפי יורד מן השמים וישתחוו על הרצפה וירוכו וישלו קולם הודו לי' כי טוב כי לעולם חסדו, והדבר הזה לפי נזכר בכאן, ויקשה לפי כן למה לפי זכר הכתוב התופלת הזה הבנית ירמיהו שכתב בספר מלכי'? בהיותו הגדול שבנבאי, והמפורסם שבהם, בהיות שכתב דברים לחרים לפים במעלה כמותו, וזהו בפי עמוס מלך.

והנני מפרש פסוקי הפרשה בשופן יותר הצלות כלם:

(יב) אז אמר שלמה וגו'. ספר הכתוב שבאשר רצה שלמה העמן לבנות המקדש בקדש הקדשי' בדרך בם מבלי היות שם דבר שבעבי יקייבהו, אמר בקול גדול לבל העם ה' אמר לשבון בערפל, וכוון בזה לשבי דבירים. המקדש כולל, והוא שי' אמר ורצה לשבון ולהשגיח בעול' התומרי העבור הזה, שהוא בלו קשר ענן וערפל, כי הנה התלמת לו זה בשאר רצה לותו דבר המפלין והמתחים המורה על דבקות ההשגח' בארן. והשבי הוא פרעי, כי השם יתברך רצה וגזר לומר לשבון בבית ההוא, ורצה זה שלמה מפלת הערפל שבתחדש בדביר,

ומו' ל' מה רומז לשבינה, וכן מלינו בתורה שאמר * ושבתי בתוך בני ישראל, והיה הענין שירד כבודו בענן במקום המקודש. ויקרא י"ו ב' וחזל אמרו במכילתא, כי כשאמר הלל ית' * כי בענן ארצה על הכפורת, רמז להם כי בענן ארצה בבית עולמים בימי שלמה, וכמשכים לזה תרגם יונתן השם לתרעי לתשרקה שביבתיה בירושלם, תרגם ערפל בירושלם, להיותו במקום המיוחד לשבון שם ענן הכבוד. וכפי דרך הפשט הזה שזכרתי יהיה לית בערפל בית השכה, ויפיה שיעורו לז אמר שלמה

(א) בשבת הערפל ארצה ה' אמר לשבון, לל בבית הזה, וזהו שהשיך לומר בנה בניתי בית זבול לך מכון לשבתך עולמים, ל' לאחרי שבכן כבוד' בשתיכו הנה שם כן בבוא לשבין התכלית במעולה הזה כבר בוכל לומר בחמת ובתמים שבנה בניתי בית זבול לך, כי עד עתה כל עוד שלא ברצה הענן לא כודע שהיה הבית זבול ומעון לו ית', ועתה כשבא הענן ידענו שבנה בניתי בית זבול לך, לל תשמי' שבקרא זבול קדשך, ואמ' זה על דרך משל כאלו השם ית' הוא בקדם הדר בבית לאחד שהוא בית זבולו. ואמר עוד מכון לשבתך עולמים, להגיד שלא יהיה הבית הזה בגלגל ובכוב ובגבעון, שעם היות שהיה שם לאהל מועד הנה לא היה לאחד מהם בית עולמים ולזה לא בתקיימו זמן רב, כי לא היו שם המקום לאחר באר השם לעוש שמו שם כי אם זה המקום שהוא הר המוריה והוא לאחר יהיה לעולמים. וכפי קבלתם ז"ל כי בו בנה לברהם מזבח ועקד לת יצחק בנו ואמר עליו * ה' יראה, שלדורות יראה שם כבודו, וככה קבלו ז"ל שלותו מקום בו בנה בן מזבח בלחתו מן התיבה, ובו בנו הבל וקין מזבח לבד, ובו בנה לדם גם בן מזבח ומשם לוקח קומרו, כמו שאמרו לדם ממקום כפרתו בארץ, ומזלי שכוון לכל זה באמרו מכון לשבתך עולמים, לל שזה היה באולמים ובדורות הלקוחים מכון לשבתו, כי

(יג) אז אמר שלמה וגו'. ספר הכתוב שבאשר רצה שלמה העמן לבנות המקדש בקדש הקדשי' בדרך בם מבלי היות שם דבר שבעבי יקייבהו, אמר בקול גדול לבל העם ה' אמר לשבון בערפל, וכוון בזה לשבי דבירים. המקדש כולל, והוא שי' אמר ורצה לשבון ולהשגיח בעול' התומרי העבור הזה, שהוא בלו קשר ענן וערפל, כי הנה התלמת לו זה בשאר רצה לותו דבר המפלין והמתחים המורה על דבקות ההשגח' בארן. והשבי הוא פרעי, כי השם יתברך רצה וגזר לומר לשבון בבית ההוא, ורצה זה שלמה מפלת הערפל שבתחדש בדביר,

[יג] אָז אָמַר שְׁלֹמֹה יְהוָה אָמַר לְשָׁכֹן
[יד] בָּעֲרָפֶל׃ בָּנֹה בָנִיתִי בֵּית זְבֻל לָךְ
מָכוֹן לְשִׁבְתְּךָ עוֹלָמִים׃
[טו] וַיַּסֵּב הַמֶּלֶךְ אֶת־פָּנָיו וַיְבָרֶךְ אֶת כָּל־
קְהַל יִשְׂרָאֵל וְכָל־קְהַל יִשְׂרָאֵל עֹמֵד׃
[טז] וַיֹּאמֶר בָּרוּךְ יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר
דִּבֶּר בְּפִיו אֶת דָּוִד אָבִי וּבִידוֹ מִלֵּא
[יז] לֵאמֹר׃ מִן־הַיּוֹם אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֶת־
עַמִּי אֶת־יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם לֹא־
בָחַרְתִּי בְעִיר מִכֹּל שִׁבְטֵי יִשְׂרָאֵל
לִבְנוֹת בַּיִת לִהְיוֹת שְׁמִי שָׁם וָאֶבְחַר
בְּדָוִד לִהְיוֹת עַל־עַמִּי יִשְׂרָאֵל׃

בו ירד שכינתו על המזבחות לאחר נבנו בו, ולזה לאחרי בנין זה הבית בלברו הבמות בלם ולא יוכל לדם לזבוח בהם כי אם בזה הבית בלבד. וגוכל עוד לפרש זה המאמר בלשון תפלה, לאמר יהי רצון מלפניך ה' אלקי שיהיה הבית הזה מכון לשבתך לעולמי עד תמיד. ולאמר ויסב המלך את (יד) פניו ויברך את בל קהל ישרל וגו'. והמפרשים לאמרו שלא מלינו בלן הברכה שברכם וזהיל בתובה לאחר תפלתו, וירלה לי שהברכה בלן היא התפלה שהתפלל לע"י להיות עיניו פתוחות על הבית הזה ולשמוע תפלת המתפלל ומתחנן לפניו בזה הבית, כי זו היא ברכה מעלית לעם ישרל. ולולי שבאשר קוד המלך פניו אל העם ברכם ברכה בללית, בללו תאמר ה' עמכם, או שלום עליכם, וזהו לאמרו ויברך את העם, ולז התחיל בתפלתו. ומאי שאמר וכל קהל ישרל עומד, ידענו שלין רלוי ליגש בעודה בי אם מלכי בית דוד, וכמו שאמר * ויבא שמו' ב' י"ט המלך ויגש לפני ה'. ולאחרי זה זכר התפלה לאחר עשה, והוא (טו) לאמרו ברוך ה' אלקי ישרל לאשר דבר בפיו וגו', ועניבו שי' אלקי ישרל בחתלתו על אמו ועל בחלתו דבר לדוד מלאחר שיזכור. ומאי לאמר בפיו, לפי שחלבד הבטוחה שבאה לדוד על עצין הבית בידי בתן הנביא, הנה עוד בלה לדוד עלמו בבוחה אלקית על זה עלמו בדי לחתו בעיניו ולבחתו ולדבר על לבו על זה העצין, בי נביא היה במו שהוכחתי במה שלם, וזה מורה באמרו לאשר דבר בפיו. ולאמר שלותו דק קי"ו ע"ב הדבור הוליאו לפעל וקיימו במלות, * בי לחוכים כותב תלי' ל"ח ב' ה' ומשלם על יתר וגו', וזהו ובידו מלא לאמר, בי ידו בלאמר על היכולת והבח שבו השלים מלאמרו. והנה פירש לשובה (יו) מה שדבר אל דוד בפיו, באמרו מן היום וגו', רולה לומר שמיום שלח ישרל מלרים לא בחר בעיר מבל שבטי ישרל לבנות שיבנו בה בית המקדש, אבל בחר בדוד למלך על ישרל שהוא היה המתחיל והמעורר בבנין הבית, בשופן שעל ידו נבחר העיר והמקום לאשר בו יבנה בית השלחים. ובדברי הימים נאמר במקום זה * ואבחר בירושלם להיות שמי ב' ו' ו' שם ואבחר בדוד להיות על עמי וגו': וזכר שיהיה דוד (יז) בבת הדבר בלו, לפי שהוא התעורר בבנין הבית, ובאלו היה הש"י לושפיזו וזוכן בביתו, לאחרי לאשר מעלמו ומלבו התעורר לבנות בית לשם ה' אלקי ישרל, רולה לומר שבוון בזה לעבודת השם המיוחד וגם בן לשלמות ישרל ותועלתם, ואמ"י השיבו שבוונתו היתה רלויה ושברו יהיה הרבה מלוד, לפי שהתעורר לזה מעלמו ולא העידו נביא ולא לדם לאחר, וזה יען

2011 Ministerio de Cultura

מלכים א ה

[יז] וַיְהִי עִם־לְבַב דָּוִד אָבִי לִבְנוֹת בַּיִת
לְשֵׁם יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל׃
[יח] וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־דָּוִד אָבִי יַעַן אֲשֶׁר
הָיָה עִם־לְבָבְךָ לִבְנוֹת בַּיִת לִשְׁמִי
הֱטִיבֹתָ כִּי הָיָה עִם־לְבָבֶךָ׃
[יט] רַק אַתָּה לֹא תִבְנֶה הַבָּיִת כִּי אִם־
בִּנְךָ הַיֹּצֵא מֵחֲלָצֶיךָ הוּא־יִבְנֶה הַבַּיִת
[כ] לִשְׁמִי׃ וַיָּקֶם יְהוָה אֶת־דְּבָרוֹ אֲשֶׁר
דִּבֵּר וָאָקֻם תַּחַת דָּוִד אָבִי וָאֵשֵׁב ׀ עַל־
כִּסֵּא יִשְׂרָאֵל כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה וָאֶבְנֶה
הַבַּיִת לְשֵׁם יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל׃
[כא] וָאָשִׂים שָׁם מָקוֹם לָאָרוֹן אֲשֶׁר־שָׁם
בְּרִית יְהוָה אֲשֶׁר כָּרַת עִם־אֲבֹתֵינוּ
בְּהוֹצִיאוֹ אֹתָם מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם׃
[כב] וַיַּעֲמֹד שְׁלֹמֹה לִפְנֵי מִזְבַּח יְהוָה נֶגֶד
כָּל־קְהַל יִשְׂרָאֵל וַיִּפְרֹשׂ כַּפָּיו הַשָּׁמָיִם׃
[כג] וַיֹּאמַר יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל אֵין־כָּמוֹךָ
אֱלֹהִים בַּשָּׁמַיִם מִמַּעַל וְעַל־הָאָרֶץ מִתָּחַת
שֹׁמֵר הַבְּרִית וְהַחֶסֶד לַעֲבָדֶיךָ הַהֹלְכִים
לְפָנֶיךָ בְּכָל־לִבָּם׃
[כד] אֲשֶׁר שָׁמַרְתָּ לְעַבְדְּךָ דָּוִד אָבִי אֵת
אֲשֶׁר־דִּבַּרְתָּ לוֹ וַתְּדַבֵּר בְּפִיךָ וּבְיָדְךָ
מִלֵּאתָ כַּיּוֹם הַזֶּה׃
[כה] וְעַתָּה יְהוָה ׀ אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל שְׁמֹר
לְעַבְדְּךָ דָּוִד אָבִי אֵת אֲשֶׁר דִּבַּרְתָּ לוֹ
לֶאמֹר לֹא־יִכָּרֵת לְךָ אִישׁ מִלְּפָנַי יֹשֵׁב
עַל־כִּסֵּא יִשְׂרָאֵל רַק אִם־יִשְׁמְרוּ
בָנֶיךָ אֶת־דַּרְכָּם לָלֶכֶת לְפָנַי כַּאֲשֶׁר
[כו] הָלַכְתָּ לְפָנַי׃ וְעַתָּה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל
יֵאָמֵן נָא דְּבָרְיךָ אֲשֶׁר דִּבַּרְתָּ לְעַבְדְּךָ
[כז] דָּוִד אָבִי׃ כִּי הַאֻמְנָם יֵשֵׁב אֱלֹהִים
עַל־הָאָרֶץ חִנֵּה הַשָּׁמַיִם וּשְׁמֵי הַשָּׁמַיִם
לֹא יְכַלְכְּלֻךָ אַף כִּי־הַבַּיִת הַזֶּה
אֲשֶׁר בָּנִיתִי׃

(יט) וז״ש יען אשר היה עם לבבך לבנות בית לשמי הטיבות כי היה עם לבבך ׀ ר״ל מה שהיה בלבך טוב הוא אבל אינו מהראוי שיצא לפועל על ידך כי אם על ידי בנך · ובאמרו לבנות בית לשמי הוא יבנה הבית לשמי ׀ ולא אמר לבנות בית לי ולא הוא יבנה הבית לי ׀ הוא לפי שאין הקב״ה מוגבל במקום ולא נאחז בגדר ׀ ולכן אין ראוי שנאמר שהבית היא לו כי אם שהיא נעשית לכבוד שמו · והנה לא ראה שלמה לזכור בזה עוד ממה שאמר יתברך לדוד כי דמים רבים שפכת מפני כבוד אביו ׀ הנה בכל זה ספר שלמה מה שדבר האל ית׳ בפיו לדוד אביו · ואחר זה ספר איך נתקיים ׀

(כ) והוא אמרו ויקם ה׳ את דברו אשר דבר ואקום תחת דוד אבי ׀ ר״ל במלכות ׀ ואבנה את הבית וגו׳ ואשים שם מקום לארון וגומר ׀ שהוא התכלית שהיה מכוון אליו כל בנין הבית · ואחר שעשה שלמה המאמר הזה כדמות הקדמה לדבריו ׀ להודיע שהוא בנה הבית במצות השם ושכבר היה מסודר מימי דוד אביו ׀

(כב) ויעמוד לפני מזבח ה׳ ׀ ומאשר אמר אחר זה קם מלפני מזבח ה׳ ׀ למדנו שהיה כורע על ברכיו כל זמן התפלה · וזכר שפרש כפיו השמימה ׀ שהוא שאלת החסד האלקי ׀ וכמאמר דוד * פרשתי ידי אליך נפשי בארץ עייפה לך סלה · ואמרו לפני מזבח ה׳ ׀ רצה לומר שבא בחצר הכהני׳ לפני מזבח הנחשת ׀ כי להיות אותו מקום יותר מקודש מעזרת ישראל הלך שלמה להתפלל שם כדי שתהיה תפלתו יותר נשמעת · ובדברי הימים * נאמר שעשה שלמה כיור נחשת וחמש אמות ארכו וחמש אמות רחבו ושלש אמות קומתו ויתנהו בתוך העזרה ויעמוד עליו ושם עשה תפלתו · ולפי שעקר התפלה ואופנה האמתי הוא ׀ שיזכיר אדם תחלה שבחו של מקום ואח״כ יתפלל ׀ מפני זה התחיל שלמה בשבח המקום באמרו ה׳ אלקי ישראל אין כמוך ׀ רוצה לומ׳ שבכל המלכים ושרי מעלה ׀ לא ממניעי הגרמים השמימיים ולא מהשכלים הממונים על הנהגת האומות בארץ ׀ אין בהם כאלקים המנהיג ומשפיע בישראל ׀ כי היה הנהגת האחרים כלם מוגבלת ומסודרת ואי אפשר להם לשנותה מפאת עצמם ׀ והאל ית׳ הוא המנהיג בבחירה ורצון ׀ וזהו אמרו שומר הברית והחסד וגומ׳ ׀ והברית הוא קיום הדבר הנדר ׀ והחסד הוא לפנים מן השורה ׀ וכל זה יאות למנהיג הראשון הבחיריי שאין לו הגבלה וסדור ידוע ולא לשאר השרים · ולפי שאמר שומר הברית זכר מה הוא הברית הזה ׀ והוא אמרו אשר שמרת לעבדך דוד אבי את אשר דברת לו ׀ כי הוא הברית והחסד אשר זכר · ואמנם מה שאמר עוד ותדבר בפיך ׀ יראה שאין לו צורך ׀ אחרי שכבר אמר את אשר דברת לו ׀ ולמעלה זכר שהיה הדבור בפיו ׀ אבל זה מורה על מה שזכרתי ׀ שמלבד הנבואה שבאה לדוד על בנין הבית ביד נתן הנביא הנה עוד אמר לו הקבה בפיו לדוד כדי לנחמו ולדבר על לבו ׀ ולזה אמר כאן את אשר דברת לו על נבואת נתן ׀ ותדבר בפיך על מה שדבר לדוד עצמו בפיו : והנה היה תכלית הדברים ועתה השם אלקי ישראל שמור לעבדך דוד וגו׳ ׀ ואמר אחריו ועתה אלקי ישראל יאמן נא דבריך אשר דברת לעבדך דוד אבי וגו׳ ׀ ויראה ששני המאמרים האלה ענינם אחד והם מאמרים כפולים ׀ שהיא השאלה הראשונה אשר שאלתי בפרשה ׀ והמפרשים לא התעוררו לישב הפסוקים האלה ולהשיב על היתור הנראה בהם ׀ וענינם אצלי שהשי׳ בדברים אשר דבר לדוד על ענין הבית יעדו שבניו אחריו ירשו את כסא מלכותו ׀ כמו שאמר בספר שמואל * ונאמן ביתך וממלכתך עד עולם ׀ ויעדו עוד שהיושב על כסאו יהיה עבד האלקים ואוהבו ׀ וכמו שאמר שם אני אהיה לו לאב והוא יהיה לי לבן ׀ והנה שלמה בקש עתה על שני החסדי׳ האלה שיקיים הש״י שניהם · ועל הראשון אמר ועתה ה׳ אלקי ישראל שמור לעבדך דוד אבי את אשר דברת לו לאמר לא יכרת לך איש מלפני יושב על כסא ישראל ׀ ולפי שהיו הייעודים האלקיים כלם על תנאי זכות המקבל ׀ אמר רק אם ישמרו בניך את דרכם וגומ׳ · והחסד השני אשר בקש עליו הוא ׀ שיהיה שלמה אהוב למעלה וישמע האלקים תפלתו ויעשה צרכיו בקראו אליו ׀ ועל זה אמר שנית ועתה אלקי ישראל יאמן נא דברך אשר דברת לעבדך דוד אבי ׀ והוא שישים השגחתו על שלמה ועל הבית ׀ וזהו אמרו כי האמנם ישב אלקים על הארץ ׀ רוצה לומר שבאמת ובאמונה קיימת אמונת ההשגחה האלהית על הארץ אשר נתן

(כד)

(כה ׀ כו)

שמו׳ א׳ ז׳ יו׳

(כז)

תלים ק״מג ו׳

דה״ב ב׳ י׳ י״ג

ברכות פ״ה לב״ע

(כג)

(כז)

2011 Ministerio de Cultura

נתן להם ׀ ופירש דבריו שלא אמר הישיבה על הארץ להיותו
ית׳ מוגבל במקום ונאחז בגדר גשמי ׀ כי אם להדבק השגחתו
באנשי הארץ ׀ וזהו אמרו כי הנה השמים ושמי השמים ׀ ר״ל
הגלגלים כלם והגלגל העליון המקיף בכל לא יכלכלוך אף כי
הבית הזה ? אבל היה כוונת המאמר כי ישב אלקים על הארץ ׀
(כח) שתפנה אל תפלת עבדך ה׳ אלקי לשמוע אל הרנה ואל התפלה
אשר עבדך מתפלל לפניך היום ׀ ואמר זה על עצמו שישמע
האלקים אל תפלתו ויקבל אותה ברצון ׀ וקרא עצמו עבד
ה׳ להיותו עובד אותו בכל לבבו ובכל נפשו ׀ ולזה אמר אשר
עבדך מתפלל לפניך היום ׀
ר״ל התפל׳ שהי׳ רצונו להתפלל
היום ההוא באותו מעמד ׀
וכאלו היה זה רשות והקדמה
לתפלתו · ומיד זכר התפלה
אשר היה מתפלל לפניו ית׳ ׀
(כט) והיא אמרו להיות עיניך
פתוחות אל הבית הזה לילה
ויום ׀ ר״ל שתדבק שם השגחתו ׀
כי העינים נאמרו בו ית׳ על
ההשגחה ׀ כמו שאמר * עיני זכרי׳ ד׳ י׳
ה׳ משוטטות בכל הארץ ׀ זהו
האופן הראשון בפי׳ הפסוקים
הלה · ואפשר עוד לפרש באלו
הפסוקי׳ ששלמה כוון בדבריו ׀
להודיע ששרות השכינה בבית
המקודש היה בזכו׳ דוד אביו ׀
ולכן אמר בתחלת הדברים
ברוך ה׳ אלקי ישראל אשר דבר
בפיו וגו׳ ׀ מן היום אשר
הוצאתי את עמי ישראל ממצרים
לא בחרתי בעיר מכל שבטי
ישראל לבנות בית להיות שמי
שם ׀ ואבחר בדוד להיות על
עמי ישראל ויהי עם לבב דוד
לבנות בית וגו׳ ׀ ועל כן אמר
בבקשתו ועתה ה׳ אלקי ישראל
שמור לעבדך דוד אבי את
אשר דברת לו לאמר לא יכרת
לך איש מלפני יושב על כסא
ישראל וגו׳ ׀ וכדי שישראל
יאמינו ביעוד הזה אשר יעדת
את דוד על התמדת כסאו ׀
יהי רצון מלפניך שישב אלקים על הארץ ׀ רוצה לומר שתשרה
השכינה בבית הזה אשר בניתי ׀ לא שתהיה נכלל במקום כי
אם שתפנה אל תפלת עבדך שלמה שמתפלל לפניך היום
הזה ׀ והיא להיות עיניך פתוחות אל הבית הזה ׀ כי כאשר
יראו ישראל שירד הכבוד האלקי ושרה השכינה בבית הזה
אשר דברת לדוד ׀ יאמינו ביעוד קיום והתמדת מלכותו ׀ כי
כמו שהיות השכינה במשכן האלקי היה אות עצמי על דבקות
משה והיותו נאמן ביתו ׀ ככה בשרות השכינה בבית אשר
בנה שלמה במצות דוד אביו יאמן היעוד הטוב אשר אמר דוד
שדבר אליו האלקים ׀ וזהו אמרו ועתה אלקי ישראל יאמן נא
דברך אשר דברת לעבדך דוד אבי ׀ והדבור הזה הוא אשר
זכר למעלה לא יכרת לך איש וגו׳ ׀ אבל בראשונה בקש שלמה
מהאל ית׳ שישמור לדוד החסד ההוא אשר דבר לו ׀ ועתה
יבקש שישכון כבודו בבית ׀ באופן שבזה יאמן בעיני כל בית
ישראל שדברו אמת וקיים לעד ׀ ועל כן תמצא שפעמים רבות
בזמן המלכים זכר הכתוב שהיה השי׳ מוחל לעונותם בעבור
דוד עבדו ׀ וכמו שאמר * וגנותי על העיר הזאת להושיעה ישעי׳ ל״ז ל״ה
למעני ולמען דוד עבדי ׀ ועל זה יסד דוד שיר המעלות * זכור תלים קל״ב
ה׳ לדוד את כל ענותו ׀ באמרו עד אמצא מקום לה׳ נבואה

[כח] וּפָנִיתָ אֶל־תְּפִלַּת עַבְדְּךָ וְאֶל־תְּחִנָּתוֹ
יְהוָה אֱלֹהָי לִשְׁמֹעַ אֶל־הָרִנָּה וְאֶל־
הַתְּפִלָּה אֲשֶׁר עַבְדְּךָ מִתְפַּלֵּל לְפָנֶיךָ
[כט] הַיּוֹם׃ לִהְיוֹת עֵינֶךָ פְּתֻחֹת אֶל־
הַבַּיִת הַזֶּה לַיְלָה וָיוֹם אֶל־הַמָּקוֹם
אֲשֶׁר אָמַרְתָּ יִהְיֶה שְׁמִי שָׁם לִשְׁמֹעַ
אֶל־הַתְּפִלָּה אֲשֶׁר יִתְפַּלֵּל עַבְדְּךָ אֶל־
הַמָּקוֹם הַזֶּה׃
[ל] וְשָׁמַעְתָּ אֶל־תְּחִנַּת עַבְדְּךָ וְעַמְּךָ
יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר יִתְפַּלְלוּ אֶל־הַמָּקוֹם
הַזֶּה וְאַתָּה תִּשְׁמַע אֶל־מְקוֹם שִׁבְתְּךָ
אֶל־הַשָּׁמַיִם וְשָׁמַעְתָּ וְסָלַחְתָּ׃
[לא] אֵת אֲשֶׁר יֶחֱטָא אִישׁ לְרֵעֵהוּ וְנָשָׂא־
בוֹ אָלָה לְהַאֲלֹתוֹ וּבָא אָלָה לִפְנֵי מִזְבַּחֲךָ
[לב] בַּבַּיִת הַזֶּה׃ וְאַתָּה תִּשְׁמַע הַשָּׁמַיִם
וְעָשִׂית וְשָׁפַטְתָּ אֶת־עֲבָדֶיךָ לְהַרְשִׁיעַ
רָשָׁע לָתֵת דַּרְכּוֹ בְּרֹאשׁוֹ וּלְהַצְדִּיק צַדִּיק
[לג] לָתֵת לוֹ כְּצִדְקָתוֹ׃ בְּהִנָּגֵף עַמְּךָ יִשְׂרָאֵל
לִפְנֵי אוֹיֵב אֲשֶׁר יֶחֶטְאוּ־לָךְ וְשָׁבוּ אֵלֶיךָ
וְהוֹדוּ אֶת־שְׁמֶךָ וְהִתְפַּלְלוּ וְהִתְחַנְּנוּ
אֵלֶיךָ בַּבַּיִת הַזֶּה׃

למשכנותיו וגו׳ ׀ והתפלל על שרות השכינה באמרו קומה
ה׳ למנוחתך וגו׳ ואמר בעבור דוד עבדך וגו׳ ׀ לפי שבעבורו
היה ׀ וכל המזמור ידבר מזה ׀ וזהו אמרו בכאן יאמן נא
דבריך אשר דברת לעבדך דוד וגו׳ ׀ וגזרת המאמר הזה כלו
הוא אמרו להיות עיניך פתוחות אל הבית הזה ׀ ונתן סבות
וטענות מכריחות על זה · האחת באמרו אל המקום אשר
אמרת יהיה שמי שם ׀ ר״ל שהוא ית׳ אמר על הבית הזה * והיו בסי׳ הנמשך
עיני ולבי שם כל הימי׳ ׀ ומפני זה ראוי שידבק שמה השגחתו · פסוק ג׳
והטענה השנית הוא אמרו לשמוע אל התפלה אשר התפלל
עבדך אל המקום הזה ׀ ר״ל
כי מפני זכות המתפללים אם
יבא חסיד ועבד האלקים
להתפלל במקום ההוא יהיה
מהראוי שידבק שם השגחתו ׀
ולפי זה אמרו למעלה אשר
עבדך מתפלל לפניך היום
נאמר על דוד ׀ ואמרו למטה
אשר התפלל עבדך אל המקום
הזה כוון בו לכל אדם שיהיה
עובד אלקים והולך בדרכיו
בבואו להתפלל שמה ׀ והיה (ל)
גזרת המאמר כלו ושמעת אל
תחנת עבדך ועמך ישראל
אשר התפללו אל המקום הזה ׀
ר״ל כי בין שיהיה המתפלל
יחיד או רבים ישמע תפלתם ·
ואמנם אמרו אחר זה ואתה
תשמע אל מקום שבתך אל
השמים ושמעת וסלחת ׀
פירושו עם היות שעתה ובכל
זמן אתה תשמע אל מקום
שבתך אל השמים מה שהתפלל
לפניך כל אדם מבלעדי
הבית ׀ הנה יהיה יתרון הבית
ומעלתו שתסלח אל עונות
המתפללי׳ אליך מפני קדושת
הבית ׀ מה שלא היה אלו היה
מתפלל ממקום אחר שלא
תהיה סולח אל החוטא כי אם
על ידי יסורין · הנה אם כן
תועיל התפל׳ אשר יהיה בבית
הזה שתסלח אל החוטא
המתפלל שמה בעבור קדושת הבית ׀ שהכנת המקום המקודש
תדבק שמה ההשגחה ׀ ומפני זה תהיה התפלה יותר מקובלת
ממה שתהיה ממקום אחר ׀ והיה עם זה הסליחה והכפרה
נתנת לכל אדם ׀ וזהו אמרו ושמעת וסלחת · ולפי שבקש
שלמה שיסלח השי׳ אל אשר התפלל אליו בבית ההוא ׀ הוציא (לא)
מן הכלל אם יחטא איש לרעהו והתחייב אליו בשבועה ויבא
לישבע לפני המזבח ׀ כי אם ישבע לשקר לא יסלח השם ית׳
בעד חטאתו ׀ כי אחרי שהוא מעל בקדושת הבית אינו ראוי
שהבית יכפר עליו ׀ וזהו אמרו ואתה תשמע השמים ושפטת (לב)
את עבדך להרשיע רשע וגו׳ ׀ ר״ל שיהיה כענין הסוטה שנקה
לא ינקה הנשבע לשקר ׀ וכן המשביע בהשביעו חנם ישוב
עמלו בראשו ׀ ולכן לא אמר בזה וסלחת ׀ לפי שלא בא
המאמר הזה כי אם להוציאו מהכלל ׀ ולכן לא תמצא בו
פרשה ׀ והנה לא כוון בזה כי אם על חטא הממון ׀ שנאמר
* נפש כי תחטא ומעלה מעל בה׳ וכחש בעמיתו וגומ׳ ׀ ויקרא ה׳ כ׳
ובשבועת העדות כתוב * ונפש כי תחטא ושמע׳ קול אלה וגו׳ ׀ שם שם א׳
והותרו בזה השאלות הראשונה ושנית ורביעית :
בהנגף עמך וגו׳ · אחר שבקש שלמה בדרך כלל על (לג)
תפלת עבדיו ותחנתם חטאות הצבור והיחיד ׀
זכר אחרי

זכר לתורי זה הדברים התולנים שיתפללו עליהם העם, שם במלחמות לחר בהנף עמך ישראל, ולין ענין זה המאמר כאשר ילכו בשבי ויתפללו בארצות הגוים, כי התכוב לומר בבתן והתחננו אליך בבית הזה, אבל היתה הכוונה שבאשר ישראל יהיו נגפים לפני אויביהם בעוון חטאתם וישובו לירושלם ויעשו תשובה ווילוי, וזהו ושבו אליך והודו שמך והתפללו והתחננו בבית הזה, הנה אז תשמע השמים (לד) ומלחת לחטאת עמך ישראל, בעוון שבאשר יגלו פעם אחרת להלחם באויביהם לא יהיו עוד נגפים ולא ילכו בשבי אבל ישובו לארצם ולעמם, דכתי׳ לג׳ והוא על דרך * שמע ה׳ קול יהודה ואל עמו תביאנו וגו׳, וזהו והשבותם אל הלבתם, שישובו מהמלחמה לשר יגלו שליהם. והתכם ר׳ דוד קמחי פי׳ הכשתרים בעיר שלא יגלו למלחמה יתפללו ואתה תשמע וישובו היוצאים למלחמה: ואתם כאשר יהיה עלירת (לה) גשמים, לתר בהעלר שמים ולא יהיה מטר בעבור חטאת׳, ונלה הוא שלין עלירת גשמים בארץ ישראל כי אם לחטאת העם, וכמו שאומל במסכ׳ ברכו׳ לין הגשמי׳ יורדים אלא אם [לאו תפזתי בכל מסכת ברכות ולא מלאתי מלתר זה אם אומל במסכ׳ תעני׳ פרק ק׳ דף ז׳ עיב מלאתיו ודוק:] כן במקלו עונותיו של ישרל, והסכם הוא משה לדוכנו בלה אות בתרו * לתר תשר ה׳ אלקיך דורש אותה תמיד עיני ה׳ אלקיך בה מראשית השנה ועד אחרי השנה, ובקש שלמה שבאשר יתפללו על המלה הזאת בבית התלקים עם התשובה הרלויה, כמו שלתר ומחטאת׳ ישובון, כדי שתעכס בעת המלה, הנה אז אתה תשמע השמי׳ ותסלח לחטאת׳, ובזה תורס את הדרך הטוב׳, (לו) לל שתודיעם על היזה עון כשלרו השמים ויצינו הדרך הכשרה אשר ילכו בה ותתן המטר על הלרן. והנה לתר אלך, להניד שאל הלרן ונחלה ומאל העם ימציא העם. ולתר שזכר הגשמים זכר מיני רעב לתרים שליכם מפני עלירת הגשמים כי אם מפני (לז) סבות לתרות שיזכור, וגם מיני קלקול ודבר, ועליהם לתר רעב כי יהיה בלרן, כלומר בסבת שטף מטר או ברד או בסבת הרוחות או בסבת חוסר השדמה בשבולי׳ או סבות לתרות, וגם כן זכר שדפון וירקון שהם תלקים רעים כשיהיו בלרן, או לרבה או חסיל כשיבא, או כשיבא הלויב לגור על ערי ישרל (לח) ובכלל כל נגע וכל מחלה, הנה כל תפלה וכל תחנה אשר תהיה מאת לכל האדם, רולה לומר לכל איש ואיש בפרט, ואם לכל עמך ישרל אם יהיה להם בכלל נגע או מחלה או לרת לויב, כי כל אחד ידע תונת לבו ומרכיו, ויפרוש כפיו אל השמים בזה הבית תשמע השמים ותסלח (לט) בקשתם כפי זכותם, וזהו לומר ונתת לאיש וגו׳, רולה לומר כפי זכותו ועניכו, כי בזה יבואו כלם לירא׳ את השם הנכבד כאשר יכירו וידעו שעונותיהם סבבו להם אלו הרעות, ושעם התשובה וקדושת הבית ירפאו נגעיהם ויותרו לרותיה׳, על דרך מה שלתר המשורר * כי עמך המליחה למען תורא׳ תלים קל׳ ו׳ ותחבם למה לתר שלמה תמיד ואתה תשמע השמים, והיה די בשיאמר ואתה תשמע, ומה ענין לשמים בזה, אלא שהוא הכוונת העולם התחתון הזה מוספעת מהשמים, היתה תפלת שלמה שהאל יתברך ישמע תפלת הקורא אליו בביתו ויעשה המערכות השמימיות, כדי להסיל הרע המכוער מפלת המערכה, ולפי שיהיו שמה סבות מעיקות ומוכעות מזה הכה אלקיכו ביכלתו המוחלש ימיר המוכעים היה כלם, וזהו ענין המליחה שתתר תמיד ואתה תשמע השמים וסלחת. וכבר זכרתי שעם היות שתתר בתפלתו וסלחת ועשי׳ ונתת לאיש ככל דרכיו, אין הכוונה שלא יעשה חסד כי אם לצדיק, אבל שלתרי שיפרוש כפיו בבי׳ הזה וייטיב את לבו ומחזבותיו לפני ה׳, מיד לא יזברו הרשזבות וכל חטאתיו לא תוכרנה, כי זה היה פעל קדושת הבית שהית׳ מביאה הכפר׳ והמליחה מכלי יכורין, וזהו לתרו ונתת לאיש ככל דרכיו, לל הוא עזב את עוונותיו והשליכם מעל פניו, גם אתה נגולל זרועך תשליכם מעל פניך ולא יעלו על לב, וכמו שלתר * יבוקש את עון ישרל ואיננו וירמיה כ״ל כי אכלה וגו׳. ורלוי שתדע שבאשר יתפללו זכר שלמה שמות, שהם תפלה תחנה ורנה, ושליכם שמות כרדפי׳, אבל הם כפי שבאה חלקים שרלוי שיהיו בכל תפלה שיתפלל האדם אל בורא׳: האחד הוא בזכרון שבחי האל ית׳, וכמו שאומל יזכיר אדם ברכו׳ את שבחו של מקום תחלה ואחב״ך יתפלל, וזכרון השבחים והגלולים נקרא רנה. וחלק השני הוא בהיות אדם מבדיק ובן את עלמו כשהוא חוטא והמעשת עניכו וכחו, כלומר מה לכי ומה חיי? וזה נקרא תפלה, שהוא מזרע פלל, שעניכו משפע, כמו * ופללו ברחבי״ם חלקי׳, * רלה פניך לא פללתי. והחלק השלישי הוא בבקשת הלרכים וזחלת השוחל ונקרלת תחנה, וכמו שלתר * מפיל ירמי׳ לתנו לפני תחנתי לפני המלך, ומזלת הבחינה והשמוש בהו שלשת המלות המלה בדברי שלמה רנה תפלה ותחנה, כמו שלתר לשמוע אל הרנה ואל התפלה, ולתר ופנית אל תפלת עבדך ואל תחנתו. ואין ספק שפעמים ישתמו המלות המלה בשמוש אל זו, להיות עניכם קרוב, לבל המובן והשמוש הזרגיי לתר בכל לתד מהם הוא כפי מה שלמרתי. ולתרי שזכר כל מיני התפלו׳ לתר יעזו הפרט והכלל בבית המקודש, זכר שגם הנכרי שליכו מישרל ובא מלרן רחוקה להתפלל (מ) בזה הבית למען ישמו ישמע השמים ויעשה ככל לתר יקרא אליו הנכרי,

2011 Ministerio de Cultura

לֹא־מֵעַמְּךָ יִשְׂרָאֵל הוּא וּבָא מֵאֶרֶץ
[מב] רְחוֹקָה לְמַעַן שְׁמֶךָ׃ כִּי יִשְׁמְעוּן אֶת־
שִׁמְךָ הַגָּדוֹל וְאֶת־יָדְךָ הַחֲזָקָה וּזְרֹעֲךָ
הַנְּטוּיָה וּבָא וְהִתְפַּלֵּל אֶל־הַבַּיִת הַזֶּה׃
[מג] אַתָּה תִּשְׁמַע הַשָּׁמַיִם מְכוֹן שִׁבְתֶּךָ וְעָשִׂיתָ
כְּכֹל אֲשֶׁר־יִקְרָא אֵלֶיךָ הַנָּכְרִי לְמַעַן
יֵדְעוּן כָּל־עַמֵּי הָאָרֶץ אֶת־שְׁמֶךָ
לְיִרְאָה אֹתְךָ כְּעַמְּךָ יִשְׂרָאֵל וְלָדַעַת
כִּי־שִׁמְךָ נִקְרָא עַל־הַבַּיִת הַזֶּה אֲשֶׁר
[מד] בָּנִיתִי׃ כִּי־יֵצֵא עַמְּךָ לַמִּלְחָמָה עַל־
אֹיְבוֹ בַּדֶּרֶךְ אֲשֶׁר תִּשְׁלָחֵם וְהִתְפַּלְלוּ
אֶל־יְהוָה דֶּרֶךְ הָעִיר אֲשֶׁר בָּחַרְתָּ בָּהּ
וְהַבַּיִת אֲשֶׁר־בָּנִיתִי לִשְׁמֶךָ׃
[מה] וְשָׁמַעְתָּ הַשָּׁמַיִם אֶת־תְּפִלָּתָם וְאֶת־
תְּחִנָּתָם וַעֲשִׂיתָ מִשְׁפָּטָם׃
[מו] כִּי יֶחֶטְאוּ־לָךְ כִּי אֵין אָדָם אֲשֶׁר לֹא־
יֶחֱטָא וְאָנַפְתָּ בָם וּנְתַתָּם לִפְנֵי אוֹיֵב
וְשָׁבוּם שֹׁבֵיהֶם אֶל־אֶרֶץ הָאוֹיֵב
רְחוֹקָה אוֹ קְרוֹבָה׃
[מז] וְהֵשִׁיבוּ אֶל־לִבָּם בָּאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁבּוּ־
שָׁם וְשָׁבוּ׃ וְהִתְחַנְּנוּ אֵלֶיךָ בְּאֶרֶץ
שֹׁבֵיהֶם לֵאמֹר חָטָאנוּ וְהֶעֱוִינוּ רָשָׁעְנוּ׃
[מח] וְשָׁבוּ אֵלֶיךָ בְּכָל־לְבָבָם וּבְכָל־נַפְשָׁם
בְּאֶרֶץ אֹיְבֵיהֶם אֲשֶׁר־שָׁבוּ אֹתָם
וְהִתְפַּלְלוּ אֵלֶיךָ דֶּרֶךְ אַרְצָם אֲשֶׁר־נָתַתָּה
לַאֲבוֹתָם הָעִיר אֲשֶׁר בָּחַרְתָּ וְהַבַּיִת
[מט] אֲשֶׁר־בָּנִיתִי לִשְׁמֶךָ׃ וְשָׁמַעְתָּ הַשָּׁמַיִם
מְכוֹן שִׁבְתְּךָ אֶת־תְּפִלָּתָם וְאֵת תְּחִנָּתָם
[נ] וְעָשִׂיתָ מִשְׁפָּטָם׃ וְסָלַחְתָּ לְעַמְּךָ אֲשֶׁר
חָטְאוּ־לָךְ וּלְכָל־פִּשְׁעֵיהֶם אֲשֶׁר פָּשְׁעוּ־בָךְ
וּנְתַתָּם לְרַחֲמִים לִפְנֵי שֹׁבֵיהֶם וְרִחֲמוּם׃
[נא] כִּי־עַמְּךָ וְנַחֲלָתְךָ הֵם אֲשֶׁר הוֹצֵאתָ
מִמִּצְרַיִם מִתּוֹךְ כּוּר הַבַּרְזֶל׃
[נב] לִהְיוֹת עֵינֶיךָ פְּתֻחֹת אֶל־תְּחִנַּת עַבְדְּךָ
וְאֶל־תְּחִנַּת עַמְּךָ יִשְׂרָאֵל לִשְׁמַע אֲלֵיהֶם
[נג] בְּכֹל קָרְאָם אֵלֶיךָ׃ כִּי־אַתָּה הִבְדַּלְתָּם
לְךָ לְנַחֲלָה מִכֹּל עַמֵּי הָאָרֶץ כַּאֲשֶׁר
דִּבַּרְתָּ בְּיַד׳ מֹשֶׁה עַבְדֶּךָ בְּהוֹצִיאֲךָ אֶת־
אֲבֹתֵינוּ מִמִּצְרַיִם אֲדֹנָי יְהוִה׃
[נד] וַיְהִי׳ כְּכַלּוֹת שְׁלֹמֹה לְהִתְפַּלֵּל אֶל־
יְהוָה אֵת כָּל־הַתְּפִלָּה וְהַתְּחִנָּה

הנכרי, כי ימשכו מזה שתי תועלות, האחד שיאמרו ליראה את השם הנכבד כעם ישראל, והשני שיכירו וידעו כי שם ה׳ נקרא על הבית. והנה לא אמר שלמה בנכרי ונתת לו ככל דרכיו, או אשר תדע את לבבו כמו שאמרו בישראל, לפי שתפלת ישראל תלויה בתשובה ותפלת הנכרי היתה בלי תנאי, כי בידוע הוא שאין לבו שלם ונכון עם (מד) השם: והנה אמר אחרי זה כי יצא עמך למלחמה, ושאלתי למה אמר זה אחרי שכבר נאמר כל זה למעלה? גם למה לא הביא כל עניני ישראל זה אחר זה וענין הנכרי באחרונ׳? ומה הצורך שהכניס ענין הנכרי בין תפלות ישראל וצרכיו? הנה תשובת כל זה הוא, ששלמה עד עתה זכר כל התפלות אשר יעשו בבית המקודש, אם בדברים שבין אדם לחברו, ואם לעניני הכלל בנצחון המלחמות, ואם בהעצר שמים, ואם בשאר הצרות והחלאים כלם, ואם בענין הנכרי שיבא להתפלל אל הבית הזה, ואחרי שזכר כל זה שהיה ענינו התפלה בבית ובמקום הזה, הביא פרשה אחרת מהתפלות אשר יעשה לא הנכרי כי אם ישראל בהיותם בארץ אויביהם כאשר יתפללו בכוונתם כנגד העיר ירושלם ונגד בית המקדש, ובקש מהשם שאעפ״י שאינ׳ מתפללים בבית להיותם שבויים ומאותם הארצות מכוונים לבם אליה ישמע תפלתם, וז״ש כי יצא עמך למלחמה על אויבו בדרך אשר תשלחם, ר״ל שאין ראוי לצאת להלחם כי אם בהיותם במלכים בשכינה, אם על ידי נביא ואם במשפט האורים והתומים, הנה אז כאשר יתפללו ההולכים למלחמה דרך העיר והבית הזה, (מה) אעפ״י שהם חוץ ממנה ישמע תפלתם ויעשה משפטם, רוצה לומר המשפט הראוי אליהם כפי זכותם. או יהיה ועשית משפטם שינקום נקמתם, והוא כמו * כי עשית משפטי ודיני, ואמנם תלים ט׳ ה׳ (מו) אם יהיו הם חטאים ולא יהיו ראויים לתשועה, כי אם להיותם גולים, אחרי

היותם בארץ אויביהם שבויי חרב, וישובו אל אל ובקשו (מז) משם את השם באות׳ הארצות אשר נשבו שם ויעשו תפלות ותחנונים ויאמרו חטאנו העוינו והרשענו, ותהיה (מח) תשובתם אמתית בכל לבבם ובכל נפשם, ועם זה יעשו תפלתם דרך ארצם, רוצה לומר מכוונות כנגד העיר אשר בחרת והבית הזה, על דרך מה שנאמר בדניאל * וכוין פתיחן ליה בעליתיה דניאל ו׳ יא כנגד ירושלם, הנה אז תשמע (מט) השמים ועשית משפטם, והוא שתסלח לעמך את (נ) חטאיהם וגם לפשעיהם, שהוא המרד, ויתנם לרחמים לפני כל שוביהם, באופן שירחמו עליהם. והתבונן בתפלה אשר יעשו ישראל בארץ האויבים כמו שזכר, הגדיל והפליא שלמה שתהיה דבקו גדולה ועם ודוי כולל ומלב ומנפש, לפי שלהיות המקום ההוא בלתי מוכן יצטרך יותר ויותר להזמנת התפלה ממה שיהיה בתוך הבית המקודש. והנה לא התפלל שלמה כאן שיוציאם מן הגלות, לפי שלא יספיק לזה קדושת הבית אשר התפללו נכתו ויצטרך להשגחה פרטית נפלאה כפי רצונו יתברך. וה״ר דוד קמחי פירש ורחמום, שיניחום לצאת מהגלות ולשוב לארצם כמו שעשה מלך פרס. והנראה אלי בזה הוא, ששלמה לא בקש בכאן כי אם מה שיתיחס לבנין הבית, ושהתנצל בדברים למה לא בקש על גאולתם ועל פדות נפשם, במה (נא) שאמר מיד כי עמך ונחלתך הם אשר הוצאת ממצרים וגומר, וכאלו אמר וכן תוציא אותם, לפי שתמיד (נב) עיניך פתוחות אל תחנת עבדך, רוצה לומר האיש התם וישר ירא אלקים וסר מרע, ואל תחנת עמך ישראל לשמוע אליהם בכל קראם אליך, ואף שיהיו בגלות משם תשמע תפלתם, ואל יעכב לפניך צדקת הגויים אשר שבו אותם, כי אתה (נג) הבדלתם, ר״ל ישראל לנחלה מכל עמי הארץ כאשר דברת ביד משה עבדך בהוציאך את אבותינו

2011 Ministerio de Cultura

מלכים א ה

אבותינו ממצרים, וזה ממה שיחייב להוציאם מגלותם, והוא
תלים ד׳ ב׳ על דרך מאמר המשורר * בקראי ענני אלקי צדקי בצר הרחבת
לי, ומפני זה שעשית במה שעבר חנני ושמע תפלתי בעתיד,
ובזה הותרה השאלה השלישית:

הַזֹּאת קָם מִלִּפְנֵי מִזְבַּח יְהוָה מִכְּרֹעַ
עַל־בִּרְכָּיו וְכַפָּיו פְּרֻשׂוֹת הַשָּׁמָיִם׃
[נה] וַיַּעֲמֹד וַיְבָרֶךְ אֵת כָּל־קְהַל יִשְׂרָאֵל
[נו] קוֹל גָּדוֹל לֵאמֹר׃ בָּרוּךְ יְהוָה אֲשֶׁר
נָתַן מְנוּחָה לְעַמּוֹ יִשְׂרָאֵל כְּכֹל אֲשֶׁר
דִּבֵּר לֹא־נָפַל דָּבָר אֶחָד מִכֹּל דְּבָרוֹ
הַטּוֹב אֲשֶׁר דִּבֶּר בְּיַד מֹשֶׁה עַבְדּוֹ׃
[נז] יְהִי יְהוָה אֱלֹהֵינוּ עִמָּנוּ כַּאֲשֶׁר הָיָה עִם־
אֲבֹתֵינוּ אַל־יַעַזְבֵנוּ וְאַל־יִטְּשֵׁנוּ׃
[נח] לְהַטּוֹת לְבָבֵנוּ אֵלָיו לָלֶכֶת בְּכָל־דְּרָכָיו
וְלִשְׁמֹר מִצְוֹתָיו וְחֻקָּיו וּמִשְׁפָּטָיו אֲשֶׁר
[נט] צִוָּה אֶת־אֲבֹתֵינוּ׃ וְיִהְיוּ דְבָרַי אֵלֶּה
אֲשֶׁר הִתְחַנַּנְתִּי לִפְנֵי יְהוָה קְרֹבִים אֶל־
יְהוָה אֱלֹהֵינוּ יוֹמָם וָלָיְלָה לַעֲשׂוֹת,
מִשְׁפַּט עַבְדּוֹ וּמִשְׁפַּט עַמּוֹ יִשְׂרָאֵל דְּבַר־
[ס] יוֹם בְּיוֹמוֹ׃ לְמַעַן דַּעַת כָּל־עַמֵּי הָאָרֶץ
כִּי יְהוָה הוּא הָאֱלֹהִים אֵין עוֹד׃
[סא] וְהָיָה לְבַבְכֶם שָׁלֵם עִם יְהוָה אֱלֹהֵינוּ
לָלֶכֶת בְּחֻקָּיו וְלִשְׁמֹר מִצְוֹתָיו כַּיּוֹם
[סב] הַזֶּה׃ וְהַמֶּלֶךְ וְכָל־יִשְׂרָאֵל עִמּוֹ
זֹבְחִים זֶבַח לִפְנֵי יְהוָה׃
[סג] וַיִּזְבַּח שְׁלֹמֹה אֵת זֶבַח הַשְּׁלָמִים אֲשֶׁר
זָבַח לַיהוָה בָּקָר עֶשְׂרִים וּשְׁנַיִם
אֶלֶף וְצֹאן מֵאָה וְעֶשְׂרִים אָלֶף וַיַּחְנְכוּ
אֶת־בֵּית יְהוָה הַמֶּלֶךְ וְכָל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל׃
[סד] בַּיּוֹם הַהוּא קִדַּשׁ הַמֶּלֶךְ אֶת־תּוֹךְ הֶחָצֵר
אֲשֶׁר לִפְנֵי בֵית־יְהוָה כִּי־עָשָׂה שָׁם אֶת־
הָעֹלָה וְאֶת־הַמִּנְחָה וְאֵת חֶלְבֵי הַשְּׁלָמִים
כִּי־מִזְבַּח הַנְּחֹשֶׁת אֲשֶׁר לִפְנֵי יְהוָה קָטֹן
מֵהָכִיל אֶת־הָעֹלָה וְאֶת־הַמִּנְחָה וְאֵת
[סה] חֶלְבֵי הַשְּׁלָמִים׃ וַיַּעַשׂ שְׁלֹמֹה בָעֵת־הַהִיא׃

(נד) ויהי ככלות שלמה וגו׳ ·
ספר הכתוב שכאשר
כלה שלמה להתפלל את כל
התפלה והתחנ׳ הזאת בכריע׳
בקידה ובהשתחואה לגבוה
(נה) יתברך, ראה לברך את העם
וקם על רגליו, כי לא היה
ראוי שיברך את העם באותו
האופן מהכריעה שבירך
(נו) והתפלל לשם ית׳, והקדים
לברכתו ברוך ה׳ אשר נתן
מנוחה לעמו ישראל, לומר
שעל המנוחה ועל כחלת הארץ
הנבחרת יודו שמו ויברכוהו,
ואמר זה על מה שאמר משה
דברי׳ יב׳ י׳ בפרשת ראה * והניח לכם
מכל אויביכם מסביב וגו׳,
(נז) ולזה יבקש ממנו ית׳ שיהיה
עמה׳ כאש׳ היה עם אבותיה׳,
כלומר שעם היות שכבר
נתקיים מה שיעד לאבות
אברהם יצחק ויעקב מירושת
הארץ, הנה לא יעזבם ולא
יטשם לאמר מה לי עוד לעם
הזה? והנה כבר עשיתי
עמהם מה שנדרתי, אבל
יהיה עמהם תמיד כמו שהיה
עם אותם האבות הקדושים
קודם שנתן להם את הארץ,
ולא יעזוב את עמו ישראל ויטה
לבבם וידריכם בדרך ישרה,
כדי שילכו בכל דרכיו וישמרו
מצותיו · ואם נפרש כאשר
היה עם אבותינו על דור
המדבר שינהיגם כמו שעשה
להם, ראוי לפר׳ שלא יעזבנו
ואל יטשנו להסיר מעלינו
השגחתו כאשר עשה לדור
(נט) המרגלים עד תומם · ועוד
התפלל שיהיו דבריו (והם
הבקשות אשר זכר למעלה
בענין המתפללים אל הבית
הזה) קרובים אל השם יומם
ולילה, באופן שיעשה משפט
עבדו, והוא המתפלל היחיד,
ומשפט עמו ישראל כשהתפללו
דרך כלל דבר יום ביומו, ר״ל
בכל יום ויום · ואולי שכיון באמרו משפט עבדו על שלמה
(ס) עצמו שבקש על זה · ואמר שבזה ימשך תועלת עצום, והוא
שידעו כל עמי הארץ כי ה׳ הוא האלקים אין עוד · אבל לפי
שקבלת התפלה בבית היתה תלויה בתשובה ומעשים טובים,
(סא) הזהירם מיד באמרו והיה לבבכם שלם עם ה׳ אלקינו ללכת
בחקיו ולשמור מצותיו כיום הזה, כאלו אמר כי אם לא
(סב) תעשו כן לא יקבל תפלתכם: וספר הכתוב שהיה המלך וכל
(סג) ישראל זובחים: וזכר זבח שלמה שהיה רב כיד המלך בקר
עשרים ושנים אלף וצאן מאה ועשרים אלף, והוא באמת

זבח גדול ונורא מסכים עם גדולת הבית ומעלתו ועם מעלת
המלך ונדיבותו · וכבר אמרו ז״ל בתנחומא כשהוקם המשכן פר׳ נשא
הקריבו הנשיאים דורון, א״ל הקב״ה כך הוא כבודי? א״ל רבון
העולמים במדבר אנו יושבים וכפי המדבר הקרבנו לפניך,
כשתכנס לפלטין שלך אתה
רואה כמה קרבנו וכמ׳ פרים
נקריב לפניך, ההד * הטיבה תלים נ״א ע״ו
ברצונך את ציון וגו׳ אז תחפוץ
זבחי צדק עולה וכליל אז
יעלו על מזבחך פרים, אלו
הם קרבנות של שלמה · הורו
בזה כי התגדל מעלת שלמה
בעניני בית ה׳ ממעלת אנשי
המדבר ונשיאיו על אחת כמה
וכמה: וזכר הכתוב שלהיות (סד)
הקרבנות רבים קדש המלך
את תוך החצר, רוצה לומר
חצר הכהנים, באופן שהיו
מקריבים שם הקרבנות על
הרצפה, והיה זה לפי שמזבח
הנחשת אשר עשה שלמה
שהיה עשרים אמה ארכו
ועשרים רחבו כמו שנזכר
בדברי הימים, היה קטן
מהכיל · ועם היותו מזבח
אבנים כמו שצותה התורה,
הנה קראו מזבח הנחשת,
לפי שהיה מצופה נחשת, כמו
שנקרא מזבח הזהב להיותו
מצופה זהב · וכבר אחז״ל על זבחי׳ פו׳
זה דעות חלוקות, והיותר דף נ״ט ע״א
מתישב כפי פשט הכתובים
הוא, שאין ראוי לחשוב שאמר
זה על מזבח הנחשת אשר
עשה משה במדבר, כי הנה
בדברי הימים מפורש שהיה
זה המזבח אשר בנה שלמה,
ואמנם המזבח אשר בנה משה
נגנז עם אהל מועד, ומזבח
שלמה שהיה עשרים אמה
ארכו ועשרים רחבו לא היה
מכיל רוב העולות והחלבים,
וכבר אמרו חז״ל על זה, שהרי שם
מזבח הנחשת שעשה משה היה
חמש על חמש, ואמר הכתוב
אלף עולות יעלה שלמה על
המזבח ההוא, והמזבח שעשה
שלמה היה עשרים על עשרי׳,
ולפי חשבון העולות וחשבון
האמות לא היה מזבח שלמה
מכיל אלא ששה עשר אלף,
ואיך אכ״ יכיל בקר עשרים ושנים אלף וצאן מאה ועשרים
אלף? ואת״ כל אלו לא היו אלא החלבים, כי שלמים
היו כל אלו, ובמזבח של משה אמר אלף עולות שהיה
כלם כליל, נאמר כי גם הנה היו עולות רבות
ומנחות, כי לא מנה רק השלמים, והעולות היו רבים
עד כי בין העולות והמנחות וחלבי השלמים לא יכול
המזבח שעשה שלמה להכיל את הכל עד שהוצרך
שלמה לקדש רצפת החצר: וספר הכתוב עוד שעשה (סה)
שלמה את החג וכל ישראל עמו שבעת ימים ושבעת ימים,
וכבר

2011 Ministerio de Cultura

אֶת־הֶחָג וְכָל־יִשְׂרָאֵל עִמּוֹ קָהָל
גָּדוֹל מִלְּבוֹא חֲמָת׃ עַד־נַחַל מִצְרַיִם
לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֵינוּ שִׁבְעַת יָמִים
וְשִׁבְעַת יָמִים אַרְבָּעָה עָשָׂר יוֹם׃
[סו] בַּיּוֹם הַשְּׁמִינִי שִׁלַּח אֶת־הָעָם וַיְבָרְכוּ
אֶת־הַמֶּלֶךְ וַיֵּלְכוּ לְאָהֳלֵיהֶם שְׂמֵחִים
וְטוֹבֵי לֵב עַל כָּל־הַטּוֹבָה אֲשֶׁר
עָשָׂה יְהוָה לְדָוִד עַבְדּוֹ וּלְיִשְׂרָאֵל
עַמּוֹ׃

ד״ה ב׳ ז׳ ט׳ וכבר נזכר בדה * כי עשו תחלה חנוכת המזבח שבעת ימים ׀ ואחר כך עשו חג הסכות שבעת ימים אחרים ועשו ביום השמיני עצרת כמשפט ׀ וביום שלאחריו שהוא כ״ג לחדש השביעי שלח את העם ׀ ר״ל כי עם היות ששלח אותם ונטלו ממנו רשות ביום השמיני ׀ הנה הם הלכו ביום הכ״ג ׀ ואחז״ל שעם היות שנטלו ממנו רשות ביום השמיני ׀ לפי שלא הלכו באותו היום נטלו רשות פעם שני ביום הכ״ג שהלכו להם · ואעפי שעשו ז׳ ימי חנוכה קודם חג הסכו׳ והיה יה״כפ בכללם ׀ אפשר שאותו היום עשו שלמי חגיגה כשאר הימים אבל באותו יום לא אכלו משלמיהם עד הלילה ׀ ואם היה שאכלו אותו היום כדעת חז״ל יהיה הדבר להוראת שעה ועל פי נביא ׀ כי נביאים היו שמה ׀ וכמו שהביאו כל זה בפ״ק ממסכת (מש״קין) [ל״ל מועד קטן:] ויהיה לפי זה פי׳ הכתוב ויעש שלמה את החג שהוא חג הסכות · וספר איך עשאה ׀ באמרו שעשה שבעת ימים ושבעת ימים ׀ ר״ל שבעת ימי חנוכת המזבח ׀ וראשונה שבעת ימי החג ׀ ואחריהם היום השמיני הוא העצרת · זהו מה שכלל הספור במקום הזה · ואמנם בדברי הימים סופר בזה ענין אחר איום ונורא ׀ אמר שם * וככלות שלמה להתפלל והאש ירדה מן השמים ותאכל העולה והזבחים וכבוד השם מלא את הבית ולא יכלו הכהנים לבא אל בית ה׳ כי מלא כבוד ה׳ את בית ה׳ וכל בני ישראל רואים ברדת האש וכבוד ה׳ על הבית ויכרעו אפים ארצה על הרצפה וישתחוו והודות ליי׳ כי טוב כי לעולם חסדו ׀ והוא מהתימה איך לא זכר הנביא בזה הספור דבר מזה? בהיותו הגדול והמפורסם שבנסים ׀ והוא אשר נעשה למשה ביום הכפורי׳ ׀ וכמו שהבאתי בשאלה הששית ׀ ובתשובת הספק הזה ראיתי להרחיב המאמר ׀ מפני שמצאתי חלוף גדול ממה שנזכר כאן למה שנזכר בדברי הימים ׀ כי כאן זכר הכתוב ביאת הענן וכבוד ה׳ אשר מלא את הבית ולא זכר האש ׀ שנאמ׳ והענן מלא את בית ה׳ ולא יכלו הכהנים לעמוד לשרת מפני הענן כי מלא כבוד ה׳ את בית ה׳ ׀ ואמנם בדברי הימים זכר האש והכבוד ולא זכר הענן ׀ שנ׳ ולא יכלו הכהנים לבא אל בית ה׳ כי מלא כבוד ה׳ את בית ה׳ וכל בני ישראל רואים ברדת האש וכבוד ה׳ על הבית וגו׳ ׀ ומפני זה ראוי שנחקור אם כבוד ה׳ נאמר על הענן לבדו או על האש לבדו ׀ או על המקובן ומחובר משניה׳ יחד ׀ או על דבר אחר זולתם? ומהו זה הדבר? ונדע עם זה טבע זה הענן ׀ אם הוא מהעננים המתילדים מהאידים העולים או מטבע אחר? וכן האש אם הוא יסודי פשוט או אם מורכב? רצוני אויר מתלהב שורף ׀ כאשי׳ הנמצאי׳ אצלנו ׀ ובכלל נחקור ממציאותם ׀ אם הוא טבעיי או נסיי? ואם הם דברים נבראו לשעתם או משעת ימי בראשית? ונדע גם כן אם הענן והאש והכבוד שבאו בבית שלמה היו עצמן כעמוד הענן ועמוד האש ההולך לפני מחנה ישראל בצאתם ממצרים? ואם הם אשר ירדו על הר סיני ואשר מלאו את המשכן ביום הקמתו ואשר ירד על המזבח ביום השמיני למלואים ואשר נראה לעיני בני ישראל במדבר פתח אהל מועד פעמים רבות ׀ או אם היו האשים האלה מטבע אחד או מתחלפי הטבעים גם כן? ונדע עם זה תכלית מציאותם בכל מקום שהם בכלל ובפרט · ולפי שלא מצאתי למפרשים בזה הדרוש דבר נאות ומספיק ׀ אמרתי הנה באתי כפי הסבר׳ הישרה והאמונה התוריית לבאר השרשים האלה הארבעה אשר זכרתי ׀ ובתוס לבבי ובנקיון כפי הדבר אשר ישים אלקים בפי אותו אדבר · ואומר שכפי מה שיורו עליו הכתובים והסכימו עליו חכמי התורה האחרונים ׀ הנה כבוד ה׳ נאמר בייחוד על האור שהיה נראה בתוך הענן אשר קרא הכתוב בשם אש ׀ כמאמר הכתוב * וישכון כבוד ה׳ על הר סיני ויכסהו הענן ששת ימים וגו׳ ומראה כבוד ה׳ כאש אוכלת בראש ההר לעיני בני ישראל ׀ הנה גלה שכבוד ה׳ אינו הענן אבל הוא דבר דומה לאש באורו וזוהרו ׀ והענן הוא סביבו ומכסה אותו ׀ כמו שהעשן תמיד סביב האש ׀ וכמו שהלפידים האשיים נראים מתוך העננים ׀ ככה היה כבוד ה׳ הדומה לאש בתוך הענן והערפל ׀ ומזה תדע שאמרו ויכסהו הענן ששת ימים אינו חוזר אל ההר ולא אל משה ׀ כדעות שני החכמים החולקים בזה בגמרא ׀ אבל באמת שב יומא פ״א אל הכבוד שזכר ׀ שכסהו הענן ששת ימים ולא היה נראה דף ד׳ ע״ב לישראל כל אותם הימים כי אם הענן ׀ וביום השביעי כאשר קרא אל משה נבקע הענן ואז ראו כבוד השם שהיתה בתוכו כאש אוכלת לעיניהם · וכבר הסכים הרב המורה על שכבוד ה׳ הוא האור הנברא ׀ כתב בפרק י״ט חא״ע על * וכבוד השם מלא את המשכן ז״ל ׀ אלא אם תרצה שתשים כבוד השם האור הנברא אשר יקרא כבוד ה׳ בכל מקום וכו׳ · ובפרק י״ח הקודם אליו אמר ז״ל ׀ שמשה התקרב אל המקום מההר אשר שכן עליו האור ׀ כלומר כבוד השם וכו׳ ׀ וכן בפרקים מספרו · וכן כתבו הר״מבן על פסוק * ויכס הענן את אהל מועד ז״ל ׀ יאמר כי הענן כסה את האהל מכל צד ׀ וכבוד ה׳ מלא את המשכן ׀ כי תוכו מלא הכבוד והכבוד היה שוכן בתוך הענן תוך המשכן וכו׳ · ובפרשת ואתחנן כתב ז״ל ׀ * מתוך האש הענן והערפל ׀ ביאור למתוך האש ׀ כי האש ענן וערפל סביביו וכו׳ · והר״אבע ז״ל כתב בפרשת פקודי על פסוק * כי ענן ה׳ על המשכן יומם ואש תהיה לילה בו ׀ בענן או במשכן והראשון נכון · הלא אלה כלם ראשי בני ישראל המה הסכימו שכבוד ה׳ נאמר על האור והאש שהיה בתוך הענן בייחוד ׀ עם היות שכבר יאמר על קבוץ הענן והאש אשר בתוכו ויקרא הכלל בשם החלק ׀ כי להיות כבוד השם בענן יקרא הענן והאש כלו כבוד ה׳ ׀ והוא השרש הראשון · ואמנם טבע זה הענן והאש ׀ ראוי שתדע שהענן ההוא לא היה כשאר העננים המתילדים מהאידים ׀ והאש גם כן לא היה מהיסודי ולא מהמורכב המתלהב אשר אתנו ׀ אבל היו בלא ספק דברי׳ נסיים בראם ה״שי על דרך הפלא · ודעתי בענין הזה ׀ שהיה הענן הוא החשך אשר על פני תהום שנברא במעשה בראשית ביום הראשון קודם שהיו אידים בעולם ׀ והיה החשך ההוא ענן עב חשוך בראו הקב״ה מלא דבר כשאר הדברים הנבראים בראשונה ׀ והאור הוא הנברא גב״ מתחלת הבריאה באותו יום הראשון מטבע עליון ׀ וכמו שאמרו חז״ל גנזו הקב״ה לצדיקים ׀ ואותו ענן הוא הנקרא ענן הכבוד ואותו האור הוא הנקרא כבוד ה׳ כמו שזכרתי ׀ ולהיותו בתוך הענן קנה הענן זה השם ׀ ר״ל ענן הכבוד ׀ ומזה דבר הנביא יחזקאל * כשספר שראה בתחלת נבואתו ענן גדול ואש מתלקחת ונוגה לו סביב ומתוכה כעין החשמל מתוך האש · הנה אם כן הענן אינו מטבע העננים השפלים ׀ ולא האש מטבע האש היסודי ולא מהמורכב ׀ ושניהם נבראו ׀ ר״ל אש וענן בתחלת הבריאה על דרך הפלא המוחלט כשאר הדברים שנבראו תחלה בימי בראשית · ואמנם ביאור זה והוכחת אמתתו אינו ממה שיאות לזה המקום ׀ כי הוא דרוש עמוק עמוק מי ימצאנו וסוד מסודות התורה ומסתריה ׀ ואם תרצה לבא עד תכונתו כפי דעתי ׀ לך לך מארצך ומקומריותיך

ד״ה ב׳ ו׳ א׳ וכו׳

שמות כ״ד י״ו

שמות מ׳ ל״ד

שם שם

דברי׳ ה׳ כ״ג

שמות מ׳ ל״ח

חגיגה פ״ב

דף י״ב ע״א

יחזקאל א׳ ד׳

2011 Ministerio de Cultura

ומשמריותיך ומבית לבוך והפצע ממך המנהגים ועיין בספר
מחזה אדי קצר לכי עזבה ׳ כי גם ביקרתי כל זה בשלמות
גדול וזהו הצדק הצפני • הענן והקצ קצר זכרתי ׳ המה היו
עמוד הענן ועמוד הקצ קצר הוליך ה״י לפני בני ישראל
בנסעם ממצרים ׳ כי הנה שלת ית׳ לפניהם לורו בצדק וענן
הכבוד סביבו ׳ ולא יקצה עליך מה שאמר הכתוב * שהיה
הולך עמוד הענן יומם ועמוד הקצ לילה ׳ לפי שעם היות
שניהם מתחברים הקצ והענן ׳ היה הקצ נראה בלילה
להעדר לור הצמצ ולא היה נראה ביום מפני הגלון הצמצי ׳
כמו שיהיה בלור הכוכבים שבהיותם תמיד על הארץ לא ירצו
ביום וירצו בלילה להסתר הצמצ ׳ ולזה היה עמוד הקצ נראה
בלילה לזוהרו ועמוד הענן היה נראה ביום לעבי ׳ עם היות
שבקצר עמדו על היס נראו שניהם יחד בלילה אחת ׳ כמו
שאמר * ויהי הענן והחשך ויאר את הלילה ׳ והענן המלקי
הזה והלור הדומה לקצ שבקרא כבוד ה׳ המה ירדו על הר
סיני ׳ כמו שאמר * הנה אנכי בא אליך בעב הענן ׳ ואמר
* והר סיני עשן כלו מפני אשר ירד עליו ה׳ בקצ ויעל עשנו
כעשן הכבשן ׳ כי העשן הוא היה הענן המוכב את הקצ ׳
וכמו שכתב רש״י מתוך הענן ׳ ענן זה כמו עשן ׳ ובפרשת כי
תשא כאמר * והיה כבת משה בהולה ירד עמוד הענן ועמד
פתח האהל ודבר עם משה ׳ ובתוך לותו הענן היה הלור
הנברת ׳ ולכן לאר עס * וראה כל העס את עמוד הענן
עומד פתח האהל וקס כל העס וישתחוו איש פתח לאהלו ׳
לפי שבתוך הענן היה הכבוד המלקי ׳ ולכן היה הדבור
למשה מתוך הענן ׳ כמו שאמר * וירד ה׳ בענן ויתילב עמו
עס ויקרא בשס ה׳ ׳ וכתיב * כי בענן ארצה על הכפורת ׳
והענן והכבוד הזה הוא אשר מלא את המשכן ׳ כמו שאמר
* ויכס הענן את אהל מועד וכבוד ה׳ מלא את המשכן ׳ הנה
ביאר שכבוד ה׳ הוא כאמר על הענן אשר בתוכו הקצ ׳ כי
היה עס כבוד ה׳ כאמר בייחוד על הלור העליון שהוא כלא
לוכלת ׳ ובעבורו יקרא הענן הסובב לותו ענן הכבוד ׳
והמקובן מזכיהם ענן והקצ גם כן בכללות כבוד ה׳ ׳ כי
יקרא הכלל בשס החלק ׳ וביום המלוחים כאמר * וירא כבוד
ה׳ אל כל העס ותצא אש מלפני ה׳ ותאכל על המזבח וגו׳ ׳
זכר שנראה הכבוד שהוא הענן והאש בתוכו ושניהם הקצ מתוכו
ותאכל על המזבח ׳ ובעגין הזן והמרגלים ומחלוקת
קרח ומי מריבה כוכר תמיד כבוד ה׳ שנראה אל העדה ׳
והוא עמוד הענן שהיה הקצ בתוכו ׳ ובספר ואלה הדברים
לפי שהוקיל משה באר את התורה לא כזכר בשום מקום כבוד
ה׳ ׳ אבל זכר בפירוש תמיד הקצ הענן והערפל • הנה
התבאר מכל זה שהענן והקצ קצר רצו ביניהם מבדיל ועל
הים ובמעשה הר סיני ובהקמ׳ המשכן וביום השמיני למלואים
ובכל ימי המדבר ׳ המה עצמם בלו בבית המלקים קצר בנה
שלמה אחרי שהכניס הארון אל קדש הקדשים והוא הצדק
השלישי • ולהיות כבוד ה׳ כאמר ביחוד על הקצ ובכללות
על הענן והקצ ׳ לאר כאן בספר מלכים והענן מלא את
בית ה׳ ׳ והוא ענן הכבוד שהיה בתוכו הקצ ׳ ואמר ולא יכלו
הכהנים לעמוד לשרת מפני הענן כי מלא כבוד ה׳ את בית
ה׳ ׳ לא שלא יכלו לעמוד לשרת משני סבות ׳ האחת מפני
הענן ׳ והשני מפני הקצ ׳ והוא כי מלא כבוד ה׳ את בית ה׳
שהוא הקצ שנקרא בייחוד כבוד ה׳ ׳ ויפסר בזה ו״ו התוספת ׳
כלומר לאמר וכי מלא כבוד ה׳ שהיה הסבה השנית •
ואין להקשות על זה מאשר זכר הכתוב בכאן שהענן והכבוד מלא
את בית ה׳ קודם תפלת שלמה ׳ ובדברי הימים כתוב שירד
הקצ כלות שלמה להתפלל ׳ כי הנה קודם תפלת שלמה
כשהוכיח הארון במקומו ירד הענן והקצ בתוכו הנקרא כבוד
ה׳ ׳ ומלא את הבית ׳ ואמר שלמה עליו ה׳ אמר לשכון בערפל
והתפלל תפלותיו כלס ׳ וכללותו להתפלל ירד לותו הקצ
אשר היה בתוך הענן על המזבח כמו שנזכר בדברי הימים •
והנה זכר הנביא כאן בספר מלכים ירידת הקצ על המזבח
בקולר ׳ לפי שבבר היה ידוע וידוע הקצ בהכוכת המשכן ׳
כמו שהיה ביום המלוחים * ׳ ובגורן ארוכה היבוסי * ׳ וכן ויקרא ס׳ מ
זכרו חול״ל צורך להבל ולמכחתו ולכך ולבניו על עולותם לה״ה ב׳ כ״ח ע
ולאברהם בשבבה המוכח ׳ ולהיות זה דבר כהוג תמיד בהבכת עיין לה״י
המזבח ׳ לא ראה כותב הספר מזה לספר בו הפרשיס שזכר ורלב״ע שם
עזרת בספרו • ולאכס לא זכר שס בדברי הימים דבר מהענן
כי לס מהקצ והכבוד ׳ לפי שהכבוד בלאר שהה על הענן
והקצ קצר בתוכו ׳ שהוא שס בלאר בכלל כמו שזכרתי ׳ ולזה
לאר שס ולא יכלו הכהנים לבא אל בית ה׳ כי מלא כבוד ה׳ את
בית ה׳ ׳ שהוא עלמו מה שאמר בלן בספר מלכים על הענן •
ולאכס מה היה תכלית מליאות הרלות הלל זה ׳ הנה הוא לפי
שהכבוד הכצרך הזה ׳ לל הענן והקצ הס דגל השכינה
החלקית מורים עליה ׳ ובילתס לל הבית היה להודיע
שהשכינה הנ״ל והשגתו תצרה שמה ׳ ולזה בלאר בעמוד הענן
ועמוד הקצ * וה׳ הולך לפניהם יומם ׳ * ויסע מלאך אמו׳ יג כ״ו
האלקים ׳ לפי שבני העמודים הסס היו דגלי ההשגחה • ויל יש
ולולי שלשניהם כוון גס כן שלמה בשני העמודים קצר עשה
וגס פתח בית ה׳ ׳ והיס יכין כנגד עמוד הענן ובועז כנגד
עמוד הקצ ׳ כמתפלל ומתכון שהאור החלקי והענן כבודו
יבואו שמה ׳ ובלאכותם תצרה השכינה החלקית וההשגחה
העליונה בבית ה׳ וזהו הצדק הרביעי • ובזה די לבאר בזה
המקום מזה הדרוש על דרך הידיעה המקובלת : ובבר בשאר
להתיר הספלה החמשית שאר שאלתי בפרשה ׳ והיא איך לא
בקש שלמה מאת הגס יתברך שיעשה בבית המקודש נסים
ונפלאות ׳ למען ידעו ויתבוננו כל בני לדס כי גס הגס
נקרא על הבית ושכינתו בתוכו ? והנה מצאנו לחול״ל שאמרו
בחכמת עזרה נסים כעשו בבית המקדש ׳ לא הפילה אשה פרקי אבות
מריח בשר קדש ׳ ולא הסריח בשר הקדש מעולם ׳ ולא ראה פרק ה׳ מה
זבוב בבית המטבחים ׳ ולא קירע קרי לכהן גדול ביום
הכפורים ׳ ולא כבו גשמים אש של עצי המערכה ׳ ולא נצחה
רוח את עמוד הענן ׳ ולא כחלו פסול בעומר ושתי הלחם
ובלחם הפנים ׳ עומדים לפופים ומשתחוים רווקים ׳ ולא
הזיק נחש ועקרב בירושלם ׳ ולא אמר אדם לחבירו צר לי
המקום שבעולין לרגל וכו׳ • ואם היו נעשים הנסים החלה
בבית המקדש תמיד איך לא בקש עליהם שלמה בתפלתו ? כי
זה מאה שיעיד יותר על קדושת הבית ׳ לכל תשובת זה דף קמ״ה ע
מבוארת היא ׳ שבבר התבאר בוולת זה המקוס ׳ שהנסים
לא יעשה לותם הקנה כי אם לצורך הצעה והתכלית הכרצי ׳
והנה שלמה ראה שהצד ית׳ עשה בבית מקדשו שני פנים
מפורסמים גדולים מאד ׳ ואם הענן לאר היה תמיד בקדש
הקדשים ׳ והקצ השמיני היורד על המזבח שהיה רובן בתוכו
כאריה ׳ כמו שזכרו חול״ל ׳ ואחרי היות שמה שני הנסים יומא פ״ה
הגדולים והמפורסמים הללה ׳ לא היה לריך לבקש על נסים דף כ״ה ע״ב
אחרים ׳ אם להיותם בלתי הכרחיים ׳ ואם לפי שלא היתה
כוונתו לגסות הרוח כי אם להועיל לעם ישראל ׳ ולכן בקש
על עניכם ותפלותיהם וברכיהם לא על שאר הדברים שלא
היה בהם תועלת • והנה הנסים ההם שזכרו חול״ל שהיו
נעשים בבית המקדש היו נעשים לכבוד הבית ׳ ולא היו
מרגישים בהם כי אם הישראלים מלמיכים שני מלמיכים
שהיו כותבים לליהם לב ׳ ולא היה רלוי שיבקש שלמה
שיעשה לותם ׳ לאחרי שלא היו על ההכרח עם היותו יתברך
עושה לותם כפי רלונו וחפלו • ובבר כרמזו גם הנסים
ההם וולתם במה שאמר בתחלת תפלתו ׳ להיות עיניך
פתוחות אל הבית הזה לילה ויום אל המקום אשר
אמרת יהיה שמי שם ׳ והמאמר הזה יכלול שתהיה השגחתו
שמה בדברים אלקיים תמידים ׳ והם הנסים שיעשה שמה ׳
ועליהם השיבו ית׳ הקדשתי את הבית הזה אשר בנית לשום
שמי שם ׳ רולה לומר שתהיה בנית קדושה רבה ונסים
גדולים ׳ בשופן שיקרא שם ה׳ על
הבית ההוא :

2011 Ministerio de Cultura

ט

ט

[ד] וַיְהִי כְּכַלּוֹת שְׁלֹמֹה לִבְנוֹת אֶת־
בֵּית יְהוָה וְאֶת־בֵּית הַמֶּלֶךְ וְאֵת כָּל־
חֵשֶׁק שְׁלֹמֹה אֲשֶׁר חָפֵץ לַעֲשׂוֹת׃
[ה] וַיֵּרָא יְהוָה אֶל־שְׁלֹמֹה שֵׁנִית כַּאֲשֶׁר
נִרְאָה אֵלָיו בְּגִבְעוֹן׃
[ו] וַיֹּאמֶר יְהוָה אֵלָיו שָׁמַעְתִּי אֶת־תְּפִלָּתְךָ
וְאֶת־תְּחִנָּתְךָ אֲשֶׁר הִתְחַנַּנְתָּ לְפָנָי
הִקְדַּשְׁתִּי אֶת־הַבַּיִת הַזֶּה אֲשֶׁר בָּנִיתָה
לָשׂוּם שְׁמִי שָׁם עַד־עוֹלָם וְהָיוּ עֵינַי
וְלִבִּי שָׁם כָּל־הַיָּמִים׃
[ז] וְאַתָּה אִם־תֵּלֵךְ לְפָנַי כַּאֲשֶׁר הָלַךְ דָּוִד
אָבִיךָ בְּתָם־לֵבָב וּבְיֹשֶׁר לַעֲשׂוֹת כְּכֹל
אֲשֶׁר צִוִּיתִיךָ חֻקַּי וּמִשְׁפָּטַי תִּשְׁמֹר׃
[ח] וְהֲקִמֹתִי אֶת־כִּסֵּא מַמְלַכְתְּךָ עַל־יִשְׂרָאֵל
לְעֹלָם כַּאֲשֶׁר דִּבַּרְתִּי עַל־דָּוִד אָבִיךָ
לֵאמֹר לֹא־יִכָּרֵת לְךָ אִישׁ מֵעַל כִּסֵּא
יִשְׂרָאֵל׃ אִם־שׁוֹב תָּשׁוּבוּן אַתֶּם
וּבְנֵיכֶם מֵאַחֲרַי וְלֹא תִשְׁמְרוּ מִצְוֹתַי
חֻקֹּתַי אֲשֶׁר נָתַתִּי לִפְנֵיכֶם וַהֲלַכְתֶּם
וַעֲבַדְתֶּם אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם
לָהֶם׃ וְכָרַתִּי אֶת־יִשְׂרָאֵל מֵעַל
פְּנֵי הָאֲדָמָה אֲשֶׁר נָתַתִּי לָהֶם וְאֶת־
הַבַּיִת אֲשֶׁר הִקְדַּשְׁתִּי לִשְׁמִי אַשְׁלִיךְ
מֵעַל פָּנַי וְהָיָה יִשְׂרָאֵל לְמָשָׁל וְלִשְׁנִינָה
בְּכָל־הָעַמִּים׃ וְהַבַּיִת הַזֶּה יִהְיֶה
עֶלְיוֹן כָּל־עֹבֵר עָלָיו יִשֹּׁם וְשָׁרַק וְאָמְרוּ
עַל־מֶה עָשָׂה יְהוָה כָּכָה לָאָרֶץ הַזֹּאת
וְלַבַּיִת הַזֶּה׃ וְאָמְרוּ עַל אֲשֶׁר עָזְבוּ
אֶת־יְהוָה אֱלֹהֵיהֶם אֲשֶׁר הוֹצִיא אֶת־
אֲבֹתָם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם וַיַּחֲזִיקוּ בֵּאלֹהִים
אֲחֵרִים וַיִּשְׁתַּחֲווּ לָהֶם וַיַּעַבְדוּם עַל־כֵּן
הֵבִיא יְהוָה עֲלֵיהֶם אֵת כָּל־הָרָעָה
הַזֹּאת׃

(ג) וירא ה' וגו'. מפר הכתוב שלקרי הבנין המעולה והגדול אשר עשה שלמה בבית ה' ובביתו, בזה שיו הבנוקה הזאת, ולמר וירק ה' אל שלמה בית בקשר קרה אליו בגבעון, להורות כי כמו שהבנוקה בזה לשלמה בגבעון כי בניך היה, כמו שהוכקתי אמה, ככה בזה אליו וזה הבנוקה. ולפי שהבנוקה שקדמה למעלה הבית הוה אשר לקח בונה, היה על ידי בניך, לכן היתה וזה אליו (ד) בנוקה שבית: והוליעו ית' שזעע את תפלתו ואת תקבתו ושקבל אותה ברצון, ולכן הקדיש את הבית אשר בנה, והיתה הקדושה שם בתוכו שמו, לב שכיבתו והשגחתו שבמשך לקרי הברכה והטוב, (ה) וכמו שלמר * ושמו את שמי על בני ישראל ואני אברכם, ויהיו עיניו ולבו שם כל הימי', שהעיבי' רמז להשגח', והלב הוא רמז לקהב' מסותר', ולפי שלשלמה בתפלתו שאל על שני דברים, רלשונה על קיום מלכותו, כמו שלמר שמור לעבדך דוד אבי את אשר דברת וגו', ושנית על (ג) עניני הבית, בלמרו להיות עיניך פתוחות על הבית הזה וכמו שפירשתי, והיה שלמה בכל תפלתו תמיד תלה הדבר (ו) בזכות ישראל ולא זכר דבר מזכותו, כללו היה בטוח בעלמו שלא יחטא ולא יתן תפלה לפלקיס, מפני זה תלה ית' גם כן התלי בשלמה (ז ח) עלמו, ולמר ואתה אם תלך לפני כאשר הלך דוד אביך בתום לבב וביושר ולעשר, והקמותי את כסא ממלכתך על ישראל לעולם, לל הדבר הרלוי לאשר שאלת מקיום ירושת המלכות, הנה יתקיים גם אתה תלך בדרכי כאשר הלך דוד אביך, כי לז יקיים את מלכותך כאשר דברתי לו, והיה זה מכף היושר, שלקרי שהיה היעוד לדוד, הנה שלמה גם ירלה לזכות בו יעלה כמעשיו ויהיה במקום דוד בפלקתו ולז יזכה (ז ז) לברכותיו, אבל אם שלמה או בניו ובני ישראל יחטאו מלקרי הגם ולא ישמרו מלותיו וחקותיו וילכו לעבוד לפלקים לאחרים, הנה לז בהכרח יכרית את ישראל מעל פני האדמה. ולמכם לעניו הבית שהיתה לליו הבקשה השנית, למר שישלך לותו מעל פניו, רולה לומר שיסור ממכו השגחתו, כמו שלמר * והקמתי פני מהם והיה לבזה ומשלוו בדות ברעות, ולזה לקרי יעוד העדר ההשגחה יעשה בכאן והיה ישראל למשל ולשנינה בתוך העמים, כי הנה לחרי קרבן הבית והסתרת הפנים בהכרח יהיו ישראל למשל ולשנינה, מה שלא יהיו קודם לכן עם כל גרותיהם: והבית הזה יהיה עליון כל עובר (ח) עליו יתום וישרוק וגו'. פירוש המפרשים שולת יהיה, עתיד בתקום עבר, ובמוהו * ככה לזיב ל' ה' יעשה לזיב כל הימים, ל ככה היה עושה, וכן בתוב בדברי הימים * והבית הזה לה כ' ז' כל קצר היה עליון. ולפשר לומר שרמז ירמיהו הנביא בתוב הספר הזה בזה על הבנין האחרון שיהיה בכון בית ה' ברלש ההרים, ובלשון קמר והבית הזה לצר וכל שיעלה מעל פניו, הנה לחרי כן בתוך הזמן יהיה עליון, עם היות שעתה כל עובר עליו יהיה תמה ומשתומ' על תרבבו ויערוק בפיו על זה מרוב ההפלות, ויכירו (ט) כל בני עולם שהיה כל זה בחטאת ישראל על עזבם את ה' לקיהם. ולל תלקיס תלה כי בנובד בלשר בלצר הלריב בית המקדש ולל הבלים לירמיה כמו שבתוב בספרו * ולמר לו ה' לקיך דבר לת ירמי' כ' ג' הדעה הזלת לל המקום הזה ויבל ויעש כן בלצר דבר כי מלאתם לו ולל שמעתם בקולו והיה לכם הדבר הזה, וזה המלמר מורה שגם הלומו היו יודעים בזה, והיה כל זה התרלה ממכו ית' לשלמה, ובלו התרה בו בתלת הבנין בבנוקה שבלה לליו הבית הזה לצר לתה בונה וגו' ובלקריתו בבלן, ועם כל קוצי הבנוקה הזלת, הנה בל בתוכה יעוד הגלולה העתידה, לם בלמרו והבית הזה יהיה עליון, כמו שפירשתי, ולם למרו והיו עיני ולבי שם כל הימים. ובספרי לקוב לקד בתוב לקד לומר * שלכה הוצע ה' עו' ולצובה לל מקומי, ובתוב לצר לומר והיו עיני ולבי שם כל הימים, הל כיצד? פניו למעלה ועיניו ולבו למט'וכן לומרו בתלומת, לקה לל יכולתי למלוא מדרש זה בתלומת, עם היו' שתפשתי

[לקה לל מלאתי מדר' זה בספרי לבל בירושלמי דברכו' פ"ל דף ה' ע"ג מלאתיו בהדיל ודוק:]

חפוש לצר חפוש, לבל במדרש תהלים מזמור י"ל ובשר רים פר' ב' מלאתיו. ולולי טעו המגיהים הרלשוני', כי לולי היה בתוב בא"ת, שלל במדר' תהלים, והם תשבו שהוא במדרש תלומת, והב' בהרבה מקומות טעו כה"ג בלצר רשתי ודוק:]

2011 Ministerio de Cultura

מלכים א ט

שלא חרב בית המקדש היתה השכינה נתונה בהיכל ׳ שנאמ׳ * ה׳ בהיכל קדשו ׳ משחרב בית המקדש ה׳ בשמים כסאו ׳ א״ר אלעזר בן פדת בין חרב בין לא חרב אינו זז ממקומו ׳ שנאמר והיו עיני ולבי שם כל הימים ׳ וכן הוא אומר * קולי אל ה׳ אקרא ויענני מהר קדשו סלה ׳ שאפילו ההר הרי הוא בקדושתו ׳ ראה מה כתיב ? * ויבן את בית ה׳ הוא

תלים י״א ד׳

שם ג׳ ה׳

עזרא א׳ ג׳

האלקים אשר בירושלם ׳ א״ר אחא לעולם אין השכינה זזה מכותל מערבי של בית המקדש ׳ שנאמ׳ * הנה זה עומד אחר שיר ב׳ ט׳ כתלנו · וזו נחמה גדולה ותקוה רבה לעם ההולכים בחשך ׳ שעוד יראו אור גדול ופתאום יבא אל היכלו האדון ה׳ צבאות ׳ יבא אלקינו ואל יחרש יבנה הר ציון יקים סוכת דוד הנופלת ויהיה בית מקדשו עליון למלכי ארץ :

הפרשה החמשית תספר שאר הדברים הרשומים שעשה שלמה ׳ וספור מלכת שבא ועושר המלך ומעשיו ׳ ומה שנטה מהדרך האמתי בזקנתו עם נשיו ׳ ומה שקרהו עם אויביו והנבואות שבאו עליו ומיתתו · תחלת הפרשה ויהי מקצה עשרים שנה וגו׳ ׳ עד וילך ירבעם וגו׳ · והנה שאלתי בפרשה הזאת שש השאלות :

השאלה הראשונה מדוע נתן שלמה לחירם עשרים עיר בארץ הגליל ? ואין לנו שנאמר שנתנם אליו חלף עבודתו אשר עבדו בעצי ארזים וברושים ׳ כי כבר נזכר קודם זה שנתן לו בעבור זה עשרים אלף כור חטים ועשרים אלף כור שמן מכולת לביתו שנה בשנה ונתפיים בו חירם · ואם אמרנו שנתנם לו בעבור הזהב אשר נתן לו ׳ הנה יקשה מאד איך היה מוכר שלמה עשרים עיר וממעט מלכותו ונותן ארץ ישראל לעממים (אשר לא כדת) בעבור זהב וכסף ?

השאלה השנית באמרו וישלח חירם למלך מאה ועשרים ככר זהב ׳ ולא זכר הכתוב אם שלחם אליו במתנה או אם היו בעבור הערים אשר נתן לו ׳ עם שהוא דבר מתמיה מאד כמו שאמרתי ׳ וגם לא זכר הכתוב מה הדבר אשר נתן שלמה לחירם על זה הזהב ׳ כי הנה הערים אשר נתן לו כבר נזכר קודם לזה ושלא ישרו בעיניו ׳ ויורה שקודם שליחות הזהב היה ענין הערים :

השאלה השלישית באמרו וזה דבר המס אשר העלה המלך שלמה וגו׳ ׳ וזכר בכלל המס פרעה מלך מצרים עלה וילכד את גזר וגו׳ ׳ ויבן שלמה את גזר וגו׳ ואת תעלת וגו׳ ושאר הבנינים שזכר שעשה ׳ ואין זה מס ולא מענינו ׳ וגם שנודה שענין המס וגזר׳ הכתוב הוא אמרו למטה כל העם הנותר מן האמורי וגו׳ ׳ עדיין יקשה למה באו באמצע שאר הדברים ובנין הערים אשר זכר ?

השאלה הרביעית באמרו אלה שרי הנצבים אשר על המלאכה לשלמה חמשים וחמש מאות הרודים בעם וגו׳ ׳ אך בת פרעה וגו׳ ׳ ויקשה אמרו בכאן שרי הנצבים אחרי שכבר נזכרו למעלה בתוך ספור הבנין שהוא היה המקום הנאות אליו · וגם יקשה ששם אמר שלשת אלפים ושלש מאות ׳ וכאן אמר חמשי׳ וחמש מאו׳ ׳ וגם בדברי הימים * אמר שהיו חמשים ומאתים והיא סתירה מבוארת · ויקשה עוד מה שסמך אך בת פרעה וגו׳ :

דה ב׳ ח׳ י׳

השאלה החמשית בספור ענין האניו׳ שבאו לשלמ׳ ׳ כי בא גם כן נכפל פעמים רבות ונכנס שלא במקומו ׳ כי הנה אמר ראשונה ואני עשה המלך שלמה וגו׳ ׳ וזכר אחרי זה ספור מלכת שבא ׳ ובתוך ספורה קודם שהשלימו אמר שנית וגם אני חירם וגו׳ ׳ וזכר עם זה ספור האלמוגים ומה שעשה מהם ׳ וחזר לספור המלכה ׳ ואחרי כן אמר שלישית אחר ספור מלאכת הכסא כי אני תרשיש וגו׳ ׳ והיה יותר ראוי שיספר ענין האניות מחובר ומדובק בבת אחת ׳ ולא שיזכור אותו לשיעורין מפוזר ומפורד בתוך ספורים אחרים :

השאלה הששית בספור האנשים אשר הקים השם לשטן לשלמה ׳ כי הנה בראשון מהם שהיה הדד האדומי לא זכר שהשטין ולא שהרע לישראל כלל בימיו ׳ כי אם שנשא אחות אשת פרעה ושבנו הגדול התגדל בבית המלך ואין צורך בספורים האלה ׳ גם כי היה כל זה בימי דוד ולא עשה דבר מזיק בימי שלמה · ויקשה גם כן אמרו כל ימי שלמה ׳ כי הנה העיד הכתוב שבימיו ישב ישראל בטח בדד איש תחת גפנו ותחת תאנתו וחרב לא עבר בארצם ׳ וכמו שאמר קודם הבנין וישב יהודה וישראל לבטח וגו׳ מדן ועד באר שבע כל ימי שלמה ׳ והוא סות׳ למה שאמר כאן ויהי שטן לישראל כל ימי שלמה ·

והנני מפרש פסוקי הפרשה באופן יותרו השאלות כלם :

(י) ויהי מקצה עשרים שנה וגו׳ · אחרי שספר הנביא הבתי׳ אשר בנה שלמה וכל תפלותיו ׳ ראה לזכור עוד הדברי׳ הרשומי׳ והגדולים שעשה בימיו ׳ כי היה כוונת זה הספ׳ כלו להודיע מעלותיו ועשרו וחכמתו כמו שזכרתי פעמים ׳ ובא הספור בדברים האלה זה אחר זה להכרח הדבור וצורך הספו׳ ותכונתו ׳ והגיד ראשונה שמקצה עשרים שנה אשר בנה שלמה וגו׳ ׳ ר״ל אחרי אותם עשרים שנה שבהם בנה שלמה את בית ה׳ ואת ביתו ׳ שהם אשר זכר שבעה שנים ושלש עשרה שנה שבנה את ביתו ׳ שהיא בית דירתו ׳ אם בירושלם ואם ביער הלבנון ׳ (יא) כי כל זה נכלל בשם בית המלך ׳ אשר לאותם הבנינים חירם מלך צור נשא את המלך בעצי ארזים ובעצי ברושים ובזהב לכל חפצו ׳ כאומר שרוממו וגדלו בכל זה ׳ הנה אז נתן המלך שלמה לחירם בגמולו עשרים עיר בארץ הגליל · וכבר נזכר בדברי הימים * שחירם נתן למלך שלמה עיירות להושיב בהם את ישראל ׳ שנאמר והערים אשר נתן חירם לשלמה

דה ב׳ ח׳ ב׳

[י] וַיְהִי מִקְצֵה עֶשְׂרִים שָׁנָה אֲשֶׁר־בָּנָה שְׁלֹמֹה אֶת־שְׁנֵי הַבָּתִּים אֶת־בֵּית יְהוָה וְאֶת־בֵּית הַמֶּלֶךְ׃

[יא] חִירָם מֶלֶךְ־צֹר נִשָּׂא אֶת־שְׁלֹמֹה בַּעֲצֵי אֲרָזִים וּבַעֲצֵי בְרוֹשִׁים וּבַזָּהָב לְכָל־חֶפְצוֹ אָז יִתֵּן הַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה לְחִירָם עֶשְׂרִים עִיר בְּאֶרֶץ הַגָּלִיל׃

בנה שלמה אותם ויושב שם את בני ישראל ׳ וכתבו המפרשים שראשונה נתן חירם לשלמה הערים ההם ושלמה גמלהו בעשרים עיר אשר נזכרו בכאן ׳ ושעשו זה לחזק הברית והאחוה ביניהם · ורחוק הוא אצלי שיתן חירם עיירות לשלמה ויקח עיירות ממנו ולא יזכור הכתוב זה עם זה ׳ ויזכור שם מה שנתן חירם לשלמה וכאן מה שנתן שלמה לחירם ׳ גם אינו מתישב אצלי מאמר חירם מה הערים האלה אשר נתת לי אחי ויקראם ארץ כבול ׳ והיה בזה מבזה מתנת שלמה ׳ ואיך נשארה אם כן אחריהם האהבה שנזכר בכתוב ? ולכן אחשוב אני ששלמה נתן לחירם בכל שנה ושנה כמו שנזכר למעלה חטים ושמן כמות רב למאכל ביתו ׳ ואחרי שכלה את כל מלאכתו ראה לתת לחירם עיירות מארץ הגליל ׳ לא שישתעבדו העירות ההם לחירם ולא שיהיה אדון עליהם וישתעבדו בם ישראל הדרים בהם אל מלך צור ׳ כי יהיה שלמה בזה עובר על מצות התורה ׳ אבל היה ענין המתנה שבאותה העיירות יגבה בכל שנה ושנה

2011 Ministerio de Cultura

[יג] וַיִּצְאָ֣ה חִירָ֗ם מִצֹּר֙ לִרְא֣וֹת אֶת־הֶֽעָרִ֔ים
אֲשֶׁ֥ר נָתַן־לֽוֹ שְׁלֹמֹ֖ה וְלֹא־יָשְׁר֥וּ בְעֵינָֽיו׃
[יד] וַיֹּ֣אמֶר מָה הֶעָרִ֗ים הָאֵ֙לֶּה֙ אֲשֶׁר־נָתַ֣תָּה
לִּ֔י אָחִ֖י וַיִּקְרָ֣א לָהֶ֑ם אֶ֥רֶץ כָּבּ֖וּל עַ֥ד
[טו] הַיּ֥וֹם הַזֶּֽה׃ וַיִּשְׁלַ֥ח חִירָ֖ם לַמֶּ֑לֶךְ
מֵאָ֥ה וְעֶשְׂרִ֖ים כִּכַּ֥ר זָהָֽב׃
[טז] וְזֶ֣ה דְּבַר־הַמַּ֗ס אֲשֶׁר־הֶעֱלָ֤ה
שְׁלֹמֹה֙ לִבְנ֣וֹת אֶת־בֵּ֣ית יְהוָ֔ה וְאֶת־
בֵּיתוֹ֙ וְאֶת־הַמִּלּ֔וֹא וְאֵ֖ת חוֹמַ֣ת יְרוּשָׁלִָ֑ם
וְאֶת־חָצֹ֥ר וְאֶת־מְגִדּ֖וֹ וְאֶת־גָּֽזֶר׃
[יז] פַּרְעֹ֣ה מֶֽלֶךְ־מִצְרַ֗יִם עָלָה֙ וַיִּלְכֹּ֣ד אֶת־גֶּ֔זֶר
וַיִּשְׂרְפָ֥הּ בָּאֵ֖שׁ וְאֶת־הַֽכְּנַעֲנִ֣י הַיֹּשֵׁ֣ב
בָּעִ֑יר הָרָ֗ג וַיִּתְּנָ֙הּ֙ שִׁלֻּחִ֔ים לְבִתּ֖וֹ אֵ֥שֶׁת
[יח] שְׁלֹמֹֽה׃ וַיִּבֶן֙ שְׁלֹמֹ֔ה אֶת־גָּ֖זֶר וְאֶת־
בֵּ֣ית חֹרֹ֑ן תַּחְתּֽוֹן׃ וְאֶת־בַּעֲלַ֥ת וְאֶת־
תָּדְמֹ֖ר בַּמִּדְבָּ֥ר בָּאָֽרֶץ׃
[יט] וְאֵת֙ כָּל־עָרֵ֣י הַמַּסְכְּנ֔וֹת אֲשֶׁ֥ר הָי֖וּ
לִשְׁלֹמֹ֑ה וְאֵת֙ עָרֵ֣י הָרֶ֔כֶב וְאֵת֙ עָרֵ֣י
הַפָּרָשִׁ֔ים וְאֵת֙ ׀ חֶשֶׁק֙ שְׁלֹמֹ֔ה אֲשֶׁ֥ר
חָשַׁ֖ק לִבְנ֣וֹת בִּירוּשָׁלַ֑͏ִם וּבַלְּבָנ֔וֹן
וּבְכֹ֖ל אֶ֥רֶץ מֶמְשַׁלְתּֽוֹ׃
[כ] כָּל־הָעָ֞ם הַנּוֹתָ֣ר מִן־הָאֱמֹרִ֗י הַֽחִתִּי֙
הַפְּרִזִּ֣י הַֽחִוִּ֔י וְהַיְבוּסִ֑י אֲשֶׁ֛ר לֹא־
מִבְּנֵ֥י יִשְׂרָאֵ֖ל הֵֽמָּה׃
[כא] בְּנֵיהֶ֞ם אֲשֶׁ֣ר נֹתְרוּ֮ אַחֲרֵיהֶם֒ בָּאָ֗רֶץ
אֲשֶׁ֤ר לֹא־יָכְל֙וּ בְּנֵ֣י יִשְׂרָאֵ֔ל לַהֲחֲרִימָ֑ם
וַיַּעֲלֵ֣ם שְׁלֹמֹ֗ה לְמַס־עֹבֵד֙ עַד֙ הַיּ֣וֹם
[כב] הַזֶּ֔ה׃ וּמִבְּנֵ֥י יִשְׂרָאֵ֛ל לֹא־נָתַ֥ן
שְׁלֹמֹ֖ה עֹבֵ֣ד כִּ֑י֨ הֵ֤מָּה אַנְשֵׁי־מִלְחָמָה֙
וַעֲבָדָ֔יו וְשָׂרָ֖יו וְשָׁלִשָׁ֑יו וְשָׂרֵ֣י רִכְבּ֔וֹ
וּפָרָשָֽׁיו׃

זכה וזכה החטים והשמן אשר היה נותן לו, והיו לו כן הפירות לחירם ומשפט העריס ולקוחתם היה לשלמה, ולכן כתבם אלו בארץ הגליל שהיו לארץ חטה ושעורה ארץ זית שמן ודבש. ואולי היה הענין שעבדי חירם יורעו ויקבלו שמה ויהיו עובדי לותם התרומות, שיהיה פרים שוה יותר ויותר

(יג) מאשר התנדב לתת לו: והנה חירם יכל לרחות הערי' ההם, לא לו יכל להוליך בכל שנה ושנה מהם החטים והשמן אשר נתן לו שלמה, ולא ישרו בעיניו, כי נראה לו שלא יתנו לותם העיירות כל כך (יג) חטה ושמן, ולכן קרא לותם ארץ כבול, שעניינו ארץ שאינה עושה פירות, כמו שפירשוהו חז"ל בפרק כמה שנת לה בהמה יולאה. הנה לא כן לא דק כל עיקר היה המתנה כי אם בפירות לא בקרקע הארץ. ולחכם בספר דברי הימים הודיע שלפי שהעיירות ההמה לא ישרו בעיני חירם בשלם שלמה, ולזה לחר שם אשר נתן חורם לשלמה, שהכוונה שהחזירם אליו, כי ממנו היו ברשונה, והוא בשלם לקח להרחות שאינם רעות כמו שנראה לחירם, ויוצב בהם את ישראל, כי מפני שאינם חירם לא נתיצבו בהם לקרוץ ולזרוע הוציב בהם שלמה את בני ישראל לעבותו, והיה נותן משלו אל חירם שנה בשנה החטים והשמן אשר כלה לתת לו. הנה לא כן הספור כלו לקד הוא בכאן ובדברי הימים בלי חלוף כלל, והותרה זאת השאלה הרחשונה:

(יד) ולחכם לחרו לקרי זה ויאמר חירם למלך מאה ועשרים ככר זהב, לקשוב בו שבח הנה להודיע שחירם עם היות שלח נתפייס עם העריס אשר נתן לו שלמה לקחת מהם החטה והשמן אשר היה נותן לו שנה בשנה, הנה עכ"ז לא נשמע לקול המלך שלמה בכל מאודו, כי לקרי שעמד העריס שלח לו מאה ועשרים ככר זהב, וזה מאה ביורה שבלקתו החזיק ולא הרפה ובלהבתו השגה תמיד, ולכן נכתב זה בזה המקום. ולחכם מה היה ענין השליחות הזה, לחשוב שלמה בחורתו בלכיות חירם לשופיר להביא מזה וזה, כי עדיין לא היו לכיות לשלמה כמו שהיו לקרי כן, וזכר בכאן שלח חירם אליו מהנה מתרצים על ידי עבדיו הזהב הזה, לא שיתנהו לשלמה מתנת חנם כי אם שעל ידו נח אליו מאופירה, וכמו שלזכור לקרי זה, והותרה זאת השאלה השנית: ולפי שלא יאמר לומר מאין עשה שלמה כל ההוללה הזאת לאשר עשה בבית הנס ובביתו ובשאר הדברים? הלא נס מה על עמו ועל תפילין,

או היה לוקח מהם בחוקה ממוכס כמשפט המלך לאשר זכר שמואל לשאול? הנה להשיב לזה לחר דבר המם לאשר (טו) העלה המלך שלמה וגו', לא לחר וזה המם, כי אם וזה דבר המם, שפירושו מבתו, כמו * על דבר אשי לחת לברכם, ברלחי' כ' י"ז כלומר הנה דבר ומבת המם לאשר העלה המלך שלמה היה מפני הבניכים הרבים לאשר בנה, כי הוא בנה בית הנס ולת ביתו ולת המלוא, שהוא היה מקום רקב ויפה סמוך לליון, ננס היו מתקבלים ישראל לעצות שמחות, ומפני שהיה מלך עם בקרץ מלוא, ודול התקיל בבניכו על ליון ובנה לותו מן המלוא ולפניס כמו שבזכר *, ובאשר המלוא זמו' ב' ה' ע' בלתי שלם הבנין ובנה לותו שלמה, ולקרי זה יזכור שבנה לותו מפני בת פרעה שהיתה ביתה מוכה לליו, ולת חומת ירושלם שהוא עשה, והיה זה בנין גדול, לפי שהיו שלשה חומות זו מבפניס של זו כמו שפירשתי, ולת לאשר לף לג עד ולת מגדו ולת גזר, כי הנה (יג) בנה לת גזר לפי שפרעה עלה וילכדה ויתנה שלוחים, לא מתנה לבתו, ונלטרך שלמה לבנותה בעבור זה, וכן שאר העריס לאשר זכר שכלם בנה לותם שלמה, כי להיות שלוס בימיו היה בונה עריס רבות, ולפילו כל ערי המסכנות, (יט) לא ערי העניות והפקיעות, על דרך * ירן לאשר לף דברי' ק' ט' במסכנות וגומ'. לו יהיה פירושו ערי החוללות, והוא מגזרת * לך בוא לל המוכן, יעני' כב ט"ו שכלם בנתם שלמה, וגם העריס לאשר היו בהם הרכב והפרזים בנה גם כן, וכן כל הדברים לאשר קשן ורלה שלמה לבנות בירושלם ובכל מלכותו בנה בשלמות גדול, הנה בכל זה וכל דבר המם, לא מבתו. וזכר שלקרי הבניכים הללה לף העלה שלמה מס לקד, כי לס כל העם הכותר מן (כ) החמורי וגו' לאשר לף מבני ישראל המה, רולה לומר שלף נתעברו, שלותם העלה שלמ' למם עובד שהיו עובדים בגופם, לף שיתנו מם זהב וכסף כי לס מם עובד, ומלאה היו השבעים ללף חוטב בהר ושמנים ללף בונה מבל שזכר למעלה *. לחכם מבני ישראל עם היות בנין בית ה' וחומת בס' ה' ע"ו ירושלם ושאר העריס מיותם לליהם כפי הדין, והיה רלוי (כב) שהם יעבדו בלותם הבניכים בגופם ועלמם, הנה לף כתן שלמה מהם, כי הם היו לפבי המלחמה, לא מוכיים לבלי למלחמה לם תבא בארץ, כי לעפ"י שהיה שלום בימיו, הנה היו לו פרשים ולפבי המלחמה מוכיים לעת הלורך, ומהם היו עבדיו, לא מזרתיו ועוזים לרכי המלך, ומהם היו שריו, והם לפבי העלה והכבוד, ושליטיו ולפבי רכבו גם כן היו מהם,

2011 Ministerio de Cultura

היו מתם , לבל לא היו עובדים נכריים כעבדות לכתי
(כג) הלוית לצר זכר : ונם כן זכר שהיו מלאה הישראלים שרי
הנצבים לצר על המלאכה הרודים בעם וגו' * והנה תרגם
שאחר נכלן שהיו שרי הנצבים חמשים וחמש מלות , ובדברי
הימים לחר מאתים וחמשים , ולמעלה נכנין לחר שהיו שלשת
אלפים ושלש מלות , והיו אם כן מתאלפים ובלתי מספרים
המספרים הללה , ומה שרלוי שיאחר בו הוא , כי בדברי
הימים זכר שמהגרים כשלרו שלשת אלפים ושש מלות שהיו
נצבים על המלאכה , וכלן בספור הנכין לחר שלשת אלפים
ושלש מלות , לפי שהשלש מלות לצר בשלרו היו ממונים על
דף ל"ו ע"ב הממונים והיו שרים עליהם כמו שפירשתי למעלה , ופירש
במקום הזה שהיו שרי הנצבים , לל הממונים על לותם
הנצבים קמש מלות וחמשים ,
אם לא שנזכור שהיו מהם שלש
מלות גרים ואלתים וחמשים
מהם היו מבני ישראל , ומה
שזכר נלן קמש מלות וקמשי'
הם כל שרי הנצבים בין
גרים בין ישראלים , ובדברי
הימים פיל' שהיו מהם ישראלים
גמורים מאתים וחמשים , לפי
שהשלש מלות היו מהגרים
ועמהם היו השלשת אלפים
ושש מלות שזכרתי * ולמכם
לחרו הרודים נעם העושים
במלאכה , יקשה לנצבים
שהיו רודים נלותם הגרים
שהם הפועלים במלאכה ,
והשרים לצר זכר היו על
לותם הנצבים * ולפצר עוד
שלחשר שהיו שרי הנצבים מבני
ישראל קמש מלות וחמשים ,
לך היו נבנין בית המקדש
מאתים וחמשים כמו שנזכר
בדברי הימים , והיו נשאר
הנציבים לצר נכל מלכות
המלך הלחרים כלם מפוזרים
(כד) מפה ומפה : והנה סיך לזה
לחרו לך את פרעה וגו' , לא
להודיע עניבה כי לא היה זה מקומו , כי לם לפי שזכר
בספור הנציבים שנבה לת המלוה , זכר הכתוב מי הביא לת
שלמה לנבות לת המלוה , והנה לא היה דבר הכרלי כאומת
ירושלם ובנין הערים ויתר הנציבים , ולחר שהיה זה נעבור
שבת פרעה עלתה מעיר דוד , שהוא הבית לצר דוד היה יושב
בו , עלתה מהם ונלה לשבת בביתה , ולכבוד ביתה נבה לת
המלוה שהיה לללה * ולמכם למה עלתה לת פרעה מבית
דוד כוכר סבתו בדברי הימים , שהיה מפני קדושת בית דוד
שלא היה רלוי שתשב לצר שם , בן יאמרו שהיתה לת פרעה
במקום הלרון לצר עמד שם , וזהו לחרו שמה * ולת בת
לה כ' ע"ש פרעה העלה שלמה מעיר דוד לבית לצר בנה לה , כי לחר
לא תשב לצר לי בבית דוד מלך ישראל כי קדש המה לצר
בלה לליהם לרון ה' , ובללו לחר בכלן שלכורך הבית לצר
בנה לבת פרעה נכה לת המלוה , וזהו לחרו בכלן לך בת
פרעה עלתה וגו' לז בנה לת המלוה * הנה התבאר שהיה
הכווכה בכל הספור הזה שעשה שלמה בניכים רבים גדולים
ועצומים , ולא העלה עם ישראל ולא עזו כדבה ולא תרומה
הם מעלמם כלצר עזו לבני המדבר למעשה המשכן , כי לא
לקח מהם בלתי עם עבדות הגרים לצר זכר , והותרו בזה
השלוה שלישית ורביעית : ולקרי שזכר מעלת גדולתו
בנציכים לצר בנה , זכר גם כן מעלתו ובדיבתו במה שמלך
לתת לבר יום ביומו ומלי קדש בקדשו ומלי שנה בשנה

(כה) לקרבנות בית המקדש , וזהו לחרו והעלה שלמה שלש פעמים
עולות ושלמים על המזבח וגו' ושלם לת הבית , והדבר הזה
שזכר בדברי הימים * בשלמות גדול , ושם התבאר שהיו שלש שם יג
הפעמים לצר נכל שנה בשלשה רגלים בחג הפסח ובחג
השבועות ובחג הסכות , שבהם היה מעלה עולה ושלמים ,
ושם כלמר וכדבר יום ביומו להעלות כמלות משה לשבתות
ולחדשים ולמועדות , וזה מורה שבתן שלמה הקרבנות תמידין
כסדרן ומוספין כהלכתן בבית ה' משלו כל ימיו , כי התכוד
כל זה בעבור ישראל , ושהיה נותן גם כן הקטורת * ובדברי
הימים כתוב * ויעמד כמשפט דוד לביו לת מחלקות הכהנים שם שם יד
על עבודתם והלויים על משמרותם להלל ולשרת נגד הכהנים
לדבר יום ביומו והשוערים במחלקותם , והנה לא נזכר זה
נכלן , לפי שהיה תכלית
הספר הזה לספר מעלות
שלמה וגדולתו , ולא רלה
גדולה ונדיבות בהעמידו
המשמרות לצר כדר דוד לביו ,
לבל לחר כדי לכלול כל
הדברים הללה ושלם לת הבית ,
לל שהלים לכדר ולתקן כל
הדברים הנריכים לעבודת
הבית , כגון לותם מחלקות
הכהנים והלוים ושאר למחול
ולתם הפנים ושאר הדברים
כלם שלא תצר דבר * ולחרי
שזכר גודל ההולחה לצר עשה
שלמה בנציכים ובעבודת בית
המקדש , והודיע עם זה שלא
העלה תם מישראל וגם לא
מהגרים כי תם בעבודת הגוף
בנציכים , רלה להודיע תם
כן מלין נלה לו כל כך והב
לעשות ההולחה הרבה הזאת ,
והנה לא לקח מצר הבית
דוד לביו כי כלו עם ושתן
בלוגרו' בית ה' , ולחר שהזהב
לצר היה לשלמה הביא לותו
בלניות מלופיר ותתם היה לו
כל זה , וזהו לחרו ולכי עצה (כו)
המלך שלמה בעליון גבר , לל שעשה לניה לו מפיכה בשפת
הים , ושלח חירם עבדיו בלותה מפיכה לפי שהיו בקיאים
בלותה מלאכה , וזהו לחרו לבני לניות יודעי הים , ושהלילו (כז)
תתם דרכם עד שהניאו למלך שלמה מלופירה בפעם לחת דף כ"ו ע"ב
ארבע מלות ועשרים ככר זהב , וככר כתבתי בבנין הבית
משקל הככר שהוא שנים עשר אלף ושלש מלות דוקטי"ם שם יג
ויכיליי"לכוס , ובדברי הימים * כתוב שהלך שלמה לעליון גבר
ואל לילות ושלכל לותם ולו עשה תם הלניה * והנה במשקל
הזהב הזה לאחר בדברי הימים * שהיו ארבע מלות וחמשים שם יד
ככר , לולי כדברי המפרשים הוליאו בהוספת הדרך לותם
השלשים , ובשלרו ארבע מלות ועשרים ככר * והארלה אלי
שבארלעזה אלף שלמה בלניות חירם מסורתו לאופירה ,
והביאו לו תתם מלה ועשרים ככר זהב עבדי חירם , ועל זה
לאחר למעלה כמו שפירשתי ושלח חירם למלך מלה ועשרים
ככר זהב , לפי שהוה להביא לותו' מלופי' למלך בעד מסורתו ,
ועתה יגיד הלתוב שעשה שלמה כדי להרבות בזהב לא רלה לשלוח
עוד על ידי חירם לבל עשה לניה כלה אלו , ושלחים לא ארלה
לפו על זה ולא קבל בו , לבל בהבתו לותו אלא עבדיו
בלותה לניה להוליכה אל מחוז הקפן ולהשיבה ברלוי , ושלו (כח)
להיות הלניה כלה אל שלמה הביאו לו כל כך מהזהב , ולולי
שהשלש ככר לצר נזכרו עוד בדברי הימי' בתתם המלך לעבדי
חירם לצר הלכו בלניה , ובשלרו לו מה שבתו' בלן :

ומלכת

2011 Ministerio de Cultura

ו (ו) **ותלכת** שבא וגו׳ • למרו בפרק קמא מבבל בתלת שמלכו
קי עה עלמ׳ שבא היה קיש ולא לשה ׳ ושמיהן מלכתו
דשבא ׳ ואין לבו לזוז מפשט הכתוב • והנה לרלה היא
דרומית לארץ ישראל בארץ כוש ׳ ולהיותה מקום הזהב
והלבנים הטובות והבשמים הרקביים ׳ קרלה בעלמיות ערבי
אלוערת ׳ בלשונם לרקביל פיליליל ׳ ואינה רחוקה מהמדבר
לשר עברו בו בני ישראל ׳ כי היא מתקברת עם המדבר הנוא
הנקרא ערביא פניתית ׳ שלותו המדבר הוא בעובי הארץ ׳
וארץ שבא היא להלאה על שפת הים והים יסובבה ׳ ויש סוף
הוא בכתם בלותו הים למעה מהארץ ההיא לבד מערב • ודעתי
כותה שבאתה שלא שלמה
החכים שלו לשופיר והלכו עם
עבדיו ׳ הודיעו טבעו בעולם
והגידו לאבני הארץ מעלותיו
וגדלו וקבמתו ותבונתו ושהיו
עכשיו כלם בדרך דם ׳ כי
לא היה מהשהג הטבעי שידע
קדם לקר כידיעתו ׳ וכאשר
שמעה מלכת שבא שהיתה
בלותו מקום מלכותה את שמע
שלמה לשם ה׳ ׳ לא שהיו
עכשיו מלקיים ׳ בלה לבשותו
בקידות ׳ כדי לאמת לם היה
עכין תבמתו מלקי לו טבעי ׳
כי זה יובה בקידות שתשלהה
כאשר עם לבבה ׳ ולם רוח
הקדש דבר בו ישמע קידה
לפתור לותה ולא יבבר תמנו
דבר ׳ ולם לא יגלה כוונת
הקידה יתבקר שבמתו לכוני׳
(ב) ולא מלקית • ועם היות שהלך
לבי המלך הבה היא למעלת
מלכותה לא בלה כי לם בדרך
המדבר עם חיל כבד מאד ׳
רולה לומר לבבים רבים ׳
או יאמר חיל על העוזר
והקביבים ׳ כמו שאמר הנביא
ירמי׳ טו יג * חילך וכל לוכרותיך ׳
והביאה בשמים וזהב ולבנים
יקרות לרוב • ומפר הכתוב
שהיא דברה אל המלך כל
לבבה ׳ רולה לומר הקידות
שהבבה בלבה שלא היה יודע
קדם בעולם מהם דבר ׳ כי
(ג) היו בלבבה ולפומה לא גלתה ׳ ושלמה הגיד לה את כל
דבריה ׳ רולה לומר כוונות הקידות הלם לפי מה שהיה בלבה
ומהשבתה ׳ ולא היה דבר בעלם שלא יגיד לה ׳ לפי שלא שאלה
(ד) ממנו דבר שלא הגיד לה הבלתה והמכוון בלותו דבר : ובזה
רלתה חבמת שלמה ורלתה עם זה הבית לשר בנה ׳ שהוא
מורה גם על רוב חבמתו ׳ ואמר הבית על בית ה׳ ועל בית
(ה) המלך ובית יער הלבנון ובית הבשים לשר עשה שלמה ׳ ואמר
ומאכל שלחנו ומושב עבדיו ומעמד משרתיו ומלבושיהם
ומשקיו ׳ וירלה שבל זה היה מיוחס לשלחנו ׳ לשרי שהתקיל
במאכל ופיים במשקה ׳ ומה שביניהם יתחייב שיהיו מעניבו ׳
ולזה לשבוב שאשר המלכים בימים ההם לא היו בלים על
שלחנם כי לם הכריך למאכלם לא יותר מזה ׳ והיו לבבים
רבים לוכלים עם המלך בשלחן לשד יחד ׳ כדרך שעושים
היומלקים גם היום שהם ועבדיהם לוכלים בבלי לשד על
שלחן לשד ׳ לבל שלמה לא היה בן ׳ כי בתעלה שלחנו על
כל שלחנות המלכים ניתר שלת ויתר עז בדברים רבומים •
רלתה בבמות וחיבות המאכל שהיה בם על שלחנו ׳ ובמו

ז (ז) שבתוב בפרשה שבית * ויהי לשם שלמה ליום לשד שלשים כור סי׳ ל׳ סא
סולת ושטים כור קמח עשרה בקר בריאים ועשרים בקר רעי
ומלה בלן לבד מלביל ולבבי ויחמור ופרבורים לבוסים ׳ הנה
הודיע במות המאכל והתלפיו מיבין וכל זה בבלל בתה שאמר
ומאכל שלחנו • השבית שהיו מעבדיו לבשים רבים הגבורים
לשר מעולם לבני הלם לוכלים על שלחן המלך בל היום ׳
וכמו שאמר * וכלכלו הבניבים הלחם לת המלך שלמה ולת שם כא
בל הקרב אל שלחן המלך ׳ ולמעלת המלך ורוממותו לא היו
יושבים על שלחן המלך ׳ בי היה שלחן המלך ברוממות גדול ׳
ועבדיו המוכלים עמו היו יושבים בשלחנות לשרות בפי
מדרגותיהם במעלה ובבבוד ׳
ועל זה לאמר ומושב עבדיו ׳
לל בשלחן • הדבר השלשי הוא
ענין המשרתי׳ שלא היו יושבים
לאבול בי אם עומדים לשרת ׳
ושלה גם בן לא היו בלם שוים
במדרגותיהם ׳ בי בל לשד
היה עומד לשרת במקו׳ הראוי
אליו ׳ שלא היו רואי פני המלך
ושלה שניים ושלשה שליטים
וכן במדרגות ׳ ושחרים היו
מיוחדים לשרת בשלחנות
המוכלים עם המלך ושלא היו
משרתים בשלחן המלך עלמו ׳
ועל זה לאמר ומעמד משרתיו ׳
לפי שהמשרתים היו עומדים
ושלא יושבים ׳ אבל שלא היה זה
עומד במקום זה בי אם בל
שלד במקומו הידוע בבדר
מופלא • הרביעי שהמשרתים
ההם שלא היו לובשים בגוה ׳
בי בל שלד היה לובש מלבוש
מיוחד בפי עבודתו ׳ והמופי׳
היו לובשים בחופן מה ׳
והמזקי׳ בחופן אח׳ ׳ והטבקי׳
בחופן אחר ׳ ומשקי המאבל
בחופן משלש ׳ והמביאים
אותו בחופן אחר ׳ וכן בל
מין ומין מהמשרתים היה להם
מלבוש ידוע שלא ישתתף בו
זולת שבעי אותו לומבות
וגירות ׳ בחופן שבל רואיהם
יבירום וידעו לומבותיהם
מפאת מלבושיהם ׳ ועל זה
לאמר ומלבושיהם ׳ לל שבל המשרתים העומדים לשרת
בשלחנות • ולאמר בסוף ומשקיו ׳ לפי שהמשקה במו שזברו
הרופאים רלוי שיהיה משקי המאבל ׳ והודיע בזה שהיו בחים
על שלחן המלך ייבות מיבים זוטים ומשלפים ומשרתות
רשומי׳ ׳ בי בל זה היה על שלחן המלך שלמה בשלמו׳ מופלג ׳
במו שאמר על עלמו בספר קהלת * בי מי יאבל ומי יחוש חוץ קהלת ב׳ בה
ממני ׳ ועליו לאמר בבחן ומשקיו בלשון רבים ולא לאמר ייני ׳
לפי שהיו לו מיני משקים לשרים שלא היו יין ׳ בגון עשים של
רמונים ושאר הדברים הבעזים למשקה המלבי׳ ׳ שהיה בל זה
בסדור מופלג ובגודל בשרן ׳ ולא היה בה רוח מרוב התמיהה
שתמה׳ על תבמתו • ותמ׳ ועלתו לשד יעל׳ בית ה׳ ׳ לפי׳ ידמו
בו על העולות והקרבנו׳ שהי׳ מקריב שמה • ולולי דמו (והוא
הלמת) על העלי׳ לשר עשה לעלות מביתו לבית ה׳ שהי׳ פעל
בפלא ׳ וכמו שאמר בלה * ועלייתו : ומפני זה בלו לאמרה לה בי ע׳ ג׳
למלך לחת היה הדב׳ לשר שמעתי וגו׳ ׳ הוספת תבמה וטוב ל (ו)
השמוע׳ ׳ לל על השמוע׳ לשר שמעתי ׳ עד שהעבדי׳ המשרתים (ז)
לפניך הם מלוזרים להיותם שומעים בתמידות לת תבמתך :

2011 Ministerio de Cultura

[ט] יְהִי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בָּרוּךְ אֲשֶׁר חָפֵץ
בְּךָ לְתִתְּךָ עַל־כִּסֵּא יִשְׂרָאֵל בְּאַהֲבַת
יְהוָה אֶת־יִשְׂרָאֵל לְעֹלָם וַיְשִׂמְךָ לְמֶלֶךְ
לַעֲשׂוֹת מִשְׁפָּט וּצְדָקָה׃
[י] וַתִּתֵּן לַמֶּלֶךְ מֵאָה וְעֶשְׂרִים כִּכַּר זָהָב
וּבְשָׂמִים הַרְבֵּה מְאֹד וְאֶבֶן יְקָרָה לֹא
בָא כַבֹּשֶׂם הַהוּא עוֹד לָרֹב אֲשֶׁר־נָתְנָה
מַלְכַּת־שְׁבָא לַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה׃
[יא] וְגַם אֳנִי חִירָם אֲשֶׁר־נָשָׂא זָהָב מֵאוֹפִיר
הֵבִיא מֵאוֹפִיר עֲצֵי אַלְמֻגִּים הַרְבֵּה מְאֹד
[יב] וַיַּעַשׂ הַמֶּלֶךְ אֶת־
עֲצֵי הָאַלְמֻגִּים מְסִלָּה לְבֵית־יְהוָה
וְלְבֵית הַמֶּלֶךְ וְכִנֹּרוֹת וּנְבָלִים לַשָּׁרִים
לֹא־בָא כֵן עֲצֵי אַלְמֻגִּים וְלֹא
נִרְאָה עַד הַיּוֹם הַזֶּה׃
[יג] וְהַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה נָתַן לְמַלְכַּת־שְׁבָא אֶת־
כָּל־חֶפְצָהּ אֲשֶׁר שָׁאֲלָה מִלְּבַד אֲשֶׁר
נָתַן־לָהּ כְּיַד הַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה וַתֵּפֶן וַתֵּלֶךְ
לְאַרְצָהּ הִיא וַעֲבָדֶיהָ׃
[יד] וַיְהִי מִשְׁקַל הַזָּהָב אֲשֶׁר־בָּא לִשְׁלֹמֹה
בְּשָׁנָה אַחַת שֵׁשׁ מֵאוֹת שִׁשִּׁים וָשֵׁשׁ
כִּכַּר זָהָב׃ לְבַד מֵאַנְשֵׁי הָתָרִים
וּמִסְחַר הָרֹכְלִים וְכָל־מַלְכֵי הָעֶרֶב
וּפַחוֹת הָאָרֶץ׃

(ט) והנה לאמרה יהי ה' מלקיך ברוך אשר חפץ בך וגו', לומר כמו שאמר תירס, שהמלכתו על ישראל היה בחמלת ה' עליהם, ולפיהם היה החפץ לה למלוך בלבד, ויהיה שעור הכתוב יהי ה' מלקיך ברוך אשר חפץ בך בהחבת ה' את ישראל לעולם על כפל ישראל, לפי שהיותך מלך תעשה משפט וצדקה בפי
(י) חכמתך: וספר הכתוב שבתה המלכה מנחה למלך זהב מלה
(יא) ועצים כסף זהב ובשמים הרבה ואבן יקרה: והנה זכר לקר זה וגם לפי תירס הביא מאופיר עצי אלמוגים וגו', לא לספר ענין האלמוגים, כי אם לפי שזכר למעלה שרשתה מלכת שבא העלייה לפני היה עולה בה המלך מביתו לבית השקי, רצה כותב הספר להודיע מה היתה מעלת העלייה היתה שנרשמה כל כך, ולזה לאמר שהביאו תירס שהביאו הזהב מאופיר הביאו גם כן עצי אלמוגים הרבה, והם לדעת המפרשים העצים הכולדים בים הנקראים קורלאלים, וחכמי הכוללי' קורו שהם עצי שקורקים ליבו קלוני', שהם ליקריים וערכם גדול, והוא כאלו בתרגום כוג לאצר שם
(יב) קודש, ועשה המלך מהם מסעד לבית ה' ולבית המלך, והמסעד הנזכר כאן היה העלייה לאצר וכר למעלה, וכן נקרא בדברי הימים שם * מסלה, כי עשה שלמה לעלות מביתו ל בית ה' מסלה לאחד ומעקה מפה ומעק' מפה מצדי עבורתו להסעד בהם העולה, והיה המסעד ההוא עצוי מעצי אלמוגים, וכן שאר העליות לאצר בבית הסם ובבית המלך עשתה המלך מעצי אלמוגים, כי לא היו בהם מעלות, והיו מעלות לעבור בהם בבויות לאלפיות מהאלמוגים, ולהיות הדבר [טו] הזה גדול ומופלא בערך אחד בעיני המלכה, ולכן הזכר בכאן. והודיע עם זה שגם עשה כנורות ובכלי' מהאלמוגים למשוררים, והיה הדבר המתמיה המלך אלמוגים כל כך גדולים לעשות מהם הבניינים והכלים האלה. הנה אם כן מה שנזכר כאן מהאלמוגים לא מתיחס לספור מלכת שבא, ולכן חזר הספור לעניינו, ואמר והמלך שלמה נתן למלכת שבא את כל חפצה אצר שאלה מלבד אצר נתן לה כיד המלך וגו', ירצה שלמה נתן למלכת שבא רצונה מבקה ונכסים ולבדים בבבדים כיד המלך, והיה זה בנגד המבקה אצר היא כתבה לו, ולזה אמר בדברי הימים מלבד מה שהביאה אל המלך, כל מלבד אצר נתן לה אלף המבקה אצר הביאה אל המלך, ומלבד זה היה שאלה דברים אחרים שרצתה בארץ ישראל שלא היו בארצה וכתבם המלך אליה. הנה התבארו הפסוקים וקצורם וערכם, והותרה השאלה הקשית:

(יג) ולכן חזר הספור לעניניה, ואמר והמלך שלמה נתן למלכת שבא את כל חפצה אצר שאלה מלבד אצר נתן לה כיד המלך וגו', ירצה שלמה נתן למלכת שבא רצונה מבקה ונכסים ולבדים בבבדים כיד המלך, והיה זה בנגד המבקה אצר היא כתבה לו, ולזה אמר בדברי הימים מלבד מה שהביאה אל המלך, כל מלבד אצר נתן לה אלף המבקה אצר הביאה אל המלך, ומלבד זה היה שאלה דברים אחרים שרצתה בארץ ישראל שלא היו בארצה וכתבם המלך אליה. הנה התבארו הפסוקים וקצורם וערכם, והותרה השאלה הקשית:

(יד) ויהי משקל הזהב וגומ'. לחקרי שפר הכתוב רצונה גדולת שלמה בבניינים אצר עשה, ולחקרי כן בקרבנות אצר העלה בית ה', ורצה לזכור עשרו ומעמו מאין היה לו, לחקרי שלא העלה עם מיצרקל, וזכר שהיה בא מלופיר אליו נאלמוגים לעשות מהם מסלות לבית ה' ולבית המלך, ולנגנים, ולא נמצא כן בשום מקום, ונמשך מפני ענין האלמוגים לזכר מספור בניית מלכת שבא, לפי שהיה סבתה האניות אצר שלח עבדיו לאופיר, לכן לחקרי הדברים בספור זה הזכיר שהביאו מאופיר עצי אלמוגים, ומפני זה בא זה הספור לחקרי זכרו שמלכת שבא מזרח והלכה לחרמה. (טו) וספר שמלבד הזהב אצר הביאו אליו האניות בא זהב לחקר גם כן מלבעדי התרים ומחחר הרוכלים וכל מלכי הערב ופחות הארץ, והנה לבעדי התרים הם קומה לחת ונקרקים תרחרים, והם מוכים לחרן יצרקל מכל הנפון. ואולי הם המוחרים שתרים בחרמות הלבר שיחבר עליהם ויוליכום שמה, ויקחו מהם מה שיתרצה בנפשם ויחבר בנפשם לחקר. ואחזוב שהמלך שלמה היה לוקח מכס מהסוחרים, לא מהעוסקים במלאכותיו כמו שחשבו המפרשי', כי אם מהעוסקים בחניות בלבד שמכל הלברי המביאי' משם היו פוערים לבר ידוע למלך, כמו שהוא גם היום המנהג בכל מלכי קדוש שהסוחרים הם קומה לחת ונקרקים תרחרים, והם מוכים לחרן יצרקל מכל הנפון. ואולי הם המוחרים שתרים בחרמות הלבר שיחבר עליהם ויוליכום שמה, ויקחו מהם מה שיתרצה בנפשם ויחבר בנפשם לחקר. ואחזוב שהמלך שלמה היה לוקח מכס מהסוחרים, לא מהעוסקים בחניות בלבד שמכל הלברי המביאי' משם היו פוערים לבר ידוע למלך, כמו שהוא גם היום המנהג בכל מלכי קדוש שהסוחרים הם קומה לחת ונקרקים תרחרים, והם מוכים לחרן יצרקל מכל הנפון. ואולי הם המוחרים שתרים בחרמות הלבר שיחבר עליהם ויוליכום שמה, ויקחו מהם מה שיתרצה בנפשם ויחבר בנפשם לחקר. ואחזוב שהמלך שלמה היה לוקח מכס מהסוחרים, לא מהעוסקים בחניות בלבד שמכל הלברי המביאי' משם היו פוערים לבר ידוע למלך, כמו שהוא גם היום המנהג בכל מלכי קדוש שהסוחרים הם קומה לחת ונקרקים תרחרים, והם מוכים לחרן יצרקל מכל הנפון. ואולי הם המוחרים שתרים בחרמות הלבר שיחבר עליהם ויוליכום שמה, ויקחו מהם מה שיתרצה בנפשם ויחבר בנפשם לחקר. ואחזוב שהמלך שלמה היה לוקח מכס מהסוחרים, לא מהעוסקים בחניות בלבד שמכל הלברי המביאי' משם היו פוערים לבר ידוע למלך, כמו שהוא גם היום המנהג בכל מלכי קדוש

שהם המוכרים הגדולים המוכרים בגדי שם ומני ושאר המכורות, והרוכלים שהם העוסקים בבשמים, שכל אלה היו נתים בחניותיו, והיו מפני זה פוערים לו לבר רב בכל שנה, והיה זה בעד שכרות החניות ורשות המלך ללכת בהם. והבכון לחלי שאמרו בכתן ומכחר הרוכלים, לחן פירושו המוכרים, כי אם מכורות הרוכלים שהיו מביחים לותו עם הזהב מלופיר למלך, וכן הוא עוד היום שמחותו מקום שמביחים הזהב מביחים הבשמים, והם גם כן היו למלך. וגם היה לו העושר מלבר לחר, והוא שכל מלכי הערב וגדולי הארץ, רוצה לומר מלכי הגוים וגדוליהם היו מביחי' לו מנחה ודורון, כמו שאמר בדברי הימים * וכל מלכי הערב ופחות לה ב' ט' ג' הארץ מביחים זהב וכסף לשלמה. הנה אם כן גלו בזה שכל עושר שלמ' לאצר כנס וחסף לא היה מעבדיו, כי לא היה לוקח מהם לבר ממשפטי המלוכ', לבל היה בא לחיו מחון מלכותו מלרכות הגוים והיה מוליך לותו בלרצו, וזו היה לו הגדולה והגבורה והתפלרת שהיה קונה מחון לרצו ומוליך בלרצו:

והנה

[יו] וַיַּעַשׂ הַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה מָאתַיִם צִנָּה זָהָב
שָׁחוּט שֵׁשׁ־מֵאוֹת זָהָב יַעֲלֶה עַל־הַצִּנָּה
[יז] הָאֶחָת׃ וּשְׁלֹשׁ־מֵאוֹת מָגִנִּים זָהָב
שָׁחוּט שְׁלֹשֶׁת מָנִים זָהָב יַעֲלֶה עַל־
הַמָּגֵן הָאֶחָת וַיִּתְּנֵם הַמֶּלֶךְ בֵּית יַעַר
[יח] הַלְּבָנוֹן׃ וַיַּעַשׂ הַמֶּלֶךְ כִּסֵּא־שֵׁן גָּדוֹל
וַיְצַפֵּהוּ זָהָב מוּפָז׃
[יט] שֵׁשׁ מַעֲלוֹת לַכִּסֵּא וְרֹאשׁ עָגוֹל לַכִּסֵּא
מֵאַחֲרָיו וְיָדֹת מִזֶּה וּמִזֶּה אֶל־מְקוֹם
הַשָּׁבֶת וּשְׁנַיִם אֲרָיוֹת עֹמְדִים אֵצֶל
[כ] הַיָּדוֹת׃ וּשְׁנֵים עָשָׂר אֲרָיִים עֹמְדִים
שָׁם עַל־שֵׁשׁ הַמַּעֲלוֹת מִזֶּה וּמִזֶּה לֹא־
נַעֲשָׂה כֵן לְכָל־מַמְלָכוֹת׃
[כא] וְכֹל כְּלֵי מַשְׁקֵה הַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה זָהָב
וְכֹל כְּלֵי בֵּית־יַעַר הַלְּבָנוֹן זָהָב סָגוּר
אֵין כֶּסֶף לֹא נֶחְשָׁב בִּימֵי שְׁלֹמֹה
[כב] לִמְאוּמָה׃ כִּי אֲנִי תַרְשִׁישׁ הַמֶּלֶךְ
בַּיָּם עִם אֲנִי חִירָם אַחַת לְשָׁלֹשׁ
שָׁנִים תָּבוֹא׃ אֲנִי תַרְשִׁישׁ נֹשְׂאֵת זָהָב
וָכֶסֶף שֶׁנְהַבִּים וְקֹפִים וְתֻכִּיִּים׃

(יו) והנה גבר וגדל עשרו כל כך שעשה מאתים צנה זהב שחוט ושלש מאות מגינים זהב, ולא נראה בעולם דבר כזה, כי הכלים האלה מדרכם שיעשו מברזל, והוא לעשרו עשה אותם זהב. והצנה הוא המגן, כמו שכתבו המפרשים, ולפי שהוא מכס' את האדם ועוטר אותו מכל צד אמר * כצנה רצון תעטרנו, והצנה הוא גדול מהמגן, שהוא הכלי שמוליכי' אותו בידיהם להשגב בם מהאויב בעת שילחמו. וספר הכתוב שהיו על הצנה שש מאות זהב, ר"ל שש מאות שקלים זהב, ועל המגינים היו שלשה מנים בכל אחד מהם, וכתבו החכמים שהיה המנה ליט' אחת, שהוא מאה דינרי זהב, ולכן אמר כאן שלש מנים, ובדברי הימים שלש מאות זהב, כי היה כל מנה מאה זהב. ופירוש שחוט, נמשך, כמו * חץ שחוט לשונם, שהיה זהב טוב נמשך כשעוה: ועוד זכר שעשה המלך בעשרו כסא המיוחד לשפוט עליו את העם, ושהי' משן, והוא שן הפיל הנקרא אמארפיל בלעז, ושצפהו זהב מופז, ר"ל נקי מסיגיו, ושהיו ששה מעלות לכסא וראש עגול שהיה מכסה מלמעלה, ואותו ראש היה אחוז מאחרי הכסא, והיו גם כן שתי ידות מפה ומפה לכסא, כמו זרועות להסמך בהם בידים בעת הישיבה, והיו שני אריות בשתי הידות, ועוד היו בכל מעלה משני צדדיה שני אריו', באופן שהיו שני אריו' מלמעל' ושני' עשר אריות בכל המעלו'. ואין ספק שלא עשה הכסא הזה בדרך הזדמן, כי אם להעיר ולרמוז על דברים מדעיים. והנראה אלי בענין הוא, שהכסא הזה היה מורה על מלכותו, והיה ראשו עגול להעיר על השמים, כאלו אמר שמן השמים המליכוהו, והיו לו שתי ידות, לרמוז שהמשפט יהיה על פי התורה, אם התורה שבכתב ואם התורה שבעל פה, והיו שם אריות, להגיד שנביאי ישראל וחכמיה מפרשי התורה מאריות גברו בחכמתה, והיו לכסא שש מעלות ושני אריות בכל מעלה, להעיר על שנים עשר השבטים שבטי יה. וכמו שהיו באפוד [שמות י"ב שבטי יה חקוקים על האבנים] בשש שורות, ושני שבטים בכל שורה, כך היה כאן שש מעלות ושני אריות בכל מעלה, ושנים עשר אריות במעלות כלם. ובמדרש אחשורוש זכרו חז"ל דברים מתמיהים מעושר הכסא הזה ומענין האריות שהיו בו, וזכרו פלאות נעשו עליו ואין צורך לזכרם הנה: וספר עוד שעשה שלמה כל כלי משקהו זהב, וכל הכלים הצריכים לשמוש בית יער הלבנון היו גם כן זהב, לפי שעם היות ממנהג המלכות להשקות בכלי כסף, הנה לא היה הכסף נחשב בימי שלמה למאומה, ולכן עשה אותם הכלים כלם זהב. ולפי שכבר יוכל השואל לשאול ועם היות לשלמה ממון רב למה היה מבזבז אותו, והנה יחסר בהכרח ויבא לידי עניות? הנה מפני זה אמר הכתוב עוד כי אני תרשיש למלך בים עם אני חירם, ר"ל שביאת הזהב היתה תמידית ובלתי מפסקת, ולזה עם כל רוב הוצאתו לא היה אפשר שיבא לחסרון כים. ואמרו כי אני תרשיש למלך בים עם אני חירם אחת לשלש שנים תבא אני תרשיש נושאת זהב וכסף, כבר ראית מה שכתבו בו המפרשים שאני המלך ההולך לתרשיש בחברת אני חירם היתה באה לשלש שנים לרוב הדרך ואותה היתה מביאה זהב וכסף, והקושי בפסוקים האלה לדעתם מבואר, אם אמרו פעם שנית אני תרשיש נושאות וגו', והנה באני תרשיש היה מדבר, והיה די שיאמר כי אני תרשיש למלך בים עם אניות חירם אחת לשלש שנים תבאנה נושאת זהב וכסף, ומה ראה לשנות אני תרשיש? ויקשה עוד אמרו אניות תרשיש, ולמעלה קרא' הארץ ההיא אופיר ובכאן קראה תרשיש, ואם באמרו זהב וכסף וידוע שבארצות אשר יצקו הזהב לא ימצא הכסף, כי הוא יתילד בארצות הקרות כמו אלימנייא, והזהב בארצות הכושיים החמות, ואם הכפל והיתור אשר בפסוקים בענין האניו', כי כבר נזכר למעלה שני פעמים שהלכו אניות שלמה עם אניות חירם ומה צורך לזכרו כאן עוד? והנרא' לי בזה הוא, שהאניות אשר זכר למעלה שהיו שולחים שלמה וחירם אופירה, אינם האניות שזכר כאן שהיו הולכות לתרשיש, כי הנה אופיר הוא בסוף ארץ כוש למזרח בחלק הישוב המזרחי הנקרא אשייא, קרוב לארץ שבא על הים הסובב כל הארץ הנקרא אוקינוס מצד דרומי מזרחי, ותרשיש הוא בחלק הישוב הדרומי הנקרא אפריקא, ותרשיש היא המדינ' הנקראת מקדם קארטאגו, והיום קוראים אותה טוניש, והיא על הים ההולך באמצע הארץ הנקרא מארי מידיו טירינו, וקראו התורה הים הגדול שהוא ים אחר, ובינה' מרחק עצום ודרכיה' שונים. ונראה ששלמה וחירם עשו שותפות וחברה להתעסק בסחורות הימים, וחירם היה שולח מצור מדינת ממשלתו שהיא יושבת על הים הגדול העובר באמצע הארץ אניותיו לתרשיש, והיה שולח עמהם שלמה אניות גם כן בחברתו, ולהיות עסק תרשיש מיוחד לצור, אמר יחזקאל הנביא בקינת צור ומפלתה * אניות תרשיש שרותיך וגו', ואמר יחזקאל כ"ז כ"ה * תרשיש סוחרותך מרוב כל הון בכסף וגו', ולא תמצא שם שם י"ב שיזכור שם דבר מאופירה, לפי שאין מצור לשם דרך אניה בלב ים, ושלמה מפני שלכד עציון גבר אשר על שפת ים סוף לארץ אדום, והוא ים אחר נכנס בים אוקינוס לצד דרומי מזרחי, היה שולח משם אניות לאופירה, כי משם באותו הים היה דרך ישר לאופיר, והיו הולכות אניות חירם בחברה עם אניות שלמה אופירה ומביאים משם זהב ובשמים, והיה אם כן חברתם בשתי הדרכים, אם לא שדרך תרשיש נעשה על ידי חירם מצור להאותות הדרך משם, ודרך אופיר נעשה על ידי שלמה מעציון גבר שהיה שלו, להיותו בחוף ים סוף ובדרך הנאות ללכת אופירה, אמנם להיות אנשי חירם (כמו שזכר הכתוב *) אנשי בסי' הקודם אניות מקדם יודעי הים מה שלא היו אנשי שלמה, כי פסו' כ"ז הוא לכד עציון גבר עתה מקרוב, ואנשיו לא היו עדיין מלומדים במלאכת המלחות, מפני זה היו הולכים משם גם

2011 Ministerio de Cultura

[כג] וַיִּגְדַּל֙ הַמֶּ֣לֶךְ שְׁלֹמֹ֔ה מִכֹּ֖ל מַלְכֵ֣י הָאָ֑רֶץ לְעֹ֥שֶׁר וְלַחָכְמָֽה׃

[כד] וְכָל־הָאָ֗רֶץ מְבַקְּשִׁים֙ אֶת־פְּנֵ֣י שְׁלֹמֹ֔ה לִשְׁמֹ֖עַ אֶת־חָכְמָתֹ֑ו אֲשֶׁ֥ר־נָתַ֖ן אֱלֹהִ֥ים בְּלִבֹּֽו׃

[כה] וְהֵ֣מָּה מְבִיאִ֗ים אִ֚ישׁ־מִנְחָתֹ֔ו כְּלֵי־כֶ֖סֶף וּכְלֵי־זָהָ֑ב וּשְׂלָמֹ֗ות נֶ֚שֶׁק וּבְשָׂמִ֔ים סוּסִ֖ים וּפְרָדִ֑ים דְּבַר־שָׁנָ֖ה בְּשָׁנָֽה׃

[כו] וַיֶּאֱסֹ֣ף שְׁלֹמֹ֗ה רֶ֚כֶב וּפָרָשִׁ֔ים וַיְהִי־לֹ֥ו אֶ֙לֶף֙ וְאַרְבַּ֣ע מֵא֔וֹת רֶ֖כֶב וּשְׁנֵ֣ים עָשָׂ֑ר אֶ֣לֶף פָּרָשִׁ֔ים וַיַּנִּחֵ֖ם בְּעָרֵ֣י הָרֶ֑כֶב וְעִ֖ם הַמֶּ֥לֶךְ בִּירוּשָׁלִָֽם׃

[כז] וַיִּתֵּ֤ן הַמֶּ֙לֶךְ֙ אֶת־הַכֶּ֣סֶף בִּירוּשָׁלַ֔ם כָּאֲבָנִ֖ים וְאֶת־הָאֲרָזִ֣ים נָתַ֑ן כַּשִּׁקְמִ֥ים אֲשֶׁר־בַּשְּׁפֵלָ֖ה לָרֹֽב׃

[כג] ויגדל המלך שלמה מכל מלכי הארץ לעושר ולחכמה׃ לפי שהיה עושר וחכמה מצויין בו׃ (כג)

[כד] וכל הארץ מבקשים את פני שלמה לשמוע את חכמתו אשר נתן אלהים בלבו׃ לפי שהיה מלך גדול ועשיר ולא היה צריך לשום אדם׃ (כד)

[כה] והמה מביאים איש מנחתו כלי כסף וכלי זהב ושלמות ונשק ובשמים סוסים ופרדים דבר שנה בשנה׃ והמה זכר לדבר שהיו מביאים לו מתנות כל ימיו׃ ונשק הוא כלי זיין ובשמים פרדים ומוסים בכל שנה ושנה׃ ואחר שזכר הכתוב מעלת שלמה בחכמה ובעושר׃ זכר גם כן מעלת גבורתו׃ בלחמו ויכלוף שלמ׳ (כה)

[כו] ויאסף שלמה רכב ופרשים׃ ויהי לו אלף וארבע מאות רכב ושנים עשר אלף פרשים׃ ובכרוני הימים אמר * ארבעת אלפי אריות סוסים לו׳ ט׳ כה ומרכבות׃ ושמה שעבר אמר * ארבעים אלף אורות סוסים לו׳ ד׳ כה למרכבו׃ וכבר כתבתי קודם לזה בפרשה הזכית׃ שיין דף ל״ג ע״ב גוה כתיר׳׃ לפי שמה שעבר לא אמר הכתוב שהיו לשלמה ארבעים אלף אורות סוסים׃ כי אם שהיו לו ארבעים אלף סוסים בתורות׃ כלו׳ בקטרים ומעודכים׃ ולכן אמר שהיו בתורות׃ לל בקנוסים׃ ובכרוני הימים אמר שהתורות היו ארבעת אלפים׃ לפי שהיו עשרה סוסים בכל תורה והם הארבעים אלף הנזכרים׃ ואחם מה שאמ׳ כאן שהיו לו אלף וארבע מאות רכב׃ הוא להגיד כי מאותם ארבעים אלף סוסים שהיו לו עשה מהם אלף וארבע מאות רכב׃ שהיו ארבעה סוסים בכל רכב׃ ועליהם מושב הלוחמים ושאר הסוסים לא היו נרכב בכל רכב׃ אלא היו בפני עצמם לרכוב בהם׃ ולפי שהיה אלף וארבע מאות רכב היותר מובחרים מכלם׃ יתפס לעצמו עם הפרשי׳ לשאר שם זכר שהיו תמיד עמו׃ ואחרו ויכיחס בערי הרכב ובירושלם׃ כבר פירשתי גם כן שהפסוק מתחלק׃ ושפירושו ויכיחס׃ לם הרכב שזכר בערי הרכב׃ לל בערי המיוחדי׳ לשבת שם הרכב׃ ועם הפרשי׳ שזכר בירושלם׃ כי תמיד היו עם שלמה ולא כפרדו ממנו׃ וכבר כתבתי במה שקדם כמה היה מהגדולה והנכור׳ בזה כי בהיו׳ המלך בהשקט שם ובשלום היה דבר מתמיהה שיהיו עמו י״ב אלף פרשים וכל כך מהסוסים והרכב׃ והנה כוכרו הפסוקים הללה בכאן לתרי שזכר זה בתחלת ספור שלמה׃ להגיד גבורת שלמה ועשרו וחכמתו׃ וכבר זכרתי גם כן שחכמת שלמה היה להתמיד שם עמו כל הפרשי׳ והסוסים הללה׃ לפי שבעבור זה היו ירקים מפניו כל מלכי הארץ וזה היה סבת שלותו׃ ולפי שהאדר יאב המלך ואין רב במקום אחד יתעשרו לכאי המקום׃ כי ימכרו מזונותיהם לאנשי המלך׃ לזה הגיד הכתוב שלהיות המלך יושב תמיד בירושלם והיו עמו י״ב אלף פרשי׳ בתמידות והיו העמים כלם באים לשמוע חכמתו׃ היה זה סבה שבתעשר׳ ירושלם

[כג] ויגדל המלך שלמה עם עבדיו׃ ועל מהלך לופירה הנזכר לאמר למעלה וחכי עזה המלך שלמה בעליון נבר וגו׳׃ ואמר גם כן עם לכי קירם לאבר נעל זהב מלופיר׃ ועל המהלך הלאר שהיה מלוי לתרשים לאמר הכתוב כאן כי לכי תרשים למלך בים עם לכי קירם לאת לשלש שנים תבוא׃ כי הנה לאמר עם לכי קירם׃ בעבור שהיו הולכים מלוי וקירם היה העקר בלותו הדרך׃ כמו שהיה שלמה העקר בדרך לופירה׃ ואמר בלכיות תרשים לאת לשלש שנים תבא׃ לל מפני לורך הדרך כי לם בעבור שהיו מתעכבים לשם בעשו׳ הסחורה שנה לאת תמימה׃ והיו לם כן הולכים בלנה השנה האת ויוצבים שנה שנה לאת תמימה בעבור הסחורה עם לכזי המדברות׃ ובתחלת השנה השלישית יצאו׃ ואמר עם לכי תרשים בושאת זהב וגו׳׃ להגיד שעם היות שהלכיות לסופירה לא היו מביאות כי לם זהב וכשמים׃ הנה הלכיות תרשים היו בושאות מלבד הזהב דכרים לאריס והם הכסף והנהבים וקופים ותוכיים׃ ופירשו המפרשים שהנהבים הם שיני הפיל הנקראים בלעז לאמרפיל׃ וקופים הם הבעלי חיים הקטנים הדומים בנורותיהם לבני אדם׃ ויקראו בלעז מוֹל קוף׃ והתוכיים הם העופות היפות בגוליהם והמראים לאר להם הנקראים בלעז פוונ״ש׃ ומפרשי הנוכרי׳ לאמרו שהנהבים הם הפניכים הנקראים בלעז פירלאנ׳׃ ובערב לנומר׃ וקופים הם העכים הדומים הנולדים בתוך היש ולומאי׳ שם הנקרא׳ בלעז קורקלנ״ש׃ ותוכיים הם כעף לאד ירוק כפירוי מעט הנקרא בערבי לנמעכר׃ ולאמם מה שלאמר ביהושפט * שעשה לכיות תרשים ללכת לופירה ולא הלך כי נשברו הלכיות בעליון נבר׃ לין הכוונ׳ שהיו הלכיות ללכת תרשים׃ כי הכתוב לאמר ללכת לופירה׃ לבל קרלם לכיות תרשים מפני תבכיתם שהיו בעזות כמו הלכיות הבעזות בתרשים׃ ובל הלכיות הבעזות בלותו התבכית בלזה מקום היו בקרלות יעש׳ ס׳ ט׳ לכיות תרשים׃ כמלאר הנביא * ולכיות תרשים תרלשונ׳ וגו׳׃ ולאמם מה שלאמר בדברי הימים ביהושפט עם לחזיה מלך יזרעל * ויבברהו עמו לעזות לכיות ללכת תרשים ויעזו לכיות בעליון נבר׃ ולאמר וישברו הלכיות ולא עלרו ללכת לתרשים׃ הוא לזה על מלד׃ כי הנה עליון נבר העיד הכתוב שהיה על שפת ים סוף׃ ותרשים היה בים הגדול העובר בלמלע הארץ׃ שהוא בלי ספק בים הגדול העובר בלמלע הארץ היה דרך יזרעל תרשים׃ ולא היה לם כן לפשר שמעליון נבר יבאו לשם׃ כי הנה אין לים סוף מוצל אל בים העובר בלמלע הארץ׃ ואולי שעה עזרל בשה שלמלן בתוב שעשה יהושפט לכיות תרשים׃ בחשבו שהיו הלכיות ההם ללכת תרשים ולישו כן׃ כי לם היו ללכת לופירה ועל תבכיתם לאמר לכיות תרשים׃ והוא לם כן טעות ביד עורל הספר׃ ולם כן נאמר׃ שהלכיות לשר זכר בדברי הימי׳ הם לכיות לחרות׃ ויהושפט עשה לכיות ללכת לופירה כמו שנזכר כאן׃ ולכיות לחרות ללכת תרשים כמו שנזכר בדברי הימים׃ מה שהוא בלתי מתיצב לכלי׃ רלוי שלאמר בהתר הספק הזה׃ שעם היות שבין שני הימים הללה ים מרחק גדול מהארץ׃ בלופן שלא יוכל הקדם לעבור מים לים כי לם כיבשה׃ הנה לבהר כילום יש שני זרועות׃ לחד ההולך לים סוף׃ והשני עובר במצרים לקליבפדריקה

[כו] * ועשה לכיות תרשים ללכת לופירה ולא הלך כי נשברו הלכיות בעליון נבר׃ לין הכוונ׳ שהיו הלכיות ללכת תרשים׃ כי הכתוב לאמר ללכת לופירה׃ לבל קרלם לכיות תרשים׃ מפני תבכיתם שהיו בעזות כמו הלכיות הבעזות בתרשים׃ ובל הלכיות הבעזות בלותו התבכית בלזה מקום היו בקרלות יעש׳ ס׳ ט׳ לכיות תרשים׃ כמלאר הנביא * ולכיות תרשים תרלשונ׳ וגו׳׃ ולאמם מה שלאמר בדברי הימים ביהושפט עם לחזיה מלך יזרעל * ויבברהו עמו לעזות לכיות ללכת תרשים ויעזו לכיות בעליון נבר׃ ולאמר וישברו הלכיות ולא עלרו ללכת לתרשים׃ הוא לזה על מלד׃ כי הנה עליון נבר העיד הכתוב שהיה על שפת ים סוף׃ ותרשים היה בים הגדול העובר בלמלע הארץ׃ שהוא בלי ספק בים הגדול העובר בלמלע הארץ היה דרך יזרעל תרשים׃ ולא היה לם כן לפשר שמעליון נבר יבאו לשם׃ כי הנה אין לים סוף מוצל אל בים העובר בלמלע הארץ׃ ואולי שעה עזרל בשה שלמלן בתוב שעשה יהושפט לכיות תרשים׃ בחשבו שהיו הלכיות ההם ללכת תרשים ולישו כן׃ כי לם היו ללכת לופירה ועל תבכיתם לאמר לכיות תרשים׃ והוא לם כן טעות ביד עורל הספר׃ ולם כן נאמר׃ שהלכיות לשר זכר בדברי הימי׳ הם לכיות לחרות׃ ויהושפט עשה לכיות ללכת לופירה כמו שנזכר כאן׃ ולכיות לחרות ללכת תרשים כמו שנזכר בדברי הימים׃ מה שהוא בלתי מתיצב לכלי׃ רלוי שלאמר בהתר הספק הזה׃ שעם היות שבין שני הימים הללה ים מרחק גדול מהארץ׃ בלופן שלא יוכל הקדם לעבור מים לים כי לם כיבשה׃ הנה לבהר כילום יש שני זרועות׃ לחד ההולך לים סוף׃ והשני עובר במצרים לקליבפדריקה

2011 Ministerio de Cultura

(כו) ירושלם הרבה, וזהו לאמרו לקמן זה ויתן המלך הכסף בירושל' כאבנים · ולאמרו והקרזים כשקמים, לל שהיה כל לדם גם כן בוכה ביתו קרזים, ולכן נתרבו הקרזים מאד, שאפלת עשרם היו כלם עושים בתיהם יקרות, כי למדו מבניני שלמה ועשו בעריכם במעזיו: ולאמרו עוד ומוכא הסוסים (כח) וגו', ותעלה ותלך מרכבה ממצרים וגו', רלינו המפרשים הולכים בפירושם בדרכים שוכים, כי מהם לאמרו שרלשוכה לאמר הכתוב שמוכא הסוסים לאשר לשלמה היה ממצרים, לל שמשם היה מוליך לותם לרלוכו, וגם כן היו מביאים אליו משם מקוה, שהוא מעבין קנון, ולאמר על דרך * לת תקות יהושע כ' י"ף חוט השני, והוא בגדי השש ומוצ הפשתן אשר במצרים שהוא יקוקל כ"ז ז' משובח מאד, כמו שלאמר * שש ברקמה במצרים, והיו לובשים לותו המלכים, ולכללו לאמר שאני לדברי ללו, לל הסוסים והמקוה ההיל היו בלים לשלמה ממצרים, כי סוחריו היו מוליכים אם דברים מירושלם וקוני' מהם הסוסים והפשתן והשש · ולבר כאשר מפרשים בפירוש הפסוקים הללה בלופן לאשר, ולאמרו כי פרשה נתן לשלמה מוכא הסוסים לאשר בלרלו וגם כן מוכא הפשתן, לל שלא יוליאו לותם לדם כי אם ברשותו, כי היה המהג במצרים שלא יוליאו סוסים ולא פשתן מהמשובח כי אם ברשות המלך, והוא נתן לשלמה היכולת והרשות להוליא ושלא יוליאם לדם כי אם ברשותו, ושלמה היה מוכר הרשות, והיכולת הזה לסוחרים לשכה בשקיל טוב, ושם היו במצרים והיו לוקחים משל מוליא רכב וסוס ופשתן המכם והשקיל לאשר יבואו עליו, וזהו לאמרו ומוכא הסוסים לאשר לשלמה ממצרים, לל ומוכא הסוסים ממצרים היה לשלמה, שכל מי שהיה רולה להוליא סוס משם היה ברשותו והיה נותן דבר ידוע שלו בעד לותו רשות, וכן היה השקוה, כלומר בגדי השש והפשתן השזוכים, כלומר שהיה לשלמה גם כן הרשות והיכולת על הוללתו בענין הסוסים, וסוחרי המלך שלמה היו לוקחים משני זה השקוה, לל הרשות והיכולת על הוללתו והוללת הסוסים בשקיל ידוע בשל שכה ושכה, והשקיל מהסוסים היה שש מאות כסף בעד של מרכבה, שהם ארבעה סוסים שהיה עולה לשל סוס מאה וחמשים שקלים, והיה של כך זה בידו עד שבל מלכי החתים ומלכי ארם שהיו רולים להוליא סוסים ממצרים, בידם של סוחרי המלך שלמה היו מוליאים לותם ונותנים להם השכם והשקיל ההוא, ומזה היה מגיע תועלת רב לשלמה, לל מהסוסים והשקוה · ויקשה לפירו' הזה שזכר שקיל הסוסים ולא זכר שקיל המרכבות והפרשים לאשר היה לשלמה ממצרים, שהרי הסוסים הללה היו נקנים לאשר היה מוליכים שם דברים ידוע, ושם היו במצרים והיו לוקחים שכל מוליא רכב וסוס ופשתן השכם והשקיל לאשר יעמיו עליו, וזהו לאמרו ומוכא הסוסים לאשר לשלמה ממצרים, לל ומוכא הסוסים ממצרים היה לשלמה, שכל מי שהיה רולה להוליא סוס משם היה ברשותו והיה נותן דבר ידוע שלו בעד לותו רשות, וכן היה השקוה, כלומר בגדי השש והפשתן השזוכים, כלומר שהיה לשלמה גם כן הרשות והיכולת על הוללתו בענין הסוסים, וסוחרי המלך שלמה היו לוקחים משני זה השקוה, לל הרשות והיכולת על הוללתו והוללת הסוסים בשקיל ידוע בשל שכה ושכה, והשכם

כ' וגו' , ולמר עוד לו יהנה שלמה בחיי לעקון מואב בחר לעזר על פני ירושלם ולמולך עקון בני עמון וגו' , ולמר ויתלקף ה' בשלמה כי נטה לבבו מעם ה' וגו' , והפסוקים החלה מורים על קטלו , ויקשה עם כן למה נעו קול מפשוטיהם ? והכרחה בדבר הזה הוא , שבאו אליו מסברת יקרה ומהורלת הכתובים . עם מדרך הסברא , כי בהיות שלמה עכשו כמלאך האלקים , איך יתכן להחליון שנטה לבבו להחזקת ההבלים והשקולים לעזר היו מלמידים הלומות המבלות הנפש ? ועם הוא עה"פ נקבש מכל הלדם בידיעת החלקיות והשגת מליקותו יתי , כמו שיורו עליו דבריו הטובים והישרים , איך עם כן עוב הקמת והחמין בעוב כתעבה ? וזה מחה שיורה שהלדם כמוהו חלילה וחס שיהיה עובד ע"ז . ועוד שעם היה שנטה להחמין בע"ז ולעבדה , איך יתכן שילמין בכל החלוהות יחד בעשתרות אלקי הלידונים ובמלכום שקון העמונים ובכמוש שקון מואב ובשאר החלוהות כלם ? כי הנה הלומות היו מתחלפות בחמונתם וכל אחת מהם היתה עובדת ע"ז אחת ומבחנת אלוה זולתה , ולא היה מהם מי שילמין בכלם , כי יהיה עניכו שקון החקבילים או החפכים יחד כפי חמונתם , ואחרי אשר רחיכו שיחק לשלמה כל החלוקות הלוה , רחוי שבחמין שלא היה עניכו החמונה בהם והעבודה לכלם יחד ולא לאחד מהם . ואחנם מדרך הורחת הכתובי' , לפי שהכתו' למר בהשובה ויהי לעת זקנת שלמ' כשיו הטו את לבבו אחרי אלקים אחרים , ואם היה הכוונה במאמר הזה שהחמין בהם ועבדם , לא היה רחוי שילמר מיד ולא היה לבבו שלם עם ה' אלקיו כלבב דוד אביו , כי היאך ילמין בין הדברים שהם מחין אחד לא בשאר הם מחיבים או מסוגים מתחלפים , ואם היה שלמה עובד ע"ז ודוד אביו חס ושמר ירחק אלקים לא היה ביניהם אם כן בשלמות יהם כלל , לומר שלא היה לבבו שלם עם ה' כלבב דוד אביו , גם למרו וילך שלמה אחרי עשתרות אלקי לידונים ואחרי מלכום שקון עמוני' , אם היה הכוונה בהליכה היה שהחמין בהלהותם והשתחוה להם ועבדם , איך ילמר אחריו ולא אלך אחרי ה' כדוד אביו ? והוא המורה שחטא שלמה אבל לא בעבדו ע"ז היה חלילה , גם מה שלמר לו יהנה שלמה בחי לכמוש וגו' , אם היה הכוונה שהנה אותה בחי לעבוד בה ע"ז היה , איך למר אחריו וכן עשה לכל כשיו הנכריות מקטירות ומזבחות לאלקיהן ? יורה שבהן היה החטא והע"ז לא בשלמה , גם למרו ויתלקף ה' בשלמה כי נטה לבבו מעם ה' וגו' , אם היה קטלו שעבד ע"ז לא היה רחוי שילמר כי נטה לבבו מעם ה' הנרחה אליו וגו' , אבל היה שלמה עובד ה' בלבב דוד אביו , גם למרו וילך שלמה אחרי עשתרות אלקי לידונים ואחרי מלכום שקון עמוני' , אם היה הכוונה בהליכה היה שהחמין בהלהותם והשתחוה להם ועבדם , איך ילמר אחריו ולא אלך אחרי ה' כדוד אביו ? והוא המורה שחטא שלמה אבל לא בעבדו ע"ז היה חלילה , גם מה שלמר לו יהנה שלמה בחי לכמוש וגו' , אם היה הכוונה שבנה לותה בחי לעבוד בה ע"ז היה

(ד) ותהי כאשר הרבתה להתפלל לפני ה' ועלי שומר
את פיה: ורק חנה היא מדברת על לבה רק שפתיה
נעות וקולה לא ישמע ויחשבה עלי לשכורה: ויאמר
אליה עלי עד מתי תשתכרין הסירי את יינך מעלי:
ותען חנה ותאמר לא אדני אשה קשת רוח אנכי ויין
ושכר לא שתיתי ואשפך את נפשי לפני ה': אל תתן
את אמתך לפני בת בליעל כי מרב שיחי וכעסי דברתי
עד הנה: ויען עלי ויאמר לכי לשלום ואלהי ישראל
יתן את שלתך אשר שאלת מעמו: ותאמר תמצא
שפחתך חן בעיניך ותלך האשה לדרכה ותאכל ופניה
לא היו לה עוד כאשר היתה: וישכימו בבקר וישתחוו
לפני ה' וישובו וילכו השמה אל ביתם הרמתה ויבא
אלקנה את חנה אשתו ויזכרה ה': ויהי לתקופת
הימים ותהר חנה ותלד בן ותקרא את שמו שמואל
כי משה ה' שאלתיו: ויעל האיש אלקנה וכל ביתו
לזבח לה' את זבח הימים ואת נדרו: וחנה לא עלתה
כי אמרה לאישה עד יגמל הנער והבאתיו ונראה את
פני ה' וישב שם עד עולם: ויאמר לה אלקנה אישה
עשי הטוב בעיניך שבי עד גמלך אותו אך יקם ה'
את דברו ותשב האשה ותינק את בנה עד גמלה אותו:
ותעלהו עמה כאשר גמלתהו בפרים שלשה ואיפה
אחת קמח ונבל יין ותביאהו בית ה' שלו ויהי הנער
נער: ויזבחו את הפר ויביאו את הנער אל עלי:
ותאמר בי אדני חי נפשך אדני אני האשה הנצבת
עמך פה להתפלל אל ה': אל הנער הזה התפללתי
ויתן ה' לי את שלתי אשר שאלתי מעמו: וגם אני
השאלתיהו לה' כל הימים אשר הוא שאול לה' וישתחו
שם לה': ותתפלל חנה ותאמר עלץ לבי בה' רמה
קרני בה' רחב פי על אויבי כי שמחתי בישועתך:
אין קדוש כה' כי אין בלתיך ואין צור כאלהינו:
אל תרבו תדברו גבהה גבהה יצא עתק מפיכם כי אל
דעות ה' ולו נתכנו עללות: קשת גבורים חתים
ונכשלים אזרו חיל: שבעים בלחם נשכרו וחדלו רעבים
עד עקרה ילדה שבעה והרבת בנים אמללה: ה'
ממית ומחיה מוריד שאול ויעל: מוריש ומעשיר
משפיל אף מרומם: מקים מעפר דל מאשפת ירים
אביון להושיב עם נדיבים וכסא כבוד ינחלם כי לה'
מצקי ארץ ושת עליהם תבל: רגלי חסידיו ישמר
ורשעים ברשך ידמו כי לא בכח יגבר איש: ה'
יחתו מריבו עליו בשמים ירעם ה' ידין אפסי ארץ
ויתן עז למלכו וירם קרן משיחו: ויפלג אלקנה הרמתה
אל ביתו והנער היה משרת את פני ה' את עלי הכהן:
ובני עלי בני בליעל לא ידעו את ה': ומשפט הכהנים
את העם כל איש זבח בא ונער הכהן כבשל הבשר
ושלש השן המזלג בידו: והכה בכיור או בדוד או
בקלחת או בפרור כל אשר יעלה המזלג יקח הכהן
בה כן יעשו לכל הבאים שלו פה: גם בטרם יקטירון
את החלב ויאמר הכהן לאיש זבח תן בשר לצלות
לכהן ולא יקח ממך בשר מבשל כי אם חי: ויאמר
האיש אליו קטר יקטירון כיום החלב ועלתה נפשך
ואמר לא כי עתה תתן ואם לא לקחתי בחזקה: ותהי
חטאת הנערים גדולה מאד את פני ה' כי נאצו אנשים
את מנחת ה': ושמואל משרת את פני ה' נער חגור
אפוד בד: ומעיל קטן תעשה לו אמו והעלתה לו מימים
ימימה בעלתה את אישה לזבח את זבח הימים:
ובירך עלי את אלקנה ואת אשתו ואמר ישם ה' לך
זרע מן האשה הזאת תחת השאלה שאלת לה' והלכו
למקמו: כי פקד ה' את חנה ותהר עוד ותלד שלשה
בנים ושתי בנות ויגדל הנער שמואל עם ה': ועלי
זקן מאד ושמע את כל אשר יעשון בניו לכל ישראל
ואת אשר ישכבון את הנשים הצבאת פתח אהל מועד:
ויאמר להם למה תעשון כדברים האלה אשר אנכי
שמע את דבריכם רעים מכל העם אלה: אל בני כי
לא טובה השמעה אשר אנכי שמע עברים את עם ה':
אם יחטא איש לאיש ופללו אלהים ואם לה' יחטא
איש מי יתפלל לו ולא ישמעו לקול אביהם כי חפץ
ה' להמיתם: והנער שמואל הלך וגדל וטוב גם עם ה'
גם עם אנשים: ויבא איש אלהים אל עלי ויאמר אליו
כה אמר ה' הנגלה נגליתי אל בית אביך בהיותם
למצרים לבית פרעה: ובחרתיהו מכל שבטי ישראל
לי לכהן לעלות על מזבחי להקטיר קטרת נשא אפוד
לפני והתנתי לבית אביך את כל אשי בני ישראל:
למה תבעטו בזבחי ובמנחתי אשר צויתי מעון וכבדת
את בניך ממני להבריאכם מראשית כל מנחת ישראל
עמי: לכן נאם ה' אלהי ישראל אמר אמרתי ביתך
ובית אביך יתהלכו לפני עד עולם ועתה נאם ה' חלילה
לי כי מכבדי אכבד ובזי יקלו: הנה ימים באים וגדעתי
את זרעך ואת זרע בית אביך מהיות זקן בביתך:
וראית צר מעון בכל אשר יטיב את ישראל והיה לא
יהיה זקן בביתך כל הימים: ואיש לא אכרית לך
מעם מזבחי לכלות את עיניך ולהגיע את נפשך וכל
מרבית ביתך ימותו אנשים: וזה לך האות אשר יבא
אל שני בניך אל חפני ופינחס במות שניהם תמצאם:
והקימותי לי כהן נאמן כאשר בלבבי ובנפשי יעשה
ובניתי לו בית נאמן והתהלך לפני כל הימים: והיה
כל הנותר בביתך יבא להשתחות לו לאגורת כסף
וכככר לחם ואמר ספחני נא אל אחת הכהנות לאכל
פת לחם: ויהי הנער שמואל מתגדל והולך וטוב גם
עם ה' גם עם אנשים: ויהי איש אחד מן הרמתים
צופים מהר אפרים ושמו אלקנה בן ירחם בן אליהו
בן תחו בן צוף אפרתי: ולו שתי נשים שם האחת
חנה ושם השנית פנינה ויהי לפנינה ילדים ולחנה
אין ילדים: ועלה האיש ההוא מעירו מימים ימימה
להשתחות ולזבח לה' צבאות בשלו ושם שני בני עלי
חפני ופינחס כהנים לה': ויהי היום ויזבח אלקנה
ונתן לפנינה אשתו ולכל בניה ובנותיה מנות: ולחנה
יתן מנה אחת אפים כי אהב את חנה ויהוה סגר
רחמה: וכעסתה צרתה גם כעס בעבור הרעימה כי
סגר יהוה רחמה: וכן יעשה שנה בשנה מדי עלתה
בבית יהוה כן תכעסנה ותבך ולא תאכל: ויאמר לה
אלקנה אישה חנה למה תבכי ולמה לא תאכלי ולמה
ירע לבבך הלא אנכי טוב לך מעשרה בנים: ותקם
חנה אחרי אכלה בשלו ואחרי שתה ועלי הכהן יושב
על הכסא על מזוזת היכל יהוה: והיא מרת נפש
ותתפלל על יהוה ובכה תבכה: ותדר נדר ותאמר
יהוה צבאות אם ראה תראה בעני אמתך וזכרתני
ולא תשכח את אמתך ונתתה לאמתך זרע אנשים
ונתתיו ליהוה כל ימי חייו ומורה לא יעלה על ראשו:
והיה כי הרבתה להתפלל לפני יהוה ועלי שמר את
פיה: וחנה היא מדברת על לבה רק שפתיה נעות
וקולה לא יישמע ויחשבה עלי לשכורה: ויאמר אליה
עלי עד מתי תשתכרין הסירי את יינך מעלי: ותען
חנה ותאמר לא אדני אשה קשת רוח אנכי ויין ושכר
לא שתיתי ואשפך את נפשי לפני יהוה: אל תתן את
אמתך לפני בת בליעל כי מרב שיחי וכעסי דברתי
עד הנה: ויען עלי ויאמר לכי לשלום ואלהי ישראל
יתן את שלתך אשר שאלת מעמו: ותאמר תמצא
שפחתך חן בעיניך ותלך האשה לדרכה ותאכל ופניה
לא היו לה עוד כאשר היתה: וישכימו בבקר וישתחוו
לפני יהוה וישובו וילכו השמה אל ביתם הרמתה ויבא
אלקנה את חנה אשתו ויזכרה יהוה: ויהי לתקופת
הימים ותהר חנה ותלד בן ותקרא את שמו שמואל
כי משה יהוה שאלתיו: ויעל האיש אלקנה וכל ביתו
לזבח ליהוה את זבח הימים ואת נדרו: וחנה לא עלתה
כי אמרה לאישה עד יגמל הנער והבאתיו ונראה את
פני יהוה וישב שם עד עולם: ויאמר לה אלקנה אישה
עשי הטוב בעיניך שבי עד גמלך אותו אך יקם יהוה
את דברו ותשב האשה ותינק את בנה עד גמלה אותו:
ותעלהו עמה כאשר גמלתהו בפרים שלשה ואיפה
אחת קמח ונבל יין ותביאהו בית יהוה שלו ויהי הנער
נער: ויזבחו את הפר ויביאו את הנער אל עלי:
ותאמר בי אדני חי נפשך אדני אני האשה הנצבת
עמך פה להתפלל אל יהוה: אל הנער הזה התפללתי
ויתן יהוה לי את שלתי אשר שאלתי מעמו: וגם אני
השאלתיהו ליהוה כל הימים אשר הוא שאול ליהוה
וישתחו שם ליהוה: ותתפלל חנה ותאמר עלץ לבי
ביהוה רמה קרני ביהוה רחב פי על אויבי כי שמחתי
בישועתך: אין קדוש כיהוה כי אין בלתיך ואין צור
כאלהינו: אל תרבו תדברו גבהה גבהה יצא עתק
מפיכם כי אל דעות יהוה ולו נתכנו עללות: קשת
גבורים חתים ונכשלים אזרו חיל: שבעים בלחם
נשכרו וחדלו רעבים עד עקרה ילדה שבעה והרבת
בנים אמללה: יהוה ממית ומחיה מוריד שאול ויעל:
מוריש ומעשיר משפיל אף מרומם: מקים מעפר דל
מאשפת ירים אביון להושיב עם נדיבים וכסא כבוד
ינחלם כי ליהוה מצקי ארץ ושת עליהם תבל: רגלי
חסידיו ישמר ורשעים ברשך ידמו כי לא בכח יגבר
איש: יהוה יחתו מריבו עליו בשמים ירעם יהוה ידין
אפסי ארץ ויתן עז למלכו וירם קרן משיחו: ויפלג
אלקנה הרמתה אל ביתו והנער היה משרת את פני
יהוה את עלי הכהן: ובני עלי בני בליעל לא ידעו
את יהוה: ומשפט הכהנים את העם כל איש זבח בא
ונער הכהן כבשל הבשר ושלש השן המזלג בידו:
והכה בכיור או בדוד או בקלחת או בפרור כל אשר
יעלה המזלג יקח הכהן בה כן יעשו לכל הבאים שלו
פה: גם בטרם יקטירון את החלב ויאמר הכהן לאיש
זבח תן בשר לצלות לכהן ולא יקח ממך בשר מבשל
כי אם חי: ויאמר האיש אליו קטר יקטירון כיום
החלב ועלתה נפשך ואמר לא כי עתה תתן ואם לא
לקחתי בחזקה: ותהי חטאת הנערים גדולה מאד את
פני יהוה כי נאצו אנשים את מנחת יהוה: ושמואל
משרת את פני יהוה נער חגור אפוד בד: ומעיל קטן
תעשה לו אמו והעלתה לו מימים ימימה בעלתה את
אישה לזבח את זבח הימים: ובירך עלי את אלקנה
ואת אשתו ואמר ישם יהוה לך זרע מן האשה הזאת
תחת השאלה שאלת ליהוה והלכו למקמו: כי פקד
יהוה את חנה ותהר עוד ותלד שלשה בנים ושתי בנות
ויגדל הנער שמואל עם יהוה: ועלי זקן מאד ושמע
את כל אשר יעשון בניו לכל ישראל ואת אשר ישכבון
את הנשים הצבאת פתח אהל מועד: ויאמר להם למה
תעשון כדברים האלה אשר אנכי שמע את דבריכם
רעים מכל העם אלה: אל בני כי לא טובה השמעה
אשר אנכי שמע עברים את עם יהוה: אם יחטא איש
לאיש ופללו אלהים ואם ליהוה יחטא איש מי יתפלל
לו ולא ישמעו לקול אביהם כי חפץ יהוה להמיתם:
והנער שמואל הלך וגדל וטוב גם עם יהוה גם עם
אנשים: ויבא איש אלהים אל עלי ויאמר אליו כה
אמר יהוה הנגלה נגליתי אל בית אביך בהיותם
למצרים לבית פרעה: ובחרתיהו מכל שבטי ישראל
לי לכהן לעלות על מזבחי להקטיר קטרת נשא אפוד
לפני והתנתי לבית אביך את כל אשי בני ישראל:
למה תבעטו בזבחי ובמנחתי אשר צויתי מעון וכבדת
את בניך ממני להבריאכם מראשית כל מנחת ישראל
עמי: לכן נאם יהוה אלהי ישראל אמר אמרתי ביתך
ובית אביך יתהלכו לפני עד עולם ועתה נאם יהוה
חלילה לי כי מכבדי אכבד ובזי יקלו: הנה ימים באים
וגדעתי את זרעך ואת זרע בית אביך מהיות זקן
בביתך: וראית צר מעון בכל אשר יטיב את ישראל
והיה לא יהיה זקן בביתך כל הימים: ואיש לא אכרית
לך מעם מזבחי לכלות את עיניך ולהגיע את נפשך
וכל מרבית ביתך ימותו אנשים: וזה לך האות אשר
יבא אל שני בניך אל חפני ופינחס במות שניהם
תמצאם: והקימותי לי כהן נאמן כאשר בלבבי ובנפשי
יעשה ובניתי לו בית נאמן והתהלך לפני כל הימים:
והיה כל הנותר בביתך יבא להשתחות לו לאגורת כסף
וכככר לחם ואמר ספחני נא אל אחת הכהנות לאכל
פת לחם: ויהי הנער שמואל מתגדל והולך וטוב גם
עם יהוה גם עם אנשים: ויהי איש אחד מן הרמתים
צופים מהר אפרים ושמו אלקנה בן ירחם בן אליהו
בן תחו בן צוף אפרתי: ולו שתי נשים שם האחת
חנה ושם השנית פנינה ויהי לפנינה ילדים ולחנה
אין ילדים: ועלה האיש ההוא מעירו מימים ימימה
להשתחות ולזבח ליהוה צבאות בשלו ושם שני בני עלי
חפני ופינחס כהנים ליהוה: ויהי היום ויזבח אלקנה
ונתן לפנינה אשתו ולכל בניה ובנותיה מנות: ולחנה
יתן מנה אחת אפים כי אהב את חנה ויהוה סגר
רחמה: וכעסתה צרתה גם כעס בעבור הרעימה כי
סגר יהוה רחמה: וכן יעשה שנה בשנה מדי עלתה
בבית יהוה כן תכעסנה ותבך ולא תאכל: ויאמר לה
אלקנה אישה חנה למה תבכי ולמה לא תאכלי ולמה
ירע לבבך הלא אנכי טוב לך מעשרה בנים: ותקם
חנה אחרי אכלה בשלו ואחרי שתה ועלי הכהן יושב
על הכסא על מזוזת היכל יהוה: והיא מרת נפש
ותתפלל על יהוה ובכה תבכה: ותדר נדר ותאמר
יהוה צבאות אם ראה תראה בעני אמתך וזכרתני
ולא תשכח את אמתך ונתתה לאמתך זרע אנשים
ונתתיו ליהוה כל ימי חייו ומורה לא יעלה על ראשו:
והיה כי הרבתה להתפלל לפני יהוה ועלי שמר את
פיה: וחנה היא מדברת על לבה רק שפתיה נעות
וקולה לא

שלומו על הדבר הזה, לא היה לבער מן הארץ, כי היה זה
מועל עליו במה שהוא מלך ולא שמר את אזהר ה' לעשות
לבל עובד עז, לבן בהיות הכנועה, ותסור שמירה על ידי
לחיה הפלוני, ואמר לו יען אשר היתה זאת עמך, לא יען
אשר התעסקת במה שלא היה
ראוי לך ללמד לבניך עבודת
אלקים אחרים והנקת לעבוד
מותם נגד ירושלם, לו יען
התרפית ביום כרתה ולא תעזת
לבער היא מן הארץ וכתת
מקום לענדה, אשר בזה לא
שמרת בריתי וחקותי אשר
צויתי עליך, לכן יהיה לך
מהעונש שקרוב לקרע את
הממלכה מעליך ונתתיה
לעבדך, והתכוון בעונש הזה
כי היא מדה כנגד מדה,
ועניין זה שכבר ידעת שעובדי
עז כיוצרקל היו עובדים לשמש
לו לירח לו לנקד מהארתי,
והשם ית' רוצה שלא יעבדו כי
אם אליו לבדו, שהוא גבוה
ונשגב עליהם והם עבדיו עובדי
רצונו והוא אלקי ישראל בלבד,
ולפי שאלמה לא חיקה ביד
כיוצ וכיוצ העובדים אל
האדמות ולבל נפל השמים,
היה מהעונש שנקצ' הם עבדו
את העבד שהוא השמש וחירם
ונק' האדמתי, והסירו הממלכ'
מהקל ית' שהוא מלך מלכי
המלכים, ככה הקל ית' יקרע
הממלכה ויסירה מאלמה ויתן
לותה לעבדו. ולפי שאלמה
לא חטא כזה כעובד ע"ז
בעלמו, לכן היה שהעונש לא
בא בימיו, לפי שעם היותו
לשם כמה שלא חיקה בידי
כיוצ היה הוא כפי הלחת
בדעותיו וחכוונתיו בן דוד
שהיה תמיד עם ה' אלקיו,
ולזה לא יהיה העונש ההוא
מגיע אליו, אבל יהיה בימי
בנו רחבעם להיותו הוא עמו
עובד ע"ז כאמו העמונית:

(יג) ואמר לו עוד שלא יקרע ממנו
כל הממלכה אבל יעשה לבנו
שבט אחד למען דוד ולמען
ירושלם אשר בחר בה, לא
למען דוד, כי לפי שלא יכרת
לגמרי יושב על כסא דוד היה
מהרהוי שיעשה מזרעו מלך,
ואם מפני ירושלם, לפי
שנתקצ' להיות שם בית המקדש
והיה מהלוך שהמולך בתוכה
יהיה מזרע דוד, כדי שיהיה
כבוד להעמיד עניני הבית
הלזה בתופן שלם להיותו מעשה אבותיו. ורצוי שתדע
שעורך לא מפר בדברי הימים דבר מכל זה, לא מתוכת
שלמה את בת פרעה ולא מאשר לקח כשים רבות ולא מאשר
כשיו העו את לבבו ומהבמות אשר בנה להן לקטוריהן ולא
מהכנועה שהיתה אליו, ולא זכר גם כן שבעבור זה הוסיף
המלכות מזרעו, ולא זכר גם כן מהשטנים אשר הקים השם
לשלמה, לפי שכיון שכתבתי פעמים הייתה כוונת ספרו
להתיר פנים מיושנו:

ויקם ה' שטן וגו'. זכר (יד)
הכתוב שהכועס
את ה' ישוב, וכל עוד שלמה
היה דבק בשם יתברך קסד
ושמת מצותיו והי' עולה בכל
מעלה ושלמות רק למעלה,
אמנם כי כאשר נטה מאחרי
השם מלאותו שרדות רבות
ורעות, כי עם היות שלא
קרע השם את ממלכתו, הנה
הקים לו שטנים עומדים על
ימינו לשטנו, וגם זה היה
אליו מדה כנגד מדה, כי כל
הימים אשר בעת בית' ולא
בקשו כשיו ובני ביתו שפע
המלאעיים לא כלטרף אליהם,
והיות עם ה' בקרב עליו
ירקו ממנו, אמנם אחרי
שנשיו בקשו לעבוד המזרתים
ולשום מלאעיים ביניהם לבין
אלקיהם, היה מהעונש שקמו
מוכים לבעל להם, וכמו
שאלמה לא חיקה ביד מוכים
הקנה לא חיקה ביד מוכים.
והנה זכר שלשה מוכים שקמו
שטנים לשלמה. האחד הדד
האדומי שהיה מזרע המלך,
כ"א מזרע מלך אדום, וכאשר (ט)
היה דוד בארץ אדום לקבר
את החללים אשר הרג יואב
באדום, כי שמה אחזים יאב (יו)
עם יואב וכל ישראל עד הכרית
כל זכר באדום, ומשם בעצו
החללים שהלך דוד לקבור,
הנה בימים ההם שבעצה
המלחמ' הגדולה היית ובעצה
דוד הרחמנות ההוא לנכות
לקבור את החללים, היה (יו)
שברח הדד ואחזים אדומיים
מעבדי אביו למצרים, והיה
לו הדד נער קטן, ועברו (יח)
בארץ מדין ובפארן ולקחו גם
כן משם אחזים ויבאו מצרים,
כי רצה להוליך עמו אחזים
רבים כדי שיהיה בעיני פרעה
גר וגדול, וכן היה שפרעה
נתן לו בית ולחם לחר לו,
לא שאחר לתת לו לחם שכה
בשכה, וגם כן נתן לו ארץ
להיות מושל עליה כדרך
המלכיים: ומלא חן בעיניו (יט)
כל כך שנשא לחו' לחת פרעה
לחפה ותלד לו בן, ותחפנים לחת פרעה גדלה הבן היונק (כ)
לו בבית פרעה עם בניו, בחלו היה בן המלך: וכאשר (כא)
שמע הדד שנשכב דוד עם אבותיו ושחת יואב, עם היותו
בחברים בכבד חלק גר ושלטון בארץ וקרוב למלך בשוי עם
לחות

2011 Ministerio de Cultura

לחות לאחיו, ובכו הכולל לו מתגדל עם בני המלך, הכה היה כל כך שלחתו לישראל כי שקל רצות מפרעה ללכת אל (כב) ארצו להלקס בהם: ועם היות שאמר לו פרעה מה לתה חסר עמי ולמה תבקש ללכת, הכה בזוס לד לא רצה כי לא להלוך לארצו. וספר כאן את כל זה להודיע שמיוס שמת דוד היה הדד שוכח לשלמה והלך להלקס מישראל, ועכ"ז לא היה יכול לו כל הזמן הזה, לפי שהשם ית' לא הפסיק בידו להסע לו כל הימים לאחר הלך לקר ה וישמור משמרתו מלותיו חקותיו ותורתיו. וכבר דרשו חז"ל בפרק המוכר את הספיכה [כל יש בוחלין] למה נאמר בדוד שכיבה ויוקב מיתה? ולמדו ק"ו ע"ש דוד שהכיס בן כמותו נאמר

בן שכיבה, יוקב אלא הכיס בן כמותו נאמר בו מיתה. ומדר' שמוע ולאחיס למדו דוד שמת על פרס' לג מטתו נאמר בו שכיבה, יוקב שהרג נאמר בו מית'. ולאחרי למדו שמלת שכיבה לא תאמר כי אם למלך או לגדול הדור. ולאחס מה עשה הדד לשלמ', הכה לא נזכר במקום הזה, אבל הכתוב יספר לותו לאחרי (כג) ספור רזון, כי הכה זכר מיד שהקיס האל יתברך שטן שכי לשלמה, והוא רזון בן אליע שברח מהדדעזר מלך צובא (כד) אדוניו, וקבץ אליו אנשים ויהי שר גדודו, ודוד פעם אחת נלחם עמה' והרג לותו, וזה רזון כאשר שמע שהדד הלך לאחרו להלח' עם ישרא, קבץ לאנשים עם הוא וילך עם לאנשיו לדמשק ויאנו בה וימלכו בדמשק, לא שהתחזקו בה ומשלו בתוכה. ולפי שבימי דוד היה קרס נוצח אליו מכאה, כמו שנזכר בספר שמוע * ולשלמה נס כן, הכה רזון זה ואנשיו בנבו שקרס (כה) ימרודו בשלמה, ולזה אמר ויהי שטן לישראל כל ימי שלמה, ואין פירושו כל ימי חייו של שלמה, כי לא כל ימי שלמה הנשקרים מעת זקנתו שנשיו עבדו עז עד יום מותו. קולי לא היה יכול להשטין את ישראל כי אם בעבור הרעה אשר היה עושה הדד הלדומי הנוכ' למעלה, שהוא היה מכה פועלת בכל המלחמה, וזהו אמרו ואת הרעה אשר הדד ויקץ בישראל, כלומר שהתקברה רעת הדד שהיה עושה בישראל עם רעת רזון, בלופן שכל אחד מהם היה קץ בישראל, וקץ הוא פועל יוצא, כלומר שהיו קוצים לישראל ונכיכים בגדם. ועם עזרת הדד מלך רזון בארם, בלופן שהיו שניהם הדד ורזון לויבים לשלמה ולוחמים בישראל, אחד מהם מארץ לדום והאחר מארם, וכל זה היה בעת זקנת שלמה, כי כמו שהיו בניתו ובעירותיו לאלוהות הרבה מאותם השקוצים שהיה עובדים נשיו, ככה הקיס השם לו שטנים מתחלפים ומיניס ממיניס שונים, ולא מיאה הקב"ה בידיהם כמו שלשלמה לא מיאה בידי נשיו העז שהיו עובדות, והותרה גזה השלמה (כו) הנזית שנזכרה בתחלת הפרשה: וזכר אחרי כן שטן שלישי ישע' מ"ט י"ו והוא ירבעם בן נבט אפרתי, שלמיותו מבני עמו היה קשה כשדרין מכלם, כמו שאמר * מהרסיך ומחריביך ממך יצאו. אחד ק"ק ע"ש ואולי לאמרו בפרק קלץ זה היה שבע בן בכרי.

[לא גם הרב ניבט ולא רק בזה, אחתי' וחביו יודע על מה, כי הכה לא לאמרו חוללי בנשרק שירבעם עלמו היה שבע בן בכרי כי אם נבט אביו, ואף עליו לא הביאו בפשוטו, לא להיותו דומ' לו במעשיו כמו שהרב עלמו פירש בסמוך:]

(כג) וַיָּקֶם אֱלֹהִים לוֹ שָׂטָן אֶת־רְזוֹן בֶּן־ אֶלְיָדָע אֲשֶׁר בָּרַח מֵאֵת הֲדַדְעֶזֶר מֶלֶךְ־ (כד) צוֹבָה אֲדֹנָיו: וַיִּקַּבֵּץ עָלָיו אֲנָשִׁים וַיְהִי שַׂר־גְּדוּד בַּהֲרֹג דָּוִד אֹתָם וַיֵּלְכוּ דַּמֶּשֶׂק וַיֵּשְׁבוּ בָהּ וַיִּמְלְכוּ בְּרַמֶּשֶׂק: (כה) וַיְהִי שָׂטָן לְיִשְׂרָאֵל כָּל־ יְמֵי שְׁלֹמֹה וְאֶת־הָרָעָה אֲשֶׁר הֲדָד וַיָּקָץ בְּיִשְׂרָאֵל וַיִּמְלֹךְ עַל־אֲרָם: (כו) וְיָרָבְעָם בֶּן־נְבָט אֶפְרָתִי מִן־הַצְּרֵדָה וְשֵׁם אִמּוֹ צְרוּעָה אִשָּׁה אַלְמָנָה עֶבֶד לִשְׁלֹמֹה וַיָּרֶם יָד בַּמֶּלֶךְ: (כז) וְזֶה חִדְבַר אֲשֶׁר־הֵרִים יָד בַּמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה בָּנָה אֶת־הַמִּלּוֹא סָגַר אֶת־פֶּרֶץ עִיר (כח) דָּוִד אָבִיו: וְהָאִישׁ יָרָבְעָם גִּבּוֹר חָיִל וַיַּרְא שְׁלֹמֹה אֶת־הַנַּעַר כִּי־עֹשֶׂה מְלָאכָה הוּא וַיַּפְקֵד אֹתוֹ לְכָל־סֵבֶל בֵּית יוֹסֵף: (כט) וַיְהִי בָּעֵת הַהִיא וְיָרָבְעָם יָצָא מִירוּשָׁלִָם וַיִּמְצָא אֹתוֹ אֲחִיָּה הַשִּׁילֹנִי הַנָּבִיא בַּדֶּרֶךְ וְהוּא מִתְכַּסֶּה בְּשַׂלְמָה חֲדָשָׁה וּשְׁנֵיהֶם לְבַדָּם בַּשָּׂדֶה:

ומפר הכתוב שזה רזון לבדו שברח מהדדעזר מלך צובא, ולא אמר שהדד ברח מהדדעזר, לפי שהדד ברח מיואב שר הצבא אשר שלח דוד לשבות את ארם ולהכות בה כל זכר, כמו שנזכר בספר שמואל, ולא ברח מהדדעזר עד שמת יואב, ואז ברח הדד לארצו ומלך בה, ולזה אמר שהדד ברח מיואב ורזון ברח מהדדעזר, כי שניהם ברחו מב' מלכים שונים. ומפני שהיה רזון בן אליע שברח מהדדעזר מלך צובא, ולא היה לו שום שייכות עם הדד, לא הזכיר הכתוב שהיה לו שטן לישראל כל ימי שלמה, אלא בשביל שהיה לו שייכות עם הדד שהיה לו שטן לישראל כל ימי שלמה, כי הדד היה לו שטן לישראל כל ימי שלמה, ורזון היה לו שטן לישראל כל ימי שלמה חוץ מיום אחד שהיה בו מות שלמה, שבו מת רזון ומלך בן תחתיו, כמו שנזכר בספר שמואל

(כ) שירקה מעזיהם שיכף להניד לשלמה, לז תפס לקיה בשלה
(לא) לאחר היה מתכסה בה ויקרעה שכים עשר קרעים, ואמר
לירבעם כי מלוך ימלוך על עשרת השבטים לאחרי מות שלמ',
ולא זכר הכתוב שמזכו, לפי שאין מוזכין מלכי ישראל
(לג) ואמר שהיה זה יען אשר הניח
שלמה כשיו ובני ביתו לעבוד
ע"ז, ולכן אמר בלשון רבים
יען אשר עזבוני וישתחוו וגו',
כי לא אמר זה על שלמה כי
אם על כשיו וחבשי ביתו.
(לד) והודיעו שלא יקח כל המלכ'
ממנו כל ימי חייו, והוא על
פרקן כג ז' * כל מלאכ' עבוד' לא תעשו,
שרמזנו שם מלאכ' לא תעשו,
יאמר שלא יקח שום דבר
מהמלכה ממנו בחייו כי אם
(לה ו לו) מיד בנו, וגם ממנו לא יקח
כי אם לבד עשרה השבטים
למען יהיה נר לדוד יומב על
כסאו בירושלם ולכן יהיה בן
שלמה מולך בירושלם על
יהודה ובנימין, שהוא היה
בית דוד כלומר בן בנו. ואמר
הכתוב שיתן לבנו שבט לאחד
בהיות שכתן לו שבי השבטים
והם יהודה ובנימין, לפי שהיה
חלקם ונחלתם בירושלם יאך
והיו כשבט לאחד, גם כי לא
היתה ההודעה כי אם מה
שיתן לו משאר השבטים לא
משבטו, לא משבט יהודה
(לז, לח) שהיה שלמה ממנו: והשטיח
הנביא לירבעם שיהיה מלך
על ישראל, ואם ישמע בקול
ה' וישמור מצותיו יכין לו
כסאו ויבנה לו בית נאמן
כאשר עשה לדוד, לא שיתמיד
המלכתו על ישראל לא שיולוך
על יהודה ובנימין בשום לב,
וגם בעשרת השבטים הודיעו
שלא יתמיד המלכתו לעד,
(לט) כי הכה הצם ית יעכה בזה את
זרע דוד, והעבוי הוא שלא
המליכו על כל ישראל. ואמרו
למען זאת, לא למען זאת
האמ' לבד כאשר שלמה כה.
ומזל דרשו למען זאת על בת
פרעה, לאמרו בסדר עולם
למען שלמ' וגם זכה שכתתן
שלמה את בת פרעה, כי
בשנה הרביעית למלכו בחדש
ובימי לבא היתה עתיד לחזור
לו המלכות שלא שקלקל אבא
כמו שזכרו שמה. והודיעו
הנביא שלא יהיה העבוי הזה
כל הימים, כי עוד תשוב
המלכה כלה לזרע דוד
כשרחשבה, ומאשר רציו שלא כתקיים הייעוד הזה בכל
ימן בית רחבעם וגם לא בזמן בית שני, ידעכו בלמת כי
בהכרח יתקיים בניאת מזיאכו מהרה יגלה. והכרחה
שמאשר זה הפסוק שעלמה הפקיד את ירבעם לפי שרחה

(כ) וַיְהִי כִּשְׁמֹעַ יָרָבְעָם כִּי־שָׁב יָרָבְעָם וַיִּשְׁלַח וַיִּקְרָא אֹתוֹ
אֶל־הָעֵדָה וַיַּמְלִיכוּ אֹתוֹ עַל־כָּל־יִשְׂרָאֵל לֹא־הָיָה אַחֲרֵי בֵּית
דָּוִד כִּי אִם־שֵׁבֶט יְהוּדָה לְבַדּוֹ׃ (כא) וַיָּבֹא רְחַבְעָם יְרוּשָׁלַ͏ִם
וַיַּקְהֵל אֶת־כָּל־בֵּית יְהוּדָה וְשִׁבְטַ בִּנְיָמִן מְאָה וְעֶשְׂרִים אֶלֶף
בָּחוּר עֹשֵׂה מִלְחָמָה לְהִלָּחֵם עִם־בֵּית יִשְׂרָאֵל לְהָשִׁיב אֶת־
הַמַּמְלָכָה לִרְחַבְעָם בֶּן־שְׁלֹמֹה׃ (כב) וַיְהִי דְבַר־שְׁמַעְיָה אִישׁ
הָאֱלֹהִים לֵאמֹר׃ (כג) אֱמֹר אֶל־רְחַבְעָם בֶּן־שְׁלֹמֹה מֶלֶךְ יְהוּדָה
וְאֶל־כָּל־בֵּית יְהוּדָה וּבִנְיָמִן וְאֶל־יֶתֶר הָעָם לֵאמֹר׃ (כד) כֹּה
אָמַר יְהוָה לֹא־תַעֲלוּ וְלֹא־תִלָּחֲמוּ עִם־אֲחֵיכֶם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
שׁוּבוּ אִישׁ לְבֵיתוֹ כִּי מֵאִתִּי נִהְיָה הַדָּבָר הַזֶּה וַיִּשְׁמְעוּ אֶת־
דְּבַר יְהוָה וַיָּשׁוּבוּ לָלֶכֶת כִּדְבַר יְהוָה׃ (כה) וַיִּבֶן יָרָבְעָם
אֶת־שְׁכֶם בְּהַר אֶפְרָיִם וַיֵּשֶׁב בָּהּ וַיֵּצֵא מִשָּׁם וַיִּבֶן אֶת־פְּנוּאֵל׃
(כו) וַיֹּאמֶר יָרָבְעָם בְּלִבּוֹ עַתָּה תָּשׁוּב הַמַּמְלָכָה לְבֵית דָּוִד׃
(כז) אִם־יַעֲלֶה הָעָם הַזֶּה לַעֲשׂוֹת זְבָחִים בְּבֵית יְהוָה בִּירוּשָׁלַ͏ִם
וְשָׁב לֵב הָעָם הַזֶּה אֶל־אֲדֹנֵיהֶם אֶל־רְחַבְעָם מֶלֶךְ יְהוּדָה וְהָרְגוּנִי
וְשָׁבוּ אֶל־רְחַבְעָם מֶלֶךְ יְהוּדָה׃ (כח) וַיִּוָּעַץ הַמֶּלֶךְ וַיַּעַשׂ שְׁנֵי
עֶגְלֵי זָהָב וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם רַב לָכֶם מֵעֲלוֹת יְרוּשָׁלַ͏ִם הִנֵּה אֱלֹהֶיךָ
יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר הֶעֱלוּךָ מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם׃ (כט) וַיָּשֶׂם אֶת־אֶחָד
בְּבֵית־אֵל וְאֶת־הָאֶחָד נָתַן בְּדָן׃ (ל) וַיְהִי הַדָּבָר הַזֶּה לְחַטָּאת
וַיֵּלְכוּ הָעָם לִפְנֵי־הָאֶחָד עַד־דָּן׃ (לא) וַיַּעַשׂ בֵּית אֱלֹהִים
וַיַּעַל כֹּהֲנִים מִקְצוֹת הָעָם אֲשֶׁר לֹא־הָיוּ מִבְּנֵי לֵוִי׃ (לב) וַיַּעַשׂ
יָרָבְעָם חַג בַּחֹדֶשׁ הַשְּׁמִינִי בַּחֲמִשָּׁה עָשָׂר יוֹם בַּחֹדֶשׁ כַּחַג
אֲשֶׁר בִּיהוּדָה וַיַּעַל עַל־הַמִּזְבֵּחַ כֵּן עָשָׂה בְּבֵית־אֵל לִזְבֹּחַ
לָעֲגָלִים אֲשֶׁר עָשָׂה וַיַּצֵּג בְּבֵית־אֵל אֶת־כֹּהֲנֵי הַבָּמוֹת אֲשֶׁר
עָשָׂה׃ (לג) וַיַּעַל עַל־הַמִּזְבֵּחַ אֲשֶׁר עָשָׂה בְּבֵית־אֵל בַּחֲמִשָּׁה
עָשָׂר יוֹם בַּחֹדֶשׁ הַשְּׁמִינִי בַּחֹדֶשׁ אֲשֶׁר בָּדָא מִלִּבּוֹ וַיַּעַשׂ חַג
לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל וַיַּעַל עַל־הַמִּזְבֵּחַ לְהַקְטִיר׃ (א) וְהִנֵּה אִישׁ־
אֱלֹהִים בָּא מִיהוּדָה בִּדְבַר יְהוָה אֶל־בֵּית־אֵל וְיָרָבְעָם עֹמֵד עַל־
הַמִּזְבֵּחַ לְהַקְטִיר׃ (ב) וַיִּקְרָא עַל־הַמִּזְבֵּחַ בִּדְבַר יְהוָה וַיֹּאמֶר
מִזְבֵּחַ מִזְבֵּחַ כֹּה אָמַר יְהוָה הִנֵּה בֵן נוֹלָד לְבֵית דָּוִד יֹאשִׁיָּהוּ
שְׁמוֹ וְזָבַח עָלֶיךָ אֶת־כֹּהֲנֵי הַבָּמוֹת הַמְקַטְּרִים עָלֶיךָ וְעַצְמוֹת
אָדָם יִשְׂרְפוּ עָלֶיךָ׃ (ג) וְנָתַן בַּיּוֹם הַהוּא מוֹפֵת לֵאמֹר זֶה הַמּוֹפֵת
אֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה הִנֵּה הַמִּזְבֵּחַ נִקָּרַע וְנִשְׁפַּךְ הַדֶּשֶׁן אֲשֶׁר עָלָיו׃
(ד) וַיְהִי כִּשְׁמֹעַ הַמֶּלֶךְ אֶת־דְּבַר אִישׁ הָאֱלֹהִים אֲשֶׁר קָרָא עַל־
הַמִּזְבֵּחַ בְּבֵית־אֵל וַיִּשְׁלַח יָרָבְעָם אֶת־יָדוֹ מֵעַל הַמִּזְבֵּחַ לֵאמֹר
תִּפְשׂוּהוּ וַתִּיבַשׁ יָדוֹ אֲשֶׁר שָׁלַח עָלָיו וְלֹא יָכֹל לְהָשִׁיבָהּ אֵלָיו׃
(ה) וְהַמִּזְבֵּחַ נִקָּרַע וַיִּשָּׁפֵךְ הַדֶּשֶׁן מֵהַמִּזְבֵּחַ כַּמּוֹפֵת אֲשֶׁר נָתַן
אִישׁ הָאֱלֹהִים בִּדְבַר יְהוָה׃ (ו) וַיַּעַן הַמֶּלֶךְ וַיֹּאמֶר אֶל־אִישׁ
הָאֱלֹהִים חַל־נָא אֶת־פְּנֵי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וְהִתְפַּלֵּל בַּעֲדִי וְתָשֹׁב
יָדִי אֵלַי וַיֶּחְתַּל אִישׁ הָאֱלֹהִים אֶת־פְּנֵי יְהוָה וַתָּשָׁב יַד־הַמֶּלֶךְ
אֵלָיו וַתְּהִי כְּבָרִאשֹׁנָה׃ (ז) וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ אֶל־אִישׁ הָאֱלֹהִים
בּוֹא־אִתִּי הַבַּיְתָה וְסָעֳדָה וְאֶתְּנָה לְךָ מַתָּנָה׃ (ח) וַיֹּאמֶר אִישׁ
הָאֱלֹהִים אֶל־הַמֶּלֶךְ אִם־תִּתֶּן־לִי חֲצִי בֵיתֶךָ לֹא־אָבוֹא עִמָּךְ
וְלֹא־אֹכַל לֶחֶם וְלֹא־אֶשְׁתֶּה מַיִם בַּמָּקוֹם הַזֶּה׃ (ט) כִּי־כֵן
נִצְטָוָה אֹתִי בִּדְבַר יְהוָה לֵאמֹר לֹא־תֹאכַל לֶחֶם וְלֹא־תֵשְׁתֶּה מַיִם
וְלֹא־תָשׁוּב בַּדֶּרֶךְ אֲשֶׁר הָלַכְתָּ׃ (י) וַיֵּלֶךְ בְּדֶרֶךְ אַחֵרֶת וְלֹא־
שָׁב בַּדֶּרֶךְ אֲשֶׁר־בָּא בְהּ בְּבֵית־אֵל׃ (יא) וְנָבִיא אֶחָד זָקֵן שֹׁכֵן
בְּבֵית־אֵל וַיָּבֹאוּ בָנָיו וַיְסַפְּרוּ־לוֹ אֵת כָּל־הַמַּעֲשֶׂה אֲשֶׁר עָשָׂה
אִישׁ הָאֱלֹהִים הַיּוֹם בְּבֵית־אֵל אֶת־הַדְּבָרִים אֲשֶׁר דִּבֶּר אֶל־
הַמֶּלֶךְ וַיְסַפְּרוּם לְאֲבִיהֶם׃ (יב) וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם אָבִיהֶם אֵי זֶה
הַדֶּרֶךְ הָלָךְ וַיִּרְאוּ בָנָיו אֶת־הַדֶּרֶךְ אֲשֶׁר הָלַךְ אִישׁ הָאֱלֹהִים
אֲשֶׁר בָּא מִיהוּדָה׃ (יג) וַיֹּאמֶר אֶל־בָּנָיו חִבְשׁוּ־לִי אֶת־הַחֲמוֹר
וַיַּחְבְּשׁוּ־לוֹ אֶת־הַחֲמוֹר וַיִּרְכַּב עָלָיו׃ (יד) וַיֵּלֶךְ אַחֲרֵי אִישׁ
הָאֱלֹהִים וַיִּמְצָאֵהוּ יֹשֵׁב תַּחַת הָאַלָּה וַיֹּאמֶר לוֹ הַאַתָּה הוּא
אִישׁ הָאֱלֹהִים אֲשֶׁר בָּאתָ מִיהוּדָה וַיֹּאמֶר אָנִי׃ (טו) וַיֹּאמֶר אֵלָיו
לֵךְ עִמִּי הַבַּיְתָה וְאָכֹל לָחֶם׃ (טז) וַיֹּאמֶר לֹא אוּכַל לָשׁוּב וְלָבוֹא
עִמָּךְ וְלֹא־אֹכַל לֶחֶם וְלֹא־אֶשְׁתֶּה עִמָּךְ מַיִם בַּמָּקוֹם הַזֶּה׃
(יז) כִּי־נֶאֱמַר אֵלַי בִּדְבַר יְהוָה לֹא־תֹאכַל לֶחֶם וְלֹא־תֵשְׁתֶּה מַיִם
שָׁם לֹא־תָשׁוּב לָלֶכֶת דַּרְכְּךָ אֲשֶׁר הָלַכְתָּ׃ (יח) וַיֹּאמֶר אֵלָיו גַּם־
אָנִי נָבִיא כָּמוֹךָ וּמַלְאָךְ דִּבֶּר אֵלַי בִּדְבַר יְהוָה לֵאמֹר הֲשִׁיבֵהוּ
אִתְּךָ אֶל־בֵּיתֶךָ וְיֹאכַל לֶחֶם וְיִשְׁתֶּה מָיִם וַיְכַחֲשֵׁהוּ׃ (יט) וַיָּשָׁב
עִמּוֹ וַיֹּאכַל לֶחֶם בְּבֵיתוֹ וַיֵּשְׁתְּ מָיִם׃ (כ) וַיְהִי הֵמָּה יֹשְׁבִים
אֶל־הַשֻּׁלְחָן וַיְהִי דְבַר־יְהוָה אֶל־הַנָּבִיא אֲשֶׁר הֱשִׁיבוֹ׃ (כא) וַיִּקְרָא
אֶל־אִישׁ הָאֱלֹהִים אֲשֶׁר בָּא מִיהוּדָה לֵאמֹר כֹּה אָמַר יְהוָה כִּי
מָרִיתָ אֶת־פִּי יְהוָה וְלֹא שָׁמַרְתָּ אֶת־הַמִּצְוָה אֲשֶׁר צִוְּךָ יְהוָה
אֱלֹהֶיךָ׃ (כב) וַתָּשָׁב וַתֹּאכַל לֶחֶם וַתֵּשְׁתְּ מַיִם בַּמָּקוֹם אֲשֶׁר אָמַר
אֵלֶיךָ לֹא־תֹאכַל לֶחֶם וְלֹא־תֵשְׁתֶּה מַיִם לֹא־תָבוֹא נִבְלָתְךָ אֶל־
קֶבֶר אֲבֹתֶיךָ׃ (כג) וַיְהִי אַחֲרֵי אֲכָלוֹ לֶחֶם וְאַחֲרֵי שְׁתֹתוֹ וַיַּחֲבֹשׁ
לוֹ אֶת־הַנָּבִיא אֲשֶׁר הֱשִׁיבוֹ׃ (כד) וַיֵּלֶךְ וַיִּמְצָא אֲרִי בַּדֶּרֶךְ וַיְמִתֵהוּ
וַתְּהִי נִבְלָתוֹ מֻשְׁלֶכֶת בַּדֶּרֶךְ וְהַחֲמוֹר עָמַד אֵצְלָהּ גַּם הָאַרְיֵה
עָמַד אֵצֶל הַנִּבְלָה׃ (כה) וְהִנֵּה אֲנָשִׁים עֹבְרִים וַיִּרְאוּ אֶת־הַנִּבְלָה
מֻשְׁלֶכֶת בַּדֶּרֶךְ וְהָאַרְיֵה עֹמֵד אֵצֶל הַנִּבְלָה וַיָּבֹאוּ וַיְסַפְּרוּ בָּעִיר
אֲשֶׁר הַנָּבִיא הַזָּקֵן יוֹשֵׁב בָּהּ׃ (כו) וַיִּשְׁמַע הַנָּבִיא אֲשֶׁר הֱשִׁיבוֹ
מִן־הַדֶּרֶךְ וַיֹּאמֶר אִישׁ הָאֱלֹהִים הוּא אֲשֶׁר מָרָה אֶת־פִּי יְהוָה
עַל־כֵּן נְתָנוֹ יְהוָה לָאַרְיֵה וַיִּשְׁבְּרֵהוּ וַיְמִתֵהוּ כִּדְבַר יְהוָה אֲשֶׁר
דִּבֶּר אֵלָיו׃ (כז) וַיֹּאמֶר אֶל־בָּנָיו לֵאמֹר חִבְשׁוּ־לִי אֶת־הַחֲמוֹר
וַיַּחְבֹּשׁוּ׃ (כח) וַיֵּלֶךְ וַיִּמְצָא אֶת־נִבְלָתוֹ מֻשְׁלֶכֶת בַּדֶּרֶךְ וְהַחֲמוֹר
וְהָאַרְיֵה עֹמְדִים אֵצֶל הַנִּבְלָה לֹא אָכַל הָאַרְיֵה אֶת־הַנִּבְלָה וְלֹא
טָרַף אֶת־הַחֲמוֹר׃ (כט) וַיִּשָּׂא הַנָּבִיא אֶת־נִבְלַת אִישׁ הָאֱלֹהִים
וַיַּנִּחֶהָ עַל־הַחֲמוֹר וַיְשִׁבֻהוּ וַיָּבֹא הַנָּבִיא הַזָּקֵן הָעִיר לִסְפֹּד וְלִקְבֹּר
אֹתוֹ׃ (ל) וַיַּנַּח אֶת־נִבְלָתוֹ בְּקִבְרוֹ וַיִּסְפְּדוּ עָלָיו הוֹי אָחִי׃
(לא) וַיְהִי אַחֲרֵי קָבְרוֹ אֹתוֹ וַיֹּאמֶר אֶל־בָּנָיו לֵאמֹר בְּמוֹתִי וְקָבַרְתֶּם
אֹתִי בַּקֶּבֶר אֲשֶׁר אִישׁ הָאֱלֹהִים קָבוּר בּוֹ אֶצֶל עַצְמֹתָיו הַנִּיחוּ
אֶת־עַצְמוֹתָי׃ (לב) כִּי הָיוֹ תִהְיֶה הַדָּבָר אֲשֶׁר קָרָא בִּדְבַר יְהוָה
אֲשֶׁר עַל־הַמִּזְבֵּחַ בְּבֵית־אֵל וְעַל כָּל־בָּתֵּי הַבָּמוֹת אֲשֶׁר בְּעָרֵי
שֹׁמְרוֹן וָדָאי׃ (לג) אַחֲרֵי הַדָּבָר הַזֶּה לֹא־שָׁב יָרָבְעָם מִדַּרְכּוֹ הָרָעָה
וַיָּשָׁב וַיַּעַשׂ מִקְצוֹת הָעָם כֹּהֲנֵי בָמוֹת כָּל־הָרוֹצֶה יְמַלְּאֶהָ וַיְהִי
לְכֹהֲנֵי בָמוֹת׃ (לד) וְהָיָה הַדָּבָר הַזֶּה לְחַטַּאת לְבֵית יָרָבְעָם וְלַהֲכִחִיד
וּלְהַשְׁמִיד מֵעַל פְּנֵי הָאֲדָמָה׃ (א) בַּיָּמִים הָהֵם חָלָה אֲבִיָּה בֶּן־
יָרָבְעָם׃ (ב) וַיֹּאמֶר יָרָבְעָם אֶל־אִשְׁתּוֹ קוּמִי־נָא וְהִשְׁתַּנִּית וְלֹא
יֵדָעוּן כִּי אַתְּ אֵשֶׁת יָרָבְעָם וְהָלַכְתְּ שִׁלֹה הִנֵּה שָׁם אֲחִיָּה הַנָּבִיא
הוּא דִבֶּר עָלַי לִמְלֹךְ עַל־הָעָם הַזֶּה׃ (ג) וְלָקַחַתְּ בְּיָדֵךְ עֲשֶׂרֶת
לֶחֶם וְנִקֻּדִּים וְנֹאד דְּבַשׁ וּבָאת אֵלָיו הוּא יַגִּיד לָךְ מַה־יֵּלָד לַנָּעַר׃
(ד) וַתַּעַשׂ־כֵּן אֵשֶׁת יָרָבְעָם וַתָּקָם וַתֵּלֶךְ שִׁלֹה וַתָּבֹא בֵּית אֲחִיָּה
וַאֲחִיָּה לֹא־יוּכַל כִּי־קָמוּ עֵינָיו מִזִּקְנָתוֹ וְהוּא עִוֵּר׃ (ה) וַיהוָה אָמַר
אֶל־אֲחִיָּה הִנֵּה אֵשֶׁת יָרָבְעָם בָּאָה לִדְרוֹשׁ אֶת־יְהוָה בְּדָבָר בְּנָהּ
כִּי חָלֶה הוּא כֹּה וְכֹה תְּדַבֵּר אֵלֶיהָ וְהָיָה בְּבֹאָהּ מִתְנַכֵּרָה׃ (ו) וַיְהִי
כִּשְׁמֹעַ אֲחִיָּה אֶת־קוֹל רַגְלֶיהָ בָּאָה בַּפֶּתַח וַיֹּאמֶר בֹּאִי אֵשֶׁת
יָרָבְעָם לָמָּה זֶּה אַתְּ מִתְנַכֵּרָה וְאָנֹכִי שֻׁלַּחְתִּי אֵלַיִךְ קָשֶׁה׃
(ז) לְכִי אִמְרִי לְיָרָבְעָם כֹּה אָמַר יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל יַעַן אֲשֶׁר
הֲרִימוֹתִיךָ מִתּוֹךְ הָעָם וָאֶתֶּנְךָ נָגִיד עַל־עַמִּי יִשְׂרָאֵל׃ (ח) וָאֶקְרַע
אֶת־הַמַּמְלָכָה מִבֵּית דָּוִד וָאֶתְּנָהּ לָךְ וְלֹא הָיִיתָ כְּעַבְדִּי דָּוִד אֲשֶׁר
שָׁמַר מִצְוֹתַי וַאֲשֶׁר הָלַךְ אַחֲרַי בְּכָל־לְבָבוֹ לַעֲשׂוֹת רַק הַיָּשָׁר
בְּעֵינָי׃ (ט) וַתָּרַע לַעֲשׂוֹת מִכֹּל אֲשֶׁר־הָיוּ לְפָנֶיךָ וַתֵּלֶךְ וַתַּעַשׂ־לְךָ
אֱלֹהִים אֲחֵרִים וּמַסֵּכוֹת לְהַכְעִיסֵנִי וְאֹתִי הִשְׁלַכְתָּ אַחֲרֵי גַּוֶּךָ׃
(י) לָכֵן הִנְנִי מֵבִיא רָעָה עַל־בֵּית יָרָבְעָם וְהַכְרֵתִי לְיָרָבְעָם מַשְׁתִּין
בְּקִיר וְעָצוּר וְאָפוּס בְּיִשְׂרָאֵל וּבִעַרְתִּי אַחֲרֵי בֵּית יָרָבְעָם כַּאֲשֶׁר
יְבַעֵר הַגֶּלֶל עַד־תֻּמּוֹ׃ (יא) הַמֵּת לְיָרָבְעָם בָּעִיר תֹּאכְלוּ הַכְּלָבִים
וְהַמֵּת בַּשָּׂדֶה תֹּאכַל עוֹף הַשָּׁמָיִם כִּי יְהוָה דִּבֵּר׃ (יב) וְאַתְּ קוּמִי
לֵכִי לְבֵיתֵךְ וּבְרַגְלֹתַיִךְ בָּאֵינָה הָעִיר וָמֵת הַיָּלֶד׃ (יג) וְסָפְדוּ־לוֹ כָּל־
יִשְׂרָאֵל וְקָבְרוּ אֹתוֹ וְלָקְחוּ־לוֹ כָּל־קֶבֶר כִּי־זֶה לְבַדּוֹ יָבוֹא לִקְבֻרָה
מִבֵּית יָרָבְעָם כִּי נִמְצָא בּוֹ דָּבָר טוֹב אֶל־יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל בְּבֵית
יָרָבְעָם׃ (יד) וְהֵקִים יְהוָה לוֹ מֶלֶךְ עַל־יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר יַכְרִית אֶת־בֵּית
יָרָבְעָם בַּיּוֹם הַהוּא וְגַם עַתָּה׃ (טו) וְהִכָּה יְהוָה אֶת־יִשְׂרָאֵל כַּאֲשֶׁר
יָנוּד הַקָּנֶה בַּמָּיִם וְנָתַשׁ אֶת־יִשְׂרָאֵל מֵעַל הָאֲדָמָה הַטּוֹבָה הַזֹּאת
אֲשֶׁר נָתַן לַאֲבוֹתָם וְזֵרֵם בְּעֵבֶר הַנָּהָר עַל־אֲשֶׁר עָשׂוּ אֶת־אֲשֵׁרֵיהֶם
מַכְעִיסִים אֶת־יְהוָה׃ (טז) וְיַתֵּשׁ יְהוָה אֶת־יִשְׂרָאֵל עַל חַטֹּאת יָרָבְעָם
אֲשֶׁר חָטָא וַאֲשֶׁר הֶחֱטִיא אֶת־יִשְׂרָאֵל׃ (יז) וַתָּקָם אֵשֶׁת יָרָבְעָם
וַתֵּלֶךְ וַתָּבֹא תִּרְצָה הִיא בָּאָה עַל־מִפְתַּן הַבָּיִת וְהַנַּעַר מֵת׃
(יח) וַיִּקְבְּרוּ אֹתוֹ וַיִּסְפְּדוּ־לוֹ כָּל־יִשְׂרָאֵל כִּדְבַר יְהוָה אֲשֶׁר דִּבֶּר
בְּיַד עַבְדּוֹ אֲחִיָּה הַנָּבִיא׃ (יט) וְיֶתֶר דִּבְרֵי יָרָבְעָם אֲשֶׁר נִלְחָם
וַאֲשֶׁר מָלָךְ הִנֵּה הֵם כְּתוּבִים עַל־סֵפֶר דִּבְרֵי הַיָּמִים לְמַלְכֵי יִשְׂרָאֵל׃
(כ) וְהַיָּמִים אֲשֶׁר מָלַךְ יָרָבְעָם עֶשְׂרִים וּשְׁתַּיִם שָׁנָה וַיִּשְׁכַּב עִם־
אֲבֹתָיו וַיִּמְלֹךְ נָדָב בְּנוֹ תַּחְתָּיו׃ (כא) וּרְחַבְעָם בֶּן־שְׁלֹמֹה מָלַךְ
בִּיהוּדָה בֶּן־אֶחָת וְאַרְבָּעִים שָׁנָה רְחַבְעָם בְּמָלְכוֹ וְשֶׁבַע עֶשְׂרֵה
שָׁנָה מָלַךְ בִּירוּשָׁלַ͏ִם הָעִיר אֲשֶׁר בָּחַר יְהוָה לָשׂוּם אֶת־שְׁמוֹ שָׁם
מִכֹּל שִׁבְטֵי יִשְׂרָאֵל וְשֵׁם אִמּוֹ נַעֲמָה הָעַמֳּנִית׃ (כב) וַיַּעַשׂ יְהוּדָה
הָרַע בְּעֵינֵי יְהוָה וַיְקַנְאוּ אֹתוֹ בְּכֹל אֲשֶׁר עָשׂוּ אֲבוֹתָם בַּחַטֹּאתֵיהֶם
אֲשֶׁר חָטָאוּ׃ (כג) וַיִּבְנוּ גַם־הֵם לָהֶם בָּמוֹת וּמַצֵּבוֹת וַאֲשֵׁרִים עַל כָּל־
גִּבְעָה גְבֹהָה וְתַחַת כָּל־עֵץ רַעֲנָן׃ (כד) וְגַם קָדֵשׁ הָיָה בָּאָרֶץ עָשׂוּ
כְּכֹל הַתּוֹעֵבוֹת הַגּוֹיִם אֲשֶׁר הוֹרִישׁ יְהוָה מִפְּנֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל׃
(כה) וַיְהִי בַּשָּׁנָה הַחֲמִישִׁית לַמֶּלֶךְ רְחַבְעָם עָלָה שִׁישַׁק מֶלֶךְ־
מִצְרַיִם עַל־יְרוּשָׁלָ͏ִם׃ (כו) וַיִּקַּח אֶת־אֹצְרוֹת בֵּית יְהוָה וְאֶת־אֹצְרוֹת
בֵּית הַמֶּלֶךְ אֶת־הַכֹּל נָשָׂא וַיִּקַּח אֶת־כָּל־מָגִנֵּי הַזָּהָב אֲשֶׁר עָשָׂה
שְׁלֹמֹה׃ (כז) וַיַּעַשׂ הַמֶּלֶךְ רְחַבְעָם תַּחְתָּם מָגִנֵּי נְחֹשֶׁת וְהִפְקִיד עַל־
יְדֵי שָׂרֵי הָרָצִים שֹׁמְרֵי פֶתַח בֵּית הַמֶּלֶךְ׃ (כח) וְהָיָה בְּבוֹא הַמֶּלֶךְ
בֵּית יְהוָה נְשָׂאוּם הָרָצִים וְהֵשִׁיבוּם אֶל־תָּא הָרָצִים׃ (כט) וְיֶתֶר דִּבְרֵי
רְחַבְעָם וְכֹל אֲשֶׁר עָשָׂה הֲלֹא הֵם כְּתוּבִים עַל־סֵפֶר דִּבְרֵי הַיָּמִים
לְמַלְכֵי יְהוּדָה׃ (ל) וּמִלְחָמָה הָיְתָה בֵּין רְחַבְעָם וּבֵין יָרָבְעָם כָּל־
יְמֵיהֶם׃ (לא) וַיִּשְׁכַּב רְחַבְעָם עִם־אֲבֹתָיו וַיִּקָּבֵר עִם־אֲבֹתָיו בְּעִיר
דָּוִד וְשֵׁם אִמּוֹ נַעֲמָה הָעַמֳּנִית וַיִּמְלֹךְ אֲבִיָּם בְּנוֹ תַּחְתָּיו׃ (א) בִּשְׁנַת
שְׁמֹנֶה עֶשְׂרֵה שָׁנָה לַמֶּלֶךְ יָרָבְעָם בֶּן־נְבָט מָלַךְ אֲבִיָּם עַל־יְהוּדָה׃
(ב) שָׁלֹשׁ שָׁנִים מָלַךְ בִּירוּשָׁלָ͏ִם וְשֵׁם אִמּוֹ מַעֲכָה בַּת־אֲבִישָׁלוֹם׃
(ג) וַיֵּלֶךְ בְּכָל־חַטֹּאת אָבִיו אֲשֶׁר עָשָׂה לְפָנָיו וְלֹא־הָיָה לְבָבוֹ שָׁלֵם
עִם־יְהוָה אֱלֹהָיו כִּלְבַב דָּוִד אָבִיו׃ (ד) כִּי לְמַעַן דָּוִד נָתַן יְהוָה אֱלֹהָיו
לוֹ נֵר בִּירוּשָׁלָ͏ִם לְהָקִים אֶת־בְּנוֹ אַחֲרָיו וּלְהַעֲמִיד אֶת־יְרוּשָׁלָ͏ִם׃
(ה) יַעַן אֲשֶׁר עָשָׂה דָוִד הַיָּשָׁר בְּעֵינֵי יְהוָה וְלֹא־סָר מִכֹּל אֲשֶׁר־
צִוָּהוּ כָּל־יְמֵי חַיָּיו רַק בִּדְבַר אוּרִיָּה הַחִתִּי׃ (ו) וַיְהִי מִלְחָמָה בֵּין
רְחַבְעָם וּבֵין יָרָבְעָם כֹּל יְמֵי חַיָּיו׃ (ז) וְיֶתֶר דִּבְרֵי אֲבִיָּם וְכָל־אֲשֶׁר
עָשָׂה הֲלֹא הֵם כְּתוּבִים עַל־סֵפֶר דִּבְרֵי הַיָּמִים לְמַלְכֵי יְהוּדָה וּמִלְחָמָה
הָיְתָה בֵּין אֲבִיָּם וּבֵין יָרָבְעָם׃ (ח) וַיִּשְׁכַּב אֲבִיָּם עִם־אֲבֹתָיו וַיִּקְבְּרוּ
אֹתוֹ בְּעִיר דָּוִד וַיִּמְלֹךְ אָסָא בְנוֹ תַּחְתָּיו בִּשְׁנַת עֶשְׂרִים לְיָרָבְעָם
מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל מָלַךְ אָסָא עַל־יְהוּדָה׃ (ט) וְאַרְבָּעִים וְאַחַת שָׁנָה מָלַךְ
בִּירוּשָׁלָ͏ִם וְשֵׁם אִמּוֹ מַעֲכָה בַּת־אֲבִישָׁלוֹם׃ (י) וַיַּעַשׂ אָסָא הַיָּשָׁר
בְּעֵינֵי יְהוָה כְּדָוִד אָבִיו׃ (יא) וַיְבַעֵר הַקְּדֵשִׁים מִן־הָאָרֶץ וַיָּסַר אֵת
כָּל־הַגִּלֻּלִים אֲשֶׁר עָשׂוּ אֲבֹתָיו׃ (יב) וְגַם אֶת־מַעֲכָה אֵם אָסָא הֵסִיר
מִגְּבִירָה אֲשֶׁר עָשְׂתָה מִפְלֶצֶת לְאֲשֵׁרָה וַיִּכְרֹת אָסָא אֶת־מִפְלַצְתָּהּ
וַיִּשְׂרֹף אֶל־נַחַל קִדְרוֹן׃ (יג) וְהַבָּמוֹת לֹא סָרוּ רַק לֵבַב אָסָא הָיָה
שָׁלֵם כָּל־יָמָיו׃ (יד) וַיָּבֵא אֶת־קָדְשֵׁי אָבִיו וְקָדְשָׁיו בֵּית הָאֱלֹהִים
כֶּסֶף וְזָהָב וְכֵלִים׃ (טו) וּמִלְחָמָה הָיְתָה בֵּין אָסָא וּבֵין בַּעְשָׁא מֶלֶךְ
יִשְׂרָאֵל כָּל־יְמֵיהֶם׃ (טז) וַיַּעַל בַּעְשָׁא מֶלֶךְ־יִשְׂרָאֵל עַל־יְהוּדָה
וַיִּבֶן אֶת־רָמָה לְבִלְתִּי תֵּת יוֹצֵא וָבָא לְאָסָא מֶלֶךְ יְהוּדָה׃ (יז) וַיִּקַּח
אָסָא כֶּסֶף וְזָהָב אֶת כָּל־הַנּוֹתָרִים בְּאוֹצְרוֹת בֵּית יְהוָה וּבְאוֹצְרוֹת
בֵּית הַמֶּלֶךְ וַיִּתְּנֵם בְּיַד עֲבָדָיו וַיִּשְׁלָחֵם הַמֶּלֶךְ אָסָא אֶל־בֶּן־הֲדַד
בֶּן־טַבְרִמּוֹן בֶּן־חֶזְיוֹן מֶלֶךְ אֲרָם הַיּוֹשֵׁב בְּדַרְמֶשֶׂק לֵאמֹר׃ (יח) בְּרִית
בֵּינִי וּבֵינֶיךָ וּבֵין אָבִי וּבֵין אָבִיךָ הִנֵּה שָׁלַחְתִּי לְךָ שֹׁחַד כֶּסֶף וְזָהָב
הָלוֹךְ הָפֵר אֶת־בְּרִיתְךָ אֶת־בַּעְשָׁא מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל וְיַעֲלֵהוּ מֵעָלָי׃
(יט) וַיִּשְׁמַע בֶּן־הֲדַד אֶל־הַמֶּלֶךְ אָסָא וַיִּשְׁלַח אֶת־שָׂרֵי הַחֲיָלִים
אֲשֶׁר־לוֹ עַל־עָרֵי יִשְׂרָאֵל וַיַּךְ אֶת־עִיּוֹן וְאֶת־דָּן וְאֶת־אָבֵל בֵּית
מַעֲכָה וְאֶת־כָּל־כִּנְרוֹת עַל כָּל־אֶרֶץ נַפְתָּלִי׃ (כ) וַיְהִי כִּשְׁמֹעַ בַּעְשָ

למצוא דברי חפץ וכתוב יושר אמרי אמת ׀ שיכתוב ויספר כל
עניניו ומעשיו יום ליום יביע אומר ולילה ללילה ועל הספר
ההוא אמר כאן על ספר דברי שלמה ׀ וכן כתוב בשאר
המלכים על ספר דברי הימים למלכי ישראל או למלכי יהוד׳ ׀
כי כלם היו כותבים ספוריה׳ ׀ והנביא לקח מאותם הספורים
הדברים היותר רשומים ומועילים כפי כוונתו וכתב אותם
כאן בספר מלכים כפי מה שבאהו הנבואה ׀ והניח שאר
הדברים שלא היה הכרח או תועלת בספורם ׀ ומהם לקח
אחר כך עזרא הסופר וכתב על ספר ׀ ומפני זה נמצאו
בדברי הימים של עזרא ספורי דברים שלא נזכרו בכאן ׀ לפי
שהוציאם עזרא מאותם הספרים · וכבר כתב הר״ם בפרקיו
שעשה במלאכת הרפואה ׀ והבוחר יבחר לעצמו ׀ רוצה לומר
הבוחר להוציא הכללים מספרי הקודמים יבחר כפי הנראה
בעיניו יותר טוב ומועיל ׀ וזה יחפון בספור הזה ואיש אחר
יחפון בספור אחר ׀ וכמו שכתבתי בהקדמת הספר הזה · דקג׳ סוף עב״
אמנם בדברי הימים אמר
* ושאר דברי שלמה הראשוני׳ דה״ב׳ ט׳ כ״ט
והאחרונים הלא הם כתובים
על דברי נתן הנביא ועל נבוא׳
אחיה השלוני ובחזות יעדי
החזה על ירבעם בן נבט ׀
רצונו לומ׳ שנעשו שני ספרים
בספורי מעשה שלמה ׀ אחד
מהם היה מהדברי׳ הראשוני׳ ׀
רוצה לומר מהבנינים ומן
המעלות שהיו בו ומהצלחות
שבאו עליו ׀ וכל זה כתב נתן
הנביא שנעשה הכל בזמנו ׀ והספר האחר היה מהדברים
האחרונים ׀ ר״ל שקרו בזקנתו מאהבתו לנשים ומנטות לבבו
אחריהן ומהע״ז שהמה היו עושות ׀ ומהנבואות והדבורים
האלקיים שבאו על ידי הנביאים בענשו ׀ ומהשטנים אשר קמו
בימי זקנותו נגדו והרעות אשר היו עושים לישראל ׀ וכל זה
כת׳ אחיה השלוני בספרו חטאות שלמה וצרותיו באחרית
ימיו ׀ וגם כן נכתב דבר מזה בספר אחר עשה עדו החוזה
במה שכת׳ בעניני ירבעם בן נבט ׀ כי שמה הוצרך לדבר
דברים משלמה מהמתיחסים לעניני ירבעם ׀ הנה אם כן
שלשת הנביאים האלה נתן ואחיה ועדו לא כתבו כלם ספר
אחד ולא נתיחדו בספור אחד ׀ אבל כל אחד כת׳ ספרו כפי
מה שזכרתי ׀ והמפרשים הבינו זה באופן אחר בלתי ישר אצלי
(מב) ולכן עזבתיו : ואמנם אמר הכתוב והימים אשר מלך שלמה
בירושלם על כל ישראל ׀ שלא היה ראוי שיאמר בירושלם כי
על כל ארץ ישראל היה מולך ׀ וכן אמר הוא על עצמו * אני קהלת א׳ יג״
קהלת הייתי מלך על ישראל בירושלם ׀ וכן נקרא בכנויו
* דברי קהלת בן דוד מלך בירושלם ׀ להגיד שהיתה שלותו שם א׳ ב׳
והשקטו כל כך שלא נצטרך ללכת בכל מלכותו מפה ומפה
לכבוש הערים ולהכניעם תחת כפות רגליו ׀ כי הנה בהיותו
יושב תמיד שלו ושקט בירושלם משם היה מולך על כל ישראל ׀
שאדם לא היה יוצא מתחת ממשלתו ׀ ולכן שבחו הכתוב והיה
הוא עצמו משתבח שהיה מלך תקיף בהיותו בירושלם תמיד ׀
ועל זה הדרך פירשתי אני גם כן * ויהי בימי אחשורוש הוא אסתר א׳ א׳
אחשורוש המולך מהודו ועד כוש שבע ועשרים ומאה מדינה
בימים ההם כשבת המלך אחשורוש על כסא מלכותו אשר
בשושן הבירה ׀ שהגיד שלא ירש המלכות מאבותיו אבל הוא
אחשורוש עצמו היה המולך וכובש מהודו ועד כוש שבע ועשרי׳
ומאה מדינה ׀ ולא היה זה בהיותו הולך לכבוש כל אחת מהן
כי אם בשבתו על כסא מלכותו אשר בשושן הבירה ׀ כי משם
כבש ומלך על כל אותם המחוזות · ויש בחכמי הנצרים מי
שיחשוב שאמר הכתוב בכאן בירושלם ׀ לפי שהימים אשר מלך
שלמה בשלוה ובהשקט בירושלם היו ארבעים שנה ׀ ושמלבד
זה מלך עוד שנים אחרות שהקים השם שטנים
לשלמה להרגיזו :

והכלל היוצא מספורי שלמה המלך כלם הוא ׀
שבבחרותו נשתלם בשלש׳ מיני שלמיות
במדרגה עליונה על כל בני דורו ועל כל אשר היו לפניו
ואחריו לא קמו כמוהו : השלמות הראשון הוא נפשיי בחכמה
שנשתלם בה מאד ׀ הלא תראה שדוד אביו בהיותו נער קטן
אמר לו איש חכם אתה וידעת את אשר תעשה ׀ לפי שראה
אותו היותו יודע במדיניות הרבה מאד ׀ ולכן אמר לו גם כן
ועשית כחכמתך ׀ כי היה שלמה מתחלת ילדותו נבון ומשכיל
על דבר ׀ וכאשר שאל מאת האלקים לב שומע ׀ השיבו ית׳
הנה נתתי לך לב חכם ונבון אשר כמוך לא היה לפניך ואחריך
לא יקום כמוך ׀ ובזה ידענו שהיה לשלמה קודם החלום
הכנה לחכמה בטבעו ׀ ושנתוסף אצלו באותו חלום המדע
בשפע אלקי עד״ נביא ׀ כמו שזכרתי בשערים · ולפי שבכלל
החכמה האלקית ובסוגה תראה יראת האלקים והיא דבר
נמשכת ׀ כמו שאמר * ראשית חכמה יראת ה׳ ׀ לכן היה תלי׳ קיא
שבבוא החכמה לשלמה נחה
עליו רוח דעת ויראת ה׳ ׀ עד
שכל מלכי הארץ ומלכת שבא
באו לשמוע חכמתו לשם ה׳ ׀
כי היו כל מעשיו לשם המיוחד
מכווני׳ בירא׳ שמים : והשלמות
השני הוא הגבורה והממשלה ׀
ואין ענין הגבורה לבד בעשות
האדם מכת חרב והרג ואבדן
באויביו עד בלי די ׀ כי אם
בגבורת לבב ׀ וגם בהיות כל
אויביו נכנעי׳ ליו ומשתעבדים
לפניו ׀ וכמאמר אדוננו משה ע״ה * אשריך ישראל מי כמוך דברי׳ לג׳ כ״ט
עם נושע בה׳ מגן עזרך ואשר חרב גאותך ויכחשו אויביך לך
ואתה על במותימו תדרוך ׀ הנה התנא תנאים באושר ׀ ואחד
שיהיה נושע בה׳ ׀ ר״ל שמן השמים יסייעוהו במעשיו ׀ והשני
שיהיה האדם איש זרוע ׀ וזהו ואשר חרב גאותך ׀ והשלישי
שיכנעו אליו האויבים ׀ באופן שלא יצטרך להלחם בם ׀ וזהו
ואתה על במותימו תדרוך · והנה שלמה ידענו גבורתו מאשר
כל מלכי הארץ היו משתעבדים אליו ונושאים אליו מנחה שנה
בשנה ׀ כמו שאמר וכל מלכי הערב ופחות הארץ ׀ כי כלם
היו נכנעים אליו ומשתעבדים לממשלתו ׀ והוא היה מושל
במצרים יותר מפרעה ובשאר הארצות גם כן ׀ וידענו גם כן
גבורתו ממה שזכר הכתוב שאסף רכב ופרשים ושהיו לו
ארבעים אלף סוסים ואלף וארבע מאות רכב ושנים עשר
אלף פרשים הולכים סביבו ׀ והגבורה הזאת אשר היה עושה
תמיד היתה סבת שלותו ושהיו המלכים כלם יראים ממנו
בעבור זה ׀ והיו אומרים אם עשה זה בזמן ההשקט והשלוה
מה יעשה אם יהיה לו מלחמה עם מלכים אחרים · ולפי
שתכלית המלחמה (כמו שזכר המדיני) הוא השלום ׀ וכמו
שאמר * עת מלחמה ועת שלום ׀ היה מגבורת שלמה ששלום קהלת ג׳ ח׳
ואמת היה בימיו ׀ לפי שמיראת הגוים ממנו לא ירים איש את
ידו ואת רגלו ׀ וזהו השלמות השני אשר זכה אליו · ואמנם
השלמות השלישי היה בעשרו ׀ וכבר ידעת שהכבוד הוא נמשך
אחר העושר כאשר יהיה העושר שלמות ׀ ר״ל כאשר יהיה
בנדיבות לב ומעלה ׀ כי אז יהיה העושר שלמות וימשך אחריו
הכבוד ׀ וכאמרו * והעושר והכבוד מלפניך · וכבר נזכר דה״א׳ כ״ט יב״
מעושר שלמה בכתוב פלאות ׀ אם מרבוי הזהב אשר היו
מביאים ליו מאופירה ומתרשיש ומסחר הרוכלי׳ ׀ ר״ל סחורות
הרוכלים שהיו מביאים אליו משם גם כן ׀ ומה שהיה קונה
ממוצא הסוסים וממלכי הערב ופחות הארץ שהיו נותנים לו
מנחה רבה שנה בשנה ׀ והיה עשרו כל כך שעשה ההוצאה
הנפלאת אשר זכר הכתוב בבית ה׳ ובביתו ובבית יער הלבנון
ובפרנס׳ ביתו ומאכל שלחנו ורבוי משרתיו ומעש׳ כסא המשפט
ומאתים הצנה ושלש מאות מגינים זהב טהור וכל כלי משקהו
וכל כלי בית יער הלבנון שהיה כל זה זהב ׀ ורבוי הכסף

וְכָל־אֲשֶׁר עָשָׂה וְחָכְמָתוֹ הֲלוֹא־הֵם
כְּתֻבִים עַל־סֵפֶר דִּבְרֵי שְׁלֹמֹה׃
[מב] וְהַיָּמִים אֲשֶׁר מָלַךְ שְׁלֹמֹה בִירוּשָׁלַם
עַל־כָּל־יִשְׂרָאֵל אַרְבָּעִים שָׁנָה׃
[מג] וַיִּשְׁכַּב שְׁלֹמֹה עִם־אֲבֹתָיו וַיִּקָּבֵר
בְּעִיר דָּוִד אָבִיו וַיִּמְלֹךְ רְחַבְעָם בְּנוֹ
תַּחְתָּיו׃

2011 Ministerio de Cultura

בפ' כי"ז שהיה בימיו, וכמו שאמר * לין ככף כאזב בימי שלמה למלומה, ואמר ויתן לת הכסף כלבנים וגו': ולמנם מכבודו כבר נזכר בכתוב מוזב עבדיו ומעמד משרתיו ועביבי מעלת כבודו לין ערוך למעלה, עד שהעליות לשר היה עולה בהם היו מלמומים שהוא קולקלים, לא נעשה ככבוד שלמה בכל המלכים. סוף דבר לא היה בישראל וגם לא רלימי בספורי הלומות, מטרוילנות ומהיוכים ומהרומיים שרלימי הרבה מספריהם, ספור מלך לחר שיתעלה ויתגדל ויתרומם בכל מעזיו כשלמה המלך, הלא תראה מלבי ישראל שהיו ודוד ולחר בהו לחריהם שלא היו כי אם כשלר הלבדים היחידים, ובקלריהם ובטירותם לא היה להם הוד מלכות ומעלתו לחד מבדים ממה שהיה למלך שלמה, ולכן תמלא בדבריהם ז"ל שקרלו מלך בהללע לשלמה לא לדוד ולא למלך לחר, לומרו בתקופי סליקות, רחמנא לדכר לן קיימיה לדוד מזיקא, ולחרו לדכר לן קיימיה דשלמה מלבא, והלא המה כלם היו מבוקים וכלם היו מלכים? לכל רקו שמזיקת דוד היתה יותר עלמית להיותה יכוד וזרע והתקלה לכל זרעו, ומלכות שלמה הוא מלכות בחות יותר מכל שלר המלכים, ולכן לומרו בו מלבא בפרט. ולין כפק שעל כל שלשת תלים עב' ק' השלמיות החלה התפלל דוד לביו עליו, כי בלומרו * לשלמה חלקים מבפטיך למלך תן, רמז שיתן לו כדרי ההנהגה סם ב' וכל והמדע, וכלומרו * ילין עמך כלדקה ועניך במבפט, וכלומרו המזמור * וירד מים עד ים לפניו יכרעו ליים וגו' מלבי תרשיש והיים וגו', רמז על גבורתו. ולפי שמגבורתו כמעך השלום לומר יפרח בימיו לדיק וגו'. ולמנם על עזרו לומר ויבי ויתן לו מזהב שבא וגו' יהי פסת בר בלרן וגו'. ועל הכבוד לומר יהי שמו לעולם לפני שמש יכון שמו וגו'. ולפי שמעלות שלמה בכל זה לא היו כפי המהוג העבעי כי אם בחמלת ה' עליו והשגחתו עליו, לומר בסוף דבריו ברוך ה' חלקים חלקי ישרל עושה כפלחות לבדו. ולפי שבבודו היה מלת השם ית', לומר וברוך שם כבודו לעולם וימלא כבודו לת כל הלרן וגו', להגיד שחלק מבבודו על שלמה. ולפי שכל מלויי דוד ותפלותיו היו על שלמה בנו, וזה שלומר היה שחלתו ובקשתו ותכלית תפלותיו, לומר לחריו כלו תפלות דוד בן יפי, לא שבזה כלו תפלותיו, ולא הבער הזה התפלל ולא על דבר לחר לחריו. הבה התבלר שכל השלמיות החלה היו לשלמה בבערותו ובבקרותו. עוד תשוב ותרחה שבוקבתו שולטו ממנו כלם, שם החבמה והתבונה שהיה בלבבו, זכר הבתוב שלעת זקנתו כזיו העו לת לבבו, ולין חבמה ולין תבונה ולין עלה בחבר הבזים לורנות שם בתים לחזרה, לא בתוכן עם חבם שבעה לבבו מתוך חוזק תפקותיו, לבל בזים שלוזות הלעת משלו בו ובעו לת לבבו. בעדרה ממנו הילידה הטבעית, השלמדת החדם שלא יהיה בושה לחרי הבזים, כל שבן בימי הזקנה להיותם מחליזות הבח. וחבמת התבוכה, כי לא הבין לחחריתו, ולא ילע מה שיעך מזה. ובעדרה ממנו לחתת הילידה החלקית, לחרי שהניח בזיו לעבוד עו בביתו ובעילותיו. ובעדרה ממנו הילידה המליבית, בבעותו לחרי

הבזים לחר הוא הוביח בבי לדם על זה בל בך. ובעדרה ממנו ירלת השלקים וההנהגה התוריית, וכמלמר הבביח * הבה בדבר ה' מלמנו וחבמת מה לבם. לומרו במדרש משלי ירמי' ק' ט'
* דברי לגור בן יקה, שהיה נקי מבל קטן, המזח, שזרה משלי ל' ק'
עליו רוח הקדש, בלם הנבר, שנבר על בבי דורו, לחתילה, שהבין לותיותיו של קל, ולוכל, שהיה יכול לעמוד בדין, הן בילד? מלך על העליונים והתחתונים, שבלח' ויסב שלמה על בסח ה'. ולחר בל לותה חבמה ובינה ודבת בריך לומר בי בער לבבי מלים, מלים זה מזה, שבלח' והלים מזה עבו, ונפרד מבלזה, שבל' על לודות הלזה הבוזית, ולא ניבת לדם לי, זה לדם הרלזון, והיה לי לשמוד ממנו שלא היתה לו שלא לזה לחת והעתו, ולבי שבזתי לוף בזים ערות ופלגזים ע"ל במה ובמה זיעו לת לבבי. ולם הגבורה גם בן שולטה ממנו בוקבתו, בי עם היות בנחרותו לחין לבו בגבורים וכל מלבי הלדמה היו בבועים לפביו ובוזלים לליו מבחה, הבה בוקבתו רבו ענדים מתפרלים לפביו, לם הדד החדומי שלא היה לו בי לם לקבול בבית פרעה, ולם רזון בן לילע היה עבד הדרעזר מלך לובל, ולם ירבעם שהי' עבד שלמה. הבה לם בן מי שהיה מוזל במלבים יבל לימים שעבדים היו בלחמים עמו והיו לו לשטן והיו בלחמים בישרלל? ולוה מרבבות המלך ומוסיו ופרשיו, בי לל עלרו בה בנגד העבדים החלה? לם לל שלורם מברם וה' הבנירם על לחר עזבוהו ובטו מלחריו. ולם העוזר והבבוד שהיה לשלמה הבה בימי וקבתו בל לוהביו בפו תמו מן בלהות, ולירם ידמה שלא היה בבר שולא לביותיו עם לביות תרשיש שלמה, ולא היה בא לליו הזהב מלופירה בפעם בפעם עד שבלטרף בימי וקבתו להעיל מם על העם, לם לחסרונו ולם למורך מלחמת החויבים, ושלא ירבעם לקבל המבל והמם החוזק מבית יוסף, והיה זה בבה גדולה שנתה לבו ומרד במלך ונמלך לחרי בן בישרלל. ובמקום שהיה שלמה בבבד מבל המלבים עליון למלבי לרן, שמו עליו רבים היה עזרו לליה גבורתו לליה חבמתו? לפי שבלחה חבו בביתו בן בפעו ממנו השלמיות החלה, בלו בדרך לקבי ובזפע עליון ולא בדרך טבע, בלחר בפרל מלבותו ולא בחזק עליו חוט החסד שהיה יורד על רלשו תמיד סרו מהר לותם השלמיות בלחר סר הזפע שהיה סביבם. הבה התבלר מום שבבעותו מלקרי השם לבדו עזתוביו ושולטו ממנו שלמיותיו בלם, ולזה הענין בעלמו בוון הבביח ירמיה בלמרו * לל יתהלל חבם בחבמתו ולל יתהלל הגבור בגבורתו ירמי' ט' בג ולל יתהלל עזיר בעזרו, לו לומר זה בלו על שלמה המלך שהיה לו החבמה והגבורה והעוזר מוכר, ולמר שלא היה לו להתהלל ולא לחזוב שהוא שלו, בי לין רלוי להתהלל בי לם בדבקות החלקי שהוא המחזיק והמביח השלמיות החלה בלם, וזילע שהם בלם בחים על דרך ההשגחה ועל דרך הרלון מלת השי' ולבן יבורו מיד בלחר יעה השלם מדרך היזר, ולזה לומר בי לם בזלת יתהלל המתהלל השבל וילוע לותי וגו':

הפרשה הששית תספר לין בחלק המלבות לחרי מות שלמה, ומלך רחבעם בנו על יהודה ובנימין בלבד וירבעם מלך על עזרת השבטים הלחרים, ומהעגלים והבמות לשר עזה ירבעם והנבואה לשר בחה עליו, ומה שקרה לבניה שבת מיהודה עם הנביח הזקן לשר בבית-לל, ומיתת לביה בן ירבעם ומה שבתב עליו לחיה השילוני, ועליית שישק מלך מלרים על ירושלם. תחלת הפרשה וילך רחבעם שכם וגו', עד ובשנת חמש עשרה למלך ירבעם וגו'. והבה שחלתי בפרשה הזחת שש השחלות:

השאלה הראשונה לשחל לעם ישרל, למה לומרו לרחבע' לביך הכביד לת עולנו ואתה עתה הקל מעבודת לביך הקשה ומעלו הכבד לשר בתן עליבו ובעבדך וגו'? והבה שלמה לא מליבו שבתן עליהם עול קשה ולא עבודת פרך, שבל בימיו יש ישרל בעת בדד לין תחת בפבו ולין שטן ופגע רע, ולא היה בתן עליהם שום לבנין בית ה' בדרך בלבה לו תרומה ולא לחומת ירושלם ובנין הערים בדרך המלבים, וימלא לת בל לרן ישרל בסף וזהב ובזמים ולבן יקרה, ומה היה לם בן העול הבבד והעבודה הקשה לשר בתן שלמה עליהם?

השאלה השנית לשחל לירבעם, מה רלה לעזות עגלי הזהב? ולין הסבימו ישרל לעלתו בדבר עבודה זרה בזה? הלא ידעו הלא שמעו מה שקרה לקבותיהם ממעשה העגל לשר עזו במדבר מהמנפה והרג

2011 Ministerio de Cultura

והרג ואבדן, וזרלה הנס יתברך להסתיר מהם פניו, אם לא שעשה משה ויפלל והציב קמתו מהשתית, ואם היה רוצה ירבעם שלא ילכו ישראל לירושלם ויהיה קושר מפלת המכרת, היה רצוי להיות קטלו במה שילשרך אליו בהכרת לא נבלתי בידך, והוא לבנות בית לאל בשם ה' ולעשות שם מזבח קטורת וכר תמיד ולעלות עולות ונזבחים אליו יתברך אשר המליכו על ישראל, ובזה ימלוך כוונתו, ומה היתה הסבה לאשר הניאתו לעשות בלי טורך פשע עו"ה כזה בפרסום נדול, ולומר שהעגלים הנם היו המלכים לאשר הוציאום ממצרים? ואיך עלה על לבם להאמין הענין הזה? כי הנה במדבר לא נקשו לעבוד עבודה זרה כי אם להיות להם למלעי במקום משה, כמו שאמר * כי זה משה וגו' ואין הענין כן בזה: ל' ק'

השאלה השלישית למאי לקיש המלכים לאשר נא מיהודה, איך האמין לבביה הזקן מה שדבר אליו בשם ה' שיבוא עמו העיר ויאכל לחם עמו, בהיות שמוהו הנס ית' כמו שאמר שלא יאכל לחם ולא ישתה מים בבית אל ולא ישוב בדרך אשר הלך? והנה לחם כן עבר על בבואתו והתקייב מיתה, ואם דבר אליו בשם ה' היה רצוי שלא יאמין בדבריו, לאחרי שהיו הפך מה שמוהו הנ"י לאחרי שאין בו שכוי קלילה, איך יצוה מאמרו ואיך יאוב מהכווי הראשון ולא קיים אל ויכזב וגו'?

השאלה הרביעית למאי לבביה הזקן, אם היה בביה לאת איך דבר בשם ה' מה שלא נוה אותו? והיה אם כן חייב מיתה כמו שהתחרר בדברי י"ח כ' בתורה *, ואם היה בביה שקר כמו שאמרו שהיה מיכה, איך בזמו לאחר כך בנוחה בהיותו אוכל על השלחן עם איש האלקים? ואם הודיעו ית' עוכז איש האלקים שעבר על בבואתו וזב לעיר, איך לא הודיעו נם כן עוכז עלמו על קשר דבר מה שלא נוה עליו? ואם היה בביה שקר איך התאבל כל כך על מות איש האלקים? ויקשה נם כן מה רצה האיש הזקן הבביה הזה להתאבל כל כך עם איש האלקים להחטיאו ולהכישו אל ביתו והפך לדברי אלקים חיים? ומה התועלת לו הכבוד שקבה בזה? ועוד למו שאמר שכוון להרע, כי הוא התאבל אחר על מותו שלוה שיקברו עלמותיו אצל עלמותיו, ובאשר בשם הנה דוגמת מה שבאר איש האלקים עלמו כמו שאזכור:

השאלה החמשית למאי לכתובים, מה רצו לספר שם אמו של ירבעם שהיה נעמה העמונית, ולא כזכר כזה בשמואל ולא בדוד ובמלכים לאחריו לא כזכר שמות אמותיהם? כל שכן שתמלא זה שתי פעמים בכתוב, כי רחבעם אמר וירבעם בן שלמה מלך ביהודה וגו', ואחר אחר כן פעם אחרת ויבא רחבעם עם אבותיו וגו'. ושם אמו נעמה העמונית וימלוך בבו תחתיו, ובזכר זה שם כן שתי פעמים בהיותו בלתי צריך ואפילו פעם אחת:

השאלה הששית לאמר ית' בהסרת המלכות מבית דוד, והיא שלשה וחפץ עמוס בנדו ית' איך הסיר המלוכה מבית דוד ובתבה לירבעם? ואם אמרבו שהיה זה הפך מה שלמה היה לו ית' להוכיחו בנבואי בני אחיה הנלוני בהסרת המלכות, ויקשה זה נם כן בזמן בבי שהיו מלכים מבית דשמואלי ולא היו מזרע דוד, ולא בתקיים כלל היעוד בזמן הזה. ויהיה נם כן בחפץ כולל בזמן הנלות הזה, שלא היה עוד מלך מבית דוד והיה זרעו בנוע מובה לאלקים ומעובה בנלות, ועל זה היתה תלונת המשורר שזכרתי, באמרו * ואתה זנחת ותמאס וגו' פרלת כל נדרותיו עם ל"ע וכו' וגו', שמוהו כל עוברי דרך וגו' לחף תשיב לור חרבו וגו', ואחם הדברים עד מה הנס תמתר לבלח ונוח' היה חפלין ה' לאשר חרפו ה' לאשר חרפו עקבות משיחך, ולא בתן תשובה כלל בדבר לבל אחם דבריו באמרו ברוך הנס לעולם אמן ואמן כמובה על הרעה, ובמקום הזה שהוא ערב הדבר והתחלתו רלוי להתיר הספק הזה. ולפי זה יהיו עד השלוח הלזה, הרחשובה לעם ישראל, והשבית לירבעם, והשליטית לאיש האלקים שבא מאדן יהודה להבבח על המובח, ורביעית לבביה הזקן לאשר בבית אל, וחמשית לבתובים מהתבפל לאשר בלו בנפש, והששית לנפש יתברך לאשר לאמר ונזר בהסרת המלכות מבית דוד ולאחאה לירבעם בן בבט לפרתי.

והבבי מפרש הבתובים בלופן יותרו השאלות בלם:

יב

(ל) וילך רחבעם וגומ' ספר הבתוב שאחרי מות שלמה הלך רחבעם בבו שבם, לפי שנם בלו בל ישראל להמליבו. וברלה מזה שישרף לא רלו לבבת לירושלם אבל הם הלבו אל שבם שהיה מזבח לפרים שהיה ירבעם ממבו, בדי שיוכל לבא שמה בעזר בבי משפחתו ולא ימיתהו המלך אבל אמר שירבעם בא מעלמו, אבל לאמר שאחאר שמע ירבעם מיתת

[ל] וַיֵּלֶךְ רְחַבְעָם שְׁכֶם כִּי שְׁכֶם בָּא כָל־יִשְׂרָאֵל לְהַמְלִיךְ אֹתוֹ: [ב] וַיְהִי כְּשָׁמַע יָרָבְעָם בֶּן־נְבָט וְהוּא עוֹדֶנּוּ בְּמִצְרַיִם אֲשֶׁר בָּרַח מִפְּנֵי שְׁלֹמֹה הַמֶּלֶךְ וַיֵּשֶׁב יָרָבְעָם בְּמִצְרָיִם: [ג] וַיִּשְׁלְחוּ וַיִּקְרְאוּ־לוֹ

ויב

ההוא כמו שזכרו בלרש מוכן מכהדרין לפורענו', שם ענו את היכה, פ"ל ק"ב ע"ש שם מכרו את יוסף, ולכן שם בקלן המלכות, כי היה זה ענוי ומכירה ודבר פשע:

(ב) וכאשר רלה ירבעם שישרף נבלט הוא שם, הלך הוא שם אליהם להמליך בתוכם: (ג) ויכר שבאשר שמע ירבעם ממצרים, ועכין פשט הבתוב שלא אמר שירבעם בא מעלמו, אבל אמר שאחאר שמע ירבעם מיתת

2011 Ministerio de Cultura

מיתת שלמה שעודנו היה במלכים מעת קצר נרש שם לך כתעורר לבא, לבל נם לקר השמועה יבא במלכים שקע על שמריו, וזהו לאמרו ויבא ירבעם במלכים, שפירושו נם לקרי השמועה שרקה אחת שלמה לך התעורר ללכת למלוך כפי קצר יעדו הנביא לקיה, לבל יבא במלכים עד שעלקו נבי ישראל לקראתו, ואולי שמעו קו ידעו דבר מכנוסת לקיה השילוני קצר התנבא על המלכתו וזה קראתו, כי מתקלה לך בקו בעלילה עם רחבעם. ולקרי בואו בקו בל קהל

(ב) קל רחבעם, ואמרו לו לכתך הכביד את עולנו וגו', והיה ענין זה העול לקלי בשלשה לופני. האחד בדב' המשפט, שהיה עושה משפט ובדקה לבל עמו, ולפי שהעם יקולו בדבר המשפט בהגיעו לקיה, התלוננו לקה שלא יעשה הדברים בחותו התרילות ולא יעניש בני לדם בל בך, במו שהיה עוש' לבניו, לבל יעבור על פצע ויחבול לחבורו, בי היה ענין משפט שלמה לקלם עול קשה. והשני הוא שבשלמה העמים לבל עמו לבלבל את ביתו, בהאבל שלקנו שהיה עגום יחד, ובהאבל סוסיו שהם רבים לרבעים לקף וב' לקף פרשים, והעמיד שלמה ערים ובלבים על בל זה, במו בפי' ד' בו שאמר בפרש' השבית * ובלבלו הבניבים החלה את המלך שלמה ואת בל הקרב אל שלמן המלך שלמה קיש קדשו לא יעדרו דבר, והשלישי והתבן לבומים ולרבב יביאו אל המקום אשר יהיה שם קיש בהשפטו, וגם היו בלים מבל העמים ומבל המלבות מאת בל מלבי הארץ לשמוע את חבמת שלמה, ואין בפק שהיה שלמה מבבד את הבלים אליו ונותן להם בר ולחם ותבון ובלה לדרך, והיה מנהג שיבאו ויבאו עם קבצי הארץ בנתיהם, ולהיות בל זה דבר מתמיה ובגולל מופלג היה עליהם זה עול קצה ועבודת פרך, בל שבן לאחרי שהחלו לשנוא המלבות במו שקדם מבן הדד ורזון בן אלידע, שהיו בבר ישראל משוללים מהשלוה ועמוסים מהשתעבדות. והאופן השלישי מהעול היה מהם שגם עליהם שלמה בוקנתו בבל שבה ושבה לצורך המלחמות, ועל בל זה לאמרו אל רחבעם לבניך הקשה את עולנו ואתה עתה הקל, לל אתה שאיבך רם לבב בחבניך אל תשוב לאותם הפרשים ולאותם המעלות אשר היה הוא מבקש, לבל הקל מעבודתו הקשה ומעולו הבבד ובעבדך בשמחה ובטוב לבב, והותיר בזה השלשה הרשעה: ובפר הבתוב שרחבעם (ה) השיבם שילבו אל בתיהם וישובו אליו ביום השלישי, ובזה היה אליו מהטעות והשניאה, בי נתן להם יותר זמן להתיעץ ולעשות קבוליהם, ויותר טוב היה שמיד יענם בדי שתהיה ההמלבה בתותה עתה, ומי הוא הבא למלוך ויעשה בפקות

בזמן ההמלבה דיעבור עליה יום אחר יום? הלא טוב הוא למלוך בחיזה תופן שיהיה ואחרי בן יעשה העוב בעיניו, לבל היה מבבה מהקל ית' שיעשה בל זה בתופן שיקיש ה' את דברו אשר דבר עליו, בי הוא המלך עם הזקנים אשר היו לפני (ו) שלמה בל הימים אשר הוא חי, ולזה היה מהרלוי שיקח עליהם במו שהיה עושה לבניו שהיה יותר קבם ממנו, בך רוע עיניו היה להפר עלת הזקנים הטובה וללבת בעלת הבעדי' הרעה, בי בבה הזקנים אמרו לו אם תהיה היום תהיה עבד לעם הזה (ז) ועבדתם וענית' ודברת אליהם דברים טובים והיו לך עבדים בל הימים, לל בל תקוע להרחות עליך גדול ורם ורב בעיניהם, בבל תלאר שאתה לא תחזיק במעלות לביך ונדולותיו ותהיה בעבד לבל פרביהם ועבדתם, לל בדבור ותענה ותדבר אליהם דברים טובים וכל זה אם יהיה היום הזה, לל בלבב זה היום, הנה אחר בך הוא יהיו לך לעבדים בל הימים, ובמקום שאתה תהיה עבד אליהם יום אחד בדבר שפתים בלבד, הוא יהיו בל הימים עבדים לך בפעל, והיה היולך תוב שיאמר אליהם בן תעשה בשאר דבריהם, ובדברים טובים ורפים יקח את המלבה ואחר בך בעל ברחם יתעבדם. ואחול בפרק בהן מזיק, אם הוריות בג היום תהיה עבד לעם הזה, דף י' עב' ללמדך שבל המתחבה על הבבור בעזה עבד לו: והנה (ח) בוה שאמר הבתוב ויעזוב את עלת הזקנים אשר יעלוהו ויוען את הילדים, למדנו שמיד אחרי שמע רחבעם עלת הזקנים עזב אותה ולא יסרה בעיניו נם קודם שישאל לנערים, בי לא שמע מפה ומפה לבחור בטוב, אבל מיד אחרי שמע דברי הזקנים עזבם ולא בבשו בלבו, ולבן בתיעץ עם הילדים, לא להיות' לבשים חבמים ובבונים להשען על דבריהם, בי אם לפי שגדלו עמו ולפי שהיו עומדים לפניו, ומזה הבל בחוך אחריהם לא לידיעתם וללמותם. ויורה על מה שאמרתי שאתה תרלה שרחבעם לא ספר לילדים עלת הזקנים, בי בן היה מהרלוי לספר להם מה שיעצו הזקנים ואולי יהיו דבריהם טובים בעיניהם, בי בן עזה לבשלום עם חוזי החרבי על עלת אחיתופל, לבל לפי שעזבם רחבעם לא רצה לזברם ולא להעלותם על שפתיו: והיתה עלת הנערים (י) שאמר לעם קטני עבה ממתני אבי ועתה אבי אעמיס עליבם וגו'. והמתבל שרחבעם בשלו עלת הזקנים לא שלל לבל על מהות העלה בי אם על סדור התשובה אשר יתן, שבשמר לו אתם בועצים להשיב את העם הזה דבר, והזקנים מדרך המוסר אמרו עלמות העלה ומאבו אל דעתו סדר הדברים, שבן אם היום תהיה עבד לעם הזה וגו', מה שהיה הפך זה בשנוען עם הילדים, בי הוא לא אלן להם בל בן בבוד לשחוק

וַיָּבֹאוּ יָרָבְעָם וְכָל־קְהַל יִשְׂרָאֵל וַיְדַבְּרוּ אֶל־רְחַבְעָם לֵאמֹר:

(ד) אָבִיךָ הִקְשָׁה אֶת־עֻלֵּנוּ וְאַתָּה עַתָּה הָקֵל מֵעֲבֹדַת אָבִיךָ הַקָּשָׁה וּמֵעֻלּוֹ הַכָּבֵד אֲשֶׁר־נָתַן עָלֵינוּ וְנַעַבְדֶךָּ:

(ה) וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם לְכוּ־עֹד שְׁלֹשֶׁת יָמִים וְשׁוּבוּ אֵלָי וַיֵּלְכוּ הָעָם:

(ו) וַיִּוָּעַץ הַמֶּלֶךְ רְחַבְעָם אֶת־הַזְּקֵנִים אֲשֶׁר־הָיוּ עֹמְדִים אֶת־פְּנֵי שְׁלֹמֹה אָבִיו בְּהִוָּתוֹ חַי לֵאמֹר אֵיךְ אַתֶּם נוֹעָצִים לְהָשִׁיב אֶת־הָעָם הַזֶּה דָּבָר:

(ז) וַיְדַבְּרוּ אֵלָיו לֵאמֹר אִם־הַיּוֹם תִּהְיֶה־עֶבֶד לָעָם הַזֶּה וַעֲבַדְתָּם וַעֲנִיתָם וְדִבַּרְתָּ אֲלֵיהֶם דְּבָרִים טוֹבִים וְהָיוּ לְךָ עֲבָדִים כָּל־הַיָּמִים:

(ח) וַיַּעֲזֹב אֶת־עֲצַת הַזְּקֵנִים אֲשֶׁר יְעָצֻהוּ וַיִּוָּעַץ אֶת־הַיְלָדִים אֲשֶׁר גָּדְלוּ אִתּוֹ אֲשֶׁר הָעֹמְדִים לְפָנָיו:

(ט) וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם מֶה אַתֶּם נוֹעָצִים וְנָשִׁיב דָּבָר אֶת־הָעָם הַזֶּה אֲשֶׁר דִּבְּרוּ אֵלַי לֵאמֹר הָקֵל מִן־הָעֹל אֲשֶׁר־נָתַן אָבִיךָ עָלֵינוּ:

(י) וַיְדַבְּרוּ אֵלָיו הַיְלָדִים אֲשֶׁר גָּדְלוּ אִתּוֹ לֵאמֹר כֹּה־תֹאמַר לָעָם הַזֶּה אֲשֶׁר דִּבְּרוּ אֵלֶיךָ לֵאמֹר אָבִיךָ הִכְבִּיד אֶת־עֻלֵּנוּ וְאַתָּה הָקֵל מֵעָלֵינוּ כֹּה־תֹאמַר אֲלֵיהֶם קָטָנִי עָבָה מִמָּתְנֵי אָבִי:

2011 Ministerio de Cultura

לשחוק מהם מדור דברי התשובה כלומר עזה לזקנים ׳ וקבל
לאמר מה לתת נועצים ונשוב דבר אל העם הזה לאמר דברו
אלי הקל וגו׳ ׳ כי לא על מהם רק העלה והוא יעוב הדברי׳ ׳
והמה קפצו בראש לכאר הדברים נפיו לא יוסיף ולא יגרע ׳
אב׳ וידברו אליו הילדים לאמר גדלו אתו כה תאמר לעם הזה
וכו׳ כה תדבר אליהם קטני עבה ממתני אבי · ועלה מה טיב
התשובה הזאת מהלופי והשנעון ותמהון לבב ומהכזב והשקר ·
אם לתשובה כמה שאמר שהיה קטנו ׳ אל תסבא ידו הקטן ׳
היה יותר גבוה ויותר עב ממתני שלמה אבי ׳ כלומר שאל
יחשבו שלא ילערך הוא אל העול אשר כתן אבי לפי שלא
יהיה לו מעלה וכבוד מופלג כמוהו ׳ כי הנה הוא יגדל על
אבי בגדולה ומעלה ורוממות
כאשר יגדלו המתנים שביהם
על אבא אחד הקטנה שביל
האדם ׳ והיה זה להזיב על
מה שאמרו ואתה עתה הקל ׳
רוצה לומר שיקל הוא לפי
שלא יעמוד בכל כך מהמעלה
והכבוד כאבי כמו שפירשתי ׳
כי הנה הוא יגדל במעלת
המלכות על שלמ׳ אבי כפולה
ומכופלת עד למעלה ׳ וזה
היה שקר מפורסם ׳ ואפילו
שבולה שהיה זה כן ׳ רולה
לומר שבתעל׳ ובתגדל רחבעם
במעלת המלכות משלמה אבי
היה בלתי רלוי לאמרו בפיו ׳
והיה רלוי שיגדל מעלת אבי
ויכבד את עלמותיו ׳ אמס
רלית שאמר שלמה כדבר הזה
על דוד אבי בהיותו בפי
הכמ׳ גבוה מעל גבוה במעלה
רחה מהמלכות מאד ? או
הרלית שאמרו דוד על שאול
לויבו ? ואיך בן יכבד אב ועבד
לדוכיו ידבר כדברים האלה ?
כ״ש שאול ודוד ירבה בהם ׳
כי הנה תגורתו לשר במתניו
של שלמה וכעלו לשר ברגליו
היה גדול ומעולה מכל מלכי
ישראל ויהודה שבאו לאחריו ׳
ואיך דבר רחבעם הדבר הרע
(יא) הזה בלון וכוב ? ואם שבית
בשמרו ועתה אבי העמים
עליכם עול כבד ואבי
אוסיף על עולכם ׳ ובזה הודה לדבריהם שאמרו שלמה
הכביד עולם ׳ ויותר רלוי היה שיאמר אליהם מדבר
כזה על שלמה משיב ה׳ ׳ והנה הוא כבד את ה׳ מהוכו והועיל
לכם כאב את בן ירבה ׳ והוסיב אתכם בשלום ובהשקט שביס
רבות ואלף את אלפיכם כאף וזהב שהביא משרן העמים ׳
והוא הגדיל לעשות עמכם תמיד ׳ ואיך אמרתם שהכביד את
עולכם ? מה שעשה אבי במשפט עשהו ועפ״י הדין היה ומשפט
המלוכה לא סר ואעשה כן גם אבי ׳ אבל הילדים אשר לא תבן
ה׳ טוב טעם ודעת בשגעון ובעורון ובתמהון לבב הודו בדברי
העם מה שלא היה רלוי · ואם שליבית בשמרו אבי יסר
אתכם בשוטים ואבי איסר אתכם בעקרבים ׳ והנה שוטים
מאלי כ״ו ג׳ הוא מלשון * שוט לכוס ׳ והוא השבט שמבין בו הכוס ׳
ועקרבים הם העוקצים שיש בהם קוצים של ברזל הנקראים
בלשוננו ״ספורוכ״ש בלע״ז ׳ ובאלו אמר שאעשה אבי אליהם מהרע
היה מעט בערך מה שהיה הוא עתיד לעשות · הנה אם כן
אשה בדבריו מבני ישראל בעלי חיים בלתי מדברים ׳ ובאבי

ונם הוא היה ויהיה הרובב עליה׳ ׳ והודה שאבי הרע אליהם
מאד והוא יוסיף לחטוא ׳ ומי ישמע כדבר הוה ולא יהפוך
לבו ? הנה בהכרח היה שיחרדו העם בשמעם כדבר הרע
הזה ׳ כי הנה שבע בן בכרי ׳ בספר הכתוב * שעל דבריש שמו׳ ב׳ כ׳ ל׳
מועטים שאמרו בני יהודה כפי הרלוי ׳ אמר אין לנו חלק
בדוד ולא נחלה בבן ישי איש לאהליו ישראל ׳ ועל כל איש
ישראל מאחרי דוד אחרי שבע בן בכרי ׳ ואיך חשב רחבעם
וילדיו המבלים לדבר קשות אל העם ושיאליכוהו למלך ?
הנה היה להם לחשוב שאחרי שישראל לא רלו לבא ירושלם
ובאו אל שכם ׳ ואחרי שאלו שאר הדברים קשים ויוקשים
מהחקם כאלה שרעה היו מבקשים ׳ ובדין ושלא כדין ׳ בילוע
היה שהיו מעותדים לעשות
כשבע בן בכרי ׳ אשר לא
היה להם לב לעשות זה לא
היו מתחילי׳ בדבר ׳ והמבלים
הילדי׳ לא רלו התחלת הענין
שהיה בנוי על קשר ולא שתו
לב לאחריתו : ומפר הכתוב (יג ׳ יד)
שהמלך רחבעם ביום השלישי
השיב את העם כעלת הילדי׳ ׳
והתבונן בספור שלא לקח
עלתם ואאחריהם כלם אבל
לקח קלתם ׳ כי אתה תראה
שלא אמר קטני עבה ממתני
אבי כאו שיעלוהו ׳ כי כתביית
מדבר כוה ׳ אבל שאר הדברי׳ (טו)
השיב כעלתם · ואמנם מה
שאמר לאחרי זה ולא שמע
המלך אל העם כי היתה סבה
ונו׳ ׳ לתשוב שאין פירושו שלא
שמע לשלחם ובקשתם ׳ אבל
שעיקר אשר התשובה אשר
נתן אליהם קשה כנידים העם
רצו לדבר עמו עוד ולפייסו
או להתנצל מדבריהם הראשוני׳
או לבקש מילוע בדבר יקות
אליו ואליהם ׳ והוא בכללותו
לא רצה לשמע דבר כלל ׳
וזהו שאמרו לאחרי התשובה ולא
שמע המלך אל העם כי היתה
סבה ונו׳ ׳ כל זה היה יותר
קשה מכל מה שקדם ׳ ולזה (יו)
אמר וירא כל העם ישראל כי
לא שמע המלך אליהם ׳
שאפשי זה קשבו כי כלתה
ובענוד זה הזיבו הם גם כן
בבן יש איש לאהליך ישראל עתה ראה ביתך דוד ׳
כלומר הנה הודון הזה לאבר לרחבעם לבו כי אם להיותו
מבית דוד וזרעו ׳ ובוזב שבהכרח ימלוך עליהם לאחרי
היותו יושב על כסאו ׳ ואחאו לא בקשו כן ׳ כי מה
הוא החלק לאבר לבו בדוד לשיהיה לו חלק רב בבו ?
ומה היה הנחלה לאבר לבו בבן ישי שהיה לתמול רועה
צאן בלחד ממבו שיבזוב בבו שבל בחלתבו הם שלו ?
לאוהליך ישראל ׳ רולה לומר בל לחד ימלוך בביתו ואין
לבו חפלים במלך ולא בריבים עליו וגם הוא לא יחפון
בבו ׳ וזה רחה ביתך דוד ׳ רולה לומר בהוג ועיין בביתך
ומלוך בה ולא תחוש לרלות ולמלוך בבתיבו · והמפרשים
פירשו רחה ביתך דוד ׳ רחה על מי ימלוך היורש ביתך ׳
ומה הבית שיאחר לו במלוכה כי הנה לא ימלוך עליבו ·
וית בעין ימלוך על לבני ביתך דוד ׳ לל שימלוך ביהודה
לבד כמו

2011 Ministerio de Cultura

[יז] וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל הַיֹּשְׁבִים בְּעָרֵי יְהוּדָה וַיִּמְלֹךְ עֲלֵיהֶם רַחַבְעָם׃
[יח] וַיִּשְׁלַח הַמֶּלֶךְ רַחַבְעָם אֶת־אֲדֹרָם אֲשֶׁר עַל־הַמַּס וַיִּרְגְּמוּ כָל־יִשְׂרָאֵל בּוֹ אֶבֶן וַיָּמֹת וְהַמֶּלֶךְ רַחַבְעָם חִתֵּאֵץ לַעֲלוֹת
[יט] בַּמֶּרְכָּבָה לָנוּס יְרוּשָׁלָ͏ִם׃ וַיִּפְשְׁעוּ יִשְׂרָאֵל בְּבֵית דָּוִד עַד הַיּוֹם הַזֶּה׃
[כ] וַיְהִי כְּשָׁמְעַ כָּל־יִשְׂרָאֵל כִּי־שָׁב יָרָבְעָם וַיִּשְׁלְחוּ וַיִּקְרְאוּ אֹתוֹ אֶל־הָעֵדָה וַיַּמְלִיכוּ אֹתוֹ עַל־כָּל־יִשְׂרָאֵל לֹא
חָיָה אַחֲרֵי בֵּית־דָּוִד זוּלָתִי שֵׁבֶט־
[כא] יְהוּדָה לְבַדּוֹ׃ וַיָּבֹא רַחַבְעָם יְרוּשָׁלַ͏ִם וַיְקַהֵל אֶת־כָּל־בֵּית יְהוּדָה וְאֶת־
שֵׁבֶט בִּנְיָמִן מְאָה וּשְׁמֹנִים אֶלֶף בָּחוּר עֹשֵׂה מִלְחָמָה לְהִלָּחֵם עִם־בֵּית יִשְׂרָאֵל
לְהָשִׁיב אֶת־הַמְּלוּכָה לְרַחַבְעָם בֶּן־
[כב] שְׁלֹמֹה׃ וַיְהִי דְּבַר הָאֱלֹהִים אֶל־
שְׁמַעְיָה אִישׁ הָאֱלֹהִים לֵאמֹר׃
[כג] אֱמֹר אֶל־רַחַבְעָם בֶּן־שְׁלֹמֹה מֶלֶךְ יְהוּדָה וְאֶל־כָּל־בֵּית יְהוּדָה וּבִנְיָמִן וְיֶתֶר
[כד] הָעָם לֵאמֹר׃ כֹּה אָמַר יְהוָה לֹא־תַעֲלוּ וְלֹא־תִלָּחֲמוּן עִם־אֲחֵיכֶם בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל
שׁוּבוּ אִישׁ לְבֵיתוֹ כִּי מֵאִתִּי נִהְיָה הַדָּבָר הַזֶּה וַיִּשְׁמְעוּ אֶת־דְּבַר יְהוָה וַיָּשׁוּבוּ
לָלֶכֶת כִּדְבַר יְהוָה׃
[כה] וַיִּבֶן יָרָבְעָם אֶת־שְׁכֶם בְּהַר אֶפְרַיִם וַיֵּשֶׁב בָּהּ וַיֵּצֵא מִשָּׁם וַיִּבֶן אֶת־
[כו] פְּנוּאֵל׃ וַיֹּאמֶר יָרָבְעָם בְּלִבּוֹ עַתָּה
תָּשׁוּב הַמַּמְלָכָה לְבֵית־דָּוִד׃
[כז] אִם־תַּעֲלֶה הָעָם הַזֶּה לַעֲשׂוֹת זְבָחִים
בְּבֵית־יְהוָה בִּירוּשָׁלַ͏ִם וְשָׁב לֵב
הָעָם הַזֶּה אֶל־אֲדֹנֵיהֶם אֶל־רַחַבְעָם
מֶלֶךְ יְהוּדָה וְהָרְגֻנִי וְשָׁבוּ אֶל־רַחַבְעָם
[כח] מֶלֶךְ־יְהוּדָה׃ וַיִּוָּעַץ הַמֶּלֶךְ וַיַּעַשׂ
שְׁנֵי עֶגְלֵי זָהָב וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם רַב־לָכֶם

[זאת תמיה כשנב' ונפלגה בעיני שכרב שגה ועשה כל כך פעמים הרבה עם היות שלא יזכרו ולא כשרצה כל זה שב למקומו שהיו בו בית לכיו ומשפחתו, ובאשר שמעו ישראל שב לדרכו שלחו ויקראו לותו אל העדה וימליכו לותו על כל ישראל, לא על כל עשרת השבטים, כי לא כשאר לרחבעם זולתי שבט יהודה, ועם היות שבאשר עמו שבט בנימין, כמו שאמר ויקהל את כל בית יהודה ואת שבט בנימין, מפני כחוד שבט יהודה היו שכיחים בקרבים על שמו: ורחבעם התחזק ויקבץ (כא, כג וכו') קבצי חיל בירושלם להלחם עם ירבעם להשיב המלכות אליו, לולא שבא דבר השם על יד שמעיה איש האלהים לאמר לותו אל רחבעם בן שלמה ואל כל בית יהודה ובנימין וגו' כה אמר ה' לא תעלו ולא תלחמון וגו' אלתי כהיה הדבר הזה וגו', ובאשר שמעו דבר האלהים לא בזו למלאתה כדבר השם:

ויבן ירבעם וגו' • ספר (כה) הכתוב שירבעם לחרי שמלך על ישראל בנה את שכם בהר לפרים, ולא היה שכם קרובה, שהם עלו שבטים שבטי יה להמליך את רחבע', אבל עניכו שהוא חומת העיר ומגדליו ובה' בית למלכותו, וכן עשה אל פנואל • וכן ספק שהוא העיר הלכה לפי שהיה חולי יערך להלחם עם רחבעם, ויהיו העירים הלכה ליהב שהם ולהשוב בהם מבני יהודה • ועוד זכר הכתוב כאן לחר שבנה ירבע' יותר מכולן, והוא כאן להגלים הקדר עשה, כי הוא (כו, כו) שהב בלבו שתשוב הממלכה ל בית דוד, אם יעלה העם שלח פעמים רבות לעשות ובאים בבית ה' בירושלם, לפי שבהליכתם שמה ישוב לב העם אל אדוניהם שהוא רחבעם מלך יהודה, שהוא היה הלדון הלחתי והטבעי במלכות, ואחרי שבהליכתם שמה ישובו לבותם אליו, יהרגוהו וישובו אל רחבעם בפרסו', הנה אם כן התשובה תהיה בלבות העם כשילכו לזבוח בירושלם, ואז יתיעלו לקשור על ירבעם ולהרגו וישובו אל נפרסום ל רחבעם מלכם • ומפני זה (כח) כתיען עם יועלו לעשות שני עגלי זהב וישם את האחד בבית ל ואת האחר כתן בדן • ואחרי שהם היתה כוונתו בענלים הללו, ולמה שם האחד בבית אל, כי היה רחוי שיהיה אחד בדן ואחד בבקר שבע שהם קלוות הארץ, כמו שאמר * מדן ועד באר שבע • וכיך שמו' כ' כל ג' הקריאו ישראל לעבוד עו כלם ולהאמין שהענלים הוא האלקים

2011 Ministerio de Cultura

הגהה לבד כמו שהיה • ובפרק כהן גדול אמרו, אין לבו אלא בדוד, זה לזכור מקומות שאמרו ז"ל בשם יפאלו שמה, לית לא כתיה כלימה פנים להגיד שבחיה או פרק או ספר שאין בו שום דבר שהשאר שבר מביאו? אין זה כי אם לבשתו על טוב זכרונו ולומד דעתו, והוא כמעט גלוי ונלון ומבהג רע, כי (כבודו במקומו מונח) שקר וכזב הוא שהשאר הוא הוא נפר' כהן גדול או בשום מקום מסכת סנהדרין, כמו שהביאו גם השם בפירושו על כבישים לקרובים בהושע פיש' ג' על פסוק לקר ישובו בני ישראל וגו' דף ל"ג ע"ב • ואני תולה ולא תבוא שעם היות שהפצתי חפוז לקר קפוז בגמרות ומדרשים לא מלאתי לזה לישב מקום השאר הזה, ובסתרה מאני דרכו, ואולי ימלאנו הקורא המשכיל פתאו' ויתקן את השעוות כפי שכלו ע"כ הגהה הטובה, ועליו תבא ברכת ס':]

מלכות שמים, ולא כאלה בבן יצי, זה מלכות דוד, לשולילך ישראל, זה בית המקדש, אל תקרי לשולילך, אלא לשלילך • שלי שימון בן מבשיל אין ישראל רואים פימין נאולה עד שיזורו ויבקשו הושע ג' ה' אלהיהן, והם * לקר ישובו בני ישראל ובקשו את השם אלקיהם, זה מלכות שמים, ואת דוד מלכם, זה מלכות בית דוד, ופקדו על ה' ועל טובו, זה בית המקדש • העירו בזה שבקשר בפרדו ישראל מבית דוד בפרדו מהשתוקות המלכיות ומעבודת השם ית', ועל כל זה אמר הכתוב וילך ישראל לשולילו, לומר שהלכו העם לדרכו ובשקרו עם רחבעם לבד בני יהוד', ונם (יז) זה לא היה, כי אם לפי שהיו בערי יהודה ומפלת ההכרח הוכרכו להמליך עליהם את (יח) רחבע': ואחר המלך רחבעם כתיב מעלתו הנבערה ושלח את אדורם אשר על המס אליהם, והיה זה לתמיהם ולדבר אליהם רכות, וירגמוהו אבן ויחות, כי לא רצו לשמעו כאשר ראה זה רחבעם ירא על נפשו, כי ראה שהיה הקשר (כ) חמין ושאף יחיתהו נם כן ויבוא במרכבה ירושלם: ואחרו שהיו כשמוע כל ישראל כי שב ירבעם וגו', עניכו שבא ובא מחברים, כי לא ידעו זה כלם מיד לקרי שובו, שירבעם

(יז) זה לא היה, כי אם לפי שהיו בערי יהודה ומפלת ההכרח הוכרכו להמליך עליהם את (יח) רחבע': ואחר המלך רחבעם כתיב מעלתו הנבערה ושלח את אדורם אשר על המס אליהם, והיה זה לתמיהם ולדבר אליהם רכות, וירגמוהו אבן ויחות, כי לא רצו לשמעו כאשר ראה זה רחבעם ירא על נפשו, כי ראה שהיה הקשר (כ) חמין ושאף יחיתהו נם כן ויבוא במרכבה ירושלם: ואחרו שהיו כשמוע כל ישראל כי שב ירבעם וגו', עניכו שבא ובא מחברים, כי לא ידעו זה כלם מיד לקרי שובו, שירבעם

מַעֲלוֹת יְרוּשָׁלַ֫͏ִם חֲנֵ֥ח אֱלֹהֶ֗יךָ יִשְׂרָאֵ֑ל
אֲשֶׁ֥ר הֶעֱלוּךָ֙ מֵאֶ֣רֶץ מִצְרַ֔יִם׃

[כט] וַיָּ֤שֶׂם אֶת־הָאֶחָד֙ בְּבֵ֣ית־אֵ֔ל וְאֶת־הָאֶחָ֖ד
[ל] נָתָ֣ן בְּדָ֑ן׃ וַיְהִ֥י הַדָּבָ֖ר הַזֶּ֣ה לְחַטָּ֑את
וַיֵּלְכ֤וּ הָעָם֙ לִפְנֵ֣י הָאֶחָ֔ד עַד־דָּֽן׃
[לא] וַיַּ֤עַשׂ אֶת־בֵּית֙ בָּמ֣וֹת וַיַּ֔עַשׂ כֹּהֲנִ֖ים
מִקְצ֣וֹת הָעָ֑ם אֲשֶׁ֥ר לֹא־הָי֖וּ מִבְּנֵ֥י לֵוִֽי׃

הקלקים לשר העלו את לבותם ממצרים, ולך פקדו ולא שתו לבם על מה שקרה לקבותם במדבר על הענל לשר עשו, שהיה השקלה הזכית לשר שקלתי בפרשה, הנה הלבנ כתב בזה שכלמה לו שלא עמקו ישרקל בתורה, לך היו לוכלים ושותים ושמחים, כמו שקדם בתקלת שלמה *, ושזה היה סבת נפלם בקטלים הרם. והר דוד קמקי כתב שפתה לותם נדברים, הלא לחרון עשה לישרקל ענל להשרות השכיבה בו במקום משה שלא היה להם, גם עתה שתן לכם מקום השכיבה שהוא ירושלם כעשה ענל במקומה להשרות שכיבת החל בו, ושתר על הענלים שלה שלקיך ישרקל שר העלוך וגו', כי כן שתר לחרון במדבר, וכן הסכימו המפרשי' כלם, ושבתן הענל האחד בבית אל, לפי שהיה מקום נבחר לשם הנבוחה בירושלם, וכמו שתמר יעקב עליו שיהיה * בית אלקים. וכל דבריהם זה בלתי מספיקים, כי לא כתבו סבה למה ירבעם בחר לעשות ענלי', והיה לי כפי כוונתו להרחיק את ישרקל מירושלם כשיעשה מזבח להעלות ולהקטיר ומכורה להחזיר ברות בשר היה בירושלם, ומה התועלת לשר ילוה בתוספת הענלים לשר הוסיף שמה? ובכל עם ישרל לא היה שפשר שלא ימלא לים יודע ספר שידע לו שמע ענין הענל, ולפחות שלא ידע בשקדמה כוללת לסור העו', והדברים שתמרו שפתה לותם בהם היו לשלא יעלו לירושלם אבל לא לשובתו לענלים, וגם כן לפי רוחה שלא תמר שבשה ירבעם מזבח לפני הענל ולא שהשתחוו לו וזבחו לו זבחים כמו שכתב' בדור המדבר, וגם לא רציתי שתים השקים לשר בא מיהודה להבבח על המזבח זכר כלל מהענלים, וגם לפיה השילוי הנה כשבבח לפתח ירבעם לא זכר מהם כלל, כי שני הנבילים על המזבח בבלו ועל הקטרת ירבעם עליו, גם שליהו מהבעל שהיו עובדים בימי לחאב התרעם ולא מהענלים שהיו בימיו גם כן, ובקבלתו לא זכר מהם דבר, וחזל הקשו לילך לבל יהוספע מבעול' בל לחאב? ולא תמרו כן מירבעם, וכמו שבתב התבר למלך כוזר. וכל זה מבה שורה שלא היו הענלי' לשם עו' כעשים ולא לעבל' ולזבוח ולהשתחוות להם כענין הענל שעשו במדבר. ושפלא מהמפרשים שכלם הסכימו שלא עשה ירבעם הענלים לעבוד, וגם לא כוון בהם זה לשלם מה היה לם כן המורך בעשייתם? הלם היה פעל בעל או מעשה כערות? ומפני זה כלו לחשוב שלא כוון ירבעם לעשות ענלי הזהב לעבוד לותם בדרך שלהות ולהדמות לדור המדבר, ולא עלה כך על לבו בעשייתם, ולא נזכר דבר מזה, וגם לא הניחם במדרגת חלקות, ולא נזכר שהשתחוו להם ועבדום לפי שלא כוון בעשייתם לדבר מזה, לבל היה ענינם, כי לפי שרקה ירבעם שלמה עשה שני העמודים ויסד לותם פתח לולם בית ה' לזכר דוד ושלמה שבנו לת הבית כמו שפילשתי, לבן חשב גם הוא לעשות זכר ומימן למלכותו, ולפי שהוא היה מזבח יוסף מבני לפרים, ומשה עליו השלום בברכותיו לתר עליו * בכור שורו הדר לו וקרני רלם קרניו בהם עמים ינגח יקדו לפסי לרן והם רבבות לפרים והם חלפי מנשה, בתר ירבעם לעשות ענל לתד לזכרון משפחתו שהיה מזבח יוסף, והניחו בבית חל לפי שהיה מזבח לפרים ותחלת מלכותו, ושיהיה מזהב להורות על הנלחיות והתמדת מלכותו ועל כבוד מעלתו, כחלו יורה שפימן מלך יהודה וזכרונו היה עמוד בחזת, ופימן מלך ישרל היה זהב מופז כלורת בֿ היותר טוב ומועיל שהוא השור. ולחשוב שהיה הענל הזהב בפתח חולם הבית לתר עשה לבמות בבית חל, כמו שהיו העמודים בפתח בית המקדש, ולפי שהיה לרן ישרל גדולה, עשה ענל לתר והניחו בדן להיותו בקלה הלרן, כדי שגם שמה יהיה זכר למלכותו, ועם זה חשב שילכו כל עם הלרן לרחות ענלי הזהב הלם, בהיות שהמון מתפעל מהדבר המוחש יותר מהמושבל, ולזה לא נזה לעבדם ולא לעשות בהם דבר חלהות, לפי שבחשר עשה לותם לא כתכוון לבך. ולחשב כדי שלא יעלו ישרל ירושלם עשה חוזב בבית חל לתר היה שם בסא מלכותו, וחוזב לתר בדן, כדי שמה יעלו להשתחוות ולזבוח כמו שהיו עושים בירושלם, והיה החוזב מכוון לעבודת הלהות, והענל זכר וסימן למלך כמו שלמרתי. ולפשר שבחמר שלא היתה הכוונה חלא בענל לתד בלבד וחשבה מפני חלוף המקומות, לבל שעשה שני ענלים כנגד לפרים וחשבה שהם שני השבטים שילאו מבית יוסף, וכלאו העיד בזה ירבעם שהשבורה כתבה ליוסף, והמלכות רחוי לורעו ולא לשבע יהודה. ולחשב לחרו הנה לתיך ישרל לשר העלוך מלרן מלרים, לין רחוי שיפורש על הענלים כמו שלמרו דור המדבר, ולבן לא לחר כלן לתה לתיך ישרל, לבל פירושו כפי הדעת הזה שירבעם דבר לתי ישרל רב לבם מעלות לתי ירושלם, רוצה לומר רב לבם הדרך ולחות גדול יש לתכם בעלותכם שמה, חו יהיה רב לבם מנורת * הוי רב לת ישע' מ"ח יוכלו, ולחר זה על רחבעם, כלו' לחר שמרלת בו כבר יש לבם קויב בו ומריב בירושל', וחם תעלו שמה יהרוג לתכם. ודבר על לבם עוד ופתה לותם בדברים, בלחרו הנה לתיך ישרל לשר העלוך, כלשו לחר לל תחשבו שהלוה יושב בירושלם, כי הכרובים העומדים שם לבם הלל העליון, כי הוח לשו מיוחד במקום מובבל ובכל מקומות ממשלתו והשנחתו, וגם עמנו במלח כתן הל לשר בחת העלוך מלרים, ולבם הכרובי' העומדים בבית המקדש, ולפי זה לא בחר לשר העלוך על הענלים כי חם על השם הנכבד, וחל יקשה לחרו לתיך העלוך בלשון רבים, כי כן דרך הבתוב, כמו שלמר * ומי גוי גדול לשר לו לתיך קרובים לליו: ומה שלמר הבתוב ויהי הדבר הזה לחטלת וילכו העם לפני הלחד עד דן, הכוונה בו שעם היות שלא כוון ירבעם בענלים לעבות מהם ע"ז, הנה לחרי כן בחורך הזמן בשבו בני ישרל לחריהם ועבדו לותם עבודת ללהות, וכל בך בעבו לדוקים בעבודה הבללה היתה שהיו הולבים דרך רב עד דן, שהיה בתוך המלכות כדי לעבוד הענל לשר שם, וכמלמר הבבים * כי לתיך דן וחי דרך בחר שבע, שבדן לחר לתיך בעבור הענל שהיה שם ובבחר שבע לא לחר שלוה לבל לחר דרך, לפי שהיו הולבים משם עד דן לעבוד הענל לשר שם, וקרה שם בן לישרל בעבין הענלים כמו שקרה להם עם החפוד לשר עשה נדעון מבומי השלל ויצג לותו בעירו בעפרה, כדי שיהיה שם לזברון תשועתו וכבודו ולחרי בן טעו בני ישרל לחריו, כמו שלמר שם * ויזבו בל ישרל לחריו ויהי לנדעון ולביתו למוקש, ובבה גם בן קרה לישרל עם בתם הבתת לשר עשה משה לרפותם ולחרי בן זבו ישרל לחריו, כמו שלמרו חזל בפרק בל הבלמים, ועל זה הדרך לחר בבתן ויהי הדבר הזה לחטלת, שהוא בפור מה שבעשה לחרי בן בהמשך הזמן לת בבוונת עשייתם. ולחשוב שזה עצמו היה דעת הבבר במה שלמר למלך לבובר חל', שלא מעט מהם שהביאם בורך ההבהגה לעבוד עליהם, והם מודים בחלקי ישרל המוביחם מלרן מלרים, והותרה בזה השלה הבנית: ולחרו לחרי זה ויעז לת בית במות, הוא

2011 Ministerio de Cultura

וזכה ׳ וגם לוקחת נדן ׳ ועל לוקחו על כן לחמר ויעש לת בית
נמות וגו׳ ׳ ויעש כהניס וגו׳ ׳ ויעש ירבעם חג ׳ לל שעשה
נדן בית לחת ׳ והיו גם לת תוכן לקד בלבד כמו שהיה
בירושלם מזבח לקד בלבד ׳ כי לס נמות הרבה ׳ ושעשה
כהניס מקלות העם ׳ לל מכל העם שלח היו משבע לוי ׳
והיה זה לדעתו לפי שהיה ענין המלכות כענין הכהונה ׳
שהיו כל המלכים מזרע דוד כמו שהיו הכהני מזרע להרן ׳
וחשב ירבעם להסיר שני הסדרים החלה ׳ ולכן חשב שכמו
שעקר המלכות מזרע דוד היה רלוי שתעקר הכהונה מזרע
להרן ׳ וחשב עם זה לפייס העם ולפטור לותם מהמשרות
ושלר מתנות כהונה שהיו נותנים ללויים ולכהנים חלף
עבודתם ׳ גם עשה הערים שהיו להם לשבת ומגרשיהם כלם
קרקעות לישראל ׳ כי רלה שכל לדם יקריב לת קרבנו בבמה
ולל ילטרך לליו כהן ולל לוי
ולל יתנו מתנותם למחר (לב) וקול לומר כי בני לוי לל רלו עיין רלך
לעבוד בבמות לחר שכה
ירבעם ׳ ולכן גם שם והלכו
לעבוד בירושלם ׳ כמו שלמר ירמ׳ יט יג בדברי ס מי׳ * כי עשו הלויים
לת מגרשיהם וחזקותם וילכו
ליהודה בירושלם כי הזכיום
ירבעם ובניו מכהן לי׳ ׳ לל
שהרגיקם מקלת מעשרותיהם
ובחלקם שהם כהונתם ׳ לו
יהיה פירושו מכהן לי׳ ׳ כי
הזכיום מכבת היות מכהנים
לי׳ בבית הוקלם : (לג) ועשה
גם כן ירבע׳ בחדש לחר שעשה
חג הסכות שלותה התורה
לעשותו בחדש השביעי ׳ עשה
לותו בחדש השמיני בחמשה עשר יום לחדש כחג לשר ליהול ׳
שעשה גם כן בחמשה עשר יום לחדש ׳ ועשה לבד השנוי
בתוספת חדש לחד להרגיקם מחקות ירושלם ׳ ולפשר שעשה
טעכה לרשעתו ׳ בחמרו כי מה היל שיעשו החג לחר לחפיץ
התבולות והיה ירושלם ולרץ יהודה יותר מהודת התבולות
ולרץ ישרלל יותר מתלחרת ׳ ולכן היה רלוי שיעשו ישרלל ירושלמי
החג בחדש השמיני ׳ ולבר זכרו קול שלף שבתות וימים עיין לל ע׳ב
טובים בלה ירבעם מלבו ׳ וחמרו עוד כן עשה בני לל
היו מיותר ׳ כי מה שספר עד עתה היה מה שעשה בלן שלשת
הדגלים לשר זכר ׳ והם בית הבמות וכהנים מקלות העם
וגם בחדש השמיני ׳ ועתה יספר שהדגלים הללה כלם עשה
גם כן בבית לל ׳ לם בלין הבמות ולם בהעמיד בניו לל לת
כהני הבמות לשר עשה שהם מקלות העם לשר לל היו מבני
לוי כמו שזכר ׳ וגם כן בעכין החג שהעלה עולות על המזבח (לג)
לשר בבית לל בחמשה עשר יום לחדש השביעי שהוא החדש
שהוליא מלבו ׳ ולחכם מה שחמר עוד ויעל על המזבח
להקטיר ׳ בל להניל שירבעם בניח לל בתקרב לל המזבח
להקטיר קטורת ׳ כי חשב שלהיותו מלך היה מהלוי שהוא
יעשה העבודה היותר רוחנית ומשוכחת שהיא הקטרת ׳ ולל
עשה זה בלן כי לם בניח לל להיותו עיר ולם בחלכותו ורלה
שבט לפרים ׳ ולכן בל הניח לביתלל ולל לרן ׳ הנה
התבלר מזה שעלה פעמים לחר כלן הכתוב ויעל על המזבח
על עניכים זובים ׳ והרלוון מהם כחמר על לן ׳ שם העלה
ישרלל על המזבח עולות וזבחי בלותו חג שעשה להם ירבעם
מלבו ׳ והשני הוא להניל שניח לל היה ישרלל גם כן מעלה
עולות על המזבח בלותו חג הנוכר עלמו ׳ וגם הוא להודיע
שגם בניח לל ירבעם עלמו עלה על המזבח ׳ לל להקריב
קילן כי לם להקטיר קטורת ׳ והיותו מקטיר הקטורת ביום
חגו בל היום מלרן יהודה ונבל על המזבח כמו שיספר לחר
זה ׳ וזהו מורך הפסוקים כלם וישובם ׳ והנה נשלר להשיב
על מה שלמר הכתוב כלן עשה ניחת לל לובח לעגלים לשר
עשה ׳ וזה מורה שבלשר עשה ירבעם העגלים היה מכוון
לעגדם ולובוח לפניהם כמו שעשו דור המדבר ׳ שבלשר עשו
לת העגל מיד נבו מזבח לפניו ׳ וכמו שגם לחרו * חג לי׳ שמו לג יז
מחר והיו בודים לותו החג מלבם ׳ ככה בדל ירבעם החג ׳
וכל זה הוא הפך מה שפירשתי בענין העגלים ׳ ולני כבר
הודעתיך שלל הניחני לדעת הזה כי לם הברח רק כפי
הפסוקים וכפי הפשטים הישרה ׳ ולכן רלוי שנפרש שלל היה
מובח ומקטר לליהם כי לם שהיה מזבח לחלקים בעבורם ׳
כי להיותם סיון וזכרון מלכותו היו מזבחים לל הגם הנכבד
שיתמיד מלכותם ׳ ויורה על זה לחרו לובח לל העגלים ׳
וידוע שבניח לל לל היה כי לם עגל לחד ׳ לבל היה כוונת
הובח שתתמיד מלכות לפרים ומפני שיורו עליהם העגלים ׳
והוא על דרך לחרו * לל שמ׳ לב ה
הבער הזה התפללתי ׳ שפירו׳
עליו ונעלו שיסחלהו הגם
ויתייבו ׳ וכן לחר שעד בניח
לל לובח לל העגלים ׳ כלומר
בעד התמדת מעלתם ׳ וגם
על כל פנים תרלה לפרש
לובח ל העגלים שהוא בניח
בלהות לליהם ׳ לחור מעתה
שהיה זה לחרי שנעשה העם
לחריהם לל בשעת עשייתם
כמו שזכרתי ׳ ובדברי הימים
כתוב בספור המלחמ׳ הגדולה
לשר היה לביה מלך יהודה
עם ישרלל שדבר דברים כנגד
ישרל ׳ וככלל לחר * ועמכם לה ב יג
עגלי זהב לשר עשה לכם
ירבעם לחלקים ׳ חבל לדעתי
לין בזה טענה על מה שפירשתי ׳ כי הנה נוכל לומר שלביה
לחר זה כדי לחרפם ולגדפם לל להיותו כן ׳ וכבר מלתי
בדברי חול בינע גדול לדעתי ׳ לחרו בספר עולם וירדוף פרק יו
לביה לחרי ירבעם ויגפהו ׳ וליך לחה יודע מי הוא שנוגף ׳
הרי ירבעם קבר לת לביה וחלך לחריו שתי שניס ׳ הל היו
לומר ויגפהו חלל על לביה שמת שם ׳ ומפני מה נגפו
המקום ? מפני שהיה עומד וקוטר לת ישרלל ולומר להם
ועמכם עגלי זהב לשר עשה לכם ירבעם לחלקים ׳ וכן
לחרו בבר ויגפהו ה׳ ׳ ר׳ יוחנן לומר מפני מה נגף לביה ? פ׳ סה ע׳ב
מפני שחטל לת ישרלל ׳ שלמר ועמכם עגלי זהב לחלקים ׳ ופ׳ ע׳ג פב
הכך רולה שקול לחרו שלמר לביה לישרלל מהעגלים היה
חטל ולל דבר לחתי ׳ המכימו למה שלמרתי ׳ ושם לל תרלה
נזה ועל כל פנים תרגיע לת ירבעם בדבר העגלים ׳ רלוי
שתלמר שלפי שרלה ירבעם שעלמה עשה בחדש הקדש שני
כרובים זהב ׳ ומלרבעה פני המרכבה בחר בפני הכרוב ׳
להיותה נורה לכוונית תורה החכמה המוספעת מלתו ית׳ על
שכל הלדם ׳ לכן בחר ירבעם לחת מהמרכבה פני שור ׳
להורלתה על רבוי התבולות וברכת העמים ׳ כמו שלמר
* ורוב תבואות בכח שור ׳ ולכן עשה שני עגלים כנגד מצלי יל ל
שני הכרובים ׳ והיו לכרובים שתי כנפים לרמוז על
המדבות השפע מלמעלה ׳ ובשור שתי קרנים מורים על
זה גם כן ׳ וכמו שהכרובים בלורותיהם הם הלעירים לימים
מבני לדם ׳ ככה היו העגלים הלעירים מימים מן השורים ׳
ולולי היו שני העגלים זכר ונקבה ׳ כמו שלמרו קול בכרובי ׳ יומל פה
ולכן עשה שנים ׳ וכמו שעלמה בחדר עשה קבוצת המזבח דף כד ע״ב
עשה חג ׳ ככה עשה ירבעם לבל בדקו מלבו ׳ הנה לם כן
לל נחר בלורת העגלים לעשות כמו שעשו דור המדבר ׳ כי
לם לקחת מפני המרכבה העליונה הפנים היותר רלויים
לליו ׳ ולל עשה לורת לריה לפי * שנור לריה יהודה ׳ ושבע ברלשי׳ מ״ש
יוסף כדמה לשור כמו שזכרתי : ט

והנה

2011 Ministerio de Cultura

יג

וְהִנֵּה [ח] אִישׁ אֱלֹהִים בָּא מִיהוּדָה [ט] בִּדְבַר יְהוָה אֶל־בֵּית אֵל [י] וְיָרָבְעָם
[ב] עֹמֵד עַל־הַמִּזְבֵּחַ לְהַקְטִיר: וַיִּקְרָא עַל־
הַמִּזְבֵּחַ בִּדְבַר יְהוָה וַיֹּאמֶר מִזְבֵּחַ מִזְבֵּחַ כֹּה אָמַר יְהוָה הִנֵּה־בֵן נוֹלַד לְבֵית־
דָּוִד יֹאשִׁיָּהוּ שְׁמוֹ וְזָבַח עָלֶיךָ אֶת־
כֹּהֲנֵי הַבָּמוֹת הַמַּקְטִירִים עָלֶיךָ וַעֲצָמוֹת
[ג] אָדָם יִשְׂרְפוּ עָלֶיךָ: וְנָתַן בַּיּוֹם הַהוּא
מוֹפֵת לֵאמֹר זֶה הַמּוֹפֵת אֲשֶׁר דִּבֶּר
יְהוָה הִנֵּה הַמִּזְבֵּחַ נִקָּרַע וְנִשְׁפַּךְ הַדֶּשֶׁן
[ד] אֲשֶׁר־עָלָיו: וַיְהִי כִּשְׁמֹעַ הַמֶּלֶךְ אֶת־
דְּבַר אִישׁ־הָאֱלֹהִים אֲשֶׁר קָרָא עַל־
הַמִּזְבֵּחַ בְּבֵית־אֵל וַיִּשְׁלַח יָרָבְעָם אֶת־
יָדוֹ מֵעַל הַמִּזְבֵּחַ לֵאמֹר תְּפָשֻׂהוּ וַתִּיבַשׁ
יָדוֹ אֲשֶׁר־שָׁלַח עָלָיו וְלֹא יָכְלָה
[ה] לַהֲשִׁיבָהּ אֵלָיו: וְהַמִּזְבֵּחַ נִקָּרַע וַיִּשָּׁפֵךְ
הַדֶּשֶׁן מִן־הַמִּזְבֵּחַ כַּמּוֹפֵת אֲשֶׁר נָתַן אִישׁ
הָאֱלֹהִים בִּדְבַר יְהוָה:
[ו] וַיַּעַן הַמֶּלֶךְ וַיֹּאמֶר אֶל־אִישׁ הָאֱלֹהִים חַל־נָא אֶת־פְּנֵי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וְהִתְפַּלֵּל
בַּעֲדִי וְתָשֹׁב יָדִי אֵלָי וַיְחַל אִישׁ־
הָאֱלֹהִים אֶת־פְּנֵי יְהוָה וַתָּשָׁב יַד־
הַמֶּלֶךְ אֵלָיו וַתְּהִי כְּבָרִאשֹׁנָה:
[ז] וַיְדַבֵּר הַמֶּלֶךְ אֶל־אִישׁ הָאֱלֹהִים בֹּא־
אִתִּי הַבַּיְתָה וְסָעֳדָה וְאֶתְּנָה לְךָ מַתָּת:
[ח] וַיֹּאמֶר אִישׁ־הָאֱלֹהִים אֶל־הַמֶּלֶךְ אִם־
תִּתֶּן־לִי אֶת־חֲצִי בֵיתֶךָ לֹא אָבֹא עִמָּךְ
וְלֹא־אֹכַל לֶחֶם וְלֹא אֶשְׁתֶּה־מַיִם בַּמָּקוֹם
[ט] הַזֶּה: כִּי־כֵן צִוָּה אֹתִי בִּדְבַר יְהוָה

(ח) והנה איש אלקים וגו' . ספר הכתוב שבחיות ירבעם בניתן מזבח ומקטר בבמות לצד עשה שמה בלותו קג לצד בדק והוליך מלבו , בא אליו איש האלקים , ל"ל בניך וקדוש מלרן יהול, ולחזל שהיה זה עדו הנביא שמוך לצד כבא בימיו, כדר עולם מלרן כ' וכמו שאמר הכתוב * ובקוות לה כ' ט' כ"ו עדו הקוזה על ירבעם בן (ג) נבט . ובא הנביא האוא לבית הבמות בחיות ירבעם עומד עבודתו וקרא על המזבח בדב' ה' הנה בן נולד לבית דוד יאשיהו שמו וזבח עליך את כהני הבמות המקטירים עליך ועלמות אדם יזרפו עליך , והב' למדנו הכתו' הזה ידיעות גדולו' . דלאוכה שהנביאי' היו רואים הדברי' בפרטיות' אלא כותן הטפע בהם , ואלא היה הטפע הנאפע עליה' כולל והי' מקבלו דמיון הנבי' קבול פרטי ולא כללי כמו שאנחנו לאדוכי מבחינו המתפלספי', שא' היה כן לא היה מציג הנביא הזה שיהיה מי שיעש' זה הפעל מבי' דוד , ולא יקרא שמו יאשיהו כי זה לא נעש' עד לאחי' רבו', פרק י"ג לאמרו בפר' ר' שלעזר , ר' בתבל לומר שבא אלות שבה קודם שנולד יאשיהו נקרא שמו , שב' הבה בן נולד לבית דוד וכן שמוכה שבים מלך וגו' , ולאחרי זה כן לוך כפל הנביא עליו בבתו המצער אם לא שאחר שמע אלת ה' לבאות בלותו פרטיות הגיד להם , וכמו שהרבתי הדבור בזה בספר מחזה שדי לאחר לאני עוזה . ובבית שהנביאים היו רואים הדברים העתידי' כמו בחיותם בהוה , לפי שהם לבוא עיניו רחוקי' כאלו הם כבר במציאו' , ולכן לומר בכאן הבה בן נולד לבית דוד , ועדיין לא היה נולד , לפי שהי' מלאת הדבר ההוא כדבר המצוי , אם יהיה נולד מבחר ילד , כלומ' שיהיה כבר קטן לאחר יעש' זה . ואחזל עין יקוע בפסיקתא שכפל לומר מזבח מזבח , על המזבח לאחר בניתן ועל המזבח לאחר בתן . ולומר שהכהני' המזבחי' בלות' במות יזרפו בהם , לא הקיי' בלותו זמן ולאחר כבר מתו יזרפו עלמותיה' , וזהו לומרו ועלמות אדם יזרפו עליך , וכזה רמז לירבעם שהיה מכהן , שעם היותו מת בזמן המיועד להוא , הנה עלמותיו יזרוף בבמה בלופן שבמו שהוא בשאר הכהנים והמקריבים העלה והקריב בבמות בכה יהיו עלמותיו בשרפים בהם , והכה לא לומר בפירוש שיזרוף עלמו' ירבעם מפני כבוד המלכות , עם היותו בכלל בגזרה ובייעוד הקלקי הזה :

(ג) וכתן לות ומופת על דבריו שמיד בלותו עתה יקרע המזבח ויפך הדשן אשר עליו , והנה היה המופת הזה מורה על שמתת הייעוד שיקרע המזבח הזה ויפלת מעשהו , כי לא יקריבו עליו עוד לאחרי שריפת עלמות הכהנים עולה ונזבח , ועל העדרו ומכיעתו הורה קריעת המזבח . ולפי שלא יפלנו שדשן העלמות הממה יתקבץ לבבודם ויפלף , לומר ובפך הדשן , כי יהיה דשן עלמות הכהנים הרס בשפך ובזרק כמין לפני דוק ומלאך הרס רודפם : והנה המלך ירבעם (ד) שלח ידו מעל המזבח לתפוש הנביא ותיבש ידו , וגם זה היה מופת לאחר מורה שדבר ה' הוא , ובלאחר בעשה זה בנם האלקים כך יתקיי' מה שיעד , ולכן כתקיים מיד המופת (ה) שנקרע המזבח ובשפך הדשן לאחת הייעוד : והנה ירבעם (ו) בקש מהנביא חל בא את פני ה' לאוקיך והתפלל בעדי , לפי שלא היה בכלל הייעוד והגזרה שתיבש ידו , ובאלו לא בעשה כי אם לבבוד הנביא לאחר שלא ידו לתפשו , ולכן בקש שיתפלל לאלקיו שבאת' הנביא יאחול על בבודו הרס יתברך יבפר גם בן . והנביא חלף את פני ה' עליו ושמע הרס ית' תפלתו לרפאו , והיה זה לא להיותו הגון לבך , כי אם בדי שיזוב בתשובה בראותו המופתים האלה בלס , ועבו לא ובא ירבעם מדרבו בבו שיזבור לאחרי זה : ואמרו סו"ל בפסיקתא , בב הובא בשם עיין יעקוב ר' לאחי לאמר שם האלה על בבודם של לוים יותר ובתשובת מבבודו , שהרי ירבעם היה בר' תולדות מקריב במזבח ולא יבשה ידו , ובין שהלא ידו בחליך יבשה , להלל ותיבש ידו . ויען המלך ויאמר לאיש האלקים חל את פני ה' אלקיך , תרי לאורלי' , אל לאמר אלקיך ולא אלקי , ואל לאמר עומד ומקריב לעו' ובקש לו אלקים . ויחל איש האלקים את פני השם ותבי בבראים ורבי יהודה בר סימון בשם רבי יהושע בן לוי לאמרו , * שם מצלי בו בא מבבודו , שהרי ירבעם היה

[יח] וְנָבִיא אֶחָד זָקֵן יֹשֵׁב בְּבֵית־אֵל וַיָּבֹא
בָּנָו וַיְסַפֶּר־לוֹ אֶת־כָּל־הַמַּעֲשֶׂה אֲשֶׁר־
עָשָׂה אִישׁ־הָאֱלֹהִים ׀ הַיּוֹם בְּבֵית־
אֵל אֶת־הַדְּבָרִים אֲשֶׁר דִּבֶּר אֶל־הַמֶּלֶךְ
[יט] וַיְסַפְּרוּם לַאֲבִיהֶם ׃ וַיְדַבֵּר אֲלֵהֶם
אֲבִיהֶם אֵי־זֶה הַדֶּרֶךְ הָלָךְ וַיִּרְאוּ
בָנָיו אֶת־הַדֶּרֶךְ אֲשֶׁר הָלַךְ אִישׁ
הָאֱלֹהִים אֲשֶׁר־בָּא מִיהוּדָה ׃
[כא] וַיֹּאמֶר אֶל־בָּנָיו חִבְּשׁוּ־לִי הַחֲמוֹר
וַיְחַבְּשׁוּ־לוֹ הַחֲמוֹר וַיִּרְכַּב עָלָיו ׃
[כב] וַיֵּלֶךְ אַחֲרֵי אִישׁ הָאֱלֹהִים וַיִּמְצָאֵהוּ
יֹשֵׁב תַּחַת הָאֵלָה וַיֹּאמֶר אֵלָיו הַאַתָּה
אִישׁ־הָאֱלֹהִים אֲשֶׁר־בָּאתָ מִיהוּדָה
אֵל אֶת־חַדָּבָרִים אֲשֶׁר דִּבֶּר אֶל־הַמֶּלֶךְ
[כג] וַיֹּאמֶר אָנִי ׃ וַיֹּאמֶר אֵלָיו לֶךְ אִתִּי
חַבֵּיתָה וְאֹכַל לָחֶם ׃
[כד] וַיֹּאמֶר לֹא אוּכַל לָשׁוּב אִתֶּךָ וְלָבוֹא
אִתָּךְ וְלֹא־אֹכַל לֶחֶם וְלֹא־אֶשְׁתֶּה אִתָּךְ
[כה] מַיִם בַּמָּקוֹם הַזֶּה ׃ כִּי־דָבָר אֵלַי בִּדְבַר
יְהוָה לֹא־תֹאכַל לֶחֶם וְלֹא־תֵשְׁתֶּה
שָׁם מַיִם לֹא־תָשׁוּב לָלֶכֶת דַּרְכְּךָ אֲשֶׁר־
[כו] הָלַכְתָּ בָּהּ ׃ וַיֹּאמֶר לוֹ גַּם־אֲנִי נָבִיא
כָּמוֹךָ וּמַלְאָךְ דִּבֶּר אֵלַי בִּדְבַר יְהוָה
לֵאמֹר הֲשִׁיבֵהוּ אִתְּךָ אֶל־בֵּיתֶךָ וְיֹאכַל
[כז] לֶחֶם וְיִשְׁתְּ מַיִם כִּחֲשׁ לוֹ ׃ וַיָּשָׁב אֹתוֹ
וַיֹּאכַל לֶחֶם בְּבֵיתוֹ וַיִּשְׁתְּ מָיִם ׃

שמלאך הדובר בו לוה לאותו בדבר ה' שלא יאכל לחם ולא
(יח) יישתה מים בעיר ההיא ולא ישוב בדרך אשר הלך · וזלל פתכו
לך כי עי"ן הפכה הלמתית בזה, שלשון לחלם להכחם לעיר עובדי ע"ז,
לחם לא להתרות ולמנעם מהחטא לו לדבר קליהם בשם ה' ·
וכדי שירלו בני העיר כי לא בכחם שם כי לא לספר בגדולתו
בדבר מצעהו מלאכול ומלשתות שם, ולפי שלא ישוב עוד
לאותו עיר לוכו מלשוב בדרך אשר הלך · ואני לומר שכפי
הדין רלוי היה להיות כן, כי היה לין בית קל בעיר הכלקת
דברי יג (ו) אשר נאם בה * ולא ידבק בידך
מלומה מן הקרס, ומוה הכל
היה לשון מלכלם ומזקס,
שם שם (ו) ולפי שלוה הלל ית * שהעיר
אשר בוזת תהיה קל עולם
לא תבנה עוד, לרמוז ולהעיר
שכן יהיה בית ל', לוה לבניה
שלא ישוב בדרך אשר הלך, אלא יפנה בדרך והביאה
כאלו יפנה הדרך והביאה לאותו עיר, לפי שתהיה
בחרבת ולא תבנה עוד:
(יח) ונביא אחד וגו' ספר
הכתו שבניה לאחד
זקן היה יושב בבית ל', ותרגם
יופתן ונביא אחרון קד בבא,
ובמכילתות כתיב עוד ושמיה
עיין רלה מיכה, וכן בדברי קול כי
עיר רבת מיכה היה, ומהם למדו שהיה
לה עי"ן מחליף כהן בית אל, סוף
דבר הלוה הוה לא היה נביא
ל', לרעתם ז"ל, ואם זה
קבלה בידם בקבל אותה,
קבל פשט הכתוב לא יכלהו,
כי מכתוב קרלו נביא ולא
אמר נביא הבעל, ומעשיו
יוליכו שלא היה אלא רשע כי
אם עובד ע"ז, וכמו שחזכור
לאחרי זה בפירוש הפסוקים ·
ואחר אמרו ויספר לו ויספרו
לאביהם וילבר להם אביהם
וגו', פעם בשם יקיד ופעם
בשם רבים, אול שבאו הקול
בת אחלה וספר לו את כל
המעשה אשר עשה לוה הלקים,
ובקו לאריו אשר בניו וספרו
לו גם העבין ואת הדברים
(יג) אשר דבר אל המלך: ויאמר
אביהם לוה הדרך הלך? והם
הודיעו לו את דרכו אשר הלך
(יד) בה, והלך הזקן אחרי לוה הלקים ומלאו תחת האלה,
(טו, יו) כלומר מתלובן בגלה מפני החום, ובקש מאבו שישוב עמו אל
ביתו לאכול לחם, ולוה הלקים הדיב שלא יוכל לעשותו כי
(יח) כן נזה לו המל ית', והזקן הביאו גם אחי נביא כמוך,
ומלאך דבר אלי בדבר השם לאמר הביאהו אל ביתך ויאכל
לחם וישתה מים כחש לו, והכוונה אלי שהנביא הזקן לאמר
ללוה הלקים שהיה לעתו ולמוכותיו היו בלמוכתו,
ושמה שיעד על המובח בבית אל בח אליו גם כן בנבואה,
וכל זה העיר בלמרו גם אחי נביא כמוך, לל בכל הדברים
לאחר דברת ועזית אחי נביא הלקים כמוך וסנגון לאחד עולה
אל זכיבו · עוד הודיעו דבר שני והוא לאמרו ומלאך דבר אלי
בדבר השם, לל הנה יצאתי לקראתך בלוי המלאך, כי לא
גלה שבניו ספרו לו המקורע כי אם שידע אותו בנבואה,
ושמלאך הדובר בו לוה בדבר ה' שיביאהו אל ביתו לאכול
שם לחם ולשתות מים קריס על בפש עיבה, ובוה העיר
שוה שמבעו השם ית' מלאכל ולשתות במקום ההוא היה עם
האכזים החטאים בנפשותם עובדי ע"ז, אבל הוא שהיה בניא
לוי' לא היה בכלל עם הרשעים בלותה בזרה, וזהו לאמרו
השיבהו אל ביתך, לל לא לבית החטאים עובדי ע"ז כי אם
לביתך בלוה קדש · והנה לים הלקים החמין בדבר הזקן, (יט)
אם מפני שהאכזים כפי לבריו עם דעתו ולמוכותיו גם בדבר
המזבח שיעדו, ובזה שהיה בניא כמוהו, כלומר בניא לוי'
בכל ביתו בחמן הוא, ולכן
חזר אחי' בדבריו עבין האוכל
שלא בשבע מאבו כי לם להיות
לאחי העיר עובדי ע"ז, ולכן
לא יהיה בכלל זוה בית הבניא
עבד הלקים, ומאחר היה
רעב ובמא האכיס לבוא עמו
לאכול הדבר ההברחי בדבר,
והוא לאם ואיס לא דבר אח'
הבה התבאר מזה מה שהבית
לאיש האלקים לשעות ולעשות
מה שלא לווה, אבל לא בשבע
בזה מהחטא, לפי שמה
שהבניא שומע מפת השם ית'
לי לאבור שיתבטל בזוס פניס
אלא בשניע לו דבור מהשם
בם בן האבי לראזון, כמו
שהיה ענין אברהם בעקדה
שאמר לו ראזוה * קח בת בלחד' בנ
את בנך וגו', ואחר בך אמר
לו * אל תשלח ידך וגו', ואבל שם שם י
לא יקבל סותרו מפי בניא
אחר כי אם מפיו ית', ואפי'
שלא היה מקבל הלבור
הראזון מפת השם ית' והיה
בראה לו על ידי בניא מוזקו,
לא היה ראוי שיאמין בדבר
בניא אחר, לפעמי שלא יאמר
לו לבור סותר למה שמע,
כי אם לאחרי הבאיה והבפין
שהוא בניא לה', וכמו שאותה
התורה עליו * ולבן היה ראוי לבדי' כ
לאיש האלקים שלא ישמע
לדברי הזקן בהפך מה שבאמר
לו · וגם היה לריך להבאין
הזקן ראשונה אם היה בניא
אמת לוי', ואחרי ההודעה
שהיה בניא אמת על פי
האותות והמופתים אז יוכל
להאמין בדבריו, ועבר איש האלקים אם בן על דברי אמת
ועבר על בבושתו, ולפיבך היה מיתתו בידי שמים, כל
זבן שהיה לו לומר אם הזקן הזה הוא בניא לה' לוך אתיב
בניא אל בתוך עם שמא שפתים עובדי עבולה זרה? והיה לו
להפרד מהם ומבברתם, ואם לא בתפרד הנה הוא בכלל
עיר הבלקת ודינו בדינם · והבראה מן הספור הזה בלו
הוא, שהבניא הזקן לא עשה זה להדיא ולא להרע לאיש
האלקים, אבל חשב בלבו שאיש האלקים לא הוזהר מהשם
ית' על מניעת האוכל והמזת', כי לין בפן להשם ית' שהאלם
יסגף גופו ויבבע מבוי בקו, וחשב שאיש האלקים לאמרו
מלבו כדי שלא יפארו בו בלבת לבית ירבעם, ולוה דבר
על לבו להביאו לאכול בביתו, כי ראה עליו מגולל החום
והוא עיף ויגע, וזהו לאמרו בתם לו, לל שהזקן בלבו בתם
לאיש האלקים בלבו, מה שאמר לו שהשם מוהו שלא יאכל
ולא ישתה

ולא ישתה במקום ההוא, וחזר שהיה בזה רצונו לא מצווה, ולזה הפליג בו לאכול, כי לא היה קושב שדבר ה' הוא לא היה לובר בו, כי הכה הוא התאכל על מותו הרבה, ובעבור זה בעצם לים מלקים יען לאר שמע בקול ה' אשר ציהו ולא כעצם הנביא הזקן, לפי שלא עבר על מצות הצם כמוהו, ושניהם קטלו בצנג' גם בלא, דעת ולא כמתכוון לקטול ומפני זה נקה הנבואה מל

(כ) הנביא הזקן, כמו שאמר ויהי הם יושבים אל השלחן ויהי דבר ה' אל הנביא אשר השיבו כמו שכתוב. והר לוי בן גרשם כתב שהנביא הזקן חטא במרד ובמעל, ושהטי לא העניש על אשר דבר בשם ה' אשר לא ציוהו לדבר, לפי שלרוב עוונותיהם של ישראל היה מסתיר פניו מהם, ולכן לא היה מעניש על חטאתיהם, פוזע ל' יל שלי * לא לפקוד על בנותיכם כי תזנינה וגו'. והדעת נותן לחוק הוא לכלי, כי הנה הש"י פוקד עליה' את כל עוונותיה', כמו שנראה מן הנשים שבעזו על המוב', ואם על כל פנים אמרנו שלהעלר ההזנקה לא היה מעניש בלותו דור את החוטאים, לוך הנביא הזקן לא די שלא בעבם קבל היה חוטא כשבר, כי בזה שלו דבר המלכי' וכבודתו ונם בהיותו בהקין על השלחן? קבל הלא' הוא כמו שאמרתי, שהזקן לא חטא במרד ולא במעל, ולא כוון להרע לאיש האלקים, קבל שבב שהנביא מרצונו היה מוכן עלמו מבוא העי' לאכול מפני יובעם ושלה הלבר בשם יש', והוא השיבו כפי מה שחשב בפי דרכו, בלאמרו גם המלאך ההוא אשר דבר אלי זה, דבר אלי שתוב אל ביתי ולא אל בית אחר, ולפי שרחמנא ליבא בעי היה שלא בעבם עליו הזקן אבל בזה הבזיון לשתי תבליות גדולי' הראשונה לשתי שלא יתגלה סבת מיתת איש האלקים שהיתה על אשר אב לעיר לאכול ולא בעבור לבר אחר, ויהיה זה גם כן מבלל הנסים שבעזו בלותו עניו, וגם היה זה מלה כנגד מלה לאיש האלקים, הוא שמע והאמין לדברי הנביא הזקן, ומהלרין לכן בא לשמוע מפיו לבר ה' על עבזו. אבל זה שאמרתי הוא לך קג עג לדעת קול, שאמרו גדולה לגימה שמקבית את הרשעים ומרקקת את הקדושים ומשרה שכינתו על נביאי הבעל, ואמרו עוד אחר הוא בזב לא נאמר כי אם אחר השיבו, שלא נביא השקר שרתה רוח הקדש. לך לאמר כפי הפשט כבר נוכל לפרש שהנבואה הזאת לא נאה לנביא הזקן כי אם לאיש האלקים עלמו, כי בהיותו אוכל על השלחן בא אליו לבר ה', והיה זה בעבור שהשיבו הזקן, וזה פירוש אמרו אחר השיבו, לא על אחר השיבו הזקן הנזכר, ויקרא אליו, לא לאיש האלקים כי קרא אליו לבר ה' ואמר (כא) לו יען כי מרית וגו', לכן יהי' מהשובב שלא תבא בבלתך (והוא גופו) אל קבר אבותיך שהיה בארץ יהודה, לפי שבדרך המיתה האריה כמו שנזכר: ומה שאמר לקריו (כג) ויהי אחרי אכלו ויאבוב לו האמור לנביא אחר השיבו, פירושו שהזקן כדי לכבדו הוא ציוו אבא האמור לאותו נביא אחר השיב אחר השיבו מן הדרך, ובבר יורה על זה הוא אמרת מה שזכר הכתוב, שאחר (כה) סופר לנביא הזקן מהאבזים העוברים שראו בדרך אחת מת והאריה עומד על בבלתו ועל החמור, שהיו בזה שלשה פליאות, אחת שהאריה לא אכל לבר מבבלתו, והשני שלא הרג את החמור, והשלישי שהיה עומד עליהם לשמרם, אמר הנביא הזקן לאיש האלקים (כו) הוא אחר מרה את פי ה' וגו', לפי שבבר ה' אחר לבר לו, לפי שהיה ענין האריה בם ומורה על היות מיתת הנביא מפאת ההזנחה על אשר שמו שיעדו על זה העונש. ואם היה שבאה הבזיון לנביא הזקן היה רצוי שיאמר בדבר ה' אחר לבר לי, אבל מאחר שאמר אחר לבר לו, מורה שהבזיון לאיש האלקים היתה ולא לזקן כמו שפירשתי. והנה היה מההזנחה שלא (כח) המית האריה את החמור לבזוד לנביא, כדי שיוליבו עליו את בבלתו וכדי שיכירו וילעו בל אבי שלא הרג את החמור, כי אם בשיי בהזנחת האיש להעניש לאיש האלקים על אשתו, והותרו עם מה שבתבתי בזה השאלות שליישית ורביעית לאחר הערותי בתחלת הפרשה: ואפר הבתוב שהנביא הזקן הלך לבקור את לאיש (בט, ל) האלקים ולבברו, כי התאבל מאד על מותו, והנביא בבלתו בבברו, רוצה לומר בבבר אחר עשה לו, או שהניח בבבר שבבר בלב לעמו הזקן, ובפדו עליו הוא ובניו הוי אחי ועיין

2011 Ministerio de Cultura

ועיין אמרו הוי אחי ׳ ואמר עוד במותי וקברתם אותי בקבר
(לב) אשר איש האלקים קבור בו וגו׳ ׳ כי היה יהיה הדבר אשר
קרא בדבר ה׳ על המזבח וגו׳ ׳ כי זה כלו יורה שהזקן הזה לא
היה מנביאי הבעל ׳ אחרי אשר התאבל כל כך על איש האלקים
אשר ניבא על המזבח ועל הכהנים המקריבים עליו וצוה
שיקברו עצמותיו אצל עצמותיו ׳ ולא היה אומר זה אם הוא
היה מנבא הפכו ׳ אבל יורה זה שהוא היה נביא השם ׳ כיון
שניבא מה שניבא איש האלקים עצמו על ענין הבמות ועל
המזבח אשר בביתאל ׳ ולכן
אחשוב שהזקן הזה היה מבני
הנביאים ׳ ושכבר נבא בשם
ה׳ באמת ובתמים בזמן אחר
ואחר כן נפסק׳ ממנו הנבוא׳ ׳
ולהיותו זקן מאד והיה כל
ימיו יושב בביתאל לא נפרד
משם אבל בשמעו דברי האלקים
בתפתה אליהם והאמין בהם
וחשב לרחם ולחון את איש
האלקי׳ פן ימות ברעב ובצמא
בדרך ׳ ומפני זה קראו
בהספדו אחי וצוה לקבור
עצמותיו אצל עצמותיו וקיים
דבריו ופרסם שהיו דברי
אלקים חיים ׳ ולכן היה
שבאהו הנבואה אם כפי דרך
חזל שאליו באה הנבואה אשר
על השלחן ׳ ואם לכולי עלמא
שבאה אליו הנבואה שאמר
אחר כך כי היה יהיה דבר ה׳
אשר קרא על המזבח אשר
בביתאל ועל כל הבמות אשר
בשמרון ׳ כי עם היות שאיש
האלקים לא ניבא כי אם על
מזבח ביתאל ׳ הנה הנביא
הזקן ניבא עוד על כל בתי
הבמות שיעשה יאשיהו כן
בהם ׳ וזכר שמרון עם היות
שלא נבנה עדיין ׳ כי עמרי
בנאה אחרי זה ׳ והוא המורה
שניבא הזקן בשם ה׳ ׳ אם
שתי פעמים ואם פעם אחת ׳
ולכן תמצא שאחרי כן נמלטו
עצמותיו מהשרפה ׳ וכן כתוב
* וימלטו עצמותיו את עצמות
הנביא אשר בא משמרון ׳
והנה לא זכר איש האלקים ולא הזקן דבר מהעגלים כי אם
מהבמות ׳ לפי שבזמן שנעשו העגלים לא היו לתכלית עז כמו
שפירשתי ׳ והתטא כלו היה אז בבמות ההם :

(לג) אחר הדברים וגו׳ ׳ ספר הכתוב שעם היות שראה ירבעם
כל הנסים והנפלאות אשר נעשו בבית אל ׳ אם
קריעת המזבח ושפיכת הדשן ׳ ואם יבשות ידו ואם רפואתו
בתפלת איש האלקים ׳ ואם מיתת הנביא על אשר עבר מצות
השם ׳ ואם ענין האריה ונבואת הזקן כמו שנזכר ׳ אף על
פי כן לא שב ירבעם מדרכו הרעה וישב ויעש פעם אחרת
מקצות העם כהני הבמות ׳ וכל איש שהיה חפץ ימלא את ידו
(לד) ויהיה כהן בבמה ׳ והנה היה הדבר הזה לתטאת בית ירבעם
ולהכחיד ולהשמיד את ביתו מעל פני האדמה ׳ לפי שאחדות
המזבח בבית ה׳ היה מורה על אחדותו ית׳ ׳ והנה התורה
דברי׳ יב׳ יג׳ צותה * השמר לך פן תעלה עולותיך וגו׳ כי אם אל המקום
וגו׳ ׳ וכאשר הוא היה מקריב בבמות היה מורה שדבר ה׳ בזה
ואת בריתו הפר ׳ גם בעשותו הכהנים מקצות העם בהיות

בַּקֶּבֶר אֲשֶׁר אִישׁ הָאֱלֹהִים קָבוּר בּוֹ
אֵצֶל עַצְמֹתָיו הַנִּיחוּ אֶת־עַצְמֹתָי׃
[לב] כִּי הָיֹה יִהְיֶה הַדָּבָר אֲשֶׁר קָרָא בִּדְבַר
יְהוָה עַל־הַמִּזְבֵּחַ אֲשֶׁר בְּבֵית־אֵל וְעַל
[לג] כָּל־בָּתֵּי הַבָּמוֹת אֲשֶׁר בְּעָרֵי שֹׁמְרוֹן׃ אַחַר
הַדָּבָר הַזֶּה לֹא־שָׁב יָרָבְעָם מִדַּרְכּוֹ
הָרָעָה וַיָּשָׁב וַיַּעַשׂ מִקְצוֹת הָעָם כֹּהֲנֵי
בָמוֹת חֶחָפֵץ יְמַלֵּא אֶת־יָדוֹ וִיהִי כֹּהֲנֵי
[לד] בָמוֹת׃ וַיְהִי בַּדָּבָר הַזֶּה לְחַטַּאת בֵּית
יָרָבְעָם וּלְהַכְחִיד וּלְהַשְׁמִיד מֵעַל פְּנֵי
הָאֲדָמָה׃

יד

[א] בָּעֵת הַהִיא חָלָה אֲבִיָּה בֶן־יָרָבְעָם׃
[ב] וַיֹּאמֶר יָרָבְעָם לְאִשְׁתּוֹ קוּמִי נָא
וְהִשְׁתַּנִּית וְלֹא יֵדְעוּ כִּי־אַתִּי אֵשֶׁת
יָרָבְעָם וְהָלַכְתְּ שִׁלֹה הִנֵּה־שָׁם אֲחִיָּה
הַנָּבִיא הוּא־דִבֶּר עָלַי לְמֶלֶךְ עַל־הָעָם
[ג] הַזֶּה׃ וְלָקַחְתְּ בְּיָדֵךְ עֲשָׂרָה לֶחֶם וְנִקֻּדִּים
וּבַקְבֻּק דְּבַשׁ וּבָאת אֵלָיו הוּא יַגִּיד לָךְ
[ד] מַה־יִּהְיֶה לַנָּעַר׃ וְתַעַשׂ כֵּן אֵשֶׁת
יָרָבְעָם וַתָּקָם וַתֵּלֶךְ שִׁלֹה וַתָּבֹא בֵּית
אֲחִיָּה וַאֲחִיָּהוּ לֹא־יָכוֹל לִרְאוֹת כִּי
[ה] קָמוּ עֵינָיו מִשֵּׂיבוֹ׃ וַיהוָה אָמַר אֶל־
אֲחִיָּהוּ הִנֵּה אֵשֶׁת יָרָבְעָם בָּאָה לִדְרֹשׁ

שהשם ית׳ בחר בשבט לוי ׳ והיה מטה אהרן לפני ארון
העדות לאות לבני מרי ׳ היה מורה שהי׳ דעתו כקרח ועדתו ׳
ולכן היה ראוי שיבלעהו האדמה כאשר עשה אותם ׳ ולהעיר
לזה אמר בכאן ולהכחיד ולהשמיד מעל פני האדמה ׳ ר״ל
כקרח ועדתו שעשו כמעשיו :

(א) וספר שחלה אביה בן ירבעם ׳ להגיד שכבר התחיל ענשו
להראות במיתת בנו ׳ שהיה שלם ונכבד מכל בית אביו כמו
(ב) שיזכור : והנה צוה ירבעם לאשתו שתלך לשאול מאחיה הנביא
על חליו ׳ כי הוא היה נביא
אמת והוא הגיד לו על מלכותו
והיה אם כן מצליח בעניניו ׳
וצוה אותה שתשתנה באופן
שלא יכיר אותה אדם ׳ לפי
שהנביא אם היה מכיר אותה
לא היה רוצה להנבא מפני
השנא׳ אשר היה לו עם ירבעם
על רוע מעשיו ׳ או נאמר
שלא אמר זה כדי שלא יכירה
הנביא ׳ כי אם ירבעם היה
מאמין בנבואתו יאמין שהנביא
בהכרח ידע מי היתה השואלת
ומחשבתה ותכלית שאלתה ׳
אבל אמר זה מפני הרואים
שלא יראו שהמלכה הלכה
לשאול מה יהיה באחרית
הימים ׳ ותהיה השאלה ההיא
סבה שידעו ישראל תשובת
הנביא ׳ ואולי תהיה רעה על
חטאיו ׳ והיה רצון ירבעם שלא
ידע אדם דבר מהייעודים
הרעים האלה פן יהיו לו
למוקש ׳ ולזה אמר ולא ידעו
כי את אשת ירבעם ׳ לפי
שמפני הרואים חשש ולא מפני
הנביא שבהכרח היה יודע
(ג) שיכיר אותה : והנה צוה אותה
שתקח בידה עשרה לחם
ונקדים ובקבוק דבש ׳ לפי
שהיה מנהגם כשהיו הולכים
לשאול דבר מהנביא היו
נושאים אליו מנחה ׳ ונקודים
הוא פת יבש מתובל בתבלין ׳
ובקבוק הוא כלי שפיו צר
(ד) הנקרא בלעז באריל : וספר
הכתוב שהיה אחיה זקן מאד
עד שכהו עיניו מראות ׳ ואמרו כי קמו עיניו מראות ׳ ר״ל
שנעדרו עיניו מראות ברוב שיבתו ׳ ולפי שלעת הזקנה תיבש
הלחות ויקומו יתרי העין ויכנס בת העין לפנים ׳ לכן אמר
קמו עיניו ׳ ובפרק חלק אמרו ׳
כל המעמיד בן או תלמיד שאינו
הגון עיניו כהות ׳ מנא לן בבן ?
מיצחק ׳ ומנא לן בתלמיד ? מאחי׳
ולא השתדל לראו׳ איזה דרך ישר ישכון אור מאמרי ר״ל ׳ כי זה
כמ׳ פעמי׳ שגה ברוא׳ והלך אחרי המתעי׳ וכן עש׳ בזה המקו׳ ׳
כי המאמ׳ הזה לא נמצא בשום מקום בפ׳ חלק ׳ אבל בב״ר פר׳
ס״ה דף ע״ב ע״ג תמצאנו ׳ וגם הילקוט מביאו משם דוק ותמצ׳ :]

[אה כמדומה לי שגם עיני
הרב היו כהות בזה ׳ כי
הלך אחר אומד דעתו או
אחרי דעת אחרי׳ כסומא ׳

(ה׳ ו) השלוני ׳ שהיה ירבע׳ בן נבט תלמידו : והנה השם ית׳ הודיע
לנביא שאשת ירבעם היתה באה לשאלו וצוהו מה שיאמר ויגיד
אליה ׳ ולכן בהיותה נכנסת בפתת ביתו אמר לה בואי אשת
ירבעם למה זה את מתנכר׳ ואנכי שלוח אליך קשה ׳ ר״ל הנה
הנבואה

2011 Ministerio de Cultura

דַּבֵּר מֵעִמָּךְ אֶל־בִּנָהּ כִּי־חֹלֶה חוּא׃ [ב] וְהָיא מִתְנַכֶּרֶת׃ וַיְהִי כְשָׁמְעַ אֲחִיָּהוּ
אֶת־קוֹל רַגְלֶיהָ בָּאָה בַּפֶּתַח וַיֹּאמֶר
בּוֹאִי אֵשֶׁת יָרָבְעָם לָמָּה זֶּה אַתְּ
מִתְנַכֶּרֶת וְאָנֹכִי שָׁלוּחַ אֵלַיִךְ קָשֶׁה׃
[ג] לֵכִי אִמְרִי לְיָרָבְעָם כֹּה־אָמַר יְהוָה
אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל יַעַן אֲשֶׁר חֲרַמְתִּיךְ מִתּוֹךְ
הָעָם וְאֶתְּנֵךְ נָגִיד עַל עַמִּי יִשְׂרָאֵל׃
[ד] וְאֶקְרַע אֶת־הַמַּמְלָכָה מִבֵּית דָּוִד וְאֶתְּנָה
לָךְ וְלֹא הָיִיתָ כְּעַבְדִּי דָּוִד אֲשֶׁר שָׁמַר
מִצְוֹתַי וַאֲשֶׁר הָלַךְ אַחֲרַי בְּכָל־לְבָבוֹ
לַעֲשׂוֹת רַק הַיָּשָׁר בְּעֵינָי׃
[ה] וַתָּרַע לַעֲשׂוֹת מִכֹּל אֲשֶׁר־הָיוּ לְפָנָיִךְ
וַתֵּלֶךְ וַתַּעֲשִׂה־לְּךָ אֱלֹהִים אֲחֵרִים
וּמַסֵּכוֹת לְהַכְעִיסֵנִי וְאֹתִי הִשְׁלַכְתָּ
אַחֲרֵי גַוֶּךָ׃ [ו] לָכֵן הִנְנִי מֵבִיא רָעָה
אֶל־בֵּית יָרָבְעָם וְהִכְרַתִּי לְיָרָבְעָם מַשְׁתִּין
בְּקִיר עָצוּר וְעָזוּב בְּיִשְׂרָאֵל וּבִעַרְתִּי
אַחֲרֵי בֵּית־יָרָבְעָם כַּאֲשֶׁר יְבַעֵר הַגֶּלֶל
עַד־תֻּמּוֹ׃ [ז] הַמֵּת לְיָרָבְעָם בָּעִיר יֹאכְלוּ
הַכְּלָבִים וְהַמֵּת בַּשָּׂדֶה יֹאכְלוּ עוֹף
הַשָּׁמַיִם כִּי יְהוָה דִּבֵּר׃
[ח] וְאַתָּה קוּמִי לֵכִי לְבֵיתֵךְ בְּבוֹא רַגְלַיִךְ
הָעִירָה וּמֵת הַיָּלֶד׃
[ט] וְסָפְדוּ־לוֹ כָּל־יִשְׂרָאֵל וְקָבְרוּ
אֹתוֹ כִּי־זֶה לְבַדּוֹ יָבֹא לְיָרָבְעָם
אֶל־קֶבֶר יַעַן נִמְצָא־בּוֹ דָּבָר
טוֹב אֶל־יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל
בְּבֵית יָרָבְעָם׃
[י] לְכֵן הָקִים יְהוָה לוֹ מֶלֶךְ עַל־יִשְׂרָאֵל
אֲשֶׁר יַכְרִית אֶת־בֵּית יָרָבְעָם
זֶה הַיּוֹם וּמָה־גַּם־עַתָּה׃
[יא] וְהִכָּה יְהוָה אֶת־יִשְׂרָאֵל כַּאֲשֶׁר
יָנוּד הַקָּנֶה בַּמָּיִם וְנָתַשׁ אֶת־יִשְׂרָאֵל
מֵעַל הָאֲדָמָה הַטּוֹבָה הַזֹּאת אֲשֶׁר
נָתַן לַאֲבוֹתָם וְזֵרָם מֵעֵבֶר לַנָּהָר
יַעַן אֲשֶׁר עָשׂוּ אֶת־אֲשֵׁרֵיהֶם מַכְעִיסִים
אֶת־יְהוָה׃ [יב] וַיִּתֵּן אֶת־יִשְׂרָאֵל
בִּגְלַל חַטֹּאוֹת יָרָבְעָם אֲשֶׁר חָטָא
וַאֲשֶׁר הֶחֱטִיא אֶת־יִשְׂרָאֵל׃

הנבואה והייעוד לזכר נפש
חלי לקיים לפרסמו לבני לדעת
לכל הוא להגידו לנוך, ולכן
(ג) לא תנטרך להתנכר: והיתה
הנבואה שלחני שהרימו הקל
ית' מתוך העם, לא שלח
היה מלך ולא בן מלך כלל
כלפי העם, ושלח היה
המלכתו מכח ההשתלות או
במקרה כי לא בהצנעת
(ד) העם, וזה יען לזכר הרשותיך
ולקרע את הממלכה מבית
דוד, כלומר שכיון שהמלכה
לא הוסרה מבית דוד כי אם
בעבור שנעשה שלמה לבדו
מלחרי העם, לא כן לך
לפני ית' שירבעם ירגיע ממנו
ויוסיף לחטוא ויתמיד במלכו;
(ט) וזהו ותרע לעשות מכל אשר
היו לפניך, רמז לשלמה
ולירבעם, ותלך ותעשה
לך אלקים אחרים ומסכות
להכעיסני ואותי השלכת
אחרי גוך, כלומר שעבד
אלקים אחרים ועזב דרכי
התורה החלקית, לכן יהיה
מהעונש שלא תתמיד מלכותו:
(י) ולא יאמור שיהיה זרעו כזרע
שלמה שעם היו שנקרע מלכותו
הנה נשאר לו שבט אחד וגם
שנשאר לו הרבה אלקורות
שלמה אביו, כי הנה לא יאחר
לירבעם לא די המלך יושב על
כסאו, אבל אפילו משתין
בקיר ועצור ועזוב לא יאחר
עיין רלך בניתו. וסוף פירשו משתין
בקיר על הכלב שהוא עושה
השתכתו בקיר, כי לא יאחר
ממנו אפי' כלב אחד. ואפשר
לפרשו על האחד הזכר שהוא
משתין בקיר, כי הנשים
משתינות בארץ לא בקיר.
ואחרי שאמר שלא יאחר לו בן
יורש מלכותו, זכר גם כן לא
יאחר לו מושלשלים, לא עושר
ונכסים, ועל זה אמר עוזר
ועזוב שעזור הוא החזק
שיעזרו לותו בלוכר, ועזוב
הוא החקנה שיעזוב לותו
הלאם בשדה. וברור לי
שפעמי' י"ק ו' שעזור הוא מגזרת * יורד
עפר, שהוא המלכות, ובלשון
אמר שלא יאחר ממנו עפר,
לא מולך, ולא עזוב, רוצה
לומר מגורש מהמלכות ונעזב
מלכות, לפי שלא ימלוך
מזרעו לאם לא עם מעלה
ולא בלתה, וזהו אמרו עוד
ובערתי לאחרי בית ירבעם
כאשר יבער הגלל עד תמו,
(יא) שפעמי' י"ק ו' ג' והגלל פירשו חול שהוא הזבל

רמז

שמגלל המלכלל, ולפשר לפרש
גלל על הדוק המגלגל, שיבער
ויפזר כל מה שיפגוש במקום
שהוא מוכן ועולה מאם, כן
יבער האם ית' לאחרי ירבעם
עד תמו: ולאחרי שוכר לנודם
וכלותם, זכר עוד לוכן
לאבוד וכלותם שתהיה בקרפה
ובקלון גדול, וזהו לאמרו (יא)
המת לירבעם בעיר יאכלו
הכלבים והמת בשדה יאכלו
עוף השמים כי ה' דבר. ועל (יב, יג)
עכן הבער האיבה שהוא לבדו
יבא אל קבר יען במצא בו
דבר טוב, ולאמרו קול בפרק
אלו מגלגלין שבעל פרדסאות מ"ק פ"ג
שהוציא לבניו בדרכים למכוע דף כ"ח ע"ב
ישראל שלא יעלו לרגל. וכאן
אליה בזה מופת שבעוף רגלה
העירה אשר היה יוצא הנער
מולה שמה ימות הילד: ויעד (יד)
עוד שיקים ה' מלך על ישראל
אשר יכרית בית ירבעם,
ולאמרו זה היום ומה גם עתה,
פי' כלבדי יוכתן שיכרית זרע
ירבעם ובניו אשר הם חיים
היום, כי בימיהם יבא העונש
וגם הנולדים מעתה והלאה
יכרית גם כן. ולפי שישראל
קטלו אחרי ירבעם ובתפתו
אחריו כעס שלין בו ברוך
ושיום בלב, הנה יהיה ענשם (טו)
שיכולו בקנה במים, שבאשר
מהפכה יתנועע מכל לכל,
ובסוף יתפס ה' מעל לאחתם.
והנה יהיה העונש הזה מדה
כנגד מדה, הם עזבו בית
האם הקיים והאחין בנביאו
וילכו לאחרי ההבלים האם,
לכן גם הם ילכו ויגלו לאחר
יכול הקנה במים, הם עזבו
ירושלם ובית המקדש, גם
האם ית' יתפס מעל לאחתם
ושליכם אל ארץ לאחרת.
ולאמרו מעבר לנהר, רמז
לנהר כוש, כי גם הגלם מלך (טז)
אשור בשני הפעמים, בפעם
הראשונה הגלה מהם שהיה
מהם מעבר לירדן, והם שני
השבטים וחצי השבט, כמו
שכתוב בדברי הימי'*, והפעם לה' ק' ה' כ'
השנית הגלה השאר בימי הושע
בן אלה, כמו שיבוא לאחרי זה:
וזכר שכל הרע הבא על (יז)
ישראל ירבעם יהיה מפתו,
כי הם המליכוהו עליהם והוא
החטיאם והביאם לגלות,
וזהו אמרו ויתן את ישראל
בגלל חטאת ירבעם, לא
שיתן את ישראל בידי הקוביל,
אלא שיתנם לקללה בגלל חטאת
ירבעם

2011 Ministerio de Cultura

[יז] וַתָּקָם אֵשֶׁת יָרָבְעָם וַתֵּלֶךְ וַתָּבֹא תִרְצָתָה
הִיא בָּאָה בְסַף־הַבַּיִת וְהַנַּעַר מֵת׃
[יח] וַיִּקְבְּרוּ אֹתוֹ וַיִּסְפְּדוּ־לוֹ כָּל־יִשְׂרָאֵל
כִּדְבַר יְהוָה אֲשֶׁר דִּבֶּר בְּיַד־עַבְדּוֹ
[יט] אֲחִיָּהוּ הַנָּבִיא׃ וְיֶתֶר דִּבְרֵי יָרָבְעָם
אֲשֶׁר נִלְחָם וַאֲשֶׁר מָלָךְ הִנָּם כְּתוּבִים
עַל־סֵפֶר דִּבְרֵי הַיָּמִים לְמַלְכֵי יִשְׂרָאֵל׃
[כ] וְהַיָּמִים אֲשֶׁר־מָלַךְ יָרָבְעָם עֶשְׂרִים
וּשְׁתַּיִם שָׁנָה וַיִּשְׁכַּב עִם־אֲבֹתָיו וַיִּמְלֹךְ
[כא] נָדָב בְּנוֹ תַּחְתָּיו׃ וּרְחַבְעָם בֶּן־שְׁלֹמֹה
מָלַךְ בִּיהוּדָה בֶּן־אַרְבָּעִים וְאַחַת שָׁנָה
רְחַבְעָם בְּמָלְכוֹ וּשְׁבַע עֶשְׂרֵה שָׁנָה
מָלַךְ בִּירוּשָׁלַם הָעִיר אֲשֶׁר־בָּחַר יְהוָה
לָשׂוּם אֶת־שְׁמוֹ שָׁם מִכֹּל שִׁבְטֵי
יִשְׂרָאֵל וְשֵׁם אִמּוֹ נַעֲמָה הָעַמֹּנִית׃
[כב] וַיַּעַשׂ יְהוּדָה הָרַע בְּעֵינֵי יְהוָה וַיְקַנְאוּ
אֹתוֹ מִכֹּל אֲשֶׁר עָשׂוּ אֲבֹתָם בְּחַטֹּאתָם
[כג] חָטָאוּ׃ וַיִּבְנוּ גַם־הֵמָה לָהֶם בָּמוֹת
וּמַצֵּבוֹת וַאֲשֵׁרִים עַל כָּל־גִּבְעָה
[כד] גְּבֹהָה וְתַחַת כָּל־עֵץ רַעֲנָן׃ וְגַם־קָדֵשׁ הָיָה
בָאָרֶץ עָשׂוּ כְּכֹל הַתּוֹעֲבוֹת הַגּוֹיִם
אֲשֶׁר הוֹרִישׁ יְהוָה מִפְּנֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל׃
[כה] וַיְהִי בַּשָּׁנָה הַחֲמִישִׁית לַמֶּלֶךְ רְחַבְעָם
עָלָה שִׁישַׁק מֶלֶךְ־מִצְרַיִם עַל־יְרוּשָׁלָם׃
[כו] וַיִּקַּח אֶת־אֹצְרוֹת בֵּית־יְהוָה וְאֶת־
אוֹצְרוֹת בֵּית הַמֶּלֶךְ וְאֶת־הַכֹּל לָקָח
וַיִּקַּח אֶת־כָּל־מָגִנֵּי הַזָּהָב אֲשֶׁר עָשָׂה
[כז] שְׁלֹמֹה׃ וַיַּעַשׂ הַמֶּלֶךְ רְחַבְעָם
תַּחְתָּם מָגִנֵּי נְחֹשֶׁת וְהִפְקִיד עַל־יַד
שָׂרֵי הָרָצִים הַשֹּׁמְרִים פֶּתַח בֵּית הַמֶּלֶךְ׃
[כח] וַיְהִי מִדֵּי־בֹא הַמֶּלֶךְ בֵּית יְהוָה יִשָּׂאוּם
הָרָצִים וֶהֱשִׁיבוּם אֶל־תָּא הָרָצִים׃

(יז, יד) ירבעם שהוא חטא והחטיא את ישראל · והנה התאמת מופת הנביא, שמיד בבוא אשת ירבעם בסף ביתה מת הילד וספדו אותו כדבר האלקים אשר דבר בידי אחיה · הנה הדברים האלה שסופרו בכאן ראה כותב הספר לזכור מחטאת ירבעם
(יט, כ) והנבואות שבאו על זה אליו ולאשתו, ואמנם יתר ספוריו, אם מהמלחמות אשר נלחם, ואם מעניני המלכות אשר מלך, הנה היו כתובים בספר דברי הימים אשר נעשה לספור מלכי ישראל · והנה לא זכר עזרא הדברים האלה מספורי ירבעם שנכתבו פה בדברי הימים, לפי ששם לא היה הכוונה לכתוב ולספר דברי מלכי ישראל כי אם ספורי מלכי יהודה, ולכן האריך שם בספורי רחבעם ולא זכר מחטאת ירבעם ונבואותיו דבר:

(כא) ורחבעם בן שלמה וגו' · אחרי שהשלים לספר עניני ירבעם, חזר לספר עניני רחבעם שהיה מלך יהודה, וזכר שהיה בן ארבעים ואחד שנה במלכו, וזה יורה שלא סכל את ידיו בנטותו אחרי עצת הילדים להיותו נער בשנים כי היה בן ארבעים שנה ויותר, והנה שלמה אביו מלך נער בשנים והיה זקן בחכמה, ורחבעם היה בהפך נער בחכמ' ובדעת וזקן כפי השנים · וכבר כתב המדיני בספר המדות שאין הפרש בין הנער כפי המדות והנער כפי השנים · וזכר עוד שמלך ביהודה שבע עשרה שנה בירושלם, שהיה העיר אשר בחר ה' לשום את שמו שם, ואמר זה להגיד שזה היה ראוי שיניעהו לעשות הישר והטוב בעיני השם מפאת המקום אשר היה עומד עליו אדמת קדש הוא, אבל היתה אמו נעמה העמונית, ונטה לטבע המקור אשר ממנו חוצב וחטא עמה, כי הנה נזכר בדברי הימים * שעם היות שמלך שבע עשרה שנה, הנה לא עמד ביראת ה' ובעבודתו כי אם שלש שנים הראשונים ממלכותו, ובשאר השנים חטא בעבודה זרה, ולרמוז לזה אמר בכאן ושם אמו נעמה העמונית, שהיא היתה בירושלם עובדת עז בזקנת שלמה כמו שנזכר, והיא הביאה בנה לחטוא יותר ממה
(כב) שהטתו לקדושה ולעבוד את ה': והנה אמר שעשה יהודה הרע בעיני ה' ויקנאו אותו, ר"ל שהכעיסוהו יותר מאשר עשו אבותיהם בחטאתם אשר חטאו, להגיד שמרשעת המלך וחטאתיו נמשכו העם לחטוא ולהרשיע, כי בהיות המושל רשע עובד עז כל משרתיו היו רשעים וכל עמו עושים כמוהו,

ולזה אמר ויבנו גם המה, ר"ל שכמו שבנה רחבעם ואמו כן (כג)
בנו הם גם כן במות לעז, וגם קדש היה בארץ, לפי שעשו (כד)
ככל תועבות הגוים אשר הוריש השם ית' אותם מפניהם, ולא שתו לב שהקיא' אותם הארץ על חטאתם וילמדו לעשות כמעשיהם: והנה השם ית' העניש מיד על רשעתם, כי (כה)
עלה שישק מלך מצרים על ירושלם בשנה החמשית למלכות רחבע' · ואתה תראה שרחבע' שלש שנים נטה אחרי ה' כמו שנזכר בדה, ובשנה הרביעית עבד עז הוא ויהודה עמו, ומיד בשנה החמשי' קבל ענשו על ידי שישק, והיה זה לפי שהקבה מדקדק עם חסידיו כחוט השערה כדבריהם ז"ל, ולכן האריך אפו לבני ישראל על חטאתם ולא האריך לבני יהודה שהיה בית ה' וקדושתו ביניהם, וכמאמ' הנביא * רק אתכם ידעתי מכל משפחות האדמה על כן אפקוד עליכם את כל עונותיכם · ואמנם למה עלה שישק מלך מצרים על ירושלם, לא נזכר בכתוב סבת השנאה, וידמה ששישק להיותו אוהב את ירבעם מן הזמן ההוא אשר ברח אצלו במצרים, בא לצור על ירושלם להלחם בה בעבור ירבעם, ובדברי הימים * כתוב שהביא שישק על ירושלם אלף ומאתים רכב וששים אלף פרשים ואין מספר לעם אשר באו עמו לוביים תכיים וכושיי', וילכוד את ערי המצדות אשר ליהודה ויבא עד ירושלם, ושעשו בני יהודה תשובה ויכנעו לפני ה' וישלח אליהם את שמעיה הנביא לאמר נכנעו לא אשחיתם ונתתי להם כמעט לפלטה ולא תתך חמתי בירושלם ביד שישק כי יהיו לו לעבדי' וידעו עבודתי ועבודת ממלכות הארצות · והנה היה להם גם כן זה מדה כנגד מדה, הם בחרו אלקים אחרים והיו עובדים אותם, ועם שותפות עבוד' הבית המקודש שהיו עובדים לה' בביתו ולאלקים אחרים בבמותיהם, היה מהעונש שגם כן הם ידעו עבודתו יתבר' ועבודת מלכי האדמה אשר עלו להלחם בם · ולפי שהיה רחבעם נשען על העושר שנשאר לו מאביו, כי עם היות שנתפזר בזקנתו ממנו הרבה, הנה נשאר לו עכפ כמות רב ממנו, לכן היה (כו)
מהעונש ששישק לקח את אוצרות בית ה' ואת אוצרות בית המלך ואת מגיני הזהב אשר עשה המלך שלמה, כי שלשת מאות הצנה וכלי בית יער הלבנון וכלי משקה המלך אשר עשה זהב כבר נתפזרו בימי שלמה בזקנתו כמו שכתבתי: וזכר דף רמא עד הכתוב שעשה רחבעם תחתם מגיני נחשת ושהפקיד אותם (כז, כח)
על ידי

(יז, יד) יבמות פ"ו דף קכא ע"ב
(כא) עמוס ג' ב'
ד"ה ב' יב
ארים"טו
ד"ה ב' יא יז

על ידי שרי הרצים שהיו שומרים תמיד פתח שער בית המלך ,
באופן שכאשר היה בא המלך מביתו אל בית ה׳ ישאו הרצים
אותם המגינים לפניו , ואחרי שובם השיבום אל תא הרצים ,
והוא הבית אשר היו שם הרצים שומרי׳ פתח שער בית המלך .
והנה עשה רחבעם זה מיראתו את מרד העם שהיה מתירא
מהם , ולזה לא היה הולך ובא אל בית ה׳ כי אם בהיות אנשי
החיל סביבו שומרים את ראשו . זהו מה שראה הספור להגיד
מעניני רחבעם , ואין ספק שדברים רבים אחרים קרו בימיו ,
(כט) אבל לא ראה לכתבם כי אינם מכוונתו , והם היו כתובים על
ספר אחד שנעשה מספורי דברי הימים של כל מלכי יהודה ,
כי שם נכתבו ספורי רחבעם עמהם , וזה מורה שלמעלת
שלמה נעשה לו ספר אחד מספוריו בפני עצמו ולמלכי יהודה
כלם נעשה ספר אחר , לפי שהיה שלמה שקול כנגד כלם :
(ל) והנה זכר שכל ימי רחבעם היה לו מלחמה עם ירבעם , לפי
שעם היות שנעדר ממנה בהתחלת מלכותו בדבר שמעיה
הנביא , הנה אחר כך אחז
(לא) בה . והנה זכר הכתוב בכאן
פעם שנית אחרי זכרון מיתת
רחבעם שהיה אמו נעמה
העמוני׳ עם היות שכבר זכרו
למעלה , להגיד שגם בשעת
מותו לא עשה תשובה ולא שב
אל ה׳ בכל לבבו ובכל נפשו ,
כי אפילו באותו עת היה נמשך
אחרי עז אמו , ולזה אחרי
שאמר כאן וישכב רחבעם עם
אבותיו ויקבר עם אבותיו
בעיר דוד , אמר ושם אמו
נעמה , כלומר נקבר היה
עם אבותיו אבל לא היה לבבו כלבבם , כי הוא היה בן
נעות המרדות , והנה אם כן זכר זה למעלה להגיד כאשר
נטה לבבו לעבודה זרה , ועתה יזכור אותו להודיע מעלת
נפשו בעת מותו שחיה בחטא ומת בפשע , והותרה בזה
השאלה החמשית :

[כט] וְיֶתֶר דִּבְרֵי רְחַבְעָם וְכָל־אֲשֶׁר עָשָׂה
הֲלֹא־הֵמָּה כְתוּבִים עַל־סֵפֶר דִּבְרֵי
הַיָּמִים לְמַלְכֵי יְהוּדָה׃
[ל] וּמִלְחָמָה הָיְתָה בֵין־רְחַבְעָם וּבֵין יָרָבְעָם
[לא] כָּל־הַיָּמִים׃ וַיִּשְׁכַּב רְחַבְעָם עִם־
אֲבֹתָיו וַיִּקָּבֵר עִם־אֲבֹתָיו בְּעִיר דָּוִד
וְשֵׁם אִמּוֹ נַעֲמָה הָעַמֹּנִית וַיִּמְלֹךְ אֲבִיָּם
בְּנוֹ תַּחְתָּיו׃

ואחרי פירוש פסוקי הפרשה והיתר שאלותיה ראוי שנשתדל
להשיב תשובה מספקת לשאלה הששית אשר הערותי
מהסרת המלכו׳ מבית דוד וזרעו בהפך מה שיעד השם ית׳ לדוד
ע״י נתן הנביא , וכבר יוכל המשיב להשיב על הספק הזה דרך
כלל , שכאשר יעד הקב״ה לדוד * בחטאת בניו וזרעו שלא שמו׳ ז׳ יל״ד
יסיר המלכות ממנו אבל יענישם בנגעי בני אדם , לא אמר
זה על חטא ע״ז כי אם על שאר העונות , וכמו שיורו עליו
דברי היעוד באמרו אני אהיה לו לאב והוא יהיה לי לבן אשר
בהעותו והוכחתיו בשבט אנשים ובנגעי בני אדם וחסדי לא
יסור ממנו כאשר הסרותי מעם שאול אשר הסירותי מלפניך ,
וידוע ששאול לא חטא בע״ז אבל עבר על מצות ה׳ , ולזה אמר
שבנו של דוד יהיה לו לבן , ר״ל שיאמין באלהותו ולא יטעה
אחרי אלקים אחרים כבן שיכיר את אביו וישמור כבודו והוא
ית׳ יהיה לו לאלקים ולאב , כי לא יהיה לו אלוה אחר , ועם
ההנחה הזאת מהאמונה השלמה בו ית׳ הנה בהעותו , ר״ל
כאשר בנו וזרעו יעותו דרכיהם ויחטאו בשאר החטאים
ממצות עשה ומצות לא תעשה , יוכיחם השם בשבט אנשים
ובנגעי בני אדם , ר״ל שלא יהיה העונש עונש מלכים שהוא
הסרת המלכות , כי אם עונש שאר האנשים ונגעי שאר בני
אדם , אם מהחלאים או שאר הצרות הכוללות לבני אדם לא
המיוחדות למלך במה שהוא מלך , וזהו וחסדי לא יסור
ממנו , שהוא המלכות , כאשר הסרותי מעם שאול , ר״ל כי
עם היות ששאול נענש בהסרת המלכות בהחלט על חטאיו ,
הנה זרע דוד לא יענש כן . הנה לא אמר בכל זה אם ילכו
אחרי אלקים אחרים או אם ישתחוו לאלקי נכר הארץ , כי
זה אין ספק שיחייב הסרת המלכות , כי אחרי שהמלך יושב
על כסא ה׳ , הנה כאשר יסור לבבו מאחרי ה׳ לא יהיה משורת

הדין שישב עוד על כסאו , אבל בהכרח יסירהו השם יתברך
מהמלכות ולא ישב עוד במקומו בארץ , אחרי אשר לבבו
נוטה מאחריו , ומפני זה נאמר שם לדוד ונאמן ביתך
וממלכתך עד עולם לפניך כסאך יהיה נכון עד עולם ,
רוצה לומר כאשר יהיה ביתך וממלכתך נאמן עד עולם ,
רוצה לומר שלם באמונותיהם שהוא השלמות האמתי באמונו׳ ,
אז יהיה הכסא נכון עד עולם לא בזולת זה התנאי כמו
שפירשתי שם , ומפני זה גם כן אמר שלמה בתפלתו ועתה
ה׳ אלקי ישראל שמור לעבדך דוד אבי את אשר דברת לו לאמר
לא יכרת לך איש מלפני יושב על כסא ישראל , רק אם ישמרו
בניך את דרכם ללכת לפני כאשר הלכת לפני וגו׳ , שביאר
היות ירושת המלכות בתנאי שזרע דוד ישמרו את דרכם לפני
השם , ר״ל בענין האמונה ועבודת אלהותו ית׳ כדוד , אבל
אם יעבדו ע״ז כבר נפסלו ונפרדו מהיותם מזרע דוד , ולכן
לא ירשו עוד מלכותו לפי שאינ׳ בניו , ואחרי ששלמה ורחבעם
נטו מאחרי השם באמונתם
ונמשכו אחרי הע״ז , אם
בעבדם אליה ואם בתתם
מקום בארץ לנשיהם ובני
ביתם לעבדה , היה משורת
הדין שיוסר מהם המלכות
האלקי , ואחרי כן כאשר
ישראל כלו עבדו אלקי העמים
ויעזבו את ה׳ נעזבה הארץ
מהם והמלכו׳ מזרע בית דוד ,
והיה החטא מתיחס לעונש
ומדה כנגד מדה , הם לא רצו
לתת לאלוה ית׳ העבודה
וההכנעה והאמונה אשר היו
מחויבים בה ואשר הורישו מאבותם ועזבוהו , גם הוא ית׳ לא
רצה לתת להם ארצו וכסא מלכותו ויגל ישראל מארץ ה׳ וזרע
בית דוד הוסר מכסאו , ולא עבר הקב״ה אם כן על שבועתו
ולא חלל בריתו ומוצא שפתיו אשר דבר לדוד לא שנה . זהו
הדרך הכולל בתשובת זה הספק והוא האמת בעצמו . וכבר
נוכל להשיב עוד לזה , שאף שנודה שמה שיעד האל ית׳ לדוד
על זרעו אשר בהעותו והוכחתיו בשבט אנשים ובנגעי בני
אדם שנאמר גם על חטא ע״ז , הנה לא עבר ית׳ על שבועתו
ולא שקר באמונתו ודבריו , לפי שלא יעדו שזרעו תמיד ימלוך
על כל השבטים , אבל שלא יסירהו מהמלכות , ר״ל בהחלט
מהיות מלך לא על השבטים כלם ולא על מקצתם , וכמו
שאמר וחסדי לא יסיר ממנו כאשר הסרותי מעם שאול אשר
הסרותי מלפניך , והנה משאול הוסר המלכות בהחלט ולא
נשאר מזרעו מולך לא על כל ישראל ולא על מקצתו ,
וההסרה אשר כזאת יעדו ית׳ לדוד שלא יעשה לזרעו , ולכן
בהיות שהסיר מרחבע׳ קצת המלכות ונשארו עמו שבט יהודה
ובנימן , הנה היה הייעוד קיים ועומד ולא עבר השם יתברך
עליו , ואולי שלרמוז לזה אמר אשר בהעותו והוכחתיו בשבט
אנשים , ר״ל שיוכיחהו וייסרהו בשישאר עמו שבט אנשים לא
השבטים כלם כי אם שבט יהודה שהיה נכלל עמו בנימין
כמו שזכרתי למעלה , וכן אמר אחיה לירבעם והשבט האחד
יהיה לו למען עבדי דוד , ושגם כן ייסרהו בנגעי בני אדם
שהם החלאים ושאר המצוקות . הנה אם כן בימי רחבעם
לא נתבטל הייעוד שבא לדוד על התמדת כסא מלכותו ביד
בניו וזרעו , כיון שנשאר מלך יהודה מזרעו . ואמנם בבית
שני לא היו החשמונים מלכים , אבל היו אנשי חיל יראי
אלקים אשר קמו בעבור כבוד השם ית׳ וכבוד ביתו להלחם
עם האויבים , לפי שמימי צדקיהו מלך יהודה אשר בני
ישראל הפליגו לחטוא נחרבה ירושלם וגלתה יהודה , ובהיות
ישראל נגלה מאדמתו לא היה מקום למלוך איש מבית דוד ,
ואם לא היה ישראל עומד באדמתו לא היה אפשר שימלוך עליה׳
אדם לא מזרע דוד ולא מזרע אחר , כי היה עקר היעוד

2011 Ministerio de Cultura

מלכים א יד

וכוונתו שבהיות מלך בישראל יהיה מזרע דוד ולא מזרע
אחר, ולכן תמצא שאחרי אותו הייעוד ישב דוד לפני השם
והתפלל על קיומו, והיה עקר תפלתו על ישראל ואחר כן
על כסאו, להיותם מצטרפים והיה בלתי אפשר שיתקיים
מלכותו וכסאו כי אם בקיום עם ישראל, וז״ש שם ויגדל שמך
עד עולם לאמר ה׳ צבאות אלקים על ישראל ובית עבדך דוד
יהיה נכון לפניך, רוצה לומר שבהיות שמו עד עולם,
והשם הוא שיי׳ צבאות יקרא אלקי ישראל ויהיה אלקים עליהם
והם יהיו עמו ונחלתו בארצו אשר נתן לאבותם, אז יהיה
בית דוד וכסאו נכון לפניו, אבל אם חטא ישראל ועזבו את
ה׳ נאצו את קדוש ישראל, ובעבור זה נזורו אחור ויגל יהודה
מעל אדמתו, לא היה אפשר שתתמיד מלכותו וכסאו בהעדר
העם, ואותו הגלות אשר נגזר על ישראל בימי צדקיהו
המלך, הוא עצמו אשר אנחנו בו היום הזה, ופקידת בית
שני לא היתה גאולה שלמה, כי לא שבו השבטים הגולים
לארץ אחוזתם ולא נתקיימו הנבואות שנבאו בגאולה האמתית
ותנאיה, אבל היתה פקידה חלושה שכורש פקד את העם
לתת להם רשות לעלות לירושלם, ושבו בנים לגבולם מעט
מהרבה, ותמיד היו נכנעים, אם למלכי פרס ואם לרומיי׳,
ואף בביתם אשר עשו לא היה ארון העדות ולא אש מן השמים
ולא נבואה ואורים ותומים ושאר הדברים המורים על קדושת
הבית ושרות השכינה בתוכה, ולכן כאשר חסרו מהם אותם
הדברים הקדושים והאלקיים, חסר גם כן מהם מלכות בית
דוד להעדר העם ולהעדר האלהות השוכן בתוכם, ולא היה
תלים פ״ט זה אם כן בטול הייעוד. ואמנם תלונת המשורר * כאשר
תשתדל היטב לא תמצא שהיתה כוונתו להתרעם נגד האל
ית׳ למה הסיר הממלכה מזרע דוד, כי אם לעורר רחמיו
שישיב שבות עמו, וכמו שמשה ע״ה כשהתפלל על מעשה העגל
שמות ל״ב י״ג על ישראל לקח זכות אבות להסתייע ממנו כמו שאמר * זכור
לאברהם ליצחק ולישראל עבדיך אשר נשבעת וגו׳, כך איתן
האזרחי לקח זכות דוד להגין בעד עמו, והיה תכלית דבריו
שבעבור החרפה הנמשכת לזרע דוד יקבץ השם ית׳ פזוריו
ויביאם לארצו, באופן שימלוך זרע דוד עליהם, ולזה אמר
אשרי העם יודעי תרועה ה׳ באור פניך יהלכון וגו׳, רוצה
לומר שישראל היו מאושרים כאשר היו הולכים בתורת ה׳ ובאור
פניו, כי הוא היה תפארת עוזמו וגו׳, ואז בהיותם טובים
וישרים בלבותם דברת בחזון לחסידיך, רוצה לומר כי כאשר
היו ישראל מאושרים ודבקים באלקיהם היתה השגחתו דבקה
בהם, עד שהקים להם מלך נאמן והוא דוד ונתן לו מכחו
ואמצו ועזרו. ואמר גם כן מה שהשפיע על שלמה בנו שגם
כן היה דוד ויוצא מחלציו באמרו ושמתי בים ידו וגו׳, הוא
יקראני אבי אתה וגו׳, אף אני בכור אתנהו וגו׳, ושיעדו
בהתמדת כסאו וקיומו כימי השמים, ואם בניו וזרעו יהיו
חטאים בהיותם עוברים על מצות התורה, הנה יפקוד עונם
בשבט, רוצה לומר בנגעים ובחלאים, או בשבט שימליכו
על שבט אחד לבד, כמו שהיה ברחבעם כפי מה שפירשתי,
אבל חסדו לא יסור ממנו, שהוא המלכות, כמו שהסירו משאול,
אבל יהיה ענינו כענין השמש והירח, רוצה לומר שהם מפאת
עצמם מאירים, ואם לפעמים ילקו יהיה זה בסבת הארץ
לא שיהיה הלקות במאורות עצמם, וכן יהיה הענין בזה שזרע
דוד תמיד ישב מוכן למלכות אם לא ילקה מפאת העם שהם
במדרגת הארץ, וזהו אמרו וכסאו כשמש נגדי כירח יכון
עולם ועד בשחק, ר״ל שהעד שהוא הירח הוא תמיד נאמן
אבל פעמים יסתר אורו בסבת עבירות הארץ, וכן יהיה ענין
זרע דוד שפעמים יוסר מלכותו בסבת ישראל. ופירש

הנמשל בזה באמרו ואתה זנחת ותמאס וגו׳, ר״ל זנחת
ותמאס בישראל אשר זכר, ובעבורם התעברת עם משיחך
ובסבתם נארת ברית עבדך וגו׳, רוצה לומר שקלל ברית
דוד וחולל לארץ נזרו, לפי שפרץ כל גדרותיו שם מבצריו
מחתה, והגדרות והמבצרות הם שבטי ישראל, וחולל כתר
המלך כאשר העם נתן למשסה ולבוזזים, ועליהם אמר
שסוהו כל עוברי דרך וגו׳, הרמות ימין צריו וגו׳, שזה כלו
על ישראל נאמר. ואמר אף תשיב צור חרבו על זרע דוד
הנזכר, יאמר ואם ירצה המלך מזרע דוד לעמוד על עמו
ולהציל את בני מלכותו, אתה אלקינו צורנו תשיב אחור
חרבו ולא הקמותו במלחמה, ועם זה נחרב הבית המקודש
שהיה מטהר ומלבן כל הפשעים והעונות, ועליו אמר השבת
מטהרו, ובזה כסאו לארץ מגרת, ובעוד ימים מעטים נהפך
שמחתם ליגון, וזהו הקצרת ימי עלומיו, כי הימים אשר היו
ישראל על אדמתם שהמשיל בעלמות ובחרות היו מעטים,
וימי הגלות רבו כמו רבו שהם נמשלים לזקנה ולמיתה, ועל
זה התפלל שאע״פי שעונותיהם הטו אלה ישוב ירחמם, וזהו
אמרו עד מה ה׳ תאנף לנצח תבער כמו אש חמתך, ושאין
ראוי שישים נגד עיניו חטאת ישראל ושהלכו אחרי ההבל
ויהבלו, כי הנה גם כן כל האומות הולכים אחרי ההבל,
וזהו זכור אני מה חלד, כלומר מה חלק אני מהמציאות,
ועל מה שוא בראת כל בני אדם, שכלם מאמינים בשוא
נתעה ואין להם גלות כישראל, כי אינם סובלים מהרעות
כי אם המות וזו כוללת היא לכל אדם, כי מי גבר יחיה ולא
יראה מות וגו׳? וגם תשים נגד עיניך החסדים הראשונים
אשר עשית עם אבותינו במצרים בהיותם עובדי ע״ז כמו
שנזכר בספר יחזקאל *, ועוד תשים נגד עיניך זכות דוד יחזקאל י״ו וכ׳
עבדך וזהו נשבעת לדוד באמונתך, ובעבור כל זה זכור
ה׳ חרפת עבדיך, רוצה לומר החרפה שישראל סובלים
בגלות, שאתי בחיקי כל רבים עמים, שאני סובל חרפת
כל העמים הרבים אשר נתפזרתי שם, וזהו אשר חרפו
אויביך ה׳, ר״ל חרפת עבדיך שאמרתי היא אשר חרפו אותם
אויביך, או יאמר שהאויבים היו מחרפים את השם ית׳,
וזהו אשר חרפו אויביך השם, וגם כן אשר חרפו עקבות
משיחך, רוצה לומר איחור ביאת משיחך שעתיד להגלות,
שעקבות נאמר על הפסיעות או על העכובים, לפי שהעקב
הוא באחרית האדם, ואנחנו אין אנו מתרעמים ומחרפים
אותך והמשיח על זה חלילה וחס, כי ברוך ומבורך יהיה שמך
לעולם אמן ואמן. הנה התבאר מזה שלא היה כוונת
המשורר לעשות תרעומת ותלונה מהאל ית׳, כי אם לחלות
פניו שימהר יחישה מעשהו ויביא משיח צדקו, והנה תלה
תפלתו בזכות דוד ובייעוד זרעו, לפי שכאשר נחלק המלכות
אמר הקב״ה לירבעם ואענה את זרע דוד למען זאת אך לא
כל הימים, וזה מוכיח שעוד תשוב המלכות הכללי לכסא
דוד ולזרעו, ולכן היה מתפלל שיעשה עמו אותו חסד אשר
יעדו, וכמו שיעד על זה הנביא יחזקאל עליו השלום * ויהי שם ל״ז יו״ו
דבר ה׳ אלי לאמר ואתה בן אדם קח לך עץ אחד וכתוב עליו
ליהודה ולבני ישראל חבריו ולקח עץ אחד וכתוב עליו ליוסף
עץ אפרים וכל בית ישראל חבריו וקרב אותם אחד אל אחד
לך לעץ אחד וגו׳, וביאר הנמשל באמרו הנה אני לוקח את
בית ישראל מן הגוים אשר הלכו שם, וקבצתי אותם מסביב
והבאתי אותם אל אדמתם ועשיתי אותם גוי אחד בארץ בהרי
ישראל, ומלך אחד יהיה לכלם למלך ולא יהיו עוד לשני
גוים ולא יחצו עוד לשתי ממלכות עוד וגו׳, ועבדי דוד מלך
עליהם ורועה אחד יהיה לכלם וגו׳:

הפרשה השביעית תספר עניני אביה בן רחבעם, ועניני אסא בן אביה מלכי יהודה, ועניני מלכי ישראל שמלכו
בימיהם, רוצה לומר נדב בן ירבעם ובעשא ואלה בן בעשא וזמרי ועמרי ובנו אחאב ששה מלכי
ישראל אלה שמלכו כלם בימי אסא מלך יהודה, ותספר ענין יהוא בן חנני שנבא על בעשא. תחלת הפרשה ובשנת שמנה
עשרה שנה למלך ירבעם בן נבט מלך אביה על יהודה וגו׳, עד ויאמר אליהו התשבי וגו׳.
והנה שאלתי בפרשה הזאת שש השאלות:

השאלה

2011 Ministerio de Cultura

השאלה הראשונה במה שאמר הכתוב שתי פעמים ומלחמה היתה בין רחבעם ובין ירבעם, כי הנה בסוף הפרשה הזאת שעברה אמר ויתר דברי רחבעם וגומ', ומלחמה היתה בין רחבעם ובין ירבעם כל הימים, ובזאת הפרשה אמר גם פעם ג' ומלחמה היתה בין רחבעם ובין ירבעם כל ימי חייו, והוא כפל מבואר:

השאלה השנית באמרו ומלחמה היתה בין אסא ובין בעשא וגו', ויעל בעשא וגו', ואם עדיין לא נזכר מיתת נדב בן ירבעם ועכיבי המלכתו ולא מלכות בעשא, איך זכר המלחמות אשר עשה בעשא וקראו מלך ישראל בהיותו מולך לאחרי נדב? והיה לפרש שזכור לשבח עכיבי נדב עד מותו והמלכת בעשא תחתיו, ולזה יזכור את מלחמותיו, ואחה תראה שזכר כאן בפרטי אסא המלחמה שהיה לו עם בעשא מלך ישראל, ואחרי זה יספר שמלך נדב בן ירבעם על ישראל ושהכהו בעשא ואחרי זה יזכור שמלך בעשא, ובזו הפרטים המלה אם כן מבולבלים אלא כסדר:

השאלה השלישית באמרו בשנת שלש לאסא מלך יהודה מלך בעשא, וזכר שמלך עשרים ואחד שנה, והיה אם כן עלותו לכסות את הרמה בשנת שבע ועשרי' שנה לאסא, והוא סותר למה שנאמ' בספר דברי הימי' * שהיה זה בשנת שלשים ושש למלכות אסא: ה"ב י"ו א'

השאלה הרביעית במה שאמר פעם שנית ומלחמה היתה בין אסא ובין בעשא מלך ישראל כל ימיהם, וזה כבר נזכר בפסוק לפני זה עלמו בספורי אסא, ויקשה אם כן ההכפל הזה:

השאלה החמשית באמרו ונם ביד יהוא בן חנני הנביא דבר ה' אל בעשא ואל ביתו וגו', והכוונה הזאת היא לפני זכר למעלה ויהי דבר ה' אל יהוא בן חנני על בעשא וגו', ולא ידעתי למה כפלית וכתבה שתי פעמים זה לפני זה לא נורך? כל שכן שכתבה לפני שזכר מיתת בעשא ומלך אלה בנו תחתיו וקור בספר מה שכתב יהוא לבעשא:

השאלה הששית למה כתב לעון לבעשא על הרגו לנדב בן ירבעם, כמו שאמר ועל כל הרעה אשר עשה בעיני ה' להכעיסו במעשה ידיו להיות ככית ירבע' ועל אשר הכה אותו, והנה נדב היה רע מעלים והוא ית' דבר על בית ירבע' הדבר הזה על ידי אחיה השילוני ואם הוא עשה זה בדבר ה' איך נכתב לו לעון?

והנני מפרש הכתובים בלופן יותרו השאלות כלם:

ט"ו

טו

(א) [א] וּבִשְׁנַת שְׁמֹנֶה עֶשְׂרֵה לַמֶּלֶךְ יָרָבְעָם בֶּן־נְבָט מָלַךְ אֲבִיָּם עַל־יְהוּדָה׃

(ב) [ב] שָׁלֹשׁ שָׁנִים מָלַךְ בִּירוּשָׁלִָם וְשֵׁם אִמּוֹ מַעֲכָה בַּת־אֲבִישָׁלוֹם׃

(ג) [ג] וַיֵּלֶךְ בְּכָל־חַטֹּאת אָבִיו אֲשֶׁר־עָשָׂה וְלֹא־הָיָה לְבָבוֹ שָׁלֵם עִם־יְהוָה אֱלֹהָיו כִּלְבַב דָּוִד אָבִיו׃

(ד) [ד] כִּי לְמַעַן דָּוִד נָתַן יְהוָה אֱלֹהָיו לוֹ נֵר בִּירוּשָׁלִַם לְהָקִים אֶת־בְּנוֹ אַחֲרָיו וּלְהַעֲמִיד אֶת־יְרוּשָׁלִָם׃

(ה) [ה] אֲשֶׁר עָשָׂה דָוִד אֶת־הַיָּשָׁר בְּעֵינֵי יְהוָה וְלֹא־סָר מִכֹּל ׀ אֲשֶׁר צִוָּהוּ כֹּל יְמֵי חַיָּיו רַק בִּדְבַר אוּרִיָּה הַחִתִּי׃

(ו) [ו] וּמִלְחָמָה הָיְתָה בֵּין־רְחַבְעָם וּבֵין יָרָבְעָם כֹּל־יְמֵי חַיָּיו׃

(ז) [ז] וְיֶתֶר דִּבְרֵי אֲבִיָּם וְכָל־אֲשֶׁר עָשָׂה הֲלֹא־הֵם כְּתוּבִים עַל־סֵפֶר דִּבְרֵי הַיָּמִים לְמַלְכֵי יְהוּדָה ׀ וּמִלְחָמָה הָיְתָה בֵּין אֲבִיָּם וּבֵין יָרָבְעָם׃

(ח) [ח] וַיִּשְׁכַּב אֲבִיָּם עִם־אֲבֹתָיו וַיִּקְבְּרוּ אֹתוֹ בְּעִיר דָּוִד וַיִּמְלֹךְ אָסָא בְנוֹ תַּחְתָּיו׃

(ט) [ט] וּבִשְׁנַת עֶשְׂרִים לְיָרָבְעָם מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל מָלַךְ אָסָא עַל־יְהוּדָה׃

(י) [י] וְאַרְבָּעִים וְאַחַת שָׁנָה מָלַךְ בִּירוּשָׁלִָם וְשֵׁם אִמּוֹ מַעֲכָה בַּת־אֲבִישָׁלוֹם׃

(יא) [יא] וַיַּעַשׂ אָסָא הַיָּשָׁר בְּעֵינֵי יְהוָה כְּדָוִד אָבִיו׃

(יב) [יב] וַיְבַעֵר הַקָּדֵשׁ מִן־הָאָרֶץ וַיָּסַר אֵת כָּל־הַגִּלֻּלִים אֲשֶׁר עָשׂוּ אֲבֹתָיו׃

(יג) [יג] וְגַם אֶת־מַעֲכָה אִמּוֹ הֵסִיר מִגְּבִירָה אֲשֶׁר עָשְׂתָה מִפְלֶצֶת לְאֲשֵׁרָה וַיִּכְרֹת אָסָא אֶת־מִפְלַצְתָּהּ וַיִּשְׂרֹף בְּנַחַל קִדְרוֹן׃

(יד) [יד] וְהַבָּמוֹת לֹא סָרוּ רַק לֵבַב אָסָא הָיָה שָׁלֵם עִם־יְהוָה כָּל־יָמָיו׃

(טו) [טו] וַיָּבֵא אֶת־קָדְשֵׁי אָבִיו וְקָדְשָׁיו בֵּית הָאֱלֹהִים כֶּסֶף וְזָהָב וְכֵלִים׃

(טז) [טז] וּמִלְחָמָה הָיְתָה בֵּין אָסָא וּבַעְשָׁא מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל כָּל־יְמֵיהֶם׃

(יז) [יז] וַיַּעַל בַּעְשָׁא מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל עַל־יְהוּדָה וַיִּבֶן אֶת־הָרָמָה לְבִלְתִּי תֵּת יוֹצֵא וָבָא לְאָסָא מֶלֶךְ יְהוּדָה׃

(יח) [יח] וַיִּקַּח אָסָא אֶת־כָּל־הַכֶּסֶף וְהַזָּהָב הַנִּשְׁאָרִים בְּאוֹצְרוֹת בֵּית־יְהוָה וְאוֹצְרוֹת בֵּית הַמֶּלֶךְ וַיִּתְּנֵם בְּיַד־עֲבָדָיו וַיִּשְׁלָחֵם הַמֶּלֶךְ אָסָא אֶל־בֶּן־הֲדַד בֶּן־טַבְרִמּוֹן בֶּן־חֶזְיוֹן מֶלֶךְ אֲרָם הַיּוֹשֵׁב בְּדַמֶּשֶׂק לֵאמֹר׃

(יט) [יט] בְּרִית בֵּינִי וּבֵינֶךָ בֵּין אָבִי וּבֵין אָבִיךָ הִנֵּה שָׁלַחְתִּי לְךָ שֹׁחַד כֶּסֶף וְזָהָב הָלֹךְ הָפֵר אֶת־בְּרִיתְךָ אֶת־בַּעְשָׁא מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל וְיַעֲלֵהוּ מֵעָלָי׃

(כ) [כ] וַיִּשְׁמַע בֶּן־הֲדַד אֶל־הַמֶּלֶךְ אָסָא וַיִּשְׁלַח אֶת־שָׂרֵי הַחֲיָלִים אֲשֶׁר־לוֹ עַל־עָרֵי יִשְׂרָאֵל וַיַּךְ אֶת־עִיּוֹן וְאֶת־דָּן וְאֶת־אָבֵל בֵּית מַעֲכָה וְאֶת־כָּל־כִּנְרוֹת עַל כָּל־אֶרֶץ נַפְתָּלִי׃

(כא) [כא] וַיְהִי כִּשְׁמֹעַ בַּעְשָׁא וַיֶּחְדַּל מִבְּנוֹת אֶת־הָרָמָה וַיֵּשֶׁב בְּתִרְצָה׃

(כב) [כב] וְהַמֶּלֶךְ אָסָא הִשְׁמִיעַ כָּל־יְהוּדָה אֵין נָקִי לֹא יָצָא וַיִּשְׂאוּ אֶת־אַבְנֵי הָרָמָה וְאֶת־עֵצֶיהָ אֲשֶׁר בָּנָה בַּעְשָׁא וַיִּבֶן בָּהֶם אֶת־גֶּבַע בִּנְיָמִן וְאֶת־הַמִּצְפָּה׃

(כג) [כג] וְיֶתֶר כָּל־דִּבְרֵי כָל־גְּבוּרָתוֹ וְכָל־אֲשֶׁר עָשָׂה וְכֹל הֶעָרִים אֲשֶׁר בָּנָה הֲלֹא־הֵם כְּתוּבִים עַל־סֵפֶר דִּבְרֵי הַיָּמִים לְמַלְכֵי יְהוּדָה אַךְ לְעֵת זִקְנָתוֹ חָלָה בְרַגְלָיו׃

(כד) [כד] וַיִּשְׁכַּב אָסָא עִם־אֲבֹתָיו וַיִּקָּבֵר עִם־אֲבֹתָיו בְּעִיר דָּוִד אָבִיו וַיִּמְלֹךְ יְהוֹשָׁפָט בְּנוֹ תַּחְתָּיו׃

(כה) [כה] וְנָדָב בֶּן־יָרָבְעָם מָלַךְ עַל־יִשְׂרָאֵל בִּשְׁנַת שְׁתַּיִם לְאָסָא מֶלֶךְ יְהוּדָה וַיִּמְלֹךְ עַל־יִשְׂרָאֵל שְׁנָתָיִם׃

(כו) [כו] וַיַּעַשׂ הָרַע בְּעֵינֵי יְהוָה וַיֵּלֶךְ בְּדֶרֶךְ אָבִיו וּבְחַטָּאתוֹ אֲשֶׁר הֶחֱטִיא אֶת־יִשְׂרָאֵל׃

(כז) [כז] וַיִּקְשֹׁר עָלָיו בַּעְשָׁא בֶן־אֲחִיָּה לְבֵית יִשָּׂשכָר וַיַּכֵּהוּ בַעְשָׁא בְּגִבְּתוֹן אֲשֶׁר לַפְּלִשְׁתִּים וְנָדָב וְכָל־יִשְׂרָאֵל צָרִים עַל־גִּבְּתוֹן׃

(כח) [כח] וַיְמִתֵהוּ בַעְשָׁא בִּשְׁנַת שָׁלֹשׁ לְאָסָא מֶלֶךְ יְהוּדָה וַיִּמְלֹךְ תַּחְתָּיו׃

(כט) [כט] וַיְהִי כְמָלְכוֹ הִכָּה אֶת־כָּל־בֵּית יָרָבְעָם לֹא הִשְׁאִיר כָּל־נְשָׁמָה לְיָרָבְעָם עַד הִשְׁמִידוֹ אֹתוֹ כִּדְבַר יְהוָה אֲשֶׁר דִּבֶּר בְּיַד עַבְדּוֹ אֲחִיָּה הַשִּׁלֹנִי׃

(ל) [ל] בְּכַעֲסוֹתָיו אֲשֶׁר כָּעַס וַאֲשֶׁר הֶחֱטִיא אֶת־יִשְׂרָאֵל בְּחַטָּאתוֹ אֲשֶׁר עָשָׂה לְהַכְעִיס אֶת־יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל׃

(לא) [לא] וְיֶתֶר דִּבְרֵי נָדָב וְכָל־אֲשֶׁר עָשָׂה הֲלֹא־הֵם כְּתוּבִים עַל־סֵפֶר דִּבְרֵי הַיָּמִים לְמַלְכֵי יִשְׂרָאֵל׃

(לב) [לב] וּמִלְחָמָה הָיְתָה בֵּין אָסָא וּבַעְשָׁא מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל כָּל־יְמֵיהֶם׃

(לג) [לג] בִּשְׁנַת שָׁלֹשׁ לְאָסָא מֶלֶךְ יְהוּדָה מָלַךְ בַּעְשָׁא בֶן־אֲחִיָּה עַל־כָּל־יִשְׂרָאֵל בְּתִרְצָה עֶשְׂרִים וְאַרְבַּע שָׁנָה׃

(לד) [לד] וַיַּעַשׂ הָרַע בְּעֵינֵי יְהוָה וַיֵּלֶךְ בְּדֶרֶךְ יָרָבְעָם וּבְחַטָּאתוֹ אֲשֶׁר הֶחֱטִיא אֶת־יִשְׂרָאֵל׃

(א) [א] וַיְהִי דְבַר־יְהוָה אֶל־יֵהוּא בֶן־חֲנָנִי עַל־בַּעְשָׁא לֵאמֹר׃

(ב) [ב] יַעַן אֲשֶׁר הֲרִימוֹתִיךָ מִן־הֶעָפָר וָאָשִׂם אֹתְךָ נָגִיד עַל־עַמִּי יִשְׂרָאֵל וַתֵּלֶךְ בְּדֶרֶךְ יָרָבְעָם וַתַּחֲטִא אֶת־עַמִּי יִשְׂרָאֵל לְהַכְעִיסֵנִי בְּחַטֹּאתָם׃

(ג) [ג] הִנְנִי מַבְעִיר אַחֲרֵי בַּעְשָׁא וְאַחֲרֵי בֵיתוֹ וְנָתַתִּי אֶת־בֵּיתְךָ כְּבֵית יָרָבְעָם בֶּן־נְבָט׃

(ד) [ד] הַמֵּת לְבַעְשָׁא בָּעִיר יֹאכְלוּ הַכְּלָבִים וְהַמֵּת לוֹ בַּשָּׂדֶה יֹאכְלוּ עוֹף הַשָּׁמָיִם׃

(ה) [ה] וְיֶתֶר דִּבְרֵי בַעְשָׁא וַאֲשֶׁר עָשָׂה וּגְבוּרָתוֹ הֲלֹא־הֵם כְּתוּבִים עַל־סֵפֶר דִּבְרֵי הַיָּמִים לְמַלְכֵי יִשְׂרָאֵל׃

(ו) [ו] וַיִּשְׁכַּב בַּעְשָׁא עִם־אֲבֹתָיו וַיִּקָּבֵר בְּתִרְצָה וַיִּמְלֹךְ אֵלָה בְנוֹ תַּחְתָּיו׃

(ז) [ז] וְגַם בְּיַד יֵהוּא בֶן־חֲנָנִי הַנָּבִיא הָיָה דְבַר־יְהוָה עַל־בַּעְשָׁא וְעַל־בֵּיתוֹ וְעַל כָּל־הָרָעָה אֲשֶׁר עָשָׂה בְעֵינֵי יְהוָה לְהַכְעִיסוֹ בְּמַעֲשֵׂה יָדָיו לִהְיוֹת כְּבֵית יָרָבְעָם וְעַל אֲשֶׁר הִכָּה אוֹתוֹ׃

(ח) [ח] בִּשְׁנַת עֶשְׂרִים וְשֵׁשׁ שָׁנָה לְאָסָא מֶלֶךְ יְהוּדָה מָלַךְ אֵלָה בֶן־בַּעְשָׁא עַל־יִשְׂרָאֵל בְּתִרְצָה שְׁנָתָיִם׃

(ט) [ט] וַיִּקְשֹׁר עָלָיו עַבְדּוֹ זִמְרִי שַׂר מַחֲצִית הָרָכֶב וְהוּא בְתִרְצָה שֹׁתֶה שִׁכּוֹר בֵּית אַרְצָא אֲשֶׁר עַל־הַבָּיִת בְּתִרְצָה׃

(י) [י] וַיָּבֹא זִמְרִי וַיַּכֵּהוּ וַיְמִתֵהוּ בִּשְׁנַת עֶשְׂרִים וְשֶׁבַע שָׁנָה לְאָסָא מֶלֶךְ יְהוּדָה וַיִּמְלֹךְ תַּחְתָּיו׃

(יא) [יא] וַיְהִי כְמָלְכוֹ כְּשִׁבְתּוֹ עַל־כִּסְאוֹ הִכָּה אֶת־כָּל־בֵּית בַּעְשָׁא לֹא הִשְׁאִיר לוֹ מַשְׁתִּין בְּקִיר וְגֹאֲלָיו וַעֲמִיתָיו׃

(יב) [יב] וַיַּשְׁמֵד זִמְרִי אֵת כָּל־בֵּית בַּעְשָׁא כִּדְבַר יְהוָה אֲשֶׁר דִּבֶּר אֶל־בַּעְשָׁא בְּיַד יֵהוּא הַנָּבִיא׃

(יג) [יג] עַל כָּל־חַטֹּאת בַּעְשָׁא וְחַטֹּאת אֵלָה בְנוֹ אֲשֶׁר חָטְאוּ וַאֲשֶׁר הֶחֱטִיאוּ אֶת־יִשְׂרָאֵל לְכַעֵס אֶת־יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל בְּהַבְלֵיהֶם׃

(יד) [יד] וְיֶתֶר דִּבְרֵי אֵלָה וְכָל־אֲשֶׁר עָשָׂה הֲלֹא־הֵם כְּתוּבִים עַל־סֵפֶר דִּבְרֵי הַיָּמִים לְמַלְכֵי יִשְׂרָאֵל׃

(טו) [טו] בִּשְׁנַת עֶשְׂרִים וְשָׁבַע יוֹם לְזִמְרִי מָלַךְ שִׁבְעַת יָמִים בְּתִרְצָה וְהָעָם חֹנִים עַל־גִּבְּתוֹן אֲשֶׁר לַפְּלִשְׁתִּים׃

(טז) [טז] וַיִּשְׁמַע הָעָם הַחֹנִים לֵאמֹר קָשַׁר זִמְרִי וְגַם הִכָּה אֶת־הַמֶּלֶךְ וַיַּמְלִיכוּ כָל־יִשְׂרָאֵל אֶת־עָמְרִי שַׂר־צָבָא עַל־יִשְׂרָאֵל בַּיּוֹם הַהוּא בַּמַּחֲנֶה׃

(יז) [יז] וַיַּעַל עָמְרִי וְכָל־יִשְׂרָאֵל עִמּוֹ מִגִּבְּתוֹן וַיָּצֻרוּ עַל־תִּרְצָה׃

(יח) [יח] וַיְהִי כִּרְאוֹת זִמְרִי כִּי נִלְכְּדָה הָעִיר וַיָּבֹא אֶל־אַרְמוֹן בֵּית הַמֶּלֶךְ וַיִּשְׂרֹף עָלָיו אֶת־בֵּית הַמֶּלֶךְ בָּאֵשׁ וַיָּמֹת׃

(יט) [יט] בְּחַטֹּאתָיו אֲשֶׁר חָטָא לַעֲשׂוֹת הָרַע בְּעֵינֵי יְהוָה לָלֶכֶת בְּדֶרֶךְ יָרָבְעָם וּבְחַטָּאתוֹ אֲשֶׁר עָשָׂה לְהוֹסִיף לַחֲטֹא אֶת־יִשְׂרָאֵל׃

(כ) [כ] וְיֶתֶר דִּבְרֵי זִמְרִי וְקִשְׁרוֹ אֲשֶׁר קָשָׁר הֲלֹא־הֵם כְּתוּבִים עַל־סֵפֶר דִּבְרֵי הַיָּמִים לְמַלְכֵי יִשְׂרָאֵל׃

(כא) [כא] אָז יֵחָלֵק הָעָם יִשְׂרָאֵל לַחֲצִי הָעָם הָיָה חֲצִי הָעָם אַחֲרֵי תִבְנִי בֶן־גִּינַת לְהַמְלִיכוֹ וַחֲצִי הָעָם אַחֲרֵי עָמְרִי׃

(כב) [כב] וַיֶּחֱזְקוּ הָעָם אֲשֶׁר אַחֲרֵי עָמְרִי אֶת־הָעָם אֲשֶׁר אַחֲרֵי תִבְנִי בֶן־גִּינַת וַיָּמָת תִּבְנִי וַיִּמְלֹךְ עָמְרִי׃

(כג) [כג] בִּשְׁנַת שְׁלֹשִׁים וְאַחַת לְאָסָא מֶלֶךְ יְהוּדָה מָלַךְ עָמְרִי עַל־יִשְׂרָאֵל שְׁתֵּים עֶשְׂרֵה שָׁנָה שֵׁשׁ שָׁנִים מָלַךְ בִּתִרְצָה׃

(כד) [כד] וַיִּקֶן אֶת־הָהָר שֹׁמְרוֹן מֵאֵת שֶׁמֶר בְּכִכְּרֵי כָסֶף שְׁנָתַיִם וַיִּבֶן אֶת־הָהָר וַיִּקְרָא אֶת־שֵׁם הָעִיר אֲשֶׁר בָּנָה עַל־שֵׁם שֶׁמֶר אֲדֹנֵי הָהָר שֹׁמְרוֹן׃

(כה) [כה] וַיַּעַשׂ עָמְרִי הָרַע בְּעֵינֵי יְהוָה וַיָּרַע לְמַעְלָה מִכֹּל אֲשֶׁר לְפָנָיו׃

(כו) [כו] וַיֵּלֶךְ בְּכָל־דֶּרֶךְ יָרָבְעָם בֶּן־נְבָט וּבְחַטָּאתוֹ אֲשֶׁר הֶחֱטִיא אֶת־יִשְׂרָאֵל לְכַעֵס אֶת־יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל בְּהַבְלֵיהֶם׃

(כז) [כז] וְיֶתֶר דִּבְרֵי עָמְרִי אֲשֶׁר עָשָׂה וּגְבוּרָתוֹ אֲשֶׁר עָשָׂה הֲלֹא־הֵם כְּתוּבִים עַל־סֵפֶר דִּבְרֵי הַיָּמִים לְמַלְכֵי יִשְׂרָאֵל׃

(כח) [כח] וַיִּשְׁכַּב עָמְרִי עִם־אֲבֹתָיו וַיִּקָּבֵר בְּשֹׁמְרוֹן וַיִּמְלֹךְ אַחְאָב בְּנוֹ תַּחְתָּיו׃

(כט) [כט] וְאַחְאָב בֶּן־עָמְרִי מָלַךְ עַל־יִשְׂרָאֵל בִּשְׁנַת שְׁלֹשִׁים וּשְׁמֹנֶה לְאָסָא מֶלֶךְ יְהוּדָה וַיִּמְלֹךְ אַחְאָב בֶּן־עָמְרִי עַל־יִשְׂרָאֵל בְּשֹׁמְרוֹן עֶשְׂרִים וּשְׁתַּיִם שָׁנָה׃

(ל) [ל] וַיַּעַשׂ אַחְאָב בֶּן־עָמְרִי הָרַע בְּעֵינֵי יְהוָה מִכֹּל אֲשֶׁר לְפָנָיו׃

(לא) [לא] וַיְהִי הֲנָקֵל לָלֶכֶת בְּחַטֹּאת יָרָבְעָם בֶּן־נְבָט וַיִּקַּח אֶת־אִיזֶבֶל בַּת־אֶתְבַּעַל מֶלֶךְ צִדֹנִים וַיֵּלֶךְ וַיַּעֲבֹד אֶת־הַבַּעַל וַיִּשְׁתַּחוּ לוֹ׃

(לב) [לב] וַיָּקֶם מִזְבֵּחַ לַבַּעַל בֵּית הַבַּעַל אֲשֶׁר בָּנָה בְּשֹׁמְרוֹן׃

(לג) [לג] וַיַּעַשׂ אַחְאָב אֶת־הָאֲשֵׁרָה וַיּוֹסֶף אַחְאָב לַעֲשׂוֹת לְהַכְעִיס אֶת־יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל מִכֹּל מַלְכֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר לְפָנָיו׃

(לד) [לד] בְּיָמָיו בָּנָה חִיאֵל בֵּית־הָאֱלִי אֶת־יְרִיחוֹ בַּאֲבִירָם בְּכֹרוֹ יִסַּד־בָּהּ וּבִשְׂגוּב צְעִירוֹ הִצִּיב דְּלָתֶיהָ כִּדְבַר יְהוָה אֲשֶׁר דִּבֶּר בְּיַד יְהוֹשֻׁעַ בִּן־נוּן׃

(א) [א] וַיֹּאמֶר אֵלִיָּהוּ הַתִּשְׁבִּי מִתּשְׁבֵי גִלְעָד אֶל־אַחְאָב חַי־יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר עָמַדְתִּי לְפָנָיו אִם־יִהְיֶה הַשָּׁנִים הָאֵלֶּה טַל וּמָטָר כִּי אִם־לְפִי דְבָרִי׃

(ב) [ב] וַיְהִי דְבַר־יְהוָה אֵלָיו לֵאמֹר׃

(ג) [ג] לֵךְ מִזֶּה וּפָנִיתָ־לְךָ קֶדְמָה וְנִסְתַּרְתָּ בְּנַחַל כְּרִית אֲשֶׁר עַל־פְּנֵי הַיַּרְדֵּן׃

(ד) [ד] וְהָיָה מִן־הַנַּחַל תִּשְׁתֶּה וְאֶת־הָעֹרְבִים צִוִּיתִי שָׁם לְכַלְכְּלֶךָ׃

(ה) [ה] וַיֵּלֶךְ וַיַּעַשׂ כִּדְבַר יְהוָה וַיֵּלֶךְ וַיֵּשֶׁב אֶל־נַחַל כְּרִית אֲשֶׁר עַל־פְּנֵי הַיַּרְדֵּן׃

(ו) [ו] וְהָעֹרְבִים מְבִיאִים לוֹ לֶחֶם וּבָשָׂר בַּבֹּקֶר וְלֶחֶם וּבָשָׂר בָּעָרֶב וּמִן־הַנַּחַל הָיָה שֹׁתֶה׃

(ז) [ז] וַיְהִי מִקֵּץ הַיָּמִים וַיִּבַּשׁ הַנָּחַל כִּי לֹא־הָיָה גֶשֶׁם בָּאָרֶץ׃

(ח) [ח] וַיְהִי דְבַר־יְהוָה אֵלָיו לֵאמֹר׃

(ט) [ט] קוּם לֵךְ צָרְפַתָה אֲשֶׁר לְצִידוֹן וְיָשַׁבְתָּ שָׁם הִנֵּה צִוִּיתִי שָׁם אִשָּׁה אַלְמָנָה לְכַלְכְּלֶךָ׃

(י) [י] וַיָּקָם וַיֵּלֶךְ צָרְפַתָה וַיָּבֹא אֶל־פֶּתַח הָעִיר וְהִנֵּה־שָׁם אִשָּׁה אַלְמָנָה מְקֹשֶׁשֶׁת עֵצִים וַיִּקְרָא אֵלֶיהָ וַיֹּאמֶר קְחִי־נָא לִי מְעַט־מַיִם בִּכְלִי וְאֶשְׁתֶּה׃

(יא) [יא] וַתֵּלֶךְ לָקַחַת וַתִּקְרָא לָהּ וַיֹּאמֶר קְחִי־נָא לִי פַּת־לֶחֶם בְּיָדֵךְ׃

(יב) [יב] וַתֹּאמֶר חַי־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אִם־יֶשׁ לִי עֻגָה כִּי אִם־מְלֹא הַקֶּמַח בַּכַּד וְצַפַּחַת שֶׁמֶן בַּצַּלָּחַת וְהִנֵּה אֲנִי מְקֹשֶׁשֶׁת שְׁנַיִם עֵצִים וּבָאתִי וְעָשִׂיתִיהוּ לִי וְלִבְנִי וְאֹכְלֻהוּ וָמֵתְנוּ׃

(יג) [יג] וַיֹּאמֶר אֵלֶיהָ אֵלִיָּהוּ אַל־תִּירְאִי בֹּאִי עֲשִׂי כִדְבָרֵךְ אַךְ עֲשִׂי־לִי מִשָּׁם עֻגָה קְטַנָּה בָּרִאשֹׁנָה וְהוֹצִיאִי אֵלָי וְלָךְ וְלִבְנֵךְ תַּעֲשִׂי בָּאַחֲרֹנָה׃

(יד) [יד] כִּי כֹה־אָמַר יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל כַּד הַקֶּמַח לֹא־תִכְלֶה וְצַפַּחַת הַשֶּׁמֶן לֹא־תֶחְסָר עַד־יוֹם תֵּת יְהוָה גֶּשֶׁם עַל־פְּנֵי הָאֲדָמָה׃

(טו) [טו] וַתֵּלֶךְ וַתַּעַשׂ כִּדְבַר אֵלִיָּהוּ וַתֹּאכַל הוּא וְהִיא וּבֵיתָהּ יָמִים׃

(טז) [טז] כַּד הַקֶּמַח לֹא כָלָתָה וְצַפַּחַת הַשֶּׁמֶן לֹא חָסֵרָה כִּדְבַר יְהוָה אֲשֶׁר דִּבֶּר בְּיַד אֵלִיָּהוּ׃

(יז) [יז] וַיְהִי אַחֲרֵי הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה חָלָה בֶּן־הָאִשָּׁה בַּעֲלַת הַבַּיִת וַתְּהִי מַחֲלָתוֹ חָזְקָה מְאֹד עַד־אֵין־נְשָׁמָה בּוֹ׃

(יח) [יח] וַתֹּאמֶר אֶל־אֵלִיָּהוּ מַה־לִּי וָלָךְ אִישׁ הָאֱלֹהִים בָּאתָ אֵלַי לְהַזְכִּיר עֲוֹנִי וְלַהֲמִית אֶת־בְּנִי׃

(יט) [יט] וַיֹּאמֶר אֵלֶיהָ אֵלִיָּהוּ תְּנִי־לִי אֶת־בִּנֵךְ וַיִּקָּחֵהוּ מֵחֵיקָהּ וַיַּעֲלֵהוּ אֶל־הָעֲלִיָּה אֲשֶׁר־הוּא יֹשֵׁב שָׁם וַיַּשְׁכִּבֵהוּ עַל־מִטָּתוֹ׃

(כ) [כ] וַיִּקְרָא אֶל־יְהוָה וַיֹּאמַר יְהוָה אֱלֹהַי הַגַּם עַל־הָאַלְמָנָה אֲשֶׁר־אֲנִי מְתָגֹרֵר עִמָּהּ הֲרֵעוֹתָ לְהָמִית אֶת־בְּנָהּ׃

(כא) [כא] וַיִּתְמַדַּד עַל־הַיֶּלֶד שָׁלֹשׁ פְּעָמִים וַיִּקְרָא אֶל־יְהוָה וַיֹּאמַר יְהוָה אֱלֹהַי תָּשָׁב נָא נֶפֶשׁ הַיֶּלֶד הַזֶּה עַל־קִרְבּוֹ׃

(כב) [כב] וַיִּשְׁמַע יְהוָה בְּקוֹל אֵלִיָּהוּ וַתָּשָׁב נֶפֶשׁ הַיֶּלֶד עַל־קִרְבּוֹ וַיֶּחִי׃

(כג) [כג] וַיִּקַּח אֵלִיָּהוּ וַיֹּרֶד אֹתוֹ מִן־הָעֲלִיָּה הַבַּיְתָה וַיִּתְּנֵהוּ לְאֵם אִמּוֹ וַיֹּאמֶר אֵלִיָּהוּ רְאִי חָיָה בִּנֵךְ׃

(כד) [כד] וַתֹּאמֶר הָאִשָּׁה אֶל־אֵלִיָּהוּ עַתָּה זֹאת יָדַעְתִּי כִּי אִישׁ אֱלֹהִים אַתָּה וּדְבַר־יְהוָה בְּפִיךָ אֱמֶת׃

(א) [א] וַיְהִי יָמִים רַבִּים וּדְבַר־יְהוָה הָיָה אֶל־אֵלִיָּהוּ בִּשְׁנָה הַשְּׁלִישִׁית לֵאמֹר לֵךְ הֵרָאֵה אֶל־אַחְאָב וְאֶתְּנָה מָטָר עַל־פְּנֵי הָאֲדָמָה׃

(ב) [ב] וַיֵּלֶךְ אֵלִיָּהוּ לְהֵרָאוֹת אֶל־אַחְאָב וְהָרָעָב חָזָק בְּשֹׁמְרוֹן׃

(ג) [ג] וַיִּקְרָא אַחְאָב אֶל־עֹבַדְיָהוּ אֲשֶׁר עַל־הַבָּיִת וְעֹבַדְיָהוּ הָלַךְ מְאֹד יְרֵא אֶת־יְהוָה׃

(ד) [ד] וַיְהִי בְּהַכְרִית אִיזֶבֶל אֶת־נְבִיאֵי יְהוָה וַיִּקַּח עֹבַדְיָהוּ מֵאָה נְבִיאִים וַיַּחְבִּאֵם חֲמִשִּׁים אִישׁ בַּמְּעָרָה וַיְכַלְכְּלֵם לֶחֶם וָמָיִם׃

(ה) [ה] וַיֹּאמֶר אַחְאָב אֶל־עֹבַדְיָהוּ לֵךְ בָּאָרֶץ אֶל־כָּל־מַעְיְנוֹת הַמַּיִם וְאֶל־כָּל־הַנְּחָלִים אוּלַי נִמְצָא חָצִיר וְנְחַיֶּה סוּס וָפֶרֶד וְלֹא־נַכְרִית מִן־הַבְּהֵמָה׃

(ו) [ו] וַיַּחְלְקוּ לָהֶם אֶת־הָאָרֶץ לַעֲבָר בָּהּ אַחְאָב הָלַךְ דֶּרֶךְ אֶחָד לְבַדּוֹ וְעֹבַדְיָהוּ הָלַךְ דֶּרֶךְ אֶחָד לְבַדּוֹ׃

(ז) [ז] וַיְהִי עֹבַדְיָהוּ בַּדָּרֶךְ וְהִנֵּה אֵלִיָּהוּ לִקְרָאתוֹ וַיַּכִּרֵהוּ וַיִּפֹּל עַל־פָּנָיו וַיֹּאמֶר הֲזֶה אֲדֹנִי אֵלִיָּהוּ׃

(ח) [ח] וַיֹּאמֶר אֵלָיו אֵלִיָּהוּ הוּא לֵךְ אֱמֹר לַאדֹנֶיךָ הִנֵּה אֵלִיָּהוּ׃

(ט) [ט] וַיֹּאמֶר מָה חָטָאתִי כִּי אַתָּה נֹתֵן אֶת־עַבְדְּךָ בְּיַד־אַחְאָב לַהֲמִיתֵנִי׃

(י) [י] חַי־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אִם־יֶשׁ גּוֹי וּמַמְלָכָה אֲשֶׁר לֹא־שָׁלַח אֲדֹנִי שָׁם לְבַקְשֶׁךָ וְאָמְרוּ אֵין וְהִשְׁבִּיעַ אֶת־הַמַּמְלָכָה וְאֶת־הַגּוֹי כִּי לֹא יִמְצָאֶךָּ׃

(יא) [יא] וְעַתָּה אַתָּה אֹמֵר לֵךְ אֱמֹר לַאדֹנֶיךָ הִנֵּה אֵלִיָּהוּ׃

(יב) [יב] וְהָיָה כַּאֲשֶׁר אֵלֵךְ מֵאִתְּךָ וְרוּחַ יְהוָה יִשָּׂאֲךָ עַל אֲשֶׁר לֹא־אֵדָע וּבָאתִי לְהַגִּיד לְאַחְאָב וְלֹא יִמְצָאֲךָ וַהֲרָגַנִי וְעַבְדְּךָ יָרֵא אֶת־יְהוָה מִנְּעֻרָי׃

(יג) [יג] הֲלֹא־הֻגַּד לַאדֹנִי אֵת אֲשֶׁר־עָשִׂיתִי בַּהֲרֹג אִיזֶבֶל אֶת־נְבִיאֵי יְהוָה וָאַחְבִּא מֵאָה אִישׁ מִנְּבִיאֵי יְהוָה חֲמִשִּׁים אִישׁ בַּמְּעָרָה וָאֲכַלְכְּלֵם לֶחֶם וָמָיִם׃

(יד) [יד] וְעַתָּה אַתָּה אֹמֵר לֵךְ אֱמֹר לַאדֹנֶיךָ הִנֵּה אֵלִיָּהוּ וְהָרָגַנִי׃

(טו) [טו] וַיֹּאמֶר אֵלִיָּהוּ חַי־יְהוָה צְבָאוֹת אֲשֶׁר עָמַדְתִּי לְפָנָיו כִּי הַיּוֹם אֵרָאֶה אֵלָיו׃

(טז) [טז] וַיֵּל

מלכים א טו

השנים מאביו ומנוסה במלחמותיו · ואמנם מה שנאמר שם
ולא עצר כח ירבעם עוד בימי אביהו ויגפהו השם וימות ,
אחשוב שפירושו שנגף השם את ירבעם ומת , כי לא זכר עוד
דבר ממנו , וכאלו אמר שלא עצר כח נגד אביה עד מות
ירבעם עם היות שמת אחר אביה · וחזל הבינוהו באופן אחר
שמת אביה , כמו שהבאתי מדבריהם · ועוד תראה ששם
באמר שנגף השם את ירבעם ואת ישראל לפני אביה ובני
יהודה ויפלו חללים מישראל חמש מאות אלף איש בחור ,
ואני ראיתי בספר יוסף בן גוריון אשר כתב לרומיי ממלחמות
היהודים שכתב בזה שנפלו חללים במלחמה הזאת חמשים אלף
איש בחור , ותמהתי ממנו איך נטה מדרכי הכתוב ואמתתו ?
וכן ראיתי שכתב בספרו נ"כ
כדבת דוד אשר עשה לבית
ה' , שבמקום מה שנאמ' בדברי
הימים * והנה בעניי הכנותי
לבית ה' זהב מאה אלף ככר ,
כתב הוא חמש אלף ככר ,
וכפי מה שיראה בחפוש דברי
האיש הזה , רואה אני שלא
נטה כל כך מדברי הנביא
אשר כתב בספר מלכים כמו
שנטה מדברי עזרא שכתב
בספר דברי הימים , והיה
כוונתו לדבר לרומיים דברים
מתישבים על לבם , וכאשר
מצא דבר גדול וזר יקשה
בעיניהם האמנתו , התאמץ
לכתוב לשכך את אזנם כפי
מה שעלה על לבו , ולא חשש
לנטות מדברי הכתובים ,
והוא בעיני עון פלילי ושגעון
ותמהון לבב · אם עון פלילי ,
להיותו מכחיש פשוטי הכתובי
שנאמרו ברוח הקדש , והוא
בכלל * דבר ה' בזה · ואם
שגעון , לפי שמה שחשב שהיה
בלתי אפשר הוא אפשרי
בעצמו , ואין ראוי להכחיש
אם היו לדוד זהב מאה אלף
ככר , כי הנה מצאנו * שבא
לשלמה באניה שעשה בעציון
גבר בפעם אחת זהב ארבע מאות ועשרים ככר , וכתיב
* ויהי משקל הזהב אשר בא לשלמה בשנה אחת שש מאות ששים
ושש ככר זהב , לבד מאנשי התרים ומסחר הרוכלים וכל מלכי
הערב ופחות הארץ , ואם לשלמה בא בשנה אחת יותר מאלף
ככר מכל הדברים האלה מבלי שיבא לידו משלל המלחמות
כלל , מי המונע שדוד בארבעים שנה שמלך לא יקבץ ויאסוף
ויכנוס בתאותו לבנין בית האלקים זהב ככר מאה אלף ?
בהיות שבאו לידו משלל מלחמות האויבים דבר בלתי משוער ,
ונוסף עליו שברכת ה' היא תעשיר · הנה זה אם הוא אפשר
רחוק בעיני יוסיפון , אינו מכת הנמנע ואינו רחוק בעיני
השכל הישר , גם מיתת חמש מאות אלף איש במלחמת אביה
עם ירבעם , למה הוקשה בעיניו ? והנה בן רמליהו הרג
וישב מבני יהודה קרוב לזה המספר , וגם אני ראיתי
בספורי דברי הימים והמלחמות אשר היו בין הטרויי"אנוש
והיוונים ובין הרומיים והאפריקאנוש בימי הניב"אל , ובין
אומת אדום מהספרדים עם הישמעאלים אשר קנו ספרד ,
שמתו במלחמה אחת יותר ויותר מחמש מאות אלף איש מצד
אחד , ואם זה קרה להם בכח אנושי , למה נכחיש עדות
הכתובים כמו שיעידו שנעשה לישראל בהשגחה אלקית ועל
דרך נס ? וכמה פעמים ראינו נמסרים רבים ביד מעטים

בר' פר' סה
דף עג' עד

דה' א' כג' יד

במדב' טו' לא

בסי' ט' כא

בסי' י' יד' טו

ויעשו בהם מכת חרב והרג ואבדן עד בלי די , כי הנה אין
מעצור ביד השם להושיע ברב או במעט , ואין לנו לזוז מפשט
הכתובים , ועזרא לא כתב בדברי הימים דבר מעצמו , כי
אם מה שמצא בספורים האמתיים שנכתבו בישראל , וכמו
שאמר שם על זה הספור * ויתר דברי אביה ודרכיו ודבריו
כתובים במדרש עדו הנביא , והוא ממה שיורה שמה שכתב
בזה עזרא כבר כתבו ראשונה אותו נביא בדבר ה' · והנה לא
נכתב כאן בספר מלכים המלחמה העצומה הזאת אשר היתה
בין אביה וירבעם , לפי שלא היה כוונת הנביא כותב זה
הספר כי אם לכתוב המלכים ועניניהם בינם למקום ית' אם
היו טובים וישרים בלבותם או הרשיעו לעשות , ובזה עשה
עקר ספוריו ונסתפק בשאר
הדברים לספרם בקוצר , כמו
שעשה בזה שאמ' לבד ומלחמה
היתה בין אביה ובין ירבעם
וגו' , אמנ' עזרא שרצה לשבח
עניני מלכי יהודה האריך
בספורי מלחמותיהם : וספר
הכתוב שמלך אחרי אביה אסא
בנו בשנת עשרים לירבעם ,
וכבר נזכר קודם זה שירבעם
ורחבעם מלכו כאחד , והנה
רחבעם לא מלך כי אם שבע
עשרה שנה , ואם אביה מלך
בשנת שמנה עשרה לירבעם
ומלך שלשה שנים , יתחייב
בהכרח שמלך אסא בשנת
עשרים ואחת למלכות ירבע' ,
ואיך אמר הכתוב בשנת
עשרים ? אם לא שנאמר
שרחבעם נכנס בשנת שמנה
עשרה , ולא מנה לו אותה
שנה לפי שלא השלימה ומנה
אותה לאסא , ולכן היתה
המלכת אסא בשנת עשרים ·
וספר הכתוב מאסא שמלך
ארבעים ואחד שנה , כי מפני
תסידותו האריך ימים על
ממלכתו כדוד ושלמה אבותיו
ומלך ארבעים שנה כמו הם ,
לקיים מה שנאמר * יראת ה' משלי י' ר"ז

[ז] וְיֶתֶר דִּבְרֵי אֲבִיָּם וְכָל־אֲשֶׁר עָשָׂה
הֲלוֹא־הֵם כְּתוּבִים עַל־סֵפֶר דִּבְרֵי
הַיָּמִים לְמַלְכֵי יְהוּדָה וּמִלְחָמָה הָיְתָה
בֵּין אֲבִיָּם וּבֵין יָרָבְעָם׃
[ח] וַיִּשְׁכַּב אֲבִיָּם עִם־אֲבֹתָיו וַיִּקְבְּרוּ אֹתוֹ
בְּעִיר דָּוִד וַיִּמְלֹךְ אָסָא בְנוֹ תַּחְתָּיו׃
[ט] וּבִשְׁנַת עֶשְׂרִים לְיָרָבְעָם מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל
מָלַךְ אָסָא עַל־יְהוּדָה׃
[י] וְאַרְבָּעִים וְאַחַת שָׁנָה מָלַךְ בִּירוּשָׁלִָם
וְשֵׁם אִמּוֹ מַעֲכָה בַּת־אֲבִישָׁלוֹם׃
[יא] וַיַּעַשׂ אָסָא הַיָּשָׁר בְּעֵינֵי יְהוָה כְּדָוִד
[יב] אָבִיו׃ וַיַּעֲבֵר הַקְּדֵשִׁים מִן־הָאָרֶץ
וַיָּסַר אֶת־כָּל־הַגִּלֻּלִים אֲשֶׁר עָשׂוּ
[יג] אֲבֹתָיו׃ וְגַם אֶת־מַעֲכָה אִמּוֹ וַיְסִרֶהָ
מִגְּבִירָה אֲשֶׁר־עָשְׂתָה מִפְלֶצֶת לַאֲשֵׁרָה
וַיִּכְרֹת אָסָא אֶת־מִפְלַצְתָּהּ וַיִּשְׂרֹף בְּנַחַל
[יד] קִדְרוֹן׃ וְהַבָּמוֹת לֹא־סָרוּ רַק לְבַב־
אָסָא הָיָה שָׁלֵם עִם־יְהוָה כָּל־יָמָיו׃
[טו] וַיָּבֵא אֶת־קָדְשֵׁי אָבִיו וְקָדְשֵׁו בֵּית

(ע' י)

תוסף ימים ושנות רשעים תקצורנה , ולכן היה שירבעם לא
האריך ימים , ונדב בנו לא מלך כ"א שלש שנים , ולכן בעשא
ואלה בנו להיותם רשעים מתו כלם בקצרות שנים , אמנם (יא)
אסא מלך כל כך לפי שהוא עשה הטוב והישר בעיני השם
והלך בדרכי דוד · ואמנם אמרו ושם אמו מעכה בת אבישלו' ,
אין פירושו שהיא ילדתו , כי היא היתה אמו של אביו כמו
שנזכר למעלה , אבל לפי שהיא גדלתו קראה הכתוב אמו ·
והעיר בזה שלא היה אסא כאביה אביו , ולא כרחבעם אבי
אביו שנמשכו אחרי מדות ומנהגי אמותיה' לפי שגדלו עמהם ,
כי הנה אסא גדל גם כן עם מעכ' ולא נמשך אחרי' בחטאתיה
אבל היה בהפך , שעם היותה אמו הסירה מהיות גבירה
בעבור שעשתה מפלצת לאשרה , ואסא בהסירו את הגלולים (יב , יג)
מן הארץ כרת את מפלצת אמו וישרוף אותה בנחל קדרון ,
לפי שעו אסורה בהנאה , ולכן השליך אותה לנחל כדי שלא
יהנה ממנה אדם : וזכר שהבמות לא סרו והיו העם מעלים (יד)
עליהם , לא לשם עז כי אם לשם ה' כמו שהיו עושים קודם
בנין בית המקדש , ובזה היו חוטאים , לפי שכאשר נבנה בית
ה' נאסרו הבמות כלם , כמ"ש הכתוב * השמר לך פן תעלה דברי' יב' יג
עולותיך וגו' כי אם אל המקום אשר יבחר ה' וגו' , אבל עכ"ז
היה לבב אסא שלם עם ה' כל ימיו , והביא את קדשי אביו (טו)
וכל שאר

2011 Ministerio de Cultura

[יט] יְהוֹאָחָז בֶּסֶף וְזָהָב וְכֵלִים׃ וּמִלְחֲמָה
הָיְתָה בֵּין אָסָא וּבֵין בַּעְשָׁא מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל
כָּל־יְמֵיהֶם׃ [יז] וַיַּעַל בַּעְשָׁא מֶלֶךְ־
יִשְׂרָאֵל עַל־יְהוּדָה וַיִּבֶן אֶת־הָרָמָה
לְבִלְתִּי תֵּת יֹצֵא וָבָא לְאָסָא מֶלֶךְ יְהוּדָה׃
[יח] וַיִּקַּח אָסָא אֶת־כָּל־הַכֶּסֶף וְהַזָּהָב
הַנּוֹתָרִים׀ בְּאֹצְרוֹת בֵּית־יְהוָה
וְאֶת־אֹצְרוֹת בֵּית ׀ הַמֶּלֶךְ וַיִּתֵּן בְּיַד
עֲבָדָיו וַיִּשְׁלָחֵם הַמֶּלֶךְ אָסָא אֶל־בֶּן־
הֲדַד בֶּן־טַבְרִמֹּן בֶּן־חֶזְיוֹן מֶלֶךְ אֲרָם
הַיֹּשֵׁב בְּדַמֶּשֶׂק לֵאמֹר׃
[יט] בְּרִית בֵּינִי וּבֵינֶיךָ בֵּין אָבִי וּבֵין אָבִיךָ
הִנֵּה שָׁלַחְתִּי לְךָ שֹׁחַד כֶּסֶף וְזָהָב לֵךְ
הָפֵר אֶת־בְּרִיתְךָ אֶת־בַּעְשָׁא מֶלֶךְ־
[כ] יִשְׂרָאֵל וְיַעֲלֶה מֵעָלָי׃ וַיִּשְׁמַע בֶּן־הֲדַד
אֶל־הַמֶּלֶךְ אָסָא וַיְשַׁלַּח אֶת־שָׂרֵי הַחֲיָלִים
אֲשֶׁר־לוֹ עַל־עָרֵי יִשְׂרָאֵל וַיַּךְ אֶת־עִיּוֹן
וְאֶת־דָּן וְאֶת אָבֵל בֵּית־מַעֲכָה וְאֶת־
כָּל־כִּנְרוֹת עַל כָּל־אֶרֶץ נַפְתָּלִי׃
[כא] וַיְהִי כִּשְׁמֹעַ בַּעְשָׁא וַיֶּחְדַּל מִבְּנוֹת אֶת־
[כב] הָרָמָה וַיֵּשֶׁב בְּתִרְצָה׃ וְהַמֶּלֶךְ אָסָא
הִשְׁמִיעַ אֶת־כָּל־יְהוּדָה אֵין נָקִי
וַיִּשְׂאוּ אֶת־אַבְנֵי הָרָמָה וְאֶת־עֵצֶיהָ
אֲשֶׁר בָּנָה בַּעְשָׁא וַיִּבֶן בָּם הַמֶּלֶךְ אָסָא
אֶת־גֶּבַע בִּנְיָמִן וְאֶת־הַמִּצְפָּה׃

(יט) ויהוה הנותרים באוצרות בית ה' ויבלחם אל מלך ארם כדי שיעלה על ערי ישראל, ויפנו ממלחמה עליו. וכן בעזרת מלך ישראל אשר היה בזמנו ובהיותם במלחמה עליה בעזרת זה על יהודה והיה בונה מבצר שיר ומגדל ברמה, כדי שלא יוכל העם לצאת ולבא בירושלם, והנה אסא לא דרש את ה' עליו ולא התפלל אליו להשיב דעתו ונם לא יצא להלחם (כ) בו, אבל לקח כל הכסף והזהב הנותרים באוצרות בית ה' וישלח אל מלך ארם כדי שיעלה על ערי ישראל, ויפנו ממלחמה עליה בעזרת זה על יהודה והיה בונה מבצר שיר ומגדל ברמה, כדי שלא יוכל העם לצאת ולבא בירושלם, והנה אסא לא דרש את ה' עליו ולא התפלל אליו להשיב דעתו ונם לא יצא להלחם (כא) בו, אבל לקח כל הכסף והזהב הנותרים באוצרות בית ה' וישלח אל מלך ארם כדי שיעלה על ערי ישראל, ויפנו ממלחמה עליה בעזרת זה על יהודה והיה בונה מבצר שיר ומגדל ברמה, כדי שלא יוכל העם לצאת ולבא בירושלם, והנה אסא לא דרש את ה' עליו ולא התפלל אליו להשיב דעתו ונם לא יצא להלחם (כב) בו, אבל לקח כל הכסף והזהב הנותרים באוצרות בית ה' וישלח אל מלך ארם כדי שיעלה על ערי ישראל, ויפנו ממלחמה עליה בעזרת זה על יהודה והיה בונה מבצר שיר ומגדל ברמה, כדי שלא יוכל העם לצאת ולבא בירושלם, והנה אסא לא דרש את ה' עליו ולא התפלל אליו להשיב דעתו ונם לא יצא להלחם (כג) בו, אבל לקח כל הכסף והזהב הנותרים באוצרות בית ה' וישלח אל מלך ארם כדי שיעלה על ערי ישראל, ויפנו ממלחמה עליה בעזרת זה על יהודה והיה בונה מבצר שיר ומגדל ברמה, כדי שלא יוכל העם לצאת ולבא בירושלם, והנה אסא לא דרש את ה' עליו ולא התפלל אליו להשיב דעתו ונם לא יצא להלחם (כד) בו, אבל לקח כל הכסף והזהב הנותרים באוצרות בית ה' וישלח אל מלך ארם כדי שיעלה על ערי ישראל, ויפנו ממלחמה עליה בעזרת זה על יהודה והיה בונה מבצר שיר ומגדל ברמה, כדי שלא יוכל העם לצאת ולבא בירושלם, והנה אסא לא דרש את ה' עליו ולא התפלל אליו להשיב דעתו ונם לא יצא להלחם (כה) בו, אבל לקח כל הכסף והזהב הנותרים באוצרות בית ה' וישלח אל מלך ארם כדי שיעלה על ערי ישראל, ויפנו ממלחמה עליה בעזרת זה על יהודה והיה בונה מבצר שיר ומגדל ברמה, כדי שלא יוכל העם לצאת ולבא בירושלם, והנה אסא לא דרש את ה' עליו ולא התפלל אליו להשיב דעתו ונם לא יצא להלחם (כו) בו, אבל לקח כל הכסף והזהב הנותרים באוצרות בית ה' וישלח אל מלך ארם כדי שיעלה על ערי ישראל, ויפנו ממלחמה עליה בעזרת זה על יהודה והיה בונה מבצר שיר ומגדל ברמה, כדי שלא יוכל העם לצאת ולבא בירושלם, והנה אסא לא דרש את ה' עליו ולא התפלל אליו להשיב דעתו ונם לא יצא להלחם (כז) בו, אבל לקח כל הכסף והזהב הנותרים באוצרות בית ה' וישלח אל מלך ארם כדי שיעלה על ערי ישראל, ויפנו ממלחמה עליה בעזרת זה על יהודה והיה בונה מבצר שיר ומגדל ברמה, כדי שלא יוכל העם לצאת ולבא בירושלם, והנה אסא לא דרש את ה' עליו ולא התפלל אליו להשיב דעתו ונם לא יצא להלחם (כח) בו, אבל לקח כל הכסף והזהב הנותרים באוצרות בית ה' וישלח אל מלך ארם כדי שיעלה על ערי ישראל, ויפנו ממלחמה עליה בעזרת זה על יהודה והיה בונה מבצר שיר ומגדל ברמה, כדי שלא יוכל העם לצאת ולבא בירושלם, והנה אסא לא דרש את ה' עליו ולא התפלל אליו להשיב דעתו ונם לא יצא להלחם (כט) בו, אבל לקח כל הכסף והזהב הנותרים באוצרות בית ה' וישלח אל מלך ארם כדי שיעלה על ערי ישראל, ויפנו ממלחמה עליה בעזרת זה על יהודה והיה בונה מבצר שיר ומגדל ברמה, כדי שלא יוכל העם לצאת ולבא בירושלם, והנה אסא לא דרש את ה' עליו ולא התפלל אליו להשיב דעתו ונם לא יצא להלחם (ל) בו, אבל לקח כל הכסף והזהב הנותרים באוצרות בית ה' וישלח אל מלך ארם כדי שיעלה על ערי ישראל, ויפנו ממלחמה עליה בעזרת זה על יהודה והיה בונה מבצר שיר ומגדל ברמה, כדי שלא יוכל העם לצאת ולבא בירושלם, והנה אסא לא דרש את ה' עליו ולא התפלל אליו להשיב דעתו ונם לא יצא להלחם (לא) בו, אבל לקח כל הכסף והזהב הנותרים באוצרות בית ה' וישלח אל מלך ארם כדי שיעלה על ערי ישראל, ויפנו ממלחמה עליה בעזרת זה על יהודה והיה בונה מבצר שיר ומגדל ברמה, כדי שלא יוכל העם לצאת ולבא בירושלם, והנה אסא לא דרש את ה' עליו ולא התפלל אליו להשיב דעתו ונם לא יצא להלחם (לב) בו, אבל לקח כל הכסף והזהב הנותרים באוצרות בית ה' וישלח אל מלך ארם כדי שיעלה על ערי ישראל, ויפנו ממלחמה עליה בעזרת זה על יהודה והיה בונה מבצר שיר ומגדל ברמה, כדי שלא יוכל העם לצאת ולבא בירושלם, והנה אסא לא דרש את ה' עליו ולא התפלל אליו להשיב דעתו ונם לא יצא להלחם (לג) בו, אבל לקח כל הכסף והזהב הנותרים באוצרות בית ה' וישלח אל מלך ארם כדי שיעלה על ערי ישראל, ויפנו ממלחמה עליה בעזרת זה על יהודה והיה בונה מבצר שיר ומגדל ברמה, כדי שלא יוכל העם לצאת ולבא בירושלם, והנה אסא לא דרש את ה' עליו ולא התפלל אליו להשיב דעתו ונם לא יצא להלחם (לד) בו, אבל לקח כל הכסף והזהב הנותרים באוצרות בית ה' וישלח אל מלך ארם כדי שיעלה על ערי ישראל, ויפנו ממלחמה עליה בעזרת זה על יהודה והיה בונה מבצר שיר ומגדל ברמה, כדי שלא יוכל העם לצאת ולבא בירושלם, והנה אסא לא דרש את ה' עליו ולא התפלל אליו להשיב דעתו ונם לא יצא להלחם (לה) בו, אבל לקח כל הכסף והזהב הנותרים באוצרות בית ה' וישלח אל מלך ארם כדי שיעלה על ערי ישראל, ויפנו ממלחמה עליה בעזרת זה על יהודה והיה בונה מבצר שיר ומגדל ברמה, כדי שלא יוכל העם לצאת ולבא בירושלם, והנה אסא לא דרש את ה' עליו ולא התפלל אליו להשיב דעתו ונם לא יצא להלחם (לו) בו, אבל לקח כל הכסף והזהב הנותרים באוצרות בית ה' וישלח אל מלך ארם כדי שיעלה על ערי ישראל, ויפנו ממלחמה עליה בעזרת זה על יהודה והיה בונה מבצר שיר ומגדל ברמה, כדי שלא יוכל העם לצאת ולבא בירושלם, והנה אסא לא דרש את ה' עליו ולא התפלל אליו להשיב דעתו ונם לא יצא להלחם (לז) בו, אבל לקח כל הכסף והזהב הנותרים באוצרות בית ה' וישלח אל מלך ארם כדי שיעלה על ערי ישראל, ויפנו ממלחמה עליה בעזרת זה על יהודה והיה בונה מבצר שיר ומגדל ברמה, כדי שלא יוכל העם לצאת ולבא בירושלם, והנה אסא לא דרש את ה' עליו ולא התפלל אליו להשיב דעתו ונם לא יצא להלחם (לח) בו, אבל לקח כל הכסף והזהב הנותרים באוצרות בית ה' וישלח אל מלך ארם כדי שיעלה על ערי ישראל, ויפנו ממלחמה עליה בעזרת זה על יהודה והיה בונה מבצר שיר ומגדל ברמה, כדי שלא יוכל העם לצאת ולבא בירושלם, והנה אסא לא דרש את ה' עליו ולא התפלל אליו להשיב דעתו ונם לא יצא להלחם (לט) בו, אבל לקח כל הכסף והזהב הנותרים באוצרות בית ה' וישלח אל מלך ארם כדי שיעלה על ערי ישראל, ויפנו ממלחמה עליה בעזרת זה על יהודה והיה בונה מבצר שיר ומגדל ברמה, כדי שלא יוכל העם לצאת ולבא בירושלם, והנה אסא לא דרש את ה' עליו ולא התפלל אליו להשיב דעתו ונם לא יצא להלחם (מ) בו, אבל לקח כל הכסף והזהב הנותרים באוצרות בית ה' וישלח אל מלך ארם כדי שיעלה על ערי ישראל, ויפנו ממלחמה עליה בעזרת זה על יהודה והיה בונה מבצר שיר ומגדל ברמה, כדי שלא יוכל העם לצאת ולבא בירושלם, והנה אסא לא דרש את ה' עליו ולא התפלל אליו להשיב דעתו ונם לא יצא להלחם (מא) בו, אבל לקח כל הכסף והזהב הנותרים באוצרות בית ה' וישלח אל מלך ארם כדי שיעלה על ערי ישראל, ויפנו ממלחמה עליה בעזרת זה על יהודה והיה בונה מבצר שיר ומגדל ברמה, כדי שלא יוכל העם לצאת ולבא בירושלם, והנה אסא לא דרש את ה' עליו ולא התפלל אליו להשיב דעתו ונם לא יצא להלחם (מב) בו, אבל לקח כל הכסף והזהב הנותרים באוצרות בית ה' וישלח אל מלך ארם כדי שיעלה על ערי ישראל, ויפנו ממלחמה עליה בעזרת זה על יהודה והיה בונה מבצר שיר ומגדל ברמה, כדי שלא יוכל העם לצאת ולבא בירושלם, והנה אסא לא דרש את ה' עליו ולא התפלל אליו להשיב דעתו ונם לא יצא להלחם (מג) בו, אבל לקח כל הכסף והזהב הנותרים באוצרות בית ה' וישלח אל מלך ארם כדי שיעלה על ערי ישראל, ויפנו ממלחמה עליה בעזרת זה על יהודה והיה בונה מבצר שיר ומגדל ברמה, כדי שלא יוכל העם לצאת ולבא בירושלם, והנה אסא לא דרש את ה' עליו ולא התפלל אליו להשיב דעתו ונם לא יצא להלחם (מד) בו, אבל לקח כל הכסף והזהב הנותרים באוצרות בית ה' וישלח אל מלך ארם כדי שיעלה על ערי ישראל, ויפנו ממלחמה עליה בעזרת זה על יהודה והיה בונה מבצר שיר ומגדל ברמה, כדי שלא יוכל העם לצאת ולבא בירושלם, והנה אסא לא דרש את ה' עליו ולא התפלל אליו להשיב דעתו ונם לא יצא להלחם (מה) בו, אבל לקח כל הכסף והזהב הנותרים באוצרות בית ה' וישלח אל מלך ארם כדי שיעלה על ערי ישראל, ויפנו ממלחמה עליה בעזרת זה על יהודה והיה בונה מבצר שיר ומגדל ברמה, כדי שלא יוכל העם לצאת ולבא בירושלם, והנה אסא לא דרש את ה' עליו ולא התפלל אליו להשיב דעתו ונם לא יצא להלחם (מו) בו, אבל לקח כל הכסף והזהב הנותרים באוצרות בית ה' וישלח אל מלך ארם כדי שיעלה על ערי ישראל, ויפנו ממלחמה עליה בעזרת זה על יהודה והיה בונה מבצר שיר ומגדל ברמה, כדי שלא יוכל העם לצאת ולבא בירושלם, והנה אסא לא דרש את ה' עליו ולא התפלל אליו להשיב דעתו ונם לא יצא להלחם (מז) בו, אבל לקח כל הכסף והזהב הנותרים באוצרות בית ה' וישלח אל מלך ארם כדי שיעלה על ערי ישראל, ויפנו ממלחמה עליה בעזרת זה על יהודה והיה בונה מבצר שיר ומגדל ברמה, כדי שלא יוכל העם לצאת ולבא בירושלם, והנה אסא לא דרש את ה' עליו ולא התפלל אליו להשיב דעתו ונם לא יצא להלחם (מח) בו, אבל לקח כל הכסף והזהב הנותרים באוצרות בית ה' וישלח אל מלך ארם כדי שיעלה על ערי ישראל, ויפנו ממלחמה עליה בעזרת זה על יהודה והיה בונה מבצר שיר ומגדל ברמה, כדי שלא יוכל העם לצאת ולבא בירושלם, והנה אסא לא דרש את ה' עליו ולא התפלל אליו להשיב דעתו ונם לא יצא להלחם (מט) בו, אבל לקח כל הכסף והזהב הנותרים באוצרות בית ה' וישלח אל מלך ארם כדי שיעלה על ערי ישראל, ויפנו ממלחמה עליה בעזרת זה על יהודה והיה בונה מבצר שיר ומגדל ברמה, כדי שלא יוכל העם לצאת ולבא בירושלם, והנה אסא לא דרש את ה' עליו ולא התפלל אליו להשיב דעתו ונם לא יצא להלחם (נ) בו, אבל לקח כל הכסף והזהב הנותרים באוצרות בית ה' וישלח אל מלך ארם כדי שיעלה על ערי ישראל, ויפנו ממלחמה עליה בעזרת זה על יהודה והיה בונה מבצר שיר ומגדל ברמה, כדי שלא יוכל העם לצאת ולבא בירושלם, והנה אסא לא דרש את ה' עליו ולא התפלל אליו להשיב דעתו ונם לא יצא להלחם (נא) בו, אבל לקח כל הכסף והזהב הנותרים באוצרות בית ה' וישלח אל מלך ארם כדי שיעלה על ערי ישראל, ויפנו ממלחמה עליה בעזרת זה על יהודה והיה בונה מבצר שיר ומגדל ברמה, כדי שלא יוכל העם לצאת ולבא בירושלם, והנה אסא לא דרש את ה' עליו ולא התפלל אליו להשיב דעתו ונם לא יצא להלחם (נב) בו, אבל לקח כל הכסף והזהב הנותרים באוצרות בית ה' וישלח אל מלך ארם כדי שיעלה על ערי ישראל, ויפנו ממלחמה עליה בעזרת זה על יהודה והיה בונה מבצר שיר ומגדל ברמה, כדי שלא יוכל העם לצאת ולבא בירושלם, והנה אסא לא דרש את ה' עליו ולא התפלל אליו להשיב דעתו ונם לא יצא להלחם (נג) בו, אבל לקח כל הכסף והזהב הנותרים באוצרות בית ה' וישלח אל מלך ארם כדי שיעלה על ערי ישראל, ויפנו ממלחמה עליה בעזרת זה על יהודה והיה בונה מבצר שיר ומגדל ברמה, כדי שלא יוכל העם לצאת ולבא בירושלם, והנה אסא לא דרש את ה' עליו ולא התפלל אליו להשיב דעתו ונם לא יצא להלחם (נד) בו, אבל לקח כל הכסף והזהב הנותרים באוצרות בית ה' וישלח אל מלך ארם כדי שיעלה על ערי ישראל, ויפנו ממלחמה עליה בעזרת זה על יהודה והיה בונה מבצר שיר ומגדל ברמה, כדי שלא יוכל העם לצאת ולבא בירושלם, והנה אסא לא דרש את ה' עליו ולא התפלל אליו להשיב דעתו ונם לא יצא להלחם (נה) בו, אבל לקח כל הכסף והזהב הנותרים באוצרות בית ה' וישלח אל מלך ארם כדי שיעלה על ערי ישראל, ויפנו ממלחמה עליה בעזרת זה על יהודה והיה בונה מבצר שיר ומגדל ברמה, כדי שלא יוכל העם לצאת ולבא בירושלם, והנה אסא לא דרש את ה' עליו ולא התפלל אליו להשיב דעתו ונם לא יצא להלחם (נו) בו, אבל לקח כל הכסף והזהב הנותרים באוצרות בית ה' וישלח אל מלך ארם כדי שיעלה על ערי ישראל, ויפנו ממלחמה עליה בעזרת זה על יהודה והיה בונה מבצר שיר ומגדל ברמה, כדי שלא יוכל העם לצאת ולבא בירושלם, והנה אסא לא דרש את ה' עליו ולא התפלל אליו להשיב דעתו ונם לא יצא להלחם (נז) בו, אבל לקח כל הכסף והזהב הנותרים באוצרות בית ה' וישלח אל מלך ארם כדי שיעלה על ערי ישראל, ויפנו ממלחמה עליה בעזרת זה על יהודה והיה בונה מבצר שיר ומגדל ברמה, כדי שלא יוכל העם לצאת ולבא בירושלם, והנה אסא לא דרש את ה' עליו ולא התפלל אליו להשיב דעתו ונם לא יצא להלחם (נח) בו, אבל לקח כל הכסף והזהב הנותרים באוצרות בית ה' וישלח אל מלך ארם כדי שיעלה על ערי ישראל, ויפנו ממלחמה עליה בעזרת זה על יהודה והיה בונה מבצר שיר ומגדל ברמה, כדי שלא יוכל העם לצאת ולבא בירושלם, והנה אסא לא דרש את ה' עליו ולא התפלל אליו להשיב דעתו ונם לא יצא להלחם (נט) בו, אבל לקח כל הכסף והזהב הנותרים באוצרות בית ה' וישלח אל מלך ארם כדי שיעלה על ערי ישראל, ויפנו ממלחמה עליה בעזרת זה על יהודה והיה בונה מבצר שיר ומגדל ברמה, כדי שלא יוכל העם לצאת ולבא בירושלם, והנה אסא לא דרש את ה' עליו ולא התפלל אליו להשיב דעתו ונם לא יצא להלחם (ס) בו, אבל לקח כל הכסף והזהב הנותרים באוצרות בית ה' וישלח אל מלך ארם כדי שיעלה על ערי ישראל, ויפנו ממלחמה עליה בעזרת זה על יהודה והיה בונה מבצר שיר ומגדל ברמה, כדי שלא יוכל העם לצאת ולבא בירושלם, והנה אסא לא דרש את ה' עליו ולא התפלל אליו להשיב דעתו ונם לא יצא להלחם (סא) בו, אבל לקח כל הכסף והזהב הנותרים באוצרות בית ה' וישלח אל מלך ארם כדי שיעלה על ערי ישראל, ויפנו ממלחמה עליה בעזרת זה על יהודה והיה בונה מבצר שיר ומגדל ברמה, כדי שלא יוכל העם לצאת ולבא בירושלם, והנה אסא לא דרש את ה' עליו ולא התפלל אליו להשיב דעתו ונם לא יצא להלחם (סב) בו, אבל לקח כל הכסף והזהב הנותרים באוצרות בית ה' וישלח אל מלך ארם כדי שיעלה על ערי ישראל, ויפנו ממלחמה עליה בעזרת זה על יהודה והיה בונה מבצר שיר ומגדל ברמה, כדי שלא יוכל העם לצאת ולבא בירושלם, והנה אסא לא דרש את ה' עליו ולא התפלל אליו להשיב דעתו ונם לא יצא להלחם (סג) בו, אבל לקח כל הכסף והזהב הנותרים באוצרות בית ה' וישלח אל מלך ארם כדי שיעלה על ערי ישראל, ויפנו ממלחמה עליה בעזרת זה על יהודה והיה בונה מבצר שיר ומגדל ברמה, כדי שלא יוכל העם לצאת ולבא בירושלם, והנה אסא לא דרש את ה' עליו ולא התפלל אליו להשיב דעתו ונם לא יצא להלחם (סד) בו, אבל לקח כל הכסף והזהב הנותרים באוצרות בית ה' וישלח אל מלך ארם כדי שיעלה על ערי ישראל, ויפנו ממלחמה עליה בעזרת זה על יהודה והיה בונה מבצר שיר ומגדל ברמה, כדי שלא יוכל העם לצאת ולבא בירושלם, והנה אסא לא דרש את ה' עליו ולא התפלל אליו להשיב דעתו ונם לא יצא להלחם (סה) בו, אבל לקח כל הכסף והזהב הנותרים באוצרות בית ה' וישלח אל מלך ארם כדי שיעלה על ערי ישראל, ויפנו ממלחמה עליה בעזרת זה על יהודה והיה בונה מבצר שיר ומגדל ברמה, כדי שלא יוכל העם לצאת ולבא בירושלם, והנה אסא לא דרש את ה' עליו ולא התפלל אליו להשיב דעתו ונם לא יצא להלחם (סו) בו, אבל לקח כל הכסף והזהב הנותרים באוצרות בית ה' וישלח אל מלך ארם כדי שיעלה על ערי ישראל, ויפנו ממלחמה עליה בעזרת זה על יהודה והיה בונה מבצר שיר ומגדל ברמה, כדי שלא יוכל העם לצאת ולבא בירושלם, והנה אסא לא דרש את ה' עליו ולא התפלל אליו להשיב דעתו ונם לא יצא להלחם (סז) בו, אבל לקח כל הכסף והזהב הנותרים באוצרות בית ה' וישלח אל מלך ארם כדי שיעלה על ערי ישראל, ויפנו ממלחמה עליה בעזרת זה על יהודה והיה בונה מבצר שיר ומגדל ברמה, כדי שלא יוכל העם לצאת ולבא בירושלם, והנה אסא לא דרש את ה' עליו ולא התפלל אליו להשיב דעתו ונם לא יצא להלחם (סח) בו, אבל לקח כל הכסף והזהב הנותרים באוצרות בית ה' וישלח אל מלך ארם כדי שיעלה על ערי ישראל, ויפנו ממלחמה עליה בעזרת זה על יהודה והיה בונה מבצר שיר ומגדל ברמה, כדי שלא יוכל העם לצאת ולבא בירושלם, והנה אסא לא דרש את ה' עליו ולא התפלל אליו להשיב דעתו ונם לא יצא להלחם (סט) בו, אבל לקח כל הכסף והזהב הנותרים באוצרות בית ה' וישלח אל מלך ארם כדי שיעלה על ערי ישראל, ויפנו ממלחמה עליה בעזרת זה על יהודה והיה בונה מבצר שיר ומגדל ברמה, כדי שלא יוכל העם לצאת ולבא בירושלם, והנה אסא לא דרש את ה' עליו ולא התפלל אליו להשיב דעתו ונם לא יצא להלחם (ע) בו, אבל לקח כל הכסף והזהב הנותרים באוצרות בית ה' וישלח אל מלך ארם כדי שיעלה על ערי ישראל, ויפנו ממלחמה עליה בעזרת זה על יהודה והיה בונה מבצר שיר ומגדל ברמה, כדי שלא יוכל העם לצאת ולבא בירושלם, והנה אסא לא דרש את ה' עליו ולא התפלל אליו להשיב דעתו ונם לא יצא להלחם (עא) בו, אבל לקח כל הכסף והזהב הנותרים באוצרות בית ה' וישלח אל מלך ארם כדי שיעלה על ערי ישראל, ויפנו ממלחמה עליה בעזרת זה על יהודה והיה בונה מבצר שיר ומגדל ברמה, כדי שלא יוכל העם לצאת ולבא בירושלם, והנה אסא לא דרש את ה' עליו ולא התפלל אליו להשיב דעתו ונם לא יצא להלחם (עב) בו, אבל לקח כל הכסף והזהב הנותרים באוצרות בית ה' וישלח אל מלך ארם כדי שיעלה על ערי ישראל, ויפנו ממלחמה עליה בעזרת זה על יהודה והיה בונה מבצר שיר ומגדל ברמה, כדי שלא יוכל העם לצאת ולבא בירושלם, והנה אסא לא דרש את ה' עליו ולא התפלל אליו להשיב דעתו ונם לא יצא להלחם (עג) בו, אבל לקח כל הכסף והזהב הנותרים באוצרות בית ה' וישלח אל מלך ארם כדי שיעלה על ערי ישראל, ויפנו ממלחמה עליה בעזרת זה על יהודה והיה בונה מבצר שיר ומגדל ברמה, כדי שלא יוכל העם לצאת ולבא בירושלם, והנה אסא לא דרש את ה' עליו ולא התפלל אליו להשיב דעתו ונם לא יצא להלחם (עד) בו, אבל לקח כל הכסף והזהב הנותרים באוצרות בית ה' וישלח אל מלך ארם כדי שיעלה על ערי ישראל, ויפנו ממלחמה עליה בעזרת זה על יהודה והיה בונה מבצר שיר ומגדל ברמה, כדי שלא יוכל העם לצאת ולבא בירושלם, והנה אסא לא דרש את ה' עליו ולא התפלל אליו להשיב דעתו ונם לא יצא להלחם (עה) בו, אבל לקח כל הכסף והזהב הנותרים באוצרות בית ה' וישלח אל מלך ארם כדי שיעלה על ערי ישראל, ויפנו ממלחמה עליה בעזרת זה על יהודה והיה בונה מבצר שיר ומגדל ברמה, כדי שלא יוכל העם לצאת ולבא בירושלם, והנה אסא לא דרש את ה' עליו ולא התפלל אליו להשיב דעתו ונם לא יצא להלחם (עו) בו, אבל לקח כל הכסף והזהב הנותרים באוצרות בית ה' וישלח אל מלך ארם כדי שיעלה על ערי ישראל, ויפנו ממלחמה עליה בעזרת זה על יהודה והיה בונה מבצר שיר ומגדל ברמה, כדי שלא יוכל העם לצאת ולבא בירושלם, והנה אסא לא דרש את ה' עליו ולא התפלל אליו להשיב דעתו ונם לא יצא להלחם (עז) בו, אבל לקח כל הכסף והזהב הנותרים באוצרות בית ה' וישלח אל מלך ארם כדי שיעלה על ערי ישראל, ויפנו ממלחמה עליה בעזרת זה על יהודה והיה בונה מבצר שיר ומגדל ברמה, כדי שלא יוכל העם לצאת ולבא בירושלם, והנה אסא לא דרש את ה' עליו ולא התפלל אליו להשיב דעתו ונם לא יצא להלחם (עח) בו, אבל לקח כל הכסף והזהב הנותרים באוצרות בית ה' וישלח אל מלך ארם כדי שיעלה על ערי ישראל, ויפנו ממלחמה עליה בעזרת זה על יהודה והיה בונה מבצר שיר ומגדל ברמה, כדי שלא יוכל העם לצאת ולבא בירושלם, והנה אסא לא דרש את ה' עליו ולא התפלל אליו להשיב דעתו ונם לא יצא להלחם (עט) בו, אבל לקח כל הכסף והזהב הנותרים באוצרות בית ה' וישלח אל מלך ארם כדי שיעלה על ערי ישראל, ויפנו ממלחמה עליה בעזרת זה על יהודה והיה בונה מבצר שיר ומגדל ברמה, כדי שלא יוכל העם לצאת ולבא בירושלם, והנה אסא לא דרש את ה' עליו ולא התפלל אליו להשיב דעתו ונם לא יצא להלחם (פ) בו, אבל לקח כל הכסף והזהב הנותרים באוצרות בית ה' וישלח אל מלך ארם כדי שיעלה על ערי ישראל, ויפנו ממלחמה עליה בעזרת זה על יהודה והיה בונה מבצר שיר ומגדל ברמה, כדי שלא יוכל העם לצאת ולבא בירושלם, והנה אסא לא דרש את ה' עליו ולא התפלל אליו להשיב דעתו ונם לא יצא להלחם (פא) בו, אבל לקח כל הכסף והזהב הנותרים באוצרות בית ה' וישלח אל מלך ארם כדי שיעלה על ערי ישראל, ויפנו ממלחמה עליה בעזרת זה על יהודה והיה בונה מבצר שיר ומגדל ברמה, כדי שלא יוכל העם לצאת ולבא בירושלם, והנה אסא לא דרש את ה' עליו ולא התפלל אליו להשיב דעתו ונם לא יצא להלחם (פב) בו, אבל לקח כל הכסף והזהב הנותרים באוצרות בית ה' וישלח אל מלך ארם כדי שיעלה על ערי ישראל, ויפנו ממלחמה עליה בעזרת זה על יהודה והיה בונה מבצר שיר ומגדל ברמה, כדי שלא יוכל העם לצאת ולבא בירושלם, והנה אסא לא דרש את ה' עליו ולא התפלל אליו להשיב דעתו ונם לא יצא להלחם (פג) בו, אבל לקח כל הכסף והזהב הנותרים באוצרות בית ה' וישלח אל מלך ארם כדי שיעלה על ערי ישראל, ויפנו ממלחמה עליה בעזרת זה על יהודה והיה בונה מבצר שיר ומגדל ברמה, כדי שלא יוכל העם לצאת ולבא בירושלם, והנה אסא לא דרש את ה' עליו ולא התפלל אליו להשיב דעתו ונם לא יצא להלחם (פד) בו, אבל לקח כל הכסף והזהב הנותרים באוצרות בית ה' וישלח אל מלך ארם כדי שיעלה על ערי ישראל, ויפנו ממלחמה עליה בעזרת זה על יהודה והיה בונה מבצר שיר ומגדל ברמה, כדי שלא יוכל העם לצאת ולבא בירושלם, והנה אסא לא דרש את ה' עליו ולא התפלל אליו להשיב דעתו ונם לא יצא להלחם (פה) בו, אבל לקח כל הכסף והזהב הנותרים באוצרות בית ה' וישלח אל מלך ארם כדי שיעלה על ערי ישראל, ויפנו ממלחמה עליה בעזרת זה על יהודה והיה בונה מבצר שיר ומגדל ברמה, כדי שלא יוכל העם לצאת ולבא בירושלם, והנה אסא לא דרש את ה' עליו ולא התפלל אליו להשיב דעתו ונם לא יצא להלחם (פו) בו, אבל לקח כל הכסף והזהב הנותרים באוצרות בית ה' וישלח אל מלך ארם כדי שיעלה על ערי ישראל, ויפנו ממלחמה עליה בעזרת זה על יהודה והיה בונה מבצר שיר ומגדל ברמה, כדי שלא יוכל העם לצאת ולבא בירושלם, והנה אסא לא דרש את ה' עליו ולא התפלל אליו להשיב דעתו ונם לא יצא להלחם (פז) בו, אבל לקח כל הכסף והזהב הנותרים באוצרות בית ה' וישלח אל מלך ארם כדי שיעלה על ערי ישראל, ויפנו ממלחמה עליה בעזרת זה על יהודה והיה בונה מבצר שיר ומגדל ברמה, כדי שלא יוכל העם לצאת ולבא בירושלם, והנה אסא לא דרש את ה' עליו ולא התפלל אליו להשיב דעתו ונם לא יצא להלחם (פח) בו, אבל לקח כל הכסף והזהב הנותרים באוצרות בית ה' וישלח אל מלך ארם כדי שיעלה על ערי ישראל, ויפנו ממלחמה עליה בעזרת זה על יהודה והיה בונה מבצר שיר ומגדל ברמה, כדי שלא יוכל העם לצאת ולבא בירושלם, והנה אסא לא דרש את ה' עליו ולא התפלל אליו להשיב דעתו ונם לא יצא להלחם (פט) בו, אבל לקח כל הכסף והזהב הנותרים באוצרות בית ה' וישלח אל מלך ארם כדי שיעלה על ערי ישראל, ויפנו ממלחמה עליה בעזרת זה על יהודה והיה בונה מבצר שיר ומגדל ברמה, כדי שלא יוכל העם לצאת ולבא בירושלם, והנה אסא לא דרש את ה' עליו ולא התפלל אליו להשיב דעתו ונם לא יצא להלחם (צ) בו, אבל לקח כל הכסף והזהב הנותרים באוצרות בית ה' וישלח אל מלך ארם כדי שיעלה על ערי ישראל, ויפנו ממלחמה עליה בעזרת זה על יהודה והיה בונה מבצר שיר ומגדל ברמה, כדי שלא יוכל העם לצאת ולבא בירושלם, והנה אסא לא דרש את ה' עליו ולא התפלל אליו להשיב דעתו ונם לא יצא להלחם (צא) בו, אבל לקח כל הכסף והזהב הנותרים באוצרות בית ה' וישלח אל מלך ארם כדי שיעלה על ערי ישראל, ויפנו ממלחמה עליה בעזרת זה על יהודה והיה בונה מבצר שיר ומגדל ברמה, כדי שלא יוכל העם לצאת ולבא בירושלם, והנה אסא לא דרש את ה' עליו ולא התפלל אליו להשיב דעתו ונם לא יצא להלחם (צב) בו, אבל לקח כל הכסף והזהב הנותרים באוצרות בית ה' וישלח אל מלך ארם כדי שיעלה על ערי ישראל, ויפנו ממלחמה עליה בעזרת זה על יהודה והיה בונה מבצר שיר ומגדל ברמה, כדי שלא יוכל העם לצאת ולבא בירושלם, והנה אסא לא דרש את ה' עליו ולא התפלל אליו להשיב דעתו ונם לא יצא להלחם (צג) בו, אבל לקח כל הכסף והזהב הנותרים באוצרות בית ה' וישלח אל מלך ארם כדי שיעלה על ערי ישראל, ויפנו ממלחמה עליה בעזרת זה על יהודה והיה בונה מבצר שיר ומגדל ברמה, כדי שלא יוכל העם לצאת ולבא בירושלם, והנה אסא לא דרש את ה' עליו ולא התפלל אליו להשיב דעתו ונם לא יצא להלחם (צד) בו, אבל לקח כל הכסף והזהב הנותרים באוצרות בית ה' וישלח אל מלך ארם כדי שיעלה על ערי ישראל, ויפנו ממלחמה עליה בעזרת זה על יהודה והיה בונה מבצר שיר ומגדל ברמה, כדי שלא יוכל העם לצאת ולבא בירושלם, והנה אסא לא דרש את ה' עליו ולא התפלל אליו להשיב דעתו ונם לא יצא להלחם (צה) בו, אבל לקח כל הכסף והזהב הנותרים באוצרות בית ה' וישלח אל מלך ארם כדי שיעלה על ערי ישראל, ויפנו ממלחמה עליה בעזרת זה על יהודה והיה בונה מבצר שיר ומגדל ברמה, כדי שלא יוכל העם לצאת ולבא בירושלם, והנה אסא לא דרש את ה' עליו ולא התפלל אליו להשיב דעתו ונם לא יצא להלחם (צו) בו, אבל לקח כל הכסף והזהב ה

[כג] וְיֶתֶר כָּל־דִּבְרֵי אָסָא וְכָל־גְּבוּרָתוֹ וְכָל־
אֲשֶׁר עָשָׂה וְהֶעָרִים אֲשֶׁר בָּנָה הֲלֹא־
הֵמָּה כְּתוּבִים עַל־סֵפֶר דִּבְרֵי הַיָּמִים
לְמַלְכֵי יְהוּדָה רַק לְעֵת זִקְנָתוֹ חָלָה־
[כד] אֶת־רַגְלָיו׃ וַיִּשְׁכַּב אָסָא עִם־אֲבֹתָיו
וַיִּקָּבֵר עִם־אֲבֹתָיו בְּעִיר דָּוִד אָבִיו
וַיִּמְלֹךְ יְהוֹשָׁפָט בְּנוֹ תַּחְתָּיו׃
[כה] וְנָדָב בֶּן־יָרָבְעָם מָלַךְ עַל־יִשְׂרָאֵל
בִּשְׁנַת שְׁתַּיִם לְאָסָא מֶלֶךְ יְהוּדָה
וַיִּמְלֹךְ עַל־יִשְׂרָאֵל שְׁנָתָיִם׃
[כו] וַיַּעַשׂ הָרַע בְּעֵינֵי יְהוָה וַיֵּלֶךְ בְּדֶרֶךְ
אָבִיו וּבְחַטָּאתוֹ אֲשֶׁר הֶחֱטִיא אֶת־
[כז] יִשְׂרָאֵל׃ וַיִּקְשֹׁר עָלָיו בַּעְשָׁא בֶּן־
אֲחִיָּה לְבֵית יִשָּׂשכָר וַיַּכֵּהוּ בַעְשָׁא
בְּגִבְּתוֹן אֲשֶׁר לַפְּלִשְׁתִּים וְנָדָב וְכָל־
יִשְׂרָאֵל צָרִים עַל־גִּבְּתוֹן׃
[כח] וַיְמִתֵהוּ בַעְשָׁא בִּשְׁנַת שָׁלֹשׁ לְאָסָא
מֶלֶךְ יְהוּדָה וַיִּמְלֹךְ תַּחְתָּיו׃
[כט] וַיְהִי בְמָלְכוֹ הָכָּה אֶת־כָּל־בֵּית יָרָבְעָם
לֹא־הִשְׁאִיר כָּל־נְשָׁמָה לְיָרָבְעָם עַד־
הִשְׁמִידוֹ כִּדְבַר יְהוָה אֲשֶׁר דִּבֶּר בְּיַד־
עַבְדּוֹ אֲחִיָּה הַשִּׁילֹנִי׃

על שאר המלכים, כי כלם היו לתקלת מלכותם וזכות לכל היו למלחמותיו, ואם לפי שחומר בעזרה שכיס קצר בקצת החרן נימי לכל היו מהם שמצה נימי כדב ולא כאבו לליו לפי שלא כתוק במלכותו. ודוקים לחרים תרלה בדבריו כשתעיין בהם על פי הפסוקים. ולכן היותר מתיצב לכלי פרק שו ויו הוא מה שאמרו חזל בסדר עולם, שהגורה שבגורה על מלכות בית דוד שתתקלק לא היה כי אם לשלשים ושש שנה, ושוה כרמו שאמרו בגבולות לחיה לירבעם למען זלת, לא למען בת פרעה שנשתה שלמה, והנה שלמה מלך קרבעים שנה, ובשב' הרביעית למלכו כתחתן עם בת פרעה, הנה לא כן יצב עמה בגבולין שנה ושלשי שנה, ולותם היתה הגורה שתתקלק מלכותו, וכימי לכל היה עתיד לקוצר קלת שקלקל לכל, שנאמר בדברי הימים * בשנת שלשים ושש למלכות לכל עלה בעזת, ולא היה מלך בשנת שש עזרה לאסא לקרי מלחמת הכושיי, מלך שהיו שלשים ושש שנה למלכות שלמה שהיה עתיד ליקבן ולהתחלק מלכות ישרל ויהודה, ולפי שבעזן לכל על קרס ובתן לוכרות בית ה' לכן הלך מלך קרס לא קוצה, לפי שנם בשר וקועו ומן ה' סר לבו, ולזאת הסבה גם כן תלה את רגליו מלה בנגד מלה, הוא שלא על מלך קרס שיועיהו, כחלו לא היו לו רגלים ללכת להלת בעזת, היה מענהו שקלהו רגליו ומחלה, ולפי זה ידענו שמה שכתוב בדברי הימים ובשנת שלשי ושש עלה בעזת, שלא היה מכין השכיס החלה למלכותו, כי הכה בשנת שלש למלכו' לכל מלך בעזת והיה המלכתו קרבעה ועשרי שנה, ובהיות זה כן היה בלתי לפשר שבשנת שלשים ושש למלכו קהיה מלחמת בעזת, כי הכה הוא את בשנת שבע ועשרים שנה למלכות לכל, לכל היו עשרים ושתים שנה מעת חלוק המלכות, לפי שהעשרה שכיס הרחשונים שמלך לכל שקעה הארן מכל מלחמה כמו שכוכר בדברי הימים, ולחרי זה היה מלכות הכושיים ותשועת ה' הגדולה בה, וברלות ישרלה הכלחת לכל בלכפו לליו רגלים ללכת להלת בעזת, היה מענהו שקלהו רגליו ומחלה, ולפי זה ידענו שמה שכתוב בדברי הימים ובשנת שלשי ושש עלה בעזת, שלא היה מכין השכיס החלה למלכותו, כי הכה בשנת שלש למלכו' לכל מלך בעזת והיה המלכתו קרבעה ועשרי שנה, ובהיות זה כן היה בלתי לפשר שבשנת שלשים ושש למלכו קהיה מלחמת בעזת, כי הכה הוא את בשנת שבע ועשרים שנה למלכות לכל, לכל היו עשרים ושתים שנה מעת חלוק המלכות, לפי שהעשרה שכיס הרחשונים שמלך לכל שקעה הארן מכל מלחמה כמו שכוכר בדברי הימים, ולחרי זה היה מלכות הכושיים ותשועת ה' הגדולה בה, וברלות ישרלה הכלחת לכל בלכפו לליו רגלים ללכת להלת בעזת, היה מענהו שקלהו רגליו ומחלה, ולפי זה ידענו שמה שכתוב בדברי הימים ובשנת שלשי ושש עלה בעזת, שלא היה מכין השכיס החלה למלכותו, כי הכה בשנת שלש למלכו' לכל מלך בעזת והיה המלכתו קרבעה ועשרי שנה, ובהיות זה כן היה בלתי לפשר שבשנת שלשים ושש למלכו קהיה מלחמת בעזת, כי הכה הוא את בשנת שבע ועשרים שנה למלכות לכל, לכל היו עשרים ושתים שנה מעת חלוק המלכות, לפי שהעשרה שכיס הרחשונים שמלך לכל שקעה הארן מכל מלחמה כמו שכוכר בדברי הימים, ולחרי זה היה מלכות הכושיים ותשועת ה' הגדולה בה, וברלות ישרלה הכלחת לכל בלכפו לליו כדים מזלר השבטים לחת עזרה שנה למלכו, כמו שאמר שמה ויקבון לת כל יהודה ובניימן והגרים עמהם מלפרים ומבזה ומשמעון כי נפלו עליו מישרלל לרוב ברלותם כי הנם עמו, ויקבלו ירושלם בחדש השביעי לשנ' חמש עזרה למלכות לכל וגו', ולחר זה עלה בעזת לבנות הרמה, ועם היות שהיו לחת מלחמות עם שחר המלכות הנה עם ישרלל לת היו לו מלחמות עד שנת שלשים וחמש שנה, והוא שבתוב שם ומלחמה לת היתה עד שנת שלשים וחמש למלכות לכל וגו', שלו השחילו המלחמות בין יהודה וישרלל. הנה התלחר מוה שמלחמת בעזת לת היתה כי לם בשנת החמש עזרה שנה למלכות לכל, שהיתה שנה ושלשי לחלוק המלכות כדבריהם ז"ל, כן רחוי שיובנו הפסוקים והוא דעת לחתי ומוכרח כמו שלמרתי, והותרה בזה השלשלה השלישית: ולפי שהגיע לת

על שאר המלכים, כי כלם היו לתקלת מלכותם וזכות לכל היו למלחמותיו, ואם לפי שחומר בעזרה שכיס קצר בקצת החרן נימי לכל היו מהם שמצה נימי כדב ולא כאבו לליו לפי שלא כתוק במלכותו. ודוקים לחרים תרלה בדבריו כשתעיין בהם על פי הפסוקים. ולכן היותר מתיצב לכלי פרק שו ויו הוא מה שאמרו חזל בסדר עולם, שהגורה שבגורה על מלכות בית דוד שתתקלק לא היה כי אם לשלשים ושש שנה, ושוה כרמו שאמרו בגבולות לחיה לירבעם למען זלת, לא למען בת פרעה שנשתה שלמה, והנה שלמה מלך קרבעים שנה, ובשב' הרביעית למלכו כתחתן עם בת פרעה, הנה לא כן יצב עמה בגבולין שנה ושלשי שנה, ולותם היתה הגורה שתתקלק מלכותו, ובימי לכל היה עתיד לקוצר קלת שקלקל לכל, שנאמר בדברי הימים * בשנת שלשים ושש למלכות לכל עלה בעזת, ולא היה מלך בשנת שש עזרה לכל לכל מלחמת הכושיי, מלך שהיו שלשים ושש שנה למלכות שלמה שהיה עתיד ליקבן ולהתחלק מלכות ישרל ויהודה, ולפי שבעזן לכל על קרס ובתן לוכרות בית ה' לכן הלך מלך קרס לא קוצה, לפי שנם בשר וקועו ומן ה' סר לבו, ולזאת הסבה גם כן תלה את רגליו מלה בנגד מלה, הוא שלא על מלך קרס שיועיהו, כחלו לא היו לו רגלים ללכת להלת בעזת, היה מענהו שקלהו רגליו ומחלה, ולפי זה ידענו שמה שכתוב בדברי הימים ובשנת שלשי ושש עלה בעזת, שלא היה מכין השכיס החלה למלכותו, כי הכה בשנת שלש למלכו' לכל מלך בעזת והיה המלכתו קרבעה ועשרי שנה, ובהיות זה כן היה בלתי לפשר שבשנת שלשים ושש למלכו קהיה מלחמת בעזת, כי הכה הוא את בשנת שבע ועשרים שנה למלכות לכל, לכל היו עשרים ושתים שנה מעת חלוק המלכות, לפי שהעשרה שכיס הרחשונים שמלך לכל שקעה הארן מכל מלחמה כמו שכוכר בדברי הימים, ולחרי זה היה מלכות הכושיים ותשועת ה' הגדולה בה, וברלות ישרלה הכלחת לכל בלכפו לליו כדים מזלר השבטים לחת עזרה שנה למלכו, כמו שאמר שמה ויקבון לת כל יהודה ובניימן והגרים עמהם מלפרים ומבזה ומשמעון כי נפלו עליו מישרלל לרוב ברלותם כי הנם עמו, ויקבלו ירושלם בחדש השביעי לשנ' חמש עזרה למלכות לכל וגו', ולחר זה עלה בעזת לבנות הרמה, ועם היות שהיו לחת מלחמות עם שחר המלכות הנה עם ישרלל לת היו לו מלחמות עד שנת שלשים וחמש שנה, והוא שבתוב שם ומלחמה לת היתה עד שנת שלשים וחמש למלכות לכל וגו', שלו השחילו המלחמות בין יהודה וישרלל. הנה התלחר מוה שמלחמת בעזת לת היתה כי לם בשנת החמש עזרה שנה למלכות לכל, שהיתה שנה ושלשי לחלוק המלכות כדבריהם ז"ל, כן רחוי שיובנו הפסוקים והוא דעת לחתי ומוכרח כמו שלמרתי, והותרה בזה השלשלה השלישית: ולפי שהגיע לת

רלה לכתוב בכאן בנין הערים ולא מלחמת הכושיים ושאר המלחמות לשר עשה לכל, לחר בדרך כלל ויתר כל דברי (כג) לכל וכל גבורתו והערים לשר בנה הלא הם כתובים על ספר דברי הימים למלכי יהודה, ובדברי הימים כתוב למלכי ישרלל ומלכי יהודה, לפי שבכתבו עניניו בשני הספרים, לם בספר דברי הימים שהיו כותבים למלכי יהודה, ולם בספר הלחר מדברי הימים למלכי ישרלל, כי כתבו גם כן בו דברי לכל למעלתם. ולמרו רק לעת זקנתו חלה לת רגליו, וזכר כאן בקולר, ובדברי הימים לחר שהיה קולי וזה בשפת שלשים ותשע למלכותו, ושם בחליו לא דרש לת ה' כי לם ברופלים, ושם יקוור לענין בעזת שוכר, לל שכתו שבעלות בעזה לבנות הרמה לא דרש לכם לת ה' כי לם לת מלך לרם וכתוב לו לחטלת, כך בחליו לא דרש לת הנם כי לם ברופלים, ושם היה זה חלליו חטל לקר וחוסר דעת, כי הנה הוא היה בן שמונים שנה, ושם יוכלו הרופלים בדרך טבע לעזות ביזים לחד בחולי הזה? ולכן היה מהסכלות שלא דרש בייי שהיה יכול על העבעים לרפלותו בדרך כם, ודרש ברופלים לשר כפי דרכי הטבע לא יקח מכם מזור, ונלח' שם ויקברוהו בקברותיו לל' כרה לו בעי' דוד ויטכיבוהו במטכב לשר מלך בשמים וזכים מרוקחים במרקחות מעזה ויזרפו לו שרפה גדולה עד למלד, לל שחלק למעלתו עזה קבר מיוחד לעלמו ולא ככלם עם שחר המלכים בקבריהם, ועוד הכין בלותו קבר מקום לשר יטכב עליו שהיה מלך בשמים ומרקחות, ושלחרי מותו עזה לו כשרפת המלכים, והיל שריפת כלי תשמישיהם כדי שלא יתעפש נכם זר:

[כג] ויתר כל דברי אסא וכל גבורתו וכל אשר עשה והערים אשר בנה הלא המה כתובים על ספר דברי הימים למלכי יהודה רק לעת זקנתו חלה את רגליו: [כד] וישכב אסא עם אבתיו ויקבר עם אבתיו בעיר דוד אביו וימלך יהושפט בנו תחתיו: [כה] ונדב בן ירבעם מלך על ישראל בשנת שתים לאסא מלך יהודה וימלך על ישראל שנתים: [כו] ויעש הרע בעיני יהוה וילך בדרך אביו ובחטאתו אשר החטיא את ישראל: [כז] ויקשר עליו בעשא בן אחיה לבית יששכר ויכהו בעשא בגבתון אשר לפלשתים ונדב וכל ישראל צרים על גבתון: [כח] וימתהו בעשא בשנת שלש לאסא מלך יהודה וימלך תחתיו: [כט] ויהי במלכו הכה את כל בית ירבעם לא השאיר כל נשמה לירבעם עד השמידו כדבר יהוה אשר דבר ביד עבדו אחיה השילני:

ונדב בן ירבעם וגו'. כבר כתב קודם לזה שמלך ירבעם (כה) עשרים ושתים שנה, ושם מלכו רחבעם ולביה כאן עשרים שנה, לפי שרחבעם מלך שבע עשרה שנה ולביה בפו שלש שכים, ולפי שירבעם לת השלים השבע עשרה שנה, כאשר לותה שנה לו ולבלד בכן, ולת השלים כלב השנה השלישית לחסא ושאר השנה היתה לו ולבעזא, ולזה לאמר (כו, כז) שמלך על ישרלל שנתים, ובחטאתיו ובחטאת לביו הרגו בעזא, בהיות כלב וכל ישרלל נרים על גבתון, שהיה עיר לחת לפלשתים, ולכן זכר שהמיתו בשנת שלש לאסא וימלוך בעזא מיד בלותה שנה, ומלך בעזא עשרים ולרבע שנה וכשלמו לם כן בשנת שבע ועשרים לאסא, לבל לפי שלא כשלמה השנה היתל לת שאר בעזא לבד ושאר לו ולעמרי, ולחרי כן מלך עמרי שתים עשרה שנה, ולזה כשלמו בשנת שלשים ושאר השנה לאסא, ובזה הדרך יותרו ספקות רבות יפלו בשאין שלו השנים כשנחשבו לכאן ולכאן:, ומפר (כט) הכתוב שבעזא הכה לת כל בית ירבעם כדבר ה' על כל חטלתיו לשר חטא ושאר החטיל לת ישרלל, לפי שהיה עכיבו בארך ובמעל, וה' יודע לת לבבו ומכוון למרוד בו, וזהו

2011 Ministerio de Cultura

[ל] עַל־חַטֹּאוֹת יָרָבְעָם אֲשֶׁר חָטָא וַאֲשֶׁר
הֶחֱטִיא אֶת־יִשְׂרָאֵל בְּכַעֲסוֹ אֲשֶׁר הִכְעִים
אֶת־יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל׃
[לא] וְיֶתֶר דִּבְרֵי נָדָב וְכָל־אֲשֶׁר עָשָׂה הֲלֹא־
הֵם כְּתוּבִים עַל־סֵפֶר דִּבְרֵי הַיָּמִים
לְמַלְכֵי יִשְׂרָאֵל׃
[לב] וּמִלְחָמָה הָיְתָה בֵּין אָסָא וּבֵין בַּעְשָׁא
מֶלֶךְ־יִשְׂרָאֵל כָּל־יְמֵיהֶם׃
[לג] בִּשְׁנַת שָׁלֹשׁ לְאָסָא מֶלֶךְ יְהוּדָה מָלַךְ
בַּעְשָׁא בֶן־אֲחִיָּה עַל־כָּל־יִשְׂרָאֵל
בְּתִרְצָה עֶשְׂרִים וְאַרְבַּע שָׁנָה׃
[לד] וַיַּעַשׂ הָרַע בְּעֵינֵי יְהוָה וַיֵּלֶךְ בְּדֶרֶךְ
יָרָבְעָם וּבְחַטָּאתוֹ אֲשֶׁר הֶחֱטִיא אֶת־
יִשְׂרָאֵל׃

יו

[א] וַיְהִי דְבַר־יְהוָה אֶל־יֵהוּא בֶן־
[ב] חֲנָנִי עַל־בַּעְשָׁא לֵאמֹר׃ יַעַן אֲשֶׁר
הֲרִימֹתִךָ מִן־הֶעָפָר וָאֶתֶּנְךָ נָגִיד עַל
עַמִּי יִשְׂרָאֵל וַתֵּלֶךְ ׀ בְּדֶרֶךְ יָרָבְעָם
וַתַּחֲטִא אֶת־עַמִּי יִשְׂרָאֵל לְהַכְעִיסֵנִי
[ג] בְּחַטֹּאתָם׃ הִנְנִי מַבְעִיר אַחֲרֵי בַעְשָׁא
וְאַחֲרֵי בֵיתוֹ וְנָתַתִּי אֶת־בֵּיתְךָ
כְּבֵית יָרָבְעָם בֶּן־נְבָט׃
[ד] הַמֵּת לְבַעְשָׁא בָּעִיר יֹאכְלוּ הַכְּלָבִים
וְהַמֵּת לוֹ בַּשָּׂדֶה יֹאכְלוּ עוֹף הַשָּׁמָיִם׃
[ה] וְיֶתֶר דִּבְרֵי בַעְשָׁא וַאֲשֶׁר עָשָׂה וּגְבוּרָתוֹ
הֲלֹא־הֵם כְּתוּבִים עַל־סֵפֶר דִּבְרֵי
הַיָּמִים לְמַלְכֵי יִשְׂרָאֵל׃
[ו] וַיִּשְׁכַּב בַּעְשָׁא עִם־אֲבֹתָיו וַיִּקָּבֵר
בְּתִרְצָה וַיִּמְלֹךְ אֵלָה בְנוֹ תַּחְתָּיו׃
[ז] וְגַם בְּיַד יֵהוּא בֶּן־חֲנָנִי הַנָּבִיא דְּבַר־
יְהוָה הָיָה אֶל־בַּעְשָׁא וְאֶל־בֵּיתוֹ וְעַל
כָּל־הָרָעָה ׀ אֲשֶׁר־עָשָׂה ׀ בְּעֵינֵי יְהוָה
לְהַכְעִיסוֹ בְּמַעֲשֵׂה יָדָיו לִהְיוֹת כְּבֵית
יָרָבְעָם וְעַל אֲשֶׁר־הִכָּה אֹתוֹ׃
[ח] בִּשְׁנַת עֶשְׂרִים וָשֵׁשׁ שָׁנָה לְאָסָא מֶלֶךְ
יְהוּדָה מָלַךְ אֵלָה בֶן־בַּעְשָׁא עַל־יִשְׂרָאֵל
[ט] בְּתִרְצָה שְׁנָתָיִם׃ וַיִּקְשֹׁר עָלָיו עַבְדּוֹ
זִמְרִי שַׂר מַחֲצִית הָרָכֶב וְהוּא בְתִרְצָה
שֹׁתֶה שִׁכּוֹר בֵּית אַרְצָא אֲשֶׁר עַל־
הַבַּיִת בְּתִרְצָה׃

(ל) וזהו אמרו עוד בכעסו אשר הכעיס את ה׳ אלקי ישראל:
(לב) והנה ספר הכתוב בכאן ומלחמה היתה בין אסא ובין בעשא מלך ישראל כל ימיהם, בהיות שכבר נזכר זה למעל׳, לפי ששם נכתב בספור אסא וכאן נכתב בספור בעשא. ואפשר לומר עוד בזה שאסא היה ירא את השם, ואם בעשא היה עובד אלקים היה אסא אוהבו, אחרי אשר הכרית את כל זרע ירבעם אויבו, אבל לא ראה לכרות עמו ברית שלום והיה לו מלחמה עמו כל ימיו, אף על פי שהכרית בית ירבעם כמו שזכר, בעבור שבעשא מלך בשנת שלש למלכו׳ אסא ומלך ארבעה ועשרים שנה ותמיד עשה הרע בעיני ה׳ והלך בדרך ירבעם ובחטאתו אשר החטיא את ישראל, ומפני זה היה שונא אותו אסא ונלחם בו, כמאמר המשורר * הלא תלי׳ קלט כא משנאיך ה׳ אשנא ובתקוממיך אתקוטט, ולפי זה הפירו׳ יהיה אמרו ומלחמה היתה בין אסא ובין בעשא הקדמה לפסוקים אשר אחריו, כאלו בזה כתן הסבה במלחמותיו, והותרה בזה השאלה הרביעית:
(א) וספר הכתוב שיהוא בן חנני נבא לבעשא, שכמו שהוא אחז דרכי ירבע׳ ונמשך אחריו בחטאתיו, ככה יענש ככל
(ג) אשר נענש ירבעם, וזהו הנני מבעיר אחרי בעשא, רוצה לומר שיבער אש בו ובביתו
(ז) ובכל עדתו: ואמנם אמרו אחרי זה וגם ביד יהוא בן חנני הנביא דבר ה׳, והיה היא עצמה הנבואה הקודמת, היה זה לדעתי מפני שבנבואה הקודמת לא זכר בבעשא כי אם שהי׳ ענשו בעבור שהחטיא את ישראל לא על שחטא בעצמו, שנאמר ותלך בדרכי ירבעם ותחטא את עמי ישראל להכעיסני בחטאתם הנני מבעיר וגו׳, ולא זכר באותו עונש דבר מחטאתיו בעצמו, לכן הוסיף לומר וגם יד ה׳ היה אל יהוא, ר״ל וגם כן באותו יד ה׳ ונבואה הנזכרת שבאה אל יהוא בן חנני הנביא על בעשא ועל ביתו, היה דבר ה׳ על כל הרעה אשר הוא בעצמו עשה, ואמר להכעיסו במעשה ידיו, כי

זהו מה שחטא בעצמו לא מה שהחטיא את ישראל, ועל זה גם כן יעדו שיהיה ביתו כבית ירבעם, כי גם כן כתדמה בזה אליו. והוסיף בזה גם כן סבה אחרת והיא ועל אשר הכה אותו, ואמרו המפרשים שחוזר אל נדב שהכה אותו בעשא, לפי שאעפ״י שהיה רשע כענש בעשא, לפי שהיה רשע כמוהו, ומפני שבעשא לא המיתו בעבור חטאת ירבעם כי לא עשאו לקיים דבר הנביא, כמו שעשה יהוא בן כמשי *, אבל עשה זה מלכי׳ ב׳ ט׳ לרוע לבו למלוך תחתיו, ולפי שלא יהיה מבית ירבעם מי שיחלוק על מלכותו הרגם כלם, וגם בעבור שהרגו בעת שהיה נדב לוחם מלחמות ה׳ עם פלשתים בהיותם צרים על גבתון. ולי נראה שבעשא כאשר הרג כל בית ירבעם היה אומר שהיה עושה זה להיות ירבע׳ עובד ע״ז ומכעיס את השם, ושהי׳ אומר שעשאו לקיים דברי הנביא, וכאשר גם הוא (בעשא) הרשיע לעשו׳ האשימו הנביא עליו, והוא אמרו ועל אשר הכה אותו, ואינו חוזר לנדב כי אם לכל בית ירבעם שזכר, ר״ל וכל שכן על הדבר אשר הכה אותו שהיה על חטאיו, ואיך השמיד בעשא בית ירבעם על דבר שנמצא בעצמו? ולכן אחרי שהכה בעשא את בית ירבעם על חטאתיו ובא גם הוא אחריו לעשותם היה מן הראוי שיענש כמוהו באותו עונש עצמו. והנה אמר כל זה אחרי שספר שמלך אלה בנו תחתיו, להגיד שיקרה לבן בעשא מה שקרה לבן ירבעם, כי הנה כמו שנדב בן ירבעם מלך שנתים, כך אלה בן בעשא מלך שנתים, וכמו שנדב נהרג בחרב, כך אלה נהרג בחרב, לקיים דבר הנביא שבעשא יענש כירבע׳, וזהו דמוי כפלא ודבר מתמיה שהיה בעשא דומ׳ לירבע׳ בחייו ובמותו, ובנו דומה לבניו וביתו דומה לביתו, והותרו בזה השאלות חמשית וששית:
(ח) בשנת עשרי׳ וגו׳. אחרי שהשלים הכתוב לספר מלכו׳ בעשא על ישראל, זכר אחריו מלכות אלה בנו, וספר שמלך שנתים ואמר בתרצה, לפי שהיה שם ביתו ונתישב

2011 Ministerio de Cultura

[י] וַיָּבֹא זִמְרִי וַיַּכֵּהוּ וַיְמִיתֵהוּ בִּשְׁנַת
עֶשְׂרִים וָשֶׁבַע לְאָסָא מֶלֶךְ יְהוּדָה וַיִּמְלֹךְ
[יא] תַּחְתָּיו׃ וַיְהִי בְמָלְכוֹ כְּשִׁבְתּוֹ
עַל־כִּסְאוֹ הִכָּה אֶת־כָּל־בֵּית בַּעְשָׁא
לֹא־הִשְׁאִיר לוֹ מַשְׁתִּין בְּקִיר וְגֹאֲלָיו
[יב] וְרֵעֵהוּ׃ וַיַּשְׁמֵד זִמְרִי אֶת כָּל־בֵּית
בַּעְשָׁא כִּדְבַר יְהוָה אֲשֶׁר דִּבֶּר אֶל־
[יג] בַּעְשָׁא בְּיַד יֵהוּא הַנָּבִיא׃ אֶל כָּל־
חַטֹּאת בַּעְשָׁא וְחַטֹּאת אֵלָה בְּנוֹ אֲשֶׁר
חָטְאוּ וַאֲשֶׁר הֶחֱטִיאוּ אֶת־יִשְׂרָאֵל
לְהַכְעִיס אֶת־יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל
[יד] בְּהַבְלֵיהֶם׃ וְיֶתֶר דִּבְרֵי אֵלָה וְכָל־
אֲשֶׁר עָשָׂה הֲלוֹא־הֵם כְּתוּבִים עַל־
סֵפֶר דִּבְרֵי הַיָּמִים לְמַלְכֵי יִשְׂרָאֵל׃
[טו] בִּשְׁנַת עֶשְׂרִים וָשֶׁבַע שָׁנָה לְאָסָא
מֶלֶךְ יְהוּדָה מָלַךְ זִמְרִי שִׁבְעַת יָמִים
בְּתִרְצָה וְהָעָם חֹנִים עַל־גִּבְּתוֹן אֲשֶׁר
[טז] לַפְּלִשְׁתִּים׃ וַיִּשְׁמַע הָעָם הַחֹנִים
לֵאמֹר קָשַׁר זִמְרִי וְגַם הִכָּה אֶת־הַמֶּלֶךְ
וַיַּמְלִכוּ כָל־יִשְׂרָאֵל אֶת־עָמְרִי שַׂר־צָבָא
עַל־יִשְׂרָאֵל בַּיּוֹם הַהוּא בַּמַּחֲנֶה׃
[יז] וַיַּעַל עָמְרִי וְכָל־יִשְׂרָאֵל עִמּוֹ
מִגִּבְּתוֹן וַיָּצֻרוּ עַל־תִּרְצָה׃
[יח] וַיְהִי כִּרְאוֹת זִמְרִי כִּי־נִלְכְּדָה הָעִיר וַיָּבֹא
אֶל־אַרְמוֹן בֵּית־הַמֶּלֶךְ וַיִּשְׂרֹף עָלָיו אֶת־
[יט] בֵּית־הַמֶּלֶךְ בָּאֵשׁ וַיָּמֹת׃ עַל־חַטֹּאתָיו
אֲשֶׁר חָטָא לַעֲשׂוֹת הָרַע בְּעֵינֵי יְהוָה
לָלֶכֶת בְּדֶרֶךְ יָרָבְעָם וּבְחַטָּאתוֹ אֲשֶׁר
עָשָׂה לְהַחֲטִיא אֶת־יִשְׂרָאֵל׃
[כ] וְיֶתֶר דִּבְרֵי זִמְרִי וְקִשְׁרוֹ אֲשֶׁר קָשָׁר
הֲלֹא־הֵם כְּתוּבִים עַל־סֵפֶר דִּבְרֵי הַיָּמִים
[כא] לְמַלְכֵי יִשְׂרָאֵל׃ אָז יֵחָלֵק הָעָם
יִשְׂרָאֵל לַחֲצִי חֲצִי הָעָם הָיָה אַחֲרֵי תִּבְנִי
בֶן־גִּינַת לְהַמְלִיכוֹ וְהַחֲצִי אַחֲרֵי עָמְרִי׃
[כב] וַיֶּחֱזַק הָעָם אֲשֶׁר אַחֲרֵי עָמְרִי אֶת־הָעָם
אֲשֶׁר אַחֲרֵי תִּבְנִי בֶן־גִּינַת וַיָּמָת תִּבְנִי
[כג] וַיִּמְלֹךְ עָמְרִי׃ בִּשְׁנַת שְׁלֹשִׁים וְאַחַת
שָׁנָה לְאָסָא מֶלֶךְ יְהוּדָה מָלַךְ עָמְרִי עַל־
יִשְׂרָאֵל שְׁתֵּים עֶשְׂרֵה שָׁנָה בְּתִרְצָה׃
[כד] מָלַךְ שֵׁשׁ־שָׁנִים׃ וַיִּקֶן אֶת־הָהָר
שֹׁמְרוֹן מֵאת שֶׁמֶר בְּכִכְּרַיִם כֶּסֶף וַיִּבֶן

(ט) וכתיב שמה . ושקר עליו זמרי עבדו שר מחצית הרכב, כי היו שני שרים על רכבי המלך , והיה זמרי שר על חצי העקד מהם , וקם על מלה קדומיו ויהרגהו , והיה זה מלה כנגד מלה , כי בעשא הרג כלב בן ירבעם בעת היותו עם ישראל לריס על נבתון בארץ פלשתים , ועתה בסיות מלה עם ישראל מוכי על נבתון חזר לפלשתי, גם כן הרגו זמרי עבדו . והכה היה סבת הרינתו מלבד הנזכר ההגבהיית , לפי שזמרי רקה את מלה שותה שכור ושכלך מרכה , ולכן בזהו בלבו ורקה שלא היה
(י) כתה למלכות והרגו : והכה למר שמלך בשנת עשרים ושם והמיתהו זמרי בשנת עשרים ושבע , ושם היה זה כן לא היה מולך שנתים כי אם שבה לחת , אלא היו שנים מקוטעות
(יא) כמו שאמרתי : והכה זמרי עשה לבית בעשא כחצר הוא עשה לבית ירבעם והוסיף על הרע , כי הכה בעשא המית והרג כל בית ירבעם , אבל לא הרג גואליו ולא רעיו ואוהביו , למען זמרי הכה את כל בניו וגואליו ואוהביו גם כן , וזהו שאמרו
(יב) ורעהו . והיה לפיו השמד זמרי לבית בעשא בלותו הפופן עצמו שוכר ה' ביד הנביא יהוא על כל
(יג) חטאת בעשא וחטאת אלה בנו אשר חטאו והחטיאו את ישראל להכעיס את יי' אלהי ישראל בהבליהם : והנה אשר עשה חלוא הם כתובים על ספר דברי הימים למלכי ישראל :
(יד) ושם בשנת עשרים ושבע שנה לאסא מלך יהודה מלך זמרי שבעת ימים בתרצה והעם חנים על גבתון אשר לפלשתים :
(טו) וישמע העם החנים לאמר קשר זמרי וגם הכה את המלך ויעמידו את עמרי שר צבא על ישראל ביום ההוא במחנה :
(טז) ויעל עמרי וכל ישראל עמו מגבתון ויצרו על תרצה :
(יז) ויהי כראות זמרי כי נלכדה העיר ויבא אל ארמון בית המלך וישרף עליו את בית המלך באש וימת :
(יח) על חטאתיו אשר חטא לעשות הרע בעיני יי' ללכת בדרך ירבעם ובחטאתו אשר עשה להחטיא את ישראל :
(יט) ויתר דברי זמרי וקשרו אשר קשר הלא הם כתובים על ספר דברי הימים למלכי ישראל :
(כ) אז יחלק העם חצי העם היה אחרי תבני בן גינת להמליכו והחצי אחרי עמרי :
(כא) ויחזק העם אשר אחרי עמרי את העם אשר אחרי תבני בן גינת וימת תבני ויהי עמרי למלך :
(כב) בשנת שלשים ואחת שנה לאסא מלך יהודה מלך עמרי על ישראל שתים עשרה שנה בתרצה : ששה מלך שנים : ויקן את ההר שמרון מאת שמר בככרים כסף ויבן

תבני בן גינת ומחציתם להמליך עמרי , ובלותם היתי' מת תבני ממיתת עלמו , לו שהרג כדברי בעל סדר עולם , ואז מלך עמרי בלא פרק י"ו מחלוקת : ולמכם למרו בשנת (כג) שלשים ואחד לאסא מלך יהודה מלך עמרי על ישראל שתים עשרה שנה ואמ' ירמה זר מלך , שהרי בשנת עשרים ושבע מלך זמרי ושבעה ימים בלבד מלך ואחריו מלך עמרי , ואיך יאמ' אם כן מלך בשנת שלשים ואחד ? ועוד יאמר שמחלק בן עמרי מלך בשנת שלשים ושמה לאלה ואם היה שעמרי תבני מלך בשנת שלשי' ואחת ומלך שתים עשרה שנה , יתחייב שימלוך לאחב בשנת ארבעים ושלש לאסא לפי בשנת שלשים ושמה , אבל תוכן הדברים כך הוא , הנה בתחלת שבעה ועשרים לאסא מלך זמרי וכהרג מיד , ומשם עד סוף שלשים ואחד הנה היה המחלוקת בין תבני ועמרי , ובשנת שלשים ואחד בסופו מת תבני , ואז מלך עמרי על כל הנשמים כי נתקבלו אליו כלם , ומשם עד שנת שלשים ושתים מלך כי אז מת ומלך לאחב בנו , ולפי שתבני מת כאבו השנים כלם לעמרי , הנה אם כן מת זמרי בשנת עשרים ושבע שנה בהלחמו , ומשם עד

אֶת־הָהָר וַיִּקְרָא אֶת־שֵׁם הָעִיר אֲשֶׁר בָּנָה
[כה] עַל שֶׁם־שֶׁמֶר אֲדֹנֵי הָהָר שֹׁמְרוֹן׃ וַיַּעֲשֶׂה
עָמְרִי הָרַע בְּעֵינֵי יְהוָה וַיָּרַע מִכֹּל אֲשֶׁר
[כו] לְפָנָיו׃ וַיֵּלֶךְ בְּכָל־דֶּרֶךְ יָרָבְעָם בֶּן־נְבָט
וּבְחַטָּאתָיו אֲשֶׁר הֶחֱטִיא אֶת־יִשְׂרָאֵל
לְהַכְעִיס אֶת־יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל
[כז] בְּהַבְלֵיהֶם׃ וְיֶתֶר דִּבְרֵי עָמְרִי אֲשֶׁר עָשָׂה
וּגְבוּרָתוֹ אֲשֶׁר עָשָׂה הֲלֹא־הֵם כְּתוּבִים
עַל־סֵפֶר דִּבְרֵי הַיָּמִים לְמַלְכֵי יִשְׂרָאֵל׃
[כח] וַיִּשְׁכַּב עָמְרִי עִם־אֲבֹתָיו וַיִּקָּבֵר בְּשֹׁמְרוֹן
[כט] וַיִּמְלֹךְ אַחְאָב בְּנוֹ תַּחְתָּיו׃ וְאַחְאָב בֶּן־
עָמְרִי מָלַךְ עַל־יִשְׂרָאֵל בִּשְׁנַת שְׁלֹשִׁים
וּשְׁמֹנֶה שָׁנָה לְאָסָא מֶלֶךְ יְהוּדָה וַיִּמְלֹךְ
אַחְאָב בֶּן־עָמְרִי עַל־יִשְׂרָאֵל בְּשֹׁמְרוֹן
[ל] עֶשְׂרִים וּשְׁתַּיִם שָׁנָה׃ וַיַּעַשׂ אַחְאָב בֶּן־
עָמְרִי הָרַע בְּעֵינֵי יְהוָה מִכֹּל אֲשֶׁר לְפָנָיו׃
[לא] וַיְהִי הֲנָקֵל לֶכְתּוֹ בְּחַטֹּאות יָרָבְעָם
בֶּן־נְבָט וַיִּקַּח אִשָּׁה אֶת־אִיזֶבֶל־בַּת־
אֶתְבַּעַל מֶלֶךְ צִידֹנִים וַיֵּלֶךְ וַיַּעֲבֹד אֶת־
[לב] הַבַּעַל וַיִּשְׁתַּחוּ לוֹ׃ וַיָּקֶם מִזְבֵּחַ לַבַּעַל
בֵּית הַבַּעַל אֲשֶׁר בָּנָה בְּשֹׁמְרוֹן׃
[לג] וַיַּעַשׂ אַחְאָב אֶת־הָאֲשֵׁרָה וַיּוֹסֶף אַחְאָב
לַעֲשׂוֹת לְהַכְעִיס אֶת־יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל
מִכֹּל מַלְכֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר הָיוּ לְפָנָיו׃
[לד] בְּיָמָיו בָּנָה חִיאֵל בֵּית הָאֱלִי אֶת־יְרִיחֹה
בַּאֲבִירָם בְּכֹרוֹ יִסְּדָהּ וּבִשְׂגִיב צְעִירוֹ
הִצִּיב דְּלָתֶיהָ כִּדְבַר יְהוָה אֲשֶׁר דִּבֶּר
בְּיַד יְהוֹשֻׁעַ בִּן־נוּן׃

יהודה כך יהיה שמרון למלכי
(כט) ישראל וכו׳ : וספר הכתוב
שאחרי עמרי מלך אחאב
בנו ، ושהוא הרשיע לעשות
מאביו ומכל אשר היו לפניו ،
(לא) ויהי הנקל לכתו בחטאת
ירבעם ، לפי שעשה אחאב
דברים אחרים רעים שלא
עשאם ירבעם ולא עמרי
אביו ، וכמו שאמרו בפרק
שם חלק ، קלות שעשה אחאב
כחמורות שעשה ירבעם ،
ומפני מה תלה הכתוב
בירבעם ? מפני שהתחיל
בקלקלה · ושעזרתו בזה אשתו
איזבל שהית׳ בת מלך הצדוני׳ ،
ומפני זה השתחוה לבעל
(לב) כאשתו : ואחרי כן עשה
מזבח לאותו בעל בבית שבנה
(לג) בשמרון · ועוד עשה אשרה ،
ולא הניח עבודה זרה שלא
עבדה ، וחכמינו זכרונם
שם לברכה אמרו בפרק חלק ،
מאי ויעש אחאב ? שכתב על
דלתות שמרון אחאב כפר
באלקי ישראל וכו׳ ، לפיכך
לא יהיה לו חלק באלקי
(לד) ישראל : והגיד הכתוב שהיה
רשעת אחאב ועזותו כל כך
שבימיו בנה חיאל בית האלי
את יריחה ، ונתאמת מה
יהושע ו׳ כו׳ שקלל יהושע על בנינו * ،
כי כאשר יסדה מת אבירם
בכורו ، וכאשר הציב דלתיה
מת בנו הצעיר והאמצעיים
מתו באמצע ، באופן שנתקיי׳
דבר השם אשר דבר ביד
יהושע בן נון על בנין יריחה
בבכורו יסדנה ובצעירו יסגור
דלתיה · ונקרא בית האלי ،
לפי שהיה מביתאל ، כמו

בית הלחמי * · ויונתן תרגם שמו׳ א׳ יו׳ א׳
בית האלי בית מומי ، וכן
הוא בדברי חכמינו זכרונם
לברכה ، שעל שעבר על שם דף קי׳ ג
האלה אשר אמר יהושע ארור
האיש וגומר נקרא אלי · ועם
היות יריחה למלך יהודה
מנחלת בנימן ، הנה ספר זה
בכאן להעיר על רשעת אחאב
וקושי לבבו ، שאף על פי
ששמע דבר מתמיה כזה ،
שהיה מורה כי יש אלקים
שופטים בארץ ולא יחזיק ביד
מרעים ، לא התעורר ולא שת
לבו גם לזה לירא את ה׳ ،
אבל שקד על חטאתיו והוסיף
עליהם רק רע כל היום ، ועל
כדומה אליו הזהיר המשורר
באמרו * אשכילך ואורך בדרך תלים לב׳ ח׳
זו תלך ، וגם כן יאמת זה
מפאת הנסיון ، והוא אמרו
איעצה עליך עיני ، ופירש דרך
ההשכל ואמר שהוא * אל שם ט׳
תהיו כסוס כפרד אין הבין
במתג ורסן וגומר ، ר״ל שלא
יהיה הבעל שכל כבעלי חיים
הבלתי מדברים שאין להם
תבונה ויצטרכו למתג ורסן ،
כי הנה המדה הזאת בל קרוב
אליך ، רוצה לומר לא יתקרב
אליך שהיא מדת הבהמיית ·
ואמנם הנסיון הוא * שרבים שם י׳
מכאובים לרשע ، ואם יעבור
קללת הנביא יבא כשואה
פחדו ، אמנם הבוטח ביי׳
חסד יסובבנהו ، ובזה ישמחו
ויעלצו הצדיקים ، לפי שיזכו
למתנתם הטובה ולא תבואם
הרעה ، והוא אמרו * שמחו ביי׳ שם י״א
וגילו צדיקים והרנינו כל
ישרי לב :

הפרשה השמינית תספר מה שיעד אליהו הנביא מעצירת הגשמים ، ומה שקרהו עליו בהיותו מתחבא בנחל כרית ואחר כן בצרפת בבית האשה האלמנה ، והנסיון אשר עשה עם נביאי הבעל בהר הכרמל ، ואיך ברח אחר כך מיראת איזבל אשת אחאב אל הר האלקים חורבה והמראה אשר ראה שם ، ואיך משח לאלישע תחתיו לנביא · תחלת הפרשה ויאמר אליהו הנביא וגו׳ ، עד ובן הדד מלך ארם קבץ וגו׳ · והנה שאלתי בפרשה הזאת שש השאלות :

השאלה הראשונה מה ראה אליהו בהר הכרמל לעשו׳ נסיון האלהות בהורדת האש מן השמים על המזבחות בהיות ההקרבה בבמות אשר לא כדת ? והיה יותר ראוי שיעשה הבחינה והנסיון ההוא בשאר הנסים והנפלאות אשר היה אפשרי לעשות מבלי עון ופשע ، כמו שעשה משה נסיון נבואתו ובחינתה בנס המטה והשתנות שמות ז׳ וח׳ המים לדם ושאר נסי מצרים * ، וכמו שעשה ישעיהו באותות ישעי׳ ז׳ ולח׳ אשר נתן לאחז * ולחזקיהו ، ולמה בחר אליהו לעשות הבחינה בדבר האש בהיותו דבר אסור מן התורה ההקרבה בבמות ?

השאלה השנית מה ראו נביאי הבעל להכנס בבחינה ההיא ? והלא הם היו יודעים שלא היה יכולת בבעל להוריד אש מן השמים ، ושהבחינה הזאת לא היה בה דחייה אבל בפני כל העם יודע ויתגלה האמת בפרסום ، ואחרי שהיה בזה סכנה עצומה אליהם ותגלה רעתם בקהל ، איך הודו בו ? ולמה לא בקשו תואנה לברוח ממנה ? וגם יש לשאול למה התל בהם אליהו בעת הצהרי׳ ולא קודם לזה ? ואמר ליהם קראו בקול גדול כי אלקים הוא כי שיח וכי שיג לו וגו׳ ، ובזה היה מודה לדבריהם :

השאלה השלישית לאליהו אם היה שעשה הבחינה הזאת בעבור שם הכוד מלכותו ית׳ ולהגדלת שמו ، מדוע הרבה בתפלות השם אלקי אברהם וגו׳ ענני ה׳ ענני וגו׳ ? ואם היה שעשה כל זה בדבר ה׳ כמו שאמר ובדברך עשיתי את כל הדברים האלה ، איך היה ירא אם השם יתברך לא יקים דברו ולא יענהו ? והנה כל הנביאים שעשו נסים ונפלאות בדבר השם ויעדו עליהם ראשונה ،

2011 Ministerio de Cultura

כאשר בא זמן הקיוס והיליאה לפעל לא היו מתפללים בשם
יי׳ שיקיים דבריהם , כי בידוע היה שלא יצוה מדבריו ולא
קיים שלו ויכוב . ולמה נכה המזבח מ״ב קבנים כמספר שבטי
בני יעקב ? ומה ענין לאמרו אשר היה דבר ה׳ אליו לאמ׳ ישראל
יהיה שמך ? ולזה יוקם הענין ההוא לזכותו כפור ?

השאלה הרביעית במרקת אליהו בהר חורב , מה
היה הצורך בזאת מרק׳ מרקיית
הרוח והרעש והכבוד ? כי הנה לענין קבלתו לשם ית׳ לא
היה מתייחס לותה מרקה ולא להבטיחו מהזכל , ומה שכתב
הר״ד קמחי שהיה זה לגמול לו המעשה הטוב שעשה בהר
הכרמל הוא נריר חלמות , שלא היה מבקש גמול אליהו כי
אם שלא תמיתהו איזבל ושיקוים השם בקשתו . ויקשה גם כן
שאלתו יי׳ לותו מה לך פה אליהו שני פעמים , בהיותו יתברך
יודע לורך בואו ? ואם היה שהשיבו עליו למה שבה לשאלו
על זה ? ויקשה גם כן מאמר אליהו שתי פעמים קנא קנאתי
והיה לי בקבל מהם :

השאלה החמשית אם היה שהשיבהו התורה הקלית
דברי׳ כ״ו , * שלא קם נביא עוד בישראל כמשה ,
שם וזה אם במעלת הנבואה , כמו שאמר * אשר ידעו ה׳ פנים
אל פנים , ואם במעלת הנפים אשר עשה כמו שאמר לכל
האותות והמופתים וגו׳ , שיעיד שלא עשה נביא לאחר כמותם ,
איך מלאכו באליהו שעשה דוגמת הנפים אשר עשה משה ויותר
ממנה נפים אחרים שהוא לא עשה ? אם משה עשה קריעת
ים סוף , הנה אליהו קרע את הירדן וכן קרעו אלישע לאחרי
כמדב׳ י״ו ל״ה כן בהדרת אליהו . אם משה אמר * אם כמות כל האדם
יפותון אלה וגו׳ , הנה אליהו גם כן אמר אם לוי אלקים
לכי תרד פן תן המים ותאכל לותך ואת חמתיך . אם על
ויקרא ט׳ כ״ד ידי משה ירד ליום המלוחים אש על המובח * , הנה אליהו גם
כן הוריד בהר הכרמל אש מלקים על המובח . אם משה עמד
שמות ל״ד כ״ח בהר ארבעים יום לחם לא אכל * , הנה גם באליהו כתוב
וילך בכח האכילה ההיא ארבעים יום וארבעים לילה . אם
משה עמד בתפלת העגל ויעבור ה׳ על פניו ורקה את המבול
האלקי * הנה אליהו גם כן יצא בתפלה שהיא עלמה בתפלת
העגל אמר עמד בו משה , כמו שקי והנה ה׳ עובר בלשון
ויעבור ה׳ על פניו , ורקה המבול ולע פניו בתפלתו , דומה
למה שכתוב במשה ויסתר משה פניו כי ירא מהביט ל האלקי׳ .
הנה מכל הנדלים האלה ומהנפים אחרים דומים אליהם נראה
שנפי משה ונפלאותיו לא נתעלו על נפי אליהו , כל שכן
שמלאכו באליהו שעשה נפים אחרים שלא עשה משה , אם
בתחיית בן האלמנית , ואם בעלותו בסערה השמימה שהוא נם
אלקי מהעדר המית׳ והנלחיות בגוף ונפש כמו שבא בו הקבלה
האמתית , וכבר הצירו חז״ל בפסיקתא רבה על הדמיון שביו
בין משה ואליהו וכמו שזכור , ורלוי שכתיר הספק המתילד
מזה נתק לדוכנו משה עליו השלום :

השאלה הששית במה שנוה ית׳ אל אליהו שילך
למשק וימשח שם את חזאל למלך
על ארם ואת יהוא למלך על ישראל ואת אלישע לנביא ,
ואמר והיה הנמלט מחרב חזאל ימית יהוא והנמלט מחרב
יהוא ימית אלישע , ולפי זה היה דאוי שאליהו ימשח אלישע ,
ושיהלוך חזאל קודם יהוא ויהוא קודם אלישע , והאבר היה
בהפך כמו שיורה עליו הספור לפר זה , כי הנה אליהו לא
משח את חזאל ולא את יהוא ולא מליכו אלוה על משיחתם ,
ויהוא היה קודם לחזאל כי בימי יהוא הרע חזאל לישראל ,
ואיך נתקיים שם כן והיה הנמלט מחרב חזאל ימית יהוא ?
ואלישע היה קודם אל יהוא ואיך נתקיים שם כן והנמלט
מחרב יהוא ימית אלישע ? שקי כי אלישע לא המית לבשיס
כל כך כי אם הבעירים לפר שלבו בו , ואיך נאמר שהיה
זה שנמלט מחרב חזאל ויהוא ? והמפרשים אמרו שלפי
שאלישע משח אותם והיה תלמיד אליהו תלה הכתוב אליו
משיחת׳ , או יותשו עיו לפי שהם שנקט אליהו היה סבת משיחת׳ ,
והשלים׳ לפר נפתו׳ לומה כי שם כפי גודל הנקמה , חזאל
רלוב׳ ואמריו יהוא ושקריו אלישע ודבריה׳ בוה אין לה׳ שפר .
והנני מפרש הכתובים בלופן יותרו הספקות כלם :

טו

(ח) **ויאמר** אליהו התבי וגו׳ . [ח] וַיֹּאמֶר אֵלָיו֙ הַיְהוֹשָׁפָ֔ט מִתְּשָׁבִ֖י גִּלְעָ֑ד
אֶל־אַחְאָ֣ב חַי־יְהוָ֔ה אֱלֹהֵ֖י יִשְׂרָאֵ֑ל
אֲשֶׁר־עָמַ֥דְתִּי לְפָנָ֖יו אִם־יִהְיֶ֥ה הַשָּׁנִ֛ים
הָאֵ֥לֶּה טַ֖ל וּמָטָ֑ר כִּ֣י אִם־לְפִ֔י דְּבָרִֽי׃

קשור הפרש הזאת עם ספור הפרשה הקודמת מבואר , כי אליהו בקבלתו לי׳ אלקים שהיו בני ישראל עובדים ע״ז גזר עליהם עונר הגשמים , לפי שהתורה אמרה
דב׳ י״א י״ו * ושרתם ועבדתם אלקים אחרים והשתחויתם להם וקרה אף
ה׳ בכם ועצר את השמים ולא יהיה מטר , ועשה זה לרלות
שם מתוך הכרה יבואו בתשובה ויפחדו מל ה׳ ואל יובו . וידוע
שאליהו היה מדבר עם אחאב והיה מתרה בו שישים אל לבו
ענין קיאל בית האלי שעבר על דברי השם ית׳ וקויימו בו
הקללות אשר אמר יהושע , והיה אליהו אומר לאחאב ירא את
ה׳ פן יקרה אפו עליך בעשה על קיאל בית האלי , ולפי
שאחאב היה בזוה דבריו ואומ׳ ידו של הקבה לא נטעה בו מקרה
הוא היה לו לקיאל , והיה מביא ראיה מהיות כל ישראל עובדי
ע״ז ולא היה עלירת נשמים כמו שיעדה התורה , מפני זה
השיב אליהו אל אחאב ואמר לו חי ה׳ אשר עמדתי לפניו אם
יהיה השנים האלה על ומטר כי אם לפי דברי . אחאב שבאשר
אתו בני קיאל בית האלי הלכו לאחאב ואליהו לבאתו , ואמר
לו אליהו שבעון שבבה ירקה אתו בניו כדבר ה׳ , ואחאב
השיבו מי גדול משה או יהושע ? אמר לו אליהו משה שהיה
רבו של יהושע , אמר לו אחאב דברי הרב לא נתקיימו ודברי
התלמיד נתקיימו ? והלא אמר משה ועבדתם אלקים אחרים
ועצר את השמים , והלא כל ישראל עובדי ע״ז הם ואין השמים
נעצרים ? קפץ אליהו וכשבע חי ה׳ אם יהיה השנים האלה
על ומטר כי אם לפי דברי . הנה העידו על קשור

ירושלמי מכהדרין פ״י כ״ה ע״ב ובבלי שם דף ק״ג ע״ב

רך

הפרשיות קרוב למה שכתבתי מדרך הפשט . והנה אליהו
לא זכר הכתוב את שבטו ,
אבל אמר בלבד שהיה מתושבי
גלעד , ונאלמו בו חז״ל
בב״ר , ואם אמרו שהיה משבט כוף פ׳ ע״ה
בניימן , ואם אמרו משבטו דף פ״ח ע״ב
על נד , ואמרו שפעם אחד היו קולקים נזה ונברלה
אליהם ובא ועמד לפניהם , ואמר למה אתם קולקים
עלי ? אבי אין בני בניה של רחל . ואם אמרו שאליהו ילקוט רמז
הוא פנחס . והנה הניאם אל זה מה שרלו ביניהם פ׳ פינחס
מהתיחסות , כי הנה נזכר בתורה * שנתן האל יתברך אל במדב׳ כ״ה י׳
פנחס את בריתו שלום , ופירש הנביא * שהשלום ההוא מלאכי ב׳ ה׳
יובן על החיים האדוכים כמו שאמר בריתי היתה אתו החיים
והשלום , והנה מלאכו שהיה כאן בימי פלגש בנבעה * , טופטי׳ כ׳ פ״ח
ובימי דוד מלאכו כתוב * ופנחס בן אלעזר נגיד היה עליהם לה׳ ט׳ כ׳
לפנים ויי עמו , עד שיש מי שחשב שהוא היה המלאך
שנראה אל נדעון ואל יפתח , ושהיה נושא לותו רוח אלקים
כמו שהיה באליהו , ואולי שלזה אמר אליהו בזאת הפרשה
רב עתה ה׳ קח את נפשי ממני כי לא טוב לאבי מאבותי ,
רולה לומר שלא יהיה כל כך מהשנים כי אם בחיים האלוני׳ .
ומאלמו עוד שלא מת בעת אשר לוקח מעל ראש אליהו ,
וזה כי אחרי כן ימים רבים בא מכתב מאליהו אל יהורם
בן יהושפט , כמו שנזכר בדברי הימים * , ואין לבו שאמר לה׳ ב׳ כ״א י״ב
כי כתב אליהו קודם שלוקח , לפי שבאתבו בו דברים שלא
היה ראוי לבתבם קודם לותם , והם מה שנבהו על שלא
הלך בדרכי אבותיו הטובים והלך בדרכי מלכי ישראל והרג
את אחיו

2011 Ministerio de Cultura

[ג] וַיְהִי דְבַר־יְהוָה אֵלָיו לֵאמֹר׃
[ד] לֶךְ מִזֶּה וּפָנִיתָ לְךָ קֶדְמָה וְנִסְתַּרְתָּ בְּנַחַל
כְּרִית אֲשֶׁר עַל־פְּנֵי הַיַּרְדֵּן׃
[ה] וְהָיָה מִהַנַּחַל תִּשְׁתֶּה וְאֶת־הָעֹרְבִים
צִוִּיתִי לְכַלְכְּלֶךָ שָׁם׃ וַיֵּלֶךְ וַיַּעַשׂ
כִּדְבַר יְהוָה וַיֵּלֶךְ וַיֵּשֶׁב בְּנַחַל כְּרִית
אֲשֶׁר עַל־פְּנֵי הַיַּרְדֵּן׃
[ו] וְהָעֹרְבִים מְבִיאִים לוֹ לֶחֶם וּבָשָׂר בַּבֹּקֶר
וְלֶחֶם וּבָשָׂר בָּעֶרֶב וּמִן־הַנַּחַל יִשְׁתֶּה׃
[ז] וַיְהִי מִקֵּץ יָמִים וַיִּיבַשׁ הַנַּחַל כִּי
לֹא־הָיָה גֶּשֶׁם בָּאָרֶץ׃
[ח] וַיְהִי דְבַר־יְהוָה אֵלָיו לֵאמֹר׃
[ט] קוּם לֵךְ צָרְפַתָה אֲשֶׁר לְצִידוֹן וְיָשַׁבְתָּ
שָׁם הִנֵּה צִוִּיתִי שָׁם אִשָּׁה אַלְמָנָה
[י] לְכַלְכְּלֶךָ׃ וַיָּקָם וַיֵּלֶךְ צָרְפַתָה וַיָּבֹא
אֶל־פֶּתַח הָעִיר וְהִנֵּה־שָׁם אִשָּׁה
אַלְמָנָה מְקֹשֶׁשֶׁת עֵצִים וַיִּקְרָא אֵלֶיהָ
וַיֹּאמֶר קְחִי־נָא לִי מְעַט־מַיִם בִּכְלִי
[יא] וְאֶשְׁתֶּה׃ וַתֵּלֶךְ לָקַחַת וַיִּקְרָא אֵלֶיהָ
וַיֹּאמֶר לְקְחִי־נָא לִי פַּת־לֶחֶם בְּיָדֵךְ׃
[יב] וַתֹּאמֶר חַי־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אִם־יֶשׁ־
לִי מָעוֹג כִּי אִם־מְלֹא כַף־קֶמַח בַּכַּד
וּמְעַט־שֶׁמֶן בַּצַּפַּחַת וְהִנְנִי מְקֹשֶׁשֶׁת
שְׁנַיִם עֵצִים וּבָאתִי וַעֲשִׂיתִיהוּ לִי
וְלִבְנִי וַאֲכַלְנֵהוּ וָמֵתְנוּ׃
[יג] וַיֹּאמֶר אֵלֶיהָ אֵלִיָּהוּ אַל־תִּירְאִי בֹּאִי

את לחיו בית לחיו הטובים ממנו, ויעדו על העוכר הכפלה שיגיהו כמו שנזכר שם, ומי הוא זה ולזוהו שהיה הכתב בידו וחכה עד קצר יבא הזמן לו יזרעו הדברים הסם לתת לזותו? אין הדבר יוכל מלרך פשוטו שהיה כתב זה דבר לבעתו ושלחו אליהו אל יהורם בדרך פלא כשאר מופתיו. ולפי שמלאכו זה הזורך הכפלה מהחיים לפנים ולאליהו גם כן, ומלאכו בזכיתם בזיית רוח ה' לזותם והקבלה על דבר כנוד שמו ויתר הדברים, לחרו שאליהו הוא פנחס, ושלוה לא גלה הכתוב דבר מחבחתו ובית לחיו כי לם היותו מחושבי גלעד, לפי שכתיב שמה בימי' הסם. והכה לחרו חי ה' אלקי ישרל, הוא לרך שבועה, כלומר לולי קצת לחלב שיי' שהיה בימים הרלוזים אלקי ישרל ומזגיח כהם מת ובוטל מן העולם, לא נלחי מזגיח בצפלים ומסתיר פנים מהם, לחיו כן, כי הוא חי וקיים ומזגיח תמיד לף בעת רעבת' כדי להעניהם. ולחר לבר עמדתי לפניו, לא לבר פיכח מלפניו וקבל ממנו ית' רוח כבושה והוא על דרך מלחר ירמיה כג יח הכניק * כי מי עמד בסוד ה' וגו'. וחזל לחרו במדרש, וכי לפני שכינה הוא עומד? אלא כל זמן שהוא עומד לפני לחיה השלוני כאלו עומד לפני השכינה. והתבונן שליהו לא נסתפק עם עלירת הנשמים בלבד כי לם גם כן בעלירת הטל, לפי שהטל לא יחסר לפילו בזמן היובש, ורלה למנוע מהם כל הלחות בין רב למעט, וחזל למה שרלו שלחר הסם ית' לאליהו ולתכה מטר על פני האדמה ולא זכר הטל, לחרו על המטר כשמע לו ועל הטל לא כשמע לו, ולדעת הנבון על הטל ועל המטר כשמע לו. וכפי הפשט כן ירלה מן הכתובים, עם היות שלחר פקד ה' לת עמו זכר לת המטר שהיה העקר ולא זכר הטל להיותו כמשך לחריו. ולמנם לחר שליהו כי לם לפי דברי, ומכיון שלא בא המטר לפי דברו, כי האל ית' לחר לו תתלה לך הרלה לל לחאב ולתכה מטר, להעיר שלא יבוש המטר בדרך טבע כלחר היה בא על הבה לבל יבא כלחר יתפלל אליהו עליו, וכן היה שהי' בוהו שיבוש לל לחאב, לפי שהוא היה רולה לתת מטר בלרן, ובלאו בוהו שירלה לחאב בלופן שילחה פניו על הגשם, והוא יתפלל עליו ויבוש להתקיים מלחרו לחר שבא המטר על פי דברו ותפלתו כיון שלחאב. והכה אליהו לא קרב הזמן ולא הגביל העת לבל לחר השגיח האלה, כדי לרלות לם יבוכו בתשובה ובלותו שבה שיבוכו יבוש המטר, ולפי שאליהו עשה זה בלי צווי לאלקי ובלי רשות כי לם מרצוכו ובקירתו לבקלו לת קבלת ה', ולכן בלהו

(ג) הדבור לך מזה ופנית קדמה וגו', לל לאחרי שעשית זה רלוי שתתגל לקיימו, ויהיה זה בשתבלו בלקוט בפתר שלא ימלוך

לבאי לאחאב, ולכן שלחו רלחוב לאחזו בלל כרית ושב שם שבה תמיהה על שיבש הנחל: ולפי שלא ידע לדם ממנו דבר היה (ו) מצוה העורבים לכלכלו, והם עופות טמאים שחורים שהם הסם ית' בלבם שיביאו לאחזו מלוס לחם ובשר שתי פעמים בכל יום. ולין לשחול מלין היה יודע שליהו שהיה הבשר החזק כשר, כי לאחרי שמזנו החל ית' שיבבל מה שיביאו לו קוסס העורבים לא היה שליו בזה פשע, ולפי שעה יתכן לעבור על מצות התורה בשחטעות הנבוק', עם שכבר היה לפשר שבבא הסם יתברך להבבילו על ידי העורבים דבר טהור ובשר. וחזל לחרו בפרק הבל חוקטין, שמשלחו חולין פלו של לאחב היו מביאין לו. דף ה' עלי ובתכחומלו לחרו שמשלחו של פר' מסעי יהוספט היו מביאים לו. ויש מהם זל שחרו שהיו העורבים לבנים פוחרים בקרלים בשם עורבים, שהם היו יודעים עכין שליהו ומעמדו וכותבין לו מזון בכל יום, והוא על דרך * עורבי מערבה: ולאחרי יחזקל כן כי שלא היה יכול שליהו לשבת בבקל להעדר המים, בשהו (ע) דבור שפי שילך לרפתה לשד לבידון ויבד שם שהה זימן שם לשה שלמה לבלכלו, וחין פירושו שלוה הסם יתברך לאשה האלמנה שתבלכל לת שליהו, וגם לא היה לה ממה יבלכלהו, כי הוא בשם כל הקמח והפת הזמן בלבל לותה ולת בנה, שבל עבירו שהקדוש ברוך הוא זמן שמה לאשה שלא יהיה לה בעל ולא שפול לאחר כי לם ילד לאחר, והיה תמתיהה בביתה ועל ידה תהיה מזונו ובלבלתו וכן היה כמו שבוב'. וחכמינו זכרונם לברלה לחרו פ' ר' אליעזר שהאלמנה הזאת היתה לחות של יונה, והאלקים שלח לליה הדבר הזה, לפי שמגלגלין זכות על ידי זבאי, וכדי שתהיה הטובה הזאת בשה להגלת האשה ובשה מזלעפות הרעב ותקיית בשה מהמות: (יאי יב)

וזכר הכתוב שזאל שליהו ממנה לאם, ושהיה השיבתו די הסם כי אלקיך אם יש לי מעוג, וברלה כמה שלמרה לקיך, שהכירתו כי היה מלקים הוא, ומעוג הוא בל דבר עוגה קטנה לו גדולה, כי לו היה דעתה לגוש מעט הקמח לשר היה לה בשד ומעט הזמן שהיה בנפשת לאכלו עם בנה ולחרי כן בהכרח ימותו ברעב, כי לא היה לה עוד דבר. והשיבה שליהו אל (יג) תראי בוא עשי כדברך וגו', והיתה כוונתו להשיב על מה שלמרה בחרובה ובבלכוהו ומתו, בל אל תראי שלחרי בבילת הקמח לשר לתך עתה תמו', כי לא יהיה כן, ולוה בוא עשי כדברך לגוש הקמח ולעשותו עוגות. ולוה לותה שתעשה לו בראשונה עוגה קטנה מפני היותו רעב ולמא מן הדרך, וגם לפי שמפני בלבלתו יביא הסם יתברך הברבה בקמח ובשמן ההוא, וגם תעשה לה ולבנה ברחשונה יבלה הקמח והשמן ולא יעלה דבר תחול עליו עם הברבה המלקית: ולחרי בן בהבדק ימותו ברעב, כי לא היה לה עוד דבר. והשיבה שליהו אל (יד) תראי בוא עשי כדברך וגו', והיתה כוונתו להשיב על מה שלמרה בחרובה ובבלכוהו ומתו, בל אל תראי שלחרי בבילת הקמח לשר לתך עתה תמו', כי לא יהיה בן, ולוה בוא עשי כדברך לגוש הקמח ולעשותו עוגות. ולוה לותה שתעשה לו בראשונה עוגה קטנה מפני היותו רעב ולמא מן הדרך, וגם לפי שמפני בלבלתו יביא הסם יתברך הברבה בקמח ובשמן ההוא, וגם תעשה לה ולבנה ברחשונה יבלה הקמח והשמן ולא יעלה דבר תחול עליו עם הברבה המלקית: ולחרי בן בהבדק ימותו ברעב, כי לא היה לה עוד דבר. והשיבה שליהו אל (טו) תראי בוא עשי כדברך וגו', והיתה כוונתו להשיב על מה שלמרה בחרובה ובבלכוהו ומתו, בל אל תראי שלחרי בבילת הקמח לשר לתך עתה תמו', כי לא יהיה בן, ולוה בוא עשי כדברך לגוש הקמח ולעשותו עוגות. ולוה לותה שתעשה לו בראשונה עוגה קטנה מפני היותו רעב ולמא מן הדרך, וגם לפי שמפני בלבלתו יביא הסם יתברך הברבה בקמח ובשמן ההוא, וגם תעשה לה ולבנה ברחשונה יבלה הקמח והשמן ולא יעלה דבר תחול עליו עם הברבה המלקית: ולחרי בן בהבדק ימותו ברעב, כי לא היה לה עוד דבר. והשיבה שליהו אל (טז) תראי בוא עשי כדברך וגו', והיתה כוונתו להשיב על מה שלמרה בחרובה ובבלכוהו ומתו, בל אל תראי שלחרי בבילת הקמח לשר לתך עתה תמו', כי לא יהיה בן, ולוה בוא עשי כדברך לגוש הקמח ולעשותו עוגות. ולוה לותה שתעשה לו בראשונה עוגה קטנה מפני היותו רעב ולמא מן הדרך, וגם לפי שמפני בלבלתו יביא הסם יתברך הברבה בקמח ובשמן ההוא, וגם תעשה לה ולבנה ברחשונה יבלה הקמח והשמן ולא יעלה דבר תחול עליו עם הברבה המלקית: ולחרי בן בהבדק ימותו ברעב, כי לא היה לה עוד דבר. והשיבה שליהו אל (יז) תראי בוא עשי כדברך וגו', והיתה כוונתו להשיב על מה שלמרה בחרובה ובבלכוהו ומתו, בל אל תראי שלחרי בבילת הקמח לשר לתך עתה תמו', כי לא יהיה בן, ולוה בוא עשי כדברך לגוש הקמח ולעשותו עוגות. ולוה לותה שתעשה לו בראשונה עוגה קטנה מפני היותו רעב ולמא מן הדרך, וגם לפי שמפני בלבלתו יביא הסם יתברך הברבה בקמח ובשמן ההוא, וגם תעשה לה ולבנה ברחשונה יבלה הקמח והשמן ולא יעלה דבר תחול עליו עם הברבה המלקית: ולחרי בן בהבדק ימותו ברעב, כי לא היה לה עוד דבר. והשיבה שליהו אל (יח) תראי בוא עשי כדברך וגו', והיתה כוונתו להשיב על מה שלמרה בחרובה ובבלכוהו ומתו, בל אל תראי שלחרי בבילת הקמח לשר לתך עתה תמו', כי לא יהיה בן, ולוה בוא עשי כדברך לגוש הקמח ולעשותו עוגות. ולוה לותה שתעשה לו בראשונה עוגה קטנה מפני היותו רעב ולמא מן הדרך, וגם לפי שמפני בלבלתו יביא הסם יתברך הברבה בקמח ובשמן ההוא, וגם תעשה לה ולבנה ברחשונה יבלה הקמח והשמן ולא יעלה דבר תחול עליו עם הברבה המלקית: ולחרי בן בהבדק ימותו ברעב, כי לא היה לה עוד דבר. והשיבה שליהו אל (יט) תראי בוא עשי כדברך וגו', והיתה כוונתו להשיב על מה שלמרה בחרובה ובבלכוהו ומתו, בל אל תראי שלחרי בבילת הקמח לשר לתך עתה תמו', כי לא יהיה בן, ולוה בוא עשי כדברך לגוש הקמח ולעשותו עוגות. ולוה לותה שתעשה לו בראשונה עוגה קטנה מפני היותו רעב ולמא מן הדרך, וגם לפי שמפני בלבלתו יביא הסם יתברך הברבה בקמח ובשמן ההוא, וגם תעשה לה ולבנה ברחשונה יבלה הקמח והשמן ולא יעלה דבר תחול עליו עם הברבה המלקית: ולחרי בן בהבדק ימותו ברעב, כי לא היה לה עוד דבר. והשיבה שליהו אל (כ) תראי בוא עשי כדברך וגו', והיתה כוונתו להשיב על מה שלמרה בחרובה ובבלכוהו ומתו, בל אל תראי שלחרי בבילת הקמח לשר לתך עתה תמו', כי לא יהיה בן, ולוה בוא עשי כדברך לגוש הקמח ולעשותו עוגות. ולוה לותה שתעשה לו בראשונה עוגה קטנה מפני היותו רעב ולמא מן הדרך, וגם לפי שמפני בלבלתו יביא הסם יתברך הברבה בקמח ובשמן ההוא, וגם תעשה לה ולבנה ברחשונה יבלה הקמח והשמן ולא יעלה דבר תחול עליו עם הברבה המלקית: ולחרי בן בהבדק ימותו ברעב, כי לא היה לה עוד דבר. והשיבה שליהו אל (כא) תראי בוא עשי כדברך וגו', והיתה כוונתו להשיב על מה שלמרה בחרובה ובבלכוהו ומתו, בל אל תראי שלחרי בבילת הקמח לשר לתך עתה תמו', כי לא יהיה בן, ולוה בוא עשי כדברך לגוש הקמח ולעשותו עוגות. ולוה לותה שתעשה לו בראשונה עוגה קטנה מפני היותו רעב ולמא מן הדרך, וגם לפי שמפני בלבלתו יביא הסם יתברך הברבה בקמח ובשמן ההוא, וגם תעשה לה ולבנה ברחשונה יבלה הקמח והשמן ולא יעלה דבר תחול עליו עם הברבה המלקית: ולחרי בן בהבדק ימותו ברעב, כי לא היה לה עוד דבר. והשיבה שליהו אל (כב) תראי בוא עשי כדברך וגו', והיתה כוונתו להשיב על מה שלמרה בחרובה ובבלכוהו ומתו, בל אל תראי שלחרי בבילת הקמח לשר לתך עתה תמו', כי לא יהיה בן, ולוה בוא עשי כדברך לגוש הקמח ולעשותו עוגות. ולוה לותה שתעשה לו בראשונה עוגה קטנה מפני היותו רעב ולמא מן הדרך, וגם לפי שמפני בלבלתו יביא הסם יתברך הברבה בקמח ובשמן ההוא, וגם תעשה לה ולבנה ברחשונה יבלה הקמח והשמן ולא יעלה דבר תחול עליו עם הברבה המלקית: ולחרי בן בהבדק ימותו ברעב, כי לא היה לה עוד דבר. והשיבה שליהו אל (כג) תראי בוא עשי כדברך וגו', והיתה כוונתו להשיב על מה שלמרה בחרובה ובבלכוהו ומתו, בל אל תראי שלחרי בבילת הקמח לשר לתך עתה תמו', כי לא יהיה בן, ולוה בוא עשי כדברך לגוש הקמח ולעשותו עוגות. ולוה לותה שתעשה לו בראשונה עוגה קטנה מפני היותו רעב ולמא מן הדרך, וגם לפי שמפני בלבלתו יביא הסם יתברך הברבה בקמח ובשמן ההוא, וגם תעשה לה ולבנה ברחשונה יבלה הקמח והשמן ולא יעלה דבר תחול עליו עם הברבה המלקית: ולחרי בן בהבדק ימותו ברעב, כי לא היה לה עוד דבר. והשיבה שליהו אל (כד) תראי בוא עשי כדברך וגו', והיתה כוונתו להשיב על מה שלמרה בחרובה ובבלכוהו ומתו, בל אל תראי שלחרי בבילת הקמח לשר לתך עתה תמו', כי לא יהיה בן, ולוה בוא עשי כדברך לגוש הקמח ולעשותו עוגות. ולוה לותה שתעשה לו בראשונה עוגה קטנה מפני היותו רעב ולמא מן הדרך, וגם לפי שמפני בלבלתו יביא הסם יתברך הברבה בקמח ובשמן ההוא, וגם תעשה לה ולבנה ברחשונה יבלה הקמח והשמן ולא יעלה דבר תחול עליו עם הברבה המלקית: ולחרי בן בהבדק ימותו ברעב, כי לא היה לה עוד דבר. והשיבה שליהו אל (כה) תראי בוא עשי כדברך וגו', והיתה כוונתו להשיב על מה שלמרה בחרובה ובבלכוהו ומתו, בל אל תראי שלחרי בבילת הקמח לשר לתך עתה תמו', כי לא יהיה בן, ולוה בוא עשי כדברך לגוש הקמח ולעשותו עוגות. ולוה לותה שתעשה לו בראשונה עוגה קטנה מפני היותו רעב ולמא מן הדרך, וגם לפי שמפני בלבלתו יביא הסם יתברך הברבה בקמח ובשמן ההוא, וגם תעשה לה ולבנה ברחשונה יבלה הקמח והשמן ולא יעלה דבר תחול עליו עם הברבה המלקית: ולחרי בן בהבדק ימותו ברעב, כי לא היה לה עוד דבר. והשיבה שליהו אל (כו) תראי בוא עשי כדברך וגו', והיתה כוונתו להשיב על מה שלמרה בחרובה ובבלכוהו ומתו, בל אל תראי שלחרי בבילת הקמח לשר לתך עתה תמו', כי לא יהיה בן, ולוה בוא עשי כדברך לגוש הקמח ולעשותו עוגות. ולוה לותה שתעשה לו בראשונה עוגה קטנה מפני היותו רעב ולמא מן הדרך, וגם לפי שמפני בלבלתו יביא הסם יתברך הברבה בקמח ובשמן ההוא, וגם תעשה לה ולבנה ברחשונה יבלה הקמח והשמן ולא יעלה דבר תחול עליו עם הברבה המלקית: ולחרי בן בהבדק ימותו ברעב, כי לא היה לה עוד דבר. והשיבה שליהו אל (כז) תראי בוא עשי כדברך וגו', והיתה כוונתו להשיב על מה שלמרה בחרובה ובבלכוהו ומתו, בל אל תראי שלחרי בבילת הקמח לשר לתך עתה תמו', כי לא יהיה בן, ולוה בוא עשי כדברך לגוש הקמח ולעשותו עוגות. ולוה לותה שתעשה לו בראשונה עוגה קטנה מפני היותו רעב ולמא מן הדרך, וגם לפי שמפני בלבלתו יביא הסם יתברך הברבה בקמח ובשמן ההוא, וגם תעשה לה ולבנה ברחשונה יבלה הקמח והשמן ולא יעלה דבר תחול עליו עם הברבה המלקית: ולחרי בן בהבדק ימותו ברעב, כי לא היה לה עוד דבר. והשיבה שליהו אל (כח) תראי בוא עשי כדברך וגו', והיתה כוונתו להשיב על מה שלמרה בחרובה ובבלכוהו ומתו, בל אל תראי שלחרי בבילת הקמח לשר לתך עתה תמו', כי לא יהיה בן, ולוה בוא עשי כדברך לגוש הקמח ולעשותו עוגות. ולוה לותה שתעשה לו בראשונה עוגה קטנה מפני היותו רעב ולמא מן הדרך, וגם לפי שמפני בלבלתו יביא הסם יתברך הברבה בקמח ובשמן ההוא, וגם תעשה לה ולבנה ברחשונה יבלה הקמח והשמן ולא יעלה דבר תחול עליו עם הברבה המלקית: ולחרי בן בהבדק ימותו ברעב, כי לא היה לה עוד דבר. והשיבה שליהו אל (כט) תראי בוא עשי כדברך וגו', והיתה כוונתו להשיב על מה שלמרה בחרובה ובבלכוהו ומתו, בל אל תראי שלחרי בבילת הקמח לשר לתך עתה תמו', כי לא יהיה בן, ולוה בוא עשי כדברך לגוש הקמח ולעשותו עוגות. ולוה לותה שתעשה לו בראשונה עוגה קטנה מפני היותו רעב ולמא מן הדרך, וגם לפי שמפני בלבלתו יביא הסם יתברך הברבה בקמח ובשמן ההוא, וגם תעשה לה ולבנה ברחשונה יבלה הקמח והשמן ולא יעלה דבר תחול עליו עם הברבה המלקית: ולחרי בן בהבדק ימותו ברעב, כי לא היה לה עוד דבר. והשיבה שליהו אל (ל) תראי בוא עשי כדברך וגו', והיתה כוונתו להשיב על מה שלמרה בחרובה ובבלכוהו ומתו, בל אל תראי שלחרי בבילת הקמח לשר לתך עתה תמו', כי לא יהיה בן, ולוה בוא עשי כדברך לגוש הקמח ולעשותו עוגות. ולוה לותה שתעשה לו בראשונה עוגה קטנה מפני היותו רעב ולמא מן הדרך, וגם לפי שמפני בלבלתו יביא הסם יתברך הברבה בקמח ובשמן ההוא, וגם תעשה לה ולבנה ברחשונה יבלה הקמח והשמן ולא יעלה דבר תחול עליו עם הברבה המלקית: ולחרי בן בהבדק ימותו ברעב, כי לא היה לה עוד דבר. והשיבה שליהו אל (לא) תראי בוא עשי כדברך וגו', והיתה כוונתו להשיב על מה שלמרה בחרובה ובבלכוהו ומתו, בל אל תראי שלחרי בבילת הקמח לשר לתך עתה תמו', כי לא יהיה בן, ולוה בוא עשי כדברך לגוש הקמח ולעשותו עוגות. ולוה לותה שתעשה לו בראשונה עוגה קטנה מפני היותו רעב ולמא מן הדרך, וגם לפי שמפני בלבלתו יביא הסם יתברך הברבה בקמח ובשמן ההוא, וגם תעשה לה ולבנה ברחשונה יבלה הקמח והשמן ולא יעלה דבר תחול עליו עם הברבה המלקית: ולחרי בן בהבדק ימותו ברעב, כי לא היה לה עוד דבר. והשיבה שליהו אל (לב) תראי בוא עשי כדברך וגו', והיתה כוונתו להשיב על מה שלמרה בחרובה ובבלכוהו ומתו, בל אל תראי שלחרי בבילת הקמח לשר לתך עתה תמו', כי לא יהיה בן, ולוה בוא עשי כדברך לגוש הקמח ולעשותו עוגות. ולוה לותה שתעשה לו בראשונה עוגה קטנה מפני היותו רעב ולמא מן הדרך, וגם לפי שמפני בלבלתו יביא הסם יתברך הברבה בקמח ובשמן ההוא, וגם תעשה לה ולבנה ברחשונה יבלה הקמח והשמן ולא יעלה דבר תחול עליו עם הברבה המלקית: ולחרי בן בהבדק ימותו ברעב, כי לא היה לה עוד דבר. והשיבה שליהו אל (לג) תראי בוא עשי כדברך וגו', והיתה כוונתו להשיב על מה שלמרה בחרובה ובבלכוהו ומתו, בל אל תראי שלחרי בבילת הקמח לשר לתך עתה תמו', כי לא יהיה בן, ולוה בוא עשי כדברך לגוש הקמח ולעשותו עוגות. ולוה לותה שתעשה לו בראשונה עוגה קטנה מפני היותו רעב ולמא מן הדרך, וגם לפי שמפני בלבלתו יביא הסם יתברך הברבה בקמח ובשמן ההוא, וגם תעשה לה ולבנה ברחשונה יבלה הקמח והשמן ולא יעלה דבר תחול עליו עם הברבה המלקית: ולחרי בן בהבדק ימותו ברעב, כי לא היה לה עוד דבר. והשיבה שליהו אל (לד) תראי בוא עשי כדברך וגו', והיתה כוונתו להשיב על מה שלמרה בחרובה ובבלכוהו ומתו, בל אל תראי שלחרי בבילת הקמח לשר לתך עתה תמו', כי לא יהיה בן, ולוה בוא עשי כדברך לגוש הקמח ולעשותו עוגות. ולוה לותה שתעשה לו בראשונה עוגה קטנה מפני היותו רעב ולמא מן הדרך, וגם לפי שמפני בלבלתו יביא הסם יתברך הברבה בקמח ובשמן ההוא, וגם תעשה לה ולבנה ברחשונה יבלה הקמח והשמן ולא יעלה דבר תחול עליו עם הברבה המלקית: ולחרי בן בהבדק ימותו ברעב, כי לא היה לה עוד דבר. והשיבה שליהו אל (לה) תראי בוא עשי כדברך וגו', והיתה כוונתו להשיב על מה שלמרה בחרובה ובבלכוהו ומתו, בל אל תראי שלחרי בבילת הקמח לשר לתך עתה תמו', כי לא יהיה בן, ולוה בוא עשי כדברך לגוש הקמח ולעשותו עוגות. ולוה לותה שתעשה לו בראשונה עוגה קטנה מפני היותו רעב ולמא מן הדרך, וגם לפי שמפני בלבלתו יביא הסם יתברך הברבה בקמח ובשמן ההוא, וגם תעשה לה ולבנה ברחשונה יבלה הקמח והשמן ולא יעלה דבר תחול עליו עם הברבה המלקית: ולחרי בן בהבדק ימותו ברעב, כי לא היה לה עוד דבר. והשיבה שליהו אל (לו) תראי בוא עשי כדברך וגו', והיתה כוונתו להשיב על מה שלמרה בחרובה ובבלכוהו ומתו, בל אל תראי שלחרי בבילת הקמח לשר לתך עתה תמו', כי לא יהיה בן, ולוה בוא עשי כדברך לגוש הקמח ולעשותו עוגות. ולוה לותה שתעשה לו בראשונה עוגה קטנה מפני היותו רעב ולמא מן הדרך, וגם לפי שמפני בלבלתו יביא הסם יתברך הברבה בקמח ובשמן ההוא, וגם תעשה לה ולבנה ברחשונה יבלה הקמח והשמן ולא יעלה דבר תחול עליו עם הברבה המלקית: ולחרי בן בהבדק ימותו ברעב, כי לא היה לה עוד דבר. והשיבה שליהו אל (לז) תראי בוא עשי כדברך וגו', והיתה כוונתו להשיב על מה שלמרה בחרובה ובבלכוהו ומתו, בל אל תראי שלחרי בבילת הקמח לשר לתך עתה תמו', כי לא יהיה בן, ולוה בוא עשי כדברך לגוש הקמח ולעשותו עוגות. ולוה לותה שתעשה לו בראשונה עוגה קטנה מפני היותו רעב ולמא מן הדרך, וגם לפי שמפני בלבלתו יביא הסם יתברך הברבה בקמח ובשמן ההוא, וגם תעשה לה ולבנה ברחשונה יבלה הקמח והשמן ולא יעלה דבר תחול עליו עם הברבה המלקית: ולחרי בן בהבדק ימותו ברעב, כי לא היה לה עוד דבר. והשיבה שליהו אל (לח) תראי בוא עשי כדברך וגו', והיתה כוונתו להשיב על מה שלמרה בחרובה ובבלכוהו ומתו, בל אל תראי שלחרי בבילת הקמח לשר לתך עתה תמו', כי לא יהיה בן, ולוה בוא עשי כדברך לגוש הקמח ולעשותו עוגות. ולוה לותה שתעשה לו בראשונה עוגה קטנה מפני היותו רעב ולמא מן הדרך, וגם לפי שמפני בלבלתו יביא הסם יתברך הברבה בקמח ובשמן ההוא, וגם תעשה לה ולבנה ברחשונה יבלה הקמח והשמן ולא יעלה דבר תחול עליו עם הברבה המלקית: ולחרי בן בהבדק ימותו ברעב, כי לא היה לה עוד דבר. והשיבה שליהו אל (לט) תראי בוא עשי כדברך וגו', והיתה כוונתו להשיב על מה שלמרה בחרובה ובבלכוהו ומתו, בל אל תראי שלחרי בבילת הקמח לשר לתך עתה תמו', כי לא יהיה בן, ולוה בוא עשי כדברך לגוש הקמח ולעשותו עוגות. ולוה לותה שתעשה לו בראשונה עוגה קטנה מפני היותו רעב ולמא מן הדרך, וגם לפי שמפני בלבלתו יביא הסם יתברך הברבה בקמח ובשמן ההוא, וגם תעשה לה ולבנה ברחשונה יבלה הקמח והשמן ולא יעלה דבר תחול עליו עם הברבה המלקית: ולחרי בן בהבדק ימותו ברעב, כי לא היה לה עוד דבר. והשיבה שליהו אל (מ) תראי בוא עשי כדברך וגו', והיתה כוונתו להשיב על מה שלמרה בחרובה ובבלכוהו ומתו, בל אל תראי שלחרי בבילת הקמח לשר לתך עתה תמו', כי לא יהיה בן, ולוה בוא עשי כדברך לגוש הקמח ולעשותו עוגות. ולוה לותה שתעשה לו בראשונה עוגה קטנה מפני היותו רעב ולמא מן הדרך, וגם לפי שמפני בלבלתו יביא הסם יתברך הברבה בקמח ובשמן ההוא, וגם תעשה לה ולבנה ברחשונה יבלה הקמח והשמן ולא יעלה דבר תחול עליו עם הברבה המלקית: ולחרי בן בהבדק ימותו ברעב, כי לא היה לה עוד דבר. והשיבה שליהו אל (מא) תראי בוא עשי כדברך וגו', והיתה כוונתו להשיב על מה שלמרה בחרובה ובבלכוהו ומתו, בל אל תראי שלחרי בבילת הקמח לשר לתך עתה תמו', כי לא יהיה בן, ולוה בוא עשי כדברך לגוש הקמח ולעשותו עוגות. ולוה לותה שתעשה לו בראשונה עוגה קטנה מפני היותו רעב ולמא מן הדרך, וגם לפי שמפני בלבלתו יביא הסם יתברך הברבה בקמח ובשמן ההוא, וגם תעשה לה ולבנה ברחשונה יבלה הקמח והשמן ולא יעלה דבר תחול עליו עם הברבה המלקית: ולחרי בן בהבדק ימותו ברעב, כי לא היה לה עוד דבר. והשיבה שליהו אל (מב) תראי בוא עשי כדברך וגו', והיתה כוונתו להשיב על מה שלמרה בחרובה ובבלכוהו ומתו, בל אל תראי שלחרי בבילת הקמח לשר לתך עתה תמו', כי לא יהיה בן, ולוה בוא עשי כדברך לגוש הקמח ולעשותו עוגות. ולוה לותה שתעשה לו בראשונה עוגה קטנה מפני היותו רעב ולמא מן הדרך, וגם לפי שמפני בלבלתו יביא הסם יתברך הברבה בקמח ובשמן ההוא, וגם תעשה לה ולבנה ברחשונה יבלה הקמח והשמן ולא יעלה דבר תחול עליו עם הברבה המלקית: ולחרי בן בהבדק ימותו ברעב, כי לא היה לה עוד דבר. והשיבה שליהו אל (מג) תראי בוא עשי כדברך וגו', והיתה כוונתו להשיב על מה שלמרה בחרובה ובבלכוהו ומתו, בל אל תראי שלחרי בבילת הקמח לשר לתך עתה תמו', כי לא יהיה בן, ולוה בוא עשי כדברך לגוש הקמח ולעשותו עוגות. ולוה לותה שתעשה לו בראשונה עוגה קטנה מפני היותו רעב ולמא מן הדרך, וגם לפי שמפני בלבלתו יביא הסם יתברך הברבה בקמח ובשמן ההוא, וגם תעשה לה ולבנה ברחשונה יבלה הקמח והשמן ולא יעלה דבר תחול עליו עם הברבה המלקית: ולחרי בן בהבדק ימותו ברעב, כי לא היה לה עוד דבר. והשיבה שליהו אל (מד) תראי בוא עשי כדברך וגו', והיתה כוונתו להשיב על מה שלמרה בחרובה ובבלכוהו ומתו, בל אל תראי שלחרי בבילת הקמח לשר לתך עתה תמו', כי לא יהיה בן, ולוה בוא עשי כדברך לגוש הקמח ולעשותו עוגות. ולוה לותה שתעשה לו בראשונה עוגה קטנה מפני היותו רעב ולמא מן הדרך, וגם לפי שמפני בלבלתו יביא הסם יתברך הברבה בקמח ובשמן ההוא, וגם תעשה לה ולבנה ברחשונה יבלה הקמח והשמן ולא יעלה דבר תחול עליו עם הברבה המלקית: ולחרי בן בהבדק ימותו ברעב, כי לא היה לה עוד דבר. והשיבה שליהו אל (מה) תראי בוא עשי כדברך וגו', והיתה כוונתו להשיב על מה שלמרה בחרובה ובבלכוהו ומתו, בל אל תראי שלחרי בבילת הקמח לשר לתך עתה תמו', כי לא יהיה בן, ולוה בוא עשי כדברך לגוש הקמח ולעשותו עוגות. ולוה לותה שתעשה לו בראשונה עוגה קטנה מפני היותו רעב ולמא מן הדרך, וגם לפי שמפני בלבלתו יביא הסם יתברך הברבה בקמח ובשמן ההוא, וגם תעשה לה ולבנה ברחשונה יבלה הקמח והשמן ולא יעלה דבר תחול עליו עם הברבה המלקית: ולחרי בן בהבדק ימותו ברעב, כי לא היה לה עוד דבר. והשיבה שליהו אל (מו) תראי בוא עשי כדברך וגו', והיתה כוונתו להשיב על מה שלמרה בחרובה ובבלכוהו ומתו, בל אל תראי שלחרי בבילת הקמח לשר לתך עתה תמו', כי לא יהיה בן, ולוה בוא עשי כדברך לגוש הקמח ולעשותו עוגות. ולוה לותה שתעשה לו בראשונה עוגה קטנה מפני היותו רעב ולמא מן הדרך, וגם לפי שמפני בלבלתו יביא הסם יתברך הברבה בקמח ובשמן ההוא, וגם תעשה לה ולבנה ברחשונה יבלה הקמח והשמן ולא יעלה דבר תחול עליו עם הברבה המלקית: ולחרי בן בהבדק ימותו ברעב, כי לא היה לה עוד דבר. והשיבה שליהו אל (מז) תראי בוא עשי כדברך וגו', והיתה כוונתו להשיב על מה שלמרה בחרובה ובבלכוהו ומתו, בל אל תראי שלחרי בבילת הקמח לשר לתך עתה תמו', כי לא יהיה בן, ולוה בוא עשי כדברך לגוש הקמח ולעשותו עוגות. ולוה לותה שתעשה לו בראשונה עוגה קטנה מפני היותו רעב ולמא מן הדרך, וגם לפי שמפני בלבלתו יביא הסם יתברך הברבה בקמח ובשמן ההוא, וגם תעשה לה ולבנה ברחשונה יבלה הקמח והשמן ולא יעלה דבר תחול עליו עם הברבה המלקית: ולחרי בן בהבדק ימותו ברעב, כי לא היה לה עוד דבר. והשיבה שליהו אל (מח) תראי בוא עשי כדברך וגו', והיתה כוונתו להשיב על מה שלמרה בחרובה ובבלכוהו ומתו, בל אל תראי שלחרי בבילת הקמח לשר לתך עתה תמו', כי לא יהיה בן, ולוה בוא עשי כדברך לגוש הקמח ולעשותו עוגות. ולוה לותה שתעשה לו בראשונה עוגה קטנה מפני היותו רעב ולמא מן הדרך, וגם לפי שמפני בלבלתו יביא הסם יתברך הברבה בקמח ובשמן ההוא, וגם תעשה לה ולבנה ברחשונה יבלה הקמח והשמן ולא יעלה דבר תחול עליו עם הברבה המלקית: ולחרי בן בהבדק ימותו ברעב, כי לא היה לה

עֲשֵׂה כִדְבָרֶךָ אַךְ עֲשֵׂה־לִי מִשָּׁם עֻגָה קְטַנָּה
בָּרִאשֹׁנָה וְהוֹצִאת לִי וְלָךְ וְלִבְנֶךָ תַּעֲשֶׂה
בָּאַחֲרֹנָה׃ [יד] כִּי כֹה אָמַר יְהוָה אֱלֹהֵי
יִשְׂרָאֵל כַּד הַקֶּמַח לֹא תִכְלֶה וְצַפַּחַת
הַשֶּׁמֶן לֹא תֶחְסָר עַד יוֹם תֵּת־יְהוָה
גֶּשֶׁם עַל־פְּנֵי הָאֲדָמָה׃
[טו] וַתֵּלֶךְ וַתַּעַשׂ כִּדְבַר אֵלִיָּהוּ וַתֹּאכַל הִוא־
וְהוּא וּבֵיתָהּ יָמִים׃
[טז] כַּד הַקֶּמַח לֹא כָלָתָה וְצַפַּחַת הַשֶּׁמֶן לֹא
חָסֵר כִּדְבַר יְהוָה אֲשֶׁר דִּבֶּר בְּיַד
אֵלִיָּהוּ׃ [יז] וַיְהִי אַחַר הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה
חָלָה בֶּן־הָאִשָּׁה בַּעֲלַת הַבַּיִת וַיְהִי חָלְיוֹ
חָזָק מְאֹד עַד אֲשֶׁר לֹא־נוֹתְרָה־בּוֹ
נְשָׁמָה׃ [יח] וַתֹּאמֶר אֶל־אֵלִיָּהוּ מַה־לִּי
וְלָךְ אִישׁ הָאֱלֹהִים בָּאתָ אֵלַי לְהַזְכִּיר
אֶת־עֲוֹנִי וְלַהֲמִית אֶת־בְּנִי׃
[יט] וַיֹּאמֶר אֵלִיָּהוּ תְּנִי־לִי אֶת־בִּנֵךְ וַיִּקָּחֵהוּ
מֵחֵיקָהּ וַיַּעֲלֵהוּ אֶל־הָעֲלִיָּה אֲשֶׁר־הוּא
יֹשֵׁב שָׁם וַיַּשְׁכִּבֵהוּ עַל־מִטָּתוֹ׃
[כ] וַיִּקְרָא אֶל־יְהוָה וַיֹּאמַר יְהוָה אֱלֹהַי
הֲגַם עַל־הָאַלְמָנָה אֲשֶׁר־אֲנִי מִתְגּוֹרֵר
עִמָּהּ הֲרֵעוֹתָ לְהָמִית אֶת־בְּנָהּ׃
[כא] וַיִּתְמַדַּד עַל־הַיֶּלֶד שָׁלֹשׁ פְּעָמִים וַיִּקְרָא
אֶל־יְהוָה וַיֹּאמַר יְהוָה אֱלֹהַי תָּשָׁב־נָא
נֶפֶשׁ הַיֶּלֶד הַזֶּה עַל־קִרְבּוֹ׃
[כב] וַיִּשְׁמַע יְהוָה בְּקוֹל אֵלִיָּהוּ וַתָּשָׁב נֶפֶשׁ־
הַיֶּלֶד עַל־קִרְבּוֹ וַיִּחִי׃
[כג] וַיִּקַּח אֵלִיָּהוּ אֶת־הַיֶּלֶד וַיֹּרֶד מִן־
הָעֲלִיָּה הַבַּיְתָה וַיִּתְּנֵהוּ לְאִמּוֹ וַיֹּאמֶר
אֵלִיָּהוּ רְאִי חַי בְּנֵךְ׃
[כד] וַתֹּאמֶר הָאִשָּׁה אֶל־אֵלִיָּהוּ עַתָּה זֶה
יָדַעְתִּי כִּי אִישׁ אֱלֹהִים אַתָּה וּדְבַר־
יְהוָה בְּפִיךָ אֱמֶת׃

ילקו' נשם וכרוכס לברכה לאחרו שהיה קליהו פנחס , ולהיותו כהן גוה תכת דכי קליהו שתוכיח לו התלה ברחמוה מן העיסה : ויעדה הכניה שכל הקמח לא תכלה , והיה רקוי שיאמר קמח הכד לא תכלה , אבל לפי (יד) כי הקמח הייכו לריכים שלא שהכעדר הקמח תמצע הכד מהיות כל הקמח אמר כל הקמח לא תכלה , כי תמיד יהיה כל הקמח לפי שתאכלו עם קמח , וכן בפחת השמן , עד שיתן השם מטר בארץ ולא יכטרכו עוד לאותו כם . והכה אמר כי כה אמר השם אלקי ישראל , שהיות שלא תאכלו דבור שיבא קליו על זה , לפי שבאמר אמר לו יתברך הכה לויתי עם לאשה אלמנה לכלכלך הוליעו לפון הכלכלה והכם שיעשה בזה , עם היותה עניה פוערה ובניתה אין לאם ואין אמלה . והכה בעשה הכם הזה בזאתה תמיד הלויר לאשר בכד ובלפחת אל קמץ ושמן כהפך המעה לבאם , ובאדר עולם כתוב שהתמיד הכם הזה שבה תמיהה . ואמר לא אסר בלשון וכר שבב אל השמן , ולמעלה אמר לא תאסר , תאסר שבב אל הלפחת , והעניו לאד : ובאר הכתוב (טו) שאלקי זה אלה בן האשה ושהיה קליו כל כך חזק שמת , וזהו אמרו עד אשר לא כותרה בו נשמה . והכה הרב המורה בניח הפסוק הזה בחלק הראשון מפרק אל מאפרו , וחשבו רבים מהמעייניס שיכאור הרב שקרה לנער חולי העלוף ולא כרגשה בזיאתו וחלק את נהאלט , וזהוש כמו מה שאמר בדניאל דביקל ' י ' * וגשאה לא כשארה בי , אבל זה הוא שבוש מבואר בהבנת דברי הרב , כי לעתו הוא שאלקי שהכתוב הקדיש לאמר ויהי קליו חזק מאד עד אשר ונוע , מורה שאת בהאלט וחשאה קליו המיתה לאלקי כבדות החולי וקשיו , ואין כן מה שאמר בדניאל , כי לא אשר הכתוב בו חולי אבל שכר עכין המרלה שרלה , ואין זה מאה שיביא המות עם היות שיביא העלוף , אאכס כן הלרפית מאשר קדם בו וכרון (יח) בחולי , ידענו שהמיתה הנוכרת לאחריו היא מוחלטת : ואאכס למה כתרעמה הלרפית על קליהו באמרה מה לי ולך איש האלקים כי באת אלי וגו' , הוא לפי שחשבה שבהתלוננה כנדו יעתר אל קלוה וירלאו , ובאלו אמרה לו באת אלי להזכיר את עוני , לא כי לפי שלא ענדתיך כראוי פחשב לי לעון , וזה היה בשת מיתת הילד . וים מפרשים כי להיות

קליהו עמה בבית חשבה שבוכר עונה , לפי שלא היתה לדקת כמוהו : וספר הכתוב שהתרעם עליהו לפניו ית' על זה , באמרו (כ) הגם על האלמנה אשר אני מתגורר וגו' , ופירשו המפרשים שירבה מלת וגם על עלירת הגזמי' , לא כמו שפקדת על ישראל עונם פקל' גם כן על האלמנ' הוקת עונה להמית את בנה , בהיותי מתגורר (שהוא מגזרת גר) ומתלונן בבית' כגר בארץ בעה לנון . ולי נראה שאמר הגם על האלמנ' , לרבות בני חיקל בית האלי שמתו בעון אביהם כמו שבוכר למעלה , ועליו אמר כמו שעשית לחיקל אשר הרעיב לעשות עשית לאלמנה הזאת שהטיבה לעשות עמי שאלי מתגורר עמה ? והנה אם כן יהיה כלדיק כרשע , וזהו להמית את בנה , שהרבוי ההוא היה במיתת הבניס לא בדבר אחר : ויתמודד על (כא) הילד , לא שבאתעק עליו , כמו שעשה ליעב לבן העוכמי , כאלו ילאה בזה שתבת הרוח מאיברי הבניה ורוחו אל הילד לבייתן לו מחייו , ולבן היתה תפלתו תשב נא נפש הילד הזה על קרבו , כי להיות הלב מקור החייס ושרשם , יתפלל שתשוב שמה הנפש הכוללת הכחות כלס , לפי שמ' תתבשם בכל הגוף . ועל קרבו , הוא כמו על קרבו , וכמוהו * ותתפלל שמו' ק' י' על ה' : והנה הכירה האשה (כד) בגודל הנס ואמרה עתה זה ידעתי כי איש אלקים אתה ודבר ה' בפיך אמת , ופירשו המפרשים שקודם תחיית הילד תשבה האלמנה שהא שאמר אליהו כד הקמח לא תכלה , היה בשמעו מפי נביא אמת , ועתה כשראתה עכין הילד ידעה שהוא עלמו הנביא ואין זה נכון . והנראה אלי בזה שתשבה שהיה נביא לאמת לא תשבה שהי' לו כל כך שפע שיוכל להחיות את המת , ולזה אמר' עתה זה ידעתי כי איש אלקים אתה , לא עתה בעבור זה הילד שהחייית ידעתי כי אתה איש אלקים , כי לא אמרה כי איש האלקים אתה כמו שקראתו למעלה איש האלקים , אבל אמרה כי איש אלקים אתה , לא שהוא איש אלקים קדושים . ואין להפלא משתקראהו אלקים , כי כן אמר דוד * אלי אמרתי אלקים אתה כתס , האאכס קודם לזה הייתי יודע שהוא נביא אמת מאה שעשית בכל הקמח , וזהו ודבר ה' בפיך אמת . הנה אם כן אמרה אעתה הזיגה היותו איש אלקים עם מה שבבר ידעה שדבר האיש אשר בפיהו היה אמת , כי הוא היה נביא נאמן לי' :

ויהי

יח

[ו] וַיְהִי יָמִים רַבִּים וּדְבַר יְהוָה הָיָה
אֶל־אֵלִיָּהוּ בַּשָּׁנָה הַשְּׁלִישִׁית לֵאמֹר לֵךְ
הֵרָאֶה אֶל־אַחְאָב וְאֶתְּנָה מָטָר עַל־פְּנֵי
[ב] הָאֲדָמָה: וַיֵּלֶךְ אֵלִיָּהוּ לְהֵרָאוֹת אֶל־
[ג] אַחְאָב וְהָרָעָב חָזָק בְּשֹׁמְרוֹן: וַיִּקְרָא
אַחְאָב אֶל־עֹבַדְיָהוּ אֲשֶׁר עַל־הַבָּיִת
[ד] וְעֹבַדְיָהוּ הָיָה יָרֵא אֶת־יְהוָה מְאֹד: וַיְהִי
בְּהַכְרִית אִיזֶבֶל אֶת־נְבִיאֵי יְהוָה וַיִּקַּח
עֹבַדְיָהוּ מֵאָה נְבִיאִים וַיַּחְבִּיאֵם חֲמִשִּׁים
אִישׁ בַּמְּעָרָה וְכִלְכְּלָם לֶחֶם וָמָיִם:
[ה] וַיֹּאמֶר אַחְאָב אֶל־עֹבַדְיָהוּ לֵךְ בָּאָרֶץ
אֶל־כָּל־מַעְיְנֵי הַמַּיִם וְאֶל כָּל־הַנְּחָלִים
אוּלַי נִמְצָא חָצִיר וּנְחַיֶּה סוּס וָפָרֶד
[ו] וְלוֹא נַכְרִית מִן־בְּהֵמָה: וַיַּחְלְקוּ לָהֶם
אֶת־הָאָרֶץ לַעֲבֹר־בָּהּ אַחְאָב הָלַךְ בְּדֶרֶךְ
אֶחָד לְבַדּוֹ וְעֹבַדְיָהוּ הָלַךְ בְּדֶרֶךְ־אֶחָר
[ז] לְבַדּוֹ: וַיְהִי עֹבַדְיָהוּ בַּדֶּרֶךְ וְהִנֵּה אֵלִיָּהוּ
לִקְרָאתוֹ וַיַּכִּרֵהוּ וַיִּפֹּל עַל־פָּנָיו וַיֹּאמֶר
[ח] הֲאַתָּה זֶה אֲדֹנִי אֵלִיָּהוּ: וַיֹּאמֶר לוֹ אָנִי
[ט] לֵךְ אֱמֹר לַאדֹנֶיךָ הִנֵּה אֵלִיָּהוּ: וַיֹּאמֶר
מָה חָטָאתִי כִּי־אַתָּה נֹתֵן אֶת־עַבְדְּךָ בְּיַד
[י] אַחְאָב לַהֲמִיתֵנִי: חַי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אִם־
יֶשׁ־גּוֹי וּמַמְלָכָה אֲשֶׁר לֹא־שָׁלַח אֲדֹנִי
שָׁם לְבַקְשֶׁךָ וְאָמְרוּ אַיִן וְהִשְׁבִּיעַ אֶת־
הַמַּמְלָכָה וְאֶת־הַגּוֹי כִּי לֹא יִמְצָאֶכָּה:
[יא] וְעַתָּה אַתָּה אָמַר לֵךְ אֱמֹר לַאדֹנֶיךָ הִנֵּה
[יב] אֵלִיָּהוּ: וְהָיָה אֲנִי אֵלֵךְ מֵאִתָּךְ וְרוּחַ
יְהוָה יִשָּׂאֲךָ עַל־אֲשֶׁר לֹא־אֵדָע וּבָאתִי
לְהַגִּיד לְאַחְאָב וְלֹא יִמְצָאֲךָ וַהֲרָגַנִי
[יג] וְעַבְדְּךָ יָרֵא אֶת־יְהוָה מִנְּעָרָי: הֲלֹא־
הֻגַּד לַאדֹנִי אֵת אֲשֶׁר־עָשִׂיתִי בַּהֲרֹג אִיזֶבֶל
אֵת נְבִיאֵי יְהוָה וָאַחְבֵּא מִנְּבִיאֵי יְהוָה
מֵאָה אִישׁ חֲמִשִּׁים חֲמִשִּׁים אִישׁ בַּמְּעָרָה
[יד] וְאֲכַלְכְּלֵם לֶחֶם וָמָיִם: וְעַתָּה אַתָּה אָמַר
לֵךְ אֱמֹר לַאדֹנֶיךָ הִנֵּה אֵלִיָּהוּ: וַיֹּאמֶר
[טו] מֶה חָטָאתִי כִּי־אַתָּה נֹתֵן אֶת־עַבְדְּךָ בְּיַד
[טז] אַחְאָב לַהֲמִיתֵנִי: חַי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אִם־
יֶשׁ־גּוֹי וּמַמְלָכָה אֲשֶׁר לֹא־שָׁלַח אֲדֹנִי
שָׁם לְבַקְשֶׁךָ וְאָמְרוּ אַיִן וְהִשְׁבִּיעַ אֶת־
הַמַּמְלָכָה וְאֶת־הַגּוֹי כִּי לֹא יִמְצָאֶכָּה:
[יז] וְעַתָּה אַתָּה אָמַר לֵךְ אֱמֹר לַאדֹנֶיךָ הִנֵּה
[יח] אֵלִיָּהוּ: וְהָיָה אֲנִי אֵלֵךְ מֵאִתָּךְ וְרוּחַ
יְהוָה יִשָּׂאֲךָ עַל־אֲשֶׁר לֹא־אֵדָע וּבָאתִי
לְהַגִּיד לְאַחְאָב וְלֹא יִמְצָאֲךָ וַהֲרָגַנִי
[יט] וְעַבְדְּךָ יָרֵא אֶת־יְהוָה מִנְּעֻרָי: הֲלֹא־
הֻגַּד לַאדֹנִי אֵת אֲשֶׁר־עָשִׂיתִי בַּהֲרֹג אִיזֶבֶל
אֵת נְבִיאֵי יְהוָה וָאַחְבֵּא מִנְּבִיאֵי יְהוָה
מֵאָה אִישׁ חֲמִשִּׁים חֲמִשִּׁים אִישׁ בַּמְּעָרָה
[כ] וְאֲכַלְכְּלֵם לֶחֶם וָמָיִם: וְעַתָּה אַתָּה אָמַר
לֵךְ אֱמֹר לַאדֹנֶיךָ הִנֵּה אֵלִיָּהוּ: וַיְהִי
[כא] עֵמַדְתִּי לְפָנָיו כִּי הַיּוֹם אֵרָאֶה אֵלָיו:
[כב] וַיְהִי עֹבַדְיָהוּ לִקְרַאת אַחְאָב וַיַּגֶּד־לוֹ
[כג] וַיְהִי כִּרְאוֹת אַחְאָב אֶת־אֵלִיָּהוּ: וַיֹּאמֶר
אַחְאָב אֵלָיו הַאַתָּה זֶה עֹכֵר יִשְׂרָאֵל:

רנה

מלך בכל העולם? והנה היו לו מלכות, ומלך קרס לקח ערים ממנו וגם לו קולות בשמרון, וכאשר עלה עליו בן הדד כספך וזהבך לי הוא, ביאר כדברך לעבדי המלך, והוא המורה שלח מלך בכפ', ולא היה רצוי שיעיב הגס יתברך לאותו רשע בהעבה העצומה הזאת, ולכן רצוי שבאחיו המלכות לצאר מביאותיו לנקמו, ושהיה מצניעם דרך לחכה. וזכר עובדיה כל זה להגיד הסכנה שהיתה, ולכן עלה פני עליהו שלח יתן לפניו מכאוב, כי הוא היה ירא את הגס והחיה את מאה הנביאים במערות, וגם הוא החיה לאותם רצוי שבאחיו יהי' סבת מיתתו, עד שבאשר עליהו שהיום ההוא ירחה על לאחאב. (יז) ומפר הכתוב שבקשת לאחאב את עליהו לחר לו אחה עובר ישראל, וברחה שמרוב שערו על עליהו כשתפק בהכרתו, ולכן אחלו זה, או לאחרו דרך תוכחה ותאלת לאחי', וקראו עובר ישראל לפי שנזר על עבירת הנגמים. (יח) והוא השיבו לא עכרתי את ישראל כי אם אתה ובית אביך בעזבכם את מצות ה' ותלך לאחרי הבעלים, ורצה לומר שהמרו' הלאחיות הן רצוי שיוחסו הנברים עליהם, כי אם על מנותיהם הרעות והעלמיות שהם מחייבות העניו ההוא בעצם, ולכן הרעב ועבירת הנגמים לא היה רצוי שיוחם על עליהו על שבועתו, כי אם על לאחאב אשר חייב שבועת עליהו וקבלתו, וגם לא עכרתי את ישראל כי אם אתה ובית אביך, לפי שה' היו בקטלתיה' הסבות המחייבו' העונש והרע כלו. ואמרו לאחר זה ועתה שלח קבץ אלי את כל ישראל אל הר הכרמל וגו', רוצה לומר ועתה כדי שיטיר הגס הי' על הארץ יצטרך שיתקבצו ישראל בהר הכרמל ובניאי הבעל והאשרה עם רבוים שיתקבצו שמה. ולא הניח עליהו לורך הקבוץ ותכליתו, ועשה לאחאב שהיה כדי שיעשו תפלה ותחבוטים לפני המקום לו שיזוזו מדרכיהם הרעים, ולכן לוה בקבוצם, גם בקבוץ (כ) ישראל לאחר וישלח לאחאב בכל בני ישראל, רוצה לומר וישלח

יח (ו) ויהי ימים רבים וגו'. מפר הכתוב שבשב' השלישית לעבירת הנגמים לאחר הגס יתברך לעליהו לך הראה אל לאחאב ואתנה מטר על פני האדמה, רוצה לומר לאחר עליהו כשבעת על עבירת הנגמים ועברו כבר שלש שנים, והיה לך לבקש ממני לרפס את האדמה, כי בעבור השוטים אין רצוי שתחרב הארץ, וכיון שאת' לא תתעורר לזה הני מעיר אותך שתלך ותראה אל אחאב, בתופן שיקלה פניך ואחה תתפלל כדי שיבא המטר על ידך, לפי שאני רוצה לתת מטר בארץ, ומפני כבודך לא אראה לתתו כי אם על ידך ועל פי דבריך. והנה הפסיק הגס ית' על עבירת הנגמים שלש שנים ולא יותר מזה ולא פחות, לרמוז על שלשת בתי המלכים אשר היו בישראל רעים ורטאים לוי' מאד, והם בית ירבעם עם כל בנו ובית בעשא עם שלה בנו ובית עמרי עם אחאב בנו, ולרמוז על שלשת הבתים הפוזעים הלבה שהיו בישראל עד לותו זמן, בלו שלש שנים על עבירת הנגמי' על עוונותיהם ולא עוד שבה אחת על מלך אחד. (כ) ומפר הכתוב שהלך אליהו להראה אל אחאב, ושבלותו יוסי יבלו מהמרון לאחאב ועובדיהו שתי' על בית המלך, ואחר שהלך אליהו הוא היה עובדי' הנביא. מהדרין מ"ד לע"ע והיו נחים לבקש בהלי הארץ הליר ועבר להחיות הום ופרד, בתופן שלא ימותו ולא תבער הארץ כעבר' מהבהמות הם אבל תבער שמה שמירת (ו) מיכם. ועובדיהו מלא את אליהו, שלפי שהיה ירא את הגס זכה לרלותו ברבוכה, (ח) והודיעו שיתרץ לאחאב וילך (עו"י וכו') להודיעו הבה אליהו, ובעת עובדיה שתי בהיותו הולך להודיע זה אל אחאב יעלהו רוח הגס כפעם בפעם ויבוא המלך ולא ימלאהו ויחשוב שבוב עובדיהו בדבריו, ולזה הודיע את אליהו כל ההעללו אשר עשה אחאב לאליהו, ועשלח אל כל הממלכו' לבקשו, וכשמיבו זאל לאמרו מפני המלך הוא בשבעת מלא את אליהו, שלפי שהיה ירא את הגס זכה לרלותו ברבוכה, (ט) והודיעו שיתרץ לאחאב וילך (עו"י וכו') להודיעו הבה אליהו, ובעת עובדיה שתי בהיותו הולך להודיע זה אל אחאב יעלהו רוח הגס כפעם בפעם ויבוא המלך ולא ימלאהו ויחשוב שבוב עובדיהו בדבריו, ולזה הודיע את אליהו כל ההעללו אשר עשה אחאב לאליהו, ועשלח אל כל הממלכו' לבקשו, וכשמיבו זאל לאמרו מפני המלך הוא בשבעת מלא את אליהו, שלפי שהיה ירא את הגס זכה לרלותו ברבוכה, (י) והודיעו שיתרץ לאחאב וילך (עו"י וכו') להודיעו הבה אליהו, ובעת עובדיה שתי בהיותו הולך להודיע זה אל אחאב יעלהו רוח הגס כפעם בפעם ויבוא המלך ולא ימלאהו ויחשוב שבוב עובדיהו בדבריו, ולזה הודיע את אליהו כל ההעללו אשר עשה אחאב לאליהו, ועשלח אל כל הממלכו' לבקשו, וכשמיבו זאל לאמרו מפני המלך הוא בשבעת מלא את אליהו, שלפי שהיה ירא את הגס זכה לרלותו ברבוכה, (יא) והודיעו שיתרץ לאחאב וילך (עו"י וכו') להודיעו הבה אליהו, ובעת עובדיה שתי בהיותו הולך להודיע זה אל אחאב יעלהו רוח הגס כפעם בפעם ויבוא המלך ולא ימלאהו ויחשוב שבוב עובדיהו בדבריו, ולזה הודיע את אליהו כל ההעללו אשר עשה אחאב לאליהו, ועשלח אל כל הממלכו' לבקשו, וכשמיבו זאל לאמרו מפני המלך הוא בשבעת מלא את אליהו, שלפי שהיה ירא את הגס זכה לרלותו ברבוכה, (יב) והודיעו שיתרץ לאחאב וילך (עו"י וכו') להודיעו הבה אליהו, ובעת עובדיה שתי בהיותו הולך להודיע זה אל אחאב יעלהו רוח הגס כפעם בפעם ויבוא המלך ולא ימלאהו ויחשוב שבוב עובדיהו בדבריו, ולזה הודיע את אליהו כל ההעללו אשר עשה אחאב לאליהו, ועשלח אל כל הממלכו' לבקשו, וכשמיבו זאל לאמרו מפני המלך הוא בשבעת מלא את אליהו, שלפי שהיה ירא את הגס זכה לרלותו ברבוכה, (יג) והודיעו שיתרץ לאחאב וילך (עו"י וכו') להודיעו הבה אליהו, ובעת עובדיה שתי בהיותו הולך להודיע זה אל אחאב יעלהו רוח הגס כפעם בפעם ויבוא המלך ולא ימלאהו ויחשוב שבוב עובדיהו בדבריו, ולזה הודיע את אליהו כל ההעללו אשר עשה אחאב לאליהו, ועשלח אל כל הממלכו' לבקשו, וכשמיבו זאל לאמרו מפני המלך הוא בשבעת מלא את אליהו, שלפי שהיה ירא את הגס זכה לרלותו ברבוכה, (יד) והודיעו שיתרץ לאחאב וילך (עו"י וכו') להודיעו הבה אליהו, ובעת עובדיה שתי בהיותו הולך להודיע זה אל אחאב יעלהו רוח הגס כפעם בפעם ויבוא המלך ולא ימלאהו ויחשוב שבוב עובדיהו בדבריו, ולזה הודיע את אליהו כל ההעללו אשר עשה אחאב לאליהו, ועשלח אל כל הממלכו' לבקשו, וכשמיבו זאל לאמרו מפני המלך הוא בשבעת מלא את אליהו, שלפי שהיה ירא את הגס זכה לרלותו ברבוכה, (טו) והודיעו שיתרץ לאחאב וילך (עו"י וכו') להודיעו הבה אליהו, ובעת עובדיה שתי בהיותו הולך להודיע זה אל אחאב יעלהו רוח הגס כפעם בפעם ויבוא המלך ולא ימלאהו ויחשוב שבוב עובדיהו בדבריו, ולזה הודיע את אליהו כל ההעללו אשר עשה אחאב לאליהו, ועשלח אל כל הממלכו' לבקשו, וכשמיבו זאל לאמרו מפני המלך הוא בשבעת מלא את אליהו, שלפי שהיה ירא את הגס זכה לרלותו ברבוכה, (טז) והודיעו שיתרץ לאחאב וילך (עו"י וכו') להודיעו הבה אליהו, ובעת עובדיה שתי בהיותו הולך להודיע זה אל אחאב יעלהו רוח הגס כפעם בפעם ויבוא המלך ולא ימלאהו ויחשוב שבוב עובדיהו בדבריו, ולזה הודיע את אליהו כל ההעללו אשר עשה אחאב לאליהו, ועשלח אל כל הממלכו' לבקשו, וכשמיבו זאל לאמרו מפני המלך הוא בשבעת מלא את אליהו, שלפי שהיה ירא את הגס זכה לרלותו ברבוכה, (יז) והודיעו שיתרץ לאחאב וילך (עו"י וכו') להודיעו הבה אליהו, ובעת עובדיה שתי בהיותו הולך להודיע זה אל אחאב יעלהו רוח הגס כפעם בפעם ויבוא המלך ולא ימלאהו ויחשוב שבוב עובדיהו בדבריו, ולזה הודיע את אליהו כל ההעללו אשר עשה אחאב לאליהו, ועשלח אל כל הממלכו' לבקשו, וכשמיבו זאל לאמרו מפני המלך הוא בשבעת מלא את אליהו, שלפי שהיה ירא את הגס זכה לרלותו ברבוכה, (יח) והודיעו שיתרץ לאחאב וילך (עו"י וכו') להודיעו הבה אליהו, ובעת עובדיה שתי בהיותו הולך להודיע זה אל אחאב יעלהו רוח הגס כפעם בפעם ויבוא המלך ולא ימלאהו ויחשוב שבוב עובדיהו בדבריו, ולזה הודיע את אליהו כל ההעללו אשר עשה אחאב לאליהו, ועשלח אל כל הממלכו' לבקשו, וכשמיבו זאל לאמרו מפני המלך הוא בשבעת מלא את אליהו, שלפי שהיה ירא את הגס זכה לרלותו ברבוכה, (יט) והודיעו שיתרץ לאחאב וילך (עו"י וכו') להודיעו הבה אליהו, ובעת עובדיה שתי בהיותו הולך להודיע זה אל אחאב יעלהו רוח הגס כפעם בפעם ויבוא המלך ולא ימלאהו ויחשוב שבוב עובדיהו בדבריו, ולזה הודיע את אליהו כל ההעללו אשר עשה אחאב לאליהו, ועשלח אל כל הממלכו' לבקשו, וכשמיבו זאל לאמרו מפני המלך הוא בשבעת מלא את אליהו, שלפי שהיה ירא את הגס זכה לרלותו ברבוכה, (כ) והודיעו שיתרץ לאחאב וילך (עו"י וכו') להודיעו הבה אליהו, ובעת עובדיה שתי בהיותו הולך להודיע זה אל אחאב יעלהו רוח הגס כפעם בפעם ויבוא המלך ולא ימלאהו ויחשוב שבוב עובדיהו בדבריו, ולזה הודיע את אליהו כל ההעללו אשר עשה אחאב לאליהו, ועשלח אל כל הממלכו' לבקשו, וכשמיבו זאל לאמרו מפני המלך הוא בשבעת מלא את אליהו, שלפי שהיה ירא את הגס זכה לרלותו ברבוכה, (כא) והודיעו שיתרץ לאחאב וילך (עו"י וכו') להודיעו הבה אליהו, ובעת עובדיה שתי בהיותו הולך להודיע זה אל אחאב יעלהו רוח הגס כפעם בפעם ויבוא המלך ולא ימלאהו ויחשוב שבוב עובדיהו בדבריו, ולזה הודיע את אליהו כל ההעללו אשר עשה אחאב לאליהו, ועשלח אל כל הממלכו' לבקשו, וכשמיבו זאל לאמרו מפני המלך הוא בשבעת מלא את אליהו, שלפי שהיה ירא את הגס זכה לרלותו ברבוכה, (כב) והודיעו שיתרץ לאחאב וילך (עו"י וכו') להודיעו הבה אליהו, ובעת עובדיה שתי בהיותו הולך להודיע זה אל אחאב יעלהו רוח הגס כפעם בפעם ויבוא המלך ולא ימלאהו ויחשוב שבוב עובדיהו בדבריו, ולזה הודיע את אליהו כל ההעללו אשר עשה אחאב לאליהו, ועשלח אל כל הממלכו' לבקשו, וכשמיבו זאל לאמרו מפני המלך הוא בשבעת מלא את אליהו, שלפי שהיה ירא את הגס זכה לרלותו ברבוכה, (כג) והודיעו שיתרץ לאחאב וילך (עו"י וכו') להודיעו הבה אליהו, ובעת עובדיה שתי בהיותו הולך להודיע זה אל אחאב יעלהו רוח הגס כפעם בפעם ויבוא המלך ולא ימלאהו ויחשוב שבוב עובדיהו בדבריו, ולזה הודיע את אליהו כל ההעללו אשר עשה אחאב לאליהו, ועשלח אל כל הממלכו' לבקשו, וכשמיבו זאל לאמרו מפני המלך הוא בשבעת מלא את אליהו, שלפי שהיה ירא את הגס זכה לרלותו ברבוכה, (כד) והודיעו שיתרץ לאחאב וילך (עו"י וכו') להודיעו הבה אליהו, ובעת עובדיה שתי בהיותו הולך להודיע זה אל אחאב יעלהו רוח הגס כפעם בפעם ויבוא המלך ולא ימלאהו ויחשוב שבוב עובדיהו בדבריו, ולזה הודיע את אליהו כל ההעללו אשר עשה אחאב לאליהו, ועשלח אל כל הממלכו' לבקשו, וכשמיבו זאל לאמרו מפני המלך הוא בשבעת מלא את אליהו, שלפי שהיה ירא את הגס זכה לרלותו ברבוכה, (כה) והודיעו שיתרץ לאחאב וילך (עו"י וכו') להודיעו הבה אליהו, ובעת עובדיה שתי בהיותו הולך להודיע זה אל אחאב יעלהו רוח הגס כפעם בפעם ויבוא המלך ולא ימלאהו ויחשוב שבוב עובדיהו בדבריו, ולזה הודיע את אליהו כל ההעללו אשר עשה אחאב לאליהו, ועשלח אל כל הממלכו' לבקשו, וכשמיבו זאל לאמרו מפני המלך הוא בשבעת מלא את אליהו, שלפי שהיה ירא את הגס זכה לרלותו ברבוכה, (כו) והודיעו שיתרץ לאחאב וילך (עו"י וכו') להודיעו הבה אליהו, ובעת עובדיה שתי בהיותו הולך להודיע זה אל אחאב יעלהו רוח הגס כפעם בפעם ויבוא המלך ולא ימלאהו ויחשוב שבוב עובדיהו בדבריו, ולזה הודיע את אליהו כל ההעללו אשר עשה אחאב לאליהו, ועשלח אל כל הממלכו' לבקשו, וכשמיבו זאל לאמרו מפני המלך הוא בשבעת מלא את אליהו, שלפי שהיה ירא את הגס זכה לרלותו ברבוכה, (כז) והודיעו שיתרץ לאחאב וילך (עו"י וכו') להודיעו הבה אליהו, ובעת עובדיה שתי בהיותו הולך להודיע זה אל אחאב יעלהו רוח הגס כפעם בפעם ויבוא המלך ולא ימלאהו ויחשוב שבוב עובדיהו בדבריו, ולזה הודיע את אליהו כל ההעללו אשר עשה אחאב לאליהו, ועשלח אל כל הממלכו' לבקשו, וכשמיבו זאל לאמרו מפני המלך הוא בשבעת מלא את אליהו, שלפי שהיה ירא את הגס זכה לרלותו ברבוכה, (כח) והודיעו שיתרץ לאחאב וילך (עו"י וכו') להודיעו הבה אליהו, ובעת עובדיה שתי בהיותו הולך להודיע זה אל אחאב יעלהו רוח הגס כפעם בפעם ויבוא המלך ולא ימלאהו ויחשוב שבוב עובדיהו בדבריו, ולזה הודיע את אליהו כל ההעללו אשר עשה אחאב לאליהו, ועשלח אל כל הממלכו' לבקשו, וכשמיבו זאל לאמרו מפני המלך הוא בשבעת מלא את אליהו, שלפי שהיה ירא את הגס זכה לרלותו ברבוכה, (כט) והודיעו שיתרץ לאחאב וילך (עו"י וכו') להודיעו הבה אליהו, ובעת עובדיה שתי בהיותו הולך להודיע זה אל אחאב יעלהו רוח הגס כפעם בפעם ויבוא המלך ולא ימלאהו ויחשוב שבוב עובדיהו בדבריו, ולזה הודיע את אליהו כל ההעללו אשר עשה אחאב לאליהו, ועשלח אל כל הממלכו' לבקשו, וכשמיבו זאל לאמרו מפני המלך הוא בשבעת מלא את אליהו, שלפי שהיה ירא את הגס זכה לרלותו ברבוכה, (ל) והודיעו שיתרץ לאחאב וילך (עו"י וכו') להודיעו הבה אליהו, ובעת עובדיה שתי בהיותו הולך להודיע זה אל אחאב יעלהו רוח הגס כפעם בפעם ויבוא המלך ולא ימלאהו ויחשוב שבוב עובדיהו בדבריו, ולזה הודיע את אליהו כל ההעללו אשר עשה אחאב לאליהו, ועשלח אל כל הממלכו' לבקשו, וכשמיבו זאל לאמרו מפני המלך הוא בשבעת מלא את אליהו, שלפי שהיה ירא את הגס זכה לרלותו ברבוכה, (לא) והודיעו שיתרץ לאחאב וילך (עו"י וכו') להודיעו הבה אליהו, ובעת עובדיה שתי בהיותו הולך להודיע זה אל אחאב יעלהו רוח הגס כפעם בפעם ויבוא המלך ולא ימלאהו ויחשוב שבוב עובדיהו בדבריו, ולזה הודיע את אליהו כל ההעללו אשר עשה אחאב לאליהו, ועשלח אל כל הממלכו' לבקשו, וכשמיבו זאל לאמרו מפני המלך הוא בשבעת מלא את אליהו, שלפי שהיה ירא את הגס זכה לרלותו ברבוכה, (לב) והודיעו שיתרץ לאחאב וילך (עו"י וכו') להודיעו הבה אליהו, ובעת עובדיה שתי בהיותו הולך להודיע זה אל אחאב יעלהו רוח הגס כפעם בפעם ויבוא המלך ולא ימלאהו ויחשוב שבוב עובדיהו בדבריו, ולזה הודיע את אליהו כל ההעללו אשר עשה אחאב לאליהו, ועשלח אל כל הממלכו' לבקשו, וכשמיבו זאל לאמרו מפני המלך הוא בשבעת מלא את אליהו, שלפי שהיה ירא את הגס זכה לרלותו ברבוכה, (לג) והודיעו שיתרץ לאחאב וילך (עו"י וכו') להודיעו הבה אליהו, ובעת עובדיה שתי בהיותו הולך להודיע זה אל אחאב יעלהו רוח הגס כפעם בפעם ויבוא המלך ולא ימלאהו ויחשוב שבוב עובדיהו בדבריו, ולזה הודיע את אליהו כל ההעללו אשר עשה אחאב לאליהו, ועשלח אל כל הממלכו' לבקשו, וכשמיבו זאל לאמרו מפני המלך הוא בשבעת מלא את אליהו, שלפי שהיה ירא את הגס זכה לרלותו ברבוכה, (לד) והודיעו שיתרץ לאחאב וילך (עו"י וכו') להודיעו הבה אליהו, ובעת עובדיה שתי בהיותו הולך להודיע זה אל אחאב יעלהו רוח הגס כפעם בפעם ויבוא המלך ולא ימלאהו ויחשוב שבוב עובדיהו בדבריו, ולזה הודיע את אליהו כל ההעללו אשר עשה אחאב לאליהו, ועשלח אל כל הממלכו' לבקשו, וכשמיבו זאל לאמרו מפני המלך הוא בשבעת מלא את אליהו, שלפי שהיה ירא את הגס זכה לרלותו ברבוכה, (לה) והודיעו שיתרץ לאחאב וילך (עו"י וכו') להודיעו הבה אליהו, ובעת עובדיה שתי בהיותו הולך להודיע זה אל אחאב יעלהו רוח הגס כפעם בפעם ויבוא המלך ולא ימלאהו ויחשוב שבוב עובדיהו בדבריו, ולזה הודיע את אליהו כל ההעללו אשר עשה אחאב לאליהו, ועשלח אל כל הממלכו' לבקשו, וכשמיבו זאל לאמרו מפני המלך הוא בשבעת מלא את אליהו, שלפי שהיה ירא את הגס זכה לרלותו ברבוכה, (לו) והודיעו שיתרץ לאחאב וילך (עו"י וכו') להודיעו הבה אליהו, ובעת עובדיה שתי בהיותו הולך להודיע זה אל אחאב יעלהו רוח הגס כפעם בפעם ויבוא המלך ולא ימלאהו ויחשוב שבוב עובדיהו בדבריו, ולזה הודיע את אליהו כל ההעללו אשר עשה אחאב לאליהו, ועשלח אל כל הממלכו' לבקשו, וכשמיבו זאל לאמרו מפני המלך הוא בשבעת מלא את אליהו, שלפי שהיה ירא את הגס זכה לרלותו ברבוכה, (לז) והודיעו שיתרץ לאחאב וילך (עו"י וכו') להודיעו הבה אליהו, ובעת עובדיה שתי בהיותו הולך להודיע זה אל אחאב יעלהו רוח הגס כפעם בפעם ויבוא המלך ולא ימלאהו ויחשוב שבוב עובדיהו בדבריו, ולזה הודיע את אליהו כל ההעללו אשר עשה אחאב לאליהו, ועשלח אל כל הממלכו' לבקשו, וכשמיבו זאל לאמרו מפני המלך הוא בשבעת מלא את אליהו, שלפי שהיה ירא את הגס זכה לרלותו ברבוכה, (לח) והודיעו שיתרץ לאחאב וילך (עו"י וכו') להודיעו הבה אליהו, ובעת עובדיה שתי בהיותו הולך להודיע זה אל אחאב יעלהו רוח הגס כפעם בפעם ויבוא המלך ולא ימלאהו ויחשוב שבוב עובדיהו בדבריו, ולזה הודיע את אליהו כל ההעללו אשר עשה אחאב לאליהו, ועשלח אל כל הממלכו' לבקשו, וכשמיבו זאל לאמרו מפני המלך הוא בשבעת מלא את אליהו, שלפי שהיה ירא את הגס זכה לרלותו ברבוכה, (לט) והודיעו שיתרץ לאחאב וילך (עו"י וכו') להודיעו הבה אליהו, ובעת עובדיה שתי בהיותו הולך להודיע זה אל אחאב יעלהו רוח הגס כפעם בפעם ויבוא המלך ולא ימלאהו ויחשוב שבוב עובדיהו בדבריו, ולזה הודיע את אליהו כל ההעללו אשר עשה אחאב לאליהו, ועשלח אל כל הממלכו' לבקשו, וכשמיבו זאל לאמרו מפני המלך הוא בשבעת מלא את אליהו, שלפי שהיה ירא את הגס זכה לרלותו ברבוכה, (מ) והודיעו שיתרץ לאחאב וילך (עו"י וכו') להודיעו הבה אליהו, ובעת עובדיה שתי בהיותו הולך להודיע זה אל אחאב יעלהו רוח הגס כפעם בפעם ויבוא המלך ולא ימלאהו ויחשוב שבוב עובדיהו בדבריו, ולזה הודיע את אליהו כל ההעללו אשר עשה אחאב לאליהו, ועשלח אל כל הממלכו' לבקשו, וכשמיבו זאל לאמרו מפני המלך הוא בשבעת מלא את אליהו, שלפי שהיה ירא את הגס זכה לרלותו ברבוכה, (מא) והודיעו שיתרץ לאחאב וילך (עו"י וכו') להודיעו הבה אליהו, ובעת עובדיה שתי בהיותו הולך להודיע זה אל אחאב יעלהו רוח הגס כפעם בפעם ויבוא המלך ולא ימלאהו ויחשוב שבוב עובדיהו בדבריו, ולזה הודיע את אליהו כל ההעללו אשר עשה אחאב לאליהו, ועשלח אל כל הממלכו' לבקשו, וכשמיבו זאל לאמרו מפני המלך הוא בשבעת מלא את אליהו, שלפי שהיה ירא את הגס זכה לרלותו ברבוכה, (מב) והודיעו שיתרץ לאחאב וילך (עו"י וכו') להודיעו הבה אליהו, ובעת עובדיה שתי בהיותו הולך להודיע זה אל אחאב יעלהו רוח הגס כפעם בפעם ויבוא המלך ולא ימלאהו ויחשוב שבוב עובדיהו בדבריו, ולזה הודיע את אליהו כל ההעללו אשר עשה אחאב לאליהו, ועשלח אל כל הממלכו' לבקשו, וכשמיבו זאל לאמרו מפני המלך הוא בשבעת מלא את אליהו, שלפי שהיה ירא את הגס זכה לרלותו ברבוכה, (מג) והודיעו שיתרץ לאחאב וילך (עו"י וכו') להודיעו הבה אליהו, ובעת עובדיה שתי בהיותו הולך להודיע זה אל אחאב יעלהו רוח הגס כפעם בפעם ויבוא המלך ולא ימלאהו ויחשוב שבוב עובדיהו בדבריו, ולזה הודיע את אליהו כל ההעללו אשר עשה אחאב לאליהו, ועשלח אל כל הממלכו' לבקשו, וכשמיבו זאל לאמרו מפני המלך הוא בשבעת מלא את אליהו, שלפי שהיה ירא את הגס זכה לרלותו ברבוכה, (מד) והודיעו שיתרץ לאחאב וילך (עו"י וכו') להודיעו הבה אליהו, ובעת עובדיה שתי בהיותו הולך להודיע זה אל אחאב יעלהו רוח הגס כפעם בפעם ויבוא המלך ולא ימלאהו ויחשוב שבוב עובדיהו בדבריו, ולזה הודיע את אליהו כל ההעללו אשר עשה אחאב לאליהו, ועשלח אל כל הממלכו' לבקשו, וכשמיבו זאל לאמרו מפני המלך הוא בשבעת מלא את אליהו, שלפי שהיה ירא את הגס זכה לרלותו ברבוכה, (מה) והודיעו שיתרץ לאחאב וילך (עו"י וכו') להודיעו הבה אליהו, ובעת עובדיה שתי בהיותו הולך להודיע זה אל אחאב יעלהו רוח הגס כפעם בפעם ויבוא המלך ולא ימלאהו ויחשוב שבוב עובדיהו בדבריו, ולזה הודיע את אליהו כל ההעללו אשר עשה אחאב לאליהו, ועשלח אל כל הממלכו' לבקשו, וכשמיבו זאל לאמרו מפני המלך הוא בשבעת מלא את אליהו, שלפי שהיה ירא את הגס זכה לרלותו ברבוכה, (מו) והודיעו שיתרץ לאחאב וילך (עו"י וכו') להודיעו הבה אליהו, ובעת עובדיה שתי בהיותו הולך להודיע זה אל אחאב יעלהו רוח הגס כפעם בפעם ויבוא המלך ולא ימלאהו ויחשוב שבוב עובדיהו בדבריו, ולזה הודיע את אליהו כל ההעללו אשר עשה אחאב לאליהו, ועשלח אל כל הממלכו' לבקשו, וכשמיבו זאל לאמרו מפני המלך הוא בשבעת מלא את אליהו, שלפי שהיה ירא את הגס זכה לרלותו ברבוכה, (מז) והודיעו שיתרץ לאחאב וילך (עו"י וכו') להודיעו הבה אליהו, ובעת עובדיה שתי בהיותו הולך להודיע זה אל אחאב יעלהו רוח הגס כפעם בפעם ויבוא המלך ולא ימלאהו ויחשוב שבוב עובדיהו בדבריו, ולזה הודיע את אליהו כל ההעללו אשר עשה אחאב לאליהו, ועשלח אל כל הממלכו' לבקשו, וכשמיבו זאל לאמרו מפני המלך הוא בשבעת מלא את אליהו, שלפי שהיה ירא את הגס זכה לרלותו ברבוכה, (מח) והודיעו שיתרץ לאחאב וילך (עו"י וכו') להודיעו הבה אליהו, ובעת עובדיה שתי בהיותו הולך להודיע זה אל אחאב יעלהו רוח הגס כפעם בפעם ויבוא המלך ולא ימלאהו ויחשוב שבוב עובדיהו בדבריו, ולזה הודיע את אליהו כל ההעללו אשר עשה אחאב לאליהו, ועשלח אל כל הממלכו' לבקשו, וכשמיבו זאל לאמרו מפני המלך הוא בשבעת מלא את אליהו, שלפי שהיה ירא את הגס זכה לרלותו ברבוכה, (מט) והודיעו שיתרץ לאחאב וילך (עו"י וכו') להודיעו הבה אליהו, ובעת עובדיה שתי בהיותו הולך להודיע זה אל אחאב יעלהו רוח הגס כפעם בפעם ויבוא המלך ולא ימלאהו ויחשוב שבוב עובדיהו בדבריו, ולזה הודיע את אליהו כל ההעללו אשר עשה אחאב לאליהו, ועשלח אל כל הממלכו' לבקשו, וכשמיבו זאל לאמרו מפני המלך הוא בשבעת מלא את אליהו, שלפי שהיה ירא את הגס זכה לרלותו ברבוכה, (נ) והודיעו שיתרץ לאחאב וילך (עו"י וכו') להודיעו הבה אליהו, ובעת עובדיה שתי בהיותו הולך להודיע זה אל אחאב יעלהו רוח הגס כפעם בפעם ויבוא המלך ולא ימלאהו ויחשוב שבוב עובדיהו בדבריו, ולזה הודיע את אליהו כל ההעללו אשר עשה אחאב לאליהו, ועשלח אל כל הממלכו' לבקשו, וכשמיבו זאל לאמרו מפני המלך הוא בשבעת מלא את אליהו, שלפי שהיה ירא את הגס זכה לרלותו ברבוכה, (נא) וה

עָכַרְתָּ אֶת־יִשְׂרָאֵל כִּי אִם־אַתָּה וּבֵית
אָבִי בַּעֲזָבְכֶם אֶת־מִצְוֹת יְהוָה וַתֵּלֶךְ
[יט] אַחֲרֵי הַבְּעָלִים׃ וְעַתָּה שְׁלַח קְבֹץ
אֵלַי אֶת־כָּל־יִשְׂרָאֵל אֶל־הַר הַכַּרְמֶל
וְאֶת־נְבִיאֵי הַבַּעַל אַרְבַּע־מֵאוֹת וַחֲמִשִּׁים
וּנְבִיאֵי הָאֲשֵׁרָה אַרְבַּע מֵאוֹת אֹכְלֵי
[כ] שֻׁלְחַן אִיזֶבֶל׃ וַיִּשְׁלַח אַחְאָב בְּכָל־
בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיְקַבֵּץ אֶת־הַנְּבִיאִים
[כא] אֶל־הַר הַכַּרְמֶל׃ וַיִּגַּשׁ אֵלִיָּהוּ אֶל־
כָּל־הָעָם וַיֹּאמֶר עַד־מָתַי אַתֶּם פֹּסְחִים
עַל־שְׁתֵּי הַסְּעִפִּים אִם־יְהוָה הָאֱלֹהִים
לְכוּ אַחֲרָיו וְאִם־הַבַּעַל לְכוּ אַחֲרָיו
וְלֹא־עָנוּ הָעָם אֹתוֹ דָּבָר׃
[כב] וַיֹּאמֶר אֵלִיָּהוּ אֶל־הָעָם אֲנִי נוֹתַרְתִּי
נָבִיא לַיהוָה לְבָדִי וּנְבִיאֵי הַבַּעַל אַרְבַּע־
מֵאוֹת וַחֲמִשִּׁים אִישׁ׃
[כג] וְיִתְּנוּ־לָנוּ שְׁנַיִם פָּרִים וְיִבְחֲרוּ לָהֶם
הַפָּר הָאֶחָד וְיַבְּתְּחֻהוּ וְיָשִׂימוּ עַל־
הָעֵצִים וְאֵשׁ לֹא יָשִׂימוּ וְאָנֹכִי אֶעֱשֶׂה אֶת־
הַפָּר הָאֶחָד וְנָתַתִּי עַל־הָעֵצִים
וְאֵשׁ לֹא אָשִׂים׃
[כד] וְקָרָאתֶם בְּשֵׁם אֱלֹהֵיכֶם וְאָנִי אֶקְרָא
בְּשֵׁם־יְהוָה וְהָיָה הָאֱלֹהִים אֲשֶׁר־
יַעֲנֶה בָאֵשׁ הוּא הָאֱלֹהִים וַיַּעַן כָּל־
הָעָם וַיֹּאמְרוּ טוֹב הַדָּבָר׃
[כה] וַיֹּאמֶר אֵלִיָּהוּ לִנְבִיאֵי הַבַּעַל בַּחֲרוּ לָכֶם
הַפָּר הָאֶחָד וַעֲשׂוּ רִאשֹׁנָה כִּי אַתֶּם
הָרַבִּים וְקִרְאוּ בְּשֵׁם אֱלֹהֵיכֶם וְאֵשׁ

ויצלח בעד כל בני ישראל, ואם בנביאים לומר ויקנון לת הנביאים, וחלו וחלו העם והנביאים בזו כלם לומר הכרמל. וזין ספק שבקשו ישראל ברצון, כי רבו לרחות מה שיעשה לליהו, וכדי להמשיר על הארץ, והנביאים נתקנאו בהכרת ובחוכם המלך כי ירצו לנפשם מהבחינה תמר יעשה, ומפני זה לת בזו נביאי האשרה, לפי שחלה היו לוכלים על שלחן איזבל ולת הניחם ללכת שמה, ולזה נזכרו בנחינה ובהרינה נביאי הבעל ולת נביאי האשרה. וספר הכתוב שליהו הוביח לת העם בחמרו רחזור על מתי לתם פוסחים על שתי הסעיפים וגו', לל שהיו כמו הפסח שיטה פעם על רגלו הלחד ופעם על רגלו השני, וכן היו ישראל נוטים על שתי המחזבות, פעם יחמינו כי ה הוא הלקים, לל היכול והמצניח, והיה זה נרחותם עלירת הגשמים שבעזתה על דברי שליהו וזבועתו, ופעם יחמינו בבעל שהוא היכול ומשפיע הרוחניות על הנביאים כפי הסתת נביאי השקר ודברי כוביהם. והיה ענין הבעל לורם יורידו בה כפי מחזבתם לת המערת העליון הנליע על הלומה ומחלקי' הלוץ. והנה העם לת ענו מותו לבר בזה כי לת ידעו על מתי יהיה זה להם למוקד, לפי שהיו מסופקים בחמונתם, והולין (כא, כב) שליהו לדבר להם פעם שנית בקינת הפרים, שיקחו שני פרים, יחד לבחו ית' ויחד לבחם הבעל, ונביאי הבעל יקחו ויבתרו היחד ויבתחו לותו וישימו לותו על המוכן ולת לא ישימו, וכן יעשה שליהו לפרו, ויקראו הם בשם שלקיהם ושליהו בשם שלקיו, והיה השלקים שבר יענה בלח יכירו וידעו כי הוא השלקים בלחת, כי הכחות יודעו מהפעולות, ומפעל ירידת הלח מן השמים יודע כל הלוה שבר יעשה הדבר הגדול הזה, ועל זה ענו כל העם

ולמרו טוב הדבר. ולת לחר הכתוב שענו זה נביאי הבעל, כי הם לת ענו דבר ולת יבר בעיניהם להכנם בבחינה, לבל העם ענו שהיה טוב הדבר, לפי שהיו חפלים לדעת לחתת הדבר ובורו: והספור הזה יקייב שיתבחרו בו שלשה דברים. הרחשון מה רלה שליהו לעשות הנסיון והבחינה הזלת בהורדת הלח מן השמי'? ומה היכם יבר בין הורדת הלח לחמונת השלקות, עד שלל עשה בחינה ע"י מים ולת ע"י רוח מערה ולת בדבר לחר מחעשה הנסים כי לם ע"י הלח? והעם כלו הודו בו לכתיב ויען כל העם ויחמרו טוב הדבר. והשני מה רלו נביאי הבעל להכנים עלמם בלותה הבחינה בהיות הנסיון מכזה? והם היו יודעים שבוותם הבל וריק ודבר שלין בו ממש. והשלישי מה היה ענין זה הלח יבר ירד על המזבח? הלם היה הלח הישנה שיבד מלמעלה למטה, לו הוא לח שבתילה שם לטעתו על פלח מטבע הלח המורכב המתלהב יבר לתתו לו הוא דבר לבר? ולומר בענין הרחזון שבלל הלנשים הסכימו מתלת הבריאה שהעבודה והטרות שיעשה לדם לבוראו הוא הקרבנות הנקרבים לפניו, ולפי שהשבל הלנושי לת יכנול שיתרבה הדם הכשבד בזביחת הבל ויקשה עליו היות זה בחשב לפניו, כי יחמר היבול בשר לבירים המנביחי לשבת ולם עתודים יחתה מי שליבו גוף ולת כח בגוף? ומה לו להשניח במעשה הקרבנות לבר יעשו בני לדם על הלרץ? לבן כדי להודיע לל בני לדם שהעי' מרלה מעשיהם ומקבל ברלון לת קרבנותיה', ושהם חזוני לפניו בהיותם כפי הרלוי, היה שולח לש מן השמים לבר תוכל העולה והשלמי' לקבוע בנפשות' שמה שהקריבו לפניו לרלה לקרבן לבה ליי', ובוה המופן כפי שחשוב ידע הכל עיין רמ"י שעשה הלה לל מבחתו ולל ברלבי' ל' קין ולל מבחתו לל שעה, לפי שהש ירד על בבורות הלרץ ולבותיהן שהקריב הבל ולש ירד על מבחת קין, ולבן גם בן בילקתו מן התיבה כשהעלה עולה ליי' במזבח לבר בתב הש שירדה הלח כפי קבלתם זל, להודיעו שרבם ס' על הלרץ ושהיו לרלון קרבנותיו, וכן מבחר' כשעד מזבח ליי' הבית' שיו לבל שירד עליו הלח לשעת עבודתו, וירד הלח על המזבח ניסו המלוחים * להודיע שבתבפרו ויקרל ע' כל מחעשה העגל והיו מעזיהם וקרבנותיהם ע"י לחרן הבהן מרומים לפניו ית', וכן לדוד בגורן קרונה נזכר בדברי הימים * שהעלה עולות ויקרל לש ל' כ"ז מ' לל ס' ויעבהו בלח מן השמים על העולה לבחתו ולהודיעו שבחם ס' על הרעה, ולחר למלבך המשחית די הרף ידך, ובבית המקדש כשבבחו שלמה ביום חנוכת המזבח * ירדה שם ב' ו' מ' הלח מן השמים על הקרבנות להודיע שהיו לרלון על מזבחו. ובבלל הורדת הלח היתה מורה על הזבחת החלוה בעובל לותו וקבלתו ברלון ובלחבה עבודתו, ולבן בדבת הלח היו העם מרבנים ובותבים על הודלות לשם ית' לפי שבעתר להם. ולהיות דבר זה מוצל לעין בל והוא המפורסם שבנסים, שהלח בהיותו הבל שביסודות ושבעו לעלות למעלה תבל למשה לחבול העולות בפי הרלון החלקי, לבן היה הנסיון הזה בלות בהבדת החלוה המשפיע והמשגיח והעבודה הברלה לבלו, וזהו לחרו והיה החלקים לשר יעשה בלח הוא החלקים, והעם בלו הודו בזה ולחרו טוב הדבר: ולחבם בענין הזבי בבר בתב ה' לוי בן גרשם שהם הודו בזה הנסיון, מפני שהיה הבעל בפי לחובתם מלדים במול שלה שהוא ביתו והוא מחולת הלח,

2011 Ministerio de Cultura

הלך, ולכן הצדו שהבעל יוכל להוריד האש. ויותר נכון לומר שהיו נביאי הבעל עובדים לשמש, ולהיותו המאור הגדול המושל בעולם השפל היה נקרא הבעל, וגם לפי שהמאורות הם שתים, המאור הגדול שהוא השמש והמאור הקטון שהוא הלבנה, והנה הערך שים ביניהם ודמיון כמו הבעל עם לחמו, לפי שהוא הפועל הלזר כמו הזכ' והיא המקבלת לזתו כמו הנקבה, וכן יש ביניהם דבוק וצווד כמו הבעל עם לחמו, ולכן בלשונם הקדוש יכונה השמש בלשון זכר והלבנה בלשון נקבה, ונקרא השמש מלך, כלומר * והוא כמלך יולא מחופתו, וחכמי התכונה ובעלי המשפט תמלא יקראו השמש בלשון המלך והבעל והלבנה בשם הגזרה, ועל הדרך הזה היו קורלים לזתו בעל, כי כן הקדמונים היו קורלים לשמש קפולו והלבנה לילנה, שהם שתות לזתו המפורסמים מכלם בומנים הקדומים, ולפי שהשמש נוכר על ימות המלך ופעולתו הוא החמום והזרפה, היתה הכלילה בהורלתו שהם הוא המלקים יוריד לזתו היכוד שהוא מושל עליו, שהם הוא כלזתי המגזיק בזה העול' כדברי נביאיו, כבר יוכל להוריד לזתו היכוד לקבול העולות, לפי שהוא מושל עליו, כי הנה יוכל על זה יותר ממה שיוכל על זולתו מהיכודות והגזמים השפלים, ומפני זה בעבור הלהרים התל בהם מלליהו, לפי שלחרי שלח ירד האש בגזית השמש בגבורתו והיותו בלכי השמי', היה מן הידוע שלחרי עבור הלהרים שבכר יהלב כזו לא יוכל לפעול זה, והם הודו בנכיון הזה לשנים שהוא מפעל השמש להוריד האש, ולכן הבעל יוכל עשותו יותר מללוה לחר לשר בשמים מזעל. ושם כודה שהם לא היו בטוחים בחלקיהם לעשות זה, הנה בלזר שהכניסו עמהם בלזתו הנכיון לשלש פעות. הלזת מפלת ההכרת, שבלשר רלו שעשו העם כלו טוב הדבר לא היה נילם לזוז משם ולא להכזיב ולהוליל עמהם מהנכיון, לפי שהעם ירגמו לותם לבן. והשנית לפי שרלו שחלליהו היה מעלה עולה חון למקדש לשר לא כדת, וששנו שמפני זה לא יעשהו השם בלזתו, ויהיה הוא והם שוים כדבר ולא יועיל בנסיונו כלל. והשלישית לפי שחלליהו העשה לותם בלזתו ויתנו לנו שבי' פרים וגומ', וקרלתם בשם חלקיכם ולחי חקרא בשם ה' והיה החלקים לשר יעשה בלזתו, וששנו שהם וחלליהו יעלו עולותיהם יקד, והם יהרו שחלקיהם יריד הלזת על שבי הפרים יקד, והם יהרו שחלקיהם יוריד לותו וחלליהו יהר שחלליו הורידו וכל לחד יפבה לדרכו ויהיה הדבר בלתי מוכרח, ומפני זה כלו נכנסו בלותה הנזיכה, לחשם חלליהו ברלותו שהם הודו בדבר ולין לחל ידם לבלת מהנסיון עשה תקון למה שחשבו מהרמלות, לם בלזתו בחרו לכם הפר החחד ועשו רחשונה, כלומר שלח יעשו יקד קרבנותיהם, כי לח יוכר הלזת מן השקר כי לם בעשות כל לחת מהכתות קרבנו בפני עלמו, וזהו לזתו ועשו רחשונה, ולם בהתפללו לשם ת' יעלה' לותו בלזת ויכפר בעד חטלתו בהיותו מעלה בנזית, לפי שעשו בעבור בנוד שמו, כמו שיתבלר מדבריו בפי' הפסוקי'. ולחשם בענין השלישי כבר נוכר בסוף הפרשה הרביעית בענין הענן וכבוד השם לשר מלח את בית השם, מה היה עניין הלזת לשר ירד על המזבח ותחכל העולה והשלמי' לשר וכל שלמה לי', ושהיה זה הכבוד

(כו) הלקי המכוכה בלזת שברלה נפשי, כמו שלמר * ומרלה שמות כל י"ז כבוד ה' כלזת לוכלת בראש ההר לעיני בני ישרל, ושהלזת הוזת לינה מהיסודות ולח מהמורכבת המתלהבת לשר לתנו, ובכלל הלזת הזה לינו מהנזמי' השפלי' לבל הוח הפשוט שמיימי כברח בדרך הפלח כשלר הדברים שנברלו מלח דבר, וזהו עניני הלזת היורד על כל העולות שעשו הלבות הרלשונים ושנעשו במדבר ובמוכן לשר בנה דוד בגורן לרוכה ובמוכן לשר בנה שלמה, ולהיותו לזת לקי ועליון ולח מהלזים השפלים יכנהו הכתוב בכל מקום כבוד השם ויזכור היותו מן השמים, ולמר כלן ותפול לזת השם ותלכל לת העולה ולת העלים וגו' • ולמנם שלמות הדרוש הזה בכל ברלשו לינו מתם לימות למקום הזה, ולחי הרלכתי בו המלמר בספר מזבח שדי לשר לחי עושה: וספר הכתו' שנכילי הבעל עשו לת הפר (כו) לשר להם ויקרלו בשם הבעל מן הבק' ועד הלהרים, שהוח סוף תגבורת השמש, ויפלחו על המזב' לשר עשו, לולי היה דרך עבודת השמש בכך, לו עשו זה להוליד שם קוס מתוך התכועה • ולפי שהיה עתיד חלליהו לעשות קרבנו הולרכו (כז) הם להפסיק פעולתם, ולחשר פקחו מעניהם התל בהם בלמרו קרלו בקול גדול כי חלקים הוח כי שיג לו וכי שיח וכי דרך לו לולי יש הוח וייקן' ופי' הפסוק בשני פנים • והוח החחד שהיה הלצון שיקרלו בקול גדול כי חלקים הוח ויוכל לעבותם בלזת, ושם לח ענה על כה היה לחחד מחרבע מכיעות • החחד זכר בלמרו כי שיח, לל יש לו שיחה

(כח) לֹא תָשִׂימוּ׃ וַיִּקְחוּ אֶת־הַפָּר אֲשֶׁר־ נָתַן לָהֶם וַיֶּעֱשׂוּ וַיִּקְרְאוּ בְשֵׁם־הַבַּעַל מֵהַבֹּקֶר וְעַד־הַצָּהֳרַיִם לֵאמֹר הַבַּעַל עֲנֵנוּ וְאֵין קוֹל וְאֵין עֹנֶה וַיְפַסְּחוּ עַל־הַמִּזְבֵּחַ אֲשֶׁר עָשׂוּ׃ (כז) וַיְהִי בַּצָּהֳרַיִם וַיִּתֹּל בָּהֶם אֵלִיָּהוּ וַיֹּאמֶר קִרְאוּ בְקוֹל־גָּדוֹל כִּי־אֱלֹהִים הוּא כִּי־שִׂיחַ וְכִי־שִׂיג לוֹ וְכִי־דֶרֶךְ לוֹ אוּלַי (כח) יָשֵׁן הוּא וְיִקָּץ׃ וַיִּקְרְאוּ בְּקוֹל גָּדוֹל וַיִּתְגֹּדְדוּ כְּמִשְׁפָּטָם בְּחַרְבוֹת וּבָרְמָחִים עַד־שְׁפָךְ־דָּם עֲלֵיהֶם׃ (כט) וַיְהִי כַּעֲבֹר הַצָּהֳרַיִם וַיִּתְנַבְּאוּ עַד לַעֲלוֹת הַמִּנְחָה וְאֵין־קוֹל וְאֵין־עֹנֶה וְאֵין קַשֶּׁב׃ (ל) וַיֹּאמֶר אֵלִיָּהוּ לְכָל־הָעָם

והפירוש הנכי הוא שהיה התול שיקרלו בקול כי חלקים יכול הוא וכי שיח וכי שיג, לל לבור והשגה יש לו לשכל המכעו להשיב הוא מפני שדרך לו, כלומ' מנהג ודרך נכי חדם ליען בלהרים לחרי השוכל, ולהיות זה דרכו חולי עתה יען הוא וייקן עם הקריחה החוקה: וספר הכתוב שעם היות הנכיח (כח) חומר זה בדרך התול, הם עשו כדבריו ויקרלו בקול גדול וגם התגודדו כמשפטם בחרבות וברמחים, ועכין זה שהיו לוחמים חלו בחלו בחרבות וברמחים שהם מנחשת קלל, והיה זה דרך לחדש שם לזת נכי פנים, לם מפני הכחת הכימון בשמיימי בחום היום בנחשת הקלל שדרכו להוליד שם זת, ושם שמתוך הכחת הכלים ההם של נחשת חלה בחלה תתחדש שם זת, ומתוך החזוק בחרבות וברמחים בחו להכות חלה בחלה עד שפוך דם עליהם • חו בחמר שהיה כל זה מדרך עבודת הבעל, וזהו כמשפטם, וכן הכינוהו חול בפרק חלו הם הלוקין: ולחמרו ויכבחו על לעלות המנחה, לל שהיו מכות פ"ג מדברים דברים ולחירות רכות לעומת חלקיהם, ועם כל זה לין קול ולין עונה, וזה לפי שלין חלוה (כט) מקשיב חליהם: והנה לזה חלליהו חל כל העם שיגשו חליו, (ל) כדי שירחו חת כל חשר יעשה ולח יחשדוהו במדמה, וירפח חת מזבח ה' ההרוס, לל שתקנו ובכחו שזהו רפוחתו, כי היה שם מזבח ליי' ברחשונה קודם בנין בית המקדש וכהרם ע"י עובדי הבעל • ובלרש לחרו שזה היה המזבח שבנה שחול שמו' ל' עד כמו שלמר * והנה מניב לו ניד • ובתקומת לחרו וירפח מזבח עיין ילקו' פשט קנ לנ עג

2011 Ministerio de Cultura

גְּשׁוּ אֵלַי וַיִּגְּשׁוּ כָל־הָעָם אֵלָיו וַיְרַפֵּא
אֶת־מִזְבַּח יְהוָה הֶהָרוּס׃
[לא] וַיִּקַּח אֵלִיָּהוּ שְׁתֵּים עֶשְׂרֵה אֲבָנִים
כְּמִסְפַּר שִׁבְטֵי בְנֵי־יַעֲקֹב אֲשֶׁר הָיָה
דְבַר־יְהוָה אֵלָיו לֵאמֹר יִשְׂרָאֵל יִהְיֶה
[לב] שְׁמֶךָ׃ וַיִּבְנֶה אֶת־הָאֲבָנִים מִזְבֵּחַ
בְּשֵׁם יְהוָה וַיַּעַשׂ תְּעָלָה כְּבֵית סָאתַיִם
[לג] זֶרַע סָבִיב לַמִּזְבֵּחַ׃ וַיַּעֲרֹךְ אֶת־הָעֵצִים
וַיְנַתַּח אֶת־הַפָּר וַיָּשֶׂם עַל־הָעֵצִים׃
[לד] וַיֹּאמֶר מִלְאוּ אַרְבָּעָה כַדִּים מַיִם וְיִצְקוּ
עַל־הָעֹלָה וְעַל־הָעֵצִים וַיֹּאמֶר שְׁנוּ
וַיִּשְׁנוּ וַיֹּאמֶר שַׁלֵּשׁוּ וַיְשַׁלֵּשׁוּ׃
[לה] וַיֵּלְכוּ הַמַּיִם סָבִיב לַמִּזְבֵּחַ וְגַם אֶת־
[לו] הַתְּעָלָה מִלֵּא־מָיִם׃ וַיְהִי בַּעֲלוֹת
הַמִּנְחָה וַיִּגַּשׁ אֵלִיָּהוּ הַנָּבִיא וַיֹּאמֶר יְהוָה
אֱלֹהֵי אַבְרָהָם יִצְחָק וְיִשְׂרָאֵל הַיּוֹם
יִוָּדַע כִּי־אַתָּה אֱלֹהִים בְּיִשְׂרָאֵל וַאֲנִי
עַבְדֶּךָ וּבִדְבָרְיךָ עָשִׂיתִי אֵת כָּל־
[לז] הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה׃ עֲנֵנִי יְהוָה עֲנֵנִי
וְיֵדְעוּ הָעָם הַזֶּה כִּי־אַתָּה יְהוָה הָאֱלֹהִים
וְאַתָּה הַסִּבֹּתָ אֶת־לִבָּם אֲחֹרַנִּית׃
[לח] וַתִּפֹּל אֵשׁ־יְהוָה וַתֹּאכַל אֶת־הָעֹלָה
וְאֶת־הָעֵצִים וְאֶת־הָאֲבָנִים וְאֶת־הֶעָפָר
וְאֶת־הַמַּיִם אֲשֶׁר־בַּתְּעָלָה לִחֵכָה׃
[לט] וַיַּרְא כָל־הָעָם וַיִּפְּלוּ עַל־פְּנֵיהֶם
וַיֹּאמְרוּ יְהוָה הוּא הָאֱלֹהִים יְהוָה
[מ] הוּא הָאֱלֹהִים׃ וַיֹּאמֶר אֵלִיָּהוּ לָהֶם
תִּפְשׂוּ אֶת־נְבִיאֵי הַבַּעַל אִישׁ אַל־
יִמָּלֵט מֵהֶם וַיִּתְפְּשׂוּם וַיּוֹרִדֵם אֵלִיָּהוּ
אֶל־נַחַל קִישׁוֹן וַיִּשְׁחָטֵם שָׁם׃
[מא] וַיֹּאמֶר אֵלִיָּהוּ לְאַחְאָב עֲלֵה אֱכֹל וּשְׁתֵה
[מב] כִּי־קוֹל הֲמוֹן הַגָּשֶׁם׃ וַיַּעֲלֶה אַחְאָב

ה׳ ההרוס, אשר היה הרוס מלבותם של ישראל, ובראותם זה הנס שבו אל ה׳ והעלו עולות על המזבח וזהו רפואתם:
(לא) והנה ראה לקחת שתים עשרה אבנים למספר שבטי בני ישראל, לפי שהיו השבטים חלוקים עם מלך ישראל ומלך יהודה, וכוונתו היתה להועיל לכלם יחד וללמדם שישובו אליו ית׳ בלב אחד, ומזבח אחד ותורה אחת וחוקה אחת תהיה להם, ועם זה כוון לבקש לשבטים זכות השבטים עם זכות האבות אשר זכר. ואמר אשר היה דבר ה׳ אליו לאמר ישראל יהיה שמך, להגיד שהם לקחו להם עבודת אלקים אחרים, והם השרים של מעלה, והוא לקח לו עבודת האל ית׳ שהוא בורא כלם ומושל בכלם, ובקש זכות יעקב בפרט, לפי שיעקב כשהעביר בנחל ויאבק איש עמו וישר למלאך ויוכל, עד שמפני זה נקרא שמו ישראל, כמו שאמר * כי שרית עם אלקים ועם אנשי׳ ותוכל, ולזה אמר אשר היה דבר ה׳ אליו לאמר ישראל יהיה שמך:
(לב) והנה עשה התעלה, ר״ל חפירה סביב כדי שילכו המים סביבו, והיתה כבית סאתים זרע, ר״ל כשיעור מקום זריעת סאתים זרע, שהם
(לד) חמשית על חמשית אמה. וכדי להגדיל הנס צוה שימלאו הכדי׳ וימלאו המזבח והתעלה מים, ובשלשת הפעמים שצוה לעשותו היו י״ב כדים, לרמוז גם כן על השבטים כמו שעשה באבנים. והסתכל שנביאי הבעל עשו כל ההכנות לחדש האש ולעוררו, אם כפי הזמן שהיה כחום השמש בצהרים, ואם בפסיחות ובחרבות וברמחים כמו שפירשתי, ואליהו עשה הדברים כלם בהפך, אם בענין המים,
(לו) ואם בעשות קרבנו בעלות המנחה אשר היה כבר היום נוטה לקרירות הלילה. וחז״ל אמרו שבעלות המנחה היא העת המרוצה לפניו ית׳. ואמר בתפלתו שמפני זכות האבות יענהו השם באש, וגם כן מפני שהיום ההוא יודע שהוא האלקים בישראל. ואמרו ובדברך עשיתי את כל הדברים האלה, אין פירושו שעשה זה בצווי אלקי, כי אם שעשאו על דבר כבוד שמו ובעבור תורתו שהיה דברו, וכן אמרו בתנחומא שאליהו מה שעשה לשמו של הקב״ה עשה, שנאמר ובדברך עשיתי וגומר,
(לז) ולכן היה ראוי שיענהו השם לשידעו העם שהוא האלקים באמת. ואמרו ואתה הסיבות את לבם אחורנית, רוצה לומר מעבודת הבעל שהיו נוטים אחריו,

כי ישוב לבותם אחורנית מאותה העבודה. ובדרש אמרו שאליהו הטיח בזה דברים כלפי מעלה, והרמבם נמשך אחריהם בזה, ומה שכתבתי אני הוא הנכון כפי הפשט. והנה נצטרך אליהו להתפלל ולפצור ולהרבות בתפלה ובתחנונים על הורדת האש, לפי שאליהו עשה הבחינה הזאת מעצמו בלי צווי אלקי, כי עם היות שאמר ובדברך עשיתי את כל הדברים האלה, לא אמר זה להיותו מצווה מהשם ית׳ לעשותו, כי לא באהו צווי על זה כמו שבא על הליכתו אל נחל כרית ולא אל בית האלמנה אשר בצרפת, אבל אליהו מעצמו התעורר לעשותו לכבוד השם ולפרסם קדושתו, ומפני שלא באהו צווי עליו והי׳ אסור מן התורה להקריב בבמות, לכן חשש אליהו אולי לא ימלא השם ית׳ בידו, ולזה הפציר בתפל׳ לשם ית׳ שיענהו בהורדת האש מן השמים, והותרו עם מה שכתבתי בדרוש הזה השאלות ראשונה ושנית ושלישית אשר העירותי: והנה השם יתברך הקים דבר עבדו ועצת מלאכו השלים, ותפול אש מן השמים ותאכל את העול׳ ואת העצים ואת המים אשר בתעלה לחכ׳, ובראות העם הנס המופלא ההוא נפלו על פניהם, כאנשי׳ המתביישי׳ מעונותיה׳, והודו ואמרו ה׳ הוא האלקי׳, וגם להשתחוו׳ לשכינ׳ בראותם דגלה שהוא האש האלקי הנקרא כבוד ה׳, כמאמר חז״ל בכל מקום שהכבוד נגלה השכינה שורה. והנה אליהו צוה לעם שיתפשו את נביאי הבעל וישחטם בנחל קישון, כי הוא בעצמו רצה להרגם, וכמו שעשה שמואל לאגג *, ופנחס לזמרי * בקנאתו לאלקיו, כך עשה בכאן אליהו בקנאתו לשם אלקי ישראל. ולפי שהגשמים היו נעצרים מפני חטאת העם, הנה כששבו בתשובה השתדל אליהו שמיד באותה שעה ימטיר השם ית׳ על הארץ על דרך נס, לא שתסור עצירת הגשמים ויבא המטר בדרך טבעי בהתילדו מהאידים העולים מן הארץ, כי אם שיבא תכף בדרך פלא, כי בזה יכירו וידעו כי הכל בידי שמים ומאתו היו הגשמים ועצירתם, ולזה הוצרך להתפלל על המטר כמו שהתפלל על האש. האמנם להיותו בוטח באלקיו, ולמה שראה שאמר לו ית׳ לך הראה אל אחאב ואתנה מטר, אמר לאחאב עלה אכול ושתה כי קול המון הגשם, ר״ל כי במהרה קודם השלמת השלחן יבא קול המון הגשם, ולכן עלה אליהו אל ראש הכרמל להתבודד שמה ולראות דרך העבים, ויגהר ארצה

ברכו׳ פ״ה דף ל״ח ע״ב

(לח, לט)

(מ)

שמו׳ א׳ ט״ו במדב׳ כ״ה

ברכו׳ פ״א דף ו׳ ע״ב

פר׳ נשא

(מא)

(מב)

2011 Ministerio de Cultura

לְאָכֵל וְלִשְׁתּוֹת וְאֵלִיָּהוּ עָלָה אֶל־ רֹאשׁ הַכַּרְמֶל וַיִּגְהַר אַרְצָה וַיָּשֶׂם [מג] פָּנָיו בֵּין בִּרְכָּיו׃ וַיֹּאמֶר אֶל־נַעֲרוֹ עֲלֵה־נָא הַבֵּט דֶּרֶךְ־יָם וַיַּעַל וַיַּבֵּט וַיֹּאמֶר אֵין מְאוּמָה וַיֹּאמֶר שֶׁב שֶׁבַע [מד] פְּעָמִים׃ וַיְהִי בַּשְּׁבִעִית וַיֹּאמֶר הִנֵּה עָב קְטַנָּה כְּכַף־אִישׁ עֹלָה מַיִם וַיֹּאמֶר עֲלֵה אֱמֹר אֶל־אַחְאָב אֱסֹר וָרֵד וְלֹא יַעַצָרְכָה הַגָּשֶׁם׃ [מה] וַיְהִי עַד־כֹּה וְהַשָּׁמַיִם חִתְקַדְּרוּ עָבִים וְרוּחַ וַיְהִי גֶּשֶׁם גָּדוֹל וַיִּרְכַּב אַחְאָב וַיֵּלֶךְ [מו] יִזְרְעֶאלָה׃ וְיַד יְהוָה הָיְתָה אֶל־ אֵלִיָּהוּ וַיְשַׁנֵּס מָתְנָיו וַיָּרָץ לִפְנֵי אַחְאָב עַד־בֹּאֲכָה יִזְרְעֶאלָה׃

יט

[א] וַיַּגֶּד אַחְאָב לְאִיזֶבֶל אֵת כָּל־אֲשֶׁר עָשָׂה אֵלִיָּהוּ וְאֵת כָּל־אֲשֶׁר הָרַג אֶת־ [ב] כָּל־הַנְּבִיאִים בֶּחָרֶב׃ וַתִּשְׁלַח אִיזֶבֶל מַלְאָךְ אֶל־אֵלִיָּהוּ לֵאמֹר כֹּה־יַעֲשׂוּן אֱלֹהִים וְכֹה יוֹסִפוּן כִּי כָעֵת מָחָר אָשִׂים אֶת־נַפְשְׁךָ כְּנֶפֶשׁ אַחַד מֵהֶם׃ [ג] וַיַּרְא וַיָּקָם וַיֵּלֶךְ עַל־נַפְשׁוֹ וַיָּבֹא בְאֵר שֶׁבַע אֲשֶׁר לִיהוּדָה וַיַּנַּח אֶת־נַעֲרוֹ שָׁם׃

(מג, מד) לרגלה ויעש פניו בין ברכיו מתבודד בתפלתו, ומוה לכערו שיביט דרך ים לפס יתחדשו עננים ושחטר שלש רגלה מקומה שבע פעמים, כי הוא בהתבודדותו לא היה מביט על דבר מפה ומפה, ובשביעית רגלה עב קטנה ככף איש עולה מים, ומיכה התקדרו העבים והמטיר הגשם על הארץ. הנה התבאר מהספור הזה כלו שאליהו עשה שלשה נסים גדולים מהתעוררות עלמו מבלי לווי תלקי, הרצון היה העלר הגשמים שבשבע לפס יהיה הגשם החלה על ומטר כי לפס לפי דברו, השני תפיית בן הלרפית שאמר ה' לתקי תשב כח בפני הילד הזה על קרבו, השלישי הורדת האש מן השמים על המזבח בהר הכרמל, והנה לא זכרתי בכללם כל הקשה לא תכלה, לפי שאמר כי כה אמר הגס לתקי ישראל וגו', והוא המורה שלא עשה לותו כם מעלמו כי לס בדבר ה' וגו':

(מו) ויד ה' היתה וגו'. כתבו קלת המפרשי' שיד ה' הנזכרת בכאן היא הנבואה שבאה אל אליהו לפני אחאב: ואין מכבודם לומר שהיא מאמרם בוא ואמתי, כי הנה לאליהו לא באתה דבור ולא נבואה כלל לאחרי שלותו ית' לך הרחה אל אחאב, ובהיותו בהר הכרמל שבא בלא ומים ועשה נסים ונפלאות לא באתה נבואה על דבר מהם כלל, אבל יד הגס הנאמרת כאן אליהו הוא הכח לאשר נתן לתקים בלבו, בהיותו זקן וגזיר קלוש הכח ומתבודד, כדי לרון לפני אחאב, לא רגלי לפני מרכבו כאחד מהנכבדים בחיות אחאב רוכב על סוסו, ושהתמיד בלותה מהירה עד אשר בא יזרעאלה. וכבר כתב הרב המורה בפרק מה מלק ב' שהרצונה מאדרגות הנבואה היא כאשר יבוא לאיש עזר לתקי לעשות מעשה מופלג, וזה יקרה רוח הגס ויד הגס, ועל הפעל הזה מאמרת אליהו לפני אחאב עד אחאב יזרעאלה אמר שהיה עמו יד הגס, כלומר שבוא העזר התקי לעשות דבר בלתי כהוג אבלתי מתיאם לא שכיו ואל כחו, ולכן תי' ורוח נבורה אין קדס הגס הות על אליהו, לומר שהיה זה נבורה מאת הגס ית' לא נבואה שיבוא עליו:

יח

(ל) וספר הכתוב שהניד אחאב לאיזבל אשתו את כל אשר עשה אליהו ואת כל אשר הרג כל הנביאים בחרב, ולא בפסוק הזה מלת כל אשר פעמים, ולא שהניד לה שלשה דברים זרים, הא' כל אשר עשה, לס מהורדת האש ולס מהורדת המטר, והשני ואת כל אשר הרג, לא שהיה מהזרות חזק אלא כמוהו יעבור כח להרוג ארבע מאות וחמשים איש בידיו, והשלישי את כל הנביאים בחרב, לא שהיה זרות אחר שאין לא בעדר מהם ולא ברח ולא בחבא, אבל כלם בהרגו שלח כמלט מהם איש, ולזה בא בכתוב הזה שלשה פעמים מלת כל על שלשת הדברים הזרים האלה, והם את כל אשר עשה אליהו, ואת כל הנביאים בחרב: והנה לזבל (ג) ברוע לבבה שלחה לומר אל אליהו כה יעשון אלקים וכה יוסיפון כי כעת מחר וגו', וכתבו המפרשי' שהוא דרך שבועה, כמו כה יעשה אלקים לי וכה יוסיף, ולס היה כדעתם היה רלוי שתאמר לזבל כה יעשון לי אלקים, וגם היה בלתי רלוי שתאמר כי כעת מחר, כי בהיותו דרך שבועה היה לה לומר לס לא כעת מחר אשים את נפשך וגו', ולכן ירלה לי שאיבא שבועה, אבל שהלה לומר לאליהו אל תתהלל במתת שהה במה שהרגת את נביאי הבעל, ואל תחזוב שיהיה זה מורה על קדושת עמס, והוא כה יעשון אלקים, לל מה שרלית בזה הוא מחכמת האלוהות שכה יעשון אל עובדיהם, וכה יוסיפו גם כן לעשות בעתיד, כי כעת מחר אשים את נפשך כנפש אחד מהם, ולפי דעתך יהיו יסורין של אהבה, והוא המורה זה דרכם כי גם למחר יעשו בך (ד) לוגמתו: ותמנס אמרו וירא ויקס וילך אל נפשו, פירוש בו שרלה עלמו בסכנה והלך למלט על נפשו, וכפי מה שפירשתי למעלה שאליהו לא בחה דבור אלקי כלל לא בהר הכרמל ולא אחריו, יהיה פירוש הכתוב שרלה אליהו שי' סר מעליו ולא דבר לו כלל, ולזה לא ידע מה יעש' לס יברח מפני איזבל או לא לס יצב ויבטח באלקיו, ולכן הלך בעלת נפשו וכפי מה שעלה על רוחו ולא כמצך על פי הנבואה, לפי שלא באתה הרוח, ווהו וילך אל נפשו, שהלך כפי עלת נפשו, ולא בלאר שבא שאר ליהודה כדי לגלת מתחת רשות אחאב ומפחד איזבל. ואין רלוי להקשות למה פחד אליהו מאיזבל ולא פחד מאחאב, בחמרו אליו פעמים רבות דברים קשים? לפי שבאשר בחה הכוי אלקי להרוג אל בהר הכרמל ולא אחריו, כי שלוחי מכוה היכס כוזקים, וגס אחאב היה איש בעל שכל ולא יגע בו ידי, לחכס כאשר רלה שלא בחה בנבואה כלל חצב שבעוב למקרי, והגשם ית' סר מעליו, בעבור שעשה מה שעשה בהר הכרמל בלי דבור וכוי אלקי, ושעס היות שהקים דבר עבדו הנה חרה אפו עליו, ולזה פחד מאיזבל בקשבו שהיה כעוב מהשגחת אלקית, מלורף לזה היות איזבל אשת מדיכים אשר רעה ומבח אשה זוכה היה לה לעשות בגדו איזה דבר בגופו ולכן פחד מפניה. והנה רלה אליהו ללכת אל הר החלקים חורבה ולהכנס במערה אשר יצב בה משה איש האלקים, לא לבד להתחבא שמה מפני איזבל כי אס להמשיך אליו שפע הנבואה, לפי שלא שרתה עליו זה ימים, והשתדל שילבר אלקים אליו ויורהו דרך זו ילך, ולכן עזב את בערו בבאר שבע והלך יחידי כדי להתבודד, ולפי שלא יעלה עמו אדס בהר כמו שעשה משה, מלורף לזה שידע שלא

2011 Ministerio de Cultura

[ז] וְחָזַר־מַלְאַךְ יְהוָה שֵׁנִית וַיִּגַּע־בּוֹ וַיֹּאמֶר קוּם אֱכָל כִּי רַב מִמְּךָ הַדָּרֶךְ׃
[ח] וַיָּקָם וַיֹּאכַל וַיִּשְׁתְּ וַיֵּלֶךְ בְּכֹחַ הָאֲכִילָה הַהִיא אַרְבָּעִים יוֹם וְאַרְבָּעִים לַיְלָה עַד־חֹרֵב׃
[ט] וַיָּבֹא־שָׁם אֶל־הַמְּעָרָה וַיָּלֶן שָׁם וְהִנֵּה דְבַר־יְהוָה אֵלָיו וַיֹּאמֶר לוֹ מַה־

ימלך בר ולחם ומזון בדרך, ולא חשב לנפשו כי הוא היה בוקר מות מקייס, וקשב שימות הנער נרעב ולכן עזבו שם.
(ז) והלך במדבר דרך יום לבד, ולפי שנקלטו כמותיו ועבה בדרך כתו יצב תחת רותם לבד, והוא עץ שפל שנקרק בלשון לעז זיניבר"ש, וכתבו חכמי הטבע שהזרעים הממיתים לא יגיעו במקום לחר יגיע בלו, לפי שטבע העץ הזה ובלו הוא כנגד הב' החרסיים כלס ויברקו ממנו, ובענור זה כתבו הרופזים שעשו כשברף יועיל מאד בזמן הדבר שלא תבא במגפה אל הבית לחר יזרפו לויתו זמה בתמידות, ולזה יצב עליהו תחתיו להנצל מהזרעים הרחסיים, ובחל את נפשו למות, לא שחל מהשם ית' בתפלה שיקח את נפשו וימות על ידו ולא יחות על יד לזובל וחבשים הרשעים. ואמר רב עתה ה', להגיד שלחרי לחר כבר פרסם לחובתו וקדם את זמן הרגים והרג בידיו עובדי הבעל רב לו בזה מהחייס, ולכן היה מבקש שיקח את נפשו ממנו, כי הוא עתיד היה למות כפי טבע לבותיו ולא היה טוב מהם להנצל מהמות הטבעית, והיה יותר טוב שיהיה עתה מבזמן לחר. והמפרשים לחרו שזה המאמר יורה על היות עליהו פנחס, לפי שבתחרבו לו החייס, ואין הכרח לזה מזה הכתוב. ודמה שאמר כל זה חפכי שלעפות רעב, ובחלו להיותו קרוב למות שחל ממנו ית' שיקח נפשו, ובהיותו בלותה קולחה מהדרך והרעב יצב תחת לוזו רותם החד, שלא היה שם רותם ולא עץ לחר ובדוחק היה יכול לחכות (ה) תחתיו, ובהיותו יען נרקה עליו מלחך הטלקי', והוא היה המלחך הדובר בו בנבואתו, כי בנבואתו על ידי מלחך היתה, ויעירהו בלים לחר (ו) יעור חשבתו ואמר לו שיקום ויחכל, ורחה מרחשותיו עוגת רפיים, לל עוגה לפויה בנחלים, ובפחת מים, שהוא המחכל והמשקה ההכרחי בלי מותר כלל. ובחמרו עוגת רפיים, הורה על היות המזון הזה טלקי לחכים שלוש מהחל יעשי' ו' ו' יח', על דרך מה שאמר הבניח * שרחה המלחך וכידו רפפה. (ז) וספר שחכל ושתה ויצב ויישב, ושמהו המלחך שנית קום חכול כי רב ממך הדרך, והנה רחה המלחך לבותו שתי פעמים שיחכל ולא עוד, ונם לא רחה שהיה די בפעם לחת, ולא מהו נם כן על המשקה בלחת מהפעמים, כי לא לחר לו שתה כי לם קום חכול לבד, ונם בפעם השנית לחר כי רב ממך הדרך ולא לחר כוה בפעם הרלשונה, הנה הסבה בכל זה לטלי הוא, שחליהו היה רעב מהתעכית שעשה לותו יום עם עמל הדרך, והנה המלחך בפעם הרלשונה נוהו שיחכל כדי לתת לו תמורת מה שניתך ממנו לותו היום בתעניתו, ולהיו המחכל הרלשון מכוון לרוות כרכיו מהרעב לחר עבר, לא לחר כו כי רב ממך הדרך, לפי שלא היה מכוונת החכילה הרלשונה להיות בעד הזמן העתיד להלוך כי לם כנגד העבר, לבל בפעם השנית נוהו שיחכל, לא מפני התעכית שבבר עשה כי לם מפני מה שהיה עתיד לעשות, ולזה לחר פה כי רב ממך הדרך, להגיד שזות החכילה השנית היתה מכוונת למורך העתיד והרלשונה למורך העבר, וזהו הברכה בנוחתו על החכילה שני פעמים. החמכם לא נוהו שיעשה, לפי שעם היות שהלך בכח החכילה הזה יום וחרבעי' לילה (ח) כמו שיזכור, הנה לא הלך בכח השתיה לותו הזמן, כי בחכילה כעשה חזקו כם ולא בחשק', וכמו שיזכור לחרי זה, ובחמרו כי רב ממך הדרך, הגידו המלחך שהיה יודע לבו ורלוכו, לל שהיה דעתו לעלות לל הר חורב, ולפי שהיה זה מענתו ולא מלוי טלקי לחר כי רב ממך הדרך, לל כי הדרך הוא רב והוא ממך ומרלוכך ולא מלוי הפס: והנה היה טלקס הוא (ט) הטלקי זן לת טליהו ומסעדו חרבעים יום וחרבעים לילה עד בואו הר הטלקים, לא מפני שנשתה המחכל הזה בחטומכת ולא בשלו הכח המשכל ולא משכו הכח המושך כדברי המפרשים, כי לם להיות המזון הזה טלקי ולחס טביריס לכל היס, ולזה היתה הזכתו עמומה מלד וזה מדרך המזון הטבעי הכהוג כפי טבעו ומהותו, והכח המתילד ממנו הוא מופלג ויולא מן המכהג הטבעי. לבל הוקשה לי מלד לחרו חרבעים יום וחרבעים לילה, כי בידוע שמחרן ישרחל עד סיני מהלך חמשה עשר יום לא עוד, והכתוב אמ' * לקד דברי ק' ב' עשר יום מחורב וגו', ולין היה המהלך הזה חרבעים יום וחרבעים לילה במדבר? ועוד לחרי הניעו אל הר חורב לשחל לך מי כתן לו לחכול ולשתות? ובמדבר לחר יצב בו גם כן, לם היה שלח ימלח בו לחם לחכול כמו שירחה מלורך הגם שבעשה לו בתחלת דרכו, מי יתן ודלע מה חכל עליהו? ולם כחמר שהמלחך כפעם בפעם הניחו לליו, היה רלוי שיזכו הכתוב לותו הגם כמו שזכרו למעלה, ולם כחמר שלא לכל דבר הר חורב, כי הנה משה כל ימי עמדו שמה לחם לא חכל ולא שתה, ולא בחורתו כל לותו דרך המדב', יהיו לם כן ימי לותו כם שמוני יום ושמוני לילה לא חרבעים יום וחרבעים לילה שזכר הכתוב, ומפני זה חשבתי לכי שהחרבעי' יום והחרבעים לילה היו בכל הדרך לחר הלך לליהו עד חורב ושיצב שם ושחזר עד לרן ישרחל, כי בהליכתו ושיבתו שמה וחזירתו היה הזמן ההוח כלו חרבעים יום וחרבעים לילה, ולפי זה יהיה פירוש הכתוב ושעורו וילך בכח החכילה ההיא חרבעי' יום וחרבעים לילה, ווהו הכלל, עוד פירש לותו בחמרו עד הר הטלקים חורב ויבא שם אל המערה ולן שם וגו', וספר מה שקרהו שם ושחמר לו ית' שוב לדרכך מדברה דמשק, לל שבלותו הדרך לחר בא במדבר יצוב, וכל זה מהטליכה והיצבה והחזרה היה בלותם חרבעים יום וחרבעים לילה שזכר, כי להיות לליהו זקן וחלש הלך לותו מהלך בעשרים יום לו יצ יום ויצב שם יום לחד כמו שיתבח', וחזר בלותו סכום מהימי והיו כלם חרבעים יום וחרבעים לילה. ולחכם לחמרו בכח החכילה ההיא, הוא מלחר מקייב ולין כהו כח השוכל, כמו לחס לא חכל ומים לא שתה, ולחרי זה לבחר עביכו:

(ט) ויבא שם אל המערה וגו'. ספר הכתוב שטליהו בא אל המערה, והיא המערה הידועה שהיא בקרלת הכור עכשו שיצב משה שם, כמו שלי במערת טיברל, ושלן שמה, ולא לחר הכתוב שיהן כי לם שלן, לפי שבכל הזמן שיצב שמה היה מתבודד ומכין עלמו לנבואה וילעק אל ה' כל הלילה, ולזה כלחר והנה דבר ה' אליו, רולה לומר לז בהיותו בלותו מקום מקודש לטלקי ומתבודד וקורא בשם טלקיו, בחזו הנבואה שלא נחה טליו כל לותם הימים לחר עברו לא בחרן ישרחל

2011 Ministerio de Cultura

ישראל ולא במדבר בהליכתו שמה · ואמרו מה לך פה אליהו ,
לאמרו המפרשים פה לאחד שטעם השאלה מה לך פה אליהו
הוא התחלת דברים לשיחת המעבה , כלומר שאלו למה יצאת
ממקומך ומה סדר כיתך בדרך הזאת ? ושהות על דרך
ברלקי ל' ע' * לפי הבל לחיך , * מה זה בירך , * מה לך היום כי תצום ?
שמות ל' כ' ושהיה המעבה קצת קבלתי וגו , ל"ל שהקבלה לשר קצת ליי'
מלכים ק"ל ה' לקיים הקבלות מאשר עברו בריתו בני ישראל , והיה זה בהיותם
(י) עובדים ע"ז ומאשר מזבחותיו הרסו , כאמ' למעלה את מזבח
השם ההרוס , לפי שלא היו רוצים לעבוד כי אם אל אלקים
לאחריו , ומאשר הרגו בניהיו , כי בשר הרגה לותם לזבל ,
כמו שאחר עובדיה בהרוג לזבל את נביאי ה' , והיה היתה
סבת ביאתו שמה , ועם היות שנשארו מלה נביאים שהקבילם
עובדיה במערות , אמר אליהו שבותר הוא לבדו מהנביאים
הידועים לה' , כי הנביאים האחרים שהוקבלו לא ידעה לזבל
מהם ולכן במלטו , והיה תכלית האחאר הזה שיקוים השם
ית' בקמתו על הרעות המלה שעשו ישראל , וזה היה לורך
ביאתו , ל"ל לבקש נקמה על
ישראל · ואחכ בענין המרלה
אשר רלה אליהו מהרוח
והרעש והאש רליתי בזה
למפרשים שני דרכים · האחד
הוא דרך ה' לוי בן גרשום ,
שכתב שזה השם ית' לאליהו
שילך מהמערה ויצב בהר לפני
השם , כדי שיבקש רחמים
(י) על ישראל כשירלה הכבוד לא שיתפלל להשקיטם , ושזה
הרלה לו הדברים המשקיטים , כמו הרוח הגדולה והחזקה
מפרק הרים ומשבר סלעים , ולא היה ברוח השם , ל"ל שלין
מדרכו ית' להביא הרע על האוהבים ולא להעניש בעונש
גדול כזה , אבל להמתין להם לאם ישובו מדרכם הרעה ,
ואחריה היה הרעש , שהוא מזיק אחד וכלי מכלי ההשגח'
להפכת האדמות , וזכר שלא ברעש השם , ל"ל כי לא יפקון
בעוד החת ולא בהפכת האדמות , ואחר הרעש הרלהו האש ,
שהוא יותר מזיק בשרפת המקומות כמדוס ועמורה , וזכר
שגם לא באש ה' , כי לא היו הרעות האלה מכוונות ממנו
ית' כי אם הסתרת פניו מהם ועזבם כמטרה לאחי הרעות ,
ואחרי האש זכר קול דממה דקה , ל"ל שיהיה העונש ממולע
בין הדבור והשתיקה ובין המוסר והעונש , ושאליהו מרוב
כעסו לא את אל לבו להבין את דבר המרלה , ולזה השיבו
שנית כברלשונה קנא קנאתי וגו' , והודיע ית' להודיעו ענין
קולו ואליעד שיהיו כלי השגחתו לייסר ולהעניש את ישראל ,
וזו דרך הכתוב וכוונתו : והדרך השני הוא לאומרים מפני
ישראל שהתכוונו לומר שאליהו רלה בזה שלשת העולמות
ואלקי המציאות , ולזה רלה רלשונה הרוח , לרמוז על הכח
המכריע עולם התוהו והתפסד שהוא מפרק הרים ומשבר
סלעים , ואמר בו לפני השם , לפי שהוא מצוי בו לעשות
רלונו ואינו רק כנרגן בין המוכב וגו' · ואמר לא ברוח השם
לרמוז שאין השם ית' הטבע המכריע התוהו והתפסד , והרלהו
עוד הרעש , לרמוז על עולם הגלגלים שיש בהם והאופנים
וחיות הקדש ברעש גדול מתבזעים לעומתם , שזה רומז אל
הגלגלים שיקרלו חיות הקדש לרעת הרכ המורה , ואמר
לא ברעש השם , להורות שאין השם יתברך בשפע הגלגל כמו
שחשבו קצת מהקדמונים , ואמר עוד ואחר הרעש האש , לרמוז
תלים ק"ל ד' אל עולם השכלים הנבדלי' שנקרלו אש , כמו שאמר * משרתיו
אש לוהט , והנה מקרלו כן להדמותם באש שאין העין שולט
בו , כי האש היסודי לינו מושג לאום הרלות , ועכ"ו יזיגו
לותו מפעת פעולותיו , וכן הם המלאכים לא יושגו באום
הרלות בעלמם אבל יושגו מפעת פעולותיהם , וכן אמרו
דף י"ג ע"ב במסכת חגיגה , מלי חשמל ? חיות אש ממללות · ואמר לא
באש ה' , להגיד שאע"פ שאותו ואהבתו יתעלה בכלל מעלאות
המלאכים , כי הם עלולים ומפעלי המציאות והוא ית' עלה

ומקוייב המציאות , ולפי שאהבתו בעלם תכלית המעלם ופעוד
בתכלית הפשיטות מה שאין הפה יכול לדבר , לאמר ואחר
הלש קול דממה דקה , כלומ' ואחרי שתפעוד שכלך במלאכים
בלוס פיך מלדבר ולבך מלהרהר במה שלמעלה מהם · ומזה
לאחרי זה שימשך לת חוקל למלך על ארם ואת יהוא למלך על
ישראל ואת אלישע ימשח לנביא תחתיו , לרמוז לו גם כן שאלה
השלשה עולמות שזכר הם מוכהנים ממנו ית' , וזה לש בעולם
השפל שדרך הבא להתגבר האחד על חבירו כמו קוצ שהתגבר
על מלכות ארם ועל ישראל , היה זה בהשגחה ממנו ית' לגמול
ולעשות פרעי האד' וכתותיו , ולש בעולם הגלגלי' לפי שהשגחת
השם ית' היא על הורלת המערכה לבטל קותם ולעשות בה
חפלו ורלונו , וכן ע"י יהוא בהרגו הרשעים עובדי ע"ז וכמלטו
הנלחים , וזה היה מפלת ההשגחה לש כפי המערכה · ואמר
לאחרי זה ואת אלישע בן שפט תמשח לנביא תחתיך , לפי שהשפע
הנבואי המגיע לנביאים הוא מעולם המלאכים ולא יגיע
כי אם בדרון השם ומלותו · ולפי שלא היה עכין המרלה
מיוחס לא הספור , כתב הא'
דוד קמחי שהשם ית' הרלה
כל זה לאליהו לגמול המעשה
הטוב אשר עשה בהר הכרמל
שקדש את השם בדברים והודו
באלהותו והרג נביאי הבעל
ולכן הרלה לו את המרלה
הזאת · ויונתן תרגם הרוח
והרעש והאש שהם כלם
מלאכים ממונים על הדברים ההם · הן אלה קצת דרכיהם
בניאור זאת המרלה , ולא אחד בהם יתעורר לזאת בעשם למה
שאלו ית' שתי פעמים מה לך פה אליהו , כי עם היותו ממכהב
התאלת הדבור , הנה לא כהגו הנביאים לשאול זה שתי פעמי' ,
כל שכן אשר שכבר הזיב בפעם הראשונה מה שהיה בו די בפי
הכווכה , וגם כן לא התעוררו למה אליהו לאמר שני פעמים
קנא קנאתי , ואם רלה שלא בתפיים הקב"ה בתשובתו הראשונ'
איך חשב לפייסו בהשבות הדברים ההם עלמם ? והנה ברוב
דברים לא יאבל פשע , וגם לפי דרכם לאחרי שברוח וברעש
ובאש לאמר לא ברוח ה' לא ברעש ה' , היה ראוי שיאמר בדממה
דקה ושם ה' , כ"ש שברלש המרלה לאמר והנה ה' עובר ורוח
שעבר ברוח לו ברעש לו באש לו בכלם · והמרלה אלי במרלה
הזאת כפי פשט הדברים והמשך הספור הקודם הוא , שאליהו
בא מעלמו אל הר חורב ובכאם במערה הקדושה אשר יצב בה
משה כדי שתבואהו הנבואה , כי היה המקו' הזה מוכן להנבא
ובאשר בו הקדושה האלקית מעת שעמד לדוכנו משה שמה ,
והנה השם ית' קנא לכבוד אלון הנביאי' משה עבדו ורלה שלא
היה מן הראוי שאלם ילוד אשה לא נביא ולא בן נביא יצב
בלותו מקום , כי הוא כתיאל לקבול התורה וכתיבת הלחות
ופסולם ורלייית הכבוד שרלה משה , ואיך יצב ויעמוד אדם לו
נביא אחר שמה ? ואולי הראותו שאליהו לא נתה לעתו לעמוד
בהר סיני כי אם גם להכאם בנקרת הצור , היה שהוכיחו ית'
על זה באמרו מה לך פה אליהו , ולא אחר זה על יציאתו
מארלו ובואו כלו לותו דרך כמו שחשבו המפרשים , כי אם על
הכאתו במערה הקדושה , והוא על דרך מאמר יעציהו שאמר
על שבבה אשר על הבית * מה לך פה ומי לך פה כי חלבת יעני' כב' י'
לך פה קבר הנה השם מעלה עלטה נבר , שכפי מה
שפירשו המפרשים כלם היה תוכחה על שבבה , שבהיותו
מלרן בכריה היה משתדר על ירושלם , ואמר שהמעלה היית
לא היתה ראויה אליו , וזהו מה לך פה ? ולכן היה מהיעוד
שהשם ית' יעלטלהו משם , וכן אמר גם כן יעציהו * ועתה שם כב' ה'
מה לי פה נאם השם כי לוקח עמי חכם מושליו יהלילו נאם
השם ותמיד כל היום שמי מחוצן , הנה בלותו לצון
מהתוכחה אמר יתברך לאליהו מה לך פה , רולה לומ' מה לך
במקום הזה אשר לתה בו ? כי הוא כלתי ראוי לך , ואליהו (י)
השיבו קנא קנאתי לי' אלקי לבאות , ולא היה זה לשקול בקשת

2011 Ministerio de Cultura

[יא] וַיֹּאמֶר צֵא וְעָמַדְתָּ בָהָר לִפְנֵי יְהוָה
וְהִנֵּה יְהוָה עֹבֵר וְרוּחַ גְּדוֹלָה וְחָזָק
מְפָרֵק הָרִים וּמְשַׁבֵּר סְלָעִים לִפְנֵי יְהוָה
לֹא־בָרוּחַ יְהוָה וְאַחַר הָרוּחַ רַעַשׁ
לֹא בָרַעַשׁ יְהוָה׃
[יב] וְאַחַר הָרַעַשׁ אֵשׁ לֹא בָאֵשׁ יְהוָה
וְאַחַר הָאֵשׁ קוֹל דְּמָמָה דַקָּה׃
[יג] וַיְהִי כִּשְׁמֹעַ אֵלִיָּהוּ וַיֶּלֶט פָּנָיו בְּאַדַּרְתּוֹ
וַיֵּצֵא וַיַּעֲמֹד פֶּתַח הַמְּעָרָה וְהִנֵּה
אֵלָיו קוֹל וַיֹּאמֶר מַה־לְּךָ פֹּה אֵלִיָּהוּ׃
[יד] וַיֹּאמֶר קַנֹּא קִנֵּאתִי לַיהוָה׃ אֱלֹהֵי
צְבָאוֹת כִּי־עָזְבוּ בְרִיתְךָ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
אֶת־מִזְבְּחֹתֶיךָ הָרָסוּ וְאֶת־נְבִיאֶיךָ הָרְגוּ
בֶחָרֶב וָאִוָּתֵר אֲנִי לְבַדִּי וַיְבַקְשׁוּ אֶת־
נַפְשִׁי לְקַחְתָּהּ׃
[טו] וַיֹּאמֶר יְהוָה אֵלָיו לֵךְ שׁוּב לְדַרְכְּךָ
מִדְבָּרָה דַמָּשֶׂק וּבָאתָ וּמָשַׁחְתָּ אֶת־
חֲזָאֵל לְמֶלֶךְ עַל־אֲרָם׃

מישראל כי אם לתת התנצלות על הכנסו שמה, וכאלו אמר עזבו בריתך בני ישראל והרסו המזבחות והרגו נביאיך ויבקשו את נפשי לקחתה, ומפני יראתי אותם שהם רשעים גמורים ואויבים היו לי באתי להחבא במקום הזה, לחשבי שיגין בעדי זכות משה ומפני קדושת המקום הזה לא ישיגני הזק כל עוד (יא) שאשב בכאן, ומפני זה השיבו ית׳ לא ועמדת בהר לפני ה׳, רוצה לומר אם נכנסת שמה מפני היראה לא ועמוד בהר שבהיותך בהר תשב לפני ה׳ ולא תירא ולא תחת מפניהם, כי כאשר דבר מלך מלכו של עולם שלטון ובהיותך בהר לא יגיעך הזק כלל, ודי כשתשב בהר ולא במערה. ואחרי שהוכיחו ית׳ על המקום אשר ישב עליו בהודיעו אותו כי קדש הוא, ראה ית׳ להשיבו על כוונת ביאתו שמה שלא היה מפני היראה שזכר כי אם לפי שנסתלקה ממנו הנבואה, ולכן הודיעו למה לא באהו הנבואה זה ימים כי אותה היה מבקש, ועל זה אמר והנה ה׳ עובר ורוח גדולה. וכבר פירשתי שאליהו עשה שלשה דברים בלי צווי השם ית׳ ושענה אותו הקדוש ברוך הוא בהם והקים דברו. האחד היא השבועה אשר נשבע באף ובחמ׳ ובקצף גדול אם יהיה השנים האלה טל ומטר כי אם לפי דברו, ועשה אם כן רעב גדול שלש שנים בארץ ישראל, שאפילו העשירים שבהם התמוגגו ואבדו כל אשר להם ומתו רבים ברעב, הלא ראית שהיה הולך מלך ישראל בעצמו לבדו לבקש מקום חציר להחיו׳ סוס ופרד פן יכרת האדמה מהבהמה. והשני היה במיתת בן הצרפית שהטיח אליהו דברים כלפי מעלה, באמרו הגם על האלמנה אשר אני מתגורר עמה הרעות להמית את בנה וגזר על תחייתו והחיה אותו. והשלישי הוא מה שעש׳ בהר הכרמל מהעלת העולה בבמה חוץ למקדש אשר לא כדת והורדת האש מן השמים עליה, ושלשתם עשה אליהו בלי צווי אלקי, ולהיות כוונתו טובה לקדוש השם עשה השם ית׳ גזרותיו וקיימם, אבל התקצף עליו על אשר לא עשה מה שלא צוה, ולזה היה שלא באהו הנבואה עוד, ולהעיר על זה כלו אמר כאן והנה ה׳ עובר, ר״ל הנה ה׳ הוא עובר על כל פשעיך. וזכרם ראשון ראשון כמו שקרו, כי זכר הראשונה הרוח שהיה מפרק הרים ומשבר סלעים, לרמוז אל הגזרה אשר גזר ברוח כעסו לעצור הטל והמטר מפני האדמה, שבזה היה מחריב העולם, ולהיותו רע כללי ונמרץ אמר שהיה רוח גדולה וחזק (על דרך * נשיאים ורוח ונשם אין,) מפרק הרים ומשבר סלעים, ואמר לא ברוח ה׳, לומר ששמע קול שהיה אומר לא ברוח ה׳, להגיד שלא באהו צווי אלקי במעשה הזה אשר עלה על רוחו. ואחר הרוח זכר הרעש, לרמוז על הדברים אשר הטיח אליהו כלפי מעלה על מות בן הצרפית ועל תחייתו, לפי שתחיית המתים כנו אותו הנביאים בשם רעש, וכמו שאמר הנביא יחזקאל בספור התחייה * והנה רעש ותקרבו עצמות עצם אל עצמו, ואמר לא ברעש ה׳, רוצה לומר שלא צוהו ית׳ על אותו (יב) המעשה שעשה בתחיית המת: ואחר הרעש זכר האש, והוא האש אשר הורידו בהר הכרמל על הבמה אשר בנה שמה,

ואמר לא באש ה׳, לפי שלא עשה אותו הנסיון במצות השם ובדברו. וזכר אחרי זה קול דממה דקה, לרמוז שבעבור הדברים האלה אשר עשה אליהו בלי מצות השם וכבודו לא באהו הדבור כבראשונה, והיה הקול האלקי דממה והיא השתיקה והעדר הדבור. ולפי שאליהו ראה מה שצוהו ית׳ שיצא מהמערה והתוכחה שהוכיחו על מעשיו, ראה להשיב על שתיהם, אם על הכנסו במערה שלא היה אותו מקום ראוי לשכמותו, כבש פניו למטה וכסתה כלמה פניו, וזהו אמרו (יג) וילט פניו באדרתו ויצא ויעמוד בפתח המערה, ר״ל שלא יצא ממנה בהחלט לעמוד בהר כמו שצוהו אבל עמד בפתח, ולכן הוצרך ית׳ להוכיחו שנית על ישיבתו בפתח המערה, ואמר מה לך פה אליהו, ר״ל הלא אמרתי אליך שתצא מהמערה ולא עשית מצותי, הלא ידעת שהמקום אשר אתה עומד עליו קדש הוא שבאותו פתח עמד אדון הנביאים, ומה לך לשבת עוד באותו המקום המקודש שאינו ראוי לשכמותך? והנה אליהו אין ספק שיצא מיד כמו שצוו׳, אבל התנצל ממה שהוכיחו על המעש׳ אש׳ עשה שלא במצותו, ואמר קנא קנאתי, ר״ל מה (יד) שעשיתי לא היה לכבוד בית אבא כי אם על דבר כבוד שמך, ולזה אין עלי אשם, אם לראשון שהוא עצירת הגשמי׳ היה לפי שעזבו בריתך בני ישראל, והיה ראוי שיענשו עליו בעצירת גשמים כמו שאמרה תורה *, ואם בניתי דברי׳ יא׳ יז מזבח בהר הכרמל היה לפי שהם הרסו מזבחותיך, והיה ראוי שאבנה מזבח לשמך הגדול ויתקדש באש לעיניה׳, ואם הרגתי נביאי הבעל הנה גם כן הם הרגו נביאיך, הנה כל זה עשיתי על דבר כבוד שמך הגדול, ואמנם תחיית בן הצרפית היה לפי שאחאב וסיעתו היו מבקשים את נפשי להרגני, ולכן בהיותי מתגורר בבית האלמנה היה מההכרח שאצטער על צערה, כי היה נפשי בכפה. הנה בזה התנצל אליהו מכל אשר עשה, להורות שכפי הדין עשאו ועל קדושת השם, והתבאר מזה שכלל המראה מסכי׳ עם הספור הקוד׳, ושצורך היה במאמרו ית׳ מה לך פה אליהו שני פעמים, כי היה הראשון על הכנסו במערה, והשני על עמדו פתח המערה גם אחרי הצווי שבאהו לצאת משם, ושמאמר קנא קנאתי אינו כפול, כי הפעם הראשון נאמר על צורך הכנסו במערה מיראת האויבים שיהרגוהו, והשני על התנצלות מעשיו אשר עשה מבלתי צווי ודבור אלקי. ואפשר עוד לפרש בתשובת אליהו, שאמר שתכלית בואו אל הר סיני היה לפי ששם קבלו ישראל שלשה מתנות עצומות, והם התורה והקרבנות והנבואה, ולפי שהם אבדו כלם בא להתלונן על האבדה במקום שנתנה, וז״ש כי עזבו בריתך בני ישראל שהיא התור׳, את מזבחותיך הרסו כנגד הקרבנות, וכנגד הנבואה אמר ואת נביאיך הרגו בחרב ואותר אנכי וגו׳. הנה התבארו הפסוקים כלם, והותרה בזה השאלה הרביעי׳ אשר העירותי בתחלת הפרשה, ואחרי זה בלקיחת אליהו השמימה אפרש במראה הזאת פירוש אחד מסכים עם לקיחתו:

ויאמר ה׳ אליו וגו׳. כפי דעת חז״ל ודרך המפרשים שאליהו (טו) בקש נקמה על ישראל מפני רוע מעלליהם,

יתכן

2011 Ministerio de Cultura

יתכן לפרש לך זוב לדרכך, שלמה קליו לחדי דרכך להיות נוקם ונוטר כעסו ושלחך ונקעתך שלעבים לת ישראל ושלכפה עליהו רעות, לך מכאן וזוב למכהגך ודרכך שהוא להשתדל להעביר לת ישראל, ולכן לך מדבר' דמשק, לל שילך בלותו מדבר של דמשק, ושלחרי זובו ימשח לת חזל למלך על ארם ולת יהוח למלך על ישראל ולת לליטע לנביא, והם יכלמו כקומתך מהם. וכפי מה שפירשתי שליהו זכר לעניו להתנבלות מה שעשה ולח שיבקש בקשה, יהיה פי' הכתוב שילמר לו השם ית' שיזוב לדרכו, לל כמדבר כדרך לשר בח בו שהוא מדבר דמשק, כי מה יעשהו לו ארם וי' עמו, ולח מוהו שילך דמשק כי לם שילך דרך המדב' של דמשק - ולפי שהוא הניד לפניו ית' תעלת ישראל ופשעיהם, הודיעו ית' שימשח לת חזל למלך (יו) על ארם, ולת יהוח למלך על ישראל ולת לליטע ימנה לנביא תחתיו, והשם יהיו שלוקי (יו) ההזגח, כי הכמלט מחרב חזל ימית יהוח, והכמלט מחרב (יח) יהוח ימית לליטע. והכרח לי בענין הזה הוא, שהיית לומר לל לליהו שמשוך לזה ימשח לת חזל ולת יהוח, לפי שהיה רלוי ית' להעניש לת ישראל בימי לחלב ובימי בליהו, וכלשר נכנע לחלב וזב לה' בתשוב רלה ית להלריך לפו, וכמו שלמר לל לליהו הרלי כי נכנע לחלב מפני לה לביך הרעה בימיו בימי בנו לביך הרעה על ביתו, ולמר לחר זה וישבו שלשה שני לין מלחמ' בין ארם ובין ישראל, לל שעם היות שהיתה המלחמה ביניהם בהזגחת השם יתברך ורלוני, הנה מפני לריכות לפו קללו ממנה, ומפני זה לל משח בליהו

רשות מהם וחזי לך לאחריו, וחליהו השיבו לך שוב כי מה עשיתי לך, ופירשו המפרשים שהיה זה לנסותו מה יעשה, ושלכן אמר לך לשלו' כי לפי שלא עשיתי כך דבר רחוי שנעשנו תלך לאחרי, ויותר נכון לפרש שלא מה שלטון גדולה, כמו תלים לא כ' * מה רב שוכך, ויאמר לך שוב, לא לך לנסות חכיך ותמך כאשר אמרת ושוב מיד, לאחרי שדבר גדול עשיתי לך חין רחוי (כא) שתשליכהו לאחרי גוך, וכן עשה חליהו. והיה שאחתי ללכת לאחרי אליהו כל כך שעשה כשובה לאחר היו לאחו בפרישה והחכילם אותו למוד נקר שהיה חליהו קורא בו ויפטר מהם בשמחה, וילך לאחרי חליהו וישרתהו, והשירות הזה לכבודים לא היה כי אם לשבחעלותם תחול הנבואה על משרתיהם, ברכות לא תעשי שלא יהיו מוכנים חלין כראוי. וחזל אמרו גדולה דף ז' ע"ב שמושה של תורה יותר מלמודה, והיה זה לפי שהמשרת יתמיד עם הלמון ויהיה תלמידו ומשרתו, ובחלעות לליהו כתה רוח הקדש על חלקים על חלישע, כמו שבחלעות משה כתה רוח הקדש על יהושע משרתו: ואחרי פירוש פסוקי הפרשה ראוי שנתעסק בהתר הספק העיקרי אשר הערותי מהנחל נבואת מלעה מחליהו הנביא ולא הותר עד הנה, ונאמר שהנה חזל [כא] וַיָּשָׁב מֵאַחֲרָיו וַיִּקַּח אֶת־צֶמֶד הַבָּקָר וַיִּזְבָּחֵהוּ וּבִכְלֵי הַבָּקָר בִּשְּׁלָם הַבָּשָׂר וַיִּתֵּן לָעָם וַיֹּאכֵלוּ וַיָּקָם וַיֵּלֶךְ אַחֲרֵי אֵלִיָּהוּ וַיְשָׁרְתֵהוּ׃

עיין ילקוט בפסיקתא רבתי לאחרו בדרוש קב רמז רע"ט הזה דברי ראוי שיזכרנו מלד, הושע יג' יד' והם חלו. זה * ובנביא העלה ה' את ישראל ממלרים ובנביא כאמר, ובנביא העלה ה', זה משה, ובנביא כאמר זה חליהו. את מוכח שבי הנביאים עמדו להם לישראל משבטו של לוי, משה ראשון וחליהו אחרון, ושניהם נוחלין את ישראל, בחליות משה כנחלו ממלרים, שכ' * ועתה לכה ואשלחך אל פרעה וגו', וחליהו לעתיד לבא, שכתו' * הנה אנכי שולח לכם את חליהו הנביא. משה נחלם ממלרים תחלה ועוד לא חזרו ונשתעבדו במלרים, וחליהו כשינחל מוחם מן הרביעית מחדוש עוד לינם חוזרים ומשתעבדים, חלח יושעו תשועת עולמים. משה היה נביא וחליהו נביא. משה נקרא חיש החלקים, וחליהו נקרא חיש החלקים. משה שמות ג' עלה למעלה, שכ' * ומשה עלה חל החלקים, וחליהו עלה למעלה, שנחמר ויהי בהעלות השם חת חליהו. משה הרג המלרי, וחליהו הרג חת נביחי הבעל. משה נתכלכל על ידי שמות יז' ג' הנרפית, שנח' * קרחן לו ויחכל לחם, וחליהו נתכלכל על ידי הנרפית, שנח' לקחי לי פת לחם. משה ברח מפני פרעה, וחליהו ברח מפני חיזבל. משה ברח ונח לבחר, וחליהו ברח ונח לבחר, שנח' ויבח בחר שבע. משה חמר * חם כמות כל החלם יחותון חלה, וחליהו חי ה' חם יהיה טל ומטר. במשה ויעבור ה' על פניו, וכחליהו והנה ה' עובר. במשה ויחמע חת הקול, וכחליהו והנה חליו קול. משה כנס חת ישראל לפני הר סיני, וחליהו כנסם להר הכרמל. משה שמות לג' כ' בער עם שנחמר * ויהו חיש קרבו על ירכו, וחליהו בער עובדי עז ותפש כניחי הבעל ושחטם. משה קרח מי לי' חלי, וחליהו ויחמר חליהו לכל העם גשו חת חלי. משה בטין במערה ושמתיך בנקרת הלור, וחליהו כטין במערה ויבח חל המערה וילן שם. משה ויבח עד סר החלקים, וחליהו בח חל הר החלקים. משה בח למדבר, וחליהו בח למדבר. משה השיח עמו על ידי מלחך שכ' * ויבח מלחך ה' חליו, וחליהו והנה זה מלחך. משה * חרבעים יום וחרבעי לילה לח חכל, וחליהו וילך בכח החכילה ההיח חרבעים יום ומ' לילה. משה התפלל על ישראל ל תשחת עמך, וחליהו התפלל עכבי ה' עכבי. משה תפס זכות חבות וכור לחברה' ליחק ולישרחל, וחליהו חתים עשרה חבנים וגו' ישראל יהיה שמך. משה קבלו חת ישראל על ידו להכתו חל מקום, שכ' * כל חשר דבר ה' נעשה ונשמע, וחליהו קבלו על ידו ויחמרו ה' הוח החלקים. משה עשה משכן בנית מחתים זרע, וכן חליהו. משה המונה חת חותו חתים עשרה חבנים במספר בני ישראל, וכן חליהו ויבן חת החבנים בשם ה' עד כחן: הורו בדבריהם שכתדמה חליהו במעלה ובשלמות לחדוכו משה בחרבעה ועשרים דברים חלו חשר זכרו. ותמהתי מהם חיך לח זכרו בכללם גם כן דמוים לחלה כמלחו ביניהם נכבים מופלחי, והם קריעת ים סוף שעשה משה עידמה לל קריעת הירדן חשר עשה חליהו, והורדת האש מן השמים שהוריד הקדוש ברוך הוח על ידי משה ביום השמיני למלואים וכן בחליהו, וגם כן למה לח זכרו דמוי לקר, והוח שמשה הסתיר פניו כי ירח מהביע חל החלקים וכן בחליהו שכתוב ויעל פניו בחדרתו, וחולי הביע וילע פניו בחדרתו שכתבים ממה שהוכיחו השם ית' כמו שפירשתי ולכן לח זכרוהו: ומה שרחוי שיחמר בהתר הספק העלום הזה כלו הוח, שעם היות שזכרו חזל הדמויים החלה שהיו בין משה וחליהו, הנה לח לחמרו שהיו שניהם שוים ומתדמים בעניכם, ולח קבלו שהיה חליהו שוה לל משה במעלת הנבואה בהפך מה שהעידה התורה * שכי ברוב היה דברי לד', חלחם שלח קם נביח עוד בישרחל כמשה, ושעם היות שחליהו כתדמה חליו בהרבה מהדמויים, הנה לח היה מעלתו כמעלת חלון הנביחים, וגם בלותם הדמויים לח היו שניהם שוים בהם, ולביחור זה הנה לכבי בח לבחר הדברים ההם לחד לחחד חשר כתדמו בהם שני הנביחים החלה, לבחר לחך היה מעלת כל חחד מהם בלותו דמוי, וחקרי זה לבחר דברים לחרים מהמעלה שבמלחו בחליהו ולח כמלחו במשה, וחבחר עניכם שליהו מה שיחייב היות חליהו גדול ולח שוה בנבואה כמשה עליו השלום, וחזכור לחרי זה המעלות הלחתיות עלמיות בנבואה שהיו בחדוכו משה ולח כמלחו בחליהו, להכריח שלח קם נביח עוד בישרחל כמשה. וחומר שהדמויים החלה חשר זכרו חזל, יש מהם שכיס עשר שניכם מורים על מעלת הנבואה ולח על שלמותה, עם היות שיורו על יותר המדות ושבח המעשים, כמו מה שחמרו משה ירד מהר, ושבתכלכל על ידי כשים, ושברח מפני פרעה, ושבח לבחר, ושבער עז מן החרן, ושקרח לבני ישראל מי לי' חלי, ושהלך כמדבר, ושבח חל הר חורב, ושהתפלל על ישראל, ושעשה זכות לחבות בתפלתו, ושעשה המשכן סחתים זרע, ושנטה המוזח של י"ב לנביים, כי המעשים החלה כלם כבר יעשה חותם החדם מוזלת שיהיה נביח, וכמה מהחלכים לחבי חיל ירחי לקחים בישרו העז מן החרן והרגו לנביים, וישרחל כלו הלך במדבר ובח חל הר חורב, והתפללו חמידים הרבה על ישרחל ותפסו זכות לחבות בידיהם, ועשו שחר המעשים לחבר זכרו ולח היו נביחים, ולכן ליכו מהתיחם לם יתדמה בשוי לליהו חל משה לדוכנו בדברים החלה, וכל שכן שגם בהם כשנתבונן נרחה ההפרש הגדול שהיה ביניהם, כי משה הרג חת המלרי בהיותו ילד ורך ויחידי עמו בשדה והתנבר עליו, וחליהו הרג נביחי הבעל לפי שישרחל כלם תפסו חותם והם היו עוזרי' במיתתם. ומשה עם היות שחמר יתרו לבנותיו קרחן לו ויחכל לחם והנה לח כתכלכל מהנביים כי לם משל יתרו לביהם, וגם לח על דרך לדקה ממנו כי לם בשכרו שהיה רועה חת לחנו, מה שבחליהו לח היה כן, כי בחמת כתכלכל פעם ל' מחבר היה לחכה הנרפית. ולם משה ברח מפני פרעה, היה זה קודם שיתכבח, כי לחרי שביבח והיה דבר ה' חתו לח ירח ולח פחד ממנו ולח ברח מפניו עם היותו מלך וחיל חיל, לחכם חליהו ברח מפני חיזבל שהיתה משה בחיותו נביח ליי'. ולם כחמר במשה שבח חל הבחר, תרחה שחמר הכתוב בו לטון ישיבה * ויבב על הבחר, וגם היה זה רמז על הטנת החכמות שמות כ' ע"ח הכחשלות בבחר וחמר בו לטון ישיבה בכוי על שלמות השגתו, וחמר עם זה ויוסיפן ויזק חת לחכם, להיותו המוסיע והגוזל והמשקה חת העם התורה והמלות, לחכם בחליהו לח כחמר לטון

לעזן יציבה ולא לעזן תעזעה והשקלה , כי אם לבד ויבא אל
בקר טבע . אם משה בער הלז במעשה הענל , היה אלא
בשקר כישראל אפילו לאחד מהם , לאמר לו היו בני הנביאים
שהיו מבקשים לבעל ובשקרו כישראל כוכם עובדי ע"ז , וכמו
שיראה מתוך הספור . משה לאמר מי ליי' אלי ולא היו לאחד
מכל אשר התקרבו אליו עובד ע"ז , כמו שאמר * ויאספו אליו
כל בני לוי , לאמר אשר כגעו לא אליהו היו רעים ומעשים
מאד , ומה לתבן את הבר ? אם משה הלך במדבר , היה זה
כמלך על ישראל , והיה הליכתו שמה קרבעים שנה עם רוב
הנכוחות והכסים שנעזו לו שמה , לאמר אליהו הלך במדבר
יחידי ומתנכר עני ולא קרבעים יום , שהיה יום לשנה משה
שהלך משה . אם בא משה אל הר האלקים , היה שקרא השם
י"ת לותו ושכן עליו הענן וכבוד ה' לעיני כל העם ויצב שם
קרבעים יום וקרבעים לילה , לאמר אליהו בא שמה מדעתו
מבלי קריאה , כל שכן שבוהו השם שיבא משם וישוב לדרכו
ולא עמד בהר בי אם יום אחד ולילה אחת . אם משה התפלל
אל האלקים , היה על כפרת עמו ועל סליחתם , ואליהו
התפלל כפי דעת חכמיכו ז"ל והמפרשים כלם על נקמתם
ועונשם . אם משה תפש וכות אבות , היה לטעון נגד השם
על שבועתם , כמו שאמר * אשר נשבעת להם בך , לאמר אם שם י"ג
אליהו לאמר לבד ה' אלקי אברהם יצחק וישראל ולא טען
שבועתו ולא זכות אחר . אם משה עשה מעשן , הנה הוריד
ה' האש ויאכל את הקול מדבר אליו מעל הכפורת מבין
שבי הכרובים , ואליהו כשנשה למזבח עם היותו כלתים זרע
לא שכן עליו הענן ולא בקהו שם קול . אם משה נשה מזבח
מי"ב אבני , היה במלות השם והיה לותו המזבח קיים לדורו' ,
והמזבח אשר עשה אליהו היה חזן מהמקדש ולא העלו עליו
עוד עולות ולא היה במלות השם יתברך . הנה שתבאר שנם
בדברים הקלה שהיכם מעכם הכבוקה ומעלתה לא כשתוה
מעלת אליהו למעלת משה . ולאמכם בשאר הדברים שזכרו
העכין יותר מבואר בשם , אם הגאולה הנה משה נאל את
ישראל גאולה שלמה , אם גופנית מתחת סבלות מצרים ,
ואם גאולה נפשיית בלמוניתיהם מפחת התורה אשר כתן להם
בסיני , ואליהו בזמן הגאולה לא זכר הכתוב שהוא יגאל
ויושיע את ישראל , כי אין אליהו המציא המיועד מהנביאים ,
כי אם שיבא קודם יום השם הגדול והנורא ויפנה דרך לפניו .
לאמרו שבקרא משה נביא ואליהו נם כן , ואתה רואה שכל
שאר הנביאים נקראו כן , לבד כתבו החכמים שנם נביא
נאמר על משה , ועל זולתו מהנביאים בשתוף השם , ומהם
לאמרו שהיה השם נהם בספוק ולא לאמר לדם שיהיו נקראים
נביאים נשם מוסכם בלמוי שוה . לאמרו שבקרא משה לית
הלקים ואליהו נם כן , וגם זה בלאמר עליהם בשתוף נשם
נביא , והנה שיעש ולקבה ועדו וזולתם מהנביאים נקראו
כן , וכמו שאמרו חול בספרי עזרה
נקראו לית הלקי . לאמרו שמשה עלה [לה לא מלאתי עכין
ל הלקי , ואליהו עלה בסער' השמיי' זה בספרי , לאמכם
ולין בזה שוי ולא הדמו , לפי שמשה בדר עולם כוף פרק
עלה אל הלקים , לא שבתבקש בו כ' מלאתי מעט ממנו
י' בהיותו בלה הקיים הגשמיים , ודוק :]
ובדלת השם על הר סיני ויקרא אל משה מתוך הענן ושב אל
המקנה , כי הענינים המדיניים לא היו מפרידים דבקותו ,
ואליהו עלה לשמים בעת מותו כשאר הקדילים , וכמו שאמר
נראתי אל כלבקוך * , והיה ענין עלייתו כמו שיתבאר , והיה הכם הלקי
יותר נדול לאין שעור בהתדבקותו בהיותו בזה העולם בי
בגוף ונפש ובהדבקו עמו ית' לא כמלאך , משיעור בהפרדו
מלבה הקיים , כי הנפשות בלם יאמרו לאחר המות והרוח
תשוב אל האלקים אשר נתנה . לאמרו שמשה אמר אם כמות
כל האדם יאותון לבה ואליהו נם כן אמר בי השם אם יהיה
על ומטר , וענין מאמרם זה שהיה שלמותם בל כך נדול
שהמה ינזרו על הדברים הטבעיים ונתקיימו נזרותיהם מבלתי
שיתפללו לשם ית' עליו בלל , לפי שאומר העול' היה משועבד

לעזן יציבה ולא לעזן תעזעה והשקלה , כי אם לבד ויבא אל
בקר טבע . אם משה בער הלז במעשה הענל , היה אלא
בשקר כישראל אפילו לאחד מהם , לאמר לו היו בני הנביאים
שהיו מבקשים לבעל ובשקרו כישראל כוכם עובדי ע"ז , וכמו
שיראה מתוך הספור . משה לאמר מי ליי' אלי ולא היו לאחד
מכל אשר התקרבו אליו עובד ע"ז , כמו שאמר * ויאספו אליו
כל בני לוי , לאמר אשר כגעו לא אליהו היו רעים ומעשים
מאד , ומה לתבן את הבר ? אם משה הלך במדבר , היה זה
כמלך על ישראל , והיה הליכתו שמה קרבעים שנה עם רוב
הנכוחות והכסים שנעזו לו שמה , לאמר אליהו הלך במדבר
יחידי ומתנכר עני ולא קרבעים יום , שהיה יום לשנה משה
שהלך משה . אם בא משה אל הר האלקים , היה שקרא השם
י"ת לותו ושכן עליו הענן וכבוד ה' לעיני כל העם ויצב שם
קרבעים יום וקרבעים לילה , לאמר אליהו בא שמה מדעתו
מבלי קריאה , כל שכן שבוהו השם שיבא משם וישוב לדרכו
ולא עמד בהר בי אם יום אחד ולילה אחת . אם משה התפלל
אל האלקים , היה על כפרת עמו ועל סליחתם , ואליהו
התפלל כפי דעת חכמיכו ז"ל והמפרשים כלם על נקמתם
ועונשם . אם משה תפש וכות אבות , היה לטעון נגד השם
על שבועתם , כמו שאמר * אשר נשבעת להם בך , לאמר
אליהו לאמר לבד ה' אלקי אברהם יצחק וישראל ולא טען
שבועתו ולא זכות אחר . אם משה עשה מעכן , הנה הוריד
ה' האש ויאכל את הקול מדבר אליו מעל הכפורת מבין
שבי הכרובים , ואליהו כשנשה למזבח עם היותו כלתים זרע
לא שכן עליו הענן ולא בקהו שם קול . אם משה נשה מזבח
מי"ב אבני , היה במלות השם והיה לותו המזבח קיים לדורו' ,
והמזבח אשר עשה אליהו היה חזן מהמקדש ולא העלו עליו
עוד עולות ולא היה במלות השם יתברך . הנה שתבאר שנם
בדברים הקלה שהיכם מעכם הכבוקה ומעלתה לא כשתוה
מעלת אליהו למעלת משה . ואמכם בשאר הדברים שזכרו
העכין יותר מבואר בשם , אם הגאולה הנה משה נאל את
ישראל גאולה שלמה , אם גופנית מתחת סבלות מצרים ,
ואם גאולה נפשיית בלמוניתיהם מפחת התורה אשר כתן להם
בסיני , ואליהו בזמן הגאולה לא זכר הכתוב שהוא יגאל
ויושיע את ישראל , כי אין אליהו המציא המיועד מהנביאים ,
כי אם שיבא קודם יום השם הגדול והנורא ויפנה דרך לפניו .
לאמרו שבקרא משה כביא ואליהו נם כן , ואתה רואה שכל
שאר הנביאים נקראו כן , לבד כתבו החכמים שנם נביא
נאמר על משה , ועל זולתו מהנביאים בשתוף השם , ומהם
לאמרו שהיה השם נהם בספוק ולא לאמר לדם שיהיו נקראים
נביאים נשם מוסכם בלמוי שוה . לאמרו שבקרא משה לית
הלקים ואליהו נם כן , וגם זה בלאמר עליהם בשתוף נשם
נביא , והנה שיעש ולקבה ועדו וזולתם מהנביאים נקראו
כן , וכמו שאמרו חול בספרי עזרה
נקראו לית הלקי . לאמרו שמשה עלה [לה לא מלאתי עכין
ל הלקי , ואליהו עלה בסער' השמיי' זה בספרי , לאמכם
ולין בזה שוי ולא הדמו , לפי שמשה בדר עולם כוף פרק
עלה אל האלקים , לא שבתבקש בו כ' מלאתי מעט ממנו
י' בהיותו בלה הקיים הגשמיים , ודוק :]
ובדלת השם על הר סיני ויקרא אל משה מתוך הענן ושב אל
המקנה , כי הענינים המדיניים לא היו מפרידים דבקותו ,
ואליהו עלה לשמים בעת מותו כשאר האנשים , וכמו שאמר
נראתי אל כלבקוך * , והיה ענין עלייתו כמו שיתבאר , והיה הכם הלקי
יותר נדול לאין שעור בהתדבקותו בהיותו בזה העולם בי
בגוף ונפש ובהדבקו עמו ית' לא כמלאך , משיעור בהפרדו
מלבה הקיים , כי הנפשות בלם יאמרו לאחר המות והרוח
תשוב אל האלקים אשר נתנה . לאמרו שמשה אמר אם כמות
כל האדם יאותון לבה ואליהו נם כן אמר בי השם אם יהיה
על ומטר , וענין מאמרם זה שהיה שלמותם בל כך נדול
שהמה ינזרו על הדברים הטבעיים ונתקיימו נזרותיהם מבלתי
שיתפללו לשם ית' עליו בלל , לפי שאומר העול' היה משועבד

2011 Ministerio de Cultura

אוכל אותו אעפ״י שיאכל המאכל הטבעי, כי רבים מהאנשים
יאכלו וישתו ולא יוכלו ללכת ברגליהם דרך רב, כל שכן
הזקנים, ומפני זה בא הכתוב להגיד שקנה אליהו מאותה
האכילה כח ואומץ כל כך גדול שהלך לרגלו ארבעים יום
וארבעים לילה בלי חולשה ויגיעה, וזה לא ישלול שהיה אוכל
באותו זמן כדרכו ומנהגו, כי עם היות הליכתו במדבר כבר
נמצא שמה מאכל ומים במקומות מיוחדים שיאכלו העוברים
שמה. אמרו עוד שמשה קבלו ישראל על ידו אהבת המקום
ואמרו נעשה ונשמע, ושאליהו גם כן שאמרו ה׳ הוא האלקי׳,
אבל ההפרש גם בזה כבר התבאר ממה שאמרתי, שבזמן משה
קבלו האהבה האלקית בכל לב ובכל נפש באותו מעמד,
אמנם באליהו עם היות שאמרו ישראל בהר הכרמל ה׳ הוא
האלקים בפיהם, הנה לא נמנעו מפני זה מעבוד העז שהיו
עובדים, וכמו שיעיד הכתוב עליו. הנה התבאר מכל זה
שהדמויים שזכרו חז״ל שהיו בין משה ואליהו, לא היו בהשואה
כי אם בפחות ויתר רב על דרך הספוק או השתוף. ואמנם
בדמויים שלא זכרו חז״ל, הנה קריעת ים סוף שעשה משה
אינו דומה לקריעת הירדן שעשה אליהו, לפי שהיה ים סוף
עמוק מהירדן לאין שעור, ונצבו מים כמו נד נוזלים ונטבעו
המצריים בתוכו באותו עת שהיו ישראל יוצאים לרוחה, וכמו
שאחז״ל שעשרה נסים נעשו על הים, ועם זה ראתה שפחה
על הים מה שלא ראה יחזקאל, ובקריעת הירדן לא היה דבר
מזה. ואמנם בענין האש שירד על המזבח ביום השמיני
למלואים והורידו אליהו גם כן בהר הכרמל, הנה לא התפלל
משה ע״ה עליו כמו שעשה אליהו, והשם ית׳ מעצמו הוריד
האש על המזבח, להודיעם ששעה אל מנחתם וקבל קרבנותם
ברצון, והנם הזה אם היות שנעשה בפני משה הנה לא יוחס
אליו, ויותר ראוי הוא שיוחס אל אהרן שהוא היה הכהן הגדול
המקריב ביום ההוא, והנה לדוד נעשה גם כזה בגורן ארונ׳,
ולשלמה בחנוכת המזבח, וכמו שלא ימשך מזה שיהיו דוד
ושלמה שוים למשה במדרגת הנבואה, ככה נאמר באליהו,
שעם היות שירד אש על המזבח אשד בנה, לא ימשך שהיה
מדרגתו בנבואה שוה למדרגת משה כי אם למדרגת אהרן לא
זולת זה, ולהיות שני הנסים האלה בלתי מורים על מעלת
אליהו היותה כמעלת משה, היה שלא זכרו אותם חז״ל בכלל
שאר הדמויים. וכבר יאמר אומר שנתעלה מעלת אליהו על
מעלת משה במעשה הנסים מפאת בן הצרפית שהחיה אליהו,
מה שלא מצאנו במשה שיעשה תחיית המתים, ומעלותו
בסערה השמימה שהם הדברים היותר נרשמים וגדולים
שנמצאו באליהו ולא נמצאו במשה ע״ה, אבל אני כבר כתבתי
בספר מחזה שדי, וגם כן בפירו׳ ספר יהושע על * שמש
בגבעון דום, שהנסים אינם משיגים עצמיים בנבוא׳ לשתהיה
מדרגתה כפי מדרגת הנסים אשר יעשה הנביא, וכמו שכתב
הרב בס המדע, משה רבי׳ לא האמינו בו ישראל מפני האותו׳,
כי כל מה שעשה מפני הצורך וההכרח עשאו, ופירשתי פסוק
התורה * ולא קם נביא עוד בישראל כמשה וגו׳ לכל האותות
והמופתים, וידוע שאליהו לא החיה את בן הצרפית מעצמו,
אבל התפלל לש״י שיחייהו והוא ית׳ החיה אותו לכבוד אליהו,
ואם היה שהביא ההכרח לאליהו שיתפלל על תחיית בן
הצרפי׳, לפי שהיה מתגורר עמה בבית והיתה צועקת שביאתו
שמה המית את בנה, ולמשה לא הביא הצורך לעשות כזה,
האם מפני זה נחשוב שתהיה מדרגת אליהו למעלה ממדרגת
משה? הנה גם מכת בכורות שעשה משה במצרים ומבני
ישראל לא מת עד אחד, האם היה קטון מתחיית המתים?
והנה ההפסד בזולת הסבות הטבעיות כהויה בזולת סבותיה,
וכן גם הדבר שהיה במקנה מצרים וממקנה ישראל לא מת עד
אחד, והנה אלישע עשה גם כן גם תחיית המתים בבן
השונמית, ואחר מותו עשו עצמותיו תחיית המתים באיש אשר
נקבר אצלו, וכן ספר הכתוב שעשה נסים אחרים שלא עשה
אליהו ולא עשה משה, כמו שבא בספוריו, וכן ישעיהו עשה
נסים אחרים שלא עשה משה ואליהו, ולא נאמר מפני זה

פרקי אבות
פ״ה מ״ד
עיין ד״ר
דף רצ״ח ע״ג

דף ר״ב ע״ב
יהושע י׳ י״ב

הלכו׳ יסודי
התורה פ״ח
דברי׳ לד׳ י׳

שגדלה מעלתו ממעלת משה ואליהו. ואמנם עלות אליהו בסער׳
השמימה, אף שנבינהו כפשוטו שעלה לגרמים השמימיים,
יותר נפלא הוא מה שנאמר במשה שעלה אל האלקים, שהוא
מניע השמים והבורא אותם, כל שכן כי כבר כתבו המפרשים
כלם פה אחד, שאין ראוי שנחשוב שעלה אליהו לשמים בגופו,
כי לא יכנסו הגופות השפלים בתוך הגרמים השמימיים, אבל
שנאמר שמים באותו מקום על החלק העליון מיסוד האויר,
כמו * ערים גדולות ובצורות בשמים, * ומגדל וראשו דברי׳ ט׳ א׳
בשמים, * את אוצרו הטוב את השמים, ושהיה ענינו שהשם בראשי׳ י״א ד
רצה שלא ימות בארץ כי אם שיעלהו רוח אלקים באויר ושם דברי׳ כ״ח י״ג
ישרף גופו ובגדיו, והרוח תשוב אל האלקים אשר נתנה,
והיה זה לסבה שאזכור שמה, וגם היתה פרידתו ועלייתו
בסערה, לפי שכל ימיו וגם בעת מותו בסערה ישופנו וענה
ה׳ אותו מן הסערה, מה שלא היה במשה אדוננו, שלא
כהתה עינו ולא נס ליחה, ולא היה רואה סערה ולא צער
כלל בעת דבקותו ונבואתו, והיות הפרדת נפשו מגופו
באויר ולא בארץ עם ההתבוננות אינו מעלה ולא יתרון
במדרגת הנבואה ממשה שנקבר בגאי ולא ידע איש את קבורתו
עד היום הזה, ואם משה נגנז גופו בבטן האדמה שלא ידע
איש אותו, ככה תראה שנגנז ארון הברית אשר היו בו לחות
האבנים והתורה כלה, ומי המונע שלא יהיה זה מעלה רמה
ונשאה מהשרפה שנשרף אליהו באויר או באש? כי הנה לא
נשרף הארון אבל נגנז, והוא המורה שהגניזה באותו אופן
גדולה מהשרפה, כל שכן שלא ידע אדם באיזה אופן נקבר
מרע״ה וענין גניזתו איך היתה, והוא הנרצה באומרו * ולא דברי׳ לד׳ ו׳
ידע איש את קבורתו, שלא אמר את קברו אלא את קבורתו,
רוצה לומר באיזה אופן נקבר, אם נשאר שמה תחת הארץ
או עבר למקום אחר משם. וכבר אחז״ל משה לא מת אבל סוטה פ״א
עלה ומשמש ברקיע, וכן אמרו במס׳ סוכה פ״ק, תאני ר׳ דף י״ג ע״ב
יוסי אומר מעולם לא ירדה שכינה למטה, ולא עלו משה דף ה׳ ע״ז
ואליהו למרום, שנאמ׳ * השמים שמים ליי׳ והארץ נתן לבני תלי׳ קט״ו י״ו
האדם, והא כתי׳ * וירד ה׳ על הר סיני? למעלה מעשרה, שמות י״ט כ׳
והא כתי׳ * ועמדו רגליו ביום ההוא על הר הזתים? למעלה זכרי׳ י״ד ד׳
מעשרה, והא כתיב ויעל אליהו בסערה השמימה? למטה
מעשרה וגו׳. הנך רואה בדבריהם שזכרו במשה עלייה
למרום כמות שזכרוהו באליהו, וכן סבר ר׳ יוסי שלא עלה
אליהו למעלה. ואמנם מה הנרצה אצלם בלמטה מעשרה או
למעלה מעשרה, הנה אין זה מקומו, וכבר הרחבתי בדרוש
הזה בספר מחזה שדי אשר לי: והעולה מכל זה הוא שלא
מצאנו באליהו שלמות ומעלה יורה על יתרון מדרגתו ממדרגת
אדון הנביאים ע״ה ולא דומה ושוה אליו, כ״ש שמצאנו במשה
אדוננו דברים עצמיים בנבואה ומעלותיה שלא זכה אליהם
אליהו ולא אדם אחר. אם ראשונה בהיות נבואת משה
מאת ה׳ פנים בפנים פה אל פה כאשר ידבר איש אל רעהו
בלי אמצעי כלל, ונבואת אליהו ושאר הנביאים כלם היה
על ידי אמצעי, וזהו ההבדל העליון מכל ההבדלים שנבא
משה מאת הסבה הראשונה ושאר הנביאים היו מנבאים ע״י
השכל הפועל. ועוד שהיה נבואת משה שורה עליו בהקיץ
ביום מעל הכפורת מבין שני הכרובי׳, ונבואת שאר הנביאים
היה תמיד בחלום או במראה ותרדמה נופלת עליהם, כמו
שאמר ית׳ לאהרן ומרים * אם יהיה נביאכם ה׳ במראה אליו במדב׳ י״ב ו׳
אתודע בחלום אדבר בו לא כן עבדי משה פה אל פה אדבר
בו. שאר הנביאים (ואליהו מכללם) כשהיו מתנבאים היו
מתפעלים וישיגם חרדה גדולה, כמו שנאמר בדניאל * והודי דניאל י׳ ח׳
נהפך עלי למשחית, ולכן אליהו ראה הרוח והרעש והאש
והסערה בלקיחתו להורות על זה גם כן, לפי שכלם היו
מנבאים על ידי הכח המדמה, ולזה היו ממשלי משלים כפי
הרכבות דמיוניהם, ומשה היה מנבא בלי הפעלות חמרו
ובהשתמשות חושיו, כמו שאמר * ודבר ה׳ אל משה פנים אל שמות לג׳ י״א
פנים וגו׳, לפי שלא היה כחו המדמה משתמש בנבואתו.
שאר הנביאים ואליהו גם כן לא היו מתנבאים כל עת שהיו
רוצים

2011 Ministerio de Cultura

רוצים להנבא כי אם כאשר היתה שורה עליהם הנבואה ,
הלא תראה אליהו שהיה מצטער על שלא היה מגיע אליו
הנבואה , עד שמפני זה שם לדרך פעמיו ובא אל הר
חורב ונטמן במערה , אמנם משה היה מנבא בכל עת שירצה ,
כמו שאמר * עמדו ואשמעה מה יצוה ה' , והיה זה לפי שאליהו
וכל שאר הנביאים לא היו תמיד מוכנים לנבואה , אבל היו
צריכים להכין עצמם אליה ומשה היה מוכן תמיד , וכמו
שביאר זה כלו הרב בפירוש המשנה · עוד אומר שהמדרגה
היותר עליונה שבנבואה היא קבול הלחות מעשה אלקים
המה והמכתב מכתב אלקים ועם זה נתינת התורה , כי הוא
השלמות העליון הכולל לאומה והנצחי לעד , וזה יוחד
בו אדוננו משה ולא השתתף בו נביא אחר , כי תכלית
נבואת שאר הנביאים היו על קיום תורת משה , כמו שאמר
אחרון הנביאים * זכרו תורת משה עבדי , ומה שיורה על
נבואת משה עליו השלום היותה חוץ מהנהוג הטבעי ובדרך
גם נפלא , הוא ישיבתו בהר ארבעים יום וארבעים לילה
לחם לא אכל ומים לא שתה , ולא נפרד מהדבקות האלקי
אפילו דק אחד , והיתה זאת העמידה בזה האופן הנפלא
שלשה פעמים בכל אחת מהם מ' יום וארבעים לילה בלי
מאכל ומשתה ובלי שינה ושאר הדברים ההכרחיים לחי ,
ובסוף העמידה האחרונה קרן אור פניו המופלא · עוד מצאנו

במדב' ט' ח'
הלכו' יסודי התורה פ"ח
מלאכי ד' ד'

במשה שמהתהפכות ניצון זוהרו ושפע נבואתו נבאו שבעים
הזקנים , וגם ישראל כלו ששים רבוא נבאו באמצעותו ,
ולרוב השפע האלקי הנשפע עליו היה מגיע לכל הקרובים
אליו , מה שלא מצאנו בשום נביא אחר , והיה גם כן
מקדושתו כל כך שעל ידי תפלתו נתכפר עון העגל ושב
השם משליחות המלאך , ועל ידו שרה השכינה בישראל שהוא
המופלא שבנסים , והתמידה ארבעים שנה בקרב ישראל
מה שלא עשו שאר הנביאים · משה עשה מלחמת עמלק
ומלחמת מדין ומלחמת סיחון ועוג ברצון אלקי מופלג , ולא
עשה אליהו דבר מזה במלחמות · ואמנם מעלת שאר
הנסים , הנה נסי מצרים בכמותם וגדלם והיותם לעיני
הכת המנגדת (כמו שכתב הרב המורה) גדלו על נסי שאר
הנביאים , ונס המן שהתמיד מ' שנה ונכללו בו נסים
נפלאים לא נעשה נס יערוך אליו בכל הזמנים , סוף דבר
מעלת משה אדוננו בנבואה ובנסים , פבר העידה התורה
עליו במה שאין בו ספק , באמרו * ולא קם נביא עוד
בישראל כמשה אשר ידעו ה' פנים אל פנים , לכל האותות
והמופתים אשר שלחו ה' לעשות בארץ מצרים לפרעה ולכל
עבדיו ולכל ארצו , ולכל היד החזקה ולכל המורא
הגדול אשר עשה משה לעיני כל
ישראל :

דברים לד' י' , י"א , י"ב

הפרשה התשיעית תספר שתי המלחמות אשר נלחם בן הדד מלך ארם עם אחאב , וההצלחות והתשועה אשר
היה לישראל בהם בדבר ה' , ושאחאב רחם וחמל על בן הדד בהיותו אויבו ושלא חמל על
נבות היזרעאלי שנהרג במצות איזבל אשתו כדי לירש את כרמו , והנבואה שבאהו עליו , ואיך עלו מלך יהודה ומלך
ישראל להלחם במלך ארם לקחת ממנו את רמות גלעד , ושנהרג שם אחאב , ומה שנבא מיכיהו בן ימלא על זה · תחלת
הפרשה ובן הדד מלך ארם קבץ את כל חילו , עד ויהושפט בן אסא מלך יהודה וגו' · והנה
שאלתי בפרשה הזאת שש השאלות :

השאלה הראשונה אם היה רצון השם ית' ומצותו
לאליהו שימשח את חזאל
למלך על ארם כדי להנקם מישראל על ידו , כמו שאמר והיה
הנמלט מחרב חזאל וגו' , אם כן כאשר בא ארם להלחם
עם ישראל איך נתן הא' ית' התשועה פעם אחר פעם לאחאב
ולישראל ? והנה היה זה בהפך מה שגזר לעשות , ועם
היות שאמר הנביא לאחאב בזה וידעתם כי אני ה' , כבר
ידע ית' שבראותם בחינת האש שירד מן השמים בהר הכרמל
אמרו ה' הוא האלקים ולא זזו מעבודתם הזרה , ועם היות
שאמרו ארם אלקי הרים אלקיהם ולא אלקי עמקים , הנה
היה פשע ישראל יותר עצום בעבדם אלקים אחרים ולמה אם
כן הצליחו ונושעו במלחמה ?

השאלה השנית בדברי בן הדד כשאמרו לו אנשים
יצאו משמרון , שאמר אם לשלום
יצאו תפשום חיים ואם למלחמה יצאו חיים תפשום , והנה
היה אם כן גזרתו בין שיהיו יוצאים לשלום או למלחמה
שיתפשו אותם חיים ולא ימיתום , ולמה אם כן עשה חלוקה
מהשלום או מהמלחמה ושנה תפשום חיים חיים תפשום
בהיות הדין אחד ?

השאלה השלישית למה הוצרכה איזבל להרוג את
נבות היזרעאלי כדי שיקח אחאב
את כרמו ? והלא ממשפטי המלוכה היה שיוכל המלך
לקחת כרמי עבדיו ושדותיהם גם מבלי מחיר. אם יצטרך
אליהם ? וכמו שאמר שמואל הנביא במשפטי המלוכה * את
שדותיכם ואת כרמיכם וזתיכם הטובים יקח ונתן לעבדיו ,
ואם היה רשות למלך לקחת כרמיהם לתת אותם לעבדיו ,
כל שכן אם יצטרך אליהם המלך לעצמו :

שמואל א' ח' י"ד

השאלה הרביעית בדברי מיכיהו בן ימלא , שאמר
ראיתי את ה' יושב על כסאו
וכל צבא השמים עומדים עליו מימינו ומשמאלו ויאמר ה' מי
יפתה את אחאב וגו' ויצא הרוח ויעמוד לפני ה' ויאמר אני
אפתנו והייתי רוח שקר בפי כל נביאיו וגו' , והדברים האלה
מולידים מבוכה גדול' למי שמבין אותם כמשמעם , אם באמרו
שהיה שואל השם מי יפתה את אחאב , אומר שלא היה
צריך השם ית' אל מפתה יפתהו כי אם להעיר רצונו במה
שיגזור חכמתו , ואם במה שאמר הרוח אני אפתנו והייתי
רוח שקר בפי כל נביאיו , ויתחייב מזה שנביאי השקר היו
מנבאים ברוח אלקין קדישין , אם לא שהרוח והנבואה היה
מכזב בהם לא הם בעצמם , ואיך היה אפשר מהשפע האמתי
הנקרא רוח אלקים ישפיע שקרים בנביאים ?

השאלה החמשית אם היה יהושפט איש ירא את ה'
ולא רצה ללכת למלחמה כי אם
כשישאל ראשונה את דבר ה' ולא נסתפק עם דברי נביאי
השקר כ"א בדברי מיכיהו שהיה נביא ליי' , איך אם כן אחרי
ששאלו ושהשיבו רעה הלך למלחמה ? והיה אם כן בזה
עובר על דברי הנביא , והכתוב אמר * אליו תשמעון ,
ואמר והיה האיש אשר לא ישמע אל דברו אשר ידבר בשמי
אנכי אדרוש מעמו :

דברי' י"ח ט"ו

השאלה הששית אם היה שהשם ית' האריך אפו
לאחאב ואמר בימיו לא אביא את
הרעה בימי בנו אביא הרעה , איך היה שבו בעצמו נתקיימה
הגזרה הראשונה ? כי הנה הוא עצמו מת במלחמת ארם
וילקו הכלבים את דמו והזונות רחצו כדבר ה' אשר דבר ,
וזהו המורה שהגזרה שנגזרה בראשונה עליו כמו שיעדו אותו
הנביאים נתקיימה בימיו ובעצמו ·

והנני מפרש הכתובים באופן יותרו הספקות כלם :

2011 Ministerio de Cultura

כ

(ה) ובן הדד וגו' אחרי שספר בפרשה הקודמת ענין המס"ת שעשה חוקל בישראל, ספר עתה קרס נפ להלחם על שמרון,

כ

[א] וּבֶן־הֲדַד מֶלֶךְ־אֲרָם קָבַץ אֶת־כָּל־
חֵילוֹ וּשְׁלֹשִׁים וּשְׁנַיִם מֶלֶךְ אִתּוֹ וְסוּס
וָרֶכֶב וַיַּעַל וַיָּצַר עַל־שֹׁמְרוֹן וַיִּלָּחֶם
[ב] בָּהּ: וַיִּשְׁלַח מַלְאָכִים אֶל־אַחְאָב מֶלֶךְ־
[ג] יִשְׂרָאֵל חָעִירָה: וַיֹּאמֶר לוֹ כֹּה אָמַר
בֶּן־הֲדַד כַּסְפְּךָ וּזְהָבְךָ לִי־הוּא וְנָשֶׁיךָ
וּבָנֶיךָ הַטּוֹבִים לִי־הֵם:
[ד] וַיַּעַן מֶלֶךְ־יִשְׂרָאֵל וַיֹּאמֶר כִּדְבָרְךָ
אֲדֹנִי הַמֶּלֶךְ לְךָ אֲנִי וְכָל־אֲשֶׁר לִי:
[ה] וַיָּשֻׁבוּ הַמַּלְאָכִים וַיֹּאמְרוּ כֹּה־אָמַר
בֶּן־הֲדַד לֵאמֹר כִּי שָׁלַחְתִּי אֵלֶיךָ לֵאמֹר
כַּסְפְּךָ וּזְהָבְךָ וְנָשֶׁיךָ וּבָנֶיךָ לִי תִתֵּן:
[ו] כִּי ׀ אִם־כָּעֵת מָחָר אֶשְׁלַח אֶת־
עֲבָדַי אֵלֶיךָ וְחִפְּשׂוּ אֶת־בֵּיתְךָ וְאֶת־
בָּתֵּי עֲבָדֶיךָ וְהָיָה כָּל־מַחְמַד עֵינֶיךָ
[ז] יָשִׂימוּ בְיָדָם וְלָקָחוּ: וַיִּקְרָא מֶלֶךְ־
יִשְׂרָאֵל לְכָל־זִקְנֵי הָאָרֶץ וַיֹּאמֶר דְּעוּ־
נָא וּרְאוּ כִּי רָעָה זֹאת מְבַקֵּשׁ כִּי־שָׁלַח
אֵלַי לְנָשַׁי וּלְבָנַי וּלְכַסְפִּי וּלְזָהָבִי וְלֹא
[ח] מָנַעְתִּי מִמֶּנּוּ: וַיֹּאמְרוּ אֵלָיו כָּל־הַזְּקֵנִים
וְכָל־הָעָם אַל־תִּשְׁמַע וְלוֹא תֹאבֶה:
[ט] וַיֹּאמֶר לְמַלְאֲכֵי בֶן־הֲדַד אִמְרוּ לַאדֹנַי
הַמֶּלֶךְ כֹּל ׀ אֲשֶׁר־שָׁלַחְתָּ אֶל־עַבְדְּךָ
בָּרִאשֹׁנָה אֶעֱשֶׂה וְהַדָּבָר הַזֶּה לֹא
אוּכַל לַעֲשׂוֹת וַיֵּלְכוּ הַמַּלְאָכִים
[י] וַיְשִׁבוּהוּ דָּבָר: וַיִּשְׁלַח אֵלָיו בֶּן־הֲדַד
וַיֹּאמֶר כֹּה־יַעֲשׂוּן לִי אֱלֹהִים וְכֹה
יוֹסִפוּ אִם־יִשְׁפֹּק עֲפַר שֹׁמְרוֹן לְשָׁעָלִים
לְכָל־הָעָם אֲשֶׁר בְּרַגְלָי:
[יא] וַיַּעַן מֶלֶךְ־יִשְׂרָאֵל וַיֹּאמֶר דַּבְּרוּ אַל־
יִתְהַלֵּל חֹגֵר כְּמַפְתִּחַ:
[יב] וַיְהִי כְּשָׁמְעוֹ אֶת־הַדָּבָר הַזֶּה וְהוּא
שׁוֹתֶה הוּא וְהַמְּלָכִים בַּסֻּכּוֹת וַיֹּאמֶר
אֶל־עֲבָדָיו שִׂימוּ וַיָּשִׂימוּ עַל־הָעִיר:
[יג] וְהִנֵּה ׀ נָבִיא אֶחָד נִגַּשׁ אֶל־אַחְאָב

יתכן כרמזו כי לפי שעבדיו יקפצו הבית ויקחו מה שירצו, ושליחות אלה לו הזהב והכסף והבנים לבל גם כל דבר לקח שיהיה מחמד עיניו יקחו, ומ"ל לאמרו בתכחות אלה כיוף פרע שמות והלא כל מה שתבע ברצונה תבע בזכויה? אלא מה הוא אומר כל מחמד עיניך? זו היא התורה הנחמדה מזהב ומפז רב: ולאמרו מפני מה מכהדרין זכה לחלב למלכות עשרים פ"י קב עג ושתים שנה? מפני שכנד לפי התורה שכתבה נכב תורתית:

והנה מלך ישראל בתיעון עם (ז) הזקנים ואמר להם דעו נא ורחו כי רעה זה מבקש, לפי שאחר שנתן לו אחאב מבוקשו על כל פנים להלחם נגדו, לפיכך מתעולל עלילות ברעת ומבקש דברים שאין לדעת בעולם שיודה בהם: והם השיבוהו לא תשמע ולא (ח) תאבה, לפי שאחר שנתן לו מבוקשו הבני הוא, ואם לא תלחם להשיבו לאחר הרשעון לאחר הודית לדברו: והנה לאחאב לקח (ט) מלוע נדבר, והוא שהודה לו מה שהודה ברצונו ובשליחו הבני לא הודה לו, ובן הדד (י) בלף ובאתה ובקלף גדול שלח להשיבו דבר כה יעשון לי אלקים, וכה יוסיפו אם יספוק עפר שמרון לשעלים וגו', לפי שהיה מתכוין להלחם בשמרון ולהעיל מה שיוכל, לפיכך אמר כה יעשון לי אלקים כמו שעשיתי אתך, ועוד יוסיפו להרע לותי יותר מאשר עשיתי אתך אם יספוק עפר שמרון, כלומ' אם העפר אשר בשמרון יספיק לכל העם אשר ברגלי אם יקח כל אחד ממנו מלא חפניו, והוא מלא לגרופו: וילך ישראל השיב למלאכים (יא) דברו לא יתהלל חוגר כמפתח, לפי דברו לבן הדד שאין ראוי שיתהלל בנצוח המלחמה מי שהוא חוגר החרב ללכת להלחם כמו שהוא ראוי להתהלל מי שהוא מפתח החרב לאחר שובו מהמלחמה ונקי לויבו, כי לא ידע החוגר מה יולד יום ומה יקרה לו במלחמה, וכמה מהפעמי' ראינו שיכלוהו אויביו מוציאים לאיל גדול, ולכן לא יתהלל הוא כמו שהוא בכפק: וכן הדד התפעל מאד מדברי (יב) אחאב, ונם היה שכור ועם חום היין התגבר בקרבו והוא שישימו על העי', כלומ' שישימו סרכים על יריכם להלחם בעיר שמרון, או שישימו מצור ומצוק

(ה) ובן הדד וגו' אחרי שספר בפרשה הקודמת ענין המס"ת שעשה חוקל בישראל, ספר עתה קרס נפ להלחם על שמרון, שהכין המס"ת שבן הדד מלך ויהי עמו חיל רב מאד ושלשי ושנים מלכים שהיו עוזרים לותו, ועל ויצר על שמרון וילחם בה, ולפי פירושו שעשה זה בפעל, כי הכה קודם שישים על העיר להלחם בנף לפני בני ישראל כמו שיבת לאחרי זה, קבל פירושו שעלה לצור על שמרון ולהלחם בה, [א] על דרך * וילך יעקב מצרימה שבע וילך תרבה, ולאחר כך יפרש מה שקרהו בדרך, ולכן פרשי ז' יפ' ללכת לחרן, וכן בן הדד יפ' להלחם בשמרון וקודם נחר מקצתו מלאהו לרות רכות ורעות, (כו ג) כי הוא שלח רשומה מלכיו אל לאחאב, שהיה בעיר שמרון לאמר לו כספך וזהבך לי הוא ונשיך ובניך העובים לי הם, (ז) ולאחאב הדיעו כדרך אדוני המלך לך אני וכל אשר לי, לפי שאחאב קצב שהיה מקצב בן הדד להתכבד בזה כנד המלכים אשר אתו, ולכן שלחו לם מחוזו ונציו ובניו כלם היו תקת ממשלתו, ולאחאב הדיעו שהכל היה שלו לעבוד עבודתו ולהעיל מם ועבודה עליהם כרצונו, אבל לא לאחר זה על דעת שיקח בן הדד את כל אשר לו, ובן הדד לקח הדברים כפשוטם ובאב שהיה רצון לאחאב לתת לו כספו וזהבו בניו ונשיו כדי (ה) שיעלה מעליו, ולכן הדיעו כי שלחתי אליך לאמר כספך וזהבך ונשיך ובניך לי תתן כי אם כעת מחר אשלח ואומר, ופירוש הדברים כן הוא, שלפי שהוא שלח ברשומה לאמר כספך וזהבך ונשיך ובניך לי הם, יפרש עתה בשליחות השני הזה שאמ' ברשומה לי הם הכוונה בו שיקחם לעיני, ולזה אמר במקום לי הם לי תתן, כאלו אמר מה שבשלחתי אליך לאמר ברשומה מהכסף והזהב והבנים והנשים כוונתי היתה (ו) שלי תתן לא לי הם, ואמרתי זה לפי שבאתי לעת מחר אשלח אליך את עבדי לא יחשיבו שתתן להם כל זה אבל הם יפשטו את ביתך ואת כל בית עבדיך, והיה כל מחמד עיניהם יקחו ויביאו אלי, הנה אם כן הוסיף בשליחות השני הזה לדברים, רשומה שפיר' מאמר לי הם, שהכוונה בו לי תתן, וגנית שגם לא היה רומה שהוא

2011 Ministerio de Cultura

מֶלֶךְ־יִשְׂרָאֵל וַיֹּאמֶר כֹּה אָמַר יְחֹוָה
הֲרָאִיתָ אֶת כָּל־הֲמוֹן הַגָּדוֹל הַזֶּה הִנְנִי
נֹתְנוֹ בְיָדְךָ הַיּוֹם וְיָדַעְתָּ כִּי־אֲנִי יְהוָה׃
[ל] וַיֹּאמֶר אַחְאָב בְּמִי וַיֹּאמֶר כֹּה־אָמַר
יְהוָה בִּנְעָרֵי שָׂרֵי הַמְּדִינוֹת וַיֹּאמֶר מִי־
יֶאְסֹר הַמִּלְחָמָה וַיֹּאמֶר אָתָּה׃
[לא] וַיִּפְקֹד אֶת־נַעֲרֵי שָׂרֵי הַמְּדִינוֹת וַיִּהְיוּ
מָאתַיִם שְׁנַיִם וּשְׁלֹשִׁים וְאַחֲרֵיהֶם פָּקַד
אֶת־כָּל־הָעָם כָּל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל שִׁבְעַת
אֲלָפִים׃ [לב] וַיֵּצְאוּ בַּצָּהֳרַיִם וּבֶן־הֲדַד
שֹׁתֶה שִׁכּוֹר בַּסֻּכּוֹת הוּא וַחֲמֹלָכִים
שְׁלֹשִׁים־וּשְׁנַיִם מֶלֶךְ עֹזֵר אִתּוֹ׃ וַיֵּצְאוּ
נַעֲרֵי שָׂרֵי הַמְּדִינוֹת בָּרִאשֹׁנָה וַיִּשְׁלַח
בֶּן־הֲדַד וַיַּגִּידוּ לוֹ לֵאמֹר אֲנָשִׁים יָצְאוּ
[לג] מִשֹּׁמְרוֹן׃ וַיֹּאמֶר אִם־לְשָׁלוֹם יָצְאוּ
תְּפָשֻׂם חַיִּים וְאִם לְמִלְחָמָה יָצְאוּ חַיִּים
תְּפָשֻׂם׃ [לד] וַיֹּאמֶר יֹצְאוּ מִן־הָעִיר
נַעֲרֵי שָׂרֵי הַמְּדִינוֹת וְהַחֵיל אֲשֶׁר
אַחֲרֵיהֶם׃ וַיִּכֹּה אִישׁ אִישׁוֹ וַיִּנָּסוּ
אֲרָם וַיִּרְדְּפֵם יִשְׂרָאֵל וַיִּמָּלֵט בֶּן־הֲדַד
מֶלֶךְ אֲרָם עַל־סוּס וּפָרָשִׁים׃
[לה] וַיֵּצֵא מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל וַיַּךְ אֶת־הַסּוּס
וְאֶת־הָרֶכֶב וְהַכָּה בַאֲרָם מַכָּה גְדוֹלָה׃
[לו] וַיִּגַּשׁ הַנָּבִיא אֶל־מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל וַיֹּאמֶר
לוֹ לֵךְ הִתְחַזָּק וְדַע וּרְאֵה אֵת אֲשֶׁר־
תַּעֲשֶׂה כִּי לִתְשׁוּבַת הַשָּׁנָה מֶלֶךְ אֲרָם
[לז] עֹלֶה עָלֶיךָ׃ וַעַבְדֵי מֶלֶךְ־אֲרָם אָמְרוּ
אֵלָיו אֱלֹהֵי הָרִים אֱלֹהֵיהֶם עַל־כֵּן
חָזְקוּ מִמֶּנּוּ וְאוּלָם נִלָּחֵם אֹתָם בַּמִּישׁוֹר
אִם־לֹא נֶחֱזַק מֵהֶם׃

(יד) וזיקיה ביד נערי שרי המדינות • והמפרשים אמרו שהיו שלשה בני הגזרים שהיו ביד המלך ערבים נגד לבותם שלא ימרדו במלך, ולפי דעתי, כי לא לחר בנערי שרי המדינות, שכבר היה המנהג בגזרים לז כמו שהוא עוד היום שילכו לפניהם נערים לגזרתם ולרון לפניהם רגלים, ולהיותם הפקודים שנעם והשלים שבהם ומספר מעט, כמו שאמר מלתים שכים וגלגים, רלה שכל יח' שתהיה התזועה בידיהם, כדי שידעו שלין מעמוד ביד הסס להוציא נרב לו כמעט, ושלא יתפאר ישראל בגבורתו • וזכר שרלם המלחמה שבקרב שמות יל ו' לומר (מלמון * ויקסור את רכבו) יהיה שקאב עמהו: והכה שקאב עם כל רשעתו (טו) המלין בדברי הכניח, עם היו שהוסיף על דבריו כשפקד שקרי הנערים שבעת שלפיס משרשל, ולולי היו הס שזר זכר שלא כרעו לבעל וכל הפה שזר לא כשק לו, כי רשה שקאב שלא יעזה הסס יח' גם כזה כי קס על ידי עבדיו, ולכן היה שוקל כמשפט מי יאמור המלחמה? כי קשב שולי לרשעתו לא יפסון הסס שהוא יאמור המלחמה, ומשבות הסס עשקו, כי לפי שהיה גזרתו שבני קרס יעזו בישרשל מכת קרב והרג ושבון בשיבה גדול' ושבשה מופלגת, מבב שהיה ביניהם מלחמה, ושיבשו ישרשל ויבו בקרס מכה רבה פעם שחר פעם, ושיהיה שקאב שומר המלחמות בשופן שיתילד בין ישרשל וקרס שבשה עצומה ויבקשו בני קרס להכה משרשל, ושמלך קרס יזה לשבזים לא תלחמו שת קטן ושת גדול כי סס שת מלך ישרשל לבדו כמו שיזכור שחר זה • הבה סס כן מבב הסס יח' המלחמות השלה לשבות • שחת לתת בין קרס ובין ישרשל שיהה רבה ושבשה מופלגת על מה שעזו ישרשל בהס במלחמו' השלה, בשופן שיבקמו שחרי כן מהס בשה גדול וביד חזקה • ושבית כדי שישרשל ירשו בעיניהם כי ברשות ה' המעט שבהס ינבר על רבוי השויבים וכפלו לפניהם לקרב, כמו שקרה בשתי המלחמות השלה, וששאר דברו להשמיד להרוג ולשבד לין מי יאמר לו מה תעזה, ולכן בקר שיבת הבניח ויודיע שת התזועות השלה קודם היותם כדי שידעו שמיי' היתה זשת, והיה שחשב לומר המלחמה כדי שזה עצמו יהיה לו שחרי כן לפוקה ולמבזול בלב מלך קרס, והותרה עם זה השלה הרשתוכה:

(יו, יז, יק) וספר הכתוב שהיתה המלחמה בעת הבהרים וזהיה בן הדד והמלבים שבר שתו שבורים בסבות, ושהגידו לו שילחו הנערים משמרון, ושבזה קותם בלבו ושוה לעבדיו קס לשלוס

(יד) ומפרשים שהענין שקד, רוצה לומר כין שילחו לשלוס בין שילחו למלחמה תפשו קותם חיים ושל תהרגו קותם ושדע מהס ענין שקאב ומה הוא עוזה בעיר, ושולי שלהיותו שותה שבור בסבות כפל דבריו ושמר חיים תפשום תפשום חיים • ויותר נכון לפרש שחיים הוא סס מזותף, ילמר על החיים שהוא סס דבר, כמו * כי חיים הס למוקיהס, מבלי ל' לב * חיים שלל ממך, ופעמים תלים רק ה' יהיה סס התואר * חיים בלבב דבר, ל' ל' היום, ולפי דרך התופים השלה נוכל לפרש שלמר בן הדד, שסס לשלוס ילמו יתפשו קותם חיים ושל יהרגום, ויהי' בשלן חיים סס התפר, ושס למלחמה ילמו חיים תפשום, היה לומר שיתפשו חייהס, שיהיה זה בשיהרגו קותם, ויהיה חיים בשלן סס דבר, והותרה בזה השלה השניה: (יט, כ) והנה הנערים ילמו מן העיר והחיל שהס השבעת השלפים שקריהס ויבו שים שת לילו, רוצה לומר הנה כל שחד השיב לשבד שיהיה לשוח לשנדו שחרים הבחים לתפשם ולרשות שם ילמו לשלוס, ושו גמו שרש ובדק בן הדד, ושקאב הנה שת הסוס, שבל לא זכר הכתוב שלתשובת השב' בלמו שרש למלחמה כדבר הנביח, ושהיה זה לפי שענדי בן הדד לומרו לו שלשי הרים שלשי הרים מלשיהס על בן חזקו ממנו וגו', לל כי לא בשיל ולא בבח היו מבשיים בני ישרשל, כי קרס היו רבים מהס לשין שיעור, שבל לפי שהיה שמרון בהר שלשיהס מייעס, כי הוא שלשי ההרים • ושחשוב שלשתו זה מעבין הר סיני שבתן בו ית' שת התורה, וכמו שלמר המשורר * למה תרפדון הרים גבנונים תלים סה ט' ההר חמד שלשים לשבתו וגו', ושחשבו שחפבי זה יהיו ישרשל מבשי' כל עוד שילחמו בהרי' כמו שהי' הר שמרון, ולבן לומרו שיעזו מזה בשיון להלחם עמהס במישור וירשו סס לא יהיו חזקים ושבורי' מהס • ושפשר שהיה לעתם בזה עוד שהשבזים

2011 Ministerio de Cultura

[כג] וְאֶת־הַדָּבָר הַזֶּה עֲשׂוּ הָסֵר הַמְּלָכִים
אִישׁ מִמְּקֹמוֹ וְשִׂים פַּחוֹת תַּחְתֵּיהֶם׃
[כד] וְאַתָּה תַּמְנֶה־לְּךָ חַיִל כַּחַיִל הַנֹּפֵל
מֵאוֹתָךְ וְסוּס־כַּסּוּס וְרֶכֶב כָּרֶכֶב
וְנִלָּחֲמָה אוֹתָם בַּמִּישׁוֹר אִם־לֹא נֶחֱזָק
מֵהֶם וַיִּשְׁמַע לְקֹלָם וַיַּעַשׂ כֵּן׃
[כה] וַיְהִי לִתְשׁוּבַת הַשָּׁנָה וַיִּפְקֹד בֶּן־הֲדַד
אֶת־אֲרָם וַיַּעַל אֲפֵקָה לַמִּלְחָמָה עִם־
[כו] יִשְׂרָאֵל׃ וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל הָתְפָּקְדוּ
וְכֻלְכְּלוּ וַיֵּלְכוּ לִקְרָאתָם וַיַּחֲנוּ בְנֵי־
יִשְׂרָאֵל נֶגְדָּם כִּשְׁנֵי חֲשִׂפֵי עִזִּים וַאֲרָם
[כז] מִלְאוּ אֶת־הָאָרֶץ׃ וַיִּגַּשׁ אִישׁ הָאֱלֹהִים
וַיֹּאמֶר אֶל־מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל וַיֹּאמֶר כֹּה־
אָמַר יְחוָֹה יַעַן אֲשֶׁר אָמְרוּ אֲרָם אֱלֹהֵי
חָרִים יְחוָֹה וְלֹא־אֱלֹהֵי עֲמָקִים הוּא
וְנָתַתִּי אֶת־כָּל־הֲמוֹן הַגָּדוֹל הַזֶּה
בְּיָדֶךָ וִידַעְתֶּם כִּי־אֲנִי יְהוָֹה׃
[כט] וַיַּחֲנוּ אֵלֶּה נֹכַח אֵלֶּה שִׁבְעַת יָמִים
וַיְהִי בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי וַתִּקְרַב הַמִּלְחָמָה
וַיַּכּוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל אֶת־אֲרָם מְאַת־
אֶלֶף רַגְלִי בְּיוֹם אֶחָד׃
[ל] וַיָּנֻסוּ הַנּוֹתָרִים אֲפֵקָה אֶל־הָעִיר וַתִּפֹּל
חוֹמָה עַל־עֶשְׂרִים וְשִׁבְעָה אֶלֶף אִישׁ
הַנּוֹתָרִים וּבֶן־הֲדַד נָס וַיָּבֹא אֶל־הָעִיר
[לא] חֶדֶר בְּחֶדֶר וַיֹּאמְרוּ אֵלָיו עֲבָדֶיו הִנֵּה
נָא שָׁמַעְנוּ כִּי־מַלְכֵי בֵּית יִשְׂרָאֵל
כִּי־מַלְכֵי חֶסֶד הֵם נָשִׂימָה נָא שַׂקִּים
בְּמָתְנֵינוּ וַחֲבָלִים בְּרֹאשֵׁנוּ וְנֵצְאָ אֶל־
מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל אוּלַי יְחַיֶּה אֶת־נַפְשֶׁךָ׃
[לב] וַיַּחְגְּרוּ שַׂקִּים בְּמָתְנֵיהֶם וַחֲבָלִים
בְּרֹאשֵׁיהֶם וַיָּבֹאוּ אֶל־מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל
וַיֹּאמְרוּ עַבְדְּךָ בֶן־הֲדַד אָמַר תְּחִי־נָא
נַפְשִׁי וַיֹּאמֶר הַעוֹדֶנּוּ חַי אָחִי הוּא׃
[לג] וְהָאֲנָשִׁים יְנַחֲשׁוּ וַיְמַהֲרוּ וַיַּחְלְטוּ הַמִּמֶּנּוּ
וַיֹּאמְרוּ אָחִיךָ בֶן־הֲדַד וַיֹּאמֶר בֹּאוּ קָחֻהוּ
וַיֵּצֵא אֵלָיו בֶּן־הֲדַד וַיַּעֲלֵהוּ עַל־

הֶדְיוֹט בְּהֵרִים וּבְגִבְעוֹת יִלָּחֲמוּ לָרִק וְלֹלֵג בָּהֶם כִּלְבָקִים ׳
וְהַלְבָּשִׁים הֶדְיוֹט בְּמִישׁוֹר כְּזֵיכָיוֹ לְאוֹתָם לְהֵרִים לֹא יִדְעוּ
לְלָכֶת בָּהֶם בְּמִרוֹמָה וְלֹלוֹג ׳ וְלוֹה קָצְנוּ עַבְדֵי מֶלֶךְ חֶרֶם
שֶׁלְּהוֹת הַשְּׁמוּרוֹנִים מְלוּמָדִים
לִקְפֹּץ עַל הֶהֵרִים וְלֹלֵג עַל
הַגְּבָעוֹת חָזְקוּ שָׁמָּה מֵהֶם שֶׁלֹּא
הָיוּ מְלוּמָדִים כָּךְ ׳ לְמַעַן
בְּהִיוֹתָם בְּמִישׁוֹר יְחָזְקוּ מֵהֶם
כִּי אִם לֹא תוֹעִיל הַמַּהֲלֹג כִּי
אִם הַכֹּחַ ׳ וְלָזֶה גַּם כֵּן כַּוְּנוּ
בְּחָכְמָה לְלִבֵּי הֵרִיס שֶׁלָּהֶם
(כד) וְלֹא לְלִבֵּי עֲמָקִים : וְהִיה
מַעֲלַת הַסֵּדֶר הַמְּלָכִים הָיָה
מְחֻקָּשׁוֹ וְזֶה פְּחוֹת תַּחְתֵּיהֶ ׳
לְפִי שֶׁהַמְּלָכִים לְזֶה נִלְחָם עִם
בֶּן הֲדַד הָיוּ זוֹתֵי׳ עִמּוֹ כַּאֲשֶׁר׳
וְאוּלַי הֵם עָזְבוּ לוֹ אֶת בֶּן הֲדַד
מִסִּבַּת בִּתְעַכּוּבֵי הֵם וְכַיּוֹצֵא
לְאֵלֶּה ׳ לָכֵן הָיָה רָאוּי שִׂימוּ
בְּמָקוֹם לְכַנֵּס פְּחוֹתִים
לְרָצִים ׳ לְפִי שֶׁלּוֹ מִפְּנֵי
הַכָּבוֹד יִתְכַּנְּסוּ וְיַעֲשׂוּ גְּבוּרָה
רַבָּה מֵה שֶׁלֹּא יַעֲשׂוּ הַמְּלָכִים ׳
כִּי לָהֶם מְזֻמָּנִים לְכָבוֹד וְלֹא
לְהִתְגַּבֵּר מִפְּנֵי גּוֹדֶל מַעֲלָתָם ׳
וְלָכֵן בְּקִיל יֹאמְרוּ שֶׁלֹּא הָיָה
לָרִיק מִיהָיָה יוֹתֵר מִמַּה שֶׁהָיָה
בְּמַלְחֶמֶת הָרִאשׁוֹנָה ׳ וְהַכְּתִיבָה
כָּל כָּךְ בְּנִלְחָמוֹן שֶׁהָיוּ אוֹמְרִים
וְאַתָּה תִּרְאֶה אִם לֹא כֵּן
(כה) מֵהֶם ׳ וְהִנֵּה בֶּן הֲדַד שָׁמַע
לְקוֹלָם וְיָעַל אֲפֵקָה לְמִלְחָמָה
עַל יִשְׂרָאֵל ׳ אוּלַי הָיָה שָׁם
מִיזוֹר גָּדוֹל לְהִלָּחֵם שָׁם כִּדְבָרֵי
עַבְדָיו ׳ וְלִהְיוֹת אֲפֵקָה מוּשָׁךְ
יְהוּדָה שָׁהָיָה בְּשָׁלוֹם עִם מֶלֶךְ
(כז) חֶרֶם עֲלֵה לְהִלָּחֵם שָׁמָּה ׳ וּכְבָר
יִשְׂרָאֵל שֶׁכְּבָר הִתְחַמְּקוּ בִּנְלִיחוֹן
הַמִּלְחָמָה הָרִאשׁוֹנָה יִלְחֲמוּ
(כח) לְקִרְאָתָם ׳ וְהִכְנִיעַ לְגֹדֶל יַעֲדֵי
בְּרִאשׁוֹנָה מֵיכִיהוּ בֶּן יִמְלָה ׳
יַעֲדוּ שָׁכִית שֶׁהֵם יִתֵּן לְתֵת
הֲמוֹן הָהוּא בְּיָדָם ׳ וּמִלְּבַד
לְמַעַן הַכְּתוּב בְּיַעֲדוֹ אֹתִי
פר' לְמוֹר פַּעֲמַי׳ וְיֹאמַ׳ ׳ לְשׁוֹן בִּתְכוּמָּה
שֶׁאֹתִי לְמִירוּת לְמַעַן לֹא בְּדָבָר
הֵם ׳ הִלְחֹם וְנָתַתִּי לְתֵת כָּל
הֲמוֹן הַזֶּה בְּיָדֵךְ ׳ וְזֶהוּ
כְּזִיפּוֹל בֶּן הֲדַד בְּיָדֵךְ לְתַמּוֹל
(כט, ל) עָלָיו : וּמִבַּר שָׁכֵן הָיָה שֶׁהִכּוּ
בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְתֵת לָהֶם בְּיוֹם
הַמִּלְחָמָה מֵאָה אֶלֶף רַגְלִי ׳
וּמִן שָׁם לְאַחֵר ׳ שֶׁרֹבֵי מֵהֶם
שֶׁהָיוּ בּוֹרְחִים לְאֲפֵקָה וְנָפְלָה
הַחוֹמָה עֲלֵיהֶם וּמֵתוּ שָׁמָּה
עֶשְׂרִים וְשִׁבְעָה אֶלֶף הַנּוֹתָרִים ׳
וּבֶן הֲדַד גַּם וַיָּבֹא בְּעִיר לַאֲפֵקָה
חֶדֶר בְּחֶדֶר לְהִתְגַּנֵּב מִפְּנֵי מֶלֶךְ
יִשְׂרָאֵל שֶׁלֹּא יַהַרְגֵהוּ ׃ וּכְרֹאוֹת עֲבָדָיו שֶׁלֹּא הָיָה לוֹ מָקוֹם
לָבוֹא ׳ וְלֹא יוּכַל לִנְקֹת מִן הָעִיר כִּי גַּם סִיפּוּל כִּיל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל ׳
(לא) לְמַרְוֵה הָבָה נָא שָׁמַעְנוּ שְׁמֻלְכֵי בֵּית יִשְׂרָאֵל מַלְכֵי חֶסֶד הֵם ׳ לֹא

שְׁגוּהִים לַעֲזוֹת חֶסֶד חִכְּה עִם כָּל לְדֵם ׳ וְיָשִׂימוּ שָׂקִים
בְּמָתְנֵיהֶם וְחַבָּלִים בְּרֹאשָׁם וְיֵלְכוּ אֵלָיו לְאוֹלַי יְחַיֶּה אֶת נֶפֶשׁ בֶּן
הֲדַד ׳ וְהִנֵּה הָיוּ הַשָּׂקִים בְּמָתְנֵיהֶם כְּדֶרֶךְ שְׁבוּיֵי הַמִּלְחָמָה ׳
וְהַחֲבָלִים בְּרֹאשֵׁיהֶם מוֹכִיחִים
לְהִתְלוֹת בָּהֶם ׳ וְכֵלְכוּ לֵאמֹר
בְּזֶה לְדוֹנְכוּ הַמֶּלֶךְ הֵכִינוּ שְׁבוּיֵי
תֶּרֶךְ וְרָאוּיִים לְכָךְ וְנִתְּנוּ שֶׁתְּנוּהָ
לְתָלוֹת אֶת רַאשְׁכוּ בְּחַבְלִים
הֲלוֹא לֹא לְךָ מִפְּנֵי הַיּוֹתֵךְ מֶלֶךְ
חֶסֶד ׳ וְהִנֵּה בְּרֹאשׁוֹ׳ כַּאֲשֶׁר (לב)
לְחַתֵּךְ לֵאמֹר עַבְדְּךָ בֶן הֲדַד
אָמַר תְּחִי כָּךְ בְּפִי ׳ רוֹצֶה
לוֹמַר תְּחִי כָּךְ מִמֶּךָּ מַלְכוּת
וְלֹא אַרְצֵךְ כִּי לֹא קִיֵּי רַאשׁוֹ
בְּלֹגֶד ׳ וְחַתֵּךְ (כְּדֶרֶךְ הַזּוֹיֵל
שְׁמֵיב דְּבַר בְּטֶרֶם יִשְׁמַע)
כְּשָׁמַע שֶׁם בֶּן הֲדַד הֵשִׁיבַם
הָעוֹדֶנּוּ חַי אָחִי הוּא ׳ וְזֶה
הָיָה לָהֶם מֵהַחֲמָה וְהַכְלוֹת
מֵה שֶׁלֹּא יַעֲלֶה ׳ כִּי הִנֵּה בְּהִיוֹת
לְחַתֵּךְ עַל כֹּחַ מַלְכוּתוֹ
בְּשִׁחְרוֹן כְּשֶׁלֹּא לָהֶם בֶּן הֲדַד
לֵאמֹר כְּסֵפֶךְ וְזֶהָב לִי הֵם ׳
הֵשִׁיבוּ לְחַתֵּךְ כְּדֶרֶךְ לְדוֹנִי
הַמֶּלֶךְ וְחַיֵּי כָּל אֲשֶׁר שֶׁלֹּא יֵת
עֲנָךְ בְּרִצּוֹנְכֶם לַעֲשׂוֹת ׃
וְהִנֵּה לֹא לֵאמֹר לוֹ בֶּן הֲדַד לְמִי
הוֹשִׁיב ׳ כִּי אִם קִיֵּי רַאשׁוֹ
בְּלֹגֶד ׳ וְל

[לד] הַמֶּרְכָּבָה׃ וַיֹּאמֶר אֵלָיו הֶעָרִים
אֲשֶׁר־לָקַח־אָבִי מֵאֵת אָבִיךָ אָשִׁיב
וְחֻצוֹת תָּשִׂים לְךָ בְדַמֶּשֶׁק כַּאֲשֶׁר־שָׂם
אָבִי בְּשֹׁמְרוֹן וַאֲנִי בַּבְּרִית אֲשַׁלְּחֶךָּ
וַיִּכְרָת־לוֹ בְרִית וַיְשַׁלְּחֵהוּ׃
[לה] וְאִישׁ אֶחָד מִבְּנֵי הַנְּבִיאִים אָמַר אֶל־
רֵעֵהוּ בִּדְבַר יְהוָה הַכֵּינִי נָא וַיְמָאֵן
[לו] הָאִישׁ לְהַכֹּתוֹ׃ וַיֹּאמֶר לוֹ יַעַן אֲשֶׁר
לֹא־שָׁמַעְתָּ בְּקוֹל יְהוָה הִנְּךָ הוֹלֵךְ
מֵאִתִּי וְהִכְּךָ הָאַרְיֵה וַיֵּלֶךְ מֵאֶצְלוֹ
וַיִּמְצָאֵהוּ הָאַרְיֵה וַיַּכֵּהוּ׃
[לז] וַיִּמְצָא אִישׁ אַחֵר וַיֹּאמֶר הַכֵּינִי נָא
וַיַּכֵּהוּ הָאִישׁ הַכֵּה וּפָצֹעַ׃
[לח] וַיֵּלֶךְ הַנָּבִיא וַיַּעֲמֹד לַמֶּלֶךְ אֶל־הַדָּרֶךְ
[לט] וַיִּתְחַפֵּשׁ בָּאֲפֵר עַל־עֵינָיו׃ וַיְהִי הַמֶּלֶךְ
עֹבֵר וְהוּא צָעַק אֶל־הַמֶּלֶךְ וַיֹּאמֶר
עַבְדְּךָ יָצָא בְקֶרֶב־הַמִּלְחָמָה וְהִנֵּה־אִישׁ
סָר וַיָּבֵא אֵלַי אִישׁ וַיֹּאמֶר שְׁמֹר אֶת־
הָאִישׁ הַזֶּה אִם־הִפָּקֵד יִפָּקֵד וְהָיְתָה
נַפְשְׁךָ תַּחַת נַפְשׁוֹ אוֹ כִכַּר־כֶּסֶף תִּשְׁקוֹל׃
[מ] וַיְהִי עַבְדְּךָ עֹשֵׂה הֵנָּה וָהֵנָּה וְהוּא
אֵינֶנּוּ וַיֹּאמֶר אֵלָיו מֶלֶךְ־יִשְׂרָאֵל כֵּן
[מא] מִשְׁפָּטֶךָ אַתָּה חָרָצְתָּ׃ וַיְמַהֵר וַיָּסַר
אֶת־הָאֲפֵר מֵעֲלֵי עֵינָיו וַיַּכֵּר אֹתוֹ מֶלֶךְ
יִשְׂרָאֵל כִּי מֵהַנְּבִיאִים הוּא׃
[מב] וַיֹּאמֶר אֵלָיו כֹּה אָמַר יְהוָה יַעַן שִׁלַּחְתָּ
אֶת־אִישׁ־חֶרְמִי מִיָּד וְהָיְתָה נַפְשְׁךָ תַּחַת
[מג] נַפְשׁוֹ וְעַמְּךָ תַּחַת עַמּוֹ׃ וַיֵּלֶךְ מֶלֶךְ־
יִשְׂרָאֵל עַל־בֵּיתוֹ סַר וְזָעֵף וַיָּבֹא
שֹׁמְרוֹנָה׃

כא

[א] וַיְהִי אַחַר הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה כֶּרֶם
הָיָה לְנָבוֹת הַיִּזְרְעֵאלִי אֲשֶׁר בְּיִזְרְעֶאל
אֵצֶל הֵיכַל אַחְאָב מֶלֶךְ שֹׁמְרוֹן׃

(לד) אליו בן הדד והעלהו על המרכבה, ואז אמר אליו בן הדד הנזכר הערים אשר לקח אבי מאת אביך אשיב, רוצה לומר שישיבם אל מלך ישראל ושישים לו חוצות בדמשק לקחת שם המכס כאלו היה דמשק שלו. ואמר כאשר שם אבי בשמרון, כי אביו של אחאב הי' משועבד לארם, עד שמלכי ארם הושיבו בשמרון מקבלי המכס, וכן אמר בן הדד לאחאב שיעשה לו בדמשק. ואחאב נתפייס בזה ואמר לו ואני בברית אשלחך, ר"ל עם היות מהראוי שתשב ברשותי עד אשר תעשה כאשר דברת, הנה אני מאמין בדבריך ואשלחך כשתכרות לי ברית לעשות מה שדברת. וגם בזה היה אליו מהפשע, כי לא האמין כן בן הדד ממנו כאשר אמר כספך וזהבך וגו' והאמין אחאב לדבריו, ואין ספק שאם היה כן אחא' ביד בן הדד היה לוקח ממנו את כל ארצו ואת כספו וזהבו נשיו ובניו, כאשר שאל (בן הדד) בגובה לבו ובזדון רוחו מאתו:

(לה) ומפני זה היה שאיש אחד מבני הנביאים (והוא מיכיהו הנזכר שניבא לו ארבעה פעמים על דבר המלחמו' האלה, ונקרא מבני הנביאים, לפי שהיה מתלמידי אליהו ומאותם שהיו מכיני' עצמם לקדוש' ולנבוא') אמר אל רעהו שהיה מבני הנביאים כמוהו שיכהו בדבר

(לו) ה', ולפי שלא קיים דבר הנביא הכהו האר' כמו שהיה בעדו הנביא. וכבר שנו רז"ל במסכת סנהדרין פרק אלו הן הלוקין, שלשה מיתתן בידי אדם ושלש' מיתתן בידי שמים, המתנבא מה שלא שמע ומה שלא נאמר לו, והמתנבא בשם ע"ז מיתתן בידי אדם, הכובש את נבואתו והמוותר על דברי נביא, ונביא שוותר על ידי עצמו מיתתן בידי שמים. ולפי זה היה האריה שליח ההשגחה על זה, וכמו שאמר הנביא * אריה שאג מי לא ירא ה' אלקים דבר מי לא ינבא. ומפני שנענש האיש הזה להיותו עובר על דברי

(לז) הנביא, היה שאיש אחר אשר אמר לו בדבר השם שיכהו הכה אותו הכה ופצוע, ר"ל הכאה ופציע' כפול' ומכופל',

(לח) והנביא עם ההכאות והרבות פצעיו אשר לו התחפש באפר בין עיניו, באופן שלא הכירו המלך, כי רצה הנביא להרכיב שני משלים יסכימו שניהם

(לט) לענין אחאב, אם הראשון במה שאמר שיכהו בדבר ה', ואם השני באשר דבר אליו שאיש אחד נתן אליו איש במלחמה לשמרו ועשה עמו תנאי שאם הפקד יפקד מידו יהיה נפשו תחת נפשו או ישקול ויפרע בעדו ככר כסף, ושבהיותו (מ) מתעסק בדברים אחרים שלא במתכוון ברח האיש מידו. וכאשר המלך שמע טופס דבריו השיבו כן משפטיך אתה חרצת, רוצה לומר אם אתה הודית בתנאי עם היותך בלתי מחוייב בו הנה אתה חרצת הדין, כי מה ששמת וקבלת על עצמך יתקיים. והנה היה המשל הזה נאות לאחאב, שאמר לו הנביא ונתתי את כל ההמון הזה בידך, וכן היה שנתנם בידו וגם הנסים מתו בנפול החומה, לפי שהיה רצון השם שלא ישאר מהם איש, ובהיות בן הדד בידיו שלא יוכל לברוח משם והוא חמל עליו היה מהראוי שאחרי שעבר את פי השם תהיה נפשו תחת נפשו, כי במקום שהיה עתיד בן הדד למות במלחמה ימות אחאב במלחמה אחרת שיעשה עמו כזאת, וכמו שהאיש אשר לא רצה להכות הנביא בדבר ה' המיתו האר', כך ימית גבור אחד כארי תופש בקש' לתומו את אחאב,

(מב) וזהו שאמר יען שלחת את איש חרמי מיד, רוצה לומר איש לכדתיו בחרמי וברשתי לתתו בידך, כי לא היה לו מקום לנוס שלחת אותו, לכן תהיה נפשך תחת נפשו ועמך תחת עמו. והנה אחאב לפי שראה שנתקיימו יעודי הנביא הזה לטובה האמין שגם כן יתקיימו לרעה, ולזה הלך אל ביתו

(מג) סר וזעף, רוצה לומר סר מהשמחה ומחברת האנשים וזעף ושבע רוגז בדעתו, * כי עמוס ג' ז' לא יעשה ה' אלקים דבר כי אם גלה סודו אל עבדיו הנביאים:

כא

(א) ויהי אחר הדברים וגו'. כוונת הספו' להודיע שעם היות שראה אחאב את מעשה ה' כי נורא הוא אשר עשה עמו להפליא במלחמות בן הדד, לא נמנע מחטוא בענין נבות היזרעאלי, כי הסכים על הריגתו בעצת אשתו כדי לירש את כרמו, וגם כוון שנית בזה להודיע שאחאב חמל על בן הדד כמו שחמל שאול על אגג מלך עמלק, ובזה היה מהרשע, לפי שרחמי רשעים אכזרי, ולא חמל על נבות היזרעאלי מבני ישראל שהרגו לגזול את כרמו, ובזה היה מוסיף על חטאתו פשע שהרג את הצדיק ומלט את האויב הרשע, ועל כדומה לזה אמר דוד * אם תלים ז' ה' גמלתי שולמי רע, ר"ל שהיה גומל רע לאשר היה בשלום עמו, ואחלצה

2011 Ministerio de Cultura

[ג] וַיְדַבֵּר אַחְאָב אֶל־נָבוֹת׀ לֵאמֹר תְּנָה־
לִי אֶת־כַּרְמְךָ וְיִהְיֶה־לִּי לְגַן־יָרָק כִּי הוּא
קָרוֹב אֵצֶל־ בֵּיתִי וְאֶתְּנָה לְךָ תַּחְתָּיו
כֶּרֶם טוֹב מִמֶּנּוּ אִם טוֹב בְּעֵינֶיךָ אֶתֵּן־
לְךָ כֶּסֶף מְחִיר זֶה׃
[ד] וַיֹּאמֶר נָבוֹת אֶל־אַחְאָב חָלִילָה לִי׀
מֵיְהוָה מִתִּתִּי אֶת־נַחֲלַת אֲבֹתַי לָךְ׃
[ה] וַיָּבֹא אַחְאָב אֶל־בֵּיתוֹ סַר וְזָעֵף עַל־
הַדָּבָר אֲשֶׁר־דִּבֶּר אֵלָיו נָבוֹת הַיִּזְרְעֵאלִי
וַיֹּאמֶר לֹא־אֶתֵּן לְךָ אֶת־נַחֲלַת אֲבֹתָי
וַיִּשְׁכַּב עַל־מִטָּתוֹ וַיַּסֵּב אֶת־פָּנָיו וְלֹא־
[ו] אָכַל לָחֶם׃ וַתָּבֹא אֵלָיו אִיזֶבֶל־
אִשְׁתּוֹ וַתְּדַבֶּר אֵלָיו מַה־זֶּה רוּחֲךָ סָרָה
[ז] וְאֵינְךָ אֹכֵל לָחֶם׃ וַיְדַבֵּר אֵלֶיהָ כִּי־
אֲדַבֵּר אֶל־נָבוֹת הַיִּזְרְעֵאלִי וָאֹמַר לוֹ
תְּנָה־לִי אֶת־כַּרְמְךָ בְּכֶסֶף אוֹ אִם־חָפֵץ
אַתָּה אֶתְּנָה־לְךָ כֶּרֶם תַּחְתָּיו וַיֹּאמֶר
לֹא־אֶתֵּן לְךָ אֶת־כַּרְמִי׃
[ח] וַתֹּאמֶר אֵלָיו אִיזֶבֶל אִשְׁתּוֹ אַתָּה עַתָּה
תַּעֲשֶׂה מְלוֹכָךְ עַל־יִשְׂרָאֵל קוּם אֱכָל־
לֶחֶם וְיִטַב לִבֶּךָ אֲנִי אֶתֵּן לְךָ אֶת־כֶּרֶם
[ט] נָבוֹת הַיִּזְרְעֵאלִי׃ וַתִּכְתֹּב סְפָרִים
בְּשֵׁם אַחְאָב וַתַּחְתֹּם בְּחֹתָמוֹ וַתִּשְׁלַח
הַסְּפָרִים אֶל־הַזְּקֵנִים וְאֶל־הַחֹרִים
אֲשֶׁר בְּעִירוֹ הַיֹּשְׁבִים אֶת־נָבוֹת׃
[י] וַתִּכְתֹּב בַּסְּפָרִים לֵאמֹר קִרְאוּ־צוֹם
וְהוֹשִׁיבוּ אֶת־נָבוֹת בְּרֹאשׁ הָעָם׃
[יא] וְהוֹשִׁיבוּ שְׁנַיִם אֲנָשִׁים בְּנֵי־בְלִיַּעַל
נֶגְדּוֹ וְיָעִדֻהוּ לֵאמֹר בֵּרַכְתָּ אֱלֹהִים
וָמֶלֶךְ וְהוֹצִיאֻהוּ וְסִקְלֻהוּ וְיָמֹת׃
[יב] וַיַּעֲשׂוּ אַנְשֵׁי עִירוֹ הַזְּקֵנִים וְהַחֹרִים
הַיֹּשְׁבִים בְּעִירוֹ כַּאֲשֶׁר שָׁלְחָה אֲלֵיהֶם
אִיזֶבֶל כַּאֲשֶׁר כָּתוּב בַּסְּפָרִים אֲשֶׁר
[יג] שָׁלְחָה אֲלֵיהֶם׃ קָרְאוּ צוֹם וְהוֹשִׁיבוּ
[יד] אֶת־נָבוֹת בְּרֹאשׁ הָעָם׃ וַיָּבֹאוּ שְׁנֵי
הָאֲנָשִׁים בְּנֵי־בְלִיַּעַל וַיֵּשְׁבוּ נֶגְדּוֹ וַיְעִדֻהוּ
אַנְשֵׁי חֲבֶלִיַּעַל אֶת־נָבוֹת נֶגֶד הָעָם
לֵאמֹר בֵּרַךְ נָבוֹת אֱלֹהִים וָמֶלֶךְ וַיֹּצִיאֻהוּ
מִחוּץ לָעִיר וַיְסַקְּלֻהוּ בָאֲבָנִים וַיָּמֹת׃
[טו] וַיִּשְׁלְחוּ אֶל־אִיזֶבֶל לֵאמֹר סֻקַּל נָבוֹת
[טז] וַיָּמֹת׃ וַיְהִי כְּשָׁמְעַ אִיזֶבֶל כִּי־סֻקַּל

(ג) ואתננה לורי ריקס, ואס תלגה מורי ריקס בלי סבה, יהיה מהענוג על זה שירוף לויב כפשו ויבג וירמוס לארן קיין וכבודו לעפר יזכן סלה, וכל זה כתקיים בתחלה. ולכוון חל קשר הפסוקים הללה וייקפס לאמר כאן לאחר הדברים הלה. וזכר שהיה לנבות כרס לאחד ביזרעאל קגל היכל המלך (ג) שהיה גם כן ביזרעאל, ושל המלך מנבות שיתן לו את כרמו לעשות בו גן ירק סמוך להיכלו, כמו שעושי' המלכים פרדסים בנתיהם, ושיתן לו המלך כרס לאחד טוב ממנו, ואס לא ירלה כרס ושלה למכרו יתן לו כסף מחירו, (ג) ושהשיבו נבות קלילה לי מיי' מתתי את נחלת אבותי לך, ולאחוב שהיתה כוונתו שלאחרי ויקרא כה כג שהתורה נותה * שהארץ לא תמכר לצמיתות ותמיד יהיה כל חלק מהארץ ביד יורשיה, כמו שבא בחלוקת הארץ לבית אבותיה, שאפשי זה יהיה עון פלילי בתתו את כרמו לא במחיר כסף ולא בחליפין כרס אחר, אלרי שהיה נחלת אבותיו מזמן חלוקת הארץ, וזה קלילה לי מיי', לפי שנבות תפש בו שיי' לאחר זה והיה רע בעיניו להיותו נחלת אבותיו: (ד) וזכר הכתוב שלאחאב בא אל ביתו סר וזעף, כי לא רלה לקחת את הכרס בחוקה וסר מוה, והיה זעף על אשר לא נעשה בזה כרלונו, והיה זעף גם כן על הדברים אשר דבר אליו נבות שלא יתן את נחלת אבותיו, וכאלו תעיר בזה שהמלכות שהיה בידו לא היה כרלוני אלרי שלא היה נחלת אבותיו: ושתו הוכיחתו על אשר לא היה מנקי עלילה לקחו או ינולהו ממנו בחוק, (ו) ושאלה בדרך תמיהה עתה תעשה מלוכה ביזרעאל? לא התגלית למלוכה אלרי שתן לך לב וגבורה לעשות רלונך בדבר קטן כזה? קום אכול לחם וייטב לבך כי אני אתן לך את כרם נבות היזרעאלי. (ק, ט) ותן בספק שמיד הגידה לו מה שהיה בלבה לעשות, שבתבה בספרים בשם אחאב ל הזקנים ואל החוריס, שהם השרים, לאחר שיקראו בוס, לל קבון שיתקבלים שם לעבה, כמו ירמי' לו, ו' ביום הבוס שבירמיה *, או

ויחלבה מורי ריקס, ואס תלגה מורי ריקס בלי סבה, יהיה מהענוג על זה שירוף לויב כפשו ויבג וירמוס לארן קיין וכבודו לעפר יזכן סלה, וכל זה כתקיים בתחלה. ולכוון חל קשר הפסוקים הללה וייקפס לאמר כאן לאחר הדברים הלה. וזכר שהיה לנבות כרס לאחד ביזרעאל קגל היכל המלך (ג) שהיה גם כן ביזרעאל, ושל המלך מנבות שיתן לו את כרמו לעשות בו גן ירק סמוך להיכלו, כמו שעושי' המלכים פרדסים בנתיהם, ושיתן לו המלך כרס לאחד טוב ממנו, ואס לא ירלה כרס ושלה למכרו יתן לו כסף מחירו, (ג) ושהשיבו נבות קלילה לי מיי' מתתי את נחלת אבותי לך, ולאחוב שהיתה כוונתו שלאחרי ויקרא כה כג שהתורה נותה * שהארץ לא תמכר לצמיתות ותמיד יהיה כל חלק מהארץ ביד יורשיה, כמו שבא בחלוקת הארץ לבית אבותיה, שאפשי זה יהיה עון פלילי בתתו את כרמו לא במחיר כסף ולא בחליפין כרס אחר, אלרי שהיה נחלת אבותיו מזמן חלוקת הארץ, וזה קלילה לי מיי', לפי שנבות תפש בו שיי' לאחר זה והיה רע בעיניו להיותו נחלת אבותיו: (ד) וזכר הכתוב שלאחאב בא אל ביתו סר וזעף, כי לא רלה לקחת את הכרס בחוקה וסר מוה, והיה זעף על אשר לא נעשה בזה כרלונו, והיה זעף גם כן על הדברים אשר דבר אליו נבות שלא יתן את נחלת אבותיו, וכאלו תעיר בזה שהמלכות שהיה בידו לא היה כרלוני אלרי שלא היה נחלת אבותיו: ושתו הוכיחתו על אשר לא היה מנקי עלילה לקחו או ינולהו ממנו בחוק, (ו) ושאלה בדרך תמיהה עתה תעשה מלוכה ביזרעאל? לא התגלית למלוכה אלרי שתן לך לב וגבורה לעשות רלונך בדבר קטן כזה? קום אכול לחם וייטב לבך כי אני אתן לך את כרם נבות היזרעאלי. (ק, ט) ותן בספק שמיד הגידה לו מה שהיה בלבה לעשות, שבתבה בספרים בשם אחאב ל הזקנים ואל החוריס, שהם השרים, לאחר שיקראו בוס, לל קבון שיתקבלים שם לעבה, כמו ירמי' לו, ו' ביום הבוס שבירמיה *, או

יהיה מלבון תענית, שילוו יוס לחד ויתפללו על דבר מה, לפי שלו ביום התענית מפסקין במאכלים וחס יש מעוו' מתקנין לותו, ושיושיבו לת נבות בראש העם, כי היה לדם בכבד, ויושיבו שני (י) לבזיס בני בליעל נגדו, כי חס לא יהיה כן לא יבלעו לבקר ולא יעמו בו שקר וכזב, ושהם יעידו שבירך נבות לקיס ומלך ויפקלוהו מיד, כי בחורים שבירך לקיס יד בל העם תהיה בו להוויתו, ובחורים שבירך וקלל את המלך יהיה מחוגו ובכיו למלך להיותו מהרוגי מלכות. ולין מפק שהזקנים והשוריס הם לבדם היו היודעים זה הסוד, כי בעוה בהם לזכל שיעשו לותו כרלוכה ורלון לחחב, שלא היו יודעי' העם בלו מהתחבולה הזאת לא היו מבלימים בהריגת נבות: ובחזר בעזה זה לחרה לזובל (עו, יו) על לחחב קום רש את כרם נבות בי כבר מת, והוא ירד שמה לרשתו. והנה לא לקח לחחב את כרם נבות בחוקה מחשבתי המלוכה, לפי שמה שבחחר בפרשת המלך בבר בתלקו קול בתם' סנהדרין, (ב' כ' עב) וזה לעת ל' יובי שבל החמור בפרש' המלך מותר בו, ורבי יהודה לומר לא בחרה פרשה זו אלא בדי לליים ולהנהילם, ולדעת רבי יובי לא היה המלך רשאי לקחת הברמים והשדות בי אם פירותיהם לאחבל עבדיו בשילטרבו אין בהיות' הולבים למלחמה, ולזה לא אמר בתיבם, בי השדות והברמים שהיו להם פירות, ואבי בפירוזי לספר שמואל פרשה רביעית בתבתי, שבפי פשט (דף ב' ל' עב) הבתובים ואחתם החמת בל' יהודה, אלא בחרה אותה פרש' בי אם לקיים ולהנהיל, לפי שהתורה לא זברה דבר מזה בחשפט המלך בשות' על פקחתו, שהוא היה המבוס הבאות והרחוי אליו, אבל בהפך שאמרה * לבלתי רוס (דברי' יו בי) לבבו מאחיו ולבלתי סור מן המלוה ימין ושמאל, והוא ממה שיורה שהמלך בפי הדין ובפי התורה לא היה רשאי בותם דברים שובר הבניח שמואל, ואס המבוס היה לא נאה בתורת מזה לא היה אפשר

2011 Ministerio de Cultura

נָבוֹת וַיָּמָת וַתֹּאמֶר אִיזֶבֶל אֶל־אַחְאָב
קוּם רֵשׁ אֶת־כֶּרֶם נָבוֹת הַיִּזְרְעֵאלִי
אֲשֶׁר מֵאֵן לָתֶת־לְךָ בְּכֶסֶף כִּי אֵין נָבוֹת
חַי כִּי־מֵת׃ [טז] וַיְהִי כִּשְׁמֹעַ אַחְאָב כִּי
מֵת נָבוֹת וַיָּקָם אַחְאָב לָרֶדֶת אֶל־כֶּרֶם
נָבוֹת הַיִּזְרְעֵאלִי לָרִשְׁתּוֹ׃ [יז] וַיְהִי דְבַר־
יְהוָה אֶל־אֵלִיָּהוּ הַתִּשְׁבִּי לֵאמֹר׃
[יח] קוּם רֵד לִקְרַאת אַחְאָב מֶלֶךְ־יִשְׂרָאֵל
אֲשֶׁר בְּשֹׁמְרוֹן הִנֵּה בְּכֶרֶם נָבוֹת אֲשֶׁר־
יָרַד שָׁם לָרִשְׁתּוֹ׃ [יט] וְדִבַּרְתָּ אֵלָיו לֵאמֹר
כֹּה אָמַר יְהוָה הֲרָצַחְתָּ וְגַם־יָרָשְׁתָּ
וְדִבַּרְתָּ אֵלָיו לֵאמֹר כֹּה אָמַר יְהוָה
בִּמְקוֹם אֲשֶׁר לִקְקוּ הַכְּלָבִים אֶת־דַּם
נָבוֹת יְלַקְּקוּ הַכְּלָבִים אֶת־דָּמְךָ גַּם־
אָתָּה׃ [כ] וַיֹּאמֶר אַחְאָב אֶל־אֵלִיָּהוּ
הַמְצָאתַנִי אוֹיְבִי וַיֹּאמֶר מָצָאתִי יַעַן
הִתְמַכֶּרְךָ לַעֲשׂוֹת הָרַע בְּעֵינֵי יְהוָה׃
[כא] הִנְנִי מֵבִיא עָלֶיךָ רָעָה וּבִעַרְתִּי אַחֲרֶיךָ
וְהִכְרַתִּי לְאַחְאָב מַשְׁתִּין בְּקִיר וְעָצוּר
וְאָזוּב בְּיִשְׂרָאֵל׃ [כב] וְנָתַתִּי אֶת־בֵּיתְךָ
כְּבֵית יָרָבְעָם בֶּן־נְבָט וּכְבֵית בַּעְשָׁא
בֶּן־אֲחִיָּה אֶל־הַכַּעַס אֲשֶׁר הִכְעַסְתָּ
וְהַכְעִיסְתָּ אֶת־יִשְׂרָאֵל׃ [כג] וְגַם־לְאִיזֶבֶל
דִּבֶּר יְהוָה לֵאמֹר הַכְּלָבִים יֹאכְלוּ אֶת־
אִיזֶבֶל בְּחֵל יִזְרְעֶאל׃ [כד] הַמֵּת לְאַחְאָב
בָּעִיר יֹאכְלוּ הַכְּלָבִים וְהַמֵּת בַּשָּׂדֶה
יֹאכְלוּ עוֹף הַשָּׁמָיִם׃
[כה] רַק לֹא־הָיָה כְּאַחְאָב אֲשֶׁר הִתְמַכֵּר
לַעֲשׂוֹת הָרַע בְּעֵינֵי יְהוָה אֲשֶׁר
הֲסִתָתָה אֹתוֹ אִיזֶבֶל אִשְׁתּוֹ׃
[כו] וַיִּתְעַב מְאֹד לָלֶכֶת אַחֲרֵי הַגִּלּוּלִים
כְּכֹל אֲשֶׁר עָשׂוּ הָאֱמֹרִי אֲשֶׁר הוֹרִישׁ
יְהוָה מִפְּנֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל׃
[כז] וַיְהִי כְּשָׁמְעַ אַחְאָב אֶת־הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה
וַיִּקְרַע בְּגָדָיו וַיָּשֶׂם־שַׂק עַל־בְּשָׂרוֹ
וַיָּצוֹם וַיִּשְׁכַּב בַּשָּׂק וַיַּהֲלֹךְ אָט׃

אבת ליה למיזר מילתא דמיחזי שמיטל עליה? וכתורס ול"ן נביא רשע
דף קל"ח לקדם דבר מעתה, אבל תאמר יי' והגדת להם משפט המלך
אשר ימלוך עליהם היה לפי שהם שאלו מלך לשפטם, לכן
הודיע יי' שהמלך אשר יקיימו
עליהם לא יעשה משפט ולדק,
והמשפט שיעשה להם הוא
שינזול נתיהם ושדותיהם וכל
אשר להם בניהם ועבדיהם
כפי מה שיעלה על רוחו לא
דבר לחוד, ומפני זה לא לקח [טו]
לחקק את כרם נבות לפי
שלא היה רשאי לעשותו,
והותרה השאלה השלישית: [יז]
(יז, יח) וזכר הכתוב שנאלה הנבואה
על אליהו שירד לקראת אחאב
מלך ישראל אשר בשמרון, [יח]
רומה לומר שהיה מושבו
בשמרון, לא שתמיד לא יהיו
שם אלא לפי שעה היה
מולך על ישראל ועשה את
כל הרעות והתועבות האלה,
(יט) ואילו אלו כה אמר השם
הרגת וגם ירשת, והא
הרגת היא לבדי לא האלה,
כאלו יתאלהו הרגת לאחד
את נבות כלומר וירשת לותו
כבן יבבד אב שירש לותו
להיותו בנו העובד לותו? [כ]
והנה המאמר הזה דרך שאלה
לרעות תשובת אחאב אם יודה
בהריגת נבות, ולזה כפפק
הדבור הראשון ואמרו דבור
אחר, ודברת אליו כה אמר
ה' במקום אשר לקקו הכלבים
וגו', רומה לומר ואחרי שידה
בפשע אחד עשה ושהוא היה
בהריגתו אלא כדין אמור אליו
שבעבור מה שלקקו הכלבים
את דמו ילקקו דמך גם, ולכן
בחו בזה שני הדורים, לפי
שהראשון דרך שאלה, והשני
הוא מה שיחייבהו אחרי
תשובתו. והנה אליהו במאמרו
לותו אין פפק שדבר אליו מה
שלותו השם, רומה לומר [כ]
הרגת וגם ירשת, ועל זה
השיבו אחאב המצאתני אויבי,
לי המצאתני חייב והורג נפש
בדבר הוא לויבי, כאלו אמר
בדבר הוא לויבי, כאלו אמר
אלא היה הוא בהריגת נבות
ולא ידע ממנו דבר כי אם
שיזבל, ולכן הוא להיותו
לויבו היה חוזר לותו כמה
אלא עשה, ולכן אמר אליהו
מצאתי וידעתי האמת שהיא
עצת הדבר בעצתך ובדעתך.
ואמרו יען התמכרך לעשות
הרע בעיני השם, פירושו יען
מלכי' ב' יז אשר התכברת כדי לעשות הרע כי תתמכרך מגזרת * לשם
ו', ז' תחת מכרו, תחת מכריכם, והתמכרך עניכו עשית עלמך כאלו
לא הכרת ולא ידעת דבר, יאמר שאחאב היה מכיר ויודע

רסד מלכים א כא

נבות לא היה מוכר ולא יודע האמת מזה, וזהו
התמכרך על דרך * ויתנכר אליהם, הפה בעבור זה לא ברחתי מ'
ישאל לך מצפון בקיר ועצור (כה)
ועזוב, והלשונות האלה כבר
פירשתי לותם בקללת ירבע*, כי יד'
שפירו מצפון בקיר הם הנביים
הזכרים שהם מצפיכים בקיר,
ועצו' לותו היורד עלר המלכו',
ועזוב הוא אשר אין לו עוזר
ולא מעזלה: ואמר עוד (כב)
שיעשה ניתו כבית ירבעם
וכבית בעשא, בעבור הכעם
אשר הכעיסם את השם, ולפי
שקיובל היה היתה בפעל
הזה, אמר שהכלבים יאכלו (כג)
את אשת אחאב יזרעאלי,
שהוא היה המקום שהרגו בו
נבות, והנה לא אמר כזה
לאחאב לפי שידע הנביא
שהיה מותה להרוג את נבות
בעצם ורשעה, אבל היתה
הקללה אשר זכר לאחאב,
לפי שלא היה ירבעם ולא (כה)
בעשא כאחאב אשר התמכר
לעשות הרע בעיני השם
בפתוי והסתת אשתו, כי
הוא הרע מהם והכעים השם
בלבתו אחרי הגלולים, לא
כירבעם שהיה כוונתו לשמים
עם היותו עושה העגלים, כי (כו)
הנה באחאב היה כאמורי עלמו
בעצין הרע, וכל זה היה
מאמר אליהו בקללתו. הנה
התבאר מזה שכל מה שאמר
השם ית' לאליהו דבר לאחאב,
ועוד הוסיף עליהם כפי עצין
דבריו מה שרצוי: וזכר (כז)
הכתוב שאחאב התפעל
מדברי אליהו ויקרע את בגדיו
וישם שק על בשרו וילום
ויזכב בשק וילך לאט, לל
שהיה הולך בתוך ביתו לאט
לאט הנה ואט הנה, כאדם
המתאבל דואג ומוזב מתשובת
לדעת מה יעשה. וכבר אמרו
חז"ל, אמר ר' אבהו לפי בר פוך פר'
שתפס אביהו יעקב את השק פל כל עד
לפיכך לא זז מבניו ולא מבני
בניו עד סוף כל הדורות,
לאחאב וישם שק במתניו,
יהורם * והנה השק על בשרו, מלכי' ב' ו'
מרדכי * וילבש שק ואפר. לאחיר ל' ק'
העירו בזה שהיתה תשובתם
ונעקתם על כל אלה אלמה
כנעקת יעקב ושקם בשקו.
ובפרקי רבי אליעזר אמרו, פרק מ"ג
שאלך ויקרא ליהושפט מלך
יהודה והיה נותן לו מלכות ארבעים בכל יום שלש פעמים,
ובגוס ותעכית ותחבושים ותפלה היה משכים ומעריב לפני
המקום ונתרצה לו, להודיעך כח התשובה. והשם ית' יען לא
יתפון

2011 Ministerio de Cultura

[כח] וַיְהִי֙ דְּבַר־יְהוָ֔ה אֶל־אֵלִיָּ֖הוּ הַתִּשְׁבִּ֑י
[כט] לֵאמֹ֕ר׃ הֲרָאִ֖יתָ כִּֽי־נִכְנַ֣ע אַחְאָ֔ב מִלְּפָנָ֑י
יַ֣עַן כִּֽי־נִכְנַ֤ע מִפָּנַי֙ לֹא־אָבִ֔יא
רָעָ֖ה בִּימֵ֣י בְנ֑וֹ בִּימֵ֥י בְנ֛וֹ אָבִ֥יא רָעָ֖ה
עַל־בֵּיתֽוֹ׃

כב

[א] וַיֵּשְׁבוּ֙ שָׁל֣וֹשׁ שָׁנִ֔ים אֵ֥ין מִלְחָמָ֖ה
בֵּ֥ין אֲרָ֖ם וּבֵ֥ין יִשְׂרָאֵֽל׃
[ב] וַיְהִ֖י בַּשָּׁנָ֣ה הַשְּׁלִשִׁ֑ית וַיֵּ֣רֶד יְהוֹשָׁפָ֔ט
מֶ֥לֶךְ־יְהוּדָ֖ה אֶל־מֶ֥לֶךְ יִשְׂרָאֵֽל׃
[ג] וַיֹּ֣אמֶר מֶֽלֶךְ־יִשְׂרָאֵ֗ל אֶל־עֲבָדָ֔יו
הֲיְדַעְתֶּ֕ם כִּֽי־לָ֖נוּ רָמֹ֣ת גִּלְעָ֑ד וַאֲנַ֣חְנוּ
מַחְשִׁ֔ים מִקַּ֕חַת אֹתָ֖הּ מִיַּ֥ד מֶֽלֶךְ־אֲרָֽם׃
[ד] וַיֹּ֖אמֶר אֶל־יְהוֹשָׁפָ֑ט הֲתֵלֵ֣ךְ אִתִּ֔י
לַמִּלְחָמָ֖ה רָמֹ֣ת גִּלְעָ֑ד וַיֹּ֨אמֶר יְהוֹשָׁפָ֜ט
אֶל־מֶ֣לֶךְ יִשְׂרָאֵ֗ל כָּמ֙וֹנִי֙ כָּמ֣וֹךָ כְּעַמִּ֔י
כְּעַמְּךָ֖ כְּסוּסַ֥י כְּסוּסֶֽיךָ׃
[ה] וַיֹּ֣אמֶר יְהוֹשָׁפָ֔ט אֶל־מֶ֥לֶךְ יִשְׂרָאֵ֖ל
דְּרָשׁ־נָ֥א כַיּ֛וֹם אֶת־דְּבַ֥ר יְהוָֽה׃
[ו] וַיִּקְבֹּ֣ץ מֶֽלֶךְ־יִשְׂרָאֵ֗ל אֶת־הַנְּבִיאִים֙
כְּאַרְבַּ֣ע מֵא֣וֹת אִ֔ישׁ וַיֹּ֣אמֶר אֲלֵהֶ֔ם
הַאֵלֵ֞ךְ עַל־רָמֹ֣ת גִּלְעָ֗ד לַמִּלְחָמָה֙ אִם־
אֶחְדָּ֔ל וַיֹּאמְר֥וּ עֲלֵ֖ה וְיִתֵּ֣ן אֲדֹנָ֑י בְּיַ֥ד
הַמֶּֽלֶךְ׃ [ז] וַיֹּ֣אמֶר יְהוֹשָׁפָ֗ט הַאֵ֤ין פֹּה֙
נָבִ֣יא לַיהוָ֣ה עוֹד֮ וְנִדְרְשָׁה֒ מֵאוֹתֽוֹ׃
[ח] וַיֹּ֣אמֶר מֶֽלֶךְ־יִשְׂרָאֵ֗ל אֶל־יְהוֹשָׁפָט֮
עוֹד֒ אִ֣ישׁ־אֶחָ֗ד לִדְרוֹשׁ֙ אֶת־יְהוָ֔ה
מִֽיְּמָיְהוּ֙ וַאֲנִ֣י שְׂנֵאתִ֔יו כִּ֣י לֹא־יִתְנַבֵּ֥א
עָלַ֖י טוֹב֙ כִּ֣י אִם־רָ֔ע מִיכָ֖יְהוּ בֶּן־יִמְלָ֑ה
וַיֹּ֣אמֶר יְהוֹשָׁפָ֔ט אַל־יֹאמַ֥ר הַמֶּ֖לֶךְ כֵּֽן׃
[ט] וַיִּקְרָ֣א מֶֽלֶךְ־יִשְׂרָאֵ֗ל אֶל־סָרִיס֙ אֶחָ֔ד
וַיֹּ֣אמֶר מַהֵ֔רָה מִיכָ֖יְהוּ בֶּן־יִמְלָֽה׃
[י] וּמֶ֣לֶךְ יִשְׂרָאֵ֗ל וִיהוֹשָׁפָט֙ מֶ֣לֶךְ־יְהוּדָ֔ה
יֹשְׁבִ֥ים אִ֛ישׁ עַל־כִּסְא֖וֹ מְלֻבָּשִׁ֑ים
בְּגֹ֣רֶן פֶּ֤תַח שַׁעַר֙ שֹׁמְר֔וֹן וְכָל־
הַנְּבִיאִ֖ים מִתְנַבְּאִ֥ים לִפְנֵיהֶֽם׃
[יא] וַיַּ֣עַשׂ לוֹ֩ צִדְקִיָּ֨הוּ בֶן־כְּנַעֲנָ֜ה קַרְנֵ֣י
בַרְזֶ֗ל וַיֹּאמֶר֙ כֹּה־אָמַ֣ר יְהוָ֔ה בְּאֵ֖לֶּה
תְּנַגַּ֣ח אֶת־אֲרָ֑ם עַד־כַּלּוֹתָ֖ם׃
[יב] וְכָל־הַנְּבִיאִ֣ים נִבְּאִ֔ים כֵּ֥ן לֵאמֹ֖ר
עֲלֵ֣ה רָמֹ֣ת גִּלְעָ֔ד וְהַצְלַ֖ח וְנָתַ֣ן יְהוָ֑ה
בְּיַ֖ד הַמָּֽלֶךְ׃

(כח, כט) יתפון נמות תמת כי לפי כאשר מדרכיו וחיה, לאחר לשיהו הרגית כי ככבע לחאב מלפני, לו שלח אב מפקד העובד כי לפי מגדולת החדון ה' לבאות, לכן יקריך לגיו לפו ולא יהיה הרעה הגורה בימיו כי לפי בימי בנו:

(א) ומפני זה סבב הפס ית' שבתו [ו] שקטו המלחמות לגזר היו מסודרות להעניבו בהם, ויהי שלום בין ארם ובין ישרל שלש שנים, וזה מורה שלולי כי ככבע לחאב מפני הפס היה מת על ידי יהוא בחלקת כנות היזרעאלי כדבר ה' ופס ילקקו הכלבים את דמו, לך מפני הכנעתו החריך הפס ית' הרעה הזאת עד ימי בנו, וגו כתקיים היעוד הרע כלו, ועפ כל זה מפני שעלה את בן הדד בשלום, היתה נפשו תחת נפשו ונהרג תרמו' גלעד כמו שיבא לחתי זה, ופס לקקו הכלבו את דמו שפתוף מן הרכב, וגפ מפני הכנעתו החריך הפס לו חותם שלא הגורה לגזר בגורה עליו על שלחו בן הדד שתהיה נפשו תחת נפשו, ומה שאמר לו ועמך תחת עמו, החריך הפס יתברך עד עת חזקל כמו שיבא לחתי זה:

(ב) ויהי בשנה השלישית וגו' ספר הכתוב שלחתי השלש שנים שהחריך הפס ית' לחתו לחחזב העיר את רוחו לתת גמולו כראוי, שיאמר לעבדיו הידעתם כי לנו רמות גלעד ואנו מחזים מלחמת לותה מיד ארם? והיה זה לפי שלא נזכר לחחזב לשחול לותה מבן הדד כאשר הזיבו הערים לגזר לקח לגיו מארץ ישרלל ונזכר עתה מאבה, ולת' זה לעבדיו כדי שיעוררהו בקניבה. ואין ספק שנזה עבר על בריתו ושלחו שברת את בן הדד להיות עמו בשלום.

(ד) וכן בקש מיהושפט מלך יהודה שילך עמו, לפי שהתחתן יהושפט עם לחחזב כמו שיזכו לחתי זה, ושהזיבו יהושפט כמוני כמוך וגו', לל כמו שתלך לחתה חלך גם חתי ועמי ילך כמו שילך עמך ופוסי: (ה) כפוסיך: לך להיות יהושפט תם ויגר ירת שלים לת הסבים לעשות דבר כי לפס על פי ה', ולכן שלל דברי הנביאים, ויחחב להיותו עובד עו שלל את נביאי הבעל, ובעבור יהושפט היו לומרים שהיו מבבלים בשם ה', כדי שיאמין לדבריהם שהיו לומרי' שיעלה וילחם. החמבס יהושפט כבר הרגיש בדבריהם שלל היו נביאי ה', ולחזו חזל שהרגיש בהדרין זה בהם לפי שהיו כלם מדברי [ו] פי פה עם דבורים לחדים בלי הלוף, ויהושפט לחר מבובל הבי מבית הבי לבלי שבילון לחד עולה לבמה בביאים ואין שבי בביאים מבבלים בשבון לחד, עובדי' לחר ודון לבך השיבך, וירמיה לחר * תפלניך השיב [ירמי' מב, ג] לותך ודון לבך, ואלו בביאי לחחב לומרים דבר לחד, בחזק שיהיו בהם ממש, ולבן (ז) שלל היתן פה בביא לה עוד, לל מלבד לזה, כי מפני בבוד לחחב לא רלה לגבותם בשהיו בביאי הבעל, ולחחב השיבו שהיה שם עוד (ח) איש לחד רלוי לדרוש ממבו דבר הפס, לבל היה שוכח לותו לפי שהיה תמיד מתבבא לליו רעה, והבה לחר זה על מיבהו, לפי שהוא התפלג בלפר בין עיניו ויעלו רעה רבה על לזר קחל על בן הדד במו שבובר למעלה, ובפ היות שגם בן יעלו שתי פעמי' יעוד טוב ותזועה רבה במלחמות ארס, הבה לחחב לרשעתו זבר מה שיעלו לרעה ולל מה שיעלו לטוב' ויהושפט השיבו לל יחר המלך בן, לפי שתין בבירת הבניל לבבות רע לו טוב, בי אם אשר ידים לבים נפיו לותו ידבר ותין עליו הפס אם יחר מה שילותו הפס, בי בחזר ה' לבים דבר מי לל יבבל? והבה לחחב שמע לדבריו ושלח (ט, י) בעל מיבהו בהיו' שבי המלבי יושבים בשער שמרון בפתח העיר וכל הבניאים מבבים לפבם, ויחר בגורן לולי שמפני המלחמה היו עושים הגרבות ממוך לעיר ולבן היו יושבים שם בגורן. וחזל לחרו בדמות בולין פ"ח עגולה בגורן, במו שהיו דף ה' עת יושבים המבהדרין במושפס, והיו המלבים מלושבים בגדי' לל בגדי מלבות. ולדקיהו בן (יא) בבענה שהיה לחד מבביאי השקר עשה לתות בבותתו קרבי ברזל, ויחר בתלה תבגח לת ארס, בי בן היה דרך הבביאי' לעשות המשלים והאותות

2011 Ministerio de Cultura

והנורות שהיו רואים נכסף המלאה על ענין נבואתם ,
ועשה זה פרקיה לחמת שהרבה לו הבן נבואה בורת הקרבים
הבן להודיע שבהם ינגף את ארם . והכה בחר במקל הזה ,
דנרי לג״ו לפי שאמר משה רבינו עה״ב בברכותיו על יוסף * נכור שורו
הדר לו וקרני ראם קרניו בהם עמים ינגח יחדיו לפאפי ארץ
והם רבבות אפרים והם אלפי
מנשה , ולכן עשה הקרבות
לפי שהיה לחאב משבטו של
יוסף והיה מולך בחפרים
(טו) ומבטה : למבן מיכיהו כשמעו
המלך המלך על רמות גלעד
למלחמה אם לחדל ? השיבו
דרך היתול עליה והשלך ובתן
ה׳ ביד המלך , ולכן לא אמר
כה אמר ה׳ ולא כה הרקני
ה׳ , לפי שלא אמר זה בשם
הלא ית׳ כי אם מעלמו כדברי
שאר הנביאים להיותו מהתל
בהם . ומלך ישראל הכיר
בדבריו שהיו דברי התול
(יו) ובחוק , ולזה השיבו עד כמה
פעמים אני משביעך שלא
תדבר אלי רק אמת בשם ה׳ ,
ולפי פירושו שאמר בעבר
השביעהו על זה , אבל בעתה
היה משביע אותו עד כמה
פעמים שלא ידבר אליו כי
אם האמת אמה שרואה ואילך
אותו בשם ה׳ ולא מעלמו כמו
שדבר בחותו התול , ואז מפני
השבועה הוכרח הנביא לפרש
(יו) בחותו , ואמר ראיתי את כל
ישראל נפוצים על ההרים
כצאן אשר אין להם רועה
ויאמר ה׳ לא אדונים לאלה
ישובו איש לביתו בשלום , ואז
גלה שיחות לאחאב במלחמה ,
באמרו כצאן אשר אין להם
רועה , ולפי שלא יקבל שיהיה
פתרונו שיחות אר הנביא , כי
הוא רועה המלחמה , לזה
הוסיף לומר עוד בשם ה׳ לא
אדונים לאלה , לא שחת
אדונים ומלכם , ולא זכרו
בשמו מפני כבוד המלכות ,
ושהעם ישוב לביתו בשלום כי
לא יגיעם במלחמה הזה עמו ,
כי עם היות שהוא אמר על
שליחות בן הדד ועוך תחת
עמו , הודיעו כאן שלא יתקיי׳
ייעוד העם במלחמה הזאת
כי הם ישובו בשלום , והכה
(יק) פתקיים במלחמות אחר עשה חזקה ליסרקל לאחרי כן : והכה
לאחאב אמר אל יהופפט הוא אחר דברתי אליך שלא יתבבא
הנביא הזה אלי טוב כי אם רע , לא מפני שבאתו אותו היה
לומר זה ולא להיותו דבר השם , ואולי כתפתה לאחאב בזה
לפי שרואה שמיכיהו יעדו רע על אחאב שלא את בן הדד , ולפי
שעדיין לא כתקיים יעודו אמר שהוא מעלמו לשבאתו אותו היה
מיעדו רעות אחר לא דברת ה׳ , ואכן יהיה בזה . ולפי שאחאב
בזה דבריו , ואמר מפני שבאתה היא , כי לפי שהיובל הרג נביאי
ה׳ היו שוכחים הנביאי׳ כלם את אחאב ואת ביתו , לכן התעב׳

(יט) מיכיהו להרבות בשבאתו , ואמר לכן שמע דבר ה׳ , לא אין
זה מפאת שבאתו אותך כי דבר ה׳ הוא , ראיתי את ה׳ יושב על
כסאו וגו׳ , ועבין זה המאמר הוא משל , כי לפי שהיה אחאב
שם יושב על כסאו כמלך בגדול , והנביאים עומדים עליו ,
ואלה אומרים אלה והאלה ואיכה אומר בהפך , אמר אליו מיכיה
מלכותך דמיון כעין מלכות׳
דקרעת , אל תחזוב שלהיותך
מלובש בגדים יושב על כסא
רם ונשא והנביאים האלה
מביבך עומדים עליך לשהל
ולשתום׳ , כי גבוה מעל גבוה
שומר , ויש מלך אחר עליון
למלכי ארץ הוא יפשוט עליך
כרעוכו וכפי מעזיך לא
משבאתי , שאני ראיתי את ה׳
שהוא מלך מלכי המלכים יושב
על כסא מלכותו וכל צבא
השמים עומדים עליו מימינו
ומשמאלו , ואמ׳ במדרש וכי יש שני רבש
שאחאל למעלה ? והא כתיב דף י׳ עב
* ימיכך ה׳ כאדרי בכח ימיכך שמות עו״ו
ה׳ ? אלא אלו מטין לכף חובה
ואלו מטין לכף זכות , ובשם
שהשטן שוחל למטה כך השוחל
שוחל למעלה , שאחאל * בנזרת לכיאל ד׳ יח
עירין פתגמא ובמימר קדישין
שאלנא . והכוונה שרואה שהנבי׳
היה עומ׳ לדין על ענין אחאב
וכל לבא השמי׳ עומדי׳ לפניו ,
משם היו מלמדים זכות
עליו ומהם היו מלמדים חובה
עליו , הכל כפי מעשיו
וכפי שעת מולדתו , ואחרי
טענותיהם כלם אמר ה׳ מי
יפתה את אחאב ? לא שאלו
אותו קייב מיתה , ולכן בקש (כ)
דרך להעבידו בה ויפול
ברמות גלעד , כי לפי שהוא
שחל על מלך לא היה מהרהרי
אחוך ימיתהו ועל ידו יקבל
עבשו , מקום הרשע שהוא יהיה
המשפט , והיה זה אומר בכוח
וזה אומר בכוח , לא שנלוים
היו לפניו ית׳ דרכים רבים
להעבידו בהם ויהיו סבות
לרעתו , ואמר הרוח אני (כא , כב)
אפתנו והייתי רוח שקר בפי
כל נביאיו , ואין הענין הזה
כפי פשוטו כי אם שהשם ית׳
העיר את רוח ואפן נביאיו
שידברו על אחאב הדברים
האלה שהיו אומרים מענין

[יג] וְהַמַּלְאָךְ אֲשֶׁר־הָלַךְ , לִקְרֹא מִיכָיְהוּ
דַּבֶּר אֵלָיו לֵאמֹר הִנֵּה־נָא דִּבְרֵי הַנְּבִיאִים
פֶּה־אֶחָד טוֹב אֶל־הַמֶּלֶךְ יְהִי־נָא דְבָרְךָ
כִּדְבַר אַחַד מֵהֶם וְדִבַּרְתָּ טוֹב :
[יד] וַיֹּאמֶר מִיכָיְהוּ חַי־יְהוָה־כִּי אֶת־אֲשֶׁר
יֹאמַר יְהוָה אֵלַי אֹתוֹ אֲדַבֵּר :
[טו] וַיָּבוֹא אֶל־הַמֶּלֶךְ וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ אֵלָיו
מִיכָיְהוּ הֲנֵלֵךְ אֶל־רָמֹת גִּלְעָד לַמִּלְחָמָה
אִם־נֶחְדָּל וַיֹּאמֶר אֵלָיו עֲלֵה וְהַצְלַח
[יו] וְנָתַן יְהוָה בְּיַד הַמֶּלֶךְ : וַיֹּאמֶר אֵלָיו
הַמֶּלֶךְ עַד־כַּמָּה פְּעָמִים אֲנִי מַשְׁבִּיעֶךָ אֲשֶׁר
לֹא־תְדַבֵּר אֵלַי רַק־אֱמֶת בְּשֵׁם יְהוָה :
[יז] וַיֹּאמֶר רָאִיתִי אֶת־כָּל־יִשְׂרָאֵל נְפֹצִים
אֶל־הֶהָרִים כַּצֹּאן אֲשֶׁר אֵין־לָהֶם רֹעֶה
וַיֹּאמֶר יְהוָה לֹא־אֲדֹנִים לָאֵלֶּה יָשׁוּבוּ
אִישׁ־לְבֵיתוֹ בְּשָׁלוֹם :
[יק] וַיֹּאמֶר מֶלֶךְ־יִשְׂרָאֵל אֶל־יְהוֹשָׁפָט
הֲלֹא אָמַרְתִּי אֵלֶיךָ לוֹא־יִתְנַבֵּא עָלַי
[יט] טוֹב כִּי אִם־רָע : וַיֹּאמֶר לָכֵן שְׁמַע
דְּבַר־יְהוָה רָאִיתִי אֶת־יְהוָה יֹשֵׁב עַל־
כִּסְאוֹ וְכָל־צְבָא הַשָּׁמַיִם עֹמֵד עָלָיו
[כ] מִימִינוֹ וּמִשְּׂמֹאלוֹ : וַיֹּאמֶר יְהוָה
מִי יְפַתֶּה אֶת־אַחְאָב וְיַעַל וְיִפֹּל
בְּרָמֹת גִּלְעָד וַיֹּאמֶר זֶה בְּכֹה וְזֶה אֹמֵר
[כא] בְּכֹה : וַיֵּצֵא הָרוּחַ וַיַּעֲמֹד לִפְנֵי
יְהוָה וַיֹּאמֶר אֲנִי אֲפַתֶּנּוּ וַיֹּאמֶר יְהוָה
[כב] אֵלָיו בַּמָּה : וַיֹּאמֶר אֵצֵא וְהָיִיתִי
רוּחַ שֶׁקֶר בְּפִי כָּל־נְבִיאָיו וַיֹּאמֶר
תְּפַתֶּה וְגַם תּוּכָל צֵא וַעֲשֵׂה־כֵן :
[כג] וְעַתָּה הִנֵּה נָתַן יְהוָה רוּחַ שֶׁקֶר בְּפִי כָּל־
נְבִיאֶיךָ אֵלֶּה וַיהוָה דִּבֶּר עָלֶיךָ רָעָה :

2011 Ministerio de Cultura

שהוא יבטח בהם וילך ויכשל בפיהם ׀ והיה כל זה לפי שהשם
ית׳ גזר עליו רעה שימות במלחמה · הנה אם כן הגזרה
הנגזרה על אחאב היתה מאת השם ׀ ושהוא ית׳ העיר את רוח
נביאיו להכליחו בדבריהם כדי שיבטח וילך שמה ׀ זה היה
ענין המראה שראה מיכיהו ׀ ושאר הדברים הם מליצה ממנו
והצעת דברים מענין הדרוש · וחז״ל אמרו בפרק חלק ׀ א״ר
יוחנן רוחו של נבות היזרעאלי
פתהו ׀ וכן הביאו הר״מבם
בסוף הלכות רוצח ושמירת
נפש ׀ וכבר זכרו עונותיו של
אחאב לפני אלקי הרוחות
וזכיותיו ׀ ולא נמצא לו עון
שחייבהו כליה אלא דמי נבות ׀
שנאמר ויצא הרוח ויעמוד
לפני ה׳ ׀ זה רוחו של נבות ׀
רמזו בזה שעל אותו עון
נחתם דינו ׀ והותרה בזה
(כד ׀ כה) השאלה הרביעית : וזכר
הכתוב שצדקיהו הכה את
מיכיהו על הלחי וחרפו
וגדפו ׀ ושמיכהו אמר לו הנך
רואה ביום ההוא אשר תבא
חדר בחדר להחבא ׀ ר״ל שאז
תתחבא בחדרי חדרים ׀ לפי
שיאמרו שאתה הי׳ סבת מיתת
אחאב במה שהבטחתו בשקר ׀
(כז) ושמלך ישראל צוה לאסרו
בבית הסוהר ושיתנו לו לאכול
לחם צר ומים לחץ עד שובו
(כח) בשלום ׀ ושמיכיהו השיבו אם
שוב תשוב בשלום לא דבר ה׳
בי ׀ ואמר זה בקול רם שמעו
עמי׳ כלם ׀ כדי שיהיו עדים
(כט) בדבר · והנה אחאב לא חשש
אל דברי הנביא מיכיהו ׀ כי
חשב שמשנאתו אותו היה
אומר זה ׀ ושככה אמר בשלחו
בן הדד ולא נתקיימו דבריו ׀
ולכן עלה למלחמה ׀ אמנם
יהושפט עם היותו ירא את ה׳
הנה לא האמין בדברי הנביא
ועבר על נבואתו ועלה
למלחמה ׀ לפי שראה בדבריו
שלא יעד רעה כי אם אל אחאב
לבדו ׀ באמרו כצאן אשר אין
להם רועה ׀ ואמר וה׳ דבר
עליך רעה ׀ ואמר ישובו איש
לביתו בשלום ׀ ולפי שלא דבר
אליו כלל ולא צוהו שלא יעלה
למלחמה ׀ גם שכבר אמר
לאחאב כמוני כמוך כעמי
כעמך ולכן הוצרך לעלות
שמה ׀ ולא עבר אם כן על דברי הנביא ומצותו ׀ והותרה
בזה השאלה החמשית : האמנם אחאב כבר חשש לדברי מיכיהו
(ל) בצד מה ׀ ולזה אמר אל יהושפט התחפש ובוא במלחמה ואתה
לבש בגדיך ׀ ופירשו המפרשים שהתחפש הוא מקור ׀ ושענינו
לי נאה להתחפש ולבוא במלחמה מתנכר ובשנוי בגדים כדי
שלא יכירו אותי ארם ׀ אך אתה יהושפט לבש בגדיך בגדי
מלכות ׀ כי אין לך לירא אם יכירו אותך ׀ ושהיה זה לפי
שמיכיהו לא ביאר סכנת המלחמה כ״א באחאב לבדו ׀ וגם
לפי שידע אחאב שחיל ארם היו שונאים אותו ולא אל יהושפט ׀

ועכ״ז לא הועילו תחבולותיו ועצת ה׳ לעולם תעמוד ׀ כי הנה
המושך בקשת לתומו הרג אותו אעפ״י שלא היה ניכר והוא לא
כוון להרגו · ואני אחשוב שהתחפש אינו מלשון שנוי ׀ כי
אם מלשון חפוש ׀ ושאמר אחאב אל יהושפט הניחני כי אני
אתחפש ואבוא למלחמה ואעשה בה החפושים והחקירות
הצריכים כדרך הלוחמים ׀ ואתה לבוש בגדיך ׀ כי אין צורך
לך ללבוש כלי מלחמה ׀ כי
אני אלחם ואתה תנוח ותהיה
שוקט ובוטח ׀ וכן היה שמלך
ישראל התחפש בלבשו שרין
וכל כלי מלחמה ובא בה :
והנה מלך ארם (לשנאתו
אותו או מתעורר לזה כפי
הרצון האלקי) צוה את שרי
הרכב אשר לו לא תלחמו את
קטן ואת גדול כי אם את
מלך ישראל לבדו ׀ ולא עשה
זה לחמול על בני ישראל כי
אם בעבור שלא ימלט מידם
אחאב כאשר כל שרי הרכב
לא יהיה מגמתם בדבר אחר
כי אם לבקשו ולהרגו ׀ ואחר
שיהרגו אותו אז ילחמו עם
עמו · ומה לנו לבקש בזה
סבה אחרת כי אם הגזרה
האלקית ׀ ויי׳ צבאות יען ומי
יפר ? והוא הסב את לבו
לעשות זה ׀ והעד המורה
על אמתת זה ושיד השם היה
בו ׀ שהנה שרי רכב ארם (לב ׀ לג)
ראו את יהושפט וחשבו שהיה
מלך ישראל ובאו עליו ללחום
ויזעק יהושפט ׀ רוצה לומר
זעק בעד אנשיו או שזעק אל
ה׳ שיצילהו ׀ כמו שאמרו
חז״ל ׀ ואז ראו כי לא מלך עיין ילקוט
ישראל הוא וישובו מאחריו ׀
ואלה עם היות שראו שלא
היה מלך ישראל ׀ אין ספק
שהכירו שהיה מלך יהודה כי
הוא היה מלובש בגדי מלכות
ועטרת זהב בראשו ׀ ומי הוא
זה ואי זהו מאנשי החיל
שיראה במלחמה מגדוד
האויבים מלך או שר גדול
ולא יאסור אותו ? והנה
ההצלחה היותר נמרצת שיוכלו
אנשי המלחמה להגיע אליה
הוא לתפוש אדם גדול ׀ כ״ש
שיפול בידם מלך אסור
ברהטים ׀ אבל מאת ה׳ היתה
זאת שיהושפט ניצול לחסידותו

[כד] וַיִּגַּשׁ צִדְקִיָּהוּ בֶן־כְּנַעֲנָה וַיַּכֶּה אֶת־
מִיכָיְהוּ עַל־הַלֶּחִי וַיֹּאמֶר אֵי־זֶה עָבַר
רוּחַ־יְהוָה מֵאִתִּי לְדַבֵּר אוֹתָךְ׃
[כה] וַיֹּאמֶר מִיכָיְהוּ הִנְךָ רֹאֶה בַּיּוֹם הַהוּא
אֲשֶׁר תָּבֹא חֶדֶר בְּחֶדֶר לְהֵחָבֵה׃
[כו] וַיֹּאמֶר מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל קַח אֶת־מִיכָיְהוּ
וַהֲשִׁיבֵהוּ אֶל־אָמֹן שַׂר־הָעִיר וְאֶל־
[כז] יוֹאָשׁ בֶּן־הַמֶּלֶךְ׃ וְאָמַרְתָּ כֹּה אָמַר
הַמֶּלֶךְ שִׂימוּ אֶת־זֶה בֵּית הַכֶּלֶא
וְהַאֲכִלֻהוּ לֶחֶם לַחַץ וּמַיִם לַחַץ עַד
[כח] בֹּאִי בְשָׁלוֹם׃ וַיֹּאמֶר מִכָיְהוּ אִם־
שׁוֹב תָּשׁוּב בְּשָׁלוֹם לֹא־דִבֶּר יְהוָה
בִּי וַיֹּאמֶר שִׁמְעוּ עַמִּים כֻּלָּם׃
[כט] וַיַּעַל מֶלֶךְ־יִשְׂרָאֵל וִיהוֹשָׁפָט מֶלֶךְ־יְהוּדָה
[ל] רָמֹת גִּלְעָד׃ וַיֹּאמֶר מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל אֶל־
יְהוֹשָׁפָט הִתְחַפֵּשׂ וָבֹא בַמִּלְחָמָה וְאַתָּה
לְבַשׁ בְּגָדֶיךָ וַיִּתְחַפֵּשׂ מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל
[לא] וַיָּבוֹא בַּמִּלְחָמָה׃ וּמֶלֶךְ אֲרָם צִוָּה
אֶת־שָׂרֵי הָרֶכֶב אֲשֶׁר־לוֹ שְׁלֹשִׁים
וּשְׁנַיִם לֵאמֹר לֹא תִלָּחֲמוּ אֶת־קָטֹן וְאֶת־
גָּדוֹל כִּי אִם־אֶת־מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל לְבַדּוֹ׃
[לב] וַיְהִי כִּרְאוֹת שָׂרֵי הָרֶכֶב אֶת־יְהוֹשָׁפָט
וְהֵמָּה אָמְרוּ אַךְ מֶלֶךְ־יִשְׂרָאֵל הוּא
וַיָּסֻרוּ עָלָיו לְהִלָּחֵם וַיִּזְעַק יְהוֹשָׁפָט׃
[לג] וַיְהִי כִּרְאוֹת שָׂרֵי הָרֶכֶב כִּי־לֹא־מֶלֶךְ
יִשְׂרָאֵל הוּא וַיָּשׁוּבוּ מֵאַחֲרָיו׃
[לד] וְאִישׁ מָשַׁךְ בַּקֶּשֶׁת לְתֻמּוֹ וַיַּכֶּה אֶת־
מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל בֵּין הַדְּבָקִים וּבֵין הַשִּׁרְיָן
וַיֹּאמֶר לְרַכָּבוֹ הֲפֹךְ יָדְיךָ וְהוֹצִיאֵנִי מִן־
הַמַּחֲנֶה כִּי הָחֳלִיתִי׃

ולי׳ושר לבבו בהיותו ניכר לפני האויבים : ואיש משך בקשת (לד)
לתומו ׀ ר״ל בתמימותו שלא היה יודע ומכיר את אחאב ׀
ושלא במתכוון הכהו בין הדבקים ובין השרין ׀ כלומר בין
קשקשי השרין שהם נקראים בין דבקי השרין כמו שת״י ׀ את
זה לעומת זה עשה אלקים זה ניצל וזה נהרג · וחז״ל אמרו מ״ת מזמו׳
שנעמן שר צבא מלך ארם היה האיש אשר משך בקשת ׀ ודרשו עח
לתמו ׀ שתמו שני חזיונות של אליהו ושל מיכיהו ׀ ששניהם סנהדרין
נבאו על מיתת אחאב · והנה אחאב לא רצה לגלות לרכבו ׀ דף ל״ט ע״ב
ר״ל משרת הרכב אשר לו שהכוהו בחץ ׀ אבל צוהו שיצא מתוקף
המלחמה

2011 Ministerio de Cultura

המלחמה לפי שהיה מרגיש בעצמו חולי ׳ ולא אמר הכאה ׳
(לה) ועשה זה כדי שלא תחלש המלחמה ׳ וכן היה שעלתה עד
למעלה המלחמה ביום ההוא ובני ישראל מנשרים קלו מאריות
גברו ׳ כי היה המלך אחאב
מעמד במרכבה נכח ארם כל
היום ההוא כדי שישראל לא
יסורו מהמלחמה ויתחזקו
להלחם בראותם אותו ׳ ועם
כל גבורתו היה מרוב שפיכת
דמו של אחאב שנגר ממכתו
כל כך וירד אל חיק הרכב
אשר היה רוכב עליו ׳ באופן
(לו) שמת בערב ׳ ולכן עברה
הרנ׳ ׳ ר״ל קול הכרוז במחנה
שלא ילחמו עוד וישובו איש
אל עירו ולביתו ׳ וזה ממה
שיורה שלא מתו באות׳ מלחמה
רבים מישראל ׳ אבל אולי
היו הם המכים באויביהם ׳
אחרי שהיה בידם לעלות
(לז׳ לח) מהמלחמה כרצונם ולא יבואם
עליו רעה מהאויבי׳: והודיענו
הספור הזה שהביאו את המלך
מת אל שמרון ׳ ושמשרת
הרכב שטף ורחץ הרכב שהית׳
מלאה דמי׳ על מי הברכה כדי
שתתנקה הרכב ׳ ונמשך מזה
שנתערב דם אחאב במי׳ ההם
ושם לקקו הכלבים דמו
בשתותם מאותם המים ׳ ועוד היה לו מהבוז שהנשים הזונות
שהיו רוחצות בברכה ההיא רחצו בדמו שנתערב במים ההם
כדבר ה׳ אשר דבר ׳ ר״ל שבזה נתקיים דבר ה׳ אשר דבר ׳
והוא שיהיה כפש אחאב תחת כפש בן הדד ׳ והתבאר מזה

[לה] וַתַּעֲלֶה הַמִּלְחָמָה בַּיּוֹם הַהוּא וְהַמֶּלֶךְ
הָיָה מָעֳמָד בַּמֶּרְכָּבָה נֹכַח אֲרָם וַיָּמָת
בָּעֶרֶב וַיִּצֶק דַּם־הַמַּכָּה אֶל־חֵיק
[לו] הָרָכֶב׃ וַיַּעֲבֹר הָרִנָּה בַּמַּחֲנֶה כְּבֹא
הַשֶּׁמֶשׁ לֵאמֹר אִישׁ אֶל־עִירוֹ וְאִישׁ אֶל־
[לז] אַרְצוֹ׃ וַיָּמָת הַמֶּלֶךְ וַיָּבוֹא שֹׁמְרוֹן
וַיִּקְבְּרוּ אֶת־הַמֶּלֶךְ בְּשֹׁמְרוֹן׃
[לח] וַיִּשְׁטֹף אֶת־הָרֶכֶב עַל בְּרֵכַת שֹׁמְרוֹן
וַיָּלֹקּוּ הַכְּלָבִים אֶת־דָּמוֹ וְהַזֹּנוֹת רָחָצוּ
כִּדְבַר יְהוָה אֲשֶׁר דִּבֵּר׃
[לט] וְיֶתֶר דִּבְרֵי אַחְאָב וְכָל־אֲשֶׁר עָשָׂה
וּבֵית הַשֵּׁן אֲשֶׁר בָּנָה וְכָל־הֶעָרִים אֲשֶׁר־
בָּנָה הֲלוֹא־הֵם כְּתוּבִים עַל־סֵפֶר דִּבְרֵי
הַיָּמִים לְמַלְכֵי יִשְׂרָאֵל׃
[מ] וַיִּשְׁכַּב אַחְאָב עִם־אֲבֹתָיו וַיִּמְלֹךְ
אֲחַזְיָהוּ בְנוֹ תַּחְתָּיו׃

שאחאב לא עשה תשובה כי אם מענין נבות היזרעאלי שנהרג
במצות איזבל וגם ידו היה באותו מעל ׳ ועל העון ההוא
האריך השם ית׳ לו אפו עד ימי בנו ׳ שאז כחרב ביתו ונהרגה
אשתו ובניו וכל אשר לו ולקקו
הכלבים את דם איזבל בעמק
יזרעאל ׳ אמנם מה שיעדו
הנביא מיכה היה על אשר
שלח בן הדד מידו ונגזר עליו
שיהיה כפשו תחת כפשו
שנתקיים בזאת המלחמה
במיתתו ׳ ועמו תחת עמו
שנתקיים אחרי כן במלחמות
אשר עשה חזאל בישראל ׳
והותרה בזה השאלה הששית:
והנה זכר הכתוב שאחאב בנה (לט)
ערים רבות ושבנה בית השן ׳
והוא שן הפיל שהיה ערכו
כזהב ועשה אחאב ממנו בית
אחת ׳ והבית ראוי שיובן עם
חדריו וכל מחיצותיו ׳ וכן
נאמר בעמוס * ואבדו בתי עמוס ג׳ ט״ו
השן ׳ שהיה זה באמת דבר
גדול מאד ׳ הנה התבאר
מהספור הזה כלו שאחאב
הרשיע לחטוא ׳ ושכרת
ברית לבן הדד לשלום ועבר
עליו וחלל בריתו בעלותו
להלחם בו ׳ ואם כן חטא
במה שהשלימו וחטא במה
שהלך להלחם עליו ׳ ולכן היה מענשו למות בלא עתו ׳
וכמאמר המשורר * שלח ידיו בשלומיו חלל בריתו ׳ ואתה תלים נ״ה
ה׳ אלקים תורידם לבאר שחת אנשי דמים ומרמה לא יחצו כ״א ׳ כ״ד
ימיהם ואני אבטח בך:

הפרשה העשירית תספר מלכות יהושפט בן אסא מלך יהודה ומלכות אחזיהו בן אחאב מלך ישראל ׳ ומה שקרהו בחליו עם אליהו הנביא ׳ ואופן עליית אליהו בסערה השמימה ׳ והנסים אשר עשה אלישע אחרי הפרדו מאליהו בירדן ובירחו ובביתאל ׳ תחלת הפרשה ויהושפט בן אסא וגו׳ ׳ עד ויהורם בן אחאב מלך על ישראל וגו׳ ׳ והנה שאלתי בפרשה הזאת שש השאלות:

השאלה הראשונה לאליהו נביא ה׳ ׳ אם היה שאחזיהו מלך ישראל שלח לקרוא לו ביד שר חמשים אחד ולא אמר לו השר כי אם איש האלקים המלך דבר רדה ׳ למה המיתו ואת כל אנשיו באש מן השמים אשר הוריד עליהם? ושר חמשים אחר שבא עם אנשיו לקראו אחריו מה פשעו ומה חטאתו שהמיתו גם כן באמרו אם איש אלהים אני תרד אש מן השמים ותאכל אותך ואת חמישיך?

השאלה השנית לאליהו גם כן ׳ למה השתדל כל כך לעזוב את אלישע בגלגל או בביתאל או ביריחו ושלא ילך עמו לירדן ׳ באופן שלא ישב אצלו בהלקחו מעמו? ואם היה שלמות אל אלישע בראותו לוקח מאתו ׳ למה ימנע אליהו הטוב ההוא מבעליו? כל שכן בהיותו תלמידו ומשרתו ושיצק מים על ידיו ימים רבים ׳ ולמה בקש שילך לגלגל ולביתאל וליריחה ללא צורך?

השאלה השלישית באיזה אופן היו יודעים בני הנביאים שהיו בביתאל מה שאמרו אל אלישע היום ה׳ לקח אדונך מעל ראשיך? ואם השיגו זה בנבואה ׳ איך גם כן השיגוהו בני הנביאים אשר ביריחה? ואיך הגיעה ההודעה הזאת לאנשים רבים כאלה מבלי צורך והכרח בהשגה נבואיית? ולא ראינו תועלת בהשגתם ההיא:

השאלה הרביעית לאליהו גם כן ׳ במה שאמר לאלישע שאל מה אעשה לך בטרם אלקח מעמך ׳ ולא מצינו שעשה עמו דבר ׳ והנה אלישע בקש ממנו ויהי נא פי שנים ברוחך אלי והוא השיבו הקשית לשאול ׳ ויקשה איך שאל אלישע שיתן לו אליהו יותר ממה שהיה לו בהיות זה בלתי אפשר? ויקשה גם כן תשובתו אם תראה אותי לוקח מאתך יהיה לך כן ׳ ובין שיראהו לוקח או שלא יראהו איך יוכל להשפיע עליו יותר ממה שהיה לו? כל שכן שכבר היה שם בעת הלקחו ומה לו לשום הדבר בתנאי מסופק אם היה ידוע שיראהו לוקח מאתו בהכרח? ובפירו׳ הפסוקים אעיר על כל זה יותר בשלמות:

השאלה החמשית אם היה שבני הנביאים אמרו אל אלישע פעמים היום ה׳ לוקח את אדונך מעל ראשך וראו אותו עולה בסערה השמימה שהיו עומדים מנגד ׳ איך אם כן אחרי שלוקח אמרו אל אלישע ילכו נא ויבקשו את אדוניך פן נשאו רוח אלקים וישליכהו באחת ההרים או באחת הגאיות? והנה היה זה סותר למה שאמרו ראשונה מלקיחתו:

השאלה הששית שאלתי אל אלישע ׳ למה המית הנערים הקטנים אשר בבואו ביתאל התקלסו בו? ומי האיש הירא ורך הלבב שיתן אל לבו דברי הילדים

2011 Ministerio de Cultura

הילדים לחזר אין בהם כל חוש לחף שיהיו דברי קרופין, כל שכן שלמרס עלה קרא, לת היה בזה מהקלון והתרפה כל כך שבעבור זה יקללם בשם ה' בקופן שהלחה שכיס דוכים מן היער ויחיתום, והכנילים תמיד היו מן העלובים והיו מכים קותם על הלחי והיו שומעים קרפתם וחינם מציבים.

והנני מפרש דברי הפרשה בקופן יותרו הספקות והשלות המלה כלם:

(מא) ויהושפט בן אסא וגו'. רלוי שתלע שכמו שהיו מלכי בית דוד עקר ישרלל ומלכותם, כך היה מפורס הוא הרלוון והעלמי בספר הזה, ולכן יתקיל הכתוב תמיד בספור מלכי יהודה ויביל מיוך קלין עכין מלכי ישרלל וקורותיהם כפי הסכמת הזמנים, ויוקפו ספורי מלכי ישרלל לומן מלכי יהודה, ומפני זה כתוב הלים הספור בעניני אסא מלך יהודה, וכר לאריהם עניני מלכי ישרלל עד אחאב שהיה האחרון ממלכי ישרלל שמלך כומן אסא, והמשיך הספור כל עניני אחאב וחלליו שכתב בימיו, ואחר מות אחאב חזר לספור מלכי יהודה שהם היו העקר והעיקר בספור, וזהו לאמרו ויהושפט בן אסא מלך על יהודה, וספר ממנו דברים.

(מב) האחד שבת למלוכה בהיותו בן לה שבה ומלך תמת ועשרים שבה. ומכי שהיה שם אמו עזובה בת שלחי, ויורה שהית' שבותה מיהושפט ושהוא עזבה ומלקה מכיתו ולת נשה לאריה ולכן נקרלה כן.

(מג) ובליעי שהלך יהושפט בדרכי אסא אביו לעשות היטר נעיכי

(מד) ה', עם היות שהכמות לת סרו כי היו העם מזבחים ומקטירים נבמות אבל לשם ה', כי הם היו קושרים בהקריבם בשמה חון למקדש אבל לת בהקריבם לשם.

(מה) ורביעי שהלים יהושפט עם מלך ישרלל, ואחרי זה יפרש שהתתן עמו שלום בתו של אחאב לבנו יהורם. חמשי שבשר הקדש חן הארן, והוא הקדש הנשים הזונות והלבשים המוכנים לזונות, לו הלדש המיוחד לעבודת האשרה שאסא לת ביערם בימיו. שבי שמלך חין בקדוש בלב מלך, ועכין זה שדוד עלה בהלחמו בקדוש הסיר מהם המלכים לפי שהיו מזועבדים קליו, והוא היה מזים על קדוש נכבים מחקת ידו, וכן היו עושים תמיד מלכי יהודה שבאו לאריו, והודיענו הכתוב כאן שעד מלך יהושפט לת היה מלך בקדוש אבל הבלב מחקת יד יהושפט היה במקום מלך, ולפי שבימי יהורם בן יהושפט מרדו האדומיים וכר זה בזה המקום, כאלו יאמר שעד סוף ימי יהושפט התמיד הכבוד הזה לת לאחרי כן. שביעי שעשה יהושפט עזרה לביות בעליון גבר לגבת קופירה להביל זהב, כמו שהיה עושה המלך שלמה, ואחר ביות תרשיש, רולה לומר ביות מהבהונות בתרשיש, ל"ל בתכניתם, וכשברו ולת הביאו זהב, וכבר נזכר בדברי הימים * שחליעזר בן דודיהו מרשה כיבח ואמר לו כי מפני שנתקבר בהם עם לקויהו שהלכו עבדיו עם עבדיו והיו עבים דוכים מן היער וימיתום, והכנילים תמיד היו מן העלובים והיו מכים קותם על הלחי והיו שומעים קרפתם וחינם מציבים.

[מא] וַיְהוֹשָׁפָט בֶּן־אָסָא מָלַךְ עַל־יְהוּדָה
בִּשְׁנַת אַרְבַּע לְאַחְאָב מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל׃
[מב] יְהוֹשָׁפָט בֶּן־שְׁלֹשִׁים וְחָמֵשׁ שָׁנָה
בְּמָלְכוֹ וְעֶשְׂרִים וְחָמֵשׁ שָׁנָה מָלַךְ
בִּירוּשָׁלִָם וְשֵׁם אִמּוֹ עֲזוּבָה בַּת־שִׁלְחִי׃
[מג] וַיֵּלֶךְ בְּכָל־דֶּרֶךְ אָסָא אָבִיו לֹא־סָר
מִמֶּנּוּ לַעֲשׂוֹת הַיָּשָׁר בְּעֵינֵי יְהוָה׃
[מד] אַךְ הַבָּמוֹת לֹא־סָרוּ עוֹד הָעָם מְזַבְּחִים
וּמְקַטְּרִים בַּבָּמוֹת׃ [מה] וַיְשָׁלֵם יְהוֹשָׁפָט
עִם־מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל׃
[מו] וְיֶתֶר דִּבְרֵי יְהוֹשָׁפָט וּגְבוּרָתוֹ אֲשֶׁר־
עָשָׂה וַאֲשֶׁר נִלְחָם הֲלֹא־הֵם כְּתוּבִים
עַל־סֵפֶר דִּבְרֵי הַיָּמִים לְמַלְכֵי יְהוּדָה׃
[מז] וְיֶתֶר הַקָּדֵשׁ אֲשֶׁר נִשְׁאַר בִּימֵי אָסָא
אָבִיו בִּעֵר מִן־הָאָרֶץ׃ [מח] וּמֶלֶךְ אֵין
בֶּאֱדוֹם נִצָּב מֶלֶךְ׃ יְהוֹשָׁפָט עָשָׂה
אֳנִיּוֹת תַּרְשִׁישׁ לָלֶכֶת אוֹפִירָה לַזָּהָב
וְלֹא חָלָךְ כִּי־נִשְׁבְּרָה אֳנִיּוֹת בְּעֶצְיוֹן
גָּבֶר׃ [מט] אָז אָמַר אֲחַזְיָהוּ בֶן־אַחְאָב
אֶל־יְהוֹשָׁפָט יֵלְכוּ עֲבָדַי עִם־עֲבָדֶיךָ
בָּאֳנִיּוֹת וְלֹא אָבָה יְהוֹשָׁפָט׃
[נ] וַיִּשְׁכַּב יְהוֹשָׁפָט עִם־אֲבֹתָיו וַיִּקָּבֵר
עִם־אֲבֹתָיו בְּעִיר דָּוִד אָבִיו וַיִּמְלֹךְ
יְהוֹרָם בְּנוֹ תַּחְתָּיו׃

עד למעלה הודו ל"י כי טוב, ושהשכימו בבקר וילכו למדבר תקוע, ובלחתם עמד יהושפט ואמר שמעוני יהודה ויושבי ירושלם האמינו בי' לקיכם ותלחנו האמינו בנביליו והלליחו, ולקשוב שלמר זה בעבור מה שרלה שלת האמין לאחב בבוחת מיכה ולת הלית במעשיו. וזכר שם עוד שהלויים התחילו להלל בשיר, והשם ית' בחותו את שהתחילו הלויים להלל ברכה בתן מארבים על בני עמון ומואב מלכי לבחות ירודון ירודון ויבגפו עמון ומואב להשמיד ולהחרים, וכאשר בלו בני יהודה על המלפה ויפבו אל המדבר היו כלם פגרים מתים, ויבא יהושפט ועמו לשלול שלל ולבוז בו וימלאו ירושלם בשמחה ובשוב לבב כי כלתם ה' על לויביהם. והנה לת רלה הנביל לספר התשועה הזאת כאן בספר מלכים, לפי שבפי מה שכתוב בספוריו, הנה לת יגיד מהמלחמות רק מה שילטרך להגיד מה שבשה להעניש את הרשעים במלחמת רמות גלעד, או לכתב דבר גדול מלפניו ית' במלחמות בן הדד, ואחרי אשר זכר שיהושפט היה יחד עם האם ואחר בשה גבורות רבות לת רלה לזכור יותר מחשבון, לאמר עוד לשון שכתוב להגדיל עניני מלכי יהודה בספר כל זה בקרובה:

אחזיהו

2011 Ministerio de Cultura

[כב] אֲחַזְיָהוּ בֶּן־אַחְאָב מָלַךְ עַל־יִשְׂרָאֵל
בְּשֹׁמְרוֹן בִּשְׁנַת שְׁבַע עֶשְׂרֵה לִיהוֹשָׁפָט
מֶלֶךְ יְהוּדָה וַיִּמְלֹךְ עַל־יִשְׂרָאֵל
[כג] שְׁנָתָיִם׃ וַיַּעַשׂ הָרַע בְּעֵינֵי יְהוָה
וַיֵּלֶךְ בְּדֶרֶךְ אָבִיו וּבְדֶרֶךְ אִמּוֹ וּבְדֶרֶךְ
יָרָבְעָם בֶּן־נְבָט אֲשֶׁר הֶחֱטִיא אֶת־
[כד] יִשְׂרָאֵל׃ וַיַּעֲבֹד אֶת־הַבַּעַל
וַיִּשְׁתַּחֲוֶה לוֹ וַיַּכְעֵס אֶת־יְהוָה אֱלֹהֵי
יִשְׂרָאֵל כְּכֹל אֲשֶׁר־עָשָׂה
אָבִיו׃

(כב) אחזיהו בן אחאב וגו׳ · אחרי ספו׳ מלכו׳ יהושפט ושמלך יהורם בנו תחתיו על יהודה בירושלם, חזר הספור אל מלכי ישראל, והודיענו שאחרי מות אחאב מלך על ישראל אחזיהו בנו בשנת שבע עשרה ליהושפט מלך יהודה · והקשו המפרשים איך אמר שבשנת יז׳ ליהושפט מלך אחזיהו? כי הנה יהושפט מלך בשנת ארבע לאחאב, ואחאב מלך עשרים ושתים שנה, הוצא מהם הארבעה שנה ישארו יח׳, ואיך אמר יז׳? אלא שנת עשרים ושתים של אחאב לא שלמה לו ומנה אותה לבנו גם כן, וכן מה שאמר שמלך אחזיהו שנתים לא היו שתי שנים שלמות שהרי כתוב למטה כי יהור׳ בן אחאב מלך בשמנה עשרה ליהושפט, אלא לפי שלא שלמה לאחזיהו שנה שנייה מנה אותה לו ולאחיו, והסבה בכל זה היה שכל השנים שספר הכתוב שמלכו מלכי ישראל היו לקוחים משנות מלכי דוד, עד שמי שימלוך בסוף שנה אחת ממלכי בית דוד ובראש השנה הנמשכת לה יאמר שכבר מלך שנתים · והנכון הוא שנאמר שהרצון באמרו בשנת ארבע לאחאב, שכבר עבר לו ארבע שנים כשמלך יהושפט, וכזה בשנת יז׳ ליהושפט הרצון שעברו לו ממלכותו אותם השני׳, ובדרך הזה תקיש בשאר השנים הנזכרים בכאן, כמו שזכר הר׳ לוי בן גרשם בפירושו: וזכר הכתוב שאחזיהו בן אחאב (כב, כד) קבן והרכיב בעצמו חטאת אביו וחטאת איזבל אמו, וגם כן החזיק בחטאת ירבעם, בהיותו מחטיא את ישראל ועבד את הבעל והכעים את השם ית׳ בכל מיני עז׳ איש לא נעדר:

ספר מלכים שני

א

[א] וַיִּפְשַׁע מוֹאָב בְּיִשְׂרָאֵל אַחֲרֵי מוֹת
[ב] אַחְאָב׃ וַיִּפֹּל אֲחַזְיָה בְּעַד הַשְּׂבָכָה
בַּעֲלִיָּתוֹ אֲשֶׁר בְּשֹׁמְרוֹן וַיָּחַל וַיִּשְׁלַח
מַלְאָכִים וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם לְכוּ דִרְשׁוּ
בְּבַעַל זְבוּב אֱלֹהֵי עֶקְרוֹן אִם־אֶחְיֶה
[ג] מֵחָלִי זֶה׃ וּמַלְאַךְ יְהוָה דִּבֶּר
אֶל־אֵלִיָּה הַתִּשְׁבִּי קוּם עֲלֵה לִקְרַאת
מַלְאֲכֵי מֶלֶךְ־שֹׁמְרוֹן וְדַבֵּר אֲלֵהֶם
הֲמִבְּלִי אֵין־אֱלֹהִים בְּיִשְׂרָאֵל אַתֶּם
הֹלְכִים לִדְרוֹשׁ בְּבַעַל זְבוּב אֱלֹהֵי
[ד] עֶקְרוֹן׃ וְלָכֵן כֹּה־אָמַר יְהוָה הַמִּטָּה
עָלִיתָ שָׁם לֹא־תֵרֵד מִמֶּנָּה כִּי מוֹת
תָּמוּת וַיֵּלֶךְ אֵלִיָּה׃
[ה] וַיָּשׁוּבוּ הַמַּלְאָכִים אֵלָיו וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם
[ו] מַה־זֶּה שַׁבְתֶּם׃ וַיֹּאמְרוּ אֵלָיו אִישׁ
עָלָה לִקְרָאתֵנוּ וַיֹּאמֶר אֵלֵינוּ לְכוּ שׁוּבוּ
אֶל־הַמֶּלֶךְ אֲשֶׁר־שָׁלַח אֶתְכֶם וְדִבַּרְתֶּם
אֵלָיו כֹּה אָמַר יְהוָה הֲמִבְּלִי אֵין־אֱלֹהִים
בְּיִשְׂרָאֵל אַתָּה שֹׁלֵחַ לִדְרֹשׁ בְּבַעַל זְבוּב
אֱלֹהֵי עֶקְרוֹן לָכֵן הַמִּטָּה אֲשֶׁר־עָלִיתָ שָׁם
לֹא־תֵרֵד מִמֶּנָּה כִּי־מוֹת תָּמוּת׃
[ז] וַיְדַבֵּר אֲלֵהֶם מֶה מִשְׁפַּט הָאִישׁ אֲשֶׁר
עָלָה לִקְרַאתְכֶם וַיְדַבֵּר אֲלֵיכֶם אֶת־

(א) ויפשע מואב בישראל · ספר הכתוב שכמו שאחזיה בן אחאב פשע ומרד לפני האלקים, כך בימיו פשע מואב מתחת מלכי ישראל, שהיה מואב מקדם משועבד (ב) אליהם, וכן היה גם כן מענשו של אחזיהו שנפל בעד השבכ׳ בעליתו אשר בשמרון, והשבכה היא היתה כארובה שהיתה בעליתו ומונחים בה עצים והיו בה נקבים להאיר על הבית התחתון, ולכן נקרא שבכה שהוא מעין רשת, ומאותה נפילה חלה · והוא שלח את עבדיו שילכו לדרוש מבעל זבוב שהיה אלקי עקרון אם יעלה לו ארוכה מחליו? (ג) ומלאך השם דבר בנבואה אל אליהו שילך לקראת מלאכיו, ושידבר אליהם המבלי אין אלקים בישראל אתם הולכים (ד) לדרוש באלקי עקרון? לכן אעפ׳י שאתם אינכם שואלים את פי ה׳ אנכי אומר בשמו שלא יעלה המלך ממטתו כי (ה) מות ימות · והנה המלאכים האמינו בדבר האלקים ושבו אל אחזיהו והגידו לו הדבר, (ז, ח) והוא שאלם משפט האיש וסימניו, כדי לדעת מי הוא המלאך הדובר בם, ומאשר אמרו שהיה בעל שער ושהיה אזור על מתניו אזור עור, הכיר המלך כי אליהו התשבי הוא, ונראה שלא היה אז עמו אלישע, ולכן לא נזכר בספור הזה, כי אולי הניחו באחד מהמקומות ההם והיה הוא הולך מתבודד בנבואה: (ט) והנה אחזיהו שלח שר חמשים וחמישיו בעד אליהו וצוה אותם שיביאוהו בחזקה אם לא ירצה לבא בשמרון, כי ידע המלך שמפני איזבל אמו לא היה נכנס שמה זה ימים רבים, ולכן לא נזכר ענין אליהו במלחמות בן הדד ובמלחמת רמות גלעד · והנה שר החמשים אמר לו איש האלקים המלך דבר רדה, לא אמר המלך דבר שתלך לראותו כי חולה הוא על המטה כי אם המלך דבר רדה שתרד מראש ההר, כי אינו רוצה שתשב שם מתבודד · ולפי שראה אליהו שהיה שר החמשים מכין אנשיו להורידו בחזקה באף ובחמה וכדי בזיון וקצף, אמר אם (י) איש אלקים אני כמו שאתה אמרת, אינני משועבד למלך ואיני תחת ידו, כי עבד אלקים אנכי, ואם הענין כדברי תצא אש אלקים מן השמים ותאכל אותך ואת חמישיך, כדי שתדע שיש אלקים שופטים בארץ · ולפי שבא שר חמשים אחר

2011 Ministerio de Cultura

[ח] הַדְּבָרִים חָאֵלֶּה׃ וַיֹּאמְרוּ אֵלָיו אִישׁ
בַּעַל שֵׂעָר וְאֵזוֹר עוֹר אָזוּר בְּמָתְנָיו.
וַיֹּאמֶר אֵלִיָּהוּ הַתִּשְׁבִּי הוּא׃
[ט] וַיִּשְׁלַח אֵלָיו שַׂר חֲמִשִּׁים וַחֲמִשָּׁיו וַיַּעַל
אֵלָיו וְהִנֵּה יֹשֵׁב עַל־רֹאשׁ הָהָר וַיְדַבֵּר
אֵלָיו אִישׁ הָאֱלֹהִים הַמֶּלֶךְ דִּבֶּר רֵדָה׃
[י] וַיַּעַן אֵלִיָּהוּ וַיְדַבֵּר אֶל־שַׂר חֲמִשִּׁים
וְאִם־אִישׁ אֱלֹהִים אָנִי תֵּרֶד אֵשׁ מִן־
הַשָּׁמַיִם וְתֹאכַל אֹתְךָ וְאֶת־חֲמִשֶּׁיךָ
וַתֵּרֶד אֵשׁ מִן־הַשָּׁמַיִם וַתֹּאכַל אֹתוֹ
[יא] וְאֶת־חֲמִשָּׁיו׃ וַיָּשָׁב וַיִּשְׁלַח אֵלָיו שַׂר־
חֲמִשִּׁים אַחֵר וַחֲמִשָּׁיו וַיַּעַן וַיְדַבֵּר אֵלָיו
אִישׁ הָאֱלֹהִים כֹּה־אָמַר הַמֶּלֶךְ מְהֵרָה
[יב] רֵדָה׃ וַיַּעַן אֵלִיָּהוּ וַיְדַבֵּר אֲלֵיהֶם
אִם־אִישׁ הָאֱלֹהִים אָנִי תֵּרֶד אֵשׁ מִן־
הַשָּׁמַיִם וְתֹאכַל אֹתְךָ וְאֶת־חֲמִשֶּׁיךָ וַתֵּרֶד
אֵשׁ־אֱלֹהִים מִן־הַשָּׁמַיִם וַתֹּאכַל אֹתוֹ
[יג] וְאֶת־חֲמִשָּׁיו׃ וַיָּשָׁב וַיִּשְׁלַח שַׂר־
חֲמִשִּׁים שְׁלִשִׁים וַחֲמִשָּׁיו וַיַּעַל וַיָּבֹא
שַׂר־הַחֲמִשִּׁים הַשְּׁלִישִׁי וַיִּכְרַע עַל־
בִּרְכָּיו׃ לְנֶגֶד אֵלִיָּהוּ וַיִּתְחַנֵּן אֵלָיו וַיְדַבֵּר
אֵלָיו אִישׁ הָאֱלֹהִים תִּוָּקֵר־נָא נַפְשִׁי
וְנֶפֶשׁ עֲבָדֶיךָ אֵלֶּה חֲמִשִּׁים בְּעֵינֶיךָ׃
[יד] הִנֵּה יָרְדָה אֵשׁ מִן־הַשָּׁמַיִם וַתֹּאכַל
אֶת־שְׁנֵי שָׂרֵי הַחֲמִשִּׁים הָרִאשֹׁנִים
וְאֶת־חֲמִשֵּׁיהֶם וְעַתָּה תִּוָּקֶר נַפְשִׁי
[טו] בְּעֵינֶיךָ׃ וַיְדַבֵּר מַלְאַךְ יְהוָה אֶל־
אֵלִיָּהוּ רֵד אוֹתוֹ אַל־תִּירָא מִפָּנָיו
וַיָּקָם וַיֵּרֶד אוֹתוֹ אֶל־הַמֶּלֶךְ׃
[טז] וַיְדַבֵּר אֵלָיו כֹּה־אָמַר יְהוָה יַעַן
אֲשֶׁר־שָׁלַחְתָּ מַלְאָכִים לִדְרוֹשׁ
בְּבַעַל זְבוּב אֱלֹהֵי עֶקְרוֹן הֲמִבְלִי
אֵין־אֱלֹהִים בְּיִשְׂרָאֵל לִדְרוֹשׁ בִּדְבָרוֹ
לָכֵן הַמִּטָּה אֲשֶׁר־עָלִיתָ שָּׁם לֹא־תֵרֵד
מִמֶּנָּה כִּי־מוֹת תָּמוּת׃
[יז] וַיָּמָת כִּדְבַר־יְהוָה ׀ אֲשֶׁר־דִּבֶּר אֵלִיָּהוּ
וַיִּמְלֹךְ יְהוֹרָם תַּחְתָּיו בִּשְׁנַת שְׁתַּיִם
לִיהוֹרָם בֶּן־יְהוֹשָׁפָט מֶלֶךְ יְהוּדָה כִּי
[יח] לֹא־הָיָה לוֹ בֵּן׃ וְיֶתֶר דִּבְרֵי אֲחַזְיָהוּ
אֲשֶׁר עָשָׂה הֲלוֹא־הֵמָּה כְּתוּבִים עַל־סֵפֶר
דִּבְרֵי הַיָּמִים לְמַלְכֵי יִשְׂרָאֵל׃

לאחר והוסיף על חטאתו
(יא) פשע ׀ נאמרו כה לאחר המלך
מהרה רדה בזדון וכגונ׳ לנו ׀
משיבו כמו שמשיב לרשעון
ונשרפו כלם אש · והנה נאחר
שליהו להוריד האש עליהם
ולשרפם ׀ לפי שנאחר הכרחל
הוריד האש מן השמים לעיני
האחז ולעיני כל עבדיו ׀
ולאחרי שהאש רקו הנם
המלכי החוץ בעיניהם ולא
שתו לב שליו ובקו לפניו
בזדון וגאוה לב ׀ היה
מעבדם שישרפו באש ׀ כי
כל הקרב אל מקדש האש
יומת ׀ והנביא היה מקדש
האש · ואין ספק שאליהו
מאב שאחזיהו היה רוצה
להרגו ׀ ולכן התאמץ לבקוש
בקשת נפשו ולשרוף שרי החיל
כדי שאחזיהו יפחד מלפניו
ולא ישלח ידו בו ׀ וכן היה
דעתו לעשות לכל אשר ישלח
(יג, טו) אליו ׀ עד אשר בא השר
השלישי ונכנה והתחנן לו ׀
ועם זה באחו הנבואה רד
קומו אל תירא מלפניו ׀ לא
רד מראש ההר ולך עמו אל
תירא לא מאחזיהו ולא
(יו) מאיזבל אמו ׀ ואז הלך ודבר
נבואתו ובתקייתה כדברו ·
הנה התבאר מזה המכה למה
הרג אליהו שרי החמשים
וחמשיהם ׀ והותרה השאלה
הראשונה : ומה שאמר שאחז
לאחזיהו שבתים ׀ תראה דבר
אלקי ׀ שירצע׳ בתעלוי הכיל
במקומו בכו כדי ואלך שבתי׳ ׀
ובעצת שבא לאחריו בפעמו
הכיל במקומו אלה בכו ואלך
שבתי׳ גם כן ׀ ואחאב ברצעתו
הכיל במקומו לאחזיהו ואלך
שבתים ׀ כי היה משפט
המלכים שיושתו בניהם אחר
יקומו לאחריהם בקברות שבים
כלם שבתים ׀ להעיר שמתו
כלם מסבה אחת והיל תעלת
(יז) הגו : וזכר שאלך יהורם תחתיו
והוא היה גם כן בן לאחזיהו ׀
ולפי שלא היה בן לאחזיהו
אלך לאחיו תחתיו ׀ ואל׳ שהיה
זה בזכות שתים ליורם בן
יהושפט והוא קשה ׀ כי למעה
יאמר שאלך בזכות שמונה
עשרה ליהושפט ׀ ויהושפט
הלך עמו למלחמת מואב ׀
והנה היה אלך בימי יהושפט
שבע שבים ׀ כי יהושפט אלך
עשרים וחמש שבים ׀ אלא
שיהושפט המליך את יהורם בן
בנו בחייו מפני שחלוק׳ לקיו׳

כמו שאמר בדברי הימי׳ * ואת לה׳ ב׳ לא ;
המלכה בתן ליהורם כי הוא
הבכור ׀ ומה היה לריך לומר
זה ? וידוע הוא כי המלוכה
ירושה לבכור ׀ אלא שהיה
מחלוק׳ עם בניו עליה ולפיכך
בתן לו המלוכה בחייו ׀ ואלך
אם כן יהורם בחיי אביו שבע
שבים ׀ ובשבת שתים למלכות
יהורם זה שאלך בחיי אביו
אלך יהורם בן אחאב על
ישראל · ובשבר עולם דרשו פרק יו
זה לעצין ויזעק יהושפט וי׳
עורו ׀ לאמרו רחוי הי׳ יהושפט
ליהרג בחותה שעה ׀ לפי
שהיה עוזר לרשע ׀ ובזכר
שלעק ל השם תלה לו הכתוב
שבע שבי׳ ועלו לבבו · והלבב
כתב כי מפני החתון שהיה
ליהושפט עם אחאב אחרי
מות אחאב ׀ כאשר יהושפט
מולך על ישראל כל ימיו ׀ כי
היו מולכין לו כבוד בבי אחאב
מפני היותו זקן וחותן אביו ׀
ובזה הדרך כתב׳ שעד שהתחיל׳
הבבה השנית למלכות יהורם
מלך יהודה ׀ היה מלך יהודה
משתתף עם יהורם מלך ישראל
בהנהגת המלכות ׀ כי כבר
תמבך במלכותיו שהי׳ יהושפט
תמיד עמו בהם ׀ ולפי זה
השבה שמלך בה אחזיה היתה
שמונה עשרה ליהושפט ׀ לל׳
שבבר עברו לו שבע עשרה
שבה למלכותו ובמלוך יהורם
עברו ליהושפט שמונה עשרה
שבה ׀ והיה לפ בן בשבת
התשע עשרה שבה ׀ ובשבה
שעברו חמש שבים ליהורם בן
אחאב מלך יהודה בן יהושפט
ובזה לא יפול שום ספק ׀ כי
כשעברו לאחאב לרבע שבים
מלך יהושפט ׀ ובשלו לאחאב
י״ב שבים מקושעים ׀ ולזה לא
עברו ליהושפט בשותו כי אם
י״ו שבים שלמים ׀ והיה בשבת
שמונה עשרה ׀ ומלך לאחזיה
שתי שבים מקושעים ושת
כשהיה יהושפט בשבת התשע
עשרה ׀ ואחר בן היה יהושפט
פחות משש שבים ׀ בדרך
שלקח מעט מששת העשרים
ושש ׀ ולו עברו שש שבים
ליהורם בן אחאב ׀ והיה
בשבת השתים ׀ וכשעברו לו
אחת עשרה שבה ׀ והיה בשבת
התשע עשרה שבה ׀ ובשבה
שעברו ש

מלכים ב ב

ב

[א] וַיְהִי בְּהַעֲלוֹת יְהוָה אֶת־אֵלִיָּהוּ
בַּסְּעָרָה הַשָּׁמָיִם וַיֵּלֶךְ אֵלִיָּהוּ וֶאֱלִישָׁע
[ב] מִן־הַגִּלְגָּל׃ וַיֹּאמֶר אֵלִיָּהוּ אֶל־
אֱלִישָׁע שֶׁב־נָא פֹה כִּי יְהוָה שְׁלָחַנִי
עַד־בֵּית־אֵל וַיֹּאמֶר אֱלִישָׁע חַי־יְהוָה
וְחֵי־נַפְשְׁךָ אִם־אֶעֶזְבֶךָּ וַיֵּרְדוּ בֵּית־אֵל׃
[ג] וַיֵּצְאוּ בְנֵי־הַנְּבִיאִים אֲשֶׁר־בֵּית־אֵל
אֶל־אֱלִישָׁע וַיֹּאמְרוּ אֵלָיו הֲיָדַעְתָּ כִּי
הַיּוֹם יְהוָה לֹקֵחַ אֶת־אֲדֹנֶיךָ מֵעַל רֹאשֶׁךָ
וַיֹּאמֶר גַּם־אֲנִי יָדַעְתִּי הֶחֱשׁוּ׃
[ד] וַיֹּאמֶר לוֹ אֵלִיָּהוּ אֱלִישָׁע ׀ שֶׁב־נָא
פֹה כִּי יְהוָה שְׁלָחַנִי יְרִיחוֹ וַיֹּאמֶר
חַי־יְהוָה וְחֵי־נַפְשְׁךָ אִם־אֶעֶזְבֶךָּ
[ה] וַיָּבֹאוּ יְרִיחוֹ׃ וַיִּגְּשׁוּ בְנֵי־הַנְּבִיאִים ׀
אֲשֶׁר בִּירִיחוֹ אֶל־אֱלִישָׁע וַיֹּאמְרוּ
אֵלָיו הֲיָדַעְתָּ כִּי הַיּוֹם יְהוָה לֹקֵחַ
אֶת־אֲדֹנֶיךָ מֵעַל רֹאשֶׁךָ וַיֹּאמֶר גַּם־
אֲנִי יָדַעְתִּי הֶחֱשׁוּ׃
[ו] וַיֹּאמֶר לוֹ אֵלִיָּהוּ שֶׁב־נָא פֹה כִּי יְהוָה
שְׁלָחַנִי הַיַּרְדֵּנָה וַיֹּאמֶר חַי־יְהוָה וְחֵי־
נַפְשְׁךָ אִם־אֶעֶזְבֶךָּ וַיֵּלְכוּ שְׁנֵיהֶם׃
[ז] וַחֲמִשִּׁים אִישׁ מִבְּנֵי הַנְּבִיאִים הָלְכוּ
וַיַּעַמְדוּ מִנֶּגֶד מֵרָחוֹק וּשְׁנֵיהֶם עָמְדוּ
[ח] עַל־הַיַּרְדֵּן׃ וַיִּקַּח אֵלִיָּהוּ אֶת־אַדַּרְתּוֹ
וַיִּגְּלֹם וַיַּכֶּה אֶת־הַמַּיִם וַיֵּחָצוּ הֵנָּה
וָהֵנָּה וַיַּעַבְרוּ שְׁנֵיהֶם בֶּחָרָבָה׃
[ט] וַיְהִי כְעָבְרָם וְאֵלִיָּהוּ אָמַר אֶל־אֱלִישָׁע
שְׁאַל מָה אֶעֱשֶׂה־לָּךְ בְּטֶרֶם אֶלָּקַח
מֵעִמָּךְ וַיֹּאמֶר אֱלִישָׁע וִיהִי־נָא פִּי־
שְׁנַיִם בְּרוּחֲךָ אֵלָי׃
[י] וַיֹּאמֶר הִקְשִׁיתָ לִשְׁאוֹל אִם־תִּרְאֶה
אֹתִי לֻקָּח מֵאִתָּךְ יְהִי־לְךָ כֵן וְאִם־אַיִן
[יא] לֹא יִהְיֶה׃ וַיְהִי הֵמָּה הֹלְכִים
הָלוֹךְ וְדַבֵּר וְהִנֵּה רֶכֶב־אֵשׁ וְסוּסֵי
אֵשׁ וַיַּפְרִדוּ בֵּין שְׁנֵיהֶם וַיַּעַל אֵלִיָּהוּ
[יב] בַּסְעָרָה הַשָּׁמָיִם׃ וֶאֱלִישָׁע רֹאֶה וְהוּא
מְצַעֵק אָבִי ׀ אָבִי רֶכֶב יִשְׂרָאֵל וּפָרָשָׁיו
וְלֹא רָאָהוּ עוֹד וַיַּחֲזֵק בִּבְגָדָיו וַיִּקְרָעֵם
לִשְׁנַיִם קְרָעִים׃

והיותר היה קצתו מהשנה הראשונ' ליהורם בן יהושפט ׀ וקצתו היה מהשנה השמינית ונחשב לו זה שמונה שנים ׀ ולא היה כי אם שש שני' ויותר מעט ׀ ולפי שהשנה הראשונה ליהורם בן יהושפט לא היתה אלא זמן מועט מאד כמו שהתבאר ׀ הנה לא נראה בזמן ההוא היות מלך יהודה בלתי משתתף עם מלך ישראל בהנהגת ישראל ׀ ולא הראה לו זה עד בואו השנה השנית ליהורם מלך יהוד ׀ זהו דרך החכם ביישוב הפסוקי׳ :

(א) ויהי בהעלות וגו׳ · ספר הכתוב שכאש העלה השם ית׳ את אליהו לשמים בסער׳ היה ענינו בזה האופן ׀ והוא כי ראשונה הלכו אליהו

(ב) ואלישע מן הגלגל ׀ ואמר אליהו אל אלישע שישאר שמה בגלגל כי השם שלחו עד בית אל ׀ והשיבו אלישע בשבועה שלא יעזבהו ׀ והלך עמו עד

(ג) בית אל ׀ ושם יצאו בני הנביאי׳ ׀ שהם התלמידים שהיו מכינים עצמם להתנבא ׀ והיו פרושי׳ ונזירים מיוחדים לעבודת הגבוה ׀ ואמרו בסוד אל אלישע הידעת כי היום הזה ה׳ לוקח את אדונך מעל ראשך ? ר״ל שיקח את אדוניו שהיה עטרת ראשו ׀ והוא השיבם גם אני ידעתי החשו ׀ רוצה לומר גם כן ידעתי אני זה שתוקו ואל תדברו עוד בדבר הזה ׀ כי היה מחריש לראות מה יעשה אליהו בלקיחתו ׀ ויהיה לפי זה החשו צווי ׀ או יהיה פירוש החשו שהם שתקו והחשו ולא

(ד) דברו לו עוד : ובהיותם בבית אל אמר אליהו אל אלישע שהשם שלחו אל יריחו ושישאר הוא שם בבית אל ׀ ואלישע השיבו כבראשונה שלא יפרד

(ה) ממנו והלכו אל יריחו ׀ ובני הנביאים אשר שם אמרו גם כן אל אלישע מלקיחת אליהו ׀ והוא השיבם כאשר לראשוני׳ ·

(ח) והלכו אליהו ואלישע אל הירדן ויקח אליהו את אדרתו ויגלום ׀ ר״ל שכרך אדרתו והכה בה את המים ויחצו המים ויעברו שניהם בחרבה ׀

(ט) ובעברם אמר אליהו אל אלישע שאל מה אעשה לך בטרם אלקח מעמך ׀ ושאל אלישע

(י ׀ יא) ויהי כא פי שנים ברוחך אלי ׀ והוא השיבו הקשית לשאול וגו׳ ׀ ובהיותם הולכים מדברים בזה ׀ ראה רכב אש וסוסי אש

רסח

שהפרידו בין שניהם ועלה אליהו בסערה השמימה ׀ ואלישע היה מצעק אבי אבי (יב) רכב ישראל ופרשיו ׀ ונפלה אדרת אליהו מעליו ולקח אות׳ אלישע ׀ זהו פשט הספור ומובנו הראשון :

וראיתי אני לדרוש ולחקור הרב חוקר בענין הזה שנים עשר דברי׳ ׀ בעליית אליה׳ מהם העירותי עליהם בשאלות בסערה הפרשה ומהם אעיר עתה · השמימה האחד מי הגיד אל בני הנביאים יב דברים כלם אשר בבית אל ואשר ביריחו שיהיה נלקח אליהו ביום ההוא ? ואם בא אליהם זה בנבואה איך השיגוה כלם ? ואין סגנון אחד עולה לשני נביאים ׀ כל שכן אל מאה בבת אחת ׀ ומה היה התועלת והצורך בהתודעות ההוא אליהם ? השני אם הם היו יודעים לקיחת אליהו ועלותו בסערה השמימה כמו שיראה מדבריהם ׀ איך אחרי כן היו חושבים שרוח השם נשאו במקרה ושישליכהו באחד ההרים או באחת הגאיו׳ ושלחו אנשים לבקשו ? והנה היה זה אם כן סותר למה שאמרו בראשונה · השלישי מה ראה אליהו קודם לקיחתו ללכת אל הגלגל ואל בית אל ואל יריחו ? ואם אמרנו שצוהו השם על זה ׀ אשאלך ומה היה הצורך בצווי ההוא ובהליכתו שמה ? ואם עשאו ללא תכלית ׀ מה ראה כותב הספר להודיע זה ? ולא הגיד אם כן משאר המקומות שהלך שם בדרכו ללא הכרח · הרביעי למה השתדל אליהו לשישאר אלישע בגלגל או בבית אל או ביריחו ולא יראה בעת הלקחו ? והנה הוא היה משרתו ותלמידו והיה ידוע שישתלם בראייתו ׀ ויהיה אם כן מונע טוב מבעליו · החמשי למה נלקח אליהו בתוך הירדן ולא נלקח בהלכו בדרך או באחד מאותם המקומות אשר הלך שמה ? ומה היה ההכרח שבהיותו נכנס בירדן בנוח כפות רגליו במים נלקח ? הששי למה נלקח אליהו בסוסי אש ורכב אש על המי׳ ? והיה די שילקח בסערה וברוח חזק שישאהו על אברתו ויוליכהו אל אשר יהיה שמה הרוח ללכת ׀ והנה הכתוב אומר שעלה אליהו בסערה השמימה ׀ ולא אמר שעלה ברכב אש וסוסי אש ומה להם אם כן שמה ? השביעי במה שאמר אל אלישע שאל מה אעשה לך בטרם

2011 Ministerio de Cultura

בטרם לקח מעמך, ויהי רקוי שישלהו שאל מה לתן לך,
וגם לא מליכו שעשה עמו דבר לפרי הדברים הללה. השמיני
בשלת אליעב ויהי כא פי שנים ברוחך אלי, והנה השלה
הזאת קשה ומגוכה מאד, לא מפלת אליהו שלא יהיה בידו
לתת פי שנים ממה שהיה לו, ואם מפלת אליעב שהיה עוות
ודון גדול שיבקש מרבו שיהיה גדול ומעולה ממנו, ועם
פהדרין היות שאמנם שאין לפרש מקבח לא בבנו ולא בתלמידו, הנה
פ"ת קה עב היה זר שישלהו אליעב לא די להיות כאליהו רבו כי אם
שיהיה פי שנים ממנו. התשיעי במה שהשיבו אליהו הקשית
לשאול אם תרצה לותי לוקח מאתך יהיה לך כן ואם אין לא
יהיה, כי הנה זה מפלת עלמו היה קשה שיתן אליהו יותר
ממה שהיה לו, ועוד שהנה אליעב כבר היה עם אליהו בלותו
את שבלקח, ואם היה הדבר תלוי ברלויית לקיחתו הנה לא
הקשה לא כן לשאול, כי בידוע היה שיהיה רוצה לותו, וגם
לא היה רקוי לאליהו שיעים הדבר בתנאי אם תרצה לותי
לוקח מאתך, לפרי שכבר היה רוצה לותו בשלמות. העשירי
אם לדרת אליהו כפלה מעליו במקרה או בכוונה? ואם היה
בכוונה לחזה לורך כפלה? ואם במקרה לוך לא כפל ממנו
מלבוש לחר? היל אם את אליהו או אם רוח זי? לל אם את
שבדרך גופו ובגדיו ביסוד הלוך או ביסוד הלח והרוח שב אל
המלקים לחר בתנה כדברי המפרשים, או אם רוח זי בגוף
ובפש עדיין כמו שבלקח? היל אם לחרבו שאליהו זי בגוף
ובפש, בחיוה מקום בתיאב ועומד? אם בקרב הגרמים
השמיים או בתוך לחד מהם או למעלה מהם או בחרן
למעה מהם? ורלוי שבשאל מדרך המבחן להשיב דברים
בכוחים בדרושים המלה, לפרי שבהם לא במלו לקבמים
קדמים גם ישנים דבר מספיק. ולומר שכבר כתבתי בפירושי
קף פ"ל עג לספר שמואל, שבימי עלי היה דבר ה' יקר בימים ההם לין
חזון בפרן, ובחזר בא שמואל ובתעלה בנבואה מאד, לא
לבד הרבה להבבא הוא עלמו לבל גם היו מבחים רבים
שמו ק"ל ג מישראל בתלמעותו, ולוה לומר שם * ויוסף ה' להרחות
בשילה כי בגלה ה' אל שמואל בשילה, רולה לומר שמפני רוב
השפע שהיה בשפע על שמוא בשילה היה מגיע גם בן לאבחים
לחרים שהיו מובנים אליו והיו מתבחים בתלמעותו שמה.
וכבר יודע שבמו שמהבלת בילון השמן בגוף וך בהיר במרלה
המלוטבת, יתהפך הבילון על מקום חזוך ויאיר המקום
החוא על ידי לותו התהפכות מה שלא היה מאיר קודם לוה,
בן השפע החלקי בשירד על הבניין השלם יתהפך ממנו על
הבלתי רלוי שיהיה בחברתו, ויהיה זה סבה לשיקול פרוח
הנבואיי גם על הבלתי מוכן ויתבבא, וכפי הבבת הלחבים
בך יקבלו לותו התהפכות ויזהירו ויבבאו בו, ולוחת הסבה
היתה הנבואה בלומת ישראל מוולתה מהלומו' ובחרן הבחרת
מוולתה מהחרבות וזה מבל החרון והלחות שהיתה השביבה
שורה עליו, והיה מתהפך משם הרוח הלקי בדמות התהפכות
בילון השמן, ובלמעות זה היה קל השפע על הלים המוכן
קליו שהיה בדמות החרון, והוא הקדם שימלאו בו דעות
התורה החלקית לחר היו על הלחות בשלמותם ובמעלתם,
ולבן לחרי שנגנו החרון בעדרה הנבואה ולין עוד נביא,
וזה החופן הניעו שנעים הזקנים למעלת הנבואה בלמעות
במ"ב יח יו משה רביבו עה, וכמו שבאמר * ואבלתי מן הרוח לחר עליך
ושמתי עליהם, והניעו ישראל למדרגה נבואייה במעמד הר
סיני להיות משה בתוכם, ומהתפכות לורו ושמעו זרחה על
הלומה בכללה ועל לבניה, ויהוצע מלותו התהפכות נבח
עיין יקוע גם בן, ולבן לקול בביאור העבין הזה, פרי משה בפרי קמה
קדם ערך פרי יהוצע בפרי לבנה, זקנים שבלותו הדור לחרו לוי
משה פי' ג'ו ללותה נוסה לוי ללותה בלמה, בלומר שיהוצע מבל עלמו
לא היה רלוי לבול בו השפע הנבואיי, לבל בלמעות משה
הביג בל מה שהביג, ולבן היה משה במדרגת החמה שבולבת
לור חל היבה, ויהוצע במדרגת הלבנה שמבבלת הלור ממנו
ולין לה לור מעלמה, ולזה לחרו לוי ללות' נוסה לוי ללותה
בלמה, שלא היה יהוצע רלוי לבנואה מעלמו בי לם מהלרת

2011 Ministerio de Cultura

קליעע כאחד מהם , לפי שלא היה יודע בלי זה מקום
ומפן ילקח , והלך לבקש המקומות הקדושים היה בקשבו
שילקח ממה , והיה רקשוכה הגלגל לקדושתו כמו שאבאר ,
ומחריבו בית אל לפי כאן בגלה הפס ליעקב פעמים , ומחריבו
ליריחו לפי שלקח בנפ בנפ , וכן ילקח קליהו בנפ , ומחר כך
הירדן ופס בעשה נפ בהעברת לרון המלקיס , הנה לפ כן
בחר קליהו להלוך אל שלשת המקומות המלה לפורך לקיימתו
מפיות עלמו שהיה מבקש שילקח במקום קדוש . ומפ שבאמר
שהלך אל המקומות המלה בעבור שלישע , וזה לפי שהגלגל
היה מקום מקודש ופס עשו ישראל המניה הרשוכה כשבכנסו
לארץ מחרי עברס את הירדן , ופס הקיס יהושע שתים עשרה
המבנים לפי לקחו ישראל מהירדן לזכרון לותו הנפ המלקי
שנעשה להפ מההעברה , ופס אל יהושע את כל העם , ופס
עשו הפסח , ופס הושיבו רשוכה מבכן העדו ולרון ברית ,
והיה לפ כן לותו המקום יסוד התורה והמלות והחזקה שלקחו
בכניסתם לארץ . ולמפ בית אל היה מקדש מקום הבחירה
והשפעת האלהות , כמו שזכרה התורה ממרלת המולם שרלה
בחקתי כ"ף פפ יעקב לביתו ולמר * מה נורא המקום הזה אין זה כי אם
י"ז בית אלקים וזה שער השמים , ולזה קרלו בית אל , ולפי
זפ לה ק' ג' שב יעקב מבית לבן ויהו ית' * קוס עלה בית אל , והוא לומר
לבאיו * ובקומה ובעלה בית אל ולעשה שפ מזבח לאל האמר
לותי בעת לרתי ויהי עמדי בדרך אשר הלכתי , ושפ בלהו
הבחורה הכפלה אשר זכר . ולמפ יריחו היה מקום
הכפלחות , כי הנה משה עה כשהרל' לו הש"י במרלה הבחורה
דברי' לד' את כל הארץ בעת מותו * היה רלה הפסנה אשר על פני
יריחו , הנה אם כן כשהיה על פני יריחו מת . עוד מלינו
יהושע ה' עו ביריחו ופס בגלה המלאך אל יהושע * ולמר שהיה לותו
פס ו' המקום קדש , ובלכד העיר ההיא בכם מופלג * בארון הלקים
אשר הלך סביבו שבת ימים וביום השביעי שבת ויכפו לב העם
ותפול החומה תחתיה ויעל העם העירה , ולהיות המקום
הזה קדש לא נדבק בידם מחומה מכל השלל , וגם היה
המקום ההוא מקום הנסים כפי מה שנעשה לחיקל בית הלבי'
מלכי' ק' י"ו בכניסו * כמו שבוכר , ומפני כל זה כאשר ידע אליהו שקרבה
עתו אל הלקחו השמים הלך לגלגל ואליהע עמו , כדי
שאליהו יפער פס מאבתי ישראל שהיו החבנים על פפ ,
וכדי שיתחזק אליהע בקדושת המקום ההוא ויתקיים במלות ,
וכאשר מכהו על כל שבטי ישראל לבניך שהיות שמה שבים עשר
החבנים שהקימו על שמס , ולמר אל אליהע שישאר שמה
לבסות אם יתפקח שהיות תמיד קדוש ה' במלותיו קפן יאל
שהיה רומז אליו הגלגל , והנה אליהע השיבו חי ה' ונפי נפשך
אם לעזבך , כלומר חיי מסתפק עם המעלה הזאת , כי חי
ה' והוא היכול להאלימי יותר ויותר מזה וגם חי נפשך אדני
שהוכל להאלימי יותר מזה ולכן לא לעזבך , ל"ל כי לא לעזבך
עד שאגיע למעלתך . ולחרי כן בא לבית אל כדי לעשות כמו
שעשה יעקב , ל"ל לתת הודאה לאל העונה את אליהו בעת
לרתו והיה עמו בדרך אשר הלך , וגם כן לפי שבית אל היה
מקום הבחורה ולמר אל אליהע שב בא פה , ל"ל הסתפק שאלבד
החכילות תזכה עוד למעלת הבחורה ותשב בבית אל המורה
עליה , והוא השיבו שגם בזה לא יבאר כי אם להיות במעלתו
ובמדרגתו , וזהו חי ה' אם לעזבך . ולחר כן הלך אל יריחו ,
לפי שכמו שמשה בהיות פניו אל פני יריחו מת , כך אליהו
בהיות כיריחו היה המקום האחרון אשר הלך אליו בעולם
הזה , ולפי שהוא היה מקום הנסים לחר לו שיהב שמה , ל"ל
שיהיה חמיד ובניך ויעשה נסים ובפלחות , והוא השיבו גם כן
אליהו יעזבהו , כלומר כי גם בזה לא יתפתה עד הגיעו
למדרגתו . ואז הלכו שניהם הירדנה וחמשים לים מבני
הבניאים הלכו ויעמדו מנגד מרחוק , ל"ל שלא בתקרבו לא אל
מעלת אליהו ולא אל מעלת אליהע , כי מרחוק בשאלו ולא
בתקרבו אל אליהו ולא הגיעו אל מדרגתו כי אם אליהע בלבד ,
וזהו ושניהם עמדו על הירדן . הנה ביארתי בזה תשובת השלות
עליות ורביעית , מלורך הליכת אליהו עם אליהע לגלגל

ולבית אל ויריחו ומה היה הענין בשתים המקומות , והוא
להורותם על המלות והנבואה ועל הנסים , ושאמר לו שיושב
פס כדי לנסותו אם ימתפק בשלמו' הענין בכל אחד מהמקומו'
ההם או בכלם אם לא . ואמר לוי בן גרשם כת' שאמר זה כדי
שלא יפחד אליהע בהפרדו ליהו ממנו אם ירלה שיבוא בסער'
השמימה , והיל בנה חלוזה , והנה בלקח אליהו בתוך הירדן
וגרלו שמה רכב אש וסוסי אש . וכת' הר' דוד קמחי שהוכרך
ללכת מעבר לירדן לותו מקום לאשר את פס לדון הנביאים ,
כדי להשתעשע בותו כבר' ארן . לכל מה שאשבחו בני בנבר
הזה הוא על פנים שונים , אם שרלה שיתקבלו שמה לרבע
הימודות , הארן לאשר למעה אין המים שהיו רגילו עליה , והמים
שבלבו כמו כד , ורוח הסערה והאש יחד כדי להשלים ביניהם
בגופו בנפחיות גדול , ויהיו לותם הימודות בגופו בבריח
שלוש , כמו שיעד ית' לפנחס * שיתן עם בריתו שלוש , ובילקר במדב' כה יב
הפנית * שבריתו היתה לתו החיים והשלוש , וגם להורות מלאכי ב' ה'
שיהיה גופו בלתי כפפל לאשר לא כמנהג הטבעי , כמו שלותם
הימודות היו שמה בלופן כימיי לא טבעיי , וכדומה לל זה
לאמר המשורר * בלבו בלח ובמים ותוליאכו לרויה . והכרלה תלים פו יב
יותר לאתי בדבר הזה הוא , כי לתה תמלא שתשוכה בפים
שהעיד הכתוב שעשה אליהו שמשה מהם לא היו מפורסמים ,
והם בלבלת העורבים לם היו עורבים ממש , וכל הקמח לא
תכלה ופפת השמן , ותחיית בן האלמנה , ועוגת רפים
ופפת המים שניתן לו במדבר , ומה שהלך בכח האכילה
היית ארבעים יום וארבעים לילה , כי היו בלם מיוחדים
אין לבדו ונעשו אליו בלי פרסו' , ושלשה מהם היו מפורסמים
לכל לדם , והם מה שבשבע לם יהיה על ומשר השנים החלה
כי לם לפי דברו , ושלח מלך ישראל לבקשו בכל הממלכות
בעבור עלירת הגשמים לשר עשה בארן , והורדת האש על
המוזבח בהר הכרמל , ושרפת שרי החמשים וחמישיהם שבאו
להורידו מההר כדבר המלך לחזיקו , ולפרסום שלשת הנסים
החלה התקדש מלך שמו על הקהל , ועם היות שלא עשאם
במלות השם אין ספק שעשה' מפני כבוד שמו , ולהעיד ולרמוז
שהיה שברו לתו על המעשים המזובחים החלה לשר עשה
ופעולתו לפניו , היה שבאת' כלקח אליהו בא בירדן והכה המים
ובקרבו , רומז לעלירת הגשמים לשר עשה בימי לחאב , ובא
לבבלו רכב אש , לרמוז על האש לשר הוריד בהר הכרמל ,
וסוסי אש , לרמוז על האש לשר הוריד על שרי החמשים
וחמישיהם , ולזה לאמר סוסי אש בלשון רבים , והיה כל זה
להורות שביום הלקחו מזכרו לו זכיותיו ומעשיו הנפלאי' והש
בלו לבבל פניו , מבורך לזה שרלה ית' לעשות לותו בם במים
שיעמדו למעלה בקריע' הירדן ובאש שירד למטה , כדי לרמוז
שלקיחת אליהו בנופו היה בהפך הטבע , כענין ירידת האש
שהיה למטה ובקיעת הירדן והיות המים כמו בל בלתי בגרים
למעלה כפי שבעש כמו שזכרתי . ואולי שבהר חורב רלה
אליהו הרוח והרעש והאש וקול דממה דקה גם להעיר על זה ,
לאמר לו שלא יקרד ולא יפחד מלזבל ולבזיה , כי לא יהרגו
לותו ולא ינעו בו , כי הוא יבא על לבותיו בשלום וילקח בשלות
השם מאלה החיים , וילכו לפניו לם הרוח והרעש , שבל זה
הוא בכלל בשער' , ולם האש , והם הרכב אש וסוסי אש שירק'
בבאן , ולחרי זה לא יקיה בבאן עוד והוא הרמוז בקול דממה
דקה . והנה בלקח בשער' , להעיר גם כן שבל ימיו היו בשער
ועמל מבאיב , ולשר בשערה יזופבו השם ית' בשביביו , ולפי
שבשרותיו עבהו השם מתוך השערה היה שבלקח בשערה .
הנה התבאר מזה למה היתה לקיחתו בירדן , ולמה רלה רבב
אש וסוסי אש ולמה בשערה , והותרו השאלות חמשית
ושבית : ולמבס במה שאמר אליהו לאליהע שאל מה לעשה
לך בטרם אלקח מעמך , ושאלתו ותשובת אליהו , בפי
שבתבו חז"ל שאאל אליהע על הנסים שיעשה הבפל ממה שעשה מהלרין
אליהו , שאליהו עשה שמונה בסים ואליהע עשה שנים עשר בו מ"ו עיין
בסים , ולדבריהם לא ידעתי למה יזבהו אליהו הקדוש ודף ק"ה ע"ב
לשאול ? הש היה לפשר דקדק שיעשה אליהע שנים רבים
מאליהו ?

2011 Ministerio de Cultura

מלכיהו ? ואל לוי בן גרשם פירש בו פי שכיס מהרוג לפני אלישע על כל לחד מפני הכבוד' שהיה לכי בתוכם במקום גבור שיורש פי שכיס בכל לפני יפלח לו . וגם ליו יקשה לאמרו הקשית לשאול , כי לין בשאלתו קושי כלל , והשלמות הנבואי יתוסף למה שיתוסף תמיד . ואל כפיס פיר' בפי שכיס ברוחך , שיהיה לו השפע הנבואי כפול ופי שכיס ממה שהיה בשליהו בחייו , ועל כן השיבו הקשית לשאול , לל כי לפני שאתה עלול ומושפע ממני ובשלמעותי , לי לפני שתעלה למדרגה יותר ממדרגתי , כי העלול לל יתחזק יותר מן העלה , לפל לם תראה לותי לוקח משלך שתהיה שם בעת שיפסק השפע העלוס ההוא עלי יותר ויותר לפין שיעור ממה שהוא עתה , (שלין ספק שבעת ההיא כשעלה שליהו כמה וכמה ממה שהיה בשחלה על שפ כמלכי הפרת ,) לם תראה לותי בשותו עת יהי לך כן , לל שחשפיע עליך כל כך שתהיה פי שכיס ממה שהי עתה עומד היום , כי בשלמעות המעלה שתשלה בעת שהיל יגיע שליך פי שכיס ממה שיש לי עתה , ושם לין לך יהיה , כי לי לפני שתשלה בשלמעותי יותר ממה שיש לי . לפל יקשה לבעת הזה לין יאמר זה שליהו לשליש בהיותו כבר בעת השקו , והיה יודע שיהיה רוחה לותו כשקו מעמו בהכרח לשרי היותו עמו שמה ? וגם לילי רוחה כדברי קול ולל בשלל מהמפרשים שם יאמרו שאליש רשה שת שליהו כשקו מעמו בשופן שאחר שזכה לפי שכיס מהנבואה שהיה לשליהו שם לל . ולכן כרשה לי שאליש לל שאל שליהו כפלים מרוחו , לל בנכיס ולל בנבואה לל מחכו ולל מאחר הנביאי , כי היה זה ביל השם ית' והוא יהב חכמתא לחכימין , ולל היה ביל שליהו לשיבקש עליו שליש ממנו , וגם כי היה זה שליו עזות גדול ומשל לשה ווכה היה לו בהיותו מבקש מרבו מעלה עליו , לפל עפין המאחרים ובקשת הנביא היה בדבר לחר , והוא שלין ספק שאליש עזב שת שביו ושת עשרו והלך שחרי שליהו וישרתהו , כי היה בעיניו דברי שליהו בחמדים מזהב ומפו רב , ובאחר שליהו הודיעו שהשם ית' יהיה לוקח לותו מעליו ולל ירשהו עוד , כגע לו לשליש עד נפש והיה נפשו מרה לו על לבדת חברת שליהו ועל העדר שמיעת דברי השלקיים , ולזה אמר לו שליהו כדי לבחמו שלל מה לעשה לך בטרם שלקח מעמך , לל השם תרשה שתשים פי על פיך ועיני על עיניך לו מה לעשה לך להתבחס על פרידת להבתך ושליש אמר ויהי לם פי שכיס ברוחך שלי , לל עד עתה הייתי שלי ואתה יקידים והייתי מדברים תמיד בדברי תורה ובדברי שהות וחכמה רבה ולית לין לתתי כי לם שניתי לבחתי בשם השם , והיה זה שלי בחמה גדולה ומעלה נפלאה , ועתה לילה לעשה לעלמי בהפרדתך ? יהי נא תבדך שלותו פי שכיס שהיה ביניתי בחה שהייתי מדברים עד עתה שלי ואתה יהיה מבלן והלאה ברוחך שלי , שרוחך טובה בשלוס חויון לילה לו בהקין ידבר עמי ובדבר שניתי לבחתי בחשר בתחלה , וזהו ויהי נא , לל עתה לחרי לקיחתך יהי נא פי שכיס , לל השכיס שהייתי עד עתה מדברים מפה של פה יהיה מבלן והלאה ברוחך שלי , שיבא רוחך לדבר עמי פעמים בחשר היית לתה מדבר עד בה , ושליתו השניתי הקשית לשאול , כי לילך יבא הרוח הנפרד מן הגוף לדבר עם השיש הנשמי , השמנם לם תראה לותי לוקח מאתך יהיה לך בן ולם לין לא יהיה , ולין פירושו לוקח מאתך בעת שאלקח , כמו שעשו החכמים הקלה שזכרתי דבריהם , כי לדבריהם היה רשוי שיאמר לם תראה לותי כשאלקח מאתך , וגם בבר היה עת הלקיחה ומה לו לעשות העניין בתכלי ? לבל לאחת העניין הוא , שאחר שליהו שלל שליש לם לתה לחרי זה בימים הבאים תהיה מזבה הכפל בלופן שתראה לותי בנבואתך בהיותי בבר לוקח מאתך יהיה לך בן , רוצה לומר שרוחי ידבר עמך בחשר הייתי בחיים לם תוכל לראות לותי בחשר לתראה לליך , לבל לם לתה תהיה בשמיי חלד ולל תוכל שבלך בלופן שתניע לראות לותי בהיותי בבר לוקח לל יהיה זה , כי לל תשמע דברי רוחי , הנה לם כן היה התכלי שיהיה שליש לך ויבר ורוחי בנבואתו בלופן

שיוכל להתראות שליו שליהו , ולז ילבר עמו דברי שלקים , ולזה לחר לם תראה ששליש שלל הבור ושליהו התבה בראות . ובבר וכרו חול שליהו פעמים היו רוחים לותו בתלמוד בבית המדרש החכמים הקדושים זכי הבפש , ולין ספק שזה בבח' דוקא בשחר ובמשך משלת שליש ובקשתו , שהיה בח שליו שליהו בל ימיו ובשחר זה לחכמים , ולזה העיד הבתוב ושליש רוחה , שהיה רוחה לותו בסערה בתוך לותם סופי לל ורבב לל שבלו לקבל פניו וילבו לקראתו , והיה לועק לבי לבי רבב ישראל ופרשיו , כי לפי שהוא עזב שת שביו לשבת שקריו והוא היה לו במקום האב ובמקום הרב , היה לומר שבי פעמים שבי שבי , ולומר רבב ישראל ופרשיו , להגיד שהוא היה העומד על בני עמו ומגילם מהלויבי' יותר מהרבב ומהפרשי' . ויולי לומר רבב ישראל ופרשיו , על רבב האש ופוסי לל שחר רשה , כלומר הלא שלה הבחים לקבל פניך הם רבב לל ישראל , שבחמלעות האש לומרו בחר הברמל ה' הוא השלים , ופוסי לל הם הפרשים שרי החמשים שחר בשרפו במלותך , ולל רשהו עוד בלותה מרשה בשבלקו שבל הריש שת שדרת שליהו , ושין ספק שלל בפלה במקרה כי לם בבוונה השליכה על שליש , לפי שיהיה בלי לשול בו השפע והנבואה שחר היתה שלה בשליהו , ושליש יתלבש בשדרתו ובבושתו וישחר במקומו , ובבר ברשו לו זה בעת ששליהו מלך לותו חורש בשבים עשר למדים וישלך שדרתו שליו , שרשו לו שבשחר ילקח מהעולם הזה ישליך עליו שדרתו ויתלבש בבושתו ויעמוד תחתיו . ומה טוב מעשה שליש שחר עשה ובמה מהבמה העיד הבתוב במה שאמר ויחזק בבניו ויקרעם וגו' וירם שת שדרת שליהו , רוצה לומר שאליש קרע שת בגדיו שחר היו לו קודם לזה ולבש בגדים לחרים שת שדרת שליהו , לפי שבעתק מהמדרגה שחר היה בה מקודם לבן ושחר במדרגת שליהו ומעלתו . ושפשר עוד לפרש והוא מלעק לבי לבי רבב ישראל ופרשיו בלופן לחר , והוא שבשחר רשה שליש רבב לם ופוסי לם לחד בלבו בחמת זה מבהה ללקים לשר רשה יעקב לביכו שבקרא שמו ישראל , כי במבהה ימלאו הרבב והפרשים , ולבן לעק לל שליהו הביטה ורשה לבי לל הרבב והפרשים הללה שהם רבב ישראל , רוצה לומר יעקב לביכו ופרשיו שרשה במבהה הלקי שבראה לו , וכפל מלת לבי על שניהם , רוצה לומר על יעקב ועל שליהו , הנה הותרו בזה השאלות שביעית וחמישית ותשיעית ועשירית : ושמבם לם מת שליהו לו לל ובשזה מקום הוא , לין לבו בזה מקום לעמוד עליו מדרך הסברת ושקול הדעת , כי לם מקבלת לבותיבו החכמים ז"ל , עם מה שירשה מהעלות הפסוקים והורחתם , והנה לל מלאנו בכתוב שיאמר בשליהו לשון מיתה כמו שבאמר במשה ובשחר הנביאים בלם , והוא המורה שלל בפרל נופו מבפשו בדרך בלל הלשונים המתים בפי המבהג הטבעי , ועם היות שהמפרשים לחרו שלל יתבן שיבבו הגופות השבושיים בתוך הגרמים השמימיים ולל עליהם , ושמה שבאמר בלן בסערה השמימה הוא על דרך * עריס גדולות דברי' ק' לם ובלורות בשמים , * יפתח השם לך שת לוצרו הטוב שת שם לל יבזה השמים לתת מטר לרלך ורבים בהם , שבאמר שמים על החלק העליון מהאויר , הנה לין רשוי שבאמין לדבריהם שבדרך נופו ובגדיו בחלק האויר ההוא שם יאמר בו ביבוד השם שחר עליו , ובבפש הנביא לרורה בגרור הקיים שת השם כיתר שחר בפשות הנביאים והמדיקים לבשי השם , כי לם היה זה בן לל היה הבתוב מנשם עבינו בשליהו ושליהו בסערה , ולמה לל יקליע בו שם המות ? השם יאמר שהאנשים הבשרפים לינם מתים בחו המקבריס בארץ ? ומפני זה הלמתי לבי דברי בבמינו ז"ל שליהו בלקח בסערה לשמים , רוצה לומר באויר , והשליבתו המערה ותשלהו רוח לגן עדן שחר בארץ , ושם הוא יושב בגוף ובנפש , ולבן לחרו שליהו לל מת , ולחרו גם בן שלל עלה לרקיע , ולחרו שהיו רוחים לותו בבית המדרש ,

2011 Ministerio de Cultura

מלאכי ד׳ ה׳ המדבר, * וזיבוח לפני בוא יום ה׳ הגדול והנורא להיותו בלותו לופן קבר זכרתי. ולמכס למה בלקק לליהו בזה הלופן המתמיה ובשאר חי בגוף ונפש בגן עדן, ולמה לא מת כמשה רביבו ויסוד העפר לל הלרן כשהיה, ומדוע לא בקבר בעפר כיתר הבניאים, הבה לא מלאתי לחכמינו ז״ל הרלשונים וגם לא לאחרונים דבר קטן לו גדול בדרוש הזה, ובפי המחשבה הנוכרת מבלתי שבוש מקבלתם ז״ל, לומר לבי שהיה זה לשלשה טבות. הלקת לפי שהלבות והבניאים בלם היתה מיתתם עבעית, ולזה כוכר בהם שקבה לו חולי לו וולתו מהשבועות המורים על חולשת הבחות וליפיהם, ולבד זה דברי׳ ל״ד ז׳ מלאנו בחשה עבד השם * שלא בהתה עינו ולא בם ליחו, ל״ל שלא ברגש בו החולשה לא בדברים המלוחרים בחוש הרלות ולא בדברים הקודמים בהתכת הלחות הטבעי לבר שהוא פושף בחיים ועמידתם, ומפני זה ידענו שמיתת משה היתה על פי השם, כלומר ברנוכו ומלותו לא מדרך המנהג הטבעי, וכן היה בחליהו שלא בלקק מפני שקבה ולא חולי לו חולשה, ולכן לא בזכר בו לשון שקבה ולא לשון מלבה וגם לא לשון מות, לבל היה ענינו שרלה השם ית׳ שילקח מתוך בני האדם ויהיה ויתמיד במקום לבר על דרך בם, ולזה לבר לחליהו בטרם שילקח מעמך, כי לא היתה הלקיחה בהחלט כדרך המתים, לבל היה בלקח ובפקד מתנו וכעתק לל מקום לבר. הבה בדבר הזה בבלנו והתחלפו משה וחליהו משאר הבניאים, בשהיה מיתתם בדרך בם ומיתת שאר בני לדם בלם וגם הבניאים בדרך טבע, החמש היה המבדל בין שניהם, ל״ל בין משה לחליהו מחופן לקיומם, ווה כי משה רביבו בחייו בדבק בעליונים דבוק בארץ, לא לבד כהדבק שבל לנושי עם הבבדל, כי לם בהדבק העלול הרלשון בסבה הרלשונה ית׳, לפי שלא היה דבוקו בחמבדלים כי לם בשם שמות לג׳ י׳ העליון המיוחד ית׳, לשר זה כרתו בחמרו * ודבר ה׳ לל משה ל״ל פנים לל פנים כחשר ידבר לים לל רעהו, וחמר * לשר ידעו ה׳ פנים לל פנים, וחם היה דבוקו בלה הקיים עמוס וכמרן, כל שבן שיתקייב בהכרח שלחרי מותו תדבק בפשו במלך העליון כנבוחים לשר מעולם היושבים רלשונה במלכות, ומפני זה היה הפרדו מהעולם הזה מתוך ההתבודדות והדבוק שם שם ה׳ העליון, כמו שהעידה התורה בחמרה * ויקת שם משה עבד השם בחרן מוקב על פי ה׳ וגומ׳, וחין מלת שם מורה על המקום הגשמי לשר היה יושב בו בשעת, כי כבר לחר שהיתה זה בחרן מוקב ובגלי חול בית פעור, לבל מלת שם תרמוז על לותה המדרגה ומעלה מההתבודדות והדבוק לשר היה בו בשעת, כי לפי שלא׳ למעלה שהיה מדבר השם עמו ושהרלהו בבוחה חת בל הארץ, זכר שבחותו ההתבודדות המופלא מת, כי בהיותו מתבבל ומתדבק פנים חל פנים הומר חמרו וגופו מתנו ובשהרה בשעתו קדורה ודבקה בו ית׳, והיה זה במו שעיבינו הרלות לים לחד יפליג בעיונו מתבודד ויסירו המלבפת מעל רלשו והוא לא ירגיש בהסרתו לבל תמיד יושב בהתבודדותו, ובבה לדון הבניאים מת שם בלותו דבוק שם שם ה׳ בפ״ח ודבור בבוחיי שהיה בו, ולזה בוותו חוזל בחמרם שעת בשיק׳ דף י״ז ע״ח ושתתו זה למה שחמר * על פי ה׳, וכמו שהביאו הרב המורה בפרק כ״ג חלק ג׳. ולפי שמעלת לדוקנו משה תחייב לחרי ההפרד מהחייש החבושיים לבוק עמוס וכמרן עמו ית׳ ולהבבם לפני לפנים במקום קדש הקדשים בעולם השכלים הנבדלים, חייב זה שיפרד מתנו קומרו וגופו ולא ישאר עמו הקשר, לא הקשר ערוב ולא הקשר חלילות, לתכס חליהו לא היתה נפשו בלותה מעלה ורוממות ולא היה עתיד לבוח בדבקות המדרש, * ושיבוח לפני בוא יום ה׳ הגדול והנורא להיותו בלותו לופן קבר זכרתי. ולמכס למה בלקק לליהו בזה הלופן המתמיה ובשאר חי בגוף ונפש בגן עדן, ולמה לא מת במשה רביבו ויסוד העפר לל הלרן כשהיה, ומדוע לא בקבר בעפר כיתר הבניאים, הבה לא מלאתי לחכמינו ז״ל הרלשונים וגם לא לאחרונים דבר קטן לו גדול בדרוש הזה, וכפי המחשבה הנוכרת מבלתי שבוש מקבלתם ז״ל, לומר לבי שהיה זה לשלשה טבות. הלקת לפי שהלבות והבניאים בלם היתה מיתתם עבעית, ולזה כוכר בהם זקבה לו חולי לו וולתו מהשבועות המורים על חולשת הבחות וליפיהם, ולבד זה דברי׳ ל״ד ז׳ מלאנו בחשה עבד השם * שלא בהתה עינו ולא בם ליחו, ל״ל שלא ברגש בו החולשה לא בדברים המלוחרים בחוש הרלות ולא בדברים הקודמים בהתכת הלחות הטבעי לבר שהוא פושף בחיים ועמידתם, ומפני זה ידענו שמיתת משה היתה על פי השם, כלומר ברנוכו ומלותו לא מדרך המנהג הטבעי, וכן היה בחליהו שלא בלקק מפני זקבה ולא חולי לו חולשה, ולכן לא בזכר בו לשון זקבה ולא לשון מלבה וגם לא לשון מות, לבל היה ענינו שרלה השם ית׳ שילקח מתוך בני האדם ויהיה ויתמיד במקום לבר על דרך בם, ולזה לבר לחליהו בטרם שילקח מעמך, כי לא היתה הלקיחה בהחלט כדרך המתים, לבל היה בלקק ובפקד מתנו ובעתק לל מקום לבר. הבה בדבר הזה בבלנו והתחלפו משה וחליהו משאר הבניאים, בשהיה מיתתם בדרך בם ומיתת שאר בני לדם בלם וגם הבניאים בדרך טבע, החמש היה המבדל בין שניהם, ל״ל בין משה לחליהו מחופן לקיומם, ווה כי משה רביבו בחייו בדבק בעליונים דבוק בארץ, לא לבד כהדבק שבל לנושי עם הבבדל, כי לם בהדבק העלול הרלשון בסבה הרלשונה ית׳, לפי שלא היה דבוקו בחמבדלים כי לם בשם שמות לג׳ י׳ העליון המיוחד ית׳, לשר זה כרתו בחמרו * ודבר ה׳ לל משה ל״ל פנים לל פנים כחשר ידבר לים לל רעהו, וחמר * לשר ידעו ה׳ פנים לל פנים, וחם היה דבוקו בלה הקיים עמוס וכמרן, כל שבן שיתקייב בהכרח שלחרי מותו תדבק בפשו במלך העליון כנבוחים לשר מעולם היושבים רלשונה במלכות, ומפני זה היה הפרדו מהעולם הזה מתוך ההתבודדות והדבוק שם שם ה׳ העליון, כמו שהעידה התורה בחמרה * ויקת שם משה עבד השם בחרן מוקב על פי ה׳ וגומ׳, וחין מלת שם מורה על המקום הגשמי לשר היה יושב בו בשעת, כי כבר לחר שהיתה זה בחרן מוקב ובגלי חול בית פעור, לבל מלת שם תרמוז על לותה המדרגה ומעלה מההתבודדות והדבוק לשר היה בו בשעת, כי לפי שלא׳ למעלה שהיה מדבר השם עמו ושהרלהו בבוחה חת בל הארץ, זכר שבחותו ההתבודדות המופלא מת, כי בהיותו מתבבל ומתדבק פנים חל פנים הומר חמרו וגופו מתנו ובשהרה בשעתו קדורה ודבקה בו ית׳, והיה זה במו שעיבינו הרלות לים לחד יפליג בעיונו מתבודד ויסירו המלבפת מעל רלשו והוא לא ירגיש בהסרתו לבל תמיד יושב בהתבודדותו, ובבה לדון הבניאים מת שם בלותו דבוק שם שם ה׳ העליון בשהיה התורה בחמרה * ויקת שם משה עבד השם בחרן מוקב על פי ה׳ וגומ׳, וחין מלת שם מורה על המקום הגשמי לשר היה יושב בו בשעת, כי כבר לחר שהיתה זה בחרן מוקב ובגלי חול בית פעור, לבל מלת שם תרמוז על לותה המדרגה ומעלה מההתבודדות והדבוק לשר היה בו בשעת, כי לפי שלא׳ למעלה שהיה מדבר השם עמו ושהרלהו בבוחה חת בל הארץ, זכר שבחותו ההתבודדות המופלא מת, כי בהיותו מתבבל ומתדבק פנים חל פנים הומר חמרו וגופו מתנו ובשהרה בשעתו קדורה ודבקה בו ית׳, והיה זה במו שעיבינו הרלות לים לחד יפליג בעיונו מתבודד ויסירו המלבפת מעל רלשו והוא לא ירגיש בהסרתו לבל תמיד יושב בהתבודדותו, ובבה לדון הבניאים מת שם בלותו דבוק שם שם ה׳ העליון בשהיה התורה בחמרה * ויקת שם משה עבד השם בחרן מוקב על פי ה׳ וגומ׳, וחין מלת שם מורה על המקום הגשמי לשר היה יושב בו בשעת, כי כבר לחר שהיתה זה בחרן מוקב ובגלי חול בית פעור, לבל מלת שם תרמוז על לותה המדרגה ומעלה מההתבודדות והדבוק לשר היה בו בשעת, כי לפי שלא׳ למעלה שהיה מדבר השם עמו ושהרלהו בבוחה חת בל הארץ, זכר שבחותו ההתבודדות המופלא מת, כי בהיותו מתבבל ומתדבק פנים חל פנים הומר חמרו וגופו מתנו ובשהרה בשעתו קדורה ודבקה בו ית׳, והיה זה במו שעיבינו הרלות לים לחד יפליג בעיונו מתבודד ויסירו המלבפת מעל רלשו והוא לא ירגיש בהסרתו לבל תמיד יושב בהתבודדותו, ובבה לדון הבניאים מת שם בלותו דבוק שם שם ה׳ העליון, כמו שהעידה התורה בחמרה * ויקת שם משה עבד השם בחרן מוקב על פי ה׳ וגומ׳, וחין מלת שם מורה על המקום הגשמי לשר היה יושב בו בשעת, כי כבר לחר שהיתה זה בחרן מוקב ובגלי חול בית פעור, לבל מלת שם תרמוז על לותה המדרגה ומעלה מההתבודדות והדבוק לשר היה בו בשעת, כי לפי שלא׳ למעלה שהיה מדבר השם עמו ושהרלהו בבוחה חת בל הארץ, זכר שבחותו ההתבודדות המופלא מת, כי בהיותו מתבבל ומתדבק פנים חל פנים הומר חמרו וגופו מתנו ובשהרה בשעתו קדורה ודבקה בו ית׳, והיה זה במו שעיבינו הרלות לים לחד יפליג בעיונו מתבודד ויסירו המלבפת מעל רלשו והוא לא ירגיש בהסרתו לבל תמיד יושב בהתבודדותו, ובבה לדון הבניאים מת שם בלותו דבוק שם שם ה׳ העליון ודבור בבוחיי שהיה בו, ולזה בוותו חוזל בחמרם שעת בשיק׳ דף י״ז ע״ח ושתתו זה למה שחמר * על פי ה׳, וכמו שהביאו הרב המורה בפרק כ״ג חלק ג׳. ולפי שמעלת לדוקנו משה תחייב לחרי ההפרד מהחייש החבושיים לבוק עמוס וכמרן עמו ית׳ ולהבבם לפני לפנים במקום קדש הקדשים בעולם השכלים הנבדלים, חייב זה שיפרד מתנו קומרו וגופו ולא ישאר עמו הקשר, לא הקשר ערוב ולא הקשר חלילות, לתכס חליהו לא היתה נפשו בלותה מעלה ורוממות ולא היה עתיד לבוח בדבקות המדרש, * ושיבוח לפני בוא יום ה׳ הגדול והנורא להיותו בלותו לופן קבר זכרתי. ולמכס למה בלקק לליהו בזה הלופן המתמיה ובשאר חי בגוף ונפש בגן עדן, ולמה לא מת במשה רביבו ויסוד העפר לל הלרן כשהיה, ומדוע לא בקבר בעפר כיתר הבניאים, הבה לא מלאתי לחכמינו ז״ל הרלשונים וגם לא לאחרונים דבר קטן לו גדול בדרוש הזה, וכפי המחשבה הנוכרת מבלתי שבוש מקבלתם ז״ל, לומר לבי שהיה זה לשלשה טבות. הלקת לפי שהלבות והבניאים בלם היתה מיתתם עבעית, ולזה כוכר בהם זקבה לו חולי לו וולתו מהשבועות המורים על חולשת הבחות וליפיהם, ולבד זה דברי׳ ל״ד ז׳ מלאנו בחשה עבד השם * שלא בהתה עינו ולא בם ליחו, ל״ל שלא ברגש בו החולשה לא בדברים המלוחרים בחוש הרלות ולא בדברים הקודמים בהתכת הלחות הטבעי לבר שהוא פושף בחיים ועמידתם, ומפני זה ידענו שמיתת משה היתה על פי השם, כלומר ברנוכו ומלותו לא מדרך המנהג הטבעי, וכן היה בחליהו שלא בלקק מפני זקבה ולא חולי לו חולשה, ולכן לא בזכר בו לשון זקבה ולא לשון מלבה וגם לא לשון מות, לבל היה ענינו שרלה השם ית׳ שילקח מתוך בני האדם ויהיה ויתמיד במקום לבר על דרך בם, ולזה לבר לחליהו בטרם שילקח מעמך, כי לא היתה הלקיחה בהחלט כדרך המתים, לבל היה בלקק ובפקד מתנו ובעתק לל מקום לבר. הבה בדבר הזה בבלנו והתחלפו משה וחליהו משאר הבניאים, בשהיה מיתתם בדרך בם ומיתת שאר בני לדם בלם וגם הבניאים בדרך טבע, החמש היה המבדל בין שניהם, ל״ל בין משה לחליהו מחופן לקיומם, ווה כי משה רביבו בחייו בדבק בעליונים דבוק בארץ, לא לבד כהדבק שבל לנושי עם הבבדל, כי לם בהדבק העלול הרלשון בסבה הרלשונה ית׳, לפי שלא היה דבוקו בחמבדלים כי לם בשם שמות לג׳ י׳ העליון המיוחד ית׳, לשר זה כרתו בחמרו * ודבר ה׳ לל משה ל״ל פנים לל פנים כחשר ידבר לים לל רעהו, וחמר * לשר ידעו ה׳ פנים לל פנים, וחם היה דבוקו בלה הקיים עמוס וכמרן, כל שבן שיתקייב בהכרח שלחרי מותו תדבק בפשו במלך העליון כנבוחים לשר מעולם היושבים רלשונה במלכות, ומפני זה היה הפרדו מהעולם הזה מתוך ההתבודדות והדבוק שם שם ה׳ העליון, כמו שהעידה התורה בחמרה * ויקת שם משה עבד השם בחרן מוקב על פי ה׳ וגומ׳, וחין מלת שם מורה על המקום הגשמי לשר היה יושב בו בשעת, כי כבר לחר שהיתה זה בחרן מוקב ובגלי חול בית פעור, לבל מלת שם תרמוז על לותה המדרגה ומעלה מההתבודדות והדבוק לשר היה בו בשעת, כי לפי שלא׳ למעלה שהיה מדבר השם עמו ושהרלהו בבוחה חת בל הארץ, זכר שבחותו ההתבודדות המופלא מת, כי בהיותו מתבבל ומתדבק פנים חל פנים הומר חמרו וגופו מתנו ובשהרה בשעתו קדורה ודבקה בו ית׳, והיה זה במו שעיבינו הרלות לים לחד יפליג בעיונו מתבודד ויסירו המלבפת מעל רלשו והוא לא ירגיש בהסרתו לבל תמיד יושב בהתבודדותו, ובבה לדון הבניאים מת שם בלותו דבוק שם שם ה׳ העליון ודבור בבוחיי שהיה בו, ולזה בוותו חוזל בחמרם שעת בשיק׳ דף י״ז ע״ח ושתתו זה למה שחמר * על פי ה׳, וכמו שהביאו הרב המורה בפרק כ״ג חלק ג׳. ולפי שמעלת לדוקנו משה תחייב לחרי ההפרד מהחייש החבושיים לבוק עמוס וכמרן עמו ית׳ ולהבבם לפני לפנים במקום קדש הקדשים בעולם השכלים הנבדלים, חייב זה שיפרד מתנו קומרו וגופו ולא ישאר עמו הקשר, לא הקשר ערוב ולא הקשר חלילות, לתכס חליהו לא היתה נפשו בלותה מעלה ורוממות ולא היה עתיד לבוח בדבקות

(יג) וירם את אליהו וגו׳. ספר הכתוב שליטע לחר שקרע חת בגדיו ובעק על מ״ק כ״ג רבו, וחז״ל מכאן שחייב לדם לקרוע על רבו, הריס חת חדרת חליהו לשר בפלה מעליו לפבה לשר זכרתי, ויצב ויעמד על שפת הירדן, ועשה בחיבה וכשיון לם בשתר לו בח על

ויקרם חת חדרת אליהו אשר נפלה [יג] מֵעָלָיו וַיָּשָׁב וַיַּעֲמֹד עַל־שְׂפַת הַיַּרְדֵּן׃

מעשה הלותות בעברו שבית. ולזוי שתדע שבל זמן שהיה חליהו חי היה חליטע מזרח לותו ולא חל עליו בל לותו זמן רוח בבוחי ולא התבבח בללי, גם לא תמלא מעשה בם ובלא בל לותו זמן, לבל לחרי שחלקת חליהו חיל בפה רוח חלקי על חליטע ועשה בפים דוגמת

2011 Ministerio de Cultura

הנסים שהיה עושה אליהו, ומכאן נלמוד שאין רצוי לאדם שיהיה מורה הוראה בפני רבו, כמו שאליעזר לא ביקש ולא עשה עם כלל בפני אליהו רבו, אבל לאחרי מותו מיד עשה נסים מופלאים, להודיע שהשלמות שקבה אלו היה פועל לותם, ולכן מיד הכה במי הירדן עם אדרת אליהו ואמר (יד) בהכותו איה ה' אלקי אליהו אף הוא, לל עם היות שבעבר אליהו מחהו הכה לא בעדרה השגחת הש"ת מעליהו, והוא איה ה' אלקי אליהו, כי עם היות שבעבר העבד לא בעבר האדון, ואף הוא ית' במקומו ומעלתו כמו שהיה קודם לזה, ובזה המאמר שקרא בשם אלקי אליעזר בקרע הירדן ויחלו המים הנה והנה ויעבור אליעזר. ויש מפרשים אף הוא סמוך עם ויכה את המים, רוצה לומר שאף הוא אליעזר הכה המים ויחלו כמו שעשו אליהו רבו.

עין רל"ק ובדרש אמרו שבקריעת הירדן כשעבו לאליעזר נסים גדולים מאליהו, לפי שבפעם הראשונה היה עם זכות אבותם ובפעם השנייה היתה זכותו של אליעזר בלבד, והוא ויעבור אליעזר, שהוא לבדו עשה הנס הזה והסכים השם (טו) ית' בידו. וכאשר ראו הבניאי' הכירו שהיתה מעלתו כמעלת אליהו, ולכן השתחוו לו לפיס כמו שהיו משתחוים אל אליהו, שהיה רגיל אל הנביאים בחייו. והנה זכר עוד פלא לאחר שעשה לאחרי זה (יט) בירחו, והוא שאנשי העיר אמרו אל אליעזר שהיה מושב העיר היה טוב, ובפרק מוטה פ"ט עגלה ערופה לאחז"ל מאי ק"ף מ"ו ע"ש טיבותיה? לר' יוסי בן יוסי על יושבי בן לחה על בעלה. וכפי הפשט רצו לומר שהיה מושב העיר יפה ומשובח, ושדות וכרמים וזיתים וכל עץ טוב היו שם, וגם היה לויי העיר היות טוב, והוא ממה שיור' שלא היתה הארץ מעכלת מהפסד לוירה, אבל היו המים רעים והארץ מפני זה היתה מעכלת, וידמה כי מעת שקלקלה יהושע כתקלקלה הנביאי' הכירו שהיתה מעלתו כמעלת אליהו, ולכן השתחוו לו לפיס כמו שהיו משתחוים אל אליהו, שהיה רגיל אל הנביאים בחייו. והנה זכר עוד פלא לאחר שעשה לאחרי זה לעשות הנס הזה בירידו לאחרי מותו, שהיה המפע הראשון, ושהיה בירידו שהיה המפע הקודם אליו, ושהיה בניתקל שהיה המפע הקודם אליו, ולאחרי זה יזכור שבא גם כן לגלגל ועשה שם נסים: וזכר שהיה (כג) גם ביתל בזה המופן, שבהיותו עולה למעלה העיר יצאו נערים קטנים ויתקלסו בו, ל' הלעיגו בו בלשון עלה קרח עלה קרח, וחז"ל אמרו בפרק עגלה ערופה, וירמס סוטה שם ויקללם, מה רקה בהם? רקה אף מ"ו ע"ג שהיו נערים, מבוערים מהמלות, וקטנים שהיו קטני לומה. ומהם למדו רקה שבתעברו לחותיה' מהם ביום הכפורי', ל' שהיתה התחלת בעבירה והיו רקויים למיתה, ולכך הפקידו עלמם לבזותו, ולכן קללם מפני תכליתם אבל לא מפני שבזהו בדבריהם. ומהם למדו בלורית רקה להם בגויים, רוצה לומר שהיו מלומדים בעז ובמזכים לאחרי העגלי' שעשה ירבעם. ומהם למדו שלא היתה בהם לאלוקית על מכוה, ולא עתידה להיות בהם ולא בזרעם ובקללם בעבור זה, ל' לפי שירד בכוחתו לסוף מעשיהם, ועכ"ז כבר נגזרה על מה שעשה בזה, ולמדו שלשה חלקים חלקה שם (כד) ויקלסם בשם ה' ותבקענה מהם ארבעים ושנים ילדים. ומזה למדו שלשה דברים, האחד שאין ראוי לאדם שיהיה מורה הוראה בפני רבו, כמו שאליעזר לא ביקש ולא עשה עם כלל בפני אליהו רבו, אבל לאחרי מותו מיד עשה נסים מופלאים, להודיע שהשלמות שקבה אליהו היה פועל לותם, ולכן מיד הכה במי הירדן עם אדרת אליהו ואמר (יד) בהכותו איה ה' אלקי אליהו אף הוא, ל'

הכתוב שלהיות בית־אל מקום מוכן לנבואה כמו שאמרתי, ויריחו מקום הפלטות, כי אליהו לקחת חזקה בשם ה' מהנבואה ומעזה הנפש, והנה בני־אל היו בני הנביאים כמו שנזכר, לכל היו גם כן מקודש לזה כהני הטעל והעגל לפי שהיה ירבעם בן נבט, ולין ספק שהתפרסם עלות אליהו בסערה השמימ', כי היו בני הנביאים יודעים זה כמו שנזכר, והיה כי אליהו תלמידו לעמוד במקומו, ולפי שליהו עלה לשמים והיה לים כעל שער, לכן כהני הטעל אשר היו בבית־אל שלחו לעיריהם להלעיג לאליהו, ולרמוז על עלית אליהו השמימה לאמרו עלה קרח, ר"ל לאמר לאיך בעל שער כאליהו רבך כי קרח אתה, עלה אתה עתה לשמים כמו שעלה הוא, והיה זה להלעיג על לקיחת אליהו ועל אליהו (ד) לאמר ויפן לאחריו, ר"ל שפכה ושרקה שהנערים לא היו עושים הלעג הזה מאנו לבד כי אם גם מאליהו רבו שבאחר לאחריו, והיה זה בחכות האל', ועם זה היה גם כן שרקה לאותם, ר"ל שרקה בנבואה מה שעתידים להיות, ולכן קללם בשם ה', כי רקה בהם שהיו זרע מרעים בנים משחיתים, ולכן מתאלתם עזבו את ה' באלהי בית־קדש ישראל כאורו לאחור. ולפי שהם לענין מאליהו ואליטע לכן היה מענשם שילאו שנים דובים מהיער והמיתו ארבעים ושתים מהם, כי היו שנים דובים לאחד לבאור אליהו ואחד לבאור אליטע, והרגו ארבעים ושנים נערים שהיו בם עור ופסח במולדתם ושבעם, ולענין על הנביאים שיי' בם סיבי בקדש, ושרקה שאתו לותם שהיו רשעים בתולדתם ותכונותיהם. וכבר זכרו חזל פועה שם שהיה בזה העונש בם גדול, כי מעולם לא היו דובים בלותו יער ושחם הקדוש ברוך הוא לאותה שעה, ומהם לאמרו שגם יער לא היה שם: וזכר הכתוב שהלך משם אליטע אל הר הכרמל, לפי שהיה (כה) גם כן מקום הנפים שנעשו לאליהו שם, והלך לבקר כל המקומות אשר עשה בהם רבו נפים בשם ה', משם שב אל שמרון שהיה בית המלכות. והתבאר מכל זה מעשה ה' כי בורח הוא לאשר הגדיל לעשות עם נביאיו אליהו ואליטע תלמידו, וכאחר המשורר * לכו ורקו מפעלות אלקים תלים מ"ו נורא עלילה על בני אדם הפך ים ליבשה בנהר יעברו ברגל שם נשמחה בו:

הפרשה האחר עשר תספר נפים אשרים שעשה אליטע אחרי שנפרד מרבו, ומלחמת מלך ישראל ומלך יהודה ומלך אדום עם מלך מואב ותשועתם כדבר הנביא, ואחר הספורים שנעשו הנפים בהם. תחלת הפרשה ויהורם בן אחאב מלך על ישראל וגו', עד ויבא אליטע דמשק ובן הדד וגו'. והנה שלשה בפרשה הזאת שם השאלות:

השאלה הראשונה כמה שפסר שמלך מואב לקח בנו הבכור ויעלהו עולה על החומה ויהי קצף גדול על ישראל, ואם הוא העלה את בנו ושחט בזה לאלקים, למה זה היה הקצף על ישראל? ואם מאלי יל"ל היה זה על דרך * וקסד לאומים קשחת, קסד שעושים הגוים קשחת הוא לישראל, איך לא יקצוף השם על עבדם עו"ז ויקצוף על זה, ואם ליה בדרכה מכיה? עם כמה עזבו את ה' באלהי קדוש ישראל כזורו לאחור. ולפי שהם

השאלה השנית בפסוקים שבאו בזוכמית, אם כמה שאמר קרח לזוכמית הזאת ויקרח לה ותעמוד לפניו ולא דבר עמה דבר כי אם נקוי, כמו שאמר אחור כח אליה, ואם כמה שקרח לותה לאחר זה שבית ויאמר קרח לה ויקרח לה ותעמוד בפתח, ובפעם הראשונה לא אמר ותעמוד לפניו, ובשבית ותעמוד בפתח, ובראשונה לא דבר כלל עמה, ובשבית דבר עמה את חובקת בן:

השאלה השלישית כמה שהוה אליטע אל נחזי שיקח מזעכתו ויטים לותו על פני הילד, ושלא יברך אדם בדרך וכי יברכהו לא יענהו, והוא מהתימה איך חשב אליטע שמזעכת קטה יכון יעזה כח תחיית המתים? והנה אליהו רבו לא עשה לותו כי אם בעלמו על ידי תפלה ומעשים רזומים שעשה, וגם אליטע עלמו התפלל מאד עליו שבע פעמים ועשה מעשים, ואיך כשתפק עם כמה עזבו את ה' באלהי קדוש ישראל כזורו לאחור. ולפי שהם לענין מאליהו ואליטע לכן היה מענשם שילאו שנים דובים מהיער והמיתו ארבעים ושתים מהם, כי היו שנים דובים לאחד לבאור אליהו ואחד לבאור אליטע, והרגו ארבעים ושנים נערים שהיו בם עור ופסח במולדתם ושבעם, ולענין על הנביאים שיי' בם סיבי בקדש, ושרקה שאתו לותם שהיו רשעים בתולדתם ותכונותיהם. וכבר זכרו חזל פועה שם שהיה בזה העונש בם גדול, כי מעולם לא היו דובים בלותו יער ושחם הקדוש ברוך הוא לאותה שעה, ומהם לאמרו שגם יער לא היה שם: וזכר הכתוב שהלך משם אליטע אל הר הכרמל, לפי שהיה (כה) גם כן מקום הנפים שנעשו לאליהו שם, והלך לבקר כל המקומות אשר עשה בהם רבו נפים בשם ה', משם שב אל שמרון שהיה בית המלכות. והתבאר מכל זה מעשה ה' כי בורח הוא לאשר הגדיל לעשות עם נביאיו אליהו ואליטע תלמידו, וכאחר המשורר * לכו ורקו מפעלות אלקים תלים מ"ו נורא עלילה על בני אדם הפך ים ליבשה בנהר יעברו ברגל שם נשמחה בו:

השאלה השלישית כמה שהוה אליטע אל נחזי שיקח מזעכתו ויטים לותו על פני הילד, ושלא יברך אדם בדרך וכי יברכהו לא יענהו, והוא מהתימה איך חשב אליטע שמזעכת קטה יכון יעזה כח תחיית המתים? והנה אליהו רבו לא עשה לותו כי אם בעלמו על ידי תפלה ומעשים רזומים שעשה, וגם אליטע עלמו התפלל מאד עליו שבע פעמים ועשה מעשים, ואיך כשתפק עם עזבו את ה' באלהי קדוש ישראל כזורו לאחור. ולפי שהם לענין מאליהו ואליטע לכן היה מענשם שילאו שנים דובים מהיער והמיתו ארבעים ושתים מהם, כי היו שנים דובים לאחד לבאור אליהו ואחד לבאור אליטע, והרגו ארבעים ושנים נערים שהיו בם עור ופסח במולדתם ושבעם, ולענין על הנביאים שיי' בם סיבי בקדש, ושרקה שאתו לותם שהיו רשעים בתולדתם ותכונותיהם. וכבר זכרו חזל פועה שם שהיה בזה העונש בם גדול, כי מעולם לא היו דובים בלותו יער ושחם הקדוש ברוך הוא לאותה שעה, ומהם לאמרו שגם יער לא היה שם: וזכר הכתוב שהלך משם אליטע אל הר הכרמל, לפי שהיה (כה) גם כן מקום הנפים שנעשו לאליהו שם, והלך לבקר כל המקומות אשר עשה בהם רבו נפים בשם ה', משם שב אל שמרון שהיה בית המלכות. והתבאר מכל זה מעשה ה' כי בורח הוא לאשר הגדיל לעשות עם נביאיו אליהו ואליטע תלמידו, וכאחר המשורר * לכו ורקו מפעלות אלקים תלים מ"ו נורא עלילה על בני אדם הפך ים ליבשה בנהר יעברו ברגל שם נשמחה בו:

השאלה השנית בפסוקים שבאו בזוכמית, אם כמה שאמר קרח לזוכמית הזאת ויקרח לה ותעמוד לפניו ולא דבר עמה דבר כי אם נקוי, כמו שאמר אחור כח אליה, ואם כמה שקרח לותה לאחר זה שבית ויאמר קרח לה ויקרח לה ותעמוד בפתח, ובפעם הראשונה לא אמר ותעמוד לפניו, ובשבית ותעמוד בפתח, ובראשונה לא דבר כלל עמה, ובשבית דבר עמה את חובקת בן:

השאלה השלישית כמה שהוה אליטע אל נחזי שיקח מזעכתו ויטים לותו על פני הילד, ושלא יברך אדם בדרך וכי יברכהו לא יענהו, והוא מהתימה איך חשב אליטע שמזעכת קטה יכון יעזה כח תחיית המתים? והנה אליהו רבו לא עשה לותו כי אם בעלמו על ידי תפלה ומעשים רזומים שעשה, וגם אליטע עלמו התפלל מאד עליו שבע פעמים ועשה מעשים, ואיך כשתפק עם

[ג] אֲשֶׁר עָשָׂה אָבִיו׃ רַק בְּחַטֹּאות יָרָבְעָם
בֶּן־נְבָט אֲשֶׁר הֶחֱטִיא אֶת־יִשְׂרָאֵל
דָּבַק לֹא־סָר מִמֶּנָּה׃

[ד] וּמֵישַׁע מֶלֶךְ־מוֹאָב הָיָה נֹקֵד וְהֵשִׁיב
לְמֶלֶךְ־יִשְׂרָאֵל מְאַת־אֶלֶף כָּרִים וּמְאַת
[ה] אֶלֶף אֵילִים צָמֶר׃ וַיְהִי כְּמוֹת אַחְאָב
וַיִּפְשַׁע מֶלֶךְ־מוֹאָב בְּמֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל׃

[ו] וַיֵּצֵא הַמֶּלֶךְ יְהוֹרָם בַּיּוֹם הַהוּא מִשֹּׁמְרֹון
וַיִּפְקֹד אֶת־כָּל־יִשְׂרָאֵל׃

[ז] וַיֵּלֶךְ וַיִּשְׁלַח אֶל־יְהוֹשָׁפָט מֶלֶךְ־יְהוּדָה
לֵאמֹר מֶלֶךְ מוֹאָב פָּשַׁע בִּי הֲתֵלֵךְ אִתִּי
אֶל־מוֹאָב לַמִּלְחָמָה וַיֹּאמֶר אֶעֱלֶה כָּמֹנִי
כָּמוֹךָ כְּעַמִּי כָּעַמֶּךָ כְּסוּסַי כְּסוּסֶיךָ׃

[ח] וַיֹּאמֶר אֵי־זֶה הַדֶּרֶךְ נַעֲלֶה וַיֹּאמֶר דֶּרֶךְ
מִדְבַּר אֱדוֹם׃ וַיֵּלֶךְ מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל

[ט] וּמֶלֶךְ־יְהוּדָה וּמֶלֶךְ אֱדוֹם וַיָּסֹבּוּ דֶּרֶךְ
שִׁבְעַת יָמִים וְלֹא־הָיָה מַיִם לַמַּחֲנֶה
וְלַבְּהֵמָה אֲשֶׁר בְּרַגְלֵיהֶם׃

[י] וַיֹּאמֶר מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל אֲהָהּ כִּי־קָרָא
יְהוָה לִשְׁלֹשֶׁת הַמְּלָכִים הָאֵלֶּה לָתֵת
אוֹתָם בְּיַד־מוֹאָב׃

[יא] וַיֹּאמֶר יְהוֹשָׁפָט הַאֵין פֹּה נָבִיא לַיהוָה
וְנִדְרְשָׁה אֶת־יְהוָה מֵאוֹתוֹ וַיַּעַן אֶחָד
מֵעַבְדֵי מֶלֶךְ־יִשְׂרָאֵל וַיֹּאמֶר פֹּה אֱלִישָׁע
בֶּן־שָׁפָט אֲשֶׁר־יָצַק מַיִם עַל־יְדֵי
אֵלִיָּהוּ׃ [יב] וַיֹּאמֶר יְהוֹשָׁפָט יֶשׁ אֹותֹו
דְּבַר־יְהוָה וַיֵּרְדוּ אֵלָיו מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל
וִיהוֹשָׁפָט וּמֶלֶךְ אֱדוֹם׃

[יג] וַיֹּאמֶר אֱלִישָׁע אֶל־מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל מַה־
לִּי וָלָךְ לֵךְ אֶל־נְבִיאֵי אָבִיךָ וְאֶל־
נְבִיאֵי אִמֶּךָ וַיֹּאמֶר לוֹ מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל
אַל כִּי־קָרָא יְהוָה לִשְׁלֹשֶׁת הַמְּלָכִים
[יד] הָאֵלֶּה לָתֵת אֹותָם בְּיַד מוֹאָב׃ וַיֹּאמֶר
אֱלִישָׁע חַי־יְהוָה צְבָאוֹת אֲשֶׁר עָמַדְתִּי
לְפָנָיו כִּי לוּלֵי פְּנֵי־יְהוֹשָׁפָט מֶלֶךְ־יְהוּדָה
אֲנִי נֹשֵׂא אִם־אַבִּיט אֵלֶיךָ וְאִם־אֶרְאֶךָּ׃
[טו] וְעַתָּה קְחוּ־לִי מְנַגֵּן וְהָיָה כְּנַגֵּן הַמְנַגֵּן
וַתְּהִי עָלָיו יַד־יְהוָה׃

היית ימים רבים, כך נרפאה שליעצ רפק למיס כתו לכבוי המקום זמן רב, והשליחי נבית לל נבקיעת הנערים שהיו מתקלסים בו, והיה זה כנגד מה שעשה לליהו לנערי המזבי וקמיטיהם שהלכו לליו בזדון ובבזיון, ספר הכתוב לקריו לרבעה עשר נפים לקריס שעשה בחייו, להורות על מעלתו בנבואה וקורבתו לל הלקים. והרלמון מהם שהוא הרביעי לנפיו הוא, שלקרי שיהור׳ בן לקלב מלך ועשה הרע בעיני ה׳ לל בלותו קלה מהרשע המופלג שהיה לביו ולמו, כי הנה הוא הסיר לת מלבת הבעל שעשה לביו לקלב, ולהיות לישבל לתו בחיים לל יכול להסיר לת מלבת העגלים שהרי הלתרה כי היו היתה עובדת לחרה ובניהם היו חוכלים על שלקה, לבל היה עכו עובד העגלים שעשה ירבעם, והיה מחטיל לת ישרלל בחטו מבשול לפניהם לעבוד לות׳, לבן היה מעבזו שמלך מוקב שהיה מזועבד לליו והיה כוקד, לל רועה לתן, כי להיו׳ רוב הלתן בקודים בקרל בן, והיה נותן לשלוב מדי שנה בשנה תם מלה ללף כרים ומלה ללף ללים, וכלס עס (ה) הלמר לל גזזים, הנה בלחר מת לחלב פלע ומרד בלקויהו בן לחלב שהיה מלך בישרלל לחרי לחלב, וגס בימי יהורס לחיו שירד לת מלכותו פלע (ו, ז) ולל הניח לו מבלה, ולבן השתדל יהורס להזיבו לל הלעבוד שהיה לו מקדם בחיי לביו, וקרל למלך יהודה יהושפט שהתחבן עס לחלב לביו שילך בלברתו, (ק) והלכו דרך מדבר לדום כדי שלל ירגיזו נהם, והלך עמהם מלך לדום שהיה נביב מתחת מלכי יהודה. וזכר שלהיותו מדבר שבע הלכו שבעה ימים ולל מלקו מים, וידוע שהסבבה היותר עלומה במלבה הרב היל קברון המים, ולבן מלך ישרלל היה (י) מצטער מלד ולומר לבה כי קרל ה׳ לשלות המלכים הלה מלך יהודה ומלך ישרלל ומלך לדום לתת לותם ביד מולב, כי לחברון המים יקלוס כלס מזי רעב ולקומי רגף. ולהיות מלך ישרלל עובד עו״ז ומלך לדום לל מבני ישרלל הוא, לל התעורר לחד מהם לבקש לת (יא) דבר ה׳ כי לס יהושפט שהיה ירל ללקים ובר מרע, שלל

לס היה בקרב המלבה נביל לני׳ לבקש מלתו? ולמרו לו שבל שמה בקרב המלבה שליעצ לחר יבל מים על ידי לליהו, לל שהיה מזרתו, ולולי לפי שהיה לומבתו בילידת מים על ידו יוכל לעזות בם כזה עלמו בלת מים למלבה. ולולל לחרו בת׳ ברבות׳, לחר למד לבל בלח׳ פל״ז ע״ב כי לס לחר יבל, לפי שגדולה חמוזה יותר מלמודה, לל שהמזרת הוא תלמיד ולל יתהבך, ומפני התמדתו לשל הנביל יתבייב שיקול בו (יב) משפעו. ובלחר זמע יהושפט שבל הנביל בקרב המלבה לת׳ בלמת יש לותו דבר ה׳ ולל יין בפק כי הוא לל בל בקרב המלבה להלחס, ולבן המבדל כותבה שלל בל בלן כי לס בגווי שלבי להיותו במלל בתוך העס כדי לעזות עמהם בם בעת המורך, ולבן מפני כבודו ובבוד השס הלבו שליו שלשת המלבים. ולחזל בתבחומין פר׳ פינחס שהבה למר מלך ישרלל ומלך לדום ולל למר יהושפט מלך יהודה בל קרלו בשמו לבד, לפי שהלך שליו בעבותבות (יג) גדול ולל במלך: והבה הנביל למר לל יהורס מה לי ולך, לל מדוע בלת שלי, והיה לך ללבת לל נביאי הבעל והלחרי שהם נביאי לביך ולמך? ויהור׳ הזיבו לל בי׳ קרל השס לשלות המלבים הללה לתת לותם ביד מולב, לל לס הייתי לבי מוזב שהיה הענין הזה טבעי לו מבריי לולי הייתי הולך לנביאי הבעל והלחרה לבבל השפע מהם בלותם הדברים, לבל הדבר הזה הוא בהזבבת השס ית׳, בי בדל ה׳ לשלות המלבים הללה לתת לותם ביד מולב, ולזה לל יועילו הבעלים והלחרות בלחר דבר מלך שלטון, ולין לבוות התבבה בי לס מהבו ית׳, ומפני זה בחבו לליך שלתה נביל לני׳, בי הוא יבליב ויבבע ימין וידיו תרפיבה: והבניל (יד) הזיבו שהם לל היה זה יהושפט לל יביע שליו, בעבור שהיה עובד עבודה זרה ולחבור להסתבל בפניו בדבריהם זבירתם לברבה, ומפני זה לל מבלה פל״ה היה גם בן רלוי שיעשה עמו דבר בל ע״ה בם, לבל לבבוד יהושפט שהיה חסיד וירל שמים היה בבון לעשות בסים ובפלחות, ולבן לוה שיבבו לו מבנן בדי לשמת (טו) לבו ולהזרות הבבואה עליו, ולמרו המפרשים שמעת שלובש שליהו רבו לל שרתה עליו בבואה, ולבן בטרך להבין דבריו ופשוטו

2011 Ministerio de Cultura

(יז) וַיֹּאמֶר כֹּה אָמַר יְהוָה עֲשֹׂה חַנָּחַל חַנִּחַ
(יז) גְּבִים׃ גְּבִים׃ כִּי־כֹה׀ אָמַר יְהוָה
לֹא־תִרְאוּ רוּחַ וְלֹא־תִרְאוּ גֶּשֶׁם וְהַנַּחַל
הַהוּא יִמָּלֵא מָיִם וּשְׁתִיתֶם אַתֶּם
וּמִקְנֵיכֶם וּבְהֶמְתְּכֶם׃
(יח) וְנָקַל זֹאת בְּעֵינֵי יְהוָה וְנָתַן אֶת־מוֹאָב
(יט) בְּיֶדְכֶם׃ וְהִכִּיתֶם כָּל־עִיר מִבְצָר
וְכָל־עִיר מִבְחוֹר וְכָל־עֵץ טוֹב תַּפִּילוּ
וְכָל־מַעְיְנֵי־מַיִם תִּסְתֹּמוּ וְכָל׀ חֶלְקַת
הַטּוֹבָה תַּכְאִבוּ בָּאֲבָנִים׃
(כ) וַיְהִי בַבֹּקֶר כַּעֲלוֹת הַמִּנְחָה וְהִנֵּה־מַיִם
בָּאִים מִדֶּרֶךְ אֱדוֹם וַתִּמָּלֵא הָאָרֶץ אֶת־
(כא) הַמָּיִם׃ וְכָל־מוֹאָב שָׁמְעוּ כִּי־עָלוּ
הַמְּלָכִים לְהִלָּחֶם בָּם וַיִּצָּעֲקוּ מִכֹּל
חֹגֵר חֲגֹרָה וָמַעְלָה וַיַּעַמְדוּ עַל־הַגְּבוּל׃
(כב) וַיַּשְׁכִּימוּ בַבֹּקֶר וְהַשֶּׁמֶשׁ זָרְחָה עַל־
הַמָּיִם וַיַּרְא מוֹאָב מִנֶּגֶד אֶת־הַמַּיִם
אֲדֻמִּים כַּדָּם׃ וַיֹּאמְרוּ דָּם זֶה
הֶחָרֶב נֶחֱרְבוּ הַמְּלָכִים וַיַּכּוּ אִישׁ
אֶת־רֵעֵהוּ וְעַתָּה לַשָּׁלָל מוֹאָב׃
(כג) וַיָּבֹאוּ אֶל־מַחֲנֵה יִשְׂרָאֵל וַיָּקֻמוּ
יִשְׂרָאֵל וַיַּכּוּ אֶת־מוֹאָב וַיָּנֻסוּ מִפְּנֵיהֶם
וַיָּבוֹא־בָהּ וְהַכּוֹת אֶת־מוֹאָב׃
(כד) וְהֶעָרִים יֶהֱרֹסוּ וְכָל־חֶלְקַת טוֹבָה
יַשְׁלִיכוּ אִישׁ־אַבְנוֹ וּמִלְאוּהָ וְכָל־
מַעְיַן־מַיִם יְסַתֹּמוּ וְכָל־עֵץ־טוֹב
יַפִּילוּ עַד־הִשָּׁאִיר אַבְנֶיהָ בַּקִּיר חֲרֶשֶׁת
וַיָּסֹבּוּ חַקַּלָּעִים וַיַּכُّוהָ׃
(כה) וַיַּרְא מֶלֶךְ מוֹאָב כִּי־חָזַק מִמֶּנּוּ
הַמִּלְחָמָה וַיִּקַּח אִתּוֹ שְׁבַע־מֵאוֹת אִישׁ
שֹׁלֵף חֶרֶב לְהַבְקִיעַ אֶל־מֶלֶךְ אֱדוֹם
וְלֹא יָכָלוּ׃
(כו) וַיִּקַּח אֶת־בְּנוֹ הַבְּכוֹר אֲשֶׁר־יִמְלֹךְ
תַּחְתָּיו וַיַּעֲלֵהוּ עֹלָה עַל־הַחוֹמָה וַיְהִי־
קֶצֶף גָּדוֹל עַל־יִשְׂרָאֵל וַיִּסְעוּ מֵעָלָיו
וַיָּשֻׁבוּ לָאָרֶץ׃

וצמתו בגוין ההוא. וקל לחרו שמפני שנתכעם עם יהורם פסוק ו' הולרך לזה, לחרו כל המתכעם לא הוה כניף כנולתו ד"ה ס"ו ע"ב מסתלקת, ואם הוה יכעס חכמתו מסתלקת, מכח לן? מחליש וגו', ועכין זה כי הכעס מוכיע ההתנודדות השכלי בעת הנעת הכנולה וגם בעת העיון, מפני טרדת המתנגדות לסכר בהם יהיה הכעס, ולכן הולרך כלי השמיע להסיר הכעס והיגון מלבו. ומפר הכתוב שמיד עם הנגון שרתה עליו הנבוא, (יו) ולחר כה לחר הסם עשה הנקל גניס גניס, לל שיעשו לותו מיזור קפירות קפירות, כי לעפי שלא היה סם נקל[יט] עם מים, היה סם קול ומקוס שפל שליו יבלו המים בומן הסתיו, ולו יבש היה כעין מפני הקוס, ולכן לחר בו לבון נקל. לו קרלו כן על סם העשיר, שיבלו כל כך (יו) מהמים שיעשה סם נקל. ולחר שלא יסבו בדרך הנסס העכעי, כי לא ירלו רוק וגסס והנקל ההוא היכש ימלא מים, בלופן שיהיו הם ומקניהם שהיו מכיאים במחנה לאכול מהם, ובהחתם שהיו רוכנים עליהם, והנה היה הנם הזה לונמת הנם שעשה שליהו בהר הכרמל בהורדת הגשמים: (יקו יט) ולחר עוד שהחסד הזה נקל הוא בעיני ה' לעשותו לכם, כי הנה ה' יעשה לחת חסד גדול מזה, והוא שיתן לת ארם בידיהם ויכו כל עיר לעפי שתהיה מבצר גדול וכל עיר מבחור, לל בחורה ויפה, וכל חלקה טובה יכליבו בלבנים, לל ישחיתו לותה, כי הנה ההשחתה בדברים הדוממיים הוא כהכלה בנעלי דברי' כ' יט חיים, ולעפי שהתורה לחרה * לא תשחית עלה, לוה הכניח שיפילו כל עץ טוב בדבר הסם לפי שעה, כדי להעניש לת יושב מכל נד. וחזל פ' פינקס במדרש תנחומא לחרו, כשלחר להם הכניח וכל עץ טוב תפילו, לחרו לו המלכים הרי הוא לומר לא תשחית לת עלה ולתה לומר כן? לחר להם על שלר האומות לומר זה לכל לומה וו נקלה וכבוה לפני ה', שכתי' ונקל וזלת נחמ' כ"ה י"ז בעיני ה' וכן הוא לומר * פרוד דברי' כ"ג ז' לת המדיניס, וכתיב * לא תדרוש שלומס וטובתס. והנה (כ) כתחתה נבואתו בשלחות רב, כי הנה נבקר בעלות המנחה, רל בעת עלו' מנחת הבקר בלו מים מדרך לדום ותמלא הלרן (כל) לת המים, וכל יושב שמעו קולס לזה כי עלו המלכים

ויעקו כל חוגר חגורה, ול"ל כל לים יולע לחגור חגורה להלחם, ויעמדו על גבול לרלס להלחם בהם לם ירלו להכנס שמה: ורלו בבקר כלחר ורוח השמש על המים שהיו (כב, כג) המים לדומים מפני השמש הנופל עליהם וחשבו שהיה זה דם המלכים, ל"ל מלך ישרלל ומלך יהודה ומלך לדום, שהתקוטטו ביניהם וכלמו לים ברעהו והכו ללה לת ללה, וחמרו עתה לשלל מואב, ל"ל לין לורך עוד להלחם כי לם לשלול שלל ולבוז בז, ובבואם מפני זה בלתי מסודרים ולל מזויינים כרלוי להלחם כי לם לשלול שלל, קמו ישרלל והכו בהם, (כד) וחמרו ויכו בה, ל"ל במקנה, שבהיותם מגיעים לל המחנה הכו בהם, וחמר בה לשון נקבה, כמו * לם תקנה עלי תלים כ"ז ג' מקנה: ומשם הלכו ישרלל (כה) לל הערים ויהרסו לותם על השדה לבניה בקיר חרשת, ל"ל עד שבקיר חרשת (שהיה עיר גדולה בערי מואב) השלירו לבד לבניה ולל כשחר שמה דבר לחר כי לם לבני המואבי, ויסובו הקלעי' ויכוה, ל"ל הכו המואבי בלופן שלל כשלרת המואבי שהיה כרחבה, כי לשחר הערים לל היו נריכים קלעים להפיל לבני המואבי, כי העם הלומים היו עוזים זה, לחבה לקיר חרשת הולרכו הקלעים, והם הסוללות שמשליכי' בהם לבנים גדולות בדיק כדי שבהם ישברו המואבי. וירל מלך מואב (כו) (שהיה בתוך העיר היתה החזקה והבלורה) כי היתה המלחמה חזקה ממנו ולל יכול להלחם עם כל שלשת המלכים, ויקח עמו שבע מלות ליש שולף חרב ויולל לל מקום המלכים להבקיע לל מלך לדום בלבד, וידמה שהיה הוא הקרוב לל העיר, ולכן יבל להלחם בו ולהמיתו, לו היה שולל לותו יותר, ולל יכולו לבנוע במלך לדום, ויקח לת בנו הבכור, (כז) ל"ל שלקח מלך מואב בנו של מלך לדום הבכור שהיה עתיד למלוך לחריו, כי לל יכול לגעת במלך לדום ולהקטו לבל להקו בנו, וכדי להבקס ממלך לדום העלה לת בנו, לחר לבד עולה על החומה, כלומר שהרג לותו ועשהו עולה כלה כליל, וזה מלך לדום כשרלה שיתמלל קלף על ישרלל, לם בעבור שלל עזרוהו להכיל ולהמיתו, לו היה שולל לותו יותר, ולל יכולו לבנוע במלך לדום, ויקח לת בנו הבכור, (כז) ל"ל שלקח מלך מואב בנו של מלך לדום הבכור שהיה עתיד למלוך לחריו, כי לל יכול לגעת במלך לדום ולהקטו לבל להקו בנו, וכדי להבקס ממלך לדום העלה לת בנו, לחר לבד עולה על החומה, כלומר שהרג לותו ועשהו עולה כלה כליל, וזה מלך לדום כשרלה שיתמלל קלף על ישרלל, לם בעבור שלל עזרוהו להכיל ולהמיתו, לו היה שולל לותו יותר, ולל יכולו לבנוע במלך

2011 Ministerio de Cultura

ד

[ח] וְאִשָּׁה אַחַת מִנְּשֵׁי בְנֵי־הַנְּבִיאִים צָעֲקָה אֶל־אֱלִישָׁע לֵאמֹר עַבְדְּךָ אִישִׁי מֵת וְאַתָּה יָדַעְתָּ כִּי עַבְדְּךָ הָיָה יָרֵא אֶת־יְהוָה וְהַנֹּשֶׁה בָּא לָקַחַת אֶת־שְׁנֵי יְלָדַי לוֹ לַעֲבָדִים׃

[ט] וַיֹּאמֶר אֵלֶיהָ אֱלִישָׁע מַה אֶעֱשֶׂה־לָּךְ הַגִּידִי לִי מַה־יֶּשׁ־לָכִי בַּבָּיִת וַתֹּאמֶר אֵין לְשִׁפְחָתְךָ כֹל בַּבָּיִת כִּי אִם־אָסוּךְ שָׁמֶן׃

[י] וַיֹּאמֶר לְכִי שַׁאֲלִי־לָךְ כֵּלִים מִן־הַחוּץ מֵאֵת כָּל־שְׁכֵנָיִךְ כֵּלִים רֵקִים אַל־תַּמְעִיטִי׃

[יא] וּבָאת וְסָגַרְתְּ הַדֶּלֶת בַּעֲדֵךְ וּבְעַד־בָּנַיִךְ וְיָצַקְתְּ עַל־כָּל־הַכֵּלִים הָאֵלֶּה וְהַמָּלֵא תַּסִּיעִי׃

[יב] וַתֵּלֶךְ מֵאִתּוֹ וַתִּסְגֹּר הַדֶּלֶת בַּעֲדָהּ וּבְעַד בָּנֶיהָ הֵם מַגִּישִׁים אֵלֶיהָ וְהִיא מוֹצֶקֶת׃

[יג] וַיְהִי כִּמְלֹאת הַכֵּלִים וַתֹּאמֶר אֶל־בְּנָהּ הַגִּישָׁה־עוֹד אֵלַי כֶּלִי וַיֹּאמֶר אֵלֶיהָ אֵין עוֹד כֶּלִי וַיַּעֲמֹד הַשָּׁמֶן׃

[יד] וַתָּבֹא וַתַּגֶּד לְאִישׁ הָאֱלֹהִים וַיֹּאמֶר לְכִי מִכְרִי אֶת־הַשֶּׁמֶן וְשַׁלֵּמִי אֶת־נִשְׁיֵכִי וְאַתְּ וּבָנַיִךְ תִּחְיִי בַּנּוֹתָר׃

[טו] וַיְהִי הַיּוֹם וַיַּעֲבֹר אֱלִישָׁע אֶל־שׁוּנֵם וְשָׁם אִשָּׁה גְדוֹלָה וַתַּחֲזֶק־בּוֹ לֶאֱכָל־לָחֶם וַיְהִי מִדֵּי עָבְרוֹ יָסַר שָׁמָּה לֶאֱכָל־לָחֶם׃

[טז] וַתֹּאמֶר אֶל־אִישָׁהּ חִנֵּה־נָא יָדַעְתִּי כִּי אִישׁ אֱלֹהִים קָדוֹשׁ הוּא עֹבֵר עָלֵינוּ תָּמִיד׃

[יז] נַעֲשֶׂה־נָּא עֲלִיַּת־קִיר קָטָנָּה וְנָשִׂים

הא התבלר מזה שבנו הגזב' בכאן לינו בנו על מלך מואב ,
לא בנו על מלך לדום הנזכר שלקח לותו מלך מואב כלאר
יבל מהעיר להלקם בחיבה עם מלך לדום , ולשבלתו לותו
העלהו עולה כשריף לותו על החומה , והיה הקלף על ישרל
מלך לדום בעבור בנו . לו יהיה פירושו שהיה חזה קלף
גדול על ישרלל , שבני ישרל
קבלו מלך ויקר לקם על בנו
של מלך לדום שבל בעזרתם
בעבור שעברו מלך מואב ,
ובקלפם עלו מעל העיר ושבו
לחרבם , ועל זה לחר הנביא
עמוס ב' ז' * על שלשה פשעי מואב וגו'
על שרפו לת עלמות מלך
לדום לשיד . וחול לא פירשו
הכתוב כן , לחרו בפסיקתא
דבהלדין ובפרק לקד דיבי משכות ,
דף לש עב שמלך מואב לבל לת בנו
והעלהו עולה על החומה ,
לפי שעשל לומה זו מפני מה
זוכים לבנים הלשה ? לחרו לו
לברהם לבינו העלה לת
יבחק בנו לעולה על המזבח ,
לחר לף לני לעשה כן והעלה
לת בנו עולה . מהם לחרו
לשם שמי העלה לותו , שעשב
לעשות בו רלון השם , כמו
תעבית פ"ח שלחרו * לשר לא נויתיו , זה
דף ל' ע"ב יפתח שהעלה לת בתו , ולא
ירמי' ז' ל"א עלתה על לבי , זה מישע מלך
מואב , וזהו שלחר ויהי קלף
גדול על ישרלל , שבתקלף
הקדוש ברוך הוא עליהם , כי
מלך מואב לא קיבל על בנו
לעשו' רלונו של מקום , וישרל
היו מקריבים לפניו בכל יום .
ומהם לחרו לשם עבודה זרה
בתכונן , ויהי קלף על ישרל ,
בלותה שעה נזכרו עונותיהם
של ישרלל , לפי שהם היו גם
כן שורפים לת בניהם בשם
לעבודה זרה , כי הם דרכי
יהושע בן לוי רמי , כתיב
יחזקל ה' ז' * וכמשפטי הגוים לשר
עם י"ג * וכמשפטי הגוים לשר
מניבותיכם לא עשיתם ,וכתי'
ירמי' ז' ל"ח עלתה על לבי , זה מישע מלך
מואב , וזהו שלחר ויהי קלף
גדול על ישרלל , שבתקלף
הקדוש ברוך הוא עליהם , כי
מלך מואב לא קיבל על בנו
לעשו' רלונו של מקום , וישרל
היו מקריבים לפניו בכל יום .
ומהם לחרו לשם עבודה זרה
בתכונן , ויהי קלף על ישרל ,
בלותה שעה נזכרו עונותיהם
של ישרלל , לפי שהם היו גם
כן שורפים לת בניהם בשם
לעבודה זרה , כי הם דרכי
יהושע בן לוי רמי , כתיב
יחזקל ה' ז' * וכמשפטי הגוים לשר
עם י"ג * וכמשפטי הגוים לשר
מניבותיכם לא עשיתם ,וכתי'
ירמי' ז' ל"ח עלתה על לבי , זה מישע מלך
מואב , וזהו שלחר ויהי קלף
גדול על ישרלל , שבתקלף
הקדוש ברוך הוא עליהם , כי
מלך מואב לא קיבל על בנו
לעשו' רלונו של מקום , וישרל
היו מקריבים לפניו בכל יום .
ומהם לחרו לשם עבודה זרה
בתכונן , ויהי קלף על ישרל ,
בלותה שעה נזכרו עונותיהם
של ישרלל , לפי שהם היו גם
כן שורפים לת בניהם בשם
לעבודה זרה , כי הם דרכי
יהושע בן לוי רמי , כתיב
יחזקל ה' ז' * וכמשפטי הגוים לשר
עם י"ג * וכמשפטי הגוים לשר
מניבותיכם לא עשיתם ,וכתי'
שם י"ג * וכמשפטי הגוים לשר
מניבותיכ' עשיתם ? כמתוקני'
שהם לא עשיתם , וזהו שלחר
ויסעו מעליו וישובו לחרן ,
בלותה שעה ירדו שוכניהם של ישרלל למלרנה התקתוכה .
זהו דרך לרשם ז"ל , והפשט הנכון הוא מה שכתבתי , והותרה
עם זה השלה הרלשונה לשר הערותי בפרשה :

ד

(ח) ואשה לחת וגו' . עתה יספר הכתוב פלא לחר שעשה
אלישע שהוא חמיש למכין כפלאותיו , והוא שלשה
פר' משפטי לחת מבני הנביאים , ולחוץ במדרש תנחומא שהיתה לשת
עובדי' , והנושה היה יהורם בן לחלב שהיה שלוה לו מעות
ברבית , שהיה זן לת הנביאי' בחיי לביו , ולבך ויך לת יהורם
בין זרועותיו , לפי שפשע ליטול רבית . וזכר הכתוב שהלמנה
היתה יראה לל אלישע שבעלה מת והיה ירא לת ה' , ולפי
שהיתה חייבת נקוב אחד ולא היו לה ככסים לפרוע לותו
אקוב , היה רואה הנושה לקחת לת שני ילדיה לו לעבדים ,
וחולי רשות בלמרה ולתה ידעת כי עבדך היה ירא לת ה' ,
על מה שלמרו חז"ל שהקוב לעבוד לת השם עשלו ומעבותכות'
לת פירש' הדבר עוד : והנביא שלה מה יש לך בבית ? לפי (ב)
שהיה מכהג הנביאים למחוך הכם על דבר מה כדי שלא יהיה
נריאת יש מלין , והיה עניותה כל כך שלמרה שלא היה לה דבר
אחר כי אם לסוך שמן , ולכן (ג' ד)
הוה הנביא שתאסוף כלים
ריקים רבים ושתסגור הדלת
בעדה ובעד בניה . ובלמרו
והמלא תסיעי , הוהיר לותה
שהיא תמיד תשב בחקום אחד
בהלקת השמן ולא תזוז משם ,
וכן היה , כמו שלמר השם
מגיפים לליה וגו' . והנה הוה
שיהיה הדלת בעול מפני שלא
ישלוט בעיניהו עין הרע , והיה
עניין הנס הזה שבהריק הכלי
הוהו היה כל החויר הנכנס
שהה מתהפך לשמן , בלותו
דרך שנהפך על דרך פלא
המעה לבתב . ולפי שיהיה
בעזה החופת בפעם לחת
בלבד , לזה לותה שתשל רבות'
הכלים בחופן שלא תפסיק
מהיליקה , וכן היה שבעבור
שלא היה עוד כלי בפסק
השמן . והיה הנס הזה לליהו בלילה
חחין הנס שעזה שיהו בלילה
השמן שלא כלתה לנרפי' ימים
רבים . ובפרקי ר' לליעזר בבר פ' לה
לחול ויעמוד השמן , שהוקיר דף לש עב
השמן ובלת לשחול לו לם מכלתו זה
תמכור לם לך , והברכה
הלחרונה היתה גדולה יון
הרלשונה , שבלמר ולת ובניך
תחיי בנותר :

ויהי היום וגו' . עתה יספר (ח)
בני פלגים לחרים שעזה
לליהו , שהם הבני והבניני
למכין כפלאותיו , והוא
שבשונם היתה לשה גדולה ,
לל בכבדת ובשוכה , וברלה
שהיא היתה לשת חיל עטרת
בעלה , והיתה בניתה שורת
ממנו והיתה עקרת הבית ,
ויום לחד שעבר לליהו שמה
החויקה בו והשתלה עמו
שבבל לת השונם בחקום
ההוא ישור לל ניתה לשחול
לשם , וכן היה שהיום ההוא והלשה מדי עברו הוא מעלמו
ישור שמה , כי כלשר רלה בפעם הרלשונה שהיתה כוונתה
טובה ורקבה לבבדו , היה הנביא סר לביתה . ולחול בזלת פרקי לש
היתה לחותה של לליהו השונמית ושהיתה למו של עדו הנבי' : פרק לג
והנה היא לומרת לליהו עתה הגידו לי לבבי' , לו עתה ידעתי (ט)
והבנתי מכוונת היא שלקיש הוה , שדעתו להתחיל לבות
פעמים רבות בניתו , ולם בן היתה הידיעה לשר ידעה כי
היא השלקיש קדוש הוא עובר עליבו תמיד , לל שהיה לליהו
היא השלקיש והיה קדוש ופרוש מלל בעניניו ויהיה עובר
עליהם בתמידות , לל שיעבור בשונם פעמים רבות , ומפני
הסבות השלה היה רלוי שבעזה לו עלית קיר קטנה , רוצה
לומר עליה קטנה בקיר ביתה , ובשים שם מטה ושלחן וכסא
ומנורה ,

2011 Ministerio de Cultura

ומנורה ׀ באופן שמדי עברו יסור שמה ולא ישתתפו אנשי
הבית עמו ׀ כי להיות איש האלקים ראוי שיהיה לו מקום
מוכן להתבודדותו ׀ ולהיותו קדוש ופרוש ראוי שלא ישתתף
עמו אדם אחר ׀ ולא ישתמש הוא בכלי חול ולא אדם אחר
בכליו ׀ ולהיותו עובר בתמידות יצטרך זה יותר ממה שהיה
(יא) צריך אם לא תהיה ביאתו כי אם מדי שנה בשנה · וכאשר
בא אלישע אל העיר נכנס
בעלי׳ אשר עשתה לו השונמי׳ ׀
וכאשר ראה כל מה שהשתדלה
(יב) לכבודו ׀ אמר אל גיחזי שיקרא
אותה וקראה ועמדה לפניו ׀
והיה זה לתת לה כבוד וקורת
רוח חן חן לה על מה שהיתה
(יג) עושה עמו · ואחרי שהלכה
מלפניו אמר הנביא אל גיחזי
נערו שישאל אותה היש לה
דבר ראוי לדבר עליה אל
המלך או אל שר הצבא ? כי
היה הנביא חפץ לעשות כל
צרכה כפי מה שתצטרך ׀
וגיחזי דבר אליה דברי הנביא
והיא השיבתו בתוך עמי אנכי
יושבת ׀ כלומר שלא היה לה
עסק עם המלך ולא עם שר
הצבא ׀ כי היא יושבת היתה
בתוך משפחתה והכל היו
מכבדים אותה · ולפי שהנביא
היה רוצה לעשות דבר מה
(יד) בעבור כבודה ׀ שאל עוד את
גיחזי ומה לעשות לה ? ר״ל ומה
אם כן הדבר שאוכל לעשות
בעבורה לגמלה טובה על
מעשיה ? ואז אמר גיחזי אבל
בן אין לה ׀ ר״ל אין לה צורך
למלך ולשר הצבא אבל יש לה
צורך לבן ׀ כי לא היה לה ׀
ר״ל מצד טבעה לא היה לה
בן ׀ כי היא היתה עקרה
ועוד שבעל׳ היה זקן ׀ ומפאת
הפועל ומפאת המתפעל לא
היתה שם הכנה לתולדה ׀
והיה ענינה כענין שרה עם
אברהם ׀ שהיא היתה עקרה
(טו) ואברהם זקן : וכאשר הנביא
שמע זה באהו הדבור הנבואיי
וצוה פעם שנית שיקראו אות׳ ׀
כדי לתת לה הייעוד הנבואיי
בעצמ׳ ואז באה ועמדה בפתח
העליה ׀ כי מפני צניעותה
(יו) לא נכנסה בעליה עמו ׀ ואמר לה למועד הזה כעת חיה את
חובקת בן · הנה התבאר שהיה הקריאה הראשונה לשונמית
לדבר על לבה ולגמלה טובה והנאת דברים על מעשיה ׀ והיה
דבור הנביא לגחזי אחר שהלכה מלפניו · ואפשר לפרש עוד
שבפעם הראשונה קראה גיחזי ׀ והיא נכנסה בעליה וישבה
סמוך לאלישע ׀ והנביא להיותה אשה לא רצה לדבר עמה ׀
ואעפ״י שהיה בפניה דבר אל גיחזי שיאמר אליה היש לך לדבר
אל המלך וגו׳ ׀ והיא ראתה אחרי שהוא לא היה מדבר עמה
שלא היה רצונו שתתחבר האשה אליו כל כך ׀ ולכן כאשר
קראה בפעם השנית עמדה בפתח ולא נכנסה בעליה מפני
קדושתו ׀ והנביא כשראה שהיא היתה נשמרת כראוי אז דבר
פרק לג׳ אליה לנכח ואמר למועד הזה וגו׳ ׀ ובפרקי רבי אליעזר אמרו

לוֹ שָׁם מִטָּה וְשֻׁלְחָן וְכִסֵּא וּמְנוֹרָה
וְהָיָה בְּבֹאוּ אֵלֵינוּ יָסוּר שָׁמָּה׃
[יא] וַיְהִי הַיּוֹם וַיָּבֹא שָׁמָּה וַיָּסַר אֶל־
[יב] הָעֲלִיָּה וַיִּשְׁכַּב־שָׁמָּה׃ וַיֹּאמֶר אֶל־גֵּיחֲזִי
נַעֲרוֹ קְרָא לַשּׁוּנַמִּית הַזֹּאת וַיִּקְרָא־לָהּ
[יג] וַתַּעֲמֹד לְפָנָיו׃ וַיֹּאמֶר לוֹ אֱמָר־נָא
אֵלֶיהָ הִנֵּה חָרַדְתְּ׀ אֵלֵינוּ אֶת־כָּל־
הַחֲרָדָה הַזֹּאת מֶה לַעֲשׂוֹת לָךְ הֲיֵשׁ
לְדַבֶּר־לָךְ אֶל־הַמֶּלֶךְ אוֹ אֶל־שַׂר הַצָּבָא
וַתֹּאמֶר בְּתוֹךְ עַמִּי אָנֹכִי יֹשָׁבֶת׃
[יד] וַיֹּאמֶר וּמֶה לַעֲשׂוֹת לָהּ וַיֹּאמֶר גֵּיחֲזִי
אֲבָל בֵּן אֵין־לָהּ וְאִישָׁהּ זָקֵן׃
[טו] וַיֹּאמֶר קְרָא־לָהּ וַיִּקְרָא־לָהּ וַתַּעֲמֹד
[יו] בַּפָּתַח׃ וַיֹּאמֶר לַמּוֹעֵד הַזֶּה כָּעֵת
חַיָּה אַתְּ חֹבֶקֶת בֵּן וַתֹּאמֶר אַל־אֲדֹנִי
אִישׁ הָאֱלֹהִים אַל־תְּכַזֵּב בְּשִׁפְחָתֶךָ׃
[יז] וַתַּהַר הָאִשָּׁה וַתֵּלֶד בֵּן לַמּוֹעֵד הַזֶּה כָּעֵת
חַיָּה אֲשֶׁר־דִּבֶּר אֵלֶיהָ אֱלִישָׁע׃
[יח] וַיִּגְדַּל הַיֶּלֶד וַיְהִי הַיּוֹם וַיֵּצֵא אֶל־אָבִיו
[יט] אֶל־הַקֹּצְרִים׃ וַיֹּאמֶר אֶל־אָבִיו
רֹאשִׁי׀ רֹאשִׁי וַיֹּאמֶר אֶל־הַנַּעַר שָׂאֵהוּ
[כ] אֶל־אִמּוֹ׃ וַיִּשָּׂאֵהוּ וַיְבִאֵהוּ אֶל־אִמּוֹ
וַיֵּשֶׁב עַל־בִּרְכֶּיהָ עַד־הַצָּהֳרַיִם וַיָּמֹת׃
[כא] וַתַּעַל וַתַּשְׁכִּבֵהוּ עַל־מִטַּת אִישׁ הָאֱלֹהִים
[כב] וַתִּסְגֹּר בַּעֲדוֹ וַתֵּצֵא׃ וַתִּקְרָא אֶל־
אִישָׁהּ וַתֹּאמֶר שִׁלְחָה נָא לִי אֶחָד
מִן־הַנְּעָרִים וְאַחַת הָאֲתֹנוֹת וְאָרוּצָה
[כג] עַד־אִישׁ הָאֱלֹהִים וְאָשׁוּבָה׃ וַיֹּאמֶר

מסכים לזה ׀ אלישע בן שפט לא היתה אשה יכולה להכתבל
בפניו שלא תמות ׀ והותרה עם זה השאלה השנית עם ישוב
הפסוקים : ומזה יראה שהיתה השונמית עקרה ׀ ושהנביא
על דרך כם גזר שתלד והשם ית׳ קיים דברו ׀ כמו שאמר
* ותגזר אומר ויקם לך ׀ וכן אמרו במדרש רצון יראיו יעשה ׀ איוב כב כח
עשה הקבה רצונו של אלישע והרתה וילדה השונמית · הנה פא שם
הסכימו על עקרותה · ואמרו
כעת חיה ׀ פירשו בו כעת
שתלד האשה ׀ כי חיה נאמר
על היולדת ׀ כמו * כי חיות שמות א׳ יח
הנה · וכתב הר״לבג שפירו׳
כעת חיה ׀ כעת הזה העומד ׀
כי הזמן העובר הוא מת
ונפסד ׀ והעתיד עדיין לא
יצא למציאות ולא נולד ואינו
חי ׀ אבל הזמן ההווה הוא
הזמן החי · ולי נראה שהנביא
רמז באמרו שלמועד הזה
בשעת חיות וקיום תוליד בן ׀
ובזה רמז אליה שיחיה בנה
ושלא ימות ׀ כי תלד כעת
חיה ׀ ר״ל בעת מורה על החיי׳
ולא על המות · ומפני כן
השיבתו השונמית ׀ אל אדוני
איש האלקי׳ אל תכזב בשפחתך ׀
ר״ל שכמו שיעדה כן יהיה ׀ ר״ל
שתוליד הבן ותהיה לידתו
בעת חיים ארוכים ולא בעת
מות ׀ ושאל יכזב בזה בעבור׳ ׀
כי אולי מה שאמר כעת חיה
אמרו בעבורה שהיא לא
תתעצב ׀ ולכן היתה מבקשת
שבעבור׳ לא ישנה דבר מהאמ׳
אם סוף הנער למות בילדותו
או אם יחיה על פני האדמה ׀
כי אם לא היה עתיד לחיות
מה יהיה התועלת בלידתו ?
(יז) וספר הכתוב שנתקיים דבר
הנביא בלידת הבן ולהיותו
כעת חיים ׀ לפי שהש׳ יתברך
גזר עליו שיחיה בהשגחתו
הפרטי׳ כמו שיראה מהספור :
(יח) וזכר שגדל הנער ויצא אל
אביו אל הקוצרים והכה השמש
על ראשו והרגיש כאב עצום ׀
(יט) ולזה אמר ראשי ראשי ׀ שהיה
הכאב בראש ׀ וכפל דבריו
להורות עוצם הכאב · ואפשר
לומר שלפי שכאב הראש פעמי׳
יבא משתוף האצטומכא ופעמי׳ יבא מהראש בעצמו כשיעשה בו
מורסא ׀ אמר ראשי ראשי ׀ שהיה החמר והחולי בראש מעצמות
הראש ולא משתוף אבר אחר · ואביו אמר שאהו אל אמו ׀ לפי
שחשב שהיה הנער אומר זה בעבור שיביאוהו אל אמו ׀
(כ) אבל שלא היה כן האמת · וזכר שהיה חליו חזק כל כך
ששכב עד הצהרים וימות ׀ ומאשר זכר הכתוב חליו
וזכר אחריו המות ׀ ידענו באמת שבהחלט מת ונכרד
רוחו מגופו ושלא היה עלוף ׀ כי זה לא יבוא
לנערים ולא אחר קדימת חולי הראש ׀ וכפי שפירשתי בבן
הצרפית · והנה האשה השכיבתו על מטת איש האלקים ׀ דף רכג
והלכה אליו לבקש על בנה ולא גלתה הדבר לבעלה ׀ (כא ׀ כג)
אבל כאשר שאלה מדוע את הולכת אליו לא חדש ולא שבת

2011 Ministerio de Cultura

מַדּוּעַ אַתְּ֣ הֹלֶכֶת֮ אֵלָיו֒ הַיּוֹם֙ לֹא־
חֹ֣דֶשׁ וְלֹ֣א שַׁבָּ֔ת וַתֹּ֖אמֶר שָׁלֹֽום׃
[כג] וַיֹּ֗אמֶר הַֽחֲבֹשׁ֙ הָאָתֹ֣ון וַתֹּ֔אמֶר אֶל־נַעֲרָ֖הּ נְהַ֣ג
וָלֵ֑כְוּ אַל־תַּעֲצָר־לִ֣י לְרָכֹ֔ב כִּ֥י אִם־אָמַ֖רְתִּי
[כד] לָֽךְ׃ וַתֹּ֣לֶךְ וַתָּבֹ֔א אֶל־אִ֖ישׁ הָאֱלֹהִ֑ים
אֶל־הַ֣ר הַכַּרְמֶ֗ל וַיְהִי֙ כִּרְאֹ֣ות אִישׁ־
הָאֱלֹהִ֔ים אֹתָ֖הּ מִנֶּ֑גֶד וַיֹּ֨אמֶר֙ אֶל־
גֵּחֲזִ֣י נַעֲרֹ֔ו הִנֵּ֥ה הַשֻּׁנַמִּ֖ית הַלָּֽז׃
[כה] עַתָּ֣ה רֻץ־נָ֣א לִקְרָאתָ֔הּ וְאֱמַר־לָ֖הּ
הֲשָׁלֹ֣ום לָ֑ךְ הֲשָׁלֹ֣ום לְאִישֵׁ֔ךְ הֲשָׁלֹ֣ום
לַיֶּ֔לֶד וַתֹּ֖אמֶר שָׁל�ֹֽום׃
[כו] וַתָּבֹ֥א אֶל־אִ֖ישׁ הָאֱלֹהִ֑ים אֶל־הָהָ֗ר
וַתַּחֲזֵק֙ בְּרַגְלָ֔יו וַיִּגַּ֥שׁ גֵּחֲזִ֖י לְהָדְפָ֑הּ
וַיֹּ֨אמֶר֙ אִ֣ישׁ הָאֱלֹהִ֔ים הַרְפֵּ֥ה לָ֖הּ כִּי־
נַפְשָׁ֣הּ מָרָ֣ה לָ֔הּ וַיהוָ֥ה הֶעְלִ֖ים מִמֶּ֑נִּי
[כז] וְלֹ֥א הִגִּ֖יד לִֽי׃ וַתֹּ֕אמֶר הֲשָׁאַ֥לְתִּי בֵן־
מֵאֵ֣ת אֲדֹנִ֑י הֲלֹ֥א אָמַ֖רְתִּי לֹ֥א תַשְׁלֶ֖ה
[כח] אֹתִֽי׃ וַיֹּ֣אמֶר לְגֵחֲזִ֗י חֲגֹ֤ר מָתְנֶ֙יךָ֙ וְקַ֣ח
מִשְׁעַנְתִּ֣י בְיָדְךָ֔ וָלֵ֑ךְ כִּֽי־תִמְצָ֤א־
אִישׁ֙ לֹ֣א תְבָרְכֶ֔נּוּ וְכִֽי־יְבָרֶכְךָ֙ אִ֔ישׁ
לֹ֥א תַעֲנֶ֖נּוּ וְשַׂמְתָּ֣ מִשְׁעַנְתִּ֔י עַל־
[כט] פְּנֵ֥י הַנָּֽעַר׃ וַתֹּ֣אמֶר אֵם־הַנַּ֗עַר חַי־יְהוָה֙
וְחֵ֣י נַפְשְׁךָ֔ אִם־אֶעֱזָבֶ֖ךָּ וַיָּ֥קָם וַיֵּלֶךְ
[ל] אַחֲרֶֽיהָ׃ וְגֵחֲזִ֣י עָבַ֤ר לְפָנֵיהֶם֙ וַיָּ֣שֶׂם
אֶת־הַמִּשְׁעֶ֔נֶת עַל־פְּנֵ֖י הַנַּ֑עַר וְאֵ֥ין קֹ֛ול
וְאֵ֥ין קָ֖שֶׁב וַיָּ֣שָׁב לִקְרָאתֹ֔ו וַיַּגֶּד־לֹ֥ו
לֵאמֹ֖ר לֹא־הֵקִ֥יץ הַנָּֽעַר׃
[לא] וַיָּבֹ֤א אֱלִישָׁע֙ הַבַּ֣יְתָה וְהִנֵּ֥ה הַנַּ֖עַר מֵ֣ת
[לב] מֻשְׁכָּ֥ב עַל־מִטָּתֹֽו׃ וַיָּבֹ֕א וַיִּסְגֹּ֥ר הַדֶּ֛לֶת
בְּעַ֥ד שְׁנֵיהֶ֖ם וַיִּתְפַּלֵּ֣ל אֶל־יְהוָֽה׃
[לג] וַיַּ֖עַל וַיִּשְׁכַּ֣ב עַל־הַיֶּ֑לֶד וַיָּ֤שֶׂם פִּיו֙ עַל־
פִּ֔יו וְעֵינָ֥יו עַל־עֵינָ֖יו וְכַפָּ֥יו עַל־כַּפָּ֑יו
וַיִּגְהַ֥ר עָלָ֖יו וַיֶּחֱ֥ם בְּשַׂ֖ר הַיָּֽלֶד׃
[לד] וַיָּ֣שָׁב וַיֵּ֔לֶךְ בַּבַּ֖יִת אַחַ֣ת הֵ֑נָּה וְאַחַ֥ת
הֵ֛נָּה וַיִּגְהַ֥ר עָלָ֖יו וַיָּזֹ֣רֶר הַנַּ֑עַר
עַד־שָׁ֥בַע פְּעָמִ֖ים וַיִּפְקַ֥ח הַנַּ֖עַר אֶת־עֵינָֽיו׃
[לה] וַיִּקְרָ֤א אֶל־גֵּחֲזִי֙ וַיֹּ֣אמֶר קְרָ֣א אֶל־
הַשֻּׁנַמִּ֣ית הַזֹּ֔את וַיִּקְרָאֶ֖הָ וַתָּבֹ֣א אֵלָ֑יו
[לו] וַיֹּ֣אמֶר שְׂאִי֙ בְּנֵ֔ךְ וַתָּבֹ֕א וַתִּפֹּ֖ל עַל־רַגְלָ֑יו
וַתִּשְׁתַּ֥חוּ אָ֖רְצָה וַתִּשָּׂ֥א אֶת־בְּנָ֖הּ וַתֵּצֵֽא׃
[לז] וְאֱלִישָׁ֖ע שָׁ֣ב הַגִּלְגָּ֑לָה וְחָרָעָ֥ב בָּאָ֖רֶץ

מחזקתו שלוש ; ולקול בפרק
מוכה פס היתן , מכאן שחייב לדם
דף כו עמ לקבל פני רבו כשב וכרגל ,
כי לחרי שלחר מדוע לא
הולכת אלין לא קדש ולא
שבת , מורה שבשבת וכרגל
(כג) היתה הולכת לבקרו . והכה [כג] לָךְ :
הלכה כל כך כמר רוקה
שלחרה לבעל שיכנע וילך עם
החתון ולא יכנה לותה לרכוב
עליו קס היה לא תלחר לו ,
והלכה כל הדרך לרגלה :
(כד) ותבא עד לוא לחלקים שהיה בהר הכרמל ותחזק ברגליו להתחנן לליו , וכלשר גיהזי שקרב להדפה שלא תשתעל בלרן מפני כבודו , לחר לו הנביא הרפה לה כי נפשה מרה לה ויי העלים ממני ולא הגיד לי , לל שיכיר לעזות בחפלה , כי משרירות נפשה היתה עושה כן ושהוא לא ידע דבר מזה כי לא גלהו הקס (כה) לליו עד לותה שעה : ותאמר לחשה לחרה לנביא השלחתי בן מלת לדוני הלא לחרתי לא תשלה לותי , לל לבי לא שלחתיהו ולתה כתתו לי , וגס לחרתי בענין הלייס שלא תטעה לותי , ומה שלרך היה (כו) לי בנן שיחות בילדותו ? ולו נוה הנביא לל גחזי שיקנור מתניו , כדי שיוכל לרוץ יותר , כי החגורה תמנע תנועת הלברים הפנימיים , ולוה גס כן נוהו שקס ימלא לים לא יברכהו ולס יברך לותו לא יענהו , כדי שלא יתעכב בדרך , ושיקס משענת הנביא על פני הילד . ולתה תרלה שלא יעל הנביא לת הסונמית שיקיה בעה בשיחת המשענת עליו , שלא היה כוונת הנביא לדעתי שהמטה הנוח לבדו יקיס לת הנער , לבל היה דעתו שלס יהיה הנער מת יועיל המשענת שלא יתעפש גופו מלל ויזלל בתכונה לזר ימלאהו כה , בלופן שלא יהיה קשה מלל להזיבו לל הלייס , הנה לס לן היה ענין המשענת לרפלו כי לס להעמיל גוף הנער שלא תתפשט בו העפוש שיקרה למתים כילוי נפשם , והיה דעת הנביא מפני זה ללכת מיד לקריו כמו שעשה , כי בידוע היה לצל הנביא שילערך לל תפלתו ומעשיו להלייתו , ומפני זה הלך הנביא מיד לל העיר , כי לא

שלח המשענת להיותו פועל הלייס , כי לס מלין עד בולו שמה ושלא ינדל הרע ולא יתפשט העפוש עוד : ונלוי (לא) עבר לפניה' , לל לפני הנביא ולפני הסונמית שהיתה הולכת עמו , ולמרו חוזל שלא שמר פרקי לא ניכוי מה שבולו הנביא , לבל פרק לג היה מדבר בדרך ומלעיג מענין המקל שהיה מוליך להלייות הנער . לחכס נלוי לא ירד לל כוונת הנביא עליו בשלוש , ולזה לומר לו לא הקין הנער , לפי שקשב שהיה המשענת להלייותו , ולל הוכרך (לב , לג) הנביא להכנס בעלייה לשר יסגר הנער ויתיחד שמה כדי להתכודד בשלוות ויתפלל לל הסס שיקיהו , וסס פיו (לד) על פיו ועיניו על עיניו וידיו על ידיו , רולה לומר שהשתטח עליו לתת מלויתו על הנער , בלופן שבשרו התחתס שהיה התחלת הקייס בלותו קוס המתקדם עליו , והלך הנביא בעלייה מתפלל (לה) ומתכודד ומשתטח והיה עושה זה שבע פעמים ולל ויזרל הנער , רולה לומר כתעטש , כי כפתלו כקביו ועבר רוח לחייס לל לילריו , ולל כשלס בלו' ויפתח הנער לת עיניו . והנה עשה הנביא הכס הוא לומה למה שעשה לליהו רבו בתקיית בן הלרפית , והותרה השלחה הלישית :

ואלישע שב הגלגל (לח)
ונומר . עתה יזכור שכי פלקות לחריס שעשה לליהו , והס שמיני ותשיעי למכין כפלקותיו , והרלוון מהס היה שלליהו שב הגלגל . ולמר שב , לפי שלחרי שנלקח לליהו רלה לליהו לשוב לחותס המקומות לשר הלך עמו ולעשות בהס נסים כדי להתחזק בנבואתו . וכבר זכרתי שהוא הלך עס רבו הגלגל ומשס לבית לל ומשס לירלן , ושב לחותס המקומות ועשה שס נסים , ושב עתה לגלגל , ולבן זמן הקדוש ברוך הוא שיעשה שס גס כן נס לחר , והוא שהיה רעב בלרן ובני הנביאים היו יושבים לפניו , והוא רלה לתת להס לחס ושיד לחכול , ולמר לנערו שפות הסיר הגדולה ובשל נויד , רולה לומר שיערוך

2011 Ministerio de Cultura

וּבְנֵי הַנְּבִיאִים יֹשְׁבִים לְפָנָיו וַיֹּאמֶר לְנַעֲרוֹ שְׂפֹת הַסִּיר הַגְּדוֹלָה וּבַשֵּׁל נָזִיד לִבְנֵי הַנְּבִיאִים׃ [לט] וַיֵּצֵא אֶחָד אֶל־ הַשָּׂדֶה לְלַקֵּט אֹרֹת וַיִּמְצָא גֶּפֶן שָׂדֶה וַיְלַקֵּט מִמֶּנּוּ פַּקְעֹת שָׂדֶה מְלֹא בִגְדוֹ וַיָּבֹא וַיְפַלַּח אֶל־סִיר הַנָּזִיד כִּי־לֹא יָדָעוּ׃ [מ] וַיִּצְקוּ לָאֲנָשִׁים לֶאֱכוֹל וַיְהִי כְּאָכְלָם מִן־הַנָּזִיד וְהֵמָּה צָעֲקוּ וַיֹּאמְרוּ מָוֶת בַּסִּיר אִישׁ הָאֱלֹהִים וְלֹא יָכְלוּ לֶאֱכֹל׃ [מא] וַיֹּאמֶר וּקְחוּ־קֶמַח וַיַּשְׁלֵךְ אֶל־הַסִּיר וַיֹּאמֶר צֹק לָעָם וְיֹאכֵלוּ וְלֹא חָיְתָה דְבָר רָע בַּסִּיר׃ [מב] וְאִישׁ בָּא מִבַּעַל־ שָׁלִשָׁה וַיָּבֵא לְאִישׁ הָאֱלֹהִים לֶחֶם בִּכּוּרִים עֶשְׂרִים־לֶחֶם שְׂעֹרִים וְכַרְמֶל־ בְּצִקְלֹנוֹ וַיֹּאמֶר תֵּן לָעָם וְיֹאכֵלוּ׃ [מג] וַיֹּאמֶר מְשָׁרְתוֹ מָה־ אֶתֵּן זֶה לִפְנֵי מֵאָה־אִישׁ וַיֹּאמֶר תֵּן לָעָם וְיֹאכֵלוּ כִּי כֹה אָמַר יְהוָה אָכוֹל־ וְהוֹתֵר׃ [מד] וַיִּתֵּן לִפְנֵיהֶם וַיֹּאכְלוּ וַיּוֹתְרוּ כִּדְבַר יְהוָה׃

ה

[א] וְנַעֲמָן שַׂר־צְבָא מֶלֶךְ־אֲרָם הָיָה אִישׁ גָּדוֹל לִפְנֵי אֲדֹנָיו וּנְשֵׂא פָנִים כִּי־בוֹ נָתַן־ יְהוָה תְּשׁוּעָה לַאֲרָם וְהָאִישׁ הָיָה גִּבּוֹר חַיִל מְצֹרָע׃ [ב] וַאֲרַם יָצְאוּ גְדוּדִים וַיִּשְׁבּוּ מֵאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל נַעֲרָה קְטַנָּה וַתְּהִי לִפְנֵי אֵשֶׁת נַעֲמָן׃ [ג] וַתֹּאמֶר אֶל־גְּבִרְתָּהּ אַחֲלֵי אֲדֹנִי לִפְנֵי הַנָּבִיא אֲשֶׁר בְּשֹׁמְרוֹן אָז יֶאֱסֹף אֹתוֹ מִצָּרַעְתּוֹ׃ [ד] וַיָּבֹא וַיַּגֶּד לַאדֹנָיו לֵאמֹר כָּזֹאת וְכָזֹאת דִּבְּרָה הַנַּעֲרָ אֲשֶׁר מֵאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל׃ [ה] וַיֹּאמֶר מֶלֶךְ־אֲרָם

שיערוך ויזית על פלג הכיר הגדולה, כדי שיעזה כה כויד (לט) הרבה לתת לבני הנביאים כלם: ולקד מהם יקח לשדה ללקט קורות, והם הירקות שמבשלים בכיר, ולקוֹל במסכת ברכות [כל במסכ' יומא פל"ו ע"ב] מלי לורות? תלבי מעמיה דר' מלויר זה גרגיר שמליר את העיכים, והוא הנקרא בלעז לוֹלוֹנה. ויתכן גפן שדה, והם המבטחים המרים שעושים מהם שמן זבת פל' הנקר' בלעז' וב'שמן פקועו', דף כל ע"ב שהם בתכלית הרוע והסכנה. ולפרים פירשו שהם הנקרים קולוקינטידא, שהם גם כן מסמי המות, וילקט ממנו פקועות מלא בגדו ויבא ויפלח אל סיר הנזיד, לפי שעשקם לתיכות ובקע לותם והשליכם לבשל בסיר, לפי שלא ידעו (מ) שהיה דבר רע לרפיי. ובילקוט יקרו התבשיל בקערו' לאכזיס והתחילו לאכול ממנו, מיד ראו בו מריריו' רבות ולעבה והרגישו שהיה שם סם ממית, כי היה הדבר הקרפיי כתוב לתיך מלך, ולכן נתקו מות בסיר, והכניס בוה לקחת קמח (מא) וישליכו לותו אל הסיר ויחזרו המבשל שמה, והיה זה כדי שיתבשל התבשיל עם הקמח בקע, וכבר אכלו לותו ולא היה להם דבר רע. ורבוי שבדע מה רבה הכניס לבוות לתת קמח בתבשיל להסיר רוע לרפיות העשבי' החמיתים לבד בשלו שם? ומה היקם לבד היה לקמח בתרופתם בדרך עבע לם היה שעשו כפי המכהג העבעי? ולם עשה לותו על דרך שם כמו שירלה יבשע הכפור, יקשה לורך הקמח, והבה לא היה זה שם בתוך שם כמלא שרפא בו לת מי יריקו, ויותר רבוי היה אלא יצליך שם דבר ויאמר דפלתי הסיר לו רפלתי בתבשיל, כי בדברו יוסר הלרפיות לא עם הקמח. והברלה לי בוה הוא, שהקמח הוא מכלל הדברים שיעשו מהעשבים יותר בלות וכולל למלכל הלדם, והבפן שדה שהשליכו בסיר הוא היותר מבגד שבהם, עד שיהי' מכלל הדברים הממיתים להתבגדותו למוג הלבועי, והבה הבניח לוה שיהליכו בסיר לת הקמח כדי שבל לבר בסיר יעשה בלות וון לבני לדם כמו הקמח, כי בדבר ה' הוסם בלותו הקמח בח חזק בל בך שבה והחליף מוג המתבגד למוגו הבלות, ובעשה הבל מוון הלדם בקמח לבר יעשו ממנו הלחם שבבב לבוב ימעד, ובלו לבר שהקמח הפשוט יועיל יותר מבל מרבות העליקה הבוללת הרבה פשועים שהיו בבגד הקרפי', ומעשה הבניח יורה על בוונתו.

וּלְפִי שֶׁלֹּא הָיָה לַנְּבִיאִים לֶחֶם וְהָרָעָב הָיָה עַל פְּנֵי כָל הָאָרֶץ, זִיֵּן הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לִיחַד שֶׁבַח מְיֻחָס (מכ) לְאֶחָד שֶׁהָיָה נִקְרָא בְּעַל שָׁלִישָׁה, וְהֵבִיא מִבֹּהוּ אֶל לִיחַד הַמַּלְקִיחִים עֶשְׂרִים לֶחֶם שְׂעוֹרִים בְּכוּרִים, וְלֵין פֵּירוּשׁוֹ בְּכוּרִים מִמַּשׁ, כִּי הוּא לֹא הָיָה כֵּהֵן לְבֵל רוֹבֶה לוֹמַר מְבַלְבֵּל הַשְּׂעוֹרִים שֶׁבִּקְּרוֹ שָׁמָּה בְּרֹאשׁוֹנָה, וְהֵבִיא נַם כֵּן כַּרְמֶל, וְהֵם הַשְּׂעוֹרִים עַלְמָם שֶׁהָיוּ כּוֹתְתִים לוֹתָם לְמַלְקִיחִים לֶאֱכֹלוּ בָּרָעָב. וְהֵבִיא זֶה עַל נוֹחוֹ וְכוֹחוֹ לִכְעֹרֶךְ אֵיתָן לוֹתוֹ הַלֶּחֶם לְעֵם הַהוּא מֵהַמַּלְקִיחִים לֶאֱכֹלוּ, וְהִבְעִיר (מג) לְחַר מַה לִּתֵּן זֶה לִפְנֵי מֵאָה לִיחִים? שֶׁהָיָה מְזוֹן מוּעָט לְאַכְזִיס הָרְבֵּה כְּפִי כְּיוֹת הַלֶּחֶם וְנָדוֹל, וְהֵשִׁיבוֹ הַמַּבִּיא תֵּן לָעָם וְיֹאכֵלוּ כִּי כֹה לָמַר הַשֵּׁם לֶאֱכוֹל וְהוֹתֵר, וְכֵן הָיָה בְּפֹעַל. הִנֵּה זֶכֶר בְּלֵן בְּכֹחַ הַתְבַּשִּׁיל וְגַם הַלֶּחֶם כַּמּוּעָט שֶׁעָשָׂה לְלִישָׁה מִמֶּנּוּ הָרְבֵּה בְּהוֹנָה, וְהָיָה זֶה דּוֹגְמַת הַגַּם שֶׁנַּעֲשָׂה לְלִישָׁה רַבּוֹ בְּכָלְכֹּלַת הָעוֹרְבִים וְכֹחַ הַקֶּמַח שֶׁלֹּא כָלְתָה בְּנִית הַנִּרְפִּית:

ה

וְנַעֲמָן שַׂר לֶבֶא וְנוֹמֵר עַתָּה יִסְפֹּר הַכָּתוּב פְּלֹא לְחַר, וְהוֹא הָעֲשִׂירִי בְּמִכְיַן הַנִּסִּים לְחַר עַצְמוֹ שֶׁהָיָה בְּלִישָׁע, וְהוֹא כִּי נַעֲמָן שַׂר לֶבֶא מֶלֶךְ אֲרָם הָיָה אִישׁ גָּדוֹל לִפְנֵי אֲדוֹנָיו, וּמִלֶּבֶד מַעֲלָתוֹ שֶׁהָיָה שַׂר לֶבֶא הַמֶּלֶךְ הָיָה כְּזוֹת פָּנִים, כִּי הַכֹּל הָיוּ כְּזִקִּים פָּנָיו וּמְכַבְּדִים לוֹתוֹ, לְפִי שֶׁבֵּן נָתַן הַשֵּׁם תְּשׁוּעָה לַאֲרָם בְּיַד הַמַּלְחֶמֶת שֶׁבָּלְחֲמוּ בְּיִשְׂרָאֵל, וְלִקּוֹל מדר' תלים מוסר עיא שֶׁהָיָה לְחַר יָרֵחַ בְּקֶשֶׁת לְתָמוֹ וְהָרַג לֶת לְחָלָב, וְהִיא הַתְּשׁוּעָה לְחַר בֵּאן כ' לַאֲרָם עַל יְדֵי שֶׁהָיָה כַּיּוֹצֵא בְּזֶה מִיֵּי הָיָתָה זֹאת כְּמוֹ שֶׁהִתְבָּאֵר. וְהָיָה נְבוֹר חַיִל מְצוֹרָע, וְזֶה הָיָה מְכוּסֶה שֶׁהָיָה נְבוֹר חַיִל וְיָפוּהוּ זְרוֹעֵי יָדָיו מִלְּחָמָה. וּלְחַר בֵּאן פַּעַם לְחַת יָצְאוּ (ב) גְּדוּדִים מֵאֶרֶץ וְשָׁבוּ מֵאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל נַעֲרָה קְטַנָּה שֶׁהָיְתָה מְשָׁרֶתֶת לֶת לֶשֶׁת נַעֲמָן, וְלִקּוֹל מְכֻנָּה הַנַּעֲרָה לֹל נְבִרְתָּהּ (ג) לְחַלֵּי לְדוֹנִי לִפְנֵי הַנָּבִיא לְחַר בְּשֹׁמְרוֹן לֹז יֶאֱסֹף לוֹתוֹ מִצָּרַעְתּוֹ, רוֹבֶה לוֹמַר שֵׁם לְדוֹנִי יִרְבֶּה תְּכוּנָתוֹ לִפְנֵי הַנָּבִיא לְחַר בְּשֹׁמְרוֹן בְּלִי כֹּפֶל לֹז יִסְפֶּה מִהַצָּרַעַת, וּבְקִרְבַת רְפוּאַת הַצָּרַעַת לְסִיפָה, מִפְּנֵי שֶׁהַמּוֹרַע * בְּדֶרֶךְ וַיִּקְרָא יְנ מוֹ יֵשׁ מָקוֹם לְמַחֲנֵה מוֹשָׁבוֹ, וּלְחַר יִרְבֶּה יִסְפֹּק בֵּין בְּנֵי לֹדֶם וְיִסְפֹּק הָעִיר: וְנַעֲמָן בֹּה וְהֵנִיד לְחַדּוֹנוֹ הַמֶּלֶךְ דִּבְרֵי הַנַּעֲרָה (ד) הָעִבְרִיָּה, וְהַמֶּלֶךְ הֵשִׁיבוֹ לֹל תְּהִי בָּזֶה לְכָל דָּבָר, לֵךְ בּוֹא וְלִבְי (ה)

2011 Ministerio de Cultura

לְךָ בֹּא וְאֶשְׁלְחָה סֵפֶר אֶל־מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל
וַיֵּלֶךְ וַיִּקַּח בְּיָדוֹ עֲשֶׂר כִּכְּרֵי־כֶסֶף
וְשֵׁשֶׁת אֲלָפִים זָהָב וַעֲשֶׂר חֲלִיפוֹת
(ו) בְּגָדִים׃ וַיָּבֵא הַסֵּפֶר אֶל־מֶלֶךְ
יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר וְעַתָּה כְּבוֹא הַסֵּפֶר
הַזֶּה אֵלֶיךָ הִנֵּה שָׁלַחְתִּי אֵלֶיךָ אֶת־נַעֲמָן
(ז) עַבְדִּי וַאֲסַפְתּוֹ מִצָּרַעְתּוֹ׃ וַיְהִי כִּקְרֹא
מֶלֶךְ־יִשְׂרָאֵל אֶת־הַסֵּפֶר וַיִּקְרַע בְּגָדָיו
וַיֹּאמֶר הֲאֱלֹהִים אֲנִי לְהָמִית וְלְהַחֲיוֹת
כִּי־זֶה שֹׁלֵחַ אֵלַי לֶאֱסֹף אִישׁ מִצָּרַעְתּוֹ
כִּי אַךְ־דְּעוּ־נָא וּרְאוּ כִּי־מִתְאַנֶּה
(ח) חוֹא לִי׃ וַיְהִי כִּשְׁמֹעַ אֱלִישָׁע אִישׁ־
הָאֱלֹהִים כִּי־קָרַע מֶלֶךְ־יִשְׂרָאֵל אֶת־
בְּגָדָיו וַיִּשְׁלַח אֶל־הַמֶּלֶךְ לֵאמֹר לָמָּה
קָרַעְתָּ בְגָדֶיךָ יָבֹא־נָא אֵלַי וְיֵדַע כִּי
(ט) יֶשׁ נָבִיא בְּיִשְׂרָאֵל׃ וַיָּבֹא נַעֲמָן בְּסוּסָיו וּבְרִכְבּוֹ וַיַּעֲמֹד
(י) פֶּתַח־הַבַּיִת לֶאֱלִישָׁע׃ וַיִּשְׁלַח אֵלָיו
אֱלִישָׁע מַלְאָךְ לֵאמֹר הָלוֹךְ וְרָחַצְתָּ שֶׁבַע־
פְּעָמִים בַּיַּרְדֵּן וְיָשֹׁב בְּשָׂרְךָ לָךְ וּטְהָר׃
(יא) וַיִּקְצֹף נַעֲמָן וַיֵּלֶךְ וַיֹּאמֶר הִנֵּה אָמַרְתִּי
אֵלַי יָצֹא יֵצֵא וְעָמַד וְקָרָא בְּשֵׁם־
יְהוָה אֱלֹהָיו וְהֵנִיף יָדוֹ אֶל־הַמָּקוֹם
(יב) וְאָסַף חַמְצֹרָע׃ הֲלֹא טוֹב אֲבָנָה
וּפַרְפַּר נְהָרוֹת דַּמֶּשֶׂק מִכֹּל מֵימֵי יִשְׂרָאֵל
הֲלֹא־אֶרְחַץ בָּהֶם וְטָהַרְתִּי וַיִּפֶן וַיֵּלֶךְ
(יג) בְּחֵמָה׃ וַיִּגְּשׁוּ עֲבָדָיו וַיְדַבְּרוּ אֵלָיו
וַיֹּאמְרוּ אָבִי דָּבָר גָּדוֹל הַנָּבִיא הִכֶּר
אֵלֶיךָ הֲלוֹא תַעֲשֶׂה וְאַף כִּי־אָמַר
אֵלֶיךָ רְחַץ וּטְהָר׃ וַיֵּרֶד וַיִּטְבֹּל בַּיַּרְדֵּן
שֶׁבַע פְּעָמִים כִּדְבַר אִישׁ הָאֱלֹהִים וַיָּשָׁב
בְּשָׂרוֹ כִּבְשַׂר נַעַר קָטֹן וַיִּטְהָר׃
(טו) וַיָּשָׁב אֶל־אִישׁ הָאֱלֹהִים הוּא וְכָל־
מַחֲנֵהוּ וַיָּבֹא וַיַּעֲמֹד לְפָנָיו וַיֹּאמֶר הִנֵּה־
נָא יָדַעְתִּי כִּי אֵין אֱלֹהִים בְּכָל־הָאָרֶץ
כִּי אִם־בְּיִשְׂרָאֵל וְעַתָּה קַח־נָא בְרָכָה
מֵאֵת עַבְדֶּךָ׃

לשלח כפר לפי מלך ישראל, וכעמן הלך ובניו עמו לקח מחנה לקוים המלקים עשר ככרי כסף ושנת אלפים דינרי זהב כו, והוא הירדן, כי יש ירד על המקום, כלומר שלותו המקום שזר הוא מלוה שלרפון כו, כאופן

(ו) ועשר חליפות בגדים, והיה כתב מלך ארם אל מלך ישרל לפרי הפקידה כרצוני, הפה שלחתי אליך את נעמן עבדי ואספתו מצרעתו, והיה זה לפי שחשב מלך ארם שמלך ישרל היה יכול לנביא ודבק עמו כפי הרצוי והנלות, ועל ידו יעשה הנביא לותו

(ז) הנם עס נעמן. המחכס מלך ישרל לרצונו לא כתן אל לבו דבר הנביא, כי לא היה מאמין בו ובדבריו, וקרע את בגדיו כאמרו שהיה זה מחלך לרס תוכלה לתרכר ריב ולעלות להלחם בו, לפרי שהיה מבקש חמכו הנחצעות אלא היו בידו, והנביא בשמעו (ח) כל זה שלח לאמר לו יבא נא אלי וידע כי יש נביא בישרל, ל' שלח יעשה לותו לכבוד מלך ארם ונם לא להטיב את מלך ישרל, כי אם לפרסם גבורותיו אל מקום ברוך הוא.

(ט) ויבא נעמן עם סוסיו ורכבו, שהיה עמו חיל כבד מאד, כדי שיגדל בעיני הנביא כבודו ויתגדל יותר ברפואתו, ועמד פתח בית אלישע. והנה הנביא לא יצא לדבר עמו, (י) אבל על ידי שליח שלח לאמר אליו הלוך ורחצת שבע פעמים בירדן ושוב בשרך, ל' שעם היות המים קרים ומנגדים לחולי הצרעת, להיות עקרי הליחה הלבנה, היה מהראוי שיעבל שמה שבע פעמים ולו יחוב בשרו, כי המורע אין בשרו לו, כי להפסד חוגו לא יעשה תמורת מה שבתך ממנו מהמחון שילקה, ולכן אין בשרו הרצוי לו: וכאשר רצה נעמן שלא כתן לו רפואה (יא, יב) לאחר, התקלף והלך לו ואמר הנה אמרתי אלי יצא יצוא ועמד וקרא בשם ה' אלקיו והניף ידו על המקום ואסף המצורע הלא טוב לאמר, ל' הנה כשאמרו שהוא על פלא יאסוף הצרעת ונאתי לבניו, חשבתי ואמרתי בלבי אלי יצא יצוא, ל' בעבור כבודי ולהיותי לדם נדול יצא יצוא לקבל פני אל פתח השער ועמד, ל' וגם חשבתי שיהיה הוא תמיד מעומד ולא יצב לפני כמו שעושים בני אדם בפני המלך או השלטון שלא יצבו לפניהם אבל יעמדו על רגליהם, וחשבתי שלעניין הנם יהיה קורא בשם השם אלקיו ויתפלל ויתחנן לפניו על זה והניף ידו אל המקום, כלומר שלותו המקום אשר הוא מלוה שלרפון כו, והוא הירדן, יניף ידו עליו ויעשה מעשים כו, כאופן שיפע עליו כח לאסוף הצרע, והיות זה כן לאשר שיהיה זה דרך הם, אבל בשמרו הלוך ורחצת בירדן, לין זה בנם כי אם נאבלות, שאושב הנביא שבשהרת החים והרקיעה יאסף הצרעת בדרכי הטבע, ואם היה זה לחיים ולשהרה בעלמם, הלא טוב אמנה ופרפר, שהם ב' נהרות אמתים, מכל מימי ישרל הלא ארחץ בהם ואטהרתי, ל' אמת הוא שהם אשר ארצך בהם ושהרתי, ל' אמת הוא שהם אשר בהם אשתר אני בלבד ולא אחר עמי, אבל אמר אלי שרחץ בהם ואטהר

(יו) וַיֹּאמֶר חַי־יְהוָה אֲשֶׁר־עָמַדְתִּי לְפָנָיו
אִם־אֶקָּח וַיְפַצֵּר־בּוֹ לָקַחַת וַיְמָאֵן׃
(יז) וַיֹּאמֶר נַעֲמָן וְלֹא יִתַּן־נָא לְעַבְדְּךָ מַשָּׂא
צֶמֶד־פְּרָדִים אֲדָמָה כִּי לוֹא־יַעֲשֶׂה־ עוֹד עַבְדְּךָ עֹלָה וָזֶבַח לֵאלֹהִים אֲחֵרִים
(יח) כִּי אִם־לַיהוָה׃ לַדָּבָר הַזֶּה יִסְלַח יְהוָה לְעַבְדֶּךָ בְּבוֹא אֲדֹנִי בֵית־רִמּוֹן
לְהִשְׁתַּחֲוֹת שָׁמָּה וְהוּא נִשָּׁעֵן עַל־יָדִי וְהִשְׁתַּחֲוֵיתִי בֵּית רִמֹּן בְּהִשְׁתַּחֲוֹתוֹ
בֵּית רִמֹּן יִסְלַח־נָא יְהוָה לְעַבְדֶּךָ׃
(יט) בַּדָּבָר הַזֶּה׃ וַיֹּאמֶר לוֹ לֵךְ לְשָׁלוֹם
וַיֵּלֶךְ מֵאִתּוֹ כִּבְרַת אָרֶץ׃
(כ) וַיֹּאמֶר גֵּיחֲזִי נַעַר אֱלִישָׁע אִישׁ־הָאֱלֹהִים
חָנַן׃ חָשַׂךְ אֲדֹנִי אֶת נַעֲמָן הָאֲרַמִּי
מַקַּחַת מִיָּדוֹ אֵת אֲשֶׁר־הֵבִיא חַי־
יְהוָה כִּי־אִם־רַצְתִּי אַחֲרָיו וְלָקַחְתִּי
(כא) מֵאִתּוֹ מְאוּמָה׃ וַיִּרְדֹּף גֵּיחֲזִי אַחֲרֵי
נַעֲמָן וַיַּרְא נַעֲמָן רָץ אַחֲרָיו וַיִּפֹּל
מֵעַל הַמֶּרְכָּבָה לִקְרָאתוֹ וַיֹּאמֶר הֲשָׁלוֹם׃
(כב) וַיֹּאמֶר׃ שָׁלוֹם אֲדֹנִי שְׁלָחַנִי לֵאמֹר
הִנֵּה עַתָּה זֶּה׃ בָּאוּ אֵלַי שְׁנֵי־נְעָרִים
מֵהַר אֶפְרַיִם מִבְּנֵי הַנְּבִיאִים תְּנָה־נָּא
לָהֶם כִּכַּר־כֶּסֶף וּשְׁתֵּי חֲלִפוֹת בְּגָדִים׃
(כג) וַיֹּאמֶר נַעֲמָן חוֹאֵל קַח כִּכָּרַיִם וַיִּפְרָץ־
בּוֹ וַיִּצֹר כִּכָּרַיִם כֶּסֶף בִּשְׁנֵי חֲרִטִים
וּשְׁתֵּי חֲלִפוֹת בְּגָדִים וַיִּתֵּן אֶל־שְׁנֵי
נְעָרָיו וַיִּשְׂאוּ לְפָנָיו׃
(כד) וַיָּבֹא אֶל־הָעֹפֶל וַיִּקַּח מִיָּדָם וַיִּפְקֹד
בַּבָּיִת וַיְשַׁלַּח אֶת־הָאֲנָשִׁים וַיֵּלֵכוּ׃
(כה) וְהוּא־בָא וַיַּעֲמֹד אֶל־אֲדֹנָיו וַיֹּאמֶר
אֵלָיו אֱלִישָׁע מֵאַיִן גֵּיחֲזִי וַיֹּאמֶר לֹא־
הָלַךְ עַבְדְּךָ אָנָה וָאָנָה׃
(כו) וַיֹּאמֶר אֵלָיו לֹא־לִבִּי הָלַךְ כַּאֲשֶׁר הָפַךְ־
אִישׁ מֵעַל מֶרְכַּבְתּוֹ לִקְרָאתֶךָ הַעֵת לָקַחַת
אֶת־הַכֶּסֶף וְלָקַחַת בְּגָדִים וְזֵיתִים וּכְרָמִים
וְצֹאן וּבָקָר וַעֲבָדִים וּשְׁפָחוֹת׃
(כז) וְצָרַעַת נַעֲמָן תִּדְבַּק־בְּךָ וּבְזַרְעֲךָ לְעוֹלָם
וַיֵּצֵא מִלְּפָנָיו מְצֹרָע
כַּשָּׁלֶג׃

(יו) ויקח ברכה ומנחה מידו ׳
(יז) ולח לכה לים הלקי׳ והכה לח
לקח מידו לפי שעם מכליתו
כלי שידע שים נביח ביזרעל
ולח חפכי הממון שהיה כסף
וכגדים ׳ ולח היה לנכוי קבן
בעוזר ולח להתכבד בקבלות
כגדים ׳ וגם לפי שהפעל
ההוח היה מהשי והנביח לח
עשה זו כלל ׳ ולמה ישול
(יז) שכר על מה שהוח לח עשה ?
ואמר כעמן על דרך השאלה
ולח יותן לעבדך משח למד
פרדים שהם שני פרדי׳ קדמ׳ ?
לל תן העפר לשר תחת רגלי
הנביח ׳ ולפ״ת מה מורך יש לי
בעפר הזה ? הוח לפי כי לח
יעשה עוד עבדך עולה וזבח
כ״ח לי״י ׳ ולכטרך לותו העפר
כלי לעשות ממנו מזבח לי״י ׳
(יח) ובקש מלישע שיתפלל מהש״י
שיכלח לו לדבר הזה ׳ והוח
הזכיותו בית רמון לשר הוח
היה מוכרח בה מפני היות
לדוכיו כשען על ידו בבואו
שמה ׳ והנה קשר הכתו׳ לספר
(יט) תשובת הנביח ׳ לך בשלום לו
לך לשלום ׳ ולין ספק שעשה
כלשתו ׳ ולולי מבעו ממנו
לפי שלח היה מהול ׳ ולמר לו
בדרך עלה לך לשלום ׳ לל לו
תעשה זה כי יהיה לך לפוקה
ולמכשול עם לדוכך ׳ שילמדו
שלתה כתגיירת וילכוך
מביניהם ׳ וילך מלתו כברת
לרן ׳ והיו הלרן הנשלרת
לשר היו סביב לעיר ׳
(כ) ויאמר גיחזי וגו׳ ׳ עתה
יזכור הכתוב שבי
פלחים לחריס שעשה לישע ׳
והם היו והיו למכין כפלחותיו
והוח ׳ שלחרי שהלך בעמן
מלפני לליטע בעוד בברת
לרן ׳ למר ניחזי מזרתו בלבו
לרדוף לחרי בעמן ולשחול
ממנו בשם לליטע שכר כסף
(כא) ושתי חליפות בגדים ׳ ובעמן
בשמחת לבו נתן לו בכריס
בשבי קריטי׳ לל בשבי שקים ׳
שהיה בכל שק מהם שכר לשר
כסף בליברין ׳ וגם הבגדים
נתן לו ׳ ונתן בעמן לעבדיו
שיבילו כל זה לפני גיחזי ׳
בשבו שילך לותו לבבית ׳
וגחזי לל עשה כן כי לל הלך
(כד) שמה ׳ לבל ויבח לל העופל
ויקח מידם ויפקוד בבית ׳ לל
שבח למגדל לשר והפקיד שם לשמירה הכסף והבגדים ׳ ושבו
עבדי בעמן לדרכם ׳ ולפשר לפרש ויפקוד בבית ׳ שפקד
מעותיו ביד לים לוהבו כדי שיהיה לו מהבו נתים ושיתים
וכרמים ולבדים לחרים שהיה לריך גחזי לימם ׳ כדי להתבבד

(כה) הלך לפני לליטע ׳ והוח שלו
מלין בח ? וכשב לו גיחזי
בלחרו לל הלך עבדך לשה
ולשה ׳ והשיבו הבביח לל לבי (כו)
הלך ׳ לל לח הלך לבי ממבי
לגיעלם מלבי כלשר הפך לים
מעל מרבבתו לקרלתך שהוח
בעמן ׳ כי בלחת לבי יודע זה ׳
העת לקבת הבסף ׳ בלומ׳
הלם היה העת כוה לשר
התקבל הגם לעיבי העמי׳ רלוי
והגון לזתקב בסף ובגדים ?
ולפי שגחזי הפקיד הבסף
לבבות ממבו זתים וברמים
ובבריס לחריס ׳ למר וזתים (כו)
וברמים וגו׳ ׳ ולבן שורת הדין
בותבת שלרעת בעמן תדבק
בך ובזרעך ׳ לפי שלחרי שהוח
בתן זה פדיון בפשו וכופר
לרעתו ולת׳ קבלת הבל מידו ׳
רלוי גם בן שתקבל הלרעת
ולו יהיה הבסף והבגדי׳ מחיב
הלרעת ׳ וגם בתחייב לאותו
עובד בעבו׳ מה שלוב לאדוניו
ובשב לו הלמת בשעלו עליו ׳
וכמו שאמרנו שעל שנעשה לבדי׳ ערכין פג
בגעים בלים ומהם שבועת דף י״ו עיין
שוח וגזל ולרות העין וכו׳ ׳
והוכיחו שבועת שוח מגיחזי ׳
ואמרנו שאם בלבה הקללה עיין רלה
בי שם לו ולבניו שבבר הולידו
עד עולם שהוח היובל ׳ לפי
שבניו היו יולעים מזה ובמרו
בו ׳ ולי ברל׳ שלח קבל מוזעו
בי אם לשר עדיין לח היו
נולדים ׳ לפי שהאדם בולל
לת זרעו אם לינו עדיין
בקיי׳ ׳ בי הם בבללי׳ בעלמו ׳
וכמו שמברבתו יבורבו בניו
בבה מקללתו יקוללו גם המ׳ ׳
החמבם הייעודים הללה הם
בתבלי ׳ בי אם הבניים לשר
יקומו לאויביהם יהיו עוניים
בילדותם יסוב ה׳ מקרון לפו
ויסוב לגוע עליהם לטוב ׳
והביותם רעים וקטלים ליי׳
בלבותיהם יתקייים בהם קללת
הלפות ועוכד עלמם ׳ וזהו
ענין * רגע לדבר ורגע לדבר ירמי׳ יח
שלמר ירמיה ׳ לפי שהיעודים ו׳ ׳ ע׳
החלקיים הם בפי הבבות
המקבלים ׳ ולזה לינו מהעול
אם בבלל הזרע בקללה ׳ בי
הוא ענף הלב וחלק ממבו ׳
ורלוי שיהיה בבלל ברעתו
או בטובתו ׳ ולמר בך בפי
הבבת הבולל תתקייים הגזרה לו תתבטל ׳ וזה החופן
תציב למה שלפשר שיסופק בזה בבני עלי וזרע יולב
ודומיהם ׳ וזהו הבם החלב עשר ׳ והותרה בזה
השקלה הרביעית :

ומפר

2011 Ministerio de Cultura

מלכים ב ז

ו

[א] וַיֹּאמְרוּ בְנֵי־הַנְּבִיאִים אֶל־אֱלִישָׁע
הִנֵּה־נָא הַמָּקוֹם אֲשֶׁר אֲנַחְנוּ יֹשְׁבִים
שָׁם לְפָנֶיךָ צַר מִמֶּנּוּ׃
[ב] נֵלְכָה־נָּא עַד־הַיַּרְדֵּן וְנִקְחָה מִשָּׁם
אִישׁ קוֹרָה אֶחָת וְנַעֲשֶׂה־לָּנוּ שָׁם מָקוֹם
לָשֶׁבֶת שָׁם וַיֹּאמֶר לֵכוּ׃
[ג] וַיֹּאמֶר הָאֶחָד הוֹאֶל נָא וְלֵךְ אֶת־
עֲבָדֶיךָ וַיֹּאמֶר אֲנִי אֵלֵךְ׃
[ד] וַיֵּלֶךְ אִתָּם וַיָּבֹאוּ הַיַּרְדֵּנָה וַיִּגְזְרוּ
[ה] הָעֵצִים׃ וַיְהִי הָאֶחָד מַפִּיל הַקּוֹרָה וְאֶת־
הַבַּרְזֶל נָפַל אֶל־הַמָּיִם וַיִּצְעַק וַיֹּאמֶר
אֲהָהּ אֲדֹנִי וְהוּא שָׁאוּל׃
[ו] וַיֹּאמֶר אִישׁ־הָאֱלֹהִים אָנָה נָפָל וַיַּרְאֵהוּ
אֶת־הַמָּקוֹם וַיִּקְצָב־עֵץ וַיַּשְׁלֵךְ שָׁמָּה
[ז] וַיָּצֶף הַבַּרְזֶל׃ וַיֹּאמֶר הָרֶם לָךְ
וַיִּשְׁלַח יָדוֹ וַיִּקָּחֵהוּ׃
[ח] וּמֶלֶךְ אֲרָם הָיָה נִלְחָם בְּיִשְׂרָאֵל וַיִּוָּעַץ
אֶל־עֲבָדָיו לֵאמֹר אֶל־מְקוֹם פְּלֹנִי אַלְמֹנִי
[ט] תַּחֲנֹתִי׃ וַיִּשְׁלַח אִישׁ הָאֱלֹהִים אֶל־
מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר הִשָּׁמֶר מֵעֲבֹר
הַמָּקוֹם הַזֶּה כִּי־שָׁם אֲרָם נְחִתִּים׃
[י] וַיִּשְׁלַח מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל אֶל־הַמָּקוֹם
אֲשֶׁר אָמַר־לוֹ אִישׁ־הָאֱלֹהִים וְהִזְהִירֹה
וְנִשְׁמַר־שָׁם לֹא־אַחַת וְלֹא שְׁתָּיִם׃
[יא] וַיִּסָּעֵר לֵב מֶלֶךְ־אֲרָם עַל־הַדָּבָר הַזֶּה
וַיִּקְרָא אֶל־עֲבָדָיו וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם
הֲלוֹא תַּגִּידוּ לִי מִי מִשֶּׁלָּנוּ אֶל־מֶלֶךְ
[יב] יִשְׂרָאֵל׃ וַיֹּאמֶר אַחַד מֵעֲבָדָיו לוֹא
אֲדֹנִי הַמֶּלֶךְ כִּי־אֱלִישָׁע הַנָּבִיא אֲשֶׁר
בְּיִשְׂרָאֵל יַגִּיד לְמֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל אֶת־
הַדְּבָרִים אֲשֶׁר תְּדַבֵּר בַּחֲדַר מִשְׁכָּבֶךָ׃
[יג] וַיֹּאמֶר לְכוּ וּרְאוּ אֵיכֹה הוּא וְאֶשְׁלַח
וְאֶקָּחֵהוּ וַיֻּגַּד־לוֹ לֵאמֹר הִנֵּה בְדֹתָן׃
[יד] וַיִּשְׁלַח שָׁמָּה סוּסִים וְרֶכֶב וְחַיִל כָּבֵד
וַיָּבֹאוּ לַיְלָה וַיַּקִּפוּ עַל־הָעִיר׃
[טו] וַיַּשְׁכֵּם מְשָׁרֵת אִישׁ הָאֱלֹהִים לָקוּם וַיֵּצֵא
וְהִנֵּה־חַיִל סוֹבֵב אֶת־הָעִיר וְסוּס וָרָכֶב
וַיֹּאמֶר נַעֲרוֹ אֵלָיו אֲהָהּ אֲדֹנִי אֵיכָה נַעֲשֶׂה׃

ו

(א) וספר הכתוב שמיד אחרי שגחזי נפרד מלפני אלישע, רבו תלמידיו כל כך שאמרו לו שהיה המקום ההוא צר לשבת בו, והי' זה כפי שאחז"ל בעבור שהיה גחזי גוער בהם, ולהיותו רשע רע ומרשיע בהם היו יראים מלפניו, ובסבתו לא היו באים תלמידי' רבים לפני אלישע, וכאשר חלף הלך לו גחזי בקשו לעשו' מקום לשבת בו, ורצו בזה בית לישיבתם ומדרש שילמדו שמה: ובחרו שיהיה זה אצל שפת הירדן, אולי בעבור שנלקח אליהו שמה ראו שימצא באותו מקו' יותר שפע וקדושה רבה. ובקשו מאלישע שילך עמהם אל הירדן לחתוך הקורות לעשות אותו בית המדרש, והלך עמהם להגן בעדם אם יקראם אסון. ולפי שאחד מהם בהפילו הברזל לחתוך הקור' נפל מידו הברזל שהיו מחתכין וגוזרין בו ונפל בתוך המים, צעק אל הנביא אהה אדוני והוא שאול, ר"ל כי לא היה שלו אבל שאלוהו אליו, ולא היה לו מאין יפרע אותו לבעליו. והנביא שאל אנה נפל? וכשראה מקום הנפילה ויקצב עץ וישלך שמה ויצף הברזל, ר"ל שכבר חתך ותקן עץ במדה ובקצב הראוי שיוכל ליכנס בנקב הברזל ויהיה לו כמו יד, והיה הפלא שכאשר השליך העץ ההוא הקצוב אל המים נכנס בנקב הברזל ונתקיים בו וצפו שניהם מן המים למעלה, כן פירשו המפרשי'. והנה התאמץ הר' לוי בן גרשום לבקש דרכים אפשר שיעשה בהם הנס ההוא ולא יהיה זרות גדול בחק הטבע, באמרו שהיה העץ שהפיל אל המים גדול מאד, ונכנס בנקב הברזל וצף העץ למעלה לקלותו ובא הברזל ודבק בו להיות הברזל קטן מאד מהעץ ההוא, ואלה דברי רוח הם. ואם היה הנס כדברי המפרשים ושצף הברזל עם העץ שנדבק בו, היה ראוי שיאמ' ויצף העץ והברזל, והנה לא זכר דבר מהעץ, וזה ממה שיורה שאין הדבר כמו שחשבו, כי אם שהנביא כאשר הראהו המקום אשר נפל שם הברזל לקח בידו עץ קטן והשליכו שמה באותו מקום קצוב ומוגבל, וזהו ויקצב עץ וישליכו שמה, כאלו שלח אותו העץ לקרא את הברזל שיבא לפניו, ומיד ויצף הברזל, כי כאשר ירד שמה העץ עלה הברזל כמאמר הנביא, אב לא נכנס העץ בברזל אבל השליכו לקצב ולהגביל מקום הברזל, וכאלו באותה השלכה מהעץ קרא לברזל שיצף, וכן היה שהעץ שהיה קל צלל במים בהפך טבעו והברזל שהיה כבד יצף למעלה, להורות כי כפי היכולת האלקי יהיו הדברים, ואין להם טבע אחר כי אם הנטבע בהם בחכמת בוראם שיוכל לשנות' כשירצה. והנס הזה אשר עשה אלישע בירדן היה ממין הקריעה אשר עשה אליהו בו, אם לא שהיא היתה כוללת והדבר הזה היה פרטי בירדן, וזה היה הנס השנים עשר:

(ח) ומלך ארם וגומ'. עתה יספר הכתוב שני נסים אחרים שעשה אלישע, והם י"ג וי"ד למנין נפלאותיו, וזה שמלך ארם היה נלחם לישראל והיה מתיעץ עם עבדיו לשום אורבים בשדה במקום נעלם, כדי שמלך ישראל בעברו שמה יפול בידיהם ויאסרוהו, והיה אומ' לעבדיו אנשי עצתו אל מקום כך נעלם ומתכסה יהיה תחנותי, כדי שיחנ' שם הוא ואנשיו במארב, ופלוני אלמוני שמות נאמרו על ההעלם וההסתר: ואיש (י) האלקים היה יודע מחשבתו ודבריו מכח נבואתו, והיה שולח לאמר אל מלך ישראל השמר מעבור באותו מקום כי שם ארם נחתים, ר"ל יורדים וחונים ושפלים בארץ לשלא יראה איש אותם, או יהיה נחתים מלשון נחת, ואמר כי שם אר' בנח' ובלתי מתנועעי' כדי שלא ירגישו בהם, והיה זה פעמים רבות לא אחת ולא שתים. ומלך ארם נצטער (יא) מאד ע"ז בחשבו שאחד מעבדיו היה מגלה את סודו אל מלך ישראל, עד שהגידו לו עבדיו (יב) שלא היה זה במלשינות כי אם שאלישע הנביא היה מגלה זה בנבואתו, ושהיה מעלתו כל כך בנבואה שכל העולה על לבו בחדר משכבו יגיד אם ירצה. ושלח מלך ארם אל (יד) דותן (שהיה שם הנביא) סוסי' ורכב וחיל כבד לקחת את הנביא ולהביאו אליו, ויקיפו את העיר, באופן שלא יצא אדם ממנה ולא ימלט מידם הנביא, ונער הנביא המשרת אותו (טו) השכי' בבקר וראה את החיל פחד ואמר אהה אדוני מה נעש',

2011 Ministerio de Cultura

(יו ו יז) והוא השיבו רבים אשר אתנו מאשר אתם ׳ והתפלל אליש ויאמר יי׳ פקח את עיני הנער וירא והנה סוסי אש ורכב אש סביבות אליש׳ והנה לא התפלל אליש על סוסי אש ורכב אש שיבאו סביבו להמילו ׳ אלא התפלל שיפקח את עיני הנער וירא דבר יסיר הפחד מלבו ׳ לפי שחשב שלא היה כעזר אליש כזה ׳ הנה היה תועלת להרשעים לבערו לשמרו מהפחד כדי שלא יפעף בפקדו ׳ ויהיה זה סבה שיתפקדו בני העיר כלם ויעזר פקדם על מה שבקו לעשות ׳ כי אז יכירו שאליש עם ׳ והיה הפחד בזה אם כן שראה הנער מה שלא היה במציאות ׳ ולא ראו הארמים מה שהיה לפניהם ׳ ובא זה הוא דומה מה שבעשה לאליהו בהר בסוסי אש ורכב אש שירדו והפרידו ביניו ובין אליש בעת הלקיחה ׳ והותלה בזה

[יו] וַיֹּאמֶר אַל־תִּירָא כִּי רַבִּים אֲשֶׁר אִתָּנוּ מֵאֲשֶׁר אִתָּם׃ [יז] וַיִּתְפַּלֵּל אֱלִישָׁע וַיֹּאמַר יְהוָה פְּקַח־נָא אֶת־עֵינָיו וְיִרְאֶה וַיִּפְקַח יְהוָה אֶת־עֵינֵי הַנַּעַר וַיַּרְא וְהִנֵּה הָהָר מָלֵא סוּסִים וְרֶכֶב אֵשׁ סָבִיב אֶלִישָׁע׃ [יח] וַיֵּרְדוּ אֵלָיו וַיִּתְפַּלֵּל אֱלִישָׁע אֶל־יְהוָה וַיֹּאמַר הַךְ־נָא אֶת־הַגּוֹי הַזֶּה בַּסַּנְוֵרִים וַיַּכֵּם כִּדְבַר אֱלִישָׁע׃ [יט] וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם אֱלִישָׁע לֹא־זֶה הַדֶּרֶךְ וְלֹא־זֹה הָעִיר לְכוּ אַחֲרַי וְאוֹלִיכָה אֶתְכֶם אֶל־הָאִישׁ אֲשֶׁר תְּבַקְשׁוּן וַיּוֹלֶךְ אוֹתָם שֹׁמְרוֹנָה׃ [כ] וַיְהִי כְּבֹאָם שֹׁמְרוֹן וַיֹּאמֶר אֱלִישָׁע יְהוָה פְּקַח אֶת־עֵינֵי־אֵלֶּה וְיִרְאוּ וַיִּפְקַח יְהוָה אֶת־עֵינֵיהֶם וַיִּרְאוּ וְהִנֵּה בְּתוֹךְ שֹׁמְרוֹן׃ [כא] וַיֹּאמֶר מֶלֶךְ־יִשְׂרָאֵל אֶל־אֱלִישָׁע כְּרָאֹתוֹ אוֹתָם הַאַכֶּה אַכֶּה אָבִי׃ [כב] וַיֹּאמֶר לֹא תַכֶּה הֲאֲשֶׁר שָׁבִיתָ בְּחַרְבְּךָ וּבְקַשְׁתְּךָ אַתָּה מַכֶּה לִפְנֵיהֶם וְיֹאכְלוּ וְיִשְׁתּוּ וְיֵלְכוּ אֶל־אֲדֹנֵיהֶם׃ [כג] וַיְכָן לָהֶם כְּרָה גְדוֹלָה וַיֹּאכְלוּ וַיִּשְׁתּוּ וַיְשַׁלְּחֵם וַיֵּלְכוּ אֶל־אֲדֹנֵיהֶם וְלֹא־יָסְפוּ עוֹד גְּדוּדֵי אֲרָם לָבוֹא בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל׃ [כד] וַיְהִי אַחֲרֵי־כֵן וַיַּקְבֵּץ בֶּן־הֲדַד מֶלֶךְ־אֲרָם אֶת־כָּל־מַחֲנֵהוּ וַיַּעַל וַיָּצַר עַל־שֹׁמְרוֹן׃ [כה] וַיְהִי רָעָב גָּדוֹל בְּשֹׁמְרוֹן וְהִנֵּה צָרִים עָלֶיהָ עַד הְיוֹת רֹאשׁ־חֲמוֹר בְּשְׁמֹנִים כֶּסֶף וְרֶבַע הַקַּב חִרְיוֹנִים בַּחֲמִשָּׁה כֶּסֶף׃ [כו] וַיְהִי מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל עֹבֵר עַל־הַחוֹמָה וְאִשָּׁה צָעֲקָה אֵלָיו לֵאמֹר הוֹשִׁיעָה אֲדֹנִי הַמֶּלֶךְ׃ [כז] וַיֹּאמֶר אַל־יְהוֹשָׁעֲךָ יְהוָה מֵאַיִן אוֹשִׁיעֲךָ הֲמִן־הַגֹּרֶן אוֹ מִן־הַיָּקֶב׃ [כח] וַיֹּאמֶר־לָהּ הַמֶּלֶךְ מַה־לָּךְ וַתֹּאמֶר הָאִשָּׁה הַזֹּאת אָמְרָה אֵלַי תְּנִי אֶת־בְּנֵךְ וְנֹאכְלֶנּוּ הַיּוֹם וְאֶת־בְּנִי נֹאכַל מָחָר׃

(יח) כדבר אליש ׳ לא כפי שהיה בדעתו ׳ כי לא היה בדעתו שיכה אותם ׳ אלא שיעשה להם נס שיראו שהוא איש אלהים ׳ ויחזיקו בו ׳ ויבטחו בדבריו ׳ ויאמינו בו ׳ ויבקשו ממנו שיתפלל בעדם ׳ ויעשה להם נס ׳ ויהיה הכל בזה לקדוש השם ׳ ולא ראו הארמים מה שהיה לפניהם ׳ ונס זה הוא דומה מה שבעשה לאליהו בהר בסוסי אש ורכב אש שירדו והפרידו ביניו ובין אליש בעת הלקיחה ׳ והותלה בזה

(יט) השלשה המצות : והנה הנביא מתעיר וירדו עבדי מלך ארם אליו ׳ ויתכן שעשו לו הקש העיר היתה דותן ואם היה עם אליש ? והוא מתפלל בעד שיכה אותם בסנורים בקופן שלא ירעו מה שרצו ׳ ואחר אליהם שלא היה אותו העיר דותן ושעו בדרך ושגם אליש לא היה עם וכי הוא יוליכם אל המיץ אשר היו מבקשים ׳ ואם אמנו שכן היה האמת מפני שבקו בלילה והלכו אחריו והוליכ' לשמרון ׳ ולזה רצו שהיו בתוך העיר כדי (כא) לזויפם ׳ ורצה מלך ישראל להכותם ושאל לנביא על זה ׳ (כב) והוא השיבו אשר שבית בקרבך ובקשתך אתה מכה ׳ אבל אלה אשר שביתי לכי בכח החלקים אין רצוי להכותם ׳ כי לתת לפניהם לאכול (כג) ולשתם ׳ ובאשר רצה זה מלך ארם לא הוסיף לשלוח עוד גדודיו בארץ ישראל בהקבץ כאבותם מפקד הנביא וגלה אותם . ואחר המורה כתב בפרק זכי אלא ג' מפרשי שלא יאמר פקיחת עין כי אם על גלות הילדה . ויתכן כן פתן החכ' כתב בפקד מקבוליו שיקשה לדעת הרב מה שאמר הנביא כאן ה' פקח נא את עיני אלה ׳ ויורה שהתפלל הנביא שיוסרו הכחושים מעיני אבשי ארם וירגו את העיר ׳ ויהיה פקיחה כאמר אם כן על גלות הסוס לא על גלות יולדיו . אבל תשובת הדבר הזה לדעתי היא ׳ שאבשי ארם לא נעדרו אחם הסלות (כי לא היו סומים) כי אם ההכרה ׳ ולכן לא הכירו בשמרון בהיותם בתוכה ׳ ואמר הנביא פקח את עיני אלה שיכירו במקום שהם בו שהיו בתוך שמרון ׳ ולכן הנהילו ולא יספו גדודי ארם לבא עוד בגבול ישראל .

(יז) ויקל אמרו מאבי לזה ׳ טובה יקוט חב חכמה מכלי קרב ׳ גדול רמז לנו פסקון שעשה אליש עם ישראל בזה יותר מכל כלי קרב ומלחמות דבי אליהו שהיו ליהורם בן אחאב ׳ שלא ויאמר לו תכה ויכרה להם כירה גדולה ׳ ואין כירה אלא לשון אלוס . רמז בזה שיותר הועיל לותה מעודה שכתן בלותו לופן הנביא לאבשי ארם שבאו לתפשו ׳ כדי שיהלכו גדודי ארם לבא עוד בארץ ישראל ׳ ויותר מבעש זה משה שהועיל ומבעש ממנו כל המלחמות שהיה עושה יהורם :

ויהי אחרי כן וגו' . בכאן (כד) יספר הכתוב שבי בבים לאחרים שעשה אליש ׳ והם החמשה עשר והשנה עשר למכין בפלחותיו ׳ והוא כי בתחר רצה מלך ארם שלא יכול למלך ישראל בדרך מאורב ובהתבא קבץ את כל חילו בפרסוס ׳ ועלה ויצר על שמרון ׳ לא שבבה עליה מלחמה ׳ בחופן שלא היה לבם יכול לבאת מן העיר ׳ ויהי רעב (כה) גדול בשמרון בשבת המלחמה והמלחמה שהיו בה ׳ וגם בן לחמרון התבוא' שהיו בארץ ׳ וזה אליש לשובתו שהיו בארץ ׳ ה' לרעב וגם בא על הארץ שבע שבים ׳ והנה התארך זמן המלחמה כל כך עד שהיה שוה רבע חמור בשמונ' דינרי כסף כי להעדר הבשר שהיה בעיר היו לוכלי' בשר חמורים וכל דבר טמא ׳ כי התורה לחמרה * וכי בהם ׳ ואחר בהמה טהורין ולא שיחות בהם ׳ והיה שוה פ"ק עד עת גם כן רובע הקב קריוכים (זכפי המתרג' ודעת המפרשי' הוא לוחת היוכים) חמשה כסף ׳ והיה זה להבעיר בו את האש ׳ כי לא היו להם עצים מפני המלחמה ׳ שלא היו יכולים לצאת מן העיר לקטוב (כו) עצים ביער . ויוס לקרא שהיה עובר מלך ישראל על החומה כעקה אליו אשה וחמרה חושיעה אדוני המלך ׳ והוא חשב שהיתה שואלת מאכל מפני הרעב ׳ ואמר בלבו אי יושיעך (כז) ה' אולי ה' הוא לשר ליכו מושיע לותך ולא מכיזכי אין לי יכולת לאסוף תבואת גורן ולא תבואת יקב ׳ ואמר גורן על הלחם ויקב על היין . ועבו שאל אליה מה (כח) לך ? והיא אמרה שהיה לה מריבה עם אשה אחת שתתפו שתיהן

(כט) שתיהן לאכול את בניהן, ואיך עשתה בנה ראשונה ואכלו אותו שתיהן, ועתה שהיה רצוי שיאכלו בן האשה האחרת האכילה אותו כדי שלא ימות, בחופן שלא יוכלו לאכלו כאשר התנו ביניהן, או כדי שתאכלנו היא לבדה, וכמו שאמרו בפסיקתא לא יוכלו אחוז ומבוזל היה, ונשתטנו אין כתיב כאן אלא לא ואכלנו, מכלל שהיה אחוז ומבוזל, וכן בירושלמי * ידי כזים רקמניות בשלו ילדיהן:

(ל) והנה המלך התפעל מאד מדברי האשה ברצותו שכבר היו לוכלים כשר בניהם ובנותיהם, וקרע בגדיו עם היות שהיה על החומה והיו העם רואים זה והיו כרפים ידיהם, ורצו מתוך קריעת הבגדים שהיה לו השק על בשרו מבית, כי היה כרוך שעשה תשובה והיה מקבל על עונותיו בגופו ייסורין, והוא השק שהיה על בשרו מבפנים, ומפני כבוד המלכות היה מלובש בגדיו מלמעלה כדי שלא ירגישו מה למטה מהם לפי שירצו לומר שהוא בושת קריעתו. ויצטער המלך כי יעשה לו אלקים וכה יוסיף, כל כה יעשה לו אלקים כמו שפירסה האשה שחמית את בני לאכלו, וכה יוסיף לעשות לי רע מזה אם יעמוד ראש אלישע עליו היום, והיה זה לפי שהבטיח קרוב רעב על השער, וכמו שאחר לשומרית כי קול ה' לרעב וגם בא אל השער שבעב שכיס, ואין ספק שיעד את מלך ישראל על זה, כי הוא עשה גם עכשיו הגזמים כאליהו רבו, אם לא שאליהו עשאו לשבע שכיס ואלישע לשבע שכיס, ולפי שידע מלך ישראל שאליהו בקש רחמים על הגזמים וירדו לקרי שבע שכיס ורצה שאלישע לא היה מבקש רחמים על הרעב לחרי שבע שני, לכן כשבע להרגו, לפי שלא היה מרחם על עמו בהיותם לוכלים בשר בניהם.

(לא) קריעתו. וישבע המלך כה יעשה לי אלקים וכה יוסיף, כל כה יעשה לי אלקים כמו שפירסה האשה שחמית את בני לאכלו, וכה יוסיף לעשות לי רע מזה אם יעמוד ראש אלישע עליו היום, והיה זה לפי שהבטיח קרוב רעב על השער, וכמו שאחר לשומרית כי קול ה' לרעב וגם בא אל השער שבע שכיס, ואין ספק שיעד את מלך ישראל על זה, כי הוא עשה גם עכשיו הגזמים כאליהו רבו, אם לא שאליהו עשאו לשבע שכיס ואלישע לשבע שכיס, ולפי שידע מלך ישראל שאליהו בקש רחמים על הגזמים וירדו לקרי שבע שכיס ורצה שאלישע לא היה מבקש רחמים על הרעב לחרי שבע שני, לכן כשבע להרגו, לפי שלא היה מרחם על עמו בהיותם לוכלים בשר בניהם.

(לב) ואלישע יושב בביתו. שלא היה מפחד ממנו, ואלישע ישב בביתו. שלא היה מפחד ממנו, ואלישע ישב בביתו. שלא היה מפחד ממנו, ואלישע יש

[ד] אֲנַחְנוּ יֹשְׁבִים פֹּה עַד־מָתְנוּ: אִם־אָמְרֵנוּ
נָבוֹא הָעִיר וְהָרָעָב בָּעִיר וָמַתְנוּ שָׁם
וְאִם־יָשְׁבֵנוּ פֹּה וָמָתְנוּ וְעַתָּה לְכוּ וְנִפְּלָה
אֶל־מַחֲנֵה אֲרָם אִם־יְחַיֵּנוּ נִחְיֶה וְאִם־
[ה] יְמִיתֻנוּ וָמָתְנוּ: וַיָּקֻמוּ בַנֶּשֶׁף לָבוֹא
אֶל־מַחֲנֵה אֲרָם וַיָּבֹאוּ עַד־קְצֵה מַחֲנֵה
אֲרָם וְהִנֵּה אֵין־שָׁם אִישׁ:
[ו] וַאדֹנָי הִשְׁמִיעַ, אֶת־מַחֲנֵה אֲרָם קוֹל
רֶכֶב וְקוֹל סוּס קוֹל חַיִל גָּדוֹל וַיֹּאמְרוּ
אִישׁ אֶל־אָחִיו הִנֵּה שָׂכַר־עָלֵינוּ מֶלֶךְ
יִשְׂרָאֵל אֶת־מַלְכֵי הַחִתִּים וְאֶת־מַלְכֵי
מִצְרַיִם לָבוֹא עָלֵינוּ:
[ז] וַיָּקוּמוּ וַיָּנוּסוּ בַנֶּשֶׁף וַיַּעַזְבוּ אֶת־
אָהֳלֵיהֶם וְאֶת־סוּסֵיהֶם וְאֶת־חֲמֹרֵיהֶם
הַמַּחֲנֶה כַּאֲשֶׁר הָיָא וַיָּנֻסוּ אֶל־נַפְשָׁם:
[ח] וַיָּבֹאוּ הַמְצֹרָעִים הָאֵלֶּה עַד־קְצֵה
הַמַּחֲנֶה וַיָּבֹאוּ אֶל־אֹהֶל אֶחָד וַיֹּאכְלוּ
וַיִּשְׁתּוּ וַיִּשְׂאוּ מִשָּׁם כֶּסֶף וְזָהָב וּבְגָדִים
וַיֵּלְכוּ וַיַּטְמֵנוּ וַיָּשֻׁבוּ וַיָּבֹאוּ אֶל־אֹהֶל־
אַחֵר וַיִּשְׂאוּ מִשָּׁם וַיֵּלְכוּ וַיַּטְמֵנוּ:
[ט] וַיֹּאמְרוּ אִישׁ אֶל־רֵעֵהוּ לֹא־כֵן, אֲנַחְנוּ
עֹשִׂים הַיּוֹם הַזֶּה יוֹם־בְּשֹׂרָה הִוא
וַאֲנַחְנוּ מַחְשִׁים וְחִכִּינוּ עַד־אוֹר הַבֹּקֶר
וּמְצָאָנוּ עָוֹן וְעַתָּה לְכוּ וְנָבֹאָה
וְנַגִּידָה בֵּית הַמֶּלֶךְ:
[י] וַיָּבֹאוּ וַיִּקְרְאוּ אֶל־שֹׁעֵר הָעִיר וַיַּגִּידוּ
לָהֶם לֵאמֹר בָּאנוּ אֶל־מַחֲנֵה אֲרָם
וְהִנֵּה אֵין־שָׁם אִישׁ וְקוֹל אָדָם כִּי
אִם־הַסּוּס אָסוּר וְהַחֲמֹר אָסוּר וְאָהֳלִים
[יא] כַּאֲשֶׁר הֵמָּה: וַיִּקְרָא הַשֹּׁעֲרִים וַיַּגִּידוּ
[יב] בֵּית הַמֶּלֶךְ פְּנִימָה: וַיָּקָם הַמֶּלֶךְ לַיְלָה
וַיֹּאמֶר אֶל־עֲבָדָיו אַגִּידָה־נָּא לָכֶם
אֵת אֲשֶׁר־עָשׂוּ לָנוּ אֲרָם יָדְעוּ כִּי־
רְעֵבִים אֲנָחְנוּ וַיֵּצְאוּ מִן־הַמַּחֲנֶה
לְהֵחָבֵה בַּשָּׂדֶה לֵאמֹר כִּי־יֵצְאוּ מִן־
הָעִיר וְנִתְפְּשֵׂם חַיִּים וְאֶל־הָעִיר נָבֹא:
[יג] וַיַּעַן אֶחָד מֵעֲבָדָיו וַיֹּאמֶר וְיִקְחוּ־נָא
חֲמֻשֶׁת מִן־הַסּוּסִים הַנִּשְׁאָרִים אֲשֶׁר
נִשְׁאֲרוּ־בָהּ הִנָּם כְּכָל־הֲמוֹן יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר
נִשְׁאֲרוּ־בָהּ הִנָּם כְּכָל־חֲמוֹן יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר־
תָּמּוּ וְנִשְׁלְחָה וְנִרְאֶה: [יד] וַיִּקְחוּ שְׁנֵי

ע ח

ויקרא יג מו התור' כמלורע * מקון למחנה
מנהלין מוצאו, וקול שלו היו נקוי
וף קו עב ובלעת בניו, והמה עטופים
ברעב למרו לים על רעהו
מה לאכלו יושבים פה עד
שמות? הכה המיתה לין נה
כפק בין שנשב כאן ובין (ד)
שנכנס ונפל לעיר, לפי
שהרעב בעיר ונמות שם ואם
יחיונו פה ומתנו, הנה אם
כן לי לפשר להמלט מן
המות, ומקר זוה כן לנו
ונפלה על מחנה ארם אם
יקיומו ויתנו לנו לאכול נמיה
ויהיה כפשנו לשלל, ואם
ימיתונו לא נפסיד בזה כלל,
כי מעותדים היינו למות,
הנה אל היה העלה טובה,
לפי זוה לפשר להרויח נה
מה שהיו בו ולא היה לפשר
שיוקו בעלתם מה שהם
עתה, כי המיתה לא היתה
להם הוק קשה כי כבר היו
כופלים בה בין שיצאו שם או
שיבאו לעיר, ולזה אמרו
ומתנו, ולא אמרו נמות כמו
שאמרו נמיה, לפי שהמיות
היו מרויחים בו מקשה שכל
המות לא היה להם הוק קשה
כי כבר היו בו קודם לכן,
וזהו אמרם ומתנו, ל' וכבר
לבאתו מתים לעפ"י שלא כפלה
על מחנה ארם, ועם זה
(ה, ו) הותרה השאלה העצית: וכפר
שמו בלילה על מחנה ארם
והנה מלאו שלא היה שם קיט,
לפי שבאותה לילה קודם
בניאת המוצרעים השם יתברך
השמיע את מחנה ארם קול
רכב קול עום קול חיל גדול,
ואמרו בניהם בלחת הנה
אבר עלינו מלך ישראל את
מלכי החתי' ואת מלכי מצרים
לבוא עלינו, כי חשבו כפי
קול החזון הנשמע בלזניהם
שהיו מלכים רבים נלחמים
(ו) עליהם, ומפני כן כאו בלחת'
לילה ועזבו את אהליהם וכל
אשר להם וגם עזבו הסוסים
והחמורים והלכו בנפשיהם,
לפי שלא עלה על לבם לחשוב
(ח, ט) לותם לרכוב עליהם. והנה
המוצרעים לאחר שאכלו ושתו
ולקחו כסף וזהב וילכו
ויטמינו קודם שיודע הדבר
בעיר, לאחר בניהם לא כן
לאחנו עוזים, לפי לא כראוי
לאחנו עוזים, לפי שהיום
הוה יום בשורה הוא ואחנו
שותקים אחת הבשורה בעיר,
ואם אחינו עד אור הבקר

שיודע הדבר בעיר מעלמו
ואחלנו עון, והוא שיאמר
המלך שאלנו הרבה ויקלף
עלינו, ולכן ראוי שנבוא
להגיד זה לבית המלך וזה
כאחד מן בעיניו, ובאו עד (ו)
שער העיר והגידו הדבר
לשוערים שהיו שם והם הגידו
לאותו בבית המלך: ויקם (יב)
המלך ועדיין היה לילה,
ואמר לעבדיו שהי' זה תחבולה
מבני ארם, שהתחבאו בשדה
והרגו עלמם בהם כדי שילאו
ישראל מהעיר והם יפלו
עליהם ויתפזרו חיים ויבואו
בעיר, לכל עבדיו הזיבוהו (יג)
שהיה ראוי לבמוחו ולהבחין
שם הדבר כן כדברי המוצרעי
או הוא כמחשבת המלך,
ויקחו חמשה מן הסוסים
הנשארים בעיר, ואמרו שכי פעמים הנם נכל
המון ישראל, להגיד שיקחו
חמשה מהסוסים הנשלחים
בעיר שהם לעיס וכחושים
ככל המון ישראל לשר נשארו
בה שהם כחושים ומרעיבים
רע מפני הרעב, ולא שיקחו
לותם החמשה בוסים ויקחו
לותם הלויכים, הנה להזיב
לזה אמרו שבית הנם ככל
המון ישראל לשר תמו, ל'
לעפ"י שיהבדו שלשה יהיו ככל
המון ישראל לשר לבדו ומתו
ברעב. וים מפרשים שהם
ימלטו הסוסי' הלה ורוכביהם
יהיו ככל המון ישראל לשר
ישארו בעיר ולא יהיה בזה
חזק, והם יקבדו מתוך
הקהל הנם ככל המון ישראל
לשר מפו תמו מן בלחות,
ולא יוכר החזק הקטון בזה
בערך ההפסד הנדול לשר
בעזה ברעב: ועם היות (יד)
עלתם טובה הנה לא לקחו
לעלות כי הם שני סוסים כדי
שיפתבו יותר מעט, והיה
בשלה די לדעת ולחקור לחתת
הדבר ובוריו, והלכו עד (טו)
הירדן ומלאו כל הדרך מלאה
בנדים וכלים לשר השליכו
בני ארם בחחירות בריחתם,
ויבאו וינידו למלך, וזו יהיה (יו)
העם ולקטו והיה מלאה מלת
בשקל וסלתים שעורים
במחיר שקל לחד ככדר ה'
לשר דבר בליעל. ולפי שהיו
יוצאים לבזי העיר בלתי
מסודרים בענור הבזע, (יז)
הפקיד המלך את השלים בשער
העיר שיעמר שם כדי לעמור
העם

2011 Ministerio de Cultura

רֶכֶב סוּסִים וַיִּשְׁלַח הַמֶּלֶךְ אַחֲרֵי מַחֲנֵה
אֲרָם לֵאמֹר לְכוּ וּרְאוּ׃
[טו] וַיֵּלְכוּ אַחֲרֵיהֶם עַד־הַיַּרְדֵּן וְהִנֵּה כָל־
הַדֶּרֶךְ מְלֵאָה בְגָדִים וְכֵלִים אֲשֶׁר־הִשְׁלִיכוּ
אֲרָם בְּחָפְזָם וַיָּשֻׁבוּ הַמַּלְאָכִים וַיַּגִּדוּ
[יו] לַמֶּלֶךְ׃ וַיֵּצֵא הָעָם וַיָּבֹזּוּ אֶת מַחֲנֵה
אֲרָם וַיְהִי סְאָה־סֹלֶת בְּשֶׁקֶל וְסָאתַיִם
שְׂעֹרִים בְּשֶׁקֶל כִּדְבַר יְהוָה׃
[יז] וְהַמֶּלֶךְ הִפְקִיד אֶת־הַשָּׁלִישׁ אֲשֶׁר נִשְׁעָן
עַל־יָדוֹ עַל־הַשַּׁעַר וַיִּרְמְסֵהוּ הָעָם בַּשַּׁעַר
וַיָּמָת כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר אִישׁ הָאֱלֹהִים אֲשֶׁר
דִּבֶּר בְּרִדֶת הַמֶּלֶךְ אֵלָיו׃
[יח] וַיְהִי כְּדַבֶּר אִישׁ הָאֱלֹהִים אֶל־הַמֶּלֶךְ
לֵאמֹר סָאתַיִם שְׂעֹרִים בְּשֶׁקֶל וְסָאָה־
סֹלֶת בְּשֶׁקֶל יִהְיֶה כָּעֵת מָחָר בְּשַׁעַר
[יט] שֹׁמְרוֹן׃ וַיַּעַן הַשָּׁלִישׁ אֶת־אִישׁ הָאֱלֹהִים
וַיֹּאמֶר וְהִנֵּה יְהוָה עֹשֶׂה אֲרֻבֹּת
בַּשָּׁמַיִם הֲיִהְיֶה כַּדָּבָר הַזֶּה וַיֹּאמֶר הִנְּךָ
רֹאֶה בְּעֵינֶיךָ וּמִשָּׁם לֹא תֹאכֵל׃
[כ] וַיְהִי־לוֹ כֵּן וַיִּרְמְסוּ אֹתוֹ הָעָם בַּשַּׁעַר
וַיָּמֹת׃

ח

[א] וְאֱלִישָׁע דִּבֶּר אֶל־הָאִשָּׁה אֲשֶׁר־
הֶחֱיָה אֶת־בְּנָהּ לֵאמֹר קוּמִי וְלֵכִי
אַתְּ וּבֵיתֵךְ וְגוּרִי בַּאֲשֶׁר תָּגוּרִי כִּי־
קָרָא יְהוָה לָרָעָב וְגַם־בָּא אֶל־
הָאָרֶץ שֶׁבַע שָׁנִים׃
[ב] וַתָּקָם הָאִשָּׁה וַתַּעַשׂ כִּדְבַר אִישׁ הָאֱלֹהִים
וַתֵּלֶךְ הִיא וּבֵיתָהּ וַתָּגָר בְּאֶרֶץ־פְּלִשְׁתִּים
[ג] שֶׁבַע שָׁנִים׃ וַיְהִי מִקְצֵה שֶׁבַע שָׁנִים
וַתָּשָׁב הָאִשָּׁה מֵאֶרֶץ פְּלִשְׁתִּים וַתֵּצֵא
לְצַעֵק אֶל־הַמֶּלֶךְ אֶל־בֵּיתָהּ וְאֶל־שָׂדָהּ׃
[ד] וְהַמֶּלֶךְ מְדַבֵּר אֶל־גֵּחֲזִי נַעַר אִישׁ־
הָאֱלֹהִים לֵאמֹר סַפְּרָה־נָּא לִי אֶת כָּל־
הַגְּדֹלוֹת אֲשֶׁר־עָשָׂה אֱלִישָׁע׃
[ה] וַיְהִי הוּא־מְסַפֵּר לַמֶּלֶךְ אֶת־אֲשֶׁר הֶחֱיָה
אֶת־חַמֵּת וְהִנֵּה הָאִשָּׁה אֲשֶׁר־הֶחֱיָה
אֶת־בְּנָהּ צֹעֶקֶת אֶל־הַמֶּלֶךְ עַל־בֵּיתָהּ
וְעַל־שָׂדָהּ וַיֹּאמֶר גֵּחֲזִי אֲדֹנִי הַמֶּלֶךְ זֹאת
הָאִשָּׁה וְזֶה־בְּנָהּ אֲשֶׁר־הֶחֱיָה אֱלִישָׁע׃
[ו] וַיִּשְׁאַל הַמֶּלֶךְ לָאִשָּׁה וַתְּסַפֶּר־לוֹ

העם שלח ילכו בערבותיו לא
המחנה, ולהיות העם הרכה
תחת רמסו אותו בשער העי',
כי הנה הוא נפל לרצה והעם
עבר עליו ותת שם כמו שיעדו
הנביא. וזכר הכתוב כאן
שבית איך היה הייעוד ואיך
(יח) נתקיים, והוא אמרו ויהי
כדבר איש האלקים, רומה
לומר כאשר דבר איש האלקים
(יט) ייעוד הזכוב, שעכה השלים
והנה ה' עושה ארבות בשמים
וגו', והנביא הזיכו הנך רואה
בעיניך ומשם לא תאכל,
(כ) וכן נתקיים כי רמסו אותו
העם בשער וימות, והנה לא
נתקיימו דברי הנביא כלם,
לא בטובת העם ותזועתו,
ולא בעוכב השלים ומיתתו.
הנה לא כן כעזו בוה שכי
כמים, שהיה תזועת ישראל
והללת' מהרעב על ידי הנביא
בשמעות מה שהשמיע ה' את
מחנה ארם, והשכי רחמית
העם לשלים בשער על מה
שדבר כנגד הנביא, והרצון
מהם והוא תזועת העם
והללתם מהשלחה, כבר
קדמו שליהו רבו כשעד הוריד
המטר בתפלתו בהר הכרמל,
שנרעב פלשם ממות, והשכי
קדמהו גם כן במיתת שרי
החמשים אשר שלח אחזיהו
המלך להורידו בחזקה,
ומשער דברו נגד שים
המלקים משו:

ח (א) ואלישע דבר אל האשה
וגו'. זכר הכתוב
שאליעע הנביא דבר אל האשה
השונמי' אשר החיה את בנה,
שתקום ותלך היא וביתה
ותהיה כגר כאשר בשיום
מקום שתרצה לגור שם ימים
רבים, לפי שקרא ה' רעב על
הארץ וגם בא ותתיל כבר
הרעב להיות בה ויתמיד זה
שבע שנים, וזהו המורה
שהיה שליעע סבת הרעב הזה
כמו שהיה שליהו רבו סבת
עלירת הגשמים שלא היכו
בימי אחאב. ואולי שעל
ההמון הרב אשר מתו עטופים
ברעב נרחב כל קצות ארץ
ישראל בוה הרעב, נתקיים
מה שאמר יתברך לשליהו בהר
כורב, והמלט מחרב יהוא
ימית שליעע, כי המית רבים
ברעב אשר היה הוא סבתו.
ולא זכר הכתוב כאן זה
להודיע שקרה הרעב לפני
הדברים שספר למעלה, כי

קודם להם היה, אבל ספר
זה הכתוב כאן להודיע שבבה
החזה ובקה אל המלך לבקש
על נפשה ושדה, ושמאזה את
נחזי מדבר שליו בהפלאות
שליעע, ואמר זאת החזה
זה בנה, ושאלה המלך על
הדבר והגידה שליו, והיה זה
סבה שמלחה קן בעיניו
ובשמלעות שליעע נשבה
העוכה אליה. והיה תכלית
הספור להודיע מעלת שליעע
ונפלאותיו, ולכן אמר שהלכ' (כ, ג)
החזה, רומה לומר בימים
ההם, ותבא בארץ פלשתים
אותם שבעת השנים, ואחרי
כן שבה משם. ולפי שמלחה קן
שליעע ככבסו בשדותיה
ובכרמיה ובביתה ולקחו להם
ולא היו רוצים להחזירם
שליה, בקה לבעוק אל המלך
על ביתה ועל שדיה, ויקר
מקרה שבקה החזה לבעוק
אל המלך בהיותו מדבר אל
נחזי נער שליעע שהיה אוחזו
ומבקש ממנו על כמי שליעע,
כמו שאמר ספרה נא לי את (ד)
הגדולות אשר עשה שליעע,
והוא היה לו בלותה שעה (ה)
מספר ל המלך ענין השונמי',
רומה לומר שילדה בהיותה
עקרה וחיתה זקן למועד אשר
דבר שליה אלי המלקים,
ואחרי כן את בנה והחזיר
אותה, וכאשר נחזי רחה את
החזה אמר למלך זאת החזה
וזה בנה, רמז לשני הנמים
הנזכרים שבעבו שליה, לא
זאת החזה שהיתה עקרה
וילדה בדבר אלי המלקים,
וזה בנה שמת והחיה אותו
שליעע: והחזה הסכימה עם (ו)
מאמר נחזי וספרה הדבר כלו
כאשר קרה לה עם הנביא,
ואז שלח המלך סרים אחד,
לכ שר אחד עמה יכוהו שיחיב
שליה את כל אשר עזבה
בארץ, וגם כל תבואות
השדה מיום עזבה את הארץ
על עתה, לפי שמלחה קן
בעיניו, וגם כן מפני שליעע
הטיב עמה תמיד היה
מהשגחה שעל ידו ועל
ספוריו תבא לה גם כן הטוב
הזה מאת המלך. ואולם
מהבית לא זה לתת לה
שכרו, ואמרו קבת המפרשים
שזאת קבת רחיה שהדר
בארץ קבירו שלא מדעתו
ליכו קייב להעלות לו שכר.
וכבר ישאל שואל ואם מלך
ישראל

011 Ministerio de Cultura

יזרעאל היה מכיר את אליהוא ועזה לפניו כמים רבים , אם בנתו על מוקד כאלוה עזה הנקל נגיס נגיס , ומה שיעד שיתן משם את קרס בידיו , ואם מה שרפא את נעמן מצרעתו כאשר בא אליו עם ספר מלך קרס , ואם כשהביא בשער שמרון מומים ורכב וסיל כבד ממלך קרס ושאלו הלכה לכה לכי , ואם מה שעשה במקנה קרס וכשלים שהמלך היה כשען על ידו כמו שכוכר , לית לם כן היה שואל את גחוי ספרה כל לי את הגדולות אשר עשה אליהוא ? והנה המלך עצמו היה עד בדבר כמו גחוי , לכל תשובת זה מבוארת בעצמה , שהמלך כשראה גחוי שאלו על ענין מראתו , וספר לו לית כדבקה בו מראת נעמן בדבר הנביא , ועל זה נפלו הדברים ביניהם בנפלאות שהנביא היה עושה , ולפי שהיה גחוי נערו שאל ממנו על הדברים הגדולים שעשה שהמלך לא היה יודע בהם ולא רצה לותם , ולכן ספר לו ענין הזוכמית כי לא רצה שלא ידע המלך זה , ולהיות תקיית המת דבר גדול לחר גדולות , ובא לם כן הכפור הזה בזה המקום , להיותו מענין הנסים שעשה אליהוא , ושהיו מלכי ארץ מתבהלים מהם והיה הדבר כודע ונלוי ובתחלת לפני המלך , ובזה השלים הכתוב לספר הנסים שעשה אליהוא :

וְהַכֹּל העולה מספורי בפלאות אליהוא , שהוא עשה לחר הלקח אליהו מעמו שמנה עשרה בפלאות , ועם היות שאול מכו בפלאותיו בשש עשרה , הנה כפי פשט הכתובים הם בחמת שמנה עשרה . הלקח הוא בקיעת הירדן והעברתו בו ביבשה . השני רפואת מי יריחו עם המלך שנתן לו מולח המים . השלישי מיתת הנערים על ידי הדובים שנשלו מהיער והמיתום מפני קללתו לחר קללם . הרביעי עשה הנחל גדים גדים , ומבלי רוח וגשם כמלא הנחל מים . החמישי לחזת עובדיה שהסוך שמן מלא כלים רבים רקים . הששי הולדת הזוכמית בהיותה עקרה ואשה זקן . השביעי תחיית נבה לחר מת . השמיני מה שרפא המות לחר היה בסיר עם הקמח שלוה להשליך שם . התשיעי מה שכלכל העם בני הנביאים מלה לים בשערים לחם ויחכלו ויותירו . העשירי רפואת נעמן מצרעתו עם הרחילה שבע פעמים בירדן . היא בהדבק לרעת נעמן בגחזי ובזרעו על לחר קבל הכסף והבגדים מנעמן . היב שהנרזל לחר נפל בתי הירדן הניפו למעלה בדברו לפי שהיה שחול . היג שעל ידי תפלתו רלה נערו סומי לח ורכבי לח מביות אליהוא להסיר פחדו מעליו . היד שהכה עיבי הגויס בסנורים ולא רלו דבר מהדרך והעבירו על שהכניסם בשמרון . הטו ויי השמיע לת קול מחנה ארם קול רכב קול סוס קול חיל וינוסו . היו מה שרמזו העם בשערי שמרון לת הבלים לחר המלך בשען על ידו ותת , על לחר דבר כנגד נבואת אליהוא . היז הרעב לחר זה קרה על הלרן שבע שנים . היח היה הכם לחר יזכור לחר זה שעזו עלמותיו לחרי מותו כשהשליכו בקברו לים לחר וינע בעלמות אליהוא ויחי ויקם על רגליו , וזכרתי לותו בכלן להבלים מספר בפלאותיו : ובמכם מה שביבת מהעתידות ,

בפי' ג' י"ח כמו לחרו לבלות המלכים * ובקל זות בעיבי ה' ובתן לת מואב בידכם וגו' , ומה שלחר כה לחר ה' כעת מחר כלה בלת בצקל ובחתים שעורים בצקל בשער שמרון , ומה שלחר לחזקל שימלך על ארם ומה שיעשה ליזרעאל , ומה שלחר

בפי' ג' עו כעצת מותו לל מלך יזרעאל * קם קצת וחליש ורכב ידך על הקצת וגו' ירה ויור ויחר חן תשועה לה' בחרם , הלה כלם לת מביתי לותם בכלל הנסים , כי הם הודעת העתידות וכוחתם ולין רלוי שיקראו בפלאות , עם היות כפי החמת כל כוחה בם ולת כל בם כוחה , כמו שכתבתי בספר מחזה שדי לחר לי . והנה הפלת והזרות בנסים כשבתבונן בעניבם במלאם בחמת מלרעתי' בקיבות , ובלחר בתבונן בנסים שעשה

אליהוא במלאו בהם לותם הבקיבות בלם : הבקיבה הרחשונה היא מפל עלמם , רולה לומר כפי רבויים והפכיות' בפעולו' , שזה מורה בלי ספק היותם ברמון מכוון מיוחד יפעל ההפכים ההם בלם , כמו מה שרחינו במכות מלרים בהם הדבר * ומחקה ישראל לל מת לחד , כי עם היות מלה לתן שמות ש' ו' מלריות מעורבות בתן לחת מן הישראלים , תשחר היה הלחת ההיא עם מות המלה , וחל לל מת לחד , ובם היה הכבה המחיתה עפוש הלויר מהסבות הטבעיות המחייבות לותו , הבה היה לויר לחד לבלם ומרעה לחד ומלחמ לחד תרעיבה ולית תתברכבה אלה מזולתם ? וכן למרו במכת הרחש * ובבל שם י' בב בני ישראל היה לור במושבותם , ולית יחב המלרי והעברי בבית לחת ולור לחד ורחש לחחר כפי הטבע ? ובהיות חלוף הפעולות והפכיותם מורה על מעלת הבם , לחוב בתבוחת עיין ילקוט על * הבני ממטיר לבם לתם מן השמים , משל לבחתום שהיה פר' בשלח עומד על הבבתן , בבבם שוכלו ותתה נחלים על רחשו , כי בתבוחת בבבם לוהבו ובתן לו פת חמה , שביהם מתוך בבתן לחד לל תמבלבו יבלו , בך מן השמים פוצילו היחז על המדומיים ושרפה לותם שמות י"ו ל' ומן השמים הוריד לישראל מן לבלבם , הוי לומר הבני ממטיר לבם לתם מן השמים עד בתן . הבה יורה על הבפיבה הזחת הרחשונה לחחר זבירתי . ובבר בת זה בנפי אליהוא , בי הוח הסיר הנרעת מבעמן והדביק לותה בגחזי ,

וַיִּתֵּן־לָהּ הַמֶּלֶךְ סָרִיס אֶחָד לֵאמֹר הָשִׁיב אֶת־כָּל־אֲשֶׁר־לָהּ וְאֶת כָּל־תְּבוּאַת הַשָּׂדֶה מִיּוֹם עָזְבָהּ אֶת־הָאָרֶץ וְעַד־עָתָּה׃

פתח עיבי בערו שילחה מה שלח היה , והבה עיבי הגויס שלח ילחו מה שהיה , הרג הבערים בביתלל , והסיל בבי הבביחים שלחרו מות בסיר , עשה עלירת גשמים ומלח לת הבחל ולת הנבים מים , ובתים רבים לחרים חלוקים והפבייס בפעולותיהם מורים בחמת בי יד ה' עשתה זחת : ולחבם הבחיבה השבית הוח מעלמות הפעולות ולופן מעשה בל לחת מהם בעלמה בלחר יהיו מגיעות על זולת הבדר השבעי , בענין קריעת יס סוף * שבתבו במו בד בוולים , בל שהמים שם ט"ו ת' שהיו בנרים למטה בטבעם היו עומדים בבם , והנולדת בהפך הטבע , ועל זה לחרו חזל בתבוחתן בם בן , * בל עיין ילקוט לחר בתן ה' עשה בשמים ובחרן , דרבן של שמים להוריד על תלים בבה' ומטר , שבתי' * לף שמיו יערפו של , ודרבה של חרן להוליך דברי' לן לית לתם , שבתי' * חרן ממבה יחן לתם , ובשבתם משה הוריד לת ליוב בית ה' הלתם מן השמים , שבתמר הבני ממטיר לבם לתם מן השמי' , והעלה השל מן החרן , שבתמ' ותעל שבבת השל . ובבר בת מזה בם בן בבתי הלישע , בשבתל לחחד מבני הבביחים הבחזל בירדן ובעת לחה לחרבי והוח שחול הניפו למעלה , והיותו בשם בבד מבתם הירידה למטה בטבע עשתו בל וסופה למעלה , והעת שהשליך שמה שהיה בל בלל בשים עד מבוס הבחזל , וכן היה תקיית בן הזוכמית ותחיית המת שבבע בעלמותיו , שהתבועע הבוף המת שלין בו בפח הוף בבבל הטבע : ולמבם הבחיבה השלישית היא מה שיעשה הבביא בדבר שפתיו , לל בבלי ולל בחמלעי בי לם בדבור ובמחמר בלבל , בי זה בולקי מורה על היבולת העלום והתבודדות הבפלל והשוף למעלה מהטבע לחרי שיעשה בחמירה , והוף בשחמר משה * ופלתה הלדמה לת פיה וגו' , ושחמר יהושע בשדב' י"ן ל' * שמש בגבעון דום וגו' , ולבוון לזה לחול שיעקב בעשה יהושע ו' י"ג שותף עם בורלו בבל דבר , לל פבחם רלה מה בתיב ? * לל בחלה בלן יעקב בי יוצר הבל הוף וישראל שבט ירמיה י' י"ו בחלתו , ומבין שהמדיקים שותפים עם החלבים בשהוף בדי מורה ? שבחמ' * המה היולרים יוצבי בשעים , שהם שותפים לה ק' ל' בל עם החלבים בבל בריה , עם המלך בחלבתו , הם יוצבים וצורלי בריותו , לחר השם ית' לל דיין שליבי עושה דבר חוץ מדעתן שלל בל מה שלבי פועל בעולם הזה ובעולם הבח הוף מתוקן להם , הלל * מה רב עובך לחזר נפל' לירילך עלי . רחוו תלים ל"ח בי

2011 Ministerio de Cultura

בחלמו הוה להעיר על מעלת הנביאים וכחם על זכוי
הטבעים אשר ירם הקל ית' לבדו, כאלו יש להם שותפות עם
בוראם ביכירות לשנותם כרצונם, ולכן בלו בו לשונות שוים
תלים לג ו' בעביכם, לאמר * בדבר ה' שמים נעשו, וכזה הלשון לאמר
בדבר הנביא לשר בשמרון, בדבר הליצע לשר דבר, ומזאת
הבחינה תמלך להליצע שבאמרו וקללתו בלבד היית מב
פעמים בביתו, ובאמרו בלו המים קל הנקל והגביס לשלשת
המלכים, והולידה השוכחית ובדבק הלרעת בגחזי, וכמיס
לאחריס רבים לשר עשה בזולת דבר לאמצעי ולא כלי מה כי אם
באמרו בלבד: ולאחם הבחינה הרביעית היא במה שיפעלהו
הנביא מהכפלות לא באמרו בלבד כי אם בכלי, כשיפעל
הנביא בכלי פעולות שהיה מבואר מדרך לותו כלי שיפעל
הפכים מדרך הטבע, והיה זה מופת כפול ונקרא גם בתוך
תכילתא גם, ולכוון לזה תאמר, לא יוכלן בן ברוקה רלה כמה
פר' בשלח גדולים נמים של הקנה, מלת בשר ודם במתוק מרפא לת
שמות עו כה המר, לבל הקנה במר מרפא לת המר, שבאמ' * ויורהו
ה' עץ וישלך לל המים וימתקו המים, ואל יהודה עץ של זית
היה, ורבי יהושע הכהן לומר עץ של ערבה היה, וית עקרי
תאנה, וית עיקרי רמון שהם מרים מכלם, וכן הוא לומר
ישעי' לח כא ביעשיהו * קחו דבלת תאנים וימרחו על השחין ויחי, והלא
בזמן שנותנים ערף תאנים על הבשר מיד מתבטל? וכן הוא
במדב' כא ט' לומר * והביט אל נחש הנחשת וחי, והלא כל מי שנשכו נחש
כפי' ב' כא ורואה נחש מיד מת? וכן הוא לומר בחליצע * ויכח אל מוכח
המים וישלך שם מלת ויאמר כה אמר ה' רפאתי למים ולא
יהיה משם עוד מות ומשכלת. הורו באמרם זה הנביאה
הרביעית בזה החופן אשר זכרתי, והניחו עליה לרפאה
לאיות. הראשונה מאי מרה שהמתיקם מזה רציחו עליו
השלום על יד העץ אשר השליך שמה שהיה מר גם כן, לפי
שהיו מלומדים במכרים עם חכמי הסגולות והטבעים, והיה
כריך להוכיחם מהעד שהיה מחתיך לת המים כדבר מתוק
בטבעו, לכן עשאו על ידי דבר מר לפרסם יכלתו ית': השני
מנמי יעשיהו בעשה מריקת השחין בדבלת תאנים היבשים

פרשת שתים עשרה תכפר שהליצע משח לת חזאל למלך על ארם ולת יהוא למלך על ישראל, כמו שהזה השם
ית' לל אליהו בהר חורב, ותספר מלחמות חזאל בעשה בישראל ומכת חרב והרג וחכזן בעשה יהוא בניו לחזאב ובכהני
הבעל והאשרה ועובדי ע"ז. תחלת הפרשה ויבח הליצע למשח וגו', עד ועתליה לם לחזיה
וגו'. והנה שחלקי בפרשה הזאת שם השחלות:

השאלה הראשונה היא במה שזכר שהניח חזאל
מבקה בידו של הליצע ולא
זכר הכתוב לם לקח לותה מידו לם לא? ולם נאמר שלא
לקחה היה רלוי שיזכור זה הכתוב כמו שזכרו בבעמן, ולם
לאמרנו שלקחה מידו יקשה מאד למה לא רלה לקבל מידי בעמן
כסף וזהב ובגדים וקבל מחזאל מתנה כל כך גדולה שהיה כל
טוב למשק משח לרבעים גמל?

השאלה השנית בשאמרו ובשנת משח ליורם בן לחאב
מלך ישראל ויהושפט מלך יהודה,
ואיך היה לפשר שיורם ויהושפט מלכו בשנה לחת, והיה
זה בשנת משח למלכות כל לחד מהם? לאחרי שכבר ידענו
מהספורים לשר קדמו שנת משח למלכות יורם היתה
שנת משח ועשרים ליהושפט, ואיך לם כן הזווס בזמן
המלכה?

השאלה השלישית בשאמרו בן עשרים ושתים שנה
לחזיהו במלכו, והנה בדברי
הימים לאמר * בן לרבעים ושתים שנה לחזיהו במלכו, וגם
מה שנאמר שם הוא קשה, לפי שכל ימי לביו לא היו כי אם
לרבעים שנה, שכן כתיב * בן שלשים ושתים שנה במלכו
ושמנה שכים מלך הרי לרבעים, ואיך היה לם כן בשו בן
לרבעים ושתים במלכו?

השאלה הרביעית במה שזכר שהליצע לחזד מבני
הנביאים שיקח בידו פך השמן
וילך למשוח לת יהוא בן נמשי, וזה כי כבר הוזכרה
בקבלתם ז"ל שחין מוזחין למלכי ישראל כי אם למלכי בית הוריות פ"ג
דוד, שהם מזיחי מלכי יעקב לא מלכי ישראל: דף יא ע"ב

השאלה החמשות במה שאמר כאן וחזיה מלך
יהודה ויבא דרך בית הגן
וירדוף לחריו יהוא ויאמר גם לותו הכוהו אל המרכבה
במעלה גור לשר לת יבלעם ויגוס מגדו וימות שם, ובדברי
הימים כאמר * והוא מתחבא בשמרון ויביאוהו אל יהוא שם כ"ג ע'
וימיתוהו, וים לם כן סתירה בספור
הזה?

השאלה הששות לאיך יהוא בהסירו הבעל והאשרה
ובבערו הכהנים ועובדי העו מן
הארץ כאשר לאחרי חעלת ירבעם בן נבט מהעגלים לשר
עשה? והנה זה היה חטא עבודה זרה ואיך בפעל במה
שהוכיח והעכיב לת לחריהם?

והנני מפרש הכתובים בלופן יותרו השחלות הללה כלם לשר הערותי:

ובא

[ז] וַיָּבֹא אֱלִישָׁע דַּמֶּשֶׂק וּבֶן־הֲדַד מֶלֶךְ־
אֲרָם חֹלֶה וַיֻּגַּד־לוֹ לֵאמֹר בָּא אִישׁ
[ח] הָאֱלֹהִים עַד־הֵנָּה׃ וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ
אֶל־חֲזָאֵל קַח בְּיָדְךָ מִנְחָה וְלֵךְ
לִקְרַאת אִישׁ הָאֱלֹהִים וְדָרַשְׁתָּ אֶת־
יְהוָה מֵאוֹתוֹ לֵאמֹר הַאֶחְיֶה מֵחֳלִי
[ט] זֶה׃ וַיֵּלֶךְ חֲזָאֵל לִקְרָאתוֹ וַיִּקַּח
מִנְחָה בְיָדוֹ וְכָל־טוּב דַּמֶּשֶׂק מַשָּׂא
אַרְבָּעִים גָּמָל וַיָּבֹא וַיַּעֲמֹד לְפָנָיו וַיֹּאמֶר
בִּנְךָ בֶן־הֲדַד מֶלֶךְ־אֲרָם שְׁלָחַנִי אֵלֶיךָ
לֵאמֹר הַאֶחְיֶה מֵחֳלִי זֶה׃
[י] וַיֹּאמֶר אֵלָיו אֱלִישָׁע לֵךְ אֱמָר־לוֹ
חָיֹה תִחְיֶה וְהֶרְאַנִי יְהוָה כִּי־מוֹת
[יא] יָמוּת׃ וַיַּעֲמֶד אֶת־פָּנָיו וַיָּשֶׂם עַד־
בֹּשׁ וַיִּבְךְּ אִישׁ הָאֱלֹהִים׃
[יב] וַיֹּאמֶר חֲזָאֵל מַדּוּעַ אֲדֹנִי בֹכֶה וַיֹּאמֶר
כִּי יָדַעְתִּי אֵת אֲשֶׁר־תַּעֲשֶׂה לִבְנֵי
יִשְׂרָאֵל רָעָה מִבְצָרֵיהֶם תְּשַׁלַּח בָּאֵשׁ
וּבַחוּרֵיהֶם בַּחֶרֶב תַּהֲרֹג וְעֹלְלֵיהֶם תְּרַטֵּשׁ
[יג] וְהָרָתֵיהֶם תְּבַקֵּעַ׃ וַיֹּאמֶר חֲזָאֵל כִּי
מָה עַבְדְּךָ הַכֶּלֶב כִּי יַעֲשֶׂה הַדָּבָר הַגָּדוֹל
הַזֶּה וַיֹּאמֶר אֱלִישָׁע הֶרְאַנִי יְהוָה אֹתְךָ
[יד] מֶלֶךְ עַל־אֲרָם׃ וַיֵּלֶךְ מֵאֵת אֱלִישָׁע
וַיָּבֹא אֶל־אֲדֹנָיו וַיֹּאמֶר לוֹ מָה־אָמַר
לְךָ אֱלִישָׁע וַיֹּאמֶר אָמַר לִי חָיֹה תִחְיֶה׃
[טו] וַיְהִי מִמָּחֳרָת וַיִּקַּח הַמַּכְבֵּר וַיִּטְבֹּל בַּמַּיִם
וַיִּפְרֹשׂ עַל־פָּנָיו וַיָּמֹת וַיִּמְלֹךְ חֲזָאֵל
[טז] תַּחְתָּיו׃ וּבִשְׁנַת חָמֵשׁ לְיוֹרָם בֶּן־
אַחְאָב מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל וִיהוֹשָׁפָט מֶלֶךְ
יְהוּדָה מָלַךְ יְהוֹרָם בֶּן־יְהוֹשָׁפָט מֶלֶךְ
[יז] יְהוּדָה׃ בֶּן־שְׁלֹשִׁים וּשְׁתַּיִם שָׁנָה
הִיא בְּמָלְכוֹ וּשְׁמֹנֶה שָׁנִים מָלַךְ
[יח] בִּירוּשָׁלִָם׃ וַיֵּלֶךְ בְּדֶרֶךְ מַלְכֵי יִשְׂרָאֵל

(ז) ויבא אלישע וגו׳ • ספר הכתוב שהלך אלישע לדמשק, והיה זה למכות את חזאל למלך על ארם כמו שעתיד • וחזאל שהלך שם גיחזי כשנפטר אלישע, ולפי שהתכבר לשמיס הלך שם אלישע כדי להחזירו למוטב ולא חזר • ולפי שהיה כן הדר חזאל, כשהגידו לו שבא (ח) שמה איש האלקים, אמר אל חזאל קח בידך מנחה והלך אל איש האלקים ודרוש את ה׳ ממנו האיכה מחולי זה, (ט) והמנחה אשר הוליך חזאל אמ׳ שהיה בה כל טוב דמשק, עיין רל״ך ואזל אמרו שהיה בידו אבן טובה שהיתה שוה כל טוב דמשק • ולי נראה שלא היה כאבן׳ הזאת כסף וזהב וכגדי׳ ולא דבר יקר, לפי שבכל היה קודע אלישע מעינין כעין שלא יקחם הכנעי, לכל היה לבד אשר יאכל לכל נפש ומכל מיני מאכל טוב שהיה בדמשק, כי לזה יקח הכנעי להאכיל את תלמידיו, וא׳ על המאכל כל טוב דמשק, על׳ אמרו ישעי׳ ס׳ י״ט *טוב הארץ תאכלו, ולזה היה מנחת ארבעים גמלים מלאים וכשר ויין ותרגולות ופירות הכל רב כיד המלך, ולהיות זה ענין מאכל נראה אלקחו הנכעי, כי בהיותו בא הדרך היה מהרהר שיתכו לו מאכה מהכרי׳ כאלו, ולזה לא זכר הכתוב שלא לקח המחתה, ולא היה מהדופי זהנגות בלקיחתה להיותה דבר מאכל וכבוא הנכעי מן הדרך, והותר׳ בזה השלחה הרחבתי׳ (י) לשכר הערותי : וכאשר שלח חזאל לנכעי על חולי בן הדד השיבו לך לאמור לא היה תהיה והראני ה׳ כי מות ימות, ולא, כתוב בלשון עבוד : וחזאל שהלו שמות לב׳ ק׳ מגזרת * כי בוגד אתה, שהוא מלשון עכוד : וחזאל שהלו (יב) מדוע אדוני בוכה ? לו׳ מה לך מחיתת החלך שתבכה עליו ? והנביא השיבו שלא היה בוכה על זה, כי לפי שהיה רואה בנבואתו הרעה אשר יעשה חזאל עמו לישראל, כי הוא יפלוך בקץ מבכריהם, ויקרוג בקרב בחוריהם, ועולליהם ירטש על הסלע או על הקרקע לרמוס אותם ברגליהם, והרותיהם יבקע בלכוריות גדול, וכאשר לאחר מי (יג) עבדך הכלב כי יעשה הדבר הזה כל כך גדול? הודיעו אלישע כי הוא הלך אל אדוניו ועתה כעבת (יד) הכניק אחר לו שהיה יהיה, אבל לא היה כן, כי ביום (טו) המחרת בן הדד טבל המכב׳, והוא השמלה אשר עליו במים ופרש אותו על עיניו, לפי שהיה מתלבב בקום הנכרי ובאב להשקיע הקדחת בזה, והיה היתה כבת מיתתו, כי בלבבו אותו בכבם הקדחת מלפני׳ ומהר למות • הכה בזה הדרך מצח אלישע את חזאל למלך על ארם כמו שבואר ית׳ל קליהו בהר חורב :

ובשנת חמש ליורם וגו׳ • (יו) כתב הלשבן כי מפני החתון שהיה ליהושפט עם אחאב היה יהושפט מולך ומכהיג מלכות ישראל אחרי אחאב עם מלך ישראל, והתמיד זה כל ימי יהושפט אחרי אחאב, כי היו חולקים לו כבוד בני אחאב מפני היותו זקן והתחתן עם אנשיהם, ואזהו שאמר בכאן בשבת חמש ליורם בן אחאב מלך ישראל ויהושפט מלך יהודה, שהיה משתתף עמו בהנהג׳ מלכותו, כאשר עברו חמש שנים להמלכת יהורם ויהושפט עמו, מלך יהורם בן יהושפט על יהודה • ובעל כרחך עולם כתב שמנה פרק י״ח החמש שנה ליהושפט מאלחמת רמות גלעד, כי לו היה רצוי יהושפט שיהרג כיון שהלך לעזור לרשע, וכשנעק אל ה׳ הושיע לו שנא שנים, ולסוף חמש שנים מאותה שעה שהיו חמש שנים ליורם בן אחאב המליכו את יהורם בן יהושפט על יהודה ומלך שתי שנים בחיי אביו, ומה שאמר למעלה וימלוך יהורם בשנת שתים ליורם בן יהושפט, שכרצה שיהורם בן יהושפט מלך יחידי, היה לפי שמלך בחיי יהושפט אביו ז׳ שנים, ומפני שהיה יהושפט רצוי ליהרג בחותה שעה מכה מצח שהלכה המלכות לבנו יהורם, אבל לא המליכו כל ב׳ שנים קודם מותו • וכבר הקדמה הרלק לדעת הזה, והניח כנגד דברים רבותים יעוייבו מדבריו בפירושו לזה המקום • ופירש הוא שנפטום הזה הסבר אלת מת, כאלו יאמר ובשנת חמש ליורם בן אחאב מלך ישראל ויהושפט מלך יהודה מת, ומלך יהורם בנו שנית כי כבר מלך, ל׳ הכהיג המלכות בחיי אביו ז׳ שנים ועתה בשנת אביו מלך מלכות אלת׳, כי הרג את אחיו והתחזק

2011 Ministerio de Cultura

כַּאֲשֶׁר עָשׂוּ בֵּית אַחְאָב כִּי בַּת־אַחְאָב
הָיְתָה־לּוֹ לְאִשָּׁה וַיַּעַשׂ הָרַע בְּעֵינֵי
[יט] יְהוָה׃ וְלֹא־אָבָה יְהוָה לְהַשְׁחִית
אֶת־יְהוּדָה לְמַעַן דָּוִד עַבְדּוֹ כַּאֲשֶׁר
אָמַר־לוֹ לָתֵת לוֹ נִיר בְּבָנָיו כָּל־הַיָּמִים׃
[כ] בְּיָמָיו פָּשַׁע אֱדוֹם מִתַּחַת יַד־יְהוּדָה
וַיַּמְלִכוּ עֲלֵיהֶם מֶלֶךְ׃
[כא] וַיַּעֲבֹר יוֹרָם צָעִירָה וְכָל־הָרֶכֶב עִמּוֹ
וַיְהִי־הוּא קָם לַיְלָה וַיַּכֶּה אֶת־אֱדוֹם
הַסֹּבֵיב אֵלָיו וְאֵת שָׂרֵי הָרֶכֶב וַיָּנָס הָעָם
[כב] לְאֹהָלָיו׃ וַיִּפְשַׁע אֱדוֹם מִתַּחַת יַד־
יְהוּדָה עַד הַיּוֹם הַזֶּה אָז תִּפְשַׁע לִבְנָה
[כג] בָּעֵת הַהִיא׃ וְיֶתֶר דִּבְרֵי יוֹרָם
וְכָל־אֲשֶׁר עָשָׂה הֲלֹא־הֵם כְּתוּבִים עַל־
סֵפֶר דִּבְרֵי הַיָּמִים לְמַלְכֵי יְהוּדָה׃
[כד] וַיִּשְׁכַּב יוֹרָם עִם־אֲבֹתָיו וַיִּקָּבֵר עִם־
אֲבֹתָיו בְּעִיר דָּוִד וַיִּמְלֹךְ אֲחַזְיָהוּ בְנוֹ
[כה] תַּחְתָּיו׃ בִּשְׁנַת שְׁתֵּים־עֶשְׂרֵה שָׁנָה
לְיוֹרָם בֶּן־אַחְאָב מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל מָלַךְ
אֲחַזְיָהוּ בֶן־יְהוֹרָם מֶלֶךְ יְהוּדָה׃
[כו] בֶּן־עֶשְׂרִים וּשְׁתַּיִם שָׁנָה אֲחַזְיָהוּ בְמָלְכוֹ
וְשָׁנָה אַחַת מָלַךְ בִּירוּשָׁלָם וְשֵׁם אִמּוֹ
עֲתַלְיָהוּ בַּת־עָמְרִי מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל׃
[כז] וַיֵּלֶךְ בְּדֶרֶךְ בֵּית אַחְאָב וַיַּעַשׂ הָרַע
בְּעֵינֵי יְהוָה כְּבֵית אַחְאָב כִּי חֲתַן בֵּית־
[כח] אַחְאָב הוּא׃ וַיֵּלֶךְ אֶת־יוֹרָם בֶּן־

דה ב׳ כא ד׳ והתחזק במלוכה כמו שנזכר בדה*, ואין לתמוה מאשר יחסר
משלי כח יו בכתוב מלת מת, כי הענין מובן מהפסוק, וכמוהו *נגיד
חסר תבונות ורב מעשקות, שפירו׳ ימות, אבל שונא בצע
יאריך ימים, וכן הוא באמרו ויהושפט, כאלו יאמר ויהושפט
(יז, יח) מת, והותרה בזה השאלה הב׳: וזכר הכתוב שהיה יורם בן
יהושפט בן לב שנה במלכו ושמלך ח׳ שנים, ושהלך בדרכי
מלכי ישראל ככל פשעיהם, לפי שהיה לו לאשה איזבל בת
אחאב והיתה עובדת עז כאביה. ועם היות מהראוי שישחית
הש״י את בית דוד אחרי שזרעו
(יט) לא הלך בדרכיו, הניח למען
דוד שהיה עבדו נאמן ולבלתי
יכרת כסא מלכותו הניח לו
ניר בירושלם כל הימים שישב
(כ) יהודה על אדמתו, אך מפני
חטאת יהורם פשע אדום
בימיו והמליכו אדום עליהם
מלך שלא היה עד הנה, שלא
היו האדומיים ממליכים מלך
אך מלכי יהודה היו מניחים
(כא) שם נצבים מתחת ידם, ומפני
זה עבר יורם אל צעירה שהיא
עיר מאדום להלחם בה, ולא
עשה מלחמה עמהם ביום כמו
שראוי, אבל קם יורם בלילה
ויכה את אדום, רוצה לומר
מהאויבים שהיו קרובים אליו
במחנה, ונס מיד כל עם
יהודה איש לאהלו, וכאשר
ראה אדום חולש׳ בני יהודה,
(כב) פשע בו עד היום הזה שלא
רצו להכנע עוד אליו כבראשונ׳,
ואז תפשע לבנה גם כן מתחת
מלך יהודה, וידמה שהיא
היתה מארץ יהודה כמו שכתב
רש״י זל, והיתה סמוכה לארץ
אדום ומרדה במלכה כמו
שעשו האדומיים: ובדברי
דה ב׳ כא הימים * כתוב שהרג יהורם
את כל אחיו בחרב וגם משרי
יהודה, ושבא אליו מכתב
מאליהו הנביא לאמר כה אמר
ה׳ אלקי דוד אביך תחת אשר
לא הלכת בדרכי יהושפט
אביך ובדרכי אסא מלך יהודה
ותלך בדרכי מלכי ישראל
ותזנה את יהודה ואת יושבי
ירושלם כהזנות בית אחאב
וגם את אחיך הטובים ממך
הרגת, הנה ה׳ נגף מגפה גדולה בעמך וגומר, ואתה
בחלאים רבים במחלה מעיך עד אשר יצאו מעיך מן החולי
ימים על ימים וגו׳. וספר שהעיר השם את רוח הפלשתים
וגו׳, ויעלו ביהודה ויבקעוה וישבו את כל הרכוש הנמצא
לבית המלך וגם בניו ונשיו לא נשאר כי אם יהואחז קטן
בניו, ואחרי זאת נגפו ה׳ במעיו לחולי לאין מרפא וגו׳,
ויהי לימים יצאו מעיו עם חליו וימות בתחלואים רעים וגו׳,
וילך בלא חמדה וגומ׳. והסתכל אמרו שבא אליו מכתב
מאליהו, וידענו שכבר נלקח מעל אלישע, כי הנה אלישע
כיבא בימי יהושפט, וידוע שבימי אליהו לא היה מתנבא
אלישע כי הוא נמשח לנביא תחתיו, ר״ל במקומו, אחרי
הלקחו לא בחייו, וזה ממה שיורה שאליהו לא מת אבל
שנלקח ברצון השם אל מקום מיוחד לשבת בו נצחי, ומשם

כתב ליהורם על דרך נס המכתב הזה אשר זכר. והיה ענין
המכתב כענין ראיתו שהיה נראה בבית המדרש כמו שהעידו
חז״ל, כי רחוק הוא שנאמר שקודם הלקחו ניבא כל זה אשר
יעשה אלישע ויכתב המכתב ויהיה ביד מי שנתנו אליו אחרי
לקיחתו כפי הפרטים אשר בו, ולא מצינו שעשה זה בדברים
אחרים גדולים מזה שקרו אח״כ ולא עשה עליהם מכתב,
והדבר הזה לא זכרו הנביא כאן, אולי לא נתאמת אצלו
הדבר ולכן לא זכרו, כי אין ראוי שנחשוב שהיה זה מפאת
השכחה או הקרי: וספר (כד, כו)
הכתוב שמת יהורם ושמלך
אחזיהו בנו תחתיו ביהודה,
ושמלך שנה אחת בלבד, לפי
שהיתה אמו בת עמרי, והנה
עמרי היה אבי אחאב אביו,
וידמה שנתגדלה בבית עמרי
ולכן יחסה אליו, לפי שבני
הבני׳ הרי הם כבני׳, וכמו שבן
ירבעם מלך שנתים ובן בעשא
שנתים ובן אחאב הראשון
שנתים, כך בן יהורם מלך
יהודה מלך שנה אחת, כי
בעון אביהם היו מולכים
בניהם ימים מעטים ורעים
והיו כלם מתים בקצרות
שנים. והנה אמר שהיה
אחזיהו במלכו בן עשרים
ושתים שנה, ובדה״ אמר
* שהיה בן ארבעים ושתים דה ב׳ כב ב׳
שנה, לפי שיהורם מלך יותר
מארבעים שנה, ולא כמנו
לו כי אם שמונה שנים בעבור
שאות׳ השמונה שנים היו מובי׳
ונתחזק בהם במלכותו, אבל
מעת שנפל ביד הערביי׳ ונפל
גם כן בחליים לא מנו לו ימי
מלכות והמליך אחזיהו בנו
בחייו, והיו בשנים המאוסים
האלה עשרים שנה וכשהמליך
אחזיהו בחיי אביו היה בן
עשרים ושתים שנה, ומה
שאמר ושנה אחת מלך בירושל׳
הוא אחרי מות אביו, כי
בחייו מלך עשרים שנה, ובזה
הדרך כשמת אביו היה אחזיהו
בן ארבעים ושתים שנה,
והמליכוהו פעם אחרת במות
אביו ולא מלך אחרי מותו כי
אם שנה אחת. ולדעת בעל
סדר עולם מה שמנה בדברי הימים ארבעים ושתים שנה אינו פרק יז
ללידת אחזיהו כי אם לצמיחת מלכות עמרי, אשר בעבור
היותו מזרעו קרה לו שנהרג עם מלך ישראל על ידי יהוא,
וזה שלאחר שלשים ואחד שנה לאסא מלך עמרי על ישראל
ומלך שש שנים, ואחאב בנו עשרים ושתים שנים, ואחזיהו
בנו שנתים, ויורם אחיו מלך שתים עשרה שנה, הרי
ארבעים ושתים שעמדה מלכות עמרי, ולדעת הזה נמשך
הר לוי בן גרשום, והותרה בזה השאלה השלישית:
וספר הכתוב מאחזיהו מלך יהודה שהלך בדרכי אחאב (כז)
ועשה הרע בעיני השם, ושבעבור זה היה מתחבר עמו
לכל דבר, כי הנה הוא הלך עם יורם מלך ישראל (כח)
למלחמה על חזאל מלך ארם ברמות גלעד, שלכדו אותה
בני ישראל והיתה בידם, והארמיים באו עליה ויכו את
יורם

2011 Ministerio de Cultura

אחאב למלחמה עם־חזאל מלך־ארם
פרמת גלעד ויכו ארמים את־יורם׃
[כט] וישב יורם המלך לחתרפא ביזרעאל
מן־המכים אשר יכהו ארמים ברמה
בהלחמו את־חזאל מלך־ארם וואחזיהו
בן־יהורם מלך יהודה ירד לראות
את־יורם בן־אחאב ביזרעאל כי־
חלה הוא׃

ט

[א] ואלישע הנביא קרא לאחד מבני
הנביאים ויאמר לו חגר מתניך וקח
פך השמן הזה בידך והלך רמת גלעד׃
[ב] ובאת שמה וראית שם יהוא בן־יהושפט
בן־נמשי ובאת והקמתו מתוך אחיו
[ג] והבית אתו חדר בחדר׃ ולקחת פך־
השמן ויצקת על־ראשו ואמרת כה־אמר
יהוה משחתיך למלך אל־ישראל ופתחת
הדלת ונסתה ולא תחכה׃ [ד] וילך הנער
הנער הנביא רמת גלעד׃ [ה] ויבא והנה
שרי החיל ישבים ויאמר דבר לי אליך
חשר ויאמר יהוא אל־מי מכלנו ויאמר
אליך חשר׃ [ו] ויקם ויבא הבתה ויצק
השמן אל־ראשו ויאמר לו כה־אמר
יהוה אלהי ישראל משחתיך למלך
אל־עם יהוה אל־ישראל׃
[ז] והכית את־בית אחאב אדניך ונקמתי
דמי עבדי הנביאים ודמי כל־עבדי
יהוה מיד איזבל׃ [ח] ואבד כל־בית
אחאב והכרתי לאחאב משתין בקיר
ועצור ועזוב בישראל׃ [ט] ונתתי את־
בית אחאב כבית ירבעם בן־נבט וכבית
בעשא בן־אחיה׃
[י] ואת־איזבל יאכלו הכלבים בחלק
יזרעאל ואין קבר ויפתח הדלת וינס׃
[יא] ויהוא יצא אל־עבדי אדניו ויאמר לו
השלום מבוא בא־המשגע הזה אליך
ויאמר אליהם אתם ידעתם את־
האיש ואת־שיחו׃ [יב] ויאמרו שקר
הגד־נא לנו ויאמר כזאת וכזאת אמר
אלי לאמר כה אמר יהוה משחתיך
למלך אל־ישראל׃ [יג] ולמהר

(כט) יורם, ומפני מכותיו בגו
ביזרעאלה להתרפא שם,
וירד שמה לחזיקו מלך יהודה
לבקרו בקלין כדרך החולים
הקוהנים. והכה ספר הכתוב
זה הקדמה למה שיבא עליהם
ובהרגו שמה כמו
שיזכור:

ט (א) ואלישע הנביא וגומר.
ספר הכתוב
בכאן לך לשליח לחקי שמה
את קוקל למלך על ישראל,
את יהוא למלך על ישראל,
לפיים דבר ה' לפר דבר אל
אליהו בהר חורב, כי לפי
שהלריך הזמן ית' לפו לשחאב
עד ימי בנו לא יכול אליהו
למשחם בעלמו ומוה ע' אלישע
שיעשה זה, ולכן לא בקש
בקולה על זה לאליהו, כי
הוא מפני כוונת אליהו עצמו.
ולפי שלא יכול ללכת אל
רמות גלעד למשוח את יהוא,
כי יקרב כל העם בנפשו שמה
ויתגלה הדבר, עשה הדבר
ע"י אליש וישלח אחד מבני
סדר עולם הנביאים שהיו לפניו, (ואחול
פרק י"ח שהיה יוצא בן אחיו) למשוח
אותו, ומוהו שיקנור מתניו,
כדי שילך במהירות ולא יתעכב
בדרך, אבל ילך במהירה אל
רמות גלעד, כי אם היה
יהוא ואחר השרים עמו למשוך
את העיר מבני קרס, לפי
שהילך לא להתרפא ביזרעאל,
ולכן היה השרים במקומו
ברמות גלעד לשמור העיר,
כי זה היה חלת הזמן לשיעשה
(ב) יהוא מה שעשה. ולכן מוהו
שילך במהירות קודם שיבוא
המלך שמה, ומוהו שיעשה
זה בהחבא אחר בקדר, כדי
שלא יודע הדבר למלך ולא
יוכל להמלט מידו, וכדי שלא
יסתכן הנביא מוהו שמיד יבוא
(ג) ולא יעמוד עם עוד: והנה
מוה שיעשה לותו, לא להיות
המשיחה רלויה כפי הדין
במלכי ישראל, כי לא היו
משוחים כי אם מלכי בית
דוד, אבל מפני מחלקתו של
יהורם הוצרך למשוח כדי
לקיימו ולפרסמו בירושת
המלכות וחזקתו. וכבר קבלו
חוליות פ"ג חול שלא כמשך יהוא בשמן
דף י"ח ע"ב המשחה שהיה מיוחד למשיחת
מלכי יהודה, אבל במשח עם
מגילה פ"א שמן לפרכמון, וכמו שאומרו
דף י"ד ע"א שחול ויהוא שמשחו כפך לא
כתקיימ' מלכות', דוד ושלמה
שמשחו בקרן כתקיימה

מלכותם, כי היה בפך שמן
לפרכמון ובקרן היה שמן
המשחה, והותרה בזה הצלה
הרביעית: והנה קלר הכתוב
מהדברים שמוה שליטע שלא
יהוא, ומה שזכר שלמר לו
הוא מורה שכן היהו שליטע
כי דבר ה' הוא, והם הדברי'
שנבלו עליהם שליהו ומיכיהו
בן ימלא: ומוה שלמר לו (ו)
משחתיך למלך שלא עם ה' שלל
ישרלל, העירו שיכרת את
עובדי ענודה זרה כלם, כי
לא היה כמשח כי אם לירלי
ה' ולקוזבי שמו, ומוה שלמר (ז)
והכית את בית לחאב לדיך,
העירו שלא יעשוה שהיה עושה
בזה פעל מגוכה להיות לחאב
לדוכיו, כי הזמ ית' היה
מלוה עליו, ושומר מלוה לא
ידע דבר רע. ולפי שלא
ירפו ידיו בעבור לדוכיו,
למר ולבד כל בית לחאב (ח, ט)
והכרתי לאחאב משתין בקיר
וגו', ונתתי את בית לחאב
וגו', רולה לומר על כל פניס
גזור זה מלפני ויתקיים
בהכרח, ואם לא תרלה לתת
לקיימו לבחר לים לחר כלבבי
לעשותו. ולפי שהיה מדרך
השרים לכבד את הנביס
ובפרט הנבירות, לחר ולת (י)
לזבל יאכלו הכלבים וגו',
כלו' על מנת כן לבי משחתיך
למלך, והשרים השה יתחייב
בהכרח שיתקיימו וילקו
לפעל: וספר הכתוב שילא (יא)
יהוא שלל שלר השרים שלר
היו לתו, ושלחל מהם שלשהו
השלום מדוע בא המשוגע
הזה שליך? רולה לומר השם
הבית ייעול טוב לו רע? והיו
קורלים לותו משוגע, לפי
שבהתבודדותו היה כרלה להם
משוגע, לפי שלא היה מזגיע
בשלר השניים והיה שוגה
בהם, ויהוא לא רלה לכזב
שבל השלים השניו בשחרו
שתם ידעתם שת השיח ושת
שיחו. וכשלר רלו שהיה (יב)
מעלים מהם השניו, פשרו
בו כל כך שהוא הגיד להם
שת כבוד מלכותו. והמה (יג)
כשמעו זה מיד מהרו ויקחו
שיש בגדו וישימו לותו תחת
יהוא, להגביהו למעלה
ביושיבתו, וזהו שלל גרס
המעלות, כלומר של העליוה
והעלומה מהמדרגות ששר
יעשו למלכים לישיבתם:
ויתקשר יהוא של יורם, לל (יד)

2011 Ministerio de Cultura

מלכים ב ט

וַיִּקְחוּ אִישׁ בִּגְדוֹ וַיָּשִׂימוּ תַחְתָּיו אֶל־
גֶּרֶם הַמַּעֲלוֹת וַיִּתְקְעוּ בַּשּׁוֹפָר וַיֹּאמְרוּ
[יד] מָלַךְ יֵהוּא׃ וַיִּתְקַשֵּׁר יֵהוּא בֶּן־יְהוֹשָׁפָט
בֶּן־נִמְשִׁי אֶל־יוֹרָם וְיוֹרָם הָיָה שֹׁמֵר
בְּרָמֹת גִּלְעָד הוּא וְכָל־יִשְׂרָאֵל מִפְּנֵי
[טו] חֲזָאֵל מֶלֶךְ אֲרָם׃ וַיָּשָׁב יְהוֹרָם
הַמֶּלֶךְ לְהִתְרַפֵּא בְיִזְרְעֶאל מִן־הַמַּכִּים
אֲשֶׁר יַכֻּהוּ אֲרַמִּים בְּהִלָּחֲמוֹ אֶת־חֲזָאֵל
מֶלֶךְ אֲרָם וַיֹּאמֶר יֵהוּא אִם־יֵשׁ נַפְשְׁכֶם
אַל־יֵצֵא פָלִיט מִן־הָעִיר לָלֶכֶת לְ־גֵיד
[יו] בְּיִזְרְעֶאל׃ וַיִּרְכַּב יֵהוּא וַיֵּלֶךְ יִזְרְעֶאלָה
כִּי יוֹרָם שֹׁכֵב שָׁמָּה וַאֲחַזְיָה מֶלֶךְ יְהוּדָה
[יז] יָרַד לִרְאוֹת אֶת־יוֹרָם׃ וְהַצֹּפֶה עֹמֵד עַל־
הַמִּגְדָּל בְּיִזְרְעֶאל וַיַּרְא אֶת־שִׁפְעַת יֵהוּא
בְּבֹאוֹ וַיֹּאמֶר שִׁפְעַת אֲנִי רֹאֶה וַיֹּאמֶר
יְהוֹרָם קַח רַכָּב וּשְׁלַח לִקְרָאתָם וְיֹאמַר
[יח] הֲשָׁלוֹם׃ וַיֵּלֶךְ רוֹכֵב הַסּוּס לִקְרָאתוֹ וַיֹּאמֶר
כֹּה־אָמַר הַמֶּלֶךְ הֲשָׁלוֹם וַיֹּאמֶר יֵהוּא מַה־
לְּךָ וּלְשָׁלוֹם סֹב אֶל־אַחֲרָי וַיַּגֵּד הַצֹּפֶה
לֵאמֹר בָּא־הַמַּלְאָךְ עַד־הֵם וְלֹא־שָׁב׃
[יט] וַיִּשְׁלַח רֹכֵב סוּס שֵׁנִי וַיָּבֹא אֲלֵהֶם
וַיֹּאמֶר כֹּה־אָמַר הַמֶּלֶךְ הֲשָׁלוֹם וַיֹּאמֶר
יֵהוּא מַה־לְּךָ וּלְשָׁלוֹם סֹב אֶל־אַחֲרָי׃
[כ] וַיַּגֵּד הַצֹּפֶה לֵאמֹר בָּא עַד־אֲלֵיהֶם וְלֹא־
שָׁב וְהַמִּנְהָג כְּמִנְהַג יֵהוּא בֶן־נִמְשִׁי כִּי
[כא] בְשִׁגָּעוֹן יִנְהָג׃ וַיֹּאמֶר יְהוֹרָם אֱסֹר
וַיֶּאְסֹר רִכְבּוֹ וַיֵּצֵא יְהוֹרָם מֶלֶךְ־יִשְׂרָאֵל
וַאֲחַזְיָהוּ מֶלֶךְ־יְהוּדָה אִישׁ בְּרִכְבּוֹ וַיֵּצְאוּ
לִקְרַאת יֵהוּא וַיִּמְצָאֻהוּ בְּחֶלְקַת נָבוֹת
[כב] הַיִּזְרְעֵאלִי׃ וַיְהִי כִּרְאוֹת יְהוֹרָם אֶת־
יֵהוּא וַיֹּאמֶר הֲשָׁלוֹם יֵהוּא וַיֹּאמֶר מָה
הַשָּׁלוֹם עַד־זְנוּנֵי אִיזֶבֶל אִמְּךָ וּכְשָׁפֶיהָ
[כג] הָרַבִּים׃ וַיַּהֲפֹךְ יְהוֹרָם יָדָיו וַיָּנֹס
וַיֹּאמֶר אֶל־אֲחַזְיָהוּ מִרְמָה אֲחַזְיָה׃
[כד] וְיֵהוּא מִלֵּא יָדוֹ בַקֶּשֶׁת וַיַּךְ אֶת־
יְהוֹרָם בֵּין זְרֹעָיו וַיֵּצֵא הַחֵצִי מִלִּבּוֹ
[כה] וַיִּכְרַע בְּרִכְבּוֹ׃ וַיֹּאמֶר אֶל־בִּדְקַר
שָׁלִשָׁה שָׂא הַשְׁלִכֵהוּ בְּחֶלְקַת שְׂדֵה
נָבוֹת הַיִּזְרְעֵאלִי כִּי זְכֹר אֲנִי וָאַתָּה אֵת
רֹכְבִים צְמָדִים אַחֲרֵי אַחְאָב אָבִיו וַיהוָה
[כו] נָשָׂא עָלָיו אֶת־הַמַּשָּׂא הַזֶּה׃ אִם־לֹא

שעשה קשר נגדו להתרימו ולהאבידו, כי בעת המלכתו שמה נשבע על זה והתאמץ בו. והיה הקשר עם השרים אשר שם, שנתקשרו כלם בהשגחת השם עם יהוא לעזרו בדבר הזה, ולכן נקרא המרד קשר, לפי שמתקשרין האנשי' זה עם זה לעשות אותו פעל. והנה עזר מאד לעשות מעשהו שיורם קודם לזה היה שומר ברמות גלעד, רוצה לומר היה יושב שם לשמור העיר (טו) מפני חזאל, וישב יורם להתרפא ביזרעאל, ר"ל ששב ליזרעאל להתרפאת שם ממכותיו שהכוהו ארם, ונשארו השרים בשמירת רמות גלעד, ולכן אמר יהוא לשרים אשר אתו אם יש את נפשכם, כלומר אם תראה בעיניכם עצתי או אם אתם רוצים לעשות זה כראוי, שמרו את העיר שלא יצא ממנה פליט (יו) ללכת להגיד ביזרעאל: וקודם שיודע הדבר רכב יהוא על הסוס וילך יזרעאלה אשר יורם שוכב שם חולה והיה עמו שם מלך יהודה שבא (יז) לבקרו, ולפי שביזרעאל היה הצופה על המגדל, כאשר ראה שפע העם שהיה בא עם יהוא אמר שפעת אני רואה, רוצה לומר רבוי עם אני רואה שבא, ומלך יורם שלח רכב, כלומר משרת רוכב הסוס שהוא הנקרא רכב, לדעת אם היה שלום (יח) ומה היה ענין ביאתם? ויהוא כדי שלא יודע ענינו עד בואו אל יורם לא השיב דבר אל השליח ראשון ושני ששלח המלך לקראתו כי אם מה לך ולשלום סוב אל אחרי, רוצה לומר מה לך במה שתשאל השלום, האם בוגע בך דבר? אל תחוש לדעת דבר מזה סוב אל אחרי ולך (יט) עמי בעבודתי. וכאשר ידע יורם שהרוכב הראשון וגם השני התחברו עם השפע הבא ולא שבו אליו דבר, (כ) והיה שהצופה הגיד לו שנראה אליו מנהג השר הבא כמנהג יהוא בן נמשי שהיה רוכב רכבו בשגעון ובחפזון בלי (כא) ישוב, אמר המלך לאסור את רכבו ויצא אליו הוא ואחזיהו מלך יהודה וימצאו את יהוא בחלקת נבות היזרעאלי, רוצה לומר השדה

אשר נסקל בו נבות, אולי כי נתעכב שמה לעשות באותו מקום מה שעש' לזכרון חטאת אחאב בהריגת נבות, ולכן (כב) כששאלו יורם השלום יהוא? השיבו כמורד בו מה השלום עד זנוני איזבל אמך וגו', ר"ל מה השלום שיגיע עד זנוני איזבל אמך וכשפיה הרבים, כי הנה לא יאות שלום לך ולה. וכראות יורם שהיה ענין (כג) מרד הפך ידו האוחזת ברסן הסוס והפכה להסב פניו ולנוס, ואמר לאחזיהו שהיה זה מרמה ומרד וקשר השרים נגדו, אבל יהוא מלא ידו (כד) בקשת ויך בכל כחו את יורם בין שני זרועיו ויצא החצי מלבו וימות מיד, ואמר אל (כה) שלישו שהיה נקרא בדקר שא השליכהו בחלקת שדה נבות היזרעלי, כי זכור אני ואתה רוכבים צמדים, ויראה שנתן בדבר סבה בלתי ראוי' אליו, אבל ענינו שאמר לשלישו שהוא בעצמו יקח את יורם וישליכהו בחלקת נבות, ושל יתנאה בעצמו לומר איכה אשא בעצמי פגר מת? כי זכור היה יהוא ובדקר כאשר שניהם היו רוכבים צמדים, ר"ל מחוברים ומדובקים עם פרשים אחרים אחרי אחאב אביו, ולכן היה ראוי שיכבדו את גוף בנו. ואם ישאל בדקר ואם זכור אתה מזה למה הרגת אותו? כדי להשיב לזה אמר וה' נשא עליו את המשא הזה. וכדי לאמת שלא הרגו לקחת מלכותו כי אם לקיים דבר השם וגזרתו, אמר עוד (כו) אם לא את דמי נבות ואת דמי בניו ראיתי אמש נאם ה', ואין פירו' ראיתי ושלמתי על יהוא שראה זה וישלם אותו, אבל פירושו שהמשא אשר נשא עליו ית' על ידי אליהו היה בזה הלשון שיזכור, אם לא את דמי נבות ואת דמי בניו (שגזל מהם נחלתם והמה חבקו אשפתות) ראיתי אמש נאם ה', כי השם ית' אמר לאליהו כאשר שלחו אל אחאב לומר לו * הרצחת מלכי' א' וגם ירשת, שהיום הקודם כ"א יע' אליו היו קול דמי נבות אשר הרג אחאב וקול דמי בניו שגזלם צועקים אליו מן האדמה. ועוד היה במשא שאמר ית' ושלמתי לך בחלקה הזאת נאם ה', רוצה לומר וגם כן

2011 Ministerio de Cultura

אֶת־וַשְׁתִּי הַנְּבוּשְׁתָּ וְאֶת־וַשְׁתִּי בְּנָיו רָאִיתִי
אֶמֶשׁ נְאֻם־יְהוָה וְשִׁלַּמְתִּי לְךָ בַּחֶלְקָה
הַזֹּאת נְאֻם־יְהוָה וְעַתָּה שָׂא הַשְׁלִכֶהוּ
[כו] בַּחֶלְקַת הַשָּׂדֶה כִּדְבַר יְהוָה׃ וַאֲחַזְיָהוּ מֶלֶךְ־
יְהוּדָה רָאָה וַיָּנָס דֶּרֶךְ בֵּית הַגָּן וַיִּרְדֹּף
אַחֲרָיו יֵהוּא וַיֹּאמֶר גַּם־אֹתוֹ הַכֻּהוּ אֶל־
הַמֶּרְכָּבָה בְּמַעֲלֵה־גּוּר אֲשֶׁר אֵת־יִבְלְעָם
[כז] וַיָּנָס מְגִדּוֹ וַיָּמָת שָׁם׃ וַיַּרְכִּבוּ אֹתוֹ
עֲבָדָיו יְרוּשָׁלַיְמָה וַיִּקְבְּרוּ אֹתוֹ בְּקִבְרָתוֹ
[כח] עִם־אֲבֹתָיו בְּעִיר דָּוִד׃ וּבִשְׁנַת אַחַת־
עֶשְׂרֵה שָׁנָה לְיוֹרָם בֶּן־אַחְאָב מָלַךְ אֲחַזְיָהוּ
[כט] עַל־יְהוּדָה׃ וַיָּבֹא יֵהוּא יִזְרְעֶאלָה
וְאִיזֶבֶל שָׁמְעָה וַתָּשֶׂם בַּפּוּךְ עֵינֶיהָ וַתֵּיטֶב
אֶת־רֹאשָׁהּ וַתַּשְׁקֵף בְּעַד הַחַלּוֹן׃
[ל] וַיָּבֹא בַּשָּׁעַר וַתֹּאמֶר הֲשָׁלוֹם זִמְרִי
[לא] הֹרֵג אֲדֹנָיו׃ וַיִּשָּׂא פָנָיו אֶל־הַחַלּוֹן
וַיֹּאמֶר מִי אִתִּי מִי וַיַּשְׁקִיפוּ אֵלָיו שְׁנַיִם
[לב] שְׁלִשָׁה סָרִיסִים׃ וַיֹּאמֶר שִׂמְטוּהָ
וַיִּשְׁמְטוּהָ וַיִּז מִדָּמָהּ אֶל־הַקִּיר וְאֶל־
[לג] הַסּוּסִים וַיִּרְמְסֶנָּה׃ וַיָּבֹא וַיֹּאכַל
וַיֵּשְׁתְּ וַיֹּאמֶר פִּקְדוּ־נָא אֶת־הָאֲרוּרָה
הַזֹּאת וְקִבְּרוּהָ כִּי בַת־מֶלֶךְ הִיא׃
[לד] וַיֵּלְכוּ לְקָבְרָהּ וְלֹא־מָצְאוּ בָהּ כִּי אִם־
הַגֻּלְגֹּלֶת וְהָרַגְלַיִם וְכַפּוֹת הַיָּדָיִם׃
[לה] וַיָּשֻׁבוּ וַיַּגִּידוּ לוֹ וַיֹּאמֶר דְּבַר־יְהוָה
הוּא אֲשֶׁר דִּבֶּר בְּיַד־עַבְדּוֹ אֵלִיָּהוּ הַתִּשְׁבִּי
לֵאמֹר בְּחֶלְקַת יִזְרְעֶאל יֹאכְלוּ הַכְּלָבִים
[לו] אֶת־בְּשַׂר אִיזֶבֶל׃ וְהָיְתָה נִבְלַת אִיזֶבֶל
כְּדֹמֶן עַל־פְּנֵי הַשָּׂדֶה בְּחֶלְקַת יִזְרְעֶאל אֲשֶׁר
לֹא־יֹאמְרוּ זֹאת אִיזֶבֶל׃

י

[א] וּלְאַחְאָב שִׁבְעִים בָּנִים בְּשֹׁמְרוֹן
וַיִּכְתֹּב יֵהוּא סְפָרִים וַיִּשְׁלַח שֹׁמְרוֹן אֶל־
שָׂרֵי יִזְרְעֶאל הַזְּקֵנִים וְאֶל־הָאֹמְנִים
[ב] אַחְאָב לֵאמֹר׃ וְעַתָּה כְּבֹא הַסֵּפֶר הַזֶּה
אֲלֵיכֶם וְאִתְּכֶם בְּנֵי אֲדֹנֵיכֶם וְאִתְּכֶם
הָרֶכֶב וְהַסּוּסִים וְעִיר מִבְצָר וְהַנָּשֶׁק׃
[ג] וּרְאִיתֶם הַטּוֹב וְהַיָּשָׁר מִבְּנֵי אֲדֹנֵיכֶם
וְשִׂמְתֶּם עַל־כִּסֵּא אָבִיו וְהִלָּחֲמוּ עַל־
בֵּית אֲדֹנֵיכֶם׃
[ד] וַיִּרְאוּ מְאֹד מְאֹד וַיֹּאמְרוּ הִנֵּה שְׁנֵי

ונם כן היה כאם ה' ומאמרו שיצאם לו שכרו בחלקה הזאת לאחר את כה נבות, ומפני זה היה יהוה מכוה על הבתים שיצא פגר יהורם וישלכהו אל חלקת השדה כדבר ה'. ואחרי שזכר שהמית יהוא את יורם מלך ישראל, זכר גם כן הרג את אחזיהו מלך יהודה שהיה עם והכוהו על המרכבה, ואז בהיותו מוכה עם על עיר מגדו ושם מת, ומת' הוליכוהו עבדיו ירושלם לקברו עם אבותיו, כי זכה להקבר עמהם להיותו בן יהושפט שהיה ירא לפניו וכר מרע. ואחכם מה שאחר בדברי הימים * שהיה מתחבא בשמרון ושהביאו אותו אל יהוא וייתיקהו, נראה כי בדרך הכה אותו, כמו שאחר להם הכוהו על המרכבה, והם הורו לו קלים והכוהו והוא עם מוכה על מגדו ושם הוליכוהו עבדיו אל שמרון להתחבא שם מפני יהוא ושם הניחוהו אליו ואז המיתו ביזרעאל, ואחרי כאן ויאמת שם, אין פירושו במגדו כי אם בזאת מלחמה ובאותה ברה, ולא לאחריך הכתוב לספר זה כאן ודי היה בהודיעו שהמית יהוא את בני המלכים יחד, ועזרא בדברי הימים כתב מקום מיתתו ואבי הדרכים לבאר לאחד יכוונו, והותרה השאלה הקשות:

(כט) ובשנת לאחת עשרה וגו'. לאחרי שספר הכתוב שהרג יהוא את מלך ישראל ומלך יהודה, ספר עתה שהרג גם כן את המלכה ליזבל לחוד לאחב, ולאחרי כן יספר שהרג את בניה ואבי יהורם וכל לאבי בית לאחב, ואגם הרג לאחי מלך יהודה כי כלם בנזרת עירין באו לידו לעשם את כעיים. והנה מיתת (ל) ליזבל היתה ביזרעאל, כי לאחרי שיהוא הרג את יורם ואחזיהו ואיזבל בהיותה בלמעלה ועם לעד בה המלך שהרג בלותה שעה שתה בפוך עיניה כדרך הזונות, ותיטב את ראשה ותשקף בעד (לא) החלון, ותאמר לו יהוא זמרי הורג לאדוניו, כי לפי מלכי ב' י"ו שהתחבר למעלה * זמרי עבד אלה בן בעשא הרג את לאדניו ויהרגו לותו מידו כאמה לבנות ולקרות לת יהוא בזה

(כו) מלך ישראל, זכר שגם כן הרג את לאזיהו מלך יהודה שהיה עם והכוהו על המרכבה, ואז בהיותו מוכה עם על עיר (כז) מגדו ושם מת, ומת' הוליכוהו עבדיו ירושלם לקברו עם לאבותיו, כי זכה להקבר עמהם להיותו בן יהושפט שהיה ירא לפניו וכר מרע. ואחכם מה שאחר בדברי הימים * שהיה מתחבא בשמרון ושהביאו אותו אל יהוא ויתיתהו, נראה כי בדרך הכה אותו, כמו שאחר להם הכוהו על המרכבה, והם הורו לו קלים והכוהו והוא עם מוכה על מגדו ושם הוליכוהו עבדיו אל שמרון להתחבא שם מפני יהוא ושם הניחוהו אליו ואז המיתו ביזרעאל, ואחרי כאן ויאמת שם, אין פירושו במגדו כי אם בזאת מלחמה ובאותה ברה, ולא לאחריך הכתוב לספר זה כאן ודי היה בהודיעו שהמית יהוא את בני המלכים יחד, ועזרא בדברי הימים כתב מקום מיתתו ואבי הדרכים לבאר לאחד יכוונו, והותרה השאלה הקשות:

(כט) ובשנת לאחת עשרה וגו'. לאחרי שספר הכתוב שהרג יהוא את מלך ישראל ומלך יהודה, ספר עתה שהרג גם כן את המלכה ליזבל לחוד לאחב, ולאחרי כן יספר שהרג את בניה ואבי יהורם וכל לאבי בית לאחב, ואגם הרג לאחי מלך יהודה כי כלם בנזרת עירין באו לידו לעשם את כעיים. והנה מיתת (ל) ליזבל היתה ביזרעאל, כי לאחרי שיהוא הרג את יורם ואחזיהו ואיזבל בהיותה בלמעלה ועם לעד בה המלך שהרג בלותה שעה שתה בפוך עיני' כדרך הזונות, ותיטב את ראשה ותשקף בעד (לא) החלון, ותאמר אל יהוא זמרי הורג לאדוניו, כי לפי מלכי ב' י"ו שהתחבר למעלה * זמרי עבד אלה בן בעשא הרג את לאדניו ויהרגו לותו מידו כאמה לבנות ולקרות לת יהוא בזה

(לג) השם כנוי, כענין שהלג יורם שהיה לאדוניו, וכאשה שיהיה כן בוף יהוא כזמרי כי ימיתוהו גם כן, ויהוא פוה שישמטוה ויאליכוה מהחלון וירמסו לותה הסוסי', ומאשר לאחר בלשון יקיל וירמסכה, לאחז בעלמה רמסה. עיין רלק"ל

(לד) וילך יהוא לאכול ולשתות, והניותו לאכל לוה שיקברו לת ליזבל האורה ויקברו לותה, לפי שהיתה בת מלך ומהראוי היה לכבדה לאחר שכבר קבלה עונשה מאשר (לה) קטלה על הנפש, וכאשר הלכו לקברה לא מצאו ממנה כי אם הגלגולת והרגלים וכפות הידים, לפי שהאכל לאכלו הכלבים ולותו הנשאר קברו במלותו לדעת הקהיל ז"ל. ויהוא הלדיק עליו לת הדין בלאחרו דבר השם הוא פ"ר לעיעור לאחר דבר ביד עבדו לליהו התשבי לאחר בחלק יזרעאל יאכלו הכלבי' לת בשר ליזבל, כי החלון לאחר בשקפה בו (לו) ליזבל היה פתוח לל כרם נבות, כי הכרם היה לנגד היכל המלך כמו שנזכר:

(לז) ולאחכם מיתת הנביא זכר שהיה בזה החופן, כי הם היו בשמרון והיו שנעים נגיש על לאחב, ויכתוב יהוא כספרים לשמרון לל שרי יזרעאל שהיו נקבלים שמה, להיות שמרון רלש הממלכה, ולל זקני שמרון ולל האומנים, רולה לומר לאחר היו לומנים ומגדלים בני לאחב, ויהו לותם (כו ג) שלאחרי שהיו לותם כל בני המלך והרכב והסוסים, ועני המבלר שהיו ליורם היו כיל עבדיו, והבשק שהם כלי המלחמה גם כן, שיבאהו העוב והישר מבני לאחב לדוניהם וימליכוהו וילחמו בעדו, כי כן רלוי שיעשו העבדים הבאומנים בעד בנוד לדוניהם, ושלח לומר להם זה כדי לבחותם ולדעת מה יעשו, והם (לח) שלחו לליו שלוחים, והיו השולחים לותם לאחר לל הבית, רולה לומר לאחר היה ממונה על בית המלך, ולאחר על העיר, שהיה מנהיג העיר, והזקנים והאומני' בני המלך שהיו גדולי העיר כמו שיזכור, שכלם שלחו ל יהוא לומר

2011 Ministerio de Cultura

הַמְּלָכִים לֹא־עָמְדוּ לְפָנָיו וְאֵיךְ נַעֲמֹד
[ה] אֲנָחְנוּ׃ וַיִּשְׁלַח אֲשֶׁר־עַל־הַבַּיִת וַאֲשֶׁר
עַל־הָעִיר וְהַזְּקֵנִים וְהָאֹמְנִים אֶל־יֵהוּא׃
לֵאמֹר עֲבָדֶיךָ אֲנַחְנוּ וְכֹל אֲשֶׁר־תֹּאמַר
אֵלֵינוּ נַעֲשֶׂה לֹא־נַמְלִךְ אִישׁ הַטּוֹב בְּעֵינֶיךָ
[ו] עֲשֵׂה׃ וַיִּכְתֹּב אֲלֵיהֶם סֵפֶר׃ שֵׁנִית
לֵאמֹר אִם־לִי אַתֶּם וּלְקֹלִי׃ אַתֶּם שֹׁמְעִים
קְחוּ אֶת־רָאשֵׁי אַנְשֵׁי בְנֵי־אֲדֹנֵיכֶם
וּבֹאוּ אֵלַי כָּעֵת מָחָר יִזְרְעֶאלָה וּבְנֵי
הַמֶּלֶךְ שִׁבְעִים אִישׁ אֶת־גְּדֹלֵי הָעִיר
[ז] מְגַדְּלִים אוֹתָם׃ וַיְהִי כְּבֹא הַסֵּפֶר
אֲלֵיהֶם וַיִּקְחוּ אֶת־בְּנֵי הַמֶּלֶךְ וַיִּשְׁחֲטוּ
שִׁבְעִים אִישׁ וַיָּשִׂימוּ אֶת־רָאשֵׁיהֶם
בַּדּוּדִים וַיִּשְׁלְחוּ אֵלָיו יִזְרְעֶאלָה׃
[ח] וַיָּבֹא הַמַּלְאָךְ וַיַּגֶּד־לוֹ לֵאמֹר הֵבִיאוּ
רָאשֵׁי בְנֵי־הַמֶּלֶךְ וַיֹּאמֶר שִׂימוּ אֹתָם
שְׁנֵי צִבֻּרִים פֶּתַח הַשַּׁעַר עַד־הַבֹּקֶר׃
[ט] וַיְהִי בַבֹּקֶר וַיֵּצֵא וַיַּעֲמֹד וַיֹּאמֶר אֶל־
כָּל־הָעָם צַדִּקִים אַתֶּם הִנֵּה אֲנִי קָשַׁרְתִּי
עַל־אֲדֹנִי וָאֶהֶרְגֵהוּ וּמִי הִכָּה אֶת־כָּל־
[י] אֵלֶּה׃ דְּעוּ אֵפוֹא כִּי לֹא יִפֹּל מִדְּבַר
יְהוָה אַרְצָה אֲשֶׁר־דִּבֶּר יְהוָה עַל־בֵּית
אַחְאָב וַיהוָה עָשָׂה אֵת אֲשֶׁר דִּבֶּר בְּיַד
[יא] עַבְדּוֹ אֵלִיָּהוּ׃ וַיַּךְ יֵהוּא אֵת כָּל־
הַנִּשְׁאָרִים לְבֵית־אַחְאָב בְּיִזְרְעֶאל וְכָל־
גְּדֹלָיו וּמְיֻדָּעָיו וְכֹהֲנָיו עַד־בִּלְתִּי הִשְׁאִיר־
[יב] לוֹ שָׂרִיד׃ וַיָּקָם וַיָּבֹא וַיֵּלֶךְ שֹׁמְרוֹן הוּא
[יג] בֵּית־עֵקֶד הָרֹעִים בַּדָּרֶךְ׃ וְיֵהוּא מָצָא
אֶת־אֲחֵי אֲחַזְיָהוּ מֶלֶךְ־יְהוּדָה וַיֹּאמֶר

לאמ׳ עבדיך אנחנו לא נמליך
(ו) איש הטוב בעיניך עשה ׳ ואז
השיבם יהוא שיהרגו את כל
בני המלך אחאב ויביאו אותם
(ז) אליו יזרעאל ׳ והמה מיד
שחטו אותם ויביאו ראשיהם
בדודים ׳ ר״ל בסלים ׳ כמו
שמביאים פירות הבכורים ׳
(ח) ויהוא כאשר הביאו אותם אל
יזרעאל צוה שישימו אותם
בשני צבורי׳ פתח שער העיר ׳
ושיעמדו שם כל היום ההוא
עד הבקר ׳ והיה זה כדי
שיראו אותם כל העם וכדי
שישמעו כלם מה שאמר יהוא
(ט) כאשר הלך לראותם ׳ שאמר
אל העם צדיקים אתם הנה
אני קשרתי על אדוני ׳ ר״ל
אתם בני ישראל אשר ביזרעאל
תחשבו שאתם צדיקים ואני
רשע גמור לפי שקשרתי על
אדוני והרגתיו ׳ ועתה אמרו
אלי ומי הכה את כל אלה ?
הנה גדולי שמרון ואשר גדלו
אותם בבתיהם הרגו אותם
ולא רצו להלחם בעדם ׳ וכל
זה מורה שאין אני רשע במה
שעשיתי ולא הם גם כן במה
(י) שעשו ׳ אבל היה הדבר מאת
ה׳ שלא יפול מדברו ארצה
אשר דבר על בית אחאב ואב״
ה׳ עשה את אשר דבר ביד
אליהו עבדו ׳ ואני וזקני
שמרון לא עשינו דבר כי הוא
ית׳ עשה מה שעשה כלו ׳
(יא) ולהיות מחשבת יהוא זאת
הכה כל הנשארי׳ לבית אחאב
וכל מיודעיו וכהניו עד בלי
(יב ׳ יג) השאיר לו שריד ׳ וילך אל
שמרון ׳ ובהיותו הולך בדרך
בבית עקד הרועים ׳ שהיה
בית אחת שהרועים היו גוזזים

שם צאנם ׳ מצא את אחי
אחזיהו מלך יהודה ׳ ובדברי
הימים כאמר * שהיו בני אחיו דה״ב כ״ב ח׳
של אחזיהו ׳ ונקראו אחיו
כמו שנקרא לוט אחי אברהם
* בהיותו בן אחיו ׳ ונראה בראשית י״ד
שלא היו יודעים דבר מכל
אשר נעשה ביזרעאל ובשמרון ׳
ואמרו אל יהוא שהיו באים
לראות את שלום בני המלך
אחאב ושלום הגבירה איזבל ׳
ושחט אותם בתוך הבור אשר (יד)
היה שמה ׳ ולפי שמצא את (טו)
יונדב בן רכב ויברך את
יהוא ׳ וישאלהו יהוא אם היה
לבבו ישר עמו ? והוא השיבו
יש ויש ׳ ר״ל ישר ותמים אהבו ׳
והעלהו יהוא עמו על המרכב׳
ויבואו שמרונה לנקום נקמת
ה׳ ׳ ושם המית כל הנשאר
בבית אחאב׃
ויקבץ יהוא את כל העם (יח)
וגו׳ ׳ אחרי שזכר
הכתוב שהרג יהוא את המלכי׳
ואת המלכה ואת בני המלכים
וקרוביהם ׳ יזכור בזה מה
שהרג בכהני הבעל והעובדים
אותו ׳ ועשה בזה תחבולה
והיא ׳ שקבץ את כל העם
ואמר אליהם שאחאב עבד את
הבעל מעט ׳ ואולי מפני זה
מצאוהו צרות רבות ורעות ׳
אמנם הוא יעבוד את הבעל
הרבה ׳ וכבר האשימוהו חז״ל
על מאמרו זה ׳ עם היות
שאמרו במרמה ׳ אמרו בפרק
חלק ברית כרותה לשפתים כנהדרין
וגו׳ ׳ והראה יהוא את עצמו דף קב״ע
רוצה לעשות זבח גדול לבעל (יט)
ושיבאו אליו כל עובדיו וכל
כהניו ׳ וגם שם טעם שכל
אשר לא יבא שמה לא יחיה ׳

מִי אַתֶּם וַיֹּאמְרוּ אֲחֵי אֲחַזְיָהוּ אֲנַחְנוּ וַנֵּרֶד לִשְׁלוֹם בְּנֵי־הַמֶּלֶךְ וּבְנֵי הַגְּבִירָה׃
יד וַיֹּאמֶר תִּפְשׂוּם חַיִּים וַיִּתְפְּשׂוּם חַיִּים וַיִּשְׁחָטוּם אֶל־בּוֹר בֵּית־עֵקֶד אַרְבָּעִים וּשְׁנַיִם
טו אִישׁ וְלֹא־הִשְׁאִיר אִישׁ מֵהֶם׃ וַיֵּלֶךְ מִשָּׁם וַיִּמְצָא אֶת־יְהוֹנָדָב בֶּן־רֵכָב לִקְרָאתוֹ
וַיְבָרְכֵהוּ וַיֹּאמֶר אֵלָיו הֲיֵשׁ אֶת־לְבָבְךָ יָשָׁר כַּאֲשֶׁר לְבָבִי עִם־לְבָבֶךָ וַיֹּאמֶר יְהוֹנָדָב
יז יֵשׁ וַיֵּשׁ תְּנָה אֶת־יָדֶךָ וַיִּתֵּן יָדוֹ וַיַּעֲלֵהוּ אֵלָיו אֶל־הַמֶּרְכָּבָה׃ וַיֹּאמֶר לְכָה אִתִּי
יז וּרְאֵה בְּקִנְאָתִי לַיהוָה וַיַּרְכִּבוּ אֹתוֹ בְּרִכְבּוֹ׃ וַיָּבֹא שֹׁמְרוֹן וַיַּךְ אֶת־כָּל־הַנִּשְׁאָרִים
יח לְאַחְאָב בְּשֹׁמְרוֹן עַד־הִשְׁמִדוֹ כִּדְבַר יְהוָה אֲשֶׁר דִּבֶּר אֶל־אֵלִיָּהוּ׃ וַיִּקְבֹּץ יֵהוּא אֶת־
כָּל־הָעָם וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם אַחְאָב עָבַד אֶת־הַבַּעַל מְעָט יֵהוּא יַעַבְדֶנּוּ
יט הַרְבֵּה׃ וְעַתָּה כָל־נְבִיאֵי הַבַּעַל כָּל־עֹבְדָיו וְכָל־כֹּהֲנָיו קִרְאוּ אֵלַי אִישׁ
אַל־יִפָּקֵד כִּי זֶבַח גָּדוֹל לִי לַבַּעַל כֹּל אֲשֶׁר־יִפָּקֵד לֹא יִחְיֶה וְיֵהוּא עָשָׂה
כ בְעָקְבָה לְמַעַן הַאֲבִיד אֶת־עֹבְדֵי הַבָּעַל׃ וַיֹּאמֶר יֵהוּא קַדְּשׁוּ עֲצָרָה
לַבָּעַל וַיִּקְרָאוּ׃

2011 Ministerio de Cultura

[כא] וַיִּשְׁלַח יֵהוּא בְּכָל־יִשְׂרָאֵל וַיָּבֹאוּ
כָּל־עֹבְדֵי הַבַּעַל וְלֹא־נִשְׁאַר אִישׁ אֲשֶׁר
לֹא־בָא וַיָּבֹאוּ בֵּית הַבַּעַל וַיִּמָּלֵא בֵית־
[כב] הַבַּעַל פֶּה לָפֶה׃ וַיֹּאמֶר לַאֲשֶׁר עַל־
הַמֶּלְתָּחָה הוֹצֵא לְבוּשׁ לְכֹל עֹבְדֵי הַבַּעַל
וַיֹּצֵא לָהֶם הַמַּלְבּוּשׁ׃
[כג] וַיָּבֹא יֵהוּא וִיהוֹנָדָב בֶּן־רֵכָב בֵּית
הַבַּעַל וַיֹּאמֶר לְעֹבְדֵי הַבַּעַל חַפְּשׂוּ
וּרְאוּ פֶּן־יֶשׁ־פֹּה עִמָּכֶם מֵעַבְדֵי יְהוָה
כִּי אִם־עֹבְדֵי הַבַּעַל לְבַדָּם׃
[כד] וַיָּבֹאוּ לַעֲשׂוֹת זְבָחִים וְעֹלוֹת וְיֵהוּא
שָׂם־לוֹ בַחוּץ שְׁמֹנִים אִישׁ וַיֹּאמֶר הָאִישׁ
אֲשֶׁר־יִמָּלֵט מִן־הָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר אֲנִי
מֵבִיא עַל־יְדֵיכֶם נַפְשׁוֹ תַּחַת
[כה] נַפְשׁוֹ׃ וַיְהִי כְּכַלֹּתוֹ לַעֲשׂוֹת הָעֹלָה
וַיֹּאמֶר יֵהוּא לָרָצִים וְלַשָּׁלִשִׁים
בֹּאוּ הַכּוּם אִישׁ אַל־יֵצֵא וַיַּכּוּם
לְפִי־חָרֶב וַיַּשְׁלִכוּ הָרָצִים וְהַשָּׁלִשִׁים
וַיֵּלְכוּ עַד־עִיר בֵּית־הַבַּעַל׃
[כו] וַיֹּצִאוּ אֶת־מַצְּבוֹת בֵּית־הַבַּעַל
[כז] וַיִּשְׂרְפוּהָ׃ וַיִּתְּצוּ אֵת מַצְּבַת הַבַּעַל
וַיִּתְּצוּ אֶת־בֵּית הַבַּעַל וַיְשִׂימֻהוּ
לְמֹחֳרָאוֹת עַד־הַיּוֹם׃
[כח] וַיַּשְׁמֵד יֵהוּא אֶת־הַבַּעַל מִיִּשְׂרָאֵל׃
[כט] רַק חֲטָאֵי יָרָבְעָם בֶּן־נְבָט אֲשֶׁר הֶחֱטִיא
אֶת־יִשְׂרָאֵל לֹא־סָר יֵהוּא
מֵאַחֲרֵיהֶם עֶגְלֵי הַזָּהָב אֲשֶׁר בֵּית־אֵל
וַאֲשֶׁר בְּדָן׃

(כא) וישלח בכל ישראל ויבואו כל
עובדי הבעל עד אשר נמלא
כל הבית מפה ומפה׃ וכדי
(כב) להבחין עוד האמת אתו ׳ צוה
לאשר על המלתחה שהוא
שומר גנזי בגדי הכומרים
ועובדי הבעל ׳ שיוציא לבוש
כל עובדי הבעל שילבישו
אותו ׳ באופן שיהיו נבדלים
משאר בני אדם במלבושיה׳ ׳
(כג) וגם כן התרה בהם יהוא שלא
ישב בתוכם אחד מעובדי ה׳
כי אם עובדי הבעל כלם ׳
(כד) והכין שמנים איש בחוץ וזרזם
שלא ימלט מידם איש אחד ׳
ובהכינו כל זה צוה אותם
שיבאו לעשות זבחים ועולות
כדי להתפרס׳ אמתת העובדי׳
(כה) ההם ׳ ואחרי כלותם לעשות
העולה צוה לרצים ולשלישים
שיכו את עובדי הבעל כלם
שלא ימלט איש אחד מהם ׳
וישליכו הרצים והשלישים ׳
ר״ל שכבר השליכו הרצים
והשלישים נבלת ההרוגים
מבית הבעל בעת הכותם
(כו׳ כז) אותם ׳ וילכו עד עיר בית
הבעל ויוציאו את מצבות בית
הבעל וישרפו אותם ונתצו
המצבות ובית הבעל בכללותה
וישימוהו למחראות עד היום ׳
רוצה לומר לבתי כסאות
להפנות שם לבזות העז׳ ׳
(כח׳ כט) ובזה האופן השמיד יהוא
את הבעל מישראל ׳ אך
אמנם מכל אשר עשה יהוא
לשם ה׳ הנה לא עזב עגלי
הזהב אשר עשה ירבעם
שבהם החטיא את ישראל ׳
והנה היה זה לא לעבוד עז׳ ׳
כי הם לא נתכוונו לכך כאשר

כעשו כמו שכתבתי ׳ אבל דף רמ״ה
עשה זה להתמיד מלכות
ישראל כדי שלא יעלו ישראל
ירושלם ותסוב הממלכה
למלכי בית דוד ׳ ואין ספק
שחטא בזה מאד יהוא אבל
לא חטא לעבוד עז׳ ׳ והותרה
בזה השאלה הששית : ולפי
שעברו לבית עמרי ארבעה
מלכים ׳ עמרי אחאב בנו
אחזיהו בנו יהורם אחיו ׳
(ל) לבן ראה הש״י להבטיח גמול
טוב אל יהוא ׳ והיה זה ביד
יונה בן אמתי כמו שזכרו
בסדר עולם ׳ שהוא יעדו פרק י״ח
בשם השם שבשכר שעשה
הישר בעיני ה׳ על בית אחאב
לכן ישבו לו בני רבעים על
כסא ישראל ׳ שהם יהואחז
יהואש ירבעם זכריה׳ והנה
לא נמשך לו עוד המלכות ׳
(לא) לפי שיהוא לא שמר ללכת
בדרכי ה׳ ובתורתו ולא סר
מעל חטאת ירבעם מהעגלים
(לב) כמו שזכר ׳ וגם מפני חטאתיו
החל השם בימיו לקצות
בישראל ׳ ר״ל להכרית ׳ מגזרת
* מקצה רגלים חמס שותה ׳ משלי כ״ו ו׳
ויכם חזאל ׳ ר״ל שהכה חזאל
את ישראל בכל גבול ישראל ׳
ואמר זה גב להודיע שכמו
שיהוא לקח נקמת ה׳ מבית
אחאב ׳ ככה חזאל לקחה
מישראל ׳ כמו שנאמר לאליהו
* והיה הנמלט מחרב חזאל מלכי׳ א׳ י״ט
ימית יהוא והנמלט מחרב
יהוא ימית אלישע ׳ והשארתי
בישראל שבעת אלפים כל
הברכים אשר לא כרעו
לבעל וכל הפה אשר לא
נשק לו :

ל וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־יֵהוּא יַעַן אֲשֶׁר־הֱטִיבֹתָ לַעֲשׂוֹת הַיָּשָׁר בְּעֵינַי כְּכֹל אֲשֶׁר
לא בִּלְבָבִי עָשִׂיתָ לְבֵית אַחְאָב בְּנֵי רְבִעִים יֵשְׁבוּ לְךָ עַל־כִּסֵּא יִשְׂרָאֵל׃ וְיֵהוּא
לֹא שָׁמַר לָלֶכֶת בְּתוֹרַת־יְהוָה אֱלֹהֵי־יִשְׂרָאֵל בְּכָל־לְבָבוֹ לֹא סָר מֵעַל חַטֹּאות
לב יָרָבְעָם אֲשֶׁר הֶחֱטִיא אֶת־יִשְׂרָאֵל׃ בַּיָּמִים הָהֵם הֵחֵל יְהוָה לְקַצּוֹת בְּיִשְׂרָאֵל
לג וַיַּכֵּם חֲזָאֵל בְּכָל־גְּבוּל יִשְׂרָאֵל׃ מִן־הַיַּרְדֵּן מִזְּרַח הַשֶּׁמֶשׁ אֵת כָּל־אֶרֶץ
הַגִּלְעָד הַגָּדִי וְהָרְאוּבֵנִי וְהַמְנַשִּׁי מֵעֲרֹעֵר אֲשֶׁר עַל־נַחַל אַרְנֹן וְהַגִּלְעָד וְהַבָּשָׁן׃
לד וְיֶתֶר דִּבְרֵי יֵהוּא וְכָל־אֲשֶׁר עָשָׂה וְכָל־גְּבוּרָתוֹ הֲלוֹא־הֵם כְּתוּבִים
לה עַל־סֵפֶר דִּבְרֵי הַיָּמִים לְמַלְכֵי יִשְׂרָאֵל׃ וַיִּשְׁכַּב יֵהוּא עִם־אֲבֹתָיו
לו וַיִּקְבְּרוּ אֹתוֹ בְּשֹׁמְרוֹן וַיִּמְלֹךְ יְהוֹאָחָז בְּנוֹ תַּחְתָּיו׃ וְהַיָּמִים אֲשֶׁר מָלַךְ יֵהוּא עַל־
יִשְׂרָאֵל עֶשְׂרִים־וּשְׂמֹנֶה שָׁנָה בְּשֹׁמְרוֹן׃

2011 Ministerio de Cultura

מלכים ב יא

פרשת שלש עשרה תספר המשכות מלכות יהודה לקרי זות לקוזיהו, ושעתליה לקח החזיקה במלכות ותקבר לת כל זרע המלוכה, ושבמלט יהוקש יונק בקמלת ה' עליו והמליכו לקרי כן יהוידע הכהן הגדול והמית לת עתליהו בקרב, ושיהוקש חוק לת כדק כית ה' ומה שקרה ליהוקש עם חזקל מלך לרם, ושמת יהוקש כידי עבדיו שהרגוהו. תקלת הפרשה ועתליהו לקח לקוזיהו רלתה כי מת נכה וגו', על כשכת עשרים ושלש ליוקש וגו'. והכה שקלתי כפרשה הזלת שש השקלות:

השאלה הראשונה כמה שזכר שמשך יהוידע הכהן ושכיו לת יהוקש מלך יהודה, פוריות פ"ג כי הכה הוא היה כן לקוזיהו מלך יהודה וכפי הל"ן לין מוסקין דף י"ל ע"ב מלך כן מלך, לפי שמשיקת הלה תספיק לכל שכיו ויוכלי חלפיו והעומדים על כסלו מזרעו, ולל מלקו שכמשכו שלר מלכי יהודה, ולכן יקשה למה משכו לת יוקש?

השאלה השנית כמה שזכר שכל כסף הקדשים והשקלים לקבו לחזק לת כדק כית שקלים ה', ויקשה זה לפי שהתמידין היו עושים מהשקלים, ולם היה שהשקלי כלס וכל שלר הכסף המובל כית ה' לקבו לעורך כיש פ"ל הכנין והולכתו, ישלר לשלול מלין הקריבו התמידין כל לותה השכה שעשו זה?

השאלה השלישית כמה שכתוב כשלן לך לל יעשה כית ה' כפות כסף מזמרות מזרקות מקוערות כל כלי זהב וכלי כסף מן הכסף המובל לה"כ כ"ל יד כית ה', והכה כדכרי הימים כתוב הפך זה שכל * ויעשהו כלים לכית ה' כלי שרת וגו', מורה שכעשו שם כלי כית ה' מלותו הכסף, והסכרל תגזור עליו, כי הכית ל"ל שיעכדו כה מכלי כליה, ולם לל כעשה מכסף הקדשים לל ידעכו מלין כעשו הכלים ההם?

השאלה הרביעית כמה שכתוב כשלן מהמלחמה לשר עלה חזקל להלחם כירושלם, כי הכה מה שיספר כלן כזה לינו מסכים למה שזכר כדכרי הימים מהמלחמה ההיל, לפי שכשלן כתוב שעלה חזקל, ושם * כתוב שעלו קיל לרם ולל המלך. כתוב כשלן שם כ"ג שלל כלקחו כירושלם, ושם כתוב וישחיתו לת כל שרי העם. כתוב כשלן שהמלך יהוקש כתן זהב ופסף הקדשים ולוצרות כית ה' מרכוכו ל חזקל ושעלה מעליו, ושם כתוב שהלריחים שלחו לותו וחלקו השלל לל המלך לחזק. כתוב כשלן שעלה חזקל מעל מלך יהודה, ושם כתוב שהכו לותו מכות לעות, ורלוי שנדע כמה תלוי הסתירה הכמלקת כדכר הוה כשני הספורים הללה?

השאלה החמשית כמה שכתוב כשלן שעכדי יהוקש הכו לותו כית מילוק היורד מילק, וכדכרי הימים * כתוב שהרגו לותו על מטתו, ומה שם שם כ"ה שלומר כשלן מורה שהכוהו כהיותו כדרך, ומה שכתוב שם מורה שהיה על מטתו כירושלם:

השאלה הששית למה כהרג יהוקש ולמה מרדו כו עכדיו? כי הכה לל עשו זה לקחת ממנו המלוכ' לקרי שמיל כשמת הם עלמם תמליכו לת לחליה כנו, והכה יהוקש עשה היטר כעיני הסם, ועם היות שקרי מות יהוידע עשה הרע כעיניו, הכה שלר המלכים הרעו מזנו ולל נתקייבו מיתה קשה ורעה כמותו.

והכני מפרש הפסוקים כשופן יותרו השלות והמפקות הללה כלס:

יא

(א) **ועתליה** שם לקוזיה וגו'. לקרי שהשלים המפור ענין כית לקשב וכל מה שעשה יהוש כן כמצי שמלך לקריו, כעתק לספר מה שהיה כמלכות יהודה לקרי שמת לקוזיהו מלך יהודה כידי יהוש, ולמר שעתליה למו כיון שרלתה נכה לקוזיהו מת הרגה כל זרע המלוכה, כדי שלל יעלר לים יושב על כסל דוד והיל היתה המולכת ומכהגת כל הלרן כחוקה. וכבר זכרו חז"ל שהיתה לשה רעה וזונתה עם לים לקר וילדה לו כנים, כמו שיבול לקרי זה זכרונם. והכה יהוכבע כתה לחות לקוזיהו קרה לפה וירע כעיניה מה שעשתה למה, ולכן כשמלתה (כ) על זרע לכיה ולקיה לקח' לת יהוקש שהיה ילד יונק שדי מיבקתו והוליקתו מתוך כני המלכים ההרוגים מכלי ידיעת עתליה למה, ותקבל לותו ולת מבקתו כקדר המטות, כמו שיקביקו הדכר הנכוב, וזהו למרו ותגכוב לותו וגו' ולת מביקתו כקדר המטות, שגכבתם והקביקתם שם. וקדר המטות היה כעורת הלוייס

(ג) לו הכהנים, וקו"ל למרו שלה שיר רבת לם התלים, וההחבלה הזלת לף י"ג ע"ל היתה לו לגורך שעה מפני עתליהו שלל תמיתהו גם כן. ולפי שיהוכבע היתה לבת יהוידע הכהן הגדול והיתה מפני זה יושבת תמיד כמקדש, החביאתו כבית ה' שש שכים, ובשנה השביעית שלל יהוידע הכהן הגדול לחסוף לת שרי המלות, שהם הלוייס שהיו הממונים על כל הלוייס והכהנים. ופירש מי הוא שהר שלל לקרוא לותם לקבל לותם ולמר לכרי ולרלים, כי לותם שלל לקבל לת שרי המלות, לו יהיה פירושו שהלל שרי המלות לקבל לת הכרי ולת הרלים. ולקרי שקרלו לות' ובלו בית ה' כרת לתם כרית למת ובשבועה, כמו שיאמר לקרי זה. ולו הרלה יהוידע הכהן לליהם לת כן המלך שהיה כקבל שם, ולזה לותם על שמירתו מפקד עתליה שלל תמיתהו, ולזה (ה) למר זה הדכר שהר תעשון ל' שהשלים מהלכתים שיהיו ממונים לשמירת המלך יהיו מבלי השבת, ושני השלישים יהיו מיובלי

(ד) וירא אתם את בן המלך: (ה) וילום לאמר זה הדבר אשר תעשון השלישית מכם הבלי השבת, ושמרי משמרת בית המלך: (ו) ושלשית בפתח השער ושלשית אחר הרץ ושמרתם את משמרת הבית משתים: (ז) ושתי כתי כל יולאי השבת בשבת ושמרו את משמרת בית יהוה אל המלך: (ח) והקפתם על המלך סביב איש כליו בידו והבא אל המערכות יומת והיו את המלך בצאתו ובבאו: (ט) ויעשו הכהנים כככל אשר צוה יהוידע הכהן ויקחו איש אנשיו הבאים בשבת עם היולאים בשבת ויבא אל יהוידע הכהן: (י) ויתן הכהן אל שרי המאות חנית ושלטים המלך דויד אשר בבית יהוה: (יא) ועמדו הרלים איש כליו בידו מהכתף הימנית לכתף השמלית לזבח ולמזבח על הבית לפלך סביב: (יב) ויוצא את בן המלך ויתן עליו את הנזר ואת העדות ויתנו לו את המלך וימשחו ויפקו ידים ויאמרו יחי המלך: (יג) ותשמע עתליה את קול הרלים את העם מרוצים ותבא אל העם אל בית יהוה: (יד) ותרא והנה הלמד על העמד כמשפט והשרים והחצצרות על המלך וכל עם הלרץ שמח וחוצצרים ותקרע עתליה לת בגדיה ותקרא קשר קשר: (טו) ויצו יהוידע הכהן לת שרי המאות פקדי החיל ולמר אליהם הוציאוה מבית לפלך ומבא אחריה יומת בחרב כי למר הכהן לל תמתוה כבית יהוה: (טז) וישימו לה ידים ותבא דרך מבא סוס בית המלך ושם יומתה: (יז) ויכרת יהוידע הברית כינו ובין כל העם וכין המלך וכין העם להיות לעם ליהוה וכין המלך וכין העם: (יח) ויבאו כל עם הלרץ כית הבעל ויתלצהו ואת מזבחתיו ואת צלמיו שברו היטב ואת מתן כהן הבעל הרגו לפני המזבחות וישם הכהן פקדות על בית יהוה: (יט) ויקח את שרי המאות והכרי והרלים וכל עם הלרץ ויורידו את המלך מבית יהוה ויבאו דרך שער הרלים בית המלך וישב על כסא המלכים: (כ) וישמח כל עם הלרץ והעיר שקטה ואת עתליה המיתו כחרב כית המלך: (כא) כן שבע שנים מלך יהוקש:

(ז) ושלשית אחר הרץ ושמרתם את משמרת הבית משתים: (ח) והקפתם על המלך סביב איש כליו בידו והבא אל המערכות יומת והיו את המלך בצאתו ובבאו: (ט) ויעשו הכהנים כככל אשר צוה יהוידע הכהן ויקחו איש אנשיו הבאים בשבת עם היולאים בשבת ויבא אל יהוידע הכהן: (י) ויתן הכהן אל שרי המאות חנית ושלטים המלך דויד אשר בבית יהוה: (יא) ועמדו הרלים איש כליו בידו מהכתף הימנית לכתף השמלית לזבח ולמזבח על הבית לפלך סביב: (יב) ויוצא את בן המלך ויתן עליו את הנזר ואת העדות ויתנו לו את המלך וימשחו ויפקו ידים ויאמרו יחי המלך: (יג) ותשמע עתליה את קול הרלים את העם מרוצים ותבא אל העם אל בית יהוה: (יד) ותרא והנה הלמד על העמד כמשפט והשרים והחצצרות על המלך וכל עם הלרץ שמח וחוצצרים ותקרע עתליה לת בגדיה ותקרא קשר קשר: (טו) ויצו יהוידע הכהן לת שרי המאות פקדי החיל ולמר אליהם הוציאוה מבית לפלך ומבא אחריה יומת בחרב כי למר הכהן לל תמתוה כבית יהוה: (טז) וישימו לה ידים ותבא דרך מבא סוס בית המלך ושם יומתה: (יז) ויכרת יהוידע הברית כינו ובין כל העם וכין המלך וכין העם להיות לעם ליהוה וכין המלך וכין העם: (יח) ויבאו כל עם הלרץ כית הבעל ויתלצהו ואת מזבחתיו ואת צלמיו שברו היטב ואת מתן כהן הבעל הרגו לפני המזבחות וישם הכהן פקדות על בית יהוה: (יט) ויקח את שרי המאות והכרי והרלים וכל עם הלרץ ויורידו את המלך מבית יהוה ויבאו דרך שער הרלים בית המלך וישב על כסא המלכים: (כ) וישמח כל עם הלרץ והעיר שקטה ואת עתליה המיתו כחרב כית המלך: (כא) כן שבע שנים מלך יהוקש:

2011 Ministerio de Cultura

[ו] וְהַשְּׁלִשִׁית בְּשַׁעַר סוּר וְהַשְּׁלִשִׁית בַּשַּׁעַר
אַחַר הָרָצִים וּשְׁמַרְתֶּם אֶת־מִשְׁמֶרֶת הַבַּיִת
[ז] מַסָּח׃ וּשְׁתֵּי הַיָּדוֹת בָּכֶם כֹּל יֹצְאֵי
הַשַּׁבָּת וְשָׁמְרוּ אֶת־מִשְׁמֶרֶת בֵּית יְהוָה
[ח] אֶל־הַמֶּלֶךְ׃ וְהִקַּפְתֶּם עַל־הַמֶּלֶךְ סָבִיב
אִישׁ וְכֵלָיו בְּיָדוֹ וְהַבָּא אֶל־הַשְּׂדֵרוֹת
יוּמָת וִהְיוּ אֶת־הַמֶּלֶךְ בְּצֵאתוֹ וּבְבֹאוֹ׃
[ט] וַיַּעֲשׂוּ שָׂרֵי הַמֵּאוֹת כְּכֹל אֲשֶׁר־צִוָּה
יְהוֹיָדָע הַכֹּהֵן וַיִּקְחוּ אִישׁ אֶת־אֲנָשָׁיו
בָּאֵי הַשַּׁבָּת עִם יֹצְאֵי הַשַּׁבָּת וַיָּבֹאוּ
אֶל־יְהוֹיָדָע הַכֹּהֵן׃
[י] וַיִּתֵּן הַכֹּהֵן לְשָׂרֵי הַמֵּאוֹת אֶת־הַחֲנִית
וְאֶת־הַשְּׁלָטִים אֲשֶׁר לַמֶּלֶךְ דָּוִד אֲשֶׁר
[יא] בְּבֵית יְהוָה׃ וַיַּעַמְדוּ הָרָצִים אִישׁ
וְכֵלָיו בְּיָדוֹ מִכֶּתֶף הַבַּיִת הַיְמָנִית עַד־
כֶּתֶף הַבַּיִת הַשְּׂמָאלִית לַמִּזְבֵּחַ וְלַבַּיִת
עַל־הַמֶּלֶךְ סָבִיב׃
[יב] וַיּוֹצֵא אֶת־בֶּן־הַמֶּלֶךְ וַיִּתֵּן עָלָיו אֶת־
הַנֵּזֶר וְאֶת־הָעֵדוּת וַיַּמְלִכוּ אֹתוֹ וַיִּמְשָׁחֻהוּ
וַיַּכּוּ־כָף וַיֹּאמְרוּ יְחִי הַמֶּלֶךְ׃
[יג] וַתִּשְׁמַע עֲתַלְיָה אֶת־קוֹל הָרָצִין הָעָם
[יד] וַתָּבֹא אֶל־הָעָם בֵּית יְהוָה׃ וַתֵּרֶא וְהִנֵּה
הַמֶּלֶךְ עֹמֵד עַל־הָעַמּוּד כַּמִּשְׁפָּט
וְהַשָּׂרִים וְהַחֲצֹצְרוֹת אֶל־הַמֶּלֶךְ וְכָל־
עַם־הָאָרֶץ שָׂמֵחַ וְתֹקֵעַ בַּחֲצֹצְרוֹת
וַתִּקְרַע עֲתַלְיָה אֶת־בְּגָדֶיהָ וַתִּקְרָא
[טו] קֶשֶׁר קָשֶׁר׃ וַיְצַו יְהוֹיָדָע הַכֹּהֵן אֶת־
שָׂרֵי הַמֵּאוֹת ׀ פְּקֻדֵי הַחַיִל וַיֹּאמֶר
אֲלֵיהֶם הוֹצִיאוּ אֹתָהּ אֶל־מִבֵּית לַשְּׂדֵרוֹת
וְהַבָּא אַחֲרֶיהָ חָמֵת בֶּחָרֶב כִּי אָמַר
הַכֹּהֵן אַל־תּוּמַת בֵּית יְהוָה׃
[יו] וַיָּשִׂמוּ לָהּ יָדַיִם וַתָּבוֹא דֶּרֶךְ־מְבוֹא
הַסּוּסִים בֵּית הַמֶּלֶךְ וַתּוּמַת שָׁם׃

מיוצאי השבת כמו שיזכור אחרי זה • וכבר ידעת שמימי דוד ושמואל החוזה היו משמרות קבועות בכהנים ובלויים כפי מה שתקנו אותם ׀ והיה משמר אחד עובד השבוע ויוצא בשבת אחר הקרבת המוספין ונכנס המשמר האחר ׀ ואמר להם יהוידע ששליש אחד מהממונים לשמירת המלך יהיה מהמשמר׳ הבאה והנכנסת ׀ וזהו אמרו השלישית מכם באי השבת ׀ לפי שהשא׳ מהם יהיו עסוקים בעבודת המקדש ׀ ושני השלישי׳ האחרי׳ יהיו מהמשמר׳ היוצאת שכבר לא היו עובדי׳ ׀ והם הנקראים יוצאי השבת • והנה קבע מאלה שני השלישי׳ ׀ לפי שכבר היו פנויי׳ מעבודת המקדש ׀ ואמר שהשלישית שהיו מבאי השב׳ ׀ רוצה לומר מהמשמרה הנכנסת ביום השבת יהיו שומרים משמרת בית המלך ׀ שלא יכנס שם אדם יוכל להזיק אל המלך ׀

(ו) והשליש האחר יהיה בשער סור ׀ והוא השער המזרחי שהיו טמאים בלתי יכולים להכנס שם ׀ ולזה היה נקרא שער סור ׀ כטעם * סורו טמא ׀ ובדברי הימים * נקרא שער היסוד ׀ לפי שהיה היסוד הראשון מהקדושה • והשליש האחר בשער אחר הרצים ׀ ונקרא כן לפי שהיו שם רצי המלך ׀ ואמר ושמרתם את משמרת הבית מסח ׀ רוצה לומר שישמרו בפרט את משמרת הבית מהמקום אשר היה פרון ׀ שפרצו אותו בני עתליה המרשעת ׀ שהיו לה בנים מאיש אחר והיו פורצים המקדש ׀ והזהירם שישמרו על אותו הפרץ פן יכנס בו אדם להזיק אל המלך ׀ ונקרא מסח ׀ מלשון * ונסחת׳ מעל האדמה ׀ והוא שפרצו והסיחו מהבית אותו מקום ׀ זאת תהיה משמרת השליש האחד

(ז) שהיה מבאי השבת : ואולם שתי הידות שהם שני השלישים הנשארים שיהיו כלם מיוצאי השבת ׀ ר״ל מהמשמר׳ היוצא׳ ׀ זכר שהמה ישמרו בכלל בית השם אל המלך ׀ כלומר בעבור המלך שלא יבואו אויביו שם

(ח) להרגו • וצוה לכלם שלא יסור איש מעל עבודתו וממשאו אבל כלם יקיפו על המלך סביב איש וכלי מלחמתו בידו ׀ וכל אשר יבא אל השדרות ׀ ר״ל כל איש זר אשר יבא ויכנס אל הסדרים והמערכות שהיו מסדרים שומרי המלך שלא ברשותם יומת ׀ כדי שישמר המלך תכלית השמירה ׀ והשומרים האלה יהיו תמיד עם המלך בצאתו ובבואו • והנה לא הטריח יהוידע שאר המשמרות לעבודת המלך ׀ לפי שהיה די באלו ׀ ולא חלק איזה חלק יהיה כאן ולא איזה יהיה כאן ׀ אלא שיחלקו באי השבת עם יוצאי השבת לשלשה חלקי׳ ׀ ויהיו באותם שלשה מקומות לשמור הנכנסים והיוצאים • והנה נתקיים הסדור אשר נתן יהוידע ויעשו שרי המאות (ט׳ י) כדברו ׀ ויקחו איש את אנשיו שהיה ממונה עליהם ׀ אם באי השבת ואם יוצאי השבת ׀ ויתן להם הכהן הגדול את החניתים ואת השליטים ׀ שהם בדמות מגינים שהיו בבית ה׳ ׀ וגם כן היו עומדים (יא) הרצים איש וכליו בידו להלחם מכתף הבית הימנית עד כתף הבית השמאלית ׀ באופן שהיה נשמר כל הבית : וכאשר סדר (יב) כל זה הכהן הגדול אז הוציא את בן המלך ויתן נזר המלכו׳ על ראשו ואת העדות ׀ והנזר הוא הכתר שהיו מכתירים בו מלכי יהודה ׀ והעדות הוא ספר התור׳ שנתן אצלו שנקרא עדות ׀ להודיע שיקרא בו כל ימי חייו והית׳ עמו כמו שנזכר בתורה * ׀ ובזה האופן דברי׳ י״ז י״ט המליכוהו ומשחו אותו שם יהוידע ובניו • ואחרים פרשו את העדות שהיו בגדי מלכות ודברים יפים מאבנים טובות שהם עדי המלכים ׀ ומה שפירשתי ראשונה הוא היותר נכון • והנה משחו את יהואש בהיות שכפי הדין לא היו הוריות ר״ג מושחין מלך בן מלך ׀ שמשיח׳ דף י״א ע״ב האב תספיק לכל באי חלציו ויושבים על כסאו ׀ לפי שבמקום שיש מחלוקת היה מהדין שימשחו המלך ׀ לפי שבאותה משיחה היה המלכות מתקיי׳ בכמשח ומתחזק עמו ׀ ולכן מפני מחלוקת עתליהו הוצרכו למשוח את יהואש ׀ והותרה בזה השאלה הראשונ׳ : והנה ספר הכתוב שעתליהו (יג) שמעה את קול הרצין העם ׀ ר״ל קול הרצים וקול העם שהיו כלם מריעים ואומרים יחי המלך ׀ ותבוא בית השם לדעת מה זה ועל מה זה ׀ וכאשר ראתה את המלך עומד (יד) על העמוד ׀ ר״ל שהיה עומד אצל העמוד כמשפט המלכי׳ ׀ או שהיה יושב במקום הראוי לשבת המלך ׀ וכמו שנאמר בדברי הימים * על עמדו ׀ דה״ב כ״ג י״ג ר״ל על מקום עמידתו ׀ והיו השרים והעם סביבו ׀ קרעה בגדיה ותקרא קשר קשר שהיו כלם מתקשרים נגדה ׀ והכהן (טו) הגדול צוה את שרי המאות שיוציאו אותה אל מבית לשדרות ויהרגוה שם ׀ ומי שיבא אחריה לעזרה ולהצילה ימיתו גב״ ׀ ואמרו מבית לשדרות ׀ ר״ל שיוציאו אותה מבית ה׳ ותצא דרך מקום הסדרים והמערכות שהיו לשומרים כדי שלא יהרגוה בבית השם • והנה היא בחרה לצאת דרך מבוא הסוסי׳ אל בית (יו) המלך והניחוה לצאת באותו דרך ושם הרגו אותה :

ויכרת

2011 Ministerio de Cultura

(יז) וכרת יהויד וגו' . זכר הפתוח שיהויד כאחד המלך
את יהוש כרת ברית בין ה' ובין המלך ובין העם ,
לפי בין ה' ובין העם והמלך שיהיה המלך והעם לה' וילכו
לקריו ולא ילכו לקרי הבעלים , וגם כן בין המלך ובין העם
שישמרו לותו ויעבדוהו , והוא
יתחול עליה' ויהיה כפשוט בכפו
(יח) על עמירתם . ומיד נתו העם
לב בית הבעל ויתצו את
מזבחותיו ואת כהן הבעל
שהיה בקרב מתן הרגו לפני
המזבחות , ולקרי כן שם
יהויד הכהן הגדול פקודת
על בית ה' , רומה לומר שהכהן
המשמרות שהיו שם מתוקנות
מתחלה והוציאם כסדר לפני
עתה , כי מפני שהיו בני
יהודה עובדים לבעל , המלכי'
לאחר היו להם לא תצוה לזה ,
ולכן לא נאמר דבר על מכונו
בבית ה' , וכן כאמר בדברי
שם י"ח הימים * ויעש יהויד פקדות
בית ה' ביד הכהנים הלויים
לאחר כאשר דוד על בית ה' וגו' :
(יט) ועם זה הניחו בכבוד גדול
ובשמחה רבה את יהוש מבית
ה' אל בית המלך והושיבוהו
(כ) שם על כסא המלכים , ובזה
שמח העם מאד ושקט העיר ,
לפי שעתליה מתה , כי לא
היתה נחיים לא היתה העיר
בהשקט , כי תמיד היתה
מתכתבת ומנקשת בדברי
ריבות :

(כא) והנה היה יהוש בן שבע
שנים במלכו ומרבעים שנה
מלך בירושלם , והיה שם אמו
צביה מבאר שבע , והיתה
לאחר עובה במעשיה ואליה
(ג) נעה יהוש , כי עשה הישר
בעיני ה' כל ימיו , אבל הבמה
היתר עצמית בפקתו ועדיו
היה הרב שלמה שהיה יהויד
הכהן , ולכן התמיד בפקתו
בעוד שהורה אותו ולמדו
יהויד הכהן , והתנה בזה
לאחר מותו יהויד הכהן ,
לפי שאחרי מות יהויד עזבה
יהוש הרע בעיני ה' כמו
שכתוב בדברי הימים . ודמה
שיזהר בני כל ימיו ליהויד ,
וכן כתוב בדברי הימים כל
ימי יהויד הכהן , כי בימיו
של יהויד מפני עוב למודו
(ד) היה יהוש עוב ויאר , עם
היות שהבמות לא סרו ותמיד
היו העם מובחים בבמות אבל
לשם ה' . ולפי שראה יהוש
שהיה בית ה' פרוץ (לא מפני חורך הזמן לאחר בנינה , כי
פרק ג' שבזבר בסדר עולם , כ"א לרוע המלכים שהיו לפניו ולרשעת
(ה) עתליה ובניה) דבר עם הכהנים שיקפו כל כסף הקדשים

(יז) [יז] וַיִּכְרֹת יְהוֹיָדָע אֶת־הַבְּרִית בֵּין יְהוָה
וּבֵין הַמֶּלֶךְ וּבֵין הָעָם לִהְיוֹת לָעָם
לַיהוָה וּבֵין הַמֶּלֶךְ וּבֵין הָעָם :
(יח) [יח] וַיָּבֹאוּ כָל־עַם הָאָרֶץ בֵּית הַבַּעַל
וַיִּתְּצֻהוּ אֶת־מִזְבְּחֹתָיו וְאֶת־צַלְמָיו
שִׁבְּרוּ הֵיטֵב וְאֶת מַתָּן כֹּהֵן הַבַּעַל
חָרְגוּ לִפְנֵי הַמִּזְבְּחוֹת וַיָּשֶׂם הַכֹּהֵן פְּקֻדֹּת
(יט) עַל־בֵּית יְהוָה : וַיִּקַּח אֶת־שָׂרֵי
הַמֵּאוֹת וְאֶת־הַכָּרִי וְאֶת־הָרָצִים וְאֶת כָּל־
עַם הָאָרֶץ וַיּוֹרִידוּ אֶת־הַמֶּלֶךְ מִבֵּית יְהוָה
וַיָּבֹאוּ דֶּרֶךְ־שַׁעַר הָרָצִים בֵּית הַמֶּלֶךְ
וַיֵּלֶךְ וַיֵּשֶׁב עַל־כִּסֵּא הַמְּלָכִים :
(כ) [כ] וַיִּשְׂמַח כָּל־עַם־הָאָרֶץ וְהָעִיר שָׁקְטָה
וְאֶת־עֲתַלְיָהוּ הֵמִיתוּ בַחֶרֶב
בֵּית הַמֶּלֶךְ :

יב

(א) [א] בֶּן־שֶׁבַע שָׁנִים יְהוֹאָשׁ בְּמָלְכוֹ :
(ב) [ב] בִּשְׁנַת־שֶׁבַע לְיֵהוּא מָלַךְ יְהוֹאָשׁ
וְאַרְבָּעִים שָׁנָה מָלַךְ בִּירוּשָׁלִַם וְשֵׁם
אִמּוֹ צִבְיָה מִבְּאֵר שָׁבַע :
(ג) [ג] וַיַּעַשׂ יְהוֹאָשׁ הַיָּשָׁר בְּעֵינֵי יְהוָה כָּל־
יָמָיו אֲשֶׁר הוֹרָהוּ יְהוֹיָדָע הַכֹּהֵן :
(ד) [ד] רַק הַבָּמוֹת לֹא־סָרוּ הָעָם מְזַבְּחִים
(ה) [ה] וּמְקַטְּרִים בַּבָּמוֹת : וַיֹּאמֶר יְהוֹאָשׁ
אֶל־הַכֹּהֲנִים כֹּל כֶּסֶף הַקָּדָשִׁים
אֲשֶׁר יוּבָא בֵית־יְהוָה כֶּסֶף עוֹבֵר
אִישׁ כֶּסֶף נַפְשׁוֹת עֶרְכּוֹ כָּל־כֶּסֶף אֲשֶׁר
יַעֲלֶה עַל לֵב־אִישׁ לְהָבִיא בֵּית
יְהוָה : יִקְחוּ לָהֶם־הַכֹּהֲנִים אִישׁ
(ו) [ו] מֵאֵת מַכָּרוֹ וְהֵם יְחַזְּקוּ אֶת־בֶּדֶק
הַבַּיִת לְכֹל אֲשֶׁר־יִמָּצֵא שָׁם בֶּדֶק :
(ז) [ז] וַיְהִי בִּשְׁנַת עֶשְׂרִים וְשָׁלֹשׁ שָׁנָה לַמֶּלֶךְ
יְהוֹאָשׁ לֹא־חִזְּקוּ הַכֹּהֲנִים אֶת־הַבֶּדֶק
(ח) [ח] הַבָּיִת : וַיִּקְרָא הַמֶּלֶךְ יְהוֹאָשׁ לִיהוֹיָדָע
הַכֹּהֵן וְלַכֹּהֲנִים וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם מַדּוּעַ

(יז) וי

אֵינְכֶם מְחַזְּקִים אֶת־בֶּדֶק הַבָּיִת וְעַתָּה
אַל־תִּקְחוּ־כֶסֶף מֵאֵת מַכָּרֵיכֶם כִּי־לְבֶדֶק
[ט] הַבַּיִת תִּתְּנֻהוּ׃ וַיֵּאָתוּ הַכֹּהֲנִים לְבִלְתִּי
קַחַת־כֶּסֶף מֵאֵת הָעָם וּלְבִלְתִּי חַזֵּק
[י] אֶת־בֶּדֶק הַבָּיִת׃ וַיִּקַּח יְהוֹיָדָע הַכֹּהֵן
אֲרוֹן אֶחָד וַיִּקֹּב חֹר בְּדַלְתּוֹ וַיִּתֵּן אֹתוֹ
אֵצֶל הַמִּזְבֵּחַ בִּימִין בְּבוֹא־אִישׁ בֵּית
יְהוָה וְנָתְנוּ־שָׁמָּה הַכֹּהֲנִים שֹׁמְרֵי הַסַּף
אֶת־כָּל־הַכֶּסֶף הַמּוּבָא בֵּית־יְהוָה׃
[יא] וַיְהִי כִּרְאוֹתָם כִּי־רַב הַכֶּסֶף בָּאָרוֹן
וַיַּעַל סֹפֵר הַמֶּלֶךְ וְהַכֹּהֵן הַגָּדוֹל וַיִּצְרְרוּ
וַיִּמְנוּ אֶת־הַכֶּסֶף הַנִּמְצָא בֵּית־יְהוָה׃
[יב] וַיִּתְּנוּ אֶת־הַכֶּסֶף הַמָּתְכָּן עַל־יְדֵי עֹשֵׂי
הַמְּלָאכָה הַפְּקֻדִים בֵּית יְהוָה וַיְוַצִיאֻהוּ
לְחָרְשֵׁי הָעֵץ וְלַבֹּנִים הָעֹשִׂים בֵּית
[יג] יְהוָה׃ וְלַגֹּדְרִים וְלַחֹצְבֵי הָאֶבֶן
וְלִקְנוֹת עֵצִים וְאַבְנֵי מַחְצֵב לְחַזֵּק אֶת־
בֶּדֶק בֵּית־יְהוָה וּלְכָל אֲשֶׁר־יֵצֵא עַל־
[יד] הַבַּיִת לְחַזְּקָה׃ אַךְ לֹא־יֵעָשֶׂה בֵּית
יְהוָה סִפּוֹת כֶּסֶף מְזַמְּרוֹת מִזְרָקוֹת
חֲצֹצְרוֹת כָּל־כְּלִי זָהָב וּכְלִי־כֶסֶף מִן־
הַכֶּסֶף הַמּוּבָא בֵּית־יְהוָה׃
[טו] כִּי־לְעֹשֵׂי הַמְּלָאכָה יִתְּנֻהוּ וְחִזְּקוּ בוֹ
[יו] אֶת־בֵּית יְהוָה׃ וְלֹא יֵחָשְׁבוּ אֶת־
הָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר יִתְּנוּ אֶת־הַכֶּסֶף עַל־
יָדָם לָתֵת לְעֹשֵׂי הַמְּלָאכָה כִּי בֶאֱמוּנָה
[יז] הֵם עֹשִׂים׃ כֶּסֶף אָשָׁם וְכֶסֶף חַטָּאוֹת
לֹא יוּבָא בֵּית יְהוָה לַכֹּהֲנִים יִהְיוּ׃
[יח] אָז יַעֲלֶה חֲזָאֵל מֶלֶךְ אֲרָם וַיִּלָּחֶם
עַל־גַּת וַיִּלְכְּדָהּ וַיָּשֶׂם חֲזָאֵל פָּנָיו
לַעֲלוֹת עַל־יְרוּשָׁלִָם׃

(ח) אינכם מחזקים וגו׳. לפי שהיו הכהנים מתרשלים בתיקון הבית, ולא היו מוציאים הכסף לתקן הבית, ולהסיר הכסף לקח הכהן הגדול ארון אחד ונתנו במזרח הבית מצד הימין ויקב חור בדלתו, כלומר שהכהנים שומרי הסף והם שומרי כלי המקדש כלם יצליחו שם הכסף המונח בית ה׳ ולא יוכלו להוציא ממנו לשום דבר מוטל עליהם. (ט) פתיחת פי הארון, וכאשר היו רואים הכהנים שהיה כסף רב בארון, היה עולה סופר המלך והכהן הגדול והיו מוציאים הכסף ומצניעים לותו בכרורות וצקים, כל ארור ושק בפני עצמו, ומצניעי הארון למקומו ילוע, ומצניעי הארון למקומו כמו שכתוב בדברי הימים * ה׳ כ׳ כל יש׳ (י) והיו נותנים הכסף המתוכן, רומה לותר הכתוב, שהוא מצות ה׳ מגזרת * מתכונת הבנינים, על ידי הממונים על עוזי המלאכה לבית ה׳, והם יוליכו לותו לקרעי העץ, והם הלומנים שהיו כורתים העצים בתוכה לצד ירדן, ולבונים בנין הבנינים העושים בהיכל ובדביר לבית הפנים, (יג) ולגודרי, והם עושים הקירות והגדר לחצר הגדולה והעזרה, ולקונבי הבנין, שהם לצד היו קונבים הבנינים במקצב, וצף על פי שהיו שוכרים קרעי עץ וקונבי לבן, הנה היו נריכים עוד לקנות עצי ברותים ובנינים כבנינים, והיו ולקנות עליהם ולבני (יד) מחצב: והודיע הכתוב שמהכסף הזה שהיו נותנים בארון לא יעשו בבית ה׳ ספות כסף וגומ׳, שהם הכלים המיוחדים לקבל הדם או יין הנסכים ושם שידתם להם, מזמרות, שהם כלי זמר, ומזרקות, שהם הכלים לצד ישתמשו בהם לקבל, הנקראים בלעז בתקיבא, וחצוצרות, שהיו בהקדש על כסף, וכל לצד כלי כסף וכלי זהב שהיו בבית השם לא עשו לותו מזה הכסף (טו) שהיו נותנים בארון, לפי שלבדק הבית בלבד היו נותני לותו לחזק את בית ה׳. ולמה הכלים המלה מהם בעזו, כדלה לי שהמלך והשרים התנדבו לה׳ ב׳ כל יל לותם, למעט בדברי הימים כתוב * ויעזהו כלים לבית השם כתונות פ״ג כלי זהב. וחכמינו ז״ל הקשו מלו הפסוקים מפה ומפה, לך קו עב ותרגו כאן זנבו והותירו, כאן זנבו ולא הותירו, לל שהה שכתוב כאן לך לא יעשה בית ה׳ ספות כסף וגומ׳, היה נתקלת הבנין, לפי שהיו נותנים הכל למלאכת הבנין, כמו שלמר כי לעזי המלאכה יתנהו, והה שכתוב שם, הוא שלקרי שהשלימו הבנין מלזר פותר מהכסף עזו הכלים

הכסף לעצמם, ולכן למר אל תקחו כסף מלת מכריכם, (ט) ולל שהיו שיבוש לידיהם יתנו לותו לבדק הבית. ויקותו הכהנים וייזר בעיניהם לבלתי קחת הכסף מלת מכריהם, (י) כדי שלל יהיו הם מחוייבים לחזק לת בדק הבית, ולהסיר הכפק לקח הכהן הגדול לרון לחד ונתנו בצדו הבית מלד הימין ויקב חור בדלתו, בלופן שהכהנים שומרי הסף והם שומרי כלי המקדש כלם יצליחו שם הכסף המונח בית ה׳ ולל יוכלו להוציל ממנו לשום דבר מוטל, (יל) פתיחת פי הלרון, וכלשר היו רולים הכהנים שהיה כסף רב בלרון, היה עולה סופר המלך והכהן הגדול והיו מוציל הכסף ומצניעים לותו בכרורות וזקים, כל לרור ושק בפני עצמו, ומצניעי הלרון למקומו כמו שכתוב בדברי הימים * ה׳ כ׳ כל יש׳ (יב) והיו נותנים הכסף המתוכן, רומה לומר הכתוב, שהוא מצות ה׳ מגזרת * מתכונת הבנינים, על ידי הממונים על עוזי המלאכה לבית ה׳, והם יוליכו לותו לקרעי העץ, והם הלומנים שהיו כורתים העצים בתוכה לצד ירדן, ולבונים בנין הבנינים העושים בהיכל ובדביר לבית הפנים, (יג) ולגודרי, והם עושים הקירות והגדר לחצר הגדולה והעזרה, ולקונבי הבנין, שהם לצד היו קונבים הבנינים במקצב, וצף על פי שהיו שוכרים קרעי עץ וקונבי לבן, הנה היו נריכים עוד לקנות עצי ברותים ובנינים כבנינים, והיו ולקנות עליהם ולבני (יד) מחצב: והודיע הכתוב שמהכסף הזה שהיו נותנים בלרון לל יעשו בבית ה׳ ספות כסף וגומ׳, שהם הכלים המיוחדים לקבל הדם או יין הנסכים ושם שידתם להם, מזמרות, שהם כלי זמר, ומזרקות, שהם הכלים לצד ישתמשו בהם לקבל, הנקראים בלעז בתקיבא, וחצוצרות, שהיו בהקדש על כסף, וכל לצד כלי כסף וכלי זהב שהיו בבית השם לל עשו לותו מזה הכסף (טו) שהיו נותנים בלרון, לפי שלבדק הבית בלבד היו נותני לותו לחזק לת בית ה׳. ולמה הכלים המלה מהם בעזו, כדלה לי שהמלך והשרים התנדבו לה׳ ב׳ כל יל לותם, למעט בדברי הימים כתוב * ויעזהו כלים לבית השם כתונות פ״ג כלי זהב. וחכמינו ז״ל הקשו מלו הפסוקים מפה ומפה, לך קו עב ותרגו כאן זנבו והותירו, כאן זנבו ולא הותירו, לל שהה שכתוב כאן לך לא יעשה בית ה׳ ספות כסף וגומ׳, היה נתקלת הבנין, לפי שהיו נותנים הכל למלאכת הבנין, כמו שלמר כי לעזי המלאכה יתנהו, והה שכתוב שם, הוא שלקרי שהשלימו הבנין מלזר פותר מהכסף עזו הכלים

(יו) מאת כל נותני הכסף, שלא היו נותנים לבעלי המלאכה, לפי שהיו עושים לומנותם בלמונה ולל היו פוקדים לת הלנשים, כי כלשר מנו לותם ידעו כי היו לנשי למונה, ולכן לל היה לריך לחשוב ולעשות עמהם חשבונות כי לם להמלך על מעשיהם העובים. ולפי שלמר למעלה שכל הכסף המונח בית ה׳ היה לבנין הוה, הודיענו הכתוב שכסף (יז) לשם וכסף חטלות, והם כמו שפירשו חזל המפרים מעות תמורה לחטלתו לו ללשמו, וקנו כוף פל הכהנים לחטלת ולשם והותיר מן המעות, הנה לותו המותר לל היה מיוחל לבנין בית השם ולל היו נותנים לותו בלרון, לבל היה לכהני׳ והם לוקחים ממנו עולות, והיה הנשאר כלו כלול להשם והעוף לכהנים:

(יח) אז יעלה חזל וגו׳. בדברי הימים כתוב * שמת לה׳ כ׳ כל יהוידע הכהן בן מלה ושלשים שו, וכו׳ שנה ויקברוהו בעיר דוד עם המלכים כי עשה טובה בישרל ועם האלקים וביתו, ושלחרי מותו יולש המלך שמע לל שרי יהודה ויעזבו לת בית השם ללקי לבותיהם ויעבדו לת האשרים ולת העלבים ויהי קלף על יהודה וירושלם בלשמתם זלת, ושלח הש׳ בהם נביים להשיבם לל ה׳ ויעידו בם ולל הלזינו, ורוח לבשה לת זכריה בן יהוידע הכהן ויעמד מעל לעם ויולמר להם כה למר האלקים למה לתם עוברים לת מלות ה׳ ולל תלליחו כי עזבתם לת השם ויעזוב לתכם, ויקשרו עליו וירגמוהו לבן במלות המלך בחלר בית ה׳, ולל זכר יהולש המלך החסד לשר עשה יהוידע לביו עמו ויהרג לת בנו ובמותו למר ירל ה׳ וידרוש. ומפר שם שלחרי שעזו בני יהודה והמלך יהולש לת הדבר הרע הזה, לתקופת השנה עלה חיל לרם על יהודה וירושלם וישחיתו לת כל שרי העם וכל שללם שלחו למשק, כי לנשי מלער היו חיל לרם הבלים שמה וה׳ נתן בידם חיל לרוב מלד מבני יהודה כי עזבו לת ה׳ ללקיהם, ולת יהולש עזו שפטים ועזבו לותו בחלייס רבים וגו׳. ומה שלמר בלן מהמלחמה הזלת לשר עלה חזלל לעזות ביהודה לל תפכים עם מה שכתוב שם בדברי הימים, ולכן נרלה לי שזתי מלחמות היו, ובלן בספר מלכים זכר הרלשונה, וזהו לומרו לז יעלה חזלל,

2011 Ministerio de Cultura

חזאל ׀ רל אז כשעשו הרע בעיני ה׳ עלה חזאל על גת
וילכדה ׀ שהיא היתה למלכי יהודה כי דוד לקחה מיד
פלשתים ׀ וישם חזאל את פניו לעלות על ירושלם למלחמה ׀
(יט) ויהואש ביראתו ממנו לקח את כל הקדשים אשר הקדישו
אבותיו ואשר הקדיש הוא עצמו ואת כל הזהב הנמצא בית ה׳
וישלחם אל חזאל ויעל מעליו ׀ ולתקופת השנה מהמלחמה
הזאת הרגו את זכריה בחצר בית ה׳ במצות המלך ׀ והיתה
אחריו המלחמה השנית שנזכר בדברי הימים ׀ ונראה
שבמלחמה השנית שנזכר שמה לא עלה חזאל אבל חילו עלה
על ירושלם והיו מתי מספר ונפלו בני יהודה לפניהם ׀ ואז
השחיתו כל שרי העם וכל שללם שלחו אל המלך דמשק ׀
ואז הכו את יהואש במלחמה ונשאר עם חלאים רעים
(כא) ונאמנים ׀ ויתקשרו עליו עבדיו ויכוהו במקום אחד שהיה
נקרא בית מלוא ׀ שהוא בדרך
היורד סלא ׀ שהוא מקום
אחר ׀ והנה בדברי הימים
כתוב ויהרגוהו על מטתו ׀
והוא סתירה למה שאמר בכאן
שהרגו אותו בדרך ׀ אבל
אמתת הענין הוא שהארמיים
הכו אותו והיה שוכב על מטתו
מהמכו׳ ההם ׀ והיתה שכיבתו
במטה במקום אחד שנקרא
בית מלוא ׀ ולפי שהיה שם
בית מלוא אחר זולת זה ׀
רשם הכתוב שהיה בית מלוא
זה הוא היורד אל סילא ׀
ושם היה מושכב על מטתו
אשר הרגוהו עליה ׀ והותרו
בזה השאלות רביעית וחמשית:
(כב) ונזכר כאן שנקבר עם אבותיו
בעיר דוד ׀ ובדברי הימים
כתוב ולא קברוהו בקברות
המלכים ׀ לפי שעיר דוד היא
ציון ושם היו נקברים המלכים
כלם ׀ אבל המלך דוד ושלמה
בנו נקברו במערה אחת
שנקראה קבורת המלכים ׀ ולא נקבר יהואש שמה כי לא
נתכבד במותו כמו שהיה בחייו ׀ אולי כי מאת העם היה שלא
כבדוהו לפי שראו שבשלו היה הרעה אליהם ׀ ואמנם למה
נהרג המלך יהואש ע״י עבדיו ולא ירד אל אבותיו בשלום ׀
ולמה לא עשו לו כבוד במותו ׀ הנה זה עם היות שלא נכשל
בע״ז ׀ שהוא תמיד נטה אחרי ה׳ ׀ הנה נכשל בעון רציחת
זכריהו הנביא אשר נהרג בחצר בית ה׳ במצותו ׀ ולא זכר
החסד שעשה עמו יהוידע הכהן אביו ׀ ולפי שהוא אמר
במותו ירא ה׳ וידרוש ׀ דרש את דמו ממנו שצוה על הכאתו ׀
גטין פ״ה ואחכ״ דרש אותו מיד בני יהודה ׀ כשבא שר הטבחים אל בית
דף נ״ז ע״ב ה׳ ויהרוג את הכהנים ׀ והיה דם זכריה הולך וסוער ורותח
למעלה כים נגרש עד אשר שר הטבחים צוה לשחוט עליו
דמים רבים ודם כהני ה׳ עד בלי די ׀ ומיתתו היתה אחת
מהסבות שהביאו לחרבן בית קדשנו ותפארתנו כמו שיבא
אחרי זה ׀ ולכן נאמר בדברי הימים התקשרו עליו עבדיו
בדמי בני יהוידע הכהן ׀ כי עבדיו קנאו קנאה גדולה על
זה ׀ ואולי ראו שבאותו עון היו לשמצה בקמיהם ולכן
הרגוהו ׀ לא לקחת את מלכותו כי הנה מיד המליכו תחתיו
אמציה בנו ׀ כי אם לנקום נקמת זכריה והמתים בעונו
במלחמת בני ארם כמו שנזכר ׀ ועל כיוצא בזה אמרה תורה
במדב׳ לה״ ל״ב * ולארץ לא יכופר בדם אשר שופך בה כי אם בדם שפכו ׀
איכה ב׳ כ׳ ועל זה היו מקונן ירמיהו * אם יהרג במקדש השם כהן

ונביא ׀ שהוא זכריה שהיה כהן והיה נביא להשם ׀ והנה
כתב שמות עבדיו שהרגו אל יהואש ושמות אמותיהם ׀ כי
אמרו שמעת ושומר ׀ הם שמות אמותיהם ׀ וכן נאמר בדברי
הימים בן שמעת העמונית ובן שמרית המואבית ׀ ואמרו
בדרש למה פירש שם אמותם ? ללמדך שנפרע בו הקב״ה על רש״י מביאו
ידי אנשים כיוצא בו ׀ אמר יבא עמוני ומואבי כפויי טובה מספרי
שכפו בטובתן של אברהם אבינו שעשה ללוט שנלחם עם
המלכים להצילו ׀ והם שכרו את בלעם לקלל בניו ׀ ויפרעו
מיואש שכפה בטובתו של יהוידע הכהן והרג זכריה בנו ׀
העירו בדבריהם אלה שהיתה מיתת יהואש על ידי עבדיו מדה
כנגד מדה ׀ ואני אעיר על צדדי המדה ׀ יהואש חלל את
בית ה׳ וצוה להרוג את זכריה כהן ונביא בבית האלקים ׀
ועבדיו גם כן חללו בית מלכותו ובחדר משכבו הרגו
אותו ׀ יהואש הטיל מעצמו
עול מלכות שמים ׀ ועבדיו
הטילו מעצמם עול מלכותו ׀
יהואש לא זכר החסד שעשה
עמו יהוידע והרג בנו ׀ ועבדיו
לא זכרו החסד אשר עשה
עמהם מלכם והרגוהו ׀ יהואש
לא חשש להיותו כהן בן נביא ׀
ועבדיו לא חששו שהיה יואש
מלך בן מלך ׀ הנה אם כן
היתה מיתת יהואש נענש על
חטאיו במיתת זכריה כהן
ונביא ׀ ואמנם למה לא זכר
הנביא ירמיה כאן בספר
מלכים חטאת יואש ועבדו
ע״ז בסוף ימיו והריגת זכריה
הנביא בבית ה׳ והעונש אשר
נענש המלך ובני יהודה עליו
מיד על ידי הארמים כמו
שנזכר בדברי הימים ׀ הוא
באמת דבר מתמיה מאד ׀ כי
ראוי היה הספור הזה להיות
בכתובים על ספר בתוך
עניני המלכים ומעשיהם ׀
אבל אני כבר כתבתי בהקדמת זה הספר ׀ שלא היה כוונת דף קן
הנביא לספר כל ספורי המלכים מהצלחותיהם או צרותיהם ע״ב וע״ג
בכלל ׀ כי כבר היה זה בספרי דברי הימים ׀ אבל כוון לבד
להגיד הסתעפות המלכים והמשכותם זה מזה ושנות מלכותם
כדי לעמוד מהם על ימות עולם שנות דור ודור ׀ ולהיות
זאת כוונתו העצמית ׀ נסתפק בזכרון ראשי דברים מספורי
המלכים ואת היתר ימצא כתוב בספריהם ׀ והנה ביהואש
אמר ויעש יהואש הישר בעיני ה׳ כל ימיו אשר הורהו יהוידע ׀
ובזה העיר על שאחרי מות יהוידע לא עשה הישר בעיני ה׳
ויעבוד את הבעלים ׀ אמר גם כן אז יעלה חזאל אל מלך
ארם וגו׳ ׀ ובזה העיר על המלחמות ׀ ולפי שקצר בספוריו
אמר ויתר דברי יהואש וכל אשר עשה הלא הם כתובים וגו׳ ׀
והנה עזרא ראה שארכו הימים ואבדו הספרים ׀ וכדי שלא
ישתכחו הדברים כתב הדברים הרשומים אשר ראה אותם
הכרחיים להבנת מה שכתב הנביא כאן בספר מלכים ׀
וכאלו ספר דברי הימים אשר עשה עזרא הוא פירוש וביאור
עניני ספר מלכים ׀ והכלל היוצא מכל הספור הזה הוא ׀
שהש״י מדד עם יואש מדה כנגד מדה ׀ וכבר הודיענו הכתוב
שמחסדי השם ית׳ הוא היותו מודד מדה כנגד מדה ׀ כדי
שבני אדם יכירו וידעו היותו משגיח בעולם וכמאמר
המשורר * ולך ה׳ חסד כי אתה תשלם לאיש
כמעשהו:

תלים ס״ב י״ג

פרשת

2011 Ministerio de Cultura

פרשת ארבע עשרה תמפר ארבעת המלכים אשר מלכו בישראל יואש בלעי יהוא בן נמשי ׳ כאשר יעדו ית׳ בני רבעים ישבו לך על כסא ישראל ׳ והם יהואחז בנו ויואש בן יהואחז וירבעם בן יואש ׳ שבימיו מת אליסע ׳ וזכריהו בן ירבעם ׳ ותמפר בזה המלכים שמלכו ביהודה בימיהם ׳ וגם כן המלחמה שהיה בין אמציה מלך יהודה ובין יהואש בן יהואחז בן יהוא מלך ישראל · תחלת הפרשה בשנת עשרים ושלש ליואש בן אחזיהו וגו׳ ׳ עד שלוש בן יבא מלך וגו׳ · והנה שאלתי בפרשה הזאת שש השאלות :

השאלה הראשונה כמה שאמר בשנת עשרים ושלש שנה ליואש בן אחזיהו מלך יהודה מלך יהואחז בן יהוא על ישראל ׳ וזה כי כבר כתב למעלה שבשנת שבע ליהוא מלך יהואש ׳ ויהוא מלך עשרים ושמנה שנים ׳ הנה לפי בן בשנת עשרים ואחד שנה ליהואש מלך יהודה מת יהוא ומלך בנו יהואחז ׳ לא בשנת עשרים ושלש כמו שאמר כאן :

השאלה השנית כמה שאמר כאן בשנת שלשים ושבע שנה ליואש מלך יהודה מלך יהואש בן יהואחז על ישראל ׳ ואם היה שיהואחז מלך יהודה מלך בשנת שלשים ושלש למלכות יהואש מלך יהודה וימלוך שבע עשרה שנה ׳ לפי בן בשנת הארבעים ליהואש מלך יהודה מלך יהואש בן יהואחז מלך ישראל לא בשנת שלשים ושבע :

השאלה השלישית כמה שאמר בכאן ויתר דברי יואש וכל אשר עשה וגו׳ ויישכב יואש עם אבותיו וגו׳ ׳ ויקשה זה מאד מפנים · הראשון שאין פשלים ספור יהואש וספר מלכות ירבעם בנו ולקרי זה יספר כל עניני יואש ומלחמותיו ? והיה לשוי שיניד כל זה קודם ספור מיתתו וקבורתו · השני שלשר לא כל זה כאן בכפל ׳ כי הנה לקרי זה בהשלים מלחמת יהואש עם אמציה מלך יהודה בתו הפסוקים האלה מלה במלה ׳ ויתר דברי יהואש וגו׳ ויישכב יהואש עם אבותיו וגו׳ · השלישי איך יאמר ויתר דברי יהואש וגבורותיו ואשר נלחם עם אמציה מלך יהודה הלא הם כתובים על ספר דברי הימים וגומ׳ ? והנה זאת המלחמה כתובה בכאן ׳ ולמה יאמר הלא הם כתובים על ספר דברי הימים ?

השאלה הרביעית בעבור האלים אשר היה לו אליעזר ליואש מלך ישראל שיורה לתשועתו בקרס ׳ כי אם היה רצון השם לקומל על עמו בזכות המלכות ואם בעבור חטאתם ועונותם ׳ למה לא הרגם בעת ההיא ולמה הניח להם עד שלקחו ממנו ארם כל ישראל ? ולמה לא הניח להם שיכלו בידי קרס ׳ מה צורך היה בעבור האלים כי אם להודיע שיתן את קרס בידיו כמו שעשה במלחמות לאחרות שעשו מלכי ישראל עם קרס וקדוש ומוכר ? ולמה התקלף איש האלהים על מלך ישראל שלש ירה כי אם שלש פעמים ? והיה ראוי שילוהו ירה עוד ׳ כי לא היה תלוי הדבר בעבור האלים אשר ירה מעצמו כי אם בגזרת האלקים ורצונו ועל האלים אשר יורה במלות הנביא :

השאלה החמשית גבם אשר עשו עצמות אליעזר לאחרי מותו שהיה את המת שנקבר אצלו ׳ וזה כי הנה הנביאים יפעלו הנפלאות בהדבקותם בו ית׳ ׳ כי אז יגזרו לומר ויקם להם ׳ ואחרי שמותם נפסק אותו דבקות איך יהיה אפשר שנעולת דבקות יעשו העצמות היבשות כם תחיית המתים כזה ? הלא ראית שאשר אליהו ואליעזר בחייהם הוכרכו להחיות את המת הרבו בתפלותיהם ועשו מעשים רבותים בהתעצם עליהם כמו שנזכר בספוריהם ׳ ואיך מוצלת כל זה יעשו עצמותיו לותו הנם עצמו ? כל שכן שהיה הנם הזה לבלתי תכלית ׳ כי מה היה במוכע שיגעכו עצמות הנביא עם עצמות איש אחר ? כי עם היות שיתחלפו בקדושותיהם וכוחותיהם כל זה הוא מנד נפשם ׳ אבל מגד גופם יחד על עפר ישכבו ורמה תכסה עליהם :

השאלה הששית אם היה אמיהו בן יהואש מלך יהודה ירא אלקים ומר מרע ויהואש בן יהואחז מלך ישראל היה עובד ע״ז ׳ וכמו שאמר ויעש הרע בעיני ה׳ ׳ למה אם כן היה מעצמו על אמיהו שנפל ביד יואש מלך ישראל ויבוף יהודה לפניו ׳ ותפס את אמיהו ויביאהו ירושלם שבוי ותפוס ויפרון חומת ירושלם ויקח כל הכסף וכל הזהב אשר מצא בבית ה׳ ובבית המלך ? והנה ביואש כתוב ויעש הרע בעיני ה׳ ובאמיהו ויעש הישר בעיני ה׳ ·

והנני מפרש פסוקי הפרשה בקופן יותרו השאלות והמפקות הנלה כלם :

יג

(א) בשנת עשרים ושלש וגו׳ · לקרי שמפר הכתוב שמת יהוא בן נמשי ומה שיעדו השם ית׳ שבני רבעים ישבו לו על כסא ישראל ׳ יזכור לך כשקיים זה ׳ ואמר שמלך יהואחז בנו על ישראל שבע עשרה שנה ׳ ושהיתה המלכתו בשנת עשרים ושלש למלכות יהואש בן אחזיהו מלך יהודה · וכבר יקשה על זה מה שאמרתי ׳ שהרי בשנת שבע ליהוא מלך יהואש ׳ ויהוא מלך עשרים ושמונה שנה ׳ הנה לפי בן בשנת עשרים ואחת ליהואש מת יהוא ומלך יהואחז בנו ׳ ולפי אמר כאן בשנת עשרים ושלש ? לפל תשובת זה בבר שהבאר ממה שכתבתי למעלה ׳ והוא שהיו שני שנים מלכה מקושעות ׳ כי מה שאמר בשנת שבע ליהוא מלך יהואש הוא בתחלת שבע ׳ ומה שאמר כאן בשנת עשרים ושלש הוא גם כן בתחלת אותו שנה ׳ ולכן מבה אותם עשרים ושלש שהיו עשרים ׳ ואחת שלמים ׳ והותרה בזה השלה הראשונה לאחר שלמי :

(ב) וזכר הכתוב שהמלך יהואחז הלך לקרי חטאת ירבעם בקיימו את העגלים בבית אל ובן שבהם החטיא את ישראל ׳

(ג) ושבתם השם ביד חזאל · וביד בן הדד בנו של חזאל ·

(ד) והמבם יהואחז עשה תשובה ויחל את פני השם וישמע אליו כי ראה את לחץ ישראל שהיה קרס לוחץ אותם ׳ ויתמול על עמו כדי שלא יכלה על ידי קרס ׳ ויתן (ה) להם מושיע ׳ והוא יהואש בן

יג

(ד) בְּשָׁנַת שְׁלֹשִׁים וְשָׁלֹשׁ שָׁנָה לְיוֹאָשׁ בֶּן־אֲחַזְיָהוּ מֶלֶךְ יְהוּדָה מָלַךְ יְהוֹאָחָז בֶּן־יֵהוּא עַל־יִשְׂרָאֵל בְּשֹׁמְרוֹן שְׁבַע (ב) עֶשְׂרֵה שָׁנָה : וַיַּעַשׂ הָרַע בְּעֵינֵי יְהוָה וַיֵּלֶךְ אַחַר חַטֹּאת יָרָבְעָם בֶּן־ נְבָט אֲשֶׁר־הֶחֱטִיא אֶת־יִשְׂרָאֵל לֹא־ (ג) סָר מִמֶּנָּה : וַיִּחַר־אַף יְהוָה בְּיִשְׂרָאֵל וַיִּתְּנֵם בְּיַד חֲזָאֵל מֶלֶךְ־אֲרָם וּבְיַד בֶּן־הֲדַד בֶּן־חֲזָאֵל כָּל־הַיָּמִים : (ד) וַיְחַל יְהוֹאָחָז אֶת־פְּנֵי יְהוָה וַיִּשְׁמַע אֵלָיו יְהוָה כִּי רָאָה אֶת־לַחַץ יִשְׂרָאֵל כִּי־לָחַץ אֹתָם מֶלֶךְ אֲרָם : (ה) וַיִּתֶּן יְהוָה לְיִשְׂרָאֵל מוֹשִׁיעַ וַיֵּצְאוּ מִתַּחַת יַד־אֲרָם וַיֵּשְׁבוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל

בשנת שבע ליהוא מלך יהואש הוא בתחלת שבע ׳ ומה שאמר כאן בשנת עשרים ושלש הוא גם כן בתחלת אותו שנה ׳ ולכן מבה אותם עשרים ושלש שהיו עשרים ואחת שלמים ׳ והותרה זאת השלה הראשונה לאחר שלמי :

(ב) וזכר הכתוב שהמלך יהואחז הלך לקרי חטאת ירבעם בקיימו את העגלים בבית אל ובן שבהם החטיא את ישראל ׳

(ג) ושבתם השם ביד חזאל · וביד בן הדד בנו של חזאל ·

(ד) והמבם יהואחז עשה תשובה ויחל את פני השם וישמע אליו כי ראה את לחץ ישראל שהיה קרס לוחץ אותם ׳ ויתמול על עמו כדי שלא יכלה על ידי קרס ׳ ויתן (ה) להם מושיע ׳ והוא יהואש בן

2011 Ministerio de Cultura

יהואחז כמו שיזכור אחרי זה · ועם היות שאמר בכאן ויצאו
מתחת יד ארם וישבו בני ישראל באהליהם ׀ הנה לא היה זה
בימים שמלך יהואחז ׀ כי כל ימיו לחץ אותם כמו שיזכור ׀
כי אם בימי יהואש בנו היה כמו שיתבאר ׀ ונזכר בזה המקום
להודיע שיהואחז חלה את
פני ה׳ ושהשי לא נעתר אליו
(ו) לצדקתו ׀ כי הוא ועמו לא
סרו מחטאת בית ירבעם ׀ וגם
האשרה היתה עומדת בשמרון
שלא בערה יהוא מן הארץ כי
אם הבעלים ׀ ועכז בעבור
שהיה ארם לוחץ לישראל ׀
גזרה חכמתו ית׳ בימי יהואחז
לתת לו בן יושב על כסאו
שיושיע את ישראל מידי ארם ·
וכדי שלא יתפאר ישראל
שבחרבם ירשו ארץ וזרועם
הושיעה להם מארם ׀ גזר
(ז) ית׳ שלא ישארו למלך ישראל
כי אם חמשים פרשים ועשרה
רכב ועשרת אלפים רגלי ׀ כי
אבדם מלך ארם ויתנם כעפר
(י) לדוש : וספר שאחרי זה בשנת
שלשים ושבע ליואש מלך
יהודה מת יהואחז מלך ישראל
וימלוך בנו יואש תחתיו ׀ וכבר
יקשה בזה גם כן שאם היה
כמו שנאמר למעלה שבשנת
כ״ג ליואש בן אחזיהו מלך
יהודה מלך אחזיהו בן יהוא
והיה ימי מלכותו שבע עשרה
שנה ׀ הנה אם כן כשמלך
יהואש בנו היה בשנת האחרבעי
ליהואש מלך יהודה ׀ ואיך
אמר כאן אם כן בשנת שלשים
ושבע ? ואף שנאמר שמלך
יהואחז בתחלת שלשים ושלש
שנה כמו שנזכר ׀ היה ראוי
אם כן שיהיה המלכת יהואש
בן יהואחז בשנת ל״ט למלכות
יהואש מלך יהודה ׀ והיא
השאלה השנית · אבל תשובת
זה היא ׀ שיהואחז מלך שבע
עשרה שנה מקוטעין ׀ ולכן
היה המלכת יהואש בנו אחרי
עבור ליואש מלך יהודה שלשי׳
ושבע שנים שהיו לו שלמים ׀
והיה זה אם כן בהתחלת שנת
ל״ח · ואפשר לומר עוד
בתשובת זה שמה שאמ׳ למעלה
במלכות יהואחז שהקים השם
לו מושיע ׀ שהוא יהואש
בנו ׀ אפשר שמלך בחיי אביו
יהואחז שתי שנים ׀ כי אחר
שחל את פני ה׳ אלקיו ושמע
ה׳ תפלתו מיד החלה התשועה אבל היתה ע״י בנו ׀ ואולי שע״י
מצות נביא המליכו בחייו ׀ שאמר לו שתהיה התשועה על
ידו ׀ ומפני זה ספר בימי יהואחז ויתן השם לישראל מושיע
ויצאו מתחת יד ארם ׀ לפי שבימי יהואחז היה זה על ידי
בנו שהמליך אותו בחייו ׀ ועם זה נתישב היות המלכת
יהואש בן יהואחז בשנת ל״ז ׀ והותרה בזה השאלה השנית :

[ו] בְּאָהֲלֵיהֶם כִּתְמוֹל שִׁלְשׁוֹם : אַךְ לֹא־
סָרוּ מֵחַטֹּאת בֵּית־יָרָבְעָם אֲשֶׁר־הֶחֱטִי
אֶת־יִשְׂרָאֵל בָּהּ הָלָךְ וְגַם הָאֲשֵׁרָה
[ז] עָמְדָה בְּשֹׁמְרוֹן : כִּי לֹא הִשְׁאִיר
לִיהוֹאָחָז עָם כִּי אִם־חֲמִשִּׁים פָּרָשִׁים
וַעֲשָׂרָה רֶכֶב וַעֲשֶׂרֶת אֲלָפִים רַגְלִי כִּי
אִבְּדָם מֶלֶךְ אֲרָם וַיְשִׂמֵם כֶּעָפָר לָדֻשׁ :
[ח] וְיֶתֶר דִּבְרֵי יְהוֹאָחָז וְכָל־אֲשֶׁר עָשָׂה
וּגְבוּרָתוֹ הֲלוֹא־הֵם כְּתוּבִים עַל־סֵפֶר
דִּבְרֵי הַיָּמִים לְמַלְכֵי יִשְׂרָאֵל :
[ט] וַיִּשְׁכַּב יְהוֹאָחָז עִם־אֲבֹתָיו וַיִּקְבְּרֻהוּ
בְּשֹׁמְרוֹן וַיִּמְלֹךְ יוֹאָשׁ בְּנוֹ תַּחְתָּיו :
[י] בִּשְׁנַת שְׁלֹשִׁים וָשֶׁבַע שָׁנָה לְיוֹאָשׁ
מֶלֶךְ יְהוּדָה מָלַךְ יְהוֹאָשׁ בֶּן־יְהוֹאָחָז
עַל־יִשְׂרָאֵל בְּשֹׁמְרוֹן שֵׁשׁ עֶשְׂרֵה
[יא] שָׁנָה : וַיַּעֲשֶׂה הָרַע בְּעֵינֵי יְהוָה
לֹא סָר מִכָּל־חַטֹּאות יָרָבְעָם בֶּן־
נְבָט אֲשֶׁר־הֶחֱטִיא אֶת־יִשְׂרָאֵל
[יב] בָּהּ הָלָךְ : וְיֶתֶר דִּבְרֵי יוֹאָשׁ וְכָל־
אֲשֶׁר עָשָׂה וּגְבוּרָתוֹ אֲשֶׁר נִלְחַם עִם
אֲמַצְיָה מֶלֶךְ־יְהוּדָה הֲלֹא־הֵם
כְּתוּבִים עַל־סֵפֶר דִּבְרֵי הַיָּמִים לְמַלְכֵי
[יג] יִשְׂרָאֵל : וַיִּשְׁכַּב יוֹאָשׁ עִם־
אֲבֹתָיו וְיָרָבְעָם יָשַׁב עַל־כִּסְאוֹ
וַיִּקָּבֵר יוֹאָשׁ בְּשֹׁמְרוֹן עִם מַלְכֵי
[יד] יִשְׂרָאֵל : וֶאֱלִישָׁע חָלָה אֶת־חָלְיוֹ
אֲשֶׁר יָמוּת בּוֹ וַיֵּרֶד אֵלָיו יוֹאָשׁ מֶלֶךְ־
יִשְׂרָאֵל וַיֵּבְךְּ עַל־פָּנָיו וַיֹּאמַר
אָבִי ׀ אָבִי רֶכֶב יִשְׂרָאֵל וּפָרָשָׁיו :
[טו] וַיֹּאמֶר לוֹ אֱלִישָׁע קַח קֶשֶׁת וְחִצִּים
וַיִּקַּח אֵלָיו קֶשֶׁת וְחִצִּים :
[יו] וַיֹּאמֶר ׀ לְמֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל הַרְכֵּב יָדְךָ
עַל־הַקֶּשֶׁת וַיַּרְכֵּב יָדוֹ וַיָּשֶׂם אֱלִישָׁע
[יז] יָדָיו עַל־יְדֵי הַמֶּלֶךְ : וַיֹּאמֶר

ואמנם למה זכר בזה המקום סוף מלכו׳ יואש והמלכת ירבעם (יב)
בנו ׀ עם היו׳ שכתב אחרי זה עניניו ומלחמותיו כלם ׀ ולמה
נשנו הדברים האלה ונכפלו ׀ כי אחרי זה יזכור פעם
אחרת סוף מלכותו ומיתתו ומלכות בנו בלשון אשר נזכר
בכאן עצמו ׀ והיא השאלה
השלישית אשר שאלתי בפרשה ׀
הנה הוקשה אצלי מאד
התרתה · והרלבג לא התעורר
אליה כלל · והרדק הרגיש
בה הרגש חלוש ׀ ואמ׳ שירבעם
מלך בחיי יואש אביו ׀ אולי
שהרגיש בבניו שהיה מגמתם
לחלוק עליו במלכות ׀ ולכן
המליכו בחייו ושהיה זה שנה
אחת ׀ ולכן אמר כאן וירבעם
ישב על כסאו ולא אמ׳ וימלוך
ירבעם תחתיו כמו שאומר
למטה בספורו ובשאר המלכי׳
כלם ׀ ושהוא דעת בעל סדר
עולם · אבל זה אפילו שנודה פרק יט
שכן היה כמו שאמרו ׀ אינו
ממה שיתיר הקושיא ׀ לא
בהגדת הדבר בזולת מקומו
ולא בהכפל הזר אשר בא
בכתובי׳ האלה · ומה שיכולתי
דבר בענין הזה הוא ׀ שכותב
הספר הזה ראה לזכור עניני
יואש וספוריו בקצרה ׀ אם
מה שנלחם בארם ׀ בהסמכו
על מה שאמר למעלה בספורי
אביו ויתן ה׳ לישראל מושיע
ויצאו מתחת יד ארם וישבו
בני ישראל באהליהם כתמול
שלשום ׀ שהיה יואש המושיע
אותם ׀ ואם מה שנלחם
באמציה מלך יהודה ממה
שאמר כאן בכלל ׀ ויתר דברי
יואש וכל אשר עשה וגבורתו
אשר נלחם עם אמציה מלך
יהודה וגו׳ ׀ ולכן חתם ספורו (יג)
באמרו וישכב יואש עם אבותיו
וירבעם ישב על כסאו ׀ רוצה
לומר אחרי מותו ׀ ויקבר
בשמרון עם מלכי ישראל ׀
ולפי שנעתק מזה לספר מיתת
הנביא אלישע ומה שעשה ׀
אם בשעת מותו ואם לאחר
מותו ׀ הוצרך לזכור ספור (יד)
יואש שהלך אל אלישע כשחלה
את חליו אשר מת בו ׀ ושבכה
על פניו ויאמר אבי אבי רכב
ישראל ופרשיו ׀ שהיה אלישע
רבו ואביו ומנהיגו ׀ שכל זה
יובן משם אבי ׀ ושהוא היה
חוזק ישראל ופרשיו להצילם
בעצתו ובתפלתו מידי האויבים · וספר שהנביא התפעל (טו ׀ יו)
מדבריו ורחם וחמל עליו ׀ וצוהו שיקח קשת וחצים
ושהרכיב המלך ידו על הקשת והנביא סמך ידו על ידיו
להשפיע על ידיו ׀ כדי שיצליחו במלחמותיו ויהיו ידיו
רב לו ׀ וצוהו שיפתח החלון קדמה ׀ לפי שארם היה למזרחו (יז)
של ארץ ישראל ׀ כמו שאמר * אדם מקדם ׀ כאלו העירו ישעי׳ ט׳ י״ב
בפתיחת

2011 Ministerio de Cultura

בפתיחת החלון שהוא יתחיל במלחמה ושיורה חצים, והיה אומר הנביא על כל חץ שהמלך היה מורה חץ תשועה יהיה ליי' בארם, ויעדו שיכה את ארם באפק עד כלה, רוצה לומר כי בעשותם המלחמה באפק, שהיה אפק זה מארץ יהודה, ינצחו את ארם. ואפק הוא המקום שנלחמו בו ישראל בימי אחאב עם ארם והכו בארם מאה אלף רגלי ביום אחד, ואמר אלישע שאותו מקום שהיתה אז (יח) ממנו התשועה תהיה גם כן התשועה הזאת. ואין ספק שהיו שם חצים הרב', והנביא חשב שמלך ישראל יורה חצים (יט) רבים עד שהוא אומר אליו עמוד, ומאשר ראה שהכה שלש פעמים ויעמוד כתקצף עליו איש האלקים, כי אם היה מכה ארצה עם חצים יותר עד חמש או שש חצים היה מכלה את ארם בהחלט, ועתה יהיו מספר ההצלחות שלשה כמספר החצים אשר ירה ארצה. וראוי שתדע שכפי מספר שנות המלכים, אלישע פרנס את ישראל מ״ט שנה למלכות יהושפט עד מותו שהם ששים וששה שנים: (כ, כא) וספר אחרי זה שאחרי מות אלישע יצאו גדודי ארם להתפשט בארץ ישראל, ויום אחד הלכו בני ישראל לקבור איש אחד חוץ לעיר, ובהיותם קוברים אותו ראו את גדודי האויבים, ועם המהירות כדי לנוס מפניהם טעו במערות ופתחו כי המערה שהיה שם אלישע, כי במערות היו קוברים שם, והכניסו את האיש המת במערת אלישע ונתגלגל האיש עד שנגע בעצמות אלישע, וזהו וילך ויגע בעצמות אלישע, ובנגעו בו חיה האיש ההוא הנקבר ויקם על רגליו, ויש בזה לחוד דעות. מהם אמרו פר' אליעזר פרק ל"ג שהיה האיש הזה שלום בן תקוה איש חולדה הנביאה שהיה מגדולי הדור ועושה צדקות הרבה בכל יום, כמו שספרו מעניניו, ושקם על רגליו והלך לביתו, ושאחרי זה הוליד את חנמאל בן שלום ירמיה לב' הנזכר בספר ירמיהו * וכן הוא בתרגום של התוספתא. מדר' תלים ומהם אמרו שאדם רשע היה ושלא חיה עוד כי אם מה שקם מזמור כ"ו על רגליו כדי שלא יקבר עם אלישע, ה"הד אל תאסוף עם סנהדרין חטאים נפשי, ודקדקו ויקם על רגליו, על רגליו קם אבל דף מ"ז ע"א לביתו לא הלך, כי לא היה תכלית הנס כי אם שלא יגע בעצמות אלישע ולא יקבר אצלו, וזהו הדעת היותר מתישב. ומפני שזכר הדברים הנפלאים האלה שעשה הנביא, הוצרך (כב, כג) לספר איך נתקיים יעודו בחצים, כי עם היות שחזאל לחץ את ישראל כל ימי יהואחז, השם ית' רחם על ישראל בזכות (כד, כה) אבותיו, ועם זה מת חזאל שנמשח בדבר השם ית', ומיד יואש נלחם בארם ולכד כל הערים אשר חזאל לכד מאביו,

פְּתַח הַחַלּוֹן קֵדְמָה וַיִּפְתָּח וַיֹּאמֶר אֱלִישָׁע יְרֵה וַיּוֹר וַיֹּאמֶר חֵץ־תְּשׁוּעָה לַיהוָה וְחֵץ־תְּשׁוּעָה בַּאֲרָם וְהִכִּיתָ אֶת־אֲרָם בַּאֲפֵק עַד־כַּלֵּה׃

[יח] וַיֹּאמֶר קַח הַחִצִּים וַיִּקָּח וַיֹּאמֶר לְמֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל הַךְ אַרְצָה וַיַּךְ שָׁלֹשׁ־פְּעָמִים

[יט] וַיַּעֲמֹד׃ וַיִּקְצֹף עָלָיו אִישׁ הָאֱלֹהִים וַיֹּאמֶר לְהַכּוֹת חָמֵשׁ אוֹ־שֵׁשׁ פְּעָמִים אָז הִכִּיתָ אֶת־אֲרָם עַד־כַּלֵּה וְעַתָּה שָׁלֹשׁ פְּעָמִים תַּכֶּה אֶת־אֲרָם׃

[כ] וַיָּמָת אֱלִישָׁע וַיִּקְבְּרֻהוּ וּגְדוּדֵי מוֹאָב יָבֹאוּ

[כא] בָּאָרֶץ בָּא שָׁנָה׃ וַיְהִי הֵם, קֹבְרִים אִישׁ וְהִנֵּה רָאוּ אֶת־הַגְּדוּד וַיַּשְׁלִיכוּ אֶת־הָאִישׁ בְּקֶבֶר אֱלִישָׁע וַיֵּלֶךְ וַיִּגַּע הָאִישׁ בְּעַצְמוֹת אֱלִישָׁע וַיְחִי וַיָּקָם

[כב] עַל־רַגְלָיו׃ וַחֲזָאֵל מֶלֶךְ אֲרָם לָחַץ אֶת־יִשְׂרָאֵל כֹּל יְמֵי יְהוֹאָחָז׃

[כג] וַיָּחָן יְהוָה אֹתָם וַיְרַחֲמֵם וַיִּפֶן אֲלֵיהֶם לְמַעַן בְּרִיתוֹ אֶת־אַבְרָהָם יִצְחָק וְיַעֲקֹב וְלֹא אָבָה הַשְׁחִיתָם וְלֹא־הִשְׁלִיכָם מֵעַל־פָּנָיו עַד־עָתָּה׃

[כד] וַיָּמָת חֲזָאֵל מֶלֶךְ־אֲרָם וַיִּמְלֹךְ בֶּן־

[כה] הֲדַד בְּנוֹ תַּחְתָּיו׃ וַיָּשָׁב יְהוֹאָשׁ בֶּן־יְהוֹאָחָז וַיִּקַּח אֶת־הֶעָרִים מִיַּד בֶּן־הֲדַד בֶּן־חֲזָאֵל אֲשֶׁר לָקַח מִיַּד יְהוֹאָחָז אָבִיו בַּמִּלְחָמָה שָׁלֹשׁ פְּעָמִים הִכָּהוּ יוֹאָשׁ וַיָּשֶׁב אֶת־עָרֵי יִשְׂרָאֵל׃

ועשה מלחמות בתשועה רבה בארם שלש פעמים כמספר החצים אשר הכה בדבר הנביא אלישע. וזכר הספור עם זה שאמציה מלך יהודה כששמע הנצחון אשר היה למלך ישראל מארם בא גם הוא ויך את אדום בגי מלח ותפש את הסלע בחזקה, ולפי ששניהם מלך ישראל ומלך יהודה התאמצו במלחמותיהם, התפארו בעצמם עד אשר מלך יהודה בקש ממלך ישראל שילחמו שניהם, ויכנף ה' את בני יהודה לפני בני ישראל. הנה אם כן עניני אלישע הביאו המשך ספורי תשועות יואש, ונזכרו פה לא לספר דברי יואש (כי כבר חתם הכתוב בספורו) כי אם לספר ענין יעודי אלישע ואיך נתקיימו, ומזה נמשך המשך ספור מלך יהודה ומה שקרה לו עם מלך ישראל, ואחר שהשלים הכתוב ספור העניני' האלה המגיעים ליואש מלך ישראל, עם היות שספרם בבחינות אחרות מפאת אלישע הנביא ואמציה מלך יהודה, הוצרך לעשו' סיום אחר למלך יואש מלבד מה שעשה למעל', בעבור שנמשכו עוד הדברים בו מהסבות אשר זכרתי. זהו מה שנראה אלי בהתר השאלה השלישי': ואמנם ענין החצים אשר צוה הנביא אלישע אל מלך ישראל שיכה ארצה ונתקצף עליו על אשר הכה ג' פעמים, כבר יקשה בו מה ששאלתי, כי אם הית' גזרת השם ית' ורצונו שיעשה ישראל כליה בארם, למה זה נמנע זה מפני שמלך ישראל לא הכה כי אם שלש פעמים? ומה היה המונע שיצוהו הנביא הכה עוד, כל שכן שלא היה צורך באותה הכאה, כי אם השי"ת רחם על עמו בזכות אבותיו, מבלי הכאה כלל היה בידו לתת ארם בידי ישראל, כמו שעשה למואב כשאמר אלישע לשלשת המלכים ונקל עוד בעיני השם ונתן את מואב בידכם, ובשאר התשועו' הגדולות שהיו בישראל ולא היה שם סימן ולא חצים. והנראה אלי בדבר הזה הוא, שהתשועות האלה שנעשו ליואש בארם היו בזכות אלישע הנביא, כי להיותו בעת מותו הלך אליו שיתן לו עזר בעניניו, ואלישע שאל מהשם ית' שיעשה לו החסד הזה לתת אליו התשועה הזאת, ולכן היה שצוה שיורה החצים לאותו צד של ארם, כאלו היה זה התחלת המלחמה, ושם הנביא ידו על ידי מלך ישראל בקשת, להורות שהנביא עצמו היה הלוחם ואליו תהיה התשועה, ולפי שהיתה תפלתו על התשועה אשר תהיה בזה היה ענינה באותה פעולה שעשה מלך ישראל בלי הפסק, והיה כלו פעל אחד ותשועה אחת ובה נשלמה התשועה שיעשה השם ית' לאלישע, ולכן נתקצף הנביא על מעוט החצים שירה, ולא ראה שנית לומר שירה עוד חצים כי אז יצטרך לתפלה

2011 Ministerio de Cultura

אחרת ובקשה שנייה לעשות לשם ית׳ ויהיה זה ככלב שב על
בסי׳ ל׳ קיאו · וכן תמצא * באשה אחת מנשי בני הנביאים ׳ שצוה
לה הנביא ענין האסוך שמן ׳ שמיד כשאמרו אין עוד כלי
נפסק השמן ׳ לפי שהיה הנס המבוקש בפעם אחת ׳
ובהפסק הילקה נפסק הנס · הנה התבאר מזה מה צורך
היה בחצים ׳ כי היה זה תחלת
מלחמה ׳ ולמה נתקצף איש
האלקים על שלא ירה עוד
חץ ׳ והותרה בזה השאלה
הרביעי׳ אשר הערותי בפרש׳:
וראוי שלא נתרשל מהתרת
השאלה החמשית ׳ והיא איך
יעשו הנביאים נסים אחרי
מותם ׳ אחרי שפעל הנס הוא
בהדבקות הנביא בשם ית׳ ואז
יגזור אומר ויקם לו ׳ ואחרי
שבמותם נפסק הדבקות איך
יהיה אפשר שיעשו הנסים
אחרי מותם ? והנה זה הנס
אשר עשו עצמות אלישע
בהחיות המת אשר נגע בהם
לא היה כבר בעת הדבקות ׳
ואיך נעשה אם כן ? גם כי לא
יראה תכלית הכרחי ולא
מועיל בנס ההוא ׳ כי מה
חפצו שלא יגעו עצמות אדם
אחר אצל עצמותיו ? כי הנה
אלישע היה נבדל מאדם אחר
בקדושתו ובנבואתו שהם כלם
שלמיות נפשיים ׳ אבל בגופו
מקרה אחד לכל וישוב העפר
אל הארץ כשהיה ׳ ומה היה
הצורך בזה הנס ? ואומר
בזה שכבר כתבתי בספ׳ מחזה
שדי ׳ שאין הנביא פועל הנס
ולא השכל הנבדל ׳ כי השם
ית׳ לבדו הוא פועל הנפלאו׳ ׳
אבל פעמים יעשה אותם
באמצעות פעולות הנביאים
ותחנוניהם ׳ ופעמים יעשה
אותם לכבודם מבלי שידעו
בראשי׳ יב׳ יז בהם ׳ כמו * ויכגע ה׳ את
ברעה נגעים גדולים ואת
ביתו על דבר שרי אשת
אברהם ׳ ומה שהכה השם
בסי׳ יט במחנה מלך אשור * בעבור
כבוד חזקיהו ודומיהם ׳ וכן
היה גם כן שאחרי מות
הנביאים יעשה השם ית׳ נסים
בעבור כבודם ׳ וזה ענין זכות
אבות שאנחנו מזכירים תמיד
שיעשה השם עמנו נסים
ונפלאות בעבור׳ מפני כבוד׳ ׳
ולפי שהיה גוף הנביא ועצמותיו משכן הקדוש׳ והפרישות ׳ לא
היה ראוי שיתערבו עמהם עצמות אדם בלתי הגון שהיה שטוף
בכל מדה מגונה ׳ והגוף שבחייו היה מעון לשכינה לא היה
מהדין שילין במחיצה אחת עם הגוף הנגוף שהיה מקום הזמה
והחטא ׳ וכמו שנבדלה מחיצתו בעולם הנפשות ׳ ככה היה
ראוי שיבדל קבור׳ גופו מאותו איש ׳ ומפני זה השי׳ עשה אותו
נס לכבוד אלישע ׳ כדי שלא יתערבו עצמותיו אם עצמו׳ אותו
האיש שנקבר אצלו ׳ והותרה בזה השאלה החמשית הזאת:

בשנת שתים ליואש וגו׳ · עתה יספר הכתוב המשכות (א׳ וכו׳)
מלכי יהודה ׳ ושאמציה בן יהואש מלך בירושלם
ועשה הישר בעיני ה׳ לא כדוד אביו ׳ כי אם כמו שעשה
יהואש אביו בימי יהוידע הכהן ׳ ובימיו לא סרו הבמות
מהיות העם מזבחים ומקטרים בהם לשם ה׳: ואמציהו זה (ה׳ ו)
הרג את האנשים אשר הרגו
את יהואש אביו ׳ כי הם
נשארו עם אמציהו ועבדיו
היו ׳ ולא הרג את בניהם לפי
שהתורה צותה * לא יומתו דברי׳ כד׳ יו
אבות על בנים אבל שימות
כל איש בחטאו ׳ ועם היות
שקבלו חזל כי בכלל לאו זה סנהדרי׳ פג
עדות הקרובים ׳ הנה אמציה דף כז עב
דרש הכתוב כפי משמעותו: ודף כה עא
וגם כן עשה אמציה זה אומן (ז)
וגבורה אחרת שהכה את
אדום בגי מלח עשרת אלפים
איש ותפש את הסלע בחזקה ׳
ובדברי הימים * כתוב שגם דה׳ ב׳ כה׳ יב
כן שבו חיים עשרת אלפים
אחרים ויביאום לראש הסלע
וישליכום מראש הסלע וכלם
נבקעו · ואפשר שהתעורר
לזה מהמלחמות אשר ראה
שעשה מלך ישראל בארם כמו
שביארתי · ובדברי הימים
* כתוב שאמציה קבץ חייליו שם
ללכת על אדום ׳ ושבאו אליו
מבני אפרים מאה אלף גבורי
חיל בשכר מאה ככר כסף
אשר נתן להם ׳ וגם זה מורה
על היות אמתת הככר כמו
שכתבתי למעלה ׳ שהיו מאתי׳ דף רכא עב
ככרי כסף שוים מאתים אלף
דוקאטי זהב ׳ שהיו שכר אל
מאה אלף איש לכל איש מהם
היו שנים דוקאטי בעד אותו
מעט זמן אשר ילכו במלחמ׳ ׳
ואיש האלקים בא אליו לאמר
שלא יוליך מבני אפרים
בחברתו כי אין ה׳ עם ישראל ׳
וכאשר אמר לו אמציהו ומה
לעשות למאת הככר אשר
נתתי לגדוד ישראל ? השיבו
יש ליי׳ לתת לך הרבה מזה ׳
ואמציהו עשה כדבר הנביא
ושלח את בני אפרים שילכו
לביתם ׳ ועם היות שהיה
כבר שכרם אתם חרה אפם
מאד על אשר השיבם ויפשטו
בערי יהודה ויכו מהם שלשת
אלפים ויבוזו בזה רבה ׳
ומפני זה היה מה שנזכר בכאן ׳ רל׳ ששלח אמציה אל מלך (ח)
ישראל לאמר נתראה פנים ׳ רל׳ שיבאו שניהם להלחם ׳
שהיה זה בעבור מה שעשו בני אפרים בערי יהודה · והנה (ט)
מלך ישראל בזה בלבו את אמציה והשיבו ממשל משלים ׳ החוח
אשר בלבנון שלח אל הארז לאמר תנה את בתך לבני לאשה
ותעבור חית השדה אשר בלבנון ותרמוס את החוח ׳ והמשיל
מלך יהודה בחוח קטן העצים ואת עצמו בארז שהוא גדול
העצים ׳ ומשל תנה את בתך ׳ רצה בו שאפילו לדבר שלום
ולהתחבר

יד

[א] בִּשְׁנַת שְׁתַּיִם לְיוֹאָשׁ בֶּן־יוֹאָחָז מֶלֶךְ
יִשְׂרָאֵל מָלַךְ אֲמַצְיָהוּ בֶן־יוֹאָשׁ מֶלֶךְ
[ב] יְהוּדָה׃ בֶּן־עֶשְׂרִים וְחָמֵשׁ שָׁנָה
הָיָה בְמָלְכוֹ וְעֶשְׂרִים וָתֵשַׁע שָׁנָה
מָלַךְ בִּירוּשָׁלִָם וְשֵׁם אִמּוֹ יְהוֹעַדָּין מִן־
[ג] יְרוּשָׁלִָם׃ וַיַּעַשׂ הַיָּשָׁר בְּעֵינֵי יְהוָה
רַק לֹא כְּדָוִד אָבִיו כְּכֹל אֲשֶׁר־
עָשָׂה יוֹאָשׁ אָבִיו עָשָׂה׃
[ד] רַק הַבָּמוֹת לֹא־סָרוּ עוֹד הָעָם
מְזַבְּחִים וּמְקַטְּרִים בַּבָּמוֹת׃
[ה] וַיְהִי כַּאֲשֶׁר חָזְקָה הַמַּמְלָכָה בְּיָדוֹ וַיַּךְ
אֶת־עֲבָדָיו הַמַּכִּים אֶת־הַמֶּלֶךְ אָבִיו׃
[ו] וְאֶת־בְּנֵי הַמַּכִּים לֹא הֵמִית כַּכָּתוּב
בְּסֵפֶר תּוֹרַת־מֹשֶׁה אֲשֶׁר־צִוָּה יְהוָה
לֵאמֹר לֹא־יוּמְתוּ אָבוֹת עַל־בָּנִים
וּבָנִים לֹא־יוּמְתוּ עַל־אָבוֹת כִּי אִם־
אִישׁ בְּחֶטְאוֹ יָמוֹת׃
[ז] הוּא־הִכָּה אֶת־אֱדוֹם בְּגֵי־הַמֶּלַח
עֲשֶׂרֶת אֲלָפִים וְתָפַשׂ אֶת־הַסֶּלַע
בַּמִּלְחָמָה וַיִּקְרָא אֶת־שְׁמָהּ יָקְתְאֵל
עַד הַיּוֹם הַזֶּה׃
[ח] אָז שָׁלַח אֲמַצְיָה מַלְאָכִים אֶל־
יְהוֹאָשׁ בֶּן־יְהוֹאָחָז בֶּן־יֵהוּא מֶלֶךְ
יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר לְכָה נִתְרָאֶה פָנִים׃
[ט] וַיִּשְׁלַח יְהוֹאָשׁ מֶלֶךְ־יִשְׂרָאֵל אֶל־
אֲמַצְיָהוּ מֶלֶךְ־יְהוּדָה לֵאמֹר הַחוֹחַ
אֲשֶׁר בַּלְּבָנוֹן שָׁלַח אֶל־הָאֶרֶז אֲשֶׁר
בַּלְּבָנוֹן לֵאמֹר תְּנָה אֶת־בִּתְּךָ לִבְנִי
לְאִשָּׁה וַתַּעֲבֹר חַיַּת הַשָּׂדֶה אֲשֶׁר בַּלְּבָנוֹן
וַתִּרְמֹס אֶת־הַחוֹחַ׃

ולהתקבר בקתון ואהבה לא יאותו ׳ כי מיד באה חיה אחת
(י) מהלבנון ורמס את החוח ׳ כש לדבר המלחמה ׳ והיה הנמשל
הכה הכית את אדום ונשאך לבך אל תהיה קל לראש ׳ הכבד
ושב בביתך ואל תתגרה ברעה
אתה ועמך בני יהודה ׳ כי
באמת תפול מכבוד אם לא
(יא׳ וכו׳) תעשה כעצתי · ולא שמע
אמציהו ובאו שניהם למלחמה
וינגף יהודה לפני ישראל
וינוסו איש לאהלו בני יהודה ׳
ותפש מלך ישראל את מלך
יהודה ויאסרהו במלחמה
ויביאהו ירושלם ׳ ויפרון
בחומת ירושלם ארבע מאות
אמה ׳ ולקח כל הכסף והזהב
הנמצא בית ה׳ ובבית המלך ׳
ואת בני התערובות ׳ שהם
בני השרים שהיו ערבון ביד
המלך כדי שלא ימרדו בו
אבותיה׳ ׳ לקח וישב לשמרון ·
וראוי שתדע שמה שספר כאן
שפרץ יואש בחומת ירושלם
ד׳ מאות אמה ׳ לא היה זה
כדי להשחית חיל וחומה
בירושלם כי אם להתכבד ׳
לפי שתפש את מלך יהודה
והיה שבוי בידו בא ונכנס
בירושלם ראש מלכותו · והנה
היה מנהג הקסרים אשר
ברומי ׳ ועוד היום הוא מנהג
במלכי אדום הגדולים ׳
שכאשר ילכו למלחמה ויקנו
בה תשועה גדולה ונצחון
עצום ׳ כאשר יכנסו לעיר
לא יכנסו בפתח העיר אבל
יהרסו חלק מהחומה כדי
שיכנסו באות׳ פרצה ׳ להעיר
שפרצו פרץ גדול באויביהם ׳
ומפני זה יואש כדי לפרסם
נצחונו בא בעיר אויבו ופרץ
החומ׳ להכנס שמה ולא נכנס
בפתח העיר · ואמנם למה
באה הרעה הזאת אל אמציה
בהיותו עושה הישר בעיני ה׳
כמו שנזכר למעלה ׳ הנה
זה כבר התבאר בדברי
דה״ ב׳ כ״ה יד״ הימים * ׳ שאמציה אחרי בואו
מהכות את האדומיים הביא
משם את אלקי בני שעיר
ויעמידם לו לאלקים ולפניהם
ישתחוה ולפניהם יקטר ׳
ויחר אף ה׳ באמציהו וישלח
אליו נביא ויאמר אליו למה
דרשת את אלקי העם אשר
לא הצילו את עמם מידיך ׳
ויהי בדברו אליו ויאמר לו
הליועץ המלך נתנוך חדל לך
למה יכוך ׳ ויחדל הנביא
ויאמר ידעתי כי יעץ אלקים להשחיתך כי עשית זאת ולא
שמעת לעצתי · הנה התבאר מזה שעשה אמציהו כמו שעשה
יהואש אביו ׳ שבבחרותו עשה הישר בעיני ה׳ ובאחריתו עבד

עז׳ ולא שמע לנביא ולזה נענש ׳ וזהו מה שנאמר שם ולא
שמע אמציהו כי מהאלקים היה למען תתם בידו כי דרשו את
אלקי אדום ׳ והותרה בזה השאלה הששית : והנה לא זכר
הנביא כאן בספר מלכים
חטאת אמציהו וסבת מלחמתו
עם מלך ישראל כמו שאמרתי ׳
לפי שהנביא רצה לזכור
מהספורים ראשי דברים כמו
שזכרתי פעמי׳ רבו׳ ׳ ונסתפק
בזכרון הסתעפות המלכים
ושנות מלכותם ויתר הדברים
בקצרה נסמך על ספר דה״
אשר היה ביניהם ׳ ולפי שראה
עזרא הדברים הולכים אל
ההפסד ׳ הביא שאר הדברים
בספר · ונראה שעברו דברים
רבים באותה מלחמה שהיה
(טו) בין שני המלכים ׳ ולכן מלבד
מה שזכר כאן בקוצר אמר
ויתר דברי יואש וגו׳ הלא הם
(יז) כתובים וגומ׳ : והנה זכר
שחיה אמציהו אחרי מות יואש
חמש עשרה שנה ׳ להעיר
שנתגאה יואש כל כך על מלך
יהודה ואמר ונפלת אתה
ויהודה עמך ׳ לכן מת קודם
אמציה אותם חמש עשרה
שנה · ויתבאר זה לפי שיואש
מלך קודם אמציה שתי שנים ׳
ולפי שיואש מלך שש עשרה
שנה נמצא שמלך י״ד שנה
בחיי אמציהו ׳ ואחרי שידענו
שמלך אמציהו עשרים ותשע
שנה ׳ יתחייב שמלך אמציהו
חמש עשרה שנה אחרי מות
יואש · האמנם היה אמציהו
דומה אל יהואש אביו בכל
הדברים ׳ כי שניה׳ בבחרותם
עשו הישר בעיני ה׳ ושניהם
בזקנתם עבדו עז׳ ׳ ושניהם
בזו הנביאי׳ אשר נבאו עליהם
בשם ה׳ ושניהם מפני זה נגפו
(יט ׳ כ) במלחמותיהם · וכמו שיהואש
נהרג ע״י עבדיו ׳ כך אמציה
קשרו עליו קשר בירושלם
וינס לכישה ושם המיתוהו
על הסוסים ׳ רוצה לומר על
רכב הסוסים להקבר ירושל׳ ׳
(כא) והקימו בנו עוזיהו תחתיו ·
(כב) והנה אמר שהוא בנה את
אילת וישיבה ליהודה לפי
שאילת היה מארץ אדום ׳
דברי׳ ב׳ ז׳ כמו שאמר בתורה * מאת
אחינו בני שעיר מאילת
ומעציון גבר ׳ וכן אומר בדה״
ד״ה ב׳ ח׳ י״ז * אז הלך שלמה לעציון גבר
ואל אילות על שפת הים בארץ
אדום ׳ ואולי שלקחה דוד
מאדום ׳ כי הוא היה מושל בכל ארץ אדום ׳ כמו שאמר
שמו׳ ב׳ ח׳ י״ד * וישם דוד באדום נצבים ׳ ובימי יהורם בן יהושפט פשע
אדום מתחת יד יהודה ואילות שלקחה דוד שבו ולקחוה
האדומיים ׳

[י] הַכֵּה הִכִּיתָ אֶת־אֱדוֹם וּנְשָׂאֲךָ לִבֶּךָ
הִכָּבֵד וְשֵׁב בְּבֵיתֶךָ וְלָמָּה תִתְגָּרֶה בְּרָעָה
וְנָפַלְתָּה אַתָּה וִיהוּדָה עִמָּךְ׃
[יא] וְלֹא־שָׁמַע אֲמַצְיָהוּ וַיַּעַל יְהוֹאָשׁ
מֶלֶךְ־יִשְׂרָאֵל וַיִּתְרָאוּ פָנִים הוּא
וַאֲמַצְיָהוּ מֶלֶךְ־יְהוּדָה בְּבֵית שֶׁמֶשׁ אֲשֶׁר
[יב] לִיהוּדָה׃ וַיִּנָּגֶף יְהוּדָה לִפְנֵי יִשְׂרָאֵל
[יג] וַיָּנֻסוּ אִישׁ לְאֹהָלָו׃ וְאֵת אֲמַצְיָהוּ
מֶלֶךְ־יְהוּדָה בֶּן־יְהוֹאָשׁ בֶּן־אֲחַזְיָהוּ
תָּפַשׂ יְהוֹאָשׁ מֶלֶךְ־יִשְׂרָאֵל בְּבֵית
שָׁמֶשׁ וַיָּבֹאוּ יְרוּשָׁלִַם וַיִּפְרֹץ בְּחוֹמַת
יְרוּשָׁלִַם בְּשַׁעַר אֶפְרַיִם עַד־שַׁעַר הַפִּנָּה
[יד] אַרְבַּע מֵאוֹת אַמָּה׃ וְלָקַח אֶת־כָּל־
הַזָּהָב וְהַכֶּסֶף וְאֵת כָּל־הַכֵּלִים הַנִּמְצְאִים
בֵּית־יְהוָה וּבְאוֹצְרוֹת בֵּית הַמֶּלֶךְ וְאֵת
בְּנֵי הַתַּעֲרֻבוֹת וַיָּשָׁב שֹׁמְרוֹנָה׃
[טו] וְיֶתֶר דִּבְרֵי יְהוֹאָשׁ אֲשֶׁר עָשָׂה וּגְבוּרָתוֹ
וַאֲשֶׁר נִלְחָם עִם אֲמַצְיָהוּ מֶלֶךְ־יְהוּדָה
הֲלֹא־הֵם כְּתוּבִים עַל־סֵפֶר דִּבְרֵי הַיָּמִים
[יו] לְמַלְכֵי יִשְׂרָאֵל׃ וַיִּשְׁכַּב יְהוֹאָשׁ
עִם־אֲבֹתָיו וַיִּקָּבֵר בְּשֹׁמְרוֹן עִם מַלְכֵי
יִשְׂרָאֵל וַיִּמְלֹךְ יָרָבְעָם בְּנוֹ תַּחְתָּיו׃
[יז] וַיְחִי אֲמַצְיָהוּ בֶן־יוֹאָשׁ מֶלֶךְ יְהוּדָה
אַחֲרֵי מוֹת יְהוֹאָשׁ בֶּן־יְהוֹאָחָז מֶלֶךְ
יִשְׂרָאֵל חֲמֵשׁ עֶשְׂרֵה שָׁנָה׃
[יח] וְיֶתֶר דִּבְרֵי אֲמַצְיָהוּ הֲלֹא־הֵם כְּתֻבִים
עַל־סֵפֶר דִּבְרֵי הַיָּמִים לְמַלְכֵי יְהוּדָה׃
[יט] וַיִּקְשְׁרוּ עָלָיו קֶשֶׁר בִּירוּשָׁלִַם וַיָּנֻס
לָכִישָׁה וַיִּשְׁלְחוּ אַחֲרָיו לָכִישָׁה וַיְמִתֻהוּ
[כ] שָׁם׃ וַיִּשְׂאוּ אֹתוֹ עַל־הַסּוּסִים
וַיִּקָּבֵר בִּירוּשָׁלִַם עִם־אֲבֹתָיו בְּעִיר דָּוִד׃
[כא] וַיִּקְחוּ כָל־עַם יְהוּדָה אֶת־עֲזַרְיָה וְהוּא
בֶּן־שֵׁשׁ עֶשְׂרֵה שָׁנָה וַיַּמְלִכוּ אֹתוֹ תַּחַת
[כב] אָבִיו אֲמַצְיָהוּ׃ הוּא בָּנָה אֶת־אֵילַת
וַיְשִׁבֶהָ לִיהוּדָה אַחֲרֵי שְׁכַב־הַמֶּלֶךְ
עִם־אֲבֹתָיו׃

2011 Ministerio de Cultura

[כג] בִּשְׁנַת חֲמֵשׁ־עֶשְׂרֵה שָׁנָה לַאֲמַצְיָהוּ בֶן־
יוֹאָשׁ מֶלֶךְ יְהוּדָה מָלַךְ יָרָבְעָם בֶּן־
יוֹאָשׁ מֶלֶךְ־יִשְׂרָאֵל בְּשֹׁמְרוֹן אַרְבָּעִים
[כד] וְאַחַת שָׁנָה׃ וַיַּעַשׂ הָרַע בְּעֵינֵי
יְהוָה לֹא סָר מִכָּל־חַטֹּאות יָרָבְעָם
בֶּן־נְבָט אֲשֶׁר הֶחֱטִיא אֶת־יִשְׂרָאֵל׃
[כה] הוּא הֵשִׁיב אֶת־גְּבוּל יִשְׂרָאֵל מִלְּבוֹא
חֲמָת עַד־יָם הָעֲרָבָה כִּדְבַר יְהוָה
אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר דִּבֶּר בְּיַד עַבְדּוֹ
יוֹנָה בֶן־אֲמִתַּי הַנָּבִיא אֲשֶׁר מִגַּת הַחֵפֶר׃
[כו] כִּי־רָאָה יְהוָה אֶת עֳנִי יִשְׂרָאֵל מְרָה
מְאֹד וְאֶפֶס עָצוּר וְאֶפֶס עָזוּב וְאֵין עֹזֵר
[כז] לְיִשְׂרָאֵל׃ וְלֹא־דִבֶּר יְהוָה לִמְחוֹת
אֶת־שֵׁם יִשְׂרָאֵל מִתַּחַת הַשָּׁמָיִם
וַיֹּשִׁיעֵם בְּיַד יָרָבְעָם בֶּן־יוֹאָשׁ׃
[כח] וְיֶתֶר דִּבְרֵי יָרָבְעָם וְכָל־אֲשֶׁר עָשָׂה
וּגְבוּרָתוֹ אֲשֶׁר־נִלְחָם וַאֲשֶׁר הֵשִׁיב אֶת־
דַּמֶּשֶׂק וְאֶת־חֲמָת לִיהוּדָה בְּיִשְׂרָאֵל
הֲלֹא־הֵם כְּתוּבִים עַל־סֵפֶר דִּבְרֵי
הַיָּמִים לְמַלְכֵי יִשְׂרָאֵל׃
[כט] וַיִּשְׁכַּב יָרָבְעָם עִם־אֲבֹתָיו עִם מַלְכֵי
יִשְׂרָאֵל וַיִּמְלֹךְ זְכַרְיָה בְּנוֹ
תַּחְתָּיו׃

טו

[א] בִּשְׁנַת עֶשְׂרִים וְשֶׁבַע שָׁנָה לְיָרָבְעָם
מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל מָלַךְ עֲזַרְיָה בֶן־אֲמַצְיָהוּ
מֶלֶךְ יְהוּדָה׃
[ב] בֶּן־שֵׁשׁ עֶשְׂרֵה שָׁנָה בְּמָלְכוֹ וַחֲמִשִּׁים
וּשְׁתַּיִם שָׁנָה מָלַךְ בִּירוּשָׁלִַם וְשֵׁם אִמּוֹ
יְכָלְיָהוּ מִירוּשָׁלִָם׃

כג בשנת חמש עשרה שנה וגו׳. יסוד הכתוב לכפר מחלכי ישראל, כשאמרו שלקחו בן יהוא מלך ירבעם כאן ועשה הרע בעיני ה׳ וילך בחטאת ירבע׳ בן נבט, כי כאן שלקח שמו לקח גם תפארתו. וכאן שירבעם זה הכיב את גבול ישראל מלבוא חמת עד ים הערבה, שלפי שיהוא לקחו הכיב ערי ישראל מזה לקח חזאל, הנה ירבעם בנו הכיב ולקח עוד קרן לקח׳ רבה שהיה מגבול ישראל ולקחו מלכי הגוים מלבד חזאל, והכיב כל זה ירבעם כדבר ה׳ לפי דבר ביד יונה בן אמתי עבדו, ובגלוי זו שהתנבא יונה על זה לפי שמו׳ פיו בהתנבא. וחול שירבעו הפסוק לך לית עלי׳ בלומפן לפי כדפי ה׳ לפי דבר ביד עבדו יונה בן אמתי שהפך לבושת מרעה לטובה כך בימי ירבעם בן יואש נהפך להם לישראל מרעה לטובה, הנה עתה הש״י החפיד הוא לישראל להכיב גבולם לפי מפני חכירותם ותשובתם, כי הם תמיד היו מחזיקים (כו) בהשתיהם, כי לא לפי שראה ישראל מרה מאד, לל (כפי לר דוד קמחי) שהיה מעשה ומתקלף מרעה לטובה, והוא מלשון מרי כדברי הלבב, שראה ה׳ את עני ישראל לעפ״י שהיה ישראל סורר ומורה בזה שעזבו את בריתו. ויותר נכון לפרשו מגזל מרירות, שכלה משרש לקח, כלומר לקח את עני ישראל המר והמהה מאד, ושראה גם שלפם עכור ולפם עזוב, לל שמרו קציניהם בבית והעזובים בשדה, ולכן לל רצה השם (כז) למחות את שם ישראל מתחת השמים ויושיעם ביד ירבעם. (כח) ומלבד מה שזכר שהשיב ירבעם את גבול ישראל, הנה עוד זכר שהשיב גם את דמשק ואת חמת ליהודה בישראל, וידמה שהיה זה לפי שדוד כשלל בלקם בתרס והכה בהם מכה גדולה

ידעתי מאין בא להם זה? כי הפסוקים לא יכפלוהו, אם לא שיאמרו שמלך עוזיהו בחיי לחליה לקחו לרבע עשרה שנה מה שלא נזכר בכתוב, וכבר הניח הל׳ דוד קמחי כגדפ טענות לאחרות מהפסוקים ישרים למולקי לעת יעוייהו משם. ולכן היותר מתיאב הוא מה שפירשתי כפי פשט הכתובים, שהיו הכל שנה אחת לאותם שלא עברו למלכות ירבעם, ויהיה המכון על העתיד לא על העבר כשאר המכיכים. ולקחי שכתבתי זה רקיתי בדברי רבי נפי׳ זה הספר, בפסוק הוא בבא את לילת ויושבה ליהודה לקחי שכב המלך עם לבותיו שכתב וגו׳, לקחי שכב המלך עם לבותיו, לקחי מות

עד שהיו לו עבדים שם בליבים בדמשק ושם בחמת, ולקח לקחו לותם לרם כשמרדו במלך יהודה, והשיבם עתה ירבעם ליהודה בכח גבורי ישראל, וזהו לשון בישראל:

ש״ן

ולקחי שזכר המלכת ירבעם על ישראל זכר המלכת עזריה בן (ו) למלים על יהודה שהיה בשנת עשרי׳ ושבע לירבעם, והמספר הוה קשה מאד, שהרי מלך ירבעם בשנת חמש עשרה לאמליהו, ומלכו׳ אמליהו היה עשרים ותשע שנה, נמלא כי עד שנת תרבע עשרה לירבעם מלך לאמליהו, ולמה לאמר כאן שבשנת עשרים ושבע לירבעם מלך עזריהו? לכל לאמת הענין כפשט הוא, שלין פירוש בשנת כ״ז לירבעם מלך עזריה שבשנת כ״ז להתחלת מלכות ירבעם היה זה, כי אם שהיו כ״ז שנה ביתידין לשבור ממלכות ירבעם כאשר מלך עזריה. ובמדר עולם פרק י״ג לאמרו בשנת עשרים ושבע לירבעם מלך עזריה, ולכי לפשר לומר כן? והלא ירבעם ועוזיהו מלכו כאחד? ללא שמלך מלכות מכונעת וכו׳. ולעתפ זה לין לו על מה שיסמוך, לפי שאם היו הכ״ו שנה מימי מלכות עזריה, שהיה קלי זמן מלכותו בנגע הלרעת ולליו בבריאות, היה לו לומר בשנת כ״ז למלכות עלמו מלך מלכות מכונעת, ולא היה לו ליחסו למלכות ירבעם ולא לתלות כנעתו בירבעם. וגם כן לאחרו חול עיין רלק יותם לא כולל לעוזיהו לללו בימי קלוטו, שהכה בן כ״ה שנה היה כמלכו כשמת לקחו, הנה שנה אחת היה לו לעוזיהו שנלטרע כשנולל יותם, לפ כן שנת מטתו בימי קלוטו, ולמדו מזה שמותר למלרע לשנת מטתו בימי קלוטו, ומה שלמר הכתו׳ ויהי בן ששים שנה במלכו וחמשים ושתים שנה מלך בירושלם וגו׳. הנה לפ כן הסכימה דעתם כדעת בעל סדר עולם, שירבעם ועוזיהו מלכו כאחד ולא

2011 Ministério de Cultura

אמציה אביו, מכאן אתה למד שמלך בחיי אביו, ומ״מ לא נתנה אילת בידו עד לאחר מות אביו, שאם לא מלך בחיי אביו למה לו לומר אחרי שכב המלך עם אבותיו? וכשאתה מונה ימי הבית על פי שנות המלכים, אם אינך מחסר טו״ שנים הללו שנמנים לאמציה ולעוזיה, תמצא שעמד ארבע מאות ועשרים וחמש עכ״ל. ומזה נמשך חלוף הדעות בחשבון שני בית ראשון, כמו שכתבתי בהקדמת זה הספר: וספר הכתוב שעשה עזריה הישר בעיני השם כאמציה אביו, והעם היו מזבחים ומקטרים בבמות לשם השם, ושנגעו השם ית׳, רוצה לומר שבהשגחת השם יתברך היה מצורע עד יום מותו וישב בבית החפשית, ודרשו חז״ל שהמלכות עמל ועורח רב ועבודה מופלגת למלכים, כאלו הם עבדים לעבדיהם, ולכן כאשר עזריה נצטרע ועזב הנהגת המלכות אל בנו יותם שהוא היה על הבית, כלומר נוהג כבוד הבית וגדולת המלכות והיה שופט את העם, הנה היה עזריה בזה חפשי מאותו עמל ועורח, וזהו בית החפשית. ועוד אמרו שעשה לו בית בבית הקברות, כמו שנאמ׳ * במתים חפשי. ובדברי הימים ספר גבורות עזריהו והמלחמות אשר עשו בנצחון גדול עם פלשתים ועם ערביים, וסדור ביתו וסדור פרשיו וכלי הקרב אשר הכין והבניני׳ אשר עשה מהמגדלו׳ ודברים אחרים הרבה, ואמר שבחזקתו גבה לבו עד להשחית וימעל ביי׳ אלקיו ויבא אל היכל ה׳ להקטיר על מזבח הקטורת, ויבאו אחריו הכהנים ויאמרו לו לא לך עוזיהו להקטיר כי לכהנים בני אהרן המקודשים להקטיר, צא מן המקדש כי מעלת ולא לך לכבוד מיי׳ אלקים, ויזעף עוזיהו ובידו מקטרת להקטיר ובזעפו עם הכהנים והצרעת זרחה במצחו לפני הכהנים בבית ה׳ מעל למזבח הקטורת וגו׳. הנה התבארה בזה סבת צרעת עזריהו ושהיתה בהשגחה מהשם יתברך, ואח״ל כי עיין רד״ק למשה נרמז זה, וזה שאמר ועיין רש״י במחלוקת קרח * כאשר דבר פר׳ קרח ה׳ ביד משה לו, כשנלקה יד במדבר י״ז ה׳ משה בצרעת רמז לו כי כל החולק על הכהונה ילקה בצרעת. והנה לא זכר כאן כותב הספר סבת צרעתו מהסבה אשר זכרתי, שכוון לספר לבד הסתעפות המלכי׳ ושנות מלכותם ושאר הדברים בקצור, וסמך על ספר דברי הימים שהיה אצלם אז: ואחרי (ח, ט) ספור עזריהו מלך יהודה נעתק הכתוב לספר ממלכות ישראל, שאחרי מות ירבעם בן יואש בן יהואחז בן יהוא מלך זכריה ששה חדשים בלבד לא עוד, לפי שעשה הרע בעיני ה׳ ככל חטאת ירבעם, ונתקשר עליו שלום בן יבש ויכהו קבל עם וימיתהו, ומלת קבלעם פירושו נגד, כי תרגום נגד קבל, וכאלו אמר שהכה אותו נגד העם ובפניו, ולכן מלך תחתיו, ועם זה נשלמו ארבע׳ המלכי׳ אשר אמר ה׳ שיהיו מזרע יהוא על כסא ישראל, שהם יהואחז בנו ויואש בן יהואחז וירבעם בן יואש וזכריה בן ירבעם, וגם הוא המורה שהיעודים הטובי׳ על כל פנים נתקיימו, וכמאמר המשורר * אהבו את תלים לא כ״ד ה׳ כל חסידיו אמונים נוצר ה׳ ומשלם על יתר עושה גאוה, ובעבור זה צוה שיבטחו בשם חסידיו, וזהו אמרו * חזקו שם שם כה״ ויאמץ לבבכם כל המיחלים לה׳:

[ג] וַיַּעַשׂ הַיָּשָׁר בְּעֵינֵי יְהוָה כְּכֹל אֲשֶׁר־
[ד] עָשָׂה אֲמַצְיָהוּ אָבִיו׃ רַק הַבָּמוֹת
לֹא־סָרוּ עוֹד הָעָם מְזַבְּחִים וּמְקַטְּרִים
[ה] בַּבָּמוֹת׃ וַיְנַגַּע יְהוָה אֶת־הַמֶּלֶךְ
וַיְהִי מְצֹרָע עַד־יוֹם מֹתוֹ וַיֵּשֶׁב בְּבֵית
הַחָפְשִׁית וְיוֹתָם בֶּן־הַמֶּלֶךְ עַל־הַבַּיִת
שֹׁפֵט אֶת־עַם הָאָרֶץ׃
[ו] וְיֶתֶר דִּבְרֵי עֲזַרְיָהוּ וְכָל־אֲשֶׁר עָשָׂה
הֲלֹא־הֵם כְּתוּבִים עַל־סֵפֶר דִּבְרֵי הַיָּמִים
[ז] לְמַלְכֵי יְהוּדָה׃ וַיִּשְׁכַּב עֲזַרְיָה עִם־
אֲבֹתָיו וַיִּקְבְּרוּ אֹתוֹ עִם־אֲבֹתָיו בְּעִיר
דָּוִד וַיִּמְלֹךְ יוֹתָם בְּנוֹ תַּחְתָּיו׃
[ח] בִּשְׁנַת שְׁלֹשִׁים וּשְׁמֹנֶה שָׁנָה לַעֲזַרְיָהוּ
מֶלֶךְ יְהוּדָה מָלַךְ זְכַרְיָהוּ בֶן־יָרָבְעָם
עַל־יִשְׂרָאֵל בְּשֹׁמְרוֹן שִׁשָּׁה חֳדָשִׁים׃
[ט] וַיַּעַשׂ הָרַע בְּעֵינֵי יְהוָה כַּאֲשֶׁר עָשׂוּ
אֲבֹתָיו לֹא סָר מֵחַטֹּאות יָרָבְעָם בֶּן־
נְבָט אֲשֶׁר הֶחֱטִיא אֶת־יִשְׂרָאֵל׃
[י] וַיִּקְשֹׁר עָלָיו שַׁלֻּם בֶּן־יָבֵשׁ וַיַּכֵּהוּ קָבָל־
עָם וַיְמִיתֵהוּ וַיִּמְלֹךְ תַּחְתָּיו׃
[יא] וְיֶתֶר דִּבְרֵי זְכַרְיָה הִנָּם כְּתוּבִים עַל־
סֵפֶר דִּבְרֵי הַיָּמִים לְמַלְכֵי יִשְׂרָאֵל׃
[יב] הוּא דְבַר־יְהוָה אֲשֶׁר דִּבֶּר אֶל־יֵהוּא
לֵאמֹר בְּנֵי רְבִיעִים יֵשְׁבוּ לְךָ עַל־
כִּסֵּא יִשְׂרָאֵל וַיְהִי־כֵן׃

(ג, ד) הוריות פ״ג דף י׳ ע״א

עיין רש״י

תלים פ״ח ו׳

פרשת חמש עשרה תספר המלכים שמלכו בישראל אחרי שתמו מלכי בית יהוא, שהם שלום בן יבש, ואחריו מנחם בן גדי, ואחריו פקחיה בן מנחם בנו, ואחריו פקח בן רמליהו, ואחריו הושע בן אלה, ותספר איך הגלו עשרת השבטים בימי הושע בן אלה, ושהוליכם מלך אשור ויושב אותם בחלח ובחבור נהרי גוזן ונהרי מדי עד היום הזה, ותספר עם זה ממלכי יהודה יותם בן עזריהו ואחז בן יותם ועניניו. תחלת הפרשה שלום בן יבש מלך בשנת שלשים ותשע וגומ׳, עד ויהי בשנת שלש להושע בן אלה מלך ישראל מלך חזקיהו בן אחז וגומ׳, והנה שאלתי בפרשה הזאת שש השאלות:

השאלה הראשונה במה שאמר ויקשור קשר הושע בן אלה וגומ׳ בשנת עשרים ליותם בן עוזיהו, ואיך יהיה זה? כי הנה יותם לא מלך כי אם שש עשרה שנה, ואיך מנה לו אם כן עשרים שנה למלכותו?

השאלה השנית במה שאמר שיותם בנה את שער בית ה׳ העליון, כי הנה אותו השער ויורד המלך מבית השם ויבאו בתוך שער העליון וגומ׳, וזה מורה שכבר היה שם אותו השער, ואיך אמר שבנאו יותם המלך?

השאלה השלישית במה שאמר בכאן שעלה רצין מלך ארם ופקח בן רמליהו מלך ישראל על אחז ולא יכלו להלחם בו, וכזה גם כן נאמר בנבואות ישעיהו * צא נא לקראת אחז וגו׳ ואמרת אליו השמר והשקט אל תירא ולבבך אל ירך משני זנבות האודים

ד״ה ב׳ כ״ג כ׳ שלמה עה״ בנאו, ובהמלכת יהואש * נאמר ביהוידע הכהן

ד״ה ב׳ כ״ג כ׳ שלמה עה״ בנאו, ובהמלכת יהואש * נאמר ביהוידע הכהן

ישעי׳ ז׳ ג׳ ד׳

2011 Ministerio de Cultura

ובדברי הימים כתיב מותר
הרג וקבדן ושלל מופלג שעשה
לך ישראל הרג מאה ועשרים
לקד, וגם בן המלך לקח
רג ומלתים לקף כשים כסים
רון והיו מתירה גדולה:
ה שמר כאן שבשנת שתים
ה לאחז מלך יהודה מלך
שע מלך תשע שכים ושתה
שהם היו בימי חזקיהו כמו שיזכור, ולפי זה בשנה
הרביעית לו הג' לאחז מלך הושע לך בשנת שתים עשרה
כמו שאמר כאן:

השאלה החמשית במה שפר שהכשדיי' שנלו להתיצב
בארץ ישראל, לפי שלא ידעו משפט
מלכי הארץ היה השם משלח בהם לריות ויהרגום, ויקשה זה
מאד כי הנה בני ישראל שהיו יושבים עליה לא היו ירלים את
השם ולא היו שומרים מלותיו בהיותם בעלי בריתו ולא היו
הורגים לותם הלריות, ואיך יהיו מחוייבים הכשדיים בדבר
שהישראלים לא היו שומרים לותו? והנה העמים שהיו
בארץ קודם שירדוה בני ישראל לא ידעו את השם ולא ירלו
ממנו ולא היו הורגים הלריות לותם, ולכן יקשה מאד מפני
מה היה ה' ית' משלח הלריות להמית הכשדיים?

השאלה הששית במה שאמר שבא בהן ביניהם ושלמד
לותם ירלת מלכים בתופן שנלו
מהלריות, ושאת השם היו ירלים ואת אלהיהם היו עובדים
כמשפט הרשומים בתורה, וזה דבר קשה מאד לאמרו,
כי איך יעלה על הדעת שהיו ירלים את ה' שם היו עובדים עו"ז?
והנה אין הירלה דבר כי אם ההשתדלות בשמירת מלותיו
וההתנהגות במעלתו ועניניו המיועדים לעובדיו על רלונו,
ואם היה הדבר הזה בכשדיי' לא היו שם כן עובדי' לאלהיהם,
ואם היו עובדים לאלהיהם כברשונה בהיותם בארצם לא
היו שם כן ירלי' את השם, כי שני הדברים והם הירלה
את השם והעבודה לאלקים אחרים שם מותרים
זה את זה:

והנני מפרש פסוקי הפרשה בתופן יותרו השאלות והספקות הנלה כלם:

(יג, וכו') שלום בן יבש וגו'. ספר הכתוב שבשנת שלשים ותשע לעזריהו מלך יהודה שהוא הנזכר, כי פעמים יקרלהו עזריהו ופעם יקרלהו עזיהו, בזמן ההוא מלך שלום בן יבש, ולא מלך כי אם ירח ימים, לפי שבעבור מלה כנגד מלה, הוא הרג את זכריהו ומנחם בן גדי הרג
(יו) אותו, ומיד שנמלך הכה את תפסח ואת כל גבוליה שהיו
מלכי ק"ל מקרס, כמו שכתוב * כי
כג הוא רודה בכל עבר הנהר מתפסח ועד עזה, וברלה שהיה לתרלה מלחמה עם תפסח, ולפי שמנחם בן גדי היה מתרלה מיד כשמלך קרא לשלום לך תפסח, וברלה שלא פתחו לו ומפני זה עזה מתרלה מלחמה עוד לא תפסח והכה אותה וכל גבוליה, וזש מתרלה כי לא פתח וגם כל הרותיה בקע, לא שכל הכשים ההרות שהיו בתפסח בקע והמיתם שהם בלכורית גדול:
(יז, יט) והנה מנחם מלך עשר שנים ועשה הרע בעיני ה', ולפי שבימיו עלה על הארץ פול מלך אשור, נתן לו מנחם מנחה לעזר כדי שיחזק את ממלכה בידו, ומלך אשור כאשר קבל הכסף

(יג) שַׁלּוּם בֶּן־יָבֵישׁ מָלַךְ בִּשְׁנַת שְׁלֹשִׁים
וָתֵשַׁע שָׁנָה לְעֻזִּיָּהוּ מֶלֶךְ יְהוּדָה וַיִּמְלֹךְ
(יד) יֶרַח־יָמִים בְּשֹׁמְרוֹן: וּמְנַחֵם
בֶּן־גָּדִי מִתִּרְצָה וַיָּבֹא שֹׁמְרוֹן וַיַּךְ אֶת־
שַׁלּוּם בֶּן־יָבֵישׁ בְּשֹׁמְרוֹן וַיְמִתֵהוּ וַיִּמְלֹךְ תַּחְתָּיו:
(טו) וְיֶתֶר דִּבְרֵי שַׁלּוּם וְקִשְׁרוֹ אֲשֶׁר קָשָׁר
הִנָּם כְּתוּבִים עַל־סֵפֶר דִּבְרֵי הַיָּמִים
(טז) לְמַלְכֵי יִשְׂרָאֵל: אָז יַכֶּה־מְנַחֵם
אֶת־תִּפְסַח וְאֶת־כָּל־אֲשֶׁר־בָּהּ וְאֶת־
גְּבוּלֶיהָ מִתִּרְצָה כִּי לֹא פָתַח וַיַּךְ אֶת
(יז) כָּל־הָהָרוֹתֶיהָ בָּקָע: בִּשְׁנַת שְׁלֹשִׁים
וָתֵשַׁע שָׁנָה לַעֲזַרְיָה מֶלֶךְ יְהוּדָה מָלַךְ
מְנַחֵם בֶּן־גָּדִי עַל־יִשְׂרָאֵל עֶשֶׂר שָׁנִים
(יח) בְּשֹׁמְרוֹן: וַיַּעַשׂ הָרַע בְּעֵינֵי יְהוָה
לֹא־סָר מֵעַל חַטֹּאות יָרָבְעָם בֶּן־נְבָט
אֲשֶׁר־הֶחֱטִיא אֶת־יִשְׂרָאֵל כָּל־יָמָיו:
(יט) בָּא פּוּל מֶלֶךְ־אַשּׁוּר עַל־הָאָרֶץ וַיִּתֵּן
מְנַחֵם לְפוּל אֶלֶף כִּכַּר־כֶּסֶף לִהְיוֹת
יָדוֹ אִתּוֹ לְהַחֲזִיק הַמַּמְלָכָה בְּיָדוֹ:
(כ) וַיֹּצֵא מְנַחֵם אֶת־הַכֶּסֶף עַל־יִשְׂרָאֵל
עַל־כָּל־גִּבּוֹרֵי הַחַיִל לָתֵת לְמֶלֶךְ אַשּׁוּר
חֲמִשִּׁים שֶׁקָלִים כֶּסֶף לָאִישׁ אֶחָד וַיָּשָׁב
מֶלֶךְ אַשּׁוּר וְלֹא־עָמַד שָׁם בָּאָרֶץ:

חלף הלך לו אל ארלו ולא כתעכב שמה להכיל את ישראל משלר לויבו: והנה קס לאחרי (כב)
מות מנחם בן גדי במלוכה בכו פקחיה תחתיו, ולבות וכשים כלם היו רעים ורשעי' לייי' מאד, ומפני כן לא מלך פקחיה כי אם שבתים כיתר בני המלכים לשר קדמו שהיו רשעים בנפשותם, ובניהם הקשים לאחריהם לא הלריכו ימים על מלכותם ורובם היו שבתים או שבה לותם פחות מזה בדשבת לביהם, כי הנה (כג)
פקח בן רמליהו קשר על פקחיה ויכהו בשומרון בארמון בית המלך, ועמו הרג את ארגב ואת הלריה, שהיו שני גבורים שהיו עומדים תמיד מביבו שהיו שומרותיהם כן, ומלבד אלה היו עמו, לא עם פקחיה כמשים איש מבני גלעדים, ועם כל זה המיתו פקח בן רמליהו וימלך תחתיו. ומפשר לפרש שהיה הקשר שקשר פקח עם ארגב, שהוא היה הממונה על כל ארץ ארגב ועם שר אחד שבארץ לריה והיו עמו חמשים איש וכלם כתדרו להמית את המלך, והיה זה מהמשפט האלקי כי מבחם לבניו גם כן הרג את שלום בן יבש, ולכן

2011 Ministerio de Cultura

ארגב ואת־האריה ועמו חמשים
איש מבני גלעדים וימתחו וימלך
[כו] תחתיו׃ ויתר דברי פקחיה וכל־אשר
עשה הנם כתובים על־ספר דברי הימים
[כז] למלכי ישראל׃ בשנת חמשים
ושתים שנה לעזריה מלך יהודה מלך
פקח בן־רמליהו על־ישראל בשמרון
[כח] עשרים שנה׃ ויעש הרע בעיני
יהוה לא־סר מן־חטאות ירבעם בן־
נבט אשר החטיא את־ישראל׃
[כט] בימי פקח מלך־ישראל בא תגלת
פלאסר מלך אשור ויקח את־עיון ואת־
אבל בית־מעכה ואת־ינוח ואת־קדש
ואת־חצור ואת־הגלעד ואת־הגלילה
כל ארץ נפתלי ויגלם אשורה׃
[ל] ויקשר־קשר הושע בן־אלה על־פקח
בן־רמליהו ויכהו וימיתהו וימלך
תחתיו בשנת עשרים ליותם בן־עזיה׃
[לא] ויתר דברי פקח וכל־אשר עשה הנם
כתובים על־ספר דברי הימים למלכי
[לב] ישראל׃ בשנת שתים לפקח בן־
רמליהו מלך ישראל מלך יותם בן־
עזיהו מלך יהודה׃
[לג] בן־עשרים וחמש שנה היה במלכו ושש
עשרה שנה מלך בירושלם ושם אמו
[לד] ירושא בת־צדוק׃ ויעש הישר בעיני
יהוה ככל אשר־עשה עזיהו אביו
[לה] עשה׃ רק הבמות לא סרו עוד
העם מזבחים ומקטרים בבמות הוא בנה

בעון אביו המרצח ובעון עצמו
הרג אותו · והנה היו כל
המלכים האלה פושעים יודעים
את רבונם ומכוונים למרוד
בו ולכן היו הולכים מרעה
(כח, כט) אל רעה, כי הנה גם כן בימי
פקח בן רמליהו, שהיה גם כן
עושה הרע בעיני ה׳, בא תגלת
פלאסר מלך אשור והגלה
הראובני והגדי וחצי שבט
המנשי שהיו מעבר הירדן כמו
שנזכר בדברי הימים, ויקח
את עיון ואת אבל בית מעכה
וכל שאר ארץ נפתלי ויגלם
אשורה, וזה היה הגלות
השני אשר היה לאומתנו כמו
שאזכור בסוף הספר, וכאשר
ראו העם הרעה הגדולה
הזאת שבא בימי פקח בן
(ל) רמליהו, היו שונאים אותו כל
כך שקשר עליו הושע בן אלה
(לא) ויכהו וימיתהו, והנה אמר
הכתוב שהיה זה בשנת עשרים
ליותם, והוא מהקושי איך
מנה לו עשרים שנה והוא לא
מלך כי אם שש עשרה שנה?
פרק כ״ב ובסדר עולם אמרו שהיה גזרה
גזורה בימי יותם, וחזל אמרו
שרצה הכתוב למנות ליותם
בקבר ולא לאחר בחיים·
והנראה אלי בזה הוא, שלפי
שפקח בן רמליהו החל בימי
יותם להתגר בו מלחמה, עם
היות שעשאה בפעל בימי אחז
בנו, שבעון הדבר הזה הרגו
על ידי הושע בן אלה, ובעבור
זה כשזכר הכתוב מיתתו אמר
שהיה זה עשרים שנה אחרי
שנמלך יותם, כי עם היותו
כבר מת ארבעה שנים ייחס
זה אל שנותיו לפי שנעשה
בשבילו· ואולי כוונו לזה במה

שאמרו בסדר עולם שהיה
הגזרה גזורה בימי יותם,
ועם זה הותרה השאלה
הראשונה:
בשנת שתים וגומ׳ · עתה (לב, וכו׳)
יספר הכתו׳ ממלכי
יהודה, וראשונה מיותם בן
עוזיהו שעשה הישר בעיני
השם ככל אשר עשה עוזיהו
אביו, הוא בנה את שער בית
השם העליון, ועם היות
שמצאנו שכבר היה אם אותו
השער שהיה בין בית השם
לבית המלך, שהרי שלמה
בנה אותו, וכמו שכתוב
ביהואש * ויורד המלך מבית דה״ב כ״ג כ׳
השם ויבא בתוך שער העליון
בית המלך, הנה אמר ביותם
שבנה אותו, לפי שעשה עליו
בנין נכבד וגדול ממה שהיה,
והותרה בזה השאלה השנית:
וזכר שבימיו החל ה׳ להשליח (לז)
ביהודה, רוצה לומ׳ להתגרות
בו את רצין מלך ארם ואת
פקח בן רמליהו מלך ישראל,
כי שניהם החלו בימי יותם
לקחת איבה ושנאה עמו כדי
להלחם בו, עם היות שלא
עשו בימיו המלחמה כי אם
בימי אחז בנו שמלך
אחריו:
כי בשנת שבע עשרה שנה (א, ב, וכו׳)
לפקח בן רמליהו מלך אחז
בן יותם, שהיה רע מעללים
ועשה הרע בעיני השם וגם
בנו העביר באש ויזבח
ויקטר בבמות ותחת כל עץ
רענן, ולכן העיר השם
את רוח שני המלכים האלה
להלחם בו, וזהו אמרו (ה)
אז יעלה רצין מלך ארם

לו את־שער בית־יהוה העליון׃ ויתר דברי יותם וכל־אשר עשה הלא־
לז הם כתובים על־ספר דברי הימים למלכי יהודה׃ בימים ההם החל יהוה
לח להשליח ביהודה רצין מלך ארם ואת פקח בן־רמליהו׃ וישכב יותם עם־
אבתיו ויקבר עם־אבתיו בעיר דוד אביו וימלך אחז
בנו תחתיו׃

יו

א בשנת שבע־עשרה שנה לפקח בן־רמליהו מלך אחז בן־יותם מלך יהודה׃
ב בן־עשרים שנה אחז במלכו ושש־עשרה שנה מלך בירושלם ולא־עשה הישר בעיני
ג יהוה אלהיו כדוד אביו׃ וילך בדרך מלכי ישראל וגם את־בנו העביר באש
ד כתעבות הגוים אשר הוריש יהוה אתם מפני בני ישראל׃ ויזבח ויקטר בבמות
ה ועל־הגבעות ותחת כל־עץ רענן׃ אז יעלה רצין מלך־ארם ופקח בן־רמליהו
מלך־ישראל ירושלם למלחמה ויצרו על־אחז ולא יכלו להלחם׃

2011 Ministerio de Cultura

[ו] בָּעֵת הַהִיא הֵשִׁיב רְצִין מֶלֶךְ־אֲרָם אֶת־
אֵילַת לַאֲרָם וַיְנַשֵּׁל אֶת־הַיְהוּדִים
מֵאֵילוֹת וַאֲרוֹמִים בָּאוּ אֵילַת וַיֵּשְׁבוּ
שָׁם עַד הַיּוֹם הַזֶּה׃
[ז] וַיִּשְׁלַח אָחָז מַלְאָכִים אֶל־תִּגְלַת פִּלְאֶסֶר
מֶלֶךְ־אַשּׁוּר לֵאמֹר עַבְדְּךָ וּבִנְךָ אָנִי
עֲלֵה וְהוֹשִׁעֵנִי מִכַּף מֶלֶךְ־אֲרָם וּמִכַּף
מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל הַקּוֹמִים עָלָי׃
[ח] וַיִּקַּח אָחָז אֶת־הַכֶּסֶף וְאֶת־הַזָּהָב
הַנִּמְצָא בֵּית יְהוָה וּבְאֹצְרוֹת בֵּית הַמֶּלֶךְ
וַיִּשְׁלַח לְמֶלֶךְ־אַשּׁוּר שֹׁחַד׃
[ט] וַיִּשְׁמַע אֵלָיו מֶלֶךְ אַשּׁוּר וַיַּעַל מֶלֶךְ
אַשּׁוּר אֶל־דַּמֶּשֶׂק וַיִּתְפְּשֶׂהָ וַיַּגְלֶיהָ
קִירָה וְאֶת־רְצִין הֵמִית׃
[י] וַיֵּלֶךְ הַמֶּלֶךְ אָחָז לִקְרַאת תִּגְלַת פִּלְאֶסֶר
מֶלֶךְ־אַשּׁוּר דַּמֶּשֶׂק וַיַּרְא אֶת־הַמִּזְבֵּחַ
אֲשֶׁר בְּדַמָּשֶׂק וַיִּשְׁלַח הַמֶּלֶךְ אָחָז אֶל־
אוּרִיָּה הַכֹּהֵן אֶת־דְּמוּת הַמִּזְבֵּחַ וְאֶת־
[יא] תַּבְנִיתוֹ לְכָל־מַעֲשֵׂהוּ׃ וַיִּבֶן אוּרִיָּה
הַכֹּהֵן אֶת־הַמִּזְבֵּחַ כְּכֹל אֲשֶׁר־שָׁלַח
הַמֶּלֶךְ אָחָז מִדַּמֶּשֶׂק כֵּן עָשָׂה אוּרִיָּה
הַכֹּהֵן עַד־בּוֹא הַמֶּלֶךְ־אָחָז מִדַּמָּשֶׂק׃
[יב] וַיָּבֹא הַמֶּלֶךְ מִדַּמֶּשֶׂק וַיַּרְא הַמֶּלֶךְ
אֶת־הַמִּזְבֵּחַ וַיִּקְרַב הַמֶּלֶךְ עַל־הַמִּזְבֵּחַ
[יג] וַיַּעַל עָלָיו׃ וַיַּקְטֵר אֶת־עֹלָתוֹ וְאֶת־
מִנְחָתוֹ וַיַּסֵּךְ אֶת־נִסְכּוֹ וַיִּזְרֹק אֶת־דַּם־
הַשְּׁלָמִים אֲשֶׁר־לוֹ עַל־הַמִּזְבֵּחַ׃
[יד] וְאֵת הַמִּזְבַּח הַנְּחֹשֶׁת אֲשֶׁר לִפְנֵי יְהוָה
וַיַּקְרֵב מֵאֵת פְּנֵי הַבַּיִת מִבֵּין הַמִּזְבֵּחַ
וּמִבֵּין בֵּית יְהוָה וַיִּתֵּן אֹתוֹ עַל־
יֶרֶךְ הַמִּזְבֵּחַ צָפוֹנָה׃
[טו] וַיְצַוֶּהוּ הַמֶּלֶךְ אָחָז אֶת־אוּרִיָּה הַכֹּהֵן
לֵאמֹר עַל־הַמִּזְבֵּחַ הַגָּדוֹל הַקְטֵר אֶת־
עֹלַת־הַבֹּקֶר וְאֶת־מִנְחַת הָעֶרֶב וְאֶת־
עֹלַת הַמֶּלֶךְ וְאֶת־מִנְחָתוֹ וְאֵת עֹלַת
כָּל־עַם הָאָרֶץ וּמִנְחָתָם וְנִסְכֵּיהֶם
וְכָל־דַּם עֹלָה וְכָל־דַּם זֶבַח עָלָיו

ופקח בן רמליהו מלך ישראל
ירושלם למלחמה וילרו על
אחז ולא יכלו להלחם בו
ד״ה ב׳ כ״ח ובדה * כתוב בפירוש שהיה
זה מאת השם ית׳ על חטאת
אחז שהכעים את הש׳ במעשיו
הרעים, ושמלך ארם ומלך
ישראל עלו ביהודה ולרו על
ירושלם ולא יכלו להלחם בה
כי חמל השם על יהודה ולא
(ו) אמר להשחיתו: וספר עוד
שבעת ההיא השיב רצין מלך
ארם את אילת לארם, והיא
אילת אשר בנה עזריה וישיבה
למלכי יהודה כמו שנזכר
למעלה, וינשל את היהודים,
ר״ל שהשליך רצין את היהודים
שהיו דרים באילת מן העיר
וגרש אותם, והביא האדומיי׳
שמהם היה העיר לשבת שם,
ונשאר לאדום עד היום הזה.
(ז, ח, ט) ושאחז מלך יהודה כשראה
שני המלכים מלך ארם ומלך
ישראל לוחמים עליו, שלח
אל מלך אשור כל הכסף
והזהב הנמצא בית ה׳ ובביתו,
כדי שיצילהו ממלך ארם
וממלך ישראל, ושמלך אשור
שמע אליו וילך על דמשק
ויתפשה ויגלה קירה, רוצה
לומר שהעם שהיה בדמשק
הגלה אל קיר שהיה מאשור,
עמוס א׳ ה׳ כמו שאמר * וגלו עם ארם
קירה, והמית את רצין מלך
(י) ארם, והלך אחז לראות את
תגלת פלאסר בדמשק, ולפי
שראה שם מזבח אחד וישר
תבניתו בעיניו, שלח דמות
אותו מזבח אל אוריה הכהן
לעשותו בבית ה׳ כתבניתו.
(יא) ואוריה בנה את המזבח קודם
שיבא אחז מדמשק, כי בבאו
(יב) משם כבר מצאו בנוי. ויקרב
המלך אל המזבח, רוצה לומר
שהקריב עליו את קרבנותיו
והעלה עולותיו, או יהיה
ויקרב פעל עומד, שנתקרב
המלך אל המזבח בעת שהיו
(יד) מעלין עליו: ואמרו ואת
מזבח הנחשת אשר לפני ה׳,
רוצה לומר שהמזבח הזה
אשר בנה נתן אותו עם אותו
המזבח אשר לפני ה׳ שבנה
המלך שלמה, והקריב המזבח

הזה הנבנה יותר לצד הבית
ונתן אותו בין מזבח הנחשת
ובין בית ה׳ על ירך המזבח
לצד צפון, כי היה המזבח
השני הזה יותר קרוב אל פני
ההיכל אלא שלא היה מכוון
לפני הבית כי אם אצל המזבח
צפונה. ואפשר שעשה זה
המזבח לצד צפון, להיותם
עובדים לכל צבא השמים,
והכוכבים הצפוניים הם
היותר חזקים בפעולותיהם
בזה העולם כפי מה שסדר
השי״ת מעניכם, ולזה תמצא
פעל השמש יותר חזק במזלות
הצפוניים. ולהיותו המזבח
השני הזה גדול מהמזבח שבנה
שלמה, קראו אחז המזבח (טו)
הגדול, ולכבדו צוה את
הכהן הגדול שיעלו עליו
הקרבנות כלם, ומזבח
הנחשת יהיה לו לבקר, רוצה
לומר יהיה מוטל עליו לבקרו
להעלות עליו עולה בזמן מה
כפי מה שיעלה על רוחו.
והיה כוונתו בבנין המזבח
הזה להכעים את השם,
ולהורות שכלי הבית לא נעשו
כי אם מפאת הרצון כפי מה
שרצה שלמה, ושכן היה הוא
עושה גם כן, ולכן קצץ את (יז)
המסגרות המכונות, ר״ל
מסגרות המכונות, והסיר
מעליהם את הכיורות, וגם
כן הוריד הים מעל י״ב בקר
הנחשת אשר עשה שלמה ויתן
אותו על רצפת האבנים,
ואת מסך השבת אשר בנו (יח)
בבית, שהוא בנין עשוי לאנשי
משמר היוצא שהיו יושבים בו
אותו היום שהיו הולכים להם
הורידו, וגם כן סתר וסתם
מבוא המלך החיצונה, ר״ל
שמפני יראתו ממלך אשור
סתם מבוא ביתו מבחון והיו
נכנסי׳ בבית המלך מדרך בית
ה׳. והנה עשה כל מה שעשה
אחז בבי׳ ה׳ דרך בזיון והשחת׳
והכעסה אליו ית׳, ולכן עשה
מזבח שני בהיות מהדין שיהיה
מזבח אחד מפני אחדות השי,
ועשה מזבחו השני ההדיוט
עקר ומזבח ה׳ טפל, וכן
נזכר בדברי הימים * שכבה ד״ה ב׳ כ״ח

יו תִּזְרֹק וּמִזְבַּח הַנְּחֹשֶׁת יִהְיֶה־לִּי לְבַקֵּר׃ וַיַּעַשׂ אוּרִיָּה הַכֹּהֵן כְּכֹל אֲשֶׁר־
יז צִוָּה הַמֶּלֶךְ אָחָז׃ וַיְקַצֵּץ הַמֶּלֶךְ אָחָז אֶת־הַמִּסְגְּרוֹת הַמְּכֹנוֹת וַיָּסַר מֵעֲלֵיהֶם
וְאֶת־הַכִּיּוֹר וְאֶת־הַיָּם הוֹרִיד מֵעַל הַבָּקָר הַנְּחֹשֶׁת אֲשֶׁר תַּחְתֶּיהָ וַיִּתֵּן
יח אֹתוֹ עַל מַרְצֶפֶת אֲבָנִים׃ וְאֶת־מוּסַךְ הַשַּׁבָּת אֲשֶׁר־בָּנוּ בַבַּיִת וְאֶת־מְבוֹא

הנרות

2011 Ministerio de Cultura

הגרו ומגר ללחות בית ה׳, כדי שלא יבוא קדם עם להקריב, ועשה מזבחות בכל פנה בירושלם, ולכן הוריד היס והכיורות על רצפת האבנים, לכיון שבימיו תהיה הירידה לאומה ומהרה יפסד העס והבית כפי מעשיהם. והנה בשאר בספור שלו לבסף, כי ירצה ממה שבאמר כאן ויבזו על שלו ולא יכלו להלקס, שלא עשו מלך ישראל ומלך קרס רעה לשלו, וכן כתיב בכתובת ישעיהו * שאמר לו אל תירא ולבבך אל ירך ישע׳ ז׳ ל׳ משני וכתות האודים העשנים הקלה בארי שלף רגין ורקס ובן רמליהו, ומותר לזה כתוב בדברי הימים *, ויתנהו ה׳ שלשיו ביד ארס ויכו בו ולה נ׳ כ״ח ויבזו ממנו שביה גדולה ויביאו לדמשק, ונס ביד ישראל כתן ויך בו מכה גדולה, ויהרוג פקח בן רמליהו ביהול׳ מאה ועשרים שלף ביום אחד הכל בני חיל בעזבם את ה׳ אלקי אבותם, ויהרוג זכרי גבור אפרים את מעשיהו בן המלך ואת עזריקם נגיד הבית [ח] ואת אלקנה משנה המלך, ויבזו בני ישראל משיהם מאתים אלף נשים בנים ובנות ונם שלל רב בזזו מהם ויביאו את השלל לשמרון וגו׳, הנה מס כן יש מתירה בספורים הללה, כי בספר מלכים ובספר יעשיהו כתוב שעלו רצין ובן רמליהו על לחז ולא יכלו להלחם עמו, ובדברי הימים כתוב שכל לחד מהם עשה מכת חרב והרג ושבין ושלם לבוז, והיל השלה השלישי לשר הערותי בפרשה. ומחת הענין הוא, שהם דברים שונים ומלחמות מתחלפות, דלשונה כלחם רצין מלך ארס בערי יהודה ויבזו ממנו שביה גדולה ויביאו דרמשק, ונס מלך ישראל כלחם ביהודה ויך בו מכה גדולה כמו שכותב כל זה בדברי הימים, אבל לא בזו משם כל כך שי

[ח] וַיֵּלְכוּ בְּחֻקּוֹת הַגּוֹיִם אֲשֶׁר הוֹרִישׁ יְהוָה
מִפְּנֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וּמַלְכֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר
[ט] עָשׂוּ׃ וַיְחַפְּאוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל דְּבָרִים
אֲשֶׁר לֹא־כֵן עַל־יְהוָה אֱלֹהֵיהֶם
וַיִּבְנוּ לָהֶם בָּמוֹת בְּכָל־עָרֵיהֶם מִמִּגְדַּל
נוֹצְרִים עַד־עִיר מִבְצָר׃
[י] וַיַּצִּבוּ לָהֶם מַצֵּבוֹת וַאֲשֵׁרִים עַל כָּל־
גִּבְעָה גְבֹהָה וְתַחַת כָּל־עֵץ רַעֲנָן׃
[יא] וַיְקַטְּרוּ־שָׁם בְּכָל־בָּמוֹת הַגּוֹיִם אֲשֶׁר־
הֶגְלָה יְהוָה מִפְּנֵיהֶם וַיַּעֲשׂוּ דְּבָרִים
רָעִים לְהַכְעִיס אֶת־יְהוָה׃
[יב] וַיַּעַבְדוּ הַגִּלֻּלִים אֲשֶׁר אָמַר יְהוָה לָהֶם
לֹא תַעֲשׂוּ אֶת־הַדָּבָר הַזֶּה׃
[יג] וַיָּעַד יְהוָה בְּיִשְׂרָאֵל וּבִיהוּדָה בְּיַד כָּל־
נְבִיאוֹ כָל־חֹזֶה לֵאמֹר שֻׁבוּ מִדַּרְכֵיכֶם
הָרָעִים וְשִׁמְרוּ מִצְוֹתַי חֻקּוֹתַי כְּכָל־
הַתּוֹרָה אֲשֶׁר צִוִּיתִי אֶת־אֲבֹתֵיכֶם וַאֲשֶׁר
שָׁלַחְתִּי אֲלֵיכֶם בְּיַד עֲבָדַי הַנְּבִיאִים׃
[יד] וְלֹא שָׁמֵעוּ וַיַּקְשׁוּ אֶת־עָרְפָּם כְּעֹרֶף
אֲבוֹתָם אֲשֶׁר לֹא הֶאֱמִינוּ בַּיהוָה אֱלֹהֵיהֶם׃
[טו] וַיִּמְאֲסוּ אֶת־חֻקָּיו וְאֶת־בְּרִיתוֹ אֲשֶׁר
כָּרַת אֶת־אֲבוֹתָם וְאֵת עֵדוֹתָיו אֲשֶׁר
הֵעִיד בָּם וַיֵּלְכוּ אַחֲרֵי הַהֶבֶל וַיֶּהְבָּלוּ
וְאַחֲרֵי הַגּוֹיִם אֲשֶׁר סְבִיבֹתָם אֲשֶׁר צִוָּה
יְהוָה אֹתָם לְבִלְתִּי עֲשׂוֹת כָּהֶם׃
[יו] וַיַּעַזְבוּ אֶת־כָּל־מִצְוֹת יְהוָה
אֱלֹהֵיהֶם וַיַּעֲשׂוּ לָהֶם מַסֵּכָה שְׁנֵים
עֲגָלִים וַיַּעֲשׂוּ אֲשֵׁירָה וַיִּשְׁתַּחֲווּ
לְכָל־צְבָא הַשָּׁמַיִם וַיַּעַבְדוּ אֶת־
[יז] הַבָּעַל׃ וַיַּעֲבִירוּ אֶת־בְּנֵיהֶם
וְאֶת־בְּנוֹתֵיהֶם בָּאֵשׁ וַיִּקְסְמוּ קְסָמִים
וַיְנַחֵשׁוּ וַיִּתְמַכְּרוּ לַעֲשׂוֹת הָרַע בְּעֵינֵי
יְהוָה לְהַכְעִיסוֹ׃

בנגד מדה שישובו בגלות אחר בארץ יותר רחוקה ממצרים ותחת יד מלך אשור שהיה יותר קשה מפרעה ויתמידו בגלות זמן יותר רב מגלות מצרים · והיה מסכלותם שהיו יראים את אלקים אחרים אשר לא יוכלו להרע להם וגם הטיב לא ידעו ולא היו יראים מהאל ית׳ אשר הם בידו כחמר ביד היוצר · (ח) ולפי שהם הלכו בחקות הגוים אשר הוריש ה׳ מפניהם ׀ היה משורת הדין שיענשו גם כן והוא שתקיא הארץ אותם כאשר קאה את הגוים אשר לפניהם · ואמרו ומלכי ישראל אשר עשו ׀ רוצה לומר שהלכו גם כן בחקות מלכי ישראל (ט) שתקנו ועשו לעז׳ : ואמר עוד ויחפאו בני ישראל דברים אשר לא כן על ה׳ אלקיהם ׀ ר״ל שהיו אנשים מהם מסלקים ממנו ית׳ הידיעה בעניני בני יחזקאל ח׳ יב׳ אדם ׀ והיו אומרים * אין ה׳ רואה אותנו עזב ה׳ את הארץ ׀ והיה זה בחשבם שמפני עונותיהם לא היה משגיח בהם והיו נעזבים להנהגת המשרתים ׀ ולפי שזה הוא הפך האמת אמר אשר לא כן ׀ וגם בזה היה להם העונש מדה כנגד מדה ׀ כי אם הם אמרו שהשם לא היה רואה אותם ׀ כן קרה להם שהסתיר פניו מהם והיו לאכול ׀ עוד אמר ויבנו להם במות בכל עריהם ממגדל נצרים עד עיר מבצר ׀ ר״ל שהיו כל כך אדוקים בעז׳ שבכל מקום היו בונים במות לעבדה ׀ והקטון שבמקומות שהוא מגדל נוצרים ׀ רוצה לומר המגדל שכל אדם היה עושה בכרמיו ופרדסיו לשמור ממנו הפירות ׀ שלכן קראו מגדל נוצרים ושומרים ׀ שם היו גם כן עושים במות ׀ עד עיר מבצר ׀ שהוא המקום הגדול ׀ כי בכל מקום כקטון כגדול היו בונים במות לעבוד (י׳ יא) עז׳ ׀ ולא די מה שהיו עושים בתוך הערים אבל גם מחוץ להם בשדה היו מציבים מצבות ואשרים על כל גבעה ותחת כל עץ רענן ׀ והיו מקטרים שם כמו שהיו עושים הגוים אשר הגלה ה׳ מפניהם ׀ והיו עושים כל הדברים הרעים (יב) האלה כדי להכעיס את רבונם ומכונים למרוד בו ׀ והראיה על זה שעבדו הגלולים ׀ שהם דברים מתועבים ונמאסים בעצמם ׀ לא לתכלית אחר כי אם בעבור אשר אמר השם להם לא תעשו את הדבר הזה ׀ כי זו היא ההכעסה אשר זכר · וגם בזה קבלו ענשם באותה מדה ׀ הם טמאו הערים והמגדלות הגבעות והשדה ׀ והיה מענשם שלא ישאר להם דבר לא עיר ולא מקום בבית ובשדה ׀ וכמו שהם הכעיסו את

השם ׀ כך אמר וימאס ה׳ בכל זרע ישראל · ויעד ה׳ בישראל (יג ׀ יד) וביהודה ׀ ר״ל שהתרה והעיד השית׳ בהם ביד נביאיו לומר שובו מדרכיכם הרעים ושמרו מצותי ׀ ולא שמעו ויקשו את ערפם כערף אבותם ׀ אותם שלא היו מאמינים בה׳ אלקיהם ׀ כתרח ונחור שלא היו משערי׳ דבר מהאמונה האמתית וכעובדי העגל ושאר הממרי׳ ׀ וגם בזה קבלו ענשם באותה מדה ׀ כי כמו שהם לא שמעו בקול ה׳ ׀ ככה לא שמע השם אליהם כאשר קראוהו בעת צרתם · ואמר עוד וילכו (טו) אחרי ההבל ׀ להגיד שזבחו לשדים לא אלוה ׀ שהבל המה מעשה תעתועים ׀ וגם הם החטאים בנפשותם ספו תמו מן בלהות ונעשו הבל : עוד (יו) זכר שעשו להם מסכה שנים עגלים ׀ והמסכה הם הצורות שעושים בחכמת התכונה הנקראות טלסמאות ׀ ואולי שהעגלים נעשו גם כן בזה האופן להתמיד המלכות והעבודה ׀ ולזה סמך אליו ויעשו אשרה וישתחוו לכל צבא השמי׳ ׀ כי היה כל זה להוריד להם רוחניות הכוכבים לפי מחשבתם ׀ ויעבדו את הבעל ׀ שהיא העבוד׳ לשמש ׀ ולהיותו המאור הגדול בזה העולם השפל נקרא בעל כמו שפירשתי ׀ ולכן היו מעבירים דף רכו ע״א את בניהם ואת בנותיהם (יז) באש ׀ לפי שהשמש הוא גובר ביסוד האש · ואמר ויקסמו קסמים וינחשו ׀ להגיד כי היו משתדלים באלה התחבולות שאין בהם ממש כדי לדעת העתידות והיו עוזבי׳ ומואסים דברי הנביאים העומדים בסוד ה׳ מודיעים הדברי׳ בשלמות׳ ׀ וכלל כל דרכיהם הרעים באמרו ויתמכרו לעשות הרע בעיני ה׳ להכעיסו :

ולפי שהכתוב ספר בכאן הרב מבאר דרכים רבים מעז׳ ׀ ראיתי כל מיני העז׳ לעיין בהם כדי לכלול מיניהם ועבודתם ותמונתם · ואומר שהנה הר״מבן בפירוש התורה בפרשת וישמע יתרו כתב ׀ שכפי מה דף כ״ט ע״ב שיורו הכתובים בענין עז׳ היו שלשה מינים · כי הראשונים החלו לעבוד את המלאכים שהם השכלים הנבדלים ׀ בעבור שידעו להם שררה על האומות כענין שכתוב * שר דניאל י׳ י״ג מלכות יון ושר מלכות פרס ׀ וחשבו שהיה להם יכולת להטיב או להרע ׀ ואלה הם הנקראים בתורה ובנביאים אלקים אחרים מאלקי העמים ׀ כי המלאכים נקראים אלקים ׀ כמו שאמר * הוא אלקי האלקים ׀ * וישתחוו לו כל אלקים ׀ דברי׳ י׳ י״ז * כי גדול השם מכל האלקים ׀ ואעפ״י שהיו העובדים מודים תלים צ״ז ז׳ שהכח הגדול והיכולת הגמורה לאל עליון ׀ וכך אמרו שמות י״ח י״א רבותינו

2011 Ministerio de Cultura

מכות פ"ג רבותינו דקרו ליה קלהית דקלהיף , עכו"ם היו עובדים את
דף קי עלי הגבעות החלה , ועל זה אמר הכתו' * וובח לאלקים יקרם :
זבחות כ"ג יש והמין הזבחי בעו הוא שחוזרו לעבוד לבעל השמים לשמו או
לירק או למזל מן המזלות , כי כל אחת מהאומות ידעה כח
המזל המוצל בה כפי מצערו על הארץ שלהם , ואפשר כי
בעבודתו יגבר המזל ויועיל להם , ואלה הלבבים הם שהלכו
לעשות האורות בפעמיליס ואשרים ומחבים בזעות אשר להם
בכח כפי מעלתם והיו נותני' בעם כפי מחשבת' כח והפלחה ,
והיו לכל אלה הבתות בניאי שהר מגידי להם העתידות בקסמת
הקסם והניחום : והמין השלישי בעו הוא מה שחוזרו לאדרי כן
לעבוד את השדים שהם רוחות , לחשבם כי גם מהם יש
ממונים על האומות להזיק לגרייהם , כמו שבתפרשם זה
דברי' לב י"ז בפסמת כיגרומכניאלה גם בדברי לוט , ועל זה נאמר * ויובחו
לשדים לא אלוה , כלומר שהיכם כמלאכים שבקרואים אלוה ,
והם קדושים לפי שלמדו ישראל זה מן המכשפים במצרים ,
והנה התורה לסרה כל עבודה בלתי ל"י לבדו , ולכן הזהיר
זבחות כ' ג * לא יהיה לך אלקים אחרים על פני , לרמוז למלאכים שהם
לפני השם , ואמר לא תעשה לך פסל וכל תמונה לשר בשמים
ממעל , כנגד המין הזבחי שהוא מבחן השמים , ואמר ואשר
בארץ ואשר במים מתחת לארץ , כנגד השדים שהם מתחת
מכילתא מים ושוכניהם , וכך אמרו ז"ל לרבות את הבוהיל [פי' דמות
פר' יתרו קדם נברך במים] ועל כלם אמר לא תשתחוה להם ולא
דף כה עב תעבדם , וזו דעת הרב והוא אמתי כפי הורחת הכתובים .
כך אמרם הודיע הדבר בדרך כולל בסוגיו , וגם השמיט
מיכים אחרים מהעו"ג שלא זכר , ולכן ראוי לפרש בו עוד
המאמר ולבאר כמה מיכים מהע"ז כמלאו בקדמונים כפי עדות
הכתובים ודברי קו"ל , כדי שתראה שכלם הגיד הכתוב בכאן
דרב מוכיח שהיו עובדים ישראל אים לא בעבר . ואומר שכאשר בפסח
י' מיכי ע"ז העניין הזה היעב , כמנהג העבודו' הזרות שהיו עושים בכללות
ממין הל' בעשרה מיכים : המין הראשון הוא הראשון זכר הרמבן ז"ל ,
שהיו עובדים למלאכים , לחשבם שהם היו שרי האומות ושהם
היו מושיבים לעובדיהם , ועל זה אמר בכאן בספרו תעלות
ישראל , וירבו אלקיהם אחרים , שהמלאכים נקראים בן כמו
זבחות ב' ז' שנאמר : המין הזבחי הוא הזבחי גם כן זכר הרב , שהוא
העבודה לבעל השמים כוכביו או מזלות , ויעבדוהו בחשבם
שיש להם אחוז גדול בעניני הארץ ובאלקיה , כענין שכתוב
ירמי' ז' כ' * ושפוכי לשמי ולירק ולכל צבא השמים אשר לחכוה ואשר
דברי' ד' י"ט עבדום וגו' , וכמו שאמר בתורה * ופן תשא עיניך השמימה
וראית את השמש ואת הירח ואת הכוכבים כל צבא השמים
ונדחת והשתחוית להם ועבדתם אשר חלק השם אלקיך אותם
לכל העמים תחת כל השמים , וכנגד זה המין גם כן נאמר
בכאן וישתחוו לבל צבא השמים . ולפי שהשמש הוא הפועל
הגדול והתכלית התחוית כלם והיו קוראים שהן לור כמוהו ,
אמר עליו בפרט ויעבדו את הבעל ויעשירו את בניהם ואת
בנותיהם נאץ , לפי שזאת היתה עבודת השמש להיותו גוכר
המין הג' בישוב העולם : המין השלישי הוא העבודה לגורות והשלמחות
שהיו עושים בשעות ידועות כדי שילבדו ויגילו העתידות ,
ועם היות שזה היה להם תורדת רוחניות הכוכב על לותה
הלורה , הנה מציתי לותו מין בפני עצמו לפי שחשבו המין
הזבחי הם העובדים למזלות לא לגורות , כי לא להם בהיותם
בשמים ממעל , וזה המין השלישי הוא מין לחר מהלבבים
שהיו עובדים לותם הלורו , בחשבם שהיה בהם בחות לעשות
מה שירלו , וכנגד המין השלישי הזה אמר בכאן ויעשו להם
מסכה בני עגלים ויעשו לשרה , כי העגלים והלשרה היו
המין הד' לבלם גורות ושלמחו' : המין הרביעי מהעבודה היא עבודת
הכלבים המיוחדים לגדול הכמבים ולעבודת הלחמה , והיה
עכין לבחי המין הזה מיוחד בכמבים ובקרא' מלאכתם עוכבות
ובעליהם מעוכבים , לפי שהיה תכלית עניכם בחירת השעות
המועילות להרבות תבואות הארץ ולברוב ולזרוע כדי שתבלים
התבואה , וכנגד זה אמר בכאן ויביאו להם מלבות ולשרות
מין ה' על פל גבעה גבוהה ותחת כל עץ רענן : המין החמישי הוא

לורת התרפים לשר יחמיו עוזיהם ויורו גם הם בחותות יבחו
מלחם להגדת העתידות , ויאמרו המוחלים בהם שם שבלך
בחה שלבי רוחה לעשות , לרחה בחקוה לו בחוץ לילה בתוכה
יפה וכר ללוץ בידה , ואם לא , לרחה כוזבי עם לבוקה כבה
בידו , כללו לורות התרפים היו מבה בעבודתם זיבוח בחלוס
לו בחוקה הבימין לשר ידים השוחל לתשובתו , ועל המין הזה
אמר הבביא * התרפים דברו חון , * שחל בתרפים , זכרי' י' ל'
ולמה שהיה כפי מחשבתם הורחתם דומה להוחלת העורים יחוקל כ"ח ל'
והתומי' , לשר * חין לפוד ותרפים , והבחל ביניהם בהבדל הוסע נ' ל'
הדבר המוחם הלמתי לגורות המלומות הכוזבות , ובבגד
המין הזה לשר בחן ויעשו דברים רעים להבעיס לת השם ,
כי היו מבעיסים לותו בעשותם התרפים בדמות הכלים מין ו'
המקודשים , לל העורים והתומים : המין השני מהעבודה
הוא מה שהיו עובדי' בעל פי לקד , לחשבם שהיה בו רוחניות
מהעליונים , וכן היה ענין העשתרות , וכמו דגון בקון כמעשה בל
פלשתים , וכמו שחשו הכשדים בתבין הגדול שלחול שהחית דניחל , והכשדים לשר בלו להתישב בחרן ישראל לבשי בבל
עשו לת בבות בנות , ולשר רב יהודה בפרק לרבע מיתות , סנהדרין
שהיו עובדים תרנגולות , ולבשי כות עשו לת כרגל שהוא דף סה עב
התרנגול , ולבשי העוים לת בבחן ולת תרתק , שהיו בלב
ולשון לשר כמו שזכרו זל במקום הבובר . ולפי שהיה פחות
וגדול גדול שלבדים בעלי שבל יעבדו לבעלי חיים בלתי
מדברים , לשר בלן בנגד המין הזה ויעבדו הגדולים לשר
לשר השם להם לל תעשו לת הדבר הזה : המין השביעי מין ז'
מהעבודה היל לשר היו עושים למתים לו לעלמותיהם ,
בחשבם שהיה בהם ידיעה בעתידות ושלחו על מה שלשר
שלמה * והמתים יודעים מלומה , ומזה המין היה החוב קהלת ט' ה'
והידעוני ודורש אל המתים שבתוב בתורה * וזה המין בקרא דברי' י"ח י"א
ביחוד קבס , ועליו לשר הבביא * וכי יחמרו אליכם דרשו אל יעשי' ח' י"ט
החובות ואל הידעוני המצפצפים והמהגים הלא עם אל
אלקיו ידרוש בעד החיים אל המתים , וכנגד המין הזה לשר
בלא יתבחו עוד לת זבחיהם לשעירים , ולשר * יזבחו לשדים לא אלוה , ולפי דברי' לב י"ז מין ח'
שלבה המשלים אין בהם ממש , לשר ית' על זה * הם הקניאוני בלא אל

2011 Ministerio de Cultura

[יא] וַיִּתְאַנַּף יְהוָה מְאֹד בְּיִשְׂרָאֵל וַיְסִרֵם
מֵעַל פָּנָיו לֹא נִשְׁאַר רַק שֵׁבֶט יְהוּדָה
[יב] לָבָדְהוּ׃ גַּם־יְהוּדָה לֹא שָׁמַר אֶת־מִצְוֹת
יְהוָה אֱלֹהֵיהֶם וַיֵּלְכוּ בְּחֻקּוֹת יִשְׂרָאֵל
[יג] אֲשֶׁר עָשׂוּ׃ וַיִּמְאַס יְהוָה בְּכָל־זֶרַע
יִשְׂרָאֵל וַיְעַנֵּם וַיִּתְּנֵם בְּיַד שֹׁסִים
עַד אֲשֶׁר הִשְׁלִיכָם מִפָּנָיו׃
[יד] כִּי־קָרַע יִשְׂרָאֵל מֵעַל בֵּית דָּוִד וַיַּמְלִיכוּ
אֶת־יָרָבְעָם בֶּן־נְבָט וַיַּדַּח יָרָבְעָם אֶת־
יִשְׂרָאֵל מֵאַחֲרֵי יְהוָה וְהֶחֱטִיאֵם חַטָּאָה
[טו] גְּדוֹלָה׃ וַיֵּלְכוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּכָל־
חַטֹּאות יָרָבְעָם אֲשֶׁר עָשָׂה לֹא־סָרוּ
[טז] מִמֶּנָּה׃ עַד אֲשֶׁר־הֵסִיר יְהוָה אֶת־
יִשְׂרָאֵל מֵעַל פָּנָיו כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר בְּיַד
כָּל־עֲבָדָיו הַנְּבִיאִים וַיִּגֶל יִשְׂרָאֵל מֵעַל
אַדְמָתוֹ אַשּׁוּרָה עַד הַיּוֹם הַזֶּה׃

בלע לל כעסוכי בהבליהם , וכנגד המין הזה לומר כאן וילכו
לאחרי ההבל ויהבלו , וכל העבודות הקלה כלל הכניס בלשון
ויתאכזרו לעשות הרע בעיני ה' , כי העובד באיזה מין שיהיה
מהם הוא מכעיס מקניף את השם מלורי זיקות . הנה התבאר
מוה שדרכי העבודות הזרות נכללות בקלה העשרה מינים
ושכלם נמלאו בבני ישראל , והנה לא זכרתי לותם בקדימה
ואיחור כפי הפסוקים כי אם כפי מדרגותם , ועל קלה
המינים כתלקו החכמות בקלמוכים , והיו עושים בהם שרש
מהמוקש , לל מההכלקות לשר היו כמשכות לליהם ויקמוש
ירמי' מ"ד יח לל לליהם , כמו שלמר * ומן לו חללנו לקשר למלכת
תבקוק ח"ו השמים קמרנו כל , גם למר קבקוק * על כן יובח לחרמו
ויקשר למכמרתו כי בהמה שמן תלקו ומלכלו בריאה , ולמר
איוב יח ז' ליוב * יצלו להליס לעודים ובשוקות למרגיזי לל לשר
הכניס לוה בידו , וכפי החמת
מהעשרה מינים הלה הזמכה
החרוגים מהם המיוסדים
על קו תוהו ובהו , כנוהו ,
לפי שהם דברי' יוצלים מהחמ'
ומהמוחבל , למכם שני המיני'
הרלשוני' מהשכלים הנכללים
והכוללים והמולות יש להם
מליקות בעצמ' , לכל העבודה
להם היה שגעון ותמהון לבב ,
לפי שהשכלים הנכללים
ולגרמים השמיים כוללים
לו מולות בקותיהם הם
מוגבלות ולל יגיעו קלל על
המוכן קליו , כי כמו שכל
הלל לחמם והמים לקרר , כן
כיל מלליס על דרך משל
להשחיר ולהחריב , וכיל כדק
להלליק ולהעשיר , ולין בידם
לשנות ההורק' היוצ ולהשפיע
ההפך על המקבל בין שיעבוד
עבודה לו לל יעבוד לותה ,
כמו שלין כל בידם לפעול
בהפך טבעם , ולולם כשיבין
המקבל עלמו לקבל השפע
היוצ המגיע מכל טבע הכוכב , כמו לקבל הלקות מכל
הלבנה והחמה על ידי הלל ויקבלהו , לין זה מפני שיקייב
שהפעל היוצ מגיע מכל הפקת רלון הכוכב , כי הוא פועל
בטבע כפי ההכנה , וזהו שרש רוב הטעות בעובדי עבודה
זרה שהיו חושבים שהשפע המגיע מהכוכב היה מכלו הפקת
רלונו על ידי פעולה שהיו עושים לפניו , ולל שתו לב
שהפעולות הנם לל יעשו דבר , לו שבדרך טבע יתנו הכנה
במקבל לפי שיכולת הכחות העליונות מוגבל והם פועלות
כפי הטבע לל על כל הרלון , וזה כשבין בגל פעור שהיה
מהדרין כהו לשבל הלקות לפוערים לפניו , ולקול שהכוזבים היו
דף מ"ד ע"ח מלכילין לותו תרדין ומשקין לותו שכר ידוע ובזה היה המקבל
מוכן , והיה הפעל כמשך מהפוער הן שיהיה כדיך לכך לו
בלתי לריך , לפי שהיה פועל בטבע ולל על כל הרלון , ולזה
לל תהיה התפלה והעבודה רלויה קליהם , לחרי שלין בהם
יכולת לשנות לת תפקידם ומעשיהם , כי לם לנ"ל שהוא פועל
על כל הרלון ובדרך החמד הנמור בין שיהיה המקבל מוכן
לו בלתי מוכן כפי מה שילוה , ולזה לומר הנביל כמהנבל
ירמי' י' ה' עשיהם * לל תירלו מהם כי לל ירעו וגם השב לין
חבקוק ב' י"ח לותם , ולומר על המורות מה הועיל פסל כי פסלו יוכרו
גם הם מסכה ומורה שקר וגו' , ולומר * לעשות לליליס ללמים
גם הם י"ג ולומר * האומר לען הקילה עורי ללמן דומם וגו' , ופסוקים
רבים לתרים מורים על זה :

[יא] ויתאנף ה' מאד וגו' . לחרי שזכר הלתוב מעלת ישראל (יא)
ופשעיהם , זכר עשם בלמרו שהתלקף השם
מאד והסירם מעל פניו , והיה זה בגלות לשר הגלם מלך
לשור ולל נשאר בלרץ הנבחרת כי לם שבט יהודה לבדו , לל
מלכות יהודה שבכלל עמו בניהן ולכשים מבני שמעון שבלה
כתלתם עם שבט יהודה כמו שכוכר בספר יהושע * . ולמר יהושע יש
גם יהודה לל שמר לת מלות ה' ללקיהם והלכו בחקות (יט)
ישראל , לבל לל הוגלו שמהם יאד , לם בעבור בית השם
שהיה בתוכם והיה מנין בעלם , וגם לפי שמלכי יהודה לל
היו רשעים כמלכי ישראל והיה קרבן לרן ישראל בימי חזקיהו
לוים תם ויאר ירח ללקיו ומר מרע שזכותו הגין על ירושלם
כמו שיתבאר , וגם עשה הקדוש ברוך הוא זה כדי שירלו
בני יהודה בחרבן לרן ישראל ולולי יתכו לת לבם לשוב לל
השם ולהסיר לת חלתי הנכר
מקרבם כדי שלל ילכו בגולה
כלקיהם בני ישראל : ולמרו (כ)
וימלס השם בכל זרע ישראל
ויענם ויתנם ביד שוסים ,
לין זה לשר החרבן לבל הגיד
לין היה ובתגלגל עבין החרבן
שזכר , ולזה לשר שמלס השם
בכל זרע ישראל ולבן עבה
לותם ביסורים , כמו שלמר
הנביל עמום * וגם לני כתתי עמום ד' ו'
לבם בקיון שביס בכל עריכם ע' , י' , י"ח
וחסר לקם בכל מקותיכם
ולל שבתם עדי בלם ה' , הכתי
לתכם בשדפון ובירקון וגו'
ולל שבתם עדי בלם השם ,
שלחתי בכם דבר הרגתי בחרב
בסוריכם עם שבי סוסיכם ולל
שבתם עדי בלם ה' , הפכתי
בכם כמהפכת לקי' לת סדום
ולת עמורה ולל שבתם עדי
בלם ה' , הנה לם בן זכר
העניים והייסורין שבלו עליה'
קודם החרבן בהדרג' , ועליה' (כא)
למר בלן ויענם ה' ויתנם ביד
שוסים . וזכר שהתחלת רשעתם היה בסופם והרלץ והסוף
היה לחת בהם , כי הם קרעו ממלכת בית דוד וימליכו לת
ירבעם , ועם היות שהשם ית' גזר זה ויעדו על ידי נביליו , הנה
הם המליכוהו מעלמם לל על ידי נביל , כי לל שלחו לת
הנביל שיבחר ביניהם מלך כמו שעשו בזמן שמואל , לבל הם
מעלמם בלרו לותו , וירבעם כשרלה רשעתם בעובדם בית
דוד לל הלמין בהם , ולבן ירח בן יעזבוהו כמו שעזבו לת
בית דוד , ומפני זה הדיח לת ישראל מלחרי ה' והחטיאם
חטלה גדולה כדי להתחזק במלכותו , והיה הקויקו ברשעתו
ולל סרו ממנו . הנה לם בן סרו מהר מבית דוד שהיו מלכי
לדק והקויקו בבית ירבעם למלוך לדם חבף , ולבן היה
מזורת הדין שלחרי שהיה לל סרו מחטלת ירבעם בזבים
רבות ישיר השם לותם מעל פניו לפי שרלה בי כלתה לליהם
הרעה , וזה היה בבה ישראל מעל לדמתו בדרך לשור
עד היום הזה . וכבר יסופק על זה למה נחרבה לרן ישראל
בימי הושע בן ללה ולל נחרבה בימי שלר המלכים שהיו יותר
רשעים ממנו ? וכבר התעוררו לליו חז"ל בתכבת ניזין פרק
המגרש למרו שם , למר ר' יהושע בן לוי לל תרבה לרן ישראל דף כ"ו ע"ח
עד שעבדו בה שבעה בתי דינין עו"ג , וללו הם ירבעם בן
בבט , בעשל בן לחיה , ומלכב בן עמרי , ויהוא בן במשי ,
ופקח בן רמליהו , ומבקם בן גדי , והושע בן ללה , שכת'
* תומלבה יולדת השבעה נפשה בלה שמה בעוד ירמי' שו' ע'
יותם

2011 Ministerio de Cultura

[כד] וַיָּבֵא מֶלֶךְ־אַשּׁוּר מִבָּבֶל וּמִכּוּתָה
וּמֵעַוָּא וּמֵחֲמָת וּסְפַרְוַיִם וַיֹּשֶׁב בְּעָרֵי
שֹׁמְרוֹן תַּחַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּרְשׁוּ אֶת־
שֹׁמְרוֹן וַיֵּשְׁבוּ בְּעָרֶיהָ׃
[כה] וַיְהִי בִּתְחִלַּת שִׁבְתָם שָׁם לֹא יָרְאוּ אֶת־
יְהוָה וַיְשַׁלַּח יְהוָה בָּהֶם אֶת־הָאֲרָיוֹת
וַיִּהְיוּ הֹרְגִים בָּהֶם׃
[כו] וַיֹּאמְרוּ לְמֶלֶךְ אַשּׁוּר לֵאמֹר הַגּוֹיִם אֲשֶׁר
הִגְלִיתָ וַתּוֹשֶׁב בְּעָרֵי שֹׁמְרוֹן לֹא יָדְעוּ
אֶת־מִשְׁפַּט אֱלֹהֵי הָאָרֶץ וַיְשַׁלַּח־בָּם
אֶת־הָאֲרָיוֹת וְהִנָּם מְמִיתִים אוֹתָם כַּאֲשֶׁר
אֵינָם יֹדְעִים אֶת־מִשְׁפַּט אֱלֹהֵי הָאָרֶץ׃
[כז] וַיְצַו מֶלֶךְ־אַשּׁוּר לֵאמֹר הֹלִיכוּ שָׁמָּה
אֶחָד מֵהַכֹּהֲנִים אֲשֶׁר הִגְלִיתֶם מִשָּׁם
וְיֵלְכוּ וְיֵשְׁבוּ שָׁם וְיֹרֵם אֶת־מִשְׁפַּט
[כח] אֱלֹהֵי הָאָרֶץ׃ וַיָּבֹא אֶחָד מֵהַכֹּהֲנִים
אֲשֶׁר הִגְלוּ מִשֹּׁמְרוֹן וַיֵּשֶׁב בְּבֵית־אֵל
וַיְהִי מוֹרֶה אֹתָם אֵיךְ יִרְאוּ אֶת־
[כט] יְהוָה׃ וַיִּהְיוּ עֹשִׂים גּוֹי גּוֹי אֱלֹהָיו
וַיַּנִּיחוּ בְּבֵית הַבָּמוֹת אֲשֶׁר עָשׂוּ
הַשֹּׁמְרֹנִים גּוֹי גּוֹי בְּעָרֵיהֶם אֲשֶׁר הֵם
[ל] יֹשְׁבִים שָׁם׃ וְאַנְשֵׁי בָבֶל עָשׂוּ
אֶת־סֻכּוֹת בְּנוֹת וְאַנְשֵׁי־כוּת עָשׂוּ
אֶת־נֵרְגַל וְאַנְשֵׁי חֲמָת עָשׂוּ אֶת־
[לא] אֲשִׁימָא׃ וְהָעַוִּים עָשׂוּ נִבְחַן וְאֶת־
תַּרְתָּק וְהַסְפַרְוִים שֹׂרְפִים אֶת־
בְּנֵיהֶם בָּאֵשׁ לְאַדְרַמֶּלֶךְ וַעֲנַמֶּלֶךְ אֱלֹהֵי
סְפַרְיִם׃
[לב] וַיִּהְיוּ יְרֵאִים אֶת־יְהוָה וַיַּעֲשׂוּ לָהֶם
מִקְצוֹתָם כֹּהֲנֵי בָמוֹת וַיִּהְיוּ עֹשִׂים
[לג] לָהֶם בְּבֵית הַבָּמוֹת׃ אֶת־יְהוָה הָיוּ

דברי' ל' כה יומם וגו' ׀ אמר ר' אמי מאי קראה ? * כי תוליד בנים ובני בנים ונושנתם · אמר ליה רב כהנא ורב אסי לרב כתיב בהושע בן אלה ויעש הרע בעיני ה' רק לא כמלכי ישראל ׀ וכתיב עליו עלה שלמנאסר מלך אשור ? אמר להו אותן פרדסאות שהושיב ירבעם בן נבט על הדרכים שלא יעלו ישראל לרגל בא הושע ובטלן ׀ אף על פי כן לא עלו ישראל ׀ אמר הקב"ה אותם שנים שלא עלו ישראל לרגל ילכו בשבי וגומ' · העירו בזה על שתי סבות · אחת מפאת המלכים ורשעתם ׀ ושלא נחרבה הארץ בעבור רשעת הושע בן אלה לבדו כי אם בעון כל המלכים שקדמו אליו והוא עמהם ׀ שאע"פי שלא היה כמוהם ברוע ׀ היה נתוסף רשעתו על רשעתם ונעשתה הסבה יותר חזקה ׀ וקרה בזה כמו שקרה לאדם המורגל במאכלים רעים שיחלה או ימות פתאו' לא מפאת המאכל ההוא אשר אכל באותו יום קודם חליו או מותו כי אם בהתחבר רוע הנהגתו בכל הפעמי' ׀ ואם כן היה החרבן בימי הושע לפי שנתמלא סאתם · והסבה השני' שהעירו הוא מפאת עם ישראל ׀ שאע"פ שהיה הושע מעט חוטא מהמלכי' אשר קדמוהו ׀ הנה באמת היה העם יותר שוטף בע"ז וביתר העונות ממה שהיה בכל הזמנים הקודמים ׀ וכמו שזכר הנביא עמוס ׀ ובסבתם בא החרבן ׀ והושע נלכד בשחתותם ׀ ועל הסבה השני' הזאת העירו גם כן באמרם ׀ תנא דבי אליהו מה נשתנה הושע בן אלה שגלו עשרת השבטים בימיו ? אלא עד עכשו היתה ע"ז קשורה ביחיד וקשה לפני המקום ברוך הוא להגלו' את הצבור בעון יחיד ׀ כיון שבא הושע עמד ובטל כל המשמרות ואמר כל מי שיעלה לירושלם יעלה ׀ ועליו הוא אומר ויעש הרע בעיני ה' רק לא כמלכי ישראל ׀ עלה שלמנאסר מלך אשור ושמע קולר מצוארו ונתנו לצואר הרבים ׀ אמרו כל העושה מצוה ואינו גומרה מתחייב בנפשו · ביארו בזה שבחטא העם ורשעתו שנתגלה בימי הושע כאשר נתן להם רשות לעלות לירושלם ולא רצו לעלות נחרבה הארץ · וכבר ספר הנביא עמוס ׀ שמלבד הע"ז וגלוי עריות ושפיכת דמים שהיה בישראל ׀ היו עוד ביניהם החמס והגזל ועליו נחתם גזר דינם להחריב ארצם ׀ והוא אמרו * על שלשה פשעי ישראל ועל ארבעה לא אשיבנו על מכרם בכסף צדיק ואביון בעבור נעלים · הנה הסבות האלה כלם חייבו הגלות והחרבן ׀ ואלה הקרנות אשר פזרו את ישראל :

ויבא מלך אשור וגומר · ספר הכתוב שמלך אשור (כד) כאשר הגלה את ישראל מעל אדמתם ׀ הביא מבבל ומשאר ארצותיו גוים רבים ויושיבם בערי שמרון תחת בני ישראל וישבו בעריהם ׀ והנה לא זכר שהושיבם גם כן בשמרון אבל אמר וירשו את שמרון וישבו בעריה ׀ שזה מורה שלא נתישבו בשמרון כי אם בערי' הסמוכי' אליה ׀ והיה זה לפי ששמרון אחרי שמלך אשור בנה עליה מצור שלש שנים כאשר לכד אותה החריב' עד היסוד בה ׀ כאשר ניבא עליה מיכה המורשתי * ושמתי שמרון לעי מיכה א' ו' השדה למטעי כרם ׀ ומפני זה לא נתישבו בה הגוים ולא עשו בה ישוב כלל : וספר (כה) שכאשר התחילו להתישב בארץ ישראל אותם הגוים אשר באו בה ׀ לפי שלא היו יראים את השם היה השם יתברך שולח בהם אריות שהיו הורגים אותם ׀ ויאמרו למלך (כו) אשור הגוים אשר הגלית ׀ רוצה לומ' הגוים אשר הגלית והוצאת אותם מארצם להושיב' בערי שמרון לא היו יודעים משפט אלקי הארץ וישלח בהם האריות ויהרגום ׀ ומלך אשור (כז ׀ כח ׀ כט) צוה שאחד מהכהנים אשר הלכו בגולה ישוב לארץ ישראל ויורם את משפט אלקי הארץ ׀ ושבא הכהן שמה והיה מורה אותם איך יראו את ה' ׀ והיו הגוים עושים גוי וגוי מהם עבודת אלקיו הנכר והיו מניחים ע"ז שלהם בבתי הבמות אשר עשו בני ישראל השמרונים בהיותם על אדמתם בערי שמרון : וספר הכתוב שמות (ל) האלוהות אשר היו עובדים אותם הגוים ׀ כי הנה אנשי בבל ׀ עם היות שבזמן אחר היה שם העבודה זרה שלהם בל ׀ כמו שאמר * כרע בל ישעי' מו' א' קרש נבו ׀ הנה עתה עשו להם את סכות בנות ׀ וכבר כתבתי שאחז"ל שהי' זה תרנגול' סנהדרין אחת או דמותה שהיו עובדי' ׀ דף סג' עב' ופירוש סכות בנות בלשונם תרנגולת עם אפרוחיה ׀ ואנשי כות ׀ שהיה עיר אחרת בארץ כשדים מהבאי' להתישב בארץ ׀ עשו להם את נרגל ׀ שהוא התרנגול הזכר ׀ ואנשי חמת עשו את אשימא ׀ ר"ל התיש שנקרא בלשון חז"ל ברחא קרחא ׀ ופירוש אשימא אימרא ׀ והעוים עשו את נבחז ׀ שהוא הכלב שנובח בעזות ׀ ואת תרתק ׀ שעירשו בו צורת חמור ׀ וכן אנשי ספרוים היו שורפי' את בניהם לאדרמלך שם וענמלך אלהיהם שהם הפרד והסוס ׀ כמו שפיר' חז"ל כל זה בפרק ארבע מיתות הנזכר · והכלל הוא שהגוים האלה היו (לב) יראים את ה' ׀ ועם זה היו עושים במות וכהני הבמות היו להם והיו מקבצי' שני הדרכים יחד ׀ כי היו יראים את ה' ואת (לג) אלהיהם

2011 Ministerio de Cultura

יִרְאִים וְאֶת־אֱלֹהֵיהֶם הֵמָּה עֹבְדִים׃
כְּמִשְׁפַּט הַגּוֹיִם אֲשֶׁר־הִגְלָה אֹתָם
[לז] מִשָּׁם׃ עַד הַיּוֹם הַזֶּה הֵם עֹשִׂים
כַּמִּשְׁפָּטִים הָרִאשֹׁנִים אֵינָם יְרֵאִים
אֶת־יְהוָה וְאֵינָם עֹשִׂים כְּחֻקֹּתָם
וּכְמִשְׁפָּטָם וְכַתּוֹרָה וְכַמִּצְוָה אֲשֶׁר צִוָּה
יְהוָה אֶת־בְּנֵי יַעֲקֹב אֲשֶׁר־שָׂם שְׁמוֹ
[לח] יִשְׂרָאֵל׃ וַיִּכְרֹת יְהוָה אִתָּם בְּרִית
וַיְצַו אֹתָם לֵאמֹר לֹא תִירְאוּ אֱלֹהִים אֲחֵרִים
וְלֹא־תִשְׁתַּחֲוֻ לָהֶם וְלֹא תַעַבְדוּם וְלֹא
[לט] תִזְבְּחוּ לָהֶם׃ כִּי׳ אִם־אֶת־יְהוָה
אֲשֶׁר הֶעֱלָה אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם
בְּכֹחַ גָּדוֹל וּבִזְרוֹעַ נְטוּיָה אֹתוֹ תִירָאוּ
וְלוֹ תִשְׁתַּחֲוֻ וְלוֹ תִזְבָּחוּ׃
[מ] וְאֶת־הַחֻקִּים וְאֶת־הַמִּשְׁפָּטִים וְהַתּוֹרָה
וְהַמִּצְוָה אֲשֶׁר כָּתַב לָכֶם תִּשְׁמְרוּן לַעֲשׂוֹת
כָּל־הַיָּמִים וְלֹא תִירְאוּ אֱלֹהִים
[מא] אֲחֵרִים׃ וְהַבְּרִית אֲשֶׁר־כָּרַתִּי אִתְּכֶם
לֹא תִשְׁכָּחוּ וְלֹא תִירְאוּ אֱלֹהִים
[מב] אֲחֵרִים׃ כִּי׳ אִם־אֶת־יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם
תִּירָאוּ וְהוּא יַצִּיל אֶתְכֶם מִיַּד כָּל־
[מג] אֹיְבֵיכֶם׃ וְלֹא שָׁמְעוּ כִּי אִם־
כְּמִשְׁפָּטָם הָרִאשֹׁן הֵם עֹשִׂים׃
[מד] וַיְהִי׳ הַגּוֹיִם הָאֵלֶּה יְרֵאִים אֶת־יְהוָה
וְאֶת־פְּסִילֵיהֶם הָיוּ עֹבְדִים גַּם־
בְּנֵיהֶם׃ וּבְנֵי בְנֵיהֶם כַּאֲשֶׁר עָשׂוּ
אֲבֹתָם הֵם עֹשִׂים עַד הַיּוֹם
הַזֶּה׃

(לד, לה) ישראל, ועליהם נאמר עד היום הזה הם עושים כמשפטים הראשונים, רומה לומר שבני ישראל היו עדיין עושים, שם נגלות שהלכו שמה, ושם לומדים שבאחרו בארץ, כי לא הגלו כלם כמו שירמה מהספור בענין חזקיהו שאלך למה שבאחר שם, ועליהם נאמר שהיו עושים כמשפטים הראשונים בעכין העז, לך לא בעכין הירמה שלא היו ישראל ירמים את ה' בגרי האריות, כי הם לא היו ירמים את ה' ואינם עושים כתורה ובמצוה אשר צוה השם ליעקב שהם נקראים ישראל על שמו וברית השם עמהם בדרית שלא יעבדו ע"ז כי אם את ה' האלקים אשר אחרו מחותיו כי עמו תהיה הצלחתם וטובם, ועכ"ז לא שמעו ובמשפט הראשון הם עושים גם היום בגלות לומדים שהלכו בו ובארץ לומדים אשר בשארו שם, ולא היה עניכם בשדיים, שהם היו ירמים את השם ועובדים פסיליהם, לאמר בני ישראל לא היו ירמים את ה' והיו עובדים הפסילים כמו הם. והנה לאמר שלשה פעמים בכאן לא תירמו את האלקים לאחרים, בהיות די בלאחד מהם כפי לורך הספור והצליחו, להודיע שלאורך העז שקולה כנגד כל המלות, ולזה לאמר ויברות השם אתם ברית וילום לאמר לא תירמו לאלקים לאחרים וגומ' כי אם את ה' וגו', כלומר אם ה' עמכם אין רלוי שתירמו לאלקים לאחרים כי מה יעשו לכם? ומזה היה בתחלת הברית בעזרת הדברו בדבור לא יהיה לך לאלקים לאחרים על פני, וגם בלמצע התורה כשלה אותם את החקים ואת המשפטים והתורה והמלוה הזה גם כן ולא תירמו לאלקים לאחרים, רומה לומר אם תעשו המלות לניכם בריכים לאלקים לאחרים להיותם למלעיים ניניכם לבין אלקיכם להוריד עליכם את הטוב, כי המלות הם המלעיים המתחייב בזה, וגם לאחרי קחימת התורה כשעשה ית' הברית (והם הקללות שבפרשת כי לכרים לבה תבא * שיעשם לעובר עליה שבקראו ברית, כמו שלמר אם כע"ח * אלה דברי הברית וגו', והזהירם שלא ישבאו הברית לאחר כרת עמהם) לאמר גם כן ולא תירמו לאלקים לאחרים, הנה אם כן הזהיר על הע"ז בתחלת התורה ובלמצעיתה ובסופה

(לד, לה) ישראל, ועליהם נאמר עד היום הזה הם עושים כמשפטים הראשונים, רומה לומר שבני ישראל היו עדיין עושים, שם נגלות שהלכו שמה, ושם לומדים שבאחרו בארץ, כי לא הגלו כלם כמו שירמה מהספור בענין חזקיהו שאלך למה שבאחר שם, ועליהם נאמר שהיו עושים כמשפטים הראשונים בעכין העז, לך לא בעכין הירמה שלא היו ישראל ירמים את ה' בגרי האריות, כי הם לא היו ירמים את ה' ואינם עושים כתורה ובמצוה אשר צוה השם ליעקב שהם נקראים ישראל על שמו וברית השם עמהם בדרית שלא יעבדו ע"ז כי אם את ה' האלקים אשר אחרו מחותיו כי עמו תהיה הצלחתם וטובם, ועכ"ז לא שמעו ובמשפט הראשון הם עושים גם היום בגלות לומדים שהלכו בו ובארץ לומדים אשר בשארו שם, ולא היה עניכם בשדיים, שהם היו ירמים את השם ועובדים פסיליהם, לאמר בני ישראל לא היו ירמים את ה' והיו עובדים הפסילים כמו הם. והנה לאמר שלשה פעמים בכאן לא תירמו את האלקים לאחרים, בהיות די בלאחד מהם כפי לורך הספור והצליחו, להודיע שלאורך העז שקולה כנגד כל המלות, ולזה לאמר ויברות השם אתם ברית וילום לאמר לא תירמו לאלקים לאחרים וגומ' כי אם את ה' וגו', כלומר אם ה' עמכם אין רלוי שתירמו לאלקים לאחרים כי מה יעשו לכם? ומזה היה בתחלת הברית בעזרת הדברו בדבור לא יהיה לך לאלקים לאחרים על פני, וגם בלמצע התורה כשלה אותם את החקים ואת המשפטים והתורה והמלוה הזה גם כן ולא תירמו לאלקים לאחרים, רומה לומר אם תעשו המלות לניכם בריכים לאלקים לאחרים להיותם למלעיים ניניכם לבין אלקיכם להוריד עליכם את הטוב, כי המלות הם המלעיים המתחייב בזה, וגם לאחרי קחימת התורה כשעשה ית' הברית (והם הקללות שבפרשת כי לכרים לבה תבא * שיעשם לעובר עליה שבקראו ברית, כמו שלמר אם כע"ח * אלה דברי הברית וגו', והזהירם שלא ישבאו הברית לאחר כרת עמהם) לאמר גם כן ולא תירמו לאלקים לאחרים, הנה אם כן הזהיר על הע"ז בתחלת התורה ובלמצעיתה ובסופה

ועכ"ז לא שמעו וגו', זהו קשור הפסוקים ויישוב: ולאחריש פירשו כמשפט הגוים לאחר הגלו לותם משם, שהכשדיים שבאו להתיישב בארץ היו עושים כמשפט הגוים נויי הארלות לאחר שם בתים משם, רומה לומר מבבל ומשאר הארלות שכר, כי לא היו עובדים את ה' כי אם את אלהיהם כמו שהיה משפטם בארלם, ולכן ירלתם את ה' לא היתה ירלה שלמה, אלא היו ירלים ממכו לא היו עובדים עו', לכל היו ירלים את האריות ומפקדם היו ירלים את השם המשלחם בהם, ולכן נקראו גרי אריות, וזהו לאמרו ליכם ירלים את ה' ואת אלהיהם היו עובדים, לא שלא היתה ירלתם למתית לשם, לאחר שהיו עובדים אלהיהם והיו עושים כמשפט הראשונים ולא היו עושים כחקות התורה ומשפטיה לאחר לוה ה', שהיה עליהם לקבל לכל הכל כיון שהתניירו, כל זכן נרלותם שישראל גלו מארלן היה לפי שלא עשו כתורה וכמלוה, והפירוש הראשון הוא היותר מתיישב בפסוקים.

וכבר זכרו חז"ל שגרי האריות בתקומת הגלה הם הנקראים בלשוננו פר' ויש שאומרים מפני שהתיישבו בערי שומרון, והם הנקראים כותיים לפי שהיו מכותה, ולאחר עלה עוזיה ויוכבל בן שלתיאל מבבל בחו עליהם הכותיים קפ' אלף ובקשו להרוג בתמיה בתורה, שלאמר * לכו ונועלה יקדיו, בתמיה ו' ג' עד שבעלו מלאכת הבית שהיו עושים, מה עשו עזרא ויוכבל ויהושע בן לדוק? קבלו כל הקהל על היכל ה' והביאו שלש מאות תיבוקות ושלש מאות ספרי תורה בידם, והיו תוקעין והלויים מזמרים ומוחרים וכדו והקריאו את הכותיים בבית המפורש הכתוב על הלחות, ובחרם בית דין התחתון ובחרם בית דין העליון, שלא יכבל אדם מישראל פת כותי כשלו חוכל בשר חזיר, ושל יגייר אדם מישראל כותי, ושל יהא להם חלק בתחיית המתים ושלק ובשלה בישראל, ושלאו את החרם שכל ישראל שבבבל והם הוסיפו עליו חרם על חרם, והמלך כורש קבע להם חרם על חרם, שבת * ושלשה דשכין עזרא ו' יג שמיה תמן, כמו שבת כל זה בפרקי ר' אליעזר: והנה בשאר כוף פר' לח עתה להשיב לבתי השאלות האחרות ששאלתי בפרשה, והם למה שלח בשם ית' האריות בכשדים להמיתם? אם על שלח היו יודעים מבבל שלקי הארן ולא היו מקיימים מלות התורה? הנה הם לא היו מתוייבים בזה ולא ענש הכתוב שלא הזהיר, והעממים שהיו בארן קודם שירבוש ישראל שלא היו גם כן יודעים מבבל שלקי הארן לא היו כהנים

© 2011 Ministerio de Cultura

נהרגים ע"י הקריות, וגם ישראל שהיה עם ה' והיו מחוייבים
בשמירת המצות לא היו ירקים לפניו והיו עוברים על כל
מצותיו כמו שזכר הכתוב בכאן ולא נהרגו על ידי הקריות,
ולמה לא כן נהרגו הכשדיים על ידם? גם מה שאמר שלמדם
שלמדם הכהן היו ירקים את ה' ועובדים לאלקיהם יקשה
מאד, כי איך יתכן זה? וגם דברים מותרים לי לפשר
שיתקבצו יחד, רוצה לומר ירקה לא הסיר הכשרך ועבודת
האלקים לחלוטין, ולא הכשדיים היו ירקים את השם איך היו
עובדי ע"ז? והכה לין ענין הירקה כי לא הזהירות על קיום
מצותיו והפקד מעבדו, ואם זה יאמין האדם בשלמות היה
בהכרח יעבוד השי"ת ולא יעבור על מצותיו. ומה שרצוי
שנאמר בהתרת כל זה הוא, שמצפע האלקי הארץ היה
האומה בשלמותו ויכלתו הבלית, ושהוא סבת הסבות כלם
והוא המצפיע על כל הדברים הטוב והשלמו' ואיכו מקבל דבר
מוגלתו, ושהוא מצניע בארץ ישראל השגחה פרטית, ועם
היות שהעמים האלה היו בארץ מקדם לא היו מזערים דבר
מזה, הכה כאשר בלו עליה בני ישראל וקבלו התורה והמצות
ושמעו אל דברי הנביאים ודבקה ההשגחה והדבוק האלקי
בארץ יותר ממה שהיה בימי קדם בסבת ישראל, שבכר
בתחלתה לכלם הפכה הזאת בחלקים, כי עם היות הרשעים
שבהם עובדים ע"ז לא היו מבקשים בחלקותו ית' ויכלתו
והשגחתו, אבל היו חושבים שהחלוקות ההם לאלהות היו
עובדים היו לחלציים לחוריד השפע מאבו ית' על עמו, לא
שיחשבו שהיו הם מסבה הראשוכה הפועלת, ולכן גם
מהחלקים הרשעים היו מבקשים פני ה' בעת לרתם, כמו
שתראה בירבעם בן נבט בשאר שלח ידו לתפוש את הנביא
מלכי ג' יג ו' לשוב קרא על המזבח ויבשה ידו לאמר * קל נא את פני האל
חלקיך, כי יודע היה שעמו עוז ותושיה לחטיב ולהרע ולא
חשב שהיה ענין ידו מקריי, ובשחלה בקש שלח את חשתו
לדרוש את האל מקדיה השלוני, ושחלה הסכים עם חליהו
מל כ' מה בענין כביאי הבעל וחרד על דברי הנביא שאמר לו * והיתה
פשתך תחת כפשו, ובשיעדו חליהו על כרם נבות היזרעאלי
מל ב' ג' קרד וקרע את בגדיו וגם ושכב בשק, ויהורם אמר * למה
כי קרא ה' לשלשת המלכים ההלה לתת לותם ביד מואב,
וזה כלו מורה שהיה ירקת חלקים בקרבם ושהיו מאמינים
שמפי עליון תצא הרעות והטוב, לעפ"י שהיו בהם כופרים
שהיו חושבים שלא ייטיב האל ולא ירע עוד ה' את הארץ, לפי
שהיו חושבים שמפני רשעתם כשתלקה מהם ההשגחה ובשארה
הנהגת העולם למזרתים מידו ית', וגם זה היה לפושעי
ישראל לא לבלם כי אם למקצתם, ולא שיכחים לדם במליחות
הסבה הראשוכה ולא בידיעתו והשגחתו בבני ישראל אעפ"י
שהיו עובדי ע"ז. ושכר ביארה התורה החלקית שאמרה
המאמציים היא לאמורה והוא עון פלילי, ולכן לזה ית' שלא
שמות כ' ג' יעשו המאמציים בתפלותיהם, כמו שאמר * לא יהיה לך
חלקים לחדים על פני, רוצה לומר שיהיו בפני ויבקשו
חלקך, כי יודע היה שעמו עוז ותושיה לחטיב ולהרע ולא
קשה שהיה ענין ידו מקריי, ושחלה בכו שלח את חשתו
לדרוש את האל מקדיה השלוני, ושחלה הסכים עם חליהו
בענין כביאי הבעל וחרד על דברי הנביא שאמר לו * והיתה
שם כ' מ' פשתך תחת כפשו, ושכבת עליהו על כרם נבות היזרעאלי
כמ' ג' קרד וקרע את בגדיו וגם ושכב בשק, ויהורם אמר * למה
כי קרא ה' לשלשת המלכים ההלה לתת לותם ביד מואב,
וזה כלו מורה שהיה ירקת חלקים בקרבם ושהיו מאמינים
שמפי עליון תצא הרעות והטוב, לעפ"י שהיו בהם כופרים
שהיו חושבים שלא ייטיב האל ולא ירע עוד ה' את הארץ, לפי
שהיו חושבים שמפני רשעתם כשתלקה מהם ההשגחה ובשארה
הנהגת העולם למזרתים מידו ית', וגם זה היה לפושעי
ישראל לא לבלם כי אם למקצתם, ולא שיכחים לדם במליחות
הסבה הראשוכה ולא בידיעתו והשגחתו בבני ישראל אעפ"י
שהיו עובדי ע"ז. וכבר ביארה התורה החלקית שאמרה
המאמציים היא לאמורה והוא עון פלילי, ולכן לזה ית' שלא
שמות כ' ג' יעשו המאמציים בתפלותיהם, כמו שאמר * לא יהיה לך
חלקים לחדים על פני, רוצה לומר שיהיו בפני ויבקשו
חלקך, כי יודע היה שעמו עוז ותושיה לחטיב ולהרע ולא
קשה שהיה ענין ידו מקריי, ושחלה בכו שלח את חשתו
לדרוש את האל מקדיה השלוני, ושחלה הסכים עם חליהו
בענין כביאי הבעל וחרד על דברי הנביא שאמר לו * והיתה
שם כ' מ' פשתך תחת כפשו, ושכבת עליהו על כרם נבות היזרעאלי
כמ' ג' קרד וקרע את בגדיו וגם ושכב בשק, ויהורם אמר * למה
כי קרא ה' לשלשת המלכים ההלה לתת לותם ביד מואב,
וזה כלו מורה שהיה ירקת חלקים בקרבם ושהיו מאמינים
שמפי עליון תצא הרעות והטוב, לעפ"י שהיו בהם כופרים
שהיו חושבים שלא ייטיב האל ולא ירע עוד ה' את הארץ, לפי
שהיו חושבים שמפני רשעתם כשתלקה מהם ההשגחה ובשארה
הנהגת העולם למזרתים מידו ית', וגם זה היה לפושעי
ישראל לא לבלם כי אם למקצתם, ולא שיכחים לדם במליחות
הסבה הראשוכה ולא בידיעתו והשגחתו בבני ישראל אעפ"י
שהיו עובדי ע"ז. וכבר ביארה התורה החלקית שאמרה
המאמציים היא לאמורה והוא עון פלילי, ולכן לזה ית' שלא
שמות כ' ג' יעשו המאמציים בתפלותיהם, כמו שאמר * לא יהיה לך
חלקים לחדים על פני, רוצה לומר שיהיו בפני ויבקשו
חלקך, כי יודע היה שעמו עוז ותושיה לחטיב ולהרע ולא
קשה שהיה ענין ידו מקריי, ושחלה בכו שלח את חשתו
לדרוש את האל מקדיה השלוני, ושחלה הסכים עם חליהו
בענין כביאי הבעל וחרד על דברי הנביא שאמר לו * והיתה
שם כ' מ' פשתך תחת כפשו, ושכבת עליהו על כרם נבות היזרעאלי
כמ' ג' קרד וקרע את בגדיו וגם ושכב בשק, ויהורם אמר * למה
כי קרא ה' לשלשת המלכים ההלה לתת לותם ביד מואב,
וזה כלו מורה שהיה ירקת חלקים בקרבם ושהיו מאמינים
שמפי עליון תצא הרעות והטוב, לעפ"י שהיו בהם כופרים
שהיו חושבים שלא ייטיב האל ולא ירע עוד ה' את הארץ, לפי
שהיו חושבים שמפני רשעתם כשתלקה מהם ההשגחה ובשארה
הנהגת העולם למזרתים מידו ית', וגם זה היה לפושעי
ישראל לא לבלם כי אם למקצתם, ולא שיכחים לדם במליחות
הסבה הראשוכה ולא בידיעתו והשגחתו בבני ישראל אעפ"י
שהיו עובדי ע"ז. וכבר ביארה התורה החלקית שאמרה
המאמציים היא לאמורה והוא עון פלילי, ולכן לזה ית' שלא
שמות כ' ג' יעשו המאמציים בתפלותיהם, כמו שאמר * לא יהיה לך
חלקים לחדים על פני, רוצה לומר שיהיו בפני ויבקשו
עליכם רחמים, ואמר * לתת רחיתם כי מן השמים דברתי
עמכם, לא בעצמי מבלי מאמצי, ולכן לא תעשו לתי חלקי
כסף וחלקי זהב, לא תאמציים ביני לביניכם, וזהו שאמרו
לתי ולכם. ואין ספק שהחלוקות עם היות שחכמיהם היו
מלכי ב' יח מזערים מניחות הסבה הראשוכה, כמו שאמר * ממורק
מכחות פי"ג שמן ועד מבוקו גדול שמי בגוים, ואחז"ל דקרו ליה לאלהא
דף ק"י ע"ח דאלהיא, הכה היו כלם חכמים ומומחים פה אחד מאמינים
בהשגחה מחנו ית' והיו מאמינים שהנהגת השפלים בחלט
היה בכח הגרמים השמיימיים, והיו גם כן מאמינים בשאר
עניבי העז שאר זכרתי, וגם היה החמון בכלל מאמין שהאורה
הנעבדת היא היתה אחד העליון, כי לא היו החמון מזערים
בסבה הראשוכה יתברך דבר ולא היה עובר עיוכם מאותה
האורה המוקצת הנעבדת, ומפני זה כשאר בלו הכשדיים
להתישב בארץ ישראל היו הקריות הורגים בהם, לפי שהיו
אלהי יודעים משפט אלקי הארץ שאת הסבה הראשוכה ית',

שלא היו מזערים מחנו יתברך ולא מיכלתו ולא מהשגחתו
בארץ ההיא דבר, ולא היו הקריות הורגים בבני ישראל
בהיותם בארץ לפי שהם היו שלמים באותם הפכות כלם עם
היותם עובדי ע"ז, להיותם כמשכים לעבודת האלקיים ההם
כמו שזכרתי, ולכן הוכרכו הכשדיים לירא את ה' ושהכהן
הישראלי ילמדם לירקה, רוצה לומר שיודיעם מציאות האלוה
ית' גבוה מעל גבוה, ושהוא על כל אלקים ומיכלתו בית
והשגחתו לבקה בארץ ההיא, כי זהו משפט אלקי הארץ,
ועם היות שהיו עם זה עובדים הע"ז שלהם, היתה עבודתם
על דרך המאמציים לא על דרך אלוה עליון, והיה שם כן
מדרגתם בזה כמדרגת בני ישראל בהיותם בארץ ולא כמדרגת
הכשדיים לגמרי בקרבם. וכבר ידעת שירקת אלקים היא
מבני מיכים, כי יש מחכה ירקת העוכש, ועליה אמרו
במסכת סוטה במקן הפרוזים פרוש מלחכה פרוש פ"ג כ"ג ע"ב
מירקה, ובילקו"ש מירקה שעושה המצות מירקת
העוכש, וזהו העובד הבלתי שלם והירקה שליכה לשמה,
עם היות שעליה בא בלוהרות * וירקת מלקיך לכי ה', ויקרא י"ג י"ד
ואמר שלמה * והלקיס עשה שיריקו מלפכיו, ואמר משה קהלת ב' י"ד
עליו השלום * שם לא תשחור לעשות לת כל דברי התורה דברי' כ"ח כ"ח
הזאת הכתובים בספר הזה ליראה לת השם הככבד והכורא
הזה לת ה' אלקיך והפלא ה' לת מכותך ולת מכת זרעך וגו',
כי הוא מין הירקה מהעוכש אשר זכרתי. והמין השכי
מהירקה הוא ירקת המעלה, כי יצער האדם לאות ושפלות
ערכו בערך הגלוה יתברך שהוא רם ונשא וגבה מאד יקרל
מאד, לא בהתבוככות יגיע מאד כי אם בהתבוככות
ית' ורוממות מעלתו, וזו היא הירקה הלמתית שהיא ירקת
המעלה האלקית, ולכן רצוי שיעשה האדם מצותו ושלא
יעבור על דבריו ושיבוש הוא כמו שיתביים אדם מעשות דבר
בלתי הגון לפני אר וכבכד ושאול פכים, וזאת היא הירקה
המשובחת אשר טבע השכל יכסוף אליה, לפי שכל דבר
ישתוקק לשלמותו, ובה בשתבא אברהם אביכו כשאמר לו
* עתה ידעתי כי ירא אלקים אתה, ועליה הוא * את השם ברא'כ"ב י"ב
אלקיך תירא ואותו תעבוד, ואמר * מה ה' אלקיך שואל דברי' י' י"ב
מעמך כי אם לירקה, ולהיות הירקה הזאת מיוחדת על שם י' כ
שלדני החכמה והתבוככות במעלות האלקיות לאמר שלמה * משלי ט' י'
תחלת חכמה ירקת ה', * הן ירקת ה' היא חכמה, * הן קיוב לם כ"ח
תבין ירקת ה' ודעת אלהים תמצא, ויעד המשורר בשכר משלי ב' ה'
הירקה הזאת באמרו * מה רב טובך אשר צפנת ליריאיך, תלים ל"א כ'
ועליה הזהיר * עבדו את השם בירקה וגילו ברעדה, לפי שם ב' י"א
שהירקה הזאת תביא עמה הידיעה והשמחה, ואמר שהושבר
כתלה כה * לשארי הלים ירא לת ה' במצותיו חפץ מאד, כלומר שם קיב א'
שיתחבר עמה שמירת המצות, ועליה לאמר גם כן * ירקת משלי י"ט כ"ג
ה' לחיים ושבע ילין בל יפקד רע. והכה קיוב כלל שכי
מיכי הירקה אשר זכרתי, באמרו * כי פקד אלי קיל קל קיוב לא כ"ג
ומשלתו לא לוכל, כי זכר הפקד על ירקת העוכש, ושלת
הוא ירקת המעלה, ואמר גם כן על זביהם * הלא שלתו שם י"ו י"ח
תבעת לתכם ופקדו יפול עליכם: ואין ספק שהכהן
הישראלי היה מלמד לכותיים מעלת השי"ת ורוממותו, ושהוא
לל עליון גבוה מעל גבוה ושאר הלקות היו למאמציים ביכם
ובין הבורא, והורה לותם עם זה שיזהרו עלמם מהתועבות
הגדולות מעומלת הגוף, כמו שאמר הכתוב * כי לת כל ויקרא י"ח כ"ו
התועבות האל עשו לכשי הארץ אשר לפניכם ותטמא הארץ,
והיה מיאר לותם בהודלת האלוהות, והלא יעמדו לת הארץ
ויזהרו שבע מצות בכי בא שכל זה היה משפט אלקי הארץ,
וזה היו כמלטים מהליות. ולפי שאלה גורלת מלוה,
היה מה שבאתך מזה שהכותיים לחרי הירקה כשובו לשמירת
לבת המצות, כמו שבודע גם היום מעשיהם, לפי שהירקה
מביאה האדם אל השלמות, כשאמר החכם * סוף דבר הכל קהלת י"ב י"ג
בשמע לת האלקים ירא ואת מצותיו שמור כי זה כל
האדם:

2011 Ministerio de Cultura

מלכים ב יח

פרשת שש עשרה תמפר מלכות חזקיהו מלך יהודה, ומעלה מכחריב על כל ערי יהודה ולאחר כך רמה לעלות על ירושלם, והדברים לאחר שלא היה עבדיו לאחר לחרף את חזקיהו ולהמם את לבב העם, ומה שקרה לסנחריב על זה מהעונש, ותמפר עם זה החולי שחלה חזקיהו ומה שכתב ישעיהו עליו, וגם כל המעלות ושאר הדברים שקרו בימיו. תחלת הפרשה ויהי בשנת שלש להושע וגו', עד כן שתים עשרה שנה מאשה במלכו וגו'. והנה שלשתי בפרשה הזאת שש השאלות:

השאלה הראשונה במה שמפר הכתוב שחלה חזקיהו ושבח אליו ישעיהו לאמר לו לביתך כי מת אתה וגו', ולא מליהו שהקדוש ברוך הוא יכוה לנדיקים שימו אל ליתם כי הם מעמם עושים זה, והנה אברהם בהיותו זקן בן שימים נוה על יצחק, ויעקב קרא לבנו ליוסף ונוהו על קבורתו, ודוד נוה לשלמה בנו והשי"ת נוה את אחד מהם שיעשה נוחתו, כל שכן שלא מלאהו שחזקיהו עשאה, ואם כן החלות שלא בא אליהם דבר השם על זה עשו נוחתם וחזקיהו שנוהו השם שיעשה לא עשה אותה אבל התפלל לה"י וכור נא את אשר התהלכתי לפניך באמת וגו', והשעבה הזאת לין כאה להגילו מהמות הטבעי, וכאה מהנדיקים עבדו את ה' ואתו כשהגיעה שעת פקודתם, וכמו שמליהו במאה רביהו עליו השלום:

השאלה השנית בדברי ישעיהו, אם במה שאמר והוספתי על ימיך חמש עשרה שנה, וזה כי למה הגביל ימי חייו ולמה היו זה המספר חמש עשרה שנה לא פחות ולא יותר? והיה די במה שיעלו שירפא השם לו וביום השלישי יעלה בית ה', כל שכן שעם העלו שנה הנה לא הגיעו ימיו כי אם לחמשים ושרבע שנה כמו שחוכיח לאחרי זה, ובאמר אם כן קרוב לכרת, ואם באמרו גם קשו דבלת תאנים ויתרחו על השחין ויחי, וידוע שחזקיהו לא היה חלוי השחין בלבד שהוא חולי כקל ובלתי מסוכן, ולא באמר עליו שלה חזקיהו למות, אבל היה השחין מקרה החולי ומה היה הצורך לרפואת המקרה בהשאר החולי והנכה בחוקה? ומלילתא וזה בין שיהיה דבלת תאנים תרופה בפיית כדעת קול לו פר' בשלח טבעיית כדעת הלבנג:

השאלה השלישית בדברי חזקיהו מה לות כי ירפא ה' לי, כי הנה ישעיהו היה נביא מוחזק לי' ולא היה רחוי שישאלהו לות כי בחון החיים לנביא, כל שכן בהיות המועד קרוב ליום השלישי. ויקשה עוד שהנביא יעדו בשלשה דרכים, האחד הנני רופא לך, רוצה לומר שלשה ימות ויקבל רפואה, השני ביום השלישי תעלה בית ה', רוצה לומר שלא יתארך חליו, השלישי והוספתי על ימיך טו שנה, ובאחר שאל חזקיהו האות לא רצה כי אם השני הדברים הרחוקים, מה לות כי ירפא ה' לי ועליתי ביום השלישי בית ה', ומתוספת החמש עשרה שנה שהיה דבר יותר מופלא שיוליע השם לבן אדם מדת ימיו מה היה לא שאל עליה לות, והיה יותר רחוי לשאלו עליו להיותו יעוד לימים רבים לא על היעוד שהיה לשלשה ימים:

השאלה הרביעית במות השם, שאם היה חזרת השמש לאחור עשר מעלות כפי מה שנראה מפשוטי הכתובים, יקשה מאד לפי השכים השם ית' לעשות כן בגרם הגלגל לדבר בלתי הכרחי כזה, רוצה לומר שילמין חזקיהו שירפאהו השם ביום השלישי? והוא לא שאל לות עליון כזה כי אם לות מה, והנה לכבוד מזה במלרים השפיקו הפכת המטה לנחש והמים לדם, וכדי שילמין חזקיהו ברפואתו בלטרך לשנות סדרי הרחבית, והנה גם יהושע היה לשנות הכרקיות מה שלא היה בכאן כמו שיבאר לאחר זה:

השאלה החמשית כי אם היה השם הזה בתנועת הגלגל כמו שיורה פשט הכתובי, הנה לא יהיה לורך מה שיאמר ביהושע ולא היה כיום ההוא לפניו ולאחריו, לאחרי שהיה זה השם שבעשה לחזקיהו גדול ונפלא כשם לאחר בעשה ליהושע, ואם לותו גם היה בתפלת יהושע בלבד גם כן היה השם הזה בתפלת יעשיהו:

השאלה הששית במה שאמר חזקיהו בקל לגל לבטוח עשר מעלות, וזה כי הוא יאמר כי בטבית הגל תהיה מלך תנועת השמש, ולפי תנועת השמש מעט מעט יעה הגל לנכחו, ובהיות הענין כן איך חשב חזקיהו שהיה בקל חזרת השמש בתנועתו לאחור, בהיותו המופלא שנשמים כיון שבאתה בו מדר הגרמים השמימיים?

והנני מפרש הפסוקים בלופן שיותרו השאלות והמפקות הנלה בלם:

יח

(א) וַיְהִי בִּשְׁנַת שָׁלֹשׁ לְהוֹשֵׁעַ בֶּן־אֵלָה מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל מָלַךְ חִזְקִיָּה בֶן־אָחָז מֶלֶךְ יְהוּדָה׃ (ב) בֶּן־עֶשְׂרִים וַחֲמֵשׁ שָׁנָה חִזְקִיָּהוּ בְּמָלְכוֹ וְעֶשְׂרִים וְתֵשַׁע שָׁנָה מָלַךְ בִּירוּשָׁלִַם וְשֵׁם אִמּוֹ אֲבִי בַּת־זְכַרְיָהוּ׃ (ג) וַיַּעַשׂ הַיָּשָׁר בְּעֵינֵי יְהוָה כְּכֹל אֲשֶׁר־עָשָׂה דָּוִד אָבִיו׃ (ד) הוּא הֵסִיר אֶת־הַבָּמוֹת וְשִׁבַּר אֶת־הַמַּצֵּבֹת וְכָרַת אֶת־הָאֲשֵׁרָה וְכִתַּת נְחַשׁ הַנְּחֹשֶׁת אֲשֶׁר־עָשָׂה מֹשֶׁה כִּי עַד־הַיָּמִים הָהֵמָּה הָיוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל מְקַטְּרִים לוֹ וַיִּקְרָא־לוֹ נְחֻשְׁתָּן׃

(א) ויהי בשנת שלש וגו'. לאחרי שבאלם ספור מלכי ישראל וגלות עמו, חזר הספור למלכי יהול' בעניניה' לאחר בשלרם בחרנם, וזכר שחזקיהו בן אחז מלך בשנת שלש להושע, והיה המספר הזה למרדו כמו שפירשתי (ג) למעלה, ושחזקיהו עשה הישר בעיני ה' ככל אשר עשה דול אביו, וזה העיד על מדרגת שלמותו, שכל שאר המלכים לא הגיע לאחד מהם אל מעלת דול בחסידות וירחת שמים כי אם חזקיהו שהיה יאר וחסיד בכל דבר חסידות כדול ונוסף עליו, שדול חטא בדבר אוריה (ד) וחזקיהו לא חטא בחטת לים ולא בשפיכות דמים, ולבן זכר השם ויהושפט לא טעו ישראל לאחריו, אבל היה עומק החסיד את הבמות שהיו מעלים עליהם ביהודה וירושלם בשם לזכרון כפי מה שהוא ולבן לא ביערום בזמן לותם המלכים

2011 Ministerio de Cultura

המלכים ירקי ה' וחזקי שמו, לך ניתי לקח שמשכו העם
לעבוד ולקטר לפניו ויקה חזקיהו לבערו ולכן כתת לותו,
עז פג ולקוֹל שהיה חזק וזורה לרוח להיותו לכור בהלה, וקרא
דף מד עיל לותו כאשתן, לל שלח היה בו כח ולח לחלות לקר כי לם
חולין פיל היותו כחלת בטבעו. ורבותינו זל אמרו לפצר בו לקח ולח
דף י עב ניערו בו יהושפט ולח ניערו? לולח מקום הניחו לו לחבותיו
פיל עב להתגדר בו, ובמסכת ברכות אמרו, לר שמה דנרים עשה
חזקיהו, שלמה חודו לו ועל שלמה לח הודו לו, גבו מפר
רפואות והודו לו, כתת כקש
הכקש' והודו לו, גידר עלמות
של קניו על המטה של קבלים
והודו לו, ועל שלמה לח
הודו לו, כתת לוח מי גיחון
ולח הודו לו, קבן לתות
ההיכל וסגרם למלך חשור ולח
הודו לו, עבר כיסן בניסן
(ה) ולח הודו לו וכו': ניי לולקי
יערקל נטע ולקריו לח קס
כמוהו, לל שהיה נושה כוי'
בכל לבבו ובכל נפשו ולח סר
מלקריו לבל שמר מלותיו
לללר משה ה' לת משה, וכל
כך גדלה מעלתו בחסידות
וירלת שמים שמעיד הלתוב
שלח היה לפניו ולחריו מלך
ביהודה כמוהו, ומין לריך
להתנות בזה חון מחזק ושלמה
כמו שלתנו המפרשים, כי
הוא כשתלם חסס בשהוא לח
קטן כמו שחטף דוד ושלמה,
והיה חסידותו מגיע לל
(ו, ז) חסידותם והותר. ובעבור
שהיה דבק בו ית' היה ה' עמו
ובכל המלחמות לשר היה יולל
היה משכיל, לל מלליח,
ומפני בטחונו בתשועת השם
היה שמרד במלך חשור ולח
עבדו כמו שהיה עובד לחז
לליו שלח לומר לו עבדך
ולנך לני, לפי שחזקיהו לח
(ח) עס בשר זרועו. ולפי שלח
יקשה חוזב שמפני חסידותו
היתה נעדות גבורתו, זכר
שעשה מלחמות לפלשתים,
ושהכה בהם לל עיר ולל
מגדל, מן היותר קטן
שבמגדלים שהוא מגדל כופרי,
המגדל שבולים בתוך הכרמים שיעמדו שם השומרים והנוטרים
לשמור הפירות, עד העיר הגדולה שהוא עיר מבצר, הלל
דל"ה ב' ל"ט, החזית והחריב, ובדברי הימים * זלר הרבה מחסידותיו, לי
ול', ולל"ח הוא (כמו שלוכר שם) בשבה הרלשונה למלכותו פתח לת
ללתות בית ה' שחזו לליו סגר לותם לדי שלל יעבדו בבית
המקדש עבודה לשם ית', ולמלך הלהנים והלויים לרחוב
העזרה, ולוה לותם שיתקדשו ויוליאו לל טומלה והלדה
מהמקדש, לל לל דבר מרוחק ומכוזה, ולתן הסבה בלותה
קדושה והזהיר בלמרו לי מעלו לבותיכו ועשו הרע בעיני
ה' ללקיכו ויעזבוהו ויסב פניהם מעזבן ה' ויתנו עורף, גם
פניו לללתות החולם ויכבו הגרות וקטורת לח הקטירו ועולה
לח העלו בקדש לאלקי ישרלל, ושלר הדברים הטהורים
והנכבדים שלמר לליהם ושהרו כמלותו הבית, ושלח בכל
ערי יהודה וגם לגרות כתב על קפרים ומצה לבוח לעשות

(ט) וביהי בשנה הרביעית וגו' (ט"ו, י, וכו')
רלוי שבעיין בפרשה
הוחת דברים: לחזוקה כמה
שבפר הכתוב בלחן שעלה
שלמנאסר מלך חשור על
שומרון ויכר עליה וילכדה
מקלה שלש שנים ויגל מלך
חשור לת ישרלל על לשר
לח שמעו בקול השם וגומר,
והפסוק הזה כבר נח בלריכו
ופרטיות גדול למעלה, ולח
כתבו המפרשים טעם למה
כאבה במקום הזה. והברלה
קלי בזה הוא שבי דברים:
החחד שלפי שבפרשה לשר
עברה בפר הכתוב שעלה
מלך חשור על ישרלל וגלה
השבטים וזכר שמה העוכות
לשר היו בהם שחייבום גלות,
רלה הלתוב לבמוך לל זה
בפור חוקיהו מלך יהודה
ולוך עלה מבקריב להקריב
לת ירושלם ולגלות עמו,
ושהגי הלילם והכה בו ובעמו
מכה רבה, כדי להודיע שלת
זה לעומת זה עשה המלקי' כי
בימי הושע בן ללה מלך ישרל
שהכעיס לת השם בתועבותיו עלה מלך חשור ויללוד
לת לל הלרן ויגל ישרלל מעל לדמתו, ובימי חזקיהו
מלך יהודה שעשה היטר בעיני השם עלה מבקריב
לעשות כזה בערי יהודה והנין זכות חזקיהו על עירו
ועל עמו, ולבן בשבה זה הפסוק במקום הזה ממוך
לפסוק מבקריב, כלמר למר שבשבה הרביעית לחזקיהו
שהיה בשביעית להושע בן ללה עלה על שומרון והבריב
לותו והגלה ישרלל, למכס בשנת לרבע עשרה לחזקיהו (יג)
עלה מבקריב סנחריב מלך חשור על ירושלם בשבשו לעשות שמה
כמו שעשה בשומרון, ועשה השי' כם גדול וזב לל לרמו
עס מנפת עמו וזס הכוהו בלרב, זו היא הסבה
הרלשונה בזה. ולמכס השנית היא, שלפי שרלה כותב
הספר להודיע שעלה מבקריב מלך חשור על כל ערי יהודה
הבלורות ויתפשם וזס פניו לעלות ירושלם להלחם בה,

2011 Ministerio de Cultura

(יד) וחזקיהו שלח אל לכישה, שהיתה עיר לקח מערי יהודה
שהיה מלך לשור יושב בה, לאמר חטאתי שובך ואל
אשלחתי אליך מבקש, שוב מעלי ואל תשא ירושלם וכל
אשר תתן עלי מדרך המם לו העוכס לשא ואשבול ואפרע
(טו) לותו, ושהטיל סנחריב עליו שם כסף וזהב ושפרעו חזקיהו,
(יו) ונקף את כל הכסף הנמצא בית השם ובאוצרותיו לתת
(יז) לסנחריב, עד שקצן את דלתות בית השם ואת המזוזות,
שהם מפתחי הבית, שהיו כלם דלתות משפתן מלופות זהב
לשר בפה חזקיהו, כי הנפוי לשר עשה שלמה בראשה שכבר
היה חוסר ונפכד וחזקיהו עשה בפוי לשר בהם, ועתה
הסירו לתת המם לסנחריב: ולפי שכבר ישאל שואל ולמה
עשה זה חזקיהו ולא ירא להלקם בו? הנה להשיב לזה הקדי'
בפור תרבן שחרון לשר עשה מלך לשור, וזכאותו וריוות
שנודרו מפני ההלקה והנלחון לשר קרה שמה בא לחדי כן
על כל ערי יהודה ומפני כן פקד חזקיהו, כי היה שחרון
עיר מבשר ובית מקדש מלך
בירושלם ועמד במלור שלש
שנים, והיו בני יהודה מעלים
לה' מאד כבני ישראל, ומדלגה
פן יקראהו כאשר קרה לכל
מלך ישראל הוכרח להשלים
עם סנחריב ולתת לו ככל
היוכל מפיו, ולפי זה שקרה
למלך ישראל היה מה שהניע
לחזקיהו לעשות מה שעשה,
לכן נזכר כאן זה הספור
ללמוד ממנו כמו שזכרתי:
ורלוי שנעיין עוד בדבר שני
והוא, כי לם חזקיהו לאחר
ל סנחריב מעלתי שוב מעלי
את כל אשר תתן עלי אשא,
ויש מלך לשור על חזקיהו
שיתן לו שלש מאות ככר כסף
ושלשים ככרי זהב, שהיו שוים
שם מאות אלף דוקאטים זהב,
וכאשר חזקיהו אליו, איך
לם כן לאחר זה שלח רבשקה
בחיל כבד על ירושלם לאחרפו
ולגדף אלהיו? הנה בדברי
הימים לא ספר דבר מזה שנתן חזקיהו אל סנחריב, אבל
ה' ל' ל' לאמר * שעלה סנחריב על ערי יהודה וחזקיהו סתם את
מימי המעיכות אשר מחוץ לעיר ונכה כל החומה הפרוכה
ויקוק את המלוא והכין כלי מלחמה והפקיד שרי מלחמות
ודבר לעם דברים טובים לחזקם, ולא ספר שלח רבשקה
ודבר דברים, והתפלל חזקיהו ויעשיהו על זה ויצא מלאך
השם ויך במחנה לשור וגו', כי הנה עזרת לא זכר מחזקיהו
כי אם גבורותיו והצלחותיו ולא רצה לספר המכתה והשם אשר
נתן לסנחריב כי תרפה הוא לו, ובתבו המפרשים שסנחריב
לאחר שקבל השם והמכתה מחזקיהו שב לאחרו, וחזקיהו לא
שלח לו לותה מכתה מדי שכה בשבה ולכן לאחר זמן שב
סנחריב לארץ יהודה להלחם, וכל המבעות החלה לא
נזכרו בספרו' לא כאן בספר מלכים, ולא בדברי הימים, וגם
לא בספר ישעיהו, ולבד מאשר דעתם על מה שאמר רב שקה
על מי בטחת כי מרדת בי. והברחה שלי בזה הוא, שאלו
היה עובד את מלך לשור וחזקיהו בנו מרד בו כמו שהעיד
הכתוב, וסנחריב בא על כל ערי יהודה ויש פנים לעלות
על ירושלם, וחזקיה שלח לדבר לו רכות חטאתי שוב מעלי
וכל מה שתתן עלי אשא, וסנחריב במרמה השיבו שיתן לו
הכסף הנזכר בכתוב, וחזקיהו נתן לו הכל כמו שעשה, ואחרי
שלקח הכל מידו שלח יד רב שקה על ירושלם בחיל כבד
ודבר מה שדבר, ולכן אמר על מי בטחת כי מרדת בי,
לל על המרד אשר מרד בו לקח מות לקחו לפניו כמו שכתוב,
כי עשה סנחריב עם חזקיהו מרמה תחת מה שעשה עמו
מהמרד, ולפי זה לא יקשה בכתוב דבר מה ויסכים הספור
עם מה שנא' בדברי הימים, שלאחר שלח סנחריב על כל
ערי יהודה ויתפשם שלח רבשקה ירושלם והיה המגפה
במחנהו: ומה שרלוי שנעיין שלישית בזה הוא, לם היה
חזקיהו טוב עם ה' ועם לבבי' למה בלה הברה הזאת בימיו?
ואומר שלא היה זה בקטטת חזקיהו כי עם בעון עמו, לפי
שרבים מישראל היו מולסים במלכות בית דוד והיו מגמגמים
כנגד חזקיהו, לפי שהיה שקט ושלו והיה בעל תורה מתעסק
בעיוכה, והמון העם וגדולי מלכותו היו מיקסים שלמות
תכוכתו שלו עללה והתרשלות ומורך לב, לפי שהוא לא היה
מתלהב ביתר הרע, עד שנכנע ושיעתו רלו למרוד בו על
שלא היה חזקיהו כפי תכוכתם הרעה, והיו לומרי' שלא היה
הגון למלכות, לפי שלא היה בוקר בשלחן מלכים והיה
חוכל ליטרף שלו ירק ועוכק
בתורה, והיה חנלם לשלמות
מה שהיה פקח בן רמליהו
חוכל מרבעים גוללות בקבוק
סעודה כדברי הם ז"ל, וזהו שכתוב
מה שלח' הכניל ישעיהו * יען פי"ח כל עב
כי מלא העם הזה את מי יצעי' ק' ו'
השלוח ההולכים לחט ומזוז וכו'
את רלין ובן רמליהו, לל
שהיו מולאי' את חזקיהו שהיה
כשלל ההולך לחט והיו שמים
בביאת רלין מלך ארם ופקח
בן רמליהו להמליך בתוכם,
כי יבאו במלך ערין מעול
וחומן ולא נלחם תם ויהי
ירק מלקים ושר מרע, ולכן
היה מענשם הבה ה' מעלה
עליהם את מי הנהר העלומי'
והרבים את מלך לשור, כלו'
לאחרי אשר מלאתם את מי
השלוח ההולך לחט יבוא
עליכם נהר עמוס שהוא מלך
לשור ועלה על כל לפיקיו
והלך על כל גדותיו, וביאר
בחמרו בלפיקים ובגדות, בלחמרו וחלף ביהודה שטף ועבר
עד לוואר יגיע, רולה לומר שיעלה על כל ערי יהודה ויתפשם
ויגיע הברה לתכלית האחרון, וזהו עד לוואר יגיע, כמי
הנהר כאשר יטבע אדם בהם ויגיעו עד לוואריו שהוא לא קרוב
למות, והמזיל אל ירושלם לראש הגוף, ומחי הברה היו
מגיעים עד הלואר כמעט שיעברו משם יטבע האדם, וכן
היה ירושלם כמעט קרובה להכבש על ידי סנחריב, לפי
שהוות כפיו שלוח רקב לרגל, רולה לומ' שבשיית מחנהו
והתפזרותו יהיה שלוח רוקב לרגל ישראל כלה, ועלו אמרי
השם כי לא תחנו, וזהו לאמרו עשכולו, לפי שבאחרית הועם
כגפו השם ולא עלה על ירושלם. הנה ביאר בזה שבשיית
סנחריב היה עוכב על פושעי ישראל מבני יהודה שהיו מולאי'
במלכות חזקיהו, ומפני זה בא עליהם סנחריב וכבש את כל
הארץ וכמלטה ירושלם מפני שהיה חזקיה שמה, וזהו המורה
על לקחתו וזכותו, וזהו לאמרו עוד * כה לאמר ה' אלי בחוקת שם ל"ח, י"ל
היל וישרפי וגו', לא תאמרון קשר לכל אשר יאמר העם הזה
קשר, שלא' זה על שבבא הסופר וסיעתו שהיו בקושרי' כנגדו,
ואתם הדברי' את ה' בבלות לותו תקדישו והוא מוראכם והוא
מערלכם לא המלכי' אשר בקשתם. ולפי שסנחריב היה מנוית
פניו להלקם בירושלם ולעשות אל בני יהודה כאשר עשה
שלמאלמר אל בני ישראל אשר בשומרון, לכן בהיותו בלכיש (יז)
בלכיש עיר מבני יהוד' שלח את תרתן ורב סרים ואת רב שקה
בקיל

2011 Ministerio de Cultura

הַבִּרְכָה הָעֶלְיוֹנָה אֲשֶׁר בִּמְסִלַּת שְׂדֵה כוֹבֵס׃ [יח] וַיִּקְרְאוּ אֶל־הַמֶּלֶךְ וַיֵּצֵא
אֲלֵהֶם אֶלְיָקִים בֶּן־חִלְקִיָּהוּ אֲשֶׁר עַל־הַבָּיִת וְשֶׁבְנָא הַסֹּפֵר וְיוֹאָח בֶּן־
אָסָף הַמַּזְכִּיר׃ [יט] וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם רַבְשָׁקֵה אִמְרוּ־נָא אֶל־חִזְקִיָּהוּ כֹּה־אָמַר
הַמֶּלֶךְ הַגָּדוֹל מֶלֶךְ אַשּׁוּר מָה־הַבִּטָּחוֹן
הַזֶּה אֲשֶׁר בָּטָחְתָּ׃ [כ] אָמַרְתָּ אַךְ־דְּבַר שִׂפְתַיִם עֵצָה וּגְבוּרָה
לַמִּלְחָמָה עַתָּה עַל־מִי בָטַחְתָּ כִּי [כא] מָרַדְתָּ בִּי׃ עַתָּה הִנֵּה בָטַחְתָּ לְךָ עַל־
מִשְׁעֶנֶת הַקָּנֶה הָרָצוּץ הַזֶּה עַל־
מִצְרַיִם אֲשֶׁר יִסָּמֶךְ אִישׁ עָלָיו וּבָקַע
בְּכַפּוֹ וְנָקָבָהּ כֵּן פַּרְעֹה מֶלֶךְ־מִצְרַיִם
לְכָל־הַבֹּטְחִים עָלָיו׃ [כב] וְכִי־תֹאמְרוּן אֵלַי אֶל־יְהוָה אֱלֹהֵינוּ
בָּטָחְנוּ הֲלוֹא־הוּא אֲשֶׁר הֵסִיר חִזְקִיָּהוּ
אֶת־בָּמֹתָיו וְאֶת־מִזְבְּחֹתָיו וַיֹּאמֶר
לִיהוּדָה וְלִירוּשָׁלַם לִפְנֵי הַמִּזְבֵּחַ הַזֶּה
תִּשְׁתַּחֲווּ בִּירוּשָׁלִָם׃ [כג] וְעַתָּה הִתְעָרַב נָא אֶת־אֲדֹנִי אֶת־מֶלֶךְ
אַשּׁוּר וְאֶתְּנָה לְךָ אַלְפַּיִם סוּסִים אִם־
תּוּכַל לָתֶת לְךָ רֹכְבִים עֲלֵיהֶם׃ [כד] וְאֵיךְ תָּשִׁיב אֶת פְּנֵי פַּחַת אֶחָד עַבְדֵי
אֲדֹנִי הַקְּטַנִּים וַתִּבְטַח לְךָ עַל־מִצְרַיִם
לָרֶכֶב וְלַפָּרָשִׁים׃ [כה] עַתָּה הֲמִבַּלְעֲדֵי יְהוָה עָלִיתִי עַל־
הַמָּקוֹם הַזֶּה לְהַשְׁחִיתוֹ יְהוָה
אָמַר אֵלַי עֲלֵה עַל־הָאָרֶץ הַזֹּאת
וְהַשְׁחִיתָהּ׃

בקיל כבד על ירושלם ויבלו ויעמדו בתעלת הברכה העליונ׳, שהוא קרוב בכוי בלבנים וכיל עוברים בו המים, והיה לכל המים הבאים תעלה, לל קפירה גדולה יתפזרו בו המים בתכלית שהה כובס, כיון הדרך הכח על השדה שהלבנים והבגדים רוחצים וכובסים הבגדים בתעלה ויעשו לותם
(יח) בשדה, ויקראו אל המלך, ל׳ שקראו בעד החומה שיבא המלך לדבר אליהם, ואף על פי שהיו שלשה השרים הבאים יחדו, הנה רב שקה לבאתו לו לבקות לבזו מלך הדברים, ולזה בספר יעשיהו שם ל״ו ב׳ * לא זכר כי בא אתה כלתי רב שקה, ואחרו מבאים סנהדרין ז׳ ° שמואל יהודי היה, ולפי פ״ע ס׳ עין שבאו מבאריך שלשה שרים, שלא המלך חזקיהו לדבר עמה׳ שלשה רבאים מבני יהודה, והם אליקים בן חלקיה שהיה על בית המלך ושבנא הסופר שהר למלך ויואח בן אסף המזכיר, שהיו יודעים לדבר ארמית, לשון שהוא בארמית ידבר אליהם בדברי פשרם ואנוש להשליט עמהם:

(יט) ויאמר אליהם רבשק׳ וגו׳. שלח רבשקה כי בדבריו אלה יכיל את לבב העם ויפיתם לבגוד למלך מבאריך לקבל מלכותו, והיה תכלית דבריו לבקש את חזקיהו ואת אלקיו, ולבן אמר אמרו בא אל כל חזקיהו, ולא קרא לותו. מלך להגיד שלא ימלוך עוד בירושלם כי יקח לותה מידו, כה אמר המלך הגדול מלך אשור, ל׳ אינו כמלך יהודה או כמלך ישראל שהיה כל אחד מהם מולך על ארץ מועטת ועם מועט, אבל הוא מלך גדול על כל מלכים, מה הבטחון הזה אשר בטחת? אמרת אך דבר שפתים עצה וגבורה למלחמ׳, ל׳ אעצת שהתפלה שהיה דבר שפתים, שאתה אמיד אחד ומתפלל כל היום היה העצה והגבורה הצריכה למלחמה, או אמר זה על הדברים אשר שלח חזקיה לאמר כל אבותי ואני חטאתי זוב מעלי, האם אעצת שהוצאת דברים בזאת יהיה לך עצה וגבורה למלחמה? אעצת שאתה עתה על מי בטחת, ל״ל הבטחון אשר בטחת כאשר מרדת בי על מי היה? כי לא ימלט מהיותו בבא לבובי או בבא אלקי שבטחת בלבבך, ואם היה הבטחון בבא לבובי ידמה שיהיה על מצרים, כי אין מלך אחד יעזוב לעזור לותך בגד מלך אשור כי אם מצרים שהוא לויבו, ואם עליו בטחת בלחת על (כא) אשר לתה בוטח, לפי שמצרים הוא כמשענת הקנה הרצון שלא יועיל לכל יזיק, וזהו אמרו אשר יסמך איש עליו (כב) ובא בכפו ונקבה. ואם בטחת בכח אלקי ותאמרו אל ה׳ אלקינו בטחנו שילבנו, גם זה בלתי רלוי, לפי שהוא הוא אשר הסיר חזקיהו במותיו ואת מזבחותיו, ואמר זה לפי שאבד רבשקה שהיה זה לשר עשה חזקיהו אלול הטוב, שבכל המזבחות והבמות ההם היו מקריבים לשם ה׳ ולזהרה לבותן אבן אן המזבח, ואבד שעשה זה חזקיהו לבבודו ולהבחתו כדי שיבאו כלם לירושלם, ווהו אמרו ויאמר ליהודה ולירושל׳ לפני המזבח הזה תשתחוו בירושלם, והיה כלל האמר איך תאבדו כי ה׳ יעזור אתכם ואיך תבטחו עליו ואתם מחללים אותו? ולפי שרבשקה עשה זה בבגד בטחון חזקיהו אלול הכרמי, שיהיה הבטחון לו בבח לבובי לו בבח אלקי אמר, רלה כי כבר יבינהו אפק לכל אחד מבדלי הפלוקה על מה שאמר והשתדל להסיר האפק הנופל בדבריו, והוא כי אולי יהיה הבטחון בבח לבובי ולא יהיה בבח מלרים כמו שאמר כי אם בגבורת בני יהוד׳ עמים עם חזקיהו, ולהשיב לאפק הזה אמר, ועתה התערב נא את אדני (כג) את מלך אשור, ל״ל הבבם עמו בערבות בזה הדבר אשר אומר לך אם תוכל לעשותו, והוא שאתנה לך אלפים סוסים אם תוכל לתת לך רוכבים עליהם, כי הנה לא ימלטו בכל ארץ יהודה אלפים לבבים רלויים לרבוב על סוסים, וכדי בזיון וקלס בזה, ובהיות (כד) זה כן איך תוכל אתה חזקיהו להשיב ולהלחם עם פחת אחד? ל״ל אר אחד מעבדי מלך אשור, וגם לא מהגדולים כי אם מהקטנים, כי הנה הקטן שבהם הוא גדול ממך, וזה ממה שיורה שלי לפחר אחד׳ הבטחון בגבורתך, לבל תאמר הוא מה שאמרתי שבטח׳ לך על מלרים לרבב ולפרשים וכבר אם׳ שהוא משענת הקנה הרצון. ולפי שגם היה יכול להשיבו על הלל השני מהחלוק׳ אזכר, ולאמר שהיה בוטח בחלקיו ושמה שהסיר את במותיו ואת מזבחותיו היה במלות השם, ושמי הוא זה לפחר עתה כמוך ה׳ ושמע ויניד (כה) לת דבריו? הנה להשיב לזה אמר רבשקה המבלעדי ה׳ עליתי על המקום הזה להשחיתו ה׳ אמר אלי עלה על הארץ הזאת והשחיתה, ל״ל אם אתה חזקיהו אומר שבמלות השם הרסת ובתלת את הבמות ואת המזבחות, גם אני אומר שבמלותו בתי על הארץ הזאת לשחתה, ואיך אם כן תבטח על השם שילבך והוא אמר אלי להשחיתך? ובאמת מנהון הדברים הללה מורה שהיה רבשקה מומחד יהודי, ולבן היה יודע מעבין הבמות שהסיר חזקיהו ומה שהיה לפחר להשיבו על הלל השני מהחלוק׳ אזכר, ולאמר שהיה בוטח בחלקיו ושמה שהסיר את במותיו ואת מזבחותיו היה במלות השם, ושמי הוא זה לפחר עתה כמוך ה׳ ושמע ויניד (כה) לת דבריו? הנה להשיב לזה אמר רבשקה המבלעדי ה׳ עליתי על המקום הזה להשחיתו ה׳ אמר אלי עלה על הארץ הזאת והשחיתה, ל״ל אם אתה חזקיהו אומר שבמלות השם הרסת ובתלת את הבמות ואת המזבחות, גם אני אומר שבמלותו בתי על הארץ הזאת לשחתה, ואיך אם כן תבטח על השם שילבך והוא אמר אלי להשחיתך? ובאמת מנהון הדברים הללה מורה שהיה רבשקה מומחד יהודי, ולבן היה יודע מעבין הבמות שהסיר חזקיהו ומה שהיה לפחר להשיבו על הלל השני מהחלוק׳ אזכר, ולאמר שהיה בוטח בחלקיו ושמה שהסיר את במותיו ואת מזבחותיו היה במלות השם, ושמי הוא זה לפחר עתה כמוך ה׳ ושמע ויניד

2011 Ministerio de Cultura

[כו] וַיֹּאמֶר אֶלְיָקִים בֶּן־חִלְקִיָּהוּ וְשֶׁבְנָה וְיוֹאָח אֶל־רַבְשָׁקֵה דַּבֶּר־נָא אֶל־עֲבָדֶיךָ אֲרַמִּית כִּי שֹׁמְעִים אֲנָחְנוּ וְאַל־תְּדַבֵּר עִמָּנוּ יְהוּדִית בְּאָזְנֵי הָעָם אֲשֶׁר עַל־
[כז] הַחֹמָה׃ וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם רַבְשָׁקֵה הַעַל אֲדֹנֶיךָ וְאֵלֶיךָ שְׁלָחַנִי אֲדֹנִי לְדַבֵּר אֶת־הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה אֶל־הָאֲנָשִׁים הַיֹּשְׁבִים עַל־הַחֹמָה לֶאֱכֹל אֶת־חַרְיָהֶם וְלִשְׁתּוֹת אֶת־שֵׁינֵיהֶם עִמָּכֶם׃
[כח] וַיַּעֲמֹד רַבְשָׁקֵה וַיִּקְרָא בְקוֹל־גָּדוֹל יְהוּדִית וַיְדַבֵּר וַיֹּאמֶר שִׁמְעוּ דְּבַר־
חַמֶּלֶךְ הַגָּדוֹל מֶלֶךְ אַשּׁוּר׃
[כט] כֹּה אָמַר הַמֶּלֶךְ אַל־יַשִּׁיא לָכֶם חִזְקִיָּהוּ כִּי־לֹא יוּכַל לְהַצִּיל אֶתְכֶם מִיָּדוֹ׃
[ל] וְאַל־יַבְטַח אֶתְכֶם חִזְקִיָּהוּ אֶל־יְהוָה לֵאמֹר הַצֵּל יַצִּילֵנוּ יְהוָה וְלֹא תִנָּתֵן אֶת־הָעִיר הַזֹּאת בְּיַד מֶלֶךְ אַשּׁוּר׃
[לא] אַל־תִּשְׁמְעוּ אֶל־חִזְקִיָּהוּ כִּי כֹה אָמַר מֶלֶךְ אַשּׁוּר עֲשׂוּ אִתִּי בְרָכָה וְצֵאוּ אֵלַי וְאִכְלוּ אִישׁ־גַּפְנוֹ וְאִישׁ תְּאֵנָתוֹ וּשְׁתוּ אִישׁ מֵי־בֹרוֹ׃
[לב] עַד־בֹּאִי וְלָקַחְתִּי אֶתְכֶם אֶל־אֶרֶץ כְּאַרְצְכֶם אֶרֶץ דָּגָן וְתִירוֹשׁ אֶרֶץ לֶחֶם וְכָרָמִים אֶרֶץ זֵיתֶ֫שֶׁמֶן וּדְבַשׁ וְחְיוּ וְלֹא תָמֻתוּ וְאַל־תִּשְׁמְעוּ אֶל־חִזְקִיָּהוּ כִּי־יַסִּית אֶתְכֶם לֵאמֹר יְהוָה יַצִּילֵנוּ׃
[לג] הַהַצִּיל הִצִּילוּ אֱלֹהֵי הַגּוֹיִם אִישׁ אֶת־אַרְצוֹ מִיַּד מֶלֶךְ אַשּׁוּר׃
[לד] אַיֵּה אֱלֹהֵי חֲמָת וְאַרְפָּד אַיֵּה אֱלֹהֵי סְפַרְוַיִם הֵנַע וְעִוָּה כִּי־הִצִּילוּ אֶת־שֹׁמְרוֹן מִיָּדִי׃

(כו) לאלי עלה על הארץ הזאת והשחיתה: וזכר מכתוב שלישים ושבנה ויואח לאמרו לא רבשקה דבר נא אל עבדיך ארמית כי שומעים ואביניס לשונו ואל תדבר עמנו יהודית באזני העם אשר על החומה, ויאמר עלי אין לך ולאדוניך שלחני אמרים את הדברים האלה כדי שירפו את ידיהם מהמלחמה? ואין לאמרו אלינו לא כן שלח לדבר יהודית בעבור היהודים אשר מעל החומה כדי שלא יקלע לבם? כי לותה היה מבקש, וכראה לי שעם היות שזה היה כוונת, ודאי, הנה לא היו הדברים מכוונים לאותו שעה, לפי שלא שלח אמרו אל רבשקה דבר לא אל עבדיך ארמית כי שומעים לשונו, ואתה ארמי ומה לך לדבר יהודית? כי אין ראוי שידע העם ענייני המלכים ודבריהם, ואפילו כן לא היה ראוי שירצו לרבשקה מדבר לשון יהודית, כי יהיה בעיניהם כיהודי, כי אין כפי דבריו שהיה מדבר בעניני הנחות כאלו היה קם על כבוד השם, ואמר גם כן שה' אמר אלינו שיעלה להזקיה, וכל זה מורה שעם היותו מצומד היה מחשין בלהות השם ית', וזה אין ראוי לאדם שיהיה מבלבל מדת, לפי שהוא מרפה עצמו מאמרי ומדבר דברי יהודי, והמצומד בפני הגוים ראוי שישמור עצמו מן החצד, ואל תדבר זה רמזו באמרם ואל תדבר עמנו יהודית באזני העם אשר על החומה, כאלו היו חוששים (כז) לזה מפני כבודו: והוא השיב' האל אדוני ואליך שלחני אדוני וגו', לא מן העניינים האלו מודיים לבין המלכים, כי אני לא נתתי לכבוד אדוניך חזקיה כי אם להודיע ולגלות אמיתת לאנשים היושבים על החומה שתכליתם לאכל את גואתם ולשתו' את מימי רגליהם אם יעמדו עמכם בזה לפי שאל' אדוניכם מצור יבוא מלך על העיר על שמרוב הרעב יאכלו האנשים גואתם וישתו מי רגליהם שהוא הנתן, והנה אמר בלשון יחיד האל אדוניך ואליך, כנגד אליקים שהוא היה מדבר אתו. ולפי שהם אמרו לו שידבר עמהו מן החצד ולא ידבר יהודית בפני היהודים אשר על (כח) החומה, עמד רבשקה וקרא בקול גדול יהודית וישמעו דברי המלך הגדול מלך אשור, כאלו היה לפרסם דבריו שהיו לשבושת מלך אשור ולא בחופן אחר מהתיהדות, ושהיו (כט, ל) דבריו בלשון יהודית כדי שיבינו אותו כל העם, והיו דבריו אל ישיא לכם חזקיהו וגו', ואל יבטח לכם חזקיהו וגומ', ופירושו שלא יבטחם לא בכח אלהי כמו שחשב אליקים ושבנה ויואח שאמר ברחמוכה, ועל הכח הלאומי אמר אל ישיא לכם חזקיהו, כלומר בגבורתו, כי לא יוכל להציל אתכם מידי ומאל אם כן גבורתו, ועל הכח השלישי אמר ואל יבטח אתכם חזקיהו על ה' לאמר הציל יצילנו ה' וגו', וחזר לפרט הבטחון הרשעי שהוא מעניין הלאומיות, באמרו אל תשמעו אל חזקיהו (לא) לבטח בלבו ותקוה מלכותו ולהכחיל בגבורתו, כי כה אמר מלך אשור עשו אתי ברכה, לא אם תבואו להשלי' עמי ולקבל אלי ולקבל מלכותי תעשו ברכה את בתיכם ותאכלו איש גפנו ואיש תאנתו תשתו איש מי בורו, כי עת' מפני המצור לא היו יכולים לקחת מהעיר ולקחת המים מהבורות שהיו בגבות, עד בואי ולקחתי (לב) אתכם אל ארץ כארצכם, לא אל תחשבו שתמיד עוד כל ימי הארץ תשבו במקום הזה, כי אני הולך לתכם אל ארץ טובה כמו ארצכם ארץ דגן ותירוש ושאר הדברים והפירות כלם, כי כן היה עושה מלך אשור לכל הגוים אשר היה כובש, היה מוליך אותם מארצם ומעביר אותם לעריס אחרים ומביא מגויי אחרים להתישב בארץ תחתיה', כמו שעשה לעשרת השבטים בערי שומרון, ובזה היה מניע ומבלבל האומות ומרחיק אותם מעזריה' ומקרב אותם אליו ואל עמו כדי שלא יוכלו עוד למרוד בו. ואמר בסוף הטענה הזאת ויהי ולא תחזנו, כלומר שלא ימלטו ימית אותם בחרב: ואחרי שהטעי' הזאת הרשעה מסבת החכמי זכר השבית מסבת האלהי, והוא אמרו (לג) אל תשמעו אל חזקיהו כי יסית אתכם לאמר ה' יצילנו הצל הצילו וגו', לא שכחות האלהות כבר נפשנו ולא יעלו כח בהנהגת הארץ, והביא עדים בדבר היה אלהי (לד) חמת וארפד, אלה הצילו הערים ההם, היה אלהי ספרוים הנע ועוה, שהם ערים לחודות, האם הצילו אלו החזקות מידי כי הצילו את שומרון מידי? וכאן תכיר הכוזק, ופירושו רוצה לומר, דלמה שהצילו אלהי שומרון את שומרון מידי? והנה הקיש ודמה השם יתברך לאלו האלילים לפי שם הכל ואין בם ממש, ולכן זכר שומרון בכללם להגיד שהשם יתברך הוא כאחד מהם, ולכן לפי כאן כאשר (לה) אמר אלהי העכ' הנוים הרשעי מכחם החכמי זכר השבית מכחם האלהי, והוא אמרו אל תשמעו אל חזקיהו כי ימית אתכם לאמר ה' יצילנו הצל הצילו וגו', לא שכחות האלהות כבר נפשנו ולא יעלו כח בהנהגת הארץ, והביא עדים בדבר היה אלהי (לו) חמת וארפד, אלה הצילו הערים ההם, היה אלהי ספרוים הנע ועוה, שהם ערים לחודות, האם הצילו אלו החזקות מידי כי הצילו את שומרון מידי? וכאן תכיר הכוזק, ופירושו רוצה לומר, דלמה שהצילו אלהי שומרון את שומרון מידי? והנה הקיש ודמה השם יתברך לאלו האלילים לפי שם הכל ואין בם ממש, ולכן זכר שומרון בכללם להגיד שהשם יתברך הוא כאחד מהם, ולכן לפי כאן כאשר (לה) אמר אלהי העכ' הנוים הרשעי מכחם החכמי זכר השבית מכחם האלהי, והוא אמרו אל תשמעו אל חזקיהו כי ימית אתכם לאמר ה' יצילנו הצל הצילו וגו', לא שכחות האלהות כבר נפשנו ולא יעלו כח בהנהגת הארץ, והביא עדים בדבר היה אלהי (לז) חמת וארפד, אלה הצילו הערים ההם, היה אלהי ספרוים הנע ועוה, שהם ערים לחודות, האם הצילו אלו החזקות מידי כי הצילו את שומרון מידי? וכאן תכיר הכוזק, ופירושו רוצה לומר, דלמה שהצילו אלהי שומרון את שומרון מידי? והנה הקיש ודמה השם יתברך לאלו האלילים לפי שם הכל ואין בם ממש, ולכן זכר שומרון בכללם להגיד שהשם יתברך הוא כאחד מהם, ולכן לפי כאן כאשר (לח) אמר אלהי העכ' הנוים הרשעי מכחם החכמי זכר השבית מכחם האלהי, והוא אמרו אל תשמעו אל חזקיהו כי ימית אתכם לאמר ה' יצילנו הצל הצילו וגו', לא שכחות האלהות כבר נפשנו ולא יעלו כח בהנהגת הארץ, והביא עדים בדבר היה אלהי (לט) חמת וארפד, אלה הצילו הערים ההם, היה אלהי ספרוים הנע ועוה, שהם ערים לחודות, האם הצילו אלו החזקות מידי כי הצילו את שומרון מידי? וכאן תכיר הכוזק, ופירושו רוצה לומר, דלמה שהצילו אלהי שומרון את שומרון מידי? והנה הקיש ודמה השם יתברך לאלו האלילים לפי שם הכל ואין בם ממש, ולכן זכר שומרון בכללם להגיד שהשם יתברך הוא כאחד מהם, ולכן לפי כאן כאשר (מ) אמר אלהי העכ' הנוים הרשעי מכחם החכמי זכר השבית מכחם האלהי, והוא אמרו אל תשמעו אל חזקיהו כי ימית אתכם לאמר ה' יצילנו הצל הצילו וגו', לא שכחות האלהות כבר נפשנו ולא יעלו כח בהנהגת הארץ, והביא עדים בדבר היה אלהי (מא) חמת וארפד, אלה הצילו הערים ההם, היה אלהי ספרוים הנע ועוה, שהם ערים לחודות, האם הצילו אלו החזקות מידי כי הצילו את שומרון מידי? וכאן תכיר הכוזק, ופירושו רוצה לומר, דלמה שהצילו אלהי שומרון את שומרון מידי? והנה הקיש ודמה השם יתברך לאלו האלילים לפי שם הכל ואין בם ממש, ולכן זכר שומרון בכללם להגיד שהשם יתברך הוא כאחד מהם, ולכן לפי כאן כאשר (מב) אמר אלהי העכ' הנוים הרשעי מכחם החכמי זכר השבית מכחם האלהי, והוא אמרו אל תשמעו אל חזקיהו כי ימית אתכם לאמר ה' יצילנו הצל הצילו וגו', לא שכחות האלהות כבר נפשנו ולא יעלו כח בהנהגת הארץ, והביא עדים בדבר היה אלהי (מג) חמת וארפד, אלה הצילו הערים ההם, היה אלהי ספרוים הנע ועוה, שהם ערים לחודות, האם הצילו אלו החזקות מידי כי הצילו את שומרון מידי? וכאן תכיר הכוזק, ופירושו רוצה לומר, דלמה שהצילו אלהי שומרון את שומרון מידי? והנה הקיש ודמה השם יתברך לאלו האלילים לפי שם הכל ואין בם ממש, ולכן זכר שומרון בכללם להגיד שהשם יתברך הוא כאחד מהם, ולכן לפי כאן כאשר (מד) אמר אלהי העכ' הנוים הרשעי מכחם החכמי זכר השבית מכחם האלהי, והוא אמרו אל תשמעו אל חזקיהו כי ימית אתכם לאמר ה' יצילנו הצל הצילו וגו', לא שכחות האלהות כבר נפשנו ולא יעלו כח בהנהגת הארץ, והביא עדים בדבר היה אלהי (מה) חמת וארפד, אלה הצילו הערים ההם, היה אלהי ספרוים הנע ועוה, שהם ערים לחודות, האם הצילו אלו החזקות מידי כי הצילו את שומרון מידי? וכאן תכיר הכוזק, ופירושו רוצה לומר, דלמה שהצילו אלהי שומרון את שומרון מידי? והנה הקיש ודמה השם יתברך לאלו האלילים לפי שם הכל ואין בם ממש, ולכן זכר שומרון בכללם להגיד שהשם יתברך הוא כאחד מהם, ולכן לפי כאן כאשר (מו) אמר אלהי העכ' הנוים הרשעי מכחם החכמי זכר השבית מכחם האלהי, והוא אמרו אל תשמעו אל חזקיהו כי ימית אתכם לאמר ה' יצילנו הצל הצילו וגו', לא שכחות האלהות כבר נפשנו ולא יעלו כח בהנהגת הארץ, והביא עדים בדבר היה אלהי (מז) חמת וארפד, אלה הצילו הערים ההם, היה אלהי ספרוים הנע ועוה, שהם ערים לחודות, האם הצילו אלו החזקות מידי כי הצילו את שומרון מידי? וכאן תכיר הכוזק, ופירושו רוצה לומר, דלמה שהצילו אלהי שומרון את שומרון מידי? והנה הקיש ודמה השם יתברך לאלו האלילים לפי שם הכל ואין בם ממש, ולכן זכר שומרון בכללם להגיד שהשם יתברך הוא כאחד מהם, ולכן לפי כאן כאשר (מח) אמר אלהי העכ' הנוים הרשעי מכחם החכמי זכר השבית מכחם האלהי, והוא אמרו אל תשמעו אל חזקיהו כי ימית אתכם לאמר ה' יצילנו הצל הצילו וגו', לא שכחות האלהות כבר נפשנו ולא יעלו כח בהנהגת הארץ, והביא עדים בדבר היה אלהי (מט) חמת וארפד, אלה הצילו הערים ההם, היה אלהי ספרוים הנע ועוה, שהם ערים לחודות, האם הצילו אלו החזקות מידי כי הצילו את שומרון מידי? וכאן תכיר הכוזק, ופירושו רוצה לומר, דלמה שהצילו אלהי שומרון את שומרון מידי? והנה הקיש ודמה השם יתברך לאלו האלילים לפי שם הכל ואין בם ממש, ולכן זכר שומרון בכללם להגיד שהשם יתברך הוא כאחד מהם, ולכן לפי כאן כאשר (נ) אמר אלהי העכ' הנוים הרשעי מכחם החכמי זכר השבית מכחם האלהי, והוא אמרו אל תשמעו אל חזקיהו כי ימית אתכם לאמר ה' יצילנו הצל הצילו וגו', לא שכחות האלהות כבר נפשנו ולא יעלו כח בהנהגת הארץ, והביא עדים בדבר היה אלהי (נא) חמת וארפד, אלה הצילו הערים ההם, היה אלהי ספרוים הנע ועוה, שהם ערים לחודות, האם הצילו אלו החזקות מידי כי הצילו את שומרון מידי? וכאן תכיר הכוזק, ופירושו רוצה לומר, דלמה שהצילו אלהי שומרון את שומרון מידי? והנה הקיש ודמה השם יתברך לאלו האלילים לפי שם הכל ואין בם ממש, ולכן זכר שומרון בכללם להגיד שהשם יתברך הוא כאחד מהם, ולכן לפי כאן כאשר (נב) אמר אלהי העכ' הנוים הרשעי מכחם החכמי זכר השבית מכחם האלהי, והוא אמרו אל תשמעו אל חזקיהו כי ימית אתכם לאמר ה' יצילנו הצל הצילו וגו', לא שכחות האלהות כבר נפשנו ולא יעלו כח בהנהגת הארץ, והביא עדים בדבר היה אלהי (נג) חמת וארפד, אלה הצילו הערים ההם, היה אלהי ספרוים הנע ועוה, שהם ערים לחודות, האם הצילו אלו החזקות מידי כי הצילו את שומרון מידי? וכאן תכיר הכוזק, ופירושו רוצה לומר, דלמה שהצילו אלהי שומרון את שומרון מידי? והנה הקיש ודמה השם יתברך לאלו האלילים לפי שם הכל ואין בם ממש, ולכן זכר שומרון בכללם להגיד שהשם יתברך הוא כאחד מהם, ולכן לפי כאן כאשר (נד) אמר אלהי העכ' הנוים הרשעי מכחם החכמי זכר השבית מכחם האלהי, והוא אמרו אל תשמעו אל חזקיהו כי ימית אתכם לאמר ה' יצילנו הצל הצילו וגו', לא שכחות האלהות כבר נפשנו ולא יעלו כח בהנהגת הארץ, והביא עדים בדבר היה אלהי (נה) חמת וארפד, אלה הצילו הערים ההם, היה אלהי ספרוים הנע ועוה, שהם ערים לחודות, האם הצילו אלו החזקות מידי כי הצילו את שומרון מידי? וכאן תכיר הכוזק, ופירושו רוצה לומר, דלמה שהצילו אלהי שומרון את שומרון מידי? והנה הקיש ודמה השם יתברך לאלו האלילים לפי שם הכל ואין בם ממש, ולכן זכר שומרון בכללם להגיד שהשם יתברך הוא כאחד מהם, ולכן לפי כאן כאשר (נו) אמר אלהי העכ' הנוים הרשעי מכחם החכמי זכר השבית מכחם האלהי, והוא אמרו אל תשמעו אל חזקיהו כי ימית אתכם לאמר ה' יצילנו הצל הצילו וגו', לא שכחות האלהות כבר נפשנו ולא יעלו כח בהנהגת הארץ, והביא עדים בדבר היה אלהי (נז) חמת וארפד, אלה הצילו הערים ההם, היה אלהי ספרוים הנע ועוה, שהם ערים לחודות, האם הצילו אלו החזקות מידי כי הצילו את שומרון מידי? וכאן תכיר הכוזק, ופירושו רוצה לומר, דלמה שהצילו אלהי שומרון את שומרון מידי? והנה הקיש ודמה השם יתברך לאלו האלילים לפי שם הכל ואין בם ממש, ולכן זכר שומרון בכללם להגיד שהשם יתברך הוא כאחד מהם, ולכן לפי כאן כאשר (נח) אמר אלהי העכ' הנוים הרשעי מכחם החכמי זכר השבית מכחם האלהי, והוא אמרו אל תשמעו אל חזקיהו כי ימית אתכם לאמר ה' יצילנו הצל הצילו וגו', לא שכחות האלהות כבר נפשנו ולא יעלו כח בהנהגת הארץ, והביא עדים בדבר היה אלהי (נט) חמת וארפד, אלה הצילו הערים ההם, היה אלהי ספרוים הנע ועוה, שהם ערים לחודות, האם הצילו אלו החזקות מידי כי הצילו את שומרון מידי? וכאן תכיר הכוזק, ופירושו רוצה לומר, דלמה שהצילו אלהי שומרון את שומרון מידי? והנה הקיש ודמה השם יתברך לאלו האלילים לפי שם הכל ואין בם ממש, ולכן זכר שומרון בכללם להגיד שהשם יתברך הוא כאחד מהם, ולכן לפי כאן כאשר (ס) אמר אלהי העכ' הנוים הרשעי מכחם החכמי זכר השבית מכחם האלהי, והוא אמרו אל תשמעו אל חזקיהו כי ימית אתכם לאמר ה' יצילנו הצל הצילו וגו', לא שכחות האלהות כבר נפשנו ולא יעלו כח בהנהגת הארץ, והביא עדים בדבר היה אלהי (סא) חמת וארפד, אלה הצילו הערים ההם, היה אלהי ספרוים הנע ועוה, שהם ערים לחודות, האם הצילו אלו החזקות מידי כי הצילו את שומרון מידי? וכאן תכיר הכוזק, ופירושו רוצה לומר, דלמה שהצילו אלהי שומרון את שומרון מידי? והנה הקיש ודמה השם יתברך לאלו האלילים לפי שם הכל ואין בם ממש, ולכן זכר שומרון בכללם להגיד שהשם יתברך הוא כאחד מהם, ולכן לפי כאן כאשר (סב) אמר אלהי העכ' הנוים הרשעי מכחם החכמי זכר השבית מכחם האלהי, והוא אמרו אל תשמעו אל חזקיהו כי ימית אתכם לאמר ה' יצילנו הצל הצילו וגו', לא שכחות האלהות כבר נפשנו ולא יעלו כח בהנהגת הארץ, והביא עדים בדבר היה אלהי (סג) חמת וארפד, אלה הצילו הערים ההם, היה אלהי ספרוים הנע ועוה, שהם ערים לחודות, האם הצילו אלו החזקות מידי כי הצילו את שומרון מידי? וכאן תכיר הכוזק, ופירושו רוצה לומר, דלמה שהצילו אלהי שומרון את שומרון מידי? והנה הקיש ודמה השם יתברך לאלו האלילים לפי שם הכל ואין בם ממש, ולכן זכר שומרון בכללם להגיד שהשם יתברך הוא כאחד מהם, ולכן לפי כאן כאשר (סד) אמר אלהי העכ' הנוים הרשעי מכחם החכמי זכר השבית מכחם האלהי, והוא אמרו אל תשמעו אל חזקיהו כי ימית אתכם לאמר ה' יצילנו הצל הצילו וגו', לא שכחות האלהות כבר נפשנו ולא יעלו כח בהנהגת הארץ, והביא עדים בדבר היה אלהי (סה) חמת וארפד, אלה הצילו הערים ההם, היה אלהי ספרוים הנע ועוה, שהם ערים לחודות, האם הצילו אלו החזקות מידי כי הצילו את שומרון מידי? וכאן תכיר הכוזק, ופירושו רוצה לומר, דלמה שהצילו אלהי שומרון את שומרון מידי? והנה הקיש ודמה השם יתברך לאלו האלילים לפי שם הכל ואין בם ממש, ולכן זכר שומרון בכללם להגיד שהשם יתברך הוא כאחד מהם, ולכן לפי כאן כאשר (סו) אמר אלהי העכ' הנוים הרשעי מכחם החכמי זכר השבית מכחם האלהי, והוא אמרו אל תשמעו אל חזקיהו כי ימית אתכם לאמר ה' יצילנו הצל הצילו וגו', לא שכחות האלהות כבר נפשנו ולא יעלו כח בהנהגת הארץ, והביא עדים בדבר היה אלהי (סז) חמת וארפד, אלה הצילו הערים ההם, היה אלהי ספרוים הנע ועוה, שהם ערים לחודות, האם הצילו אלו החזקות מידי כי הצילו את שומרון מידי? וכאן תכיר הכוזק, ופירושו רוצה לומר, דלמה שהצילו אלהי שומרון את שומרון מידי? והנה הקיש ודמה השם יתברך לאלו האלילים לפי שם הכל ואין בם ממש, ולכן זכר שומרון בכללם להגיד שהשם יתברך הוא כאחד מהם, ולכן לפי כאן כאשר (סח) אמר אלהי העכ' הנוים הרשעי מכחם החכמי זכר השבית מכחם האלהי, והוא אמרו אל תשמעו אל חזקיהו כי ימית אתכם לאמר ה' יצילנו הצל הצילו וגו', לא שכחות האלהות כבר נפשנו ולא יעלו כח בהנהגת הארץ, והביא עדים בדבר היה אלהי (סט) חמת וארפד, אלה הצילו הערים ההם, היה אלהי ספרוים הנע ועוה, שהם ערים לחודות, האם הצילו אלו החזקות מידי כי הצילו את שומרון מידי? וכאן תכיר הכוזק, ופירושו רוצה לומר, דלמה שהצילו אלהי שומרון את שומרון מידי? והנה הקיש ודמה השם יתברך לאלו האלילים לפי שם הכל ואין בם ממש, ולכן זכר שומרון בכללם להגיד שהשם יתברך הוא כאחד מהם, ולכן לפי כאן כאשר (ע) אמר אלהי העכ' הנוים הרשעי מכחם החכמי זכר השבית מכחם האלהי, והוא אמרו אל תשמעו אל חזקיהו כי ימית אתכם לאמר ה' יצילנו הצל הצילו וגו', לא שכחות האלהות כבר נפשנו ולא יעלו כח בהנהגת הארץ, והביא עדים בדבר היה אלהי (עא) חמת וארפד, אלה הצילו הערים ההם, היה אלהי ספרוים הנע ועוה, שהם ערים לחודות, האם הצילו אלו החזקות מידי כי הצילו את שומרון מידי? וכאן תכיר הכוזק, ופירושו רוצה לומר, דלמה שהצילו אלהי שומרון את שומרון מידי? והנה הקיש ודמה השם יתברך לאלו האלילים לפי שם הכל ואין בם ממש, ולכן זכר שומרון בכללם להגיד שהשם יתברך הוא כאחד מהם, ולכן לפי כאן כאשר (עב) אמר אלהי העכ' הנוים הרשעי מכחם החכמי זכר השבית מכחם האלהי, והוא אמרו אל תשמעו אל חזקיהו כי ימית אתכם לאמר ה' יצילנו הצל הצילו וגו', לא שכחות האלהות כבר נפשנו ולא יעלו כח בהנהגת הארץ, והביא עדים בדבר היה אלהי (עג) חמת וארפד, אלה הצילו הערים ההם, היה אלהי ספרוים הנע ועוה, שהם ערים לחודות, האם הצילו אלו החזקות מידי כי הצילו את שומרון מידי? וכאן תכיר הכוזק, ופירושו רוצה לומר, דלמה שהצילו אלהי שומרון את שומרון מידי? והנה הקיש ודמה השם יתברך לאלו האלילים לפי שם הכל ואין בם ממש, ולכן זכר שומרון בכללם להגיד שהשם יתברך הוא כאחד מהם, ולכן לפי כאן כאשר (עד) אמר אלהי העכ' הנוים הרשעי מכחם החכמי זכר השבית מכחם האלהי, והוא אמרו אל תשמעו אל חזקיהו כי ימית אתכם לאמר ה' יצילנו הצל הצילו וגו', לא שכחות האלהות כבר נפשנו ולא יעלו כח בהנהגת הארץ, והביא עדים בדבר היה אלהי (עה) חמת וארפד, אלה הצילו הערים ההם, היה אלהי ספרוים הנע ועוה, שהם ערים לחודות, האם הצילו אלו החזקות מידי כי הצילו את שומרון מידי? וכאן תכיר הכוזק, ופירושו רוצה לומר, דלמה שהצילו אלהי שומרון את שומרון מידי? והנה הקיש ודמה השם יתברך לאלו האלילים לפי שם הכל ואין בם ממש, ולכן זכר שומרון בכללם להגיד שהשם יתברך הוא כאחד מהם, ולכן לפי כאן כאשר (עו) אמר אלהי העכ' הנוים הרשעי מכחם החכמי זכר השבית מכחם האלהי, והוא אמרו אל תשמעו אל חזקיהו כי ימית אתכם לאמר ה' יצילנו הצל הצילו וגו', לא שכחות האלהות כבר נפשנו ולא יעלו כח בהנהגת הארץ, והביא עדים בדבר היה אלהי (עז) חמת וארפד, אלה הצילו הערים ההם, היה אלהי ספרוים הנע ועוה, שהם ערים לחודות, האם הצילו אלו החזקות מידי כי הצילו את שומרון מידי? וכאן תכיר הכוזק, ופירושו רוצה לומר, דלמה שהצילו אלהי שומרון את שומרון מידי? והנה הקיש ודמה השם יתברך לאלו האלילים לפי שם הכל ואין בם ממש, ולכן זכר שומרון בכללם להגיד שהשם יתברך הוא כאחד מהם, ולכן לפי כאן כאשר (עח) אמר אלהי העכ' הנוים הרשעי מכחם החכמי זכר השבית מכחם האלהי, והוא אמרו אל תשמעו אל חזקיהו כי ימית אתכם לאמר ה' יצילנו הצל הצילו וגו', לא שכחות האלהות כבר נפשנו ולא יעלו כח בהנהגת הארץ, והביא עדים בדבר היה אלהי (עט) חמת וארפד, אלה הצילו הערים ההם, היה אלהי ספרוים הנע ועוה, שהם ערים לחודות, האם הצילו אלו החזקות מידי כי הצילו את שומרון מידי? וכאן תכיר הכוזק, ופירושו רוצה לומר, דלמה שהצילו אלהי שומרון את שומרון מידי? והנה הקיש ודמה השם יתברך לאלו האלילים לפי שם הכל ואין בם ממש, ולכן זכר שומרון בכללם להגיד שהשם יתברך הוא כאחד מהם, ולכן לפי כאן כאשר (פ) אמר אלהי העכ' הנוים הרשעי מכחם החכמי זכר השבית מכחם האלהי, והוא אמרו אל תשמעו אל חזקיהו כי ימית אתכם לאמר ה' יצילנו הצל הצילו וגו', לא שכחות האלהות כבר נפשנו ולא יעלו כח בהנהגת הארץ, והביא עדים בדבר היה אלהי (פא) חמת וארפד, אלה הצילו הערים ההם, היה אלהי ספרוים הנע ועוה, שהם ערים לחודות, האם הצילו אלו החזקות מידי כי הצילו את שומרון מידי? וכאן תכיר הכוזק, ופירושו רוצה לומר, דלמה שהצילו אלהי שומרון את שומרון מידי? והנה הקיש ודמה השם יתברך לאלו האלילים לפי שם הכל ואין בם ממש, ולכן זכר שומרון בכללם להגיד שהשם יתברך הוא כאחד מהם, ולכן לפי כאן כאשר (פב) אמר אלהי העכ' הנוים הרשעי מכחם החכמי זכר השבית מכחם האלהי, והוא אמרו אל תשמעו אל חזקיהו כי ימית אתכם לאמר ה' יצילנו הצל הצילו וגו', לא שכחות האלהות כבר נפשנו ולא יעלו כח בהנהגת הארץ, והביא עדים בדבר היה אלהי (פג) חמת וארפד, אלה הצילו הערים ההם, היה אלהי ספרוים הנע ועוה, שהם ערים לחודות, האם הצילו אלו החזקות מידי כי הצילו את שומרון מידי? וכאן תכיר הכוזק, ופירושו רוצה לומר, דלמה שהצילו אלהי שומרון את שומרון מידי? והנה הקיש ודמה השם יתברך לאלו האלילים לפי שם הכל ואין בם ממש, ולכן זכר שומרון בכללם להגיד שהשם יתברך הוא כאחד מהם, ולכן לפי כאן כאשר (פד) אמר אלהי העכ' הנוים הרשעי מכחם החכמי זכר השבית מכחם האלהי, והוא אמרו אל תשמעו אל חזקיהו כי ימית אתכם לאמר ה' יצילנו הצל הצילו וגו', לא שכחות האלהות כבר נפשנו ולא יעלו כח בהנהגת הארץ, והביא עדים בדבר היה אלהי (פה) חמת וארפד, אלה הצילו הערים ההם, היה אלהי ספרוים הנע ועוה, שהם ערים לחודות, האם הצילו אלו החזקות מידי כי הצילו את שומרון מידי? וכאן תכיר הכוזק, ופירושו רוצה לומר, דלמה שהצילו אלהי שומרון את שומרון מידי? והנה הקיש ודמה השם יתברך לאלו האלילים לפי שם הכל ואין בם ממש, ולכן זכר שומרון בכללם להגיד שהשם יתברך הוא כאחד מהם, ולכן לפי כאן כאשר (פו) אמר אלהי העכ' הנוים הרשעי מכחם החכמי זכר השבית מכחם האלהי, והוא אמרו אל תשמעו אל חזקיהו כי ימית אתכם לאמר ה' יצילנו הצל הצילו וגו', לא שכחות האלהות כבר נפשנו ולא יעלו כח בהנהגת הארץ, והביא עדים בדבר היה אלהי (פז) חמת וארפד, אלה הצילו הערים ההם, היה אלהי ספרוים הנע ועוה, שהם ערים לחודות, האם הצילו אלו החזקות מידי כי הצילו את שומרון מידי? וכאן תכיר הכוזק, ופירושו רוצה לומר, דלמה שהצילו אלהי שומרון את שומרון מידי? והנה הקיש ודמה השם יתברך לאלו האלילים לפי שם הכל ואין בם ממש, ולכן זכר שומרון בכללם להגיד שהשם יתברך הוא כאחד מהם, ולכן לפי כאן כאשר (פח) אמר אלהי העכ' הנוים הרשעי מכחם החכמי זכר השבית מכחם האלהי, והוא אמרו אל תשמעו אל חזקיהו כי ימית אתכם לאמר ה' יצילנו הצל הצילו וגו', לא שכחות האלהות כבר נפשנו ולא יעלו כח בהנהגת הארץ, והביא עדים בדבר היה אלהי (פט) חמת וארפד, אלה הצילו הערים ההם, היה אלהי ספרוים הנע ועוה, שהם ערים לחודות, האם הצילו אלו החזקות מידי כי הצילו את שומרון מידי? וכאן תכיר הכוזק, ופירושו רוצה לומר, דלמה שהצילו אלהי שומרון את שומרון מידי? והנה הקיש ודמה השם יתברך לאלו האלילים לפי שם הכל ואין בם ממש, ולכן זכר שומרון בכללם להגיד שהשם יתברך הוא כאחד מהם, ולכן לפי כאן כאשר (צ) אמר אלהי העכ' הנוים הרשעי מכחם החכמי זכר השבית מכחם האלהי, והוא אמרו אל תשמעו אל חזקיהו כי ימית אתכם לאמר ה' יצילנו הצל הצילו וגו', לא שכחות האלהות כבר נפשנו ולא יעלו כח בהנהגת הארץ, והביא עדים בדבר היה אלהי (צא) חמת וארפד, אלה הצילו הערים ההם, היה אלהי ספרוים הנע ועוה, שהם ערים לחודות, האם הצילו אלו החזקות מידי כי הצילו את שומרון מידי? וכאן תכיר הכוזק, ופירושו רוצה לומר, דלמה שהצילו אלהי שומרון את שומרון מידי? והנה הקיש ודמה השם יתברך לאלו האלילים לפי שם הכל ואין בם ממש, ולכן זכר שומרון בכללם להגיד שהשם יתברך הוא כאחד מהם, ולכן לפי כאן כאשר (צב) אמר אלהי העכ' הנוים הרשעי מכחם החכמי זכר השבית מכחם האלהי, והוא אמרו אל תשמעו אל חזקיהו כי ימית אתכם לאמר ה' יצילנו הצל הצילו וגו', לא שכחות האלהות כבר נפשנו ולא יעלו כח בהנהגת הארץ, והביא עדים בדבר היה אלהי (צג) חמת וארפד, אלה הצילו הערים ההם, היה אלהי ספרוים הנע ועוה, שהם ערים לחודות, האם הצילו אלו החזקות מידי כי הצילו את שומרון מידי? וכאן תכיר הכוזק, ופירושו רוצה לומר, דלמה שהצילו אלהי שומרון את שומרון מידי? והנה הקיש ודמה השם יתברך לאלו האלילים לפי שם הכל ואין בם ממש, ולכן זכר שומרון בכללם להגיד שהשם יתברך הוא כאחד מהם, ולכן לפי כאן כאשר (צד) אמר אלהי העכ' הנוים הרשעי מכחם החכמי זכר השבית מכחם האלהי, והוא אמרו אל תשמעו אל חזקיהו כי ימית אתכם לאמר ה' יצילנו הצל הצילו וגו', לא שכחות האלהות כבר נפשנו ולא יעלו כח בהנהגת הארץ, והביא עדים בדבר היה אלהי (צה) חמת וארפד, אלה הצילו הערים ההם, היה אלהי ספרוים הנע ועוה, שהם ערים לחודות, האם הצילו אלו החזקות מידי כי הצילו את שומרון מידי? וכאן תכיר הכוזק, ופירושו רוצה לומר, דלמה שהצילו אלהי שומרון את שומרון מידי? והנה הקיש ודמה השם יתברך לאלו האלילים לפי שם הכל ואין בם ממש, ולכן זכר שומרון בכללם להגיד שהשם יתברך הוא כאחד מהם, ולכן לפי כאן כאשר (צו) אמר אלהי העכ' הנוים הרשע

מכלעדי ה' עליתי על המקום הזה, ולכן מנע קליקים מקום לתפוס בדבריו ולומר לו וכל תדבר עמנו יהודית בלזני העם, שכוונתו בזה שמפני כבודו היו מיעצים לותו שלא ידבר יהודית פן יבזדוהו שהיה בלמונתו כבן ישראל, וכדי להסיר רבשקה הפשר הזה עמד וקרא בקול גדול הדברי השניים בנגד העם, ובהם לא שמר כבוד המקום כמו שעשה בדברים הראשונים, אבל נדף את העם וקרא לותו בלשונו שהיה עבינו וכלו כמו הקליקים, וכל זה להסיר עלמו מן הפשר, כי משומד יהודי היה, ומפני הדברים השניים התלה קרעו בגדיהם קליקים וחבריו, מפני מה שקרף ונדף את העם, עם היות שלא עבו לותו לבר כי כן ציה להם המלך:

(לג) ויבא קליקים בן קלקיהו וגו' ספר הכתוב שקליקים בן קלקיה, שהיה ממונה על בית המלך, ושבנה הסופר ויואח בן אסף המזכיר כשבו דברי רבשקה אל חזקיהו קרועי בגדים והגידו לו הדברים כלם, והכה בספר יעיהו אמר * לך בא אל הסוכן הזה על שבנה אשר על הבית, והודה שבנה היה ממונה על הבית לא קליקים, ואולי פרקסוכה היה שבנה על הבית וחלק כתבו שרתו לקליקים. וחזל אמרו שבנה ומיעתו מרדו, ושכתב שבנה כתב קצר והשליכו עם קצין שירי למחנה אשור והיה כתוב בו שבנה ומיעתו השלימו חזקיהו ומיעתו לא השלימו, ולפשר יבא עם מיעתו מירושלם ללכת לפגריב בא גבריאל ומגר בלתות העיר בפני מיעתו, ושבנה שבנה לפני פגריב אמר לו היכן מיעתך? אל תזרו להן לירושלם, בקבוהו בעקביו ותלוהו בזנבי הסופי והיו מגרדים לותו על הקוצים ועל הברקנים. והבכון הוא שמרדו היה מעת שבא מלך אשור על ערי יהודה לבל היה נמתר ולא היה מרצה עלמו מורד, וכן במעשה הזה בא קרוע בגדים מרצה עלמו עבד ולבו לא בכון, והבניא גלה לעתו לחזקיה והורידוהו מפקידותו ושלח סופר המלך, והפקיד קליקים על הבית:

(ל) וספר הכתוב שחזקיה המלך קרע את בגדיו על מה שהגידו שחרף ונדף רבשקה את הקל יי' ושתכסה בשקים לגעד עלמו, כדי שירחם השם יי' עליו ועל ירושלם, ויבא בית ה' להתפלל שם, ושלח את קליקים ושבנה וזקני הכהנים לאמר יום צרה ותוכחה ונאצה הזה כי באו בנים עד משבר וכח אין ללדה, לא שהיום ההוא היה יום תוכחה מצער וכח אין ללדה, לא שהיום ההוא היה יום תוכחה שהוכיח רבשקה, ואלמה שכחן וחרף ונדף את הא"י, וכמו שאמר והוכיח בדברים לאר שמע ה' קלקך, ונם כוון בזה שהיה יום כרה חזקה מפני שגור מלך לאזור להלחית את ירושלם, והודיעו שרפו ידי העם כל כך וכלבם כואם בשמעם דברי רבשקה עד שלא היה כהם עוד כח להלחם, וזהו כי בלו בנים עד משבר, שהמשיל הצרה שהיה לחזה הרה לאזר יחחזוה חבלים ובא הבן על המשבר, והוא פי הרחם מקום יציאת הולד, שלו חבלי יותר קשים כשהילד קרוב לצאת ואין כח ליולדה לחזק עלמה להוציא הולד, כלומר אל תחמרון על לדוניכם כה אמר ה' אל תיראו מפני הדברים אשר שמעת אשר גדפו נערי מלך אזור אותי, לא הנה חזקיהו לא תבע כבוד השם מלד השם בלבד, אבל היה ירא מיכולת סנחריב שיבא על ירושלם, ולכן היה מבעיהו שלא ירא ממנו עם כל חזק הדברים והגדופים אזר אמרו נערי מלך אזור, לא עבדיו ומאמיניו אותו, אזה מורה יותר על זלזולו ורוב חילו, כי הנה אני נותן בסנחריב (ז) רוח, לא רגון ושמע שמועה ושב לארלו והפלתיו בחרב בארלו. ומבן כאן דברים כללה התשובה הקלרה הזאת, שהשם ברבשקה גזרות. הלחת הנני נותן בו רוח, ולא אמר זה על העתיד כי אם על מה שעבר, ופירושו מה שרלית מחזקו ומגבורתו בזאת מלחמותיו וחפלו ורלונו לבא על ירושלם עתה מלחתי היה זה כלו, כי אני נתתי בו לותו הרגון ורוח המושל, וכמו שאמר יעיהו * הנה ה' מעלה עליהם את מי הנהר העלומים והרבים את מלך אזור וגו'. והנזרה השבית היא בלשון ושמע שמועה, והשמועה היא היתה שמע שתרהקה מלך כוש יבא להלחם אתו והטעה סנחריב לבבת מלכים שהיה יושב בה אל לבנה להלחם עם מלך כוש שמה, והיה זה משל"י כדי שיסור מהמלוך בזמן ההוא בלופן שיוכלו בני ישראל להניח ולהבואים בעיר מה שילטרך

יט

(ח) וספר הכתוב שחזקיה המלך קרע את בגדיו על מה שהגידו שחרף ונדף רבשקה את הקל יי' ושתכסה בשקים לגעד עלמו, כדי שירחם השם יי' עליו ועל ירושלם, ויבא בית ה' להתפלל שם, ושלח את קליקים ושבנה וזקני הכהנים

(כ, ג) לאמר יום צרה ותוכחה ונאצה היום הזה כי באו בנים עד

2011 Ministerio de Cultura

(ט) וַיָּשָׁב רַבְשָׁקֵה וַיִּמְצָא אֶת־מֶלֶךְ אַשּׁוּר נִלָּחֶם עַל־לִבְנָה כִּי שָׁמַע כִּי נָסַע מִלָּכִישׁ׃ (י) וַיִּשְׁמַע אֶל־תִּרְהָקָה מֶלֶךְ־כּוּשׁ לֵאמֹר חִנֵּה יָצָא לְהִלָּחֶם אִתָּךְ וַיִּשְׁלַח מַלְאָכִים אֶל־חִזְקִיָּהוּ לֵאמֹר׃ (יא) כֹּה־תֹאמְרוּן אֶל־חִזְקִיָּהוּ מֶלֶךְ־יְהוּדָה לֵאמֹר אַל־יַשִּׂאֲךָ אֱלֹהֶיךָ אֲשֶׁר אַתָּה בֹטֵחַ בּוֹ לֵאמֹר לֹא תִנָּתֵן יְרוּשָׁלַם בְּיַד מֶלֶךְ אַשּׁוּר׃ (יב) הִנֵּה אַתָּה שָׁמַעְתָּ אֵת אֲשֶׁר עָשׂוּ מַלְכֵי אַשּׁוּר לְכָל־הָאֲרָצוֹת לַהַחֲרִימָם וְאַתָּה תִּנָּצֵל׃ (יג) הַהִצִּילוּ אֹתָם אֱלֹהֵי הַגּוֹיִם אֲשֶׁר שִׁחֲתוּ אֹתָם אֶת־גּוֹזָן וְאֶת־חָרָן וְרֶצֶף וּבְנֵי־עֵדֶן אֲשֶׁר בִּתְלַאשָּׂר׃ (יד) אַיֵּה מֶלֶךְ־חֲמָת וּמֶלֶךְ אַרְפָּד וּמֶלֶךְ לָעִיר סְפַרְוַיִם הֵנַע וְעִוָּה׃ (טו) וַיִּקַּח חִזְקִיָּהוּ אֶת־הַסְּפָרִים מִיַּד הַמַּלְאָכִים וַיִּקְרָאֵם וַיַּעַל בֵּית יְהוָה וַיִּפְרְשֵׂהוּ חִזְקִיָּהוּ לִפְנֵי יְהוָה׃ (טז) וַיִּתְפַּלֵּל חִזְקִיָּהוּ לִפְנֵי יְהוָה וַיֹּאמַר יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל יֹשֵׁב הַכְּרֻבִים אַתָּה־הוּא הָאֱלֹהִים לְבַדְּךָ לְכָל־מַמְלְכוֹת הָאָרֶץ אַתָּה עָשִׂיתָ אֶת־הַשָּׁמַיִם וְאֶת־הָאָרֶץ׃ (יז) הַטֵּה יְהוָה אָזְנְךָ וּשְׁמָע פְּקַח יְהוָה עֵינֶיךָ וּרְאֵה וּשְׁמַע אֶת־דִּבְרֵי סַנְחֵרִיב אֲשֶׁר שָׁלַח לְחָרֵף אֱלֹהִים חָי׃ (יח) אָמְנָם יְהוָה הֶחֳרִיבוּ מַלְכֵי אַשּׁוּר אֶת־הַגּוֹיִם וְאֶת־אַרְצָם׃ (יט) וַיִּתְּנוּ אֶת־אֱלֹהֵיהֶם בָּאֵשׁ כִּי לֹא אֱלֹהִים הֵמָּה כִּי אִם־מַעֲשֵׂה יְדֵי־אָדָם עֵץ וָאֶבֶן וַיְאַבְּדוּם׃ (כ) וְעַתָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ הוֹשִׁיעֵנוּ נָא מִיָּדוֹ וְיֵדְעוּ כָל־מַמְלְכוֹת הָאָרֶץ כִּי אַתָּה יְהוָה אֱלֹהִים לְבַדֶּךָ׃ (כא) וַיִּשְׁלַח יְשַׁעְיָהוּ בֶן־אָמוֹץ אֶל־חִזְקִיָּהוּ לֵאמֹר כֹּה־אָמַר יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר הִתְפַּלַּלְתָּ אֵלַי אֶל־סַנְחֵרִיב מֶלֶךְ־

שיערך קליפס מהמזון ושלר הדברים ההכרחיים מקון, וכל זה ככלל נקמרו ושמע שמועה. והגזרה השלישית הוא קמרו וזב לקרבו, ומחר וזב בלשון יקיד, לרמוז על המגפה אשר ינוף השם את מחנהו כמו שיזכור לקרי זה, בקופן שימותו לבעתו ויצוב כלו הוא יקיד לקרבו. והגזרה הרביעית היא לקרו והפלתיו בקרב בקרבו, לל שקרי שונו קל קרבו יפול בקרב שמה כי בניו יהרגוהו. הנה קס כן הנביא בתן נוה המחמר הקצר קרבע גורות, ושלקת כנר בתקיימה בניקת מלך לשור על ערי יהודה בגורת עירין ומחמר קליטין, והשלשה הין (מז ט) יעודים עתידי להתקיי: וזכר הכתוב שמיל בתקיימה הגזרה השנית שמחר ושמע שמועה, כי הנה רב שקה כאשר עשה שליקותו מהנרים לשר דבר בירושלם ושב ל לדוניו, מלא כי נסע מלכיש וילך על לבנ', ל' לשלשה, שהיה עיר מבני יהודה, לפי שמע שבא מלך כוש להלחם עמו, ומנחריב יצא לקרלתו קל לבנה ושם (טו) בלחמו ובא קוחו מנחריב ומשם שב על ירושלם, ושלח מלאכים לאמר קל חזקיהו ומפרים בידם ועליהם ככל הדברים לאמר דבר רבשקה, שם לא שרבשק' לקריך בדבריו בגד הבטחון לשר היה חוקיהו בוטח בקוק לכוזי, שם בגבור' עמו ושם במלך מלרי', וגם כן הקריך פה והרחיב לשון בספרו קל העם העומת לשר יעשה עמהם מנחריב שם יבאו חלין ויכנעו לפניו, ומנחריב מגודל מעלתו לא זכר מזה כלל, לא מבטחון מלרים כי מה יעזה לשם לו? וגם כן חשב לפקיחות לדבר על לב העם עוכות כי שם להכניעם בהכנעה ובזיון, ולכן היו דבריו בלבל מכוונים על חוקיהו שהיה מלך יהודה לא על העם כאשר עשה רבשקה (יז יא) כי קרפה היה לו, והיו דבריו כנגד הקלוה ית', וזהו כם תתמרון ל חוקיהו מלך יהודה קל יסיקך קלקיך לשר אתה בוטח בו לאמר לא תנתן ירושלם ביל מלך לשור, הנה אתה שמעת וגו'. ולפי שהיו הדברים הלה כנגד השם ית', (יז יב) לקח חוקיהו הספרי' ויעל בית ה' ויפרשהו, לל הספר לשר היו בו קלו הקרופים לפני השם, והתפלל קליו ואמר ה' (עז) קלקי ישרקל יושב הכרובים, לל שיזכר לפני לפת כבודו שהוא קלקי ישרקל ולכן רקוי שיתפול עליהם, ועוד שהוא יושב הכרובים לשר היו בבית המקד', ושם השגקתו וקדושתו שמה לין יבא מבקריב להשקי' מקום מקדשו? ולפי שמבקריב קרא שמו מלך הגדול, לומר שוקיהו לתה הוא הקלקים לבדך לכל ממלכות הארץ, ולין מבקריב מלך גדול כמו שאמר, כי לה' הארץ ומלוא', ועם היו' נבורתו בדרך הטבע כפי רבוי קילו, הנה לפי בדרך גם יוכל להשיבו לקור, כי מי שברא העולם בכללו לקרי הלפה המוקלט, מה יהיה לפניו מבקריב ומקבהו? וזהו לומרו לתה עזית לת השמים וזת הארץ. ומלבד הסבות הללה לשר זכר הבית עוד סבה אלטי', והיא לומרו (יז) הטה ה' אזניך ושמע לת דברי מבקריב לשר אלחו, לל שאלת לת המלאך שהביא הדברים לפרף לקים מי, ומפני כבוד שמו לקוי שיביב נשולו ברקצו כדי שלא יתקלל שמו, לעשה שלין ישרקל רקויים שתעשה להם כם. ולולי לומר לשר אלחו, שלא על רבשקה, שבא רקוכה לפרף לקים מי, ובספר יעשיהו * כתוב לשר לין יג שלא לפרף לקים מי מבלי כנוי. וכתן הסבה למה לומר לקים מי, ולא שהוא להבדילו משאר הלהות זכר מבקריב והזוה לת כלם, כי למכס (יז יח) מחריבו מלכי לשור לת הגוים ולת לרלס לשר לומרו וגם כתבו לת להיהם בלש, היה כל זה לפי שהלוהות ההם לין היו מלקים בלמת, כי לם מעשה ידי לדם עץ ולבן ולכן היה להם יכולת ללבד, ולין כלקי ישורון, ולכן ה' מלקיכו (יט) הושיענו לן מידו, כדי שידעו כל ממלכות הלרץ שלתה ה' מלקים למת ומלך עול לבדך, ושאר הלהות הכל המה מעשה תעתועים:

(כ) וישלח ישעיהו בן למוץ וגו'. עתה יספר הכתוב מה שהזיב ישעיהו לל חזקיהו בשם ה' על תפלתו, והיו הדברים כלו השם ית' לומר לותם כנגד מבקריב ומדבר

(כא) ומלכי ומתוכח אתו, והוא לאמרו בזה לך ונו', רומה לומר
אתה כאחריב חשבת להפחיד ולהכניל את ישראל בזדון
דבריך, ידוע תדע שבתולת בת ציון בזה לך ובת ירושלם
עשתה לעג ובזיון ממך, ולזה גם הכיעה רקם לאחריך, כאלם
תרוקה את אבדו עושה גוזמות גדולות ומיעד בגבורות אשר
יעשה והוא יודע שביום החוא ימות, שהכה הוא יצחק וילעג
על דברי קלוסותיו ועל דבריו, ואמר זה להגיד כי כן יהיה
עכין ישראל עם סאחריב, וקרקן מלכות יהודה בתולה, לפי
שכמו שהבתולה לא ידעה קדם
כן בת ציון היה רחוי שלא
ידעה קלוסה כלל מצ"י, מכה
אם כן על מה שאמרת בגנד
בת ירושלם אין ראוי להזכיר
לבריס בושה, כי היא בזה
לך לענה לך ולא תזיב לאחריה
לך. ואחכם מלטרך להזיב
(כב) על מה שדברת בגנדי, והוא
את מי חרפת וגדפת ונוס', כי
לפי שאחריב יעשה שלשה
דברי רעים בחרופיו, האחד
רוע הלבריס בעצמם, ועל
זה אמר את מי חרפת וגדפת,
והשני באמרו לותם הדברים
בקולות ובריקים, כלומר הקול
הוא יותר רע מהדברים, ועל
זה אמר ועל מי הרימות קול,
והשלישי בגאות והתנשאות
לשר יעשה המנדף בפניו,
קורן בעיניו מולל בדגליו
מורה בהלבעתיו, כי בזה
יורה רשעת לבבו יותר, ועל
זה אמר ותשא מרום עיניך
על קדוש ישראל שהוא בתכלית
הרוממות והמעלה, וכלי
לקרף לותו יותר לא לבד
(כג) קרפת לותו בעצמך, אבל גם
ביד מלאכיך קרפת ה' שאמרת
שעגדיך יוכלו לקרפו, ומלבד
הקרופים הבה עול דברת
כזבים ושנעוכות הרבה, וזהו
שאמרת כי ברוב נבורתך
ורוב דבריך תעלה מרוס
הרים, שהיה לרן ישראל
הגבוה מכל הקדמות, ותכבס
לבבון ותכרות קומת ארזיו
ומבקר ברושיו, שהם
השרים והנכבדים אשר
בירושלם שמשלו לבבון, ואמרת עוד שתביא מלון קצו
יער כרמלו שהוא בית המקדש, וביעריהו כתוב מרוס
קמו, כי היה בית ה' קן וסוף המעלות והרוממות אשר
בארץ, וקראו כאן מלון להיות משכן החל ומלונו שם,
(כד) ואמרת עוד לבי קרתי ואתיתי מים זרים ואחריב בכף פעמי
כל יאורי מצור, רומה לומר שאמר שקרה ושתה מים שהיו
מוזרים, וזה משל למקומות שבצבא שהיו כלם חזקים שלא
עלה בלב קדם שיוכל לבובשם, ושתחריב בלי השתדלות
כל יאורי מצור, והם הערים החזקים שלא יתכן לבובשם
כי אם בנכין המצור עליהם. ויש מפרשים יאורי מצור
על מצרים, לפי שהוא נהר גדול ומלך אשור החריב את מלך
(כה) מצרים: הלא שמעת למרחוק לותה עשיתי, זה מאמר ית'
ותשובתו על כל זה, רומה לומר על מה תתפאר על
מלכותיך במלחמות? הלא שמעת כי לבי עשיתי את כל זה

(כא) זֶה הַדָּבָר אֲשֶׁר־דִּבֶּר יְהוָה עָלָיו בָּזָה
לְךָ לָעַגָה לְךָ בְּתוּלַת בַּת־צִיּוֹן אַחֲרֶיךָ
רֹאשׁ הֵנִיעָה בַּת יְרוּשָׁלִָם׃
(כב) אֶת־מִי חָרַפְתָּ וְגִדַּפְתָּ וְעַל־מִי הֲרִימוֹתָ
קוֹל וַתִּשָּׂא מָרוֹם עֵינֶיךָ עַל־קְדוֹשׁ
(כג) יִשְׂרָאֵל׃ בְּיַד מַלְאָכֶיךָ חֵרַפְתָּ אֲדֹנָי
וַתֹּאמֶר בְּרֹכֶב רִכְבִּי אֲנִי עָלִיתִי מְרוֹם הָרִים
יַרְכְּתֵי לְבָנוֹן וְאֶכְרֹת קוֹמַת אֲרָזָיו מִבְחַר
בְּרֹשָׁיו וְאָבוֹאָה מְלוֹן קִצּוֹ יַעַר כַּרְמְלוֹ׃
(כד) אֲנִי קָרְתִּי וָאֶשְׁתֶּה מָיִם וָאַחֲרֵב
בְּכַף פְּעָמַי כָּל יְאוֹרֵי מָצוֹר׃
(כה) הֲלֹא שָׁמַעְתָּ לְמֵרָחוֹק אֹתָהּ עָשִׂיתִי
לְמִימֵי קֶדֶם וַיְצַרְתִּיהָ עַתָּה הֲבִיאֹתִיהָ
וְתִהִי לַהֲשׁוֹת גַּלִּים נִצִּים עָרִים בְּצֻרוֹת׃
(כו) וְיֹשְׁבֵיהֶן קְצַרֵי־יָד חַתּוּ וַיֵּבֹשׁוּ הָיוּ
עֵשֶׂב שָׂדֶה וְיֶרֶק דֶּשֶׁא חָצִיר גַּגּוֹת
וּשְׁדֵפָה לִפְנֵי קָמָה׃
(כז) וְשִׁבְתְּךָ וְצֵאתְךָ וּבֹאֲךָ יָדָעְתִּי וְאֶת
(כח) הִתְרַגִּזְךָ אֵלָי׃ יַעַן הִתְרַגִּזְךָ אֵלַי וְשַׁאֲנַנְךָ
עָלָה בְאָזְנָי וְשַׂמְתִּי חַחִי בְאַפֶּךָ
וּמְתָגִי בְשִׂפְתֶיךָ וַהֲשִׁבֹתִיךָ בַּדֶּרֶךְ אֲשֶׁר
(כט) בָּאתָ בָּהּ׃ וְזֶה־לְּךָ הָאוֹת אָכוֹל הַשָּׁנָה
סָפִיחַ וּבַשָּׁנָה חַשֶּׁנִית סָחִישׁ וּבַשָּׁנָה
חַשְּׁלִישִׁית זִרְעוּ וְקִצְרוּ וְנִטְעוּ כְרָמִים
וְאִכְלוּ פִרְיָם׃

וברלוכי המלכת בהם, וכלן למרקום הודעתי עניכי המלחתך
ע"י עבדי הנביאים וזה לאות כי אני עשיתים, וכמאמר
(כז) ישעיהו * מי פעל ועשה קורא הדורות מראש, ולמימי קדם ישע' מ"ח ל
יצרתיה עתה הבאתיה, כלומר מימי קדם חשבתי ויצרתי
הפעולה הזאת לאחר לאתה בה, ועתה הבאתיה והולאתי
לותה לפעל, כי האתה ית' עשה את מלך לאור כלי מפני,
וכמו שאמר הנביא * הוי לאור אשור שבט אפי, ולכן הפליאו מלכי סם י"ה
לאור במלחמותיהם להיותם גזורות מהאל, וכן עתה
שעזיתי זאת להחריב ערים
בצורות עד שיהיו לגלים
חרבים, ושיהיו יושבי הערים (כח)
האם קצרי יד ויחתו ויבושו,
לפי שלא יהיה להם כח לפני
כשאב האל' ורק דאת והכלים
הגגות וכשדפה לפני קמה,
שהם כלם משלים לחולאתם,
שאאב האדה היה זו ממקומו
כשיכרתו לותו והכיר הגגות
הוא יותר נקל להכרת, וכמו
האאב השדוף טרם שיגיע
להיות קמה, ולזה לאם כן
בהיות שכל זה לבי גזרתי
ולויתי תתפאר לאתה סחריב
עליו? וכמאמר הנביא על זה
* תיתפאר הגרזן על החובב בם בם שש
בו. ויש מפרשים למרקום
לותה עשיתי, על בת ירושלם
שזכר, וכן לאמר ישעיהו
* ויולרה מרקום לא רחיתם בם לא יש
כלום' כי מימים קדמונים לבי
עשיתיה ויצרתיה לי, לאם כן
התחזוב שעתה הבאתיה
לשתהיה דומה ונערכת לגלים
בלים, לא חרבים, כמו
* ערים תפיכה, ושיהיו יושבי ירמי' ל' ח
ירושל' קצרי יד חתים ובכלמים
ובלי כח כשאב השדה וגום'? (כט)
הנה בלמת זה לא יתכן,
ולפי זה הפירוש יהיה לאמר
עתה הבאתיה בתמיהה:
ושבתך וצאתך ובואך ידעתי
ולת התרגזך לי, לא כשהיית
יושב בארלך וכשולאת לבבוא
הלרלות וכשבאת עד המקום
הזה כל זה ידעתי והיה מפול'
מלפני, אבל גם כן שמעתי
התרגזך אלי בחרופים אשר
חרפת וגדפת לותי. והנה ליכי מעכיב ומחריב לותך על
הלרלות שכבשת, ולא על הממלכות שהחריבת, ולא על
בואך על כל ערי יהודה ועד שערי ירושלם, אבל יען (כח)
התרגזך אלי ושאננך עלה באזני, בלותם החרופים אשר
דברת, בעבור זה אשים חחי באפך, והוא הברזל
הנעשה כמין מקט ורלזו כפוף כוקב לף הדג ולחיו וכו'
מעלין לותו מן המים, כך אעשה לך, ואשים מתגי
בשפתך, שהוא הברזל שמשימין בפי הבהמה להנהיגה,
ובזה אראה לך שאני הלדון והמנהיג ואתה העבד לא
הבהמה והדג אשר אין לאל להכיאו ולהולילו, ובזה
הדרך אנהיג לותך והשיבותיך בדרך אשר באת בה. והיה
(כט) אבל סמך ההוא והמתג למנפה אשר יגוף האש את
מתנה מלך סנחריב ויאוב לאחריו בפתי כפש: ואחכם
אמרו וזה לך החות לאכול השנה ספיח, לחזקיהו

2011 Ministerio de Cultura

[לג] וְנִסָּפָה פְּלֵיטַת בֵּית־יְהוּדָה הַנִּשְׁאָרָה
שֹׁרֶשׁ לְמַטָּה וְעָשָׂה פְּרִי לְמָעְלָה׃
[לד] כִּי מִירוּשָׁלַ͏ִם תֵּצֵא שְׁאֵרִית וּפְלֵיטָה
מֵהַר צִיּוֹן קַנְאַת יְהוָה צְבָאוֹת תַּעֲשֶׂה־זֹּאת׃
[לה] לָכֵן כֹּה־אָמַר יְהוָה אֶל־מֶלֶךְ
אַשּׁוּר לֹא יָבוֹא אֶל־הָעִיר הַזֹּאת וְלֹא־
יוֹרֶה שָׁם חֵץ וְלֹא־יַקְדְּמֶנָּה מָגֵן
וְלֹא־יִשְׁפֹּךְ עָלֶיהָ סֹלְלָה׃
[לו] בַּדֶּרֶךְ אֲשֶׁר־יָבֹא בָּהּ יָשׁוּב וְאֶל־הָעִיר
הַזֹּאת לֹא יָבֹא נְאֻם־יְהוָה׃
[לז] וְנַנּוֹתִי אֶל־הָעִיר הַזֹּאת לְהוֹשִׁיעָהּ
לְמַעֲנִי וּלְמַעַן דָּוִד עַבְדִּי׃
[לח] וַיְהִי בַּלַּיְלָה הַהוּא וַיֵּצֵא מַלְאַךְ יְהוָה
וַיַּךְ בְּמַחֲנֵה אַשּׁוּר מֵאָה שְׁמוֹנִים
וַחֲמִשָּׁה אֲלָפִים וַיַּשְׁכִּימוּ בַבֹּקֶר וְהִנֵּה־
כֻלָּם פִּגְרִים מֵתִים׃
[לט] וַיִּסַּע וַיֵּלֶךְ וַיָּשָׁב סַנְחֵרִיב מֶלֶךְ־אַשּׁוּר
וַיֵּשֶׁב בְּנִינְוֵה׃ וַיְהִי הוּא מִשְׁתַּחֲוֶה
בֵּית נִסְרֹךְ אֱלֹהָיו וְאַדְרַמֶּלֶךְ וְשַׂרְאֶצֶר
הִכֻּהוּ בַחֶרֶב וְהֵמָּה נִמְלְטוּ אֶרֶץ
אֲרָרָט וַיִּמְלֹךְ אֵסַר־חַדֹּן בְּנוֹ תַּחְתָּיו׃

כ

[א] בַּיָּמִים הָהֵם חָלָה חִזְקִיָּהוּ לָמוּת וַיָּבֹא
אֵלָיו יְשַׁעְיָהוּ בֶן־אָמוֹץ הַנָּבִיא וַיֹּאמֶר
אֵלָיו כֹּה־אָמַר יְהוָה צַו לְבֵיתֶךָ כִּי מֵת
אַתָּה וְלֹא תִחְיֶה׃

לאמרו, לג זה הדבר לבד תרלה לתה חזקיהו מכחריב ויסוב בדרך לבד בח בה ולח יבח על ירושלם, יהיה לך לחות על ייעוד לחר שמיעד לותך הבח יח, והוח שהבה הוחת תלכלו הפפיקים לבד בשדות ולח יהיה מחין לויב שימנע לתכם מזה, ויתברכו הפפיקים בחופן שיספיקו כל השבה, ולחר זה לפי שלעגי שמתו רבים מחיל מלך חשור עליין בני יהודה בשלרו בפחד לולי יסוב עליהם מכחריב עם חיל לחר. ובשבה השבית גם כן לח תלטרכו לזרוע, כי תלכלו הפקים, והוח היולח מהכופל מהפיק הלחזון, וידמה שלותה השבה היתה שבת השמטה, שחם לח היה כן מדוע לח יזרעו ולח יקלרו? ובשבה השלישית זרעו וקלרו ונטעו כרמים וחכלו (לו, לח) פרים בהפקט ובטחה, לפי שלותה הפלטה הנשלרה מבית יהודה תוסיף ותעשה שרש למטה ופרי למעלה, כדרך העלים השתולים על יבלי מים, ושוה לח יעשה הבח לזכותם, כי לח היו רלויים שיעשה להם בם כזה, חבל קבלת ה' על החרופין שחרף לותו מלך חשור תעשה זחת הפלילה. ולחרי המחלים כלם הודיח הנביח הכלל (לב) מלבריו, והוח שמלך חשור לח יבח חל העיר הזחת, לח שלח יבחם בה, כי סמוך לעיר בח עם מחנהו ושם כנף ולח כלחם בה, ושוה לחמר שלח יורה שם חן ולח יקדמנה מגן, לפי שההורסים הקומות מקדימין לפניהם מגן, ושגם כן לח יספוך עליה סוללה, והוח כלי שמשליכין בו חבנים גדולות להפיל הקומ' בחזק, (לג, לד) וישוב בדרך חשר בח בה, והיה הב' מגן ומפסה חל העיר לתוציחה, לח בזכות העם היושב בה כי חם למען כבוד שמו ית' ובעבור הברית חשר כרת לדוד עבדו, שחם יזמרו בניו חת מלותיו לח יסור המלכות מהם, ולכן בהיות חזקיהו ירח חת העם במלותיו חפן מלך היה חשורית הדין שה' לבחות ינן עליו. והעיר הבניח בזה זכות חזקיהו (לה) ולדקתו ינין על העיר, וכן היה שבלילה ההוח ילח מלחך ה' ויך במחנה חשור מחה ושמנים ומחשה חלף, והנה היה רמיזת הלילה ההוח להגיד שמלריח בהיותו בלכיחה ידע שתרהקה מלך כוש היה בח נגדו וילח לקרלתו עד לבבה ושם כלחם עמו ויתפחהו ויקח חת כל חילו, ומשם שלח המלחכים השניים עם הספרים שנזכרו למעלה חל חזקיהו, ובח מיד מלריח על ירושלם עם כל השבי ממלרים ומכוש שהלריח לותם, ולותו היום שבח עם מחנהו על ירושלם כבח יעשיהו הנבוחה הזחת שזכר, ובלילה הממוכה ללותו יום ילח מלחך ביין שר ה' והנה במחנה חשור. וחול לומרו כי ליל פסח היה, ועוד פר' ית' לומרו כי לפני מפלתו של מלריח חלה חזקיהו וביום השלישי לך חלה עיח לחליו שעלה בית ה' היתה מפלתו, ולותה הלילה לומר ישרחל

שירה, שנחמר * השיר יהיה לכם כליל התקדש חג. ולמרו ישעי' ל' לג עוד מלה ושמים לחך שהכה המלחך במחנה חשור כלם היו מנהדרין חשורי כתריס ברחשיהם, וכן כרחה בדברי הימים שלמר לך כל עב * ויכחד כל גבור חיל וכניד ושר במחנה מלך חשור, וכן למר לה ב' לג לח ישעיהו * במשמיו רזון. ולמרו עוד שמכתם היתה שרפת ישעי' ל' לג בשמתם והגוף קיים, וזהו למרו * ותחת כבודו יקד יקוד, מנהדרין ל' תחת הלבוש, שהוח כבודו של לדם, היה יקד יקוד, לך ל' עח כשרפת בני להרן שנחמר בהם * ויחזוס בכתונותם. רלה ישעיה שם גם רלה מה נחלו מעשי השם ויקרח ל' מ מה מלח עמקו מחשבותיו, הנה מנהדרין חרף ונדף לח שם כבוד מלכותו ולכן הוח יבה לו ושלח מלחכו והנה במחנהו חשר היה בוחח בו, ולח רלה ית' שיהיה מפלתו על ידי בני לדם כי לח ביד הלחים, כמו שהוח חרף ונדף לעקים. ולפי שיהוב לחרמו בפחי בפח נוהה מחשבתו שלח ימיתהו המלחך בחרב חו בחנית חו בחץ חו בקלע חו בכידון חו בשום כלי מכלי המלחמה, לכן חמר שהשכים בבקר ומחכו הנה פגרים מתים, ולח עוד חלה

ההם כי אם קודם לכן · ויקשה זה עצמו גם כן לדעת הר׳
לוי בן גרשום ׳ כי אם היה אחרי כן לא היה ראוי שיאמר
בימים ההם ׳ ולכן אחשוב שהיו שני הדברים בזמן אחד ׳
ר״ל עליית סנחריב על ירושלם ומחלת חזקיהו ׳ ולכן אמר
בימים ההם חלה וגומ׳ ׳ ולזה כוונו חז״ל באמרם שביום השלישי
שעלה חזקיהו בית ה׳ הכה מלאך השם במחנה מלך אשור ׳
ולהיות חזקיהו חולה כשבא רבשקה היה צרתו ממלחמת
סנחריב מכופלת · והנכון שכאשר בא רבשקה על ירושלם
היה חזקיהו בתחלת חליו והתחזק ובא בית ה׳ להתפלל עליו ׳
ולכן לא הלך אל ישעיהו מפני חליו ושלח אל אליקים ושבנא
וזקני הכהנים לפניו כמו שנזכר שם · ואמנם חליו לא היה
טבעי ׳ אבל היה בהשגחת השם לפי שלא נשא אשה ׳ וכדי
שלא יפסק זרע בית דוד ולא
יחסר ממנו יושב על כסאו
הוכה במכאוב על משכבו
כדי שישוב בתשובה וישא אשה ·
וכבר הסכימו חז״ל על זה
בפרק קמא דמסכת ברכות ׳
אמרו שם אמר רב הונא מאי
דכתיב * מי כהחכם ומי
יודע פשר דבר ? מי כהקב״ה
שיודע לעשות פשרה בין שני
צדיקים ? חזקיה אמר ליתי
ישעיהו גבאי ׳ דהכי אשכחן
באליהו דאזל לגבי דאחאב ׳
וישעיה אמר ליתי חזקיהו
גבאי ׳ דהכי אשכחן ביהורם
דאזל לגבי דאלישע ׳ מה
עשה הקב״ה ? הביא ייסורין
על חזקיהו ואמר לישעיהו
לך ובקר את החולה ׳ שנאמר
בימים ההם חלה חזקיהו
למות ויבא אליו ישעיהו הנביא ויאמ׳ צו לביתך כי מת אתה ולא
תחיה ׳ מת אתה בעולם הזה ולא תחיה לעולם הבא ׳ אמר
ליה ומאי כולי האי ? אמר ליה משום דלא עסקת בפריה
ורביה ׳ אמר ליה משום דחזאי לי ברוח הקדש דנפקי מנאי בנין
דלא מעלו ׳ אמר ליה בהדי כבשיה דרחמנא למה לך ? אבעי
לך לאיעסוקי ומאי דניחא קמיה קודשא בריך הוא ליעביד
וכו׳ · הנה ביארו סבת חליו שהיתה השגחיית על צד העונש
ושכוונת חזקיהו בשלא התעסק בפריה ורביה היתה לשום
שמים ׳ לפי שידע שעתיד לעמוד ממנו מנשה הרשע ׳ אבל
הש״י לא בחר בזה ולא הסכים עליו ׳ מפני שלא יפסק זרע
הממלכה ומשפחת בית דוד לא תפסד ותכלה ׳ וכמו שיעדו *
לא יכרת לך איש מעל כסא ישראל ׳ ואמר עליו * ושמתי לעד
זרעו וכסאו כימי שמים ׳ אם יעזבו בניו תורתי ובמשפטי לא
ילכון ופקדתי בשבט פשעם ובנגעים עונם ׳ וחסדי לא
אפיר מעמו ולא אשקר באמונתי ׳ ומפני זה הביא עליו חליו
וצוה לישעיהו שיבקרהו ויאמר לו צו לביתך כי מת אתה ולא
תחיה ׳ ובמאמר הזה היה אליו הערה גדולה בסבת חליו ׳
כאלו אמר לו ׳ חזקיהו אין לך לצוות על דבר המלכות כלל
לפי שאין לך בנים ואנחנו נצטרך להקים מלך ממשפחה
אחרת ׳ וכבר נפסקה מלכותך אחרי שאין לך יורש עצר ׳
ולא לך יהיה הזרע אשר ירש הארץ ׳ וגם אין לך לצוות
לאשתך ולבניך כי אינם ואינך נשוי אשה ׳ אבל צו לביתך ׳
רוצה לומר לעבדיך ׳ כי מת אתה ולא תחיה ׳ רוצה לומר
שתמות מיתה מוחלטת אחרי שאין לך יורש · וכבר יורה שהיה
זה סבת מיתתו במה שאמר חזקיהו במכתבו * חי חי הוא
יודך כמוני היום אב לבנים יודיע אל אמתך ׳ כלומר שישא
אשה ויוליד בנים שיהיו יודעים תורת השם · והנה ראה ית׳
לצוותו על זה עם היות שלא עשה כן לאבות הראשונים ׳

[ב] וַיַּסֵּב חִזְקִיָּהוּ אֶת־פָּנָיו אֶל־הַקִּיר וַיִּתְפַּלֵּל
[ג] אֶל־יְהוָה לֵאמֹר׃ אָנָּה יְהוָה זְכָר־
נָא אֵת אֲשֶׁר הִתְהַלַּכְתִּי לְפָנֶיךָ בֶּאֱמֶת
וּבְלֵבָב שָׁלֵם וְהַטּוֹב בְּעֵינֶיךָ עָשִׂיתִי וַיֵּבְךְּ
חִזְקִיָּהוּ בְּכִי גָדוֹל׃
[ד] וַיְהִי יְשַׁעְיָהוּ לֹא יָצָא הָעִיר הַתִּיכֹנָה
וּדְבַר־יְהוָה הָיָה אֵלָיו לֵאמֹר׃
[ה] שׁוּב וְאָמַרְתָּ אֶל־חִזְקִיָּהוּ ׳ נְגִיד
עַמִּי כֹּה־אָמַר יְהוָה אֱלֹהֵי דָוִד
אָבִיךָ שָׁמַעְתִּי אֶת־תְּפִלָּתֶךָ רָאִיתִי אֶת־
דִּמְעָתֶךָ הִנְנִי רֹפֵא לָךְ בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי
תַּעֲלֶה בֵּית יְהוָה׃

בדר עולם
פרק כג
דף י׳ ע״א
קהלת ח׳ א׳
מלכי׳ א׳ ט׳ ה׳
תלים פ״ט ל׳
לא׳ ל״ג׳ לד״
ישעי׳ לח״ יט״

לא לצורך הצוואה בעצמה כי אם כדי לעוררו על התשובה
והחרטה והתפלה אשר יעשה ׳ כי לא יחפוץ במות המת כאם
השם אלקים כי אם בשובו מדרכיו וחיה ׳ וכמו שאמרו יבמות פו׳
שהקדוש ברוך הוא מתאוה לתפלתם של צדיקים ׳ וחזקיהו דף כ״ד ע״א
הבין הכוונה הלקי׳ ולכן לא חשש לצוות לביתו כי אם להתנצל
מאד מהחטא ולהתפלל על העונש הנגזר עליו ׳ ולכן אמר (ב)
ויסב חזקיהו פניו אל הקיר ׳ רוצה לומ׳ שלא היה לו אשה
ובנים לדבר עמהם ׳ אבל כאדם יחידי מבלי חברה חזר פניו
אל הקיר · ובמסכת ברכות זכרו חז״ל דברים רבים בפירו׳ דף י׳ ע״ב
ויסב חזקיהו פניו אל הקיר יעויינו משם : ואמר לפניו ית׳ (ג)
זכור נא את אשר התהלכתי לפניך באמת ובלבב שלם ׳ וחז״ל
אמרו במס׳ ברכות ׳ כל התולה בזכות עצמו תולין לו בזכות שם
אחרים ׳ וכל התולה בזכות
אחרים תולין לו בזכות עצמו ׳
משה תלה בזכות אחרים
שנאמר * זכור לאברהם שמות לב״ ג׳
ליצחק ולישראל עבדיך
לפיכך תלו לו בזכות עצמו ׳
שנאמר * ויאמר להשמידם תלים ק״ו כ״ג
לולא משה בחירו ׳ חזקיהו
תלה הדבר בזכות עצמו ׳
שנאמר זכור נא את אשר
התהלכתי לפניך באמת ׳
לפיכך תלו לו בזכות אחרים ׳
שנאמר וגנותי על העיר
הזאת להושיעה למעני ולמען
דוד עבדי ׳ והיינו דא״ר יהושע
בן לוי מאי דכתיב * הנה ישעי׳ לח״ י״ז
לשלום מר לי מר ׳ אפי׳ בשעה
ששגר הקדוש ברוך הוא שלום
מר לי מר · וכפי הפשט
אחשוב שלא אמר חזקיהו
בתפלתו זכור נא את אשר התהלכתי לפניך באמת ובלבב שלם
להתגאות בזכותו ולשבח עצמו ׳ ולא לטעון שלא היה ראוי
שימות להיותו איש תם וישר ירא אלקים וסר מרע ׳ אבל התנצל
מהחטא המיוחס אליו על אשר לא התעסק בפריה ורביה ׳
ואמר שעשה זה לתכלית טוב ובכוונה ישרה לבל יצא ממנו
מנשה הרשע מושל מקשיב על שפת שקר אויב חרף ה׳ ׳ ועל
זה אמר אנא השם זכור נא את אשר התהלכתי לפניך באמת
ובלבב שלם ׳ ר״ל שבמה שנעדר מהשיא אשה היתה כוונתו
רצויה ׳ וזהו אמרו והטוב בעיניך עשיתי ׳ כלומר שיותר טוב
היה בעיני השם העדר מנשה ממציאותו מפאת עצמו ׳ ולכן
לא היה ראוי שיהיה נדון כפי מעשיו כי אם כפי כוונתו ׳ ועם
זה נתחרט מאשר עשה ובכה בכי גדול ׳ והותרה בזה השאלה
הראשונה בכל חלקיה ׳ שהיא למה צוה הש״י אל חזקיהו שיצוה
אל ביתו ׳ ולמה הוא לא עשה הצוואה ההיא ומה הטענה
אשר עשה להנצל מהמות מאשר התהלך לפני השם בתום
לבבו ׳ כי הנה לא היה מאמר צו לביתך מכוון לעצמו כי
אם כדי שיתחרט מעצלותו בפריה ורביה ׳ ולכן התחרט מזה
והכין עצמו לקחת אשה ׳ כי היא היתה הכוונה לא לצוות
אל ביתו ׳ ושמה שאמר זכור נא את אשר התהלכתי לפניך
וגו׳ ׳ היה התנצלות חטאו לא דבר אחר : וספר הכתוב שהשם (ד ׳ ה)
מיד שראה אותו מתחרט ובוכה למשפחותיו ׳ היה דברו נחון
אל ישעיהו קודם שיצא מהחצר התיכונה מבית המלך ׳ ואמר
לו שוב ואמרת לחזקיהו נגיד עמי כה אמר השם אלקי דוד
אביך וגומ׳ ׳ כלומר אמור אל חזקיהו שהחולי אשר הבאתי
עליו בעבור עצלתו בקנין הבנים הנה היה זה להיותו
נגיד עמי ׳ והמלך אין ראוי שיתעצל בקנין הבנים מפני
ירושת המלכות ׳ וגם היה זה להיותי אלקי דוד אביו ׳
והייתי חס על כבודו ועל השבועה אשר נשבעתי לו שזרעו

2011 Ministerio de Cultura

לעולם יהיה וכפלו כאשר נגלי, ולכן מפלתו שהוא היה הכניד ומפלת דוד לכך אמרתי לת תפלתו ורליתי לת דמעתו ורואה לכי לרפלתו כדרך כם, כי כבר היה חליו בגבול כך שכפי הסרטיים הטבעיים היה בלתי לפחד שיחיה עוד. וגם הודיעו שלא יתמיד בחולתו ובהתרפלתו ימים רבים כדרך הקמים מחולי החל המסוכן, כי מיד יתחזק וביום השלישי יעלה בית ה' חוק ובריא לולם. והנה עשה הקדוש ברוך הוא כל זה לפי שעמקו מחשבותיו והוא קורא הדורות מרחק, וליה בחכמתו העליונה שלפי שיהיה מכאה רעה בחז שרף ועקרב וחמון בבו כמוהו, הנה יבא ממנו יחזיקו שכמוהו לא היה לפניו מלך יזר נעיבי ה' והלך בכל דרך דוד לכיו, וזה

(ו) היה הפרי הטוב היוצא מהעלים הרעים ההם: ואמנם לאמרו והוספתי על ימיך חמש עשרה שנה יכבר פירשו חול בינמו' פרק פיף פל המולן', והוא הלמת בעלמו, ף כ' עיל שאלו הוסיפו לו, שהקבה היה רולה לפקות מחשבותיו השבעיי' על קטלו, והיה מלה כבנד מלה, הוא היה מתעצל מירושת המלכות זמן ארוך, לכן ילקח ממנו המלכות מיד ולדורות, כמו שלא היה אפן שימלוך זרעו ככה לא ימלוך הוא עלמו, וכאשר התפלל בועלה הנזרה ובתוספו לותם הצבים על הימים שהיו לו לחוקיהו, וזהו לאמרו והוספתי על ימיך וגו' (אשר לך עתה) חמש עשר שנה, ורי' המספר הזה מהתוספת מתיחם עם ההכרח, כלי שנהם חוקיהו יפת לזה ותהר ותלד את מנשה ויאחר בן יב' שני' לחריו כלי שיוכל למלוך במקומו. וידוע שחוקיהו מלך בן חמש ועשרים שנה, ובאחרנה עשר למלכו בא מנחריב ובתוספו לו חמש עשרה שנה, והיה לא כן במותו בן חמש ואחרנה שנה, ואין ספק שלפורך הבן שנאחר לאחריו בן שתים עשרה שנה היה לי בשיתוספו לו מהשנים שלש עשרה שנה, לפל לא רלה ית' שחוקיהו טוב עם ה' ועם לפנים ימות בברת, והוא בן חמש ושתים שנה, ומפני זה היו ימי התוספת חמש עשרה שנה. ולאמר לאמרו לו עוד ומיד מלך לשוב לאילך, מורה שהיו שם שני קלקים, חולי המלך וחולי המלכות מפני סנחריב, ולכן יעדו על רפואת שניהם, ומפני זה לאמר

ישעי' ל"ח יז חוקיהו במכתב * הנה לשלום מר לי מר, שלפל חליו היה (ז) מר לו על השלום שנעדר משם: והנה ספר הכתוב שלאמר ישעיהו קלו לפלת תלנים, והתבונן שעם היות הדברים לפני קדמו כולם לדברי ישעיהו היו, הנה בענין לפלת תלנים לאמר הכתוב ויאמר ישעיהו, ולא היה לורך בזכרון הלאירה הזאת לפני שהיו הדברים כלם מלוקטי' מפלי הספק, והברלה לפי שישעיהו לאמר זה מעלמו, כי המאמר הרלשון היה נשם הפל כמו שלאמר כה לאמר ה' לפלהי דוד לניך, ובשמו יתברך לומר הנני רופא לך, כי ירפלהו בדרך נס כפי נודע קפיו והפסד כותיו, ולכן לפני שהשלים הנביא מאמר הפל יתברך, לאמר הוא מעלמו, ברלותו לת חוקיהו שהיה קן בפני הסנחין, שיפלו לפלת תלני' וימרפו בה על הסנחין ויפי, לפ שיבריח ויסור הסנחין ממנו, ולא היה זה בדרך נס כי אם להיות לפלת תלני' קנת מבוח ברפואת המורפי' ובשלום בדברי ה' לוי בן גרשם. והיה זה עצה מהנביא לשכך חבולו ולערו מהסנחין, כי הנה עצם החולי וחיכותו היה יותר גדול ומסוכן מהסנחין והוא על דרך נס בתרפא. וכאשר רלה חוקיהו מה שלאמר הנביא מפלת התלנים, קשב כי לנחמו

לאמר קליו בשם הפל ענין רפואתו ושלכן הנשרך לתת לו מלעתו ענת הפלת קרובה לטבע, ומפני זה שלנו מה לות (ח) כי ירפא ה' לי? פ"פ קיבי חפץ ברפואת הסנין בלבד לפני כתת לי, כי אם שירפא ה' לי מחולי מעקרו בדרך נס כמו שהיה הייעוד, ואז יכור המקרה בהסרת הסבה והחולי, כי ברפואת הזה הנפלית היה נוכר ולא ברפואת הסנין שעשה הנביא מלעתו, ולכן הציבו הנביא וזה לך האות מאת ה' כי (ט) יעשה ה' הדבר הזה, פ"פ וה לך האות שיעשה הזה יתברך הרפואה לפני שברתי כאשר לתה שואל, מלבד מה שאבי לאמרתי מלעתי לענין הסנין. והנה לא שלל האות על תוספת החמש עשרה שבה לפני יעדו שיהיה עוד, לפני שעקר הספק היה לו ברפואה לפני יעדו הנביא שיעשה הזה, והיה מספק בו מפני רפואת הסנין שאמר הנביא מעלמו כמו שאמרתי, ולכן שלל האות עליו בחשבו שהוא מי המוכן שיהיה יומי שבי קיין החמש עשרה ושם שבעים שבה ושם בנבורת שמים שבה שהם יותר מזה שיעדו הנביא? וכאלו אמר לאחרי שהנביא ייעדו בשלשה דברים, ברפואה והלכה מהחולי ובמהירותה ובתוספת החמש עשרה שבה, שם שבי הייעודים הרלשונים יתקיימו הנה בלי ספק יתקיים הייעוד האחרון, והו' כאמר משה רבינו עה בפרשת קלה הדברי' שאמר לישראל * בחתם דברי' ק"כ על הר החמורי לפני ה' אלהינו כותן לנו רלה בתן ה' לקיך לפניך לת הארץ עלה רש, שפירושו לאחרי שבחתם על הר החמורי ובתקיים קבת הייעוד הטוב וההבטחה שהבטיח הזה לכם, רלו כי כבר בתן ה' לכם לת כל הארץ, ל"ל האמינו שגם כן יתקיים השאר בלי ספק, והותרו עם מה שפירשתי בפסוקים השלות שבית ושליחית לפני הערותי בכל חלקיהם: ואמנם בענין הכם שאמר ישעיהו זה לך האות וכו', ובתשובת חוקיהו בקל לבל לבטות וגו', פירש ה"ר דוד קמחי ז"ל שהלך הבל, הוא כמו ילך, ושהבל הנביא לחוקיהו בחיזה לות יבאר? שם שילך הבל לפנים עשר מעלו', ושם שיזוב עשר מעלות לאחורית, ושחוקיהו השיבו שבל היה בוקר שילך הבל לפנים, כי בקל לבל לבטות עשר מעלות, לפי שהגלגל במרובתו כשירצה להכנם תחת הארץ ירצה מרובתו יותר מהרת, לבל יבאר שיהיה הלות שיזוב הבל לאחורית מהלכו עשר המעלות, ושאו התפלל הנביא ושב הבל לאחורית עשר מעלות במעלות אחז אשר ירדה בהם. והר לוי בן גרשם פירש גם כן קרוב לזה בפירושו לספ' יהושע דעת רלבנ"ג בפרשה * שחם בגבעון דום, ובפירושו כאן לספר מלכים, והכלל העולה מדבריו הוא, שבתן הנביא הבחירה לחוקיהו שם ירצה שילך הבל עשר מעלות על מה שהלך בחולת זמן, או שיזוב לאחורית לותם המעלות, וזה המופת היה בחולת שנוי סדר תנועת החמה, לפי שבבר ברלה בחום שבאשר יהיו עבנים תחת החמה בלופן שיורגם בהם הגילולות וירולו, הנה הם יורו שיהיה החמה בחולת מקומו עם שבבר ירלה או בטות בל החמה שעור רב במעט זמן למזרח או למערב לפנים או לדרום כפי מלב העבנים ובל תנועתם, ולפי שבבר רלה חוקיהו או מהעבנים ומבל תנועתם שהיה לבל בקל לבטות עשר מעלות יותר על מה שהלך, בחר שיהיה העבין בהפך מה שהיה ברלה שהיה בבון או מבל תנועת העבנים ההם, ולזה שבל שיזוב הבל לאחורית עשר מעלות. ובל זה הדרך עבמו

הרב מביא בחה דעות בעבין בטיית בל המעלות דעת ר"ל

[ו] וַיֹּאמֶר יְחִזְקִיָּהוּ נָקֵל לַצֵּל לִנְטוֹת
עֶשֶׂר מַעֲלוֹת לֹא כִּי יָשׁוּב הַצֵּל
אֲחֹרַנִּית עֶשֶׂר מַעֲלוֹת׃
[יא] וַיִּקְרָא יְשַׁעְיָהוּ הַנָּבִיא אֶל־יְהוָה
וַיָּשֶׁב אֶת־הַצֵּל בַּמַּעֲלוֹת אֲשֶׁר יָרְדָה
בְּמַעֲלוֹת אָחָז אֲחֹרַנִּית עֶשֶׂר מַעֲלוֹת׃
[יב] בָּעֵת הַהִיא שָׁלַח בְּרֹאדַךְ בַּלְאֲדָן בֶּן־
בַּלְאֲדָן מֶלֶךְ־בָּבֶל סְפָרִים וּמִנְחָה אֶל־
חִזְקִיָּהוּ כִּי שָׁמַע כִּי חָלָה חִזְקִיָּהוּ׃

דע׳ הנרבוני עצמו נטה הנרבוני בפירושו לכוונות ולספר המורה, והצד
השוה שבכלם הוא, שאמרו נקל לצל לנטות עשר מעלות לא
כי ישוב הצל אחורנית עשר מעלות הוא כלו מאמר חזקיהו,
והנך רואה שהר׳ לוי בן גרשם בא בפירוש הפסוק הזה בעב
הענן, כי לדעתו היתה כוונת חזקיהו כפי תנועת העננים,
דעת הרב והוא דבר שלא נזכר בכתוב. ומפני זה ראיתי אני לפרשו
באופן אחר, והוא שהיה מנהג הנביאים שקודם שיעשו הנסים
ישאלו עליהם לרואים אותם אם היה אפשר לעשותם כפי
הטבע, והיה זה כדי להגדיל פליאת הנס בעיניהם, הלא
יחזקאל ל״ז ג׳ תראה שהשם יתברך שאל ליחזקאל * התחיינה העצמות האלה,
במדב׳ כ׳ י׳ ומשה אדוננו אמר * המן הסלע הזה נוציא לכם מים, להגיד
שהיה הדבר בלתי אפשר כפי הטבע ושהשם יתברך יעשה אותו
בדרך נס, וכן הענין בכאן, שהנביא כאשר חזקיהו שאל
לו האות ראה לעשותו בצל,
לפי שהיה מתייחס לחיי האדם
איוב ח׳ ט׳ ושנותיו, כמו שאמר * כי צל
במדב׳ י״ד ט׳ ימינו עלי ארץ, ואמר * סר
צלם מעליהם, וקודם שיעשה
בו המופת שאל אל חזקיהו
הלך הצל עשר מעלות אם
ישוב וגו׳, רוצה לומר הנה
כבר הלך הצל עשר מעלות,
כמו שהלכו ימיך ואתה קרוב
למות, אשאלך והודיעני האם
כפי הטבע ישו׳ אותו הצל שהלך
עשר מעלות לאחור, שיהיה
דומה לעניניך שתחזור לחיים
ולבריאות ותתנועע בהפך
המות שהיתה מתנועע אליו חמש עשרה שנה? ולפי שהיה זה
(י) דרך שאלה, השיבו חזקיהו נקל לצל לנטות עשר מעלות לא
כי ישוב, ואין הנטייה הנאמרת בזה לצד אחד או לצד אחר
כפי העננים כמחשבת החכמים אשר זכרתי דעתם, אבל
הנטייה היא הירידה מהשמש להשתקע, והוא על דרך אמרו
ירמיה ו׳ ד׳ * כי נטו צללי ערב, ויהיה ענין המאמר באמת נקל הוא לצל
שיטה וישתקע וילך לדרכו להחשיך, כי תמיד סמוך לשקיעת
השמש יטו הצללים, אבל אינו נקל אם ישוב לאחור כי הוא
הפך הטבע, ובזה הודה על מעלת המופת, באמרו שהצל
מתהלך לרוח היום ונוטה בערב להדרכו אל החשך היה
בנקל לפי שהוא כפי הטבע, אבל החזרה לאחור היה דבר
(יא) קשה ויוצא מהמנהג הטבעי. וכאשר ראה הנביא שהודה
חזקיהו בגודל הנס התפלל אל השם וישב את הצל במעלות
אשר ירדה, רוצה לומר שלא היתה החזרה פתאומית
ולא בבת אחת או מתחלפת הסדר מאופן הירידה, אבל
באותם המעלות אשר ירדה שעה אחר שעה חזר לאחור
בהדרגה ההיא בעצמה אשר ירדה, זהו הפירוש הנאות
בפסוקים לדעתי. וכאשר ימצא הכרח גדול לפרש
נקל לצל לנטות על המעטת הנס, שהיה זה אפשר כפי
העננים כמו שפירשו החכמים הנזכרים, הנה אין ראוי
שיאמרו שהיה גם כן מאמר חזקיהו לא כי ישוב הצל
אחורנית כמו שפירשוהו, אבל יותר נכון לפרש שהוא
תשובת הנביא, שכאשר אמר אליו חזקיהו נקל לצל לנטות
ושהיה זה מפני העננים בנטייה, השיבו הנביא לא כי
ישוב השמש אחורנית, רוצה לומר איני אומר נטייה
בצל לצד מהצדדים כמו שחשבת, כי אם שישוב אחורנית
בהדרגה באותם המעלות, ולכן קרא אל השם וישב הצל
עשר מעלות במעלות אחז. וראיתי בספר אחד מחכמי
הנצרים, שהממציא הראשון ממלאכת הכלים לדעת בהם
השעות השמשיות ביום, היה אחז באותם המעלות אשר עשה
בירושלם שהיו מכוונות לזה, והיו באופן כך שכפי צל השמש
היורד עליהם היו יודעים שעות היום כפי זמן מהזמנים.
והיותר מתישב בענין זה הנס הוא, שלא נעשה שנוי כלל
בגרם שממיי ולא בתנועתו, וגם לא נעשה שנוי ולא החזרה
בנילוצות השמש בכללותם, כי הם באמת היו תמיד בכל
הארצות כפי המנהג הטבעי, אבל היה הנס בנילוצות השמש
הפרטיים היורדים שמה בירושלם באותם המעלות אשר עשה
אחז, כי שמה היה מפעל הנס האלהי שחזרו לאחור אותם
עשר המעלות שאמר הנביא באותה הדרגה אשר ירדה שם,
ומפני זה תלה הכתוב הנס הזה בצל, כמו שאמר וישב את
הצל במעלות אשר ירדה, וזכר שלא היה זה כללי בכל הארץ
כי אם במעלות אחז שהיו בירושלם. ובספר ישעיהו נאמר
בספרו זה הנס * ותשב השמש עשר מעלות, להגיד שהיה ישעי׳ ל״ח ח׳
בנצון השמשיי הפלא הזה, כי אמרו ותשב השמש אין ראוי
שיובן על גוף השמש באשר הוא שם כי אם על הנצון, וכמו
שאמר * ותך השמש על ראש יונה, שהוא הנילון, ויורה על יונה ד׳ ח׳
זה גם כן מה שנזכר בדברי
הימים שבאו מליצי שרי מלך
בבל לדרוש המופת אשר היה
בארץ, ואין פירושו על המופת
שנעשה במחנה סנחריב שיצא
מלאך ה׳ והכה בהם, כמו
שחשב הר׳ לוי בן גרשם, כי
הנה שם אמר בימים ההם
חלה חזקיהו עד למות ויתפלל
אל ה׳ ויאמר לו ומופת נתן
לו וכו׳, ואין ספק שהוא
מופת צל המעלות, ועל
המופת ההוא אמר לדרוש
המופת אשר היה בארץ, ולפי
שלא היה בגרם השממיי ולא
בתנועתו כי אם בנצוצות הפרטיים שירדו שם על מעלות
אחז, לכן אמר אשר היה בארץ, כלומר בארץ ישראל בייחוד
באותם המעלות. ואין לספק על זה מאשר הנצון והצל הוא
דבר נמשך ומתחייב מהשמש, כי לא קצרה יד השם מעשות
אותות ומופתים פעם בעצמים ופעם במקרים הנמשכים
מהם, ומה שהוא בלתי אפשר כפי הטבע הוא אפשרי כפי
הנס כפי יכלתו הבב״ת ית׳, וכבר זכר הר׳ לוי בן גרשם שיתכן
שיהיה זה הנס בשיחדש הקב״ה על דרך המופת אדים ורוחות
מתנועעי׳ לצד ההוא וגרש בהם נילון השמש והביאהו במהירות
נפלא אל המקום ההוא ובאותה הדרגה במעלות אחז אחורנית,
אבל זכר החכם שהיה המופת הזה בצל, ויותר נראה ומתישב
אצלי שהיה בנילון השמש כמו שפירשתי. הנה התבאר מזה
שלא היה הנס בגלגל חמה ולא בתנועותיה, ולכן לא היה זה
הנס שוה לעמידת השמש ליהושע, ואין חטא ולא דבר בלתי
הגון במאמר נקל לצל לנטות, והותרו בזה השאלות רביעית
וחמשית וששית אשר הערותי. ובספר ישעיהו * נזכרה המכתב ישעיה ל״ח
אשר עשה חזקיהו בחלותו ויחי מחליו, ולא פירשתי אותו
הנה, ואם יגזור האל בחיים ואפרש ספר ישעיהו
אפרשה במקומה:

(יב) בעת ההיא שלח וגומר. ראוי שתדע כי אעפ״י שהיה סנחריב
מושל בבבל, כמו שירא׳ ממה שאמר במה שקדם ויבא
מלך אשור מבבל, הנה היה שם מלך אחר שהיה תחת יד
סנחריב והיה נותן לו מס שנה בשנה, כי כן היה מנהגו עם
כל המלכים שהיה כובש אותם, ונמשכה המלוכה מבבל
למלכי אשור עד שבא נבוכד נאצר מלך בבל שהיה בראשונה
תחת יד מלך אשור והחזיק במלכות בבל בהחלט, ונמשך
מלכות בבל לו ולבנו ולבן בנו עד ע׳ שנה, וכאן ספר
הכתוב שבראדך בלאדן בן בלאדן שהיה מלך בבל בפרט
ומלך אשור בכלל, והוא אשר מלך אחר אסרחדון בן סנחרי׳,
שלח ספרים ומנחה אל חזקיהו, כי שמע שחלה ונתרפא.
ובדברי הימים נאמר כמו שזכרתי, שגב״ שלח לדרוש את
המופת אשר היה בארץ מצל המעלות אשר שב אחורנית
במעלות אחז ושמע חזקיהו דבריהם, והנכון כי למה שהיה
חזקיהו

2011 Ministerio de Cultura

חזקיהו לויב לת סנחריב ולת זלעו הנה נרלתך זה לזר קס
נמקומו והיה נס סוכח ולויב לכל זרעו רקה להתקבר נלהבי
עס חזקיהו להיותס סניהס סוכלים לת כל זרע סנחריב ׳
וזה היה נס כן מענין זליקותו : ולפי שחזקיהו כתרלה כזה
לכן לתר ויזמע לליהס חזקיהו ׳ לל שזמע לליהס והסכיס
עמהס להיותס סוכלי׳ ולויבים
לכל בלי סנחריב ׳ וניסעיהו
כתוב ויזמע לליהס והענין
לקל ׳ וכלי לכבדס הרלס
לת כל בית נכתה ׳ לל כל
בית נזזיו והלברים הלמודים
שהיו לו והשמן הטוב הוא
שמן לפרסמון הנקרל בלע׳
בלשוחו שלל ימלל בכל העול׳
כי סס כיליו ׳ והוא נכרס
לקל ובלו כען נפן ׳ ומריקו
ותועלתיו כתבו הטבעיים
דברים נדולים ׳ ומפני זה
בקרלה העיר יריקו מפני ריח
השמן ההוא ׳ ובפרקי ל׳
פרק נב הליעזר׳ כתוב שהרלה לרס
לת קדש הקדשים ׳ ונפתח
לת הלרון והרלה להס לת
הלוקות ׳ ולמר להס בחלה
לקו עושים מלקמה ובוקיס ׳
לס ג׳ לג׳ וכפי מה שבל׳ בלברי הימים *
ייקס הלקה לחזקיהו לחמה
וחשל במה שעשה בזה ׳ לס
לפי שהתנל בהגלחותיו ובבוח
השלוחים הללו מבבל ׳
ולס לפי שהרלה להס כל בית
נזזיו וחמודותיו ׳ ולס לפי
שלס בלו להרוס המופת לשר
היה בחרן והיה רלוי שחזקיהו
יספר לליהס לת מעשה ה׳ כי
בורא הוא ולפלי ה׳ יזכיר
תהלות ה׳ ׳ ולכן נלמר שם
וכן במלכי שרי מלך בבל
המשלחים עליו לדרוש המופת
לשר היה בחרן עזבו החלקים
לנסותו לדעת כל בלבבו ׳
ולמר ולל כנמול עליו הטיב
חזקיהו כי נבה לבבו ולפיה
עליו קלף ועל יהודה וירושל׳
(יב) ועל זה למר בכאן שיעדו
הנביל הבה ימים בלים ובלו
כל לשר בביתך וגו׳ ומבניך
לשר יבלו ממך וגו׳ ׳ והפרלה
הלי כי עס היות דבר בלתי
רלוי לבלס ירל לקי׳ כחזקיהו
להתגלות בחלבותיו לחרי
שהיו מלת החלקים ׳ שלין רלוי מפני זה שבלמר שבעוכו בחרב
ירושלס וגלתה יהודה ופשרפה בית קדשנו ותפלרתנו ׳ חלילה
לקל מרשע שיעשה מכה רבה וקרבן מופלג לשר כזה בפבה
קטנה בנלות חזקיהו ׳ והפה לק רלינו שהנביל הוכיחו על
זה ולק למר לו יען לשר עשית לת הדבר הזה לו יען לשר לק
גמלתני על לשר עזיתי עמך ושלר הדברים המורים על היותו
כפוי טובה כגדו ית׳ ׳ ועוד שלס היה שחשל בזה הבה ישרלל
מה עשה ? ולמה בזה העון יכעלו כל בני יהודה וירושלס ?
והסברל תורה לקרי שבלו הללוחים לללו שהיה רלוי שיכבדס
וירלס בית נזזיו ׳ ולקרי לשר בלו לדרוש המופת לשר היה

חזקיהו ישמח בזה ׳ ולס היה בלופן לחר
שלבל שיוכיחהו הנס עליו לו הנביל מעלמו ׳ הבה חזקיהו
היה רלוי שיעשה תשובה מזה כמו שעשה לחלב שהיה רשע
גמור ׳ ולכן לומר לבי שחרבן ירושלס היה בשום עון ית׳
חתום בלוכרותיו בעון בני יהודה ועבודת׳ הזרה לשר עבדום
ימים רבים ׳ ולהיות ישרלל
בלתי שומעים להרן ויתל
עונותיהס שוברה התורה ׳
ולחבר גלו עשרת השבטים
לס רלה ית׳ שיגלו גס הן בני
יהודה ובניימן ׳ בזכות חזקיהו
שהיה לז מלכם ובזכות בית
המקדש שהניחה בעדם ׳ ובתן
להס זמן בדי שישובו בתשובה
ברחותם שלהיהס בל בית
ישרלל הלבו בלי בח לפני
רוף כמו שזכרתי בם׳ שעבר ׳
ולכן בלשר בהרין קשב
לעשות לירושלס בלשר עשו
שלר מלכי לשור לל שהרון
הפילס הפורל ית׳ מילו ׳ כמו
שלמר ונגותי על העיר הזלת
להושיעה למעני ולמען דוד
עבדי ׳ ולל נחתס גור ליגס
בי סס בחטלת מבשה כמו
שהעיד הכתו׳ פעמים · ועתה
בלשר חזקיהו הרלה לבלוקי
מלך בבל בל לשר בביתו
ובתגל׳ בלותו בבוד לפי שבלו
הללו מבבל ׳ הודיעו הנביל
שבל מה שחידע לחבות יהיה
פיתן לבבי׳ ׳ הוא לק היה רוצ׳
להוליד בנים והיה עושה עלמו
סרים בלתי מוליד ׳ הפה יבלו
ימים שמבניו יהיו סרימים ׳
לס בלו הללו לבבים מבבל ׳
הבה יבל זמן שיבלו עליו חיל
נדול ובבל מבבל ׳ לס עתה
הבבליים רלו בל לשר בביתו ׳
וביתם ההס לבבי בבל ירלו
בל לשר בביתו ויוליבוהו
בבלה וגס בניו ׳ לל זרעו
יוליבו שמה ויהיו גס סרימי׳ ׳
לס סרימים ממש ולס סריס
בתרגומו ׳ בי שתי הלעות
יתבלו בזה לבול ׳ והס היו בהלרין
לביחל הבניה מישחל ועזריה ׳ דף בג עב
שהיו מזרע המלוכה ומן
הפרתמים והיו גס סריס
ובבדים בבית מלך בבל ·
הבה לס בן היה חזקיה לבניו
ולזרעו מיתן לל מבה פוע׳ ׳ בי הוא לל חשל בי לס בהתגל׳
לבו ׳ וגס מזה עשה תשובה במו שלמר גס ויבבע חזקיהו
בגבה לבו הוא ויושבי ירושלס ולל בא עליהס בלף ה׳ בימי
חזקיהו ׳ מורה שבלף ה׳ היה ערוכה בבל ושמורה לבוא
עליהס ׳ ובזכותו הלריך הגס לפו ולל בא בימיו ׳ והוא
לס בן הפיל הבלף מעל ישרלל לל שיהיה מבה פועלת
לותו ׳ ולמבס מי היה המבה הפועלת בו המגעת ׳ הוא
מבשה במו שיתבלר : למבס מה שבשלר לעיין בזה הוא (יג)
בתשובת חזקיהו לדברי הנביל שלמר על יעודו הרע לשר לו
עוב דבר ה׳ לשר דברת הלא בס שלום ולמת יהיה בימי ׳
והתימס

2011 Ministerio de Cultura

והתימה מגודל שלמותו איך לא הרגיש ביעוד הרע ההוא ובקש על עצמו ולא על זרעו? ולמה על הייעוד הרע אמר טוב דבר ה'? כי עם היות שחייב אדם להודות על הרעה אינו חייב מפני זה לשיאמר לטוב רע ולרע טוב ושלא יספוק ידיו ויניע ראשו, והנה שאול כשאמר לו שמואל קרע ה' את ממלכות ישראל מעליך לא השיב טוב דבר ה' אבל אמר חטאתי כבדני נא וגו', ודוד על דבר אוריה כשיעד נתן הנביא על ענשו לא אמר טוב דבר ה', אבל צעק חטאתי לה', ואיך חזקיהו לא עשה כן? והנכון בעיני בזה הוא, שחזקיהו לא אמר טוב דבר ה' אשר דברת על מה שיעדו מחרבן יהודה וירושלם ובית ה' אבל כוון ליעוד הראשון שיעדו ישעיהו מתוספת הט"ו שנה על ימיו ורפואתו אל חליו, כי כאשר ראה ושמע הצרה העתידה לבא והרעה אשר ימצא את עמו נתחרט מאד ממה שהתפלל על רפואתו וירע בעיניו על תוספ' ימיו, כי היה טוב מותו מחייו פן יראה ברע אשר ימצא אותו, וכבר זכר הפלוסוף שהמות היא נבחרת מהחיים הנכלמים בחרפה ובקלון, ומפני זה אמר משה ע"ה * למען תחיון וטוב לכם, כי החיים עם הרעות אין ראוי שיבחרם אדם, כי הם קשים

אריסטו דברי' ה' ל"ג

מהמות, ובעבור זה אמר חזקיהו אל ישעיהו טוב דבר ה' אשר דברת, רוצה לומר עתה אומר שהדבר אשר דברת בימים הראשונים והוא על רפואתי ותוספת שני אשר חשבנוהו שהיה חסד גדול וטובה נפלאה, הוא מאמר טוב אם שלום ואמת יהיה בימי, והייעוד הזה אשר אמרת לא יצא בימי לפעל, שאם לא יהיה כן ובימי תבא הרעה ההיא למה לי חיים טוב מותי מחיי, והשלום והאמת היה ממלך אשור שיהיה בשלום עמו תמיד ולא יהפך לו לאויב וילחם בו, והמאמר הזה מורה שהיה יודע חזקיהו מדברי הנביא שלא היה החרבן בחטאו כמו שאמרתי, כי קודם לכן היה גזור לפניו ית' בעון עמו, ולכן לא התפלל להשיבו כי אם שלא יביא בימיו, וכן היה כי בזכותו האריך השם אפו. הנה התבאר שגם בזה לא חטא חזקיהו בשפתיו, כי הוא היה ירא את השם במצותיו חפץ מאד, ולצדקתו גמלו השם טובות, אם נפשיות שהיתה נפשו צרורה בצרור החיים את ה', ואם בגופו ששלום ואמת היה בימיו ובניו ירשו מלכותו, לקיים מה שנא' * נפשו בטוב תלין וזרעו יירש ארץ:

ד"ה ב' ל"ו ט'

פרשת שבע עשרה תספר מלכות מנשה ואמון בנו ויאשיהו צדיק מושל בירואת אלקים, ושחזק את בדק בית ה' ומצא את ספר התורה חלקיהו הכהן, ומה שנבאה חולדה הנביאה על זה, ומפסח אשר נעשה בימיו אחרי טהרת המקדש ושביתת הע"ז מן הארץ, והמלכת יהואחז ויהויקים בני יאשיהו ויהויכין בן יהויקים וצדקיהו, ושבימיו נחרבה ירושלם ונשרפה בית קדשנו ותפארתנו. תחלת הפרשה בן שתים עשרה שנה מנשה במלכו, עד סוף הספר. והנה שאלתי גם בפרשה הזאת שש השאלות:

השאלה הראשונה למה לא כתב כותב הספר בכאן שעשה מנשה תשוב' ונכנע לפני השם בהיותו גולה בבלה ושנתקבלה תשובתו והשיבהו השם ית' אל מלכותו לירושלם? כמו שנזכר כל זה, ר"ל גלותו בבלה ותשובתו והכנעתו ושובו לירושלם והסרת הע"ז שהסיר מן הארץ, בדברי הימים *:

ד"ה ב' ל"ג

השאלה השנית למה נמשח יהואחז בן יאשיהו כשמלך תחת אביו? והנה הוא היה מלך בן מלך אשר כפי הדין לא היה נמשח כי אם במקום שהיה מחלוקת, כמו שנמשח שלמה מפני מחלוקת אדוניהו, ויהואש מפני עתליהו, ואחרי שלא מצאנו בזה מחלוקת למה נמשח בן יאשיהו המולך תחתיו?

השאלה השלישית באמרו שבימי יהויקים עלה נבוכד נאצר עליו ושנשתעבד יהויקים אליו שלשה שנים, כי הנה מצינו שנבוכד נאצר מלך בשנה הרביעית ליהויקים, כי כן כתוב בירמיהו * בשנה הרביעי' ליהויקים בן יאשיהו מלך יהודה היא השנה הראשונית לנבוכד נאצר מלך בבל, ובספר דניאל כתוב * בשנת שלש למלכות יהויקי' מלך יהודה בא נבוכד נאצר מלך בבל ירושלם ויצר עליה, ויתן ה' בידו את יהויקים מלך יהודה ומקצת כלי בית האלקים ויביאם ארץ שנער, ואם הוא מלך בשנה הרביעית לו איך בא עליו בשנה השלישית?

ירמי' כ"ה א'

דניאל א' א'

השאלה הרביעית באמרו בן שמנה עשרה שנה יהויכין במלכו, ובדברי הימים כתוב * בן שמונה שנים יהויכין במלכו ושלשה חדשים ועשרה ימים מלך בירושלם, ויקשה אם כן מספר השנים שיש בו סתירה מבוארת. ויקשה גם כן זכרו הימים אשר מלך על השלשה חדשים וכן לא יעשה שימנה החדשים ואף כי הימים, שלפי זה גם כן היה ראוי שימנה השעות, ולא מצינו בשום מלך מהמלכים שיזכור אחרי שני מלכותו החדשים והימים, גם בכאן לא אמר כי אם שלשה חדשים ובדברי הימים הוסיף ועשרה ימים:

השאלה החמשית באמרו ביהויקים אך על פי ה' היתה ביהודה להסיר מעל פניו בחטאת מנשה בכל אשר עשה, והוא מהתימה האיש אחד מנשה יחטא איך השם ית' על כל העדה יקצוף, לשנאמר שבא חרבן ירושלם על חטאת מנשה? כל שכן שהוא עשה תשובה ויכנע לפני האלקים בהיותו גולה בבבל וישיבהו השם למלכותו, ואם הוא לא נענש על חטאו, איך נענש עליו יאשיהו בן בנו שאחז"ל שמת בחטאו וישראל אחרי ארבעה דורות?

השאלה הששית במה שאמר בן עשרים ואחת שנה צדקיהו במלכו, ואם יהואחז היה אחיו הצעיר ממנו והיה בן עשרים ושלש שנה במלכו ומלך אחריו יהויקים אחיו בהיותו בן חמש ועשרים שנה ומלך אחד עשרה שנה, הנה אם כן מי שמלך אחרי בנו לא היה אפשר שיהיה פחות משלשים וחמש שנה לא בן עשרים ואחת כמו שאמר בכאן.

והנני מפרש הפסוקים באופן יותרו הספקות והשאלות האלה כלם:

כא

(א) בן שתים עשרה שנה וגו'. אחרי שהשלים הכתוב לספר מלכות חזקיה חסידותו ומעלותיו, ספר עתה מלכות מנשה בנו, שהיה בקצה האחרון מהרשע כמו שהיה (ב) אביו בקצה השלמות, ולכן

[א] בֶּן־שְׁתֵּים עֶשְׂרֵה שָׁנָה מְנַשֶּׁה בְּמָלְכוֹ וַחֲמִשִּׁים וְחָמֵשׁ שָׁנָה מָלַךְ בִּירוּשָׁלָם וְשֵׁם אִמּוֹ חֶפְצִי־בָהּ׃

[ב] וַיַּעַשׂ הָרַע בְּעֵינֵי יְהוָה כְּתוֹעֲבֹת הַגּוֹיִם אֲשֶׁר הוֹרִישׁ יְהוָה מִפְּנֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל׃

זכר שעשה הרע בעיני השם כתועבות הגוים אשר הוריש ה' מפני בני ישראל, רוצה לומר שלא היה עניינו כפושעי ישראל כי אם כגוים עצמם. ועם היות שחזקיהו אביו הסיר את הבמות וכל מיני ע"ז מן הארץ,

2011 Ministerio de Cultura

(ג) וַיָּשָׁב וַיִּבֶן אֶת־הַבָּמוֹת אֲשֶׁר אִבַּד חִזְקִיָּהוּ אָבִיו וַיָּקֶם מִזְבְּחוֹת לַבַּעַל וַיַּעַשׂ אֲשֵׁרָה כַּאֲשֶׁר עָשָׂה אַחְאָב מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל וַיִּשְׁתַּחוּ לְכָל־צְבָא הַשָּׁמַיִם וַיַּעֲבֹד׃ (ד) וּבָנָה מִזְבְּחוֹת בְּבֵית יְהוָה אֲשֶׁר אָמַר יְהוָה בִּירוּשָׁלַם אָשִׂים אֶת־שְׁמִי׃ (ה) וַיִּבֶן מִזְבְּחוֹת לְכָל־צְבָא הַשָּׁמַיִם בִּשְׁתֵּי חַצְרוֹת בֵּית־יְהוָה׃ (ו) וְהֶעֱבִיר אֶת־בְּנוֹ בָּאֵשׁ וְעוֹנֵן וְנִחֵשׁ וְעָשָׂה אוֹב וְיִדְּעֹנִים הִרְבָּה לַעֲשׂוֹת הָרַע בְּעֵינֵי יְהוָה לְהַכְעִיסוֹ׃ (ז) וַיָּשֶׂם אֶת־פֶּסֶל הָאֲשֵׁרָה אֲשֶׁר עָשָׂה בַּבַּיִת אֲשֶׁר אָמַר יְהוָה אֶל־דָּוִד וְאֶל־שְׁלֹמֹה בְנוֹ בַּבַּיִת הַזֶּה וּבִירוּשָׁלַם אֲשֶׁר בָּחַרְתִּי מִכֹּל שִׁבְטֵי יִשְׂרָאֵל אָשִׂים אֶת־שְׁמִי לְעוֹלָם׃ (ח) וְלֹא אֹסִיף לְהָנִיד רֶגֶל־יִשְׂרָאֵל מִן־הָאֲדָמָה אֲשֶׁר נָתַתִּי לַאֲבוֹתָם רַק אִם־יִשְׁמְרוּ לַעֲשׂוֹת כְּכֹל אֲשֶׁר צִוִּיתִים וּלְכָל־הַתּוֹרָה אֲשֶׁר־צִוָּה אֹתָם עַבְדִּי מֹשֶׁה׃ (ט) וְלֹא שָׁמְעוּ וַיַּתְעֵם מְנַשֶּׁה לַעֲשׂוֹת אֶת־הָרַע מִן־הַגּוֹיִם אֲשֶׁר הִשְׁמִיד יְהוָה מִפְּנֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל׃ (י) וַיְדַבֵּר יְהוָה בְּיַד־עֲבָדָיו הַנְּבִיאִים לֵאמֹר׃ (יא) יַעַן אֲשֶׁר עָשָׂה מְנַשֶּׁה מֶלֶךְ־יְהוּדָה הַתּוֹעֵבוֹת הָאֵלֶּה הֵרַע מִכֹּל אֲשֶׁר־עָשׂוּ הָאֱמֹרִי אֲשֶׁר לְפָנָיו וַיַּחֲטִא גַּם־אֶת־יְהוּדָה בְּגִלּוּלָיו׃ (יב) לָכֵן כֹּה־אָמַר יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל הִנְנִי מֵבִיא רָעָה עַל־יְרוּשָׁלַם וְיִהוּדָה אֲשֶׁר כָּל־שֹׁמְעָיו תְּצַלֶּלְנָה שְׁתֵּי אָזְנָיו׃ (יג) וְנָטִיתִי עַל־יְרוּשָׁלַם אֶת קַו שֹׁמְרוֹן וְאֶת־מִשְׁקֹלֶת בֵּית אַחְאָב וּמָחִיתִי אֶת־יְרוּשָׁלַם כַּאֲשֶׁר־יִמְחֶה אֶת־הַצַּלַּחַת מָחֹה וְהָפַךְ עַל־פָּנֶיהָ׃ (יד) וְנָטַשְׁתִּי אֶת שְׁאֵרִית נַחֲלָתִי וְנָתַתִּים בְּיַד אֹיְבֵיהֶם וְהָיוּ לְבַז וְלִמְשִׁסָּה לְכָל־אֹיְבֵיהֶם׃ (טו) יַעַן אֲשֶׁר עָשׂוּ אֶת־הָרַע בְּעֵינַי וַיִּהְיוּ מַכְעִסִים אֹתִי מִן־הַיּוֹם אֲשֶׁר יָצְאוּ אֲבוֹתָם מִמִּצְרַיִם וְעַד הַיּוֹם הַזֶּה׃ (טז) וְגַם דָּם נָקִי שָׁפַךְ מְנַשֶּׁה הַרְבֵּה מְאֹד עַד אֲשֶׁר־מִלֵּא אֶת־יְרוּשָׁלַם פֶּה לָפֶה לְבַד מֵחַטָּאתוֹ אֲשֶׁר הֶחֱטִיא אֶת־יְהוּדָה לַעֲשׂוֹת הָרַע בְּעֵינֵי יְהוָה׃ (יז) וְיֶתֶר דִּבְרֵי מְנַשֶּׁה וְכָל־אֲשֶׁר עָשָׂה וְחַטָּאתוֹ אֲשֶׁר חָטָא הֲלֹא־הֵם כְּתוּבִים עַל־סֵפֶר דִּבְרֵי הַיָּמִים לְמַלְכֵי יְהוּדָה׃ (יח) וַיִּשְׁכַּב מְנַשֶּׁה עִם־אֲבֹתָיו וַיִּקָּבֶר בְּגַן־בֵּיתוֹ בְּגַן עֻזָּא וַיִּמְלֹךְ אָמוֹן בְּנוֹ תַּחְתָּיו׃

(יט) בֶּן־עֶשְׂרִים שָׁנָה אָמוֹן בְּמָלְכוֹ וּשְׁתֵּי שָׁנִים מָלַךְ בִּירוּשָׁלָם וְשֵׁם אִמּוֹ מְשֻׁלֶּמֶת בַּת־חָרוּץ מִן־יָטְבָה׃ (כ) וַיַּעַשׂ הָרַע בְּעֵינֵי יְהוָה כַּאֲשֶׁר עָשָׂה מְנַשֶּׁה אָבִיו׃ (כא) וַיֵּלֶךְ בְּכָל־הַדֶּרֶךְ אֲשֶׁר הָלַךְ אָבִיו וַיַּעֲבֹד אֶת־הַגִּלּוּלִים אֲשֶׁר עָבַד אָבִיו וַיִּשְׁתַּחוּ לָהֶם׃ (כב) וַיַּעֲזֹב אֶת־יְהוָה אֱלֹהֵי אֲבֹתָיו וְלֹא הָלַךְ בְּדֶרֶךְ יְהוָה׃ (כג) וַיַּעַשׂ עַבְדֵי אָמוֹן קָשָׁר עַל־הַמֶּלֶךְ וַיָּמִיתוּ אֶת־הַמֶּלֶךְ בְּבֵיתוֹ׃ (כד) וַיַּכּוּ עַם־הָאָרֶץ אֵת כָּל־הַקֹּשְׁרִים עַל־הַמֶּלֶךְ אָמוֹן וַיַּמְלִיכוּ עַם־הָאָרֶץ אֶת־יֹאשִׁיָּהוּ בְנוֹ תַּחְתָּיו׃ (כה) וְיֶתֶר דִּבְרֵי אָמוֹן אֲשֶׁר עָשָׂה הֲלֹא־הֵם כְּתוּבִים עַל־סֵפֶר דִּבְרֵי הַיָּמִים לְמַלְכֵי יְהוּדָה׃ (כו) וַיִּקְבְּרוּ אֹתוֹ בִּקְבֻרָתוֹ בְּגַן עֻזָּא וַיִּמְלֹךְ יֹאשִׁיָּהוּ בְנוֹ תַּחְתָּיו׃

(ל) בֶּן־שְׁמֹנֶה שָׁנִים יֹאשִׁיָּהוּ בְּמָלְכוֹ וּשְׁלֹשִׁים וְאַחַת שָׁנָה מָלַךְ בִּירוּשָׁלָם וְשֵׁם אִמּוֹ יְדִידָה בַּת־עַדָיָה מִן־בָּצְקַת׃ (לא) וַיַּעַשׂ הַיָּשָׁר בְּעֵינֵי יְהוָה וַיֵּלֶךְ בְּכָל־דֶּרֶךְ דָּוִיד אָבִיו לֹא־סָר יָמִין וּשְׂמֹאל׃ (לב) בַּשָּׁנָה הַשְּׁמֹנֶה עֶשְׂרֵה לַמֶּלֶךְ יֹאשִׁיָּהוּ שָׁלַח הַמֶּלֶךְ אֶת־שָׁפָן בֶּן־אֲצַלְיָהוּ בֶּן־מְשֻׁלָּם הַסֹּפֵר בֵּית יְהוָה לֵאמֹר׃ (לג) עֲלֵה אֶל־חִלְקִיָּהוּ הַכֹּהֵן הַגָּדוֹל וְיִתְמְנֶה אֶת־הַכֶּסֶף הַמּוּבָא בֵּית יְהוָה אֲשֶׁר אָסְפוּ שֹׁמְרֵי הַסַּף מֵאֵת הָעָם׃ (לד) וְיִתְּנוּהוּ אֶל־יַד עֹשֵׂי הַמְּלָאכָה הַפְקֻדִים בְּבֵית יְהוָה וְיִתְּנוּהוּ הָעֹשִׂים אֲשֶׁר בְּבֵית יְהוָה לְחַזֵּק בֶּדֶק הַבָּיִת׃ (לה) אֶל־חָרָשִׁים וְאֶל־הַבֹּנִים וְאֶל־הַגֹּדְרִים וְלִקְנוֹת עֵצִים וְאַבְנֵי מַחְצֵב לְחַזֵּק אֶת־הַבָּיִת׃ (לו) אֶפֶס כִּי לֹא יֵחָשֵׁב אֶת־הָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר יִתְּנוּ אֶת־הַכֶּסֶף עַל־יָדָם וְיַעֲשׂוּ בֶּאֱמוּנָה׃ (לז) כֶּסֶף אָשָׁם וְכֶסֶף חַטָּאוֹת לֹא יוּבָא בֵּית יְהוָה לַכֹּהֲנִים יִהְיוּ׃ (לח) אָז יַעֲלֶה חֲזָאֵל מֶלֶךְ־אֲרָם וְיִלָּחֶם עַל־גַּת וַיִּתְקָפֶהָ וַיָּשֶׂם חֲזָאֵל פָּנָיו לַעֲלוֹת עַל־יְרוּשָׁלָם׃ (לט) וַיִּקַּח יְהוֹאָשׁ מֶלֶךְ־יְהוּדָה אֶת־כָּל־הַקֳּדָשִׁים אֲשֶׁר הִקְדִּישׁוּ יְהוֹשָׁפָט וִיהוֹרָם וַאֲחַזְיָהוּ אֲבֹתָיו מַלְכֵי יְהוּדָה וְאֶת־קָדָשָׁיו וְאֶת כָּל־הַזָּהָב הַנִּמְצָא בְּאֹצְרוֹת בֵּית יְהוָה וּבְבֵית הַמֶּלֶךְ וַיִּשְׁלַח לַחֲזָאֵל מֶלֶךְ־אֲרָם וַיַּעַל מֵעָלָם׃ (מ) וְיֶתֶר דִּבְרֵי יוֹאָשׁ וְכָל־אֲשֶׁר עָשָׂה הֲלֹא־הֵם כְּתוּבִים עַל־סֵפֶר דִּבְרֵי הַיָּמִים לְמַלְכֵי יְהוּדָה׃ (מא) וַיָּקוּמוּ עֲבָדָיו וַיִּקְשְׁרוּ קֶשֶׁר וַיַּכּוּ אֶת־יוֹאָשׁ בֵּית מִלּוֹא הַיֹּרֵד סִלָּא׃ (מב) וְיוֹזָכָר בֶּן־שִׁמְעָת וִיהוֹזָבָד בֶּן־שֹׁמֵר עֲבָדָיו הִכֻּהוּ וַיָּמָת וַיִּקְבְּרוּ אֹתוֹ עִם־אֲבֹתָיו בְּעִיר דָּוִד וַיִּמְלֹךְ אֲמַצְיָה בְנוֹ תַּחְתָּיו׃

(א) בִּשְׁנַת שְׁלֹשִׁים וְתֵשַׁע שָׁנָה לְיוֹאָשׁ בֶּן־אֲחַזְיָהוּ מֶלֶךְ יְהוּדָה מָלַךְ יְהוֹאָחָז בֶּן־יֵהוּא עַל־יִשְׂרָאֵל בְּשֹׁמְרוֹן שְׁבַע עֶשְׂרֵה שָׁנָה׃ (ב) וַיַּעַשׂ הָרַע בְּעֵינֵי יְהוָה וַיֵּלֶךְ אַחֲרֵי חַטֹּאוֹת יָרָבְעָם בֶּן־נְבָט אֲשֶׁר הֶחֱטִיא אֶת־יִשְׂרָאֵל לֹא סָר מִמֶּנָּה׃ (ג) וַיִּחַר אַף־יְהוָה בְּיִשְׂרָאֵל וַיִּתְּנֵם בְּיַד חֲזָאֵל מֶלֶךְ־אֲרָם וּבְיַד בֶּן־הֲדַד בֶּן־חֲזָאֵל כָּל־הַיָּמִים׃ (ד) וַיְחַל יְהוֹאָחָז אֶת־פְּנֵי יְהוָה וַיִּשְׁמַע אֵלָיו יְהוָה כִּי רָאָה אֶת־לַחַץ יִשְׂרָאֵל כִּי לָחָצָם מֶלֶךְ אֲרָם׃ (ה) וַיִּתֶּן יְהוָה לְיִשְׂרָאֵל מוֹשִׁיעַ וַיֵּצְאוּ מִתַּחַת יַד אֲרָם וַיֵּשְׁבוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל בְּאָהֳלֵיהֶם כִּתְמוֹל שִׁלְשׁוֹם׃ (ו) אַךְ לֹא־סָרוּ מֵחַטֹּאת בֵּית יָרָבְעָם אֲשֶׁר הֶחֱטִיא אֶת־יִשְׂרָאֵל בָּהֶם הָלָךְ וְגַם הָאֲשֵׁרָה עָמְדָה בְּשֹׁמְרוֹן׃ (ז) כִּי לֹא הִשְׁאִיר לִיהוֹאָחָז עָם כִּי אִם־חֲמִשִּׁים פָּרָשִׁים וַעֲשָׂרָה רִכְבֵי וְעֶשֶׂרֶת אֲלָפִים רַגְלִי כִּי אִבְּדָם מֶלֶךְ אֲרָם וַיְשִׂמֵם כֶּעָפָר לָדוּשׁ׃ (ח) וְיֶתֶר דִּבְרֵי יְהוֹאָחָז וְכָל־אֲשֶׁר עָשָׂה וּגְבוּרָתוֹ הֲלֹא־הֵם כְּתוּבִים עַל־סֵפֶר דִּבְרֵי הַיָּמִים לְמַלְכֵי יִשְׂרָאֵל׃ (ט) וַיִּשְׁכַּב יְהוֹאָחָז עִם־אֲבֹתָיו וַיִּקְבְּרֻהוּ בְשֹׁמְרוֹן וַיִּמְלֹךְ יוֹאָשׁ בְּנוֹ תַּחְתָּיו׃

(י) בִּשְׁנַת שְׁלֹשִׁים וָשֶׁבַע שָׁנָה לְיוֹאָשׁ מֶלֶךְ יְהוּדָה מָלַךְ יוֹאָשׁ בֶּן־יְהוֹאָחָז עַל־יִשְׂרָאֵל בְּשֹׁמְרוֹן שֵׁשׁ עֶשְׂרֵה שָׁנָה׃ (יא) וַיַּעַשׂ הָרַע בְּעֵינֵי יְהוָה לֹא־סָר מִכָּל־חַטֹּאת יָרָבְעָם בֶּן־נְבָט אֲשֶׁר הֶחֱטִיא אֶת־יִשְׂרָאֵל בָּהֶם הָלָךְ׃ (יב) וְיֶתֶר דִּבְרֵי יוֹאָשׁ וְכָל־אֲשֶׁר עָשָׂה וּגְבוּרָתוֹ אֲשֶׁר נִלְחַם עִם־אֲמַצְיָה מֶלֶךְ יְהוּדָה הֲלֹא־הֵם כְּתוּבִים עַל־סֵפֶר דִּבְרֵי הַיָּמִים לְמַלְכֵי יִשְׂרָאֵל׃ (יג) וַיִּשְׁכַּב יוֹאָשׁ עִם־אֲבֹתָיו וְיָרָבְעָם יָשַׁב עַל־כִּסְאוֹ וְיוֹאָשׁ קֻבַּר בְּשֹׁמְרוֹן אֶל־מְסִלַּת מְבוֹא הַדָּגִים׃ (יד) וֶאֱלִישָׁע חָלָה אֶת־חָלְיוֹ אֲשֶׁר יָמוּת בּוֹ וְיוֹאָשׁ מֶלֶךְ־יִשְׂרָאֵל יָרַד אֵלָיו וַיֵּבְךְּ עַל־פָּנָיו וַיֹּאמַר אָבִי אָבִי רֶכֶב יִשְׂרָאֵל וּפָרָשָׁיו׃ (טו) וַיֹּאמֶר אֵלָיו אֱלִישָׁע קַח קֶשֶׁת וְחִצִּים וַיִּקַּח אֵלָיו קֶשֶׁת וְחִצִּים׃ (טז) וַיֹּאמֶר לְמֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל שִׂים יָדְךָ עַל־הַקָּשֶׁת וַיָּשֶׂם יָדוֹ וַיָּשֶׂם אֱלִישָׁע יָדָיו עַל יְדֵי הַמֶּלֶךְ׃ (יז) וַיֹּאמֶר פְּתַח הַחַלּוֹן קֵדְמָה וַיִּפְתָּח וַיֹּאמֶר אֱלִישָׁע יְרֵה וַיֹּרֶה וַיֹּאמֶר חֵץ תְּשׁוּעָה לַיהוָה וְחֵץ תְּשׁוּעָה בַּאֲרָם וְהִכִּיתָ אֶת־אֲרָם בַּאֲפֵק עַד־כַּלֹּתָם׃ (יח) וַיֹּאמֶר קַח הַחִצִּים וַיִּקָּח וַיֹּאמֶר לְמֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל הַךְ אָרְצָה וַיַּךְ שָׁלֹשׁ פְּעָמִים וַיַּעֲמֹד׃ (יט) וַיִּקְצֹף עָלָיו אִישׁ הָאֱלֹהִים וַיֹּאמֶר הִכִּיתָ חָמֵשׁ וְשֵׁשׁ פְּעָמִים אָז הִכִּיתָ אֶת־אֲרָם עַד־כַּלֹּתָם וְעַתָּה שָׁלֹשׁ פְּעָמִים תַּכֶּה אֶת־אֲרָם׃ (כ) וַיָּמָת אֱלִישָׁע וַיִּקְבְּרֻהוּ וְגְדוּדֵי הַמּוֹאָבִים בָּאוּ בָאָרֶץ בַּשָּׁנָה׃ (כא) וַיְהִי הֵמָּה קֹבְרִים אִישׁ וְהִנֵּה רָאוּ אֶת־הַגְּדוּד וַיַּשְׁלִכוּ אֶת־הָאִישׁ בְּקֶבֶר אֱלִישָׁע וַיֵּלֶךְ וַיִּגַּע הָאִישׁ בַּעַצְמוֹת אֱלִישָׁע וַיִּחְיְ וַיַּעֲמֹד עַל־רַגְלָיו׃ (כב) וַחֲזָאֵל מֶלֶךְ־אֲרָם לָחַץ אֶת־יִשְׂרָאֵל כָּל־יְמֵי יְהוֹאָחָז׃ (כג) וַיְחָנֵּן יְהוָה וַיְרַחֵם אֹתָם וַיִּפֶן אֲלֵיהֶם לְמַעַן בְּרִיתוֹ אֶת־אַבְרָהָם אֶת־יִצְחָק וְאֶת־יַעֲקֹב וְלֹא אָבָה הַשְׁחִיתָם וְלֹא־הִשְׁלִיכָם מֵעַל פָּנָיו עַד־עָתָּה׃ (כד) וַיָּמָת חֲזָאֵל מֶלֶךְ־אֲרָם וַיִּמְלֹךְ בֶּן־הֲדַד בְּנוֹ תַּחְתָּיו׃ (כה) וַיָּשָׁב יְהוֹאָשׁ בֶּן־יְהוֹאָחָז וַיִּקַּח אֶת־עָרֵי מִיַּד בֶּן־הֲדַד בֶּן־חֲזָאֵל אֲשֶׁר לָקַח מִיַּד יְהוֹאָחָז אָבִיו בַּמִּלְחָמָה שָׁלֹשׁ פְּעָמִים הִכָּהוּ יוֹאָשׁ וַיָּשֶׁב עָרֵי יִשְׂרָאֵל׃

(א) בִּשְׁנַת שְׁתַּיִם לְיוֹאָשׁ בֶּן־יְהוֹאָחָז מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל מָלַךְ אֲמַצְיָה בֶּן־יוֹאָשׁ מֶלֶךְ יְהוּדָה׃ (ב) בֶּן־עֶשְׂרִים וְחָמֵשׁ שָׁנָה הָיָה בְּמָלְכוֹ וְתֵשַׁע וְעֶשְׂרִים שָׁנָה מָלַךְ בִּירוּשָׁלַם וְשֵׁם אִמּוֹ יְהוֹעַדִּין מִירוּשָׁלָם׃ (ג) וַיַּעַשׂ הַיָּשָׁר בְּעֵינֵי יְהוָה רַק לֹא כְדָוִד אָבִיו כְּכֹל אֲשֶׁר עָשָׂה יוֹאָשׁ אָבִיו עָשָׂה׃ (ד) אַךְ הַבָּמוֹת לֹא סָרוּ עוֹד הָעָם זֹבְחִים וּמְקַטְּרִים עַל־הַבָּמוֹת׃ (ה) וַיְהִי כַּאֲשֶׁר חָזְקָה הַמַּמְלָכָה עָלָיו וַיַּךְ אֶת־עֲבָדָיו הַמַּכִּים אֶת־הַמֶּלֶךְ אָבִיו׃ (ו) וְאֶת־בְּנֵי הַמַּכִּים לֹא הֵמִית כַּכָּתוּב בְּסֵפֶר תּוֹרַת מֹשֶׁה אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה לֵאמֹר לֹא־יוּמְתוּ אָבוֹת עַל־בָּנִים וּבָנִים לֹא־יוּמְתוּ עַל־אָבוֹת כִּי אִם־אִישׁ בְּחֶטְאוֹ יוּמָתוּ׃ (ז) הוּא הִכָּה אֶת־אֱדוֹם בְּגֵי הַמֶּלַח עֲשֶׂרֶת אֲלָפִים וְתָפַשׂ אֶת־הַסֶּלַע בַּמִּלְחָמָה וַיִּקְרָא אֶת־שְׁמָהּ יָקְתְאֵל עַד הַיּוֹם הַזֶּה׃ (ח) אָז שָׁלַח אֲמַצְיָה מַלְאָכִים אֶל־יְהוֹאָשׁ בֶּן־יְהוֹאָחָז בֶּן־יֵהוּא מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר לְכָה נִתְרָאֶה פָּנִים׃ (ט) וַיִּשְׁלַח יְהוֹאָשׁ מֶלֶךְ־יִשְׂרָאֵל אֶל־אֲמַצְיָה מֶלֶךְ יְהוּדָה לֵאמֹר הַחוֹחַ אֲשֶׁר בַּלְּבָנוֹן שָׁלַח אֶל־הָאֶרֶז אֲשֶׁר בַּלְּבָנוֹן לֵאמֹר תְּנָה אֶת־בִּתְּךָ לִבְנִי לְאִשָּׁה וַתַּעֲבֹר חַיַּת הַשָּׂדֶה אֲשֶׁר בַּלְּבָנוֹן וַתִּרְמֹס אֶת־הַחוֹחַ׃ (י) הִכֵּה הִכִּיתָ אֶת־אֱדוֹם וַיִּנָּשְׂאֶךָ לִבֶּךָ הִכָּבֵד וְשֵׁב בְּבֵיתֶךָ וְלָמָּה תִתְגָּרֶה בָרָעָה וְנָפַלְתָּ אַתָּה וִיהוּדָה עִמָּךְ׃ (יא) וְלֹא שָׁמַע אֲמַצְיָה וַיַּעַל יְהוֹאָשׁ מֶלֶךְ־יִשְׂרָאֵל וַיִּתְרָאוּ פָנִים הוּא וַאֲמַצְיָה מֶלֶךְ יְהוּדָה בְּבֵית שֶׁמֶשׁ אֲשֶׁר לִיהוּדָה׃ (יב) וַיִּנָּגֹף יְהוּדָה לִפְנֵי יִשְׂרָאֵל וַיָּנֻסוּ אִישׁ לְאָהֳלָיו׃ (יג) וְאֶת־אֲמַצְיָה מֶלֶךְ־יְהוּדָה בֶּן־יוֹאָשׁ בֶּן־אֲחַזְיָהוּ לָכַד יְהוֹאָשׁ מֶלֶךְ־יִשְׂרָאֵל בְּבֵית שֶׁמֶשׁ וַיָּבֹא יְרוּשָׁלַם וַיִּפְרֹץ בְּחוֹמַת יְרוּשָׁלַם מִשַּׁעַר אֶפְרַיִם עַד שַׁעַר הַפִּנָּה אַרְבַּע מֵאוֹת אַמָּה׃ (יד) וְכָל־הַזָּהָב וְהַכֶּסֶף וְכָל־הַכֵּלִים הַנִּמְצָאִים בְּבֵית יְהוָה וּבְאוֹצְרוֹת בֵּית הַמֶּלֶךְ וְאֶת־בְּנֵי הַתַּעֲרֻבוֹת וַיָּשָׁב שֹׁמְרוֹנָה׃ (טו) וְיֶתֶר דִּבְרֵי יוֹאָשׁ אֲשֶׁר עָשָׂה וּגְבוּרָתוֹ וְאֵיךְ נִלְחַם עִם־אֲמַצְיָה מֶלֶךְ יְהוּדָה הֲלֹא־הֵם כְּתוּבִים עַל־סֵפֶר דִּבְרֵי הַיָּמִים לְמַלְכֵי יִשְׂרָאֵל׃ (טז) וַיִּשְׁכַּב יוֹאָשׁ עִם־אֲבֹתָיו וַיִּקָּבֵר בְּשֹׁמְרוֹן עִם־מַלְכֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּמְלֹךְ יָרָבְעָם בְּנוֹ תַּחְתָּיו׃

(יז) וַיְחִי אֲמַצְיָה בֶּן־יוֹאָשׁ מֶלֶךְ יְהוּדָה אַחֲרֵי מוֹת יְהוֹאָשׁ בֶּן־יְהוֹאָחָז מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל חֲמֵשׁ עֶשְׂרֵה שָׁנָה׃ (יח) וְיֶתֶר דִּבְרֵי אֲמַצְיָה הֲלֹא־הֵם כְּתוּבִים עַל־סֵפֶר דִּבְרֵי הַיָּמִים לְמַלְכֵי יְהוּדָה׃ (יט) וַיִּקְשְׁרוּ עָלָיו קֶשֶׁר בִּירוּשָׁלַם וַיָּנָס לָכִישָׁה וַיִּשְׁלְחוּ אַחֲרָיו לָכִישָׁה וַיְמִתֻהוּ שָׁם׃ (כ) וַיִּשְׂאוּהוּ עַל־הַסּוּסִים וַיִּקָּבֵר בִּירוּשָׁלַם עִם־אֲבֹתָיו בְּעִיר דָּוִד׃ (כא) וַיִּקְחוּ כָל־עַם יְהוּדָה אֶת־עֻזִּיָּהוּ וְהוּא בֶן־שֵׁשׁ עֶשְׂרֵה שָׁנָה וַיַּמְלִיכוּ אֹתוֹ תַּחַת אָבִיו אֲמַצְיָה׃ (כב) הוּא בָנָה אֶת־אֵילוֹת וַיְשִׁבֶהָ לִיהוּדָה אַחֲרֵי שָׁכַב הַמֶּלֶךְ עִם־אֲבֹתָיו׃ (כג) בִּשְׁנַת חֲמֵשׁ עֶשְׂרֵה שָׁנָה לַמֶּלֶךְ אֲמַצְיָה בֶּן־יוֹאָשׁ מֶלֶךְ יְהוּדָה מָלַךְ יָרָבְעָם בֶּן־יוֹאָשׁ מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל בְּשֹׁמְרוֹן אַרְבָּעִים וְאַחַת שָׁנָה׃ (כד) וַיַּעַשׂ הָרַע בְּעֵינֵי יְהוָה לֹא־סָר מִכָּל־חַטֹּאת יָרָבְעָם בֶּן־נְבָט אֲשֶׁר הֶחֱטִיא אֶת־יִשְׂרָאֵל׃ (כה) הוּא הֵשִׁיב אֶת־גְּבוּל יִשְׂרָאֵל מִלְּבוֹא חֲמָת עַד־יָם הָעֲרָבָה כִּדְבַר יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר דִּבֶּר בְּיַד עַבְדּוֹ יוֹנָה בֶן־אֲמִתַּי הַנָּבִיא אֲשֶׁר מִגַּת הַחֵפֶר׃ (כו) כִּי רָאָה יְהוָה אֶת־עֳנִי יִשְׂרָאֵל מַר מְאֹד וְאָפֵס עָצוּר וְאֶפֶס עֹזֵב וְאֵין לְיִשְׂרָאֵל׃ (כז) וְלֹא־דִבֶּר יְהוָה לִמְחוֹת אֶת־שֵׁם יִשְׂרָאֵל מִתַּחַת הַשָּׁמָיִם וַיּוֹשִׁיעֵם בְּיַד יָרָבְעָם בֶּן־יוֹאָשׁ׃ (כח) וְיֶתֶר דִּבְרֵי יָרָבְעָם וְכָל־אֲשֶׁר עָשָׂה וּגְבוּרָתוֹ אֲשֶׁר נִלְחָם וַאֲשֶׁר הֵשִׁיב אֶת־דַּמֶּשֶׂק וְאֶת־חֲמָת לִיהוּדָה בְּיִשְׂרָאֵל הֲלֹא־הֵם כְּתוּבִים עַל־סֵפֶר דִּבְרֵי הַיָּמִים לְמַלְכֵי יִשְׂרָאֵל׃ (כט) וַיִּשְׁכַּב יָרָבְעָם עִם־אֲבֹתָיו עִם־מַלְכֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּמְלֹךְ זְכַרְיָה בְנוֹ תַּחְתָּיו׃

(א) בִּשְׁנַת עֶשְׂרִים וָשֶׁבַע שָׁנָה לְיָרָבְעָם מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל מָלַךְ עֲזַרְיָה בֶּן־אֲמַצְיָה מֶלֶךְ יְהוּדָה׃ (ב) בֶּן־שֵׁשׁ עֶשְׂרֵה שָׁנָה הָיָה בְּמָלְכוֹ וּשְׁתַּיִם וַחֲמִשִּׁים שָׁנָה מָלַךְ בִּירוּשָׁלַם וְשֵׁם אִמּוֹ יְכָלְיָה מִירוּשָׁלָם׃ (ג) וַיַּעַשׂ הַיָּשָׁר בְּעֵינֵי יְהוָה כְּכֹל אֲשֶׁר עָשָׂה אֲמַצְיָה אָבִיו׃ (ד) אַךְ הַבָּמוֹת לֹא סָרוּ עוֹד הָעָם זֹבְחִים וּמְקַטְּרִים עַל־הַבָּמוֹת׃ (ה) וַיִּגַּע יְהוָה אֶת־הַמֶּלֶךְ וַיְהִי מְצֹרָע עַד־יוֹם מוֹתוֹ וַיֵּשֶׁב בְּבֵית הַחָפְשִׁית וְיוֹתָם בֶּן־הַמֶּלֶךְ עַל־הַבַּיִת שֹׁפֵט אֶת־עַם הָאָרֶץ׃ (ו) וְיֶתֶר דִּבְרֵי עֲזַרְיָה וְכָל־אֲשֶׁר עָשָׂה הֲלֹא־הֵם כְּתוּבִים עַל־סֵפֶר דִּבְרֵי הַיָּמִים לְמַלְכֵי יְהוּדָה׃ (ז) וַיִּשְׁכַּב עֲזַרְיָה עִם־אֲבֹתָיו וַיִּקְבְּרוּ אֹתוֹ עִם־אֲבֹתָיו בְּעִיר דָּוִד וַיִּמְלֹךְ יוֹתָם בְּנוֹ תַּחְתָּיו׃ (ח) בִּשְׁנַת שְׁלֹשִׁים וּשְׁמֹנֶה שָׁנָה לְעֲזַרְיָה מֶלֶךְ יְהוּדָה מָלַךְ זְכַרְיָה בֶּן־יָרָבְעָם עַל־יִשְׂרָאֵל בְּשֹׁמְרוֹן שִׁשָּׁה חֳדָשִׁים׃ (ט) וַיַּעַשׂ הָרַע בְּעֵינֵי יְהוָה כַּאֲשֶׁר עָשׂוּ אֲבֹתָיו לֹא־סָר מֵחַטֹּאת יָרָבְעָם בֶּן־נְבָט אֲשֶׁר הֶחֱטִיא אֶת־יִשְׂרָאֵל׃ (י) וַיִּקְשֹׁר עָלָיו שַׁלֻּם בֶּן־יָבֵישׁ קֶשֶׁר וַיַּכֵּהוּ קִבְלָעָם וַיְמִתֵהוּ וַיִּמְלֹךְ תַּחְתָּיו׃ (יא) וְיֶתֶר דִּבְרֵי זְכַרְיָה הִנָּם כְּתוּבִים עַל־סֵפֶר דִּבְרֵי הַיָּמִים לְמַלְכֵי יִשְׂרָאֵל׃ (יב) זֹאת דְּבַר־יְהוָה אֲשֶׁר דִּבֶּר אֶל־יֵהוּא לֵאמֹר בָּנִים לְךָ יֵשְׁבוּ עַל־כִּסֵּא יִשְׂרָאֵל עַד־רְבִעִים וַיְהִי־כֵן׃ (יג) שַׁלֻּם בֶּן־יָבֵישׁ מָלַךְ בִּשְׁנַת תְּשַׁע וּשְׁלֹשִׁים שָׁנָה לְעֻזִּיָּהוּ מֶלֶךְ יְהוּדָה וַיִּמְלֹךְ חֹדֶשׁ יָמִים בְּשֹׁמְרוֹן׃ (יד) וַיַּעַל מְנַחֵם בֶּן־גָּדִי מִתִּרְצָה וַיָּבֹא תִּרְצָה וַיָּבֹא עַד־תִּפְסַח וְאֶת־כָּל־אֲשֶׁר־בָּהּ וְאֶת־גְּבוּלָהּ מֵעָלָיו עַל־כֵּן לֹא פָתָחוּ וַיַּכֶּה אֶת־כָּל־הַנְּפָשׁוֹת אֲשֶׁר־בָּהּ׃ (טו) וְיֶתֶר דִּבְרֵי שַׁלֻּם וְקִשְׁרוֹ אֲשֶׁר קָשָׁר הֲלֹא־הֵם כְּתוּבִים עַל־סֵפֶר דִּבְרֵי הַיָּמִים לְמַלְכֵי יִשְׂרָאֵל׃ (טז) אָז הִכָּה מְנַחֵם אֶת־תִּפְסַח וְאֶת־כָּל־אֲשֶׁר־בָּהּ וְאֶת־גְּבוּלָהּ מִתִּרְצָה כִּי לֹא פָתָחוּ לוֹ וַיַּכֶּהָ וְכָל־הָרֳיוֹתֶיהָ בָּקַע׃ (יז) בִּשְׁנַת שְׁלֹשִׁים וָתֵשַׁע שָׁנָה לַעֲזַרְיָה מֶלֶךְ יְהוּדָה מָלַךְ מְנַחֵם בֶּן־גָּדִי עַל־יִשְׂרָאֵל עֶשֶׂר שָׁנִים בְּשֹׁמְרוֹן׃ (יח) וַיַּעַשׂ הָרַע בְּעֵינֵי יְהוָה לֹא־סָר בְּכָל־יָמָיו מֵחַטֹּאת יָרָבְעָם בֶּן־נְבָט אֲשֶׁר הֶחֱטִיא אֶת־יִשְׂרָאֵל׃ (יט) וַיָּבֹא פּוּל מֶלֶךְ־אַשּׁוּר עַל־הָאָרֶץ וַיִּתֵּן מְנַחֵם לְפוּל אֶלֶף כִּכַּר־כֶּסֶף בַּעֲבוּר תִּהְיֶה יָדוֹ עִמּוֹ לְהַחֲזִיק הַמַּמְלָכָה בְּיָדוֹ׃ (כ) וַיַּשְׁקֵם מְנַחֵם עַל־פִּי כָל־גִּבּוֹר חָיִל לָתֵת לְמֶלֶךְ אַשּׁוּר חֲמִשִּׁים שְׁקָלִים כֶּסֶף לָאִישׁ אֶחָד וַיָּשָׁב מֶלֶךְ־אַשּׁוּר וְלֹא־עָמַד שָׁם בָּאָרֶץ׃ (כא) וְיֶתֶר דִּבְרֵי מְנַחֵם וְכָל־אֲשֶׁר עָשָׂה הֲלֹא־הֵם כְּתוּבִים עַל־סֵפֶר דִּבְרֵי הַיָּמִים לְמַלְכֵי יִשְׂרָאֵל׃ (כב) וַיִּשְ

[יט] בֶּן־עֶשְׂרִים וּשְׁתַּיִם שָׁנָה אָמָן בְּמָלְכוֹ
וּשְׁתַּיִם שָׁנִים מָלַךְ בִּירוּשָׁלִָם וְשֵׁם אִמּוֹ
מְשֻׁלֶּמֶת בַּת־חָרוּץ מִן־יָטְבָּה׃
[כ] וַיַּעַשׂ הָרַע בְּעֵינֵי יְהוָה כַּאֲשֶׁר עָשָׂה
[כא] מְנַשֶּׁה אָבִיו׃ וַיֵּלֶךְ בְּכָל־הַדֶּרֶךְ אֲשֶׁר־
חָלַךְ אָבִיו וַיַּעֲבֹד אֶת־הַגִּלּוּלִים אֲשֶׁר־
עָבַד אָבִיו וַיִּשְׁתַּחוּ לָהֶם׃
[כב] וַיַּעֲזֹב אֶת־יְהוָה אֱלֹהֵי אֲבֹתָיו וְלֹא־
[כג] הָלַךְ בְּדֶרֶךְ יְהוָה׃ וַיַּקְשְׁרוּ עַבְדֵי־
אָמֹן עָלָיו וַיְמִיתוּ אֶת־הַמֶּלֶךְ בְּבֵיתוֹ׃
[כד] וַיַּךְ עַם־הָאָרֶץ אֶת כָּל־הַקֹּשְׁרִים עַל־
הַמֶּלֶךְ אָמֹן וַיַּמְלִיכוּ עַם־הָאָרֶץ אֶת־
[כה] יֹאשִׁיָּהוּ בְנוֹ תַּחְתָּיו׃ וְיֶתֶר דִּבְרֵי אָמֹן
אֲשֶׁר עָשָׂה הֲלֹא־הֵם כְּתוּבִים עַל־
סֵפֶר דִּבְרֵי הַיָּמִים לְמַלְכֵי יְהוּדָה׃
[כו] וַיִּקְבְּרוּ אֹתוֹ בְקִבְרָתוֹ בְּגַן־עֻזָּא וַיִּמְלֹךְ
יֹאשִׁיָּהוּ בְנוֹ תַּחְתָּיו׃

כב

[א] בֶּן־שְׁמֹנֶה שָׁנָה יֹאשִׁיָּהוּ בְמָלְכוֹ וּשְׁלֹשִׁים
וְאַחַת שָׁנָה מָלַךְ בִּירוּשָׁלִָם וְשֵׁם אִמּוֹ
יְדִידָה בַּת־עֲדָיָה מִבָּצְקָת׃
[ב] וַיַּעַשׂ הַיָּשָׁר בְּעֵינֵי יְהוָה וַיֵּלֶךְ בְּכָל־
דֶּרֶךְ דָּוִד אָבִיו וְלֹא־סָר יָמִין וּשְׂמֹאל׃
[ג] וַיְהִי בִּשְׁמֹנֶה עֶשְׂרֵה שָׁנָה לַמֶּלֶךְ יֹאשִׁיָּהוּ
שָׁלַח הַמֶּלֶךְ אֶת־שָׁפָן בֶּן־אֲצַלְיָהוּ בֶּן־
מְשֻׁלָּם הַסֹּפֵר בֵּית יְהוָה לֵאמֹר׃
[ד] עֲלֵה אֶל־חִלְקִיָּהוּ הַכֹּהֵן הַגָּדוֹל
וְיִתֻּם אֶת־הַכֶּסֶף הַמּוּבָא בֵּית יְהוָה
אֲשֶׁר אָסְפוּ שֹׁמְרֵי הַסַּף מֵאֶת הָעָם׃
[ה] וְיִתְּנֻהוּ עַל־יַד עֹשֵׂי הַמְּלָאכָה
הַמְפֻקָּדִים בְּבֵית יְהוָה וְיִתְּנוּ אֹתוֹ
לַעֹשֵׂי הַמְּלָאכָה אֲשֶׁר בְּבֵית יְהוָה
לְחַזֵּק אֶת־בֶּדֶק הַבָּיִת׃
[ו] לַחָרָשִׁים וְלַבֹּנִים וְלַגֹּדְרִים וְלִקְנוֹת
עֵצִים וְאַבְנֵי מַחְצֵב לְחַזֵּק אֶת־הַבָּיִת׃
[ז] אַךְ לֹא־יֵחָשֵׁב אִתָּם הַכֶּסֶף הַנִּתָּן
עַל־יָדָם כִּי בֶאֱמוּנָה הֵם עֹשִׂים׃
[ח] וַיֹּאמֶר חִלְקִיָּהוּ הַכֹּהֵן הַגָּדוֹל אֶל־שָׁפָן
הַסֹּפֵר סֵפֶר הַתּוֹרָה מָצָאתִי בְּבֵית יְהוָה וַיִּתֵּן חִלְקִיָּה אֶת־הַסֵּפֶר אֶל־שָׁפָן וַיִּקְרָאֵהוּ׃
[ט] וַיָּבֹא שָׁפָן הַסֹּפֵר אֶל־הַמֶּלֶךְ וַיָּשֶׁב אֶת־הַמֶּלֶךְ דָּבָר וַיֹּאמֶר הַיְכוּ עֲבָדֶיךָ אֶת־
הַכֶּסֶף הַנִּמְצָא בַּבַּיִת וַיִּתְּכוּהוּ עַל־יַד עֹשֵׂי הַמְּלָאכָה הַמְפֻקָּדִים בֵּית יְהוָה׃ וַיִּתֵּן שָׁפָן

מפיות ה' וכל המוכנות לצר
בבה וגומ', ויבן לת מוכח ה'
ויוכח עליו זכרי שלמיס
ותודה ויאמר ליהודה לעבוד
לת האל לקלי ישראל, לכל
העם זובחים נבמות רק לה'
ללהיהם, וירלה מזה שעשה
מנשה תשובה, ולמכם למה
לל כוכר זה כלן לכי לפלר
לותו לקרי זה:

(יט) בן עשרים ושתים שנה וגו'. ספר הכתוב שלקרי מות מנשה מלך נמקומו למון פנו ומלך שתי שנים, כי זה היה מספר השנים שהיו מולכים בני המלכים המלעיסים לת האל, למו שנרלה מבן ירבעם ומבן בעשל ומבן לחלב ומזולת', שלחרי שלש המליכו כפי מלות התורה ומספר המלך לל היה רלוי שיתקיים בהם * למען יללין ימים על ממלכתו הוא ובניו בקרב ישרל: ועד למון זה הרע בעיני האל למו שעשה מנשה לביו, ובן עמה ועבד ע"ז והגלולים וישתחו להם למו שעשה מנשה, וכפרק שלשלי ועד הרע, ר' יוחנן ור' שלישור, שם למר שנרף לת התורה, ושל למר שבח על למו, למר להם כלום לפי עושה שלש לשבעים. למפס בדברי הימים כ"ל פוה * ושש נפנע מלפני ה' כהכנע מנשה לביו כי הוא למון הרשה לשמה, רולה לומ' שבתשובה לשבו בדעש והפשע לשר עשה שכל לש בתשובה שלו בתשובה ובהכנעה שעשה לשבו לפני האל, לפי שלמון הרשה לשמה ועון על מה (כג) שעשו לביו: ולפי שהוא התנכל לשלוביו שבאמים, היה מעשהו מלה כנגד מלה, שגם עבדיו התנכרו שליו וימיתוהו בביתו: (כד) וספר הכתוב שעם הלרן המיתו לת כל הקושרים ולהורגים לותו, להודיע לשמת העם ורלעתו, כי לפי שהיה למון עובד ע"ז היו שוהבים לותו ומרלמים עליו ולכן הרגו לת המורגים לותו,

(ט) וימליכו לת בנו יהויקים בשערותו שהיה בן שמונה * וגם במעלליו יתכבר נער לש בן ושש יפר פעלו,

(ג) ויהי בשמנה עשרה שנה למלך יאשיהו שלח המלך לת שפן בן אצליהו בן משלם הספר בית יהוה לאמר: עלה אל חלקיהו הכהן הגדול ויתם לת הכסף המובל בית יהוה לשר אספו שמרי הסף מלת העם: ויתנהו על ידי עושי המלאכה המופקדים בבית יהוה ויתנו לותו לעושי המלאכה לחזק לת בדק הבית, לחרשים (ו) ולבונים, וגם קרשי העץ וכורי הכותלו בקנבי' ועושים הגדרים סביב חלר הכהנים, וגם כן היה הכסף הבול לקנות עלים ולבני מחצב, ולש יהיו מחזבים ולש (ז) יקחו חשבון מלותם המונים מהכסף הנתון על ידם, לפי שבלמונ' הם עושים המלאכה ולנוס שמים ולין רלוי לדעוד הכשרים: וספר הכתוב שלח' (ח ו ט ו י) מלקיה הכהן הגדול לל שפן הסופר ספר התורה מלתי בבית ה', ונתן לותו בידו ויקרלהו ויבל לל המלך ויקרל גו,

2011 Ministerio de Cultura

(יא) וכשמוע המלך דברי הספר קרע את בגדיו וילך הכהן הגדול
ושרי המלך שילכו לדרוש, לא מצת כניח אחד על דברי
הספר בעל המלך ובעד העם וערי יהודה, בחמרו כי גדולה
חמת ה' אשר נצתה בנו, לא כאבותיה בנו, על אשר לא שמעו
אבותינו על דברי הספר הזה לעשות ככל הכתוב עלינו.
והמחמר הזה כלו תורה שלח היה בישראל ספר התורה,
לפרי שהכהן הגדול בתבהל בקרו ספר התורה מלפני,
והמלך קרע בגדיו כשמוע דברי הספר ושלח לדרוש הנביאים
על זה, והוא דבר מתמיה מאד לפיך היו מלכי יהודה השונים
והנדיקים מבלעדי ספר התורה? והלא המלוה היתה במלך
דברי' י"ז יח* וכתב לו את משנה הספר התורה הזאת וקרא בו כל ימי
חייו, ולמד ויהושפט וחזקיהו שהיו חסידי עליון לפיך בחמר
שבעדר מהם ספר התורה? ולא לבד בהם אלא גם בכל ישראל
לא היה ספר תורת האלקים
עד אשר מלאו חלקיה הכהן
סנהדרין הגדול לחזקיהו בחמרו כי לפתו ארף
לך קג עב את התורה והטמינו מפניו
ספר תורה לחת והוא אשר
מלא חלקיהו הכהן, ורחוק
הוא, לפי שחזקיהו שלח לחרי
לתו וכפן תורה בישראל שכים
רבות ולפיך לא הוכילו? וכמה
ספרי תורה היו בחזקיהו
יומא פה בחותו: ומהם בחמרו שלח היה
לך כב עב התיא בחה שלח ספר התורה
כי אם שלחו בגלל בפרשת
תוכחות, והיה התחלת הדף
דברי' כח לה* יולך ה' אותך ואת מלכך
וגו', ובעל זה נתחדל הכהן
הגדול ושלחו אל המלך בחותו
לאפן שלחו, כדי שיתן אל
לבו וישתדל להסיר את
המכשלה מקרב עמו, והמלך
בשמוע הדברים החלה קרע
את בגדיו לפי שהיו דברי
תוכחות ורחה בהם רמז גלות
שמרון וגלות ירושלם כמו
שכת בפ את כי תבא: ועם היות שתספיק הסדה הזאת
לקריעת הבגדים שקרע המלך בשמעו דברי הספר אין רחוי
שיספיק זה למה שתמה הכהן הגדול ספר התורה מלאתי,
ולא תלה התמיהה בדברי הספר רחה בפתיחתו כי אם
בשלחו אותו. והלא דול קמיי כי שכחה שלפי שמלך זמן
רב, שהרי מלך חמשים וחמש שנה, ועשה הרע בעיני ה'
הוא הסביר התורה מישראל מיון פוכה עליה, כי כלם היו
פונים אל הלקים ואל חקות הגוים, ובלותם הדברים
הרעות בשתלה התורה מישראל, ועבדו שלוה יחזיקו לחפץ
בית ה' לכל שער יחלו שם בלך ולהביא הכסף המובא בית
ה', והיה חלקיהו מחפץ בהיכל ה' ובקש הקדשים ובדביר,
מלא ספר התורה שהיה מונח במקומו מלד הארון, ופתחו
וקרא בו ושלחו אל המלך וירחה לו שכתו התורה
המובעת ולוסרת כל המעשים הרעים שהיו עושים בישראל
וגומר. לפי גם זה לא יספיק, כי הנה מבשה עשה תשובה,
פרק כל כל שבן לפעת בעל סדר עולם כי גלה מבשה ועשה תשובה
בשנת עשרים ושתים, ולפי זה עמד שלשים ושלשה שנים
בהכנעה ותשובה, ואיך לא ידרוש בעד ספר ה'? עם היות
זה שחמרו במבשה רקום וכלתי מתישב לבלי, ושלו עליו על
כל הדרש והסמך מזה שחמר הכתוב במבשה ויעש הישר בעיני ה'
סנהדרין עשה לפאך, חמרו כאשר עשה לפאך עשה מבשה, לפאך
לך קג עב עבד עבודה זרה כל ימי מלכותו שהיו עשרים ושתים שנה,
כך מבשה עבדה עשרים ושתים שנה, ומבואר הוא שאין זה
פשט הכתובים, כי אם עשה הישר כמו שעשה לפאך,

ולשוני והחדשות הוא ממחמר הלילות ולילו מכמות הזמן
ומספר הימים. ויתר נכון שנחמר שמה שקרה מלקיהו
קרלה גדולה על ספר התורה חשר מלא בית ה', לא היה זה
לפי שלא היה בידם ספרי תורה ופשתנן כתב הלת, שהרי
ירמיהו ושאר הנביאים היו קיימים ואיך לא יהיה ספר התורה
בידיהם? אלא לפי שחיזון ומבשה היו עובדים עבודה זרה
ומכעיסים את הבם, על שחמרו חז"ל
שהיה מבשה מוחק את החזכרות [חיה תמהתי מכל מלך
וכותב שם עבודה זרה תחתיהם, שלא עיין כראוי בלגלה
ולפיכך חשב לחל מן הכהנים שלא זו, כי הנה לא לחמרו
יבא לידי המלך ספר התורה לשר חז"ל זה על מבשה כי
כתב מזה עליו הבלוס שיחה גם לא על לחזיקו,
כן את החזכרות שבו ויכתוב שמות ולרשמו על פשוק
ויבקש את לחזיקו
ויבלבלוהו והוא מתבע
בשומרון בלה ב' כב ט', כמו
שתרע"ל כל זה בניאו' בסנהדרין
פ"ק דף קב עב ושם:]

ע"ז במקומם, ובעבור זה
גבזו בין שורות הבנין, וביתי
יחזיקו לשר שב על הבם בכל
לבבו ובכל נפשו ובכל מלודו
בכל תור' משה, חפשו הכהני'
לשר הספר המלקי הוא ולא
מלאוהו, ובשחזקו את בדק
הבית מלאו חלקיהו הכהן
בין שורות הבנין והיה
בעיניו כמוצא שלל רב, ולכן
לשר כמבשר ספר התורה
מלאתי, ולא לשר ספר תורה
כי אם ספר התורה בלא
הילעה, לא לאותו הספר
החלקי לשר כתב משה קים
החלקי שחפשו ולא מלאוהו
על הנה לאותו מלאתי. ובדברי
הימים כתוב בזה הענין
* ובהוליאם את הכסף המובא לה ב' לד' יל
בית ה' מלא חלקיהו הכהן את ספר תורת ה' ביד משה,
שפירושו לאותו שהיה כתוב ביד משה, ושלחו אל המלך לרמות
הדבר החקודש הזה, כי כמו שחם היום הזה כמלא הספר
לשר כתב משה פחל יקרחנו ונעלה מפני קדושתו, עם היות
בתוכנו הפשתנן חמנו לשפים ולרבבות, כן היה בימי חלקיהו
שלא נתחדל להיותו ספר תורה כי אם להיותו ספר התורה
לשר כתב משה בידיו המקודשות מפי ה' עליון, ולמנם המלך
יחזיקהו פחד קרחנו ונעלה, לא כשאר רחה הספר, כי אין
ספק שיחמת עמו מחד, והכתוב לומר ויהי כשמוע המלך את
דברי ספר התורה, יורה שמהדברי' לשר שמע התפעל. והיה
עניני מה שפירשו חז"ל בירושלמי, שספר התורה לשר עשה שקלים מ"ו
משה לתחלתו הוא כגלל בפסוק * יולך ה' אותך וגו' ואותה דף מ"ט עב
שעה מלאוהו כגלל, ולפיכך תרד המלך מחד שחשב שהיה זה דברי' כח לה
כתם וזהוב סיון מלת הדם למה היה, ולכן שלח לדרוש
בנביאי, ולמר כי גדולה חמת ה' לשר נצתה בנו וגו', שרחה זה
מלותו הסימן המתמיה, לא בעבור שהיתה התורה בשכחת
מהם בשום זמן מהזמנים, לא בבית ראשון ולא בבית שני
ולא בגלותנו זה, כי הוא הערבון לשר בידינו מלתו יתי'
על גאולתנו ועל פדות בפשנו, כמאמר הנביא * ובא לציון יעני' כ"ט כ
גואל ולשבי פשע ביעקב בלם ה', ואני זאת בריתי אותם למר
ה' רוחי לשר עליך ודברי לשר שמתי בפיך וגו':

(יא) וילך חלקיהו וגומ'. ספר הכתוב שהלך הכהן הגדול
בשר עבדי המלך ושריו אל חולדה הנביאה, ואחרי
בשכל מגלה שחושבה בניאי יצאו מרבב הזוגה, והם ברוך בן פ"ק י"ד עב
עריה

2011 Ministerio de Cultura

וְשַׁפָּן וַעֲשָׂיָה אֶל־חִלְקִיָּהוּ הַנָּבִיאָה אֵשֶׁת׃
שַׁלֻּם בֶּן־תִּקְוָה בֶּן־חַרְחַס שֹׁמֵר הַבְּגָדִים
וְהִיא יֹשֶׁבֶת בִּירוּשָׁלַם בַּמִּשְׁנֶה וַיְדַבְּרוּ׃
[יד] אֵלֶיהָ׃ וַתֹּאמֶר אֲלֵיהֶם כֹּה־אָמַר
יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל אִמְרוּ לָאִישׁ אֲשֶׁר־
שָׁלַח אֶתְכֶם אֵלָי׃ כֹּה אָמַר יְהוָה׃
[טו] הִנֵּנִי מֵבִיא רָעָה אֶל־הַמָּקוֹם הַזֶּה וְעַל־
יֹשְׁבָיו אֵת כָּל־דִּבְרֵי הַסֵּפֶר אֲשֶׁר קָרָא
[טז] מֶלֶךְ יְהוּדָה׃ תַּחַת׀ אֲשֶׁר עֲזָבוּנִי
וַיְקַטְּרוּ לֵאלֹהִים אֲחֵרִים לְמַעַן הַכְעִסֵנִי
בְּכֹל מַעֲשֵׂה יְדֵיהֶם וְנִצְּתָה חֲמָתִי
בַּמָּקוֹם הַזֶּה וְלֹא תִכְבֶּה׃
[יז] וְאֶל־מֶלֶךְ יְהוּדָה הַשֹּׁלֵחַ אֶתְכֶם לִדְרֹשׁ
אֶת־יְהוָה כֹּה־תֹאמְרוּ אֵלָיו כֹּה־
אָמַר יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל הַדְּבָרִים
[יח] אֲשֶׁר שָׁמָעְתָּ׃ יַעַן רַךְ־לְבָבְךָ וַתִּכָּנַע׃
מִלִּפְנֵי יְהוָה בְּשָׁמְעֲךָ אֲשֶׁר דִּבַּרְתִּי
עַל־הַמָּקוֹם הַזֶּה וְעַל־יֹשְׁבָיו לִהְיוֹת
לְשַׁמָּה וְלִקְלָלָה וַתִּקְרַע אֶת־בְּגָדֶיךָ
וַתִּבְכֶּה לְפָנָי וְגַם אֲנִכִי שָׁמַעְתִּי נְאֻם־
[יט] יְהוָה׃ לָכֵן הִנְנִי אֹסִפְךָ עַל־אֲבֹתֶיךָ
וְנֶאֱסַפְתָּ אֶל־קִבְרֹתֶיךָ בְּשָׁלוֹם וְלֹא־
תִרְאֶינָה עֵינֶיךָ בְּכֹל הָרָעָה אֲשֶׁר־אֲנִי
מֵבִיא עַל־הַמָּקוֹם הַזֶּה וַיָּשִׁבוּ אֶת־
הַמֶּלֶךְ דָּבָר׃

כג

[א] וַיִּשְׁלַח הַמֶּלֶךְ וַיֶּאֶסְפוּ אֵלָיו כָּל־
זִקְנֵי יְהוּדָה וִירוּשָׁלִָם׃
[ב] וַיַּעַל הַמֶּלֶךְ בֵּית־יְהוָה וְכָל־אִישׁ יְהוּדָה
וְכֹל יֹשְׁבֵי יְרוּשָׁלַם אִתּוֹ וְהַכֹּהֲנִים
וְהַנְּבִיאִים וְכָל־הָעָם לְמִקָּטֹן וְעַד־
גָּדוֹל וַיִּקְרָא בְאָזְנֵיהֶם אֶת־כָּל־דִּבְרֵי
סֵפֶר הַבְּרִית הַנִּמְצָא בְּבֵית יְהוָה׃
[ג] וַיַּעֲמֹד הַמֶּלֶךְ עַל־הָעַמּוּד וַיִּכְרֹת

נביאה זריה ומקניה ילמיה חלקיה מעשיה ושלום וחולדה
גם הנביאה, וזהו שאמרו שהנה הלכו חלקיה לדרוש זה מפתה
מפני שהנשי' רחמניות הן, הנה הסנה הזאת בלתי מספקת,
כי לא היה הלכר תלוי בחולדה כי לא נמה שיעיס חלקיס
בפיה, ואין כפק שכימי
יאשיהו נכתו שלשה נביאים,
והם ילמיהו וצפניהו וחולדה
עיין לקן הנביאה, ואחזל שילמיהו היה
מנכח בשוקים ובפניה נבתי
כנסיות וחולדה מגל בגשים,
מגלה גם לכל אמרו שכאשר היה זה לא
היה ילמיהו בילושלם שהלך
להקזיר עשרת השבטים,
וחולי היה בעירו בענתות או
במקום אחר ובפניה גם כן,
ולפי שחולדה היתה בילושלם
הלכו לבקש מאתה את הכר
ס', ומה שאמר שהיתה יושבת
במשנה, בכל פירוש שהיו
שלשה חומות בילושלם, והיא
לא היתה לירתה בחלוקה כי
אם בזכיה, וזהו במשנה.
והיתה תשובת בעס ה' שהמיון
לכך רצה המלך בפסוקים
לכך אמר בספר התורה שהיה
נגלע עמהם, היה להגיד
שביאת רעה על ילושלם ועל
יושביו ככל לברי הספר לכך
קרא, שהם התובכו לכך רצה
ואמר הספר נגלע בהם,
ושהיה כל זה עליהם לפי
שהם עזבו את ה' ולקטרו
במקומו שקים לאחרים לעבר',
כלומ' שלא עבדו אותו לפילו
בשותפות, לכל עזבו עבודתו
ובחרו להם עבודת הבעלים,
ולפי שבעון הזה לא היה בכלל
(יא, יט) יאשיהו, לכן אמרה עוד ואל
מלך יהודה השולח לאתכם
לדרוש את ה' תאמרו אליו יען
אשר רך לבבך על הלברים
אשר לברת ותכנע מפני ה'
בשמעך מה שלבר על המקום
(כ) הזה, לכן יהיה שכרך שהנני
אוסיפך על אבותיך ואספת
אל קבותיך בשלו' ולא תראינה
עיניך בכל הרעה אשר אני
מביא על המקום הזה, ועם
היות שיאשיהו מת במלחמת
מלך מלריים ויורו המוריס
אותו, הנה היה היעוד הזה
שלא יהיה בימיו חרבן ילושלם
ושרפת בית ה', ויעדו במאמר
הזה בלברים, שאחר שאמרו
הנני אוסיפך על אבותיך,
רוצה לומר שתמות בשלום
ויאספו אותך אל אבותיך הקדושים, שתהיה מעלתו
בעדון כדי למעלה ממס, ועל זה אמר הנני אוסיפך על
אבותיך, ולא יהיה אמס כן כפי זה הפי' על כמו אל, אבל

חוק מלזון מעלה ויתרון. הנני נאמרו ונאספת אל קבותיך
בשלום, רוצה לומר שעם היות שימות במלחמ' חון מירושלס,
הנה יביאו גופו ויזכה להקבר בקבורות אבותיו, והקבורה
היית תהיה בשלום, כי יביאוהו בלי חרדה להקבר בירושלס
וכבוד יעשו לו במותו, ולזה
לא אמר הנני אוסיפך על
אבותיך בשלום, לפי שלא
תהיה מיתתו בשלום, ובמה
שאלה השלום בקבורה רמז
לו שמיתתו לא תהיה בשלום
כי במלחמה תהיה, אבל
קבורתו תהיה בשלום. הגליזי
בחמרו ולא תרגיכה עיניך
בכל הרעה אשר אני מביא אל
המקום הזה, לא שמה שיעל
לבא על ילושלם לא יהיה
בימיו:

כג

(א) וכאשר שמע המלך יאשיהו (יח, ב)
היעוד הרע המעותד לבא על
יהודה וירושלם, עם היות
שהובטח שלא יהיה בימיו,
הלך אל בית ה' וקבץ כל
הזקנים והכהנים והנביאים
שהיו שמה ירמיהו ולפניהו,
וגם לוריהו בן שמעיהו שפחר
שהיה בזמנו, ויוכתן תרגם
הכהנים כופרים, ובכלל
קבץ כל יושבי ירושלם למקטן
ועד גדול, והמלך בעלמו
קרא באוזניהם את כל דברי
ספר הברית בחותו ספר
שכמלא בית ה' שעשה משה
בקדושה רבה, והיה זה כדי
שיקרל לבבם ויזעו אל ה'
וירחמס, ולכן עמד על (ג)
העמוד, והוא במקו' המלכות
המיוחל אליו אצל העמוד,
וילמ' שבבו שם עמוד אחד עיין סוטה
והיה בו המלך בעת קרלו את פ"ז מ"ח ע"ש
התורה, כמו שבזכר בפרשת
הקהל *, וברת הברית בין לברי' לית
ה' ובין העם ללכת אחרי ה' ', י"ח י"ב
ולשמור מצותיו בכל לב ובכל
נפש, בלופן שבעבין המחוכות
יבואו אחרי העם ולא אחרי
שרירות לבם הרע, ובעבין
המצות יעזו אותם בכל
אלקיה', אם המצות שבעשה
ילוע, ואם העדות, שהם
המצות המעידים על הנסים,
כפסח ומצה ומרור וסכה ולכור
בהמה ופליון בכור אדם
ולומיהם, ואם המצות שבין
בעשה מוזג לבו והם החקים,
ושיעזו זה בכוונה בלופן
שיקיימו בשלמות כל המצה
כתוב בספר תורת משה.

והיה זה לפי שרואה שהתוכחות הבאו בתורה היו כלם
תוכחות אם לא ישמרו לעשות, ולכן התחיל לקיים התוכי
משמירתם בלופן שלא יבא עליהם הרעה. ואחר ויעמוד
העם בברית, להניד שלא היה בהם מערער אבל כלם אחרו

2011 Ministerio de Cultura

אֶת־הַבְּרִית׃ וְלִפְנֵי יְהוָה֙ לָלֶ֣כֶת אַחֲרֵ֣י
יְהוָ֔ה וְלִשְׁמֹ֥ר מִצְוֹתָ֖יו וְאֶת־עֵדוֹתָ֑יו
וְאֶת־חֻקֹּתָ֗יו בְּכָל־לֵב֙ וּבְכָל־נֶ֣פֶשׁ
לְהָקִ֔ים אֶת־דִּבְרֵ֥י הַבְּרִ֖ית הַזֹּ֣את
הַכְּתוּבִ֑ים עַל־הַסֵּ֣פֶר הַזֶּ֔ה וַיַּעֲמֹ֥ד
כָּל־הָעָ֖ם בַּבְּרִֽית׃
[ד] וַיְצַ֣ו הַמֶּ֡לֶךְ אֶת־חִלְקִיָּ֣הוּ׀ הַכֹּהֵ֣ן הַגָּד֡וֹל
וְאֶת־כֹּהֲנֵ֣י הַמִּשְׁנֶה֩ וְאֶת־שֹׁמְרֵ֨י הַסַּ֜ף
לְהוֹצִיא֩ מֵהֵיכַ֨ל יְהוָ֜ה אֶת־כָּל־
הַכֵּלִ֗ים הָֽעֲשׂוּיִם֙ לַבַּ֣עַל וְלָאֲשֵׁרָ֔ה וּלְכֹ֖ל
צְבָ֣א הַשָּׁמָ֑יִם וַיִּשְׂרְפֵ֣ם מִח֔וּץ
לִירוּשָׁלַ֖͏ִם בְּשַׁדְמ֣וֹת קִדְר֑וֹן וַיִּשָּׂ֥א
אֶת־עֲפָרָ֖ם בֵּ֥ית־אֵֽל׃
[ה] וְהִשְׁבִּ֗ית אֶת־הַכְּמָרִים֙ אֲשֶׁ֣ר נָתְנ֣וּ מַלְכֵי
יְהוּדָ֔ה וַיְקַטְּר֖וּ בַּבָּמ֑וֹת בְּעָרֵ֣י יְהוּדָ֔ה
וּמְסִבִּ֖י יְרוּשָׁלָ֑͏ִם וְאֶת־הַמְקַטְּרִ֞ים לַבַּ֣עַל
לַשֶּׁ֗מֶשׁ וְלַיָּרֵחַ֙ וְלַמַּזָּל֔וֹת וּלְכֹ֖ל צְבָ֥א
הַשָּׁמָֽיִם׃ [ו] וַיּוֹצֵ֞א אֶת־הָאֲשֵׁרָ֤ה
מִבֵּית֙ יְהוָ֔ה מִח֖וּץ לִירוּשָׁלַ֑͏ִם אֶל־
נַ֣חַל קִדְר֔וֹן וַיִּשְׂרֹ֥ף אֹתָ֛הּ בְּנַ֥חַל קִדְר֖וֹן
וַיִּדֹּ֣ק לְעָפָ֑ר וַיִּשְׁלֵ֥ךְ אֶת־עֲפָרָ֖הּ עַל־
קִבְרֵ֥י בְנֵי־הָעָֽם׃
[ז] וַיִּתֹּ֗ץ אֶת־בָּתֵּי֙ הַקְּדֵשִׁ֔ים אֲשֶׁ֖ר בֵּ֣ית
יְהוָ֑ה אֲשֶׁ֨ר הַנָּשִׁ֜ים אֹרְגוֹת שָׁ֣ם
[ח] בָּתִּ֗ים לָאֲשֵׁרָה׃ וַיָּבֵ֣א אֶת־כָּל־
הַכֹּהֲנִים֮ מֵעָרֵ֣י יְהוּדָה֒ וַיְטַמֵּ֣א אֶת־
הַבָּמ֗וֹת אֲשֶׁ֤ר קִטְּרוּ־שָׁם֙ הַכֹּהֲנִ֔ים מִגֶּ֥בַע עַד־בְּאֵ֖ר שָׁבַ֑ע וַיָּתֹ֣ץ אֶת־בָּמ֤וֹת
הַשְּׁעָרִים֙ אֲשֶׁ֣ר פֶּ֣תַח שַׁ֔עַר יְהוֹשֻׁ֖עַ שַׂ֣ר
הָעִ֑יר אֲשֶׁר־עַל־שְׂמֹ֥אל אִ֖ישׁ בְּשַׁ֥עַר
[ט] הָעִֽיר׃ אַ֚ךְ לֹ֣א יַעֲל֔וּ כֹּהֲנֵ֥י הַבָּמ֖וֹת אֶל־
מִזְבַּ֣ח יְהוָ֔ה בִּירוּשָׁלָ֑͏ִם כִּ֣י אִם־אָכְל֤וּ מַצּוֹת֙
[י] בְּת֣וֹךְ אֲחֵיהֶ֔ם׃ וְטִמֵּ֣א אֶת־הַתֹּ֔פֶת
אֲשֶׁ֖ר בְּגֵ֣י בְנֵי־הִנֹּ֑ם לְבִלְתִּ֤י לְהַעֲבִיר֙ אִ֣ישׁ
אֶת־בְּנ֣וֹ וְאֶת־בִּתּ֔וֹ בָּאֵ֖שׁ לַמֹּֽלֶךְ׃

לעמוד בברית ולשמור אותו, ולפי שלא היה מקום לומר כי
אם בספרת העם מב־יאם ובטולה מן הארץ, לפיכך ומה
המלך לטהר את בית ה' ולבער כל מיני העו"ם מן הארץ, וקבלו
עליהם ס"ח שיקיימו גמ' את התורה, ושומו מה שנאמר בדברי הימים
ע"ש * ויאמר לעוייס המביניס לכל
ישראל הקדושים לה' תנו את
ארון הקדש בבית אשר בנה
שלמה בן דוד מלך ישראל אין
לכם משא בכתף עתה עבדו
את ה' אלקיכם ואת עמו
ישראל, כי הוא אומר לתת
הארון בבית אשר בנין שלמה
לבדו אם לאו שפירשתי בבבא
שלמה, כי לא יהיו שתי ארונות
היה הכי ליזרב מדברי הימים
הבליחה, ולכן הוה לגמרו קדש
ה' קדש להב כדי שלא יבא
לידי החויבים כשאר כלי בית
ה', והוא הלמת כפי פשט
הכתוב, אחס לך לומר כן
שלא היה עכין גוחתו בירושלים
הארון בבית אשר בנה שלמה,
והכה היה אם תמיד, וילעגו
שלא נלקח עם הכלים שלקח
מלך בבל, לפי עניות הנביאים
בלי ספק:

(ד) ויצו המלך את חלקיה וגו'
יל' שמו ה' ילך יחזיקו
את הכהן הגדול ואת כהני
המשנה שהם הממונים לכהן
הגדול, כמו פנן הכהנים
והכמשנים קלין במלרנותיהם
על הסלר, ואת שומרי הסף,
שהם נוכרי הכלים אשר בבית
ה' ושומרים אותם, להוליך
מהיכל הוא את כל הכלים
העשויים לעבודה זרה וזרפו
אותם מחון לעיר בשדמות
קדרון והוליכו את עפר' לבית
אל, לל שעשו השלפה במיזור
אלא שהי' סמוך ל' נחל קדרון,
ונשאו עפרם ל' ביתאל שהיה
עקר העבודה זרה והענל אשר
עשה ירבעם, כדי לטמא
אותו מקום ולערבו עם עפר
(ה) אשר העו', והשבי' את הכמרי',
לל שנטל והשבית החנשים
העובדים לפני הבעל, שהם
נקראים כמרים, וכן תרגם
יונתן כהני העבודה זרה
כומריא, ואמרו שאלה היו
לובשים שחורים ולכך נקראו
כמרים, מלשון * עורבו (צפ' ה' י')
כתנור נכמרו, והם היו
הכהנים המזוהמים אשר נתנו
מלכי יהודה לאותה עבודה
שהיו מקטרים נמות על
יהודה ובמסיבי ירושלם, כי הקטירו למושב ובעלם מאותה
עבודה, וגם כן השבית הקטרים לבעל, שהוא השמש,
ולירח ולכל כבא השמים. ולפי שחכמה ואמון שהי הקדרה
(ו) בבית ה', לאחר שהוציאו הביא אותה משם ושרף אותה והשליך

לשם, ושם כן נתן את כתי (ז)
הקדשים אשר בבית ה', והם
החבשים והכתי' שהיו מיוקדים
לעבוד אותם הפסילים הבעל
והחמה, ולפי שהם מנשה
ואמון בנו הפסילים ההם
בבית ה', עשו לכהנים (שהם
קדושים בעיני עובדיהם)
בתים להתלבן שמה, והבתים
היו לורנות שם יריעות לכבוד
הקדרה, וזהו שאמר בתים
לקדר', כמו * לפתים לבלי', שמות כה' כו
כי לפי שיהיו לותן יריעות
תלויות סביב הקדרה היו לה
במקום בית. וכן שכר שהביא (ח)
את כל הכהנים מערי יהודה,
שהם היו מזרע אהרן ונעזבו
כומרי לעז, הביאם לירושלם
להשוב בתשוב', וכשר התבאר
בספר יחזקאל * שהכהנים בני יחזקאל מד' ט"ו
לדוק הם קדר לא ענלו עון,
לא קדר הכהנים חטאו בחטא
בני יהודה, ולכן הוקרב
יחזיהו להשיבם למושב ולטהר
הבמות קדר היו מקטרים
שם הכהני', בשעה שהם לבר
טומאה לו ייקדם למקום
טומאה להחלין שם בעלות כדי
להרחיק מלב העם, וכן כתן
את כמות השערי לקדר פתח,
לל כתן הבמות לקדר היו בכל
השערי בעלל ובפרט, הבמה
לקדר פתח שער יהושע שר
העיר לקדר על שמאל, כלו' לקדר
היה לותה שמה לגד שמאל
מהלים הנכנס בשער העיר,
וזכר לותה בפרט להיותה
גדולה מכלם. ולמר שעם
היות שיחזיהו החזיר למושב
לותם הכהנים שהיו עובדי ע"ז
והניחם לירושל', שלל בחשוב
שהיו קרבים על מזבח העם
להקריב לשה, לפי שהם היו
בהעלי מומין שלל היו עובדים
עבוד' לבל היו קולקין וחוכלי'
ולל מקריבין, וזהו לומרו לך (ט)
לל יעלו כהני הבמות אל
מזבח ה' בירושלם, לל שלל
היו מקריבים על המזבח כי
אם לכלו מלות, כלומר לבל
היו לוכלים בחלות המנחות
ושאר שיהם להם חלק בתוך
לחיהם הכהנים הטהורים,
ולמר מלות, לפי שהמנחות היו נחלות חלות והוא הדין לבל
הקדשי' · ושמע לת התופת לקדר בגיא בן הנם, המקום שהיו (י)
מעבירי' שם בניהם למולך היה בקרא תפת, ולחזל שבקרא בן עיין יקום
לפי שהיו מרקדין ומכים בתופים בשעת העבודה, כדי שלא ירמיה ז
ישמע קול רעו

2011 Ministerio de Cultura

[יח] וַיֹּאמֶר הַנִּיחוּ אִישׁ אַל־יָנַע עַצְמֹתָיו מֵעִפָּרָיו וַיְמַלְּטוּ עַצְמֹתָיו וְעַצְמוֹת בְּנוֹ וַיְנִיחוּ מִלְּבַד עַצְמוֹת הַנָּבִיא אֲשֶׁר־בָּא מִשֹּׁמְרוֹן׃ [יט] וְגַם כָּל־בָּתֵּי הַבָּמוֹת אֲשֶׁר בְּעָרֵי שֹׁמְרוֹן אֲשֶׁר הֵסִירוּ מַלְכֵי־יִשְׂרָאֵל וַיַּכְעִיסוּ אֶת־יְהוָה עָשָׂה יֹאשִׁיָּהוּ וַיַּעַשׂ לָהֶם כְּכֹל הַמַּעֲשִׂים אֲשֶׁר עָשָׂה בְּבֵית־אֵל׃ [כ] וַיִּשְׁחַט אֶת־כָּל־כֹּהֲנֵי הַבָּמוֹת אֲשֶׁר־שָׁם עַל־הַמִּזְבְּחוֹת וְשָׂרַף עֲצְמוֹת אָדָם עֲלֵיהֶם וַיָּשָׁב יְרוּשָׁלָ͏ִם׃ [כא] וַיְצַו הַמֶּלֶךְ אֶת־כָּל־הָעָם לֵאמֹר עֲשׂוּ פֶסַח לַיהוָה אֱלֹהֵיכֶם כַּכָּתוּב עַל־סֵפֶר הַבְּרִית הַזֶּה׃ [כב] כִּי לֹא נַעֲשָׂה כַּפֶּסַח הַזֶּה מִימֵי הַשֹּׁפְטִים אֲשֶׁר שָׁפְטוּ אֶת־יִשְׂרָאֵל וְכֹל יְמֵי מַלְכֵי יִשְׂרָאֵל וּמַלְכֵי יְהוּדָה׃ [כג] כִּי אִם־בִּשְׁנַת שְׁמֹנֶה עֶשְׂרֵה שָׁנָה לַמֶּלֶךְ יֹאשִׁיָּהוּ נַעֲשָׂה הַפֶּסַח הַזֶּה לַיהוָה בִּירוּשָׁלָ͏ִם׃ [כד] גַּם אֶת־אֹבוֹת וְאֶת־הַיִּדְּעֹנִים וְאֶת־הַתְּרָפִים וְאֶת־הַגִּלֻּלִים וְאֶת־כָּל־הַשִּׁקֻּצִים הַנִּרְאוֹת בְּאֶרֶץ יְהוּדָה וּבִירוּשָׁלָ͏ִם בִּעֵר יֹאשִׁיָּהוּ לְמַעַן הָקִים אֶת־דִּבְרֵי הַתּוֹרָה הַכְּתֻבִים עַל־הַסֵּפֶר אֲשֶׁר מָצָא חִלְקִיָּהוּ הַכֹּהֵן בֵּית יְהוָה׃ [כה] וְכָמֹהוּ לֹא־הָיָה לְפָנָיו מֶלֶךְ אֲשֶׁר־שָׁב אֶל־יְהוָה בְּכָל־לְבָבוֹ וּבְכָל־נַפְשׁוֹ וּבְכָל־מְאֹדוֹ כְּכֹל תּוֹרַת מֹשֶׁה וְאַחֲרָיו לֹא קָם כָּמֹהוּ׃ [כו] אֲבָל לֹא שָׁב יְהוָה מֵחֲרוֹן אַפּוֹ הַגָּדוֹל אֲשֶׁר חָרָה אַפּוֹ בִּיהוּדָה עַל כָּל־הַכְעִסוֹת אֲשֶׁר הִכְעִיסוֹ מְנַשֶּׁה׃ [כז] וַיֹּאמֶר יְהוָה גַּם אֶת־יְהוּדָה אָסִיר מֵעַל פָּנַי כַּאֲשֶׁר הֲסִרֹתִי אֶת־יִשְׂרָאֵל וְזָנַחְתִּי אֶת־הָעִיר הַזֹּאת אֲשֶׁר בָּחַרְתִּי אֶת־יְרוּשָׁלַ͏ִם וְאֶת־הַבַּיִת אֲשֶׁר אָמַרְתִּי יִהְיֶה שְׁמִי שָׁם׃ [כח] וְיֶתֶר דִּבְרֵי יֹאשִׁיָּהוּ וְכָל־אֲשֶׁר עָשָׂה הֲלֹא־הֵם כְּתוּבִים עַל־סֵפֶר דִּבְרֵי הַיָּמִים לְמַלְכֵי יְהוּדָה׃ [כט] בְּיָמָיו עָלָה פַרְעֹה נְכֹה מֶלֶךְ־מִצְרַיִם עַל־מֶלֶךְ אַשּׁוּר עַל־נְהַר פְּרָת וַיֹּלֶךְ הַמֶּלֶךְ יֹאשִׁיָּהוּ לִקְרָאתוֹ וַיְמִתֵהוּ מְגִדּוֹ כִּרְאֹתוֹ אֹתוֹ׃ [ל] וַיַּרְכִּבוּ עֲבָדָיו מֵת עָלָיו מִמְּגִדּוֹ וַיְבִיאֻהוּ יְרוּשָׁלַ͏ִם וַיִּקְבְּרֻהוּ בְּקִבְרוֹ וַיִּקַּח עַם־הָאָרֶץ אֶת־יְהוֹאָחָז בֶּן־יֹאשִׁיָּהוּ וַיִּמְשְׁחוּ אֹתוֹ וַיַּמְלִיכוּ תַּחַת אָבִיו׃ [לא] בֶּן־עֶשְׂרִים וּשְׁלֹשׁ שָׁנָה יְהוֹאָחָז בְּמָלְכוֹ וּשְׁלֹשָׁה חֳדָשִׁים מָלַךְ בִּירוּשָׁלָ͏ִם וְשֵׁם אִמּוֹ חֲמוּטַל בַּת־יִרְמְיָהוּ מִלִּבְנָה׃ [לב] וַיַּעַשׂ הָרַע בְּעֵינֵי יְהוָה כְּכֹל אֲשֶׁר עָשׂוּ אֲבֹתָיו׃ [לג] וַיַּאַסְרֵהוּ פַרְעֹה נְכֹה בְּרִבְלָה בְּאֶרֶץ חֲמָת מִמְלֹךְ בִּירוּשָׁלָ͏ִם וַיִּתֵּן עֹנֶשׁ עַל־הָאָרֶץ מֵאָה כִכַּר־כֶּסֶף וְכִכַּר זָהָב׃ [לד] וַיַּמְלֵךְ פַּרְעֹה נְכֹה אֶת־אֶלְיָקִים בֶּן־יֹאשִׁיָּהוּ תַּחַת יֹאשִׁיָּהוּ אָבִיו וַיַּסֵּב אֶת־שְׁמוֹ יְהוֹיָקִים וְאֶת־יְהוֹאָחָז לָקַח וַיָּבֹא מִצְרַיִם וַיָּמָת שָׁם׃ [לה] וְהַכֶּסֶף וְהַזָּהָב נָתַן יְהוֹיָקִים לְפַרְעֹה אַךְ הֶעֱרִיךְ אֶת־הָאָרֶץ לָתֵת אֶת־הַכֶּסֶף עַל־פִּי פַרְעֹה אִישׁ כְּעֶרְכּוֹ נָגַשׂ אֶת־כֶּסֶף וְאֶת־זָהָב מֵעַם הָאָרֶץ לָתֵת לְפַרְעֹה נְכֹה׃ [לו] בֶּן־עֶשְׂרִים וְחָמֵשׁ שָׁנָה יְהוֹיָקִים בְּמָלְכוֹ וְאַחַת עֶשְׂרֵה שָׁנָה מָלַךְ בִּירוּשָׁלָ͏ִם וְשֵׁם אִמּוֹ זְבוּדָה בַּת־פְּדָיָה מִן־רוּמָה׃ [לז] וַיַּעַשׂ הָרַע בְּעֵינֵי יְהוָה כְּכֹל אֲשֶׁר עָשׂוּ אֲבֹתָיו׃ [א] בְּיָמָיו עָלָה נְבוּכַדְנֶאצַּר מֶלֶךְ בָּבֶל וַיְהִי־לוֹ יְהוֹיָקִים עֶבֶד שָׁלֹשׁ שָׁנִים וַיָּשָׁב וַיִּמְרֹד בּוֹ׃ [ב] וַיְשַׁלַּח יְהוָה בּוֹ אֶת־גְּדוּדֵי כַשְׂדִּים וְאֶת־גְּדוּדֵי אֲרָם וְאֶת־גְּדוּדֵי מוֹאָב וְאֶת־גְּדוּדֵי בְּנֵי עַמּוֹן וַיְשַׁלְּחֵם בִּיהוּדָה לְהַאֲבִידוֹ כִּדְבַר יְהוָה אֲשֶׁר דִּבֶּר בְּיַד עֲבָדָיו הַנְּבִיאִים׃ [ג] אַךְ עַל־פִּי יְהוָה הָיְתָה בִּיהוּדָה לְהָסִיר מֵעַל פָּנָיו בַּעֲבוּר מְנַשֶּׁה כְּכֹל אֲשֶׁר עָשָׂה׃ [ד] וְגַם־דַּם הַנָּקִי אֲשֶׁר שָׁפָךְ וַיְמַלֵּא אֶת־יְרוּשָׁלַ͏ִם דָּם נָקִי וְלֹא אָבָה יְהוָה לִסְלֹחַ׃ [ה] וְיֶתֶר דִּבְרֵי יְהוֹיָקִים וְכָל־אֲשֶׁר עָשָׂה הֲלֹא־הֵם כְּתוּבִים עַל־סֵפֶר דִּבְרֵי הַיָּמִים לְמַלְכֵי יְהוּדָה׃ [ו] וַיִּשְׁכַּב יְהוֹיָקִים עִם־אֲבֹתָיו וַיִּמְלֹךְ יְהוֹיָכִין בְּנוֹ תַּחְתָּיו׃ [ז] וְלֹא־יָסַף עוֹד מֶלֶךְ מִצְרַיִם לָצֵאת מֵאַרְצוֹ כִּי לָקַח מֶלֶךְ בָּבֶל מִנַּחַל מִצְרַיִם עַד־נְהַר פְּרָת כֹּל אֲשֶׁר הָיָה לְמֶלֶךְ מִצְרָיִם׃ [ח] בֶּן־שְׁמֹנֶה עֶשְׂרֵה שָׁנָה יְהוֹיָכִין בְּמָלְכוֹ וּשְׁלֹשָׁה חֳדָשִׁים מָלַךְ בִּירוּשָׁלָ͏ִם וְשֵׁם אִמּוֹ נְחֻשְׁתָּא בַּת־אֶלְנָתָן מִירוּשָׁלָ͏ִם׃ [ט] וַיַּעַשׂ הָרַע בְּעֵינֵי יְהוָה כְּכֹל אֲשֶׁר עָשָׂה אָבִיו׃ [י] בָּעֵת הַהִיא עָלוּ עַבְדֵי נְבוּכַדְנֶאצַּר מֶלֶךְ בָּבֶל יְרוּשָׁלַ͏ִם וַתָּבֹא הָעִיר בַּמָּצוֹר׃ [יא] וַיָּבֹא נְבוּכַדְנֶאצַּר מֶלֶךְ בָּבֶל עַל־הָעִיר וַעֲבָדָיו צָרִים עָלֶיהָ׃ [יב] וַיֵּצֵא יְהוֹיָכִין מֶלֶךְ־יְהוּדָה אֶל־מֶלֶךְ בָּבֶל הוּא וְאִמּוֹ וַעֲבָדָיו וְשָׂרָיו וְסָרִיסָיו וַיִּקַּח אֹתָם מֶלֶךְ בָּבֶל בִּשְׁנַת שְׁמֹנֶה לְמָלְכוֹ׃ [יג] וַיֹּצֵא מִשָּׁם אֵת כָּל־אֹצְרוֹת בֵּית־יְהוָה וְאֵת אֹצְרוֹת בֵּית־הַמֶּלֶךְ וַיְקַצֵּץ אֶת־כָּל־כְּלֵי הַזָּהָב אֲשֶׁר עָשָׂה שְׁלֹמֹה מֶלֶךְ־יִשְׂרָאֵל בְּהֵיכַל יְהוָה כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה׃ [יד] וַיִּגֶל אֶת־כָּל־יְרוּשָׁלַ͏ִם וְאֶת־כָּל־הַשָּׂרִים וְאֶת־כָּל־גִּבּוֹרֵי הַחַיִל עֲשֶׂרֶת אֲלָפִים גּוֹלָה וְכָל־הֶחָרָשׁ וְהַמַּסְגֵּר לֹא נִשְׁאַר זוּלָתִי דַּלַּת עַמֵּי הָאָרֶץ׃ [טו] וַיַּגֶל אֶת־יְהוֹיָכִין בָּבֶלָה וְאֶת־אֵם הַמֶּלֶךְ וְאֶת־נְשֵׁי הַמֶּלֶךְ וְאֶת־סָרִיסָיו וְאֶת־אֵילֵי הָאָרֶץ הוֹלִיךְ גָּלוּת מִירוּשָׁלַ͏ִם בָּבֶלָה׃ [טז] וְאֶת־כָּל־אַנְשֵׁי הַחַיִל שִׁבְעַת אֲלָפִים וְהֶחָרָשׁ וְהַמַּסְגֵּר אֶלֶף כָּל־אֵלֶּה גִּבּוֹרֵי עֹשֵׂה מִלְחָמָה וַיָּבִיא אֹתָם מֶלֶךְ בָּבֶל גָּלוּת בָּבֶלָה׃ [יז] וַיַּמְלֵךְ מֶלֶךְ בָּבֶל אֶת־מַתַּנְיָה דֹּדוֹ תַּחְתָּיו וַיַּסֵּב אֶת־שְׁמוֹ צִדְקִיָּהוּ׃ [יח] בֶּן־עֶשְׂרִים וְאַחַת שָׁנָה צִדְקִיָּהוּ בְּמָלְכוֹ וְאַחַת עֶשְׂרֵה שָׁנָה מָלַךְ בִּירוּשָׁלָ͏ִם וְשֵׁם אִמּוֹ חֲמוּטַל בַּת־יִרְמְיָהוּ מִלִּבְנָה׃ [יט] וַיַּעַשׂ הָרַע בְּעֵינֵי יְהוָה כְּכֹל אֲשֶׁר עָשָׂה יְהוֹיָקִים׃ [כ] כִּי עַל־אַף יְהוָה הָיְתָה בִּירוּשָׁלַ͏ִם וְיהוּדָה עַד הִשְׁלִיכוֹ אֹתָם מֵעַל פָּנָיו וַיִּמְרֹד צִדְקִיָּהוּ בְּמֶלֶךְ בָּבֶל׃ [כא] וַיְהִי בִּשְׁנַת הַתְּשִׁיעִית לְמָלְכוֹ בַּחֹדֶשׁ הָעֲשִׂירִי בֶּעָשׂוֹר לַחֹדֶשׁ בָּא נְבוּכַדְנֶאצַּר מֶלֶךְ בָּבֶל הוּא וְכָל־חֵילוֹ עַל־יְרוּשָׁלַ͏ִם וַיִּחַן עָלֶיהָ וַיִּבְנוּ עָלֶיהָ דָּיֵק סָבִיב׃ [כב] וַתָּבוֹא הָעִיר בַּמָּצוֹר עַד־עַשְׁתֵּי עֶשְׂרֵה שָׁנָה לַמֶּלֶךְ צִדְקִיָּהוּ׃ [כג] וַיִּרְעַב בָּעִיר וְלֶחֶם לֹא־הָיָה לְעַם הָאָרֶץ׃ [כד] וַתִּבָּקַע הָעִיר וְכָל־אַנְשֵׁי הַמִּלְחָמָה וַיִּבְרְחוּ לָיְלָה דֶּרֶךְ שַׁעַר בֵּין הַחֹמֹתַיִם אֲשֶׁר עַל־גַּן הַמֶּלֶךְ וְכַשְׂדִּים עַל־הָעִיר סָבִיב וַיֵּלֶךְ דֶּרֶךְ הָעֲרָבָה׃ [כה] וַיִּרְדְּפוּ חֵיל כַּשְׂדִּים אַחֲרֵי הַמֶּלֶךְ וַיַּשִּׂגוּ אֶת־צִדְקִיָּהוּ בְּעַרְבוֹת יְרֵחוֹ וְכָל־חֵילוֹ נָפֹצוּ מֵעָלָיו׃ [כו] וַיִּתְפְּשׂוּ אֶת־הַמֶּלֶךְ וַיַּעֲלוּ אֹתוֹ אֶל־מֶלֶךְ בָּבֶל רִבְלָתָה וַיְדַבְּרוּ אִתּוֹ מִשְׁפָּטִים׃ [כז] וְאֵת בְּנֵי צִדְקִיָּהוּ שָׁחַט לְעֵינָיו וְאֶת־עֵינֵי צִדְקִיָּהוּ עִוֵּר וַיַּאַסְרֵהוּ בַּנְחֻשְׁתַּיִם וַיְבִאֵהוּ בָּבֶלָה׃ [כח] וּבַחֹדֶשׁ הַחֲמִישִׁי בְּשִׁבְעָה לַחֹדֶשׁ הִוא שְׁנַת תְּשַׁע עֶשְׂרֵה שָׁנָה לַמֶּלֶךְ נְבוּכַדְנֶאצַּר מֶלֶךְ בָּבֶל בָּא נְבוּזַרְאֲדָן רַב־טַבָּחִים עֹמֵד לִפְנֵי מֶלֶךְ בָּבֶל בִּירוּשָׁלָ͏ִם׃ [כט] וַיִּשְׂרֹף אֶת־בֵּית יְהוָה וְאֶת־בֵּית הַמֶּלֶךְ וְאֵת כָּל־בָּתֵּי יְרוּשָׁלַ͏ִם וְאֵת כָּל־בֵּית גָּדוֹל שָׂרַף בָּאֵשׁ׃ [ל] וְאֵת חוֹמֹת יְרוּשָׁלַ͏ִם סָבִיב נָתְצוּ כָּל־חֵיל כַּשְׂדִּים אֲשֶׁר אֶת־רַב טַבָּחִים׃ [לא] וְאֶת־יֶתֶר הָעָם הַנִּשְׁאָרִים בָּעִיר וְהַנֹּפְלִים אֲשֶׁר נָפְלוּ עַל־מֶלֶךְ בָּבֶל וְיֶתֶר הֶהָמוֹן הָגְלָה נְבוּזַרְאֲדָן רַב־טַבָּחִים׃ [לב] וּמִדַּלַּת עַם־הָאָרֶץ הִרְפָּה נְבוּזַרְאֲדָן רַב־טַבָּחִים לְכֹרְמִים וּלְיוֹגְבִים׃ [לג] וְאֶת־עַמּוּדֵי הַנְּחֹשֶׁת אֲשֶׁר לְבֵית יְהוָה וְאֶת־הַמְּכֹנוֹת וְאֶת־יָם הַנְּחֹשֶׁת אֲשֶׁר בְּבֵית יְהוָה שִׁבְּרוּ כַשְׂדִּים וַיִּשְׂאוּ אֶת־נְחֹשְׁתָּם בָּבֶלָה׃ [לד] וְאֶת־הַסִּירוֹת וְאֶת־הָיָעִים וְאֶת־הַמְזַמְּרוֹת וְאֶת־כָּל־כְּלֵי נְחֹשֶׁת אֲשֶׁר יְשָׁרְתוּ־בָם לָקָחוּ׃ [לה] וְאֶת־הַכַּפּוֹת וְאֶת־הַמַּחְתּוֹת וְאֶת־הַמִּזְרָקוֹת וְאֶת־הַסִּפִּים וְאֶת־כָּל־כְּלֵי הַזָּהָב וְהַכָּסֶף לָקַח רַב־טַבָּחִים׃ [לו] שְׁנֵי הָעַמּוּדִים הַיָּם אֶחָד וְהַמְּכֹנוֹת אֲשֶׁר עָשָׂה שְׁלֹמֹה לְבֵית יְהוָה לֹא־הָיָה מִשְׁקָל לִנְחֹשֶׁת כָּל־הַכֵּלִים הָאֵלֶּה׃ [לז] שְׁמֹנֶה עֶשְׂרֵה אַמָּה קוֹמַת הָעַמּוּד הָאֶחָד וְהַכֹּתֶרֶת עָלָיו נְחֹשֶׁת וְקוֹמַת הַכֹּתֶרֶת שָׁלֹשׁ אַמּוֹת וְשַׂבָּכִים וְרִמֹּנִים עַל־הַכֹּתֶרֶת סָבִיב הַכֹּל נְחֹשֶׁת וְכָמוֹהוּ לָעַמּוּד הַשֵּׁנִי עִם־שַׂבָּכִים׃ [לח] וַיִּקַּח רַב־טַבָּחִים אֶת־שְׂרָיָה כֹּהֵן הָרֹאשׁ וְאֶת־צְפַנְיָה כֹּהֵן הַמִּשְׁנֶה וְאֵת שְׁלֹשֶׁת שֹׁמְרֵי הַסַּף׃ [לט] וּמִן־הָעִיר לָקַח סָרִיס אֶחָד אֲשֶׁר־הָיָה פְקִיד עַל־אַנְשֵׁי הַמִּלְחָמָה וַחֲמִשָּׁה אִישׁ מֵרֹאֵי פְנֵי הַמֶּלֶךְ אֲשֶׁר נִמְצְאוּ בְּתוֹךְ הָעִיר וְאֵת סֹפֵר שַׂר הַצָּבָא הַמַּפְקֵד אֶת־עַם הָאָרֶץ וְשִׁשִּׁים אִישׁ מֵעַם הָאָרֶץ הַנִּמְצְאִים בְּתוֹךְ הָעִיר׃ [מ] וַיִּקַּח אֹתָם נְבוּזַרְאֲדָן רַב־טַבָּחִים וַיֹּלֶךְ אֹתָם אֶל־מֶלֶךְ בָּבֶל רִבְלָתָה׃ [מא] וַיַּךְ אֹתָם מֶלֶךְ בָּבֶל וַיְמִתֵם בְּרִבְלָה בְּאֶרֶץ חֲמָת וַיִּגֶל יְהוּדָה מֵעַל אַדְמָתוֹ׃ [מב] וְהָעָם אֲשֶׁר נִשְׁאַר בְּאֶרֶץ יְהוּדָה אֲשֶׁר הִנִּיחַ נְבוּכַדְנֶאצַּר מֶלֶךְ בָּבֶל וַיַּפְקֵד עֲלֵיהֶם אֶת־גְּדַלְיָהוּ בֶּן־אֲחִיקָם בֶּן־שָׁפָן׃ [מג] וַיִּשְׁמְעוּ כָל־שָׂרֵי הַחֲיָלִים הֵמָּה וַאֲנָשֵׁיהֶם כִּי־הִפְקִיד מֶלֶךְ בָּבֶל אֶת־גְּדַלְיָהוּ וַיָּבֹאוּ אֶל־גְּדַלְיָהוּ הַמִּצְפָּתָה וְיִשְׁמָעֵאל בֶּן־נְתַנְיָה וְיוֹחָנָן בְּנֵי קָרֵחַ וּשְׂרָיָה בֶּן־תַּנְחֻמֶת הַנְּטֹפָתִי וְיַאֲזַנְיָה בֶּן־הַמַּעֲכָתִי הֵמָּה וַאֲנָשֵׁיהֶם׃ [מד] וַיִּשָּׁבַע לָהֶם גְּדַלְיָהוּ וְלַאֲנָשֵׁיהֶם וַיֹּאמֶר אַל־תִּירְאוּ מֵעֲבֹד לַכַּשְׂדִּים שְׁבוּ בָאָרֶץ וְעִבְדוּ אֶת־מֶלֶךְ בָּבֶל וְיִיטַב לָכֶם׃ [מה] וַיְהִי בַּחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי בָּא יִשְׁמָעֵאל בֶּן־נְתַנְיָה בֶּן־אֱלִישָׁמָע מִזֶּרַע הַמְּלוּכָה וַעֲשֶׂרֶת אֲנָשִׁים אִתּוֹ וַיַּכּוּ אֶת־גְּדַלְיָהוּ וַיָּמֹת וְאֶת־הַיְהוּדִים וְאֶת־הַכַּשְׂדִּים אֲשֶׁר־הָיוּ אִתּוֹ בַּמִּצְפָּה׃ [מו] וַיָּקָם כָּל־הָעָם מִקָּטֹן וְעַד־גָּדוֹל וְשָׂרֵי הַחֲיָלִים וַיָּבֹאוּ מִצְרָיִם כִּי יָרְאוּ מִפְּנֵי הַכַּשְׂדִּים׃ [מז] וַיְהִי בִּשְׁלֹשִׁים וְשֶׁבַע שָׁנָה לְגָלוּת יְהוֹיָכִין מֶלֶךְ־יְהוּדָה בִּשְׁנֵים עָשָׂר חֹדֶשׁ בְּעֶשְׂרִים וְחָמֵשׁ לַחֹדֶשׁ נָשָׂא אֱוִיל מְרֹדַךְ מֶלֶךְ בָּבֶל בִּשְׁנַת מָלְכוֹ אֶת־רֹאשׁ יְהוֹיָכִין מֶלֶךְ־יְהוּדָה וַיֹּצֵא אֹתוֹ מִבֵּית הַכָּלֶא׃ [מח] וַיְדַבֵּר אִתּוֹ טֹבוֹת וַיִּתֵּן אֶת־כִּסְאוֹ מֵעַל כִּסֵּא הַמְּלָכִים אֲשֶׁר אִתּוֹ בְּבָבֶל׃ [מט] וַיְחַלֵּף בִּגְדֵי כִלְאוֹ וְהוּא יֹאכַל לֶחֶם תָּמִיד לְפָנָיו כָּל־יְמֵי חַיָּיו׃ [נ] וְאֻכְלָתוֹ אֻכְלַת תָּמִיד נִתְּנָה־לּוֹ מֵאֵת מֶלֶךְ בָּבֶל דְּבַר־יוֹם בְּיוֹמוֹ כָּל־יְמֵי חַיָּיו עַד יוֹם מוֹתוֹ׃

ישמע המלך לעקת נפש כשיראו מעפירים לחותו נפש ויכתם לבבו ויקשיבו מידם, והחקו' המוח היה נ"י שהיה לאדם לחלל הקדש הפש, וכקדש ניכנס לו"נ בן הכש, כי לבני הכש היה זה הני, ושמת יקבירו אותו מקום כשיאבדו להשליך שם נבלות וכל טומאה כדי שלא יעלה עוד על לב אדם לעשות את נפש ואת נתו נפש למולך עיין שם שמה. וזהלו שלעפי שהיו כל כתי ע"ז בירושלם המולך היה מחוץ לעיר, והיה שם כלם מזבחה קטרים, וכל מי שהיה מקריב טלת פותחין לו לקדש מהם, תורין וכני יונה פותחין לו זבים, כבש פותחין לו שלם, וקיל פותחין לו תרכעה, ענל פותחים לו קמצה, שור פותחין לו שצה, ומי שהיה מקריב כנו פותחין לו שבעה, והיו פניו אל ענל וידיו פשוטו' כלפ' שפותח ידיו לקבל מקבירו והיו מסיקין אותו בפש והכומרים נושלין את התכוך ונותנין לתוך ידיו של מולך ואו היה יולל כפניו. וכפי הפשט היה לפ מכאן ואת מכאן והכומרים מעבירים (יא) אותו בין שני האשים: והשבית את הכומרי', הכה מלכי יהודה נתנו לעבודת הבמ כומים מיוחדים לזולת העבודה שהיו לוכנים עליהם לפני' והולכים לקרואתו ממקום שהיה מבוץ בית ה' אל לשבת שתן המלך, לא אל הלשכה שתן המלך למי שירצה להיות כריס ושר על הפרוורים שהם המגרש', וידמה שלאותה לשכה היתה העבודה, כי הם היו הולכים מבית ה' לפלת המזבח אל הלשכה ההיא להשתחוות לשמש, הפך מה שכווכה התורה, כי לזה מדרה קדש הקדשים לפלת המערב. ואת מרכבות השמש שהיו על הסוסים, הכזכירים כלם שרף (יב) המלך כאש, ואת המזבחות אשר היו על גג עלית אחז אשר עשו מלכי יהודה, ואת המזבחות אשר עשה מנשה בשתי חצרות בית ה', כלם שתן המלך וירן משם והשליך את עפר', לא שכרש, שלשון תלים יח לא וירן הוא מנזרת * כי כך קרון גדול, כלומ' לשכר ולקריב, והשליך עפר כל זה נאותו מיזור שהיה מוך לנחל (יג) קדרון, ואת הבמות שהיו על פני ירושלם אשר היו מימין להר המשחית (ומפני השו שהיה בהם כקדש הר המשחית) אשר בנה שלמה, לא שהניח לבניו שיבנו לותן לעשתורת ולאותם השקוצים כלם שתו המלך. ואתם לוך לא בערו זה לשון ויהושפט וחזקיהו שבערו כל העו שהיתה בארץ ישראל תחת מלכותם, הכה היה זה לפי דעת המפרשים לפי שאלה הבמות היו מעלים עליהם עולות לשם ית', ובימיהם הבמות לא פרו ועוד העם היו מזבחים ומקטרים בבמות, ויאמרו כתן לותם כלם לפי שאמר לקרי שבתקלה בעשו לעו וההקרבה בבמות לקרי בזין הבית לכורה, רקוי הוא לא כן שלא ישאר מהם דבר ולא יעלו עליהם לפילו לנבוה. וכפי לאמת שהמלכים הקדמונים שתקנו בהכרזתו לשר קדמו בהתקנו בשהכריזו התכנים לעבוד את ה' בבית המקדש ושלא יעבוד לאחד מהם ע"ז, לכל המקומות והבמות שהם מאחר שלא היו עובדים בהם ע"ז לא הרבו לותה ולא הליתום בהם, והיה זה מבה שהיה חוזר העם לקרי מיתת המלכים ההם לעבודתם הזרה, וכן היה שבימי חזקיהו לא היו עובדים ע"ז אבל בימי מנשה קודם הכבעתו חזרו לעבדה, ואחר שבכבע מבשה לא היו עובדים ע"ז ומיד כשמלך לתון חזרו לעבדה, ומפני זה רלה יאשיהו לבתון את המקומו' והבמו' והמזבחות ההם, כדי שלא יאחר מקום מוכן לפורענות לחזור לעבוד בהם כשלתונה: ואחר וגם (טו) את המזבח אשר בבית א-ל וגו', להגיד שלא די מה שעשה יאשיהו בכל ערי יהודה שהיו מלכותו לבער משם העו, אבל גם בבית אל שהיה מלכי ישראל בער משם העגל והעו שהיה שמה: ומפר שפנה (יו) יאשיהו ורלה את הקברים שהיו שם בהר בית א, ושוה לקוטי העלמו' מהקברי' ההם וזרפם במקום הלזרים והמלכות לכויונם, לפי שהיו מעובדי ע"ז, ובאחר רלה קבר אחד (יז) מהון וכרזם בנבואו וגלגו, שאל מה זה? והשיבוהו לבני העיר שהיה קבר איש האלהים אשר בא מיהודה לבית א ויכעס ויבא על המזבח הזה בן כולל לבית דוד יאשיהו שמו וזרף עליך וגו', ואו לוה (יח) לכבודו שלא יגעו בעלמותיו, וכאלטו עלמותיו שלא כזרפו עם עלמות הבניא לאחר כח משמרון, והוא הבניא הזקן לאחר הזיבו שבקבר עמו בקבר אחד לוה להתלית בעלמו כמו שכתוב בשם שקדם *, וכרלה מלכי' ג' שנה לתון לבניו שיעשו על הקבר אותו ציון גדול ובפלל מזבח להניח שלא יאחר מקום לקבר

2011 Ministerio de Cultura

הקבר וכבות הכהן שנקבר שמה ׳ ועם היות שגלו ישראל
משמרון ופתיבנו שם הכותים ׳ הנה עלו בזקנו שנים שלשה
נרגרים כריח קמיר מבני ישראל בקרן ׳ והיו שם עובדים ע״ז
(יט ׳ כ) בקומת הבמות ׳ ועליהם אמר ונם על כל בתי הבמות אשר
בערי שמרון וגו׳ ׳ ויזבח את כל כהני הבמות אשר שם ׳
וכאשר עשה יבואנו המלך כל זה בערי שמרון שהלך שם
לעזותו בעמו ׳ שב לירושלם
עיר מלכותו ׳ כי לית רגה
לקחת מחלקות ישראל לבד כי
אם להודיעם במעלי נקי
לעבוד את ה׳ לותם הגרולים
הנאהרים שמה מבני ישראל ׳
פה ג׳ ל׳ ק׳ וכימי תוקיהו מלכו * שהיו
בשאריס מבני ישראל מבני
זבולן ואשר ומנשה ואפרים
ומבנימן ׳ וכן נזכר בדברי
שם לג׳ הימים * שמאפרים ומנשה
היה שם שארית בימי יחזיהו ׳
פתח ל׳ עב׳ וחוגל במסבת מנלה שהמיתו
הלך לחקי הנבטים ותקומל
לנבזים ונבזים מהם ומלך
עליהם יחזיהו :
(כא) ויצו המלך ונו׳ לאחר
שנעשר המלך יחזיהו
כל בתי העבו וכליה וכהניה מן
הארץ ׳ נזה את עמו שיעשו
פסח לה׳ ככתוב בתורת משה ׳
(כב) כי לא נעשה כפסח הזה מימי
השופטים ׳ ואין הכוונה בזה
שלא נעשה פסח מימי השופטי׳
עד ימי יחזיהו ׳ כי בזמן שהיו
המלכים עזו פסח ׳ אבל
יאמר שלא נעשה פסח כשהיה
ובביעור העו״ם והשרת הבמות
כלם מימי השופטי׳ עד עתה ׳
לפי שבימי שאול ודוד היו
במות בישראל ׳ ובימי שלמה
בשארו הבמות ׳ ובימי חזקיהו
לא זכו כל ישראל אל הפסח ׳
כי קטנים היו מלעשות
משפריו אבל שלחו לאזן
את הפסח כמו שכתוב
בדה״ב ׳ גם מחותם שהיו
בירושלם היו טמאים ואכלו
הפסח בטומאה ׳ אך בימי
יחזיהו בשנה הזאת שבו כל
ישראל אל הפסח ובשאר
הפסחים שבכל תקופו ובשארה
פה ע׳ לג׳ יח׳ ובכהני הימים * נאמר
בחוקם מימי השופטים מימי
שמואל הנביא ׳ וזמן אחד
הוא ׳ כי שמואל מהשופטים
היה ובימיו לבקו ישראל בשקים
שמו ק׳ ו׳ ב׳ בחמת ׳ כמו שאמר * ובכהו כל בית ישראל לאחרי ה׳ ׳ ולפי
(כה) שהכתוב פרט שלמיות יחזיהו אמר בסוף פסורו בכלל ׳
וכמוהו לא היה לפניו מלך אשר שב אל ה׳ בכל לבבו ובכל נפשו
וגו׳ ׳ ולא אמר לאחר שב להגיד שחטא ושב בתשובה כשבשה ׳
קלילה לו מזה ׳ כי אם שבב מלרבי לבבו לחזק ולבבי לבבו
מבשה שהיו מלאכי ה׳ והוא שב אל ה׳ ׳ ולא היה זה מספה
ולחזק ולבבו לא כן יאמר ׳ כי בכל לבבו ובכל נפשו היה
קרב לדברי התורה ולעשות ככל הכתוב בה ׳ ביהגה דוד

(יח) וַיֹּאמֶר הַנִּיחוּ לוֹ אִישׁ אַל־יָנַע עַצְמֹתָיו
וַיְמַלְּטוּ עַצְמֹתָיו אֶת עַצְמוֹת הַנָּבִיא
אֲשֶׁר־בָּא מִשֹּׁמְרוֹן׃
(יט) וְגַם אֶת־כָּל־בָּתֵּי הַבָּמוֹת אֲשֶׁר ׀ בְּעָרֵי
שֹׁמְרוֹן אֲשֶׁר עָשׂוּ מַלְכֵי יִשְׂרָאֵל
לְהַכְעִיס הֵסִיר יֹאשִׁיָּהוּ וַיַּעַשׂ לָהֶם כְּכָל־
הַמַּעֲשִׂים אֲשֶׁר עָשָׂה בְּבֵית־אֵל׃
(כ) וַיִּזְבַּח אֶת־כָּל־כֹּהֲנֵי הַבָּמוֹת אֲשֶׁר־
שָׁם עַל־הַמִּזְבְּחוֹת וַיִּשְׂרֹף אֶת־עַצְמוֹת
אָדָם עֲלֵיהֶם וַיָּשָׁב יְרוּשָׁלָ͏ִם׃
(כא) וַיְצַו הַמֶּלֶךְ אֶת־כָּל־הָעָם לֵאמֹר עֲשׂוּ
פֶּסַח לַיהוָה אֱלֹהֵיכֶם כַּכָּתוּב עַל־
סֵפֶר הַבְּרִית הַזֶּה׃
(כב) כִּי לֹא נַעֲשָׂה כַּפֶּסַח הַזֶּה מִימֵי הַשֹּׁפְטִים
אֲשֶׁר שָׁפְטוּ אֶת־יִשְׂרָאֵל וְכֹל יְמֵי
מַלְכֵי יִשְׂרָאֵל וּמַלְכֵי יְהוּדָה׃
(כג) כִּי אִם־בִּשְׁמֹנֶה עֶשְׂרֵה שָׁנָה לַמֶּלֶךְ
יֹאשִׁיָּהוּ נַעֲשָׂה הַפֶּסַח הַזֶּה לַיהוָה
בִּירוּשָׁלָ͏ִם׃ (כד) וְגַם אֶת־הָאֹבוֹת וְאֶת־
הַיִּדְּעֹנִים וְאֶת־הַתְּרָפִים וְאֶת־הַגִּלֻּלִים
וְאֵת כָּל־הַשִּׁקֻּצִים אֲשֶׁר נִרְאוּ בְּאֶרֶץ
יְהוּדָה וּבִירוּשָׁלַ͏ִם בִּעֵר יֹאשִׁיָּהוּ לְמַעַן
הָקִים אֶת־דִּבְרֵי הַתּוֹרָה הַכְּתֻבִים עַל־
הַסֵּפֶר אֲשֶׁר מָצָא חִלְקִיָּהוּ הַכֹּהֵן
בֵּית יְהוָה׃ (כה) וְכָמֹהוּ לֹא־הָיָה לְפָנָיו
מֶלֶךְ אֲשֶׁר־שָׁב אֶל־יְהוָה בְּכָל־לְבָבוֹ
וּבְכָל־נַפְשׁוֹ וּבְכָל־מְאֹדוֹ כְּכֹל תּוֹרַת
מֹשֶׁה וְאַחֲרָיו לֹא־קָם כָּמֹהוּ׃
(כו) אַךְ לֹא־שָׁב יְהוָה מֵחֲרוֹן אַפּוֹ הַגָּדוֹל
אֲשֶׁר־חָרָה אַפּוֹ בִּיהוּדָה עַל־כָּל־הַכְּעָסִים
אֲשֶׁר הִכְעִיסוֹ מְנַשֶּׁה׃ (כז) וַיֹּאמֶר יְהוָה

עם קטן בדבר בת שבע וחורי ׳ ושלמה כשיו הטו לת לבבו ׳
וקמס כשעון על מלך חרס והוליך לוכרות בית ה׳ ושלח לו וגם
בחליו לא דרש את ה׳ ׳ ויהושפט גב כלאר עליו כי גבה לבו
ויבי קנף ה׳ עליו ועל יהודה ׳ לבל יחזיקו שמר את התורה
בכל לבבו ובכל נפשו ובכל מאודו ׳ כמו שעשה התורה * על לבבי ו׳ ה׳
להכעיסו ית׳ • ולמכס מקום הספק בזה הוא ׳ שמליכו שלאחר
בחזקיהו * כיי׳ בשת ולחריו בשי׳ י״ק ה׳
לא היה כמוהו בכל מלכי
יהודה ולחר היו לפניו ׳ והוא
גם כן סותר למה שאמר כאן
ביחזיהו וכמוהו לא היה לפניו
מלך לחזר שב אל ה׳ בכל לבבו
ובכל נפשו וגו׳ ולחריו לא קם
כמוהו ׳ לבל מה שרלוי שלאמ׳
בזה הוא ׳ שהכתוב שבח
את חזקיהו בנטיון החלקי
ובדבקותו בה׳ על כל המלכי׳ ׳
לאמר יחזיהו שבח על כל
המלכים בהיותו בעל תשובה
שעשתה יותר בשלמות מכלם ׳
וזהו לאמרו וכמוהו לא היה
לפניו מלך לחזר שב אל ה׳ ׳
כי בעבין התשובה נתעלה
על כל המלכים שהיו לפניו
ולאחריו • ולאמר באמ׳ שבת
פר׳ במה בהמה לחולל ׳ ל״ר דף כ״ו עב״
שמואל בר בתאבי ל״ר יוכתן
כל האומר יחזיהו קטן לימיו
מלך טועה ׳ שלאמר ויעש
יחזיהו הישר ׳ מלך מה לחבי
מקיים לחזר שב אל ה׳ ? שכל
לין זהן מבן שאמה עד יו שנה
החזיקו ׳ שאל תאמר בשל
מוה ובתן לזה ׳ אל וכבל
מלכו ׳ שהחזיר להם משלו ׳
ופליגת דרב ׳ לאמר רב לחן
לך בבעלי תשוב׳ יותר מיחזיהו
בלורו עב״ • וכפי דעת רב היה
שבח יחזיהו בשלמות תשובתו
כמו שזכרתי ׳ ואף לר׳ שמוא
בר בתאבי לא היה מעלתו בי
חם בהיותו בעל תשובה בפרט
בענין הדינים שלן בבערותו ׳
וכל זה לימו משם שיסתור מה
שלאמר בחזקיהו ע״ה מעלת
לתשובתו ובטחונו • ולאמר
בגר״ מאמו ׳ שרבע׳ הן שהקים פר׳ ש״ו
הקבה על קבקבן ומלחן קבקן דף כ״ב עב״
על מימי דגלים ׳ ולאו הן
אלא קין בלעם חזקיהו ׳
ומוכיחו וה בחזקיהו מפני
שלאמר לבניה לחבר שלאו מה
לאמרו הלבנים הללה מלחן
ושמו ק׳ ו׳ ב׳ בחמת ׳ כמו שלאמר * ובכהו כל בית ישראל לאחרי ה׳ • ולפי
(כה) שהכתוב פרט שלמיות יחזיהו לאמר בסוף פסורו בכלל ׳
וכמוהו לא היה לפניו מלך לחזר שב אל ה׳ בכל לבבו ובכל נפשו
וגו׳ ׳ ולא לאמר לחזר שב להגיד שחטא ושב בתשובה כשבשה ׳
קלילה לו מזה ׳ כי אם שבב מלרבי לבבו לחזק ולבבי לבבו
מבשה שהיו מלאכי ה׳ והוא שב אל ה׳ ׳ ולא היה זה מספה
ולחזק ולבבו לא כן יאמר ׳ כי בכל לבבו ובכל נפשו היה
קרב לדברי התורה ולעשות ככל הכתוב בה ׳ ביהגה דוד

2011 Ministerio de Cultura

קטן ביהודה על כל הכעסים אשר הכעיסו מנשה ויאמר ה׳
גם את יהודה אסיר מעל פני כאשר הסירותי את ישראל
ומאסתי את העיר הזאת אשר בחרתי את ירושלם ואת הבית
אשר אמרתי יהיה שמי שם ׃ ים בפקן גדול והוא ׃ כי הנה
מנשה עשה תועבה הכעיסה רבה ׃ כמו שאמר בדברי הימים
לה כ לג * ויתפלל אל ה׳ ויעתר לו וישיבהו ירושלם למלכותו וידע
מנשה כי ה׳ הוא האלקים והסיר את אלקי הנכר וגו׳ וכל
המזבחות אשר בנה וגו׳ ויבן את מזבח ה׳ ויזבח עליו זבחי
שלמים ותודה ויאמר ליהודה לעבוד את ה׳ אלקי ישראל וגו׳ ׃
ואם הוא עשה תועב׳ והעביר הנשי מעשתו וישיבהו למלכותו ׃
איך יאמר שאחרי מותו יפקוד עונו על בני שנים ? כל שכן
שיצויהו שב אל ה׳ בכל לבבו ובכל נפשו ועשר את הארץ
מהעו׳ והיו כל בני ישראל דבקים בה׳ אלקיהם ׃ ואיך אמר אם
כן אחרי וכרון לדקותיו
שיפקוד הנשי על הארץ מעשה
מנש׳ ולא כעבד המושל וכעבד
(כט) הזכאי ? כל שכן שיצויהו הרגו
פרעה נכה בחרב ׃ שעלה
פרעה על מלך אשור על נהר
פרת ולא יצויהו לקראתו
להלחם בו לפי שעבר בארצו
והרגו שמה ׃ ואיך לא הגין
עליו זכותו וכלאונתו לא
תענית כ״ג היה ? ואול אמרו שמת בעון
דף כ״ב ע״ב הדור ׃ ועליו היה קונן ירמיהו
קיבה ל׳ כ׳ * רוח אפנו משיח ה׳ נלכד
בשחיתותם ׃ ואיך היה זה אם
היו ישראל זכאים ורחוקים
מכל חטא כמו שהורה עליו
הספור הזה ? והתשובה לזה
היא ׃ שבני יהודה היו עובדי
ע״ז בימי מלכיהם ׃ פעמים
בפרהסיא גדול כאשר המלכים
היו כאותם ׃ ופעמים בסתר
כאשר המלכים היו עובדים
שהיו מוציאים ובוערים הע״ז
מהארץ ׃ ואם היו בימי המלכי׳
הצדיקים לכאורה רבים קצתי חיל ירבי הלקים היו גם כן
ביניהם רבים מעמי הארץ עובדים הבעל והאשרה ושאר
הע״ז ׃ ומלבד זה היו תמיד מקריבים בבמות ׃ אם לשם ע״ז
ואם לשם ה׳ אשר לא כדת ׃ ועם זה לא היו עושים השמטות
עמום ב׳ ל׳ ולא היו שומרים מצות התורה ׃ וכמו שאמר הכתוב עמום * על
שלשה פשעי יהודה ועל ארבעה לא אשיבנו ׃ על מאסם את
תורת ה׳ ואת חקיו לא שמרו ויתעום כזביהם אשר הלכו אבותם
אחריהם ׃ ושלחתי אש ביהודה ואכלה ארמנות ירושלם ׃ ועם
זה היה ביניהם גם כן גלוי ערות וספיכות דמים ושאר
העבירות החמורות ׃ ועם היות שמנשה עשה תועבה מתוך
כרה בהיותו אשור ביד מלך בבל והתפלל אל ה׳ ׃ הנה בזכות
חזקיהו אביו רחה ה״י להגין עליו ולהשיבו אל מלכותו ׃ ולא
אמר הכתוב שהיה תשובתו בכל לבבו ובכל נפשו ובכל מאודו
כמו שנאמר ביאשיהו ׃ לפי שהיה תשובתו מתוך כרה ובתוכו
יסיס לרבו ׃ ואחשוב שהכתיב ירמיהו אשר כתב את הספר
הזה לא רצה לכתוב כאן תשובת מנשה לאחת הסבה ׃ רוצה
לומר להיותה נלאתי שלמה ונלאת כרעוי ׃ וכתבה עזרה בדברי
הימים לפי שלא היה נביא ולא עמד בסוד ה׳ כירמיהו שכתב
ספר מלכים ׃ שעזב זכרון תשובתו לפי שלא היתה תשובתו
שלמה ׃ והותרה בזה השאלה הראשונה ׃ וגם שנאמר שעשה
מנשה תשובה הנה העם לא עשתה ׃ ולעפי שהוא אמר לאיש
יהודה שיעבדו את ה׳ אלקי ישראל ׃ עם היות שכתוב להם רשות
על זה אין ספק שלא עזבו את אלקיהם ׃ כי לא כבעו את
לבבם כלבב המלך ׃ וכאשר מלך יאשיהו בנו ועבד את הבעלים

ויקרא כו ו׳

והרגיע לעשות כלבבו בימי רשעתו ׃ אין ספק שכאשר העם
לחדיו והרגו את האנשים אשר הרגוהו להיותו לאוב בעיני
עמו בעבור שהיו כלם עובדי ע״ז ׃ וכאשר הקים ה׳ את יאשיהו
שעשה הישר והטוב בעיני ה׳ ׃ עם היות שהשלם מלך ליאשר
את עמו ולהסיר מתוכם כל שמץ ע״ז ׃ הנה העם לא התאמץ
בזה כמו שעשו בימי חזקי׳ שבכל ישראל הם עלמם שבו בתשוב׳ ׃
כמו שכתו שם * ויסירו בני ישראל את הבעלים ואת העשתרות שמו׳ ג׳ ז׳ ל
ויעבדו את השם לבדו ׃ לכל יצויהו עשהו כלה מלדקתו
ויסרו ׃ וכאשר קבן את ישראל לקוג את חג הפסח ׃ עם היות
שבחותו השנה היה לב כל ישראל לי״י ׃ הנה הם היו משתכים
ובלתי עומדים בתכונה קיימת ומיל שבו לעוכותיהם והיו
עובדי ע״ז ׃ מהם בסתר ומהם בגלוי ׃ ומפני זה ירמיהו
שנבא בזמן יצויהו היה אומר ומוכיח בהם על זה בקמרו * כי ירמי׳ יח יב
מספר ערים היו אלקיך יהול׳
ואמר * ויאמר ה׳ אלי בימי שם ג׳ נ׳
יצויהו המלך הרחית לאשר
עשתה מנשה ישראל הלכה
היה על כל הר גבוה ואל כל
תחת עץ רענן ותזבי שם ונו׳ ׃
ויתר הפסוקים המשכים לזה
המורים בבירור שבימי יצויהו
היו ישראל רעים וחטאים לי״י
מאד ׃ ובעבור זה לא שב ה׳
מחרון אפו עם כל כדקת
יצויהו ׃ לפי שהעם לא היו
כלבבו וכמעשיו ׃ ובאשרו שם
כן חטאות מנשה במקומם
לעניין העם ׃ כי הם לא עזבו
תשובה עמו אבל התמידו
בחטאתיהם בימיו ובימי אמון
בנו ׃ וגם בימי יצויהו מבלעדי
השבה היה לאשר התיצבו
בחזקתו ׃ ועם זה הלא הבלי
לאשר שופך בתוכם בימי מנשה
לא היו מוקים בידו ׃ והיו אלה
כן בשאלים בלותו עון ׃
והתורה לאמרה * ולאחרן לא במדב לא נ
יכופר בדם לאשר שופך בה כי אם בדם שפכו ׃ הנה אם כן
היתה הסבה קיימת ׃ לא רצעת העם בהחזיקם בכל הבעלים
לאשר הבעים מנשה את הדם ׃ ובעבור זה מת יצויהו בעון
העם ׃ כי הוא אשר שבב שהיו כל ישראל זבחים והולבים בתורת
ה׳ כמותו ובימיו רצויים מפני זה שידבקו בהם כל הברכות
הלתובות בתורה לאשר מבל ס * והרב לא תעבור בהרלבם ׃ ויקרא כו ו׳
לפילו הרב על שלוש ׃ ובחטאת העם סר בלם מעליהם לאשר
אמרו בלבו ובדקתו יהיו בגוים ׃ והנה אמרו שבאמר עליו
* בלבו בהיה בגוים ׃ לפי שבימיו לא בא מלך אשור ולא מלך קיבה ל׳ כ׳
ארם ולא מלך מצרים להלחם בירושלם ׃ וכאשר יצויהו יבא
לקראת פרעה נכה ׃ ובקרא בן לפי שהיה ככה רגלים ויבא
להלחם בו ׃ שלח פרעה מלאכי׳ ליצויהו לאמ׳ מה לי ולך מלך
יהודה לא עליך אתה היום כי אל בית מלחמתי ואלקים אמר
לבהלני קדל לך מאלקים לאשר עמי ואל ישחיתך ׃ ומס באמר
* ולא שמע את דברי נכה מפי אלקים ׃ לל שהאלקים היה דה ב׳ לה
מצים בפיו שלא היה רוצה להלחם בו ׃ וזה היה הכל האלקי כב
לאשר היה על ישראל שבו היו חיים בקרב הגוים ׃ וכבר בזכר
שבעוד פרעה מס נלחם בכרכמיש על נהר פרת לקח הע״י
בקמת יצויהו מיד פרעה ׃ שאר מס ימים רבים עד השבה
הרביעית ליהויקים בן יצויהו ובא עליו נבוכד נאצר ׃ והוא
שהתבבא ירמיהו על קיל פרעה נכה מלך מצרים * והיה היום ירמי׳ מו י
ההוא לי״י לבאות יום בקמה להבקם מצריו וגו׳ ׃ שהיא בקמת
המלך יצויהו ׃ הנה התבאר זה הענין בשרשיו והותרה
השאלה הראשונה ׃

בן

2011 Ministerio de Cultura

(לג) בֶּן־עֶשְׂרִים וְשָׁלֹשׁ שָׁנָה יְהוֹאָחָז בְּמָלְכֹו וּשְׁלֹשָׁה חֳדָשִׁים מָלַךְ בִּירוּשָׁלִָם וְשֵׁם אִמּוֹ חֲמוּטַל בַּת־יִרְמְיָהוּ מִלִּבְנָה׃
(לד) וַיַּעַשׂ הָרַע בְּעֵינֵי יְהוָה כְּכֹל אֲשֶׁר־עָשׂוּ אֲבֹתָיו׃
(לה) וַיַּאַסְרֵהוּ פַרְעֹה נְכֹה בְּרִבְלָה בְּאֶרֶץ חֲמָת בִּמְלֹךְ בִּירוּשָׁלִָם וַיִּתֵּן עֹנֶשׁ עַל־הָאָרֶץ מֵאָה כִכַּר־כֶּסֶף וְכִכַּר זָהָב׃
(לו) וַיַּמְלֵךְ פַּרְעֹה נְכֹה אֶת־אֶלְיָקִים בֶּן־יֹאשִׁיָּהוּ תַּחַת יֹאשִׁיָּהוּ אָבִיו וַיַּסֵּב אֶת־שְׁמוֹ יְהוֹיָקִים וְאֶת־יְהוֹאָחָז לָקַח וַיָּבֹא מִצְרַיִם וַיָּמָת שָׁם׃
(לז) וְהַכֶּסֶף וְהַזָּהָב נָתַן יְהוֹיָקִים לְפַרְעֹה אַךְ הֶעֱרִיךְ אֶת־הָאָרֶץ לָתֵת אֶת־הַכֶּסֶף עַל־פִּי פַּרְעֹה אִישׁ כְּעֶרְכּוֹ נָגַשׂ אֶת־הַכֶּסֶף וְאֶת־הַזָּהָב אֶת־עַם הָאָרֶץ לָתֵת לְפַרְעֹה נְכֹה׃
(לח) בֶּן־עֶשְׂרִים וְחָמֵשׁ שָׁנָה יְהוֹיָקִים בְּמָלְכֹו וְאַחַת עֶשְׂרֵה שָׁנָה מָלַךְ בִּירוּשָׁלִָם וְשֵׁם אִמּוֹ זְבוּדָה בַּת־פְּדָיָה מִן־רוּמָה׃
(לט) וַיַּעַשׂ הָרַע בְּעֵינֵי יְהוָה בְּכֹל אֲשֶׁר־עָשׂוּ אֲבֹתָיו׃

כד

(א) בְּיָמָיו עָלָה נְבוּכַדְנֶאצַּר מֶלֶךְ בָּבֶל וַיְהִי־לֹו יְהוֹיָקִים עֶבֶד שָׁלֹשׁ שָׁנִים וַיָּשָׁב וַיִּמְרָד־בֹּו׃
(ב) וַיְשַׁלַּח יְהוָה אֶת־גְּדוּדֵי כַשְׂדִּים וְאֶת־גְּדוּדֵי אֲרָם וְאֶת־גְּדוּדֵי מוֹאָב וְאֶת־גְּדוּדֵי בְנֵי־

(לג) בן עשרים וגו׳ לאחרי מות גליק ימוד עולם יעזיבו המלך מלך יהואחז כאן, והיתה המלכתו טעם הארץ לקחו אותו ויעזבוהו למלך. ואמנם למה מצאו אותו ראויותו מלך הוריות פ״ג בן מלך, שאין מושיבין אותו כפי הסין, ולא מצאו שלמה מלא דף י״ג ע״ב מפני מחלוקתו של קדוביהו ויהואח מפני עתליהו, הכה הסבה בחזקה הזאת ליהואחז היתה מפני שהוא לא היה הבן הבכור ליאשיהו, כי יהויקים היה גדול ממנו כ׳ שנים ומצאו ישראל אותו, כל אית יהואחז, מפני שהוא היה כחדותיו ולעתו ממלך מקום חכותיו מה שלא היה כן יהויקים, והוכיחו שהיה יהויקים הבכור ממה שאחר הכתוב בן כ״ג יהואחז במלכו, וכתיב בן כ״ה יהויקים במלכו ולא מלך יהואחז כי אם ג׳ חדשים וזה מורה שיהויקים היה גדול שם מיהואחז, וזו דעת קול: (לד) ויחמס נגה כתוב * ומכי יעזיבו הבכור יוכן הבכי יהויקים השליטי נדקיהו הל׳ שלוש, והנה לא כובר שם יהואחז, וכתב הרלבנ שצדו הל׳ יהואחז, כי כתוב בירמיהו ירמי׳ כ״ב י״ח * כי כה אמר ה׳ קל שלום בן יאשיהו מלך יהודה המולך תחת יאשיהו אביו יצא ממן המקום הזה לא ישוב עוד, שזה היה יהואחז שילח מן המקום ההוא למצרים ולא שב עוד. ויקריו מלך יהויקין ויקריהם מלך נדקיהו, ולא מלך יוכן שהיה הבכור, אולי עצו זה להיותו קיץ קי רב הוריות שם פעלים כמו שחקנו, או שעצו (פמו שכתב הרלבנ) שלא כהונן כהמליכ הקטן מהבכי, להיותו זה מחזק לפעולת המנוחות יותר היו פניהם מועדות חליהם ולזה כמשך חליהם מהרע מה שכמשך, כי אולי היה יוכן קוטו מעשה יאשיהו בירקתו את המזבח, ולכן אמר ויקח (לה) עם הארץ את יהואחז בן יאשיהו וימשחו אותו וימליכו אותו תחת אביו, מורה שלקחו אותו בחזק׳ והמליכוהו כפי מה שרצו לא כפי סורת הדין, ולכן משחו אותו מפני מחלוקת לחיו הגדולים ממנו, ויורה על זה מה שאמר ויאסרהו פרעה נכה ברבלת ויתן עונש על הארץ, ולפי ענין העונש הזה אם היתן לו הארץ שכה נשבה כמו שקצבו המפרש׳ כי היה ראוי שיקדלהו עצודה או חם לא עונש, לכל פרעה נכה מאסר ראה שעם הארץ אשר ביהודה וירושלם הרצו לעשות בעצין המלוכה, וזה במה שלקחו בחזקה הבן הקטן אשר ליאשיהו והמליכוהו תחת אביו, ועזבו הבכור ולקחו הצעיר, הסיר את יהואחז מהמלכות לאיותו הצעיר מאחיו ולא היה ראוי למלכות ועבש את הארץ במאה ככר כסף וככר זהב בעצור המלכתו, והוליכו למצרים והמליך את יהויקים שהיה הגדול מהם, הנה שם כן ראוי שכאשר שהמלכתם מרד בו, וו״ם בכאן ושב וימרוד בו, רוצה לומר שבב מבבל על ירושלם ומרד בו לאחרי שלש השנים לאחר זכר. ובוכל עוד לפרש כפי דעת תוס׳, שיבב יהויקים בנבל עבד בבוכל כלי שלש השנים לאחר זכר, וכאשר שב לאחריו בתחלי שיעבוד לאותו מרד בו מיד לאחרי שובו, ולזה אמר כאן בימיו עלה בבוכל בלאר מלך בבל ויהי לו יהויקים עבד, לל שם בבבל היה עבד לו שלש שבים ושב וימרוד, כי שב לירושלם ומיד לאחרי שובו מרד בו. והל׳ לוי בן גרשום בפירושו לספר דברי הימים כתב, שלא היתן בבוכד בלי ליהויקים בבלה, לך הוא יבא עליו ואסר אותו ואמר להוליכו בבל ובבל על עמו לעבוד אותו, רוצה לומר לתת לו מס שהיו

(כד) (א) בימיו עלה נבוכדנאצר מלך בבל ויהי לו יהויקים עבד שלש שנים וישב וימרד בו׃ (ב) וישלח יהוה את גדודי כשדים ואת גדודי ארם ואת גדודי מואב ואת גדודי בני־

(לד) בן עשרים וגו׳ לאחרי מות גליק ימוד עולם יעזיבו המלך מלך יהואחז כאן, והיתה המלכתו טעם הארץ לקחו אותו ויעזבוהו למלך. ואמנם למה מצאו אותו ראויותו מלך הוריות פ״ג בן מלך, שאין מושיבין אותו כפי הסין, ולא מצאו שלמה מלא דף י״ג ע״ב מפני מחלוקתו של קדוביהו ויהואח מפני עתליהו, הכה הסבה בחזקה הזאת ליהואחז היתה מפני שהוא לא היה הבן הבכור ליאשיהו, כי יהויקים היה גדול ממנו כ׳ שנים ומצאו ישראל אותו, כל אית יהואחז, מפני שהוא היה כחדותיו ולעתו ממלך מקום חכותיו מה שלא היה כן יהויקים, והוכיחו שהיה יהויקים הבכור ממה שאחר הכתוב בן כ״ג יהואחז במלכו, וכתיב בן כ״ה יהויקים במלכו ולא מלך יהואחז כי אם ג׳ חדשים וזה מורה שיהויקים היה גדול שם מיהואחז, וזו דעת קול: (לד) ויחמס נגה כתוב * ומכי יעזיבו הבכור יוכן הבכי יהויקים השליטי נדקיהו הל׳ שלוש, והנה לא כובר שם יהואחז, וכתב הרלבנ שצדו הל׳ יהואחז, כי כתוב בירמיהו ירמי׳ כ״ב י״ח * כי כה אמר ה׳ קל שלום בן יאשיהו מלך יהודה המולך תחת יאשיהו אביו יצא ממן המקום הזה לא ישוב עוד, שזה היה יהואחז שילח מן המקום ההוא למצרים ולא שב עוד. ויקריו מלך יהויקין ויקריהם מלך נדקיהו, ולא מלך יוכן שהיה הבכור, אולי עצו זה להיותו קיץ קי רב הוריות שם פעלים כמו שחקנו, או שעצו (פמו שכתב הרלבנ) שלא כהונן כהמליכ הקטן מהבכי, להיותו זה מחזק לפעולת המנוחות יותר היו פניהם מועדות חליהם ולזה כמשך חליהם מהרע מה שכמשך, כי אולי היה יוכן קוטו מעשה יאשיהו בירקתו את המזבח, ולכן אמר ויקח (לה) עם הארץ את יהואחז בן יאשיהו וימשחו אותו וימליכו אותו תחת אביו, מורה שלקחו אותו בחזק׳ והמליכוהו כפי מה שרצו לא כפי סורת הדין, ולכן משחו אותו מפני מחלוקת לחיו הגדולים ממנו, ויורה על זה מה שאמר ויאסרהו פרעה נכה ברבלת ויתן עונש על הארץ, ולפי ענין העונש הזה אם היתן לו הארץ שכה נשבה כמו שקצבו המפרש׳ כי היה ראוי שיקדלהו עצודה או חם לא עונש, לכל פרעה נכה מאסר ראה שעם הארץ אשר ביהודה וירושלם הרצו לעשות בעצין המלוכה, וזה במה שלקחו בחזקה הבן הקטן אשר ליאשיהו והמליכוהו תחת אביו, ועזבו הבכור ולקחו הצעיר, הסיר את יהואחז מהמלכות לאיותו הצעיר מאחיו ולא היה ראוי למלכות ועבש את הארץ במאה ככר כסף וככר זהב בעצור המלכתו, והוליכו למצרים והמליך את יהויקים שהיה הגדול מהם, הנה שם כן ראוי שכאשר שהמלכתם מרד בו, וו״ם בכאן ושב וימרוד בו, רוצה לומר שבב מבבל על ירושלם ומרד בו לאחרי שלש השנים לאחר זכר. ובוכל עוד לפרש כפי דעת תוס׳, שיבב יהויקים בנבל עבד בבוכל כלי שלש השנים לאחר זכר, וכאשר שב לאחריו בתחלי שיעבוד לאותו מרד בו מיד לאחרי שובו, ולזה אמר כאן בימיו עלה בבוכל בלאר מלך בבל ויהי לו יהויקים עבד, לל שם בבבל היה עבד לו שלש שבים ושב וימרוד, כי שב לירושלם ומיד לאחרי שובו מרד בו. והל׳ לוי בן גרשום בפירושו לספר דברי הימים כתב, שלא היתן בבוכד בלי ליהויקים בבלה, לך הוא יבא עליו ואסר אותו ואמר להוליכו בבל ובבל על עמו לעבוד אותו, רוצה לומר לתת לו מס שהיו

(כד) (א) בימיו עלה נבוכדנאצר מלך בבל ויהי לו יהויקים עבד שלש שנים וישב וימרד בו׃ (ב) וישלח יהוה את גדודי כשדים ואת גדודי ארם ואת גדודי מואב ואת גדודי בני־

2011 Ministerio de Cultura

והניחו לשוב למלכותו ועבדו שלש שנים ושב למרוד בו:
(ב) ואחרי המרד שלח השם על עונותיו גדודי כשדים וגדודי ארם
וגדודי עמון ומואב ביהוד' להאבידם כדבר השם אשר נבאו
עליהם הנביאים, וספר זה לפי שכלם באו בשליחות נבוכד
נאצר על יהויקים להאבידו, ואז כפי קבלת חז"ל הוגלה
שם שם יהויקים פעם שנית ומת בדרך, ועל זה אמר ירמיהו * לכן
כה אמר השם אל יהויקים בן
יאשיהו מלך יהודה לא יספדו
לו וגו' קבורת חמור תקבר
סחוב והשלך מהלאה לשערי
ירושלם, והותרה בזה השאלה
פרק כד השלישית: ובסדר עולם
וכה אמרו, שנבוכד נצר בשנה
הראשונה למלכותו כבש
נינוה ובשנייה כבש יהויקים,
והיא השנה החמשית למלכות
יהויקים, והיה לו עבד שלש
שנים הרי שמונה ואז מרד
בו, ולסוף שלש שנים למרדו
בא נבוכד נצר וכבשו פעם
שנייה, וז"ש בדניאל בשנת
שלש, הרי אחת עשרה ליהויקי'
ושמונה לנבוכד נצר, ואותה
שנה שמינית מלך יהויכין
ומלך שלשה חדשים והגלהו
עם החרש והמסגר, וזהו
מגילה פ"א שאמרו גלו בשבע גלו בשמונ', דף י"א ע"ב
בשבע לכבוש ולגלות יהויקים
שהיה שנה שנייה למלכות
נבוכד נצר שהרי שנה אחת
מלך קודם כבוש יהויקים:
(ג) ואמרו אך על פי השם היתה
ביהודה להסיר מעל פניו
בחטאת מנשה ככל אשר
עשה וגומ', אין ראוי שיפורש
שעל חטאת מנשה אשר עשה
בימיו כתחייבו ישראל בימי
יהויקים חרבן, האיש אחד
יחטא ועל כל העדה יקצוף
השם? אבל האמת הוא שבני
יהודה וירושלם (כמו שזכר
ירמי' ג' ו' ירמיהו בתוכחתיו * וכמו
ושם י"א י"ג שפירשתי) השחיתו את דרכם
דף ש"ד ע"ד בעו ובכל יתר העונות אשר
למדם לעשות מנשה, ועם
היות שמנשה שב בתשובה לא
שבו בני יהודה עמו ונשארה
העבירה בידיהם ומפני זה
נחרבו, ולזה אמר שהיה
רצון השם להסיר יהודה מעל
פניו ולהחריבם בעבור חטאת
מנשה ועונותיו, ר"ל שהיו
בתוך בני יהודה, ויהיה אמרו בחטאת מנשה, כאלו אמר
שהיה רצון ה' להסיר מפניו בני יהודה להיותם עושים ככל
חטאת מנשה, כי ככל אשר עשה כך היו עושים בני יהודה,
(ד) וזהו אמרו עוד וגם דם הנקי אשר שפך וימלא את ירושלם
דם נקי ולא אבה ה' לסלוח, ר"ל וגם הדם הנקי אשר שפך
מנשה מלא את ירושלם דם נקי, שלמדם לשפוך דם נקי כמו
שהוא היה עושה, ולהיותם מחזיקים ברשעת מנשה לא
אבה ה' לסלוח, ובזה האופן עצמו ראוי שיפורש מה שאמר

ירמיהו * ויאמר ה' אלי אם יעמוד משה ושמואל וגו', ונתתים ירמי' ט"ו
לזעוה לכל ממלכות הארץ בגלל מנשה בן חזקיהו על אשר א', ד', ו'
עשה בירושלם וגו', שלמדם לעשות תועבתיו, וז"ש את כטשת
אותי כאם ה' אחור תלכי וגו', ויתר הפסוקים המורים על
עונות העם ורשעיהם, ולזה החרימם לא בעבור מנשה
בלבד. והתבאר מזה שהמה בעונותיהם כמקו ולא לבד
בעונות מנשה, והותרה בזה
השאלה החמשית: והמפרשים
פירשו שקודם מלכות יהויקים
היתה הגזרה הזאת על פי
ה' שדבר ביד עבדיו הנביאים
בחטאת מנשה, ובחטאתיו
נגזרה הגזרה להחריב את
ירושל', ולזכות יאשיהו האריך
השם אפו ולרשעת יהויקים
לא רצה השם להאריך אפו
עוד, הנה אם כן רשעת
יהויקים היתה סבה שלא
האריך השם אפו לא שתהיה
היא סבת החרבן בלבד,
ומה שפירשתי אני בו הוא
היותר נכון אצלי: ואמר (ז)
שלא הוסיף עוד מלך מצרים
לצאת מארצו וגו', להגיד
שכאשר מת יהויקים מלך
יהויכין בנו תחתיו, ואין ספק
שמלך מצרים היה בא להמליך
מידו מלך על ירושלם כאשר
עשה ליהויקי', אם לא שנחדל
מזה בעבור שלקח מלך בבל
מנחל מצרים עד נהר פרת
כל אשר היה למלך מצרים,
ולכן לא יצא מארצו כל אותו
זמן עד שמלך צדקיהו ואז
יצא, כמו שכתוב בירמיהו
* וימלוך מלך צדקיהו וגו' שם ל"ו א', ה'
וחיל פרעה יצא ממצרים
וישמעו הכשדים הצרים על
ירושלם את שמעם ויעלו מעל
ירושלם:
בן שמונה שנים וגו'. בכאן (ח)
יספר הכתוב שיהויכין
בן יהויקים מלך אחרי אביו
שלשה חדשים לא עוד, לפי (י, יא, יב)
שעבדי מלך בבל עלו על
ירושלם ותבא העיר במצור
ובמצוק, ובהיותם צרים על
העיר בא שמה נבוכד נאצר
בעצמו, ויצאו אליו יהויכין
ואמו שריו ועבדיו, כדי
להחניפו ולומר שהיה בידו
כחומר ביד היוצר, ולשים
צוארו תחת עולו ושיעשה בו כל חפצו, בחשבו שבראות
נבוכד נאצר זה יחמול עליו וישיבהו למלכותו, והוא לא עשה
כן, כי לקח אותו אסור, לפי שחשב שיהיה מורד בו כמו
שעשה יהויקים אביו, וכמו שאחז"ל שאמר נבוכד נאצר על וי"ר פ' י"ט
זה מכלבא בישא גורא טבא לא נפיק, לפיכך העבירו דף קפו ע"ד
מהמלוכה ונתנה אל צדקיהו דודו שהיה אחיו של יהויקים
אביו. ואמר הכתוב שהיה זה בשנת שמנה למלכו, רוצה לומר
בתחלת השנה השמינית למלכות נבוכד נצר, ומה שנא'

עַמּוֹן וַיְשַׁלְּחֵם בִּיהוּדָה לְהַאֲבִידוֹ כִּדְבַר
יְהוָה אֲשֶׁר דִּבֶּר בְּיַד עֲבָדָיו הַנְּבִיאִים:
[ג] אַךְ עַל־פִּי יְהוָה הָיְתָה בִּיהוּדָה
לְהָסִיר מֵעַל פָּנָיו בְּחַטֹּאת מְנַשֶּׁה כְּכֹל
אֲשֶׁר עָשָׂה:
[ד] וְגַם דַּם־הַנָּקִי אֲשֶׁר שָׁפָךְ וַיְמַלֵּא אֶת־
יְרוּשָׁלַם דָּם נָקִי וְלֹא־אָבָה יְהוָה
[ה] לִסְלֹחַ: וְיֶתֶר דִּבְרֵי יְהוֹיָקִים וְכָל־
אֲשֶׁר עָשָׂה הֲלֹא־הֵם כְּתוּבִים עַל־
סֵפֶר דִּבְרֵי הַיָּמִים לְמַלְכֵי יְהוּדָה:
[ו] וַיִּשְׁכַּב יְהוֹיָקִים עִם־אֲבֹתָיו וַיִּמְלֹךְ
יְהוֹיָכִין בְּנוֹ תַּחְתָּיו:
[ז] וְלֹא־הֹסִיף עוֹד מֶלֶךְ מִצְרַיִם
לָצֵאת מֵאַרְצוֹ כִּי־לָקַח מֶלֶךְ בָּבֶל
מִנַּחַל מִצְרַיִם עַד־נְהַר פְּרָת כֹּל אֲשֶׁר
הָיְתָה לְמֶלֶךְ מִצְרָיִם:
[ח] בֶּן־שְׁמֹנֶה עֶשְׂרֵה שָׁנָה יְהוֹיָכִין בְּמָלְכוֹ
וּשְׁלֹשָׁה חֳדָשִׁים מָלַךְ בִּירוּשָׁלַם וְשֵׁם
אִמּוֹ נְחֻשְׁתָּא בַת־אֶלְנָתָן מִירוּשָׁלַם:
[ט] וַיַּעַשׂ הָרַע בְּעֵינֵי יְהוָה כְּכֹל אֲשֶׁר־
[י] עָשָׂה אָבִיו: בָּעֵת הַהִיא עָלֻה עַבְדֵי
נְבֻכַדְנֶאצַּר מֶלֶךְ־בָּבֶל יְרוּשָׁלַם
וַתָּבֹא הָעִיר בַּמָּצוֹר:
[יא] וַיָּבֹא נְבֻכַדְנֶאצַּר מֶלֶךְ־בָּבֶל עַל־
הָעִיר וַעֲבָדָיו צָרִים עָלֶיהָ:
[יב] וַיֵּצֵא יְהוֹיָכִין מֶלֶךְ יְהוּדָה עַל־מֶלֶךְ
בָּבֶל הוּא וְאִמּוֹ וַעֲבָדָיו וְשָׂרָיו
וְסָרִיסָיו וַיִּקַּח אֹתוֹ מֶלֶךְ בָּבֶל בִּשְׁנַת
שְׁמֹנֶה לְמָלְכוֹ:

2011 Ministerio de Cultura

ירמי' כ"ב כ"ח בירמיהו * זה העם אשר הגלה נבוכד נאצר בשנת שבע ,
פירושו בסוף שנת שבע שהיה התחלת שנת שמנה , ולדברי
בעל סדר עולם היה שנת שבע לכבוש יהויקים שהיא שמנה
(יג) לנבוכד נאצר . וספר הכתוב שבפעם הזאת הוציא נבוכד
נאצר כל אוצרות בית ה' ובית המלך מירושלם ויקצץ את כל
כלי הזהב אשר עשה שלמה בהיכל ה' , רוצה לומר אותם
הכלים שהיו מצופים זהב קצץ אותם לקחת הזהב אשר
(יד) עליהם , ושהגלה את כל ירושלם ואת כל השרים ואת כל
גבורי החיל עשרה אלפים ,
והגלה גם כן החרש והמסגר
שהם האומנים והשוערים
ושומרי החומה וסוגרים
פתחיה , שכל אלה היו במנין
העשרה אלף שזכר , ולא
השאיר כי אם דלת העם .
ומה שאמר עוד ואת כל אנשי
החיל שבעת אלפים , מורה
שהם מלבד עשרת האלפים
שזכר למעלה , ובחלוף זה
שם מצאנו בירמיהו * שאמר יהודי'
שלשת אלפים עשרים ושלש ,
וכתב ה"ר דוד קמחי שעשרת
אלפים הנזכרים בכאן
הוא כלל לכל מיהודה
ובנימן , אחרי כן פרט בכאן
הגדולים שהיו מהם משבט
בנימן ואמר שהיו שבעת
אלפים , וישאר שהיו אם כן
משבט יהודה שלשת אלפים ,
והוא מה שאמר בירמיהו
יהודים שלשת אלפים , שקראם
יהודים להיותם משבטו של
יהודה , ולזה הסכים ה"ר לוי
בן גרשם , ומה שאמר כאן
אחרי זה והחרש והמסגר
אלף , שהם היו מכלל העשרה
אלף אשר זכר . והנראה
אלי הוא , שהיו הגולים כלם
עשרת אלפים , והוא הכלל
שזכר בראשונה , ואחר כן
פרט אותו , לא על פי
השבטים , שאם היה מפרט בכאן כמה היו משבט בנימן ,
למה לא פרט כמה היו משבט יהודה ? וגם יקשה שנאמר
שהיו מבנימן שבעת אלפים גבורים ומבני יהודה שהיו הרבים
יהיו שלשת אלפים ולא עוד , אבל אמתת הענין הוא , שזכר
הכתוב בכלל שהגלה כל ירושלם וכל השרים וכל גבורי החיל
וגם החרש והמסגר שהיו כלם עשרת אלפים , וזכר בהם
(טו) הפרטיות , והוא שהגלה בבלה המלך יהויכין ואת אמו ואת
נשיו ואת סריסיו , ואת אילי הארץ , שהם השרים , ואת כל
אנשי החיל , והיו בלבד הגבורים אנשי החיל שבעת אלפים
והחרש והמסגר אלף , והנשארים לא היו אנשי החיל הגבורים
ולא החרש והמסגר , אבל היו אותם הנשארים בית המלך
ועבדיו והקרובים אליו והשרים והסריסים ואילי הארץ
ועבדיהם , שאלה כלם היו האלפים הנשארים , ובזה האופן
היו כלם עשרת אלפים , אמנם מה שכתוב בספר ירמיהו שלשת
אלפים , הוא כל העם אשר הגלה מלבד אנשי החיל הגבורי' ,
שהיו כלם שלשת אלפים עם החרש והמסגר שלא היו גבורים
ואנשי חיל , וזהו שאמר שם זה העם אשר הגלה נבוכד נאצר
בשנת שבע שלשת אלפים ועשרים ושלשה , כי מהעם ,
רוצה לומר מאשר לא היו אנשי החיל דבר שמה לא מהגבורי' ,

ולא חשש הכתוב כאן כי אם למספר הגדול מהשבעה אלפים
גבורים ומשלשת האלפים משאר העם שלא היו מהגבורים ,
וירמיהו פרט עוד בספרו באמרו ועשרים ושלשה . וכבר
נשאר לעיין בספור יהויכין דבר א' , והוא שכתוב בכאן שהיה
בן שמנה עשרה שנה במלכו , ובדברי הימים כתוב * בן שמנה דה"ב ל"ו ט
שנים יהויכין במלכו ושלשה חדשים ועשרה ימים מלך
בירושלם , והיא סתירה מבוארת , וכתב ה"ר דוד קמחי לישב
זה , אפשר כי יהויקים אביו המליכו בשנה הראשונה שמלך
כדי שימלוך תחתיו אחרי
מותו , אולי היו לו בנים
אחרים , ועוד כי ראה
שמלכותו תלויה ביד אחרים
ולא ידע אם יסירוהו מהמלוכ'
כמו שעשו לאחיו , ולכן
המליך יהויכין בנו שימלוך
תחתיו , והיה אז בן שמנה
שנים כמו שנזכר בדברי
הימים , ועתה כשמת יהויקים
ומלך יהויכין בנו בשלמות
היה בן שמנה עשרה שנה
ומלך שלשה חדשים ולא חשש
הכתוב לכתוב עשרת הימים
היתרים . ובסדר עולם אומר פרק כ"ה
שמנה עשרה שנה של מלך
נבוכד נאצ' , שמנה משנחתם
גזר דינו לגלות . ואתה
רואה שכל זה הפירו' תלוי
בספק ספיקה , ספק אם
המליכו אביו בחייו , ספקה
אם היו לו בנים אחרים ,
והדברים האלה כלם לא
נזכרו בכתוב , ורחוק הוא
ג"כ מדרך הסברה , בהיות
שפרעה המליך את יהויקים
מתחת ידו שמיד בשנה הא'
ימליך את בנו תחתיו , והנה
היה זה קצת מרד , ודעת בעל
סדר עולם אינו ע"ד הפסוקי' ,
ומפני זה נראה אלי שיהויכין
היה בן י"ח כשמלך במקו' אביו ,
ומה שנאמר בדברי הימים אינו
סותר לזה , כי שם אמר בן שמנה , ושמנה בצ"ירי הוא סמוך ,
כאלו אמר בן שמנה עשרה ושלשה חדשי' מלך בירושלם , ואמנ'
מה שאמ' עוד ועשרה ימים , אין ראוי שנפרש אותו ימים ממש ,
כי למה יזכיר הכתו' הימי' שמלך ? ודי היה שיזכי' השני' והחדשי'
לא הימים והשעות , וכזה לא נזכר בשום מלך לא מיהודה ולא
מישראל , אבל ימים שזכר בזה הוא שנים , כמו * ימים תהיה ויקרא כ"ה
גאולתו , וזכר שמלבד השמנה שנים היו לו עוד עשרה ימים , כ"ט
ר"ל שנים , שהם השמונה עשרה שנים שזכר הכתוב בכאן ,
ויהיה שעור הכתוב כן , בן שמנה שנים יהויכין במלכו עם
שלש החדשים מהמלכות , ועוד עשרה ימים , ר"ל שנים ,
ואם כן עם אותם השלשה חדשים שמלך היה הכל שמנה שנים
ועשרה ימים , כלומר שמנה עשרה שנים , ועם זה אין
סתירה לא בשנות יהויכין , כי תמיד היו שמנה עשרה שנה ,
ולא בימים כי לא מלך בלתי שלשה חדשים כמו שנזכר בכאן ,
והותרה בזה השאלה הרביעית : וגם כן יש להתבונן מאד (יז)
במה שאמר בכאן בן עשרים ואחת שנה צדקיהו במלכו , כי
הנה יהואחז היה במלכו בן שלשה ועשרים שנה ומלך
שלשה חדשים , והוא היה הקטון שבבני יאשיהו , ויהויקים
מלך בהיותו בן חמש ועשרים שנה ומלך אחד עשרה שנה ,
ויתחייב

[יג] וַיּוֹצֵא מִשָּׁם אֶת־כָּל־אוֹצְרוֹת בֵּית יְהוָה
וְאוֹצְרוֹת בֵּית הַמֶּלֶךְ וַיְקַצֵּץ אֶת־כָּל־
כְּלֵי הַזָּהָב אֲשֶׁר עָשָׂה שְׁלֹמֹה מֶלֶךְ־
יִשְׂרָאֵל בְּהֵיכַל יְהוָה כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר
[יד] יְהוָה׃ וְהִגְלָה אֶת־כָּל־יְרוּשָׁלַם
וְאֶת־כָּל־הַשָּׂרִים וְאֵת כָּל־גִּבּוֹרֵי
הַחַיִל עֲשֶׂרֶת אֲלָפִים גּוֹלֶה וְכָל־הֶחָרָשׁ
וְהַמַּסְגֵּר לֹא נִשְׁאַר זוּלַת דַּלַּת עַם־
[טו] הָאָרֶץ׃ וַיֶּגֶל אֶת־יְהוֹיָכִין בָּבֶלָה וְאֶת־
אֵם הַמֶּלֶךְ וְאֶת־נְשֵׁי הַמֶּלֶךְ וְאֶת־
סָרִיסָיו וְאֵת אֵילֵי הָאָרֶץ הוֹלִיךְ גּוֹלָה
מִירוּשָׁלַם בָּבֶלָה׃
[יו] וְאֵת כָּל־אַנְשֵׁי הַחַיִל שִׁבְעַת אֲלָפִים
וְהֶחָרָשׁ וְהַמַּסְגֵּר אֶלֶף הַכֹּל גִּבּוֹרִים
עֹשֵׂי מִלְחָמָה וַיְבִיאֵם מֶלֶךְ־בָּבֶל גּוֹלָה
[יז] בָּבֶלָה׃ וַיַּמְלֵךְ מֶלֶךְ־בָּבֶל אֶת־
מַתַּנְיָה דֹדוֹ תַּחְתָּיו וַיַּסֵּב אֶת־שְׁמוֹ
[יח] צִדְקִיָּהוּ׃ בֶּן־עֶשְׂרִים וְאַחַת שָׁנָה
צִדְקִיָּהוּ בְּמָלְכוֹ וְאַחַת עֶשְׂרֵה שָׁנָה מָלַךְ
בִּירוּשָׁלָם וְשֵׁם אִמּוֹ חֲמוּטַל בַּת־
יִרְמְיָהוּ מִלִּבְנָה׃

2011 Ministerio de Cultura

ויתחייב מזה שהיה צדקיהו במלכו בן שלשים וחמש שנה או
יותר ׳ ואיך אמר בן עשרים ואחת ? ויקשה לזה גם כן מה
ירמי׳ כז׳ א׳ שכתוב בירמיהו * בראשית ממלכת יהויקים בן יאשיהו מלך
יהודה היה הדבר הזה אל ירמיהו מאת ה׳ לאמר כה אמר
ה׳ אלי עשה לך מוסרות ומוטות ושלחתם וגו׳ ביד מלאכים
הבאים ירושלם אל צדקיהו מלך יהודה וגומר ׳ ואיך אפשר
שבתחלת ממלכת יהויקים היה צדקיהו מלך יהודה בהיות
ביניהם מהשנים אחד עשר ויותר ? ואין לנו שנאמר
שבראשית ממלכת יהויקים באה זאת הנבואה אל ירמיהו
ושהיתה עתידה לומר אותה בימי צדקיהו כדברי המפרשים ׳
שם י״ב כי אתה תראה בדברי הנבואה עצמה שאמר * ואל צדקיהו
מלך יהודה דברתי ככל הדברים האלה ׳ והוא המורה שהיה
שם כ״ח א׳ בזמנו וכן תמצא שמיד אחר הנבואה ההיא ׳ אמר * ויהי
בשנה ההיא בראשית ממלכת צדקיהו מלך יהודה ׳ והוא
המוכיח שהשנה שנאמרה אותה נבואה היה בראשית ממלכת
צדקיהו ׳ והוא סותר אב
למה שאמר בראשית ממלכת
יהויקים ׳ וחזל אמרו בפרק
הוריו׳ פג׳ כהן משוח ׳ שלום הוא
דף י״א ע״ב צדקיהו ׳ ולמה נקרא שלום ?
שהיה משולם במעשיו ׳ איכא
דאמרי שלום ׳ דשלמה מלכות
בית דוד בימיו ׳ ויסב שמו
צדקיהו ׳ אל השם יצדיק עליך
את הדין אם תמרוד בי ׳ ומה שמו ? מתניה שמו ׳ והא כתי׳
דה״א ג׳ ט״ו * השלישי צדקיה והרביעי שלום ? שלישי שהיה שלישי לבנים ׳
רביעי שהיה רביעי למלכות ׳ בתחלה מלך יהואחז ולבסוף
מלך יהויקים ובסופו מלך יהויכין ובסופו מלך צדקיהו ׳
הנך רואה מדבריהם ששלום וצדקיהו הכל אחד ׳ אלא שרחוק
הוא שיזכור שני בנים בסדר והאחד איננו ׳ ואמנם הר״אבע
כת׳ שיאשיהו המליך את צדקיהו בימיו שלש שנים ׳ וכשמת
יאשיהו לא רצו העם במלכותו של צדקיהו והמליכו יהואחז
בחזקה ׳ ושלכן אמר בירמיהו שבראשית ממלכת יהויקים
היה צדקיהו מלך יהודה ׳ לפי שהיה נודע בגוים שיאשיהו
המליכו בחייו ׳ וכל זה החכם בדאו מלבו ולא נמצא סמך
כלל בפסוקים ׳ וגם אופן הנבואה שבאה אל ירמיהו לא
יסבלהו ׳ שהיא שיביאו את צוארם תחת עול מלך בבל ׳
ואם היה יהויקים מלך בעת ההיא למה לא היה הנביא מדבר
זה אליו והיה אומר אותו לצדקיהו שלא היה מלך ? והנה
הר״ר דוד קמחי לקח בזה דרך אחר והוא ׳ ששלום הנזכר
בדברי ירמיהו הוא יהויכין ׳ ושאין מהתימה אם נקרא
בכתוב בן יאשיהו ונמנה בדברי הימים בתוך בני יאשיהו ׳
לפי שבני הבנים הרי הם כבנים ושרבים ימצאו בכתוב בזה
האופן ׳ והיה אם כן צדקיהו הקטון שבאחים והיה במות אביו
בן עשרה שנים והיה עתה בן עשרים ואחד שנה ׳ ואמנם
הספק אשר יקרה מדברי ירמיהו לא התירו החכם ויעד
שבפירושו לספר ירמיהו יתירהו ׳ והוא לא אמר שמה כי אם
שהנבואה ההיא עדיין לא נתקיימה כי אם עד אחד עשרה
שנה שמלך צדקיהו ׳ וכבר זכרתי מה שבזה מהספק ׳ וכאשר
חשבתי דרכי וראיתי הספקות המתחייבות לדעת דעת
מאלה ׳ אמרתי שאין צדקיהו הנאמר בכאן הוא בנו של
יאשיהו ואחיו של יהויקים ׳ אבל הוא היה בנו של יהויקים
ואחיו של יהויכין ׳ כי הנה בספור הסתעפות מלכי יהודה
שם שם י״ז בדברי הימים תמצא כתוב * ובני יהויקים יכניה בנו צדקיה
בנו ׳ ונראה שלא נזכרו שמה כפי תולדותם כי אם כפי
המלכתם ׳ כי צדקיהו היה גדול מיהויכין שנים או שלשה
שנים ׳ ולכן לא אמר יכניהו הבכור והשני צדקיהו כמו
שאמר בבני יאשיהו ׳ אבל אמר יכניה בנו צדקיהו בנו ׳ כי
זכרם כפי זמני המלכתם ׳ שיהויכין עם היותו הקטן מלך

[יט] וַיַּעַשׂ הָרַע בְּעֵינֵי יְהוָה כְּכֹל אֲשֶׁר־
[כ] עָשָׂה יְהוֹיָקִים׃ כִּי עַל־אַף יְהוָה
הָיְתָה בִירוּשָׁלַם וּבִיהוּדָה עַד־הַשְׁלִכוֹ
אֹתָם מֵעַל פָּנָיו וַיִּמְרֹד צִדְקִיָּהוּ
בְּמֶלֶךְ בָּבֶל׃

תחת אביו ׳ כי היה חזק מצדקיהו אחיו ומפני זה נזכר
ראשונה ׳ והסירו מהמלכות מלך בבל והעביר המלכות אל
צדקיהו שהיה אחיו וגדול ממנו ׳ והראיה על זה שבסוף
דברי הימים כתוב במיתת יהויכין * וימלך את צדקיהו אחיו ׳ שם ב׳ ל״ו י׳
יורה שאחיו היה ׳ ואמנם אמר הנה דודו ׳ לא להיותו
אחיו של יהויקים ׳ כי אם שהיה אהובו של מלך בבל ולכן
המליכו ׳ ודודו הוא מגזר * דודי לי ואני לו ׳ וידמה שלכן שיר ב׳ ט״ו
קראו מלך בבל צדקיהו ׳ להגיד שהוא היה מלכי צדק כי לו
תאות המלוכה לא ליהויכין אחיו הקטן ממנו ׳ ואין להפלא
מאשר פעמי׳ יקראהו הכתו׳ צדקיהו בן יאשיהו כי (כמו שזכרתי
בדעת רד״ק) בני הבנים יקראו בנים ׳ ואמנם מה שאמר בספר
ירמיהו בראשית ממלכת יהויקים בן יאשיהו מלך יהודה היה
הדבר הזה אל ירמיהו מאת ה׳ לאמר ׳ דעתי הוא שאינו
מדובק עם ענין המוסרות והמוטות שיזכור אחריו ׳ אבל
הוא חוזר למעלה מהנבואה שנבא ירמיהו כה אמר ה׳ עמוד
בחצר בית ה׳ ודברת על כל
ערי יהודה הבאים להשתחוות
וגומר ׳ וזכר שהכהנים היו
רוצים להרוג את ירמיהו על
הנבואה ההוא ומה שאמרו
השרים בעדו ׳ ועל זה אמר
בראשית ממלכת יהויקים
וגו׳ ׳ כי בתחלת אותה נבואה
אמר פסוק כזה ובסופה גם
כן ׳ להודיע שלא הוסיף ולא גרע מדברי ה׳ ׳ ומה שאמר כה
אמר ה׳ אלי עשה לך מוסרות ומוטות היא נבואה בפני
עצמה ׳ ועם זה הותר הספק כלו ׳ והיו אם כן ליאשיהו
יוצאי חלציו שני בנים ושני בני בנים ׳ בן אחד יהואחז ובן בנו
אחד יהויכין מלך כל אחד מהם שלשה חדשים והסירום
ממלכותם מלך מצרים ומלך בבל והוליכום לארצותם עם כלי
בית ה׳ ומתו שמה ׳ והבן האחר יהויקים ובן בנו השני צדקיהו
מלך כל אחד מהם אחד עשרה שנה ושניהם מרדו במלך בבל
ואת שניהם הוליך בבלה ׳ הנך רואה שהיו עניניהם
במיניהם שוים כמות זה כן מות זה ׳ וגם זה מחכמת הצור
תמים פעלו ׳ והותרה בזה השאלה הששית ׳ ולהשתוותם
תמצא שכמו שאמר ביהויקים אך על פי ה׳ היתה ביהודה
להסיר מעל פניו ׳ כן אמר בצדקיהו כי על אף ה׳ היתה (כ)
בירושלם וביהוד׳ עד השליכו אותם מעל פניו ׳ שהוא הקדמה
למה שאמר אחריו וימרד צדקיהו במלך בבל ׳ ר״ל שהש״י כדי
לקיים גזרתו להשליך ירושלם מעל פניו סדר והביא מרד
צדקיהו במלך בבל ׳ שהיא היתה הסבה לשבא על ירושלם
והחריבה כמו שיזכור ׳ ובדברי הימים כתוב בצדקיהו * ויעש ד״ה ב׳ ל״ו י״ב
הרע בעיני ה׳ אלקיו לא נכנע מלפני ירמיהו הנביא מפי ה׳ ׳ וכו׳
וגם במלך בבל מרד אשר השביעו באלקים ויקש את ערפו
ויאמץ את לבבו משוב אל ה׳ אלקי ישראל ׳ גם כל שרי
הכהנים והעם הרבו למעול מעל ככל תועבות הגוים ויטמאו
את בית ה׳ אשר הקדיש בירושלם ׳ וישלח ה׳ אלקי אבותיהם
עליה׳ ביד מלאכיו השכם ושלוח כי חמל על עמו ועל מעונו ׳
ויהיו מלעיבים במלאכי האלקים ובוזים דבריו ומתעתעים
בנביאיו עד עלות חמת ה׳ בעמו עד לאין מרפא ׳ וכבר יורו
שמות המלכים האלה על עניניהם ׳ כי נקרא האחד יהויקים ׳
לפי שהש״י שקד על דברו לעשותו ומפני קיום גזרתו בימיו
נקרא כן ׳ ונקרא האחר צדקיהו ׳ להגיד שהש״י עשה צדק
ומשפט ומישרים בימיו על ישראל וירושלם ׳ ואמנם השנים
האחרים קצרי ימים ושבעי רוגז נקראו כפי מעשיה׳ ׳ כי נקרא
הראשון יהואחז ׳ לפי שאחז ידיו בדרכי החטאים בנפשותם ׳
ובא אחריו יהויקים להקים גזרת השם ׳ ונקרא האחר יהויכין ׳
כי הוא היה מכין הגלות והחרבן ׳ ובא צדקיהו ונעשה בימיו
המשפט והצדק האמתי בירושלם וביהודה ׃

2011 Ministerio de Cultura

כה

[ו] וַיְהִי בִּשְׁנַת הַתְּשִׁיעִית לְמָלְכוֹ בַּחֹדֶשׁ
הָעֲשִׂירִי בֶּעָשׂוֹר לַחֹדֶשׁ בָּא נְבוּכַדְנֶאצַּר
מֶלֶךְ־בָּבֶל הוּא וְכָל־חֵילוֹ עַל־יְרוּשָׁלִַם
וַיִּחַן עָלֶיהָ וַיִּבְנוּ עָלֶיהָ דָּיֵק סָבִיב׃
[ב] וַתָּבֹא הָעִיר בַּמָּצוֹר עַד עַשְׁתֵּי עֶשְׂרֵה
שָׁנָה לַמֶּלֶךְ צִדְקִיָּהוּ׃
[ג] בְּתִשְׁעָה לַחֹדֶשׁ וַיִּחֲזַק הָרָעָב בָּעִיר
וְלֹא־הָיָה לֶחֶם לְעַם הָאָרֶץ׃
[ד] וַתִּבָּקַע הָעִיר וְכָל־אַנְשֵׁי הַמִּלְחָמָה
הַלַּיְלָה דֶּרֶךְ שַׁעַר ׀ בֵּין הַחֹמֹתַיִם
אֲשֶׁר עַל־גַּן הַמֶּלֶךְ וְכַשְׂדִּים עַל־הָעִיר
סָבִיב וַיֵּלֶךְ דֶּרֶךְ הָעֲרָבָה׃
[ה] וַיִּרְדְּפוּ חֵיל־כַּשְׂדִּים אַחֲרֵי הַמֶּלֶךְ וַיַּשִּׂגוּ
אֹתוֹ בְּעַרְבוֹת יְרֵחוֹ וְכָל־חֵילוֹ נָפְצוּ
[ו] מֵעָלָיו׃ וַיִּתְפְּשׂוּ אֶת־הַמֶּלֶךְ וַיַּעֲלוּ
אֹתוֹ אֶל־מֶלֶךְ בָּבֶל רִבְלָתָה וַיְדַבְּרוּ
[ז] אִתּוֹ מִשְׁפָּט׃ וְאֶת־בְּנֵי צִדְקִיָּהוּ שָׁחֲטוּ
לְעֵינָיו וְאֶת־עֵינֵי צִדְקִיָּהוּ עִוֵּר וַיַּאַסְרֵהוּ
בַּנְחֻשְׁתַּיִם וַיְבִיאֵהוּ בָּבֶלָה׃
[ח] וּבַחֹדֶשׁ הַחֲמִישִׁי בְּשִׁבְעָה לַחֹדֶשׁ הִיא
שְׁנַת תְּשַׁע־עֶשְׂרֵה שָׁנָה לַמֶּלֶךְ נְבוּכַדְנֶאצַּר
מֶלֶךְ־בָּבֶל בָּא נְבוּזַרְאֲדָן רַב־טַבָּחִים
עֶבֶד מֶלֶךְ־בָּבֶל יְרוּשָׁלִָם׃
[ט] וַיִּשְׂרֹף אֶת־בֵּית־יְהוָה וְאֶת־בֵּית־
הַמֶּלֶךְ וְאֵת כָּל־בָּתֵּי יְרוּשָׁלִַם וְאֵת־
כָּל־בֵּית גָּדוֹל שָׂרַף בָּאֵשׁ׃
[י] וְאֵת־חוֹמֹת יְרוּשָׁלִַם סָבִיב נָתְצוּ כָּל־
חֵיל כַּשְׂדִּים אֲשֶׁר רַב־טַבָּחִים׃
[יא] וְאֵת יֶתֶר הָעָם הַנִּשְׁאָרִים בָּעִיר
וְאֶת־הַנֹּפְלִים אֲשֶׁר נָפְלוּ עַל־
הַמֶּלֶךְ בָּבֶל וְאֶת יֶתֶר הֶהָמוֹן
הֶגְלָה נְבוּזַרְאֲדָן רַב־טַבָּחִים׃

(ז) ויהי בשנת התשיעית למלכו וגו׳ עיין ספר הכתוב קרבן ירושלם ובית ה׳ קיך היה ׀ וספר שבאגר נקיהו מרד במלך בבל כח על ירושלם בשנה התשיעית למלכותו שהיה שנת שבע עשר למלכות כנוכד נאצר ותכוף העיר במצור ובנו עליה דיק ׀ והוא המגדל הגדול שעושים מעלים כנד העיר לכשנה ׀ ומלשון לחמו סביב ׀ ירמה שהדיק היה כמו עיר בנויה מעץ שעושים סביב העיר להלחם (כ ׀ ג ׀ ד) משם על העיר : וכנה התמיד המצור על ירושלם שתי שניס ׀ כי הנה בשנת עשתי עשרה למלך נקיהו (לפי שהיה רעב גדול בעיר ולא היה לחם לעם הארץ מפני ולעפות רעב) הבקעה העיר בתשעה לחדש ׀ שהכשדיים נקעו החומה ועם הארץ לא ידעו כי הרעב שהיה בתוכם ׀ ולא פירש הכתוב מי הוא החדש הזה ׀ ובספר ירמיהו * כתוב שהיה זה בחדש העשירי שהוא למניכם חדש תשעית יפ״ד ואחוכ״ל מיושב שהוא כנרים דף כו ע״ב קראו את תחלתו בשבעה עשר בתמוז ׀ כשתברו הלחו ׀ ובועל תמיד ׀ הבקעה העיר ׀ ערף לפומתומים את התור׳ ׀ והעמיד גלס בהיכל · לכל מה שאמר כאן בתשעה לחדש הבקעה העיר ׀ היה לעכין המעשה ׀ ומה שאמרו בשבעה עשר בתמוז היה לחדי לחדי שבר ירפו לחדי הכורכים וחנו להריחב פרץ העיר ׀ וזה לפי שכשבר ירו לבצי המלחמה לשבר בקרב העיר שבקעו הכשדיים חומת העיר בריחו בלילה היתה ׀ וכן אומר בספר ירמיהו * וכל לבצי המלחמה יברחו ויצאו מן העיר לילה · וספר כאן שיצאו דרך שער בין החומותי לשבר על גן המלך ׀ רוצה לומר בדרך השער שהיה בין שתי החומות בספר ׀ כדי שלא ירגישו בהם הכשדיים ׀ והיתה הליכתם בפיות הכשדים על העיר ׀ וילך דרך הערבה ׀ רוצה לומר שהמלך נקיהו הלך בדרך הערבה בורח הוא וצבאיו ולא יוכל להמלט ׀ (ה ׀ ו) לפי שהיל הכשדים ברחו אחריו והשיגוהו בערבות יריחו ויתפשוהו ויביאו אותו למלך שהיה ברבלתה ׀ כי עם היות שאמר שהמלך נבוכד נצר על ירושלם ׀ אומר שמפני שהרבו עליו נן המלך ׀ רוצה לומר בדרך השער שהיה בין שתי החומות בספר ׀ כדי שלא ירגישו בהם הכשדיים ׀ והיתה הליכתם בפיות הכשדים על העיר ׀ וילך דרך הערבה ׀ רוצה לומר שהמלך נקיהו הלך בדרך הערבה בורח הוא וצבאיו ולא יוכל להמלט ׀ לפי שהיל הכשדים ברחו אחריו והשיגוהו בערבות יריחו ויתפשוהו ויביאו אותו למלך שהיה ברבלתה ׀ כי עם היות שאמר שהמלך נבוכד נצר על ירושלם ׀ אומר שמפני שהרבו עליו יומי המצור הלך הוא רבלתה והניח חילו על המצור ׀ והיותו שם ברבלתה הוליכו שם את נקיהו · וחזל בפרק חלק אמרו

(ח) ובחדש החמישי בשבעה לחדש היא שנת תשע עשרה למלך נבוכדנאצר מלך בבל בא נבוזראדן רב טבחים עבד מלך בבל ירושלם׃
(ט) ושרף את בית יהוה ואת בית המלך ואת כל בתי ירושלם ואת כל בית גדול שרף באש׃
(י) וכל חיל כשדים אשר רב טבחים נתצו את חומת ירושלם סביב׃
(יא) ואת יתר העם הנשארים בעיר ואת הנפלים אשר נפלו על המלך בבל ואת יתר ההמון הגלה נבוזראדן רב טבחים׃

* ועם במלך בבל מרד לה׳ ב׳ ל״ז ו׳ מצר השביעי בחלקים ׀ ועל זה העניין נכתבו ובעיניו : וספר הכתוב שבקדם החמיני (ק) שהוא למניכם חדש קכ בשבע׳ ימים לקותו חדש בת בנוזר מלך ירושלם ׀ ונרחה טעם היות שהעיר הנפרצה בתשעה לחדש תמוז ׀ הנה לא נכנסו הכשדיים לירושלם כי אם עד שבעה לחדש קכ ׀ שכל הימים אשר היו בין זה לזה עמדו היהודים בלחמים בפקיעת העיר עם הכשדיים ולא נכנסו שם עד חדש ימים מפני הרעב בחלטו הלוחמים · ובספר ירמיהו * כתוב נעשור לחדש ׀ שם ופירשו קול שבשבעה לחד תענית פ״ד נכנסו גוים למיכל וחללו דף כ״ע ע״ב ושתו כל לותו יום וקלקלו כרצונם שביעי ושמיני ׀ וביום התשיעי לחד סמוך לחשכה הכיתו בו את החת והיה הולך ונולך עד סוף עשירי ׀ ומפני שהיתה רוב הנפילה בעשרה בחד ׀ אמר רבי יוחנן בן זכאי מלמלך הייתי בלותו דור לא קבעתיו חלל בעשירי שרובו של היכל בשרף ונו׳ ׀ וכנגן אמרי לתחלת דפורענות עקר : ולמכס מה שאמר שהיה זה בשבע עשרה לכנוכד נלגר ׀ וכספ׳ ירמיהו * אמר בשבע שמחה עשרה שם לנבוכד נלגר ׀ כפי פשוטו רלוי שיפורש שהיה בסוף שמחה עשרה והתחלת תשע עשרה ׀ ולקול גלו בתשע מנילה פ״ע עשרה וגלו בשמחה עשרה דף י״ל ע״ב וקשנן לחד הוא ׀ חלל תשע עשרה למלכות נבוכד נלגר ושמחה עשרה לכנוב יהויק׳ ׀ שהיה בשנה השניה לנבוכד נלגר : וספר שבאגר לקן (ע) שרף עם בית ה׳ לת בית המלך ׀ ורלוי לשום לב על זה שבית השם ובית המלך כאנו כלחת וכשרפו כלחת ׀ כי היה הפלחת בית המלך והתמלתו תלויה בבית ה׳ ׀ וכן זכר שרף כל בתי ירושלם הגדולים והכשכדים ׀ וזהו כל בית גדול שרף בלה ׀ רוצה לומר כל בית לדם גדול שרף ׀ ושתן והרס חומות ירושלם ׀ וכבר כתבתי שהיו לירושלם (י) שלשה חומות זו לפנים מזו וכלם נתנו ׀ כדי שהעם הנשאר לא דף ל״ד ע״ל יוכלו

2011 Ministerio de Cultura

[יג] וּמַחֲלַת הָאָרֶץ חִשְׁאִיר רַב־טַבָּחִים
[יד] לְכַרְמִים וּלְגֹבְרִים: וְאֶת־עַמּוּדֵי
הַנְּחֹשֶׁת אֲשֶׁר בֵּית־יְהוָה וְאֶת־הַמְּכֹנוֹת
וְאֶת־יָם הַנְּחֹשֶׁת אֲשֶׁר־בְּבֵית יְהוָה
שִׁבְּרוּ כַשְׂדִּים וַיִּשְׂאוּ אֶת־נְחֹשְׁתָם
[טו] בָּבֶלָה: וְאֶת־הַסִּירוֹת וְאֶת־הַיָּעִים
וְאֶת־הַמְזַמְּרוֹת וְאֶת־הַכַּפּוֹת וְאֶת
כָּל־כְּלֵי הַנְּחֹשֶׁת אֲשֶׁר־יְשָׁרְתוּ בָם
[טז] לָקָחוּ: וְאֶת־הַמַּחְתּוֹת וְאֶת־הַמִּזְרָקוֹת
אֲשֶׁר זָהָב זָהָב וַאֲשֶׁר־כֶּסֶף כָּסֶף
לָקַח רַב־טַבָּחִים:
[יז] הָעַמּוּדִים, שְׁנַיִם הַיָּם הָאֶחָד
וְהַמְּכֹנוֹת אֲשֶׁר־עָשָׂה שְׁלֹמֹה לְבֵית
יְהוָה לֹא־הָיָה מִשְׁקָל לִנְחֹשֶׁת כָּל־
הַכֵּלִים הָאֵלֶּה:
[יח] שְׁמֹנֶה עֶשְׂרֵה אַמָּה קוֹמַת, הָעַמּוּד
הָאֶחָד וְכֹתֶרֶת עָלָיו, נְחֹשֶׁת וְקוֹמַת
הַכֹּתֶרֶת שָׁלֹשׁ אַמּוֹת וּשְׂבָכָה וְרִמֹּנִים
עַל־הַכֹּתֶרֶת סָבִיב הַכֹּל נְחֹשֶׁת
וְכָאֵלֶּה לָעַמּוּד הַשֵּׁנִי עַל־הַשְּׂבָכָה:
[יט] וַיִּקַּח רַב־טַבָּחִים אֶת־שְׂרָיָה כֹּהֵן
הָרֹאשׁ וְאֶת־צְפַנְיָהוּ כֹּהֵן מִשְׁנֶה וְאֶת־
שְׁלֹשֶׁת שֹׁמְרֵי הַסַּף:
[כ] וּמִן־הָעִיר לָקַח סָרִיס אֶחָד אֲשֶׁר־
הָיָה פָקִיד, עַל־אַנְשֵׁי הַמִּלְחָמָה
וַחֲמִשָּׁה אֲנָשִׁים מֵרֹאֵי פְנֵי־הַמֶּלֶךְ אֲשֶׁר
נִמְצְאוּ בָעִיר וְאֵת סֹפֵר שַׂר הַצָּבָא
הַמַּצְבֵּא אֶת־עַם הָאָרֶץ וְשִׁשִּׁים
אִישׁ מֵעַם הָאָרֶץ הַנִּמְצְאִים בָּעִיר:
[כא] וַיִּקַּח אֹתָם נְבוּזַרְאֲדָן רַב־טַבָּחִים וַיֹּלֶךְ
אֹתָם עַל־מֶלֶךְ בָּבֶל רִבְלָתָה:
[כב] וַיַּךְ אֹתָם מֶלֶךְ בָּבֶל וַיְמִתֵם
בְּרִבְלָה בְּאֶרֶץ חֲמָת וַיִּגֶל יְהוּדָה
מֵעַל אַדְמָתוֹ:
[כג] וְהָעָם חֲנָשְׁאוּ בְּאֶרֶץ יְהוּדָה אֲשֶׁר הִשְׁאִיר נְבוּכַדְנֶאצַּר מֶלֶךְ בָּבֶל וַיַּפְקֵד עֲלֵיהֶם
כד אֶת־גְּדַלְיָהוּ בֶּן־אֲחִיקָם בֶּן־שָׁפָן: וַיִּשָּׁבַע לָהֶם וְלַאֲנָשֵׁיהֶם וַיֹּאמֶר לָהֶם אַל־תִּירְאוּ מֵעַבְדֵי הַכַּשְׂדִּים
כה שְׁבוּ בָאָרֶץ וְעִבְדוּ אֶת־מֶלֶךְ בָּבֶל וְיִטַב לָכֶם: וַיְהִי בַּחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי בָּא
יִשְׁמָעֵאל בֶּן־נְתַנְיָה בֶּן־אֱלִישָׁמָע מִזֶּרַע הַמְּלוּכָה וַעֲשָׂרָה אֲנָשִׁים אִתּוֹ וַיַּכּוּ

המלך

(יג) ומחלת הקומות, ושהגלה יתר העם הנשארים בעיר, ולשר כפלו ביד מלך בבל ויקחו אליו קודם בבוא העיר ומסרו עמהם אליו, שלא היה רצוי שיגלה לחוץ, הכה גם לחוץ הגלה. ובדברי
לה ב, לו יז המיתם בתוך * ויהרוג בחוריהם בחרב בבית מקדשם ולא חמל על בחור ובתולה זקן וישיש, ואין ספק שאלה המספור כלן בהרוגים ובשבויים ובשאר הרעות העלומות לשר עזו הכשדים בירושלם האומרים ערו ערו עד היסוד בה, ואולי הוכירו מזה הרגה, הלא למשמע אזן דלקה כפשוטו:
[ועיין מזה במס' גיטין פה ב ד"ה כו' וכו', ובמדרש איכה ובספ' יומיפון בסוף מלחמות ה':]
(יד) ומפר הכתוב מבוכד נאצר שלבד השלל מדלת העם לעובדי הכרמים וליוגבים, שהם עובדי השדות. ואולי פ"ב כו עיין דרשו במסכת שבת לבורמי', תלכי רב יוסף הלו מלקטי לפרסמון מעין גדי עד רמת', וליוגבים, הלו ליידי חלוזן מטולמות לטור עד קיפת:
(יגיד,וכו') ומפר שכלי הנחשת לשר בנית הבית, העמודים והים ושאר הנחשת, וגם כן כל כלי זהב וכסף שברו הכשדים לותם והוליכו לותם לבבל, ולשהם עכין העמודים ושאר הכלים שזכר כאן,
לף רלג כגר ניקרתי עכיכם בספור מלאכת כלי הבית בבה שעבר, ואין לורך בהשנות
(יקויטויב) פירושם הבה: וזכר שבפרע לקח את הכהן הגדול וכן הכהנים ושלשת שומרי הסף, שהם שומרי כלי הבית, ושרים אחד שהיה ממונה על לבשי המלחמה, ושהשה לשכשים מרואי פני המלך אשר נמלאו בעיר, ואת הסופר שהיה עם שר הצבא

למדר הבנת מעם הארץ ושנים מאנשי העיר, וידוע שהיו מהנכבדים שבעם, והוליכם למלך בבל רבלתה, לפי שאלה היו מפקדי עלת המלך ועניני המלחמה, ושם (כה, כג)
הכה אותם בחרב והגלה השאר כלם, והפקיד את גדליה בן לחיקם על היהודים אשר השאיר נבוכד נאצר בארץ, שיהיה מכהיג אותם ומפקד עניניהם, בתופן שיהיו תמיד תחת עול מלך בבל. ובאשר שמעו רבני (כג)
הקיילים המה ואנשיהם (שהיו פזורים בארץ וברחים מפני מלך בבל, ירלים כן יחזיקו בו יוליכם גולים ושבים אל בבלה מפני המלחמה אשר היו עושים בגדו) שבאשר פקיד גדליה בן לחיק בארץ, בחסדו אליו. ולפי שתמיד היו ירלים מן הכשדים פן יבאו עליהם ויכום, בשבע אליהם גדליה (כד)
שיהיו בשמרים מהכשדים ואל ירלו אותם, בתנאי שיעבדו את מלך בבל תמיד, ובמו שכתוב בספר ירמיהו * שאמר ירמי' מ' ג
לגדליה ואלי הכשי יושב במלפה לעמוד לפני הכשדים אשר יבואו אליו ואתם אספו יין וקיץ ושמן ושימו בכליכם ושבו בעריכם אשר תפשתם, וגם כל היהודים אשר במואב ובבני עמון ובאדום ואשר בכל הארלות שמעו כי נתן מלך בבל שארית ליהודה וכי הפקיד עליהם את גדליה בן לחיקם בן שפן וישובו כל היהודים מכל המקומות אשר נדחו שם ויבאו אל ארץ יהודה אל גדליה המלפתה ויאספו יין וקיץ הרבה מאד. ואין ספק שאלו היה כי גדליה היה נקנלים אליו יהודים רבים והיו יולאים מן בבל רבים ויאספו אליו כלם ולא תשאר הארץ מבלי בניה, אבל (כה)
ישמעאל בן בתניה שהיה מזרע

2011 Ministerio de Cultura

את־גדליהו ויכהו וימת ואת־היהודים ואת־הכשדים
אשר־היו אתו במצפה׃ ויקומו כל־העם מקטן ועד־גדול
ושרי החילים ויבאו מצרימה כי יראו
מפני הכשדים׃ ויהי בשלשים ושבע שנה לגלות
יהויכין מלך־יהודה בשנים עשול
חרש בעשרים ושבעה לחדש נשא
אויל מרדך מלך בבל בשנת מלכו את־
ראש יהויכין מלך־יהודה מבית
כלא׃ וידבר אתו טבות ויתן את־
כסאו מעל כסא המלכים אשר
אתו בבבל׃ ושנא את בגדי כלאו ואכל לחם
תמיד לפניו כל־ימי חייו׃ וארחתו ארחת תמיד נתנה־לו מאת
המלך דבר־יום ביומו כל־
ימי חייו׃

סכום הפסוקים של ספר המלכים אלף ומאת ושמ' ומ"ל, ואלו ויקהל משה את כל עדת בני ישראל ויאמר אליהם אלה הדברים אשר צוה יי׳ לעשות אתם׃

המלך נדקיהו בן ויכה את נדליהו ואת היהודי ואת הכשדים
אשר היו שתו במצפה ׀ ומפני זה קמו כל העם והלכו למצרים
למצרים׃ ורלוי שהלא שספור נדליהו בן בכלן בקובר ׀
שם וכי בספר ירמיהו * גלה בו לבבל׃ הלחל למה עשה ישמעאל
הדבר הרע הזה ׀ ולחר שם שהכילו אליו שתי סבות׃ הלחת
היותו מזרע המלוכה ׀ ושוב שמפני זה היה רלוי שיהיה הוא
המליע על הלרן המשביר את כל עם הלרן ולא נדליה שלא
היה מזרע המלוכה כמוהו ׀ ומפני הקבלה והתלוה והכבוד
עשה זה׃ והשנית שמלך בני עמון שהיה ישמעאל עמו שלחו
להרוג את נדליהו ׀ לפי שהיה פקיד בלרן תיל מלך בבל ׀
והנה מלך בני עמון שלח יסב
בלרן מושל מתחת יד מלך
בבל ׀ ולזה חשב להרוג את
נדליה ואת הכשדים והיהודים
לחר עמו כדי שילכו משם ולא
יעמדו שמה ׀ ובחר שישמעאל
להיותו יהודי שיהרוג את
נדליה בחזר כי ינטה בו ויוכל
לעשותו׃ הדבר השני שבזכר
שם הוא שנלו הלחר הוא חל
נדליה בחייו והוא לא הלמין
לדברי המזהירי ובטח שישמעאל
שהמית לותו ׀ וזה שלזר שמה
ויוחנן בן קרח וכל שרי
החיילים לחר נשלה בלו חל
נדליה המלפתה וילחרו חליו
הילוע תלע כי בעלים מלך
בני עמון שלח את ישמעאל
בן נתניה להכותך בסתר ׀ ולא
הלמין להם נדליהו בן לחיק׳,
ויוחנן בן קרח לחר ל נדליהו
בסתר במצפה ללחר שלכה
בא והכה את ישמעאל בן
נתניה וחיש לא ידע למה
יככה בסתר ויפוצו כל יהודה
הנקבלים חליך וחבדה שחרית
יהודה ׀ וילחר נדליהו בן
לחיקם חל יוחנן בן קרח חל
תעשה את הדבר הזה כי שקר
אתה דובר חל ישמעאל׃
ירמ' מ"ג * הדבר השלישי שבזכר שם
הוא ׀ שלא הרגו במלחמה
קרב בחיים וגבור שכל בא
ועל השלחן שם עליו ויהרגהו ׀ והוא חשר כמרן ותועבה
גדולה ׀ ולא די שהרג אותו חבל גם את כל היהודים חשר
היו אתו במצפה הרג ׀ וגם ביום הממחך להרינה שהיו בחים
לחבים משכם ומשמרון משלחי זקן וקרועי בגדים על חרבן
ירושלם ושרפת בית קדשו ותפארתו ובידם מנחה ולבונה
להביא בית ה׳ הרגם ישמעאל על לא דבר עזו ׀ והשבה
ישמעאל את כל שחרית העם חשר היו יושבים במצפה וילך
לעבור חל בני עמון׃ הדבר הרביעי שבזכר שם הוא שהעם
הנשחר כחשר רלו שישמעאל הרג את נדליה העומד על בני
עמו ושהרג את הכשדים ׀ חשבו שיבחו הכשדים עליהם
ויהרגום ׀ בחשבם שנדלוכם ובזעתם היתה מיתת הכשדים
על ידי ישמעאל שהיה מזרעם ׀ ולזה בחרו לנלות מלרים
לגור שם׃ הדבר החמישי הוא שחרי החיילים ויוחנן בן
קרח וכל העם שחלו חל ירמיהו שיתפלל חל ה׳ ויורם את
הדרך ילכו בה ואת המעשה חשר יעשון ׀ והבטיח הנביא
ירמ' מ"ב * בשם ה׳ שישבו שמה ולא ילכו למלרים שבלחר * שם שוב תשבו
וכו' בלרן הזאת ובניתי לחבם ולא לחרוס ונטעתי לחבם ולא

לטוב כי בחתי חל הרעה לחשר עשיתי לבם חל תיראו מפני
מלך בבל וגו' ולחן לבם רחמים ורחם לחבם והשיב לחבם
חל לדמחבם ׀ ושם לומרים לחם לא בשב בלרן הזאת לבלתי
שמוע בקול השם חלקיבם לחמר לא כי חל לרן מלרים בבא
וגו' ׀ והיתה החרב חשר לחם ירחים משם שם תשיג
לחבם בלרן מלרים והרעב חשר לחם וגו' ׀ והמה עם
היות שהשיבו בשלחם חשר שלחו חלת ה' ׀ הרעו במה שלא
שמעו לדבריו ולחרו חל ירמיהו שקר לחת מדבר לא שלחך
השם חלקיבו לחמר לא תבחו מלרימה ׀ כל הדברים החלה
כוללו בספר ירמיהו והנבואות שבחו הנביא על היהודים
המולבים למלרים ׀ ושסתפק
בותב הספר בלן בחמרו
ויברלו מלרימה כי ירחו מפני
הכשדים׃ וספר לחרי זה (כז)
שבחת שלשים ושבע לגלות
יהויבין בחז חויל מדורך מלך
בבל בחבת מלבו חת רחש
יהויבין מלך יהודה מבית בלא
וגו' ׀ ולחר בעשרים ושבעה
לחדש ׀ להודיע שבחחר חת
בבופר בלפר ומלך חויל
מדורך בבו עשה הלסל הזה
עם יהויבין ׀ וברמיהו בתוב
בחמשה ועשרים לחדש ׀
ופירשו חויל שבעשרים וחמשה מלר עולם
חת בבובד בלפר ובלבר פרק בח
ובעשרים ושם הולילו בבו ועיין ויל
חויל מדורך מלברו ׀ בי פחד פר' י"ח בפה
שחין יתוב עליין לביו׳ ולמלוך׳
במו שעשה לחר שבטרד ולר
עם החיות שמית בן לחר
שמלך תחתיו ׀ ועבשו פחד
חויל מדורך מבדומה לזה ׀
וילמה שיהויבין יעמו שיוליחו (כח)
מלברו בדי שלא יחמרו בני
לדם עליין הוא חי ׀ וחמרו
שעשו ליברים וחתיבות בדי
שלא יהיה מבת הלפער שובו
עוד חל החיים ׀ ובתן לו
חת העבה יהויבין להוליחו
מלברו לחיים מה שביבח עליו
ישעי' * וחתה השלבת מלברך ישעיה י"ד ש"י

בלגר בתעב ׀ וביום השביעי בשח חת רחש יהויבין שיעמו (כח)
בעביביו מבית הבלא שהיה בו ׀ וידבר חתו טובות ׀ רובה לומר
דבריס עובים בחומים ליתב חת לבבו ׀ ובתן בבחו למעלה
מבל בסחת המלבים חשר היו חתו בבבל ׀ שהיה מבבד חת
יהויבין יותר מבלס ׀ והסיר חת בגדי בלחו מעליו והלביחהו (בט)
בגדים לחרים בפי מעלתו ׀ וחבל לחם לפניו בל ימי חייו
חל יהויבין׃ ולפי שלחת בתוב שהיה לובל על שלחן מלך בבל
מפת בג המלך ומיין משתיו ׀ לחר וחרוחתו חרוחת תמיד (ל)
בתבה לו מחת המלך דבר יום ביומו ׀ רובה לומר שהושיבו
בביתו מיוך חליו ושם היו בותבין לו דבר יום ביומו
חרוחת תמיד ׀ וזוה הדרך היה לובל לפניו׃ ולפשר לומר
גם בן שעל שלחן המלך היה לובל יהויבין ׀ ומלבד זה היו
בותבין לו חרחת תמיד ומשחת לפרבם בני ביתו׃ ומלשר
לומר שהיה זה בשבת שלשים ושבע לגלות יהויבין ׀ וידעבו
שגלות יהויבין היה בשבה השמינית למלבות בבובד בלבר
במו שבתוב למעלה ׀ למדבו שמלך בבובד בלבר חרבעה
וחרבעים שבה ׀ ומימיו * דס יקשב לקים הזה ויקרא י"ז ד
דס שפך׃

הנה

2011 Ministerio de Cultura

הנה למדנו מספורי הספר הזה שבני יהודה וישראל
כלם באו בגולה מפני רוע מעלליהם
והכעסתם את ה׳ ׳ וכלם הוגלו על ידי מלך בבל וביד
הכשדים ׳ כי מלך אשור בבבל היה מולך כמו שהתבאר ׳
אך אמנם לא הוגלו כלם יחד בבת אחת כי אם בפעמים
שונים · וכמו שבהפסד הכחות הטבעיות החיוניות והנפשיות
יפסדו ראשונה מהאיברים היותר מרוחקים מן הלב ואחר
כך היותר קרובים אליו והאחרון אשר יפסד הוא הכח אשר
בלב ׳ ככה יפסדו ראשונה בני ישראל אשר היו מעבר לירדן
שהיו בערך האברים היותר רחוקים מהלב ׳ ואחריהם שמרון
ועריה שהיו יותר קרובים ללב ׳ ובאחרונה נחרב ירושלם
ובית ה׳ שהוא היה מקור החיים והכחות ׳ וערכה לשאר
הערים כלב לשאר האברים ׳ ומפני זה תמצא כי ראשונה
(כמו שנזכר בדברי הימים *) עלה פול מלך אשור על שני
השבטים וחצי שהיו בעבר הירדן ויגל לראובני ולגדי ולחצי
שבט המנשה ויביאם לחלח וחבור והרא ונהר גוזן עד היום
הזה ׳ ולקח את העגל שהיה בדן והלך לו · ואחרי כן
שמנה שנים בפעם שנית בימי פקח בן רמליהו מלך ישראל
ועזריהו מלך יהודה ׳ עלה תגלת פלאסר מלך אשור ויקח את
עיון ואת אבל בית מעכה ואת ינוח ואת חצור ואת הגלעד
ואת הגלילה כל ארץ נפתלי ויגלה אשור ׳ כמו שנזכר בספר
הזה * ׳ ועל הגלות הזה אמר ישעיהו * כעת הראשון הקל
ארצה זבולן וארצה נפתלי ׳ ובזה הגלות נטל העגל השני
שהיה בביתאל והוליכו ׳ כמו שאמר * גם אותו לאשור יובל ·
ואחרי כן תשעה שנים בפעם שלישית בימי הושע בן אלה מלך
ישראל ובשנה הששית לחזקיהו מלך יהודה עלה שלמנאסר
מלך אשור על שמרון ויצר עליה שלש שנים ׳ ויאסור את
המלך בית כלא ויגל ישראל אשורה וישב אותם בחלח ובחבור
נהרי גוזן ומדי כמו שנזכר בזה הספר * · ואחרי זה שמנה
שנים עלה סנחריב ולקח מארץ יהודה מאה וחמשים מדינות
מבני יהודה ומבני שמעון [עיין מזה סוף קבלת הראב״ד] ·
ואחרי כן מאה ועשרים ושלש שנה פעם חמישית בימי
יהויכין מלך יהודה בא נבוכד נאצר והגלה אותו ירושלם ואת
כל השרים ואת כל גבורי החיל עשרה אלפים והחרש והמסגר
ויביאם בבלה כמו שנזכר בכאן * · ואחרי כן יא שנה
בפעם ששית * עלה נבוכד נצר מלך בבל על ירושלם ויבנה
עליה דיק ובא העיר במצור ובמצוק ברעב ובצמא ובחסר
כל והבקעה העיר ׳ ובא נבוזר אדן רב טבחים עבד מלך
בבל ירושלם וישרוף את בית ה׳ ואת בית המלך ואת חומות
ירושלם סביב נתצו ׳ וירב בבת יהודה תאניה ואניה מכת
חרב והרג ואבדן והביא את הגולה בבל ׳ כל העם אשר נפלו
אל הכשדים ואשר היו בירושלם ולבד השאיר שמה מדלת
העם לכרמים וליוגבים ׳ ועברו אם כן מגלות ישראל אשר
בשמרון עד גלות ירושלם וחרבן הבית מאה ושלש ושלשים
שנה · אחרי כן באותה שנה בעצמה * בהיות גדליה בן
אחיקם פקיד נגיד ומצוה שארית הפלטה אשר נשארו
בירושלם ובערי יהודה וישראל ׳ ויאספו אליו רבים ובקשו
את ה׳ אלקיהם ׳ בא ישמעאל בן נתניה מזרע המלוכה מבית
דוד ובמצות מלך בני עמון הרג את גדליה ואת רבים מאשר
אתו והוליכום בשבי אל ארץ בני עמון והנשארים בכל הארץ
באו מצרימה להשגב שם ׳ ובזה הדרך ספו תמו מן בלהות ·
הנה אם כן הוגלו בני ישראל ובני יהודה בשבעה זמנים
מארצותם ׳ ורובם הלכו אשורה זולת אותם הנשארים שהשבה
ישמעאל אל ארץ בני עמון ושנטו מהם למצרים ׳ וכמו
שביארתי כל זה בארוכה בהקדמת זה הספר :

וראוי שתדע שכבר באו עם מלך בבל על ירושלם
מלכים ושרים ממלכי שאר הגוים והוליכו
מהיהודים אל ארצם ׳ ומכללם היה פ״רוש שהיה מלך ספרד ׳
כי הנה אירקוליש הגדול שהיה מארץ יון יצא בכל העולם

לכבוש ארצות בגבורתו ובחכמתו כי רבה היא ׳ ונתפשט
בארץ המערב ׳ ואחרי שעשה גבורות הרבה בכבוש הארצות
בא באניות רבות ועמו חיל גדול אל ספרד ונתישב שמה
וימלוך בכל ארץ ספרד ׳ וכי נכסף אל ארצו ומולדתו חלף
הלך לו לארץ איטאלייא ומשם אל ארץ יון ׳ והוא היה
מהשרים אשר הלכו להחריב העיר הגדולה טרוייא בפעם
השלישית ׳ וכאשר נסע אירקוליש זה מספרד נתן מלכותו
לבן אחותו שנקרא אישפאן ׳ ועל שמו נקראת כל ארץ ספרד
בלשון עם לועז אישפאנייא ׳ ואישפאן זה לא היה לו כי אם
בת אחת ונשאה פירוש שהיה גם כן משרי יון ׳ והוא היה
בחרבן בית ראשון והביא משם בני יהודה ומבנימן ומשמעון
ומהלויים והכהנים אשר היו בירושלם עם רב שבאו עמו
ברצונם ׳ ויביאם בדרך הים באניות למלכות ספרד ויושיבם
בשני מחוזו׳ ׳ האחד הוא המחוז הנקרא גם היום אנדאלוזיאה ׳
בעיר אחת שהיה בימים ההם עיר ואם בישראל שרתי
במדינות ויקראו אותה היהודים לוזינה וגם היום נקראת
כן ׳ ואמרו עליה הגוים שאוירה מחכים ׳ להיות אויר הארץ
ההיא זך ונקי מאד מאד ׳ ואולי שעל זה קראוה היהודים
לוזינה להיותה כלוז אשר בארץ ישראל מוכנת לנבואה ׳
והמחוז השני היה בארץ טוליטולה ׳ וידמה שהיהודים קראו
שם העיר טוליטולה על שם הטלטול שעשו בבואם מירושלם
שמה ׳ כי שמה היה מקדם אצל הנוצרים פיריזואילה לא
טוליטולה שקראוה כן היהודים הבאים אליה ׳ וכן אחשוב
שקראו עיר אחרת סמוכה לטוליטולה מאקידא ׳ על שם
העיר מאקידא שהיה בארץ ישראל ׳ ולעיר אחרת סמוכה
לטוליטולה קראו אישקלונה ׳ על שם אשקלון שהיה קרובה
לארץ ישראל ׳ אולי היו הערים ההם בדמותם דומים אל
הערים אשר היו בארץ ישראל וקרובים אליה ולכן קראום
בשמם · ואין ספק שגם כן קראו בימים ההם שאר הערים
הסמוכות לטוליטולה כערי ישראל ׳ ובאורך הזמן נאבדו
ונתחלפו השמות ׳ ושלשה המה אשר נשארו בשמותם עד
היום הזה הם עדות והוראה על השאר : וישבו היהודים
במלכות ספרד משם ועד עתה ׳ ונתפשטו בכל הערים אלה
מפה ואלה מפה ׳ ולא שבו אל ירושלם בזמן בית שני ׳ כי
אמרו שלא היתה אותה הפקידה גאולה שלמה ׳ ולא נמצא
שמה ארון ברית ה׳ ולא חלה הנבואה ביניהם ושאר הדברים
הקדושים לא היו בקרב ישראל ׳ ושלכן לא ישובו כי אם בשוב
ה׳ את שיבת ציון ושבו בנים לגבולם מאשור ומכוש ומאיי
הים ׳ כמו שכתוב כל הספור הזה בספר דברי הימים
הקדומים אשר למלכי ספרד : ואין ספק שגם כן באו
מהיהודים ההם מחרבן בית ראשון לצרפת ולאינגלטירה
ולארץ אשכנז ולשאר המלכיות מבני אדום ׳ ועליהם אמר
הנביא * וגלות החיל הזה לבני ישראל אשר כנענים עד עובדי׳ א׳ ב׳
צרפת וגלות ירושלם אשר בספרד ׳ כי כבר היו שמה היהודים
מחרבן הראשון כמו שנזכר ׳ כי עם היות שנבא זה על אדום ׳
לא להיות אדום ראש הלוחמים והמחריבים כי אם לפי שעלו
מבני אדום עם הכשדיים על ירושלם לשחתה ׳ וכמו שאמר
שם על זה * ביום עמדך מנגד ביום שבות זרים חילם שם י״ב
ונכרים באו שעריו ועל ירושלם ידו גורל גם אתה כאחד
מהם ׳ ואחשוב שעל הליכת היהודים מירושלם דרך הים
לארצות המערב אמר הנביא ישעיה ׳ אחרי שאמר * כעת ישעי׳ ח׳ כ״ג
הראשון הקל ארצה זבולן וארצה נפתלי וגו׳ ׳ שנאמר על
גלות עשרת השבטים שהלכו לערי מדי ׳ אמר עוד * והאחרון שם שם
הכביד דרך הים עבר הירדן גליל הגוים וגו׳ ׳ שאמר זה על
גלות ירושלם שממנו הלך דרך הים לארצות המערב כמו
שאמרתי ׳ ומהם עברו הירדן והם אשר הלכו לבבלה ׳ ומהם
הלכו אל גלילות הגוים שהם אשר הלכו לעמון ולמצרים ·
ואפשר הוא שמהם גם כן היו הבאים אל ארץ צרפת וספרד
ושאר ארצות בני אדום ׳ עם היות שבחרבן הבית השני באו
גם כן

2011 Ministerio de Cultura

גם כן מהגולה יהודים רבים לארצות המערב, כי הנה בספרי דברי הימים אשר למלכי ספרד הקדומים מצאתי, שהקיסר שהיה מושל ברומי שלח חמשים אלף בתי יהודים אל ערי ספרד שהיו תחת ממשלתו מאותם שהגלה טיטוס מירושלם,

ונתקבצו כלם ראשונים ואחרונים והיו לעם אחד:

זהו מה שלמדנו הכתוב מהגלות והחרבן שהיה באומתנו ומה שמצאתי בספרי הגוים בענינו, אמנם מה שידענו מהגאולה והתשוע' מצאנו בירמיהו שנבא בפירוש על פקידת בני יהודה ושובם מבבל באמרו * כה אמר ה' כי לפי מלאת בבל' שבעי' שנה אפקוד אתכם והקימותי עליכם את דברי הטוב להשיב אתכם אל המקום הזה, ונתקיים זה הייעוד, כי שבו מבבל אל ירושלם ובנו את בית ה', אבל ענין בית שני לא היתה גאולה שלמה כי אם פקידה חלושה, לפי שתמיד כל היום בני יהודה בזמן בית שני משועבדים ראשונה למלכי פרס ואחרי כן למלכי יון ואחרי כן לרומיים ולא היה בהם מלך מבית דוד, והשבטים שהלכו בגליות הראשונים כמו שנזכר לא שבו עוד על אדמתם, גם לא נמצאו בבית האלקים לא הארון והכרובים ולא תלה נבואה באנשים ולא השיבו האורים והתומים ולא ירד אש מן השמים, והוא ממה שיורה שאנחנו עוד היום בגלות הראשון עומדים עד יקבץ נפוצותינו מזרח ישראל ויביאנו אל אדמתו ויבנה עירו, כמו שיעד ישעיהו הנביא עליו השלום * והיה באחרית הימים נכון יהיה הר בית ה' בראש ההרים ונשא מגבעות ונהרו אליו כל הגוים, והלכו עמים רבים ואמרו לכו ונעלה אל הר ה' ואל בית אלקי יעקב ויורנו מדרכיו ונלכה בארחותיו כי מציון תצא תורה ודבר ה' מירושלם: ופה נשלם אשר ראיתי לבאר בספר הזה, והיתה השלמתו ביום האחרון מחדש אלול, שנת גרו״ם הייתם, ותהלה לאל ית':

ירמי' כ״ט י'

ישעי' ב'

ב' ג'

ברוך הנותן ליעף כח ולאין אונים עצמה ירבה:

תושל״בע

אמר המגיה

ברוך ה' אלהי ישראל אשר גבר עלי חסדו והחייני וקיימני עד הנה ועזרני להשלים החבור הנכבד הזה, כי אילו פינו מלא שבח כים ולשוננו תהלה כהמון גליו לא נספיק לשבח לפאר ולרומם מעלת יקר תפארת הפירוש הלז, הן בלשונו הצח מצד עצמו מתוק מדבש ונופת צופים, הן בתכונתו וסדרו הטוב אשר חדשתי בדפוס הזה מה שלא היה בדפוס הראשון, כאשר עיני כל קורא משכיל תחזינה במישרים, ובפרט בהגהה מדויקת אשר השתדלתי בכל מאמצי כחי להמציא בו בתכלית האפשר כיד ה' הטובה עלי, כי לא מנעתי לעיין ולדקדק בכל מלה ומלה בעיון נמרץ והשגחה פרטית, כדי לתקן את המעוות, להשים העקוב למישור והחסר למלאות, ולהסיר כל הטעיות והשגיאות שמצאתי בדפוס הראשון כפי הצורך והאפשר, וכמו שדברתי בזה באריכות בהקדמתי לזה הספר: ואם על כל פנים ימצא הקורא בו איזה טעיות ושגיאות, בהיות כי מהנמנע הוא לחולשת האנושית ולחסרונה להמציא דבר מה אל תכלית השלמות, ואף כי במלאכת הדפוס שהיא מלאכה מרובה וקשה מאד כידוע לכל יודעי ומביני משפט וטבע מלאכת הדפוס, ובפרט כשהאומנים אינם מבינים לשון הקודש לגמרי, כי אם מוכרחים לראות צורת ותמונת כל אות ואות בפני עצמו ובקל יוכלו לכשול ולטעות, וביותר באותיות שאין הפרש גדול בתבניתם כמו ב' וכ', ג' וג', ד' ור' וכיוצא בהם, הנה שגיאות כאלה הקורא המשכיל בלי טורח ועמל רב יוכל לתקנם כפי שכלו הטוב, וידעתי כי מתי מספר המה ונער קטן יכתבם, בם ירוץ ולא יכשל כי מובנים הם בעצמם ואפילו לתינוקות של בית רבן, ולכן בטחתי בחסד כל קורא משכיל שידינני בזה לכף זכות ולא לכף חובה, וה' יגמלהו וישלמהו טובה, ולעולם יהיה ברוך:

והיתה השלמתו בחדש שנתנה בו תורה לישראל, שנת תמ״ו רומם מן הארץ לפ״ק ולמ״בי:

2011 Ministerio de Cultura

I. INDEX LOCORUM SCRIPTURÆ

extra ordinem expositorum.

Gen. IV, 13. 14. f. 159. col. 3.
XLIX, 10. f. 94. col. 4. f. 95. col. 1. 3.
Exod. II. 2. f. 94. col. 4.
XXIV, 17. f. 234. col. 2.
XL, 34. 38. f. 234. col. 2.
Levit. V, 20. (VI, 2) f. 232. col. 2.
Num. XVII, 5. f. 288. col. 2.
Deut. IV, 4. f. 262. col. 2.
XVII, 14. f. 93. col. 1. 2.
XXI, 12. 15. 18. f. 164. col. 4.
1. Sam. XXV, 29. f. 21. col. 2.
2. Sam. VII, 16. f. 231. col. 231. col. 4.
1. Chron. III, 1. f. 141. col. 3. 4.
VIII, 33. f. 94. col. 3.
XI, 11. f. 180. col. 2. 3. 4. f. 181. & 182.
XIIX, 16. f. 151. col. 2.
XXII, 1. f. 185. col. 1. 2. 3.
XXII, 5. f. 185. col. 3. 4.
XXII, 25. f. 187. col. 2. 3.
XXVII, 5. 9. (XXVI, 5. 8) f. 146. col. 3.
2. Chron. II, f. 215. col. 3 4. f. 216. col. 1. 2.
IV, 8. f. 225. col. 1. 2.
VII, 1. (VI, 1.) f. 234. col. 1. 2. 3. 4.
XXI, 12. f. 279. col. 3. 4.
XXII, 2. f. 279. col. 4.
XXII, 8. 9. f. 281. col. 1. 4.
XXIV, 14. f. 284. col. 1.
XXIV, 26. 27. f. 284. col. 3.
XXXVI, 9. 10. f. 305. col. 4. f. 306. col. 2.
Job. IX, 2. seqq f. 22. col. 1.
XII, 11. (12.) f. 206. col. 3.
XVI, 11. f. 293. col. 2.
XXXI, 23. f. 293. col. 2.
XXXVII. 19. seqq. f. 206. col. 3.
Psalm. II. f. 98. col. 4. seq.
Psal. III. f. 163. col. 2.
III, 2. f. 163. col. 2. f. 164. col. 4.
XIIX. f. 175. col. 1.
XIIX, 13. (12.) f. 206. col. 3.
XIX, 12. f. 177. col. 2.
XXI, 5. f. 262. col. 2.
XXIV, 6. f. 93. col. 1.
XXXIII, 6. f. 21. col. 2.
XXXIV, 1. f. 122. col. 1.
XLII, 4. f. 77. col. 4.
LI, 5. f. 155. col. 1.
LI, 15. f. 155. col. 2.
LV. f. 163. col. 4.
LV, 14. seqq. f. 163. col. 2.
LV, 24. f. 166. col. 1.
CIV, 20. seqq. f. 128. col. 1.
CXIX, 1. seqq. f. 128. col. 2.
CXXXII. f. 232. col. 1. 2.
CXXXIX. f. 135. col. 2. 3.
Prov. IV, 22. f. 262. col. 2.
XXIV, 35. (XXV, 1.) f. 294. col. 2.
XXVI, 22. f. 246. col. 2.
XXX, 1. seqq. f. 208. col. 1. 2.
Cohel. XII, 7. f. 128. col. 1.
Esai. VIII, 6. f. 294. col. 4.
XXII, 15. f. 296. col. 1
XXII, 16. 17. f. 258. col. 2.
XXXIII, 22. f. 93. col. 1.
XLII, 5. f. 21. col. 2.
LVII, 16. f. 21. col. 1. f. 128. col. 2.
Jerem. LII, 28. seqq. f. 305. col. 3.
Thren. IV, 20. f. 304. col. 1.
Hos. VI, 8 f. 34. col. 1.
XIII, 9. 10. 11. f. 93. col. 1. f. 94. col. 4.
Habac. IV, 4. (III, 3.) f. 206. col. 4.

II. INDEX RERUM ET VERBORUM.

Neminima qvæque curioso hoc opere contenta in Indicem præsentem coacta existimes B. L. monendum duximus, ea à nobis consultò omissa esse, qvæ vel ad nudam textus expositionem spectant, vel ejus seriei ita cohærent, ut ipse Indicis loco esse qveat. Ita, ut ex infinitis exemplis unum alterumve adducamus, non opus erat qvæstiones hîc separatim recensere: Qvis fuerit Spiritus 1. Reg. XXII, 21? Num Rex Moabitarum, 2. Reg. III, 26. 27. proprium filium immolaverit, an Regis Edom? item qvinam כרמים & יוגבים 2. Reg XXV, 12? Cùm fixam sedem jam sub allegatis locis nactæ, ibidem faciliori negotio reperiantur.

A.

Aaronis posteri qvinam Idololatriæ dediti, fol. 302. col. 4.
Abarbenel è posteris Davidis se esse jactat, f. 1. Ejusdem autoritas penes Reg. Alphonsum, col. 1. iterum collapsa, ibid. Ejus exilium & altercatio cum Deo, col. 2. causa hujus tractatus, col. 3. Cur aliorum Rabbin. commentariis præferendus, fol. 5, col. 2.
Abigail an Prophetissa, & mortem Nabalis imminentem præsciverit? fol. 127. col. 3. Gradus ejus Prophetiæ, f. 128. col. 1.
Abimelech an Rex fuerit? f. 54. col. 2.
Abjathar Pontificatu privatur, ejusque causa f. 163. col. 1. fol. 192. col. 4.
Abner cur Isbosethum Regem Israëlit. constituerit? f. 140. col. 3. cur morte violentâ mortuus? fol. 141. col. 1. fol. 142. col. 2. 3. Abner causa persecutionis Davidis;

2011 Ministerio de Cultura

dis; Cujus exemplum in fabulâ de foveâ& ſpineto. ibid. Colloqvium ejus cum Joab, fol. 142. col. 3. Mortis ejus deſcriptio, fol. 198. col. 1.
Abrahami ſcientia in Aſtrologicis, fol. 210. col. 3.
Abſalonis aſtutia deſcribitur, fol. 162. col. 3. Abſalon cur degener? fol. 141. col. 4. fol. 164. col. 4. Cur crinibus ſuſpenſus, fol. 167. col. 1. Fabula de eo & inferno, fol. 167. col. 2. fol. 168. col. 1.
Achanis peccatum cur univerſo populo imputatum, fol. 14. col. 4. cur non ſtatim à Deo manifeſtatum, fol. 15. col. 2. qvoties ab Achane reiteratum, fol. 15. col. 3. Joſua cur eum ad confeſſionem adhortatus ſit poſt jactam ſemel ſortem, ibid.
Achis Rex, cur Pſal. 34. v. 1. Abimelech vocetur? fol. 122. col. 1. An ejus uxor & filia furioſæ fuerint? fol. 122. col. 2.
Adam an Dæmones genuerit? fol. 148. col. 4.
Adjuratio etiam conditionalis effectu non deſtituitur, fol. 84. col. 2.
Adoniæ & Abſolonis comparatio, fol. 192. col. 3. 4.
Ægypti opprobrium, qvid? fol. 12. col. 2.
Ægyptias, ut alias gentiles fœminas in matrimonium ducere, an prohibitum fuerit, fol. 203. col. 1. 2.
Ahab Dei abnegationem publicè ad portas Samariæ profitetur, fol. 253. col. 1. Omnis generis idololatriæ deditus, ibid. An univerſo orbi imperaverit, fol. 255. col. 1. 2. Cur rex factus, fol. 261. col. 4. Ejus pœnitentia, fol. 264. col. 2.
Ahas libros legis, excepto eô qvem Joſias invenit, comburens, fol. 301. col. 3.
Ahasja, 2. Reg. 8. v. 26. anno ætatis 22. 2. Chron. 22. v. 2. verò anno 42. rex factus dicitur, fol. 279. col. 4. Item 2. Reg 9. v. 27. mortuus in Megiddo, 2. Chron. 22. v. 9. verò ibi ubi Jehu erat, nempe in Jeſreel occiſus, fol. 281. col. 1. Item 2. Reg. 10. v. 13. ejus fratres, 2. Chron. 22. v. 8. verò fratrum liberi occiſi à Jehu dicuntur, col. 4.
Ahitophel Davidis intimus, fol. 162. col. 4. à Rabbinis Angelus fuiſſe fingitur, fol. 165. col. 1. Tria qvæ filiis ſuis antè mortem præcepit, ibid.
עֵירִים Jud. 10. v. 4. qvid? fol. 56. col. 3.
Alexandriæ commorantium Judæorum fata, fol. 189. col. 1.
Amalek vocis ſignificatio? fol. 108. col. 3.
Amaſa an rebellis? fol. 171. col. 1.
Amon Rex Judæ libros legis comburens, fol. 301. col. 1. cum Matre concumbens, ibid.
Amri cur Rex factus, fol. 252. col. 4.
Angelus in Gilgal & Bochim Jud. 2. v. 1. apparens, qvalis? fol. 42. col. 4. Angeli an cerni qveant? fol. 49. col. 2. 3. Angelus Gideoni apparens an Propheta aut Pinehas? f. 49. col. 3. f. 50. col. 1. Angelus Manoæ uxori apparens qvalis & cur apparuerit, fol. 60. col. 1. 2. Angelorum officia circà aërem & ignem, fol. 209. col. 2. Angeli Ælohim dicti, fol. 290. col. 4.
Animæ ſtatus poſt mortem? fol. 127. col. 3. 4. fol. 128. De ejus immortalitate theſes ſeptem, ibid.
אֲפִיִם qvid? fol. 77. col. 2.
Aqva hauſta & effuſa in Mizpa, 1. Sam. 7. v. 6. qvalis? f. 89. col. 3. 4.
Aqva Bethlehemitica à Davide deſiderata qvalis? & cur ab eo effuſa, ubi fabula Rabbinorum, fol. 181. col. 4. fol. 182. col. 1.
Arafna an proſelytus, & Rex Hieroſolymæ fuerit, fol. 187. col. 1. 2.
Arbores à Jotham, Judic. 9. v. 7. ſeqq. introductæ in qvemnam colliment? fol. 54. col. 3.
Arcæ duæ, Joſephi, & fœderis ab Iſraëlitis ſecum ductæ, fol. 9. col. 3.
Arca fœderis qvoties à ſacerdotibus portata, f. 9. col. 3. f. 225. col. 4 Cur 2000. ulm, ab eâ fecedere juſſus populus, ibid. Arca cur Iſraëlitas Jordanem tranſeuntes præceſſerit? ibid. Arcæ fœderis vectes an totum populum comprehenderint, fol. 9. col. 4. Arca fœderis cur à Philiſtæis capta? fol. 85. col. 1. An duæ fuerint arcæ fœderis in Iſraël, ibid. & col. 2. ſeqq. f. 86. col. 1. 2. f. 153. col. 2. f. 226. col. 2. Ejus magnitudo, & an Lex Moſis ſcripta in ea recondita fuerit? f. 85. col. 2. Cur propè Dagon à Philiſtæis locata, f. 87. col. 2. Vaccæ eam reducentes in terram Iſraël an hymnum cecinerint? fol. 88. col. 3. Arca fœderis cujus mentio fit, 2. Sam. 11. v. 11. c. 15. v. 25. qvalis fuerit, f. 153. col. 2. f. 86. col. 2. fol. 163. col. 1. Arca fœderis an ſeipſam portaverit? fol. 146. col. 4. Arca fœderis cum contentis qvò pervenerit? fol. 194. col. 3. f. 196. col. 4. f. 226. col. 1. f. 277. col. 2. f. 302. col. 3.
Ara Jos. XXII. 10. cur extructa? f. 35. col. 4. & f. 36. col. 1 2.
Argenti Salomoni à Davide relicti præſtantia f. 220. col. 2.
Aſariæ lepra an Moſi jam cognita fuerit f. 288. col. 2.
Athniel an literatus? & an Joſ. XV 19. per terram ſiccam meridionalem indigitatus f. 30. col. 4.
Autores librorum ſcripturæ f. 2. col. 4.

B.

Bath menſuræ deſcriptio f. 223. col. 4.
Bathſeba ab æterno Davidi uxor deſtinata f. 155. col. 2.
Barak & Lapidoth an ſynonyma f. 45. col. 3.
Barſillai an ſcortator f. 169. col. 4.
בֶּשֶׁת 2. Sam. III. 27. qvid? f. 142. col. 3.
Beatorum gaudia in qvo conſiſtant f. 128. col. 3.
Benedictio vilioris perſonæ non contemnenda f. 187. col. 2.
Benjamitarum extirpationis Jud. xx cauſa? fol. 69. col. 1 ſeqq. Benjamitis cur Iſraëlitæ filias denegaverint? f. 72. col. 1. cur contrà jusjurandum poſtmodùm conſilium mutaverint, ibid. Benjamitæ ſuperſtites qvò abierint? f. 71. col. 4. Benjamita 1. Sam. 4. v. 12. qvis, an Saul? f. 86. col. 3.
Bethſemitæ cur tàm ſeverè 1. Sam. 6. v. 19. puniti f. 88. col. 4. f 89. col. 1. Cæſorum an ſeptuaginta, an 50000. fuerint, f. 89. col. 1.
Bileam qvomodo in Midian tempore Joſuæ pervenerit f. 26. col. 4. Bileam cum regibus Midianit. per aërem avolans, ope bracteæ à Pinehâ retractus ibid. Bileam qvatuor generibus ſuppliciorum Judaicorum occiſus ibid.
Bona damnatorum an regibus cedant f. 201. col. 2.
Bull menſis, cur ita dictus, fol. 221. col. 4.

C.

Cadaver humanum cur citius putreſcat ac brutorum? f. 17. col. 7.
Calebi prætenſio in civit. Hebron f. 29. col. 3. & 4 f. 30. col. 1. 2. Votum Calebi Joſ. 15. v. 16. an non temerarium? f. 30. col. 3.
כִּלְאֵי 1. Sam. 25. v. 3. qvid? f. 126. col. 1.
כְּמָרִים 2. Reg. 23. v. 5. unde derivetur. f. 302. col. 3.
Cantici canticorum excellentia. f. 209. col 2.
Caprinum pulvinar 1. Sam. 19. v. 16. qvid? f. 118. col. 3.
Captivos qvotnam ſecum Judæos abduxerit Nebucadnezar, ubi concil. 2. Reg. 24. v. 14. 16. Jerem. 52. v. 28. ſeq. f. 305. col. 3. 4.
חֶכְרִי Joſ. 17. v. 14. qvid? f. 32. col. 2.
חֲיָרֵי 2. Sam. 23. v. 13. qvid? f. 181. col. 3.
חֲשַׁמְנִי qvid? f. 258 col. 1.
Cherubim forma, & an uterqve ſexus in iis expreſſus? f. 228. col. 4.

2011 Ministerio de Cultura

חומש qvid f. 170. col. 4.

Chronicorum Libri cur non tantùm repetant, sed & fusius enarrent vitas Regum ac libri Sam. & Regum f. 4. col. 2. 3. f. 74. col. 3. 4. f. 75. col. 1. 2 3. 4. f. 190. col. 2. 3. 4. Eorum scopus & divisio f. 75. col. 2. 3. 4. cur non prophetis prioribus annumerentur. f. 3. col. 3.

Cibos capere justo tempore non parùm prodest? f. 123. col. 2.

Cineroth regio Palæstinæ locupletissima. f. 251. col. 1.

Circumcisionis mandatum cur soli Josuæ datum fuerit? f. 11. col 3. Circumcisio cur in deserto neglecta? f. 12. col. 1.

Cithara Davidis an propriâ efficacia an qvatenus à Davide tacta spiritum malum fugaverit f. 113. col. 4.

Civitates receptus terræ Canaan an qvalitatem hanc tempore Mosis, an tempore Josuæ acceperint f. 34. col. 1. Cur tot in tribubus duabus cum dimidiâ trans Jordanem qvàm citrà in 10. cum dimidiâ constitutæ f. 34. col. 1. & 2. nullos in eis mortuos sepultos esse? f. 34. col. 4.

Cœci & claudi Jebusitarum 2. Sam. 5. v. 6. qvi? & fabula de iisdem f. 144. col. 3. 4. f. 145. col. 1. 2.

Concubina, Jud 19. v. 2. an reverà rem cum aliis habuerit f. 67. col 3. an vera uxor mariti f. 69 col. 3. 4.

Concupiscentia hospiti comparatur f. 154. col. 2.

Cordis effusio 1. Sam 1. 15. qvid f. 78. col. 2.

Crethi & Plethi, qvid f. 151. col. 2.

Crinium abscisio an imbecillem reddat hominem f. 60. col. 1.

Cusan Jud. 3. v. 10. cur Risathaim dictus f. 44 col. 3.

Cusi qvis f. 167. col. 3.

D.

Dæmones de naturâ Angelorum, & hominum qvædam participant f. 133. col. 3. assumere gestiunt corpora humana. f. 133. col. 3. an ab Adamo geniti? f. 148 col. 4. Dæmones adorantur f. 291. col. 1.

Dagon Philistæorum, qvid f. 87. col. 2. Cur propè eum Arca fœderis locata f. 87. col. 2.

Daniel Draconem Babylon. occidens. f. 291. col. 2.

Davidis virtutes 1. Sam. 16. v. 18. enarratæ an sibi contrariæ f. 113. col. 1. 2 cur de ejus fortitudine dubitans Saul, nihilominus certamen cum Goliatho permiserit f. 115. col. 2. 3 Saulis vestimenta & arma Davidi apta, cum tamen staturâ qvam maximè inter se discrepârint f. 115. col. 4. David cum Goliath certaturus cur qvinqve læves lapides elegerit f. 115. col. 4. Qvæstio Saulis de Davidis personâ 1. Sam. 17. v. 58. f. 116. col. 3. Fœdus cum Jonathane initum frangens punitur f. 119. col 4. Panes faciei comedens non Sacerdos. f. 121. col. 3. 4. Ejus parentes & fratres an à Rege Moabitarum occisi. f. 122. col. 3. An de auxilio Dei, à Saulis exercitu circumdatus 1. Sam. 23. v. 26. desperaverit f. 124. col. 3. An sine læsione conscientiæ Saulem occidere potuisset in speluncâ f. 125. col. 1 An nuncium obitus Saulis justè occiderit f. 138. col. 4. f. 139. col. 1. Davidis filius secundus cur 2. Sam 3. v. 3. Chileab. 1. Chron. 3. v. 1. verò Daniel vocetur f. 141. col. 3. 4. An viduam Saulis duxerit f. 141. col. 4. Cur tàm diras qvinqve maledictiones Joabo 2. Sam. 3. v. 29. imprecatus sit? ejusqve maledictionis justitia. f. 142. col. 4. f. 143 col. 1. f. 201. col. 3. 4. seqq. Cur funus Joabi secutus f. 143. col. 1. 2. Cur Joabi homicidium in personâ Abneris commissum non puniverit? ibid. David cur 2. Sam. 5. v. 5. qvadraginta annos & 6. menses. 1. Chron. 29. v. 27. verô tantùm 40. annos regnasse dicatur f. 144. col. 3. An per 6. menses leprosus fuerit? ibid & f. 199. col. 2. An David 18. uxores habuerit f. 145. col. 3. signi de moro ei dati ratio f. 145. col. 4. Cur templum ædificare prohibitus? f. 147. col. 4. Cur Moabitas 2. Sam. 8. 2. percusserit? f. 150. col. 2. 3.

Ejus filii cur Sacerdotes vocentur 2. Sam 8. 18. f. 15 col. 2. An adulterinm cum Bathseba commiserit? fol. 153. col. 34 Hujus delicti pœna qvadruplex f. 154. col. 3. 4. an peccatum hoc & homicidium Uriæ Deus occultare voluerit? f. 155, col. 2. Cur & qvomodo postea manifestatum f. 155. col. 2. f. 197. col. 1. David cur se unxerit in 7.. diebus luctus? f. 155. col. 3. corona Ammonit. ponderosa de qva 2. Sam. 12. v. 30. ei imposita f. 156. col. 2. Davidis concubinæ cur 1. Chron. 15 v. 3 uxores vocentur. f. 162. col. 3. An Absalonem fugiens idololatriæ deditus fuerit? f. 163. col. 3. Davidis fuga in diem expiationis incidens. f. 166. col. 3. An concubinis postqvam Absalon cum iis congressus iterum cohabitare ei permissum fuerit f. 170. col 3. officiales ejus cur bis 2. Sam. 8. v. 16. & 2. Sam. 20. v. 23. recensentur f. 171. col. 4. Cur Israëlitis tributum imposuerit f. 171. col. 4. De fame qvæ in tempora Davidis incidit fabula. f. 172. col. 1. David ope Abisai à mortè liberatus ubi fabula. f. 174. col. 2. David an Ethanan filius Jaere Oregim, cujus mentio fit. 2. Sam. 21. v. 19. fuerit? f. 174. col. 1. Davidis robur inspecie brachiorum f. 178. col. 1. Ejus verba prima. 179. col. 2. Imbecillitatis ejus & frigiditatis ejus causæ, f. 192. col. 1. 2. Davidis studiorum methodus f. 181. col. 2. Populum numerans in qvo peccaverit. f. 184. col. 1. 2. 3. Cur populus ideo punitus? col. 4. f. 185. 185. col. 1. 2. Davidem instigans qvis ex 2. Sam. 24. v. 1. & 1. Paral. 22. v. 1. ibid & col. 3. conciliatio locorum 2. Sam 24. v. 9. & 1. Paral. 22. v 5. in numero populi ab invicem discrepantium f. 185. col. 3. 4. Qvis pro populo tempore secutæ pestis interfecerit fabula. f. 86. col. 3. 4. Non nisi Abisai peste mortuum esse fabulantur, ibid. David Angelum pestem cessare facientem videns perterritus, ad mortem usqve tremore membrorum laborat ibid. & f. 187. col. 1. Pretium à Davide Arnan numeratum, aliud 2. Sam. 24. v. 24. aliud 1. Paral. 22. v. 25. horumqve locorum conciliatio. f. 187. col 2. 3. David an Salomoni occidere præceperit Simei & Joab? & cur? f. 198. col. 2. 3. 4. Reconditus ab eo sub sepulchro thesaurus, f. 199. col. 1. Davidis domus cur contrà expressam promissionem Dei regno privata f. 249. col. 1. 2. 3. 4.

Debora an maritata fuerit? f. 45. col. 3. 4. Spiritu prophetico an aliqvando privata f. 47. col. 3.

Defunctorum remissio qvomodo obtineatur fol. 155. col. 1.

Dei Responsa Jud 20. v. 18. 23. cur dubiosa & infelicis eventus f. 70. col. 3. 4. Deus an Exul cum Israëlitis in Ægypto f. 149. col. 3. Deo an unus locus magis curæ sit præ aliis f. 187. col. 3. Dei dextra & sinistra qvid denotet f. 265. col. 2. Deus Deorum ab Ethnicis vocatus Jehova f. 291. col. 1.

Diabolus an Dei gloriam promovere voluerit 1. Sam. 1. v. 6. f 77. col 3.

Diadematis Ammonitici Regis ponderosi 2. Sam. 12. v. 30. descriptio f. 156. col. 2.

Doëg, qvis f. 121. col. 4. qvatuor illis, qvi ob calumnias & mendacia vita æternâ privantur, annumeratur. f. 122. col. 4. cur 1. Sam 22 v. 18. 22. Dojeg vocetur f. 123. col. 1. An Davidi mortem Saulis annunciaverit f. 139. col. 1.

E.

Ebzan an Boas fuerit 59. col. 4.

Egla an uxor Saulis fuerit f. 141. col. 4.

Eli cur sederit ad postem templi 1. Sam. 1. v. 9 fol 77. col. 4. Ejus filii cur degeneres? f. 80. col. 3. An adulteri? f. 81. col. 2. Eorum vitia. ibid. Eli domus cur pontificatu privata, & tâm severè punita. f. 82. col. 1. 2. de pœnarum executione fabula ibid. Peccata filiorum Eli an expiari potuerint? f. 83, col. 4. f. 84. col. 1. an

2011 Ministerio de Cultura

Pinehas filius Eli facta, qvorum mentio fit in scriptura perpetraverit f. 105. col. 2. Filiorum Eli occisor. f. 114. col. 1. 115. col. 4.
Elias an Pinehas fuerit? f. 49. col. 2 Eliæ de futura siccitate comminationis occasio à Judæis excogitata f. 253. col. 3. Elias qvis & ex qvo tribu fuerit col. 4. Rabbinis sæpissimè apparens ibid & f. 269. col. 4. Corvi panem & carnem ei ministrantes, unde asportaverint f. 254. col. 2. Ejus murmuratio contra Deum f. 256. col. 4. Cur sub junipero consederit f. 257. col. 3. De ejus pallio f. 259. col. 2. Ejus comparatio cum Mose horumqve differentia f. 259. col. 3. 4. f. 260. col. 1. 2. 3 4 f. 261. col. 1. 2. An verè in cœlum ascenderit & cur f. 260. col. 4. f. 269. col. 4. f. 270. col. 1. Ejus ascensionis notabilia f. 268. col. 2 3. 4 f. 269. 270. Cur anteqvàm sublatus Gilgal, Bethel & Jericho iverit. f. 268. col. 4. f. 269. col. 1. Eliæ scriptum posthumum de qvo 2 Chron. 21. v. 12. f. 279. col. 3. 4.
Elisæ miraculorum summaria descriptio f. 278. col. 1. 2. 3. 4. Eorum singulares proprietates. col. 2. Ejus prophetiæ gradus excellens. col. 4. Qvid negotii ei in urbe Damasco f. 279. col. 1. Qvam diu fuerit propheta f. 286. col. 1. Elisæ miraculorum numerus an duplò major qvàm Eliæ f. 269. col. 2. Cur de Spiritu Eliæ duplam portionem petierit col. 3. Sale aqvæ dulcedinem concilians. f. 270. col. 3 4. Cur pueris maledixerit f. 270. col. 4. f. 271. col. 1. 2. De ursis eos devorantibus f. 271. col. 2. Eum intuentes fœminæ moriuntur f. 273. col 2. De baculo ejus & Gehasi fabula f. 273. col. 3. 4. Cur semini Gehasi lepram imprecatus sit? f. 275. col. 2.
Elkana è qvâ tribu fuerit, f. 76. col. 3. Nominis Elkanæ allusio, f. 77. col. 1. An propheta? f. 81. col 3.
Esaiæ cur historica multa insperſa, f. 4. col. 1. seq. Esaiæ occisor Manasse, f. 300. col. 4.
Ethanim Mensis cur ita dictus, f. 225. col. 3.
Ethnicas & peregrinorum fœminas stuprantium pœna, f. 203. col 3
Excommunicationis ritus, f. 292. col. 4.
Exeqvias ire Regibus prohibitum, f. 143. col. 1. 2.
Exploratores Josuæ qvinam? & an unum tantùm eorum occultaverit Rahab, f. 8. col. 1.

F.

Fasciculus viventium & funda, 1. Sam. 25. v. 29. qvid, f. 127. col. 3. & 4. f. 128.

G.

Gaas cur dictus mons ubi Josua sepultus? f. 38. col. 4.
Gehasi invidia, f. 275. col. 3. Ejusdem pertinacia, f. 279. col. 1.
Gedalja cur ab Ismaële occisus, 2 Reg. 25. f. 307. col. 3.
Gibea Saul an idem cum Gibeâ Benjamitarum, fol. 111. col. 3. Cur 1. Sam. 22. v. 6. Rama vocetur? fol. 122. col. 3.
Gibeonitæ cur astu pacem à Josua obtinere maluerint, f. 19 col. 1. seq. Gibeonitæ Jud. 19. & 20. an mortem promeruerint, f. 69. col. 3. 4. f. 70. col. 1. 2. Gibeonitas cur Deus tàm graviter vindicaverit? & qvod à Saule eorum occisi, f. 172. col. 3. 4.
Gideonis merita ob qvæ Angeli apparitione dignatus est, f. 49. col. an fuerit propheta? f. 50. col. 1. f. 53. col. 3. Cur legitimum modum immolandi juvencum neglexerit? f. 50. col. 2. Spiritus Domini eum induens, qvid? f. 50 col. 3. Cur signum Velleris postulaverit? ejusque significatio? f. 50. col. 3. 4. Causa secretionis populi Jud. 7. v. 5. per modum hauriendi aqvam, f. 51. col. 2. 3. Causa animadversionis Gideonis in viros in Succoth & Pnuel? f. 52. col. 3. 4. f. 53. col. 1. Gideon an Jud. 8. v. 27. amiculum conficiendo idololatra, & causa accepti scandali, f. 53. col. 3. 4.
Goliathi loricæ descriptio? f. 113. col. 4. de ejus certamine cum Davide opinio Christianorum, f. 114. col. 1. 2. 3. Cur 1. Sam. 17. v. 16. per qvadraginta dies se stiterit? f. 114. col. 3. Qvomodo per ferream galeam lapide lædi potuerit? f. 116. col. 2.

H.

Hanonis beneficia à Davide celebrata, 2. Sam 10. v. 2. fol. 151. col. 4. f. 152. col. 1. Cur Legatos Davidis violaverit, f. 152. col. 1. 2. an ei commiserationem contestando David peccaverit? fol. 152. col. 2.
Hanna 1. Sam. 1. v. 6. qvonam commota? f. 77. col. 3. an verbis impiis in oratione suâ usa sit. f. 78. col. 1. An prima Deum vocaverit Dominum Zebaoth? ibid. Qvid per זֶרַע אֲנָשִׁים intellexerit? ibid. Ætas Hannæ qvando Samuelem peperit, item qvo mense & tempore anni, f. 78. col. 3. An prophetissa fuerit, fol. 79. col. 2.
Hebron civitas qvo jure à Caleb postulata? f. 29. col. 3. & 4. f. 30. col. 1. & 2.
Herba qvævis certi Planetæ influxu gaudet ejusque modus, f. 208. col. 4.
Heroës Davidis eorumque facta, aliter 2. Sam. 23 v. 8. seqq. aliter 1. Chron. 11. v. 11. descripta, & conciliata, f. 180 col. 2. 3. 4. f. 181. & 182.
Hiskiæ facta tria laude, & tot vituperio digna, fol. 294. col. 1. Ejus tempore nemo indoctus in Israël, f. 294. col. 2. Ejus frugalitas, fol. 294. col. 4. Ejus morbus an cædem Regis Sennaherib secutus, an præcesserit, f. 297. col. 4. f. 298. col. 1. Morbi hujus causæ, an iis cœlibatus Hiskiæ annumerandus? ubi fabula, f. 298. col. 1. prorogationis regni in qvindecim annos causæ, f. 298. col. 3. Hiskiæ comparatio cum Josiâ, & qvomodo de utroque dici potuerit, similes ei Reges non fuisse, neque antè eos, neque post eos, 2. Reg. 18. v. 5. cap. 23. v. 25. fol. 303. col. 3. 4.
Homo vivus artificialis, f. 208. col. 3.
Hoseæ ultimi Regis Israël facta, f. 290. col. 2. cur probitate ejus non obstante populus Israëlit. in captivitatem abductus, f. 291. col. 4. f. 292. col. 1.
Hulda prophetissa an sola fuerit tempore Josiæ in urbe Jerusalem, f. 302. col. 1.

J.

Jabes in Gilead incolæ cur Jud. 21. v. 10. tam severè puniti? fol. 72. col. 3. 4.
Jaël cur Sisseram non-hostem occiderit? f. 46. col. 4.
Idolorum materiam auream, argenteamve, an in utilitatem propriam convertere licuerit? f. 145. col. 3.
Idololatriæ decem species, f. 290. col. 4. fol. 291. col. 1. 2. 3. 4. Idololatriæ species apud Judæos: è Palæstinâ domicilium aliò transferre, f. 130. col. 3.
Idololatrica urbs vitanda nec in eâ divertere licet, fol. 246. col. 3.
Jebusitæ Jos. 15. v. 63 qvi? f. 31. col. 2.
Jehu à qvonam & an consveto oleo unctus, f. 280. col. 1.
Jephta an spurius, f. 57. col. 3. an verè immolaverit filiam f. 58. col. 3. 4. f. 59. col. 1. Fabula de Jephtâ & Pinehâ f 59. col. 1. Jephta an vivus putrefactus, & in diversis oppidis ideò sepultus fuerit, ibid.
Jeremias ubi tunc temporis, qvando Hulda prophetissa consulta, fuerit, f. 302. col. 1. f. 303. col. 3.
Jericho cur miraculo capta, & qvid septem circuitiones fol. 13. col. 1. Qvo die Jericho capta fuerit? fol. 13 col. 4.
Jerobeam filius Nebat qvis fuerit? f. 241. col. 1. 2. Ejus rebellio contra Salomonem in qvo consistat, f. 241. col. 2. Vituli aurei cur ab eo erecti, f. 229. col. 2. f. 245. col. 1. 4. Feriæ & Sabbata an ab eo noviter instituta, fol 245. col. 3.
Jerusalem urbs an in tribu Juda an in Benjamin sita? f. 31. col. 2. Jerusalem urbs an tempore Josuæ ab Israëlitis capta? f. 41. col. 4. f. 42. col. 2. f. 144. col. 4. Tres partes urbis, qvarum qvælibet muro inclusa, fol. 203. col. 4.

2011 Ministerio de Cultura

col. 4. f. 204. col. 1. f. 302. col. 1. f. 306. col. 4. Jerusalem urbs, qvomodo à Davide & Joabo capta, Fabula, f. 144. col. 4. Ejus desolationis primæ & secundæ descriptio, f. 307. col. 1.

Ignis naturalis calor, gradus sexagesimus ignis infernalis? f. 128. col. 4. Ignis cœlestis forma super altare primi & secundi templi, f. 234. col. 4. Ignis perpetuus ab altari per Manassem remotus, f. 300. col. 3.

Jithra 2. Sam. 17. v. 25. Israëlita, 1. Chron. 2. v. 17. verò Ismaëlita dictus, f. 166. col. 2.

Incestus descriptio & pœna, f. 157. col. 3. 4.

Joahas fil. Josiæ præter morem unctus videtur, f. 304. col. 3. Ejus delicta, col. 4.

Joab an Absolonis factioni accedere voluerit? fol. 201. col. 1. Cur cornua Altaris amplexus eô non obstante occisus sit, f. 201. col. 1. 2. Cur Benaja Joabum occisurus secundum Regis mandatum expectaverit, ibid. Joab cur in deserto sepultus? f. 202. col. 2.

Joas residuam pecuniam 2. Chron. 24. v. 14. ad confectionem vasorum aureorum & argent. impendisse dicitur, qvod 2. Reg. 12. v. 13. (14.) expresse negatur, fol. 284. col. 1. Joas ubi mortuus, conciliatio locor. 2. Reg. 12. v. 20. 21. & 2. Chron. 24. v. 26. 27. f. 284. col. 3. Ejus ingratitudo ingratitudine punitur, f. 284. col. 3. 4.

Jojachin 2. Reg. 24. v. 8. anno 18. & 2. Paral. 36. v. 9. anno 8. rex factus dicitur, f. 305. col. 4. cur ab Evilmerodach iterum è carcere liberatus, f. 307. col. 4.

Jonathan num sortilegus 1. Sam. 14. v. 8 seqq. f. 105. col. 3. 4. num Deum tentaverit, ibid. ejus cum Davide amicitiæ ratio, f. 116. col. 4.

Jonas propheta an non tantùm apud Ninivitas, sed etiam Israëlitas concionatus sit, f. 287. col. 3.

Jordanis aqvæ cur Israëlitis transeuntibus cesserint, cum navibus vel qvibusdam locis pedibus transire potuissent? f. 9. col. 1. it. f. 11. col. 2. Transitus Israëlitarum tempus, ibid

Josephi ossa cur in Sichem sepulta? f. 39. col. 1.

Josephus rer. Eccles. scriptor Scripturæ S. contrarius, f. 250. col. 3.

Josiæ nativitas & facta prædicta, f. 246. col. 1. Josiæ Reg. tempore an liber Legis non fuerit in Israël; & num manuscriptum Mosis, aut dictum tantùm Deuter. 28. v. 36. invenerit, fol 301. col. 3. 4. Ejus tempore an præter Huldam prophetissam non fuerit propheta in urbe Jerusalem, f. 302. col. 1. Josias arcam fœderis occultavit, f. 302. col. 3. Josiæ comparatio cum Hiskia, & qvomodo de utroque dici potuerit, similes ei Reges non fuisse, neque antè eos, neque post eos 2. Reg. 18. v. 5. cap. 23. v 25. f. 303. col. 3. 4. An qvia ad Deum se convertisse dicitur, eum anteà & qvo peccatorum genere offenderit, f. 303. col. 4. mortem tàm violentam qvomodo promeruerit, f. 304. col. 1.

Josuæ cur Angelus apparuerit & ille huic absque edito miraculo crediderit, f. 11. col. 3. seq. Qvalis angelus fuerit? f. 12. col. 4. Rahab in matrimonium ducens, f. 14. col. 2. Josua cur 36. viros ab incolis civitatis Ai cæsos luxerit? f. 15. col. 1. an propterea qvod sol ejus jussu steterit, major propheta fuerit ac Moses f. 22. col. 2. f. 23. col. 2. Josuæ constitutiones Israëlitis Palæstinam ingredientibus latæ, f. 166. col. 4. Josuæ facies Lunæ comparata, f. 268. col. 3.

Ira cujus mentio fit, 2. Sam. 20. v. 26. cur Davidis sacerdos dicatur? f. 171. col. 4.

Isai Vir summæ autoritatis, f. 114. col. 3. 4.

Israëlitarum Exilia, & captivitates, fol. 188. col. 4. f. 189. col. 1. 2.

Judæ & Israël reunio tempore Messiæ, f. 189. col. 4.

Judæorum virtutes tres? f. 173. col. 1.

Judex in p. scandali dati pœnas in LL. præscriptas augere potest, f. 39. col. 3.

Judicum & Regum Israëlit, convenientia qvintuplex, f. 39. col. 3. 4. differentia qvintuplex, f. 39. col. 4 & f. 40. col. 1. 2. Judicibus an Regum nomen conveniat? f. 40. col. 1.

Judices an ex qvavis tribu constituti fuerint, fol. 40. col. 3. 4.

Judicum Israëlit. autoritas, f. 101. col. 1. Eorum & Regum Chronologia; f. 102. col. 3. 4. f. 103. col. 1. 2. seqq. f. 189. col. 3. 4. f. 190. col. 1. 2. Ejusdem usus duplex, f. 103. col. 4.

Juniperi virtutes? f. 257. col. 3.

Justus Deo imperat, f. 179. col. 4.

K.

Kenæi qvi? f. 42. col. 1. Benignitas eorum erga Israëlitas exercita de qvâ 1. Sam. 15. v. 6. qvalis? fol. 108. col. 4. f. 109. col. 1.

KiriathSepher qvid? an urbs, an liber, fol. 30. col. 3.

L.

Lapides cur bis duodecim erecti in fluv. Jordanis, & primâ mansione, f. 10. col. 3. Lapides à Salomone qvâ ratione tàm artificiosè, ut 1. Reg. 6. v. 7. memoratur, præparari potuerint, f. 216. col. 4.

Lapidoth & Barack an synonyma? f. 45. col. 3.

Legis libri combusti, f. 301. col. 1. 3. à Manasse corrupti, f. 301. col. 4. ritus qvando à Rege prælecti, fol. 302. col. 2.

Leonis variæ denominationes in sacris, secundum diversas ejus ætates, f. 62. col. 1.

Lepræ pœna ob septem delicta olim hominibus imposita, f. 275. col. 2.

Levita Jud. 17. v. 7. an è tribu Juda? f. 65. col. 4. an Mosis nepos fuerit. ibid.

Liber recti, Jos. 10. v. 13. (Sepher Haijaschar) qvid? fol. 23. col. 2.

Liberi ex ancillâ vel fœminâ gentili suscepti an Israelitæ dicendi, f. 156. col. 3. Liberi, matris & Avunculorum mores utplurimùm assumunt, f. 239. col. 4.

Lus urbis descriptio? f. 42. col. 3.

Lux ab initio à Deo creata, piis destinata, f. 234. col. 2.

M.

Magiæ species, fol. 133. col. 1.

Magnus Vir inter Enakim, Jos. 14. v. 15. qvis fuerit an Gigas? an Abraham? &c. fol. 30. col. 2.

מְנֵרִי ponderis genus, 1. Reg. 10. v. 17. f. 238. col. 1.

Manasse an ignem perpetuum ab altari removerit, f. 300. col. 3. Esaiam occidit, f. 300. col. 4. Manasse in thora loco nominis Divini, Deorum nomina ponit, fol. 301. col. 4.

Manoæ apparens angelus qvalis & cur apparuerit? f. 60. col. 1. 2. Manoah stupidum fuisse? f. 60. col. 2.

Manus Domini, qvid? f. 257. col. 1.

מְחוֹקֵק Gen. 49. v. 10. qvid? f. 95. col. 3.

Medicorum errores, f. 207. col. 2. 3.

Mel à Jonathane in sylvâ repertum, qvale? f. 106. col. 2.

Mensæ in templo Salomonæo qvot, & an omnibus panes faciei impositi. f. 225. col. 1. 2.

Meridiem versus cur lychnuchus positus in templo & tabernaculo, f. 227. col. 3.

Merob filia Saulis qvomodo & Davidi & Adrieli nupserit. f. 117. col. 3.

Meros Jud. 5. v. 23. qvid? & an genius Sisseræ? fol. 48. col. 2.

Michæ idoli Jud. 17. ut & in subseq. c. 18. 19. contentæ historiæ qvo tempore acciderint? it. ratio connexionis f. 65. col. 1. 2. f. 67. col. 3. Idolum Michæ an futura prædixerit? f. 66. col. 2. cur Dei nomen ei tributum? ibid. An usque ad tempora desolationis primæ, terræ Israelit. steterit? f. 67. col. 2.

2011 Ministerio de Cultura

Michal an Phalti 1. Sam. 25. v. 44. verè nupserit, fol. 129. col. 2. 3. 4. f. 142. col. 2. Qvomodo infantes ex Adriel peperisse dicatur 2. Sam. 21. v. 8. fol. 173. col. 2.
Miracula an vera signa Prophetæ, f. 260. col. 3.
Molech idolum in urbe Jerusalem nunqvàm erectum, f. 303. col. 1. Ejus descriptio, ibid. differentia in oblatione victimarum observata, f. 303. col. 1.
Monarchia impugnatur, fol. 92. col. 2. seq. An reipub. Israelit. magis convenerit Monarchica forma præ cæteris? f. 92. col. 4. f. 93. col. 1.
Morus arbor, & signum de eâ Davidi datum? fol. 145. col. 4.
Mosi à Deo in Monte Sinai monstratus liber omnes generationes ab Adamo usque ad finem mundi continens, f. 39. col. 4. f. 134. col. 1. Moses & Aaron à Deo osculati obierunt? f. 197. col. 2. Mosis prærogativa præ aliis prophetis, fol. 211. col. 1. Mosis cum Elia comparatio, eorumque differentia, f. 259. col. 3. 4. f. 260. col. 1. 2. 3. 4. f. 261. col. 1. 2. Moses an mortuus, an verò vivus in cœlum ascenderit? f. 260. col. 4. Ejus facies ut Sol radians, f. 268. col. 3. cur Palæstinam videre desideraverit, f. 270. col. 2. Mosis lignum qvo dulces reddidit aqvas, qvale? f. 278. col. 3.
Mulo vehi regum proprium, f. 194. col. 1.
Mulieribus bibendi modus præscriptus? fol 78. col. 1.
Mures & hæmorrhoides aureæ cur pro reatu datæ à Philistæis? f. 88. col. 2.

N.

Naaman an is qvi Ahab sagittâ trajecit, f. 265. col. 4.
נער an etiam provectum ætate hominem significet? f. 103. col. 3.
Nabal cur post decem dies à tempore 1. Sam. 25. v. 38. notato mortuus, f. 129. col. 1.
Nathan cur nocte ad Davidem missus? 2. Sam. 7. v. 4. f. 147. col. 4.
Naturales causæ nobis occultæ, f. 206. col. 4.
Nazaræos qvid vitare oportuerit? f. 60. col. 2.
Nebucadnezaris regni initium & facta, f. 305. col. 1. Ejus proverbium de Iojachim, col. 2. qvotnam captivos secum abduxerit, ubi conciliatio 2. Reg. 24. v. 16. & Ierem. 52. v. 28. seq. col. 3. 4.
נמרצים Notaricum maledictiones Simei complectens? f. 164. col. 2.
Nob sacerdotum habitatio, f. 121. col. 4.
Numerus beneficiorum à Deo Israelitis usque ad tempora Iosuæ exhibitorum, f. 37. & 38.
Numerare an licuerit populum Dei? f. 100. col. 1. f. 108. col. 4. Qvando & qvomodo numerare populum permissum, & cur toties à Mose jussu Dei numeratus fuerit? f. 183. col. 1. 2. 3. 4. f. 184. col. 1.
Numerationis rerum nostrarum reiteratio infausta, fol. 185. col. 3.
Nuncius ad Saulem 1. Sam. 23. v. 27. missus, an angelus fuerit, f. 124. col. 3.

O.

Obadias propheta an is cujus mentio fit 1. Reg. 18. v. 3. f. 255. col. 1.
Obdormire & mori qvomodo in sacris differant, f. 241. col. 1.
Obed-Edom qvis? & cur Gitthæus dicatur, fol. 146. col. 3. Benedictio ejus & familiæ de qvâ 2. Sam. 6. v. 11. in qvo consistat? f. 146. col. 3.
Oculus dexter 1. Sam. 11. v. 2. qvid? f. 99. col. 4.
Oleum an unctioni regiæ adhibuisse satis? f. 195. col. 3. Eôdem oleo omnes Reges & Sacerdotes uncti, f. 196. col. 4.
Orientalium populorum sapientia, f. 209. col. 1.
Oscula licita & illicita, f. 97. col. 2.

P.

Palæstina qvomodo divisa, f. 28. & 29. Modus adhibitæ sortis, f. 29. col. 1. & 2. Tempus in divisione consumtum, f. 30. col. 1. & 2.
Panes faciei comedens David non-Sacerdos? fol. 121. col. 3. 4. Qvomodo inter sacerdotes divisi? ibid. Manserunt recentes & calidi donec iterum ablati, ibid. In Sabbato pinsuntur, ibid.
Pastorum ad summas dignitates evectorum exempla, f. 112. col. 3.
Patriarchæ qvo mense nati. f. 225. col. 3.
Peccata qvibus remittantur absque prævià pœnitentiâ, f. 104. col. 1. Peccati remissio qvomodo à defunctis obtineatur, f. 155. col. 1. Peccati pœna cur & qvamdiu differatur, Talmudistarum opinio, f. 157. col. 4. Peccato actuali carentes qvatuor, non nisi ob inhærens peccatum originale mortui, f. 166. col. 2.
Pekah filii Remalja voracitas, f. 294. col. 4.
Perdicis natura, f. 130. col. 1.
Phalti cur 2. Sam. 3. v. 15. Paltiel vocetur? f. 142. col. 2.
Pharisæorum varia genera, f. 293. col. 2.
Pictori Deus comparatus, f. 79. col. 4. f. 179. col. 1.
Pinehas angelus, Iud. 2. v. 1. apparens, f. 42. col. 4. Pinehas an tempore Deboræ vixerit? f. 49. col. 1. 2. An sit Elias? col. 2. Pinehas filius Eli, an facta qvorum in scripturâ mentio fit, patraverit, f. 105. col. 2.
Plaga in partibus secretioribus Philistæorum qvalis? f. 87. col. 3. Ejus causæ? f. 87. col. 4.
Pontificatu cur domus Eli privata, f. 82. col. 1.
Prædæ distributionis modus an à Davide 1. Sam. 30. v. 24. noviter præscriptus, f. 137. col. 1.
Precum concipiendarum modus præscriptus, f. 79. col. 3. f. 175. col. 3. f. 231. col. 3. Precibus aptum tempus vespertinum, f. 256. col. 3.
Probatio Jud. 3. v. 1. qvalis? f. 44. col. 3. 4.
Prophetarum priorum contenta novem generum, f. 4. col. 1. Prophetarum priorum divisio Abarbenelis, rejectâ divisione R. Levi Ben Gerson & Hieronymi, f. 5. col. 1. Prophetæ posteriores cur ab historicis libris suorum temporum separati? f. 2. col. 2. Prophetа Iud. 6. v. 8. qvis? an Pinehas? f. 49. col. 1. 2. Prophetæ cur videntes dicti? f. 96. col. 1. Samuel punitus qvod videntem se dici passus col. 3. 4. Prophetæ Israelitarum qvando vixerint? f. 189. col. 2. 3. Prophetarum visiones an per sacrificia impetrentur, f. 204. col. 1. 2. Prophetæ reqvisita, f. 210. col. 3. Prophetæ an villosô pallio vestiti, f. 259. col. 2. an ex miraculis de eis judicandum, f. 260. col. 3. Qvidam à Deo, qvidam ab hominibus ob pravitates puniuntur, fol. 263. col. 1. Eis novas Leges ferre prohibitum, f. 264. col. 1. Discipuli prophetarum, an de doctorum suorum donorum abundantiâ participent, fol. 268. col. 3. 4. Prophetam iracundum prophetiæ donum deserit, fol. 272. col. 1. Prophetæ ejusmodi mediis utuntur, qvæ alias contrarium effectum producere videbantur, f. 278. col. 3.
Prophetiæ (נבואה) & inspirationis Spiritus Sancti (רוח הקדש) differentia, fol 3. col. 2. ex 2. Sam. 23. ostensa, f. 179. col. 3. Prophetiæ gradus, f. 204. col. 4.
Psalm. (20. usque 34.) cur graduum dicti & qvando à Levitis cantari soliti, f. 230. col. 1.
Proselyti iisdem beneficiis ac Israelitæ gaudent, exceptis Ammonitis, Moabitis, Ægypt. & Edomitis, fol. 203. col. 3.
Proverbium cujus mentio fit, 1. Sam. 24. v. 14. qvale? f. 125. col. 2.
Psalmi, cui usui à Davide scripti, fol. 175. col. 1. Eis à Rabbinis certæ virtutes tribuuntur, ibid. Psalmus 18. cur præ cæteris in libr. Samuelis, non parùm tamen mutatis verbis recensetur, fol. 3. col. 4. f. 175. col. 1.

Rabsake

2011 Ministerio de Cultura

R.

Rabſake an Apoſtata fuerit, f. 295. col. 1.
Rahab prophetiſſam fagit, f. 8. col. 4. à Joſuâ in matrimonium ducta, f. 14. col. 2. octo prophetarum mater, f. 301. col. 4. f. 302. col. 1.
Ramathaim Zophim qvid? f. 76. col. 4. f. 77. col. 1.
Regum & Judicum Iſraëlit. convenientia qvintuplex, f. 39. col. 3. 4. differentia qvintuplex, f. 39. col. 4. f. 40. col. 1. 2. Judicibus an regum nomen conveniat? f. 40. col. 1. Regum prærogativa, ibid. col. 2. Reges in Iſraël non fuiſſe, cur toties repetatur in lib. Judicum, f. 73. col. 2. 3. Regem deſiderantes Iſraelitæ, 1. Sam. 8. v. 6. cur peccaſſe dicantur? f. 91. col. 2. ſeq. f. 92. Pauli Burgenſis opinio, f. 91. col. 4. Autoris f. 92. col. 2. ſeq. f. 93. col. 1. feqq. R. dubitandi, qvia Deus in Lege certam normam futuræ electionis Regum, Iſraëlitis præſcripſit, ibid. f. 93. col. 2. 3. Regi an licuerit id omne qvod Samuel Iſraëlitis de Jure Regio 1. Sam. 8. v. 9. ſeqq. prædixit, fol. 93. col. 4. f. 94. col. 1. 2. Rex cur è tribu Benjamin, non autem Juda electus? f. 95. col. 2. 3. 4. Regis electionis reqviſita? f. 99. col. 2. Regibus exeqvias ire prohibitum? f. 143. col. 1. 2. qvot uxores ducere permiſſum, f. 145. col. 3. Regum Judæ præ Iſraeliticorum prærogativa, f. 188. col. 3. Eorum numerus ab utrâque parte novendecim, col. 4.
Regina Arabiæ ad Salomonem veniens an Vir an fœmina fuerit, ejusque regni ſitus, f. 237. col. 1.
Regium Jus in qvo conſiſtat, f. 99. col. 2.
Repudii libelli dati uxoribus à maritis bello impeditis, f. 153. col. 4.
Ruth hiſtoriæ cur non in libro Judicum ſimul mentio facta, f. 3. col. 3.

S.

זֶרַע אֲנָשִׁים 1. Sam. 1, 11. qvid? f. 78. col. 1.
שְׁחוֹרִים qvid? f. 53. col. 2.
Salomon an ab Asmodi regno ejectus f. 148. col. 3. An Ethnicam filiam Pharaonis ducens peccaverit f. 203. col. 12. 3. 4. An ea prius ad Iſraëlit. religionem converſa? f. 203. col. 3. An propheta fuerit, ejusqve prophetiæ gradus f. 204. col. 2. 3. 4. f. 205. col. 1. 2. Opinio Talmudiſtarum f. 204. col. 3. Ejus, paternum regnum occupantis, ætas, f. 205. col. 4. f. 206. col. 1. An ſapientiâ omnes ſapientes mundi ſuperaverit f. 206. col. 1. 2. Differentia inter Sapientiam Salomonis, prophetarum & aliorum ſapientum f. 206 col. 2. 3. 4. f. 207. col. 1. 2. 3. 4. f. 208 209. 210. 211. An Salomon ſtatim poſtqvàm expergefactus omnibus ſcientiis imbutus fuerit f. 207. col. 4. Ejus liber Medicus. f. 208. col. 4. Cur Le Ithiel dictus? f. 209. col. 2. Dæmones adjurare an potuerit? ubi hiſtoria ex Joſepho? f. 210 col. 3. Cur non aurum & argentum, à Davide ad id deſtinatum, templi ædificationi impenderit, 1. Reg. 7. v. 51. f. 226. col. 4. Cur non formam Tabernaculi in eo extruendo ſecutus, priore tamen arcâ fœderis ſervatâ. f. 227. col. 1. 2. Salomonis ſolium ejusqve alluſio. f. 238. col. 1. Eqvilia ejus aliter 1. Reg. 4. v. 26. c. 10. v. 26. aliter. 2. Par. 1. v. 14. c. 9. v. 25. enumerata. f. 213. col. 2. f. 238. col. 4. An peregrinas uxores ducens peccaverit. f. 239. col. 2. 3. 4. f. 240. col. 1. 2. Salomonis vita qvot libris deſcripta, f. 242. col. 1. Ejus virtutes, &c. f. 242 col. 2. 3. 4.
Samaritani, proſelyti Leonum dicti, f. 292. col. 4. Ab Eſrâ & Zerubabel excommunicati f. 292. col. 4. Cur Leonibus puniti f. 292. col. 4. f. 293. col. 1. 2. Qvomodo Deo ſervire & idola colere potuerint juxta 2. Reg. 17. v. 33. 41. f. 293 col. 1. 2.
Samgar qvàm diu regnaverit? f. 45. col. 22.
Samuelis Libri cur ita vocentur? f. 74. col. 1. 2. Vocantur & ab Hieron. Libri Regum, ibid. Samuëlis nominis ratio? f. 78. col. 3. cur ter à Deo vocatus & qvâ voce? f. 83. col. 1. 2. ſeqq. Samuël à nemine beneficia acceptavit, f. 90. col. 2. Qvamdiu vixerit? f. 90. col. 1. 2. Ejus filiorum peccata. f. 91. col. 2. Samuëlis ædes an nube tectæ fuerint, f. 96. col. 2. Samuel punitus, qvod videntem ſe vocari paſſus, f. 96. col. 3. 4. de Samuëlis integritate qvalis teſtis cujus mentio 1. Sam. 12. v. 5. f. 100. col. 3. Samuelis diffidentia erga Deum 1. Sam. 16. v. 2. cur Davidem ungere recuſaverit & ſimulationis à Deo ei ſuppeditatæ ratio, f. 111. col. 4. f. 112. col. 1. Samuelis in perſonâ Eliab erroris cauſa, f. 112. col. 2. Samuel qvamdiu antè Saulem mortuus, f. 125. col. 3. cur ejus obitus hiſtoria 1. Sam. 28. v. 3. repetatur, f. 132. col. 1.
Sancti Sanctorum januæ qvot? f. 221. col. 1.
Sapientiæ humanæ impetrandæ medium, f. 206. col. 2. 3. 4. f. 207. col. 1. 2. 3. 4. f. 208. col. 1. 2. Ejus gradus qvinqvaginta, f. 211. col. 2
Saul qvamdiu poſt mortem Samuelis vixerit, f. 91. col. 1. Saulis avus cur 1. Chron. 8. v. 33. Ner, 1. Sam. 9. v. 1 verò Abiel vocetur, f. 94 col. 3. In Saulis familia an regnum permanſiſſet ſi non peccaſſet contrà Dominum f. 95. col. 1. 2. Saulis cum puellis 1. Sam. 9. v. 11. ſeqq. tàm liberæ confabulationis cauſa, f. 96 col. 2. Saul qvo oleô unctus, f. 97. col. 2. Signorum ei à Samuele 1. Sam. 10. v. 2. ſeqq. datorum ſignificatio, f. 97 col. 2. 3. 4. f. 98. col. 1. Saul cur poſt dolia latitaverit? ejusqve humilitatis præmium. f. 99. col. 2. cur de ejus auxilio deſperaverint qvidam 1. Sam. 10. v. 27. f. 99. col. 3. Qvomodo populum numeraverit, f. 100. col. 1. f. 108. col. 4. Saul an propter inhibitionem de qvâ 1. Sam. 14. v. 19. regno privatus, f. 106. col. 1. Cur Deus ei verſ. 37. non reſponderit, f. 106. col. 4 f. 107. col. 1. 2. Saulis intempeſtiva miſericordia ergà Amalekitas, & cur ejus remiſſionem non obtinuerit, ſicut David atrociùs peccans? f. 110. col. 3. 4. f. 111 col. 1. 2. Saulis virtutes, f. 111. col. 12. Angelorum pro eô interceſſio, f. 111. col. 1. Spiritus malus Domini Saulem exagitans qvalis f. 112. col. 4. f. 117. col. 1. Qvomodo ſucceſſorem ſuum ſcire potuerit, f. 125. col 3. 4. Cur morte tam funeſtâ mortuus, f. 132 col. 3. Cur ſagæ auxilium imploraverit, poſtqvàm eas è regno jam ejeciſſet? f. 132. col. 3. An damnatus f. 134. col. 2. an ſeipſum occidens peccaverit. f. 138. col. 1. 2. Saulis mortem Davidi 2. Sam. 1. annuncians, qvis, f. 139. col. 1. Saul ob tria peccata triplices pœnas luit, f. 134 col. 2 f. 172. col. 2. 3. ejus feretrum per totum Iſrael circumlatum, f. 173 col. 4.
Scripturæ diviſio Judæorum in thora, nebhjim, & Kethubhim, ejusq; ratio, f. 1. col. 3. Judicium de diviſione Chriſtianorum, f. 2. col. 1. Autoris diviſio ibid. Scripturæ explicandi modi ſeptuaginta, f. 5. col. 2. Scripturæ notitia reliqvis ſcientiis anteponenda, f. 6. col. 4.
לְךָ בְּשָׁלֹם & לְךָ לְשָׁלֹם an differant & aliqvid ominentur, f. 162. col. 2.
שֵׁפֶט Gen. 49. v. 10 qvid, f. 94. col. 4. fol. 95. col. 1. 3.
Sebena rebellis, & fabula de illo. f. 296. col. 1.
Sedere an licuerit Regibus & ſummis pontificibus in templo, f. 77. col. 4 f. 90 col. 4. f. 149. col. 1.
Sela Machlekoth, qvid, f. 124. col. 3.
Sennaheribi exercitus an eâ nocte qvæ Paſchatis feſtum præcedit ab angelo percuſſus f. 297. col. 3. Occiſi 185000. an omnes Reges fuerint f. 297. col. 4. Modus qvo ab angelo cæſi. f. 297. col. 4. Cur à filiis occiſus Sennacherib f. 297 col. 4.
Sententiæ 3000. oblivioni traditæ tempore luctûs ſuper Moſen f 6. col. 3.
Septem juſti occiſi à Philiſtæis, necnon ſeptem habitacula Dei deſolata, propter ſeptem oves donatas ab Abrahamo Philiſtæis Gen. 21. 30. f. 87. col. 3.
Septentrionem verſus cur menſa panibus faciei deſtinata poſita. f. 227. col. 3.

2011 Ministerio de Cultura

Seraja cur 1. Chronic. 19. v. 16. Savvſa vocetur? f. 151. col. 2.
Sichem urbs infortunata, f 243 col. 2.
Sicli Sanctuarii valor juxta Raſchi, qvem Rambam refutat, poſt peregrinationem in Palæſtinam verò ſeqvitur, f. 221. col. 2. Autoris opinio. ibid.
Siff cur primus menſis dictus, f. 217. col. 3.
Siloh urbs cur deſolata, f. 81. col. 2.
Simei maledictiones, f. 167 col. 2. f. 198. col. 3. Remiſſionem à Davide qvomodo impetraverit? f. 169. col. 2. Salomonis Præceptor f. 198. col. 3.
Simſon cur uxorem ex Philiſtæis duxerit f. 61. col. 3. 4. cur vulpeculis adverſus Philiſtæos uſus? f. 62. col. 4. An tanqvam Nazaræus, Philiſtæos juſtè occiderit? f. 63. col 1. 2. Uxor ejus cur Delila appellata? f. 63. col. 3. Cur ſecreta ei revelaverit, qvibusqve mediis eò adactus f. 63. col. 3. 4. f. 64. col. 1. Ejus robur in crinibus conſiſtens, an naturale? f 64. col 2. Cur oculis privatus f. 64. col 3. cur bis ſcriptura mentionem faciat eum 20. an. regnaſſe? f. 64 col. 4. Leonis diſciſſio qvid portenderit? f. 62 col. 1.
Simulatio an licita ſi eâ pax obtineri qveat? f. 103. col 4.
Siſſeræ mater ſortilega f. 48. col. 3. & 4.
Solis ſtatio tempore Joſuæ an miraculoſa fuerit, an naturalis? f 20. col. 3. f. 21. col. 2. an dies eò ipſo longior factus, f. 21. col. 1. Cur ſol dicto modo ſteterit, f. 20. col. 3. f. 21. col. 4. Sol an reverà tunc ſteterit, an tantùm tardius proceſſerit f. 20. col. 3. f. 22. col. 1. An mediante Joſuâ ſol ſteterit f. 20. col. 4. f. 22. col. 2. Opiniones Talmudiſtarum de ſole ſtante. f. 21. col. 1 Opinio ſolem mediante intellectu agente ſtetiſſe, refellitur, f. 21 col. 1. 2. 3. Solis ſignum Joſuæ ſepulchro monumenti loco impoſitum, & cur? f. 43. col. 2.
Somniorum eventus an interpretationi ſemper reſpondere debeat f. 51. col. 4. f. 52 col. 1. Somnium ſexageſimus gradus prophetiæ. f. 204. col. 4. f. 205. col 1.
Sortis in diviſione Palæſtinæ adhibitæ modus f 29. col. 1. & 2. Sortis in electione Regis uſurpatæ modus f. 99. col. 3.
Spectrum Endoreum an Samuel fuerit? f. 132. col. 4. Ejus apparitionis modus f. 132. col. 4. f. 133. col. 1. 2. 3. 4. Auguſtini opinio, f. 133 col. 1. Autoris opinio. f. 133. col. 3. 4. Extremum judicium imminere an exiſtimaverit Samuel productus, f. 134. col. 1.
Spiritus Domini Jud III. 10. 1. Sam. 11. v. 6. qvid? f. 44. col. 3. f. 99 col. 4.
Sponſorum immunitates ab Aſsâ Rege neglectæ, f. 251. col. 1.
Stellæ qvomodo adverſus Siſſeram pugnaſſe dicantur, f. 48. col 2.
Studiorum methodus præſcripta, f 181. col. 2.
Synedrii modus ſedendi, f. 164 col. 4.

T.

Tabernaculi in Siloh forma, f. 32. col. 3. Tabernaculi & templi Salomonæi typus f. 227 col. 3. 4. f. 228. ſeqq.
Templo valedicturi an matutino tempore id facere debuerint, f. 78. col. 3. Templum ædificare cur Davidi prohibitum? f. 147. col. 4. Templi Salomonæi deſcriptio. f. 217. col. 4. ſeqq. f. 227 col. 2. f. 229. col. 4. f. 230. col. 1. 2. Locus in eo ſubterraneus arcæ fœderis occultandæ deſtinatus, f. 220. col. 1. Aurearum laminarum, qvibus templum obductum pretium earumqve applicatio ad parietes artificioſa, f. 221 col. 2. 3. Templum Libanon dictum, fol. 4. Ejus & Tabernaculi typus f. 227. col. 3. 4. f. 228. ſeqq. Templum in monte Morija cur ædificatum, f. 231. col. 1. 2. Ejus miracula decem f. 234. col. 4. In templi ruderibus an Deus adhuc præſentiâ ſpeciali habitet. f. 235. col. 4. Templi Herodiani deſcriptio f. 230. col. 2 3 4. Vitis juxtà id poſita artificialis. f. 230 col. 3
תפלה unde derivetur? f. 232. col. 4
Teraphim, qvid? f. 118. col. 2. 3
Teſtamenti Veteris editio correctiſſima, f. 193. col. 4
Thamar an legitima filia Davidis? opinio Talmudiſtarum & autoris? f. 156. col. 3. 4 cur odio proſecuta ab Amnone poſtqvàm ab eo compreſſa, f. 51 col 2
Thamus qvartus menſis Judæis infauſtus, f 306. col. 3
Thekoa urbs ſapientum ſedes ejusqve cauſæ naturales, f. 158, col. 3.
Tophet loci deſcriptio, f. 302. col 4. f. 303. col. 1.
תורה cur תושיה vocetur, f. 206. col. 2.
Traditionum propagatio, f 189. col. 3.
Tria in Iſrael qvæ damnoſa communiter viſa, non rarò & profuiſſe monſtrantur ab autore? f. 146. col. 3.
Tyrus an Roma an urbs Venetiarum fuerit, Rabbini dubitant? f. 144. col. 2.

V.

ו cur initium libri Joſuæ, f. 5. col. 3.
Vaccæ arcam fœderis reducentes an hymnum cecinerint? f. 88. col. 3.
Vermis שמיר virtutes, f. 216. col. 4.
Veſpertinum tempus precibus aptum, f. 256. col. 3.
Veſtimentorum corruptioni pœna? f 124 col. 4.
Videntes cur dicti prophetæ? f. 96. col. 1. Samuel punitus, qvod videntem ſe dici paſſus, col 3. 4. Videntis, Viri Dei, & filii hominis tituli, qvot viris tribuantur, f. 81. col. 3.
Virgæ hominum & plagæ humanæ 2. Sam. 7. v. 14. qvid? f. 148. col. 3. 4.
Virginitatis probatio Jud. 21. v. 11. 12. f. 72. col. 4. Virgines obvias habentes civitatem ingredientes proſperè res gerunt in ſcripturâ, f. 96. col. 3.
Vitæ humanæ terminus an ita fixus, ut ne qvidem à Deo mutari poſſit, f. 130. col. 1.
Vitis ab Herode propè templum poſita, f. 230. col. 3.
Ultimas voluntates cur non niſi paulò antè obitum declaraverint Patriarchæ & alii in V. T. f. 197. col. 2.
Umbræ retrocedentis in ſolario Achazi tempore Hiskiæ cauſa, f 298. col 4. f. 299. col. 1. 2.
Unctionis Regiæ & ſacerdotalis ritus, f. 39. col. 4. f. 111. col. 4. f. 194. col. 1. 2. f. 195. ſeqq. non ungebantur filii regum, niſi alio regnum prætendente? f 112. col. 3. Unde qvæſtio cur Joahas filius Joſiæ unctus, fol 304. col. 3. Unctionis è cornu & lenticulâ olei diverſus effectus in Saule, Jehu, Davide & Salomon, f. 80. col. 2. Unctio regum propè fontem peragi ſolita, f. 194. col. 1. 2.
Unum tradere hoſtibus poſcentibus, totius populi ſervandi gratiâ an permiſſum ſit? f. 171. col. 3.
Urias an rebellis? f. 153. col. 4.
Urim & Thumim an de duabus rebus unâ vice reſponderit? f. 123. col. 3. 4. f. 136. col. 1.
Uſæ peccatum, f. 146. col. 2. ab Ahitophel Davidi exponitur? ibid.

Z.

Zachariæ fil. Jojadæ ſanguis ebulliens, f. 284. col. 3.
Zadok Pontifex factus? f. 163. col. 1. f. 192. col. 4.
Zebaoth an primùm vocatus Deus ab Hannâ? f. 78. col. 1.
Zedekia qvo anno ætatis rex factus dubitatur. f. 305. col. 4. f. 306. col. 1. Ejus diverſa nomina, f. 306. col. 1. Pater ejus qvis? ibid. An frater an verò patruus Iojachini fuerit, ubi conciliat. 2. Reg. v. 17. & 2. Chron. 36. 24 v. 10. ibid. col. 2. Ejus regni duratio, f. 307. col. 4.
Zidoniorum mos Iud. 18. v. 7. qvalis? f. 66. col. 2.
Ziklag urbs exuſta ab Amalekitis, f. 135. col. 4.
Zion cur ita vocetur? f. 145. col. 1.
Zur 1. Sam. 2. v. 2. qvid? fol. 79. col. 4.

FINIS.

2011 Ministerio de Cultura

2011 Ministerio de Cultura

2011 Ministerio de Cultura

2011 Ministerio de Cultura

2011 Ministerio de Cultura

2011 Ministerio de Cultura

2011 Ministerio de Cultura

2011 Ministerio de Cultura

2011 Ministerio de Cultura

2011 Ministerio de Cultura